

finding
PNR—

me 140

IVRIS CIVILIS

SEPTIMVS TOMVS,

NVNC VERO SEXTVS,

continens absolutissimum

INDICEM ET SVMMAM

RERV AC VERBORVM OMNIVM,

qua continentur tam in Textu, quàm in Glosis

totius Iuris Civilis, maxima distin-

ctione contextum.

Vtilissimum ad inueniendum cuiusque legalis materiae fontem.

Auctore STEPHANO DAOYZ Pampilonensi.

Prostat hæc Editio multò quàm antea concinnior reddita, & ab infinitis
quibus scatebat mendis gnauiter vindicata. Porro cur

hic Tomus dicatur Sextus, auctori
pagina indicabit.

LVGDVNI,

Sumptibus Petri Landry.

M. DCXII.

Cum Priuilegio Christianissimi Franc. & Navar. Regis.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

VENIAM nuperz totius IURIS CIVILIS editiones sextum illius Volumen euulgarunt, in quo permulta vel parum vtilia, vel omnino non necessaria continebantur, expedire visum est, ex eis deligere quæ maximè prodesse. Idcirco factum, ex Iurisconsultorum quos consulimus grauiſſimorum, eruditissimorumque sententia, vt quæcunque materia reliquis Voluminibus propriè indicarentur, ad calcem vniuscuiusque annexæ fuerint, quod omnium commodo vsui cedit. Et de hoc quidem monitum hic te volumus (Lector Iuris amantissime) vt amplius Sexturæ illum Tomum separatim non quæras, quem ita absorptum vtiliorem habes; sed hunc eius nomine inscriptum agnoscas, qui alioquin Septimus, ex prima ipsius Authoris inscriptione, quam & retinimus. Semper vale, & laboribus nostris frue.

ILLVSTRISSIMO, ET EXCELLENTISSIMO DOMINO

D. CHRISTOPHORO SANDOVALI.

ET ROXAS CÆ DVCI,

Philippi III. Hispaniarum Regis à Cubiculo;

STEPHANVS DAOTZ Pampilonensis.

MANA Diuinis adiuncta maximam (Dux excellentissime) iucunditatem ac fructus vberimos nobis adducunt. Hinc diuinitus factum esse videtur, vt nihil per se ipse possit homo sine ope Diuina non modò perfectum, sed ne à vitij quidem labe remotum. Nihil meæ profectò vires imbecilles quidem ipsæ per se valuissent in hoc Iuris Ciuilis pelago transfricare, nisi singulari Dei beneficio mihi contigisset, vt hoc opus iamdiu inceptum perfecissem, atque ad optatum finem perduxissem. Multis hortantibus in lucem edere decreui. Iuris Ciuilis studiosis ac forensium causarum patronis non inutile fore censeo. Quare Deo Optimo Max. quidquid insit in eo boni, ab omnibus, qui inde vel commodi, vel scientiæ quidpiam hauserint, acceptum libentissimè referri percipio. Vt verò hoc meum consiliū cum Diuinis humana coniungendi suū finem facilius assequatur, hominis profectò illius nomine opus hoc insigniri duxi maximè opportunum, qui tanto inter homines splendore versetur, & tot tantisque muneribus exornetur, vt imaginem in illo Diuinam præclarissimè elucere, qui ipsum nouerint, verissimè fateantur. Quapropter de hoc meo opere dicando cogitanti mihi, tu ipse statim venisti in mentem (Princeps optime & amplissimè) cui iure optimo deberetur. Nam vt omitam te summo ac Regio sanguine ortum, tuosque maiores innumeros viros fortissimos ac belli ea laude præstantissimos enituisse, id vnum quod tuum est, neque cum aliis communicandum, plurimum profectò valere intelligo. Quis enim summam in te religionem ac pietatem Christianam elucere, & que rerum Diuinarum studiosissimum esse ignoret? Quis illum animi tui in Deum Opt. Maxi. ardorem non suspiciat & admiretur? Hinc factum est, vt Hispaniarum Rex Philippus III. virtutum tuarum, animique tui ac præstantissimi splendore perspecto, intimum te Cubiculi sui familiarē delegerit, & que summo honore affecerit, cum post obitum illustrissimi & excellentissimi Principis, Francisci Sandovalis & Roxas Lerinæ Ducis, Deniæ Marchionis viri optimi & præstantissimi patris tui, te totius Equestris militiæ Hispaniæ, Ducem primum, ac Capitaneum generalem nominauerit. Hunc tu virum amplissimum tibi in omnibus rationibus tuis ad imitandum proponis, & cum illius eximium quoddam simulacrum exprimas ac referas; non modò illius filius primogenitus omnium bonorum heres atque successor existis, verum etiam singulares illius virtutes, quæ in illo maxima omnium admiratione elucet, persequeris, & penè attingis. Sperare igitur possum fore, vt hoc meum opus instar obscuri Lunæ orbis in te potissimum tanquam in Solis iubar vergens, lucis tuæ radiis illustretur. Itaque illud equidem ad te summum virum libentissimè defero, & fore confido, vt non solum illud tibi pro tua benignitate atque clementia, sed me ipsum quoque tuendum suscipias, & maxima tua hilaritate complectaris. Neque enim verendum est, ne à tua præclarissima humanitate ac virtutibus eximiis non oriatur lux tanta, quæ meas tenebras valeat illustrare. Ego verò quidquid in me sit facultatis, id tibi totum dico, ac tibi fore paratissimum recipio. Vale.

LECTORI.

ABSOLVTISSIMVM Indicem & Summam oranium, quæ continentur in Textu & Glossis Iuris Ciuilis exactissimè contexuimus, vt vix notatu dignum omissum reperiat: in qualibet dictione, vel alia ei simili inuenies omne id, quod in materia talis dictionis in Iure fuerit constitutum, & quoties sub aliqua dictione quamplurimæ connectuntur conclusiones, vt facillimè quamlibet illarum inuenire possis, distinximus eas per suas materias, notando in principio summaria talium materiarum, & in margine numeros vnique numero tribuentes decem conclusiones, vel paulò plures: at cum in aliqua conclusione sunt variæ, diuersæ, vel contrariæ sententiæ in glossis & inter Doctores, in calce talium conclusionum apposuiumus hanc † notam, ad designandum, quòd super ea conclusione sunt varij, vel contrarij Doctores, & glossæ inter se, & sequuti sumus opinionem, quam Bartolus, & alij in eo loco magis comprobant: quando verò reprobatur glossa, adduximus Doctorum sententiam ita notando † reprob. gloss. intellige quòd Bartolus, & alij Doctores eam sententiam tenent reprobata glossa. Quod quidem opus non inutile fore censuimus. Quare in lucem dare curauimus. Suscipe igitur beneuolo animo munus hoc, quod nos æquo animo tibi tradimus. Vale.

EPIGRAMMA CUIVS DAM P. E. S. I. IN LAudem AVTHORIS ET OPERIS.

*Author quis libri, qualis liber ipse legendo,
Si cupias nosces; dicit verumque liber.
Nobilis est author Daoyz; quem Curia tota
Navarre ingennum nobilitate canit.
Utilis ipse liber nimium; nam legibus addit
Leges, vt pateat legibus apta rvia:
Inuenies ergo in libro cum nomine fructum,
Sic opus Authorem, predicat Author opus.*

INDEX
ET SVMMA OMNIVM
QVÆ CONTINENTVR IN
TEXTV. ET GLOSSA IVRIS CIVILIS.

Authore Stephano Daoy Pampilonensi.

PRAEPOSITIO ponitur exclusivè. l. scire. 1. §. saluud. ad fin. de accusat. tutor.

AB prepositio denotat separationem, glab. altero. in l. si ex duob. de duob. reis.

ABBAS monachum suum adiecta causa de iure anonico vendicare potest. glo. vendicare. in l. 1. §. 1. de rei vind.

ABBA. C. C. O. S. A. N. D. U. S. & eligendus ob optima merita, & non ob opimem, vel ob tempus, quod tam in clericis, quam in monachis, & monasteriis etiam formidarum habet locum. §. ordinationem. in auth. de monachis. col. 1. & §. iubemus autem. in auth. de sanctis. l. Episcopus. col. 9.

ABBATES eligunt monachi, & Episcopus ordinat. glo. Episcopus in d. §. ordinationem.

Abas quando vendit rem vnius conventus sibi subditi, quasi & alterius, non potest reuocare venditionem. gl. pe. in l. 1. C. ne sicuti rem, quam vendi. 10.

Reliqua verbo, Archimandrita, Monachus, Episcopus, & cetera.

ADDICATIO, id est, separatio, quæ Græco more ad alienos liberos usurpabatur, legibus Romanis non comprobatur. l. addicatio. 6. C. de patr. potest.

ADVERSUS capram, vel porcum, veruere, aut quasi artem abigendi exercendo, non puniuntur ita grauius, sicut abigens maiora animalia. l. §. abigei, & §. ibi gl. abducentur. de abigeis.

Reliqua verbo, Abigei.

ASTORI proprie dicuntur, qui xpeora ex pascuis, vel armenti subtrahunt, & quodammodo depraedantur, & qui abigendi studium, qualiter exercent oues le gregibus vel boues de armentis abducentes. d. §. abigei.

Abigei, si frequenter isti generis maleficio committuntur, damna debent ad gladium, ita alij terreantur: sed vbi non ita frequentius, in quo ordine damnantur, nisi tunc honeste loco nati, qui relegadi sunt, aut ordine amouendi, nisi gladio abegerint, quo casu bestii subiciuntur. d. l. in hinc. & §. abigei.

Abigeus non dicitur ille, qui oues oberantes, vel equos à salute relictos abduxit, qui potius dicitur fure, nisi quasi artem exercat, si tunc dicitur abigeus. d. §. abigei, & ibi gl. non est.

Abigeus, vel fur dicitur secundum numerum subtraharum omnium, nam qui x. oues, pascuas quinq. vel quatuor, vnum bouem, aut suum furripit, dicitur abigeus. l. cod. & glo. 1. in l. 1. C. de abigeis.

Abigeus dicitur, qui aspillis, & quasi artem abigendi semper vnum, vel alterum pecus furripuit. d. l. fin.

Abigeorum receptatores extra Italiam decem annis tenentur, qui si non fuerint de Italia, extra suam provinciam relegantur. d. l. §. ibi gl.

Abigeus recipiens pecuniam, vt pecora per eum occultata restituant, tenetur pecuniam restituere per conditionem od turpem causam, & pecora per conditionem furuiam, tam extranea, quam peremptam in casu foruito. l. si. C. de condit. ob turpem causam.

Abigei dicuntur illi, quibus est cura infideli alieni animalibus, aut iumentis, & ea transpore alibi, & imitiores in auth. de nuptiis col. 4.

Abigere idem est, quod subtrahere. gl. in rub. de abitis.

Abigen pecora, de quorum proprietate faciebat arduosissima, non tenetur crimine abigenus, si id iure fecit, putans esse suum, sicut si callide, & dolose litem fecerit, ad hoc, vt postea abigetur. l. 1. §. si. abigo. remittendus. & glo. seq. de abitis.

Abigenes domum pecus à stibulo grauius puniunt, quam qui à sylua. l. fin. col.

Abigeus crimen non est publicum, quia magis furtum. l. 2. col.

Abigeus accusatio requirit dolum, & agitur in inscriptione, glo. fin. d. l. 1. §. fin. & l. 1. in l. 1. & l. vlt. C. col.

Reliqua verbo, Abducent, Receptatores, Delictum, &c.

ABLATIVVS absolutus positus in contractu, non disponit, sed resoluitur in conditionem, l. ab emptione. de pactis.

Ablatiui absoluti, rato manente pacto, disponunt, & non conditionem inducunt. l. pe. & ibi add. marg. de transact.

Ablatiui absoluti, quando ponuntur gratia fractionis contingentiæ, tunc non important mysterium iuris, & per consequens non resoluitur in conditionem importantem causam finalem, vt quod qui aditur filio præcedere in nepotem, nam & filio non præcedente potest gl. filio præcedente, in l. de vulgari subit.

Ablatiui absoluti non solui conditionem, sed etiam dispositionem inducunt, quando referuntur ad eos, quos relator potest grauare. l. de iudicommis. l. 1. §. cum esset, & ibi add. marg. de leg. 3.

Ablatiui absoluti sciunt conditionem, l. testator, 108. ibi. acceptis, &c. de condit. & demot.

ABLATIO, & absolutio eundem sensu habent, sed non in albo prætoris gl. fin. in l. 3. de publicanis.

Abolitio concedit, vt omnes, qui accusatio inoperant, sine metu Turpilliani possint desistere: hac est publica, & solo principe conceditur, & non reuertitur ad causam, in quibus utque probat. gl. l. 1. in l. 1. abolit. 8. ad Turpillia.

Abolitio quandoque fit publice, veluti ob diem insignem, vel ob publicam gratulationem, aut ob rem prosperè gestam, quandoque fit privatim, accusatore postulante à præfide, vel à principe, quandoque fit à lege, vt accusatore mortuo, vel ex iusta causa impediendi quominus possit accusare. d. l. abolitio, cum duab. seq. & gloss. in rub. C. de abolit.

Abolitio publica incidit in septentinas ferias, gl. 1. ibid.

Abolitionis publice tempore si accusator erat in eo statu, vt iure mariti accusaret, & nunc erit, si repetere velit de iure mariti, & non obijciatur ei, quod media tempora, dum durauerunt ferias, nocent ei vel contrari, si iam tempus illud erat finitum, nec nunc illud habebit, quia in eodem statu reponitur. l. aut privatim. §. abolitio. & ibi gl. retractabitur, eo.

Abolitione publice facta finitis feriis potest accusator intra 30. dies viles teperere accusationem, & non ultra, & cedunt illi dies à tempore, quo reu repetere potuit, & adire iudicem d. l. aut privatim. §. fin. & l. 1. & ibi gl. fin. C. de gener. abol.

Abolitione publice facta quando accusator repetit accusationem non dicitur extincta prima accusatio, cum ad eandem instantiam redeat, ad quam redire potest intra 30. dies: alioquin non dicitur redire ad eandem instantiam, sed dicitur de nouo accusare, quod potest intra 20. annos. glo. rei. & ibi add. marg. ibid.

Abolitione publice facta, vel ob latitiam aliquam, vel ob horore diuine domus, vel ex alia causa, ex qua abolitio publica fieri solet, si quis intra 30. dies non repetierit reu, non incidit in Turpillianam l. si interueniente. ad Turpill.

Abolitione publice concessa, si antequam reus iterum accusetur, alia abolitio sit concessa, dicitur quod 30. dies incipiunt currere accusatori finita secundum abolitioem, intra quos potest reum iterum accusare. l. in Senatusconsultum. §. fin. eodem.

Abolitio est licentia defendendi ab accusatione, vt non incidat in Turpillianam gl. 1. in l. abolitioem. 16. C. de adulter.

Abolitio est accusationis instituta per sententiam interlocutoriam peremptio, gloss. in rub. C. de abolit. & glab. abolit. in §. quod autem. Inst. de viciapio.

Abolitione generali omnes perimuntur accusationes, quæ datur ob publicam latitiam, quæ publica dicitur. gl. in rub. C. de generali abol.

Abolitione generali finita potest repeti accusatio intra 30. dies, & non ultra l. 1. & ibi gl. fin. C. de abolitioem generali.

Abolitione generali finita etiam post 30. dies non prohibetur accusari reus, qui non erat accusatus tempore, quo generalis abolitio superuenit. l. 2. C. eo.

Abolitio legitima dicitur, quando accusator, vel accusatus moritur. gl. in rub. C. de abolitioem generali.

Abolitio generalis non refertur ad eos, qui sunt in carceribus l. 2. de custod. reor.

Abolitio generalis non pertinet ad seruos accusatos, qui accusati etiam interim, dum ferias durant, in vinculis esse iubentur, nec liberantur, ne iudicium finiant, quod finitur, quia si illi exirent, forte fugeretur, & frustra modo procederetur in accusando. l. Domitienus. & ibi gl. pe. & vlt. ad Turp.

Abolitio non porrigitur ad crimen falsi, nec ad alia crimina, in quibus ex vtraque parte incumbit onus probandi, & ideo accusans de falso, si post abolitioem publice factam feris finitis non reaccusauerit, incidit in Turpillianam l. pen. & ibi add. marg. col.

Abolitione priuata concessa, non potest repeti accusatio ab accusatore etiam intra 30. dies. gl. fin. l. 1. C. de abolitioem generali, nisi de hoc suppleat principis. gl. alij in libellorum. §. fin. de accusat. & gl. rei in l. aut priuata. §. fin. ad Turp.

Abolitio priuata præsentibus partibus, causa cognita à iudice est concedenda. gl. in rub. & l. 1. C. de abolitioem.

Abolitio iuste deneganda est ei, qui per deceptionem, vel pecuniam à reo corruptus venit ad postulandam abolitioem. ibid.

Abolitionem petere etiam per pecuniam non prohibentur, qui suam vel suorum iniuriam defendunt accusando, & qui cognatos in accusationem deducunt. ibid.

Abolitio accusationis fallaciter, & per calumniam accusantibus dari non debet. l. fin. C. col.

Abolitio non est concedenda mente sincera accusanti, si reus fuerit iam carceratus, vel aliquid grauamen corporale passus, nisi passus consentiat impertrari abolitioem. ibid.

Abolitionem petere potest accusator intra 30. dies etiam inuito Reo, si reus non sit carceratus, nec passus aliquid grauamen corporale, post 30. autem dies non potest, nisi eo consentiente. ibid.

Abolitio etiam ambarum partium consensu omnino est deneganda, vbi testes tormenta passi sunt. ibid.

Abolitio denegatur in crimine læse maiestatis, id est, in moliente contra maiestatem principis, vel Rempublice in crimine peculatus, & in desertis à milite Sacramentis. ibid.

Abolitio priuata potest à præfide postulari, & impetrari, & pro tribunali, & non de plano debet concedi, nec potest præfides delegare cognitionem eius. l. 1. §. epistoliarum ad Turp.

Abolitio priuata conceditur à quolibet iudice ordinario de causa cognoscen- te. gl. 1. in abolitio. 8. ad Turp.

secus si non allegaret, d. l. inter accusatorem, & ibi gl. ne per triduum.

Abfentem esse aliud est, & aliud haberi pro abfente, l. si maritus, r. §. legis Iulius, de adulteris.

Abfens potest damnari in crimine legis Cornelie de ficiariis, & ita ultra relegationem specialis iure, l. 4. & ibi gl. pronuntiandum, ad l. Corn. de ficiariis.

Abfens puniatur, & condemnari non debet licet etiam non constet in criminibus, sed bene in ciuilibus, l. 1. & ibi gl. r. de reg. reis, & l. abfentem, & ibi gl. r. de per. capitalis, vt deportatio, non debet damnari, sed debet primo requiri, deinde annotari et omnia bona, tertio debet requiri per edicta, vt sui copiam faciat, & computatur annus, ex quo innotescere potuit, d. l. 1. & ibi gl. r. requirendus.

Abfens accusatus de delicto citatus, & requisitus, si non veniat, annotatur ei omnia bona in fidei, & post annotationem si hoc notificatur, si venerit intra annum, & satisfecerit de stando iuri, recuperat omnia bona post annum perdit bona, non tamen de delicto habetur pro confesso, sed ipso veniente semper debet examinari de eo delicto, d. l. 1. & ibi gl. requirendus, & l. pen. & fin. de requir. reis, & l. 1. de reg. reis.

Abfens reus post annotationem requisitus, si intra annum decesserit, criminis causa expirat, & perit, & bona eius ad successorem transmittuntur, nisi fit crimine, quod morte non expungatur, d. l. 1. §. si de requir. reis, & d. l. 1. C. eod.

Abfenti reo requisito & annotato datur annus, intra quem non annotatur bona a fisco, & si filius post annotationem fiteatur per 5. annos quod non occupauerit illa, postea remouetur praescriptio ab ipso reo, vel ab eius heredibus l. 1. de requir. reis.

contra Abfentem etiam in criminibus potest dari libellus, non quod procedatur contra eum ad condemnationem, §. gl. 1. in l. abfentem, de prius.

Abfens contumax in criminibus in quibus pena pecuniaria, vel alia pena siue ad relegationem inferuntur, potest condemnari, siue fit abfens ante litis contestationem, siue post, §. gl. d. l. abfentem, & ibi gl. ad relegationem.

contra Abfentem accusatorem quandoque pena grauior ferri debet, quam ex Turpiliano statuta est, d. l. abfentem, §. p.

contra Abfentem ante litem contestatam non potest ferri sententia diffinitiva, gl. computandum, in l. 1. §. si quando appelland. sit.

contra Abfentem si fuerit lata sententia, dies, intra quos potest appellare, currunt ei a tempore, quo sciuit se sententiam latam, nisi procuratorem habeat in causa, qui non appellat, necet domino, d. §. si.

Abfens vt in ciuili, ita in criminali potest damnari in relegatione, & in minori pena, vt in remotiore ab ordine, & etiam in eadem potest constitui procurator, glo. relegationem, in l. 1. an per alium causae appel. & gl. 1. in l. 1. ibi de reg. reis.

Abfens dicitur, qui non est in loco in quo peritur. l. abfentem, 199. de verb. sig. Abfentes non sunt vocandi ad capitulum, si duas partes sint praesentes, gl. maior, in auth. hoc ius potestatem, C. de sacrosanct. Eccl.

Abfente reo iudicio contrahitur eremodiciu, & potest iudicari secundum veteres leges; abfente tamen actore non potest iudicari, nisi in quibusdam casibus, vt in causa liberali: hodie tamen abfente actore, sicut abfente reo, contrahitur eremodiciu, gl. triennij, in l. 1. propterandum, r. C. de iudicis, & gl. noluit, in auth. qua in provincia, C. vbi de crimin. agi oport.

Abfentium negotia ne deferantur, possunt eorum negotia per procuratores exerceri, gl. pe. in l. 1. C. de ad. post.

Abfenti citato ad veniendum, debet tamen tempus decem dierum, pro quolibet termino, hodie vero 30. dierum, l. constantem, & ibi gl. r. C. quomodo & quando iudex.

Abfente reo contumaciter post litem contestatam, si liquet de causa, potest ferri diffinitiva, nec restituitur postea veniens, gl. si ibi.

Abfente reo contumaciter post litem contestatam, actor in actione reali, si non liquet de causa, mittitur in possessionem rei perite, & reus intra annum auditur de possessione, post annum autem auditur de proprietate, & non de possessione, ibi.

Abfente reo contumaciter post litem contestatam, actor in actione personali, si non liquet de causa, olim mittebatur in possessionem omnium rerum debitoris, hodie pro mensura debiti, nec efficitur possessor, sed veniente reo quandoque restituitur possessor, nisi auctoritate iudicis res fuerit distracta ab actore, quia iudex debet moderatum tempus statueret, scilicet quo res distrahanus, vel iustus possessor efficitur, ibi.

Abfente reo ante litis contestationem vel quasi, tunc discussio summarij negotio, mittitur actor in possessionem restituendam reo venienti praescripta satisfactio, ibi.

Abfens ipso iure ante omnia est restitutus, & pro recuperanda eius possessione, quilibet sibi coniunctus, vel amicus admittitur sine mandato cauens de rato, & etiam eius seruus, & si alius esse non poterat in iudicio, & hi admittuntur etiam post annum in possessione, non tamen in petitorio, sed dominus reuerfus perpetuo possidet, l. 1. C. si per vim, vel alio modo.

Abfens de crimine capitali non potest accusari, potest tamen procedi per annotationem bonorum contra eum, & si ad condemnationem fuerit processum, sententia nulla est, & quatenus de facto processit a superiore, rescindatur, l. abfentem, 6. C. de accusatio.

Abfens de grauissimo crimine accusatus citatus, & ipso quod non venit, etiam intra annum, praesumitur contra eum, sed non tantum, vt condemnatur: propter abfentiam enim grauius, vt probet, sicut & accusator, sed nullo probare abfoluitur, gl. purgatus, in l. 1. C. de requirendis reis.

Abfens accusatus citatus si intra annum non venit, bona eius sibi venduntur, & postea veniens repetitus nocens seniori sententia punitur, innocens vero absoluitur, non tamen propter recuperat bona, l. 2. C. eodem.

Abfens contumaciter in ciuili causam non notatur etiam facti infamia, cōtinuatur in criminali afficitur infamia facti, l. 1. C. eo.

Abfenti accusato criminaliter sit bonorum annoario sub conditione, si non veniat intra annum, post annum vero fit puta, & vera annot. gl. pe. ibi.

Abfens accusatus criminaliter citatus si venit intra annum, & de crimine, & de

bonis auditur, postea veniens quandoque auditur de crimine, sed de bonis nunquam, gl. si ibi.

Abfentibus per praesentes praediciatur dummodo vocentur abfentes, non alii, gl. aliqui, in §. ad hanc quoque, in auth. vt sponsalicia largitas, col. 9.

Abfens regulariter non potest condemnari, fallit in officiali abfente, gl. 1. in l. si apparitor, C. de cohortibus lib. 12.

contra Abfentem reum in causa capitali regulariter sententia lata nulla est; fallit in crimine laesae maiestatis, glo. abfentia ad med. & ibi add. marg. in extrinsecus ad reprimendum, quomodo in laesae maiestatis crimine.

Abfens vbiunque potest damnari, peruenit ad diffinitiuam abfque litis contestatione, gl. contestata, ibi.

Abfente reo potest negotium liquidari, & diffinitue pronuntiare in criminalibus, gl. diffinitiuam, ibi.

Reliqua verbo, Añor, 10. 11. Reg. Curator, 26. 27. (que 29. Denno, 8. Furcifer, 1. 2. 3. Missio, 3. Praesens, Refutatio, 14. 15. 16. Reus, 11. 12. Sententia, 2. 1. 2. 3. 4. 24. Vendere, 2. Abfente, 1.

Abfentes s. a quibuscunque possunt defendi, l. 1. cum §. pub. de procuratoribus.

Abfens vbiunque potest damnari, ibi quomuis verba pro eo facientem, & innocentiam eius exultantem, auditur equam, l. 1. ibi.

Abfens vbiunque potest condemnari siue in ciuili, siue in criminali, potest per procuratorem defendi, cum hoc d. 20. per se habet, vt gl. d. ibi.

Abfentem potest quilibet defendere in quacunque causa capitali, allegando eorum causam abfentem, & ad id admittitur etiam familia, & minor, d. gl. dari, in fi.

Abfentem plene defendens condemnatur, sed condemnationem, & expensas repetit, si habuit mandatum, & aliquem solam condemnationem, non tamen expensas, gl. pe. in l. liberto, §. si de negot. gest.

Abfens reus causam abfentem per procuratorem dedere potest, l. abfens, r. 1. de procuratoribus.

Abfens, si non defendatur, potest praesens petere, vt mittatur in possessionem, & etiam vt bona eius distrabantur, si labatur, sed si non labatur, non distrabantur, sed tantum fit missio, l. item aut, & ibi gl. eo potius, ex quibus caus. maior.

Abfentes amici citandi sunt per procuratorem, quod quicunque vult deducere talem abfentem comparcat ad hoc, vt restituat ex edicto ex quibus caus. lib. maiores, contra abfentem non defensum demer praesentem, l. ius, & ibi gl. 1. ff. vel.

Abfens si fuit defensus, & sit lata sententia contra eum, & tunc restituitur ad appellandum, sed si non fuit defensus, vel minus bene restituitur ad totam causam, l. cum miles, 30. §. si, & ibi gl. si, eod.

Abfentes liberos defendi vult esse, sed non seruos alienos abfentes pro eorum maleficiis, gl. oportet, in l. quoties 21. §. 1. de notal. actionibus.

Abfente defendere nemo cogitur iniuri, spontaneus tamen admittitur ad defensionem abfentis, gl. eo aut, in auth. qua in provincia, C. vbi de crimin. agi oport. Vide De defendere, Defensor, r. 1. §. que 61.

Abfens ex causa necessaria non probabili excutatur a satisfactioe de iudic. a fuit, l. sed & si quis cauio.

Abfens ex causa probabili, non necessarij citatur, si non veniat, tunc utique contumax condemnatur restituitur, gl. confectum, in l. Diuus, de restitutione in integrum.

Abfens ex probabili, & necessaria causa non restituitur, nisi ad appellandum, gl. restitueret, ibi.

Abfentes causa probabili, & necessaria legitime defensi restituntur ad appellandum, si incipiant causam restitutionis intra decem dies, ex quo cognouerunt computandos, & finitur intra quadecim diu, glo. si, in l. h. eodem.

Abfentes causa probabili, & necessaria, unde restituntur, ad totam causam, d. l. si, & ibi gl. si, & si.

Abfens causa probabili, & necessaria dicitur quis vt militis; probabili tantum dicitur quis, vt studiorum; necessaria tantum dicitur quis, vt ex causa relegationis; sed causa voluntaria sine cogitatione dicitur quis, vt mercator, vel alius non continuus, item ex causa voluntaria dicitur quis, vt per contumaciam, d. gl. si.

Abfens ex causa tantum probabili, vt studiorum, legitime defensus ad nihilum restituitur non legitime, vel nullo modo defensus, auditur ad appellandum suo iure, sed non per restitutionem; sed vbi non potuit procuratorem relinquere, vel reliquit, & est defunctus, in totum restituitur, ibi.

Abfens ex causa voluntaria, sed non contumaciter, vt mercator, non restituitur, cum sententia contra eum non contumacem lata sit nulla, i. e. per eam possit et hodi. ibi.

Abfens ex causa voluntaria contumaciter, si sit factus contumax, auditur appellans secus si fuisset verus, nisi veniat iudice sedente pro tribunali, ibi.

Abfentibus ex iusta causa non nocet abfentia, cum detur eis restitutio, neque debet eis prodesse, cum detur restitutio etiam contra eos, l. 1. & ibi gl. quod euenit, ex quib. caus. maior.

Abfentibus ex iusta causa annus, & aliud contra eos inducitur per edictum in quibus causis maiores, ibi.

Abfens ex causa necessaria tantum non restituitur, si procuratorem potuit dimittere, & non fecit, l. Papinianus de minor.

contra Abfentem etiam ex iusta causa restituitur praesens, quando abfens per scriptum rem praesentem, vel non vendo anuile praesens sententiam, & abfens conueniens sit, l. §. verba, & ibi gl. amittit, ex quibus caus. maior.

Abfens metu, aut sine dolo, vel iuribus causis, vel detentus in vinculis, aut a seuitute reatus intra annum restituitur contra praeterea qui vixcepit rem corporalem, vel incorporalem, vt sententiam, vel actione liberatus sit, l. 1. §. verba, & ibi gl. siue cuius.

Abfentes ex causa metus, hoc est, non superueniente timore deterriuntur restituntur, l. 2. ex quib. caus. maior.

Abfens iusto timore mortis, vel cruciatus torporis, per quos dicitur in iudicis, r. bitrio, eod. l. 3. eod.

contra Abfentem ex causa necessaria datur testimonio, non tamen datur ipsius nisi quado procurator e dimittere non potuit, vel dimisit, sed mortuus est, l. sed

Abscille metus causa dicitur ille, qui iusto timore metus, vel cruciatus corporis conterritus absit, & hoc ex effectu cognoscitur, neque sufficit quilibet terror, l. 3. ex quib. caus. maior.

Abscille confectus, quis post reversionem in illo modico tempore, intra quod se parat in conducendo hospitium, vel facinulos componendo. Lab. hostib. §. fi. & ibi gl. pretor. eod.

Abscille non videtur, quae casualiter absint. l. quæ situm. 76. §. 3. de leg. 3.

Abscille dicitur, qui a tribunali absit. non tamen, §. 1. §. Senatusconsulto de fidei-commul. libertat.

Abscille ex iusta causa dicuntur, qui non habent iniustam causam absentiæ. l. si eum ferum, 18. §. de fidei-commul. libertat.

Abscille res videtur etiam illæ, quarum corpus manet, sed forma mutata est, & absente res dicuntur, quæ corruptæ, vel transfiguratae in aliam speciem rediit. l. si mulieris, 13. de variis extraord.

Abscille definire res videtur tunc, cum sic rediit in potestatem nostram, ne amittat eius possessionem possimus, ob hoc, quod ante furto subtrahita sit. ibid.

Abscille dicitur etiam res, quæ in rebus humanis non est. ibid.

Abscille res videtur, quando viginti annis commodum, vel depositum scissum, vel alia res corrupta deditur, vel scyphi ex concussione, ac mitia percussione attriti, aut tabula rasa pectura, quia eorum rerum pretium non solum in substantia, sed etiam in arte est positum. l. Labeo. 14. eodem.

Abscille res videtur domino, qui ignorans cum furti furto subtraham, vel alienam emit, etiam si postea id ita esse scieris, quia videtur absente res, cui pretium absit. ibid.

Abscille dicitur, qui est extra continentia vrbis, sed non qui est intra continentiam, sicut latitatur, l. collegarum, 173. l. nos item, 199. de verb. sign.

Abscille dicitur is, qui latitat, etiam si sit in foro, & latet inter coquinas quoad hoc, ut fiat missio, & venditio, §. glossa secunda, in lege si abscentem. 199. eodem.

Abscille non videtur, qui ab hostibus captus est, quia pro mortuo habetur, d. l. qui abscentem, §. fi.

Abscille videtur, qui ab hostibus detinetur, restituit tamen d. §. fi. & ibi gl. ii.

Abscille dicitur, qui, postea in iudicio, l. in l. p. c. de emancipat.

Abscille quis videtur, qui respectu malorum ad aliam in stipulationibus dicuntur absente, qui semine non exaurire non possunt, in præscriptionibus, qui in eodem territorio sine præiuncta non sunt in iudicio, qui ad eum actum non sunt citati, vel si citati non adfuerint, & quod difficile est citare, & in legum dispositione, qui longè absint, mortui quoque absente dici possunt: nam non solum absint, qui ad tempus absint, sed etiam qui perpetuò, gl. absente, & ibi add. marg. in §. rursus, de actionibus.

Reliqua vide verbo, Absentis, §. rursus, l. 1. de off. Adest.

Abscille causa reip. dicitur, qui tamdiu, donec sit officium reip. finitum, atque donec redire possit præfixo illi termino ad redeundum, gl. absente, in add. marg. in d. rursus.

Abscille causa reip. dicuntur, qui Romæ res, causa operam dant, ut sunt magistratus, l. sed & qui data, cum l. seq. ex quibus caus. maior.

Abscille causa reip. dicuntur absente provincie, gloss. l. in l. v. sunt magistratus, eod.

Abscille causa reip. dicuntur milites Romæ militantes, ut sunt præfecti vigilum, & etiam quilibet alius miles, l. i. miles, & ibi gl. l. eod.

Abscille causa reip. non censetur legari municipiorum missi ad aliud municipium, castrum, vel villam, & ideo non restituntur ex edicto ex quibus causis maiores, sed bene ex constitutione Diu Marci, l. legatis, & ibi gl. l. eod.

Abscille causa reip. si ego capsi, postquam mihi restabat vni dies ad viciationem rei tue complendam, restitui vni die tantum danda est tibi a iudice, l. i. sed & §. quoties, eod.

Abscille causa reip. dicitur quis ab ea die, qua vrbem excedit, usque quo reuertatur ob publicam utilitatem, non causa proprii commodi, l. absente, §. 2. eod.

Abscille causa reip. intelligitur, qui ab vrbis profectus est, licet nondum provinciam, id est, Italia excedit, d. l. absente, ex quibus caus. maior.

Abscille causa reip. non intelligitur tabellio, vel hi, qui acta præsidum scribunt, restituntur tamen, cum necessario, & non sui lucris causa absint, l. inter eos, 33. & ibi gl. pen. add.

Abscille causa reip. dicuntur proconsules, legatique eorum, & omnes, qui provincie præstant, & procuratores principum, qui in provinciis tenentur, item tribuni militum, præfecti, & comites legatorum, qui ad eorum, aut comitatus principis relati sunt, d. l. absente, §. 2. eod.

Abscille causa reip. dicuntur medici militum, & advocatus fisci, d. l. absente, cum l. seq.

Abscille causa reip. non videtur miles, qui licentia accepta domi sue iam stetit per modicum tempus, alias adhuc absente videtur, l. miles, §. 4. & ibi gl. l. eod.

Abscille causa reip. non videtur conductor vectigalium, quia lucro suo facit, & ideo non restituitur, d. l. miles, & ibi gl. fin.

Abscille causa reip. non videtur, qui dedit operam, ut publica vectigalia locarentur aliis, ut sunt pio venetæ, qui mittuntur, ut milites ducerent, aut reducerent, aut gerunt eam eligendi probos mittendos ad principem, & qui ad gratulandum principi mituntur, l. qui mittuntur, §. 5. eod.

Abscille causa reip. intelligitur procurator Cæsaris, non solum qui rerum provincie causis, sed etiam qui rerum quarum non omnium procuratio mandata est, & ita plures ibi procuratores diversarum rerum a principe constituti reip. causa intelliguntur absente, ibi.

Abscille causa reip. intelligitur præfectus Aegypti, & omni, qui reip. causa absente si alicui dignitatis gratia sit, licet si sit in vrbis, nisi sit miles vrbis, d. l. qui mittuntur, & ibi gl. vrbani.

Abscille causa reip. dicuntur, qui ad compescendos malos homines missi est, & ista cura est præfecti vrbis, d. l. qui mittuntur, & ibi gl. malos.

Abscille causa reip. dicitur, qui reip. causa Romam profectus est, si nondum complevit iter, l. qui mittuntur, & ibi gl. Romani.

Abscille causa reip. dicitur, qui extra patriam suam reip. causa profectus est, etiam si per vrbem ei iter competat, d. l. qui mittuntur, §. sed & fi.

Abscille causa reip. dicitur, qui in provincia est, ut primum aut a domo sua profectus est ad principem, vel ad Papam, etiam si in ciuitate sua sit adhuc, aut qui degit in eadem provincia cundo, vel stado in itinere pro aliquo negotio principis, vel pro causa reip. d. §. sed & fi. & ibi gl. profectus, & gl. degit.

Abscille causa reip. dicitur quis, etiam antequam vadat, dum se præparat, sicut è contrà, dum est reuertens, gl. agere, ibi.

Abscille causa reip. non dicitur, qui a domo sua de vna ciuitate ad aliam profectus est causa reip. licet habeat restitutionis privilegium, sicut abiens causa reip. d. gl. profectus.

Abscille causa reip. dicitur miles, d. i. ad castra, vel redit, secus dum domi est, ibi.

Abscille causa reip. dicitur miles, qui eam commutauit, & licentia absit, d. i. domum vadit, vel redit, secus dum domi est, ibi.

Abscille causa reip. dicuntur illi soli, qui non sui commodi causa, sed eoacti principis absint, l. reip. §. 6. ex quibus caus. maior.

Abscille causa reip. dicuntur illi, quibus in provincia, & patria sua assidere specialiter ben. sicut p. c. missum est, assidens tantum sine permittu principis, cum admiserit crimen facit, non gaudet privilegio eorum, qui reip. causa absint, l. si cui, §. 8. eod.

Abscille causa reip. non videtur magister, quia isti habent ex principis beneficio principaliter quod possint assidere, & ideo debet esse ab omni diminutione extraneum, gl. 1. & 2.

Abscille causa reip. tamdiu videtur quis, quamdiu præf. officio, & etiam eo finito, quoad redire poterit, secundum qualitatem personæ, & si impeditur imitari iter continuare non possit, habet ratio humanitatis, d. l. cui, §. 1.

Abscille causa reip. non dicitur versile, qui sui priuati negotij causa in legatione est, l. non vult, §. 4. eod.

Abscille causa reip. intelligitur omnes milites, qui discedere a signis sine periculo perituri, vel mortis non praesentis, pen. eod.

Abscille causa reip. non videtur, qui legatione abstratus, quia finita est absente, quia non puberit commodi causa, sed sui abesse, quia tibia, de legati.

Reliqua vide verbo, Absolutio, l. 1. §. 19.

Absolutio tantum facit, §. 9. in eo condemnatio cum solutione, gl. priuata, in l. 2. §. 1. bonorum rapto, cum.

Absolutio vna in damna oritur, atque excommunicationes omnes satis est, si modo in absolutoria causa, cuiuslibet fiat mentio, l. si §. fin. & ibi add. marg. de nouato.

Absolvere non potest ille, qui non potest condamnare. nemo potest, §. 3. de reg. iuris.

Absolui creditor impropre ponitur, quia debitor a creditore absolutur, vel proprie etiam dicitur creditor absolui, id est, reddito pretio dimissi, gl. 2. m. l. & in contraria, §. 7. de viuis.

Absolvere qui potest, regulariter potest etiam condemnare, quandoque tamen non potest, l. fin. & ibi gloss. absolendo, C. vbi Senatores, vel clari.

Absolvere potest præf. provinciarum, inquisito Episcopo, clericum de crimine seculari coram se accusatum, sed non condemnare, §. pe. & ibi gl. manu, in auth. ut clerici apud proprios Episcopo.

Absolendi potestatem habens, habet etiam potestatem condemnandi, & e contrà, nō habens potestatem absolendi, neque condemnandi, gl. 1. in l. 3. de re iudicata.

ad Absolendum promptiores esse debemus, quam ad condemnandum, l. Artianus, §. 4. de actio. & oblig. gl. clientulus, in c. de contentione iur. dominum, & fidelem in vrb. feud.

ad Absolendum non debemus esse promptiores in causa libertatis, & in causa priuilegiata, quia tunc magis debemus condemnare, quam absolueri, c. 1. §. ad hoc, & ibi gloss. promptiores ne finit lex, in vrb. feudor.

Absolutus ab observatione iudicij, quia soluit, non tenetur actione de dolo ratione detractionis, l. si loquimur, §. 1. de dolo.

Absolutio reo, iudex debet inquirere de consilio accusatoris, an animo calumniandi accusauerit, & si inuenit, eum fuisse in iusto errore, absolut eum, si verò in calumnia euidenti, condemnat eum, in similitudinem supplicij, si est ordinarius criminis, de quo accusabatur, si verò sit extraordinarius, tunc in similitudinem eius poenæ, quam verisimile est, iudicem reo impositurum fuisse, gl. ex vtraque in l. 4. §. calumniator, de his, qui notantur.

Absolutus ob dolum suum dantem causam absolutioni tenetur actione doli, l. si feruus, §. fin. eod.

Absolutus dolo suo conuenitur prima actione ad principale debitum, sed ad cetera damna conuenitur actione doli, nisi se offerat litig. gloss. fin. ibi.

Absolutus si sit quis ob iniuramentum sibi delatum, si postea appareat peritium, in eum non datur actio de dolo, quia per iniurandum tractum videtur, & ideo standum est religioni, cum perituri poena sufficiat, l. quod si defecit cum lege seq. de dolo.

Absolutus dolo suo potest conueniri actione prima, & si obiciatur exceptio rei iudicatae, replicabitur de dolo, l. cum a te, eod.

Absolutus, ut principalis, potest conueniri, ut here, l. si duo, §. item Iulianus, de iureiur.

Absolutus per sententiam si soluerit, non repetit gl. debet, in l. i. iustitiam, §. 1. de iureiur.

Absolutus in actione reali, vel mixta ex eo quod non possidebat, si postea incipiat possidere, potest iterum conueniri, & non habet exceptionem rei iudicatae, l. si a te, de excep. rei iud.

Absolutus possidens, quasi non possideret, interrogatus an ante sententiam possideret, non tenetur respondere, & ita habet exceptionem rei iudicatae contra volentem iterum agere, aut aliter ab eo probatur illius possessio, gl. nihil, & ibi Bar. in prin. in d. l. a te.

Absolutus ex eo, quod non possidebat, nec dolo deficit possidere, si de nouo possidere incipiat, potest iterum conueniri, nec habet exceptionem rei iudicatae, l. si rem meam, & l. seq. eod.

Absolutus simpliciter non adiecta causa quare, in dubio videtur absolutus ex causa, quare in actis appareat, gl. in l. si quis ad exhibendum, §. eo.

Absolutus si sit quis ex eo, quia non possidebat, & quia alter non probauit

Inspecta prima causa, non obstat exceptio rei iud. ex prima causa, sed bene inspecta secunda causa, quia non probatur, d. gl. 1.
Abolutus non potest de eodem crimine accusari ab eodem, vel ab alio, nisi fuerit ignorans, & si iam iniuriam prosequatur, l. si cui crimen, §. 1. de accusatio.
Abolutus, eo quod delicto sibi iuramento se purgavit, non potest de eodem crimine ab eodem, vel ab alio accusari, nisi fuerit ignorans, vel suam prosequatur iniuriam, gl. accusari, ibi.
Abolutus de vno crimine non potest idem accusator de alio accusare, nisi suam prosequatur iniuriam, secus est in accusatoris filio, qui potest aliam accusationem instituire adversus eum, quem pater accusaverat, d. §. 1.
Abolutus à tota re, intelligitur abolutus à parte rei, gl. 1. in Appellatione rei, 71. de verb. sign.
Abolutus simul non potest condemnari, quando probatione hominis vteretur secundus accusator, secus quando probatione legis, † gl. si in l. si quis adulter, 34. & ibi Bart. C. de adulteris.
Abolutus in civili potest conveniri in criminali, cum tantum valeat abolutio, quantum condemnatio cum solutione, gloss. fin. in l. 1. C. quando civilis actio.
Abolutus per sententiam remanet obligatus naturaliter, si primo erat obligatus, unde si solutus, non repetit, cum debitum solvatur, glo. 1. in §. item si in iudicio, de exceptio.
Reliqua verbo, Condemnatio, Condemmare, Condemnatus, Debitor, 61. Iudei, 3. 1. Reus, 16.

ABSOLUTORIA lata in actione parit exceptionem rei iudicæ, si iterum eadē actione cum additione alterius qualitatis agatur, l. 4. §. si de noxalib. act.
Abolutoria lata in primo non parit exceptionem in secundo in actu rei: ibi, dummodo probetur, quod actus non præsumitur iteratus, l. de eo, 3. in d. exhiben.
Abolutoria lata super duplo, vel quadruplo damni d. i. à fure, & sic super actione furti, non præiudicat in conditione furti, dummodo de facto vel de delicto non sit pronuntiatum, quia tunc conductio non competet, l. si pro fure, 7. & ibi gl. tollitur, & ibi additio, de conductio, furtiva.
Abolutoria lata in vna causa, non obstat exceptio rei iudicæ agenti in alia, l. Lucius Titius, 90. §. 1. de leg. 3.
Abolutoria lata in petitione super rei venditione, non præiudicat eidem agenti possessorio retinenda, si reus furti abolutus, quia non probatur actor, † gl. si in l. naturaliter, §. nihil, de adq. poss.
Abolutoria lata super viuis non parit exceptionem rei iudicæ super forte, neque etiam super viuis, si lata sit ex cogita, acceperat, & si postea petatur apud l. si in iudicio, de exceptio rei iudicæ.
Abolutoria lata pro vno ex mandatoribus, non prodest aliis, l. amissi, 43. §. si. de adu. l. i.
 per **Abolutoriam** sententiam tollitur obligatio civilis, & remanet naturalis, & oritur exceptio rei coherens, gl. 1. in l. vbi cumque, 61. eod. & l. procurator, §. 1. in additione marg. rem. ratam habet.
Abolutoria lata in civili tantum debet facere, quantum condemnatio, & solutio in eadem causa civilis, sicut eum solat, que facta non obstat exceptio in causa criminali, quando civilis, & criminalis oriuntur ex eodem facto, ita neque abolutio facta obstat exceptio rei iudicæ in criminali, glossa prima, in l. 3. C. ad leg. Aquilianam.
Abolutoria lata in civili non parit exceptionem rei iudicæ in criminali, quando civilis, & criminalis oriuntur ex eodem facto, † dicta glossa prima.
Abolutoria lata quia non probatur, non propter præsumtum quod reus alibi esset, verum, l. penultima, Cod. de ingenio manumissis.
Abolutoria lata in personali, siue real eadem actionem non perimit, si ex exceptionem rei iudicæ, ex conventio, §. item si in iudicio, de ex. rei iudicæ.
Abolutoria lata super executione actionis non operis, non parit exceptionem rei iudicæ, quod alias legitimas actiones, puta confessorias, vel negatorias, l. sciendum, 19. de noui op. si nunc.

Reliqua verbo, Sententia, 4. 12. 57.

ABSTINERE quandoque dicitur exire, sicut & dicitur repudiare sui, gloss. abstinuit, in l. 2. §. si bonorum, & l. Terryllian.
Abstiner vel immiscere ad heredes suos pertinent, sed adire, vel repudiare ad extraneos, quandoque tamen confunduntur, glo. 2. & ibi add. §. extraneus, de hered. qual.

Reliqua verbo, Filius, 170. usque 175. Repudiare, Repudiare, Sure.

ABUT verbum ponitur quandoque pro in totum consumere, quandoque ponitur in malo vsu, glo. pen. in l. vbi adhuc, 29. C. de iure dotium.
ACCEPTANS contractum, cum suis offis, valosis, & spincis tenetur acceptare, l. Caius, 27. in additione marg. de manumissis.
Acceptans illud, quod est sibi datum, vel relictum minus legitima, non per hoc excluditur à iure petendi supplementum legitimæ, nisi ei specialiter reuocauerit, si quando, 33. C. de inoff.
Acceptans filius relictum minus legitima, est faciat quietationem generalem heredibus, per hoc non prohibetur agere ad supplementum legitimæ, ibid.
ACCEPTUM facere non potest seruus, etiam iussu domini, id quod domino debetur, nisi primo sibi stipuletur animo nouandi, l. pen. & ibi add. marg. de acceptil.
Acceptum ferri non potest, nisi quod verbis obligatum est. Iam inutilis, §. acceptum, de acceptil.
Accepto ferri potest vni ex heredibus pars obligationis, quæ inter coheredes diuisa est, l. sed & si, & ibi glo. 1. eod.
Accepto ferri potest pars stipulationis, ita, & ex numis decem, quos tibi promissi, quinque acceptos habes, vel ita, Quod ego tibi promissi, id pro parte dimidia habesne acceptum, l. pars, 9. de acceptila.
Acceptum ferri potest iter, actus, quando via promissa fuit, & ea acceptatione liberatur promissor, l. & per iurandum, §. 1. eodem.
Accepto ferri potest Stichus ab eo, qui hominem stipulatus est, & talis acceptatio tollit omnem obligationem, d. l. & per iurandum, §. si is, qui.
Acceptum ferre non possunt tutores, nec curatores furiosi, vel prodigi, nec procuratores, sed hi omnes debent mouere, & sic postea acceptum facere, nec tu-

toribus, nec curatores furiosi, vel prodigi, nec procuratores potest acceptum ferri, sed non mouere facta possunt liberari per acceptationem, d. l. & per iurandum, §. tutor.

Acceptum ferens, cuius potest propter errorem, minorem artem, dolum, vel metum, id est, si dolo, vel metu, inductus fuerit ad accepto ferendum, & sic agitur actio de dolo, vel metu, gl. in l. si C. eo.

Acceptum ferens vni totum, vel partem eius, quod stipulatus est, debet accepto facere, l. & per iurandum, §. illud, ff. de acceptilat.

Accepto ratum id quod iussu stipulatoris promissori solvere potest, passat liberationem, d. l. & per iurandum, §. si is, qui.

Reliqua verbo, Legatum, 97.

ACCEPTILATIO non extinguitur per contrariam acceptationem, gloss. factum, in fin. in l. si vnus, §. pactus ne peteret, de pactis.

Acceptilatio inutilis habet vim pacti, d. l. si vnus, §. si.

Acceptilatio quando est inutilis ratione rei, quæ interponitur, inducit pactum tacitum, sed si est inutilis ratione conceptus inepz, vt quia inter absentes, vel sub conditione, vel in diem, & tunc non inducit tacitum pactum, † gl. pen. ibi, & gl. cetera, in §. per acceptationem, l. iustis, quibus modis tollitur obligatio.

Acceptilatio non extinguit pronuntiatum, sed suspendit, gl. sequitur, in l. tale pactum, §. qui pronuntiat, de pactis.

Acceptilatio in rei vendicatione non potest fieri, sed tantum fit in obligationibus, & in his tantum, quæ iuris ciuili sunt, glo. Aquiliana in l. qui cum tutore, §. qui per fallaciam, de transact.

Acceptilatio potest fieri in obligationibus iuris gentium, quando prius deducta sunt in Aquilianam stipulationem, ibid.

Acceptilatio habetur, si quis non profitur principali, potest fieri pacto, l. si cum exceptione, §. Labco, & ibi gloss. liberabitur, quod metus causa.

Acceptilatio vna facta animo constituende dotis intelligitur à lege facta conditio, si matrimonium sequatur, gloss. prima, in fine, in l. 4. de conditione cauti, data.

Acceptilatio non recipit diem, neque conditionem expressam, & si in ea exprimitur dies, vel conditio, inutilis est acceptatio, ibi, & l. 4. & ibi gl. 1. & l. 1. in diem, de acceptil.

Acceptilatio ob causam obligatio prima extinguitur, & ideo causa non sequitur, debet creditor agere, vt debitor in priorem obligationem reponatur, d. glo. 1.

Acceptilatio valet, vt pactum, glo. valet in l. cum emptor, de rescindenda venditione.

Acceptilatio potest fieri sub conditione tacita, gl. 2. in l. licet, de iure dotium, & l. 4. & ibi glo. 1. de acceptil.

Acceptilatio facta per testatorem vni ex correis debendi, extinguit vtrumque legatum, quando testator legauit duobus separatim id quod erat debitum à duobus rebus debendi, l. si fundum, 83. §. penultimo, de legatis primo.

Acceptilatio habet vim solutionis, sed non pactum, gl. liberabor, in l. 4. §. ne de effectu, & l. non solum, §. 1. de libera. legata, in gl. fin. in addit. marg. & glo. 1. in additione marg. in rub. & in l. in diem, de acceptil. & in l. si in stipulatione, 17. de donato.

per **Acceptationem** vni ex heredibus promissoris factam in genere inducitur liberatio pro parte sua, l. 2. §. si tamende, de verb. oblig.

Acceptilatio facta à principali prodest eius fideiussori, d. §. si tamen, & ibi glo. 1. in fin. eod.

Acceptilatio facta vni debitori, omnes debitores liberantur, gl. 2. in l. si debitor, §. 1. de iudic.

Acceptilatio est solutio, seu dissolutio obligationis, glo. solutionis in l. solutum, 49. de solutio.

Acceptilatio non tollit pignoris obligatio, recte tamen potest tolli pignus per fortis acceptationem, quæ in acceptationem deduci poterat, inde est, vt per quandam sequalem necessariam tollatur, d. l. solutum, & ibi glo. solutionis, & ibi additio marg.

Acceptilatio in eum diem, quod facta est, perimit omnes præcedentes actiones, l. si ut acceptatio, 75. de solutio.

Acceptilatio est liberatio per mutuum interrogationem, quæ vtriusque liberatio coniungit ab eodem nexu, quos vnus tenetur, & alius tenet, l. 1. de acceptil.

Acceptatione per procuratorem sine speciali mandato liberare vel liberari quiquam non potest, l. 3. & ibi glo. 1. eod.

Acceptatione per procuratorem generalem cum libera non potest quis liberari, nec liberare, † reprobata d. gl. 1. ibid.

Acceptatio facta in diem, etiam de adueniente, non liberat, quia initium habuit vtriusque, gl. 1. in l. in diem, eod.

Acceptatio generalis refertur ad omnia, nisi appareat fuisse intellectum de certis, l. pluribus, C. eodem.

Acceptatio non valet, quando ego aliud accepto tui, & aliud tu rogasti, ibi.

Acceptatio etiam recte potest fieri ita, Accepto facis decem, & tu respondis facio, l. ane, 7. eodem.

Acceptilatio si peccat in forma, quia sub conditione, vel in diem, vel inter absentes, non habet vim pacti, secus si peccat in materia, quia tunc habet vim taciti pacti, l. inutilis, 8. & ibi glo. 1. in addit. eod.

Acceptilatio quando est inutilis ratione rei, super qua interponitur, vt quia super obligatione iuriferentem, tunc habet vim pacti, quod voluerit, quod voluerit, quod habebat vim pacti, si eius constat, quod noluerit, quod valeret in vim pacti, & tunc nec fecimus in vim pacti, glo. 1. in additione marg.

per **Acceptationem** tollitur obligatio ciuili, non prætoria, l. an inutilis, §. filius, fam. de acceptil.

Acceptilatio est de iure gentium propter pactum, quod in se continet, d. §. si iussus, & ibi glo. pen.

Acceptilatio potest etiam fieri lingua Græca, dummodo sic fiat, vt Latine verbi solet, d. §. filius, fam. in fi.

Acceptilatio potest fieri ex parte, etiam si non sit numerata pecunia, sed certum corpus.

corpus, veluti homo fit in stipulationem deductus, l. sed & si, r. o. eo.

Acceptatio tollit potest, quod in diem incertum, vel sub conditione debetur, & id factum apparbit, si conditio stipulationis extiterit, vel dies venerit, l. quod in diem, eodem.

Acceptatio potest tolli operam obligatio interposita per iusurandum liberari, l. & per iusurandum, 13. eod.

Acceptatio in partem fieri non potest, quando id quod in stipulationem deductum, diuisionem non recipit, veluti quando seruus prædij rustici, vel vrbani in stipulationem deductus est, d. l. & per iusurandum, §. 1.

Acceptatio pro parte vñsfructus, qui in stipulationem deductus est, recte potest fieri, & refiduz partis fundi erit vñsfructus, quia obligatio vñsfructus recipi diuisionem, ibid.

Acceptatio nullius est momenti, quando quis viam stipulatus fuit, & acceptum facit iter vel actus, & idem erit, si actus fuerit acceptatus, ibid.

Acceptatio eius, qui fundum stipulatus, vñsfructum, vel viam accepto tulit, non valet, d. l. & per iusurandum, §. illud.

Acceptatio facta cæmentorum, vel fenestrarum, aut parietis domus, quam acceptum ferens stipulatus fuit, non valet, ibi.

Acceptatio si non valet in expello, neque valet in tacito, d. l. & per iusurandum, §. si Stichum.

Acceptatio interposita super obligatione verborum per consequentiam tollit obligationem alio modo contractam, d. l. & per iusurandum, §. si fideiueo.

Acceptatio facta fideiufiori prodest principali, qui etiam re non verbis erat obligatus, ita tamen, quod non liberatur per acceptationem per se, sed in consequentiam, d. §. & si, ibi glo. liberatur.

Acceptatio facta fideiufiori pendente conditione, cuius existentia non fingit quem retrò obligatum, non prodest principali, d. l. & per iusurandum, §. si legatorum.

Acceptatio potest restringi, vt non egrediatur eius personam, cui accepto feruntur, glo. debentur, & ibi additio marg. ibi.

Acceptatio præfens liberatur, sed abiens nouatione, d. l. & per iusurandum, §. tutor.

Acceptatio tollit verborum obligationem, quia & ipsa verbis fit, l. an inutilis, §. acceptum, de acceptatio.

Acceptatione possunt heredes, & successores honorarij liberare, & liberari, d. l. & per iusurandum, §. fin. de acceptatio.

Acceptatione facta per vñm ex reis stipulandi, contingit liberatio in solidum ibidem.

Acceptatione facta venit aliud quam fit in obligatione, non valet acceptatio, nisi contentat, 14. eod.

Acceptatione non viciat adiectio vñra debitorum, & id, quod est vñra, pro super uacuo habetur, veluti si promissor Stichus interpellat, Stichum, quem tibi promissus, & Pamphilum habens acceptum, Pamphilum adiectio superuacua est, l. si, 15. qui, 1. §. eodem.

Acceptatione facta vñ ex pluribus reis debendi, ceteri quoque liberantur, si cur & solutione, l. si ex pluribus, 16. eod.

Acceptatione pars vñus ex rebus alternativè deductis, potest ab obligatione subduci, l. qui hominem, 17. eod.

Acceptatio vñra, & liberatio potest fieri alicui ex vno contractu, vel ex pluribus contractibus vel ex quibuldam, vel ex omnibus, l. & vno, eodem.

Acceptatio si fuerit facta ei, qui non verbis, sed re obligatus est, non liberatur in ipso iure, sed exceptione doli mali, vel pacti contenti, si tueri potest, l. si accepto latum, eod.

inter Acceptationem, & apocham hoc interest, quod acceptatione omnino liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit, sed per apocham nõ contingit liberatio aliter, quam pecunia soluta sit, ibid.

Acceptatio, quando facta est ex causa rei iudicatae, qui satisfidit iudicatum solui, aliz due clausule, scilicet de dojos & defensione sublatæ sunt, l. si accepto, & ibi glo. fin. eo. l.

Acceptatione vñque pars liberatur ab obligatione, quando locatio, conductio, emptio, & venditio, conuentione facta est, & nondum res intercessit, tamen ab alterutra parte tantum intercessit, l. si eo.

Acceptationes, & stipulationes animo nouandi factæ perimunt, glo. fin. in l. pacta, quæ contra, C. de pactis.

Acceptatio tollit actionem in rem prius in Aquilianam stipulationem deductam, glo. pen. in l. vt responsum, 1. §. C. de transactio.

Acceptatio habet in se viniculum scilicet naturalem obligatione, qua tenetur ad non petendum accepto ferens, cum pactum hoc faciat, glo. 4. in l. vbi pactum, 40. eod.

Acceptatio est imaginaria solutio, glo. in rub. C. de accepti. §. item per acceptationem, & ibi gl. 1. Inst. quibus mod. tollitur oblig. & gl. opponitur, in l. si vnus, §. sed si stipulatus, de pactis.

Acceptatio facta ex causa donationis omnem viam agendi perimit, secus si nõ donationis; quia tunc potest agi præscriptis verbis in id, quod conuenit, l. 2. & ibi glo. 1. C. de accepti.

Acceptatio non tollit obligationes iurigentium, §. item per acceptationem, & ibi glo. cætera, Inst. quibus mod. tollitur oblig.

Reliquo verbo, Stipulatio, num. 48. Obligatio, §. 30. 31. Affus. 4.

A C C E R V S lignorum, vel altius materie non edificatus non dicitur coherere solus, id est, non est affusus solo, sed dicitur, quod à terra sustinetur, sed bene dicitur affusus acernus lapidis edificatus, l. qui acernus, & ibi gl. 1. quod vi, aut clam.

A C C E S S O R I E S ciuiles naturalibus æquiparantur, in nonnullis tamen differunt, l. si nauis, 62. & ibi addit. marg. & gl. feneretur, de rei vend.

In Acceptione consideratur bonitas, aut pretiositas rei, quod vna res non potest accedere pretiosiori, sed quando potest accedere duobus, non consideratur bonitas, nec pretiositas rei, l. si partem, & ibi glo. bonitatis, & ibi add. in marg. de feruit. rusticorum.

Acceptio accessio datur, non vt vñra, sed vt interesse, glo. 1. in l. socium, 61. pro socio.

Accessionis ratione potest aliquid deberi, gl. 1. in l. licet, 48. de contr. emp.

Accessio, vt generalius verbum, complectitur vñram, fructus, causam, & morant, in add. marg. in rub. de vñs.

Accessiones, quæ quantur ex prouisione, veniunt in restitutionem fideicommissi, l. postulante, 44. §. sed & huiusmodi, ad Trebel.

Accessio eius, à quo causam non habet, non potest quæ rti, l. Pomponius, §. si liber homo, de acquir. possi.

Accessio possessionis defuncti non datur heredi, si res fuit ab alio medio tempore occupata, d. l. Pomponius, §. quæritum.

Accessio accipientis non vitur ille qui concessit precario, nisi precario reuocato, d. l. Pomponius, §. si is, qui precario.

Accessio possessionis non datur ex vitiosa possessione, d. l. Pomponius, §. ex facto.

Accessio possessionis datur legatario ex persona defuncti, & heredi, d. l. Pomponius, §. sed & legatario, & l. id tempus, 14. §. 1. de vñcapio.

Accessio possessionis non datur non possidenti, neque etiam possidenti, vitiosè, seu vitiosæ possessionis, neque è contra, de vitiosa possessione ad non vitiosam, d. l. Pomponius, §. fin.

Accessiones possessionis habent locum in personis illorum, qui habent propriam possessionem, d. §. fin.

Accessio de possessione vitiosa ad aliam etiam vitiosam recte potest fieri de iure ciuili quoad præscriptionem longissimi temporis, cum malæ fidei possessor de iure ciuili præscribat tanto tempore, d. §. si.

Accessio eius temporis, quo penes dominum, vel patrem fuit res peculiaris vendita, datur emptori, si emit etiam à seruo, vel filio habebit liberam peculij administrationem, vel volente specialiter domino, vel patre, l. si seruus, 14. de adq. poss. l. pen. §. sed & si de diuers. & tempor.

Accessio eius temporis, quæ pupilli, vel furiosi possedit, datur ementi rem à tutore, vel procuratore vendentibus, d. l. si seruus.

Accessiones perceptæ ex alia re, si non fuerint effectæ percipientis sola perceptione, possunt per heredem eius vñcapio titulo pro herede, l. sequitur, 4. §. fructus, de vñcapio.

Accessio eius temporis, quo fuit apud emptorem, datur venditori, quando res vendita redit ad venditorem ex pacto, l. si hominem 19. de vñcapio, ibi.

Accessio ex persona defuncti non potest heres vt, nisi possessio fuerit continuata, l. possessio, 40. de vñcapio. l. de accessionibus, de diuers. & temporal.

In Accessione temporis, & id tempus, quo in fuga est seruus, prodest domino putatiuo ad complendam vñcapionem, nisi seruus diu steterit in possessione libertatis, paratus iudicium liberale suscipere, vel nisi ab alio sit possessus medio tempore, l. in accessione, & ibi glo. 1. de diuers. & temporal.

Accessiones possessionum in æquitate consistunt, neque potest de his generaliter tradi doctrina, l. de accessionibus, eod.

Accessiones possessionum tribuuntur his, qui in aliorum locum succedunt, siue ex contractu, siue ex voluntate, ibid.

Accessio tui temporis vtat, si abiente te negotiorum tuorum gestor seruum, tuum mihi vendidit, & tu reuersus ratum habuisti, d. l. de accessionibus, §. fin.

Accessio tui temporis tam aduersus extraneum, quam aduersus ipsum quandiu pecuniam non solueris, vtatur creditor meus, cui pignoraui rem tuam, quam mihi pignore dediti, sed non vtatur accessio tua, postquam tu mihi solueris pecuniam, d. l. de accessionibus.

Accessio tui temporis vitur emptor, cui vendidi rem, quam tu mihi pignori dediti, ita, quod si non solueris, licet mihi ex pacto eam vendere, d. §. fin.

Accessio possessionis fit non solum temporis, quo apud eum fuit, vnde quis emit, sed & eius, qui ei vendidit, vnde tu emit, l. pen. §. 1. eod.

Accessio temporis, quo apud pupillum fuit, datur ei qui à tutore ratum administrante emit, vel à curatore pupilli, vel furiosi, vel à curatore ventris nomine, aut à curatore eius, qui rei seruandæ causa in possessione est, d. l. pen. §. penult.

Accessio temporis, quod apud defunctum, & heredem eius fuit, datur ei, cui heres hereditariam rem vendidit, d. l. pen. §. si.

Accessio possessionis, quam venditor ante venditionem habuit, prodest emptori, licet tempore venditionis eam non habuit, sed fuerit apud emptorem, velus deposita, vel pignata, aut commodata, secus si apud alium esse, d. §. si, & ibi gl. si, l. de accessionibus, de diuers. & tempor.

Accessio possessionis, quam venditor habuit post venditionem, non prodest emptori, d. §. fin.

Accessio possessionis sine nostra possessione nobis prodest, fallit in herede, cui procedit vñcapio sine possessione, l. si, & ibi glo. fin. de diuers. & tempo.

Accessio frumenti, vel hordei mutuo dati, etiam ex nudo pacto præstanda est, l. frumenti, C. de vñs.

Accessio frumenti, vel hordei, vel aliarum rerum mutuo datarum propriè dici non potest vñra, gl. 1. ibi.

Accessio frumenti, vel alterius rei mutuo datæ præstari debet ex nudo pacto, si intra legitimum modum sit facta, gl. fin. ibi.

Accessio frumenti, vel alterius rei mutuo datæ potest exigi per conditionem ex lege, aut per conditionem iuricariam, ibi.

Accessiones siue vñrae in totum iure nouo tolluntur, gloss. fin. in authent. ad hæc, C. de vñs.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

Accessiones olei, vel frumenti incerti pretij ratio fuisse admitti, l. oleo, 13. eo.

Accessiones olei, vel frumenti, est fiat solutio in pecunia, valenti vñque ad legitimum modum, & vñque ad duplum, propter incertitudinem, quia potest esse, quod longè minus valeat tunc oleum, vel longè plus, quam nunc, glo. 1. ibi.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

Accessiones olei, vel frumenti incerti pretij ratio fuisse admitti, l. oleo, 13. eo.

Accessiones olei, vel frumenti, est fiat solutio in pecunia, valenti vñque ad legitimum modum, & vñque ad duplum, propter incertitudinem, quia potest esse, quod longè minus valeat tunc oleum, vel longè plus, quam nunc, glo. 1. ibi.

Accessiones siue vñrae in totum iure nouo tolluntur, gloss. fin. in authent. ad hæc, C. de vñs.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

Accessiones olei, vel frumenti incerti pretij ratio fuisse admitti, l. oleo, 13. eo.

Accessiones olei, vel frumenti, est fiat solutio in pecunia, valenti vñque ad legitimum modum, & vñque ad duplum, propter incertitudinem, quia potest esse, quod longè minus valeat tunc oleum, vel longè plus, quam nunc, glo. 1. ibi.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

Accessiones olei, vel frumenti incerti pretij ratio fuisse admitti, l. oleo, 13. eo.

Accessiones olei, vel frumenti, est fiat solutio in pecunia, valenti vñque ad legitimum modum, & vñque ad duplum, propter incertitudinem, quia potest esse, quod longè minus valeat tunc oleum, vel longè plus, quam nunc, glo. 1. ibi.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

Accessiones olei, vel frumenti incerti pretij ratio fuisse admitti, l. oleo, 13. eo.

Accessiones olei, vel frumenti, est fiat solutio in pecunia, valenti vñque ad legitimum modum, & vñque ad duplum, propter incertitudinem, quia potest esse, quod longè minus valeat tunc oleum, vel longè plus, quam nunc, glo. 1. ibi.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

Accessiones olei, vel frumenti incerti pretij ratio fuisse admitti, l. oleo, 13. eo.

Accessiones olei, vel frumenti, est fiat solutio in pecunia, valenti vñque ad legitimum modum, & vñque ad duplum, propter incertitudinem, quia potest esse, quod longè minus valeat tunc oleum, vel longè plus, quam nunc, glo. 1. ibi.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

Accessiones olei, vel frumenti incerti pretij ratio fuisse admitti, l. oleo, 13. eo.

Accessiones olei, vel frumenti, est fiat solutio in pecunia, valenti vñque ad legitimum modum, & vñque ad duplum, propter incertitudinem, quia potest esse, quod longè minus valeat tunc oleum, vel longè plus, quam nunc, glo. 1. ibi.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

Accessiones olei, vel frumenti incerti pretij ratio fuisse admitti, l. oleo, 13. eo.

Accessiones olei, vel frumenti, est fiat solutio in pecunia, valenti vñque ad legitimum modum, & vñque ad duplum, propter incertitudinem, quia potest esse, quod longè minus valeat tunc oleum, vel longè plus, quam nunc, glo. 1. ibi.

Accessiones naturales rerum etiam ante quadimestre tempus, quod datur condemnatis, cutrunt, si debitor fit in moratibus in ciuilibus, nisi quando appellasset frustratorie, gl. si, in l. bonæ fidei, C. eod.

riam, & super hoc esse paratum dare fideiussores, & si tabellio scriptis accusationem, et si, quod hoc scribat, vel alius pro eo scribere nesciat, gl. 2. in l. si cui crimen, & de accusat.

Accusans publico iudicio non tenetur se subserbere ad penam talionis, si non probauerit, quia hoc intelligitur etiam si non dicatur, reprob. gl. 2. in d. l. si cui crimen.

Accusantibus pluribus volentibus simul accusare eundem de publico iudicio debet index eligere idoneorum causam cognita, scilicet ultimam accusatorum prioris de dignitate, vel ex eo, quod inter se vel arate, vel moribus, vel alia iusta de causa affinitatis, vel cognationis, si plures, & ibi glo. fin. de accusat. glo. 1. & gl. 1. in l. qui de crimine, C. de accusat.

Accusans de adulterio masculinum post quinque annos continuos a die commissi adulterij, vel feminam post sex menses viles ex die diuorij, si destiterit, nihilominus incidit in Turpillianum, l. 1. §. accusationem, ad Turpill.

Accusans mulier aliquem de falso si destiterit, eo quod non prosequeretur in iudicium suorum, vel suam, non incidit in Turpillianum, ibi.

Accusans aliquem qui in Turpillianum incidit, si postea destiterit, non incidit in Turpillianum, d. l. 1. §. item si dicatur, & ibi glo. fin.

Accusans aliquem de crimine feloniarum, aut ex parte hereditatis, etiam si destitit, non incidit in Turpillianum, sed eo iudice puniuntur extra ordinem relegationis vel similis, l. qui in reprobis, fin. & ibi glo. fin. eod.

Accusans aliquem de furto, vel iniuriarum, si destitit, non incidit in Turpillianum, sed officio iudicis extraordinarie puniuntur, ibi.

Accusans de omni crimine si destitit, incidit in Turpillianum, nisi sit de illis personis exceptatis, qui sine periculo calumnie accusare possunt, nam tales destitente, non incidit in Turpillianum, nisi sint in euidem calumnia, l. in Senatusconsultum, §. ad eo, §. l. i. §. g. eo, ad Turpillianum.

Accusans cum, contra quem sunt alii, quia iudicia ei vellet torquere aliquos, quos ipse perdidit de domo sua, non auditur, l. 1. §. de quaestione, & de iudicio.

Accusans l. p. c. puniuntur etiam per calumniam similitudine supplicij, vel excommunicationis puniri debet, gl. 4. in l. si quis, 2. C. de Episc.

Accusans Episcopum in causa criminali civiliter per calumniam presumptam, quia non probauit, vel quia dicitur, puniuntur, 30. pondo auri, glo. 1. ibi.

Accusans testamentum de falso in testamentis, prius hereditate, & applicatur nisi ab eo h. dicitur testamentum, non iure factum, l. 2. C. de his, quibus ut inde, & ibi glo. fin. p. p. llo.

Accusans alium iuxta actum cum condemnare, glo. fin. in l. si filium, 37. C. de lib. & l. i. causa.

Accusans cum non probauerit, dicitur calumniari, nisi sit tutor, vel mater accusans de morte filij, glo. fin. in l. 2. C. de his, qui accusare non possunt.

Accusantes per calumniam in talio, ege Rheima puniuntur, praeuicantes, qui sua parte, & de puniuntur extra ordinem, gl. 1. in rubr. C. ad Turpil.

Accusans mulier suam, si utrumque iniuriarum prosequendo, si pacto destitit, incidit in Turpillianum, l. si femina, §. C. eod.

Accusans de peccato debet se in e. bere, glo. 2. in principio, Instit. de suspect. tut. Accusans per calumniam post exhibitionem accusatorum, nec publica, nec priuata ab e. ene potest destitute, nec generale, nec speciale beneficium principis fieri pro l. i. §. C. de calum.

Reliqua u. reo, Accusator, Accusatio, 4. 5. 6. Accusator, 20. 21. Turpillianum, Calumnia, Commisario.

18 Accusator in genere, 16. 17.
18 Accusator quoad eum mortem, vel accusat.
19 Accusator quoad probationem.

20 Accusator quoad accusationem destitenti, 21.
21 Accusator de praenuntiatione conatus potest ex lege non accusat, quia infamans est, & infames non accusant, l. 1. §. ibi glo. 3. de p. uar. ca.

Accusator male formatum libellum potest iudex statuere tempus, intra quod possit re. te. forme libellum, quo r. a. §. 1. potest pronuntiare non esse audiendum, l. l. i. tra. & ibi glo. 1. de accusat.

fine Accusator reus debet condemnari, nec puniri, fallit in sex quibusdam casibus, l. re. c. p. §. l. i. quis accusatorem, & in glo. non debet, & add. marg. de muneribus, & gl. & institutis, & ibi add. marg. in prin. Instit. de publ. iudicis.

Accusator repudiando accusationem videtur confiteri, se non habere ius gl. non audiendum in l. i. maris §. si negat, & de adult.

Accusator non cogitur suscipere legationem ad eam, qui se amicum, vel domesticum dicit eius, qui accusat l. 1. §. 1. de i. i. gario.

Accusator transiens, vel patiens de crimine capitali, incidit in Turpillianum, gl. 3. in l. transigere 18. §. de transact.

Accusator in criminali negotio debet iuxta forum re. l. in criminali, C. de iurisd. omni. in iud.

Accusator si fuerit compulsus a reo accusare coram suo iudice, reus habetur pro condemnato. ibid.

Accusator dicitur cogi a reo coram certo iudice, quando reus committitur accusatori, si sub tali iudice non agat, & dicit se sub alio iudice non responsum, & sic per metum eum compellat ad hoc, vel per dolum, vel per amicos, gl. habetur. ibid.

Accusator non est necesse quod inscribat in libello se subitum eandem penam, quam & reus, si non probauerit, quia est non inscribat, patitur nihilominus similitudinem supplicij: quod tamen fallit quando opponitur in modum exceptionis, ut in abigis & in aliis casibus, §. gl. periculi in l. 2. C. de h. d. inst. & gl. 1. in l. 3. & l. si crimen, C. de his, qui accusare non possunt, glo. 1. in l. si quis C. de accusat.

Accusatores eorum, quae a natura proueniunt, esse non debemus, l. 4. C. de lib. & l. i. praeterit.

Accusator agens criminaliter debet se inscribere ad penam talionis, & dare fideiussores de lite prosequenda, quam si non prosequatur, monedus est, & ex contumacia extra ordinem, & in expensis debet puniri, d. l. 1. & ibi gl. 1. & 2.

Accusator habens duos accusatos non potest tertium accusare, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, l. cum rationibus, C. de his, qui accusare, l. qui

accusare, C. de accusat.

Accusator ut ad sententiam possit venire, citari debet, sicut actor in civilibus, & si quis reus in civilibus, ita & accusatus, §. gl. pen. in l. 4. C. de accusat.

Accusator citato potest iudex pendente causa statuere tempus, intra quod incidat in Turpillianum, si non prosequatur causam, ibid.

Accusator abiens per contumaciam quandoque grauius puniuntur, quam sit status eum per Turpillianum, ibid.

Accusator super vno facto, & vno crimine, & tunc vna tantum lege accusare potest, sed super vno facto habente diuersos titulos criminis, & tunc non potest iterum accusare de alio titulo criminis, de diuersis tamen criminibus plescentibus ex diuersis factis potest idem iterum accusare §. gl. fin. ibid.

Accusator debet se inscribere, & detineri, sicut & accusatus, donec causa examinetur, nisi dignitatis ratio aliud exegerit, l. fin. C. de accusat.

Accusatoris abentia post liquidationem criminis non impedit contra reum praesentem ferri sententiam, l. quamuis, 19. C. de adulteriis.

Accusator licet faciat pactum cum accusato, nihilominus iudex poterit procedere super eo morte, l. 2. & ibi add. marg. C. de abolitio.

Accusatoris calumnia iudicis officio mercenario puniri debet tempore, quo abfolutoria fit, non postea, l. 1. C. de calumniator.

Accusator non est credendus calumniator, eo ipso, quod reus absolutus est, quia accusator potest habere iustam causam veniendi ad crimen, l. 3. C. de calumn.

Accusator licet summus delator vocatur, & a calumnia non excusatur, nec a similitudine supplicij, l. nostris, C. eod.

Accusator non admittitur ad accusandum, nisi prius libellum accusationis porrexerit, & se obligauerit ad penam talionis, & si probet excusatur, si non puniatur, l. non prius, C. de calum.

Reliqua u. reo, Calumnia.

Accusatore mortuo alius in eius locum substitui potest praeside provinciae cognoscens, & in eius locum constituendus sit, l. accusatore, & ibi add. marg. de publicis iudicis.

Accusatore defuncto potest index processum prosequi, & ipsum finire, & terminare, ibid.

Accusatore defuncto, vel aliter impedito rei nomen aboletur reo postulante, & intra triginta dies etiam alij reperto conceditur, l. libellorum, §. fin. de accusat.

Accusatore, & accusatus sumoritur appellacione pendente, finitur instantia etiam quoad bona, nisi ea, quae erant necesse adpta hereditibus, l. C. si reus, vel accusat.

Accusatoris heres non tenetur exequi crimina a defuncto inchoata, l. diui fratres, de causis.

Accusator si non probauerit, debet condemnari ad penam talionis, ibid.

Accusator debet accusationem suam probare per idoneos testes, vel per apertissima documenta, vel per indicia indubitata, & luce clariora, l. fin. C. de probat.

Accusator eo ipso quod non probat suam intentionem, praesumitur calumniari, non tamen semper debet calumniari de calumnia, sed potest, nisi aliqua iusta causa eum impulerit ad accusandum, & nisi in casibus, in quibus potest quis sine meta calumnia accusare, gl. 1. in l. criminis, 15. C. de his, qui accusare non possunt, & gl. quod si non, in l. 1. C. de aduoc. diuersi iudiciorum, gl. relegaretur, in l. 3. §. item diuis Pius.

Accusator, qui crimen lesae maiestatis probauit tantum semiplene, vel per indicia, debet torqueri vna cum accusato, & insignitioribus, ut veritas eruiat nullo obstante privilegio, l. 3. C. ad l. l. maiest.

Accusator non probans crimen, quod inuendit, non infamatur, nisi de calumnia damnetur, l. 3. C. de calum.

Accusator non probans in causa criminali puniuntur de calumnia, non tamen in causa civilis etiam liberali, l. qui calumniatores, C. eodem.

Reliqua u. reo, Actor 14. Calumnia, l. 2. Inscrivere.

Accusator defensus a publico iudicio incidit in Turpillianum, id est, in penam promissam pro exhibitione, & extraordinaria pena, & infamis est, glo. destitit, in l. 1. §. si de praeterea, & gl. 1. in l. 2. si reus, vel accusat.

Accusatore d. iudice potest iudex accusatum ex reis eximere, & absolvere, si tamen iudex, vel ex officio accusationem prosequi, potest, si crimen coram eo factum est, & iudex, nam tunc, ut super d. iudicio, procedit, super quo potest etiam ex officio, et tunc liquet iudex non elicit, modo tale sit, ut super eo per inquisitionem procedi possit, alioquin non potest, l. ibi tamen, §. si & ibi add. de accusat.

Accusator defensus ab accusatione permisso principis, vel publica abolitione interueniente, vel etiam per privilegium ex certa scientia, impunitus est, l. destitit, & ibi gl. fin. ad Turpil.

Accusatorem substituens, & substitutus ad accusandum, si destiterunt, & non peregerunt reos, in Turpillianum incidunt, l. in Senatusconsultum, eod.

Accusator defensus prius ab accusatione, licet postea reus accusatus moriatur, incidit in Turpillianum, d. l. in Senatusconsultum, §. si propter.

Accusator defensus post mortem rei non incidit in Turpillianum, nisi tale crimen fuerit, cuius actio etiam in heredes durat, velut maiestatis in duobus capitibus, & in crimine repetundarum, ibid.

Accusator semel defensus ab accusatione, etiam si postea paratus sit accusare, non auditur. ibid.

Accusator non videtur destitute, eo quod reum exemptum per abolitionem generalem non repetit, l. si interueniente. eod.

Accusator, vel accusatus studiosè intrans domum iudicis, rogando eum, ut foneat ei, postea lege lul. de ambitu puniuntur in centum aurois applicandis filico, l. 1. §. fin. ad l. lul. de ambi.

Accusatores tribus modis delinquant, aut enim calumniantur, aut praenarrantur, aut tergiversantur, l. 1. ad Turpillianum.

Accusator defensus ab accusatione, non petita abolitione, id est, licentia, puniuntur pena Turpilliani: fectus si cum licentia dicta leg. l. §. si quis autem, & gl. 4. in l. 2. C. si reus vel accusat, & gl. in rubr. C. de abolitio.

Accusator, qui accusauit de pluribus delictis, debet singulorum abolitionem petere, alioquin prout quid omiserit eius nomine, penam Turpilliani patitur, d. l. 1. §. abolitio.

Accusator, qui exceptionem summoueri poterat, si destitit, nihilominus incidit in Turpillianum, d. l. 1. §. accusationem.

AD

INDEX.

ACT

Accusatus absens legitime est reuocandus, & eo non veniente proceditur, vt à iure permittitur, & in delictis, fit remissio ad iudicem, vbi quis deliquit, quod si iudex loci, vbi reus degit, facere neglexerit, punitur ipse, & eius officium auth. si verò, C. de adulter.

debent in scriptis, l. penult. in fi. C. de dignitatibus, lib. 1.1. & §. super hoc, & ibi gl. legitimo in auth. in medio litis non fieri sacras formulas, col. 3.

Reliqua verbo, Copia, Edito.

ACTARI dicuntur, qui faciunt machinas instar lacus, vel torcularis, gl. actarij, in l. i. C. de excusat. artific. lib. 10.

Actio in genere, l. vj. §. q. ad num. 23.

Actio pignora, Arcende, 23.

Actio in factum de alienatione iudicij mutand., 24. 25.

Actio Edictatoria, 26.

Actio Ammirationum rerum, 27. vj. §. q. ad num. 31.

Actio Arbitraria, 31. vj. §. q. ad num. 34.

Actio Bonafidei, 34.

Actio de Culminariis, 35. 36.

Actio Cessa vel mandata, 37.

Actio Commodati, 38.

Actio de Constituta, 39. 40.

Actio ex Contractibus, 41. 42.

Actio Civilis, & criminalis, 8. 12. 14. 20. 43.

Actio in Cumulatio, & pluralitas, 44. vj. §. q. ad num. 50.

Actio ex Delicto, 50.

Actio Depositi, 51.

Actio de Dolo, 52. vj. §. q. ad num. 64.

Actio Directa, & Vtilis, 64. vj. §. q. ad num. 69.

Actio Directa, & Contraria, 69.

Actio de Dote, 70. vj. §. q. ad num. 73.

Actio ex stipulatu pro Dote, 73. vj. §. q. ad num. 76.

Actio ex Empto, 76. 77.

Actio Execratoria, & iniuriarum, 78. 79.

Actio ad Exhibendum, 80. vj. §. q. ad num. 90.

Actio extraordinaria, 90.

Actio de Euitone, 90.

Actio in Factum, 91. vj. §. q. ad num. 100.

Actio Famose, 100.

Actio Famil. erecf. communi dividun. & finium regum. 101. vj. §. q. ad 105.

Actio, qua in filiumfamilias, vel filio datur, 106.

Actio Feneraria, 107.

Actio fisci, 108. vj. §. q. ad num. 122.

Actio, qua datur heredibus, & fideicommissario, aut in eos, 122. vj. §. q. ad 126.

Actio Hypothecaria, 126. 127.

Actio Iniuriarum, 128. vj. §. q. ad 131.

Actio ad interesse, 131.

Actio ex Inveniundo, 132.

Actio quod iussu, 133.

Actio legis Aquilia, 134. vj. §. q. ad numer. 143.

Actio legis Flavia, 143.

Actio ex Locato, & conducto, 144.

Actio ex Maleficio, 145.

Actio Mandati, 145.

Actio quod metus causa, 147. vj. §. q. ad numer. 154.

Actio ex Museo, 154.

Actio ex editto Nauta, & cauponis, 155. 156.

Actio Negatoria, & confessoria, 157.

Actio Negatorium gestorum, 157. vj. §. q. ad num. 164.

Actio Noctua, 164. vj. §. q. ad num. 167.

Actio Oneris aurij, 167.

Actio ex pacto donationis, 167.

Actio de Pactis pecorum, 168.

Actio de Peuperie, 169. vj. §. q. ad num. 172.

Actio de Periculo, 172. vj. §. q. ad num. 179.

Actio personalis, 179. vj. §. q. ad num. 186.

Actio Realis, 187. vj. §. q. ad num. 191.

Actio rei persecutoria, 192.

Actio mixta, 193.

Actio ex permutacione, 194.

Actio petitionis hereditatis, 195.

Actio pignoratitia, 196.

Actio panalis, 197. vj. §. q. ad numer. 199. & numer. 198.

Actio popularis, 199. vj. §. q. ad num. 202.

Actio de precario, 202.

Actio preiudicialis, 203.

Actio perpetua, & temporalis, 204. vj. §. q. ad num. 207.

Actio prescriptio verbis, 207. vj. §. q. ad num. 211. numer. 10.

Actio Pratoria, num. 20. & 211.

Actio publiciana, 212.

Actio ex editto de publicanis, 213.

Actio Redhibitoria, num. 2. 3. 214.

Actio Rescutoria, sine Pauliana, sine Calvisiana, sine Pauliniana, 215. vj. §. q. ad 218.

Actio Rescissoria, 218.

Actio de Rationibus distrahendis, 219.

Actio ex Sententia, 220. 221.

Actio ne quid in loco sacro, &c. & sepulchri violati, 222.

Actio de servitutibus, 223.

Actio servi corrupti, 224. vj. §. q. ad 228.

Actio Sertiana, & quasi 228.

Actio pro socio, 229.

Actio ex stipulatu, 230.

Actio ex testamento, 231.

Actio de signo iniuncto, 232.

Actio tributoria, & triticaria, 232.

Actio Tutela, 233. vj. §. q. ad 238.

Actio de in rem verso, 238. vj. §. q. ad 240.

Actio vi bonorum rapinaria, 241.

Actio via reicta, 241.

ACTIO nes sunt de iure civili, gl. obligationes, in l. ex hoc iure, de iust. & iure, §. gl. in l. rerum, 25. rerum amotarum, gl. quam ius, in princ. Inst. de actio. Actioes, quibus inter, & homines disceptantur ex legibus 12. tabu. composita sunt, quas actiones certas solemneque esse, voluerunt sapientes illi decem viri, l. 2. §. deinde ex his, de origine iuris.

Actioes, quae ex legi. 12. tab. compositae erant, penes colleg. Pontif. erant, ibid. Actioes, quae ex legib. 12. tab. erant compositae, Appius Claudius composuit, & ad formam redegit, & Gneus Flavius eius scriba surreptum librum populo tradidit, & hic liber, qui actiones continet, appellatur ius civile Flavianum, sicut ille, ius civile Papyrianum, l. 1. §. postea cum Appius.

Actio eadem, quod prius plures competi eiusdem facti nomine, & est personalis ex utraque parte, & vnus solvens alium non liberat, si vero sit penalis ex vna tantum parte, vel neutra tollitur adimicem, & vnus solvens alium liberat, l. pen. §. si. & ibi gl. pen. ne quis cum, qui in ius vocat.

Actio, quae datur contra eximentem vi in ius vocatum, non datur in eius heredem, neque post mortem, datur tamen heredi actoris contra eximentem, §. actoris interit, d. §. si. & ibi gl. fin.

Actioem datur pro reor, quandoque, l. 2. §. fin. qui fatidare.

Actio ad triplum datur pro omni damno contra aherem, qui maiore quantitate in libello posuit, vt reum grauaret in expensis maiorib. gl. 1. in l. i. de ed. Actio amissa ob absentiam per restitutionem in integrum restituitur, l. 2. §. si. §. ex norali causa.

Actio subrogata assumit naturam primordiale, & originale eius, in cuius locum subrogatur, non tamen accidentalem ex aliquo casu superuenienti, cum, cui, 2. §. & ibi gl. Padius, & add. marg. de iureiur. l. i. cum, §. qui iniuriarum, & ibi gl. danda, si quis causus, & gl. 2. in l. certi conditio, si certum peratur, & l. item veniunt, si ite praediximus, & ibi add. marg. de peti. hered. & gl. constituerit in litem illa, §. de constit. pecunia, & l. 1. §. haec actio, si quis reitam, liber esse, & l. 1. §. si lib. conditione, vt legatorum nomine, & l. apertissimi, C. de iudiciis.

Actio prima sublati cursu temporis non tollitur actio accessoria, sed si actio prima tollatur, ipso iure tollitur in totum, & accessoria, d. l. i. cum, §. qui iniuriarum, & ibi gl. danda.

Actioem non tollit tempus ipso iure, licet eam elidat, vnde nihilominus agitur ex stipulatione, sed per exceptionem remouetur actor, ibid.

Actio prima de redhibitoria cursu temporis sublati, non tollitur accessoria actio ipso iure, sed ope exceptionis, ibid.

Actiois nomen largissime ponitur quandoque, vt comprehendat iudicis officium, & similia, quandoque stricte, quandoque strictissime, gl. 1. in l. i. de edendo.

Actio aut est vniuersalis, aut generalis, aut singularis, vniuersalis dicitur petio hereditatis, generalis dicitur negotiorum gestorum, tutela, & singularis, vt de locato, mutuo, gl. 3. ibi.

in Actioe vniuersali res designanda est vniuersaliter, vt peto te hereditatem, quae fuit Sempronij, quia sum eius heres, & ideo quia non specificatur res, euicta hereditate inquirunt per executores quid debeat restituere, reuertuntur tamen quodam, vt impense funeris, & soluta creditoribus, ibi.

in Actioe generali sufficit rem generalem dici, vt peto a te rationem tuarum administrationum reddas, quia negotia mea administrasti, & hoc per actioem negotiorum gestorum, sed iudicio pendente petoro quodam persequi simili iudicio personali, ibi.

in Actioe singulari res singulariter designari oportet, ibi.

in Actioe edenda debet dici talis causa, quae probata, debeat sequi condemnationem, nisi in rei vendicatione, in qua non requiritur causa, gl. 3. in l. i. de rei vend.

Actio, & actiois causa non igitur idem, quia potest esse vera causa, & actio non vera, veluti verum contractum, & fuisse mihi obligatus, sed soluiti, vel rem amissam, §. ibidem.

Actio demonstrat speciem futurae litis, id est, non solum actio, sed etiam alia sunt, quae speciem futurae litis demonstrant, gl. marg. ad fi. §. & l. 3. C. de eden.

Actio inepta posita in libello vincit libellum, quauis recte causa sit expressa, d. gl. marg. ad fin.

Actioem in libello poni non erat necesse olim, sed sufficiebat etiam sine libello eam specificare, nisi in illustribus conuentis, hodie tamen necesse est, quod datur libellus, gl. edere, ibid.

Actio ex editto de edendo contra argentarium datur ad interesse litis, quae est amissa propter rationes non editas, quod interesse licet non possit probari in priori iudicio, potest tamen in secundo, l. argentarius, §. si. de eden.

Actioem non informat pactum ex interuallo positum, l. iurifigentium, §. quinquimo, de pactis.

Actio per procuratorem in pactis obligatoriis, licet non queratur domino sine cessione, tamen in pactis liberatoriis bene queritur exceptio pacti domino sine cessione, l. rescipitum, §. si. eod.

Actiois nomen trichit accipitur pro personali, largit sumpto vocabulo accipitur pro personali, & reali, pro praediciis, pro interdicto, pro stipulatione praetoria, & pro aliis, l. §. de h. & z. §. non solum, & ibi gl. actio, de procuratori-bus, & l. actiois verbo, §. de act. & oblig. l. si. & ibi gl. omnium, C. de hered. act. & gl. quod sibi deberetur, in princ. Inst. de act.

Actio tempore petitur, veluti redhibitoria, vel quod minoris, si intra legitimum tempus procurator meus litem mouet, siatque contestatio per eum, illa actio mihi conseruatur, l. per procuratorem, 72. & ibi gl. 1. eod.

Actioes non semper adquiruntur per procuratorem, eas tamen recte retinemus per eum, ibid.

Actioem non habens non potest qui experiri, quandoque tamen recte poterit, gl. non habuerit, in l. si pupilli, §. si. de neg. gest. & gl. 1. in l. 3. C. de eden.

Actio ex voluntate domini pendet, quando negotium iurisdictione sit nostrum, gl. pendet, in l. Pomponius, & l. si pupilli, item queritur, de negot. gestis.

Actio iam nata non potest tolli nuda voluntate vnus, sed actiois naturas recte potest impediri nuda voluntate vnus, ex eo quod dependebat actio ex voluntate

voluntate eorum habentis, ibid.
 Actio iam nata tollitur nuda voluntate vni speciali iure in actione iniuria-
 rum, & in his, que tolluntur ipso iure per pactum, quod in illis impeditur na-
 turas actionis ex voluntate vni, ibid.
 Actiones multae reperuntur ambulatorias, glo. 1. in l. Pomponius, eo.
 Actio formatur, & condemnatio moderatur pro qualitate personarum, d. l.
 Pomponius.
 Actio semel acquisita contra hereditatem non mutatur postea ob conditionem
 heredis, l. nam & Seruius, §. 1. de neg. gestis.
 Actio competens contra eum, ad quem negotium spectat cura, & sollicitudine,
 non impedit actionem cuncti ambulatorias, glo. 1. in l. Pomponius, eo.
 Actio, quae competit creditori, non tollitur ipso iure propter alium stipulantem si-
 mul, glo. pen. in d. l. libero, §. fin.
 Actio prioris causa, & origo inspicienda est, nisi quando secunda actio oritur
 propter delictum, quod quis in administratione commisit, glo. facere, in l. di-
 vortio, eod.
 Actio prima deuoluitur in actionem aliam, scilicet negotiorum gestorum, quan-
 do prima exipit in gestione, item quando prima non est vltima, & quando
 debitor in prima non habebat privilegium, quod amittit in secunda, item
 quando dominus negotiorum in prima non habebat privilegium, quod ha-
 bet in secunda, in actione tutelae, vel alia, quae datur ex gestione, glo. ceterum,
 & glo. ceteris, ibid.
 Actionem autem creditori auferre non possumus, licet debitorem inuitam, &
 ignorantem possumus liberare, l. soluendo, ff. de neg. gest.
 Actionum subtilitas superuacua est in iudiciis extraordinariis, vbi conceptio
 formularum non obseruatur, actio, ff. eod.
 Actionem habens pro alio ad eius petitionem debitorem cogitur liberare, l. pe-
 nitima, eod.
 Actio vbi ipso iure tollitur per pactum, idem est in pacto, quod in acceptatione
 vbi, quod tollatur ipso iure, & si malier, §. si metu coactus sum, quod metu
 causa.
 Actio appellatiōe continetur exceptio, l. 1. §. ait praetor, de dolo.
 Actionis appellatiōe venit exceptio facti, & intentionis, & in integrum resti-
 tutio, d. l. 1. §. item Pomponius refert.
 Actio tollitur ipso iure per pactum nudum, & etiam per contrariam scriptu-
 ram, quando literis erat obligatio contracta, glo. vel alia in d. l. 1. §. i. quis.
 Actionem nullam quis habere videtur, cui propter ipsam aduersarij inanis
 est actio, l. nam is, de dolo, glo. actionem, in l. 1. §. venis nomine in posses-
 sione.
 Actionis appellatiōe continetur omne remedium, quo alicui potest esse con-
 sultum, l. & eleganter, & ibi glo. 1. de dolo.
 Actio non videtur esse, quae exceptione repellitur, dict. l. & eleganter, §. seruis.
 Actio quilibet datur etiam pro vno numero, & actio in factum de dolo datur pro
 modica summa, excepto de damno infecto, in quo ex natura contractus mo-
 dica impensa pertinet ad impendentem, glo. 1. in l. §. oleum, §. si & l. c. & ibi
 glo. 1. de dolo, & glo. qui lucratus, & ibi addit. in §. gallinarum, Instit. de re-
 rum diuisione.
 In Actione quilibet personalis, vel reali debet quis designare quod petit, glo. va-
 gari, in l. item exigi, eod.
 Actio vna quandoque non datur, quia datur alia, gloss. 1. in l. hac actio, de ca-
 lumnatori.
 Actio vilis, aut vtile iudicium interpretatur quandoque, id est, efficax, l. si quis,
 & ibi glo. 1. communis diuina.
 Actio ordinaria cum extraordinaria quando concurrunt, vna per aliam tollitur,
 glo. vtrum, in l. hac actio, §. 1. de calumniatori.
 Actio peremptoria tollitur per penalem, & e contra, quia sub penali actione,
 veluti in quadruplo, inest etiam, §. si libet etiam, & ibi glo. finit, quod
 metus causa.
 Actionis natura ponderanda est, & quae fuerit planta, & quodlibet animal
 habet suam naturam, ita quilibet actio habet suam naturam a iure datam, l.
 sed & partus, §. si & ibi add. marg. eod.
 Actionem non debet quis consequi ex sua improbitate, fallit in vno casu, glo. 1. in
 l. si plures, §. de admin. tut. gl. mox, in l. sed & partus, §. si libet etiam, &
 glo. quod nequaquam, in l. 3. §. si metus, ad exhiben. & l. itaque fullo, de fur-
 tis, & glo. 2. in l. fallus, C. de furis.
 Actio datur quandoque in alium ex alterius inopia, glo. 1. in l. si apud minorem,
 de minorib. l. pater, §. si & ibi glo. fin. de dote praest. ar.
 Actio fit contra eum, cui facta est alienatio, competit in minus, alienator tenetur
 edicto de alienatione iudic. l. 3. §. item si locum, de ale. tut.
 Actio fitur inter heredes diuiditur, ita diuiditur infantia super actione inchoa-
 ta, l. si petitor, §. 1. de iudiciis.
 Actionem debet actor edere in libello, glo. 1. in l. non videtur, §. de iudiciis.
 Actio vna quando deuoluitur in aliam, intelligitur deuolui secundum eius na-
 turam primum, non secundum accidentalem, litem veniunt, 22. §. cum
 praediximus, de petitione heredit.
 Actio per forum, vel filiumfam. patri, vel domino ignoranti adquiri potest, l.
 item Iulianus, §. 8. eod.
 Actio, quae intendit bonorum possessionem, iure hereditaria, vt exemplo, & simi-
 les, non sunt praetoriae: in his enim spectatur origo, id est, ius civile, a quo
 fuerunt inditae, quam praetorium, quod eas, veluti palmites, vel propa-
 gines ad alias quasdam personas deriuauit, & rariis, glo. 1. in l. 2. de posses-
 sion. iust.
 Pro Actorem plenius in sumptibus litis consulitur, quam per officium iudicis,
 cuius actio etiam per sententiam daret, sed non off. eum iudicis, glo. 1. in l. non
 soluit, de et vend.
 Actio quandoque datur non domino contra dominum, glo. 1. in l. post susceptum,
 §. 1. eod.
 Actio auferitur causa seruata, si quis non exingitur manu missione, alienat. o-
 res, vel morte serui sequuta, glo. 1. in l. 1. de l. §. fin. de seruo corrupto.

Actionem ineptam proponentem si iudex reiecit, debet in sententia inferre
 causam, scilicet quia ineptam actionem proposuit, ne ius suum actori percat,
 & si non inferuit, non nocet actori proponenti nunc aliam causam agendi, glo.
 nec tenere, in l. prima, si mense fallum modum.
 Actionem non dabo, haec verba non inducunt, vt actio ipso iure tollatur, sed
 ope exceptionis, l. nam postea, & ibi glo. 1. de iureiur.
 Actio licet per liberam personam nobis non adquiratur regulariter sine cessio-
 ne, hoc fallit in iuramento litis decisorio, etiam conuentionali, glo. domino,
 in additione marg. in d. l. nam postea, §. iurandum, & l. 3. quod vi aut clam, &
 glo. fin. in l. 2. C. de iustitioria actione.
 Actionem parit, quod fit ad exceptionem, l. sed si possessor, & ibi glo. dandam, ad
 fin. de iureiur.
 Actio non oritur ex soli probationibus, nisi sententia, vel confessio intercedat,
 glo. probatum esset, in d. l. sed si possessor, §. fin.
 Actio cui datur ad repetendum id, quod est solum, fortius datur remedium,
 vt re integra seruetur indemnus, l. frater a fratre veni. si extraneo, de condic-
 indeb.
 Actiones quaedam habent principium ex legis 12. tab. quatum nulla dicitur
 conditio ex lege, ubi in additione marg. de condictione ex lege.
 Actiones quaedam ex nouis legis post 12. tab. sunt inditae, & tunc ante obli-
 gationem sunt naturae, & pro his non datur conditio ex lege, aut ex obliga-
 tione, & tunc sunt dativae, & pro his datur conditio ex lege, si vero reme-
 dium competens est sine vlla obligatione, tunc locus est officio iudicis, ibi,
 & glo. 1. in l. 1. eod.
 Actio, quae non fuit, quandoque dicitur petiti, glo. 2. in l. d. quod sub conditione,
 de constit. pecun.
 Actio civilis praetoria dici potest auctoritate extensionis, glo. dominum, in fin.
 in l. ii. vt certé, §. fin. commodati, & glo. 1. in l. 4. C. de acquirend. posses-
 sione.
 Actiones duae contrariae ex eodem facto ori possunt diuersis respectibus. l. si fer-
 uis, 14. commodati.
 Actionem habens, in alio fortius habet exceptionem per compensationem, glo.
 compensationem, in l. eleganter, 14. de pig. act. & l. 1. §. quod autem, de super-
 ficieb. & l. creditor, & ibi glo. C. de pactis, & glo. 1. in l. 3. C. de condic-
 indeb. in l. legitimo, in l. l. C. de exco. diu. Adria. toll.
 Actionis cau. am non mutat locus eme ad, vel vendendi, l. 4. C. de insti. act.
 Actionem ineptam proponentem a iudice intentionem potest tamen proponere, &
 recurrere ad apellat. fallit tamen quandoque, l. sed si pupillus, §. i. iustitioria,
 & ibi glo. superat, & ibi add. marg. eod.
 In Actione proposita succumbens potest iterum agere vtili actione, non ipso iure,
 sed petita prius restitutione in integrum ex causa iusti erroris, §. gl. 2. & ibi
 add. marg. in l. habebat, eod.
 Actio in heredem datur de eo, quod ad eum pertinet, quando ex dolo defuncti
 conuenitur: sed quando ex fide in solidum datur, etiam si nihil ad eum per-
 tinet, l. quod in herede, §. fin. de tributor. act.
 Actio vna, quae semel egit, non potest iterum eadem actione ex noua adiectio-
 ne agere, nisi per contraria restitutione iusti erroris, l. 4. §. fin. eod.
 Actionem suam contrahens cum vno seruo communis, iniquum est, quod in plu-
 res dominos diuidat, vnde quilibet potest in solidum conuenire, l. & ancil-
 lorum, §. fin. de peculio.
 Actio, quae ab initio inutilis fuit, euentu non confirmatur, l. 2. quid iustu.
 Actio superueniens pendente iudicio ex causa de praetexto prodest auctori ad
 condemnationem, l. si mandauero, 17. mandati.
 Actiones turpes dicuntur, quae famosae, vel non famosae sunt, dum tamen descen-
 dunt ex causa famosa, vt serui corrupti, gl. turpib. in l. nec quidquam, 57. pro
 socio.
 Actio omnis turpis non dicitur famosa, ibid.
 Actio, quod non datur, non potest dici interire gl. interierit, in l. verum, l. 4. §. 10
 fin. eod.
 Actio, vel obligatio cum effectu non potest nasci inter partem, & filium, nisi de
 bonis catensib. l. 2. & ibi glo. 1. de contrahen. empt.
 Actio semel extincta regulariter non resuscitatur, quidque tamen recte, l. 2. §. si
 & ibi glo. fin. de heredi. vel actione, & l. propter, §. 1. & ibi glo. 1. de reintegrato, ad
 Syllan. & glo. 1. in l. herede de eis, quae vt indig. & l. qui res, §. 8. de aream, de solu-
 tio, & glo. 2. in l. vbi pactum, 40. C. de transac. & glo. 1. in §. fin. Instit. de iniuriis, &
 glo. 8. in l. de iur. C. de pact.
 Actionem quando quis diuidit, potest sibi opponi, & peti, quod reducat in vno
 iudicio, non est nouum, de actio. empt.
 Actionem habens ad commodum alienum potest cogi adire, l. Iulianus, §. pen.
 eod.
 Actio nativa, & non dativa datur, vbiunque adest materia praexistens, ex qua
 potest oriri actio, l. solent, 16. & ibi add. marg. de praes. verb.
 Actio, vel exceptio quando deficit propter dubium contractum, datur actio vti-
 lis in factum praescriptis verbis, l. quoties, 23. eod.
 Actio quandoque in contractibus, quidque in delictis, vel quasi deficit, glo. 1. ibi.
 de Actione quando dubitatur super aliquo negotio gesto inter vtramque par-
 tem, datur actio in factum praescriptis verbis, quae dubitatio potest contingere
 quatuor modis; primo, quando constat negotium cadere in aliquam speci-
 em contractuum innominatorum, excepto, facio vt descedendo, vbi constat
 contractum innominatum esse, non tamen proprie cadere in aliquam speciem
 quatuor contractuum innominatorum, tertio, quando constat contractum esse
 nominatum, tamen ignorari, quia sum fit, vt cum dubium fit de facto, vt in
 exemplo quarto, quando dubium est siue contractus nominatus, in innomi-
 natus, vt qui in vtramque speciem cadere potest, d. l. quoties, in additione
 marg.
 Actio quando deficit propter incertitudinem contractus, datur actio in fa-
 ctum civilis, glo. 1. ibi.
 Actio licet non deat in omni nudo pacto, tamen datur retentio, l. 1. & ibi glo. 1.
 de difficultas, de pignori bus.
 Actio incompetens, si primo fuit proposita, potest iterum agi, l. bonum, 43. §. si
 sub conditio, & ibi glo. 1. de ad iudicio edicto.

Actiones.

- Actioes contrarias eodem tempore non potest quis proponere, sed bene diuersis temporibus, & instantis, glo. ex stipulata, in l. minor, 39. vers. 1. de euctio.**
- in Actioe substituta non venit plus, quam in ea, cui substituitur, gl. versimili, in l. 4. de vltis.**
- Actiois verbo non continetur exceptio ex propria, & vera significatione, sed bene ex interpretata, gl. 2. in l. in exceptionibus, 19. de probationibus.**
- Actio ad factum, & etiam ad interesse potest simul agitari, & intentari in eodem libello, gloss. item si in facto, & ibi add. marg. in l. 2. §. fin. de verbor. obligat.**
- Actioes non transferuntur per restitutionem hereditatis, nisi restituatur ei, & eo modo quo testator iussit, l. si mulier, 60. §. 1. de iur. do.**
- Actio vna occultatur, quandoque celeritate inter se coniungendarum actionum, vt si mandato meo debitor alij soluit, dicitur solum mihi creditori, & illi à me, l. 3. §. si de donat. inter virum.**
- Actio nobis queritur per extraneum stipulatem, eo casu, quo nobis quereretur stipulatione non interposita, §. gloss. pen. in l. C. aus, 46. solut. matrim.**
- fine Actioe non potest experiri, quandoque tamen potest agi iudicis officio, vt in restitutione minorum, & maiorum, & in expensis litis, vt in salario aduocatorum, & in iure incolarum, gl. non potuit, in l. quotics, 10. §. item si temporali, de administ. tutor. & gl. inferre, in l. tutores, 40. eod. gl. liberari, in l. si quid possideret, §. pen. de petitione heredit.**
- Actioem competere, quando est certum, sed dubitatur, quæ actio competat, non cogitur actor exprimere, sufficit enim liquere iudici, l. gallus, §. si eius, de lib. & posthu.**
- Actiois iure quod quis accipit, computat in quartam iure exceptionis, l. qui non militabat, 78. de heredit. insti.**
- Actioem quandoque transfert is, qui non habet, gl. 1. in l. cum heres, ad Tertullian.**
- Actio quandoque datur illi, cui non datur exceptio, gl. directam, in l. qua ratio, neq. si de aq. heret. domini.**
- Actioe, & exceptione potest quis se tueri, ac defendi, gl. si in l. statuas, 40. eod. in.**
- ob Actioem ineptam sicut quis succumbit, ita ob propositam ineptam exceptionem, l. 1. §. labeo, in additione marg. de summi.**
- Actio ita ut inferatur in personam, peritio vero in rem persequitur verò in rem, vel in personam rei persequenda gratia, l. actio, de actio. & oblig.**
- Actioes omnes, aut sunt civiles, aut honorarie, civiles dicuntur, quæ sunt introductæ quolibet iure, præterquam ex edicto prætoris, sed honorarie dicuntur, quæ veniunt ex iure prætoris, ita quod continentur etiam ad iudic. l. actioem, §. fin. & ibi gloss. fin. eod.**
- Actioes persequutorie dicuntur illæ, quib. persequimur quod ex patrimonio nobis abest, vt cum agimus cum bonorum possessore debitoris nostri, in l. honorariis, eod.**
- Actio quælibet, quæ mihi quæsitæ est serui mei nomine, id est, nominæ maleficij commissi in seruum meum, vt Aquila, vel actio iniuriarum pro iniuria facta seruo meo, furti, & familes, datur mihi, etiam si seruus illi, vel manumissus, vel alienatus, vel mortuus fuerit, l. quæcumque, 55. eod.**
- Actiois cessatio ad tempus aliud est, & aliud liberatio, gl. datur, in l. 2. §. & harum, de verbor. oblig.**
- Actio vna transfunditur in aliam, l. tutor datus, 70. de fideiuf.**
- Actio potest diuidi ex parte actoris, iam tamen, §. pe. iudicium solui.**
- Actiois vel rei mutatio impedit stipulationem iudicatum solui committi, l. cum quæretur, §. si eod.**
- Actiois propositio, contra quam exceptio rei indicatæ non obstat, si dominus reus egisset, non facit stipulationem de raro committi, l. procurator, rem raram haberi.**
- Actio exinguitur, quando deuenit in eum casum, à quo incipere non potest ex facto meo, alias secus gl. exinguitur, in l. falsus, §. pe. de furtis.**
- Actio introducta in subsidium non habet locum contra eum, qui de iure ordinari potest coerceri, l. 1. §. habet itaque, si testam. liber esse.**
- Actio pro damno futuro rei venditæ tranlit ad emptorem, quod actio pro damno præterito ante venditionem penes venditorem remanet, gl. fin. additione in l. pe. arborum furtim.**
- Actiois verbo non significatur exceptio, quia aliud est actio, aliud exceptio, aliud replicatio, & aliud duplicatio, l. verbum, 8. & ibi gloss. fin. de verbor. significatione.**
- Actioe persequimur, sed non exceptioe, d. gl. si.**
- Actio quandoque ponitur per replicatione, ibid.**
- Actioes omnes, quæ sunt etiam ex contrahentibus iuris gentium, comprehenduntur sub civilibus, cum omnes, quæ non sunt prætoris, sint civiles, gl. 2. in l. creditores, 10. eod.**
- Actiois verbo continetur periculis extra ordinem l. actiois, 34. eo.**
- Actiois verbum & generale est, & est etiam speciale, l. pecunia, 178. §. actiois eod.**
- Actio omnis dicitur siue in personam, siue in rem petitio, ibid.**
- Actioem per sententiam absolutariam qui denegare potest, is potest & dare per sententiam condemnatoriam, l. qui veritate, 103. de reg. iur.**
- Actioem ipso iure non habere, vel per exceptionem infirmari nihil interest, quo ad effectum, l. nihil interest, 113. eod.**
- Actioes omnes, quæ morte, aut tempore pereunt, semel in l. iudicio saluæ permanent, l. omnes actioes, 182. eod.**
- Actio pia interpretatur, id est, pia adus, ite & ius designat, gl. actio, pia. in auth. hoc ius C. de sacrosanctis Eccles.**
- Actio pecuniaria potest dari in falsarium, & tunc non torquetur, gl. actio, in l. presbyteri, 8. C. de Episcopis.**
- Actio pro acculatione, & e contra, in lege sæpe reperitur, gloss. 2. in l. non dubium C. de legibus.**
- Actioem remittere per gratiam, decentius est, quam vendere pecunia, gl. in rub. C. de pactis.**
- Actio extincta per acceptilationem non potest amplius intentari, sed si in transactione dolo interuenierit, agitur de dolo, nisi dolo transactum sit, l. 4. C. transact.**
- Actio quandoque ipso iure tollitur per pactum, gl. si in l. cum mota, 6. C. eod.**
- Actio prima si sit sublatæ per Aquilianam stipulationem, vel acceptilationem, & recedat à transactione, potest agi antiqua viili, §. gl. si in l. si diuer, 14. C. eod.**
- Actioes loco immobilium computantur, gl. pe. in l. f. C. in quibus caus. in i. Actioem imperato, quæ olim habet à collegio Pontificum, hodie sublatæ sufficit, quod promperatur actio apta & competens rei, & proposito negotio licet eam non impetrauerit, l. 1. C. de formul. sublat. & gl. 1. in leg. 3. C. de l. redit. actionibus, glo. 1. in l. nihil aliud, 50. de actio. & obligat.**
- Actiois nomen exprimitur de iure canonico, non est necessarium, sed sufficit factum iam clare proponere, vt ex eo ius agendi colligatur, glossa fin. dist. leg. 2.**
- Actioem ineptam proponens de iure civili amittit eam, sed de iure canonico absolutur reus ab instantia actoris, & audietur iterum actor, si apte eg. rit. ibid.**
- Actio intentata in iudicio per litem contestationem perpetuatur in 40. annos, licet in toto illo tempore vltioris non procedatur, gl. iudicij, in l. propter, dum §. & si quidem, C. de iudicis.**
- Actio dicitur post mortem incipere in stipulatione, non quia nulla fuerit ante mortem, sed quia post mortem incipit esse effectus, glo. penult. in l. 1. C. actio ab hereditibus.**
- Actio dicitur post mortem incipere in legatis, quia nunquam debetur ei, si heredi eius tantum, quæ ex eius persona d. glo. pe.**
- Actio est nata ante diem, licet non cum effectu in obligationibus in diem, ibi.**
- Actio regulariter ex nudo pacto non oritur, fallit in accessionibus frumenti, vt alterius rei muruo datur, gl. si in l. frumenti, 12. C. de viuis.**
- Actio ex pacto incontinenti apponitur datur ex contractu præcedente, & ex consequenti, gl. ex ipso in l. 1. C. si seruus exere se.**
- Actio per alium regulariter alteri non queritur, nisi in quibusdam casibus de minimum autem, vel possessio recte potest queri, gl. pen. in l. multum, 6. C. si qui alteri & gl. pen. in l. 3. C. de dona. que sub mod.**
- Actio queritur alteri speciali iure in quibusdam personis, etiam si contractus verba contingantur in cuiusque personam, veluti in tutore, curatore, actore in seruo, & hio quantum ad profectum peculium, d. gl. pe. ibi & gl. pe. in 3. C. de donatio, & 2. sub mod.**
- Actioes contrarias non potest quis exercere, gloss. contrarias, in l. 1. C. si seruus exere se.**
- Actio non queritur ex alterius contractu, §. gl. si in l. cum per eos, C. si quis alteri, vel ibi.**
- Actio potest hodie dari ex contractu dudum inito, vt in mutuo, & in societate, §. in metela, l. 1. in l. 3. C. de rerum permitt.**
- Actio nulla datur ei, qui dedit rem agere, vt ille aliquid faceret, si aliis ei etiam datur, sed si aliis non erat daturus, tunc competit conditio ob causam ad rependum, vel præscriptis verbis, si fiat, quod conuenit, vel inter esse præfuit, gl. 2. in l. f. C. eod.**
- Actioem qui damus, multo fortius exceptionem, fallit in locatore, qui rem retero vltius conductori vendidit, quo casu poterit agere contra conductorem conditione ex lege, vt ibi relictus, postea conductor debet agere re vendicatione, gl. 1. in l. si quis condonatus, 2. §. C. locati, & gl. actio, in l. non non, §. exemplo, ex quib. caus. maior.**
- Actio post contractum, & obligationem ex ea nascitur, glo. fin. in §. si. Instit. de obligatio.**
- Actioem qui damus, multo fortius, exceptionem, intelligendum est, in petitione iudicio, in causis possessionis non habet locum, glo. si in l. si quis conductiois, 1. §. C. locati.**
- Actio ex pacto nudo non nascitur iure civilis, sed prætorio nascitur de constituta si eo animo pacti fuerint, l. si tibi, 27. & ibi gl. 1. C. eod.**
- Actioes omnes post depositum officium, quas tutor, vel curator ex necessitate officij subierat, regulariter in quandam pupillum, vel aduultum transferuntur, l. cum quadam, 26. C. de administ. tutor.**
- Actioes post depositum officium, quas procurator subierat, regulariter non transferuntur in constitutum, sed remanent in ipsum procuratorem, gloss. transferri, ibid.**
- Actio, quæ est inutilis penes cedentem, efficitur utilis penes eum, cui ceditur, l. f. & ibi gl. per cessionem, C. de iure dotum.**
- Actio ambulatoria dicitur, quando illa competit alicui per aliquod tempus, quæ postea alij debet competere, l. f. C. de furtis.**
- Actioes hereditarie denegantur non conferenti, l. postumo, 11. & ibi gloss. C. de collatio.**
- Actioes exercere potest si nomen sine, licet vendere non possit, gl. vel ignorans, in l. 1. C. de bonis mater.**
- Actioem exercere, vel intendere, & rem alionare, paria sunt, gl. voluntatem, in l. f. si filius autem C. de bonis, que liber.**
- Actio quandocumque datur in quintuplum, gl. 3. in l. f. C. de his, qui à non domino.**
- Actioes vniuersales merè personales sunt, vt actio ex testamento, quæ datur filio commulatio, & actio ex empto, quæ datur contra venditorem hereditatis, gl. 2. in l. 3. C. de præf. 30. ann.**
- Actio puma non nouitur per sententiam, imò ipsa remanet, §. gl. si enim nouatur, in l. f. C. de vici, rei iud.**
- Actio à litem contestatione diuisa non redintegatur, glo. si in l. liberum, C. de fideiuf.**
- Actioem mouens intra bimestre litem contestari debet, gl. si in l. pe. C. eod.**
- Actioes contrarie quandoque damus, veluti actio in rem potest dari alicui ad proprietatem ratione domini, & conditio in personam ad possessionem ratione possessionis, quam non habet, gloss. 1. in l. 1. C. de donat. que sub mod.**
- Actio iudicatur mobilis, vel immobilis secundum rei qualitatem, quæ in ea deducitur.**

- Actio rerum amotarum tam viro, quam vxori competit ob res amotas causa diuortij, & secuto diuortio, l. Marcellus, & l. rerum quidem, §. 1. eod. etiam gl. in rub. C. eod.
- 28 Actio rerum amotarum agens si inuenerit de calumnia, potest, si magis velit, iustitiam deferre, & cognit aduersarius iurare nihil diuortij causa amotarum esse, d. l. Marcellus, §. fin.
- Actio rerum amotarum competit etiam contra mulierem amouentem ex domo, in qua non simul cum viro habitabat, l. nihil rerum amotarum.
- in Actio rerum amotarum is, cui delatum est iuramentum, precise cogitur iurare, se nihil causa diuortij amouisse, neque illud deferenti potest referri, d. l. Marcellus, §. fin. cod.
- Actio rerum amotarum non habet locum inter eos, inter quos non fuit vere matrimonium, vt in concubina, & in ea, quæ tutori suo nupsit, l. si concubina, cod.
- Actio rerum amotarum datur causa diuortij, & ideo cessat, vbicumque non est vere matrimonium, quia vbi nullum est matrimonium, ibi nullum est diuortium, ibi.
- Actio rerum amotarum non solum datur pro reb. amotis stantibus, sed etiam pro his, quæ deferuntur etiam in rerum natura, d. l. si concubina, §. fin.
- Actio rerum amotarum licet ex delicto nascatur, continet tamen rei perfectionem, & nō o. perpetua est, nec anno finitur, sicut nec finitur anno conditio futuri, d. l. si concubina, §. 1. l. si cum mulier, & §. rerum, & ibi gl. rerum, eodem.
- Actio rerum amotarum marito agenti pro reb. suis amotis non potest obici compensatio, d. §. rerum, & ibi gl. rerum.
- Actio rerum amotarum licet ex delicto nascatur, continet tamen rei perfectionem, & nō o. perpetua est, nec anno finitur, sicut nec finitur anno conditio futuri, d. l. si concubina, §. 1. l. si cum mulier, & §. rerum, & ibi gl. rerum, eodem.
- 29 Actio rerum amotarum competit etiam hereditas mariti, ibi.
- in Actio rerum amotarum non est locus beneficio, ne quis condemnetur, nisi in quantum facere potest, d. l. si cum mulier, §. fin.
- Actio rerum amotarum non competit sine dolo amouentis, gloss. fin. ibi.
- Actio rerum amotarum, vt locum habeat, requiritur amotis, item doli, & quod causa diuortij res amota sit, & quod diuortium sit secutum, gl. 1. in l. rerum, §. 1. cod.
- Actio rerum amotarum, vel titulus rerum amotarum non habet locum de iure canonico, quia si tenuit matrimonium, nunquam potest separari, nisi ex causa fornicationis, quo etiam casu non soluitur, sed potest negare debitum vxoris, si verò non tenuit, non datur hæc actio, nec dicitur diuortium, vbi separatio matrimonium iure cognationis, vel affinitatis, imò declaratur, non tenuit matrimonium, d. gl. 1.
- Actio rerum amotarum, si tamen vitilis, habet locum iure canonico, quādo mulier causa operæ mortis mariti amouet res, ibi & gl. in rub. C. eod.
- Actio rerum amotarum non habet locum, vbi mulier amouet constante matrimonio, siue consilio diuortij, nisi post diuortium eas celet, d. l. rerum, & ibi gl. 2. & gl. in rub. C. eod.
- Actio rerum amotarum, sicut nec conditio, non infamat de iure, gl. 1. in l. rerum, §. 2. cod. & gl. pen. in l. 2. C. rerum amota.
- Actio rerum amotarum dicitur conditio id est, in personam actio, d. l. rerum, & ibi gl. 1.
- Actio rerum amotarum proposita à viro ob adulterij crimen, quo mulier postulat esse, non differtur, l. rerum, §. 2. cod.
- 30 in Actio rerum amotarum æstimatio fieri debet, in quantum res valuit tempore amotionis, & postea quanti plurimi fuerit, l. pen. rerum amotarum.
- Actio rerum amotarum si soluto matrimonio contra mulierem instituta fuerit, postea redintegrato matrimonio soluitur iudicium, & restituitur diuortio renouato, l. si & ibi gl. fin. cod.
- Actio rerum amotarum penalit est, & ideo constante matrimonio cessat, gl. 2. in l. 2. C. rerum amotarum.
- Actio rerum amotarum, vel actio famosa constante matrimonio neutri coniugum datur, sed et tamen de damno in factum actio, d. l. 2.
- Actio rerum amotarum non datur in quadruplum, imo rei perfectionem tantum continet, gl. 2. ibi.
- Actio rerum amotarum ideo est penalit, quia iuratur in litem, & sic in plus agitur, quam sit apud amouentem, & damnum, quod maritus habuit, venit ibi.
- Actio rerum amotarum constante matrimonio datur in simplum fauore matrimonij, quando marito res commodata ab vxore subtrahitur, & maritus à domino rei eligitur, ibi.
- Actio rerum amotarum pro reb. quondam ab vxore amotis datur viro contra successores vxoris, non infolidum, sed in quantum ad eos peruenit. l. si C. rerum amotarum.
- Actio rerum amotarum cum sit ex delicto, & penalit, datur contra successores solum in quantum ad eos peruenit, gl. fin. ibi.
- Actio rerum amotarum non assimilatur conditioni futuriæ, cum illa detur in successores infolidum, sed rerum amotarum in quantum ad eos peruenit, ibi.
- Actio rerum amotarum datur soluto matrimonio, sed eodem constante datur in factum propter res amotas, glo. sed rerum. in lege fin. §. fin. C. de furtis.
- Reliqua verbo. *Mulier.* 73. 74. 75. *Amouere Vxor.* 10. *infr. nūm.* 121. *Conditio.* 12. 13.
- 31 ACTIOES arbitrarie sunt stricti iuris, cum sint species separate ab actionibus bonæ fidei, §. gl. plan. in l. in actionibus, de in litem iurando.
- in Actionibus arbitrarie, & sic in actionibus stricti iuris interesse ratione loci non venit iure actionis, sed officio iudicis mercenario præter naturam ipsius actionis, & consequenter ipsius obligationis ex æquitate aliquid extrinsecus accedens. §. reprob. glo. l. in rub. de eo quod certo loco, l. num. 1.
- in Actionibus arbitrarie venit interesse actoris, & rei, & etiam interesse circa

rem & extra rem, & in lucro, & in damno. l. non vtique. §. fin. & ibi glo. fin. cum seq. eodem.

Actio omnis, in qua res non restituitur ad mandatum iudicis, seu secundum præceptum suum, dicitur arbitraria, vt index habeat potestatem defendendi nocumentum in litem, & iuxta illud condemnandi, siue sit actio stricti iuris personalis, siue in rem, siue quæcunque alia, l. qui restituitur, in §. fin. & ibi gl. con. demanadus de rei vend.

Actio ratione loci efficitur tunc arbitraria, quando est stricti iuris, vt cum oriatur ex stipulatione, l. 2. §. 1. de eo quod certo loco.

in Actionibus arbitrarie habet locum interesse lucricessantis ratione loci, l. non vtique, §. fin. de eo, quod certo loco.

in Actione arbitraria propter locum debet index reum à se absolueret, quando debitor in loco solutioni destinato pecuniam debitam obtulit, vel depositum, aut cautionem præstitit de soluendo ibi, vbi promissit, l. quod si §. fin. cod.

Actiones arbitrarie fundantur in æquitate, ibi.

in Actionibus arbitrarie propter locum dicitur actio ex testamento, l. si heres, eo.

Actio arbitraria ex testamento competit, quando heres iussit est à testatore certo loco quid dari, d. l. si heres, & ibi gl. 1.

Actio arbitraria datur ex mutuo dato, vt certo loco reddatur, l. aut si mutua, eo.

Actiones arbitrarie propter locum non dicuntur actiones, quæ sunt bonæ fidei, sed illæ, quæ sunt stricti iuris, l. in bonæ fidei, cod. & gl. 1. & ibi add. in §. præterea, de actionibus.

Actio arbitraria propter locum non est proprium nomen actionis, sed est quædam adiectio, veluti actio ex testamento arbitraria, certi conditio arbitraria, gl. 1. d. in bonæ.

in Actionibus arbitrarie propter locum exercetur officium iudicis, etiam contra fidei iudicem propter moram ipsius, l. centum Caput, cod.

in Actionibus non arbitrarie, etiam si sunt bonæ fidei, venit solum ferenda vna sententia pro rei interesse, si res non tradatur, glo. 2. & ibi add. marg. in l. 1. de actio, emp.

Actio non sequitur, quod sit arbitraria, ex eo quod iuretur in litem, quia in omnib. bonæ fidei iuratur, & tamen constat, quod non sint arbitrarie, quia omnia arbitrarie sunt stricti iuris, l. qui iuratur, in l. si filiofam. §. 1. l. soluto matrim.

in Actionibus arbitrarie dux feruntur sententiæ diffinitivæ, glo. absolucundus, in l. hoc edito, de publicanis.

Actiones arbitrarie idcirco dicuntur, quia merè ex arbitrio iudicis pendunt, & sunt tam reales, quam personales, §. præterea quædam, de actionibus.

in Actionibus arbitrarie licitum est iudici ex bono, & æquo æstimare interesse, ibi.

Actiones arbitrarie in rem sunt Publiciana, Seruiana de reb. coloni, quasi Seruiana, quæ etiam hypothecaria vocatur, ibi.

Actiones arbitrarie in personam dicuntur illæ, quibus de eo agitur, quod vi, aut clam, aut dolo malo facti sunt, item cum id, quod certo loco permiffum est, item actio ad exhibendum, ibi.

Actiones in rem arbitrarie ideo dicuntur, quia ex arbitrio pendunt: neque enim obligatus est quis rem restituere, vel simile quid facere, glo. 2. in d. §. præterea.

Actiones personales arbitrarie, quibus agitur de eo, quod vi, aut metus causa, aut dolo malo facti sunt, & in actione ad exhibendum, licet exhibitio, vel restitutio sit in obligatione, poena tamen interest, idcirco, vel quanti in litem iuratum sit, non præstat, nisi per officium iudicis, & ideo dicuntur arbitrarie, ibi.

Actio rei vindicationis dicitur arbitraria, cum primo rem restituendo liberetur, aliis iudicis arbitrio in litem iuratur, gl. rem restituatur, ibi.

Actio hypothecaria dicitur arbitraria, ibi.

Actio omnis, in qua res non restituitur secundum præceptum iudicis, regulariter dicitur arbitraria, vt index habeat potestatem defendendi iuramentum in litem, & secundum illud condemnandum, siue sit bonæ fidei actio, siue stricti iuris, siue personalis, siue realis, vel à qua quæcunque, quod tamen limitatur, quando quis est obligatus ad dandū, vt index hoc ei præcipiet, & nō dederit, quia tunc non deficit iuramentum in litem, gl. rem restituatur, & ibi add. ibi.

Actio quod metus causa licet sit in personam, tamen est in rem scripta, & arbitraria, d. §. præterea, & ibi gl. mens. Item de actio.

Actio de dolo arbitraria est, quia liberatur dolosus verum interesse præstando, si restituere non possit, aliis iudicis officio iuratur in litem, glo. dolo, ibi.

Actiones stricti iuris non solum quatuor, scilicet ex testamento, ex mutuo, ex promissione, & ex contributo propter loci adiectionem, possunt esse arbitrarie, sed etiam omnes aliæ actiones stricti iuris propter loci adiectionem efficiuntur arbitrarie, gl. promissum, & ibi add. marg. ibi.

Actio in factum, quæ datur contra nauam, cautionem, stabularium, arbitraria est, vt gl. similis, ibi.

Actio in factum, quæ datur contra publicanum non est arbitraria, §. reprob. d. gl. similis, & ibi add. marg. & gloss. si heres, & l. aut si mutua, & ibi add. marg. & ibi gl. 1. de eo, quod certo loco.

Actio redhibitoria arbitraria est, gl. similis, in §. præterea, *Infr. de act.*

Actio redhibitoria triplex modus condemnationis potest deprehendi, vnius, vt due sententiæ ferantur, prima de restituenda re, & nisi restituatur, fiat condemnatio in poenam, vt interesse per delationem iustitiam in litem, vt in actione, quod metus causa, de dolo, in rei vindicatione, & in actione ad exhibendum, & similibus, gl. naturam, ibi.

in Actionibus arbitrarie secundus modus condemnationis est, vt vna feratur sententia, & in ea statim interesse condemnatur, vt quando certo loco aliquid dandum est, & hoc est in illa sola, ibi.

in Actionibus arbitrarie tertius modus condemnationis est, vt non in quantitate condemnationis fiat arbitrium, sed in qualitate, vt in actione noxali, in qua arbitrarius index, an liberetur dando forum pro noxa, quod est, quando dominum ignoret, vel prohibere non valente deliquit, aliis infolidum tenetur, ibi.

Actiones solum stricti iuris efficiuntur arbitrarie, & sic assumunt istam qualitatem, seu adiectionem, propter aliquod extrinsecus accedens contra naturam actionum, glo. l. in additione marg. in l. 2. de eo, quod certo loco.

ita vt a iudice recisus tempus confitui non possit, fecus est in aliis, d. gl. de fraudata, in additione.

Actio recepticia olim conseqnebantur res indebitæ, quæ reperebantur conditione sine causa, vel incerti, §. gl. corrupti, in d. l. 1.

Actio de constituta fuit inuenta à pratore ex aequitate, qua cessante cessat obligatio, sed fideiussoria fuit inuenta à lege per vim, & punctum rationis, gl. naturalis, in additione in §. 1. de fideiussor.

Actio de constituta, quæ habet omnes vires, quas habebat olim, & etiam illas, quas habebat recepticia, personalis, & pratoria est, §. in personam, de actio.

Actio de constituta similis erat actioni de constituta quoad quædam, quia recepticia plenior erat, in qua veniebant ex nudo pacto omnia, siue in genere suo functionem recipere, siue non, sed hodie pro omnibus competit tantum ea, quæ functionem recipiunt, sed hodie pro omnibus competit actio de constituta, cum omnes res pecuniarie appellatione continentur, ibi. de Actione recepticia licet aliquid sit trasfatum in actionem de constituta, non tamen per hoc amittit proprium nomen actionis de constituta, ibi.

Actio de constituta datur in eum, qui pro se, vel pro alio soluturum se constituit, nulla stipulatione interposita, alioquin fit interposita fit, tunc iure ciuili tenetur vel actione ex stipulatu, ubi certum promissit, vel conditione certæ, quæ ex stipulatione oritur, ubi certum promissit, §. de constituta, & ibi gl. fi. eod.

Actio de constituta est pratoria, nisi interueniat stipulatio, quia tunc ciuilis est, gl. in additione, in §. 3. de constituta.

Reliquæ verba, Constitutum, Constitui, Constitutus, Constituta.

41 **Actiones prædictæ**, vel eius familie competens ex contractibus ante officium celebratis non possunt intentari efficaciter durante officio, licet, si tempore amissæ fuerint, darentur eis restitutio. l. Senatus consulto. de officio prædictis.

Actiones prædictæ competentes ex contractibus durante officio celebratis, non possunt intentari efficaciter durante officio, sed bonum postea, ibi.

Actio defendens ex contractu, vel quasi regulariter datur, & transferretur ad heredes, gl. fin. in l. 1. C. ex delicti. defuncti. gl. non potest in l. ex conuentione. C. de pactis.

Actiones ex contractibus transeunt ad heredes, nisi sint accessorie illis, quæ non sunt transitorie, gl. dada in additione in l. si cum §. qui iniuriarum, si quis cauto.

Actio ex stipulationibus iudicialibus per liberam personam potest alij acquiri, sed actio ex contractu non, gl. fin. l. p. eod.

Actio ordinaria ubi potest dari ex contractu, vel quasi ad id, ubi cessat officium iudicis, vel actio in factum ex edicto de edendo, quæ sunt in l. 1. C. de edendo, l. quidam de edendo.

Actio ex contractu datur contra heredem etiam perpetuam, sed non actio ex maleficio, gl. pen. in l. fi. eod.

Actio non oritur ex contractibus innominatis, nisi secuto implemento, at in contractibus nominatis oritur absque aliquo implemento ex vna parte. l. iurilgentium, de pactis.

Actio ex contractu, qui intercessit, datur contra mentem de substantia hereditatis, alias de dolo, l. si quis affirmauerit, & ibi gl. 1. de dolo.

Actio ex contractu potest quandoque agi ad rescindendum ipsum contractum, vt actio ex conducto ad remissionem mercedis, gl. vendicauit, in l. quoties, 4. §. si colonus, de usufructu.

Actio, quæ datur ex serui contractu, vel quasi, non datur noxaliter, sed bene de peculio, gl. ex negotio gesto in leg. 1. §. cum seruus de his, qui deiecerunt.

Actio, quæ ex quasi contractu datur, similis est ei, quæ ex vero contractu datur, dissimiliter tamen quandoque datur in heredes, ibi.

42 **Actio defendens** ex contractu competit ad ea, quæ veniunt in pacto incontinenti appposito. l. teneatur, §. 1. de actio. empti.

Actioe promouente ex contractu potest agi ad resolutionem ipsius contractus propter causam superuenientem, quæ restitit æquitari contractus, l. in iudicio, §. qui seruus & ibi gl. ex vendito, de leg. 1.

Actioes ex contractu, vel quasi licet contestata transeant in heredes, & in bonis rei defuncti diminutione inducunt, l. penales, 32. & ibi gl. trās, ad leg. Falcid.

Actio velis ex contractu oritur contra contentum vniuersum, si debere ex conditione, vel fali contractu, gl. fi. in l. certum, §. fi. de confessio.

Actio ex alterius contractu regulariter siue exceptione non competit alicui, fallit in socio conductoris reipub. quia illi competit velis ex contractu ipsius conductoris siue exceptione, fallit etiam & in aliis casib. l. 1. & ibi gl. 3. de loco publico fruendo.

Actioes, quæ oriuntur ex pactis incontinenti apposis, nascuntur ex contractu, cum sint obligationes, ita pacta, vel contractus. gl. figuris, in l. 1. de actio. & oblig.

Actioem quædam ex contractu, quædam ex facto, quædam in factum sunt. l. actioem, 1. §. eod.

Actio ex contractu est, quoties quis sui lucra causa cum aliquo contrahit, veluti emendo, vendendo, locando, & similib. ibi.

Actio ex contractu magistratuum datur etiam post annum in ipsos magistratus, quando non est verum in virilitate ciuitatis, alioquin non ipse, sed ciuitas tenetur. l. in honorariis, §. fi. & ibi gl. fi. eod.

Actioe ex contractu raptus celebrato agere non potest quis, cum in pari causa turpitudinis melior sit conditio possidentis. gl. fi. in l. 2. C. de conditione ob turp.

Actio quandoque nascitur ex contractu dudum inito, gl. 1. in l. 2. C. de administratione tutor.

Actioem habens ex contractu, vel quasi, ex maleficio, vel quasi, debet iudicem adire, & per eum in sibi competens exequi, l. hac edictalis, de pace tenenda.

Actioes ex contractu, vel quasi, ex delicto, vel quasi, ex variis causarum figuris ciuiles sunt, §. gl. 2. in §. sed istæ de actio.

Actio defendens ex contractu, vel quasi, ex doli clausula datur contra heredes, nisi doli testatoris dedit causam contractui, & ad heredem doli aliquid non peruenit, gl. 1. in l. 1. C. ex delicti. defuncti.

43 **Actio ciuilis** non præiudicat proflus criminali, nisi in accusatione, & actione iniuriarum, præiudicat tamen interim criminali, gl. in rub. C. quando ciuili-

lis actio.

Actio ciuilis, & criminalis, quando ex vno facto oriuntur, actor potest intentare vtrumque non simul, sed vnam post aliam, l. vnica, C. eo.

Actio ciuilis, & criminalis, quando oriuntur ex vno facto, & in publicis, & in priuatis iudiciis, vna per alteram tollitur, §. gl. fin. ibi, & gl. pen. in l. 1. C. de hyperactio. lib. 10. & l. 3. C. ad legem Aquili.

Actioes quædam ciuiles, quædam pratorie sunt, §. sed istæ, & ibi gl. 1. Infi. de actio.

Actio ciuilis interim ducere pender, non potest quis intentare criminalem actionem, tamen post laram sententiam super ciuili non prohibetur intentare criminalem, l. 2. §. 1. & ibi gl. neque debere, & gl. nihilominus, ff. vi bonorum raptorum.

Actioe ciuili, id est, de refamiliari, quando agitur in actionibus, Aquiliæ, furti, vi bonorum raptorum, & in interdico vide vi, & de tabulis æstimate, exhibendis interim dum talis actio ciuilis pender, præiudicat actioni criminali, quominus agatur criminaliter, & contra, l. 4. & ibi gl. 1. de publicis iudiciis.

Actionem ciuilem omittere, & proponere criminalem descendente ex eodem facto non cogitur quis, l. in eum, cuius de accusat.

Actio ciuilis non tollitur per criminalem, cum vna ad persequutionem datur, nisi interim donec altera exerceatur, gl. furatus, in §. fin. de officio iudicis.

Actio criminalis actionem de dolo non impedit, l. si quis affirmauerit, §. fin. de dolo.

Actio criminalis in publicis criminibus, neque heredibus datur neque contra heredes, etiam licet contestata, gl. fin. in l. 1. C. ex delicti. defuncti.

Actio criminalis post mortem defuncti contra heredes datur ad penam bonorum ademptionis in duobus capitulis lætæ maiestatis, & in crimine hæresis, repetundarum, speculatus, & de rebus, ibi.

Actio criminalis, & ciuilis, quando ambo tendunt ad vindictam, vna per alteram tollitur, fecus, quando vna ad vindictam, alia ad rem familiarem tendit, §. reprob. gl. iniuriarum, additio marg. in l. hac edictalis, de pace tenenda, & gl. fin. in l. quod S. C. & l. prator, §. 1. & ibi gl. principaliter de iniuriis, & gl. 1. in l. 1. C. quando ciuili actio.

Reliquæ verba, Criminalis, Ciuili, Remissio, Causa, 10. 11.

Actio vna quando accumulatur actioni alteri actioni, extincta prima principali, tollitur etiam accessoria, l. si cum, §. qui iniuriarum, & ibi gl. danda, §. qui cauto.

Actioes duo quando alicui competunt, quarum vna est de iure communis, alia de iure speciali, vna tollitur per aliam, quatenus in ea plus est, l. 3. §. fi. nautæ, capon.

Actio ex edicto nautæ, capones, & actio furti, quando competunt alicui contra nautam, vel caponem, vna tollitur per aliam, quatenus in ea plus est, ibi.

Actioes plures penales quando competunt ex diuersis factis, neutra alteram impedit, nisi sint tales, quæ sese non patiantur, gl. contentus, ibi.

Actioes duo quando competunt alicui, quarum vna est de iure communis, alia de iure pratorio, intentata actio iuris communis, tollitur actio, quæ de iure pratorio competit, & e converso, actioe pratoria intentata, tollitur actio iuris communis, l. 3. §. fin. & ibi gl. contentus, eod.

Actioes plures penales quando ex diuersis factis non dantur, sed ex vno, quatenus concurrunt, non impediunt se inuicem in plus, gl. contentus.

Actioes due rei persequutorie quando vna competunt, facta exactione per vnâ alteram, altera remittenda est, sed hoc fallit in odium eius, qui noluit certare, vt alter arum, qualiter possideret, contra quem datur duo interdicta, ibi.

Actioes due quando competunt alicui, quarum vna est rei persequutoria, alia penalis, siue natura, & ab initio, neutra tollitur per alteram, nisi quando persequutoria fit de iure pratorio, & alia de iure ciuili ibi, & gl. 1. in l. nautæ, capon, 3. de reg. iur.

Actioes due quando competunt alicui, quarum vna est rei persequutoria, alia penalis, sed non ab initio, vna per alteram tollitur, ibi.

Actio rei persequutoria commodati, & actio furti, quæ est penalis ab initio, quando vni competunt, vna per aliam tollitur, d. gl. contentus, ad fin.

Actio furti datur nautæ, vel caponi contra furripientem, si eligatur à domino, & soluendo est, si verò non sit soluendo, vel ipse furripuerit, & postea ab eo furripiarum, non datur actio furti eligatur à domino, l. sed & ipsi, & ibi gl. 1. & 4. nautæ, capones.

Actio vna quando est preparatoria ad aliam, possunt simul proponi in eodem libello, gl. exerceat, in l. qui de inofficio, de inofficio testam.

Actioes plures quando competunt ex diuersis delictis, tunc vna per alteram non tollitur, vt quando quis seruum alienum furripuit, & occidit, furti, & Aquiliæ datur contra eum, neque vna per alteram tollitur, l. si seruus, 27. & ibi gl. 1. ad legem Aquil.

Actioes plures quando competunt ex vno facto, vel delicto, tunc vna tollitur per alteram, nisi in id, quod excedit, d. gl. 1. ibi.

Actioes plures ex diuersis causis, quando vni competunt contra alium, simul possunt proponi, l. heredes, 26. §. de pluribus & ibi gl. iudicium, famil. erci.

Actioes plures eiusdem generis, & formæ in eodẽ libello possunt cumulari, ibi.

Actioes duas habens aduersus eundem ad idem ex diuersis causis ortas, agendo altera alteram tenetur remittere, quatenus cum altera concurrat, nisi amba principium habent in persona mea, quæ excessus ex altera, sed si vna actio in persona mea, & altera in persona alterius, cui ipse successit, habuerint principium, tunc fecus, quia tunc altera alteram non tollit, l. vnde queritur, in additione marg. commodati.

Actioes plures ad idem quando alicui competunt, cogitur vnam eligere, nec potest postea ad aliam redire, fecus quando plures competunt ad diuersa, nisi sint contrariæ, §. 1. quod in heredem, §. 1. & ibi gl. eligere, de tributor. act. & l. si duo rei, 93. & ibi gl. 1. de solutio. & l. nemo, 44. de reg. iuris, gl. 4. in l. fi. C. de codicillis.

ACT

- datur exceptio, qua se tueri possit, dicitur, ait praetor, & ibi glossa si alia.
- Actio de dolo & concurrit cum alia actione generali maiori, vel minori, sed non cum alia specialis, glo. civilis, ibi.
- Actione de dolo quotiescunque peto interesse, quod per sententiam fit certum, potest agi, & conditione certi generali, ibi.
- Actio de dolo non datur, ubi datur iniuriarum, vel bonorum raptorum, vel furti manifesti, glo. honoraria, ibi.
- Actio de dolo concurrit cum actione, quod metus causa, sed non cum interdicto, unde videtur, dicitur glossa honoraria, & gl. etiam, ibi.
- Actio de dolo non potest concurrere cum actione damni infecti, glo. furnari, in additione marginis in leg. luminum, §. quoniam, de damno infecto.
- 53 Actio de dolo concurrit cum exceptione doli, ut quando dolo me induxisti ad promittendum, quo casu exceptio, & actio de dolo, ut liberer, mihi competit, nisi alia actio competat, ut si dolo te induxi ad promittendum, postea tibi feci pactum de non petendo, gl. exceptio, in l. i. §. praetor ait de dolo.
- Actio de dolo non datur, quando quis stipulatus est cum aliquo, ne dolum committat in contractu, quia tunc datur actio ex stipulatu l. i. §. idem Pomponius, eod.
- Actio de dolo non datur mihi, si dolo alicuius inductus aliquid turpe facium permisi, veluti occidere hominem, quia ex tali permissione non teneor, ibi.
- Actio de dolo non competit ei, qui est tutus ipso iure, vel per restitutionem in integrum, ibi.
- Actio de dolo concurrit cum actione doli, si mihi competit, quando stipulatio turpiter per dolum facta est, §. glossa, ibi.
- ad Actionem de dolo extendendum, iuxta aliam emel. co. per m. l. i. nisi in ea amittenda quis dolum patitur, accipitur.
- Actio de dolo non datur mihi, si alia t. o. tempore doli commissi mihi competit, licet tunc sit finita, d. §. idem Pomponius, in l. i. §. o. §. si alia.
- Actio de dolo non competit mihi, quando in dolo me induxi ad seruam vitiosam, & pretium solui, quia tunc habebam, ut non in dolo me induxi, quae excludit actionem de dolo, nisi in ea amittenda sit dolum, quia, ibi.
- Actio de dolo competit ei, qui passus est dolum malum in actione amittenda, aliter quam tempore, sed si passus sit in amittenda tempore, non datur actio de dolo ei, sed restitutio, d. glo. §. si alia, & gl. nisi, in d. l. i. §. si quis.
- Actio de dolo non datur minori habenti restitutionem, d. §. idem Pomponius.
- 54 Actio de dolo non competit, si actio civilis, vel honoraria in stipulationem Aquilianam deducta subacta est accipulatione, vel alio modo, nisi in ea amittenda dolum malum passus sit, l. i. §. si quis.
- Actio de dolo non datur, quando datur alia actio adversus eum, adversus quem de dolo queritur, vel ad res, in qua petunt, sed etiam in adversus alium sit alia actio, vel si ab alio res mihi servari poterit, d. l. i. §. si cum tribus querentibus, eo.
- Actio de dolo secum non patitur actionem, quae est peraeque famosa, glo. l. i. in l. ideoque, eod.
- Actio de dolo infamat, quando propter collusionem tutoris competit, ibi.
- Actio de dolo non datur ei, qui penali actione indemnitas alias constat potest, l. i. & eleganter, eo.
- Actio doli cessat, ubi datur popularis, ut in factum de effusis, & de albo corrupto per dolum, d. l. i. eleganter, & ibi gl. si repulsum.
- Actio de dolo non habet locum, ubi datur actio ex lege, vel ad exhibendum, vel actio ex testamento, d. l. i. eleganter, §. si testator.
- Actio doli non datur, ubi datur Aquilia, vel de pauperis, licet non soluto, sed dedicio sublegetur, secus si dominus simpliciter esset non solvendo, d. l. i. eleganter, §. si quadrupes.
- Actio de dolo datur contra dolum, qui commisit dolum in committendo alicuius animal, quod dedit mihi damnum, si dominus non sit solvendo, §. si si commissi dolum in committendo, tenetur vili legis Aquiliae, vel in factum, gl. debere, eo.
- Actio de dolo non nascitur in id, quod excedit damnum, quando animal alicuius, quod dolo alicuius damnum dedit, datum est pro noxia, ibi.
- 55 Actio doli non debet dari nisi ex magna, & evidenti caliditate, id est, ultra duos aureos, d. l. i. eleganter, §. si & ibi glo. fin.
- Actio doli non datur contra eum, qui mendaciter affirmaverat, idoneum est eum, cui mutua pecunia dabatur, nisi interveniat deceptio ob id ultra duos aureos, ibi.
- Actio doli datur, pro mendacio causa sui lucris dicto, secus pro mendacio simpliciter dicto, d. §. si & l. quod si facies, de dolo.
- Actio doli concurrit cum actione de falsis, vel alia criminali, l. i. si quis affirmaverit, §. si eod.
- Actio doli non tollitur per actionem legis Cornel. de falsis, quia vna criminalis, alia civilis est, gl. si ibi.
- Actio de dolo civilis est, ibi.
- Actio de dolo noxialis est, item & competit de peculio, si circa res peculiares sit dolum commissus, l. si oleum, §. pe. eod.
- Actio de dolo dari debet causa cognita, neque passim est dan la, d. l. i. si oleum, §. fin.
- Actio de dolo non datur pro modica quantitate, ut videtur ad duos aureos, qui computatur habita ratione, quod 72. valeant libram auri, d. §. si. cum l. i. §. q. & ibi gl. i. & gl. i. & fin. l. i. de dolo.
- Actio doli, cum sit famosa, non datur liberis, vel liberis contra parentes, vel patronos, l. non debet, de dolo, l. Diuus, in si de restitut. integ. glo. l. in l. i. c. de dolo.
- 56 Actio doli licet non detur contra patrem, vel patronum, loco tamen eius datur actio in factum, si superstiti, C. de dolo, glo. fin. in l. rei, quae venalem, ff. eod.
- Actio doli magis est odiosa, quam iniuriarum, quia illa causa cognita datur in patrem, vel patronum, sed non actio doli, glo. l. in l. non debet, de dolo.
- Actio doli non debet dari humili adversus eum, qui in dignitate excellit, veluti plebeio contra consularem, luxurioso, vel prodigo, aut alijs vili contra hominem vite emendatioris, d. l. non debet.

- Actio doli licet non detur pro modica quantitate, neque contra parentes, vel patronos, vel personas honestiores, datur tamen contra eos actio in factum, ne ex dolo suo lucratur, d. l. non debet, cum l. i. §. q.
- Actio doli cognoscitur ab actione in factum de dolo, quia agens in factum vitur verbis temperat, & facit mentionem bonae fidei, non facit mentionem male fidei, d. l. non debet, & ibi glo. si.
- Actio de dolo quando propter reuerentiam personarum non datur contra defunctum, datur tamen contra heredem eius, l. heredes, de dolo.
- Actio doli contra heredem patroni, vel patris datur, sed exceptio doli contra heredem patroni, vel patris non potest opponi, glo. l. ibi.
- Actio doli non infamat, quia in ea habet tantum ratio calculi, unde potest convenire heredem patris, vel domini actione doli de eo, quod ad eum pervenit ex dolo defuncti, neque debeat heredem patris ex dolo defuncti, gl. l. ibi.
- Actio doli non datur contra pupillum, nisi nomine hereditario conveniatur, scilicet in quantum ad eum pervenit ex dolo defuncti, vel si cum eo fuerit conestata, d. l. heredes, §. i. & ibi gl. conveniatur.
- Actione doli concurrit pupillus proximus pubertati ex suo dolo in persona tutoris, maxime in quantum factus est locupletior, dicitur §. fin.
- Actio de dolo datur contra pupillum pubertati proximum, quando impetravit dolo aliquid a procuratore petitoris, ut ab eo absolueretur, vel quando de tutore mentitur pecuniam accepit, vel quando ex dolo tutoris factus est locupletior, l. quid enim, cum l. i. §. q. de dolo.
- Actio de dolo non potest dari contra vniuersitatem ex suo dolo, sed bene datur, quando aliquid ad vniuersitatem pervenit ex dolo eorum, qui administrant eam, res, fed & ex dolo, §. i. eo.
- Actio doli datur in ipsos decuriones ex dolo proprio decurionum, vel rectorum d. l. i. & ex dolo, §. de dolo.
- Actio doli datur in dominum, in quantum ad eum pervenit ex dolo procuratoris, procurator tamen tenetur actione de dolo infolium, etiam si nihil ad eum pervenerit, d. l. i. & ex dolo, item si.
- in Actione doli tria sunt necessaria, scilicet quod designetur persona quae dolum commisit, & quod designetur res, in qua dolum commissus est, & quod appareat, cui sit factus, d. l. i. fed & ex dolo, §. fin. & ibi gl. pen. & l. i. §. eo. glo. l. in l. praetor, de iniuriis.
- in Actione doli requiritur quod designetur persona, quae dolum commisit, sed non in actione quod metus causa, d. §. si & ibi gl. si.
- Actio de dolo datur in heredes, & successores in id, quod ad eos pervenit, l. si plures, de dolo, & gl. i. in l. quia non, de tributaria act.
- Actio de dolo annuita est quia restitutum arbitrio iudicis sit, & si non fiat fecit, quatur condemnatio, quanti ea res est, l. arbitrio, & ibi gl. i. de doli.
- in Actionibus de dolo, & quod metus causa sit condemnatio contra non restituendum, quanti ea res est, & idem certa quantitas non additur, ut possit per contentamiam condemnari, quanti actor in litem iuraverit, licet iudicandum, in litem iudex taxat, d. l. arbitrio, §. i. de eo auctem.
- in Actione doli non datur semper arbitrium iudicis, nam si res restitui non potest, veluti servus doli malo exadmis defunctus est, proinde condemnari debet dolosus in id, quod iuraverit actoris, d. l. i. de eo auctem.
- in Actionibus doli, vel metus, sit condemnatio quadrupli, licet illud quadruplum fit certum, sed simpliciter, cum respecta fit quadruplum est incertum, & idem condemnatio, quanti ea res est, non fit in certa quantitate, gl. certa quantitas, ibi.
- Actio doli, ubi alicui competit, debet designare eum, cuius doli actio datur sit, & eum, ut competit exceptio doli, vel metus, gl. designet, in litem si cum exceptio, §. i. in hac, quod metus cau.
- Actio doli non datur, ubi alia aequalis, & par datur, sed ubi datur alia maior, tunc etiam actio de dolo dari potest, veluti, cum conditione certi generali, vel tritricaria, vel etiam quando alia minor, ut actio quod metus causa, quia illa potest annuum non datur, haec autem sit, intra annum concurrit, cum ambas tunc possunt dari, ibi.
- Actio de dolo dicitur famosa, l. Diuus, in si de integ. restit.
- in Actione de dolo, & metus causa contra dolum, vel metum inferentem actor habet duas vias, vnam ad quadruplum, aliam ad interesse, quae dicitur vitilis in eam per iudicandum in litem, gl. certa quantitas, & glo. quanti ea res, in l. arbitrio, §. i. de dolo.
- Actio de dolo re perempta est arbitraria, maxime quando dolosus rem peremit, vel dolo suo desit possidere, quia adhuc iuratur in litem, & sic taxato iudicis, licet arbitrium esset in restituenda re, §. gl. de iunctis, ibi.
- Actione doli re perempta non est locus arbitrio iudicis quoad restituenda rem, sed in verum interesse debet condemnari dolosus, ibi.
- Actio de dolo non datur fructuario contra dominum, quia aliae competunt, d. l. arbitrio, §. si dominus.
- Actio doli non impeditur ex societate in iudicio deducta, & orta ab initio, eo quod non constabat aliam fuisse, & pro damnis illa datur, nisi dolosus se offerat, sed pro debito antiqua datur, ibi.
- Actio de dolo datur contra eum, cuius persuasio indebitum soluitur, l. si legatarius, §. 2. de dolo.
- Actio de dolo datur contra legatarium, qui cum supra modum legis Falcidiae ipsi legatum esset, heredi ingratanti substantiam hereditatis vitio iurando, vel alia fallacia persuasus hereditatem esse sufficientem ad solvenda legata, & ob id solidum legatum consequutus est, & datur etiam conditio indebiti generalis, d. l. si legatarius, & ibi glo. fin.
- Actio de dolo concurrit cum conditione indebiti generali, §. gl. si ibi.
- Actio de dolo datur contra eum, cuius doli sententia pro libertate in abscntem profertur, §. dolo de dolo.
- Actio de dolo datur in heredem, quatenus ad eum pervenit, id est, quatenus ea re locupletior hereditas ad eum pervenit, vel dolo malo eius factum est, quominus perveniret. l. in heredem, cum l. i. §. q. de dolo, glo. l. i. in l. quia non de dolo, de tributaria act. & leg. quantum, §. fin. de peculio.

ACT

INDEX.

ACT

Actio de dolo datur in heredem, si defuncto accepto lata sit pecunia dolo suo.
l. itaque 28. de dolo.
Actio de dolo datur in heredem, quando res tradita testatori dolo suo eo mortuo penes heredem exiit, si verò non exiit, non datur contra heredem. d. l. itaque. §. fi.
Actio de dolo datur in heredem, quatenus ad eum pervenit, & tunc datur etiam conditio sine causa, quæ vi genus non excludit actionem de dolo. gl. exiit. ibid.
Actio de dolo vt datur in heredem, sufficit rem traditam defuncto dolo suo semel exiisse penes heredem, licet postea amiserit. d. l. §. ibid.
Actio de dolo in heredem datur perpetuo vsque ad 30. annos, quatenus ad eum pervenit. d. l. itaque. §. fi.
Actio de dolo intra annum vtilem olim finiebatur, hodie tamen datur biennium continuum ad incipiendum, & finitum, vt etiam licet contestatio nihil faciat, sed contra heredem datur perpetuo de eo, quod ad eum pervenit. gl. pen. & gl. inibi. & gl. in l. 4. C. de his, qui vi, & gl. 1. in l. 3. C. de dolo, & gl. ad heidem, in §. non autem, de perpetuo tempore.
Actio de dolo, & in factum de dolo est idem, licet nomen mutetur. d. gl. pe. in d. l. itaque. §. fi. de dolo.
Actio de dolo, vel in factum tam contra heredem quam contra doloſum datur perpetuo de eo, quod ad eos pervenit. f. d. gl. pe.
In actione de dolo condemnatus heres, quatenus ad eum pervenit, non infamatur. l. Sabinius. de dolo.
Actio de dolo datur ad interesse contra perfuadendum fugam. l. cum quis, eodem.
Actio de dolo datur ad damnum contingens ex prætensione, vel discessione possessionis contra perfuadendum, & etiam ad damnum contingens in faciendum cum modo, quo damnum dedit, non sit solvendo, quo casu non datur actio de dolo. gl. §. ibid.
Actio de dolo datur contra perfuadendum, quando perfuasio est proxima causa damni cuius ex prætensione, secus si sit remota, quia tunc datur actio legis Aquilia. ibid.
Actione de dolo tenetur, qui sequum in perniciem coheredum ante tempus inammittit. l. filiusum. de dolo.
Actio de dolo, vel in factum datur tibi contra eum, qui rei tue reddicionem impedit. l. rei, quoniam venalem. cod.
Actio de dolo tenetur mihi, qui opus corruptum in suo ad mei vilitatem non permittit perficere. l. si cum mihi. cod.
Actione de dolo tenetur ille, qui decepti aliquem, vt adiret hereditatem non idoneam, nisi si creditor fit, & solus, quia tunc contra eum datur doli mali exceptio. l. si. cod.
Actio de dolo non competit minori, quia restitui potest. gl. non enim. in l. in causis, i. c. Pomponius, de minor.
Actio de dolo per litis contestationem non perpetuatur. gl. vnus. in l. fed & si. §. quoties, ex quibus caus. maior. & gl. continetur, in l. fed & si. §. pe. de iudiciis.
Actio de dolo non perpetuatur per iuramentum praestitum, sicut nec per litis contestationem, sed bene perpetuatur actio in factum, quæ subacta actione de dolo perpetuo competit contra doloſum. l. nam postea, §. is, qui, de iurciurando.
Actio de dolo, vel iniuriarum non datur filiis adversus parentes, nisi sit atrox. l. 1. & ibi gl. iniuriarum, de obsequiis.
Actiones, quæ doli vel fraudis mentionem habent, licet non sint famulæ de iure, vt conditio furtiva, non dantur filiis adversus parentes, nec liberis ad adversus patronos. l. 1. & ibi gl. i. cod.
Actione de dolo agitur, quando stipulatio non est interposita de non committing dolum, sed vi interposita est, agitur ex stipulatu. l. apud Celiu. §. adversus, & ibi gl. in stipulatione de doli mali exceptione.
Actio de dolo datur in subsidium civilis actionis dolo commisso. gl. de dolo. in l. 3. de crimine stellionat.
Actio de dolo regulariter non concurret cum alia. l. 1. C. de dolo.
Actio de dolo competit alicui cum causa cognitione, in qua considerari debent tempus, res, & persona gl. 1. & ibi. d.
Actio de dolo non concurret cum alia speciali, cum generali autem concurret, sicut cum conditione sine causa, vel certi conditione. gl. pe. ibid.
Actio de dolo non concurret cum alia speciali, quæ non sit arbitraria prætorialis & ex eadem æquitate inducta est restitutoria, sed bene cum ea, quæ est arbitraria prætorialis. ibid.
Actio de dolo concurret cum interdicto vnde vi, & quod vi, aut clam, & cum actione iniuriarum, & quod meritis causa. ibid.
Actio de dolo se habet ad modum, qui non maiori vel minori, vel parti statim inuidet, nam non cum pari, sed cum generali supra se, vel speciali sub se datur. ibid.
Actio doli datur in contractu facio vt des, si non obſervetur promissa, facientis, & factum non est repetibile, sed si est repetibile, datur conditio ob causam, vel alias conceditur repetitio. l. 4. C. de dolo.
Actio de dolo datur in contractibus innominatis ad interesse, quando non ſervantur promissa. ibid.
Actio de dolo non datur in contractu do vt des, sed datur actio præscriptis verbis. gl. 4. ibid.
Actio de dolo non datur in contractu do vt facias, sed datur præscriptis verbis licet in faciendo præcautum. ibid.
Actio de dolo in contractu facio vt des, concurrere potest cum conditionis certi, quæ est genus ad actionem de dolo. ibid.
Actio de dolo non competit in contractu facio vt des, quando ex facio mco tibi, qui debes dare, aliquid adeſt. gl. actionem. ibid.
Actio de dolo hodie tantum datur biennio continuo à tempore doli committente, quando tempus currit abſenti, & ignotum, & his etiam in rebus beneſiciis inchoata debet etiam terminari. l. si. C. de dolo, & gl. statutu. l. 1. quæſtum. §. fi. de peculio & gl. certo tempore, in l. pure. §. si. de dolo.

Actio de dolo non competit alicui transacto biennio, sed competit actio in fa-
c. cum, quia tenetur perpetuo de eo, quod ad eum peruenit, gl. 1. & 3. ibi in d. l.
fi. C. de dolo.

Actio de dolo temporis turnit etiam absentis, sed restitutur, gl. 1. ibi.

Actio de dolo cessat, ubi habet contra restitutio in integrum, gl. 1. in l. a. C.
de fideiulminor.

Actio de dolo datur in contractu facio vt des, quia ex hoc facto mihi abest, &
tibi non adest, vt si de manumittendo conuenit, alias contra, si tibi adest,
gl. 2. in l. 3. C. de rerum permutatione.

Actio de dolo non perperat per litis contestationem, neque actio retractio-
nis status definiti, quod fieri debet intra quinquennium tantum, gl. 2. in l. fi.
C. de precrip. 30. vel 40. anno.

Actio de dolo ad expensas datur contra corruptentem, nisi reus paratus sit lube-
re iudicium sub hac exceptione; si est collusum, gl. 2. in l. 1. C. de pena iudi-
cis, qui male.

Actio de dolo licet tri biennalis, tamen exceptio est perpetua; secus est in rep-
tatione, gl. 1. in fin. licet, C. vnde vi, & gl. fi. in l. fi. pactum, C. de exceptio.

Actio doli non datur contra heredem, siue defunctus ex delicto, siue ex contra-
ctu definiti, nisi aliquid ad eum perueniat, §. non autem, & ibi gl. actio, &
gl. ad heredem, de perpet. & tempor.

Actio quamdam dari debet, quando dubitatur in delictis, & maleficiis, tunc da-
tur actio de dolo, gl. 1. non possumus, in l. 1. de precrip. verbi.

Actio de dolo non agitur in re minoris duobus aereis, licet fieri possit agi, †
gl. qui licet in d. §. gallinarum, Insit. de rerum diuisione.

1. de iur. iud. An mali, Debit, 24. q. 1. n. 108.

Actio directæ datur, quando verba, & sententia legis locum habent, vtiles tamen, 64
quando non verba, sed sententia, gl. sententia, in l. fi. quæ de iurisdictione
communi iud. & gl. 1. in l. actio 49. de neg. gl. & gl. 2. in l. actionis verbo, de
action. & obligat. gl. 1. in l. lex legato, C. de legatis.

Actio vtiles queritur per procuratorem domino in iudiciis, quæ preualer dire-
ctæ actioni ipsi iure exactione facta, vel per exceptionem, si non exigit, l. 1.
in causis, §. fin. de procuratoribus.

Actio vtiles competit domino ex stipulatione procuratoris, & ex sententia
pro ea lata, l. si procurator meus, §. eod.

Actio indicati vtiles competit pupillo ex sententia per tutore lata, gl. indi-
cati, ibi.

Actio vtiles, vel directæ non datur contra eum ex stipulatione, per quam satis-
dedit procurator ipfius de iudicio solvendo, tamen contra ipsum reum po-
test dari actio indicati, l. si procurator, & ibi gl. pen.

Actio vtiles, neque directæ, neque indicati datur contra reum, quando procura-
tor, vel defensor sine ipfius mandato facit de iudicio solvendo, d. l. si
procurator meus, §. per contrarium.

Actio vtiles prætoris per procuratorem domino ideo adquiritur, non autem do-
minum potest obligare, quia conditio domini per procuratorem deterior
fieri non debet, etiam detior, si dominus ex satisfactione procuratoris con-
ueniretur, cum, si fuplet iudicii (ulcepit, nihil ipse facit, sed de qua-
do dominus agitur, si, si satisfactionem eandem sibi adhibeat, illa satisfactio
non debet sibi auferri, licet per procuratorem egerit, & stipulatus sit, vnde si
b. i. adquiritur, gl. pen. ibid.

Actioes directas habere melius est, quam vtiles, l. mutus, §. si procurator, & ibi
gl. si procurator, de procuratoribus.

Actioes vtiles vxo nomine habens recte potest intentare eas, imò habens vtiles
presteri habenti directas, l. si procurator, §. 1. ibi, l. 1. eod. & gl. sed
vtiles, in l. fi. si fine, §. sed quod Papinianus, de minor.

Actio vtiles, vel directæ regulariter non potest nobis queri per liberam perso-
nam, aut procuratorem, sed procurator illam debet eadere domino, nisi
quando ex §. domini, aliquid ibi nomine domino, vel ipsi domino stipulatus
sit, quia nihil apud eum remanere oportet, † gl. fin. in l. quod procura-
tor, §. eod.

Actio prior vtiles non excludit prætorias actiones, quæ datur ex edicto de ca-
pitis diminutione, & ita vtique datur, gl. iudicium, in l. 2. de capitis
diminut.

Actio vtiles ex empto competit ei, qui iuratus Titium sibi vendidit, gl. com-
petit, in l. eum, qui, §. si petenti, de publiciana, in rem act. 7.

Actio vtiles in locum directæ actionis succedit, l. electio, l. 6. §. si, si quæ, de no-
xalibus actionibus.

Actio in factum directæ contra eum, qui mortuum in locum alienum intulit, vel
inferri curauit, datur domino, vel ei, qui seruatum habet, sed non possit
ri, vtiles tamen recte datur, l. 2. & ibi gl. domino, & gl. non bonæ fidei
de religio.

Actio vtiles, & non directæ oritur semper, vbi eorum oritur ex contractu præter
eius narum aut ex legis dispositione potius quam ex patium vlutate, l. si
quis, §. fin. & ibi gl. vel mandati, & add. marg. commodati.

Actio vtiles datur semper ex alterius pacto, gl. 1. in l. pen. C. ad exhib.

Actio vtiles, & in factum eadem est, gl. fin. in lege quidam cum filium, 46. de
heredibus insti.

Actioes vtiles non transeunt in eum, qui habet directas, l. si heres inquirimus,
70. ad Trebel.

Actio directæ ex alterius pacto non queritur, nisi cessat, & in casibus specialibus
sed bene vtiles, gl. fin. in l. possit, 40. §. fine de ad. possit.

Actio directæ præferunt vtiles, & quandoque vtiles directæ præferunt, gl. præfer-
unt, in l. de loco publico fruendo.

Actioes vtiles sunt datus, id est, datur a prætore, neque oriuntur ex contra-
ctu, vel ex alio facto, ex quo directæ, vt ex alio prætoris corrupto, gl. figuris,
in l. 1. de alio & oblig.

Actio vtiles, quæ competit etnenti actionem, datur est, non natius,
ibidem.

Actio vtiles sine cessione queritur domino etiam absentis ex iudicialibus stipu-
lationibus contractus per procuratorem, siue illæ tamen directæ, siue non gl. 1.

B 4 in fi.

- in l. si procuratori, 79. de verbor. oblig.
- Actio vilis** sine cessione, vt acquiritur domino presenti ex stipulatione procuratoris, requiritur, quod verba obligatoria, & datina, & sic executiva, sint collata in personam ipsius procuratoris stipulantis, aut saltem verba obligatoria, alias non valeret stipulatio, nec acquireretur vilis domino, l. si procuratori, & ibi gl. 1. eod.
- Actio vilis**, vbi in iure dicitur domino quæri sine cessione, intelligitur vbi stipulatio fuit rite concepta per procuratorem, & sic quando verba obligatoria fuerunt concepta in personam stipulantis, gl. 1. in additione marg. in l. in omnibus de preter. stipulat.
- Actio vilis**, idest, vilis, & specialiter datur contra titulo possidentem, gl. 1. in l. curatoris de negotiis gest.
- Actio vilis**, quæ datur contra eum, qui dolo desit possidere, vel directæ, quæ datur contra possidentem, non tollitur per actionem in factum de alienatione iudicij, cum hæc detur in factum, ad interesse, gl. fin. in l. 1. de alienatione iudi.
- Actiones directæ** procuratori in rem suam mandatæ, mandatore mortuo sine herede antequam fieret litis contestatio, iuris artificio in viles conuertuntur, l. 1. C. de actio. & oblig.
- Actio vilis** in contractibus nominatis ab initio absque cessione competit, sed in nominatis in subsidium, ¶ gl. 1. ibi.
- 67 **Actio vilis** ab initio datur sine cessione in emptione, in dato, in nomine dato in solutum, vel in nomine dato pignori, in legato nominis, & in donatione, ibid. & gl. fi. in l. 2. C. co.
- Actio vilis** non in omnibus contractibus nominatis competit sine cessione, nã fit in societate, si ego velum communicare omnia tibi ex causa societatis, non datur vilis, sed deo cedere directas, ibi.
- Actione vilis** qui tenetur, non censetur esse obligatus, gl. antep. ibi.
- Actione vilis** agens non potest dicere in libello, adversarium esse obligatum, quia lex permittit agenti, agere vili actione ad utilitatem suam, ibi.
- Actio vilis**, & directæ idem sunt in substantia, d. glo. aut. pen. & ibi gl. pen. in l. 2. C. de actio. & oblig.
- Actiones viles** competunt marito, vbi nomen debitoris datur in dotem ab vxore, quamvis delegatio non precesserit, nec litis contestatio fuerit secuta, d. l. 2.
- Actio vilis** competit emptori, quando nomen debitoris ipse emerat, ibid.
- Actio vilis** sine cessione transit in emptorem nominam l. 1. de rei. m. gl. fin. ibi.
- Actio directæ** nomine cedentis competit facta cessione in emptione, in dote, in nomine dato in solutum, vel dato pignori, vel legato nominis, & in donatione, sed non facta cessione itam competit vilis in dictis casibus, d. gl. fi.
- Actionem directam** non habet ille, cui venditur nomen, vel datur in dotem, nisi facta cessione, sicut in venditione rei corporalis non transit dominium, nisi facta traditione, d. gl. fi.
- 68 **Actionem directam** nomine cedentis, & non suo ideò intentat ille, cui venditur nomen, vel datur in dotem, quia propriè non dicitur traditio incorporalium, sed cessione, ibid.
- Actio directæ** non queritur alicui ex pacto alieno. l. cum patrem, 19. C. de iure dotium.
- Actio vilis**, vel directæ non queritur per ascendentes ex linea materna, gl. 1. in additione, in l. pater, 7. C. de pactis conuent.
- Actio vilis** solo contracta datur in sex casibus sine cessione, gl. 1. in l. lex legato, C. de legatis.
- Actio directæ**, quæ competit debitori debitoris contra debitorem suum, est vtilis penes ipsum creditorem creditoris, l. 4. C. que res pignori.
- Actiones viles** quamvis appellatione differant a directis, tamen vi, atque effectu idem sunt, nam ratiundem quis per actionem viles, quantum per directas consequitur, §. fin. in additione marg. in l. 1. lib. de lege Aquil.
- Actio directæ** dicitur nativa, vilis vero datina, glo. in l. lex legato, 18. C. de legatis, & glo. intelligitur in l. 4. §. heres, de actio. & obligat.
- Actio vilis** competit domino, subarta directæ ex stipulatione de iudicatum soluendo procuratori facta, l. in causa, §. si de procur.
- Reliqua verbo, Axiolum.*
- 69 **Actio directæ**, & contraria non habent locum, nisi in casibus à iure expressè gl. si vers. sed de hac, in l. omnino, de impensis.
- Actiones** dux nascuntur, & vtraque directæ, vbi sunt distincta nomina, vt emptor, & venditor, item vbi est idem nomen, vt focus, sed vbi nomen à nomine descendit, vt mandataris, à mandatore, dux nascuntur actiones, vna directæ, alia contrariæ gl. consensire, in l. 1. C. de actio. & oblig.
- Actiones contrariæ**, sicut & ipse directæ, sunt bonæ fidei, glof. prima, in addit. & glof. tunc, & ibi additio, in §. actionum, de actio. vide infra numero 72.
- 70 **Actio** de dote constante matrimonio non est nata, sed cum solutum est matrimonium nascitur, gl. diuortio, & gl. conueniat in l. iuris gentium, §. vt putat de pactis, & gl. manebit, in l. si cum dote, 23. §. si mulier, & gl. agat, in l. si constante, §. 1. solut. mari. & l. 2. vers. quippe, & gl. recuperauerit, in l. pater, de dote prelegata.
- Actio de dote**, licet sit communis patri, & filiz, pater tamen solus agit, gl. fi. in l. & heredi, §. filiam, eod.
- Actio de dote** competit filiazfam, quando pater est absens, vel suspectæ vitæ, quo casu potest & procuratorem constituere, l. filiosfamilias, de procuratoribus.
- Actio de dote** in bonum & æquum constituta est, l. eas obligationes, de capitis dimini.
- Actio de dote** durat etiam post capitæ diminutionem, ibid.
- Actio de dote** est de iure gentium, ibid.
- Actio de dote** intentata per patrem transit per litis contestationem ad heredes patris secundum naturam actionis ex stipulatu, quam olim habebat, sed non secundum naturam actionis, quam hodie habet ab actione rei vxoria, gl. 2. in l. pater, 14. ad legem Falcid.
- Actio de dote** datur contra heredes forci recipientis dotem, & licet maritus

non sit heres, ei subueniunt, vt apud cum sit dos, qui sustinet onera matrimonio, l. si maritus, 46. fam. l. erit.

Actio de dote, quam recipit pater mariti, facta diuortio in vita patris datur contra heredes patris, cum heredes erant, sed non contra maritum, nisi cum aliis sit institutus, & tunc pro hereditaria parte, ibid.

Actio de dote, quam pater mariti recipit, facta diuortio, post mortem patris datur contra heredes patris, & contra maritum, cum ipse possit dotem percipere, ¶ gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Actio de dote profecticia patris, & filiz communis est, nec alter in alterius præiudicium potest petere, vel delegare, ita quod si pater petat, vel deleget, potest filia sui iuris facta maritum conuenire, sed si filia petat, vel delegat, si bi soli præiudicat quoad hoc, vt excludatur ab agendo, cum erit sui iuris, durante tamen patria potestate, non excluditur à consentiendo patri propter pactum suum, l. 2. §. quod si in patris, soluto matrim.

Actio de dote profecticia datur per patrem filiz emancipatæ est solius ipsius filiz, & sola agit in ea, ¶ gl. profectia, ibid.

Actio de dote profecticia competens patri & filiz dicitur vna, quam pater quandoque solus intentat, quandoque adiuncta persona filiz, quandoque sola filia ¶ gl. amissam, ibid.

Actio competens extraneo pro dote competit in solidum, licet mulieri competat in quantum facere ¶ potest gl. suspectum, in d. l. 2.

Actio de dote bonæ fidei est ex parte mulieris, sed & si idem, 2. 1. & ibi glo. pen. solut. matrim.

Actio doris pro dote patri competens tollitur per solutionem factam filiazfam, nisi ex iustus causis, & filiaz non perditur solutio, l. si cum dote, 22. §. 1. eod.

Actio de dote soluto matrimonio competit aduersus maritum, siue ei dos data sit, siue alij ex voluntate mariti, vel subiecto vti eius, vel non subiecto, d. l. 1. cum d. en. §. pen.

Actio de dote contra patrem mariti datur in solidum, quando maritus erat in potestate patris, & soluta fuit dos ipsi patri, vel marito iussu patris, sed si sine iussu patris, tunc pater conuenitur de peculio, vel de in rem vxo. d. l. si cum dote, §. pe.

Actio de dote non datur contra maritum filium, quando dos non ei, sed eius patri soluta est, nisi patris heres extiterit, ibid.

Actio de dote competit, etiam pro dote soluta ignoranter soluto matrimonio, & non condicio indebiti, ibid. d. l. si pater, 4. 1. eod.

Actio de dote communis patri, & filiz, ante vel post diuortium patre deportato, competit soli filio pro solido, l. in solidum, 42. solut. matrimonio.

Actio de dote, quæ antea erat communis patri & filiz, postea filia sui iuris facta, soli filiz competit, & est ambulator de parte in filiam, & de communiōne in proprium ipsius filiz, gl. dicemus in leg. §. foci, 44. eod.

Actio de dote profecticia mortuo patre soluto matrimonio consolidatur in filiam, d. l. si iocer, §. Lucius.

Actio vilis de dote soluto matrimonio queritur mulieri fauore nuptiarum ex facta, vel stipulatione ipsi matrem dote dantis, ne mulier commodo dotis defraudetur, l. Caius, 45. eod.

Actio de dote duplex est, directæ, quæ datur mulieri pro dote, contrariæ quæ datur viro pro expensis factis in rebus dotalibus ¶ gl. fin. in l. omnino, de impensis.

Actio de dote contra heredes, non contra debitores mariti dirigi debet, l. 3. de heredi, ad o.

Actio de dote personalis non potest intentari contra debitores hereditarios, & tamen potest intentari vilis, quæ datur propter hypothecam, ¶ gl. 1. d. l.

Actione de dote personalis potest conueniri debitor mariti, prius marito condemnato non exstente soluendo, ibid.

Actio de dote profecticia etiam licet concessa non transit in heredem patris stipulantis dotem, sed per patris obitum consolidatur in filiam emancipatam, vel etiam exheredatam, glo. fin. in l. 1. C. de delict. defunctor.

Actio competens ad dotem datam non nouatur per stipulationem sequentem, in qua est duplicata summa dotis præcedentis, l. si diuortio, 21. de verbor. oblig. Rel. vbi infra 73. vlt. §. 75. Dicitur, 32. Mulier, 17. vlt. §. 20. Pater, 55. §. 6. 57. Sacer, 1. 1.

Actio ex stipulatu pro dote nascitur etiam constante matrimonio, quando vir vergit ad inopiam, gl. piguacitiam, in l. si rem, 9. §. omnis, de piguacit.

Actio ex stipulatu ad dotem certam specialiter iure datur fauore dotis, ¶ gl. 1. & ibi add. marg. in l. si quis certum, 24. §. certum petatur.

Actio ex stipulatu pro dote non nascitur, nisi soluto matrimonio, non tamen nascitur ex solutione matrimonij, ¶ gl. pignoratitia, in d. l. si rem, §. omnis.

Actio ex stipulatu, quæ datur pro dote, arbitraria non est, licet iuretur in litem, ¶ gl. 1. in l. edicti, bitoria, 45. de adlito edicto, & glo. iuratur, in l. si filiosfamilias, 15. §. 1. solut. mari.

Actio ex stipulatu pro dote mulieri competens bonæ fidei est, sed quando competit extraneo danti dotem est stricti iuris ¶ gl. nec cogitur, in l. 2. solut. matrim.

Actio ex stipulatu, quæ competit marito, vt dos sibi tradatur, bonæ fidei est, sicut illa, quæ competit mulieri pro restituenda ¶ gl. fi. in l. si ante nuptias, eodem.

Actio ex stipulatu datur hodie super toto rei vxoria iure, & rescatae sunt omnes communionēs, vt differentia actionis ex stipulatu pro dote, & rei vxoria, l. vnica, C. de rei vxoria, act.

Actio ex stipulatu datur pro dote promissa in scriptis, vel sine scriptis, cessante actione rei vxoria, d. l. vnica, §. & vt plenius.

Actio ex stipulatu pro dote bonæ fidei est, in quam transfusum est omne, quod erat vili in actione rei vxoria, quæ subarta est, dicta l. vnica, §. sed & fi.

Actio ex stipulatu pro dote quinque specialia habet; primum, quod intelligatur stipulatio, vbi non est, & vbi est inutilis, sit vilis, & datur ex stipulatu etiam ad certam, quod est bonæ fidei, & quod datur etiam hypotheca tacita, gl. actiones, ibid.

ACT

actus, l. 1. in additione margin. ad exhib.

Actio ad exhib. quandoque est necessaria, vt in gemmis, & similib. gl. 2. ibid.

Actio ad exhib. simul cum alia actione potest proponi, sed prius de exhibitione debet cognosci, d. l. 1. & gl. actus, in l. 3. cod.

81 in Actione ad exhib. actor debet cognoscere omnia, & dicere argumenta atque iudicia, & notas necessarias ad instructionem rei, de qua agitur, si scire potuit, alias non imputatur ei, d. l. 3. & ibi gl. 1.

Actione ad exhib. si quis agit pro seruo, debet dicere, an sit rufus, albus, vel niger, parvus, vel magnus, & etiam qualitates membrorum, gl. 2. ibid.

Actione ad exhib. agens non debet dicere se dominum, nec debet ostendere, potest tamen si velit, quandoque tamen cogitur probare dominium, vt in actione ad exhib. vincat, d. l. 3. & ibi gl. 3.

Actio ad exhib. arbitraria est, & idem iuratur in litem, sed taxatur a iudice, glo. taxante, ibi, & gl. necesse, in l. adeo, 7. §. cum in suo, de acq. rerum dominio, & l. 3. §. si ipse, de tabul. exhib.

in Actione ad exhib. reus contumax per iussurandum in litem petitori damnum potest, ad iudicem taxante quantitate, d. l. 3. §. preterea, ad exhiben.

Actio ad exhib. personalis est, & competit ei, qui actus est quicumque in rem actione, etiam pignoratitia, Seruiana, seu hypothecaria, quae creditoribus competit, d. l. 3. §. est autem.

82 Actio ad exhib. est ex quasi contractu, cum non sit ex maleficio, vel quasi, nec ex contractu, ergo est ex quasi contractu, & sic personalis est in rem scripta, quia p. l. forem comitatur, gl. est autem, ibid.

Actione ad exhib. potest quis agere aduersus dominum seruorum, vt exhibeat omnes seruos, vt noxiu seruum, qui sibi damnum dedit, inter eos cognoscit, d. l. 3. §. si quis noxali.

Actio ad exhib. competit heredes, non tamen illis, qui non sunt heredes, quia istis competit interdictione vnde de tab. exhib. d. l. 3. §. si quis extra, & ibi gl. si quis, & gl. interdictione.

Actio ad exhib. competit cuiuslibet, cuius interest exhiberi, veluti quando non dominus iuratur actionem, quod actus causa, aut possessor bonae fidei interdictionem de iud. d. l. 3. §. sciendum, a. n. l. 3. §. interest.

Actio ad exhib. non competit bonae fidei possessori agenti interdictione vti possidetis, cum illud ad immobilia tantum detur, d. gl. interest.

Actione ad exhibendi, si alicui interest agere, debet index summam cognoscere, an eius interest, non autem, an eius res sit, d. §. sciendum.

Actione ad exhiben. potest agere ille, cuius seruus legatus est, quem Titius optauit, vt exhib. in seruus Titius possit optare, & ipse potest vendicare, ibid.

Actione ad exhib. conueniunt non pot. agere ad exhibendum contra alium, quamuis sua interit exhiberi sibi ex eo, quod tenetur ad restituendum, vt quia culpa desit possideri, d. l. 3. §. si mecum.

Actione ad exhib. agere non potest ille, qui dolo fecit, quo minus possideret, & neque potest agere fur, vel raptor, ibid.

Actionem ad exhib. affert omne interesse causatum a proprietate possessionis, & vel quasi, d. l. 3. §. Pomponius.

Actione ad exhib. si quis egerit, debet index cognoscere an iusta, vel probabilem causam, l. 4. b. c. propter quam exhiberi sibi debeat, d. l. 3. §. si mecum.

Actio ad exhiben. plures possunt agere eundem serui nomine, vt si primi sit seruus, secundus habeat in eorum tractum, 3. possessionem eius suam contendas, 4. pignoratium sibi cum dicat, quia omnium interest, eum exhiberi, d. l. 3. §. Pomponius.

83 Actione ad exhibend. agenti si opponantur exceptiones, debet index illas admittere, si euidentes sint, vt facile repellant agentem, & absoluerit possidentem, d. l. 3. §. ibid.

Actione ad exhibendum agenti si opponantur exceptiones obscurae, & quas requirunt altiorum indaginem, index illas non debet admittre, sed debet de iud. l. 4. §. si de causam principalem, ibid.

in Actione ad exhibendum index debet de quibusdam exceptionibus cognoscere, & l. 3. §. p. l. 1. §. si quis, de iud. d. l. 3. §. si quis, & ibi gl. iudice, ibid.

Actione ad exhibendum quamuis quis non possit agere, interdum tamen equitas exhibitionis efficit, quod agere possit actione in factum, d. l. 3. §. fin.

Actione ad exhibendum agere potest quis pro rationibus conscriptis a seruo suo in ipsius charta, secus si fuissent conscriptae in aliena charta, quia tunc solum potest agere actione in factum, ibid.

Actione ad exhibendum non potest agi pro instrumentis, pro alio interesse, quam dominij, secus est in aliis rebus, d. §. si.

Actione ad exhibendum potest agere regulariter ratione sui interesse etiam ille, qui dominus non est, fallit in charta aliena, in qua rationes suae conscriptae sunt, quia tunc tantum potest agere in factum actione, gl. vendicare, & gl. iud. competere, ibid.

Actione ad exhibendum potest agi non solum contra ciuilem possidentem, sed etiam contra naturaliter possidentem, d. §. si.

84 Actione ad exhibendum potest agi contra creditorem, qui rem accepit in pignus, ibidem.

Actione ad exhibendum potest agi contra eum, ad quem deposita, vel cui commodata, vel locata est res, l. nam & cum eo, ad exhiben.

Actione ad exhibendum potest agi contra conductorem pro mercibus, quas vendendas conduxit, ac in horreo posuit, & mortuo conductore contra eius heredes, vel contra horrearium nullo herede existente, l. Celsus, cod.

Actione ad exhibendum tenentur omnes, qui facultatem exhibendi habent, licet verum non possideant, d. l. Celsus, & ibi gl. teneri.

Actione ad exhibendum tenetur, qui rerum, vel legatorum causa est in possessione, vt creditor, vel legatarius, d. l. Celsus, §. Iulianus.

Actione ad exhibendum tenetur emptor pro rebus, id est, eratis, in quantum in litem iuratum fuerit, si emptor possideat, aut dolo malo fuit quominus non possideret, ibid.

Actione ad exhibendum potest agi ad tollendum totum stercus, quod posuit in aliena area, sed ad tollendam partem, ita vt liberetur inuito domino area, non potest, d. l. Celsus, §. item Celsus.

Actione ad exhibendum potest consisti illi, in cuius agrum ratis, vel nauis vi

fluminis delata est, tenetur tamen euertere domino agri pro damno futuro, & etiam praeterito, d. l. Celsus, §. sed & si ratis.

Actione ad exhibendum potest conueniri ille, in cuius arcem, vel aedes aliquid de ruina decidit, licet ipse non possideat, ibi.

Actione ad exhibendum non tenetur, qui refectumque facultatem non habet, licet possideat, vt si seruus in fuga sit, tenetur tamen cauere se exhibiturum, si in potestatem eius perueniret, siue in fuga sit, siue non, sed permittat morari, vbi velit, vel si peregre ab eo missus sit, d. l. Celsus, §. fin.

Actione ad exhibendum pro inclusis, & immisus agitur prius, vt mox exhibeatur, quo vendicari non possunt, fallit tamen in ligno immisso in adificium, pro quo datur actio de tigno iniuncto, ne diritis adificijs vrbs deformetur, l. gemma, & ibi gl. si & adit. marg. ad exhiben.

Actione ad exhibendum tenetur, qui rotam alienam vehiculo suo aptauerit, quamuis tunc ciuilem non possideat, l. tigni, cod.

Actione ad exhibendum tenetur, qui tabulam alienam armario suo vel nauis, aut ansum alienam scypho suo iniunxit, aut purpuram alienam vestimento suo, aut ornamenta aliena phiala sua iniunxit, aut brachium alienum statuae suae coadunauit, ibid.

Actio ad exhibendum, vt competat alicui, requiritur quod vtroque tempore, scilicet confectionis, & iuramentis interitis, ei rem sibi restituta, d. l. tigni, §. si.

Actione ad exhibendum tenetur, qui seruam, quem possidebat, occidit, vel post donationem animum transiit, siue ita rem corruptus, ne haberi possit, quia dolo fecit, quominus possideret, l. Iulianus, §. eo.

Actio ad exhibendum tenetur, qui vinum, oleum, vel quid aliud effudit, vel coniecit, & condemnatur ad litem ad iuramentum delato iuramento in litem, d. l. Iulianus, & ibi gl. 2.

Actione ad exhibendum tenetur, qui rem dolo malo in aliud corpus transiit, & sic deteriorem exiit, sed si non mutata priori forma deteriorem exhibeat, tenetur in factum, d. l. Iulianus, §. si quis, & ibi gl. ad exhib.

Actione ad exhibendum tenetur, qui possessionem dolo in alium transiit, quia videtur dolo malo fecisse, & quominus possideret, d. l. Iulianus, §. si quis.

Actione ad exhibendum tenetur, qui ex scypho massam factam exhibuit, ibid.

Actione ad exhibendum conueniunt, si post litem contestatam rem vscapram exhibeat, non videtur exhibere, neque est absoluitus, nisi sit paratus subire iudicium quoad rem, & quoad fructus, et si vscapra res non esset, d. l. Iulianus, §. quantum, & ibi gl. intentionem, ad exhiben.

Actione ad exhibendum non solum venit ipia ancilla, sed etiam partus venit restituendus, siue ancilla tempore litis confectionis sit praegrans, siue postea conceperit, ibid.

in Actione ad exhibendum non solum veniunt accessiones etiam lite pendente, sed etiam damna, quae habuit actor ob hoc, quod mala fide non exhibentur res, vel tardius exhibentur, d. l. Iulianus, & ibi gl. penul.

Actione ad exhibendum conueniunt ibi tenetur exhibere rem, vbi fuit cum litem contestatus est, nisi actor velit duci periculo, & impensis suis ad locum vbi agitur, l. sed & si, quod autem cod.

Actione ad exhib. conueniunt de plurius rebus, quas litis confectionis tempore possidebat, licet postea fidei loco malo quidam possideret defecit, condemnari debet, nisi eas, quas potest, exhibeat, d. l. sed & si, §. fin.

Actio ad exhib. habet locum, quando agitur de exhibendo filio, vel liberto, quoniam potest vel dominus in libertatem vendicare vult, l. de eo exhibendo, & ibi gl. talis exhib.

Actio ad exhib. agitur, si ex eadem causa agat, obstat exceptio, si verò ex alia causa, cum non obstat exceptio, d. l. de eo, §. 1.

in Actione ad exhib. agere si fuerit ibi, & quod erat liquidum cum non esset dominus, l. 1. ut fiat dominus ab aliquo, eam rem accipiendo, non nocet exceptio, gl. veniendi, ibid.

Actione ad exhib. interrupta per litis contestationem non videtur interrupta actio in rem postea ab eodem intentata, d. l. Iulianus, §. proinde, & ibi gl. fin. in rem, cod.

Actio ad exhibendum conueniunt, tenetur perducere seruum ad locum, vbi agit, & impensis actoris, si actor ita petierit, vestes tamen & cibaria tenetur praestare & conueniunt possessor, si conuenit illa praestare illi seruo otioso existenti, si verò seruus conuenit se vestire, & alere opera, & artificio suo, actor tenetur praestare cibaria, & vestes, l. sed & si, §. pascere, & ibi gl. planus, cod.

Actione ad exhib. dum operandi gratia, si quis egit, & post litis contestationem ex alterius testamento eundem rei optio data sit, poterit agere adhibendum, l. de eo, §. item, si, cod.

Actione ad exhibendum condemnatus, si ex causa non potest statim exhibere iussu iudicis, cauere debet, et statuto die exhibiturum, d. l. de eo, §. si iusta, ad exhiben.

Actio ad exhibendum datur in heredem ex dolo malo defuncti, si locupletior ex eo sit facta hereditas, aut quia pretium rei consequutus sit, d. l. de eo, §. fin.

Actio ad exhibendum non competit pro libero homine exhibendo, sed competit interdictione de libero homine exhibendo, l. si liber homo, cod.

Actio ad exhibendum ei creditur competere, cuius pecuniariter interest exhiberi, ibid.

Actio utilis ad exhibendum reperitur, & constituitur, quando quis dolo desit posse exhibere, & quando aliquis agit depositi ex alterius pacto, l. glo. si in l. cum seruus, eo.

Actio utilis ad exhibendum nulla est constituenda, quando seruus citra dominij scientiam dolo desit possidere, d. l. cum seruus.

Actio ad exhibendum conueniunt absolui debet, si seruus debilitatum, vel elusum exhibeat, Aquilia tamen tenetur pro deterioratione, & quandoque tenetur in factum ad exhibendum, l. si quis hominem, & ibi gl. fin. cod.

Actione ad exhibendum possunt agere omnes, quorum interest, non tamen potest quis agere, vt rationes aduersarij sibi exhibeantur, licet sibi exhiberi interfit, l. pen. cod.

Actio ad exhibendum, vt alicui competat, requiritur, quod interest eius exhiberi

ACT

INDEX.

ACT

Actio probabili, & honesta causa, d. l. pendula, & ibi gloss. capta.
Actio ad exhibendum qd actionis habenda causa agit potest ex delictis sequen-
tum, ad indicandum consoles, f. l. i. & ibi gloss. co. ad.
Actio ad exhibendum est preparatoria ad actionem, ut tunc, et potest proponi si-
mul cum actione propoſita, sed iudex expedit primo precedantia, scilicet
ad exhibendum, quod instituitur in l. de iure iuratio. g. r. ad.
Actio ad exhibendum dat contra omnes, qui rem suam dicunt, quam putant exhi-
bere, l. 3. §. 1. de re iudicat. vbi.
Actio ad exhibendum datur in heredem, siue possideat rem, siue dolo defuit
possidere, l. de prius delicti.
Actio ad exhibendum preparat etiam causam possessionis iudicii, gl. 3. in l. or-
dinarij, C. de rei vend.
Actio ad exhibendum est preparatoria ad rei vindicationem, l. i. C. ad exhiben-
dum, non competis, nisi interite penitus, et causa, ibi.
Actio ad exhibendum proponitur contra possidorem, & contra eum, qui dolo
defuit possidere, l. ad exhibendum, C. cod.
Actio utilis ad exhibendum datur contra eum, qui dolo defuit possidere, vel fecit
quantas res exire, 7. gl. i. ibi.
Actio ad exhibendum quando datur contra eum, qui dolo defuit possidere, tunc
in actione tantum venit, quantum in principali, id est, quantum interest
in exhibendo, ibi.
Hec non ad exhibendum proprie pro re immobili non agitur, improprie tamen
in gl. 3. in l. i. iura. C. ad exhib.
In act. in re exhibendum Iamnam sunt probationes, focus vero si agatur
ex malis propter instrumentum subtractis, quia tunc probationes debent esse
claras glo. penultima.
Actio ad exhibendum quandoque non agitur pro instrumento, ibi.
Actio ad exhibendum non pertinet in rem rei, per se, et ipsos, continens, in fi. &
ibi. §. 1. quodam actu, de act.
Actio ad exhibendum non competit nisi sit non solum exhibere rem, sed & ab ea
esse fructus, in quo erat tempore petitionis §. 1. ad exhibendum, d.
est. iudice.
In actione ad exhibendum leve non exhibens rem, qui iudicio corpe exivit
vincit, ratio eo, quod moram in exhibendo commisit, atqui condemnatur,
in quo veniunt fructus percepti post hinc contestationem, d. §. sed ad exhiben-
dum, eodem.
In actione ad exhibendum reo non habenti facultatem rei exhibende datur
tempus, intra quod exhibeat, qui si fuerit contrarius in exhibendo, condemna-
bitur, in quantum actor in litem transevit, ibi.
Actio ad exhibendum datur aliqui etiam non domino, dummodo qualitercun-
que usus interesse, fed speciale est in charta, in qua non datur ad exhibendum,
nisi & eius res fiat, c. in l. 3. quemadmodum testatur, apud.
Respon. Capto. Interdictum, c. 2. §. 1. Exhibere, Argentarie, Eldere.
ACTIO ES EXTRAORDINARIA, que pro interditi competunt, ideò dicuntur,
quæ extra antiquum sollemnitate interdictionum proponuntur, glo. 2. in
l. ubi. ff. de interd. §. 1.
Actiones extraordinariae, que pro interditi competunt, differant olim ab
interdictis, quia sollemnia verborum circa actiones generaliter in personis
omnium formabantur, fed interdita in pe. omnium perentium, & ipsi
tantum vi poterant, unde dicitur inter duos reddi, ibi.
Actiones extraordinariae, que pro interditi competunt, differunt etiam ho-
die ab interditi, qd reprobat, d. ibi.
Reliqua Capto. Interdictum, m. 2. §. 1. ex unij, num. 97.
AC T IO, quem tenet de u. 3. quoniam, enuncientur repellit exceptio, glo. 4. in l. li-
tibi, §. 1. de iuris & alijs, d. c. in l. i. & ibi gl. i. ff. co. §. 1.
Reliqua verbo, qui re. qd.
Actionis nomen, quando in edicto non ponitur, datur in factum, l. sine de
cooper quem fecimus, & gl. hanc, art. l. i. §. 1. in qvis testator non libet esse.
Actio in factum ad interdicte datur heredi vocati nulla animi contra impe-
diendam vocatum sistere in iudicio, l. §. 1. ff. de iur. de eo, per quem factum.
Actio in factum datur contra exhiberem in ius vocatum, & competit tam
exceptioe facta ab exempto, in quantum actor damnum patitur, l. i. ff. de iur. au-
mentum, l. pen. §. fin. & ibi. iudicum, ne quis eum, qui in ius.
Actio in factum, que competit contra argentarium non tenent, non datur
post annum, neque contra heredem, nisi ex facto heredis, quia haeret in
heredem, heredi tamen datur hæc actio, l. de edendo.
Actio in factum hodie datur pro quolibet interdico, glo. in l. interdiciamus in l.
sed & hæz, non solum, & gl. arg. in l. licet, de procuratoribus, & gl. etiam in
l. §. ait praror, de do, & gl. i. in l. i. C. qui legit. perfon.
Actio in factum oritur ex iuramento, gloss. actio, in l. non solum, §. fed inter-
dum, eodem.
Actio in factum generalis datur in subditum alterius actionis, nec læretur quo-
dam persone inquis, glo. in l. i. de calum.
Actio in factum generalis, que datur contra patrem, vel patronum, vel similem
accipientes pecuniam, vt calumniose agerent, vel non agerent, datur in qua
duplum, ibidem.
Actio in factum nomine furis facit in peculio calumni datur, & etiam
actio in factum nomine iuriarum atrocis in patrem, gl. i. in l. non debes, de calum.
Actio in factum datur contra patrem, vel patronum ex dolo, atque tamen doli
datur in heredem patris, & itæ dæ actiones nascuntur ex dolo defuncti, fed
vna tantum inuentur contra defunctum, & alia contra heredem, vt de dolo
& quod fur dæ, parat ex eo, quod alterius qualitatis, & vite est vna, quia
alia, p. l. i. in l. heredi, cod.
Actio in factum in eum, qui dolum commissit, datur perpetuo in id, in quo lo-
cupletior factus est, l. itaque, §. 1. de dolo.
Actio in factum ex edicto de capitis diminutione, que in locum amissæ actionis
restituitor, perpetua est, & datur heredi, & contra heredes, l. 2. §. fin. de ve-
ritus iudic.
Actio in factum de capitis diminutione non est perpetua, quando illa datur
locum actionis amissi, non cum erat perpetua, quasi qua tenebatur resti-
tuere, ibi.

Actio, gloff. fin. ibidem.
Actio in factum ex variis iuris articulis locum habet, gl. in factum, in l. in rem, §. item quancunque, de rei vend. gl. in l. i. a. gl. 2. in l. 3. c. de rei perm. Actio in factum fubfidia legis Aquilie non conuenit cum cautione damni infecti, quia vel illa actio datur, oportet culpam in committendo admitti, fed non vt datur cautio, gl. 1. in l. i. fin. de fenutu. vrb. an.
Actio in factum datur pro damnis, quæ lege Aquilia directæ, vel villi non continetur, si aquitas fudeat actionem dari, aliis non, l. fin. cum, §. §. fi. et ibi gl. fin. ad leg. Aquil.
Actio in factum de diefto, vel effufo datur contra eum, qui inhabitat, cum quid deiecit, vel effunditur, non contra domum adium, quia culpa penes inhabitantem eft, l. 1. §. hæc in factum, de his, qui deiecit.
Actio in factum de diefto, vel effufo datur in eum folum, qui inhabitat eam partem cænaculi, vnde effufum eft, quando plures diufo inter fe cænaculo habitant, l. i. verò, eod.
Actio de diefto, vel effufo ille, qui amicis illis modico hofpitalia diftribuat, tenetur nomine illorum, ibi.
Actio de diefto tenentur omnes inhabitantes in cænaculo, quibus quis cænaculum exercens, et modicum hofpitium fibi retinens refecturum locauit, et etiam ipfe exercens pro parte fuâ tenetur, d. l. i. verò, §. idem erit, et ibi glo. tenetur.
Actio de diefto tenetur folus hofpitalia habens, et etiam tenetur folus etiam p. cumbis fecum habitantibus ille, qui exercens cænaculariam, maximam partem cænaculi habet, ibi.
Actio de diefto quando datur folùm contra eum, ex cuius cubiculo, vel 93 exhedra deieftum eft, licet plures in eodem cænaculo inhabitent, d. l. i. verò, §. interdum.
Actio d. i. de diefto datur contra omnes inhabitantes in cænaculo, quando ex mediano cænaculo deieftum eft, d. l. i. verò, §. interdum, de his, qui deiecerit.
Actio de diefto contra horrearium, aut conductorem apothecæ, vel contra eum, qui cõdũctum locum habebat, vt ibi qui faceret, vel doceret, si aliquod emiffum, vel deieftum fit, etiam ab aliquo operantium, vel difcentium, d. l. i. verò, §. si horrearius.
Actio in factum contra dieftorem datur ei, qui ob hoc, quod hofpes vel quis alius de cænaculo deiecit, condemnatur et, si dieftor locauerit, contra dieftorem habet etiam actionem ex locato, fi ex eius dieftione conuenitus condemnatur, l. i. d. i. verò, §. cum autem.
Actio de diefto, vel effufo perpetua eft, et heredi competit, fed non contra heredem, d. l. i. verò, §. hæc autem actio.
Actio de diefto, vel effufo, quæ competit de eo, quod liber periffe dicitur, intra annum tantum competit, neque in heredem, neque heredi, et familiis perfonis datur iure hereditario, quia penalis et popularis eft, ibi.
Actio de diefto pro eo quod liber homo petiit, et potiffimum dari debet, cuius intereffe faltem ratione affectionis, vt quia alumnus erat, vel affinitate, vel cognatione, defunctum attingit, ibi.
Actio de diefto datur in decem folidos contra eum, qui aliquid pofitum in fuggreda, vel proftecto fupra eum locum, quo vulgo iter fit, cuius cafus facillè poffet euenire, d. l. i. verò, §. prætor ait.
Actio vilis de diefto datur contra picrorem, qui in pergula clypeum, vel tabulam expofitam habebat, et illa excidiffet, et tranfeanti aliquid damni deiecit, d. l. i. verò, §. pen. l. i.
Actio vilis de diefto datur contra eum, qui amphoram ex reticulo fufpenfam 94 habebat, et illa decidiffet, et dampnum deiecit, ibi.
Actio de diefto, vel effufo popularis eft, et heredi, vt cuilibet de populo, et alij competit, fed non in heredem, quia penalis eft, d. l. i. verò, §. fin.
Actio de diefto non datur contra eum, qui nauti præpofitus eft, fi de nauti aliquid deiecerit, et ob id tranfeuntibus iuxta nautam dampnum dari fit, d. l. pen. §. i. Actiones in factum de appenfis, et effufis, et excetis funt penales prætorias, l. i. in §. penales, Inft. de actio.
Actio in factum, fi menfor talium modum dixerit, competit ei, cuius intereffe, faltem modum ibi, non effe renunciatum, veluti emptori, vel venditori, cui renunciatio obstat, l. 1. §. competit, fi menfor falum.
Actio in factum, fi menfor falum non datur emptori contra menforem, fi emptor id, quod plus dederat venditori propter renunciationem, poffit condicere, fecus fi non poffet, vt quia foluendo non effe venditor, qui tunc datur contra menforem, ibi.
Actio in factum fi menfor falum contra menforem non datur venditori, qui fraudatus a menfore menforem modum tradidit emptori, quæ vendito adueftus emptorem datur, nifi emptor foluendo non fit, qui tunc datur actio in factum contra menforem, ibi.
Actio in factum fi menfor falum datur emptori, vel venditori contra menforem in cafu quo emptor vel venditor foluendo non effe, etiam fi conueniffent partes fe illos menforis renunciationi omnimodo fue acquæ, vnde inique, d. §. competit, et ibi glo. plus.
Actio in factum fi menfor, &c. competit heredi familibusque perfonis, denegatur tamen contra heredem fimilem perfonas, d. l. 3. §. fi. et gl. ex contractu, in add. mag. in l. fi. homin. §. i. de poff.
Actio in factum fi menfor, &c. refpectu menforis quodammodo penalis eft, fed refpectu actoris, et non refpectu actoris, et ideo non datur in heredem, gl. denegandam, ibi.
Actio in factum fi menfor, &c. perpetua eft, quia initium rei non in circumfcriptione, fed in fufcepto negotio originem accipit, l. hæc actio, si menfor falum mod.
Actio in factum fi menfor, &c. datur ab edicto proptor dolum, & latam culpam, et non ex contractu, cum denar etiam non contrahenti, et noxalter, l. gl. i. ibi.
Actio in factum fi menfor, &c. competit etiam fecellit quis in menfura adificij, frumenti, vini, vel cuiuslibet alterius rei, l. i. menfor, §. i. cum l. fequent. c.
Actio in factum fi menfor, &c. competit pro menfura falfa latitudinis, itineris, vel feruituris immitendis proinde iudicium gl. pen. c.
Actio in factum si menfor, &c. datur pro menfura falfa areæ, tigni, lapidis, vel 95 aliterius

alterius rei, d.l. pen. & fin. eo.

Actio in factum si minor, &c. datur contra mensorem machinarium, & dolum, & etiam in eum, qui ad mensoris officium destinatus non fuit, si tamen fessit in mensura, d.l. si.

Actio in factum si minor, datur contra architectum tabularium, vel redemptorem, id est suscipientem opus faciendum constructo pretio, si tamen in computatione fessit, d.l. si. & ibi gl. pen. & add. marg.

Actio in factum directa contra eum, qui mortuum in locum alienum intulit, vel inferri curavit, datur domino, vel ei, qui servitutem habet, sed non bonae fidei possessori, recte tamen datur ei vilis, l. 2. & ibi gl. domino, & gloss. non bonae fidei de religio.

Actio in factum contra eum, qui mortuum intulit in alienum locum, perpetua est, & datur heredi, & in heredem, l. si, qui intulit, & l. liberum, eo.

Actio in factum contra eum, qui mortuum intulit in locum purum alterius, habet locum contra inferentem in edificium alienum, l. oia, §. in hac, eo.

Actio in factum contra eum, qui mortuum intulit in alienum locum, competit domino, usufructuario loci, & etiam ei, qui aliquam servitutem in illo loco habet, quia huius prohibendi habet, ibi.

96 **Actio in factum de mortuo inferendo competit ei qui prohibitus est inferre in eum locum, in quo ius inferendi habet, competit etiam interdictum, & etiam si ipse non sit prohibitus, sed eius propinquior, d. l. oia, §. si.**

Actio in factum subsidaria datur in defectum specialium actionum, glo. 1. in l. certi conditio, si certum petatur.

Actio in factum ex iurando, ita oritur, quando iuramentum delatum remissum est, sicut quando actualiter est praestitum, l. nam potest, §. 1. de iurando.

Actio in factum ex iuramento datur actori, qui iuravit informiter, alioquin datur ex contractu, d. §. 1. & ibi gl. actionem.

Actio in factum datur ex iuramento iudiciali, sed non necessario, §. 1. actio, in d. nam potest, §. fin.

Actio in factum oritur ex sententia lata in reali vigore iuramenti iudicialis, d. gl. actio, & ibi add. marg.

Actio in factum ex iuramento delato in actione reali non possidentis, quae non competit ei à principio, potest incipit competere amissa possessione, quia licet rei possidentis non competit in re actio in actu à principio, competit tamen in habitu, & potentia, licet in actionibus realibus, nam vero d. mino interrum dum possidet, non competit actor in actu, sed bene in potentia, si desinit possidere, §. gl. dandum, in l. si & si possessori, eo.

de Actione quando non est promissum recurritur ad actionem in factum, l. quia actionum, de praescript. verbis.

Actio in factum datur ex edicto, sed ex lege ciuili datur conditio ex lege, gl. actionem, in l. si ventris nomine militet in possessionem.

Actio in factum ex edicto, quod falso tutor, datur contra tutorem ex sententia, & ve, his, sed vilis in factum datur contra eum, qui dolo facit, quod falsus tutor se interponeret, l. huius, & ibi gl. 1. & 2. quod falsi tutor.

Actio in factum ex edicto quod falso tutor, quae datur contra tutorem, & contra eum, qui dolo fecit, quod falsus tutor se interponeret, competit heredibus contrahentis cum falso tutore, sed non contra heredes falsi tutoris, aut eius, qui dolo fecit, vel falsus tutor adhiberetur, d. l. huius, §. has, quod falso tutor.

97 **Actio in factum ex edicto quod falso tutor, vel vilis ex illo edicto, non datur post annum contra falsum tutorem viuentem, nec contra eum, qui dolo fecit, vel falsus tutor interponeret, ibi.**

Actio in factum sepulcri violati penam, & vindictam potius, quam rei persequutionem continet, d. §. fin.

Actio sepulcri violati magis videtur priuata, quam actio in factum ne quid in loco publico, gl. multo magis, in l. et, de procur.

Actione ex edicto Carboniano potest agere quis, ut constituatur possessor, & venient in ea corporalia, & quandoque etiam incorporalia, §. gl. constituere, in l. 3. §. si de Carbon. ed.

Actio in factum ex edicto demolitorio ad destruendum, quod factum est post nunciationem, concurret cum interdicto, quod vi, aut clam, l. prator, §. non nulli, & ibi gl. actionem, & gl. interdictum, de oper. noui nunciat.

Actio in factum ex edicto de damno infecto, quae datur, quando mitti iussus non admittitur, datur perpetuo, & heredi, & alius successoribus, etiam in rem, & in heredem, ceterosque successores, etiam in rem, gl. perpetuo, ibi.

Actio, quae datur contrahentem mitti eum, qui iussus est mitti, regulariter annalis est, fallit in eo, qui iussus est mitti ex causa legatorum, vel damni infecti, ibi.

Actio in factum ex edicto, de damno infecto, dicitur ex delicto, datur tamen in heredem, quia succedit loco actionis, quae ex cautione datur, si interuenisset, gl. in heredem, in l. si quis missum, 17. §. actio, de damno infecto.

Actio in factum de damno infecto, quae datur contra non aduertentem in possessionem, si eum, qui iussus est mitti, datur etiam contra pupillum doli capax, si ipse prohibuit eum mitti, l. damni, 18. §. pen. & ibi gl. in factum, eod.

98 **Actio in factum de damno infecto, quae datur contra prohibentem mitti, datur contra mandantem alicui, ut prohiberet, & etiam contra ipsum procuratorem, d. §. pen. & ibi gl. in rem.**

Actio in factum de damno infecto datur contra eum, qui prohibuit missum ex primo, vel secundo decreto venire in possessionem, licet missio succurrat etiam alio remedio, puta per Publicianam, vel per interdictum vnde vi, ista tamen remedia cum sint rei periculatoria, si actum sit vno, & obtentum, non potest agi ex altero, ibi.

Actio in factum, quae datur aduersus creditorem missum in possessionem bonorum debitoris non restituentem fructus perceptos ex illis bonis debitoris, perpetua est, & datur heredi, & in heredem, ceterosque successores, l. prator ait, §. h. actiones, & ibi gl. h. actiones, de bonis author. iud.

Actio in factum, quae datur creditor missum in possessionem bonorum debitoris aduersus debitorem pro expensis ab eo in illis bonis factis, perpetua est, & datur heredi, & in heredem, ibi.

Actio in factum, quae datur aduersus creditorem missum in possessionem bonorum debitoris pro deterioratione, & pro damno dolo malo illato in illis bonis, annalis est, neque datur in heredem, ceterosque successores, nisi in quantum ad eos peruenit, heredi tamen datur, quia & rei perfectionem continet, d. §. h. actiones, cum duab. l. seq.

Actio in factum, quae datur aduersus creditorem missum in possessionem bonorum debitoris pro deterioratione, & pro damno dolo malo illato in illis bonis, annalis est, neque datur in heredem, ceterosque successores, nisi in quantum ad eos peruenit, heredi tamen datur, quia & rei perfectionem continet, d. §. h. actiones, cum duab. l. seq.

Actiones in faciem descendentes ex edictis, vel interdictis praetorum filisfam etiam fidei nomine, & directo possunt exercere, §. 1. in factum, 12. & ibi glo. de actio, & oblig.

Actionum in factum quatuor sunt genera; primum, quod aequale actioni praescriptis verbis, secundum ex omni edicto, vel interdicto est, ubi non datur alia actio, tertium Aquilia, quartum est actio generalis in factum, id est, quae semper fuit in factum, & datur ex variis causarum figuris, gl. 1. in l. in factum eod. gl. ex permutatione, in §. actionum, de actio, & glo. vilis, in §. fin. d. interdictus.

Actiones subsidariae legis Aquiliae nec accessoria, ut in factum, ibi.

Actio in factum ex edicto, si quis testamentum liber efficit, datur pro furto, & hereditate iacente facta de seruo, cui testamentum domini libertas relicta est, se pro furto facto post datum hereditatem non datur actio, ex illo edicto, etiam quasi liber possit conueniri furti actione, l. 2. §. habet itaque, si qui testam. liber.

Actio ex edicto si quis testamentum, & c. cum substituitur in locum deficientis actionis furti propter seueritatem impediendam dari furti actionem, verisimile est, quod substituitur illa in omnibus casibus in quibus furti agi potuit, d. l. 1. §. h. actio.

Actio ex edicto si quis testamentum liber, & c. datur non solum pro furtis, sed etiam pro damnis etiam datis in rebus hereditariis hereditate iacente de seruo cui testamentum libertas relicta est, d. l. 1. §. non tantum.

Actio ex edicto si quis testamentum, & c. ad similitudinem actionis furti competit, & datur heredi, & ceteris successoribus, & praeter illam competit etiam reuindicatio, d. l. 1. §. praeter hanc.

Actio ex edicto si quis testamentum, & c. pro furto, aut damno dato in rebus hereditariis iacente hereditate de seruis pluribus, qui iussi fuerant liberi esse, datur in singulis in solidum, hoc est, in duplum, nec vno conuenio & exacto, alii liberantur, d. l. 1. §. fin.

Actio in factum in multis, & variis iuris artibus saepe est admissa, l. sancimus, 21. C. de sacrosanctis.

Actio in factum datur loco cuiuslibet edicti, vel interdicti, & in contractibus innominatis, nisi in quarto contractu, facio vt des, quod casu datur de dolo, & datur etiam in subsidium in aliis multis casibus gl. articulus, ibi.

Actio in factum descendit ex sententia, gl. pen. in l. 1. C. de iuris, & saign.

Actio in factum datur, quando datur damnum de non corpore in non corpus, vt si seruus legatum soluit, & fugit, gl. 2. in l. pen. C. ad leg. Aquil.

Actio in factum datur ex permissione serui ob libertatem, extraordinaria est, gl. fin. in l. 3. C. an seruus pro suo facto.

Actio in factum, quae datur contra liberum temere vocantem in ius patronum sine venia, non competit heredi, gl. fin. in l. 1. C. ex delictis.

Actio in factum habet locum in multis casibus, vt quando agitur praescriptis verbis, & tunc dicitur in factum ciuili, secundum in subsidium legis Aquiliae, item loco edictorum, & interdictorum, gl. 2. in l. 3. C. de reum permitt.

Actio in factum habet locum, vbiueque aequitas laedat actionem dari, vel ex contractu, vel quasi, ex maleficio, vel quasi, gl. 2.

Actio in factum datur ex praepo iudicis facto post litem contestationem, vel ex sententia, quae continet aliquid dari, vel fieri, gl. imponenda, in l. si. C. de bonis, quae liberis.

Actio in factum est praetoria, & datur, quando à praetore non exprimitur, sicut ex ciuili obligatione, vel ex lege noua datur conditio ex lege, si non cautatur de nomine actionis, gl. actio, in §. namque, de action.

Actio in factum, quae datur contra eum, qui aliquid habet in loco publico postumum, item actio in factum, siue interdictum, quod vi, aut clam, sunt personalia in rem scripta, gl. confines, & ibi addit. marg. in §. quidam, eo.

Actio in factum semper est stricti iuris, etiam ubi loco actionis praescriptis verbis datur, §. gl. ex permutatione, in §. actionum, eod.

Reliqua verbo, Interdictum, l. 2. §. 5. Mensura, Efficiens, Efficiens, Mortuus, 2. §. 4. Sepulchrum, §. 6. Damnum, §. 7. 8. 9. Hec, 24. vbi 28. §. inf. num. 207.

Actio in factum famosa non datur ei, qui ciuili, vel honoraria experiri potest, l. 1. §. ait prator, de dolo.

Actio famosa dicitur de dolo actio, ibi.

Actio vna famosa recte potest competere alicui cum alia famosa, dummodo non sit actio de dolo, l. Diuus, & ibi gl. ad quam, de restitutionib. in integr.

Actiones famosae non dantur liberis aduersus parentes, nec liberis aduersus patronos, l. 1. & ibi gl. 1. de obsequiis, & gl. fin. in l. si superstitis, C. de dolo.

Actio famosa, vel penalis non potest institui contra uxorem à marito, vel contra, constante matrimonio, sed bene eo dissoluto, gl. fin. in l. cui necessitas, 39. §. fin. de liberal. causa.

Actiones famosae personales sunt, gl. fin. in l. cessat, 3. §. de act. & oblig.

Actionem famosam iniuriarum intentans non debet vagari cum periculo alienae estimationis, sed debet designare certum hominem iniuriarum intentandam, & specialiter dicere, quam iniuriam fuit passus, l. prator, 7. de iniuriis.

Actionem famosam, & atrocem dare in uxorem, vel personam, ita coniunctam lex erubuit, l. 3. §. C. de furtis.

Reliqua verbo, Pactum, Condemnatio, 10. Conditio, 1. Liberum, 2. §. Accusatio, 7. 8. Actio 10. famose circumscribenda introducta est ex lege 12. tabul. & sic ciuili est, l. 1. fam. cerefice.

Actio fam. cerefice, introducta est ad hoc, vt coheredes volentes possent à communione discedere, sed re hereditaria inter se distribuere, ibi.

Actio fam. cerefice datur etiam ubi coheredi tantum volenti à communione discedere contra alios coheredes, gl. coheredes, ibi.

Actio fam. cerefice nascitur ex quasi contractu diuisionis, ibi.

Actio fam. cerefice potest intentari à tempore communione, & cum effectu, non obstante exceptio, & ab illo tempore currit praescriptio, ibi.

ACT

INDEX.

ACT

Actio fam. ercisc. præscriptio directio 30. anni sunt necessarii, sed indirecte exclusio dicenti partem quam præscripsi si tu possidisti, non potuit i. u. præscribere, si vero non possidisti, præscriptio in rem communem, & intra annos 20. annis, gl. coheredibus, & ibi add. marg.

Actio fam. ercisc. ipso iure competit coheredi etiam suam partem non possidenti, nisi agatur coheres ad possidendum d. l. 1. & ibi gl. iure.

Actio fam. ercisc. competit coheredi possidenti suam partem, neque per exceptionem, quod non sit heres, potest ab altero coherede excludi, debet tamen probare se coheredem, d. l. 1.

Actio fam. ercisc. vt competat alicui, requiritur, quod probet, se coheredem, nec sufficit, quod possideat, ibi.

Actio fam. ercisc. diuiditur hereditas ex testamento, vel ab intestato, aut ex lege 1. a. tab. aut alia lege delata, 1. a. fam. ercisc.

Actio utilis fam. ercisc. competit filio arrogato contra heredem arrogatoris pro quarta, quæ ex constitutione Diui Pij sibi deferretur, licet ipse arrogatus non sit heres, nec bonorum possessor, ibi.

Actio fam. ercisc. habet locum inter heredes scriptos a filiofam. milite in bonis castrensis, sed non inter heredes ab intestato iure digitorum, quia occupabuntur a parte iure peculii, sed iure auctoritatem habet locum inter heredes ab intestato, cum eo iure filiofam. habet heredes ab intestato descendentes, & ascendentes, d. l. 1. & ibi gl. c. i.

Actio fam. ercisc. est magis vniuersalis, quam petitio hereditatis, cum petitio hereditatis possit pluries intentari, sed non actio fam. ercisc. l. si filia, §. familiaris, & ibi gl. non potest, cod.

Actio fam. ercisc. non potest pluries intentari, quia est vniuersalis habitate, natura, & effectus, & semel dicta non intetur postea, nec pro certis rebus, quæ remanent, cum vniuersalis sit ciuitas, nec pro primis, cum semel dicta sint, vel ad iudicium, d. gl. non potest.

Actio fam. ercisc. si quis primò egit, potest postea pro quibusdam rebus indiuiduis agere communis diuidendo, quia pro his non potuit specialiter agere fam. erciscendo, ibi.

Actio fam. ercisc. semel intentata potest denud ex causa agi pro præstationibus personarum faciendis pro diuisis rebus, pro aliis præstationibus, quæ petentur pro indiuisis rebus, ageretur in factum, gl. cognita, ibid.

Actio fam. ercisc. semel intentata propter quodam præstationes potest agi præscriptis verbis, & quandoque fam. erciscendo, ibi.

Actio fam. ercisc. potest intentari pro pluribus hereditatibus, quæ inter eodem ex diuersis causis communes sunt, ibid.

Actio fam. ercisc. potest agi, quando inter me, & te Titiana hereditas communis est, & inter me, & te, & Manium Sciana, ita quod Sciana inter tres, Titiana inter duos accipitur, l. heredes, 28. §. de plurib. fam. ercisc.

Actio fam. ercisc. agi potest, quando hereditates plures sunt communes inter quodam, ibid.

Actio fam. ercisc. directio, vt quis agere possit, non tantum heredem esse oportet, sed etiam quod adierit, l. qui erat heres, 49. fam. ercisc.

Actio fam. ercisc. directio non habet locum, quando quis antequam sciret se heredem in hereditate aliquid gessit, quia non animo heredis gessisse videtur, d. l. qui erat heres, in fin.

Actio fam. ercisc. directio non datur ei, qui ante aditam hereditatem aliquid gessit, veluti si testatorem sepelivisset, datur tamen utilis, ibi.

Actio fam. ercisc. non intentatur, nisi pro his, quæ erant in bonis tempore mortis testatoris, gl. 3. in l. 1. C. de inoff. don.

Actio facti ercisc. non competit nisi heredes, ibi.

Actio fam. ercisc. inter iudicia bonæ fidei numeratur, & in ea veniunt fructus, l. non est ambiguum, C. fam. ercisc.

Actio fam. ercisc. communis diuidendo, & finium regund. sunt mixta, scilicet reales, & personales, vel potius habent causam mixtam, in quibus l. i. cum est iudici vel iudicare vni parti totam rem, vel partem data alteri actione in pecunia, si æquum sibi videbitur, §. si familiaris, l. i. de off. iudicis, & §. quædam, de actio.

Actio fam. ercisc. datur inter coheredes pro diuidenda hereditate, ibi, & glo. familiaris, in §. actionum, de act.

Actio fam. ercisc. idè dicitur mixta, scilicet realis, & personales, quia in ea petuntur dominia rerum corporalium non dari, sed tradi vel assignari pro parte sua, & in hoc dicitur realis; item petuntur fructus, si alter eos tantum percipit, vel ipse solus impensas fecit, & hæc petuntur dari, idè, vt tantum sui, cui datur, & ob id dicitur personalis gl. familiaris, in d. §. quædam, a. act.

Actio fam. ercisc. durat 30. annis, inspecto potius, quod sit personalis, non quod elapsis triginta annis diuisio peti non possit, nam eo casu non prohibetur, sed ita demum nata actio, si per negligentiam quis prosequi desinat, non datur amplius actio, d. gl. familiaris, & ibi ad.

Actio fam. ercisc. nascitur in quasi contractu, substantia tamen actionis nascitur ex voluntate, §. ibi.

Reliqua verbo, Familia, §. vj. que 11. Iudicium, 14. Heres, 43. vj. que 48.

Actio communi diuidendo oritur ex quasi contractu, non ex quasi maleficio, gl. ne sit in potestate, in l. si feruus, 27. ad l. Aquil.

Actio in actionibus communibus communi diuisio. familiaris ercisc. & finium regundorum non inspicitur singulorum partes, sed ipsum totum quantum ad impediendam iurisdictionem, l. si idem, §. si de iurisdictione omnium iudicium.

Actio communi diuidendo sunt seruanda regulariter iura, quæ seruantur in actione fam. ercisc. fallit tamen in multis, si quis, §. officio, & ibi gl. tractauimus, communi diuisio.

Actio communi diuisio, & societatis quando alicui competunt, vna per alteram non tollitur, l. rei communis, 45. pro loco.

Actio communi diuisio datur quandoque pro fructibus, & sumptibus, & non pro diuisione faciendâ, licet nomen actionis ad ea non conuenit, l. 1. §. fed apud, de aqua pluuiâ.

Actio communi diuisio, per quamquam consequentiam præscriptio minori spatia triginta annorum, gl. in l. fin. pro dote.

Actio communi diuisio. licet sit mixta, tamen non est vniuersalis, gl. 1. in l. 3. C. de præscript. 30.

Actio communi diuisio, & fam. ercisc. nascuntur ex quasi contractu, gl. communis diuisio, in l. 1. §. 1. C. de annali excepti, & item si inter de oblig. quæ ex quasi contractu.

Actio in actionibus communibus diuisio, & fam. ercisc. præscribitur, & currit præscriptio etiam per videntem, quia non currit, vt dominio præscribitur, sed diuisionem, vt non possit impetrare diuisionem, ibi.

Actio communi diuisio datur pro communi re diuidenda, qualitercumque sit communis, §. quædam actiones, de actio.

Actio communi diuisio datur contra eos, qui habent rem communem cum societate, vel sine, vt diuidatur, & est bonæ fidei, §. actionum, & ibi gl. communis, eodem.

Actio communi diuisio, si sunt plures res communes, iudex singulas res singulis adiudicare debet, & si vna plus valeat, quam alia in pecunia condemnabit, §. eadem, de officio iudicis.

Actio communi diuisio, quando est vna res communis, quæ diuisionem non recipiat adiudicabitur vni in solidum, qui condemnabitur confocio in pecunia, ibi.

Reliqua verbo, Communis diuisio, Iudicium, 14. Socius, 5.

Actio finium regund. mixta est, in rem, & in personam, quia in ea veniunt res 106 les, & personales præstationes, l. 1. & ibi gl. 1. finium regund.

Actio finium regund. datua est stricti iuris, cum non reperitur bonæ fidei, d. gl. 1. & gl. communis, in §. actionum, de actio.

Actio finium regund. datua est, & nascitur, ex quo termini turbati ceperunt, & tunc currit præscriptio, d. gl. 1.

Actio finium regund. 30. annis præscribitur, vnde si de meo agro possidisti aliquid, & præscriptum 10. vel 20. annis, vt quia in vendendo maiores fines demonstrati sunt, nihilominus possum agere contra te actione finium regund. vt melius termini ponantur, ibi.

Actio finium regund. pertinet ad prædia rustica, quamvis ædificia in confiniis interueniant, l. 2. finium regund.

Actio finium regund. utilis datur, quando interuenit ædificium, §. gl. ædificii, ibi.

Actio finium regund. potest competere, & in agris vectigalibus, & inter eos, qui vniuersitatem habent, vel fructuarium, & dominum proprietatis vni fundi, & inter eos, qui possident iure pignoris, l. fed & loca, §. si cod.

Actio directio finium regund. tantum datur pro prædio rustico, sed non pro urbano, ibidem.

Actio finium regund. non potest agi, quando via publica, vel flumen interuenit inter meum fundum & vicini, potest tamen iudicis officio agi contra occupantem de via plus æquo, & vti iudicio, vt distinguantur fines viae possessione alterius, d. §. si & ibi gl. si & add. marg.

Actio finium regund. agi potest contra dominum riuus, quando riuus interuenit, l. fed, si riuus, finium regund.

Actio finium regund. cum sit personalis, non præscribitur, nisi 30. annis, §. gl. non singulis, & ibi add. marg. in l. 2. §. cum Stichum, pro emptore.

Actio finium regund. quasi contractus oritur, gl. intelligitur in §. heres, de oblig. quæ ex quasi contractu.

Actio finium regund. competit eis, qui confines agros habent pro diuidendis illis, §. quædam, de actio.

Actio finium regund. non habet locum, quando aliqui habent domos conuicinas, & sic hinc inde sunt domus, quia in agris facilius turbantur confiniâ, non sic in urbanis prædiis, gl. confines, & ibi add. ibi.

Actio utilis finium regundorum datur, quando ex vna parte tantum sit domus, ex altera fundus, d. gl. confines.

Reliqua verbo, Finis, l. 2. 3. Iudicium, 14.

Actio, quæ in filium datur in solidum ex contractu, vel delicto eo mortuo, post 106 litis contestationem alteratur, & transferitur iudicium in patrem tantum de peculio, vel de in rem verso, eo autem mortuo ante litis contestationem, nouum iudicium datur in patrem ex filij contractu, ex delicto tantum nullum datur, cum ex delicto non datur in heredes, nisi lite contestata, l. tam ex contractu, 17. & ibi gl. 1. de iudicis.

Actio, quæ datur in filium fam. in solidum, idè translatione facta in patrem alteratur, quia filius aliter, quam pater erat suscepturus, suscepit iudicium, quia ipse in solidum, pater vero in peculium, vnde non mirum quod alteretur, §. gl. 2. & ibi add. marg. ibi.

Actio etiam ex delicto filijfam. de peculio potest agi in patrem, in quantum locupletior est factus, §. d. gl. 2.

Actio non queritur filius emancipata ex pacto, vel stipulatione patris, l. cum patrem, C. de iure dotium.

Actio ex eo quod filiusfam. sui iuris sit factus, admittitur de iure ciuili, cum iâ sit alius, sed per prætorem restituitur per titulum de capitis diminutione, & postea modificatur per titulum, quod cum eo, qui in aliena potestate, gl. 1. in rub. ff. quod cum eo, qui in aliena potest.

Reliqua verbo, Filium, 97. Patrem, 47. Contractus, 14. Pater, 17. vj. que 20.

Actio 10 funeraria non habet locum, vbi datur alia, gl. negotia, in l. 3. §. hæc 107 verba siue quis, de neg. gest. & gl. funerariam, in l. 2. de priuilegiis, credit.

Actio funeraria cessat, vbi datur actio negotiorum gestorum pro negotio gesto iacente hereditate, gl. 1. in l. 1. de religio.

Actio funeraria datur pro expensis factis propter funus, sed pro aliis negotiis iacente hereditate gestis, habet locum actio negotiorum gestorum, & non funeraria, quia poterunt illa geri viuo defuncto, sed funeraria expensæ non possunt, quia nemo viuis sepelitur, ibi.

Actio funeraria est priuilegiata, scilicet vt primò satisfieri debeat ei; qui sumptus funeris fecit, siue fuerit funeratus defunctus, siue alius, cuius onus funerandi ad eum spectabat, l. 2. de priu. cred.

Actio funeraria est, per quam quis sumptus in funere factos repetit, d. l. 2. in ad ditione marg.

Actio funeraria datur etiam aduersus eum, qui ad funerando prohibet, ibi.

Actio funeraria ex bono, & æquo oritur, l. et si quis 14. §. hæc actio, de rel.

- Actio funeraria datur pro eo, quod est impensum tantum in funere, non pro eo, quod est impensum in curando testatore, vel alio modo, l. ac si quis, §. hanc actio, & ibi gl. funeraria, & gl. fumptrum, eod.
- Actio funeraria non datur ei, qui habet aliam actionem ad funus impensam consequendam, d. l. ac si quis, §. Labeo ait.
- Actione funeraria agere non potest ille, qui actione fam. ercisc. agere potest, sed postquam egit fam. ercisc. funeraria potest agere, d. §. Labeo ait.
- Actio funeraria exsuperat omnes alias actiones, gl. soluendoque, in d. l. ac si quis, §. pen.
- Actio funeraria datur adversus eos, ad quos funus pertinet, ut puta adversus bonorum possitorem, vel heredem, ac ceteros successores, d. l. ac si quis, §. si.
- Actio funeraria datur in eum, ad quem dotis nomine aliquid pervenit, l. cum, de religio.
- Actio funeraria datur contra maritum, qui lucratur dotem, sed non contra patrem mariti, l. Neratius, 20. §. si maritus, eod.
- Actio funeraria datur in patrem in residuum, quando dos in funus mulieris non sufficit, ut quia dos erat permodica, ibi.
- Actio funeraria pro dignitatibus & facultatibus datur in patrem, in cuius potestate est is, cuius funus factum est, l. in patrem, 21. eod.
- Actio funeraria non tenetur maritus, qui mulieri dotem in matrimonio soluit in casibus a lege permissis, l. sic pro rata, 27. eod.
- Actio funeraria non tenetur maritus, qui heredi ceterique successoribus & in sacrosanctis datur, si filius, §. si de religio.
- Actio funeraria non tenetur in heredem datur ei, qui erogavit in funus vestimenta sibi legata, l. in eod.
- Actio funeraria datur non solum in heredes pro hereditariis portionibus, sed etiam in viros ad quem aliquid pervenit nomine dotis pro rata portione eius quae erat eis, l. de herede, l. si vir, l. si de dote centum, & in heredem, l. de herede, l. si vir, ut conveniat pro rata, & heredes pro duobus tertius, l. in l. de herede, l. action.
- Reliquiae actiones, l. de herede, l. action.*
- 108 Actio furti cum fure, & a. l. l. §. Aquila cum dante damnum, & actio iniuriarum cum iniuriarum moriturus, l. de, de iuris.
- Actio furti non datur contra heredem, nisi quando lis est contestata cum defuncto, & tunc aeres condemnatur propter alienum factum, & ideo non infamatur, l. procatore, in l. furti, §. si quis, de his, qui notantur infam.
- Actio furti concepti hodie sublati est, gl. non consecrati, in l. quid ergo, §. perva, l. quid, eod.
- Actio furti competit domino contra eos, qui furtiverunt res suas, quae male custodiantur a servo mammissio, gl. eius, in l. & eleganter, de dolo.
- Actio furti impedit actionem de dolo, d. l. & eleganter, §. idem Labeo.
- Actio furti non datur contra occultantem testamentum, ne querela inofficij agatur, quia hereditas nondum est adita, sed agitur lege Cornelia, & de dolo, l. si quis, adfirmavit, §. si eod.
- Actione furti tenetur ille, qui opem tulit servo meo, qui furtum fuit fecit, d. l. & eleganter, §. idem Labeo, de dolo.
- Actione furti tenetur solvens animal meum, vel servum compeditum, si auferretur, nisi misericordia ductus eum soluerit, quia tunc tenetur actione in factum, ibi.
- Actione furti non tenetur solvens sine dolo malo animal meum, vel servum compeditum ductus misericordie, tenetur tamen actione in factum, l. si de iura legis Aquiliae, quando postea auferat, alias non tenetur, cum damnum non habeam, ibi.
- Actio furti ideo datur etiam pro vno ovo, non tamen datur actio furti pro tam min. quoque, utraque sit famola, quia furti frequentius sunt in vilibus, quam doli, ideoque necesse fuit plus puniri, gl. i. in l. si oleum, §. si de dolo.
- 109 Actio furti totum quod auferatur, cum est pignori, utrum, in l. in heredem, §. i. de calump.
- Actione furti tenetur metum inferens possessionem consequendo a domino, licet ipse fur non dicatur, gl. item si cum exceptione, §. qui vin, & ibi gl. videntur, quod in iuris est.
- Actio furti datur a. l. l. §. cum interest, sed non actio legis Aquiliae, quia dominum tenetur datur, quaeque in l. natura, natura, capto, & gl. nostras, in l. licet, §. postquam, eo. & l. in adhibere, §. si, & ibi gl. si condictionis, de iurando.
- Actione furti ex furto, vel rapina, vel iniuria non agitur, nisi dolus intercedat, gl. cum eo ad med. in l. liber homo, 37. ad l. Aquil.
- Actio furti datur vbi, et quod, si excaussit servo meo numos, quos habebat ex pretio rei tuae, quam tibi subtraxit, & vendidit alicui, quia tu adversus me furti agens noxali nomine, & ego adversus te numerorum nomine, l. quemadmodum, §. si de noxali.
- Actio furti, & legis Aquiliae datur contra socium rei communis nomine, gl. i. in l. si quis servum, de servo corrupto.
- Actio furti, venditio, conditio, vel ad exhibendum denegatur tenenti iudum aleam pro re furti subtrahenda, & tempore, quo alea ludebatur, secundum viorem, §. i. quod autem, de alea lusu, & aleator.
- Actio furti a circumscriptione incipit, & nihilominus perpetua est, gl. i. in l. hac actio, si mensor falsum mod.
- Actione furti, vel rerum amotarum nomine rei suae non potest quis teneri, nisi in vno casu, defendi in l. in duobus, re. 23. §. quae narrant, de iureiur.
- Actio furti datur ad penam legitimam, condictio vero ad rem ipsam, l. si pro fure, §. i. de conditione furti.
- 110 Actio furti non tollitur per conditionem furtivam, nec conditio furtiva per furti actionem, ibi.
- Actio furti datur legatario pro re furtiva legata ex nova contratione, sed ex veteri datur heredi, §. gl. i. verbi, §. vel dic in l. sed nec legatarius, 11. & ibi addit. margin.
- Actiones duae furti competunt heredi pro re furto surrepta defuncto, vna ex veteri contratione, alia ex nova, ibi.
- Actio alia furti non nascitur ex alia contratione, nisi dominium rei fur-

tiue mutatum sit, vt quia dominium rei furtive devenit ad aliquem titulum singulari, vel universali, quia tunc ex contratione veteri datur vna actio, & alia ex nova, ibi.

Actione furti non potest agi contra falsum procuratorem, vel falsum creditorem, qui scienter indebitum acceptaverunt, vt eos numos lucentes, si in eos dominium sit translatum, quia tunc agitur contra eos condictione ob causam, sed si dominium non sit translatum in eos, tunc potest agi actione furti, gl. i. in l. prior, de conditione causa data.

Actio furti datur, si interest, non tamen ad interesse, sed ad praevium, l. de pemptio, in l. i. §. de pemptio.

Actio furti, & pro socio quando vni competunt, vna per alteram non tollitur, l. rei communis, 41. pro socio.

Actio furti, & actio bonae fidei, veluti commodati, locati, &c. quando alicui competunt, vna non tollit aliam, ibi.

Actio furti, & mandati quando alicui competunt, vna per aliam non tollitur, quando datur contra eundem, scilicet quando contra duos, §. ibi.

Actio furti, & locati, vel furti, & negotiorum gestorum, vel furti & mandati, vel furti & tutelae, quando competunt alicui, vna per aliam non tollitur, l. idem est, 46. eod.

Actio furti competit creditori, vel habenti hypothecam specialem, sarnatorem, fulloni, vel co. in l. ad i. no, licet alij possideant, gl. pen. in l. si rem, 19. §. fin. de praescript. verbis.

Actione furti non potest agi contra eam, quae vvor furti, licet furtum marito commississe dicatur, nisi post duorum res amotas contraxerit, l. i. & 3. rei amotarum.

Actio furti, & actio de rationibus, dicitur licet sint penales, non tamen tolluntur ad iudicium, quia descendunt ex diversis origine, quia furtum datur ex interceptione dolosa, sed actio de rationibus dicitur ab his, qui sola interceptione non dolosa, gl. eundem, in l. i. §. considerandum de tutelae, & rationibus.

Actio furti non datur heredi, cum iacet hereditas, gl. creditores, in l. si servum, 71. §. fin. de adq. hered.

Actio furti, vel ex delicto, vel quasi, ex contractu, vel quasi, potest dici in factum, actio propter factum, non vt sit nomen actionis, gl. i. verbi, vel vocat, in l. si heredes, de legat. 1.

Actio furti rationabiliter secuta tollitur a domino, gl. 2. add. marg. in l. si tibi dedimus, 21. de donato.

Actio furti datur etiam pro modica re, vt ex vna gallina, vel etiam pro vno ovo, sed non actio de dolo, quia furti actio est magis odiosa, & quia frequentius sunt furti in parvis, & quia est retributoria, gl. furti in l. naturalium, §. si de adq. hered. d. gl. i. in l. si oleum, §. si de dolo.

Actio furti non datur in heredes furti, datur tamen heredibus temporis, cui furtum est factum, l. i. de priuilegiis, §. i. Int. de perpetuis & tempor.

Actio furti ex praeterea contratione nata, non oritur in plus ex assidua contratione, l. i. qui furti, de furtis.

Actio furti nascitur ex nova contratione facta a fure post pactum factum de non agendo furti ex prima contratione, §. gl. i. ibi.

Actio furti competit ei soli, cuius interest, vel ex honesta causa, vel de praesentibus non interest, tamen de proximo futurum non est, vt interest, l. cuius, 10. & ibi add. marg. eod.

Actio furti non datur in male fidei possessori, quamvis inter sit eius non furti, cum res eius periculo sit, l. itaque, de furtis.

Actione furti semper potest agi iure iure, qui vestimenta curanda, polendaque accipit, quae sibi surrepta fuerint, si iura inter sit, alia, si sua non inter sit, aut solvendo non sit, actio furti ad dominium vestimentorum pertinet, l. itaque, de furtis, de furtis.

Actio furti competit bonae fidei possessori, ibi.

Actio furti competit pro re pignori surrepta datur creditori non solum contra extraneum, sed etiam contra ipsum dominum, & etiam ipsi domino competit, quando extraneus furtum fecit creditori, quia tunc vniquisque competit, semper tamen creditores inter se, licet debitor solvendo sit, cum potius fit pignori incumbere propter fallaciam hominum fidem, d. l. itaque, de furtis, §. si.

Actio furti non competit ei, cui ex stipulata res debetur, si illa interim furti per debitorum, qui non liberatur etiam actionem furti credendo, nisi per debitorum non sit illis, quominus res ei daret, quia tunc cedendo actionem furti ei, cuius condemnationem, l. i. §. i. & ibi gl. si eod.

Actio furti, conditio furtiva, & rei venditio cedi possunt, l. eum, qui emittit, 14. & ibi add. marg. de furtis.

Actio furti amplius non habet pro eadem re surrepta ille, qui semel consequitur id, quod sua interest, d. l. eum, qui §. idem scribit.

Actio furti datur ad duplum eius, quod interest, gl. agere, ibi.

Actio furti non competit pro re furti subtrahita ei qui rem mandato alicuius accepit perferendam, d. l. eum, qui §. idem Pomponius.

Actionem furti non habet omnis, cuius interest, sed is tantum, cuius interest, & sua culpa res surrepta est, d. l. eum, qui §. an pater.

Actio furti competit omnibus, quorum periculo sunt res alienae, veluti commodatae, locatae, pignoris nomine acceptae, si haec surrepta fuerint eis, conditio tamen furtiva est tantum competit, qui dominum habet, d. l. eum, qui §. quales ergo.

In actione furti expiri rem furatam demonstrari, ita vt possit intelligi, nec requiritur sufficiens pondus valorum, & ita sufficit dici lanceum, vel scyphum, vel discum, & expiri tamen debet materia, utrum argentea, an aurea, an alia quae sit, l. in actione furti, 19. eod.

Actione furti agens ad massam argenteam subtraham debet exprimere pondus, & si signati numeri subtrahantur, debet exprimere numerum, veluti tot aureos, pluresve ei furto abesse, ibi.

Actio furti agens ad vestem furti surreptam debet exprimere colorem, nisi iures pro certo colorem dicere non possit, quia tunc remittitur huius rei necessitas, quantum ad recipiendum eius libellum, sed postea debet exprimere colorem, d. l. in actione, §. de veste, & ibi gl. debet.

Actione furti tenetur, qui paucum manuetur alicuius, cum de domo auferunt, persequitur eum cum in tantum, quod aliquis cum habere cepit, l. si paucum, 39. eod.

Actio furti durat, quamdiu fur vivit, l.6. cum quis, 41. eod.
 Actio furti non tenetur frangentes ostium meretricis, si postea quis, ita in-
 veniens illud, ingressus domum meretricis furti perit, verum, 39. eod.
 Actio furti adversus furem remanet etiam extincta, re furtiva, vel in potesta-
 tem hostium percuta, l. inter omnes, 46. eod.
 Actio furti potest nihilominus agi, etiam si res furtiva pro derelicto postea à
 domino habita sit, ibid.
 Actio furti competit pluribus si plurium interest, d. l. inter omnes, §. si servus.
 Actio furti competit usufructuario, & etiam proprietario, item usufructuario, datur
 etiam creditori pro pignore sibi furtivo, & etiam debitori, si plus valeat,
 quam quod pro pignore debetur, si furtum est, sine culpa creditoris, & si
 vnus eorum agat, vel transfigat, adhuc alter poterit transfigere, ibi.
 Actio furti pro re communi furtiva competit amobus dominis, & si vnus
 eorum agat, vel transfigat, alter nihilominus habet furti actionem, d. l. inter
 omnes, 46. §. hanc actio.
 Actio furti competit proprietario contra usufructuarium, si usufructuarius fecit
 aliquid causa elandae, vel supprimendae proprietatis, ibid.
 Actio furti competit novo domino ex nova contractatione, vt si dominum rei
 furtivae quancunque ratione, vel titulo universali, vel singulari transferat
 ei, vel ius legatario, sed heredi bonorum possessori, & parti adproprino competit
 etiam ex veteri contractatione, & ita illi competitur duae actiones furti, vna
 ex contractatione veteri, alia pro nova, d. l. si dominum, 47. & ibi gl. do-
 mino, de furt.
 Actio furti duplatur, vel quadruplatur rei pretium, vel interesse verum, vel
 commune, non singulari, hoc est, affectionis, itaque in electione actoris sit,
 qui velit duplari, aut quadruplari, an interesse verum & commune, an rei
 pretium, l. in furti actione, 50. & ibi gl. 1. & 2. de furtis.
 Actio furti duplatur, vel quadruplatur omne id, quod per conditionem esse
 simplicandam, ita venit duplandum, vel quadruplandum interesse etiam extra
 rem constitens, etiam in lucro sine alterius iniuria, gl. 1. & 2.
 Actio furti datur etiam si res furtiva in rebus humanis esse delictis, & condemnatio
 nihilominus faciendae est, d. l. in furti actione.
 Actio furti venit attimatio illius temporis, quo plus valebat, sine tempore
 furti facti, res furtiva valetur plus, sine postea sit pretiosior facta, ibid.
 Actio furti tenetur praebens opem, vel consilium dolo malo, res alienae fu-
 rantur, d. l. in furti, ope.
 Actio furti tenetur, qui panem rubrum dolo malo ostendit ouibus, & fugat
 eas, vt incidere in fures, sed si non furti faciendi causa id fecit, non fur-
 tificet actionem in factum tenetur, d. l. in furti, §. si quis.
 Actio furti tenetur, qui percussit allicem in manu, ita vt nemi, quos habebat
 in manu, eadem, & alius tolleret, & fugerit, l. si quis vxor, §. si quis, eo.
 Actio furti quando agitur pro linea margaritarum furtivae, ac pro vasis fur-
 reptis, aut vino furtivo, debet dici numerus margaritarum, aut valorum, aut
 quot amphorae vini, d. l. si quis, §. si line.
 Actio furti non habetur ratio lucri percipiendi cum alterius iniuria, gl. videm,
 in l. si quis vxori, §. pen. eod.
 Actio furti non nascitur ex contractatione servi commodatarii, sed ipsius com-
 modatarii contractatione sic, quia quando commodatarius contractat, est
 persona, quae potest obligari commodanti, qui danda est actio, sed quando
 servus contractat, non est persona, quae possit obligari commodatorio domi-
 no suo, l. qui iniuria, §. 1. & ibi gl. quod ei, & gl. sed tantum, eod.
 Actio furti tenetur furtipiens, tenetur ideo, vt alij donec eam, l. si pign. §. 4. eo.
 Actio furti ad poenam persequendi pertinet, sed conditio furtiva & rei fur-
 tiva vendit rei recuperationem, d. l. si pignore, §. cum furti.
 Actio furti tenetur furtiva re restituta salua remanet, sed conditio furtiva, & ven-
 dicatio tolluntur restituta re, sicut e contra, post solutam poenam dupli, vel
 quadrupli actione furti, adhuc remanet salua vendicatio, & conditio, ibid.
 Actio furti civilis tollitur per criminale speciale iure, quando quis inculcatur,
 & extraordinario modo deducit furem ad iudicem, l. inter omnes, §. 3. & ibi
 gl. poena, eod.
 Actio furti tenetur ille, qui fecit specum, id est, fossam, & inde abstrulit cretam,
 secus si tantum fecisset fossam, non tamen abstrulisset, l. si creta, 57. & ibi
 gl. fossa, eod.
 Actio furti habetur ratio interesse, quod est extra rem, leg. insciendo, 67.
 §. 1. de furtis.
 Actio furti inspicitur, quanti plurimus res fuit à tempore furti, l. insciendo,
 §. infans, de furtis.
 Actio furti poenalis non tollitur per persequendam actionem, hodie tamen vi-
 detur tolli electione etiam furti actio, gl. furti, in l. si quis, cum comodat, 71. eod.
 Actio furti ad poenam tantum datur, gl. actioni, ibid.
 Actio furti non competit ei, qui de lucro certat, sed ei, qui de damno vitando
 contendit, d. l. si quis, cum comodat, §. fin.
 Actio furti agere potest ille, qui rem inspicendam accepit, si periculum eius
 spectet ad eum, l. rem inspicendam, 72. eod.
 Actio furti quando agitur ratione dominij, estimatur dominium, & cohae-
 rentes voluntates, sed quando agitur ratione interesse, estimatur ipsum inter-
 esse, l. si vendidero, 80. §. cum auctem, & ibi gl. non potest, eod.
 Actio furti tenetur ille, qui rei vim percutit, l. iusto, 82. de furtis.
 Actio furti competit ei, cuius interest, non furtum, sed rem tenetur dominij vo-
 luntate, & ita competit conductor, si ei furtiva sit, l. si quis, §. si quis, eod.
 Actio furti non competit suo nomine gestori, vel procuratori, vel tutori, aut cu-
 ratori eius, cui furtiva sit res, sed bene competit nomine pupilli, vel domini,
 d. l. si quis, & ibi gl. non habet.
 Actio furti non competit ei, qui debebatur res ex causa stipulationis, vel ex testa-
 mento, si antequam ei sit tradita, aliquis furtivus eam, d. l. si quis, eod.
 Actio furti non competit ei, qui fideiussit pro colono pro fructibus furtivis ex
 fundo, ibid.
 Actio furti non potest agere ille, cuius non interest, aut si interest, definit ta-
 men interesse facto furto, l. iusto, 80. de furtis.
 Actio furti competit ei, qui scit sibi furti, & non prohibuit, quamvis possit

prohibere, l. penult. eodem.

Actio furti est mere personalis hinc & inde, & sic in heredem non datur, gl. 2. in
 l. pupillum, 111. de reg. iuris.

Actio furti criminaliter agens debet subscribere ad poenam talionis, sicut fit
 in criminibus publicis, non quasi publicum sit iudicium, sed vt coequaret re-
 meritas agencium etiam extraordinaria animadversione, & nihilominus po-
 terit agere furti civiliter, l. si de furtis.

Actio furti legis Aquiliae habet locum, vbi actio vi bonorum raptorum datur,
 sed non e contra, actio vi bonorum raptorum non habet locum, vbi furti, vel
 Aquiliae datur, l. 2. §. etiam, & ibi gl. ceterum, vi bonorum raptorum.

Actio furti, id est, in factum nomine furti datur in patrem, gl. fin. l. si superstiti,
 C. de dolo.

Actio furti quando agitur, omnes insolitum tenentur, nec vno solente ex-
 teri liberantur, gl. 2. in l. 1. C. de condit. furt.

Actio furti competens alicui non tollitur per conditionem furtivum, vel econ-
 traria, nisi quando contra tutorem datur in duplum actio de rationibus distra-
 hendis, quia tunc conditio liberatur, gl. 3. & ibi.

Actio furti nascitur non ex maleficio, sed ex variis causis figuris, d. gl. si, 118

Actio furti quando agitur, omnes insolitum tenentur, quando conditio
 furtiva vno latu faciente, pro aliis facta factum est, gl. 1. ibid.

Actio furti contra furem manuissimum nascitur ex furto à se commissio in fer-
 uirute, quia quae datur in dominum notat, tunc competit in libertum, &
 sic de persona in personam facit factum, gl. fin. l. 4. C. an servus ex suo facto.

Actio furti in simplum datur patri in filium habentem peculium castrense, vel
 filio in patrem furripientem de castrensi peculio, non tamen datur actio furti
 poenalis, gl. 2. in l. 2. C. de regim. amotarum.

Actio furti famula est, gl. penult. ibid.

Actio furti non potest agi contra tenentem, qui fecit factum in rebus domi-
 nicis, gl. marg. in l. 1. C. de scrvis tugit.

Actio furti datur potest contra vitricum, l. 3. C. de furtis.

Actio furti competere potest successor, vel heredi vniuersali, scilicet ex contre-
 ctatione, quae furti facta prius in vita defuncti, non vero ex ea, quae furti facta
 postea, gl. fin. in l. si abducta, C. eod.

Actio furti datur domino, & eius heredi ex prima, & non ex secunda, vel tertia,
 aut assidua contractatione, ibid.

Actio furti non competit singulari successor ex contractatione facta in vita
 defuncti, sed bene ex contractatione facta post mortem defuncti, ibi.

Actio furti competit heredi, quamvis nunquam possederit, cum propter factum
 furis non possideat, conditio tamen furtiva soli domino competit, ibi.

Actio furti per transactionem tollitur, l. post decisionem, 13. C. de furtis.

Actio furti, & conditio furtiva tolluntur, si reus iuramento sibi delato iura-
 rit, sed factum non fecisse, quia tunc videtur de toto iurasse, gl. 2. ibid.

Actio furti quamvis per transactionem sit sublata, tamen non censetur ex eo
 sublata conditio furtiva, ibid.

Actio furti non transit in heredem, vel successorem, leg. furti, 15. C. eod.

Actio furti quamvis non potest agi contra heredem, tamen potest agi per-
 secutoria in rem de ablatis à defuncto, ibid.

Actio furti tenetur, qui seruum nutriendum susceptum vendidit, & tradidit, vel
 accipere passus fuit, vel apud emptorem esse reliquit, l. si seruum, 16. & ibi
 gl. 1. C. eodem.

Actio furti non tenetur, qui seruum nutriendum susceptum vendidit tantum,
 sed non tradidit, cum sola venditio non contractetur, d. gl. 1.

Actio furti, vel crimen expletur hereditatis non datur contra vxorem possiden-
 tem res marit, datur tamen reuendicatori, quamvis, 17. C. de furtis.

Actio furti, & serui et rumpi tenetur sollicitans iterum alienum, vt domino
 suo aliquas res furti parat, & ad eum perferat, etiam si domino fecisse & volere
 postea seruus furti parat, & ad sollicitantem peruenit, l. si quis seruo, 20. C. eo.

Actio furti quandoque locum habet in casa, quo factum non est factum, nec res
 est furtiva, ibid.

Actio furti tenetur sollicitans filium, vt patri suo aliquas res furripiat, & ad 120
 cum perferat, etiam si postea sciente & volente patre furripiat, & ad sollici-
 tantem detulerit, gl. fin. ibid.

Actio furti potest suscipere pro quo quis compellitur, aduersus alium furti
 actionem eius nomine habere non conceditur, l. apud antiquos, 21. C. eod.

Actio furti qui habet aduersus alium, ipse eam tenere non potest, l. apud an-
 tiquos, 21. C. de furtis.

Actio furti pro modica re non datur possidenti contra bona fide possesum, pro
 magna tamen datur, gl. fin. ibid.

Actio furti competit ei, cuius interest, ne factum committatur l. si C. de furtis.

Actio furti competit ei, cuius interest ex honesta, & probabili causa ratione iu-
 ris, id est, dominij, quod habet in re, vel quasi iuris, vt usufructus, vel possessio-
 nis, vt creditus, factum non fuisse factum, gl. 1. ibid.

Actio furti non competit ei, cuius interest ex causa lucrativa, vel ratione custo-
 diae, quam debet praestare ex voluntate domini, factum factum non fuisse, ibi.

Actio furti non competit habenti causam lucrativam, videlicet vfucapionis, ibi.

Actio furti ratione custodiae non datur alicui, vt commodatario, ibid.

Actio furti datur creditori, vel usufructuario pro furto facto debitori, vel do-
 mino directo, gl. tunc etenim, in d. l. 5.

Actio furti datur fulloni, vel sarcinatori, nisi sit non soluendo, ibid.

Actio furti quilibet dominorum debet agere in partem, quando rei substractae
 plures sunt domini, vel plurium interest ratione dominij, ibid.

Actio furti quilibet eorum poterit agere insolitum, quorum interest ratione
 custodiae, sed si vnus sit consequtus, alter amplius non agit, ibid.

Actio furti datur domino, & ei, qui habet ius in re, & si quidem ius illud habet
 similitudinem cum dominio, ibid.

Actio furti datur habenti proprietatem, & alteri habenti usufructum, ibid.

Actio furti quandoque datur tantum creditori habenti ius pignoris, quandoque
 debitori tantum, quandoque vtriq, ibid.

Actio furti datur tantum creditori habenti ius pignoris, quando culpa eius in-
 teruenit in furripiendo, vt quia est obligatus ad eius restitutionem, ibid.

Actio

Actioes furti evanescunt potest agere contra mulierem, quae surripuit sibi rem in utero suo, p. an. l. i. §. si. de furtis.

Actio: tuti non potest agere maritus contra uxorem, quae sibi amovuit, aut furti, ut rem extraneam. ibid.

Actio furti potest ex donatione remitti. l. si donationis. 1. §. C. de donatio.

Actio furti non est de re familiaris, sed propter rem familiarem, gl. 1. in l. i. C. quando civilis actio erit.

Actio furti, vel vi bonorum raptorum competit, quando res aliena apostatur non quando non apostatur, sed damnum datur in ea, quia tunc datur actio Aquilia. gl. 1. et ibi add. in princ. Inst. de lege Aquilia.

Actio furti manifesti est penalis praetoria. gl. si in §. penales. Inst. de actio. in Actioe furti non manifesti duplum, sed in manifesti, quadruplum totum est p. na. ex maleficiis. §. si in duplum, & §. quadruplum, de actionib. gl. 1. in l. siue, qui falsitate cog.

Actioes furti non manifesti, & furti corrupti differunt ab actione legis Aquiliae, & ab ea, quae ob legata pia non soluta datur, quia in actionibus furti non manifesti, & furti corrupti ab ipso principio prima est dupli, sed in actione corrupti, & iniuriarum ex lege Aquilia, & interdum in deposito infamacione venit duplum, sed in consensum tantum dantur in simplicem. §. sed furti, & ibi glo. 1. de actio.

Actio furti non manifesti civilis est, sed furti manifesti praetoria. gl. 1. in §. sunt autem, Inst. de noxal. actio. in princ. & ibi gl. proficiscatur, de perpet. & temp. & gl. 1. in l. ab in leg. tres tutores, §. de administ. tutorum.

Reliqua verba, Commendatum, §. 5. Contrethaus, Desponsio, Frangere, Furti, 8. Furtum, 12. 13. Hires, 89. Pacifit, P. r. r. 2. 4. §. sique 27. Surripere, Surripit, Trahem, Conducit, 10. sique 13. Furti, Occipit.

122 Actioes transeunt ipso iure in fideicommissarium partem, cui facta est restitutio. l. 1. §. sed & quodam, ad Trebell.

Actioes actus & passus transeunt ab herede in fideicommissarium ipso iure, & sine aliqua cessione, facta tamen restitutione fideicommissarii. l. 1. C.

Actioes competentes vni, quod datur alij, quando lex disponit, intelligitur de vitibus non de dir. ch. d. l. 1. §. sublati.

Actioes hereditarias, quae transferuntur ex Trebelliano, desunt competere fideicommissario, si fideicommissum declaratur indebitum, nisi etiam cuiusque teneretur ad illud fideicommissum. l. si patroni, §. §. si. eod.

Actio in heredem non datur ex dolo defuncti. l. 3. §. si. & ibi gl. denegandam, si mensior falsum modum.

Actioes, quae competunt fideicommissario ex Trebelliano restituta hereditate, ut si sui natura sunt percipere, tamen quandoque sunt temporales. gl. 1. ibi & l. si patroni, §. §. si. ad Trebell.

Actio non queritur ascendentibus ex linea materna per descendentes, nec cullibet alij per alterum, fallit in quibusdam casibus. debitor, §. §. si. & ibi glo. si. ad Trebellianum.

Actioes competentes heredi contra defunctum confusae per additionem, non restituntur herede indigno pronuntiato, & ei adempta hereditate. l. indigno, & ibi gl. 1. de his, quae vi indig.

Actioes in heredem transitorie penales, vel non, etiam si a persona heredis incipiunt, ex parte actoris augmentum, & ex parte rei diminutionem patrimonij inducunt, secus si ad heredem, vel contra heredem non transeunt. lege penales, §. 3. & ibi gl. totum, ad leg. Falcidiam.

Actioes non persequutoriae, ut penales dantur heredibus. gl. 1. in leg. heredi, 11. de bonis auctori. ind.

123 Actio datur in heredem ex facinorosis defunctorum de eo, quod ad heredem pervenit. l. 3. de vi, & vi armat.

Actioes penales transeunt in heredem lite contestata cum defuncto, aliis non. l. constitutionibus, §. 3. & ibi gl. 1. de actio. & oblig.

Actioes annales transeunt in heredem per solam libelli oblationem. §. glo. fa. 1. ibidem.

Actioes defendentes ex contractibus, vel quasi, competunt in heredem, licet per casu puniatur delictum, vel doli, veluti actio tutelae, vel depositi competunt contra heredem depositarii, vel tutoris, & petitur emendari doli defuncti, ex contractibus. §. 8. eod.

Actioes, quae in heredi ex facto suo non transeunt in fideicommissarium, vel in eum, qui venit per contracta, nisi facta cessione. leg. heredi, 22. & ibi glo. si. transeunt, de fid. iuss.

Actio ubique de sui natura non transit in heredem, si tamen transierit, cum tunc hereditaria esse coepit, in immensum deinceps ad omnes heredem perambulans, si tamen defuncto donatum competere coepit, licet hereditarij iacti competierit, ac tunc deinde in heredem transierit, ob id ad heredem heredis non transmittitur. §. gl. adquiri, & ibi add. marg. in l. 1. §. quod, de iniuriis.

Actioes repetundarum, & peculatus, quia rem persequuntur, dantur in heredem, etiam ante litem contestatam intra annum. gl. 1. in rub. de popul. actio.

Actio in rem datur contra heredem pro parte, quam possident. l. 2. C. de heredit. actio.

Actioes incipere ab heredibus, & contra heredem veteres non concedebant, hoc tamen remota illa regula antiquiorum, incipiunt ab heredibus, & contra heredes. l. 1. C. ut actiones ab heredi.

Actio repetundarum post litem contestationem datur contra heredem intra annum de eo, quod ad eum pervenit. gl. si in leg. 1. C. ex delict. defuncti.

124 Actio in factum de reuocandis donationibus propter ingratitudinem non datur contra heredem, neque tribuitur heredibus. ibid.

Actio in factum, quae datur contra mensorem, non datur contra heredem ex dolo defuncti. ibid.

Actio tributoria datur contra heredem propter dolum defuncti de eo tantum, quod ad eum pervenit. ibid.

Actio ex stipulatu competens pro iudicio fisci, pro eo quod quis conveniebat iniuriarum, non transit ad heredes. ibid.

Actio debiti hereditarij non datur creditori heredi, cum illa sit confusa. ibi.

Actio lite contestata regulariter transit ad heredes, fallit in operum iudicio, quod mortuo patrono post litem contestationem non transit ad heredem extra-

neum. gl. si contestata, in l. vicia. §. & hoc. C. de rei uxoriae act. & gl. si. in l. C. ex delict. defunctorum.

Actio, quae competeat Titio contra defunctum, si competeat de cessione duplum, non est ito iudicio, servatur illa actio dicto Titio heredi, & contra alios creditores computabitur illud duplum, secus si non fecisset inueniuntur, confunduntur in l. i. §. si in l. i. §. si in computacione, C. de iure delib.

Actio subditiaria transit in heredem, §. pen. Inst. de fidei. tutorum.

Actio datur contra aliquem, ergo datur contra eius heredem, non valet contentio, §. non autem, & ibi gl. non competeat de perpet. & temp.

Actioes civiles lite contestata non transeunt ad heredes, in duob. casibus, scilicet quando agitur contra liberum ad opera, mortui parvus extraneo relicto herede, ad quem non transeunt opera etiam lite contestata, item quam pater repetit dorem filiae, quae a viro duertera, & lite contestata decellit extraneo herede relicto, nam tunc actio de dote etiam lite contestata, non transit ad heredem patris, sed statim consolidatur in filiam. gl. datur, & ibi add. ibi.

Actioes penales etiam lite contestata non transeunt ad heredes in duob. casibus, scilicet in actione de dolo, & in retractacione alicuius in servitutum, vel libertatibus, quod per collusionem pronuncias fuerat ingenuus. gl. si. ibi.

Actio de operis praeteritis praestandis a libero transit ad filios patroni lite contestata, vel non contestata, nisi fin exhereditari, ad extraneos tamen non transit. iudicata, in l. si maritus, §. si voluntate, solum matrimonium.

Actio ideo quod rei perfeccionem continet, quod transeat heredi, & in heredem non est necessaria ratio, sed probabilis, gl. & ideo in l. 3. §. si servus, nam capion.

Actioem a defuncto deductam in iudicio, si vnus ex duob. heredibus age persequatur, non videtur totam rem, quae in priori iudicio fuit, deduxisse, imito coherede egerit, secus si ignorante, vel sciente, & non contradicente. d. l. si petitor, & ibi gl. egerit.

Actio, quae competeat defuncto non potuit, non potest transmitti ad heredem eius, nam sicut, §. §. si. ad legem Aquil.

Actio impossibilis testatori est impossibilis etiam heredi, d. l. nam sicut, §. si. ibi gl. competeat.

Actio, quae pro damno in corpore libero dato competit patienti damnum, iudicatur hereditario transire non potest ad successores, quasi non sit damnum pecuniarium, l. i. verò, huc autem, de his, qui deiecerunt.

Reliqua verba, Fideicommissarius, §. 10. Hires, §. 1. inf. 131. 196.

Actio hypothecaria solo consensu contrahitur, & etiam solo consensu tollitur ipso iure re integra, gl. actio, in l. si in l. i. §. de pignore, de pactis.

Actio hypothecaria facilius inducitur, quam tollatur, cum inducatur per pactum nudum, sed non tollatur ipso iure, sed ex exceptionis, d. §. de pignore.

Actio hypothecaria cessat, videtur cella personalis propter adiudicationem, gl. contra, in l. si pignori, §. 9. famul. eccles.

Actio hypothecaria utilis datur creditori, cui non dominus, sed habens ius in re obligavit eam, gl. actio, in l. grege, 13. §. 1. de pignori.

Actio hypothecaria suas condiciones habet, scilicet si soluta sit pecunia, aut factum, quod cessante, tenet, d. l. grege, §. etiam si creditor.

Actio hypothecaria datur, etiam si res hypothecata data mutata fuit, ut de domo data hypotheca horreum factum sit, vel si locus sit hypothecatus, & in vinea sit posita, vel domus facta, l. si fundus, 16. §. si res, de pignori.

Actio hypothecaria est in rem, & nullam aduocat possessionem, l. pignoris, 17. §. ibi glo. 1. eod.

Actio hypothecaria durat quandoque 10. annis, inter praesentes, & 20. inter absentes, vel si scilicet defunctus, quandoque 30. & quandoque 40. annis datur, gl. pen. in l. si creditor, §. de actio. & oblig.

Actioem hypothecariam auctorum creditorum praescribere possunt longitempore ementes res hypothecae obligatas a posterioribus creditoribus, d. l. si creditor.

Actio hypothecaria per 40. annos praescriptionem tollitur, & etiam personalis in casibus contestatione facta, gl. 2. in eo, C. de viuis.

Actio hypothecaria sine personali non potest cedi alij creditori, vel non creditori, cum sit accessoria, unde sine principali non transit, gl. pateat, in l. si. C. de heredit. vel actione vend.

Actio hypothecaria praescribitur triginta annis non a debitoribus, sed ab alio possidente rem hypothecatam, l. 3. C. de praescript. 30. vel 40. annos.

Actioem hypothecaria praescribitur 30. annos ab extraneo possessore, a debitoribus, vel eius herede 40. annis si fuerit interrupta, vel nisi sit intra pupillum, contra quem cessat, locum notissim. & ibi gl. 2. & §. 1. C. eod.

Actioem hypothecaria praescribitur 30. annos praesentes, & 20. annos inter absentes, possessore cum titulo, & bona fide, sed cum mala fide, & sine titulo, 30. annos. d. glo. 2.

Actio hypothecaria quando non competit alicui statim, sed adueniente die, vel conditione, quando sub conditione, vel ex die est hypotheca contracta, gl. competeat, in d. §. 1.

Actio hypothecaria durat 40. annos contra debitorem, vel eius heredem, l. 1. §. 1. C. de annali exceptione.

Actioem hypothecaria non potest quis agere ex contractu turpiter celebrato, cum detur vendicatio debitori non possidenti etiam nihilo soluto, & multo magis exceptio gl. si in l. 2. C. de conditione ob turpem caus.

Reliqua verba, Hypothecaria, Sententia, Pignoratitia, inf. 196. & 278.

Actio iniuriarum non transit ad heredes, neque contra heredes, & sic neque actus, neque passus, nisi lite contestata. l. si eum, §. qui iniuriarum, & ibi glo. danda, si quis cautio.

Actio iniuriarum extinguatur altero de tribus modis, scilicet vel per mortem actoris, vel per mortem rei lite non contestata, vel per missionem, id est, per lapsum anni, d. §. qui iniuriarum.

Actio iniuriarum post litem contestationem cum defuncto datur heredibus, & contra heredes, & sic actus & passus, dict. §. qui iniuriarum, & ibi glo. si.

Actio iniuriarum tollitur per nudum pactum ipso iure, & etiam dissimulatione, l. si vnus, §. pactus ne peteret, & ibi gl. iniuriarum, de pactis.

Actio in

ACT

Actio in factum nascitur ex iuramento ad infam iudicari. l. actori. C. eo.
Actio in factum nascitur ex iuramento, quando eadem præstitioni informetur, non
referendo legem ad aliquam personam causæ gl. fi. bi.
Actio iuris ex contractu, super quo iuratus, coritur ex iuramento præstito formi-
ter super vno contractu, veluti venditionis, vel alterius. ibid.
Reliqua verbo, Iuramentum. 2.
Actiones quod iustus, ita demum tenetur dominus, si præcepit, non aliis. glo. 133
fi. in l. i. quod iuratum, de peculio.
Actio quod iustus, concurret cum actione mandati, quando iustus dirigatur ad
contrahentem in regulari, vel dominica, sed non concurret, quando dirigatur
ad ferum. gl. 1. in l. i. quod iustus.
Actio quod iustus, in solidum contra patrem, vel dominum, quando filius,
vel verus iubente domino, vel patre cõtraxit, quo casu videtur contrahi cum
ipso patre vel domino. gl. ipso iure, in actiones autem, de act.
Actiones quod iustus, de rem vespõ, exercitoria, infirmitas, tributoria, & de pecu-
lialio, non sunt propriæ actiones, sed actionum adfectiones, gl. 1. in l. i. quod
cum eo, qui in alieni.
Reliqua verbo, Iustus. 1. 3. Dominus. 2. 5. 26.
Actio legis Aquiliae ab initio est penaliter liberata in repetitione, 30. dierum, 134
vel anni, ideò vnus solutio alium non libet, l. item si cum exceptione, §. fi.
& ibi gl. quod metus causa.
Actio legis Aquiliae, & ad exhibendum excludunt actionem doli. l. & elegan-
ter, §. in ferum, de dolo.
Actio legis Aquiliae desoluitur in peritorem hereditatis, quando ante aditam
hereditatem a vero herede possessor hereditatis occidit ferum heredita-
rium, & si post aditam, si ad omne, vel ad patre, 36. §. si possessor, & ibi gl.
possessor, de peritioe heredit.
Actio legis Aquiliae datur proprietario contra vñusfructuarium propter fa-
ctum, non propter negligentiam fructuarij, in l. si vñusfructus, 13. §. denique,
de vñusfructu.
in Actio legis Aquiliae non tantum ad corpus mortuum fit æstimator, sed ad
damnum, quod inultu quadrupes gl. pen. in l. 1. §. si fi quadrupes pauper.
Actio legis Aquiliae tantum domino datur, gl. 1. in l. 2. eod. & glo. 2. in l. 2. de
sepulchro violat.
Actio legis Aquiliae datur in duplum contra infancientem, & sic propter infan-
ticionem duplatur, quiddid erat simplicidum. l. 2. & ibi gl. duplum, ad leg.
Aquil.
Actione legis Aquil. ex primo capite tenetur occidens in iura quadrupes
aliena, qui pcedunt numero sunt, & gregatim habentur, vi oues, boues, equi,
mulæ, fides, elephant. d. l. 2.
Actione legis Aquil. non tenetur occidens canem alienum, quia inter pecudes
non continetur, neque occidens ferum, leonem, pantheram, quia non conti-
nenter nomine quadrupedum. ibid.
Actio legis Aquil. vt habeat locum, requiritur, quod occidens iniuria occidat fe-
ram, vel ferum alienum. l. 3. eod.
Actio legis Aquiliae concurret cum actione iniuriarum, & duæ æstimationes ve-
niunt, vna damni, alia contumelie, quantum actor iurauerit taxatione facta. l.
d. & ibi gl. contumelia, eod.
Actio legis Aquiliae datur pro iniuria, idest, damno culpa dato etiam ab eo, qui
nocere voluit. d. l. d. & l. §. 1.
Actione legis Aquiliae consequitur pater, quod minus ex operis filij propter
vitium oculum esse habuitur, & etiam impendia, que in eius curatione fe-
cit. l. quia actione, eod.
Actio legis Aquil. habet locum in quocunque occidente, siue gladio, fuisse, vel
alio telo, vel manibus, vel in frangulante, vel calce petente, vel quateruncum-
que. ibid.
Actio vñus legis Aquil. habet locum etiam in libero homine mortuo, vel vulne-
rato ad animam tantum, sed non datur pro æstimatione liberi hominis. gl.
gloriam, in d. quia actione, §. si quis in eo, locutione.
Actio legis Aquil. habet locum seruo occisa extra certamen publicum, nisi do-
minus præterit causam mortis ferui ferui, gl. nisi domino, in d. §. si quis in
coludatione.
Actio in factum legis Aquilæ contra tenentem datur, quando alius tenuit, & alius
intercepit, quia qui tenuit, quasi causam mortis præstat. l. item Melas, §. si
alius, ad leg. Aquil.
Actio legis Aquiliae directa competit domino pro seruo occiso, vel vulnerato,
vñus vero datur non domino. d. l. item Melas, §. et ibi gl. hero.
Actio legis Aquil. tollitur per actionem locati, & contra, quando ambo sunt
rei perceptoræ, neque in Aquiliae actione vnus inest, quam in locati actione
nequeus quando in Aquiliae actione ratione negationis vnus inest. gl. cum sit
pena, in d. l. Melas, sed fit plures.
Actio legis Aquiliae datur pro fructu immaturæ collecto, sed non pro maturæ
collecte. gl. in Liber homine ad leg. Aquil.
in Actio legis Aquil. venit æstimator damni, quod datum est, quanti plurimi
fuit in anno retro, & ille annus computatur a tempore, quo quis vulneratus,
vel occisus fuit. l. si lex, 1. eod.
in Actio legis Aquil. venit interesse damni, & computatur a tempore, quo
quis fuit vulneratus mortuus, hæc postea post longam intervalum fit mor-
tuus, quia tunc fingitur occisus. ibid.
in Actio legis Aquil. venit quantum interesse nostra tempore, quo occiditur, vel
infra annum non fuisse occisum, vel vulneratum. ibid.
in Actio legis Aquil. non solum æstimator precepti corporis facienda est,
sed etiam ei coherens, veluti si quis occiderit ferum vnus ex comedis
meis, qui similiter eas cantant, & vnus sine alio cantare nesciebat, æstimator
non solum illius occisi, sed etiam alterius facienda est, & idem in pari mula-
rum. l. proinde, 2. eod.
in Actio legis Aquil. venit etiam commodum, quod facit ferum occisum pre-
torio foris intra annum, quo interfectus est. l. inde Neratius, §. in summa, ad
leg. Aquil.
Actio legis Aquiliae & heredit, & ceteris successioibus datur, sed in heredem

non, cum sit pœnalis, nisi ex damno locupletior heres sit factus. d. l. inde Neratius. §. nane.

Actio legis Aquiliz contra contententem datur in simplum, sed adversus negantem in duplum, & duplicatur quidquid erat simplandum. d. l. inde. §. hanc actio. & ibi gl. in duplum.

in Actione vtilis legis Aquiliz, vel in actione in factum contra negantem datur in duplum. d. gl. in duplum.

Actio Aquilia ad litis æstimationem licet sit diuina, tamen beneficium domini pro noxa est individuum, & non potest fieri, nisi cullebit in solidum. l. si feruus. 27. §. item si feruus. eod.

Actio Aquilia directa non datur domino, neque contra dominum pro damno dato a feruo, sed vtilis sit. gl. non tenetur, in l. si feruus. §. ferui auren. eod.

137 Actio Aquil. habet locum si quis vulnerauerit, vel virgis, aut locis, aut pugno ceciderit, vel telo, aut aliquo alio feciderit corpus alicui, vel tumorem fecit, & hoc, si damnum iniuria sit factum, non aliis. d. l. si feruus. §. rapisse.

Actio Aquilia non habet locum, si feruum nullo pretio deteriore, vel viliorum fecit, ille qui feruum illum virgis, vel alio modo ceciderit, iniuriarum tamen actio datur. ibid.

Actio Aquilia habet locum pro sumptibus in curationem & salutem ferui factis, etiam si feruus deterior pretio non sit factus. ibi.

Actio in factum in quadruplum datur contra castrantem puerum alienum ⁊, d. l. si feruus. §. & ibi gl. in quadruplum.

Actio legis Aquiliz datur viro contra uxorem, etiam constante matrimonio. l. si feruus. 27. §. si cum maritus, & ibi gl. lege Aquilia, ad legem Aquil. gl. 2. in l. 2. C. de am. et mort.

Actio legis Aquiliz non est famosa, nam si esset, non daretur contra uxorem. d. gl. lege Aquil.

Actio legis Aquil. ex quavis sit pœnalis, tamen quando datur viro contra uxorem etiam constante matrimonio datur tantum in simplum, gl. lege Aquilia, & d. gl. 2.

Actio legis Aquil. ex tertio capite agitur de omnibus animalibus læsis, & occisis, quæ pecudes non sunt, veluri de cane, de capro, leone, ceterisque feris, & auibus. l. q. uenatio. l. i. in 2. §. si quis. ad leg. Aquil.

in Actione legis Aquil. ex tertio capite oritur, & dolus, & culpa puniuntur, l. qui occidit. §. in hac quoque actione, ad leg. Aquil.

Actio Aquilia non conuenit semper cum actione quod metus causa, & de dolo, gl. fuisse ibid.

138 in Actione Aquilia venit interesse commune, non interese affectionis. l. si feruum. 33. eod.

in Actione Aquilia venit etiam lucrum. glo. potuimus. ibid.

in Actione Aquilia venit interesse in rem, & calus locupletiens post litem contestatam in re, quæ erat in facultate soluendi, debitorem non excusat. l. liber homo. 37. §. si. eod.

Actio Aquilia non solum competit ei, qui dominus est tempore, quo damnum datum est, sed etiam qui postea. ob id. 43. eod.

Actio Aquilia pœnalis est, & ideo ad vinuales, non ad fingularem successorem transit. gl. poterit. ibid.

Actio Aquilia de eo, cui corp. competere, transit ad eius heredem. d. l. ob id.

Actio Aquilia datur ei, qui reus est, pro damno in rebus dato tempore, quo erat apud hostes. ibid.

Actio Aquilia datur heredi postumo nato pro damno in rebus defuncti dato, antequam postumus futurus heres hereditatem adiret. ibid.

in Actione Aquilia venit leuissima culpa, nisi in duobus casibus. l. in lege Aquilia. 44. & ibi gl. 1. eod.

in Actione Aquilia agi potest tanquam vulnerato feruo pro expensis, & operis. l. scientiam. 45. §. lege Aquilia. eod.

139 Actio Aquilia competit etiam debitori, cum creditor ante mortem promissum animal vulnerauit, vel occidit, sed & post mortem debitoris occidit, liberatur debitor. l. legis Aquilia. 34. eod.

in Actione Aquilia licet minuitur interesse, tamen non minuitur actio. l. Stichum. 55. ad legem Aquil.

Actio legis Aquilia non datur contra bonæ fidei possessorem ferui, aut animalis damnum datum, gl. 1. in l. non solum, de noxalibus.

Actio legis Aquilia non datur in heredem, datur tamen in heredem socij actio communium diuidendo pro damno dato a socio defuncto. l. item quamvis, communium diuid.

Actio Aquilia semel nata non extinguitur alienatione, vel morte. gl. si. in l. doli. §. hanc actio, de feruo corrupto.

Actio legis Aquil. tantum domino datur, & in subsidium creditori. gl. 2. in l. si pignore, de pign. actione.

Actio legis Aquil. licet sit pœnalis post inficiationem, vel sine inficiatione, rei tamen æstimationem persequitur. gl. 1. in l. fed actione, 50. pro socio.

Actio Aquilia pœnalis est aptitudine gl. accipiendum, in l. 1. §. vique adeo de tutela, & rationibus.

Actio Aquilia datur heredi, l. 1. de priu. delict.

Actio Aquilia, aut iniuriarum, vel furti competit mihi contra eum, qui putans me esse alium, mihi dedit damnum, aut fecit iniuriam, vel furtum, gl. interdictum, in l. aut qui aliter, §. si quis, quod vi aut clam.

140 Actio Aquilia alterius æstimationis est, & alterius conditio furtiua, nam Aquilia eam æstimationem complectitur, quanti eo anno plurimi fuerit, & ita incipitur etiam ante delictum commissum, conditio autem furtiua non egreditur retrofuit tempus accipiendi iudicij, id est, quo potuit accipi, quod fuit tunc. l. 2. §. item, & ibi gl. accipiendi, de priu. delict.

Actio legis Aquiliz vbi competit, ibi potest agi criminaliter. gl. si. & ibi add. marg. in l. si. eod.

Actio Aquilia si quis egerit occasione damni ferui sui occisi, non tollitur accusatio legis Cornelie, quia Aquilia datur ad damnum emendandum, secus si fuerit actio iniuriarum de ipsa cæde ferui, vt vendicetur, non vt damnum faciat, & tunc tollitur accusatio legis Cornelie de ficiariis. l. prætor. 7. §. 1. veri, quid ergo, & ibi gl. principaliter, de iniuriis.

Actio legis Aquiliz directa datur, quando damnum datur de corpore in corpus, vtilis vero, vel in factum, quando damnum de corpore in non corpus, vel de non corpore in corpus, vel in non corpus. gl. actionis, in §. studium. in auth. de triente & femise. col. 3. gl. 2. in l. p. C. de l. Ag.

Actio legis Aquiliz directa, vel vtilis, siue in factum conuenitur, si mendacio conuenitur, condemnatur in duplum. l. 1. & ibi gl. 1. C. de l. Ag.

Actio vtilis legis Aquiliz vbiuicque datur, habet etiam locum actio in factum, sed non conuenitur, quia non datur actio vtilis legis Aquil. vbi datur actio in factum. ibid.

Actio legis Aquiliz directa locum non habet, quando passus, vel alia ad eum vsum consumpta sunt, ad quem erant. gl. 1. in l. si. C. eod.

Actio vtilis legis Aquiliz bene conuenitur cum actione in factum subsidiaria in locum legis Aquiliz. gl. si. in l. exhibitionis, C. ad exhib.

Actio legis Aquiliz competit pro damno dato, id est, pro destructione alicuius rei facta. gl. 1. & ibi add. in prin. Inst. de lege Aquil.

in Actione legis Aquil. venit etiam leuissima culpa, vt si Titius aggreditur te, & tu resistis, venit alius ad diuidendum vos, & tu resistens volens percutere 1/2 gressorem percussit mediatorum, teneris. gl. non minus, in additione, in §. 1. de lege Aquil.

Actio legis Aquiliz pœnalis est, quia æstimator quanti plurimi fuerit ab anno retro. §. his autem. eod.

in Actione legis Aquiliz non solum venit æstimator rei, sed etiam extra rem. §. illud. eod.

Actio legis Aquiliz non transit contra heredes, nisi ex damno locupletior factus sit. §. his autem. & ibi gl. 2. eod.

in Actione legis Aquiliz non solum ciuilem, sed etiam criminaliter potest intentari. §. liberum. eod.

Actio ex tertio capite legis Aquiliz datur pro omni alio damno, quam mortis illatione, & pro omni re, qua citra mortem damnum datum est, §. capite tertio. eod.

in Actione legis Aquiliz ex tertio capite venit æstimator non quanti in eo anno, sed quanti plurimi in diebus 30. proximis superuenient res, in qua damnum datum est. ibid.

in Actione legis Aquiliz ex tertio capite ita dolus, & culpa etiam leuissima venit, sicut in actione ex primo capite. ibid.

Actio legis Aquiliz directa datur cum damnum datum est de corpore in corpus, sed quando datur de non corpore in corpus, datur vtilis actio legis Aquiliz, & quando quis hominem alienum aut pecus ita includit, vt fame necaretur, aut pecus in tantum exaginat, vt præcipitaretur. §. si. & ibi gl. si. eod.

Actio in factum subsidiaria legis Aquiliz datur, quando damnum datum est ex non corpore in non corpus, vt si quis soluerit misericordia ductus alienum feruum compeditum vt fugeret. ibid.

Actio vtilis legis Aquiliz vbi habet locum, ibidem, & in factum locum habet, sed non e contra. d. gl. in add. marg.

Actio legis Aquiliz est mista pœnetoria rei, & pœne, quæ contra negantem datur in duplum, sed contra contententem in simplum. §. ex maleficiis. & ibi gl. in simplum, de actio.

Actio legis Aquiliz mista est ita, vt origine rei pœnetoria est, sed ex accidenti pœnalis, nam si negat reus, datur in duplum, vel si pluri fuerit res intra annum, §. ex maleficiis, in add. marg.

Actio legis Aquil. conuenitur reus si ante litem contestationem rem, quam a principio negauit, fateatur, ex sua confessione talis reus pœnam dupli cuius, item quando actori reus antequam probet, iuramentum detulit. ibid.

Actio legis Aquil. & legatorum piorum non solentur crescere per inficiationem, §. aduersus, Inst. de pœna tenent litig.

Actio Aquilia datur pro damno dato a libero homine, sed actio noxalis pro damno dato a feruo, & actio de pauperie pro damno dato a quadrupede, gl. in rub. Inst. si quad. rupes pauper, fecit.

Reliqua verbo, *Lex. 29.*
Reliqua verbo, Æstimator, Animal, Apes, Canes, Carrucarius, Conueniens, Currus, Damnum, Seruus, 149. 150. 151. Effundens, Equus, Equitare, Excusari, Fomes, Frumentum, Iugum, Incursum, Inficiamus, Laqueus, Lex. 23. Magister, Occidit, 1.

Actio legis Flauie publici iuris est gl. alius in leg. de libero homine exhib.

Actio legis Flauie datur aduersus eos, qui feruos persequuntur, vt à dominis fugiant, & qui hominem, quem sciunt esse liberum, emunt, vel vendunt, aut pro seruo tenent, & aduersus eos, qui feruum, seruamque, aut inuito, aut sciente domino celant, vt inquit, habent. d. l. 3. in additione marg.

Reliqua verbo, *Lex. 29.*

Actio ex locato, & sic ex contractu bonæ fidei non solum datur ad id, quod deuenit in contractu, id est, ad mercedem, sed etiam ad illud, quod nunquam partes cogitauerant, est tamen æquum venire, veluti ad recuperandum pretium rerum conductarum perditarum, quod solutum est domino. l. 2. & ibi gl. ex conducto, de conditione sine causa.

Actio ex conducto conductori cõpetit ferre, quando re, quæ cõduxit, frui ei nõ licet, vt quia possessio agri totius, vel partis nõ præstatur ei, aut via nõ reficitur, vel quod lege conductiois conuenit, nõ præstatur ei. l. ex conducto. 16. locati.

Actio ex conducto competit conductori ad id, quod in rem conductam impendit. gl. 1. ibid.

Actio locati quandoque datur ad hoc, vt locator liberetur a locatione, id est, si rei præstatione. l. si vno. 15. §. si. locati.

Actio ex conducto etiam ad heredes transit. l. fed addes. 19. §. si quis mulier. eod.

Actio locati conuenit cum actione furti, & legis Aquiliz, altera tamen illarum debet quæ esse contentus. l. si locatum. 4. eod.

Actio locati bonæ fidei est, & ideo in litem iuratur. l. si qui locauerit, 48. & ibi gl. si. locati.

Actio locati non habet locum in aduocato, neque in minore. gl. 1. in l. 1. C. de iur. iur.

Reliqua verbo, *Locatus, Conductus.*

Actio legis Aquiliz ex maleficiis, vt iniuriarum, furti etiam ipso iure tollitur per pactum. l. si tibi. §. quædam, de pactis.

Actio legis Aquiliz ex maleficiis, vt iniuriarum, furti, & etiam descendentes ex tunc

ACT

cunque prius. †. g.l.in l. quantum & l. quod autem, cum l. seq. eod.
 Actio quod metus causa non tenetur patronus, cum liberta, cum effect libi in 74
 g. mulier, §. eod.
 Actio quod metus causa recte conuincitur cum exceptione, quod metus causa. g.l.
 exceptio in l. 1. §. aut prator, de dolo malo.
 in Actio quod metus causa non debet designare, qui fecerit metum, sed in
 exceptione quod metus causa non debet dici, qui fecerit, nec cui fit factum.
 l. sed ex dolo §. 1. & ibi g.l. eius. eod.
 Actio quod metus causa datur etiam propter timorem infamiae, quae iuri habet
 effectum, l. uti quidem §. 1. quod metus causa. l.
 Actio quod metus causa locum habet, ubi est metus periculi instantis, non suspi-
 citandi c. 1. l. metum. g. eod.
 Actio quod metus causa habet locum, dum erant in fundo meo, si intrinsecus
 homines animati, qui me querebant, & ego fugi. ibi.
 Actio quod metus causa, vel interdictum unde vi, non habet locum, quando ego
 dum erant in fundo meo, vidi homines armatos, transientes per viam, & ego
 fugi. l. id.
 Actio quod metus causa, habet locum, cum hominibus armatis ingressis per
 vim compulsum patris, non possidere, & quasi sola viam conuenit, eis dimis-
 sit aliquid. g.l. videor. ibi.
 Actio quod metus causa habet locum, quando quis vi compulsum, succedit, ac re-
 cedit a possessione, sed ibi non codit a possessione, nec id solui fecerit, habet lo-
 cum inter. d. cum unde vi. ibi.
 Actio quod metus causa non conuenit cum interdicto unde vi, sed bene cum in-
 terdicto quod vi viam clam, d. l. metum in p. nec & §. 1.
 Actio quod metus causa habet locum, cum quis per vim possessionem tradi-
 dit. d. §. 1.
 Actio quod metus causa tenetur, si debitor, ad quem peruenit commodum ex
 metu g.l. operey d. l. metum. §. l. sed. l. et.
 Actio, & exceptio ex dicto quod metus causa oritur ex reb. vel negotiis perfe-
 ctis, & imperfectis. d. l. metum. §. sed quod prator.
 Actio quod metus causa est in rem scripta, & ideo datur contra omnes, ad quos
 commodum peruenit ex metu. d. l. metum §. 1. & ibi g.l. in rem.
 Actio quod metus causa relictoria est, & ideo omnia in pristinum statum
 reponit. d. §. si cum l. seq.
 Actio quod metus causa non tenetur, quod ex metu illate per alium, nisi qua-
 tenus ad eum peruenit. l. si quis alius. quod metus causa.
 Actio quod metus causa natura est, quod datur quando meretur circa metum
 passio, aliam enim non datur. l. sed & partus. §. si & ibi g.l. more. eod.
 Actio quod metus causa contra non reuertentem intra annum datur in qua-
 druplum eius rei, quae relictui debet. l. si cum exceptione. §. 1. eo.
 Actio quod metus causa contra reuertentem post annum datur in simplum
 causa cognita. d. l. item si cum exceptione. §. post annum.
 Actio quod metus causa datur post annum, quando alia non datur. ibi.
 Actio quod metus causa datur heredi, metum passio contra non reuertentem 170
 intra annum in quadruplum, post annum tamen competit petitio heredi-
 tatis. ibi.
 Actio quod metus causa datur successoribus, quia & rei perfectionem habent,
 quae ratio non est necessaria, licet fit probabilis. dicto §. post annum, & ibi
 g.l. & rei.
 Actio quod metus causa cum actione de dolo conuenit intra annum, ita quod
 via per alium tollitur, sed post annum non potest competere actio de dolo,
 quia tanto tempore finebatur, hodie tamen datur alia per biennium conti-
 nuum. g.l. esse debet, ibi & in d. l. item si cum exceptione §. cum, qui.
 Actio quod metus causa fit competat alicui, dolo debet probare, metum scilicet,
 sibi esse l. item, & ad metum inferentem commodum peruenisse. d. l. item si
 cum exceptione §. in h. e.
 Actio quod metus causa fit competat alicui, non tenetur ille probare, quos sibi
 metum intulerit, sed sufficit, quod probet metum in causa fuisse, ut alicui ac-
 ceptum pecuniam faceret, vel ita traderet. d. §. in hac actione.
 Actio quod metus causa tenetur ille, ad quem res peruenit ex causa lucrati-
 uae, vel onerosa, licet ipsa metum non intulerit, glo. l. item ibi.
 Actio quod metus causa cum arbitrio alicui, habet per licentia vique ad sen-
 tentiam data, si iudice relictorem non facere, quod si non reuertitur, condem-
 nantur in quadruplum. d. l. item si cum §. habet auctem.
 in Actio quod metus causa dote sententia fieri possunt, prima condemnatur
 ad restitutionem, & si non restituat iura tempus datur in sententia, condem-
 nantur in quadruplum, & sic dote sententia tenentur. †. g.l. etem. ibi.
 Actio quod metus causa arbitraria non definit esse, vnde re precepta adesten-
 rentiam in quadruplo condemnatur metum inferens. g.l. quadruplum, in d. §.
 hac auctem.
 Actio quod metus causa non tenetur ille, ad quem commodum peruenit ex
 metu, si rem non possidet. d. l. item si cum exceptione. §. aliquid.
 Actio quod metus causa tenetur bonae fidei emptor ab eo, qui intulit emens
 rem, vel alio modo causa lucratiua ad quem res peruenit. ibi.
 Actio quod metus causa tenetur merces inferens, etiam si ad alium res per-
 uenit, & etiam si cum exceptione §. sedus.
 Actio quod metus causa tenetur merces inferens, etiam si ad alium res per-
 uenit. d. l. item si cum exceptione §. sedus.
 Actio quod metus causa non est famosa, licet ex causa famosa descendat, & ira
 est in interdicto, & in condictione glo. teneri. in d. l. item si cum exceptione,
 §. cum qui.
 Actio quod metus causa quandoque datur contra bonae fidei possessorum. †. d.
 glo. teneri.
 Actio quod metus causa duplici respectu est arbitraria; primo, quia iuratur in
 iurem; secundo, quia illud fit iuramentum, quod est de clatatum per iuramentum in
 item, quadruplum g.l. certa quantitas, & g.l. quanti. in l. arbitrio, de dolo.
 Actio quod metus causa intra annum datur in quadruplum, sed post annum in
 simplum. g.l. in l. in l. negotia. 31. mandati.
 Actio quod metus causa, & ad exhibend. licet in rem videantur conceptae, v.
 C. a. ramon

cunque prius. †. g.l.in l. quantum & l. quod autem, cum l. seq. eod.
 Actio quod metus causa non tenetur patronus, cum liberta, cum effect libi in 74
 g. mulier, §. eod.
 Actio quod metus causa recte conuincitur cum exceptione, quod metus causa. g.l.
 exceptio in l. 1. §. aut prator, de dolo malo.
 in Actio quod metus causa non debet designare, qui fecerit metum, sed in
 exceptione quod metus causa non debet dici, qui fecerit, nec cui fit factum.
 l. sed ex dolo §. 1. & ibi g.l. eius. eod.
 Actio quod metus causa datur etiam propter timorem infamiae, quae iuri habet
 effectum, l. uti quidem §. 1. quod metus causa. l.
 Actio quod metus causa locum habet, ubi est metus periculi instantis, non suspi-
 citandi c. 1. l. metum. g. eod.
 Actio quod metus causa habet locum, dum erant in fundo meo, si intrinsecus
 homines animati, qui me querebant, & ego fugi. ibi.
 Actio quod metus causa, vel interdictum unde vi, non habet locum, quando ego
 dum erant in fundo meo, vidi homines armatos, transientes per viam, & ego
 fugi. l. id.
 Actio quod metus causa, habet locum, cum hominibus armatis ingressis per
 vim compulsum patris, non possidere, & quasi sola viam conuenit, eis dimittit
 ut aliquid videat. ibi.
 Actio quod metus causa habet locum, quando quis vi compulsum, succedit, ne re-
 cedat a possessione, sed ibi non codit i. exceptione, nisi sed solam faciat, habet lo-
 cum inter. d. cum unde vi. ibi.
 Actio quod metus causa non conuenit cum interdicto unde vi, sed bene cum in-
 terdicto quod vi vi clam, d. l. metum in p. nec & §. 1.
 Actio quod metus causa habet locum, cum quis per vim possessionem tradi-
 dit. d. §. 1.
 Actio quod metus causa tenetur, si debet, ad quem peruenit commodum ex
 metu. g.l. opere in d. l. metum. §. ibi. l. et.
 Actio, & exceptio ex dicto quod metus causa oritur ex reb. vel negotiis perfe-
 ctis, & imperfectis. d. l. metum. §. sed quod prator.
 Actio quod metus causa est in rem scripta, & ideo datur contra omnes, ad quos
 commodum peruenit ex metu. d. l. metum §. 1. & ibi g.l. in rem.
 Actio quod metus causa relictoria est, & ideo omnia in pristinum statum
 reponit. d. §. si cum l. seq.
 Actio quod metus causa non tenetur, quod ex metu illate per alium, nisi qua-
 terens ad quem peruenit. l. si quis alius. quod metus causa.
 Actio quod metus causa natura est, quod datur, quando meretur per circa metum
 passio, aliam enim non datur. l. sed & partus. §. si & ibi g.l. more. eod.
 Actio quod metus causa contra non reuertentem intra annum datur in qua-
 druplum eius rei, quae relictui debet. l. si cum exceptione. §. 1. eo.
 Actio quod metus causa contra reuertentem post annum datur in simplum
 causa cognita. d. l. item si cum exceptione. §. post annum.
 Actio quod metus causa datur post annum, quando alia non datur. ibi.
 Actio quod metus causa datur heredi, metum passio contra non reuertentem
 intra annum in quadruplum, post annum tamen competit petitio heredi-
 tatis. ibi. l.
 Actio quod metus causa datur successoribus, quia & rei perfectionem habent,
 quae ratio non est necessaria, licet fit probabilis. dicto §. post annum, & ibi
 g.l. & rei.
 Actio quod metus causa cum actione de dolo concurrat intra annum, ita quod
 via per aliam tollitur, sed post annum non potest competere actio de dolo,
 quia tanto tempore finebatur, hodie tamen datur alia per biennium conti-
 nuum. g.l. esse debet, ibi. & in d. l. item si cum exceptione §. cum, qui.
 Actio quod metus causa fit competat alicui, dolo debet probare, metum scilicet,
 sibi esse l. item, & ad metum inferentem commodum peruenisse. d. l. item si
 cum exceptione §. in h. e.
 Actio quod metus causa fit competat alicui, non tenetur ille probare, quos sibi
 metum intulerit, sed sufficit, quod probet metum in causa fuisse, ut alicui ac-
 ceptum pecuniam faceret, vel ita traderet. d. §. in hac actione.
 Actio quod metus causa tenetur ille, ad quem res peruenit ex causa lucrati-
 ua, vel onerosa, licet ipsa metum non intulerit, glo. l. item ibi.
 Actio quod metus causa cum arbitrio alicui, habet per licentia in vique ad sen-
 tentiam data, si iudice relictorem non facere, quod si non reuertitur, condem-
 nantur in quadruplum. d. l. item si cum §. habet auctem.
 in Actio quod metus causa dote sententia fieri possunt, prima condemnatur
 ad restitutionem, & si non restituat iura tempus datur in sententia, condem-
 nantur in quadruplum, & sic dote sententia tenentur. †. g. l. et. ibi.
 Actio quod metus causa arbitraria non definit esse, vnde re precepta adesten-
 rentiam in quadruplo condemnatur metum inferens, g.l. quadruplum, in d. §.
 hac autem.
 Actio quod metus causa non tenetur ille, ad quem commodum peruenit ex
 metu, si rem non possidet. d. l. item si cum exceptione. §. aliquid.
 Actio quod metus causa tenetur bonae fidei emptor ab eo, qui intulit emens
 rem, vel alio iure causa lucratiua ad quem res peruenit. ibi.
 Actio quod metus causa tenetur merces inferens, etiam si ad alium res per-
 uenit, & etiam si cum exceptione §. sedus.
 Actio quod metus causa tenetur merces inferens, etiam si ad alium res per-
 uenit, d. l. item si cum exceptione §. sedus.
 Actio quod metus causa non est famosa, licet ex causa famosa descendat, & ira
 est in interdicto, & in condictione glo. teneri in d. l. item si cum exceptione,
 §. cum qui.
 Actio quod metus causa quandoque datur contra bonae fidei possessorem. †. d.
 glo. teneri.
 Actio quod metus causa duplici respectu est arbitraria; primo, quia iuratur in
 iurem; secundo, quia illud iuramentum, quod est de clatatum per iuramentum in
 item, quadruplum g.l. certa quantitas, & g.l. quanti in l. arbitrio, de dolo.
 Actio quod metus causa intra annum datur in quadruplum, sed post annum in
 simplum. g.l. in l. in l. negotia. 31. mandati.
 Actio quod metus causa, & ad exhibend. licet in rem videantur conceptae, v.
 C. a. ramon

ACT

Actio neg. gest. datur aliter datur in heredem, quam in defunctum, nam curator ex leui culpa tenetur, non eius heres. glo. in heredem, in d. l. 3. §. hac autem actio, ff. cod.

Actio neg. gest. interdum solum datur in casu, in quo dolus, vel lata culpa adest. d. l. 3. §. interdum, ff. de neg. gest.

Actio neg. gest. communicatur datur pro leui culpa, quandoque pro leuissima, quandoque pro casu gl. negotii, ibid.

Actio neg. gest. datur etiam ex n. cessitate, vera, vel putativa contra gestorem. d. l. 3. §. hac actio.

Actio neg. gest. datur contra cum, qui gestit negotia, credens se procuratorem, cum non esset, non tamen datur contra cum, qui gestit negotia, credens se tutorem, cum non esset, gl. vel necessitatis, ibid.

Actio neg. gest. cessat, ubi datur actio mandati, tutela, vel alia, ibid.

Actio neg. gest. contra dominum oriri non impedit mandatum verum, vel putativum. Tit. d. l. 3. §. fi. ibid. gl. si cum propoluisse.

Actio neg. gest. competit tantum ei, qui putans se habere mandatum, gestit negotia alicuius, vel pro eo fideliter. l. item si, cod.

Actio neg. gest. cum sit in actum contra sempronium, quando ego putans gestum in actum sit peccatum contra sempronium, ibid.

Actio neg. gest. competit contra tutorem vel eum, ad quem spectat negotium curatorem, solum non. non. n. p. cit. in actionem contra pupillum, vel eum, ad quem negotium pertinet, et pupilli, cod.

Actio neg. gest. quatenus negotium spectat ad gerentem, non oritur, sed bene, quam in iudicem ad alium. d. l. pupilli §. si quis ita.

Actio neg. gest. nasci non impedit error in persona gestoris. d. l. si pupilli §. si quis ita.

Actio neg. gest. competit contra cum, ad quem negotium verè spectat, non inspecta fidei opinione generis. d. l. si pupilli §. fed. & si hominis.

Actio neg. gest. in eo, quod est nostrum, ex ratificatione oritur, non ex pristina exactione, sed in actione pro socio, & tutela, quæ ex veteri contractu oriuntur, vel quæ demum finitæ tutela, vel societate, gl. negotium, in d. l. si pupilli §. si quis ita.

Actio neg. gest. bonæ fidei est, gl. in l. in qua tantum, de neg. gest. & gl. iudic. in l. qui sine, de neg. gest.

In Actio neg. gest. directa, & contraria habetur ratio usurum. l. atquin natura, §. p. cod.

Actio neg. gest. durante gestione datur contra gestorem, & competit quoad naturam, gl. ei obligat in l. nam & senius, §. l. de neg. gest.

Actio neg. gest. vilis, quæ contra furiosum curatorem datur, datur etiam durante gestione contra curatorem, ibid.

Actio neg. gest. vilis, quæ contra curatorem impuberis datur, durante administratione, non datur contra curatorem pro tota administratione, sed bene pro aliqua specie, vel facta, ibid.

Actio neg. gest. habet locum, ubiunque locum habet actio in rem verso, sed non contra, gl. in l. si l. iure hereditaria, eo.

Actio neg. gest. antequam solvat, agit quis eo, pro eo, qui est obligatus, l. si quis, in d. l. iudic. cod.

Actio neg. gest. cessat, quando expensæ sunt factæ ratione pietatis, vel affectione paternæ, vel domesticæ, vel ratione obsequii, vel prohibitionis gl. fi. in l. N. n. senius. cod. & gl. fi. in l. si paternæ, eo.

Actio neg. gest. datur inter patrem, & filium emancipatum. l. l. iuris contestatæ. §. fi. de neg. gest.

In Actio neg. gest. veniunt usuræ, & habetur ratio culpæ, non casus fortuiti. d. l. l. iuris contestatæ, §. l.

Actio neg. gest. illi datur, cuius interest hoc iudicio expirare, nec refert directa, an vili quis agat, vel conuictus, l. actio, §. 27. cod.

Inter actionem neg. gest. directam, id est, solennem, & vilem, id est, quæ sine solennitate datur, non est hodie differentia, quia omnes hodie extra ordinem iuris, id est, extra antiquam solennitatem, proponuntur, gl. off. l. ibid.

Actio neg. gest. directa, & vilis differunt, vt qui putat se tutorem, vel curatorem, etiam de gerendis tenetur, locus tamen est in gestore, item heres curatoris non tenetur, nisi de dolo, & lata culpa defuncti, nisi lite contestata, sicut in herede gestoris, §. d. l. i.

Actio neg. gest. directa, & vilis non differunt quoad hoc, vt tantum consequatur per viam, quantum per aliam, quando competit differunt tamen quoad nascendum actionem, quia non toties datur vna, quoties alia, ibid.

Actio neg. gest. directa, & vilis eiusdem potestatis sunt, eundemque effectum habent, d. l. actio.

In Actio neg. gest. venit, quod in re communi quis facit, non ex necessitate communis, l. si communes, §. 2. de eo, cod.

In Actio neg. gest. non venit factum affectione paternæ, l. i. si, qui amicitia, de neg. gest.

Actio neg. gest. post prohibitionem cessat, gl. imitari, in l. si quis, §. 1. §. idem Labaco, de religio.

Actio neg. gest. cessat, ubi datur contra curatorem, gl. in tub. de tutela, & rationibus dicit.

Actio neg. gest. competit furioso contra curatorem, etiam dum gerit negotia, sed tutela actio non datur contra tutorem adhuc admittente tantum, l. 4. de tutela.

Actio neg. gest. pro generali ratione reddenda contra curatorem adulti non potest agi, nisi officio cure finito, §. gl. ibid.

Actio neg. gest. naturas potest esse in suspensio, interim dum dominus ratum habeat, & sic ex voluntate vnius potest pendere, sed ex quo est nata, non potest tolli vnius voluntate, gl. si in idipsum, §. 2. §. de solutio.

Actio neg. gest. vilis concurret cum actione familie erex. vel communi diuid. eo casu, quando ratio potest negotium pro parte expediri. gl. eandem, in l. 3. C. de neg. gest.

Actio neg. gest. oritur ex ratificatione, non ex prima gestione vel actione, quando ratificatione negotium est nostrum, gl. fin. l. si pecunia, C. cod.

Actio neg. gest. vt competit mulieri, vel alicui, non requiritur quod sit gestum

contemplatione eiusdem mulieris, gl. l. si mandatum, §. 14. Cod. cod. m.

Actio neg. gest. directa directio dicitur respectu gestoris spontanei, directa vili-ter dicitur respectu gestoris ex necessitate, veluti in curatore, velius herede gl. 1. & 2. in l. curatoris. C. cod.

Actio neg. gest. directa tum etiam vilis dicitur respectu domini negotiorum, ib.

Actio neg. gest. directa datur domino, contraria vero datur gestori, d. gl. 1. 2. ib.

Actio neg. gest. allia dicitur directa, quæ datur ex verbis & mente legis, alia dicitur vilis, quæ tantum datur ex mente legis, ibid.

Actio neg. gest. directam habet dominus in duobus primis casibus editis, 163 viliem vero in tertio adiecto. A. l. C. d. gl. 2.

Actio neg. gestorum directa, vel vili, per nomen refertur ad actiones, siue domini siue gestoris, ogm, sed si dicitur per aduerbium, veluti directio, vel vili-ter, refertur ad rem, ibid.

Actio neg. gest. directam habet gestor spontaneus, gestor autem ex necessitate habet viliem cum in eo verba edicti deficiant, quia edictum loquitur tantum in gestore spontaneo, ibid.

Actio neg. gest. regulariter datur in personam, quandoque dari potest in rem, gl. 1. in l. negotii, §. 23. C. de neg. gest.

Actio neg. gest. contrariam tollis prohibizio domini in his, quæ post prohibitionem geruntur, sicut in his quæ post prohibitionem gesta sunt. l. i. eo.

Actio neg. gest. natura sua currit usque ad 50. annos, gl. fi. ibid.

Actio neg. gest. vilis & non directa datur contra dominum, qui contractum factum a libero ratum habuit, vel illi condactus versus sit in rem domini, l. i. ei, qui seruo §. 1. & ibi gl. fi. quod cum eo, qui in alien.

Actio neg. gest. non concurret cum actione tutela, §. gl. fi. in l. 1. 2. C. de test. tut. Reliqua verbo, Gerens, Mandatum, 2. Negotium, 11. 12. Pupilli, 12. Curator, 13. 14. 15. 16. 17.

Actio noxalis datur contra dominum pro delicto serui commissio ignorante 164 domino l. 1. si ex noxali causa.

Actio noxalis datur ex dolo serui, quando dominus non habet peculium serui, vel ex dolo nihil ad eum peruenit, l. quod si minor, §. si serus de minor.

In Actio noxali ad aliud agitur, & aliud consequitur, gl. aut noxali ibi.

Actio noxalis datur pro maleficio, sed non pro debito, gl. mitti in l. i. tutela, §. pe. de capitis dimi.

Actio noxalis datur ex quasi maleficio §. gl. duntaxat, in l. 1. §. seruos, manz, capto.

Actio noxalis sequitur possessorem. l. 1. §. & cum esset, si quadrupes pauper.

Actio noxalis vel Aquila pro reb. nominatis non datur, nisi in vno casu, gl. nō esse, in l. quemadmodum, §. 9. §. finis, ad leg. Aquil.

Actiones noxales appellantur, quæ non ex contractu, sed ex noxia atque maleficio seruum aduersus dominos instituantur. l. 1. de noxalib.

Actionum noxalium vis, atque potestas est, vt si damnati fuerint domini, liceat eis deditione ipsius corporis, quod deliquit, euntate litis estimationem, ibid.

Actio noxalis personalis est habens formam realem, quia illa datur contra quemlibet possidentem, sicut in rem actio, gl. amplus, in l. 4. §. fin. cod.

Actio noxalis, & actio in solidum datur contra dominum pro damno dato a seruo suo illo sciente & non prohibente, vna tamen exacta poena, quam actor elegit, altera tollitur. d. l. 4. §. cum dominus.

Actione noxali conueniens si fuerit emptor serui, & in solidum ab eo est exacta, venditor non potest iam conueniri ex serui delicto, etiam domino venditore, sciente commissio. ibid.

Actio noxalis non solum aduersus bonæ fidei, sed etiam aduersus malæ fidei 165 possessores datur, l. non solum, §. 13. de noxalib.

Actio noxalis agn. datur pro homine libero contra bona, vel mala fide possidentem liberum pro seruo, gl. off. l. 1. ibid. & l. apud antiquos, §. 2. C. de furis.

Actiones noxales pro delictis delictis habentes si plures fuerint ei, qui prius ad sententiam peruenit, datur seruo pro noxa non ei, qui prius egit, & dominus dando seruum pro noxa prius obtemperat sententiam non tenetur alius, l. si quis, §. 14. de noxalib.

Actio noxalis sequitur capti. l. qui ex plurib. 10. cod.

Actio noxalis habet locum aduersus eum, qui dolo fecit, quominus in potestate haberet seruum, qui dampnum dedit, veluti quia illi seruo fugam mādauit, & etiam contra eum, qui corpi possidere, sed vno electo ab actore, alter liberatur. l. de illo. 24. cum duabus seq. epdm.

Actio noxalis personalis est, licet in quibusdam habeat naturam realem, sicut est in actione quod metus causa, gl. summo, ubi dicitur in l. electio §. 6. cod.

Actiones noxales perpetuæ sunt, quando descendunt ex ea, quæ est perpetua, at huiusmodi sunt annales, si in locum annuum succedant, vt in bonorum raptorum, §. pe. §. fi. & ibi gl. perpetuæ, de noxali.

Actio noxalis tamdiu locum habet, quamdiu quis serui dandi facultatem habet, d. §. fi.

Actio noxalis datur heredibus & in heredem, sed non iure successione, sed iure dominij ferui, ibid.

Actio noxalis cessat in filio delinquente, sed non in seruo, glo. dandum, in additione in l. 3. §. fi. de actione rerum amot.

Actio noxali quantitas est in obligatione, & noxæ deditio est in solutione, l. miles. §. 6. §. 1. de re iudic.

Actio noxalis exstinguitur propter naturam, renascitur tamen illa captiuo 166 reuerfo. l. si, cum quis, §. 41. §. fi. de furis.

Actio noxalis pro priuato tantum crimine solet dari, quæ cessat, quando seruus habitat, vel ædificat in sepulcro alieno. l. 3. §. final. de sepulc. violat.

Actiones omnes noxales sunt personales in rem scriptæ, quia contra quemlibet possidentem, seruum dantur. §. repro. gl. confines, & ibi add. in §. quedam actiones, de actio.

Actio noxalis datur in dominum ex maleficiis seruorum, vt si domino ignorante, vel prohibere non valente, furum fecerint, aut bona raperint, aut dampnum dederint, aut iniuriam commiserint, ita tamen quod domino damnato ea actione permittitur, aut litis estimationem solvere, aut ipsum seruum pro noxa dare, in princip. Inst. de noxali actio.

Actiones noxales quædam sunt ciuiles, veluti furti non manifesti, & actio damni & iniuriæ

& iniuria ex lege Aquilia, quædam prætoriar, vt iniuriarum, vi bonorum raptorum, sunt autem, & ibi gl. 1. de noxali actione.

Actio omnis noxalis sequitur caput, & ita si seruus noxiam commisit, quamdiu est in potestate, tecum est actio, sed si in alterius potestatem peruenierit, cum illo incipit actio, & si manus missus fuerit, directio tenetur ipse, & extinguatur noxa deditio. L. omnis autem, eod. c.

Actio noxali potest agi contra dominum pro damno, quod liber homo dedit, postea is effectus, sit seruus domini conueniatur. ibid.

Actio noxalis in seruus tantummodo proponuntur. §. si eod.

Actio noxalis etiam in filiosfamil. olim autem ius digestorum proponebatur, sed hodie hoc correctum est. d. §. si de noxalib. actio.

Actio noxalis de pauperie datur pro damno dato a quadrupede mansueta contra naturam sui generis, & tunc prodita est illa ex lege 12. tab. in princ. Infit. si quadrupes pauperiem.

Reliqua verbo, Dominus. 1. 1. 2. Seruus. 149. 150. 151. Noxalis. Perior.

167 ACTIO oneris aduersi non habet locum in re, quæ remanet locatoris, & cum alia actione non conueniatur. l. in nauem, 3. locati.

Actio oneris aduersi est proprium nomen actionis. §. gl. oneris. ibid.

Actio oneris aduersi non est idem, quod locati, quia si esset, competere cum actione furti, vel alia, quod non est verum, ibi.

Actio oneris aduersi habet locum, quoties onus alienum dolo, vel culpa submergitur. ibid.

Actio oneris aduersi dicitur ab aduersitate, vel dicitur oneris aduersi, & non aduersi, ab aucto, auctis, id est, remoueo, & habet locum, cum conductor recipit in se periculum, & postea res perijt, vt fit plerumque. ibid.

Actio oneris aduersi hodie locum non habet, sed semper habet locum actio locati, propter culpam conductoris, vel propter factum, aut eius delictum. gl. oneris, & gl. superius cum ibid.

Reliqua verbo, Auctisane. Seruitus. 42. 43.

ACTIO non nascitur ex pacto nudo donationis, sed propter pactum nascitur actio ex donatione. glof. l. in l. naturales. de actio. obligatio.

Reliqua verbo, Pactum. 19. v. que 23.

168 ACTIO de pastu pecorum non habet locum, quando fructus mei, qui cadunt in alieno, depascuntur, sed recurritur ad actionem in factum. l. si seruandam. §. si de præterp. verbis.

Actio de pastu pecoris est proprium nomen actionis, quæ habet locum, cum in tuo glandem tuam meo pecore depasco, sed si mea pecora in tuo glandem tuas pastu fuerint, sine mea immisione, habet locum de pauperie actio. gl. pastu, ibi.

Actio de pastu pecoris habet locum, quando in tuo meo pecore in tuo tuam glandem depasco, sed si in meo cecidisset, quia tunc in factum datur actio, & vitis aquila. glof. fin. in l. fin. Cod. ad leg. Aquil.

Reliqua verbo, Pastus, Pecus.

169 ACTIO de pauperie non datur, quando animal alicuius per dolum commissum ab alio damnum dedit, quia culpa in hoc deprehenditur. gl. debere, in l. 1. & eleganter. §. si quadrupes de dolo.

Actio de pauperie descendit ex leg. 12. tab. quæ competit si animal tuum pauperiem, id est, damnum dederit. l. 1. si quadrupes pauperiem.

Actio de pauperie venit illud animal, quod noxiam commisit, aut æstimatione noxiæ. ibid.

Actio de pauperie aduersus quadrupedes pertinet, si damnum dederint. ibid.

Actio de pauperie, vel in factum de pauperie directa pro quadrupede dante noxiam, vitis verò datur pro bipede. gl. ibi.

Actio de pauperie directa, vel vitis cessat in feris. ibid.

in Actione de pauperie damnum tantum est in obligatione, sicut in feris delinquens dicitur, licet vi subalternatione aliquid debetur, vtrumque fit in obligatione gl. offerri. ibid.

Actio de pauperie non est ex maleficio, vel quasi, vel ex contractu, vel quasi, sed est datua a lege propter pauperiem. ibid.

170 ACTIO de pauperie non habet locum, si quadrupes propter loci asperitatem, & sic culpa ducentis, vel propter culpam mulionis, aut propter onus plus iusto impositum damnum dederit alicui, sed tunc actio iniuriæ datur. d. l. 1. §. ait prætor.

Actio de pauperie directa cessat quando quadrupes secundum naturam sui generis, quia crudele est, damnum dederit, vitis tamen de pauperie recte datur. gl. feritate. ibid.

Actio de pauperie directa habet locum, si bos cornu petere solitus, perierit, aut mula propter nimiam propriam crudelitatem damnum dederit. d. §. ait prætor.

Actio de pauperie locum non habet, si canis cum duccret ab aliquo alpercare sua euasit, atque damnum dedit, si continerit ab aliquo non forti, nec nimium debili potuit, vel si per eum locum duci non debuit, ducentis tamen tenetur lege Aquilia. d. leg. 1. §. sed & si canis.

Actio de pauperie generaliter locum habet, quoties contra naturam sui generis quadrupes a se mota, non ab alio mota, culpabiliter pauperiem dedit. dict. §. sed & si canis, & ibi gloss. naturam, & in §. ait prætor.

Actio de pauperie cessat si equus dolore concitatus calcem petierit, equum tamen percussit, aut vulnerans in factum tenetur, sed non lege Aquilia. d. §. sed & si canis, & ibi gl. naturam.

Actio de pauperie locum habet, quando quis equum permulsi, vel palpatu est, & calcem eius percussit equus. ibid.

Actio de pauperie locum habet, quando quadrupes aliam concitauerit, vt pauperiem dederit suæ corpore suo, siue per aliam rem, quam tetigit, d. l. 1. §. siue autem, & ibi gl. ait.

Actio de pauperie directa locum non habet in bestiis propter naturalem feritatem, sed vitis sic, dict. l. 1. §. in bestiis, & ibi gl. locum non habet.

171 ACTIO de pauperie non potest conueniri quondam dominus vrsi, qui aufugerat ab eo, & si damnum dedit, d. §. in bestis.

Actio de pauperie pro noxa datur aduersus dominum, cuius nunc est quadrupes, non aduersus dominum, cuius tunc, cum noceret, erat quadrupes. d. l. 1. §. & cum etiam.

Actio de pauperie extinguitur, si animal, quod damnum dedit ante iuram con-

testat, decesserit sine mora, vel dolo domini eius, si tunc sit post iuram contestationem decesserit, quia tunc non iuratur, maxime quando ex eius morte habet contra alium actionem legis Aquiliae. d. §. & cum etiam, & ibi glo. ante iuris, & gl. extincta.

in Actione de pauperie animi, quod dedit damnum, debet dari iurium pro noxa, sed si mortuum sit illud, nullo modo agitur, neque expedit dari. d. §. & cum & ibi gl. viam.

Actio de pauperie, vel noxalis datur in solidum aduersus singulos, quando animal, quod dedit damnum, erat communis. d. §. & cum etiam.

in Actione de pauperie interdum non venit noxa deditio, sed venit solutio totius damni, veluti si interrogatus in iure, an quadrupes, quæ damnum dedit, esset sua, & respondit non eius, si constiterit eius, esse in solidum condendatur. ibi.

Actio de pauperie datur heredi, ceterisque successioribus, & etiam in heredes, ceterisque successores non iure successioribus, sed ex eo, quod ad eos peruenit, & domini animalis facti sunt, dict. leg. 1. §. fin. si quadrup.

Actio de pauperie non solum domino fed etiam ei, cuius interest, competit, veluti fulloni, si in vestimentis ei damnum dedit animal, & idem in commodatario, l. 2. eod.

Actio de pauperie directa non datur ei, qui terrore magistratus fugiens intrauit in locum quandam, vbi a cane fu. occe ligato laesus est, vitis tamen recte datur contra dominum canis, sicut & datur pro vicio ligato, sed pro cane, vel vicio non ligato datur directa. l. 2. §. si & ibi gl. si si quadrupes pauper.

Actio de pauperie potest agi etiam liberarum personarum nomine, vt si quadrupes vulnerauerit liberum hominem, agitur dicta actio pro impensis in curatione factis, & pro operis amissis, & quas amissus est inutilis factus. l. 3. eod.

Actio de pauperie vitis datur etiam pro pauperie, vel damno dato a bipede animali. l. 4. & ibi gl. 1. eod.

Actio vitis noxalis de pauperie datur pro damno dato ab animali bipede, gl. 1. in princ. Infit. si quadrupes pauper.

Reliqua verbo, Animal, Aries, Bos, Damnum, 13.

ACTIO de peculio non datur, nisi in quantum peculium est locupletatum. gl. cogendus, in l. si. C. de aleæ lusu, & aleæ.

in Actione de peculio solum cadit obligatio ciuili, non autem naturalis gl. i. veritatem. sed Azio. in l. frater, veritatem. §. extraneæ de conditione indebiti.

Actio de peculio potest agi cum emptore, si qui negotiorum libi in re peccat, tributarius tamen non potest agi, leg. de peculio, de tributaria.

Actio de peculio agere consilium est, quam agere tributaria, leg. pen. eod.

Actio de peculio non datur contra dolum, vel patrem ex contractu ferui, & non vitis, vt grauius patet, vel dominus in vno, in alio releuetur, scilicet cum non restituitur ob lesam minorem, vel seruum, ne teneatur ultra quam locupletis sit redditum. leg. 1. §. 1. & ibi add. marg. de peculio.

Actio de peculio ex contractu ferui, vel filii, minoris contra dominum vel patrem non datur ad omne ius, in quo locupletatus est peculium, quia patet vel dominus potest deducere sibi debitum. ibidem.

Actio de peculio datur contra dominum ex contractu ferui proprii, vel communis, vel bona fide seruientis, siue liber sit, siue seruus alienus. d. l. 1. §. fin.

Actio de peculio, de in rem versio, & quod ius prætoriar, & honoraria est, l. 1. & ibi gl. 2. de peculio, & gl. 4. in l. ei, qui feruo, C. quod ei eo, qui in aliena.

Actio de peculio ex contractu ferui vtriusq. datur in eum, cuius est vniuersus, vel vitis, non in solidum, sed quatenus est peculium, d. l. 2. & ibi gl. 1.

Actio de peculio natura est, cum habeat præexistente materiam ad naturitatem. §. l. 3. & ibi add. marg. de peculio.

Actio de peculio personalis est, cum ei fideiusor accedat, qui non accedit, nisi obligatio. ibid.

Actio de peculio datur ex contractu ferui, etiam si in nullius potestate sit is, cui quæsum sit, veluti si cum seruo hereditario ante aditam hereditatem contractum sit. d. l. 3.

Actio de peculio datur ex contractu ferui, qui secundo, vel tertio gradu substitutus fuit, & deliberatibus primis hereditibus cum eo contractum fuit, & mox repudiatis illis, ipse liber, & heres factus sit, dict. leg. 3.

Actio de peculio ex contractu ferui datur etiam contra impuberes dominos, nec infantes tutoris auctoritas, cum quando contrahit seruus, non videatur impubes contrahere, d. l. 3. §. parui.

Actio de peculio potest dari ex contractu ferui contra furiosum curatorem ibi.

Actio de peculio non est proprium nomen actionis, sed est adiectio, quia datur ex contractu si, vel ferui cum adiectione de peculio, §. gloss. mandati, & ibi add. marg. in d. l. 3. §. si filiusfamil. & glo. de posuit, in l. & ancillarum, eod.

Actio de peculio, in d. l. 3. §. fin. verum amotum.

Actio de peculio si incidat in contractum bonæ fidei, filij contractus bonæ fidei est, alioquin stricti iuris. d. gl. mandati, in add. marg. ibi.

Actio de peculio contra patrem vel dominum non datur ex furto, vel maleficio siu famul. vel ferui, nisi in quantum locupletatum est peculium, d. l. 3. §. pe. eod.

in Actione de peculio ita incipit tur libellus, ego creditor conuenio domino ex contractu ferui, qui mihi decem promissit, vt mihi rationem de eo faciat, vel mihi satisfaciatur secundum vires peculij, glo. vendicabit, in l. 1. §. 1. si pars hereditatis.

Actio de peculio ex delicto non datur, nisi quatenus peculium locupletatus est factum. gl. deducitur, & ibi add. marg. in l. peculium. 10. §. siue autem de peculio.

Actio de peculio, & deductio similis est, sed non per omnia, quia deductio fit ad dominum, etiam si ex maleficio debeat, sed secus est in actione de peculio, gl. deductio, in l. si noxalis, §. pen. eod.

Actio de peculio datur contra dominum, vel patrem ex contractu ancillarum, vel filiarum, maxime si qua earum sit facinorosa, vel trex, aut aliud datur etiam actio depositi, vel commodati, vel quæd iussum, vel de in rem versio quando iussum patris, vel domini, contractum est, vel in eius rem vel sum sit. l. & ancillarum, eod.

ACT

ACT

[illegible]

INDEX.

hereditatis petrio, ibid.
Actio in rem non datur venditori contra emptorem, qui personaliter ei est obligatus, l. 1. C. de act. empt.
Actio in rem datur ex pacto nudo favore alimentorum, & Ecclesie, gl. 1. in l. 1. C. de don. que sub modo.
Actio in rem, vel venditio aliquo respectu potest dici personalis, vt quia non 19
datur heredi, l. 1. C. de act. empt.
in Actione in rem ex parte actoris debet interuenire vnus ex quatuor, scilicet dominium adrem, vtile, vel quasi, vel ius in re, sed ex parte rei possessor, vel quasi possessor, vt quia dolo defecit possidere, gl. possidat, & ibi ad marg. ibi.
Actiones in rem dicuntur, quia dantur occasione directi domini, vtilis, vel quasi def personales dicuntur, quia non recedunt a persona obligantis, vel heredis eius, cuius eadem est persona iuris interpretatione, ibi enim, & ibi addunt.
Actio in rem potest dari possidenti pro reb. corporalib. acquir. Infr. de actio.
Actio in rem, que datur contra eum, qui dolo defecit possidere, dicitur ciuilis inintentione, sed extensione dicitur pratoria, gl. 1. & ibi ad. in l. 1. sed infr. de lictis, Infr. eo.
Actiones in rem pratorie sunt scilicet Publiciana, Reuocatoria, Seruiana, & quasi Seruiana, item dux preiudicialis in rem, & illa, que datur superius 119, quando quis ad non modicum tempus conduct, & illa, actio in rem, que datur in rem padio, item bonorum possessoria hereditatis petio, que datur ei, qui succedit per pronotum, item fideicommissaria hereditatis petio, quod autem ei, qui per Trebel. restituta est hereditas, gl. maxime, in §. item seruiana, de act.
Reliqua verbo, Agens, l. 2. Dolo, 23. Res vendicatio, Publiciana, & infra 212. Donantia.
A C T I O N E S, que habent rei perfectionem quandoque non dantur heredi- 19
bus, glo. & rei habet, in l. item si cum exceptione, §. pot. annuum, quod metus cauti.
Actiones que tam sunt inuente rei perfectione gratia, quamdam penam perfectione gratia, quamdam misit, §. 1. q. 1. 1. Infr. de act.
Actiones, que non habent rei perfectionem, quandoque dantur hereditibus, vt ex malicio, ibid.
Actio rei petitoria non tollitur, per penalem, sed contra, sed persecutoria per aliam persecutoria recte tollitur, l. si pro fure, §. 1. & ibi gl. vindicationem, de condic. l. 1.
Actiones dux rei persecutorie quando vni competunt, causa exactione, per vnā altera remittenda est, quod tollit in vniū eius, qui noli certificare aduersarium qualiter possedit, contra quem datur dux interdici, gl. contentis, in l. 3. §. finium, capsones.
Actio rei persecutoria extra actionem penalis est, 1. ancilla, l. 2. C. de furis.
Reliqua verbo, Persecutio, & infra 211.
A C T I O N E S misit dantur illis, que competunt in rem, & in personam, gl. fina, in l. actiones, verbo, §. fina, de actio, & ibi bigation.
Actiones misit dicuntur etiam illa, quibus vtique est actio, vt puta finium re- gual. famelic. ecclesie. communi diu. interdici vti possiditis, & verbis, d. §. fi. & gl. in l. 3. C. in quib. caus. cessat long. temp. praes. & glo. finium regundo- rum, in l. 1. §. 1. C. de anni ex. pte.
Actiones misit comprehenduntur ita actionibus in rem, & in personam, gl. 1. in l. actionum, eod. & gl. in l. 3. C. ex quib. caus. cessat longi.
Actiones misit durant 30. an. gl. fin. l. 3. C. in quib. caus. cessat longi temp.
Actiones misit dicuntur famelicis & communi diu. & durant 30. ann. siue & alie misit, ibid.
Actiones misit non faciunt speciem actionum de per se quia reales sunt quando agitur ad rem, & personales quando agitur ad personale: praestationes, etiam si nulla agatur ad rem, & ad personam, gl. summa, & ibi ad fin. §. actionum, de actio.
Actiones omnes vbi res, & aliquid pro pena petunt, dicuntur misit, gl. pro pena, & ex nalcitibus, de actio.
Actio vna impossibile est, quod ita misit in rem & in personam, quia species differentes non cadunt in vnu indiuiduo, & quod vna persona fit homo, & asinus, vere tamen potest esse, quod vna actio fit in rem, & habeat quamdam personam, et praestationes, gl. sum. ex ad. in l. sed & gl. 2. §. petio, de peti- tioe heredit.
A C T I O in permutatione ex pacto nulla re sequuta nulli competit, nisi inten- 19
nerit stipulatio, l. 3. C. de rerum permut.
Actio in permutatione oritur ex pacto nudo re sequuta, & tradita, non tamen ex ipia traditione, gl. 3. ibid.
Actio ex permutatione nascitur re demum sequuta ab altera parte, & tunc non ex traditione re sed ex pacto dudum apposto nascitur, gl. ex permutatione, in §. actionum, de actio.
Reliqua verbo, Permutatio.
A C T I O petitionis hereditaria vna est, fure proponatur pro tota hereditate, fure pro eius parte, gl. 1. in l. 1. C. pars heredit. petatur.
Actio petitionis hereditatis censualialis ciuilis est, sed improprie quandoque datur pratoria ex eo, quod prator super eo locutus est, vere tamen non est pratoria, ibid.
Actio petitionis hereditatis idem pluries potest intentari, quia licet illi natura sit vniuersalis, sed non effectu semper, quia pro vna re potest intentari, & idem pluries potest intentari, gl. non potest, in l. si sita §. famelic. famelicis.
Actio petitionis hereditatis ciuilis est, potest in rem, & C. & censualitatis di- citur, gl. 1. in l. sed infra Infr. de actio.
Actio petitionis hereditatis non est misit, sed realis, §. reprob. gl. tam in rem in additione, ibid. & reprobatur, gl. confines, addit, in §. quendam actiones. Infr. eod.
Reliqua verbo, Petio, §. 7. 8. Hereditas, 17. 18. Infr. num. 2.
A C T I O pignoratitia re tantum interueniente contrahitur, hypothecaria vero etiam re non interueniente, gl. actio, in l. si tibi, §. de pignore, de pactis.
Actio pignoratitia, licet quandoque non datur, datur tamen retento, l. 1. & ibi gl. diffusius, de pignori.
Actio pignoratitia potest dari, vbi etiam constat non teneri pignus, gl. in l. si quae conductionis, 2. C. de locato.

ACT²

hereditatis petitiō, ibid.
Actio in rem datur venditori contra emptorem, qui personaliter ei est obligatus, l. i. c. de act. empt.
Actio in rem datur ex pacto nudo fauore alimentorum, & Ecclesie, gl. i. in l. i. c. de don. quod sub modo.
Actio in rem, vel vindicatio aliquo respectu potest dici personalis, vt quia non 192
 datur heredi, l. iis solis, & ibi gl. i. c. de reuoc. don.
Actio in rem datur ex parte actoris debet interuenire vnum ex quatuor, scilicet dominium directum, vel tale, vel quasi, vel in re, sed ex parte rei possit, vel quasi possit, quia dolo debeat possidere, l. gl. possidat, & ibi ad marg. ibi.
Actio in rem datur, quia datur occasione directi domini, vtilis, vel quasi, sed personales dicuntur, quia non recedunt a persona obligati, vel heredis eius, cuius eadem est persona iuris interpretationis, gl. enim, & ibi addidit.
Actio in rem potest dari possident pro reb. corp. aliis, & equis, Instit. de actio.
Actio in rem, que datur contra eum, qui non debet possidere, dicitur ciuilis inuentione, sed extensioe dicitur pratoria, l. j. gl. i. & ibi ad. in §. sed fidei, Instit. de rei. co.
Actio in rem pratoriæ sunt scilicet Publiciana, Reuocatoria, Seruiana, & quasi Seruiana, item dux praeiudicialis in rem, & illa, que datur superficialis, quando quis ad non modum tempus condidit, & illa, actio in rem, que datur in rem pactio, item bonorum possessionis hereditatis petitiō, que datur ei, qui succedet per praxorem, item fidei commissaria hereditatis petitiō, quæ datur ei, qui per Trebel. restituta est hereditas, gl. maxime, in §. item sciantia, de act.
Reliqua verbo, Agnus, l. i. d. d. l. i. Res vendicatio, Publiciana, gl. infra d. 212. Denuntiatio.
Actio in rem, que habent rei perfectionem quandoque non datur heredi: 192
 vbi, gl. f. & rei habet, in l. item si eam exceptione, §. post annum, quod metus calt.
Actione, que tam finit inuenit rei persequenti gratia, quandam penam persequentiæ, quia, quamdam misse, §. i. q. i. et, Instit. de act.
Actione, que non abest rei persequenti, item fidei commissaria datur heredi, vbi, vt male inuenit, ibid.
Actio rei perfectionis non tollitur per pœnam, nec contra, sed persecutoria per aliam persequentiæ actio tollitur, si pro fure, §. i. & ibi gl. vindicationem, de conduct. l. i.
Actione datur rei persecutorie quando viu compentat, scilicet exactione, per vnâ altera remittenda est, quod fallit in odium eius, qui noluit certificare aduersarium quod possit possidere, contra quem datur dux interditi, gl. contentus, in l. j. §. si natus, capsones.
Actio rei persecutorie extra actionem pœnalis est, l. anicula, l. i. c. de furtis.
Reliqua verbo, Persecutio, gl. infra d. 211.
Actione misse dicuntur illæ, que compent in rem, & in personam, gl. finit in actionibus, vbi §. finit de actio & bugation.
Actione misse dicuntur etiam illæ, quas verque est actio, vt puta finit regum, i. familiarie, communi duobus interdictum vi possidentis, & vtrubi, d. §. fi. & gl. in l. j. c. in quib. causis calt. long. temp. pœr. & glo. finium regundorum, in l. i. §. i. c. de anni exepi.
Actione misse comprehenduntur ita actionibus in rem, & in personam, gl. i. in l. actionum, eod. & gl. in l. j. c. ex quib. causis calt. longi.
Actione misse datur 30. an. gl. in l. j. c. in quib. causis calt. longi temp.
Actione misse dicuntur fam. c. i. c. & communi diuodendo, & durant 30. ann. sicut & alie misse, ibi.
Actione misse non faciunt speciem actionum de per se, quia reales sunt quando agitur ad rem, & personales quando agitur ad personæ præstationes, etiam si finit agatur ad rem, & ad personam, gl. summa, & ibi ad. in §. actionum, de actio.
Actione omnes vbi res, & aliquid pro pena petunt, dicuntur misse, gl. pro pena in §. ex maleficio, de actio.
Actio vna impossibilis est, quod ita misse in rem & in personam, quia species differentes non cadunt in vno indiuiduo, & quod vna persona fit homo, & animus, verum tamen potest esse, quod vna actio fit in rem, & habeat quendam personam, & præstationes, gl. finit ex actio in l. sed & fi. l. j. §. petitiō de petitiōne heredit.
Actio in permutatione ex pacto nulla re sequitur nulli competit, nisi interuenient stipulatio, l. j. c. de rerum permu.
Actio in permutatione oritur ex pacto nulla re sequitur, & tradita, non tamen ex ipsa traditione, gl. j. ibid.
Actio ex permutatione nascitur re demum sequuta ab altera parte, & tunc non ex traditione rei, sed ex pacto dudum apposito nascitur, gl. ex permutatione, in §. actionum, de actio.
Reliqua verbo, Permutatio.
Actio petitionis hereditatis vna est, vix proponatur pro tota hereditate, siue pro eius parte, gl. in l. i. c. cum pars heredit. petatur.
Actio petitionis hereditatis centumularis ciuilis est, sed improprie quandoque dicitur pratoria ex eo, quod prætor super eo locutus est, verum tamen non est pratoria, ibid.
Actio petitionis hereditatis idem pluries potest intentari, quia licet ipsa natura sit vniuersalis, sed non effectu tenet, quia pro vna re potest intentari, & idem pluries potest intentari, quia non potest in l. i. filia §. familie, fam. c. i. c. c.
Actio petitionis hereditatis ciuilis est, cum sit ipsa ex l. i. c. & centumularis dicitur, gl. in l. i. d. tit. Instit. de actio.
Actio petitionis hereditatis non est misse, sed realis, & reprob. gl. tam in rem in additione, ibid. & reprob. gl. confines, addit. & quædam actiones. Instit. de.
Reliqua verbo, Petitiō, l. 6. 7. 8. Hereditas, l. 17. 18. Insuper num. 2.
Actio pignoratitia re tantum interueniente contrahitur, hypothecaria verò etiam re non interueniente, gl. actio, in l. si tibi §. de pignore, de pactis.
Actio pignoratitia, licet quandoque non datur, datur tamen retentio, l. i. & ibi gl. i. difficultus, de pignori.
Actione pignoratitia potest agi, vbi etiam constat non teneri pignus, gl. in l. i. quæ conductio, & l. j. c. de locato.

Actio pignoratitia nascitur etiam ante solutam pecuniam, vel aliter satisfactum sed non intentatur, gl. pro loco. in l. r. §. i. c. de ann. exc.

Actio pignoratitia currit pignoratitia ab eo tempore, ex quo competit illa cum effectu, & non prius, gl. ibi.

Actio pignoratitia fabulata potest agere debitor rei vendicatione ibid.

Actio pignoratitia datur debitori contra creditorem ad repetendum pignus traditum, & nascitur tempore solutionis, vel satisfactionis crediti quomodocumque de voluntate ipsius creditoris facte, licet nascatur ex contractu duratum facta, & initio, gl. pignoratitia, in add. in §. actionum. Instit. de act.

Actio pignoratitia tam directa, quae datur debitori soluto debito, quam contraria, quae datur creditori, sunt bonae fidei, d. §. actionum, & ibi gl. pign.

Actio pignoratitia datur ei, qui rem suam pro se obligat soluta pecunia contra creditorem, gl. in l. 3. C. commodat.

Actio pignoratitia est personalis, & ideò durat 30. annis, gl. 1. & 3. in l. nec creditoris, C. de pign. act.

Actio pignoratitia longissimo tempore praescribi potest, gl. 3. ibi.

Reliqua infra m. 227. & verbo, Pignoratitia, Serrana, Hypothecaria, & sup. 126.

196 Actio in quibus contra plures competit eundem facti nomine, & est penalnis ex veritate parte, vnde solvens alium non liberat, si verò ex vna parte sit penalnis, vel ex neutra sit penalnis, tolluntur adiunctum, & vnde solvens, alium liberat, gl. 1. in l. nubere, de iurid. om. in. & l. pe. §. fi. & ibi gl. pen. ne quis eum, qui in ius voca.

Actio praetoria, & penalnis ultra annum non datur, l. in eum, & ibi gl. 1. de in ius vocando.

Actio penalnis ad heredem non transit, attamen quando turpiter, vel scelerate quatenus est, ad compendium heredis non debet pertinere, l. quod diximus §. fi. quod metus cau.

Actio penalnis, vt furti non datur contra uxorem non solum matrimonio, nec eo soluto, nisi mulier de nouo contractet, gl. o. fieri, & ibi add. marg. in l. si constante, §. 1. folu. mat.

Actio penalnis, quando succedit in locum actionis persecutoriae, tunc est perpetua, vt in rei vendicatione vili, quae datur contra eum, qui dolo defuit possidere, sed quando actio ex sui natura, & ab initio est penalnis & praetoria, tunc non datur, nisi intra annum, gl. persequutionem, in addit. in l. 1. si ventris nomine muliere in possid. multa.

Actio penalnis non datur in heredes, nisi lite contestata, gl. hanc, in l. 1. §. fin. de tutel. & rationib. & l. fi. C. de fideiuss. rur. l. 1. de priuat. delict.

Actioes penales, siue legitimae, vt furti non manifesti, siue honorariae, vt furti manifesti, quae non competunt ad vindictam, non ideò minus computantur in bonis actoris, quia morte reorum intercedere possunt, & contrariò eadē actiones nihil in bonis rei, defuncto eo, detrahunt, quando lis non est contestata, l. penales, 2. ad l. Fal.

Actioes penales intra annum dantur, sed rei persecutoriae dantur perpetuae, gl. eorum, in d. l. penales, ad l. Fal.

Actioes penales omnes post litem inchoatam transeunt heredibus, & in heredes, fallit in duob. casib. l. omnes penales, & ibi gl. 1. de act. & oblig.

197 Actioes penales quando competunt ex eadem re, vel ex eodem facto, nunquam tollit vna aliam, nisi in extinctione, & tunc in quantum potest plus exigi per secundam, in tantum dabitur, sed quando ex diuersis factis competunt, tunc nec extinctio, neque petitio vna aliam tollit, licet diuersa facta pro vno competunt ratione continuationis, l. pen. & ibi gl. 1. de act. & oblig.

in Actioem penalem non venit ipsa res, quae furti est, siue agatur furti manifesti, siue non manifesti, l. qui, 2. §. 48. de furtis.

Actioes penales ex maleficio, puta furti, damni, iniuriae, vt bonorum raptorum, non solent dari in heredes, l. pupillum, 1. 1. de reg. iur.

Actio penalnis non tollitur per electionem actionis persecutoriae, nec contrariò, l. ancilla, 12. & ibi gl. 3. C. de furtis.

Actio penalnis, vel persecutoria tollitur per aliam persecutoriam, vel penalem in id, in quod concurrunt, d. gl. 4.

Actioes penales descendentes à iurisdictione praetoris multae sunt, §. penales autem, Instit. de actio.

Actio penalnis praetoria tenetur, qui in albo praetoris positum edictum contempnit, vel qui vocat in ius partem, vel patronum sine venia, item eximens vi, vel dolo aliquem in ius vocatum, vel faciens eximi, ibid.

Actioes penales praetoriae differunt à praetoriis rei persecutoriis, quia penales praetoriae sunt annales, excepta actione furti, sed rei persecutoriae sunt perpetuae, item penales sunt odiose, rei persecutoriae non, item penales non transeunt in heredes, nisi aliquid ad eos peruenierit, vel lis contestata, sed persecutoriae sic, item vbi plures tenentur rei persecutoria, vno solente alij liberantur, non ita in penali, gl. 1. ibid.

198 Actio penalnis dicitur quandoque illa, quae est hinc inde penalnis, vt furti, & similes, quando per quod mihi abest, & tibi adest, quandoque dicitur penalnis ex parte rei tantum, quod est vbiunque actoris intercessit id, quod reo adest, quandoque dicitur penalnis, inspecta persona actoris tantum, vt si accipit aliquid ab aliquo, vt per calumniam me accusares, nam repeto, licet nihil mihi abest & scilicet cui adest, gl. conducto, in §. sequens, de actio.

Actioes omnes, vel in simplicum datur, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum, §. omnes autem actiones. Instit. de eod.

Actio nulla extenditur ultra quadruplum, & ita comprehenditur actio pronuens ex partium conventionem, vt scilicet non possit poma conuentionalis ultra quadruplum extendere, ibid.

Actio in simplicum datur regulariter ex omni contractu, veluti ex stipulatione, mutui datione, ex empto, vendito, locato, & in aliis pluribus ibid.

Actio ex lege conditio datur in quadruplum contra executores litium exigentes à reis aliquid contra formam l. gis conditio, §. quadruplum, eod.

Actioes, quae dantur in duplum differunt inter se, §. sed furti, Instit. de actio.

Actioes quae dantur in quadruplum differunt inter se, §. si actio, de eo. Instit. de eod.

Actioes penales praetoriae, vel ciuiles non dantur in heredes, nisi lis contra defunctum fuerit contestata, vel nisi aliquid ad heredem peruenierit, §. non au-

tem, & ibi gl. non competere, de perpet. & tempor. l. 1. C. de priuatis delictis.

Actioes penales praetoriae, vel ciuiles competunt heredibus, excepta actione iniuriarum, & si qua alia similis inueniatur, d. §. non autem.

Reliqua supra m. 1. Penalis, & §. 122. 125.

Actio popularis dicitur, quae ius populi tuetur, gl. 1. in l. licet, de procuratoribus.

Actio popularis dicitur actio sepulcri violati, & actio in factum nequid in loco sacro, d. l. licet.

in Actioib. popularib. vbi quis quasi vnus de populo agit, non tenetur cauere defendendo quemlibet de populo, ratio est, vt caueatur infinitas, tum quia si nomine non alterius agit, l. amicus, §. in popularib. & ibi gl. non est, de procuratoribus.

in Actioe populari quando de priuato damno agitur, tunc dari potest procurator, qui debet sanificare de defendendo eum, cuius nomine agit, d. gl. non est.

Actioe populari agens debet in libello dicere tanquam vnus de populo, & non quod agit procuratorio nomine, & ideò non tenetur defendere, ibid.

Actioe populari qui agit, tenetur ipsum populum defendere, non tamen singulos de populo, quod verum est, quando agit ad commodum populi, gl. defensionem, & gl. non est, ibid.

in Actioe populari quando pro priuato commodo agit, tunc potest dari procurator, & si contra l. non cogendum §. qui ita, de procuratoribus.

Actio popularis, §. penalnis non datur in heredem, neque heredi, & similib. per litem hereditario, l. si verò, §. haec autem, & ibi gl. sed neque, de his, qui decesserunt.

Actio popularis dicitur illa, quae ius populi tuetur, gl. in popularib. in l. eum, qui §. in popularib. de iureiur.

Actioes populares dicuntur publicae, & autem popularis illa, quae cuiuslibet de populo competit, & quam quilibet mouere potest ad iniuriam publicam principaliter persequi, l. in populi, §. inde tuendum, d. glo. in popularib. & ibi add. marg. & gl. in rub. de populo actio.

in Actioib. popularib. licet iuramentum vnus, vel sententia praedicti alius, secus tamen est in pacto, & transactione, gl. per collusionem ad fin. l. eum, qui §. in popularib. de iureiur.

Actioes populares non dicuntur esse in bonis nostris, nisi lite contestata, gl. popularib. in l. penales, 31. ad legem Falci.

in Actioib. popularib. postquam semel actum fuerit, & sit absolutus reus, non conueniunt ab alio, gl. 1. in l. de collusionem detegend.

Actio omnis popularis annalis est, & speciale est in interdictione ne quid in loco publico, quod populare est, & perpetuum, & durans 30. annis fauore publicae utilitatis, l. 2. §. hoc interdictionem, & ibi gl. 1. ne quid in loco publico.

Actioes popularib. vel acceduntur criminalibus, persequitur quis, non quod tantum ibi deberet, sed quod cuiuslibet de populo, gl. quod ibi, in l. nihil aliud, §. 1. de actione & oblig.

Actioes populares regulariter non sunt rei familiaris persecutoriae, sed ex equo, & bono extrinsecus ad vindictam sunt propozitae, veluti actio de sepulchro violato, actio liberi hominis occisi, vel vulnerati, item pro eo, quod est positum in fugiendo, vel protecto, vel per gela, gl. 1. in rub. de populo actio.

Actioes populares dicuntur omnes omnino actiones in factum, quae redduntur hodie loco interdictionum de reb. publicis, ibid.

Actio popularis dicitur, quae ius vni populi tuetur, veluti in actione de deiectionis, & ciuilib. & in actione de abusu corrupto, l. 1. & ibi gl. 1. eod.

Actioe populari si plures agant, praetor eligi idoneum l. eod.

Actioe populari si sapius agatur, cum id factum sit, exceptio rei iudicatae opponitur, & replicare potest ei, si de prauiacatione primi doceatur, l. 3. & ibi gl. 1. eod.

Actio populari agente potest opponi exceptio rei iudicatae, sed non exceptio transactionis factae cum aliquo, d. glo. 1.

in Actioib. popularib. praetor is, cuius interest, d. l. 3.

Actio popularis permittitur integre persone, id est, ei, qui non est infamis, & cui postulare licet per edictum de postulando, l. 4. eo.

Actioe populari conuenus ad defendendum potest dare procuratorem etiam ante litem contestatam, d. l. si, qui agit ea actione, non potest dare procuratorem, nisi suum priuatum commodum persequatur, l. qui populari, & ibi gl. si eod.

Actioes populares non dantur mulieri, & minori, nisi cum eorum interest, l. mulieri, de populo actio.

Actioes populares non transeunt ad eum, cui restituta est hereditas, neque ad heredem transeunt, sed ager heres, vt quilibet de populo, l. pen. & ibi gloss. 1. eod.

Actioes populares habentes non intelliguntur locupletiores, nisi post litem contestatam, d. l. pen. & ibi gl. fi.

Actioes omnes populares, neque datur heredibus, neque in heredes, nisi lite contestata, neque supra annum extenduntur, l. si & ibi gl. 1. eo. & gl. fi. in l. 1. C. ex delict. defun.

Reliqua verbo, Popularis, infra m. 222. Agraria.

Actio de precario oritur statim, cum datur precarium, & tunc tollitur triginta annis, sed alius est in actione tutelae, & pro loco, quae nascatur finitima tutelae, & societate, & culpa, in l. quatenus, §. si feruiture, de precario.

Actio de precario non est ex contractu, sed est datur, quia datur à praetore, non tamen contra heredem, gl. ex contractu, & ibi additio, in l. si hominem, §. 1. depositi.

Reliqua verbo, Precarium.

Actio praedictialis in rem, per quam pater dixit aliquem filium suum, & filius aliquem filium patrem, licet reperitur, ita etiam reperitur actio praedictialis, per quam pater negat filium filium esse, l. 1. §. ex his, & ibi add. marg. de lib. agnosc.

Actio praedictialis inuenitur, per quam quis negat libertum, l. si quis à liberis, §. solent, eod.

Actio omnis praedictialis ad edictum nunciationis non operis interim debet filere, & illud agitari, l. 1. §. sed & si de op. no. nunc.

Actio in rem praedictialis datur filio contra patrem, per quam petit illam in patrem, & in filium; quae non est rei venditio, cum non sit pater in domino filij, nec filius in dominio patris, glo. 4. in l. penult. C. de patria potest.

Actioes praedictiales in rem, sunt tres, prima, per quam quaeritur an aliquis sit liberus; secunda an liber sit; tertia, de partu agnoscendo, §. praedictialis, & ibi glo. 1. de actio.

Actio praedictialis in rem, per quam quaeritur, an aliquis sit liber, civilis est, sed praedictialis, per quas quaeritur, an liber sit, vel de partu agnoscendo, sunt: patronat, d. §. praedictialis.

Actio praedictialis in rem directa est, siue servus agat contra dominum, dicens se esse liberum, siue dominus agat contra servum, qui est in quasi possessione libertatis, & idem quando liber sit vendicatur in ingenuitatem, vel contra patronum vendicatur liberum in libertinitatem, intenditur hoc casu officium iudicis, ibid.

Actio praedictialis in rem, & directa est hinc inde, siue agat pater petendo filium in filiationem, siue filius dicat se non esse filium, ibid.

Actioes praedictiales ideo dicuntur, quia omnes aliae quaestiones, quae interminantur eadem personas innovantur, debent solvere, nisi ellet talis causus, quae agatur etiam si constaret, cum fore servum, ibidem.

Actio praedictialis inter patronum, & liberum tunc quaeritur de libertinitate, illae quaestiones inter eos quaeruntur, quae non competunt, si constaret eum liberum, ibi.

Actioes, per quas quaeritur, an quis sit liber, servus, vel liberus, vel ingenuus, aut de partu agnoscendo, non dicuntur praedictiales, quia nulla alia quaestio movetur, cui praediceat, §. glo. 1. ibi.

Actioes praedictiales, capiendae praedictiales in quantum praedictat personae, non sunt nisi tres, sed capiendae praedictiales, in quantum praedictat aliis quaestionibus, & omnes illae cessant, donec ea intenditur, sunt plures, ut est petitio hereditatis, licet hodie in ea sit contrarium, §. glo. 1. post me, & ibi add. marg. & gl. praedictium, in l. fed & ha. §. non solum, de procu.

Reliqua verbo, Praedictium, Praedictialis, Filius, 2. 4. 2. 5. 2. 6. mater, 1. 2. 3.

Actio omnis perpetuatur litis contestatione, & durat 40. annorum contra eum, in quem facta est contestatio, non contra alium, l. fed. de iur. iur. & gl. 1. in l. post seipsum, 18. de rei vend. & glo. contestatur, l. fed. & si 28. §. pen. de iudicis, & glo. 3. in l. 1. C. de praescript. longi temp. & l. 1. §. 1. C. de annali exceptio.

Actio temporalis perpetuatur per iuramentum, sicut & per litem contestationem. Nam postea, §. si quis, & ibi gl. post litem, de iur. iur.

Actio temporalis perpetuatur etiam sine litem contestatione, quando reus sepe conveniatur non respondens, l. si mandatu, 59. §. pe. & ibi add. marg. mand.

Actio omnis lite contestata perpetuatur, fallit in actione de dolo, quae debet finiri intra biennium a tempore commisionis doli, §. glo. fin. in l. fed. C. de dolo.

Actio quando est perpetua, replicatio est perpetua, §. glo. 1. in l. fed. C. de exceptio.

Actio pro actione perpetuatur etiam si reus citatus sit contumax servatus omnibus citationibus positus in auct. qui semel, §. glo. contestata, in extrauag. ad remedium.

Actioes olim perpetuae erant forte centum annorum, vel 40. fed. hodie constat esse 30. an. §. spatio, in l. 1. & 3. C. de praescript. 30. vel 40. anno.

Actio omnis praescribitur longissimo tempore, §. glo. 1. in l. licet. Cod. du iure delib.

Actio omnis non finitur, nisi nonnullus dies totus finitur, fed. eo finito, finitur etiam actio non ipso iure, sed per exceptionem. In omnibus, & ibi gl. si de actio, & oblig.

Actioes redhibitoriae, quanto minoris, in factum, & similes, parvo tempore duratur, non exinguntur, nisi finito ultimo die, §. glo. si.

Actioes mixtae triginta annis praescribitur, §. glo. 1. in l. finium regund.

Actioes contra Ecclesiam, vel civitatem non praescribitur minori tempore, quam centum annorum, inter diuini, C. de sacrosanct. Eccles.

Actioes, quae 10. vel 30. an. praescribitur contra priuatum, contra Ecclesiam solum per 40. annos, auct. quas actiones, C. cod.

Actio in rem longo tempore tollitur, §. glo. 3. in l. j. C. de communium rerum alienatione.

Actioes quaedam personales tolluntur longo tempore, imò breuiori, ut interdictiones, quae tolluntur anno, & maxime illud de giande legenda, quod triduo durat, §. glo. fin. in l. muiui, C. quibus non obicitur longi tempore.

Actio, quae copietur pretore pro pignore sibi obligato, praescribitur 30. an. quando extraneus possidet pignus, sicut si ipse debitor possideret, §. 3. C. de praescriptio, 30. vel 40. anno.

Actioes omnes, etiam si ius publicum concernant, quae 30. annis vel paucioribus non tolluntur, 40. annis excluduntur, l. 4. C. de praescript. 30. vel 40. anno.

Actioes aliquae nullo tempore tolluntur, ut praedictiales, quae libero datur homini bona fide possessio, item Populus Romanus viam non vrendo amittere non potest, l. 40. ibid.

Actioes personales non tolluntur, nisi spatio 30. an. §. per modum, in additione, in §. finitur, de usufructu.

Actio comprehensio pro usufructu tollitur per 3. annos inter praesentes & 20. inter absentes, cum tanto tempore tollitur ipsum ius usufructus, ibid.

Actio peculatus quinquennio durat, & speciali iure inchoatur etiam contra heredes, §. glo. fin. in §. item lex Julia, peculatus, Instit. de public. iudicis.

Actio quando tempore est peritura, cogitur litem contestari ille, qui habet ius reuocandi, ut si perpetuetur actio, l. postulant, 44. §. fed. & huiusmodi, ad Trebel. & l. fed. & si 28. §. penul. & ibi contestetur, de iudic.

Actio, si inter paucos dies sit exitura, & iudex multas dilationes reo dederit, ob idque actor damnum patitur, restituitur sibi actio, si finita sit, l. 2. §. si & ibi gl. temporalis, de iudicis.

Actio ubi tempore peritura est, non debet concedi dilatio privilegii, d. §. si, & ibi gl. temporalis, & ibi add. marg.

Actio temporalis, finitur ob dilationem privilegii datam debitori, si creditor, cum potuit litem contestari, non est contestatus, neque contra eam restituitur, nisi quando cum difficultate possit, ut quia graue erat cum tanto litigare, sed si non potuit contestari, restituitur, d. gl. temporalis.

Actio perimitur procuratore fisci agente ante tempus, sicut quolibet priuato agente ante tempus, hodie tamen duplicatur induciae, & redduntur impensae, nec perimitur actio, l. iustas, & ibi gl. si, C. de iure fisci.

Reliqua verbo, Praescriptio, per rei. Annus, & sup. 179. vsque 186. & infra num. 211.

Actio praescriptis verbis ex pacto incontinenti appositio suam naturam non 207 immutat, ut sit bonae fidei, imò est stricti iuris, §. quiniom, in l. iuriscientium, §. quiniom, de pactis.

Actio praescriptis verbis oritur ideo ex contractibus, inominatis, quia cum sint inominati, sunt incerti, unde similiter habuerunt etiam actionem incertam, & inominatam scilicet praescriptis verbis, d. l. iuriscientium.

Actio praescriptis verbis datur, quando est dubium, in quam speciem contractus cadit, sed quando constat in quam speciem contractus cadat, fed. est dubium propter dolum adhibitum, an actio de dolo vel alia datur, & tunc in dubio datur de dolo, §. glo. de dolo, in l. & eleganter, in §. non solum, de dolo, & glo. praescriptis, & ibi add. in §. 1. Instit. de locatione.

Actio praescriptis verbis, & conditio indebiti concurrunt, & competunt, ei qui indebitum soluit, ita ut si appareat esse indebitum, vel falcidia emiserit, sibi redderetur, quia habito respectu solutionis ad pactum resultat quidam contractus inominatus, l. 3. & ibi gl. j. & add. marg. de conditioe indeb.

Actio omnis praescriptis verbis dicitur in factum civilis, sed non omnis in factum dicitur praescriptis verbis, §. in factum, in l. j. de rerum permut. & l. j. in additione marg. de praescript. verbis.

Actioes nominatae dicuntur a contractibus nominatis, ex quibus oriuntur, sed actio praescriptis verbis, quae oritur ex contractibus inominatis, non potest inde nominata sumere, ut contractus sit nominatus, & ideo vocatur praescriptis verbis, hoc est, actio defendens, vel competens ex verbis praescriptis, siue propositis, §. in rub. & ibi add. marg. de praescript. verbis.

Actio praescriptis verbis habet locum in tribus generibus negotiorum, scilicet in pactis incontinenti apposis, item vbicunque dubitatur de actione circa contractum, & vltimo in tribus contractibus inominatis, do ut des, do ut facias, factio ut facias, §. glo. in d. rub. & glo. praescriptis verbis, & ibi add. in §. 1. Instit. de locat. & gl. ex permutatione, in §. actionum, de act. & gl. vltis, in §. si de inerti.

Actio praescriptis verbis non datur in contractu facio ut des, sed tantum datur actio de dolo, §. in rub. de praescript. verbis, & gl. praescriptis, & ibi add. in §. 1. Instit. de locat. & gl. vltis, in §. si de inerti.

Actio in factum praescriptis verbis habet locum in tribus generibus negotiorum; primo, datur scilicet praescriptis verbis, & tunc dicitur in factum civilis; secundo, datur in locum omnium edictorum, & interdictorum, quibus specialia nomina actionum non accommodantur; tertio, vbicunque luadet equitas actionem dari, ut ex contractu, vel etiam extra contractum, unde dicitur dari ex variis causis generibus, quas non habeat certas semitas, sed sit anomala, ibid.

Actio praescriptis verbis datur, vbicunque est incertum aliquid dari, fed. est 208 aequum, ut datur, sed ubi est certum nullam dari, fed. aequum est dari, tunc datur in factum subsidiaria, §. glo. 1. in d. rub. de praescript. verbis, & g. 2. in l. rebus, C. de rerum permutatione.

Actio praescriptis verbis, vel in factum datur vbicunque est incertum, in quam speciem contractus cadat, l. 1. de praescript. verbis.

Actio praescriptis verbis datur, quando pacto precedente oritur, neque subest speciale nomen aliud, & ut competat, quatuor sunt necessaria, scilicet contractum aliquem nominatum, vel inominatum praecedere, variam tamen, quia in contractibus inominatis, praeterquam in vno, scilicet factio ut des, in quo oritur actio in factum praescriptis verbis, quia in do ut des, do ut facias, potest repeti datum, ideoque non mirum in factum praescriptis verbis oriri, fed. in facio ut des, factum non potest repeti, & ideo si inuenitur deceptus, qui fecit, habet actionem de dolo, d. l. 1. in addit. marg.

Actio praescriptis verbis, fed. civilis in factum datur domino mercium in magistrum nauis, cum sit incertum, vtrum nauem conduxerit, an merces vehendas locauerit, d. l. 1.

Actio praescriptis verbis, vel in factum actio datur vbicunque deficiunt vulgaria nomina actionum, & quoties contractus exiit, quorum appellationes nullae iure civili proditae sunt, l. 1. 2. & 3. cod.

Actio praescriptis verbis datur, ut fiat, quod conueniat, quod si non fieret, condemnatur ad interesse, l. naturalis, §. si quidem, & ibi gl. in qua actione, eo.

Actio praescriptis verbis potest competere ad repetendum id, quod est datum, quando fuit expresse actum de repetendo, alia non competet praescriptis verbis, sed conditio ob causam, l. si dominus, §. eo.

in Actione praescriptis verbis non solum potest concludi, ut condemnetur ad interesse, fed. etiam ut praestetur promissa, l. ob eam causam, de praescriptis verbis.

Actio praescriptis verbis ut fiat, quod conueniat, datur ex pacto in venditione appposito, l. si vxo, 12. eo.

Actio praescriptis verbis datur contra non replentem locum, vnde creatum eximit secundum conventionem, vel ex vendito, si dominus creatam vendidit, l. permittit, 16. cod.

Actio praescriptis verbis datur ei, qui dedit rem inspicendam, si ignorat ubi sit, 250. sed si sciat esse apud furtipientem, habet contra eum actionem furti, vel conditionem furti, ut ad exhibendum, & furtipiens lito casu, teneatur etiam de leni culpa, si eius gratia fuit res data, aliis solum de dolo, l. si rem tibi inspicendam, eo.

Actio praescriptis verbis in duobus tantum casibus dicitur bonae fidei, §. bona, in l. 2. de precario.

Actio praescriptis verbis potest concurrere cum alia, quando ex diuersis fontibus habent originem, l. 2. & ibi gl. dabitur, C. de pactis, inter. emp.

Actio

ACT

ACT

Actio vtilis relictoria non nascitur statim ipso iure finita instantia, sed tantum
in integrum restitutione prehabita, gl. pen. in l. i. C. quibus ex causis maior.
Actio relictoria interpretatur, id est, euentoria, gloss. fin. in l. i. mulier, l. 6.
C. ad Velleian.

Actionis nouæ accidentaria appellatio alia est infinituraria; alia restitutoria, l.
quiamus, s. si cum effem, in add. marg. ff. ad Velleian.

Actio relictoria contra debitorem datur, quando debitoris nomine iam obli-
gatus mulier intercessit, & propter eius intercessionem liberatus est debi-
tor, ibi.

Actio infinituraria contra debitorem datur, quando pro debitore nondum obli-
gato, cum quo erat contractus, mulier intercessit, ibi.

Actiones relictoriae, & infiniturariae, quae contra eos, pro quibus mulier inter-
cessit, dantur heredibus, & contra heredes, & perpetuo competunt, si priores
actiones erant perpetuae, vel temporeales, competent etiam temporales, l.
ha actiones, & ibi gl. ff. ad Velleian.

Reliqua verbo, Relictoria, Interdictum, l. 2. §. 3.

A c t i o de rationibus diffractis habet locum ex dolo non commisso, fed a 219
dolo furto datur ex dolo iam commisso contra tutorem dolose interceptum
res pupilli, gl. eludem, in l. 1. §. considerandum, de tutelis.

Actio de rationibus diffractis, perperua est, & heredi similisque personis, da-
tur ex eo quod vult pupillo capere rem, non tamen datur in heredes care-
roloque successores, cum sit penalis, d. l. 1. §. fi.

Actio de rationibus diffractis, penalis est in vno fimplo, & ideo non datur ut
in heredem, nisi liti constet, fiat in eo quod est rei persequutio, dari potest
etiam in heredes, gl. hanc, ibi.

In Actione de rationibus diffractis dupliciter premium rei tantum, non tamen du-
pliciter, quando pupillo intercedit, d. l. 1. §. considerandum.

Actio de rationibus diffractis, tunc competit, cum & actio tutelae competit, hoc est
demum finita tutela, d. l. 1. §. fi.

Actionem de rationibus diffractis tollit conditio furti, quando ambe pro-
cedunt ex eadem causa, vt quia perfide agit tutor in administratione, l. 2. §.
fina, de tutelis.

Actione de rationibus diffractis nemo tenetur, nisi qui in tutela gerente rem
ex bonis pupilli abstinuit, quod fit dolo, & animo luendi res pupilli interce-
perit, etiam futuram, & altera alterum tollit, d. l. 2. & ibi gl. altera.

Actio de rationibus diffractis, licet fit in duplum, tamen in fimplo per se executione
non continet, & non est tota dupli poena, d. l. 2. §. fin.

Actio de rationibus diffractis durante tutela non nascitur, gl. pen. in l. si tutor rei-
pudi, §. fi. cod.

Actio de rationibus diffractis, ex dolo tutore competit plerumque, glo. non ex ma-
leficio, in l. 4. §. tutelae, de act. & obi.

Reliqua verbo, Tutor, l. 34. q. infra p. 233.

A c t i o non nascitur à sententia arbitri compromissarii etiam hodie, cum 220
actio ex ea non nascitur intra decem dies, gl. in l. arbitro, qua satisfacit, de i.
l. C. de arbitr.

Actio in factum ex re iudicata habet paratam executionem, gl. restitu, in l. mi-
nor, in l. 4. de minor.

Actionem in factum ex re iudicata habere magis interest, quam habere actionē
ex mutuo mediante notatione prioris actionis ex causa iudicati, quia viue
currit ex sententia post mortem mentis, non autem in mutuo, & maiores,
quam in mutuo, ibid.

Actio iudicati non habet executionem paratam, cum super ea debeat lis con-
tari, gl. conceniarum, in litem veniunt, 20. §. item recte, de petitione heredi.

Actio in factum ex re iud. quandoque extenditur ultra quadremfite, vel bime-
tre, regulat. super tamen contra, gl. fin. in l. Equi ad Aequi.

Actio iudicati ferit dote post mortem patris consolidatur in personam filiae, si
cui actio de dote, leg. si marito, 3. §. si voluerit, soluto matrimonio.

Actio per sententiam efficitur transitoria ad habentes in operibus libertorum, glo.
iudicata, ibidem.

Actio iudicati non datur contra curatorem, vel tutorem etiam durante tutela,
nisi ipsi fecerint notationem, vel obligationem transfulerint, l. post mortem
& ibi gl. r. de auctor. tutorum.

Actio iudicati perpetua est, & continet rei perfectionem, l. miles, §. fi. de re iud.
Actio, quæ oritur ex sententia, dici proprie actio iudicati, & non in factum 221
actio, ¶ d. repro. glo. pen. ibi in d. miles, §. fin. de re iud. & repro. glo. 4. in
l. C. de arbitr.

Actio iudicati competit heredi, & in heredem, licet actus actio fuerit tempo-
ralis, & transitoria, vt quia ex delicto, & etiam datur actio verus, d. §. fin. & ibi
gloss. fin.

Actione iudicati non potest agi contra condemnatum intra tempus indicatis
datum, (cilicet quantum mensum), intra dies, 7. cod.

Actio iudicati non tollitur propter mutuum pecuniam eidem debitori postea
datam, licet actio iudicati non sit facta mentio in secunda obligatione, l.

Lucio Titio, 29. de act. & oblig.

Actio iudicati novatur per stipulationem iudicatum solui, si expresse actum sit
in stipulatione, vt ab obligatione iudicati discedatur, gl. discedatur, in l. si Sti-
chum, 8. §. item Celsus, de nouat.

Actio iudicati non novatur per stipulationem iudicatum solui, quia ea stipula-
tionem agit, vt eorum sit, & fideiussores, non vt ab obligatione iudicati
discedatur, d. §. item Celsus.

Actio ortus ex tententia arbitri, quando sententia est approbata expresse, vel
tacite per cursum decem dierum, gl. in l. C. de arbit.

Actio in factum ortus ex sententia arbitri iurati, quando ex sententia venit
aliquid incertum, & generale, si autem certum, datur conditio ex lege; aut
sententia illa lata est super actionem in rem, & habet locum vtilis in rem, gl. in
rem, gl. in factum, in l. C. de arbitris.

Actio in rem datur ex sententia, quando est actio rei vindicationis, vel quando
est actio personalis, & ex sententia fieri tradita possessio, & postea amissa, ibi.

Actio in rem datur ex sententia, quando lata est in personali actione, nisi ex
sententia latis in iudicio finium regundorum, l. 164.

relinquitur

Reliqua

Reliqua verbo, Sententia, 9, 32, 33. Rar. 4, 5.

- 222 **ACTIONES** ne quid in loco sacro, vel sancto fiat, vel si factum est, tollatur, & alia similes satis dici possunt pertinere ad rei perfectionem diuine rei, vel publicae, quia actione potest quilibet agere suo nomine, cum cuiuslibet interest, Deum venerari, gl. missa, in §. sic atque discretis, de act.
- Actio** sepulchri violata magis videtur priuata, quam actio in factum ne quid in loco publico, vel sacro, gl. multo magis, in l. licet, de prior.
- Reliqua verbo, Sepulchrum, 5, 6. Interdictum, 4, 5, 46. sup. nu. 199.*
- 223 **ACTIONES** de feruitibus rusticis, & urbanis competunt eis, quorum prae-dia dominantia sunt, l. i. si ferui vendicetur.
- Actiones** in rem, quae competunt pro iuribus incorporalibus, dicuntur confessoriae, & negatoria, datur etiam interdictum vii possideris, l. 2. cod. & gl. i. in l. i. C. de feruitibus.
- Actionem** & exceptionem consequitur quis ex titulo, & quasi possessione feruitutis, l. si a te, si feruitus vendicetur.
- Actio** pro feruitute debet intentari contra dominum proprietatis, non contra usufructuarium, l. 3. §. fin. de ferui tuitib.

Reliqua supra 157. Seruitus, 48, 49.

- 224 **ACTIO** ferui corrupti non datur contra bonae, vel male fidei possessorem, glo. 1. in l. non solum, 13. de noxalib.
- Actio** ferui corrupti datur domino in duplum super damno ipso facto, siue reum ablatum, siue contumacia in dominum, siue diminutione existimationis, quia minoris estimatur ipse domino propter nequam deceptumque feruum aduersus eum, qui facio ius, aut persuasione huius occasionem seruo dederit, l. i. & i. adit. marg. de i. co. corrupt.
- Actio** ferui corrupti respectu proprietatis infolium non potest competere duobus, d. l. i. de seruo corrupto.
- Actione** ferui corrupti tenetur ille, qui seruum sollicitat ad aliquid faciendum, vel cogitandum improbe, d. l. i. §. persuadere.
- Actione** ferui corrupti tenetur ille, qui seruum etiam malo monstravit quemadmodum delinqueret, d. l. i. §. de vitium.
- Actione** ferui corrupti tenetur ille, qui laudauerat propositum ferui corrupti, & non omnino erat fugitius, vel furtum facturus, quia non debet laudando augere malitiam, ibid.
- Actio** ferui corrupti non habet locum pro rebus tantum, licet animo corrupto etiam res veniant, gl. i. in l. si de commodis, cod.
- Actio** ferui corrupti etiam contra factentem datur in duplum, sed Aquila contra infamitatem tantum datur in duplum, l. doli, §. hanc actio, cod.
- Actio** ferui corrupti refertur ad tempus ferui corrupti, vel recepti, non ad praesens tempus, & ideo est postea decessit, vel alienatus fuerit, aut manumissus, nihilominus corruptus tenetur, d. l. doli, §. si & l. praeterea, cum seq. cod.
- 225 **Actio** ferui corrupti fenum nra non extinguitur manumissione, alienatione, vel morte sequenti, ibid.
- Actio** ferui corrupti transit ad heredes, non solum si manserit in hereditate feruus corruptus, sed etiam si fuerit legatus. fecus est in actione furti, l. sed & heres, & ibi gl. i. cod.
- Actio** ferui corrupti datur in duplum quatenus ea res erit, l. si quis feruus, §. si de seruo corrupto, & l. vt tantum, §. pignoris, cod. & §. in duplum, de actio.
- Actione** ferui corrupti condemnatur corruptus in estimatione eius, in quo feruus ob id, quod corruptus est, minoris exitit, d. §. si.
- In actione** ferui corrupti venit actum totio omnium rerum, quas feruus corruptus fecum abstulit, siue ad corruptum, siue ad alium res peruenierint, siue sint consumptae, siue non, quia omne dampnum dup. auct. l. in hoc, cod. & gl. 3. in l. 4. C. de furtis.
- Actione** ferui corrupti non veniunt furti post corruptionem facta, quia omne detrimentum praesens, id est, quod ex tempore corruptionis vixit, sed non detrimentum futurum, l. Neratius, & ibi gl. 2. eo.
- Actione** ferui corrupti tenetur persuasus feruo, vt chirographa debitorum corruptum, sed si potest contumaciam pacandam, vel rationes, vel alia instrumenta subtrahere, vel intulerit, non tenetur corruptus eorum nomine, licet causam damni dederit, d. leg. Neratius, §. 1.
- Actio** ferui corrupti, & etiam furti, & conditio potest dari contra corruptum nomine eorum rerum, quas feruus corruptus subtraxit, & vna alteram non minuit, d. §. 1. & l. 4. & ibi gl. i. C. de furtis.
- Actio** ferui corrupti, & furti, & conditio datur contra corruptum, & celantem, vel deteriorem facientem feruum alienum, ita quod conditio ferui, penam actione furti, interesse dupli actione ferui corrupti consequitur dominus, d. l. Neratius, §. si & d. l. 4. & ibi gloss. fin.
- Actio** ferui corrupti competit heredibus ceterisque successoribus, sed non in heredes, ceterisque successoribus, quia penalis est, l. hanc actio, de seruo corrupto.
- 226 **Actio** ferui corrupti perpetua est quantum ad rem persequendam, non quoad penam, d. l. hanc actio, & ibi gl. 1.
- Actione** ferui corrupti tenetur corruptus feruum hereditarium, & etiam petitione hereditatis, & in hereditatis petitione venit dupli actio, sicut in actione ferui corrupti, quia prima, & originalis actio est eius naturae, alias fecus, d. l. hanc actio, cum l. sequent. & ibi gl. 1. cod.
- Actio** ferui corrupti parri non datur contra corruptum filios, vtilis tamen officio iudicis datur pro interesse patris ratione operum, & commodi, quod habuisset affirmatio, & etiam ratione affectionis, & iudex super hoc interesse dabit patri iuramentum non taxatione, l. vt tantum, §. de filio, & ibi glo. 2. cod. & gl. affirmatio, & ibi add. marg. in §. in duplum, de actio.
- Actione** ferui corrupti noxali non potest agi contra socium, quando feruus communis duorum corruptus feruum proprium vnius tantum, sicut & quando feruus proprius vnius communem feruum corruptus, potest tamen agi pro socio communi diuid. vel fam. ex d. d. l. vt tantum, §. si feruus, & ibi gl. non posse.
- Actio** ferui corrupti datur debitori contra creditorem corruptum feruum si datum pignori, d. l. vt tantum, §. pignoris.
- Actione** ferui corrupti venit estimatio, quando feruus vilior factus est, quod officio iudicis expedit, d. l. vt tantum, §. estimatio.
- Actio** ferui corrupti, etiam constante matrimonio, datur marito contra vx-

rem in simplum favore matrimonij, quia penalis actio non datur constanti matrimonio, l. si & ibi gl. i. eo. & gl. 2. in l. 2. C. rerum amotarum, & §. sed furti, & ibi gl. 1. Inst. de Actionib.

Actione ferui corrupti tenetur mulier, si apud eam feruus dispendator consumptis pecuniis domini, & etiam tenetur furui de pecuniis quas ad eam detulit, l. pe. de seruo corrupto.

Actio ferui corrupti cum infamer, non datur liberis aduersus parentes, l. ne ferui, de obsequiis.

Actio ferui corrupti datur tantum contra corruptum, & non contra eius heredem, §. gl. 1. in l. 4. C. de furtis.

In actione ferui corrupti solum venit interesse, gloss. pen. in l. si quis feruus, 20. C. cod.

Actio ferui corrupti non habet locum, cum feruus corpore tantum corruptus, qui si corruptus in animo, & estimatio damni corporis, venit in actione ferui corrupti, gl. fin. in l. 4. C. de testam. manumissione.

Actio ferui corrupti in duplum est penalis praetoria, gl. si in l. i. C. penales, Inst. de actio.

Actio ferui corrupti competit in eum, cuius hortatu, consilio, vel feruus alienum fugerit, aut contumax aduersus dominum factus sit, aut luxuriose vivere ceperit, aut alio quolibet modo deterior factus est, §. in duplum Inst. de actio.

Actio ferui corrupti differt a lege Aquila, quia illa datur, quoties in mente & morib. feruus deterioratus est, sed actio Aquila habet locum, quoties mores ferui non mutantur, sed corpus leditur, gl. deterior, in additione marg. ibi.

Reliqua verbo, perfradere, Seruus, 119.

ACTIO Seruiana est in rem actio, si venditor, 66. de euctio.

Actio Seruiana inhihet pignoris perfectionem, vel solutus pecuniis, vel si per creditorem fletit, & quominus soluantur, l. acceptam, 19. C. de viuis.

Actio Seruiana competit contra quemlibet possessorem rei obligata, l. 1. C. de precario.

Actio Seruiana, & quasi Seruiana praetoria est, §. item Seruiana, & ibi gl. 1. Inst. de actio.

Actio Seruiana, & quasi vocatur hypothecaria, ibi, & §. praeterea quasdam, Inst. de actio.

Actio Seruiana competit alicui pro rebus coloni, quae pignoris iure pro mercedibus fundi ei tenentur, d. §. item Seruiana, & ibi gl. 2.

Actio quasi Seruiana competit creditoribus pro rebus debitorum obligatis, ibi.

Actio Seruiana datur in rebus coloni, vel inquilini pro deterioratione domus, gloss. 1. 2. 131.

Actio Seruiana, vel quasi dicitur a seruando, quia per eam seruantur obligationes, gl. quasi, ibi.

Actio Seruiana differt ab interdicto Saluiano, quia in Seruiana oportet, quod creditor probet debitorum fuisse dominum tempore obligationis, sed in Saluiano sufficit, quod probet eum perdidisse, §. d. gl. quasi, & ibi add. marg.

Actio quasi Seruiana hypothecaria vocatur, l. aliquando, 13. §. 1. ad Velle.

Reliqua verbo, Pignoratitia, Seruiana, Interdictum, 10, sup. nu. 126. 196.

ACTIO pro socio magis ad personales inuenit praedicationes, quam ad communium rerum diuisionem pertinet, l. i. communis diuid.

Actio pro socio intenditur, vt res non communis communicetur ad diuisionem tamen non intenditur pro socio, sed communis diuidendo iudicium, d. l. i. & ibi gloss. 1.

Actio pro socio, vel mandati datur in heredem, licet societas, vel mandatum ad h. i. idem non transsit, gl. non transsit, in l. cum precario, §. si de precario.

Actio pro socio, vel tutelar. extor ex verbi contracta, vel quasi finitio demum officio tutelae, vel societate, gl. fin. in l. si pecunia, §. C. de negot. gestis.

Actio pro socio iam nata alicui potest esse inferre apud eum, cuius super ea re notio est, l. tamdiu, C. de socio.

Actio pro socio non nascitur ad personales praestaciones, nisi finita societate, §. glo. fin. ibi.

Actio pro socio etiam in societate priuata non nascitur ad personales praestaciones, nisi finita societate, §. expediat ad eo non recedi, & opus sit sic agi, vt tali causa naturae, & interuentu etiam durante societate, ibi.

Actio pro socio etiam durante societate nascitur, quando agitur, vt res non communis communicetur, ibi.

Actio pro socio non competit durante societate, glo. pro socio, in l. i. §. i. C. de annuit except.

Actio pro socio, quae est vtriusque directa, ab vtraque parte est bonae fidei, §. actionum, & ibi gl. pro socio, Inst. de actio.

Reliqua verbo, Societas, 2, 3. Socius, 5.

ACTIO ex stipulatione, vel obligatione per liberam personam nostro iuri non subiectam nobis non queritur, l. si ita stipulatus fuero, 126. §. Chryfogonus, de verb. oblig.

Actio queritur absenti ex stipulatione iudicis, vel executoris, glo. pen. in auth. mat. & auct. C. quando mulier tutelae officio, & gl. Senatus consulto, in §. h. in auth. vt sine prohibitionis matris, &c.

Actio ex stipulata dabitur, quando praecedente interrogatione, & sequuta responsione, incertum deductum est, si autem certum sit deductum, dabitur certi conditio, gl. ex stipulata, in l. iurigenum, §. quod fere, de pactis, & l. si quis certum, 14. & ibi gl. i. si certum petatur.

Actio ex stipulata praeterquam pro dote est stricti iuris, glo. meruit, in §. fuerat, Inst. de actio.

Reliqua verbo, Stipulatio, 29, 30. §. 7, 8.

ACTIO ex testamento stricti iuris est alia iuncta, l. praecedenti, de in litem iurando, & l. fin. & ibi gl. pen. de conditioe ob turp. caus.

Actio vtilis ex testamento datur etiam pro relicto in codicillis, etiam non facto testamento, gl. fin. in l. 1. de testam. §. & gl. pe. in l. 3. §. si de iure codicilli.

Actio pro legato diuiditur inter heredes, & ideo potest vnus agnoscere, & alter repudiare, licet defunctus non possit, l. legatarius, 38. de legat. 1.

Actio ex testamento licet sit stricti iuris, habet tamen naturam actionum bonae fidei quantum ad vltas, & accessiones, vt veniant a tempore mortis, sicut in contractib. bonae fidei, l. cum res 47. cod.

Actio ex

- Actio de rem verso, vt creditor competat, requiritur, quod creditor sit curiosus, in quem casum mutatur, vt sic mutetur, vt veretur in rem domini, d. l. quod si seruus, §. d. si.
- Actio de in rem verso si plurib. ex eadem causa competit, melior est conditio occupantis, d. l. quod si seruus, §. si cum l. seq.
- *39 Actio de in rem verso datur mutuanti contra dominum, cuius seruo pecuniam mutuauit ad vestes comparandas, etiam si postea vestes perierint soluto pretio venditori, d. §. fin.
- Actio de in rem verso datur mutuanti contra dominum, cuius seruo pecunia mutata est ad vestes comparandas, quae petuntur antequam venditori solueretur pretium vestrum, quae ciuitate etiam sanatur, quo casu datur etiam venditori, ibi.
- Actio de in rem verso contra dominum, cuius seruo mutata est pecunia ad vestes comparandas, datur mutuanti, etiam venditori vestium, etiam si tam pecuniam, quam vestes perierint, cum in rem domini ambo veritate voluerint, inter eos tamen melior est causa occupantis, cum iniquum sit vtrique dominum condemnari de in rem verso, d. §. si cum l. seq.
- Actio de in rem verso ita denum competit, si non sit a domino filiofa, vel seruo solutum, imo etiam si solutum sit seruo perdituro, quo casu de dolo actio aduersus patrem, vel dominum solentem filio, vel seruo perdituro datur, l. si pro patre, §. verum.
- Actio de in rem verso vt competat, sufficit quod negotium sit vtiliter exceptum, licet postea sine culpa filij, vel serui perierit, l. seruus, in add. marg. de in rem verso.
- Actio de in rem verso fecundam eas naturam agitur de eo, quod datur vicario, si in rem domini versetur, sed si in peculium ordinarij sit conuersum, respectu ordinarij agitur de in rem verso, respectu domini agitur de peculo secundum eas naturam, d. l. seruus, §. si.
- Actio de in rem verso competit ei, qui principaliter contrahit, vt in rem domini versetur, l. quamuis, de in rem verso.
- Actio de in rem verso tenetur dominus ex contractu celebrato cum seruo, etiam domino infirmo, l. 3. C. quod cum eo, qui in aliena.
- Actio de in rem verso datur contra dominum ex contractu ferui intra annum, & post annum a morte ferui, si in rem domini pecuniam versam esse probetur, alias tantum de peculo datur intra annum, l. et qui seruo, C. cod.
- Actio de in rem verso conueniri possunt heredes defuncti de ea summa, quae in rem ipsius defuncti versata est, ibi, d.
- 40 Actio de in rem verso competet et p. p. p. etiam post manumissionem, vel alienationem ferui, ibi, d.
- Actio de in rem verso datur contra patrem, vel dominum insoluidum vsque ad quantitatem versam, quando filius in rem patris, vel seruus in rem domini conuenit, gl. ipso iure, in §. adiones autem de peculo, de actio.
- Actio de in rem verso oritur, quamuis sine voluntate domini negotium sit gestum, gl. licet, & ibi add. in §. p. p. p. etiam. In quod cum eo, qui in aliena potest.
- Actio de in rem verso datur heredi, & in heredem, glo. executoria, in §. si igitur. Institut. cod. m.
- Rel. ius. r. r. o. l. i. s. m. Procurator, 63. 64. 65.*
- 41 Actio vi bonorum raptorum, furti manifesti, & iniuriarum, sunt praetoriae, gl. honora, a. in l. 1. §. ait praetor, de dolo.
- Actio vi bonorum raptorum competit ei, cui res mobilis per vim dolo malo, non aliter, abata est, & conuenit in quadruplum contra eum, qui vim iniulit, t. n. l. extat, q. i. n. l. i. s. m. c. i. l. i.
- Actio vi bonorum raptorum, a. v. intro annum datur in quadruplum, sed post annum in simplum, glo. t. in l. si negotia, 3. l. mandati, in princ. Institut. de vi bonorum raptorum, §. gl. quadruplo, in §. ex maleficiis, de actionib.
- Actio vi bonorum raptorum, quando agitur criminaliter publicum iudicium est, scilicet legis Iuliae vi. publicae, vel priuatae, quae publica sunt, quae ad rem tunc in actio vi bonorum raptorum dicitur iudicium priuatum, glo. h. in l. i. q. ex domo, §. 2. de furtis.
- Actio vi bonorum raptorum si quis egerit, non potest postea furti agere, sed si furti prius egerit in duplum, potest etiam postea vi bonorum raptorum agere ita, vt non excedat quadruplum, l. si quis egerit, 88. de furtis.
- Actio vi bonorum raptorum conuenitur postea idem ex eadem rapina si conueniatur furti, vel conditione furtiua in id, quod plus est in hac secunda actione, non datur dilaciones, vel inducias, cum possit esse instructus ex primae actionis deliberatione, gl. emendari, in fin. l. 3. C. de edendo.
- Actio vi bonorum raptorum non datur contra heredes etiam in id, quod ad eos peruenit, sed datur conditio furtiua, gl. h. in l. 1. C. de delictis defuncti.
- Actio vi bonorum raptorum habet locum pro vi illata in reb. mobilib. tantum, l. 1. C. de vi bonorum rapt.
- Actio vi bonorum raptorum datur heredi, non tamen in heredem etiam in eo, quod ad eum peruenit, cum conditio sufficiat, qua insoluidum teneatur, siue perueniat, siue non, glo. l. 1. in l. 2. C. cod. & glo. non competere, in §. non autem, de actio.
- Actio vi bonorum rapt. datur intra annum in quadruplum, & verum rei pretium quadruplum, quandoque vero in duplum datur, quando scilicet dolo alicui damnum in turba daretur, gl. 1. ibi, d.
- Actio vi bonorum rapt. datur, quando plures res raptae sunt, sed vtilis, quando via tantum res raptae esset, gl. vtilis, in princ. Institut. de vi bonorum rapt.
- Actio vi bonorum rapt. competit pro violentia dolo commissa, §. quia tamen. Institut. cod. m.
- Actio vi bonorum rapt. non solum competit illi, qui dominium habet in re, sed etiam illi, qui habet aliquod ius, & istud ius adimatur, §. si cod.
- Actio vi bonorum rapt. competit ex eisdem causis, ex quib. furti actio competit in re clam facta, ibi, d.
- Actio vi bonorum rapt. est mixta persecutoria rei, & poenae, & sic in quadruplo comprehenditur aestimatio rei, & sic simpliciter est rei persecutio, sed triplum poenae, §. ex maleficiis, de actionib.

Reliqua verbo, Vis, 6. 7. 8. Rapere, Rapiens, Raptor, Rapta.

Actio vi reiecta est in factum propter viam reiectam, vel vtilis Aquilia, §. glo. l. in l. 1. de via publica sciend.

Rel. qua. r. r. o. l. i. s. m. 3.

1 Actio in genere vsque 9.

9 Actio in trib. iudicium communibus.

10 Actio abiens, §. 11.

12 Actio quoad forum.

13 Actio quoad iustitiam vel iniustam causam litigendam.

14 Actio quoad probationem.

15 Actio vel syndicus vniuersitatis vel priuati, §. 16. 17.

18 Actio tutoria.

Actio r. quandoque dicitur defendere, & reus agere, gl. defendant, in l. non cogendum, de procuratorib.

Actori magis, in faceret, quam reo in his, quae petuntur ad ordinationem litis, & in iud. cis. l. de die, & ibi gl. stipulatoris, qui tantum coguntur, l. inter stipulantem, §. 1. de verb. oblig.

Actorem carere actione quando constat ex actis, vt si faceret per acceptationem liberale debitorum, tunc iudex ex officio, nemine excipiente, debet eum repellere, gl. factum, in l. si vnus, §. pactus, de pact.

Actori nihil debet conueniri de eo, quod per se gestum est, glo. h. in l. legif. de dolo.

Actori hodie tenetur persequere litem ex cautione, quam facit, sed non seruatur de consuetudine, gl. non facit, in l. 3. §. si quis, de minor.

Actori, in quem facta est alienatio causa mutandi iudicii, exceptione repellitur, & primus edicti agere compellitur, l. pen. de alienatione iudicij.

Actori, qui impetrat peremptorium, si ablit de sententia, & reus adit, edictum peremptorium circumducendum arque delendum est, neque de causa agnouetur, neque sententia datur, sed permittitur in lancia edicti, l. & post edictum, 7. de iudicij.

Actori, & reus in ciuilib. in dandis dilacionibus sunt pares, §. gl. in add. marg. l. in trib. 13. cod.

Actori in libello diligenter debet declarare rem, quam petit, pondus eius, numerum, speciem, & mensuram, & alia debet notificare reo, vt per hoc reus possit deliberare, an cedat, vel contendant, gl. h. in l. si in rem, 6. de rei vendi.

Actori vt agere possit ad exhibendum, requiritur, quod inter se contestationis, & tempore sententiae, sed vt agere possit actione personalis, quae non fit in rem scripta, sufficit, quod vnus vel contestationis, vel sententiae inter sit, gl. h. in l. i. cigni, §. si ad exhib.

Actori, cuius intentio non tenetur propter propositam actionem ineptam, potest redire ad proponendum aptam, gl. reus tenere, in l. 1. §. si menor fallum mo.

Actori, qui agit ante diem, vel conditionem, si fit repulsus post diem, vel conditionem, iterum agere potest, ibi.

Actori, qui inceptam propositam actionem, iudex debet absolueret reum ab observatione iudicij, ibi.

Actori quando in actione, quae per inficionem crescit, releuatur ab onere probandi propter iuramentum, quod reus detulit sibi, reus euadet poenam dupli.

Actoris ius si perit etiam licet contestata, sequi debet absolutio, l. si seruus, 1. de conditione furtua.

Actori pendente iudicio conditionis furti si definit esse dominus facto suo, & actoris sui, ius eius extinguitur, secus si pacto furti, ibi.

Actori potest agere in actione de peculo, & in actione in rem, & ad exhibendum, & in petitione hereditatis ratione furti status, licet ratione praesentis status non possit, l. quantitas, & ibi gl. 2. de peculo.

Actori potest agere in actione de peculo, & in petitione hereditatis, in petendo futuro statu, quia in his actionib. metimur ius ex persona actoris, & sub petitione generali eladi possunt etiam ea, quae postea queruntur, licet et in personali petitione singulari, in qua non continentur, quae postea queruntur, d. glo. 2.

Actori datur electio vtrum velit conuenire reum principalem, vel procuratorem, rem in rem suam, glo. penult. in additione marg. in l. 1. §. fin. quib. mod. pignus.

Actori potest promittere, quando agat, non autem reus, quando excipiat, l. si alij, §. ait Iulianus, in additione marg. quod vi aut etiam, & ibi gl. fin. de mali except.

Actoris arma sunt actiones, & interdicta, sed rei sunt exceptiones, gl. 1. in actione in rub. de excep.

in Actionis arbitrio est quando agat, & consequenter quando vtrius replicatio, & idem, vt actiones actoris tolluntur biennio, ita & ex consequenti tolluntur et replicationes tanto tempore, gl. replicationes, in add. marg. in l. de excep.

ex Actoris conditione rei obligatio non debet extendi, l. 4. de diuersi, & tempore.

Actori si transigat de negotio cum reo, qui incidit in poenam, quia ad iudicium non venerat, si postea poenam petat, obicitur sibi exceptio doli, quia & de poena transactum videtur, glo. Marcellus, in lapud Celsum, §. Marcellus, de do mali except.

Actori dum viuit, potest declarare de quo Stichus fenerit, & ideo cum potest declarari per personam suam, non transit ad heredes, gl. actori, in l. inter stipulantem, 73. §. 1. de verb. oblig.

Actoris ius non efficitur deterius per nouationem, quae inducitur ex litis contestatione, sed bene vt pracludatur eligendi facultas, l. si quis stipulator, 12. & ibi add. marg. cod.

Actorem repellens per exceptionem conuentionis habet etiam actionem ad poenam, l. qui Roma, 122. §. duo fratres, & ibi gl. fin. cod.

Actori non debet licere, quod reo non permittitur, l. non debet, 41. de regul. iuris.

Actori debet in libello subscibere per se, vel tabellarios, & cauere de lite processu, & quenda vsque ad finem, & de expensis restituendis, auth. generaliter, C. de Episcopis.

Actorem iniuste mouisse litem si confiteri, debet ipse condemnari nominis sumptum, & expensarum in decima parte quantitatatis petite praestandum, ibidem.

Actos quando

ACT

INDEX.

ACT

Actor quando non potest inuenire fideiussorem de lite prosequenda, & expensis solendis debet prestare super eisdem iuratoriis cautionem, affirmando nullum habere fideiussorem, ibi.

Actor quando causam perdit, semper presumitur iniuste mouisse litem, gl. iniustibid.

Actor causam perdens litigando cum iusta ignorantia excusatur a condemnatione expensarum & sumptuum litis, ibi.

Actor iniuste litigans debet refarcire reo omne damnum, gl. patroni, ibid.

Actor dicitur iniustus agere coram vno iudice, quando reus conuictus non habet duos iudices, quorum vnus possit eligere, imò & quando reus habet duos, & habeat electionem actor, nihilominus iniustus agit, cum alias non possit consequi, quod sibi debetur, gl. in l. de cernimus, C. de Episcopali audien.

Actor potest eligere dominum conuenire potius, quam procuratorem in rem suam, si putat cum legaliore, l. si actor, de procu.

Actor potius creditur, quam procuratori, quando actor dicit dominum litis esse legaliore, procurator verò dicit se legaliore, gl. fin. ibid.

Adori vel reo licitum est per se, vel per procuratorem agere, vel defendere in causa civili, non verò in criminali, l. praesenti, §. cum autem, & ibi gl. elegerit, C. de his, qui ad Eccles. confug.

Adori conceditur potestas infensandorum instrumentorum, quae a reo sunt edita, non verò illorum, quae reus noluit edere, gl. si licet debeat, in l. 4. C. de edendo.

Actor est reus, cum replicat, & reus cum excipit est actor, & sic vice versa est actor, & reus, intellige quod vnus est originalis, alter ex post facto, gl. 4. in l. si. C. de edendo.

Actor sine specialia mandato non habet ius rerum dominij vendendi, l. procuratorem, C. de procuratoribus.

Actor dicitur scilicet a tutore constitutus, qui debet esse tantum liber ad instar tutoris, & non seruus, §. gl. 1. ibid.

Actores quandoque appellantur aduocati, quia causam agunt, gl. causatodes in l. 1. C. ne liceat potestor.

Actor potest facere mentionem in libello de defensione, vel exceptione rei, & de replicatione, l. 2. C. si aduersus rem iud.

Actor potest tri dilationes, quae datur reo, & est conuersio, l. petende, C. de tempor. in integri.

Actor prius debet iurare de calumnia, quam reus, glo. & actor in l. 1. C. de iur. iur. propter calum.

Actor non habet licentiam mandandi procuratori suo litem exercendam, nisi prius actus interuenientibus in provincia, in qua degit, iuramentum calumniae subeat, l. si, fin. autem, C. eod.

Actor condemnatur reo ad promissam quantitatem, si actor litem non exequatur, vel ipse non vinceret causam, gl. 3. in auth. quod fieri, C. de dilation.

Actor, qui promittens certam quantitatem reo fati debet, se daturum, si litem non exequatur, aut exequens non vincat causam, condemnatur in ea, quam exequitur delegatus, & non delegans, quando reus conuenitur coram delegato, d. auth. quod fieri, & ibi gl. 2.

Actor, quandoque petit vnum, & aliud consequitur, gl. 2. in l. 3. C. de condit. ob causam.

Actor dicitur ad omnia negotia, procurator ad vnum, gl. procuratori, in l. si. C. quod cum eo, qui in alien.

Actor literas suas a reo prolatas si abneget, & fuerit conuictus, in duplum condemnatur, nisi iuramento illato reo ab eo actor confiteatur, quo casu non puniatur, nisi in expensis circa probationes factis rei iuramentum declarauit, d. auth. contra, C. de non pecun.

Actor scripturam propria manu factam a reo prolatam si neget, & fuerit conuictus, caret petitis, & in tantum de suo condemnatur condictione ex lege, gl. pe. ibid.

Adori inuito reo post litem contestatam potest mutare libellum, gl. 1. in l. 1. C. de Carbonario.

Actor semel proponens actionem citato aduersario necesse habet vsque ad finem litem exercere, authent. qui semel, C. quomodo, & quando iudex.

Adori non licet hodie, etiam ante litem contestatam, mutare libellum, cum mutare autem potest hodie, & olim, gl. 4. ibid.

Adori quod permittitur, permittitur etiam reo, non verò est contrā, gl. locum, ibid.

Actor postquam elegit iudicem pro se contra reum, debet etiam recipere contra se, & pro reo in vim reconuentionis, l. cum Papiasius, C. de sententis & interloq.

Adori in causa reconuentionis non potest renuere iudicem, coram quo reconuenitur, gl. 3. in auth. & conueniens, C. eod.

Actor postquam semel elegit aliquem in iudicem, non potest recusare eum ibid.

Actor corruptus iudicem, vel procuratorem, vel aduocatem rei, perdit actionem, & si causam, siue illa sit priuata, siue publica, siue fiscalis, l. 1. & ibi gl. 1. C. de pona iudicis, qui.

Actor licet iuramentum dare pecuniam reo principali, nisi quando actor ageret per calumnia, d. gl. 1.

Actor si dederit pecuniam in causa pecuniaria reo principali, vt non deficiat a lite, sed vt pariat contra se ferri sententiam, amittit causam, ibid.

Actor corruptus vel dans iudici pecuniam, ipso iure amittit actionem, sed si procuratori rei, tunc valet sententia, sed reus, cuius procurator est corruptus, habet doli exceptionem, gl. 2. ibid.

Actor cuius procurator est corruptus a reo potest agere antiqua actione, & si excipiatur ex sententia, tunc replicat de dolo, ibid.

Actor non prosequens, vel non defendens, aut eum perdens in civili condemnatione in expensis litis, & aliis dispendiis, in criminali puniatur poena simili, l. pecu. C. de fructibus & litium expen.

Adori in limine iudicij debet actiones suas proponere, l. si. Codice de interdictis.

Actor siue realis, siue personalis, aliquem conuenit, reo petitis, & actionem non potest transire in alium lite pendente, l. i. r. m. a. C. de religio.

Actor & non reus debet probare in criminalibus, l. cum suppositi, C. de falsis.

Actor pendente causa civilis super fundo si sit deportatus, & restitutus, potest ad priorem actionem redire, l. casus, C. de sententiam passis.

Actor antequam in producendo libello audiat, debet dare cautionem legitimam de contestando litem intra duos menses, & si non fecerit, omnes expensas & omne damnum tenetur reo refarcire, ea tamen cautio non debet excedere quantitatem 30. aureorum, hodie tamen de consuetudine non praestatur, auth. de executoribus, in princ. & ibi gl. duos, & add. marg. col. 7.

Actor quando libellum porrigit reo, debet praestare cautionem de lite incipienda, id est, contestanda intra duos menses, & hac cautio non excedit 30. aureos, sed quando praestatur cautionem de lite finienda, & de soluendo expensas, si interese litem mouisse conuerit, tunc ea cautio nomine expensarum non excedit decimam partem litis, & prior illa cautio triginta aureorum prius praestatur, postea cautio decimae partis litis, & si reus iurat expendisse plus quam decimam, totum illud restituitur sibi, gl. off. decimam, in auth. de litigiosis, col. 8.

Actor qui actionem semel proposuit vsque in finem debet persequere, §. omnem, & ibi gl. exercere, in auth. de litigiosis, col. 8.

Actor & reus in eodem negotio quis esse non potest, gl. author, in §. si. Inst. de author. tutorum.

Actor hodie debet actionem edere per libellum, olim verò poterat quocunque modo, gl. 2. in l. 1. de edendo.

Actor si protestatur cum transigere, quod saluum sit sibi portio poenae, & tunc reus expresse contradicat, quod tunc talis protestatio nihil releuat, l. 2. si quis cautio.

Reliqua verbo, Reus.

Actor in tribus iudiciis famili. ercisc. communi diuidendo, & finium regundorum dicitur ille, qui primò prouocauit ad iudicium, & sic prius de calumnia iurabit, nec erit fauorabilior, l. in trib. 13. & ibi gl. si de iudiciis.

Actor in duplicibus interdiciis dicitur ille, qui prouocauit, gl. 1. ibi.

Actor quis sit ignoratur in iudiciis communibus, eo, quod ambo prouocauerint ad iudicium, forte, id est, per villas, discerni debet questio hanc, quando est iuris, scilicet quando est facti, l. 2. & ibi gl. off. 1. communi diuidendo, §. sed cum ambo, & ibi gl. 1. & add. mai. co.

Actor & reus vice versa est in iudiciis famili. ercisc. communi diuidendo, & finium regundorum, sed qui prius prouocat, habetur pro actore, linter coheredes, §. qui familia, & ibi gl. rei, famili. ercisc.

Reliqua verbo, iudicium, 14. Familia, §. vsque 11.

Actor absente contrahitur eremodiciu in causa liberali pro praesente, & 10 etiam pro absente, sed in aliis causis olim iure Digestorum absente actore non contrahitur eremodiciu, hodie sic, sed absente reo, & hodie, & olim contrahitur, gl. non videri, in l. Diui fratres, 27. §. 1. de liberali causa, gl. off. triennij, in l. propterandum, in principio, & gl. 3. in §. fin. autem reus, & gl. licentia, in §. & si quidem, C. de iudiciis.

Actor absente reus habet electionem, vtrum malit cognitionem circumducit, id est, acta cancellarij, & ad vbiolum poni, vel quod audita causa sententia proferatur, d. §. 1.

Actor absente potest procedi ad diffinitiuum, l. 2. §. Senatus, de iure fisci.

Actor absente speciali iure contrahitur eremodiciu, regulariter tamen contra, gl. pronanciandum, in l. Senatus, §. pen. eod.

Actor sententia cadit omnino a lite, si reus absoluitur, sed si sententia proferatur pro actore absente contra praesentem reum, quam si actor forsitan non sufficientem sibi putauerit, nullo modo ei licet iterum eandem causam resuscitare, l. propterandum, 13. §. & si quidem, C. de iudiciis.

Actor quando se absente lite contestata, antequam termini ad probandum sibi statuerentur, non potest dici, nihil fuisse probatum, sed nihil fuisse actitatum, unde isto casu reus potest absolui ab instantia praesentis causae, & ab obseruatione iudicij, gl. termino, in additione, ibid.

Adori absenti post litem contestationem si fuerint statuti termini ad probandum, & tunc eo non probante reus absoluitur diffinitiuè, ex qua absolutoria oritur exceptio rei iudicata, ibi.

Actor absente post litem contestationem reus absoluitur ab obseruatione iudicij, scilicet a Sacramento calumniae, & a cautione indicatum solui, & si iterum venerit actor, oportebit, ipsum iterum incipere de nouo, sed tamen per illam litem contestationem perpetuata est actio, gl. ab obseruatione, ibi.

Actor absente post litem contestationem reus absoluitur ab instantia iudicij, & de nouo incipere debet actor, atque ita in principali questione non tenet absolutio, gl. iudicij, ibi.

Actor absente contumaciter reus iure Codicis, & Digestorum non poterat in se assumere onus probandi, vt absolueretur diffinitiuè, iure tamen authentico non redi potest, gl. iudicij, & gl. euacuabitur, ibid.

Actor abens, & contumax, si sententia pro eo sit lata, non potest appellare, etiam ex eo quod in aliquo, vel in maiori summa reus fuerit condemnandus, nisi veniat iudice sedente pro tribunali, gl. off. penult. ibid.

Actor si non venerit in iudicium iudicis delegati intra decem dies reo praesente, reus absoluitur ab obseruatione iudicij, auth. quod fieri, C. de dil. & gl. noluit, in auth. qua in provincia, C. vbi de cri. g.

Actor in actione proposita, vt reo cognita, si fuerit abens, debet citari reo postulant trib. edictis, quolibet habente interuallum 30. dierum, qui interitum non veniens habet anni spatium, intra quod veniens non auditur, nisi reus sit expensis, quibus praestitus sit iterato se absente, cadit a iure suo, & citatio per edicta conceditur principis delegato, auth. qui semel, C. quomodo & quando iudex, §. omnem verò, in auth. de litigiosis, col. 8.

Actor absente & reo praesente etiam lite non contestata potest ferri sententia diffinitiuā, si reus subeat onus probationis, & liquidum faciat, §. gl. 3. & gl. locum, in d. auth. qui semel, & gl. proferre, in dicto §. omnem.

Actor absente lite non contestata venit ad diffinitiuam, sed actor praesente & reo absente ante litem contestatam non potest venire ad diffinitiuam, gl. cautionem in §. omnem, in auth. de litigiosis.

Actore absente & contumace lite non contestata si non liquet de causa, reus absolvitur ab observatione iudicii. *† gl. proferre. ibid.*
Actore absente & contumace contestatur eremodicius, & potest diffinitiva ferri. *ibid.*

Actorem citato absente sententia ferri non debet, quando accusator abest priusquam de crimine sit cognitum, ac probationes ad probandum sint statuta: sed si actor abest cognitio de crimine, si notorium est eum abesse ex causa, si eundem in materia ferenda est, nihil verum pronuntiari posse etiam actore non citato, quia nihil interest eius, quod citetur, & si praesens, sed si ferenda est absolutoria, tunc citatio est necessaria, & utriusque partis praesentia, gl. punire, in add. marg. in §. his quoque, in auth. vt liceat matri & auxi.

Reliqua verbo, Coniungas. Absens, 1. v. §. 9. Sententia, 2. v. §. 9. 2. 4.
ACTORIS est electio, vocare eum ad forum, quod voluerit, ubi reus habet plures iudices, vel plura fora. l. cum clericis, 3. §. C. de Episcopis & cler. & gl. h. in l. f. C. vbi in rem actio.

Actores etiam inuiti debent convenire clericos iure authenticorum coram Episcopo in causa civilis, vel criminali. gl. 3. ibid.

Actor sequitur forum rei in causa restitutionis, l. 2. C. vbi & apud quem.

Actor si conveniat reum coram ordinario, expediat per annum, & tres menses si coram delegato, expediat per decem dies, & si reo praesente actor intra haec tempora non v. nerit, reus absolutus ab observatione iudicii, auth. quod fieri, & ibi gl. 4. §. C. de dilatione.

Actor debet sequi forum rei. l. 2. C. de iurisdic. omnium Iud. & l. f. C. vbi in rem actio. & l. 3. C. vbi status causae.

Actor in causa reconventionis in fundo non sequitur forum rei, neque etiam quando in alio loco contractus fuit celebratus, quia ratione contractus foritur forum gl. 1. ibid.

Actor, qui alium in vetito examine trahit, perdit causam, & puniuntur officiales, qui praestant milites suos executoribus iudicum incompetentium. l. in criminali. C. cod.

Actor, qui alium in vetito examine trahit, potest perire ante sententiam, & eo casu indulgetur ei, vt actionem non perdat, post sententiam tamen non uerit ei perire, gl. habebat. vbi.

Actor trahens reum in vetito examine perdit causam, non ipso iure, sed per sententiam. ibid.

Actor & trahitur in vetito examine, reus condemnatus post condemnationem non instans, & nouo iudicio conditione ex lege, vel sine causa potest agere, vt actor cum libere, vt etiam in eadem instantia in ipsa diffinitiva sententiabitur contra vocantem in vetito examine. d. gl. habebat.

Actor si trahit reum in vetito examine, potest reus agere contra eum actione iniuriarum. ibid.

Reliqua verbo, Forum, Reus, 9. 10.
ACTOR aduersarium temere in iudicium vocans tenetur reddere viaticum & litibus, l. cum, quem, 79. de iudiciis.

Actor habens iustam causam litigandi, & vocandi in ius aduersarium, etiam si nuncius sit, tamen non debet in expensis condemnari, si iustam causam non habuit, §. gl. 1. ibi.

Actor si succumbat ad actionem inepre propositam, ea sententia non nocet, si super forte, vel principali contractu agatur, l. si in iudicio, in addit. marg. de except. rei iud.

Actor, qui iniulit litem mouet, ad expensas tenetur, §. ad excludendas, & ibi gl. expensarum, in auth. de litigol. col. 8.

Reliqua verbo, Litigatio, 1. 2. 3. 4.
ACTOR quando non probat intentionem suam, dicitur non esse liquidum iudicium de causa, scilicet qui sit dominus rei, licet sit liquidum, quid debeat pronunciare, quia idem quod sibi non liceat pronunciat pro reo, potest etiam sibi non liquere, etiam si bene probauit, vt quia attestaciones nondum vidit, gl. pen. in l. idem Pomponius, §. si de arbitris.

Actore plene probante reus condemnandus est, gl. exacto, in l. admonendi, §. 1. de iurei. & gl. si in l. 3. C. de reb. credit.

Actore nihil probante de intentione sua, reus absolui debet diffinitiuo, etiam si ne iuramento, nisi in casibus, in quibus lex deserit reo iuramentum ad purgationem sui, ibi & l. f. C. de re iud.

Actor ad iungens se ad vnam causam si non probat, succumbit, nec iterum potest agere eadem actione, etiam si ex alia causa agat, nisi prius restitutione praehabita, l. habebit, de iniuriis.

Actor succumbit si non probat id, quod est causa iux intentionis, l. si eius, qui nouissimus, 24. ad Trebel.

Actor debet incipere, quam facultatem probandi habeat, qui reus non tenetur edere instrumenta, quibus de iure actoris doceri possit, l. 1. C. de edendo.

Actore non probante, plene vel semiplene, qui conuenitur, etsi nihil praestiterit obtinebit, l. 4. & ibi gl. non probante, C. de edendo, & l. 2. C. de probatio.

Actor vel ille qui agit ciuilitate, debet habere probationes, alioquin temere agit, neque ei reus cogitur edere, nisi in certis casibus, d. l. 4. & ibi gl. 1.

Actore non probante possessionis ad se pertinere, dominium earum apud possessionem remanet, l. 2. C. de probatio.

Actor quod affluat probare se non posse profitendo, reum necessitate probandi contrarium non adstringit, l. actor. C. cod.

Actor vel accusator, vel reus in exceptionibus affirmatiuis licet dicat se non posse probare, onus probationis non refunditur in eius aduersarium, gl. 1. ibi.

Actore non probante, quandoque cogitur reus se defendere per sacramentum, alioquin contra pronunciat, gl. sacramentum in l. f. C. de fide instrum.

Actor, quando intentat certam speciem contractus, debet probare formam ex qua resultat illa species contractus, l. 2. C. de commodato.

Actor eo quod non probat, calumniari videtur, & de calumnia est puniendus, gl. quod si non in l. 1. C. de aduocat. diuersi iudiciorum.

Reliqua verbo, Reus, 16. Accusator, 19.
ACTOR vel syndicus dicitur ille, qui nomine vniuersitatis agit, vel conuenit aut conuenitur, gl. in rubr. quod cuiusque vniuers.

Actor a syndico differt, nam syndicus constituitur a qualibet vniuersitate, &

ad omnes causas, sed actor ad vnam causam tantum, tum etiam actor constituitur quandoque ab vno tantum, & quandoque ab vniuersitate, gl. syndicus in l. 1. §. 1. quod cuiusque vniuers.

Actorem, vel syndicum non esse intelligimus, cum abest, vel valetudine impeditur, & inhabilis est ad agendum, quo casu contra vniuersitatem eum casu, quod non defenditur, proceditur ad primum & secundum decretum, c. l. 1. §. fin.

Actor vniuersitatis non dicitur actor singulorum vniuersitatis, id est, vt singulo de vniuersitate defendere compellatur, l. 2. & ibi gl. l. eodem.

Actor vniuersitatis si agit compellitur auctoritas superioris, gl. dedit, in l. 1. h. eodem.

Actorem datum esse, non sufficit, si postea fuerit reuocatus ante litem contestationem, l. item, §. quod si actor, quod cuiusque vniuersit. nomine.

Actor vniuersitatis si agit compellitur ad litem defendere, non tamen tenetur cauere de rato, nisi dubitetur de mandato, d. l. item, §. si & ibi gl. de rato, gl. omnimodo, in l. actor, rem ratam hab.

Actor vniuersitatis fingitur partibus procuratoris, & iudicat actor ex intentione ei non datur, nisi in rem suam datus sit, d. §. fin. & ibi gl. de rato.

Actor vniuersitatis constituitur re de rato, ibi.

Actor vniuersitatis si agit, vniuersitatem, non singulos tenetur defendere, si eius est in eo qui populari actione agit, quia quasi suo nomine agit, d. l. item, §. si & ibi gl. de rato.

Actorem constituere potest Episcopus cum decreto superioris ad instar tutoris, §. d. gl. de rato.

Actor, vel syndicus iuramentum de calumnia praestat, quia per hos vniuersitatem videtur, gl. de rato, & gl. de rato, ibi.

Actor vniuersitatis non tenetur faciliare de iudicatum soluendo, procurator autem fecit, gl. de rato.

Actor vice procuratoris non fungitur per omnia, nam procurator constituitur sine iudice, sed actor vel economus non ibi.

Actor vniuersitatis publica autoritate, sicut tutor expetitur, & ideo non cogitur dare cautionem de iudicatum soluendo, ibi.

Actor vniuersitatis fungitur partibus procuratoris in hoc, quod neuter dat procuratorem ante litem contestatam, sicut nec tutorem, & uterque satisfactus de defendendo, §. de rato, quando dubitatur, gl. f. fungitur, ibi.

Actor vniuersitatis, & procurator non sunt similes in sacramento calumniae, quia actor praestat, & quando constat de decreto, licet non habeat mandatum speciale ad rem, de qua agitur, non cauet de rato, sed de defendendo, sed in procuratore quandoque fecus, gl. f. fungitur, ibi.

Actor neque in actorem non datur actori iudicati, hoc est, executio sententiae, l. item, §. fin. & ibi gl. non datur, quod cuiusque vniuersit. nomine.

Actor ex eisdem causis potest reuocari ex quib. procurator, d. §. f.

Actor vniuersitatis potest dari filiusam, ibi.

Actor vniuersitatis potest constitui ad noui operis nunciationem, & ad stipulationes interponendas, veluti legat. rum, damni infecti, iudicatum solui, quamuis seruo potius ciuitatis, si praesens sit, debeat cauere, l. f. quod cuiusque vniuersit.

Actor si stipulatus sit ciuitati, vel vniuersitati, vtilem actionem ex illa stipulatione habebit ciuitas, vel vniuersitas, vel eius administrator, ibi.

Actores duo ad administranda bona ciuitatis constituti, si postea ipsi diuenerint ad administrationem, inquantum ad ciuitatem insoluidum tenentur, sed non inquantum ad priuatum rationem, l. cum alicui de nego. gest.

Actor ciuitatis quando constituitur, non requiritur sollemnitas, vel decretum superioris, vel praesentium, quod interueniat, l. actor, §. omnimodo.

Actor dicitur Castaldo domini, gl. Kruo, in l. f. C. quod cum eo, qui in aliena, & gl. 1. in l. quidam testamentum, §. de lega. 1.

Actor debet constitui ab Episcopo, non syndico, cum syndicus ab vniuersitate constituitur, gl. 2. in l. 1. C. de actore a tutor vel curat.

Actor, & syndicus pro vno quandoque ponuntur, gl. f. in l. f. C. de actore a tutor vel curat.

Reliqua, Synodus, Castaldo ciuitatis, 7. Oeconomus, Administrator, 3. 4. 5.
ACTOR a tutore constitutus de rato cauere debet, gl. tutores, in l. 1. §. 1. de admin. tutor.

Actor a tutore dari petitus tenetur cauere de rato ei contra quem agit propupillo, etiam si constet cum habere mandatum a tutore, quando non est certum, an sollemniter sit constitutus, an non, l. actor, & ibi gl. omnimodo, rem ratam habet.

Actor a tutore dari petitus sollemniter est constitutus, id est, cum decreto, & quando constat cum cum decreto constitutum, non tenetur cauere de rato, d. gl. omnimodo.

Actor dicitur scilicet a tutore constitutus, qui debet esse tantum liber ad instar tutoris, & non seruus, §. gl. 1. in l. procuratorem, C. de procur.

Actor ex causa constituitur a tutore ad iudicia iurat de calumnia, cum legitimam personam habeat, gl. 2. in l. 1. C. de actore a tutore, vel curatore.

Actor ex causa debet constitui a tutore, & absentia tutoris est sufficiens causa ibidem.

Actor ad vnam causam datur a curatore, & non potest appellacionem a se interpositam prosequi, sed eam debent prosequi curator, vel adultus, l. ciues, 1. C. de appell.

Actor datur a iudice curatore postulantem, gl. 1. ibi.

Actor datur ad litem potest appellacionem a se interpositam prosequi, si velit non vt actor, sed vt quilibet extraneus, gl. f. ibi.

Reliqua verbo, Tutor, 142. 143. Et sup. num. 5.
ACTVARIJ dicuntur, qui recipiunt pecunias publicas, l. ne diuitis, l. C. de numerariis, lib. 1.

Actuarij secundum consuetudinem antiquam sunt ordinandi, & si aliter factum fuerit, factum ab eis non valet, & facientes puniuntur, l. actuario, C. cod.

Actuarij fieri non potest numerarius in numero militum, l. nemini, C. cod.

Actuarij etiam deposito officio ad aliquam militiam aspirare non possunt, ibidem.

Aditio vna fufficit, quando heres instituitur in vna parte purè, & in alia sub conditione, nullo dato coherede, vel substituto, in defectum conditionis adiut in parte pura, quia absque noua aditione erant in conditionali est heres, secus si in conditionali parte haberet substitutum, vel coheredem in aliqua parte, quia illa pars est in pendentia, & existente conditione non efficitur heres, nisi noua aditione interueniente, d. §. fi. & ibi gl. pe.
 In Aditione fufficit mota voluntas, d. gl. fi.
 Aditionem vnam fufficere dicitur, cum hereditas per partes relicta per se aditionem acquiritur alicui, secus quando per alium est adquirenda ei, d. §. fi. & ibi gl. fi.
 Aditio iussu patris facta à nepote existente in potestate aui non valet, l. filius, §. 2. de adq. heredit.
 Aditio ante apertas tabulas fieri non potest, gl. editio, in l. 3. §. quod autem, ad Syllanum.
 Aditio quod operatur quoad heredem, idem operatur agnitio legati quoad legatarium, l. legatum, §. 2. & ibi gl. pe. de leg. 2.
 per Aditionem legatum coacte ex testamento confirmatur legata, & fideicommissa, & tabulae pupillares, & cetera alia, l. nam quod, 14. §. si qui compulsus, ad Trebel.
 Aditio sola voluntate cum verbis, vel opere constituitur, gl. non transeant, in aditione marg. in l. cogi, 16. §. sed & si miles, eod. & gl. 1. in l. cum heredes, 22. de adq. poss. & gl. 1. & ibi add. marg. in §. de hered. qualitate.
 Aditio coacta implet conditionem, l. qui ita institutus, 66. ad Trebel.
 Aditio hereditatis fit solo animo, vnde cum quis mandat procuratori, vt adcat, statim est heres, & sic nihil remanet faciendum pro procuratore, gl. si non euident, in l. qui ita, 66. §. 1. eod. gl. 2. in l. debitor, C. de pactis.
 Aditio hereditatis retardata facit moram petendo legati, sed non cessione, idest, transmissio legati, l. heredes aditio, 7. §. quid dies legati cedat.
 Aditio hereditatis retardata interdum facit moram legatis, vt dies eorum non cedat, quod transmissio ante aditam hereditatem, vt si feruo manumisso in testamento aliquid legatum fit, dies legati non credit ante aditam hereditatem, dicto feruo manumisso, quia cum liberatus non competat ei, priuquam fit acta hereditas, æquum est, nec diem legati ante cedere, d. l. heredes, §. fin. cum l. sequen.
 per Aditionem hereditatis omnia iura, quæ erant apud defunctum, & per mortem non fuerunt extincta, ipso iure transeunt in heredem, præterquam possessor, quæ non transeunt, nisi naturaliter apprehendantur, l. cum heredes, 22. de adq. poss.
 Aditio hereditatis alicui perpetuo competit de iure ciuili, dum non repudiatur, gl. fin. l. 3. C. de iuris & fadi ign.
 Aditio hereditatis fit sola animi destinatione, quam fufficit in vltima voluntate ostendere, gl. in adquirendis, in l. cum furiosus, §. tali, C. de curatore furiosi, l. si aui, C. de iure delib. & gl. in rub. C. de edicto Diui Adu.
 Aditio inualida facta ex testamento factum non conuertitur in bonorum possessionem ab intestato, per quam poterat succedere, l. fin. C. de successor. edicto.
 inter Aditionem fuit heredis & mortem defuncti non datur medium, §. fuit, de heredit. quæ ab intest.
Reliqua verbo, Aditi, Adiens, Cogere, Fideicommissarius, 6. 7. 8. Filius, 159. vsque 168. Heres, 50. vsque 60. & 161. vsque 166. Hereditas, 12. vsque 16. Immissio, impub. 1. 166. 17. Legatum, 97. Minor, 2. 3. 29. Nolle, Pater, 35. Procurator, 20. Pupillus, 38. Repudiatio, Institutio, 4. Refutatio, Susceptus, Sum.
 Aditio hereditas non potest per procuratorem, nisi per procuratorem Cæsar Cæsar, gl. offa antea, in l. cum multi, §. pars hereditat.
 Adire, & repudiare extraneorum est, immiscere autem, vel abstineret suorum, gl. 2. in rub. C. de iure delib. & gl. in rub. de adq. hered. gl. non potest, in l. cum quidam, §. 1. eod. titulo, & gl. 1. in l. C. si minor ab heredit. fit abstineat.
 Adire potest institutus heres vsque ad 30. annos, nisi statum fuit tempus, vt adeat, sit capsum, aut nisi repudiatur, gl. offa 1. in l. 3. de acquirend. heredit.
 Adire nolle hereditatem non videtur ille, qui non potest adire, l. 4. eod.
 Adire hereditatem potest mutus, & furus etiam ita nati, quia in aditione non requiritur nisi voluntas declarata per actum, l. §. & ibi gl. 1. de adq. heredit.
 Adire potest feruus iussu domini, vel potest quis alium iungere adire, dicta gl. 1.
 Adire potest cum auctoritate curatoris is, cui bonis interdictionem est à iudice per legem, secus si sit interdictionem ci propter delictum, vt si commisit crimen lææ maiestatis, vel fuit hereticus, d. l. §. & ibi gl. pe.
 Adire hereditatem non potest quis per procuratorem, licet possit peti bonorum possessio, vel Trebellianica restitutio per procuratorem, gl. ratam, ibid.
 Adire non videtur ille, qui metu coactus adire; postquam fuit protestatus, quod licet adiret, quod nolbat, quod valeret aditio, l. qui in aliena, 6. §. fi. & ibi gl. pen. eod.
 Adire non potest ille qui non potest se obligare, l. more, 8. eod.
 Adire potest homo liber, paterfam. compos. mentis maior 25. anno, sciens testamentum mortuum, & sibi delatam hereditatem, gl. 1. in l. is potest, 18. eodem.
 Adire non possunt feruus, vel filius, nisi præcedat iussus, ibid.
 Adire non potest furiosus, ibid.
 Adire vt possit heres, debet scire testatorem mortuum, ac sibi delatam hereditatem, debet etiam scire, quod fuerit purè institutus, vel quod fit purificata institutio, debet etiam esse certus, quod nullus iussus præcedat, & ex qua causa ad eum perueniat hereditas, an ex testamento, vel ab intestato, ibid.
 Adire non videtur ille, qui accipit pecuniam, vel promissionem vt repudiet, aliis si hereditatem adeat, videtur pro herede se gerere, l. si quis conditionis, 24. eod.
 Adiri quamdiu potest hereditas ex testamento, ab intestato non deferunt, nullit quandoque propter defuncti voluntatem, l. quamdiu, 39. & ibi gl. 1. de adq. heredit.
 Adire non potest quis sola voluntate de iure ciuili, gl. pen. in l. si pupillus, 42. eodem.
 Adiri potest hereditas solo animo, gl. aditam, in l. si à domino, vel à patre, 39. §. si possessor, de peti. heredit.
 Adire, & immiscere differt inter se, quandoque tamen ponitur vnum pro alio, gl. 1. in l. cum bonis, 8. de adq. heredit.

Adire potest heres, etiam si ignoret conditionem suam, testari autem non potest, §. qui est dubius de statu suo, l. 1. & ibi glossa quia nec, de legat. 3.
 Adire hereditatem olim non poterat quis ante apertas tabulas, nisi esset infol. 7 dum institutus, vel esset de liberis, gl. ante tabulas, in l. cum heres, 24. de i. berat. legata.
 Adire videtur heres, eo ipso quod alij eam hereditatem reliquerint, gl. non transeant, in l. cogi, 16. §. sed & si miles, ad Trebel.
 Adire nulliter, & non adire paria sunt, lege finali Codicis de successorio edicto.
 Adire hereditatem hodie clausis etiam tabulis potest quilibet heres etiam ex parte institutus, sed secundum antiqua iura solus filius in potestate, etiam ex parte institutus, gl. 1. in l. 3. C. de iure delib.
 Adire potest quandoque ille, cui deferunt hereditas, & si non constat de aditione, debet iacturari à iudice, & ita iuratur tempus moderatum ad deliberandum, l. si curatoris, & ibi gl. 1. C. eod.
 Adire hereditatem damnolam cogi non potest heres institutus, l. nec emere, C. de iure delib.
 Adire hereditatem cogi potest heres rogatus de restituendo, & etiam potest cogi feruus necessarius heres institutus, gl. fin. ibi.
 Adiri hereditas quolibet die potest iudicata antiqua cretionum solemnitate, l. cretionum, 17. C. eod.
 Adire qui potest, potest etiam repudiare, fallit in hereditate filio delata, quam ignorante filio repudiare non potest, adquirere tamen potest filio ignoranti, gl. quæstia, in l. si infanti, C. eod.
 Adire hodie tacite censetur heres petens tempus ad deliberandum, nisi repudiet, olim tamen fecus erat, l. cumus, 22. §. pe. & ibi gl. offa, C. eod.
 Adire verbum quandoque accipitur generaliter pro lucro inire, vel adquirere, gl. 3. in l. fin. C. de bonis, quæ liberis.
Reliqua verbo, Tempus, 13. Tutor, 153. 154. 155. Agnoscere, Heres, 161. vsque 166. Cogere, Procurator, 20.
 Adirens filius, vel feruus hereditatem quocunque modo delatam non obligat patrem, vel dominum, nisi præcedat iussus, sed in bonorum possessione, vel restitutione ex Trebelliano fufficit, quod ratihabito subsequatur, l. qui in aliena, & ibi gl. ratam, de acquirend. heredit.
 Adiens hereditatem iussu alterius solum iubenti querere velle præsumitur, si iussu valere cedat, secus si iactat inualidum, vel si sine iussu adit, d. l. qui in aliena, §. si is qui, & ibi gl. magna.
 Adiens hereditatem iussu patris is, qui putabat errando, vel dubitando se filium, fa. neque sibi, quia non voluit, neque ei, qui iussu, quia non potuit, videtur quæsi iussu, ibi.
 Adiens scientia præuolat in aditione hereditatis magis, quam iubentis, gl. fin. in l. ex semisse, 75. de adq. hered.
 Adiens scientia incipitur non patris, vel domini iubentis an vxor defuncti sit prægnans, vel non, cum quidam, 30. §. pe. eod.
Reliqua verbo, Filius, 159. vsque 168. Hereditas, 12.
 Adirendum hereditatem mutus, & furus dicitur facere actum perfectum, si intelligat, quid agat, gl. 1. in l. 5. de adq. her.
 Adirendo ex causa putatiua non fit quis heres, licet, si ex vera adisset, esset heres, gl. fi in l. si is, ad quem, 22. de adq. hered.
 Adirendi illud dicitur, quod est separatim ab ipsa aditione, l. quod si dubitet 33. eod.
 Adirendi quis dicitur quasi contrahere, qui quasi contrahens celebratur inter heredes, & creditores, & legatarios, l. 3. §. fin. ex quib. cap. in possessionem eatur.
 Adirens ratione iudicatur de cornaculo, cui cedat, l. si cui ædes, 31. de legat. 3.
 Adirendum in iudiciis diuisoriis officio iudicis fieri potest, videlicet alteri fundum, alteri vniuersum adiuudicandum, l. si quis, 6. §. officio, communi diuid.
 Adiuudicationem suam debet iudex tueri, l. inter coheredes, 44. §. si familia, fam. l. ex. ci.
 Adimicare verbum pertinet ad iudicia diuisoria, scilicet fam. l. ex. ci. & communi diuidendo, item l. ab eo, §. item familia, in aditione marg. fam. l. ex. ci.
Reliqua verbo, Pignus, 19. 20. Creditor, 51. 52. 53. Iudicium, 14.
 Adirendum si sit pes statue, vel scypho fundus, vel ania, aut navi tabula, aut ædificio cementum, dicitur statua, vel scyphus, aut nautis, aut ædificium esse totaliter eius, cuius antea erat, l. sed si meis, 26. & ibi gl. tota, de adq. rerum dominio.
 Adiunctum si fiat per applluraturam alienæ statue, tota statua est, & totaliter est eius, cuius erat, sed quando per ferruminationem fit adiunctum, quælibet statua pars est eius, cuius erat statua, d. l. sed si meis, & ibi gl. tota, & l. quicquid, 27. & ibi gl. tuum, & gl. cum partes, eo.
 Adiuncti ratione præsumitur quid ademptum, nisi probetur concessum, gl. pen. in c. 5. qui successores feudum dare & c. in vñ. feud.
 Adiuncti inseparabilis ratione permittitur, quod aliis non permitteretur, gl. 2. & ibi add. in l. Imperator, 2. de statu homin.
Reliqua verbo, Alienum, 1. Pars, 3. Ferruminatione, Commixtio, Scyphum.
 Administratio non interdicitur tutori, vel administratori pro processum criminalem inchoatum contra eos, l. quamuis, 45. §. fi. de solutio.
 Administratioem generalem liberam peculij habens non censetur habere facultatem donandi, vel dissipandi, l. contra iuris, §. si filius, & ibi gl. non habere, de pactis.
 Administratioem liberam habens potest pignere, & etiam vendere, l. si conuenerit, 18. §. fin. de pignera. actione.
 Administratioem liberam peculij habens potest alius solueret, & delegare, & etiam potest solui à debitor peculij, gl. specialiter, in l. quam Tuberonis, §. alia, de peculo.
 Administratioem liberæ concessio non continet rerum alienationes, & ideo expressè debet concedi, d. gl. specialiter, in d. alia.
 in Administratioem aliquæ si plura nomina contrahantur ad petitionem ad

ministrantis, debet dominus vel omnia agnoscere, vel omnia repudiare, l. cum quiritur, l. 6. de administrat. tutorum.

Administratio finita non tenetur quis de eo, quod gessit, v. administrator, l. post mortem, quando ex facto tutoris.

Administratorem generalem, & liberam negotiorum habens ab eo, qui peregrinatur, potest ex his negotiis rem vendere, & tradere, & eam facit accipientis, secus si habeat generalem tantum, l. qua ratione, §. 9. nihil autem, & ibi gl. libera, de acquirend. rerum dominio.

Administratorem liberam peculii concedens pater filio non videtur concedere, vt alienaret in fraudem creditorum, unde si filius alienet, non tenetur pater, sed reuocant creditores alienata, l. si pater, l. 2. quæ in fraudem creditorum.

Administratio rerum cui conceditur, non videtur concessum, vt in eis fraudem committat, l. tutor administratorem, §. 3. de furtis.

Administratio quælibet Ecclesiastica non debet pretij venalitate mercari, gl. gradum, in l. si quemquam, §. 1. C. de Episcopis, & clericis.

Administratio quorundam quando est diuisa à testatore, vel à iudice, & tunc quilibet pro parte sua tenetur de mala administratione, gl. si in l. 1. C. de transact.

Administratio, quam quidam habent, si non sit diuisa à testatore vel à iudice, tunc omnes tenentur in solidum de mala administratione, ibid.

Administratio, quam quidam habebant, si non fuit diuisa à iudice, vel à testatore, si omnes aliquid gesserunt sine dolo, omnes tenentur de mala administratione in viriles beneficio diuisionis, ibi.

Administratio diuisio si fuit facta à testatore, vel à iudice, & à duobus sit facta transactio de mala administratione, tertius non liberatur, imò conueniri potest in sua parte administrationis, dict. gl. si.

Administratorem liberam habentes possunt rem domini alienare, sed non habentes liberam non possunt alienare inuito domino, l. liberam, C. quod cum eo, qui in ali.

Administratorem panis si quis interdicit publice persone, tenetur ad dampnum, quod passus est cum viuis tercie centesime, authent. sed iam, C. de postu.

Administratio quando est diuisa à iudice, vel ab eius officiali, primò conuenitur gens, si de iudicibus, & nominatores ipsius, quàm perueniant ad collegam, l. 3. C. de conueniend. fidei debitori lib. 1. 2.

Administratio quando duobus pro indiuiso concessa est, quilibet prius conuenitur, quàm nominator, sed quando separati, portionibus concessi est, tunc primo administrator, deinde eius fidei iutor, postea nominator, & ultimo loco collega conuenitur, l. 2. C. quod auct. ord. ne conueniant, lib. 1. 1.

Administratio, vel officium, quando est diuisa inter officiales, prius conuenitur nominator, quàm collega, alias secus, l. 3. & ibi gl. 1. C. eo.

Administrator vnde si iussu si vnus collegarum pecuniam collocauerit, quam resequitur, quod non potuit, eo mortuo heres eius, non debet conueniendus, secundò pot. si, §. 1. C. de nominator, quod colleg. l. fin. C. eod.

Administrator licet concedi videtur per vtriusque pot. ut ipse facere quicquid ipse dimittit, l. creditor, §. 5. l. lucius, mandati.

Administratio publicæ rationi ibi reddi debet, ubi administratio gesta est, quia illa instructio sufficiens, & nota testimoniorum, & alia documenta possunt præstare, l. 2. C. ubi de rationibus tax. publicæ.

In Administratio publico, an officiorum, qui bene gesserunt, debent vocibus & clamoribus populi commendari, scilicet viuat talis, l. 2. quæstionibus, lib. 1. 2. & ibi gl. fin.

Administratio habentes preferuntur vacantibus, id est, habentibus dignitatem sine administratione, & vacantes preferuntur honorariis in simili dignitate constitutis, non in pari, l. si. C. vt dig. ord. seruetur l. 1. 12.

Reliqua verba, Gubernatio, Tutor, §. 1. 4. Procurator, 47.

1. Administrator in genere, §. 2. 7.

3. Administrator reipub. §. 4. 5.

6. Administrator provincie, §. 7.

1. ADMINISTRATOR necessarius censetur idoneus, l. cet ipse non possidet alia bona immobilia, quando dominus principale possidet, l. iteminus, §. tu tor, qui fatidare cog.

Administratio rei minoris, vel aliorum non potest transgredere super reb. immobilib. eorum, quorum bona administrat, vt est tutor, & similes, potest tamen transgredere, vt illa reuocet vtriusque transactionis, cum in meliorem eius conditionem possit transgredere, l. nulli, & ibi gl. 1. de transactio.

Administratori si iudex veteris testamenti executionem, nihilominus quæ cum eo ab ignorantibus contracta sunt, valent, cum huiusmodi prohibitio non afficiat ignorantes, l. 1. in add. marg. quod iussu.

Administratio secundus potest cogi recipere nomina idonea, vel non idonea facta à primo, non tamen potest cogi exactionem facere suo periculo, l. tutor, §. 6. & ibi gl. pen. de administr. tutorum.

Administratio secundus si sponte recipit nomina non idonea facta à priore administratore, sibi præiudicat, gl. pen. ibi.

Administratio quando promittit dotem pro eo, cuius negotia administrat, non videtur promittere animo donandi, sed animo repetendi, l. cum post, 43. §. qui, cum eod.

Administratio si nomina, quæ à priore administratore sibi assignata sunt, agnoscit tanquam idonea, tenetur de eorum periculo, l. qui, nomib. & ibi gl. 1. eod.

Administratio nomina à priore administratore sibi assignata tenetur in se transferre, etiam si minus idonea sunt, non tamen tenetur agnoscere d. gl. 1. ibidem.

Administratio priuatus maiorem potestatem habet, quàm administrator publicus, §. 3. §. 5. sed si permiserit, & placet, & ibi gl. data, quod vi aut clam.

Administrator potest impedire actiones, at ubi nata est, non potest perimere eam, sed si vnus, l. 7. §. 1. in add. marg. & ibi gl. cessare, de iniuriis.

Administrator cum conuenitur ad aliqua reddenda, & ob hoc condemnatur, non debet condemnari in eius pecunie viuis, & idem est in fideiussoribus eius, l. constitutionibus, 1. 4. ad municipal.

Administrator, vel dispensator potest emere palam, & bona fide de rebus eius, cuius bona administrat, fallit in economo Ecclesie, gl. 2. in auth. quibuscumque, C. de sacrosanctis.

Administratores ex officio, quod administrat, non licet emere rei, vel per alium de rebus eius, cuius bona administrat, d. gl. 2.

Administrator electo gerente male suam administrationem liberant ut alij, qui non gesserunt, à mala administratione, gl. fin. in l. 1. C. de transactio.

Administratores pluribus dolose administrantibus competit beneficium diuisionis non obstante dolo, si omnes sunt soluendo, licet non habeat locum beneficium cessionis, §. d. gl. si.

Administratores si dolose administrauerint, & pupillus cum vno transigerit, vel pactus sit, talis transactio vel pactum pupillo nihil præiudicat, nisi in accepto, id est, nisi pupillus perceperit totum interesse ab vno, gl. si in l. 1. C. de transact.

Administrator vnus soluens totum interesse, cum dicitur culpa gessisse, habet regressum contra alium, etiam si actio non cedatur ibid.

Administrator bonorum si nolui defendere, remouetur ab administratione, gl. cogitur, & gl. iudicatio, in l. 1. C. de procuratoribus.

Administrator propter suam conuinciam potest ab officio remoueri, & nihilominus potest contra dominum ad missionem in possessionem procedi, d. l. 1. ibidem.

Administratores legitimi debent iurare de calumnia secundum credulitatem eorum in animam suam, & non eorum, quorum bona administrant, alius iuramentis in suo robore manentibus, l. si. §. quod obseruari, C. de iurjur. propter calum.

Administratores legitimi alienarum rerum cum tutorum pater in bonis aduentitiis filij, atque minoris decerto constitutus, orphanotrophi, & similes, vt syndicus gl. 2. in d. §. quod obseruari.

Administrator tam publicus, quàm priuatus potest emere palam, & bona fide res, quæ ipse administrat, non clam, alias punitur, gl. si in l. cum ipse, C. de contrahend. emptio.

Administrator tantum bonorum minoris non potest esse debitor, vel creditor, §. gl. pen. in auth. minores, C. qui dare tutores.

Administratores, qui iustam causam litigandi non habuerunt proprio nomine, in expensis legitimis debent condemnari, l. non est, & gl. si. C. de administr. tutorum.

Administrator licet sic pauper in princ. administrationis, si postea reperitur diues, non presumitur factus diues ex bonis administrationis, sed presumitur sua industria & labore, l. si defunctus, to. Carbitrium tutelæ.

Administrator negligens puniri potest, vel etiam alias potest repelli ab administratione, gl. pen. in l. mancipia, C. de seruus fugitiuis.

Reliqua verba, Confessio, 12. Dispositio, 13. Pater, 44. 45. Præiudicium successu, Tutor, 93. 94. §. 98. Debitor, 1. 3.

ADMINISTRATOR reipub. non potest debitori pecuniam liquidò debitas remittere per pactum, neque per transigendum, secus quando non essent liquidæ, l. Imperatores, & ibi gl. de pac.

Administrator reip. tacite potest remittere viuas reipub. debitas, putà illas non petendo vel minores accipiendo, expresse tamen illas non potest remittere, §. d. gl. 1. & gl. pen. in l. aduersus, C. de viuis.

Administrator reipub. si remiserit debitum liquidum, talis remissio reuocari debet ob publicam utilitatem, d. l. Imperatores, de pactis, & gl. si in l. præf. C. de transact.

Administrator Ecclesie tacite, id est, negligendo potest remittere debitum liquidum, putà illud non petendo, expresse tamen non potest remittere, gl. 1. ibid.

Administrator ciuitatis si quid officij tempore promissit animo nouandi, vel liberandi remp. finito etiam officio tenetur, gl. 2. in l. procurator, qui, §. 67. si de procuratoribus.

Administrator ciuitatis loco domini habetur, & ideo quod iussu conuenitur ex contractu facto iussu cum seruo ciuitatis, l. si iussu, & ibi additio, marg. quod iussu.

Administrator reipub. vel priuati potest palam, & bona fide rem ipsius reipub. vel priuati emere, secus si clam, §. d. gl. si in l. si in emptio, §. 34. §. si de contrah. empt.

Administrator reipub. si mutuum pecuniam accipiat, pro ea potest eius bona obligare, si verba sit in rem reipublicæ, secus si non sit verba, l. si, §. 1. de pig. qui ex abundanti, in l. d. pupilli, l. de neg. gest.

Administrator reip. vel seruus publicus reipub. sine cessione actionem acquirere, puta notarius quoque tanquam persona publica nobis actionem acquirere, quamuis non sit actarius, l. Caius, l. 1. & ibi add. m. de viur.

Administratores reip. dati à Magistratu etiam si inter se administrationem diuiserint à seipsis, pro eo, qui non est soluendo, non potest conueniri alter, sed Magistratus, qui tales administratores dedit, debet conueniri, l. Lucius, 47. §. 1. & ibi gl. administrator, de administr. tutorum gl. si in l. 2. C. de diuident. tutela.

Administrator reipub. tenetur refundere reip. dampnum, quod contingit reipub. ob moram, vel malitiam ipsius administratoris in litigando, l. qui solidum, §. 78. §. etiam, de leg. 2.

Administrator reip. rationes tradit, & cancellatæ non possunt retractari contra administratorem vltra 20. ann. nec contra eius heredem vltra decem annos, l. in omnib. §. si de diuersis & temporal.

Administrator alicuius reip. vel ciuitatis si malum nomen contraxerit, si deinde eius successores cõfirmauerint, periculum pertinet ad confirmantem, l. Titio, §. 6. §. Titius, & ibi add. marg. ad municipalem.

Administrator ciuitatis potest super re dubia transgredere, non tamen debitum liquidum remittere, l. præf. C. de transactio.

Administrator ciuitatis si cur potest transgredere super re dubia, ita etiam prælati, tutor, vel curator poterit, §. ibi, ibid.

Administrator ciuitatis si requisitus non reuocauerit, seruus fugitiuum ciuitatis à dolose suscipiente, tenetur ad duos, l. mancipia, C. de seru. fug.

Admini

Administratores reip. debent petere satisfactionem de legato reipu. relicto. l. fi. C. in possessionem legatorum.

Administratores reip. conueniri possunt ad actionem in factum, in quantum interest reipub. si satisfactionem de legato praestando ipsi non exegerunt. d. l. fi. & ibi gloss.

Administratores rerum publicarum eliguntur per decuriones conuentos per ipsos Magistratus, & fiscalis est Magistratus, qui iurisdictionem exercet, & alius administrator, qui temporalia gerit, glo. in rub. C. ad administ. rerum publicarum. lib. 11.

Administrator reip. si est negligens in exigendo cautionem de legato, vel fidei commissio praestando, tenetur reipub. ad interesse. l. fi. C. eo.

Administrator debet exigere annua, vel menstrua debita suis temporibus per quantitates minutas simul coadunatas faciant cumulum debiti, cuius solutio sit difficilis debitori, & sic possit ex ea culpa redargui, l. fi. in princ. C. de debitor. ciuit. lib. 11.

Administratores reipu. tenentur insolidum omnes, licet administratio simul concessa sit, si sit proportio debitis, primo tamen gerens conuenitur, postea non gerens. l. 1. C. quoque ordine conueniatur, lib. 11.

Administrator reipu. vno mortuo si alij administratores eius collegae in administrando culpam commiserint, pro tali culpa non teneantur heredes mortui, nisi ipsi heredes administrant, quo casu tenentur de dolo, & lata culpa propria. d. l. 1. & ibi gloss.

Administrator, qui mutauit pecuniam reipu. tenetur ad damnum fortis, sed non viuarum, si tantum fuit in leui culpa, qua non inquisiuit diligenter dominos praedium, alias nec de forte tenetur. l. 1. & ibi gloss. C. de his, qui ex officio quod administrant, lib. 11.

Administrator, qui mutauit pecuniam reipublicae, tenetur ad damnum fortis, & viuarum, si fuit in lata culpa in mutando. d. gloss.

Administratores Ecclesiae ab intestato decedent in omnibus bonis succedit Ecclesia auth. licentiam, C. de Episcopis, & cler.

Administrator ciuitatis pecunia non recte soluta non praefumitur versa in viuatem publicam, l. vnic. & ibi gloss. fi. C. de solutio. & libera debitorum ciuit. lib. 11.

Administrator vel praefectus reipublicae publicas pecunias subtrahens lege Julia peculatus capite puniatur, §. item lex Julia, peculatus, Instituit. de publicis iudiciis.

Administrator cuiuscunque loci reipote potest liberè testari de bonis quaesitis ante administrationem vel quaesitis ex confanguineorum donatione, sed non potest de bonis intuitu Ecclesiae, nisi in eius villatere, auth. licentiam, C. de Episc. & cler.

Reliqua verbo, Cuius, 7. Aitor, 15. 16. 17. Collegium, Cuius, 80. 81. Mutuati, 6. 7. Ocononiam, Ecclesia, Respublica, Penuria, 2.

ADMINISTRATOR provinciae an possit habere concubinam ex ea provincia, in qua administrat, licet uxorem habere non possit. l. fi. de concubinis.

Administratores debent praestare iuramentum secundum formam à lege traditam, & maxime iudices & eorum officiales, & si deliquerint, puniri debent, §. sic igitur, in auth. vt iudices sine quoquo suffi.

Administratores provinciarum, & eorum aliores, & qui circa eos sunt, debent iustitiam administrare, & obseruare in causis publicis, & priuatis, & deuotos fratres tractare, in deuotos punire, §. eos autem, qui, in auth. vt iudices sine quoquo suffi.

Administratores, & iudices in officio vel actione eius delinquentes etiam officio durante poena à lege statuta sunt puniendi, licentia data provincialibus eorum delicta Episcopo, vel Archiepiscopo nuntiandi, vt per eos relatione a principe facta in locis, ubi seuerum iustitiam, puniuntur, vt per eos poena sit aliis in exemplum, §. si quis autem prator, cod.

Administratores in provincia officio finito, 70. diebus debet commemorari, redditurus omnibus rationem, & si ante fugerit, ab omnibus capi potest Episcopo causas ex non scripto examinandi necessitate imminente, §. necessitate, cod. & in principio, in auth. de administrator. col. 7.

Administratores provinciarum, & iudices debent iuramentum praestare iuxta formam à lege traditam, vt in rub. & nigro, in auth. iuramentum, quod praestatur, col. 2.

Administratores mundas ac puras debent habere manus, & fiscalia tributa vigilanter inspicere, & exigere, & pacem ciuitati dare, & seditionem prohibere, §. oportet, in auth. de mandatis principum, col. 3.

Administratores prouidere debent, ne iudices & officiales de principis curia venientes laedant subiectos, & eos punire debent, §. deinde competens, cod.

Administratores subiecta contra ius, vel iustitiam publicam non debent suscipere, nisi secunda iustitia emanauerit, & pro vbertate necessitatum, & operum ciuitatum diligentiam omnem debent exhibere, & delinquentes castigare competenti, vel decenti poena omni priuilegio cunctante, d. §. deinde, & §. si quis autem, cod.

Administratores debent prouidere, ne officiales subiectos iniuriis afficiant, & malos officiales expellere, §. si habebis, in auth. de mandatis principum, col. 3.

Administrator debet habere diligentiam operum ciuitatum procurando ex ciuitatibus pecunias illorum partes, quae valde necessariae sunt, facere, & pontium similiter & viarum & portuum curam habere, item & murorum, & quicquid omnino est vtile publico & ciuitatibus, debent cogitare, & facere, & auctore principis, §. si quis autem, cod.

Administrator provinciae non debet occasione religionis, ac haereticum provinciam commovere, & si contra laicum crimen canonicum mouerit, puta de articulis fidei, vel simonia, cum Episcopo iudex laicus cognoscere debeat, & decidere, §. neque occasione, cod.

Administrator nihil debet habere nisi suam salarium, glab. vtroque, in §. ne autem, in auth. de iudicib. col. 6.

Administrator si durante administrationis tempore circa principis iustitiam prouinciam delinquit, puniuntur crimine laesae maiestatis, §. 1. in auth. de administrator. col. 7.

Administrator provinciae etiam occasione euocationis à principe non potest

discedere à provincia, vel si discesserit, rursus ad provinciam redire debet, ibi.

Reliqua verbo, Officialis, per tot. Matrimonium, 21. Provincia, Filius, 39

ADMINISTRARE posse res suas non dicitur quis ante 25. annum, l. fi. de conditio. & demort.

Administrare bona, & res domini, est honor, & dedecus remoueri, quasi per hoc de eo dominus non confidat, gloss. fin. in l. testamentum, §. 1. de manumiss. testam.

Administrans diuinas res, vel humanas, in illis tunc habetur loco domini, cum & administrat, non cum ea alienat, gl. expoliat, in l. qui fundum, §. si tutor, pro emptore.

Administrans aliena negotia debet esse diligens, nec in eius officio, vel administratione negligens, ac declinatum culpa vacuum est, l. in re mandata, C. de mandati.

Administrans durante administratione potest extra iudicium conueniri ad dandam rationem alicuius capituli suae administrationis, non tamen totius, gl. 1. in l. etiam, C. de admin. tutorum.

Administrans alieno nomine non habet priuilegium, cum administratio huiusmodi est voluntaria, non necessaria, administrans tamen nomine proprio habet priuilegium, quod intellige, quando is gestor subintrat non est à superiore suis superioris, alioquin secus l. maximarum, in add. marg. C. de exculat. numer. lib. 10.

ADMINISTERE debes contra illud, quod pro te vis admittere, gl. nam & hic, in l. fi. duo, §. pen. de iur. cit.

ADMINISTRO, & rogatus factus à libero inducit mandatum, secus si à seruo, gl. 1. in l. si serui, 42. de neg. gest.

Admonitio & rogatus animo non obligandi factus, sed ad opem consilij dandi, non inducit mandatum, ibi.

Admonitio non habetur pro consensu, neque obligat, l. si filius, & ibi gloss. fin. de tutelis.

Admonitio delinquens grauius delinquit, & grauius puniuntur, l. capitalium, §. solent, & ibi gloss. ad monitum, de poenis.

Reliqua verbo, Rogatio, Praeceptum.

ADNUMERATOR dicitur proxeneta, siue mediator, §. gl. ad numeratorem, in §. quod si etiam, in auth. de instrumentorum cautela, col. 6.

Vide verbo, Proxeneta, Mediator.

ADOLESCENS luxuriosus si mandet tibi, vt pro meretrice fideiubeas, idque tu facias mandatum susceperis, non habes mandati actionem, l. si verò non 12. §. si adolefens, mandati.

ADOLESCENTIA dicitur gl. gloriosam, in l. v. §. pe. C. de studiis. lib. 12.

Reliqua vide verbo, Iuuenis, Meretrix, Donatio, 60.

ADOPTIO dicitur filiam, arrogatio verò dicitur eius, qui sui iuris est. l. 1. de adoptio.

Adoptionis nomen generale est, quae in duas diuiditur species, quarum altera adoptio, altera arrogatio dicitur, ibi.

Adoptio hodie non semper facit mutare patriam potestatem, gl. 2. ibi.

Adoptio generis sumpta, vel sit Principis autoritate, vel Magistratus imperio, l. 2. de adoptio, & in principio, Inst. de adoptio.

Adoptio Principis autoritate fit de eo, qui sui iuris est, quae proprie dicitur arrogatio, quia is qui adoptat, rogatur, id est, interrogatur, an velit eum, quem adoptaturus sit, iustum sibi filium esse, & is, qui adoptatus, rogatur, an id fieri patiatur, d. l. 2. & gl. arrogatio, in principio Inst. de adoptio.

Adoptio verò imperio Magistratus fit de eo, qui in potestate parentis est, siue obtruncat primum gradum liberorum, vt filius, siue inferiorum, vt nepos, vel pronepos, d. l. 2.

Adoptionis, vel arrogationis commune est, vt hi, qui generare non possunt, quales sunt spadones, adoptare possint, castri autem non possint, d. l. 1.

Adoptionis proprium, quae per Principem fit, est, quod is, qui liberos in potestate habet, si se arrogandum dederit, transit in potestatem arrogatoris vna cum filiis suis, d. l. 2. in fin.

Adoptio principis autoritate, sicut & arrogatio fieri potest, cum quod licet minori liceat & maior, §. gl. Magistratus, ibi.

in Adoptione requiritur voluntas adoptantis, & eius, qui adoptatur, & patris sui, vel saltem, qui adoptatur, & ipsius pater sufficit, quod non contradicant, l. in adoptionibus eod.

Adoptio cum sit, non est necessaria ad eam autoritas confanguineorum, l. cum adoptio, de adoptio.

in Adoptione eius, qui in locum nepotis adoptatur, requiritur filij voluntas, qui loco patris esse debet, ad hoc, vt mortuo adoptante, in filij recidat potestatem, secus in aliis, l. cum nepos, & ibi gloss. eo.

Adoptio finita finiuntur ferè omnia iura prouenientia ex ea, l. in omni ferè de adoptio.

Adoptio finita finitur & patria dignitas proueniens ex ea, vt Senatoria, quia pater adoptans erat Senator, gl. 2. ibi.

Adoptio imitatur naturam, gl. 1. in l. sed etiam nepos, de adoptio, & gl. quatuor, in l. si arrogator, de adoptio.

Adoptio in his personis locum habet, in quibus etiam natura potest habere locum, l. adoptio enim, eod.

Adoptio pupilli extinguatur substitutio pupillaris, l. nec ei, §. eorum, & ibi gloss. ne ellet, eod.

in Adoptione pupilli inquirendum est, quae facultates pupilli sint, & quae eius, qui eum velit adoptare, vt zeltmetur ex earum comparatione, an salubris pupillo sit adoptio, deinde cuius vitae, & cuius etatis sit adoptans, vt zeltmetur an melius sit de libens procreandis eum cogitare, quam ex aliena familia quemquam redigere in pueritiam suam, d. l. nec ei, §. & primus.

in Adoptione inquiretur an adoptans liberos habeat, & non permittitur ne diminuat spes, quam vniuersique liberorum obsequio parat sibi, aut adoptatus minus percipiat, quam dignum est eum consequi ibidem.

in Adoptione datus his, quib. agnoscitur, cognatus sit, quib. verò non agnoscitur

nec cognatus fit, qui in adoptionem de adoptio
Adoptio non ius sanguinis, id est agnationis, sed ius agnationis affert,
ibidem.
Adoptio, vel arrogatio non potest fieri per procuratorem; l. post mortem, §. fin. de adoptio.
Adoptio valet, si pater naturalis mutus alio modo, quam sermone manifestum
facere possit, vel si filium suum dare in adoptionem, l. si pater, eod.
Adoptio non valet, si pater naturalis filium suum in adoptionem non dedit alicui
hoc pacto, ut post triennium cum in adoptionem patri naturali daret, l. que-
situm est, si tibi, eod.
Adoptio non minuit dignitatem, unde Senator etiam a plebeio adoptatus ma-
net Senator, & si est filius Senatoris, manet filius Senatoris, l. per adop-
tionem, eod.
Adoptione adoptio domicilium adiciunt, unde ibi potest conueniri, gloss. au-
getur, ibidem.
in Adoptionem dare potest pater naturalis filium suum infantem, l. etiam infan-
tem, §. de adoptio.
Adoptiones filiorum, & quasi nepotum sunt, ut aliquis nepos noster esse videa-
tur, paterque quasi ex filio natus, l. adoptiones, eod.
Adoptiones debent fieri coram præfide, vel principe, gloss. vel qualiter, in l. Sena-
toris filium, §. de Senatoribus.
per Adoptionem non amittitur dignitas, nec cognatio, nec origo, l. Senatoris fi-
lius, & ibi gloss. in cod.
Adoptio per omnia pro non facta habetur hodie præterquam ad ius succedendi,
gl. peculium, in l. adoptionem, de ius in vocando.
in Adoptionibus hæc cognationes contrahuntur, quæ leg. tunc sunt, id est, quæ
agnationem habent, l. si quis, §. de ritu nuptiarum.
Adoptio vel actus iuratus, & consequenter fictus, non verus, l. filio, quem
ad liberos & postum.
Adoptio est filio inducta ad similitudinem nature, gloss. imagine, ibid.
Adoptio per emancipationem dissolvitur, gloss. non admittitur, in l. §. 1. de bon.
pos. contra tabulas, & lege 1. §. liberos, si tabule testament. nulla ex ab.
Adoptio facit cognationem, l. §. cognationem, unde cognati.
in Adoptionem datus in adoptionem familia nancitur eorum tantum cognationem
omnium, l. §. cognationem, unde cognati.
in Adoptionem datus, quæcumque cognationes affinitatesque habuit, retinet, sed
agnationis iura perdit, sed in ea familia, ad quam per adoptionem venit, ne-
mo illi cognatus est, præter patrem, vel eos, quibus agnatus, affinis autem
ei omnino nemo est in ea familia, nec vxor patris adoptivi est ei proprie af-
finitas, pater tamen affinitatis locum quoad prohibitionem nuptiarum, l. 4.
§. pen. & ibi gloss. nemo, de gradibus affinit.
in Adoptionem datus iure dignitatum, dicitur esse in potestate patris adoptivi,
hodie tamen distinguitur, gloss. in adoptionem, in l. impuberem, ad leg. Cor.
de falsis.
Adoptio non liberat a muneribus suscipiendis, quæ imponuntur ratione origi-
nis, in eo muneribus adstriguntur adoptatum, l. ordine, §. fin. ad municipal.
Adoptio cum imitatur naturam, ideo quis in frater non potest aliquem ado-
ptare, quia frater a fratre non potest nasci, leg. nec apud, C. de heredi. insti-
tut.
Adoptio liberat alienam, vel adoptatam factam apud iudicem non competentem non
valet, gloss. adoptata, in l. eam, quam, C. de fidei commiss.
Adoptio hæc a femina non valet, ibid.
Adoptio multum, vel et iuri iuris non est sufficiens ad præscriptionem long. tem-
poris, l. si is, contra, C. de præscript. longi tempor.
in Adoptionem non sufficit publicum instrumentum, nisi auctoritas iudicis in-
tercesserit, l. 4. C. de adoptio.
Adoptio non minuit adoptati domicilium originis, & ideo ibi & honorem, &
munera subire tenetur, etiam ibi, & in loco, in quo est adoptatus, simul vo-
cetur ad munera, & honores, l. in adoptionem, & ibi gloss. fin. C. eod.
Adoptiones olim per tres emancipationes, & duas manumissiones in filiis, aut
per vnam emancipationem in ceteris liberis fieri solebant, hodie vero sufficit
quod fiant apud competentem iudicem, præfente filio, qui debet adoptari, eo-
que, & adoptante consentientibus, l. fin. C. de adoptio.
Adoptio est actio legalis vel actus legitimus, per quem, quis fit filius qui non est
pater, id est, fere naturam imitans, gloss. adoptio, in pr. Inst. de adoptio, gloss.
imagine, in l. hio, quem, §. de liberis & postum.
Adoptionis causa delegabilis est, gloss. re scripto, in additione, marg. in princ. Inst.
de adoptio.
Adoptio eius, qui in aliena potestate est; potest fieri a quocunque ordinario,
etiam defensore ciuitatis, qui minimus est, gloss. Magistratus, ibi.
per Adoptionem ab extraneo factam iura patris naturalis non dissolvuntur, §.
sed hodie, Inst. eod.
Adoptio plerumque naturam imitatur, quandoque tamen non, §. minorem, & ibi
gloss. imitatur, de adoptio.
Adoptio non potest fieri ab his, qui non habent potestatem generandi de fa-
cto, sicut si a natura ad generandum sint inhabiles, §. sed & si quis, in fin. & ibi
gl. ipadones, & add. marg. eod.
Adoptio in locum nepotis facta a patre ut valeat, requiritur quod filius consen-
tiant, nec et multo ius heres agnatus, mortuo patre, §. sed & si quis.
Adoptio exigit scripturam, §. pe. Inst. quibus modis ius patrie potest.
Reliqua verbo, Arrogatio, Aunculus.

Adoptare potest a quo nepotem ex uno filio, quasi naturam ex altero filio,
si emancipatus sit, & sic adopta, ut qui ex altero filio natus, quatuor
facit, ut quasi quilibet extraneum, l. si pateriam, §. 1. de adoptio.
Adoptare potest pauper ditorem, si vitæ eius sobrietate clara sit, vel affectu ho-
nelli, nec in cognita, nec ei, §. fin. eod.
Adoptare, vel arrogare per alium non potest absens, l. post mortem, §. fin. eodem.
Adoptari possunt filios illi, qui non habent vtrores, si tamen habere possunt, unde
ipadones, adoptare possunt, castrati non, & qui eod., §. sed & si quis, Inst. de
adoptio.

Adoptare quem nepotis loco potest quis, etiam si filium non habeat, l. adoptari
eodem.
Adoptare potest quis apud iuridicum Alexandria, quia data est ei legis actio
id est, actus legitimus, l. & ibi gloss. 1. de officio iudic. Alex.
Adoptare non potest quis, nisi sit emancipatus, ac filii iuris, l. agnatus, in l. patri
de in ius vocando.
Adoptare filium non potest femina, nisi principis re scripto, l. si suspecta, §. 1. §. 1.
de in ius vocando, l. si min, Inst. de adoptio.
Adoptare potest is, qui facile generare non potest, ut senex, l. sed est quæsitum
de libe. & postum.
Adoptari potest existens apud hostes, & sic absens, l. gallus, §. forsan, eod. m.
Adoptari non potest filius ad certum tempus, l. hereditatis, §. 4. in additione
marg. de heredi. insti.
Adoptare alium in nepotem potest quis, licet filius præcedat, licet frequenter
contingat quod filio præcedere in locum nepotis adoptetur, l. 2. & ibi gloss.
præcedere, de vulgari.
Adoptare alium in fratrem non potest quis, l. nec apud, Cod. de heredi. in-
stituten.
Adoptari vel arrogari potest impubes, l. eam, quam, Cod. de fidei commiss.
Adoptare tum, qui est filii iuris, debet quis coram competenti iudice, leg. 1. Cod.
de adoptio.
Adoptare, vel arrogare potest patronus filium liberæ suæ coram præfide, si
filius in potestate, si vero sit filii iuris, non potest, nisi principis re scripto, l. 1.
adoptionem, §. C. de adoptio.
Adoptari auctoritate principis dicuntur illi, qui filii iuris sunt, quæ adoptionis
species dicitur arrogatio, in princ. Inst. de adoptio.
Adoptari imperio Magistratus dicuntur, qui sunt in potestate parentum, siue pri-
mum gradum liberorum obtineant, qualis est filius, vel filia, siue sequentem
qualis est nepos, vel pronepos, ibid.
Adoptare maiorem non potest minor natus, adoptus enim debet esse maior xiii.
ann. adoptato, §. minorem, Inst. de adoptio.
Adoptare potest quis alienum filium in locum nepotis, & alienum nepotem
in locum filij, §. minorem, & ibi gloss. in iuratu.
Adoptare potest quis alium in locum nepotis, ac deinceps, licet filium non ha-
beat, ibidem.
Adoptare non potest clericus, nec alius, qui non potest generare, nisi illicite, gloss.
non possunt, in additione, in §. sed & si quis, Inst. de adoptio.
Adoptando pupillum sunt tutela, ideo tutori non permittitur, l. nec ei, §. eo-
rum, & ibi gloss. esse, de adoptio.

Reliqua infra Arrogatio, num. 3.

Adoptans si emancipaverit adoptatum, vel alicui in adoptionem delerit
iterum cum non poterit adoptare, l. adoptare, de adoptio.
Adoptans plures sufficit, quod fit maior adoptans 18 annis, nec pluribus puber-
tatis præcedere debet eis, gloss. plura, in l. arrogato, eo.
Adoptans tenetur de oneribus adoptati, ut cum alar, & de pecunia eius nomi-
ne teneatur ex contractibus, qui postea secum fient, non prius, l. penul. & ibi
gloss. eod.
Adoptans habens nepotem ex filio mortuo, si loco nepotis ex filio mortuo
adoptat alium, iura consanguinitatis & fraternitatis non contrahuntur in-
ter nepotes, sed fit loco nepos ex filio viuentis adoptet, iura consanguinita-
tis contrahuntur inter eos, §. leg. si is, quibus, §. 4. & ibi gloss. 1. 2. & si & Barr.
de adoptio.
Adoptans decurionem, oera decurionis eius videtur suscipere exemplo pa-
tris, cuius voluntate filius decurio factus est, l. Lucius, §. 1. §. idem respondit
ad municipal.
inter Adoptantem, & adoptatum tantum est vinculum legale, non in aliis, §. fra-
tris, Inst. de nuptiis.
Adoptans filium extraneum, non habet eum in potestate, §. sed hodie, Inst. de
adoptio.

Adoptans filius, si fuerit ex ascendentibus, habet eos in potestate, ibid.
Adoptans femina ex indulgentia principis non habet aliquam aliam pote-
statem per eam indulgentiam, quam habet ipsa mater in naturalibus, & le-
gitimis, in quibus non habet potestatem, gloss. amissionem, & ibi add. in §.
femine, eod.
Reliqua verbo, Arrogatio, §. 3.
Adoptans in locum nepotis consensiente filio, tanquam ex filio natus,
non fit heres suus auct, cum post mortem aui recidat in potestatem eius, qui
est quasi pater, l. si quis nepotem, de adoptio.
Adoptans in locum nepotis non consensiente filio, tanquam ex suo filio natus,
mortuo auct, non est in potestate filij, sed fit heres suus auct, l. si is, qui filium, eo.
Adoptans semel amplius adoptari non potest, l. qui liberatus, eo.
in Adoptato filio apud adoptivum patrem nepos conceptus, & natus, per eman-
cipationem ipsius nepotis omnia iura, id est, dignitatem, etiam perdit, §. l. sed
nepos, & ibi gloss. eod.
Adoptato filio loco nouerit non ex it potestate patris adoptivi nepos ex eo
ibidem.
Adoptans his tantum agnoscitur, quibus est arrogator agnatus, gloss. 1. in l. qui in
adoptionem, de adoptio.
Adoptato filio vxor patris adoptantis matris loco, vel adoptantis mater auct
loco illi non est, nec agnoscitur ei, propter quod nec eis cognatus fit, d. l.
qui in adoptionem.
Adoptatus filius his, quibus agnoscitur, cognatus fit, & huiusmodi agnatio
vel cognatio apparet in iure, quod habent agnati inter eos, & consequenter in
eo, quod habent cognati in accedendo, & alius, hodie tamen, locum habet
in arrogatione tantum, non in adoptione, nisi de iure in adoptionem non ex-
traneo, gloss. 1. ibi.
Adoptato filio loco nouerit est vxor adoptantis, gloss. maris loco, ibi.
Adoptatus filius finit adoptione ducere potest fororem filiam adoptantis, non
verò matrem, vel vxorem adoptantis, gloss. 1. ibi.
Adoptatus per filium meum emancipatum non erit nepos meus, hodie tamen
fic, cum

fic, cum filius per emancipationem non desinat esse agnatus mihi, l. quem filius, & ibi gl. i. cod.

Adoptatus filius impubes quandoque audiendus est, si pubes factus emancipari desideret, idque causa cognita, l. i. i. i. pupillus locuples si arrogans a patre, vel pauper, nonnumquam, & ibi gl. i. de adopt.

Adoptatus impubes, pubes factus, si proauerit, non expedire filio esse in potestate adoptantis, cogitur patet adoptans cum emancipare, l. & si pubes, cod.

Adoptato filio filius nepotes ex eo in sui naturalis retinentur potestate, mortuo tamen suo naturali, recedunt in potestatem arrogantis, l. arrogato, & ibi gl. i. cod.

Adoptatus si fuerit vnus ex liberis durante adoptione succedit, prout adoptatus est, sed ea finita succedit p. out naturaliter vocatus est, l. 3. §. i. de bonor. poss. contra tabul.

Adoptatus dum est in adoptiva familia non succedit patri naturali, nisi sit adoptatus ab eo, qui erat in familia, gl. prioris in d. 3. §. si quis filio.

Adoptatus quibus sit agnatus per adoptionem, eisdem etiam sit cognatus, l. 1. §. cognatio, in vnde cognati.

Adoptatus sequitur originem adoptantis, & durat donec adoptio, l. 1. & ibi gl. 3. ad municipalem.

Adoptatus filius emancipatus a patre non solum filius, sed etiam eius eius civitatis, cuius per adoptionem est factus, de delictis, l. si is, qui, cod.

Adoptatus non agnoscitur cognatus patris, nec succedit, gl. ex vtriusque, in §. filium, in auth. quibusmod. naturalis est, col. 7.

Adoptatus, vel arrogans in pluribus affinitatibus est, qui ex legitimo matrimonio natus est, sed & si quis, in d. de adopt.

Adoptatus, vel arrogans recte potest dari alij in adoptionem. ibid.

Adoptatus ab ascendente exit a patre potestate, & transit in potestatem adoptantis, §. penult. in l. i. quibus modis ius patris, sed ea omnia, in l. i. de heredit. que ab intest.

Adoptatus a filio non est inter liberos ius, cuius autem, de heredit. que ab intest.

Reliqua infra Arrogatus, & Filius, & Vtriusque, & Carbonianum.

ADOPTIVUS filius si in liberatus a potestate patris adoptivi, fere nullum vestigium ex pristino iure retinetur, in omni fere de adoptio.

ex Adoptivo filio natus post adoptionem in succedendo adoptio filij locum obtinet, sed in arrogato, nam natus ante vel post arrogationem, in arrogantis potestate est, lex adoptio, & ibi gl. i. cod.

Adoptivus filius iure dignitatem transiit in potestatem patris adoptantis, sed hodie non, & ideo non tenetur cum institueret, vel ex arrogato, qui etiam hodie transit in potestatem arrogantis, gl. i. in l. i. certum, de iniuncto rupto.

Adoptivus filij minima capitis diminutione minuit, vel emancipationem, ad bonorum possessionem patris adoptivi non vocatur, per praeiorem, nisi essent filij naturales, & adoptivi, & iterum emancipati, l. 2. vnde liberi.

Adoptivus filij amittunt nomen liberi, & post emancipationem, ibid.

ex Adoptivo filio natus sequitur originem sui naturalis, quod minus subeundum, & etiam adoptivus, perinde ac si in adoptionem dedisset, l. liberis, §. in adoptia, ad municipalem.

Adoptivus filius succedit ab intestato patri adoptivo extraneo, §. sed hodie, in l. i. de adoptio.

Adoptivus dicitur filius de familia adoptantis, ibid.

Adoptivus filius, vt in potestatem patris adoptantis transeat, requiritur, quod adoptans sit de coniunctis ascendentibus, vt avus paternus, vel maternus, locus si adoptans sit de coniunctis collateralibus, & potest frater patris, quia tunc filius adoptivus non transibit in eius potestatem, glo. concurrunt, & ibi addit margin. ibid.

Adoptivus filius durante adoptione quoad patrem adoptivum habetur eiusdem iuris, cuius sunt ius filij nuptus pater, & ideo heredes instituti, vel exheredati, ius fundi emancipatus a patre adoptivo inter liberos non consummatur, §. adoptio, de exheredatione liberiorum.

Adoptivus filius durante adoptione habetur pro extraneo quoad patrem naturalem, & ideo non tenetur cum institueret, vel exheredare, ibid.

Adoptivus filius emancipatus a patre adoptivo non redditur filius patri naturali, sed in ea causa est, quia futurus esset, si a patre naturali emancipatus fuisset, ibi.

Adoptivus filius emancipatus ab adoptante penitus habetur loco extranei, §. at hi qui, de heredit. que ab intest.

Adoptivus filius, & naturalis agnati sibi sunt, & improprie consanguinei appellantur, in princ. Inst. de legitim. agnat. success.

Adoptivus filius licet hodie non fiat agnatus, quia non transit in potestatem extranei adoptantis, succedit tamen ab intestato patri adoptivo, sed non aliis agnatis patris, gl. per adoptionem, ibid.

Adoptivus pater, etiam post emancipationem, non potest adoptatam loco filiz, vel neptis in vxorem accipere, gl. i. in l. i. in omni fere de adoptio.

Adoptivus pater non potest readoptare filium adoptatum, & emancipatum, gl. i. in l. arrogato, de adoptio.

Adoptivus pater non potest vxorem filij sui, quae loco nutus est, etiam post emancipationem filij, vxorem ducere, leg. adoptivus, de ritu nuptiarum.

Adoptivus pater si dotem dederit, potest eam repetere, l. adoptivum, C. de iure dotium.

Adoptivus frater si post mortem fratris adoptivi intra centesimum diem capite divinitus fuerit, bonorum possessionem vnde cognati accipere non potest, quia proximitas, id est, cognationis cuiuslibet nominis fratri defuncti, l. 3. vnde cognati.

Reliqua supra, Adoptatus, Arrogatus, & Bonorum possessio, & 2. §. 2. Carbonianum, & 3. ASTRINGERE aliquid non debemus ad id, quod non potest, gl. non habuerit, in l. filij pupilli, §. si de neg. gest.

ADVENA mercator, sicut contrahendo in aliquo loco non fornicit ibi forum ratione contractus, ita nec subeundo de iudicio filij, gl. 2. in l. i. si quis in ius vocat.

Aduena nemo dicitur Romae, gl. 2. in l. si legationis, & 2. de iudic.

Aduena dicitur, qui ad tempus moraturus venit, vel dicitur advena, quasi alien-

de veniens, gl. appellans, in l. pupillus, 239. §. advena, de verborum significat. *Reliqua verbo, Hospes, Peregrinus, Incala, Forum.*

ADVENTITIA bona non adquiruntur patribus quoad proprietatem, l. fin. & ibi gl. i. & fin. C. de collatio. & gl. 4. in l. si. communis, de success.

Adventitia bona hodie quoad proprietatem non conferuntur, vnde fructus tamem proprietatis conferri debet, cum patri adquiratur, d. l. fin. & l. eum oportet, C. de bonis, quae liber.

Adventitiis regulariter quiritur usufructus patris, fallit quando sub hac conditione filio relinquatur, vel datur a patre, vel extraneo, item quando pater remittit ei usufructum, item quando in hereditate fratris, vel sororis in quantacunque parte admittitur, item quando iando hereditat. in adit filius nolen te patre, item quando servus legatus l. i. si de conditione, vt mov cum manumittitur, item quando filio obveniat res patris solutibus matrimonio sine causa iurisdictionis, item quando usufructus filio relinquatur, glo. parentibus, in principio, & §. i. in auth. vt liceat matri, & aulæ, collat. 8. & gl. vltim. in §. si igitur, in authent. de hereditibus ab intestato, & gl. in adventitiis, & ibi additio, in §. i. in l. i. per quas personas nobis adquiruntur.

Adventitia hodie quarantur filio, glo. post mortem, in l. 3. §. si quid minori, de minoribus.

in Adventitiis omnibus, in quibus pater non habet ius usufructus, dedit tamen habere commoditate ipsius iuris, nisi de ipso in pacto, vel promissione fiat expressa mentio, d. gl. in adventitiis, ibid. in l. i.

Reliqua verbo, Peregrinus, l. i. & 2. §. 2. Pater, 9. 10. 11.

ADVERSATIVA delictio, quod si, quandoque non habet aliquam qualitatem adveniantem procedentibus, l. plane, & §. quod si, de legat. 4.

Adversativa delictio, sed & habet eam naturam, quod per eam videatur repetita qualitas procedentium, l. l. i. & §. i. in l. i. cod.

Reliqua verbo, Ex, §. 2. §. 3.

ADVATORIA verba ad honorarium directa non inducunt dispositionem, l. generali, §. i. & ibi gl. i. & gl. m. h. l. i. de usufructu legato.

Advocatoria verba libertatis iure dispositionem inducunt, l. Paulus, 39. & ibi add. marg. de fideicom. l. i. in l. i.

Advocandi causa exigitur sit ius tentans officialis, sine principis voluntate, non est immunitas a poena, l. A. C. de iur. i.

Reliqua verbo, Verbum, 16.

ADVLTERIVM est atrocissimum delictum, & in eo non restituitur minor, dummodò sit maior 14. annorum, auxilium, 37. & ibi gl. i. & gl. i. in l. i. de minor.

in Adulterio deprehensus quis si se redemerit, datum non potest repetere per conditionem ob turpem causam, l. i. bene per conditionem quod metus causa, l. 4. & ibi gl. i. de cond. ob turpem.

in Adulterio deprehensa efficitur infamis, siue post deprehensionem sequatur sententia, siue non, etiam si sequatur ab iudicioria, quia lex ipsam factum notat, l. palam, 43. §. si de ritu nupt.

in Adulterio deprehensus vir non efficitur infamis, sicut mulier deprehensa, quia maior castitas etiam secundum mores hominum exigitur in feminis, glo. quæ in adulterio, ibid.

Adulterij exceptio tollitur replicatione lenocij, vel e contra, cum agitur civiliter de dote, vel de donatione propter nuptias lucranda, l. viro, 39. soluti matrem.

Adulterij crimen inter dominum & servum impedit institutionem, vt & manumissionem in seruo eiusdem criminis postulat, l. i. his verbis, 48. §. in d. i. & ibi additio, marg. & ibi leg. accusari, de heredi. in l. i.

Adulterium est enormis delictum aliis, & est maius delictum quam homicidium, l. p. §. matre, & ibi add. marg. de legat. & glossa in rub. de adulterio.

Adulterij poena olim alia erat, om. est hodie, quia hodie gladio scititur, l. i. in l. i. Claudius, de his, quæ vt indignis.

Adulteria plura dicuntur, quando plures ad alterius vxorem quis accedit, & tam pro vno adulterio p. na impeditur, gl. i. iur. etiam in vulgaris, 21. de furtis.

de Adulterio non licet transigere, gl. in rub. de ad. ten. v.

de Adulterio post patrem vxoris, & maritum plurius volentibus, accusare, debet iudex ex illis idoneiorum, l. i. de heredi. l. 2. §. si de adulterio.

de Adulterio accusandi facultas competit patrono, patri mulieris & marito intra 60. dies viles, post patrem & maritum extranei admittuntur, & habent quatuor menses viles, & hoc a tempore duorum, sed quinquennium continuum a die commissi criminis statuitur vniuersis, qui volunt accusare, l. 4. & ibi gl. post sexaginta, cod.

ad Adulterij accusationem licet extraneus pervenerit, tamen maritus nihilominus praefertur, licet mulier sit absoluta ab accusatione extranei, si idoneas causas allegare possit, quibus impeditur non institui accusationem, l. 1. §. 3. §. i.

Adulterium supponitur promissus appellat. lex Julia de adulteris, proprie tamen adulterium committitur in dupam propter partum ex altero conceptum composito nomine, sed suprum in virgine, vel vltiam committitur, inter liberos, §. i. & l. i. in l. i. de adulteris, & gl. in rub. cod.

Adulterium dicitur quasi ad alterius torum accessus, vel quasi ad alterum accessus, & dicitur, quod significacione fit compositio, & etiam ex voce, scilicet ex corruptione, gl. nomine, in d. §. i. & gl. in d. rub.

Adulterij accusatori computantur dies viles a accusandum, id est, quibus possit accusationis solemniam implere, & ita dies, quibus in custodia fuit, non computantur ei in illis dieb. vlt. h. l. i. m. l. i. §. quod iam, cod.

Adulterij crimen, quod mulieri obicitur, non praedicat infanti filio, cum possit & illa adultera esse, & ut ius iur. in ius patrem habuisse, d. l. miles, §. de iudic.

de Adulterio non potest accusari vxor, donec perseverat in matrimonio, nec adulter potest interim accusari, d. l. miles, §. volenti.

de Adulterio accusare potest maritus vxorem etiam hodierno iure, vel matrimonio constante, nisi vxoris mores approbaverit, eam in matrimonio retinens, & ideo debet maritus, cum eam committit de adulterio, abdicare a se, propter quod ius canonum totam parationem in permissu agio, non possit, & ibi add. marg. in d. §. volenti.

de Adulterio accusans iure mariti debet probare, quod tempore adulterij commisiisset maritus, l. i. vxor. 13. §. si quis vxorem, de adulteriis.

in Adulterio deprehensus, vt se redimeret pecunia, vel alia pactione, qui opem aut consilium praestitit, & qui dolum commisit, eadem poena punitur, quae statuta est in committentem crimen lenocinij, l. is cuius, 14. cod.

de Adulterio accusantibus solent obici exceptiones dilatoriae, antequam accusatus inter reos recipiatur, sed postquam receptus est, non potest obicere nisi peremptorias, l. si maritus, §. praescriptions, & ibi gl. tractari, cod.

de Adulterio mulierem in viduitate perseverantem si quis velit accusare, in accusatoris arbitrio est quod velit incipere, an ab adultero, an ab adultera, d. l. si maritus, §. penult.

pro Adulterio comperto, si maritus, vel quilibet alius acceperit pretium, punitur lege Iulia de adulteriis, secus si gratis remiserit vir, vel alius, potest tamen maritus puniri, §. si ea retineat, l. mariti, 29. §. plectitur, & ibi gl. gratis, de adulteriis.

de Adultero ultra quinquennium continuum accusari non potest, nisi in tribus casibus, gl. commisi, in d. l. mariti, §. lex mensum, & §. praeterea.

de Adulterio accusanti datur quinquennium a die commissi criminis, siue obiciatur reo, vel ree adulterum, stuprum, vel obiciatur aliud quodcumque crimen, quod ex lege Iulia descendit, vt quia domum suam adulterij, vel stupri causa praebuit, & alij similes, d. l. mariti, §. hoc quinquennium.

Adulterio si plures eundem accusauerint, sed unus perseverauerit, perseverantius accusatio inspicitur ad hoc, vt sciatur an quinquennium cunctaretur a die commissi criminis, usque ad diem datae accusationis a perseverante, dict. l. mariti, §. penult.

in Adulterio, accusatione dies 60. viles, qui dantur iure mariti numerantur a die utorio, in quibus numeratur & ipse sexagesimus dies, l. pater, 30. cod.

ad Adulterij accusationem datur quinquennium, quod continuum est quoad proculum, sed vile quoad initium, l. quinquennium, 31. & ibi gl. 1. cod.

Adulterum non committitur cum concubina, fallit in concubina patris, l. stuprum, in addit. marg. 34. cod.

de Adulterio accusans si erraverit in libello accusationis adulterij, potest emendare intra quinquennium, quod datur ad accusandum, l. accusatus, 35. & ibi gl. nisi, 1. cod.

Adulterium post pubertatem incipit, & ideo maior 14. ann. potest accusari de adulterio, l. si minor, 36. cod.

Adulterum cum incestu facit, vtputa cum nouerca, nura, vel priuigna, punitur mulier, vt vir, leg. si adulterum cum incestu, 36. cod.

Adulterium, & incestus possunt esse simul, & etiam separatum, gl. 1. ibid.

ab Adulterij poena excludit violentia, licet ceteris marito hoc factum, l. vim passum, 39. de adulteriis.

Adulterio non potest quis etiam vir accusare matrem, & feminam simul propter commune crimen, sed bene quando crimen non est commune, d. l. vi passum, §. pen. & ibi gl. potest.

in Adulterij accusatione nulla datur dilatio, vel saltem vna tantum datur speciale iure, nisi vt personae exhibeantur, vel nisi quando ex qualitate negotij iudici hoc videatur, l. in crimine, 41. cod.

de Adulterij poena variatur ex personae conditione, nam mitior imponitur nobili & in dignitate constituto, gl. 1. in l. si quis videam, de questio.

de Adulterio vel aliquo iudicio damnati non sunt recipiendi inter milites, l. 4. §. adulterij, de re militari.

pro Adulterio tempore Digestorum non erat imposita poena capitis, sed hodie sic gl. recipiendi, ibid.

Adulterij, actionem repudiare ante iudicium corruptum potest, transigere vero, vel pacisci de adulterio non potest, gl. 3. in l. transigere, C. de transaccio.

Adulterum non fit sine dolo, & mala conscientia, gl. si in l. pater, C. de repudiis.

Adulterium committitur etiam cum meretrice coniugata, etiam si vel venalis, gl. 1. in l. si qua, 22. & l. si in l. quae adulterum, 29. C. de adulteriis.

Adulterium ante commissum cum eo, qui se postea nuptiis sociavit, velamento matrimonij non exstinguitur, & ad hoc prius, & postea adultera accusari debent, l. commissum, 27. & ibi gl. 1. C. cod.

in Adulterij crimine iudex debet admittere tres exceptiones, scilicet quinquennium, lenocinij, & ordinis, id est, quod primo fit accusandus is, cui adultera nuptiis post dissolutionem matrimonij, l. ita nobis 28. & ibi gl. 5. C. de adulteriis.

in Adulterij crimine admitti possunt exceptiones scilicet sex mensum, 60. dierum, & alia si desitit femel, item si negauerit se velle accusare, item si accusator fit adulter, vel turpis, item si adulteram in vxorem duxit, & si adulter fit absolutus, proficit adultera d. gl. 5.

Adulterij crimen licet inter publica crimina connumeretur, tamen quilibet non admittitur ad accusandum, sed primo maritus, postea pater, frater, & alij consanguinei, qui possunt desistere impetrata abolitione a principe, l. quauis adulterij, 30. C. de adulteriis.

de Adulterio si accusat mulier, non solum serui mulieris, sed & viri torquentur nisi adulterum sit commissum per vim, de incestu non torquentur, l. in adulterij, 32. & ibi gl. 1. C. eo.

Adulterum vtrum fieret in ciuitate, vel ruri distinguebatur lege Moisaica, glo. pe. in l. 3. C. de incestis nuptiis.

in Adulterij crimine exceptiones friuolae non sunt admittendae, sed legitimae, quae ad processum oppositae prius sunt examinandae, & si non reperiatur obflare, cognoscit debet de crimine, l. adulterij, 33. C. de adulteriis.

Adulterij accusationem si quis repulit, praetextu quod aut mulieris agnatus, si postea repertus eam in vxorem ducere, puniendus est tanquam confessus, l. si qui adulterij, 34. C. cod.

ab Adulterij poena non excusatur masculus, nec femina quacunque iuris ignorantia, gl. licuerit, in §. 1. in auth. de incest. nuptis.

Adulterium praesumptum iuris praesumptione probatum punitur sicut & verum videlicet sua marito quandoque permissa, §. his quoque, in auth. vt liceat matri & auri.

Adulterium praesumptum dicitur, quando praesumpta trina protestatione repetitur aliquis alioqui mulierem, & talis praesumptio sufficit ad condemnationem, §. si cod.

de Adulterio praesumptio potest transigi, sed non de vero, & reprobatur. glo. si ibi d. in l. transigere, C. de transaccio.

contra Adulterium committentes poena capitis iure Codicis per Constantinum statuta iure authenticorum firma remanet in masculo, sed in femina corrigitur, quia non punitur poena capitis, sed in monasterium detrahitur, §. si quando, in auth. vt in muli iudicium liceat, collat. 9.

Adulterij crimen publicum est, item lex Iulia, de adulteriis, Intituitur de publicis iudiciis.

Adulterij poena mortis hodie fuit inuenta, quae non erat olim iure Digestorum, gl. gladio, in additione ibi, & gl. 1. in l. qui cum vno, §. adulteria, de re militari.

Reliqua verba, Accusatus, 6. 11. 13. Crimen, 4. Deprehensus, Deprehensus, Fornicatus, Maritus, 13. vsque 20. Lenocinium, Lex, 23. Mulier, 29. Subere, Pacifici, Pater, 59. Sponsus, 2. Vxor, 5. Libertus, 25. Abfens, 14.

Ad vlt. ERYM omnem occidere licitum est patri, sed non marito, nisi adulter se telo defendat, l. nec timorem, & ibi gl. adulterum, quod metus cau.

Adulterum vilem licitum est marito occidere, d. gl. adulterum.

Adulterum seruum alienum deprehensum occidens non tenetur lege Aquilia, l. qui occidit, 30. ad legem Aquil.

Adulter accusatus de adulterio a marito non releuatur, eo quod dicat se lenocinium mariti fecisse, nec potest cum de lenocinio accusare postquam adulter inter reos receptus est, i. si contestata est, sed ante potest eum accusare, & verteretur puniri, l. 2. §. qui hoc, & ibi gl. delatus, & §. extraneus, de adulterio.

Adulterum accusanti non currunt tempora contra adulteram, & contra, l. 4. eo.

Adulter intra quinquennium a die admisi criminis, etiam muliere defuncta, potest accusari de adulterio, l. miles, 11. §. adulteri-reum, eo.

Adulter debet puniri in ea provincia, in qua adulterium commissum, nisi esset talis persona, in quam praes pro uincia non habet iurisdictionem, l. si maritus §. & generaliter, cod.

Adulterum & adulteram accusare simul non potest, quis & accusatio facta de vtroque irritatur, & interim incipere potest a quo velit, d. l. si maritus, §. si & l. reos adulterij, C. eo.

Adulterum vxor, & adulteram alius recte possunt accusare, mulier tamen si fuerit nupta ante denunciationem filii factam, non potest accusari priusquam adulter, sed prius accusatio de adultero facta debet expediri, & si aboliatur, non poterit mulier ultra accusari, sed si condemnatur, propter hoc mulier non erit condemnata, sed aget causam suam, l. denuncialis, §. queritur, ff. cod.

Adulter etiam si mulier obierit antequam condemnetur, vel antequam cum eo agi poterit, suum potest accusari de adultero, non obstante exceptione illa, quod ab adultero fit incipiendum, eo quod nupta fuerit ante denunciationem filii factam, d. §. queritur, cum duab. l. seqq.

Adulterum simul cum filia, quam habet in potestate, potest pater occidere, nec refert a quo inciperet, modo vtunque occidat, sed nullus alius ex parentibus potest id facere, nec filius autem, pater poterit, l. patri datur, 20. & ibi add. marg. cod.

Adulterum simul cum filia potest occidere, tam pater naturalis, quā adoptiuus, hodie tamen habet locum hoc in adoptiuo, quando datur non extraneo, vt tunc possit occidere quemlibet adulterum, l. nec in ea, 22. & ibi gloss. 1. de adulteriis.

Adulterum qui possit occidere, multo magis potest eum contumelia iure afficere, ibidem.

Adulterum omnem, & adulteram occidere permittitur est patri, non marito, quia plerumque pietas patris nominis consilium pro liberis cap, vt non occidat eam, ceterum maritus & calor, & impetus facilius saeuientis reframendus est, ibi.

Adulterum simul cum filia occidere licitum est patri, si eos in reb. veneritis deprehenderit in domo sua, vel generis sui, non in aliena, l. quod ait lex, 23. l. nec in ea, 22. & ibi gl. 1. de adult.

Adulterum maritus non licet occidere filio, sicut licet patri, & gl. competere, ibi.

Adulterum fororis occidere non licet fratri, sicut licet eius marito, & ibi.

Adulterum vt occidere possit pater, sufficit, si eo tempore, quo occidit habeat filiam in potestate, non quo in matrimonio collocauit, d. l. quod ait.

Adulterum & adulteram filiam pater incontinenti debet occidere, id est, prope vno ictu, & vno impetu, equali ira aduersus vtunque sumpta, & idem dicendum est, si pater non affectauit fugam filiae, sed dum adulterum occidit, profugit filia, & interpositis horis a patre, qui persequatur eam, occidit, nam & tunc incontinenti videtur occidisse, d. l. quod ait lex, 23. §. si de adult.

Adultero occiso hodie non licet patri filiam refutare, & eam post diem occidere, vel contra, ibid.

Adulterum Magistram occidere non licet patri, vel marito, quando filia est ignobilis, vel matrimonium contra leges, vel maritus, vel vxor turpis personae sit, cum eum iure mariti, vel patris non possit accusare, aliis secus, l. maritus, 24. & ibi gl. si cod.

Adulterum occidendi ius dicuntur habere illi, qui iure patris, vel mariti accusare possunt eum de adultero, d. §. fin.

Adulterum inuentum cum vxore sua etiam in aliena domo potest maritus, si nolit eum occidere, aut non liceat ei occidere, retinere per viginti saltem horas continuas, vt ostendat eum alius, qui testificetur contra eum, & idem potest facere pater mulieris, leg. capite quinto, 25. cod.

Adulterum inuentum cum vxore filii si maritus, vel pater dimiserit ire, non potest petere vt redeatur, sed si adulter euasit ita, quod tunc non potuit capi, recte potest reduci, & a marito, vel patre retineri ad hoc, vt ibi videant aliqui, qui testificentur, qui audient, & probant, scilicet illum confisum de crimine, item quod pro hoc sit captus, & hoc prodest ad indicium, vt torqueatur, & itur confessioni factae in tormentis, cui aliis non statuit, sed si in tormentis non confiteatur, hoc factum extra ius non valet, d. cap. 5. & ibi gl. si.

Adulter si tribus continuis annis in adulterio perseverauerit, tempus accusandi est de adulterio incipit ab ultimo adulterio, cum de quolibet adulterio possit accusari, gl. commisi, in leg. mariti, 29. §. praeterea, cod.

Adulterum accusans intra quinquennium si accusationem non peregerit, aut praeparatus sit, & alius eandem repetere velit, quinquennio illo tran acto, illud.

Aduocatum esse honor est, & non onus, & ideo eis dantur multa priuilegia, d. l. 1. §. vt initio.

Aduocatus nimum verborum repellit potest, gl. 1. in l. ex ea, de postulando.

Aduocatus, qui est condemnatus aduocare pro alio ex causa, quæ infamiam non infogat, vt quia erat verborum, vel quia ex crimine stellionatus, quod infamiam non infert, potest extra territorium aduocare, d. l. ex ea & ibi gl. 1. **Aduocatus** secundum pactum suum debet patrocinium suum præstare clientulo suo, sicut in causa filij sui, vel parentis sui, vel pupilli sui, l. fin. & ibi gloss. 1. de postulando.

Aduocatus, qui fuit in vna instantia pro vno, in causa appellationis contra eum poterit aduocare, d. gl. 1.

Aduocatus, qui fuit pro vno in causa principali, contra eum in eadem instantia non poterit esse aduocatus, aliquo crimine præuocationis inuoluerit, nisi in causa filij, vel pupilli sui, ibi.

Aduocatus non tenetur præstare patrocinium, quando alibi causa mutata est, scilicet multum remore, fæcus quando parum remore, gl. tribunali, in l. sed & hæc, §. non solum, de procuratoribus.

Aduocatus in causa appellationis non tenetur patrocinari, † gl. marg. in l. qui proprio, §. item queritur, de procuratoribus.

Aduocatus, & procurator aduersarij dicuntur mei aduersarij, gl. aduersario, in l. 1. §. sed & constituto, de calumniar.

Aduocatus postulatō est iusta causa dandi dilacionem, & vt deliberent super libello, & si intra talem dilacionem vltimo fit completa, contra eum, q. 1. ob ne vltimip, datur effectus, l. qui prætor, 1. §. fin. ex quib. caus. maio.

Aduocatus pupilli potest quis esse, etiam post nudata sibi secreta causæ ab aduersarij partibus, & hoc fit sapore pupillorum, gloss. iordib. in l. Labeo, 3. §. 1. de arbitris.

Aduocatus quod datur pro aduocatione, dicitur dari ad remunerandum, & inde illud ius honorarium dicitur, l. 1. & ibi gl. honorarium, §. mensur fallum.

Aduocatus si pactus sit in euentum litis, id est, si vinceret, quod clientis sibi daret centum, potestque transactio fit facta, quali obtinuerit, potest agi, gl. 1. in l. si mandati, & gl. si in l. 1. §. si C. de suffragio.

Aduocatus si per eam non stetit, quominus causam ageret, nō tenetur salarium acceptum reddere, qui operas, §. locati.

Aduocatus, procurator, vel fideiusor de exceptis ad accusationem, si pro accusatore de falso testamento adherent in iudicio, pendunt legatum relicum eis in tali testamento, l. post legatum, §. etati, de his, quæ vt indign.

Aduocatus habent priuilegium, quod non teneantur, nisi inquantum facere possunt, d. l. iusto ne egeant, gl. 2. & ibi addit. marg. in l. miles, 6. de iudicata.

Aduocatus dicuntur milites legalis militariæ, d. gl. 1. ibi. & l. proximos, C. de promissis faci. iurino. lib. 12.

Aduocatus filius non succedit in feudum patri aduocato † reprobo, gl. possibile, in l. continuus, 137. §. si ab eo, de verb. oblig. gl. subrogato, in l. quiquis, 16. C. de Episcopis.

Aduocatus prodens causam suam criminalem, vel civilem propriè non dicitur præuicator, sed bene impropiè, & abusue, & punitur extraordinariè, sicut & ille, qui accusans de publico crimine præuocatur, l. 1. & ibi gloss. penult. de præuicator.

Aduocatus citandi sunt, vt videant indicia locum non habere in testibus torquendis, l. scilicet, in addit. marg. de publicis iudiciis.

Aduocatus, vt salarium eis constituitur, dicuntur, qui quoquo studio in agendis causis, vel in allegationibus, tantum, vel in causa principali tantum, vel appellationis, vel in vtraque operantur, & oportet quod studuerint in iure per quinquennium, & quod doctor iuris peritiam iuris eos instructos, & per hoc appareat, quod illiterati non sunt aduocati, l. 1. §. aduocatos, & ibi gl. quoque de variis & extraord.

Aduocatus nō possunt recipere salarium pro singulis causis ultra centum aureos, minus tamen quandoque eis datur, quod videndum est pro modo causæ, & aduocati, d. l. 1. §. si cui, & ibi gl. aureo.

Aduocatus rectè potest pacisci aliqui sibi dari nomine victorie, ita tamen vt computetur in eo, quod primo fuerat datum, & non excedat centum aureos, d. §. si cui.

Aduocatus licet non possit aduocationem implere per casum fortuitum in eius personam contingente, vt quia decesserit, vel sit infirmus, nihilominus tamen debet habere totum salarium, d. l. 1. §. diuus, & l. 4. eodem.

Aduocatus non reddit salarium, si non per eum, sed per alium clientulum stat, vel per casum fortuitum contingente ex persona clientuli, vt si res perita interfecit, ita quod reus non teneatur, gl. repeti, ibi.

Aduocatus si deseruit causam, vel desperauit, si ex causa, quam prouideret poterat, teneatur reddere salarium, & imputatur ei, quod imperite videt, sed si ex aliqua causa repentina, & tunc habebit illud, ibi.

Aduocatus non possunt esse clerici in causis secularibus, l. placet, 17. C. eod.

Aduocatus non potest esse, qui nō est imbutus sacrosanctis Ecclesiæ ministeriis, id est, quod sit Christianus baptizatus, & non hereticus, neque esse necesse, quod sit Theologus, l. nemo, & ibi gl. 3. C. de Episcop. audien.

Aduocatus factus machinatione, & ille, qui non est verè Christianus officialis, puniuntur in centum libris auri, & ipse ab officio aduocationis priuatur, & etiam bonis, & iudicibus, sub quorum administratione fuerit attentatum hoc, in dimidium partem bonorum, & penam exilij sustinebunt per quinquennium, d. l. nemo, & l. si C. de postulando.

Aduocatus potest emendare errorem suum intra triduum, post autem non poterit, gl. 1. in l. error, C. de iuris & facti ignor.

Aduocatus, qui litem habent his horis, & temporibus, quibus causam merita pandantur, sedere cum iudice non possunt, bene tamen aliis horis, l. 1. & ibi gl. 2. C. de officio ciuiliu iudi.

Aduocatus, & assessor quis simul esse non potest, sicut nec iudex, nec aduocatus, l. si & ibi gl. 1. C. de assessor.

Aduocatus, vel assessor satis est, vel per aduocatum, causis perfectissimè patrocinari, vel assessoris fungi officio, d. l. 1. §. 1. quiquis, C. de postulando.

Aduocatus, & assessor, qui simul fuerint, à matriculis aduocatorum penitus

deletur, & puniuntur in decem libris auri, d. l. fin. in fin.

Aduocato, si occasione sui salarij vlt debitor promittatur ex causa mutui potest intra tempus constitutum exceptio non numeratæ pecunie opponi, & cautio condici conditione sine causa, l. 3. C. de postulando.

Aduocato salarium constitutum est secundum consuetudinem fori, & aduocati faciendam, & qualitatem causæ, gl. 3. in d. l. 3.

Aduocato non debet dari salarium ultra centum aureos, ibi.

Aduocato quod est promissum salarium ultra debitum modum ex causa mutui in eo, quod plus est, datur exceptio non numeratæ pecunie, non verò in eo, quod est intra legitimum modum, d. gl. 3.

Aduocato quando salarium promissum ex causa mutui ultra debitum modum solutum est, potest illi reperti a solvente conditione indebiti, vel incerti, vt liberetur, ibi.

Aduocato quando est promissum salarium ultra debitum modum ex causa mutui in eo, quod est promissum vique ad debitum modum, præiudicat promissori, etiam post biennium, in eo verò, quod est promissum ultra debitum modum, non præiudicat promissori, ita quod ante biennium, & post eam petri ei sine causa exceptio, † d. gl. 3.

Aduocatus pacificus de quota litis, repellitur ipso iure ab aduocatione, l. si quod aduocatum, & ibi gl. 1. C. de postulando.

Aduocatus non potest pacisci de dimidia parte, & de minori autem rectè potest, † gl. 1. ibi.

Aduocatus si agatur de hereditate, rectè potest pacisci cum cliente de re hereditaria ciuilem, † ibi.

Aduocatus nomine palmarij, id est, victorie, non potest pacisci aliquid, quia talis pactum inducit aduocatum ad delictum, agnosces enim quod ipse habet partem eius, quod profectum, etiam calumniosè aduocat, & hoc fuit factum, pactum de quota litis, fuit de certa re, vel quantitate, eadem est semper ratio, † reprobo, d. l. 2. addit. ibi.

Aduocatus debet præbere sua patrocinia litigantibus, ita vt non ultra quam posset utilitas litium in licentiam conuincendi, & maledicendi temeritate procurrant, l. quiquis, C. de postulando.

Aduocatus tantum debet facere, quod causa desiderat, temperando se ab omni iniuria, ibi.

Aduocatus si adeo procax fuerit, vt non ratione, sed probris putet esse certantem, opiniois suæ immunitatem patietur apud bonos & probos viros, † d. l. quiquis, & ibi gl. opiniois.

Aduocatus derelicto negotio non debet pergere palam, aut subdole in aduersarij ius contumeliam, d. l. quiquis.

Aduocatus nullum contractum nullamque pacificationem debet inire cum clientulo vel litigatore suo, pendente lite, sed bene ante vel post, d. l. quiquis, & ibi gl. contractum.

Aduocatus alperanter non debet habere id, quod semel officij gratia libero arbitrio obtulerit litigatori, ibi.

Aduocatus non debet ex industrialites protrahere, & aliis protrahens, grauitur punitur, d. l. quiquis, & ibi gl. protrahat.

Aduocato eo vique licet orare, quoniam maluerit, videlicet vt non ad turpem compendij sumpsum deformem hæc arripianur occasio, sed laudis per eam augmenta querantur, ibi.

Aduocatus si lucro pecuniæque capiantur, veluti abiecti, atque degeneres inter vilissimos numerari debent, ibi.

Aduocatus vel causidicus cum solam, quam sumet tempore agendi, sibi sciat esse personam, quoniam causidicus est, cum enim aduocationem elegerit tempore agendi, & non iudicandi postea non poterit omnia illa eligere officia iudicandi, d. l. quiquis C. de postulando.

Aduocatorum proprium est stare, iudicem verò sedere, d. l. quiquis, & ibi gl. fin. **Aduocatus**, in eodem negotio non potest quis esse, etiam diuersis temporibus, † gloss. 1. ibi.

Aduocato licitum est quandoque, cum utilitas exposcit, conuincari, veluti cum quis obicit aduocato, quod tætes falsos instruxit, vel calumniatus est gloss. vtrius, ibi.

Aduocatus si non fecerit a principio pactum de salario suo cum clientulo, poterit pacisci cum eo postea licet pendente, intellige eo volente, scilicet eo inuito, † gl. contractum, l. quiquis C. de postulando.

Aduocatus, cui datus clientulus exiguum munus, veluti vnum par caponum, non d. 5. a perneret, d. l. quiquis, & ibi gl. obulerit.

Aduocatus dicuntur habere dignitatem, sine tamen administratione, gloss. honoratis, ibi.

Aduocato, qui tota die vult dicere, & aduocare, iudex debet imponere modum, gl. maluerit, ibi.

Aduocatus nullum debent recipere salarium, gl. ad turpe, ibi.

Aduocatus duo, vel plures fuerint in iure auditorio, quorum famæ sit hilarior, in iudicandis fit officio, vt par causidicorum distributio fiat, & æqua diuisio procedat, l. prouidentum, C. eod.

Aduocatus in causis ex vtraque parte debent esse æquales, ibi.

Aduocatus sine causa renuens aduocationem ad petitionem partis punitur, & etiam ipsa pars renuens, ibi.

Aduocatus monitis à iudice ex executione, quæ nequeat comprobari, patrocinium cuiusque denegauerit, carere debet foro ipso iure, neque potest sibi restitui copia agendi, ibi.

Aduocatorum distributio fæbat litigatoribus à iudice, cum ipsi percipiunt salaria à publico, hodie tamen contra feruntur gl. 1. ibi.

Aduocatus licet hodie percipiant salaria ex publico, tamen salaria, quæ percipiunt à clientulis, succedunt loco salariorum publicorum, unde locus est distributioni eorum faciendæ à iudicibus, d. gl. 1. in addit.

Aduocatus habens iustam causam excusandi se ab aduocatione, poterit renuere eam licet, gl. 3. ibi.

Aduocatus præuicator probata faciet ipsum aduocatum puniri, & sententiam latam non valere, & iterum de causa principali queri, l. 1. C. de aduocatis diuer. iudiciorum.

Aduocatum

Aduocatum accusans de prauaricatione, si non probauerit, calumnia notabitur, & sententia, qua non est appellatum, dari debet. *ibid.*
Aduocatus prauaricator dicitur infamis, & extraordinarie punitur. *gl. 3. ibid.*
Aduocati prauaricatori obata facit sententiam latam annullari opo restitutionis, non autem ipso iure, *† gl. 5. ibid.*
Aduocatus quando pecunia corruptus prauaricauit, tunc sententia lata annullatur ipso iure, sed si non pecunia, sed precib. tunc sententia annullatur per restitutionem, *gl. 4. quæritur, ibid.*
Aduocatus si sit corruptus pecunia per dolum aduersarij litigantis, sententia lata non valet ipso iure, *ibid.*
Aduocatus si prauaricauerit clientulum, sententia lata annullatur per restitutionem, & datur ea restitutio, quoad ipsam primam actionem, vel causam; ad cetera tamen damna, & expensas agitur actione de dolo, *ibid.*
Aduocatus, qui in suo municipio ad Magistratum assumitur, extra suum municipium non potest vagari, sed ibi potest officium aduocationis exercere, præterquam contra temp. l. 2. C. de aduoc. diu. iud.
Aduocatus salarius ad repub. contra eam non debet exercere officium aduocationis, *ibid.*
Aduocatus, qui in municipio patrie suæ ad Magistratum assumitur, ad diuersa officia vel ad militiam, vel sollicitudinem aliquam non potest assumi, *gl. 4. quæritur, ibid.*
Aduocati non possunt esse collectores collectarum, neque volentes, neque nolentes, *l. 3. C. eod.*
Aduocatus non est curialis, nexibus illigatus, nam per curiales cuncta munera ciuitatis complentur, sed non per aduocatum, *d. gl. 3. & ibi gl. 1.*
Aduocatus privilegio de suscipiendo functiones prouinciales, vel collectorum officium, non poterit renuacare, cum toto collegio sit data, sicut et in iura, *gl. 2. ibid.*
Aduocati quod querit ex aduocatione, vel eius occasione, id post patris obitum præcipuum, veluti castrensium peculium reputatur, vt ad exemplum militum, proprio domino valeant vendicare, *l. 4. C. de aduoc. diuersi iudiciorum.*
Aduocati hodie temporibus, non habent salaria ex publico, sed percipiunt ex priuato, hoc est, ex clientulis, & ista salaria priuatorum sunt subrogata in locum eorum, quæ dabantur olim ex publico, & ideo idem ius seruandum est, etiam in his, vt dicantur quasi castrensium peculium, *gl. 2. ibid.*
Aduocatus pauperum percipit salarium ex publico, & quod adquisierit ex sua aduocatione, dicitur quasi castrensium, *ibid.*
Aduocati nullum munus personale debet iniungi, nisi necessitas arbitrandi, l. 1. vel consulendi sub pena 30. librarum auri, l. 1. sancimus, C. eod.
Aduocatus potest cogi in eodem loco, in quo exercet officium aduocationis, vt suscipiat arbitrium, *gl. 1. iudicandi, vt delegationem, quod mandat in iura, extra locum non potest cogi, d. l. sancimus, & ibi gl. 1.*
Aduocatus non cogitur suscipere arbitrium compromissarium, *d. gl. 1.*
Aduocatus, qui ad vnum officium vel iudicium assumitur, co invito, potest ad aduocationis officium remeare, *l. si quis de togatis, C. de aduoc. diuersi iudiciorum.*
Aduocatus iterum fieri potest post depositum honorem, *gl. 1. ibid.*
Aduocatus non debet fieri ille, qui conditioni cohortalis, & vili est adstrictus, l. nemini, & l. si C. eod.
Aduocatum collegium nullus debet assumi, nisi prius probatum fuerit, eum non esse vili conditioni adstrictum, & doctoris iuramento fuerit probatus, *d. l. nemini.*
Aduocatorum filij debent anteferi cæteris numeratis in assumendo officio aduocatorum certo numero deputatorum ad aduocationem prætorianam, *ibi & l. petitionem, C. eod. & l. 3. §. 7. C. de adu. diu. iud.*
Aduocatorum eorum nomina, quæ sunt in collegio, debent scribi in matricula, & debet etiam scribi tempus, in quo recipiuntur in ipsa matricula, quæ probat eos esse de collegio, *l. petitionem, C. eod.*
Aduocati æquiparantur milicibus, quia ipsi non minus humano generi prouident & vitæ, & patrimonio, quam filii patris, atque vulnero. patris, parentelæ saluarent, l. Aduocati, l. 4. C. eod.
Aduocati casuarumque patroni laborantium semper vitæque defendunt, *ibid.*
Aduocati dicuntur militare, non enim solos illos, quæ ad. s. clypeis, & thoracibus intueri, dictum est militare, sed etiam & aduocatos, *ibid.*
Aduocati debent diuine & sacrae ambigua causam, iuraque defensionis viribus sepe publicis in reb. priuatis lapia erigere, & fatigata reparare, *ibid.*
Aduocatus transmittit suæ ex testamento, siue ab intestato, ad heredem salarium totius anni, in quo moritur. *l. post duos, l. 5. C. eod. & l. 3. & 5. C. de aduoc. diuersi iudicium.*
Aduocati constituti in numero aduocatorum perfrui debent eisdem privilegiis, quib. filii aduocati, liberique eorum sunt honorati. *d. l. post duos, & l. pen. C. de aduoc. diuersi iudic.*
Aduocatus non solum salaria aduocationis suæ, sed etiam legata annua sibi data ratione aduocationis totius anni, in quo moritur, transmittit ad heredes, *gl. 1. in d. post duos.*
Aduocatus in numero aduocatorum si moriatur, in eius locum alius subrogari debet & superari. *l. si C. de aduoc. diuersi iudicium.*
Aduocati supernumerarij recepti non sunt reiucendi de officio aduocationis, l. 3. C. de aduoc. diuersi iudicium.
Aduocatorum filij cum assumuntur ad aduocationem, gratis, & sine sumptibus assumi debent, *d. l. 3. & l. 5. & 6. C. eod.*
Aduocatus, qui vitra sparium duorum annorum ex vrbis morandum duxerit, non debet nuncupari aduocatus, neque privilegium aduocatorum gaudere, ne perbit ex industria auctoritibus iudicum protrahatur, l. per hanc, C. de aduoc. diuersi iudicium.
Aduocatus, qui vitra biennium absuit a ciuitate sine commeatu, & licentia, cum commeatu verò vitra quinquennium de matricula penitus aboleri debet, nec poterit postea gradum suum vendicare, neque iterum affluere viris aduocatis eiusdem auditorij, *l. si C. eod.*
Aduocatus, qui filii causam aduocauerat, præteritum salarij sibi non soluti adue-

sis cum in eadem causa patrocinium præstare prohibetur, l. 1. C. de aduoc. car. filii.
Aduocatus agens causam priuati præteritum salarij non soluti, potest aduocare etiam in eadem causa contra eum, *gl. 1. ibid.*
Aduocatus, qui in vna causa filio præstitit patrocinium, in alia potest contra filium postulare, *l. 2. C. de aduocatis filii.*
Aduocato priuati absente sententia ferri potest, scus verò absente aduocato filii, quando agitur de causa filiali, quia tunc rescinditur, si feratur sententia, *gl. 1. in l. si C. eod.*
Aduocati illa, quæ allegant præsentibus partibus, perinde habentur, ac si ab ipsis dominis litium proferantur, l. 1. C. de errore aduoc. car.
Aduocati, sicut & partes litigantes possunt corrigere suum errorem vique ad sententiam, *† gl. 1. ibid.*
Aduocati error in factis nocet litigatori presenti, & intra terminum non contradicenti, vel a sententia non appellanti, *l. si C. eod.*
Aduocati error in factis potest renouari vique ad sententiam, & etiam in causa appellationis, *† gl. 1. ibid.*
Aduocatus tenetur causam prosequi pro eodem salario in causa appellationis ab interloco, sed distinetur non tenetur pro eodem salario, *gl. 3. in l. lita de iur. C. de procuratoribus.*
Aduocatus pacificus de quota, & parte litis puniri debet, *l. item, C. eod.*
Aduocati debent iurare de calumnia, postquam partes iurauerint, *l. 2. C. de iure iurando propter cal.*
Aduocati non debent infringere partes in interrogationibus vel responsionibus quæ prius sunt, quam ipsi aduocati iurent, vel aliquid officium habeant in causa, *gl. vtriusque, ibid.*
Aduocatis non datur salarium, vt faciant, quod pro eo feratur sententia, sed vt inuent cum in causa, *gl. pro hac, in auth. principales, C. eod.*
Aduocatus promissum patrocinium compellitur præstare soluendo sibi debitum salarium a clientulo, nisi infirmitas, vel infamia impediat, vel capitales inimicitie inter eum, & clientulum interuenerint, *gl. iusta, in l. proptandam, §. illo proculdubio, C. de iudiciis.*
Aduocato soluere debitum salarium compelli potest clientulus iudicis officio, quod si dare non potest, datur ei de publico, *gl. præstatis, ibid.*
Aduocato ante sententiam solui debet salarium, ne subtrahatur patrocinium, conueniri de nouo salario non potest, *gl. protrahatur, ibid.*
Aduocatum alium eligere pro alio aduocato litigator recte poterit, *d. illo proculdubio.*
Aduocatum alium eligente litigatore non compellitur ipse litigator statim soluere salarium, sed aduocatus conueniet clientulum actione competenti, *gl. litigator, ibid.*
Aduocati in singulis causis debent similiter iurare, quod non præstabant patrocinium, nisi circa id, quod verum & iustum putauerint: hodie tamen de consuetudine non iurant, §. vtriusque, de pena temer. litig. l. rem non nouam, §. patroni, C. eod.
Aduocati, quib. postea causa mala fuit, debent eam deferere, quia deserta, non est licitum clientulo alios aduocatos recipere, *d. §. patroni.*
Aduocati plures si ad vnam causam fuerint adhibiti, pagito ab omnibus iuramento, quorum quidam causam deserunt, eo quod mala eis visa fuerit, quidam vero causa procedente patrocinandum esse crediderint, & qui melius fecerint, apparebit ex sententia, *ibid.*
Aduocato, qui ignoranter præstitit patrocinium vel aduocationem alicui suam rem vendicanti, vel defendenti, non præiudicat tale patrocinium in proprietate talis rei, *l. in l. re tua, C. de rei vend.*
Aduocato debetur salarium ex responsione, vel nudo pacto, *l. vnica, C. de suffi.*
Aduocati salarium potest peti conditione ex lege, quando promissum est nudo pacto, si verò certum sit promissum stipulationis, potest peti conditione certo ex stipulatu, si incertum, actione ex stipulatu, *gl. 1. ibid.*
Aduocati salarium peti potest officio iudicis pro modo litis, & facundia aduocati, & fori consuetudine, quando nullo modo est promissum, *ibid.*
Aduocati salarium si sit promissum, sed incertum, potest peti vt constitutur certum, licet in procuratore sit secus, *d. gl. 1.*
Aduocati salarium nondum finita causa, imò statim præstandum est, *† gl. off. consequatur, ibid.*
Aduocatus nomine palmarij, id est, vi toris, potest pacifici sibi dari, *gl. 1. ibid.*
Aduocatus nomine palmarij potest petere, quod consensum est in totum si in aliquib. capitulis litis, vel causæ vicerit, licet in quibusdam amiserit, *ibid.*
Aduocatus pro vno salario non tenetur præstare patrocinium in causa appellationis, ne sic in infinitum teneatur, *† ibi & gl. 3. in l. 1. C. vt causæ post pubert.*
Aduocatus non solum in causa appellationis, sed etiam in prima, in qua constat, quod vique ad finem debeat iurare, non cogitur etire prouinciam, ad præstandum patrocinium, *gl. 1. in l. vnica, §. si C. de suffi.*
Aduocatus rem sibi conuentam pro salario promissum tantum vna monitione postea inuadens sua auctoritate punitur, vt reus temeritatis, & violentiæ possessionem restituit, & iure, quod per. promissionem pro patrocinio meruit, priuatur, *d. l. vnica, §. si.*
Aduocatus vel procurator pacificens mediam vel quotam partem litis puniatur, *l. 4. neque valet tale pactum, gl. 1. in l. 1. C. mandari.*
Aduocati procuratores dici possunt, *ibid.*
Aduocato vel oratori bono sufficit nihil omittere de his, quæ ad causam perinent, et si non vincat, *l. 4. & ibi add. marg. C. eod.*
Aduocatus concubina suæ donare non potest, *gl. 1. in add. in l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor.*
Aduocatus, miles, & clericus æquiparantur, *ibid.*
Aduocatus non debet esse illiteratus, *gl. qui ex se, in §. vetus, in auth. de iudicib. col. 1.*
Aduocati debent interesse disputationibus & publicationibus testium, *gl. aduocatorum, in §. quia verò, in auth. de re lib. col. 7.*
Aduocatus vitæque parte volente potest cogi testimonium dicere, §. quomam verò, & ibi gl. prohibitione, & ibi add. marg. eod.

realium, secus quantum ad servitutes personales. I. servitutes, §. 2. o. §. si sublatam, de servitut. vrb. n. r.

Ædificia vrbalia prædia appellantur, & servitutes vrb. n. r. o. r. prædiorum constituntur in eis, etiam si in villa sint ædificia. l. 1. communia prædiorum. Ædificium alienum dicitur, aut eius portas frangens, tenetur Aquilia. l. si servit., §. 2. §. si cum maribus, ad legem Aquil.

Ædificium, vel protectum si quis fecerit in alieno, potest dominus loci propria autoritate destruere, secus si protectum sustentatur domo protegens, quia tunc dominus loci inferioris debet agere negatoria. l. quemadmodum, §. 1. & ibi gl. protexit, eod.

Ædificia licite ædificata possunt per quemcumque licite destitui & sine pena, l. 1. c. ut nemo priuatus titulus.

Ædificij partem inferiorem, quæ solo cohaeret, si quis probet ad se pertinere, ea quam vicinus superædificauit, accedit dominio partis inferioris. l. 1. c. de rei vend.

Ædificij pars superior cedit inferiori, si cohaeret, secus verò si non cohaeret solo, & parti inferiori, d. l. 2. & ibi glo. 2.

Ædificium factum in alieno solo bona, vel mala fide si fuerit dissoluam, eius materia ad pristinum dominum redit, non ad dominum soli, nisi animo donari h. ædificauerit, d. l. 2.

6 Ædificij facti in alieno solo ex propria materia possessio est ipsius ædificatoris, & non domini soli §. glo. 4. ibi.

Ædificium, quod in communi ædificatur, efficitur commune, sed bona fide ædificanti expensæ debent restituji, si in arca, §. 16. c. de rei vend.

Ædificium extructum iniuriis contra servitutem ædib. alienis debitam renouari debet ad pristinam formam, & etiam debet refarci damnum, l. si quis, §. 1. c. de seru.

Ædificia altius tollere non licet, si debent seruitutem, gl. 1. in l. altius, §. 8. c. de fœra.

Ædificia altius tollere non prohibetur quis si domus salutatem non debeat, d. l. altius.

Ædificia sunt ita construenda, vt modum vrb. altitudinis non excedant, l. 1. c. de ædificis priuati.

Ædificia negotiandi causâ demoliri, & marmora distrahere prohibitum est, l. 2. c. eodem.

Ædificium commune nomine proprio focus ædificans amittit expensas, & tamquam voluntarius, viles abradit sine lesione prioris status ædificij, necessarius tamen ibi conferuabit, glo. fin. in l. si is, contra, eodem.

Ædificiorum marmora, & columnas de ciuitate ad villam, vel rus transferre non licet, & si quis transferat, priuatur ea possessione villæ, quam ita ornauerit, l. si quis, §. 6. c. eodem.

Ædificiorum labentium marmora, & columnas de vna ciuitate in aliam licet transferre, item de villa in aliam villam, etiam si per ciuitatem transiunt faciant, ibidem.

Ædificiorum columnas, & statuas cuiuscumque materie ex alia eademque provincia nemini licet, vel auferre, vel mouere, l. nemini, C. eod.

inter Ædificium priuatum, & horrea publica, vel ædes facias, vel publicas debet esse spatium quindecim pedum, l. si cui, §. 9. c. eodem.

Ædificia operibus publicis coherentia, propter quæ possunt formidari incendia, vel insidia, vel per quæ angustiarum spatium platearum, debent proletrni, & distui, l. ædificia, C. de operibus publicis.

Reliqua verba, Area, Domus, per tot. Fundamentum, Perficisse Solum, Superficies, Opus, Locum, &c.

7 ADIFICARI in loco publico potest præse permittere ad publicam utilitatem, ad priuam non, l. si finita, §. deinde, de dam. infest.

Ædificare in suo cubile licet, nisi nocet alieno, gl. pe. in l. fluminum, §. 2. §. si de damno infesto, & l. statuas, §. 7. c. de religiof.

Ædificare in litore maris sine decreto prætoris non licet, & ita ædificans prohibendus est, etiam per iactum lapilli, si cum incommodo ceterorum ædificet, l. quauis, §. 2. de acquit. rerum dom.

Ædificare prohibitus prohibetur etiam possidere, & sic habet interdictionem vt possidet, l. pen. & ibi gl. manifestum, de adq. poss.

Ædificare volens in loco publico officio iudicis cogitur ad cauendum, vt de cetero non ædificet ipse, nec heredes eius, l. 2. §. si quis, ne quid in loc. publ.

Ædificare obligatus, quanto tempore debeat ædificare, relinquatur arbitrio iudicis, & si non inchoetur, tenetur ad particulare interesse stipulatori, & post mortem admittitur purgatio, l. conuincus, 137. §. item qui insulam, de verb. obligat.

Ædificare non licet in Ciuitate Constantinopolitana, vltra terminos à iure permittos, si principaliter nocet, pena contrafacienti imminente, athen. de noui operis nuncia. maritum, per totum.

Ædificare in vno vique ad celum cubile licet, etiam si obfcurer vicini ædes, dummodo seruatus non sit ei imposita, gl. ædes, in §. si. l. ult. de seruit. rusticorum, l. cum, §. 9. de seruitut. vrb. n. r.

Ædificare in altum non licet in suo, quando impedit ventum venientem in aream vicini, & hoc est speciale propter fructus, gl. 1. in l. eum eo, de seruit. vrb. n. r.

Ædificare non potest quis contra formam statutam ædificiorum antiquorum, ne vicini luminib. officiat, l. qut luminib. eod.

Ædificare in altum non potest quis contra statum ciuitatis disponens, quod vltra certum modum ædificia non tolluntur, vt est Florentia, gl. 1. ibid.

Ædificare contra formam seruitutis ante dirutionem impositæ non licet alicui, d. gloff. 1.

Ædificare in area mea, quæ iuxta tuum palatium est, non potes me prohibere, etiam per mille millia annorum non ædificauerim, ibid.

Ædificare potest dominus, vel alius eius voluntate in area, quæ nulli seruitutem debet, intensio legitimo spatio quindecim pedum à vicina publica insula, à priuata vero decem pedum spatio, aliàs nouum opus nuntiabitur, l. Imperatores, 13. de seruitut. vrb. n. r.

Ædificare non potest quis alius in prædio rustico etiam libero, etiam gratia fructuum colligandorum, & speciale est propter utilitatem segetum vicini

agri ne pereant, sed fecit esse in prædio vrbano, l. 2. & ibi gl. 1. de seruit. rusticorum, & l. fin. §. fin. C. de seruitut. & aqua.

Ædificare dicitur non solum, qui nouum opus molitur, ac construit, sed etiam qui reficit, l. §. fin. de mortuo inferendo.

Ædificare non licet etiam per principis scriptum in foro, vel in alio loco publico contra ornatum, & commodum, ac decorem faciem ciuitatis, & si fuerint ædificata demoliri debent, l. §. C. de oper. public.

Reliqua verba, Clam, Domus, 14. Fulcra, Reficere.

ÆDIFICANS in mari, vel in litore, licet in suo non ædificet, iure tamen gentium ædificium suum facit, nec potest quis eum ibi ædificanti prohibere priuato iure, neque nouum probancerius ædificandi sibi esse, & ad hoc cogitur captis pignoris, si potest, vel multatam indicendo, & si sic non possit cogi, fiat missio in possessionem rei, vel iuris, quod petitur, l. si prius quam, & ibi gl. habere, eod.

Ædificanti siue iure, siue iniuria, nouum opus potest quis nunciare per edictum de noui operis nunciatione, sed postea debet ei remittere nunciationem, quatenus in prohibendi non habet, l. 1. & ibi gl. 1. eod.

Ædificantiem præta nunciatione potest nunciari vt interdictione quod vi aut clam, vel vt possidetis, aut operis noui nunciatione, ad demolitionem, item iniuriarum, & etiam manu, & autoritate sua, quando possessionem non amiserat, l. de pupillo, §. meminisse, & ibi gl. vt possidetis, eod.

Ædificans conuentus negatoria, vel confessoria, si se non defendat cogitur cauere de non ædificando, priusquam probancerius ædificandi sibi esse, & ad hoc cogitur captis pignoris, si potest, vel multatam indicendo, & si sic non possit cogi, fiat missio in possessionem rei, vel iuris, quod petitur, l. si prius quam, & ibi gl. habere, eod.

Ædificanti in publico non competit interdictione ne vis fiat ei, etiam si præstet satisfactionem, vel repositionem de opere demoliendo, l. ait prætor, §. hoc interdictione, eod.

Ædificans in suo præsumitur in dubio non animo nocendi vicino ædificare, gl. pen. in l. fluminum, §. 2. §. quamquam, de damno infesto.

Ædificans in suo non videtur offere vicino, eo quod lucem auferat ei, quam ei priuato consuevit habere, d. gl. pen. & ibi l. Proculus, §. 2. c. eod.

Ædificans in suo, animo nocendi vicino, tenetur de dolo, ibid.

Ædificans in alieno præta tenetur interdictione facildare domino de damno infesto, si ædificans nullum ius habet in ea re, sed si habebat ius in re, puta seruitutem, tunc sufficit, quod reprobatur de damno infesto ipsi domino, sed extraneo petenti respectu ipsius ædificantis tantum tenetur cauere, sed petenti respectu totius tenetur facildare, & tunc tenetur cauere respectu totius, quando suo & procuratorio nomine domini conuenit, sed si suo nomine tantum, tunc suo iure conuenit, gl. de re sua, in add. in l. damni, §. 3. de dam. infest.

Ædificans, an sit dominus soli, vel non, si sit controuersia inter ipsum & vicinos petentes ab eo satisfactionem de damno infesto, debet eis purè reprobatur de damno infesto, & facildare sub hac exceptione, si apparuerit se non dominum, l. qui vias, §. 1. eod.

Ædificans bona fide in suo solo ex aliena materia dicitur dominus edificij, materiam tamen dominus habet actionem de tigno iniuncto ad duplum, §. cum in suo, de rerum diuisio. l. ad hoc, §. 7. §. cum in suo, & ibi gl. inadmixtur, de adq. rerum domini.

Ædificans scietur in suo solo ex aliena materia tenetur domino materie ad exhibendum, non vt iniunctum eximatur, sed vt pretium præstetur per iuramentum in litem, §. cum in suo, & ibi gl. neque, ad exhibendum.

Ædificans scietur in loco alieno ex sua materia, intelligitur sua voluntate proprietatem materie amittere, adeo quod ne diruto ædificio competat ei vendicatio materie iuste, l. ad hoc, §. ex duero, eod.

Ædificans ex vna materia scietur in alieno solo iudicio donare, cum nullo iure cogere concedat, gl. sua voluntate, ibid.

Ædificans in alieno solo bona fide, habet exceptionem doli mali contra dominum soli petentem ædificium, nisi ibi reddat pretium materie, & mercedis fabricum, l. qua ratione, §. 9. eod.

Ædificans in ripa fluminis potest prohiberi per interdictionem, nisi ædificet causa muniendi ripam, gl. 1. in l. qui autem, §. 1. eod.

Ædificans in suo, ita, vt aqua in via collecta restagnet, tenetur interdictione ne quid in via publica fiat, sufficit enim quod ædificium factum in mgo nocet vias, vt teneat eo interdictione, l. 2. §. idem Labeo, & ibi gl. vtunque, & ibi add. marg. ne quid in loco sacro.

Ædificans in loco publico, nullo prohibente, sicut ædificium iam factum non cogitur demoliri, ne vrbis ruinis deformetur, ita ædificans aduersus edictum prætoris cogitur tollere ædificium per officium iudicis, aliàs inane & elusorium esset prætoris imperium, l. si eod.

Ædificans conacuum supra ædes suas, quas possidet, si inhabitat in illo, dicitur possidere illud, si ex publico habeat aditum ad illud, & eius nomine competit ei interdictionem vt possidetis, sed si habet aditum ex suis ædib. tu dicris possidere illud conacuum, vnde tibi competit interdictionem vt possidetis, per quod prohibetur ille ibi stare, l. 3. §. sed si supra, vt possidetis.

Ædificans prohibitus ædificare ignorante prohibere ædificare, eo quod eo sciente non audeat ædificare, dicitur claud ædificare, sed si palam & sciente prohibente, æ eius denunciationem conueniens ædificat, dicitur vt ædificare, non clam, gloff. præseuerat, in add. marg. in l. 3. §. illud, quod vi aut clam.

Ædificans in alieno non aliter consequitur sumptus per exceptionem doli mali, quam si possideat, & ab eo rem soli vendicat dominus, l. Paulus, de doli mali except.

Ædificans in alieno solo si restituitur nulla restitutione sumptuum sibi restituitur, habet conditionem sine causa d. l. Paulus, in add. marg.

Ædificans in solo publico debet soluere publicam pensionem pro ædificio, si expedit reipub. aliàs ipsum solum cum ædificio vendicatur, l. 1. & ibi gl. 1. c. de duet. prædijs, vrb. lib. 11.

Ædificans in suo solo aliena materia, licet sit dominus totius, tamen dominus materie remanet ædificans, §. cum in suo, & ibi gl. vendicare, de rerum diuisione, Institut.

Adificia in suo ex aliena materia tenetur domino materia in duplum actione de rigno. *in d. s. cum in suo.*

Adificia ex aliena materia volens magis rem reddere, & eximere quam duplum prestare, non auditur, quia propter publicam utilitatem fuit id statum, *gl. de rigno ibid.*

Adificia in alieno solo de sua materia scienter amittit dominium materia, adeo quod diruto adificio, non potest rem vendicare, *ex diverso, in l. de rerum diuisione.*

Adificia in alieno solo ex aliena materia non efficiunt dominus adificij, sed domus soli, quo dominus materia, diruto adificio, potest vendicare, *gl. non potest, in d.*

Adificia in alieno solo bona fide, si possidet, repellit dominum agentem exceptione doli, donec soluat expensas adificij, secus si adificasset mala fide, sciens solum esse alienum, *l. cetero eod.*

Adificia ab initio bona fide in alieno solo, si postea dum adificat fiat mala fidei, non puniuntur ut mala fidei, neque ut bona fidei conferunt expensas, sed tantum permittitur ei ab alio, *gl. bonae fidei, ibid.*

Adificia in solo tuo vi, aut clam tenetur tibi, vel ad interesset, illud sine culpa sua chalante petiti, *gl. aut idem, in litem si cum exceptione, §. quatenus, quod metus causa.*

Adificia in alieno ex causa conductionis fuit camentis, transfert statim dominium adificij in domum soli, *l. redemptores, §. de rei vend.*

Adificanti sepulchrum prope locum priuatum alieuius per decem pedes, vel locum publicum per quindecim pedes, potest nunciari nouum opus, sed facto opere nulla datur actio contra eam, nisi quod vi, aut clam, *l. §. ibi, gl. i. de mortuo inferendo.*

Adificia in alieno solo, si dominus soli possidet adificatam domum, non potest eam ab eo condicere, etiam si adificans ei tradidisset, quia non fecit ipse domum accipientis, cum prius esset ipse domini soli, *l. si in area, §. de condit. indeb.*

Adificia, & sciens domos hereditarias putans se heredem, ad expensas poterit fidei consilium per retentionem, sed non per repetitionem, *l. d. l. si in area, & ibi gl. fin.*

Adificia contra debitum seruientum cogitur adificatum tollere suis sumptibus, *l. si in adibus, C. de iur. iuribus.*

Adificator male fidei in alieno solo ex propria tamen materia dissoluto adificio potest repetere materiam, si non fecisset animo donandi, *l. §. gl. fin. in l. 2. C. de rei vend.*

In Adificatione maniorum, seu soliorum, que sunt a priuato iuxta priuatum, debet relinqui spatium decem pedum libi aeris, si vero iuxta horrea publica, quindecim pedum, adificium destruitur, & solum gl. si applicatur, in ceteris tamen adificiis, seu constructionibus, duorum pedum spatium relinqui debet, *l. si, & ibi gl. si finium regum.*

Adificatum destrui mandans videtur venire, ne adificetur, *gl. expressum, in l. prator, §. si, de noui operis nuntia.*

Adificium eius est, cuius est solum, *gl. §. in l. finium, 24. de dam. inf. c.*

Reliqua verbo, Dime, per tot, §. c. 18. 19. 20. Area, Aliena, per tot.

AGER, vel abens, ac alias impediens, tenetur mittere procuratorem ad iudicium etiam quoad litem contestandam, & quoad sententiam, alias patitur missionem, & venditionem, *l. §. gl. fin. & ibi add. marg. in l. si quis inuicatur, 23. §. de her. inst.*

Reliqua verbo, Infirmitas, Infirmitas, Morbosus, Viriditas, §. 5.

ARQVATAS in iudiciis & in arbitris inter litigatores feruari debet, secus tamen est in contradibus quandoque, *l. si cum dies, §. si arbitri, & ibi gl. ab sumum, de arbitris, & gl. fin. in l. 2. C. de impub.*

Reliqua verbo, Alter, l. iudicium, §.

ARQVINOCTVM dicitur, quia dies & noctes coarquantur, quod bis in anno contingit, scilicet in autumnis, & vere, *gl. refertur in l. 1. §. astas, ne quid in sum. public.*

Acquinoctium autumnale, erat in nocte sancti Matthæi, & sic decimo die exeunte Septembri, sed vernale decimo die exeunte Martio, & per consequens potest fieri quatuor temporum anni diuisione, accepto medio inter prædicta, sed hodie post Calendarium Gregorianum 21. Martij vernale, & autumnale 22. Septembris, ibi.

ARQVIPARATIO vel similitudo vnus ad aliud facta non admittitur in totum, veluti, Effort perfecti sicut pater vester qui in calis est, *gl. §. ibi add. marg. in l. 3. de pericul. & commod.*

per ARQVIPOLLEN s quod aliquid fiat nihil interest, quando est dubia voluntas ac dispositio hominis, secus quando est certa, *l. si §. ibi gl. fin. & add. marg. mandati.*

ex ARQVIPOLLEN s quod aliquid fiat nihil refert, si fidei commissi, *l. §. si cui, & ibi gl. fin. non videbitur, de legat. §. gl. ex voluntate, in l. ex facto, 17. §. si quis rogatus, & gl. trahendum, in l. mulier, 22. ad Trebell. l. si ita esset, 15. & ibi gl. fin. quando dies legat. gl. non videtur, in l. pater Senerianam, 101. §. conditionis, de conditio. & dem. gl. fin. in l. statu liber, 29. §. si de statu liberis, gl. emancipatus, in l. gallus, §. quid si ritum, de liberis & postu. & gl. fin. in l. 3. C. de heredit. inst. inuen. gl. intelligitur, in leg. vii. autem, §. §. fundi de verbo obligat.*

ARQVITAS præfertur rigori, gl. humanitas, in l. Baubanus de officio prætoris, & gl. etiam si iure, in l. 2. §. item Varus de aqua pluua arcen. & gl. fin. in l. si tibi dederim, 25. de donatio. & gl. fin. in l. qui ferunt, §. si de adio. & oblig. & gl. damnosum, in l. si feruus communis, 62. §. cetera commodatum, de furtis, & gl. 2. in c. v. an maritus succelat vxori, in vltus feud. & gl. secundum, in l. si mihi, 20. de seru. rusticor. & l. si tibi, 20. & ibi gl. meum, si cererum prætor, l. si ex duobus 33. & ibi gl. acquitas, de peculio, & gl. rationem, l. C. si feruus extero.

Acquitas in omnib. maxime in iure, specia ad est, *l. in omnib. 90. de regulis iuris.*

Acquiratamatores debent esse iudices, *gl. fideiutorum, in §. si quis igitur, in arch. de fidei iuribus col. 1.*

Acquitas eadem vbi est, ibi idem ius debet statui, *gl. fin. in l. si. C. de confit. pecunia, gl. iustit. in §. 1. In l. de legitum. patron. tutela & §. si igitur, & ibi*

gl. si quod cum eo, qui in aliena potest. & gl. pen. in l. licet, C. de exco. tutor. Acquitas vbi est, index ad soluit, gl. vnde, in litem si cum exceptione, §. aliquando quod minus causa.

Acquitas prima dicitur primitiua iustitia, secunda acquitas dicitur secunda iustitia, *gl. i. in l. si de Publiciana in rem actione.*

Acquitas naturalis inspicitur penes effectum, & causam finalem, *l. §. si quis, in additione marg. de conditione causa data.*

Acquitas est attendere magis sensum, quam verba, *ibid.*

ex Acquitate naturali, vel gentium procedit, ne quis locupletetur cum alterius iactura, & hæc acquitas fallit in vltiptione, & præscriptione, quia in præscriptione, est scriptus rigor in specie, sed acquitas ne quis locupletetur cum alterius iactura est scripta in genere, & rigor in specie, præfertur acquitati in genere, *gl. 1. & ibi add. in l. nam hoc natura, 14. de conditione inst. bti.*

Acquiritis ratio diuersas species actionis excludere nullo modo debet, *l. si. C. de constit. pecunia.*

Acquiratam naturali fauendum est, *l. i. de constit. pecunia.*

Acquiratem seruare debet prætor, *gl. i. in l. 1. de inlitoria actione.*

Acquitas non est consideranda merè secundum ius gentium, sed mixtim habetur respectus ad præcepta ciuilia, & prætoria, leg. bona fides, depositi.

Acquiritis iurisque interponenda inscriptio ad solum Imperatorem pertinet, non ad alios, *l. i. C. de legibus.*

Acquiritates scriptæ & non scriptæ, iurisque scripti & non scripti interpretatio interponenda, ad principem tantum pertinet, *gl. i. ibid.*

Acquitas quandoque largus ponitur, quam ius scriptum, quandoque strictius, *ibid.*

Acquitas dicitur res, cum semper vna & eadem permaneat, *gl. pen. in l. 1. C. de in ius vocando.*

Acquitas seruanda est in distribuendis, & diuidendis aduocatis partibus litigantibus, *l. penul. C. de postulau.*

Acquitas scripta præfertur rigori scripto, & iuri stricto tam in ciuilibus, quam in criminalibus, ita in publicis, quam in priuatis, placuit, & ibi gl. 1. C. de iudiciis.

Acquitas vbi est ex vna parte, & ius strictum ex alia, acquitas est præferenda, *gl. §. ibid.*

Acquitas non scripta præfertur rigori scripto, *gl. 2. ibid.*

Acquitas scripta quando separatur a rigore, tunc acquitas seruatur, alias si separata non est, id totale seruatur, *ibid.*

Acquitas scripta est rerum conuenientia, que in parib. causis paria iura decidit, *gl. §. pen. ibid.*

Acquiratem sicut legislator sequitur, ita & iudicem sequi oportet, licet quandoque non ita sequatur oculo iudicis caligant, *gl. 1. in l. Interfilios, 11. C. fam. l. ceteri.*

Reliqua verbo, Rigor, Sententia, 45. 46.

ARQVIVOCVM est id, quod pluribus modis potest accipi & exponi, *gl. §. die lune, in §. die lune, de pace Constantie.*

ARQVVM quod quis putat in se, vel in alio, debet similiter putare æquum contra se, *l. quod quisque iuris.*

Æquum & bonum differunt, *l. in l. 1. de vii. capio, & gl. pen. in l. hac leges, §. C. de pactis conuentis.*

Æquum præfertur bono, quandoque bonum præfertur æquo, vt in vltiptione, *ibid.*

Acque dictio est conuinctiua ad præcedentia, & æque, *in l. de actionibus.*

Acque dictio facit, vt conuinctum institutum cum disunctis æqualiter admittantur, veluti, Titius, & filij fratres mei æque heredes sunt, omnes ex virilibus partibus dicuntur instituti, secus si dictio æque omnia fuisset, quia tunc Titius semel, & aliam semel filij fratris haberent, *l. interdum, 13. de hereditibus inst.*

Reliqua verbo, Bonum.

APPRABIUM ad populi & reipub. commoditatem pertinebat, donec principes omnia in suum filium transfudit, *l. si pignus, in additione, marg. qui potiores in pig.*

Acratiorum (quos receptores generales appellamus) atque coactorum (qui receptores particulatim nuncupantur) obseruatores custodisque sunt, qui hodie contra rotulatores dicuntur, antiqui a Græcis nominantur, actaque eorum antigrapha, quasi contra scripta, *l. §. 2. & ibi add. marg. de admin. tutoru.*

Acrarium dicitur camera fisci, *gl. erario, in §. 1. in auth. de incestis nuptiis.*

Reliqua verbo, Fiscus.

AS alienum est, quod nos aliis debemus, *as suum est, quod alij nobis debent, l. cedere diem, 23. §. 1. de verb. sig. & gl. §. in l. ob as, C. de actio. & oblig.*

Aes alienum non dicitur in bonis esse, *gl. §. in l. in imponenda, C. ad legem Falcid.*

Aeris appellatione continetur etiam aurum, vt cum dicimus *as alienum*, quandoque ponitur strictè pro eo, quod est simile auro, *l. etiam aures, 15. & ibi gl. C. de actio. & oblig.*

pro Aere potest solui aurum tanti valoris, *l. vnica, C. de collatione æris, l. 10. pro Aeris 20. libris potest solui vnus aureus, d. l. vnica, & ibi gl. 1.*

Aeris appellatione in princ. populi Romani omnis pecunia continebatur, vnde domus in qua reponebatur *as*, dicebatur aerarium, *gl. fiscalis, in l. 4. C. de numerariis, lib. 12.*

Aes alienum sequitur vniuersum patrimonium defuncti non aureum fundum, vel certi loci facultates, nisi sit alius rei onus impostum, *l. si fidei commissum, §. 10. §. tractatum, & ibi add. marg. de iudiciis.*

Reliqua verbo, Debitum, per tot, Aurum Soluens, 2. Soluens, 3. Solutum, 2.

AS largo modo sumendo sex menses comprehendit, & finitur ad equinoctium autumnale, & incipit in equinoctio vernali, sed strictè sumendo continet tres menses, *gl. refertur, in l. 1. §. astas, nequid in summe publico, & l. 1. §. astas, de aqua quotidiana.*

AS *STIMATIO* facit emptionem, *l. cum fundus, §. locati, & gl. pe. in l. §. quæro, 14. §. Paulus, cod. & gl. vendito, in l. ex conuentione, C. de pactis, & gl. exemplo, in l. 1. C. de iure dotium, l. 1. & gl. in l. inter virum 21. C. de iure dotu.*

E Aethna

Aestimatio rei, quæ traditur, facit id, quod geritur in aliud contractus nomen transire, adeo, ut periculum transeat in accipientem, si de natura contractus res æstimatur ea æstimatione, quæ venditionem faciat, sed si non sit ea naturæ contractus, ut inde dominium transferatur, & non transeat in alium contractum, l. cum fundus, 3. in add. marg. ff. locati.

Aestimatio facit transire periculum rei in accipientem, l. quazo, 54. §. Paulus, eo. Aestimatio eita facit transire periculum calis foruiti in accipientem, & ideo qui accipit, tenetur aut ipsam rem incorruptam reddere, aut æstimationem certam de qua conuenit, §. 1. §. fin. & ibi gl. fin. de æstimat.

Aestimatio incerta non facit periculum transire in accipientem, d. gl. fi.

Aestimatio quando non fuit facta purè, & simpliciter, sed pro quanto res vendatur, tunc non facit emptionem, nec facit periculum transire in accipientem, l. si gratiam, §. fin. de præcip. verbis.

Aestimatio in hominem incertum conferri non potest super contractu principalis, secus quando processit, ut contractus pignoris validus, cui pactum est appositum, quod non solum debitor creditor haberet rem emptam iusto pretio a timandam, quia tunc recurretur ad iudicem, ut declararet iustum pretium, gl. fi. in additione marg. in l. si fundus, §. fin. de pignoris.

Aestimatio in litis sufficiens emptoris loco habetur, l. si propter, rerum amotatum.

Aestimatio in litis soluens si amiserit rem, datur ei actio in rem, si res erat præfens, tempore æstimationis, alia si actio est cedenda, nisi dolo defecit possidere, d. ad 3. ibi.

2. Aestimatio in litis soluens habet exceptionem, & retentionem contra dominum in venientem res, quarum æstimationem solui, d. l. si propter, eod.

Aestimatio in litis mulieri soluendi ob res amotas maritus non tenetur cauere de eactione, §. d. gl. andia, ibid.

Aestimatio venit in actione rerum amotatum, & in conditione furtiva, in quantum res valuit tempore amotionis, vel furti, & postea quanto plurimi fuerit, & sic, §. cit. a humato, l. penult. de actione rerum amotatum.

Aestimatio in relectionis, & melioramentorum, quæ sunt facta in reb. restitutioni subiectis, debet fieri habito respectu ad valorem, qui est de præfenti tempore, quo debet restitui, & non prout valebat in præteritum, tempore quo facta est electio, vel melioramentum, domos, 58. de legat. 1.

Aestimatio testatoris de reb. legitimis facta in testamento, non attenditur quoad deductionem Falcidie, & quoad solutionem æstimationis, & quoad alia, l. si fundum, 81. §. si libertus, eod.

Aestimatio non recipit liber homo, neque res sacra, l. §. sed cum liber, & ibi gl. æstimatio, & l. si de his, qui deberent, vel effud.

Aestimatio testatoris nullam reducit necessitatem, l. cum pater, 77. §. pater, qui filio, de legat. 1.

Aestimatio illius spei, quod quis potest alteri succedere, non debet considerari, l. post emancipationem, §. si de liberatione legata.

Aestimatio venit, de qua erat controuersia, soluens, similis est emptori, l. si quis, ex caus. in possessionem eatur.

Aestimatio rei promissæ inspicitur quantum valeat eo die, quo ut solueretur, est actum, l. cum quis, & ibi gl. 1. de actio. & oblig.

In æstimatione, quæ venit officio iudicis mercenario, inspicitur tempus, & locus, quo debuit fieri solutio, & non fuit facta, l. quoties in diem, §. 9. cum l. sequæ de verb. oblig.

Aestimatio rerum, quæ meritis numero habentur, sicut in pecunia fieri potest, non potest ita pecunia æstimari meritis, l. si ita fideiussorem, 42. de fideiuss.

3. Aestimatio quando debetur iure actionis, inspicitur tempus contra obligationis, l. quando officio iudicis, tunc inspicitur petitionis, l. fundum, 28. & ibi gl. de notationibus.

Aestimatio infinita dicitur libertatis, & necessitudinis, id est, cognationis, l. non est singulari, 77. de reg. iur.

Aestimatio corporis precepti, & ei coherentium, venit in actione legis Aquiliae, si vult equus ex gemellis, vel quadriga, vel pari mularum vna occidatur, venit æstimatio occisi, & aliorum deterioriorum, l. proinde, 12. ad l. Aquil.

Aestimatio ferri occisi, & deterioriorum aliorum feruorum venit in actione Aquilia, quando occisus est ex comediis, aut symphoniacis feruis, ut quia reliqui sine occiso cantare nesciebant, ibid.

Aestimatio etiam hereditatis venit etiam in Aquilia, quando seruus heres instituitur, ante aditam hereditatem occisus est, l. inde Neratius, 23. eod.

Aestimatio non solum ferui occisi, sed etiam hereditatis venit in Aquilia, quando quis est heres institutus sub conditione, si seruum manumitteret, & antequam manumitteret, tamen post mortem testatoris seruus occisus est, locus quando ante mortem testatoris fuisset occisus, quia tunc corporis tantum occisi æstimatio venit, d. l. inde Neratius, §. 1.

Aestimatio rerum non est faciendi ex affectione, vel utilitate singulorum, sed debet fieri secundum quod communiter venditur, l. si seruum, 33. ad legem Aquil. l. si iussu, 114. §. si quid, de leg. 1.

Aestimatio, quæ fit tempore diuisionis non facit petitionem, l. seruus, 34. famul. eriscun.

Aestimatio maior fit dimidiæ re tota æstimata, quam si per se separata pars dimidia æstimetur, gl. fi. in l. Manius, §. 1. §. fin. eod.

Aestimatio vini, vel alterius rei mutuo data debet fieri secundum tempus, & locum, in quibus de reddendo conuentum est, si autem nihil conuenit, tunc attendi debet tempus, & locus petitionis, l. vinum, 22. §. certum petatur.

de æstimatione propter moram quando tractatur, debet attendi æstimatio secundum locum, ubi debebat solui, & non secundum locum, ubi factus est contractus, d. l. vinum, ibi, quanti eo loco.

4. Aestimatio vini, vel alterius rei propter moram quantum ad bonitatem vini intrinsecam, vel alterius rei mutata, debet fieri secundum tempus contractus: sed quantum ad extrinsecam bonitatem, debet fieri quanti plurimi valuit, & a tempore moræ, gl. cum petatur, ibi.

Aestimatio vini vel alterius rei propter moram fit secundum tempus contractus, quando vinum, vel alia res promissa est, & propter moram æstimatio principaliter fit promissa per stipulationem in contractu, quia stipulando æsti-

mationem, videtur quis cogitasse de presentis æstimatione, ibid.

Aestimatio in contractibus bonæ fidei iuris venit a tempore moræ, & sic interpellationis extradiualis, §. d. gl. cum petatur, eific.

Aestimatio quando debetur iure actionis, ut quia in contractu per se de illa sit stipulatio interposita, illa debet fieri secundum tempus contractus, ibid.

Aestimatio in contractibus bonæ fidei non venit iure actionis, quia deberetur a tempore contractus, quod falsum est, ibid.

Aestimatio in perditæ rei soluens domino ille, qui a non domino causam habebat, intelligitur soluere pretium illius rei, & sic rem emisse, & tunc competit ei utilis rei vendicatio, vel Publiciana, sed si soluit æstimationem ille, qui causam habuit a domino, veluti fullo, tunc competit ei actio ex contractu locationis, vel conductio sine causa contra dominum, ad quem rediit res perditæ, §. d. gl. fin. l. 2. & ibi Iason n. 6. de conditione sine causa.

Aestimatio rei furtiue perperam venit in conditione furtiua a tempore commissi furti, quanti plurimi res valuit, sed in lege Aquilia quanti plurimi valuit, etiam ante delictum commissum, gl. plurimi, in l. in re furtiua, 8. de conditione furtiua.

Aestimatio rei naquam crescit post eius interitum, l. in hac actione, & ibi add. marg. de triticaria.

In æstimatione rei quanti plurimi fuerit tempore sententiæ, vel tempore interitus rei, inspicitur a tempore moræ, §. d. l. in hac, & ibi gl. fin. & ibi Bart. numero 1.

In æstimatione accessionum in contractibus bonæ fidei inspicitur tempus moræ, in contractibus verò stricti iuris, tempus litis contestationis, nisi huiusmodi accessio sit odiosa, vel vitium, quod in stricti iuris iudiciis non veniat circa stipulationem, secus in actione naturali, ut fructuum, d. gl. fi. in additione marg.

Aestimatio rei certo die debita fit, in quantum valuit eo die, quo quis dare debet, sed si nihil fit dictum de die, fit æstimatio, quanti fuerit tempore litis contestationis, si ante non fuit in mora, l. fi. de triticaria.

Aestimatio rei in certo loco debita fit eius loci, quod debere debuit, & si de loco nihil fit dictum, inspicitur locus, quo petatur, ibid.

ad æstimationem rei commodatæ propter moram non restituentis quando veniunt per iuramentum in litem affectionis, inspicitur tempus sententiæ, & idem est in omnibus bonæ fidei iudiciis, & stricti iuris arbitrariis, sed in stricti iuris non arbitrariis inspicitur tempus litis contestationis, l. 3. §. in hac, & ibi gl. quati, & add. marg. commodati.

Aestimatio rei commodatæ, propter moram non restituentis, crescit vsque ad sententiam, & etiam ultra post sententiam crescit, si sententia fuerit appellata, vel quando officio iudicis habetur ratio æstimationis, sed si habetur ratio æstimationis iure actionis, tunc inspicitur tempus, quo illa actio committitur, necque viterius crescit, vel decrescit, §. d. gl. quanti, & ibi Bart. n. 9. l. acinu. 23. in l. vinum, §. certum petatur.

Aestimatio rei commodatæ accipiens, si illa postea ad eum perueniret, tenetur commodatario contraria ad illam reddendam in suam potestatem reuerfari, vel ad æstimationem acceptam, & in ipsius accipientis arbitrio est, quam illam rem vel reddere, l. in eod. nodati, §. si & ibi gl. commodati.

Aestimatio quando debetur iure actionis, vel obligationis ad hoc constituta, tunc inspicitur tempus contractus, sed quando debetur officio iudicis, inspicitur tempus, non moræ, si hominem, 30. & ibi gl. mandati.

Aestimatio incerti non fit in lege Aquilia, sed bene in actione ex empto, §. gl. 1. in l. si iactum, de actio. empti.

Aestimatio villiori pretio facta videtur facta donationis causa, gl. 3. in l. si res, 12. de iure dotium.

Aestimatio rerum dotium villiori pretio facta ante vel post matrimonium non valet, & ipse res remanent in dote, d. l. si res.

Aestimatio debet fieri totum, non in parte, quia maior fit æstimatio omnium partium, & totus fundus æstimatur, quam si per partes fieret æstimatio, §. gl. 2. in l. 1. C. communis diuindundo.

Aestimatio colligitur bona, quando venditiones sunt factæ in illo loco, & in illa contrata, & insipientes & rei qualitate, & redituum quantitate, & hoc in immobilibus, gl. 2. in l. 2. C. de rescind. vendi.

Aestimatio vel pretium in rebus mobilibus, ut de frumento, vel oleo, & similibus certum est, d. gl. 2. in fin.

Aestimatio debet fieri inspecta rei qualitate, & redituum quantitate, d. gl. 2. in l. 2. & in l. si quos, 16. eod.

Aestimatio certa, scilicet quod res tantum valet, & non plus, non est sufficiens probatio, ex eo quod facta subaltatione, tantum reperitur, & non plus, d. l. si quos, & ibi gl. 3.

Aestimatio rerum quando debet fieri per duos ab vtraque parte positos debet fieri, hac edictali, §. si illud, C. de secund. nuptis.

Aestimatio rei dotalis facit, ut deterioratio post matrimonium, spectet ad virum, non verò ante matrimonium, facta deterioratio, gl. fi. in l. cum dorem, C. de iure dotium.

Aestimatio in pactis reddendarum specierum idcirco videtur apponi, ne si species aliqua diminuta, aut perditæ sit, alio pretio, quam quo taxata fuit, repositatur, l. si inter virum, 1. C. de iure dotium.

Aestimatio rei dotalis non facit emptionem, quando est pactum de reddenda illa re, & talis æstimatio proficit ad hoc, ut sciatutur res illæ sint deteriorata, vel non, gl. 1. ibid.

Aestimatio ancillæ dotalis electione mulieris referatur facit sibi partum ancillæ debent, l. 1. C. soluto matrim.

Reliqua verbo, Careffia, Dos, §. 5. Dotalis, 6. 7. 8. Litis, §. Petitor, quanti, Maritus, 30. Estium, 7. 8. 1. atromus, 12.

ÆSTIMARI debent res communes æstimatione, & non ex affectione singulari, pretia rerum, 63. ad legem Falcid.

Æstimari debent res secundum eorum reditus, l. pe. & ibi gl. pro fructuum, de rebus eorum, qui sub tutela.

Æstimari debent patrimonialia ad imponendas collectas, & nullus a tali onere æstimandi, & diffundendi excusatur, etiam si miles sit, vel militans, l. si. C. de discolibus lib. 10.

Æstimari debet res, prout valet tota, non prout valet diuisa, l. Marcius, §. 2. §. fi. famul. c. i. c.

Æstimantur res ultra verum pretium, quando in litem iuratur, l. i. de litem iurando.

Æstimatur res arbitrio domini per iuramentum in litem, ob contumaciam, non retinuerit rem, l. si tutor, & ibi gl. i. cod.

Reliqua verbo, Adarare, Incertum.

Æstimatio dicitur sunt res hereditarie in detractioe Falcidie secundum rei veritatem, id est, secundum pretium praesens, non tamen secundum pretium futurum, a contrahentibus, scilicet a defuncto, qui emerat, & ab eo, qui ei vendidit, l. de Falcidia, §. 2. §. fi. & ibi gl. si ad legem Falcid.

Æstimandus velus hereditarius in detractioe Falcidie inspicitur tempus mortis testatoris, sed in debitor hereditario non solum inspicitur eventus, sed etiam quodcumque contingens, secus si esset soluendo, gl. exiit, in l. cum quo, §. 6. cod.

Æstimanda aliqua re quando agitur, duo ad minus æstimantur adesse debet, quod inter se, vbi duo vel plures sunt in eo loco, quo exiit nisi partes in vnum conseruantur, v. n. si vni tantum sit in eo loco, quo exiit nisi tantum sufficit, & tales æstimantur iuratos esse oportet, §. quod autem, & ibi additio. marg. in authent. de non alienandis.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta male æstimans teneatur in eadem in iudicio sciri eodem modo ad soluendum, in quo alterum fecerat debitor, l. de Falcidia, §. 2. §. fi. & ibi gl. i. cod.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

Æstimatio bonorum per impendenda collecta in eum probandi, se iuste iurasse, ibi.

• ex vendito, & adione ex testamento consequitur rem venditam, & traditam emptori restituitur. *Africanius. 40. §. si Titius, de legat. 1.*

Agere potest quis pro suo interese, vt alij soluantur, cui et obligatus, si cui legatur. *49. §. si cod.*

Agere potest plures simul in eodem libello, & eundem conuenire, si ex eodem iudicio. *1. §. si eundem rem agant, l. huiusmodi, 84. §. 1. de legat. 1.*

Agere potest legatarius in iure inuito statuitur tempus iudicii officio, ad eligendum, quo tempore legatarius non potest, si res non sit integra. *l. mancipiorum, & ibi gl. non competere, de optione legata.*

Agere aduerfarius quandoque potest quis cogere, *l. experiri, in l. 3. §. dux autem cautio, de Carbon. edicto.*

Agere in quibuscumque casibus etiam iniurius potest compelli, liberatur tamen in illis casibus cedendo iura ei, qui poterat compellere eum ad agendum, *l. 2. §. idem Nerui, & ibi gl. experiaris, & add. marg. ne quid in loco publico.*

Agere de eadem re videtur & qui non eadem adione agit, qua ab initio agebat, sed etiam si alia experiaris, de eadem tamen re. *l. de eadem, de except. rei iudi.*

Agere videtur non de eadem re ille, qui profus rem ipsam non prosequitur, ibi.

Agere de eadem re videtur ille, qui postquam agit mandati, ac interuentu lata est, ad eandem rem agit negotiorum gestorum, vel certi coditione, & ideo obstat exceptio rei iudicatis. *ibid.*

Agere potest ex causa de nouo superuenienti ille, qui primo egit, & succubuit, nec repellitur exceptio rei iudicatis. *l. si is, qui heres, 27. de except. rei iudic.*

Agere potest sine actione, quando speratur actio nali in ipsa litis contestatione, *l. si Titius, & ibi gl. iudicium, de verb. oblig.*

Agere non potest, si quodque condicio potest de facere, *l. veluti, 27. §. si eo.*

Agere de crimine ciuiliiter dicitur, quando agitur ad penam applicandam filio, vel inferendam patri in corpus, & tunc dicitur iudicium criminale. *l. si & ibi gl. huc, iura, de iuris.*

Agere alieno nomine intelligitur, ille qui suspensam tutorem pupilli dicit, item qui agit nomine pupilli contra tutorem datum a tutela se excusantem, & si succubuit, intra triduum potest appellare, *l. qui suspensum, & ibi gl. 2. & 3. de appellat.*

Agere per alium non potest quis id, quod suo nomine prohibetur agere. *l. 2. de admistr. rerum ad ciuitatem.*

Agere verbum generale est, siue verbis quid agatur vt in stipulatione, siue res, vt in numeratione pecunie. *l. Labco. 19. de verb. oblig.*

Agere alieno nomine nemo potest, *l. nemo alieno, 136. de reg. iur.*

Agere iudicis, qui exceptis, nam reus in exceptione fit actor. *gl. 1. in l. 1. C. de iuris & facti iugo.*

Agere qui potest per se, potest & per alium. *gl. misso, in l. 2. C. de his, qui veniam amittunt.*

Agere, vel accusare nemo iniurius cogitur, *rubri, & l. 1. C. vt nemo iniurius agere.*

Agere quandoque quis compellitur cautissime, vt gestor negotiorum, coniuncti procurator, tutor, heres, administrator ciuitatis, mater, & ille, qui semel actionem proposuit. *gl. 1. in d. i.*

Agere, vel accusare potest compelli quis intra tempus a iudice statutum ex iusta causa, ita quod postea non potest adiri, *gl. 1.*

Agere si quis nolit contra alium, qui recessus est in breui, ad hoc vt ipsum conueniret, cum haberet pedem in tripodio, poterit ille, qui recessus est, cogere vt agat intra tempus a iudice statutum, ita quod postea si velit agere, repellit possit, *ibid.*

Agere dicitur ita, quod exigitur, *gl. 1. in l. 1. C. de fidei iur. tutorum.*

Agere, aut interrumpere volens prescriptionem, hodie prius debet adire defensorum iudicium, quo deficient, tunc praesidium, & deinde Imperatorem, *gl. adiri, in l. 2. C. de annali exceptione.*

Agere non cognitur quis ante porrectionem libelli, post porrectionem vero recte potest cogi, *gl. 4. in authentic. qui semel, C. quomodo & quando iudex.*

Agere potest quandoque quis sicut quilibet de populo, & etiam pro suo proprio interese, *l. 2. in fi. C. de fide iustitum, lib. 10.*

Agere potest quis quandoque, non vt ipse, sed vt alius, §. pe. & ibi gl. fi. Inst. de iudicio, testam.

Agere in simpliciter, & rem persequi pro eodem compensationis, §. omnes autem actiones, Inst. de action.

Agere male dicitur ille, cui obici potest compelluntur, *gl. ipso iure, l. 1. §. in bona fidei, Inst. cod.*

Agere hodie potest quilibet non prohibitus nomine suo, & etiam alieno, veluti procuratorio, tutorio, vel curatorio nomine, in princ. Inst. de his, per quos agere possit.

Agere olim nomine alieno non poterat quis, nisi pro populo, pro libertate, & pro tutela, & lege Hostilia permittum erat fidei agere nomine eorum, qui apud hostes erant, vel reipub. causa aberant, vel etiam eorum cuius in tutela essent, *ibid.*

Agere non plures vias habens potest eligere leniorem, *l. si fratres, 53. §. idem respondit, & ibi gl. consequatur, pro socio.*

Agendi potestatem non habere dicitur ille, qui apud hostes est, vel qui resp. causa abest, aut est in vinculis, aut sic tempestate in aliquo loco, vel regione detineatur, vt neque experiri, neque mandare possit, & tali non curat tempus velle, *l. 1. de diu. & temp.*

Agendi potestatem habere dicitur ille, qui ea valetudine impeditur, vt mandare possit, *ibidem.*

Agendi potestatem non habere dicitur ille, qui pratoris consilium non habuit, *ibid.*

Agendi potestatem habere, & diem vitem dedere, paria sunt, *l. 1. & ibi gl. 2. ad Agendum annua fuit perpetua ad excipiendum, si non agatur contra eum, cui exceptio competit, sed si agatur, nec exceptionem suo tempore proponeret, exceptio periret, *l. pure, §. fi. & ibi add. marg. de exceptio, rei iudic.**

Ad Agendum non admittitur ille, cuius non interese, *l. 3. de ver. oblig.*

Reliqua verbo, Actor, vbi gl. 9. Furfus, §. 1. de Monachis, §. Muller, §. 6. 77. & 8. Pa. de 36. 39. Puffio, §. 33. Quod ag. Seruim, 25. vbi gl. 10. stipulatio, 22. Truerius, 4. Truerianus, 9.

Agens si se fundat in negatiua, tenetur illam probare, *l. pen. §. docere, ne quis cum, qui in ius.*

Agens contra eximere vt in ius vocatum teneatur probare, quod quis in ius vocatus fuit exemptus, & quod propter talem exemptionem non comparuit, *ibid.*

Agens tenetur declarare, quando agit, an veniat ex testamento, vel ab intestato, nisi ratione incertitudinis, vt quia est incertum, quis heres sit, an scriptus, an legitimus, *gl. fi. ver. sed pone, in l. controuersia, de tran.*

Agens vt quilibet de populo, non tenetur defendere populum, *l. mutus, §. in popularibus, de procuratorib.*

Agens interdictio, ne vis fiat ei, sustinet partes defensoris, *l. non congendum, §. qui ita, eo.*

Agens nomine alterius, cogitur in omnibus defendere, *glo. ei, qui, in l. qui proprio, §. ei, qui, eo.*

Agens in loco, in quo conueniri non poterat, tenetur ibi etiam se defendere, nisi persequeretur iniuriam suam, vel suorum, vel furtum, *l. qui non cogitur, & ibi glo. si de iudicis.*

Agenti possessorio interdictio recuperande non obstat exceptio dominij, etiam si opponens sit paratus incontinenti probare, *† gl. 1. in fi. & ibi add. marg. in l. fi de vi, 37. co. & l. 1. C. si per vim, vel alio mo.*

Agens nomine alterius querela inofficiosa non efficitur indignus legato in eo testamento sibi relicto, *l. aduersus, 30. §. fi. de inoff. testam.*

Agens adione in rem debet designare rem, & verum totam, an partem petat declarando infecta materia pondus, signate vero numerum, facta autem speciem, & mensuram, cum res mensura continetur, *l. si in rem, §. de rei vend.*

Agens actionem in rem, vel in personam pro vestimentis debet declarare numerum, & colore, non tamen tenetur dicere, an sint trita vel noua, *ibid.*

Agens confessoria pro exorture, & inter esse re contumace mittitur in possessionem omnium bonorum, a qua possessione missus non recedit, nisi sibi quasi possidit seruatur constituitur, & damna faciantur, *l. si eius, 18. si seruatur vendi.*

Agens via vi si adiciat causam, & tunc in alia via non interrumpit, sed si non adiciat causam, interrumpit, *gl. intentionem, in l. Iulianus, §. quatenus, ad exhib.*

Agens contra personam, contra quam agere non potest, non per hoc perdit actionem contra eam personam, contra quam agere potest, *l. cum indebitum, 17. §. fi. de condit. indeb.*

Agens arbitria ex stipulatione alternatiua rerum, & locorum, non debet experiri sine alterius loci mentione, *l. 2. §. fin. & ibi gl. fina. de eo, quod certo loco.*

Agens de peculio, cum possit quod iussu, non potest postea agere quod iussu, si deceptus per errorem egerit de peculio, quo casu agit per restitutionem iusti erroris, *l. 4. §. fi. quod cum eo, qui in aliena.*

Agens de peculio non videtur agere de in rem verso, quia interdum ager de peculio, interdum de in rem verso, *† l. 1. & ibi gl. de in rem, de pecu.*

Agens de peculio si torum debitum non fuit consequutus, quia non erat tantum in peculio, aucto postea illo de residuo debiti, rursus potest agere, *l. quentum, 30. §. 15. qui semel, eo.*

Agentes plures ex eadem causa, quando discordant in modo agendi, iudicis officio coguntur concordare, *l. huiusmodi, 84. §. fi. de leg. 1.*

Agens vel petens ante diem incertum, cadit a iure suo, *† gl. communi, in l. non solum, 8. §. tale legatum, de libertat. legata.*

Agens tecum rei vindicatione nomine suo, vel defensis si condemnatur, & pronuncietur, rem suam esse, ac deinde succederit Titio, qui poterat agere, poterit iterum tanquam heres Titij agere rei vindicatione, non obstante sententia contra se lata, *gl. nec si is, in l. Modestinus, de exceptio.*

Agens nomine Titij sine mandato rei vindicatione, vel alia adione si succum 3 bit, ac postea factus heres a Titio si agat demum, potest exceptione repelli, si promissit dominum rem ratam habiturum, & non habuit, *ibid.*

Agens simpliciter, licet omne suum ius in iudicium deducat, si tamen qui excipit, non deducit omne suum ius, cum solum ad repulsionem se defendat de suo iure nihil adducens, *l. duob. in add. marg. de ext. rei ius.*

Agens sine actione potest repelli a iudice ex officio id est, etiam si pars nihil dicat, *l. veluti, 27. de verb. oblig.*

Agens contra transactionem, vel aliam conuentionem si sit victus, potest postea nihilominus redire ad eam, *l. qui Romae, 112. §. Seia, eodem.*

Agens de inofficiosa si transigit, etiam generaliter, poterit non obstante transactione agere ex testamento saluo, *l. si ita quis promiserit, 136. §. fi. eo.*

Agens de crimine ciuili non tenetur se inferbere, secus autem si accuset, *l. n. de priuatis delictis.*

Agens, & excipiens in ohere probandi sunt pares, *gl. fi. in l. verbum, 8. de verborum signific.*

Agens certus esse debet, cum sit in potestate eius, quando velit experiri, & potest debet rem explorare diligenter, & tunc ad agendum procedere, *l. qui in alterius, 42. §. fi. de reg. iuris.*

Agens, & consentiens parti iura puniri debent, *gl. 2. in l. iubemus, 14. §. acconomus, C. de faciolactis, & l. pen. C. de paganis.*

Agens contra Ecclesiasticos praesumitur, id est, prima facie, agere per calumniam, *gl. intentio, in l. omnes, 31. C. de Epil. & cler.*

Agens rei vindicatione probare debet se dominum, aliis absoluitur reus, *l. 2. C. de proba.*

Agens rei vindicatione, & sic petitorio iudicio, poterit mutare libellum, & agere alio remedio possessorio, scilicet Carboniano, *gl. 1. in l. 1. C. de Carbon. edict.*

Agens de in rem verso debet probare in eius voluntatem fuisse versum, *glo. profecerunt, in §. si vero quis, in auth. de alien. & emph. col. 9.*

Reliqua verbo, Subdatus.

Agens res in rebus sunt illi, quibus cura euectionum mandat, *gl. in rub. 4 C. de agendis, in reb. lib. 12.*

De Agendum in rebus numero aliquis non debet inuadere per pecuniam locum mortui, sed in locis eius ille debet succedere, qui in gradu post eum est proximus, & dignus labore, *l. 1. C. de agendis in rebus, lib. 12.*

Agens in rebus non debet deponi, neque eximi de libro agendum per iudicem, ad quem non spectat cognitio contra eos, *l. 2. C. eo.*

Agentium in rebus matricula non debent esse nisi 48. quorum quilibet præstet ducentis, l. 3. C. eod.

de Agentium in rebus aliquis si decesserit, heres eius ab intestato, vel ex testamento totum salarium percipit, & per hoc nullus alius in locum eius subrogatur, quod est per illud tempus, quo defuncti officium durare debet, ac resp. gratuer duobus salariis, d. l. 3. & ibi gl. pe.

de Agentium in rebus matricula registrata in memorialibus principis, qui non est scriptus, non potest habere salarium, vel premium, ibid.

Agentes in rebus sine sint de numero centenariorum, siue ducentiarum moram contrahentes in ciuitate Constantinopolitana non possunt conueniri coram alio, quam coram magistro officiorum in causa civili, siue criminali, quo privilegio non videntur, si extra illam ciuitatem degant, vel post depositum officium, l. 3. C. eo.

Agentium in rebus præpositi sunt faciendi per ordinem de anno in annum, ad quod officium non possunt assumi negotiatores, & procuratores alienarum possessionum, sed illi tantum, quos laboris, vt sufficiens probat testimonium, l. 1. C. de præpositis agentium in reb. lib. 12.

Agentium in rebus præpositi fieri non possunt primicerij, & tertioerij scriniorum, quia duobus officiis deesse non possunt, & si tale officium susceperint, non possunt habere salarium primiceriarum, & si tale officium morbo ætatis, vel imperitiae, aut alia causa implere non possint, possunt seruire per substitutionem eiusdem scrinii chartularium moribus optimis, scientia & peritia perditum, & suo periculo, ibid.

Agentes in rebus & eorum seru, uxores, & liberi, siue agant per se, siue per procuratorem eorum, siue conueniantur, habent circa soluendas sportulas privilegium, quod habent militantes in facis scriniis, nec coguntur dare fideiussores extraneos de iudicio sitis, sed sufficit dare fideiussores de suo numero agentium in rebus, l. 1. C. eod.

Agentes in reb. post palmam laboris emeriti creandi sunt principes agentium, nec possunt ad aliquas publicas, vel priuatas functiones vocari, nisi de principis conscientia, nec vexari possunt coram aliquo iudice, nisi coram principe, nec patronus causam potest ignorante principe contra eum aliquid postulare, & contra factus puniri in rebus auri, l. 1. C. de principibus agentium in reb. lib. 12.

ad Agentium in rebus principatum peruenit per palmam, idest, victoriam, & si ne laboris, non suffragio decurrent matricula, gl. 2. ibid.

Agentes in rebus omnes sunt conueniendi coram principe eorum, etiam si Senatoria dignitate præfulgeant, actus vero soliti expediri per eorum Senatus, expeditur per ipsum aliquo rescripto subrepto non obstante, l. 2. C. eo.

Agentium in rebus principes decorantur dignitate proconulari, l. 3. C. de principibus agentium in rebus, lib. 12.

Agentium in rebus principes possunt habere domesticos, quorum industriam, & fidem putant esse comprobatam, sicut illi domesticis eodem officio saepe functi fuerint, l. 4. C. eod.

Agens in rebus si post 25. annos seruire non potuerit, corporis valetudine impeditus, & ob hoc ad honorariam dignitatem beneficio principis promeritis, istius privilegii, & beneficiis potitur, quibus potitur factus princeps agentium, ibi.

Agentium in rebus principes, & magistris officiorum decorantur titulis Vicariane, & proconulari dignitatis, l. eos, qui, & ibi gl. 3. C. eo.

gens in rebus cum seruitur in duena per annum, efficitur princeps agentium, gl. exerceat, ibi.

Agentium in rebus principes cingulo comitum primi ordinis fungitur, l. principes, C. eo.

In agentium in rebus schola militans si fuerit de corpore coheretium, licet princeps agentium in rebus factus sit, filium curiae obligatum relinquit, sed si susceperit ipsum, postquam princeps factus fuerit, liber erit à curia, l. pen. C. eo.

Agentes in rebus comenti nomine sportularum coram maioribus iudicibus soluent vnum solidum tantum executoribus, sed apparitoribus prædis, vel alius vicarij tertiam partem solidi, l. 3. C. eod.

Agentes in rebus conueniri possunt dare fideiussores de iudicio sitis de suo numero, sed si possideant immobilia, non faciunt, sed eorum iuratoria eactioni committitur, ibid.

Agentes in rebus non possunt conueniri, nec citari, nisi in scriptis, ibid.

Agentes in rebus pro scribendo rescriptum principis, vel libellum in libro iudicis, tenentur soluere executoribus solidam vnum tantum, & cum exemplum actorum petitor, soluere debent etiam vnum solidum, sed pro scribendo epistolam citatoriam, non vltra tres solidos, ibi.

Agens in rebus litigans coram arbitris tenetur soluere ipsis arbitris vnum solidum tantum, patrono sibi dimidium solidi, notariis vero pro editione chartarum, & pro toto negotio, usque ad finem peragendo dimidium partem solidi, sed pro introducendo iudicio cum agunt coram iudicibus maioribus quatuor solidos, & si gestorum causa coram eisdem conueniantur, solidos duos, & vltra dictas quantitates, siue agant, siue conueniantur, vexandi non sunt, d. l. 1.

Agentium in rebus officium est, curam habere super ectionibus curas publici, portando pecuniam publicam per prouincias, naues conducendo, & animalia ad ferendam annonam reip. & tempore competentis facere incipi iter, vel cursum, & prouidere, ne quid subtrahatur, & alius officiis de hoc intrinsece se non debet sub pona, l. 2. & ibi gl. 1. C. de curiosis, lib. 12.

contra Agentem in rebus facta condemnatio à præfecto nulla est, nisi talis agens aliquod contrahenset, & decus sui officij commiserit, quia tunc grauitas puniri, l. 3. C. de curiosis, lib. 12.

Agentes in rebus singuli per singulas prouincias sunt mittendi, qui in ectionibus inspicendi curam tantum habebunt cum aliis iudicibus, vel prouincialibus, & alios illicite non vexabunt, & de causis non possunt cognoscere, nec incarceratione, l. 1. ibi.

Agentes in rebus apparitores præfecti pratorio Orientis, & memoriales non sortiuntur premia militiae, nisi secundum consuetudinem sint eorum electiones manu principis approbate, non per literarum exempla, & dicti officiales

debent esse fideles Christiani, l. probatorias, C. de diuersis officiis, lib. 12.

Reliqua verbo, Curfus, Comes.

Ager est locus vacuus, qui sine villa, idest, domo esse in re, l. ager, 27. verb. sig.

Ager iuxta adificium dicitur fundus, l. fundi appellatione, 211. eo.

Per agrum alienum transire inuito domino humano iure non licet, iure tamen diuino licet, gl. 1. in l. per agrum, 11. C. de seruit.

Agrius dicitur est orbis Romanus antiquis temporibus, vt possessio sui nulla haberetur incognita, quam per tributum aliquam suauitatem susceperat soluendam, constituta, in l. quod principis, de aqua arc.

Ager captus à militibus, & eis assignatus dicitur limitatus, & ideo non habet locum nisi alluuiis in eo, l. in agris, 16. & ibi gl. limitatum, de acquisitione domini.

Agri limitati donec possidentur per milites sunt à tributis immunes, l. vt alienati fuerint lege prohibente, vendicantur nulla præscriptione temporis obstante, l. 1. C. de fundis limitatis, lib. 11.

Pro agris non limitatis præstant tributum etiam milites, gl. 1. ibi.

Ager vestigialis, & emphyteoticarius idem sunt, gl. in rub. si ager vestigialis vel emphyteo.

Ager vestigialis dicitur, quia reditus, siue pensio, quod vestigial dicitur, præstat per eo, ibi.

Agri ciuitatum quidam dicuntur vestigiales, quidam non vestigiales, l. 1. si ager vestigialis, vel emphyteo.

Agri vestigiales dicuntur, qui in perpetuum locantur, idest, hac lege, vt quantum pro his vestigial pendatur, tantum ipsis, qui conduxerunt, neque his qui in locum eorum succedunt, auferri eos agros liceat, d. l. 1.

In non vestigiales dicuntur, qui tunc colendi dantur, vt priuatis agros nostrorum colendos dare solent, ibid.

Agrum vestigiale habens, vel emphyteota etiam contra dominum, si non cessauerit in solutione pensiois, habet actionem vitalem in rem, d. l. 1. & 2. c. Agros vestigiales conducentes ad tempus non modicum, puta ad x. an. habet vitalem in rem actionem, donec fuerit tempus, l. 3. & ibi glo. 1. eo.

Reliqua verbo, Prædium, Saltuarium, Terminari, Terminum, Agraria, Territorium. AGRARIA legem tulit Caius Cæsar aduersus eos, qui terminos statutorum agrorum suum finem mouerint, dolo malo consensu psonam 50. aureorum in singulos terminos, quos eiecerint, & eius actionis petitio cuiuslibet de populo datur, l. agraria, & ibi gl. 1. de termino amoto.

super agraria re quando est controversia, debet ea rusticorum probatione, & iudicio dirimi, gl. longiori, in add. marg. in §. præterea, Instit. de rerum diuisione.

AGRICOLAE habent multa privilegia, & inter alia tempore factionis non trahuntur ad munera, sed alij sic, item circa testamenta, & circa iuris ignorantiam, quia eis pariter, & circa furas, gl. in omnes, in §. si in auct. nullum credentem agricolæ, col. 4.

pro Agriculis per legem inducta prouiso contra priuatos creditores eorum extenditur etiam ad milites, auct. vt nullus mutans agricolæ, per tot. col. 4.

Agricolarum domini sunt constituti iudices à lege inter agricolas, §. si vero, & ibi add. marg. in auct. de quæstione, col. 6.

Agricolis alienis nullus debet fuisse, vel occultare in eadem, vel aliena prouincia, & præfens prouincie publicis literis destinatis eos debet reuocare ad suam prouinciam, sed etiam fuisse in auct. de mactatis principum, col. 3.

Agricola dicitur generaliter omnis colens agros, gl. in rub. C. de agrico. & cens. lib. 11. de gl. 3. in l. 1. C. eod. tit. lib. 11.

Agricola tempore, quo insitit factioni, vel messis, aut vindemie, non vocatur ad munera extraordinaria, sed excusatur, l. 1. C. de agr. & cens. lib. 11.

Agricola ad officia publica, nec volens vocatur, gl. onera, ibi.

Agricola tempore factionis, messis, vel vindemie excusatur à muneribus ordinariis excepta capitatione, §. ibi.

Agricola, siue sciens, siue ignorans sponte fubiens quædam munera, non præiudicat sibi in aliis, quominus excusare possit, ibi.

Reliqua verbo, Colonas, Credens, Cultores, Laboratores, Mutuans, Agricultores, Exequutores, Rusticos, Seminans.

AGRICULTORES possunt colere prædia etiam diebus dominicis, cum frequentius veniat, vt non aptius alio die instrumenta sulcis, aut vineæ mandentur, l. 3. C. de feriis.

Agricolores dum agros colunt, non possunt capi pro debito, imò nec boues, nec instrumenta agrotum, alias contra facti puniuntur in quadruplum ablatorum, auct. agricultores, C. quæ res pignori.

Agricolis, & agricolis multatatem occupatis, dum villis insident, & dum agros colunt, nullus debet personas, vel boues agrotum, instrumenta aut aliquid aliud, quod ad operam rusticalem pertinet, inuadere, capere, aut violententer auferre, & contrasactiones puniuntur in quadruplum eius, quod abtulerit, & est infamis ipso iure, & etiam aliis debet puniri, extrax. nos Federicus, §. n. de status, & consuet. contra libell. Eccl.

Reliqua verbo, Agricola, Cultores, Exequutores, 3.

AGRICULTURA nihil est melius inter omnes res, ex quibus aliquid acquiritur, gl. in rub. C. de agr. & cens. lib. 11.

AGRIENSORI committitur à iudice mensura agrotum, & secundum eius relationem potest iudex mandare terminos dirigi, & ad iudicari, l. 3. C. finium regund.

Reliqua verbo, Mensor, Terminus.

AGGERS Nili rumpentes, vel eius aquam vltra litum occupantes erant in iure, & eius criminis participes deponebant sine spe veniæ, l. vnica, C. de Nili aggeribus.

Reliqua verbo, Flumen, Aqua, l. 2. 11. Chontata.

AGGROSSATIO est pactus quis quandoque, licet ad iudicium non agget, ad tut. l. 1. §. si de contraria tute. act.

AGGROSSVS in dubio vtriusque constitutus potest impune suum aggressorem occidere, l. 2. C. ad l. Cor. de facit.

Aggressus potest propria salute defendere gladio, & repellere aggressorem, l. 3. C. eo. Agg. edict.

Aggrediens infantem causa occidendi puniunt, ut homicida, etiam si non necaverit, l. pe. & ibi gl. fi. C. eo.

Reliqua verbo, Dignos, Inuolens, Occidere, Persequi, Persequens, Receptores, Receptus.

AGITATORES d'concur aurige, qui in ludis Circensibus curuli certamine se exerceant, l. Titius, 43, in ad. m. de ac. emp.

AGNATIO non differt a cognatione in successione fratris intestati, gl. fi. in auth. itaque. C. comm. de success.

Agnationis ius ficit olim per emancipationem, & per minimam capitis diminutionem tollatur, hodie tamen non tollitur inter patrem, & filium, nec inter patruum, & neprem, gl. agnatus, in l. patris, de in ius vocando, gl. ut legitimo, in l. post emancipationem, 40, de leg. 3, gl. fi. in l. legitimis, vnde cognati, gl. 4, in l. fi. C. vnde liberi, §. fi. & ibi gl. omni. Inft. de legit. agna. tute.

Agnationis, confanguinitatis, vel affinitatis ius tollitur per sententiam, sed non per pactum, l. iure contra, & ibi gl. r. de liberis agno.

Agnationis, & cognationis differentia hodie sublatam est, gl. nominati, in l. cum ita legatur, 32, §. fi. de leg. 2.

Agnationis nomen civile est, sed cognationis naturale, l. fi. §. nomen, de gradibus & §. fi. ibi gl. agnatio, Inft. de leg. agn. tute.

Agnationis iura hodie habent fratres emancipati, ac si fuissent agnati, verum tamen non sunt agnati, ibi d. §. nomen.

Agnationis, & cognationis differentia quoad successorem ab intestato, hodie sublatam est, auth. post fratres, & gl. r. in l. ad intestati, C. de legitimis heredi. bus.

Agnationis iura omni capitis diminutione perduntur, idem, effectus illi, qui a iure civili cognationi tributi sunt, non tamen perditur ipsa cognatio, & sic ipsa confanguinitas, gl. omnibus in add. in §. fi. de leg. agn. tute.

AGNATIO est inter filium naturalem, & adoptivum, in prin. Inft. de legit. agn. success.

Agnatio constituitur non solum iure naturali, sed etiam civili, ut per quamlibet adoptionem, sed hodie constituitur tantum per eam, ex qua transit in potestatem arrogatoris, in d. prin. & ibi gl. per adopt.

Agnatio est genus, confanguinitas est illa, quae inter fratres tantum est, gl. vulgus, in §. pen. Inft. de success. cognatorum.

AGNATI r. tantum quidam sunt, ut adoptivi, & hi non vocantur ad tutelam ex lege xij. tab. nec cognati tantum, sed illi, qui sunt agnati, & cognati, naturalis, gl. 4, in l. i. de leg. tutor.

Agnati sunt, qui per virilis sexus personas cognatione iuncti sunt, quasi à patre cognati, velius frater, ex eodem patre natus, fratris filius, & nepos ex eo, item patruus, & patruus filius, & ex eo nepos, l. sunt autem, de legit. tutor.

In Agnatis cognatio intelligitur, ut genus in specie, gl. r. ibi.

Agnatis lege xij. tab. defertur tutela, si sint idonei, non alii, & dicuntur legitimi, si fecerint bonorum possessor vnde agnati vocatur vnde legitimi, l. i. & ibi gl. r. cod.

Agnati, quibus spectat successio ab intestato iure Codicis, si non petant tutorem pupillo, prius autem successione, olim tamē iure fiff. alius matre, aut a liberis non prius autem a successione pupilli, eo quod non petierit tutorem pupillo, §. l. i. & ibi gl. fi. & add. mar. qui perant tutores.

Agnatus omni, d. cit. r. cognatus, sed non e contra omnis cognatus est agnatus, gl. confanguinitas, in l. cum quidam, 30, §. r. de adq. her. & l. fi. §. nomen, de gradibus & §. n. in l. i. §. de fi. C. de lat. libert.

Agnati, & cognati differunt inter se, quia in agnatis continentur etiam cognati, sed non e contra in cognatis non continentur agnati, l. pen. vnde legit.

Agnatus, & cognatus dicitur patris frater, idem, patruus, sed matris frater, id est avunculus est cognatus non agnatus, ibi & gl. 2, in l. i. C. de leg. tu.

Agnatus legitimis capite diminutus non datur bonorum possessio vnde legitimi, idem, vnde agnati, nisi in quibusdam casibus, recte tamen potest dari, vnde cognatus, l. legit. mis. & ibi gl. legitimis, vnde legati.

Agnatio octavi gradus, & si heres non existerit, iure legitimi heredis defertur possessio, vnde cognati, imò vique ad decimum gradum, sed ut cognato non defertur, vique ad illi gradum, etiam si heres existerit, l. pe. & ibi gl. r. vnde cognati.

Agnatus octavi gradus si fuit capite minutus, vel tempore exclusus, sequenti capite cognatorum vocatur, gl. r. ibi.

Agnati sunt, qui per patrem cognati ex eadem familia sunt, sed qui per feminas coniunguntur, cognati tantum nominantur, l. fin. §. nomen, de gradibus, & gl. agnationis, in l. fin. C. de codicillis, & in prin. Inft. de legit. agn. success.

Agnati etiam dicuntur illi, qui eundem patrem habent, licet diuersas matres, d. l. fi. §. cognationis, & in prin. Inft. de legit. agn. success.

Agnati sunt cognati virilis sexus ab eodem ortu, l. 2, §. r. de suis & leg. & in prin. Inft. de legit. agnatorum tutela.

Agnatus proximus an natiuitate, an adoptione sit quaesitus, nihil refert, quoad successorem ab intestato, quia qui adoptatur, eisdem fit agnatus, quibus pater ipsius fuit, & legitimam eorum hereditatem habebit, & ipsi eius, d. l. 2, §. parui.

Agnati licet illi omnes dicantur, qui sunt coniuncti per lineam masculinam, fallit tamen in suis scilicet filiis, vel nepotibus, gl. 4, in l. fi. C. communia, de success.

Agnati à cognatis hodie nihil differunt, gl. agnationis, in l. finali, C. de Codicillis.

Agnati vique ad quatuor gradum, cognati vique ad tertium heredes instituti virtute clausula codicillaris, possunt agere ex eadem scriptura ex testamento, vel ab intestato, adeo quod electa vna via, poterit ad aliam redire, ibi.

Agnati praefertuntur cognatis, sed hodie non, l. ad intestati, C. de leg. hered.

Agnati vocantur ad successorem defuncti apud heredes beneficis legis Cornelii, si hi sunt de quorum successione, C. de legit. her.

Agnati, & cognati hodie pariter succedunt: vique ad x. gradum, §. reprob. gl. & libertinitates, in §. fi. in auth. de heredi. & l. alid. glo. cognatos, in §. fi. vero neque, in auth. de heredi. ab intestato veniunt.

Agnatorum, & cognatorum differentia ab intestato est, intellige in successione ab intestato, §. i. in auth. de heredi. ab intestato, col. 9.

Agnatis conceditur quandoque quod aliis denegatur, & e contra quandoque denegatur agnatis, quod extraneis conceditur, gl. proximior, in c. 2, §. de etiam, per quos hat instituta.

Agnati collateralales non admittuntur ad feudum, donec descendentes superiunt, gl. folius, in c. vnic. de natura success. feudi.

Agnati ut sint aliqui, oportet eos communem habere stirpem masculini generis, item quod ipsi non habeant maiorem feminini generis, & sic filius amittit matrem non est mihi agnatus, sed ipsa amita est mihi agnata, gl. amittit, & glo.

agnati in add. marg. in prin. Inft. de legit. agnato tute.

Agnatorum, & cognatorum differentia hodie ex quo sublatam est quoad successione, ad quam communatur tutela, est etiam sublatam quoad tutelam, gl. sed agnationis, in add. in §. fi. de legit. agn. tute.

Agnati habent ius praerogatiuum ad cognatos, ut praferantur in hereditatibus agnatorum mortuorum, item quod praferantur in tutelis agnatorum parvulorum, & his deficientibus in hereditatibus, & in tutelis cognati suo iure admittuntur, inter quos etiam agnati vocantur, qui defuncti esse in iure agnatorum, vel defuncti habere iura agnatorum, illud autem ius praerogatiuum, quod habent agnati, quia ultra iura communia habent, per legem xij. tab. facile perdunt, d. gl. sed agnationis.

Agnati proximiores defuncto vocantur ad hereditatem ex lege xij. tab. deficientibus suis, vel his, quos inter suos heredes praetor, vel constitutiones vocant, in prin. & §. fi. plures, Inft. de leg. agn. tute.

Agnati emancipati inter legitimos non habentur, & ideo à praetore vocantur ad hereditatem in tertio ordine, scilicet vnde cognati, nisi sint frater, & soror defuncti, qui veniunt cum agnatis ad hereditatem, in prin. Inft. de success. cognato.

Agnati vique ad x. gradum vocantur ad hereditatem, siue iure civili, siue praetorio defecerit hereditas, §. fi. Inft. de success. cognato.

Agnati, vel cognati in cultrenibus bonis speciali iure, vique ad quatuor tantum gradum vocantur, secus ex in aliis, gl. vique, ibi.

Agnatus feminae remota sexus differentia ab intestato patitur succedunt cum masculis secundum sui gradus praerogatiuum, §. ceterum, de legit. agn. success.

Reliqua verbo, Bonorum possessio, 35. Confanguinitas, Filiatio, Filius, 126. Genus, 3. Renunciari, Sanguinis, Tutor, 153. Cognati, Familia, 1. 2. 3. 4. Successio, Capitis diminutio.

AGNATI idem est, quod esse suos heredes, gl. agnascitur, in l. fi. quis nepotem, de adopt.

AGNOMEN dicitur nomen quod imponitur ab euentu, ut Africanus, qui vicit Africanum, gl. in nomine, in §. fi. quis in nomine, Inft. de legatis.

Reliqua verbo, Cognomen, Nomen, 1. Praenomen.

AGNOSCERE testamentum patris tacito consensu videtur filius exheredatus, qui contraxit scienter cum herede instituto, l. i. pen. §. r. & ibi gl. agnoscere, de inoff.

Agnoscere hereditatem, vel aliquid dicitur ille, qui gerit per se vel alij gerenti consentit, vel aliquid ex hereditate vel tali re acquirit, vel dicit ad se pertinere, l. si filius, de tutelis.

Vide verbo, Aditio, Adire, Immo, fere.

AGNI dicuntur minores anno, nisi consuetudo patris aliter se habeat, gl. fi. in l. ferus legatis, §. r. de leg. 3.

Agni vique ad quod tempus agnorum nomine dicantur, fumendum est ex usu cuiusque regionis, nam in quibusdam regionibus ovium numero habentur, cum ad consuram veniunt, sed usu deficiente lex agni nomine appellat anniculum, l. legatis, §. fi. & ibi gl. fi. eo.

Agnis legatis intelliguntur legati illi agni, qui adhuc annum non habent, nisi aliter ex consuetudine regionis liqueat, l. cum querceretur, §. r. & ibi gl. i. eo.

Reliqua verbo, Ombus.

AGONE Graece, Latine dicitur labor, quia qui laborat agit, vnde Christus in agone fuit, gl. r. in l. fi. C. de fundis patrum, lib. r. r.

ALIA est pars exercitus, ubi sunt 30. equites, sic dicti, quia regunt pedites vice alarum, gl. alas, in l. 2. de his, qui notant.

Reliqua verbo, Exercitus, Vexillatio.

ALIBI praeoris quando corrumpitur, laeditur publico maiestas, l. si familia, de iurisd. omn. iud.

In Albo praeoris scribebantur edicta generalia, quae in personis omnium tenebant, ut illud, ait praetor, pacta servabo, alia specialia, ut de vocando aliquem in ius, etiam ibi scribebantur, gl. r. in l. fi. quis, eo.

Album praeoris dicebatur, in quo edicta scribebantur, cum etiam significet album, in quo nomina omnium officialium erant scripta, gl. tribus, in auth. qui semel, C. quomodo, & quando iudex.

Album praeoris erat dealbatio quaedam posita in loco eminenti, gl. ex albo, in §. penales, Inft. de actio.

Reliqua verbo, Edictum, 1. Corruptum.

ALIA ponitur quandoque pro omni ludo in fortunae varietate consistente, proprie tamen dicitur ludus tabulae ab alea militie, l. r. in add. marg. de alex. lusi.

Alea ludere si luser, vel qui ludum tenet, compulsi aliquem inferendo cit metum, qui eadebatur in constantem virum, debet mulctari, aut mitti in vincula publica, secus si metus ille esset, qui non caderet in constantem, d. l. r. in prin. & ibi gl. 3. iuncto, §. fi. ibi.

Alea collutores si rapinam fecerint inter se, vi bonorum raptorum actio datur contra rapientem, quia praetor tantum succutores luserum prohibuit vindicari, non collutores, d. l. r. §. r.

Alex ludum tenens si fuerit verberatus, vel damnum passus non occasione ludis, sed alia, tunc agere potest contra verberantem, vel damnum dantem, d. l. r. §. item notandum, & ibi gl. quandoque.

Alex ludum tenenti furtum imponi fit domi, & eo tempore, quo alex ludabatur, licet ipse non fuisset luser, d. §. item notandum.

Alex ludum tenenti denegatur actio furti, vendicatio, & conditio & ad exhibendum pro re sibi subtrahita domi & tempore, quo ludabatur, d. l. r. §. quod autem.

Alex ludum tenendi denegatur repetitio pecunie creditæ à se aleatoribus, gloss. simpliciter, ibid.

Aleatrum ludus prohibitus est, & qui perdit, potest repetere, l. fin. C. de aleatorib. Aleatrum vius antiqua res est, & extra operas pignorum concessa, ibid.

Aleatrum vius indixit ad lacrymas multa millia extraneorum nationum, ibid.

Aleatrum ludo quidam nec scientes ludum, sed tantum numeratione substantias suas perdidit die noctuque ludendo argento, lapidibus, & auro, ibid.

Aleatrum inordinato vii ludentes solent frequenter blasphemare, id est, Deo maledicere, & instrumenta etiam conficere, ibid.

Aleatrum ludus, tam in publicis, quam in priuatis domibus, vel locis nulli licet inspicere, neque ludere, ibid.

Aleatrum ludus perdens non tenetur solui, & solum repetere potest ipse, qui perdidit, vel eius heres, & illis negligentibus, vel eorum procuratoribus, vel partibus suis debet repetere non obstante, nisi præscriptio 40. ann. ibid.

Aleatrum ludus ne exerceatur, Episcopi locorum debent prouidere, ibid.

Aleatorem esse, & seruorum, & liberorum vitium est, glo. in rub. de aleat. lusu.

Aleatoribus si mutauerit pecuniam alius, quam ludum tenens, potest repetere, etiam si mutauit eis, vt ludetur alea, secus si ludum tenens mutauit, gl. simpliciter, in l. 1. §. quod autem, & l. 8. §. 1. & ibi gl. accepit, de aleat. lusu.

Reliqua verbo, Ludere, l. 1. de Lusu, Rapiu.

1 Alienatio in genere, vsque ad nu. 5. & nu. 14. 15. 16.

2 Alienatio causa iudicii mutandi, & infra nu. 17. 25. 26. 27.

3 Alienationis prohibitio, & ibi gl. 18. 19. 20. & 28.

4 Alienatio quoad res subiectas restitutioni, & 21.

5 Alienatio quoad res: pupillares, l. 1. & 12. & 22. 23. 24.

6 Alienatio rei litigiosa.

7 Alienatio rei litigiosa, per quem dominium transfertur, gl. fecit, in l. 1. §. 1. de alien. iud. & l. 1. C. de fun. dot. & gl. de suis, in c. 1. per quos fiat alien. in vñb. feu. & gl. 1. in rub. de alienatione feudi paterni, in vñb. feud.

8 Alienatio rei non domino ex superueniente domino confirmatur, & idemmet pignus datum confirmatur ex superueniente domino l. si à Titio, 72. & ibi gl. pereres, de rei vend.

9 Alienatio necessaria rei legatæ sub conditione valet, sed non voluntaria, gl. adiudicari, in l. 1. §. post item, 12. §. 1. fam. c. cil.

10 Alienationem, vel cessionem iuris, vel actionis non debet fieri extraneo, vel non extraneo, sub pena si statuto taceatur, potest vendere aut cedere extraneo heres ex testamento damnatus vendere, aut cedere extraneo, neque incidit in penam, cum non sponte, sed vi victimæ voluntatis id faciat, l. si heres, in add. inarg. de act. empt.

11 Alienationis vius actus si permittatur alicui, permittitur etiam omnis alius illi similis, & eundem, vel meliorem effectum importans, secus si deteriore, l. si cur, §. sed si permiserit, quibus mod. pignus.

12 Alienationis causa interueniens præscriptionem iam acceptam non interrumpit, l. si fundum, 16. de fundo dotali.

13 Alienatione permissa permittitur etiam vfuscapio, vel et contra, gl. non valet, in l. magis, §. 1. de rebus eorum, qui sub tutela.

14 Alienatio rei sub conditione legatæ non perimit legatum, sed eueniente conditione ipso iure resoluitur, l. seruo legato, 69. §. 1. de leg. 1.

15 Alienatio rei sub conditione legatæ etiam iure non pendente conditione valet, sed ea existente legatarius vendicat eam, gl. alienauerit, ibi, & gl. 1. in l. si fundum, 105. §. de cond. & demonst.

16 Alienationem proprietatis domus non impedit onus præstandum reddituum domus, l. nihil proponi, 12. §. de leg. 1.

17 Alienationis appellatio venit alienatio voluntaria, non necessaria, l. peto, 69. §. prædium, in add. marg. de leg. 1.

18 Alienatio hereditatis non exingit legatum præstandum ex peditu certæ rei, l. libero, 21. de annuis legatis.

19 Alienatio rei sub conditione legatæ facta ab herede conditione adueniente irritatur, l. si fundum, 105. §. de cond. & demonst.

20 Alienationem rerum suarum solitis modis, & casibus liberam non est, ingenuis hominibus iniquum est, sed non in casibus prohibitis, vt in fundo dotali, l. 2. & ibi gl. si à parente quis manus habet.

21 Alienatio facta in fraudem legis ipso iure non valet, facta autem in fraudem hominis valet, sed per reuocaturam rescinditur, l. si liberus, de iur. pat.

22 Alienatio ex titulo lucrativo inter viuos facta debitor non solvendo vt rescindatur, non requiritur quod is, in quem translatio est facta, fraudem participauerit, sed requiritur quod alienans etiam ex titulo lucrativo inter viuos alienet in fraudem creditorum, confectæ de fraude verè, vel præsumptuè, gloss. in l. 1. de iur. delicti, 17. de donatio, causa mortis 70.

23 Alienatio ex titulo oneroso inter viuos facta debitor non solvendo vt rescindatur, requiritur quod alienans alienet in fraudem creditorum, & etiam is, in quem alienatio facta est, fraudem participauerit, ibid.

24 Alienatio necessaria quandoque excusat, vbi voluntaria non excusaret, l. cum fidei heredi, de fideicom. liber.

25 Alienatio rei quandoque per pactum potest impediri, l. quidam, 10. co.

26 Alienationis verbum generale est, quandoque verò strictè sumitur, gl. pen. in l. statu liberi, 29. §. si de statu liberi.

27 Alienatio facta in fraudem creditoris futuri non potest reuocari per Publicianam, gl. 1. & ibi add. marg. in l. sub conditione, 16. de sola.

28 Alienationis verbum continet etiam vfuscapionem, l. alienationis, 28. de verb. sig.

29 Alienationis rei donatæ propter nuptias consensu mulier post biennium, si alix res mariti existant, ex quibus ei satisfiat, non præiudicatur, cum talis alienatio pro non dicta, vel scripta habeatur, quantum ad mulierem, auth. siue à me, C. ad Velleian.

30 Alienatio rei donatæ propter nuptias non valet, nisi mulieris consensus post biennium intercedat, & alix res superdunt marito, quibus ei satisfieri possit, glo. his, ibid.

31 Alienatio non datur in emphyteosim, neque in pignoris datione, cum pignus maneat in bonis debitoris, neque in vfusfructus datione, cum vfusfructus sit in

re aliena, ex interpretatone tamen dicuntur alienationes, gl. hypothecam, l. si, C. de emphyt. ob causam.

32 Alienationis appellatio venit pignoris datio, non tamen venit appellatio venditionis, gl. hypothecam.

33 Alienatio est facta, vnde rem alienam vendere possumus, & etiam rem nostram, nobis prohibita alienari sub pena, in quam incidimus, C. de facto, l. 4. ob causam, in l. pen. C. si mancipia ita fuerit.

34 Alienatio quandoque largiæ sumitur non solum pro omni actu, per quem transfertur dominium, sed etiam pro obligatione, gl. si in l. 1. C. de fundo dotali.

35 Alienatio à principio inuulda quandoque validatur, gl. si in l. constante, C. de Alienationis appellatio, & omnes rebus venditis, donatis, commutatis, & perpetuum emphyteosim, alienationis, in auth. de non alienandis, & gl. in l. de alienat. patet, l. si in vñb. seu.

36 Alienatio, vel actus ad hoc reuertitur propriè, per quos dominium transfertur, & l. 1. §. 1. obligationem trahitur, gl. alienat, in §. 1. in auth. de i. f. & ea que parit, col. 8.

37 Alienatio rei donatæ propter nuptias requiritur binus consensus mulieris & quod sit locuples, glo. 1. in auth. vt immobilia ante nupt. don.

38 Alienatio, vel donatio modò facta ab aliquo postquam fisco erat obligatus personaliter ex contractu, vel quasi, cum per hoc bona tacite teneatur, reuocatur per hypothecam, gl. 1. in l. 1. C. de inf. l. 10.

39 Alienationis appellatio pignoris obligationi continetur, gl. 2. in c. 1. de aliis feudi, in vñb. seu. & gl. de ius, in c. 1. per quos fiat inuesti.

40 Alienatio generali à vasallo facta non continetur feudum, nisi nominatim dictum sit, c. 1. §. in generali, de feudo defuncti contentio sit.

41 Alienationem heredis in iure heredis in iure reuocata voluntas dandi libertatem, sed non hereditatem, §. feruus autem, Inst. de heredi. insti.

42 Alienationes ex tempore commissi delicti factæ ab eo, qui crimen læsæ maiestatis commisit, non valent, glo. damnata, in §. interdictum, Inst. de heredi. que interst.

43 Reliqua verbo, Creditor, 79. Curator, 31. Delictum, 9. Dotalis, 9. 10. 11. Eclesia, 7. §. que 15. Ecclesiastica, Emphyteota, 6. 7. 8. Emphyteotica, 1. 2. Fructus, 1. 2. Libertus, 20. 21. Pater, 4. 4. 5. Possessor, 28. Pupillares, Tutor, 74. Vendit, per totum, Pignus, 4. Adio, 216. Libertus, 20.

44 Alienatio causa iudicii mutandi facta dicitur, ibi. euitandi quoad se, sufficiens quoad alium, gl. in rub. de alie. iud.

45 Alienatione iudicii mutandi causa titulus habet locum in iudiciis diuisionis, l. communis, 24. §. cum agere, communis diuidundo.

46 Reliqua inf. nu. 17. 25. 26. 27. Editum, 6. Adio, 24. 25. Actor, 1. Titulus.

47 Alienatio vbi prohibetur certæ rei, & etiam vfusfructus, & pignoris constitutio prohiberi videtur, licet non sit alienatio, gl. 1. in l. benignus, de legi.

48 Alienatio, vel venditio potest prohiberi per consuetudinem, vel statum cuius tatis, l. in emptio, 34. §. 1. de contrah. emp.

49 Alienatio prohibita in præiudicium iuris naturalis est impossibilis, sed in præiudicium simplicis conuentionis est possibilis, gl. fin. in add. marg. in l. si creditor, §. si de distract. pign.

50 Alienatio alicuius rei quando prohibetur, illius quoque iuris remissio prohibetur, gl. amittere, in add. marg. in l. Iulianus, §. de fun. dota.

51 Alienatio cui interdicitur, et actione, exercere non permittitur, fallit in procuratore, qui exercitum demandatur, non tamen vendit, item in tutore, & curatore, & in omni Ecclesiastica persona, l. ait prætor, 7. §. quod sit, & ibi gl. 1. de iure delicti.

52 Alienationis prohibitio facta à testatore sine causa, neque apparet persona, cui nec contemplatio sit facta, ubi valet, secus si sit designata persona, in qua debet contemplatio sit facta, & tunc non præiudicat creditoribus, nec finit, quoniam prohibeone non obstante respectu illarum personarum facta, alibi bonis deficientibus, possunt petere, & illa vendere, vt eis fiat satisfactio, fam. 114. §. Diu, de leg. 1.

53 Alienationis prohibitio à testatore dicitur facta cum causa, quando testator exprimit, quod vult quid in familia remanere, gl. causam, ibi.

54 Alienatio ex causa voluntaria facta per heredem de re prohibita alienari extr. familiam, statim reuocatur, sed facta ex causa necessitatis valet, & reuocatur distictè, vtque ad mortem heredis grauiat, gl. voluntaria, in l. peto, 69. §. si pater, l. 1. de iur. delicti.

55 Alienatio facta per heredem de re prohibita alienari extra fam. sicut non potest reuocari, quandoque heres viuit, ita nec potest reuocari post eius mortem, gl. heredem fecit vnum de familia, glo. extrin, in l. peto, 69. §. si pater, l. 1. de iur. delicti.

56 Alienatio facta contra voluntatem expressam defuncti nullo modo tenet, & facta contra voluntatem tacitam defuncti tenet, donec reuocetur, gl. gloss. ad id, in l. cum pater, 77. §. libertis, cod.

57 Alienationis extra familiam facta prohibitione, potest vltimus de familia alienare, l. qui solidum, 78. §. pen. de leg. 2. & §. nos igitur, in auth. de alienatione, col. 9.

58 Alienationis prohibitio non extenditur ad alienationem necessariam, sed ad voluntariam, l. pater filium, 38. de leg. 3.

59 Alienatio prohibita ad tempus videtur esse permessa post tempus, d. l. pater filium, §. fundum.

60 Alienationem non impedit nudum præceptum de non alienando, vel prohibeone alienationis sine causa, d. l. procurator filium, §. Iulius, & ibi gl. factum.

61 Alienationis prohibitio per nudum præceptum facta à testatore heredi, non impedit, quomodo heres heredis possit alienare, & insinere etiam extraneum heredi, l. Lucius Titius, 93. de leg. 3.

62 Alienationis alicuius rei prohibita potest fieri ex causa à iudice, gl. legislator, in l. proscripti, 12. qui & à quibus manumiss.

63 Alienatio alicuius rei vbiuque prohibetur à lege communi, vel municipalit. intelligitur prohibita vfuscapio, vbi lex de vfuscap.

64 Alienationis prohibitio facta in contractu non impedit translationem dominij licet contra faciens ad interesse teneatur, l. si ita quis stipuletur, 13. §. ca. l. lege de vñb. obli.

cognita; si necessitas urgeat, l. Diuus, §. de petitione heredit.

Alienare potest possessor hereditatis aliquid de hereditate etiā post controuersiam ad sepulchrum, & funus defuncti cum cautione de restituendo quicquid de pretio superest, d.l. Diuus, & ibi gl. permittit.

Alienare aliquid de hereditate permittitur possessori hereditatis etiam post controuersiam, quando pignus distrahendum est, si pecunia creditorum intra diem non soluitur, debet tamen dare cautionem de restituendo quicquid de pretio superest, d.l. Diuus, & ibi gl. diminutio.

Alienare permittitur possessori hereditatis etiam post controuersiam propter alimenta familiarum hereditatis, non suae, nisi sit pupillus, vel filius, & debet canere de restituendo quicquid de pretio superest, d.l. Diuus, & ibi gl. familiarum, & gl. diminutio.

Alienare permittitur possessori hereditatis etiam post controuersiam res hereditarias tempore perituras, cum cautione de restituendo totum pretium, d.l. Diuus, & ibi gl. diminutio.

Alienari sicut non potest aliquid de hereditate, cum est controuersia super petitione hereditatis, ita neque debet alienari, cum pendet questio falsi testamenti, & ideo debet facilitare, d.l. Diuus, §. fin.

15 Alienasse ea in dubio non praesumitur quis, quae repositus esse possidere, l. si quis, §. superuacuum, quibus modis pignus.

Alienari prohibita prohibetur etiam praescribi, l. si fundum, §. de fundo dotali. Alienare etiam dicitur ille, qui non utendo amittit seruitutem, l. alienationis, §. 28. de verbor. sign.

Alienari licet non possit res litigiosa, potest tamen viciuari, quia vitium litigiosum non afficit rem, gl. 1. ibid.

Alienare non intelligitur, qui potest acquirere, & non acquirere, veluti qui hereditatem omittit, aut optionem intra certum tempus datam non amplectitur, d.l. alienationis.

Alienare qui potest inuitis aliquibus, multo magis & ignorantibus, ac absentibus potest, qui potest, §. 26. de regulis iuris.

Alienare cum quis potest, poterit & consentire alienationi, l. cum quis possit, §. 1. & l. quoties, C. de fideicommissis.

Alienare non videtur, qui duntaxat omisit possessionem, l. non alienat, §. 1. de regulis iuris, & litem si res, §. 1. de alienatione iudicii mutandi.

Alienari quid non potest, ergo neque potest viciuari, non est bonum argumentum, gl. 1. in l. 1. C. si aduersus viciuacionem, & gl. pen. in l. si C. in quibus causis in integ. & gl. cin. l. 1. C. de praescript. longi temp.

Alienari, vel obligari non possunt res immobiles propter nuptias donatae, & multo minus possunt res dotales immobiles, aut. siue a me, C. ad Velleian.

Alienari, vel obligari possunt res mobiles propter nuptias donatae, gl. 1. & glo. & multo magis, ibid.

16 Alienare non potest quis portionem alterius, & si alienet, poterit locus eam vendicare, sed non aliam partem ad se non pertinentem, etiam si pro illa offerat pretium, l. 4. C. de communium rerum alienatione.

Alienare videtur quis instituens heredem, l. si quis prioris, §. certum, & ibi gl. si de secundis nuptiis.

Alienari ubi permittitur res dotales, permittitur etiam viciuari, gl. viciuacionem, in l. in rebus, §. 30. C. de iure dotum.

Alienari dicitur res communis, quoties illa diuiditur, vel adiudicatur, glo. 2. in l. pen. C. de praedictis minor.

Alienare est generale verbum, quod comprehendit etiam in emphyteosim dare, gl. alienare, in l. si §. filius autem, C. de bonis, quae liberis.

Alienari possunt quaedam pro captiuis, & pro dote, quae aliis non possunt alienari, §. si verò & ipsam, & ibi gl. ex capimus, in auth. de restitutionibus, col. 3.

Alienare rem captiuam potest non dominus sua autoritate, §. si vnam, & ibi glo. debitis, in auth. vt cum de appellatione cogn. col. 8.

Alienare potest regulariter ille, qui est dominus, sed non dominus non potest, in principio Inst. quibus alienare liceat.

Alienare potest quandoque non dominus, & quandoque dominus non potest alienare, ibid.

Alienare quandoque non potest dominus rem suam, veluti coniux, Ecclesia, minor, furiosus, mente capus, prodigus, filiusfam. reus criminis laesae maiestatis, in principio, & ibi gl. conuerteratur, in addit. Inst. eod.

Alienare potest quandoque non dominus, veluti creditor potest pignus alienare ex pactione, item flumen, iudex, Imperator, & Augustus, praefatus Ecclesiarum, tutor, qui domini locum obinet, item procurator habens liberam administrationem, §. contra autem, & ibi gl. alienare, Inst. eod.

Reliqua 1. vbi §. 4. Possessor, §. 28. vbi §. 31.

17 **ALIENARI** potest res mobilis causa mutandi iudicii, sicut & immobilis, & ideo editum de alienatione mutandi iudicii, habet locum in re mobili, & immobili, §. gl. 1. in l. 4. de alien. iud. mutan.

Alienare causa mutandi iudicii non dicitur ille, qui alienat heredem instituendo, vel legando, quia confertur post mortem, & sic ex necessitate, l. ex hoc edito, §. 1. & ibi gl. non erit, eod.

Alienare causa mutandi iudicii non dicitur ille, qui venditori suo redhibet rem, ideo, facit vt rursus habeat venditor rem, quam habuerat, d. l. ex hoc, §. si. Alienare causa mutandi iudicii non videtur ille, qui redhibet rem, nisi propter hoc ipsum redhibet, alias non redhibetur, quo casu tenetur edito de alienatione iudicii, etiam si de iure poterat redhibere, §. l. quia redhibito, & ibi gl. fin. de alienatione iudicii.

Reliqua in num. 25. §. 26. 27. C. sup. num. 5. verbo, Alio, 24. §. 25. Editum, 6. Emphyteutice.

18 **ALIENARI** ex causa necessitatis potest res prohibita alienari, sed non ex causa voluntaria, l. peto, §. 69. §. praedium, de legat. 2.

Alienare in testamento prohibiti extra familiam etiam instituendo extraneum heredem videtur facere contra prohibitionem, & ideo dominum rei prohibite non transit ad extraneum institutum, sed bene ad heredem legitimum, quia in eo non videtur prohibita alienatio, §. gl. vel ex tunc, in d. l. pater, §. fin.

Alienare prohibitus in vita non prohibetur in morte, & ideo potest heredem instituere, ibidem.

Alienare extra familiam prohibitus in contractu potest impunè extraneum heredem instituere, potest tamen contra eum agi ad interdict. ibid.

Alienare prohibitus a testatore extra certum genus personarum, puta extra familiam, potest ex testamento transferre in eum, qui aliis esset sibi ab intestato successurus, dato casu, quod non esset de familia, cum pater, 77. §. cum inter, de leg. 2. & gl. ad eum, in l. pater filium, §. 38. §. Iulius, de leg. 3.

Alienare non videtur ille, qui cedit aliquo ex familia succedente ei ab intestato, d. §. cum inter, & ibi gl. filium.

Alienare prohibitus extra familiam si alienauerit extra familiam, vitium de familia transmittit ius renouandi eam alienationem etiam ad extraneum heredem, l. qui solidum, §. 78. §. pen. de leg. 2.

Alienare, vel obligare rem quando testator prohibet plures heredes, vel legata rios, videtur eandem rem per fideicommissum vicilium eis relinquere, gl. filius in l. pen. §. infinito, de leg. 2.

Alienare prohibitus in personis certas, prohibetur in eas etiam ab intestato legitimo iure transferre, l. pen. §. marce, de leg. 2.

Alienari prohibita res contemplatione plurium pertinet ad eum, qui ex illis pluribus superest tempore alienationis, l. pater filium, §. 38. §. filium, de legat. 3.

Alienare potest heres monumentum via cum praedio, in quo est monumentum, nisi prohibetur a testatore cum causa, gl. 1. in d. l. pater, §. Iulius.

Alienari prohibita non veniunt in fideicommissum vniuersali, l. Lucius Titius, §. 78. §. pluribus, ad Trebell.

Alienari prohibita res non venit in fideicommissum per publicationem, l. Imperator, §. 12. in addit. marg. de fideicommiss. libet.

Alienari quidam licet non possint sola, & de per se, possunt tamen transire in heredem, & sic cum viuieritate bonorum, veluti res sacra, & religiosa, ius patronatus, fundus dotalis, & res, cuius commercium aliquis non habet, l. quaedam sunt, §. 2. & ibi gl. 2. & add. marg. de acqu. rerum dominio.

Alienare prohibitus a lege, non censetur prohibitus heredem instituere, sed prohibitus alienare ab homine in personam certas, non potest eos heredes instituere, gloss. interet, in addit. in l. si ita quis promiserit, §. 13. §. ea lege, de verbor. oblig.

Alienare prohibitus, seruitutem constituere non potest, gl. cedere, in l. iuuenius, §. 14. C. de sacrosanctis.

Alienare prohibitus in contractu, si alienet de facto, valet alienatio, sed contra eum datur conditio ob causam ad estimationem, cum non possit restituere, non tamen dabitur contra tertium possessorem, gl. 1. in l. 3. C. de condit. ob causam.

Alienare prohibitus a lege, vel a testatore, alienare non potest, nec dominium transferre in alium, si sit prohibitus pacto, vel contractu, potest alienare, ac dominium transferre in accipientem, gl. 1. 2.

Alienare inter viuos viciua voluntate extra familiam prohibitus poterit extraneum heredem instituere, ac transferre dominium in eum, nec agitur ad interdict. gl. 1. 2.

Alienare per pactum prohibitus inter viuos extra familiam, si alienet vel instituat extraneum heredem, valet institutio, vel alienatio, sed agitur ad interdict. ibidem.

Alienare prohibitus a lege, vel testatore, vel pacto contrauentum censetur prohibitus non solum transferre, vel alienare dominium, sed etiam manumittere mancipia, vt constituere vsumfructum, in ea l. fin. C. de reb. alien. non alien.

Alienare prohibitus poterit alienare, aut obligare, aut in emphyteosim dare his casibus, in quibus lex, vel testator, autis, qui alienationem interdixit, permittit fieri alienationem, d. l. si.

Alienare prohibitus a testatore, si alienauerit, dominium illius non transfert in accipientem, cum voluntas testatoris sit lex, nisi sit nudum praecceptum testatoris, glo. 1. ibi.

Alienare res dotales, vel minorum, vel Ecclesiae lex prohibet, nec valet alienatio, nisi in casu a lege permisso, gl. 1. & pen. in d. l. si.

Alienare prohibitus a testatore extra familiam, non poterit alienare, vel obligare, d. l. si. & ibi glo. 3.

Alienari prohibita res, prohibetur etiam viciuari, gl. si. in l. pen. & glo. si. in l. fin. C. si quis ignorans rem minor.

Alienari prohibita res, alienabitur semel facta, semper dicitur alienabilis, §. pen. in auth. vt postulat largitas, col. 9.

Alienare rem prohibita non potest eam locare in longissimum tempus, scilicet ultra 30. ann. potest tamen vique ad 30. §. si verò aliquis, add. marg. in auth. de alienat. & emphy. col. 9.

Alienari prohibita possunt darijjs solum a iudice, gl. vendi, in l. quemadmodum, C. de agric. & cens. lib. 11.

Alienare potest quis rem sibi prohibitam alienari per vnum modum, dummodo alienet per alium modum, & non per modum prohibitum, vt res litigiosa prohibita alienari, & etiam quae iudicii mutandi causa transferretur, potest eadem res, si non sit litigiosa, alienari, gl. de suis, in c. 1. per quos facinuetur in vlt. seu.

Alienari prohibita res non potest in feudum dari, glo. 1. in rub. de alienatione patrum feudis, in vltibus feud.

Reliqua verbo, Pro libitum, §. 4. & supra nu. 6. §. 28. Frater, 2.

ALIENARI potest res subiecta restitutioni ex causa dotis vel donationis propter nuptias, §. 1. & ibi gl. 1. in auth. de reit. & ea quae parit, col. 3. gl. res, quae, in l. 3. §. res, quae, ad Trebell. aut. res, quae, & ibi gl. 1. C. communia de leg.

Alienari per heredem non possunt res subiectae restitutioni per legatum, vel fideicommissum parum, vel sub certa die, quod olim permittebatur, l. 3. §. sed quia, & ibi gl. verum, C. communia de leg.

Alienari non possunt bona, in quibus quis habet substitutum, ibid.

Alienari interim donec pendet conditio, possunt ab herede res, quae subiacent restitutioni sub conditione, vel sub die incerta, sed adueniente conditione, antequam alienentur, & singulae vires retro nulla, d. l. 3. §. fin. autem.

Alienari prohibetur res restitutioni subiectae, autem res, quae, C. communia de legat.

Alienari, vel

Alienari, vel obligari possunt res restitutioni subiectæ, tam pro dote, quam aliquis datæ, & de nouo constituitur, quam pro dote, quæ exigitur in casu restitutionis, §. gl. i. ibid.

Alienari, vel obligari non possunt res restitutioni subiectæ pro alimentis filiorum, §. reprob. gl. i. add. marg. ibi in d. auct. res. que.

Alienari possunt res restitutioni subiectæ pro redimendis captiuis, & etiam pro fame, §. gloss. vendi, & ibi addit. margin. in l. quemadmodum, C. de agric. & cens. lib. 11.

Reliqua supra num. 9.

ALIENARI, ac pignori capi potest res pupillaribus iudicis autoritate ex contractu patris pupilli, sed non ex contractu ipsius pupilli, l. 3. §. 1. & ibi gloss. dist. ubi de reb. eorum, qui sub tutela.

Alienari non potest a tutore ius emphyteuticarum, vel ius detentionis, quod pupillus habet in fundo, quamuis illud ius potius prædij, quam pupilli videatur, d. l. 3. §. 1. us, & ibi gl. quamvis.

Alienari a tutore non potest usufructus, quem solum habet pupillus, ibid.

Alienari a tutore non potest usufructus, vel vltius prædij, cuius plenam proprietatem habet pupillus, ibid.

Alienari non possunt lapidicinas, cretæ fodinæ, argenti fodinæ, vel aliud quid simile, quæ pupillus habet, d. l. 3. §. 1. cum l. leg. eo.

Alienari non possunt fallax pupillorum a tutoribus, l. magis, §. 1. de reb. eorum, qui sub tutela.

Alienari non possunt tutores fundum alienum, quem bona fide pupillus emit, & si alienatur, non valet alienatio, d. §. 1.

Alienari sine decreto non potest res exiens, v. pupillaribus, gl. non valet, ibid.

Alienari non potest sine decreto res aliena bona fide sine titulo possessa a pupillo, §. ibid.

Alienare possunt tutores sine decreto fundum pupillo pignoratium quasi debitoris, & tanquam alieni, nisi pupillus, vel pater eius imperpetræ, vel iure domino possideret, vel nisi damni infecti sit miles in possessionem ex secundo decreto, d. l. magis, §. 1. fundus pupillo, de reb. eorum, qui sub tutela.

Alienari in quædam prædia pupillaria, & alia comparari, vel illis carere pupillis expedit, si allegent tutores, non ob id alienationem eis debet iudex permittere, d. l. magis, §. 1. si alienum.

Alienari res pupillares passim non permittitur a iudice, sed ita demum, si res alienum vrgat, d. §. 1. si alienum.

Alienari potest prædium commune pro indiuiso cum pupillo etiam sine decreto aduersario ad diuisionem prouocante, sed non potest alienari sine decreto prædium commune cum pupillo pro diuiso, d. l. magis, §. 1.

Alienari non potest sine decreto fundi usufructus, vel proprietates, quam habet pupillus, l. sed si forte, & ibi gl. i. cod.

Alienare prædium pupilli ob res alienum, si iudex permiserit tutori, & is non vendat, sed obligauerit, vel contraxerit, non valet, quod actum est, quia is, qui fecit aliud, quam quod a prætoribus decreuerit, est, nihil videtur egisse, l. si pupillorum, §. 1. prætor, de reb. eorum, qui sub tutela.

Alienare, vel obligare prædium pupilli ob res alienum si iudex permiserit tutori, in arbitrio tutoris est, an alienare, an obligare velit, quamuis iudex male ita decreuerit, cum debuisset eligere, & statueri vtrum magis obligare, an vendere permittat, ibidem.

Alienare non possunt res pupillorum, vel adutorum, pro tutore, vel pro curatore negotia gerentes, l. qui neque, cod.

Alienare non possunt curatores furiosi, & cuiusvis alterius adolescentis, d. l. qui neque.

Alienare prædia minoris 25. ann. furiosi, vel prodigi, vel cuiusvis alterius, si velint eorum curatores, iudex debet causa cognita, id permittere, l. si prædicta, eodem.

Alienari non debet fundus pupilli eo quod infructuosus sit, cum pro fructuum modo pretium inuentus sit fundus, l. pen. cod.

Alienari non debet pupilli fundus, eo quod sit saxosus, pestilentis, aut sterilis, b. b. ibi.

Alienari possunt per pupillos res subiectæ pupillari substitutioni, adeo quod adueniente postea conditione substitutionis, non possint per pupillarem substitutionem reuocari, l. si a substituto, 45. de leg. 1.

Alienare res immobiles Ecclesiæ, vel ad quamcumque personam transferre sub quocumque alienationis specie, nulli licet, l. iubemus, 14. C. de sacrosanct.

Alienari possunt bona Ecclesiæ pro remunerando illum, qui seruitia fecit Ecclesiæ, gl. permittam, ibid.

Alienari non possunt bona Ecclesiæ pro remuneratione beneficij colorati, d. l. iubemus, & ibi gl. permittam.

Alienare res Ecclesiæ licitum est pro redemptione captiuorum, & propter famem, l. sancimus, 17. C. de sacrosanctis.

Reliqua supra, num. 11. & 12.

ALIENANTES rem causa iudicij mutandi, constituendo actori hominem alterius prouincie, aut potentem aduersarium, tenetur actori actione in factum, quanti sua interit alium aduersarium non habuisse, l. 1. de alienat. iudicij.

contra Alienantem causa mutandi iudicij potest actor agere pro suo interesse, etiam antequam aliquid expendat, idest, exeat possessorum, si interesse est eundem, discussionem non facta, vtpote re viciata ab emptore, vel si ille alius possessor non repetitur, vel est in paribus valde remotis, & sic ius agendi est euidenter difficile, §. gl. quanti, & ibi add. marg. in d. l. 1.

contra Alienantem rem causa mutandi iudicij re alienatam viciatam ab emptore potest agere actor pro suo interesse, non ex ullo possessore, idest, antequam exeat possessorum, §. d. gl. quanti.

Alienans rem cuius vixaturus est aduersarium, cum contra quem sit græne resistere, fermonibus, tenetur actori pro suo interesse ex edicto de alienatione iudicij, l. 1. & ibi gl. 1. de alienatione iudicij.

Alienans rem cuius alterius prouincie est, dicitur facere deteriori conditionem aduersarij, cum in ipsius prouincia exeat debet, l. 3. cod.

Alienans locum, in quo fecerat opus, cuius nomine interdico quod viant clam, aut actione aque pluvie tenebatur, facit deteriori conditionem aduersarij,

& tenetur edicto de alienatione iudicij mutandi ad omnes expensas, & ad omnia damna, d. l. 3. §. item si locum, & ibi gl. iuris.

Alienans locum, in quo nouum opus nunciatur sibi, tenetur mihi edicto de alienatione iudicij, si emptori opus fecerit, quia facit per alienationem meam conditionem d. l. 1. item, d. l. 3. §. opus.

contra Alienantem rem causa mutandi iudicij datur actio ex edicto de alienatione iudicij ad interesse expensarum, & alterius incommoditatis, d. l. 3. §. ex quib.

Alienans si paratus sit defendere, ac si possideret, non tenetur edicto de alienatione mutandi iudicij, cum nihil interit aduersarij, d. l. 3. §. si.

Alienans quando se offert, & dicit se paratum defendere rem, ac si possideret omnino, vt non teneatur edicto de alienatione iudicij, debet promittere rei restitutionem in casu victorie sub certa pena, quia si sic non promitteret, interese actoris non cessaret, & ita teneretur actione de alienatione iudicij, ibid.

Alienans tenetur edicto de alienatione iudicij si res alienatæ sint viciatæ ab eo, 26 cui alienatæ sunt propter alienationem, l. item si res, de alienat. iudicij.

Alienans non tenetur edicto de alienatione iudicij, si res alienatæ sint deperditæ sine culpa, gl. i. ibid.

Alienans rem alienam mobilem non committit vitium furti, si putabat esse suam, vel putabat esse alienam, non tamen concretat eam, sed patitur, vt emptor tollat eam, vel cum apud emptorem esset res, & venditio facta venditor concedit rem habere emptam, quam & viciatæ potest, ibid.

Alienans rem alienam si habuit a principio bonam fidem, & sic inchoat viciationem in re mobili, licet postea incipiat habere malam fidem in alienando eam, non tamen interrumpitur viciatio, nec fit res viciosa, ibid.

Alienans rem alienam mobilem bona fide putans suam, non committit furtum, licet postea constiterit in mala fide, ibid.

Alienans rem causa mutandi iudicij, quam viciatæ, ita quod indicium, puta quatuor menses restabant, & illis quatuor mensibus emptor impleuerat viciationem, vnde viciatio apud emptorem dicitur impleta intra annum, intra quod datur actio edicti de alienatione iudicij, gl. i. in litem si res, de alienatione iudicij.

contra Alienantem non datur actio de alienatione iudicij, eo quod alienauerit, sed eo quod constituerit tutorem aduersarium, gl. 2. ibid.

contra Alienantem causa mutandi iudicij si cessat dolus, non datur actio de alienatione iudicij, sed si adit dolus, d. l. item si res, §. 1. & ibi gl. talia, & gl. i. tutio, in l. 1. C. de alienatione causa mutandi.

Alienans causa mutandi iudicij, vel permittendo, vel vendendo, tenetur actione de alienatione iudicij, non tamen qui alienauit, vel re carere plus estimat causa mutandi iudicij, ne propter eam sepius litigaret, d. §. 1. & ibi gl. non tamen, & gl. re carere.

Alienans non solum dominium rei, sed etiam possessionem tantum teneatur in factum ex edicto de alienatione iudicij, non solum, de alienat. iudicij.

Alienans tantum possessionem rei tenetur actione vtili ex edicto de alienatione iudicij, sed alienans proprietatem, vel dominium tenetur actione directa, gl. 1. & ibi add. ibi.

contra Alienantem causa mutandi iudicij potest agi edicto de alienatione iudicij, quoties aduersario competit actio hypothecaria, vel rei venditio, vel alia quælibet personalis in rem scripta, gl. 2. ibid.

Alienans causa iudicij mutandi sine dolo, & ex iusta causa, puta ob valendum, vel artem, aut ob necessarias occupationes, non tenetur edicto de alienatione iudicij, d. l. non solum, §. 1.

Alienans cum dolo causa mutandi iudicij rem suam, ex qua seruuitutem realem, vel personalem mihi debebat, tenetur mihi actione de alienatione iudicij, d. l. non solum, §. adiura, & ibi gl. adiura.

Alienans rem alienam condemnatur in ipsam rem, si extat apud eum, cui est alienata, alias in interesse singulari, gl. competit, in d. l. non solum, §. hæc actio.

Alienans rem, quam post viciatam, & præscriptam ab emptore exhibet, tenetur edicto de alienatione iudicij, cum arbitratu iudicis pristinam causam iudicij non restituit, l. ex hoc edicto, §. 1. & gl. quod iam, cod.

Alienans rem iudicio capto, sed nondum re litigiosa facta, vt quia non erat questio, vel iudicium de dominio, vel quasi, tenetur de alienatione iudicij, & multo magis, quam si non esset corpus, d. gl. quod iam, in d. l. ex hoc, §. 1. cod.

Alienans rem, si post alienationem receperit rem alienatam, non tenetur edicto de alienatione iudicij, d. l. ex hoc edicto, §. si quis alienauerit, de alienatione iudicij mut.

Alienans tutor pupilli, vel agnatus furiosi causa mutandi iudicij tenetur ipse tutor, vel agnatus vtili in factum de alienatione iudicij, neque tenebitur pupillus, vel furiosus, nisi in quantum locupletiores sint facti, §. l. nam & si, §. si, & ibi gl. 2. cod.

Alienans rem causa iudicij communi diuidendo euitandis, de cætero non poterit agere communi diuidendo, & repellitur per legem Liciniam, neque poterit agere ille, cui alienatur, l. fin. cod.

Alienans partem rei suæ causa iudicij communi diuidendo euitandis, non potest agere iudicio communi diuidendo pro fructibus, vel expensis, neque pro re ipsa, neque potest agere is, cui alienata est res, d. l. si, & ibi gl. 1.

Alienans ex necessitate non videtur in fraudem alienare, l. alienationes, & ibi add. marg. familie erit.

Alienans quando alienat transferre dominium cum sua causa ad alium, & res alienat efficitur illius, sicut habitum esset alienans, nisi specialiter aliud dictum sit, l. alienatio, 67. de contrah. empt.

Alienans fundum post iudicium aque pluvie arcende suscepum, condemnatur nihilominus eo iudicio, non solum de præterito damno ex opere facto post litis contestationem, & de eo restituito, sed etiam de futuro damno, quod post alienationem contingit, l. 4. §. 1. & ibi gl. præterito, de aqua pluvia arce.

Actio in factum ex edicto de alienatione iudicij mutandi, non tollit actionem in rem contra possessorem, ibid.

Alienans contra prohibitionem legis, dominium illius non transfert in accipientem, gl. 1. in l. si C. de reb. alienis non alien.

Alienans contra prohibitionem ex pacto, vel contractu, transfert dominium in accipientem,

accipientem, illud tamen condici potest conditione ob causam, §. gl. pen. in l. ea legē, C. de conditione ob causam, §. gl. 1. in l. si. C. de reb. alienis non alienatis. Alienus contra prohibitionem testatoris, vel legis, non transfertur dominium in accipientem, & ideo contra accipientem potest agi rei vindicatione, glo. 1. in d. l. 1. C. de reb. alienis.

Alienator teneatur de alienatione iudicii quando actio contra eum, cui facta est alienatio, competit in minus, l. 3. §. item si locum, de alienatione iudicii.

29 Alienatio si quis facit causam fauorabilem ex parte sua, dicitur facere deteriorē rem conditionem aduerfarii sui, & teneatur de alienatione iudicii, l. 3. §. 1. de alienatione iudicii.

Alienando quis rem, si alium aduerfarium auctori suo loco confirmet data opera, & in fraudem teneatur auctori ad interesse, l. 1. cod.

Alienandi res pupillares facultas libera non est data iudici, sed ita demum, si res alienum imminuat, l. magis, §. si alienum, de reb. eorum, qui sub tutela.

Reliqua sup. 16. & 6. 7. 8. 18. 19. 20.

30 ALIENATA RES extra familiam contra prohibitionem testatoris reuocatur per omnes de familia ordine successiuo, sed primus cauet de restituendo fentibus, & si cautio miratur, non conditur res, sed casu eueniente venditur, & sufficit, quoniam fuisse in familia tempore testamenti, l. peto, 69. §. fin. de legat. 2.

Alienata res contra prohibitionem testatoris extra familiam, non valet, & reuocatur per omnes, nisi alienatio habeat perpetuam causam prohibitionis, d. §. fin. & ibi add. marg.

Alienata res extra familiam contra prohibitionem testatoris, quando proximis de familia reuocatur, debet cauere de restituendo eam, etiam si nemo alius vltior ex illa familia superfit, speratur tamen esse vltior, vel in eodem gradu, aliis si nec in eodem, vel alio gradu sit quis, vel quis esse speratur, non teneatur cauere, d. §. fin. & ibi gl. pen.

Alienatum non videtur, quod cum vniuersitate transit, glo. fin. in l. quidam sunt, 61. de acquir. rerum dominio.

Alienati munim non videtur, qui sic datur, ut recuperentur iterum, l. qui sic soluit, §. 5. de solutio.

Alienatum proprie non dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet, venditum tamen recte dicitur, l. alienum, 67. de verb. sign.

Alienata res Ecclesie recte potest vendi ab economo, & in subsidium a quolibet, ex parrochialis patronis, glo. economis, in l. libemus, 14. C. de sacrosanctis Ecclesiis.

Alienata gratis in fraudem patroni reuocatur vsque ad legitimam portionem, secus si non gratis, l. 1. & ibi gl. 1. C. si in fraudem patroni.

Alienata res restitutioni subiecta non possunt viciari, vel prescribi, l. 3. §. fin. autem, C. communia de legat.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

ALIENOMINE VICIUS, potest agere nomine proprio, l. filius, 22. de inoff. testis.

adiunctionem, dominus non potest vendicare, potest tamen agere ad exhibendum, ut separatim, quibus separatim, datur rei vindicatio, d. §. quæcunque, & ibi gl. vendicare.

Alienum si quis adiunxerit mala fide, dominus potest vendicare adiunctum, & gl. vendicare.

Alienum brachium si quis adiunxerit statum suum bona fide per se, in actionem, brachii dominus efficitur dominus statum per adiunctionem factam, adeo ut si inde abruptum sit, ad priorem dominum redire non possit, consilium tamen ei per actionem in factum, nisi adiunxerit mala fide, quia tunc prior remaneat dominus, licet totale corpus sit domini statum, d. §. quæcunque, & ibi gl. facti.

Alienum semel factum per fermentationem, etiam si inde abruptum sit, non redit ad priorem dominum, quod fecus esset, si fuisset factum per applumbaturam, ibid.

Aliena proprietas si adiuncta sit proprietati meæ per fermentationem, si propter factum meum, si propter factum alterius, mea efficitur, nec requiritur bona fides, gl. materiam, ibid.

Aliena proprietas si adiuncta sit proprietati meæ per factum eius, cuius erat illa, requiritur bona fides eius, qui adiunxit, ad hoc ut habeat actionem, sed si mala fide adiunxit, donare videtur, ibid.

Aliena proprietas si adiuncta sit proprietati meæ per factum alicuius, non eius, cuius est, non requiritur bona fides ab eo, cum ipse nihil faciat, & ideo pretium rei sue petet, ibid.

Alieno facto alterius ius immutari iura sunt, quid ille magis iunctur ex facto alieno, quam iudicatur, l. nam satis, §. si si feruit vendicetur.

ex Alienis vni multum, vel ex alienis oliuis oleum, aut ex alienis lanis vestimenta, si quis fecerit scienter, teneatur ad exhibendum vtriusque nomine, id est, pro vni, vel vinopio oliui, vel oleo, pro lanis, aut vestimento, l. de eo, §. si quis, & ibi gl. vtriusque, ad exhib.

Alienam pecuniam mutans consumpta ea habet obligatum eum, qui accepit, non omnes, 19. §. si pupillus, l. certam petatur.

Alienam pecuniam qui insoluitur dat, consumpta illa, liberatur ab eo, qui accepit, insolutum, ibid.

Aliena res voluntate domini pignori potest, sed si absque voluntate domini pignori data sit, non valet pignus, nisi ratum habuerit, quo casu valet ab eo tempore, quo conuenit, quod potest ratum habere in ipsius præiudicium, v. pignus inualidum confirmetur, cum non potest ratificare, vel negotium non ius nomine gestum transcat ad eum, & ex eo negotio quærat actio ipsi domino per ratihabitionem, l. aliena, 10. & ibi gl. 1. & 2. & ibi addit. marg. de pign. actio.

Aliena res absque voluntate domini recte potest vendi, d. gl. 1. & gl. fin. in l. si sine C. ad Velleianum.

Alieno nomine dicitur facere etiam is, qui suo commodo aliquid facit, puta propter alterius contractum, vel delictum, & contra is, qui suo nomine facit, fingitur facere alieno nomine, gl. suo nomine, in l. qui bona fide, 13. §. 1. de damno infecto.

in Alienis rebus contra domini voluntatem aliquid fieri, vel pacifici iniquum est, gl. iniuriarum, in l. in d. eam, aqua plura accend.

Alienam rem ex donationis causa si mihi promiseris dare, eamque tradideris, promissione liberatus non es, cum dare promiseris, id est, dominium in me transsero, ob idque euita re possum agere prima actione, gl. fin. in l. addit. marg. in l. Arinto, 18. §. fin. de donat.

Alienam rem vendens si eam tradiderit, liberatur, cum non dare, sed tradere tantum teneatur, illa tamen euicta nascitur noua actio de euictione, quia prima actio non fuit ad tradendum, quæ extincta fuit sequuta traditio, ibid.

Alienam seruientem non seruus patitur, si heres fuit rogatus, potest ferus agere, confestim, ut fuerit alienatus, & petere libertatem, nisi fuisset alienatus ex causa necessaria, quæ ex facto testatoris pendet, & non heredis, l. cum fidei heredis, 9. de fideicom. lib.

Alienam rem obligans si succedat domino, dicitur confirmare pignus, quoad hoc, ut si velit reuocare, repellatur exceptione, glo. fin. in l. si seruo, 20. qui & a quib. manum.

ex Alienis medicamentis si quis fecerit medicamentum vnum, veluti cum coctis odoribus vnguenta facimus, tale medicamentum est eius, cuius nomine est factum, & non prioris domini, l. quidquid, 27. §. 1. de acquir. rerum dominio.

Alienum fundum in censum si quis deduxerit, non ob id ille fundus efficitur illius, l. qui quisque, 64. & ibi gl. 1. de adq. rerum dominio.

Alienam rem possim stipulari, l. si is, qui pro emptore, §. si de vfucapio.

Alienam rem pluribus modis potest quis aliquo errore deceptus tanquam suam vendere, aut donare, & ob id potest à bonæ fidei possessore vfucapi, l. potest pluribus, 34. cod.

Alieni munim soluti infcio, vel inuito domino, manent eius, cuius fuerant, sed si fuerint misti cum aliis, ita ut discerni non possint, suam accipientis bona fide, quasi sint consumpti per immixtionem cum aliis, & hoc est speciale in munim, & ideo contra solutem datur domino furti actio, l. si alieni, 78. & ibi gl. 1. acceptit, de solutio.

Aliena bona non possunt hypothecari, vel donari, vel fieri, vel pacifici super illis contra domini voluntatem ab eo, qui sperat illa bona fide per succellionem deferri, l. si in si. C. de pactis.

Alieno odio, delicto, vel culpa non debet quis pragruari, l. si quis in suo, 33. §. fin. C. de iactisio.

Aliena res domino præsentat potest obligari, non tamen vendi, gl. fin. in l. si sine, C. ad Velleianum.

Aliena res inuito domino non potest obligari, vnde cum patitur res suas ab alio obligari, videtur suum accommodare consensum, & ita talis obligatio valet, ibi.

Aliena res etiam contradicente domino, si vendatur, non agitur tunc per contractum, ut ius in re queratur, sed per alteri alteri obligetur de euictione, vnde tenet venditio inter eos, ibid.

Aliena res domino præsentat ideo non potest vendi, quia cum contradicente domino non impedit venditionem, merito nec præsentia proderit venditionis contractui, ibid.

in Alternativa aliqua parte si est aliqua res dubia, declaratur habito respectu ad estimationem rei in alia parte alternativae positae, l. j. & ibi gl. j. & si de reb. dubiis. In Alternativa sufficit alterum impleri l. cum pupillus, 78. §. fin. de condit. & demonstr.

in Alternativa legatis vnum legatum est, & si vna pars alternativae sit condicionalis, legatarius interim decedens nihil ad heredem transmittit, secus si utraque pars alternativae pure relicta sit. l. cum illud, & ibi gl. legatum, quando dies legat. cedat.

in Alternativa vtrumque debetur, gl. non facit, ibid.

in Alternativa legis vt tollatur contrariae alterius legis sufficit vnam partem esse veram, l. sed & si, & ibi gl. de bon. poss. contra tabulas.

in Alternativa stipulatione vtrumque est in obligatione, & ita vtrumque peti potest, sed in sententia alternativa interposita super actione noxali sola quantitas litatur est in obligatione, & solutione, sed noxae deductio non est in obligatione, sed tantum in solutione, l. miles, 6. §. i. de re iud.

Alternativa legis verificatur in proprio significato alternativae, & etiam in proprio significato copulativae, veluti in interdicto, quod vi, aut clam continetur, quod vi tantum, aut clam tantum factum est, aut quod vi aut clam, aut quod i. aut vi, partim clam factum est, l. is, qui in puteum, §. hoc interdictum, 2. cod. vi. aut clam.

in Alternativa obligatione alterius solutio totam interimit obligationem, l. c. qui, om. in fer. §. modus, de actio. & oblig.

in Alternativa obligatione non potest alterum solum, vel precise peti, quia vnum remanet, & si alterum defuit, vel sit factum stipulatoris, d. §. modus, l. si gl. peti potest.

in Alternativa obligatione si alterum sit praesens, alterum absens, tunc debetur & praesens vel praesentis, vel absentis, nisi promissor fuerit in mora. d. gl. peti potest.

in Alternativa obligatione solutio partis vnius ex rebus alternativae debitis non tollit liberationem, in illa parte soluta, l. 2. §. & harum in fi. de verb. obl.

in Alternativa rebus promissis vna si efficiatur stipulatoris, reliqua remanet in obligatione, si verò efficiatur creditoris, non per hoc liberatur debitor, quia alia remanet in obligatione, l. si Stichum aut Pamphilum, 16. cod.

in Alternativa obligatione procedit libellus alternativae etiam parte opponente, quando debitoris est electio, sed quando electio est creditoris, non procedit libellus alternativae, quia debet eligere, & vnum petere. l. vbi autem, 75. §. qui illud, de verb. oblig. & l. si quis stipulator sit, 12. cod.

in Alternativa solus ille qui eligitur est in obligatione, d. l. si quis stipulator.

in Alternativa legatis facta semel electione, non potest amplius variari, sed bene in stipulationibus alternativis, quia vltima voluntates non possunt esse in pendenti, sicut contractus. † reprob. gl. quem volan. ibid.

in Alternativa obligatione, quando in vna tantum est valida obligatio, vt quia altera erat stipulatoris tempore stipulationis, tunc licet deficiat esse sua, & redeat ad promissorem, non potest promissor eam solvere inuito stipulatori, quia stipulatio censetur continere vnum tantum, cum in altero non valeat. l. si duo res, 128. reprob. gl. pen. de verb. oblig. & l. qui decem, 72. §. Stichum, de solutio.

in Alternativa vel diffinitiva veritatem, siue sit affirmativa, siue negativa posita, sufficit alteram vel falsari. l. si quis ica stipulator, 129. de verb. oblig.

Alternativa cadens inter personas vel in contractu, vel in vltima voluntate sumitur pro copula vni, veluti si promittatur in contractu, quod talis res non perueniat, aut talem aut talem, tunc alternativa resoluitur in copulationem, l. si quis p. vni, 13. §. si de verb. obligat. & l. 4. & ibi gl. si de verb. sign.

Alternativa inter personas, quibus aequaliter potest queri, vtiat stipulationem, si l. si alteri tantum queri potest, alius habetur vt adiectionis, l. i. §. pen. de stipulatione fororum.

Alternativa quando est posita inter duos, quorum vni potest adquiri obligatio, alii non facit vt primo obligatio adquiratur, & alter habeatur, vt adiectus ad solutionem, l. si de iur. obligat. 16. de fideiusor.

in Alternativa summis promissis quando cadere potest affectio, utraque summa est in obligatione, id est, tam minor quam maior, sicut in speciebus, h. si is, cui, 26. de no. actio.

in Alternativa v. i. a quando debitoris est electio, vno eorum perempto sine culpa debitoris, reliquum est in obligatione, & solutione, secus si non vera, licet alternativae effectum habente, vt quando legatarius ferri iussus est dare Titio vsque ad primum ferri, quia tunc ferri mortuo ante moram legatarius liberatur est. l. Stichum aut Pamphilum, 9. §. & ibi add. marg. de solutio.

in Alternativa vera post moram altera re perempta, quam petitor elegerat, proinde illa sola, quae perempta est, debetur, ac si sola fuisset in obligationem deducta, ibid.

in Alternativa quando electio est promissoris vna re perempta, quae superest, peti potest, ac si ea sola in obligationem fuisset deducta, nisi promissor aliam elegerit, d. l. Stichum, §. i. & ibi gl. aequa.

in Alternativa quando electio est debitoris, qui promissit Stichum valentem 20. aut Pamphilum valentem decem, Pamphilo mortuo debitoris facto, vt quia occidit eum, remanet Stichus in obligatione, nec liberatur debitor offerendo petitori Pamphili mortui, & hoc pro creditore in penam debitoris constitutum est. gl. i. in d. l. Stichum, in princ. & §. i. ibi gl. constitutum, cod.

in Alternativa quando electio est debitoris, vna re percepta facto debitoris, si alia postea perierit sine mora debitoris, liberatur debitor eius interitu in totum, nec tenetur ad pretium re peremptam facto suo de rigore, sed de aequitate tenetur actione vili ex stipulato, vel alia ad pretium re peremptam facto promissoris, gl. Stichum, in princ. & §. amate, & ibi gl. nullo, cod.

in Alternativa summarum minor summa est in obligatione, quod verum est, quando vni utraque summa dari debet, secus si diversis dari debet, nam tunc interesse vel affectio potest intermittere maiorem quantitatem, aut minorem, vt demus vni, quam alteri, quae ratio tunc cessatura est, cum eidem vni dandum est, gl. debebuntur, & ibi add. marg. in l. qui res suas, 98. §. qui stipulatur, de solutio.

in Alternativa si electio pertinet ad creditorem, & aliquis eius nomine petat

partem vnius ex alternativis, deinde ratificetur petitio, censetur illa recepta, vt si altera pars debeat peti, non autem altera res, l. cum debitorum fin. rem ratam haberi.

Alternativa petitio admittitur, vbi electio est petentis. l. cum proponas, 17. de transactio.

Alternativa, aut, posita inter res, quandoque ponitur pro, & specialiter iure, gl. j. l. 4. C. de verb. fig.

Alternativa, aut, & vel, sunt propriae & simplices diffinitiones, quae tam verbaliter sensus distinguunt, & ita posita inter res ponuntur proprie. ibi.

Alternativa, seu, non est propria & simplex alternativa, sed est dictio ampliatrix & augmentativa, & resolutiva in conjunctionibus. ibid.

in Alternativa promissionibus licet quod minimum est spectetur, tamen in ulteis principis alternativae concessis, quod maius est, videtur concessum, in additione marg. C. de consistorianis, lib. 12.

Reliqua verbo, Agens, 2. Ambulatoria, Debens, Debitor, 9. 32. 3. 87. Electio, 6. Et re, 2. Legatarius, 22. 23. Sententia, 18. Diffinita, Conditio, 8. Obligatio, 20. 21. 22. 23. Promissio, 11. Legatum, 27. Venditor, 1. Venditor, 3.

ALTERNATIVA facit incertitudinem, l. praetor, 7. §. quod autem, & ibi gl. electione, de iniuris.

Alternatio quandoque nocet, quandoque non nocet, vt quia est voluntatis, vel pacis, & quando potest libellus, & confessio, & sententia alternatione, dari. ibid.

Reliqua verbo, Debitor, 32.

ALTERNATIVA fluminis exsecrans, eius est, cuius praedio ripa adhaerebat. l. ergo, §. alluvio, de ad. qu. rerum dominio.

Alueus quandoque accipitur pro vase, vbi apes manent, quandoque pro loco fluminis currit, gl. alueo, in §. apium, de rerum diuis.

Alueus fluminis est venter, seu cauum receptaculum, quo flumen decumbit, quod si naturalis, in additione, marg. l. in cod.

Reliqua verbo, Flumen, 45. Demus, 2. Alluvio.

ALTERNATIVA dicitur qui altius, & alius, & qui altius est, vel alius, gl. alumnus, l. si collectans, 13. de manumissis viginti, & gl. i. in l. i. C. quae res pignus, & §. eadem, & ibi gl. alumnus, l. in fi. de iure person.

Alumnus quandoque sumitur pro filio ex concubina nato, sumitur etiam educato, atque educatore, d. gl. alumnus, in addit. marg.

Alumnus aequiparatur communis in omnibus, quantum matrimonium non habeatur inter eos, gl. alumnus, in additione marg. §. eadem, l. in fi. de iure personarum.

Alumna dicitur illa, quam quis aluit, gl. i. in l. si quis alumnam, 26. C. de nup.

Reliqua verbo, Nutritor, Pedagogus.

AMBASCIATOR vel syndicus non tenetur communi, vel principi reddere munus sibi factum tanquam cuiuslibet, secus si nomine principis, vel communi sit datum ei, gl. nomine, in l. qui proprio, §. procurator, de procuratoribus.

Ambasciator vel legatus in via a latronibus, si sit decolatus, iactura, vel damnum casu fortuito passum de curialitate refarcendum est ei, ab eo, qui rebat eum, l. mandato, in add. marg. in l. inter, 26. §. non omnia, mandati.

Ambasciatorum Mediolanensium donatum ab Imperatore non debet restitui Mediolanensibus, nisi eis fuisset expressa datum, vt communi redderent, gl. quibus, & ibi add. marg. in l. i. vero, 64. solut. marum & gl. beneficium, in l. si plures, 10. §. pen. de vulgari.

Ambasciator potest cogi recipere ambasciarum, glo. i. in l. si quis decurio, C. de curionibus, lib. 12.

Ambasciator non creditur fidei literis publicis suae ambasciarum, nisi sit vir nobilitatis, & notus, l. 2. in addit. marg. C. de collat. fund. sic. lib. 1.

Reliqua verbo, Legatus, per tot. Apostolicarum.

AMBASCIATAM illicite imponens, vel faciens imponi punitur, gl. si, in l. i. C. de executio, lib. 12.

AMBIGUA petitio, vel exceptio, aut oratio interpretatur secundum intentionem, proferentis, §. si intentiones, 66. de iudiciis.

Ambigua oratio in contradiis in fauorem proferentis non interpretatur, bene in iudiciis, gl. i. ibid.

Ambigua orationem, vel intentionem, quam actor, vel reus protulit, cogit test declarare pendente iudicio, ibid.

Ambiguum pactum pro emptore interpretatur, quando venditor appositum, gl. i. pen. de contrahen. emptio, & l. in contrahenda, 172. de reg. iur.

in Ambiguis iudex eligit, gl. i. duas, & ibi gl. eligit, de excusat. tutor.

in Ambiguis dirimendum est forte, quando est ambiguum in iure, d. gl. eligit, ibi addit. marg.

in Ambiguis quandoque committitur privato dirimendum, d. gl. eligit.

Ambiguum verbum in vna parte testamenti positum declaratur per aliud, quod idem testator dixit in eodem testamento, l. qui filius, 17. de legat. 1.

in Ambiguo sermone status voluntati defuncti, vt filielet Stichum, cum habet duos Stichos, debetur illi Stichus, quem debere voluit, l. 3. & ibi glossa, rebus dubis.

in Ambiguis rebus humaniorum sententiam sequi oportet, l. si ita fugerit, §. cod. & l. cum inter veteres, 16. C. de fideicommissis.

Ambigua oratio in actionibus exceptionibus & contradiis & in vltimis voluntatibus debet interpretari, vt res de qua agitur, magis valeat, quam perit, nisi lex statuat contrarium propter pietatem, vel recurentiam, vel aliam causam, l. quorities, 13. & ibi gl. i. de reb. dubiis.

in Ambiguis sequendum est, quod minimum est, nisi lex aliud statuat, gl. non l. si is, qui ducenta, cod.

Ambigua oratio debet interpretari, vt valeat stipulatio, l. quorities in stipulationibus, 80. de verb. oblig.

Ambigua oratio vel potest esse propter aequiuocationem, vel propter amphibologiam, vel compositionem, vel diuisionem, vel generalitatem, vel confusionem, vel alternationem, gl. i. ibid.

Ambigua oratio propter aequiuocationem fit in dictione, vt cum vna dictio aequaliter significat plura, in hac dictione canis, quae significat marinam, latibilem, & caelestem signum, ibid.

Ambigua oratio propter amphibologiam fit in oratione, vt in hac oratione, Liber Aristoteles, alio modo potest intelligi, quod sit proprietarius ipsius, item cum dicitur, litus aratur, nam proprie significat terram scindi, transumptiue operam perdi, ibid.

Ambigua oratio propter compositionem, & diuisionem, dicitur vt in hac oratione, Duo, & tria composita faciunt quinque, sed separata ac diuisa non, nam duo non faciunt quinque, neque tria faciunt quinque ibid.

in **Ambiguis orationibus** maxime sententia expectanda est eius, qui eam protulit, quod non procedit in contractibus, quia tunc contra proferentem interpretatur, l. in ambiguis, 96. & ibi gl. i. de regulis iuris.

Ambiguum si quid in legibus inueniatur, recurrendum est ad Imperiale culmen, cui fides leges condere, & interpretari conceditur. l. 2. §. quod autem, C. de veteri iure.

Ambigui, aut male quando in testamento aliquid scriptum est, debet interpretari benignè, & secundum id, de quo credibile est testatorem cogitasse. l. cum in testamento, de reb. dubiis.

Reliqua verbo, Dubia, Incertum, Legatum, 89. Obcurum, Oratio, Passio, Patium, 6. Sermo, Verbum, 1. 7. 8. 11. 12. Comento.

AMBIGUITAS verborum vbi est, valde id, quod acti est. l. vbi est de reb. dubiis. Ambiguitas in stipulationibus, contra stipulatorem est interpretanda, l. cum queritur, e.

Ambiguitas quando versatur circa ademptionem vnius ex rebus duabus legatis, tunc praesari debet, quae minima est, sed quando ambiguitas versatur, circa ademptionem vnius ex duabus personis legatis, tunc vtrumque legatum videtur ademptum, gl. exiguam in l. si sit scriptum, 14. de legat. 1.

Ambiguitas, & obcuritas diuersa sunt, vt obcuritas versatur super dictione aliqua ex eo, quod multiplex interpretari potest, & ita ex generalitate fit, fit etiam ex alternatione obcuritas, sed ambiguitas est circa orationem, gl. 2. in l. veteribus de pacis.

Ambiguitas, & obcuritas plerumque idem significat, & vnum pro altero sumitur, in vno verbo quando reperitur ambiguitas, ibid.

Ambiguitas dicitur in oratione, vt, Aio te Aecidem Romanos vincere posse, ib.

Ambiguitatis ratione neutrum valet quandoque, gl. si ibid.

Reliqua verbo, Amphibologia.

AMBITIO nulla potest committi cum principe, gl. dolus, in l. probatorias, C. de iudicis officiis, lib. 12.

Ambitio virtutis innoxia damnari non debet, §. si in procem. Infitutio.

AMBITVS est honoris affectu crimem, §. pe. in additione mar. Inst. de publicis iudiciis.

Ambitus differt ab ambitione, quod ambitus fit in acta, ambitio vero in animo, ib.

Ambitum iura ciuilia dicunt, quae canonice simoniam vocant, ibi & l. 1. & ibi add. mar. ad leg. iul. de ambitu.

Reliqua verbo, Simonia, Honor, Lex, 23.

AMBULATORIA est legis potestas, sicut defuncti, l. erit. 10. & ibi gl. 1. de interdum.

Ambulatoria est obligatio alternatiua, ibid.

AMICITIA non repellit testem, gl. si, in additione marg. in l. sciendum, 21. de iuris.

Amiticitia, aut familiaritatis causa ingrediens fundum non dicitur possidere fundum, licet corpore in fundo sit, cum eo animo, vt fundum possideret, non fuerit ingressus, l. qui iur. 41. de adq. possessione.

Amiticitia est idem velle in licitis, & honestis, vnde non est amiticitia inter latrones, & fraudatores, sed inter istos est fraus, & dolus, gl. si in l. late culpa, 223. §. si de reb. sig.

Amiticitia charitatis causa si aliquid impenditur, non potest illi repeti, sed si amiticitia simplicis causa aliquid expenditur, non potest repeti, gl. amiticitia, in l. si pupilli, §. si de, de nego. gest.

AMICVS dicitur quasi animi custos, d. gl. si.

Amitici appellantur, non qui leui notitia, id est, vna salutatione, vel colloquio sunt contenti, sed quibus fuerunt iura familiaritatis honestis rationibus quaerita, vt quia socius in scholis, d. late culpa, 223. §. si de verb. fig.

Amiticorum praesentia inducit praesumptionem, quod non interuenit metus in contractu, l. tranfactionem, §. C. de tranfactio.

Amiticum vel gratiorum praetorem habere magnam esset, l. Paulus, 8. in additione marg. de legato.

Amitico nuntium, aut plus aequo non est fidendum, vbi agitur de magno commodo, l. quidam, cum filium, 46. in additione marg. de hered. inst.

Amiticus non est fidelior patre, ibid.

AMICA, vnde verbo, Bellex.

AMITAE praefertuntur filiis fratris mortui in successione alterius fratris, hodie tamen non praefertuntur, gl. 2. in l. C. de legiti. heredibus.

Amitae non potest succedere quis, si filij sui ei successerint, l. amitae, C. de communia de successio.

Amita, & matertera sunt loco parentum, & ideo cum ea non potest quis matrimonium contrahere, §. duorum, & ibi gl. matertera, Inst. de nuptiis.

Amita dicitur patris soror, quae patradelphi appellatur. §. tertio gradu, Inst. de gradibus cognatio.

Reliqua verbo, Patruus, Successio.

AMITINI proprie dicuntur, qui ex fratre, & sorore progenerantur. §. quarto gradu, cod.

in **Amituorum** successione portiones sunt eorum fratres consanguinei tantum, vel verum, quum eorum amittini, & si tribus & non extantibus vocatur amittini, l. amitae, C. de communia de successio.

AMITUS non potest quod non est, gl. non amitti, in l. i. quibus mod. v. usufructus.

Amitare verbum semel posuit, quod quoque accipitur diuersimode, gloss. 2. in l. 1. C. de pena iudicis.

Amitare non videtur quis illud, quod non habuit, gl. in l. mulier, 73. de cond. & de non it.

Amitare non videtur ille, qui aduersus nullum habet actionem eius persequenda, l. 1. C. de i. §. si de verb. fig.

Amitare rem non videtur ille, cuius propria non fuit, l. non videtur, 88. de reg.

Amittere quandoque quis improprie dicitur id, quod non quaeuit, gl. 1. ibidem. Amittit verbum, cum sit futuri temporis, intelligitur per intentionem, sed si sit temporis praesentis, vel preteriti, velus amittit, vel amittit, intelligitur ipso iure, gl. si, ver. super quarto, in l. si quis, 7. C. vnde vi.

AMISSA iura non restituantur quandoque, licet res in pristinum statum redierit, gl. 1. in c. 1. quid iuris, si post alienationem.

AMISSIO instrumenti creditori non nocet, si alias debitum probet, gl. si in l. 1. C. de fideiusor.

per **Amissionem** rei depositae sine dolo liberatur depositarius, nec tenetur cauere de restituendo rem, si ad eum peruenerit, regulariter tamen tenetur cauere huiusmodi cautione, vt in actione in rem, & in actione ad exhibendum, & in conditione ob causam, & in iudiciis bonae fidei, l. si sine, & ibi gl. 1. & add. marg. de positi.

Reliqua verbo, Cuius, 8. Dominium, 20. Instrumentum, 16. Perdere, Possidere, 8. Possessio, 31. Ofque 25. Priuilegium, 10. Seruitus, 21. Ofque 24.

AMOVERE dicitur heres suus, si ante abstentionem aliquid celat, & interuertit aut consumit, siue per se, siue per alium, l. si seruum, 78. §. prator, & ibi gloss. curauit, de adqui. hered.

Amouere non dicitur heres suus ante abstentionem, si calido animo nec maligno rem reponit, nec is, qui in reuocauit, dum putet esse hereditariam, ibid.

Amouisse non videtur heres suus non animo amouendi, nec vt hereditati damnum daret, rem de hereditate abstrahit, putans non hereditariam, ibid.

Amouere dicitur heres suus ante abstentionem, si tantum plures res, sed etiam vnam particulam rei amouet, siue sint illae de hereditate, & siue eas cum hereditate pertineant, id est, ad eius periculum, vt commodatae vel pignorate, d. §. prator, at.

Reliqua verbo, Abi, 22. Ofque 31. Mulier, 73. 74. 75. Rapere, Vxor, 10. Filia, 2.

AMOR tribuit speros, gl. 4. in l. 1. C. de S. C. Claudian.

Amor fignit spualas, & illud, habet sua rela Cupido, ibid.

Amoris seruire nihil est vehementius, ibid. & gl. propter, in §. si autem aliquis, in auth. quomodo oportet, Episcopos, col. 1. gl. eras, in §. si iustitia de success. sublat.

Amoris seruire etiam sapientissimi insaniuntur, §. illud quoque, in additione marg. in auth. quibus mod. naturales, effici legi.

Amor plus descendit quam ascendit, gl. pe. in l. cum te pietatis, l. 8. C. de inofficio testa.

Amor appellatur furor vehemens, vt sicut furiosus se non sentit, sic & amorosus non sentit, & est similis ebrio, gl. vehementius, in §. illud quoque, in auth. quibus mod. naturales est, legi.

Amoris furor nihil est vehementius, quod retinere philosophiae perfecti momenti est, & refractantis insipientem atque inhaerentem concupiscentiam, d. §. illud quoque.

Amor calefacit, gl. seruire, in princ. Instit. si quadrupes pauperiem.

AMPHIBOLOGIA est sermone ambiguitas, quae fit potissimum per accensatum, qui varium intellectum causa, gl. 1. in additione marg. in l. in diem de nouatio.

AMPHORA est vas vinarium, quod ad alios quoque usus commutari potest, coptinens non angusta & sex heminas, l. si, §. si in additione marg. ad leg. Rhod. de iactu.

AMPLVS dictio, quando facit comparationem actus ad actum, non inducit repetitionem, sed si rei ad rem, tunc inducit repetitionem, si reperitur, quod repetatur, l. si seruis legatus, §. si ita scriptum, de legata.

Amplius verbum quandoque etiam totum capit, l. 1. §. haec verba, & ibi gl. ratio, si cui plus quam per legem Falcid.

Amplius est verbum exclusiuum, & augmentarium, d. §. haec verba in addit. marg.

Amplius verbum cum quoque pertinet, cui nihil debetur, l. verbum, 82. de verb. sig.

Reliqua verbo, Legatus, 12. Maritus, 53.

ANCILLA praegnans si fuerit surrepta, quamvis apud bone fidei emptorem reperit, id, quod natum erit, tanquam furtiuum non vfucapitur, l. pe. de statu hom.

Ancillam si quis donauerit alicui, vt manumitteret intra annum, si post annum non manumissa peperit, partus liber est, l. Herennius, eo. tit.

Ancillam emens hoc pacto, ne prostituere, & si prostituere, esset libera, si postea prostituere, ancilla remanet libera, & ius patronatus pertinet ad venditorem, & non ad emptorem, l. sed si, §. prostituta, de in ius vocando.

Ancillam si quis vendidit hoc pacto, ne venditor prostituere, & si prostituere, esset libera, & venditor post venditionem, sed ante traditionem, vel postquam eam redemit, vel alia causa ad eum rediit, prostituere, ipsa remanet libera, & ius patronatus neque venditoris, neque alius habet, d. §. prostituta, & ibi gl. 3.

Ancilla, quae in seruitute quiescit sui corporis fecit, facta libera non est infamis, l. pe. de his, qui notantur infam.

Ancilla si negotietur de merce peculiari, datur tributaria contra dominum scientem, l. procuratoris, §. 1. de tributaria.

Ancillae non venduntur, vt pariant, vnde & si non pariant, & sint steriles, valet venditio, gl. 1. in l. si steriles, 22. de actio. empti.

Ancillarum dotalium partus spectat ad virum, si ad eum spectat periculum, vt quia estimatas in dotem accepit, l. pe. §. mancipia, soluto matrim.

Ancilla legata, legatur & partus eius, gl. partus, in additione mar. ibi.

Ancillam vocat lex eam, quae passa est moram in praestanda sibi libertate, & ex ea natus dicitur ingenuus, competere enim libertas ei, quae moram passa est, cum iudicatum est, libertatem debere, gl. si in l. si quis seruus, 84. de legat. 2. & l. 3. C. de fidei commissi. libert.

Ancillae ornatrix dicuntur, quae ornant dominas, cosmets, vel quae, ornant pan-

nos, quos debet frizare, gl. orationibus in l. legatis, 63. §. ornatrix, de leg. 3.

Ancillis legatis, non debentur mascululi, l. seruus legatis, 81. de legat. 3.

Ancilla cum suis natis legata, etiam mortua ea, vel alienata, vel manumissa nati ad legatarium pertinent, quia duo legata sunt separata, l. 3. de peculo legato.

Ancillam si quis vendiderit hoc pacto, ne prostituere, & si fuisset prostituta, quod esset libera, si postea emptor sine vlla conditione vendiderit, alij, ex lege venditionis ancilla erit libera, etiam si prostituta non sit, & prioris venditoris libertas exiit, l. Diuus, 2. de iure patronatus.

ex Ancilla natus eius, cuiusvis ea fuerat cum pareret. l. Thais. 41. §. Lucia, de fideicommissi. lib. 2.

Ancillam emens hac lege ne prostituatur, si prostituatur, ea erit libera ex constitutione diui Adriani, neque erit libera emptoris, l. si quis obligatum, 6. & ibi gl. si fine manumissione ad libertatem perit.

Ancilla pignans legata vincta, aut aliquo modo alienata si peperit, partus eius est, cuius est ancilla tempore, quo peperit, non eius, cuius fuit tempore quo conceperet, l. si de adq. rerum domino.

Ancillam si quis precario concesserit, videtur etiam concessum id, quod ex ea natum fuerit. l. quamuis, 10. de precario.

Ancillam pregnantem sistere promittens videtur in eadem causa sistere, licet sistatur sine partu. Inter stipulantem, 82. §. si de verb. oblig.

Ancillam aliam non meretricem celans, vel quid aliud furandi animo faciens, si ita praverit, tenetur iniuriis, & etiam furti, l. si stuprum, 2. §. de iniuriis.

Ancilla si qua in coeperit, & peperit apud bonæ fidei possessorem, vel etiam necedem si ignorantem, eius partus non est pars ancillæ furtivæ, & sic potest viciari, sicut si ancilla pignans surrepta fuerit, vel apud furem concepta sit, gl. 1. in partu, 26. de vrb. sig.

Ancilla, cui libertas relicta est, si peperit interim quod heres vicissitum necem a tua. b. i. & ante aditam hereditatem, partus ex tali ancilla est liberi. l. pe. C. de his quibus vt indign.

Ancilla, cui libertas relicta est sub conditione, si pendente conditione peperit filium, ille erit servus. l. 3. C. de fideicommissi. lib. 2.

Ancilla sub conditione libera si ante conditionem parit, filij eius servi erunt, lib. 2.

Ancilla, cui libertas testamento relicta est, si dolo malo herede recardante adire, ante aditam hereditatem peperit, filij eius servi nascuntur, traduntur tamen matri ad manumittendum, & idem est, quando peperit, dum heres deliberabat de aduenda hereditate gl. 1. ibid.

Ancilla, cui libertas testamento relicta est, si ante aditam hereditatem ab herede ignorante se inuicem peperit, filij eius nascuntur servi, ple tamen heres debet eos manumittere. ibid.

Ancilla, cui libertas testamento relicta est, si ad ea hereditate manumissione relicta in idio heredis peperit, filij eius nascuntur liberi, sed si manumissio non fuit recardata studio heredis, filij eius nascuntur servi, & traduntur matri ad manumittendum, & si mater non accepit, vel acceptos non manumittit, compellitur vel heres manumittere. ibid.

Ancilla, cui libertas testamento relicta est, si post mortem testatoris peperit, filij eius servi nascuntur, & remanebant heredis. ibid.

Ancilla si ab herede manumittenda eius voluntate moritur, vt libera liberum partu. l. 4. C. de fideicommissi. lib. 2.

Ancilla, cui libertas fideicommissaria relicta est, si sit in mora petendi libertatem, & interim peperit, liberi imputet, quia servus nascitur, traditur tamen matri ad manumittendum. d. l. 4. & ibi gl. pe.

Ancilla vendita sub pacto ne prostituatur, prostituta libera efficitur, & idem si vendens reservauit sibi manus iniectionem, & ipse postea cum prostituatur, nec aliquod sui patronatus reservatur, si tamen l. i. §. si modo modo C. de Latina libertate.

Ancilla vendita sub pacto ne prostituatur, si postea emptor tentauerit eam prostituendam, ipsa libera efficitur, nullo iure patronatus ei reservato, d. §. si similis, & ibi gl. 2.

Ancillum si dominus collocaverit in matrimonium libero homini, & dotem pro eo constituerit, libera efficitur. d. l. 1. §. sed & si quis.

Ancillum si quis recipiat in matrimonium, vt liberam, domino sciente, & patiente libera efficitur, & tenet matrimonium, auth. ad hoc, C. de Lat. lib. 2. roll.

Ancillum si quis credens liberam recipiat in matrimonium, non interueniente voluntate vel tacuitate domini, si postea declaretur eam ancillam esse, matrimonium non tenet. ibid.

Ancillum propriam si quis existens sine vxore in concubinam habeat, & de eius vel oboli libertate nihil disposuit, ad libertatem post eius mortem perducitur. l. si C. de communia de manum.

Ancillam propriam in concubinam si quis existens sine vxore habeat, & ex ea filios, vel filios, poterit ipse dominus ancillam, & eius liberos aliis legare vt seruos, vel quod remaneat heredem in seruitute relinquendo. ibid.

Ancillam propriam si quis habens vxorem habuit in concubina, & ex ea filios, vel filios, poterit ipse dominus ancillam, & eius liberos aliis legare vt seruos, vel quod remaneat heredem in seruitute relinquendo. ibid.

Ancillam emens vt eam reneat in concubinato, non propterea eam manumittit. l. de ancilla, C. de liberali causa.

Ancillam alienam scienter si quis redemerit perpetuo, auditur dominus pretium offendo, si ignorans & credens esse vendentis, auditur dominus intra triennium, non ultra, gl. si in l. si autem liberis, C. de postliminio reuer.

Reliqui: verbo, Conceptus, Partus, & si quis 9. Prostituta, Rapina, Sterilis, Yndolera, 7. Venditor, 15. 16. Vendita, 5. 6. Seruus, per tot. 4. Legatum, aut. 110. & si quis 113.

ANGARIÆ inter munera personalia numerantur, nec proprie coherant rei. gl. angariarum, in l. his oneribus de vacatione mun. & gl. in l. 1. C. de sumptibus iniuncti mun. lib. 1. & gl. in l. 1. C. de sumptibus regalia.

Angarie sunt opera personarum, per angariam sunt opera personarum, & rerum impendia, gl. 1. & 2. in l. neminem, C. de sacrosanctis, & gl. angarias, in §. illud, in auth. de mandat. princip. & gl. 2. in l. 2. C. de quib. muneribus vel p. aut. lib. 10.

Angarie & superangarie dicuntur munera, que incolæ capessere teneantur in auerchendis reuendisque instrumentis, ab eo dictæ, quod vt cogente necessitate subeantur, dicuntur etiam angarie omnia munia non villa, quæ ad militibus obsequiuntur, vt sunt vigiliæ, itationes, in vsumque gestationes. gl. 3. in additione mar. in l. 2. C. de quibus muneribus vel prest. lib. xi.

ANGULARIS locus dicitur, si habens multos angulos. gl. 1. in l. Rutilia, 69. de contrahend. emptione.

ANIMA p. efenda 2. quibuslibet. eb. gl. 2. in l. de passis & gl. si enim in §. si quis de piad. l. in l. si autem, vt cum de app. d. de cogn. col. 8. & gl. excepte, in §. si autem, in l. de rei vindicatione.

pro Anima relicta, dicitur relicta ad pias causas. gl. 1. in l. si quis Titio, 17. de legat. 2.

ANIMA non in hominis, sed in potestate Dei constituitur, gl. animæ in §. publica 2. de iust. de publi. iudiciis.

ANIMA quandoque sumitur pro vita, est enim anima, quæ viuimus, æternus, quæ sapiamus. d. gl. animæ in additione.

ANIMAL si sua feritate mihi damnum dederit, tenetur mihi dominus pro noxa actione legis Aquiliæ, vel de pauperie, sicut si ab alio concitatus, alius non facit, vel naturaliter damnum dederit, quo casu non tenetur dominus, gl. dederit, in l. 1. & eleganter, §. si quadrupes de dolo.

Animal tuum dolo alterius si mihi damnum dederit, si tu non sis soluendo, datur actio de dolo contra eum, sed si sis soluendo, datur mihi actio legis Aquiliæ, vel de pauperie, licet non solutio, sed deditio pro noxa subsecutur. d. §. si quadrupes.

Animal meum si dolo tuo damnum dederit alicui, ego illud pro noxa dederim, mihi competit actio de dolo contra dolosum, cuius occasione damnum datum est, gl. debere. ibid.

Animal alicuius cuiusque licet cessare, vel dimittere, vt sibi proficiat, non tamen vt alteri damnum de. ibid.

Animal alicuius dolo alterius si damnum dederit, & dominus dedit illud pro noxa, præstatio noxæ non tollit id, quod excedit, sed facit vt non nascatur actio de dolo, gl. nec in l. ibid.

Animal alicuius, vel seruum alienum compeditum, vt fugeret, si quis soluerit, non misericordia ductus, soluens tenetur dominum animalis vel serui actione furti, sed in misericordia ductus soluitur, tenetur actione in factum, d. l. 1. & eleganter, §. item Labeo.

Animalia omni iure naturali reguntur, quod regimen est in eo, quod quis volat, quod piletur, natæ, & sic de aliis, gl. omni in l. 1. §. ius naturale, Inst. de iur. nat.

Animalia dicuntur per momenta, gl. animalibus in l. 1. de rei vindicatione, & gl. animalia, in l. 1. C. de imponendi, lucrat. de script. lib. 2.

Animal, si aliud animal concitatus, ita vt damnum daret, nomine eius animalis, quod concitatus, agitur directa vel vtili de pauperie, & ab homine concitatus dedit damnum, datur vtili, vel directa legis Aquiliæ. l. 1. §. siue autem, & ibi gl. si quadrupes, pauperiem.

Animal, quod damnum dedit, si post litem contestatam in actione de pauperie ab aliquo fit occidit, datur dominum legis Aquiliæ actio, & in tantum cõdemnatur, Ag. l. conuenus, in quantum tenetur dominus ei, quo conuenitur actione de pauperie. d. l. 1. §. si & ibi gl. ratio & l. liber homo. 37. §. liber homo. ad legem Aquil.

Animal, quod damnum dedit, si post litem contestatam in actione de pauperie ab aliquo fit occidit, datur dominum legis Aquiliæ actio, & in tantum cõdemnatur, Ag. l. conuenus, in quantum tenetur dominus ei, quo conuenitur actione de pauperie. d. l. 1. §. si & ibi gl. ratio & l. liber homo. 37. §. liber homo. ad legem Aquil.

Animal, quod damnum dedit, si post litem contestatam in actione de pauperie ab aliquo fit occidit, datur dominum legis Aquiliæ actio, & in tantum cõdemnatur, Ag. l. conuenus, in quantum tenetur dominus ei, quo conuenitur actione de pauperie. d. l. 1. §. si & ibi gl. ratio & l. liber homo. 37. §. liber homo. ad legem Aquil.

Animalia in rebus, capta non dicuntur capta, cum incertum sit an capiantur, & ideo si ab aliquo rebus fuerint incise, incidens non tenetur ad illorum acquisitionem, cum ponens rebus adhuc dominus non sit factus. l. quemadmodum, 2. §. si nauis, ad legem Aquil.

Animal alienum si quis in agro suo deprehenderit, debet illud sic expellere, quomodo si suum deprehendisset, quia si aliquod damnum in agro suo passus fuerit, habet proprias actiones, de pastu pecoris. l. quamuis, 39. & ibi gl. si cod.

Animal alienum deprehendens in agro suo, non includit iure, si animo celandi includit. ibid.

Animal alienum deprehendens in agro suo debet abigere sine damno, vel admonere dominum, vt suum recipiat, cum habeat propriam actionem de pastu pecoris. ibid.

Animal conductum onerans pondere grauiori tenetur ex locato, vel lege Aquiliæ, qui insulam, §. qui mulas locati.

Animalia, quæ nocere possunt, veluti, vrsum, leonem, pantheram, lupum, aprum, verrem, vel canem, vel aliud animal, siue solutum, siue alligatum, aut quod vinculis contineri non potest, quominus damnum inferat, non licet alicui habere in via, quæ vulgo iter sit, quod si habeat, & homo liber ex ea re perierit condemnatur in ducentis solidis, sed si nocitum sit homini libero, quanti equum, & bonum iudici videbitur, sed si in aliis in duplum damni dati condemnatur, & nihilominus potest agi actione de pauperie, l. si enim, 40. cum duabus seqq. de ædilitio edicto.

Animalia, quæ noxam committerent, non solent nos onerare ultra quam, vt pro noxa ea dedamus, prætor ait, 7. §. hoc edictum, de damno infecto.

Animalia quando dantur pro noxa, quam commiserunt, noxa non est in obligatione, sed in solutione, gl. dedamus. ibid.

Animalia omnia, quæ terra, mari, cæloque capiuntur, idest, fera, bestia, volucres, pisces, capiuntur sunt, & etiam quæ ex his apud eos edita sunt. l. 1. §. si. l. 3. de adq. rerum dominio, & l. 1. de adq. possessione.

Animalia, quæ in nullius dominio sunt, ratione naturæ occupantur sunt, nec interest an capiantur ab eis in suis fundis, an in alienis. l. 3. eod.

Animalia, quæ in nullius dominio sunt, etiam si quis vulnerauerit, non sunt vulneratis, donec capiantur, gl. cepimus, in d. l. 3. & l. naturalium, §. eod.

Animalia, quæ in nullius dominio sunt, intelliguntur capiuntur, donec eius custodia cõueniat, sed cum euaserint custodiam eius, & in naturaliter liberatem se receperint, desinunt esse illius, & sunt rursus occupandi, nisi facta sint manifesta & reueri solita. d. l. 3. §. si cum lege seq. de acq. p. dom.

Animalia capta intelliguntur naturaliter liberatem recipere, cum oculos a gentis efferunt in aere libero, vel ita sunt in eius conspectu, vt difficilis sit eorum persequitio, & illa potest capientium fuisse, sicut si persequitio illorum animalium esset facilis. l. naturalium, §. & ibi gl. 1. & 3. eod.

Animalia, quæ habent confusum eundem, & redeunt, conueniunt nostri, vt legem, quæ, donec reuertentur animi habeant, quod si deficiat, habet te animam reuertendi, desinunt esse nostra, & sunt capientium. l. naturalium, §. in l. 3. ante.

Animalia intelliguntur desinere habere animi reuertendi, cum, cum reuertendi conuetudinem deseruerint. ibi & in §. pauperum. Inst. de acq. p. dom.

Animalibus dominio nostro subiectis nata, & edi ta nostra sunt. Item que. d. §. & item lapul. Inst. de rerum diuisione.

Animal, quod incidit in laqueum meum, non est meum, nisi naturaliter apprehendatur, & si quis post apprehensum a me in naturalem suam libertatem dimiserit, eoque facto meum esse definit, teneat mihi in factu subsidiaria Aquil. Inst. in laqueum, §. de adquirendo dominio.

Animalia fera statim cum possessione queruntur, sed alie res non queruntur statim, quia possessione gl. in his, in l. r. de adq. possessione.

Animali similitudo oberrat, protinus definit a nobis possidere ciuilem, & naturaliter, licet a nullo possideatur, secus si non oberrat, §. l. 3. Nerua, & ibi gl. oberrat, eod.

Animalia, que per iniuriam inclusa per aliquem fame necata sunt, includens retineat ad duplum actione vtili legis Aquilae, & in factum. l. pe. C. de lege Aquil. & ibi gl. 2.

Animalia manuta habita per derelicto ciuilibet licet occidere, gl. 1. in l. vnica. C. de venatione ferarum, lib. 11.

Animalia paruita sunt si quis extra territorium extraxerit, vt illic parent, & ita fraudare dominos, vel clericos in decimis, aut gabelis animalium naturam, nihilominus reuertit ad illas dectis dominis, vel clericis, cum in fraudum factum esse negari non potest, gl. in l. ioboi, in adlatione mar. in l. cura facti, C. de appellatione & centenis, l. 11.

Animalia immittens in pacem principis perdit illa, & procurator filii confessionis hocga iussim perit, l. r. de fundis & silibus, l. 1. in l. 1.

Animalibus ad euectionem in curias publicas deputatis nullus contractus locationis etiam ad vecturam vel emptiōis tenet, contra faciem seuerissime debet puniri, §. de curis publicis, lib. 12.

Animalium curia publico deputatorum pabula, vel prabendae ne cariori pretio vendantur, curia debet pabulis pabulo, item etiam prouincias, que tunc uenit viliore pretio vendere, l. animalia, C. eo.

Animalia indebita ad cursum publicum non debent gregari prouinciales & curiales, quia satis est, gl. in confectis in pabulis & pecuniam equorum deputatum curia publico, conuenerim, C. eo.

Animalibus ad vendendum & arripendum iter data licentia debet continere biduum, ad moram vero trahendum quaque dies, & nulli debet dari pro se & necessariis sibi personis, nisi illis tantum, qui animalia publico vsum deputata persequuntur, l. 5. C. de tractator, l. 2.

Animalia irrationalia ex instinctu naturae dicuntur habere peritiam iuris naturalis, & eo vicin prin. & ibi gl. iust. de iure naturali.

Animalium tria sunt genera, quodam sunt mansueta, vt gallinae, & illae vbiuncque fuerint, intelliguntur esse domini, quodam sunt proflus ferae, & illa occupanti conceduntur, quodam sunt, quae ex consuetudine abire, & redire solent, & illa eo vique intelliguntur sua, donec habent animum reuertendi, §. pau-num, de iure diu.

Animal cum intellectu caret, non potest iniuriam facere, in principio Inst. si quadrupes pauper, fecisse dicitur.

Animal si laediatur, aut feruore aut feritate, contra naturam sui generis, damnum dederit, vt si equus calcitrosus calcem percussit, aut bos co. nu. petere solitus coram petierit, datur aliquid noxalis contra dominum, qui liberata dano animal pro noxa, in pr. Inst. eo.

Animal si sua feritate secundum sui generis naturam damnum dederit, vt si vtus laesiatur a domino, & sic nocuerit, non potest ad dominum conueniri quondam dominus, quia desit esse dominus, vbi fera eausit, ibid.

Animalia mansueta dicuntur, quae gregatim pascuntur, gl. contra naturam, ibid.

Animal non mansuetum, veluti canem, lupum, vulpem, caprum, leonem, prohibetur, quod aditio edicto ibi habere, quo vulgo iter fit, & in adu. ius edictum factum fuerit, nocuum libero homini dicitur, dominus talis animalis condemnatur arbitrio iudicis, sed in alius res aut nocuum in re, coadmodum in duplum damni danti actione aditit, & vna noxa de paupere, §. si. Inst. si quadrupes paup.

Reliqua verba, Affes, Bestiae, Ferae, Passeres, Passio, Passium, Pecus, Vaccas, Athes, l. 3. de Lex, l. 3. de Bestiis, C. de Damno, l. 1.

Animus & precoratus aliquid qualis fuerit, apparet ex euentu, si concubina, §. 1. & ibi add. marg. de. eram amotum, l. 1. de iure.

Animus fuit iustitiam quoad veritatem an gerens aliquid sit heres, sed quantum ad probationem, oportet quod sit factum, vt animus probetur, gl. quam animi, in l. pro herede, §. de adqui. hered.

Animus quo constituitur, dicitur esse facti, quia voluntas est etiam factum, ibi. & l. 1. de adpiscimur, de adq. poss.

Animus quandoque etiam in delictis attenditur. l. si ferum, §. 1. si ait praetor, & ibi add. marg. de adq. heredi.

Animus delinquens quando est in aliquo, ille puniatur, si alium offendit, quam crediderit, secus quando non est animus delinquendi, gl. non videri, in additione marg. ibid.

Animus altum, & quo animo quis fecerit, probatur ex his, quae quis dixit antea, et iudicium aliquibus, parte praesentis, gl. animus, in l. Fulcinis, §. sed i. 1. qui ex quibus causis in possessionem eatur, & gl. causa, & ibi add. marg. in l. apud Celsum, de doli mali excepti.

Animus aliquid, quod latitauerit causa fraudulenti creditoris, probatur, vt quia dixerat, et quod cras daturus erat ei libellum, & ipse non venit, vel si fuit in iudicio, & illis contestata sit, vel si fideliorum dederat, & tunc missio, in eius bonis fit, & etiam venditio, ibid.

Reliqua verba, Affes, Bestiae, Ferae, Passeres, Passio, Passium, Pecus, Vaccas, Athes, l. 3. de Lex, l. 3. de Bestiis, C. de Damno, l. 1.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Animalia sunt genus & capitula species, & Animalia vel capitula est tributum, quod pro capite Magistratum, vel aliorum dabatur, gloss. in rub. C. de annu.

Annus intelligitur de 365 diebus, & non de bisextili anno. l. 4. §. Stichus, de statulibris.

Annus secundum computum diuiditur in quatuor partes, scilicet in hyemem, ver, æstatem, & autumnum, & quælibet pars habet tres menses. gl. refertur, in l. 1. §. ætas, ne quid in flumine publico, & gl. autumnali, in l. 1. §. ætatem, de aqua quotidiana.

3. Annus diuiditur in duo tempora in interdicto de aqua quotidiana, scilicet in hyemem, & æstatem, ita quod ætas incipit ab æquinoctio vernali desinente, & finitur æquinoctio autumnali incipiente, & ita ætas comprehendit illos sex menses, qui sunt ver & ætas, hyems verò reliquos sex menses, qui sunt autumnus & hyems, d. §. ætatem, & ibi gl. autumnali.

Annus, intra quem est agendum in interdicto quod vi, aut clam, non currit absenti causa reipub. sed ei reuerſo datur annus integer. l. semper, §. si quis reipub. quod vi, aut clam.

Annus aliquo si quis promiserit aut dare damnum a testatore vel a lege, habet potestatem dandi quolibet eius anni die, l. quod quis, §. 50. & ibi gl. 1. de actio. & oblig.

Annus diuiditur in 12. menses, gl. 1. in l. cum bisextus, §. 8. de verb. fig.

Annus secundum consuetudinem ciuium, & loquela, non ad momenta temporum, sed ad dies numeramus, l. anniculus, §. 134. de verb. fig.

Annus vilis quandoque currit absenti causa reipub. quandoque non currit, vt in vili anni interdicto quod vi, aut clam, gl. 1. in l. 1. C. de tempor. in integ. ref.

Annus continuus dicitur, in quo feriati, & non feriati dies currunt, potuit agere vel non potuit intendere iudex, vel non reus conueniri, vel non fit præfens, vel abfens, contra quem currit, ad quem quidem annum quandoque datur restitutio, gl. 1. finali. C. de temporibus in integ.

Anni vilis multa sunt genera, quidam est vilis quoad sui initium, sed ex quo incipit est continuus, d. gl. 1. in l. 1. C. de tempor. in integ.

4. Annus vilis est, qui currit absenti, eo quod ponitur procuratorem dimittere, sed restituitur, vt annus datus petenti bonorum possessionem, d. gl. 1.

Annus vilis est ille, qui currit præfenti, eo quod per procuratorem, vel per se non agit, sed si impediatur agere, non currit ei ibid.

Annus vilis quoad quid dicitur quadriennium, quod datur maioribus, & minoribus loco vilis anni, & est continuus, d. gl. 1.

Anni vilis requirit tria, quæ debent concurrere, sunt, Actoris copia agendi, reo defendendi, & iudici iudicandi, gl. 1. ibid.

Annus impletus & non corruptus incipit, vbi de emolumento legatus, & fideicommissi relicti tractatur, l. per, C. quando dies legat. cedat.

Annus vilis datur alicui ad deliberandum, quod currit a tempore scientiæ, & est continuus, ex quo incipit currere, gl. qui sciens, in l. cum in antiquiori, §. 19. C. de iure delib.

Annos computabant Romani ante natiuitatem Christi ab indictione, Hebræi a diluvio, Græci a Iudo Herculeo, qui si bat per singula quad. ænnia in monte Olympo, sed hodie omnes Christiani ab annis Domini Incarnationis & Imperatoris, gl. in rub. C. de indictionibus, lib. 10.

Anni Domini, dies mensis, & alia, que in instrumentis apponuntur, poni debet in principio instrumentorum, & si ponantur in fine non ob id videntur instrumenta, quia instrumentum non apponitur hæc, nisi vt constet de tempore contractus, gl. acta, in §. acta sunt, de pace Constantiæ.

Annus vilis, vt currat, necesse est quod actor habeat facultatem agendi nec impediatur per se, nec per reum, nec per iudicem, gl. annus, in §. rurius, de actio.

Annus in dispositione pratoria est vilis, in ciuili continuus, d. gl. annum, in additione inarg.

Annus vilis etiam hodie habet locum in aliis, præterquam in restitutionibus in quibus quadriennium continuus computatur, ibid.

Reliqua verbo, Bisextus, die, legatum, 213. et sic 17. 32. 33. 34. 127.

ANNI C V L T V S infans dicitur qui est in vltimo die anni, licet non compleuerit gl. anniculus, in l. cum sponsus, §. 4. §. fin. de Publiciana in rem act.

Anniculus dicitur moti, qui extremo anni die moritur. l. anniculus, §. 132. de verb. fig.

Anniculus non dicitur quis, statim vt natus est, sed 365. die incipiente non completo, l. anniculus, §. 134. eod.

ANNI L E S actiones, & quæ a prætoribus constituta sunt, perpetuantur per libellum supplicationem, impetrato rescripto, l. 2. C. quando libellus principi dat.

Reliqua verbo, Actio, 204.

ANN V A, bima, trima die legatis triginta, dena per singulos annos præfari debent licet non sit dictum æquis pensionibus nisi alia mens testatoris appareat, l. 3. de annuis legat.

Annua, bima, trima die legatis triginta, adiciendo in æquis pensionibus, inæquales pensiones debentur singulis annis, quas arbitrabitur bonus vir pro facultatibus defuncti, & dispositione patrimonij, nisi specialiter testator electionem dederit heredi, ibid.

Annua, bima, trima die legatis triginta adiciendo in æquis pensionibus, quas legatarius putauerit, non potest legatarius petere simul tota triginta in primo anno, neque heres potest differre totam præstationem vsque ad finem triennij, etiam si arbitrio eius dandas pensiones testator dixit, ibid.

Annua, bima, trima die solvere idem est, quod solvere æquales partes per singulos de tribus annis, d. l. 3. & ibi gl. in heredis de annuis legat. & gl. annua, in l. vnica, §. cum autem, C. de rei vxor. actione.

Annua præfatio fienda ex reducta certe rei finitur morte legatarij, l. Caius, §. 12. de annuis legat.

in Anno legato, quod deficit in fructu vnus anni, suppletur ex fructibus sequentium annorum, l. legatum ita, §. si eod.

Annua & mensura recipere idem est, quod recipere alimentum, l. alio herede, de aliment. vel cibariis legat.

Annue præstationes 30. annis potest præscribi, §. gl. temporalis, in l. plures, C. de fide iustitum.

Annuum legatum non amittitur nõ vtendo, gl. cuiusque anni, in l. cum notissimi, §. si. C. de præscript. §. 30. vel 40.

Anni debiti obligatio, in stipulationibus licet sit plurium annorum, tamen est

vnica stipulatio, & ideo per vnica præscriptionem tollitur, in legatis vero annis tot sunt obligationes, quot anni, tot actiones, & tot præscriptiones, vnde hodie est præscriptum tricenno anno, & precedentibus, non vero si quentibus §. ibid.

Reliqua verbo, Legatum, 13. et sic 17. 32. Præfatio, Promissio, 1. Sterilitas, Supplicatio, 211.

ANSA est manubrium, quod cum manibus tenetur, proprie tamen dicitur anapes ollæ, gl. anam, in l. in rem, §. si quis rei fuz, de rei vendic.

ANT APOCHA fit de solutis, puta confictor me tantum vlturum vel penfictoris nomine solui, & a debitor fit, daturque creditor, & dicitur ab ante, eo quod fit ante apocham, §. gl. 2. in l. plures, C. de fide iustitum.

Reliqua verbo, Apocha, Chirographum.

ANTECEDENTIA vel precedentia, cui mandatur, videntur etiam mandata sequentia, & est contrarij, l. ad rem, §. 6. & ibi gl. fi. & l. ad legatos, de procuratoribus. Antecedens volens vult etiam consequens, sine quo illud, quod queritur, nullum est momenti, l. si qui legatum, §. 2. de cond. & demonf.

Reliqua verbo, Consequens, Precedentia, Sequentia.

ANTI C H R E S I S est pignus, quod sub hoc nomine accipit creditor, vt ciuium & fructum pro vltis sibi computet, gl. 1. in l. fi. pecuniam, §. 33. de pignore actione, ibid.

Antichresis est scriptura, quam facit debitor, in qua continetur, eum debere tantum, & dat eam creditori, & debitor potest soluta pecunia eam recuperare, ibi.

Reliqua verbo, Chirographum, Apocha.

ANTI C H R I S T V S regnabit per tempus & tempora & dimidium temporis, id est, annum, & duos annos, & dimidium anni, & sic per tres annos cum dimidio, gl. 1. in l. vltima, §. 10. C. de vltis.

ANTI D O R A quandoque idem est quod remuneratio, l. sed & si lege, §. 5. §. confulit, in additione mar. de petitione hered.

Antidora quandoque idem est quod contraria donatio, ab anti, quod est contra, gl. planè, ibid.

Antidora quandoque idem est quod donis redditio, ab anti, id est, re, & doron, id est, donum, id est, retributio lxx remuneratio, d. gl. planè, in additione mar.

Reliqua verbo, Donum, §. 6. Denim.

ANTI D O T Y M, vel antidotum est modum medicamenti, & dicitur quasi contrario remedium atque medicamentum, gl. antidota, & ibi add. marg. in quod sapè, §. 5. §. 1. de contrahend. empt.

ANTI P H E R N A, id est, contra dotem, ab anti, quod est contra, & pherna, id est, dos, quasi contra dotem datio, vt & hæc donatio est, gl. antipherna, in l. cum multa, C. de donat. ante nup.

Reliqua verbo, Parapherna, Mulier, §. 1. Maritus, 211.

ANTI Q V I T A T I, & venustas statuit, nisi contra probetur, gl. fi. in l. in finalibus finium regund.

Antiquitatis, & venustatis fidelissimæ mos est retinendus, l. 1. testamento, C. de testam.

Antiquas quandoque recitari debet, vt nihil antiquitatis penitus ignoretur, gl. 2. in §. 1. Infr. per quas person. & in prin. Infr. de testam.

Antiquitati magna reuerentia debet adhiberi, l. 2. §. tanta, C. de veteri iur. enuel.

Reliqua verbo, Vetusitas, Senectus.

AN V L V S signatorius ornamentum appellatione non continetur, l. signatorius, §. 74. de verborum oblig.

Anulus olim liberi non poterant ferre, nisi impetrarent, gl. 1. in rub. C. de iur. auroreum anul.

Anulus sponsaliticum cum vxore potest permutare maritus, l. si donatæ, §. 36. §. 2. de donat. inter vir.

in Anulus licitum est mari & feminæ gemmas ponere, gl. muliebrium, in l. 1. C. nulli licere in frænâ equitibus libit.

Reliqua verbo, Aurum, Diadema, Signillum, Aurea, Ius, §. 5.

A P E S meæ adnas fit adulauerit, & eas exulseris, teneris mihi lege Aquilia, l. si ferus, §. 7. §. si cum apes, ad legem Aquil.

Apes alienas si quis fumo factio fugauerit, aut necauerit, tenetur actione in factum, quia magis mortis causam præstitisse videtur, quam occidisse, l. si qui fumo, §. 49. eod.

Apes in patrimonio nostro esse computantur. l. Pomponius, §. 8. §. idem, famul. et cile.

Apium pantra fera est, & syluatica, siue non manuata, licet habeant consuetudinem auolandi, & reuolandi, l. naturale, §. apium quoque, & §. pauonum, de adq. rerum dominio, & §. apium, Infr. de rer. diu.

Apes, quæ nullius sunt, in arbore alicuius confederint, antequam alicui ab eo concludantur, non intelliguntur illius, & ideo si aliquis incluserit eas, is do minus eorum fit, & fauos, quos ille fecerunt, potest quilibet possidere siue furto, ibid.

Apium vniuersitas, vel examen, quod ex alio alicuius euolauerit, eo vsque intelligitur illius, donec in eius conspectu est, nec est difficilis eius persequutio, alioquin fit occupantis, aliud tamen seruatur consuetudinem, d. §. apium, & ibi gl. difficilis, & §. apium, Infr. de rerum diuisione.

Apes, quæ ex alio noster adulauerit, & secundum consuetudinem redeunt, possidentur a nobis, aliis amittuntur possessionem, & proprietatem, l. 3. §. inter feras, & ibi gl. consuetudinem, de adq. possel.

Apes feræ fi in arbore fundi alieni fecerint alias apes, & aliquas eas furripia, vel fauam auferat, furripienti non tenetur furui domino fundi, l. si apes, §. 6. de furtis.

Apes occupanti conceduntur, & earum faui, potest tamen dominus fundi prohibere ingredientem, §. apium, Infr. de rerum diuif.

Reliqua verbo, Examen, Fauum.

A P I C E S iuris dicuntur, qui subtilitatem quandam respiciunt magis, quam facti veritatem, l. si fideiusor, §. 29. §. quædam, mandati.

ex Apicibus iuris, vel verborum non est curandum, sed tantum bona fides ac facti veritas inspicit debet, gl. de apicibus ibid.

Reliqua verbo, Subtilitas.

APPOCHA. a. Ringer de l'ur de recepto, antapocha de soluto, gl. apocha, in l. fi. §. Tur. in d. conf. ad hoc. unde dicitur. & glo. apocha, in l. Lucius, §. tunc, de adm. int. l. i. m.

APPOCHA. dicitur de falladebitori reo datur, qua debet receptio continetur, antapocha dicitur de falladebitore facta datur creditor, qua continetur pecunia solutio, ibi. Apocha fit, & ex ea solutio probetur, qua confitetur creditor sibi solutum, & datur debitori, & antapocha est contra, gl. in h. acceptilatio, de acceptil. & glo. in l. plures, C. de fide instrum.

APPOCHA significat chirographum, ac confessionem, quam debitor, qui fidem suam de recepto exsoluit, a creditore recipit, antapocha vero est, quam debitor creditor facit in annis praestationibus oppido necessariam propter praefinitionem, d. gl. in add. marg.

APPOCHAM. i. c. iens tenetur reddere antapocham, & Gepocham dans neglexit, vel non exsoluit de antapocha, ex eo quod non receperit antapocham, nullam d. i. iudicium generatur ei, l. plures, C. de fide instrum.

APPOCHA dicitur de scriptura facta in praedictum creditoris, antapocha dicitur de scriptura quam facit dominus in praedictum colonum, vel debitoris, gl. in l. i. m.

APPOCHA dicitur de scriptura, in qua continetur debitum solutum esse, gl. de successione, aut h. i. qui obligatos habere perhibet, in prin.

APPOCHAE. i. cur scripturae, qua ad certam rationem solvuntur sunt, gl. securitatis, in l. i. de apochis publicis, lib. ro.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

APPOCHAE. i. debitor soluto requiritur d. c. s. & confil. d. l. i.

Apparitores proconfulis, & legati non debent esse curiales, vel adfistit alicui corpori, & si aliquis eorum fuerit adfistit, debet restitui ei, l. i. C. de apparitoribus, lib. 12.

Apparitores proconfulis, & legatorum debent esse quadringenti, l. i. C. eo.

Apparitores comitis Orientis non debent esse amplius, quam sexcenti, l. i. C. de apparitoribus comitis Orientis, lib. 12.

Apparitor criminofus fugiens citari debet, ita quod si intra talem diem non venerit, contra eum profertur sententia condemnatoria, & tunc, ipso non comparente, condemnabitur, l. i. apparitor, C. de cohortalibus, lib. 12.

Apparitores quorumcumque iudicium non possunt scribi in numero aliquorum militum, aut contemplatione alicuius stipendij relaxari, priusquam principum rationem reddiderint, nec possunt petere, vt quieti donentur, l. ordinario, C. cod.

ad Apparitorum ministerium non debent deputari iniqui, sed illi, qui tantum sollicitudines debitas exequantur, l. per illyricum, C. cod.

Apparitores centum singulis iudicibus in Illyrico debent obsecundare, & non debent esse plures, ibid.

Apparitor cohortalis, aut cohortali obnoxius, si officio suo relicto ad aliam dignitatem aspiraverit, tam ipse, quam liberi eius tali dignitate, & malitia spoliati ad pristinum conditionem retrahuntur, nulli, nisi 30. annorum, praefcriptione obstante, l. i. cohortalis, C. eo.

Apparitores praefecti vrbis non debent sese inferre annuario officio, sed debent praefecti annorum cum suis apparitoribus fungi ministerio annuario, l. i. C. de apparitoribus praefecti anno, lib. 12.

Apparitor praefecti praetorio obtentu publica utilitatis, aut etiam exequutionis privati negotij non reuocatur ab obsequio ciuitatis vnde oriundus est, aut in qua laudem firmum constituit, pena imminente vocantis & ipsis acceptationibus, l. i. C. de diuersis officiis, lib. 12.

in Apparitorum numero militare non prohibetur illi, qui vel exiguum rei familiaris substantiam habent, l. qui vel exiguum, C. cod.

Apparitor, vel ob culpam, vel negligentiam per sententiam officio remotus, ad nullam militiam potest aspirare, etiam ex rescripto, sed si aspirauerit, grauius puniatur, l. quiunque, C. cod.

Apparitores dimissi a potestatibus ciuitatum exequutori si in exequendo quid illicitum admittant, tenentur ipsi potestates de tali admisso, nisi delinquentem officium exhibent, l. i. & ibi add. marg. C. de exequutoriis, lib. 12.

Apparitor in depraedatione conuictus debet puniri pena competentis, l. i. C. de lucris aduocatum, lib. 12.

Appellatio est a minoris iudicis audientia ad superiorem, propter gravamen illatum, aut comminatum per ipsum inferiorem, vt per superiorem co. rigatur provocatio in rubr. de appellatio. in additione marg.

Appellatio, & querela idem important, gl. querela, in l. si ab arbitrio, qui facit de cogat.

Appellatio non exingit pronuntiatum, sed suspendit, gl. sequitur, in l. tale pactum, §. qui prouocauit, de pactis, & l. i. §. fi. & ibi gl. si ad Turp.

Appellatio prohibetur manifestis conuictis, gl. i. in l. addictis, §. 2. C. de appellatio. i. a. quorum appellatio non recipit.

Appellationi futurae renunciare videntur partes, quae promittunt, antequam feratur sententia, si satisfacturas iudicatis, vel stare sententiae, qualicumque fuerit, gl. sequitur.

Appellationi renunciat videntur illi, qui appellationem legitimo tempore factam non prosequuntur, vel transigendo post appellationem, ibid.

Appellatio quod sit interposita, vel quod sit intra tempus appellandi, paria sunt ad faciendam transactionem, l. & post rem, de transact.

Appellatio interposita pendens quandoque extinguit sententiam, gl. i. in l. furti, de h. i. qui notantur, & gl. in l. qui a latronibus, §. si de testam. & gl. i. in l. i. C. de recep. arbit.

Appellatio pendente potest capitali crimine damnatus testamentum facere, d. gl. i. 2.

Appellatio suspendit effectum primae sententiae, praeterquam quoad bona, quoad ea, quae emanant aliquis effectus primae sententiae, ibid.

Appellatio interposita quando est deserta, fingitur non appellatum, & sic est res iudicata infamis, gl. praerogationis, in d. l. furti, §. i. eod. & gl. i. in l. i. de re iud.

Appellatione pendente condemnatus famosa actione si dixerit, testimonium valet etiam appellatio remanens deserta, d. gl. praerogationis.

Appellatio continet querelam iniquitatis sententiae, l. praefecti de minor.

in Appellationis causa si sententia prima est absolutoria, iuxta appellationis non solum debet pronuciare nullum iudicium, sed debet condemnare absolutum, si sententia prima fuit iniqua, l. i. a. iulius ad fi. de minoribus.

Appellatione pendente super male minoris non currit ei tempus ad petendam restitutionem, l. intra vlt. §. 2. de minor.

per Appellationem videtur intentia rescissa, & quod appellans sit repositus in eo statu, in quo erat ante sententiam, gl. i. non obtinuit, in l. i. papinianus, §. meminit, de i. iudicatio.

Appellatione mandatoris pendente potest conueniri reus principalis, l. creditor, §. 2. mandati.

Appellatio erant frustratoria suspendit pronuntiatum, nisi peccet in forma, nec sit prohibita, aliis fecus, l. tutor, §. i. in add. m. de viur.

Appellatione frustratoria, & morandi causa pendente, vltus currunt vsque ad confirmationem, d. l. tutor.

- 3 Appellatione pendente facta reponatur in pristinum statum officio iudicis appellantis, si appellans succumbit, l. *chirographis*, 57. §. si. & ibi gl. fi. de admin. tutor.
- Appellatio à diffinitiva licet per iudicem non recipiatur, tamen exequutio debet differri, quoad princeps rescipiscit ad literas iudicis, nisi condemnatus sit latro manifestus, vel praeiurp fictionem in ciuitate, vel commisit factionem cruentam, vel sit alia iusta causa, propter quam imminet ciuitati periculum, nisi incontinenti puniatur condemnatus, & tunc iudex non tenetur scribere principi, sed statim debet punire eum, & postea scribere principi ad suam excusationem, l. si quis, filio, §. quid tamen, & ibi gl. permittitur, de iniust. rup.
- Appellationis iudici sufficit, quod dicat in sententia bene, vel male fuisse appellatum, licet fecus, si prima sententia fuit absolutoria, l. *Offidius*, 97. & ibi gl. appellasse, de legat. 3.
- Appellationis iudex pro parte sententiam confirmare, & pro parte nullam pronuntiare, l. si de iure patronat.
- Appellationis interposita fingitur sententia non lata, intellige considerato praesenti tempore, & praesenti statu, gl. 1. in l. 1. de re iud.
- Appellationis iudex si confirmat sententiam, quia pars non est prosequuta appellacionem, actio oritur ex prima sententia, si verò fuit prosequuta, & fuit iudicatum, bene appellatur, tunc oritur ex sententia secunda, §. d. gl. 1.
- Appellationis iudici sufficit, quod dicat sententiam prioris iudicis iustam, vel iniustam, gl. si ibi, & l. qui Romae, 122. §. Scia, de verb. oblig.
- Appellatio non rite interposita non retardat, nec impedit executionem, l. praesens, C. de appell.
- Appellatio simpliciter interposita ita, appello ad iudicem competentem, licet non exprimitur nomen eius, ad quem appellatur, valet. l. qui Romae, 122. §. Scia, de verb. oblig.
- Appellatio est commune auxilium omnium condemnatorum, imò nulli condemnatorum est deneganda, gl. commune, & ibi addit. marg. in l. 3. §. si rem ratam haberi.
- 4 Appellatio corrigit iniquitatem iudicantium, vel imperitiam, licet quandoque sententia bene lata in peius reformetur, l. de appell. & relat.
- Appellatio est ius, d. l. 1. §. 1.
- Appellationem non curat error in appellando iudicem maiorem, vel parem, secus si minore appellauit, d. l. 1. §. si quis.
- Appellatio, quae fit viua voce, potest fieri iudice sedente pro tribunali, §. gl. 1. in l. 2. de appell. & relat.
- Appellatio à diffinitiva debet fieri in scriptis, vbi non appellatur viua voce, d. gl. 1.
- in Appellatione si inferantur nomina quorundam ex his, aduersus quos appellatur, videtur aduersus omnes appellari, sed si inferantur nomina quorundam ex his, qui appellant, eis solis proderit appellatio, victoria. tamen eorum proderit etiam aliis, §. 3. sed & illud, & ibi gl. si soli, de app.
- in Appellatione à diffinitiva non est necesse, quod inferatur causa, sed in appellatione ab interloquatoria non solum de iure canonico, sed etiam de ciuili est inferenda causa, gl. si in d. l. 3. ver. fin.
- in Appellationis causa quibuscunque modis potest procedi ad eam prosequendam, ibid.
- Appellationem propter metum iudicis proponi coram iudicis, & honestis personis sufficit, l. cum quidam, 7. de appell. & relat.
- Appellatio vnus in communi causa prodest alteri, si vtriusque eadem est causa appellacionis, secus si diuersa, gl. qui separatim, §. si cod.
- 5 Appellationes eorum, qui vel vnam causam appellandi probabilem habent, valent, nec habent necesse causam appellacionis in appellando, l. appellanti, 13. & ibi gl. si cod.
- Appellationes, quae ad principem omittis his, ad quos fieri debuerunt, sunt factae, debent remitti ad eos, ad quos fieri debuerunt, secus tamen est de iure canonico, l. Imperatores, 21. cod.
- Appellatio à delegato praesidis ad principem, vt ipse cognoscat, non fit rectè, si tamen fiat, tenet appellatio, & ad ipsum praesidem debet remitti causa appellacionis, d. l. Imperatores, §. 1. & ibi gl. non rectè.
- Appellatio non potest fieri per alium, gl. ex vno ordine, ibid.
- Appellatio interposita siue sit recepta, siue non, debet officium iudicis conquiscescere, & attentata reuocatur per officium iudicis ad quem. l. si cuius, de appell. recipien.
- post Appellationem interpositam iudex à quo, debet mandare literas ad eum, qui de appellatione cognoscitur est, & illae literae dicuntur apostoli, l. 1. de libellis dimissis, qui apost.
- Appellatio, cuiuscunque generis sit, extinguitur appellatore mortuo sine herede, l. 1. si pendente appellatione.
- Appellatio rescindit iudicatum, & reponitur appellans in eo statu, vt possit facere omnia, quae possit post litem contestationem, l. ita demum, C. de procuratoribus.
- Appellationis causa eadem est cum primò quoad exceptionem dilatoriam non opponendam, quia sicut in prima post litem contestationem non potest opponi exceptio dilatoria, ita nec in causa appellacionis, gl. 3. ibi, & gl. mouisse, in l. 1. C. de iureiur. propter cal.
- Appellationem interponere qui tenetur, non tenetur eam exercere, & prosequi, quia diuersi sunt actus appellandi, & exercendi, gl. 4. in l. inuitus, C. de procuratoribus.
- 6 Appellatio potest interponi tempore feriarum solemniarum, & repentinarum, interposita tamen non potest exerceri, l. 1. C. de feriis.
- in Appellationibus tempora fatalium currunt etiam tempore feriarum solemniarum, & repentinarum, gl. 1. ibid.
- Appellatio quandoque tantum semel conceditur, gl. deducitur, in l. 1. C. de assertionibus tollendo.
- Appellatione interposita etiam si sit recta, nihil est innouandum, sed omnia debent manere in suo statu, l. 3. C. de appellat.
- Appellatione remota non censetur remota reuocatio, §. reprob. gl. si in l. 5. C. de sententiis & interloq. l. 1. in l. 1. C. ne liceat in vna eademque causa.

Appellatio: pendente quādoque fructus deponuntur, gloss. fin. in l. 3. C. de appellat.

Appellatio si absque causa appellantis non sit producta in sermone, appellantur succurrunt, l. praesens, C. cod.

Appellatio post decessum litem per sententiam fieri debet, & non ante, l. eos, qui, & ibi gl. 1. C. cod.

in Appellationis causa allegari, & probari potest non probatum, neque allegatum in causa principali si actionem antiquam respiciat alias fecus d. l. eos, qui, §. si quid. C. de appellat. & l. 4. C. de tempor. appel.

in Appellationis causa, quae apud Imperatorem ventiletur, noua allegatio non proponitur, gl. iustitiam, in d. §. si quid.

Appellatione pendente in causis capitalibus reus, qui idoneos fideiussores non daret, detineatur in carcere, d. l. eos, qui, §. super his.

Appellatio debet interponi in scriptis, nisi adhuc iudice sedente pro tribunali, & ad alia non diuertere, appeller, quia tunc sufficit viua voce dicere, & Appello, d. l. eos, qui, §. fin. autem, & ibi gl. libellos.

in Appellationis causa statuta habent locum in causa supplicationis interposita à praefecto praetorio, l. si §. cui consentanum. C. de tempor. appellationum.

Appellatio vbi per lapsum fatalium est defecta, sententia mandatur executioni, nisi interim fit transactum, l. si contra. 8. C. de appell. & auct. ei, qui. C. de tempor. appel.

Appellationem à procuratore interpositam potest dominus causae tractare, & exercere, tam praesente procuratore, quam absente, l. dominus litis, 9. C. de appellat.

Appellatione remota soli principi licet delegare, gl. si in l. eos etiam, 16. C. cod.

Appellationis causam in partem litigantium iudex appellacionis cogitur delegare propter breuitatem causae, & itineris longinquitatem, l. eum post sententiam, 26. C. cod.

de Appellatione interposita à praesidis sententia super statu apparitoris magister militum lata cognoscit praefectus vna cum magistro militum, etiam magister ipsi praesidi delegasset, l. eo casu, 33. C. cod.

in Appellatione ad principem deuoluta si causa sit, vsque ad estimationem decem librarum auri solum, vnus iudex cognoscit, si à decem vsque ad viginti, cognoscunt praefectus praetorio & quatuor sacri palatii, si verò à viginti supra, cognoscit principis consistorium, & ad eorum sententiam non appellatur, l. in offensis, 37. C. cod.

de Appellatione interposita à duce, praefectibili, vel illustri, cognoscit magister officiorum, & quatuor sacri palatii, l. pe. C. cod.

Appellatio facta ab vno licet prosit alteri, tamen restitutio facta vni, non prodest alteri, quia datur fauore minoris etatis minoris, l. fin. C. si vnus ex pluribus appell.

in Appellationis causa non potest peti nouiter res, vt si primò petebam bouem, nunc peto alium, vel etiam non potest excipere super alio, si primò excipiebat super alio diuerso, gl. pe. in l. 4. C. de tempor. appel.

in Appellationis causa potest opponi etiam noua exceptio super eadem re, vt si primò fit opposita exceptio rei iudicatae, nunc iuris iurandi, vel alia potest opponi, d. gl. pe.

in Appellationis causa possam dicere, quod res pertinet ad me iure domini ex traditione facta à Mevio, etiam si antea dicerem, quod res facta à Seio pet praeripicionem, vel ex legato, §. ibid.

in Appellationis causa exceptionem non oppositam, vel oppositam, sed nō probatam, potest qui opponere, & oppositam probare, sed si de alia vel disputare, quā de prima, quae est in iudicio deducta, non auditur, ibid.

Appellationis causa si est inchoata in consistorio principis, tempora appellacionis, quibus vnus redditur propter alias occupationes, ipso iure non currunt, l. si §. si tamen, C. de tempor. app.

Appellationis iudex si deferendo causam pronunciat auri malè appellatum, quia sententia erit nulla, & tunc non confirmat primam sententiam, secus quando non afferendo causam pronunciat malè appellatum, gl. si in l. 1. C. quando prouoca.

Appellationem si victus prosequitur, victor non potest appellare propter condemnationem expensarum omnium, si iudex de eo iudicare debebat, idem si non prosequitur, l. 1. C. quando prouoca.

Appellatione pendente non debet res sequi generaliter, fallit quando timetur de dissipandis rei, gl. in deposito, in l. ab executione, C. quorum app.

Appellationis causae instantia transit ad heredes, l. 1. C. si pendente app.

Appellatione pendente etiam si extincta sit poena capitalis per mortem delinquentis, non tamen extinguitur bonorum confiscatio expressa, tacita tamen extinguitur, l. 3. C. cod.

Appellationis causa super nominatione muneris morte appellantis extinguitur, neque heres tenetur prosequi, l. 4. C. si pendente app.

Appellationis causa durat propter peculium, licet moriatur ancilla petita cum peculio, l. pe. C. cod.

Appellatio vbi est prohibita, ibi restitutio in integrum non denegatur, §. gl. si in l. v. C. si de moment. possessione.

in Appellatione duplici succumbens non potest tertio appellare super eisdem capitulis, nec licet ei supplicare, l. 1. C. ne liceat in vna, eademque causa tertio appel.

in Appellationis causa quando vtraque pars est praesens, debet lis contestari, d. l. 1. in Appellationis causa proceditur etiam altera parte absente, & lite non contestata, §. 1. & 2. in auct. de his, qui ingrediuntur ad appel. col. 5.

in Appellationibus inopia dicitur iustum impedimentum dandi fatalia, ibi.

Appellationis causa est alia & diuersa à prima, nam & testes inducuntur de nouo, gl. & personam, ibid.

Appellationis causam non potest quis per solam libelli appellatorij productionem prosequi, nisi citetur pars, gl. menses, & ibi add. in §. appellaciones, in auct. de iudicibus col. 6.

in Appellationis causa debet ferri sententia secundum leges, quae vigeant tempore primae sententiae, & non secundum leges, quae pendente appellatione nouiter sunt promulgatae, etiam si expressè sit dictum in eis, quod illae leges referantur

APP

Reliqua sup. nu. 1. 2. 3. 7. 8. 10. & verbo, Creditor; 6.

APPELLATIONIS tempus ut currat, necesse est, quod possit appellari iudice
comparente in publico, gl. a recitatione, in add. m. in prin. in auth. de app. & in-
tra quæ temp. col. 4.

Appellationis decem dierum tempus currit à tempore sententiæ, & scientiæ, & id tempus computatur de momento ad momentum. ibid.

Appellationem interpositam prosequendam communiter datur annus, & ex
causa biennium, fallit in appellatione à nominatione munerum interposita,
ad quam prosequendam datur tantum duo menses, gl. intra decem, ib.
Appellationis tempus quoad quid est vitale, & quoad quid est continuum, gl. à re-
citatione in add. m. 1. d. 1.

Appellationis prosequenda tempora si finiantur, eo quod princeps, qui cognoscit, superedere non possit, non sit praeiudicium appellanti, & hoc idem est in quolibet iudice cognoscente de appellatione, §. 1. & ibi gloss. si quando in auth. de appel.

Appellationis prosequendæ tempus non currit, quando appellans iudicis copiam non habuit, item quando appellatio est coram principe, item quando interim tractatur eadem causa coram arbitris, gl. occurrit, in §. i. in auth. de his, qui ingred. ad appell.

Appellationis prosequenda tempus est decem dierum, qui currere incipiunt ab interiecta lententia, & eius scientia, g. menses, in addit. marg. in §. appellationes, in auth. de iudiciis.

Appellationis inchoandæ tempus est duorum mensium, qui currunt à recitata sententia, & deinde tempus anni, vel biennij datur, & incipit illud currere à dictis duobus mensibus, sed de jure canonico statim ab interposita appellatione currit & id etiam servatur de consuetudine, ibid.

appellatione à sententia interposita, si de partium voluntate in arbitros fiat compromissum, tempus appellationis prosequendæ non currit, donec causa apud arbitros durat, sed si finito tempore compromissi biennium sit elapsum, firma remanet prima sententia, auct. de appellationibus. §. fanci-

Appellationis tempus ipſo iure non currit, ſi per iudicem appellationis, vel Imperatorem, qui erat iudex appellationis, ſteterit, quominus cauſam examinet, & proficiat ſententiam; ſed ſi non per iudicem, ſed per alium ſteterit, quo-

minus appellans potestqueretur causam, tunc currit tempus appellationis,
contra eam tamen agit appellans de dolo, & si is foluendo non sit, restitu-
tu ad litem, §. hoc quoque, & ibi glos. præiudiciali, & ibi add. m. in auth. vt
spons. larg. co. 9.

appellationis temporaria consensu partium prorogari possunt, etiam si causa appellationis venerit per privilegium, vel speciale statutum principis, gl. in causis, et gl. consensu, in §. in causis, de pace Const.

Appellationis tempora sunt continua, ideo in eis computantur feriae repentinae.
l. i. C. de feriis.

4.C.de liberali causa.
 appellatio debet exerceri intra annum, vel biennium, gl. fi. in l. 1. r. C. de sententiis
 p. a. p. r. & gl. 2. in l. fi. contra, C. de appel.

appellatio olum debeat fieri intra biduum, vel triduum, hodie vero intra decem dies, gl. 3. in l. 3. C. quomodo & quando iudex.

led debet pronunciare, appellationem fuisse desertam, & sic absoluit ab obseruatione iudicij, gloss. vel iniunctam, & ibi add. marg. in Leos, qui, C. de appellatione.

appellationis tempora nō currunt in consistorio principis, si fiat per principem

lonec princeps conſtituat, quiſ cognoviſcat, auth. ſed & liſ, C. de tempor. appel.
ppl.ationis introducendæ ſea producendæ tempus non debet ſpectari vique
ad finem, ſed debet produci ante medium illius termini conſtituti l. 3. & ibi
gl. fi. in add. C. eod.

pellationis tempus constitutum ad imitandum processum super appellatione
etiam potest spectari usque ad ultimum diem. gl. i. & ibi add. margin. ibid.
pellationis excedere tempus currit à tempore appellationis interpositæ, †
i. inchoatam & ibi add. ad f. 6. illud C. 20.

[illegible]

Reliqua verbo, Tempus, I, 12.

pellare tenetur defensor condemnatus nomine absentis. gl. fi. in l. liberto, §. fi. de negot. gest.

primæ, utque hinc ostendit, et secunda etiam quædam, et tertia et quarta quæ
pōtuit appellari à prima, alias non, quia si tunc est executio primæ, et idcō
tunc non potest appellari ab ea, † gl. datam, in litem si cum exceptione, §. hæc
autem actio, quod met. cauſ.

pellare potest a lententia pro libertate data, in principi videbitur, gl. in l. nūq.
ex causa, de minoribus.

pellare excusatur quis propter inopiam in casu, quo aliàs teneretur appellare, sed si appellavit, tenetur cam prosequi, gl. in l. pro, vet. §. si. ad Syllan.
pellare non tenetur heres à sententia, abolitionis accusatorum de nece defuncti, si dubitat de iniquitate sententiae, f. ibid.

F 4 Appellare

Appellare, est iudicis sententiam adversus se latam iniquam dicere, ac de ea quærimoniam proponere, rub. de appellatio. in add. marg.

Appellare virginem dicitur, qui blanda oratione eius pudicitiam attentat, adactari autem dicitur, qui tacitus frequenter insequitur, litem apud Labeneum, r. s. §. appellare de iniuriis.

Appellari potest à sententia lata secundum scriptum principis, non ab ipso refcripto, vel pronuntiatione facta de principe consulendo, §. l. i. §. r. de appellatio. & gl. i. in l. i. a quibus appell. non licet.

Appellari non potest à diffinitiva reparari, d. §. r.

27 Appellari non potest à sententia principis, gl. prouocari, ibi. & l. i. a quibus appell. non licet, & l. ne causas, r. §. C. de appellat.

Appellare potest quis tempore sententiae apud acta ipso die, adhuc sedente iudice pro tribunali, r. uia voce dicendo, Appello. l. 2. de appellat. & l. a sententia. §. fi. & ibi gl. fi. eod. & l. i. r. §. r. de appellat.

Appellare non potest quis ab excozure sententia, scilicet ab ipsa executione facta, recte tamen potest appellare à pronuntiatione de excozendo, vel non excozendo, §. l. ab excozure, 4. & ibi gl. i. de appell.

Appellare potest quis ab excozure facti, quando excozure excedit modum in excozendo, gl. i. ibid.

Appellare potest quis ab iniqua interpretatione sententiae, & tunc solum queritur, de iniuria interpretantis, d. l. ab excozure.

Appellare non potest quis à sententia inter alios data, nisi eius interfit ratione plenius, vel qualis qualis prauidet, l. a sententia, §. r. & ibi addit. marg. de appell. & l. 2. §. r. quando appellat.

Appellare potest alter coheres à sententia lata contra coheredem, quamuis effectus etiam sine appellatione, d. l. a sententia.

Appellare possunt fideiussores, reo principali condemnato, ibid.

Appellare potest etiam fideiussores venditoris, emptore condemnato, licet emptor & venditor adquireant ibid.

Appellare possunt legatarij, & serui, quibus libertas in testamento relicta scripto herede condemnato in querela inofficiosa contra eum mota, si dicant per solutionem esse eum condemnatum, sed si heres appellat, ac r. uia §. r. possunt legatarij vel serui agere ad legata, & libertas ibi relicta si probent, in eorum fraudem fuisse transactionem, d. l. a sententia, & l. i. per l. r. §. r. eod.

28 Appellare culibet licet pro eo, qui post sententiam ad supplicium ducitur, etiam eo inuito, l. non tantum, de appell.

Appellari potest à sententia iudicis ex consensu litigantium circa compromissum à praeside datum, ex consensu, r. §. eod.

Appellare non potest ille, qui ante sententiam professus est in iudicio, se à sententia iudicis non appellaturum, §. scus si extra iudicium id dixit, nisi extra ius pacificetur cum aduersario, l. i. §. r. & ibi gl. perdidit, à quibus appell. non licet.

Appellari non potest à praeside praetorio, supplicari tamen potest principi, & durat biennium hac facultas supplicandi, l. i. C. de sententia praeside praet. & gl. fi. in l. i. §. fi. a quibus appell. non licet.

Appellari non potest in quibuscumque casibus propter causae naturam, gl. fi. in d. l. i. §. fi. à quibus appellari non licet.

Appellari non potest, quando causa ab Imperatore delegata est, remota appellatione, de iure tamen canonico recte potest nihilominus appellari, d. l. i. §. fi. & ibi gl. fi.

Appellari potest à iudice ad eum, qui eum dedit, vel ad successorem suum, l. i. quis, à quo appellatur.

Appellari non potest à vicario ad eum, qui eum vicarium dedit, sed ad superiorem ipsius dantis, d. l. i. §. fi.

Appellari potest, cum principi refcribitur, & secundum eius refcriptum sententiam, l. r. quando appellandum sit.

Appellari potest ab actibus extrajudicialibus, d. l. i. §. solent.

Appellari potest etiam die feriato, gl. cepiam, in d. l. i. §. r. de iudic. autem.

29 Appellare potest reus etiam post decem dies, quando eius procurator non appellauit in tempore debito, & non sit soluendo, gloss. fin. & ibi add. marg. in d. l. i. §. fi.

Appellare potest vnus ex cōiunctis pro eo, qui capite puniri iussus est, l. 2. fin. eo.

Appellare potest mater à sententia contra filium lata, & dicitur intercedere, cum necesse habeat sacularem iudicium solui, non tamen habet Vellianum, quasi non videatur intercedere in causa appellationis, l. i. & ibi gloss. fin. de appell. recipi.

Appellari ideo non potest à sententia lata in momentanea possessione, quia parit modicum praedictum, & citò potest recuperare, per petitorium, si habet ius, qui succubuit in primo, gl. 2. in l. i. §. eod.

Appellare potest ille, qui de suspensio ratur agere succubuit, l. 3. eod.

Appellari non potest in his, qui non recipiunt dilationem, veluti ne testamentum aperiat, ne frumentum in vsum militum in annonae subsidia contrahatur, vel ne scriptus heres in possessionem inducatur, altas tam appellans, quam appellationem deferens puniuntur, l. fin. eod. & l. i. quilibet, C. quorum appellat.

Appellari non potest, si ex edicto aliquid decernitur, d. l. fi. de appellat. recipiend.

Appellari non potest, quominus liceat vendere pignus à venditore, cum nulla sit ibi sententia, d. l. fin. & ibi gloss. fin.

Appellari non potest à sententia iudicis, in qua continetur, quod facte sunt denunciations debitori à creditore, intelligi sine causa ibi.

Appellatur à sententia Episcopi ad praesidem, vel defensorem ciuitatis, sed à sententia Archiepiscopi ad Patriarcham appellatur, gl. fin. in auth. clericus, & de Episcopis & cler.

30 Appellare non licet ante diffinitiuam, scms tamen est de iure canonico, l. 2. & ibi gl. 2. C. de Episcop. audien. & l. apertissimi, C. de iudicis, & gl. diffinitiuam, in l. generaliter, C. de reb. creditis, & gl. 2. & fi. in l. i. C. de sententis & interloct.

Appellatur olim à sententia intra biduum, vel triduum, hodie verò intra decem dies, gloss. fin. in l. addictos, C. de Episcop. audien. auth. de appellat. & intra quae tempora: in princ. col. 4.

Appellare non licet à sententia lata per Episcopum ex prorogatione iurisdictionis, & illa sententia debet executioni demandari per iudicem secularem, l. Episcopale, C. de Episc. aud.

Appellari non potest à sententia Episcopi ex prorogatione iurisdictionis lata vel praefati praetorio, supplicari tamen licet, gl. 2. ibi, & l. fi. quis, & ibi glo. 1. C. de precib. Imperat.

Appellari potest nouo iure à sententia per Episcopum lata ex prorogatione ad locorum iudicem, vel ad Magistratum municipalem, qui si confirmat, executioni mandat sine appellatione, si infirmat, appellatur iterum, auth. si quis, C. de Episcop. audien.

Appellari non licet secundò ab vnio litigatore à sententia Episcopi confirmata per iudicem ad quem, sed regulariter est contra, gl. 3. ibid.

Appellari potest in causa liberali, gl. fin. in l. fi. C. si aduersus libertat.

Appellari potest à sententia, quae parit actionem iudicati, r. C. de recept. arbit.

Appellari potest tempore feriarum solemniarum, & repentinarum, gloss. 1. in l. i. C. de feriis.

Appellari potest à sententia, in qua quis se iudicem esse pronuntiavit, gloss. fin. in auth. habitia, C. ne filius pro patre.

Appellare potest quis à sententia contra alium lata, si eius interfit, licet ex necessitate non teneatur, gl. fin. in l. 2. C. de fide instrum.

Appellari licet de iure ciuili non possit à sententia lata in causa possessorij facti, & ibi gloss. fin. in causa possessorij iuris, l. i. & ibi glo. fi. C. de bon. poss. secundum tabulas.

Appellare vel resistere re, vel de iure non potest in remedio executiuo, recte tamen potest conueniri dolens de tali sententia, glo. missus, in l. fi. C. de edicto Diui Adrian.

Appellari non est contra principem, gl. i. in l. 2. C. de appell.

Appellare potest actor specialis ad certam causam à sententia contra eum lata, prosequi verò potest curator vel adulus, si ad legitimam aetatem peruenit, l. fi. actor, C. eod.

Appellari debet à praetore ad praefectum, l. i. apud vtrumque, r. C. eod.

Appellare non potest manifeste conuictus, gl. fi. in l. quoniam, r. C. eod.

Appellari licetum est à maioribus, & minoribus iudicibus, praeferquam à praefecto praetorio, l. a proconsulib. r. & ibi gl. 1. C. eod.

Appellari non est permittum à sententia principis, vel Senatus, vel praefati praetorio, vel arbitri compromissarij, vel eius, cui, remota appellatione, facta est commissio à principem, vel quando partes dixerunt antea se non appellaturos, gl. i. ibi & glo. siue magni, in §. r. in auth. de appellat. & intra quae tempor. col. 4. & gl. appellationes, in §. nostros, in auth. de iudicib. col. 6.

Appellari potest à sententia lata super qualibet causa ciuili, vel criminali, etiam parua, & in maioribus, l. i. & ibi gl. 1. C. eod.

Appellari potest à sententia pro fisco lata super bonis, quae tanquam vacantia, aut tanquam ab indignis petita sunt à fisco, l. lata, r. C. eod.

Appellari potest ab iniuria iudicis multa, scus verò à pena, l. & in multis, r. §. & ibi gl. 1. C. eod.

Appellari non potest etiam ad principem, omisso medio, l. addictos 2. §. & ibi gl. 2. C. eod.

Appellari, & in totum iurisdictioni iudicis recusari potest, propter iniuriam facti, vel dicti, vt si index excozulerit, aut iniuriauerit, vel bis ante sententiam, vel post, l. si quis prouocatione, r. & ibi gl. 1. C. eod.

Appellari potest ab excozure ante tempus excozente, gl. i. ibid.

Appellari potest, quando index excedit modum excozendi, vel quando citatus excozitur, quam fieri debet, quo casu plus dicitur esse, non solum quantitate, sed etiam tempore, scus si modum non excedat, d. gl. i. & l. ab executione, C. quorum appellat.

Appellari non potest à taxatione expensarum, l. fin. C. quando prouocare non est necesse.

Appellare non potest conuictus, & sponte confessus, siue in ciuilib. siue in criminalib. potest tamen appellare conuictus, sed non confessus, vel confessus, non tamen sponte, sed metu tormentorum, gl. 4. in l. 2. C. quorum appellat.

Appellari potest ab executione, quando excozure modum excedit, ita quod si questio sit de mobili, auferitur reo, non tamen traditur, actori, sed deponitur reddenda ei, qui obtinebit, si verò sit immobilis, sequestrantur fructus similiter tradendi victori, l. ab executione, C. eodem.

Appellari potest à sententia, quae pronuntiatur, praeterquam exequendam, vel non exequendam, gl. i. ibid.

Appellari non potest ante sententiae tempus, & ordinem euentus, l. pen. C. eodem.

Appellari potest ab annotatione bonorum, & mortuo appellatore, pendente appellatione pena exstinguitur, & eius bona transeunt ad heredem, non ad filium, l. 2. C. si pendente appellatore.

Appellare omittens propter vanum timorem, videtur adquirere sententiae, sed si propter iustum timorem omisit appellare, debet protestari intra tempus appellandi, quod per eum non stat, & quod libenter appellasset, nisi timeat, & debet allegare causam timoris, quo casu talis protestatio habetur pro legitima appellatione, l. fi. & ibi gl. fi. C. de his, qui per metum iud.

Appellari potest regulariter semel, & secundò, sed non tertio, rub. & ibi gl. C. ne liceat in vna eademque causa tertio, & gl. in tali, in §. si quis contra, in auth. de sanctissimis Episcopis, col. 9.

Appellari quandoque non licet, nisi femel, quandoque nullo modo licet, propter dignitatem iudicis, gl. 2. in l. vnica, C. ne liceat, & §. audient, & ibi gl. perimendis, in auth. de iudicib. col. 6.

Appellare non licet tertio super eodem articulo, sed bene super diuersis, vnde si quis milles granatur in causa super diuersis articulis, milles posset appellare, & duas appellationes successively facere super quolibet articulo, maxime de iure canonico, gl. fin. & ibi addit. marg. in d. l. vnica, C. ne liceat.

Appellari tertio non licet super eodem articulo, intelligi in eadem persona, quia ex quo ab appellat. est praesumptio contra eum, sed alteri parti bene licet alias duas appellationes facere, ibid.

Appellari non licet à sententia lata super interdicto vnde vi, sed à sententia super coactis.

- constitutione, si quis in tantum, recte potest appellari. gl. i. in l. momentaria, C. unde vi.
- Appellari potest a sententia cuiuscunque iudicis, siue ordinarij, siue delegati, glo. siue magni, in auth. de appellato. & intra quæ tempor. in principio, col. 4.
- Appellari licet non possit a sententia præfecti pratorij, recte tamen potest ipse præfectus ex sua sententia in integrum restituere, d. gl. siue magni.
- Appellari non potest ad comparere iudicem, sed à minore ad maiorem est appellandum, §. in d. auth. de app. & intra quæ temp. col. 4.
- Appellare potest quilibet, fallit in contumace, cui non licet appellare, nisi veniat, iudice sedente pro tribunali, & hoc est verum, si sit contumax verè, secus si per contumaciam, fallit etiam in eo, qui bis in eadem causa appellauit, & in aliis casibus in quibus appellatio non recipitur, §. audient, & ibi gl. perimendis, in auth. de iudic. bar. col. 6.
- Appellare non potest raptor virginis, glo. appellationes, in §. nostros, in auth. de mulieribus, col. 6.
- Appellari non potest a sententia præfecti pratorij, supplicari tamen potest intra decem dierum spatium, & ea sententia executioni mandari debet, si cunctatione præstita, & supplicatione porrecta, aliter non, retractationis iure iurauerit, qui se grauatum putauerit, §. aliud ad hoc, & ibi glo. inducias, in auth. vt sponsalia, largit. col. 9, & l. i. & ibi gl. non possit, de officio præfecti pratorij.
- Appellari potest bis, sed supplicari semel tantum, d. glo. inducias, in d. §. aliud ad hoc.
- Appellari potest a sententia Episcopi, §. si quis contra, & ibi glo. contradicatur. in auth. de sanctis. Episcopis, col. 9.
- Reliqua verbo, Sententia, 1. v. §. 10. 29. v. §. 36.*
- Appellari potest ab interlocutoria, contra quam non potest esse consultum per appellationem à diffinitiuam, gl. in l. arbitrio, qui faciliare cogantur, & l. ut prator, §. permissum, de minor. & gl. in additione, in l. pen. C. quorum appell. §. l. i. & ibi gl. i. ff. de appellat. recipien.
- Appellari potest ab interlocutoria, quæ quasi totam causam dirimit, & in aliis præiudicium parat, l. intra vires, de de minor. & gl. in additione, in l. pen. C. quorum appellat.
- Appellari potest ab interlocutoria, quæ statim executioni mandatur, vel quæ causam ferè totam determinat, gl. i. in l. i. ibi.
- Appellari potest ab interlocutoria, quæ pronunciat, quem non esse audiendum, cum non speretur postea diffinitiuam, gl. iterum, & ibi addit. marg. in l. i. C. de accusat. & gl. in additione, in l. pen. C. quorum appellat.
- Appellari non potest ab interlocutoria, quæ pronunciat, principem esse contumacem, sicut nec ab aliis interlocutoriis, sed à grauamine, quia inserit menaciæ, vel interloquitur inferendo menaciæ, potest appellari, gl. non esse, in l. i. §. 2. de appellat.
- Appellari non potest ab interlocutoria, gl. in l. i. C. de dilatio, & gl. pen. in l. ab executione, C. quorum appellat.
- Appellari potest a sententia interlocutoria, quæ fertur post diffinitiuam, gl. i. in l. ab executione, C. quorum appellat. & gl. in additione, in l. pen. C. eod.
- Appellari non potest ab interlocutoria, nisi quando iudex in criminali, vel ciuili tractat occurrere, questionem, hoc est, totum an habendam contra leges, vel quando si fideiussores approbatur à delegato, §. gl. in l. pen. C. eod.
- Appellari potest de iure canonico quandoque ab omni grauamine, quo casu appellans debet exprimere causam rationabilem coram iudice, à quo appellat, d. gl. in l. i. in addit.
- Reliqua verbo, Sententia, 3. §. 37.*
- Appellari potest a sententia iudicis delegati, sicut a sententia ipsius ordinarij, non tamen potest appellari a sententia arbitri compromissarij, gl. in l. i. arbitrio, qui faciliare.
- Appellari potest a sententia arbitri, id est, delegati, idem §. si necessitate fuit electus in locum recusat, ibi.
- Appellari potest a sententia iudicis delegati ad iudicem delegantem, l. si ab arbitro, & ibi gl. i. C. eod. titulo, & l. i. quis contra, & ibi gl. ad Imperium, in auth. de sanctis. Episcopis, col. 9.
- Appellari non potest à subdelegato ad proximum subdelegantem, sed ad ordinarium, l. i. §. si quis, à quo appellatur.
- Appellari potest a sententia legati proconsulis, & ipse proconsul cognoscit de appellatione, l. i. C. eod.
- Appellari debet ad Magistratum populi Romani a sententia delegati eorum Magistratum, l. i. C. eod.
- Appellatur ad principem delegantem a sententia lata à delegato principis, vel alterius, auth. si quis, C. de Episcop. audien.
- Appellari debet a sententia subdelegati ad principem delegantem, nisi fuerit commissi causa à delegato principis, quo casu ad delegatum principis appellatur, gl. in l. i. C. qui pro sua iurisdictione.
- Appellari debet ad principem delegantem de iure canonico a sententia subdelegati, quando ei commissi causa est causa in totum à delegato, secus si delegatus reuertatur sibi aliquid, quia tunc appellatur ad delegatum, & non ad principem delegantem, d. gl. in l. i. C. qui pro sua iurisdictione.
- Appellari potest a delegato principis ad principem, licet repræsentet imaginem principis, à quo non licet appellare, Leo etiam, l. i. & ibi gl. i. C. de appellat. & gl. i. in l. i. C. eod.
- Reliqua verbo, Sententia, 1. v. §. 32.*
- Appellari potest a sententia arbitri electi ad probandum, vel improbandum fideiussores, sicut a sententia iudicis, l. arbitro, §. qui faciliare, adagio.
- Appellari non potest a sententia arbitri compromissarij, etiam hodie, cum actio ex ea non nascatur intra decem dies, gl. in l. i. & ibi gl. i. in l. i. & l. non diffinitiuus, §. cum quidam, & ibi glo. de recept. arbitri.
- Appellari potest a sententia i. p. p. arbitri electi, quando vt iudex cognouit, & licentiam Episcopi, §. gl. in l. i.
- Appellari non potest ab arbitro compromissarij ex voluntate partium electo, secus in eo, qui ex iuris necessitate eligitur, vt in iudicis reiecti locum dato, à quo potest appellari, glo. in l. i. & ibi addit. marg. in l. i. §. à quibus appellare non licet, & l. i. C. de recept. arbitri, & l. in §. ibi glo. prouocatur, C. de iudicis, &

gloss. i. in l. i. C. de sententiis ex breuiloquio.

Appellari non potest a sententia arbitri, quæ est expresse approbata, si verò non est expresse approbata, sed tantum tacite per cursum decem dierum, & tunc intra decem illos dies non potest appellari, quia non oritur actio, neque etiam post decem dies, quia transactum est tempus appellandi, gloss. i. in d. l. i. C. de recept. arbitri.

Appellari licet non possit a sententia arbitri, est tamen quædam species appellandi, ibi.

Reliqua verbo, Sententia, 31. 32. 33.

Appellari non potest à datione, vel nominatione auctoritatis, sed bene à sententia reprobante excusationem, §. gl. i. & ibi add. in l. 2. de tutoribus datis, & l. tutor vel curator, & ibi gl. i. de administrat. & l. tutores, qui §. §. tutor datus, & ibi gloss. creationem, eod. titulo, & gl. appellauerit, in l. 4. de excus. tutor. & l. scire, l. 3. & ibi gl. i. C. eod. titulo, & gloss. penult. l. quinquaginta, & l. i. tutores, l. 9. C. eod. titulo.

Appellari potest ab ipsa creatione aliorum munerum, præter à tutelæ creatione, d. gl. creationem, in d. §. tutor, & glo. necesse, in d. l. scire, & §. quod autem, & ibi gl. i. Inst. de excusatio. tuto.

Appellare possunt priuilegiati à nominatione, vel vocatione ad ciuilia munera publica auctoritate & vilitate, vel ad decurionatum vel honores, nisi quando pendente causa super electione decurionatus diuiniur sit electus, quo casu non est necessaria appellatio, d. gl. pe. in l. quinquaginta, C. de excusat. tutor. & l. 4. C. de app.

Appellari non potest ab excusatione, nisi sententia lata super approbanda, vel reprobanda excusatione, gl. i. intra decem, in auth. de appell. & intra quæ temp. in princ. col. 4.

Reliqua verbo, Sententia, 1. v. §. 32. 33.

Appellans frustratorie, & contra iuris auctoritatem, non est in leui culpa, sed in dolo, vel in lata, l. i. tutores, qui §. §. tutor datus, de admin. tutor. Appellans in actione quod minus causa à secunda sententia, pendente appellatione, non potest rem restituendo ponam quadrupli euicare, nisi illam restituit intra tempus, quod datur ad restituendum ex prima sententia, §. in litem si cum exceptione, §. hæc autem actio, quod metus causa.

Appellans ab omnibus grauaminibus illatis non potest proficui, nisi illa, ad quorum impositionem non est elapsus decem dierum, gl. nequaquam, in l. scire, l. i. §. cum quæ, de excusat. tutor.

Appellans potest dicere in libello appellationis sententiam nullam, & si qua est, Appellans i. qui reuocatur, §. 37. cod.

Appellans quando est puer, ex quo appellationem non potest proficui, non curat aduersus eum fatia, l. continuus, l. 37. §. si ab eo, de verb. obligat.

Appellans a sententia lata contra falsum procuratorem eius videtur ratificare omnia gesta per eum, & ita facit deficere conditionem, si ratum non haberet dominus, sub qua fuit interposita stipulatio de rato, l. 3. §. si rem ratam haberet. Appellans non debet dicere iniuriam iudici, à quo appellat, & si dixerit, tenetur iniuriarum actione, & condemnatus infamis est, l. iudici, l. 4. & ibi glo. in de iniuriis, l. i. l. i. l. i. sciendum, §. & ibi glo. i. de appellat. & gl. in l. i. in maiori, C. de appellat.

Appellanti nihil obest, quod in libellis à qua parte sententia appellaret, non significauerit, l. appellanti, l. i. §. eod.

Appellans in vno articulo, potest appellationem exercere in alio, gl. i. ibi.

Appellans non auditur, quando damnatum statim puniri interest reipubl. vt si §. 30. esset insignis latro, seditionum concitator, vel dux factionum, nisi iudex à quo semel eorum appellationi detulit, quoniam tunc ipse sibi manus alligauit, vt pendente appellatione ad executionem procedere nequeat, qui & à fe omnem iurisdictionem abdicauerit, l. constitutiones, l. 6. & ibi addit. marg. de appellat.

Appellantes non solent audiri, nisi hi, quorum interest, vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod reus ratum habeat intra tempus, intra quod potest appellatio interponi, & si reus ratum non habuerit, iudicium nullum est, & controuersia nulla, & ideo appellatio nulla, l. i. & ibi gl. i. & 3. de appell. recipi.

Appellans appellatione non recepta debet adire competentem iudicem, vel principem intra tempus ad hoc statutum, l. i. cuius, eod.

Appellanti iudex à quo debet dare copiam sententia, l. pen. & ibi addit. marg. eo.

Appellanti sufficit, quod petat apostolos instantes, & sapienter intra tempus ad hoc statutum, scilicet 30. dierum à die late sententia, nec nocet sibi, si tunc per iudicem à quo, quominus daret, l. i. & ibi gl. 2. de libellis dimissis.

Appellans si non petierit apostolos, vel non protestetur, videtur appellationem deserere, d. l. i. & ibi glo. pen.

Appellans in causa appellationis non fit actor, si prius erat reus, glo. 2. in l. i. nihil innouari, de appell.

Appellans conuentus in alijs causis debet defendi in provincia in illis, & iam si appellationis causa peregrinetur, & si non defendatur, fit ibi inoffic. & venditio bonorum eius, l. i. & ibi gl. i. cum, qui appellatur, in princ.

Appellans in vna causa non se eximit à iurisdictione iudicis respectu aliarum causarum, à quibus appellatum non est, & ideo apud eundem iudicem, à quo appellauit, cogitur alias causas, si quas habet, agere, si ibi habet domicilium, d. l. i. & ibi addit. marg. apud eum, à quo appellatur, aliam causam.

Appellans pro damnato inuito rem suam facere videtur, glo. i. in d. culpa, §. 6. de regul. iuris.

Appellans ante diffinitiuam præsumitur semper appellare causam frustratorie dilationis, gl. i. in l. i. C. de Episcop. aud.

Appellans prior agit, intelligit quando appellat de iure, non autem de facto, cum eo casu nulla actio ei competat, gl. pena, in l. vi pactum, 40. C. de transactio.

Appellans reductur ad eum statum, in quo erat post litem contestatorem, non verò ad eum statum, in quo erat ante litem contestatorem, l. i. ita demum, l. 3. C. de procuratoribus.

Appellans à diffinitiuam non tenetur exprimere causam appellationis, sed bene appellans ab interlocutoria, gl. pe. in l. i. in iurib. C. de his, quib. vt in appellat. iudex à quo debet statuere terminum, infra quem compareat coram iudice appellationis, gl. i. in l. præf. C. de appellat.

§.

Appellans

- Appellanti dari debent apostoli intra 30 dies. ibid.
- Appellans ante diffinitivum puniuntur in quinquaginta libras auri, vel argenti, & antitric item gl. 3. in l. eos, qui & glo. penam, in §. ne temere, C. de appellatio.
- Appellans frustratorie extra ordinem puniuntur. d. l. eos, qui §. ne temere.
- Appellans debet probare se iuste appellasse. l. hi, qui ad civilia, & ibi gl. f. C. eod.
- Appellans iuste appellare probat, eo ipso quod non probatur contra, scilicet iuste appellasse, t. glo. f. ibid.
- 32 Appellanti nulla iniuria debet fieri, nec sub fida custodia detineri, nisi causa sit criminalis, & idoneum fideiussorem non præbeat, l. ex illo tempore, 13. C. eo.
- Appellans appellacionem interpositam potest reuocare, & in totum recedere ab ea, vel etiam ad alium iudicem appellare, donec durat tempus appellandi, l. si quis libellos, 28. C. eod.
- Appellans si perneat se appellasse, perinde habetur, ac si non appellasset. gl. 1. ib.
- Appellans potest perneat, in quantum appellatio facit pro se, sed in quantum facit pro adversario, ista perneat non admittitur, d. gl. 1. in additione.
- Appellans sicut non debet conuincari etiam quo appellat, ita contra iudicem appellanti non debet inferre iniuriam, glo. 1. in l. si quis provocacione, 30. Cod. de appellatio.
- Appellanti datur ad prosequendum appellacionem tempus vnius anni, & ex iusta causa brevius, intra quod tempus vtraque, & altera pars potest causam prosequi, quæ tempore transacto iudice appellacionis nihil pronunciant sententia prima transacta in rem iudicatam, autem ei, qui C. de tempor. app. & §. 1. in autem de his, qui ingrediuntur ad app. col. 5.
- Appellanti, qui intra biennium appellacionem prosequi non potuit, datur tertius annus, expectata restitutione ex clausula generalis gl. pen. ibid.
- Appellans appellacione nulla, cum non confirmat, eo quod appellat. glo. fin. in l. 1. C. quando provocare non est necesse.
- Appellans potest libellum appellacionis formare sic, Dico sententiam nullam, & si qua est, appello, ibid.
- 33 Appellans a capiti actione debet capiti pendente appellacione detineri. glo. in deposito, in l. ab executione. C. quorum vpp.
- Appellans per calumniam ab executione si consensit criminaliter, penam mercedem sustinet, & erit infamis, & litem amittit officio iudicis, si vero civiliter, puniuntur in 30. libris auri. glo. f. ibi.
- Appellans bona fide ab executione sine capite, siue criminaliter nullo modo puniuntur, ibid. em.
- Appellanti heredi dantur quatuor menses, ultra tempus, quod datur ad prosequendum appellacionem, & illi quatuor menses incipiunt currere post tempus concessum ad deliberandum, l. si. C. si pend. app.
- Appellanti sufficit dicere, Appello ad iudicem competentem. gl. f. in l. cum proponas, C. de bonis auctor. iud.
- Appellans compromisso deserto ad prosequendum appellacionem habet tantum tempus, quod supererat de biennio facti compromissi. authent. de appellatio. §. tamenimus. col. 8.
- Appellans, vel affectans virginem, vel mulierem, si contra bonos mores civitatis hoc faciat, tenetur iniuriarum actione, secus si colludendi, vel officij honesti faciendi gratia id fecit, l. item apud Labonem, §. meminisse, de iniuriis.
- Appellans ab interlocutoria habente vim diffinitivam, si succumbat, causa redit ad primum iudicem. l. intra velle, 40. de minor.
- Reliqua verbo, Prohi, supra num. 1. usque 10. 16. usque 25. Progo.*
- 34 Appellandi ad rem iudicatam est verus frequens, & necessarius, l. de appel.
- Appellandi, & exercendi actus sunt duos, scilicet primum sit præparamentum secundum, glo. 4. in l. inuenit, 17. C. de procurator.
- Appellandi tempus olim in propria causa est biduum, in aliena est triduum. l. eos, qui §. 1. in autem, C. de app.
- ad Appellandum hodie datur cuiuslibet indistincte spatium decem dierum numerandum a sententia reuocatione, & quandoque datur plus, authent. hodie, & ibi glo. 2. C. eod.
- Appellandi tempus decem dierum currit a tempore sententiae, & scientiae, glo. fin. ibidem.
- Appellandi tempus decem dierum currit a tempore scientiae currit absenti condemnatio non per veram conuinciam, & hoc, si non fuisset defensio, alias si eius procurator non appellasset, difficile audiret, nisi ipse procurator non sit solvendo, glo. fin. ibid.
- Appellandi iuri potest per pactum renunciari, ac etiam conveniri, ne vilius fatale sequeretur. l. si. C. de tempor. app.
- Appellandum est gradatim a minoribus iudicibus ad maiores. §. illud etiam, in auth. de app. & intra quæ tempo. col. 4.
- Appellandum est hodie in causis decem librarum, & infra in Ægypto, & in vtraque Libya ad præfectum Augustalem, a cuius sententia non appellatur, in Asia vero, & Pontica dioecesi, in dictis causis appellatur ad inspectabiles, item ad Consules, Comites, & Praetores, a quorum sententiis non est appellandum, & facium litem suam, in Oriente vero sic appellatur ad Comitum Orientis in prædictis causis, d. §. illud etiam.
- 35 Appellatio est actus, qui certam causam in appellacione a diffinitiva expressio, potest illam prosequi, & ab illa decedere, & aliam quamcumque voluerit assumere, l. 3. verit. fin. de app.
- Appellatio heres non cogitur prosequi appellacionem, si nullius interest, causam appellacionis expediri, sed si interit fidei, vel alterius, contra quem appellatum est, teneat prosequi, l. 1. si pendente app.
- Appellator mortuo nullus interest prosequi appellacionem, cum appellator relegatus est sine ademptione bonorum, secus si cum ademptione bonorum relegatus, vel in metallum datus, vel in insulam deportatus, appellacione interposita, decessit, quo casu eius heres tenetur prosequi app. d. l. 1.
- Appellator etiam mortuo datur causa appellacionis, si fuerit civilis, si fuerit criminalis, non durat propter penam corporalem, quæ appellanti iam mortuo imponi non potest, sed propter bona si expressè in sententia continebatur, alias nec in bonis datur glo. in l. addendis. ibid.
- Appellator iniquam sententiam dicitur detegere, eo ipso, quod dicit iniquam, dico sententiam contra me latam, g. o. 3. in l. 1. C. si adversus creditur.

Appellatio, & etiam appellato datur annus ad introducendum causam appellacionis, si eam voluerint introducere, ac intimare iudici. l. si. §. in his, C. de tempor. app.

Appellatore in biennium causam derelinquente conceditur victori, cum vnus mensis lupret, causam prosequi, vel sententia firmetur, vel infirmetur in viro, quæ casu appellatorem in expensis condemnando, neutro tamen prosequente, sententia remanet firma, his omnibus in causis futuris, & etiam pendentibus nondum finitis, authent. ei, qui, C. de tempo. appell. authent. de his, qui ingrediuntur ad appellat. §. 1. & 2. col. 5.

Appellatoris libellus debet continere personam appellantis, & personam iudicis, a quo appellatur, & sententiam a qua appellatur, personam vero eius, contra quam appellatur, non debet continere de necessitate. l. 1. §. fin. & l. 3. de app. & l. eos, qui, §. fin. autem, & ibi gl. libellos, C. de app.

Appellatoris libellus dari debet iudici, a quo appellatur, si fieri potest, aliis ei, ad quem appellatur, gl. libelli, in d. §. fin.

in Appellatorio libello non petuntur apostoli de necessitate, licet consuetudo communiter obferret, quod instanter petantur. gl. fin. d. §. fin.

in Appellatorio libello sententia, a qua appellatur, debet certa demonstrari, puta tali sententia, quam tulit contra me de talis, d. §. fin. & ibi glo. fin.

Appellatio iudici debet continere arbitrium, nec debent esse verborum, nec contrarietate superflua, & contrarietates arbitrio iudicis puniuntur. l. fin. §. C. de appell.

Reliqua verbo, Libellus, Apostoli, Appellatio, 26.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatum si fuerit indebit, & calumniosè ab executione, puniunt appellans in quinquaginta libris argenti, l. ab executione, C. de quorum appellat.

Appellatum si sit ad Papam, vel ad Principem a suo delegato ab interlocutoria, Papa vel Princeps potest remittere causam ad iudicem a quo, tum quia hoc facit ex certa scientia, glo. 1. in l. eos, qui, §. C. de appell.

Appellatio, vide verbo, Nomen, 2. 3.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

Appellatio est actus, qui appellacionem exercere, sicut appellans, & petere sententiam in maiorem reformati in sui fauorem, d. l. fin. C. de app.

natura inspicitur, & semper inferior superiori feruit, & hoc incommodum inferior fundus naturaliter patitur à superiore, compensaturque cum commo-
modo, vel terzæ pinguedine, quæ decurrit ad eum. l. i. §. si. cod.

Aquam de fundo vicini tenetur recipere vicinus, vel propter feruitutem aquæ ex pacto imposita, vel propter naturam loci, scilicet quod inferior fundus feruitur superius, vel propter feruitutem præscriptam. l. 2. cod.

Aque vis si denotat aggerem naturalem, qui erat in fundo tuo, non possunt agere aduersus te directæ aqua pluuiæ arcæda, vt reficiat illum aggerem, quamuis aqua pluuiæ, quæ prius non nocebat, nunc noceat, possunt tamen agere vtili aquæ pluuiæ actione, vel interdicto vtili, vt possideris, vel ne vis fiat mihi, vel quod vi aut clam, vt me permittat reficere, d. l. 2. §. item Varus, & ibi glo. interdictum.

Aque vis si denotat aggerem manufactum, qui erat in fundo tuo, quamuis eius memoria non exret, possunt agere aduersus te aqua pluuiæ arcæda, vt reponatur, id est, vt reponi patitur dominus fundi, in quo erat agger, d. §. item Varus, & ibi gl. vt reponatur.

Aqua fluens ex superiori fundo in inferiorem per fossam naturaliter factam, si suum iter flercere obstruxerit, & ex reitagnatione superiori agro nocet, licet ex iuris rigore non possit superior cum inferiore agere actione aquæ pluuiæ, cum natura agri ipsa à se mutari possit, tamen ex æquitate potest agere contra inferiorem, vt eam fossam purget, vel fossam ipsam purgare, si sua interstit. d. l. 1. §. apud Nannulum & ibi gl. cogi, de aqu. plaur.

Aquarum concursus si in agro tuo locum excauauit, & postea eum locum impleuit cum terra & lapidibus, & sic aqua refertur in prædia vicinorum, non possunt vicini agere actione aquæ pluuiæ contra te, vt purget, vel patiaris locum purgari, nisi fossa iure feruitutis fuisse, cuius memoria non extat, d. §. apud Nannulum, & ibi gl. à vicinis.

Aquam, quam non tenentur recipere ex natura loci, vel iure feruitutis, si quis opere manufacto excludat, ne ibi noceat, non tenetur actione aquæ pluuiæ, etiamsi alteri noceat, d. l. 2. §. pen.

Aqua calida si decurrit in fundum inferiorem vicini, qui nocet, non habet inferior actionem aquæ pluuiæ, quia aquæ calidæ non sunt aquæ pluuiæ, potest tamen agere negatoria, si superior contendat se facere iure feruitutis, aliis potest agere iniuriam, vel vt possideris, gl. 3. & ibi gl. non est, de aqu. pluuiæ.

Aquam si ex plurium fundo decurrens opere manufacto nocet fundo meo, possunt agere actione aquæ pluuiæ contra quemlibet dominorum, & pro sua parte quilibet condemnatur, vel contra, si ex fundo meo noceat aqua fundo plurius, quilibet potest agere contra me pro parte sua, & in partem hiet etiam condemnatio, si tertius, l. i. de aqua pluuiæ.

Aqua si ex proprio agro tuo decurrens opere manufacto nocet fundo communi tuo, & meo, possunt agere aduersus te actione aquæ pluuiæ ad præstândam mihi partem damni, & idem contra, quando communis agri aqua nocet proprio fundo meo, agam ad præstândam mihi tantum partem damni, d. §. i.

Aquam ex opere facto si damnum der fundo vicini, faciens opus suis sumptibus tenetur tollere actione aquæ pluuiæ arcæde, & idem neque liberatur cedendo loco, in quo erat opus, cum personaliter tenetur, secus est in eo, qui bona fide fundum emit à faciente opus, quia iste emptor conuentus actione aquæ pluuiæ liberatur cedendo fundo, ex quo aqua dat damnum, cum is patientiam tantum tenetur præstare, l. i. cum quo, de aqua pluuiæ.

Aqua si ex vicini fundo in tuum venit, & ex tuo deriuata deteriore viam faciat, si necesse habes, eam aquam recipere, habes interdictum, ne quid in via publica fiat aduersus vicinum tuum, sed si non habes necesse eam aquam recipere, non tenetur vicinus eo interdicto, sed tu teneris, l. 2. §. idem Labeo, & ibi gl. verumque, & add. marg. ne quid in loco facis.

Aqua viua dicitur portio agri, in quo est illa aqua, & eam corrumpens tenetur interdicto, quod vi aut clam, quemadmodum si quid operis in aqua fecisses, l. i. §. qui putrem, quod vi aut clam.

Aquas furentes, scilicet, lacus, aut aliquid aliud ad iniuriam publicam contaminant, extra ordinem puniuntur. l. i. de extraordin. crim.

de Aquæ visu, que non competit iure feruitutis, præfere provincie cognoscit extraordinarie, & per officium iudicis, l. 2. de variis, & extraordin.

Aqua publica quando transit per aliquem prædia, illa immunitas est ab extraordinariis, & etiam ordinariis oneribus nomine tamen illorum prædiorum impositis, vt eorum opera aquarum ductus foribus impleri mundenur, sed si fuerit negligens, eius prædia publicantur, l. i. C. de aqueductu, l. i. §. ubi.

Aqua publica si in tantum abundet, quod sufficit ciuitati, tamen superfluum debet dividit inter eos, quibus prius legem ducendi aquam est concessum. l. si quis per diuinam, C. cod.

Aquam vendere turpe est ciuitati. l. ad reparationem, C. cod.

Aquam non debet quis subtrahere ex fonte publico, vel ex paruis riuus publicis, quæ municipalia appellantur, & contra faciens ipsam restituere tenetur publicis aqueductibus, & fundus, ad quem duxit, publicatur, l. pen. & ibi gl. compellatur, C. de aqueductu, l. i. §. 11.

Aquarum publicarum custodes de nomine principis signantur in manibus. vt recognoscantur, & non trahantur ad alium vsum, neque tenentur ad angaria, neque ad perangaria, & si aliquis eorum decesserit, in eius locum alius est subrogandus cum impredione dictori agnorum, l. p. §. vniuersos, C. de l. i. t. i.

Aque distributio quandoque fit arbitrio boni viri, glo. sicut in extrat. de pace Constantis, §. nos Romanorum.

Aqua persequi, & eius cursus, ac commoditas tolli, vel alterari non debet, ibid. §. 11. profluens, vel flumen profuens significat fluminem decurrem, gl. profluens, & ibi add. in §. i. Inst. de rei. diu. l. i.

Reli qua verbo, Curcior, Castellum, Flumen, Aggeres, Legnum, &c.

Aque arcæde actione, vt tollatur opus, debet actor probare factum opus, & aquam nocere posse, tempus autem quo opus factum est, non est necesse probare, sed satis est, si superius huiusmodi fieri viderent, vel etiam audierint eos, qui viderunt, vel audierunt fieri id, & sic probatur memoria extare, gl. 2. in l. i. add. in §. 2. de probatio.

Aquam pluuialem decurrentem ad fundum suum si vicinus opere manufacto diuertat ad fundum vicini, ita vt ei noceat, per actionem aquæ pluuiæ ar-

centæ cogitur opus destruire, & aquam reducere ad pristinum statum, l. i. de aqua pluuiæ.

Aqua pluuiæ dicitur illa, quæ de celo cadit, atque imbre excreuit, ibid.

Aqua pluuiæ quando per se, siue cum alia missa damnum dat vicino propter opus manufactum, datur ei actio aquæ pluuiæ arcæde, ibid.

Aqua pluuiæ, id est, aqua, quæ est pluuiæ, vel resolute substantiam in adiectum, id est, pluuiæ aqua, gl. i. ibid.

Aque pluuiæ actio indistincte non datur pro lucro dato opere manufacto, & reprobat. gl. damnum, add. marg. ibid.

Aque pluuiæ arcæde actio non datur pro damno dato ante litem contestationem, sed tantum datur pro damno dato post litem contestationem, propter opas manufactum, glo. dabit. ibid.

Aque pluuiæ arcæde actio non tenet nisi dominum loci, prout dominus est, siue insolidum, siue in partem, gl. actione, ibid.

Aque pluuiæ arcæde actio competit domino, & cum domino, qui emerat, am- bulat, neque est in rem, sed in personam, ibid.

Aque pluuiæ actio habet locum in damno nondum facto, opere tamen facto, id est, de eo opere, ex quo damnum timetur, d. l. 1. §. hæc autem actio, de aqu. plu. arc.

Aque pluuiæ actio toties habet locum, quoties manufacto opere agro nocitura est, id est, cum quis manufactum, quo aliter fluere, quàm solet, natura, vt si immittendo eam, aut maiorem, rapidiorem, aut profundius fecerit, aut se reprimendo cursum aquæ fecerit redundare, id est, vndas retrò eicere, ex qua reflexione damnum contingit vicinis, d. §. hæc autem.

Aque pluuiæ arcæde actio non datur pro damno aquæ, quæ naturaliter nocet, ibidem.

Aque pluuiæ actione cogitur quis tollere opus, quod fecit, vt aquam excluderet, quæ exundante palude, in agrum eius fluere solebat, si ea palus aqua pluuiæ ampliata, eaque aqua epulsa, eo opere agri vicini nocet, d. l. 1. §. Nerauius.

Aque pluuiæ actio non datur propter opus, quod sit agri colendi causa, siue fiat aratro, siue alio modo, si ager alter cogi non poterat, l. 1. §. de eo opere, & §. in summa.

Aque pluuiæ actione tenetur ille, qui salicita plantauit, & ob hoc aqua refertur in superiorem agrum, ita vt vicino noceat, d. l. 1. §. sed apud.

Aque pluuiæ arcæde actio datur, siue agatur ad arcendam aquam, siue ad non arcendam, licet nomen non conueniat, gl. noceret, ibid.

Aque pluuiæ actione tenetur ille, qui sulcos aquatios fecit, si sine illis ferere, & arare possit, secus si non possit sine illis ferere & arare, d. l. 1. §. item Sabinus, & §. in summa.

Aque pluuiæ actio cessat, ubi aqua naturaliter decurrit, & tunc habet locum, cum opere manufacto aqua, vel in inferiorem, vel in superiorem partem deriuatur, ibid.

Aquam pluuiam in suo retinere, & superfluentem ex vicini fundo in suum deriuare omnibus licet, dummodo opus in alieno non fiat, d. l. 1. §. idem autem, de aqu. plu.

Aque pluuiæ actio competit superiori aduersus inferiorem, ne aquam, quæ natura fuit, opere facto inhibeat per suum agrum decurrere, & contra, inferiori aduersus superiorem, ne aliter agrum mittat, quam fluere solet natura, d. l. 1. §. item sciendum.

Aque pluuiæ actio nunquam competit, cum ipsius loci natura nocere possit, quia tunc non aqua, sed loci natura nocet, ibid.

Aque pluuiæ actio non competit, cum per aquam nocetur edificio, vel prædio urbano, quia tunc agitur negatoria, scilicet si non esse stillicidii, vel fluminis immittere, d. l. 1. §. item sciendum, & ibi gl. agrum.

Aque pluuiæ actio specialis est, quia specialiter tantum competit, cum timeatur agro noceri, sed negatoria de fluminibus, & stillicidiis generalis est, siue agro, siue edificio timeatur noceri, ibid.

Aque pluuiæ actio competit, cum per aquam nocet prædio rustico, & nihilominus competit etiam negatoria, nec queritur, unde aqua oritur, vt in eo rustico, an ex urbano, sed tantum inspicitur, cui noceat, ibid.

Aque pluuiæ actio non tenetur ille, ex cuius agro aqua fluens opere facto nocet loco, qui est intra continentia adificia, nisi is locus rustici prædij appellatone continetur, quod esse possit, quia tunc tenetur actione aquæ pluuiæ, si- cut, & ceteris agris si noceret, d. l. 1. §. apud Labeonem, & ibi gl. loco.

Aque pluuiæ actione tenetur ille, ex cuius continentibus aqua profuens opere facto nocet agro alieno, ibid.

Aque pluuiæ actio an habeat locum, inspicitur prædium, cui noceat aqua, sit rusticum, vel urbanum, gl. ex continetibus, ibid.

Aque pluuiæ actio etiam vtilis non datur contra eum, qui auferit lucrum, puta faciendo opus, ne aqua, quæ alioquin decurrens vicino agro proderat, proficiat, d. l. 1. §. sicut autem, & ibi gl. actionem.

Aque pluuiæ actione non tenetur ille, qui opus tollit, & sublato eo, aqua pluuiæ naturaliter ad inferiorem agrum perueniens nocet, nisi propter opus illud sublato vehementior aqua profuat, vel deriuatur, quam naturaliter solebat defluere, d. l. 1. §. sed & si vicinus.

in Aqua pluuiæ, vel non pluuiæ decursu, ubi conuenio non inuenitur, inspi- citur veritas, & præscriptio decem annorum, d. l. 1. §. fin. & ibi gl. veritatem.

in Aqua pluuiæ actione ad hoc, vt opus destruat, debet actor probare tria, scilicet, & licet opus manufactum, & quod potest nocere, & eius memoriam extare, & contra, reus ad sui defensionem alia tria, vel alterum eorum, scilicet pactum factum, vel loci naturam, vel memoriam facti operis non extare, glo. si idem Labeo, in l. 2. idem Labeo, cod.

in Aqua pluuiæ actione ad probandum operis facti, id est, fuisse manufactum me- moriam, extare sufficit, si quis opinetur vehementer, opus manufactum esse, id est, factum esse non ambigitur, nec est necesse superflue, qui meminere, sed sufficere, qui audierint eos, qui memoria tenentur, d. l. 2. §. idem Labeo.

Aquam pluuialem naturaliter decurrentem de fundo superiori tenetur recipere inferior vicinus etiam opere manufacto, secundum quod requirit natura aquæ, puta per fallonias, id est, per riuulos, non tamen debet vicinus superior illam aquam in riuulis corrumpere, vel spargere, & quia tunc contra eum agi potest, nisi in

nisi in eum fluat, ad quem aqua destinatur, deturpata sit. l. 3. in princ. & ibi ad d. marg. de aqu. plu.

Aqua pluviae actione, vel damni infecti non tenetur ille, qui hortum solebat irrigare certo tempore anni, & in fundum vicini immittebat eam iure servitutis sibi debita, si postea illic pratum fecerit, coepitque affluat irrigatione vicino nocere, nisi cum locum complanaverit, & ideo aqua citior ad vicinum pervenire coepit, d. l. 3. §. si vicinus.

Aqua pluviae actione non tenetur, nisi is, qui in privato opus facit, sed non ille, qui in publico, quo casu damnum recipiens sibi debet imputare, quare damni infecti cautione sibi non profuerit, vel alio modo sibi non consulerit, & hoc si non publicè reficiatur opus, quia tunc alia via consulitur. d. l. 3. §. pen. & ibi gl. non profuerit.

Aqua pluviae actione tenetur, qui in privato opus facit, etsi publicum interueniat inter privatum locum, in quo sit opus, & cum locum, cui nocet. ibid.

Aqua pluviae actio datur tantum contra dominum operis, fallit in eo qui sepulchrum aedificat, ex quo aqua nocet vicino, quia est operis dominus esse defecit loco facto religioso, nihilominus tenetur actione aquae pluviae, neque tenetur actione sepulchri violati, si iussu iudicis destruat sepulchrum, quia id dolo non fecit. l. 4. de aqua pluviae arce.

8 Aqua pluviae actio vt competat contra aliquem, sufficit, quod is tempore, quo edificabatur, sit dominus operis, ibid.

Aqua pluviae actione possunt agere, vel cum primo vicino, vel cum tertio omni in primo, propter opus, quod fecit tertius vicinus, unde decurrit aqua per fundum primi vicini mei decurrit aquam in meum, ubi nocet, sed si primus vicinus nihil fecit in eo, contra eum non possunt agere, si tunc teneatur recipere aquam tertij vicini, tunc si non teneatur recipere, l. 3. tertius, & ibi gl. omisso, ibid.

Aqua pluviae actio concurret cum actione communi diuadendo, gl. a cadum, in d. l. 3. tertius, §. 2. & supra iter, l. 1. §. 1. & ibi gl. vel singulos, ibi.

Aqua pluviae actio est personalis in rem ieiunia, & alio pro damno futuro ad singulos cum cello, cum transit, in rem ieiunia, si quis per aquam.

Aqua pluviae actionem desinit habere ille, qui priusquam ageret, ea actione fundum, cui aqua ex vicini agro nocet, opere mansuato, vt addit, & transit illa actio ad emptorem fundi, d. l. 3. §. quis, priusquam.

Aqua pluviae actio dicitur in rem scripta, quia sequitur possessorum, vt & quaedam alia, gl. in personam, ibi.

Aqua pluviae actio datur principaliter, vt opus mansuatum tollatur, & per officium iudicis mercenarium est deserviens sit etiam condemnatio de damno contingente post litem contestationem, sed de damno contingente ante litem contestationem non fit condemnatio, sed tantum sit tunc restitutio operis in pristinum statum, d. l. 3. tertius, §. officium.

Aqua pluviae arce datur actione si agitur contra opus facientem, vel eius heredem sit condemnatio, vt destruat iussu impensis, sed si contra alium, qui non fecit, sed opus possidet, nec sit heres eius, qui fecit, sit condemnatio, vt patiatur destrui expensis petentis, nisi sit dominus eius, qui fecit, quo casu tenetur destrui iussu impensis, vel heredi dare pro nota, d. l. 3. tertius, §. 5.

In aqua pluviae actione contra non detrahentem sit condemnatio ad verum interesse, & non quanti iuratur in litem, quandoque tamen iuratur in litem, & tunc excedat verum interesse, d. l. 3. §. 1. & ibi gl. pen.

9 Aqua pluviae actione potest agere vnus ex pluribus cum vno, vel cum singulis separatim, vel singulis cum singulis, & econverso, & solutione vnus aliorum aquae perimitur, licet soluenti contra ceteros succurratur, d. l. supra iter, l. 1. §. 1. ibid.

Aqua pluviae actio non concurret cum actione damni infecti, gl. vel singulos, ibi.

Aqua pluviae actione si conuenitur solutus, qui non fecit opus, tenetur tantum pati destrui opus factum a sociis, non tamen tenetur ad impensas destructionis, d. l. supra iter, l. 1. §. apud Ferocem, ibi.

Aqua pluviae actio aequiparatur cautioni damni infecti, d. l. supra iter, §. officium.

Aqua pluviae actio si vnus ex pluribus dominis agat, vel conueniatur, pro parte tantum sua condemnatur, vel sit ei condemnatio, scilicet estimationis, vel interesse, quando opus factum non restituitur, d. l. supra iter, §. officium, eod. tit.

Aqua pluviae quando nocet vicini fundo, si propter opus mansuatum in fundo vicini agitur, vt illud destruat, si propter opus vi fluminis factum agitur, vt tantum patiantur rescindi praeter, d. l. supra iter, §. 5.

In aqua pluviae actione cogitur quis praecise ad demolendum opus, propter quod aqua damnum dat fundo vicini, d. l. §. 5. & ibi add. marg.

Aqua pluviae actione quando agitur, de eo opere facto, quod nocet, quaeritur, & ideo, si pars aliqua soli vicino superflua sit, quamvis per eam causam aqua pluviae inferiori nocet, nulla competit actio de stricto iure, sed bene de aequitate, vt permittat vicinum replere, l. 1. Apur, l. 4. §. 1. & ibi gloss. actio, de aqua pluviae.

In aqua pluviae actione, sicut in damni infecti, venit damnum futurum, de eo autem damno, quod ante litem contestationem datum est, agitur quod vi, aut clam; sed de eo, quod post sententiam iudicis futurum est, praestatur cautio damni infecti, vel opus ita restitutum est, vt nullum periculum damni superest, d. l. Antaeus, §. 5.

In aqua pluviae actione si lis contestetur, & postea de nouo opus fiat, in eodem fundo, ex quo aqua vicino nocet, de tali opere de nouo facto agi debet nouo iudicio aquae pluviae ad tollendum illud, fallit quidam opus prius factum, super quo fuit contestata, tolli non potest fine opere post contestationem facto, quando tunc etiam illud potest tolli, d. l. §. cum l. 1. §. 1.

In aqua pluviae actione venit damnum contingens post litem contestationem, etiam fundo vendito, post venditionem, l. 6. de aqua plu.

10 Aqua pluviae si nocet propter opus factum in loco publico, non potest agi actione aquae pluviae, sed si in loco publico intermedio opus sit factum in fundo vicini, l. 6. in publico, l. 8. eod.

Aqua pluviae si nocet citius ex opere, quod legit quis patiente re, aduersus eum non poterit agere actione aquae pluviae, vt d. l. aut si illud opus, poteris tamen agere ad damnum, ad interesse actione in factum, & non actione aquae pluviae,

l. Labeo ait, l. 9. & ibi gl. §. 5. & add. marg. eod.

Aqua pluviae si nocet citius ex opere, quod quis fecit in suo, expressio censetur tuos faciens opus non tenetur ad eius demolitionem, neque ad damnum, sed si fecit opus re non consentiente expresso, nec tacite, aut re ignorante, aut patiente per errorem, quia tunc faciens opus tenetur ad operis demolitionem sua impensa, & ad damnum, d. l. Labeo, & ibi gl. cum l. 1. §. 1.

Aqua pluviae actione qui tenetur, debet destrui opus factum, ita quod aqua pluviae non nocet vicino, l. 5. §. non aliter, de aqua plu.

Aqua pluviae actio directa datur domino, & contra dominum, villis datur usufructuario, d. l. 6. usufructus.

Aqua pluviae actio non competit pro opere facto auctoritate publica, ex quo aqua pluviae nocet vicino, l. quod principis, §. 3. eod.

Aqua pluviae actio habet locum etiam in vectigalibus agris, siue in eo fiat opus, ex quo aqua pluviae nocet vicino, siue in alio, & ei nocet, d. l. quod principis, §. 1. & ibi gl. locum.

In aqua pluviae actione venit futurum damnum, non praeteritum, nec incipitur si nouit aqua, sed si nocere potuit, l. ante, & ibi gl. defluxit, eod.

Aqua pluviae actione potest agere ille, cuius fundo via debetur per fundi tuum, si tu in fundo tuo opus fecisti, per quod aqua pluviae nocet vicino, l. pen. eod.

Aqua pluviae actio licet pro futuro damno detur, non tamen pro futuro facto, vel opere, gl. erat, in l. mater, §. si de exceptis, rei iud.

Reliquia verba, Actio, 23. Fundus, 6. Stagnum.

A Q V A ex flumine publico non potest duci cum iniuria alterius, l. Imperatores, l. 17. & ibi gl. de seru. ruliurorum.

Aqua ex flumine publico non potest duci ad irrigandos agros, ita, vt flumen efficiatur minus navigabile, non licet, neque alium flumen navigabile ex eo ducere, gl. r. ibi.

Aquam ducere per eam fundum si mihi liceat, ita, vt tu in eo fundo non possis aedificare, nullo me, etiam si ego concesserim tibi, vt possis edificare, nihilominus teneo, is mihi praestare aquaeductum, l. si mihi, 20. eod.

Aquam ducens vltra quam soleat, tota decenda prohiberi debet, gl. offerente, in l. si seruus, l. 5. §. de condit. furti.

Aquam ducendi ius habens non potest facere arcum causa ducendi super iter alienum, nec is, qui habet seruitutem itineris, vel actus, potest facere arcum super alienum aquaeductum, recte tamen potest facere pontem, qui possit ire agere, l. supra iter, l. 1. & ibi gl. extruct, de aqua plu. ar.

Aquam ducendi ius habens per riuum, non potest facere cuniculum, id est, ex aperto riuo cooperatum, vel contra, nisi in conduenda seruitute elicit dictum, l. d. supra iter, & ibi gl. specum.

Aquam ducendi ius habens per riuum non potest facere specum, id est, fossam amplam, & rotundam, quia quando fossa repletur aqua, & manet aqua vndique, l. circa ripam fossam, & labitur in terram & non per riuum, vt olim, corruptumque aqua ex ea, quae est in fossa, & riuus siccatur, ibi.

Aquam ducere ex flumine publico cuiuslibet licet, si ea aqua in vfu publico non sit, nisi Imperator, vel Senatus, veret, l. 2. de fluminib.

Aquam ducere non licet ex flumine navigabili, nec de eo, quod facit aliud flumen navigabile, etiam si princeps permittat, licet dicere non obstante, l. quomodo, de fluminib. vel alia lege, d. l. 1. & ibi gl. §. 1.

Aquam ducere etiam ex flumine publico non licet per viam publicam, gloss. l. ibidem.

Aquam si quis ducet ex flumine infra, alius non potest ducere aquam ex eo, l. 1. de m. flumine supra, §. impedit ducentem aquam infra, §. glo. 1. ibid.

Aquam de loco alieno per annum si quis ducatur, non debet prohiberi, quominus in futurum ducatur, l. 1. de aqua quotidiana.

Aqua quotidiana non dicitur illa sola, quae quotidie ducitur, sed etiam ea quae quis quotiescunque possit vellet, quamvis non expediat interdum ducere, vel huius hyme, vel aliquo tempore anni, d. l. 1. §. 1.

Aquarum duo sunt genera, quaedam dicitur quotidiana, quaedam aestiua, d. l. 1. §. 1. §. duo.

Aqua quotidiana est illa, quae duci assidue solet, vel aestiua tempore, vel hyberno, etiam si aliquando ducatur non est, ibid.

Aqua aestiua ab aestiua differre dicitur ex proposito, & mente ventis, & ex natura locorum, d. §. duo, & ibi gl. ducendum.

Aqua quotidiana vt dicatur, ita requiruntur primo, vt quotidie, & omni tempore sui natura duci possit; item quod nullo tempore impediantur eius vfu propter naturam loci, cui feruntur, item propositum ventis, scilicet quod eo proposito vtatur, quod omni tempore velit vt ea, etsi non ducat quotidie, gl. ducendum, ibi.

Aqua aestiua dicitur illa, quae quotidie, vel aestate, vel hyeme potest duci, non tamen solet duci nisi aestate, dicitur etiam illa, quae non potest duci sui natura, nisi aestate, d. §. duo, cum §. leg.

Aqua aestiua dicitur etiam illa, quam loca, per quae transit natura sua, non admittunt, nisi aestate, ibid.

Aqua nulla potest duci quotidie, nisi quae perennis est, sunt etiam quaedam aquae, & si perennes sunt, duci tamen quotidie non possunt, vt puta puteales, & quae ita sunt submersae, vt effluere extra meatus suos, & vfu esse non possint, d. l. 1. §. loquitur, de aqua quotidiana.

Aquis pen. nibus, quae quotidie duci non possunt, veluti putealibus, seruitus in usus imponi potest, ibid.

Aqua ducenda ius habens ad fundum antiquum non potest ducere eam ad fundum emptum, sed postquam intrauit, recte potest eam ducere ad fundum emptum, nisi hoc esset, cum magno incommodo domini aquae, d. l. 1. §. illud Labeo.

Aqua ducenda ius habens ad fundum potest prohiberi, ne aliam aquam immisceat in riuum cum aqua, quam ducere consuevit, & prohibetur ducere non solum ab eo loco, quo coniungitur aqua, sed etiam a principio aquae, d. l. 1. §. item quaeritur.

Aqua ducenda ius habens si prohibitus ab aduersario amiserit illud ius anno, vel biennio, hodie decennio, vel vicennio, ex interdicto de aqua conseruitur, vt non prohibetur, & vt de nouo constituitur seruitus contra dominum pro

in prohibentem, quatenus ad eum pervenit, sed contra extraneum prohibentem per restitutionem in integrum ad interdictum restituendum, d. l. 1. §. pariter, & ibi gl. in restitutionem.

Aquam ducere vel ex castello, aut ex riuo, aut ex alio loco publico permittitur ei soli, cui a principe concessum est, vel ab eo, cui princeps permisit, & nulli alij, d. l. 1. §. 1. tit. i. ubi gl. in nulli.

Aque ducenda: ius quandoque datur prædij, quandoque personis, quod prædij datur, extrinseca persona non extinguitur, sed quod personis datur, extinguitur cum personis, & ideo neque ad alium dominum prædiorum, neque ad heredem, neque ad aliquem successorem transire, nisi impetruerit a principe, quod de facili ei conceditur, d. l. 1. §. permittitur.

Aqua potest duci non solum causa irrigandi agrum, sed etiam pecoris, vel amicitias accersiri, l. 3. de aqua quotidiana.

Aquam ducere ex flumine possunt plures ex concessione, dummodo non nocent vicinis proximis ex eadem parte, vel his, qui in alia ripa, & vitra flumen sunt, ut flumen erit stritum, ibi.

Aquam ex flumine ducens concessione principis, vel alterius habentis ius concedenda, si flumen repetit alicui mutavit, etiam nullo privato loco dimisso in medio, non potest subsequi flumen, quia nullo alio fluminis non dicitur servitus imposita, sed si paulatim mutavit alicui, quia tunc potest, l. 4. de flumine, & ex eo aquam ducere, d. l. 3. §. si aquam.

Aquam ducens ex flumine per fundum alicuius iure servitatis, si flumen repetit alicui mutavit, nullo privato loco dimisso in medio, amittit ius aquæ ducenda, sed si paulatim mutavit alicui, quia tunc retinet ius aquæ ducenda, nisi mutaverit aliquo alio loco privato dimisso in medio, d. l. 3. §. si aquam, & ibi gl. accersit, & gl. ducendi.

Aquam ducere solent per viam, licet faciat eam aquam, quæ in eo riuo nascitur, nec prohiberi potest per hoc ducere, d. l. 3. §. aqua.

Aque ducenda: ius, cuius origo memoriam hominum exestit, iure constituti habetur, l. 1. §. ducit aqua, de aqua quotidiana.

Aque ducenda: ius habens, potest vel fistulam in riuo ponere, vel aliud quod facere, dummodo non faciat detrimere fundum domino, aut æquariis detritis corruilibus habentibus ius aquæ ducenda per eundem riuum, d. l. 3. §. pen.

Aque ducenda: ius habens non potest in riuo lapidem sternere, nisi hoc nominatum in aqua concedenda actum sit, ut etiam per lapidem aquam ducere licet, ceteris quolibet, ibid.

Aque ducenda: ius habens per riuum alterius, potest supra illum riuum per pontem aquam ducere, dummodo inferius riuo non nocat, d. l. 3. §. si.

Aque ducenda: ius ex vno fonte potest per concedere paribus, simul, vel separatim, dummodo sine iniuria primorum, aliis non, nisi consentiant, & si illi, quibus concessa est aqua, discordent inter se, possunt agere vili communis utendo inter se, l. 1. §. Lucio, & ibi gl. cedere, eod. tit.

Aque ducenda: ius potest dividi non solum certis temporibus, sed etiam certis mensuris potest etiam eodem tempore aliquam diuisionem, alius æstivam aquam ducere, ita ut æstivæ diuidatur aqua inter eos, hyeme verò solus ducatur, qui quotidiana ius habet, cum consistit, eod.

Aque ducenda: ius habentes duo alternatim diuersis temporibus, puta unus vique ad alteram, alius postea, si conuenierit inter se, ut permittitur horis aqua veteris, non amittit ut ibi ius aquæ ducenda locum coulet, si, eod.

Aque ducenda: ius quotidiana appellatur proprie, ob has duas res, scilicet, aut propter naturam suam, aut propter villitatem locorum, in qua ducitur, ita ut si aqua duci non possit, nisi æstivæ sui natura, vel omni tempore possit duci, tamen æstivæ tantum ducatur, quia expedire villitatem locorum, in qua ducitur, quod æstivæ tantum ducatur, dicitur æstivæ, de interdicto, eod.

Aque ducenda: ius habens per fundum, potest ab initio ducere per quamcumque partem fundi velit, sed postea non potest mutare, l. si eod.

Aque ducenda: ius habens, per alium locum, quam per consuetum, ducere non potest, l. 1. §. si de riuis.

Aque ducenda: ius habens per alienum fundum, potest indistincte facere in riuo opus, quod est necessarium causa consuetudinis, vel retinendi aquam, l. si riuus, §. 1. & ibi glo. aduerfaci, eod.

Aquam ducendi ius habens si utatur furtilis aquam meatibus ad irrigandos agros, vel hortos, priuatur aqueductu, l. vsum aquæ, C. de aqueductu, lib. 1. r.

Aquam ducendi ex publico aqueductu beneficium impetrans debet ipsum incipere præfatum, & non alij, & iudex contra faciens in 50. lib. auri punitur, l. si quis per diuinam, C. eod.

Aquam ducendi ius habentibus ex publico aqueductu, nihil tenentur soluere sicut pro aqueductu, l. ad reparationem, C. eod.

Aquam ducere nulli licet de fonte, vel aqueductu publico, nisi per principis concessionem, quæ intimari debet præfeco pætorio, & aliis iudicibus; pena contra facientibus imminet, l. si, C. eod. tit. & ibi.

Aqua, quæ in alieno fundo oritur, sine voluntate eius, ad quem vltus eiusdem aquæ pertinet, non potest duci, l. aquam, C. de feniit.

Aquam ex alieno fundo ducens quis sine voluntate eius, ad quem eius vltus pertinet, potest conueniri actione iniuriarum a domino aquæ, ibi, si ibi.

Aquam si deriuauerit quis per iniuriam alio loco ab agro meo, teneatur ille restituere in priorem flatum, quidquid actum sit per interdictum quod vi, aut clam, glo. fin. l. 2. C. eod. tit.

Reliqua verbo, Interdictum, §. 37. 38.

AQVARDUCTVS est ius aquæ ducende per alienum fundum, l. 1. de seru. rust. & in princ. Inst. de seru. rust.

Aqueductus, vel haustus aquæ per eundem locum, ut ducatur, potest pluribus concedi, & etiam ut diuersis diebus, & horis simul ducatur, l. 2. eod.

Aqueductus, vel haustus aquæ si pluribus concedatur, quilibet in solidum habere dicitur, & si non conueniant in utendo, vtile redditur interdictum, gl. concedi, ibidem.

Aqueductus, vel haustus aquæ non potest concedi pluribus pro parte, ibid.

Aqueductum habens in fundo, potest ibi ponere fistulam consuetam, vel canales solitos, ut per eam ducatur aqua magis habere, dummodo non detrahatur

rius, unde aqua ducitur ex fundo seruientis, l. Quilatus, r. eod.

Aqueductum si habeo per tuum fundum, si naturaliter puta imbris, crescat aqua, aut ex aquis in eum conflantibus ita, quod inferat fundum seruientem, non teneatur dominus prædij dominantis ad damnum, l. si mihi, 2. §. 1. eod.

Aqueductum si constituitur certe parti fundi mei, non possum ad aliam partem fundi ducere aquam, antequam ingressa sit eam partem, cum seruitus est (statu) taposquam autem est ingressa, ad alias partes ducere possum, nisi nocitura sit ei fundo, cui inducitur, l. ex meo, 2. §. 1. ibi gl. 1. eod.

Aqueductum habens tantum noctis tempore, si vltus sit per decem annos in die, & non in nocte, amittit seruitem, l. si communem, §. si quemadmodum, servit.

Aqueductus si traiechus sit citra seruitem per alicuius dominum, dominus domus suo iure, & autoritate propria potest interdicere, l. quemadmodum, §. si ad legem Aquil.

Aqueductus habens perpetuam causam, vel quasi, si per decem annos præscripti sint, meri debent iudices dando actionem, vel exceptionem, tamen titulus, vel constitutio eius non probatur, l. si, & ibi gl. pen. de aqua pluia.

Aqueductu concessio a domino, si ipse dominus potest etiam alij concedere, dummodo non nocat ei, cui primo concessit, fecit verò si ei nocet, gl. 2. in l. aquam, C. de seru. rustibus.

Aqueductus ex veteri more, atque obseruatione per certa loca exhiberi debet, r. 7 & non debet innovari contra veterem formam, & solemnem morem, l. si manifeste, C. eod.

Aqueductus cultores, & hi per quorum fines aqua publica trahitur, habent immunitatem ab exactionibus munerum, bas. gl. in rub. C. de aqueductu, lib. 1. r.

Aqueductus latitudo quincem pedum debet esse inter dextram, & sinistram locum, ut per quos secutur, & si in dicta latitudine arbores pullulauerint, sunt excidendæ, l. 1. C. de aqueductu, lib. 1. r.

Aqueductu a publico aquam ad suum prædium deriuare non licet alicui, & contra, si ea pena publicationis illius prædij punitur, nisi de licentia principis, vel veteri consuetudine, cuius memoria non erit, l. 2. C. eod. tit. & ibi.

Aquam de publico aqueductu ducendi auctoritatem habens, debet ipsam ducere per castellum, vel aliud paruum forum, ne corruptantur matricis fistule, & contra faciens perdit privilegium ducendi, & punitur in corpore, l. 3. C. eod. tit. & ibi.

Aqueductu publico an aliquis subtrahat aquam, potest præfeco inquirere, & in rebus domos, ac prædia priuatorum, l. si quis per diuinam, C. de aqueductu, lib. 1. r.

Aqueductus reparatione ex vectigalibus redacta pecunia debet expendi dando eam operariis aqueductus, l. ad reparationem, C. eod. lib. 1. r.

Aqueductu deputatam pecuniam conuertens præfeco pætorio ad alium vsum, de suo tenetur restituere, l. hac lege, C. eod. tit. & ibi.

Aqueductu deputata pecunia deponi debet in area separata ab aliis, ibid.

Aqueductu publico nemo potest plantare arbores, ne aqueductui publico nocent, & contra faciens prædia publicantur, in quibus arbores fuerint plantate, nec remittitur pena etiam per referendum principis, l. pen. & ibi glo. compellatur, C. de aqueductu, lib. 1. r.

Aqueductus concessio est seruitus realis, §. aquæ, Inst. de act.

Aqueductum diurnarum, ut nocturnarum horarum habens, non potest alia hora ducere, quam illa, qua ius habet ducendi, l. 2. de aqua quotidiana.

Reliqua verbo, Conuentus, Riuus, Seruitus, 34. vltusque 38. Specus.

AQVAT haustus ad fontem iniuriter datur sine itinere, l. si eum dices, 26. §. 18 plenum, de arbit.

Aque haustum habens si per tempus, quod seruitus amittitur, non ierit ad fontem, nec hauserit aquam, iter quoque amittit, l. Labeo, quemadmodum, seru. amittit.

Aquam hauriendi ius habens de fonte, potest fontem purgare, & reficere ad aquam coherendam, ut possit vti aqua, dummodo non aliter utatur, quam hoc anno vltus est, l. vnica, §. pen. de fonte.

Aquam hauriendi ius, vel ea vrendi de publico aqueductu, non turbatur ci, qui vltus est tanto tempore, quod de eius contrario non exiit memoriam hominum, l. vsum aquæ, C. de aqueductu, lib. 1. r.

Aquam haurienti ius quando pluribus conceditur simul, ille haustus aquæ debet dividi inter eos pro motu iudicis, l. si quis per diuinam, eod. tit. & ibi.

Aque haustus est ius hauriendi aquam necessariam agro meo, vel laborantibus in eodem ex fonte vicini, glo. 1. in §. inter rusticorum, Inst. de seru. rusticorum.

Reliqua verbo, Haustus, Putius, Seruitus, 34. vltusque 38. Interdictum, 39. 40.

AQVAT, & igni interdicti, idem est, quod iure ciuium Romanorum priuari, extinctionemque deponere, ac demum vitio supplicio affici, & quasi ab vltu ignis, & aquæ, patriæ, & larium prohiberi, gl. & igni, & in add. marg. in l. eius, qui, §. 1. de testa.

Aque, & igni interdicti locum successit hodie deportatio, hodie etiam in eius locum succedit exhereditatio, d. gl. igni, ibi. & glossa interdictum, in §. minor, Inst. de capitis dimin.

Reliqua verbo, Relegatio, Relegatus.

AQVARTIOLVM, aut canalem non potest quis habere in pariete proprio, si per ipsum aqua immixta inundaret parietem vicini, l. fistulas, si seruitus vnde ducatur.

Reliqua verbo, Canalis.

AQVIMINARIVM dicitur, quasi aqua manutium, vel quasi aqua ministras, & illud continetur argenti cleary appellatione, sed non potest, l. in argento, §. si, & ibi gl. fin. de auct.

ARANSVI, aut clam in fundo alicuius, teneatur interdicti, quod vi aut clam, perinde, ac si fecisset in eo fossiam, l. si, §. 1. quod vi, aut clam.

1 Arbitrari genere vltusque ad num. 10.

10 Arbitrari quando cogit potest sententiam dicere, vltusque ad num. 15.

15 Arbitrari sententia 16. & 17.

ARBITRARI accusatus ex causa capitali, excusatus ab arbitrando, glo. vltusque non potest, in l. sep. & §. 1. si quis cautio.

Arbitrari potest esse etiam infamis, gl. non facit, in l. quid ergo, §. ex compramisio, de his, qui notantur infamia, l. Pedius, de recep. arb.

Arbitrari po

interesse, si non stetur sententia, vel simpliciter sententia fieri compromissum fit. l. non distinguemus, 32. & ibi glo. 2. eod.

Arbitrator tenetur sententiam dicere, quidam ante legationem litigatoris in eum compromissum factum est, secus quando ante legationem compromissum factum fuisse, quia tunc non cogitur arbitrator sententiam dicere, nisi legatus velit, quod dicitur sententiam de eo, super quo ante legationem compromissum, de aliis autem questionibus debet se defendere, d. l. non distinguemus, §. item si qui.

Arbitrator sententiam dicere debet de re compromissa, & non de eo, quod in compromisso non est dictum, d. l. non distinguemus, §. item si iubeat.

14 Arbitrator si sententiam dicat, sibi alium coniungendum, non valet sententia, cum id in compromisso non sit, ibi.

Arbitrator sententia dicere non cogitur, quando compromissum à pupillo factum est, quia si contra eum pronuncietur ad penam, non tenetur, si tamen fideiussorem dedit, arbitrator cogitur sententiam, quia pena peti potest ab eodem fideiussore, l. si pupillus, 35. de arb.

Arbitrum posse iudicare tempore messium, & vindemiarum, & aliis feriis indutis, & necessitatem hominum, coactio iudicis facit, item facit partium consensu, vel quando dies compromissi esset exitura, secus tamen est in feriis consensu, ut honorem Dei, l. si feriatis, 36. & ibi gl. 1. eod.

Arbitrator si sententiam dixit prohibendo alterum petere, nulla facta mentione heredis, si tamen heres eius petat, committit penam compromissi, l. quamvis, 35. eod.

Arbitrator de his rebus tantum iudicare potest, circa quae ab initio in eum generaliter compromissum est, non verò de his, quae postea superueniunt, l. de his rebus, 46. & ibi gl. 1. eod.

Arbitrator sententiam dicere non cogitur, si vnus ex compromittentibus fuerit capere, quando in eum compromissum est, vt vtroque praesente sententiam dicat, l. si compromissum, §. si eod.

Arbitrator, in quem ante forem compromissum quis, si statim cum cepit fuisse, & etiam postea, curatorem habeat, vel habuerit, pendente litigio, potest sententiam dicere, praesente curatore, d. l. si compromissum, & l. sed & interpellatus, & ibi gl. 1. eod.

Arbitrator non potest ferre sententiam secundum voluntatem partium, §. gl. 1. & ibi add. marg. in l. si conuenit, 6. de re iudicata.

Arbitrator male iudicando facit iuramentum suum, sicut & facit iudex, §. gl. 1. & ibi add. marg. in l. de variis & extraordin.

Arbitrator male iudicando tenetur ad actionem in factum ex quasi maleficio, glo. fin. in l. si quis in conscribendo, 29. C. de pactis.

Arbitrator etiam cum iuramento, si male iudicat, non facit iuramentum suum, §. tamen decernit, C. de receptis arbitris.

Arbitrator iuratus, vel à partibus si compromissum sit iuratum, siue bene, siue male iudicat, si dolo hoc facit, iudicatum non valet, gl. 4. ibid.

Reliqua supra nu. 1. 2. 3. & infra arbitrium, nu. 1. Index, 32. vsque 40. Sententia, 31. 32. 33. 44. Arbitrator, 220.

15 ARBITRI sententia etiam in causa famosa non infamatur, l. quid ergo, §. ex compromisso, de his, qui notantur.

Arbitri sententia per omnia non est sententia, quia ex ea non datur actio, neque committitur euictionis stipulatio, d. §. ex compromisso, & ibi gl. sententia.

Arbitrator eligitur quis, vt bonus vir praecipue, non habito respectu ad alium, hoc est, vt ipse sit bonus vir, cuius arbitrio pareatur, ita quod non alius, & ideo eius sententia non reducit ad arbitrium boni viri, gl. bonum, in l. Labeo, 3. §. 1. de receptis arbitris.

Arbitrator, qui cum alio arbitrium recepit, solus sententiam dicere non potest, nisi iudicatum in vtrumque compromissum sit factum, l. Pedius, §. si cum l. seq. de arbitris.

Arbitrator corruptus per pecuniam si sententiam dixit, valet sententia, sed contra eam exigitur de dolo, secus in iudice, quia per pecuniam lata non valet ipso iure, & hoc si per gratiam, gl. turpitudine, in l. sed & si, §. si eod.

Arbitrator potest mutare, & reuocare suam sententiam interlocutoriam, diffinitiuam autem non potest, etiam praetextu erroris, l. qualem, 19. §. dicere, cum seq. de arbitris.

Arbitrator si tulit sententiam super preparatione causae, vt qui iussit litigatores Calendis adesse, potest mutare eam diem, & iubere mox, id est, adfuit, sed si condemnauit, vel absoluit, non potest postea eam mutare, ibid.

Arbitrator est errauerit in sententia diffinitiva dicenda, eam corrigere non potest, & multo magis quando non errauit, l. quia arbitrator, & ibi gl. 1. eod.

Arbitrator licet nunquam debeat formam compromissi excedere, litigatoribus inuitis, iudicium tamen redditur in inuitum, & ideo de quibusdam cōtrouersis in compromisso comprehensis si tulit, sententia valet, licet de aliis nihil dixerit, gl. mutare, in l. quid tamen, 21. de arbitris.

Arbitrator, in quem plures questiones simpliciter sunt compromissae, debet omnes simul vna sententia terminare, secus quando separatim sunt compromissae, gl. separatim, & ibi add. ibid.

Arbitrator pronuncians sententiam, nihil videri debitum, debitorem absolueret videretur, d. l. quid tamen, §. 1. eod.

16 Arbitrator si penam ex compromisso peti uenerit, non valet talis sententia, quia de pena non est in eum compromissum, in aliis autem tenetur, d. l. quid tamen, §. si & ibi gl. pen.

Arbitrator si tulit sententiam, quod ego darem decem, heres meus, me mortuo, si paratus est decem dare, se liberat à pena compromissi, l. diem proferre, 27. §. 1. eod.

Arbitrator sententia efficitur, ut heredes ad heredem, d. §. 1.

Arbitri sententia fieri debet, siue aqua, siue iniqua sit, & sibi imparet, qui compromissum in talem arbitrum, d. l. diem, §. fieri.

Arbitri partes numero si discordant, non valet sententia, si verò sint impares, statim dicto maioris partis, d. l. diem, §. si plures.

Arbitri sententia non potest reduci ad arbitrium boni viri, d. §. fieri.

Arbitrum sententiarum si vnus ex iteg. arbitris impediatur, incidit in penam compromissi, ac si sententia non parceret, alium proferret, §. si quis.

Arbitri sententia omnis non tenet, quia quandoque non valet, l. non distinguemus, §. quantum, de arbitris.

Arbitrator si sententiam dixit, vt iterum compromitteret partes in eum, vel alium, vel remiserit eos ad iudicem, sine dubio ei potest non parere, nec ob id pena committitur, quia non valet talis sententia, ibid.

Arbitrator si sententiam dixit, vt arbitrio Publii Manij fundus tradatur, aut satisfactorio decur, talis sententia potest non parere, ibid.

Arbitri sententia super pena non valet, etiam si sileo sit inferenda, sed super alio sententia remanet firma, & pena compromissi committitur, l. arbitrator, 42. eodem.

Arbitri sententia non dicitur per omnia sententia, gl. nulla, in l. si dictum, §. 6. §. 1. de iudicio.

Arbitri sententia metu poenae paratur, non quod ex sententia eius oriatur actio, l. 1. C. de receptis arbitris.

Arbitri sententia ultra diem compromissi lata ipso iure non valet, & impune potest contineri, l. 1. C. eod.

Arbitrator si dolo suo tulit sententiam non dolo partium, aduersus sententiam potest opponi exceptio, quia pars saltem tunc dolo facit, cum penam petat, quod sufficit, §. gl. 4. in l. 3. C. eod.

Arbitri sententia si homologatur, ex tali sententia arbitrator sine pena electi actio, & exceptio oriuntur, l. 1. C. eod.

Arbitri sententia tunc non tenetur partes, quando compromissum est factum, sine vilo iuramento praestito, vel à partibus, & ab arbitro, vel tantum à partibus, vel tantum ab arbitro, nisi pena esset apposta, d. l. 4. & ibi gl. fin.

ex Arbitri sententia oriatur actio ex lege, & non ex sententia, §. gl. lumine, in l. cum anel, C. de receptis arbitris.

Arbitri sententia quando actor non vult parere, tenetur solvere penam contentam in compromisso ad actionem suam exercendam coram iudice, §. quia verò, & ibi gl. det multam, in auth. de iudicibus, col. 6.

Arbitro assumptum super lite finienda per sententiam standum est, siue zequis, siue inique proferat sententiam, dum tamen dolo ab sit, alioquin de dolo exceptio petetur, gl. si in l. societatem, 76. §. arbitrum, pro socio.

Arbitrator compromissarius, id est, assumptus super lite, etiam si inique pronunciet, non recurritur ad arbitrium boni viri, sed eius sententia omnino est standum, gl. 1. in l. in proposita, 78. pro socio.

Arbitrator compromissarius postquam inique tulit sententiam, vel inique arbitratus est, non potest iterum arbitrari, quia postquam sententiam semel tulit, finitum est officio suo, unde rursus iudicare non potest, tum etiam quia de primo arbitrio intelligitur, §. ibi.

Arbitri sententia parere promittens petendo deinde ad arbitrium boni viri reduci, non impugnat promissionem, quinimò eam approbat, nisi fiat renuntiatio de reduendo ad arbitrium boni viri, idque pena adiecta, l. 3. in add. marg. rem ratam haberi.

Reliqua verbo, Homologari, Sententia, 31. 32. Arbitrator, 220. Appellatio, 27. supra nu. 8. Confessus, 1.

ARBITRUM fuisse compelluntur à principio illi, qui eliguntur vt arbitri iuris, ad cognoscendum de causis fultipionis, l. Labeo, 3. §. 1. in add. marg. de arbitris.

Arbitria tractantur, vt iudicia, gl. in rubr. de arbitris, & glo. iurisdictionis, l. 1. de postulando.

Arbitrum recipere neminem cogit iudex, quoniam hoc liberum, & solum, ac extra necessitatem iurisdictionis est positum, l. Labeo, 3. §. 1. & ibi glo. iurisdictionis, eod.

Arbitrium postquam quis in se recepit, ad curam & sollicitudinem suam pertinet, non solum, vt quod sudeat lites finire, sed etiam vt non decipiantur, qui eum quasi bonum virum disceptatorem inter se elegerunt, d. §. 1.

Arbitrium post fuisseceptum, ac causam semel atque iterum tractatam ac post nudata causa nolit sententiam dicere, & secreta negotij aperta, si arbitrator corruptus, vel ex alia causa nolit sententiam dicere, cogitur à iudice officium, quod in se recepit, implere, d. §. 1.

Arbitrio suscepto etiam sacerdos cogitur sententiam dicere, gl. penult. in l. nam Magistatus, de receptis arbitris.

Arbitrum iudices ordinarios volentes recipere prohibet lex Italia, & prohibet etiam nobilem ius ordinarius recipere, vim fieri, ne videantur iurisdictione sibi data abuti, gl. inter se, in l. sed & si, §. fin. eod.

Arbitrium soluitur, & pena committitur, si vna sola pars post litem contestationem ad alium iudicem, vel arbitrium ierit, litigatores, & ibi gloss. 1. eodem.

Arbitrium non dicitur receptum quis, eo ipso, quod tantum procurauerat, vel tantum viderat, an per voluntatem posset partes concordare, gl. receperit, in l. Pomponius, §. receptum, de receptis arb.

Arbitrum, & iudicium triennio finiantur, §. glo. si multo potest, in litem si vnus, de receptis arbitris.

Arbitrium non valet, in quo libera facultas arbitri sententiae futura non est, d. l. item si vnus, §. idem Pomponius.

Arbitria, & iudicia licet in multis finiantur, non tamen sent in omnibus, gl. 1. in l. cum furiosus, 39. de iudiciis.

In Arbitrum alterius ex contrahentibus, si conferatur cōditio, vel aliquid aliud in societate, venditione, vel locatione, & in aliis bonae fidei iudiciis, intelligitur de arbitrio boni viri, l. si societatem, 6. & ibi gl. 1. pro socio, & in lege, 29. locati, & in personam, 22. §. si de regulis iuris.

Arbitrum habens super facto, non intelligitur habere super termino facti, d. l. in lege, 29. locati.

Arbitrium dolo latum nullius est momenti, ibid.

Arbitrio incertae personae si committitur merces, non valet locatio, secus si arbitrio certae personae, quia tunc valet, si is, qui nominatus est, definitur mercedem, sed si noluisset, vel non potuerit mercedem definire, non valet locatio, l. si merces, 25. locati.

Arbitrio incertae personae si committatur pretium, non valet venditio, nisi quando pignoris contractus appositum fuit pactum, vt creditor iure emptiois possideat.

possederit pignus iusto pretio tunc estimandum, quo casu iudex iustum pretium, ut bonus vir, arbitratibus, gl. i. ibi.

in Arbitrium alterius substantia relictæ non potest conferri, sed bene potest conferri non substantia relictæ, gl. 2. in l. illa institutio, 32. de hereditibus institutis.

in Arbitrium, & voluntatem heredis recte potest committi libertas, ibi.

Arbitrium, & estimatio alicuius electi debet reduci ad arbitrium boni viri, l. fideicommissa, l. 1. §. fideicommissum, & ibi gl. virum, de legat. 3. l. verba, de alimentis, vel cibariis.

Arbitrio alicuius quando quis obligatur daturum, vel facturum aliquid, intelligitur, ita se obligare, quia sperat eum recte arbitratum, non quod immodeice velit obligari, l. si libertus, 30. de operis libertorum.

Arbitrium ambrosiofum tenet, licet retractetur, gl. 2. in l. ambrosio, de decretis ab ordine faci.

Arbitrium si sit generale, & petitio generalis extenditur etiam ad incogitata, sed si petitio sit specialis, ipso iure non nocet arbitrium generale, nisi in specie petitæ, gl. 1. in l. sub preterito, 29. C. de trans.

Arbitrium non potest vere dici sententia, neque rescinditur per appellationem, gl. 4. in l. C. de recept. arbitri.

Arbitrio alicuius quando pretium venditionis relinquitur, eo non arbitrate, regulariter non receditur ad arbitrium boni viri, gl. pro nihilo, in l. i. C. de contrahen. empt.

Arbitrio promittentis si dotis promissio fiat, vel venditio sit facta sub conditione, si rationes arbitrio domini reddiderit, in his duobus casibus speciali iure receditur ad arbitrium boni viri, ibi.

Arbitrio alicuius, quando accidentaliter relinquitur, eo casu receditur ad arbitrium boni viri, secus vero si substantia, quia tunc illo non arbitrate non receditur ad arbitrium boni viri, d. gl. pro nihilo, in additione marg.

Arbitrio alicuius si sit committum legatum, eo non eligente iure ad legatum ius eius optio pertinet, fauore vltimæ voluntatis, ne percat legatum, d. gl. pro nihilo.

Arbitrio alicuius quando aliquid relinquitur, eodē est arbitrari ille, in quem arbitrium esse committitur, si cum pena, vel pignoris causam sit eius arbitrio statæ, ipse recipit ad definiendum, alias non, sicut & arbitri, gl. si in l. i. C. de contrahen. empt.

Arbitri, alicuius quando aliquid relinquitur, eo non arbitrate vnus non potest, ut c. mp. l. e. alterum ad eligendum alium arbitratorem, ibi.

in Arbitrium boni viri receditur quandoque, & sic a persona receditur, gl. si in l. 9. C. de dotis promissione.

in Arbitrio datur sententia ad instar iudicii, gl. conueniunt, in §. si verò contingit, in auth. vt differentes iudices, col. 9.

in Arbitrium tertij potest conferri declaratio quantitatæ pretij, & eo non arbitrate definit contractus, §. pretium, l. iust. de emp. & vend.

in Arbitrium tertij potest conferri accidentaliter contractus emptionis, & tunc eo arbitrate, inique receditur ad arbitrium boni viri, gl. definitur, & ibi additio marg. ibi.

in Arbitrium tertij quando fuit collata declaratio quantitatæ pretij, is arbitrat, ut c. inique, quando arbitratum est in plus, vel minus sexta parte, vel iudicis officio expeditur, dummodo non sit minima decimus, d. gl. de iudic.

Rel. c. de iure, c. de iure, Compromissum, per totum, Facultas, fideicommissum, Heres, l. 14. c. que §. 18. Legatum, 42. 43. 45. Libertas, l. Locatio, 4. A. Locat. l. 1. A. Placere, l. 1. A. Placere, l. 1. Relictum, Stipulatio, 2. Voluntas, 4. 51. Connexio, Substantia, Condicio, 10. Contractus, l. Libertas, l. 1.

ARBITRARIUM non est sententia, sed quædam transactio, gl. conueniunt, in §. si verò contingit, in auth. vt differentes iudices, col. 6.

Arbitrari non debet iudex in determinatis a lege, gl. 2. in l. hominum, de procuratoribus.

Arbitratur iudex, quando is, qui debet arbitrari, non arbitrat, gl. nominis, in l. cum finis, 76. §. pater, de legat. 2.

Arbitrari non potest mortuus, si addiciatur operi incerto, l. cum stipulatus sim, l. 3. de verb. oblig.

Arbitrandi facultas non durat ultra annum, l. 3. §. sed & si quis, C. communia de legat.

Arbitratu Lucij Titij fieri, hæc verba ius significant, id est, quod de iure arbitrium debet fieri, hoc est a persona, quæ possit arbitrari, l. illa verba, 68. & ibi gl. 2. de verb. sign.

ARBITRATOR potest esse excommunicatus, licet non possit esse arbiter, gl. 13. in omnibus, in additione marg. in l. Pedius, de recep. arbitri.

Arbitratorem seu amicabilem compoitor potest esse seruus, gl. p. in additione marg. in l. Pedius, §. fin.

Arbitrator potest iudicare, & auferre de iure vnus, & alteri dare, gl. receperit, in l. Pomponius, §. recepit, eod.

Arbitrator cogitur arbitrari, si partes promittunt penam de stando arbitrio, eius, & ipse arbitratum recipit, ibi.

Arbitrator iniquus pignora sibi data non potest retinere pro ea summa, quam arbitratu alius bonus vir, gl. 1. in l. proposita, 78. pro socio.

Arbitratore sententia iniqua reducit ad arbitrium boni viri, iudicis, ibi.

Arbitrator si non arbitrat, quia stat per stipulatorem, vel quia non vult, aut non potest arbitrari, non receditur ab eius persona, & stipulatio penalis non committitur, l. si quis arbitratu, 43. cum l. seq. de verb. obligat.

Arbitrator licet fuerit in mora arbitrandi, tamen per hoc videtur, quod non expetere potest ita arbitrandi, imò, ducit, l. si quis arbitratu, in additione marg.

Arbitrator si fuit assumptus super contractu perficendo, nisi sequatur arbitramentum contractus, non perficitur, nec a persona arbitratore receditur, vt fellest recuratur ad arbitrium boni viri, scilicet iudicis, & secundum quod arbitrium perficitur, ibi.

Arbitrator tanquam vir bonus debet arbitrari, gl. 3. in auth. si verò, C. de iudic.

Arbitratur potest quis esse in causa propria, non tamen potest esse iudex, gl. si in l. 1. C. de iure in sua causa.

Arbitrator potest auferre de iure vnus partis, & dare de iure alterius, gl. conueniunt, in §. si verò contingit, in auth. vt differentes iudices, col. 9.

Arbitrator tenetur partibus ipsas, quas suo arbitratu laeserunt, l. 1. & ibi add. marg. C. de discussoribus lib. 10.

Reliqua verbo, Arbitrator, 8.

ARBITRARIA actio dicitur, quando iudicis autoritate, vt ferat sententiam permittitur ultra id, in quod obligatio erat contracta preter ipsas actionis naturam, gl. 1. in additione marg. in l. 2. de eo, quod certo loco.

Arbitrarie efficiuntur solum actiones stricti iuris, & sic assumunt istam qualitatem, seu adiectionem propter aliquod extrinsecus accedens contrarietatem actionum, ibi.

in Arbitraria actione propter locum habetur ratio interesse, quandoque actoris, quandoque rei, vel eodem etiam tempore habetur ratio interesse actoris, & rei, disersis tamen respectibus, vt quia actoris interest propter penam, in quam incidit, & rei interest propter valorem rei debite, d. l. 2. reprob. gl. 1. in fin. ibi.

Arbitraria actio dicitur, in qua solus index ex suo arbitrio estimat damnum vtriusque, si alibi solatur, quam vbi promissum est, gl. 1. in l. 1. C. vbi conueniatur, qui certo.

Reliqua verbo, Actio, 3. l. 1. §. quæ 34.

ARBOR in alienum agrum translata, si non coaliuit, nec immisit radices, domini est, & poterit directo rei vendicari, l. idem Pomponius, §. de arbore, de rei vendicatione.

Arbor si in alienum agrum facta alicuius translata coaliuit, & radices immisit, datur actio in factum pro estimatione ad instar ferrumatorum, & non datur utilis in rem, cum alterius sit facta arbor, alterius teres alimentum, d. idem Pomponius, §. de arbore, & ibi gl. dabant.

Arbor dicitur res immobilis, & postquam a solo auellitur, vocatur lignum, gl. si in l. Pomponius, §. de rei vendicatione.

Arbor aliena, quæ coaliuit, etiam abrupta, non redditur domino prioris, gl. non posse, in l. in rem, §. item quæcunque, eod.

Arbor licet altius extollatur, non præscribitur libertas contra seruitutem altius non tollendi, l. quod autem, 7. de seruitute vrb.

Arbor non ita in suo statu, & loco manet propter naturalem motum arboris, quia natura sua facile potest moueri vi ventorum, & ideo etiam altius extollatur, non præscribitur libertas contra seruitutem altius non tollendi, d. l. quod autem, & ibi gl. fin.

Arborum plantatio non est contra seruitutem altius non tollendi, sed est contra seruitutem ne officiat prospectui, l. adificia, 12. & gl. 1. in l. si arborem, 17. de seruitute vrb.

Arborem ponens, vt seruituti luminum officiat, contra impositam seruitutem luminum facit, cum arbor faciat, quominus cælum videri possit, l. si arborem, 17. de seruitute vrb.

Arbores, quæ sunt in confinio, possunt succidi fortè propter vrbem, gl. 1. in l. 2. finium regndorum.

Arbor, quæ in confinio nata est, quantum coheret fundo è regione cuiusque finium vtriusque est, nec in communi diuidendo iudicio venit, l. arbor, communi diuidendo.

Arbor, quæ in confinio est, si fuerit eruta, aut succisa, sit communis pro indiuiso, & venit in communi diuidendo iudicium, ibi.

in Arbore succisa, quæ in confinio erat nata, tantum habet partem quam pro indiuiso, quantum habet in terra, l. pen. pro socio.

Arbores, & vites dicuntur plantatæ, sed non factæ, gl. 1. in l. penult. de contrahen. empt.

Arborum, quæ in fundo continentur, non est separatim corpus a fundo, & ideo emptor arborum non potest eas a fundo separatas a fundo, vt dominus, tanquam suas vendicare, potest tamen agere ex empto, l. Quintus, 40. de actio. empt.

Arbores cadæ computantur in fructibus, secus in arboribus fructiferis, & thesauris, l. in mortuo, §. si fundum, soluto matr.

Arbor mala non facit fructus bonos, scilicet existens mala, gl. 2. in l. iis, qui putat, de adquir. heredit.

Arbor si vendatur, & excidatur, ac postea pullulauit, illæ pullulationes sunt emptoris, si nascantur illæ super terram viuente prima arbore, secus si sub terra, vel non viuente prima arbore, §. gl. promissionis, in l. damni, §. si is, de damn. infect.

Arbores ex vicini agro vi tempestatis contractæ si in agrum meum ceciderint, & ita in vitibus, vel segetibus, vel in domo damnum datum sit mihi, non committitur stipulatio interposita pro damno, quod contingeret vitio arborum, secus si vetustate, vel alio vitio arborum ceciderint, l. fundum, §. idem aut, de damno infect.

Arbor vicini, quæ in meam terram preslerit ita, vt in meum fundum radices egerit, mea efficitur, l. adeo, §. fin. de adq. rerum dominio.

Arbor posita prope confinium, quæ etiam radices egerit in vicinum fundum, communis est, pro regione cuiusque prædij, vel potest agere vicinus non esse illi ius, ita habere, d. §. si & ibi gl. cum l. seq.

Arbor dictus eruta, & in alio loco posita priusquam coaliuerit, prioris domini est, sed vbi coaliuerit, agro cedit, & si rursus eruta sit, postea non receditur ad priorem dominum, potest tamen is agere ad estimationem eius actione in factum, l. sed si meis, §. arbor, & ibi gl. cedit, eod.

Arbor nata in ripa fluminis, eius est, cuius prædij ripa adhaeret, l. ergo, 30. §. 3. eodem.

Arbores in via publica nate publice sunt, l. Artius, 38. in additione marg. eod.

Arbor ex fundo tuo si ceciderit sic in viam publicam, vt itineri impedimento sit, teneris interdicho, ne quid in via publica factum, vel immixtum habeas, si cum arborem pro derelicto non habes, secus si pro derelicto habes, quia tunc non teneris, nisi prohibens actorem volentem tollere arborem, & sic tunc rescire, l. 2. §. si ex fundo, ne quid in loco sacro.

Arbores, vel arborum ramos incidens dicitur quodammodo ipsi solo, & terre manus inferre, & si vi, aut clam incidat, tenetur interdicho quod vi, aut clam

clām, si alius, §. notauimus, & l. nam & si ramos, quod vi, aut clām.
Arbores cædendi facultatem habenti in alieno fundo, vel ex concessione, vel ex
emptione, aut ex alio contractu, competit interdictionum, quod vi, aut clām, con-
tra eum, quā vi, aut clām cæcidit arbores. l. denique, §. vnde apud, quod vi,
aut clām.

Arborem, vel vitem extrahens de fundo alicuius, si posuit in fundo suo, & in
eo coaliuit, & immisit radices, tenetur vtili interdictione, quod vi, aut clām, intra
annum, vt vitis reducatur ex suo fundo in fundum illius, post annum tamen
non tenetur aliqua actione ad hoc, vt reducere arbor in illum fundum, sed
bene tenetur etiam perpetuā actione in factum ad restitutionem arboris, l.
semper, & ibi gl. remanere, eod.

Arbor ex adibus vicini si in meam impendat, & per eam fiat, quominus adima-
tam, tunc mihi competit interdictionum de arboribus cædendis, vt mihi eam
arbores adimere, mihi que habere liceat, l. i. de arbor. cædend. & l. i. C. de
interdict.

Arboris appellacione continentur etiam vites, d. l. i. §. i. de arboribus cædend.

Arbor ex agro vicini si in meum agrum impendat, & ille non tollat ramos vi-
que ad quindecim pedes super terram, per interdictionum de arboribus cæden-
dis prohibetur illi, ne mihi vim faciat in succidendo ramos per quindecim
pedes supra terram, & hoc etiam per legem 12. tab. cautum erat, ne vmbra
arboris vic. non pædio noceret, d. l. i. §. p.

Arbor ex agro vicini si impendat ultra quindecim pedes in agrum meum, non
possum agere interdictione de arboribus cædendis, quia tunc non videtur per
vmbra mihi nocere circa fructus, sed si edificare vellem, cum vique ad
caelum meum sit, sed & si nolim edificare, sed remoueri, adhuc potero per ne-
gatorium, sed non per illud interdictionum gl. pedes, ibi.

Arboris radices si noceant fundamentis domus, tunc datur domino domus vtile
interdictionum de arboribus cædendis, d. l. i. §. si in add. marg.

Arbor ex vicini agro si vento fuerit inclinata in tuum agrum, actione in factum
ex lege 12. tab. de adimenda ea recte poteris agere, ius ei non esse ita arbo-
rem habere, §. si & ibi gl. eod.

Arbor à radicibus non potest separari, gl. sic & in tradendo, in Obligationum
fere, 14. de actio & obig.

Arbores & maxime vites fursum cædens tenetur actione legis Aquiliæ, & etiam
a. borum fursum cæsarum, & vna actio tollitur altera in eo, in quo concurrunt,
sed non in eo in quod excedit altera, potest etiam accusari criminaliter, &
puniri tanquam lator. l. i. & 2. arborum fursum cæsarum.

Arboris appellacione continentur vitis, improprie tamen & ex interpretatione,
continentur etiam hederae, & arundines, & laetum, quod radices immiserat,
l. 3. eod.

Arbor proprie non dicitur illa, quæ radices non conceperit, ibi.

Arbor dicitur illa, quam quis suspexit de loco alieno in suum fundum transu-
lit, etiam si nondum comprehendit terram, & cædens eam tenetur actione arbo-
rum fursum cæsarum, sed is, qui transiit non tenetur illa actione, sed actione
legis Aquiliæ, d. l. 3. §. i. & ibi gl. transtrahit.

Arbor dicitur etiam illa, cuius rad. ces desinunt viuere, quamvis adhuc terra conti-
neatur, quod hoc, vt cædens tenetur actione arborum fursum cæsarum, ibi.
Arbor dicitur etiam illa, quæ subuersa à radicibus etiam non sit posita, itaque
eam cædens tenetur actione arborum fursum cæsarum, secus si iam ita est he-
ra, vt non proficiat, quia tunc ligni appellacione continetur, d. l. 3. §. p.
& ibi gl. pen.

Arbores dicuntur stipites aliarum syluestrium, vel domesticarum translata rum, si-
ue iam egerint radices, siue nondum egerint, quod hoc, vt cædens tenetur
actione a. borum fursum cæsarum, d. l. 3. §. si & ibi gl. f.

Arboris appellacione non continetur id, quod ita teneretur est, vt sit loco herbe,
l. 4. eod.

Arborum fursum cæsarum actio datur ex ea causa, ex qua datur Aquilia, scilicet
ex damno, & quandoque concurrunt pro eodem delicto, & quandoque non,
l. cædere, §. i. & ibi gl. legis, §. i. eod. tit.

Arborum fursum cæsarum actio non competit usufructuario fundi, tunc tamen
competit ei, qui habet fundum veltalem, sicut competit ei actio aquæ
pluvie accendæ, & finium regundorum, l. cædere, §. fin. eod.

Arborem plurium incidens non delinquit plus ideo quod sit plurium, gl. 2. in l. si
plures, eod.

Arborem eandem si plures fursum cæderint, omnes tenentur actione arborum
fursum cæsarum, & quilibet in solidum ad penam tantum, si autem plurius
arbor sit incisa, omnibus dominis datur duarum actio, & vna pena præ-
stabitur, d. l. si plures.

Arbor si in vicini fundum perrexit radices, non licet vicino eas recidere, nisi
prius facta denunciatione, potest etiam agere ei ius non esse, sicut & tignum,
aut protectum immisum habere, d. l. si plures, & ibi gl. 3.

Arbor licet alatur ex radicibus, quæ sunt in fundo vicini, tamen arbor eius est, in
cuius fundo origo eius fuerit, d. l. si plures.

Arbores fursum cæde dicitur ille, quæ ignorante domino, celandique eius cau-
sa cæduntur, & tunc datur actio arborum fursum cæsarum, & non actio furti,
cum & sine furto, & lucrando animo possit eas incidere, nisi incidens postea
contractet, & sic non à principio, sed ex post facto committitur fursum cæsarum, l. fur-
tum, §. i. & ibi gl. Pedus, arborum fursum cæsarum.

Arborem radicibus euellens, & extripans non tenetur actione arborum fursum
cæsarum, quia non cædit, vel succidit, tenetur tamen Aquilia, quasi rupe-
rit, d. l. fursum.

Arborum fursum cæsarum actione tenetur ille, qui cædit aut succidit non totam
arbores, quædus ea cæsa, ibi.

Arborem cædens suis manibus, aut iubens seruo, aut libero arbores cingi, suble-
cat, aut cædit, tenetur actione arborum fursum cæsarum, d. l. fursum, §. i.

Arborem si cædet seruus sine iussu domini, datur in dominum noxalis actio,
idem etiam si iussu domini, quia domino in hac re non debeat parere, d.
§. i. & ibi gl. noxalem.

Arborem fursum cæsarum actio pænalis, & perpetua est, & non datur aduersus

heredem, datur tamen heredi ceterique successores & datur in duplum
æstimationis arboris, deducto pretio nunc ligni, vt si arbor non incisa valebat
decem, lignum verò valeat octo, duplantur octo, d. l. fursum, §. si cum l. seg.
& ibi gl. i.

Arbores fursum cædere dicitur ille, qui clām cædit, & tenetur actione arborum
fursum cæsarum, & etiam quod vi, aut clām, l. faciendā, §. si & ibi gl. 3. arborum
fursum cæsarum.

Arbores fursum cædens, & lucrificandi causa contractans tenetur actione ar-
borum fursum cæsarum, etiam actione furti, ibi.

Arborem fursum cædens lignorum causa tenetur actione arborum fursum cæ-
sarum, & conditione, & ad exhibendum, ibi.

Arbores cædens per vim scientie domino non tenetur actione arborum fursum
cæsarum, tenetur tamen actione vi bonorum raptorum, & etiam interdictione
quod vi aut clām, d. l. faciendā, §. si & ibi gl. f.

Arbor gemina vna tantum arbor dicitur, si supra terram iunctura eius emine-
ret, aut apparet, secus si supra terram eius iunctura non apparet, quia tunc
tot dicuntur arbores, quot sunt species earum fursum supra terram, quod si cure
vit, propter legem laltini datam, vt pro vna arbore certa pena præstetur, & pro
duabus maior pena, l. si gemina, & ibi gl. i. eod.

pro Arbore fursum cæsa si Aquila actum sit, tollitur interdictionum quod vi, aut
clām, non tamen tollitur arborum fursum cæsarum in eo, quod excedit, l. p.
& ibi gl. si arborum fursum cæsarum.

pro Arboribus aut venditionem casus potest venditor agere actione arborum
fursum cæsarum, l. f. eod.

Arbores plantatas in iuris fossatorum Nili, vt retineantur aggeres Nili, ne ruit,
exidentes puniuntur extra ordinem, l. pen. §. si de extra ordin. criminibus.

Arbores, vel syluam caduam exiciens, si furti immaturus, tenetur lege Aquilia, si
verò sit maturus, tenetur furti, & arborum fursum cæsarum, nisi incidit, ne
per ignem vicini iure destruat, fua, gl. 2. & 3. in l. i. C. de lege Aquilia.

Arbori si adibus alienis impendit, tunc præcipitur arborem succidi à stipite, gl.
i. in l. i. C. de interdictis.

Arboris radices ne noceant, potest agi vtili interdictione descendente ex interdi-
ctione de arboribus cædendis, §. gl. si ibi.

Arbor prope consilium posita, si in vicini fundum radices egerit, pro parte com-
munis est, §. si Titius, l. de rerum diuis.

Reliqua verba, *Germinatus, Polentatum, Interdictum, 42. Lignum, Planus, Plan-
tatio, Radix, Sublecat, Solam, Fossas, 6. Frustrarius, 7. 8.*

ARC A camera dicitur arca habens tres cameras, vel dicitur arca conformica-
ta, & arcata, l. sed adeo, 19. §. si iniquus, & ibi gl. cameratam, & ibi add.
marg. locuti.

Arca, in qua quis hominem includit, si depositus in templum, vt sit post clausum
templum de arca extraxit, & de templo multa subtraheret, & se in arcam iterum
referret, deportari debet in insulam, l. hac lege, ad legem Iuliam peculatis.

Areola est quadam capsa, in qua vltionemque magni homines assignantur, seu
imponuntur fur terræ, l. sepelitur, gl. f. in l. Diui, §. 9. de relig.

ARC ER idem est, quod liberare ab arce, quæ est locus turissimus per simili-
tudinem, gl. si in l. caroris, §. 9. de iure delib.

ARCHIATR dicuntur principes medicorum, gl. i. in l. medicos, C. de profes-
sion. lib. 10.

Archiatr dicuntur summi, & principales medici in aula Imperatoria versantes,
gl. i. & addit. mar. in rub. C. de comitibus & archiatris, l. 12.

Archiatr si primi gradus militiam obtinuerint, adipiscuntur eam dignitatem,
quam duces, & vicarii principis, qui militiam administrauerunt, & etiam Co-
mites primi ordinis, l. i. C. de comitibus & archiatris, lib. 12.

ARCHIEPISCOPIUS alienans rem Ecclesie suæ debet iurare coram duobus
Episcopis maiore parte consentiente, debuit existere, neque possit solui ex
mobilibus gl. ordinari, in auth. hoc ius, C. de sacrosanctis Ecd.

Archiepiscopi, & Patriarchæ debent omnes Episcopos sub se constitutos semel
aut secundo per singulos annos ad se conuocare, & omnes causas sub inter
examine, quas Episcopi, aut Clerici, aut Monachi ad iudicem habent, e-
ccl. quæ diffinire, & emendare, quæquid extra regulas à quacunque persona de-
linquant, §. vt autem omnes, in auth. de sanctissimis Episcopis, col. 9.

Archiepiscopus debet honorare Episcopum, nec perdat suam iurisdictionem per
illius præsentiam gl. fin. in l. 4. C. de palatinis, lib. 12.

ARCHIGERONTES dicuntur ab archos, quod est princeps, & geron senex,
quasi maiores, & seniores Sacerdotes, qui sunt Archipresbyteri, gl. i. in l. ar-
chigerontes, C. de Episc. audi.

ARCHIMANDRITA dicitur ab archos, quod est princeps, & mandros, quod
est ouis, id est, Abbas, qui præest ouibus, id est, Monachis, gl. archimandrita, in
l. nos redcentes, C. de summa Trinit. & gl. archimandrita, in §. si vt re lin-
quens, in auth. de fideiusoribus col. 1.

Archimandrita sunt proprie greges, vel agminis principes, & Imperator quan-
doque sumitur pro Pontifice, §. hoc etiam, in additione marg. in auth. de alic-
natione, & emphy. col. 9.

Archimandrite dicuntur Abbates à mandros Græcè, quod significat spelunca, si-
ue cubile, eo quod in speluncis, & montium cauis olim inhabitabant, vel à
grege pascendo dicuntur, ibi.

Reliqua verba, *Abbas.*

ARCHIPRESBYTERI, & Archidiaconi dicuntur primates Ecclesiastici,
gl. primatus, in §. sancimus, in auth. de sanctis Episcopis, col. 9.

Reliqua verba, *Archigerontes.*

ARCHITECTOR dicitur ab archos, quod est princeps, & techum, quasi ma-
ior magister techorum, gl. architecti, in l. i. C. de exculatio artificum, lib. 10.

Architectus est ille, qui fabricandi artem exacte habet, structuræque adificio-
rum præest, & fabricandæ præscribit, non tam ministerio vtens, quam ipse
virentibus præstat, l. si in ad. mar. si mensior fals.

Architecti non sunt iudices, sed arborum principes, ac primates, ex quorum re-
nunciatione in causis de damno infecto datur, & noui operis, & simili-
bus quæ artis mechanici peritiam desiderant, solet index sententiam ferre,
nisi ipsi humilimodo cognito demandata sit, aut ex compromisso data, & re-
prob.

prob. glachuctos, additio. mar. ibi in l. in facis, 71. C. de proxim. facro. l. in l. 12.

Reliqua verbo, Mechanicus.

ARCHIVVM dicitur locus, in quo sacra vasa reponuntur, quandoque verò in unum pro loco, in quo publice scripturæ reponuntur, gl. archium, in l. mo-
nens, & nonnunquam de penis, & gl. 2. in auth. ad hanc, C. de fide instr. & gl.
ad eam, in l. 1. in auth. de defensoribus ciuit. col. 3.

Rel. per verbo, scriptum, Scriptura, 4. 6.

AREA rusticum placitum est, gl. arcam, in l. 1. de feruit. vrb. anorum.
Aræ, in l. 1. in pars. & sic, gl. aræ, in l. 2. si sublatam, & ibi gl. pars, eod. &
l. domo, in l. de pign. actione, & gl. arcam, in l. inter stipulantes, §. 2. §. arcam, de
v. 3. ob. 5.

In area, quæ quod ædificatur, debet legatario, nisi testator mutauerit volun-
tatem, eam filij, 44. §. si aræ, de legat. 1.

In area, quæ antea erat, & nunc edificata domus in ea ædificatur, gl. legatario,
ibi.

AR in proptiam si testator legauerit, & in ea ædificauerit, id quod ædificatum
est, debet legatario, secus si area legata non fuisset testatoris, quo casu, quid
ibi, in l. 1. in pars. & sic, gl. legatario, ibi.

In area legata testator ædificauerit, legatario debetur vtrumque, & solum, &
gl. arcam, in l. 1. de legat. 2.

AR in l. 1. quæ postea modificata, & rursus destructo ædificio area facta debetur,
in l. 1. de insecum postea factam non fuisse dicta, ut iam, si choras, 79. §. pe.
de legat. 1.

AR in promissa, cui ædificium superimpofitum est, potest peti, licet æstimatione de-
beat preitari, qui res suas, 98. §. arcam, de soluto.

AR in pars infusa, & quidem maxima, cui etiam superficies cedit, d. §. arcam.
ibi.

Reliqua verbo, Legatum, 10.

ARENARIUS dicitur, qui in circo, vel theatro corporis sui, virtutem suam
speculaculum præbet, ab arena dictus, quæ quandoque theatrum significat, §. in
additione marg. ad Trebel.

ARENARIUS, vel atleta spontaneus licet sit infamis, etiam de iure, tamen retinet
iure legitimæ successione ab intestato, sed condito testamento si sit exherede-
tatus, & optet istam infamiam, non habet querelam de iure ciuili, nec bonorum
pob. bonem gratia liti agnoscende de iure prætorio, nisi fit pater eiusdem
conditionis, l. si heredum, C. de inof.

Reliqua verbo, Athleta.

ARGENTARIUS tenetur edere etiam scripturam, in qua continetur consti-
tutum, quia constitutum dependet ex argentaria, l. qui 5. ratione de edendo.

ARGENTARIUS tenetur edere rationes his, ad quos pertinet, cum die & consule, &
in l. 1. in pars. & sic, gl. arcam, in l. 1. inter stipulantes, §. 2. §. arcam, de
v. 3. ob. 5.

ARGENTARIUS tenetur edere rationes, vel rationes habet in villa, vel in
horreo, ad illum locum suis sumptibus tenetur me perducere, vel rationes
de scriptis dare, l. si quis ex argentariis, eod.

ARGENTARIUS si aliquid scribat de his, quæ non pertinent ad officium suum argen-
tarius, non tenetur illud edere, d. l. si quis ex argentariis, §. rationem.

ARGENTARIUS, vel eius successor non fit editio rationum, nisi rationes causa fortui-
tose, in l. 1. in pars. & sic, gl. arcam, in l. 1. inter stipulantes, §. 2. §. arcam, de
v. 3. ob. 5.

ARGENTARIUS tenetur probare causam, quando dicit causam assilisse rationes, d. §. fin.
& ibi gl. fin.

ARGENTARIUS principalis opera est custodire rationes, gl. fin. ibi.

ARGENTARIUS, qui est in dolo, vel lata culpa in non edendo, vel malitiose edendo,
vel imperfecte, puniatur in id, quod interest petentis, cuius quantitas sequen-
dum tempus decreto prætoris iudicis est æstimatur, non in ipso facto si postea
desierit intercedere, & creuerit, vel decuerit, l. ubi exigitur, eod.

ARGENTARIUS tenetur de dolo, & lata culpa, ibi.

ARGENTARIUS tenetur edere rationes, & neque interest, an cum ipso argentario, an
cum alio sit controversia, l. argentarius, de edendo.

ARGENTARIUS tenetur iurare de exercendo legaliter officium, ad hoc, vt eius libro
credatur, alioquin vt homo priuatus habetur, gl. decurritur, in l. 1. quædam, §.
fi eodem.

ARGENTARIUS tenetur edere rationes actori, etiam contra se, quia illæ rationes
sunt communes, gl. 1. in l. argentarius, eod.

ARGENTARIORVM officium atque ministerium publicum habet causam, d. l. argen-
tarius.

ARGENTARIORVM principalis opera est, vt actus sui rationes diligenter consiciant,
ibi.

ARGENTARIUS similes dicuntur numularij, ac tabelliones, qui sunt cogendi edere
rationes sue administrationis, d. l. argentarius, & ibi gl. ab similes.

ARGENTARIUS non habet publicum officium, cum seru etiam admittatur, qui ad
publica facta non administrat, gl. publicum, ibi.

ARGENTARIUS vnus ex duobus si compomiserit cum penna, & arbiter prohibuit vn-
um, penna potest perire, neque penna committitur, nisi sint socij, l. si duo, 34.
de arbitris.

ARGENTARIUS ibi debet conueniri, ubi contraxit, nec dilatio ei dari debet, nisi ex
iusta causa, vt qua ex provincia codices afferant, l. argentarius, 45. de
1. iudicis.

ARGENTARIUS conficiens librum rationum mandato alicuius, vel eius procu-
ratoris tenetur edere actione mandati, sed si simpliciter dixit argenta-
rio, vt scriberet rationes, tenetur tunc edere rationes officio iudicis, vel
actione in factum de edendo, gl. officio, in l. 1. §. officio, de tutelæ, &
rationibus.

ARGENTARIUS assensum casu amissile, debet probare casum, quia eius officium est
custodire, & habere rationes, gl. nec dolo, in l. cum ita legatur, 33. §. species,
de leg. 2. 2.

ARGENTARIUS nolens edere librum rationum conuenit, vt quanti aliquando inter-

fuerit, sufficit enim in eo semel interfuisse, gl. fin. in l. ad comparandas, C.
mandati.

ARGENTARIUS dicitur, qui proponatur auctoritate publica pro argento dando, &
recipiendo, ad cuius fidem, velut ad fidem tabellionis, recurritur, gl. argenta-
riorum, in §. fin. in auth. de fideiussor. col. 1.

ARGENTARIA non potest esse femina, cum ea opera virilis sit, l. semine, de eddo.

ARGENTARIA officium cadit in seru, in l. prætor, eod.

ARGENTARIA officium est publicum, gl. potest, ibi.

ARGENTARIA officio deposito tenetur quis edere rationes in loco, in quo argenta-
riam exercuit, non alibi, nisi sumptibus petentis, & congrua dilatione ad hoc
statuatur, l. prætor, §. fin. eod.

*Reliqua verbo, Campfor, Numularius, Notarius, Succesor, 2. Edere, Liber, 13. Exmi-
nari, 4. Actus, 3. 91.*

ARGENTVM tuum, & meum si in massam sit redactum, erit nobis commune, &
& vnusquisque pro rata pondere, quod in massa habemus, vendicabimus, l.
Marcellus, 3. §. si de rei ven.

Argentum quandoque sumitur pro vasis argenteis, gl. sternerem, in additione
marg. l. si vt certo, §. si commodati.

Argenti appellatione comprehenditur etiam factum argentum, sed marmoris
appellatione non continetur, nisi rudis materia, quia argentum factum re-
cte potest conueniri in massam, sed marmor specificatur, veluti statua, non
potest reuerti ad rudem materiam, l. quæ sit, in §. illud, & ibi gl. victa,
de legat. 3.

Argenti certum pondus si legatur, de eo argento, quod ipse elegerit, poterit
legatarius petere quod scyphi, in quibus erat mistum plumbum, replumban-
tibus, id est, quod auferatur de illis plumbum, vt sic pondus argenti legatum
sine plumbum solueretur ei, l. cum aurum, & ibi gl. tangetur, de auro, &
argento.

Argenti facti certum pondus si legatur, non intelliguntur legata emblemata,
id est, ornamenta aurea, quæ sunt appofita argento facto, sed si legatur argen-
tum factum, continentur etiam emblemata aurea, quibus ornatur argentum
factum legatum, d. l. cum aurum, §. si.

Argenti appellatione non continetur lectus argenteus, candelabra, lincæ argen-
teæ, & sigilla argentea, quæ in domo appofita sunt, nec imagines argen-
teæ, vel alia supellex argentea, quæ numero argenti habita non sunt a testato-
re, l. si non sunt, 19. de auro & argento.

Argento facto legato continentur vasa argentea, veluti paropides, tabula, trul-
la, pelues, & his similia, sed non quæ sunt supellectilis, d. l. si non sunt, §. ar-
gento, & l. Quintus, 27. eod.

Argenti infelci appellatione continetur materia rudis, id est, non facta, d. l. & si
non sunt, §. infelci.

Argenti facti appellatione continetur etiam argentum ceptum fabricari, quia
ceptum pro impleto habetur, l. d. §. infelci, & ibi gl. magis.

Argenti celari appellatione continetur etiam argentum qui ceptum erat celari, ibi.
Argento escario legato solum continetur illud argentum, quod testator ad epu-
landum in ministerio habuit, id est, ad eum, & potum, & idcirco continetur
etiam aquimarinum, cum ob eam parent, d. l. si non, §. si cui, & l. in ar-
gento, §. si eod.

Argento escario legato non continetur argentei cacabi, vel milliarium argen-
teum, vel sartago, vel aliud vas ad coquendum, quia hæc magis sunt coqui-
narij instrumenta, ibi.

Argento, vel auro legato continentur etiam gemmæ incluse argento, vel auro
casu ornandi, vel specificandi illud posite, veluti gemmæ phialis, vel lancibus
inclusæ, d. l. si non, §. peruenimus.

Argenti potiorij appellatione continetur etiam id, quod ad preparationem bi-
bendi comparatum est, veluti columnarium, & vtreos, l. in argento, de auro
& argento.

Argento potiorij legato, non continetur aquimarinum, d. l. in argento, §. si.

Argento omni etiam facto legato non continentur numi, vel pecunia signata, nisi
aliud appareat de voluntate testatoris, l. Quintus, 27. §. 1. co.

Argento omni legato, quod suum est, non intel. gunt legatum argentum, quod
testator habebat penes se ex causa crediti, d. l. Quintus, §. argento, & ibi gl. ofi-
id, quod.

Argentam, vel aurum factum videtur illud, quo commodè vti possimus, d. §.
argento.

Argento legato non continetur scaphium, id est, corrigia, vel cingulum argen-
teum pro ventre sustentando, d. l. Quintus, §. pen. & ibi gl. scaphium.

Argentum factum dicitur illud, quod neque in massa, neque in lamina, neque in
ligato, neque in supellectili, neque in mundo, neque in ornamento est, §. si eo.

Argenti facti appellatione continentur pediculi argentei, quibus vasa, & quali-
beres, velut pedibus, sustentantur, & etiam aenea sigilla iuncta dictis pe-
diculis, & omnia alia, quæ ad eandem similitudinem sigillorum æneorum re-
duntur, l. pediculis, 32. & ibi gl. r. de auro & argento.

Argento potiorij vel escario legato, si est dubium, quæ contineantur, inspicit de-
bet consuetudo testantis, secus ubi certum est, d. l. p. i. culis, §. aurea.

Argento potiorij legato continentur etiam vasa argentea, quibus testator pota-
bat, & edebat, d. l. pediculis, §. quidam primpul. u.

de Argento tuo, & meo si tu feceris massam, tota illa massa non est tua, imò qui-
libet nostrum argentum suum vendicabit, si potest separari, aliàs illa massa
erit communis, l. quidquid 27. & ibi gl. non esse, de acquirenda rerum.

pro Argento potest solui aurum, & contrahit, C. de argenti precio, l. ro.

pro Argenti libra possunt solui quique solidi, & pro 20. libris æris potest solui
vnus aureus, d. l. 1. & ibi gl. fin.

Argentea lancea legata, intelligitur etiam legatum id, quod sequitur ipsam lan-
ceam argenteam, cum aurum, §. fin. & ibi gl. sequitur, de auro & argento.

Reliqua verbo, Aurum, Statella, Legatum, 7. 83. Communi, 1.

ARGVRE ab hinc, quæ fieri consequuntur licitum est, l. si quis donaturus, 29.
& ibi gl. r. de viul. acta.

Arguere ex consuetudine daturum, vel triu legum, aut duoru, vel triu capitulo-
rum eiusdem legis licitum est, l. Gallus Argutus, §. ille casus, de liberis & postu.

1 ARGUMENTUM de simili per contrarium valet, iuxta illud, Et Lazarus similiter mala, gl. 1. in l. penultima de rerum diuisione.

Argumentum de similibus ad similia valet, & est fortissimum, gl. fortissimum, in l. 1. de officio eius, cui mandata, & gl. pe. in l. 1. C. de interdichis, & §. i. vxor, & ibi gl. fi. Inft. de nuptiis.

Argumentum bonum est ab ordine titularum, gl. 1. in rub. de eo, per quem factum crit.

Argumentum bonum est, quod est de toto quoad totum, idem est de parte quoad partem, l. iurigentium, §. addo, & ibi gl. eadem ratione, de pact.

Argumentum de toto ad partem valet, ibi, & l. si feruus, §. 1. & ibi gl. fi. de acqui. heredi.

Argumentum valet de his, quae fieri solent, vel de consuetis, gl. personale, in d. l. iurigentium, §. pactorum, & l. certi conditio, §. si numos, & ibi add. marg. si certum petatur.

Argumentum de vltima voluntate ad contractus, & è contrà, concurrente identitate rationis valet, l. pactum inter heredes, & ibi gl. pe. de pactis, & l. seruum filij, 44. §. cum, qui de leg. 1. & l. quae de legato, 48. de leg. 1.

Argumentum lumptum ex verbis rubricae validum est, gl. 1. & ibi add. marg. in l. non de iur. 44. de iudiciis.

Argumentum hoc non procedit, Fundus vendicatur, sed fundus est peculium, ergo peculium vendicatur, & non est bona consequentia; neque procedit hoc argumentum, Peculium est fundus, sed peculium non vendicatur, ergo neque fundus, & negatur consequentia, quia in vendicatione magis debet spectari aptitudo, & natura rei, quae vendicanda est, quam alicuius emergentis casus qualitas, gl. 1. in l. vendicatio, §. 6. de rei vendicatio.

Argumentum hoc non procedit, incerta pars vendicatur, negatur consequentia, quia est fallacia secundum accedens, ergo incerta pars vendicatur, l. quae de tota, 76. de rei vend. & l. Titius, in l. 3. §. 1. de acquir. possessione.

Argumentum de toto ad partem non procedit in indiuiduis, quia in partem diuidi non potest, sed bene procedit in his, quae sunt diuidua, gl. fi. & ibi addit. in l. per fundum, de ierur. iurisdictionum.

2 ARGUMENTUM ab analogia l. i. consulti validum est, l. 1. si cerpetat.

Argumentum ab eymologia, vel allusione vocabuli valet, l. 2. §. appellata, & ibi gl. appellata, eod. & l. 1. & ibi gl. 1. de acqui. posses. & l. tertia, §. 180. & ibi gl. fi. de verb. sig. & in prin. Inft. de testam.

Argumentum de loco ad tempus, vel de tempore ad locum valet, l. vinum, 22. §. eum, qui cerpetat.

Argumentum ab actu iudiciali ad actum testamentarium valet, l. non est mirum, 26. & ibi gl. 1. & ibi add. marg. de pign. actione.

Argumentum ab auctore ad negotiorum gestorem, vel procuratorem valet, l. si in emptione, 34. §. fi. & ibi add. marg. de contrah. emp.

Argumentum ab rebus corporalibus ad incorporeales valet, l. si fcat, & ibi add. m. quib. modis pignus vel hyp. & l. 1. propter, 76. & ibi add. marg. de iur. iudi.

Argumentum a suspitione per locum ad praesumptionem valet, l. 1. §. si non soluit, 31. §. qui mater, 130. §. non infamata, & ibi add. marg. de acq. test.

Argumentum a partium enumeratione validum est, l. si quis filius, 38. §. si filius, 38. §. in l. 1. de locum de liberis & postum. prin. & l. 1. §. iur. iudi.

Argumentum de persona ad tempus valet, gl. 2. in add. marg. in l. qui plures, 38. de vulgari.

Argumentum de rebus ad tempus valet, l. miles ita, 42. & ibi gl. licet, eodem.

Argumentum ab vniuersitate constante ex corporibus diuisibilibus, vel ex grege, ad vniuersitatem constantem ex rebus cohaerentibus, vt est milia, vel domus, valet, l. si grege, 22. de leg. 1.

3 ARGUMENTUM etiam de contractibus stricti iuris, veluti ex stipulatione ad vltima voluntates & e contra valet, l. Apluricanus, 40. §. si iudex, de legat. 1. & l. 1. §. diuorior, 21. verbi, fcat, de verb. oblig.

Argumentum de testatore ad leges non valet, quia per leges potest tolli solemnitas iuris ciuiliis, sed non per testatorem, l. nemo, §. 5. de leg. 1.

Argumentum de persona ad res non valet, quando diuersa est ratio affectionis, & fauoris inter eas, l. si domus, 71. §. in pecunia, & §. cum alicui eod.

Argumentum de verbis legis ad verba testatoris recte procedit, l. si quis legauit, 12. §. eod. & l. qui filium, 74. §. fi. ad Trebell.

Argumentum quandoque causa deciditur, gl. pe. in d. l. qui filium, 74. §. fi. ad Trebell.

Argumentum de minore ad maius valet, quando est omnimoda ratio, l. Pomponius, §. quatuor, verbi, fcat, de acqui. poss.

Argumentum de stipulatione ad alios contractus valet, quando in stipulatione continetur factum, vt est adificare, scus quando vertitur ratio, veluti non possum stipulari mihi dari rem sacram, & tamen per alios contractus possum mihi adquirere, gl. fi. & ibi add. marg. in l. stipulatio ista habere licere 38. §. fi. de verb. oblig.

Argumentum ab antecedenti destructo valet in poenis, quia propter impossibilitatem antecedentis id, quod est consequens, puta poena, committi non potest, l. si homo mortuus, 69. eod.

Argumentum per deductionem ad absurdum valet, l. si si stipulatus, 133. eo.

Argumentum lumptum, per locum a speciali validum est in iure, l. 1. §. fi. & ibi add. marg. ad municipalem.

Argumentum hoc, Res diuine in nullius bonis sunt, sed quod in nullius bonis est, conceditur occupanti, ergo res diuine conceduntur occupanti, fallum est, & terminus nullius dissimulatur ponitur in positione, & in assumptione, gl. 1. in l. natura, 177. de verb. signific.

Argumentum non valet, neque trahendum est ex legibus abrogatis, gl. necesse, in l. 1. C. de iustinian. Codice conhm.

Argumentum a communiter accidentibus valet, quando accidunt communiter sententia, vt a iudicentia potest appellari, ex eadem agi potest, gl. 4. in l. 1. C. de arbitri.

Argumentum de legitima patroni ad legitimam filiorum validum est, l. si C. de institutio testam.

Argumentum a relatiuis, vel à communiter acciditibus valet, veluti, Est emptio, ergo pretium, gl. 2. in l. cum datur, C. de iure dotium.

Argumentum à simili recte procedit, quando adest similitudo in materia, de qua agitur, licet in aliis sint multae differentiae, l. fi. C. de collatio.

Argumentum à maiori validum est, gl. 2. in l. penultima, C. de necess. hereditibus.

Argumentum à dispositione legali ad dispositionem vltimae voluntatis valet, l. 4. C. de verb. signific.

Argumentum ab vltimis voluntatibus ad contractus valet, & licita est extensio, d. l. 4. in fi.

Argumentum de similibus ad similia quandoque non p. ocedit, gl. fi. in l. quod est, C. ne de statu defunctorum.

Argumentum à nominis interpretatione valet, gl. proausti, in §. sancimus, in auth. de alienat. & emph. col. 9.

Argumentum à verisimili valet, §. cum non fit, Inft. quibus ex caus. manumittere.

Argumentum ab inconuenienti valet, §. cum ergo, eod.

Argumentum de contractibus ad vltimas voluntates valet, & aequiparatur, quod verum est, vbi est eadem ratio, aliis fecus, l. fi. C. de legatis, & gl. impleuerit, in additione marg. ibi, & §. fi. & ibi gl. fi. & ibi add. Inft. de lege Rustia Caninia.

Argumentum de maiore ad minus valet negatiue, §. quod si partim iudico, §. prece, Inft. de rer. diuis. & etiam valet affirmatiue, §. possunt, Inft. de test.

Argumentum à verbis enuntiatiuis sumere non est licitum, gl. vique, & ibi add. marg. in §. Inft. de success. cognat.

Argumentum de mutuo ad indebitum valet, §. 1. Inft. quibus modis re contrahitur oblig.

Argumentum ab absurdo valet, in prin. Inft. de perpet. & tempo. actio.

Argumentum de parte temporis ad totum recte valet, quando est eadem ratio, l. diuorio, §. quod in anno, soluto matrim.

Argumentum à contrario sensu validum est, in iure, l. 1. verbi, Inft. ibi gl. non aliter, de officio eius, cui mandat, & ex his itaque apparet, & ibi gl. ex his, Inft. de testam.

Argumentum à contrario sensu non sumitur, vbi sumitur prauis intellectus contra legem, vel rationem naturalem, gl. curatores, in §. pe. Inft. de curatoribus & l. 2. C. de conditio. interstis.

Argumentum à contrario sensu in sententia valet, l. Pomponius, §. sed & is, & ibi add. marg. de procuratoribus.

Argumentum à contrario sensu habet locum in contractibus etiam stricti iuris, l. pecuniam, §. 30. §. gl. tanquam, §. cerpetat.

Argumentum à contrario sensu non per impropietatem, ac per subauditum intelligitur, & ex interpretatione, non autem proprie & ex verbis, d. glo. tanquam, iuncta add. marg. ibi, in l. 2. C. de conditio. interstis.

Argumentum à contrario sensu etiam in rescispiis valet, l. si procurator, §. si ignorantes, & ibi gl. igitur, & add. marg. mandati.

Argumentum à contrario sensu habet locum etiam in mandatis, l. eum, qui, §. pe. de acq. heredi.

Argumentum à contrario sensu non valet semper, gl. 2. in l. conuenticula, 15. C. de Episcopis & cleris, & glo. onera, in l. 1. C. de agricol. & censu libro 11.

ARGUMENTUM A CONTRARIO IN NOMINE RECTE POTEST QUANDOQUE VALET, IN L. 1. DE OFFIC. PRÆF. 1. & l. 4. & ibi gl. C. de feris.

Argumentatio bona non fit ex dissimilibus, l. inter stipulatē, 82. §. sacram, verbi, sed hæc dissimilia, de verb. oblig.

Reliqua verbo, Simile, Rubrica.

ARISTOTELIS diuerforum si cornua commississent, & ambo mortui sunt, neuter teneatur actione de pauperie, gl. ibi, & add. mar. in l. 1. §. cum arietes, si quadrupe, paup.

Arietes diuerforum si cornua commississent, & alter alterum occidisset, neque apparer quis fuerit aggressus, in dubio præsumitur superstitem fuisse aggressum, nisi contrarium probetur, §. ibi.

Arietes vel boues diuerforum si cornua commississent, & alter alterum occiderit, si is, qui fuit aggressus, idest, aggressor perit, cessat actio de pauperie, sed si is, qui non prouocauerat, sit mortuus, competit actio de pauperie contra dominum arietis prouocantis, d. cum arietes.

Reliqua verbo, Actio, 169. vique 171.

ARITHMETICI non habent excusationem à muneribus personalibus, l. 4. & ibi gl. fi. C. de professor. lib. 10.

ARMA deserte si index viderit aliquem, potest eum punire de delatione armorum sine alia relatione, §. si irruptione, §. fi. & ibi add. mar. finium regum.

Arma repellere licet, l. 1. §. vim vi de vi, & vi armat.

Armorum appellatione continentur improprie tela, hoc est, fustes, & lapides, & gladij, halzæ, & frameæ, idest, rōphæ, & omne id, quod potest nocere, sed non proprie, l. 3. & ibi add. m. eo. & l. si pignore, §. furem, in add. marg. de furtis, & l. armorum 41. de verb. sign. & §. recuperanda, & ibi add. marg. Inft. de interdichis.

Armis vincentem possumus repellere confestim, sed non ex intervallo, d. l. 3. §. cum igitur, & ibi gl. eum.

Arma, vel tela domi suæ, vel in villa habens præter usum itineris, venationis, vel navigationis, teneatur lege Iulia de vi publica, l. 1. ad legem Iul. de vi publica.

Arma habens commercij causa, vel quæ ei hereditate obenerunt, non teneatur lege Iulia de vi publica, l. 1. eod.

Arma fit familia alicuius sciente eo, & prohibere valente causa adipiscende & recuperande possessionis fumperit, teneatur lege Cornelia de ficiatis is, cuius erat familia, l. 3. §. item is, ad l. Cor. de ficiat.

Arma capta ab hostibus si recuperetur postliminio, non reuertitur primis dominis, quia turpiter amittuntur, l. 2. de captiuis, & gl. 2. in l. iur. liberis, C. de postliminio. reuert.

Armorum cufos puniuntur quandoque si arma commisit militi non suo tempore, l. qui comatus, §. fi. de re militari.

Arma sicut sunt propria, & necessaria militibus, ita libri scholaribus, & aequiparantur, gl. dignitate, in l. nepos, 12. §. & ibi add. m. de ver. sig.

ARR

arrogatoris tenentur bona arrogati restituere, & etiam quartam partem bonorum arrogatori illis, ad quos deuentura erant, si arrogatus non fuisset, & hoc per directam actionem ex stipulatu, id est, nam ex satisfactione facta tabellioni, vel si non, tunc per viſum, l. si arrogator, & ibi gl. restitueret, eod. Arrogator pater potest in quarta impuberis arrogati directio, & pupillariter substituitur viſus ad tempus pubertatis, ultra non potest, nec directio, nec per fideicommissum, l. si arrogator, & ibi gl. ad op.

Arrogator si praemortuatur, deinde impubes arrogatus substituitur pupillariter a patre naturali succedit in totum huic pupillo, l. in dicta l. si arrogator.

Arrogator si aliquid ultra quartam reliquerit arrogato impuberi, potest ei pupillariter substituitur in omne illud, quod oportet, ibid.

Arrogator, si debitorum suorum arrogaverit exstinguitur actio, ita quod etiam si eum postea emancipaverit, non restituitur, nec reuincitur ei actio, l. a. §. si de capitis dimi.

Arrogator potest pupillariter substituitur filio arrogato impuberi in legitima ipsius arrogati, id est, in quarta, sed in bonis arrogatoris, & ab arrogatore profectis, in quibus potest substituitur, potest post pubertatem etiam per fideicommissum substituitur, sed non potest substituitur in aliis bonis, quia illa sunt reſtituta illi, qui habent arrogationem non facta, l. sed si plures, §. penult. & ibi gl. vel hoc, de vulgari.

Arrogator impuberis tenetur impuberi arrogato ex constitutione Diui Pij seruare quartam bonorum, quae mortis tempore fuerint ipsius arrogatoris, qui si in fraudem dicti arrogati alienauit, filius impubes potest reuocare alienationem, l. si in fraudem dicti arrogati alienauit, §. si quid in fraudem patroni.

Arrogator pater potest ratum habere illud, quod est gestum nomine filij arrogati ante arrogationem, l. si qui offerunt, §. 8. §. 1. de solu.

Arrogator potest agere effecti actione, etiam pro furto, quod factum est arrogato, antequam arrogator eum, l. si cum quis, §. 1. de furtis.

Arrogator per arrogationem queruntur omnia, quae sunt arrogati, gl. factum, ibi cum.

Arrogator est vniuersalis successores, licet viuentis, gl. pen. in l. si dominium, 47. de iur. et c.

Arrogator tenetur impuberi arrogato relinquere, vel praebere ei quartam bonorum, si eum emancipauerit sine causa, l. 3. C. de adop.

Arrogator tenetur facere notario de bonis arrogati conferuandis, & restituedis in casu, quo arrogatio finitur morte arrogati, vel eius emancipatione, l. 1. §. 1. de adop.

Arrogator non tenetur relinquere vel praebere arrogato quartam bonorum, quando eum emancipauit cum causa, gl. 4. ibid.

Arrogator volens liberum suum arrogare, debet causam exprimere, id est, quod liberos non habet, alia arrogatio non valet, l. 3. C. de adop.

Arrogator non potest emancipare impuberem arrogatum, nisi causa cognita arrogatus fuerit dignus emancipatione, & tunc ei bona sua debet reddere, §. cum autem, Inst. de adop.

Arrogator si exheredauerit, vel praeterierit, vel sine iusta causa emancipauerit filium arrogatum, tenetur ei quartam bonorum relinquere praeter bonum, quod arrogatus ad arrogatorem tranſiit, & quorum commodum post arrogationem adquisiuit, ibid.

Arrogator non tenetur nomine proprio ad debita arroganti ante arrogationem contracta, sed bene tenetur nomine filij, §. si Inst. de acqui. per arrogatione.

Arrogator tenetur de peculo de his, quae contraxit de peculo arrogatus post arrogationem, & si eum non defendat pater, in bonis ipsius patris fit missio, gl. 1. ibid.

Vide verbo, Adoptans, Substitutio, 21.

6 ARROGATVS filius, non potest sibi aliqua retinere, & recipere, quia contraria vellet, gl. omnia, in l. si paterfamilias, de adop.

Arrogatus si fuerit paterfamilias, omnia, quae eius fuerint, & adquisi possunt, ad patrem tranſiunt, & etiam filij in eius potestate constituti, & qui postmodum sunt reuerſi, vel qui in vero fuerint, cum arrogator, d. l. si paterfamilias, de adop.

Arrogatus filius habet quarta in bonis patris arrogatoris, si pater arrogator decessat eo non relicto herede, sed alio extraneo, l. si arrogator, & ibi gl. adoptio, & gl. quartam, eod.

Arrogatus impubes si mortuus sit viuo arrogatore, substituitur pupillaris a patre naturali facta & extincta per arrogationem non reuocalegit, ac perpetuo substituitur admittitur ex stipulatione tacita, vel expresse, §. gl. 1. in vers. quid si, in d. l. si arrogator, & ibi laf. nu. 38.

Arrogatus filius si habens substitutum in quarta sibi relicta a patre arrogatore, & alium substitutum a patre naturali in omnibus bonis suis decessat, substitutus relicto in quarta a patre arrogatore capiet quartam, & omnia bona, & illa bona, quae fuerint arrogati, restituit substituto dato a patre naturali, vel si non habet substitutum, tenetur restituere venientibus ab intestato vtili actione ex stipulatu, §. reprob. d. gl. 1. vers. sed pone, laf. ibi nu. 39.

Arrogatus impuberi quarta, quae debetur ex constitutione Diui Pij, non est omnium bonorum arrogatoris, sed illius portionis ab intestato sibi debita, §. d. gl. 1. vers. sed pone, & ibi laf. nu. 52.

Arrogatus bona iure officiorum tranſibant in potestatem patris arrogatoris, sed hodie non gl. restituentem, in l. 3. §. si quis minor, de minor.

Arrogatus in arrogatione deceptus potest restituere aduersus arrogationem, etiam si bona ad arrogatorem non tranſeant, & hoc interſt arrogati, propter malos mores arrogatoris, ibid.

Arrogatus si arrogati debet decem, & etiam alia decem Titio, Titius si coeunt arrogatorem, & arrogatum defendat, & sibi insolitum satisfiat, arrogator ponit petere debiti vtili rationem esse habendam, & pariter admittitur in bonis arrogati, licet iure civilis perierit actio, gl. 1. in l. 2. §. si de capitis diminutione.

Arrogatus habet quartam in bonis arrogatoris ex constitutione Diui Pij, l. Papius, §. si quis impubes, de insolito.

Arrogator impubes, qui & citra adoptionem ex constitutione ponit querelam, iam proponere si fuerit exheredatus, non potest proponere querelam, cum habeat quartam ex constitutione Diui Pij, ibid.

Arrogator impubes, qui & citra adoptionem potuit agere querela, si fuerit exheredatus, non admittitur ad querelam, sed si admittatur, & non obnuent, nihilominus ex constitutione Diui Pij quarta ei, quasi ad alienum, debetur concedi, ibid.

Arrogatus filius quidquid adquisiuit ab amico, vel cognato arrogatoris, dicitur adquisiuit beneficio & occasione arrogatoris, & conuenit profectum, & ideo in eo potest arrogator substituitur ei, l. sed si plures, & ibi gl. vel hoc, de vulgari.

Arrogatus licet sit auctoritate principis sine principis consensu, potest emancipare solemniter quarta bonorum sibi data, l. adoptatum, §. 9. & ibi gl. 1. C. de adop.

Arrogatus quidquid adquisiuit, adquisiuit patri arroganti, §. cum autem, Inst. de adop.

Arrogatus quando emancipatur ex causa proueniente ex defectu ipsius, perdit quartam, aliter non, siue causa aliunde proueniente, siue sine causa emancipetur, gl. nisi causa, in additione, ibid.

Arrogati quoad hoc, vt sui heredes dicantur ab intestato, nihil interſt inter eos, & filios naturales, & legitimos, nisi emancipati fuerint, nam tunc naturales emancipati iure praetorio succedunt, adoptiui non, gl. an adoptiui, in §. intestatorum, Inst. de heredit. quae ab intest.

Arrogati bona olim adquirebantur arrogatori, exceptis his, quae per capitis diminutionem pereunt, hodie tantummodo adquisiuit viſus, vt par sit patri naturali, in princ. Inst. de acqui. per arrogat.

Arrogato filio mortuo in adoptiva familia succedit ei arrogator, nisi superſint certe persona, quae ipsum excludant, vt sunt descendentes ex filio arrogato, §. mortuo, & ibi gl. 1. eod.

Arrogatus filius impubes si decesserit in adoptiva familia ex stipulatione, etiam alij admittuntur ad arrogati bona, d. gl. 1.

Arrogato filio emancipato, & in adoptiva familia mortuo, pater naturalis in successione praefertur arroganti, §. arrogatus arroganti sit in secundo gradu, vt quia arrogatus sit, tanquam nepos, alias secus, d. gl. 1. & ibi add.

Arrogato filio mortuo in adoptiva familia hodie succedunt ei fratres vtriusque cognati cum arrogate, gl. 1. ibid.

Reliqua verbo, Adoptio, 1. v. de inst. Adoptio, Filius, 34. v. quae 39. Minor, 44. Testamento, 2. C. Creditor, 2.

ARS dicitur scientia finita, quae arſat infinita, vnde diffinitur a Porphyrio, quod ars est de infinitis finita doctrina, gl. ius, in l. 1. de iustitia & iure.

Ars est multarum praeparationum collectio, gl. cuique in l. iustitia, de iustitia & iure.

Ars imitatur naturam, in quantum potest adoptio enim, de adop.

Artes doceri non possunt sine magistro, gl. non poterat, in l. huius, qui potiores in pignore.

Artem non exerceat, qui eam ignorat, gl. & si quidem, in §. si in auth. de mandatis princip. col. 3.

Ars vilissima dicitur eorum, qui vendunt oleum, sal, & caepe, & qui custodiunt porcos, vel pascua militum, vel priuatorum, gl. stationarius, in l. nequis, & ibi gl. pe. C. de dignitat. lib. 1.

Ars omnis dicitur bona, gl. artib. in §. item lex Cornelia, Inst. de publicis iudiciis.

Artifices dicuntur, qui artes leguntis Iustinianis, qui Iustinianum legunt, gl. Iustinianus, in §. in reliqua, in princ. Inst.

Reliqua verbo, Collegium.

ARTIFEX semper a periculo contingenti vitio materiae est excusatus, nisi contraditum fuerit, gl. tollit, in l. si seruus, 27. §. si calicem, ad legem Aquil.

Artifici si ego dedi calicem meum reficiendum, & ipse si imperitia fregit, tenetur lege Aquilia ad damnum, sed si non fregit imperitia, sed quia rimas vitioſas habebat, non tenetur, d. §. si calicem.

Artifices plerumque conuenire solent cum calix vel aliquid aliud reficiendum si bī datus, non iuro periculo se facere, & talis conuenio facit incipere actionem ex locato, & Aquilia, ibid.

Artifex, qui artificium suum docet nouitum, quamuis de salario nihil pacifatur mercedem sibi constitui, petere potest, quae iuxta consuetudinem statuetur, cum docere gratum non videatur, l. inter, §. 6. §. si in additione marg. mandati.

Artificis bona non extantibus eius parentibus, & consanguineis sunt deferenda ab intestato collegio artificis, & non filio, l. si quis, filio, §. eius, qui in add. marg. de in ius, rupto.

Artifex, qui alicubi longo tempore commoratus est, non potest alterum recens aduentantem ab exercendo inibi, §. l. si quisquam, 7. in add. marg. de diuer. & tempor.

inter Artifices longa differentia est, & ingenij, & naturae, & doctrinae, & institutionis, l. inter artifices, §. 1. de solutio.

Artifex si nauem a se fabricandam promiserit, vel insulam edificandam, aut fossam fodiendam, fideiussor eius, vel alius edificans, vel fossam fodiens, non consentiente stipulatore, non liberat eum promittentem, quia aliud est artificium fideiussoris, quam rei, & ideo non videtur solutum id, quod promissum est, d. l. inter artifices, & ibi gl. reum.

Artifex quando promittit se facturum, vel facere foueam, videtur, quod specialiter sit actum, vt ipsius operis perficiat, nisi promissor sit monachus, vel miles, quo casu faciendum per alium potest liberari, gl. specialiter, ibi.

Artifex condonatus ad mortem parandum est, si ipse sit optimus, atque excellentis in arte sua, & valde vtilis Reipublicae, ad bellas, §. 1. & ibi add. mat. de penis.

Artifices defensorum, vel aliorum diuersorum operum profectores non debent inter se conuolare, ne quis, quod alteri commisit, sit opus impleat, aut iniungam alteri sollicitudinem alter ne incipiat, l. vnica, C. de monopolis.

Artificum cuiusque vel aliorum diuersorum operum profectori licitum est, ab altero inchoatum & derelictum opus per alterum sine aliquo timore dispendij implere, & omnes pactiones habitas inter se denunciari, ibid.

Artificum, & aliarum professionum primarius si super taxandis rebus pretijs aut super quibuslibet illicitis placitis conſtrinxerit profectores, vel artifices conuenientes pactis huiusmodi stare puniuntur in 40. librarum, aut penna, ibid.

Artifices artium intra numerum scripti in brevis in singulis ciuitatibus, ex-
citantur ab omnibus muneribus personalibus, si in decendis artibus otium
sit accommodandum, quo magis cupiant, & ipsi peritios fieri, & suos filios
erudire, vt sunt architecti, statuarij, pictores, & alij multi ibi expressi, l. i. &
& ibi gl. in decendis, C. de exaltationibus artificum, lib. io.

Artifex tenetur de imperitia, quæ culpæ annuatur, si quis fundum, ro. §. pe-
locati.

Reliqua verbo, Imperitia, Mechanicus, Monopolium.

ARTIFICIUM necessarium in homine dicitur, ex quo percipi potest ex-
pensis, l. i. seruos, 2. §. ibi gl. necessarius de pign. actione.

Artificium exingit officij nomen, sed non est contra l. legatis, 6. §. 1. de legat. 3.

Artificio mutatur officium, sed non artificium per officium, quia artificia poten-
tiora sunt, & cum quadam animi perpetuitate dicuntur, eo quod inde vberior
& honestior qualitas percipitur, officia verò ad tempus propter necessitatem,
vel inopias infulgentes subeuntur, gl. officium, ibid.

Artificium quandoque improprie ponitur pro officio, † gl. artificia, in l. legatis,
6. §. vnu, eod.

Artificum omne recipit incrementum per exercitium, dicta l. legatis, §. orna-
tribus.

Artificum addiscere humana natura affectat, gl. humane, ibid.

Reliqua verbo, Officium, Artes, &c.

ARTICULI producuntur post litem contestationem, & testes etiam producuntur,
& examinantur, gl. i. in additione, in l. more liti, 2. C. de rei vendic.

Articulus non debet concludere in præscriptione, ita quod tu possideas, io. vel
20. ann. & ultra ante litem contestationem, nam si probaret possessionem post
litem contestationem, nihil probaret, ibid.

Articuli non uolunt probari debent, sed iuris non, & dicuntur articuli iuris illi, super
quibus facti probationibus facti statim potest pronuntiare, sed super articulis
facti non potest pronuntiare, nisi examinetur factum, gl. in criminalibus in fi.
in extra. 2. de pace Constituitur, §. nos Rom.

Articulus est intentio partis, quam probare intendit, d. gl. in criminalibus in ad-
ditione maus.

ARTVS dicitur memento mori in inspectos, vel horarum, quo puncto aliquid
fit inchoandum dicens, gl. i. in l. 3. C. de malef.

Artus dicitur ab arte, & suspicio, quia ex animo garrula quandoque perci-
puit, ibid.

Reliqua verbo, Augures, Divinare, Incantator.

As, libra, pondus, & pondus, synonyma sunt idem significant, a. gl. appellatio-
nem, in l. forum, 10. §. si de heredi. instit. & gl. i. forum, in §. hereditas, Instit. de he-
re. inst. de heredi. inst.

Asis appellatio continetur plerumque 12. vniciæ, quandoque tamen in plu-
ribus, quandoque verò in paucioribus diuiditur, d. §. i. & ibi gl. hereditas, & ibi gl.
2. Instit. de heredi. inst.

Asis appellatio continetur tota hereditas, d. l. forum, 10. §. si, & ibi gl. i. de
heredi. inst.

Asis duodecim vniciæ habent sua propria nomina, id est, sexuncs, id est, vniciam,
& dimidiam, sextans, id est, duæ vniciæ, triens, id est, quatuor vniciæ, quadrans,
id est, tres vniciæ, quincunx, id est, quatuor semis, id est, sex, septunx, id est,
septem, bes, id est, octo, dodrans, id est, nouem, d. xran, id est, decem, denus,
id est, vni. c. m. as, id est, duodecim vniciæ, d. §. i. cum gl. i. & l. eq. d. l. in-
ter duos, 13. §. 1. & ibi gl. i. solennis, & addit. m. de heredi. inst. & §. hereditas,
Instit. de heredi. inst.

in Asse secundo, tertio, vel quarto, eadem ratio seruatur, quæ in primo asse, l.
quadrans, 18. eod.

As quandoque ponitur pro obolo, gl. sexuncs, in §. hereditas, Instit. de heredi-
bus instit.

Reliqua verbo, Libra, Pondo, Dupondium, Quadrans, Semis, Testator. 18. Hæres,
36. vlt. glo. 40.

ASCENDERE licet, sed non descendere, gl. 2. in l. ad splend. dioces. C. de ap-
paritoribus præfector annona, lib. 12.

ASCENDENTIVM, & descendendum æqualis debet esse pietas, §. pe. & ibi
gl. competent, in auth. quibus modis naturales efficiuntur, l. i. col. 7.

Ascendentes eundem gradum obinentes ad hereditatem descendentes mortui
sine liberis æqualiter admittuntur, cum quibus fratres ex utroque parente
coniuncti defuncto vocantur, nec patris fructibus portionis eius filius con-
tingentis acquiritur, §. i. igitur, in auth. de heredi. inst. ab intestato, col. 9.

Ascendentes, qui proximo gradu sunt, admittuntur ad hereditatem descendens
mortui, non extantibus liberis, ibid.

Ascendentes iure authenticorum hereditas descendentium æqualiter defertur
parentis, & materis, gl. omnibus in §. d. cum ante, Instit. de S. C. Tertulliano.

Reliqua verbo, Descendentes, Parens.

ASCETERIVM dicitur locus, in quo femine debilius sustentatrices habi-
tabant, gl. & totus, in §. hæc ergo, in auth. de non alienand. col. 1.

Asceterium dicitur locus, in quo moniales asceterant, ad pietatis studium
exercentur, §. i. verò quædam, in add. marg. in auth. quomodo opoiteat Episcopo-
pos, col. 7.

ASCETIBUS sibi ille, qui ab intestato venit, vt patronus, agnatus, vel con-
gnatus, distans testatore non excusatur a pœna legis Corneliæ, gl. si in l. i.
C. de his, qui sibi ascribunt.

Ascensibus ibi aliquid in testamento tenetur lege Cornelia de falsis, si verò dicat
se verè ignorare, & nolit legatum habere, pœna remittitur, l. 3. C. eod.

Reliqua verbo, Legatum, 107, 108. Hæres, 38. Filius, 180.

ASCERTIVS cuiuslibet libertatem nullo tempore præscribit, sed debet
reddi curæ fisci, præscriptionem, C. de præscript. 30. vel 40.

Ascriptio 40. ann. præscribere libertatem, nisi per aliquem alium seruian, &
non minoris tempore, nisi sit ascriptus curiarum seruitio, quia tunc 30. annis,
gl. si in l. 4. C. eod.

Ascriptus liber, sunt quoad extraneos, sed quoad domos non sunt liberi, vnde do-
minum in ius vocare non po-
ant, & a dominis venduntur, gl. i. in l. 3. de sta-
tu homin.

Ascriptus non differunt a seruis in eo, quod possunt vendi, vt serui cum gleba
tantum, ibid.

Ascriptus admittuntur hodie inuito etiam domino ad clericali, olim verò
domino permittente, & non aliis, gl. sub hæc, in l. qui quis, & l. sacrosanctæ, &
auth. ascriptus, C. de Episcopis & clericis.

Ascriptio alieno nubere liberam non licet, ignorantem vel scientem aut consen-
tiente domino, auth. ad hoc, C. de Latina libertate, & in §. ascriptio, & ibi
gl. correctio, in auth. de nuptiis, col. 4.

Ascriptus dicitur is, qui solo inscribitur, & per scripturam constituitur, se illi
solo velle esse ascriptum, gl. ascriptio, in §. ascriptio, in auth. de nuptiis.

Ascriptus non est seruis, licet euidam sit seruitio ascriptus, gl. sciente, ibidem.

Ascriptia recte potest contrahere matrimonium cum libero, dict. §. ascriptio,
& ibi gl. correctio.

ex Ascriptio & libera natus iure authenticorum liber est, vt auth. constitutio-
nem, quæ ex ascriptio & libera natos, in prin.

Ascriptus admittitur in testem, nec repelli debet a testimonio, quia liber est,
gl. ita fit, in §. i. verò dicitur, in auth. quibus modis naturales efficiuntur, colla. 7.

Ascriptus hodie præter dominorum voluntatem possunt clericali, ita tamen, vt
clerici facti, impolitum sibi agriculturam adimpleant etiam per substitutionem,
§. si seruis, & ibi gl. per agriculturam, in auth. de sancti. Episcop.

inter Ascriptos, & seruos modica est differentia, quia vtque est in domini
potestate, & sicut seruis cum peculio, ita ascriptus cum terra potest alie-
nari, l. ne diutius, C. de agricol. lib. 12.

Ascriptus a seruo in multis differt, quia ascriptus liber est, & aliqua posside-
re potest, quod seruis est in seruo, item ascriptus potest fieri clericus, etiam
domino inuito, sed seruis non, item seruis quando sciente domino sit clerici-
cus, sit etiam liber, sed ascriptus non, item seruo potest auferri peculium,
sed ascriptio non, item serui possunt vendi sine peculio, sed ascripti non
possunt sine solo, item ascripti quandoque litigant cum domino vel cum
aliis, sed seruis non, ite seruis vel ancilla contrahens matrimonium cum libe-
ro vel libera, sciente domino fit liber, sed ascriptus non, gl. intelligatur, ibi.

Ascriptus serui propriè peculium non habent, quia hi liberi sunt, nam si habe-
rent peculium, dominus eis auferre posset, sed tamen non potest eis auferre, &
ita non dicitur peculium, reprob. gl. intelligatur, in fi. in additione margi-
bidem.

Ascriptus filius viuentis patre per 30. ann. continnos non colens terram, non
liberatur ob id a conditione ascriptitæ, cum pater eius tempore vite lux cul-
ture facisset, l. cum cimus, §. illud quoque, C. eo tit.

Ascriptus fugiens, sicut seruis sui furum facit, licet liber sit, & ideo a tali for-
tuna non liberatur 30. annorum spatio, sed cum sua sobole idem ascriptus
remanet, l. cum satis, & ibi gl. i. & gl. intelligatur, C. eod.

Ascriptus possunt se liberare a tali conditione præscriptione 40. ann. & potest
quis cum 30. ann. præscribere, nisi steterit, id est, permanserit ius ascripti in
agnatione, quæ tunc nullo tempore liberatur, gl. quacunque, ibid.

Ascriptus comparatur curiali, sed non per omnia, d. l. cum satis, & ibi gl. quo-
cunque.

Ascriptus sunt liberi, licet sint ascripti tali conditioni, d. l. cum satis, ibi, liberis
quidem, C. de agricol. & cens. lib. 12. † gl. aut serui, in prin. Instit. de iure
perfon.

Ascriptus possunt testari inter suos, qui ab intestato successores erant, non inter
extraneos, gl. permanere, in d. l. cum satis, C. de agric. lib. 12.

Ascriptus, & liber potest quis esse simul, & semel, & ita dicitur liber secundum
quid, non simpliciter, ibid.

Ascriptus dominus potest quis esse, & alius terræ, gl. vel ipsius, in d. l. cum satis,
§. fin. eod. tit.

Ascriptus si contraxerint matrimonium cum liberis mulieribus, possunt domi-
ni ascripti eos e trahere a tali matrimonio auctoritate propria, & etiam
caligare, si iudicis copia desit, quod si non fecerint, ad eorum damnum negli-
gentia redundabit, l. si eod.

Ascriptus & censui poterant facere testamentum, & ferre testimonium, & alios
actus civiles exercere, gl. aut serui, in principio, Instit. de iure perfon.

Ascripti tui non possunt alienari sine solo, ibid.

Reliqua verbo, Censui, Seruus, 8. 9. Columna, 18. 19. 20. 21. Mancipia.

ASTIVS aurius intumescit, cum per comparem videt se comprehendit, gl. i. in
l. heres per forum, 43. de adqui. heredi. & gl. per vnum, in l. 1. §. veteres, de ad-
qui. posses.

ASPECTV probatur ætas, & opus probandi dat index, cui vult, i. minori, & eius
adversario, gl. probandum in l. de ætate, 44. de minoribus & in l. 3. C. si minor
se maiorem.

Aspectu non probatur pubertas, vel impubertas, rectè tamen probantur anni, d.
gl. probandum.

Reliqua verbo, Ætas, 1. 2.

ASPERSITAS est vitanda, §. i. Instit. de moralibus action.

ASPERGO, aspergimus fumum quandoque pro coinquinatione a fordida ma-
defactione ex vniuerso contracta, propriè tamen fumus pro pulbere terreo
sanguine asperso, vnde Statius, Diracque aspergite latos mutar agros, l. 4. §.
cum autem, in addit. mar. ad leg. Rhodiam de iactu.

ASSASSINO vel grassatori si quis dedit pecuniam, vt homicidium pararet,
homicidio non secuto non punitur, punitur tamen vt calumniator, l. i. item
apud Labeonem, 15. §. si curauerit, & ibi add. marg. de iniuriis.

Reliqua verbo, Grassator, Conatus.

ASSECTARI mulierem dicitur, qui tacitus frequenter insequitur, assidua
enim frequentia quasi præbet aliquam infamiam, l. item apud Labeonem, 19. §.
appellare, de iniuriis.

Assectari matrem suam, idem est, quod frequenter sequi, attentare verò est blas-
phemiae pudicitiam alicuius impetere, gl. assectatus, in §. i. Instit. de
iuriis.

Reliqua verbo, Pudicitia, Appellatio, 16. 33.

ASSERENS alicui quod credat Titio suo periculo, vel quod bene credet, obli-
gatur mandati, l. si verò non, 12. §. si quis mandati.

Afferens se dixit, probare debet, & idem est in asserente se pauperem, gl. pe. in si vero, §. si qui facillare cogatur.

Afferens voluntatem testatoris mutatam, debet probare, gl. in l. Lucius Titius, 2. de legata.

Afferenti parti iuramentum esse praestitum in compromisso, non creditur, nisi hoc constet ex scriptura vel depositione, l. 4. C. de reb. a.

Afferens rem aliquam esse liberam, & de alio die suo poterit postea dicere se in feudum habere, gl. 1. in l. pe. C. de ingenuis manum.

Afferenti solutionem incumbit opus probandi, l. 6. C. de solutio.

ASSERTIO morientis, quod aliquis eum vulneravit non probat, nisi probetur aliter, l. 3. §. 1. ad Syllanum.

ASSERTIO, l. 6. Affirmatio, Alligatio, Dicens, Probare, Minor, 3. 7.

ASSERTOR, l. 1. hodie non sunt, & sublati sunt, gl. ordinem, in l. 1. C. si mancipium ita veniat, & gl. 1. in l. 1. & gl. 3. in l. 2. C. de liberali causa, & l. 1. C. de aff. tollenda.

ASSERTOR, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSERTOR per omnia representabat personam eius, cui fidebat quæstio status, & iurabat forte de calumnia, hodie tamen quando quis de libertate in servitutum provocat, potest respondere per procuratorem, quod minus est, cum non representet per omnia eius personam, neque iuret de calumnia, gl. 3. in l. 1. C. de asserione tollenda.

ASSERTORUM vana nomina hodie sublati sunt, l. 2. C. de asserione tollenda.

ASSessor, l. 1. hodie non sunt, & sublati sunt, gl. ordinem, in l. 1. C. si mancipium ita veniat, & gl. 1. in l. 1. & gl. 3. in l. 2. C. de liberali causa, & l. 1. C. de aff. tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

ASSessor, ibi, satis dicebatur illi, qui asserabant liberum eum, qui servus dicebatur, & per hoc causa liberalis olim exercebatur, gl. in rub. C. de asserione tollenda.

notum, imminente accusatione publici criminis, nisi principis licentia, vel praefecti praetorio se defendat, l. in consiliariis, C. eod.

Affessoribus maiorum Magistratum non minus quam ipsi iudicibus liberalitas imperialis est tribuenda, l. non minus, C. eod.

Afflores tam praefectorum praetorum, quam viris, vel magistrorum militum, vel magistrum officiorum, siue praedicti officio functi sunt, siue iungentes in posterum post depositum etiam officium, ab omni inductionis ore tunc civilium, siue militarium sunt immunes, ibi.

Afflores sibi adiungere secundo, & tertio anno, & saepius omnibus iudicibus licitum est, cum ipsi idonei non reperiuntur, alioquin non, l. licet, C. de affessoribus, & ibi gl. 1.

Afflores non possunt remoueri a iudicibus, si idonei reperiuntur, d. gl. 1.

Affloris vel consilij vniuscunque Magistratum officio & aduocatione simul non debet quis vti, l. si, C. de affessoribus.

Afflori licitum est reuerti ad manus aduocationis post finitum & depositum officium suum, ibi.

Afflores possunt esse libertini, gl. 1. in l. 2. C. de postulando.

Afflores, quibus limitatur tempus ad finiendum processum, non possunt ante excedere, nisi prope finem termini, nec possunt cogi ante sententiam, ea autem lata, cogitur executionem facere, & etiam in persona, si haberi potest, gl. procedatur, in extra, ad reprimendum, quomodo in laesae maiest. crimin.

Reliqua verbo, Aduocatus, Imperialis, Salarium, Affidere.

ASSEVERATIO, vel affirmatio sola non sufficit ad probandum, quem esse filium, l. neque proferro, C. de testat.

Affuerare est, sine interrogatio aliquod verum falsumve affirmare profiteri vel professio est precedente interrogatio respondere, vel responso, gl. 2. in laon natus, C. de probatio.

Reliqua verbo, Affirmatio, Professio, Testator, 2. 8.

ASSIDERE in sua patria, vel provincia nulli permittitur, nisi quatuor mensibus, & tunc ex concessione principis, & non aliis, ultra autem nullo modo, etiam principe permittente, nisi forte dicere non obstante hac lege, §. 1. h. §. 3. & ibi gl. 1. & l. si cum, §. 8. & ibi gl. 1. ex quibus caus. maioris.

Affidere in sua patria vel provincia prohibetur quibus propter suspicionem, ne quid gratiosè ageret, item quia non timeretur, cum nemo propheta sit receptus sine honore, nisi in patria sua, d. gl. 1.

Affideri in sua patria potest procuratoris Caesaris affessor indistincte, d. gl. 1.

Reliqua verbo, Iudicare, Affessor.

ASSIGNATIO de aliqua re facta alicui non importat dominij translationem, cum patet, 77. §. pater pluribus de leg. 4.

Assignare quandoque sumitur pro subscribere, gl. si in l. inter pupillos, de autoritatem.

Assignare liberum idem est, quod testificari, cuius ex liberis liberum eum esse velit, l. assignare, 107. de verb. sig.

Assignare redditus obligatus non tenetur tradere fundos, nec dominium eorum, sed sufficit dicere super tali fundo recipiatis, gl. si in addit. in §. si. Inst. de assignatione liberti.

Reliqua verbo, Libertus, 19.

ASSVETA relinquere perdifficile est, §. sancimus, & ibi add. mar. in auct. de monachis, col. 1.

Reliqua verbo, Confutari.

ASTROLOGVS, vel qui aliquam illicitam diuinationem pollicetur, si consulti aliquem furem esse dixerit, qui non erat, puniendus est gladio vitore, non tamen teneatur actione iniuriarum, cum non dolo, sed fur artis causa id fecerit, l. item apud, §. si aethiologus de iniuriis.

Reliqua verbo, Diuinator.

ASYLVM est locus, ubi recipiantur homines causa misericordiae, vel auxilij, puta hospitalis, & confusilij; ab, quod est sine, & fylas, quod est traditus, quia non extraherentur inde, qui eo confugerant, gl. asylum, in l. quod sit, 17. §. apud Laboneum, de edilicio edicto.

Asylum erat templum intermetum, quod ad imitationem Atheniensium Romulus primus extruxit, ab a priuatiua particula, & sylao, quod est, rapio, spolio, violo, vel, vt Senio placeat, a fylon, quod est trahere, quod extrahi inde nullus possit; ad id enim fugientes tui erant, neque poterant extrahi, gl. asylum in additione mar. ibi.

Asylum templum erat constructum inter Capitolium, & Palatium in loco sacro, quod querecum dicitur, ibi.

Reliqua verbo, Confugiens, Ecclesia, 7. Fugiens.

ATAVS, & atepos sunt in quinto gradu, §. quinto gradu, Instit. de gradibus cognatio.

ATHLETA postulare pro alio non prohibetur, sed qui locat operas vt cum bellicis pugnet, infamis est ipso iure, & prohibetur etiam postulare, gl. locauit, in l. §. item Senatui consulto, de postulando.

Athleta omnino artem ludicram non facit, cum virtutis causa dicatur pugnare cum bellicis, l. 4. de his qui noxantur.

Athleta dicitur depugnator cum ocella dentata gratis, vel pugnans in ludis quibusdam, gl. 1. ibi.

Athleta non est infamis, neque thymelicus, id est, cantans in publico cum instrumentis, neque xylicus, neque agrotator, sunt infames, d. l. 4.

Athletæ certantibus coronati dicebantur illi, qui sine mercede virtutis gratia faciebant, & certaminibus sacris deserviebant, & isti exultationem a tutela habent, sed illi, qui hodie certant, dicuntur infames, nec habent exultationem, l. athletæ, 8. & ibi gl. de exco. tutorem, gl. 1. in rub. C. de athletis, lib. 20.

Athleta, qui per omnem aetatem certauerat, ac trib. certaminibus coronis fuerat coronatus, quorum vna fuit Romæ, exco. tutorem, vt et alibi persona libus, non patrimonialibus, l. & ibi gl. si, C. de athletis, l. 10.

Athleta appellatio omnis gymnici inter, l. item, d. l. in ad. marg.

Reliqua verbo, Arenarius, Spectator, 10.

ATHRIAS dicitur, qui atria colludunt, vel pugnant, gl. athrius in l. 1. §. caupones, nauta, caupones.

ATROX iniuria dicitur ex magnitudine vulneris, & ex aspectu, item respectu loci, ut si oculus, vel caput, gladio, in additione marg. in l. 1. §. 2. de vi, & vi armat.

ATROCITIA crimina dicuntur furum, siue damnum magnæ rei, homicidia, adulterea, & omnia capitalia crimina, gl. r. in l. ad ea, §. 7. de regulis iuris.

Reliqua verbo, Iniuria, 3. vj. §. 2.

ATTENTANS virginem rapere iungendi matrimonij causa punitur poena capitis, multo magis habendi in concubinam, gl. pen. in l. si quis non dicam, C. de Episcopis & clericis.

ATTENTANS officialis, quod non Christianus habeat officium advocacionis, punitur in centum libris auri, l. nemo, C. de Episcopali audien.

Reliqua verbo, Affectari, Rapere, Mulier, 3.

ATTENTATIO probat voluntas nostræ sententiam, debet tamen precedere actum in per quo fit, gl. oportebit, & add. marg. in l. at si quis, l. 4. §. de interdictum, de re iudic.

ATTENTATIO parit sola non probat, ut si coram vicinis protestatus fuerit, glo. 2. in l. 3. C. de testib.

Vide verbo, Affectari.

ATTILIVS Regulus Romanus captus à Carthaginensibus, quem Carthaginenses miserant Romanis, non dicitur reuerfus postliminio, quia iuraverat se Carthaginem reuerfurum, & non habebat animum Romæ remanendi, l. postliminijs, capitijs, de captivis.

ATYPVS servus dicitur, qui præposterè loquitur, & ideo eo vendito, non habet locum additum edictum, l. idem Offilius, §. si & ibi glo. atypus, de adilitio edicto.

AVARITIA est omnium malorum mater, maximè quando non privatorum, sed iudicum inhaerent animabus, §. confideramus, ad med. in auth. vt iudices sine quoquo, col. 2.

AVARITIA heredum, qui nolunt soluere legitimam filio relictam sine strepitu iudiciorum, legitimis iudicibus ferri debet, l. si quis suo, §. 3. C. de inofficio testam.

AVARUS præsumitur quilibet, gl. r. in l. que dotis, §. 3. soluto matrim.

AVARITIA auro profanus cessare debet ab altaribus, sanctis enim incorrupta non debet corrumpi, l. si quinquam, §. 1. C. de Episcopis & clericis.

Reliqua verbo, Cupidus.

AVCTIONI non est locus in venditione rerum temporum, sed hodie correctum est, gl. si & ibi add. marg. in l. 4. C. de diuersi, prædictis, vrb. lib. 11.

AVCTIONI locus est in venditione rerum patrimonialium principis, & cuius fiscalium, sed non nisi fœmel, d. l. 4. & ibi glo. si & in l. 2. C. de locacione prædiorum, lib. 11.

AVCTIONI locus est in locacione fundorum publicorum tempore contractus, sed post non, gloss. l. & fin. in d. l. 2.

Reliqua verbo, Subhabita.

AVCYPARI in alienis agris nolentibus dominis non licet, l. Dignus Pius, §. 6. de servitut. rusticorum.

AUCYPARI, vel piscari nemo potest prohiberi, nisi quod quis potest prohiberi ingredi in alienum agrum, l. item, arum, §. 3. §. de iniurijs.

AUCYPUS ingressus solus in alieno agro est prohibitus, non capio auium, & ideo aues, & quæ capiunt in alieno, etiam prohibentur domino, efficiuntur capientes, nec tenetur restituere, contra cum tamen ingredientem in domino prohibente, agitur actione iniuriarum, gl. r. in l. Dignus Pius, de servitut. rusticorum.

Reliqua verbo, Piscari, Venari.

AVDACA sumitur in malam partem, gloss. 4. in auth. habita, C. de filiis pro patre.

AVDACA idem est, quod temeritas, & in malam partem sumitur, quando est super delicto, quandoque tamen sumitur in bonam partem pro audacia iuridica, & fructuosa, l. 2. & ibi add. marg. in l. si quis in tantum, C. vnde vi.

Reliqua verbo, Temerarius.

AVDITORES principis, ac summi Pontificis dicuntur habere iurisdictionem ordinariam, l. præcipimus, §. 2. §. quod si à duce, C. de appella.

AVDITI non debent illi, ab eo quem spreuerunt, glo. 2. in l. litigatores, de recept. arbitri.

Reliqua verbo, Consiliarius.

AVERTIONE vendere dicitur, ita vendere, vt periculum casualis, ac temporarie deteriorationis, ac depredationis, ex rei mutatione, ad emptorem pertineat, quod non solum in contractu emptiōis, & venditionis, sed etiam in locacione, & conductiōe considerari solet, vnde avertio actio cognominatur, quod si quis, qui se commodæ, ac tuti onus transluendum recepit, oneris detrimentum siue facturum, siue in submergendo, siue proiubendo non caverit, ac declinasset, glo. si avertione, in additione marg. in l. si quis binde, de pericul. & commodo.

Reliqua verbo, Actio, 167.

AVES in retibus capte verè non dicuntur capte, cum incertum sit, an capiantur, & ideo si ab aliquo retes incide fuerint, incidens non tenetur ad auium æstimamentum, cum adhuc dominus factus non sit, l. quemadmodum, 29. §. si natus, ad legem Aquil.

AULUS legatis anseres, phasianis, & galline syluestres, & auaria, id est, gabbie, in quibus tenentur illæ aues, debentur, si testator eas habeat, alias non, l. aulib. 66. & ibi glo. l. 2. de legat. 3.

AULUM nomine continentur anseres, accipitres, & falcones, qui alias aues capiunt, §. glo. fin. ibid.

AULUS legatus non censetur legatarius anserum, vel auium custodes ferri, nec qui faciunt auricula capiendi aues, nisi testator id expresserit, d. l. aulib. & ibi gl. si.

AULUS possidentur à nobis, quas includas habemus, aut illas, quæ manifeste factæ custodie nostre subiectæ sunt, l. 3. §. item feras, de acquirit. possessione.

Reliqua verbo, Aucupari, Piscari, Venari.

AVERRI proprie dicitur, cum corpore baiulantur, gl. auertit, in l. si quis suis dicens.

AVERRI à nobis absque facto nostro non potest, l. quod nostrum est, nisi in contractu, & in contractu, aut ex venditoris, §. si communia prætorum.

AVERRI alicui non debet vi, iurum, glo. consuetudo, ibid.

Auferre potest quis rem suam propria auctoritate alicui, ubi ibi non adest facultas adeundi iudicem, vel ipsius copia in prout haberi non potest pro re sua recuperanda, glo. locum, & ibi add. in ang. l. ait prætor, §. si debitorum, quæ in fraudem credit.

AVFERENS quis rem suam furum committit, si eius, cui auferatur, cam retinere iusserit, l. si is, qui rem, §. 2. & ibi add. marg. de furis.

AVFERENS rem alicuius propria auctoritate amittit ius, quod in ea re, vel pro illa re habebat, gl. vt proinde, in l. 1. quorum legatorum.

Reliqua verbo, Differre, Dominum, 20. Eximere, Indignus.

AVGMENTVM superueniens rei legatæ post testamentum auget ipsum legatum, intellige in re propria, l. si ex toto, §. de legat. 1.

AVGMENTO idem iudicamus, quod iudicamus de suo principali, ibid.

AVGMENTUM non inducunt ea, quæ inducuntur ad diminutionem, l. legatæ, de adimen. legat.

AVGMENTUM obueniens rei legatæ credit commodo legatarij, l. quod in rerum, 24. §. pen. de legat. 1.

AVGMENTUM, quod fit à testatore circa rem legatam, & equiparatur augmento, quod fit per aliuonem, ibid.

AVGMENTUM apposita verba non debent operari diminutionem, l. si cui ferui, §. 2. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Reliqua verbo, Diminutio, Deo, §. 57. Legatarius, 10. Legatum, 19. 20. Perna, 17. vj. §. 2. Adiectio.

AVGVRYM & vatum praua consilio debet conticere, & contrā faciens punitur, l. nemo, C. de maleficijs.

Reliqua verbo, Arripere, Diminutor.

AVGVSTA eadem privilegia debet habere, quæ habet princeps ipse, fallit tamen quandoque, gl. r. in l. si Augulus, §. 7. de legat. 2. & glo. in rub. C. de priuilegijs domus Augusti, lib. 11.

AVGVSTALIS dicitur præfectus Egypti, quia ibi primo Augustus eum præfecit, & est spectabilis, glo. Augustalis, in l. præcipimus, §. 2. §. quod si à duce, C. de appel.

AVIA alens nepotem, præsumitur alere de bonis proprijs nepotis, maximè si in rationem impensarum alimenta retulerit, aui. l. Nescennius, de negotijs gestis.

AVIA alens nepotem de suo, non potest repetere, si nepos est inops, & etiam ius pater, vel quando modica vellet repetere, etiam si præcederet præfatio, gloss. conueniret, ibid.

AVIA alens nepotem de sua substantia, non potest repetere alimenta præstita, nisi fecit illa præcedente protestatione, quia tunc causa pietatis fecisse præsumitur, d. l. Nescennius, & ibi gl. exhibuisse.

AVIA, quæ præstitit alimenta nepoti, si dubitetur an præstitit de suo, an de bonis nepotis, præsumitur præstitisse de bonis nepotis, ibid.

AVIA si expendit alimentando nepotem, post tres annos index denegat aulæ repetitionem expensarum ex qualitate, siue ex quantitate facultatum matris, filiorum, & impensarum, & qualitate personarum, glo. si in l. si filius, C. de neg. gest.

AVIA non compellitur dare alimenta nepotibus, quando nepotes sunt sufficiens, glo. intelligi, in l. si C. de dotis promissione.

AVIA renuncians nuptiis, & Velleiano, post matrem ad tutelam nepotum admittitur, etiam ante agnatos testamentariis solum non extantibus, authen. matris, & aulæ, C. quando mulier tutelæ officio.

AVIA debetrix vel creditrix potest esse tutrix, gl. matrum, in auth. vt sine prohibitione, matres, in principio, col. 7.

Reliqua verbo, Aulæ, Aui.

AVIARIA dicuntur gabbie, vt tenentur aues, gl. 2. in l. aulib. 66. de legat. 3.

AVIARIA, seu diciturum licet videatur medium inter diem, & noctem, tamen adhibetur diei, & censetur pars diei, l. Titius, 2. §. si de liber. & postu.

AVIARIA, vel argenti depositum repetens debet exprimere in libello, & speciem, scilicet cyphum, vel lancem, dicendo & marciam, & pondus, nisi iuraverit se ignorare quantitatem ponderis, l. 1. §. si quis argenti depositum.

AURI numero continetur, quod patetiam habet, & reponit inter aures, vel thesaurum, sed non quod in cincturis, vel zonis est, gl. pen. in l. de fupellect. legat.

AURO, vel argento legato continetur, quodquid auri vel argenti est, siue factum, siue infectum sit, pecunia tamen non continetur, l. cum aurum, de auro, & argent. lega.

AURI, vel argenti certum pondus si legatum sit, magis videtur legata ei quicquid, quam species, & ideo heres non tenetur ex necessitate soluere legatum in speciebus potest tamen, si velit, d. l. cum aurum, & ibi gl. tangatur.

AURI, vel argenti facti certum pondus si legetur, ex auro vel argento facto debetur legatum, ibid.

AURI vel argenti certum pondus si legetur alicui, de eo auro vel argento, quod ipse velit eligere, non potest legatarius separare, vel diuidere vasculum aureum, vel argenteum non separatim ab alio auro, vel argento, & illud petere, vel vas repudiare, & aliud aureum, vel argenteum petere, ibid.

AURO legato non debentur ea, quæ inaurata sunt, nec emblemata aurea affixa paropidibus, argenteis, l. si non sunt, de auro & argenteo.

AURO legato continentur etiam anuli aurei, ibid.

AURO legato continentur etiam margaritæ auro ornandi gratia adhibite, sed & contrā, si aurum margaritis ornandi causa ponatur, quia tunc aurum credit margaritis, d. l. si non sunt, §. perueniamus.

AURO legato continentur vasa aurea, id est, de auro, & pro auro facta, & etiam gemmæ in dictis aureis vasis incluse causa ornandi, d. l. si non sunt, §. si.

AURUM creditur gemmis, quando sunt gemmæ incluse auro, vt habilitate portari possint illæ gemmæ, l. si vt habilitate, de auro & argenteo.

AURO & argento facto legato non continetur aurum vel argenteum factum, vel collisum, quia illud argento infecto continetur, l. Quintus, §. argenteo, eod.

AURO omni legato, quod ius esset, cum moretur, intelligitur legatarij oneratum, & quod testator, cum moretur, vendicare potuit, d. l. Quintus, §. cui legatum.

AURO facto legato continetur omne aurum, ex quo aliquid est effectum, siue id testatoris, siue alterius vius causa fit paratum, veluti vasa aurea, emblemata, signa, aurum muliebre, & alia similia, ibid.

Banniti nostri temporis cum propter maleficia cum ciuitate bona sua publicantur, vel de consuetudine ciuitatum, tunc deportatis comparantur, alias relegatis, gl. retinent, in §. cum autem, quibus modis ius patrie potest.

Banniti an equiparentur deportatis, an relegatis verba condemnationis attendenda sint, & non ipsa denominatio, quae aptatur ad deportatos, & etiam ad relegatos, d. gl. retinent, in addit. marg.

Reliqua verbo, Deportatus, Exul, Rebella, Receptus, Relegatus.

BAPTISTI dicuntur tinctores pannorum, bachios Graecè Latine tingere significat, inde bachius, siue bacharius, idest, tinctor, siue fauator, glo. 1. in l. 2. C. de mureleg. lib. 11.

BAPTISMI Sacramentum rite factum non potest reiterari, glo. 1. in l. 2. C. de vindicta liberta.

Baptizans baptizatum errore facti, dubitando illum esse baptizatum, non priuatur sacerdotio, neque censetur iterari baptismus, gl. 1. in l. 1. C. ne sanct. baptizans baptizatum scienter, tam ipse rebaptizans, quam rebaptizatus, si fit capax criminis per atatem, capite puniuntur, l. 2. C. ne sanctum baptism.

Baptizans Episcopus iuris errore baptizatum priuatur sacerdotio, l. 1. C. cod.

Baptizans haereticus ingenuus, vel seruos proprios, qui orthodoxorum mysteriis sunt initiati, hoc est, catechumenos, sub alia lege exilio ac decem librarum auri multa damnantur, testamenti & donationis faciende vtriusque denegatur licentia, l. 1. C. cod.

Baptizatus pro parte, dicitur baptizatus in totum, & baptizatus in capite, dicitur baptizatus in toto corpore, §. gl. quamlibet, & ibi add. marg. in l. 3. de adq. poss. s. hinc.

Reliqua verbo, Patriui.

BARBAE alci extrahens, vel aliquem capillis expilans, dum tamen sanguis non exierit, puniuntur in 40. libris parti applicandis, & sico 20. gl. verecundia, & ibi add. marg. in l. des cautions, §. praetor, de damno infido.

Reliqua verbo, Inuasa, per tot.

BARBARI dicuntur hostes Populi Romani, subiecti vero Imperio dicuntur Barbari, glo. 1. in l. 2. C. de commercis, & glo. 2. in l. 3. C. de seruis fugitiuis, & glo. 1. in l. 2. C. de postliminio, & gl. Barbaricus, in §. quorum, in proemio Institucionum.

Barbaros docens nauigia fabrica, & cetera capitis puniri debet, l. fin. C. de penis. Barbari quandoque dicuntur, qui indomiti, atque inculti sunt, quandoque dicuntur qui nec Latini, nec Graeci sunt, & linguae duritia, dicuntur barbari, ab antiquo vocabulo, qui duro, atque aspero sermone erant, ibid.

Reliqua verbo, Hostes.

BARTOLVM fecit Imperator, a. m. de suis consiliariis, ac domesticis, & dedit ubi, qui postea, quos doctores legum esse conuenit, privilegium concessionis, leg. tunc, a. m. de, & uenit a. m. de, & alia privilegia, ut ipsemet dicitur, in sua genera, a. m. de, §. rub. extra, quomodo lex maleficia.

BASTARDI sunt filii de latr sub officio, qui ultra officium quandoque extenduntur, & ibi statim supponuntur, gl. 1. in l. penult. de verborum, signific.

BASTILICA a Graecè, Latine domus regia, ubi stabant uersalia, vel dicebatur locus amplior publicus sub recto, ubi consilia priuata, & iudicia & arbitria conciebantur, & deinde pro principis domo ea dici coepit, idest, regia, postea uero ad templi uisum significanda recepta est, inter stipulantem, §. 3. §. sacrum in additione marg. de verb. obli. & gl. Basilica in l. peditulis, 32. §. idem cum quereret de auro & argent. & gl. Basilicas, in §. non solum, Inst. de lega.

Basilica inuoluta, & marmoribus decorata libera debet manere, neque in ea debet depingi imagines alicuius, nec stationes fieri, nec equi introdari, neque conuiuium mptiarum fieri, l. Basilicam, 2. l. C. de operibus public.

Reliqua verbo, Palatia, Praetorium.

BASTARCA seu Vastaga, est officium publicum vel militie, quod geratres bastagarij dicebantur, qui iustitias ad quantum bellum principi dandam cogebant, 2. in l. 3. C. de cohortibus, libro 12.

Bastaga, seu bastaga erat munus ferendi res necessarias ad exercitum, d. l. 3. in additione marg.

Reliqua verbo, Vastaga.

BASTARDI nascuntur ex concubinis, gl. in rub. de concubinis.

Reliqua verbo, Filii, 14. c. §. que 17.

BEARE idem est, quod prodesse, & quod prodest, beati, l. bonorum, 49. & ibi gl. 2. de verb. signific.

BEATA MARIA Virgo fuit supra Apostolos, Angelos, & Archangelos, gloss. Apostolica, in l. omnes dies, C. de feriis.

BELLVM indicium ad iniuriam propulandam licitum est, & est inductum de iure gentium, gloss. 1. in l. ex hoc iure, de iustitia, & iure, & §. ius autem gentium, Inst. de iure naturali, gent.

Bellum illicitum non est inductum ex iure gentium, ibid.

Bella licita veluti iudicia a populo Romano, vel Imperatore, sunt inducta ex iure gentium, d. l. 1. & ibi gl. 1.

in Bello si quis ceciderit, est corpus eius non compareat, lugeri debet, l. si. §. si de his, qui notantur.

in Belli acie mortui videntur per gloriam viuere, gl. ad exculationem, in l. bello amissi, 18. de exculat. tutorum.

Bellum licitum potest induci a iure gentium, quod dicitur naturale, ex quo fit seruus, gl. in l. naturalium, §. §. si de adq. rerum dominio.

in Bello amittitur ius etiam id, quod propter causam belli amittitur, l. 1. §. ex incendio, de incendio, ruina, naufrag.

Bello prius fuit data opera, deinde fuit iuri, l. postliminium, §. filius, & ibi gloss. chagatis, de captiuis.

Bellum duo mala inferit, in princ. & ibi gl. 2. in auth. de armis, col. 6.

Bellum facit homines pauperes, d. gl. 2.

Bellum inuenit feruicentem, §. natura, in auth. quib. mod. naturales efficiantur sui, col. 7.

Bellum mouere nulli licet sine principis iussu, l. 5. & ibi gl. 1. C. vt armorum vfus infio princeps, lib. 11.

Bellum perditionem animae & corporis & substantiae inducit, gl. 1. in vna, C. publice latitiae vel Consul, lib. 12.

Bella, quae sunt pro defendenda patria, sunt iusta, gl. non amittant, in §. vallis, de pace Constantia.

Bellum consummatur inter casus fortuitos, nisi tempore contradus potuerit prouideri, quia tunc culpa connumeratur, ibid.

Bella a populo Romano indicta hostib. vel a quocunque etiam priuato, pro recuperando suo contra decimantes, & eos iuuant de licentia superioris, & per ipsum recuperare non valent, sunt iusta, glo. bella, & ibi add. in §. ius autem gentium, Inst. de iure naturali, gent.

Bellum si indixerit Princeps, vel Papa, vel eius legatus de commissione Papae alicui ciuitati subditae Ecclesiae, capiti efficiuntur serui, & eorum bona efficiuntur capientium, & sic in his omnib. habet locum fictio postliminii, glo. vel in hostium, in addit. marg. §. tursus Inst. de actio.

Belli calamitas quod introducit, hoc pacis lenitas debet sopire, l. vna, C. de caducis tollendis.

Reliqua verbo, Guerra.

BENEFICIUM quandoque sumitur pro maleficio, gl. 1. in fin. in l. contra legem, de legib. & gloss. 3. in l. inter omnes, 47. de iuris.

Beneficiarius principis secundum ius communis latissime debet interpretari, contra ius tamen commune strictè, l. beneficium, & ibi glo. 1. de poulit. princ.

Beneficiarius principis respiciens iniuriam vel praedictum terti, strictè interpretandum est, gl. 1. ibid.

Beneficiarius concedere debet princeps sine iniuria cuiusquam, ibid.

Beneficiarius conferre non dicitur ille, qui facit illud, ad quod per legem obligatur, l. si arrogator, ibi, quia hoc non iudicio, de adoptio.

Beneficiarius liberationis inuito & ignorant conferri potest, quando per officium confertur, sicut si directo prohibetur, gloss. soluendo, & ibi gl. cum, de nego. gestis.

Beneficiarius, idest, privilegium, quod affert gaudium capienti, inuito confertur non potest, quia inuito nemo gaudet, ibid. & gl. 1. in l. 3. mandati, & l. inuito, 59. de regu. iuris.

Beneficiarius amittit quis propter suum delictum, glo. fi. in l. auxilium, de minoribus.

Beneficiarius aetatis aduersus praepcepta legum non est dandum ei, qui dum leges inuocat, contra eas committit, d. l. auxilium, in fi.

Beneficio mihi competente ex persona tua non vtor te inuito, l. si iudex, 42. de minoribus.

Beneficiarius vnus non dimittit maleficia alterius, l. si ex duobus, 17. de noxalibus.

Beneficiarius tribuens est modum, ac finem beneficio praeficere, l. in commodato, §. si autem, in commodati.

Beneficio non oportet nos decipi, l. si iuari, d. §. si autem, & gl. mandatum, in l. si mandatu, 45. §. 1. mandati.

Ex Beneficio suo non debet quis damnificari, gloss. fin. in d. l. in commodato, §. fin. commod.

Beneficiarius amicus accipiens, in eius gratiam naturali ratione teneatur aliquid impendere, glo. ad eum, in additione, marg. in l. in rebus, §. possint, cod.

Beneficiarius, quod non teneatur ultra quam facere potest, competit socio, vel eius defensori, sed non eius fideiussori, vel heredi, l. verum, 63. §. videndum, p. o. socio.

Beneficiarius, quod non teneatur ultra quam facere potest, competens alicui, quomodo competit etiam eius heredi, non vt heredi, sed vt communi fideiussori, §. videndum, & ibi gl. ceterorum.

Beneficiarius praetoris non debet aliquid esse captiuus, gl. restitui, in l. minor, 39. de custod.

Beneficio mihi competenti ex iure alterius possim vt contra alium co inuito, l. si post mortem, 10. §. si de bon. poss. contra tabul.

Beneficiarius personale cum persona extinguitur, l. quia tale, 14. §. soluto matrimonio.

Beneficiarius ne maritus condemnatur ultra quam facere potest, etiam heredi filio competit, sed non eius heredi extraneo, leg. maritum, 13. & ibi gl. cod.

Beneficiarius ne condemnatur ultra quam facere potest habet maritus, idest, habita consideratione, ne egeat, secundum quod potest viuere, dict. l. maritum, & ibi glo. 1.

Beneficiarius ne condemnatur ultra quam facere potest, competens marito competit eius defensori, sed non eius heredi extraneo, vel fideiussori, quia illi suo nomine conueniuntur, tanquam principales obligati, sed defensor nomine mariti, & eius personam in iudicio representans, l. alia causa, 15. & ibi glo. 1. cod.

Beneficio ne conueniatur maritus ultra quam facere potest, non potest ipse renuntiare, quia est contra bonos mores, cum per illud tolleretur ius reuerentiae, sicut quando alicui ex natura contractus, vt societatis, competit hoc beneficium, quia tunc potest renuntiare, gl. si in d. l. alia causa, §. si.

Beneficiarius ne conueniatur maritus, nisi inquantum facere potest, transiit in filios eiusdem matrimonij patris heredes, l. etiam filios, 19. §. soluto matrim.

Beneficiarius ne conueniatur maritus, nisi inquantum facere potest, non transiit in filios ex alio matrimonio, §. gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Beneficiarius ne conueniatur maritus, nisi inquantum facere potest, perdit ipse ratione doli commissi in rebus propriis in fraudem mulieris, vel in dotalib. qualitercunque dolum commisit, d. l. etiam, §. 1. cod. tit.

Beneficiarius ne condemnatur maritus, vel vxor, nisi inquantum facere potest, non habet locum in actione rerum amotarum, quia illa pendet ex furto, & diuortio facto, l. si cum mulier, §. fin. & ibi gloss. fin. de rerum amotarum actione.

Beneficiarius ne condemnatur maritus ultra quam facere potest, habet locum in actione ex stipulatu pro dote, d. gl. si cod.

Beneficio edicti qui non vitur contra alium, non potest excipi de beneficio edicti, l. 3. quod falso toro.

Beneficiarius indurum non tollit id, quod impedit intelligendum, gloss. fin. in l. si seruum, 71. §. si de adq. hered.

Beneficio aliquo obtinendo quando lex aliquem prius propter delictum, non censetur priuare beneficio, iam habito, & obento, ibid.

Beneficiu

beneficium ex superuenienti casu non vitiatur, quando casus superueniens tendit ad eundem effectum cum primo, alius secus, l. 5. & ibi gl. h. & ibi add. de his, quæ vt indig.
 beneficium patitur ille, qui mentitur in eo, quod est causa beneficii, l. sed hoc ita, 22. §. h. de re iudicata.
 beneficium iuris nemini est auferendum, l. 4. §. si quis condemnatus, & ibi addit. marg. codem.
 beneficium, ne conueniatur ultra, quam facere potest, cessat in actionib. descendebus ex delicto, l. si rerum, §. 2. cod.
 beneficium, si iam conueniatur ultra, quam facere potest, perdit quis propter dolum, vt. mendacium, l. qui cum, 10. & gl. pen. in l. i. sunt, qui, 16. de re iudic.
 beneficium ne conueniatur ultra, quam facere potest, competit socio, parenti, patrono, patronæ, & eorum liberis, & parentibus, marito circa dotem, militi armæ militæ, donatori, & ei, qui bonis cessit, & filio exheredato, vt ab intesto, l. i. sunt, qui, & ibi gl. pen. cum duab. legib. seq. cod.
 beneficium confectum concedi a principe dicitur imperabile, idest, de facili posse impetrari, l. i. §. permittitur, in addit. marg. de aqua quotidiana.
 beneficium concessum a principe intelligitur concessum sine iniuria alterius, l. 2. §. inuito, ne quis in loco publico.
 beneficium vbi facit locum persona conditio, ibi ea deficiente beneficium quocumque deficit, iam omnibus causis, 68. de regul. iuris.
 beneficium iam defuncto quasi viuenti concessum non valet, nec prodest heredi, nisi condicem expresse, l. Neratius, 191. & ibi gl. i. cod.
 beneficium principis ratione confortis ad alium porrigitur, gloss. fi. in l. i. C. de diuers. relinquit.
 beneficium quod datur vni ex sociis, non porrigitur ad alios, l. i. C. si in communi, eademque causa.
 beneficium omne debet esse perpetuum, gloss. fin. in l. i. C. in quibus causis, l. i. iure, rest.
 beneficium personalis persona facit locum, gl. fi. in l. heredes, 20. C. ad Velleiah.
 beneficium Velleiani trans ad heredes, §. gl. fi. ibid.
 beneficium Velleiani reale & non personale est, & ideo transfertur cum re, §. ibidem.
 beneficium concessa lege valent secundum lineam sanguinis, & potius sequuntur lineam descendente, quam transuersalem, gloss. i. in l. i. quib. 7. C. de leg. ord. nupt.
 beneficium legis debet carere ille, qui legem tribuentem illud beneficium spernit, l. i. sunt, 22. §. fin. vt potius, C. de iure delib.
 beneficium abstinendi, quod originatiter facit concessum de iure prætorio, inducit etiam de iure ciuili, d. i. scimus, §. hanc quidem, ibi, ex præsentis legis.
 beneficium non amittunt minores, quod debet esse eis perpetuum, glo. pen. in l. minoribus, C. de his, quib. vt indig.
 beneficium legis finalis, C. de edicto Diui Adriani, non habet locum in eo, qui habet hereditatem ex codicillis, gl. mox, in l. fi. C. de codicillis.
 beneficium vni datum, & aliis similibus datum videtur, §. ad hoc autem, & ibi gl. muliere natis, in aut. vt licet matri & auis, col. 8.
 beneficium non perit in actu, qui non debet gerere officium, c. i. de vasallo militis, in vñ. feudorum.
 beneficium vel feudum est beneuola actio gaudium tribuens capienti, capiensque tribuendo id, in quod facit prona, & sponte sua parata, c. i. §. fin. in quib. causis, feudum amittitur.
 beneficium quando princeps indulget, sperat recipere grata feruitia, aliis non effect. facturus, gl. recepturus, in extratrag. de pace Constantie.
 beneficium vni concessum non debet alteri concedi, & si concedatur, qui tempore prior, potior est iure, gl. successorum, in §. vasalli, de pace Constantie.
 beneficium non confertur in iniuriam, quando respicit commodum ipsius contradicentis tantum, secus si respicit commodum contradicentis, & etiam alterius, gl. solutio, in addit. marg. in princ. Infit. quib. mod. tol. oblig.
 beneficium per sententiam Papæ transfertur iure canonico, etiam sine traditione, §. per traditionem, in addit. marg. Infit. de rerum diuisione.
 beneficium potest conferri absentij, l. fin. & ibi addit. marg. C. vt dignatur ordo feruetur, lib. 12.
 beneficium vacaturum per mortem viuentis & habentis si quis expectat, beneficiarius æger, ne beneficium ad expectantem deueniret, si renunciauerit consanguineo, ea renuntiatio pro non facta habetur, si renunciatus decessat, imò expectanti conceditur beneficium, si verò viuat, valet renunciatio, etque viuenti tantum noxia, nec expectans potest contrauenire, l. filia, §. 9. in additione marg. fol. mat.
 beneficium Ecclesiasticum potest concedere Papa alicui ad certum tempus, l. hereditas, 34. in addit. marg. de heredit. instit.
 beneficium viuentis impetrans putans eum mortuum non punitur, gl. ad iussu, in addit. marg. in l. necessarius, §. i. ad Syllan.
 Reliqua verbo, Fideiussor, §. 3. 54. Inuitus, Obsequium, Pietas, Exceptio, 13. Marius, 42. 43. Illiterati, Præbenda, Priuilegium, per tot. Secer, Socius, 4. Patrum, 3. Condemmare, Defensor, 1. 3. Patromis, 3.
 BENEFACIENTIUS beneficium est naturalis ratione, non de iure naturalis, gl. naturalis in l. 2. C. de in ius vocando, & gl. oportere, in aucten. de non eligendo scilicet, nuben in principio, col. i.
 Beneficij videat illud, quod bona fide sit, gl. fuerit, in l. eum, qui, 30. §. in populi, l. arb. de iureiurando.
 Beneficij præsumitur, si à bona fiat, gl. honesta, in l. 3. de testib.
 BERNES dicuntur vasa æneæ, gl. bernon, in l. i. nam, 3. locati.
 BES significat octo vncias, quasi dempto triente, gl. bes, in §. hereditas, de heredit. instit.
 Bes dicitur duo partes cuiuslibet rei, gloss. i. in l. i. vxor, 7. C. de bonis auth. gr. iudic.
 BETA intelligitur de fera, ex feritate magis, quam ex animalis gestione, l. i. §. bestias, de postulando.
 Bestia dicuntur proprie illæ, quæ cum effectu fere sunt, & non ex eo quod sint ex aliquo fero genere, vt leos, sed manifestæ, & sic accidunt magis, quam natu-

ra inspicitur, gloss. ex feritate, ibidem.
 Bestia appellatione continentur animalia fera & mansueta, leg. 3. item feras, in additione marg. de adq. possessione.
 Bestis subiecti, seu obiecti, & ad bestias damnati differunt, quia illi à bestis confectum laniabantur, hi verò cum bestis pugnant armati, l. pen. in additione marg. de parricidiis, & glo. bestis, in §. cum autem, quibus modis ius patitur potest.
 Bestia fera quod capiuntur per duces militum, & conducuntur per aliquam ciuitatem, non debent ibi morari ultra septem dies, l. i. C. de venatione ferarum, lib. 11.
 Reliqua verbo, Damnum, 1. 2. Fera, Animal, Lupus, Vulneratio, Cervus.
 BIARCHI dicuntur, qui ad v. tam fortis domus principalis necessaria redimebant, nam bios vitam, archos principem significat, & debebant esse 250. l. 3. & ibi add. marg. C. de agentib. in reb. lib. 12.
 BIARIOLOA dicitur à biblia, idest, liber, & pola, idest, venditor, hoc est, venditor librorum, gl. in rub. & in l. i. C. de monopo.
 BILIBITIO dicitur vas quoddam, vel armarium, in quo libri reponuntur, & habet tres significationes, gl. i. in l. Labeo, §. de contrahend. empt.
 Bibliotheca parietibus iniuncta dicitur armaria, glo. bibliothecis, in l. cetera, 41. §. hoc Senatufconsultum, de leg. 1.
 Bibliotheca dicitur armarium, vel locus, in quo libri reponuntur, significat etiam libros in armario repositos, gl. bibliotheca, in l. librorum, 42. §. libris, & §. chartis, de leg. 1.
 Bibliotheca impliciter legata, censetur legatum armarium, si de eo testator sentit, vel censetur legati libri, si de eis sentit, d. §. chartis.
 Bibliothecam eboratam legam, vel emens intelligitur legatice, vel emisse armarium, non tamen libros, ibid.
 Bibliotheca dicitur proprie armarium, quod est solo affixum, sed armarium proprie dicitur illud, quod non est solo affixum, ibid.
 Bibliothecam legans non censetur legare armarium, quod solo, vel domui est affixum, cum adificij portio sit, ibid.
 Reliqua verbo, Librarius.
 BIDENTES dicuntur vomeres, vel gomerces, qui vndique scindunt terram, vel dicuntur furcæ, vel rastelli, qui plures habent dentes, gloss. farculi, in l. i. instrumenta, de fundo instructo.
 BICOLOTA dicitur, qui violentis cohibendis præfectus est, §. ad maiorem, in add. marg. in aut. vt nulli iud. col. 9.
 BIS obligari quem pro eadem re prohibitum non est, sed bis soluere idem prohibitum est, gl. mandati, in l. si mandato, 45. §. i. man.
 Bis idem promittens non tenetur ex secunda promissione, nisi prima in effectu sit inualida, §. l. si quis, 18. reprob. gl. i. de verb. oblig.
 Reliqua verbo, Legatum, 95. 99. 109.
 BISSEXTVS cum in Calendis computatus est, nihil refert, verum priore, vel posteriore die natus sit, nam deinceps in eo mense sexto Calendis annum, vel annos compleuisse dicitur, & biduum pro vno die habetur, & posterior dies intercalatur quantum ad ætates, & anni terminum, & iudicia, non quantum ad contractus, nec quantum ad Solis cursum, vel Lunæ, l. cum bisextus, 98. & ibi gl. i. sextus, & gl. seq. de verb. sign.
 Reliqua verbo, Dies, Embolismus.
 BLADVM dicitur omne id, quod in terra feritur, gl. i. & ibi add. marg. in l. i. titulum, 94. de verb. oblig.
 BLAESVS seruus dicitur esse sanus, & ideo in eo non est locus ædilitio edicti, l. item Offilius, §. si de ædilitio edicto.
 BONA dicuntur deducto ære alieno, gl. fi. in l. si quis mandato, de negot. gest. & l. 2. §. i. de collat. honorum, & l. mulier, 12. & ibi gl. fi. de iure dorum, & l. subingnatum, 39. & ibi gl. bona, de verbor. oblig.
 Bonorum nomen quandoque largè accipitur etiam non deducto ære alieno, gl. bona, in l. nam quod, 14. §. si ad Trebell.
 Bonis publicatis quod postea acquiritur, non acquiritur fisco, l. si mandauero, 22. §. is, cuius, mandata.
 Bonorum vniuersitas quando in contractu transfertur, intelligitur deducto ære alieno, l. mulier, 72. de iure dorum.
 Bonis interdicitur nihil potest ad aliquem transferre, quia in bonis nihil habet, cum ei administratio sit interdicta, l. Iulianus, de curat. furioso dand.
 Bona sua legans videtur legare tam mobilia, quam immobilia, tum etiam non mina debitorum, l. vxori, 37. de usufructu legato.
 Bona ad quemque etiam priuilegiatum tranferunt, transeunt cum onere suo, quia iure priuati vtuntur, l. 2. & ibi gl. pen. de aliment. vel cib. legat.
 Bona dicuntur ea tantum, quæ sunt sine incommodo, fallit in dictione bonorum possessionis, gl. in hoc legato, in l. 3. de bono pos.
 Bona, & hereditas quantum ad effectum idem significant quandoque, gloss. plerumque, ibid.
 Bona omnia quando donantur, vel venduntur, intelliguntur deducto ære alieno, sed quando hereditas donatur, tunc comoda & incommoda transeunt, gl. debet, in l. hereditatem, 28. de donatio.
 de Bonis, ac facultatibus suis amplius, quam in illis est, sæpe sperant homines, quod frequenter accidit in his, qui exerceant per seruos vel libertos transmarinas negotiationes, & aliis regionibus, quam in locis, in quibus ipsi morantur, l. in fraudem, 10. qui & à quib.
 in Bonis nostris dicitur res corporalis, quoties possidentes habemus exceptionem, vt amittentes habemus actionem ad eam recuperandam, l. rem in bonis, 52. & ibi gl. i. de acqu. rerum dominio.
 in Bonis nostris esse non dicitur res incorporalis, quia non censetur per se, sed cum adiunctis, d. gl. i.
 in Bonis nostris quedam sunt, pro quibus hæc duo concurrunt, actio, & exceptio; quedam sunt extra bona, vt res sacræ, & religiose, & similes; quedam sunt, quæ nec in bonis, nec extra bona sunt, vt seruitates; quedam sunt ex bonis, vt illæ, quæ in nostro periculo sunt, ibid.
 de bonis debitoris latitantis vendendis debet fieri pronuntiatio per iudicem loci, in quo reus defendendus est, at venditio, per iudicem, in cuius territorio res sunt

res sunt fixæ, quod fieri debet ex literis, & iudicio pronuntiantis de venditione, gl. 1. in add. marg. in l. 1. de bonis auctorit. iudicis poss.

Bonorum verbum denotat possessionem, l. fin. & ibi addit. marg. quorum bonor. bona verè, & proprie locutione dicuntur illa, quæ sunt in dominio habentis, improprie tamen dicuntur, quæ bona fide possidemus, vel ea, in quibus aliquid ius vel utilitatem habemus. l. 1. & ibi add. marg. si quis restam. liber.

in bonis esse, & de bonis vel ex bonis esse differunt, l. 2. §. in hac actione, & ibi gl. in bonis. vi bonorum raptorum.

Bona alicuius damnati non debent per cententiam auferri ei, & fisco dari, nisi sit damnatus in exilium perpetuum, id est, sit deportatus, vel damnatus alia pena capitali, l. bona, 39. & ibi gl. 1. de iure fisci.

3 Bona eorum, qui in vinculis, vel in custodia decesserunt, hereditibus eorum non auferuntur, quæ testati, siue intestati decesserint, l. in fraudem, 45. §. 1. cod.

Bona eorum, qui sibi mortem conciverunt, non antea veniunt ad fiscum, quam prius confiteri, cuius criminis gratia manus sibi intulerint, ibid.

Boni eius, qui sibi ob aliquod crimen commissum, timens de eo puniri, mortem confiteri, & manus intulit, fisco venduntur, sed non eius, qui tædio vitæ, aut impatiencia doloris, aut valetudinis, aut pudore artis alieni, quoniam illa suo successori relinquuntur, d. l. in fraudem, §. eius bona.

Bona concedendo ei, qui deportatus restitutus fuit, intelligitur concedere etiam obligationes, scilicet ut teneatur creditoribus, & debitoribus sui quondam tenentur ei, l. princeps, 2. l. & ibi gl. 1. de verbor. significatio.

Bono, an appellacione continentur etiam actiones, d. gl. 1.

Bonorum nomen in privilegiis, & beneficiis, & in vltimis voluntatibus, comprehendit etiam obligationes, ibid.

Bonus an appellatio, aut est civilis, vel cum significat hereditatem, bonorumque possessionem, vel ipsa bona in vniuerso, quæ omnia commodum, & incommodum habent, aut est naturalis, vel quando afferunt commodum, vel si afferunt incommodum, nec deducto, quod superest, continetur appellacione bonorum, l. bonorum, 49. & ibi gl. 1. de verb. signif.

To adit. taliter dicuntur ex eo, quod beant, hoc est, beatos faciunt, beare enim est prole; sed civiliter dicuntur bona, etiam si non beant, d. l. bonorum, & ibi gl. 1.

in Bonis nostris computantur non solum quæ dominij nostri sunt, sed etiam quæ bona fide à nobis possidentur, vel superficiaria sunt, & etiam ea, quæ sunt in actionibus, petitionibus, & persecucionibus, ibid.

Bona proprie dicti non possunt, quæ plus incommodi, quam commodi habent, l. proprie, 83. de verb. signif.

4 Bonorum appellatio civiliter sicut hereditatis demonstrat quandam vniuersitatem, & ius successione, & non singulares res, l. bonorum, 208. cod.

Bona debitoris non feruntur pacta, non debent in creditoris transferri de facto, sed ordine successio, in pacto, 14. C. de pactis.

Bona interdicta non solum adultis habentis iurisdictionem, sed etiam pupillo est familiaris, gl. habentibus, l. 1. C. de in iur. act. non.

Bona matris ad hoc pertinet, ut recurre debeat, l. 4. C. de secund. nupt.

Bona inco, possunt de in mar. non, & inco. p. alib. in l. vnica. §. cum autem, C. de re. v. act. act.

Bona inco, & inco. p. alib. parantur quandoque immobilibus, ibid.

Bona quando confiscantur, non veniunt in fiscum ea, quæ non veniunt in hereditatem extraneam, gl. in l. 1. C. de bonis libert.

Bona damnatorum non debentur ascendentibus, vel descendentibus, vsque ad tertium gradum, nec pro crimine læsæ maiestatis, aut bona damnatorum, C. de bon. profic. §. eorum.

Bonorum appellacione non veniunt futura in his, quæ non sunt parui momenti, vel præiudicij, veluti in confiscatione, venditione, vel donatione bonorum, tamen in aliis comprehenduntur etiam futura, vt in obligationibus, gl. fin. & ibi add. marg. in l. 4. C. de iure fisci, l. 10.

5 Bona eius, qui metu criminis se occidit, non auferuntur hereditibus, nisi accusatione propofita, & sequuta cond. in natione, sed hodie hoc immutatum est, l. fin. & ibi gl. fin. in l. 1. C. de iur. & lib.

Bona eius, qui nullo modo habet aliquem successorem, dicuntur bona vacantia, & deferuntur in fiscum heredi, l. vacantia, C. de bonis vacantibus, l. 10.

Bona confiscanda in initio causæ rediguntur in scriptis, l. fin. & ibi gl. videatur, C. de bon. vacan. lib. 10.

Bona quando inferuntur in fiscum, ita debet fieri inueniarium de vna re, sicut & multis, d. l. fin. vers. quæ forma.

Bona, quæ deferuntur in fiscum ex crimine læsæ maiestatis, vel ex alio delicto, vel successione, nemo potest sibi impetrare, & concessio facta ad petitionem alterius non valet, secus si fieret motu proprio principis, l. 1. & ibi gl. 2. & l. 2. C. de petito. bonorum sublati, lib. 10.

Bonorum appellacione simpliciter continentur iura, & actiones, & sunt quadam species de per se, quæ secundum rem, cui adiciuntur, iudicantur mobilia, vel immobilia, gl. 2. in add. marg. in princ. Inst. de iur. stip.

Bona hospitalis, vel minoris, quæ feruari non possunt, vel sunt sterilia, possunt alienari prius habita estimatione, & cum decreto, gl. causam, & gl. contracti, in l. orphanotrophos, 32. C. de Episc.

Bona Episcopali, vel clericali præsumuntur adquisita post Episcopatum, vel clericatum, imò eo ipso probatur, quod contrarium non probatur, gl. 2. in authent. licentiam, C. de Episc.

Bona Episcopali, vel clericali relicta à consanguineo vsque ad quartum gradum præsumuntur relicta fuisse iure cognationis naturalis, & ideo de illis potest testari, gl. iure cognationis, ibid.

Bona Episcopali vel clericali relicta ab extraneis, vel consanguineis vltra quartum gradum, præsumuntur relicta potius occasione ecclesiæ, quam sanguinis, de quibus non licet testari, ibid.

Bona verba, Aduentitia, Allodium, C. 11. Clericus, 11. Curator, 24. §. que 3. §. fin. C. de iur. 191. Al. de iur. 4. 3. Patrimonium, Facultates, Proleg. §. patrimonium, §. fin. C. de iur. 3. Al. de iur. 4. 3.

Bona vacantia ad fiscum pertinent, gl. fin. in l. fin. §. fin. quod cuiusque vniuersi.

bona vacantia, vel caduca possunt applicari non solum fisco Imperij, sed etiam ciuitati priuatae, quæ non recognoscit superiorem, sed non priuata ciuitati, quæ recognoscit superiorem, gl. petentur, in add. in litem veniunt, 20. §. aut Senatus, de perit. hered.

Bona vacantia præscribitur possessor per quadriennium à tempore, quo denunciatio facta est fisco, sed denunciatione non facta, possessor debet præscribere per 20. anna tempore, quo fuerant vacantia, gl. quadriennium, in l. 1. §. item, §. cor. si quis omnia cau. testam. & gl. 1. in l. 2. C. communia de vñcap. & l. 1. & ibi gl. 1. de quadri. præscript.

Bona vacantia tunc dicuntur, cum priuatus non habet ius petendi, gl. gradatim, in l. intra quatuor, de iur. & temp.

Bona vacantia viciantur omni titulo iure communi, gl. 1. in l. 2. C. communia de vñcap. & ibi gl. 1. de quadri. præscript.

Bona vacantia mobilia fisco possidit, cum titulo præscriptum triennio, immobilia decennio, cum fisco vbique sit præsens, §. gl. 1. in l. 1. C. de quadri. præscript.

in Bonis vacantibus etiam est privilegium non succedunt ciuitates, & si occupauerint, ab eis auferuntur, l. 1. C. de bonis vacantibus, lib. 10.

Bona vacantia quando deferuntur fisco in prouinciis, in quibus procurator Caesaris non est de principis curia, ceteri officiales designantur, quorum sollicitudine bona vacantia sub præfide inuestigantur, & de eis inueniuntur conficitur, & principi scribitur, vt vacantia iussu principis nomine fisci occupentur, & committunt fraudem puniunt, l. fin. & ibi gl. videatur, C. de bon. vacan. lib. 10.

Reliqua verbo, Vacantia.

Bonorum possessio in genere, vsque ad num. 16.

quæ ad temp. ius petendi bonorum possessionem num. 16. vsque ad 20.

quæ ad edit. litem, & decretalem, num. 20. vsque ad 22.

quæ ad trans. §. finem, num. 22.

Bonorum possessio contra tab. vel secundum tab. num. 23. vsque 35.

Bonorum possessio in re lib. 1. §. 1.

Bonorum possessio in re legatim, num. 36.

Bonorum possessio in re cognata, num. 37.

Bonorum possessio, unde vi, & vi. §. 1. & 2.

Bonorum possessio, unde vi, & vi. §. 1. & 2.

BONORVM POSSESSIO ponitur pro vna dictione, neque est idem bonorum possessio, & possessio bonorum, l. 3. §. 1. & ibi gl. bonorum possessionem, de bonorum poss. & gl. bonorum, in l. cum proponas, C. de bonis aucto. iud.

Bonorum possessio est ius persequendi, retinendique patrimonij, siue rei, quæ cuiusque, cum sit moriturus, fuit, gl. 1. in princ. Inst. de bonorum poss. d. l. 3. §. bonorum, & gl. 1. in rub. C. qui admitt. & gl. bonorum, in §. neque de auctor. tutor.

Bonorum possessio non est instrumentum agendi, non enim dico, ago bonorum possessionem, unde liberi, vel alia, fed ago petitione hereditatis vili, vel alia actione hereditaria propter bonor. poss. vnde liberisquam agnoui, ibid.

Bonorum possessio competit etiam possidenti, ibid.

Bonorum poss. fisco est ius persequendi, non ciuile, §. reprob. d. glo. ius persequendi, & gl. in rub. C. qui admitt. tu dic cum Doctor. b. quod ius est ciuile, & pratorum, & a lege deferuntur, ibi Doctores in d. l. 3. §. bonorum.

Bonorum possessio potest agnosci à municipibus, & societatibus, & curijs, ac corporibus vniuersitatibus, & ad eus. petitionem recte admittitur ius actor, syndicus, vel is, cui ex lege premitur, siue administrator municipij, sed si nemo petat, vel agnoscat bonorum possessionem, nunc municipij, habet municipium bonorum possessionem pratoris edicto, d. l. 3. §. municipibus, & ibi gl. poss.

Bonorum possessio patrisfamilias potest dari, sed bonorum poss. filisfamilias ex testamento tantum potest dari, si ius testandi habet, de calrensi vel quasi, nam si intestatus decesserit, eius pater nec peculij occupat etiam ea, nec d. l. 3. §. auct. & ibi gl. fin. modo de bon. poss.

Bonorum possessio etiam eius, qui apud hostes decessit, potest dari, quamuis decesserit in senectute, quia huius mortuus ante captiuitatem, §. sed & eius, & ibi gl. dubitatio.

Bonorum possessionem potest quis acquirere, vel per semetipsum, vel per alium, puta per procuratorem habentem etiam generale mandatum, d. l. 3. §. acquirere, & ibi gl. per alium, fed sub conditionem, §. fin. de bon. poss. cont. tab.

Bonorum possessio potest peti alicui per alium, etiam eo non mandante, & tunc competit ei, cum ratum haberit bonorum possessionem per alium habentem, non competit ei, nec eius heredi, etiam si is tanquam eius heres, ratum haberet, vellet, §. acquirere, de bon. poss.

Bonorum possessio, quæ causa cognita dari debet, non potest dari alibi, quam pro tribunali, sedente iudice, neque decretum potest interponi de plano, d. l. 3. §. causa cognita.

Bonorum possessio, quæ ius tribuit, & causa cognita per officium iudicis decernitur, non potest delegari, gl. pro tribunali, ibi. & gl. pro tribunali, in l. 2. §. 1. quæ ordo in bon.

Bonorum possessionis agnitio potest hodie fieri coram quocunque iudice sine petitione, & datione bonorum possessionis, ibid.

Bonorum possessionis olim petitio, vel secundum hodiernam iura agnitio sola quando fieri debet, non requiritur citatio patris, nisi in casu, in quo aduersarius vocandus est, scilicet quando apparet legitimis contradicere, quia tunc debet procedere negotium solentem, & in forma iudicij, §. d. glo. pro tribunali, in d. §. fin. causa cognita.

Bonorum possessio potest peti ab aliquo non existente herede, atque ita parte non citata, ibid.

in Bonorum possessionibus habet locum ius adrecedendi, veluti si plures sint, quibus bonorum possessio vno iure competit, quorum vnus admittit bonorum possessionem, ceteri non admittunt, vel preiudicant ius suum aut tempore bonorum possessionis finitæ, excludi sint, aut mortui sint, aut quædam partem, eorum portiones adrecedunt ei, qui admittit, d. l. 3. §. fin. cum sub d. l. 3. §. de bonor. poss.

bonorum possessionibus diuerso iure competentibus non est locus iuri adre-
fensionis, vti patrono competat contra tab. tertie partis sibi debita, scripto au-
tem heredi, secundum tab. vel alterius partis, & licet in hoc casu non est locus
vbi adrecedendi, tamen non petente scripto herede secundum tab. patrono
datur bonorum possessio vnde legitimum in totum ab intestato, & contra tab.
competens patrono conuenitur in vnde legitimum, l. i. sed cum patrono, & ibi
glo. pollicetur, de bonorum possessio.

bonorum possessionis beneficium multiplex est, quædam competit contra vo-
luntatem, vt contra tab. quædam secundum voluntatem expressam defuncti,
vt secundum tab. quædam competit ab intestato habentibus ius legitimum,
vel non habentibus propter capitis diminutionem, datur etiam causa tuenda
rum legum, l. i. sed cum patrono, §. bonorum.

bonorum possessio non datur in forma iudicii, gl. de conditione, in l. seruus bo-
norum, & ibi glo. post.

bonorum am possessionem potest petere seruus, & serua pro alio, d. l. seruus bo-
norum, & ibi glo. ergo.

bonorum possessio potest agnosci per procuratorem, etiam si non habeat specia-
lem mandatum, glo. ergo, in add. marg.

bonorum possessionem extraneo delatam non potest petere seruus nomine ex-
tranei, l. i. d. g. l. i. ibid.

bonorum possessionem seruo delatam, qui fuit ab alio institutus, potest petere
bonorum possessionem nomine suo, dominus tamen id ratum habere debet, ibi
bonorum possessionem petere possunt pupillo & pater infanti filio, idem, minoris
reprehensio, d. l. seruus, §. impubes.

bonorum possessionis petenda gradus si fuerint plures, quamuis incertum est,
bonorum possessionem petenti, necne, existens in primo gradu intra tempora
ad petendam bonorum possessionem constituta, tempus petende bonorum
possessionis interim non currit sequenti in gradu, l. si plures, §. eod.

bonorum possessionem petere potest quilibet institutus, & veniens ab intestato
contra hunc, quia filius est vltimus successior gl. quidam, in l. non est ambi-
gendum, l. 2. de bon. poss.

bonorum am possessio potest per Carbonianam potest petere impubes, cui quæstio
statu mouetur gl. venter, ibid.

bonorum possessionem contra hunc potest petere filius capti ab hostibus, &
ibi ab intestato mortui, d. l. non est ambigendum.

bonorum possessio, que facti est, datur furioso, non que iuris est, gl. furiosus,
ibi, & glo. r. in l. cum heres, §. ad Trebel.

bonorum possessio cessat in omnibus casibus, in quibus lex, vel Senatus consul-
tus aut constitutio prohibet capere hereditatem, d. l. non est ambigendum, §.
d. s. ibi gl. de bon. poss.

bonorum am possessio denegatur his, qui delicto capitali damnati sunt, nec restituti
sunt, l. i. in integrum, & in restituti sunt, l. eod. l. 3. de bon. poss.

bonorum possessionem admitti potest is, qui in relegatione est, ibid.

bonorum possessionem agnoscere videtur, qui certus de viribus testamenti
intra tempus bonorum possessionis petenda dicit testamentum falsum, fecit
& post illud tempus dixit falsum, nisi intertus de viribus testamenti dicit
testamentum falsum, & obnoxium, l. cum quidam, l. 4. & ibi gl. i. & §. eod.

bonorum possessio non acquiritur filio impuberi per solam petitionem eius
factam à matre, nisi & is, qui eam bonorum possessionem dedit, euidenter
voluit eam impuberi dari, l. Paulus, l. i. eod.

bonorum possessio, que datur pendente conditione, tribuit illam administratio-
nem, quam haberet curator bonorum, l. tanquam, & ibi add. marg. in l. si quis
instituitur, l. 2. de hered. instit.

bonorum possessionem pendente conditione potest petere heres institutus sub
conditione, sed adire non potest gl. i. in l. is, qui heres, l. 3. de ag. hered.

bonorum possessiones ordinariæ sunt sex, & septima est extraordinaria, glo. om-
nes, in l. necessarios, ad Syllan & glo. fin. in l. fin. C. vnde legit. & §. aliam vero,
Instit. de bon. poss.

bonorum possessio facta seruo ignorante domino sufficit, quod dominus
ratum habeat, vt ea sibi queratur, l. seruus, §. i. & ibi gl. similis, ad Trebel.

bonorum possessio admittit tributum commoda, & incommoda hereditaria, quæ
iuris sunt, vt actiones, item dominium rerum, quæ in his bonis sunt, l. i. & ibi
glo. 2. de bon. poss.

bonorum possessiones, quæ tribunt ius, sunt septem, dux ex testamento, scilicet
secundum tabulas, & contra tabulas: quatuor ab intestato, scilicet, vnde libe-
ri, vnde legitimum, vnde agnati, vnde cognati, & vnde vir, & vxor: septima,
datur extraordinaria, & omnes istæ dantur cum causa cognitione, gl. fin. in l. si
C. vnde legitimi, & gl. i. in l. i. de bonorum poss. gl. vt possessio, in l. pen. §. i. de
officio eius, cui man.

bonorum possessio tribuit vtile dominium rerum, quæ in his bonis sunt, directum
tamen solus heres habet, glo. pen. in d. l. i.

bonorum possessiones, quæ non tribunt ius, sunt tres, scilicet Carboniana, ven-
tritis, & quæ datur filio emancipato grata agnoscenda litis, & istæ dantur sine
causæ cognitione, d. gl. i. & gl. fin. in l. si C. vnde legit. gl. bonorum, in l. Papinia-
nus, §. i. de inoff. & d. gl. vt possessio, de offic. eius, cui mand.

bonorum verbum in hac dictione bonorum possessio accipitur pro successione
vniuersitatis cuiusque, vel per quam succeditur in ius mortui, suscipitur
que eius rei commodum, & incommodum, quia sine soluendo sit bona, siue
non, siue damnum, siue lucrum, siue in corporibus, siue in actionibus, nihilomi-
nus dicitur bona, l. 3. de bonorum poss. & glo. fin. in l. hereditatis, l. 19. de
verb. signific.

bonorum possessio verbum non accipitur vti possessio rerum, quia magis est iuris,
quam corporis possessio, imò et in hereditate nihil corporale sit, nihilomi-
nus tamen dicitur agnita bonorum possessio eius, scilicet mortui, d. l. 3. §. i.

bonorum possessio mixti imperij est, quia causa cognita datur, & non est iuri
imperij, quia non constituit in animaduersione, neque est iurisdictionis, quia si
fuit, delegaretur gl. bonorum possessionem, in l. i. de iurisd. omn. i.

bonorum possessio hodie delegari potest, quia est iurisdictionis, cum competit
iure Magistratus, ibid.

bonorum possessio, quæ tribuit ius, vnde in missione ex secundo decreto, delegari

non potest, etiam quoad cognitionem, gl. i. in l. i. libere, de iurisd. om. i. glo. pro
tribunali, in l. i. §. 2. quis ordo in bon.

Bonorum possessio gratia litis ordinandæ datur his, qui erant incogniti iure
ciuili, vt filio emancipato, & postumo alieno, & aliis cognatis præteritis, vel
exheredatis ad instituendum, gl. bonorum, in l. Papinianus, §. i. de inofficio.
in Bonorum possessione agitur de iure patris vel filij, an sit præteritus, sed in que-
rela agitur de iure testamenti, an sit inofficiosum, l. filio, l. 6. §. fin. & ibi glo. de
iure. eodem.

per Bonorum possessionem facit prætor quosdam quasi heredes, veri tamen he-
redes non sunt, l. i. & ibi gl. i. de poss. hered. pet.

Bonorum possessione agenti datur rei vendicatio directa, gl. fin. in add. marg. in l.
si præteritus, l. i. de bon. poss. contra tab.

Bonorum possessionem accipienti denegatur exactio tam legati, quam fidei-
commisii sibi relictæ, denegatur etiam ei retentio donationis causa mortis, l.
sed sub conditione, l. 18. §. fin. eod.

Bonorum possessionem dari indistinctè liberis, contra legem esse, vulgò dicitur,
quod ita intelligendum est, quod ad id sufficiat, extitisse tabulas mortis patris
tempore, ex quibus hereditas adiri, vel bonorum possessio secundum tab. peti
potest, licet neutrum eorum postea sequutum sit, vel sequi potuerit, quod si
testamentum non valet tempore mortis patris, tunc non datur, quia esset contra
legem prætoris, l. quod vulgò, l. 9. & ibi gl. i. eod.

Bonorum possessionem ordinariam, vel etiam Carbonianam accipientes poterit
petere legata sibi relictæ, si postea apparuerit eum non fuisse ex his liberis, qui
eam bonorum possessionem accipere possunt, dum tamen fit de his liberis, qui-
bus legata præstentur, petita bon. poss. contra tab. l. filium, §. si quis, de l. præst.
Bonorum possessione petita legatum constante matrimonio relictum vxori, vel
nurti dotis causa valet in his casibus, in quibus dos potest peti constante ma-
trimonio, l. sed & §. eod.

Bonorum possessio, & hereditas assimulantur, gl. hereditatem, in l. si ita scriptum,
de bon. poss. secundum tabulas.

Bonorum possessiones non petuntur in figura iudicii, cum seruus, qui in iudicio
esse non potest, petere possit, l. si seruus, & ibi gl. i. eodem.

Bonorum possessio potest competere ab intestato, si neque secundum tab. neque
contra tab. bon. poss. sit agnita, l. i. §. si si tabu. testam. nullæ exca.

Bonorum possessio ab intestato dicitur incipere, si tempore bonorum possessio-
nis largiebatur, verum tamen repudiata fit bonorum possessio, ibid.

Bonorum possessione ex Carboniana data nihilominus ab intestato potest peti,
quia non impedit bon. poss. Carboniana edictalem, bon. poss. ibid.

Bonorum possessio potest peti ab intestato, si certum sit, tabulas non extare
septem testium signis signatas, l. 3. vnde liberi.

Bonorum possessio ab intestato non datur liberis in successione lineæ maternæ,
glo. i. ibidem.

Bonorum possessionem suam vnumquique potest repudiare, sed alienam non, l. i.
de successio. edicto.

Bonorum possessionem repudiare non potest procurator iure voluntate domini,
nec pater potest filio delatam repudiare, ibid.

Bonorum possessionem pupillo delatam non potest repudiare tutor, sed bene
potest pupillus cum auctoritate tutoris, d. l. i. §. tutor, & l. tutor, §. de bon. poss.
& l. bonorum, §. C. qui admittit.

Bonorum possessionem per seruum delatam potest dominus repudiare, d. l. i. §. r.

Bonorum possessionem non petere quandoque coheres constituit, tota in-
telligitur delata alteri coheredi substituto accipienti bonorum possessionem,
l. 4. quis ordo in bonorum possessio. seru.

Bonorum possessionem si repudiauerit aliquis eorum, quibus defertur, aut in die-
bus statutis non adfuerit, tunc ceteris bonorum possessio pendente competi-
tæ, ac si prior numero non fuerit, d. l. i. §. ex quib.

Bonorum possessionem ex vna parte edicti repudiatis, aut diebus statutis non ad-
mittens admittitur ex alia parte edicti, veluti si filius, cui delata est bonorum
possessio vnde liberi, exclusus fit tempore, vel repudiatione ab vnde liberi, ad-
mittitur per vnde cognati, & per vnde proximi agnati, si non sint aliqui,
qui possint venire per vnde liberi, quoniam illi præferuntur huic, §. quibus, & ibi
glo. succedat.

Bonorum possessionem repudiatis filius simpliciter videtur in totum repudiare,
& ita tam vnde liberi, quam vnde agnati, vel vnde cognati, d. gl. succedat.

Bonorum possessionem dat prætor vbiunque lex vel S. C. dicit eam dandam, &
hæc est extraordinaria, & habet locum nunc ex testamento, nunc ab intestato,
vt patet in defuncto apud hostes, qui lege Cornelia habet hereditatem, l. i. &
ibi glo. i. vt ex legib. Senatûs consulti bon. poss. & §. aliam vero, Instit. de
bonor. poss.

Bonorum possessio, quæ ex alia parte edicti agnita est, non impedit bonorum
possessionem, quæ ex legib. vel Senatûs consulti datur, d. l. i.

Bonorum possessio, quæ ex legibus, vel Senatûs consulti datur, non competit ali-
cui aliâ, quam lex noua post l. 2. legem specialiter defert bonorum possessio-
nem, si autem defert hereditatem tantum, tunc habet locum vnde legitimum,
d. l. i. & ibi glo. fin.

ad Bonorum possessionem intestati vocatur primò sui heredes, secundò legiti-
mi, tertio proximi cognati, deinde vir & vxor, l. i. quis ordo in bonorum
poss. seruetur.

In Bonorum possessionis petitione fieri potest, vt qui initio scierit, vel potuerit
bonorum possessionem admittere, hic postea incipiat nescire, vel non possit
admittere, veluti si cum initio cognouisset eum intestatum decessisse, postea
quasi certiore nuntio allato dubitare cepisset, nunquid decessisset testatus, vel
nunquid viuat, & idem potest fieri e contra, vt qui ab initio ignorauerat, po-
tuit scire incipiat, l. 2. eod.

Bonorum possessionem proximitatis nomine pollicetur prætor his, qui defuncto
mortis tempore cognati sunt, sed non his, qui post eius mortem fuerant con-
cepti, l. Titius, cum duob. seq. de suis & legit.

Bonorum possessio non est actio, gl. fin. in l. nihil aliud, §. i. de actio. & oblig.

Bonorum possessio est causa quare quis consequitur ius persequendi, retinen-
di, & c. ibidem.

Bonorum possessionem agnitam à procuratore falso debet dominus ratam habere eo tempore, quo adhuc in ea causa sit, vt cum petere possit, nec nocet, si tempore ratificationis procurator sit factus furiosus, vel sit mortuus, aut peremerit, & ita post centesimum diem ratum habere non potest, l. pen. rem ratam haberi.

Bonorum possessio olim cum solemnitate, hodie sola agnitione accipitur, glo. a. l. i. r. C. de restit. mil. & gl. fi. in l. i. r. C. communia de successio.

Bonorum possessio causa litis agnoscendae non tribuit ius, & ideo eius virtute scriptis heredit. non potest possessio auferri, l. a. C. de inof.

Bonorum possessio quaedam est iuris, quaedam facti, gloss. 4. in l. filiis matrem, 25. C. eodem.

Bonorum possessio, quae datur filio instituto conditione pendente, est iuris, quando conditio est apposta in commodum filij, §. d. gl. 4.

Bonorum possessio potest peti per procuratorem etiam generalem, cum à gestore sine mandato petita rata haberi possit, adiri tamen hereditas non potest per procuratorem, gl. i. & fi. in l. propter, C. de posit.

Bonorum possessio filiofamilias delatam quam patre ignorante intra tempus debuit petere neglexit, perditur, licet patri antequam ratum habeat, non adquiratur, l. i. C. qui admittit.

Bonorum possessionem filiofamilias delatam, etiam patre ignorante, potest filius agnoscere, & patri ratum habenti quaritur commodum, nisi tempus bonorum possessionis petende fuerit transactum, ibid.

Bonorum possessio quolibet potest deferri filiofamilias, vt secundum tab. vnde cognati, vel quancunque ex causa aduentitiae, ex causa tamen profecticia, viuentis patre, non potest, gl. i. & ibi additio, ibid.

Bonorum possessio est de iure praetorio, quam filiusfamilias, non praecedente iussu, potest agnoscere, quia secundum ius praeatorium non curatur patria potestas, secus tamen est in additione hereditatis, §. gl. fi. ibid.

Bonorum possessionem agnoscens debet exprimere ex quo capite agnoscat, l. 5. C. qui admittit.

Bonorum possessio delatam pupillo solus tutor potest agnoscere, l. bonorum, C. eodem.

Bonorum possessionem pupillo postulantem sine tutoris autoritate si dederit iudex, scilicet ipsum non habere tutorem, & esse impuberem, emolumentum successione ei quaritur iure praetorio, d. l. bonorum, & ibi gl. 4.

Bonorum possessionis qualicunque agnitio facta coram quocunque iudice, sine eius decreti interpositione, hodie sufficit, dummodo agnoscat intra praefixum tempus, l. C. qui admittit, & gl. i. in addn. §. fi. de here. qual. & gl. fin. & ibi add. in l. i. C. de bon. poss. secundum tab.

Bonorum possessionis simplex agnitio coram quocunque iudice sufficit, neque est opus aperire tabulas, gl. 3. ibid.

Bonorum possessio quando duobus est debita, & alter acceptat, alter verò repudiatione, vel lapsu temporis excluditur, portio exclusi adcrefcit ei, qui acceptauit, si ille, qui de iure praetorio à portione sua erat exclusus, non poterat de iure ciuili succedere, l. i. C. quando non petentium partes, §. cum igitur, Instit. de bonorum possessio.

Bonorum possessioni nomine proximitatis non est locus pendente appellatione à sententia, quia falsum testamentum pronunciatum est, adhuc incerto an defunctus intestatus decesserit, l. i. C. de bon. poss. secundum tab.

Bonorum possessionem consequi non potest quis, nisi certum sit iudici, testatorem decessisse testatum, vel intestatum, gl. fi. ibid.

Bonorum possessionem hodie, sicut additionem, non impedit questio falsi ei, qui est certus suo facto de virtute testamenti, secus vbi si fuisset facto alterius, d. glo. fin. & ibi additio.

Bonorum possessionem agnoscens habet rei vendicationem ad res singulares, ad vniuersales tamen, vel hereditatem, habet bonorum possessionem hereditatis petitionem, gl. fi. in l. i. C. vnde legit.

Bonorum possessionem agnoscere nemo cogitur iniussu, l. fi. C. vnde legitimi, & gl. fi. in l. i. puberem, 12. C. de iure dotib.

Bonorum possessio datur agnatis vsque ad decimum gradum, cognatis vsque ad septimum, vel vsque ad decimum, gl. fi. in add. marg. d. l. fi.

Bonorum possessio extraordinaria datur quoties ex nouis legib. datur hereditas ex testamento, vel ab intestato, d. gl. fi. & gl. i. in l. 4. C. de sententia passis.

Bonorum possessio extraordinaria ideo dicitur, quia non habet certam sedem ex testamento, vel ab intestato, d. gl. i.

Bonorum possessiones, quae ab intestato dantur, sunt vnde liberi, vnde agnati, vnde cognati, & vnde vir, & vxor, d. gl. fin.

Bonorum possessiones hodie non sunt sublatæ per noua iura regulariter, ibid. Bonorum possessio non deferitur furioso, quantum ad hoc, vt aliquid temporis currat ei, nec quantum ad hoc, vt curator eius possit repudiare, gl. fin. in l. i. C. de success. edito.

Bonorum possessio deferitur sequentibus ex successorio edito, si furiosus factus sit, & petitis bonorum possessionem non agnouit, vel decessit sine agnitione, l. 4. & fi. ibid.

Bonorum possessionem si primus non agnouit, vel agnouit, sed non vt debuit, sequens admittitur per successorium editum, secus si agnouit, vt debuit, l. fi. C. de success. edito.

Bonorum possessio potest repudiari etiam sine praesentia aduocati, neque potest postea rursus praeiurari absentia aduocati ad eam redire, l. i. C. de repud. bonor. possit.

Bonorum possessio sico delata non potest repudiari sine praesentia aduocati, gl. i. ibidem.

ad Bonorum possessio. agnoscendam potest dari dilatio propter absentiam aduocati, ibidem.

Bonorum possessionem filio delatam pater in fraudem filij repudiare non potest, l. fi. & ibi gl. i. C. de repud. bonorum poss.

Bonorum possessionem seruo delatam potest dominus repudiare, gl. i. ibid.

Bonorum possessionem agnoscens de iure praetorio quantum ad effectum consequitur illud, quod consequeretur heres de iure ciuili succedens, non, tamen efficitur heres de iure ciuili, §. i. puberem, 12. & ibi gl. fi. C. de iur. delib.

Bonorum possessione qui agit, si obtineat, non ob id dicitur possidere, & ideo pro adipiscenda possessione debet interdici quoniam bonorum probare, & de suo iure docere, l. i. & ibi gl. filium, C. quo bon.

Bonorum possessionem habens debet intencare interdici quorum bonorum vt continetur possessor, l. a. C. eod.

Bonorum possessio deferitur pupillo, aut ex testamento, vt secundum tab. aut ab intestato, vt vnde liberi, & similes, quae sunt de iure praetorio, glo. bonorum, l. 5. neque, Instit. de auri. tutorum.

Bonorum possessionem petere non potest, qui non potest petere hereditatem, vt agnatus, vel cognatus, §. cum autem, Instit. de hered. quae ab intest.

Bonorum possessiones non solum emendandi, sed etiam confirmandi iuris ciuili gratia introductae sunt à praeatore, qui vocat suos, & agnatos, in princ. Instit. de bonorum poss.

Bonorum possessiones sunt introductae à praeatore emendandi veteris iuris gratia, non solum in intestatorum hereditatibus, sed etiam & in horum, qui testamentum facto decesserint, veluti si alienus postumus heres institutus, quamuis iure ciuili hereditatem adire non poterat, tamen iure praeatorio efficitur bonorum possessor, ibid.

Bonorum possessiones sunt introductae à praeatore confirmandi veteris iuris gratia, veluti quando praeator datur bonorum possessionem secundum tabulas ei, qui recte testamentum facto heres institutus est, & quando vocat ab intestato suos heredes, & agnatos ad bonorum possessionem, sed & remota bonorum possessione, iure ciuili perinet ad eos hereditas, ibid.

Bonorum possessio aliud est, & aliud possessio bonorum, vt quia hæc fit facti, illa vero iuris, §. i. in addit. marg. ibid.

Bonorum possessio cessat, vbi nec lex, vel Senatusconsultum, aut constitutio prohibet hereditatem capere, intellige quando in idem ipsius prohibetur aliqui succedere, non ex rigore iuris ciuili, vt in postumo alieno instituto, §. gl. honorario, & ibi add. ibid.

per Bonorum possessionem praeator non facit heredem aliquem, sed facit eum loco heredis, & vocatur bonorum possessor, §. quos autem, Instit. de bonorum possit.

per bonorum possessionem praeator ampliat materiam successionei vltimæ, quam fit per legem l. i. tabul. quia sui heredes, & agnati tantum succedebant de iure ciuili, §. adhuc autem, & ibi gl. fi. eod.

Bonorum possessiones ex testamento sunt duæ, vna vocatur contra tab. quæ datur liberis praeiuratis in potestate, vel emancipatis, alia secundum tab. quæ datur omnibus iure scriptis hereditibus, §. sunt autem, & ibi gl. i. eod.

Bonorum possessiones ab intestato sunt octo, quædam primo loco suis hereditibus, & his, qui in edito praeatoris inter suos connumerantur, datur, quæ vocatur vnde liberi; secundum legitimis hereditibus, tertio decem personis, quæ extraneo manumissori præferantur à praeatore; quarto cognatis proximis; quinto tantum ex familia; sexto patrono, patronaque, libertisque eorum, & parentibus; septimo viro, & vxori; octauo cognatis manumissoris, d. §. sunt autem.

Bonorum possessio tantum ex familia est illa, quæ agnatis transuersalibus patroni datur, vsque ad quintum gradum, glo. quinto, ibid.

Bonorum possessio, vnde decem personarum, hodie sublata est; & in eius locum collocata est bonorum possessio, vnde cognati, §. quos autem, Instit. de bonorum possit.

Bonorum possessiones tantum ex familia, & vnde liberi, & parentes, patroni hodie sublatae sunt, §. cumque autem, Instit. eod.

Bonorum possessio extraordinaria vt datur, quatuor sunt necessaria: primo, quod defertur ex nouis legibus, & Senatusconsultis; secundo, quod tales sint leges ciuiles non praeiuræ; tertio, quod per illas leges nouas deferatur bonorum possessio expresse, & specialiter, non autem in iussu, & nominatiu; quarto, quod non sit vocatus per legem 12. tab. ad hereditatem, §. gl. vt datur, in §. aliam verò, Instit. eod.

Bonorum possessio potest dari absenti, & non petenti, si iudex sciat eam esse delatam, l. seruis bonorum, de bonorum poss.

Bonorum possessio, quæ furioso deferatur, facti est tantum, vt fructus percipiat, vnde factus sanæ mentis repudiatur, gloss. accipit, in l. i. de bonorum possit. furioso infanti.

ad Bonorum possessionem domino delatam petendam admittitur seruus nomine domini, si iudex sit certus, eum esse illius seruum, cuius nomine petat, l. seruis bonorum, de bon. poss.

Bonorum possessio extraordinaria dicitur duobus modis; primo, quia vaga; secundo, quia non tribuit ius, vt Carboniana, & quando venit mittitur in possessionem, & illa, quæ datur gratia agnoscendae litis, gl. extraordinarium, in §. septima, Instit. de bon. poss.

Bonorum possessio, quæ datur gratia agnoscendae litis, datur sine cause cognitione, sed Carboniana, & quæ ventris nomine, datur cum cause cognitione, hodie autem sine petitione, & sine cause cognitione, & datione coram iudice agnoscuntur, d. gl. extraordinarium, & ibi additio.

Bonorum possessio extraordinaria, & quæ ventris nomine, & quæ litis agnoscendae causa datur, etiam hodie sunt necessariae, d. gloss. extraordinarium, in addit. marg.

à Bonorum possessione exclusus tantum filius, potest admitti vt agnatus, ad exclusum vt agnatus, potest admitti vt cognatus, gl. fi. in §. cum igitur, Instit. de bonor. possit.

Bonorum possessio hodie potest qualitercunque sine solemnitate peti, §. fin. Instit. eodem.

Bonorum possessiones etiam hodie locum habent, nam & eas proponere potest quis, & contra tab. etiam est necessaria filio emancipato praeiurio; item vnde vir & vxor necessaria videtur; alia verò olim non erant necessariae, sic nec hodie sunt necessariae, postumus tamen eis vti, §. glo. pro petenda, ibid.

Reliqua verba, Carbonianum, 1. r. §. que §. Heres, 50. Patet, 24. §. que §. Praetor, Procurator, 20. Pupillus, 38. §. que §. 41. Succedere, Transmissio, Petitis, 2.

ad Bonorum possessionem petendam in suis datur tempus vnus anni, in aliis datur centum dies, gl. i. in l. filius, de minorib. & gl. intra diem, in l. Pannomus,

BON

[illegible]

tem vñ finitum ad petendam bonorum possessionem, gl. 2. & ibi add. marg. in l. 4. C. qui admittit.

Bonorum possessionem contra tabul. non agnitam iure speciali potest transmitti filius conceptus in ventre prateritis decedendo, regulariter tamen contra, vi d. glo. 2.

Bonorum possessio vnde liberi si non fuerit agnita à liberis intra annum, non transmittitur ad heredes, d. l. 4. & ibi glo. 1.

Bonorum possessio furioso delata eo decedente non transmittitur ad heredes suos, §. gl. accipit, in l. 1. de bonor. pos. furioso, infanti.

23 Bonorum possessio contra tabul. & etiam secundum tab. competit ex testamento, gl. bonorum, in l. qui testamento, c. 5. nec furiosus, de testa. & gl. in l. 6. C. vnde leg.

Bonorum possessio ex testamento, id est, secundum tab. tantum ciuitatis, vel municipii potest queri, filio autem, & societatibus, & corporibus, & euriis etiam ab intestato, gl. quis alius, in l. 3. §. à municipibus, & ibi glo. quis alius, de bon. pos.

Bonorum possessio secundum tab. non datur instituto in tabulis scriptis per notarium, gl. 1. 2. & abbreviaturas inuistas, & non consuetas, sed cum patrono, gl. de bon. pos.

Bonorum possessio secundum tab. & contra tab. in multis conueniunt, & in multis differunt, gl. 2. in rub. si tabular. testam. nulla extat.

Bonorum possessio secundum tab. & contra tab. conueniunt, primò, quòd vtraque competit capaxibus, sed non incapaxibus, & vtraque datur ex tabulis eius, qui ponit testari, & ex quacunque materia scriptis, siue ex testamento scripto, siue ex non scripto, & tunc dicitur secundum nuncupationem, vel contra nuncupationem, item datur vtraque cum tabule sint tempore mortis, licet postea interrent, ibid.

Bonorum possessio secundum tab. non potest dari heredi, cuius nomen etiam in conscripto testatore ita deletum est, ut mortem testatoris, vt penitus legi non possit, quia tunc non praesumitur scriptum, cum legi non possit, l. 1. & ibi gl. 1. & 2. cod.

Bonorum possessio secundum tab. vel contra tab. datur heredi, cuius nomen deletum est, siue ante, siue post publicatas tab. mortuo tamen testatore, d. l. 1. & ibi gl. 2. p. e. & fi.

Bonorum possessio secundum tab. denegatur, vbi datur contra tab. gl. in l. si impubes, §. si de Carboniano.

Bonorum possessio secundum tab. dignior est bonorum possessione contra tabul. quia nititur voluntati defuncti, gl. 1. in rub. de bon. pos. secundum tabulas, & gl. in rub. C. de bon. pos. contra tab.

Bonorum possessio secundum tab. vt datur, sufficit tabulas extare, est non proficiantur, etiam si sint apud furem, vel apud depositarium, l. 1. §. sufficit, de bon. pos. secundum tab.

24 Bonorum possessio secundum tab. vt cognoscatur, non est opus eas aperire, dum tamen probetur ipsas esse scriptas heredes, imò etiam si non probetur, cum scripto iudicio decreto, sola attitio amplectende bonorum possessionis iustificat, oportet tamen tabulas esse ingratas septem testibus, d. §. sufficit, & ibi glo. 2. p. e. & fi.

Bonorum possessio secundum tab. vel contra tab. vt agnoscat, sufficit semel mortuo testatore tabulas extitisse, etiam si postea extare desierint, d. l. 1. §. semel, & gl. 1. penult. & fin. si tabular. testam. nulla extat.

Bonorum possessio secundum tab. originali debet peti, non de exemplo, d. l. 1. §. sed & si, de bon. pos. secundum tabul.

Bonorum possessio secundum tab. vt datur, requiritur, quòd testator vtrique tempore habuerit ius testamenti faciendi, & cum facit testamentum, & cum moritur, d. l. 1. §. exigit.

Bonorum possessio secundum tab. peti non potest ex testamento, quòd fecit furiosus, impubes, vel alius ex his, qui testamenta non possunt facere, etiam si postea habuerint testamenti factionem decesserint, ibi.

Bonorum possessio secundum tab. peti potest ex testamento, quòd fecit filiusfamilias veteranus de castrensi, deinde emancipatus vel aliis paterfamilias factus, l. 1. §. sed si filiusfamilias.

Bonorum possessio secundum tab. peti potest ex testamento illius, qui tempore testamenti, & mortis habebat testamenti factionem, medio autem tempore non habebat, ibi.

Bonorum possessio secundum tab. peti potest ex tab. quarum linum, vel chordula, qua ligatae erant, aliquis contra voluntatem testatoris incidit etiam viuentem testatore, secus si postea testator incidisset, d. l. 1. §. linum, & ibi glo. incilum.

Bonorum possessio secundum tab. competit institutis, si tempus bonorum possessionis contra tab. petende sit finitum, vel liberi prateriti ante illud tempus decesserint, vel repudiauerint, vel ius petendi contra tabul. amiserint, l. 2. de bono pos. secundum tab.

Bonorum possessio secundum tab. habet locum etiam si filius prateritus, qui repudiavit, restituit possit, gl. repudiavit, in d. l. 2. de bono pos. secundum tab.

25 Bonorum possessio secundum tabul. potest peti pendente conditione institutionis, siue institutus sit suus, siue extraneus, qui non potest ab intestato succedere, dummodo vellet sit institutus, nec sit aliquis prateritus, qui competat contra tabul. & si post petitam exstitit conditio, confirmatur agnitio, sed si defuit, & tunc si emancipatus, vel suus erat, qui petitis secundum tab. nunc in secundum tab. ac si accepisset contra tab. sed si fuisset extraneus, deficient conditione infirmatur agnitio, gl. si sub conditione, in d. l. 1. §. 1. hi demum, & ibi gl. 1. cod.

Bonorum possessio secundum tab. conuertitur quandoque in contra tab. d. glo. si sub conditione.

Bonorum possessio secundum tab. quae datur pendente conditione institutionis, est iuris, non facti, quae tamen non habet effectum, nisi exstiterit conditio, §. d. gl. si sub conditione.

Bonorum possessio secundum tab. debet pro ea parte, pro qua quisque institutus est, & quantum vult ex hereditibus deliberat, vtrum aditum secundum tab. vel non, portio bonorum possessionis eius non deferretur coheredi, d. l. 2. §. pro qua,

Bonorum possessio secundum tab. deferretur primò scriptis heredibus, max illis non petentibus deferretur frequentius non solum substitutis, sed etiam substituti substitutis, d. l. 2. §. deferretur.

ad Bonorum possessionem secundum tab. primo loco admittuntur primus, & tertius, quando primus ex parte institutus est, & si is heres non erit, sit institutus secundus, & tertius sit institutus ex alia parte, & si is heres aq erit, quartus heres sit institutus, d. l. 2. §. si quis ita.

Bonorum possessio secundum tab. petere potest postumus institutus, si natus fuerit, alioquin non, l. 3. & ibi gl. si de bono pos. secundum tab.

ad Bonorum possessionem secundum tab. etiam pendente conditione institutionis admittuntur, qui viliiter sunt instituti, non qui inutiliter, l. hi demum, c. eo.

Bonorum possessio secundum tab. competit pendente conditione institutionis, non solum suis, sed etiam extraneis, §. gl. 1. ibi.

Bonorum possessio secundum tab. datur ex testamento inscriptis, sed ex testamento nuncupatio datur bonorum possessio secundum nuncupationem, l. si ita scriptum, §. fin. de bono pos. secundum tab. & l. 2. C. de bono pos. secundum tab.

Bonorum possessio secundum tab. pupillar, vt dari possit, requiritur an patris testamentum signatum sit, cuius signa tabulis secundis sufficiant, licet tabulas pupillares resignat, & aperte coram honestis personis, & praeside proferantur, l. vt bonorum, & ibi gl. fin. de bono pos. secundum tabulas.

Bonorum possessionem secundum tab. vi possit heres agnoscere, requiritur quòd ipse certus sit demonstratis in testamento, & quòd certa portio sibi deferatur, alius secus, l. fin. de bono pos. secundum tab.

Bonorum possessionem secundum tab. si repudiauerit, si qui ab intestato potuit succedere, ipse potest sibi succedere ab intestato, l. 1. §. quibus, & ibi gl. in c. dat. de succed. edicto.

Bonorum possessio secundum tab. vel ex testamento hereditas viri, vel mulieris, qui incelas nuptas contraxerit, quemadmodum non potest peti, ita nec potest peti vnde vir, & vxor, quia nihil potest capi propter iniunctum matrimonium, d. l. vnde vir, & vxor.

Bonorum possessio secundum tab. vel contra tab. si nemo accipiat, siue exrent tabulae, siue non, bonorum possessio intestati patris datur non tantum filiis, qui tempore mortis erant in potestate, sed etiam emancipatis, l. 1. qui ordo in bonorum pos. secundum tab.

Bonorum possessio secundum tab. vt per ferum heredem domino eius adquiratur, non exigitur, quòd praecedat domini iussus, sed sufficit eius rati habitio, exigitur tamen ferui consensio, gl. & si iubentibus, in l. adquiretur, c. 1. de adquiretur dom.

Bonorum possessio secundum tab. directò ex edicto praetoris habet locum, vbi testamentum septem testibus signatur in scriptis conditum est, l. 2. C. de bono pos. secundum tab.

Bonorum possessio secundum tab. & contra tab. concurrere non possunt simul, l. fin. C. de bono pos. contra tab.

Bonorum possessio secundum tab. datur extraneo instituto, gl. in l. d. l. fi.

Bonorum possessionem secundum tab. potest simul intentare patronus prateritis, quia non rumpit testamentum in totum, ibi.

Bonorum possessio secundum tab. neque hodie, neque olim erat necessaria, cum datur scripto heredi petitio hereditatis, & possit adire de iure ciuili, nisi in tribus casibus, gl. in l. si C. vnde leg.

Bonorum possessio secundum tab. hodie est necessaria in tribus casibus tantum, scilicet quando postumus, qui rumpit, decessit viuo testatore, & quando capitis diminutione fuit testamentum infirmatum, sed tempore mortis inuenitur sui iuris, & quando etiam pendente conditione petitur bonorum possessionis, ibi.

Bonorum possessionem secundum tab. intentans debet à principio declarare propositum fuisse intentionis, l. fin. C. de codicillis.

Bonorum possessio secundum tab. vt datur, necesse est, quòd testamentum sit solenne de iure ciuili, non tamen, & ibi gl. fin. Instit. quibus mod. testam. infirm.

Bonorum possessiones ex testamento, scilicet contra tab. & secundum tab. item bonorum possessiones ab intestato, scilicet vnde liberi, vnde legitimi, siue agnati, hodie sunt necessariae, §. sed eas, Instit. de bonorum possessio.

Bonorum possessio contra tab. quamdiu potest dari, non datur secundum tabulas, potest tamen adiri hereditas de iure ciuili, gl. in l. quamdiu, c. 3. de acquir. hered. & gl. contra tabulas, in §. sunt autem, Instit. de bonorum pos.

Bonorum possessio contra tab. non dicitur dari ab intestato, sed ex testamento, nisi cum nullus adire ex testamento, nam tunc etiam datur contra tabul. d. glo. 1.

ad Bonorum possessionem contra tab. liberi siue naturales, & legitimi, sui, vel emancipati, siue adoptiui, qui neque instituti, neque rite exheredati sunt, vacant eo iure, quoque ordine, quo vocantur ad successionem iure ciuili, l. 1. & ibi gl. naturales, de bono pos. contra tabulas.

ad Bonorum possessionem contra tab. non admittitur filius institutus pure, vel sub conditione potestatis, nisi alius committat edictum, secus si sub casuali, vel mixta, nisi sit in eius defectum exheredatus, quia tunc habetur pro non instituto, gl. instituti, ibi.

ad Bonorum possessionem contra tab. petenda repelluntur iure praetorio illi, qui à successionem repelluntur iure ciuili, gl. eo iure, ibi.

Bonorum possessionem contra tab. prior in gradu prius habet, & in stirpem, gl. ordinis, ibi.

Bonorum possessio contra tabul. competit etiam postumus prateritis, cum erunt nati, sed antequam nascantur, habet locum edictum de ventre in possessionem mittendo, d. l. 1. hae autem, & ibi gl. 1.

ad Bonorum possessionem contra tab. admittuntur filij ab hostibus capti prateriti quocunque modo redierint, d. hae autem.

Bonorum possessio contra tabul. pro duabus partibus competit duobus ex tribus filiis prateritis, etiam si tertius filius sit ab hostibus captus, d. l. 1. §. si ex tribus, de bono pos. contra tab.

ad Bonorum possessionem contra tab. admittuntur liberi filij iuris facti per emancipationem, vel alio modo, filij tamen adoptiui filij iuris facti non admittuntur, ad contra ta. patris adoptiui, d. l. 1. §. & sui iuris.

ad Bonorum possessionem contra tab. admittitur non solum filij emancipati, verum etiam & n. qui ex his nati sunt, secus si ex filiabus, vel ex nepotibus etiam ex filio natis, l. 3. & ibi gl. i. de bon. poss. contra tabul.

ad Bonorum possessionem contra tab. non repellitur datus alicui de familia, si alius etiam non precedat, d. l. 3. §. si quis eod.

ad Bonorum possessionem contra tab. non admittitur ille, qui ex liberis institutus est, cum possit habere secundum tab. nisi alius, puta filius, aperiatur edictum de contra tabul. quod facit petendo prateritis, licet non prosequatur, quo petet ipse contra tabul. ex persona committentis edictum, d. l. 3. §. si quis ex lib. i. de bon. poss. contra tabul.

ad Bonorum possessionem contra tab. habens, non tenetur prestare legata, nisi certis personis, gl. quo bonum, ibi.

Bonorum possessio contra tab. denegatur filio non instituto, si eius servus heres institutus fuit, d. l. 3. §. si cod. tit.

Bonorum possessio contra tab. denegatur filio, qui maus legatum sibi, vel servo suo relicto, quam contra tab. petere, ibi.

Bonorum possessio contra tab. que datur liberis prateritis, habet locum etiam si institutus aderit, vel non aderit, sed bonorum possessio contra tab. que datur patronis prateritis, non datur nisi adita hereditate ab instituto, l. illud non. l. i. & ibi gl. contra, de bon. poss. contra tabulas.

Bonorum possessio competit liberis prateritis contra ipsum testamentum, ibid.

Bonorum possessio contra tab. non habet locum, quando quis filium in potestate instituit, vel exheredavit, & nepotem ex eo praterit, quia filius precedit nepotem, & idem est in seq. gradibus prateritis, d. l. illud, §. 1.

ad Bonorum possessionem contra tabul. quando filius institutus repudiavit, habet locum successorem edictum, gl. non est, ibi.

Bonorum possessio contra tab. non datur contra seminarum testamentum, quia prateritis seminarum habetur pro exheredatione, & exheredatus non datur contra tab. d. l. illud, §. ad testamentum, & ibi gl. non habent, & gl. 1. in l. fi. C. de bon. poss. contra tab.

ad Bonorum possessionem contra tab. non admittitur exheredatus, sicut nec turbatur iure civili ipso iure testamentum parentum, nisi velint inoffensio querelam institueret, non putavit, §. de contra tab.

Bonorum possessio contra tab. vt non datur filio exheredato, non sufficit aliqua parte tab. eum filium exheredum scribi, sed debet exheredari eo gradu, quo petitur bonorum possessio, vt si filius exheredatus a primo gradu, a secundo prateritis, si primo gradu scripti non petierit secundum tab. poterit petere contra tab. adversus secundo gradu scriptos ibi.

ad Bonorum possessionem contra tab. quolibet exheredatio non repellit filium, sed illa, que rite & solemniter facta est, d. l. non putavit, §. non quavis, & gl. 1. in l. fi. C. de contra tab.

ad Bonorum possessionem contra tab. admittitur filius, qui a primo gradu fuit prateritis, & a secundo exheredatus, gl. poterit, ibi.

Bonorum possessio contra tab. non repellitur filius, qui ab vno ex hereditibus tantum est exheredatus, secus si ab omni gradu sit exheredatus, d. l. non putavit, §. ab vno, & gl. 1. in l. fi. C. de contra tab.

Bonorum possessio contra tabul. quando datur, illa partes vnicuique liberorum tribuuntur, quas intestato mortuo in hereditate habiturus esset, si in potestate manisset, d. l. non putavit, §. fi.

Bonorum possessio contra tab. que datur liberis prateritis, distribuitur exemplo patris civilis, & ab intestato, & ita nepotes ex vno filio vnam tantum partem habent, l. si in adoptionem, §. fi. de bon. poss. contra tab.

Bonorum possessio contra tab. quando competit duobus libris, & ex altero filio d. ab eo, nepotibus, si alter ex nepotibus non petierit, pars eius fratri adcrevit, si l. fi. ex h. v. alter non petat, eius pars adcrevit alteri fratri, quam nepotibus, ita quod duo semel sunt ex ea parte, quorum vnum habebit filius, alterum v. o. habebit nepotes, l. si duobus 12. cod.

Bonorum possessio contra tab. potest opponi in modum exceptionis, l. si prateritis, §. 1. & ibi gl. eod.

Bonorum possessionem contra tab. peti a filio, inane est, quando omnes instituti, substituti, etiam testatorem deficient, vel si heres institutus ille, cum quo nulla est testamenti factio, l. quod vulgo, 19. & ibi gl. 1. eod.

Bonorum possessio contra tab. rupto testamento nunciatum postumi prateriti datur sine potestati, secus quando iure communi non valet testamentum, vt quod non fuerit septem testis, vel alio modo, §. d. gl. 1.

ad Bonorum possessionem contra tabul. datur etiam non adita hereditate, l. pe. §. sed cum exheredatio, eod. tit.

Bonorum possessio contra tab. petita regulariter non praestantur legata specia- le est in liberis, parentibus, & in vxore, & nuru, quibus praestantur legata officio iudicis, vel per contra tabulas rescissum sit testamentum, vel actione vili ex testamento, que pratoria est, gl. 1. in rub. & l. 1. & ibi gl. prateritis, & §. generaliter, de leg. prestan.

Bonorum possessio contra tab. petita, praestantur legata liberis etiam adopti- uis, vel qui in adoptionem dati sunt, dummodo maneat liberis, secus si postea essent emancipati a patre adoptivo, nisi filius adoptivus esset de liberis, d. l. 1. §. fi. & ibi gl. pe.

Bonorum possessio contra tabul. petita praestari debent legata relicta liberis etiam postumis, qui pro natis habentur, ibi.

Bonorum possessio contra tab. petita, debentur liberis, & parentibus donationis causa mortis dependentes ex testamento collatae ipsi, secus si aliis perso- nis non exceptuatis sint collatae, quia tunc eis auferuntur, l. 3. cod.

Bonorum possessio contra tab. petita non debentur fratri, & forori legatis relicta, sed tantum debentur, quae ipsi parentibus, & liberis relinquuntur, non quae relinquuntur servis liberorum, vel parentum, ibid.

Bonorum possessio contra tab. petita legatum relicto exceptuatae personae conuincit eum eo, cui non praestatur, praestari debet personae exceptuatae pro sua tantum portione, nisi filij loci, vel legatum sit indiuiduum, quo casu totum quantum exceptuatae, l. 3. & ibi gl. portio, de legat. prestan.

Bonorum possessio contra tab. petita, legatum relicto exceptuatae personae, ita vt restaret ex. a. n. o., non debetur, nec praestari debet, cum emolumentum non respiciat ad legatarium, d. l. 3. §. item si quis.

Bonorum possessionem contra tab. petita, legatum relicto exteriori, ita vt restitueret exceptuatae personae, ipse liberis, vel parentibus, praestari debet, d. l. 3. §. sed & fi.

Bonorum possessionem contra tab. accipiens, tenetur prestare ea sola legata fi- liis, vel parentibus, quae vilius sunt relicta, sed non quae inutiliter, vt quia testamentum sit nullum ipso iure, d. l. 3. §. fin. & ibi gl. penult.

Bonorum possessionem contra tab. petita, legata relicta a pupillo debentur excep- tuatis personis, sed relicta a substituto debentur omnibus salua ratione Fal- cidia, l. filium, §. eod.

Bonorum possessionem contra tab. petita, omnibus liberis, vel parentibus sunt praestanda exceptis his liberis, vel parentibus quibus dara est contra tab. d. l. filium, §. omnibus.

Bonorum possessionem contra tab. petita, hi, quibus legatum vel portio heredi- tatis conseruatur, ultra viam non admittuntur, l. saluus, §. cum, l. seq. de legat. presta.

Bonorum possessionem contra tab. petita a filio praterito conseruantur non so- lum portio hereditaria, sed etiam praelegatum filio instituto ex parte, ita ta- men ne amplius, viroque quam virum habeat, l. virilis, §. si quis, & l. bo- norum, eod. tit.

Bonorum possessionem contra tabul. petita legatum, quod dotis causa relicto est vxori, vel nurui, praestari debet, & si plus sit in legato, quam in dote, etiam dabitur uili actio, sed in plus, quam est dote, d. l. virilis, §. si cum lege, & ibi gl. 1. eod.

Bonorum possessionem contra tab. petita, ea legata ex edicto de legatis praestandis debentur, quae sunt relicta ab eo gradu, contra quem petita est contra tabul. si propter timorem bonorum possessionis contra tab. nulla efficiatur, sed si alius de iure communi valeat, debentur etiam legata ab alio capite relicta, l. sed & fi. non omnia, cum trib. l. seq. eod.

Bonorum possessionem contra tabul. petita, legatum licet sub praetextu dotis reli- ctum vxori, vel nurui, quae dote non habebat, non valet, l. 1. §. qui in potestate, §. si, quae, eod.

Bonorum possessionem contra tab. petita, portio hereditatis relicta exceptuatae personae debetur, quam si illa persona repudiet, illa pertinet ad filium emancipatum, qui petit contra tab. & legata tenetur praestare exceptuatis perso- nis, & non aliis, si portio, 1. de legat. prestan.

Bonorum possessionem contra tab. petita, vt legata exceptuatae personae relicta debeantur, requiritur quod sit de exceptuatis, quia dies legati cedit, id est, tem- pore mortis, l. pe. eod.

Bonorum possessio contra tab. quoties datur, emancipati debent conferre bona sua his solis, qui in potestate patris fuerunt, sed non aliis emancipatis, l. 3. §. quoties, & ibi gl. his solis, de collat. bonor.

Bonorum possessio contra tab. datur quocumque modo sui iuris factio, & per peti- tionem contra tab. inducitur collatio, gl. fin. in l. filius, §. eod.

Bonorum possessio contra tab. non datur instituto, vel exheredato, neque ab in- testato succedenti, gl. & generaliter, in l. 1. C. de Carboniano.

Bonorum possessio contra tab. primo pertinet ad liberos prateritis, qui si postea non occupauerint, datur secundum tabul. institutis, l. 2. de bon. poss. secundum tabul.

Bonorum possessionem contra tab. quando liber petere possunt, expectandi sunt, neque interim instituti possunt conuenire, nec conueniri, d. l. 2. & ibi gl. occupata.

Bonorum possessio contra tab. non potest peti pendente conditione institutio- nis, sed bene ea deficiente, gl. qui, in d. l. 3. §. 1.

in bonorum possessionem contra tabul. succumbens non perdit legatum, secus si in figura iudicii succumberet, gl. fin. in l. si servus, de bono. poss. secundum tabulas.

Bonorum possessio contra tab. que datur patri, & illa, que datur patrono, differ- runt in multis; nam patronus imponit operas, sed pater non, patronus habet contra tab. etiam per pecuniam manumissit, parens non item liberi patroni petunt contra tab. sed non liberi parentis, item differunt in Fauiiana, & Cal- trisiana, item quandoque pater reuocat in totum, quando scilicet turpis per- sona est instituta, sed patronus pro tertia, gl. exemplo, in l. si a patre quis manumissus sit, d. l. 1. §. fi.

ad bonorum possessionem contra tab. filij emancipati non veniunt liberi eman- cipatoris, eo quod fuerint prateriti a filio emancipato, quamuis filij patroni veniant ad contra tab. libere, d. l. 1. §. fin.

Bonorum possessionem contra tab. liberi accipiens repellitur ab omni iudicio liberi, non tantum, quando is est heres ipsi libero, sed etiam quando est sub- stitutus etiam filio impuberi liberi, l. in seruatum, 16. §. si quis, de bonis liberi.

Bonorum possessio contra tab. competit ex die mortis testatoris, et si non sit ad- ita hereditas, gl. 1. in l. finis, 36. §. fin. C. de inofficioso testamento.

Bonorum possessio contra tabul. potest ignorari per tutorem nomine infantis, vel etiam pupilli, ibi, l. 1. C. de contra tab.

Bonorum possessionem contra tab. ex sua persona non habet heres institutus, bene tamen potest habere ex persona filij prateriti committentis, id est, aperi- entis sibi edictum ad contra tabulandum, gl. 1. ib.

Bonorum possessionem contra tab. vel Carbonianam, non habet filius prateritis a matre, gl. 1. in d. l. fi. & gl. 4. in l. 1. C. de Carboniano edicto, & §. fi. & ibi gl. edicto, Inst. de exhered. lib.

Bonorum possessio contra tab. de iure pratorio, & aditio hereditatis de iure ci- uili recte possunt concurrere simul, sed non bonorum possessio contra tab. & secundum tab. gl. si ibi.

Bonorum possessio contra tabul. licet impediat scriptum heredem agnoscere se- cundum tab. non tamen impedit adire hereditatem de iure civili, ibid.

Bonorum possessio contra tab. quando rumpit testamentum in totum, & totam successionem auferit heredi scripto, & bonorum possessionem contra tab. impe- dit scriptum heredem intentare secundum tab. ibid.

Bonorum possessio, quae datur patrono, non rumpit in totum testamentum liberi, sed tantum usque ad legitimam, d. gl. fi. & gl. 1. in l. 1. C. de contra tab. liberi.

Bonorum possessio, quæ datur filio, rumpit in totum testamentum patris, ibi gl. fi. & d. gl. i.

Bonorum possessionem contra tab. habet etiam patronus, qui ex necessitate fidei commissi manumissit, si manumissus eum præterierit, l. 1. C. de contra tab. liberi.

Bonorum possessio contra tab. sicut datur alicui ob præteritionem, quando alicuius testamentum factum est in scriptis, ita datur bonorum possessio contra nuncupationem, quando testamentum factum est sine scriptis, ibi.

Bonorum possessionem contra tabul. non habet patronus præteritus, qui accepit operas impositas a libertis, aut mercedem, aut munera pro operis, l. 2. C. de contra tab. liberi.

Bonorum possessio contra tab. dicitur dari ex testamento, non quia nitatur secundum tab. imò contra tab. sed idcirco, quia non habet locum, nisi facto testamento, gl. fin. in l. fin. Gvnde legitimi, & gl. of. contra tab. in §. sunt autem, de bon. poss.

Bonorum possessio contra tab. quando intestatus, antequam heres scriptus adeat, tunc res deducitur ad causam intestati, gl. i. in l. v. liberis, C. de collatio.

Bonorum possessio contra tab. non datur nepotibus ex filio, vel filia, ubi agitur de hereditate feminæ, l. fi. & ibi gl. i. C. de suis & legit.

Bonorum possessio contra tab. datur etiam iustituti, si alius committat eis edictum etiam committente inuito, gl. exheredati, & ibi add. §. emancipatus, de exher. v. liberi.

Bonorum possessio contra tab. datur præteritis non exheredatis, §. eadem hæc, in l. heredit. quæ ab intestato.

Bonorum possessio contra tab. inducta est etiam pro filiis in potestate, †, d. §. eadem hæc, & ibi gl. in potestate, & ibi add.

ad Bonorum possessionem contra tab. non admittuntur filij emancipati existentes tempore mortis in aliena familia, d. §. eadem.

Bonorum possessio contra tabul. non datur liberis exheredatis, neque institutis, nisi commissio edicto per alios filios præteritos, etiam si præteriti non petant contra tab. nec amplius petere possint, gl. i. in additione, in §. sunt autem, de bon. poss.

Bonorum possessio contra tab. filij emancipati dantur parenti ad instar patroni, etiam si nullum sit testamentum, vt quia hinc causa sit præteritus, quod intelligitur dare ascendentibus per masculinum sexum, secus si per femininum, quia tunc datur tantum quæda, gl. of. contra tab. in d. §. sunt autem, Instit. de bonorum posses.

Reliqua verbo, Filius, 197. of. quæ 206. Nepos, 16. 17. 18. Patronus, 17. of. quæ 23. Testamentum, 45. Præteritus, Filius, 1. Hæres, 9. Causa, 1. in m.

34 Bonorum possessio vnde liberi filij emancipati est necessaria ab intestato, suis vêtis et voluntaria, gl. i. in l. filium 60. de adq. hered.

Bonorum possessionem vnde liberi decretalem fecit, ubi probando se filium, si alius veniat, vt agnoscat, & prober eum non esse filium, adducit contra prætoris videtur deducit etiam bonorum possessionem sub conditione si videtur filius, † gl. ius persequendi, in l. 3. §. bonorum, de bonorum poss. ii.

Bonorum possessio vnde liberi, & contra tab. simul competere liberis in potestate, & etiam postumo, qui erat recalcus in potestate defuncti, eodem tempore, & simul cedet tempus bonorum possessionis vt. que gl. expectandi, in l. 2. de bon. poss. secundum tabulas.

Bonorum possessio vnde liberi datur filiis suis, & emancipatis, gl. pen. in l. 1. C. si minor ab heredit. se abstin.

Bonorum possessio vnde liberi datur illis, quibus datur & contra tabulas, gl. of. in rub. C. vnde liberi, & l. fi. & ibi gl. of. i. C. de suis & legit.

Bonorum possessio vnde liberi non datur in bonis matris, sicut etiam non datur contra tabulas datur tamen vnde legitimi, gl. i. in l. 1. C. quando non petentium pars, & in rub. C. vnde liberi.

Bonorum possessionem vnde liberi facit agnoscere filios emancipatos pro rata heredes, id est, successores, & loco heredum constitutos, l. 1. & ibi gl. 2. C. vnde liberi.

Bonorum possessio vnde liberi fuit olim necessaria, sed hodie non, gl. fi. in l. fi. C. vnde legitimi.

Bonorum possessio vnde liberi non datur nepotibus ex filio, vel filia, ubi agitur de hereditate feminæ, vel nepotibus ex filia, cum de hereditate matris agitur, l. fi. & ibi gl. i. C. de suis & legit.

Bonorum possessio vnde liberi non datur filio in bonis matris intestatæ, gl. vnde liberi, in §. sunt autem. Instit. de bonorum posses.

Bonorum possessio vnde liberi datur ultra filios aliis vicioribus ex linea descendentibus, cum omnes inferiores dicantur liberi, ibi.

Bonorum possessio vtilis vnde liberi competit patri filio emancipato intestato mortuo, † d. gl. vnde liberi, & ibi add.

Reliqua verbo, Filius, 207. Filius, 1.

35 Bonorum possessio vnde legitimi, vt alicui competat, inspicitur, quod sit proximus agnatus defuncto ab intestato, tempore, quo illa bonorum possessio deferretur, nec inspicitur quis fuerit proximus tempore mortis, l. 1. & l. fi. ex duobus. C. vnde leg.

Bonorum possessio vnde legitimi deferretur non tantum in hereditate masculinorum, sed etiam femininarum, & non tantum ingenuorum, sed etiam & liberorum, & communis est pluribus, l. 2. §. i. eod.

Bonorum possessionem vnde legitimi non tantum masculis, sed etiam feminæ possunt habere, d. §. i.

Bonorum possessio vnde legitimi peti non potest, quando decesserit is, de quo incertum est, verum patrem, vel filium, sit, vt quia pater eius capus ab hostibus adhuc vivat, quia nondum constat intestatum esse eum, cum incertum sit, an testatus possit, d. l. 2. §. si quis.

ad bonorum possessionem vnde legitimi vocatur omnis, qui ab intestato potest esse heres, siue lex, 12. tab. quæ alia lex, vel Cornelia; vel Senatusconsultum eum faciat heredem legitimum, d. l. 2. §. fi.

Bonorum possessionem vnde legitimi petere potest mater, quæ ex Senatusconsulto Tertulliano venit, item & qui ex Senatusconsulto Orficiano admittitur ad legitimam hereditatem, ibi.

Bonorum possessio vnde legitimi datur quotiescunque lex, vel Senatusconsultum deferret hereditatem, non etiam bonorum possessionem, sed quando deferret etiam bonorum possessionem, tunc illa peti debet, & etiam potest peti ex vnde legitimi, l. 3. eod.

Bonorum possessio vnde legitimi, neque olim, neque hodie est necessaria, cum ex lege 12. tab. succederent, gl. fi. in l. fin. C. vnde legit.

Bonorum possessio vnde legitimi, vel causa legis tuendæ datur, ubique per aliquam legem vocatur ad hereditatem, veluti mater aliis filius instituitis si in puerperio decesserit, & filium, quem in vtero gestabat, præterit, ille filius habetur pro instituto a lege, & ita habet secundum tab. causa illius legis tuendæ, vel vnde legitimi, l. §. bonorum, & ibi gl. tuendarum, de bonorum posses.

Bonorum possessio causa tuendæ legis 12. tab. datur his, qui vocantur per legem 12. tab. veluti institutis, & liberis, & agnatis, ibi.

Reliqua verbo, Agnatus, 22. Institutus, 1. Heres, 9. Masculus.

Bonorum possessio vnde cognati habet nudam prætoris indulgentiam, neque ex iure civili originem habet, l. i. vnde cognati.

Bonorum possessio vnde cognati imitatur prætor eos, quos sanguinis ratio vocat ad hereditatem, tamen iure civili ad successorem admitti non possunt, id est, cognati, ibi & l. 2. eod.

Bonorum possessio vnde cognati pertinet ad cognationes non civiles, d. l. i.

Bonorum possessio vnde cognati completitur sex tantummodò gradus, & ex septimo duntaxat tantummodò personas, scilicet, ex sobrino, vel sobrina natum, vel natam, quibus dari potest, d. l. 1. §. hæc autem.

ad Bonorum possessionem vnde cognati admittitur proximus cognatus tempore, quo deferretur bonorum possessio, & ita si proximus cognatus, dum scripti heredes deliberant, decesserit, & scripti repudient, admittitur sequens quasi proximus, d. l. 1. §. proximus, & l. 1. eod.

In bonorum possessionem vnde cognati præferitur is, qui proximior cognatus nascitur, & obstat sequentibus, si vivo eo, de cuius bonorum possessione agitur, fuerit cognatus, secus si post mortem, quia tunc neque obstat alij, neque ipse admittitur, d. l. 1. §. si proximior.

ad Bonorum possessionem matris suæ vnde proximi cognati, & vnde legitimi ex Orficiano admittitur is, qui ex mortua matre exfecto ventre edictus est, d. l. 1. §. p.

ad Bonorum possessionem vnde cognati admittuntur cognati gradatim, ita vt qui sunt in primo gradu, omnes simul admittantur, d. l. 1. §. fin.

Bonorum possessionem vnde cognati petere possunt etiam vulgò quæriti liberi matris, & mater talium liberorum, & ipsi fratres inter se, quia sunt iniuncti cognati, ibi.

ad Bonorum possessionem vnde cognati in auxie maternæ hereditate non idcirco admittuntur nepotes, quod vulgò quæriti fuerint, secus tamen est in paternâ, Modestinus, & ibi gl. i. eod.

Bonorum possessio vnde cognati fuit olim necessaria, sed hodie non, gl. fi. in l. fi. C. vnde legitimi.

Bonorum possessio vnde cognati non datur inter servos, etiam si postea fiant liberi, gl. cognati, in principio Instit. de cognat. successione.

Bonorum possessio vnde cognati datur adoptiis, quia illis agnascitur, & cognascitur, sed hoc non procedit iure nouo, gl. cognati, in principio Instit. de successione cognat.

Bonorum possessio vnde cognati manumissoris prorsus sublata est hodie, §. aliam verò, Instit. de bonorum poss.

Reliqua verbo, Cognati.

Bonorum possessio vnde vir, & vxor, etiam hodie locum habet, & sextum locum occupat, §. aliam verò, Instit. de bonorum posses.

Bonorum possessio vnde vir, & vxor, & olim, & hodie est necessaria, gl. fi. in l. fi. C. vnde legitimi.

Bonorum possessio vnde vir & vxor, vt peti possit, requiritur, quod matrimonium sit iustum, quod si iniustum fuerit, non potest peti, l. i. vnde vir, & vxor.

Bonorum possessio vnde vir, & vxor, vt habeat locum, oportet vxorem esse mortis tempore, sed diuortio secuto, si matrimonium iure durat quoad quædam, putat vt non possit alij nubere, non habet locum bonorum possessio vnde vir, & vxor, d. l. 1. & ibi gl. durat.

Reliqua verbo, Vir.

Bonorum possessio de ventre in possessionem mittendo est facti, & non iuris, gl. i. rubi. de ventre in possessionem mittendo.

Bonorum possessio ventris nomine datur postumis, antequam nascantur, sed postquam nati sunt, datur contra tab. l. 1. & ibi gl. i. de ventre in possessionem mittendo.

Bonorum possessionis datio ventris nomine non tenet, nisi verè mulier prægnas sit, & mortis tempore, & eo que se nati in possessionem petat, d. l. 1. §. i.

Bonorum possessio ventris nomine, vt datur, non sufficit dicere mulierem te prægnantem, ibi.

Bonorum possessionem ex edicto de ventre in possessionem mittendo ventres potest petere contra fidei, & item natus potest petere bonorum possessionem de iure prætorio, l. non est ambigendum, 12. & ibi gl. ventres, de bonorum poss.

Reliqua verbo, Venter, Mulier, 48. of. quæ 57. Curator, 24. Supra numero 14.

Bonorum possessor non est veres heres, sed loco heredis est, vnde non habet petitionem hereditatis directam, sed vtilem, vel bonorum possessionem, item habet vtile hereditarias actiones, ciuiles tamen remanent, gl. pen. in l. 1. & l. 2. & ibi gl. fi. de bonorum posses. & l. prætor, 117. & ibi gl. i. de rebus iuris.

Bonorum possessori competit de iure prætorio actio petitionis possessionis, & hereditatis, in qua tantum venit, quantum in petitione hereditatis ciuili, l. i. de possessione heredit. petitione.

Bonorum possessori actiones competentes præter empto, & similes, non sunt prætoris, gl. i. in l. 2. de possessione heredit. petitione.

Bonorum possessor per agnitionem consequitur directum dominium, quod

tum ad res singulares, non verò consequitur in vniuersali successione, glof. fi. in l. r. C. vnde legitur.

onorum possessor non dicitur ille, qui tenet, vel possidet etiam de facto hereditarias res, sed qui petiit bonorum possessionem decretalem, l. pe. & ibi gl. 3. C. vnde legitur.

onorum possessor secundum tabul. nō dicitur esse in mora, si non prestat sponte satisfactionem legatario de reddendo legato, sed tunc dicitur esse in mora, quando peritiam satisfactionem non prestat, l. 2. §. i. quorum legato.

onorum possessor de iure pretorio rogatus de restituendo, si restituit hereditatem ex Trebelliano, remanet apud eum ius hereditarium, & sic remanet heredes, gl. fi. in l. ex affe. 28. ad Trebellian.

ona fides, quæ in contractibus exigitur, æquitatem summam desiderat, l. bona fides, deposti. & l. 4. C. de actio. & oblig. & l. si dolo, C. de rescind. venditione.

ona fide quod possidemus, dicuntur esse in bonis nostris, gl. i. in l. rem alienam, 4. de pign. actione.

ona fide ubi abest, ubi inest dolo, & ibi abest dolo, ubi est bona fides, gl. fi. in l. quod Necia, deposti.

ona fide mentio quandoque fit pro non male facti, & sic ponitur quandoque per abnegationem contrarij, gl. fin. in l. non debet, de dolo.

ona fides procuratoris, & non domini, filij & non patris consideratur ad viciandam rem emptam a procuratore, vel filio, quia titulus fundatur in persona ipsius contrahentis, l. cum, qui, §. prator ait, & ibi gl. contra in additione de Publiciana in rem actione.

ona fides, quæ in contractibus desideratur, facit, vt quod non possum vt ego, possum vt alius, si mandato, §. 9. §. i. mandati.

ona fides contraria est dolo, & fraudi, l. 3. §. si pro socio, gl. compellant, in extratrag. de pace Constantiæ, & gl. bona fide, in §. in Christi nomine, in d. extrauag. de pace constat.

ona fide nihil magis congruit, quam præstari id, quod inter contrahentes actum est, sed ex empto, de actio. empti.

ona fide defuncti non prodest heredi, qui nunquam habuit bonam fidem, gl. fi. in l. qui fidei, §. si de viuis.

ona fides ab initio habenti non nocet scientia superueniens, quoad percipiendos fructus, secus in eo, qui scientiam ab initio habuit, ibid.

ona fides ab initio possessoris attenditur, vt si fructus suos faciat, neque rei alienæ scientia superueniens officit, quandoque cuiusque sequuta non est, d. §. si, & ibi gl. fi. & ibi add. marg.

ona fides, vel malam fidem habere facti est, & non iuris, quia non à iure, sed ab hominis conscientia descendit, gl. possideat, in l. bona fidei, 48. §. in contrarium, de actio. rem domini.

ona fidei plures emerunt à tercio, vel plures habeant bonam fidem, & titulum ex aliquo tercio, & intrant in fundum eius, qui ad nuditas iuit, vno vel diutius temporibus, non possident ciuitates, si ex eunt fundum, quia sequenter incontinentes, quod si plures possiderent, quod plures viciaperant, §. gl. magn. in l. 3. ex contrario, de adq. possell.

ona fides, & mala fides sunt contrariæ, & dubitans dicitur medius inter bonam, & malam fidem, & plus importat, quem esse in non bona fide, quam in mala, l. non bonam, in d. l. 3. §. fi.

ona fidem adesse tempore traditionis sufficit in alio titulo, quom emptiois, licet non fuerit tempore adquisiti tituli, l. si is, qui pro emptore, in l. §. si de viciapio.

ona fides quod adit tempore traditionis, sufficit in re debita ex testamento, vel ex stipulatione, vt viciapi illa possit, ibi.

ona fides tutoris non prodest singulari successori habenti scientiam rei alienæ, secus in successore vniuersali, l. 2. §. si eam rem, & §. si defunctus pro emptore.

ona fides in initio viciapiens requiritur, qui fundum, §. qui bona, & ibi add. marg. pro emptore.

ona fide debet esse quis eo tempore, quo possessio recuperatur, aliàs non procedit præscriptio, siue recuperetur extra iudicium, siue per actionem persona lem, siue per interdictum, ibi.

ona fides desideratur in quolibet contractu etiam stricti iuris, vt restitutus, vel fiat, vt actum est, & vt dolo abest, l. bona, in l. 2. §. 2. de precario.

ona fides tantumdem præstat possidenti, quantum veritas, quonies lex impedimento non est, l. bona fides, 136. de regul. iuris.

ona fide seruum alienum possidenti adquiritur per talem seruum dominium rerum quæritur, ex rebus ipsius possessoris, vel ex operis serui, & in illis potest vti defensionibus secundum iuris formam, l. i. C. de rei ven.

ona fides sufficit ab initio ad hoc, vt possidemus seruum alienum faciat fructus suos, secus tamen est in libero homine possesse, in quo inspicitur bona fides in quolibet momento, ibi.

ona fides ideo exigitur in contractibus, vt cesset dolo ad eorum essentiam, nisi quando incidit dolo, gl. i. in l. 4. C. de act. & oblig.

ona fides exigitur in venditione tempore contractus, & tempore traditionis, in cæteris tantum contractibus sufficit tempore traditionis, gl. fin. in l. 4. C. pro emptore, gl. 2. & ibi add. in principio Instit. de viciapio.

ona fides sufficit ab initio in viciapione longi temporis 10. vel 20. ann. pro re immobili, & in triennali pro re mobili, neque mala fides superueniens etiam in tredecis perennam impedit eam viciapionem, recte initium, de iure tamen canonico debet bona fides esse continua, l. i. & ibi gl. initio, & gl. pen. C. de viciapio transform. & gl. 2. in additione.

ona fides præstabitur probatur eo ipso, quod non probatur contrarium, gl. i. in l. pen. C. de præscript. longi tempor. & gl. 2. in l. pen. C. de eufidio.

onam fidem, & titulum habens à mala fidei possessoris præstabit inter presentes spatium 10. ann. & 10. inter absentes, si verus dominus hunc possidet, & ipsum non inquitur, sed si ignorat, tunc non præstabit, nisi spatium 30. annorum, §. rursus inuenimus, in auth. vt sponsalia l. 1. §. col. 9.

onam fidem, & titulum habens à mala fidei possessoris quando præscribit 10. annis inter presentes, si dominus in quibusdam annis, in illis decem annis

fuerit absens supra decennium ad præscriptionem complendam adici debent tot anni, quot fuit absens, ibi.

Bonam fidem habere præsumitur, qui creditur se emere à domino, vel qui putat vendentem habere ius vendendi, gl. i. in principio Instit. de viciapio.

Bona fides semper præsumitur, quando concurrunt titulus, d. gl. 1. & ibi additio.

Bona fides specialis iure in petitione hereditatis de iure ciuili requiritur, ab initio, donec compleatur præscriptio, ibi.

Bona fides continuata vique ad præscriptionis perfectionem requiritur de iure canonico, gl. bona, in additione, in principio Instit. per quas personas nobis.

Bona fides exigitur in principio possessionis, & continua in libero homine quoad aliquid acquirendum possidenti per eum, sed quoad viciapionem non, quia liber homo non præscribitur, d. gl. bona.

Bonam fidem habere in initio sufficit in seruo, & quoad viciapionem, & quoad fructus, ibi.

in Bonæ fidei iudicijs veniunt ea, de quibus non est actum, nec cogitatum, glof. actionem, in l. si de conditione ob tempem, & gl. id emptor, in l. si optio, §. si de optione legata.

Requira 2. v. v. 1. Act. 3. 4. Mala f. les, Contra. 7. m. 1. 5. Præscriptio, 2. §. 6. 7. 9.

BONA FIDEI POSSESSOR, ad quem res per metum extorta peruenit ex causa lucrativa, si penes eum res illa interit, non tenetur actione quod metus causa, sed si vendidit eam rem, & pretium semel habuit, licet perdat, tenetur actione quod metus causa, glof. 1. in l. si ipsa res, quod metus causi.

Bonæ fidei possessor, ad quem res per metum extorta peruenit, ex causa non lucrativa, non tenetur actione quod metus causa, si penes eum sine dolo, & culpa sua perit illa res, vel alia, quæ loco eius successit, quia non intelligitur locupletior factus, cum ei pretium abest, ibid.

Bonæ fidei possessor tenetur ad id tantum, quod ad eum peruenit, glof. facti essent, in litem veniunt, 20. §. præter, de petitione heredit.

Bonæ fidei possessor hereditatis si res hereditarias vendiderit, tenetur ad pretium, quod exegit, sed si pretium non exegit, actionem, quam habet, tenetur cedere, d. litem veniunt, §. ait Senatus, & ibi gl. mentionem, eod.

Bonæ fidei possessor hereditatis si res hereditarias vendiderit, non tenetur ad pretium, quod accepit, si illud illis rebus cuius restituerit, quia non videtur ad eum peruenisse pretium, ibi.

Bonæ fidei possessor hereditatis non tenetur restituere vero hereditate incertum, quod exigit suo nomine secus quando nomine domini, vt in gestore, d. §. ait Senatus, & ibi gl. non debere.

Bonæ fidei possessor hereditatis qui vendidit rem hereditariam, ea re habita, tenetur tantum ad ipsam rem, & non ad pretium, d. §. ait Senatus, verfic. fin.

Bonæ fidei possessor hereditatis si obligans se de euitione vendidit rem hereditariam, petitor tenetur illi promittere, quod seruabit eum indennem, ibid.

Bonæ fidei possessor hereditatis ad pretium, quod percipit ex venditione rerum hereditarium, tenetur, etiam si res deperdit, vel diminuit, sunt, malæ fidei possessor si res extant apud emptorem, nec sint deperditæ, nec diminutæ, tenetur præstare eas, & si illas ab emptore percipere non possit, tenetur ad id, quod in litem iuratum erit, sed si deperditæ, vel diminutæ fuerint, tenetur ad pretium verum quando pretium verum est plus, quam receptum est, aliàs ad receptum, d. litem veniunt, §. restituere, & ibi gl. verum.

Bonæ fidei possessor tenetur restituere rem, quam habet, & quod eius lucratus est, l. si & rem, 22. eod.

Bonæ fidei possessor tenetur tantum in id, in quo locupletior factus est, quod inspicitur tempore rei iudicatæ, l. fed & si, 2. §. consiluit, & ibi gl. locupletiores, eod.

Bonæ fidei possessor, quemcumque sumptum fecerit ex hereditate, siue quod dilapidauit, vel perdidit, dum re sua se abuti putat, non præstabit, ibid.

Bonæ fidei possessor hereditatis si rem de hereditate donauerit, etiam si ad remunerandum sibi aliquem non obligauerit, non dicitur locupletior, nisi is, cui donauit, adiuuicem remunerationis gratia donatori dederit aliquid, quod casu possessor donans dicitur locupletior, eamtenus, quatenus accepit, ibi.

Bonæ fidei possessor illud, quod expendit de hereditate imputatur, si aliis illud erat impensurus, etiam si se heredem non existimasset, d. l. fed & si, §. quod autem.

Bonæ fidei possessor hereditatis abutens aut perdens rem, quam putat suam, non tenetur ad eam, secus est in damno legis Aquiliæ, vt si seruus tuus seruum meum bona fide à te possessione vulnerauerit, quia tunc teneris mihi Aquilia, l. si eo tempore, 38. & ibi gl. fin. ad legem Aquil. & gl. non tenetur, in l. i. §. 1. de seruo corrupt.

Bonæ fidei possessor serui pro furto commissi à seruo tenetur noxaliter actione furti eius nomine, dominus tamen non tenetur licet noxæ dedendo non faciat eum actoris, l. bona fide, 11. de noxalibus.

Bonæ fidei possessor serui pro damno dato à seruo non tenetur lege Aquiliæ, sed dominus serui tenetur, gl. i. ibi.

Bonæ fidei possessor hereditatis licet sui contemplatione hereditatis creditoribus soluat, tamen quandoque suo, quandoque hereditario nomine soluit, l. soluendo, & ibi gl. eum, de nego. gestis.

Bonæ fidei possessor serui si noxali consensu seruum pro noxa dederit, dominus cum vendicans repellitur exceptione doli, vel officio iudicis, damnum passus indeminis serupabitur, l. bona fide, 11. & l. 8. generaliter, 28. de noxalibus.

Bonæ fidei possessor si seruum bona fide possessum dimiserit, ne cum eo ageretur de noxali, datur nihilominus contra eum actio noxalis, quia adhuc possidere videtur, l. si bonæ fidei, 12. eod.

contra Bonæ, vel malæ fidei possessorem liberi hominis pro seruo non datur actio noxalis, gl. i. in l. non solum, 13. eod.

contra Bonæ, vel malæ fidei possessorem non datur actio Aquiliæ, neque actio serui corrupti, ibi, & gl. non tenetur, in l. i. §. 1. de seruo corrupto.

Bonæ fidei possessore non defendente seruum in noxali actione, si ob id iudex adiudicauit eum damnum passus, cui ad indicatus est seruus, habet viciapiendi conditionem, exceptionem, & Publicianam contra dominum, si feciderit à possessoris, l. & generaliter, 28. §. fin. & ibi gl. pe. de noxalibus.

Bonæ fidei possessor fructus industriales etiam sine titulo perceptos ante litem contestationem facti suos, si eos consumpsit, nec tenetur restituere, secus si mala fide percipit, atque consumpsit, quia tunc tenetur restituere, l. sed & si loci, §. post litem, finium regund. & §. si quis à non domino, de rerum diu. l.

Bonæ fidei possessor fructus, quos percipit post aditam hereditatem ex fundo hereditatis, & consumpsit, tenetur coheredi utili familiæ erciscundæ in quantum est factus locupletior, glof. sciret, & ibi add. in l. inter coheredes, 44. §. fructus, fam. ercisc.

Bonæ fidei possessor in petitione hereditatis, & in actione familiæ erciscundæ tenetur præstare fructus consumptos, in quantum locupletior est factus, ibi.

Bonæ fidei possessor à principio conuentus actione reali, si postea non habet iustam causam litigandi, non tenetur de interitu speciei, si eodem modo penes dominum agerent erat peritura, secus si non esset peritura, quo casu tenebitur, gl. a. in l. quod te si certum petatur.

Bonæ fidei possessor actione reali conuentus, si semper habuit iustam causam litigandi, non tenetur indistinctè, siue eodem modo esset peritura penes dominum, siue non, ibi.

Bonæ fidei possessor fructus, quos interim percipit, quandoque restituere cogitur, propter integritatem exuberantiorisque fidem, si mandato, 59. §. 1. & ibi add. marg. mandati.

4. Bonæ fidei possessor in petitione hereditatis, & in aliis actionibus bonæ fidei vias tantum fructuum perceptorum ante litem contestationem tenetur præstare, quia eos non percipit ex necessitate, sed non tenetur præstare vias fructuum perceptorum post litem contestationem, quia eos ex necessitate percipit l. heres, 1. §. si, & ibi gl. fructu, & gl. percepti, de pet. hered. & gl. 4. in l. 1. C. eod.

Bonæ fidei possessor in actionibus stricti iuris non tenetur præstare vias etiam fructuum ante litem contestationem perceptorum, §. ibi.

Bonæ fidei possessor in percipiendis fructibus industrialibus penè id iuris habet, quod habet dominus prædiorum, per omnia tamen non sunt similes, l. qui scit, 1. §. in alieno, & ibi gl. id iuris, de viis.

Bonæ fidei possessor post litem contestationem quoad quædam remanet bonæ fidei possessor, scilicet vt faciat fructus suos, & vt compleat viciationem, & vt non præstet interitum, ita tamen quod habeat iustam causam litigandi, glof. pe. in d. l. qui scit, §. si, de viis, & glof. pe. in l. 2. C. de fructibus & litium expen.

Bonæ fidei possessor post litem contestationem fit malæ fidei, vt teneatur de fructibus & vt interrompatur præscriptio, ibi.

Bonæ fidei possessor post litem contestationem aliquando non censetur bonæ, vel malæ fidei, ibi.

Bonæ fidei possessor post litem contestationem, & scientiam fructus industriales facit suos, extantes tamen iudicis officio restituit, ibi.

Bonæ fidei possessor hereditatis quoque modo fiat hereditatem alienam, incipit esse prædiorum, & esse in bonæ fidei poss. donec res singularem, ibi.

Bonæ fidei possessor liberi hominis nocet ignorantia sup. alienari, sed seruum alienum bona fide possident non nocet, donec is ibi cunctis hic, glof. si. in d. l. qui scit, §. si.

Bonæ fidei possessor in pleno iure fructum sunt agni, heredi, vituli ex pecudibus bona fide possident nat. scit, & lac. pili, & lana, l. in p. eodem, 23. de viis.

5. Bonæ fidei possessor conuentus reuendicatione si habuit iustam causam litigandi, nullo modo tenetur de interitu, sed si non habuit iustam causam litigandi, tenetur de interitu, si eodem modo non erat peritura penes actorem, secus si esset eodem modo peritura penes eum, glof. difficles, ad med. in l. mora, 32. de viis.

Bonæ fidei possessor habens titulum, fructus omnes naturales, & industriales sola perceptione facit suos, quia in solo, & fructibus habet ius, sed si non habet titulum, omnes industriales, quos ipse, & alius percipit, facit suos, sed naturales non, l. fructus, 4. & ibi gl. si & adl. marg. eod.

Bonæ fidei possessor vias ex pecunia bona fide possedea perceptas non tenetur restituere, quia sue efficiuntur, gl. 2. ibi.

Bonæ fidei possessor non potest rem obligare, nisi titulum habeat, glof. 1. in l. si, de viis.

Bonæ fidei possessor non tenetur, nisi in quantum est locupletior, sed malæ fidei tenetur etiam in eo, in quo non est factus locupletior, gl. 4. in l. 1. C. de his, quibus vt indig. l. 1. C. de pet. hered. gl. 1. in l. iuris, 7. de iuris, & fact. ignor.

Bonæ fidei possessor hereditatis esse videtur, qui erat in iure, & ideo non tenetur, nisi in quantum est locupletior, & ita error iuris prodest in non perdendo, sed non in non acquirendo, ibi.

Bonæ fidei possessor facit fructus suos consumptos, sed extantes tenetur restituere, gl. in alieno, in l. diuortio, §. si fundum, solut. matr.

Bonæ fidei possessor habetur loco domini, vt ipse vel heres eius non possint dicere se non dominum, nec alius, cuius interest, donec contrarium probeatur, sed postquam detegatur ab alio, quod non sit dominus, non habetur loco domini, glof. 1. in l. qui bona, de damn. infect. glof. alienus, in additane, in l. 1. ad Syllanian.

Bonæ fidei possessor lucratur fructus pro cultura, & cura, glof. defensionem, in l. heredem, de his quæ vt indignis.

Bonæ fidei possessor tenetur reponnere de damno insecto, sed non satisficere, §. l. qui bona, & ibi gl. 1. de damno insecto.

6. Bonæ fidei possessor etiam cum titulo non potest petere à domino sibi caueri, sed bene ab alio, d. l. qui bona, §. si superficium, & ibi gl. non competere.

Bonæ fidei possessor tenetur reponnere, sed ei non cauetur, d. gl. non cõpetere.

Bonæ fidei possessor cum viuceperit fructum, cum dominus eo modo sit, ex omnibus causis per eum sibi acquirere potest, l. acquirunt, 10. §. si de acquir. rerum dominio.

Bonæ fidei possessor liberi hominis si extiterit heres ille, qui cum possessor liberum esse sciebat, nihil potest acquirere per eum, l. quæritum, 40. eod.

Bonæ fidei possessor quo casu fructus prædiorum consumptos suos facit, eodem casu per seruum alienum bona fide possedum acquirit ex re sua, & opera sua, & e contra, d. l. quæritum, & ibi gl. si.

Bonæ fidei possessor fructus industriales perceptos extantes tenetur restituere, licet suos faciat, sed consumptos non, naturales tamen etiam consumptos tenetur omnino restituere, quatenus est locupletior, glof. consumptos, & ibi add. marg. ibi.

Bonæ fidei possessor fructus naturales non facit suos, sed bene industriales, glof. non fuerunt, in l. 4. §. fructus, de viciap.

Bonæ fidei possessor non irrevocabilit, quia tenetur restituere fructus, & fortius apud eum extantes, tenetur restituere eos saltem officio iudicis, si agatur rei vindicatione pro capitibus & pro rei potest tamen viciapere, vt non teneatur restituere per officium iudicis, §. ibi.

Bonæ fidei possessor licet fructus industriales faciat suos, tenetur tamen eos restituere iudicis officio, si extant, nisi per triennium eos possiderit, quo tempore ius auocandi fructus præscribitur, §. d. gl. non fuerunt, & ibi add. marg.

Bonæ fidei possessor paret habetur dominis ipsis in fructibus, & vtilitatibus acquirendis, l. si alienus, 19. & ibi add. marg. de sup. seruotum.

Bonæ fidei possessor, quod non teneatur, nisi in quantum locupletior est, non habet loci post mortem contouersiam, gl. neque enim, in l. si quis, 38. de par. iudicis.

Bonæ fidei, & malæ fidei possessor hereditatis sunt pares post litem contestationem, & ideo tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, & de viis pecuniæ redactæ ex hereditate, l. 1. C. de petitione heredit.

Bonæ fidei possessor non cogitur reddere vias pecuniarum, & fructus ante litem contestationem perceptos ex lite venditionis ab eo factæ, qui antea possidebat, nisi ex his sit factus locupletior, ibi.

Bonæ fidei possessor hereditatis non tenetur restituere fructus perceptos, vel etiam vias pecuniæ redactæ ex venditione rei hereditariæ ante litem contestationem collectos, gl. 4. ibi.

Bonæ vel malæ fidei possessor hereditatis ante litem contestationem, vel post, non tenetur de viis pecuniæ in hereditate inuentæ, nisi malæ fidei possessor eam attigerit, §. ibi.

Bonæ fidei possessor fit malæ fidei in actionibus petitionis hereditatis, & familiæ ercisc. fola controversie motione denunciatione facta, nisi quoad fatalitatem, secus tamen est in rei venditione, & communi diuidendo, ibi, glof. 4. & gl. pen. ibi.

Bonæ fidei possessor tenetur restituere fructus extantes tempore litem contestationis, sed post litem contestationem vniuersos, l. certum est, 22. C. de rei vendicatione, §. si quis à non domino, de rerum diu.

Bonæ fidei possessor cum titulo, sine fine titulo, fructus consumptos lucratur, nisi in duobus casibus gl. 3. & 4. ibi.

Bonæ fidei possessor fit malæ fidei post litem contestationem quoad fructus post contestationem perceptos, gl. ibi.

Bonæ fidei possessor hereditatis in alienatione, vel vindicatione affici damno noluit Senatim consensum Officium, vel Trebellianum, gl. si in l. in familiæ, 20. C. fam. erciscund.

Bonæ fidei possessor licet furum factum est, habet remedium, l. si coloni, C. de agricolis lib. 10. contra eum qui emittit fure, gl. penult. in l. 2. C. de furtis.

Bonæ fidei possessor pro furto commissio sibi à seruo bona fide possessor, habet actionem furti noxalem contra dominum, l. apud antiquos, 21. & ibi glof. 4. C. eod.

Bonæ fidei possessor pro furto commissio extraneo à seruo bona fide possessor, tenetur actione furti noxali, multo magis malæ fidei, gl. alius, ibi.

Bonæ fidei possessor licet teneatur actione noxali, non tamen lege Aquilia, ibi.

Bonæ fidei possessor est, qui domini cogitatione possidet putans se dominum, d. l. apud antiquos.

Bonæ fidei possessor, cui res subtrahita est, ad recuperandam eam à fure debet agere vt c. caria, gl. rem furtiuum, in l. si, pen. C. eod.

Bonæ fidei possessor pro expensis habet exceptionem, malæ fidei non, gl. si in l. 1. C. de infantibus.

Bonæ fidei possessor etiam cum titulo fructus naturales non facit suos, & tenetur eos restituere etiam consumptos, quia in eis agitur de mero lucro, cum adquirantur sine impensa, & industria hominis, gl. fructus, & ibi add. in §. si quis à non domino, Int. de rerum diu.

Bonæ fidei possessor ad fructus naturales consumptos tenetur conditione sine causa, in quantum est locupletior, sed si non esset effectus locupletior, non teneatur, nisi esset malæ fidei, ibi.

Bonæ fidei possessor ad fructus industriales extantes non tenetur rei vindicatione, quia percipientis sunt, tenetur tamen eos reddere officio iudicis, glof. non potest, ibi.

Bonæ fidei possessor non tenetur de fructibus non perceptis, vel perceptis, & consumptis, nisi à tempore litem contestationis, & citra, §. & si hereditas, de officio iudicis.

Reliqua verbo, Mala fidei possessor, 3. 4. Possessor, per tot. 8. Emens, 15. Emptor, 24. 25. Fructus, 8. 9. 10. Fructuarie, 1. Inquilinus, 1. Possessio, 1. 2. 6.

BONVM aliud est, & aliud est æquum, gl. ius est, in l. de iustitia, & iure.

Bonum, & æquum quoddam dicitur, & quoddam bonum, & non æquum, vt viciapio, & quoddam dicitur contra, æquum, & non bonum, est etiam æquum æquius, d. gl. ius est.

Bonum omne debet esse mansurum, gl. si in l. qui liberatus, de adoptio.

Bonum omne siue à Deo adquiretur hominibus, siue ab Imperio sequente Deum, gl. si in l. parer filium, eod.

Bono melius inuenitur, gl. in l. nec quicquam, de officio proconsulis, & gl. 2. in l. certum, si certum petatur, & l. vbi autem, 75. de verb. obl.

Bonum quoque dicitur illud, quod bono melius est, ibi.

Bonum quoddam aliud dicitur, cuius contrarium melius est, gl. damnosum, in l. si seruus communis, 62. §. quod verò, de furtis.

Bonum est eligendum, & malum fugiendum, gl. accommodasse, in l. 3. §. si quis palam de iure fidei.

ab Bonum non cogitur quis, gl. pe. in l. hac lege, 8. C. de pact. conuent.

Bonum quandoque præferitur æquo, quandoque æquum bono, ibi.

Bonum fuisse habemus prodest, gl. pe. in l. 1. C. de præposit. agentium in re, l. 1. l. 2.

Reliqua verbo, Malum, & æquum.

Calliditas dicitur in tacendo, quod verum est, fallacia vero est in dicendo, quod dicendum non est, & calliditas, in autem de rebus, in prin. col. 7.
Calliditas refertur ad ingenium, fallacia vero est simulationi annexa, sicuti & machinatio ex preteritata aliqua inuentione, & manu, & arte conficitur, d. gl. & calliditas, in additione marg.

Reliqua verbo, Dolus, Simpliciter, Fraus.

CALIX diaretus dicitur qui duas capit mensuras, vel dicitur diaretus calix tornatilis, & calatus, tretum enim & diaretum dicitur foratilis percutum, tornatilis vero torno factum significat, l. si secus, 27. §. si calicem, & ibi gl. si calicem, & ibi add. marg. ad legem Aquili.

Calix fractus & liquidus non est sacer, cum nihil caliciter remanet eo fracto, secus est in domo diruta, quia remanet arca. gl. 4. in aut. præterea, C. de sacrosanct.

Reliqua verbo, Sacra.

CALPHURNIA improbiissima femina fuit causa quate femina virilibus officiis fungi prohibere sunt, quia ipsa inuerecundè postulabat, & Magistratum inquietabat, l. 1. §. secundo loco, de postulando, & gl. egredientes, in §. consequens, Instit. de suspens. capi.

CALVMNIA ab facultas non debet capi ex honestate principis, l. e. pen. de heredit. inst.

Calumniarum alia est evidens, alia non evidens, gl. si in l. postquam legatum, 45. de petitione, hered.

Calumniæ causa vt quis negotium, id est, controuersiam faceret, vel non faceret, si quis pecuniam accepit probetur, datur actio in factum de calumniatoribus, in eum intra annum in quadruplum eius pecuniam, quam accepit dicitur, post annum vero in simplum, l. 1. de calumniator.

Calumniæ poena est finalitudo supplicij, vbi est determinata poena, vel eius, que in illo delicto tolerat, imponit, §. de ex vtraque, in Lathletas, §. ait prætor, de his, qui notant, l. si C. de calumniator.

In Calumniæ crimine proceditur seruat ordine iuris, scilicet accusatione ordinaria propostia, & proditi probationibus ab eo, qui calumniatorem dicit, gl. interrogat, in l. 1. §. 1. ad Turpil.

In Calumnia ex crimine potest procedi etiam iudicis officio mercenario, qui ex suo officio mercenario ante sententiam latam super crimine proposito conprobat de calumnia, & de ipsa pronunciat in ipsa sententia, cum pronunciet in principalis gl. incipit, gl. vel absolutio, & ibi add. mar. ibid.

In Calumnia ex crimine potest procedi etiam per inquisitionem, vt cum index post reum absolutum inquirat de calumnia ex suo officio nobili, cognoscit de calumnia, d. l. 1. §. sed non vtique.

In Calumnia crimine quando index procedit ex suo officio mercenario, tunc debet incontinenti & non ex intervallo procedere, & pronuciare, scilicet eadem die, sed quando per accusationem ordinariam, vel inquisitionem, tunc tantum tempore durat accusatio ipsa, quanto tempore durabit principale delictum, siue principalis accusatio, super qua commissa est calumnia, d. gl. incipit, & ibi add. marg.

Calumniæ præsumptio regulariter est contra non probantem, sed non est præsumptio iuris, & de iure, quia admittitur probatio in contrarium, sed in matre, marito, & similibus accusatoribus speciali iure non præsumitur calumnia contra non probantem, §. gl. non probat, ibid.

de Calumnia non videtur condemnatus ille, quem accusasse temerè index pronunciat, imò videtur iudicem ei concessisse penam, d. l. 1. §. queri.

Calumniæ ac calumniatum iniquitates equitare debet princeps, in princ. in proemio Instituti.

Calumniæ in ciuili causa commissa puniri potest criminaliter, gl. 3. in l. si tibi, 31. C. de liberali causa.

Calumniæ poena in paternæ mortis accusatione cessat, l. calumnie, C. de calumniator.

Reliqua verbo, Inuermum, 28. c. 36. Inuere, Accusatio, 3. 14. 16. 17. 19. Dams.

CALVMNIA I dicitur quis eo ipso, quod non probat quod intendit, nisi officij necessitas eum excuset, vel personarum nimia proximitas, vel auctoritas eius, cui successit, vel damnum re familiari, vel intus dolor addidit criminis, vt in marito, & eius cognato de adulterio accusantibus, vel delicti enormitas, vt facillius quis ad eius accusationem proflit, gl. ex vtraque in Lathletas, §. calumniator, de his, qui notantur, & §. si quis autem, & ibi gl. non potuit, in aut. vt litigantes iurent, col. 9. & gl. §. in aut. nouo iure, C. de poena iudicis, qui malè & gl. 1. in l. criminis, 15. C. qui accusare non possunt, & gl. 1. in l. 2. C. de calumniator.

Calumniari accusatorum est falsa crimina intendere scienter, l. 1. ad Turpillian. & gl. 1. in l. si caluitur, 23. de verb. sig. & gl. ex vtraque, in Lathletas, §. calumniator, de his, qui notantur.

Calumniari proptus non videtur ille, qui non probat quod intendit, quia an sit quis calumniator, vel non, committitur arbitrio iudicis, qui reo absoluto, de accusatoris consilio incipit querere, qua mente ductus ad accusationem processit, & absolutum eius iustis eius errorem innouerit, alias si eum in euidenti calumnia deprehenderit, legitimam penam ei irrogabit, d. l. 1. §. 1. & ibi gl. calumniatoribus.

Calumniari quandoque permittitur, vt non perdat patronos contra tabulas, non tamen, vt penam talionis cuius, l. si C. de accusati.

CALVMNIA TYVM impudens audacia reframari debet, Lomnes, qui, 31. §. si C. de Episcopis & cleri.

Calumniantes debent puniri per leges, gl. per legitimos, in principi in proemio Instituti.

Calumniis omnes in priuatis, & extraordinariis criminibus extra ordinem pro qualitate admitti criminis puniri debent, l. 3. ad Turpillian.

Calumniator si calumnia causa sit damnatus, infamist, neque sufficit calumniatum, l. athletas, §. calumniator, de his, qui notantur infra.

Calumniari est, ergo non probat, valet argumentum, sed non est necessarium, licet sit probabile, non probat, ergo est calumniator, quia potest esse, quod iusto errore motus accusauerit, & non probauerit, gl. ex vtraque, ibi & gl. calumniator, in §. si quis autem, in aut. quomodo oportet Episcopos, col. 1.

Calumniator incontinenti reo absoluto officio iudicis debet de calumnia puniri non ex intervallo, nisi soleant accusationis propostia, in d. gl. ex vtraque, de Calumniatoribus titulus locum habet tantum in duobus casibus, scilicet quando quis pecuniam accepit, vt faceret quis negotium per calumnia, & quando accepit, vt non faceret, gl. in rub. de calumniator.

Calumniator dicitur, qui falsò ab acceptam pecuniam, aut speratum lucrum alteri negotium in iudicio facit, id est, controuersiam mouet, arque intendit l. 1. & ibi add. marg. col.

Calumniæ in crimine extraordinario punitur eadem pena, qua puniretur reus, si fuisset victus, gl. similitudo, in l. si C. de accusat.

Calumniari quinquemodis punitur, primò per edictum de calumniatoribus & lege Iulia repetundarum, quæ imponit poenâ extraordinariam, item crimine falsi, quod poenâ deportationis, vel ultimi supplicij continet, item crimine concussio, & his quatuor modis punitur, qui pecuniam, vel aliud simile accepit, negat calumnia, vel vt agat, gl. ob negotium, in l. 1. §. 1. de calumniatoribus.

Calumniator accipiens pecuniam vt ageret calumnia, vel vt non ageret, punitur edicto de calumniatoribus, & crimine concussio, sed accipiens pecuniam vt ageret vel non ageret, siue per calumnia, siue sine calumnia, tenetur lege Cornelia de falsis, & lege Iulia repetundarum, ibid.

Calumniator tenetur lege Rhemia, eo quod crimen inchoatum non prosequitur, & punitur ad similitudinem supplicij, vel extra ordinem, ibi & l. 1. §. 1. & ibi gl. calumniatoribus ad Turpillianum.

Calumniatoris poena applicatur ad bursum actoris per edictum de calumniatoribus, sed per leges repetundarum, & de falsis, & lege Rhemia, & crimine concussio applicatur hico, glob. negotium.

Calumniator publico iudicio accusatur lege Iulia repetundarum, & lege Cornelia de falsis, quæ publica sùt, gl. non videtur in l. palam, 43. §. Senatus, de ritu nup.

Calumniatores dicitur, qui per fraudem & frustrationem alios vexant litibus, & caualitudo dicta est, si caluitur, 23. de verb. sig.

Calumniator punitur poena talionis in criminali causa, in ciuili quandoque pecuniaria, quandoque sacramento calumnia, quandoque nota infamie, gl. in rub. C. de calumniator, & gl. per legitimos, in princ. in proemio Instituti.

Calumniator dicitur, qui falsa crimina scienter intendit, quandoque vero capitur generaliter pro quocunque faciente aliquid contra ius, vel pro quocunque delinquentem, gl. calumniatum, in additione, in proemio Instituti.

Reliqua verbo, Accipere, 2. Actio, 35. 36. Accusatio, 3. 16. 17. 19.

CALX dicitur pars pedis extrema, vt ibi est iunctura tibie, & pedis, subcella est pedis concauum, gl. 1. in l. Palatinos, C. de Palatinis, lib. 12.

CAMPANIA est ciuitas, sicut & Puteolanum, est etiam provincia, quæ Campaniam appellatur, gl. Campanos, in l. 1. ad municipalem.

CAMPORVM officium habet publicam auctoritatem, vel curam, gl. of. moderno, in fin. in §. fin. in aut. de iudicio, col. 1.

Camplor fpondens aliquid pro aliquo potest etiam prius conueniri, quam principalis, pro quo fpondit, & hoc propter publicam utilitatem, ib.

Reliqua verbo, Argentarius, 1. Numularius.

CANCELLATIO vel interlineatura, quæ reperitur in testamento, non vitiat testamentum in totum, sed tantum illam particulam cancellatam, si facta de voluntate testatoris, alias scilicet, l. si vnus, 1. C. de testam.

Cancellatio facta in testamento non a testatore, sed ab alio extraneo, non vitiat testamentum, neque etiam quod illam particulam cancellatam, d. l. si vnus, & ibi gl. si.

Cancellare, est delere ad modum crucis, inducere verò, est per medias litteras penam inducere, circumducere, tamen est, circuli circa penam ducere, glo. inducitur, in l. si quis libertatem, de heredit. inst. & gl. 1. in l. interest, 21. C. de solutio, ibi.

Cancellatio instrumenti quado agitur petitorio, si sit in loco suspecto, vitiat instrumentum in totum, scilicet, cum agitur possessorio, l. 2. in additione marg. de his, qui notantur.

Cancellatio in dubio restringitur ad rationem cancellationi ipsi adiectam, d. l. 2. Cancellatum instrumentum vel inductum quandoque pro eodem ponitur, gl. 1. in l. interest, 21. C. de solutio.

Reliqua verbo, Instrumentum, 1. Testamentum, 28. 29. 30. Testator, 30. 31. 32. Circumducere, Inducere, Debitor, 47. 48. Delere.

CANCELLARIUM qui dicitur hodie, olim dicebantur quæstiones, gl. quæstor, in l. si C. de diuersis rescript.

Reliqua verbo, Quæstiones.

CANCELLI dicuntur immunitates mutorum, & vulgò dicuntur merli, gl. cancellus, in l. nam & ramos, quod viatur, clàm.

Cancellus dicitur othum ex diuersis lignis fenestrato factum, vel ligna modicis interuallis transeuntim innexa, quibus tribunalia, cense ac fenestre communiter solent, quæ & clathrate quoque fenestre dicuntur, d. glo. cancellus, & ibi add. marg.

CANIS, cum duceretur ab aliquo, si asperitate sua euaserit, & alicui damnum dederit, ducens tenebitur, si canis contineri potuit ab aliquo non forti, neque, nimium debili, vel si per eum locum duci non debuit, l. 1. §. sed & si canis, si quadrupes pauperiem fecisse.

Canem tenens si irritauit eum, & effecerit, vt aliquem morderet, tenetur lege Aquilia, sed si vnus tenuit canem, & alius irritauit, & effecit, vt aliquem morderet, irritans tenetur in factum actione, litem Mela, §. item & cum eo, ad legem Aquili.

Canum maior pars non mordet, gl. contra naturam in princ. Instit. si quadrup. pauper.

Reliqua verbo, Lex, 28. Bestia, Actio, 134.

CANON idem est, quod regula, inde canonica, id est, regularis, gl. canonicam, in l. places, §. C. de sacrosanctis Eccles.

Canones sunt seruandi etiam in foro seculari, omni inuocatione cessante, l. omni, §. C. de eod.

Canones pro legibus obseruari debent, gl. 1. in aut. de Ecclesiasticis titulis, in princ. col. 9.

Reliqua verbo, Lex, 7. 12.

Canon annuatim dicitur ille, qui singulis annis debetur, gl. i. in l. vicia. C. de cellatione donatorum, lib. 10.

Reliqua verbo Minor, 44.

CANONICI regulares prohibendi sunt aduocare, vel esse procuratores, nisi pro suo monasterio, gl. officii, in l. 1. §. secundo loco, de postulando.

Canonici eiusdem Ecclesie maiorem fraternitatem habent, quam fratres carnales, l. lucrum, §. 4. in addit. marg. pro socio.

Canonici numerus augeri debet, quando creuerunt facultates Ecclesie, l. semper, §. negotiatio, in addit. marg. de iure immunitatis.

Canonici, vel beneficiarii pro facultatibus Ecclesie constituti debent, gl. 4. in l. 4. C. de sacrosanctis Ecclesie.

Canonici extranumerarii, & incorporati per patrocinium alicuius non gaudent immunitate, quia gaudent intra numerum constituti, gl. per patrocinium, ibi.

Canonico vno mortuo, non debet alius in eius locum subrogari sine licentia Papae, gl. i. in l. si C. de officio magistri, officiorum.

Canonici habens duas prebendas in eadem Ecclesia ex dispensatione, non habet nisi vocem vnius, glo. in locum, in additione, in §. item nepotes, Inst. de exaltat. tutorum.

Reliqua verbo, Supernumerarius.

CAPACITAS, vel incapacitas donatarij causa mortis, vel legatarij, inspicitur tempore mortis, non donationis, vel testamenti, l. in mortis causa, §. 2. & ibi gl. i. de don. caus. mor.

Capacitas vel incapacitas heredis inspicitur quandoque trib. temporibus, scilicet testamenti, mortis, & aditionis, quandoque inspicitur tantum vno tempore, dict. glo. 1.

Reliqua verbo, Heres, 88. Legatarie, 12. Legatum, 21. 107. 108.

CAPELLANI domini Papae dicuntur pars domini Papae, gl. pen. in §. renouamus, in auth. vt ordinari prebentur, vrbane, col. 5.

CAPERE proprie dicitur cum effectu, improprie tamen dicitur capere is, qui capite vt restituit, gl. fin. in l. cum §. 4. de legat. 2.

Capere potest solium propter alium ille, qui propter se tantum partem capere potest, d. l. cum ei.

Capi non potest pro debito ciuili materiam. nec ille, qui est in propria domo, qui si ex publico conficiatur, vel aditum praestet, verbaliter tantum citatur, non tamen personaliter, gl. fin. in l. si de, in ius vocando.

Capi non potest quis per delegatum, vel arbitrum, qui tantum verbaliter possunt citare, sed non possunt capere, ibid.

Capere videtur quis tantum, quantum sibi remanet, deducto eo, quod soluerit causa conditionis implendi, l. sed si hoc, §. 1. de condition. & demonstrat.

Capere non possit filij relictum dicitur deceptor, haereticus, damnatus in metallicum, & huius ex damnato coitus, sed vtrius duo offendendo se lucrantur, non tamen primi, verum in his omnibus locum habet, vt si scito possit deferri, gl. 1. in l. 1. de iure fisci.

Capere aliud est, & aliud est accipere, capere dicitur, cum quis cum effectu accipit, accipere tamen dicitur quis, etiam si non accipiat sic, vt habeat, l. aliud est, §. 1. de verborum significat.

Capere proprie non videtur illud, quod restituitur est, ibid. & l. non videtur, §. 1. de regulis iuris.

Capere intelligitur quis, quamuis alij adquisierit, l. cepisse, §. 140. de verborum significat.

Capere dicitur ferus, vel filius, licet alij adquirat, etiam quo momento apud cum sit, gl. i. ibid.

Capi potest propria auctoritate liber homo alteri obnoxius fugiens, & sub iudice, sub quo capitur, causa status examinatur, l. 1. Cod. vbi quis de curiali, vel cohort.

Capi potest propria auctoritate curialis, vel alius alteri obnoxius aufugiens, vt dicitur ad iudicem loci, vbi est deprehensus, coram quo cognosci potest causa status, licet ille iudex sit sub iudice sub quo curialis, vel alius militabat, gl. penult. ibid.

Capere potest quis propria auctoritate furem nocturnum, vel diurnum, item militem deferentem militiam, item debitorum fugitiuum, glo. in iudicio, & ibi add. in princ. Inst. de actio.

Capi possunt propria auctoritate omnes personae, quae pertinent ad obedientiam perpetuam, de quo non fit questio, vt in monacho, fratre, vel vxore, qui aufugientes possunt capi, ibid.

Capiendi facultas propria auctoritate, vel facienda vindictam de offensa potest exerceri per alium, non solum per nosmetipsos, quibus competit ista facultas, quod verum est in concessione legali, secus in vindicta permissa alicui a statuto, quia non potest alteri committi, & per alium explicari, gl. poica, in additione marg. in l. cum fundum, §. pen. de vi, & vi armat.

Reliqua verbo, Approhendens, Creditor, 76. Debitor, 8. 73. Fur, 2. Inuadere, Mort, 2. Accipere, Capere, Domus, 5. Citatio, 1. Ferata, 3. Iudex, 3. 11.

CAPTANEVS carceris si detineat aliquem iniuste, non tenetur si ille aufugerit, l. vis eius, §. 1. C. de probatio.

Capitanei missi ob eorum probitatem vltra mare ad expugnandos Sarracenos, quoad dignitatem, sunt pares proconsulibus, l. 1. C. de comitibus rei milit. l. 12.

Capitanei dicuntur marchiones, & comites dantes feudum, sed hi, qui ab istis feudum accipiunt, proprie dicuntur regis, vel regni vassallos, sed hodie dicuntur capitanei, qui & ipsi feudum dare possunt, & illi, qui ab eis feudum accipiunt, dicuntur minores vassallos, cap. 1. in principio, de his, qui feudum dare possunt, in vlt. feud.

Reliqua verbo, Carcer, Commentariensis, Vassallos, Custodi.

CAPTIVUS pena est vel bestis obici, vel alias poenis familes patri, vel animaduerti, l. perpicendum, §. si de poenis.

Reliqua verbo, Capitalis, Poena, 21. 22.

CAPTIVUS DIMINUTIO est, prioris status permutatio facta hominis interueniente vere, & emancipando, vel donando, aut interpretative, vt patre arrogato, & filij interpretantur arrogati, l. 1. & ibi gl. 1. de capitis diminutione, & in princ. Inst. eod.

Capitis diminutio non dicitur, quando prior status mutatur iudicio Dei, veluti

patre mortuo filius est sui iuris, & sic mutat statum, non tamen dicitur capite minutus, d. gl. 1. in d. l. 1. & gl. conmutatio, in principio, Inst. eod. l.

Capitis diminutionis edictum illud est, quod si quis, posteaquam aliquid cum eo actum est, capite minutus sit, in eum, perinde datur actio in factum ex edicto, ac si nunquam eius status mutatus esset, l. 2. eod.

Capitis diminutionis edicto reatatur actio amissa ob hoc, quod alius homo esse videretur, cum statum mutasset, gl. iudicium, ibid.

Capitis diminutio non liberat quem a naturali obligatione, nec eam impedit postea ciuilitate obligari, d. l. §. hi cui.

Capitis diminutio non tollit alicui actiones defendentes ex delicto, d. l. 2. §. nemo.

Capitis diminutio contingit emancipatione filiorum, nepotum, & aliorum, qui sunt in potestate emancipantis, l. liberos, §. si de capitis diminut. & gl. conmutatio, in princ. Inst. de capitis dim.

Capitis diminutio non contingit in manumissione seruorum, cum caput non habeant, incipiunt tamen habere, cum manumitti sunt, d. §. si cum l. seq.

Capitis diminutio media contingit amissione ciuitatis, vt aquae, & ignis interdictione, cuius loco hodie succedit depopratio, l. amissione, & ibi gl. 1. eod. & §. minor. Inst. eod.

Capitis diminutione minima, quae cadit salua ciuitate, non tollitur ius publicum, nam quamuis iudex patitur minimam capitis diminutionem, tamen non definit esse iudex, d. l. amissione, §. §.

Capitis diminutio minima non tollit omnia, nec iura, quae sunt publica auctoritate, & vtilitate, vt sunt iura ciuitatis, tollit tamen iura priuata hominis, & familiae, idest, agnationis eius, d. §. si cum l. seq.

Capitis diminutio minima non facit amittere tutelam, quae testamento, vel ex legib. Velleia, Atrilia, Iulia, vel Plautia, vel ex Senatusconsulto datur, facit tamen amittere tutelam legitimam descendentes ex lege 12. tab. l. tutelae, & ibi glo. alieno, & gl. vel ex lege, de capitis diminut. o.

Capitis diminutione nomina iuris pereunt, non tamen nomina naturalia, idest, appellatiua naturae, vt pater, & filius, d. l. tutelae, & ibi gl. Senatusconsulto.

Capitis diminutio ne definit quis esse agnatus, & pereunt ea, quae sub agnatorum nomine deferantur, ibid.

Capitis diminutio minima hodie non tollit agnationem, & agnatus semper remanet agnatus, & cognatus, ita vt agnatus vocatur, d. gl. Senatusconsulto.

Capitis diminutio non tollit alicui actionem iniuriarum, vel ex delicto descendentes, d. l. tutelae, §. iniuriarum.

Capitis diminutionem maximam, mediam, vel minimam si quis patitur ex edicto de capitis diminutione, in eum nulla actio restituitur, d. l. tutelae, §. pe.

Capitis diminutio minima non tollit actionem ex obligatione naturalis descendentes, quae competeat actiue capite minuto, l. eas, eod.

Capitis diminutionis genera sunt tria, scilicet, maxima, media, & minima, l. fin. eod. & in princ. Inst. de capitis diminut.

Capitis diminutio maxima dicitur, cum libertatem, ciuitatem, & familiam, idest, ius agnationis inter agnatos amittimus, l. 1. & §. maxima, Inst. eod.

Capitis diminutio media dicitur, cum ciuitatem amittimus, retinemus tamen libertatem, ibid. & §. minor, Inst. eod.

Capitis diminutio minima dicitur, cum libertas, & ciuitas retinetur, sed tantum familia mutatur, siue de sua in alienam, siue de aliena in suam, vel de aliena in alienam, l. fin. & ibi gl. fin. & §. minima, Inst. eod.

Capitis diminutione media, vel maxima finitur vltusfructus, §. 1. glo. 1. & ibi add. marg. in l. si ferus, §. 4. de actio. empti.

Capitis diminutione etiam minima tollitur ius legitimum, scilicet legum 12. tab. l. sed cum patrono, §. bonorum, de bonorum poss.

Capitis diminutione minima non tolluntur iura testandi, glo. ante petitam, in l. 3. §. si emancipatus, de bono. poss. contra tabulas.

Capitis diminutio ei de iure ciuili, & non de praetorio, & edictum de capitis diminutione non inducit exceptionem, sed restituit actionem, capite minuto, §. gl. exceptione, in l. qui ex liberis, §. testamento, de bono. poss. secundum tabulas.

Capitis diminutio inuicem debitoris, quae fit per arrogationem, non tollit ciuilem, nec naturalem obligationem, quae ex edicto praetoris restituitur, §. reprob. gl. 1. in l. vbi eunque, §. 60. de fideiussor.

Capitis diminutio est affectio ex circumstantia iuris ciuilis coniungens statum eius, qui eam patitur, aut mutans, aut minuens, in princip. in additione marg. Inst. de capitis diminut.

Capitis diminutio non dicitur, quando alicui magis dignitas, quam status permutatur, & idem ad Senatu motus non dicitur capite minutus, §. ferus, Inst. de capitis diminut.

Capitis diminutione maxima vel media tollitur ius cognationis, idest, ius succedendi, & ad tutelam vocandi, sed non minima capitis diminutione, §. quod autem, Inst. eod.

Capitis diminutione minima sicut non tollitur hodie ius agnationis inter patrem, & filium, & inter fratres, ita non tollitur ius succedendi inter matrem, & filium, §. 1. & ibi gl. sed ille §. 1. & ibi add. marg. Inst. de Senatusconsulto Orficiano.

Capitis diminutio olim tollebat agnationem, tanquam vinculum ciuile, & per consequens hereditatem, & successionem, ex illo capite, in princip. Inst. de successione cognat.

CAPITE MINUTUS secundum iuris rigorem videtur alius homo, & ita à prima actione liberatur, sed quia naturaliter, & vere est idem homo, praetor, qui naturalem aequitatem sequitur, per edictum de capitis diminutione restituit contra eum primam actionem vltimam, vel in factum, glo. iudicium, & gl. manent, in l. 2. de capite minuto.

Capite minutus dicitur, qui sui vel alieni iuris transiit in alienam familiam, d. gl. iudicium.

Capite minui dicuntur illi, qui deferunt Imperatorum, ac se conferunt ad hostes, & non sunt ferui, l. amissione, §. 1. eod.

Capite minui dicuntur illi, qui essent de subditis, hostes populi Romani à Senatu iudicati sunt vel relegati, & sique adeo, vt ciuitatem amittant, ibidem.

Capite minuitur dicuntur omnes infames, quia per infamiam, status, vel fama minuitur. *gl. in l. si eod. tit.*
 Capitulum autem dicitur libertatem, & ciuitatem amittere, & is, cui aqua & igne interdictum est, cognationes, & affinitates omnes, quas antea habuit, amittit. *l. 4. §. si de gradib. affinit.*

Reliq. na verbo Testamentum, 40. 41. Succedendi, Damnaus.

CAPITALIS dicitur illa, in qua quis morte, exilio,ve coëctetur. *l. sed & si, si quis cauti, l. cum patronum de iure patro. l. qui cum natu, l. 4. §. is demum, de bonis liberorum, & glo. 1. in l. 1. C. ne Christianum mancipium.*

Capitalis fraudem admittit, est, tale aliquid delinquere, propter quod capite periclitandus sit, cum autem, 23. §. excipitur, de adulterio, edict.

Capitalis pena simpliciter dicta ad decollationem capitique abscissionem non habet. *l. si mand. §. excipitur, in additione marg.*

Capitalis fraudem admittit dicitur, qui si dolo malo, & per nequitiam, secus si per errorem, vel casu aliquid fecerit, d. §. excipitur.

Capitalis fraudem admittit non videtur impubes, id est, doli non capax, neque furiosus, ibidem.

Capitalis fraudem admittit non presumitur quis, vt de eo vltimum supplicium sumatur, potest tamen euenire, vt de eo etiam sumatur vltimum supplicium, §. excipitur, in additione marg.

Capitalis pena, in gradus fere sunt ista, scilicet summum supplicium, quod dicitur, est ad necem damnatio, item viui concrementio, item capitis amputatio. Proxima morti pena metalli coercio, deinde in infamiam deportatio, quae & ignis interdictio, item bestis subici, capitalium, & ibi gl. 1. de p. n. o.

Capitalis poena non dicuntur illae, quae ad existimationem, non ad capitis periculum pertinet, veluti relegatio ad tempus, vel in perpetuum, vel in insulam, vt cum in opere publicum quis datur ad tempus, vel cum sustinum istius subiectio ad capitalium.

Capitalis poena, in omni causa existimationis videatur, tamen appellatio poenae capitalis, non est, nisi in illa, in qua ingitur, licet capitalis, tot, de verb. sign.

Capitalis poena, dicitur, si cum supplicium secundum, amissio libertatis, & periculum ciuitatis, vt in quanto damnatur quis in metallum, vel in opus publicum, & in amissione ciuitatis, vt cum de portatu, gl. 1. in l. si auferat, l. 1. §. de tran. actio.

Reliq. na verbo Caput, l. 2. 1. 2. Inimicitia, Inimicus, Mena, Seuera, Causa, 3. Conuersus, ibidem.

CAPITATIO vel annona est tributum, quod per capite Magistratum, affligitur, vel aliorum dabatur, gl. in rub. C. de annoniis & capitacione.

Capitationis munus est, quando forte pro q. solibet capite hominis, vel animalis soluitur principi aliquod, gl. 1. in l. sacrosancti, §. C. de sacrosancti. Eccles.

Capitatio significat tributum, vel redditus, gloss. 1. in l. si minor, qui C. de actio. 1. 1. 1.

Capitatio tribuitur genus ob id dicta, quod cuique animalis capiti impositum praestetur, add. marg. in rub. Cod. de capitatione ciuium, lib. 11.

Capitationis onus non tenentur ciues Romani habitantes in vrbe, l. vnica, C. de capitatione ciuium, lib. 11.

Capitationis onus exequuntur omnes ciues omnium ciuitatum habitantes intra vrbem, d. vnica, & ibi gl. 1.

Capitationem solvere tenentur omnes, qui sunt extra muros vrbs, exceptis Thracibus, & Ecclesia Thessalonicensi, gl. 1. ibi.

Reliq. na verbo, Annona, Tributum, Munus, Confus.

CAPITVL a sententia separata, vel distincta dicuntur, quando quis ex administratione falsi sit condemnatus, & ab administratione vini sit absolutus, gl. audiendus, in l. etiam si patri, §. 1. de minor.

Capitula sententiae coniuncta dicuntur, quando quis de eodem negotio partim sit condemnatus, & partim absolutus, vt si tutor fundum, quem partim ex sua, partim ex minoris pecunia emit, iussus sit tradere, condemnatus minor vltra modum in pecunia danda restituitur, & per consequens, & tutor petri restituitur, ibidem.

Capitula contra sua specificare vitiosum est, quam sub generali clausula concludere, stipulationes commodissimum, §. 3. de verb. oblig.

CAPITVLVM si concessit alicui, vt assignaret Ecclesias, ab illo institutus in Ecclesia repraesentari debet capitulo, ita, vt secundum rationem habitationem vel refectionem capituli valeat, vel non valeat institutio, gl. 1. in l. generali, 24. de iure nuptiarum.

Capitulum licet non dicat, Eligimus te in Episcopum, sed ita, Eligimus illum, non exprimendo in Episcopum, valet electio, gl. 1. in l. quod autem, 24. de iure & iur.

Reliq. na verbo, Ablens, 8.

CAPTARIUS conuentus de amissione captarum fraude sua, tenetur probare se sine fraude amisse, quia fraudis eius probatur eo ipso, quod contrarium non probatur, gl. nec dolo, in l. cum ita legatur, §. species, de legat. 2.

Reliq. na verbo, Captus, Illuc, 10.

CAPTARIUS dicitur, qui libros potat, vel ille, cui mercede custodiendum tra hnt aliquid, l. 3. & ibi gl. captarius, de officio praefecti vigil. & l. si collecta, l. 1. §. 3. & ibi gl. captus, de manum. vindicta.

CAPTATORIA dispositio non valet in legatis, sicut nec in institutionibus l. captator, l. 4. de legat. 1.

Captatoria dispositio, eo quod pendat ex voluntate tertii in legato libertatis, l. reuoc. l. 1. §. valet, gl. 1. ibid. & gl. 1. in l. captatorias, 11. C. de testam. militis.

Captatoria dispositio etiam in militis testamento nullus est momenti d. l. captatorias, 11. C. de testamento militis.

Captatoria institutio dicitur, quoties eius conditio confertur ad fecerunt alienae voluntatis, vt instituo te, si Titius voluerit, vel quem Titius voluerit, glo. 1. ibidem.

Captatoria institutio dicitur, quando testator dicit instituo te, si me infirmis, secus si in praeteritum, quo casu valet institutio, vt instituo te, si me infirmis, ibidem.

Captatoria institutio non dicitur, quando confertur in alterius voluntatem ta-

citam, vt instituo te, si Seius in Capitolium ascenderit, ibid.

Captatoria libertas valet, & tenet, ibid.

CAPTANDA MORS dicitur cadenda, vel minuenda, aliquando tamen capere sumitur pro adquirere, vt cum dico, captam beneuolentiam talis, gl. captanda, in l. in fidei commisso, C. de transact.

Reliqua verbo Testamentum, num. 8. Legatum, 2. 4. Arbitrium, 2. 3. 4. Hefes, 1. 5. 4. 1. 5. 5. Institutio, 8.

CAPTIO euitari debet, gl. captio, in l. penul. C. de auro & argento legato, & l. si rem, 4. l. & ibi gl. de viucapio.

per **CAPTIVITATEM** intercampitur viucapio, cum per eam perdatur possessio, si is, qui pro emptore, de viucapio.

per Captiuitatem perdit quis possessionem rerum, quas per se animo, & corpore possidebat, vel animo suo, sed corpore coloni, vel serui, d. l. si is, qui pro emptore, & ibi gl. 2. & gl. non habere.

Reliqua verbo Captus, per tot. num. 5.

CAPTIVVS, de quo cautum est, vt rediret, si sua voluntate apud hostes mansisset, cum posset redire, sibi imputatur, vt ei ius postliminii denegetur, gl. posset, in l. 2. §. sed & si, de heredit. vel actione vend.

Captiui dicuntur hostes, qui per virtutem bellicam deuicti cum agris suis capiuntur, & is, qui quomodo hant ferui captiuium, & res mobiles, quae cum his captae sunt, tamen praedia eorum non sunt captiuium, sed fidei, l. Diuus, §. 1. & ibi gl. 2. de iure fidei.

Captiuius liber homo si a nobis manumissus fuerit, & perueniat ad suos, ita deum postliminio reuerfus possideat, si malit eos sequi, quam manere in ciuitate, l. postliminii, §. 1. de captiuis.

Captiuium patrem filius negligens redimere, priuatur eius successione, quamuis sit scriptus heres, & idem est in extraneo, athen. si captiui, C. de Episcopis & clericis.

Captiuium patrem filius volens redimere, sed non habens pecunias proprias, potest vendere bona ipsius captiui pro ipius redemptione, quamuis ipse sit minor, 2. 3. annorum, ibidem.

Captiuius reduci ad ciuitatem nemo debet iniunctus afficere, & hoc ad curam Episcopi pertinet, l. Christianos, 11. C. de Episcopis audentia.

In Captiuium redemptionem expensa facta, dicitur facta ex causa piissima, §. si vnum de praedictis, in auct. vt cum de appellatione cognoscitur, col. 8.

Reliqua verbo Captus, per tot. Redimere.

Captus in ge. ex auct. v. sique ad n. 4.

Captus quod institutionem, n. 4. & 5.

Captus quod i. incapionem, num. 5.

Captus quod fisionem postliminii, num. 6. sique ad 9.

CAPTIVVS in vno territorio, vt deducetur ad aliud territorium, debet relaxari, qui sit, l. 7. §. apud Labonem, de adulterio edicto.

Captus a latronibus potest testamentum facere, sed non potest cum quolibet contrahere, l. qui a latronibus, & ibi gl. praetexti, de t. l. l. m.

Captum bannitum exiens de familiaris potestari, si statim caueatur, quod teneatur eadem pena, qua & ipse bannitus, sed si quis dimittat viam, qua sit fugiendum, docuit, non teneatur statui poena, l. furum, 62. in additione marg. de furtis.

Captum condemnatum, vel condemnandum exiens incidit in crimen laesae maiestatis, cum esset ille confessus crimen, l. 4. & ibi add. marg. ad legem lul. maiestatis.

Captum non debent obsequere nuntii, contra tamen obsequatur, glo. 1. in l. 2. de bonis damnatorum.

Captus vnus ex tribus sit ab hostib. vel quocunque alio, missus ea conditione, vt pecuniam pro se, & pro aliis duob. captis afferret, & nisi rediret, vt remaneret illi duo pro eo quoque pecuniam darent, si reuerti noluit, & ob hanc causam ipso pro tertio quoque pecuniam soluerent, habent contra tertium actionem negotiorum gestorum, l. iam & Seruius, & ibi gl. 2. de negot. gestis.

Capti si sint duo ab hostibus, vel a quocunque, & detentor si dixit, quod non aliter eos dimitteret, quam si darent decem, postea si vnus sit missus ob aliquam necessitatem praetrio sacramento, quod rediret, deinde alter soluit decem, non potest iste contra alium agere actione negotiorum gestorum, cum neque re, neque ipso gestu, vel cura, vel sollicitudine erat eius negotium, nisi ratione, l. d. glo. 2. ibid.

Capti ab hostib. non continentur sub his, qui in seruitute de facto detinentur, quia capti ab hostib. vere sunt serui, sed non in seruitute de facto detenti, glo. 1. in l. item ei, ex quibus causis maior.

Capti ab hostib. procuratorem ad iudicia habere non possunt, cum serui sint, & nihil habeant, l. ab hostib. & ibi gl. habere, ex quibus causis maior.

Captus ab hostib. sit seruus hostium, & sic perdat ciuitatem, & libertatem, gl. 1. in l. si quis filio, §. eius, qui, in addit. marg. de iniurio, rupto.

Captus ab hostib. redemptus tenetur in pignus a redemptore, donec sibi pretii redemptionis reddatur, vel etiam hodie seruiat per quinquennium, licet liber sit, gl. 1. in l. Senatus, 43. §. si de legat. 1.

Captus ab hostib. non possunt videri aliqui possidere, cum ipsi possideantur ab aliis, cum heredes, 23. §. 1. de ad. possel.

Captus ab hostibus, eo quod non defendatur, eius creditores possunt mitteri in eius bonis causa rei seruandae, tamen quamdiu reuertatur, eius bona vendi non possunt, §. de priuileg. credit.

Captus a latronibus, vel a piratis liberi permanent, l. postliminii, 19. §. 1. de captiuis.

Captus ab hostib. redemptus pro decem si fuerit venditus pro 20. a redemptore, redemptum praeter decem liberatur, emptor tamen agit contra venditorem actione ex empto, d. l. postliminii, §. pen.

Capta mulier ab hostib. & redempta parit ingenuum, & alteri succedit, & alter ei, gl. 1. in l. si captiuis, 20. §. si de captiuis.

Captum ingenuum ab hostib. si quis redemit, & eo animo secum habuerit, vt ei a seipso liberetur, is pignoris remissum videtur, & ipso iure postliminio reuerfa dicitur, & sic ingenuus ingenuus filius peperit, l. si quis ingenuum, 21. cod.

efficitur suis heres, etiam si fuerit reuerfus post-mortem patris, §. interdum, Inlt. de hered. quæ ab intestato.

Caput ab hostibus præteritis postliminio rediens quocunque modo facit partem in bonorum possessione contra tab. duob. fratrib. etiam præteritis, qui erant in ciuitate, l. 1. §. si ex tribus, de bon. poss. contra tabul.

Reliqua verbo, Possessionum, Lex, 30. Capta, Hostes, Bonorum possessio, 27. Ciuitas, §. Immobilia.

CAPTA ab hostibus statim iure gentium sunt capientium, adeo vt liberi homines in seruitutem redigantur, qui si euaserint potestatem hostium, recipiunt pristinam libertatem, l. naturalem, §. si. l. adeo quidem, 7. l. transfugam, §. 1. de acquir. rerum dominio, §. item, & Inlt. de rerum diuis.

Capte res ab hostibus, quæ prius nostræ erant, debent restitui nobis dominis, nec efficiuntur capientium, gl. in d. l. transfugam.

Capta in bello iusto & licito veluti indulto a populo Romano, vel Papa, vel alio, non recognoscuntur superiorum, statim sunt capientium, l. 1. §. bello, & ibi addit. marg. de acq. possell.

Reliqua verbo Arma, 1. Hostes, Captus, 6. visque 9. Immobilia.

CARBONYM appellatio non continetur lignum paratum ad carbones coquendos vel conscindos, l. ligni, §. 1. si lignum, de legat. 3. & l. carbonum, 167. de verb. signific.

Reliqua verbo, Lignum, Titiones.

CARBONIANVM habens intentat hereditarias actiones, glo. non dabo, in l. 1. §. si cuius, de ventr. inficiendo.

Carbonianum edictum dat possessionem puero, cui fit questio status, sed edictum de ventr. inficiendo, facit denegari ei possessionem, vt quia eius mater non obierat, quæ in illo edicto continetur, gl. 1. in l. 2. eod.

Carboniana missus in possessionem, potest agere contra debitores hereditarios, quando facildedit de rebus restituendis, si apparuerit, cum non esse filium, & quando res non esset peritura, aliis non potest, gl. non patitur, in l. qui de inofficio, ff. de inofficio, gl. si. & ibi add. marg. in l. 1. C. de Carbon. edicto.

Carbonianum edictum dicitur a Carbone prætoris, sicut Publiciana a Publicio, gl. in rub. de Carboniano edicto, & gl. in rub. C. eod.

Carbonianum beneficium, non tantum masculi, sed & femine ex virili tantum seu descendentes habent, sed non ex femineo sexu, quia cum eis contra tabulas denegatur, ita & Carbonianum edictum, differtur tamen eis questio pubertatis in tempus pubertatis, l. 1. & ibi gl. ex ciuili, de Carboniano edicto.

Carbonianum competit his, quibus contra tab. competit & his denegatur, qui repelluntur a contra tabulis, ibid. & gl. 4. in l. 1. C. eod.

Carbonianum quandoque datur ex testamento indituro vel exheredato, & etiam ab intestato, sed contra tab. non datur, gl. & generaliter, ibid.

Carboni. habet nepos, etiam si aus testator argauerit eum esse ex liberis, dummodum eum exheredem non scripserit, d. l. 1. §. si quis.

Carbonianum locum habet, etiam si quis non tantum esse de liberis negatur, sed etiam seruis esse dicatur, id est, ex ancilla edius, ibid.

Carboniano locus est, etiam si defunctus seruis esse dicatur, l. 1. §. sed & si quis, de Carboniano edicto.

Carbonianum habet locum, etiam si situs impuberi controuerfiam faciat, d. l. 1. §. sed & si situs.

2 Carbonianum non habet locum, vbi filius est institutus, vel exheredatus, quamuis filius esse negatur, nisi postumus sit heres institutus, & natus negetur esse filius, sed subiectus dicatur, quia tunc datur ei Carboniana bonorum possessio eius partis tantum, ex quo institutus est, & idem, si negetur esse institutus, d. l. 1. §. Pomponius, & gl. 2. in l. 1. C. eod.

Carbonianum habet locum, cum quis filium exheredauit, quod esset ex adulterio conceptus, si postea probet filius, esse filium, scus si fuisset exheredatus sine illa adiectione, quod esset ex adulterio conceptus, d. l. 1. §. idem ait, & ibi gl. elogio, ff. eod.

Carbonianum habet locum, quando testator ita scripsit, quisquis est, qui filium meum esse dicat, exheres esto, quibus his verbis non videtur filius exheredatus, ibidem.

Carbonianum non habet locum, quando filius institutus est ex minima parte, sed non vt filius, & idem tanquam præteritis dicit testamentum, non valere respectu partium hereditatis coheredibus relictarum, scus si is filius negetur, quia tunc datur ei Carbonianum, d. l. 1. §. si quis filium.

Carbonianum æquiparatum est bonorum possessioni contra tab. & intestati, §. 3. de Carboniano edicto.

Carbonianum habet locum in quibusdam casibus in bonorum possessione secundum tab. veluti quando postumus, vel iam natus impubes est institutus, & negatur a legitimis, quod sit institutus postumus, & negatur etiam, quod sit filius, quia tunc differtur questio in tempus pubertatis, scus si de bonis tantum sit controuerfia, d. l. 3. & ibi gl. negetur.

Carbonianum concurret cum bonorum possessione vnde liberi, gl. 1. ibid.

Carbonianum datur scripto heredi impuberi, quando fit ei controuerfia de parentis bonis simul & statu, sed quando mouetur ei tantum status questio, tunc differtur questio in tempus pubertatis ex constitutionibus, & non ex Carboniano, sed nunquam fit missio in possessionem, sed quando fit questio de bonis tantum, nulla fit dilatio, d. l. 3. §. 1. & ibi gl. differret, & gl. ex constitutionib.

Carbonianum non datur pueri, quamuis minor 25. annorum, & si deat puberem quasi impuberi, & ita Carbonianum bonorum possessionem acceperit, nihil egisse videtur, d. l. 3. §. puber.

in Carboniano causæ cognitio consistit in hoc, quod euidenter constat, impubere filium defuncti non esse, & denegatur ei bonorum possessio, sed fit certum vel dubium sit, datur, d. l. 3. §. causæ.

3 in Carboniano duæ causæ cognitiones consistunt, vna danda possessionis, quæ habet commodum illud, vt perinde impubes possessionem acciperet, ac si ei nulla controuerfia fieret; alia est, si expediat impuberi differri, differatur, aliis non; vt quia habet probationes, vel per quos defendatur, d. §. causæ cognitio.

Carbonianum habet locum, quando duo impuberes patiuntur status controuerfiam, quorum vnus pubes factus est, quia expectari debet pubertas alterius, vt de statu viri quæ agatur, d. l. 3. §. ibid.

Carbonianum vt status controuerfia differtur, nihil differt, an impubes possideat, vel petat, d. l. 3. §. parui.

ex Carboniano missus in possessionem statim possidet re ipsa facta missio, glo. constituit, d. l. 3. §. fin.

Carbonianum non habet locum in bonis matris, & adeo impubes, cui fit controuerfia de statu, & bonis matris, non mittitur in possessionem, questio camest de statu eius differtur in tempus pubertatis, & per consequentiam cognoscitur de bonis, sed si de bonis tantum fieret questio, non differtur, l. de bonis, de Carboniano edicto.

Carbonianum habet locum, cum status & hereditatis controuerfia mouetur, sed vbi status tantum sit controuerfia, vt quia dicitur esse seruis, nec vlla bonorum controuerfia sit, statim liberale iudicium est applicandum, sed ex constitutionibus Imperatorum differtur in tempus pubertatis, d. l. de bonis, §. ita demum, & ibi gl. explicandum & gl. eundem, in l. 1. C. eod.

Carboniano locus est, etiam si ab intestato ad bonorum possessionem veniat liberis, quamuis ex vna parte petant, quæ legitimæ vocantur qui sui non sunt, vel ex illa, quæ cognatis datur, ibid.

ex Carboniano missus in possessionem impubes post pubertatem non actoris, sed rei partes debet sustinere, maxime si cauit, sed si non cauit, & paratus sit nunc cauere, quæ possit fore conueniens edict, sed si non caueat, possessio transferatur ad actoris offerenti satisfactionem, ac si nunc peteretur hereditas ab eo, d. l. de bonis, §. si.

Carbonianum datur impuberi adoptiuo, qui negatur recte adoptatus, & idem de bonis patris adoptiuæ fit controuerfia, l. si impubes, eod.

Carbonianum datur impuberi, qui in adoptionem datus esse dicebatur, & idem negetur patri naturalis hereditas ad eum pertinere, sed ipse impubes negat se in adoptionem datum, d. l. si impubes, §. 1.

Carbonianum quoties datur missio in possessionem fit, & differtur questio status ad pubertatem eo modo, quo esset, si nulla controuerfia fieret ei, qui bon. possessionem acceperit, d. l. si impubes, §. quoties, & ibi gl. loco.

ex Carboniano duob. fratrib. missus in possessionem, si vnus eorum pro parte sua paternam hereditatem non defendit, alter totam cogitur defendere, aut totam cedere creditoribus, d. §. quoties.

ex Carboniano interdum etiam exheredatus filius mittitur in possessionem, si non contra tab. sed ab intestato vnde liberi petit, vt quia negat tabulas testamenti patris esse tales, quod secundum eas bonorum possessio dari possit, & ipse dicatur, non filius, d. l. si impubes, §. interdum.

Carbonianum datur, vbi datur contra tab. non tamen habent eundem effectum, quia Carbonianum non tribuit ius in proprietate, sed contra tab. glo. si in d. l. si impubes, §. fin.

Carbonianum non subuenit nascituris, sed natis, sicut & bonorum possessio contra tab. glo. si in l. cum mulier, eod.

Carbonianum non habet locum, quando impubes, qui negatur esse filius, est scriptus heres, quia sine Carboniano est heres, & idem, quando Titio herede instituto, postumus, vel impubes exheredatus negatur esse filius, l. cum sine beneficio, de Carboniano edicto.

Carbonianum non datur filio præterito à matre in bonis matris vel alterius si nec femine, sicut nec datur contra tab. cum præterito matris habeatur pro exheredatione, gl. 4. in l. 1. C. de Carbonian.

Carbonianum petens debet præstare satisfactionem, de vtendo arbitrio boni viri, & de restituendis bonis, si apparuerit, eum non filium, glo. impleta, & ibi addit. marg. ibidem.

Carbonianum non concurret simul cum alia bonorum possessione ordinaria, glo. fin. ibid.

Carbonianum datur impuberi nato post mortem patris, si probetur summariè vel semiple nam matrimonium indubitatum, & partum vbi legitimis personis custoditum esse, & quod fit legitima successio, l. si & ibi gl. 4. C. eod.

Carbonianum denegatur impuberi nato post mortem patris, si mater ventrem custodiri passa non fuerit, d. gl. 4.

Carbonianum denegatur impuberi nato post mortem patris, si plene probetur matrimonium indubitatum, & partum legitimum, quia tunc potest adire, & petere hereditatem iure suo, ibid.

Carbonianum debet peti à filio impuberi, etiam natis post mortem patris infra annum, sicut & in aliis bonorum poss. ibid.

Carbonianum vt competit, requiritur summariè, vel semiple nam probatio filiationis, ibidem.

ex Carboniano si impubes filius natus post mortem patris sit missus in possessionem bonorum, dilata questione status vsque ad tempus pubertatis debet alii ex illis bonis, & non repetitur sumptus, etiam si patet postea, cum non filium, d. l. si & ibi gl. fin.

CARBONIANA bonorum possessio non datur filio exheredato, qui negatur filius, l. qui de inofficio, ff. de inofficio testamento.

Carboniana bonorum possessio non datur instituto, nisi sit postumus, qui postea negetur filius, glo. 1. ibid.

Carboniana bonorum possessio tunc datur, cum quis verus filius, & heres ab intestato dicitur esse, sed negatur cum filium, & datur vt interim possideat, & alatur, & in actionibus præiudicium non pariat, d. l. qui de inofficio, & gl. si heres.

Carboniana dicitur bonorum possessio extraordinaria, & non tribuit ius in dominio, gl. Carbonianam, in l. filium, §. si quis, de legatis præstand. gl. in l. cum mulier, de Carboniano edicto.

Carboniana bonorum possessio competere potest filio sine ordinaria, licet actiones non possit exercere, gl. ordinariam, ibid.

Carboniana bonorum possessio tantum in possessione retinenda tribuit ius, sed ordinaria bonorum possessio veluti vnde liberi, &c. tribuit ius in proprietate, glo. ordinariæ, ibid.

Carboniana bonorum possessionis petendæ tempus currit ex eo tempore, ex quo controuerfiam sibi fieri cognouit filius, sed bonorum possessionis ordinariæ tempus currit, ex quo patrem suum descensibilem scit filius, & habuit facultatem bonor. possessionis petendæ, d. §. fin.

CAR

riant, vel per salientes emittatur, l. fistulam, 19. in add. marg. de reit. vrb. an.
 Castellum est receptaculum, quod aquam publicam suscipit, gl. 1. ibid.
 Castellum dicitur loca, vnde provenit aqua, quae loca cedunt domui, glo. castella,
 in l. fundi, §. de actio. empti.
 Castellum plumbum dicitur locus circumdatus ad modum castelli, ubi congre-
 gitur, & inde deducitur aqua, gl. castello, in l. venditor, §. 3. §. si cod.
 Castellum dicitur locus, ubi congregitur aqua, antequam intret per fistulas, glo. 2.
 in l. 3. C. de aqua ductu, lib. 11.
 Castellum nullus debet aliquo titulo possidere in limite Imperij, nisi is solus
 qui per principem detentio est commissus, & contra faciens pena capitis cum
 omnium bonorum publicatione puniatur, l. 1. C. de fundis limitrophis, lib. 11.
 Castellum quilibet potest facere in aliis locis, quam in finibus Imperij, nisi faciat
 ad emulationem, vel nisi scandalum inde oriatur, ibid.
Reliqua verbo, Castellum, Villa, Castrum, Cisteria.
C A S T R E viare dicitur ille, qui est in matrimonio, gl. exilium, in §. 1. in auth. de
 incetis nuptiis, col. 4.
C A S T R A S est fundamentum aliarum virtutum, quae in ordinando requi-
 rantur, glo. constitutum, in §. si autem aliquis, in auth. quomod. oport. Episcopos,
 column. 1.
 Castrum maius requiritur in feminis, quam in masculis, §. nostra autem, Instit.
 quib. mod. castra iniuntur, & glo. quae in adulterio, in l. palam, §. si. de ritu nupt.
 Castrum tenet pudor, & recundia, gl. 1. in l. ita nobis, 28. C. de adulteriis.
 Castrum etiam sola cum fiducia est potis hominum animas praesentare Deo, §.
 sancimus, in auth. de lenonib. col. 3.
 Castrum committens dicitur furtum & latrocinium committere, §. praeconi-
 zamus, eod.
C A S T I G A R E moderatè potest seruum fructuarius, & heres famulum, præ-
 ceptor discipulum, maritus uxorem, l. itemque, 28. §. fin. & ibi addit. margin. de
 usufructu.

Reliqua verbo, Magister, 1.

C A S T R A S nemo debet liberum, vel seruum inuicem, vel finentem, & tam
 medicum, qui castrum, quam qui facit pontem, vel castrum, capitaliter puniun-
 tur, l. 4. §. si ad legem Corneliam de ficiariis.
 Castrum hominem libidinis reframandae, aut commercij causa, puniatur lege
 Cornelia de ficiariis, l. 3. §. qui hominem, eod.
 Castrum puerum, est pretiosissimum fecerit, licet non teneatur Aquila, tenetur
 tamen iniuriarum, vel ex edicto adiliurum, aut in quadruplum ex leg. 12. tabul.
 l. si ferus, §. 8. & si puerum, ad leg. Aquil.
 Castrum puerum alienum tenetur lege Cornelia de ficiariis, & hodie ei imponi-
 tur pena capitalis, gl. sed iniuriarum, ibid.
 Castrum nemo debet etiam pontem praebere, l. 4. §. si. ad legem Corneliam,
 de ficiariis.
 Castrum seruum si quis tradiderit alicui, per parte dimidia bonorum mul-
 tabitur, l. 1. §. si seruum, eod.
 Castrum quaedam adversus calitatem audit debet praeside, d. l. 4. §. si cod.
 Castrum homo dicitur morbosus, ac vitiosus, alia autem animalia non dicuntur
 vitiosa, ob id, quod sunt castrata, glo. adiliurum, in l. si ferus, §. 8. & si puerum, ad
 leg. Aquil.
 Castrum in Aquila sunt maiores pretij, quam in Italia, gl. pretiosissimum, ibid.
 Castrata animalia omnia non dicuntur vitiosa, quod sunt castrata, nisi propter
 ipsam castrationem facta sint imbecilliora, & ita multus castratus non est vi-
 tiosus, & equus castratus sanus est, sicut spado, & ideo in his emptori non da-
 tur actio adiliurum, datur tamen actio ex emptio ciuili, cum aliis emptoris
 non esset, addes, §. 3. §. sed enim, de adiliurum edict.
 Castratus non potest posthumi heredem instituere, quia non potest adoptare,
 nec matrimonium contrahere, l. sed est quaestum, & ibi gl. pen. de l. i. & l. i. &
 postum, §. in plurimis, & ibi gl. padones, Instit. de adoptio.
 Castratus natura dicitur quis, quasi castratus, qui propter sui frigiditatem, nec
 agere, nec generare potest, spado vero dicitur, qui in c. illo ex accidenti am-
 pte, qui potest agere, & d. non generat, d. gl. pen. bid. & gl. 2. in l. padonem,
 128. de verbor. sign.
 Castrati dicuntur, quibus virilia sunt amputata, gl. padones, in addit. in d. §. in
 plurimis, Instit. de adoptio.

Reliqua verbo, tumentum, Spado, Eunuchus, Thelbia.

C A S T R A S dicuntur, qui praesunt castris principis ordinandis, & erant plures, &
 eligebantur decani, gl. 1. in rub. C. de castris, lib. 12.
 Castrisiani, & ministeriani per lapsum biennij officio finito, alius surrogatur,
 ipse vero ad idem officium denuo non debet eligi, l. 1. C. de castris, lib.
 libro 12.
 Castrisiani, & ministeriani, & eorum matres, & uxores, non possunt conueniri
 in causa ciuili, vel criminali, nisi sub comite castrisianorum, vel magistro
 officiorum, l. pen. & vit. C. eod.
 Castrisiani, & ministeriani possunt conueniri coram iudicibus locorum pro tri-
 butis, & muneribus suscipiendis, & delictis commissis, l. fin. C. eod. tit. & lib.
 Castrisiani, & ministeriani habent priuilegium circa minores sportulas secun-
 dum modum desertorum soluendas, ac etiam circa fideiussorem iudicio sisti
 praestandum, vt vnum ex coniunctis, vel de suo numero praestare possint,
 d. l. fin.
C A S T R V M habere non permittitur cuiuslibet in limite Imperij, glo. pen. in l. 1.
 C. de limitrophis, lib. 11.
 Castra, quae sunt nimiae magnitudinis per magistrum militum possunt ad mo-
 dum reuocari, ibid.
 Castrum dicitur quasi castra alta, seu fortis, & munita muribus, seu vallo, & non ha-
 bet iurisdictionem de iure communi, licet habeat Magistratus potestatem pro ci-
 uitate, cui subest, gl. Lombardiae, in extra. quoniam, qui sunt rebelles.
 Castrum, quod habet iurisdictionem sibi eligendi defensores, si constat quod an-
 tequam fuerit ciuitas, licet postea Episcopatum perdidit, proprie ciuitas est,
 sed si non constat, quod fuerit ciuitas, tunc etiam erit ciuitas, si talis iurisdi-
 ctio fuit concessa illi, vt ciuitati, licet si simpliciter fuisset concessa, dicendo

tali terrae, vel tali communitati, & tunc non erit ciuitas, d. gl. Lombardiae, in
 extra. quoniam, qui sunt rebelles.

Castra, vel villae non equiparantur minoribus, neque debent restitui, glo. 1. in l. 4.
 C. quib. ex caus. maiores.

Castra venditor, videtur venditor iurisdictionis, quae competit illi castris, l. inter eos,
 qui 29. in add. marg. de acquit. rerum domino.

Castra, id est, exercitus, gl. pen. in l. qui mittuntur, ex quib. caus. maiores.
Reliqua verbo, Castellum, Mortuorum, Munusculum, Exercitus, Villa.

Causa in genere, num. 1.

Causa nominum, num. 2.

Causa fortuita, num. 3. vsque ad 7.

C A U S A omnis remanet sub dispositione iuris communis, l. si extraneus, de
 conditione causa data, l. cum dorem, 22. l. i. iur. mari. & l. commodissime, de
 liber. & postum.

Causa omnis habetur pro expresse, quando continetur sub expresse casu ex co-
 sequentia necessaria, alius casus, gl. fin. & ibi addit. in d. l. commodissime.

Causa omnis quando similis est expresse, pro expresse habendus est, gl. emanci-
 patus, in l. galus, & quid si tantum, de liber. & postum.

Causa reposita ad aliquid agendum vel faciendum ultra certos modos ad id in-
 uentos non videtur de illis, l. si C. de decurionib.

Causa vbi est in iure expresse, nulla dubitatio est, l. ancillae, 12. & ibi add. marg. C.
 de furtis, & l. illam, C. de collatio.

Reliqua verbo, Identitas.

C A U S A pro casu ponitur quidquid, gl. eos, in l. filius familias, 1. 14. §. Diui, de le-
 gati, & gl. fin. in l. 3. de reit. legat. glo. 1. in fin. in l. filium, quem, 24. C. famil.
 ercisc.

Causa genarius significat quandoque causam efficientem, quandoque materia-
 lem, quandoque formalem, vt patet ex rub. Digesti noui.

Causa sibi periculum in se suscipiens, censetur, omnib. casib. specialiter re-
 nunciare, & tenetur ad omnes casus fortuitos, gl. si specialiter, in l. sed & si, §.
 quicquid, si quis cauo.

Causa fortuitum inducit pactum appositum super periculo praestando, licet non
 dicatur de periculo casus fortuiti, gl. si specialiter, in l. si ibi.

Causa amissa si quis dicat, illud teneatur probare, si illud sit fundamentum sue in-
 tentiois, l. si quis, §. si & ibi gl. si de edendo, glo. exceptionem, in l. 3. §. ex hoc,
 nauis, cauio.

Causa aduentus id est, qui euenire potest de futuro, spectatur propter delictum
 gessoris, l. sed & si, in l. diuortio, de neg. gest.

Causa fortuiti, & aduersae fortunae ratio habenda est ibi, ubi copula praecedit cau-
 sam, alius non, d. gl. sed & ibi add.

Causam, aduersamque fortunam spectari hominis liberi incuile est, gl. separatur
 in l. 3. §. sed vtrum, de minor.

Causa aduentus non sunt computandi, ibid.

Causa fortuitum quod contingit alicui, potest contingere & cuiuslibet, & patris fami-
 lias, etiam diligentiissimo, l. verum, §. si locuplet, eod.

Causa fortuitus indistincte pertinet ad debitorem in personali actione, gl. si in l.
 item si verberatur, 1. §. si de rei vend.

de Causa vbi quis non tenetur, ibi, culpa praecedat causam, tenetur de cau-
 sa, sed quandoque hoc fallit, gl. in homine, in l. vt certo, §. si custodiam, com-
 modati, §. gl. plus, & gl. vltra, in l. damni, §. ei, qui, de dam. infect. glo. placuit, in l.
 item quaeritur, §. si quis, locati.

Causa, quibus relictis non potest, dicuntur mortes securus, quae sine dolo, &
 culpa patientis accedunt, latrocinium, hostiumve inuasiurum, purarum infideli, nauis
 fragrum incendium, fuge seruum, qui custodiri non solent, l. in rebus, com-
 modati, & loca fortuitus, l. C. de pignorat. actione, & §. item, Instit. quib. mod. re
 contrahitur.

de Causa tenetur quis post mortem, fuit res peritura penes actorem, vel credi-
 torem, siue non, secus quando fuit in culpa, & res eodem modo esset peritura,
 ac si non fuisset in culpa, gl. dolo, in l. si §. 1. ad legem Rhodiam de iactu.

Causa fortuitus exculat a pena culpa praecedentis, ubi actio nata non pote-
 rit intentari, d. §. 1.

Causa fortuitus venit in actione pro socio, sed non in actione mandati, sed de cu-
 rialitate, venit etiam in actione mandati, l. inter, 26. §. non omnia, & ibi glo.
 mandati, & add. marg. mandati.

Causa fortuiti etiam sine culpa, & mora contingentes veniunt in mandato ex
 speciali pacto, sed periculum extrinsecum, & extra rem contingens ex leuissi-
 ma culpa in mandato ex pacto generali, scilicet quod de periculo teneatur, l. §.
 gl. 1. in l. 2. Ariston, 39. eo. tit.

ad Causam fortuitum potest quis se addringere per pactum, d. l. & Ariston, eo.
 Causa fortuitus vbi ex natura contractus non venit, venit tamen, si culpa, vel
 dolo praecedat causam, l. cum duobus, 12. §. damna, pro socio.

Causa fortuitum in se suscipiens, tenetur de casib. fortuitis communiter con-
 tingentibus, l. fistulas, 37. §. si de contrah. emp.

Causa fortuitus intelligitur inopinatus, & non ex consuetudine eueniens,
 ibidem.

Causa fortuitum tenetur probare conductor, ubi culpa contra eum est praesum-
 pra, gl. probari, in l. si quis fundum, 20. §. Imperator, locati.

Causa fortuitum in se recipiens tenetur de eo, & hoc si specificatur sit, d. l. si quis
 fundum, & ibi gl. ei praestare.

Causa fortuiti si sit aliquid amissum, primo contra amittentem debet probari
 dolo, vel culpa deinde ille, contra quem haec probantur, debet probare cau-
 sam, gl. probari, in l. ibi.

Causa contingens ex parte locationis, propter quem impeditur vsus conducto-
 ris, inquit repetitionem mercedis, l. si vero, §. item cum quidam, locati.

Causa fortuitus non debet venire in bonae fidei iudicio, glo. per personam, ad medium,
 ibidem.

Causa fortuitus contingens ex parte venditoris liberat eum, & nihilominus po-
 tere integram pretium, sed casus contingens in re locata ex parte loca-
 toris non liberat conductorem, ita quod possit petere integram penionem,
 quia venditor certat de damno vitando, quia si non haberet pretium, patere-
 tur damnum

simul concurrere, quia sunt contrariæ, & vltima præualeat, nisi esset inualida, secus si ex neutra possideatur, quia tunc ambe concurrere possunt, l. si quis ante, ro. de acquirenda possessio.
 Causæ daz, vel quæstiones si fuerint in iudicium deductæ, iste ordo est considerandus, an vna sit præiudicialis, vel an electione vnius tollatur alia, vel an sint contrariæ, gl. penult. in l. vt debuit, p. C. de herede actio.
 Causa criminalis si sit contraria causæ bonæ fidei, non potest concurrere cum causâ bonæ fidei, l. 1. & ibi gl. f. C. de furtis.
 Causa criminalis furti potest concurrere cum causâ bonæ fidei, quando non est contraria illi, d. glo. f.

Reliqua verbo, Actio. 44. v. § que 49.

- 13 Causæ meri, vel mixti imperij specialiter, & in priuilegium committuntur, eo ipso quod inferioribus denegantur, glof. tribuantur, in l. 1. de officio eius, cui mandata.
 Causæ, quæ competunt clarissimis, multo magis spectabilibus, & aliis maioribus, ibid.
 Causa aliqua etiam mandetur specialiter minimo Magistratui, non dicitur specialiter committi, ibid.
 Causæ meri vel mixti imperij non possunt per præsidem, vel ordinarium delegari generaliter, nec specialiter, gl. iurisdictione, ibid.
 Causæ meri imperij ex iusta absentia possunt delegari, quoad cognitionem tantum, sed non quædam ad definitionem, § d. l. 1. & ibi gl. e. de officio eius, cui mand.
 Causæ, quæ cognitionem desiderant, per delegatum non possunt expediri, l. nec quicquam, § vbi decretum, de officio proconsulis.
 Causæ plenam cognitionem requirunt ea, quæ pariunt magnum præiudicium, l. de etate, de minor.
 Causæ meri, & mixti imperij specialiter delegantur, vnde per prorogationem consensu paritum non transferuntur etiam in iudicem ordinarium non suum, nisi talis ordinarius habeat iurisdictionem de illis, § d. l. 1. de iudicis.
 Causa, quando committitur consulenda, debet committi expensis eius, qui petit consilium sapientis, l. si in Asia, in addit. marg. depositi.
 Causas medias præfides debent cognoscere per se, vel delegare referuatam sibi sententiam, si propter occupationes publicas, vel causarum multitudinem impediantur, l. 2. C. de pedan. iudicibus.
 Causæ meri, & mixti imperij non delegantur, d. l. 1.
 Causæ mediæ, quæ competunt iure Magistratus, vel illæ, quæ sunt ultra 300. solidos, poterant olim indistincte delegari, hodie autem possunt delegari ad cognitionem tantum, si impediuntur præfides, vel iudices propter publicas occupationes, vel causarum multitudinem, glof. 1. ibid.
 14 Causarum tria erant genera olim, vilia, & hæc cognoscere, & alij delegare poterat præfides, siue iusta causa impediatur, siue non, ibid.
 Causæ maxime non delegantur, nisi propter absentiam, & quoad cognitionem tantum, non tamen non possunt delegari a præfente præfide impedito ob multitudinem negotiorum, vel ob publicas necessitates, ibid.
 Causæ mediæ, quæ propter occupationes publicas, vel causarum multitudinem, vel aliud iustum impedimentum non possunt præfides cognoscere, possunt delegari, secus si non fuerint impediti, gl. non poterint, ibi.
 Causa status non potest committi quoad cognitionem, etiam in casu, quo causæ maxime delegari possunt, d. l. 1. & ibi glof. pen. & fin.
 Causa status hodie etiam quoad definitionem potest delegari, d. gl. pen.
 Causa status differtur per Carbonianum in tempus pubertatis, quando pupillus agit, vel conuenitur possessorio iudicio super quæstione status, & bonorum, d. glof. fin. ibid.
 Causa status non differtur in tempus pubertatis, quando pupillus agit petitorio super quæstione status, ibid.
 Causa status differtur favore pupilli per constitutiones, quando pupillus agit, vel conuenitur possessorio iudicio super quæstione status tantum, & non bonorum, ibidem.
 Causæ minime iurisdictionis possunt indistincte delegari, l. finali, C. eod. tit. in Causis breuib. index cognoscit, & proferit sententiam sine scriptis, auth. nisi breues, C. de sententiis, & interlocut.
 Causæ breues an dicantur vsque ad duos solidos, vel vsque ad plus relinquatur arbitrio iudicis, § gl. 1. ibid.
 Causæ pecuniariæ ultra 300. solidos non possunt delegari, nisi propter absentiam, aut multitudinem causarum, gl. ad trecentos, in §, & indicat, in auth. de defensoribus ciuitat. col. 3.
 Causæ breues, aut breuiore dicuntur causæ centum aureorum, vel arbitrio iudicis relinquuntur, quas index debet audire cum maxima equitate, & sine scripto iudicare, & etiam causas vilium personarum pari ratione debet audire, §, fit tibi quoque, & ibi glof. breuiore, & glof. vilium, in auth. de mandatis princip. col. 3.
 Causa minima dicitur causa minor x. librarum auri, l. minimis, in § illud etiam, in auth. de appellat. & intra quæ tempus col. 4.
 15 Causa lueratua cum non lueratua concurrat, l. Iulianus, § si fundum, & ibi add. marg. de act. empt.
 Causa onerosa non exingit causam non onerosam, d. § si fundum in addit. marg. Causa lueratua exingit causam lueratiam in eadem persona, ibid.
 Causa suspiciosa iusta est, si index fuerit aduocatus in eadem causa, l. prætor, de iurisdictione, omnium iudic.
 Causa suspiciosa, quæ potest opponi deleganti, non potest opponi delegato, ib.
 Causæ excusationis non funt passim, ac faciliè admittendæ, neque districte denegandæ, sed à prætore causa cognita sunt temperandæ, l. sed hæc, de procuratoribus.
 Causa legitima ad reuocandum procuratorem post contestationem obiecta debet cognosci summariè, & sine libello, & à quocunque iudice etiam delegato, gl. prætoris, in l. in causæ, eod.
 Causa suspecti tutoris est ciuilius, quando agitur ad reuocationem, cum procurator possit interueniri, l. non solum, § si eod.
 in Causa suspecti tutoris quando agitur ad remotionem eius, potest pro-

nunciari contra eum absentem, ibidem.

Reliqua verbo, Lueratua. Onerosa. Sufficio. Legatum. 95.

CAVSIDICVS generaliter dicitur, quicunque causas dicit, siue aduocatus siue iudex, gl. 1. in l. quiquis, C. de postulando.

Reliqua verbo, Aduocatus.

CAVTELA abundans non nocet, imò rarius est eam semper ponere, gl. expi. mere, in l. si cum dies, § plenè de arbitris, & gl. fin. in l. heredes, 21. § si de testam. & gl. quia, in l. si pupilli, § 1. de neg. gest. & l. si C. de præditiis tamiacis, lib. 1. r. 1.
 Cautela futurorum spectat ad iudicem tam in generalibus iudiciis, quam in specialibus vbiunque æquitas suadet, l. pro socio, 38. pro socio.
 Cautela abundans non operatur aliquid vt addat, vel minuat, aut vitiet, glof. 1. non mutat, in l. pediculis, 32. § Labeo, de aur. & arg. leg.
 Cautio in genere, in l. v. § que ad 7. & in l. 20.

Cautio idonæ, in l. 7.

Cautio iudicialis, in l. 8.

Cautio rati, in l. 9.

Cautio rati in testam. in l. 10. v. § que ad 16. & in l. 20.

Cautio v. § si iudicium, in l. 16. & 17.

Cautio v. § si iudicium, in l. 18. & 19.

CAVTELA tamquam genus in tria diuiditur primò, dicitur satisfactio accepto nomine à parte dantis tantum, secundò, satis accepto, accepto tantum nomine à parte accipientis, & hæc due cū fideiussore; tertio dicitur nuda promissio, quæ remanet in suo nomine, & fit sine fideiussore, gl. 1. in l. 1. C. de procurat.
 Cautio nomen intelligitur de nuda promissione sine fideiussore, glof. cautio, in l. cum clericis, 32. C. de Episcopis, gl. 2. in l. 2. C. de transact. & glof. 2. in l. si mulier perfectæ, 12. C. ad Velian. & glof. 2. in l. 1. C. de non numerata pecunia.

Cautio falo iuratoria præstat, quando quis tenens dare fideiussorem, non potest eos inuenire, affirmando per iuramentum prius, quod fideiussores non inuenit, aut generaliter, C. de Episcopis.

Cautio litis proficiendæ, vel soluendarum expensarum etiam debet dari auctore, quando causa ventilatur coram arbitro, nisi communi consensu patrum remittatur, glof. fin. ibid.

Cautio nomen præstat aliquando quis cogitur in contractibus, seruitutibus, & in vltimis voluntatibus, gl. p. d. ad med. in l. siue apud, 28. C. de transact.

Cautio de indebito facta conualidat per secundam cautionem, quæ quandoque potest fieri, nisi in cautione facta à muliere, quæ pro alio se obligat non potest, & in hac requiritur carnis biennij, at hoc vt conualidetur per nūquam cautionem, vel consensum, § gl. pen. in l. 1. C. de plus petitio.

Cautio, vel satisfactio legati, vel fideicommissi quocunque iudicio voluntati testatoris remitti potest, l. 2. C. vt in possell. legator.

Cautio non valet, si nulla causa exprimat, gl. 3. in l. generaliter, C. de non numerat. pecu.

Cautio nomen soluendo de soluendo, cum ad pinguem fortunam venerit maioris non soluendo tenetur tantum præstare in dotis restitutionem, glof. cautio, in l. vnica, § cum autem, C. de rei vxoria.

Cautio nomen de soluendo, cum peculium fuerit auctum, non tenetur præstare conuentus actione de peculio, si non soluit totum, quia tantum non erat peculio, ibid.

Cautio nomen prolatum ab homine, vel à lege intelligitur de nuda promissione sine fideiussore, nisi specialiter de fideiussione, vel generaliter de satisfactio sit nominatum, vel expremssum, l. 3. & ibi gl. 1. C. de verborum significat. & gl. fin. in l. habere, 188. § fin. ff. cod.

Cautio nomen præstat qui tenetur, licet non teneatur dare fideiussorem, vel pignora, tenetur tamen per solemnem stipulationem se obligare, gl. fin. in d. l. 1.

Cautio nomen est genus, & in vltima voluntate simpliciter prolatum sumitur pro nuda, § gl. fin.

Cautio quando in aliqua materia est præstanda, § quæstio fit de rei immobilitate sufficit præstare cautio iuratoria cum hypothecâ, non nisi de re mobili debent dari fideiussores idonei, gl. possunt, afficit sola iuratoria cautio authenticæ, cui relicta, C. de editio edito.

Cautio, ad quam quis tenetur, potest remitti ab eo, cui præstare tenetur, l. p. d. cum inter heredes, de p. d.

Cautio diminuta per pactum potest per posterius pactum reintegrari, l. emptio, eodem.

in Cautione debet inferri certa quantitas, vbiunque litigatur super eo, quod in iustitia debet, licet libertas, gl. habitum, in l. non solum, § si status, de procuratoribus.

Cautio, quæ non potest committi, non debet interponi, l. non cogendum, § fin. de procuratoribus.

Cautio dicitur sine fideiussore, satisfactio cum fideiussore, gl. cum & res, in l. p. d. de petitione heredit.

Cautio sine fideiussore præstat, vbi non est persona suspecta, sed satisfactio vbi est suspecta, ibi, & gl. habere, & glof. satisfactio, in l. 1. § 2. quo, 18. de rei vendicatio.

Cautio de defendendo, quæ datur malæ fidei possessori à domino potest tibi retinere tam, non est superflua, imò utilis est ei propter sumptus, & alia, si conuenit de facto ageretur, gl. fin. in l. non solum, 13. de rei vendicatio.

Cautio nomen exigit cum quis possit, si non exegit, est in dolo, gl. in addit. in l. 1. § 2. quo, 18. de rei vend.

Cautio superuacua non debet interponi, gl. actionem, in l. si visus fructus, 16. § de usufructu, gl. iniquum, in l. 4. § cui plus quam per legem falcidiam.

Cautio, vel satisfactio idonei condici potest per conditionem incerti, l. hoc, de natu. consuetudin. § si pecunia, de usufructu carum rerum.

Cautio propter ius de presenti præstari debet ad cautelam futurorum, id est, quod in futurum non vtrius illo iure, gl. 1. in l. legi, si seruitus vendicatur.

Cautio nomen pro futuro tenetur præstare victus in negotio, id est, quod in futurum non vtrius illo iure, gl. 1. in l. legi, & ibi glof. 1.

Cautio pro futuro propter ius de presenti præstat in actione aquæ pluuiarum, & quandoque etiam in actione arbitraria, & in colonato, d. gl. 1.

Cautio pro futuro propter ius de presenti præstat, quando competit al-

ius de presenti, & in futurum, secus quando non competit in futurum, ibid.
Cautio non debet praestari pro viis futuris, quia pro viis futuris nullum ius habet de presenti, ibid.

Cautio, quae non debet interponi, si interponatur, committitur, l. qui erat heres, 49. familiarum.

Cautio praestata vna actione non committitur, si altera actione agatur, gl. nec tenere, in l. si menor falsum modum.

Cautiones à contrahentibus interpositae debent semper sic intelligi, vt aliquid operentur, & sic sint efficaces, l. fin. verfic. sed si certum petatur.

Cautio praestari debet de eo, quod est faciendum in futurum, l. quod si Ephefi, §. si & ibi gl. ex acta de eo quod certo loco.

Cautio, quod praestatur pro futuro damno, vel lucro, debet iudex prospicere in omnibus bonae fidei iudiciis, siue generalibus, vt pro socio, negotiorum gestorum, tutela, siue specialibus vt mandati, commodati, depositi, l. pro socio, 38. pro socio.

Cautio nem duplex qui tenetur praestare, non tenetur cum fideiussore, l. illud quatuor, 4. de cautionibus.

Cautio de dupla, vel de simplici, vel cum fideiussore, vel sine, an sit praestanda à venditore pro emptione, inspicitur consuetudo loci, vbi contractus fit, gl. 1. in l. si fundus, de eod.

Cautio nem duo sunt genera, quaedam discretæ, quaedam indiscretæ, l. cum de indebito, 2. §. si in addit. marg. de probat.

Cautio discretæ dicitur, quae causam praexistente, aut concomitantem, expressam, & sufficientem habet, indiciaria autem, quae non habet causam, aut si habet, ea non est sufficiens, & tunc illa non valet, ibid.

Cautio, in qua dicitur statum tantum, quando non probatur contrarium, quod per aliam scripturam fieri debet, ibid.

Cautio publica, vel privata si iudicabit, & indiscretæ, ac sine causa facta dicitur, æquid, in quem causam exposta est, cogitur indebitum ostendere, quod in cautionem deduxit, nisi alioquin, qui cautionem exposuit, specialiter causas in cautione exprimit, 4. §. si.

Cautio si dicitur, quod quis confiteatur se accepisse decem, vel se debere decem, alio non expresse, d. iur. confessio sine causa, & non tenet, gl. fin. autem, ibidem.

Cautio si dicitur, quod quis per stipulationem dare decem Titio promittitur, quæ ab eo accepta, hæc stipulatio non dicitur sine causa, & ideo tenet, vt ibi. Contra cautionem publicam, vel priuatam, in qua confiteatur quis decem, debere exprimens causam, non admittitur probatio, nisi per contrariam scripturam, d. §. si.

Cautio, in qua quis non promittit, sed confiteatur se debere decem, ac antecessenter causam, valet, & tenetur ipse stare sine confessione, nisi em absente fecerit cautionem, quæ confiteatur se mihi debere, quia tunc non valet ad instar stipulationis, cum ambo, scilicet stipulatio, & literarum obligatio, sint de iure iudicii, gl. expoluit, ibid.

Cautio non praestatur, nisi petatur, gl. 1. in additione marg. in l. cum mulier, 55. folio maritum, & l. pater, in additione marg. de dote praegat.

Cautio nem interponenda causa subdita tollitur effectus cautionis interpositae, l. iores, qui, §. curatores, de administrat. tutorum.

Cautio nem variis vendendum non est, nec debent interponi cautiones, quæ non releuant, l. hæc stipulatio, §. fin. vt legatorum nomine cautetur.

Cautio non debet praestari propter minas illatas ab vno, & an minæ sint illusoriae, vel non, statum arbitrio iudicis, gl. minæ, in l. 4. si cuius quam per leg. falsid.

Cautio, quæ non debet praestari, si praestatur scienter, non condicatur, si per ignorantiam facti praestetur, condicatur quoad plenam liberationem, si per ignorantiam facti, & si per ignorantiam quoad liberationem fideiussorum tantum, quod iudicium competit ex capto, l. 1. vt in possessionem legatorum.

Cautio, quam heres tenetur praestare legatario de legato soluendo, potest remitti à testatore, sed non cautio, quam legatarius tenetur praestare heredi de statuendo legato heredi, gl. falsidicetur, & gl. nisi falsidicetur, in l. si peti, §. eod.

Cautio, id est, satisfactio plus est in rem, id est, in hypothecam, quam in personam, plus cautio, l. 2. §. & ibi gl. 1. de regulis iuris.

Cautio nem fideiussoriam de lite, prosequenda, & litentia, quando agitur non potest praestare, sufficit quod praestetur iuratoriæ, ad excludendas, in auth. de litig. col. 8.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

Cautio, ex fieri de fupremo debito fidei ab officiali fidei, cui cautioni debet alius in gl. 2. ibid.

Cautio, quæ non probat contra fideum, sed contra officiales, facit, vt officiales prius moneantur, l. 2. C. de commendat. fidei debitor, l. 10.

fideicommissi libertat. & l. 3. & ibi gl. fin. & addit. marg. C. de omni agro de ferro, lib. 1. 1.

in Cautione idonea inspicitur quantitas, & conditio personarum, l. filio vel seruo, in additione marg. vt legatorum nomine cautetur.

Cautio idonea dicitur etiam illa, quæ sine satisfactione fit ad voluntatem eorum, quibus cautio praestatur, l. 4. §. addici, & ibi addit. marg. de fideicommissi libertat.

Cautio nem nomen si adiuncto profertur, vt quando quis tenetur idoneæ, & sufficienter caere, intelligitur cum pignoris, vel fideiussoribus, gl. fin. in l. 3. C. de verborum signific.

Cautio plena dicitur cum fideiussoribus, plenior verò cum pignoris gl. cautum, in add. in prin. Inst. de fideiussor.

Reliqua verbo, Fideiussor, 29. 30. Idoneus, Securus.

Cautio iudicialis non committitur, vbi iudicialis forma mutatur, l. non à iudice, 64. in add. marg. de iudicis.

Cautio nem iudicium solui, quam praestitit quis coram vno iudice, non censetur coram alio praestare, gl. si quis, ibid.

Cautio iudicatum solui in vna instantia interposita non committitur, si ex alia instantia iudicetur, d. l. non à iudice, eod. tit.

per Cautionem de iudicatum soluendo vbiueque non est cautum actori, etiam procurator rei causet de rato, l. Pomponius, §. l. d. & 15. de procuratoribus.

Cautio erronea quandoque committitur, fallit in cautionibus iudicialibus erroneous, vt in cautione erronea iudicium sitendi causa, ex qua cum effectum non potest agi, §. gl. committitur, in l. qui erat heres, 49. fam. l. ex cunctis.

Cautio nem iudicariæ non extinguuntur mutata persona ex parte actoris, sed bene mutata persona ex parte rei, nisi fuerint repetita, l. 1. §. si & ibi gl. pe. & vlt. quibus modis pignus.

Cautio de iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio nem iuratoriæ de iudicio sibi praestans non videtur peiurare, si ex concessa causa non sinit, l. si & ibi gl. 1. qui falsid. cog.

Reliqua verbo, Clericus, 13. Debitus, §. Defendere, Defendens, Fideiussor, 23. vsque 27. 28. Procurator, 42. 43. Promittens, Rem, 13. Satisfacere, Satisfactio, 4. §. Stipulatio, 38. 44. §. l. que 47.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

Cautio iudicatum soluendo tria continet, primum de defendendo, de dolo, & de iudicatum soluendo, gl. 4. in l. legendi, 12. C. de procuratoribus.

CEN marg. in lapud Celsum, §. si, cum legitima, de doli mali except.
Cedens si in instrumentum cessionis conficitur sibi solum, non sufficit ad probandum simulationem non esse contractam, nisi reuerā sibi solum probetur illo quod cum, contra quem cessio facta, sed contra ipsum cedentem nocet illa cessio, gl. fi. in l. p. c. manda.

Cedens iura nihilominus apud se retinet directas actiones, quas experiri potest, nisi cessionarius esset litem contestatus, vel partem debiti suscepisset, vel certiorator debitoris denunciaverit ei, ne solveret cedenti, l. 3. C. de nouatio.

Reliqua supra nu. 1. Cessio, l. 1. v. que 4.

CEDENS actionem vni contra vnum debitorem, non potest postea eam alteri cedere contra eundem debitorem, l. si fundum, §. 1. §. penult. de legat. 1.

Cedens actionem contra vnum ex coereis, liberat alium coereum, & etiam eum, contra quem cessit, l. qui duos, l. 3. de leg. 2.

Cedens actionem suam potentiori ratione officij perdit eam, & cessio non habet effectum, l. si C. ne liceat potentior.

Cedens res, & non actiones potentiori ratione officij non perdit rem, l. gl. i. ibi.

Cedens minor actionem potentiori ratione officij, perdit actionem, & non restituitur, tamen si ius ignorauerit, quod licet ei, potest, gl. penult. ibid.

Cedens heres legatario actionem nominis, liberatur ab actione ex testamento, licet ea actio a se ex toto separari non possit, gl. 4. in l. acceptam, C. de viuris.

Reliqua supra 2. verbo, Potentiores, Cessio, 4. §.

CEDENS bonis de his, quae antea habuit, neque agere, neque conueniri potest, potest tamen de his, quae postea quaesitū agere, & conueniri, si de illis aliquid idoneum emolumentum habeat, l. item si vnus, & ibi gl. 2. de arbitris.

Cedens bonis non potest ab aliis creditoribus postea agentibus, quorum timore non euit, postea inquietari, nisi postea adquirat, aut bona doceat, d. l. 4. & ibi, gl. pen.

Cedens bonis si post cessionem aliquid modicum adquisiuit, non teneat propter hoc, ne eius bona, necum ob id vendantur, l. qui bonis, de cessione bonorum.

Cedens bonis si post cessionem aliquid pretiosum adquisiuit, potest iterum conueniri propter hoc, & an adquisiuit postea sit pretiosum, vel non, incipitur ex quantitate, non ex qualitate, vt si quid mensuratum, vel annuum sit rebus, nomine alimentorum, & quae cessit, vel vasa, & c., fundi relictus sit, & tunc non potest conueniri a suis creditoribus, d. l. qui bonis.

Cedens bonis non liberatur a cunctis obligatorum bonorum, cum leuissimior postea factus rursus possit conueniri, d. l. qui bonis, & ibi gl. fi. & ad. marg. & l. 1. C. qui bonis cedere.

Cedens bonis cogitur indicare bona officio iudicis, gl. 2. in l. pen. de cessione bonorum, gl. 1. in d. l. 1.

Cedens bonis non debet exulare bonis, nam saltem panni, vel vestimenta debent sibi remanere, cum conuictus ad mortem relinquatur, l. reprobo, d. l. 2. ad. marg. ibid.

Cedens bonis non potest incarcerationi, nisi in fraudem, ac perniciem creditorum bona alienauerit, ac dispersiderit, quo casu actio reuocatoria aduersus debitorem in fraudem penalis, datur, gl. fin. & ibi ad. marg. in l. fin. §. fin. quae in fraudem creditorum, & l. 1. C. qui bonis cedere.

Cedens bonis non debet spoliari vestibus, l. Diuus Adrianus, de bonis damnatorum.

Cedens bonis si postea perueniat ad pinguiorem fortunam, potest tunc iterum conueniri a creditoribus, nisi pro eo futu. nisi i. p. na corporales, vel cessionem fecisset cuto nudo super lapidem, gl. ex integro, in add. in §. fi. Inst. de actio.

Cedens bonis post 40. dies non datur creditoribus dilacerandus, vt habebatur lege 12. tabul. contra eum durticem Sextus Caelius, quemdam defendit, gl. 2. in l. 1. C. qui bonis cedere.

Cedens bonis ex precedenti contractu non potest conueniri, quia habet exceptionem, nisi veniat ad pinguiorem fortunam, quo casu rursus potest conueniri in quantum fecere potest, deducto ne egeat, l. 3. & ibi gl. fi. C. de bonis authorit. iudicis, poss.

Reliqua supra 23. Debitor, 88. Cessio, 6.

CILARE est, quod velis ignorare cum ad quem ea res pertinet alicuius tui emolumenti causam, gl. 1. in l. 1. de seruis fugit.

Celans seruum fugitiuum fur est, & tenetur etiam lege Flauia criminaliter, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Celans seruum fugitiuum facinorose familiae de morte domini punitur lege Cornelia de sicariis, d. gl. 1. ibid.

Celans seruum fugitiuum punitur in centum solidos, qui fisco dantur, d. l. 1. & ibi gl. latuit.

Reliqua verbo, Testamentum, 28. 29. 30. Seruus, 106. v. que 113. 114. Oculatus.

CEMENTA cum domo vnita dominus cementorum vendicare non potest, secus ea dissoluta, etiam si domus praescripta fuerit, l. in rem, 23. §. fin. de rei vendicatione.

Cementa domus non possidentur per se, & ideo eis dissolutis vendicantur a domino suo, etiam si post tempus, yncapionis domus fuit dissoluta, d. §. fi. & ibi gl. pen.

Cementa, etiam dissoluta aedificio, non possunt vendicari si duplum consecutus fuerit ab iniungente suo aedificio per actionem de tigno iniuncto, gl. fi. ibid.

Cementa lapideae dicuntur esse eius, cuius est domus, vel insula, sed non semper, l. si quis cum totum, §. si ancillam, & ibi gl. cementa, de excep. rei iudic.

Reliqua verbo, Aedificium, Edificans, per tot. Alieno, Domus.

CENSERE idem est, quod constare, & praecipere, unde etiam solet dici, censere, vt hoc facias, & cenarum aliquid censuisse, inde censoris nomen videtur esse tractum, l. censere, l. 1. de verb. significat.

CENSOR dicitur, qui colligit censum, nam & ipse iudicat, & disponit super rebus aequandis, gl. fi. ibid.

Censorum munus erat, portoria, & vestigalia locare, l. in lege censoria, 103. de verb. significat.

Censores constituti sunt post consulat, ex eo quod ipsi non sufficerent officio, l. 2. §. post deinde, de origine iuris.

Reliqua verbo, Censui, Censitores.

CENSITORES dicuntur illi, qui signant praedia militantis assignanda, vel illi, qui auferunt praedia non soluentibus tributa, & aliis dant, gl. censitores, in l. ergo, 30. §. 3. de acquir. rerum dominio.

Censitores dicuntur Magistratus, qui pro rei causa, meritoque vni addicendi, & alteri conferendi potestatem habent, gl. censitores, in additione marg.

Censitores in iure dicuntur etiam illi, qui praesentationes collectorum coloni recipiunt, ac pignoris iure praedium, si census non soluit, vendunt, ibi, & gl. 2. in rub. C. de censibus, lib. 11.

Censitor, hoc est, qui praestit censui colligendo, potest ex iusta causa releuare eum, qui tributa praestat, vt si ei agri portio calamitate perierit, aut vites mortuae sint, aut arbores aruerint, sed si possessor exciderit arbores, vel vices, nihilominus numerum pecuniae, quam debet nomine census, debet praestare, nisi causam incisionis probauerit, gl. 1. forma, §. 1. de censibus.

in Censitorum constitutione exigitur scriptura, gl. 1. in l. 1. C. in quibus caus. coloni censit, lib. 11.

Reliqua verbo, Censui, Censor, Paraquator.

CENSITVS dicitur, qui certam annuam pensionem domino soluit, ascriptitius vero dicitur, qui incertam, vt dimidiam fructuum, gl. 1. in l. 1. C. quibus caus. coloni censit, lib. 11.

Censiti nomen quandoque large accipitur, vt comprehendat etiam ascriptitium, quandoque vero stricte, ibid.

Census si probet se grauatum in censitatione, suam tantum primitiam professionem teneat solvere, & non nouam, l. 1. C. de censibus, lib. 11.

Censiti graui a paraquatoribus habent facultatem conuenerendi inter annum, quo e. ap. non adduntur vltimis, exceptis minoribus, & absentibus reipub. causa, quibus non currit tempus, donec expiendi habuerint facultatem, l. qui grauos, C. cod. tit. & lib.

Reliqua verbo, Colonius, 18. Ascriptitius, Paraquator.

CENSVS monumenta publica potiora sunt rebus l. census, 10. de probatio. Census solutio melius probatur per monumenta publica, quae sunt apud magistratum census, quam per testes, ibid.

Census proprie patrimonium est, non redditus, aut libri censuales, sumiturque pro praedatione, quae virum principis, aut arano fieri solebat, quae praestatio quam iam praescripta, instrumentaque eundem praestations vctula, in memoriam adferat praesentibus, gl. 1. in add. marg. in d. l. census.

Census priores viri per hoc quod possessio per alluionem sit ablata censuali, nouis censibus impositis soluent per eum, cui adereat, l. 2. & ibi gl. 1. & fi. de censibus.

in Censum debet deferre dominus lacus piscatorios, & portus, & salinas, si quae sunt in praediis, item inquilinos, vel colonos, quos in praediis habet, l. forma, §. iacis, eod.

post Censum editum si aliqua sint nata, aut quaesita, antequam completur scriptura professionis, possunt, & debent illa poni in charta professionis, & idem si post consummatam professionem nata sint, aut quaesita, d. l. forma, §. pen. & ibi gl. pen.

Censum redemptores hodie agentes hypothecaria solent, quem velint ex censibus vnus census conuolui conuenire ad integrum, & solidum censum, l. cum possessor, in add. marg. eod.

Census dicitur, quod est foluendum in futurum, reliqua dicuntur in praeteritum, gl. in rub. C. sine censui, vel reliquis.

Census aequi non possunt imponi Ecclesiis ab Abbatibus, vel Episcopis, gl. 1. in l. 2. C. vestigia noua.

Census folli diminutio non obstante rescripto cum praescriptione longi temporis ad praesentium statum debet reduci, l. in C. ne rei dominice.

Census, ac captationis nomine olim praetabatur vnus homo tantum, quantum praetabatur due mulieres, sed hodie tantum praestant duo, vel tres viri nomine captationis, quantum olim vnus homo praestabat, & tantum praestant quatuor mulieres, quantum olim due mulieres, & ita onus captationis in masculis, & in feminis pro dimidia diminutum est, l. cum antea, & ibi gl. 1. C. de agricolis & censitis, lib. 11.

Reliqua verbo, Tributum, Capitatio, Censor.

CENSUALE scriptura faciens debet etiam dicere etatem suam, quia quibusdam etas tribuit, ne tributo oneretur, vt in Syria a 14. anno masculis, ita minuz a 12. anno vique ad 65. annum tributo capitis obligantur, & ideo etas inspicitur censendi tempore, etatem, & ibi gl. 1. de censibus.

in Censuali scriptura, quae quis constituit, se agros habere, debet dicere nom. cuiusque agri, & in qua ciuitate, & in quo pago sint, & quos duos vicinos proximos habeat, & autum, quod intra decem proximos agros facum erit, quos iugerum esse videatur, vinea, quot vites habeat, oliuetum, quo iugerum, & quot arbores habeat, & alia plura dicere debet, l. forma, & ibi gl. 1. eod.

Censuales dicuntur, qui scribunt censum, gl. 2. in rub. C. de tabulariis, lib. 10.

Censualia, qui cessant a solutione pensionis, & alius pro eo soluit pluribus annis dominum rei censuali sibi non querit, l. solennibus 25. C. de rei vendicatione.

Censuariorum bona pro rebus, vel censibus sunt tacite obligata, l. 1. C. in quibus causis pignus.

Reliqua verbo, Censui, Tributarius.

CENSTIMA fors dicitur quoddam principale vel perfectum, unde censima est pars, quae aequiparatur forti in anno, gl. censima, in auth. hoc i. C. de sacrosanct.

Censitima quarta pars interpretatur, id est, quarta pars fortis principalis sic de quinta, & sexta, & ceteris numeris, ibidem.

Censitimus numerus est rotundus, gl. censitima, in §. hoc etiam, in auth. alienatione, & emphyteol. col. 9.

Reliqua verbo, Vitis, 23. v. que 27.

CENTONES dicuntur pulvinaria, & est opus admodum plumarum, factum, gl. centones, in l. quæstion, §. si domus, de fundo instructo.

CENTUMVIRALIS dicebantur Senatores, ex eo, quia erant centum numero, l. §. & ibi gl. centumviralis, C. de petitione heredit.

In centumviri iudicio agitabantur petitiones hereditas, vscapiones, tutelæ, gentilitates, agnationes, aluntiones, ac noxarum, & mancipiorum quæstiones, parietes, luminum, stillicidium, testamentorum, aut raptorum, gl. centumviralis, & ibi add. marg. in l. Titia, 13. de inofficio. testam.

Reliqua verbo, Senatores.

CENTUMVIRI libitus iudicandis erant constituti, l. a. §. deinde cum esset, de origine iuris.

Centumviri dicebantur Senatores, qui erant centum numero, vel centi & quinque, qui numerus postea adcrevit, idem nomen retinens, gl. quasi, in l. qui repudiatis, 17. de inofficio.

Centurio dicitur, qui præest centum militibus, gl. 1. in l. centurio, 15. de vulgari, & gl. 1. in l. C. de restitution. milit. & gl. 3. in l. de inofficio, C. de inofficio fore, & gl. 1. in l. & militibus C. de milit. testam.

CERA imposita panno, vel linteo, quo tabulae inuolutæ sunt, ipsi tabulis inhærent videtur, quia pannus est accessorius, non vtragulus, in l. nam socij, 10. pro fisco.

Reliqua verbo, Accessorium, Accessiones.

CERDO dicitur, qui facit sotulares, aut qui vendit carnes, gl. 1. in l. cerdonem, 42. de operis libert.

CERTARE iniunctum licitum est hominibus l. 3. §. 1. verbi, quare si quis de iniuriis.

In certamine publico si quis occiderit alium, non puniatur, neque tenetur lege Aquilia, quia actio, §. in collatione actus, leg. Aquil.

Reliqua verbo, Actio, lita, Armentis, Occidens, 1. Civem.

CERTORARS apud poliorum literarum auctores vix reputatur, & certificare, & certificatio vix quo semel, atque iterum vix reputatur, l. quæro, 39. in add. marg. de actio. empti.

Certiorari non debet qui non ignoravit, gl. inofficio, in l. si legibus 16. C. de Episcop. audient.

CERTA etiam res reuocatur in dubium propter sollicitam quæstionem, gl. ex stipulatu, in l. & eleganter, §. non solum, de dolo.

Certum dicitur illud, cuius species, vel quantitas, que in obligatione versatur, aut nomine suo, aut ea demonstratione, que nominis vice fungitur, qualis, quantavæ offenditur, nihil refert, an proprio nomine appelletur, an digito ostendatur, an quibusdam vocabulis demonstratur, ibid.

Certus contractus dicitur ille, in quo continetur certum, incertum verò, in quo continetur incertum, veluti factum, non vtragulus, ad factum, sed ad interesse certificandum per sententiam iudicis, gl. ex certo, in l. certi conditio, §. certum petatur.

Certum si quis stipulatus sit, non actionem ex stipulatu, sed certi conditionem habet, l. si quis certum, 24. eod.

Certus dicitur ille, qui ignotus est, gl. demonstratur, in l. quoties, §. heres autem, de heredit. insti.

Certo qui potest stare, non fiet incerto, gl. 1. in l. quia ratio, 22. de condit. insti.

Certum per se ipsum non redditur dubium per litem, l. cum quidam, 30. §. fin. de acquir. heredit.

Certi dicuntur, quæ in rerum natura sunt, gl. pen. in l. heredi, 31. eod.

Certus debet esse quæ de suo facto, quandoque tamen dicitur quis iuste ignorare factum suum, l. cum salum, 46. & ibi gl. 2. eod.

Certa non potest quæ esse de facto alieno, nisi dicatur factum illud fuisse factum certa die, & hora, & certo loco, quia tunc potest esse certus de tali facto alieno, vt quia ipse cum eo erat tali die, & hora, alibi in alio loco longinquo, gl. potest, in l. Pannonius, 86. §. 1. eod.

Certi ad incertum non eadem ratio, gl. 2. in l. Stichus, 40. de statu lib.

Certa pars pro diuiso, & indiuiso potest possideri, & vscapi, l. locus, 26. & ibi gl. 1. de acqu. possit.

Certum esse aliquid per se, vel per relationem ad aliud paria sunt, l. ait prætor, §. si. de re iudi. & l. vbi autem, 75. §. illud, & ibi gl. intelligitur, de verb. oblig.

Certa dicuntur præsentia, & præterita, sed non futura, gl. ex testamento, in d. §. fin.

Certum dicitur, quod ex ipsa pronuntiatione apparet quid, quale, quantumque sit, velut decem aurei, fundus Tusculanus, homo Stichus, tritici optimi modij centum, l. stipulationum, 74. de verbor. obligation.

Certis agit certi conditione, sed pro incertis ex stipulatu, gl. si ibid.

Certis non est locus consecutus, l. continuus, 137. §. cum ita stipulatus, & ibi gl. nullus, eod.

Certum quid cum continetur in stipulatione tunc agit certi conditione, si incertum agit ex stipulatione, gl. si in l. stipulationum, 78. eod. gl. si in l. §. pacti, 14. C. de pactis.

Certa pena si apponitur in stipulatione, tunc agit certi conditione, si verò sit apposta, incerta pena, reputatur in facto, quod factum fit incertum, agit ex stipulatione, d. gl. si in l. §. pacti, ibi.

Tri casus dicuntur, quando in obligatione est certa quantitas, vel certa species, sed vbi est in obligatione certus homo, vel certus equus, dicitur habere certam naturam, gl. vel naturam, l. 1. C. de eo quod interest.

Certa per rerum naturam in contractibus non suspendunt obligationem, licet apud nos fiat incerta, §. conditiones, Inst. de verb. obl.

Certa dicuntur quædam per rerum naturam, id est, per naturalem eorum naturam, per quam l. p. præstetur, & præsentia sunt certa, & etiam illa futura dicuntur certa, quæ necessariam habent existentiam, veluti si moriar, gl. naturam, ibid.

Certa dicuntur in rerum natura, id est, in scientia Dei, in qua omnia, quæ sunt, vel fuerunt, vel futura sunt, tanquam præsentia sunt, & mille anni ante oculos Dei, sunt tanquam hæsterna dies, quæ præterit, ibid.

Certi contractus dicuntur contractus nominati, incerti verò dicuntur contractus innominati, gl. ex certo, in l. certi conditio, §. si certum petatur.

Reliqua verbo, Ignotus, Legatum, 2. §. Sententia, 27. Stipulatus, 1. Contractus, 16. Vique 19. Stipulatus, 35.

CERTI CONTRITIO ex mutuo in genere vna est, sed in specie plures esse dicuntur, nam alia est, quæ mihi, alia, quæ tibi datur, gl. 1. in l. de possessoria heredit. petitione.

Certi conditio specialis datur pro mutuo, sed pro quolibet omni credito datur certi conditio generalis, gl. 1. in rub. si certum petatur.

Certi conditio generalis competit ex omni causa, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur, siue petatur ex certo contractu, siue ex incerto, l. certi conditio, 9. eod.

Certi conditio competit ex legati causa, & ex lege Aquilia, & ex causa furti, ibidem.

Certi conditio competit ex Trebelliano, veluti si is, cui fideicommissaria hereditas restituta est, agere valeat, siue suo nomine quis obligatus sit, siue alieno, ib. Certi conditio competit ex contractu, vel quali, ex delicto, vel quali, d. l. certi conditio, & ibi gl. 1. & gl. ex legati, & gl. ex lege Aquilia.

Certi conditio competit ad interesse, cum detur ex lege Aquilia, quæ datur ad interesse, d. l. certi conditio.

Certi conditio generalis continet sub se certi conditionem specialem, & conditionem triticariam, gl. 1. ibid.

Certi conditio generalis à certi conditione speciali differt, quia certi conditio specialis datur pro mutuo tantum, sed generalis datur ad omnia certa ex omni contractu, & quali, §. d. l. certi, & ibi gl. 1.

Certi conditio generalis differt à conditione triticaria, quia certi conditio generalis datur ad omnia certa, sed triticaria ad numeratam pecuniam non datur, licet e contra triticaria habeat sub se certi conditionem generalem, quia triticaria datur ad incerta, sed conditio generalis non datur ad incerta, unde habet, vt excedentia, & ex cetera, d. gl. 1.

Certi conditio generalis differt à conditione sine causa, & ab actione in factum subsidiaria, cum subsidiaria in defectum specialem actionum datur, sed certi conditio generalis concurrat cum aliis, ibid.

Certi conditio est duplex, vna generalis, quæ ex omni contractu, & ex omni certo datur, alia specialis, quæ pro mutuo tantum datur, §. d. gl. 1.

Certi conditio generalis cum competit ex omni causa, debet in ea causa exprimi in libello, gl. 1. ibid.

Certi conditio generalis datur ex stipulatione continente certum, veluti stipulatio, 10. & non competit actio specialis, §. d. gl. 1. verum item, cum.

Certi conditio generalis subrogata loco actionis reductoris, vel quanto minoris, quæ non datur nisi sex mensibus, vel anno, licet de se fit apta, cum sit civilis, durare perpetuo, tamen non datur, nisi anno vel sex mensibus, prout actio principalis, d. gl. 1. verum item nunquid, & gl. ex lege Aquilia, ibid.

Certi conditio generalis non crescit per inactionem, sicut crescit actio principalis, in cuius locum datur, d. gl. 1. in fin. & d. gl. ex lege Aquilia.

Certi conditio non competit pro actione ex empto, vt venditor rem venditam rradat, §. reprob. gl. certum, & ibi addit. marg. in d. l. certi conditio.

Certi conditio non datur in locum actionis commodati, depositi, vel pigneratitiae, vel similes, d. gl. certum, in fi.

Certi conditio potest agi ad interesse ex obligatione ad factum, non autem quando agitur præcisè ad factum, gl. ex certo, & ibi addit. marg. ibid.

Certi conditio competit ex causa legati, quando testator faciens legatum quantitatem, vel rem alienam, si tamen legatæ suam, competit conditio, cum re, & via dominium eius transierit in legatarium, & ideo ei tunc non competit pro ea conditio, sed rei vindicatio, gl. ex legati, ibid.

Certi conditio ex omnibus contractibus competit, siue re fuerit contractus factus, siue verbis, siue coniunctum, id est, verbis interveniente re, d. l. certi conditio, §. quoniam.

Certi conditio ex mutuo non est arbitraria, gl. cum petatur, in l. vinum, si certum petatur.

In certi conditione ex mutuo solum id tantum, quod mutuum est, peti debet, si tamen condemnatio ultra rem mutuatam petitam ex causa necessitatis in ipsius estimatione iudicis officio, estimatione rei mutuatæ non est obligatione, & ideo peti non potest, sed bene potest fieri condemnatio, ibid.

Certi conditio datur ad certa, & etiam ad incerta, puta ad interesse, si modo non potest fieri certum, gl. 1. in l. si quis certum, 14. eod.

In certi conditione veniunt fructus, vscæ, interesse, & accessiones à tempore litis contestationis, & non ante, l. cum fundus, 31. eod.

Certi conditio non datur ad incerta, gl. vltimum, in l. 1. de conditione triticaria.

Certi conditio ex numeratione oritur quando pecunia aliena mutuata est, & sequuta est consumptio, l. si quis pro eo, 56. §. pe. de fideiussor.

Certi conditio, vel omnis actio stricti iuris propter adiectionem loci non est arbitraria, nisi in tribus casibus, gl. 1. in l. C. vbi conueniatur qui certo.

Reliqua verbo, Mutuum, certa, 2. Conditio, 6. 15. Stipulatio, 35.

CERVOS ita mansuetos quidam habent, vt & in sylvas eant, & redeant, nihilominus tamen eorum natura fera est, l. naturalium, §. cervos, de acquir. rerum dominio, §. pavonum, Inst. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Bestia, Fera.

CESANTE causa, cessat effectus, quando causa finalis, secus quando cessat causa impulsiva, gl. si & ibi add. in l. omni ferè, de adoptio. gl. causam, in l. §. secundo loco, de postulan. gl. si in l. quid enim, 27. de iudicis, gl. si in l. si de testam. tut. l. adulter, 19. §. si & ibi gl. si de adulter, gl. si in l. generaliter, 52. C. de Epif. & cle. gl. imaginem, in l. C. de Latina liber. gl. adueniunt, in §. illis autem, Inst. de milit. test. gl. fortissimum, in l. 1. de officio eius, cui mand.

Cessante causa annulationis non cessat effectus, ex quo effectus est iam consummatus, l. inter stipulatem, 82. §. facram, & ibi gl. quidem, de verborum obligat.

Cessante causa privilegij, cessat privilegium, gl. si in l. fin. C. de restit. milit. §. sed hæcenus, Inst. de militari testam.

Cessante causa, quandoque non cessat effectus, gl. i. in l. 3. rerum amotarum.
Cessante causa principali, cessat & accessorium, gl. imaginem, in l. 1. C. de Latina
libert.

Cessante una duabus causis, alia remanente, non cessat effectus, §. 3. affinitatis, & §.
socium, Inst. de nuptis.

Cessante impedimento, cessat etiam effectus ipsius, in principio Inst. de assignat.
libert.

Reliqua verbo, Causa, §. 3. Privilegium, 9. Defectus.
Cessante hereditas non est, quod non est transmissibile, verum est in transmissibili
simpliciter, gl. fin. in additione marg. in l. fin. C. de heredit. vel actione vend.
Lex pluribus, 42. de administrat. tutorum, l. si stipularis fuerim, 76. & ibi add.
marg. de verborum obligation.

Cessantia sunt ea omnia, quae sunt transmissibilia in vita, d. l. si stipularis fuerim,
in additione marg.

Reliqua verbo, Transmissibilia.

Cessio in genere, 1. usque 4.

Cessio Altioms, 4. §.

Cessio bonorum, 6.

Cessio ubique fit ex causa iudicii mutandi à cedente in cessionarium,
dolo malo causa opponendi reo duriorem adversarium, cedens dicitur esse in
dolo, & ipse cedens agere compellitur, l. pen. & ibi gl. i. in additione, de alte-
nat. iudicij.

Cessio hereditatis, vel alterius rei, quando est facta ad commodum, & damnum
cedentis, vt quia quicquid exigitur, debet in incommodum, vel commodum ce-
dente veri, & tunc pactum cedentis cum debitor hereditatis nocet cesso-
nario, nisi interueniat denunciatio, & alia, quae requiruntur, l. 3. C. de nouat. gl.
i. in l. si cum emptore, de pactis.

Cessio hereditatis, vel alterius rei, quando est facta ad commodum cessionarij,
& tunc quocunque modo dolo, etiam sine denuncia, non potest
fieri, pactum enim cedente in praedictum cessionarij, d. l. i. in l. si.

Cessio quae fit verò domino rei in personam, gl. fin. in l. si mulier, qui po-
terit, in l. si pign.

Cessio non transeunt ad heredes ea, quae non sunt transmissibilia, l. ex
pluribus 42. de admin. tutorum.

Cessio pro parte, & non in solidum debet fieri vni ex duobus reis conuenio inso-
lidum, l. si pro parte, in l. cum pupillus, de tutel. & rationibus.

Cessione facta solemniter locus est penitentiae, l. gl. i. in l. qui bonis, de cesso-
ne bonorum.

Cessio habetur pro iusta solutione, vel praestatione, gl. fin. in l. non aduersus, C. si
certum petatur.

Cessio inter coheredes in hereditarijs actionibus potest fieri, etiam si coheredi
datur minus pro cessione, quam ipsa cessione est, l. pe. & ibi gl. cōtingit, C. mandati.

Cessio facta titulo donationis, vel ex quacunque causa valet, d. l. pe.
Cessio facta ex iusta causa, & non animo vexandi, valet, gl. venditionis, ibi.

Cessionis instrumentum si fit inter cum nomen venditionis simulata non valet,
neque vt cessione, neque vt venditio, secus si reuera fuisse venditio, quia tunc
valet cessione, ibi.

Cessionis instrumentum si fit inter cum nomen venditionis, vt quia emit quis
pauca pecunia, & non animo vexandi, tunc emptor solum quod dedit potest
repetere, & non plus, ibi.

Cessio modicum dando potest fieri, quando quis habet in re quam ego possideo
Publiciana, quo casu possum impetrare à vero domino, vt mihi cedat ius do-
minij modicum dando, vt contra illum tunc me gl. i. quibus, ibi.

Cessio simulata non valet, secus quando non est simulata, gl. fin. ibi.

Cessio simulata dicitur, cum id agitur inter cedentem, & cum cui cedatur, quod
omne lucrum, & emolumentum ad cedentem pertineat, sed simulatur contra-
rius, scilicet quod debeat perire ad eum, cui cedatur, ibi.

Cessio simulata praesumitur ex paritate pretij, quia non est verisimile, quod pro
tam paruo pretio fiat cessione, & tunc non agitur, nisi in tantum quantum
dedit, pro residuo tamen agitur, qui cessit, d. gl. si & l. si. C. eod.

Cessionis simulatio, quae praesumitur ex paritate pretij, non est sufficiens ad do-
lam arguendum, d. gl. si.

Cessio simulata praesumitur ex paritate pretij, vbi est res pro parte vendita, &
pro parte donata, quo casu is, qui enut ad tantum quantum dedit, agit, pro
residuo nullus agit, scilicet nec cedens, nec cessionarius, d. gl. si & d. l. si.
C. eod.

Cessio facta pro modico pretio tunc dicitur, quando deductis expensis, & labo-
re, & pretio, adhuc plus facit valet actio, cuius fit cessione, ibi.

Cessio simulata praesumitur, vbi non reperitur in cessione suam contra illud, ibi.
Cessione non simulata non facit assensum titulus emptiois, vel alterius
contractus, si aliud sit quod facit simulatam cessionem, vt paritas pretij,
& hoc casu non amittitur actio, sed agit ille, qui cessit, cum cessione non re-
uenit, ibi.

Cessio praesumitur simulata, quando pretium pro quo facta est cessione, non appa-
ret veritate solutum, gl. fin. in additione, in l. pen. & fin. C. mandati.

Cessio si facta pro modica pecunia, cessionarius non potest consequi à debitor
ea, quae praeficit cessionis auctoritas, d. l. si.

Cessio praesumitur simulata, quando in cessione solus titulus donationis est ap-
positus, & clam aliquid datum est nomine pretij, ibi.

Cessio, quando inter facta est, quod pro parte vendidit, & pro parte donauit alicui
directo, vel quando per interpositam personam, vel quando aliquid occulte
datur, vt ex causa donationis tunc actio ibi cedatur, his tribus casibus tantum
cessionarius forem debet petere sine viis, gl. per soluit, ibi.

Cessio quando facta est pro modica pecunia partem vendendo, & partem donan-
do, tunc emptor potest petere forem, id est, pretium, & vias, ibi.

Cessio non potest fieri post solutionem simpliciter, secus si soluat cum pacto,
vt cedatur, l. i. C. de contrario iudicio tutel.

Cessio nulla si fit facta vni ex conductoribus contra alios, qui in solidum erant
obligati, qui si fuerint socij, habebat actionem pro socio contra alios, vel

vtilem pro socio, si non fuerint, gl. pe. in l. si diuisa, l. 1. C. de locato.
Cessio facta in potentiores non valet, gl. valere, in §. si verò tacerit, in auth. vt
hi, qui obligatus est habere perhibent, col. 6.

Reliqua verbo, Transmissibilia, Actio, 36. Cedere, 1. 3.
Cessio cuiuslibet actionis, etiam inter absentes recte potest fieri, si contra-
tus, per quem fit cessione recte potest celebrari inter absentes, alias non, gl. o.
transfieri, in l. in causa, §. si de procuratoribus.

Cessio actionis in vitima voluntate facta tenetur, l. Lucius, 88. §. ciuius in add.
marg. de legat. 1.

Cessio actionum facta post solutionem non valet contra correm, nec contra
tutorem pariter obligatum, nisi pactum de cedendo praecessit, l. Modesti-
nus, 76. & ibi gl. nulla, de solutio.

Cessio actionum, quando fit ante solutionem, vel in ipsa solutione contra
correm pariter obligatum, debet fieri pro ea tantum parte, quae contingit cor-
rem, & non in solidum, gl. si. ibi.

Cessio actionum fideiussori, vel mandatario fit in solidum contra principalem,
sed contra fideiussorem, vel mandatarium, quae tangit eum, ibi.

Cessio actionum debet fieri vni ex tribus tutoribus, vel cois, aut fideiussori-
bus qui in solidum soluantur pro duabus partibus ceterorum, ibi.

Cessio actionum debet fieri vni ex tribus tutoribus, vel cois, aut fideiussori-
bus qui in solidum soluantur pro duabus partibus ceterorum, ibi.

Cessio actionis potest fieri iure actionis, l. Stichum, 95. §. si, mandato, & ibi gl.
cedat, eod. tit.

Cessio actionum vt fiat, potest agi etiam ex intervallo, quando actiones sunt
disparae, ibi.

Cessio actionis in vitima voluntate potest fieri etiam potentiori, nisi iam fit in
iudicium deducta, quo casu agitur heredes, & quod consequitur, legatario praestat,
gl. fin. in l. C. ne liceat potentior.

Cessio actionis, quando est facta inter viuos, & non in vitima voluntate poten-
tiori ratione officij, cedens amittit causam si verò sit facta potentiori non ra-
tione officij, sed alia ratione, tunc habet locum titulus de alienatione vel
mutandi causa facta, ibi.

Cessio actionis facta inter viuos non potentiori, nulla est, si actio est in iudi-
cium deducta, nisi in quibusdam casibus, actio tamen non amittitur, sicut si
cessio de re litigiosa, ibi.

Cessio actionis inter viuos non potentiori facta valet, si indubitarum fit, actio-
nem non esse in iudicium deductam, & constat veram esse cessionem, ibi. em.

Cessio actionis an sit simulata, vel non, praesumitur ex tribus, scilicet quod pro
parte sit vendita, & pro parte donata, item minoris pretio vendita, & quod ti-
tulus cessionis non fit in instrumentum cessionis, quod esse debet in princ.
pio, ibidem.

Cessio actionis non valet, nisi pactum de actione cedenda praecedat pecuniae da-
tione, gl. i. in l. i. C. de actio. & oblig.

Cessio actionum ex paritate pretij praesumitur simulata, & simulata nisi instru-
mento cessionis nomen venditionis sit interuenit, l. pe. C. mand.

Cessio actionum vique ad ipsam tantummodò solutarum pecuniarum quantita-
tem, & viuarum valet, & potest exerceri, ibi.

Cessio actionis etiam si deur minus quam fit cessione, valet quando creditor ces-
sionem accepit à suo debitore nomine sui debitoris in solidum, d. l. pen. & ibi
gl. o. ius.

Cessio actionis etiam minimo, aut nullo dato pro cessione valet, quando pos-
sident res alienas, partem contouentur fiam §. 1. C. de domino, quo casu po-
test possident petere, vt ibi cedatur his fructuarij, vel emphyteoticarij, vt ibi
posse fieri tueri contra verum dominum, d. l. pe. & ibi gl. i. quibus, ibi.

Cessionem actionis ibi fieri possunt petere legatarij ab herede, d. l. pe.
Cessio actionis etiam minimo, aut nullo dato pro cessione valet, quando cre-
ditor patitur controuersiam super pignoris sibi obligatj, & potest petere,
vt debitor ei cedat actionem suam, ibi.

Cessio actionis inter legatarios, vel fideicommissarios pro debitis, vel rebus re-
lictis potest esse fieri etiam minimo dato pro cessione, ibi.

Cessio actionis facta per donationem valet, ibi.

Cessio actionis pro modico, aut nihilo facta dolo, vel fraude, vel simulata ne-
aliqua non valet, gl. cessiones, ibi.

Cessio actionis vique ad quantitatem solutarum pecuniarum valet, & forte
etiam est necesse, quod valeat, vt pretium soluat, gl. solutarum, ibi.

Cessio actionis à creditore potest fieri fideiussori minus soluti, gl. o. ius, ibi.

*Reliqua verbo, Actio, 37. 66. 67. Procurator, 13. 24. Procuratorum, Corres, Fideius-
sor, 39. 40. 42. 43. Potentioris, Cedere, 1. 4.*

Cessio honorum impedit litis contestationem, si modo creditor liqueat,
idque debitor agnoscat, alioquin non, l. 4. & ibi addit. marg. de cessione bono-
rum, Cessio bonorum potest fieri in iure, & extra ius, etiam per nuncium, & per
epistolam potest id declarari, l. si eod.

Cessio bonorum facta per debiqrem contra creditorem non liberat ipsum fi-
deiussores, l. heres, 1. §. quod si, & ibi add. marg. de fideiussor.

per Cessionem bonorum non tollitur naturalis, nec ciuilib obligatio, licet par-
ter exceptio, l. Doct. repro. gl. i. in l. i. bene, §. 60. eod.

Cessio bonorum non irrogat infamiam, debitoribus, l. i. C. ex quib. caus. infam. irrog.
Cessio bonorum prodest cedenti in duobus primo, vt non reuocatur à credito-
ribus in carcerem emi & quod in adquisito postea conueniat inquantum
facere potest, gl. i. in l. si. Inst. de act.

Cessio bonorum potest fieri etiam sententiam, sed non post, gl. i. in l. C. qui bo-
nis cedere.

Cessio bonorum tā in Italico solo, quā in prouincijs adiungitur, l. 4. & ibi gl. i. C.
Cessione bonorum facta, non debet creditores propria auctoritate bonari, l. o.
minj tenere, sed debet ea vendere iudicis auctoritate, & pretium pro rata por-
ter eos diuidere, & si contra faciunt, possunt bona ab eis auocari, non obli-
gatione longi temporis, secus quando fuissent eis data in solutum, & ad
Cessio bonorum potest fieri sola voluntatis professione, & sine aliqua solemn-
tate, l. in omnibus, C. eod.

CIRCENSES Iudi erant, qui in circo fiebant, hoc est loco muris septo, in quo curru auro proponebatur quidam cum equis suis ad certandum, & ad cursum decursum in certaminibus, l. plenius, §. equitij, & ibi gl. circensib. de viū & habitati.

Vide verbo, Iudus, Certame.

CIRCITORES debent esse 300. & equites 450. l. 3. C. de agentib. in reb. li. 12. Circitores dicuntur, quibus vestiti, vel lintearij dant vestem circumferendam, & distrahendam, glo. circitorum, ibid.

Reliqua verbo, Infitorum, 1.

CIRCUVITVS evitandi causa ex æquitate permittitur vero domino, cum quo non est gestum negotium, vt possit intentare conditionem indebiti contra bonæ fidei possessorem, l. cum fundus, §. 1. §. servum tuum, si certum petatur, & l. dominus, §. 3. & ibi gl. in fi. de condit. indebit.

Circuvitus evitari potest trib. concurrentib. primò, quando ille, penes quem est res, contra quem agitur, factus est locupletior ex re mea; item quando ille alius, aduersus quem habes actionem, potest etiam recta via agere ita, vt cedendo actionem liberetur; item quando agens agit ad suum, vel agit ad per-missionem puram & obligandi, d. l. in add. marg. in d. l. dominus.

Circuvitus vitari debet, & ambages sunt reprobandæ, l. videamus, & ibi gl. caueri, & ibi add. marg. si cui plus, quam per legem Falcid.

Circuvitus inutilis tolli debet, gl. 1. in l. fin. C. de adoptio. & §. audient, & ibi gl. ex cognitionalibus in auth. de iudicibus, col. 6.

Reliqua verbo, Superius, qua Superius.

CIRCUMCIDERE filios suos tantum permittitur Iudeis, nõ autem per-mittitur aliis, & si fecerint, puniuntur pœna capitali, vt & castrantes, l. circumci-dere ad legem Corn. de fideiur.

Circumcidere est pellem, quæ est in summitate virgæ naturalis, circum circa in-cidere, glo. 1. ibi.

Vide verbo, Iudæus.

CIRCUMDYCERE est circum circa pennam ducere, inducere tamen est per medias literas trahere; cancellare vero est ad modum crucis, vt fecit Iob be-nedicens Deo cancellatis manibus, glo. inducatur, in l. si quis libertatem, 7. de petitione heredit.

Reliqua verbo, Cancellatio.

CISTERNA est aque pluvie conceptaculum, quæ tamen & vini esse potest, l. vna, §. hoc interdictum, & ibi ad. m. de fonte.

Cisterna non habet aquam vivam, nec habet perpetuam causam, sed imbribus concipitur, d. §. hoc interdictum.

Reliqua verbo, Castellum.

CITATIO fit iuris experiendi causa, id est, vt experiatur actor, an ius sibi competat, vel non, etiam si citatus non veniat, glo. 1. in l. 1. de in ius vocando.

Citatio verbalis tantum fit super causa civilis matrifam. & illi, qui est in propria domo, qui ex publico concipitur, vel aditum præstat, & etiam cui fit tantum citatio verbalis per delegatum, vel arbitrum, in his enim trib. casib. fit tantum citatio verbo, & non re, id est, per capturam, in aliis autem casib. & re, & verbo fit citatio, id est, per capturam, gl. 1. in l. sed & si, de in ius vocando.

Citatio sola non actionem iniuriarum transiitorem ad heredes, l. si cui, §. qui iniuriarum, si quis cautio.

Citatio nulla reconquidatur per comparicionem spontaneam, l. 1. de feriis.

Citatio, & iudicium potest incipere à prætoris, tutore, vel curatore, litem ait prætor, & ibi add. marg. ex quib. causis maior, & l. 3. C. de procuratorib.

Citatio facta ad locum inhonestum non ardet citatum, l. quid tamen, §. si arbitri, verif. sed fide arbitris.

Citatio, vel iudicium absurdum est, quod valeat in alterius persona, & in alterius, quod non valeat, ibid.

Citationes debent esse verbis claris, ac iuxta sermonis patris rationem, & debent dehi ioco positio, & designatio, l. sed & si pupillus, §. 1. in addit. marg. de in-lit. actione, & l. aut qui aliter, §. 1. quod vi, aut clam.

Citatio facta tutorib. & curatorib. non est sufficiens ad hoc, vt possit ferri sententia contra pupillos, & contra minores, si tutor, vel curator noluit adesse, gl. 1. & ibi add. marg. in l. acta, 45. §. si de re iudicata.

Citatio peremptoria, vel sententia contra pupillum indefensum, vel contra eum, qui recipi causâ abest, vel minorem 25. annis, nullius est momenti, l. contra pupillum, 54. de re iudicata.

Citatio facta contra eum, qui propter partialitates non potest venire ad ciuitatem, non valet, nec ardet eum ad comparandum, nec valet processus contra eum factus, nam qui non potest comparere, citandus non est, glo. 1. & ibi add. marg. in l. ad cognitionem, 13. ex quib. causis in possessionem eatur.

Citatio facta tali tempore, quo citatus non potest venire, non valet, l. aut qui aliter, & ibi add. marg. quod vi, aut clam.

Citatio ad domum subsidaria est, quæ tunc demum fieri debet, cum citandus expectari non potest, d. l. aut qui aliter, §. & ibi add. marg.

Citatio trina non sufficit ad faciendum aliquem condemnari, l. inter accusa-tionem, de publicis iudiciis.

Citatio trina, quæ fit absentibus, debet fieri per novem dies, tribus vicibus, & sic tribus citationibus, & post singulas citationes expectatur per tres dies, & sic erunt novem dies, & tres citationes, & post quodlibet per triduum, ibid.

Citatio, vt fiat reo absenti extra territorium cruciat, debet fieri literæ iudici, in cuius territorio est reus, vt notiffet eij, l. verif. & l. iter & de requir. reis.

Citationes eodem modo debent fieri in priuatis iudiciis, licet & in publicis, gl. iudiciorum, in l. absentem, de penis.

Citatio debet fieri tribus edictis, quorum quodlibet continet spatium decem dierum, glo. post edictum, in l. presentis, §. cum autem, C. de his, qui ad Eccle-siam confug.

Citatio omnis facta in causis pecuniariis comprehendit alternationem, scilicet vt quis per se compareat, vel si maluerit, per procuratorem, l. fin. & ibi glo. 2. C. de procuratoribus.

Citatio facta per iudicem dicitur sententia, d. l. si & l. in facris, §. 1. & ibi glo. sen-tentia C. de proximis sacro, serinio, li. 12.

Citatio trina, vel peremptoria vna requiritur, quando peruenitur ad definitiua,

& vnaquæque illarum debet fieri per decem dierum spatium, l. properandum, §. & si quidem, & ibi gl. decem, C. de iudiciis.

Citatio ad domum valet, licet in notitiam citati non peruenierit, l. licet, & ibi gl. 3. C. de repudiis.

Citatio tradita alieui de sua familia, quam habet citatus in potestate, vel ei, in cuius potestate ipse fit, valet, licet ad eius notitiam non venerit, d. gl. 1.

Citatio peremptoria missa per nuncium æquipatur edicto peremptorio, gl. 2. in l. 2. C. quomodo, & quando iudex.

Citationes tres, licet in vltima non dicatur peremptoria, habent vim perempto-riam, ibid.

Citatio per edicta non potest fieri per quemlibet iudicem, ibid.

Citationes possunt fieri per literas, l. consentaneum, & ibi gl. 3. C. eod.

In Citationem peremptoria fit comminatio, vt si citatus peremptorie non veniat, procedat contra eum ad vltiora secundum partis petitionem, ibid.

Citationes tres, & peremptoria contra absentem debent procedere ante litem contestatam eodem modo, quo post litem contestatam, gl. 1. ibid.

Citationes re, & verbo fieri possunt, & hæc per ordinarium tantum, gloss. ad co-gendum, ibid.

Citatio personalis, vel realis non potest fieri, nisi iudicis mandato præcedente, l. si. C. de exhibend. reis.

Citatio vna pro omnib. peremptorio edicto recte potest fieri, l. consentaneum, & ibi gl. 4. C. quomodo, & quando iudex.

Citationes hodie contra cõtunacem sunt per tres nuncios ad domum missos, nec clamat prætor per plures, olim tamen fi-bant per edicta in albo posita, ita quod primum edictum clapsis triginta dieb. delabatur, & iterum scribebatur, gl. præcurator, in §. fin in auth. de legi. gloss. col. 8.

Citatio vbi fit in crimine læsæ maiestatis, necessariò non requiritur quod ex-primatur factum limitatum loco, & tempore, sed sufficit quod citetur super crimine læsæ maiestatis, glo. super dicto, in extraug. ad reprimendum, quo-modo in crimine læsæ maiest.

Citatio generalis peremptoria requiritur ad hoc, vt ad vltiora procedi possit, quando proceditur sine figura iudicii, ibid.

Citatio ad audiendum sententiam debet esse peremptoria, alie autem citatio-nes, quæ sunt in medio iudicii, puta ad videndum iurare testes, & similia, sem-per intelliguntur peremptorie, ibid.

Citatio potest signari sigillo alieno, si de hoc fiat mentio in ipsa citatione, glo. per literas, ibid.

Citatio licet fiat per literas sigillatas sigillo proprio, vel alieno, nuncius tamen debet eas portare, ibid.

Citatio per edictum competit tantum ordinariis, & delegatis à principe, sed non aliis, gl. per edictum, ibi.

Citatio per edictum recte potest fieri de iure civilis in omnib. casibus, sed de iure canonico non potest, nisi de speciali Papæ commissione, & tunc solum fit contra eos, qui procurant, nec citatio ad eos perueniat, vel ad quorum loca non possunt recte accedi, ibid.

Citatio per edictum non debet fieri, quando quis potest citari per Epistolam, vel nuncium, ibid.

Citatio per edictum antequam fiat, debet iudex capere informationem de non tuto accessu, ibid.

In Citationem per edictum debet poni terminus congruus, vt veniat in notitiam citati, & possit ad locum citationis comparere in ciuitib. sed de criminalibus datur longior dilatio, gl. per edictum, col. 1. ibid.

In Citationis termino si quis compareat, & alleget absentiam citati, & petit sibi prorogari terminum, vt inueniat citatum, debet ei dari terminus, ibid.

Citatio per præconem admittitur, vbi citatur incerta persona, dict. gloss. per edictum, col. 2.

Citatio per solam propositionem citati iurium literarum publicè factam, valet de iure civilis, sed de iure canonico debet prius verbo literarum legendo in ali-quo loco publico citari, postea literæ debent affigi publicè in foribus mai-oris Ecclesiæ, & in loco, vbi ius redditur, vel in alio loco publico, neque re-quiritur quanto tempore fieri debeat, dum tamen relatio appareat facta, gl. publicè, ibid.

Citationem præconia debent fieri in locis publicis, nec in relatione debet lo-cu. facti præconij exprimi, ibid.

In Citationis termino si quis compareat allegans citati absentiam, & iustum im-pedimentum, si nihilominus iudex procedat, processus esse nullus, gloss. ne-glexerit, ibid.

Citationem non peruenisse ad noticiam citati, quando iudici constat, non de-beat ipse procedere, ibid.

Citatio trina requiritur ad accusandum absentem, & debet esse triduum inter quamlibet citationem, gl. 1. in l. 1. conuenit, de pigner. actione.

Citatio die feriata facta ad diem iuridicam allata valet, l. si res, 13. in additione marg. de iure dorum.

Citatio ad domum non valet, quando quis citatur ad domum, qui absens non est, quique facili reperiri potest, l. dies cautionis, §. prætor ait, in addit. marg. de danno infect.

Citatio ad domum, quando is, qui citari debet, non reperitur, fieri debet legen-do citationem ibi, aut assignando ibi eam, si super ea fit questio, gl. libellum, in d. l. dies, §. torres.

Citatio procuratoris ad primum decretum sufficit, sed ad secundum decretum requiritur citatio domini, gl. agentes, in addit. marg. in §. sancimus, in auth. de heredit. & Falcid.

Citationes tres sufficiunt, nisi ad solemnitates te referas, quoniam tunc primò ponitur vnum edictum, deinde alud, mox tertium, postea vero sequitur per-emptorium, & post peremptorium, debet iudex semel citare, si voluerit, gl. sed ad med. in cap. 1. de milite vassallo, qui contumax.

Inter Citationem, & alium iure veteri non erat minus spatium, quàm decem dierum, sed hodie non minus, quàm triginta dierum, & hoc iure fori, sed iure poli primò vocatur quis personaliter, & per septem dies expectatur, & trans-actis illis adiunguntur alij septem dies, postea adiunguntur alij duo dies, quibus elapsa

Citatus simpliciter quod compareat super tali negotio respondens, si comparet in primo termino, dicitur satisfactum primo termino, & si postea se abtineat eadem solemnitate citandus est hac secunda citatione, sicut in prima, gl. per edictum in extrag. ad reprimendum, quomodo in la. se. m. crim. Citatus extensio scilicet, quod veniat respondens super tali negotio, & ad procedendum in causa, vt. i. ius est, vsque ad finem comparando, non satisfactum termino in citatione posito, nisi sit vsque ad finem, ibid. Citatus quando non comparet in termino, non est necessarius accusanda contumacia, nisi quando proceditur per accusationem, gl. neglexerit, ibid. Citatus quis in aliquem actum ad certam diem horam, vt compareat eadem hora, post eam horam praestitutam, non potest ille actus celebrari, quoniam humilimodi actus celebrari videretur, gl. tribui in add. marg. in §. omnis, Inst. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Vocatus in ius, Domus, 6. 7. 8.

CITRA verbum interpretatur praeter, vel contra, gl. 3. in auth. qui res, C. de sacrosanctis. Eclef.

CIVES Romani dicuntur omnes subiecti Imperio, glo. fin. in l. 3. de his, qui sunt sui.

Cives Romani quidam sunt patresfam. quidam filii fam. quidam marcesfam. quidam filii fam. l. 4. cod.

Ciuius reliquias videtur ciuitati relinquere, l. Lucius, 88. §. ciuius, & ibi gl. 1. de legat. 2.

Ciuius vel ciuitatis administratoris legatum, vel fideicommissum relictum videtur relictum ciuitati, non singulis ciuib. nisi aliud ostendatur testator voluisse, l. 2. & ibi glo. 1. & 2. de rebus dubiis.

Ciuium singulorum non sunt statuta in honorem ciuitatis posita, sed totius ciuitatis dicuntur, l. statuta, 4. & ibi gl. 1. de adq. rerum dominio.

Ciuis proprie dicitur ille, qui est ex origine, non autem qui est ex privilegio, l. 1. de h. 3. & ibi add. marg. de iure filii.

Ciuis seductor quis natiuitate propria, vel paterna, l. 1. & ibi gloss. 1. ad municipalem.

Ciues vel municipes videntes ex certa scientia contra legem non delinquent, neque puniuntur, qui principes scire singulis, & sic consentire, gl. fin. in fin. l. 1. C. de quib. fit longi conuener.

Ciues Romani efficiunt quicumque ciuitatem Romanam habitant, nec est opus speciali imperatore, gloss. donauit, in §. fin. in auth. vt liberi, de cetero, colas. 6.

Ciuis elicitur qui origine propria, vel paterna manumissione de se, vel patre l. 1. facta & adoptione quandiu durat, & allectione, id est, delatione honoris in ciuitate, l. ciues, & ibi gl. 1. & 2. C. de incolis, lib. 10.

Ciuis, vel incolis licet non sit quis in aliquo loco, nihilominus potest ibi conueniri, puta ratione contractus, vel ordinis clericatus, aut possessionis, gl. 2. ibi.

Ciuis vel incolis si sit quis in duobus locis, vel in vno incolis, & in alio ciuis, ab vtroque loco vocatus ad munera, debet subire munera eius loci, a quo petis vocatus fuerat, nisi simul & eodem tempore ab vtroque loco sit vocatus, quia tunc potius munera loci originis debet subire, sed si non sit locus originis, tunc debet seruire illi loco, qui minus munus imponit, l. d. gl. 2.

Ciuis non dicitur quis ratione communis patriae, sed bene quoad hoc, vt possit ibi conueniri, gl. fin. in l. pen. C. cod.

Ciuis ciuitatis alicuius efficitur quis per legitimationem de eo factam, per ciuitatem, l. fin. ad fi. C. de his, qui sponte publica munera, lib. 10.

Ciues ciuitatis pro delicto iudicis quandoque possunt puniri, l. fin. & ibi addit. marg. C. de nauticariis, lib. 11.

Ciuium mediocrem vnius nobilis ciuitatis esse honorabilis, ac melius est, quam esse ciuem maiorem vnius mediocris ciuitatis, glo. 1. in l. fin. C. de frumento Alexand. lib. 11.

Ciuis bonus est, qui patrie iura tuetur, & ille ad regnum est eligendus, & non qui est contra patriam, gl. contra ciuitatem, in extrag. de pace Constantiae, §. nos Romanorum.

Reliqua verbo, Incola, Municipium, Municipis, Plebs, Romani.

CIVILIS sapientia vera philosophia dicitur, id est, amor sapientiae, licet pecuni non abiciamus, gl. in fallor, in l. 1. de iust. & iur.

Ciuius actio criminalem non tollit interim tamen dum agitur vna, altera non interditur, eo autem finito, altera intentari potest, gl. lege Cornelia, in l. inde Neratius, §. si dolo, ad leg. Aquil.

Ciuius actio non tollitur per criminalem, gl. in quadruplum, in l. fin. C. de seruus, 2. §. & si puerum, ad leg. Aquil.

Ciuius actio per aliam ciuilem tollitur, nisi in id quod excedit, ibid. In Ciuii causa licet non possit capi quis domi, tamen pro criminali potest quis extrahi de domo etiam iniunctis, l. & quis in seruicatu, 7. & ibi addit. marg. de furtis.

Ciuius munera dicuntur illa, quae a iure ciuii sunt inducta, vt tutelae munus, gl. 1. in l. coloni, C. de exco. tutorum.

Ciuius ratio recte potest tollere iura ciuium, sed non naturalia, §. fin. Inst. de legitima agnat. tutel.

Ciuitati ex patris origine inductae licet filius non possit renuociare, inductae tamen per legem, vel pactum potest renuociare, cum nemo iniunctis humilimodi ciuitatem in se admittit cogatur, l. fin. & ibi add. marg. C. de his, qui sponte publica munera, lib. 10.

Ciuitates & criminaliter potest agi pro morte serui, pro furto, pro rapina, pro plagio, pro iniuria, pro testamento celato, & pendente iudicio ciuium non potest intentari criminale iniunctis, nec e contra, l. 4. & ibi gl. 1. & penult. de publicis iudiciis.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Rel. ius. verb. Actio, 9. 12. 14. 20. 43. Causa, 10. 11. Munus, 3. vsque 11. Obligat.

Quoad collectam, & alienationem, num. 11.

CIVITAS, & Ecclesia praestantur in donatione absque infirmatione, & etiam in aliis, gl. ciuitatem, in l. illud quod, C. de sacrosanctis. Eclef.

Ciuitas, & Ecclesia gaudent eodem privilegio in tribus casibus, l. vt. inter diuini, 23. C. cod.

Ciuitati, & Ecclesiae competens privilegium praescriptionis centum annorum corrigendo illud in Ecclesia ad 40. annos, corrigitur etiam in ciuitate, gl. 1. in auth. quas actiones, C. cod.

Ciuitas, vel Ecclesia potest petere restitutionem aduersus praescriptionem vsque ad quadriennium a tempore praescriptionis impletae, gl. 1. ibid.

Ciuitati permittitur esse facere fidei conuentus, & communem latitiam, dum tamen faciant sine villo sacrificio, vel damabili superstitione, l. 4. Cod. de paganis.

Ciuitates omnes debent sequi consuetudinem vrbis Romae, cum sit caput orbis terrarum, ipsa tamen non debet sequi consuetudinem aliarum ciuitatum, l. 1. §. sed & fi. C. de veteri iure enu.

Ciuitatis officiales missi ab ea non debent redire ad eam sine eius licentia, l. qui ordinatur, 9. C. de officio rectoris prouinciae.

Ciuitates sicut & respub. Romanae aequiparant minoribus, & ideo habent beneficium restitutionis in integrum, quando sunt laesae in aliquo contractu, vel transactione, gl. 1. in l. 4. C. ex quib. caus. maior.

Ciuitates non ideo, quod pignorationes vel repraesentationes non fiant, gloss. 1. in auth. fed omni, C. de vxor pro marito.

Ciuitas succedens priuato debet vt ciuis iure, gl. pen. in l. aduersus, C. de vfu.

Ciuitas propria, cui interdicitur, videtur interdici ciuitas Romana, & interdici etiam prouincia, interdicitur Italia, l. fi. C. si ferus exportandus, gl. ciuitatis, in add. marg. in l. 1. de adq. rerum dominio.

de Ciuitate morbo infectus potest expelli propter publicam utilitatem, ne alios inficiat, l. casus maioris, 8. C. de testamentis.

Ciuitas vna dicitur respub. gl. 1. in l. 3. C. quae res pignori.

Ciuitas, castrum, vel villa collatione adificiorum est facta, quae collatio, vel coniunctio est de iure gentium, ex hoc iure, & ibi gl. collata, de iusticia & iure.

Ciuitatis concilium dicitur ordo decurionum, gloss. ordo, in l. 3. quod cuiusque vniuersit. nomine.

Ciuitas si per eum, qui ciuis res administrat, non defenditur, neque quidquam habet corporale, unde creditor missio in possessionem fieri possit, si ciuitas habeat nomina debitorum, in possessionem nominum illorum fiet missio, l. ciuitates, eodem.

Ciuitas qualibet Romano iure vtitur, gl. petere, in l. item veniunt, §. ait Senatus, de petitione heredit.

Ciuitas capitis diminutionem pati potest, gl. 1. & ibi add. marg. in l. in stipulatione de usufructu contra rerum.

Ciuitas non est minus privilegiata, quam est minor, glo. 1. in l. nihil interest, ad Macedon.

Ciuitatis appellatio per excellentiam intelligitur de Romana, glo. ciuitatem, in l. 1. soluto mari. more, 8. & ibi gl. 1. de adq. heredit. & gl. ciuitatis, in l. 1. de adq. rerum dominio, gl. ciuitatis, in l. 2. §. 1. ne quid in loco publico.

Ciuitatum tria sunt genera, quaedam minores, aliae maiores, aliae minime, glo. 8. d. 5. Grammatici, & ibi gl. minores, de exco. tutorum.

Ciuitas maxima dicitur Metropolitana, & Archiepiscopalis, §. d. l. si duas, §. de ecc. & ibi gl. maxima.

Ciuitas maior dicitur illa, quae habet forum caesarium, & iudiciorum loca, minores vero dicuntur reliquae, quae non habent metropolitanum, vel forum caesarium, §. §. de ecc.

Ciuitas honoratur dignitatibus, quod nec vicus, nec villa honorarentur, gl. vicis, in l. 1. heres iustus, 73. §. de leg. 1.

Ciuitas potest facere legem municipalem, quod ipsa habeat tacitam hypothecam in bonis debitorum, non tamen propter illam legem amittunt alij creditores ius hypothecae expressae, & ita praestantur ciuitati, non obstante ea lege, l. Antiochenum, & ibi gl. si de privilegio crediturum.

Ciuitas quandoque dicitur municipium, quandoque oppidum, l. 1. & ibi gloss. proprie, ad municipal.

Ciuitas nulla habet privilegium fisco simile in bonis debitorum, nisi id nominatum a principe datum sit, l. simile, l. 10. cod.

Ciuitas aliqua vendens rem, vel locum non potest decedere ab illo contractu, eo quod alius offerat plus, nisi de hoc habere privilegium, l. Lucius Titius, 21. §. fi. & ibi gl. fi. cod.

Ciuitates aliae, quam populus Romanus, habentur loco priuatorum, licet & haec publice soleant vocari, quandoque tamen non habentur loco priuatorum, l. cum, qui, 16. & ibi gl. fi. de verb. signif.

Ciuitas in quibusdam casibus habet ius reipub. Romanae in reb. ipsius ciuitatis, l. inter publica, 17. de verb. signif.

Ciuitas potest statui, quod quis sit ciuis, l. adificia, 139. & ibi gl. 1. cod.

Ciuitatis appellatio venit territorium, gl. 1. in l. 3. C. de municip. lib. 10. in Ciuitate natus dicitur ille, qui in territorio nascitur, ibid.

Ciuitates duae possunt esse matricae, ac metrop. ambae in eadem prouincia, vt in Phoenicia Tyrus, & Berytus, l. 1. C. de metrop. Beryto, lib. 11.

Ciuitates regulariter vtuntur iure priuatorum, sed quandoque habent ius singulare, fed vtrique Roma, & Antiochenus, l. licentis, Alexandria, & metrop. habent iura specialia, in rubr. C. de iure reipub. lib. 11.

Ciuitates quaedam habent priuilegia per scriptum, item quaedam habent ius fabricandi monetam per priuilegium, ibid.

Ciuitas non habet tacitam hypothecam, nisi ex speciali priuilegio, vel pacto, vel nisi sit ciuitas Romana, l. 2. & ibi gl. fi. C. cod.

Ciuitas, vel respub. siue in contractu, siue in iudicio habetur loco pupilli, non adulti, 3. & ibi gl. 1. C. cod.

Ciuitas, vel respub. restituitur vsque ad quadriennium a tempore laesionis, §. gloss. 1. ibidem.

de Ciuitate factum secundum statuta vel privilegia sua non possunt renouari per praesentem vel praesentem, l. fi. & ibi gl. 1. C. cod.

Ciuitas, vel

uitas, vel alia terra potest ob maiorem et primatum civitatis delictum interdici subici, ut fuit iuxta de delictum Laurentij Medices, glo. homicidium, in addit. margin. in hac edita, §. homicidium, in extra, de pace tenenda.

Civitas secundum usum Italorum dicitur, quæ habet Episcopum, dicitur tamen etiam sine Episcopo, gl. Lombardiz, in extra, quoniam, qui sunt rebelles.

Civitas licet prius sit piscopo, non tamen definit esse civitas, ibid.

Civitas appellatio continetur etiam suburbana, l. v. c. m. 41. §. legauerat, & ibi gl. suburbana, de leg. 3.

Civitati co[m]petit de iure communi potestas eligendi sibi defensores, qui habent iurisdictionem, sed non merum, vel iuxta imperium, fallit in vrb. Romana, & in aliis, quæ habent privilegio, vel consuetudine, gl. Lombardiz, in extra, quoniam, qui sunt rebelles.

Civitates quædam sunt minores, quæ habent iurisdictionem absque mero & mixto imperio, quædam sunt, quæ habent mixtum imperium, quædam sunt maximæ, quæ habent merum & mixtum imperium, vt civitas metropolitana, & habent non propter Episcopatum, sed quia a forum causarum est magnum, ubi suberant multa alie civitates, ibi.

Civitas metropolitana dicitur caput provincie, ibid.

Civitates, quæ per vim occupantur ab aliquo tyranno, vel hoste imperij propriè non dicuntur rebelles, licet dicantur civitates capitur, quæ si recuperantur, dicuntur re. lictæ ad pristinum libertatem, gl. rebellando, col. 3. ibid.

Civitates, quæ proprio motu civium, vel maioris partis rebellant, dicuntur propriè rebelles, in quib. quantum ad amissionem iurium, & iurisdictionis idem dicitur, quod in priuato; quantum autem ad inferendum vim per hominem priuatum, dicitur esse, quod quilibet potest in eius civitate, & territorio capere, prædare, & combacire, & familia facere, quæ consueverunt fieri his, contra quos bellum habemus, ibid.

Civitas vna, cuius populus sit rebellis, etiam si capiatur, non tamen efficitur populus captivus, sicut vna priuata capta, immo libertatem recipit, nec erit iurisdictionis eius priuati capientis, quia civitas ante iam perdidit illam, & sic est principis, & ita nunc, cum occupatur, iam non habet, ibid.

Civitatem subiectam aratro nemo potest condemnare, nisi sit princeps, quia licet domus particulares sint priuatarum, ipsa tamen civitas vniuersaliter considerata est principis, similiter & palatia pulchra ciuitatum, & ideo non potest destrui civitas, quæ principis est, absque eius voluntate, §. d. glo. rebellando, ad fin.

Civitatem capiens non potest cogere homines illius civitatis eam dimittere cum omnibus bonis, & ad aliam se transferre, quod solis principes & non alius potest, sed relegare ex causa potest præter, vel prator, vel rector, ibid.

Civitas quando facit iurata, si per animum imponit iudici contra facientem, vel adversario, vel advocato contraria alleganti, valet talis adiectio pœnæ, si statutum sit validum, secus si sit inualidum, gl. pen. ibid.

Civitas dicitur motu, cum damatur ad aratrum cum autoritate superioris, item cum perit alluione, vel chasinate, vel quando posita est in banno æternali Imperatoris vel Papæ, gl. nos Romanorum, in extra, de pace Constantiæ, §. nos Romanorum.

Civitate damnata ad aratrum non intelligitur damnata eius castra, ibid.

Civitas damnari ad aratrum intelligitur, cum ita condemnatur, vt sic deleatur, atque evanescat, vt aratrum inducunt omnia solo æquare possit, d. glo. nos, in addit. marg.

Civitas destruitur, si homines inde ab eo proposito discedant, ne eo amplius recurrant, vel vt incendio deusta sit, vel ab aliquo casu in totum corruerit, sine fide reparationis, sed cum fide reparationis durat civitas habitus, non actu, dicit glo. nos.

Civitas si perperit sit desolata, privilegia eius delentur, sed si sit spes reparationis, non delentur, etiam si de facto non excitaretur ad actum suum, sed suspendendum, ibid.

Civitas distructa si reedificetur, potuerit his privilegiis, quibus prius potiebatur, §. ibidem.

Civitatem munire licitum est Lombardiz, & etiam aliis, & tenentur Ecclesiæ ad earum munitionem, quæ sit ad necessitatem, sed non quæ ad ornatum, gloss. munitionibus, ibidem.

Civitas potest obligari per iusiurandum, & sub iureiurando pacisci, licet non habeat animam, vnde tale iuramentum referendum est ad animam civium, glo. succedere, ibid.

Civitatis nomen, & beneficium forensibus & extraneis non prodest, nisi essent recepti in numero civium, gl. nomina, ibid.

Civitatum rectores, ac potestates non possunt se ingerere in pœna sanguinis, quamvis commercium de facto obieretur, gl. illustrib. in additione, in §. cumque, in procmo Institutionum.

Civitates velius provincie debent sequi caput illarum, §. si Instit. de satisfactione.

Reliqua verbo, Administrator, 3. 4. 5. Apollides, Cautum, Colligationes, Concilium, Mutuans, 6. 7. Creditor, 80. 81. Debitor, 85. Defensor, 6. 7. 8. 9. Ecclesia, 1. 3. 4. Fiscus, 1. Legatio, Legatus, 1. Morsus, Paps, Reitor, Respublica, Sententia, 17. Vniuersitas, 1. 2. 3. 4. 5.

CIVITATIS actor procuratore non constituitur non potest ante litem contestationem, sed post sic, quia non est dominus, cum aliena negotia tractet, l. nec civitatis, 74. & ibi glo. 1. de procuratoribus, glo. 1. l. neque, 1. l. Cod. de procuratoribus.

Civitas ex mutuo facto ipsius administratori tenetur, si mutuum conserum fit in eius villitatem, alioquin ipse administrator tenetur, l. civitas, 27. §. certum petruum.

Civitatibus administratori mutuum licet sit conserum in ipsius civitatis villitatem, & teneatur ipsa civitas, nihilominus tamen ille, qui accipit, tenetur principaliter, glo. 1. ibid.

Civitatis vel collegij administratori mutuum an sit conserum in villitatem civitatis, vel collegij, debet probare mutuum, glo. 2. ibid.

Civitatis, vel collegij administrator tenet eundem civitatis vel collegij in causam mutui potest obligare, quando acceptum conserum est in eius villitatem, ibi.

Civitas tenetur conditione æterni ex mutuo, si pecunia mutuat ipsius administratori nomine eius sit conserua in eundem civitatis villitatem, gl. 1. in l. 3. C. quando ex facto tutoris.

Civitatum ac terrarum rectores sufficit quod iurent de calumnia in causis illarum, gl. parum, in §. hoc autem, in auth. de armis, col. 6.

Civitarum rectores dicuntur esse partes causarum, nam sicut patet debet habere filij gubernationem, sic civitatis rector, d. §. hoc autem, & ibi gl. parum.

Reliqua verbo, Actor, 15. 16. 17. Administrator, 3. 4. 5. Mutuans, 6. 7. Syndicus, Debitor, 82. vsque, 85. Defensor, 6. 7. 8. 9.

CIVITATEM qui amittit per deportationem dicitur peregrinus, glo. ad peregrinitatem, in l. sed si, §. liberis, de in ius vocando.

Civitatem amittens perdit omnia bona sua sine aliqua publicatione, l. tutelæ, §. si de capitis diminut.

Civitatem si quis amiserit, nihilominus ex post facto obligari potest, eum sit liber, §. gl. pen. ibi.

Civitatem si quis amiserit, prima actio non datur contra eum ex edicto de capitis diminutione, quod secus est in filio arrogato, quia arrogatus ferè omnia iura retinet, quod secus est in deportato, ibi.

Reliqua verbo, Capitis diminutio, 1. 2. 3. 4.

CIVITATI vel reip. legatus vultus fructus centum annis finitur, sed legatum annuum, vel in singulos annos relictum reipub. perpetuò debetur, neque finitur centum annis, §. l. pen. & ibi gloss. pen. de annuis legatis.

Civitas, vel respub. nullo privilegio vitur in legatis ad opus illicitum eis relictum, & in omnibus, in quibus eis conditiones illicitæ, vel modi apponantur, l. legatum, 16. & ibi gl. 1. de usufruct. legato.

Ad civitatis ornatum relinqui legatum dicitur, quado relinquitur ad instruendum forum, & rheatrum, aut stadium, l. civitatibus, 112. de legat. 1.

Ad civitatis honorem dicitur relinqui legatum, quando relinquitur in alimentata civis infirmis, sicut etiam in iuribus, pueris, vel puellis, item quado relinquitur ad munus edendum, vel ad ludos Circeses, ad venationem, vel ad diuisionem singulorum civium, vel epulum, ibid.

Civitatis parti, vel etiam vicis potest hereditas relinqui per fideicommissum, gl. 1. in l. omnibus, 2. de Trebel.

Civitas potest heres institui, & de restituendo grauari, ibi. & l. hereditatis, 12. C. de hered. instit.

Civitatibus, quæ sub imperio populi Romani sunt, potest hereditas per fideicommissum relinqui, & restitui, & actiones in eas ex Trebelliano transferuntur, & ad eas actiones exercendas admittuntur municipes per suos actores, & syndicos, d. l. omnibus, cum l. seq. co.

Civitati & Titio si hereditas sit communis, vt quia sunt simul instituti, Titius contra civitatem potest agere iudicio diuisionis, l. pen. quod cuiusque vniuersit. nomine.

Civitati relictum ad certum usum expendum non debet expendi in alium usum, fallit in quibusdam casibus, l. 1. & ibi glo. 1. de administ. rerum ad ciuit. petrin.

Civitati relictam pecuniam in aliam rem, quam defunctus voluit convertere, nō licet ultra principis auctoritatem, nisi legata pecunia sit diminuta ex causa falsitatis, ita, quod superfluum pecuniæ non sufficiat, ad eam rem, in l. legatam, cod. de.

Civitati si fuerit relictæ pecunia, vt ex eius redditu venatio, aut spectacula ibi fierent, si illa agere non liceat, potest illa pecunia converteri in aliud, quod sit vtile reipub. ibi.

Civitati si aliquid relinquitur iure hereditario, vel legatis, donationis, vel venditionis, non præscribitur contra eam, nisi per centum annos, vt inter, 19. C. de sacrosanct. Eccles.

Civitati pro rebus sibi relictis, legatis, donatis, vel venditis competit triplex actio in rem, scilicet hypothecaria, & personalis, ibid.

Civitates non succedunt in bonis vacantibus, etiam ex privilegio, & si occuparent, ab eis auferuntur, l. 1. C. de bonis vacantibus, lib. 10.

Reliqua verbo, Legatum, 23. Municipium, Legatus, 6. 7. Vsfuctus, 23. Institure.

CIVITATIS prædia vefigalia non præscribuntur minori tempore quam centum annis ab eo, qui missus est in possessionem illorum prædiorum, eo quod sibi non caueatur de damno nomine illorum, gloss. per longum, in l. si finita, §. de vefigalibus, de damno infecto.

Civitas dans libertatem seruo suo videtur ei concedere periculum, nisi expresse adimatur, & ideo debitor peculiaris ei soluende liberatur, si sine manu fisco, quæ seruis ad.

Civitatum res immobiles, quæ in vfu publico non sunt, regulariter 30. annis præscribuntur, gl. pen. in add. marg. in l. vfu capionem, 9. de vfu capio.

Civitatis bona abusu publica esse dicuntur, proprie tamen illa sola dicuntur publica, quæ sunt populi Romani, l. bona, 15. de verb. signif.

Civitatis rebus idem ius datur, quod reb. Ecclesiarum, gl. 3. in l. vt inter diuinum, C. de sacrosanctis Eccles.

Civitatum res sicut & res fiscales non vfu capiuntur, præscribuntur tamen 40. ann. nisi fuerint in publico vfu, gl. si in fin. in l. 2. C. communia de vfu capio.

Civitas, & alie villæ, & personæ quidquid iuste sibi adquirunt, id firmiter debent habere, l. 2. C. de diuersis prædiis, lib. 11.

Civitatis res vendi debet in omnium præsentia, & c. præsentibus Evangelis, glo. & chartularis, in §. si verò contigerit, in auth. de alienat. & emphycol. col. 9.

Civitates non possunt accipere bona pro delictis, gloss. ex permisso, in l. 1. C. de bonis vacantibus, lib. 10.

Reliqua verbo, Venditio, 11. vsque 14. Respublica, Prescriptio, 14.

CIVITAS non potest imponere collectam foscens, nisi habeat speciale privilegium, l. si patrimoniorum, de mueribus.

Civitas si ex privilegio habeat auctoritatem imponendi vefigalia, atque huiusmodi indictiones, non tamen potest cortancibus meretricibus, gabelam in modi indictionibus imponere, eo quod huiusmodi lucrum sit nefandum, auth. de lenonibus, in princip. in add. marg. col. 3.

Civitatis bona immobilia, & mobilia, quæ seruando seruari non possunt, pro villitate civitatis permittuntur alienari auctoritate principis in vtraque Ro-

collatum in tempore ætatis. l. si quis legata, §. de cond. & demonst. aucta adiecta in lege interpretata videtur repetita in lege interpretante, l. 2. de coniungend. cum emancipat. liberis.

Aucta generalis non porrigitur ad specificata, nisi fuerit apposta tantum pro illis, quæ specificata sunt, l. stipulationes commo disillimum, §. 1. & l. doli clausula, l. 19. & ibi gl. fin. de verb. oblig.

Aucta h. c. confiteor me habuisse & habere, &c. habet vim cuiusdam confessionis factæ sub spe future numerationis, & ideo intra 30. dies potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ §. gl. proponeretur, ibid.

Cl. Clausula generalis habere speciales causas rei elucidandæ non est si p. sumum, item apud Labeonem, l. §. a. r. prator, de iur. iur. aucta, si preces veritate intantur, in i. de p. principis tacite subintelligitur, l. c. ut est in contradit. §. 5. & in aliis actibus hominum, gloss. 4. in l. pen. C. de transacto.

Aucta generalis sequens determinatur per specialem clausulam præcedentem, l. quoties, & ibi gl. 1. C. famil. erisc.

Aucta line figura iudicij idem importat, quod clausula summarie, simpliciter, & de plano line strepit, gl. & figura in extranag. ad reprimendum, quomodo in laice maiet. crimin.

Aucta non obstantibus est necessaria, quando refertur ad statuta municipalia, & puercedunt iura derogatoria, gl. non obstantibus, ibid.

Aucta non obstante aliqua lege derogatoria, sufficit quod dicatur, nec requiritur quod fiat mentio de tali lege, quæ derogatur, ibid.

Aucta non obstante aliqua lege, non est necessaria, quando Imperator refertur ad v. i. n. r. publicum, secus si ad priuatum, ibid.

Reli quæ uero. C. p. r. i. c. Codicill. 8. Testamentum, 49.

Reli quæ uero. C. p. r. i. c. Codicill. 8. Testamentum, 49. Aucta illa, quod ualeat iure testamenti, & clausula illa codicillaris, si non ualeat iure codicillorum, idem operantur, & heres in v. a. r. quæ habet electionem agendi, vel ex testamento, vel ex codicillis, gl. ualeat, & gl. p. r. i. c. Codicill. in l. si C. de codicillis.

Aucta illa, si non ualeat iure testamenti, ualeat iure vltimæ voluntatis, testamentum nullum antea factum facit ualere, ex nunc, non vt ex tunc, gloss. pen. in l. 2. C. de codicillis.

Aucta illa, si non ualeat iure testamenti, ualeat iure codicillorum, trahitur ad heredes institutionem, l. p. o. h. u. m. §. fide in iusto, rupto.

Aucta, quisquis mihi heres erit, si heres filio meo, si sit apposte, sufficit quæ heredes extitisse semel, nisi testator cum heredem esse tempore mortis requirit, quod ex dictione tunc præsumitur, l. in substitutione, §. 1. de vulgari.

Aucta codicillaris non subintelligitur in testamento, nisi expresse testator eam apponuerit, gl. non ualebit, in l. coheredi, §. 1. quod si heredes, eod. & l. 1. C. de codicillis.

Aucta codicillaris semper intelligitur in testamento facto à patre inter liberos, quamuis non exprimitur a testatore, vel à notario, gl. non ualebit.

Aucta codicillaris æquipollet clausula, si legata non debeatur ex testamento, debetur aut in testato, gloss. fuerint, in l. quia autem, §. 6. si quis omnia causa testam.

Aucta, quod ualeat omni modo, quod melius de iure potest, apposta in testamento importat clausulam codicillarem, & operatur, quod debeatur etiam ab intestato, l. pen. §. 5. & ibi gl. fide leg. 1.

Aucta codicillaris habet locum in testamento rupto ex causa præteritionis, §. gl. in aut. ex causa, C. de liberis præteritis.

Aucta codicillaris operatur fideicommissum, quando testamentum est nullum ex causa præteritionis, vel exheredationis, §. ibid.

Aucta codicillaris in testamento inualido apposta facit, ut ualeat, & debeatur relicta in testamento inualido, l. si iure, l. 1. C. de testam. manumissione.

Aucta quod legatum relictum si non ualeat iure testamenti, ualeat ab intestato, operatur, quod rupto vel irrito testamento alio modo, quam per heredem, debeatur legatum etiam ab intestato, secus vero rupto testamento per heredem, l. 1. & ibi gl. notat & gl. fide in officio testam.

Aucta, quisquis mihi heres erit, apposta in codicillis vel testamento, refertur tantum ad heredes scriptos in testamento, sed nullo facto testamento extenditur ad heredes, l. b. in l. uero uenerunt, l. si quis cum testamento, & ibi gloss. p. u. m. r. u. r. de iure codicillorum.

Reli quæ uero. C. p. r. i. c. Codicill. 8. Testamentum, 49.

Reli quæ uero. C. p. r. i. c. Codicill. 8. Testamentum, 49. Aucta illa, quod ualeat iure testamenti, & clausula illa codicillaris, si non ualeat iure codicillorum, idem operantur, & heres in v. a. r. quæ habet electionem agendi, vel ex testamento, vel ex codicillis, gl. ualeat, & gl. p. r. i. c. Codicill. in l. si C. de codicillis.

Aucta illa, si non ualeat iure testamenti, ualeat iure vltimæ voluntatis, testamentum nullum antea factum facit ualere, ex nunc, non vt ex tunc, gloss. pen. in l. 2. C. de codicillis.

Aucta illa, si non ualeat iure testamenti, ualeat iure codicillorum, trahitur ad heredes institutionem, l. p. o. h. u. m. §. fide in iusto, rupto.

Aucta, quisquis mihi heres erit, si heres filio meo, si sit apposte, sufficit quæ heredes extitisse semel, nisi testator cum heredem esse tempore mortis requirit, quod ex dictione tunc præsumitur, l. in substitutione, §. 1. de vulgari.

Aucta codicillaris non subintelligitur in testamento, nisi expresse testator eam apponuerit, gl. non ualebit, in l. coheredi, §. 1. quod si heredes, eod. & l. 1. C. de codicillis.

Aucta codicillaris semper intelligitur in testamento facto à patre inter liberos, quamuis non exprimitur a testatore, vel à notario, gl. non ualebit.

Aucta codicillaris æquipollet clausula, si legata non debeatur ex testamento, debetur aut in testato, gloss. fuerint, in l. quia autem, §. 6. si quis omnia causa testam.

Aucta, quod ualeat omni modo, quod melius de iure potest, apposta in testamento importat clausulam codicillarem, & operatur, quod debeatur etiam ab intestato, l. pen. §. 5. & ibi gl. fide leg. 1.

Aucta codicillaris habet locum in testamento rupto ex causa præteritionis, §. gl. in aut. ex causa, C. de liberis præteritis.

Aucta codicillaris operatur fideicommissum, quando testamentum est nullum ex causa præteritionis, vel exheredationis, §. ibid.

Aucta codicillaris in testamento inualido apposta facit, ut ualeat, & debeatur relicta in testamento inualido, l. si iure, l. 1. C. de testam. manumissione.

Aucta quod legatum relictum si non ualeat iure testamenti, ualeat ab intestato, operatur, quod rupto vel irrito testamento alio modo, quam per heredem, debeatur legatum etiam ab intestato, secus vero rupto testamento per heredem, l. 1. & ibi gl. notat & gl. fide in officio testam.

Aucta, quisquis mihi heres erit, apposta in codicillis vel testamento, refertur tantum ad heredes scriptos in testamento, sed nullo facto testamento extenditur ad heredes, l. b. in l. uero uenerunt, l. si quis cum testamento, & ibi gloss. p. u. m. r. u. r. de iure codicillorum.

Reli quæ uero. C. p. r. i. c. Codicill. 8. Testamentum, 49.

Reli quæ uero. C. p. r. i. c. Codicill. 8. Testamentum, 49. Aucta illa, quod ualeat iure testamenti, & clausula illa codicillaris, si non ualeat iure codicillorum, idem operantur, & heres in v. a. r. quæ habet electionem agendi, vel ex testamento, vel ex codicillis, gl. ualeat, & gl. p. r. i. c. Codicill. in l. si C. de codicillis.

Aucta illa, si non ualeat iure testamenti, ualeat iure vltimæ voluntatis, testamentum nullum antea factum facit ualere, ex nunc, non vt ex tunc, gloss. pen. in l. 2. C. de codicillis.

Aucta illa, si non ualeat iure testamenti, ualeat iure codicillorum, trahitur ad heredes institutionem, l. p. o. h. u. m. §. fide in iusto, rupto.

Aucta, quisquis mihi heres erit, si heres filio meo, si sit apposte, sufficit quæ heredes extitisse semel, nisi testator cum heredem esse tempore mortis requirit, quod ex dictione tunc præsumitur, l. in substitutione, §. 1. de vulgari.

Aucta codicillaris non subintelligitur in testamento, nisi expresse testator eam apponuerit, gl. non ualebit, in l. coheredi, §. 1. quod si heredes, eod. & l. 1. C. de codicillis.

Aucta codicillaris semper intelligitur in testamento facto à patre inter liberos, quamuis non exprimitur a testatore, vel à notario, gl. non ualebit.

Aucta codicillaris æquipollet clausula, si legata non debeatur ex testamento, debetur aut in testato, gloss. fuerint, in l. quia autem, §. 6. si quis omnia causa testam.

Aucta, quod ualeat omni modo, quod melius de iure potest, apposta in testamento importat clausulam codicillarem, & operatur, quod debeatur etiam ab intestato, l. pen. §. 5. & ibi gl. fide leg. 1.

Aucta codicillaris habet locum in testamento rupto ex causa præteritionis, §. gl. in aut. ex causa, C. de liberis præteritis.

Aucta codicillaris operatur fideicommissum, quando testamentum est nullum ex causa præteritionis, vel exheredationis, §. ibid.

Aucta codicillaris in testamento inualido apposta facit, ut ualeat, & debeatur relicta in testamento inualido, l. si iure, l. 1. C. de testam. manumissione.

Aucta quod legatum relictum si non ualeat iure testamenti, ualeat ab intestato, operatur, quod rupto vel irrito testamento alio modo, quam per heredem, debeatur legatum etiam ab intestato, secus vero rupto testamento per heredem, l. 1. & ibi gl. notat & gl. fide in officio testam.

Aucta, quisquis mihi heres erit, apposta in codicillis vel testamento, refertur tantum ad heredes scriptos in testamento, sed nullo facto testamento extenditur ad heredes, l. b. in l. uero uenerunt, l. si quis cum testamento, & ibi gloss. p. u. m. r. u. r. de iure codicillorum.

Reli quæ uero. C. p. r. i. c. Codicill. 8. Testamentum, 49.

Reli quæ uero. C. p. r. i. c. Codicill. 8. Testamentum, 49. Aucta illa, quod ualeat iure testamenti, & clausula illa codicillaris, si non ualeat iure codicillorum, idem operantur, & heres in v. a. r. quæ habet electionem agendi, vel ex testamento, vel ex codicillis, gl. ualeat, & gl. p. r. i. c. Codicill. in l. si C. de codicillis.

Clericorum numerus iudicio Episcopi secundum magnitudinem, & celebritatem cuiusque loci ordinari debet, d. l. in Ecclesiis, & ibi gl. fin.

Clerici sunt ordinandi, & promouendi de eodem loco & oppido, ubi Ecclesia existit, quod uerum est, si idonei reperiantur, aliis de aliis oppidis, gl. 2. ibid.

Clerici non possunt ludere ad tabulas, etiam gratis cum nec eis liceat inspicere, alioquin suspenduntur triennio ab officio, & rediguntur in monasterium, & si potuerint, poterit Episcopus minuire tempus eis, & reddere antiquo suo monasterio, aut interdicimus, & ibi gl. 4. & pen. C. de Episcopis, & §. interdicimus, in auth. de sanctissim. Episcopis.

Clerico licitum est ludere ad scaccos, cum consistat in ingenio naturali, nec committitur viribus, fortunæ, gl. ad tabulas, ibid.

Clericus non debet habere e cum mulieribus, etiam fororie appellationis nomine, cum, qui, 19. C. eod.

Clericis interdicitur consortium extranearum mulierum, conceduntur tamen consortia matris, & filiarum ante clericatum habitatum, & germanorum, ibi.

Clericis cum interdicitur consortium extranearum mulierum in concubinam, multo magis coniugia, quæ tantum permittuntur canonicis, & electoribus, aut multo magis, C. eod. & §. sed & h. in auth. de nuptis, coll. 4.

Clericus non debet fieri, qui ad secundas nuptias transiit, d. auth. multo magis, & §. sed & si quis, in auth. de nuptis.

Clerici peregrini non habentur per clericos, nisi habeant litteras testimoniales a suorum Episcoporum, l. si qua, 22. C. eod.

Clerici uenientes Romam cum litteris testimonialibus, de Roma non debent discedere sine licentia Papæ sub pena indignationis suæ, gl. pen. ibid.

Clericis peregrinis non habentur litteras testimoniales, si inuitur iniuria, inferentes non puniuntur, licet de iniuria facta clericis, gl. ibi ibid.

Clericum inonsum uerberans, vel percussiens non incidit in causam excommunicationis reuocatur, ibid.

Clericus non tenetur executori dare nisi tantum duos solidos pro exactione, vel commotione ad iudicium sibi facta & pro alitum, nec p. o. n. r. u. r. l. eum clericis, 25. C. eod.

Clerici pauciores huius sumptus, & expensas solvere debent, quam alij, ibid.

Clerici iurare debent ad purgandam suam famam, & eum testimonium dicunt, & in alienatione rei Ecclesiasticæ, gl. prohibentur, ibid.

Clerici, & alie religiose persone hodie non tenentur solvere ultra quatuor filiquas in quacunque causa, aut fide hodie, C. de Episcopis & clericis.

Clericis quantum litigantibus debetur honor, & reuerentia, & eis præstari debet aduocatorum copia in defensionibus, l. omnes, qui, 33. §. 1. C. eod.

Clerici non tenentur executoribus minorum iudicium dare plus, quam semissem aurei, maiorum uero & in prouincia duos solidos, in urbe unum, & h. c. p. r. i. c. u. r. l. eum clericis, 25. C. eod.

Clerici debent præstare sportulas, gl. 3. in auth. clericis, C. eod.

Clericus delinquens prius spoliatur, & deponitur, nec puniatur in dignitate exstans, gl. per Episcopum, l. 1. l.

Clericis, & Ecclesiasticis personis index iustitiam denegans tertio requisitus amittit iurisdictionem, auth. statuimus, C. eod.

Clerici sunt in patris potestate, & etiam Episcopi, vel presbyteri, hodie uero Episcopus non est sub patris potestate, l. sacrosanctæ, §. 4. & ibi gl. 3. C. eod.

Clericus dicitur ad clericos, quod est fors, quia forte debet eligi, vt fuit Mathias, id est, diuina electione non alia uoluntate, gl. 2. in auth. præfaceret, C. eod.

Clericus non debet decipere contrahentes secum propter fidei iuramentum, l. si quis in conscribendo, §. 1. C. eod.

Clericus appellans frustratur ante distributionem, punitur in 10. libris auri, quæ non sicut, sed pauperibus erogantur, l. 2. C. de Episcopis, & ibi gl. fin.

Clerici, & monachi non debent eximere impios ad supplicium, & si eximant, ad Episcopos culpam redundat, l. addictos, C. eod.

Clerici, & monachi, si tempora appellationis non suffragantur, possunt appellare pro damnatis ad supplicium etiam eis inuitis, d. l. addictos, & ibi gl. pen.

Clerici possunt puniri in patrimonio suo iudicibus secularibus pro crimine enormi, in persona uero non, nisi prius ordine clericali sint spoliati ab Episcopo, gl. uideatur, ibid.

Clerici non debent se inuicem pro alius in causa sanguinis, appellando tamen à sententia lata contra aliquem possunt, quia inuicem ponitur de pena inuocatur, gl. pen. ibid.

Clericus non potest donare concubinæ suæ, gl. 1. in add. in l. 2. C. de donatio, inter uirum.

Clericus habens beneficium ab Ecclesia, non debet se excusare ab onere sibi iniuncto, gl. 1. in liberos, C. de excus. tutorum.

Clericus excusatur à residendi beneficii sui, quando est in itinere Episcopi sui, l. 1. in add. marg. C. de excus. tutorum.

Clerici, qui non deservunt in animis, tanquam indigni tenentur ad restitutionem fructuum, gl. 3. in add. in l. 1. C. de his, quib. vt indignis.

Clericorum stipendiationem possunt exequi, vel insoluidum dari, nisi in subsidium, 4. gl. 1. in l. 4. C. de executione rei iudic.

Clerici largi dicuntur habere dignitatem, glo. dignitas, in add. marg. in §. facimus, in auth. de heredit. & falcid. col. 1.

Clericorum numerus debet esse status in Ecclesia maiori ciuitatis Constantiopolitanae, & in aliis sibi adiacentibus, & subiectis, aut, vt determinatum sit numerus clericorum, per totum.

Clericus de vna Ecclesia ad aliam transire non debet, quod tamen non seruatur, gloss. penult. ibid.

Clericorum certus numerus quoties statutus est ad certum relictum, non debet ordinari ultra numerum, §. illud, eod.

Clericus in minoribus ordinibus constitutus si uxorem duxerit, non gaudet, nec fruitur clericali privilegio, nisi habitu clericali tonsuram deferens incedat, quo casu utitur privilegio, ne ante iudicem secularem protrahatur, in aliis uero laico permissis est, neque in persona, aut rebus suis aliorum clericorum privilegio fruitur, quin & ad munera, & præstationes, sive zabbellas præstare tenetur, §. si quis autem, & ibi add. marg. in auth. de monachis, & gl. enumeratio, in additione in §. illud, l. fin. de nuptis.

CLE

valgus receptorem particularem vocat, quamquam pro eo soleat accipi, qui ma: non na ergo pretio redimeret, ut si in totum exigeret, id totum lucrifaciat, quod prae pretium datum receperit, quod hominum genus est odiosissimum, Stichio, 40 §. fin. an additione marg. de statulibetis.

Reliqua verbo, Exactor.

COACTVS vi si quis fecit ferui manuissionem vel adificij depositionem, habet actionem quod metus causa, l. metus, 9 §. idem Pomponius, quod metus causa.

COACTVS dominus ab extraneo si manuissit feruum, restituitur per actionem quod metus causa, si a pupillo vel ab ipso seruo compulsi manuissit, non valet metus, nec est locus restitutioni per actionem quod metus causa, si autem a pupillo per metum mihi auferas, & manuissit, non valet manuissio, sed actionem vili in rem gl. feruum, ibid.

COACTVS ab extraneo si manuissit feruum, contra inferentem metum habet per actionem quod metus causa ad interesse, libertatem tamen non potest petere, §. ibid.

COACTVS non potest velle, & nolle, l. heredem, in l. si mulier §. pen. quod metus causa.

COACTVS si nolo p. com. non ob id obligatur ad huiusmodi pacem, neque ad satisfactionem in p. com. in iudicio, l. p. com. 17, & ibi add. marg. qui, & ad satisfactionem.

COACTVS non datur tutor, qui ad interesse non potest administrare tutorem, §. ibi de tutore.

COACTVS si datur tutor, propter suspicionem dilapidationis, vel aduersam valet ad rem eius, d. si locus an additione marg.

COACTVS si datur tutor, eo mortuo cessat, quia iam superuenit administrator spiritus, testis capitulo, gl. 3. in additione marg. in l. 1. C. in quibus casibus tutorem habenti tutor, & gl. fin. an additione, in §. si. In quibus modis tutor maneat.

COACTVS, est per allouitionem aliquid augere, l. ergo, 30 §. tribus, in additione marg. de acqu. rerum domino.

Reliqua verbo, Alluio.

COCCVS dicitur bis tinctus, id est, pannus quidam fericus, qui est duorum colorum, & extra videtur viridis, & intus rubeus, & qualitercumque voluatur, sic apparere, gl. buccinum, in l. si ca. ana, 70 §. verficoloribus, de legat. 3.

Cocum hyginum, coccaenum, & melinum, p. pura, dicuntur, & continentur verficolorum appellatione, l. quatuor, 78 §. coccum, eodem.

Reliqua verbo, Porcuna.

COCVS vel coqus, qui preparat cibos vitaros, dicitur habere officium, sed qui preparat cibos caros, id est, cibaria, dicitur habere officium, & artem, nisi sit comes Imperatoris, vel Papae, qui dicitur habere dignitatem, non artem, gl. cocus, & ibi add. marg. in l. legatus, 65 §. 1. de legat. 3.

COCCILLI in numero plurali frequenter, in singulari vero paucissime accipiuntur, gl. vel codicillos, l. generalis, 13. C. de sacrosanctis Eccl. & l. non est sine, 148 & ibi gl. fin. de verbor. signific.

Codicilli ad testamentum trahuntur, gl. fin. l. si qui cum procuratorio, de procuratoribus.

Codicillus non possunt dari tutores, nisi testamentum confirmetur, l. 3. & ibi gl. fin. de testam. auct.

Codicilli hodie videntur testamentum confirmari, si testamentum sit factum non alio, §. item, & l. in l. 1. C. de testam. tunc.

Codicilli testamentum confirmant, si dantur libertates directae, sed fideicommissum ante codicillis testamentum non confirmant, d. gl. 1. in d. l. 3.

Codicilli dari hereditas non potest directo, ibidem, & l. asse totum, 77 §. gl. fin. de heredit. instit. l. quod iure dicitur, in l. institutio talis, 10 de heredit. instit. & l. se valet, 64 & l. ubi, & l. penult. §. 1. & ibi gl. 1. Cod. de necessarius seru. & l. 2. C. de collig. & l. 1. de testam. codicillis.

Codicilli multi potest dari hereditas, d. de totum & ibi gl. fin. & d. gl. quod interdictum, & l. si alius, 30 & l. 2. de mutata testam.

Codicillis si institutus sit quis heres, quando testator herede instituit in testamento ex beffe dixit, & non herede codicillis fecero, cum instituo ex reliqua parte quo casu non valet, & ibi ex codicillis, sed ex testamento, ibid.

Codicilli testamentum confirmari pro parte testamenti habentur, gl. confirmatis, in l. si quis cum, 64 & l. vlt. §. 1.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

COA. CIL. testamentum confirmari ipso iure tollunt legata relicta in testamento, si quando non sunt confirmata, non tollunt ipso iure, sed per exceptionem, d. l. si quis cum, & ibi gl. confirmatis.

der centum Titio, praestari debet ab heredibus, ab intestato venientibus, quis, cum testamentum, cod.

Codicillos facere non potest, qui non habet factionem testamenti, gl. factum, ibid.

Codicilli simpliciter facti nullo facto testamento, a quo dicuntur pendere, natione postumi non rumpuntur, quia talis postumus ex voluntate testatoris videtur succedere, gl. non perinde, & gl. rufus, ibid. & l. in l. 1. de codicillis.

Codicilli ex testamento ante facto capiunt vires, etiam si in eo confirmati sint, §. si quis, cum testamentum, §. si de iure codicillorum.

Codicillis post testamentum factis non debetur fideicommissum in eis, §. dum, si hereditas ex testamento non sit adita, quia scriptus heres videtur rogatus in codicillis, qui si non adeat, deficit fideicommissum, d. §. si. & gl. fin.

Codicillis potest quis dare libertatem fideicommissariam, vel directam, si tempore codicillorum soluendo sit, quamvis tempore facti testamenti soluendo non sit, eum, qui, cod.

Codicilli ante testamentum facti non aliter valent, quam testamentum post confirmatum, vel voluntas eorum quocunque iudicio expresse retineatur ante tabulas, cod. & l. in l. siue initio, C. de codicillis.

Codicilli post testamentum facti valent etiam iure digitorum, quamvis a sint confirmati testamentum, §. si. ibi. gl. 1. in l. patronus, §. de legat. 3.

Codicilli siue post testamentum, siue ante facti iure nouo semper videtur testamentum confirmari, nisi repobentur, gl. 1. in d. ante tabulas, & l. in l. patronus, & l. siue initio, C. de codicillis, & ibi gl. 1.

Codicillis relicto postea per testamentum potest adimere, confirmando codicillos in aliis relictis, d. ante tabulas, & ibi gl. si de iur. codic.

Codicillis non potest testator adicere conditionem heredi pure instituto in testamento, neque substituire ei directo, l. Diui Severus, §. cod.

Codicilli quod scribantur, vel signentur manu propria ipsius testatoris, non necesse, d. l. Diui Severus, §. codicillis.

Codicilli a testatore manu propria non signati, neque scripti valent, etiam si confirmatione eorum adicatur, se nolle valere alios codicillos, quam l. p. & signatos sua manu, d. l. Diui Severus, §. licet in confirmatione.

Codicillis si demum potest facere, qui & testamentum de iure potest facere, et de facto non possit, ut quis septem testes non habet, quia tunc potest facere codicillos, si habet quinque testes, d. §. licet, & ibi gl. testamentum, gl. 1. si filius, 114. de legat. 1.

Codicilli facilius confirmantur, & conuascunt, quam testamenta, §. gl. si testamentum, & gl. si alius in l. 1. §. 1. de legat. 3.

Codicilli facti in capitiute, non valent, etiam si ante capitiutem essent confirmati, l. quodam, de iure codicillorum.

in Codicillis, quae sunt regulariter, respiciunt testamentum, nam si non est testamentum, neque codicilli, & rupto testamento, & codicillis rumpuntur, & sic respiciunt semper testamentum, fallit in codicillis facti capitiute confirmatis ante capitiutem, gl. 1. ibidem & l. 1. C. de codicillis.

Codicilli facti ab eo, qui ius testamenti faciendi habere desit, non referuntur ad testamentum, d. l. quodam, & l. confirmatur, de iur. codic.

Codicillorum titulus inspicitur in legato codicillis ita relicto, Legat. vltim. §. mea est, vel §. Titus eius est, vel si tot annorum est, neque inspicitur tempus quo factum fuit testamentum, ibid.

Codicilli sunt, & confirmantur quatuor modis, vel in futurum, veluti codicillis quos faciam, confirmo, vel in praeteritum, veluti codicillos, quos feci confirmo, vel per fideicommissum testamentum facto, veluti si testator fidei heredis committit, & vult, & faciat, quae in codicillis continentur, item per fideicommissum sine testamento, veluti si voluit decedere ab intestato facti codicillos saltem coram quibus testibus, & in eis relinquit fideicommissum, d. l. confirmatur, & ibi gl. 1. & 3. cod. & l. 1. in additione, in princip. Inst. de codicillis.

Codicilli facti medio tempore, quo quis erat intestabilis, valent, si tempore testamenti & mortis erat testabilis, d. l. confirmatur, §. si post factum, & ibi gl. nam & testamentum.

Codicillos sciendos si testator confirmauerit in testamento, & postea decesserit, ad arrogandum, codicillis, quos in arrogatione constitutus fecit, valeant si emancipatus ab arrogatore decesserit, ibid.

Codicillos faciens dicitur large testari, cum sint testatoris mentis, non tam proprie dicitur testari, ibid. & gl. personalis, in l. 2. C. communia de legat.

Codicilli facti valent de iure pratorio, si postumus natus iurpet testamentum, & decesserit viuo testatore, secus si eo mortuo decesserit, quia tunc testamentum, nec codicilli valent, nisi testator expressit eos confirmauerit post mortem postumi, d. §. si post, & ibi gl. valent.

Codicilli iure militari militiae tempore facti a milite facto testamento a militibus, valent iure militari, nec referri debent ad testamentum, d. l. confirmatur, §. si miles.

Codicillos, quos nouissimos fecerit, si quis confirmauerit, non valent statim commutabiliter ea, quae codicillis dantur, quamdiu alij fieri possunt, quia alij postea sunt legata in prioribus dant non valent, d. l. confirmatur, §. si ibi gl. fin.

Codicillos vltimos approbando quis, videtur approbare praecedentes, ibid.

Codicilli fieri non possunt ab eo, qui dubitat de statu suo, an patet familias, si & ne, nisi veteranus, vel miles sit, nam tunc & testamentum valebit, l. Aristo, & l. siue initio, C. de codicillis.

Codicillis ideo hereditas non potest dari, quia cum testamentum sit causa codicillorum, codicilli non debent esse causa sine causa, & ne testamentum codicillos, qui ex testamento valent, confirmari videretur, cum per heredis institutionem vires accipiant, quod per manus, 13 & ibi gl. fin. cod.

Codicillis legatum relicto a filio, quem pater purabat infolium successum debetur in partem, & non in totum, si filia praeterita cum eo successerit, si in legato libertatis, quia tunc in totum debetur ab eo filio, qui teneatur in mere a sorore partem eius, l. qui graui, cum l. seq. cod.

COD

INDEX

C OE

codicilli ab intestato facti non rumpuntur prateritione filij, cum non pendeat ex testamento aliquo, secus si sunt facti testamento conditio, siue illud sit factum ante codicillos, siue post, §. gl. i. ibi. & l. pen. & ibi gl. i. eod.

codicilli ad tempus testamenti non referuntur, sed testamentum in codicillis est relictum, vel ademptum ab instituto in testamento ante codicillos mortuo, quia tale legatum, vel ademptio non valet, l. quidam referunt, & ibi gl. efficitur, eod.

codicilli facti ab intestato non confirmantur agnatione postumi, vel aliquo ab intestato succedente, secus si sunt facti ex testamento, l. ab intestato, eod.

codicilli ab intestato facti vicem testamenti habent, testamento autem facto ante codicillos vel post, sequuntur vires eius, ita quod si testamento aliquo casu non valet, neque valebunt codicilli, cum capiant vires ex eo, d. l. ab intestato, & ibi gl. l. fin.

codicillorum, vel testamenti vim non habent litera, quibus hereditas promittitur, dicens, facio te heredem, vel instituo te, ac diligo vt filium, l. litera, & ibi gl. l. eod.

codicillos potest facere miles etiam veteranus sine testamento, & illi codicilli sunt quasi testamentum, cum testamentum non sit, l. filiusfamilias, l. 14. & ibi gl. l. de legat. 1.

codicilli dicuntur testamentum confirmari, quando testator in testamento scripsit seruanda, quae in codicillis dices, gl. confirmauit, l. in. cum quis decedens, l. 17. §. eam, de legat. 3.

codicilli verba directa prolata trahuntur ad fideicommissum ex benignitate, sed non de rigore verborum, d. §. eam, & ibi gl. l. m. z. uo.

codicilli quod testamentum confirmantur olim erat necesse, sed hodie non, gl. l. in l. codicillis, l. 18. de annuis legatis.

codicillis facta substitutio directa ex benigna interpretatione trahitur ad fideicommissum, l. secundo, l. 7. de ad. Trebel.

codicilli testamentum confirmari dicuntur, quando in testamento sit expresse, facie vero dicantur, quando post testamentum sunt, gl. l. in l. liberates, l. 43. de manumiss. testam.

codicilli facti ante testamentum non intelliguntur confirmari testamento secundum leges Digestorum, nec tunc, quando nullum esset testamentum, sed hodie semper intelliguntur testamentum confirmari, ibid.

codicilli quandoque sunt sine scriptura, gl. in rub. C. de codicillis, gl. pronuncia- tum, in lair prator, §. §. de re iudicat. & gl. vel codicillos, in l. generali, l. 13. de sacrosanctis, l. 1. & l. 3. in l. final. Cod. de bonis liberti.

codicilli tempore capitiuitatis scripti, non censentur de rigore iuris confirmari testamento, quod ante capitiuitatem in ciuitate fecerat, sed ex aequitate de iure praeiorum dicuntur confirmari, si postea reuerfas sit, & sic postmodum ius iurum recipit perinde ac si nunquam fuisset captus, l. in bello, §. codicilli, de ap. p. l. 1.

codicilli caeci requiruntur octo testes speciali iure, §. gl. codicillis, in l. hac consilium, l. 1. & C. qui testam. facere.

codicilli recte possunt dari hereditas per fideicommissum, l. penult. §. 1. & ibi gl. C. de necessar. l. iuris, & l. 1. & gl. l. fin. & l. si idem codicilli, l. 7. C. de codicillis.

codicilli eodem modo publicantur, & aperiantur, quo & testamenta, l. §. C. de eademmod. testam. apperian.

codicillis possunt libertates relinqui, l. 4. C. de his quibus vt indignis.

codicilli dicuntur dependere, vel pertinere ad testamentum, siue ante testamen- tum, siue post, siue facti, siue expressi sint confirmari, siue non, nam semper ius iurum pendet ex testamento, gl. l. ibid.

codicilli praecedentes non reuocantur per codicillos sequentes, nisi quatenus inter contrarij, l. 3. C. eod.

codicilli duo diuersi temporibus facti licet valeant, nisi sint contrarij, secus ta- men si in testamento, nisi in milite, gl. l. ibid. & §. fina. & ibi gl. l. Inst. de codicillis.

codicilli duo quandoque reperiuntur, nec apparet de prioritate, & in vno certa res getur alicui, & in alio adimatur, neuter valet ratione incertitudinis, d. gl. 1.

codicilli duo si reperiuntur eadem die facti, & in vno legatur vna res Titio, & in alio eadem res Caio, ambo concurrunt, & adimuntur simul ad legatum, ibi.

codicilli facti absque grauo, & ignorante valent, l. 4. C. eod.

codicillis non potest quis directo institui, vel substituere, sed in testamento recte potest, l. si idem codicilli, l. 7. C. eod.

codicilli, & testamentum non significanc idem, & ideo diuersa nomina fortijun- gi, l. si idem codicilli, eod. tit.

codicilli non facto testamento habent vim testamenti, alijs si est factum testa- mentum, ius eius sequuntur, gl. personales, in l. 2. C. communia de legat.

codicillis quinque testes sunt necessarii, §. §. & ibi gl. legitimus, Inst. de fidei- com. l. i. heredi.

codicilli sunt voluntatis nostrae sententia de eo, quod post mortem fieri volu- is abique heredis institutione, additio marg. in rub. Inst. de iure codi- llorum.

codicilli dicuntur quasi parui codices, ibid.

codicilli tales sunt ad testamentum, qualis est scapha ad nauem, gl. in d. rub. Inst. de codicillis.

codicilli ideo dicuntur, quia in breuiori chartula, vel codice, quam testamen- tum, fiabant, & solum in eis quadam fideicommissa relinquebantur, ibid.

codicilli hodie possunt fieri sine scriptura, licet olim in scriptis tantum fierent, §. fin.

codicilli olim ante Augusti tempora non erant in vsu, sed primus Lucius Lenu- tius eos introduxit, qui cum decederet in Africa, codicillos testamentum con- firmatos scripsit, quibus postea Drusus Augustus de prudencum consilio iobur- tatem tunc robur habet, etiam principio Inst. de cod.

codicilli autem hodie et vtilis, & necessarius, ibid.

codicilli etiam ab intestato fieri possunt, §. fin. tantum, eod.

Codicilli quando ante testamentum fiebant, non aliter valebant, nisi essent in testamento confirmati, hodie vero siue ante, siue post testamentum sunt, sem- per videntur confirmati, d. §. non tantum, & ibi gl. l. 1.

in Codicillis disposita non valent, vbi hereditas ab intestato aditur, d. §. non tan- tum, in additione marg.

in Codicillis non potest fieri exhereditatio, neque institutio, nec institutioni ap- poni conditio, neque potest fieri directo substitutio, sed bene per fideicom- missum, ibid. §. codicilli, eod.

Codicillis recte potest relinqui hereditas per fideicommissum, & illa heredi- tas, & alia, quae in codicillis sunt relicta, possunt per vili actione ex testa- mento, cum ad instar testamenti codicilli sint inuenti, d. §. codicilli, & ibi gl. relinquitur.

Codicillis remoueri non potest conditio apposta institutioni in testamento, quia videretur hereditas dari pure, quod non posset, nisi ob fauorem libero- rum, gl. adiciere, in additione, ibid.

in Codicillis potest reuocari clausula derogatoria apposta in testamento, ibid.

Codicilli nullam sollemnitate desiderant, licet de his quatuor, quae in tes- tamento desiderantur, scilicet septem testes, & sigilla, & quod sua manu sub- scribantur, & quod testes subscribant, §. fin. & ibi gl. l. fin. eod.

Reliqua verbo, Confirmatio, Hereditas, 6. 2. 7. Legatum, 22. Miles, 21. v. §. 2. 6. Te- stamentum, §. 1. Testator, 9. Transactio, 2. 1. 2. Tutor, 13.

C O D I C I L L A R I S, vide verbo, Clausula, 4. Testamentum, §. 1.

C O E C Y S adoptare & adoptari potest, licetiam coecus, de adoptio. coecus ab ad- uocatione, & postulatione repellit debet, etiam si ante coecitatem esset postu- lator, & eius ratio est, quia insignia magistratus videlicet & reueri non potest l. §. causum, de postulando. l. coecus, & ibi gl. l. de iudicis.

Coecus cum videre non possit, neque potest reuereri aliquem, ibid.

Coecus quauis non possit aliquem postulare pro alio, tamen poterit retinere ordinem Senatorum, & fungi officio indicandi post coecitatem remanendo Iudex, §. ibid. & l. coecus, & ibi gl. l. de iudicis.

Coecus remanet tutor, licet possit se excusare, gl. fungitur, & gl. j. in l. etiam si tu- tor, de auctoritate tutorum.

Coecus nomine Appius Claudius consilis publicis intererat, & in Senatu seu- rissimum sententiam dixit de Pyrrhi capitiuis non recipiendis in urbem, d. gl. fungitur.

Coecus quauis Magistratum iam acceptum retinere possit, aspirare tamen ad nouum Magistratum penitus prohibetur, ibid. & l. coecus, & ibi gl. l. de iudicis.

Coecus potest sententiam dicere, etiam in casibus, in quibus sententiam in scri- ptis fieri debet, quam legem per alium, §. gl. l. & ibi add. in d. l. coecus.

Coecus vtroque lumine a principio non potest dari tutor, sed ex post facto fa- ctus coecus potest esse tutor, & auctoritatem pupillo praestare, etiam si tutor, & ibi gl. l. 1. de auctor. tutorum, & gl. j. in l. post succipiam, 40. de excusat. tutorum.

Coecus vno lumine factus post tutelam suscepam non potest tutelam deponere, sed bene si vtroque lumine fuisset factus coecus, d. post succipiam, & ibi gl. j.

Coecus vtroque lumine a natura, vel accidenti potest condere testamentum per nuncupationem, seruatis sollemnitatibus legis hac consilium, inter liberos tamen non habet necesse obsequere illas sollemnitates, l. hac consilium, l. 8. & ibi gl. l. C. qui testam. facere, & §. pe. & ibi gl. l. Inst. quibus non est per- miss. facere.

Coeci testamento nuncupatio debent se subscribere notariis, & septem testes, quilibet de per se manu propria, ibid.

in Coeci testamento nomina heredis, vel haeredum debent describi in principio ante alia legata, vel fideicommissa, ibid.

Coecus vtroque lumine a natura, vel accidenti debet facere codicillos in eun- dem modum, quo & testamentum nuncupatum, ibi.

Coeci testamentum nuncupatum licet habeat magnam similitudinem cum scripto, tamen dicitur nuncupatum, quia testator non signat, neque sub- scribit, nec nomen heredis scribit quod in eo est necesse, gl. j. ibid.

Coecus non potest testificari super acta, qui visu percipit, gl. l. & vidisse, in §. si vero absint, in authentic. de hereditibus, & Falcid. l. co. 1.

Coecus excusatur a muneribus personalibus sibi de nouo iniunctis, quae corpore implenda sunt, sed non orbus vno oculo, l. 1. & ibi gl. l. & penul. C. qui mor- bo se excus. lib. 10.

Coecus non excusatur a muneribus, quae consilio prudentis viri, vel patrimonio sunt, d. gl. pe.

Coecus non excusatur a muneribus personalibus prateritis sibi iniunctis ante coecitatem, fallit in tutela & cura, ibid.

Coecitas etiam vtroque lumine non repellit quem ab honore, & dignitate habi- to, sed bene ab habendo, & etiam a munere habito, l. infamia, & ibi gl. l. C. de decurionibus lib. 10.

Reliqua verbo, Codicilli, 6.

C O E L A T Y R A poculi non est deaurata, sed dicitur sculptura a caelo argen- tarij instrumentum sculptorio, l. ex argento, l. 3. in additione marg. de conditio- ne furtiua.

Coelatura differt ab sculptura, quia coelatura fit in auro, & argento, ferro, & aere, sed sculptura vitra illa complectitur lignum, marmor, ebur, vitrum, & gem- mas, ibid.

C O E L E S dicitur ille, qui sine vxore est, gl. l. 1. in l. ea, quae, C. de donatio. ante nuptias.

Coelebs, & orbis idem significant, coelebs dicitur, qui vxorem non habet, nec vult, sed vult castè viuere, gl. l. 1. in rub. C. de infirmam. p. c. coelebs.

C O E L V M debet esse liberum ei, cuius est salum, id est, aërem supra existentem, l. si & ibi gl. l. quia coelum, & add. marg. de feruitibus, & gl. tam soli, in l. penul. §. final. quod vi, aur. clam.

Coelum quandoque ponitur pro aëre, dict. gl. tam soli & ibi additio marg.

Coelestis princeps vt Deus est in coelis, ita princeps est in terris, gl. coeleste, in l. iubemus, l. 10. C. de sacrosanctis Eccles.

C O E L I C O E L E S nisi conuertantur ad fidem, vt haeretici puniuntur, edificiaque

entum, quæ conuentus noui dogmatis habent, ecclesiis vendicantur, l. cædularum, C. de Iudæis.

COE NACVLVM dicitur superior pars ædium, habitatores, 27. in additione marg. locati.

Conaculum est locus, ubi conatur, vel ubi fit cœna, ex quo loco frequenter proiectur aqua, gl. 2. in l. cabernam, de fundo instructo.

Conaculum cedit illi domus, super qua sustentatur, & per quam habet accessum, cum ad vsum alterius non est destinatum, l. penult. de damno infecto.

Reliqua verbo, Domus.

COE NOT APHYVM non est locus religiosus, l. in tantum, cum l. seq. de reum diuisione.

Cœnotaphium est locus, vel res parata ad sepeliendum, non tamen fuit adhuc aliquis missus ibi, vel dicitur imaginariū sepulcrum, gl. penult. in d. l. in tantum.

Cœnotaphium idem est, quod monumentum purum, & illud vendi potest, cum non sit religiosum, l. vel quod paterfamilias, §. fin. & ibi gl. fin. de religiof.

Cœnotaphium dicitur locus, ex quo, principe permittente, mortuus translatus est, d. gl. fin.

Reliqua verbo, Monumentum, Sepulcrum, l. 2. 3.

COE PISSE non videtur, qui per exceptionem remouetur a petitione, l. non videtur 13. de regulis iuris.

Cœpulis dicitur pro contestatione, auct. qui semel, & ibi gl. non sit, C. quomodo & quando iudex.

Cœpum quandoque pro impleto habetur, gl. magis, in l. si non sunt, §. infecti, de auro, & argento legato.

Reliqua verbo, Dies, §. Amus, Iudicium, 10. Lit. l. 2.

COE RERE aquam dicitur continere aquam sic, ne debeat, vel delabatur, l. vnica, §. de fonte.

COE TVS omnes sunt illiciti, nisi §. caliter contra probetur, gl. 1. in l. 2. de var. & extraord.

Cœtus iuristi etiam sub prætextu religionis, vel sub specie soluendi voti etiam a veteranis fieri prohibentur, d. l. 2.

Reliqua verbo, C. inuentura, Colleg. 9m.

COE RERE se ipsum non potest quis, l. ille, & quo, 15. §. pen. & ibi gl. tripl. ad Trebell.

Cogi quis præcisè non potest ad factum, quando allegat causam, l. filiusfamilias, §. fin. & ibi gl. cogit, de proc. auctoribus.

Cogi non potest quis emere, nec donatum affqui, nec ad rem hereditatem damnari, nec emere, 16. C. de iure delicti.

Cogi potest ad rem hereditatem feruus necessarius heres institutus, vel etiam heres rogatus de restituendo, gl. 1. ibid.

Reliqua verbo, Emere, 3.

COGITATIO verecunda eius, qui litis exercatur, non est vituperanda, l. item si res, §. de alienatione iudicij mutandi.

Cogitatio delicti facienda non punitur, §. si statim sit in finibus cogitationis, l. cogitationis, de penis.

Cogitatio sola quandoque punitur pena ciuili, gl. oportere, in l. fugitiuus, 22. §. de verb. signific.

Cogitatio delinquendi in capto, & in aliis atrocibus delictis, si ad actum non processit, non punitur, sed si ad actum processit, & ad effectum perduxit, indubitanter punitur, siue vtatur, siue non, sed si non perduxit, vel quia noluit, & tunc pariter est, aut quia non potuit, vel sunt atrociora, & tunc punitur ac si ad effectum perduxisset, l. casu verò si non sint atrociora, quia non punitur eo calig. l. in l. si quis, §. C. de Episcopis & clericis.

Cogitatione si ad aliquem actum processerit quis in atrocissimis, punitur pena capitis, sed si non processit, nullam penam patitur, d. l. si quis, & ibi gl. 3. & gl. 1. in l. 1. C. de his, qui ad statum confug.

Cogitatio si non processerit in aliquod conamen, non punitur, sed si transiit, licet non venerit ad aliquem effectum, in grauioribus punitur, in minoribus non, quia in illis oportet sequi effectum, gl. cogitatione, in l. præfenti, C. de his, qui ad Ecclē.

Cogitatio ordinationis testamenti mortis antea deus tempus significat, l. si mulier, §. 3. & ibi gl. 4. C. de iure dotium.

Cogitationis penam nemo meretur, gl. 1. in d. l. in c. 1. §. 1. de capitaneo.

Cogitans delinquere iure poli punitur, sed non iure fori, sed qui non cogitat delinquere, neque agit, neque perficit, & regulariter non tenetur, fallit hoc quandoque, fidei qui cogitat delinquere, §. agit, sed non perficit, & tunc in eum non datur cuiuslibet actio, nisi delictum de facili transiit in exemplum, sed in criminali si quidem pro delicto accessorio, vt quia fregerit ostium, vel fenestras, punitur non pro principali, nisi ad actum proximum ipsi delicto processerit, quod ex facti impedimento non perfererit, sed si agit, & perficit, sed non cogitauit, & tunc siue culpa id euenit, siue casu, semper tenetur, dummodo culpa processerit casum, mitius tamen punitur, quatenus ex leuiori culpa fuit obnoxius, fidei qui cogitat, agit, ac perficit delictum puniri debet, nec est locus penitentiae, gl. quibuldam, in add. in §. sed & si credat, de obligatio. quæ ex delicto.

Reliqua verbo, Conatur, Animus, Efficitur.

1 **C**OGNATIO superior, & inferior incipit a primo gradu, ex transuerso autem suæ a latere nullus est primus gradus, & ideo incipit a secundo, l. 1. de gradibus affinit.

Cognationem etiam facit adoptio, l. 1. §. cognationem, vnde cognati.

Cognatio nulla feruiliis non facile videtur cognatio, d. l. 1. §. 1.

Cognationes per adoptionem adquiritur penam minimam capitis diminutionem, l. 1. cod. & gl. 2. in l. 1. C. de hered. instit.

Cognationem penam non recipit liber factus feruus, ac postea manumissus, secus si fuisse testatus, l. si quis, & ibi gl. 1. vnde cognati.

Cognationis gradus alij sunt superioris ordinis, alij inferioris, alij ex transuerso, siue a latere, l. 1. de gradibus affinit. & in princip. Instit. de gradi. cognati.

Cognationis gradus superioris ordinis sunt patres, & inferiores liberi, ex transuerso siue a latere sunt fratres, & sorores, & liberi, d. l. 1. & d. princ.

in Cognationis primo gradu inferioris, & superioris ordinis cognati possunt concurrere, ex transuerso verò nunquam eo gradu potest quisquam concurrere, sed in secundo, tertio, & deinceps in cæteris possunt concurrere, ex transuerso etiam cum superioris ordinis cognatis, ibid.

in Cognationis eodem gradu omnes existentes non semper concurrunt, quia de hereditate vel bonorum possessione quaritur, ibid.

in Cognationis primo gradu sunt supra pater, & mater, infra filius & filia, possunt esse plures, in secundo gradu sunt supra auus, & auia, infra nepos & neptis, ex transuerso frater, & soror, in tertio gradu sunt supra proauus & proauia, infra pronepos & proneptis, ex transuerso fratris sororque filius & filia, patris & amita, auunculus & matertera, d. l. 1. §. 1. & l. 1. §. nunc singule eod. & §. 1. Instit. de gradibus cognat. & §. secundo gradu, & §. tertio, eod.

in Cognationis quarto gradu sunt supra abauus, abauia, inf. abnepos, abneptis, tranuerso fratris sororque nepos, neptis, & conuenienter patruus magni amita magna, auunculus magnus, matertera magna, idest, auia frater, & soror, item fratres patruales, & sorores patruales, idest, qui, quæve ex duobus fratribus propagantur, item consobrini, consobrinae, idest, qui quæve ex duobus sororibus nascuntur, item amitini, amitinae, idest, qui, quæve ex fratre sorore propagantur, d. l. 1. §. quarto gradu, & d. l. 1. §. quarto, & §. quarto grad. Instit. de gradibus cognat.

in Cognationis quinto gradu sunt supra atatus, atauia, infra atnepos, atneptis, tranuerso fratris sororque pronepos, proneptis, & conuenienter propatruus, proamita, idest, proauus fratres, & soror, proauunculus, promatertera, idest, proauia frater & soror, item fratris patruelis sororis patruelis filius, & filia, & milititer consobrini & consobrinae, & amitini, & amitinae filius, & filia, propatruus, propatrua, idest, filii patrui magni amita magnæ, auunculi magnæ filius, & filia, d. l. 1. §. quinto, & §. quinto gradu, & ibi gl. propatruus, in additione, Instit. de gradibus cognat.

in Cognationis sexto gradu sunt supra tritatus, tritauia, infra trinepos, trineptis, ex transuerso fratris, & sororis abnepos, abneptis, & conuenienter abpatruus, abamita, idest, abauus frater, & soror, abauunculus, abmatertera, idest, abauus frater & soror, item patruus magni, amita magnæ, auunculi magni, matertera magnæ, nepos, neptis, item fratris patruelis sororis patruelis consobrini consobrinae, item amitini, amitinae nepos, neptis, item propatruus, proamitini, promatertera, filius, filia, §. 3. l. 1. §. sexto gradu, eod. & §. 1. §. sexto gradu, Instit. de gradibus cognat.

in Cognationis septimo gradu quam multe persone esse possunt, constat ex his, quæ in sexto gradu enumerantur, ibid. & d. l. 1. §. septimo.

Cognationis gradus vltra septimum difficile potest numerari, tamen est septimus, octauus, & deinceps, ibid.

in Cognationis gradibus enumeratione parentum liberorumque personarum duplicatur, scilicet duos habeo in primo gradu, supra scilicet patrem & matrem, infra filium & filiam, in secundo quatuor, supra scilicet auus, & auia paterni, auus auia materni, sic & infra nepos neptis ex filia, §. 3. fin. & ibi gl. fin. de gradibus affinit.

Cognationis substantia bifariam apud Romanos intelligitur, quædam cognitiones continentur iure ciuili, quædam iure naturali, nonnunquam verò vtrique iure concurrente, & naturali, & ciuili, copulatur cognitio, l. 4. §. cognationis, eodem, & gl. vique, in §. 1. Instit. de legitim. agnat. tutel.

Cognatio naturalis per se sine ciuili dicitur illa, quæ descendit per feminas, quæ vulgo liberos parit, iuribus autem per se, quæ etiam legitima dicitur iure naturali, per adoptionem, fidei cognatio vtrique iure dicitur, cum multis iuris contrariis copulatur, d. §. cognationis.

Cognatio naturalis appellatur generali hoc nomine scilicet cognationis, sed et iuris licet ipsa quoque per se plenius & hoc nomine vocetur, propriè tamen agnatio vocatur, videlicet quæ per matrem contingit, ibid.

Cognationum stemmata, vel gradus ducto limite in duas lineas separantur, vna superior est, alia inferior, & superior & inferiori pendunt lineæ tranversales, l. stemmata, de gradibus affinit.

Cognationum nominibus etiam vitium in feruis, l. final. §. nomen, eodem.

Cognationes feruales ad leges non pertinent, nisi quoad nuptiarum prohibitionem, d. l. §. nomen, & ibi gl. non pertinent.

Cognationis origo, & per feminas solas contingit, d. l. 1. §. cognationis, de gradibus affinit.

in Cognationis gradu de iure canonico non dicuntur inter se distare illi, & sunt nati ex eodem patre, cum si duo fuerint, vel etiam mille, vnus tamen gradum faciant, ibid. gl. item liberi, ibid.

Cognationis eodem gradu dicitur esse duobus modis, primo, quia duo faciunt gradum, vt de iure canonico in fratribus ex eodem patre natis, secundum quando sunt in eadem linea consanguinitatis, vt sunt duo filij auctoris, & tertium, nam ipsi duos gradus faciunt, tamen sunt in eodem gradu ad filios, §. 1. Cognationis, vel consanguinitatis gradus sex ad minus constituntur, ex quatuordecim personis de iure canonico, sed de iure ciuili septem gradus efficiuntur, ibid.

in Cognationis primo gradu ascendendum connumeratur pater, & filius in primo gradu descendendum, §. ibid.

Cognationis gradus quando sciri desideratur, recurritur ad stipitem, & tunc qui quàm superius connumeratur pro gradu, ibid.

Cognationis gradus etiam vsque ad decem computantur de iure ciuili, etiam de successione tractatur, sed secundum canones antiquos vsque ad septimum, quia de nuptiis tractatur, ibid.

Cognationis gradus dicitur fidei ad similitudinem scalarum, l. eodem vt propatruus, d. l. 1. §. 3. fin.

Cognatio & agnatio se habent, vt genus, & species, nam cognationis nomen generale est, fidei agnationis est speciale, quia omnis agnatus est cognatus, sed non est conuerso, gl. cognati, in principio Instit. de legitim. agnat. tutel. & gl. cognitione, in principio Instit. de legitim. agnat. succed.

Cognationis iura non tolluntur per omnem capitis diminutionem, §. fin. eod.

Cognatio est nomen naturale, nam ratione sanguinis hoc nomen est institutum, gl. agnatio, ibid.

Cognatio

gnationis iura licet tollantur per mediam, vel maximam capitis diminutionem, non tamen tollitur ipsa consanguinitas, cum fit de iure naturali, gl. fin. in l. ibi. & §. quod autem, & ibi gl. cognationis, in l. de capitis dim.

gnatio inferior & superior incipit a primo gradu, sed cognitio ex transverso incipit a secundo, in principio Instituti de gradibus cognatio.

gnationum gradus licet necessarius est, propter hereditates, quæ per gradus deferuntur, & propter tutelam, & propter testamentum non dicenda, & propter matrimonium, & propter iudicium iniuriarum ex lege Cornelia, gl. i. & ibi add. ibid.

gnationum graduum computatio civilis abrogata est quoad matrimonium, quoad hereditates tamen & tutelam attenditur etiam in terris Ecclesiæ, & inter personas Ecclesiasticas, ibid.

Cognationis primum gradum faciendum non sufficit ponere unam personam, sed duæ primæ personæ faciunt unum gradum, quo primo gradu facto ex duabus personis, unaqueque persona sola, quæ postea adiungitur, facit alium gradum, ad similitudinem fenestæ, quia ad perficiendam unam fenestram, necessarii requiruntur duæ columnæ, postea unaqueque superaddita facit aliam fenestram, gl. i. & ibi add. in §. 1. eod.

Cognationis primo gradu sunt filij, licet sint multi, inter se autem sunt in secundo de iure civilis, sed non de iure canonico, quoniam fratres inter se sunt in primo gradu, quia ius civile spectat semper stirpem, idest, communem patrem, in quo ambo fratres habuerunt esse, sed ius canonicum de uno fratre ad alium excurrit ad stirpem non respectans, gl. filius, & ibi add. mar. in d. §. 1.

gnationis gradum facit una persona adiecta alteri personæ per carnis propagationem tam in cognatis, quam in agnatis, hæc tenet, Instit. eod.

Cognationis gradum computatione civilis, etiam in collateralibus regula est, quot sunt personæ generatæ à communi stirpe computatis etiam intermediis omnibus, & his de quorum gradu, & coniunctione queritur, non computatur stirpe, tot sunt gradus, & toto gradu distans hæc personæ, de quibus queritur, sed de iure canonico procedit hoc inter ascendentes, & descendentes, sed non in collateralibus, gl. hæc tenet, ibid.

Cognationis gradum computatione de iure canonico in linea transversali regula est, quot gradu quis distat à communi stirpe, toto distans inter se, vel sibi attinens, sed in linea inæquali quot gradu remotior distat à communi stirpe, tot distans inter se, ibi & gl. item liberi, in l. §. cognationis, in §. pen. Instit. de gradibus cognatio.

gnationis gradus est quantitas propinquitatis, quæ personæ cognatæ inveniuntur distinguuntur, vel est distantia vni personæ ab alia in linea consanguinitatis, vel est habitudo distantium personarum, quæ cognoscitur quota agnationis vel cognationis, seu affinitatis distantia sit, ↑ reprobi. gl. adicit, in §. pen. Instit. de gradibus cognatio.

Cognationis, & agnationis gradibus civilis est computatio, §. si eod.

gnationis patrem gradum habentes non semper vocantur pariter, nec is, qui proximior est cognatus semper est potior, §. i. de testat. cognatione.

Reliqua verbo, Agnatio, 3. Reuocatio, Seruus, 117. Capitis diminutio, Gradus.

COGNAT I ad successionem deficientibus agnatis non admittuntur iure Digestorum ex lege, sed per prætorum tantum admittuntur, gl. prouidentia, in l. i. de legit. in prin. Instit. de succ. cogn. & gl. i. in §. i. in auth. de hereditat. quæ ab intest.

gnati deficientibus agnatis iure Digestorum veniebant ad tutelam, hodie tamen agnati, & cognati pariter admittuntur ad tutelam, sicut ad hereditatem, ut gl. prouidentia, & ibi add. marg.

Cognatis hodie idem est, quod in agnatis quoad successionem ab intestato, sed non quoad alia, gl. i. & ibi add. marg. in l. i. qui petant tut.

gnati dicuntur quæ ex vno nati, quæ commune nascendi initium habuerunt, l. i. vnde cognati & l. 4. de gradibus affinit.

gnati per adoptionem facti continentur, vbi agitur de cognatis, dist. l. i. §. i. agnatis accusati ab eis facti alii cognati, nihil obstat, quominus ad eorum successionem admittantur ab intestato, per vnde cognati, l. cognatis, eodem.

gnatorum, & affinitum gradus debet scire Iurifconsultus, quia legibus hereditates, & tutelæ ad proximum quicquid agnatum redire consueverunt, & etiam edicto prætoris proximo cuique datur bonorum possessio, Iurifconsultus, de gradibus affinit.

gnati sunt etiam hi, quos lex 12. tab. agnatos appellat, l. fina. §. nomen, eodem.

gnati dicuntur hi, qui sunt ex latere, vt fratres, sororesque, & ex his progeniti, item patrum, amicit, aunculi, & mater, dist. l. i. §. sunt ex lateribus.

gnatis, vel affinitus œconomorum, aut prælatorum Ecclesiæ non est licitum enire rem Ecclesiæ, etiam in tali alia permisso, gl. 2. in auth. quibuslibetque, C. de sacrosanctis Ecclesiæ.

gnati, qui vocantur iure prætorio ad successionem, vocantur etiam ad tutelam, hodie autem iure nouo civilis vocantur ad tutelam, & ad hereditatem, gl. 2. in l. i. C. quando mulier tutel. off. & gl. 2. in l. i. C. de legit. tutela.

gnati dicuntur aunculi, idest, matris fratres, quibus tutela a lege non deferuntur, l. i. & ibi gl. i. C. de legit. tutela.

gnati non succedunt nisi de iure prætorio, de iure tamen authenticorum succedunt, l. i. & ibi gl. i. C. vnde legitimi. & gl. i. in auth. in successione, C. de ius & legit.

gnati, & filij emancipati succedunt de iure civilis ex testamento, ↑ Doctores. reprob. gl. antequissimus, in §. hæc quidem, in auth. de hereditibus & Falcid. & gl. i. in l. i. de interco. actio.

gnatorum, & agnatorum differentia hodie sublata est in successione ab intestato, ibid.

gnati dicuntur, qui per femininū sexus personas cognitione iunguntur, in prin. Instit. de legit. agnat. tutela.

Cognati iure civilis non vocabantur olim ad hereditatem, hodie tamen vt legistimi succedunt vsque ad 8. gradum, gl. i. ibi. & §. sunt autem, & ibi gl. quarto, Instit. de bo. poss.

Cognati, & agnati hodie pariter succedunt, vsque ad decimum gradum, ↑ dist. gl. si. Reliqua verbo, Agnatio, 2. vsque 4. Consanguinitas, Scientia, 2. 3. Soror, Bonorum possessio, 36.

COGNITIO causa vbi requiritur, inquirendum est de modo, causa, & personis, cum hi, §. vult igitur de transact.

Cognitio suspitionis procuratoris ad prætorum pertinet, & sine libello etiam potest cognosci à quocunque iudice ordinario vel delegato, gl. prætoris, in l. i. in causa de procuratoribus.

Cognitionum genera sunt quatuor, aut agitur de crimine capitali, aut de fama, aut de pecuniaria causa, aut de honoribus & muneribus, gl. accubabitur, in l. i. non solum, §. si eod. & l. cognitionum, & ibi gl. i. de variis & extraordin. & gl. i. in rub. ad municipalem.

Cognitio causæ vbi requiritur, necesse est, quod fiat parte præsentis, vel absente per contumaciam, in causæ, 1. §. causa, de minoribus & gl. 2. in l. 2. C. si propter publicas pensat.

Cognitio prætoris idem est, quod officium iudicis, l. i. §. i. & ibi gl. of. vendicare, de rei vend.

ad Cognitionem specierum debet precedere cognitio generis, l. i. in additione marg. si certum petatur.

Cognitionis appellacione continetur sententia, l. cum prolati, 32. & ibi gl. 2. de re iudicat.

Cognitionem causæ desiderantia non possunt expediri per libellum, idest, per schedulam simplicem, l. omnia, quæcumque, 71. & ibi gl. i. in additione marg. de regulis iuris.

Cognitio causæ vbiunque est, ibi prætor, desideratur, l. vbiunque, 105. eodem.

Reliqua verbo, Causa, 9. Natio, Iurif. dist.

COGNITIO vno contritorum, cognoscitur & reliquis, l. i. & ibi gl. 2. de his, qui sunt sui, & in prin. Instit. de iure personarum, & gl. ita enim, in additione, in prin. Instit. de tutel. & l. qui acculare, de accusat.

Cognitio, quæ personæ sunt alieno iuri subiectæ, cognoscemus, quæ sint sui iuris, ibid.

Cognita causa dicitur prætor procedere, etiam si altera parte absente procedat, dicitur fieri causa cognita, cum de veritate cognoscitur, & etiam ante litem contestatam, quod ampliatur ad examinationem testium, vt possint examinari, l. cum verò, 26. §. h. in additione marg. de fideicommiss. libertat.

Cognito quomodo concipiatur, vel adquiratur, cognoscendum est, quomodo dissoluatur, vel amittatur, in prin. Instit. quibus modis ius patriæ potest.

Cognoscere potest iudex summarie in actione ad exhibend. & in eo, qui negatur filius, vel pater, cum de alendis illis queritur, & in bonorum possessione Carboviana danda, quæ summarie queritur, fit filius, vel non, & in muliere, quæ petit se mixti, in possessionem ventris nomine, an fit vxor, vel autem, aut non, gl. summarie, in l. 3. §. sciendum, ad exhibend.

Cognoscere potest iudex summarie in cautione pro legato dando præstantia, an legatarius calumniosè petat, & in cautione dupli præstantia vel non, & an res, de qua fit executio, sit de bonis condemnati, quando inde refertur questio, & an actor post contestationem in possessionem sit mittendus, ibid.

Cognoscere potest iudex summarie in lege Aquilia, & an æctio de restituendo causæ liberali sit præponenda, ibid.

Cognoscere debet iudex regulariter plenariè, fallit in multis casibus, in quibus summarie potest, ibid. & gl. qui in l. in lege Aquilia, ad legem Aquil.

Cognoscere instrumenta est relegere, & recognoscere, l. cognoscere, §. 6. de verb. sign.

Reliqua verbo, Summarie, Iudex, 45.

COGNOMEN dicitur quasi commune cognationis nomen, vt Afnellus, gl. in nomine, in §. si qui in nomine. Instit. de leg.

Reliqua verbo, Cognomen, Prenomen, Persona.

COHERES soluens pro coherede abque necessitate communi, siue causatiua, potest agere actione negotiorum gestorum directæ, l. 3. C. de nego. gestis.

Coheres si debitum vniuersum pignoris liberandi gratia solvere coactus est, potest agere actione communi diuidendo, vel familie eriscunde, ibid.

Coheres soluens pecuniam debitam à defuncto, potest pro parte agere actione negot. gest. & idco pro parte negotium potuit expediri, gl. 2. ibid.

Coheres post aditam hereditatem & ante apprehensionem possessionem subtrahens aliquid ab hereditate, non præsumitur subtrahisse malo animo, nisi probetur, gl. 2. in l. 3. C. fam. erisc.

Coheres ante aditam hereditatem subtrahens aliquid ab hereditate, conueniri potest à coherede vili iudicio famil. erisc. gl. 2. ibid.

Coheres fide rebus hereditariis vel consumpserit, vel deteriores fecerit, ratio earum habenda est, & ab eo alius coheredibus præstantia est indemnitas, l. incerti, 19. C. eod.

Coheres putans se solum heredem, si vendidit rem hereditariam, illa res vendicari non potest ab alio coherede, gl. i. in l. in familie, 20. C. eod.

Coheres vendens rem communem, vt propriam, teneat statim petitione hereditatis, gl. i. in l. 2. C. si vendit pignore agatur.

Coheredes, qui passi sunt unum coheredem totam hereditatem vendere, & pretium acceperunt, videtur suas partes vendidisse, gl. fin. in c. f. h. de inuestitura inter domin. & vassal.

Coheres potest rem vendere, & locare, siue possidet pro diuiso, siue pro indiuiso, gl. proximi, in capitu. i. §. fed etiam, per quos fiat inuestitura.

Reliqua verbo, Sententia, 13. 14. Heres, 43. vsque 48. Debitum, 5.

COHORTES habet decem alas, ala verò habet triginta equites, gl. cohortis, in l. 2. de his, qui notantur.

Cohors constat quinquaginta manipulis, manipulus est minima exercitus manus, quæ signum sequitur, gl. i. in addit. marg. in l. milites, 31. C. de lotato.

Cohorti obligatur, etiam ex privilegio principis cœcero mori proprio, ad aliam dignitatem non debet aspirare, & si aspirauerit, restitui debet curie ciuitatis

K 3 vnde

vnde oriundus est, & carebit effectu privilegij, & commodum cohortalis militie non habebit, l. si. C. de coh. l. 12.

COHORTALES milites non debent vocari ad sollicitudinem bastagie, neque ad functionem nauticariam, neque iniuri curialibus cernibus sunt ascribendi, l. 3. C. eo. tit. & lib.

COHORTALES peracto labore militie, pastus primipili competentis sedulitate functione transacta, habent immunitatem a sollicitudine bastagie, & nauticarum, ibid.

ad Cohortaliu officium nemo potest accedere, nisi prius in matricula cohortaliu receptus ac descriptus fuerit, pena contrafacientibus imminente, l. quicunque, C. eo. tit. & lib.

de Cohortaliu grege exemptus propter crimen, si voluerit ad pristinum sacramentum repedare, & redire, debet allegare, & offendere principis oraculum ex certa forma concessum, l. si quis ex grege, C. eo. tit. & lib.

Reliqua verbo, Exercitus, Ala, Legio.

CORTVS duo tantum sunt liciti de iure civili, scilicet cum concubina, & cum vxore, alij omnes sunt illiciti, sed de iure canonico vnus tantum est licitus, scilicet cum vxore, cum alia vero dicitur fornicatio, vel stuprum, gl. pe. & ibi add. marg. in l. libere, 2. de ritu nuptiarum.

ad Coeundum possunt esse potentes viri etiam in nono anno, gl. puberes, in add. marg. in prin. l. de nuptiis.

Reliqua verbo, Concubina, Conubinatus.

1 **C**OLLATIO bonorum iure Digestorum ex testamento non fiebat, sed bene ab intestato, gl. 2. in l. si non meritis, 2. de inof. testam.

Collatio bonorum ob causam facta, causa non sequuta condicetur, l. si filius, de condit. causa data.

Collatio bonorum non habet locum inter eos, qui diuerso iure succedunt, sed tantum inter eos, qui eodem iure succedunt, l. pen. §. videamus, & ibi gl. an hi, de bon. poss. contra tab.

Collatio bonorum locum non habet, quando filius emancipatus non facit locum suo, d. §. videamus, ver. & hoc fit, & ibi gl. verbis, de bonorum poss. contra tab.

Collatio item est, quod communicatio, quasi in commune latio, quia quod erat proprium conferitur, id est, communioni subicitur, gl. 1. in rub. de collatio.

Collatio olim habebat locum ab intestato, non tamen ex testamento, hodie fecus, d. gl. 1. in rub. & add. eod. tit.

Collatio fit inter suos, & emancipatos, qui petunt contra tabu. de iure communi, vel de iure speciali per restitutionem in integrum, sed non inter solos emancipatos, aut inter diuerso iure succedentes, l. 1. & ibi gl. possessio, de collat. bonorum.

Collatio iure nouo habet locum in succedentibus de iure civili, gl. possessio, in l. 1. §. 1. de collat. bonor.

Collationi in bonorum possessione contra tabulas toties locus est, quoties aliquo incommodo est affectus is, qui in potestate est interuentu emancipati, sed si non fit affectus aliquo incommodo, tunc cessat collatio, d. l. 1. §. toties.

Collatio habet locum, quando queritur ab intestato per vnde liberi, quia cum emancipatus faciat iniuriam suo, qui de iure civili in totum succedere debet, merito habet locum collatio gl. affectus, ibid.

ad Collationem in bonorum possessione contra tab. obligatus cogitur satisfacere bonis fideiussoribus, vel pignoris de conferendo, quod si recusat per contumaciam, denegantur sibi actiones hereditarias, & si per inopiam datur curator bonis, vel si collatio re ipsa, si res conferenda sunt certe, alias fecus, vel si fiet compensatio alterius rei loco collationis dimissit, d. l. 1. §. iubet.

ad Collationem obligatus si propter inopiam non satisdedit, datur curator bonis, apud quem recepta pecunia ex rebus que seruari non possunt, collocatur, vt tunc demum recipiat, quod redactum est, cum bona propria contulerit, ibid.

ad Collationem bonorum obligatus potest perpetuo offerre satisfactionem de conferendo, & ita quodcumque obtulerit, recuperat pristinum ius, etiam si antea recussasset per contumaciam offerre, d. l. 1. §. si frater, & ibi gl. oblata, & gl. pro portione, §. sed & si eod.

in Collationem bonorum non venit castrensium peculium, vel quasi, nec quod dignitatis nomine a patre pro filio datur, vel debetur, d. l. 1. §. nec castrensium.

in Collationem bonorum non venit hodie peculium aduenticiu, gl. conferunt, ibi.

in Collationem bonorum venit, quod quis habet tempore mortis patris, sed non, que post mortis patris adquisiuit, d. l. 1. §. si emancipato, eod.

2 **in** Collationem non veniunt ea, que ad heredes non transmittuntur, d. l. 1. §. si impubere.

in Collationem bonorum veniunt, que quis post mortem patris adquisiuit, si illa retrohabita, vel retroscripta fingantur, d. l. 1. §. si is, qui.

Collationum portiones ita sunt faciende, veluti duo sunt filij in potestate, & vnus emancipatus habens trecenta, ducenta fratribus debet conferre, retentis sibi centum, d. l. 1. §. pen.

in Collationum portionibus confertis facit partem filius in potestate, quamvis confertis sit is, cui confert non solet, d. l. 1. §. pe.

Collatio bonorum fit ab his, qui quocumque iuri facti sunt, l. filius, 9. eod.

Collatio bonorum habet locum per æquitatem Sæuolæ in his, qui succedunt diuerso iure, l. si filius, 10. & ibi gl. 2. eod.

Collatio bonorum hodie fit inter quocumque iure succedentes, d. l. si filius, in additione marg.

Collationem non inducit erronea successio, l. si filius, de collat. dotis.

Collatio non habet locum, cum agitur querela, hodie tamen sic, d. l. filius, §. finali.

Collatio dicitur comparatio, gl. 1. in authent. si contractus, C. de fide instrumetorum.

Collationes dicuntur illæ, que conferuntur ad vias reficiendas, gl. 1. in l. 2. C. si propter publicas pensionationes.

Collatio de iure antiquo non poterat fieri de bonis a patre donatis filio emancipato, quando pater testatus decedebat, quia tunc cessat iniuria, quam pater faciebat suis admittendo emancipatos, gl. si & ibi add. mar. in l. 1. C. de collat.

3 **Collatio** cessat in successione ex testamento, nisi pater expresseit testamento suo, l. filiam, C. eod.

Collatio si fit omnia in diuisione facta a iudice, vel a partibus vt conferatur, ite-

rum potest agi, l. si foror, C. eod.

Collatio bonorum iudicis officio directè fit, §. gl. 3. ibid.

Collatio bonorum inter emancipatos filios mortuo patre ab intestato non fit, §. si emancipati, 9. C. eod.

Collatio locum habet, quando nulla testamentum est factum, & de iure Digestorum succedebat per bonorum possessionem contra tabul. vel alio modo, gl. 3. ibid.

Collationem fieri impedit testamentum in scriptis, vel iudicium nuncupatorium, gl. 4. ibid.

Collationem non impediunt codicilli, vel simpliciter quolibet iudicium, ibid.

& l. filium cum, 16. C. eod.

Collatio locum habet tantum inter descendentes, cum agitur de hereditate ascendentis, & inter illos, quibus debetur legitima, gl. si. in add. in d. l. si emancipati.

Collatio non habet locum in successione collateralium, etiam de his, que promouunt ab eo, de cuius successione agitur, ibid.

Collatio non habet locum inter ascendentes, quando illi succedunt descendentibus, licet illis debeatur legitima a descendentibus, ibid.

ad Collationem nemo tenetur, nisi ille, qui in vniuersum ius succedit, gl. 4. in l. 3. patre, 10. C. eod.

Collationem facere cogitur quis per denegationem actionis, cum habet partem suam, vel per officium iudicis, l. postumo, 1. 1. & ibi gl. si. l. filius, licet, 12. & gl. 3. in l. si foror, 8. C. de collat.

in Collationem non veniunt relicta in codicillis, l. filiam cum, 16. C. eod.

Collatio locum habet, quando per querelam inofficiosi testamenti rescinditur in totum testamentum, quod est verum, etiam de iure veteri, gl. 1. & ibi add. marg. in l. vi liberis 17. C. eod.

Collationem faciendi modus est, quod fiat bonorum coaceruatio, & postea bona illa diuidantur, l. illam, 19. C. eod.

Collatio datorum inter succedentes tam ab intestato, quam ex testamento fieri debet, nisi expresse aliud dictum sit a testatore omnibus, que prius de collatione dicta sunt confirmata, §. illud, in authent. de triente, & semisse, col. 3.

Collatio donationis simplicis fieri non debet, nisi quando pater hoc expresseit, item quando pater vii ob causam donauerat, alteri simpliciter, quo casu etiam donatio simplex confertur, ne iniquitas emergat, item quando pater filio donauit, vt in peculio haberet, & tunc etiam huiusmodi donatio, quamuis simplex, debet conferri, ibid.

Collatio fit inter suos, vel inter suum, & emancipatum in profectitis, non tamen in aduenticiis, d. gl. omnino.

Collatio inter non suos nec inter emancipatos, vt sunt nepotes ex filio, nullo modo fit, ibid.

Collationum dispositiones, & denunciationes per singulas provincias & ciuitates fieri debent notæ, & exemplum earum debet dari precibus soluentibus etiam de suscepo securitate præstita, & iudices, & executores contrafacientes puniri debent, authent. de collatoribus in prin. & §. 1. col. 9.

Reliqua verbo, Conferre, Filius, 197. 204. 208. v. que 215. Pater, 58. Transmissio, Donatio, 30. v. que 33. Liber, 12.

COLLATIO dotis iure Digestorum non fiebat ex testamento, sed hodie rectè fit tam ex testamento, quam ab intestato, gl. si. in l. si filius, qui, 23. si quis emissa causa testamentum, d. l. 1. §. filium, de collatio dotis.

Collatio dotis fit speciali iure etiam inter succedentes ab intestato de iure ciuili, etiam si non petatur contra tabulas, d. l. 1. & ibi gl. si fit, ff. eod.

Collatio dotis est introducta ab Imperatore, & non a prætore, & sic officio iudicis, ibid.

in Collatione dotis diuortio facto, & marito existente non soluendo, non computatur mulieri integra dos, sed id, quod ad mulierem integrè potest pertinere, hoc est, quod maritus facere potest, hodie tamen confert actionem dotis, licet inanem, & percipit integram portionem, d. l. 1. §. cum dos, & ibi gl. potest eod.

in Collatione dotis post moram veniunt etiam fructus, & vrsæ dotis, quando collatio fit officio iudicis, fecus, quando ex stipulatione interposita de conferendo, quia tunc non veniunt vrsæ, l. si filius, §. si & ibi gl. si ff. eod.

in Collatione dotis confertur etiam suam personam numeras in partibus facientis, sicut, & in collatione bonorum, l. 2. §. si de coll. bo.

Collatio dotis & aliorum datorum inter fratres hodie ex testamento, vel ab intestato non fit, pater hoc dixit, sicut tamen, pater nihil dixisset, authent. ex testamento, C. de collat.

Collatio datorum causa dotis donationis propter nuptias, & causa militie inter fratres succedentes ex testamento, vel ab intestato, facienda est hodie, nisi testator hoc prohibuerit, d. authent. ex testamento, & ibi gl. si & gl. si in l. si emancipati, 9. C. de collat.

Reliqua verbo, Dos, 25. 26. Conferre, Filius, 11. 12. 13. Filium, 208. v. que 215. Nepes, Pater, 58.

COLLATOR est dispositio collationum, si ante insinuationem soluant fiscalia tributa, & in alios titulos, aut per alium modum, quam fuerit statum, per dispositionem vnus anni, in quo solmere tenebantur, aut id, quod occasione tributi debuit fisco solui, in vilitatem provincie fuerit impendium, illud debet computari in id, quod soluit occasione tributi secundum dispositionem illius anni, §. si vero ante in authent. de collationibus col. 9.

Collatorum aliquis si dubitat de possessione, pro qua fiscalia exiguntur, aut pro qua fiscalium quantitates fiscalium descriptionum custodes possunt cogi a iudice provincie, aut eo negligente ab Episcopo eas proferre, & fiscalium ostendere quantitates, & sententiam publicæ descriptionis exigi possessionem, §. hoc autem eod.

COLLECTA vt onera non possunt imponi a laicis clericis, Ecclesiis vel pijs locis, & contrafaciens tenetur in tripulum, & fabiicetur banno, a quo non liberatur, nisi primo satisfactio, authent. item nulla, C. de Episcopis.

Collectis, & indictionibus impositis, si quis alio commigret, tenetur ad præstationem collectarum, l. incola, 34. in add. mar. ad munic.

Collectas à principe impositas omnes debent solvere. l. 3. C. de annonis, & tributis, lib. 10.

pro Collecta aut superindictio imponendo non debet mitti aliquis ad inspicientes processionis tributorum, nisi quando propter fertilitatem aliquod superindictio faciat imponendum, gl. eorum, in l. fin. C. eod.

Collecta quod fit munus ordinarium, potest fieri per statum, item potest fieri, quod fit munus reale, licet de iure imponatur perfonæ pro rebus, l. 1. in add. marg. C. de indictio, lib. 10.

Collectas vel superindicta imponere solus princeps potest. l. 1. C. de superindictio, lib. 10.

Collectas vel tributa solvere grauius potest dicere exactori, ostende mihi, si sum descriptus in quaterno, & si ibi non reperitur, iniuste grauiatur, l. 1. C. de exactoribus, lib. 10.

Collectarum solutio non potest probari testibus, l. 1. & ibi gl. de scripto. C. de apochis publicis, lib. 10.

Collectas pati debent aqualiter pauperes, & diuites secundum quantitatem patrimonij, non secundum munus personarum, d. l. 1. & ibi gl. in opes.

Collectam pro emendo grano tempore careit tam diuites, quam pauperes teneantur solvere, licet diuitibus hoc non sit necessarium, l. 1. & ibi gl. si. C. vt nemini liceat in emptione specieum, lib. 10.

Collectarum immunitas concessa non extenditur ad collectas, que instant bello, aut necessitate imponuntur, d. l. 1. & ibi add. marg.

Collectam imponere non potest pater, nec alius iudex, sed, si necessitas imminet, debet scribere prefato, & prefatus scribit principi, qui hoc permittet. l. placet. C. de excus. muner.

Collectam exigendi officium pro vestibus pertinet ad officiales protonales, vel ad alios, qui hoc facere consueuerunt, l. pe. C. de fisco, l. 10.

Collecta est munus merè pertrinitum, vt quando est certa, perpetua, & ordinaria, quandoque est mutuum, vt quando non est ordinaria; licet secundum emer. g.ates casus imponatur personis pro rebus, quo casu non tenetur Ecclesia, quia non est subiecta communitatibus, vel dominiis temporalibus, sicut non tenetur ad superindictum, gl. amonitionibus in extrad. de pace Constanti. §. nos.

Reliqua verbo, & finitio, 9. 11. Cuius, 10. 11. Indictiones, Superindictum, Collecta, Re Singula, Tributum.

COLLECTARIUS, qui mecum eundem desiderans honorem dar mihi pecuniam, vt desistam, & eum non impediam, pena exilij ambo plectitur. l. quinquies, & ibi gl. 1. C. de cer. pe.

COLLECTORIS collectarum, ac tributorum si aliquid retinent de his quæ exegerunt, puniuntur in duplum. l. 1. C. de exact. lib. 10.

Reliqua verbo, Exactor.

COLLEGIUM omne est allicium, nisi probetur licitum. l. 1. & ibi gl. si. de off. prefati vbi, & l. 1. & l. collegia, §. in summa, & ibi gl. 1. de collegiis illicitis, & gl. 1. in l. collegium. C. de hered. institut.

Collegium, aut focietatem, vel aliud simile corpus fieri omnibus à lege prohibuit, nisi à lege reperiantur permiffa. l. 1. quod cuiusque vniuersit. nomine & gl. 1. in l. 1. de manumissio. que ferus ad vniu.

Collegia fieri prohibuit est à lege, quandoque sub pena exilij, quandoque vltimi supplicij, & super his cognoscit prefatus vbi, gl. coëctetur. ibid.

Collegium habere permiffum est vestigium publicorum, vel auidifinarum, vel argentofinarum, vel salinarum sociis, d. l. 1.

Collegium, vel focietatem si faciant socij publicorum vestigialium, vt publica vestigialia conuectant, aut vt simul fodiant argentum, vel aurum, valet talis focietas, & transit ad heredes, d. l. 1. & ibi gl. vestigialium.

Collegium negotiorum, vel professorum dicitur eorum, qui simul non cohabitantes, vt dicitur eorum, qui non cohabitantes simul, gl. 1. & 2. ibi & gl. corporis, in §. communitas, in extrag. ad repemendum quomodo in lae.

Collegium idè dictum, quia simul colliguntur d. l. 2. quod cuiusque vniu.

Collegia Romæ certa sunt, quorum corpus Senatus, con. ult. ac principum constitutionibus confirmatum est, vel uti pistorum, nauiculariorum, & quatuordecim aliorum, d. l. 1. §. 1.

Collegium quod non habet caput, si est collegium laicorum, caput eius est potestas ciuitatis, si clericorum, caput eius est Episcopus, gl. 2. in l. 3. eod.

in Collegio filij vox, aut suffragium prodest patri, etiam si in eiusdem patris potestate sit, & eod. dummodo pater, & filius sint de collegio, gl. 1. in l. illud, eo.

Collegij dæ partes vbi adfunt, si quoque que n. eligant, annu. erat potest inter illas duas partes, si ille sit de collegio, alias non. l. plane, & ibi gl. 1. eod.

in Collegio quando filius in eligendo dat suam vocem in patrem, vel contra, tunc ille filius quafi vnus de collegio, & non quafi domestica persona, dat vdem. l. item, eod.

in Collegio videtur fieri illud, quod fit ab his, qui habent auctoritatem à collegio, d. l. item, §. si decuriones.

in Collegio si constituitur actor ad futuras lites, ipso iure non valet, d. l. si item, §. sed si tra, & ibi gl. de actor.

Collegij causæ omnes emergentes etiam in futurum per syndicos secundum locorum consuetudinem expediendi debent, §. sed si tra, & ibi gl. syndicos.

Collegio illicito dissoluto, quilibet de illo potest petere partem de eo, quod erat in communi, gl. non debetur, in l. fisco, eodem, & l. collegia, de collegiis illicitis.

Collegium, vel alia quælibet communitas conuenit potest ad actione ad exhibendum, cum habeant facultatem restituendi. l. trigoi. §. item municipes, ad exhibendum.

Collegium vel alia quælibet communitas potest possidere, & etiam vti capere. ib. Collegij administratores si mutuum sit collegium, teneant ad illud, si in eius vti utrum sit conuenit, sed principaliter teneant administratores ipse, gl. 1. in l. conu. 1. 2. & co. per.

Collegij vniuersitatis quid mutuum est, non tenetur collegium ad illud, si in collegij vti utrum sit conuenit, quo casu solus administrator teneatur, ibi.

Collegij alia habent communiter, quæ licet sunt, gl. nominatim, in l. non tantum, 17. §. non omnia, de excus. iur.

Collegia licita dicuntur illa, quæ lege, vel Senatusconsulto, vel aliqua constitutione confirmantur, & ibi & gl. adhibet, in l. si quis mihi bona, 2. §. 1. de adq. her. Collegio licito potest relinqui, sed non illicito. d. gl. adhibet, & l. cum Senatus, de reb. dubis, & l. collegium, 8. & ibi gl. 1. C. de her. inst.

Collegio illicito quamuis non possit relinqui, vel legari, potest tamen legari, & relinqui singulis de tali collegio illicito, cum non quasi collegio, sed quasi certis hominibus legatum videatur relictum, d. l. cum Senatus, de reb. dub.

Collegium potest grauari, vt restituat hereditatem vni de collegio. l. 1. §. si autem, & ibi gl. restituere, ad Treb.

Collegium, & corpus alicuius vniuersitatis differunt, ibid.

Collegium, seu vniuersitas potest per suum decretum, ac per suam deliberationem facere contractus, & expedire actus sibi incumbentes, & non est necessaria alterius superioris nec est necesse, quod constituat syndicum ad contrahendum, ib.

Collegium potest contrahere cum vno de collegio, d. §. si autem, & ibi gl. restituere. Collegium licitum si quis instituit heredem, & rogauerit de restituendo, potest cogi adire, & restituere fideicommissario. l. reculare. 6. §. item si municipes, eod.

Collegium, omne licitum potest manumittere seruos suos, & illi, qui sunt de collegio, succedunt in bonis manumissorum, prout patroni liberis, l. 1. & 2. de manumissio. que ferus ad vniuersit. pert. impo.

Collegium fit etiam ex tribus personis, retinetur tamen etiam per vnam, gl. non erit, in l. 4. §. 1. de vi bonorum raptorum, & l. Neratius, 8. §. & ibi gl. 1. de verb. sig. §. gl. 1. in add. & gl. 2. in add. in §. si grex. Inst. de legatis.

Collegia fœdalia fieri prohibentur tam in prouincis, quam in Italia, permittuntur in vltimis personis fieri causi adiungendi aliquem pauperem, dum tamè in mente semel cõueniant, l. 1. & ibi gl. remouebis, de collegiis illicitis.

Collegia fœdalia religionis causa fieri non prohibentur, dum tamen per hoc non fiat contra Senatusconsultum, quo illicita collegia coëctentur, vel fiat fraus, quia fingant religionem, & non est d. l. 1. & ibi gl. illicita.

Collegium licitum amplius quam vnum habere non licet alicui, & idè si quis 4 in duobus collegiis licitis fuerit, eligere debet, in quo magis esse velit, & partem rerum communium, quæ erat in alio collegio, repetere, d. l. 1. §. si.

Collegia, & vniuersitates quando aliquid habent proprium, & idè singulorum, & tunc quicunque recedit, partem suam petit, scil. cum ex collatione singulorum habent aliquid commune, sed quando collegio, vel ciuitati legatur, non legatur nisi his, qui sunt in collegio, & qui de collegio sunt, habent partem, & ita, cum quis recedit, nihil vendicabit, quia non est singulorum, sed ciuium, seu collegiorum, §. gl. si, ibid.

Collegium illicitum faciens tenetur ea pena, qua tenentur hi, qui dominibus armatis loca publica, vel templa occupasse iudicati sunt, f. lege Iulia maiestatis, & de vi publica, l. 2. & ibi gl. 1. de colleg. illic.

Collegia illicita debent dissolui, d. l. collegia, eod.

Collegij autores licet puniantur, non tamen puniuntur homines de collegio aliter, nisi quod collegium dissoluatur, ibid.

in Collegio, cui status seruili non repugnet, possunt esse serui volente domino, non aliter, d. l. collegia, §. si.

Collegia possunt facere statuta, & leges inuicem inter eos, dummodo ex publica lege nihil corrumpant, l. si, eo.

Collegium licitum possunt facere simul habitantes, d. l. si, §. si.

Collegij, vel co. potib. in quibus artificey sui causa vniuersit. assumitur, immunitas tribuitur, sed non omnibus, qui assumpti sunt in collegiis, sed illis tantum, qui exercent artem, l. semper, §. pen. de iur. immunit.

Collegio Catholico, & pio, siue monachorum, siue clericorum, & idem vniuersit. corpori licito, potest vniuersit.que habilis ad testandum relinquere in vltima voluntate, l. 1. & ibi gl. 1. & 2. C. de iactura. Ecc.

Collegio illicito relictum ex testamento non valet, licet possit relinqui cuilibet singulariter de tali collegio, si non prohibeatur à lege, gl. si, in l. 1. C. de sacrosanctis.

Collegia alicuius professionis, vel negotiationis approbata possunt dare iurisdictionem suis rectoribus, l. fin. C. de iurisdictione omnium iudicum.

Collegium nauiculariorum succedit, decedente intestato vno nauiculariorum sine herede legitimo, l. 1. C. de hereditatib. decutionum.

Collegium legionum, vel vexillationum, vel comitatensium, vel cuneorum, excludo fisco, succedit decedenti ab intestato collegæ illius collegij sub quo militauit, l. 2. C. eo.

Collegium cohortalium, excludo fisco, succedit collegæ decedenti sine testamento, & sine legitimo herede, & successore, l. 3. C. eo.

Collegium curialium, excludo fisco, succedit curiali mortuo ab intestato sine herede legitimo, l. 4. C. eo.

Collegium fabricensium, excludo fisco, succedit alicui fabricensi decedenti suo testamento, & sine legitimo herede, l. si, C. eo.

Collegio hominum conditionerum vt patet si quis assumatur, non debet admitti interim ex facio rescripto, nisi idoneè satisfecerit, l. pen. C. de murtileg. lib. 11.

Collegium vnum intrans, si munera, ad que ordinatus est, non exerceat, non effugit munera alterius collegij, de quo exiit, sed de nouo debet extrahi, & alius in eius locum subrogari, requisitis primatibus collegiorum, & idem si decederet, l. 1. C. de collegiatis, lib. 11.

in Collegio alicuius artis existens, si non exerceat artem, non gaudet priuilegio collegij, ibid.

Collegij vnus artifex in alterius, & diuersi collegij exercitium, in idè loci pernam daminari non debet, & si feratur sententia, videtur iniqua, & iniuria lata, quæ tamen lata valet, & tenet, gl. 1. & ibi add. marg. in l. si. C. de apparitionibus prefati vbi, lib. 11.

Collegij vnus artifex quandoque speciali iure potest, & debet damari in pronom delicti, in alterius & diuersi collegij exercitium, ibid.

Reliqua verbo, Cætur, Concilium, Communias, Congregatio, Genacium, Matricula, Societas, Monachorum, Mutuans, Piftores, Vniuersitas, 123.

COLLEGA dicitur habere idem imperium, sed non pat imperium, gl. 1. in l. apud eum, 14. de manumissio.

Collega vnus de collegio quod præbet immunitatem, à muneribus potest spon-
te suscipere, & sic renunciat eo ipso exactioni. l. i. *semper. §. si. & ibi glos. si. de*
iure immunit.

Collegam appellatione continentur hi, qui eiusdem sunt potestatis, vt sunt
duo consules, duo tutores. l. collegarum. 73. de verb. sign.

Collega si fuit soluendo tempore depositi officij, alter collega non potest con-
ueniri, nec eius heres. l. 3. de probat.

Collega duo si administrant vnum officium simul, puta tutelam, & vnus satis-
fecit pro sua parte, ille non tenetur pro parte alterius, si fuisset soluendo tem-
pore depositi officij. ibid.

Collega potest suum collegam in eo, in quo deliquit, propter onus sibi impo-
situm accusare coram præfide. l. 2. ad fin. C. de legatio. lib. 10.

COLLEGIALES, vel illi, qui sunt de collegio ratione alicuius professionis,
vel artis, non minus sunt sub præfide, vel alio superiore, quam sub rectore suo.
l. si. C. de iurisd. om. iud.

Collegiales, vel illi, qui sunt de collegio alicuius professionis, vel negotiationis,
non possunt reculare iurisdictionem rectorum, quod si fecerint, collegio pri-
uantur. ibid.

COLLEGIATI dicuntur à collegio, sicut privilegiati à priuilegio. gl. in rub.

C. de collegiatis, lib. 11.

Reliqua verbo. Supernumerarius. Testimonium. 1.

COLLIGATIONES, quas faciunt ciuitates, vel domini iurisdictionem, sunt prohi-
bitæ, & ipso iure nullæ, si sunt principi existente in partibus, vel eo existen-
te ad eorum defensionem, sed ablente principe, non sunt prohibita, si sunt ad
se defendendum ab oppressoribus tyrannorum. gl. occultæ, in extrauag. quo-
niam, qui sunt rebelles.

Reliqua verbo. Commenticula. Monopolium. Federati. Machinatio. Coniuratio.

COLLECTATIO est, quando pugnant non sicut certo loco, sed pancra-
tium, id est locus lignis circumdatus, in quo loco stant pugnant. gl. in collecta-
tione, in l. qua actione, §. in collectatione, ad legem Aquil.

Reliqua verbo. Pancratium.

COLLYSTIO vbique est prohibita. gl. si. ibi add. in l. aqua autem, §. si patronus, si
quis omnia causa testam.

Collusio est inter actorem, & reum latens, ac fraudulenta conventio, per quam
alter in iudicio sperari se finit. add. marg. in rubric. de collusione detegenda.

Collusio nem detegens nanciscitur dominium serui, qui per collusionem inge-
nus est effectus. l. 1. de collus. detegend.

Collusio nem detegens libertus efficitur ille, qui per collusionem libertus effec-
tus est. gl. si. ibi.

Collusio nem ingenuitatis, viuente eo, qui ingenuus pronunciat, est, potest quis
deperire intra quinquennium continuum à tempore laze sententia. l. 2. & ibi
glos. 2. cod.

Collusio per quam impubes seruis indicatus est ingenuus, vt detegatur, expecta-
tur tempus pubertatis, nec interim currit quinquennium. d. l. 2. §. 1.

Collusio potest detegi ex iusta causa, etiam post quinquennium. d. §. 1. & ibi glos.
alterius.

ad Collusionem ingenuitatis detegendam quando plures domini, vel patroni
accedunt pariter, ille præferatur, quem videtur iudex magis idoneum, & cuius
magis interet. l. si. & ibi gl. fin. cod.

Collusio nem in nocem alterius faciens tenetur crimine stellionatus, l. 3. §. pen.
de crimine stellionat.

Collusio nis detectio facta in causa liberali, debet fieri intra quinquennium con-
tinuum post sententiam, si viuat ille, qui ingenuus per collusionem pronuncia-
tus est. gl. in rub. in add. C. de collus. deteg.

Reliqua verbo. Legatarius. 8. Sententia. 44.

COLLYRIVM dicitur vnguentum ad oculos. gl. collyrium, in l. adeo, §. 7. §. cum
quodque adq. r. dom.

Colonus in genere, nu. 1. r. §. que ad nu. 12.

quoad fructus, & tractam reconductionem, nu. 12. & 13.

quoad solutionem, & remissionem pensionis, nu. 14. & 15.

quoad hypothecam inducitur, & illacorum, nu. 16.

quoad colonum partiarium, nu. 17.

quoad colonum censitum, nu. 18.

quoad colonum ascriptitium, & originarium, & alio, nu. 19. 20. 21.

COLONVS & inquilinus non possident ciuitatem, nec naturaliter, possident
tamen pro alio, §. possidere, & ibi gl. 1. Int. de interdictis. gl. possident. in l.
communis. §. neque colonis. communis diuid. & gl. si. in l. si pignus, 37. de pign.
act. & l. non solum. 33. §. quod vulgo, & ibi gl. vlam, de viacap. & l. certe, §. is,
qui, & ibi gl. non possident, de preca.

Colonus, & inquilinus dicuntur detinere, sed non possidere. d. gl. 1. in add. marg.
& d. gl. possident.

Colonus ab inquilino non differt respectu iuris, vel ciuitatis, sed respectu eius,
quod colunt, quod enim quis incolit domum, siue in ciuitate, siue in ture dicitur
inquilinus, sed si colit fundum principaliter, licet in eo sit domus ad re-
condendos fructus, siue fundus sit in ciuitate, siue ruri, dicitur colonus. §. 1. re-
prob. gl. 2. ad fin. d. §. possidere, & l. si in lege. 27. §. colonus, in ad. m. locati, &
gl. possidere. in l. res pignoris, 37. de adq. poss. & gl. 1. in l. emptor. C. de locato.

Colonus vel inquilinus licet non possideant, si tamen à possessione reiciantur ab alio,
dominus perdit vramque possessionem, secus si non deiciatur, sed per-
dit, vel derelinquit. gl. 1. & ibi add. marg.

Coloni rustici solent dicere, campus iste est meus, cum tamen domino colunt
ipsum. gl. non quia, in l. 2. §. 2. de orig. iuris.

Colonus tuus, qui vniuersum fundi legasti, potest vendicare vniuersum
actione ex testamento, & à mercedibus erit liberandus, & expensas, quas fecit
gratia ree recuperabit. l. quates, 34. §. si colonus, de viusfructu.

Colonus pro derelictione, quam habet, tenetur rei vendicatione, licet possit do-
minum in iudicio nominare, §. gl. possident. in l. in communis, §. neque Colo-
nis, communis diuid.

Colonus propter succisas arbores ex locato conuentus aduersario deferente si
iurauerit, se non succidisse, si postea conueniatur siue ex lege 12. tab. de arbo-

ribus succisis, siue ex lege Aquilia damni iniuria, siue ex interdicto quod vi aut
clam, per exceptionem iuramenti defenditur. l. duobus reis, §. colonus, de
iureiur.

Colonus propter succisas arbores potest conueniri ad duplum ex locato, vel ex
lege 12. tab. de arboribus succisis, vel lege Aquilia, vel interdicto quod vi aut
clam, d. §. colonus, & ibi glos. succisas, cum duabus legibus sequentibus.

Colonus conducent ad non modicum tempus, dicitur naturaliter possidere, se-
cus si ad modicum tempus, quia tunc nullo modo possidet. glo. dominium, ad
med. in l. si ve certo, §. si duobus. comm. dat.

Colonus si res domini in prædio confilientes celat animo furandi, tenetur lo-
cati, & fure, nec vna actio tollitur per aliam. l. idem est, 46. pro socio.

Colonus de his, quæ præfente die præstare debuit, veluti vt opus aliquod effice-
ret, vel propagationes, & plantationes faceret, potest statim conueniri à loca-
tore ad totale interese, l. si in lege. 24. §. si domus locati.

Colonus in quinquennium si ei frus non licet, totius quinquennij nomine statim
potest agere ex conducto ad interese quanti perciperet in toto tem-
pore conductionis, & si reliquis annis dominus cum frui patitur, deducatur ta-
men quantum valet plus, quia vnus percipit, quam si temporibus frequen-
tibus perciperet. d. l. si in lege, §. colonus, & ibi glos. statim.

Colonus, cui secundum conuenientem non præstantur, quæ conueniant, villi-
tes agere ex conducto ad interese totale, siue prohibetur frui à domino, siue
ad extraneo, quæ dominus prohibere potest, si autem dominus non potest
prohibere, agere colonus, vt merces ibi remittatur, vel si soluta sit, reddatur. d.
§. colonus & ibi gl. prohibuit.

Colono non tenetur frare emptor, vel legatarius, gloss. locauit, in l. si merces, 2. §.
1. cod.

Colonus non possidet ciuitatem, nec naturaliter. gl. 2. in l. emptorem, 8. C. de loca-
tione dicitur in villa siue pumis colat, siue sit partiaris, sed inquilinus dicitur
in ciuitate. gl. 2. in l. cum nemo, §. & ibi gl. 1. & l. si C. de adq. poss. & gl. 2. in
l. diuinitus, C. de agri. lib. 11.

Colono non tenetur frare successor singularis voluntarius, sed bene necessarius,
nisi sit sciens, qui non tenetur frare colono conficari, §. gl. locauit, in additio.
in dicto §. 1. & glo. terra portio, in l. diuortio, soluto matrimonio.

Colonus aut omnia curare debet, vt opera rustica suo quoque tempore faciat,
ne interemptua cultura deterior fundum faciat, item villarum, id est par-
uarum adiunx etiam debet habere, vt cas incorruptas habeat. d. l. si merces.
25. §. conductor. locati.

Colonus priuati non potest expelli intra biennium, si pactum est de non expel-
lendo, sed si cessant per biennium, non obtinente pacto potest expelli. l. quater
54. & ibi glos. bienni, cod.

Coloni heres quamuis colonus non sit post finitam conductionem, nihilomi-
nis tamen domino possidet, siue ipse colonus dum viuat, & etiam post mor-
tem ante apprehensam hereditatem, l. cum in plures, 60. §. heredes, & ibi gl.
non est, & gl. domino, cod.

Coloni heres dicitur colonus ante finitam conductionem, d. gl. non est.

Colonus, qui numis colit, potest agere conditione futuri, cum fructus sint eius
statim, cum decerpit fuerint, gl. condicere, in d. l. cum in plures, §. mellem.

Colonus, qui numis colit, periculum est bonæ fidei possessori, & ideo fructus
quoqueque separantur, sicut eius, eorumque est dominus, & ob id potest
agere conditione futuri, sed colonus partiaris, ita demum efficitur do-
minus, cum per se aut alium à solo separauerit, quorum partem certam habi-
tus est, & ob id conditione futuri ipse non potest agere, d. gl. condicere,
& ibi add. marg.

Colonus potest facere expensas viles, & necessarias in re conductâ, l. penult.
locati.

Colonus, cui vniuersum fundum, quem numis colebat, legatus fuit, potest agere ex
testamento, cum herede, vt cum liberet ab actione locati, cui vniuersum, 30.
§. si de vniuers. legato.

Colonus propriè dicitur ille, qui numis colit, non autem partiaris. gloss. 1. in l.
pen. eodem.

Colonus si ignorante domino opus fecerit, propter quod aqua noxet vicino, do-
minus fundi actione aquæ pluuiæ arcende tenetur tantum ad partem, sed
colonus, qui fecit, tenetur interdicto quod vi aut clam ad impemam restitu-
ti operis, & ad præstandum damnum, quod ex eo datum fuit. l. 4. §. si cum l.
1. de acq. plu.

Colonus soluens mercedem heredi dicitur acquirere possessionem heredi, quæ
& viuacere parte potest. l. qui vniuersas, 30. §. quod per colonum, & ibi glos.
colonum, de adquirenda possessione.

per Colonom retinet locator possessionem naturalem, quamuis colonus sit ab-
sens, nec sit in fundo, nec in conspectu, nec in proximo, si habet animum re-
deundi, nisi alius interim possideat, & fruatur. l. si colonus, 31. & ibi glos. 1. &
add. marg. cod. t. r.

Colonus quando exiit de fundo conducto animo deferendi possessionem, domi-
nus perdit naturalem, retinet tamen ciuilem, in qua coloni malignitas nih
nocet, nisi colonus alij tradat, vel deiciatur, quia tunc dominus perdit vram
que, §. gl. 1. & gl. 1. in l. 1. C. communis, & de vniuerso.

Colonus hactenus tradidit non priuatur dominium possessionem, sed verè recta traditio,
quamuis, §. 1. & ibi gl. retinet, & ibi add. marg. de adq. poss.

Colonus quidam recedit non animo deferende possessionem, dominus nullam po-
ssessionem perdit, sed si recedit animo deferende possessionem, statim domi-
nus perdit naturalem, retinet tamen ciuilem, nisi naturalem adipsi negligas, §.
si de fundo, 40. §. 1. & ibi gl. negligas, & glo. saluti, cod.

Colono mortuo perdit dominus naturalem possessionem, retinet tamen ci-
uilem, nisi naturalem adipsi negligas, §. ibi.

per Colonom possidet, & tenetur, & continuatur, ibid.

Colonus instrumentum subducens, causam possessionis immutare videtur, & bi-
que non longo, sed longissimo tempore præscribit, quid potius est propri-
etatem, cum ex sola instrumenti intermissione causa immutata non co-
natur. d. l. si de eo fundo, §. seruum in add. marg.

Colonus si auferat animo deferendi fundum, & alius interponit rei ingressus, tunc
domin

dominus videtur deicius, & perdit possessionem; & habet interdictionem; si colonus reuerfus non fuit admiffus, imo repulfus fuit, fecus si fuisset adiuuatus, quia tunc nullam adquirendam nulla vacet, gl. ingreffus, & ibi addit. marg. in l. per egr. 44. §. fin. eod.

Colonus si mortuo domino emerit fundum ab eo, qui se existimabat heredem domini defuncti, vel bonorum possessorum, incipit possidere pro emptore. l. non solum. 33. §. quod vulgo. ver. cum ergo. de viſca.

Colonus depositarius, vel commodatarius non possunt mutare causam possessionis, nec pro herede possidere, & viuacere. l. 2. §. 1. pro herede.

Colonus depositarius, aut commodatarius nullam possessionem habent, nec ciuilem, nec naturalem, solum habent detentionem, §. gl. colonum. ibi. & gl. si colonus, & ibi addit. marg. in l. 1. §. leicitur, de vi, & vi armat.

Colono non competit interdictionem vnde vi, quando deicius de agro quem colit, quia non possidet, nisi prius intrauerat possessionem domino. l. 1. §. deiciatur, & ibi gl. colonus, de vi & vi armat.

Colonus licet non sit in fundo, tamen dominum per eum retinet possessionem naturalem, gl. possidebat, in d. l. 1. §. interdictionem.

Colonus non admittens emptorem fundi, vel alium nomine domini eundem, habet interdictionem vnde vi contra tertium deiciendum, si deicius sit, & dominus, qui locauerat, habet interdictionem vnde vi contra colonum non admittentem emptorem, nisi iustum causam retinendi habeat, puta expensam, vel ignorantiam, quia ignorauit dominum vendidisse. l. colonus, & ibi gl. eod.

Colonus, qui prohibuit emptorem fundi intrare in possessionem fundi, tenetur locatori venditori interdictione vnde vi, & si emptor prohibuit expulit colonum, tenetur ipse emptor colonum interdictione vnde vi, etiam si voluntate venditoris expulset, l. cum fundum, 18. eod.

Colono, vel inquilino deictio vi, interdictionem vnde vi competit domino locanti, dicitur, & inquilinus inquilini deictus fuisset, l. si, eo. Colonus, aut is, cui fundus precario datus est, quoties vitur vi, dominus intelligitur ire, l. 1. §. si tibi fundum, de itinere actus priuato.

Colonus dicitur habere ius in re ad instar fructuarij, gl. per fructuarium, in l. 3. §. vi videtur. eod.

per colonum, qui conduxit ad non modicum tempus, licet nobis reuocatur feruit, non tamen adquiretur nobis seruitus iunctis, eo quod ipse viſus fuerit, & ideo nec competit nobis per eum interdictionem de itinere actus, ibid.

Colonus si arborem, de qua controversia erat, succidat vi aut clam, vel aliud opus fecerit voluntate, vel iussu domini, ambo tenentur interdictione vnde vi aut clam, non solum vt praestet patientiam destruendi operis, sed vt impendant quoque destructionis praestant, ita tamen quod alter eorum soluent, alter liberatur, l. denique, §. si colonus, & §. si ibi add. marg. quod vi aut clam.

Colonus si fecerit opus, vel aliquid vi aut clam sine voluntate, aut iussu domini, tenetur interdictione quod vi aut clam ad praestandum patientiam, & impendam destructionis operis, dominus tamen nihil amplius debet colonum praestare, quam patientiam destructionis operis, nisi id opus factum à tenente ratum habuerit, quia tunc tenetur etiam ad impensas destructionis, ibid.

Colonus subrahens aliquid de fundo, tenetur locatori conditione furtiui, & furti, & etiam ex locato, & si agatur vna illarum, non tollitur actio furti, sed inter se vna per alteram tollitur, puta conditio furtiui tollitur per actionem locati, vel e contra, l. qui ferunt, 34. §. hinc de colono. de actio. & oblig.

Coloni habent actionem furti, quamuis non sint domini eorum, quae a fundo non sunt separata, quia eorum intereſt, l. cum, qui, 14. §. praeterea, de furtis.

Colonus sedens arbores fundi, tenetur actione arborum furtim cesarum, & etiam ex locato, & vna intentata locatori altera, l. si colonus, 9. arborum furtim cesarum.

Colonus potest alius locare, & si plus locauerit, quam ipse praestare, solum erit, gl. in l. Moſchus, 47. §. si, de iure ſciſi.

Colonus ſciſi debet fungi muneribus in ſua patria, si hoc ius ſciſi damno, idque inſcipit praesens cum procuratore, l. ad municipalem, gl. conducunt, in l. 1. C. quib. munerib. se excuſent.

Colonus Caſaris à muneribus ciuilibus, vel municipalibus liberatur, vt idoneioris praedictis ſiſcalibus habeatur, l. ſemper. §. coloni. de iure immunit. & diſt. glo. conducent.

Colonus principis ſuper cauſa criminali debet conueniri coram praefide, & procuratore Caſaris, qui debet cognoscere nulla ſori praetipione oppoſita, l. cum aliqui, & l. si, C. vbi cauſae ſicales.

Colonus principis, quando cauſam ciuilem habet cum alio colono principis, coram procuratore Caſaris debet tractari, l. dominicus, C. eod.

Colonus, qui natus colit, & patrem ſoluens de reſiduo cauere, & apud communem amicam inſtrumenta depoſuit, ſoluendo illud reſiduum poſſeſt petere inſtrumenta depoſita, l. propter, & ibi gl. 1. C. depoſiti.

Colonus ſi conduxerit fundum non expreſſo, vt moſ regionis poſtulat expri- mi, vt ſi qua ius tempeſtatis, vel alij cerei vitis dama acciderent, &c. illa ad eas onus pertinet, ſed ſi ſitilitates praecedentium annorum vberitate ſequentium conſpiciantur non probantur, remiſſionem congruam recte poſſunt haberi, l. licet, & C. de loca. & ibi gl. 2.

Colono debitoris tenetur ſtare miſſus in poſſeſſionem à pretore, gloſſa. 2. in l. emptor, eod. C. eod.

Colono, qui ad non modicum tempus conduxit fundum, non tenetur emptor auri, & expellendo eum non tenetur vnde vi, aut lege ſi quis in, tant, §. d. gl. 2.

Colonus ſi fuerit expulſus ab emptore, habet actionem contra locantem, ibid.

Colonus ſi reſtituit emptori fundi volenti eum expellere, non tenetur vnde vi, vel lege ſi quis in, tantam, cum faciat cauſa ſui iuris conſeruandi, quod tamen pot. et eſſe verum, ſed tamen expelli poſſet, ibid.

Colonus contra emptorem fundi volentem expellere ſe, licet non habeat actionem, habet tamen exceptionem ex pacto annuo in venditione, ſcilicet quod emptor ſtaretur colono, ibid.

Colonus ſi dat certam meſuram fructuum ſingulis annis, puta decem corbes frumenti, quotocunque fructus percipiat ſingulis annis, ſue x. vel xx. vel xxx. dicitur contraſtus innoſcinatus de vt des, & cum ſit ſimilis locatum, eadem aequitas eſt ſeruanda in iſto, quae in illo, glo. 3. in l. exceptio. 18. C. eod.

Colonus ſoluens pro colonia, vel pro aſcriptitiis, ſi ſtipuletur à domino, quod ſoluit, ſibi reddi, habet dominum obligatum, ſecus vero ſi nudo pacto conuenit, glo. 1. in l. ſi tibi, 27. C. eod.

Colonus, hoc eſt, conductor praediorum ad ſicum pertinentium, à muneribus ciuilibus non poſſunt ſe excuſare, & ideo neque à tutela eis inuēda. l. coloni, 8. C. de excuſat. tutor.

Colonus Illyricum recipiens in domum, etiam ſi ignoret, etiam eſſet colonus, tenetur in quadruplum, praeter operas, & damnum, quod locis, quae deſeruit, factum eſt, gl. 1. in l. 4. C. de ſeruis fugit.

Colonus Illyricum recipiens in domum ſuam, credens ingenuum, nullam patitur ob id poenam, ibid.

Colonus corporaliter tenet, ſed non poſſidet ſibi, ſed domino, & ideo non praefcribit, l. 1. C. communia, de viuacipio. l. 2. & ibi gl. 1. & 4. C. de praefcript. 30. vel 40. annor.

Colonus, vel conductor nullam poſſeſſionem habet, quia dominus per ſe habet ciuilem, naturalem vero habet per colonum vel conductorem, gl. 1. in d. l. 1.

à Colono, vel conductore quando non admittitur dominus, tunc quaeritur interdictionem recuperanda domino, ibid.

Colonus, aut conductor non poſſet intrauere poſſeſſionem, & ſibi poſſedere, & ſi intrauere, dominus non amittit naturalem poſſeſſionem, ibid.

Colonus, vel conductor ſi poſſeſſione alij tradat, vel perdat, tunc dominus amittit poſſeſſionem, ſed recuperat conditione ex lege, §. d. gl. 2.

Colonus ſi emit ab eo, quem ſciebat non dominum terra, licet habeat titulum, non tamen habet poſſeſſionem, non enim poſſet mutare cauſam poſſeſſionis ſuae, l. cum nemo, & ibi gl. 1. C. de acqu. poſſ.

Colonus cum emit ab eo, quem putat dominum, cauſam ab eo poſſidendi non habet, & tamen viuacere poſſet, gl. ſi, ibid.

Colonus quandoque aſcripticius, quandoque inquilinus, ſed improprie, gl. 1. in l. si, C. de acqu. poſſ.

Colonus non praefcribit, nec ſibi cauſam poſſeſſionis mutare proſicit, etiam ſi inſtrumenta emptionis per ſe, vel per alium ſubtrahit, l. 1. C. in quibus cauſis ceſſat longi temp.

Colonus cauſam poſſeſſionis mutans, ob hoc repellitur ab uſu, gl. 1. ibid.

Colonus etiam per 30. annos non praefcribit, licet nihil ſoluat cito tempore, §. 1. & ibi gl. pen. C. de praefcript. 30. vel 40. anno.

Colonus ſibi volens poſſidere, nec poſſidet, nec praefcribit, ſed ſi dominum remittentem non admittat, vel poſſeſſionem alij tradat, vel expellitur, tunc dominus non poſſidet, gl. ſi, ibid.

Colonus, vel inquilinus ſive precario tenens, ſi in ea re reſtituenda viſque ad ſententiam moratur ſine cauſa, & ſit negligens, debet condemnari ad reſtitutionem, & ad eius aſſumtionem, l. pen. & ibi gl. 2. vnde vi.

Colonus, vel inquilinus non poſſet expelli ante tempus conductionis, ſi merces integre ſi ſoluit, neque etiam poſt, quando fecit expenſas neceſſarias, vel viles in re, glo. allegatio, ibid.

Colonus, vel inquilinus ſi in re reſtituenda ſit moroſus, loca, or proponet libellum conditionaliter ita, peto talem mihi condemnari ad reſtitutionem rei, & ſi fuerit contumax viſque ad ſententiam, peto eum condemnari ad aſſumtionem iſtus rei cum ipſa, gl. ordine, in fine, ibid.

Colonus ſi, licet non obſtante pacto de non expellendo eum, nihilominus poſſet expelli, ſi per biennium non ſoluerit penſionem, gl. hominum, in §. ſicire autem, in auth. de non alienand.

Colonorum genera ſunt octo, ſcilicet aſcriptitij, cenſiti, coloni perpetui, coloni conditionales, inquilini, originarij, ſimplices coloni, & horum quidam naſcuntur, quidam ſunt, & horum quidam ſunt ſtatim, vt cenſiti, alij per curſum temporis, vt coloni conditionales, eſt & octauum genus colonorum vt liberi, qui ſtant ruti, gl. in rub. C. de agricolis, lib. 11.

Colonus, vel conductor, non agricola, poſſet vocari ad munera etiam extraordinaria tempore ſationis, vel meſſium, aut vindemiae, glo. trahantur, in l. 1. C. de agric. & cenſ. lib. 11.

Colonorum, & inquilinorum penae eadem eſt conditio, l. diſſimilis, C. eod.

Colonus, & inquilinus pro eodem ponuntur quodque, nam inſoluitur in fundo non ſufficit, niſi & colat, nec colere poſſet, niſi inhabitaret, & ſic vtrumque 10 verbum poſtrum ſignificat colonum perfectum, glo. 2. ibid.

Colonus domino inuito, vel ſiſco, contrahendo circa dominum, non parit praedictum, l. per colonum, C. eod.

inrer colonum, & dominum quando eſt quaſitio de dominio terra, cum locatio negatur, ſatidare tenetur colonus conuentus de reſtituendo fructus, & reditus ſine procaſtinatione, ſi dominus obtinuerit in cauſa, quae ſatidatio durabit triennio, & poſtea reuocatur, & ſi colonus hoc facere noluerit, vel non poterit, tunc reditus in auto conſiſtentes deponuntur, conſiſtentes in fructibus, iudicis arbitrio venduntur, & pretium illorum ſequatur, publicas autem functiones ſoluit dominus, vel colonum ſecundum conſuetudinem antiquitus obſeruatam, l. lib. & ibi gl. reſtituantur, C. eo.

coloni ſi conſueuerunt dare decimas dominis, vt ipſi dent Eccleſiis vel clericis, ſeruatur conſuetudo, aliaſi ipſi coloni, debent praestare eas, gl. moris, ibidem.

colonus duobus dominis contententibus de domino fundi, poſſet dicere, neutri volo reſtituere fructus ſatidando de reſtituendo eum, qui pro ſe ſententiam reportabit, d. lib. & ibi gl. reſtituantur.

coloni Palaeſtini, ſicut alij coloni non poſſunt à terra recedere, & eorum dominis datur reuocandi plena potestas, l. 1. C. de coloniis Palaeſtini, libro 11.

coloni Thracieſes capitationis tributa non tenentur praestare, ſed bene iugationis tributa, nec poſſunt à terra recedere, l. 1. C. de coloni Thracieſi, libro 11.

colonus Thracienſem occultans, vel retinens tenetur reſtituere illum domino cum peculio, & cum agnatione, & puniuntur duab. libris auri, ibi.

coloni Illyricani origine non poſſunt à terra ſe ſeparare & contra facientes reuocantur, & reuocati ſubduntur in vinculis, & receptantes eos, licet incognitos, puniuntur, l. 1. C. de coloni Illyrici, lib. 11.

Colonus, qui fundus ſterilis ſua cultura reddit fertiles, non poſſet à domino expelli de eorum cultura, nec eis penſio augeri, l. quicumque in prin. C. de omni agro & ſer. lib. 11.

- Minum, graculorum, flumorum, vel si quid ex ipse acciderit, vel si fiat in-
 curfus hostium, scilicet si propter vitium, quod ex ipse erit, damnum acci-
 dit, quia tunc illud damnum colonus debet esse, et si vitium concuerit, vel rui-
 cas, & herbes legeres corruptas luti, & ex conducto, §. 2. locati.
 Coloni si remissio mercedis, si tibi, si tibi, si tibi, quod omnium fructuum tulit, ne
 supra damnum feminis amissi mercedis, de agri praestare cogatur, ibidem.
 Colono fit remissio mercedis, quando vredo collumpe fructum olez, aut folis
 feruere non affluere quod acciderit, sed si nihil extra consuetudinem acci-
 derit, quia tunc damnum in coloni est, ibi.
 Colono non fit remissio mercedis, eo quod exierit praeterea pro laciniis
 aliquid modicum abtulit, scilicet si magnus, d. §. 1. & ibi gl. aliquid.
 Colono fit remissio mercedis, quando ager terra motu intra corruit, ut natum
 le, oportet enim praestari agrum conductori, ut frui possit, d. lex conducto, §.
 2. eod.
 Colono fit remissio, si propter colam incendi repentinum fructus praedij, quod co-
 latus, combuit, tunc in coloni est, d. §. haec eod.
 Colonus, cui etiam verbo donationis facta fuit remissio mercedis vno anno
 propter fertilitem, nihilominus tenetur locatori ad integram pensionem, etiam
 eius anni, quo remissa fuit, et si sequentibus annis contigit vberitas, l. si vno,
 locati.
 Colonus, qui locator sciens praecedentium annorum vberitatem propter fertili-
 tatem remissio pensionem in vno anno, non tenetur locatori computare vbe-
 ritatem praecedentium annorum cum ista, quia donator videtur donasse, et
 si non vberitas, etiam propter praecedentium locatorem pensionem vltimi anni
 propter, quod causa non videtur, ut donare, nec computationi renunciare, d. §.
 si vno, & ibi gl. & c.
 Colonus si defuit sine necessaria causa cultum agri, potest ratum conueniri
 a locatore, etiam pro mercede interuati temporis, si tamen in lege, 24. §. si domus, &
 ibi gl. Ratim.
 Colono conducenti fundum ad pecuniam fit remissio pensionis pro damno in-
 tolerabili, sed non pro modico, l. merces, 2. §. vis maior eod.
 Colonus conducent fundum certa mercede constituta, licet videatur teneri, &
 si nihil percipiat, tamen non tenetur, & fit ei remissio congrua propter fertili-
 tatem, gl. 1. in l. her, c. de loco.
 Colono fit remissio congrua propter fertilitem, quando est debitor quantita-
 tis propter fructus, & eorum respectu ideo debet haberi consideratio ipsorum
 fructuum, d. §. 1. ad additionem marg.
 Colono fit remissio congrua propter fertilitem locatorem, nisi ex vberitate a-
 liorum annorum possit recompenari, vel nisi specialiter pacto spectet ad coloni
 periculum, gl. 1. in l. ex pectat, l. 8. eod.
 Colonus si fertiliter ager exegit aequare potest quod, gl. 1.
 Colono paritarius non fit remissio propter accidentem locatorem, gl. 1.
 Reliqua verbo, Conducto, 10. l. 1. Penso, §. 5. Sterilitas, Causae, 2. §. 1. q. 1.
 Colonus si conuenit, ut indicat, & illata in fundum estimati pignori obliga-
 ta, & antequam indicat, si cum hypotheca nomine obligauerit, deinde
 eandem induxit in fundum, ille, cui specialiter obligata est res, potior
 est, quando ex consuetudine prior non obligatur res, sed ex eo, quod induc-
 ta fuit, quod potius factum fuit, potior, §. 1. colonus, qui potiores in res.
 Colonus si ancillam pignoris causa induxit in fundum conductum, & eam
 postea vendidit, & ipse non pepercit ad emptorem, locatori competi-
 vtile interdictum, Saluianum etiam ad partum recuperandum, l. 1. de Salua-
 nio, l. 1. eod.
 Colonus si res in fundum duorum pignoris nomine induxit, ita ut vtriusque in-
 fandum obligate esset, si tunc aduersus tertium possiderem illarum recte
 possint agere interdictum Saluianum, sed si inter ipsos reddatur hoc interdi-
 ctum, propter partem scilicet causam possidentis erit melior conditio, d. l. 1. §. 1.
 Colonus si res in fundum duorum pignoris nomine induxit hoc pacto, ut parti-
 bus res illae cuique obligate essent, quilibet eorum in parte poterit agere in-
 terdicto Saluiano, & inter se, & contra extraneum, vel colonum, ibid.
 Colonus si rem, quam cum alio colono communem habebat, pignoris nomine
 induxit, locatori competi interdictum Saluianum pro parte dimidia illius
 rei, d. l. §. 1. eod.
 Colonus si res causa pignoris induxit in fundum conductum duorum, si inter
 locatorem agere interdictum Saluianum pro rebus induxit, obtinebit possessor
 si vero tertius possideat eas res agere, Saluiano iudicio, l. §. eod.
 Colono interdicta, & illata in fundum conductum voluntate domini, idest, do-
 mino sciente tunc, pignoris domini praedictum tenetur, & tunc tacite obliga-
 ta in praedicta agere, ut vbius est, etiam ignorante domino illata, & inducitur
 tacite obligata, l. est in res, c. de loco.
 Colonus si domino sciente inferatur ligones, & araria, & similia, & in his re-
 quiritur scientia domini ad hoc, ut tacite illa obligata ipsi dominis pro pen-
 sione, gl. fin. ibid.
 Reliqua verbo, Conducto, 7. Locator, 6. Colonus, 16. Inducta, Inuentum, Interdictum, 10.
 Colonus paritarius quod iure societatis & damnum, & lucrum cum domi-
 no fundi pariter debet: scilicet si in colono conducente certa mercede, l. §. 1.
 merces, 2. §. vis maior, locati, & gl. 1. in l. her, c. de loco.
 Colono paritarius facit tenetur emptor, & quilibet alius singularis successior,
 cum locatio non fit, sed societatis, d. l. merces, §. 1.
 Colonus paritarius non potest agere conditione factura contra furtipentem
 mellei fundi, sed potest agere contra donum ex conducto, ut agat condi-
 tionem factura contra eum, cum in plures §. 6. mellei, & ibi gl. condicere eod.
 Colonus paritarius non est dominus fructuum, nisi ipse perciperet, & ideo ipse
 non habet conditionem fructuum, sed bene actionem ex conducto, dist. gl.
 d. gl. condicere, ibi.
 Contra colonum paritarium vel praescriptis verbis, vel actione pro socia debet
 agi, non datur, in l. §. si qui depociti.
 Colonus paritarius dicitur, qui partem fructuum domino reddit, & si solus non
 potest agere conditione factura, potest tamen agere actione furis pro parte
 fructuum, quae ad eum tangit, gl. penult. in l. §. 2. de furis.
 Colonus paritarius, qui domino reddit partem fructuum, improprie dicitur
 conducenti.

conductor, imò magis dicitur socius, & agitur contra eum personali actione, vel præscriptis verbis, gl. si merces, & ibi add. in principio Instit. de locatione, & conductione.

Reliqua verbo, Emptor, 2. 6. 8. 13. & supra nu. 3. 14. Colonia.

C O L O N I censiti, & ascripti possunt habere proprium prædium, & possidere, non tamen possunt alienare illud, l. 4. & ibi gl. iis, C. de agricol. & censit. lib. 11.

Coloni originarij sicut absque terra non possunt alienari, ita nec censiti, l. quemadmodum, C. eod. tit. & lib.

Colonos censitos retinere minimam partem tenendo, & maiorem vendendo, non licet vnicuique, ibid.

Coloni censiti possunt accusare dominum, qui exigit ultra debitum contra consuetudinem præstationis antiquam, & si dominus conuincitur, tenetur reddere id, quod ultra debitum exegit, & prohibetur in posterum illud facere, l. 1. C. in quib. coloni censiti, lib. 11.

Coloni censiti licet respectu aliorum sint liberi, tamen quoad personas dominorum, quibus tributa præstant, videtur quadam seruitute adstricti, & idcirco ad iudicij reuocare non possunt pro causis ciuilibus, nisi ratione exactio- nis ultra debitum, l. 2. C. eod. tit. & lib.

Coloni censiti pro publicis criminibus possunt accusare dominos, si suam, vel suorum prosequantur iniuriam, ibi.

Coloni censiti sua peculia, & dominorum prædia non possunt alienare inuitis dominis inter viuos, ibi.

Coloni censiti possunt testari inter suos, qui ab intestato successuri sunt, sed non inter extraneos, gl. alienare, ibi.

Colonus censitus publicus, vel priuatus, vt ab alio corpore præscribatur, tria requiruntur, scilicet, vt per alium interitum non deferatur solo, secundò quòd tunc dum solo feruit ab aliqua curia, vel corpore possideretur non interrupto tempore, nullaque contradicitione tercio requiritur, quòd non sit seruus patrimonialis principis, quoniam principis seruus colonus censitus vel ascriptus nullo tempore præscribitur, nec quadraginta annis, l. pen. & ibi addit. marg. C. de fundis rei priuatae, lib. 11.

Reliqua verbo, Censitus, Ascriptus, & supra 18. & supra 10. 11.

C O L O N V S ascriptus potest discedere, si terra sterilis fiat, gl. in l. 1. C. de agricol. & censit. lib. 11.

Coloni ascripti non possunt retinere vendito prædio, etiam si sint inuites, aut propter eorum negligentiam, quia tunc possunt cogi operari à domino, sed si propter senectutem, vel infirmitatem sint inuites, alij subrogantur, ibi.

Colonus ascriptus, vel inquilinus fugiens, non obstante conditione (exens, vel alia cõpelliuntur per præsidè redire ad prædij, unde fugit, l. omnes, C. eod. tit. & lib. 11. ascripti, vel originarij, & similes non possunt separari à solo, nec sine eo alienari, gl. colonum, in §. vlt. in authent. de non alienand. col. 1.

Coloni ascripti inter immobilis computantur, §. facimus, & ibi gl. concedimus, in authent. de alienatione, & emphiteut. col. 9.

Colonus ascriptus omnes tenetur transferre ille qui vendidit simpliciter fundum, sed vendens partem fundi, solum tenetur transferre illos, qui in ea parte sunt, l. quemadmodum, C. de agricol. & censit. lib. 11.

Coloni ascripti si fundus vendatur simpliciter, valet venditio, & coloni sequuntur fundum sine aliquo additamento pretij colonorum, & imputet sibi venditor, quòd à principio non conduxerat maius pretium, §. d. l. quemadmodum, & Barz. num. 8. rexplo. gloss. manerunt.

Coloni expressè derogatis si fundus vendatur, valet venditio, & emptor fundi colonos petere conditione ex lege non obstante pacto, vel actione ex empto, in qua veniunt coloni, quæ dicta non sunt, imò etiam, quæ dicta sunt, vt non veniant, §. d. gl. manerunt.

Coloni ascripti si fundus vili vendatur expressè, vel etiam simpliciter nihil valet venditio, etiam in fundo, §. ibi.

Coloni ascripti si vendantur abque fundo, non tenent venditor, & pretium perdit emptor, & venditor & eius heres potest vendicare eos, summota longi temporis præscriptione, & hoc si emptor sciens ius, & factum emit, non alias, nisi ibi pepigerit de pretio cum venditore, d. l. quemadmodum, & ibi gl. manerunt, & gl. emptor.

Coloni ascripti si fundus vendi possunt propter famem, gl. vendi, ibi.

Coloni ascripti possunt trãsferri à domino de vno loco in aliò, sed ipsi coloni inuito domino non possunt se transferre, ibid. & l. de finibus, C. eod. tit. & lib.

Coloni ascripti possunt clericari, d. gl. vendi.

Colonus ascriptus omnes sine fundo nõ potest creditor accipere insolutum, & ita separare à solo, sed debet iudex ei dare pro rata debiti, de viroque, scilicet, de colonis & de fundo, ibid.

Colonus ascriptus potest quæ liberare & à terra separare, tutius tamen faciet, si eos liberet cum solo, vel parte soli competenti, ibi.

Coloni ascripti sine solo possunt præscribi decem annis, dict. gloss. vendi, in fi.

Colonus originarius culturam deferens nulla dignitate, nullique priuilegio excusari potest, & omnino domino vel fundo reddi debet, l. originarios, C. de agricol. & censit. lib. 11.

Coloni ascripti debent remanere penes dominos, & ipsos ignotos, receptans etiam ignoranter recipiuntur in 12. libris argenti, reuocatur etiam receptus domino restitueret cum alio simili estimationis, l. seruos, C. eod. tit. & lib.

Colonus solo adstrictus bona fide possit fugiens apud alium, relinquitur primo bonæ fidei possessori, & postea causa originis agitur, l. si coloni, C. eod. tit. & lib.

Coloni glebæ ascripti ita debent inhzere glebis, vt nec puncto quidem temporis amoueri debeant, l. colonos, 1. C. eod.

Coloni ascripti ad nullum honorem, etiam humilioris militiæ, vocantur, nec etiam magnificentæ apparitionis constituuntur, l. colonos, 18. C. eod. tit. & lib.

Coloni alligati solo dicuntur liberi, & non liberi, & sic dicuntur liberi secundum quid, non simpliciter, gl. permanere, in l. cum satis, C. eod. tit. & lib.

Coloni alligati solo dicuntur inspecto initio coloni, sed inspecto fine dicuntur conditionales, quia conditioni iam obligati sunt, ibid.

Colonus solo alligatus potest testari inter suos, qui ab intestato successuri sunt, non inter extraneos, ibidem.

Colonus solo alligatus potest liberari temporis cursu, sed non ascriptus, gl. de rectori, ibid.

Coloni solo adstricti, vel ascripti domini possessionem non debent violentiam inferre, aut vererem consuetudinem reddituum immutare, & contrarium facientes, tenentur iisdem ad interesse, nec ob id potuerunt illi agrorum culturam deferere, d. l. cum satis, §. caueant, eod. tit. & lib.

Coloni 30. annis colonariæ conditionis effecti, filius natus ante præscriptionem completam, vel conceptus ante impletam præscriptionem, sed natus postea, non dicitur esse colonariæ conditionis, gl. in solum, in add. marg. ibid.

Colonus, vel ascriptum alienum nullus debet occultare, & suscipiens etiam ignoranter, nisi restituit eum, tenetur præstare tributa, quæ solui debent, vel soluta sunt à tempore profugæ, pro re illius, cuius culturam deferuit ille colonus, vel ascriptus, & etiam pro animalibus deputatis ad culturam illius agri, d. l. cum satis, §. si, & ibi gl. nemini.

Coloni ascripti ad militiam conuolantes, aut ad alia loca fe dirigentes reuocantur ad aliam culturam, l. si, C. de mancip. & incol. patrim. lib. 11.

Coloni ascripti ad agriculturam agrorum patrimonialium conuolantes, ad aliquam militiam reuocantur, l. si, C. de fugitiuis colonis, lib. 11.

Coloni ascripti, & censiti, & similes officio iudicis petuntur, & petunt, §. reprob. gl. 1. post med. in addit. marg. in §. præiudiciales. Instit. de actio.

Colonariæ conditionis effecti per culturam assiduam triginta annorum sunt liberi ipsi, & eorum filij, licet omnes sint ascripti quod conditionis prædictæ, etiam si tanto tempore filij non fiterentur in cultura, l. cum satis, §. cum autem, C. de agricol. & censit. lib. 11.

Reliqua verbo, Ascriptus.

C O L O N I A dicitur ager colono locatus, dicta à colendo; vnde & coloni dicuntur, qui propriè sunt alienos agros numis colentes, idest, pecuniam, pensionem præstantes, in quo est vera locatio, qui verò partem fructuum in pensionem pendunt, non pecuniam, dicuntur partiarj coloni, quæ pensatio coloniarum dici potest, l. 1. in lege, 2. 4. §. colonus, in addit. marg. locati.

Coloniae quædam iuris Italici sunt, idest, non præstant tributa, sicut nec Italici, vt est in Syria, Phœnice splendissima Tyriorum colonia, & aliarum ciuitates, l. 1. de censib.

Colonia dicitur villa, vel terra, propriè tamen dicitur terra ad colendum destinata, quandoque tamen accipitur pro tota vna provincia, gloss. in colonis, in l. 1. C. de Latina libertate.

Reliqua verbo, Colonus, 11. 17.

C O L O R i verbo in genere sumpto, intelligitur de naturali colore, scilicet de albo, vel nigro, sed quando dicitur diuersi colore, intelligitur de tinctorio, gloss. tinctoria, in l. pediculus, 31. §. Labeo, de auro & arg. lega.

Colore purpureo, qui fit ex murice cocto, & trito conchylio vitru. Imperator in suis inscriptionibus, vel recriptis, & talis color non debet queri, vel teneri ab aliquo sub pena capitis amissionis bonorum, l. facti, 6. C. de diuersi. recriptis.

Reliqua verbo, Muræx, Purpureus.

C O L U M B A E, quæ emitti solent de columbario tamdiu nostræ sunt, quamdiu habent consuetudinem ad nos redeundi, quas si quis apprehenderit, contra eum datur nobis furti actio, l. Pomponius, 8. §. idem ait famulercis.

Colombarum, ac pauonum natura fera est, nec ad rem pertinet, quòd euolare, & reuolare soleant, l. naturalem, §. §. pauonum, de adquir. rerum dominio, §. pauonum, Instit. de rerum diuis.

Columbar, quæ ab edificiis nostris euolant, & secundum consuetudinem redeunt, possidentur à nobis, l. 3. §. item feras, de adq. poss.

Reliqua verbo, Fera.

C O L U M N I A R I V M dicitur angustetia, quæ ad modum columnæ habet collum, gl. 1. in l. in argento, 21. de auro & argento lega.

C O M E S quauis comitatus possideat, nihilominus petere potest, vt comes declaratur, gl. pen. §. fin. & ibi add. marg. de vlt. iudic. eorum rerum.

Comites dicuntur spectabiles, gl. comite in l. p. recipimus, C. de appell.

Comites consistoriani sunt ipsius domus Imperatoris præfecti, quæ nunc & Augustale dicitur, gl. in rub. in additione marg. C. de comitib. consistorian. lib. 12.

Comites consistoriani sunt illi, qui steterunt in principis consistorio, & adexquantur pro consilio, l. 1. C. eod. tit. & lib.

Comites consistoriani vna cum filiis, vxoribus, & seruis, ac colonis, tam in agendo quam in excipiendo, vtuntur priuilegiis eisdem, quæ competunt principibus, Scholæ agentium in rebus, l. 2. C. eod.

Comitib. præpositi, & tribuni Scholarum, id est, eorum, qui sunt per principem ad aliquod officium deputati, possunt adorare principem, inter quos & Palatini numerantur, si eis data sit primi ordinis continua cura administrationis, l. vnia, C. de comitibus tribu. schol. lib. 12.

Comites, & tribuni Scholarum officio depositi, si non aspirauerint ad maiorem dignitatem, pares sunt comitibus Aegypti, & Pontice, alij verò milites m. ita soluta numerantur inter eos, qui fuerint prouinciarum duces, d. l. vnica.

Comites, qui gubernant prouinciam, depositio officio funguntur priuilegiis vicarij dignitatis, ibi & l. vnica, C. de comitibus, qui prouincias regunt, l. 12.

Comites domesticorum, & agentes in rebus, idem sunt, gl. pen. in l. 1. C. de silentiariis, lib. 12.

Comes, quod loco præsidis statuit, ex necessitate seruandum est, gl. obseruatur, in c. 1. si de inuestitura inter domin. & vassal.

inter Comites continentur etiam paragogi, l. item apud Labonem, 1. §. si quis, 1. §. de iniuriis.

Comitem abducens virgini veste meretricia, & non matronali vestite, non tenetur inturiare, & dicitur comes, qui comitatur eam, & sequitur iuxta matrem, siue femina, siue seruus, siue liber, ibid.

Comitem mulieri abducere dicitur, non quia abducere corpus, sed qui perfecit, vt comes cum ea non fuisset, siue per vim abduxerit, siue persuaserit comiti, vt

• eam duceret, & tenetur iniuriarum actione pratoria, ibi §. 17.

Comiti facta iniuria videtur facta socio itineris, glo. comitib. ibid.

Reliqua verbo, Marchia, Mulier, 3. Virgo, Agens, 4. §. 6.

C O M I T A T V S

COMITATVS dicebatur locus, in quo Imperator vitam ducebat, & inde in domo Augusti habitans semper, & perseverans, dicebantur comitatenses gloss. in rub. in additione marg. C. de palatinis, lib. 12.

Reliqua verbo, Marcellus.

COMITATVS morbus dicitur ex eo, quod quo die quis concidisset, comitia interrumpebatur, l. qui tertiana, § 3. in additione marg. de editio edicto. Comitialis morbus variè dicitur, modò facer, modò caducus, olim herculeus dicebatur, eo quod Hercules eo morbo laborabat, ibid.

Reliqua verbo, Febris.

COMMENDARE, & deponere idem sunt, quandoque verò aliter accipiuntur, l. Lucius, & ibi gl. quàm deponere, & l. Publia, & ibi add. marg. depositi, & glo. quia commendandi in l. si verò non, 12. §. cum quidam, mandati, & l. commendare, 186. de verb. sign.

Commendare quandoque sumitur pro prestare, vel facere honorem verbalem, d. gl. quia commendandi.

Commendo verbum prolatum in testamentis, vel codicillis non inducit dispositionem, sed quandam congratulationem, ex verbo, 12. C. de fideicom. libert. Commendo idem est quod laudo, quandoque idem est quod depono, gl. 1. ibi, & gl. fusi in l. fideicommissa, 11. §. si ita quis, de legat. 3.

Commendandi animo si fuerint dicta verba, illa non pariunt actionem, nisi causa decepti emptorem sint dicta, l. quod venditor, de dolo.

Commendo verbum non inducit fideicommissum, l. fideicommissa, 11. §. si ita quis, de legat. 3.

Commendare aliud est, & aliud voluntatem suam fidei committentis hereditati insinuare, ibi.

Commendans mihi Titium dicendo quod erat idoneus, & quod securè poteram mutare, si mihi ignoranti quis esset Titius, adduxit alium putà Seium, dicendo quod is erat Titius, vt mutarem, & mutavi, si Seius sit in fraude, tam commendans, quàm Seius tenetur furti actione, secus si hoc ignoravit Seius, quo casu non tenetur commendans furti, sed actione in factum subdiciaria Aquilia, l. si his, qui rem, 66. §. si tu Titium, & ibi gl. in factum, de furtis.

Reliqua verbo, Laudare, Consule, Regere, Verbum, 3.

Commendatitia, vide verbo, Litera.

COMMENTARIENSIS dicitur carcerum custodes, qui & capitanei carceris dicuntur, gl. 4. in l. iudices, ro. C. de Episcop. audiend.

Commentariensis tenetur ad custodiam receptarum personarum, l. 4. C. de custodia reorum.

Commentariensis dicitur princeps carceris, qui & ponit custodes sub se, & dicitur commentariensis, qui comitari debet eum, quem custodit, vel dicitur, quia in commentarium custodias referebat, gl. 1. ibi.

Commentariensis si alium custodem posuit, qui carceratum fugere permiserit, non tenetur, penitus, ostendens illi custodem puniendi, aut. hodie, & ibi gl. 2. C. eod.

Commentariensis, & callosi, ob eorum negligentiam aulgentur cauteatus, puniuntur eadem pena, non tamen eadem lege, sicut acer alator, & calumnator puniuntur simili pena, non tamen simili lege, gl. 1. ibi, & gl. fusi in l. 1. C. ad leg. Corneli de fideiur.

COMMENTARIUM principis dicitur locus, ubi capitani retineantur, unde commentariensis dicitur locorum eius loci, vel dicitur locus, ubi principes cum confiliariis suis ad mentem secretis reuocat, gloss. commentarium, in l. 1. abesse, 31. ex quib. causis maiores.

COMMENTATORES opus moderatè confectum huc atque illuc in diuersas sententias producentes in infinitum distrahunt, l. 2. §. hoc autem, C. de veteri iure enue.

COMMERCIVM nomen generale omnium contractuum est, præcipue tamen restringitur ad permutationem, quando alij contractus postea specificantur, gloss. commercium, in §. idem iuris, iust. de diuis. stipu. & gl. commercia, in l. ex hoc iure, de iust. & iure.

Commercium sunt de iure gentium, gl. ex hoc iure.

COMMINATIO de accusando, si debeat ab illa comminatione, ita repellit quem ab accusatione, sicut si accusasset, ac postea destitisset, l. miles, 11. §. focus, & ibi add. de adult.

Comminationis verba prolata à iudice non habent auctoritatem rei iudicatæ, l. 4. & pen. C. de comminationes, epito. & program.

Comminatio facta à iudice in viuis operatur, vt debereatur vltur à tutorib. pupilli, gl. 1. in l. 1. C. eod.

Comminatio penalit facta à iudice, non habet vim stipulationis interpositæ à parte, nec rei iudicatæ, nisi in casib. in quib. potest summam cognosci, d. l. 1. & ibi gl. 1.

COMMISSARI ad piam rerum distributionem non possunt sibi distribuere, l. si mandauero, 21. §. si tibi centum, & ibi add. marg. mandati.

Commissarius quotidiè, vt nudis ministris, legata relinquuntur, qui non possunt petere illa, nisi sint relicta pro anima, vel ad causas pias, vel ad alimenta, l. si quis Titio, 17. & ibi gl. 1. de legat. 2.

Commissarii debent iurare, non autem euerge, gl. 1. in l. p. C. de donatio.

Commissarius, cui aliquid commissum est, debet illud legitime facere, §. his igitur, & ibi add. marg. in auct. de hered. & Falcid. col. 1.

Reliqua verbo, Exceptio, 4. Mandatarie, Delegatus,

1. vltimo §. Legatus, 91. 32. §. 85.

PRÆSTER COMMISSIONE formam si aliquid sit, illud ipso iure non tenet, l. item, §. si ita, & ibi gl. i. decretum, quod cuiusque vniuersi nomine, *Reliqua verbo, Mandatum, 4. §. Mandatarie, per tot. Delegatus, 1.*

COMMISSVM si sit aliquid negotium eligendi quempiam in canonicum, ex illo arbitrio libero non potest seipsum eligere, l. si mandauero, 22. §. si tibi, & ibi add. marg. mandati.

Commisso tollit, est violato principis statuto ob non solum præstationem, aut factum, contra principis voluntatem sicut addici, vendicareque, unde commissa dicitur facta contra reitatoris voluntatem, aut non facta ab herede multa aliqua plectenda, l. penultim. §. fin. in additione marg. locati.

Commissa cause cognitione inter certas personas censetur etiam commissa cognitio etiam inter alias quascunque personas huiusmodi cognitionem im-

pedientes, vt quia non permittant partes venire ad iudicium tutor, vel qui falsi testes inducuntur, l. qui dolo, in additione marg. ad legem Iul. de Publicis.

per Commisum perditur res ipso iure, gl. 1. in addit. marg. in l. 4. C. de pactis inter emptor.

Commisum post quinquennium venditori non potest, nisi antea lis fuerit contestata, quia tunc peruenitur, l. 2. & ibi gl. 1. C. de vestigal.

in Commisum si incidit res, non potest eius pretium etiam ante quinquennium peti, si ipsa res non exiit, neque dolo sit precepta, secus si dolo, vel lat culpa fuisset precepta, quia tunc potest peti eius pretium, nisi esset preceptum lenti culpa, gl. 1. ibid.

in Commisum incidit ob non solum vestigal, vel ob omisam possessionem vestigalis, vel ob illicitam dilationem, aut illicitam emptionem, gl. 1. in l. 3. C. eod.

Commisso antecedente censetur commissum consequens, l. non cogendum, §. 4. de procuratoribus.

Reliqua verbo, Confessio, Amotatio, Mandatum, 1. vltimo §. Delegatus, 1. Facultas.

COMMITTERE mea videor illi, cui me committo, gloss. hac verò, in l. 2. d. adoptio.

Committit in legem, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem, l. non dubium, C. de legibus.

Committit in legem, qui vigore legis scrupulosus, & extogitatis artib. eluder festinat, l. si C. de aliclorib.

Committens simpliciter vires suas totum committere videtur, l. 2. in add. marg. C. de exculat. tutorum.

COMMITTO à confusione in tribus differt, quia misceri dicuntur species confundi verò dicuntur materie; item species mixte remanent in eadem substantia, & specie; confusa verò transferuntur in aliam materiam; item confusa dicuntur communia, licet sine voluntate dominorum, sed mixta de mium cum voluntate, gl. vtraque, in l. idem Pomponius, §. sed si plumbum, de rei vindicatione.

Commixtione sola quis facit nunc suos, & speciale est in pecunia, propter prerogatiuam solutionis, vel propter impossibilem separationem, in d. glo. vtraque, & gl. pariter, & ibi add. in d. l. idem, in princ.

Commixtione si aliqua res tranfit in aliam speciem, ita quod species non potest reduci ad primam materiam, vt est nullum, illa res efficitur specificatis iure reificationis, si bona fide fecit, secus si fecit mala fide, & nomine suo, in d. gl. vtraque, & l. Marcellus, §. idem scribit, de rei vend.

Commixtione res diuersi generis, si non mutant speciem, & separari possunt, quilibet vendit suam, alias communicabitur, & pro parte vendicabitur, §. d. si plumbum, & ibi gl. sed si.

Commixtione si aliqua res speciebus mutatur, desinit esse prioris domini, & efficitur eius, qui fecit commixtionem iure reificationis, d. l. idem Pomponius, §. 1. & ibi glo. qui fecit.

Reliqua verbo, Ferrum, Mixtum, Species, 2. Argentum, 1.

COMMITTVM si sit argenti meum, & tuum fine dolo, illud commune est nobis, & vniuersique pro rata ponderis, quod in massa habemus, rei vendicare, aut communi diuidendo agere possidemus, l. Marcellus, §. si. c. l. seq. de rei vend.

Commixtum si fuerit dolo malo tuo argenti meum cum tuo, contra te possim agere actione furti, & ad exhibendum, ita, vt in actione ad exhibendum si dolo desit posse exhibere, iuratur contra eum in litem, & sic arbitrio iurantis fit rei estimatio, ita rei vindicatione, vel communi diuidendo hoc amplius feret, cuius argenti pretiosius erat, l. quo quidem, 4. eod.

Commixtum si fuerit frumentum duorum fine voluntate eorum, singulis competit contra alium inuisum possidentem in rem actio in id, quod apparet in illo aereuo suum cuiusque fuisse, l. idem Pomponius, §. de rei vindicatione.

Commixtum si fuerit frumentum duorum voluntate eorum, illud efficitur commune, & vtrique datur actio communi diuidendo, ibid.

Commixtum si fuerit frumentum duorum sine eorum voluntate, si non apparet, quod cuiusque fuerit, & separatio fit difficilis, vel impossibilis, vtrique pro ea parte, quam habuit in frumento vtilis communi diuidendo actio competit, d. l. idem Pomponius & ibi gloss. petendi.

Commixtum si sit argenti vnius cum plumbo alterius, si deduci atque separari potest, non communicatur, neque communi diuidendo agetur, sed quilibet ager rei vindicatione, d. l. idem Pomponius, §. sed si plumbum.

Commixtum si fitas, & aurum, ita vt non possit separari facile, tunc pro parte vendicabit, sed non communicabitur, neque communi diuidendo agitur, neque quod de mullo dicitur, dicendum est de hoc, quia vtraque materia, est si confusa manet tamen, d. §. sed si plumbum, & ibi gl. sed si deduci.

Reliqua verbo, confondere, Mixtum, Species, 2. Argentum, 1.

Quoad Commodatū, commodatū ē, & commodatarius in genere, nu. 1. a. 4. 5. 6. 8. 9.

Quoad commodatū actionem, nu. 3. 8. vltimo §. 18.

Quoad vsum rei commodatam, nu. 10.

Quoad periculum rei commodatæ, nu. 11. 12. 13. 14. 17. & 18.

Quoad rei commodatam, nu. 15. 16. 17. & 18.

COMMODATVM est rei certa alicuius ad certum specialēque vsum gratis facta concessio, addit. marg. super rei commodati.

Commodatum fit tantum dolo gratia accipientis, gl. in d. rub. & gloss. 1. in l. si in Asia, depositi.

inter Commodatum, & venditum datum nulla est differentia, l. 1. §. 1. commodati. Commodatum non consistit in pupilli infantis personam, vt etia si pubes factus dolum, & culpam admiserit, non tenetur commodati, sed bene ad exhibendum, vel rei vindicatione, d. l. §. si cum lico, & gl. 1. in l. 3. eod.

Commodatum plerumque fit gratis commodatarij, qui tenetur prestare culpam leuem, & leuissimam, id est, si omiserit habere diligentiam, l. si vt certo, §. nunc videndum, eod.

Commodatum quandoque fit gratia vtriusque, quandoque gratia dantis tantum, glo. plerumque, ibid.

Commodatum non potest commodans reuocare per obligationem inter ipsum dantem

dantem, & accipientem, l. in commodato, §. sicut autem, eod.

Commodatum differt à precario, quia commodatum datur ad certum vsum, limitato certo tempore, expressè, vel tacite, vt commodum equum, vt ad villam ducentes pecuniam, vt dies apparatus, & illud non reuocatur postea ad voluntatem commodantis. Precarium vero datur ad incertum vsum, non limitato certo tempore, quod potest reuocari ad voluntatem domini, §. non officium, & ibi add. marg. ibi. & gl. fi. in l. si. C. de precario.

Commodatum, quod à principio erat voluntatis nudæ, ex post facto conuertitur in mutuum præstationem, ac actionem ciuilem, d. §. sicut autem.

Commodatum non potest reuocari, nisi finito vsu, in quem commodatur, glossa non reddit, in l. 1. §. est autem, depositi.

In Commodato venit dolus, & lata, & leuis culpa, l. quæritur, §. illud, & ibi glo merito, de precario.

Commodatum differt à mutuo, quia is, qui commodatū recipit, tenetur de ipsa re, quam accepit, restituenda, & qui mutuum accepit, non tenetur restituere eandem rem, sed aliam eiusdem generis, & qualitatis, l. 1. §. 1. quoque de actio. & oblig.

Commodatum accipiens si casu fortuito, cui infirmitas humana resistere non potest, veluti incendio, ruina, naufragio, amitte rem sibi commodatam, non tenetur, nisi casus fortuitus eius culpa interuenierit, sed mutuum recipiens quocunque casu amiserit mutuum, nihilominus rem anet obligatus, ibi.

Commodatum fit accipientis gratia, & vsu, & est contractus bonæ fidei, ex qua diligenter debet exuberare, neque est factus, quod commodatarius dicat se alibi buile tantam diligentiam, quantum in rebus suis adhibere solet, id debet probare, se tantam adhibuisse, quanta nulla maior adhiberi potuit, d. l. 1. §. 1. quoque, & ibi add. tanarq.

Commodatum recipiens obligatur re, & tenetur commodatū actione, §. item is. Inst. quibus mod. re conuenerit.

Commodatū causa finis, est datio vtendi gratia, ibi.

Commodatum differt à mutuo, quia in commodato non transfertur dominium, sed in mutuo sic, d. l. 1. §. 1. & ibi gl. 1.

Commodatū forma essentialis, est liberalitas, & vt gratis detur, sed si ad vtendum detur non gratis, sed data mercede in pecunia, tunc non commodatum, sed locatio est, ibi.

Commodatum, quando celebratur gratia dantis, tunc recipiens tenetur de dolo, & lata culpa, sed quando recipiens tantum gratia cel. biatur, tan capie tenetur de dolo, & de omni culpa, sed non de casu fortuito, nisi culpa præcedat causum, sed quando celebratur gratia vtiqueque, tunc de dolo, lata, & leui culpa tenetur gl. exactam, in additione, ibi.

Commodatum est si dedi tibi rem meam, vt vtaris, nec inde accipis mercedem, sed si merces interueniat, est locatio, & conductio, gl. si ibi.

Commodatum debet esse gratuitum, & ideo commodatarius tenetur ad exa cussimam diligentiam, ibi.

Reliqua in l. 4. §. 6. 7. 8. 9. Absq. 19. Trecentum. 6. Mutuum. 5. Fur. 7.

COMMODATI non tenentur impubes, et si dolum, & culpam commiserit, quia commodatum à principio non constitit iure ciuili, vel naturali, vt quia pupillus erat infans, vel quia accepit in commodatum à tutore, sed si constitit commodatum ab initio saltem naturaliter, vt quia erat proximus pueri, tunc tenetur vt illi commodatū, quatenus est factus locupletior, vel dolum commisit, l. 1. §. 1. & l. 3. & ibi gl. 1. commodati.

In commodatū actione iuratur in litem, si res non restituitur, & non solum res reddi debet, sed etiam accessiones veniunt ex tempore moræ, sed varie, quia in actionibus stricti iuris veniunt à tempore litis contestationis, §. glossa quanti, in additione mar. in d. l. 3. §. in hac.

Commodatū contraria etiā sine directā intentari potest, l. in comodato, §. 1. eod.

Commodatū, & furti, quando competat contra commodatarium, vna per aliam non tollitur, hodie vero sola electione tolluntur, licet alij postea dentur, §. glossa in l. rei communis, 45. pro socio.

Commodatū, & conductio furtiua, quando competunt contra commodatarium, actio commodatū ipso iure tollitur per conditionem furtiui, sed conductio furtiua tollitur per actionē comodati non ipso iure, sed ex exceptionis, §. ibi.

Commodatū actio non datur, ubi gratuitum commodatum fuit, l. si rem, 19. §. 1. & ibi gl. peti, de præscript. verbis.

Commodatū actionem potest commodator exercere ad restituendam res contra commodatarium, vel heredem eius, cui ad pignus adsum fuerant commodata l. 3. C. de commodato.

Reliqua in verbo, Actio, §. 3. In infra nu. 15. 16.

COMMODARI potest res mobilis, & immobilis, & incorporalis, & etiam vtenda potest dari, l. 1. §. 1. commodati.

Commodari non potest omnis res mobilis, gl. mobilem, ibi.

Commodari potest habitatio, adit, feratius habitandi, & sic incorporalis res, §. d. 1. & ibi gl. habitacionem.

Commodari non potest id, quod vsu consumitur, nisi ad pompam, vel ostentationem, l. 3. §. 1. commodati.

Commodari panem improptere dicitur, gl. si ibi.

Commodatarius scipe pecunie, vt intercedat diuites apparituri gratia loco numerationis facere creditoribus, l. 4. & ibi gl. 1. cod. & l. si ego, & ibi gl. pe. si certum petatur.

Commodatū potest quis alienam rem, quam possidet quamvis possideat sciens alienam, l. commodare, 1. commodati.

Commodatū potest fur, vel prædo, & habet commodatū actionem contra commodatarium, l. ita vt, & si fur, 16. eod.

Commodatū furti magis est voluntatis, & officij quam necessitatis, ita & modum commodati, finemque præscribere, est ciuis, qui tribuit beneficium, l. in commodato, §. sicut autem, eod.

Commodatarius solus species, & non quantitates, vt species, commodantur, gl. depositi, in §. non fidei. Inst. de actio.

Commodo verbum quodque accipitur largè pro mutare, l. fin. & ibi gl. fi. C. de his, qui ex publicis rationibus, lib. 10.

Reliqua in verbo, Pallium.

COMMENSANS si non patitur comodatarid vt re ad eum vsum, ad quē commodatū, tenetur commodatū contraria, l. si vt certo, §. idemque ait comodari. Commodans vel dominus, si abstinationem litis à commodatario recipit, tenetur ei cauere de restituendo ei rem, vel abstinationem, si ad manus eius perueniat, l. si his, qui commodatum, & ibi gl. 1. eo.

Commodanti habetur ius, id est, domum, non specificato vsu ad quem vtatur domo, datur actio præscriptis verbis, sed si specificatur ad quem vsum, tunc datur comodari, §. glossa habitacionem, in l. 1. §. 1. eod.

Contra commodantem falsas mensuras, vel pondera, non datur actio doli, si inter contrahentes alius actionibus potest esse consilium, aliis recurratur ad actionem de dolo, l. arbitrio, §. de eo, de dolo.

Commodans ab initio potest contractui commodato finem, ac modum præscribere, sed postquam fecit, ac commodatū vsque ad certum tempus, & est nata obligatio inter dantem & accipientem, non potest finem præscribere, & ret. d. agere, nec intempestiue vsum commodatū rei auferre, l. in comodato, §. si cut autem comodati.

Commodans mihi tabulas cereas, vt caueret mihi debitor, non rectè facit importune illas rependo, tenetur enim mihi comodati contraria, eo quod non patitur me vt re ad eum vsum, ad quem est commodata, d. §. sicut autem.

Commodans vigna ad insulam fulcendam, si subtraxerit commodatario, aut sciens vitiola commodauerit, tenetur comodati contraria, ibidem.

Commodans scienter vasa vitiola, tenetur eo nomine comodati contraria inter esse, si infusum ibi vinum, vel oleum corruptum effluisse fuerit, scias si ignoranter commodaueris, §. l. in rebus, §. penult. & ibi gl. item qui eod. & gl. fin. in l. si seruus pignori, 3. de pign. actione.

Commodans seruus si vasa communi periculo commodata contubernali, furripuit, & si p. in ad hostes, & postea fit receptus sine vasis, commodans habet actionem comodari contra contubernales pro rata cuiusque partis, sed illi co. actio commodantem habent actionem furti seruū nomine noxaliter, l. item mihi, §. si. com. modari.

Commodans scienter seruū vitiolosum, tenetur comodati contraria, ad emendandum damnatum omne, & non, vt tradit l. aut in mutuo, penult. eod.

Commodans dicitur esse in culpa, si in tam longum iter commodauerit equum, qui cum labore sustine re non potuit, unde si nulla culpa commodatarij intempestiue deterior, factus sit in itinere, periculum, vel damnum spectat ad commodantem, l. si eod.

Commodans scienter rem vitiolosam, vel seruū furem, tenetur commodatario ad omne damnatum datum à seruo fure, sed si ignorans eam rem vitiolosam, vel seruū furem commodauit, tunc liberatur a. tione, gl. si in l. si seruus pignori, 3. de pign. actione.

Commodans ignoranter vasa vitiola non tenetur ad inter esse, §. glossa excusa, in l. sed addes, 2. §. 1. locati.

Commodans tibi bouem suam, vt tu commod. eam tuum bouem, si apud te bos illius perit tua culpa, habet actionem præscriptis verbis contra te, sed si gratia vtiqueque contractus factus sit, nec culpa tua perit, nō tenetur ei aliqua actio, ne, l. si rem, §. 1. & ibi gl. peti, de præscriptis verbis.

Commodans scienter maiora pondera euenti, ad pondus tenetur venditori action. furti, & etiam tenetur emptori, si scilicet maiora pondera, quia non ex voluntate venditori accipit, l. si quis vtori, 1. §. maiora, de furti.

Commodans alicui rem, quam accepit ad vtendum, tenetur furti, l. si pignore, 54. §. 1. eodem.

Commodans furti ferramenta scienter ad effringendum ostium, vel armarium, tenetur furti, licet nullum eius consilium expressim ad furtum faciendum intenerit, d. l. si pignore, §. qui ferramenta.

Commodans furti scilicet scienter ad ascendendum, tenetur furti, licet nullum eius consilium expressim intenerit, d. §. qui ferramenta.

Reliqua in verbo, Armamentum, l. 1. 16.

COMMODATOR rei commodatū possessionem, & proprietatem retinet, 7 nemo enim in commodato facit rem eius, cui commodatur, l. rei commodatæ, cum seq. commodati.

Commodator rem commodatam auferens clam, non tenetur furti, quia in eam fecerit expensas necessarias, l. si is, qui rem, 59. de furtis.

Commodator si commodauerit ancillam vsque ad annum ad faciendum certum ministerium, adueniente tempore recuperabit eam, si probauerit se tradidisse eam vsque ad illud tempus, l. 2. & ibi gl. 2. C. de commodato.

COMMODATARIUS contra commodantem potest referre questionem dominij, §. glossa in l. ita vt, & si fur, 16. commodati.

Commodatarius si perdidit rem commodatam, & pro ea pretium soluerit, & illa res peruenit postea ad commodantem, commodans tenetur comodati contraria, rem illam præstare commodatario, vel reddere ei pretium, quod accepit, l. in comodato, §. si eod.

Commodatarius conueniens directā comodati potest in compensationem deducere illud, quod potest petere à commodante comodati contraria, l. in reb. §. fin. eod.

Commodatarius conueniens comodati potest in compensationem deducere illud, quod expendit in re commodata, ita quod propter illas expensas potest rem commodatam retinere pignoris loco, d. §. si, & ibi gl. pen.

Commodatarius expensas modicas, quas facit in re commodata, non repetit, cum gratia ipsius comodatarij concedatur commodatum ad vsum, quod reus est in creditore faciente expensas etiam modicas in re pignoratæ, glo. 2. in l. si necessarias, 8. de pign. actione.

Commodatarius, quod actione furti conquisitus est ab extraneo sibi rem commodatam furripiente, non tenetur restituere domino, quia perdidit vsum, quem habere debebat, sed creditor computare tenetur cum debito, quod conquisitus est ab extraneo furante sibi pignus, quia nullum vsum amiserat, cum vt non poterat pignore, gl. restitui, in l. si pignore, eod.

Commodatarij duo insolidum tenentur ad restituendam rem commodatam, si ita est inter eos actum, aliis quilibet pro parte, gl. pro solidis, in l. creditor, 6. §. duob. mandati.

Commodatarius re obligatur commodanti, l. 1. §. 1. quoque, de action. & oblig. Commodatarius

- Commodatarius tenetur restituere rem sibi commodatam ad pignorumandum, postquam satisfecit debitum, l.3. C. de commodato.
- Commodatarius non probabiliter recusat restituere rem commodatam, quando tenetur in specie, gl. 2. in l. i. C. cod.
- Commodatarius, quando non tenetur in specie, sed ad estimationem propter rei deteriorationem, vel ad interesse, potest praeextu debiti liquidi retinere illam estimationem, vel interesse vique ad debitam quantitatem, ibid.
- Commodatarius quando commodatum constituit in pecunia, ut quantitas, potest reculare restituere pecuniam commodatam vique ad liquidum debitum sibi quantitatem, sicut quando pecunia commodata est, ut species, gl. 2. in addit.
- Commodatarius retinere potest rem sibi commodatam in specie propter expensas probabiliter factas in re commodata, d. gl. 2. ibi. & gl. exceptionem, in l. i. quis, 11. C. de positi.
- Commodatarius potest agere actione furti contra furem, postquam dominus egit contra eum actione commodati, l. i. C. de furtis.
- Commodatarius, cui furtum rei commodatae factum est, nulla actione tenetur commodanti, postquam commodans elegerit actione furti contra furem, ibi.
- Commodatarius a fure rem, & pecuniam exigens postquam commodanti satisfecit, non tenetur ei pecuniam reddere, l. i. §. pen. C. cod.
- Commodatario minus laetatur, quam fu. l. on. gl. tunc etenim, in d. l. i.
- Commodatarius recuperare potest a fure rem sibi commodatam actione in factum, vel officio iudicis, gl. rem furtivam, in d. l. i. §. pen.
- Commodatarius postquam exegit a fure rem, & pecuniam, dominus non poterit agere contra furem, ne fur duplici poena afficiatur, gl. desiderans, & ibi additio, in d. §. penult.
- Commodatarius cum maiori diligentia tenetur rem commodatam custodire, quam creditor pignus, gl. pervenire, ibid.
- Commodatario, & non domino pertinet poena actionis furti, quae ex re commodata sibi subtrahit orta est, §. pen. & ibi gl. pervenire.
- Commodatarius tenetur restituere idem induendum, §. item is, & ibi gl. 1. Inlt. quibus in odie re contrahitur.
- Commodatarius non possidet equititer, nec naturaliter, sed dicitur possidere pro alio, §. possidere, & ibi gl. possidere, Inlt. de interditi.
- Commodatarius rem sibi commodatam si alij commodaverit, committit furtum, gl. 1. C. de xilic, in §. furtum, Inlt. de oblig. quae ex delicto.
- Reliqua verbo, Depositarum, 2.3. Heres, §. 3. 6.4. Falso.*
- 30 **COMMODATARIUS** re commodata alio modo quam debet, vel depositarius re deposita vires furtum committit, & actione commodati, vel depositi, & conditione furtiva tenetur, sed vna per aliam tollitur, nisi in id, quod excedit, l. qui furtum, 16. & ibi gl. obstringitur, de conditione furtiva, & l. qui furtum, §. si is, de actio. & obligat. l. insciando, 67. §. si. de furtis, & §. placuit, Inlt. de obligat. quae ex delicto, & ibi vt certo, §. plane, & ibi gl. furti, & §. idemque ais, commodati.
- Commodatarius, vel depositarius vires alio modo, quam debent, tenentur conditione furtiva, etiam si sine dolo malo, & culpa eorum res interierit, d. l. qui furtum.
- Commodatarius vires re commodata in eam rem, in quam commodata est, si deteriore fecerit, nihil tenetur praestare, nisi sua culpa deteriore fecerit, l. eum, qui, 10. commodati.
- Commodatarius eo ipso, quod vitur re commodata ad alium vsum, & fecit se hoc facere contra domini voluntatem, furtum facit, gl. eius, in l. i. si, qui §. 1. commodati, & l. i. vt certo, §. plane, & ibi gl. furti, commod.
- Commodatarius tenetur commodati furti, & conditione ex causa furtiva, si furtus rem domini sibi fecit nolle dominum sibi commodari, commodatit, ita tenens, quod postquam est actum commodati, non potest agi furti, l. si furtus meus, 14. & ibi gl. 1. C. de.
- Commodatarius si iumenta sibi commodata longius duxerit, alio modo invito domino vltus fit, furtum facit, & laplatur aestimatio vltus, sed non proprietatis, l. qui ium. nta, 40. & ibi gl. 1. de furt.
- Commodatarius vires re sibi commodata aliter, quam accepit, existimans se non invito domino id facere non tenetur furti, sed bene commodati, si fuit in culpa eo quod non debuit existimare dominum permittiturum vti ad talem vsum, ad quem vltus est, l. qui re sibi commodata, 76. de furtis, & §. placuit, Inlt. de oblig. quae ex delicto.
- Commodatarius si credat invito domino se rem sibi commodatam contractare, domino autem volente id faciat, dicitur non fieri furtum, §. sed & si credat, Inlt. de obligat. quae ex delicto.
- Reliqua verbo, Depositarum, 13.*
- 31 **COMMODATARIUS** tenetur regulariter de omni culpa, scilicet lata, levi & levisima, quandoque tamen tenetur de casu, si culpa, vel mora praecessit causam, §. culpa, l. i. in l. i. qui furtum, 16. de co. ditione furti & gl. i. d. l. i. qui furtum, in l. i. vt certo, §. custodiam, commodati §. item is, & ibi gl. 1. Inlt. q. b. modis re contrahitur.
- Commodatarius non facit tenetur actione commodati ultra culpam latam, leviem, & levisimam, d. l. qui furtum, & ibi gl. pen. de condit. furt.
- Commodatarius non tenetur, si equus commodatus ab alio equo fuerit percussus sine culpa sua, l. i. ad legem Aquil.
- Commodatarius promittens se factum gravem estimationem, tenetur de casu fortuito, si commodatum fuit praestatum gratia tantum commodatarij, sed si fuit gratia commodantis, licet non gratia commodatarij, tunc tenetur de omni culpa, etiam levisima, & ita tenetur tunc praestare periculum per omnem culpam praeventens, §. vt certo, & §. nunc videndum, & ibi gl. pen. commodati.
- Commodatarius non imputatur id, quod senescit, vel morbo contingit, vel vi latronum ereptum est, vel quid simile accidit, nisi culpa praecessit, d. l. i. vt certo, §. quod verò.
- Commodatarius non tenetur de incendio, vel ruina, vel de aliquo damno fatali, nisi cum posset res commodatas salvas facere, suas prout, ib.
- Commodatarius res commodatas simili modo, atque suas, debet custodire, gl. salvas, ibi.
- Commodatarius non tenetur de casu, quando rem suam pretiosorem salvam

fecit, praeferendo eam rebus commodatis, quia quilibet diligens hoc fecit, ibidem.

Commodatarius non tenetur, nisi de eo, quod diligentissimus faceret, ibid.

Commodatarius habens res diversae commodatas a duobus, si utramque non potest saluare, potest eam, quam velis saluare, d. gl. salvas, & ibi add. marg.

Commodatarius, quando res commodata, & sua sunt aequales, si utramque non possit saluare, potest quam velis saluare, ibi.

Commodatarius tenetur praestare diligentem custodiam in re commodata, d. si, vt certo, §. custodiam, & l. in rebus, cod.

Commodatarius tenetur praestare custodiam ferui sibi commodati, si sibi vitus, ac ligatus commodatus sit, vel si esset eius aratus, vt custodia indigeret, & eadem ratione tenetur, si se obligavit de custodia, in d. §. custodiam, l. i. vt certo.

Commodatarius minus tenetur de custodia hominis, id est, ferui commodati quam alterius rei commodatae, nisi indicia praecedant, gl. est commodatus, i.

Commodatarius quandoque tenetur commodati de interitu rei commodatae, vt si equum sibi commodatum, vt ad villam duceret, duxit ad bellum, d. custodiam.

Commodatarius, cui equus, vt ad bellum duceret, commodatus est, non tenetur de interitu, nam commodatus est periculum, d. l. i. vt certo, §. plane.

Commodatarius tenetur de periculo rei commodatae, quod culpa eius contingit, ibidem.

Commodatarius tenetur praestare diligentiam non solum in re commodata, sed etiam in ea, quae sequitur rem commodatam, d. l. i. vt certo, §. vique adeo.

Commodatarius, cui commodata fuit equa, quam pullus comitabatur, tenetur praestare etiam pulli custodiam, ibi.

Commodatarius regulariter tenetur etiam de levisima, quandoque de lata, & levi culpa, vt quando vtriusque gratia fit, quandoque de dolo tantum, v quando gratia tantum commodatus fit, gl. conuenit, ibid.

Commodatarius, cui commodatus est feruus cum lance, tenetur de lance, si feruus eam lance perdidit, d. l. i. vt certo, §. si me.

Commodatarius non tenetur, si feruus commodatus cum lance commodata au fugit, nisi fuge praestiterit culpam, ibi.

Commodatarius non tenetur de casu, cui resisti non potest, veluti de morte feruorum, quae sine dolo, & culpa sua accidit, vel de incendio, l. in rebus, cod.

Commodatarius, cui res commodata est sui ipsius tantum gratia, non tenetur de incurfu latronum, vel hostium, vel de insidiis piratarum, vel de naufragio, si commodata fuit ei, vt eam peregrum secum ferret, sed si commodata esset, id est, quod si diceret se amicos ad eam invitaturum, & eam peregrum secum portaturum, quod casu tenetur etiam de casu, cum culpa praecessit casum, d. l. in rebus, & ibi gl. praestare, & l. i. §. is quoque, de actio. & oblig.

Commodatarius, cui res commodata est gratia tantum sui ipsius, tenetur etiam de levisima culpa, d. l. in rebus, & gl. hoc ita, commodati, & gl. fin. in l. i. cum venderet, de pign. actione.

Commodatarius, cui res commodata est gratia vtriusque, tenetur solum de dolo, & levi culpa, d. l. in rebus, & ibi gl. aestimatio, & gl. fin. in l. i. cum venderet, 13. de pign. actione.

Commodatarius non tenetur de damno dato a tercio, nisi culpa praecessit, aut datum sit datum propter inimicitias, quas alteri domini habet cum commodatario, ad eos, & ibi gl. procul, & add. marg. commod.

Commodatarius si feruo suo idoneo tradidit rem praefendam ad commodatorem, si perierit, perit periculum commodatarij, largentur, cod.

Commodatarius si soluit estimationem rei commodatae sibi perdidit commodanti, & postea reperierit eam a commodatore sibi surreptam, contra commodatorem potest agere commodati contraria, ad reddendam sibi rem surreptam, vel estimationem fuisseptam, l. rem mihi, 21. & ibi gl. 2. cod.

Commodatarius soluta estimatione rei commodatae, si inueniat commodatorem sibi surreptam, non potest agere contra eum furti, nisi ipsius commodatarij interit propter impenias quas fecit in ea, d. l. rem, & ibi gl. 1.

Commodatarius condemnatus si soluit estimationem rei commodatae, & inueniat postea commodatorem eam ante sententiam sibi surreptam, competit commodatario commodati contraria, non conditio sine causa, quia agendo conditio sine causa, impugnaret sententiam, cum tempore, quo soluit estimationem, res erat apud commodatorem, ac perinde solui non debuit, sed si commodans post solutam estimationem surreptum, vel alio modo peruenit ad eum, commodatario competit conditio sine causa, quia agendo illa non impugnaret sententiam, quia ex post facto, & post sententiam deuenit ad non causam, l. rem mihi, & ibi gl. 2. & add. marg.

Commodatarius, cui equus, quo vtriusque vique ad certum locum, commodatus est, si nulla sua culpa interveniente in ipso itinere deterior factus sit, non tenetur commodati, l. i. C. cod.

Commodatarius tenetur praestare exactissimam diligentiam custodiendi rei, neque sufficit adhibere eam, quam in suis adhibet, si alius diligentior custodire poterit, §. item is, & ibi gl. exactam, Inlt. quibus modis re contrahitur, l. i. §. is quoque, de actio. & oblig.

Commodatarius non liberatur, eo quod amiserit rem commodatam levi, vel levisima culpa, cum ad summam diligentiam tenetur, d. §. is quoque, & ibi addit. marg.

Commodatarius si dolam commisit circa rem commodatam, ita, quod ei surrepta fit illa, non habet actionem furti contra furem, l. eum, qui, 14. §. si item Pomponius, de furtis.

Commodatario mortuo, si res commodata iacere hereditate subtrahita sit, actio furti competit commodati, & non heredi commodatarij, l. eum, qui, §. si res commodata, de furtis.

Commodatarius non tenetur de casu fortuito, nisi expresse se adstrinxerit, l. i. de commodato.

Commodatarij damno non imputantur ea, quae vi, cui resisti non potest, auferuntur, ibid.

Commodatarius de casu fortuito non tenetur secundum simplicem naturam contractus, nisi vitio eius culpa intromiserit, gl. 2. ibid. & §. item is, & ibi gl. 2. Inlt.

minium non habemus, quod est necesse quod finis domini, d. l. 4. & ibi gl. 1.
 Communi diuindendo iudicium vt competat quibuidam, requiritur, quod sint domini rei diuindenda, d. gl. 2.
 Communi diuindendo iudicio agi potest de pureo, si solum commune sit, vel quasi cōmune, vt quia emerit nō domino, vel alias competat actio, gl. 3. ibid.
 Communi diuindendo iudicio bonæ fidei est, & si vna res indiuisa sit relicta, valebit vtique ceterarum rerum diuisio, & potest item agi communi diuindendo de ea, quæ indiuisa remanet, d. l. 4.
 Communi diuindendo iudicio venit non solum ipfius rei diuisio, sed etiam præstationum, & ideo expensas, quas quis fecit, consequitur, d. l. 4. §. sicur.
 Communi diuindendo iudicio si agatur non cum ipso socio, sed cum herede socij, veniunt impense, & fructus a defuncto percepti ex re communi, ibid.
 Communi diuindendo iudicio efficaci cum vero socio agere potest ille, qui putatur sibi & Ticio fundum communem esse, fructus percepit, vel sumptus fecit, cum esset cum alio communis, l. i. quis §. si fundus.
 Communi diuindendo iudicio veniunt expensæ factæ post acceptum iudicium communi diuindendo d. l. i. si quis, §. si quid.
 Communi diuindendo iudicio veniunt accessiones, & decessiones, idest, lucra & damna, & item partas, & omnia etiam ex officio post litis contestationem, ib.
 Communi diuindendo iudicio venit fundus communis pignori datus a socio creditori suo, & creditor remanet hypothecaria, d. l. i. si quis, §. si fundus.
 Communi diuindendo iudicio venit fundus veltigialis non diuindendus, sed adiudicandus, l. communi, 7. eod.
 Communi diuindendo iudicio fundus communis diuisus duobus si adiudicatus sit, tempore diuisionis, potest iudex vni parti seruientem imponere, & alij non, d. l. communi, §. Neratius.
 Communi diuindendo iudicio potest agere duo ementes rem a non domino, licet non sint domini, ibid.
 Communi diuindendo iudicio vtri agere possunt duo accipientes a non domino, indebitum credentes sibi deberi, ibid.
 Communi diuindendo iudicium non habet locum inter prædones, nec inter precario, vti aut clam possidentes, d. l. communi, §. inter prædones, eod.
 Communi diuindendo iudicium non habet locum inter bonæ fidei possessores sine titulo, §. gl. non habet, ibid.
 Communi diuindendo iudicio agere possunt duo missi in possessionem ex secundo decreto, & pro eo, quod expendit vnus socius ante secundum decretum, ager contra alium vtrius communis diuindendo, sed pro eo, quod expendit post secundum decretum, ager directæ communi diuindendo, ibid.
 Communi diuindendo iudicio agere possunt missi in possessionem, quia ius pignoris habent, ibid.
 Communi diuindendo iudicium vtile datur inter eos, qui rem pignori acceptum, d. l. communi, §. si duo.
 Communi diuindendo iudicium datur etiam inter eos, inter quos de usufructu est controversia, ibid.
 Communi diuindendo iudicium datur inter eos, qui missi sunt in possessionem legatorum, d. §. si duo.
 Communi diuindendo iudicio, quando agitur de usufructu, iudex debet vel regionibus eis permittere vti frui, aut debet locare usufructum vni ex eis, vel tertie personæ, vt hi sine vlla controversia percipiant, d. l. communi, §. sed & si.
 Communi diuindendo iudicio de usufructu rei mobilis quando agitur, potest iudex facere vti inter se socij conueniant, cauēque per tempora de virtutis, fructusque, hoc est, quod apud singulos mutua vice certo tempore sit usufructus, idest, commoditas usufructus, ibid.
 Communi diuindendo iudicium non competit colonis, nec his, qui depositum suscepunt, d. l. communi, §. neque colonis.
 Communi diuindendo iudicium accipi potest inter socios etiam inuitos, dummodo vnus tantum eorum velit diuidere, l. & si non omnes, 8. cōmuni diuid.
 Communi diuindendo quandoque non potest accipi inter socios nisi pro adiudicatione vnus partis ad alteram, vel propter personarum præstationes, gl. 1. ibid.
 Communi diuindendo iudicio venit, etiam si socius rem communem deteriorem fecit, veluti frum vnum, aut animum eius corrupendo, aut arbores ex fundo excidendo, d. l. & si non omnes.
 Communi diuindendo iudicio per adiudicationem diuiditur vnus communis duobus, qui vendi vel locari non potuit, l. item, quamuis, eod.
 Communi diuindendo iudicio iudex debet æstimare rem iusto pretio, & de cūstione quoque cauendum est, d. l. item, quamuis, §. si.
 Communi diuindendo iudicio potest agi pro præstationibus personalibus, licet desierit esse res, gl. si in summa, l. i. eod.
 Communi diuindendo iudicio agere potest quis pro expensis, quas fecit in re cōmuni, quiauis illa perierit, d. l. in summa, & l. in hoc iudicio, l. 4. & ibi gl. l. eo.
 Communi diuindendo iudicio & interdicto vti possidetis potest quis agere, quando est necesse ædem vel parietem communem reficere, vel demoliri, vel in eum mittere scalas, aut rigas, ibid.
 Communi diuindendo iudicio veniunt omnes res corporales, quæ possunt claudi sub peticione actoris, nisi quid ex communi consensu dominatim exceptum sit, ne veniat, l. in iudicium, & ibi gl. l. eod.
 Communi diuindendo iudicio venit id, quod communis nomine actum est, aut agi debuit ab eo, qui sit se socium habere, l. in hoc iudicio, l. 4. eod.
 Communi diuindendo iudicio tenetur socius, qui non fuit vnus seruaturæ, & ideo amissa est, d. l. in hoc iudicio, & ibi gl. l. 1.
 Communi diuindendo iudicium bonæ fidei est, d. l. in hoc iudicio.
 Communi diuindendo iudicio non venit illud commune, quod non potest diuidi, neque licitari sine proprio, l. arbor, §. de vestibulo, eod.
 Communi diuindendo iudicio non venit vestibulum commune duarum ædium duorum dominorum inuito vno illorum, ne domus non communis venierit diuidenda, cum alium actum non haberet, d. §. de vestibulo, & ibi gl. vtrolibet.
 Communi diuindendo iudicium locum non habet pro iure incorporali diuindendo, vel pro eo, quod sit circa illud, sed negotiorum gestorum actio datur, d. l. arbor, §. si per eundem.
 Communi diuindendo iudicio non veniunt iura incorporalia, si sunt accessoria

rei corporalis pro indiuiso communi, d. l. arbor, §. si.

Communi diuindendo iudicio non venit aquarum iter, idest, lotus ipse, per quem aqua ducitur, d. §. si & ibi gl. aquarum.
 Communi diuindendo iudicio venit, quod in re communi culpa vnus socij sit & Magistratu, l. si is, cum quoyeod.
 Communi diuindendo iudicio ne tecum ageretur, si tu partem tuam causa mutandi iudicij alienaueris, teneris in factum de alienatione causa mutandi iudicij, l. communis, 2. §. si eod.
 Communi diuindendo iudicio recte potest agi, siue neuter possideat vtroque de iectio, siue alter sociorum fundum non possideat, l. pen. eod.
 Communi diuindendo actio datur his, qui Publicianam habent, vel contrā, glossa, supererit, in l. minor, 39. §. si de cūstio.
 Communi diuindendo pro fundo quem possides, non possim agere ex eadem causa, ex qua egi rei venditione ratione dominij directi, & succubui, possim tamen agere per Publicianam, & obtento in eo agere communi diuindendo quasi ex effectu dominij, ibid.
 Communi diuindendo iudicio accepto si alicui adiudicatus sit alienus fundus per errorem, & is cum ex adiudicatione cepit possidere, poterit longo tempore eum vti capere titulo adiudicationis, si per errorem, l. 7. de vti capio.
 Communi diuindendo agens debet narrare fundum certis suis finibus & regionibus terminari, vel quod commodè fieri non potest alteri adiudicari, l. 1. C. Communi diuindendo.
 Communi diuindendo non potest prius agere ille qui non possidet, & negatur communio, vel quod sit socius, sed tunc prius debet agere actione rei venditionis, quod verum est, si opponatur exceptio præpotationis, sed si non opponatur, poterit agere prius communi diuindendo, gl. 2. in l. 2. C. eod.
 Communi diuindendo iudicio veniunt tantum ea, quæ sunt communis & vendita a socio parte sua, respectu illius partis venditæ habet alius socius communem cum emptoribus, l. 3. C. eod.
 Communi diuindendo iudicio veniunt sumptus, & fructus habita ratione doli & culpæ, l. 4. & ibi gl. 4. C. eod.
Reliqua verbo, Actio, 101. vsque 105. Iudicium, 14. Diuisio, per tot. Hæres, 43. vsque 48. Iudicium, 14. Socius, §. 14.
 COMMUNITIO excitat contentiones, ob quas frequenter ad diuisionem peruenitur, l. in re communi, & ibi glossa. contentiones, de seruit. vrb. & glossa. pen. in l. qui neque, de rebus eorum, qui sub tutela, & l. cum patre, 77. §. dulcissimis, de legat. 2. & glossa. contentio, in l. sancimus, §. ne autem, C. de donat.
 Communione inire, & in ea persistere nemo inuitus compellitur etiam per præscriptionem, l. si non forem, 26. §. si centum, & ibi add. mar. & gl. ad communionem, & ibi add. & l. fo. nu. 3. de conditione indebiti.
 Communione inire non cogitur quis, nisi propter impossibilitatem diuidendi, d. gl. ad communionem.
 in Communione quando duo incidunt non affectione societatis, veluti si res duobus legata sit, vel simul ab eis empta, aut hereditas, de seruit. vrb. & communiter eis obuenit, datur actio negotiorum gestorum, & communi diuindendo, & non pro socio, nisi habito tractatu societatis coita sit, l. vi sit §. 1. cum l. seq. pro socio.
 in Communione nemo inuitus debet incidere, quandoque tamen incidit, quando res commodam admittit diuisionem, alias fecus, gl. fecus, & ibi add. marg. in l. quod si noluit, §. si plures, de adilitio edicto.
 Communio vbi non est, ibi non est locus communis diuindendo, l. sed si foret, in additione marg. de reb. eorum, qui sub tutela.
 Communio nulla datur inter habentem fundi proprietatem, & inter habentem fundi usufructum, d. l. sed si foret.
 Communio nulla datur inter usufructum, & possessionem, nec inter possessionem, & proprietatem, gl. si ibid.
 Communio iure intelligitur fieri illa, quæ possunt fieri in solidum iure communione, alias fecus, gl. si & ibi add. in l. duo fratres, 78. de acqui. hered. ad Communione nemo inuitus compellitur, gl. pe. in l. si quis aliam, 46. de solutio. l. si C. communi diuindendo.
 Communione habens, cogi potest venire ad diuisionem, l. si.
 Communione habens maritus in dote, vel minor, vel Ecclesia non possunt prouocare ad diuisionem, recte tamen possunt prouocari, gl. l. ibi, & gl. 1. & 2. in l. 2. C. de fundo dotali.
 Communione habens non cogitur ad diuisionem, vel propter pactum inter socios contractum, vel ratione temporis, scilicet 30. annorum, vel si restator diuisionem prohibuerit, gl. 1. in d. l. fin. C. com. diu.
 Communio non impedit partem pro indiuiso in dorem dari, l. ante diuisionem, 16. C. de iure dotum.
 in Communione bonorum vel rerum oritur quidam quasi contractus producens obligationem, & actionem communi diuindendo, & sic potest dici debitor, & creditor, gl. 1. in additione, in l. quod res, 21. C. de exculat. tutorum.
 Communio, aut societas bonorum non impedit ius testandi, l. 2. C. qui testam. facere.
 Communio est mater discordiæ, gl. ex communione, in l. si. C. de iure dominij impetrando.
Reliqua verbo, Diuisio, per totum. Frater, §. Socius, 7. §. 9.
 COMMUNITAS nullam habent potestatem in Ecclesiis, vel ecclesiasticas personas, neque possunt eis imponere collectas, auth. item nulla, C. de Episcopis & clerici.
 Communitas est nomen generale pertinet ad vniuersitatem castri, ville, vel cuiuslibet municipij, quod ab ipsa hominum communitate principaliter regitur, gl. communitas, in extraug. ad reptimendum, §. communitas, quomodo in l. si in maiest. crimine.
 Communitas habitare dicitur in loco, in quo habitant eius præfidentes, siue in quo populus congregari consuevit in palatio, d. §. communitas, in additione marg.
Reliqua verbo, Vniuersitas, Collegium, Ecclesiastica.
 COMMEDI dicitur, qui pariter recitant comedias, vnus cantando, alter succinca

succedendo, vel respondendo, gl. 1. in l. cum eiusdem, 34. de adilitio edicto.
Commodus dicitur fabula, ac comedia actor, ac representator, comicus vero dicitur ipse comes actor, et effector, d. gl. 1. et ibi add. marg.

Reliqua verbo, Scena, Pantommi, Mimi.

1. **COMPARARE** verbum non significat, de necessitate emere, sed permutare etiam, gl. videntur, in l. 1. de contrahen. emptione.

Comparare verbum est verbum generale pertinet ad emptionem, & permutacionem, gl. 3. in l. 1. C. de rerum permut.

COMPARATIO literarum inducit semiplenam probationem, gl. 1. in l. 3. C. de reb. creditis.

2. **Comparatio** literarum potest ex chirographo habente trium testium subscriptiones, & continente causam debiti, non dico, quod superesset testes, qui interfuerint confectioni facte causa adiecta, quia tunc per eos solos recte probaretur, glo. 1. in l. chirographis, 57. de adminit. rato.

Comparatio literarum fit, ubi priuata scriptura intercesserit, & negetur, ita denum si superint testes, neque exiguntur eorum subscriptiones, sed si subscriptiones, exigitur, vt veniant & propriis subscriptionibus attestent, vel si non subscriptiones, quod eis presentibus confectionem est documentum, gl. 1. in auth. sed nouo, C. si certum petatur.

Comparatio literarum non est opus, ubi facta est publica scriptura, quae renouatur in dubium, si probetur de eius fide per tabellionem & eius ministrum, & per eum, per quem id est, per cuius manum numerata est pecunia, vel per solum tabellionem, d. gl. 1.

Comparatio literarum tabellionis, signorum, & notarum, fit ad plenam fidem, si non superest tabellio miniter vel adnumerat pecuniam, & tunc non fit comparatio non subscibentium, ibid.

Comparatio literarum, tabellionis, & subscibentium fit, si nec tabellio, nec numerator pecuniam veniant, & talis qualis colligitur fides, ibid.

Comparationes literarum ex chirographis & aliis instrumentis non sufficiunt confectionem criminis falsitatis dare in iudiciis & contractibus manifestum est, l. comparationes, 19. & ibi gl. 4. C. de fide instrum.

Comparationes literarum ex chirographis fieri non licet, nisi trium testium subscriptiones habuerint, ibid.

Comparationes literarum per vnam priuatam scripturam ad aliam similem non possunt fieri, nisi fuerint subscriptiones tribus testibus, ibid.

Comparatio literarum potest fieri ex forensibus & publicis scripturis, non vero priuatis, nisi habeant trium testium subscriptiones, ibid. & glo. 1. in auth. de instr. caut. in princ. col. 6.

Comparatio aliter fieri non potest, nisi iuramento antea praestito ab his, qui comparationem faciunt, fuerit affirmatum, quod neque lucri causa, neque inimicitiae, vel gratia tanti faciunt huiusmodi comparationem, ibid.

3. **Comparatio** vt fiat ex priuata scriptura, debet prius eis fides imponi, testes, qui in ea subscriptiones, testificando cum iuramento, quod ipsi interfauerint, quando priuata scriptura fuit facta, & quod omnes subscriptiones, vel saltem duo, alioquin si illi iam decesserint, non procedit comparatio, ibid.

Comparatio interpretatur, id est, assimilatio, gl. 1. ibid.

Comparatio sola plenè probat iure Codicis, sed non iure authenticorum, quia oportet alio argumento illa iurari, quod relinquunt arbitrio iudicis, glo. 1. ibid.

Comparatio literarum subscibentium, ac contrahentium debet fieri, quod si non interueniant tales subscriptiones, quod haec non valuit, fiat, gl. comparatio, ibi.

Comparatio etiam consensu partium non potest aliter fieri nisi secundum leges, gl. in semetipsum, ibi.

Comparationem qui faciunt, debent iurare, hodie vero iurat etiam ille, qui inducit instrumentum ad comparationem, & qui petit eam fieri, quod non habentes aliam probationem veniant ad comparationem, nec circa id aliquid egerunt, quod possit veritatem abscondere, ibid.

Comparatio potest fieri de scriptura, quae producta est a parte aduersa, auth. ad haec, C. de fide instrum.

Comparatio potest fieri ex scriptura desumpta ex archiuo publico, ibid.

Comparatio literarum fieri potest, quando quis producit literas suas vel alterius contra me, quas ego cōfessus sum posse deuenire ad comparationem, gl. 1. ibi.

Comparatio literarum potest fieri, quando vna scriptura producit a parte aduersa contra me, & alia a me contra illum, d. glo. 1. in addit.

Comparatio fieri potest, quando tu probas, & ego induco aliam priuatam scripturam contra te, quam dico te fecisse, quod proba per comparationem scripturae, quam contra me induxisti, d. gl. 1. ibid.

Comparatio literarum non potest fieri, quando vtraque scriptura producit ab eadem parte, quia tunc potest subesse manifesta fraus, ibid.

Comparatio ex quinque generibus scripturarum potest fieri, scilicet ex priuatis subscibitis, publicis, forensibus & scripturis productis ab aduersa parte, & ex desumptis ex archiuo publico, gl. 1. ibid. & gl. gloriosissimo, in add. marg. in §. illud etiam, in auth. de his, qui ingrediunt.

Comparatio potest fieri ex scriptura diuersorum generum, quia tunc non tractatur de comparatione formae extrinsecae, sed de substantia literarum & formae extrinsecae earum, vt scilicet, si ab eodem sint scriptae, nec ne, §. d. gl. 1. in additione.

Comparationi soli hodie non creditur sine alio argumento, quando talis comparatio fit ex contractu in cuius re gestio, & excedente libram auri, authent. ac si contractus, C. de fide instrum.

Comparatio fit ex scriptura facta in agris valet, sique soli creditur, gl. 1. ibid.

Comparationi olim in totum credebatur, hodie vero quandoque committitur iudici, vt vnam qualem inde assumat fidem, quod est in publicis, quandoque plus etiam argumētū, exigitur, quandoque nullo modo, vt quando ab vna parte instrumentum, & vna vox, & ab alia sola comparatio, §. gl. 1. ibid.

Comparatio ex scripturis approbatis & validis fit priuata quidem scriptura, si superint testes, & propriae subscriptioni attestentur, vel quod eis praesentibus facta est cartha, vnde alio argumento iuatur, ibi.

Comparatio literarum, tabellionis, & signorum, & non subscibentium fit, quod non superest tabellio, sed miniter, vel adnumerat superest, sed quod do miniter, vel adnumerat non superest, tunc fit comparatio subscibentium, sed si superest tabellio cum aliis, qui interfuerint, huc etiam solas, tunc non fit comparatio, sed creditur ipsi soli tabellioni, d. gl. 1.

Comparatio debet fieri ad improbandam scripturam priuatam ex scriptura, qua subscipti sunt tres testes, sed ad probandam scripturam priuatam, non opus, quod fiat comparatio ex scriptura, in qua tres testes sunt subscipti, gl. 1. in auth. cum quis, C. qui potiores in pignore.

Comparatio literarum non est priuata, sed ex publicis instrumentis fieri debet, fallit in documentis priuatis, quib. aduersarius pro se vitatur, & in documentis quae ex archiuo publico proferuntur, & publice habent testimonium iurando de calumnia praestito, §. illud etiam, in auth. de his, qui ingrediuntur appell. col. 5. glo. 1. in auth. de instrum. caut. in princ. col. 6.

Comparatio literarum, dicitur, cum duae scripturae conferuntur, vt sciatur an si similes, vel non, gl. 1. in auth. de instrum. caut. in princ. col. 6.

Comparationis literarum natura multoties eget examinatione rei, quia literarum dissimilitudinem saepe facit aetas, non ita si quis scribit iuuenis, & robustus, ac senex, & forte tremens, & calami, & aramenti immutatio saepe aufert omnia similitudinis puritatem, d. auth. de instrum. caut. in princ.

Comparatio literarum vt fieri possit ad aliquam scripturam priuatam probandam, requiritur, quod scriptura, ad quam fit comparatio, habeat tres testes subsciptos, vel subnon scriptos qui fuerint praesentes, quando illa scriptura fuit facta, & dicant se cognoscere illum, qui illam scripturam scripsit, & ex talium testium refutatione, & comparatione alterius scripturae fit plena probatio contra scribentem, sed fola testificatio vel comparatio per se non sufficit fidem, sed tantum ad semiplenam, §. si quis, & §. sed & si quis, & ibi gloss. caut. eod. & gl. subscibentes, in l. comparationes, C. de fide instrum.

Comparatio fola literarum non probat, quia literae possunt variari, gl. faciamus in d. §. si quis igitur.

ad Comparationem literarum sciendam iudex non debet esse pronus, §. oportet in auth. de instrum. cautela, col. 6.

Comparationes literarum fieri debent tabellionis, & testibus mortuis, vel non apparentibus, praestito primo sacramento per penitentem fieri comparationem, quod non malignitatis causa, nec aliqua arte ductus comparationem petat, si vero moriantur, eod. titulo.

Comparatio literarum delegari non potest, quinimo iudex ipse adhibitis in hoc eo peritis literas conferre debet, & non potest delegari alij, gloss. ab hoc, d. de, in §. si vero nullus, eod. titulo.

Reliqua verbo, Scriptura, 3. Instrumentum, 10.

COMPARATIO vbi participat de positio, & retinet significationem sui positiui, ubi autem, 7. §. & ibi addit. marg. de verb. oblig.

Comparatio natura est relinquere formam positiui in extremo, l. cum filius, 7. §. cum pater, de legat. 2.

Comparationes quandoque ponitur pro suo positio, gl. 4. in l. pen. C. si quis aliter, vel sibi, & ibi add. in §. fin. in l. fin. de iure person.

Reliqua verbo, Superlatiuus.

Compensatio, nu. 1. vsque ad nu. 9.

Compensatio quantitatis, nu. 9.

Compensatio speciei, nu. 10.

Compensatio in delictis, nu. 11.

COMPENSATIO est debiti ad debitum hinc inde in vim solutionis comparatio, gl. cedere, in additione, in l. Caius Seius, 11. de viuis.

Compensatio pudicitiae dum pudicitia non fit, gl. dolo, in l. §. sed & si, de eo per quem factum.

Compensatio opposita per exceptionem, non videtur reiecta, eo ipso quod pronuntiatur super principali, l. si autem, §. fin. de neg. gest.

Compensatio dampni & lucri vt fiat, requiritur vt fiat in diuersis rebus: nam in vna re damnum & lucrum non potest fieri, gl. fin. in l. si negotia, eod.

Compensatio lucri cum damno emergente ex culpa gestorum non fit, recte tamen fit cum damno casu emergente, d. gl. fin. in additione.

Compensatio quantum ad cursum viuarum fit ipso iure, l. qui aliena, & ibi gloss. 1. eodem.

Compensatio non fit, cum opponitur ab homine, gloss. fin. in l. si liber homo, eodem.

Compensatio non fit proprie in iudicio reali, nisi in solutione veniat quantitas, l. 1. §. item si cum, & ibi add. marg. si pars heredit.

Compensatio non fit de non liquido ad liquidum, gl. vendicare, & ibi add. marg. in l. cum fundus, §. si seruum tuum, si certum petatur.

in Compensationem deduci non potest debitum per restitutionem in integrum, antequam restitutio fit petita, & obtenta, l. si, §. fin. in fin. & ibi gl. de conditione indebiti.

in Compensationem deduci potest non solum id, quod actionis iure debetur, sed etiam id, quod officio iudicis nobis debitum est, d. §. fin. & ibi add. marg.

in Compensationem potest quis deducere illud, quod potest contrario iudicio petere, l. in rebus, §. si commodati.

Compensatio est debiti & crediti vtriusque liquidi consistentis in quantitate, vel genere inuicem inter se contributio, l. 1. & ibi gl. 1. & addit. marg. de compens. & gl. compensatio, in l. Titia, 34. §. qui inuicia, de legat. 2.

Compensatio id est necessaria, quia interest nobis propter laborem & expensas, quae sunt in iudicio, & propter moram iudiciorum potius non solvere, quam solum repetere, l. 3. & ibi gl. 1. de compensation.

Compensatio non fit ipso iure, sed demum opposita ab homine exceptione, gl. 1. in l. 4. & gl. 1. in l. 5. eod.

Compensatio specialis iure fit ipso iure in delictis, & quoad impediendum cursum viuarum, quia cum viurze debeatur propter moram, non est in mora, qui habet exceptionem, gl. 1. in d. 1. §. & gl. 1. in l. 4. C. eod.

Compenfatio i iudice non admiffa poft fententiam poteft opponi, nifi exprefse à iudice fuerit reprobatà, quafi non exiftente debito, quo calu exceptio rei iudicatæ obstat volent eam exceptionem opponere, l. quod in diem, §. fi. eodem.

Compenfatio etiam eius, quod naturaliter debetur, rectè poteft fieri, l. etiam quod natura, de compenfat.

in Compenfationem poteft deduci debitum illud super quo cum auctore lis est contentata, si illud est liquidum, vel de proximo liquidandum, alias non possit compenfat, l. in compenfatorem, & ibi addit. marg. eod.

Compenfationem obicere poteft filius de eo, quod debetur patri, si caueat patrem suum ratum habiturum, l. cum filiofamilias, §. 1. cod.

Compenfatio rectè fit in debitis ex paribus causis, l. si ambo, eod.

Compenfatio poteft obici tam in stipulationibus prætoris, quam in actione ex stipulatu hinc inde commissa, d. l. si ambo, §. quoties, in fi.

in Compenfatio debiti ex vna causa si fit facta, non poteft obici in cæteris debitis ex alia causa, l. quod Labeo, eod.

Compenfatio debiti cum debito inefficaci propter exceptionem preperitiam fieri non poteft, sed bene cum debito naturali, quod ex defectu actionis peti non poteft, l. quæcunque, & ibi gl. 1. cod.

in Compenfationem deduci non poteft debitum naturale remanens poft fententiam absolutorum laram pro vero debitore, quando iudex cum non debere omnino pronunciauit, secus si iudex non debitum ciuilerit, sed debitum naturale tantum, cum ex pacto nudo ageretur, sententia pronunciauit, quo casu de debito naturali fit compenfat, cum per eam non contraueniatur sententia, gl. si & ibi add. marg. in d. l. quæcunque.

Compenfationem non impedit tempus quadrimestre, quod condemnatis miserationis causa datur ad soluendum, l. cum militi, §. fi. cod.

Compenfationem obicere poteft quis de debito sibi cesso, secus de non cesso, licet alius creditor velit, l. in rem, & ibi gl. 1. & additio marg. eod.

Compenfatio poteft obici de eo quod poteft peti actione de peculio, l. debitor, eodem.

Compenfatione eius, quod iniucem debent, facta inter contrahentes, si procurator abfentis conueniatur pro eo, quod dominus tam compenauerat, non tenetur compenfare, cum iam fit facta compenfat, & ideo non tenetur cauere dominum ratam habere compenfatorem, l. postea quæque, eod.

Compenfatio non poteft obici de debito alternatuo, nisi quantitas obligetur, & eligatur, l. si debeas, & ibi gl. 1. eod.

Compenfatio tutori petenti nomine pupillorum non poteft obici eius pecunia, quam ipse tutor suo nomine aduersario debet, l. pen. eod.

Compenfationem poteft obicere priuatus contra fiscum de eo, quod sibi à fisco actore debetur, l. si eo.

Compenfatio damni, & lucris fit, quando in eadem negotiatione, puta in emptis, seruis, damnum, in quibusdam, in aliis lucrum est altatum, sed quando in diuersis, puta lucrum in fale, & damnum in vino, non fit compenfat, gl. finali, in l. non ob eam, 2. pro socio.

Compenfatio damni proueniens ex culpa administratoris, non fit cum lucro proueniens ex lege vel consuetudine, licet propter ipsius contractum, sed bene fit cum lucro proueniens ex contractu & diligentia administratoris, l. Calus Sciui, 1. de viis.

in Compenfationem tempus venire non debet, l. Attilianus, 17. in additione marg. de padis dotibus.

Compenfationis exceptio tollit ipso iure obligationem naturalem, & ciuilem, l. rei iudicatæ, 15. §. 1. in additione marg. solut. marg.

Compenfatio quandoque sumitur pro reputatione, gl. compenfat, in l. Titia, 34. §. qui iniuria, de legat. 2.

Compenfatio proprie dicitur species retributionis, cui debet responderi tantum petitioni, d. gl. compenfat, in additione marg.

Compenfatio tollit ipso iure actionem, & nihilominus poteft contra eam actionem opponi exceptio intentionis, id est, doli, quo loco causam datur, gl. culpa, in l. apud Celsum, §. item quæritur, de doli mali exceptione.

Compenfationem opponere non poteft creditor nisi socius de eo, quod alteri coram debetur, rectè tamen poteft opponere fideiussor de eo, quod principali debetur, l. si duo, & ibi gl. 1. de verb. oblig.

Compenfatio in stricti iuris iudiciis fiebat olim pro exceptionis, hodie verò ipso iure, gl. si in l. ex parte heres, 2. de solutio.

per Compenfationem tollit, vel minui possunt actiones reales, personales, & mixte, item persecutio fideicommissorum, officium iudicis, & pensiones cautionum occasione damni infecti, §. in bonæ fidei, & ibi gl. alias, Inst. de actio.

Compenfatio ex debito naturali poteft opponi, si reipub. gl. exceptione, in additione marg. in l. procurator, 8. §. 1. rem ratam haberi.

Compenfatio dicitur petitio, & qui opponit compenfatorem, dicitur petere, & non excipere tantum, l. amplius non petitum, & ibi add. marg. eod.

Compenfatio poteft opponi etiam poft fententiam laram; imò etiam si sententia transiit in rem iudicatam, gl. si & ibi add. marg. in l. 1. §. fi. quæ sententia sine appell. l. a. C. de compen.

Compenfatio opponens fisco, intra duos menses sibi debitum docere debet, l. aufertur, 46. §. qui compenfatorem, de iure fisci.

Compenfatio non habet locum in actione depositi, gl. 1. in l. in actione, 10. C. de reb. credit. & l. si C. de compenfat. & gl. pe. in l. 1. C. de crimine expilator hered.

Compenfatio non datur in causa fiscali, si eadem statio debet quid, quæ petit, l. 1. C. de compenfat.

Compenfatio denegari debet in pluribus stationibus propter confusionem diuersarum stationum vitandam, ibid.

Compenfatio poteft fieri, si stationarius, qui petit à me decem, debeat mihi de eam, d. l. 1. §. fi.

Compenfatio non fit in causa fiscali, quando fisco idemque debitor petit, vel petitur à fisco, & ab eodem creditore, gl. 1. ib. & gl. possessionem, in l. si C. eod.

Compenfatio non fit, quando vnus debet fisco decem, & fisco decem alij, secus si filius succedat tali debitori, qui & creditor est, quia tunc extinguitur, gl. pen. ibid.

Compenfatio non debet fieri de debito vnus stationis, cum debito alterius stationis, d. l. 1.

Compenfatio vnus debiti cum aliis indebitè soluto ex causa iudicari non poteft fieri, l. 2. C. de compen.

Compenfatio non fit, quando quis ex sententia soluit decem tibi, quæ aliàs non debebat, tu cõuenis ad alia decem, ille non poteft opponere compenfatorem indebitæ pecunie solutæ, sed soluendo poteft compenfat, si condemnatio aliquid debeatur, gl. si ibid.

Compenfatio poteft opponi contra rempub. nisi in quibusdam casibus, l. 3. C. eo.

Compenfatio debiti cum debito, quod fisco, vel reipub. debetur ex causa veltigalium, tributorum, fumentorum, olei, vel alimentorum flatorum alicui seruienti reipub. vel ex calendario non fit, d. l. 3. & ibi gl. 1.

Compenfatio ipso iure non opposita ab homine non fit, quia si ius ipsum compenlat, non esset in hominis potestate cum quo debito compenlatetur, item quia inquit lex male agit, qui obstat compenfat; unde constat, esse actionem, sed elidi exceptione, gl. 1. in l. 4. C. eod. & gl. 1. in l. eius quantitas, C. de solutio.

Compenfatio poteft obici de debito ex causa fideicommissi, & eius, quod poteft in compenfatorem deduci, non debentur vius, petitio autem eius, quod amplius erit, & non deductur in compenfatorem, sola relinquitur, l. etiam, 1. C. eod.

Compenfationis exceptio poteft opponi ei, qui petit id, quod sibi debetur, sed si petit id quod sibi non debetur, obicitur ei exceptio intentionis, l. neque scriptura, 6. C. eod.

Compenfationem debet poft biennium opponere debitor, qui confessus est pecuniam se recepisse, ante biennium autem debet opponere exceptionem non numeratæ pecunie, d. l. neque, & ibi gl. 1.

Compenfatio debiti rectè poteft obici, etiam si ex venditione pretium venditori debeatur, l. si ex venditione, 7. C. eod.

Compenfationem paritur venditor petens pretium, fallit in fisco, qui vendens non paritur compenfatorem, ibid.

Compenfatio pretii legatum rectè obicitur de debito occasione fructuum perceptorum, l. si propter, 8. C. eod.

Compenfatio fieri non poteft de eo, quod alteri debetur, l. eius, quod, 9. C. eod.

Compenfationis exceptio obstat venditori poteft opponi emptori, gl. 1. in 7. additione.

Compenfatione debiti iniucem habita, si quid amplius vnus debeat, solutus is, vel accipere creditore nolente offerens, vel consignatum deponens, poterit agere pignoratitia ad recuperanda pignora, l. iniucem, 13. C. eod.

Compenfatio non poteft fieri de eo, quod debetur reipub. cum eo, quod debet officialis tanquam priuata, & singularis persona, l. pe. C. eo.

Compenfationes ex omnibus actionibus fieri possunt ipso iure nulla differentia in rem, vel in personalibus actionibus obseruanda, l. si. C. eod.

Compenfationes tunc debent obici, cum causa, ex qua compenfat, liquida est, & non multis ambagibus innodata, sed quæ possit facili exitum præstare, d. l. si.

Compenfationem opponi ex altera parte, quæ penè constituta est, & moratoris ambagibus spem condemnationis excludi, satis miserabile est, ibi.

Compenfationi non est locus super debiti causa, quæ maiorem & ampliozem exigit indaginem, quo casu eam referendo alio iudicio lis pectina penè expedita sententia diffinita debet terminari, ibid.

Compenfatio non datur occupantibus perperim possessionem etiam alienam, ib. & gl. possessionem, in l. si C. de compenfat.

Compenfatio ipso iure fit, quando hinc inde liquidum debetur, gl. pe. in l. cum Papinianus, C. de sententis & interlocutio.

Compenfationis verbum quandoque improprè ponitur, gl. compenfat, in §. si quis autem in auth. de non alienand. col. 1. a.

Compenfatio fit, quando hinc inde debitum est liquidum, sed quando hinc inde non est liquidum, fit conuentio, & reconuentio, & non compenfat, gl. habens, in §. illud, in auth. de executoribus col. 7.

Compenfatio opposita ab homine hodie perimit omnes actiones siue bonæ fidei, siue stricti iuris, vltimæ ad concurrentem quantatatem, fallit in actione depositi, quæ non tollitur per compenfatorem, §. in bonæ fidei, Inst. de actio.

Compenfatio hodie fit, vbi patet iure aperto, id est, vbi quantitas hinc inde debetur, d. §. in bonæ fidei, & ibi gl. iure aperto.

Compenfatio iuris ratio est, quia melius est non soluere, quam solutum repetere, gl. do. 3. in additione, ibid.

Compenfatio non fit ipso iure, sed debet opponi, si ipso iure, ibid.

Compenfationis exceptio etiam in stricti iuris actionibus hodie opponitur, & per eam ipso iure hinc inde actio extinguitur, & nihilominus doli exceptio poteft opponi in stricti iuris actionibus sicut olim, cum fit generalis, gl. ipso iure, ibid.

Compenfatio non admittitur in depositi causa directa vel contraria, quando depositio est facta in specie, vel in pecunia, vt in specie, vel quando pecunia non signata est deposita, quo casu licet aliam reddere possit, non tamen compenfare, d. §. in bonæ fidei, & ibi gl. depositi, & gl. possessionem, in d. l. si.

Compenfatio non admittitur, quando per violentiam mihi rem abstulisti, d. gl. depositi, in d. §. in bonæ fidei, & gl. possessionem, in d. l. si.

Compenfatio non poteft opponi fisco in quibusdam casibus, ibid.

Compenfationem opponere non poteft curator, qui fraudauit publicam annuam, ibid.

Compenfationes oppositæ efficiunt, vt minus quis consequatur, quam ei debeatur, nisi in causa depositi, & in aliis, in quibus compenfat non poteft obici, §. pe. & ibi gl. 1. de actio.

Reliqua verbo, Debens, Debitor, 82. §. 3. 98. Fideiussor, 47. Fructus, 7. Legatum, 44. Soluere, 1. & infra nu. 10. Debitum, 6.

- 9 COMPENSATIO recte fit de pecunia, quæ debetur ut genus, aut ut species ad quantitatem, § gl. vendicare, & ibi add. marg. in l. cum fundus, § 1. §. seruum tuum, si certum petatur.
- Compensatio fit vique ad concurrentem quantitatem, vbi quantitas hinc inde debetur cum vtriusque vel ab vna parte cum vtriusque, ab alia sine vtriusque, & pro rata parte impeditur cursus vtriusque, quod procedit etiam in causa fisci l. cum alter, cum l. seq. de compensat. l. 4. C. cod.
- Compensatio de quantitate pecunie ad quantitatem alicuius materie dinerse recte fit, § l. diuortio, § ob donationes, & ibi gl. compensationes, solum matr.
- Compensatio de quantitate pecunie ad quantitatem fructuum non admittitur, quando fructus sunt exstantes, secus quando illis consumptis æstimatio debetur, § gl. compensationes.
- Compensatio de quantitate ad speciem locum non habet, gl. fin. in l. § si quid, § 3. co. & gl. pe. in l. Papinianus, C. de sententiis ex breuiloq.
- Compensatio fit in dote etiam hodie, quando quantitas debetur vtriusque, § gl. fieri, in l. si constante, § pe. & gl. præstando, & ibi add. marg. in l. si filiofa, § 2. C. cod.
- Compensatio expresse pecunie in dote cum pecunia dotali ipso iure fit, nec necesse est, quod opponatur ab homine, quod speciale est in impensis necessariis in rebus dotalibus factis, secus est in expensis extra dotem factis, quæ ipso iure non compensantur, sed ope exceptionis, § l. quod dicitur, & ibi gl. nam in pecunia, de impensis.
- Compensatio vbi quantitas hinc inde debetur ipso iure fit tunc demum cum ab homine opposita fuerit, § gl. 1. in l. 4. C. de compensat.
- Compensatio recte potest fieri de pecunia ad frumentum, vel aliud, quod in quantitate consistit, § gl. 1. in l. æque scriptura, & ibi gl. 1. C. cod.
- Compensatio ratione quantitatis potest fieri, quando in solutione seu obligatione ad species & quantitas alternatiue, l. 1. C. si maior factus aliena.
- Compensatio in omnibus actionibus potest fieri, quando quantitas hinc inde debetur, & non obstat exceptio, gl. 1. in l. fin. C. de compensatio.
- Compensatio quantitaris, neque ad veram speciem, neque ad fictam fieri potest, § gl. maior, & ibi additio marg. in l. si creditor, § 3. de peculio.
- Compensatio de debito numerum pecuniarum cum debito personali pecuniarum non potest, § gl. si creditor, § d. si creditor, & ibi gl. venditori.
- Compensatio non fit etiam de quantitate ad quantitatem, quando ab vna parte debetur et liquidum, & confessum, ex altera vero fit negatum, quia non potest peti, petito iure, nisi debitum non confessum posset de proximo liquidari, gl. me aperto, & ibi add. in § bonæ fidei, Inst. de actio.
- Reliqua verbo, Debitor, § 8.*
- 10 COMPENSATIO non fit, quando hinc inde corpus debetur, & non quantitas, nisi vtriusque parte volente expresse vel tacite, gl. compensatio, in l. 1. §. 1. in l. cum si pars hereditas, petatur.
- Compensatio non admittitur in deposito, neque quando ex vna parte debetur pecunia, & ex alia quantitas, gl. 1. in l. qui inuicem, § 3. de cond. ind.
- Compensatio non admittitur in vino, frumento, vel oleo publico, neque in vtriusque, tribus, alimentis, fideicommissis, & in pecunia, quæ statutus sumptibus scrui, ibid.
- Compensatio recte fit, vbi corpora debentur, ut quantitas, quia tunc idem est, ac si in genere debeantur, gl. venditori, in l. si creditor, § 3. de peculio.
- Compensatio non fit de specie ad speciem, nec de non liquido ad liquidum, vel non liquidum, gl. 1. & § 3. in l. 1. C. de crimine exiliter heredit. gl. 1. in addit. marg. in l. 1. de compensat. & gl. 1. in l. ob negotium, cod.
- Compensatio recte fit vbi hinc inde in eodem genere debetur est, veluti homo, secus si debitum est hinc inde in diuerso genere, ut si vnus equum, alius asinum in genere debeat, gl. 1. & ibi addit. marg. in l. ob negotium.
- Compensatio quandoque recte fit de specie ad pecuniam, vel de specie ad speciem in collatione bonorum facienda in bon. possess. contra tabulas, l. 1. §. si frater, & ibi gl. pro portione, de collatio.
- Compensatio non datur vbi hinc inde debetur pecunia ut species, & non ut quantitas, § gl. 1. in l. §. C. de compensat.
- Compensatio potest obici in actione in rem, quando deuenitur ad æstimationem propter fructus, vel quia res perempta est, vel propter aliud interesse, quo casu ipsa res dicitur esse in obligatione, vel petitione, ibid.
- Compensatio æstimationis rei, quæ videtur esse in obligatione inspecto exitu potest fieri, cum lex talem æstimationem posse constitui dicat, ibid.
- Compensatio ipso iure admitti potest, quando hinc inde debetur in genere, ut equus vel homo, d. gl. 1.
- Compensatio datur in commodato, & ceteris actionibus personalibus, vbi species petuntur, intellige semper, si res desit posse restitui, gl. depositi, in l. §. C. de compensat.
- Compensatio non datur occupantibus possessionem mobilem, vel immobilem, intellige, quando ad æstimationem fuisse peruentum, alias nullum esset dubium, gl. possessionem, ibid.
- Compensatio non datur occupantibus possessionem alienam, vel ratione pœne, in qua est quantitas, vel ratione rerum mobilium amissarum, siue agatur contra occupantes conditione ex lege, vel actione in rem, vel interdicto ad recuperandam possessionem occupatam, vel amissam, aut ad pœnam, ibid.
- Compensatio non datur, quando species est debita, vel quando res exposcit maiorem indaginem, d. gl. possessionem.
- Compensatio non fit de specie ad speciem vel quantitatem, nec de quantitate ad quantitatem, vbi quantitas est, ut species, § in bonæ fidei, & ibi gloss. iure aperto, Inst. de actio.
- Compensatio potest obici actioni in rem, idest, rei vindicationi, quando re non restituta iuratur in litem, vel ad veram æstimationem, ibid.
- Compensatio recte fit, quando hinc inde debitum est in genere, ut si debeo tibi hominem vel equum in genere, & tu similiter mihi debes, quia debentur pariter æstimationis, d. gl. iure aperto, in add.
- Reliqua verbo, Debitor, § 2. 83. Depositum, 4.*
- 11 COMPENSATIO doli ad culpam non est bona, gl. quamuis, in l. 1. de eo, per quem factum.

- Compensatio doli cum dolo, & culpa cum culpa recte potest fieri, ibid. & l. duo, de dolo.
- Compensatio delicti cum delicto, & doli cum dolo, & pœne cum pœna, & negligentia cum negligentia, ipso iure fit, l. §. sed et si, & ibi gl. dolo de eo per quem fact. & gl. si ambo, & ibi gl. ipso iure, de compensat.
- Compensatio doli cum dolo recte fit circa idem, secus quando vnus fecit dolum in vna re, & alius in alia, quia tunc ambo agunt actione de dolo, gl. 1. in l. duo, de dolo.
- Compensatio fit ipso iure, idest ab ipsa lege in maleficiis, & in vtriusque in odium carum, gl. ipso iure, in l. §. ambo, de compensat.
- Compensatio doli cum culpa ipso iure fit, si per culpam re læsi in vno, & in me per dolum in alio, secus si in eadem re læsi per culpam, & tu me per dolum, quia tunc non fit compensatio, ibid.
- Compensatio debiti ut maleficio ipso iure fit, cum pecuniariter agitur, vel causa furtiva, aut rapina, aut iniuria, vel conditione furtiva cum res iuratur, l. si ambo, §. quoties, & ibi gloss. ceterum.
- Compensationem opponere potest conatus noxali iudicio, dicto §. quoties.
- Compensatio in criminalibus potest fieri quantum ad executionem ciuilem, sed non quantum ad accusationem criminalem, l. si vxor, § 3. index, in add. marg. de adulter.
- Compensatio datur in delictis, vbi hinc inde est delictum, secus, vbi non est hinc inde, gl. possessionem, in l. §. C. de compensat.
- Compensatione muræ tolluntur paria delicta, l. viro, § 3. foli. matr.
- Reliqua verbo, Delictum, 22. Dolus, 12.*
- COMPENSARI potest quantitas ad quantitatem, sed non ad speciem, l. conueniri, § 1. & ibi gl. loco, de pig. act.
- Compensare regulariter nemo potest debitum alienum, gl. 1. in l. 1. de compensat.
- Compensare potest fideiussor debitum suum, & re principalis, ibid. & gl. 1. in eius, quod, C. de compensat.
- Compensare potest pater debitum, quod debetur filio, & est contra filius potest compensare id, quod debetur patri, & l. si cum filio, eod.
- Compensare potest dominus id, quod debetur seruo, d. gl. 1. in d. l. §.
- Compensare potest procurator in rem suam duas post litis contestationem, vel post acceptationem patris debiti, vel post denunciationem eius, quod debebat domino principali, ibi. & l. in rem, & ibi gloss. 1. cod. & gloss. 1. in l. eius, quod, C. cod.
- Compensare potest socius id, quod socio debetur, gl. 1. in d. l. §. & gl. 1. in l. eius, quod, C. de compensat.
- Compensari non potest quis, antequam dies veniat, id, quod in diem debet, quod in diem, de compensat.
- Compensare potens si soluerit, solum repetere poterit per conditionem indebiti, nisi fit tale debitum, quod compensari non posset, quo casu solum non repetitur, si ambo, & ibi gloss. condicere, eod.
- Compensari vbique potest debitum certo loco habitata ratione propter locum, pecuniam, de compensat.
- Compensare non potest debitor obligatus heredi instituto in castrensis illud quod sibi debetur ab alio herede in paganicis, quia duæ hereditates sunt, l. cum militi, & ibi gloss. 1. eod.
- Compensare potest quis pœnam, in quam incidit, eo quod tempore famis & necessitatis artiorum annonam præbuit, l. deo, & ibi gloss. 1. eod.
- Compensari non potest debitum ex causa vidualium, ut si ille, qui præest exercitui, mandat alicui, ut omnem copiam rerum exercitui ministraret, quia cum non fecisset, teneatur mandati, nec compensare potest cum alio sibi debito, l. ob negotium, & ibi gl. 1. eod.
- Compensare non potest depositarius propter suam perditionem, nec is, qui perperam alienam possessionem occupauit, d. gl. 1. ibid.
- Compensari non potest debitum cum debito ratione incertitudinis, ut quando alter debitor negat, ibid.
- Compensari non potest debitum cum debito propter fauorem reip. ut si debeatur aliquid ex calendario vel ex vestigialibus, vel ratione frumenti, hordei vel tributum, aut alimentorum, vel ratione sumptuum statutorum, alias obicitur etiam reip. compensatio, si debitum est liquidum, alias intra duos menses probatur, ibid. & gl. 2. in l. 3. C. de compensat.
- Compensamus facilius, quam soluamus, gl. posse, in l. fideicommissa, l. 1. §. item si quis, de legat. 3.
- Compensari potest, quod debetur pupillo a nominatore tutoris non idoneæ administrationis, cum eo, quod pupillus debet tutori soluenti debitum patris pupilli ex administratione principii, l. si tutores, C. de compensat.
- Compensari potest perceptio operatum cum pecunia, l. si operas, C. de solutio.
- Compensari doli cum dolo, quando quis me expulit, & ego cum expuli in continentem, quia quasi vnus factum reputatur, non tamen compensatur doli cum dolo, quando est ex intervallo, gl. fin. in l. 1. C. vnde vi.
- Compensare potest fideiussor non solum quod sibi debetur, sed etiam quod reip. principali, & potest eligere, quod debitum velit compensare, an sibi debitum an reo debitum, gl. ipso iure, in § in bonæ fidei, Inst. de actionibus.
- Compensare in quam causam velit potest eligere reus, qui debet ex pluribus causis, ibid.
- Compensans dicitur dare, l. vel permittit, § 1. & ibi additio. de liberali causa.
- Reliqua verbo, Repetere.*
- COMPILATORES legum fuerunt pagani gl. ap. nomine Domini, in rub. supra titulum Digestorum.
- COMPONERE quandoque ponitur pro soluere, quandoque pro pacisci, vel conciliare, fide iudicio terminare ac finire, l. adiles, §. si forte, de adilio edicti.
- Compositus iustitiam omnem functionem, idest, sub compendio posuit ab aliis antea adincenta, & ipsam posuit, gl. compositam, in proemio Digestorum.
- Compromissum in genere, nu. 1. §. quæ ad nu. 9.*
- Compromissum inualidum & nullum, nu. 9.*
- Compromissum quando soluitur, nu. 10.*
- COMPROMISSUM ad similitudinem iudiciorum ædificatur, & ad finiendos lites pertinet, l. de receptis arbitris.

Compromissum in omnibus iudicia imitatur tam in principio, id est, in citatione, & in libelli oblatione, quam in medio, id est, in productione testium, & in dandis dilationibus, quam in fine id est, in ferenda sententia, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Compromissum non imitatur iudicia in casibus, in quibus à legibus specialiter id exprimitur, ut quod à sententia arbitri non appellatur & in aliis casibus, ut in d. gl. 1.

Compromisso non datur rei iudicatio exceptio, quod secus est in iudicio, gl. 1. in l. 1. de recept. arbit.

Compromisso naturaliter obligatur pupillus, cum fideiusor ei accedat, quod secus est in iudiciis, ibid.

In Compromisso cautio de profectu liti, & de restituendis expensis non prestat, quia sufficit poena committi, quod secus est in iudiciis. ibid.

Compromissum sunt conventiones partium super controuersis, vna vel pluribus coniunctum, vel diuisum, per arbitros vnum vel plures faciendis, add. marg. super rub. & l. idem Pomponius, 1. 4. de recept. arbit.

Compromissum non nascitur exceptio rei iudicatio, sed poena petitio sic, l. 1. & ibi gl. 1. cod.

Compromisso potest nasci exceptio pacti, d. gl. 1.

Compromisso, in quo fuit poena apposta, non oritur actio, nec exceptio rei iudicatio: sed ex compromisso, in quo poena non fuit apposta, oritur actio vel exceptio rei iudicatio in tribus casibus, scilicet quando iuratum est, vel partes suscipiunt, vel decem diebus taceant, ut d. gl. 1.

Compromisso, in quo poena fuit apposta, oritur actio & exceptio rei iudicatio, si actum fuit quod sententia firma remaneat poena etiam petatur, ibid.

Compromisso oritur petitio poenae, quando poena est apposta, sed si simpliciter est compromissum, oritur actio ad interesse, gl. 1. ibid.

Compromissum hodie non prohibetur fieri cum iuramento, ut reprobl. 1. add. marg. in d. 1.

Compromissum si fiat in duos, quorum vnus non potest esse arbiter, alter sententiam dicere non cogitur, nec sententia valet, nisi etiam adiectionem insoludum, l. Pedius, §. 1. & l. seq. cod.

Compromissum si fiat in seruum, & is liber factus sententiam dixit, valet sententia, si consenserint partes in eum factum liberum, quia tunc ex nouo consensu videtur in liberum compromitti, l. sed & ibi gl. 1. cod.

Compromissum in quo poena à partibus est promissa arbitro, valet, & actionem ad poenam tenetur arbiter cedere parti obseruanti contra non obseruantem arbitrum, quia hoc tacite fit actum, & ita pro expresse habendum, ut glossa promissa, & ibi addit. marg. in l. litigatores, cod.

Compromissum validum est, quando alter rem, alter pecuniam stipulanti promittit, d. litigatores.

Compromissum potest fieri nudo pacto, quando ambo debitores sunt, & pacti sunt, quod qui non faceret arbitri sententia, ne peteret, quod sibi deberetur, & tunc ex sententia nascitur pacti exceptio, non rei iudicatio, d. litigatores, §. interduum, & ibi gl. peruenit.

Compromissa si fit poena ab vno parte, ab alio suo conditione, arbitri non cogitur sententiam dicere prius, quam conditio extiterit, ne deficiente conditione sententia sit inefficax, d. litigatores, §. si.

Compromissa si fit poena ab vna tantum parte, arbiter si vult, potest ferre sententiam, & ex ea datur exceptio taciti pacti ex vna tantum parte, cogi tamen non potest dicere sententiam, secus tamen quando pacta ut veraque parte poena compromissa fit, quia tunc cogi potest, & datur exceptio taciti pacti, ut glossa exceptio, in l. idem Pomponius, cod.

Compromissi dies non potest proferri, quando in compromisso non est actum, vel potest proferri, quo casu ambe partes, si volunt, possunt proferre, arbitri tamen debet de nouo consentire in se de nouo compromitti, vel statim iudicare, glossa proferri, in l. idem Pomponius, §. si.

Compromissum factum arbitrari Titij, aut Seij, fieri valet, & si cogitur sententiam dicere, in quem litigatores consenserunt, litem si vnus, §. inde Pomponius, cod. auct.

Compromissum factum. Quos sic, ut ei testis assumeretur Sempronius, valet, quia in assumendo diffinitur non possunt, d. litem si vnus, §. si in duos.

Compromissum, in quo dicitur, quod in casu discordiae tertius assumatur, valet, quando assumendo tertium, non adimitur prioribus facultas sententiae dicendae, secus si assumendo tertium, adimitur eis facultas sententiandi, quia tunc non valet compromissum, gl. valet, ibid.

Compromissum in duos fit si simpliciter, non debet iudex eos cogere sententiam dicere, potest tamen cogere, si dissentiant tertium eligere, cuius auctoritati parebitur, d. litem si vnus, §. si in duos.

Compromissum in impari numero ideo admittitur, non quod omnes consentire facili possunt, sed quia & si dissentiant, inuenitur pars maior, cuius arbitrio stabitur, ibid.

Compromissum factum in duos simpliciter non valet ex se, nisi consentiant in eligendo tertio, valet tamen beneficio praetoris, qui potest eos cogere eligere, ut glossa si ibid.

Compromissum si fit factum in tres, sufficit duorum consensus, dummodo tertius sit praesens taceat, vel contradicere, secus si fuerit absens, quia ponit praesentia eius trahere eos in aliam sententiam, d. litem si vnus, §. Celsus, & ibi glossa l. cod.

Compromissum si fit factum ita, quod & vnus alio absente ferat sententiam tertio absente, possunt reliqui duo sententiam dicere, gl. si ibid.

Compromissum si fit factum in arbitrum, ut certam sententiam absolutoriam, vel condemnatoriam dicat, nullum est arbitrium, nec arbiter cogi potest sententiam dicere, l. qualem, 1. 9. cod.

Compromissum si fit de pluribus rebus arbitri, nisi omnes controuersias finierint, non videtur sententiam dixisse, & adhuc cogi potest, ut & de aliis sententiam dicat, d. l. qualem, §. l. cod.

Compromissum si fuerit, ut de pluribus controuersis simul arbiter sententiam dicat, si de vna sententiam dixit, & de aliis non, poterit eam mutare, quia nondum dixit sententiam, l. quid tamen, 2. l. cod.

Compromissum si fuerit separatim de pluribus controuersis, & arbiter super vna sententiam dixit, quantum ad illam controuersiam arbiter esse definit, sed non quoad alias, quia plura dicuntur compromissa, ibid.

Compromissum si fuerit factum de omnibus litibus, & controuersis infirmum, tunc videtur actum, ut arbiter simul ferat sententiam de omnibus gl. separatim, & ibi add. in d. l. quid tamen.

Compromissa si fuerint separatim plures quaestiones, primo de quibuscumque, postea de aliis, tunc arbiter potest diuersis temporibus sententiam dicere, ib.

Compromissum, in quo de die proroganda cautum est, die prorogata dicitur secundum, vel sequens compromissum respectu fideiussorum, qui renouantur, cum primi ad tempus fideiussorint, respectu tamen arbitri, vel litigatorum dicitur idem, & vnus compromissum, glossa finierunt, in l. si cum dies, eodem.

Compromissi dies antequam finiretur denuo si compromiserint prolo die, remanet arbiter, & sic vnus erit compromissum, licet non sit cautum de prorogando, si vero post finitum diem, duo erunt compromissa, ibid.

Compromissum plenum dicitur, quando fit de omnibus controuersis, & quaestionibus generalibus verbis, d. l. si cum dies, §. plenum, & ibi gl. controuersis.

Compromissum generale restringitur tantum ad id, de quo litigatores cogitarunt, tutius tamen est, quod quis compromissum facturus de certa re, de ea sola exprimeret, d. §. plenum, & ibi glossa controuersis.

Compromisso facto, si vnus ex litigatoribus propter valetudinem, vel absentiam reipub. causa, aut magistratum, aut alia iusta de causa impeditus non adfuerit, incidit in poenam de rigore iuris, de aequitate tamen si velit iterum compromittere, exceptione defendetur, siue arbiter secundum compromissum acceperit, siue non, neque ipse arbiter potest cogi ad id, d. l. si cum dies, §. si quis.

In Compromisso si non fit actum de loco, in quo ferri debeat sententia, intelligitur, quod fit ferenda in illo loco, in quo compromissum est factum, & non alibi, d. l. si cum dies, §. si arbiter.

Compromissum poena reus condemnatus post moram ac litis contestationem super poena liberatur, si vult omnem indemnitatem praestare propter aequalitatem litigantium, l. 1. in l. vtrique, cod.

Compromissum si cautum sit, ut arbiter de omnibus sententiam dicere, & ut post diem prorogari, si de quibusdam dicta sententia, de quibusdam non dicta sententia prorogauit diem, sententia non valet, cum actum sit, ut de omnibus eadem die iudicaret, respectu tamen diei prorogatio valet, & ideo ex integro debet iudicare, l. Labeo, 2. §. cod.

Compromissi diem proferendi facultate data arbitro, nulla alia facultas intelligitur data, quando prorogandi diem, & ideo conditionem primi compromissi neque minuire, neque mutare potest, d. l. Labeo.

Compromissum prorogatum dicitur secundum habito respectu ad fideiussoribus, qui renouantur, cum primi ad tempus fideiussorint, verè tamen est vnus, cum intra diem primi ad tempus prorogetur secundum, gl. primi, ibid.

In Compromisso primo si fuerint adhibiti fideiussores, illo compromisso prorogato, debent dari idem, vel alij aequè idonei fideiussores, dict. l. Labeo, §. si.

Compromissi poenam committit ille, qui non venit quasi impendens arbitrum sententiae, nisi fit actum, ut eo absente posset sententiae, quia tunc licet sit contumax, non impedit ferre sententiam, l. diem proferre, & ibi glossa promittit, de arbitris.

Compromissi poenam committit ille, qui discedit à compromisso, rem, de qua controuersia erat, in iudicium deducendo, & ideo arbiter non potest cogi sententiam dicere, sed debet terminari lis illa coram suo iudice, l. si quis, 3. cod.

Compromissum arbitratorum magis quam compromissum arbitratorum accedit transactioni, in qua penitentia non est locus, sicut in compromisso arbitratorum, d. l. si quis, in add. marg.

Compromissum non impedit instantiae praemae causae cursum, licet aliud sit in causa appellationis, gl. si in add. marg. ibid.

Compromissi poena apposta contra non parentem habet tacitam conditionem, si sine dolo malo aduersarij sententia dicta fuerit, quo casu contra poenam executionem potest obici poenae exceptio, l. ita demum, 3. cod.

Compromisso si adiecitur, si quis in ea re dolo factum sit, quod tantum dari debeat, qui dolum commisit, potest ex stipulatu conueniri, sed si nihil sit dictum, contra dolum datur actio, aut exceptio doli, d. l. ita demum, & gl. 4. in l. 3. C. de recept. arbitris.

Compromisso si non fit adiectum, doli clausula, quando actor dolum commisit, datur eo exceptio doli contra petitionem poenae, & actio doli ad cetera damna, & idem datur actori tam exceptio doli contra petitionem poenae, quam actio doli ad cetera damna, quando reus dolo est absolutus, ut glossa pen. in dicta l. ita demum.

Compromissum, quod habet mentionem doli, in eo dolum committatur, plenum est, d. l. ita demum.

Compromissum dicitur quandoque plenum, id est, validum, quandoque dicitur plenum, quod fit de omnibus controuersis, quandoque dicitur plenum, quod continet doli clausulam, gl. si ibid.

In Compromisso minor an maior sit poena, quam res, de qua agitur, nihil interest, l. non distinguemus, 3. 7. cod.

In Compromisso si actum est de prorogatione, ista conventio prorogationem non facit, nisi sequatur iussus iudicis, dict. l. non distinguemus, §. dies compromissi.

In Compromisso si partes ab initio conuentae sint de proroganda die, necesse habent partes prorogari diem, nam si vnus vult diem prorogare, alius consentire debet, alioquin incidit in poenam compromissi, gl. dies compromissi, ibi.

Compromisso si cautum sit de proroganda die, arbiter prorogationi diei factae à partibus non habet necesse consentire, nam si calumniose prorogationem peti sciat, ut innocentes fatigetur, omnino potest negare, secus quando iuste peti consideret, ut quia negotium intra illud tempus finiri non possit propter instrumenta, & testes absentes, vel aduocatos, d. gl. dies compromissi.

Compromissum si fit factum in plures ea conditione, ut sententia, quam vnus vel quilibet dixisset, statueret, absentibus ceteris, qui praesens est, cogi potest, d. l. non distinguemus, §. cum in plures.

Compromissum si sit factum in plures ea conditione, ut omnes dicantur, vel quod, de maioris partis sententia placeat, non debent fingi sententiam dicere, sed omnes, vel maior pars, ibid.

7 Compromissum sub pena facto procurator vnus litigatoris non tenetur cauere dominum ratum habiturum, cum dominus si ratum non habeat, incidat in penam, d. l. non distinguemus, §. si de arbitris.

Compromissum per vnum ex focis non præiudicat alij, tenetur tamen ad penam, si alter agat, quia sic promissit, §. si focij, in l. si duo, 34. de arbitris.

Compromissum super re dubia per vnum ex focis præiudicat alijs, secus verò si super re clara, & certa, §. ibid.

Compromissum pena non committitur ob non parendum omni præcepto, vel verbo arbitri, sed solum committitur ob non parendum arbitrio in illis, quæ pertinent ad diffinitionem rei, de qua cit. compromissum, l. nō ex omnib. 39. eo.

Compromissum penam non committit ille, cui arbitri dixit, ut exhiberet ei nomina testium suorum, & ipse noluit, ibid.

Compromissum si factum sit pena adiecta ab vtraque parte, & dictum etiam sit, quod non parens vltra illam penam etiam daret fisco nomine penæ decem, arbitro non parens non tenetur fisco dare illa decem, incidit tamen in penam compromissum, l. arbitri, 42. & ibi gl. i. eod.

Compromissum si sit generaliter de omnibus causis, & per errorem quandam species petite non sunt, de quibus arbitri sententiam non dixit, species omiffæ peti possunt, neque pena committitur, nisi malignè omiffæ fuerit, quæ recte peti possunt, sed pena committitur, l. de rebus, 43. eodem.

Compromissum generale dicitur vnum, quando non exprimitur in eo res, & tunc generaliter sententia ferri debet de omnibus, ibid.

Compromissum si sit generale, & etiam petitio sit generalis, sed prosecutio specialis, sententia tamen generalis si non prosecuta petatus, pena non committitur, nisi malitiosè prosecutio fuerit omiffa, ibid.

Compromissum si fuerit de finibus & terminis, & arbitri tulit sententiam, & terminos posuit, si postea vnus litigator euellat eos, incidit in penam compromissum, quoniam iudex nihil amplius dixisset, §. Linter Castellianum, 44. & ibi gl. i. eod.

in Compromisso arbitrium personæ insertam personam non aggreditur, l. i. in compromissis, 45. eod.

8 Compromissum si sit in aliquem, tanquam in bonum virum, tunc potest recedi ab eius persona, gl. i. ibid.

Compromissum simpliciter factum non extenditur ad lites futuras, l. de his rebus 46. eodem.

Compromissum si fuerit, ut arbitri sententiam dicat vtroque præfente aut eorum heredes, si alter ex litigatoribus decesserit pupillo herede relicto, non potest sententiam dicere, nisi interposita fuerit authoritas tutoris. l. si compromissum, 47. eod.

Compromissum si sit, ut arbitri intra certum diem sententiant, nec sit ei data potestas proferendi diem, si die adueniente, eo quod fibi non liquebat de causa, proferre diem iussit, quilibet ex litigatoribus potest impunè non parere, secus si ex compromisso posset proferre, l. arbitri, 48. & ibi gl. fin. eod.

Compromissum si feci in eum, quem offendi, ut iudicet in me secundum quod vult, valet compromissum, sed reducitur ad arbitrium boni viri, si modum excedat, gl. fin. in l. pen. eod.

Compromissus penæ consequenter apponi, l. i. in l. i. de iudicijs.

contra Compromissum nullum veniens non incidit in penam compromissum, l. 3. §. si seruus, de peculio.

Compromissum de incerta persona fieri non potest, l. tutor incertus, 20. in add. marg. de testam. tutel.

Compromissum si sit iuratum à partibus, & ab arbitro, vel à partibus tantum, vel ab arbitro tantum ex arbitri sententia condemnatoria oritur actio, ex abolutoria exceptio, secus si iuratum non appareat in actis, licet altera pars, vel arbitri asserat esse iuratum, quia nec alteri parti, nec arbitro creditur, l. 4. C. de arbitris.

Compromissum hodiè iure authenticorum prohibetur fieri cum iuramento, tam à partibus, quam ab arbitris, §. gl. i. in auth. decernit, C. eod.

Compromissum si sit factum, in quo sit apposta pena, & iuramentum, tunc iuramentum reicitur, & remanet compromissum validum cum pena, ibidem.

Compromissum iure authenticorum prohibetur fieri cum iuramento, & licet arbitri iuret, si male iudicat, solum à Deo puniatur, d. authentic. decernit.

Compromissum si valet, & arbitri acceptat arbitrium, poterit cogi arbitrari, siue interuenit pignus, vel pena, siue non, gloss. fi. in addit. marg. in l. fi. C. de contrahen. emptio.

Compromissum pendente, tempus instantiæ appellacionis non labitur, quotcumque annis durauerit compromissum, auth. si tamen, C. de tempor. appellat.

Compromissum cum iuramento, & pena factum valet, §. gl. eis, in §. quia verò, in auth. de iudicibus col. 6.

Compromissum recipere nemo cogitur inuitus, gl. concessum, in l. 2. C. de proximis sacro. scrinio. lib. 12.

Reliqua verbo, Arbitri, 2. vique 11. Arbitrium, iuramentum, 8. Minor, 45. Penam, 14. 15. 16. Primum, Procurator, 13. 14. 15. Promissor, Receptum.

9 COMPROMISSO facto à minore 25. annis, si sententia sit lata contra eum non valet, neque ad penam tenetur cum effectu; si postea iterum agat, valet tamen sententia, si fuisse lata pro eo, l. Labeo, & ibi gl. i. de arbitris.

Compromissum factum ut quod Scio disceptatori, vel causidico placeat, id Titius pronunciet, non valet, cum in eo libera facultas sententiæ arbitri futura non est, l. item si vnus, §. inde Pomponius, eod.

Compromissum factum in duos sic, ut si diffident, tertium assumant, non valet, quia & in assumendo possunt diffidere, d. item si vnus, §. fi. in duos.

Compromissum non valet, si ab alio compromittitur ita, quia speciale est in muliere, l. non distinguemus, 32. & ibi gl. compromissa, eod.

Compromissum si ab initio sit nullum, vel non sit, sed pendat propter incertam conditionem, arbitri cogi non potest sententiam dicere, d. l. non distinguemus, §. summa.

Compromissum factum à seruo non valet, neque arbitri cogitur sententiam dicere, & si dixerit, penæ executio de peculio non datur, & idem quando liberum seruo compromissit, dict. l. non distinguemus, §. si seruus.

Reliqua verbo, Compromitti, iuramentum, 8.

COMPROMISSUM per litem contestationem sponte factam ab vtraque parte soluitur, sed si altera alteram inuitum traheret ad alium iudicem, trahentem in penam incidit, gloss. si multo, & ibi addit. marg. in l. item si vnus, d. arbitri.

Compromissum soluitur mortui vnus ex arbitris, sed iudicium non soluitur mortuo vno iudice, §. gl. sed aut omnes, in d. litem si vnus, §. 2. & gl. morte in l. diem proferre, §. i. eod.

Compromissum, in quo mēto heredis, vel successoris non est facta, morte vnus ex litigatoribus soluitur, d. l. diem proferre, §. 1. & ibi gl. morte.

Compromissum factum à plurius ex vna parte, mortuo vno eorum soluitur, si causa erat indiuidua, secus verò si esset diuidua, nisi actum sit, ut simul de tota causa aut de omnibus iudicet, & tunc soluitur, dict. gloss. morte.

Compromissum expirat mortuo vno ex litigatoribus quando compromissum est factum super vna eademque questione, si verò fuit super varijs, ac diuersis compromittentium questionibus, pro virili demortui expirat compromissum, pro viuientium durat, d. gl. morte, in add. marg.

Compromissum dicitur solui transacto die, morte, acceptatione, iudicio & pacto, & iudex tunc non potest cogere arbitrum sententiam dicere, l. non distinguemus, §. summa, eod.

Compromissum soluitur, si arbitri fuerit factus sacerdos, & ideo non cogitur sententiam dicere, secus si post sacerdotium fuerit factus arbitri, quia tunc valet compromissum, & cogitur sententiam dicere, d. l. non distinguemus, §. sacerdotio.

Compromissum soluitur negotio transacto, vel homine mortuo, de quo compromissum est, nec arbitri cogitur sententiam dicere, ibid.

Compromissum soluitur homine mortuo, de quo erat compromissum, nisi aliquid inter sit litigantium, propter fracturam, & partus, d. l. non distinguemus, §. item non est, & ibi gl. litigantium.

Compromissum morte cuiuslibet ex litigatoribus soluitur, non solum quando nulla heredis mentio facta est, sed etiam quando ab altera tantum parte hereditamentum facta est, sed & interpellatur, 49. §. si eod.

Compromissum morte arbitri soluitur, secus tamen est in iudicijs, gl. i. ibid.

Compromissum si factum sit, ut in euentum mortis alterius, puta actoris non expiret, sed transeat ad heredem, soluitur eo mortuo, ac si nihil dictum fuisset, quia non debet claudicare, d. gl. si in add. marg.

COMPROMISSARIi dicuntur delegati, vel etiam arbitri, gloss. i. in l. fi. C. de testibus.

Reliqua verbo, Arbitri, per tot. 12.

COMPROMITTIT potest de causa famosa, si ciuilitur agatur, non verò si criminaliter agatur de delicto famoso, gl. non facit, in l. quid ergo, §. ex compromisso, de his, qui notantur.

Compromitti potest in liberum, & etiam in infamem, l. Pedius, 7. de arbitris.

Compromitti non potest in seruum, d. l. Pedius, §. 1.

Compromitti non potest in monachum, gl. nullum, ibid.

Compromitti non potest in pupillum, furiosum, furdum, aut mutum, l. sed fi. 9. eodem.

Compromitti non potest in minorem viginti quinque annorum, gloss. sed neque in pupillum, ibid.

Compromitti non potest in mulierem, nisi sit talis, quæ de iure communi, & vel consuetudine habeat iurisdictionem, ac potestatem iudicandi, d. gl. sed neque, & ibi additio.

Compromitti non potest in iudicem ordinarium illius causæ etiam eo iubente, d. l. sed fi. §. fi.

Compromitti non potest in iudicem illius causæ, ut procedat in modum arbitri compromissarij, id est, ut lis contestetur, & iuretur de calumnia, quod fieri non debet, nec fit, quia id item ex lite procrearet quod ita iam non est, §. gloss. in uale, & ibi add. marg. in l. sed fi. §. si quis, de arbitris.

Compromitti potest in iudicem ordinarium illius causæ etiam sub pena, ut in arbitratorem, id est, ut ille iudex amicitabiliter tractet, non iudiciario modo cognoscendo, & quandoque potest dare alicui minus, quandoque plus, quam dare debeat, quod per sententiam tanquam arbitri non posset, §. ibid.

Compromitti potest in iudicem ordinarium, vel delegatum illius causæ, ut in arbitratorem, sed non ut in arbitrum, d. gl. in uale.

Compromitti potest super alterius partis controuersia, licet super alterius partis negotio non compromittatur, neque modo etiam per reconuentionis viam, l. item Pomponius, in add. marg. eod.

Compromitti non potest de famulo delicto publico, vel priuato criminaliter, nec de adulterijs, ficiarijs, & similibus, sed bene potest ciuilitur, & tunc sententia arbitri non infamat, l. non distinguemus, §. Julianus, & ibi gl. famulo, eod.

Compromitti ideo non potest de famulo delicto criminaliter, quia quilibet solueret penam pecuniariam, ut corporalem euitaret, d. gl. famulo.

Compromitti non potest super causa status, id est, de libertate, seruitute, vel ingenuitate alicuius, d. l. non distinguemus, §. de liberali.

Compromitti non potest de causa pupillarij, vnde arbitri non potest cogi sententiam dicere, ne occasione pene omittatur faciendum, quod cuiuslibet fieri expediret, d. §. de liberali, & ibi gl. idem dictum.

Compromitti non potest de causa ascripticia alicuius, d. gl. idem dictum.

Compromitti non potest de matrimonio, neque de conuersione, neque de monachatione, ibid.

Compromitti non potest de causa meri, vel misti imperij, nisi forte incidat, ibid.

Compromitti potest in arbitrum, qualiter debeat dari possessio vacua, quam venditor tenetur emptori dare, d. l. non distinguemus, §. fi. & ibi gloss. vacua possessio.

Compromitti non potest de iure ciuili in iudicem ordinarium illius causæ, sed de iure canonico recte potest compromitti, gl. 1. & ibi add. marg. in l. i. de iudicijs.

omprimitre non potest feruus, l. 9. §. si feruus, de peculio.
omprimitri potest, vt feratur sententia, prout de iure videtur alicui sapienti, l. 2. in l. illa institutio, 3. de hered. insti.
omprimitre pupillo non cogitur arbitri sententiam dicere, nisi fideiussor intercedat, l. si pupillus, 3. de arbitris.
omprimitrens in arbitrum parum scientem, sibi imputet, si iniquam sententiam ipse ferat, gl. fi. in l. socius, 7.2. pro socio.
omprimitrens se cum pignoris in manibus offendi, vel inimici sui, intelligitur comprimitre se boni viri arbitrio, gl. fi. in l. 3. C. de dotis promissione.
O M P T A T I O olim fiebat per lapillos, qui dicuntur calcoli, cū quod non impune pedibus calcantur, gl. i. in l. 1. C. de errore calculi.
omprimitrens debent fieri videndo rationes cum die & consule, gl. fi. in l. furti, §. si de his, qui notantur infam.
Reliqua verbo, Calculus, Compensatio, Dies, 9. Falcidia, 5. 6. Fruitus, 7. Nunculator, 3. 4. 5. Debitor, 5.
O N A M E N veniendo ad aliquem actum puniuntur, gloss. fin. in l. fi. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Conatus.

O N A T V S non nocet, nisi sequatur effectus, l. 1. §. fi. & ibi gl. fin. de iurisdic. omnium iud.
conatus non obest, quando iniuria, vel delictum non habet effectum, fallit in criminibus enormibus, ibid.
conatus, vel consilium non sufficit, si delictum non habet effectum, gloss. non tenebuntur, l. item apud Laboneum, §. si curauerit, de iniuriis.
Reliqua verbo, Affectus, Animus, Astutus, Cogitatio, Proposito, Affectus.
O N E D O verbum importat translationem iuris, sicut & dominij translationem, l. sed & si 22. §. 1. de conditione indebiti, §. sed & quod, & ibi gl. consensio, Inst. de iure naturali.
conceduntur quidam honeste, quae tamen non honeste petuntur, gl. fi. in l. 1. de origine iuris.

conceditur quandoque aliquid ne res pereat, quod aliis non permitteretur, gl. i. in l. si bonae fidei, 49. de petitione heredit.
conceduntur multa principaliter, & directo, quae non conceduntur per consequentiam, vt obliquum, gl. vendat, in l. item si fundo, 10. de usufructu.
conceditur aliquando secundario aliquid, quod principaliter non concederetur, veluti testis non potest esse feruus principaliter, in defectum vero, siue secundario potest esse, gl. fin. in l. cum probatio, de probatio.
concedo verbum, quando alia causa non apparet, ex qua concedatur, idem est quod dono, gl. fi. in l. xori, 33. §. si de legat. 3.

concedi videtur tacite ea, sine quibus expressum concessum non potest exerceri, gl. quominus, in l. 4. de itinere, actusque privato.
concedere monacho videtur Abbas ablegans in studia monachum ea, sine quibus in studio monachus esse nequit, dicit gl. quominus in additione marg.
conceditur aliquid rebus integris, quod non concederetur, quando res non esset integra, gl. pe. in l. si C. de repud. hered.
conceditur aliquando aliquid per obliquum, quod directo non conceditur, gl. fi. in l. ubi C. quae sit longa consuet.

conceditur quandoque aliquid ratione dubitationis, quod aliis non concederetur, gl. 3. in l. pen. ad municipalem.
Concedenda feruiture aquaeducende non tantum eorum, in quorum loco aqua exiit, sed etiam eorum, ad quos eius aquae vias pertinet, voluntas requiritur, id est, eorum quibus aquae sacritus debetur, l. in concedendo, de aqua pluia.
concedendum est facile id, quod nemini nocet, & petenti prodest, l. rescripta, C. de precibus.

O N C E D E N S rem aliquo titulo, vel contra, intelligitur in dubio concedere ad illum usum, ad quem concedens utebatur, l. si fundus, §. soluto matrum.
concedens feruitutem, vel aliud quippiam, intelligitur concedere iuxta morem, & consuetudinem loci, l. si prius, 17. §. 1. & ibi addit. marg. de aqua pluia accen.

Reliqua verbo, Dare, Donare, Prohibere, Facere, 2.

O N C E S S I O in vno si fiat, in ceteris prohibitio fieri censetur, gl. non aliter, in l. 1. de officio eius, cui mand. est iurisdic.
concessio generalis facta, ea demum transiunt, quae specialiter possunt concedi, gl. non aliter, ibi.

concessio specialis praualter generali, l. Pomponius, & ibi gl. 2. de procuratorib.
concessio, quae huiusmodi appellatio alicui est facta, illo perempto, perit, i. tunc, de capitis diminutione.

concessio rei communis pluribus, vt singulis ab vno facto non transfertur reale, concedentem tamen obligat personaliter, ne possit prohibere eum cui concessio, l. per fundum, de feruitur. rusticorum.

concessio determinata hoc operatur, quod quis non potest ea vti, nisi secundum formam limitationis sine alia admisione, l. si, qui duo, 29. & ibi addit. marg. eod.

concessio partis facta socio potest concedens fundum proprium feruientem facere, l. fundus, 32. eod.

concessio indeterminata feruitutis respectu fundi dominantis praesumitur concessio personalis, l. pe. & fi. eod.

concessio prima vnius loci trahitur ad victimam concessionem aliorum locorum, sed vicina non trahitur ad primam, l. fin. communia praediorum.

concessio est illius, cuius est ablacio, vel diminutio, l. peculium, de peculio.

concessio ad vnum determinatum dicitur precarium, non donatio, & transit ad heredes concedentis, & potest per eos reuocari, l. Lucius, 33. de donatio.

concessio generali non videtur concessa facta, l. si pater, 12. quae in fraudem eod. loci.

concessio generali ea videtur concessa, quae verisimile est specialiter concedi, gl. fin. in l. si quando, §. 5. C. de inoffic. testam.

Concessio sola in specialibus rebus transfertur in te, vnde prior, cui conceditur, praefertur illi, cui tradita est, gloss. fi. in additione, in l. quocies, 15. C. de rei vend.

Concessio facta contra legem a principe motu proprio valet, sed ad petitionem alicuius facta non valet, nisi ex certa scientia dicendo non obstantes tali lege, l. 1. & ibi gl. penul. C. de petitione bonorum sublat. lib. 10.

Reliqua verbo, Prohibitum.

CONCESSUM & limitatum ad tempus censetur post illud tempus denegatum, l. epitola, §. si de pactis.

Concesso aliquo videtur concessum id, quod ex eo sequi poteris, gl. i. in l. 2. de iurisdic. omnium iud. & gl. sequuta in l. 5. §. si ei, quem, de institor. actione, & gl. inspectio, in l. 2. §. si dubitetur, quemadmodum testam. aper.

Concesso antecedenti, videtur concedi & consequens, etiam contra diuersas personas, vel econtra, l. ad rem mobilem, §. 6. & ibi gloss. fi. & l. ad legatum, 62. de procuratoribus.

Concessum alicui occasione beneficij antea illati, dicitur remuneratoria, l. sed & si lege, 28. §. consequitur, de petitione heredit.

Concesso aliquo videtur concedi id, sine quo illud esse non potest, l. 3. §. si de feruitur. rusti, §. licet, & ibi gl. institutio, Inst. quibus ex causis manumittere.

Concessa feruiture videtur concessa omnia, sine quibus quis feruiture vti non potest, & sicut quis non potest facere contra feruitutem, ita nec contra ea, quae ei tacite accedunt, l. refectionis, & ibi gl. fi. communia praediorum.

Concessa a iure alicui priuatus non potest auferre, nec concessa vel data a genere, vel alia persona, alius potest auferre, gloss. parentis, in l. cum ratio, de bonis damnata.

Concessum censetur, si prohibutum non reperiatur, gl. 4. in l. transigere, 18. C. de transactio. & l. statuas, C. de religio. & gl. fin. in l. 4. C. de iure fisci.

Concessum quod est in vno, in aliis videtur prohibutum, l. maritus, 21. C. de procuratoribus.

Concesso aliquo, conceditur id, per quod peruenitur ad illud, gl. fi. in l. si C. de feruus exportand.

Concesso aliquo, & ea, quae illud faciunt ad plenum videtur concessa, gl. regenerationis, in §. preterea, in auth. vt liberi de cetero, col. 6.

Concessa re in integro statu per principem intelligitur, cum pertinentis, & iure suo, & cum instrumentis, & omnibus in quibus, & mancipiis, quae in ea sunt, l. 2. C. de bonis vacan. lib. 10.

Concesso illo, quod plus est, videtur etiam concedi, quod est minus, §. cum ergo, Inst. quibus causis manumittere.

Reliqua verbo, Prohibitum, Permissum, Consequens.

CONCEPTIONIS tempus inspicitur, vt dignitates parentum profint filiis, l. emancipatum, §. sed si quis, & ibi gl. tempus, de Senatori.

Reliqua verbo, Filio, m. 2. 7. 28. 29.

CONCEPTVS quodammodo in rerum natura esse existimatur, l. vel viuo, de suis & legit.

Conceptus ante condemnationem matris in metallum pro nato habetur, & ideo eius conditionis est, cuius mater erat tempore conceptionis, l. 4. C. de penis.
Conceptus post condemnationem matris in metallum fisci est mancipium, non patris, vt mater, gl. i. ibid.

Reliqua verbo, Aucilla, Partus, Natus.

CONCHYLIVM est animal sine capite, quo combusto, & murice cocto, fit optimus color purpureus, gl. 4. in l. penul. C. de diuers. rescript.

Conchylivm est genus piscis ex concharum genere, dicitur etiam murex, cuius cruorem oltum dicit constare, gl. conchylivm, in add. marg. in l. temperent, C. de vestibus holobris, lib. 11.

Conchylivm, murex, & oltum pro eodem sumuntur, & nonnunquam conchylivm nomine color significatur, ibid.

Reliqua verbo, Purpureus, Murex, Color.

CONCILIA, N I C A E N S I A, Constantinopolitana, Ephesina, & Chalcedonensis recepta sunt a Iustiano, l. 4. & ibi gloss. congregati, C. de summa Trinit.

Concilium ciuitatis debet conuocari auctoritate superioris, §. defensoris ciuitatis, praefidis, vel rectoris, l. 2. C. de decurion. lib. 10.

Concilium ciuitatis conuocari debet sono campanae, vel voce praetoris, & secundum consuetudinem in curia esse in loco publico, d. l. 1. & ibi gloss. solemniter.

in Concilio ciuitatis debet fieri propositio per superiorem, dicta l. 2. & ibi Bart. numero 8.

ad Concilium ciuitatis de iure communi spectat facere electiones officialium, & syndicorum, d. l. 2. & ibi gl. faciant.

Concilium ciuitatis quando conuocatur, debent adesse duae partes eorum, qui errant conuocandi, gl. murex, ibid.

in Conciliis vniuersitatum proponens debet petere sanum, & vtile consilium exhiberi, l. pe. C. de legario, lib. 10.

Concilium vniuersitatis debet conuocari in loco publico, ibid.

ad Concilium quando vocantur omnes de concilio, sufficit quod sint in concilio, illi qui sunt in ciuitate, nec sunt expectandi abentes, nec infirmi, vel aliter impediti, l. fi. C. eod.

Reliqua verbo, Caetus, Collegium, Congregatio, Vniuersitas, Ciuitas.

CONCLAVIS est locus, qui multis clauibus firmatur, maxime inter duas domos gl. 2. in l. foramen, 28. de feruit. urb.

Conclauis & porticus cedit illi domui, ad cuius usum est deputatum, vel destinatum, & per quam habet accessum, licet in totum sustineatur in parietib. alterius domus, l. pe. de damno infect.

CONCLVSIO in criminalibus non debet fieri, imò quandoque quis se vellet defendere, debet audiri, gl. sequentia, in extraug. ad reprimendum, quomodo in l. x. de maiest.

AD CONCORDIAM index potest cogere partes discordantes inter se, etiam ad eorum incommodum, gl. 1. in l. itinere, 28. de feruit. rusticorum.

Reliqua verbo, Sors.

CONCVBINA per concubinatum non mutat forum, mulier tamen per

matrimonium mutat forum, vel domicilium, gl. i. in l. p. de iurisd. omni iud.
Concubinam si quis acceperit in vxorem filij prius geniti efficiuntur legitimi,
etiam filij legitimi non nascuntur, vel nati moriantur, gl. i. in l. benignius, de
legibus.

Concubina non sequitur forum concubinarum, gl. i. in l. exigit, de iudiciis.
Concubina potest quis donare, & postea is, si eam in vxorem acceperit, & per-
mutauerit cum ea quodam alias (sua res cum donantis tempore concubina-
tus, valet permutatio, l. si pedia, §. de don. inter vir.
Concubina amouens res tenetur actione furti, l. si concubina, rerum amo-
tarum.

2. Concubina patris non potest esse concubina filij, vel nepotis, quia pro nefaria
est huiusmodi coniunctio, l. i. de concubinis.
Concubina fit ex sola animi destinatione, si simul cohabitent, non autem sola
additione in domum, quia cohabitare debent, penul. & ibi gl. i. eod.

Concubina militis relicta legatum aufertur ab ea, & applicatur fisco, l. mu-
lierem, de his, quibus vt indig.

Concubinas plures habere non licet, gl. denegabitur, l. i. cum secundis, §. i. eod.
Concubina tenere, quando quis habet vxorem, dicitur esse contra bonos mo-
res, licet concubitus secundum ius civile non sit improbat, l. ex ea parte,
r. i. §. i. de verb. obligat, l. i. de concubinis, l. si. C. de communia de manu-
milion.

in Concubinam alterius accessus punibilis est, quando illa concubina est talis,
quae nomen matronae, & honestae mulieris retinet, l. i. vxor, §. de adulteriis.

Concubinas parum in vxor. em. ducere non possunt filij propter affinitatem,
neque etiam habere licet eas pro concubinis, l. i. & ibi gl. i. & 2. C. de nuptiis.

3. Concubine suis fidei adulationibus solent spoliaré amatores suos, l. i. C. de do-
natio. inter virum.

Concubinis suis vilissimis non possunt donare viri in dignitate constituti, l. i. i.
C. de naturalibus liberis.

Concubinae etiam si sint vilissimae, hodie cum omnibus possunt contrahere ma-
trimonium, etiam cum venatoribus, & aliis in dignitate constitutis, d. i. tam-
en dotalia instrumenta super hoc conscribantur, auct. sed nouo, C. eod.

Concubina non succedit ab intestato suo concubinario etiam in subsidium, li-
cet vxor succedat viro per titulum, vnde vir & vxor, gl. siue, & ibi add. mat. in
§. consideremus, in auct. de triente & semel.

Concubinas duas habere non licet, & dicitur tunc affectus dubitatus, sed ha-
bens vnam solum dicitur habere indubitatum affectum, & filij ex ea succe-
piti dicuntur naturales, & succedunt patri intestato in duabus vncis non
extantibus legitimis, nec vxore legitima, §. si quis autem defunctus, &
ibi gl. indubitatus, & gl. confutantes, in auct. quibus modis naturales
eff. sui, col. 7.

Concubinas duas habens non est infamis, sicut is, qui habet duas vxores, gl. non
licet, & ibi add. marg. in §. ad iuratis, l. i. de nuptiis.

Concubinas duas habere non licet eodem tempore, dicit gl. non licet, in addit.
Concubinas quidam prius retinent, vt experiantur an ex eis possint filios habere,
vt postea eas accipiant in vxores, vel repellant, sed hec cautela non est bo-
na quoad amorem, gl. praeterea, in add. in §. intestatorum, l. i. de heredit.
que ab intest.

Reliqua verbo, Donatio, 60. Pellex, Adulterium, 6.

CONCUBINARIUS de iure diuini permittitur, sed non de iure canonico, &
secundum diuinas scripturas: est enim fornicatio & peccatum mortale, l. 3. in
fin. & ibi gl. legis, de concubinis, & gl. indiuiduam, in additione, in §. nuptiae;
de patria potestate.

Concubinarius dicitur torum, sicut & matrimonium, §. sit igitur, & ibi gl. i. to-
rum, in auct. quibus modis naturales eff. legit. col. 6.

Concubinarius non continet indundus vix consuetudinem, quia ex voluntate
distinguitur potest, dummodo vnam & quatuor, qui habentur in l. i. de concubi-
nis, interueniat, gl. indiuiduam, in add. in §. nuptiae, l. i. de patria potestate.

Concubinarius licet de iure canonico reprobetur tanquam inducens peccatum,
tamen ab ipso iure canonico filij inde nati non repelluntur a successione pa-
terna, gl. si in addit. marg. in §. nouissime, l. i. de S. C. Orficiano.

Reliqua verbo, Cuius.

CONCUBINARIUS si interueniat simulato praedictis iussu ablatum huiusmodi terro-
re restitui debet actione in factum de concussionibus, & delinquens debet
puniri extra ordinem accusatione instituta, l. i. & ibi gl. si de concussionibus.

Concussionis iudicium priuatum est, vt tantum ille, qui passus est concussionem,
possit etiam criminaliter accusare, sed quando quis accepit pecuniam ab ali-
quo, ne cum accusaret de quodam delicto, tunc concussionis iudicium publi-
cum est, vt Senatusconsultis, ideit, argumento horum Senatusconsultorum,
quae inducunt aliam accusationem, l. i. & ibi gl. i. eod.

Concussionis crimine tenetur, qui occasione alicuius dignitatis, vel officij, quod
habet, vel etiam sine officio, aliquos percutit, & i. i. de i. i. cuius terrore aliquis
sibi datum sit, tenetur etiam crimine falsi, & lege lul. repetundarum, & lege
Rhemia, si accepit, vt non accusaret, item editio de calumniatoribus, gl. i. in l.
i. & gl. si in l. si de concussionibus.

Concussionis crimen est, cum aliquis occasione publici officij, quod habet, extor-
quet aliquid a subiectis, gl. si in l. 3. C. de condition. ob turpem caus.

Concussor dicitur, qui terret homines praetextu officij, quod habet, gl. in rub. C.
de discussoribus lib. 10.

Reliqua verbo, Officialis, 6. Index, 36. Lex, 26.

CONDENNATIO capitalis vel relegatio est iusta causa non sistenti in iu-
dicio, sed & si quis cautio.

in Condennationibus impicitur condicio personae, quae fuit tempore commissi
crimini, non sententiae, gl. i. de iudicio, in l. penultim. si ex noxali causa
agitur.

Condennatio in quadruplo facta tenet, licet debeat fieri in duplo, l. quid ergo,
§. pena, de his qui notantur.

in Condennatione quadrupli facta contra metum inferentem, vt ibi res trade-
retur, continetur ea res, & fiet eius restitutio pena autem viget ad triplum
fit, si cum exceptione, §. quatenus, quod metus causa.

Condennatio cuiusque ratione incertitudinis, vt si eadem metus ferus Error, &
sunt plures eisdem nominis, non valet, l. idem Pomponius, §. si. de rei v. i.
dicatio.

in Condennatione quandoque potest deduci aliud, quam quod petitur est, ve-
luti reddi potest mancipium, licet affirmatoria quantitas minoris agatur, l.
mancipium fit nullius pretij, l. bouem, 43. §. aliquando, & ibi gl. officio, de edi-
litio editio.

in Condennatione personarum, quae in id, quod facere possunt, damnantur, non
totum, quod habent, extorquendum est, sed & ipsarum ratio habenda est, ne
egeant, l. in condennatione, 173. de regul. iur.

Condennatio pro infirmitate crescit, gl. solutio, in auct. contra. C. de non nu-
merat. pecu.

Condennationis spem moratoris ambagibus excludi satis miserabile est, l. si. C.
de compenlat.

*Reliqua verbo, Absens, 6. 7. 9. Absolutio, 1. Decurio, Fideiussor, 52. Filius, 97.
98. 99. Index, 31. Procurator, 68. 69. Res, 16. Sententia, 57. Senatus, 170. Tutor,
144. 145. 146.*

CONDEMNARE qui non potest, neque potest absolueri, gl. fin. in l. fin. de
officio procuratoris Caesaris, & gl. i. in l. 3. de re iudicata.

Condennare potest iudex quandoque in alio, quam petitur est, quod est mira-
bile, gl. de iud. in l. quid ergo, §. po. na, de his qui notantur.

Condennari quod quis non debeat ultra quam facere possit, dicitur beneficium
personale, l. vtrum, §. 3. pro ficio.

Condennari non debet socij inter se ultra quam facere possint, quod bene-
ficij datur est ratione contractus societatis, sed eis, inter quos licet eas esse
incidens, & non ex conuentione, vchri inter fratres, inter quos incidens
sunt bona communia, non datur beneficium, quod non reuocatur ultra quam
facere possunt, gl. i. ibid.

Condennatur maritus socius, patronus, vel pater tantum, in quantum facere
possunt, qui non deducuntur alium de dicta condennatione, sicut est in
donatore, l. maritus, §. 4. solut. matrim.

Condennare iuste qui potest aliquem, non debet eundem in eadem causa absol-
uere, si tamen ab ipso, valet sententia, nisi contra ius constitutionis esset lata,
gl. i. in l. 3. de re iudicata.

Condanno, vel ab ipso verbum possum in scriptura sententiae, potest per iudi-
cem mutari antequam sit pronuntiatum, postea non, l. actorum, 46. & ibi gl. i.
de re iudi.

Condennari non debet quis ex suspicionibus, & praesumptionibus, nisi praesum-
ptio fit legis, ideit, iuris, & de iure, l. abfentem, §. 5. & ibi gl. i. de po. nis.

Condennari non debet quis, vt verberibus necetur, vel virgis interminatur, aut
tormentis, quamvis plerique, dum torquentur, desicere solent, l. aut damnatum,
& hostes, eod.

Condennari non debet quis, vt de saxo precipitetur, l. si diutino, 2. §. eod.

Condennari qui non debent in opus metalli ad tempus, si de facto fuerint con-
dennati, etiam si faciant opus metallicum, non debent intelligi esse damnati
in metallum, & horum libertas manet, quamdiu etiam his qui non in perpetuum
opus damnantur, l. capitalium, §. diuis, eod.

Condennari non debet quis ad clamorationem populi, gl. i. in l. ad bestias, §. i. eo
Condennare qui non potest, quandoque potest absolueri, l. si. C. vii. de iur. i.
vel clari.

Condennari quis quandoque sine accusatore, videlicet profertens scriptura
mendaces & falsas, & testes falsarios & periuros, gl. i. in l. pen. C. de probato
gl. i. in l. nullum, §. 2. C. de testibus.

Condennari hodie quis non debet, vt sit senatus, pena, licet olim posset, l. re-
vxoris, 2. 4. & auct. hodie, C. de donat. inter vir.

Condennari potest quis quandoque ex praesumptionibus, intelligi iuris, regula-
riter tamen non potest, §. his quoque, & ibi gl. punire, in auct. vt mater &
auus, col. 8.

Condennare qui non potest, neque absolueri, fallit in eadem persona, vt iudex
secularis poterit absolueri clericum accusatum, non tamen condennare, gl. i.
etiam si reus, in auct. clericus, C. de Episcopis.

CONDENNANDUS debet absolui ab obseruatione iudicij, si ante senten-
tiam si reus, in auct. clericus, C. de Episcopis.

Condennandi potestatem habens in genere, habet etiam potestatem absoluen-
di, & e converso, & qui oia habet vnum, neque habet aliud, l. 3. de re iu-
dicata.

*Reliqua verbo, Absolutio, 1. Administratio, 2. Socius, 2. Beneficium, 2. 3. Pacium, 3. 4.
Condennatus in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.*

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

CONDENNATUS in genere, in l. i. §. siue a l. i. §. 8.

sicut in causis meré civilibus, glo. intra, in l. si cum exceptione, §. quatenus, quod metus causa.

Condemnatus in damni estimatione, vel in fœderi deditione pro noxa, habet potestatem dandi serum pro uxâ, donec lis fuerit contestata super actione iudicati. Licet veniens, 22. §. idem recte, & ibi glo. conueniatur, de petitione heredit.

Condemnatio quia culpa deficiat ceduntur actiones, & conperunt viles sine cessione contra extraneum, & etiam contra dominum, cui litis estimationem soluit, l. si culpa, 63. de rei vend.

Condemnatio in rei vendicatione, quia dolo deficiat possidere non cauetur, neque ceduntur actiones, quia cum talis condemnatus petat cessionem actionum ratione possessionis, quam habuit, & ipsa circa possessionem deliquit, quia eam deficiat dolo possidere, ideo priuatur commodo, quod ex possessione procedit, ne possit petere cessionem actionum §. gl. 1. in add. in d. si culpa, & gl. in l. is, qui dolo, 69. de rei vend.

Condemnatio in contractu depositi, quia dolo deficiat possidere, cedi debent actiones, quia talis condemnatus non petat cessionem ex possessione depositi, vel commodati, circa quam deliquit, sed petat ex contractu, circa quem non deliquit §. gl. 1. in add. in l. si culpa, 63. & ibi gl. in l. is, qui dolo, 69. de rei vend.

Condemnatus in actione in rem, quia dolo deficiat possidere, soluendo litis estimationem, habet actionem vilem in rem. gl. pen. in d. si culpa.

Condemnatus restituere si iudici non pareat, contendens se non posse restituere si possidet, aufertur sibi possessio manuum mutatur, ideo, per executoris cum fructibus, & omni causa. Qui restituere, 68. & ibi gl. tran. forum. eod.

Condemnatus restituere si non potest restituere, quia dolo deficiat possidere, tenetur in quantum aduersarius in litem iurauerit habita taxatione iudicis, ibi.

Condemnatus restituere, si non potest restituere, nec dolo fecit, quominus possit, tenetur ad veram rei estimationem, vel interesse aduersarii, si culpa fecit, quominus possideret, alioquin non teneretur, d. qui restituere, & ibi glo. nec dolo, & gl. condemnandus.

Condemnatus restituere, si iudici non pareat, contendens se non possidere, si possidet, contra eum prodita sunt quatuor remedia, scilicet rei ablatio, in litem iuratio, interesse prelatio, & rei vera estimatio, d. gl. condemnandus.

Condemnatus restituere, si non potest restituere, quia dolo deficiat possidere, contra eum prodita sunt tria remedia, scilicet in litem iuratio, prelatio interterelle, & rei vera estimatio, si extat res, alioquin non iuratur in litem, ibi.

Condemnatus si sit ille, qui alium, ut principalem, defendit, si ipse non est solvendo, contra principalem actio restituitur, qui ex parte, 18. de interog. actio.

Condemnata publico iudicio non potest nubere Senatori, l. palam, §. Senatus, de ritu nuptiarum.

Condemnata publico iudicio non videtur illa, quæ calumniam nomine in iudicio damnata est ex causa publici iudicii, ibid.

Condemnata publico iudicio non videtur illa, quæ prauaricationis causa damnata est, quod verum est, quantum ad prohibitionem nuptiarum cum Senatore, quoad alia autem dicitur condemnata publico iudicio, d. §. Senator, & ibi gl. non videtur.

Condemnatus super vna re potest denuo agere super illa, si ex noua causa post rem litem actam ad eum dominium eius pertineat, l. ante de de liberali causa.

Condemnatus nonnoxaliter non liberatur dando serum, in quo vicius est alieni, non intertem vicius interierit, l. 4. §. finali, de re iudicata.

Condemnatus ad dandum decem, aut serum pro noxa, non potest conueniri ad serum pro noxa, quia decem erant in obligatione, sed in solutione est noxa, nec t. coll. miles, §. §. 1. eo.

Condemnati si fuerint plures, vna sententia ad certam quantitatem pro portione virili ex causa iudicati debent conueniri, & si vnus pro portione sibi competentem exsoluit ex portione ceterorum ex eadem sententia conueniri non potest, nec ad ea expressere vnumquemque teneri iussidum, l. Paulus, 43. & ibi gl. fin. eod.

Condemnati plures vna sententia ad certam quantitatem pro portione virili, ex causa iudicati conueniri debent, etiam si prius insoluidum tenerentur, & ita sententia condemnatis proficit, d. l. Paulus, & ibi gl. 1. & l. si qui separatim, to. §. quosque, de appellat. libus.

Condemnati & confessi si satisfacere non possunt, in carcerem solent detrudi, quo timore fit cessio bonorum, gl. 1. in pub. de cessione bonorum.

Condemnatus vnus ex duobus sociis, aut coheredibus vnus creditis, aut reis stipulandis, si successerit socio, aut coheredi, vel correo, petat sententia contra se lata non obstante iterum petere, tanquam heres socii, vel correi, vel coheredi, l. Modestinus, & ibi gl. nec si is, de exceptio.

Condemnatus publico iudicio non habet ius acculandi, quia infamis est, nisi liberorum, vel patronorum suorum mortem eo iudicio, vel rem suam extenuat, l. is, qui iudicio, de accus.

Condemnatus pena falsi, & ob id remotus ad tempus ab aliqua dignitate, fluio tempore statim restituatur ad suam dignitatem, & sic ad veterem, si vacat, sed ad nouam aspirare non potest statim, sed tantum debet postea expectare, quantum fluxit in pena, l. falsi, 13. §. 1. & ibi gl. recuperati, de falsis.

Condemnatus plebeius de falso exilio temporario post reditum recte potest errari decurio, intellige post reditum vacando tanto tempore, quanto pena durauit, ibid.

Condemnatus ad mortem naturalem, vel ad amissionem ciuitatis, vel ad seruitutem dicitur damnus rei capitalis, l. 2. de pena.

Condemnatus dicitur ille, qui non prouocauit, sed qui prouocauit, nondum dicitur damnatus, l. 1. §. si.

Condemnatus non videtur ille, qui ab eo, qui ius damandi non habuit, condemnatus est, ibi.

Condemnatus dicitur quis, ubi condemnatio tenuit, ibid.

Condemnatus ad mortem non debet vltra audiri, quicquid dicere velit, licet de morte principis se dicturum dicat, l. si quis forte, 6. eo.

Condemnatus in opus publicum si refugit, publicato tempore dampni debet,

id est, debet duplicare illud tempus, quod ei superest cum refugit, non tamen debet duplicare illud tempus, quo apprehensus tunc fuit in carcere, l. aut damnum, 8. §. quicquid, eo.

Condemnatus in opus publicum in decem annos, si refugerit statim in initio, debet ei pena perpetuari, aut in opus metalli transferri, ibidem.

Condemnati in iudi venariorum efficiuntur serui penarum, d. l. aut damnum, 8. §. penult.

Condemnatus quod debeat stare in exilio tanto tempore, si antequam vadat, deliquerit, puniri debet, ut exul, l. in seruorum, 10. eod.

Condemnatus ad bestias, vel ad similem penam statim fit seruus penæ quacunque ac cufatione, siue publici iudicii, siue priuati, siue extra ordinem damnatus fuerit, l. quod ad statum, 13. eod.

Condemnati perpetuo in opus publicum, & in insulam deportati, perdunt ea, quæ sunt iuris civilis, & ita neque possunt testari, neque eis potest legari, neque retinent filios in potestate, non tamen perdunt ea, quæ sunt iurisdictionis, & ita possunt emere, & sibi adquirere, l. sunt quidam, 17. & ibi gl. pen. eo.

Condemnatus in metallum si valetudine, vel ætatis infirmitate, inutilis operi faciendo deprehendatur, poterit dimitti à præfide, si aliquis cognatus, vel affinis pro eo possulet hoc, si per decem annos stetit in hac pena, l. in metallum, 22. eod.

Condemnatus in metallum ad tempus, si tempus non exprimitur, intelligitur condemnatus ad decennium, sed quando condemnatur quis simpliciter in metallum, intelligitur perpetuo, siue prefinito, 23. & ibi gl. 1. eod.

Condemnatus ad tempus si non paruerit in perpetuum damnatur, si damnatus in perpetuum non paruerit in metallum damnatur, sed in metallum damnatus si non obediit, summo supplicio afficitur l. capitalis, 28. §. in exilibus, eo.

Condemnatus vitimo supplicio, statim, & ciuitatem, & libertatem perdunt, & ita hic casus à libertate, & ciuitate præoccupat mortem, & nunquam post differtur penæ impositio per aliquod tempus, l. qui vitimo, 29. eod.

Condemnatus ad bestias debet mori, & ponebatur inter bestias feras, & talis sententia non habebat executionem paratam, gloss. ad bestias ibidem.

Condemnatus ad mortem statim fit seruus penæ, & sententia trahatur executionem paratam, & idem si sit condemnatus in metallum, quia illa est proxima morti, sed hodie in condemnato in metallum corrigitur, ibid.

Condemnatus ad bestias præfatus non debet dimittere ad clamorem populi, sed si eius roboris, & artificij sine, ut dignè populo Romano exhiberi possint, debet principem consulere, & cum consilio eius poterit eos dimittere, l. ad bestias, 31. eodem.

Condemnatum de vna prouincia in aliam prouinciam tradi non licet sine principis licentia, ibi.

Condemnatus morte naturali, vel ciuitatis, vel libertatis amissione si fuerit iuris, bona eius publicantur, nisi in duobus casibus, sed hodie contra, l. 1. & ibi gl. 1. de bo. dam.

Condemnatus si fuerit seruus morte naturali non perditur peculium, ibid.

Condemnatus morte naturali, vel ciuitatis, vel libertatis amissione si fuerit iuris, bona eius publicantur, nisi in duobus casibus, sed hodie contra, l. 1. & ibi gl. 1. de bo. dam.

Condemnatus si fuerit seruus morte naturali non perditur peculium, ibid.

Condemnato alio non appellante, vel appellationem ab alio interpolatam prosequi, lab executoris, 4. §. 1. de appel.

Condemnatus si propter violentiam iudicis non dederit libellos appellatorios ipsi iudici, quo appellare volebat, sufficit, quod publice iudicet, coram vicinis proponat, & offerat appellationem sententis, licet ex eadem causa, pluribus appellatibus opus est, vna probatio est, quæ omnes conuincatur, l. si quis separatim, to. in principio, & §. sed etiam, eod.

Condemnatus si pendente appellatione ex necessitate iudicis soluerit, debet iudex facere restitui ei id, quod soluerat, secus si sponte soluerit, quia tunc solvendo videtur appellatorem renunciasse, l. cum ex causa, 11. & ibi gl. 1. eod.

Condemnatus solutus ex causa iudicati repetit solutum præterito falsitatis, vel reuocatus, vel quando habuit victoriam, pro qua libi litis estimationem soluerat, d. glo. 1.

Condemnatus in opus salinarum perpetuo perdit libertatem, si ad tempus perdit ciuitatem tantum, l. mulier, de captiuis.

Condemnatus in opus salinarum ob aliquod delictum captus à latronculis, & venditus, reuersus debet reuerti in antiquam penam, ibi.

Condemnati dum dicuntur ad furcam, religiosi, & clerici non debent auferre de manibus familiaribus sub pena 30. lib. auri, l. addictos, Cod. de Episcop. audien.

Condemnatus ad furcam si eximitur à clericis per vim de manibus familiaribus, officiales curie sub pena capitis debent vendicare talem usurpationem, ibi.

Condemnati dum dicuntur ad furcas multi sequuntur eos, maxime prauis, glo. sub persecutione, ibid.

Condemnatus quis in ciuiti ex delicto priuatus, vel publico, nihilominus potest damnari etiam in criminali, etiam ab eodem iudice, cum tanquam alius condemnemur, gl. 1. in l. 3. C. de lege A. nul.

Condemnatus in ciuiti non debet in carcere detineri, secus in criminali, si si de iussu non habeat, l. minimè, C. de appel.

Condemnatus per sententiam transit in notorium iuris, & eo quod sit condemnatus habet pro veritate, gl. condemnatus, & glo. potius, in extraug. quoniam, qui sunt rebelles.

Condemnatus si sit quis ad furcas pro furto, vel aliquo delicto, eius bona non censentur tacite confiscata, gloss. in criminalibus, in §. nos Romanorum, de pace Constantie.

Reliqua verbo, Confessus, Testamentum, 40. 41. Tutor, 144. 145. 146. Sententia, 58. Damnum, infra num. 8.

CONDEMNATUS dabatur olim tempus duorum mensium, hodie datur quatuor, gl. si in l. si debitor, 21. de iudiciis.

Condemnatus quædam conceduntur intra quadrimestre tempus, quæ postea non permittuntur, gloss. conueniatur, in l. item veniunt, 21. §. idem recte, de petitione heredit.

Condemnatus, qui ante sententiam non fuit in mora, non tenetur de fructibus percipiendis intra quadrimestre tempus, quod datur iudicari, secus si ante sententiam fuit in mora, l. in fidei commissis, 3. & ibi gl. 1. de vsus.

Condemna

CON

si effectus quam actio defendens ex tali crimine non infamaret, vt contra-
dictoria pignoratitia, glo. penultima, ibidem.

Condemnatus in delicto famolus, vt fur, & similes, infamis est, licet in veritate
non deliquerit, quia tamen est parti agente de more filij per calumniam,
quia est fiti condemnatus de calumnia, non tamen infamatus, §. glossa. in
l. finali codem.

Condemnatus publico crimine infamis est, gl. 2. in l. ad. in ad. legem ful-
rependurum.

Condemnatus ex pluribus delictis, vel causis, potest appellari, in aliquibus & in
aliis omittere, l. §. §. 3. & ibi glossa. in finali, in. 6. apud Decem.

Condemnatus fit intra tempus appellandi decedat, dicitur licet de ex. etiam, §. 1.
in ad. marg. si pendente appell.

Condemnati banniti, cum extraordinarie condemnantur, non sunt infames, gl.
1. in l. r. d. de modo militum.

Condemnatus foeminitur, si iuxta tempore legitima non appellatur, amplius
non auditur, §. Quomodo & quando in ad.

Condemnatus fit sit qui abens ex causa probabilis, non necessaria, & indefen-
sus, & sic cum potest appellare, si non appellatur tempore oportuno, non adi-
umatur, gl. §. ibid.

Condemnato ex falsis instrumentis appellatio non interposita subuenit per
restitutionem in integrum, l. §. C. si ex falsis instrum.

Condemnatus in pluribus criminibus fit in maiori appellatur, differtur poena in
minori, §. C. appellari in minori, non differtur poena in maiori, gl. pe. in lab
executione, l. quomodo appell.

Condemnatus quilibet foris actione pro futuro, quae ab utraque parte est dic-
ta, infamis est, §. C. Int. de poena temere litig.

Reliqua verbo, Sententia, 2. §. 3. §. 7. §. 1. §. 4. in finali, 4. §. 1.

Conditio in genere, cu. 1. quae ad num. 3.

Conditio in dubio, in 3. §. 4. C. §. 1.

Conditio certi, & incerti, in 6. §. 1.

Conditio ob causam, in 7. §. 8.

Conditio ob turpem causam, num. 9.

Conditio ficticia, in 10. §. 1. quae ad num. 13.

Conditio ex lege, num. 14.

Conditio irritatoria, num. 15.

CONDICTIO ex consumptione pecuniae mutatae toties datur, quoties ex
causa pecuniae mutatae citi, eius quae actio nullo potest, fit dominium ad ac-
cipiendum transfusit, §. si filiusfamilias, l. §. 1. C. periti et ceteri.

Conditio nulla infamia, etiam datur, quod actio principis esset infamia, §. 2.
vel item & si detur, in l. ceteri condictio, §. 9. C. per.

Conditio competit mihi ex numeratione, ego numeratus sum decem, & alii al-
teritipulus sum, idem si tutore auctore auctore item pilleo, & alii al-
tus sum de pupillo finiturore, quod est mutuatam l. ceteri condictio, §.
quoniam, eod.

Conditio licet non infamatur, granat tamen opinionem, & ideo infamis, vel liberus
ad conditionem non admittitur contra patrem, vel patronum, l. 1. quod
Celfum, §. aduersus, in ad. ad. de doli mali ex.ptione.

Conditio est actio personalis, a verbo condictio, §. 1. ad. ad. in. 1. C. de ex. et ceteri.
significatur, rub. de condict. cautata, in ad. in 1. & gl. pe. in l. 1. C. de ex. et ceteri.
ob causam.

Conditio nulla competit ad repetendum solummodo, si iure sententiae dictum fuit
etiam si iure sententiae fuit omnino indubitum, §. 1. propter, gl. 1. ad. in. 1. C. de ex. et ceteri.
ibi in l. 2. de condict. sine cau.

Conditio nulla per quam contradicatur directo sententiae, competit ad repeti-
tum solummodo vigore sententiae, sed quando per conditionem non videtur
sententia iniusta, sed causa, quae substat tempore sententiae, deducta est ad non
causam, tunc bene datur condictio sine cau. i. ibi.

Conditio licet non competit alicui per rem, si in tantum aduersus suum eque
verum est respectu propter, & variis, non respectu positionis, in ad. in 1. §. 1. & ibi
ad. ad. mar. de condict. in deb.

in Conditio indebiti ven. t. §. 1. quae accedit in. indebiti solute etiam occasio-
naliter, gl. cum revid.

Conditio in re aliena non potest dari ratione domini, sed bene ratione posses-
sionis, glossa. habere, in l. quod sepe, §. 1. §. 1. res, de condatio emptione.

Conditio, quae datur pro eo, quod est datum nomine dotis rep. tendat, & priuile-
giata est, licet non fuerit dos, sed fidei condictio, quae datur pro bonis pauperibus,
quod, ex pacto fuit mariti, non est priuilegiata, gl. condictio, in l. ego,
to. §. dotis, de iur. dot.

Conditio corporis, vel pecuniae mortis causa datur, sicut datur donanti, ita &
datur ei condictio obligationis contritus contra mortis causam, ibi parer, 76. eo.

Conditio datur, quando ex iniusta causa, vel sine causa aliquid retinetur, l. quia
cod. 17. de dona. inter virum.

Conditiones etiam furtae non infamant, granatur tamen opinio eorum per
condemnationem ex condicione furcia, vel simili, l. ceteri, & ibi gl. §.
de act. & oblig.

Conditiones omnes sunt personales, d. gl. §. 1. & glo. pen. in l. 1. C. de conditione
ob causam.

Conditio datur iure proprietatis, vel possessionis, gl. §. 1. in l. marit, 29. de furis.

Conditio est ius persequendi iudicio, quod ibi debetur, gl. condictio, in
l. 1. C. de condict. in deb.

Conditio cessat, quando causa non impletur casu fortuito, l. penultima, C. de
condic. ob causam.

Conditio competit ad repetendum datum ob causam, quae pendet ab accipien-
te, dummodo dantis dolo cesset, gl. 1. ibid.

Conditio, quae est actio personalis, pro re sua potest dari ei ratione possessionis
gl. §. 1. in l. 2. C. de condict. ex lege.

Conditionem habens ad rem ipsam rem habere videtur, gl. generetur, in l. §. 1.
C. de ad. pos.

Conditio abusu dicitur actio in personam, quae actor intendit d. de l. 1. in l. 1. §. 1. &
tunc, §. appellamus, l. in ad. de act.

Conditio specialis de mutuo datur ad mutuum, sed ad pecuniam deductam in stipulatione datur conditio certi generalis, si certum sit gl. pet. ibi.

Reliqua verbo, Repetito,

Conditio indebiti, vel sine causa restitutionem impedit, §. 1. in causa, 17. §. Pomponius & ibi gl. non. n. de mino.

in Conditio indebiti, & in condicione certi generali veniunt accessiones naturales, i. fructus, sed non vfura, quæ dicuntur accessiones ciuiles, l. qui se debere, §. fundus, & ibi gl. si de cond. cau. data.

Conditio indebiti respicit causam præteritam tantum, sed conditio ob turpem respicit causam præteritam & futuram, glo. in rub. de condit. indeb.

Conditio indebiti quandoque datur ei, qui nec soluit, nec eius nomine solum est causa vitandi circuius, gloss. fin. ad h. in l. si procurator, de conditio. indeb.

Conditio indebiti datur in eum, cui suo nomine solum est indebitum, non inspecto, cui profecerit soluta pecunia, ibi.

Conditio indebiti datur contra accipientem indebitam pecuniam nomine alieno sine mandato speciali, sed si mandatum generale accipiendi habere, & indebitum solum accipiat, solvens repetit ab eius domino, si ratum habeat, non alias, ibi.

Conditio indebiti similis est mutuo, gl. 1. in l. quod indebitum, 7. cod.

Conditio indebiti soluti naturalis est, quia ex æquitate naturali prodest, l. indebiti, 1. & ibi add. marg. eod.

in Conditio indebiti veniunt accessiones naturales rei indebitæ solutæ, veluti partus, qui ex ancilla nati sunt, vel quod alluione accessit, imò quos is, cui indebitum solum est, bona fide percepit, si locupletior est, non alias, d. l. indebitæ, & ibi gl. 1. & 3. & l. in summa, 6. §. veric. ei qui, & ibi gloss. fuisset, eod. & l. 1. & ibi gl. si C. de condit. indeb.

in Conditio indebiti non veniunt accessiones ciuiles, veluti vfura, d. gl. 1. & d. gl. fuisset, & d. gl. si.

Conditio indebiti competit ad solam possessionem, quando sola possessio indebitæ est translata, & ad dominium quod ipsius possessionis acceptione accessit, & ad proprietatem nudam, si sola fuit translata, d. l. indebitæ, §. si, & ibi addit. marg. in.

Conditio indebiti datur ad plus, quam sit datum, cum competat ad dominium postea præscriptum, d. §. fin. & ibi add. marg.

Conditio indebiti non competit ei, qui domum sua propria materia constructam in alieno solo tradidit domino soli, à quo aucili non potest, §. gloss. eod. iterum, ibi.

in Conditio indebiti venit quicquid accedit rei indebitæ solutæ etiam occasio, l. iter, gl. cum re, ibi.

Conditio indebiti potest competere etiam ad incertum, §. reprob. gl. cōdicam, in l. sed & si, 2. §. 1. & ibi omnes Doctores secundum Salon. 8. cod.

Conditio indebiti similis est conditioni certi, gl. liberatur, in l. si non sortem, 2. §. qui filiofamilias, eod.

Conditio indebiti natura est, vt ad illud solum competat, in quo recipiens locupletior est effectus, d. l. si non sortem, §. si liberus, & gloss. cōdicaturus, & glo. debet.

Conditio indebiti cessat, vbi inter partes nullum negotium gestum est, l. si in area, 33. eod.

Conditio indebiti contra eos solos datur, quibus pecunia quouomodo indebitæ soluta est, non contra eos, quibus solutio proficit, l. his folis, 49. eod.

Conditio indebiti in subsidium datur contra eum, ad quem peruenit indebitæ facta solutio alicui ex lucratiua causa, secus si peruenit ex causa onerosa, gloss. si, ibi.

Conditio indebiti competit non solum ipsi soluenti indebitum, sed etiam ei, ad quem ex post facto negotium coepit pertinere, l. tutorum, 61. & ibi gl. 1. eo.

Conditio indebiti competit creditoribus, gl. si, ibi.

Conditio indebiti ex bono, & æquo est introducta, quæ renouat id, quod alterius fine causa apud alterum deprehenditur, l. hæc conditio, 66. & ibi gloss. 1. eodem.

Conditio indebiti non datur ad liberationem obligationis ex promissione sine causa oræ, sed habet locum tunc conditio sine causa, gl. ipsam, & ibi add. marg. in l. 1. de condit. sine caus.

per Conditionem, indebiti quandoque repetitur quantitas, etiam si quantitas non fuerit data, gl. dedit, ibi.

Conditio indebiti non competit, vbi per sententiam solutio facta est, glo. 2. in l. rem mihi, commodati.

Conditio indebiti natura est, vt quis teneatur inquantum est factus locupletior, gl. 1. in l. siue fecit, 42. de leg. 1.

Conditio indebiti competit contra eum, cuius nomine solutio indebiti est facta, & non contra eum, qui alieno nomine solutionem recepit, l. qui hominem, 34. & ibi gl. 1. de solut.

Conditio indebiti breuissimo tempore tollitur, nec mirum, cum & rothabitione tollatur, l. pupilli debitor, 96. §. si, & ibi gl. si eod.

Conditio indebiti & conditio futuri nomine eiusdem quantitatis competit quandoque alicui, l. si vendidero, 80. §. si Titius, de fur.

Conditio indebiti actione ea sola quantitas repetitur, quæ indebitæ soluta est, ideo non veniunt vfura, l. 1. C. de condit. indeb.

Conditio indebiti datur soluenti per errorem iuris, vel facti, & hoc debet exprimi à solvente, nisi qualitas personæ agentis esset causa dandæ conditionis, vt in pupillo, demente, vel furioso, §. 1. & ibi gl. 1. & ibi add. Infit, quibus modis re contrahitur.

Conditio indebiti non datur soluenti ex certa scientia, d. gl. 1.

Conditio indebiti datur contra accipientem propter indebita soluta, si facta sint accipientis, item propter augmenta naturalia, non ciuilia, nisi debitor ageret de lucro ciuilibus accessio, quia tenetur ad accessiones, in quarum præstatione non agit de damno vitando, gl. conditicia, & ibi add. ibi.

Conditio indebiti datur contra accipientem, inquantum est factus locupletior, quando bona fide percepit, alias si sciens indebitum acceperit, tenetur in totum, & quandoque furti, d. gl. conditicia, in fi.

Conditio nulla datur, nisi dominium sit translatum, intellige ratione ipsius dominij, nam ratione possessionis translatae competit conditio, d. glo. conditicia, & ibi add.

Conditio indebiti acturus, si diffidit de probatione dominij, debet petere tantummodo possessionem, & libellum de sola possessione concipere debet, ibi.

Conditio indebiti queritur domino etiam inuito per seruum indebitæ soluentem, sed non per negotiorum gestorem, nisi dominus ratum haberet, glo. haberet, in l. quod si seruus, §. 1. de in rem verso.

Reliqua verbo, Debitor, 79. Indebitum, 4. v. que ad 8. Promissio, 8. Solutum, 5. 6. 7. Soluens, 3. 4. 5. Sententia, 56. Debitum, 6.

Conditio certi ex mutuo indistincte competit contra eum, qui recepit mutuum, siue sit factus locupletior, siue non: sed in condicione indebiti, vel sine causa, quæ quia causatur ex æquitate, æquitas non patitur, vt teneatur, nisi inquantum factus est locupletior, glo. factus, in l. cum hi, §. si eadem, de transact.

Conditio certi ex causa furtiua, ideo non infamat infamia iuris, sed facti, sed actio furti infamat infamia iuris, quia fici prætori placuit, gl. 2. in add. marg. in l. certi conditio, si cer. petat.

Conditio incerti est subsidiaria, quæ datur, vbi alia ordinaria non datur, §. reprob. gloss. cōdicam, addit. marg. cum Bar. & alijs, in l. sed & si, 2. §. 1. de condit. indeb.

Conditio incerti datur creditoribus pignore sibi subtrahito, §. ibi.

Conditio certi generalis datur ex omni contractu, vbi certum petitur, glo. 1. in l. 1. de condit. sine causa.

Conditio certi generalis non habet locum ad liberationem, sed bene conditio sine causa, gl. 1. in l. 1. de condit. sine caus.

Conditio certi generalis ad liberationem dari potest, prout datur ad interesse, sed prout datur ad factum, vt liberatio fiat, non potest dari, glo. ipsam, & ibi addit. marg. ibi.

Conditio incerti in locum conditionis futuriæ competit ei, qui dominus non est, sed habet ius in re, l. & ideo, 12. §. si de cond. futuriæ.

Conditio certi datur cum pecunia numerata, vel alia res certæ petuntur, sed triticaria datur pro omni re, excepta pecunia debita ex promissione, vel pacto, vel emptione, l. 1. & ibi gl. 1. de cond. triticaria.

Conditio incerti in locum conditionis futuriæ datur non domino, sed alias ius habenti in re, vt est creditor, gl. condicione, in l. si pignore, §. si mutare, de pigne, actione.

Conditio certi generalis conuenit cum actione furtiua, & actione rerum amotarum, gl. certi, in l. si concubina, §. si de actio. rerum amotarum.

Conditio incerti recte competit creditori ad possessionem pignoris recuperandam, gl. conditio, & ibi ad mat. in l. eum, qui, 14. §. qualis, de fur.

Conditio incerti generalis concurrere potest cum actione de dolo, gl. 4. in l. 4. C. de dolo.

Conditio certi generalis datur ad omnia certa, gl. si in l. 1. C. de pact. conuent.

Conditio certi generalis datur, cum pecunia datur, & aliquid de reddenda conuenit, vel etiam præscriptis verbis, d. gl. si.

Conditio incerti ad recuperandam rem futuriæ datur ei, cui subtrahitur res, in qua habebat ius, gl. rem futuriæ, in l. si, §. p. C. de furtis.

Conditio incerti datur creditori, conditio vero futuriæ datur domino, commodatario autem officium iudicis, sed triticaria bonæ fidei possessori ad recuperandam rem à fure, d. gl. rem futuriæ.

Conditio certi duplex est, vna specialis, quæ ex mutuo datur, alia generalis, quæ datur ex omni causa, & ex omni contractu, ex quo certum petitur, §. glo. conditio, in prin. Inst. quib. modis re contrahit.

Conditio certi datur etiam ad interesse, quando interesse petitur simpliciter, quia licet prima facie sit incertum, certificatur tamen per iudicem, sed ad factum non datur certi conditio, quia tunc negat in sententia certificatur quantitas, §. gl. conditio, ibi.

Reliqua verbo, Certe conditio, Mutuum, Certa, & supra num. 2. 10. v. que ad 13.

Conditio indebiti ob causam non parit defectus causæ tacite in mente ex vna parte retentæ, secus si causa haberetur in mente ab vtraque parte, quia tunc eius defectus parit conditionem, l. 1. & ibi gloss. separandi, de condi. causa data.

Conditio ob causam non secutam agens repetit ipsum datum, si species fuit data, si verò quantitas, ipsam quantitatem, vel tantundem cum fructibus, & accessio, naturalibus, sed non ciuilibus, gl. sed cum, in fi. in l. si pecunia, eo.

Conditio ob causam non secutam agens repetit rem quasi datam ob causam, vel interpretatiue datam, ibi.

Conditio ob causam non secutam non competit ad id, quod dare conuenit, sed competit ad id actio præscriptis verbis, d. gl. sed eum in fi. & ibi addit.

Conditio ob causam datur ad id, quod non fuit verè datum, d. l. si pecuniam, §. item si quis.

Conditio ob causam nunquam competit ad obseruantiam promissionis, sed ad repetitionem datorum, nisi expresse fuisset promissa restitutio causa non secuta, quo casu respectu pacti ad contrarium resultat contractus innominatus, vnde agitur præscriptis verbis ad repetitionem datorum, §. gl. consequi, & ibi additio marg.

in Conditio ob causam venit naturalis accessio, i. fructus, sed non veniunt vfura, quæ cum sint ciuiles accessiones, citra vinculum stipulationis non veniunt, l. qui se debere, §. fundus, & ibi gloss. finali, eod.

Conditio ob causam non secutam succedit loco actionis primæ, & datur ad id ad quod datur actio prima, l. si mulier, eo.

Conditio ob causam non habet locum in contrahibus nominatis, nisi in contractu donationis, §. gl. si in l. si eo, & gl. 1. in l. si de condi. ob turpem caus. §. nouam, in l. pacta, 72. de contrah. empt.

Conditio ob causam habet locum in contractu do vt des, & in contractu do vt facias, & in contractu do vt non facias, puta non alienes, d. gl. 1. in l. si de condit. causa data, & glo. nouam, in fi. in l. pacta conuenia, 72. de contrah. emptio.

Conditio ob causam non habet locum in contractu facio vt des, quia tunc habet locum actio de dolo, eum qua alia non competit, d. gl. 1. & d. glo. nomen.

Conditio

Condictio ob causam non habet locum in contractu facio vt facias, cum facta non possit repeti, sed agitur ad interesse, d. gl. 1.

Condictio ob causam respicit tantum futuram causam, & honestam gl. in rub. de condic. ob turpem causam.

Condictio sine causa datur ad interest gl. condicam, in l. sed & i, 22. §. 1. de condic. indebiti.

Condictio sine causa est species conditionis in genere, l. 1. de conditione sine causa.

8 Condictio sine causa concurrit cum conditione indebiti, cum conditione ob causam, & ob turpem causam, & cum conditione furtiva, d. l. 1. & ibi glo. 1.

Condictio sine causa concurrit cum conditione certi generali quando per eam petitur certum, d. gl. 1.

Condictio sine causa non habet locum in contractibus nominatis, quando illa concurrit cum conditione ob causam, alias autem potest habere locum in contractibus, ibi.

Condictio sine causa datur ad liberationem in promissione sine causa, sed condictio indebiti datur tantum ad pecuniam indebitam solutam, glossa qui autem, in d. l. 1.

Condictio sine causa datur ad incertum, gl. 1. in l. 3. eod.

Condictio ob causam vt impediatur, non sufficit, quod causa sequatur de facto, gl. 1. in l. 1. eod.

Condictio ob causam ad repetendum quod fuit traditum, & actio praescriptis verbis ad interest datur in contractibus innominatis, rei vindicatio vero non datur, licet pactum non seruetur, ibi.

Condictio ob causam non habet locum in contractibus nominatis, §. gl. condic. in l. ex empto, §. 5. in qua, de act. empt. & gl. igitur, in l. 1. de rer. perm. & gl. in l. 1. non donationis, §. 8. C. de contra. empt. & gl. in l. cum te, §. 6. C. de pactis inter vir.

Condictio ob causam non oritur ex ipso contractu, sed extra id, quod agitur, vt repetatur, quod datum est, quasi causa non secuta, l. naturalis, §. 5. & siquidem, & ibi gl. in qua, de praescript. verb.

Condictio sine causa, & actio de dote differunt, gl. possident, in l. vxor. §. 5. de dona. inter vir.

Condictio ob causam non solum datur, cum ex dato ob causam contractus refutatur innominatus, vt si tibi do, vt aliquid facias, sed etiam si talis contractus non permanet, vt si tibi do, vt aliquid faciam, aut vt Titius faciat vt inde quippiam contingat, & causa non sequatur, l. Senatus, §. 5. §. 1. in add. mar. de dona. causa mort.

Condictio sine causa subrogatur in locum actionis primae, & illius naturae est cuius erat prima, vt de re contra quemlibet insoluitum, d. l. Senatus, §. pen.

Condictio ob causam datur pro dote soluta, quando matrimonium non potest inter eos esse, & tunc condictio est privilegiata, gl. pen. in l. 1. Codic. de condic. ob cau.

Condictio ob causam inducit defectus separati patrocini, quatenus causa deficit, l. 4. C. eod.

Condictio sine causa, vel ex iniusta causa tenetur ille, qui rem, quam emerat ferus meus, quem bona fide possidet, sibi traditam accipit, gl. in l. 3. C. de condic. ex lege.

Condictio ob causam non datur contra singularem successorem, cum sit personalis, l. 4. C. de rerum perm.

Reliqua verbo, Datum, 1. usque ad 7.

9 CONDUCTIO ob turpem causam non datur danti, neque eius heredi, quando turpitudine veritatur ex parte dantis, gl. 1. in l. 4. de calumnia.

Condictio ob turpem causam respicit causam praeteritam, & futuram, & non honestam, sed turpem, gl. in rub. de condic. ob turpem.

Condictio ob turpem causam vt competat, duo sunt necessaria, §. quod datum sit ob turpem causam, & causa futura sit, antequam daretur, & ista duo considerantur quoad repetitionem, sed si causa sit de praeterito, non consideratur quoad conditionem ob turpem, sed vt solum non repetatur, quia tunc soluti repetitio denegatur, l. ob causam, in add. mar. in l. 1. de condic. ob turpem.

Condictio ob turpem causam, tantum datur incrementum turpitudinis ex parte accipientis tantum si contractus sit stricti iuris, sed si sit contractus bonae fidei, datur actio ex eo contractu, ibi.

Condictio ob turpem causam datur in contractu nominato, & etiam actio ex eo contractu, gl. 1. in l. 1. eod.

in Conditione ob turpem causam vsur non veniunt, gl. pen. ibidem.

Reliqua verbo, Datum, 1. 12. 13. Turpis causa.

10 CONDUCTIO furtiva datur contra furem, vel praedonem respectu possessionis, §. gl. condici, in l. 1. si quis nec causam, §. 1. si certum petatur.

Condictio furtiva competit etiam contra heredem furis, l. si duo, §. idem Iulianus, de iurciurando.

Condictio furtiva est duplex, una datur contra furem, alia contra furis heredem, glossa, quasi, ibi.

Condictio furtiva soli domino datur, actio tamen furti, cuiuslibet competit, cuius interest, gl. conditionis, in l. duobus, §. si eod.

Condictio furtiva vt competat requiruntur sex. Primo, quod quis sit dominus rei furtivae, aut sit domini locofundus, quod res furto fuerit sublati, tertio, quod fur sit is, qui rem contrectavit, & non sit ille, qui opem aut consilium dedit, nisi sit heres, quarto quod novata condictio non sit per stipulationem, quinto, quod res furtiva non sit oblata nec delegata, et quo surrepta est iure, aut ab alio; ultimo quod dominum rei non sit mutatum, aut sit mutatum id fuerit ex necessitate, non voluntate, rub. in additione margin. de conditione furtivae.

Condictio furtiva pro re furtiva prosequenda tantum domino, vel quasi domino, vt heredi, qui non erat dominus tempore furti facti competit, l. 1. & ibi gl. si de condic. furtiva, glossa condic. & ibi addit, in §. cum autem, Inst. de empt. & vendit.

Condictio furtiva datur tutori, sed non creditoribus habenti ius pignoris in re furtiva, datur tamen ei condictio incerti, d. gl. si.

Condictio ex causa furtiva obligatur furiosi, & infantes ex defuncti per-

sona, si eius heredes necessarii, & sui extrinseci, quamvis cum eis agere non possint, l. 2. eod.

in Conditione furtiva venit etiam illud, quod interest agentis furum non fuisse factum, veluti si furus furto subtrahat si heres institutus, & ob id dominus periculum hereditatis subierit, potest dominus condicere fenum cum pretio hereditatis, l. 3. eod.

Conditio furtiva nunquam tenetur alius, quam qui furtum fecit, aut heres eius, l. 1. eod.

Conditio furtiva non tenetur praestans auxilium, opem, aut consilium, vt furtum fieri, licet tenetur furti, l. proinde, eod.

Conditio furtiva non tollitur per decisionem, vel absolutoriam latam super actione furti, nisi super facto, vel delicto sit pronuntiatum, l. si pro fure, & ibi gl. tollitur, in add. co.

Conditio rei furtivae habet rei persequutionem, & datur contra heredem furis, & quemlibet successorem in ius quomodocunque perierit res, siue apud furem, siue eius heredem, vel alium quemcunque, d. l. si pro fure, §. si.

Conditio furtiva datur contra furis successorem vniuersalem, id est in ius, sed non contra singularem successorem, scilicet in rem, glossa si ibi, & l. 1. de priuatis delictis.

Conditio furtiva datur ex delicto, vel maleficio, speciali tamen iure datur contra heredem vtriusque quam ad peruenit, §. reproband. gl. si Doctores ibi, & l. si ambo, §. quoties, de compen.

Conditio furtiva datur ad ipsam rem subtraham, §. i. extrat, ea tamen perempta ad eius affirmationem, nisi sit perempta post factam obligationem a fure, l. in re furtiva, §. eod.

in Conditione furtiva re furtiva perempta venit aestimatio quanti plurimi fuit res a tempore commissi furti, sed in lege Aquilia venit aestimatio quanti plurimi fuit res, etiam ante commissum delictum, d. l. in re furtiva, & ibi glo. plurimi.

Conditio furtiva datur contra furis heredem pro hereditaria portione, non inspecto an ad eos minus peruenierit, in conditione, §. de conditione furtiva.

Conditio furtiva datur domino contra furem manifestum, huc non manifestum, nisi possit ad dominum sit reuerfa, l. siue manifestus, to. eod.

Conditio furtiva licet non detur domino contra furem pro possessione rei furtivae, postquam dominus eam apprehenderit, recte tamen datur pro fructibus, & similibus, d. l. siue, & ibi gl. apprehenderit.

Conditio furtiva datur contra eum, qui tenetur vi bonorum raptorum, d. l. siue manifestus, eod.

Conditio furtiva datur domino quandiu durat res in dominio suo, sed si alienauerit facto suo, tunc definit condictio sibi competere, d. l. siue, §. raptum, eod. in Conditione furtiva venit etiam species facta ex materia furto subtrahata, & etiam habetur ratio fumpsumus a fure factorum, quia eos donare videtur, cum sit mala fidei, §. ex argento, l. 3. eod.

Conditio furtiva non datur ei, cui interest defuit, vel per interitum rei vel furti, §. gl. interesse, in l. si ferus, & ibi add. eo.

Conditio furtiva datur ei, qui abique facto suo definit esse dominus rei furtivae, secus si facto suo, d. l. interesse, & ibi add. marg.

Conditio furtiva agens non tenetur cauere de conditione ei cum quo agitur, d. l. si ferus, §. cauere, & ibi gl. non debebat.

Conditio furtiva non datur pro singulis membris bouis subtrahata, sed tantum datur pro toto boue, gl. cortij, in d. l. si ferus, §. si.

Conditio furtiva datur ad multum & ad vniuersam viis surreptis, d. l. si fin.

Conditio furtiva datur ex maleficio, speciali tamen iure in ea noxa non sequitur caput, §. gl. si & ibi add. marg. in l. quod ab alio, eod. reproband. gl. in l. 1. C. ex delictis, defunct.

ad Conditionem furtivam tollendam nihil refert, rem furtivam offerri, vel conditionem furtivam novari in aliam obligationem, differt tamen quoad liberationem tollendam, quia obligatio non tollit statim conditionem, sed demum re furtiva perempta, sed novatio statim tollit, l. parui, & ibi gl. 1. de condic. furtiva.

Conditio furtiva datur contra patrem in quantum locupletatum est peculium filii ex rebus ab ea amoris, l. pe. & ibi gl. si eo.

Conditio furtiva oritur ex delicto, §. l. si ambo, §. quoties, ver. idem est, de compen. & l. si cum mulier, §. pe. de act. rerum amotarum.

Conditio furtiva datur tam pro rebus extantibus, quam pro non extantibus, gl. delierunt, in l. si concubina, §. si eod. tit.

Conditio furtiva similis est actioni rerum amotarum, ibi.

Conditio furtiva & actio rerum amotarum cum sint persequutoriae, tolluntur adiuvem, gl. 2. in l. sed & domino, eod.

Conditio furtiva competit contra opem, aut consilium praestantem, si ad eum res furtiva peruenierit, non alias, gl. si in l. sed & si, & gl. 1. in l. si rem, eod.

Conditio furtiva est rei persequutoria, & ideo datur in heredem gl. 3. in l. si non datur de rebus & rationibus.

Conditio furtiva quaevis mihi nomine ferui mei surrepti durat mihi, etiam si ferum defertum habere, nisi redierit in meam potestatem, l. quaecunque §. 6. de actio, & obligat.

Conditio furtiva non competit viro contra uxorem constante matrimonio, sed extraneo recte potest competere contra uxorem quam credit viro, l. cum quis ibi, §. 8. §. 1. & ibi gl. conditionem, de solut.

Conditio furtiva extinguitur ipso iure re furata restituta, & dominus sit cum consecutus, gl. vendicamus, in l. ei, qui furti, §. de fur.

Conditio furtiva competit aduersus furem, etiam si res furtiva aliqua ratione fuerit extincta, vel in potestatem hostium deuenierit, l. inter omnes, §. 6. eod.

Conditio furtiva ipso iure non tollitur rei vindicatione, quia plus continet condictio, gl. condicio, in l. si pignore, §. 4. §. cum furti, eo. gl. plane, in §. si itaque, Inst. de actionibus.

Conditio furtiva plus continet, quam actio commodati, scilicet extrinsecas utilitates, gl. extinguuntur in l. si ei commodata, §. 7. 1. & ibi gl. 1. 3. & 4. eod.

Conditio furtiva non datur, nisi liber contrectet, gl. fin. in l. 4. C. an ferus ex suo facto.

Conditio

Conditio furtiva datur in heredem, etiam si non pervenerit aliquid ad eum, gl. f. in l. 1. C. de delictis defunctorum.

Conditio furtiva soli domino competit, actio vero furtiva potest competere etiam heredi, l. si abducta, & ibi gl. C. de furtis, gl. rem furtivam, in l. si C. eo.

Conditio furtiva infamatur quis de facto apud bonos, & graues viros licet non infamia iuris gl. plane in §. de itaque, discessit, in l. de actio & gl. i. in l. licet de obsequiis à liberis.

Conditio furtiva datur soli domino, & eius heredi aduersus furem, & eius heredem, gl. conditio, in §. ex maleficiis, cod.

Reliqua verbo furtum, l. 2. §. alio, 108. b. de fidei, supra num. 6.

CONDICTIO ex lege habet locum, siue obligatio de iure a lege communi, siue municipalis, siue consuetudine, vel moribus, add. marg. super rub. de condic. ex lege.

Conditio ex lege datur, quando obligatio immediate est introducta per legem civilem, nec exprimitur in ea, quo genere actionis experiamur, l. 1. cod.

Conditio ex lege datur, quando obligatio immediate est introducta ex nouis legibus post leges 12. tab. non expresse nominat actionis, §. gl. i. ibidem.

Conditio ex lege si quis argentum, §. si C. de don. datur pro donatione vallata non stipulatione, vel traditione, sed nudo pacto facta, ibidem.

Conditio ex l. 1. C. de suffragiis, datur in pacto nudo de salario præstando, ibi.

Conditio ex l. si quis autem, C. de pet. hereditatis, datur pro his, quæ possessor hereditatis soluit, ibi.

Conditio ex l. si quis, §. licentia, C. de iure deliberan. datur creditoribus hereditatis ad rependenda legata soluta legatariis facto inventario, ibidem.

Conditio ex lege si postulerit, §. fin. datur domino pro medietate æstimationis ferui, qui mortuus est in tormentis ob quæstionem adulterij contra dominum institutum, §. dominus fit abfolutus, non alius, ibi.

Conditio ex l. si quis conductionis, C. locati, quæ ait, conductorem debere ante omnia restituere possessionem, & postea de dominio ligare, habet locum etiam in contractu precariorum, & in aliis contractibus, in quibus obligatio contrahitur ad rem restituendam vt commodati, depositi, gl. fin. & ibi add. marg. in l. si rem alienam, §. 9. C. de pign. actione.

Conditio ex l. si quis in tantam, perpetua est, gl. off. annum, in lege 1. de vi & vi armat.

Conditio ex l. si coloni, ad recuperandam rem commodatam sibi furatam non datur commodatario, quia illa tantum competi illi, qui possidebat, gl. rem furtivam, in add. in l. si C. de furtis.

Conditio l. si quis in tantam, datur simul pro possessione, & proprietate, gl. fin. ad si, §. quinq. in l. si quis in tantam, C. vnde vi.

Conditio l. si quis in tantam datur heredibus, contra heredes non, nisi quatenus ad eos pervenit, d. gl. si ad si.

Conditio ex l. si C. vnde vi, vt habeat locum, requiritur dolus verus, vel præsumptus, gl. quod suum, in l. si C. eo.

Reliqua verbo, Conductor, §.

CONDICTIO triticaria sumptum nomen à Tricito auctore, vel à tritico verbo generali in grauis, quod ex spicis tritum fit, quia veteres tritici appellatione facultates, & diuitias intellexerunt, vnde triticaria ad omnem substantiam, præter pecuniam muneratam, competit, gl. in rub. & ibi add. marg. de tritic. actio.

Conditio triticaria habet locum pro omni re debita, excepta pecunia numerata, siue certum, siue incertum, siue dominium, siue possessio, siue ius, siue vñusfructus petatur, l. 1. & ibi gl. f. de triticaria actio.

Conditio triticaria datur pro frumento & aliis rebus, quæ pondere, numero, vel mensura consistunt, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Conditio triticaria, vel alia non potest quis condicere rem suam, nisi ex causa furtiva, vel re mobili vi accepta, d. l. 1. §. si & ibi gl. rem.

Conditio l. si quis in tantam, datur domino, vel possessori pro possessione rei amissa, d. §. si & ibi gl. rem, & gl. fin. in l. 1. eo.

Conditio triticaria datur aliqui pro seruente tantum promissa nondum ei tradita, sed pro seruente iam tradita amissa non datur conditio, quia tunc rem suam condideret, d. gl. rem.

Conditio triticaria potest quis condicere fundum, de quo vi deictus est, si dominus est, si vero non fit dominus, possessione tantum potest condicere, d. l. 2.

Reliqua verbo, Actio, 2. §. Triticaria, Dominus, 2. §. Certe Conditio.

CONDICERE æmo potest rem suam præterquam à furibus, & similibus, l. si in §. ibi gl. si vñusfr. quemad. & gl. final. in l. qui, mortis, §. 3. de donat. causa mortis.

Condicere potest possessionem rei meæ, quam alius possidet, etiam si non fure per triticariam proprietatem autem, quæ est mea, non possum condicere, ibi.

& gl. condici, in l. ex empto, §. si, qui, de actio empti.

Condicere possunt res à fure, & à male fidei possessore condicione furtiva, vel alia quilibet condicione, si res, quas quis contrahat, sint mobiles, & condicione sine causa etiam à prædione res immobiles ratione possessionis, l. si quis nec causam, §. 7. & ibi gl. off. condici, si certum petatur.

Condicere possunt à furibus, & à male fidei possessoribus, ea quæ vi fluminis transportata sunt, d. l. si quis, §. 1. & ibi gl. si.

Condicere nobis licet certum ex omni obligatione, dummodo præsens sit obligatio, tamen si fit obligatio in diem, vel sub condicione ante diem, vel condicione non potest agere, l. certi conditio, §. eo.

Condicere nemo potest rem suam, nisi contra furem, quod verum est, quando agens habet plenum dominium, nam si haberet tantum vile, posset condicere dominium, gl. certum, & ibi add. marg. ibi, & l. indebiti, §. si, & ibi add. marg. de condic. indebiti.

Condicere dicitur ille, qui debitori suo iudicialiter denunciatur actione personali rem petendo persequentia rei non famosa, vt furtum à fure, add. marg. in rub. de condic. causa data.

Condicere potest quis proprietatem nudam alicuius rei, cuius vñusfructus alicuius est, cum indebiti soluit, l. indebiti, §. fin. & ibi additio margin. de condic. indebiti.

Condicere potest quis proprietatem cum fructibus perceptis, si habens namdam proprietatem rei, cuius vñusfructus cum esset alienus de facto etiam habens ipsam proprietatem, & vñusfructum tradidit indebiti, sed si fructus non sunt percepti, solam proprietatem condicet, sed non fructus, gl. cum re, in d. §. si.

Condicere non potest quis rem suam præterquam à fure, vel violento possessore, l. 1. §. si de condicione triticaria, & gl. off. 2. in l. 3. C. de condicione ob causam.

Condicere potest quis rem suam, quæ est penes aliquem sine causa, l. feruus, §. 1. de act. empti.

Condicere liberatio condicione ob causam, si non est secuta causa propter quam facta est obligatio, l. 4. C. de condic. ob causam.

Condicere potest datum militi occasione procuratoris non secuta, vel quia noluit esse procurator, vel quia non potuit, l. si militem, §. C. cod. & ibi gl. off. pen.

Condicere non potest datum militi ob procuracionem secutam, & peractam, gl. off. pen. ibi.

Condicere datum militi ob procuracionem non secutam potest ignorans, vel sciens esse militem, credens tamen militem posse esse procuratorem, gl. off. si ibidem.

Condicere datum militi ob procuracionem non secutam potest sciens militem, neque posse eum esse procuratorem, si adiecta sit conditio, si fuerit procurator, secus si non adiciatur, ibi.

Condicere prisca lingua est denunciare, §. appellamus, in l. de actio.

Reliqua verbo, repetere, datum.

Conditio in genere nu. 1. vñusque nu. 8.

Conditio, id est, status, vel qualitas, nu. 9.

Conditio, cum volueris, aut veneris, nu. 10.

Conditio, si sine liberis, nu. 11.

Conditio expressa, vel tacta, nu. 12.

Conditio apposta in contractibus, & pactis, nu. 13.

Conditio apposta in institutionibus, & legatis, nu. 14. vñusque ad 21.

Conditio impossibilis, nu. 22. vñusque ad 25.

Conditio potestativa, & voluntaria, nu. 25. & 26.

Conditio casualis, nu. 27.

Conditio mixta, nu. 28.

Conditio adiecta legitima, nu. 29.

Conditio adiecta libertati, nu. 30.

Conditio viduitatis, vel nuptiarum, nu. 31. 32. & 33.

Conditio iurisdictionis, nu. 34.

Conditio consistens in dando, vel faciendo, nu. 35. & 36.

Conditio quoad eius implementum, nu. 36. vñusque ad nu. 42.

CONDITIO frustri expectatur, cuius euentus nihil operatur, l. aliquando, §. si & ibi gl. pe. ad Velicia.

Conditio diuicæ expectari debet, §. gl. pen. ibi.

Conditio est quidam futurus æuentus, in quem dispositio suspenditur, §. gl. in rub. de cond. & demonst.

Conditio apponitur per si, & per cum, gl. 1. in l. 1. de cond. & demonst. l. si Titio, 22. & ibi gl. per tempus, quando dies lega. cedat, gl. 2. & ibi add. marg. in l. 1. C. de his, quæ sub modo.

Conditio, quæ confertur ad præsens vel præteritum tempus, non suspendit stipulationem, l. cum ad præsens, §. 7. l. c. per.

Conditio quæ ad præsens tempus confertur, si vera est, tenet stipulatio, quamvis contrahentes ignorent tenere condicionem, veluti si rex Parthorum viuit, promittis decem, ibi, & l. institutio talis, §. de conditio, institut.

Conditio, quæ ad præsens, vel præteritum confertur, non est conditio, secus si in futurum confertur, gl. fin. in d. l. cum ad præsens.

Conditio quæ in futurum, siue expresse, siue tacite confertur, habet potestatem conditionis, l. itaque, §. 9. & ibi gl. 1. cod.

Conditio fortem, aut qualitatem, aut tum temporis, tum rerum dispositionem significat, add. marg. super rub. de condic. cau. data.

Conditio omnino exiituta habetur pro pura, veluti in diem mortis, vel si ante Christum nascetur, gl. 1. & 2. in l. quod si ea, de condic. indebiti, gl. fin. in l. si arrogati, de tutel. & l. si pupillis, §. 5. l. de nouat.

in Condicione posita res non dicitur esse in obligatione, gl. off. 1. in l. si quis pro eo, 46. mandati.

Conditionis verbum multis modis sumitur à Iureconsultis, gl. off. 1. & ibi add. marg. in l. focietatem, §. 6. pro socio, & l. 1. de cond. & dem.

Conditio adiecta cessionis si defuerit, nunquam fuisse facta cessio videtur, sed conditio apposta actioni cessit, si defuerit, cessio facta fuit, cessionisque pretium debetur, l. multum, in add. marg. de hered. vel act.

Conditio incerta ab homine, & a lege pari gressu incedunt, & pariter suspendunt, l. bouem, §. 3. fin. in add. marg. de adilit. edit.

Condizione pendente si contigerit mors in re vendita sub condicione, extinguitur condicionalis venditio, & perit venditori, l. plerumque, §. 1. §. si ante, de iure dot.

Conditio existens in vita stipulatoris, vel post mortem purificat stipulationem, l. pater, §. 2. de pactis dotabil.

Conditio cuius euentus nihil operatur, non spectatur, l. si quis ita scripserit, §. 3. de heredib. instit. l. cum heres, §. 2. §. si & ibi gl. pen. & add. marg. de adq. hered.

Conditio quando est purificata dispositio dicitur pura, l. feruus, §. 48. §. 1. & ibi gl. duæ, de vulgari.

Conditionum plures sunt modi, quædam est possibilis, quædam impossibilis, & possibilis quædam est potestativa, quædam casualis, quædam mixta, gl. 1. in rub. de condit. instit.

Conditio necessaria non vitiat reliquum, veluti si non dederis chimeram, da decem nomine penæ, gl. 1. in l. 1. de condit. instit.

Conditio si meus erit, verificatur in proprietate tantum totius, vel partis, nisi contraria voluntas appareat, l. 2. eo.

Conditio si meus erit, non verificatur in eo qui tantum vñusfructum habet in illa re eius proprietate alienata, §. gl. ipsius ibi.

Conditiones omnes coniectantur appositæ heredi loco vñus habentur, & ideo omnibus parendum est, secus quando plures conditiones diffunduntur appositæ, quia tunc cui placuerit parere sufficit, l. si heredi, §. eo.

Conditio

Conditiones plures diſiunctim, ac ſeparatim ſi fuerint appoſitæ in diuerſis partibus teſtamenti, tunc vltima conditioni parendum eſt, gloſſ. i. ibidem.

Conditio ſi monumentum poſt mortem teſtatoris, intra triduum proximum mortis eius ſecerit, inſtitutioni adiecta, dicitur habere duo præcepta, ſcilicet quod intra triduum, & quod faceret monumentum, & ita ſi intra triduum non poſſit fieri, qualiſi impoſſibile, reſecto tempore à conditione, tenetur monumentum facere, etiam poſtea, & ſufficit, ſi quis ita, 9. & ibi gl. i. eodem.

3 Conditio ſi non poſſit impleri de iure, ſufficit quod impleatur de facto, l. mulier, 20. §. 1. eod.

Conditio continens inhumanitatem reiſcitur, l. quidam, in ſuo, 27. eod.

Conditio deſicit, quam conſtat ſtatim deſecturam, vt poteſtata, quæ non poteſt impleri in vltimo vitæ ſpiritu, gloſſ. fin. in l. penul. de milit. teſtam.

Conditio iuri ſi ab homine exprimat, non dicitur conditio hominis, ſed iuris, l. 3. delegat. 1.

Conditio iuris non impedit tranſmiſſionem, ſed bene conditio teſtatoris, id eſt, hominis, d. l. 3. & ibi gl. fin.

Conditio nem & demonſtrationem continet legatum factum per hæc verba, lego Stichum, qui meus erit, demonſtrationem autem continet, ſi fieret ita, lego Stichum, qui meus eſt, l. Stichum, 6. & ibi glo. magis, de legat. 1.

Conditio adiecta per relationum quæ, vel qui iunctum verbo futuri temporis, dicitur tacta, gl. conditio, & ibi add. marg. ibi.

Conditio quæ per relationum quæ, vel qui, iunctum verbo futuri temporis ſit, veluti lego Stichum, qui meus erit, accipi debet eatenus, quatenus meus erit, ita quod ſi teſtator mortis tempore nihil habeat de Stichum, nihil habeat legatarium, ſed ſi partem habeat, habebit & legatarius partem, quæ teſtatoris mortis tempore fuit, d. l. Stichum.

Conditio euentus vbi reſpicit rem, de qua facta eſt diſpoſitio, & ſic conditio venit implenda in ipſa re diſpoſita, tunc diuiditur ipſa diſpoſitio eatenus quatenus euenit ipſa conditio, ibi.

Conditio appellatur dies incertus, & e contra, l. talis ſcriptura, & ibi gl. conditio, de legat. 1.

Conditio proprie dicitur de futuro, improprie tamen dicitur de præterito, glo. demonſtrationem, in l. ſi ſic legatum, 71. §. 1. de legat. 1.

Conditio appoſita in perſonam vniuſ, in perſonam alterius ſibi coniuncti non videtur repetita, niſi teſtator id expreſſerit, l. 5. §. 5. de iur. & ibi gloſſ. Marcellus, de legat. 2.

4 Conditio ſi vo. ſi heres, illi decem dari volo, ſufficit, quod heres, ſemel voluerit ad hoc, vt illi decem d. beantur, nec poſt poſtea dicere nolle, l. ſi de iur. com. mulla, 1. §. ſi de iur. com. mulla, & ibi gl. in l. de legat. 3.

in Conditioibus, quæ poſſunt ſemel tantum exiſtere, verbum, quod poteſt ſe habere ad plura tempora, intelligitur ſecundum quod prius euenit, l. 2. de adiment. legat.

Conditio appoſita, quando deſicit ante diem, expectatur dies, propter diſtinctionem tunc quæ temporis extremum denotat, l. 4. §. fin. de condit. & demonſt.

Conditio, ſi mater & filia viuunt in calendis, mortua altera ante calendis deſicit, neque legatum debetur, l. multa, 6. §. ſi, & ibi gloſſ. pen. & fin. eod.

Conditioes promiſſæ dicuntur, quas iterari ſæpe contingit, gl. fin. in l. iam facta, §. eod.

Conditio, ſi aliquis heres non erit, deſicit illo exiſtente herede inſoludum, vel pro parte, l. in conditionibus, 19. §. hæc ſcriptura, eod.

Conditio, ſi patronus heres non erit, deſicit eo de iure prætorio per bonorum poſſeſſionem contra tab. admiſſo ad hereditatem, d. l. in conditionibus, §. fin.

Conditio ſeruo adiecta ex pluriſſe dominorum ſcinditur, l. qui, heredi, 44. §. ſi duorum, de conditio. & demonſt.

Conditio appoſita adminiſtrationi tutelæ non ſuſpendit dationem tutelæ, l. aut, quæ, 77. §. ſi eod.

Conditio limitari poteſt ex præſumpta voluntate teſtatoris, ibi.

Conditio appoſita vni in perſona alterius ſibi coniuncti per hanc diſtinctionem, cum, de æquitate non intelligitur repetita, l. Iulius Paulus, 81. eo.

Conditio affirmatiua reſoluitur in tacitam negatiuam, l. pater ſeneriam, 1. §. pen. eod.

5 Conditio in fraudem legis, vel contra legem adiecta pro non adiecta habetur, l. ſeuus, & Agerius, 27. & ibi gl. ſi ad leg. fal.

Conditio ſtipulationis ſi exiſtat tempore, quo non eſt perſona principalis verè, vel interpretatiuè, ſtipulatio non committitur, & fideiuſſores non tenentur, l. poſtquam heres, vt legatorum nomine caneatur.

Conditio non pendet cautionis non dicitur deſicere, quando cautio de facto petitur, l. licet, eod.

Conditio appoſita in perſona vniuſ, cenſetur repetita in perſona coniuncta, l. 3. in add. marg. de collatione bonorum.

Conditio ſit per ſi, & per cum; ſed cauſa, ſive modus ſit per quia, vel per vt, glo. fin. in l. cauſam, 20. §. fin. de manuſcripto. gloſſ. fin. in rubr. Cod. de falſa cauſa adiecta.

Conditioes verbum ponitur quandoque pro modo, gloſſ. i. in l. Mæuia, 44. de manuſcripto. teſtam.

Conditio nem apponens videtur velle cam adimpleri, gloſſ. fin. in l. ſi locuples, 57. eod. & gloſſ. ſi in l. 2. C. de condit. quæ ſub modo.

Conditio, ſi qua facta eſt venditio, ſi deſiciat, acceſſio temporis emptoris pertinet ad venditorem quoad vſucapionem, niſi emptor malam fidem habeat, cum acceperit, quia tunc nec prima acceſſio temporis venditoris coniungitur cum vicia, cum debeat eſſe continua, gl. non vſucapit, in l. 2. §. ſi ſub conditione, pro emptore.

Conditio nem non facit ſemper dictio ſi, gloſſa pura, in diſt. l. 2. §. ſi in diem, eodem.

Conditio efficax eſt, quando apponitur in conſtituenda obligatione, veluti centum dare ſpondes, ſi nauis ex Aſia venerit, & tunc ſi dies, vel conditio non ceſſit, nec venit, ipſo iure non poteſt peti, nec eſt neceſſaria exceptio, l. obligationum ſerè, §. conditio, & ibi gl. veluti de actio & obliq.

Conditio, quando apponitur obligationi antea purè facta, vtrique parte con-

ſentiente, tunc poteſt ſtatim etiam ante conditionem agi ex obligatione pura, ſed poteſt opponi exceptio pacti conueni, vel doli mali conditione non exiſtente, ibid.

Conditio neceſſaria licet in futurum concepta, cum ſit omnino exitura, dicitur eſſe pura, l. impoſſibilis, 7. & ibi gl. ſi de verb. oblig.

Conditio ſtipulationis adiecta quouſque poteſt deſicere, non poteſt ex ſtipulatione agi, l. veluti, 27. §. ſi eod.

Conditio, quæ non eſt, non poteſt deſicere, l. ſi decem cum petiero, 48. & ibi glo. ſi eod.

Conditio exiſtens trahitur retrò ad tempus ſtipulationis interpoſitæ, quantum ad acquiſitionem, ex tali ſtipulatione, l. ſi filiusfamilias, 78. eod.

Conditio omnis, quæ non ſit à iure reprobata, eſt cauſa ſufficiens ad obligationem, neque hoc caſu locum habet, l. 2. §. circa, de doli mali exceptione, l. 1. Titio, 107. & ibi add. marg. eod.

Conditio de præſenti, vel de præterito non eſt proprie conditio, & ſi deſiciat reddit ſtipulationem inutillem à principio, etiam ſi partes rei veritatem ignorent, l. ſi ita ſtipulatus fuero, 120. eod.

Conditio proprie eſt illa, quæ de futuro, ibi.

Conditio ſi moriar, vel ſi Annicuriuſ naſcatur, dicitur pura, id eſt, non conditionalis, eſt tamen in diem, & ideo dies expectari debet, gl. ſub conditione, in l. ſi pupillus, 9. §. 1. de nenatio.

Conditio ſi digito cælum non terigerit, dicitur pura, & ſtatim debetur, ibid.

Conditio ſi purificatio ſufficiens non habetur, vt conditionalis ſtipulationi committatur, niſi purificatio tempore repertiur perſona, quæ obligari poſſit, unde tria ſunt neceſſaria, primi, vt conditio purificetur, deinde vt ſubſtitutio ſit, ſuper quo contrahatur obligatio, tertium, quod exiſtat perſona, quæ poſſit obligari, l. quoties, 14. & ibi add. marg. eod.

Conditioes appoſitæ donationibus, ſunt in tempus ſubſiſte, ita demum ſunt ratæ, ſi reipub. ſint viſi, ſeu ſi ſit damnosa, l. Imperatores, de poliſcit.

inter Conditio nem cum ſari poterit, & poſtquam ſari poterit, multum inuenit, quia vltima conditio vberior eſt atque debitoris, & longior em facit petitionem, ſed conditio cum ſari poterit archier eſt, & ſignificat tantummodum id tempus, quo primum ſari poſſit, inter illam conditionem, 107. & ibi gl. i. de verb. ſignific.

Conditio illud factum in dieb. ſi nihil ſi adiectum, in biduo impletur, ibi.

Conditio, & dies incertus æquiparatur, glo. i. in l. in omnib. 14. de iur. iuris, & gl. incerta, in l. 3. fin. autem, C. communis de legat.

Conditio, quæ pendet, non habetur perinde, ac ſi extitit, l. ſi damnus, 169. de regulis iuris.

Conditio non cenſetur incerta, ſed cauſa, quando dedi tibi prædium, vt tu haberes in vſu, & ideo proprietate cenſetur data, & non vſus, gl. i. in l. ſi mulier, 15. C. de iure dotium.

Conditio, in quacunque parte teſtamenti apponatur, reddit diſpoſitionem conditionalem, l. pen. C. de inſtit. & ſubſtit.

Conditio quandoque non habetur pro conditione, veluti quando ſub eadem conditione relinquuntur legata, ſub qua facta eſt inſtitutio heredis, gl. pen. in l. vnica, §. 1. C. de caduci.

Conditio omnis, aut eſt cauſalis, cuius euentus pendet ex fortuna; aut poteſtatiua, quæ pendet ex honorate perſonæ voluntate; aut mixta, quæ ab vnoquoque pendet, d. l. 1. §. fin. autem.

Conditio quandoque retrotrahitur, ſed hæc ætatem, & ibi gl. ſi inſtitut. de militari teſtam.

Conditio ponitur per ſi, & per cum, ſaltem in vno caſu, ſed ſi conditionaliter, §. longè magis, inſtit. de legatis.

Conditio nocet, ſi deſiciat, ibi.

Conditio de præſenti, vel de præterito falſa ſtatim inſirmit obligationem, ſicut vera facit ſtatim ſtipulationem validam, §. conditiones, inſtit. de verb. oblig.

Conditioes in futurum collatae, quæ neceſſariam habent exiſtentiã, non diſferunt obligationem, ſi proferantur per tale quid, quod tempus ſignificat, veluti promitto cum moueri, quia tunc ſuſpendunt, gl. naturam, & ibi add. marg. ibidem.

Conditioes negatiuæ purificate vigore volens agere, debet probare illam negatiuam eſſe purificatam, l. nec iure vniuſ, d. & ibi addit. marg. de verb. obligation.

Conditio negatiuæ, quando apponitur tempus, requiritur totius temporis lapſus, per quem reddatur negatiua incommutabiliter vera, l. quicquid adſtringende, 99. §. ſi eod.

Conditio negatiua impletur morte, §. ſi quis ita, inſtit. de verb. oblig.

in Conditioibus licitis primum locum obtinet voluntas deſuncti, ita quod conditio prolata non habetur pro conditione, ſi id teſtator voluit, vel quod habebatur pro conditione, ſi id appareat, l. in conditionibus, 19. & ibi gloſſ. primum, de conditio. & demonſt.

Conditio de præſenti, quicquid mihi de præſenti dari oportet, lego tibi, non habetur pro conditione, cum non ſuſpendat, l. in conditionibus, 19. §. hæc ſcriptura, de condit. & demonſt.

Conditio alternatiua dicitur illa, quæ poteſt duob. modis impleri, & ſi in conditione ſit aliquid turpe, illud reiſcitur, & aliud eſt implendum, l. hæc ſcriptura, 26. eod. cit.

Conditio alternatiua poſita in teſtamento fauore liberorum reſoluitur in coniunctiuam, quod ad extraneos eſt extenſum, l. generaliter, Cod. de inſtitut. & ſubſtitut.

Conditio, quæ in initio contractus dicta eſt, poſtea alia paſſione mutari poteſt conſenſu partium, l. ſed Cellus, 6. §. ſi de contrah. empt.

Reliqua verba, Cum, Motus, Obligatio, 17. 18. Poſtquam, Promiſſum, Quamdiu, Qui, vel qui, Quisquis, Sententia, 26. Si, Stipulatio, 23. 24. Tutor, 19. 20. Vbi, Venditio, 16. Debitor, 74. 75. Dies, 6. 7. 8.

CONDITIO nem alienam meliorem etiam ignorantes, & inuiti rectè poſſumus facere, deteriorẽ verò non, l. ſoluendo, 41. & ibi gl. ſi de ſolutio.

Conditio quælibet, aut qualitas rei ſequitur rem ipſam, gl. ſua conditione, in l. via, 23. §. ſi fundus, de ſeruit. rutilicorum.

Conditionem

Conditionem non delinquentis deteriorem facere non est in aliena potestate, l. 1. quod vi aut clam.

Reliqua verbo, Filium, 30. v. quæ ad 33. Mater. 1. 2. 3. Statum.

CONDITIO cum voluero, temporalis est, ex eo, quod statim solutione facta implenda est conditio, §. gl. pen. in l. sub hac conditione, de actio. & oblig. Condicio cum promissor voluerit, non potest adimpleri per heredem promissoris, ibidem.

inter Conditionem si veneris, vel cum veneris, & inter si morieris, vel cum morieris, nulla est differentia, secus est inter conditiones, si voluero, quia promissio facta sub conditione, si promissor voluerit, non valet facta sub conditione cum promissor voluerit, valet, §. repro. d. gl. pen.

Condicio si promissor voluit, reddit stipulationem nullam, secus si sub conditione cum promissor voluit, §. d. l. si sub hac conditione, & ibi gl. pen.

Condicio si in alterius ex contrahentibus arbitrium conferatur, intelligitur de arbitrio boni viri, & tunc arbitrari facultas extinguitur, cum in mora si fuerit, l. hac venditio, 7. de contrah. emp.

Condicio si in alterius ex contrahentibus arbitrium conferatur in societate, vel locatione, aut alio quolibet contractu bonæ fidei, intelligitur de boni viri arbitrio, gl. quam, ibi.

Condicio si voluerit emptor, vel venditor, adiecta in contractu emptionis, reddit emptionem nullam, gl. 1. in l. si ita expresse, 69. de condit. & demonst.

Reliqua verbo, Arbitrium, 2. 3. 4. Venditio, 1. 6. Stipulatio, 2. 5. Filium, 180. Legatum, 32. 33. 34. Heres, 154. §. supra num. 7. §. infra num. 18. 30.

CONDITIO si fine liberis decesserit, deficit ex voluntate testatoris, vno filio superstitie relicto, l. pater Severianam, 101. §. 1. de cond. & demonst. & glo. ex voluntate, in l. ex facto, 17. §. si quis rogatus, ad Trebel. & gloss. 1. in l. 4. C. quando dies legat.

Condicio, si fine liberis decesserit, etiam si non exprimitur a testatore, tacite subintelligitur, quando aliquis de descendendis est heres institutus, secus si extraneus esset heres institutus, & secus si descendens pure rogatus non facta dilatione, ibid.

Condicio, si fine liberis decesserit, intelligitur superiuentibus, & ideo si liberi ante rogatus, vel simul cum eo moriantur, non faciunt conditionem fidei commissi deficere, d. l. ex facto, §. si quis autem.

Condicio, si fine liberis decesserit, deficit, si filius impubes simul cum patre naufragio, ruina, vel alio modo perierit, secus si filius fuisset pubes, d. l. ex facto, §. pen. & ibi gl. filium.

Condicio, si fine herede decesserit, intelligitur, id est, fine filiis, d. l. ex facto, §. si.

Condicio, si fine herede decesserit, deficit, si pater reliquerit liberos, licet ipsi non sint heredes, vel quia nolunt, vel quia non possunt, sicut si testator expressè dixisset, si fine liberis decesserit, gl. 1. ibi.

Condicio, si liberos educauerit, vel habuerit, verificatur, si in vita eos habuerit, licet non tempore mortis, secus est in conditione, si fine liberis decesserit, quia tunc requiritur, quod tempore mortis superuiuant, l. heredibus institutis, 77. & ibi gl. 1. ad Trebel.

Condicio, si fine liberis decesserit, verificatur, si is, cui conditio adiecta est, decesserit furiosus, relicto filio habitis etiam in furore, d. l. heredibus, §. si.

Condicio illa, si fine liberis decesserit, posita cum aliis conditionibus, ac dum ipsa stat proprie, sed etiam attribuit eundem fauorem filiorum alius conditionibus alternatim positus, ut nisi omnes copulatiue deficiant, non fit locus substitutioni, l. generaliter, 6. C. de institutio. & substitut.

Condicio, si fine liberis decesserit, deficit ex morte solum viuo nepote ex filia existente, l. 1. C. de condit. incertis.

Reliqua verbo, Substitutio, 5. 6. Liberi, Heres, 145. Fideicommissum, 29. 30. Frater, 3. Legatus, 12. Legatum, 30. 34. 120.

CONDITIO expressa facit impedire natiuitatem obligationis, & actionis, ita etiam conditio tacita impedit ortum obligationis, vel actionis, l. 4. & ibi gl. petitur, de pactis.

Condicio tacita impedit ortum obligationis, quando conditio tacita inest ipsi obligationi, non vero quando inest solum executioni, d. gl. petitur, & ibi additio.

Condicio tacita non facit rem conditionalem, glo. conditione, in l. ita demum, 31. de arbit.

Condicio, quæ tacite inest, etiam si exprimat, non facit dispositionem conditionalem, l. mure, 6. §. 1. de tutelis.

sub Conditione tacita potest aliquid fieri, quod sub expressa non potest, gl. 1. in l. 1. qui, 17. de tutor. datis.

Condicio, quæ tacite intelligitur inesse, etiam apposta, pro non scripta habetur, gl. 1. in l. si ita facta, de iniurio rupto.

Condicio tacite hereditaria adiecta non potest in codicillis adimi, quia aliis videretur codicillis dari hereditatem directæ, quod esse non potest, l. qui filio, 38. §. 1. de hered. insti.

Condicio, quæ tacite adicitur, si exprimat, non facit actum conditionalem, l. qui liberis, 8. de vulgari.

Condicio tacita non impedit transmissionem, l. quæ sub conditione, 8. §. fin. de condit. insti. & l. ab omnibus, 104. §. cum quidam, de leg. 1.

Condicio tacita rem conditionalem non facit, glo. fin. ibi. & glo. 3. in l. 3. C. de arbitris.

Condicio tacita proueniens ex voluntate testatoris impedit transmissionem legatam, l. post mortem, 68. §. si pure, & ibi gl. non pertinet, de leg. 1.

Condicio, quæ tacite inest, si exprimat, veluti, si Titius heres erit, lego tibi decem, non facit legatum conditionale, nisi testator expresserit animo faciendi conditionem, l. in conditionibus, 19. §. hæc scriptura, de condition. & demonst.

Condicio expressa, quando nihil operatur in principali, neque in eo operabitur, id quod per repetitionem porrigitur, l. si in diem, 46. §. si cod.

Condicio tacita proueniens ex testamento impedit diem legati credere, quoad acquisitionem, l. duos, 70. cod.

Condicio tacita tantum valet, quantum expressa, gl. quæ inerat, in l. heredis aditio, 77. quando dies legat. cedat.

Reliqua infra, num. 20.

CONDITIO apposta in stipulatione, vel contractu, deficiente conditione¹³ habetur perinde, ac si nunquam stipulatio, vel contractus conditionalis fuisset, l. pecuniam, 36. versic. perinde, si certum petatur.

Condicio in pacto apposta quandoque habetur pro non apposta, & etiam pactum totum, gl. actionem, in l. si tibi. de adoptio.

Condicio adiecta in præcedenti pacto, & in sequenti intelligitur repetita, si alias pactum redderetur inutile, l. cum pater, 11. de pact. dot.

Reliqua verbo, Stipulatio, 23. 24.

CONDITIO legato apposta mulieri, ne diceretur a liberis, non valet, sed ad¹⁴ tempus imposita valet, gloss. valet, in l. in hoc iudicium, 14. §. si conueniat, communi diuid.

sub Conditione de præfenti vel de præterito si quis fuerit heres institutus, non valet dispositio, nec institutio, si conditio sit falsa, sed si institutus sit sub conditione de futuro, quæ reiecta est in potestatem testatoris, & tunc valet dispositio; secus si in potestatem tertij, sed si in potestatem heredis, ac honorati, & tunc deficiente conditione verè, & interpretatiue deficit & dispositio, sed si deficit verè, sed non interpretatiue, ut quia non fiat per honoratum, & tunc non deficit dispositio, l. 2. & ibi gloss. 1. & addit. marg. de hered. institut.

Condicio alicubi videtur esse, & non esse, veluti si testator dicat, ex qua parte Titium codicillis heredem scripsero, heres esto, quamvis in codicillis non sit scripta pars, nihilominus est heres, quia illa conditio pendens ex facto testatoris, si deficiat, habetur pro pura, l. si quis ita scripserit, 36. & ibi gloss. 1. de hered. insti.

Condicio, quæ de præterito fuit impossibilis, institutioni adiecta reicitur, & pura remanet iustituro, l. si Mævia, 45. & ibi gl. 1. cod.

Condicio casualis adiecta in institutione, non videtur repetita in substitutione, l. sub conditione, 73. cod.

Condicio potestatiua, vel mixta in institutione adiecta, videtur repetita in substitutione, §. gl. 1. & gl. 1. ibi.

Condicio quisquis mihi heres erit, adiecta in pupillari substitutione verificatur, etiam si tempore mortis pupilli non sit heres, dummodo prius fuerit heres, quia hæc interpretatio conferuat pupillarem substitutionem, & sic est finis pupilli, secus si excludat, vel perimat substitutionem pupillarem, quia tunc restringitur ad tempus mortis, neque sufficit prius fuisse heredem, in substitutione 31. de vulgari.

Condicio hæc, si heres mihi erit, videtur existere, si aliquis est heres heredis ex dispositione defuncti, l. paterfamilias, 46. cod.

Condicio hæc, si heres non erit, quæ apponitur in institutionibus, exponitur quatenus heres non erit, l. seruum, 48. cod.

Condicio potestatiua, vel mixta apposta in institutione, quæ consistit in dando, faciendo mortuo testatore debet impleri, & à scientia, sed si talis cõstitutio consistat in faciendo ita quod illud facile potest fieri, ut ascendere in capitulum, tunc mortuo testatore debet impleri, sed si illud non ita facile fieri potest, ut si Titius consul erit, vel nuptus erit, tunc viuo testatore impleri potest etiam ab ignorante, gl. 1. in l. si quis heredem, 6. C. de insti. & substit.

Conditiones, quæ contra mores inseruntur in legatis, vel in institutione, re¹⁵ mittendæ sunt, veluti si patrem suum ab hostibus non fecerint, vel si parentibus suis vel patrono non præstiterint alimenta, l. conditiones, 9. & ibi gl. 1. de condit. insti. & gl. bonos, in l. conditiones contra, 14. cod.

Conditionis implementum non inducit aditionem, vel legati acquisitionem irreuocabilem, l. ei, qui, 13. cod.

Conditiones contra edicta Imperatorum, vel contra leges, vel quæ legis vicem habent, vel quæ contra bonos mores, vel de iustitia sunt, aut quæ a prætoribus sunt improbate in institutionibus, vel legatis scripte, pro non scriptis habentur, & hereditas vel legatum capitur, ac si conditio non esset adiecta hereditati, vel legato, l. conditiones contra, 14. cod.

Condicio si eam ducas in vxorem, quam de sacro fonte leuasti in institutione, vel legato adiecta, habetur pro non adiecta, gl. 1. ibi.

Condicio contra edicta Iesu Christi in institutione, vel legato adiecta, habetur pro non adiecta, ibid.

Condicio contra leges, veluti si Senator libertinam ducat, aut contra Senatusconsultum, veluti si curator aditum suum sibi coniungat, in institutione, vel legato apposta, habetur pro non adiecta, gl. 2. & 3. ibi.

Condicio contra bonos mores, veluti si patrem ab hostibus non redimar, vel si patronum non alar, in institutione, vel legato apposta pro non apposta habetur, gl. bonos, ibi.

Condicio derisoria, veluti si ludibrium sui populo faciat, vel si vocetur vesperilio, non adiecta habetur in institutione, vel legato, gloss. derisorie, ibidem.

Condicio, quam prætor improbauit, veluti si coegeris illum per metum tibi vendere, vel si iuraueris te aliquid daturum, vel facturum, instituit te, vel lego tibi, reicitur, & pro puro habetur legatum, vel institutio, d. l. conditiones contra, & ibi gl. 1.

Condicio, quam lex, vel princeps improbauit in institutione filij in eius potestate apposta, specialiter iure vitiat testamentum, ac si in eius potestate non esset apposta, l. filius, cui, 1. & ibi gl. 2. cod.

Conditione improbata à lege, vel principe in institutione patroni apposta habetur pro non apposta, & ex testamento est heres, gl. 1. ibi.

Condicio impossibilis ratione perplexitatis vitiat institutionem, sed conditio¹⁶ impossibilis de iure, vel de natura non vitiat institutionem, imò reiecta conditione valet institutio, l. si Titius, 15. & ibi gl. pen. cod.

Condicio vitiosa spectatur in legatis, quæ sub diuersis conditionibus eidem relinquantur, sed in institutione vitiosus sub diuersis conditionibus facta prior conditio, quæ extiterit, occupabit institutionem, l. si plures, 17. & ibi gl. 1. cod.

Condicio adiecta in institutione videtur repetita in legato, cum seruus, 18. de condit. insti.

Condicio de non petendo in ultimis voluntatibus per acceptilationem mutatur, l. mulier, 20. cod.

Condicio hæc, si confobruiam vxorem duxeris, in institutione adiecta valet secundum

- impossibilis, quando verò est possibilis in genere, licet in specie sit falsa, tunc proprie dicitur falsa conditio, d. gl. 1. in add. marg.
- Conditio impossibilis de presenti dicitur, quod viuat quis, qui nunquam fuit in rerum natura, d. gl. 1.
- Conditio, quæ non conuenit naturalibus dicitur impossibilis, non falsa, at ea, quæ conuenit naturalibus sed non accidentalibus proprie dicitur falsa, non impossibilis, ibi.
- Conditio impossibilis, quæ in faciendo, vel in non faciendo consistit, in institutione adiecta reicitur, & habetur pro pura institutione, l. 1. seruum, §. o. §. 1. & ibi gl. 1. in non, cod.
- Conditio, si digito cœlum non tetigeris, est necessaria, sed non impossibilis, cum eius opposita sit impossibilis conditio, d. gl. 1. in non, & ibi add. marg. ibi.
- Conditio impossibilis de facto dicitur illa, cui natura resistit, gl. 1. in l. 1. de cond. inst. in l.
- Conditio impossibilis non vitiat institutionem, d. l. 1. cod.
- Conditio impossibilis institutioni filij adiecta speciali iure vitiat institutionem, cum tuus debeat institui tantum sub potestatiua, gl. 1. ibid.
- Conditio impossibilis ratione perplexitatis vitiat institutionem, veluti, si Titius heres erit, Si is heres esto, d. gl. 1. ibid. & gl. 1. in §. impossibilis, Inst. de hered. inst.
- Conditio impossibilis vitiat contractum nominatum, secus tamen est in ultimis voluntatibus, quia in contractibus vtriusque voluntas exigitur, sed in ultimis voluntatibus testatoris tantum, ibi, d. gl. 1. & l. mulier, 20. de cond. inst. in l.
- Conditio impossibilis vitiat contractum etiam innominatum, d. dict. gl. 1. in d. l. 1.
- Conditio impossibilis apposta in personam tertij, non vitiat dispositionem, & habetur pro non apposta, d. ibi.
- Conditio impossibilis adiecta in matrimonio habetur pro non apposta, & valet nihilominus matrimonio, ibi.
- Conditio impossibilis, quam testator putabat possibilem, non vitiat dispositionem, quando per acquipollens potest adimpleri, l. huiusmodi, 84. §. si cui legatum, de legat. 1.
- Conditio, quando pro parte est possibilis, sufficit quod ei pareatur in eo, quod possibile est, l. qui dorem, de dote prelegata.
- Conditiones impossibiles in ultimis voluntatibus appositæ pro non adiectis habentur, si apponantur persone honorati, veluti lego tibi, si digito cœlum tetigeris, l. 3. & ibi gl. 1. de cond. & demonst.
- Conditio impossibilis in ultimis voluntatibus apposta persone honorati, veluti præcipio heredi, vt faciat impossibile, puta vt cœlum digito tangat, aliàs det decem, facit quod non valeat relictum sub tali conditione, gl. 1. ibi.
- Conditio impossibilis etiam apposta persone heredis, quandoque habetur pro non apposta, sed non ad commodum fideicommissarii, ibi.
- Conditio pro ea parte, pro qua est impossibilis, remouetur, sed pro alia firma remanet, l. mulier, & §. si de cond. & demonst.
- Conditio derisoria continens turpitudinem, non debet impleri, gl. 2. in l. Maz-nius, §. cod.
- Conditio affirmatiua, quando est impossibilis de facto, tunc conditio negatiua est necessaria, & valet, secus quando affirmatiua est impossibilis de iure, quia tunc negatiua non valet, d. reprob. gl. 1. in l. non solum, §. 1. & ibi Doctores, de actio. & oblig.
- Conditio impossibilis vitiat stipulationem, & ceteros contractus, veluti emptio-nes, &c. quia hoc tacite videtur agi inter contrahentes, vt non valeat, cum impossibilis conditio contractui apponitur, d. l. non solum, & gl. pro non, in §. impossibilis, Inst. de hered. inst.
- Conditio impossibilis bene impedit ori obligationem, sed non impedit, vt oriatur actio extra illud, quod agitur, vt d. ubi centum, qui es miles, vt is procurator meus, quo casu non oritur actio, vt cogatur facere id, quod in contractu deuenit, oritur tamen conditio ob causam ad repetendum, quod datum est, d. reprob. gl. 1. & ibi add. marg. ibi in d. l. non solum.
- Conditio impossibilis si sit adiecta in legatis, vel in ultimis voluntatibus, reiecta conditione tanquam non adiecta, valet legatum, vel vltima voluntas, nisi si impossibilis conditio legati apponatur in persona heredis, d. gl. 1. & l. ab administratione, §. C. de legatis, & ibi gl. fin. & glo. 1. in §. si impossibilis, Inst. de iur. lib. stip.
- Conditio impossibilis affirmatiua, veluti si digito cœlum tetigeris, vitiat stipulationem, sed conditio necessaria, veluti si in cœlum non ascendero, non suspendit, neque vitiat, l. impossibilis, 7. de verb. oblig. & §. si impossibilis, Inst. de iur. lib. stip.
- Conditio impossibilis de natura, vel de iure affirmatiua vitiat stipulationem, gl. 1. d. l. si impossibilis de verb. oblig.
- Conditio impossibilis de natura dicitur, si digito cœlum tetigeris, gl. 2. in l. dictam, §. C. de conditione ob causam.
- Conditio, quando est turpis, non requiritur perseverantia conditionis, l. reprehendenda, §. C. de institutio. & subtit.
- Conditio turpis, quia reputatur impossibilis de iure, reicitur de institutione, & institui non remanet pura, & si institutus eam impleuit, non debet in imple-mento iurisper. perseverare, ibid.
- Conditio impossibilis in contractibus vitiat dispositionem, & facit locum con-ditioni ob causam, quia causa cessante, secus tamen est in ultimis volun-tatibus, l. ab administratione, §. C. de legatis, & ibi gl. fin. & glo. 1. in §. C. de his, quæ pœne nomine, & gl. impossibilis, in §. si institui, de legatis.
- Conditio impossibilis si adiecta sit heredi, vel legatario grauato, vitiat dispo-sitionem, sed si adiecta sit heredi, vel legatario honorato, vt quia aliquid re-linquitur heredi, vel legatario sub tali conditione, talis conditio reicitur, ac legatum remanet purum, gl. 1. in l. fin. & glo. 1. in §. C. de his, quæ pœne nomine, & gl. impossibilis, in §. si institui, de legatis.
- Conditio impossibilis de natura, vel de iure in institutionibus, legatis, fidei-commissis, & liberatibus, pro non scripta habetur, §. impossibilis, & ibi gl. 1. Inst. de leg. 2. d. l. 1.
- Conditio impossibilis de facto si sit apposta in institutione, vt si mortem au-
- reum dederis, heres esto, non valet institutio, nec libertas, cum nec animus dandi fuerit iuris presumptione, d. gl. 1.
- Conditio impossibilis dicitur illa, cui natura est impedimento, quominus exis-tat, §. si impossibilis, Inst. de inutilibus stipul.
- Conditiones turpes remittendæ sunt, & habentur pro non adiectis, l. non du-bitamus, 20. de condit. & demonst.
- Reliqua verbo, Impossibile, Turpis, supra m. 15. v. §. ad 2.1. Stipulatio, 23. 24. Conditionalis.
- CONDITIO potestatiua, quando impeditur per factum hominis non habe-tur pro impleta, secus si impeditur per factum naturæ, l. inde Neratius, 23. §. 1. & ibi gl. quia retrorsum, ad leg. Aquil.
- Conditio potestatiua non retrahitur ad tempus contractus, & ideo quoad inquisitionem iniquitatis tempus existentis conditionis, & non tempus con-tractus, sed conditio casualis, vbi exiit, ad tempus contractus retrahitur, & non inspicitur tempus existentis conditionis, d. gl. dandum, in additione marg. in l. si verò non, l. 2. §. si filiof. mandati, & l. qui balneum, 9. quæ potiores in pignore hab.
- Conditio potestatiua est duplex, quædam consistit in dando, & hæc in vltimo vi-tæ spiritu potest impleti, alia consistit in faciendo, & hæc non potest impleri in vltimo vitæ spiritu, veluti si ascenderit in Capitolium, gl. 1. in l. si ius à patre, de liberis & posthum.
- Conditio potestatiua habetur pro pura, gl. 1. constat, in l. si ius quoque, de heredi-bus inst.
- Conditio dicitur potestatiua, vel non potestatiua secundum id, quod frequenter accidit, d. l. si ius quoque, §. puto, & ibi gl. ad generalem.
- Conditio an sit potestatiua, vel non colligitur ex facto conditionis, id est, an il-lud generalius, vel frequentius fiat, veluti si exierit de schola, est potestatiua, licet accidere possit, quod non possit exire, sed frequentius contingit, quod possit exire, ibi.
- Conditio an sit potestatiua relinquunt arbitrio iudicis, quia quædam conditio-nes videntur potestatiuæ, quæ quandoque non sunt, veluti si Alexan. triam ie-rit intra decem dies, si conditio hyemis est talis, quod non potest adimpleri, non dicitur potestatiua, sed si esset prope A. exan. triam per viuum miliarium, dicitur potestatiua, ibi.
- Conditionem potestatiuam tenetur adimplere legatarius, quæ primùm potest, neque est necesse, quod à iudice deur tempus intra quod debeat adimplere, secus est in institutione heredis, cui præfigi debet terminus per iudicem, gl. 1. præfinit, in l. si quis institutus, 23. §. 1. de heredib. inst.
- Conditio potestatiua habetur pro impleta, si non stetit per eum, qui debet im-ple, sed per casum fortuitum, l. quæ sub conditione, 8. §. si quis, & §. quo-ties, de condit. inst.
- Conditio potestatiua quædam est, quæ in vltimo vitæ spiritu potest impleri, vt dare decem, & tunc nec substitutus, nec coheres, nec aliquis ab intesta-to venit, nisi post mortem filij instituti sub conditione tali potestatiua, l. si & ibi gl. 1. de condit. inst.
- Conditio potestatiua quædam est, quæ non potest impleri in vltimo vitæ spi-ritu, vt si ascenderit in Capitolium, & tunc substitutus admittitur etiam filio in-stituto sub tali conditione potestatiua viuo, vel si substitutus homo est, admittit-ur legitimus, vt cum ipse filius sit legitimus, ipse idem succedit patri ab intestato in articulo mortis existens, ibid.
- Conditio potestatiua expressa in persona heredis, veluti si voles, heres esto, non suspendit aditionem, vel repudiationem, conditio tamen potestatiua tacita, & velata, veluti si decem dies, heres esto, suspendit aditionem, vel repudiationem, gl. arbitrium, in l. si quis potest, 13. de acquir. hered.
- Conditio potestatiua tacita in alterius arbitrium institutioni adiecta habetur pro pura, veluti si ille arbitrabitur, heres esto, vel lego tibi, secus si conditio potestatiua fuisset expressa per hæc verba, si voles, quia tunc non habetur pro pura, d. ibi.
- Conditio potestatiua dicitur facilis, quando pro ea implenda quis non exponit se periculo maris, vel terræ, aliàs dicitur difficilis, gl. facilis, in additione marg. in l. sed & si, 34. §. si cod.
- Conditio potestatiua habetur pro pura quoad hoc, vt institutus sub illa condi-tione nolit implere, vt succederet ab intestato, tenetur edicto si quis omis-sa causa testamenti, ac si adimplerisset, & succederet ex testamento, l. 1. §. si sub conditione, & ibi gl. haberi, si huius omis-sa causa testam.
- Conditio potestatiua facilis, veluti si Capitolium ascenderit, debet impleri post mortem testatoris statim cum potest, l. hæc conditio, 29. de condit. & demonst.
- Conditio potestatiua, & puritas paria sunt, gl. 1. in l. pen. §. si quibus ab liber-tat. proclama. non lic.
- Conditio potestatiua non est, quando quis legat Titio, si probauerit se filium Marci esse, gl. filium, in l. 1. C. quorum bonorum.
- Conditio, si fecerit testamentum, est potestatiua, & non potest vltimo vitæ spi-ritu impleri, l. libertus, 20. §. existimo, de bonis libertorum.
- Conditiones plures potestatiuæ, vel mixtæ copulatiuæ appositæ in institutio-nibus omnes debent concurrere, secus si alternatiuæ, quia tunc cuiuslibet condi-tioni parere satis est, §. si quilibet, & ibi gl. parendum, Inst. de hered. inst. & l. cum pupillus, 78. §. si & ibi gl. fin. de cond. & demonst.
- Reliqua verbo, Heres, 20. 21. 165. Filius, 154.
- CONDITIO casualis, veluti si naui ex Asia venerit, si tempore, testamenti 27 extiterit testator ignorante, habetur pro impleta, l. hæc conditio, 10. §. si, de cond. & demonst.
- In Conditione casuali implenda non desideratur factum, vel voluntas heredis, sed in potestatiua sic, gl. facilis, in l. sed & si, 34. §. si de acquir. heredit.
- Conditio casualis, quando casu deficit, relictum sub tali conditione non valet, gl. 1. in l. in testamento, 3. de condit. & demonst.
- Conditio casualis potest quodcumque impleri, etiam viuo testatore, l. Publius, 36. cod.
- Conditio casualis, vel mixta, quando deficit per casum, vel per alium tertium, aut alio quocumque modo, non debetur legatum sub tali conditione relictum, gl. 1. in

- gl. i. in l. in testamento, §. 1. & gl. conditioni, in l. quibus diebus, 40. eod.
- Condicio casualis licet in contrahendis semper trahatur retrò ad diem celebrati contractus, ac perinde habeatur, ac si contractus fuisset à principio pure celebratus, etiam si hoc non sit expresse actum, tamen secus est in stipulatione annua, quia tunc non trahitur retrò, nisi expresse sit actum, l. si ita stipulatus fuero, 126. de verb. oblig.
- Condicio casualis, vel mixta sufficit, quòd adimpleatur ante mortem testatoris, dummodò post testamentum, ad hoc ut legatum sub illa conditione relictum debeatur, secus si condicio adimpleatur tempore testamenti, gl. i. in l. 4. C. de condicio. inferis.
- Condicio casualis apposta instituto non intelligitur repetita in persona substituti, licet in l. unica §. pro secundo, C. de caducis.
- Reliqua verbo, Heres, in l. 18. usque ad 23. supra §. 14. Filius, §. 15. §. 16.*
- 28 **CONDITIO MIXTA** si deficit per casum, deficit relicta, secus si per alium in cuius personam confertur, fuerit impedita, l. in testamento, §. 1. de condit. & demonst.
- Condicio mixta si deficit per casum, non deficit relicta alimentorum nomine, nisi favore eius, in cuius persona deficit, alimenta fuissent relicta, l. illis liberis, 84. eod. & gl. i. in l. C. de instum. & subit. & gl. fin. l. C. de legat.
- Condicio mixta consistens in facto instituitur, alterius terti, debet impleri, vel impediri ex facto illius terti, ad hoc ut institutus possit adire, l. i. C. de inst. & subit.
- Condicio mixta, quando deficit per casum eius, in cuius persona debet impleri, habetur pro imperabili.
- Condicio illa, si decem Titio dederis, dicitur condicio mixta, quia pendet ex facto eius, cui relinquuntur aliquid sub illa conditione, & alterius, gl. fin. ibi.
- Condicio, si decem dederis, favore libertatis dicitur condicio potestativa, & non mixta, ibi.
- Condicio mixta, & non tupsifi non pareatur, si, eto instituit, substituto locus est, l. 2. C. eod.
- Reliqua supra §. 14. Filius, §. 15. §. 16.*
- 29 **CONDITIO OMNIS**, vel dilatio de legitima ipso iure reicitur, quoniam, §. 2. C. de inoffic. testa.
- Condicio, vel gratiam apposta in legitima filio ad commodum, & pro promotione filij ipsius instituitur, valeat, neque reicitur, gl. fin. ibi.
- Conditio vel gratiam in legitima potest apponi impediti per directam pupilarem sub institutione, non per fideicommissum illam, ibid.
- Condicio infusa in fideicommissum vniu. salu huius relicto vique ad legitimam remouetur, sed in residuo manet conditio, l. i. cum, §. 3. C. de inoffic. testam.
- Condicio, & dies reiciuntur de legitima, §. 1.
- Reliqua verbo, Legi. circa libertatem, si tres pepererit, impletur pariter tres filios, adeò quòd quartus filius est liber, cum mater sit libera, l. Ate casus, & de statu homin.*
- 30 **CONDITIO ANELLE** apposta circa libertatem, si decem dederis, si eo momento, quo parebat, decem dedit per se, vel per aliam, iam ibi a pepercit credenda est, ibi.
- Condicio apposta in hereditate seruo data censetur repetita in relicto libertatis simpliciter dato seruo, gl. pen. & ibi add. marg. in l. Trebatius, 21. de hered. instum.
- Conditiones plures, quando separatim libertati adiecte sunt, illa condicio accipi debet, quæ ad libertatem perducit seruum, quæ leuor & facilius sit seruo, quamvis rarij & auior, & durior sit, l. leuissima, §. 5. de condit. & demonst.
- Condicio leuissima, id est, quæ ipse seruo commodior est, spectatur in libertatibus, sed in legatis nouissima, l. sub diuersis, §. 1. l. quod traditum, 87. cum l. seq. eod. tit.
- Condicio, vel modus, per quem libertas infringitur, non seruatur, præterquam in libertis, l. Titio centum, §. 1. §. 2. eod.
- Condicio adiecta libertati, videtur repetita in legato, l. cum seruis, 82. eod.
- Condicio nouissima, & non leuissima spectatur in libertatibus per fideicommissum relicta, l. per fideicommissum 90. eod.
- Condicio licet suspendat libertatem, non tamen modum, l. causam, 20. §. fi. & ibi add. marg. de manumissio.
- Conditionem diuindam relicta libertatis si vnus seruis ex sua parte adimpleuerit, efficitur ipse liber, licet alter cesset implere, secus si condicio fuisset indiuidua, l. si legato, §. 1. §. 1. & ibi gl. danda, de manumissio. testamento.
- Condicio, sub qua libertas relicta est, diuisa, licet si altera cessante, cessant extinguuntur consilio semel ab uno imp. et al. si ita fuerit, 13. eod. tit.
- Condicio, si rationes reddidit, cum sit adiecta libertati relicta duobus seruis, potest vnus rationes reddendo liber fieri, si separata fuerit eorum gestio, si autem simul gesserint, debent ambo rationes reddere, si volunt ad libertatem peruenire, d. l. si ita fuerit, §. questio hæc, eod.
- Condicio, si Capitolium non ascendit, adiecta libertati seruo relicta favore libertatis, ita est intelligenda, quòd seruis peruenit ad libertatem cum primò potuerit ascendere Capitolium, non ascendit, sed in stipulationibus, & alijs, legatis spectatur, quòd definit posse facere, l. libertas, 13. §. 1. & ibi gl. no ascendit, & ibi add. marg. eod.
- Condicio, sub qua condicio libertatis est relicta, potest viuo testatore impleri, l. qui duos, 18. & ibi gl. i. eod.
- Condicio hæc, cum moriar liber esto, benignè interpretatur, ut post mortem suam testator videatur ei libertatem reliquisse, d. l. qui duos, §. fi. eod.
- Condicio libertatis apposta in substitutione, tacite videtur repetita in legato eidem seruo relicto ab instituto, l. diuis, 26. & ibi gl. fin. eod.
- Condicio non impedit competere libertatem, si non fiat per seruum, cui relicta est libertas, quin conditio non adimpleat, l. libertate, §. 5. eod.
- Condicio difficilis adiecta libertati vniat libertatem, sed condicio impossibilis prorsus vitiatur, non tamen vitiatur absens odio, §. gl. danda, & ibi add. marg. in l. 4. §. 1. de statu liberis.

Reliqua verbo, Libertas, 12. usque ad 16. Seruus, 77. usque ad 81. Legatum, 24. Fideicommissum, 13.

- CONDITIO** si vxorem ducat, si dederit, vel si fecerit, plerumque ita debet accipi, quod per eum, in quem condicio collata est, non fiat quominus ducat, det, vel faciat, l. vter ex fratribus, 23. de condit. infit.
- Condicio de nubendo arbitrata Titij, si deficit, ut quia mortuus sit, antequam arbitrareretur, legatum non perimit, l. turpia, §. 4. §. 1. de legat. 1.
- Condicio de nubendo arbitrata Titij reicitur à lege, tanquam præstans impedimentum matrimonio, gl. debebitur, ibid.
- Condicio nuptiarum intelligitur de futuris nuptiis, nisi testator ignorauerit præsentis, l. si ita scriptum, 45. §. fi. de legat. 2.
- Condicio non facilis, veluti si nuperit, quodcumque post testamentum potest impleri, dummodo implementum, hoc est, nuptia de iure consistant, l. hæc conditio, 10. de condit. & demonst.
- Condicio si nuperit, non impletur, eò quòd nondum nubilis ætatis in domum mariti deducta, vel nuperit cum eo, cuius nuptiis ei interdictum est, & de æquitate videtur conditioni parere, nisi postea nubendo legitime paruerit, quasi prius non nupisset, ibid.
- Condicio, cum nuperit in contrahibus, vel testamentis, de primis nuptiis intelligitur, si prima fuerint, vel si inuoluit, deficit conditio de iure iuncto, sed de æquitate perimitur iterum triplici, gl. pe. ibi.
- Condicio, si in familia nuperit, videtur impletum, si quæ ipsa nuptias consensu contraxerit, quamvis nondum in cubiculo mariti venisset, cum fuerit, 15. eod.
- Condicio, si filia mea Titio nuperit, lego fundum, potest adimpleri viuo testatore, & etiam post eius mortem, & ita habet legatum quocumque tempore nuperit, l. in conditione, 19. & ibi gl. primum, eod.
- Condicio quæ viduitatem inducit multum, reicitur, sed hodie non, nisi adiecta sit virgini, gl. 2. in l. quoties, 23. eod.
- Condicio de nubendo arbitrio alterius reicitur, & ideo non nocet, si ille, qui debet arbitrari, ante mortuus, l. filie sue, 28. eod. & l. cum tale, 72. §. 4. & ibi gl. inferatur, eod.
- Condicio, quæ inducit viduitatem in omne tempus respectu omnis personæ, & omnis loci, spernunt, secus si inducit viduitatem respectu certæ personæ, vel certi loci, vel temporis, l. de hoc, 24. §. cum l. seq. eod.
- Condicio de non nubendo si adiacet, aut ex tempore mortis, vtriusque reicitur, si cum alio tempore reicitur conditio, & tempus tamen, §. 1. cum tale, 72. §. 1. eod.
- Condicio, si non nuperit, adiecta legato mulieri tantum relicto remittitur, ac respuitur, secus si ea conditio fuisset adiecta legato non mulieri, sed alij, iuncto, quia tunc valet, gl. fi. in l. mulier, 17. 4. eod.
- Condicio, si non nuperit, adiecta legato relicto mulieri, & alij, putà Titio, si sit impleta, ut quia mulier sit monacha, vel conuersa, vnde non potest iam nubere, tunc quilibet habet dimidiam, si verò mulier non pareat conditioni, ut quia nuperit, Titius perdit suam partem, sed mulier non, quia per legem tantum suam partem habebit, sed si in personam tantum Titij conditio esset apposta, mulier totum habet pendente, vel deficiente conditione Titij, ibidem.
- Condicio, si non nuperit, in extraneo rogato de restituendo mulieri respuitur, l. aua, quæ, 77. §. Titio, eod.
- Condicio, si non nuperit, reicitur in extraneo, si præpter eam conditionem mulier verisimiliter cessaret nubere, l. heres meus, 79. §. fi. eod.
- Condicio permissiva, si Titio nuperit, intelligitur de primis, quia talis conditio permissiva ex definitio tacta voluntate ad primas nuptias aptatur, sed conditio prohibitiua de non nubendo Titio non intelligitur solum de primis nuptiis, & ideo eò quòd contrahat hodie cum alio, non videtur impleta conditio de non nubendo Titio, quia prohibitiua iudicialiter facta generaliter accipienda est, gl. fi. in l. hoc genus, 106. de condit. & demonst.
- Condicio nuptiarum non impletur ex nuptiis iniudicis, l. pen. quando dies legat. cedat.
- Condicio nuptiarum impletur per actum, & rem ipsam, non per habitum, & potentiam, l. fanticus, 24. C. de nuptiis.
- Condicio nuptiarum quando est apposta in stipulatione, vel contractu, tunc satisficit huic conditioni, quando sit dispensatio per verba de præstatis, licet non dum sit facta coniunctio per carnis copulam, gl. i. ibid.
- Condicio non nubendi secundo, in vidua non est improbat, sed in virgine sic, gl. fi. in auth. hoc locum, C. si secundo nuperit.
- Condicio viduitatis non spernunt, si legatum mulieri non adscribitur, sed alie ri, l. i. C. de iudiciis viduit.
- Condicio viduitatis existit, cum certum est, eam nubere non posse, gl. fi. ibi.
- Condicio quæ viduitatem inducit, reicitur, & lex Julia Miscella cum cautione, & iuramento per eam inducta iublata est, l. 2. C. eod.
- Condicio, si non nuperit, quæ viduitatem inducit timore perendi legatum, non reicitur, sed debet cautionem præstare, & intra annum luctus legatum perire non potest, nisi ipse nuptiarum deficiat, aut cum relicto, C. eod.
- Condicio, quæ viduitatem inducit in femina, vel celibatum in masculo, sicut reicitur in femina, ita & in masculo, l. fi. C. de iudiciis viduitate.
- Condicio illa, si vidua fuerit, vel cum fuerit vidua, non reicitur, quia viduitatem non inducit, ibid.
- Condicio, quæ viduitatem inducit, est impossibilis de iure, gl. i. in l. 4. C. de condi. inferis.
- Condicio, si nuperit, debet impleri intra triennium post pubertatem, l. 2. §. ad filiorum, C. quando & quid. quarta pars, lib. 10.
- Reliqua verbo, Legatum m. 35. usque ad 38. Heres, 164. Legatarius, 26. Institutio, 2.*
- CONDITIO** iurifurandi ita facta, instituit te, vel tibi lego, vel mortis causa dono, si iuraueris aliquid te facturum, vel dari iuram, tanquam nuptis reprobatur à pretore, quia quid facile iuram, & certe non seruatur, alij potius relicto dimittunt, quam iurarent, quæ sub conditione, & ibi gl. i. de condit. inst.
- Condicio iurifurandi heredi, legatario, vel fideicommissario apposta remittitur, quoniam

in legatis, etiam si is, in cuius solo debeatur adificari, impediatur, non habetur statim pro impleta, sed spectatur dies, ibid.

39 Condicio hæc, si tres peperit liberos, legato libertatis, ancillæ adiecta, si per heredem steterit, quominus Arescula tres filios pareret, fauore libertatis, & propter malitiam heredis, habetur statim pro impleta, d. gl. 1.

Condicionem impleri iuris fictione sufficit, licet non impleatur in forma specifica, nec veritate attenda, l. huiusmodi 84. §. legatum, de leg. 1.

ad Conditionis implementum non sufficit ciuiliiter factum, l. si ita quis testamento 1. §. si & ibi gl. si de leg. 2.

Condicio, si filios habuerit, non impletur, eo quod filios ciuiles per adoptionem habuerit, ibid.

39 Condicio, quæ pender ex potestate legatarij & alterius, si ex facto alterius impediatur absque causa legatarij, habetur pro impleta, l. Mazia nepotem, 13. de annuis legatis.

Conditionis natura est, vt si sit potestativa, ei obtemperetur, vel per eum, qui obtemperare debet, non fiat, quominus adimpleatur, quo casu pro adimpleta habetur, & relicta capitur, si verò sit turpis, & inhonestæ, ex parte tamen legatarij pro non adiecta habetur, idem de impossibili, sed si ex parte heredis ponatur, tunc legatum vitatur, si verò casualis, vel mixta fuerit, spectatur euentus, in mixta verò legatarius adiunatur, si per eum non stetit, sed per eum, in cuius fortuitum casum steterit, gl. in rub. de condit. & demonst.

Condicionem quædam possunt impleri etiam viuo testatore, vt sunt causales, veluti si naus ex Asia venerit, nam quodcumque naus ex Asia venerit, conditioni parum videtur, quædam verò, quæ non possunt adimpleri, nisi post mortem testatoris; veluti si decem dederis, vel si Capitolium ascenderit. l. 2. eodem.

Conditioni potestatiuæ vt quis paruiss videatur, debet adimpleri post mortem testatoris, & sciens eam conditionem, quia si fato adimpleuerit, non videtur paruiss, ibid.

Conditiones potestatiuæ fato impleri non sufficit, d. l. 2.

Condicio casualis etiam viuo testatore potest impleri, etiam ignorante eo, cui proficit eam adimpleri, potestatiuæ consistentis in dando debet adimpleri mortuo demum testatore, & si sciente, sed consistentis in facto, quod facile non potest fieri, vt si nuperit illi, vel illi, aut simili, quod raro contingit, etiam viuo testatore, potest adimpleri, gl. 2. ibid.

Condicionem consistentem in faciendo possunt implere pupillus sine tutore, si iuxtafamilias & seruus sine iussu patris, vel domini, l. 5. de cond. & demonst.

Condicionem consistentem etiam in dando potest implere pupillus sine tutore, nisi talis condicio contineat alienationem rerum pupilli, † gl. 1. ibid.

40 Condicio, quæ nõ potest impleri de iure, sufficit quod impleatur de facto, quando testator ita sensit, gl. conjunctiones, & ibi add. in l. hæc condicio, 10. eo.

Condicio impleta legitime per tertium habetur pro impleta, secus si per eum fecerit, l. Titius, 14. & ibi gl. 1. eod.

Condicio, quæ pro solido potest impleri, non potest scindi, l. qui duobus 2. §. e. Condicio in legatis, institutionib. & stipulationib. perinde habetur, ac si impleta fuerit, quæ quominus impleatur statim per eum, cuius interest, conditionem impleri, l. iure ciuili, 24. cod. & l. in iure ciuili, 161. de regul. iuris.

Condicio apposta alicui, vt caperet relictum, deberet eo impleri, quod si stat per eum quominus impleatur, nihil consequitur, gl. 1. in d. l. iure ciuili, 24. de cond. & demonst.

Condicio si in Capitolium ascenderit, habetur pro impleta, si is, qui promissit decem sub illa conditione, impediatur stipulantem ascendere, gl. si. ibid.

Condicio, quæ in duos est collata, si pro parte casu deficiat, & pro alia parte impleatur, legatarius consequitur legatum pro parte sub tali conditione relicto, gl. 1. in l. in testamento, 31. eod.

Condicio quælibet, si stet per legatarium, vel heredem, quominus impleatur, nihil consequitur legatarius, vel heres de relicto sub tali conditione ibid.

Condicio potest impleri in herede heredis, sed non in herede legatarij, l. sub diuersis, 51. §. si. cod.

Condicio transit in heredem ex parte eius, in quem debet impleri, sed non ex parte eius, à quo debet impleri, † gl. si. ibid.

Condicio deficiens non extinguit, quæ pendens non suspendit legatum, l. cum tale, 72. §. 4. eod.

Condicio habetur pro impleta cum per eum stat, quæ si impleta esset, habiturus esset, l. Iulius Paulus, 81. eod.

Condicio indiuidua, veluti si monumentum fecerint, plurib. apposta, non potest impleri, nisi ab omnibus, vnde si vnus totum facit, prodest sibi, & aliis, nisi testator non habuerit satis impleri per vnum, sed si vnus partem faciat, non prodest, l. tales condiciones, 112. & ibi gl. 1. eod.

Conditionis implende ius non transit ad heredem, vt fideicommissum perficiat, l. a testatore 109. de cond. & demonst.

41 Condicio indiuidua ex causa diuiditur tam ex parte implementum, quàm ex parte eorum, in quorum personis debet impleri, l. tales condiciones 112. & ibi gl. 1. eodem.

Conditionem implendi ius non transit ad heredem in dispositione legis, l. 3. de collat. bonorum.

Conditionis implende facultas transit ad heredem, † l. 4. §. si sub conditione, & ibi add. marg. de fideicommiss. libert. & gl. 1. in l. cum seruus, 104. de verb. obligat.

Conditionem non implet omnis numeratio, gl. 1. in l. seruus, 14. de statulib. Condicio libertatis, cum non stat per seruum, qui impleatur, perinde est, ac si impleta esset, vt competat seruus liberas, l. si peculium, 10. eod.

Conditionem non implens, quia non potest, consequitur legatum extraordinario iure, petitur tamen actio ex testamento; d. l. si peculium, §. is, cui seruus, & ibi add. marg. eod.

Conditionem pro impleta habet lex, & supplet, quæ reuera deficit, quando is, qui debebat implere, non potuit, ibid.

Condicio sufficit, quod de facto impleatur, gl. 1. in l. Stichus, 24. cod.

Conditionem impleri impediens, tenetur, ac si esset impleta, l. in executione, 85. §. si de verb. oblig.

Conditionem impleri impediens non tenetur, nec habetur illa pro impleta, quando impedit impleri conditionem, cui licitum est resistere, & impedire impleri, vt si promissit tibi aliquid sub conditione, si me viceris iaculum, ciendo, nam licitum est mihi facere quidquid possum, vt non vincas, d. si. & ibi gl. si. eod.

Conditionis implende facultas non transit ad heredes, l. qui Romæ, 122. §. gerius, eod.

Conditionem impleri de facto non sufficit, quando de iure impleri non potest, l. continuis, 137. §. cum quis, eod.

Condicio pro impleta habetur, quando illa casu fortuito impleri non potest, gl. si. in l. pen. C. de condit. ob causam.

Condicio casualis, vel mixta sufficit, quod semel sit adimpleta, quominus inducet implementum, l. si quis heredem, 7. C. de inst. & subit.

Condicio vna reiterabilis quando adiicitur pluribus, vnusquisque habet nec firmitatem, conditionem implere, & pro portione sibi contingenti accipere quidquid ex hoc commodum est, l. si plures, 6. C. de conditio. insertis.

Condicio vna reiterabilis quando additur pluribus, hi, qui adimpleuerunt conditionem, vocantur ad legatum, qui verò neglexerunt, repelluntur à commodum, ibid.

Condicio indiuidua est, quando testator Titio, & Sempronio si fecerint domum heredi meo, diuidua verò est si ascenderit in Capitolium, quia ascensus vnus non est ascensus alterius, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Condicio vna reiterabilis quando additur pluribus, vno implente ex toto partem suam legati debet habere, & partes non implementum ad crescent implentem cum sua conditione, gl. 2. & fin. ibid.

Condicio vna indiuidua quando additur pluribus, debet vnusquisque implementum totum, si verò sit diuidua, sufficit, vt pro parte vnusquisque adimpleat eam, d. l. si plures, & ibi gl. pen.

Condicio in momento temporis sufficit, quod sit impleta, l. 4. C. quando di legat.

Reliqua verbo, Datum, 14. Impeditur, Impeditur, Implendum, Legatarius, 26. 27. 2. Heres, 91. 165. §. pr. nu. 2, 26.

CONDITIONALIS resolutio in contrariis non facit conditionalem primum contractum, sed bene in vltimis voluntatibus, gl. 2. in l. 2. de in die additione, & l. si legatum patre, in add. marg. de adimend. legat.

Conditionalia legata vel stipulationes perimuntur, si pendente conditione re legatur, vel stipulatur extinguitur, l. necessario, §. quod si pendente, de percul. & commod.

Conditionalis legato debetur æstimatio ante euentum conditionis, si tabularum testamenti per contumaciam non exhibentur, gl. si in l. non, quem admodum, 3. de iudiciis.

In Conditionalis stipulatione facta per filium familias quantum ad acquisitionem non impletur tempus contractus, & non tempus existentis conditionis, si in legatis conditionalibus & donationibus causa mortis impletur tempore existentis conditionis, l. quod autem, 8. de donat. inter vir.

Conditionalis relictum non transmittitur pendente conditione, gl. si in l. Iulius, 45. §. si de vulgari.

Conditionalis dispositio non debet operari, plus quam puta, l. seruus, 48. §. 1. ver. contra, eod.

Conditionalia debentur conditione impleta, l. quia autem, 6. §. si. si quis omisit causa testam.

Conditionalis obligationis spes in legatis passiuè transmittitur ad heredem, l. legato sub conditione, 65. de cond. & demonst.

ex Conditionalis contractus quando fit traditio, in dubio videtur fieri purè, ita vt statim dominium fiat accipientis, quando certi contractus natura est habilis ad dominij translationem, licet non sit idem in promissione, in qua tacti conditio contractui inherens intelligitur, l. 1. & ibi add. marg. pro dote.

Conditionale aliquid quando deducitur in iudicio, debet purificatio conditionis liquidari, l. hoc iure vitur, 8. & ibi add. marg. de verb. oblig.

ex Conditionalis stipulatione tantummodo est spes debitum iri, gl. 1. in l. quæ, 4. de nouatio.

Conditionale debitum potest constitui, quia ad id sufficit, quod sit debitum spe gl. 2. in §. sub conditione, Inst. de verb. oblig.

ex Conditionalis stipulatione tantummodo est spes debitum iri, eamque spem stipulator transmittit in heredem, si prius quam condicio extet, mors ei contingeret, §. ex conditionalis, eod.

Conditionalis legari vel hereditatis spem legatarius vel heres non transmittit ad heredes, secus est in spe conditionis stipulationis, quæ ad heredes transmittitur, quia in stipulatione facta stipulatoris volens sibi propiciare, & sic heredi inuenire, sed in hereditate vel legato nullum factum heredis, vel legatarij interuenit, gl. si & ibi add. marg. ibid.

In Conditionalibus legatis relicta filiofamilias impletur tempus euentus conditionis, an parti, an filio adquisitur illa, sed in conditionalibus contractibus & stipulationibus impletur principium, id est, tempus contractus, & ita soli parti adquisitur, l. si filiofamilias, 11. & ibi gl. 1. ex quib. caus. in post. eatur.

Reliqua verbo, Debitum, 74. 75. 76. Debitum, 9. 10. Legatum, 24. v. §. que ad 32. 33. 34. 35. v. §. que ad 38. Condicio, per tot. Heres, 91. Stipulatio, 23. 24.

CONDICERE potest quis rem suam, quam in pignus dedit propter possessionem, quæ penes creditorem erat, cum & fortis, §. si. & l. si pignus, 37. & ibi gl. 1. de pign. actione.

Conducere fundos principis per se, vel per alios non possunt curiales nec palatini, qui in officio rei prænæ principis militantes, nisi heredes extiterint conductoribus, quia tunc renouantur in eadem conductione, l. 1. & ibi gl. 1. C. qui ad conductionem prædiorum.

Reliqua verbo, Locare, Miles, 11. Suer, 1.

CONDICERE ad longum tempus, etiam non definitum, habet ius in re constituta, & dicitur alienatio, sed conduens ad modicum tempus, ius in re non acquirit, † l. 3. & ibi add. marg. si ager vechigal, vel emphyt.

Conducere aliquid seruandū nõ tenetur de damno dato à tertio, nisi culpa casum præcessit, aut danum sit datum propter inimicitias, quas auctor dani habebat cum

cum conducente, ad eos, & ibi gl. procul, commodari.

Conducentis naum, vt in ea merces sua conducatur, habet actionem ex locato, & conducto contra naum, qui nulla necessitate coactus in naum detentorem sine conducentis voluntate transfuit, & merces cum illa naue perierunt, nisi vtraque naus ea nauigatione sine dolo & culpa nauatarum perierit, l. si §. 2. ad leg. Rhodiam.

Conducentis rem a fructuario in quinquennium, si sumptus fecerit in ea quasi quinquennio fructuarius, fructuario mortuo tenetur ad pensionem pro rata temporis, quo fructus est, nec sumptus potest recipere, quia hoc eueneri posse prospicere debuit, sed si conduxit eam rem a fructuario non quasi a fructuario sed quasi a domino, habet actionem ex locato contra locatoris heredem ad illos sumptus, & totale interese, l. si quis domum, §. hic subiungit, locati.

Conducentis virulos pascendos, vel aliquod faciendum, vel poliendum, tenetur de imperitia, sicut & de culpa, quia imperitia culpe annuneriatur, cum vt artifex conduxerit, l. si quis fundum, §. pen. eod.

Conducentis seruum docendum, si peregre cum duxerit, & ab hostib. captus sit, aut perierit, tenetur ex locato, nisi conduxerit, vt peregre duceret, l. item quæritur, 13. §. si quis, eod.

Conducentis naucem, si soluit nauæ pro vehendis mercib. naue amissa absque culpa conductoris, si vechæ non fuerint, repetere potest a fructuario, si culpa conducentis naue retenta fuit nauis, vt quia illicitas merces intulit, & eius facto etiam nauis nauæ caruit, l. si vno, §. item cum quidam, & ibi gl. perlonis, in princ. locati.

Conducentis habitationem in annum, si totius anni pensionem soluit, domo post sex menses corrua, vel incendio consumpta, pensionem residui temporis ex conducto potest repetere, sed non conditione indebiti, quia non per errorem dedit plus, sed vt tibi in eam conductionis prospiceret, l. sed addes 19. §. si quis, cum in annum eod.

Conducentis rem pro decem, si soluerit quindecim, habet solam conditionem indebiti ad quinque, sed non actionem ex conducto, quia per errorem soluit quindecim, dum putabat se quindecim conduxisse, ibid.

Conducentis columnam transportandam, si dum ea tollitur, portatur, vel reponitur, fracta sit, tenetur, si culpa eius vel eorum, quorum opera vitur, contigit, secus si omnia fecit, quæ diligens quisque obseruaturus esset, ¶ l. si merces 25. §. pe. & ibi gl. diligentissimus eod.

Conducentis dolla, vel cignum, vel aliud transportandum, si dum ea portantur, aut reponuntur, fracta sit, tenetur, si culpa eius, vel eorum, quorum opera vitur, contigit, secus si sine eius culpa, vt quia diligentiam adhibuit, quam quisque diligens adhiberet, ¶ ibid.

Conducentis balnea, vt eo anno municipis gratis lauarent, si post tres menses incendio factio combusta fuit, potest agere cum locatore ex conducto, vt pro portione temporis, quo lauacionem non præstitit, fiat remissio pensionis, l. qui infulam, 30. §. 1. eod.

Conducentis mulas ad certum pondus oneris, si maiore & grauiore onere eas rupit, tenetur locatori lege Aquilia, vel ex locato, sed si alius illas mulas maiore onere rupisset, tenetur conductor tantum ex locato, si in custodiendo culpa ipsius conductoris probetur, sed non tenetur lege Aquilia, cum ipse mulas non ruperit, d. l. qui infulam, §. qui mulas, & ibi gl. rupisset.

Conducentis balnea, si stipulatus sit centum singulis annis pro refectioe formicis, fistularum, & similibus, illa centum ita debentur ei, si satisfecerit, quod in refectioe balnei impendit illa, l. infulam, §. 8. §. si eod.

Conducentis rem faciendum, ita quod sihi daretur merces, si dominus approbaret, si fecerit illam, sed antequam approbaret dominus, lapes cum contraperit, periculum est conductoris tacentis, l. si eod.

Conducentis rem tenetur reconducere propter magnam lucrum per eam habitum, quando alius non reperitur, qui velit eam conducere, nisi pro minori pretio, l. ceterum, 11. §. si. & ibi add. marg. de publicanis.

Conducentis prædium, si rogauit postea dominum, vt dimitteret eum possidere prædium, videtur recessisse a conductione, si dominus concessit ei prædium, & idem e contra si quis primo rogauit prædium, deinde conduxit, videtur recessisse prædium conduxisse, ibid.

Conducentis rem suam, quæ scit se possidere, & se esse dominum, quasi non suam, non amittit dominum, sed possessionem sic, ¶ gl. quasi non meam, in l. si aliquam, 28. de adq. posses.

Conducentis scienter rem suam, quasi suam perdit dominum & possessionem, ¶ gl. an quasi, & gl. si. ibi. reprob. gl. locacionem, in l. ei. a quo 21. de vfucapio, & gl. 1. in l. qui rem, 20. C. locati.

Conducentis, vbi non possidet, per fictam traditionem rei non transfert possessionem, sed bene per veram traditionem, ¶ gl. 3. & ibi add. marg. in l. quamuis, 32. §. 1. de adq. posses.

Conducentis rem suam non potest imponere exceptionem dominij contra locatorem, quando agitur conditione ex lege, si quis conductionis, C. locati, sed bene quando agitur actione ex locato, potest opponere, quod locatio non tenuit, quia ipse conductor erat dominus, gl. pe. in add. in l. ei. a quo 21. de vfucapio, & gl. 1. in l. qui rem, 20. C. locati.

Conducentis a priuato non ad modicum tempus, sed ad longum habet exceptionem, & actionem, & interdictum ne vis fiat ei, quominus vtatur re conducta, gl. 2. in l. 1. de loco publico fruendo.

Conducentis a repub. letiam ad modicum tempus habet incontinenti actionem ad retinendam, si suam naturalem possessionem ex interdicto, ne vis fiat ei, quominus frui liceat, re conducta, ibid.

Conducentis a repub. ad modicum tempus habet vtilem rei uindicationem ad retinendam suam naturalem possessionem, vt conducentis a priuato ad magnam, ¶ d. gl. 2. ibi. reprob. gl. si. in l. 1. §. si. si ager veltigalis.

Conducenti a repub. & eius socio, competit interdictum ne vis fiat ei, quominus vtatur re conducta contra prohibentem eos, & si conductor & socius simul veniant ad nouendum interdictum, ipse conductor præstetur, d. l. 1. de loco publico fruendo.

Conducentis quominus ex lege locatioris vtatur re conducta, licet habeat interdictum ne vis fiat ei in ea re ita vtendo, non tamen habet, quominus ultra legem vel contra legem locatioris vtatur, d. l. 1. §. si.

Conducentis lacum, vel stagnum publicum, si prohibeatur piscari, habet interdictum vtile, ne vis fiat conductori, quominus vtatur re conducta secundum legem locatioris, habet etiam interdictum vtile, ne vis fiat volenti nauigare per lacum vel stagnum publicum, l. 1. §. plane, vt in flumine publico nauig. lic. Conducentis fundum ad nouas vites ponendas, si lapides sustulerit, & in vicini prædium proiecerit, tenetur interdicto quod vi aut clam, locator tamen non rubens nec raturum habens, non tenetur eo interdicto, nisi ad patientiam, aut ad prestandam actionem, quam habebat contra locatorem forte locati, vel ad pernam, quam sibi promiserat conductor, l. semper, §. 1. quod vi aut clam.

Conducentis domum sub certa pensione, si in eam induxerit seruum, potest eum abducere trib. casibus, scilicet, quando si seruus non erat obligatus pro pensione, quam tamen soluerat conductor, vel si non conductoris nomine sit satisfactum locatori, vel si conductor paratus erat soluere, sed per locatorem stetit quominus ei solueret, l. 1. de migrando.

Conducentis possessionem a fisco, potest aliis plus locare, & soluere tantum, quanti a fisco ipse conduxit, & non plus, licet plus locauerit ipse, l. Molchis, 47. §. si. de iure fisci.

Conducentis rem propriam, existimans alienam, dominium non transfert, sed inefficacem conductionis contractum facit, l. qui rem 20. C. de locato.

Conducentis ignoranter vel scienter rem propriam a se possessionem, non mutat sibi causam possessionis, l. ad probationem, 23. & ibi gl. 3. C. eod.

Conducentis rem propriam, interim dum est dubium, vtrum teneat conductio, vel non, locator poterit agere ex locato ad restituendum, & si constet de locatone, sed si non constet, fructus & equales tranter, & de possessione cauendum est, si dominium apparebit melius ius habere, leg. si quis conductionis 25. C. eod.

Conducentis morte non exstinguitur vfus fructus formalis, l. si socius, 18. C. de iure dotium.

Conducentis rem in perpetuum, omni tempore est securus, nec potest ab eo auferri, etiam si alius plus offerat, secus tamen est in conductore ad tempus nam ab eo finita locatone auferretur res, si alius plus offerat, nisi & ipse det tantum quantum secundum obtulit, l. pen. & vlt. ad fi. C. de locati præd. ciuil. lib. 11.

Conducentis rem in perpetuum potest eam vendere, & donare, & ad posterora transmittere, gl. retrahendam, ibid.

Conducentis vestimenta, vel argenteum, vel iumenta, & alia quæ possunt facile frangi, tenetur præstare eam custodiam, quam diligentissimus paterfam. suis rei adhibet, sed conducentis alia, quæ facile non franguntur, tenetur solum de leui culpa, §. qui pro vfu, & ibi gl. 1. & add. Inst. de locatio & conduct.

Reliqua verbo, Inquilinus, Locans, Felius, 108.

CONDUCTA res si fiat conductoris, potest agere conductor contra locatorem, vt locator liberet eum a pensione pro futuro tempore, l. & ego, 11. locati. Conducta domus si minatur ruinam post conductionem, vnde conductor timebat damnum in rebus, quas intus habebat, vt quia non poterat habitare, debet agere contra dominum domus actione ex conducto, vt licet migrare remissa pensione pro rata, aut vt reficiat, neque potest petere cautionem damni infecti, nisi in aliis vicinis ædib. suis damnum timeat conductor, leg. qui bona fide, 13. §. de illo, & ibi gloss. possit, & gloss. ex conducto, de damn. infecto.

Conducta res a locatore peti debet actione locati, sed æstimatio, ad quam tenetur conductor non restituens ante sententiam diffinitiuam, peti debet conditione ex lege, quæ proponenda est etiam ante sententiam sub illa conditione, si distulerit restituere vique ad sententiam, ¶ gl. si in l. pe. C. de locato.

Reliqua verbo, Locator, Felius, 108.

CONDUCTI Iudicium est bonæ fidei, gl. 2. in l. 2. C. de locato.

Reliqua verbo, Actio, 144.

CONDUCTIO & precarium non possunt concurrere in eadem re & eodem tempore, nisi quando est actum quod in precario rogatum non transferatur possessio, sed detentatio, l. si quis ante, 10. de acquir. posses.

Conductio de re sua facta ab eo, qui est dominus, & possessor ignoranter, non tenet, gl. si in l. si aliquam, 28. eod.

Conductio facta de re sua scienter ab eo, qui scit se possidere, & se esse dominum, quasi non suam, non valet, licet amittat possessionem, ibid.

Conductio facta de re sua scienter ab eo, qui dominus & possessor est, valet ratione possessionis, si locator poterat aliquo iudicio, vel interdicto eam possessionem auocare a conductore, d. l. si aliquam, & ibi gl. si.

Conductio facta de re ab eo, qui putabat esse suam, cum non esset sua, valet, dict. gloss. fin.

Conductio rei suæ non valet, & per talem conductionem locator non retinet possessionem naturalem, nec ciuilem, sed perdit eam, l. ei. a quo 21. de vfucapio.

Conductio siue sit perpetua, siue temporalis, intra tempora locatioris ad heredes conductoris transmittitur, l. viam veritatis, 10. C. de locato.

ex Conductione mariti non tenetur vxor, sed heres mariti tenetur, nisi vxor postea de nouo conduxerit in posterius tempus, l. contractus, 24. C. eo.

Conductionis instrumentum quancumque impleta fide conductionis, l. si conductionis, 26. C. eod.

Conductio non probat conductionem esse ingenuum contra locantem vel eius heredem, l. ad probationem, 18. C. de liberali causa.

Conductionis legem seruari oportet, nec pensionum nomine amplius, quam oportet, repositi, l. legem ædem, 16. C. de locato.

Reliqua verbo, Locatio, Mandatum, 7.

Conductor in genere, num. 1. vsque ad num. 7.

quoad vnica, & illata, nu. 7.

quoad reuocationem, nu. 8.

quoad locatorem factam a conductore, nu. 9.

quoad cessatorem, solutionem vel remissionem pensionis, & expulsionem conductoris, num. 10. & 11.

quoad prohibitionem vfus & eius interese, nu. 12.

quoad deteriorationem, culpam, & casum, nu. 13. & 14.

Conductor vestigialium, m. 15.

Conductores plures, num. 16.

Quoad conductoris heredem, num. 17.

1. **CONDUCTOR** dicitur, qui dat pecuniam, qui verò recipit, dicitur locator, l. 1. §. si quis serum, depositi.

Conductor, quod actione furti consequutus est ab extraneo furripiente sibi rem conductam, non restituit domino, secus est in creditore, cui pignus erat furtum, quia conductor perdidit per furtum sibi factum, vnum, quem habere debebat, sed creditor pignore vti non debet, & ideo, quod consequutus est propter furtum pignoris, tenetur computare in debitum, gl. restitui in l. si pignore, 22. de pign. actione, & l. is, qui rem, 6. & ibi gl. 1. locati.

Conductor si exegit penam à dante damnum ex forma statuti, non cogitur eam restituere domino, ibid.

Conductor operarium pro rata tantum temporis tenetur, etsi ex parte locantis fortuitus casus interueniat, l. si quis domum, 9. §. hic subiungi, & ibi gl. operas, cod.

Conductor prospicere debet, ne in aliquo vel ins rei, ideo, sententiam patiatur amitti, aut corpus deterius faciat, vel patiatur fieri, videamus, 11. §. si hoc, eo.

Conductor tenetur reddere locatori possessionem rei conductæ oblique controverfia, non obstante sequestratione, nisi culpa locatoris acciderit, d. l. videamus, §. pen. eod.

Conductor si contra pactum locationis fenum posuit, tenetur ex locato ad damnum, si deinde igne feruiss, vel alius igne illato succendit, quia ipse conductor præbuit causam incendio fenum inferendo contra pactum, d. l. videamus, §. si, cod.

Conductor si furis in culpa, tenetur, alias non, l. item queritur 13, cod.

Conductor debet colere, & propagare, vt bonus paterfam. gloss. remissio in l. si vno §. cum quidam, eod.

Conductor fundi pupillo herede instituto si decesserit, & cum tutor constituitur pupillum abstinere hereditate, locator eundem fundum alij relocator, pupillus postea restitutus ad hereditatem conductoris dehinc potest agere contra locatorem, vt à locatione defuncti liberetur, contra tutorem autem potest agere iudicio tutelæ, si fuit in culpa abstinendi, in quo venit etiam quod ex conductio fundi lucrare potuit, d. l. si vno, §. fin. cum tribus l. seq.

2. Conductor fundi si decessit pupillo herede instituto, cuius tutor per collationem locatoris constituit abstinere pupillum hereditate, locator, etiam si alij relocator, tenetur pupillo restituito ad hereditatem in id, quod interest pupilli, dicto §. fin. iuncta l. fed addes, 19. eod.

Conductor si condixit mulierem naue vchendam, deinde infans in naue natus sit, pro infante nihil debetur, neque pro mortuis in naue, d. l. fed addes, §. si quis mulierem,

Conductor fundi tenetur facere omnia, quæ secundum consuetudinem locorum requiruntur, l. si merces 25. §. conductor, eod.

Conductor fundi si exciderit arbores, tenetur non solum ex locato, sed etiam ex lege Aquilia, & ex lege xij. tab. arborum furtim celarum in duplum, & interdicto quod vi, aut clam, ita tamen quod electione vnius facta à locatore, & ea effectum sortiente, tollitur alia, nisi in id, quod excedit, d. l. si merces, §. culpæ, & ibi gl. ceteras.

Conductor fundi si certam quantitatem frumenti in pensionem promissit locatori pro locatione, locator pro illa quantitate agit actione præscriptis verbis, sed si partiaris colonus sit, tunc iure societatis agit, d. l. si merces, §. vis maior, in add. marg.

Conductor excipiens violentiam intelligitur excipere eam, quæ inferitur, ab extraneo, non eam quæ à se, vel à suis inferitur, l. qui insulam, 30. §. si, eod.

Conductor quandoque transfert dominium in locatorem, glo. in creditum, in l. in naum, 31. eod.

Conductor, qui in fine anni ita fundum exfructuat, quod fructus sequentis anni corruptantur, tenetur ex locato ad interesse, l. & hæc distinctio, 35. §. si, eod.

Conductor si serum sibi locatum furripiat, contractando contra domini locatoris voluntatem, tenetur ei actione locati, & conducti, sed locator vna contentus esse debet, l. si locatum, 42. cum l. seq. eod.

Conductor si serum sibi locatum vulnerauerit eundem vulneris nomine lege Aquilia, & ex locato, tenetur, sed dominus locator alterutra debet esse contentus, nisi quatenus in Aquilia plus inest, quàm in actione locati ratione negationis, non repetitione 30. dierum, l. si vulneraueris, 43. & ibi gl. 1. & add. marg. eod.

3. Conductor si serum conductum vel aliam rem mobilem non restituit, tenetur locatori quanti in litem iuratum fuerit, sed hodie etiam in duplum tenetur, si rem non restituit sine iudicio, l. si cui locauerim 48. & ibi gl. si, eod.

Conductor prius debet possessionem rei conductæ restituere, & postea de proprietate litigare, d. gl. si.

Conductor si in fundo conducto expendit aliquid necessarium, vel utiliter, potest repetere illud ex conducto à locatore, l. dominus 13. §. 1. eod.

Conductor si contra legem conditionis fundum deseruit ante tempus, siue iusta causa, conueniri potest ex conducto ad secundas pensiones totius temporis, d. l. dominus, §. si.

Conductor si non apparet, debet aperiri domus, & eius masseritæ discuti coram vicinis, vel personis publicis, l. cum domini, 56. eod.

Conductor quando constat, quod se absentauerit, debet expectari biennium, ib.

Conductor domo diruta & resecta, non cogitur habitare in ea, l. cum in plures 60. eod.

Conductor operis si contra legem conditionis opus fecit ex voluntate locatoris, non tenetur ex locato, & paritur ei, cum locatoris voluntas adfuit, & tamen nihilominus potest petere mercedem, d. l. cum in plures, §. lege dicta.

Conductor non potest petere cautionem à domino domus conductæ, eo quod timeat ab alia domo locatoris in domum conductam ruinam minaturam, §. l. qui bona, 13. §. de illo, & ibi gl. possit, de damn. infect.

Conductor si de vestigialib. adib. conducti ab aliquo municipio non cauerit de damno infecto, missus in possessionem adium vestigialium, ob non præstitam

sibi cautionem, habebit solum ius, quod in eis habebat conductor, neque potest mitti ex secundo decreto, vt habeat dominium, cum neque ille, qui non cauet, habeat, sed si municipis, qui locauerant, non cauerant, & ob id missus in eis vltimare potest contra municipis & conductorem, l. si finit 15. §. si de vestigialibus, & ibi gl. 1. & 3. eod.

Conductor dicitur possidere, quando ad non modicum tempus conducti, gl. ne uilissime in l. si quis ante, 10. de acqui. possid.

Conductor si rem vendiderit, & eam ab emptore conduxerit, & vtrique locatore mercedis præstiterit, prior locator possessionem retinet per conductorem, quauis, 32. §. 1. & 101 gl. retinet, eod.

Conductoris locus licet non conduxerit, habet interdictum, ne vis fiat ei, quod minus vtratur re conducta, l. 1. & ibi gl. 1. de loco publico fruendo.

Conductor cui conducta res furtepta est culpa sua, habet actionem furti contra furem, l. cum, qui, 14. §. quod si conduxerit, de furtis.

Conductor ex fiscalis prædio nihil potest transferre, nec expressi vel obliuæ materiam vendere non fabricis aliis, neque potest cadere ceteras arbores, potius miserias, & contra faciens, facta eius affirmatione in quadruplum conuenitur, l. in fraudem, §. pe. de iure fisci.

Conductor domus soluens partem, & de communi consensu si apud alium deposuerat instrumentum conditionis pro residuo, soluendo illud potest petere, l. 1. propter, 5. & ibi gl. conductio, C. depositi.

Conductor soluens partem, & pro residuo deponens instrumenta penes sequestratum, solutione residui facta potest conuenire sequestrum, vt illa reddat actione depositi sequestraria, vel præscriptis verbis, gl. pen. ibid.

Conductor dicitur dominus nomine adificij, & eiusdem ratione dominus dicitur locator, item dominus dicitur conductor ratione operarium, & fabeli locator ratione earundem operarium, gl. 1. in l. 2. C. de locato.

Conductor non potest agere, nisi soluat totam pensionem, debet enim prius totum contractum ex sua parte adimplere, gl. fin. in l. 3. C. de locato.

Conductor vel inquilinus pro locationem finitam potest expelli, nisi contractum sit actum nulla habita distinctione an soluerit pensionem vel non, §. fin. ibid.

Conductor propriè dicitur in certa mercede vel in certa quantitate frumenti, vt 20. corbium, vbi agitur præscriptis verbis, gl. 1. in l. licet, C. eod.

Conductores frumenti inferendi acceptio pecunia cognunt fidem adimplere, neque contra eos ante præstigi actio locati, gloss. fin. in l. si his, qui, 14. C. eodem.

Conductor ea, quæ ex locatione debet, tenetur sine mora soluere, & vias eorum post moram, l. præstet, 17. C. eod.

Conductor si probet se dominum rei conductæ, contractus est nullus, cum suæ rei non sit locatio, gl. 1. in l. ad probationem, C. eod.

Conductor finita locatione restituit, & postea agit reuendicatione, d. gloss. 1. in additione.

Conductor agrum vel aliam rem conductam à se debet prius restituere locatori, quam de proprietate litigare, l. si quis conductio, 25. §. C. locati.

Conductor vendo male re conducta, tenetur conductioe futurus, & locati, & experta actione locati tollitur conductio futuri, æque exceptionis, sed experta prius conditione fortuita, tollitur ipso iure actio locati, gl. 2. in l. 1. §. cum commodata, 71. de furtis.

Conductor si agrum, vel aliam rem à se conductam non restituit locatori, antequam de proprietate litiget, puniuntur in amissione talis rei, vt inuoluit, nisi habeat iustam causam retinendi, gl. si, ibi.

Conductor agenti locatori ex locato, vt sibi restituat, oblicere, & opponere potest exceptionem domini, quando non constat de locatione, d. gl. si in add.

Conductor locatori non potest oblicere exceptionem domini, quando constat de locatione, & locator agit conditione ex lege ad restituendum, ibid.

Conductor potest oblicere exceptionem domini proprii locatori agenti ex eo contractu, quia illa exceptio perimit totum ius agentis, non tamen potest oblicere ei de dominio tertij, nisi ille tertius sibi alius, & agit, d. gl. si in add.

Conductor debet restituere adificia destructa à se, quæ conductu integra, & ad id tenetur etiam eius heres, l. cum conductorem, 29. C. de locato.

Conductor debet restituere adificia destructa à se, ita vt erant tempore conductiois, vel debet restituere, quanti locatoris interest, gl. si, ibi.

Conductor non potest litem inferre ei, qui post conductioem finitam accessit ad eandem conductioem domini voluntate, l. ne cui, 32. C. eod.

Conductor dicitur habere corporalem detentionem, sed non possessionem, & ideo non potest præscribere, l. 1. C. communia, de viciis.

Conductor qui rem suam conduxit, non potest opponere exceptionem domini, & si ea restitutione vfuque ad sententiam sit morosus, priuatur dominio, & applicatur locatori, gl. pe. in l. pen. C. vnde vi.

Conductores heredes si sciuerint rem conductam, & in ea restituenda fuerint morosi vfuque ad sententiam, condemnantur ad rei restitutionem, & eius estimationem, secus si ignorauerint, gl. si in add. ibi.

Conductor, vel emptor si non habet Ecclesiæ acceptam deteriorationem fecerit, vel canonem per biennium non soluerit, potest reici de re, & damnum & pensionem soluere cogendi est, nulla actione pro melioratione compente, Ecclesiæ autem repellere nolente, potest ipsa exigere quod ei debetur, §. si verò quis, in auth. de alienat. & emphyt. col. 9.

Conductores perpetui soluerit, non temporales, quia illi dicuntur habere detentionem, gloss. 1. in l. 4. Cod. de locati, præd. ciuil. & l. 3. in add. marg. C. eodem.

Conductores fundorum Augustalis, & alij homines dictæ domus, cum agere volunt, vel excipere, vel experiri, debent ordinario iure facere hoc, & nulli eorum debent patrocinium præstare, aut executionis ministerium, & contra facientibus pena imponitur, l. 1. Cod. de conductor, & procurator. libro 10.

Conductor omnia secundum legem conditionis facere debet, & si quod in lege prætermittitur fuerit, id ex bono, & æquo præstare debet, puta vias, post moram, idem eorum conductor agit, vt domus, & ostia sibi reparentur, §. conductor, Instit. de locatio, & conduct.

CON

Conductor habens ius in re, vt quia sit emphyteota priuari non potest expelli intra triennium, ex quo cessauit soluere pensionem, sed si habeat ius in re, vt quia sit emphyteota Ecclesie, expectatur biennium, a tempore quo cessauit soluere, ibid.

Reliqua verbo, Columna, 14. 15. Pensio, Locator, §. Sterilitas.

- 12 **CONDUCTOR** agit ad interesse locatoris, si ille, qui ab eo conduxit, vti prohibetur, in quantum sibi obligatus est, deducta mercede primo locatori debita, l. 1. si, qui rem, 6. & ibi gloss. l. locati.
- Conductor si re conducta vti prohibetur, agit actione ex conductio ad interesse, l. si tibi alienam, 7. cum l. seq. eod.
- Conductor si non potest vti re conducta potest agere contra locatorem vt sibi frui liceat, liberatur tamen locator prestando interdule, vel equè commodam habitationem, §. si domum conducti, l. si quis domum, 9. eod.
- Conductor si desinit posse vti re abique culpa locatoris, fit ei remissio pro rata temporis, quo non est fructus, sed si culpa locatoris interuenit, tenetur locator ad totale interesse, d. l. si quis, §. hic subiungit, eod.
- Conductor quando impeditur in totum, vt non viatur re locata, totam mercedem iam solutam repetere potest, l. si vno, §. item cum quidam, eod.
- Conductor si propter latronum incursum non potuit vti re, tenetur locator remittere pensionem, vel solutam reddere pro rata temporis, quo non est fructus, l. si fundus, 33. cum l. seq. eod.
- Conductor si frui non potest abique culpa locatoris, fit remissio pensionis pro rata temporis, quo non est fructus, vel si totam soluit, sibi restituitur pro rata illius temporis, ibid.

Reliqua nu. 7. 9. Locato, nu. 5.

- 13 **CONDUCTOR** gregis tenetur probare latrones citra suam fraudem gregem abegisse, ad hoc vt iudicio locat. non tenetur de causa, cui pro tempore, quo non potest vti re remissio mercedis non soluitur, si soluta sit, repetitur, §. l. si quis iudicium, §. Imperator, & ibi gloss. probat, locati.
- Conductor domus tenetur locatori suo nomine, etiam de culpa eorum, quos inducit, quantum nihil sit ex preiudicio de illis, si culpam in inducendis admisit, quod tales vel seruos vel hospites, habet, rit. l. videmus, 11. eod.
- Conductor tenetur locatori suo nomine etiam de culpa seruorum, quos inducit, si ei culpa in inducendis possit adscribi, sed si culpa non possit adscribi, tenetur tantumnoxaliter nomine seruorum, §. d. l. videmus, & ibi gloss. l. uo nomine, & add. marg.
- Conductor ne habere ignem si in locatione est expressum, si habuit, tenetur de incendio etiam casu fortuito facio, quia non debuit ignem habere, d. l. v. deamus, §. si colonus, eod.
- Conductor domus, si veniente exercitu non valens denunciare domino migratur, non denunciato domino, non tenetur ex locato ad damna, quæ fecerunt milites, sed si potens denunciare migravit non denunciato domino, tenetur ex locato ad damna à militibus illata, si eis potuit resistere, & non resistit, l. item quem, ita, 1. §. exercitus, eod.
- Conductor domus, si potest tenetur resistere vi, ne in domo damnum fiat à militibus, secus si non potuit resistere, quia tunc in non resistendo non tenetur, nisi merces pro rata ci d. minimatur, §. non denunciavit, d. §. exercitus.
- Conductor propter casum, vel sterilitatem non potest agere ad interesse, sed tantum ad exonerationem mercedis, & damnum feminis amissi ad colonum, vel conductorem pertinet, l. si vno, §. vbiunque, eod.
- Conductor operarum non liberatur à mercede propter casum fortuitum contingentem in persona sua, nisi locator eadem operas alij locet, l. sed addes, 19. §. si eod.
- 14 **CONDUCTOR** fundi tenetur ad interesse locatori, si propter eius inimicitias, etiam sine sua culpa habitas, vicinus arbores excidit, quia cum haberet inimicitias, debuit cautius custodire. l. si merces, 25. §. culpa, & ibi gloss. inimicitias, eodem.
- Conductor damnum, quod eius culpa passus est locator, tenetur resarcire locatori, ibidem.
- Conductor si conduxit domum faciendam, & deinde parte operis facta, vitio operis adificium perit, illud perit periculo conductoris, qui iterum debet facere, gl. 1. in l. Marcus, 19. & l. si eod.
- Conductor si conduxit domum faciendam, & deinde operis parte facta naturali vi, veluti terræ motu, vel soli vitio consilium sit adificium, periculum pertinet ad locatorem, nisi culpa conductoris id intercesserit, d. l. Marcus, & ibi gl. 1. & l. si eod.
- Conductoris culpa quando casus occurrit in re locata, merces integra debetur, l. pe. §. si eod.
- Conductor potest expelli à re conducta, si rem deteriore facit, gl. 2. in auth. qui rem, C. de sacrosanctis Ecclesiis.
- Conductor locatori & contra tenetur de dolo, & custodia, non verò de casu fortuito, l. in iudicio, 28. C. de locato.
- In Conductore potest contingere culpa circa custodiam, in locatore verò potest contingere culpa, vt quia rem alienam locauerat, vel vitiosam, de qua culpa vtrique tenetur, gl. 2. ibid.
- Conductor tenetur locator ad totale interesse, quando casus fortuitus contingit in re locata locatoris culpa, gl. fin. d. l. in iudicio, 28. C. de locato.
- Conductores eorumque ad perferendas sarcinas, alique ejus generis, si onera præter modum, & quam sint assesti equi, grauiora impulerint, ex quibus equi deteriores aut inutiliores effecti sunt, tenentur de omni damno ac deterioratione eorumque, l. 1. in additione marg. C. ne quid oneri publico impon. lib. 10.
- Conductor non tenetur de casu fortuito, §. qui pro usu, Instit. de locatione, & conductio.

Reliqua verbo, Hircum, Castus, 3. si que ad 7. Locator, nu. 3. 4.

- 15 **CONDUCTOR** vectigalium dicitur publicanus, qui pro certa mercede singulis annis, vel ipse minima colligit, vectigalia conduxit, gloss. 2. in l. si cum Hermes, C. de locato.
- Conductor vectigalium dato fideiussore si conduxerit ad quinquennium, quo finito, si idem in conductione detineatur, vt idoneus, non contentione fideiussore, fideiussore de posterioris temporis periculo non adstringitur, d. l. cum Hermes.

Conductor vectigalium etiam inuitis finito tempore conductionis potest retineri, quando ita commodè vectigalia alij locari non possunt, §. gl. 3. in d. l. cum Hermes.

Conductor vectigalium non potest retineri finito tempore conductionis, C. de commodè alij locari possunt vectigalia, ibi.

Conductor vectigalium, qui maximos fructus percepit, ita quod rem forte debilitauerat, & propterea potest rem conuacere, alias autem non cogitur, §. 10.

Conductor vectigalium non excusatur à tutela, conductor verò prædiorum alicuius pertinentium excusatur, gl. 1. in l. coloni, 8. de excusat. tutorum, & gloss. non obstringitur, in l. semper, §. conductores, de iure iuramentum.

Conductores principales legitimi vectigalium habent immunitatem ab honoribus, & muneribus, sed non conductores, l. 1. C. quibus muneribus excusetur, hi, qui, lib. 10.

Conductores domini cogi possunt à præfide provincie, & aliis officialibus eius, vt soluant pensionem, qui etiam possunt impartiri fauorem curialibus Cæsaribus, volentibus huiusmodi exactiorem facere conductoriis, l. 1. & ibi gloss. fin. C. de collatio. feudo, fiscalis libro 11.

Conductores, ac coloni potius fideiussoribus principis habent immunitatem ab exactoribus iumentis, & superindictis, l. C. de pias, 7. dom. Aug. lib. 11.

In Conductoris bonis intelligitur esse ager vectigalis, ac penitus tenetur à decimas, ac primicias, §. gloss. suorum, & add. marg. in C. de pias, 7. dom. uestitura.

Conductor tributorum, vel gabelarum alicuius contrate potest vendere possessiones propter tributa non soluta, l. creditor, 52. & ibi gloss. de actio. empti.

Conductores etiam vectigalium sibi non coguntur subire munera municipali, l. semper, §. conductores, de iure iuramentum.

Conductor si conduxit fundum vectigalem ex lege, vt ad eius heredes pertineret, potest legare ius suum, & tunc legatarius habet vicem heredis, l. in conditionibus, 29. & ibi gloss. verb. sig.

Conductor expelli non debet à conductione, donec soluerit vectigal, l. 1. C. de administratione rerum publ. lib. 11.

Conductor prædij fiscalis nihil debet exinde exponere, vel transferre, gl. 2. in rub. C. de locatione prædiorum ciuilib. lib. 11.

Reliqua verbo, Publicanus, Tutor, 15. Vectigal, 3.

CONDUCTORVM quilibet diuina conductione, & in singulis pro partibus facta, solum tenetur pro parte, nec potest conueniri pro parte aliena, §. si diuina, 13. C. de locato.

Conductores plures si in solidum locatori sint obligati, eisdem locatori eos per se conueniendi, quoniam vellet, licet conductores inter se pro parte conueniri conductionem, ibid.

Conductores plures si in solidum sint obligati, & unus eorum soluerit locatorem, poterit petere vt sibi cedantur actiones aduersus alios conductores pro quibus soluit, ibid.

Conductores plures si egerant expressè vel tacite tempore conductionis, vt quilibet tenetur pro parte sua tantum, non potest vnus eorum in solidum conueniri pro alienis partibus, si tamen velit in solidum solvere, petet sibi cedantur actiones contra alios, gl. 1. & 2. ibid.

Conductores plures etiam si in solidum sint obligati locatori, hodie non compellitur locatori ius conueniendi, quoniam vellet, cum quilibet eorum pro parte tantum debeat conueniri, si omnes sunt soluentes, & præsentibus, gl. 1. ibi.

Conductores plures etiam in solidum sint obligati, non habent tamen mutualitatem beneficium divisionis ex causa Dian. Adm. mod. 1.

Conductores, qui in solidum obligati sunt, aduocant muticem fideiubere, gl. fin. ibi.

Vide notam, 18. si que ad 23.

CONDUCTORIS heres tenetur ex conductione defuncti, l. viam veritatis, 14. C. de locato.

Conductoris heres non tenetur ex locatione vfusfructus, secus verò proprietatis, gl. 1. & ibi additio, ibi.

Conductores, vel eorum heredes, post tempore locationis impleri, inuiti, non sunt retinendi, vel non coguntur reconducere, l. 1. C. de locato.

Conductores in perpetuum, vel eorum heredes etiam inuiui possunt retineri, gl. 1. ibidem.

Conductores seu heredes eorum rem conductam non restituentes ante expirationem sententiam, p. 1. tenentur etiam ad eius restitutionem, ad limitationem iustorum alienæ possessionis, l. 1. C. de locato.

Conferre mortuo intra tem. us conductionis, heres eius succedit in conductione, §. fin. Instit. de locatione, & conductio.

CONFERRI non tenentur fratre, sibi quæ sit causa d. nationis, vt alium de fratribus, si repudiauerit aut succedat, l. ex causa, 5. C. de iur. iur. 1.

Conferrere non tenentur habens triduum singulari, nisi non vult vnus, sed tenet succedere, ibid.

Conferrere tenetur quis fratribus donationem, quam inofficiosi sibi fecit auius, gloss. 1. ibid.

Conferrere non tenetur quis fratribus quæ sit aliunde, ibi, §. alia causa, quàm ex donatione auius, si ei succederet, d. gl. 1. ibid.

Conferrere bona à patre donata non tenentur filius emancipatus, si sit institutus à patre vni cum filiis in potestate constitutis, nisi testator hoc fieri cauerit, l. 1. & ibi gl. 1. C. de collatio.

Conferrere bona à patre donata non tenentur filius emancipatus, qui eam posset ex testamento succedere patri, per errorem successit ab intestato, gloss. pen. ibid.

Conferrere debent solum ea bona, quæ reperiuntur penes fratres tempore mortis patris, & non alia, §. ea demum, 6. C. de collatio.

Conferrere non tenentur inter se filij emancipati, neque etiam illi, qui nec sui, nec emancipati sunt, inter se filij nepotes ex filia, §. gl. fin. in l. si emancipati, C. eodem.

Conferrere non tenentur emancipatus emancipato, sed bene emancipati fratres in potestate constituto, quando ab intestato succedunt, d. l. emancipati.

Conferrere dotem non tenetur filia, quæ petiit ad, quod per hanc comm. §. si, vel iure legati est relictum in codicillis, vel testamento, l. a patre, 10. C. eod.

Conf. iur.

CON

- quid, vt ipsa alienam obligationem in se fufceperet, aut vt intercederet, ibid.
- Confessione mutui potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, non ita in confessione procedente ex aliis causis, ibid.
- Confessio iudicialis, vel in iure & ob dolum infamat, fecus si fit facta ob culpam gl. 2. in l. si tutor, 7. C. de interd. matr.
- Confessio dotis receptæ non valet, siue fit facta post matrimonium, siue ante, cum confessio facta ante matrimonium trahatur ad tempus matrimonij, quod verum est, nisi præscriptio temporis cucurrit, quo casu valet, neque potest obijci exceptio non numeratæ dotis, † gl. vel eius heredib. in l. si. C. de dote cauta, non au.
- Confessione factæ in libello supplicatorio potest principi statui, l. 2. C. de intur. & subitut.
- Confessio de recepto in contrahibus non præiudicat statim consentienti, sed saltem 30. dies spectatur, vt possit opponere exceptionem non numeratæ in vltimis voluntatibus statim præiudicat testatori, gl. in l. 1. C. de falsa causa adiecta.
- Confessio de recepto inter viros sæpe fit sit futuræ numerationis, & consentienti non præiudicat confessio intra 30. dies, gl. si. ibid.
- 6 Confessio de recepto si fit facta in testamento, testator non sperat futurum numerationem, sed ob prececes meritorium facit, & ideo statim præiudicat, ibid.
- Confessio spontanea in scripturam redacta liberum non facit seruum, & multo minus confessione coactæ & in tormentis facta, l. nec si volens, C. de liber. causa, Confessione vim habet assertum in libello, & ei statim contra profertur, & si in eodem libello, vel diuersis contraria dixerit, statim quod est in eius præiudicium, non in fauorem, l. cum precum 9. & ibi gl. p. C. eod.
- Confessio aqua acta non in modum iudicij facta non officit, siue si fieret solemniter in iura iudicij, interrogat. 24. & ibi glossi. 1. C. eod.
- Confessio coarctatus super statu defuncti facta non præiudicat coheredi contra alium aliter, l. Ariamus, 7. C. eod.
- Confessio habet paratam exceptionem, l. 1. C. de confis. Conf. ito in iure dicitur facta vbiueque fit iudex, gl. si. in prime ibi.
- Confessione factæ in iudicio datur fides contra se, sed non pro fe, ibid.
- Confessio super eo quod natura, vel ius respicit, non valet, ibid.
- Confessione in causa criminali non statim statim, ibid.
- 7 Confessio simplex in criminalibus non præiudicat confitenti, nisi persequeret, ibid.
- Confessione reorum non sunt habende pro exploratis facinorib. ibi.
- Confessio facta in iudicio siue sponte, siue coactæ, præiudicat consentienti, ibid.
- Confessio in iure facta præiudicat confitenti, si præsentem aduersario fit facta, ibid.
- Confessio in iure facta ad hoc vt valeat, requiritur, quod non sit res fauorabilis, quæ per confessionem remouetur, vt matrimonium d. glou. si. ad fin.
- Confessio facta circa id, circa quod non potest sibi præiudicare, non valet, vt si quis se seruum confiteatur, ibid.
- Confessio facta in fraudem creditorum non valet, ibid.
- Confessio valet etiam sine interrogatione, ibid.
- Confessio debiti cum causa statim præiudicat consentienti in mutuo tamen, aut in dote non statim, sed post aliquod tempus, glossi. robur, in l. scripturas, 1. C. qu. potiores, in pign.
- Coact. siue de recepto totius debiti per errorem, vel spe futuræ numerationis factæ per creditorem non præiudicat, nisi in parte recepta, l. si inter, 6. & ibi gl. si. C. de solutio.
- Confessio pecuniæ solutæ collata instrumentum maiorem rei gestæ probationem continet, quam chartographi acceptæ pecuniæ redditio, l. pecunia, 14. C. eod.
- 8 Confessio debiti ex causa præiudicat statim consentienti, fallit in dote, & etiam in mutuo in odium creditoris, vt tantum post biennium præiudicat, gl. taciturnitate, in §. 1. in authent. de tempore non solut. pecun. col. 8.
- Confessio dotis facta constanter matrimonio videtur facta in fraudem creditorum præiudicat, & prætorum, sed non in fraudem futurorum, nisi essent aliqua indicia, quod voluisset fraudare, creditores etiam futuros, † reprobat. gl. pen. & si. in auth. sed iam necesse, C. de donat. ante nupti. Doctores communiter secundum Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. C. de iure sili, lib. 11.
- Confessio absente parte facta ad se obligandum, licet cum causa, non valet, nisi vel epistole, vel uncijs nuntiorum interueniat, ex quibus quodammodo effectus probationis quam obligationis sumitur, ita tamen vt ante consentientis mortem sequatur rati habitio, gl. vanitate, in addit. marg. in l. fin. C. de conuend. fisci deb. lib. 10.
- Confessio sola, vel scriptura, in qua quis enunciativè assertit se esse alterius adscriptum, non præiudicat, si nec statum mutat, nisi sit alius adminiculis approbata, scilicet ex illa diutina præstatione, quam faciunt alij adscripti, aut quia alia cõfessio emanauit de eodem, l. cum scimus, C. de agricol. & censit. li. 10.
- Confessio in iudicio facta non potest corrigi, glossi. 1. in l. iura, C. de omni agro deserto, lib. 11.
- Confessio ista, confiteor te non teneri, dicitur pactum, l. tale pactum, de pactis.
- Confessio ad liberandam non requirit causam, ibid.
- Confessio liberatoria, veluti, confiteor te non teneri, si est facta præsentem parte, censetur interuenire consensus duorum saltem tacitus, & per consequens dicitur esse pactum, d. l. tale pactum, & ibi gl. 1.
- Confessio simplex de possidendo nomine alterius, tantum operatur quantum constituitur, glossi. in l. si conuenierit, de pactis.
- Reli. qua verbo, Creditor, 93. Debitor, 2. 52. r. s. q. ue ad 56.*
Doi. 16. Minor, 3. 5. Instrumentum, 17.
- 9 CONFESSIO furti facta extra ius non valet quoad hoc, vt per eius confessionem sit infamia, transactio tamen extra ius valet, & infamat, † gl. 1. in l. 4. de his, qui notant infam.
- Confessio obligatoria extra ius non præiudicat sine causa, confessio tamen liberatoria si fit facta extra ius, & propter præsentiam partis, tunc inducitur rati consensus, & per consequens pactum liberatorium, gl. 1. in l. tale pactum de pactis, & glossi. in addit. marg. C. de rebus.
- Confessio ad liberandum alium facta extra ius a creditore valet, & præiudicat consentienti, gl. apud iudices, in l. 1. de interrogat. actio.
- Confessio ad obligandum facta cum causa extra ius valet, nisi vel in mutuo

vsque ad biennium, vel in dote secundum tempora a lege statuta, vel in aliis contrahibus itam contra probetur per aliam scripturam, ibid.

Confessio ad obligandum se extra ius sine causa non valet, & dicitur indiffereta, sed facta coram iudice vel arbitro, etiam sine causa valet, gl. apud iudices, in d. l. 1. eod.

Confessio facta coram arbitro valet eodem modo, quo facta esset coram iudice, d. gl. apud iudices, & ibi add. marg. eod.

Confessio extra iudicium licet non disponat, sed solum probet, si tamen sit sine causa, non valet, nec probat, in iudicio tamen facta obligat, l. d. atate, §. qui interrogatus, in additione marg. eod.

Confessio facta apud viros honestos cum aliis indicij probationem inducit, l. quæro, §. 8. in add. marg. de adlito edicto.

Confessio extraiudicialis sufficit, vt quis futuris beneficiis prouetur, ibi.

Confessio extra ius non nocet, † gl. grande, in l. 1. §. Iulianus, de liber. agnos.

Confessio extra iudicium & indiffereta non præiudicat consentienti, gl. 6. in l. 1. C. si minor fe maiorem, glo. præiudicare, in l. finai. C. arbitrium tutel.

Confessio extra ius pro fe facta, vt alium sibi debere, & tunc non valet, glo. religionem, in l. generaliter, C. de non numeratæ pecun.

Confessio extraiudicialis creditoris facta contra fe ad liberandum debitorem post 30. dies valet, & ibi præiudicat, non vero prius, nisi in quibusdam casibus, ibidem, & gl. in l. 1. de confis.

Confessio extraiudicialis alij facta fe obligando non valet, si certam causam non adiecit, ibid., & gl. in l. 1. C. de confis.

Confessio extraiudicialis contra fe facta obligando fe alicui, cum expressione causæ numerationis vel mutui, valet, sed compent consentienti exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium, & nisi creditor probeat, cadit a causa post biennium autem non auditur, quia biennium pro numeratione est, ibid., & d. gl. si. in l. 1.

Confessio extraiudicialis contra fe facta obligando fe cum expressione alterius causæ, quod mutui, vt venditoris, vel locationis, valet, ibid.

Confessio extraiudicialis non infamat, nec fit præiudicium consentienti, gl. 2. in l. si tutor, 7. C. de interd. matr.

Confessio facta coram vicinis extra iudicium valet ad liberandum, fecus ad fe obligandum, nisi fiat in iudicio, vel fiat extra iudicium cum causa, glossi. pro faciendi, in §. 8. licet, in auth. de testib. col. 7.

Confessio contra extra iudicium non p. uideat, facta in iudicio non in fit, ut iudici, parca coram tabellione, non nocet, siue si in figura i. d. c. d. gl. confis. o. nibus, in l. cum scimus, C. de agric. l. 1. C. enst. libro 11.

Confessio extraiudicialis est sufficiens causa fin. iudicium ad torruum, nisi reuocasset cum extra iudicalem confessionem, glossi. fin. & ibi add. marg. in c. pite quinto, 25. de adulteris.

Reli. qua verbo, Creditor, 93. Debitor, 2. 52. r. s. q. ue ad 56.

CONFESSIO erronea lata culpa facta ante hunc contestatam potest reuocari indistinctè, nisi capto actoris emergat, l. de atate, §. qui iulio, & §. fin. & ibi glossi. de interdicto.

CONFESSIO erronea post hunc contestatam potest reuocari ex causa iuli erroris, fecus si fuerit in dolo, ibid.

Confessione ius potest quis reuocare ex causa iusti erroris, d. l. de atate, §. ex causa, eod.

Confessio per errorem facti facta non præiudicat consentienti, si probetur contrarium valet ad sententiam, §. 3. & ibi glossi. 1. de confis., & gl. in l. 1. C. si minor fe maiorem, & gl. si. n. h. in l. 1. C. de confis.

Confessio per errorem facti facta, probato errore aut sententiam, est ipso iure nulla, & consensus tutus est ipso iure, sed probato errore post sententiam ipso iure non est nulla, nec consensus est tutus ipso iure, fed bene per restitutionem, glossi. 1. ibid., & glossi. & ibi add. marg. in l. penult. de confis., & gl. in l. 1. C. de confis., & gl. in add. marg. in l. ille qui, 62. C. de decurionib. lib. 10.

CONFESSIO erronea post litem contestationem in alieno facto non præiudicat consentienti, cum probabiliter erret, fed in facto suo præiudicat, quando error facti probabilis non est, gl. 1. in d. l. 2.

CONFESSIO erronea extra iudicium facta non præiudicat confitenti probando errorem, & ad id probandum admittitur confis. ens, cum certet de damno vitando, & aduersarius de lucro capiendo, d. glossi. 1. & ibi add. marg.

CONFESSIO iudicialis erronea facta ante litem contestationem per errorem iustam potest reuocari vsque ad sententiam probando contrarium, fecus si per iniunctum errorem, d. gl. 1.

CONFESSIO in iudicio per errorem iuris facta nocet consentienti, veluti consensus est tutor, pupillum teneri ex contractu iuto sine tutore credens cum teneri vel consensus est promissor, se teneri ex inutili contractu, vt inter abentes, vel alio modo, d. l. 2. & ibi gl. si.

CONFESSIO erronea in contracta, siue in promissione, licet non valeat, tamen confessio erronea euidenter in delictis valet, nisi errorem alleget, l. si adulterium, §. 8. §. item Pollioni, & ibi add. m. de adulter.

CONFESSIO falsa circa proprietatem rei probata veritate non præiudicat consentienti, l. cum falsa, §. C. de iuris, & facti igno.

CONFESSIO falsa per errorem facti probata veritate non præiudicat consentienti, si confessio falsa fuit facta extra iudicium, fecus si in iudicio, gl. ibid.

CONFESSIO extra iudicium facta siue a sciente, siue ab ignorante facta quantum ad dominij translationem, non præiudicat, gl. si. ibid.

CONFESSIO facti erronea tam iudicialis, quam extraiudicialis, potest reuocari nondum finito negotio, gl. 1. in l. error, 7. C. eod.

CONFESSIO facti erronea extraiudicialis præsumitur erronea absque eo, quod error probetur, fed si est facta iudicialiter, præsumitur vera, & non potest reuocari, nisi probato errore, ibid.

CONFESSIO facti erronea ex certa scientia facta cum comenitur confis. actio, ne, quæ per infirmationem crediti, præiudicat consentienti, ibid.

CONFESSIO iuris erronea facta a muliere reuocatur per Velleianum, vel etiam propter errorem facti nondum finito negotio, ibid.

CONFESSIO erronea facta a tutore in iumentario, adeo præiudicat, vt non possit contra probari, ibidem.

Confessio heredis facta per ignorantiam non praeiudicat ei, secus verò est in confessione heredis scientis § glo. pen. in l. cum testamentum, 8. C. de iuris & facti § glo.

Confessione erronea potest quis in causa appellationis reuocare, & probate contrarium, l. si. C. de errore aduocat.

Confessio erronea, vel simulata non praeiudicat libertati, l. parentes, 22. Cod. de liberali causa.

Confessio in iudicio facta per errorem iuris, nocet in damnis, secus extra, l. 2. & ibi glo. 2. de confessis.

Reliqua verbo, Errones, sup. num. 7.

CONFESSIO falsa tutoris, vel procuratoris, aut curatoris super crimine non praeiudicat domino, vel minori abenti, nisi mandatum fuerit specialiter de confitendo, vel ratur habitum sit, l. proinde, 2. §. 1. & ibi glo. abentem, ad legem Aquil.

Confessione vera procuratoris datur villis actio in dominum, nisi sit procurator sine mandato, gl. confitatur.

CONFESSIO falsa procuratoris, tutoris, vel curatoris datur confessoria vitis in eos, & non contra dominum, pupillum, vel furiosum, d. §. 1. & ibi gloss. abentem.

Confessio tutoris continens se recepisse praeiudicat pupillo §. Lucius, 47. §. tutelae, & ibi gl. apocha, de administ. tutorum.

Confessio tutoris, curatoris, administratoris legitimi, vel procuratoris generalis facta sponte, & per modum voluntarie iurisdictionis non praeiudicat pupillo, adulto, aut domino, sed sibi, §. vt villi teneantur, secus si coactè, & per modum contentiose iurisdictionis confiteatur, quia tunc praeiudicat pupillo, adulto, vel domino §. l. certum, §. pe. De contr. reprob. gl. non puto, de confessis.

CONFESSIO procuratoris in tribus tantum casibus domino nocet, scilicet, primum quando domino mandante fuit facta, secundò quando domino praesente, non contradicente, tertio, quando domino abente, ipso tamen ratum habente, d. gl. non puto, in additione marg. eod.

Confessio pupilli non interueniente tutoris autoritate sibi non praeiudicat, d. l. certum, §. si eod.

Confessio adulti sine curatore facta mero iure valet, sed aduersus eam restitui potest in integrum, ibid.

Confessio procuratoris facta extra iudicium non obligat dominum, l. fin. de actio, & obligat.

Confessio extra ius, vel inuentarium facta à tutore, vel curatore, reducendo substantiam pupilli, vel minoris ad maiorem quantitatem, non praeiudicat veritati, l. si. C. arbitrium tutelae.

Confessio à tutore, vel curatore facta in inuentario maioris quantitatis, quam sit substantia pupilli, adeò praeiudicat, quòd non admittitur probatio in contrarium, d. l. si & ibi gl. i. in scriptis, & gl. i. in l. error, C. de iuris & facti §. ignor.

Confessio facta in iudicio ab impube non valet, sed ab adulto valet, aduersus eam tamen refutatur, gl. si ad med. in l. i. C. de confessis.

Confessio tutoris, vel curatoris, vel procuratoris non valet, si dominus probat contrarium, vel non valet, si petat minor restitui, vel sit absens, nam valet, si defuit praesens, d. gl. si ad fi.

Reliqua verbo, Procurator, 24. 2. §. 2. 6.

CONFESSIO super filiatione non mutat veritatem, nec nocet, quò minus possit contrarium probari, & onus probandi illi incumbit, qui agit, non ei in possessione est, l. quidam, 15. de probatio.

CONFESSIO patris de filiatione alicuius extra ius asserit magnam probationem pro filio, licet non plenam, secus est in confessione matris, §. l. si. Julianus, 88. §. quibus, 10. & ibi gl. si de fidei commissio, de legat. 2. & gl. si. in l. generaliter, C. de non num. pecun.

Confessio, vel dictum patris dicentis, non esse quem filium suum, non praeiudicat filio, gl. pro filio, ibid.

Reliqua verbo, Filius, 24. 2. §. 2. 6. Mater, 1. 2. 3. Filiatio.

CONFESSIO debiti facta à testatore non probat debitum, sed fideicommissi pecuniam inducit, nisi probetur testatorem per errorem scripsisse, l. Lucius, 88. §. quibus, 10. & ibi gl. si de fidei commissio, de legat. 2. & gl. si. in l. generaliter, C. de non num. pecun.

Confessio debiti facta à testatore cum iuramento probat debitum, contra ipsum testatorem, vel heredem eius, non tamen inducit probationem contra alios, gl. ex debito, ibi & l. cum qui decedens, 37. §. codicillis, & ibi gloss. iurauit, de legat. 3. & gl. vlt. in l. Lucius Titius, 93. §. 1. de legat. 3.

Confessio debiti facta in testamento ad fauorem non capacis, in dubio semper praesumitur facta in fraudem legis, etiam si talis confessio sit iuramento firmata, secus quando ad fauorem capacis, & iuramento firmata fuit, quia tunc probationem inducit, d. l. cum decedens, §. pen. & ibi gl. pen. & vlt. & gl. in l. generaliter, 13. C. de non numerata pecun.

Confessio testatoris facta in testamento exprimentem certam quantitatem sine iuramento, vel lego tibi decem, quae debet, valet, & potest peti, vt fideicommissum, non tamen vt debitum, cum nihil debeatur, d. gl. si. in l. generaliter, C. de non numera. pecun.

Reliqua verbo, Moriens, Testator, 28. Afferens, Debet.

CONFESSIO facta in tortura etiam persecuta sine iudicis non nocet confesso, quod fallit in tribus casibus, gl. non esse, in additione marg. in l. i. de quaestio.

Confessio accusati facta in tormentis non habetur pro probatione, si non persecuta, nec aliqua alia sit probatio, secus si fuit facta confessio sponte & sine tormentis, d. l. i. diuus, & ibi gl. pro exploratis.

Confessio facta per tormenta fragilis est, d. l. i. §. quæstio.

ex Confessione facta in tormentis non debet quis damnari, l. pen. & ibi gl. i. eo.

ex Confessione facta in tormentis non praecedentibus iudiciis non debet quis condemnari, ibid.

Confessio in tormentis, veluti tormentorum facta, non nocet confitenti, nisi extra tormenta persecuta sit confessio, gl. pen. in l. 2. C. quorum appellat. non recip.

Confessio facta in tormentis contra se facit plenam probationem, si in ea persecuta fuerit, aliàs non, §. gl. si. in l. si. C. de quaestio.

Confessio facta in tormentis facit probationem in mediocribus, non tamen in nimium molibus, nec in nimium duris, §. ibid.

Reliqua verbo, Quaestio, 1. Tortura, Seruus, 16. §. que ad 169.

CONFESSORIA directa actio soli domino datur pro seruutis reali vendicanda, vitis tamen domino, gl. i. in l. si vñ. actus petatur.

Confessoriam pro vendi & fruendi iure is solus potest intentare, qui habet vñ. fructum, domini autem non potest, l. vt frui, eod.

Confessoria, & negatoria, quae pro seruutibus dantur, dicuntur actiones in rem, & competunt tantum domino fundi, & non alij, l. 2. si seruutis vendicetur.

Confessoria competit ei, qui seruutem sibi competere contendit, negatoria verò ei, qui negat, ibid.

in Confessoria officium iudicis est, scilicet vt possessor inibeatur prestare patientiam actoris, vt seruutis vtatur, & etiam praestare cautionem; in negatoria autem iudicis officium est, vt iubeat, ne ille inquietetur ratione fruutis, qui in negatoria obtinet, & de hoc praestatur etiam cautio, gl. 2. ibid.

Confessoria vel negatoria dicuntur ita, quia magis sensu inspecto haec nomina sunt imposita, & non ex eo, quòd vñ. affirmatiuis, alia negatiuis verbis proponatur, §. d. glo. 2.

in Confessoria actione, quae de seruutis mouetur, veniunt etiam fructus, id est id, quod fructuum nomine interest agentis seruutem non prohiberi, l. loci §. in confessoriam, eod.

Confessoria agens non possidet, aliàs non venirent fructus, gl. veniunt, ibid.

Confessoria datur fructuario pro vñ. fructu, in quam actionem veniunt fructus, non vñ. fructus, ibid.

Confessoria & negatoria competunt culibet in solidum contra quemlibet ex dominis, & sententia vñ. aliis proderit, sed si deueniat ad intercessu, habetur respectus ad intercessu agentis, d. l. loci, §. si fundus.

Confessoria competit contra eum, qui non seruutem, sed refectionem seruutis impedit, & etiam habet interdictionem de itinere, atque priuato pro refectione, d. l. loci, §. si quis mihi.

in Confessoria vñ. probare sufficit, scilicet seruutem debitam, & sic habet naturam propriam, & quadam alia, gl. detinere, ibid.

Confessoria & negatoria competunt nobis pro haustu aquae, cum sit seruutis, d. §. si quis mihi.

Confessoria competit etiam quasi possidenti seruutem, & quasi possidit dicitur si domus detineatur depresso, secus si fuerit eleuata, l. & si forte, §. i. u. seruutis vendi.

Confessoria quae pro seruutis oneris ferendi datur, magis est in rem, quam in personam, & non alij directa confessoria competit, quam domino adium aduersus dominum, vitis autem rectè potest competere etiam non domino, d. l. & si forte, §. etiam, & ibi gl. competet, eod.

in Confessoria, quae pro refectione seruutis oneris ferendi datur, ille refectionis modus venit, qui in seruutis imposita continetur, velut vt reficeret lapide quadrato, aut iustitiam, aut quolibet opere, quod in constitutione dictum est, & si nihil sit dictum, seruetur consuetudo, d. l. & si forte, §. i. u. ad es, & ibi gl. dictum, eod.

in Confessoria, quae pro seruutis oneris ferendi datur, veniunt fructus, id est, commodum, quod haberet, si onera adium eius vicinus sustineret, d. l. & si forte, §. si eod.

in Confessoria, quae pro seruutis oneris ferendi datur, per officium iudicis fit restitutio rei, id est, patiens, & praestatur cautio, & contra non restituentem iuratur in litem, l. haerem, eod.

Confessoria competit pro seruutis tigni immitendi, vt in parietem eius tigna immittere mihi liceat, vt super ea tigna porticum ambulatorium facere, & super eum parietem columnas tructiles mihi liceat imponere, quae restant porticus ambulatoria sustineant, l. scuti, §. i. eod. tit.

Confessoria de onere sustinendo in pariete tuo, differt à confessoria de tigno immitendo in parietem, vel adificiu tuum, licet vtrobique sustineatur onus, quia in prima specialiter de onere ferendo dicitur, tum & debent teneat reficere parietem seruutis, in l. i. cunda cogitur dominus parietis parimissionem, si adificium habeat, d. l. scuti, §. distant, & ibi gl. haec actiones, eod.

in Confessoria de tigno immitendo, sicut in ceteris seruutibus rebus, sententiae forma est, quòd declaratur rem ad actorem pertinere, d. l. scuti, §. sed si queratur.

Confessoriae actionis natura est, vt per eam destruat quidquid est factum contra fundum ducitur, sed etiam contra omnes, quocunque impedites vñ. seruutis, l. si eod. loco, eod.

Confessoria competit non solum contra eum, in cuius agro aqua oritur, vel per cuius fundum ducitur, sed etiam contra omnes, quocunque impedites vñ. seruutis, l. si quis diurno, §. i. eod.

Confessoria potest proponi verbis negatiuis, gl. ageret, in l. si quando, eod.

Confessoria datur pro seruutis, quae extra rem datur, licet pro seruutis, inhaerente rei datur, gl. istas causas, in l. Meuius, 66. §. pe. de legat. 2.

Confessoria quando agitur, si pro constituenda quasi possessione seruutis debet aliquid fieri, contra contumacem ex primo decreto fit missio in loco feruiente, ex secundo decreto statimur certum tempus, intra quod agatur l. a quo fundus, §. de damno infecto.

Confessoria verbis negatiuis, negatoria verbis affirmatiuis proponitur, habendo respectum ad medium concludendi, §. gl. alius tollendi, & ibi add. in §. aquae Inst. de actio.

Confessoria proponitur verbis affirmatiuis, negatoria verbis negatiuis, intellige respectu intentionis agentis, sed non respectu expressiois facienda in libello, §. ibidem.

Confessoria & negatoria dicuntur in rem, quia ad similitudinem rei vendicationis dantur, d. gl. alius tollendi, ibid.

Confessoria datur ratione domini domino fundi, cui seruutis debetur, vel ratione quasi domini, vt superfluo, emphiteotae, & vassallo, sicut reuendicatio datur ratione domini, vel quasi, d. gl. alius, & ibi add. mar.

Confessoria ita datur ratione possessionis vt aduersus eum, qui verè possidet agrum, qui seruutem debet, vel quasi possidet, sicut rei vendicatio datur ratione

tot ratione possessionis, vel quasi, dict. gloss. altius.

Reliqua verbo, Actio, 157. Negatoria, Servitus, 48. 49.

1. **CONFESSVS** quis coram arbitro fe factum fecisse, non est infamia, cum nec ipsius sententia infamet, gl. non facit, in l. quid ergo, §. ex compromisso, de his qui notantur infam.

Confessus in iudicio factum, vel crimen publicum ordine iudiciario conuentus vel accusatus, ipsa confessione est infamia, non tamen habetur pro condemnato, imò danda est sententia, gl. 1. in l. istus fuitium, eod.

Confessus fallo fe occidisse hominem, si eum viuum offenderit, non tenetur Aquilia, l. inde Neratius, §. si, ad legem Aquil.

Confessus si sit quis fallo fe occidisse hominem, ex ista confessione remittitur actori onus probandi euentum occidisse, cogitur tamen probare eum occisum esse a quocunque, si confessus prober viuum esse, aliis satis est, si confessus fuisset occisum esse, & a d. §. h. & ibi gl. confessoriam.

Confessus fallo fe hominem vulnerasse, & ostendat non vulneratum, non tenetur Aquilia, l. hoc apertius, 2. 4. eod.

Confessus si sit quis, fe occidisse hominem, & ostendat non esse occisum, sed mortuum, non tenetur de mortuo, licet confessus sit fe occidisse, l. proinde, 2. 1. eodem.

in Confessum nulle sunt iudicis partes, nisi in condemnando, quod est verum in ciuilibus non in criminalibus, d. l. proinde, §. si, eod. & l. certum, §. si, de confessis, & l. si conuenierit, 2. 1. in add. marg. de re iud.

in Confessum tam in ciuili, quam in criminali causa sententia danda est, gl. si. ibi Confessio etiam non denuciatur exceptiones legitimas, §. si filius, §. fin. de interrog. actio.

Confessus fe debere seruum, qui erat mortuus, tenetur, si post moram erat mortuus, imò si confessus sit fe debere seruum, quem sciebat mortuum esse, etiam ante moram tenetur ad eius estimationem: si autem ignorabat, non tenetur, §. gl. ex causa, & ibi add. marg. in l. duobus reis, §. si, de iure iurand.

Confessus debitorem suum sibi non tenetur, videtur eum liberare ex causa donationis, l. quidam, 30. de donatio.

2. **CONF.** alius in iure post litem contestationem, suam confessionem infirmare non potest, nisi præterdat facti errorem, & hoc vsque ad sententiam, sed post regulariter, etiam si præterdat facti errorem, non poterit, d. l. quidam, & ibi gl. non posse.

Confessus in iure ante litem contestationem non potest suam confessionem infirmare, etiam si præterdat facti, vel iuris errorem, gl. non posse.

Confessus ipsa confessione verè dicitur condemnatus, & statim tempora iudicis currunt, gl. aut ex re, in l. debitoribus, 3. 1. de re iudicata.

Confessus non condemnatur diffinituè, sed tantum ei præcipitur, quando confessio facta fuit non in forma iudicij, nec fuit lis contestata, nec fuit iuratum de calumnia, aliis debet condemnari, ac ferri sententia, §. gl. reddere, ibid.

Confessio de consuetudine eo casu, quo sententia requiritur, datur decem dierum tempus, nisi personæ qualitas maius tempus desideraret, d. glo. reddere, in additione marg.

Confessus in iure vel coram iudice pro iudicato habetur, l. post rem iudicatam, §. de re iudic. & l. 1. & 3. de confessis.

Confessus fe debere ex causa legati certam rem, quæ in rerum natura non erat, condemnatur in eius estimationem, si sciens id legatum non esse in rerum natura, confessus fuit fe debere, d. l. 3. & ibi gl. 1. de confessis.

Confessus fe occidisse hominem, licet non occiderit, tenetur ex sua confessione, si occisus sit homo, neque ob id liberatur ille, qui occiderat, l. 4. & ibi glo. 1. & ibi add. marg. eod.

Confessus fe debere Stichum ex promissione, & tunc post moram ex interpellatione, vel post litem contestationem post confessionem vel ante, etiam Stichum mortuo, condemnatur in eius estimationem, l. 3. & ibi gl. 1. eod.

3. **CONF.** si debere Stichum quasi a fe occisum, cum ab alio mortiferè vulneratus fuisset, tenetur, licet post confessionem vita excedat, cum a die vulneris videatur occisus, & multo magis, si ipse confessus verè vulnerasset, ibid.

Confessus fe debere certum quid, tenetur, secus si incertum confiteatur, l. certum, 6. eodem.

Confessus in iure re, & genere certum, veluti Stichum certum, vel decem libras Parisienas, habetur pro iudicato, quoad onus probandi, sed si re & genere incertum sit confessus, veluti corpus, vel factum incertum, & tunc non valet confessio, sed quando confessus est certum genere, sed re vel specie incertum, veluti vinum ex Stichis meis, vel equis, aut fundis, officio iudicis cogitur declarare, capitis pignoris, vel multa indicia, & declaratione facta valet confessio, d. l. certum, & ibi gl. corpus, & add. marg. & gl. confiteatur, eod.

Confessus fe debere quanticatem, cogitur declarare eam, d. l. certum, eod.

Confessus res vendicantem esse dominum, tenetur perinde, ac si dominium fundi vendicantis esse pronuntiatum esset, sed si per verba præteriti temporis sit confessus, scilicet vendicantem fuisse dominum, non habetur statim pro iudicato, imò adhuc potest queri, qualiter ab eo recessit dominum, d. l. certum, & ibi glo. confessus.

Confessus in actione ciuili, vel honoraria, vel interdicto exhibitorio, aut restitutorio, vel prohibitorio, habetur pro condemnato, & datur confessio ad restituendum ex his actionibus, tempus, quod daretur verè condemnatis, & si non restituitur, estimatur lis, quanti actor in litem iurauerit, si sit talis actio, in qua iuratur, d. l. certum, §. si alia, & ibi gl. si estimabitur.

Confessio in iure ad soluendum datur quadrimestre tempus, quod datur condemnatis, d. l. certum, §. si.

in Confessum in iure debet formari sententia, quando præcedit libellus, secus quando non præcedente libello, vel litem contestatione sit confessus, quia tunc non sit condemnatio, §. gl. si. ibid.

4. **CONF.** si debere ex venditione, tenetur actione vtili ex vendito, ibi.

Confessus, & condemnatus si in executione vult aliquid dicere, per quod non venit contra confessionem, vel sententiam de directo, nec illam impugnare, sed modificare, debet audiri, & hoc poterit cognosci ab eo, cui commissa est executio sententiæ, etiam super hoc pronunciari, l. pen. eod.

Confessus, & condemnatus si in executione expresse contradiceret confessioni,

vel sententiæ, & eam impugnare de falsitate, non auditur mero iure, sed per iustum errorem bene auditur mediante beneficio restitutionis in integrum, quam non potest facere ille, cui commissa est executio sententiæ, sed debet ipsum remittere ad iudicem ordinarium committentem, ibid.

Confessus non debet omnino condemnari eius rei nomine, quæ an in rerum natura sit, incertum est, nisi sciens non esse in rerum natura confessus sit, quo casu tenetur ad eius estimationem, l. si & ibi gl. 1. eod.

Confessus crimen incidit, ex huiusmodi confessione non potest condemnari sine nouo processu, §. l. si confessus, in add. marg. de custod. reorum.

Confessus de crimine non habetur pro condemnato, sed confessus in ciuili habetur pro condemnato, d. l. si confessus, & ibi gl. 1.

Confessus fe occidisse hominem, per hoc non debet puniri prætextu suæ confessionis, nisi constet de corpore occiso, l. illud, sciendum, in addit. marg. de appellatio.

Confessus, & condemnatus appellare potest, nisi in quibusdam casibus, quia potest esse, quod errauerit in facto confitendo, & sic vsque ad sententiam potest corrigere, & id eo potest appellare, vt conuiget, gl. app. l. and in l. creditur, 2. §. si ius, de appellat.

pro Confessio, vel consilio licet habeatur defunctus, hoc tamen non nocet heredi, qui adhuc potest discutere causam, l. eius, qui, 2. 9. de iure fisci.

Confessus fe non vultum fore privilegio propter cingulum militiæ suæ, vel dignitatis, aut sacerdotij prerogatiuam, non potest contra huiusmodi pactum suum venire, & contrahentes decipere, l. si quis in confitendo, 2. 9. Cod. de pactis.

Confessus fidei futuri patrocini se recipisse plus, quam reuera receperit, potest non scep liberationem condicere, aut se tueri per doli mali exceptionem, l. 4. C. de condit. ob caus.

Confessus contra confessionem extra iudicalem potest venire intra 30 dies, nisi fuerit solemniter confessio, id est, coram testibus, gloss. fin. in authent. rogati, C. de testibus.

Confessus ex causa dotis plus recepit, quam recepit, & id, quod non recepit, potest petere, & speciale est in dote, secus est in aliis, l. 4. & ibi glo. 1. C. de doli promissione.

Confessus fe recipisse dorem, potest ipse, vel heres eius opponere exceptionem non numerate dotis intra annum a die dissoluti matrimonij, l. fin. Cod. de dote causa.

Confessus fe recipisse dorem, si renunciauerit exceptioni non numerate dotis, valet confessio, neque contra eam potest obici, gl. vel eius heredes, ibid.

Confessus in iudicio pro iudicato habetur, locum non habet in re iudicata hereditas adire, sed habet locum, cum quis in iudicio confessus est, fe certam quantitate debere, d. l. 4. & ibi gl. si. C. de repudiand. hered.

Confessus si sit quis fe debere, ob id non fit heres, sed tantum quoad aduersarium pro herede reputatur, licet prius repudiauerit, sed non quantum ad alios, d. gl. fin. ibi.

Confessus de fe non debet torqueri, vt de aliis dicat, l. reperi, de quaest. Confessus habetur pro quasi condemnato, gl. in rubr. & l. 1. C. de confessis.

Confessus in iure cum pro iudicato habeatur, id è non potest a confessione propria recedere, d. l. 1. eod.

Confessus in iure contra fe certum quid, quod ius, & natura non respuit, vel factum, cuius nomine cum alio possit esse actio in causa pecuniaria, pro iudicato habetur, gl. si. ibi.

Confessus in iudicio incertum quid cogitur certificare, vt si confiteatur heres Stichum, aut Pamphilum relictum, cogitur certificare quem illorum, d. gl. fin. eod.

Confessus si sit quis aliquem esse filium suum, qui maior est, quam ipse, vel hominem, liberum esse seruum suum, vel filiam habere filios in potestate, non valet talis confessio, quia ius, & natura respuit, d. gl. si eod.

Confessus si sit quis fe occidisse seruum, qui nec vulneratus est, non valet confessio, ibidem.

Confessus in iudicio in causa criminali, ad hoc vt habeatur pro condemnato, debet sequi sententia diffinitua, aliis non habetur pro iudicato, ibid.

Confessus ante litem contestationem in ciuili causa non debet condemnari, sed sufficit, vt ei fiat præceptum, secus in confesso post litem contestationem, ibid.

Confessus de proprio crimine non debet interrogari de aliorum conscientia, quandoque tamen potest interrogari propter immanitatem criminum, & eius responsio non erit plena probatio, sed aliqua præsumptio, l. si & ibi gl. si, de interrogatio.

Confessio, & consilio non creditur de socio, & maxime de ipsum apprehendentem, nisi euidenter probauerit, & tunc quia eum apprehendit, non euitabit penam delicti, l. 4. C. de questio.

Confessus, vel consilius semel in iudicio super sue personæ, ac status conditione, non potest rescilire, glo. 2. & ibi addit. marg. in l. si ille, qui, 62. Cod. de decurion. lib. 10.

Confessus si sit quis in scriptis fe recipisse ex mutuo, statim oriatur ciuilibus obligatio, sed naturalis post biennium, §. gl. obligetur, in principio, Instituit. de verbor. oblig.

Confessus in scriptura fe debere non ex causa mutui, sed ex alia causa, putà emptiois, vel simili, incontinenti sibi præiudicat, nec potest contra probari, nisi per aliam scripturam, gl. si in §. multum, eod.

Confessus si sit creditor in scriptis sibi solum, aduersus suam confessionem potest venire intra triginta dies opponendo exceptionem non solute pecuniæ, nisi in casibus, in quibus incontinenti præiudicatur, vt si confessus sit fe in veritate recepit, quia talia verba faciunt, quod talis exceptio non possit opponi, item quando verba sunt geminata, vel si confessus sit in mortis articulo, aut in iudicio, d. gl. si & ibi add.

Reliqua verbo, Debitor, 52. vsque ad 55. Creditor, 93. Occidere.

CONFITERI factum, vel crimen videtur ille, qui pacificiter, vel transigit super illo, & habetur pro eo, ac si confiteretur crimen in iure, §. l. 4. & ibi gl. 1. de his, qui notantur infamia, & gl. numeratim, in l. non damnatos, 18. C. ex quib. caus. infam. irog.

Confiteri futurum in iudicio, vel pacisci super eo extra iudicium, paria sunt, glo. final. ibidem.

Confiteri videtur, qui non facit protestationem, vel denunciationem contrariam, l. 1. §. Iulianus, de liberis agnoscen.

Confiteri non intelligitur liberum esse illum, ex eo quod aliquid recepit quis ab eo tanquam à libero, si appareat errasse, quia erat suus libertus, l. 1. non idcirco, 9. C. de iur. & facti ignor.

Confitendo positionem si quis respondet, addat postea prout in tali instrumento continetur, quod si in eo inventum non sit continetur, illa confessio non habetur pro confessa, licet dixerit confiteor, quia est positio inefficax, l. 1. C. de errore aduocatorum.

Reliqua verbo, Venditor, 1.

CONFITENTI quandoque sponte pacitur, glo. si in l. 3. §. si de alien. iudicij mutan. & l. edicto, 13. de iure fisci, & gl. pen. in l. non omnis, §. 1. de re milit. & gl. 1. in auth. nouo, C. de pena iudicij, qui male.

Confitens falsò se occidisse vel vulnerasse suo nomine, tenetur ex confessione, nec debet esse impunitum delictum eius, qui fecit propter eum, qui falsò confessus est, qui scilicet, de interrog. act.

Confitens debitor, non videtur licentia contestari, sed potius videtur licentia detestari, & iudicium declinare, l. si domus, 7. §. in pectus, de legat. 1.

Confitens se debere speciem, si afferat causam, eam causam prestat non possit audiri, vt affirmationem eius officio iudicis prestat possit, ibi.

Confitens se habuisse, & recepit mille, que per stipulationem promittit reddere, licet sint verba precepti pluriquam perfecti, tamen intelligitur, quod accepit tunc, tempore factæ confessionis, & promissionis, l. si ita stipulatus fuero, 12. §. Chrylogonus, de verbor. oblig.

Confitenti de maleficio non semper est adhibenda fides, quia plerumque quidem metu, aut alia de causa in se confitentur, l. 1. §. si quis vitia, de questio.

Confitens non vsum fori privilegio, intelligitur facere pactum de non vrendo fori privilegio, l. si quis in confitendo, 29. C. de pact.

Confitens diuersa fauore libertatis, posterior confessio valet, gl. si in l. cum precum, C. de liberali causa.

Confitens se debere si dicat factum pactum de non perendo, nisi probet pactum, condemnatur, nisi præmittat negationem, vt nego me debere, & si apparuerit, dico pactum factum, gl. 1. in l. si quidem, C. de exceptionibus.

Confitens in scriptis se ex mutuo recepisse, quod non recepit, obligatur cum effectu olim post quinquagennium, hodie post biennium, in princ. Institue de litera oblig.

Confitens in scriptis se debere, non præiudicat sibi, etiam post biennium, si causa non exprimitur, puta ex mutuo, gl. debere, ibi.

Confitens se debere etiam si stipulatio intercessit, potest nihilominus opponere exceptionem in factum, si spe situr numerationis confessus est, alias si iam tanquam debitum, cum non esset, licenter confitetur, tunc videtur donare, alias si non vult ei donare, sed quia credit ei ei debere, non valet stipulatio, quia obicit exceptio, ibi.

Reliqua verbo, Debitor, 52. usque ad 55. Confessio, 5.

CONFIRMARI dicuntur mediati, non immediati, l. quia magis, finium regund. in finibus agri si error, si tamen constat de re, valet iudicium, gl. vicinus, in l. forma, de censibus.

Confirmatio dicuntur prædicta rustica, quæ ita sibi proxima sunt, vt nullus paries medius sit, urbana autem confitebantur distingu, & terminari parietibus, l. sed & loci, §. si finium regund.

Reliqua verbo, Adiacenti, Arbor, 1. 7. Foss, Lapis, Censuale, Instrumentum, 8.

CONFIRMATIO non trahitur ad id tempus, quo facere vel confirmare non potest, gl. 2. in l. quædam, de iur. codicill.

Confirmatio principis generaliter facta debet referri ad actus validos, non ad inuálidos, legata inutiliter, 19. de leg. 1.

Confirmatio generalis non trahitur ad illegitimum, quod spe cialiter est cassatum, gl. si in l. si quis priore, 29. ad Trebell.

Confirmatio sequens non operatur, vt de tempore antecedenti maritus possit accusare iure mariti, l. si vxor, 13. §. si quis vxorem, de adulteris.

Confirmatio superioris non confirmatur electio inuálida, l. si constat, de appellat.

Confirmatio codicillorum futurorum facta tempore inhabili non impedit libertatem postea in eis præstari tempore congruo, l. 1. C. de testament. manumissione.

Reliqua verbo, Remouendi.

CONFIRMARI aliquid, & aliquid ab aliquo dari non sunt paria, gl. 2. in l. 1. & quia, de iurid. omni. iud.

Confirmat lex mandata iurisdictionem, eo ipso quod non infirmat, ibid.

Confirmari potest id, quod non tenet, glo. 1. in l. si seruus eius, 82. de adquirend. hered.

Confirmari non potest principale ab accessorio, l. quod per manus, de iure codicillorum.

CONFIRMANS id, quod est nullum ipso iure, dicitur dare, sed confirmans id, quod non est nullum ipso iure, sed quod est imperfectum, vt quando superior confirmat electionem, tunc non videtur dare, sed dicitur imperfectum perficere, gl. 3. in add. margin. l. & quia, de iurid. omni. iud.

Confirmans aliquid dicitur dare, gl. 1. in l. lege obuenerit, 130. de verbor. sign. & glo. precipue, in §. si sit, in authent. quibus mod. naturales eff. legit. col. 6.

CONFIRMATVM præcedit confirmans in dispositione, sed non quoad intellectionem, & voluntatem, quia ea censetur præcedere, gl. 1. in add. in princ. Instit. de codicillis.

Confirmatum si non potest confirmari, agitur ex infirmate, non ex confirmato, l. si quis priore, 29. ad Trebell.

Confirmans, aut roborans Papa, vel Imperator vetera indulta, & privilegia, nihil nouum dare videtur, gl. pen. in l. ex verbis, 14. C. de donatio inter virum.

Reliqua verbo, Pars, 3.

CONFISCATIO, aut publicatio alicuius rei quando fit, non aliter fit quam

cum eadem conditione, & qualitate quam res confiscata habet, l. via, 23. §. si fundus, de sena. rust.

Confiscatio, vel publicatio bonorum nunquam venit, quando quis condemnatur ex crimine non enumerato inter publica crimina, gloss. 2. in l. 2. Cod. qui testam. facer. poss.

Confiscatio bonorum damnati quando fit, officiales debent primò inquirere eorum bona, iugera terræ, quot sunt boues, & quot mancipia, postea denunciant, & tradunt procuratori fisci, postea debent mittere literas ad principem, in quibus hæc omnia continentur, & si procurator fisci inuenit plura bona, quam dixerit officialis, puniunt officialis in duplum eius, quod subtrahum fuerat, l. si quis intra, 7. C. de bonis proscriptorum.

Confiscatio bonorum integro statu remanente non impedit, quem succedere, l. 4. C. de iure fisci, lib. 10.

CONFISCARI non debet salma, quando aliquis vecturalis transiit cum salmis per vnum territorium, & audit, quod in illo itinere erant latrones, intravit aliud territorium, vbi erat soluenda gabella, & non soluit, l. si §. si propter, de publicanis.

Confiscari potest nauis propter merces illicitas, quæ vehantur in ea, l. 3. C. de nautico fœnore.

Confiscatur nauis cum mercibus, quando argumentum, vel ornatum regale, vel vestes Imperiales vehuntur, gl. 1. ibi.

Confiscantur omnia bona damnati capitaliter, si liberos non habeat, sed si habuerit, vel postumò reliquerit, debetur eis dimidia, l. si C. de bonis proscripto. Confiscatur bona eius, qui mortem sibi, concituit ob criminis publici conscientiam, scilicet si ob doloris impatientiam, vel insaniam, l. 1. C. de bonis eorum, qui sibi mortem concituit.

Confiscari aliquis dicitur, quando eius bona confiscantur, l. fin. & ibi gl. 1. C. de conueniend. fisci debitor, lib. 10.

CONFISCATI bonis alicuius, obligationes transferuntur in fiscum, & procurator Caesaris est cõpetens iudex, l. si vt proponis, C. de bonis proscriptorum. Confiscatis bonis viri, res propriæ vxoris non debent occupari, & deo illico debent sibi restitui, & donata ei ante matrimonium, vel eo constante ante commissum delictum debent apud eam permanere, l. si quis post, 9. C. cod.

Confiscatis bonis patris non confiscantur donata filiis emancipatis ante delictum commissum à patre, & de donationibus in filios collatis rescibitur principi, d. l. si quis post, §. i. eod.

Confiscatis bonis pro raciociniis vxor, & filij sibi donata ante actus initium retinent præcipua à fisco non inquietanda, nisi is, qui administrat, fuerit de Caesarianis, id est, de principaliis, d. l. si quis post, §. fin. eod.

Confiscatis bonis patroni iura patronatus libertorum transeunt in fiscum, l. 1. C. de bonis libert.

Confiscatis bonis, ea iura patronatus, quæ in extraneum heredem transeunt, transeunt etiam in fiscum, quæ verò ad extraneum non transeunt, neque ad fiscum, gl. 1. ibi.

Reliqua verbo, Annotatio, Bona, 1. 2. 3. 4. 5. Publicatio Delinquent, 9. Minor, 44. Patet, 60. Publicatio, Occidens, 3. De 4. Appellat, 2. 2. Damus, 1.

CONFEDERATIO, & rediens torquetur, & ad bestias, vel ad furcam damnabitur, l. 3. §. si quis, de re milit.

CONFUGIENS alicuius armatus ad Ecclesiam, extrahendus est à clericis, quod si non possunt extrahere, domino debent denunciare, cui conceditur facultas extrahendi etiam manu armata, adeo quod si seruus in pugna occideretur, non adscribitur delictum cuiusque conditionis sunt, non sunt extrahendi.

Confugiens ad Ecclesiam cuiusque conditionis sunt, non sunt extrahendi præterquam Constantinopoli, sub pena capitis, l. præsent, C. eod.

Confugiens ad Ecclesiam non potest ibi detineri ita, atque confingitur, vt ei alicuius viculium rebus aut vestis, aut requies negetur, ibid.

Confugiens pro debitis ad Ecclesiam, si comparcat, potest conueniri à creditore, seruata reuerentia Ecclesie, si latitat intra fines Ecclesie, economus debet eum præsentare, vt possit citari à creditore, ibi.

Confugiens ad Ecclesiam citatus debet respondere per se, vel procuratorem, qui si non respondeat, pro modo debiti proceditur ad primum, & secundo decretum, & ad bonorum inuestigationem secundum iuris ordinem, d. l. præsent, §. 1.

Confugiens ad Ecclesiam bona debet index inuestigare, & si inueniat ea abscondita intra fines Ecclesie, vel inter clericos, sunt proferenda, vt ex eisdem bonis fisco reipub. creditoribus, & aliis iustis peritoribus consulatur, d. l. præsent, §. fin.

Confugiens ad Ecclesiam colonus ascriptus, seruus, familiaris, sive libertus, vel aliqua domestica persona, vel conditioni subdita, pro subtrahitione rerum, vel bonorum, vel sui ipsius parum puniuntur, & domino reddetur, prius præstito iuramento à domino de non offendendo cum propter hoc, d. l. præsent, §. 1.

Confugiens ad Ecclesiam causam propter quam confugerit, economus debet inquirere, & iudices instruere, ibi.

Reliqua verbo, Ecclesia, 17. Fugiens, Asylum.

CONFYNDERE dicitur, si licet abusu qui frumenta miscet, gl. vtraque, in l. idem Pomponius, §. §. sed si plumbum, de rei ven.

Confundi dicitur materia, sed species dicuntur misceri, §. si duprum, & §. quod si frumentum, & ibi gl. si. Instit. de rer. diuul.

Confusio hereditatis perimit actiones petitoris, quando debitor heres existit creditori petenti, licet acceptilatio, 75. de solut.

per Confusionem eximitur persona ab eius obligatione, & etiam eius accessorie obligationes eximuntur, scilicet in correis principaliter obligatis, quia in obligatione remanent, l. v. rianus, 72. eo.

Confusa debent distingu, §. quorum, in proemio Institue.

Reliqua verbo, Commixtio, Inordinatum, Mixtum, Multitudo.

CONGREGATIO cuiusque ciuitatis, vel villæ, aut castri fieri permittitur, vnde eis relinquere potest, item congregatio decurionum, gl. aliorum, in l. 1. §. 1. quod cuiusque vniuersi nomine.

Congregatio quælibet pro iustitia conseruanda, vt scholarium fucorum, vel vniuersitatis

CON

CON

[illegible]

CarShare

Consiliarij principis dicuntur federe ad latus principis, & non ad pedes, l. i. in-
 ilperitos, 30. de excus. tutor.
 Consiliarij, vel auditores principis excusantur a tutela, vel cura, etiam si eam
 exerceant, l. i. C. de excus. tutor.
 Consiliarij iudicum sunt similes pedaneis iudicibus, gl. ab illis, in §. illud, in auth.
 de defuncti, seu funera eorum, col. 5.
 Consiliarij & decuriones non possunt extra fuam provinciam officium accepta-
 re, omnes omnino, 50. C. de decurionib. lib. 10.
Reliqua verbo, Seniores, Decuriones, Episcopus, 4. Silentarij, Auditores.
 CONSISTORIUM est locus, ubi sedet iudex ordinarius in audiendo, & iud-
 icando, sed proprie dicitur principis, vel Papæ, gl. consistorium, in §. 1. & gl.
 tribunal, in §. illud etiam, in auth. de app. & intra que temp. col. 4.
 CONSORTIUM dicitur quasi confortiorum, & proprie dicitur duarum
 fororum filij, sobrinj verb dicitur confortiorum filij, l. r. §. quarto gradu, &
 l. 1. & ibi add. marg. de gradib. affinit. & gl. i. in l. r. C. vnde legitimi, & §. quarto
 gl. d. i. in l. de gradibus cognat.
 Confortium succedunt inuicem per bonorum possessionem, vnde cognati, nisi
 adit proximo, d. l. r. C. vnde legitimi.
 Confortiorum filij dicuntur proprios sobrinj, l. 2. & ibi gl. l. r. C. eod.
 Confortiorum filij succedunt inuicem per bonorum possessionem vnde co-
 gnat. ibidem.
 Conforti nati ex duabus fororibus, vel fratribus sunt in quarto gradu, §. quarto
 gradu, in l. de gradib. cognat. & l. r. §. quarto gradu, de gradib. affinitat.
 CONSORS eiusdem cause admittitur litem mandato pro confortore, gl. libertas, in
 l. i. & l. 2. de procuratoribus.
 Consortes eiusdem litis litem legitime contestata ad totam causam peragendam
 quantalibet diuidiam admittit præstitis legitimis cautionibus, sed ante litem
 contestationem, vel post non præstitis cautionibus non admittitur, nec etiam
 post litem contestationem inuito confortore admittitur, l. i. peritor, & ibi gl. l. 2.
 & add. marg. de iudic.
 Consortes eiusdem litis sine præsentia alterius confortis, ne lites protelantur, po-
 terit agere, vel etiam coactum pro parte, l. r. C. de confort.
 Consortes eiusdem litis sine præsentia alterius confortis ante litem contestationem
 non potest respondere pro confortore, nisi habeat mandatum, potest tamen post
 litem contestationem, l. 2. & ibi gl. l. r. C. eod.
 Consortes eiusdem litis, post litem co. stationem pro confortore absente potest agere,
 & defendere sine mandato, præstitis legitimis cautionibus, l. 2.
 Consortes eiusdem litis post litem contestationem pro confortore, & in solidum po-
 test agere ignorante confortore, si eo inuito non gl. 3. ibid.
 Consortes plures quando habent eandem litem circa rem indiuiduam, potest
 vnus solus agere, & defendere, d. gl. 3. in add.
 Consortes plures quando habent eandem litem circa rem diuiduam, tunc vnus
 solus confortis non potest agere ante litem contestationem, nisi pro parte sua;
 post litem contestationem aliis confortibus ignorantibus poterit agere, vel de-
 fendere pro eis præstita cautione de rato, sed illis inuitis, & contradicenti-
 bus, non potest, ibid.
Reliqua verbo, Litis, l. 2. Conforti, 3.
 CONSPRATRY quandoque accipitur in bonam partem, gl. fin. l. magi-
 stros, C. de professor. lib. 10.
Reliqua verbo, Conspiratio, Seditio.
 CONSTANTINVS fuit primus Imperator Christianus, gl. 1. in l. r. C. de
 Episcopis, & gl. i. in l. Diui Constantini, C. de naturalibus liber.
 Constantinus veneranda Christianorum fide Romanum imperium munivit, l.
 Diui Constantini, C. de naturalibus liber.
 CONSTANTINOPOLIS prerogatiua Romæ veteris gaudet quantum ad
 ciuitatem, sed non quantum ad Ecclesiam, cum Ecclesia Romana sit caput,
 Romæ, & ibi gl. off. prerogatiua, C. de sacrosanctis Eccl. & l. 1. C. de pri-
 mi, eg. vbi, lib. 11.
 Constantinopolitana Ecclesia est secunda post Romanam sedem, gl. fin. l. i. de decer-
 nimus, l. r. C. eod.
 CONSTITUTIO vt fiat, fufficit, quod fiat propter debitum, nec est necesse,
 quod sit debitum, gl. possit, in l. i. §. a. postulat. constit. pecun.
 CONSTITUTIO generale nomen est ad omnes leges Imperatorias perti-
 nens, gl. i. in l. i. & fin. contra, 6. C. de nup.
 Constitutio, quæ respicit litem ordinationem, portigitur ad lites futuras super
 factis etiam præteritis pendentiis, l. i. §. fi. C. de iur. iur. propter calum.
 Constitutio ad facta negotia trahitur, in præteritis vero iura vetera seruantur,
 auth. de nuptijs, in princ. col. 4.
 Constitutio noua inducta ad interpretationem antiquarum in eisdem casibus
 locum habet, in quibus leges interpretatæ locum habent, & ita in casibus pen-
 dentiis locum habet, sententia, vel transactio non definitis, auth. de filiis an-
 te dotalia, per tot. col. 3.
 Constitutio dicitur, quod princeps per epistolam constituit, aut cognoscens de-
 creuit, vel edicto præcepit, §. i. & quod principis, in l. i. de iure naturali.
 Constitutio vincit legem antiquam, gl. moribus, in principio, in l. i. de officio
 iudicis.
 Constitutiones vocantur Principum placita, l. i. de constit. princ.
 Constitutiones principum quædam personales ad exemplum non trahuntur,
 nam quod princeps ob merita alicui indulget, vel si quam penam irrogauit,
 vel si cui sine exemplo subuenit, non egreditur personam, dict. l. i.
 Constitutiones tempore posteriores potiores sunt his, quæ ipsos præcesserunt, l.
 fin. eodem.
 CONSTITUTIO Diui Marci vult hereditate non adita saltem a veniētibz
 ab intestato libertatem seruo competere, & bona ei addici, si idoneis credito-
 ribz cauerit de solido, quod cuique debetur soluendo, in quem vires actio-
 nis dantur creditoribus, nisi stipulatio interceperit, quia tunc directæ ex sti-
 pulato datur, l. 2. & 3. & ibi gl. 2. de fideicom. liber.
 Constitutio Diui Marci non habet locum, quando incertum sit, existat success-
 for, vel non; & cum certum esse experiri, tunc erit locus constitutioni, l. 4. co.
 Constitutio Diui Marci habet locum, etiam si, qui in integrum restitui potest,

abstinerit se hereditate, ibi.

Constitutio Diui Marci omnibus generaliter voluit libertatem præstari, quibus
 competere, si hereditas fuisset adita, d. l. 4. §. si non heres.
 Constitutio, non abs re est ista, quæ punit in duplum eum, qui alieno nomine
 possidens domino reperi non restituit, gl. fi. ad fin. in l. extat, quod metus caus.
 Constitutio, si quis in tantum generalis est, & in omni re, & in omni loco, & in
 omni inuadente locum habet, ibi.
 Constitutio, cum quærebatur, non datur pro violentia, datur tamen contra
 eum, qui ingreditur possessionem vacantem, ibi.
 Constitutio quædam datur contra aduocatos sua autoritate prædium sibi pro
 aduocatione promissum occupantes, & est similis edicto Diui Marci, d. glo. fi.
 Constitutio, meminerit, locum habet, cum minus legitime interposito decre-
 to possessionem ingreditur, ibi.
 Constitutio, si constituit, punit eum, qui post litem contestatam in iudicio fin-
 nim regundorum occupat de alieno, & illud debet reddere, & tantundem, ibid.
*Reliqua verbo, Lex, l. r. §. que ad l. 2. 2. 2. 7. Dos, 13. Sernitius, 12. r. §. que ad l. 6. r. §. que
 fructus, 22. 23.*
 CONSTITUTI potest aliud pro alio debito, l. r. §. an possit, de constit. pecun.
 Constituitur frumentum eiusdem pretij potest debens centum, ibi.
 Constitui potest vnus factum pro alio facto, & etiam factum pro pecunia da-
 ta, vel datum pro facto, creditore volente, & reprobo, gl. off. possit, additio
 marg. ibidem.
 Constitui potest debitum ex quacunque causa, id est, ex quocunque contractu,
 siue certi, siue incerti, siue ex causa emptionis pretium qui debeat, vel ex cau-
 sa dotis, vel tutelæ, d. l. i. §. fi.
 Constitui potest debitum etiam ex causa, quæ parit obligationem tantum natu-
 ralem, vel de iure prætorio sine exceptionis obstaculo, ibid.
 Constitui non potest debitum tantum ciuilem, gl. natura, ibi.
 Constituitur potest quis procuratori, si ipse procuratori constituitur se soluturum
 non domino, & sic actio ipsi procuratori quaeritur, quam ceder domino, pos-
 sessionem tamen statim quaerit domino, l. cum, qui, §. item si mihi, & ibi gl. off.
 non domino, eod.
 Constituitur potest quis tutori pupilli, & actori municipum, & curatoris fustiosi,
 imò & ipsi constituentes tenentur, d. §. item si mihi.
 Constitui potest seruo, siue constituitur solui domino, siue ipsi seruo, ibid.
 Constitui potest ei, qui mihi bona fide seruit, l. idem est, de constit. pec.
 Constitui potest filiofam. suo vel patris nomine, l. sed & si, eodem.
 Constitui non potest adiecto, sed bene principali creditori, & postquam fuerit
 constitutum, impeditur facultas soluendi adiecto, vel alteri correo credendi,
 d. l. sed & si, §. si mihi, cum duabus, l. l. seqq.
 Constitui non potest Titio solui suo nomine illud, quod ego mihi, aut Titio titi-
 pulatus sum, quia Titius non habet actionem, quamuis ei solui possit, d. l. i. sed
 & si, §. fi.
 Constituitur potest quis se soluturum debitum hereditarium ante aditam hære-
 ditatem debitoris, vel debitor capto ab hostibus, & potest statim conueniri
 hætenus, & ibi gl. off. capto. eod.
 Constituitur sicut & pacifici possunt presentes, & absentes, & per nuncium, & per
 epistolam, & per fidei iuratos, & quibuscunque verbis idoneis, l. i. §. fi. autem, §.
 fi. & ibi add. marg. eod.
 Constituitur se soluturum possunt duo, & quilibet eorum etiam in solidum ten-
 entur, habent tamen Epistolæ Diui Adriani, si pro alio se constituerint, sed
 si pro se constituerint, habent beneficium nouæ constitutionis, l. i. §. duo, & ibi
 gl. off. l. eodem.
 Constituitur potest quis se certo tempore, & loco soluturum, & non solum potest
 peti in loco, in quo constitutum est, sed etiam vbique idoneo tamen loco
 exemplo arbitrarie actionis, d. l. i. §. duo, §. r. & ibi gl. l. 2.
 Constituitur potest quis pure, vel certo die se soluturum id, quod sub conditio-
 ne debet, sed suspenditur actio de constituta eadem conditione, ita quod exi-
 stente conditione teneatur, deficientem vero vtrique actio deperat, l. i. §. quod
 sub conditione, de constit. pecun.
 Constituitur potest quis sub conditione se soluturum id, quod pure debet, & in
 eum datur actio de constituta, ibi.
 Constitui potest debitum conditionale, licet illud non dicat debitum, quia suf-
 ficit, quod constitutum fiat propter debitum, gl. 2. ibi.
 Constitui potest æstimatio, seu pretium rei preceptæ post moram, l. promissori,
 20. eodem.
 Constitui potest pro debito id, quod non debebatur, gl. 2. ibid.
 Constitui potest æstimatio, vel pretium rei debite preceptæ post moram, l.
 promissori, 23. eod.
 Constituitur potest quis, pro debitoris præsentem, vel absente etiam inuito eo, l.
 vtrum, 27. eod.
 Constituitur potest quis se soluturum, id, ad quod actio furti, vel vi bonorum
 raptorum, vel iniuriarum tenetur, & datur actio de constituta contra eum in
 id, quod iurauerit iniuriam passus, & etiam ante iuramentum teneatur passio in
 id, ad quod condemnaretur propter iniuriam factam sacramento iniuriam
 patientis taxacum, l. qui iniuriam, 29. & ibi gl. off. l. r. & add. eod.
 Constituitur se debitorum alterius non est dare, l. peculium, de peculio.
 Constituitur pro se quis non potest alium, gl. fin. in auth. si quando, C. de constit.
 pecunia.
 Constituitur se aliis quis non potest, veluti constitui tibi me soluturum Sem-
 pronio, non teneor de constituta, ibi.
 Constitui potest etiam non debitum inter mercatores, si eorum statuta ita dis-
 ponant, gl. fin. l. 2. C. eod.
 Constituitur non potest quis alium soluturum, & contra non potest ipse alij,
 constitui, gl. off. pen. in §. fin. in auth. vt cum de appellatione cognos. col. 8.
Reliqua verbo, Debitum, l. r. §. que ad l. 1. r. §. que ad l. 12.
 CONSTITUTVS est, si meo nomine possidere, licet realis traditio, non inrer-
 cessit, non potest ab ista traditione recedi nudo consensu, recedi tamen po-
 test per constitutum retrò similem, videlicet continuo me tuo nomine pos-
 sidere, gl. fin. in l. ab emptione, de pactis.

Constitutus de pacto nudo, id est, ex proprio consensu, illud debet custodire, l. 1. de constit. pecun.

Constitutus filiusfam. de solutorum tenetur, & obligat patrem de peculio, d. l. 1. §. de peculio.

Constitutus de solutorum debitum iure civili, sed per exceptionem favorabilem iure pratorio indebitum, non tenetur de constituto, quia debitum non erat iure naturali, nec civili cum effectu, l. 3. §. si quis autem, & ibi gl. furib. eod.

Constitutus de solutorum debitum iure civili, sed indebitum per exceptionem favorabilem pacti de non petendo, vel non numeratæ pecuniæ ante biennium, vel per exceptionem iuramenti delati, non tenetur de constituto, gl. per exceptionem, ibidem.

Constitutus de solutorum debitum ex ea causa, quam subesse credebatur, quæ non suberat, non tenetur de constituta, ibid.

Constitutus de solutorum debitum, sed indebitum, per exceptionem odiosam, ut Macedonianam, tenetur, nisi ductus iusto errore constituitur filius, ibid.

Constitutus sciens indebitum de solutorum, tenetur de constituto iure donationis, vel conditionis, ex l. si quis argentum, C. de donatio, §. d. gl. per exceptionem, & ibi addi. marg. & gl. penultim. in l. haecenus, C. eod.

Constitutus de solutorum debitum, ad quod in diem erat obligatus, tenetur de constituta pecunia, d. l. 3. §. 6. C. de constit. pecun.

Constitutus debitor principalis debitum in diem de solutorum ceterior, vel vltiori die, tenetur de constituta pecunia, l. sed & si, & ibi gl. 1. C. eod.

Constitutus quis pro debitore debitorum in diem de solutorum ante diem, tenetur de constituta etiam ante diem, nisi constitutus ignoraret aliam diem proximam, §. d. gl. 1. ibi.

Constitutus quis pro alio potest in plus se obligare saltem tempore, vel etiam potest in aliud se obligare, quam sit principalis debitor, d. gl. 1. in additione marg.

Constitutus quis pro alio debitum conditionale de solutorum, obligatur, & valet constitutus, sed ante conditionem non potest ab eo peti, ibid.

Constitutus de solutorum debitum alio loco, quam in loco promissionis, tenetur, & valet constitutum, & est arbitraria actio, quia ubique potest peti, l. eum qui Ephe, & ibi gl. 1. eod.

Constitutus de & Titium solutorum, Titio non consentiente ipse solus constitutus tenetur pro rata sed Titius in nihil tenetur, in d. l. eum, qui, §. Julianus. Alius de solutorum alij illud, quod tibi debeo, non tenetur illi, nisi ille alius sit pupillus tuus, vel adultus, vel ciuitas, cuius es administrator, vel collegium, cuius es præfatus, sed tu agere potes, si tua interest illi solui, sicut in stipulatione, ibidem.

Constitutus mihi de solutorum tenetur mihi, secus si mihi constituitur de solutorum Sempronio, d. l. eum, qui, §. item si mihi.

Constitutus acti. i. municipium, vel tutori p. milii vel tutori fatiosi, vel adolescentis de solutorum, am municipibus, vel pupillo, vel furio, ad adolescentem tenetur, & contra constituentem datur utilis actio municipibus, pupillo, furio, vel adolescenti, §. item si mihi.

Constitutus mihi aut Titio de solutorum id, quod mihi aut Titio dari à te stipulatus sum, mihi competit actio de constituta, sed si postquam mihi solus de solutorum constituitur, soluerit Titio, nihilominus tenetur mihi actione de constituta, Titius tamen tenetur Titio conditione indebiti. l. si verò, cum seq. eodem.

Constitutus de solutorum ducenta, cum centum deberet, in centum tantummodo tenetur actione de constituta, in reliquis non tenetur iure digestorum, etiam si sciens se constituitur, hodie tamen valet iure donationis, l. haecenus, §. 1. & ibi gl. tenetur, eod.

Constitutus de solutorum fortem, & vfuras, quæ non debebantur, tenetur duntaxat ad fortem debitam, non ad vfuras, d. §. 1.

Constitutus de solutorum decem, & Stichum, cum tantum decem deberet, in decem duntaxat tenetur, l. sed & si, 12. eod.

Constitutus de solutorum decem, cum viginti deberet, tenebitur de constituta in decem, l. sed & si quis, 13. eod.

Constitutus de solutorum de constituta tenetur, siue adiecerit certam quantitatem, siue non adiecerit, sed dixerit de solutorum, quod ille debet, dummodo sit certum quid debeat, l. qui autem, eod.

Constitutus de pignus daturum pro se, vel pro alio, tenetur, & valet constitutum, licet pignus debitum non sit, quia accedit debito, & ad cautelam prioris obligationis, d. l. qui autem, §. 1. & ibi gl. irreplevit, eod.

Constitutus certam personam fideiussorem pro se, tenetur de constituta, etiam si illa persona noluit subeire, nisi alia sit actum, d. §. 1.

Constitutus aliquem fideiussorem pro se, si post moram constitutus ille antequam fideiussorem, & decesserit, tenetur de constituta in id, quod interest, vel aliam æquè idoneam personam fideiussorem præstare, secus si nulla mora constitutus interueniente decesserit, dict. §. 1.

Constitutus de solutorum, si appareat non soluisse, neque fecisse factum, quod erat in obligatione, & neque per actorem istius, quominus fieret, quod constitutum est, tenetur satisfacere, & contra eum datur prætor iudicium, l. si duo, §. penultim. & ibi gl. constitutum, eod.

Constitutus de solutorum, etiam si iteriter per rerum naturam, quominus solueretur, tenetur de constituta secundum significationem verborum edicti, sed ex interpretatione verborum non tenetur, vt quia in rerum natura deficit esse res constituta, §. d. l. si duo, §. fin. & ibi gl. tenet, & gl. fin.

Constitutus de solutorum tenetur de interita rei constitutus post tempus constituti, si d. si post illud tempus ab alio creditore, nec ille voluit accipere, nec habuit illam, non tenetur, cum non accipiendi, periculum illius pertinet ad creditorem, l. l. si duo, §. fin. cum l. seq. de constit. pecun.

Constitutus de solutorum variis temporibus illud, ad quod actio temporalis erat obligatus, tenetur de constituta, etiam si post illud tempus in constituto amittitur prior actio temporalis sit præscripta, l. item illa, §. 1. eod.

Constitutus ante tempus reddibitoris lapsum de solutorum post tempus tenetur de constituta etiam post reddibitoriam præscriptam, d. §. 1. & ibi gl. constituitur.

Constitutus pater, vel dominus de solutorum, quod fuit in peculio filij, vel ferui tenetur de peculio, licet illud sit diminutum, vel peremptum, quia se obligauerunt de constituto ex ea causa, id. quod, §. fin. eodem.

Constitutus pater, vel dominus de solutorum, quod fuerit in peculio filij, vel ferui, si conueniatur de peculio ab aliis creditoribus, non potest detrahere debitum, quod constituitur de solutorum; cauetur tamen ei, cum nondum soluerit ei, cui constituitur, gl. 1. in l. nec enim, de constit. pecun.

Constituenti sine die de solutorum datur modicum tempus, scilicet decem diurnum, intra quos solvere debeat, & illis elapsis, datur in eum actio de constituta, l. promissor, 20. §. 1. eod.

Constitutus de solutorum non liberatur dando fideiussorem, vel pignora, secus si constituitur de satisfacturum, vel satisfactum, d. l. promissor, §. fin.

Constitutus de solutorum vnam ex duabus rebus alternativè debitis, alteram quam non constituit, soluendo, non liberatur, l. illud aut illud, 2. §. eod.

Constitutus de solutorum debitum non vfuarium cum vfuris tenetur ad sortem tantum, sed non ad vfuras, nisi prius esset debitum vfuarium, §. gl. 2. in l. quidam, 26. eod.

Constitutus de solutorum pro aliquo tenetur de constituta, & nihilominus ille, pro quo est constitutum, adhuc remanet obligatus, l. vbi quis, 28. eod.

Constitutus alternativè duobus de solutorum Titio aut tibi, id, quod tibi soli debebat, si soluerit Titio, nihilominus priore actione tibi manet obligatus, tamen per exceptionem adiuuatur, quia tua voluntate Titio soluit, l. pen. & ibi gl. 2. & §. eod.

Constitutus de solutorum id, quod alius debet, tanquam ipse deberet, non tenetur ipso iure, secus si tanquam alienum, l. si eod.

Constitutus de solutorum aliquid tanquam debitum à se, si sit debitum alterius, non suum, non tenetur, secus si constituit de solutorum illud tanquam debitum alienum, d. l. fin. & ibi gl. fin. de constit. pecunia.

Constitutus de solutorum pro alieno debito obligatur, & suos successores, l. 1. C. de constit. pecun.

Constitutus se nudo pacto sine stipulatione pro debito alieno obligat se, & suos successores, gl. 1. ibi.

Constitutus, vel spondens de solutorum pecuniam pro se, vel pro alia persona, dicendo satisfaciatur tibi pro Titio, insolvidum tenetur pro quantitate, quam promissit, aut si quando, C. eod.

Constitutus, vel spondens si dixit, satisfactis à me, & ab illo, & illo, illis, quos nominavit, non consentientibus, solus pro rata tantum portione persolvitur, ibi.

Constitutus si dixerit satisfactis tibi à me, vel ab illo, & illo, quem nominavit, non consentiente, solus insolvidum tenebitur, ibi.

Constitutus, qui tamen post obligationem accipitur ad instar fideiussoris, reo absente primo est conveniendus dilacione sibi data ad repræsentandum, in §. si quis igitur, & ibi gl. fideiussorem, in auth. de fideiussoribus, col. 1.

Reliqua verbo, Actio, 39. 40. Debitor, 1.

CONSTITUTOR nudo tantum pacto obligatur, gl. rectissime, in l. si verò non, 2. §. si post, mandati.

Constitutor accipitur tantum post obligationem, quia non potest fieri constitutio, nisi pro coquoque debitum est, ibi.

Constitutor in re aliena potest obligari, non fideiussor, ibi, & 9.

Constitutor ceteriori die potest obligari, sed non fideiussor, ibi.

Constitutor potest se obligare in aliam rem, quam principalem, gl. 1. in l. si ita fideiussorem, 42. de fideiussoribus.

Reliqua verbo, Mandator.

CONSTITUTA pecunia ex nudo pacto sine stipulatione interposita oboritur, add. marg. super rub. de constit. pecun.

Constitututa pecunia dicitur, quando quis pro se, aut pro alio de solutorum constituitur, ad fideiussoris formæ similitudinem, ibi.

de Constituta actione ut cuiuspiam competat, quatuor desiderantur, nempe quod debitum subit, aut naturale tantum, aut civile, aut naturale non etiam exceptione, sed iuribus subnixis; secundo, quod constitutio facta sit ab eo quasi obligare possit; tertio, quod per nudum pactum fiat, non autem per stipulationem; vltimo, quod fiat personaliter, id est, verbo personali, scilicet respectante personam constitutum, non autem impersonali, ibi.

de Constituta tenetur etiam mulieres, quando constituerint pro se, secus si intercesserint pro aliis, l. 1. §. 1. & ibi gl. mulieres, de constit. pecun.

de Constituta actio, & prior obligatio, super qua fuit constitutum, tolluntur solutione, sed prior obligatio non tollitur petitione, vel litis contestatione facta in actione de constituta, l. item illa, §. fin. eod.

de Constituta actio datur, si debitum, quod procedit, sit civile, & naturale femel, vel naturale tantum, vel prætorium, secus si civile tantum, gl. constituitur, in §. de constituta, lult. de actio.

Reliqua verbo, Actio, 39. 40.

CONSTITUTUM, vt fiat, requiritur, quod verba concipiantur in personam constitutis, & eius, cui constituitur, l. eum, qui, §. 5. Julianus, & ibi gl. tenetur, de constit. pecun.

Constitutum, vt fiat, requiritur, quod is, cui constituitur, sit creditor, nam quod ego debeo, tu constituto tenetur, & quod mihi debetur, mihi constitui potest, tua voluntate, & mihi debetur; sed invito te mihi constitui non potest, d. l. eum, qui, §. quod exigitur, & ibi gl. debetur, eod.

Constitutum si fiat, ita; satisfactis tibi à me, aut à Titio, eo non consentiente teneor ego insolvidum, sed Titius in nihilum, gl. tenetur, in d. l. eum, qui, §. 5. Julianus, eodem.

Constitutum verba debent referri ad eum, cui sit, non ad alium, nisi ille alius fingatur idem ratione potestatis, vel successione, d. gl. tenetur, ibid.

Cognitum, vt valeat, sufficit, quod id, quod constituitur, sit debitum, etiam si non appareat persona, quæ debeat, l. haecenus, 1. eod.

in Constituto inutilis adiectio vitatur, & non vitatur, d. l. haecenus, §. 1. & ibi gl. fin. eodem.

Constitutum potest fieri per nuncium constituendo verba in personam domini, veluti

Consuetudinem faciunt duæ vices, intellige si populo placuerit, vel concilio quod eius vicem representat, vt id fiat in futurum, ib. & gl.ape, in §. quia vero in auth. de testibus col. 7.

Consuetudo inducitur per duas sententias, d. gl. in rubr. C. quæ sit longa consuet. Consuetudo inducitur ex eo, quia perpetuo sit obtentum sine contradictione, vt quando clerici vendiderunt sine decreto Episcopi rem Ecclesie, ibid.

7 Consuetudo inducitur ex eo, quia fuit contradicendum quandoque, non esse consuetudinem; & reprobata contradictione iudicatum est, esse consuetudinem, ibidem.

Consuetudo loci probata seruari debet, nec fieri debet contra eam, l. i. C. quæ sit longa consuetudo.

Consuetudo rationabilis extenditur de casu expresso ad casum tacitum, in quo eadem ratio militat, ibi.

Consuetudo si sit, quod non succedat monachus in feudo, idem est in eo, qui aliter est debilitatus, gl. i. ibi.

Consuetudo si sit, quod non succedat in feudo monachus filius vassalli, idem est & in filio canonico regulari, ibi.

Consuetudo est ius non scriptum, quod pendet ex facto, & ideo est necesse probari, gl. i. ibi.

Consuetudo si sit alia in foro actoris, alia in foro rei, alia in foro iudicii, in his, quæ spectant ad litem ordinationem, seruat illa, quæ est in foro iudicii, in his vero, quæ spectant ad decisionem litis, seruat illa, quæ est in loco contractus, vel in foro contractus, gl. penult. & ibi add. ibi.

Consuetudinis autoritas magna est, tamen non tanta, quod vincat legem, aut rationem, l. 2. C. eod.

Consuetudo, & vñs pro eodem ponitur, gl. i. ibi.

8 Consuetudo generalis, quam principes sciunt, & tolerat, tollit legem generaliter, ¶ gl. fin. d. 1. 2.

Consuetudo parificatur pacto, ¶ d. gl. fin.

Consuetudo specialis alicuius loci legem non abrogat, etiam si certa scientia sit inducta, licet eo loco seruetur illa, ibi.

Consuetudo præscripta non interrumpitur ex eo, quod vtatur semel vel bis in contrarium, d. gl. fin. ad fi.

Consuetudo legem immutat perpetuæ legis vicem obtinet, l. fi. C. eod.

Consuetudo tantum valet, vbi lex non est scripta, quantum ipsa lex, vbi est scripta, gl. i. ibi.

Consuetudo facit licitum, quod aliàs erat illicitum, gl. percipient, in §. & iudicare, in auth. de defensoribus ciuit. col. 3.

Consuetudo mala non est seruanda, §. nullus, & ibi gl. male, in auth. vt nulli iudicari liceat, col. 9. & l. omnes, §. 3. & ibi gl. i. C. de decurionibus lib. ro. & gl. fin. in l. i. C. de curiosis, lib. 12.

Consuetudo maris, quæ legibus non repugnat, seruari debet, §. fin. & ibi gl. fin. in auth. de viuis nauticis, col. 9.

Consuetudo facit, vt aliquid possit dari, quod aliis non licet, gl. non transcendente, in §. si de curialibus, in auth. de sanctis, l. p. ro. col. 12.

Consuetudo non valet, nec per consuetudinem statuitur, quod quis censetur nobilis, vel ignobilis ex progenie matris, l. exemplo, §. 6. & ibi gl. i. marg. Cod. de decurionibus lib. 10.

Consuetudo expressa a lege reprobata non exulat, gl. fin. ibid.

9 Consuetudo ciuitatis inspicitur in officiorum nominatione, l. neminem, & ibi gl. consuetudo, C. de susceptoribus lib. ro. & gl. fin. l. viros, C. de diuersis officiis, lib. 12.

Consuetudo præcedere secundum iuris ciuilibus Doctores non tollitur per legem generalem sequentem, sed bene secundum iuris canonici Doctores, l. neminem, in addit. marg. C. de re militari, lib. 12.

Consuetudo auget affectionem parentelæ, l. cum allegas, & ibi gl. fin. C. de castrensi peculio lib. 12.

Consuetudo regionum attenditur, l. 1. & ibi gl. p. C. de excoctione, & translatione militum anno lib. 12. & l. pen. C. de excoctionibus lib. 10.

Consuetudo in cunctis animalium, & in amorum consuetudine, & translatione, & in protectione legatorum, & in animalium locutorum prebenda, vel pensione, debet seruari, l. p. C. de casu publici, l. 12.

Consuetudo multum operatur in iurisdictione, gl. i. antiquitas, in c. i. in principio, de his, qui feudum dare possunt.

Consuetudines prauæ tractu temporis non confirmantur, gl. fin. in c. i. §. si de alienatione feudis, in vñbus feudorum, & gl. i. in c. i. de inuestitura inter dom. & vñsal.

Consuetudo in feudis vincit leges, si consuetudo sit æqua, secus si iniqua, quæ seruari non debet, c. i. & ibi gl. i. si de inuestitura inter dom. & vñsal.

in Consuetudinibus feudum de similibus ad similia recte potest procedi, vt in legibus scriptis, d. gl. i. ibi.

10 Consuetudini, & antiquitati standum est in piscibus, pontibus, aquis, molendinis, ac etiam in ipsis aquarum commoditatibus, sed non est ita standum, vt principes reprobare non possint, l. sicut ab antiquo, in extrauag. de pace Constantiæ, §. nos Romanorum.

in Consuetudine præscribenda non est necesse allegare titulum, ibi.

Consuetudines locales quoad ipsum locum dicuntur ius commune, quando à iure communi confirmantur, gl. in criminalibus, ibi.

Consuetudines confirmate sub certo modo, & forma non valent, nisi sub illo modo, & forma, quæ princeps tacite confirmare videtur, eo ipso quod sunt tolerabiles, ibid.

Consuetudines malæ, tanquam abortiuæ statuta, non consuefunt tempore, ibid.

Consuetudines, vel constitutiones non valent contra generalia concilia, quæ vt Evangelia sunt seruanda, ibi.

Consuetudo, vel statutum de præstandis vñs, quod est contra concilium, non valet, ibid.

Consuetudines sunt facti, quia de eis non constat sine probationibus, ibid.

Consuetudo præiudicat aliquem, sicut privilegium principis, nam consuetudo vice principis fungitur, gl. i. inus, ibi.

Consuetudo inducitur ex cursu decem annorum, ad quam inducendam requiri-

tur, quod infra decem annos ad minus bis secundum eam iudicetur, vel quod libellus propositus, vel proposita querimonia contra talem consuetudinem spernatus, gl. diuturni, & ibi add. in §. ex non scripto, Inst. de iure naturalibus.

Consuetudo dicitur quæ communis aduersus, gl. consuetu, ibi.

Consuetudo per errorem inducta tollit legem, sed non trahit ad similia, ¶ in prob. d. gl. consuetu, add. ibi.

Consuetudo tantum valet, vbi lex scripta non est, quantum lex, vbi scripta est, gl. imitantur, in §. ex non scripto.

Consuetudo habet tres virtutes, scilicet imitandi legem, interpretandi legem, vbi est dubia, & corrigendi, gl. imitantur, in §. ex non scripto, Inst. de iure naturalibus, & gl. i. in l. fi. C. quæ sit longa consuetudo.

Consuetudo generalis per totum mundum vincit legem, vbiq; sed consuetudo specialis vincit legem in eo loco, vbi est, dummodo post legem fuerit inducta, alias vincitur à lege superueniente, sed in alio loco consuetudo specialis ut vincat legem, d. gl. imitantur, in additione, & gl. moribus in principio Inst. d. officio iudicis.

Reliqua verbo, Longum, Mos, Vñs, Stylus, Lex, 17.

CONSERTA apponi sunt apponenda in instrumentis, & si non apponantur, viciantur, gl. auctore, in §. i. in authent. vt præponatur nomen Imper.

Consuetum heri si quis faciat, non est in culpa, l. si pignore, §. si creditor, de pignorat. actione.

Reliqua verbo, Arguere, Affirma, Soluere.

CONSUL præst Senatibus, & gl. fin. in l. fi. in aliam quam de officio præconsul.

Consulis officium est, præbere consilium manu mittere volentibus, l. i. de officiis Consul.

Consules & separatim, & singuli præstare possunt authoritatem manu mittentibus, sed non potest, qui apud alterum nomina, & probationes edidit, apud alterum manu mittere, d. l. i. & ibi gl. 2.

Consul voluntariam iurisdictionem tantum habet, olim merum imperium, gl. 2. & gl. p. ibi.

Consul collega si non poterit ex aliqua causa manu mittere, putat infirmum vel alia iusta causa impeditur, collega ipsius manu mittentem poterit expedire, d. l. i. eod.

Consules seruos suos manu mittere apud se possunt, sed si euenerit, quod Consul sit minor viginti annis, apud se non potest manu mittere, sed bene apud collegam, ibi.

Consul minor viginti annis si causam manu mittentis apud se probauerit, atque approbauerit, tunc non potest manu mittere, sed si non apud se fecit apud collegam causas probare, & approbare, & tunc potest, ¶ gl. pen. ibi.

Consules duo ex actis regibus in vñs sunt constituti, qui habere summum iudicium debent, ad eo, quod plurimum reipub. consulere, l. 2. §. quod ad Magistratus, origine iuris.

Consules in caput ciuili Romano animaduertente sine iussa populi non poterant poterant tamen coercere, & in vincula publica duci iubere, ibid.

Consules ex plebe, & ex patribus constituebantur, sed vt aliquo pluri habebantur patres, duo ex numero patrum constituebantur, & ita facti sunt ad iudicium, d. l. 2. §. deinde cum, 26.

Consules cum auocarentur bellis finitimis, neque esset, qui in ciuitate ius redderet, factum est, vt prætor crearetur, qui vñbus appellatus est, d. l. 2. §. cumque Consules.

Consul dicitur, qui habet dignitatem simul, & administrationem, & vir consularis dicitur, qui habet tantum dignitatem, sed non administrationem, vt filius Consul, vel nepos, gl. fin. in l. Labeo, §. si de a. b. i. 1.

Consules electi in futurum possunt cum præfibus, qui administrant, facere formationes, & habent vocem cum eis, amque admittunt, l. item vñs, §. pridie, & ibi add. marg. de petito, hered.

Consules erant quoties duo erant constituti, & duo in futurum erant designati, & Calendis Ianuarii Consulatum ingrediebantur, sed ante designabantur, administratione autem erant tantum duo, gl. Consules, ibid.

Consules tenebant solvere collectionem, nec dicuntur immunes ab illis, ¶ reprob. gl. i. add. marg. in l. honorem de manerib.

Consul iustitie tenebat habere aquam, gl. 1. in l. i. honor, eod.

Consul vnus ex pluribus consulibus poterat agere alia negligentes, non obstante quod omnes iurent de calumnia, & vnus agat, gl. 2. in l. i. C. si pluribus tutor vel curat.

Consul dicitur, qui consulit reipub. gl. 1. in auth. de consulibus.

Consul statim post principem ponitur in instrumentis, gl. consularis in l. fi. de decurionibus lib. 10.

Consul cum creabatur, dabat centum libras auri in opus aqueductus, gl. fin. l. hac lege C. de aqueductibus l. i. & l. 2. & ibi gl. 3. C. de consularibus lib. 1.

Consules licet dicantur clarissimas dignitate periti, certe tamen illius estis gl. 1. in l. 2. C. de curialibus lib. 11.

Consules prohibentur spergere pecuniam per vñs, ne cupiditate lucri populus eos sequatur, sed eorum meritis hodie tamen ponitur in eorum voluntate, an velint spergere, vel non, præter aurum, quod soli principi licet, l. 1. & ibi gl. fi. C. de Consulibus, lib. 12. & §. quantumcumque, & §. spergere in auth. de consulibus.

Consules non possunt ingredi Consularum, nisi iurauerint, vt iurent fidelitatem, antequam recipient Consularum, gloss Consules, de pace Constanti in §. in causis.

Consules, qui malo ordine intrauerunt Consularum prætermisso iuramentum, sunt extrahendi, & etiam puniendi, gl. vassalli, ibi.

Consules in dubio, ex quo sunt publice in possessione Consularum, præsumunt fuisse ingressi canonice, ac omnia foliominiter egisse, ibi.

Reliqua verbo, Frater, 1.

CONSULARIS dicitur ille, cui datur dignitas Consulis, cui si superaddita administratio, non dicitur addi dignitas, gloss consularis, in l. fin. Cod. de curiosis lib. 10.

Consularis vir dicitur, qui insignia Consulum beneficio principis sequitur, Co

consules verò dicuntur in ipso actu, gl. consularum, in l. i. C. de nouo codice.
CONSULATVS prior si consecutus fuerit patricius honorem post eum, qui est in consulari posterior, & in patriciatus prior, hoc casu praefertur priori Consulatu, l. i. C. de consulis lib. 12.

CONSULERE, & iudicare tenetur quis etiam iniunctis, l. concessum, in l. i. C. de proximis facio, l. i. lib. 12.
 Consulendi sunt illi, qui sciunt, l. semel causaria, & ibi gl. medicis, C. de re militari, lib. 12.

CONSULENS certæ personæ mutari, indistinctè tenetur mutanti, siue aliàs esset mutaturus, siue non, §. gl. fin. & ibi add. l. tua tantum, Inst. de man. lat.

Consulens mutuari, non designata aliqua persona, tenetur postea mutanti, si is aliàs non erat mutaturus, secus si aliàs erat mutaturus, ibid.

Consulens quando tenetur ex delicto perpetrato propter suum consilium, distinguendum est, an delinquens erat aliàs facturus, vel non, l. i. §. sed verum, de quibus rebus ad eundem iudicem.

Consulens vni parti, id est, dans consilium vni parti, potest petere consilium ad iudicem, idem, in l. non distinguemus, §. cum quidam, de arbitris.

Reliqua verbo, Consilium, Persuadens.

CONSULTOR, qui imperitè consuluit, non tenetur, nisi de dolo, l. idemque in l. §. si quis eam, mandari.

Consultor interrogans simpliciter, quid iuris circa aliquod dubium, tenetur respondere, nedum super principalibus, sed etiam super incidentibus & emergentibus, aliàs non videtur consilium dedisse, l. si fundum, §. i. Stichum, de legat. 1.

Consultor, quando examinat acta causæ commissæ, non est necessaria praesentia partis adactæ, l. subreptus, §. 4. C. de ap. ell.

Reliqua verbo, Iurisperitus.

CONSULTATIO dicitur rescriptum ab Imperatore super aliquo negotio, de quo consulitur factum, gl. consultationem, in §. sedebat, in auth. de iudiciis col. 6.

CONSUMENS alienum vinum, vel frumentum non videtur damnum iniuria dare, & ideo vitis actio legis Aquiliae in eum datur, cum eo vñ consumantur, ad quem est inueniunt, sed directà datur pro corruptis, l. qui occidit, §. si quis, & ibi gl. vultis, ad legem Aquiliam.

CONSUMPTIO & pro pecunia indebita soluitur à pupillo tantum facit, quantum dominus transactio à principio, gl. magna in principio, in l. interdum, §. 2. de condic. indebiti.

CONTEMPTUS iudicem videtur ille, qui non respondet, unde Pilatus dixit ad Christum, Mihi non loqueris, nescis, quia potestatem, &c. sed Christus non, vt contemneret, sed vt miraretur Pilatus fecit, l. de arate, §. qui tacuit, & ibi gl. contemneret, de interrogat. actio.

CONTEMPTVM facit quis alicui, quoties non vult audire illum, gl. i. in l. i. C. de officio vicarij.

In contemptum iudicis si aliquid fiat, nō potest illud iustificari per aliquas probationes, l. pectorat, §. 1. & §. ait praetor, de noui operis nuncia.

Reliqua verbo, Index, §. 3.

CONTENTVM ponitur quandoque pro continente, vt pacta pro instrumentis, in quibus continentur, gl. nouissima, & gl. pactum, in l. iurisdictionem, §. quod ferè, de pactis, & gl. actum, in l. cetero genere, 12. de seruit. iurisdictionum.

CONTINENS quandoque ponitur pro contento, d. gl. actum, & gl. in l. folent de officio proconsulis.

In Continentibus vrbis nati dicuntur nati Romæ, l. qui in continentibus, 147. de verb. sign.

Continentes provinciae dicuntur, quæ nullo, aut modico freto distinguuntur, gl. 3. in l. i. C. de dilatione.

Reliqua verbo, Contentum, Vrbis, Continua, Roma.

CONTINENTIA causæ coram diversis iudicibus diuidere nulli tam pagano, quam militi permittitur, l. nulli, §. 10. & ibi gl. i. C. de iudiciis.

Contentoria causæ diuidi non debet, siue sit causa, quæ contineat plures species, vt tutela; siue sit causa, super qua plures quaestiones concurrunt, gl. 2. ibi. Contentoria causæ, quandoque diuidi potest, gl. pen. in l. i. C. vbi causa statuta agi.

Reliqua verbo, Causa, §. 4.

CONTLNATIO de vna lege ad aliam non est necessaria, gl. postumos, in l. Gaius, §. 2. de liber. & postum.

Continuatio de lege ad legem in libris Iurifconsultorum debet fieri, gl. i. in l. i. de verbor. oblig.

Reliqua verbo, Munus, §. 12. usque ad 14.

CONTINVA pradia dicuntur, quæ continentur, & nullo intermedio se ptores contingunt, l. in tradendis §. fin. & ibi add. marg. de seruit. iur. l. i.

Continuum, & contiguum differunt, ibid.

Reliqua verbo, Continuum, §. 3. 4. Continentia, Perpetuum.

CONTINVE interpretatur, id est, interceptum, l. Paulus, §. 3. fin. & ibi add. marg. de liberali causa.

CONTRAPRO praeter ponitur quandoque, gl. 2. in l. circa locationes, §. 19. C. de locato, & gl. extra leges, in l. 4. de exuat. tutorum, & gl. 2. in l. si ius filius, de dolo.

Contra legem facere dicitur ille, cui directò contra mentem, & verba legis facti, gl. i. in l. non dubium, C. de legibus.

Contra me est, qui non est mecum, gl. i. in l. excoliarum, C. de Iudicis.

Reliqua verbo, Contra, Praeter.

CONTRARIUM nullum in legibus inuenitur, si quis subtili animo diuersas rationes ex variis, §. contrarium, C. de veteri iure enuel. & gl. praeter, in l. i. C. de nouo Codice.

Contrarium vno probato, probatur & reliquum, gl. 2. in l. i. de his, qui iunt iur.

Contrarium eadem est disciplina, gl. fin. in l. sciendum, §. fin. qui faciliare, & gl. i. in l. praefens, & gl. rem meam, in l. Pomponius, §. sed & is, de procuratoribus.

& gl. cui, in l. si merces, §. 28. §. si vis maior, mandati, gl. in rubr. & in l. quædam admodum, de acquirend. possell. & l. qui accusare, de accusat. & gl. in rubr. C. de acquirend. possell.

ex Contrariis duobus sit optimum temperamentum, gl. vel vim fluminis, in l. 2. §. si quis tamen, si quis cautio, & gl. i. in l. sed hæc, de procuratoribus, & gl. fin. in l. si seruos, §. 2. de pigner. actio. & gl. inducere, in l. Gaius, §. fin. de liber. & postum. & in principio Inst. de testam.

Contrarium non est eadem ratio, regulariter tamen est contra, gl. qui non debet, in l. qui proprio, §. procurator, de procuratoribus, & gl. fin. l. si quis negotia, de nego. gest. & gl. plus pretij, & ibi add. marg. in l. in fundo, §. 38. de rei vend.

Contraria duo, quando sunt ad positionem vnius, sequitur destructio alterius, gl. si instituta, in l. sed & si pupillus, §. si instituta, de institut. actione.

Contraria allegans in duobus instantiis audiendus est, sed in eadem instantia non ex parte actoris, sed bene ex parte rei excipiendo, gl. ex stipulatu, in additione marg. in l. minor, §. 39. §. minor, de euidio.

Contraria, & diuersa differunt, quia diuersa dicuntur, quæ sunt contraria per obliquum, vt lego tibi fundum, si Titius decedat hinc ad mensum, & lego Sempronio eundem fundum, si Titius venerit Bononiam post mensum; sed contraria dicuntur, vt lego tibi fundum, si nauis ex Asia venerit hinc ad mensum, & lego eundem fundum Sempronio, si nauis non venerit ex Asia hinc ad mensum, gl. sub diuersis, in l. sed & ipsi, vt legatorum nomine caueatur.

Contrarium vno cognito, cognoscitur & aliud, gl. 2. in add. marg. in rubr. de acqu. possell.

ad Contrarium vnius destructionem, nō sequitur alterius constructio, sed bene ad positionem vnius contrarium, sequitur alterius destructio, l. si inter me, de except. rei indicatæ.

Contrarium duorum non debet esse vna, & eadem causa, l. inter stipulante, §. 2. §. faciem, de verborum oblig. & gl. non enim, in §. fin. in auth. vt non fiant figurat. col. 5.

Contrarium non est eadem dispositio, quando in eis est diuersa ratio, l. liber homo, §. 118. & ibi add. marg. de verbor. oblig.

Contrarius sibi non auditur, l. 2. §. i. & ibi gl. excludit, quando appellandū sit, Contrarium vnum per aliud tollitur, gl. factum, in §. sed neque, in auth. de mand. princip. col. 3.

Contrarium eadem est disciplina, intelligi, si directò sunt contraria, & quod cognitionem, secus si quoad effectum, vel iuris dispositionem, nisi eadem sit ratio, in principio, & ibi gl. simul, & ibi add. marg. Inst. de iure personarum, & gl. ita enim, in principio, Inst. de tutelis.

Contrarium eadem est ratio, §. illud, & ibi gl. i. Inst. de societate.

Contraria iudicia depositi, vel mandati non infamant, gl. i. in l. ei, apud quem depositi.

Reliqua verbo, Allegans, Pactum, §. 48. Repugnantia, Temperamentum, Testis, §. 27. 28. Cognitio, Actio, §. 49.

CONTRARIETAS nulla datur in legibus neque simile inuenitur, l. i. §. nulla, & ibi gl. i. & l. i. in principio, C. de veteri iure enuel.

Contrarietas, vel repugnantia scripturarum ab vna parte productarum facit illis fidem non adhiberi, l. scripturæ, C. de fide instrum.

Contrarietas, vel repugnantia perplexitatis verborum, vel iuris in scripturis ab vna parte productis, facit illis fidem non adhiberi, gl. i. ibid.

Contrarietas duarum scripturarum, ab vna parte productarum facit illis fidem non adhiberi, quia potuit pars huic prouidere, ibid.

Contrarietas testium ab vna parte productorum non facit nullam fidem omnibus adhiberi, quoniam statuit tunc dignioribus, quia pars non potuit prouidere, ibid.

Reliqua verbo, Testis, num. 28.

CONTRACTUS in genere, nu. i. usque ad nu. 14.

CONTRACTUS simpliciter, nu. 14.

CONTRACTUS bona fidei, & stricti iuris, nu. 15. *

CONTRACTUS nominati vel innominati, nu. 16. usque ad nu. 20.

CONTRACTVS appellatione propriè intelligitur contractus vltro citroque obligatorius, improprie tamen intelliguntur alij contractus, gl. prius, & ibi add. in §. fin. Inst. de oblig.

ex Contractu debitum qui non petierit infra x. annos, quod cadat à iure suo, si caueatur statuto, hoc non habet locum in creditore ex mutuo, quia ille propriè non est contractus, cum solum recipiens obligetur, non autem numerans, d. gl. prius in additione.

Contractus sunt facti, sed actiones, & obligationes sunt iuris, gl. fin. in d. §. fin. Inst. de verb. oblig.

In Contractibus emptionis, locationis, societatis, & mandati alter alteri obligatur in id, quod alterum alteri ex bono, & æquo praestare oportet, §. fin. de obligat. ex consensu.

Contractus donationis, vel venditionis, vel alius in fraudem publicæ functionis facti in fauorem potentioris non valet, & notatis talia instrumenta facientibus bona confiscantur, si scientes illa fecerint, & potentiores suscipientes huiusmodi contractus puniuntur, l. i. C. ve nemo ad suum patrimonium, lib. 11.

Contractus substantialia non possunt conferri in alterius ex contrahentibus voluntatem etiam per verba imperantia abutitum boni viri, sed accidentalitè, aut qualitates contractus rectè possunt conferri in alterius contrahentium voluntatem, §. emptio, & ibi gl. i. & add. marg. Inst. de emptione, & vendit. l. hæc conditio, §. 7. & ibi additio margin. de contrahend. empt.

Contractus est verborum conceptio, & consensus, inrelligè, quod conceptio verborum est forma essentialis contractuum, qui verbis perficiuntur, sed aliorum contractuum forma essentialis est consensus, res, aut iter, & verba in eis interueniunt, vt causa accidentalitè, seu instrumentalitè, & ideo sine eis esse possunt, gl. consensus, & ibi add. in §. fin. Inst. de obligatio.

Contractus præcedit obligationem, & obligatio actionem, gl. contractum, in l. i. §. conuenientis, de pactis.

in Contractibus non minus, id est, magis attenduntur verba, quam mens, & quandoque magis mens, quam verba, l. iuris gentium, §. pactum, & ibi gl. non minus, eod.

Contractus dolo initus dicitur, quoties circumferendi alterius causa aliud agitur, & aliud simulatur, d. §. pactum.

Contractus vna pars tolli potest, alia parte remanente, l. si conuenit, de pactis.

Contractus ex vna parte, si rescindatur re integra, rescinditur etiam totus contractus, l. si re non integra ex vna parte rescindatur contractus, gloss. si. ibi.

Contractus, qui fit ad dissolvendum, non potest agi ad agenda, l. ab emptione, in fin. eod.

in Contractu, qui cōsensu celebratur, dario artharum non facit rem defuere esse integram, quin ab eo possit solo consensu ipso iure recedi, gl. recedi, ibi.

Contractus vbi non valet ipso iure, non debet iudex se interponere, l. in causa, §. 16. §. Pomponius, de minoribus.

Contractus pars per restitutionem si rescindatur, potest ille, contra quem agitur, à toto contractu recedere, l. ut oris, §. si. eod.

in Contractibus quod agitur tacite, pro expresse habendum est, l. cum quid, si certum petatur.

Contractus depositi, & mutui sub vtrius non dicuntur celebrati gratia vtriusque, quando mutui, vel deponens non habuit à principio propositum, & animum firmandi, gl. 1. in l. si quis nec causam, eod.

Contractus, vel ipsum factum primo est, & ex eo contractus, vel factum oritur obligatio, & ex obligatione actio, gl. 2. in l. certi conditio, eod.

Contractus non potest fieri re, & verbis, sed bene verbis solum interveniente re, d. l. certi conditio, §. quoniam, & ibi gl. coniunctum.

Contractus omnes, quos incutit hi, qui non sunt iure electi, cassari debent, sed si à principio tenit electio, valet contractus, licet electio ex post facto cassetur, gl. non competit, in l. iusurandum, §. 17. §. pupillus, de iureiur.

in Contractibus nominatis, etiam, re integra, non est locus penitentiae, vt resolutur contractus, sed bene debet agi, vt impleatur, gl. sed cum, versic. in contractibus, in l. si pecuniam, de condit. caus. dat.

in Contractibus nominatis tantum mandati, societatis, & depositi est locus penitentiae, sed non in aliis contractibus, ibi.

Contractus, quando ab initio non tenent ratione inhabilitatis personae, nunquam confirmantur, etiam si postea dolus committatur, l. 1. §. si in additione marg. commodati.

Contractus quidam celebrantur gratia dantis tantum, vt est depositum, & tunc venit dolus, & lata culpa, l. si vt certo, §. nunc videndum, eod.

Contractus quidam celebrantur gratia accipientis tantum, vt est commodatum, & tunc venit levis, & leuissima culpa, ibi.

Contractus quidam celebrantur gratia vtriusque, vt est emptio, locatio, societas, contractus dotalis, & pignoratitius, & tunc venit dolus, & levis culpa, ibi.

Contractus ex conventionione legem accipiunt, quia vbi non venit culpa, vt in deposito, venit tamen ex conventionione, d. §. nunc videndum, & ibi gl. deponitur, & l. Herennius, §. 3. in add. marg. de eiusd.

Contractus ab initio sunt voluntatis, sed ex post facto sunt necessitatis, in commodato, §. sicut autem, commod.

Contractus depositi, & precarii ab initio, & ex post facto sunt voluntatis, non necessitatis, cum possint quandoqueque renouari gloss. non officium, ibidem.

Contractus vtriusque gratia celebratus factum quantum ad repetitionem inueniunt producit actionem, d. §. sicut autem, eod.

Contractus vbi celebrari prohibetur, ibi quoque repetitio cessat, etiam extante rei, l. sed si, §. hoc Senatuseonsultum, in add. marg. ad Macedon.

Contractus legem accipiunt ex conventionione licita rei, l. 1. §. si conueniat, & ibi gl. ex conventionione, depositi.

Contractus perfectus, quando precedit, & adicitur conventio, quae potest eadere in nomen contractus, potius inducitur informatio primi, quam nouus contractus, d. l. 1. §. quod it rem.

Contractus mandati quandoque debet fieri gratuito, interveniente pecunia dicitur locatio, gl. si in l. 1. mandati.

Contractus vt quis dicatur, initium, & causa vniuersiusque contractus inspicit debet, l. si procuratorem, §. eod.

in Contractibus, quae inferuntur causa dubitationis tollendae, ius commune non ledunt, l. qui mutuum, §. eod.

Contractus, quando debet fieri ad sensum sapientis, nihil potest sapiens addere in factum, sed solum potest addere in iure, & in his, quae veniunt ex natura contractus, §. gl. si in l. si mandato, §. 45. fin. eod.

Contractus vbi ex conventionione resoluitur actione, ex eo contractu agitur ad id quod est actum, l. sed Celsus, §. 1. de contrah. empt.

Contractum non vitiat dissensus circa accessoria, l. si in emptione, §. 34. eod.

Contractus tempus inspicit debet, gl. tunc, in l. Rutillia, §. 69. eod.

Contractus purus statim perfectus est, nec pender, & propterea appositae conditione, siue statim, siue ex intervallo non reddit eum conditionalem, sed sub conditione resolvendum, quod secus est in legatis, & in hereditate, quia ea siue parè, siue sub conditione relinquuntur, perpetuo, dum vivit testator, pendent, & ideo si iuxta legatum, vel hereditatem conditio appositae, quo tempore scilicet confirmatur, mortis conditionem inueniat, nihil minus, quod legatum resoluatur conditionale, gloss. 2. in additione marg. in l. 2. de in diem additione.

in Contractibus solita apponi, & fieri non praesumuntur, nisi probentur, quando aliquid adicitur obligationi, gl. ex hoc, in additione, in l. 4. de lege comissa.

Contractus vna pars potest pacto ex causa tolli alia remanente, puta propter sterilitatem, vel non valet, vt dissolvatur contractus pro parte, potest tamen pensio remitti ex causa donationis, gl. pe. in l. 1. de rescind. vendi.

in Contractibus correlatiis facta resolutione ab vna parte totus contractus dicitur resolutus, l. cum emptor, eod.

Contractus vt perfectus dicatur, spectatur, vt actionem & obligationem pariat, gl. 2. in additione marg. in l. necessarii de periculo & commodo.

Contractus conditionalis existente conditione fingitur reus perfectus, l. necesse, §. quod si pender, eod.

ex Contractu vltro citroque obligatorio non potest effectualiter agi, nisi quis totum contractum ex parte sua impleverit, l. Iulianus, §. offerri, de actio. empti.

Contractus ex vno latere claudicat specialiter, quando cum pupillo sine tutore contrahitur, regulariter tamen non debet claudicare, d. Iulianus, §. si quis, & ibi gloss. si quis.

ex Contractu facto cum procuratore colludente, vel cum minore potest agi, vt voluntas domini, vel minoris differatur, id est, an velit statim emptioni, vel contractui, vel an velit deducere, d. Iulianus, §. si quis colludente.

Contractus emptionis dicitur nullus in praedictum emptoris decepti, sed non in praedictum venditoris decipientis, l. si sterilis, §. 2. §. quauis, & ibi gloss. etiam venditor, eod.

in Contractibus nominatis habet locum conditio ob causam, si ex dispositione legis non impleatur, l. bona fides, §. 10. eod.

ex Contractu, quando sequitur praecipue traditio, ex qua domini translatio, aut viciupendi conditio pro certo pretio sequatur, & tunc dicitur emptio, & venditio, aut consequitur factum, ex quo nec dominium acquiritur, nec viciupendi conditio paratur, & tunc est locatio, & conductio, sed si vtramque veniat in contractum, tunc eius nomen sortitur, quod principaliter geritur, l. 2. §. si in add. marg. locati.

Contractus non resoluitur licet remittatur pensio ex post facto, licet ex eo possit agi ex vtraque parte, l. si tibi, §. eod.

Contractus censetur celebratus gratia illius, qui rogauit, & eius contemplatione censetur facta traditio, quando ex alio non appareat contrarium, alias secus, l. si garantum, §. si de praescript. verb.

Contractus quilibet ab herede iuper re sub conditione legata factus, conditione existente euanciscit, gl. euanciscit, in l. grege, §. 13. de pign.

Contractus factus cum monialib. ad cratam, vel craticulam fenestram loquentibus, valet, si cetera requisita habeant, l. pen. in addit. marg. ex quibus, caus. pignus tacite.

Contractus dubij recipiunt modum & formam à consuetudine, l. quod si nollet, §. quia assidua, & ibi add. marg. de additio edicto.

in Contractibus, in quibus mors, & consuetudinis est caueri de dupla, praeteritum si res pretiosa sit, in dubio intelligitur posita cautela, etiam si posita non sit, d. §. quia assidua, & ibi gl. ventre.

Contractus alterius si quis vbi parat, debet eo cum omni sua causa, & vitiis, vt, l. si ferus, §. 7. in add. marg. eod.

Contractus vbi in scriptis celebrari debet, non ante obligantur partes, quam scriptura completa, & approbata sit, & ita dum scribitur, locus est penitentiae, in princ. & ibi gl. scriptum, l. adde, de empt. & vend.

Contractus nominati dicuntur, qui latum, vt siue pariant actionem, siue fiant consensu, siue rei, §. speciem, in §. item pretium, eod.

Contractus locus inspicitur in his, quae pertinent ad decisionem contractus, sed in his, quae pertinent ad ordinationem litis, inspicitur locus, in quo agitur, gl. 1. in additione marg. in l. si fundus, §. de iurictio.

Contractum esse videtur ibi, vbi solutio est facienda, gl. contractum, in l. 1. de viis.

Contractus potest fieri in testamento, l. 1. §. assignare, & ibi gl. assignari, de assign. non liber.

Contractus factus in dubio intelligitur factus secundum consuetudinem, l. si prius, §. 1. & ibi gl. per lapidem, de aqua pluui.

Contractus facti per officiales publicos ferendi sunt per officiales sequentes, nec possunt ab eis sine causa retractari sine superioris auctoritate, sed cum causa recte possint, eorum, §. 1. §. 1. & ibi gl. non possunt, de publicanis.

ex Contractu inutili possit transferri per traditionem, l. 1. §. si vt vxori, & ibi add. marg. de ad. possid.

ex Contractu inutili ratione simulationis contractus, neque dominium, neque possessio transferuntur, ibid.

Contractus duo quando sunt contrarij, vel incompatibiles, statim vltimo, & vltimus derogat prioribus, l. si quis ante, §. 10. eod.

Contractus, vel quasi si descendit ex persona maioris etiam contra pupillum heredem eius potest fieri missio, & venditio, l. apud Iulianum, quib. ex caus. in possessionem.

Contractus celebratus cum pupillo seruo vel eius tutore, censetur celebratus cum ipso pupillo, ibid.

ex Contractu oritur obligatio, & ex obligatione actio, gl. in causa, in l. 4. & an eadem, §. de except. rei iudic.

in Contractibus, qui consensu contrahuntur, alter alteri obligatur non solum de eo, quod alterum alteri ex bono & aequo praestare oportet, sed etiam de viciis ex mora, & de partu, & fructibus, l. 2. & ibi gl. si de actio, & obligatio.

Contractus imaginarij etiam in emptionibus, non obtinent iuriscitulis vinculum, l. contractus, §. 4. eod.

ex Contractibus, qui sunt causa dominij alicuius rei transferendae, requiritur, quod concurrat affectus, vel animus ex vtraque parte, veluti in venditione, donatione, vel alio contractu, qui transferendi dominij fit, l. in omnibus, §. 1. eodem.

Contractus, qui celebrantur, consensu, valet, non alibi ubi verborum solemnitate, dummodo adfit consensus, vt est emptio, locatio, conductio, l. si stipulor, §. 3. §. 1. & ibi gl. pen. de verb. oblig.

ex Contractu, in quo verba promissa vel obligatoria sunt relata ad personam contrahentis, sed executura relata sunt ad personam tertij, ipsi contrahenti adquirent actio efficax, & non illi tertio, l. stipulatio ista, habere, §. 38. §. si stipulor, eod.

in Contractibus qui verbis celebrantur, quod tacite agitur ab vtraque parte, habetur pro expresse in stipulatione, l. triticum, §. 44. eod.

Contractum impleri à contrahente vel ab alio nomine eius sufficit, l. cum seruus, §. 104. eod.

Contractus parit obligationem conditione existente, gl. parere, in l. ab Titio, §. 108. eo.

ex Contractu facto sub conditione impossibili nulla nascitur obligatio civilis, REC

- 24 **CONTRACTVS** filijfua. vel ferui potest agi tripliciter contra dominum, scilicet actione de peculio, de in re verso, vel quod iussu, l. 1. & ibi gl. 2. quod iussu. ex contractu iussu. minoris vel ferui datur actio de peculio contra dominum, vel patrem, in quantum peculium locupletatum est, d. l. 1. r. §. 1. r. ex contractu filijfua. vel ferui obligatur dominus, vel pater, sex modis, scilicet infistoria, exercitoria, tributoria, quod iussu, si iussus interuenit, alioquin de in rem verso, si in eius rem versum sit, vel de peculio, si in eius rem non sit versum, l. 1. quod cum eo, qui in aliena.

Reliqua verbo, Filtus, 100.

- 25 **CONTRACTVS** bonæ fidei id est sic dicuntur, quia in eis exuberanti, & pinguis iudex officium suum ad ea, quæ bonæ fidei sunt, extendit, quam in contractibus stricti iuris, gl. 1. in fi. in §. actionum de actio. in contractibus bonæ fidei si interuenit dolus dans causam contractui, non valet contractus ipso iure, sed in contractibus stricti iuris purgatur per actionem vel exceptionem doli, §. d. gl. 1. in additione.

in contractu bonæ fidei dolus incidens purgatur per actionem ex eo contractu, sed in stricti iuris agitur de dolo, vel excipitur, ibid.

- 26 **CONTRACTVS** stricti iuris recipit interpretationem extensiuam, quando aliis non habere effectum, l. si stipulatus fuero, ut de verb. oblig. in contractibus stricti iuris non potest agi per stipulationem ratione deceptionis, vel doli re ipsa, quando promissor non habuit animum decipiendi, quia ipse etiam decipitur re ipsa, l. si id, quod aurum, 22. eod.

Contractus principalis est bonæ fidei, eodem modo distractus, vel liberatio est bonæ fidei, l. ab emptione, de pactis.

Contractus emptionis, venditionis, locationis, & ceteri, qui consensu celebrantur, solo consensu diffoluantur re integra; alias non, nisi actus retrofiliis intercesserit, l. ab emptione, de pactis.

Contractus bonæ fidei per merum iustus nullus est, gl. vllam, in l. mulier, §. sed dos, quod metus causa.

In contractibus bonæ fidei veniunt ea, de quib. non est actum, neque cogitatum, glo. actionem in l. si de conditione ob causam, & gl. 1. §. actionum, Inst. de actio.

In contractibus stricti iuris veniunt ea, de quib. actum est, gl. pe. d. l. si.

Contractus bonæ fidei deductus in stipulationem assumit naturam contractus stricti iuris, gl. 2. in l. in bonæ fidei, de eo, quod certo loco.

In contractibus bonæ fidei ibi dari debet res, ubi exiit tempore contractus, l. si in Asia, §. 1. depositi.

Contractus feudalitatis dicitur bonæ fidei, §. gl. 2. in c. 1. si de inuestitura inter domi. & vassal.

Contractus omnes, qui cum principe sunt, habent naturam bonæ fidei, ibid. & gl. si qua, in §. sententia, de pace Constantia.

Contractus quando est duplex, vt quia 1. contractus bonæ fidei intercessit stipulatio, tunc dolus dans causam contra huius annullat ipsum ipso iure, gl. 1. in additione, in §. actionum, Inst. de actionibus.

Reliqua verbo, Breuitas, Dolus, 23. Scriptum, Vltima.

- 27 **CONTRACTVS** innominatus do vt des, vel do vt facias, secuto implemento, producit incertam præscriptis verbis, l. iurisdictionem, de pactis in contractibus innominatis sola obligatio non habet vim implementi, adeo quod possit agi, sicut si verè fuisset implementum, glossa facias, in additione, ibidem.

In contractibus innominatis obligatio non impedit, quin sit locus penitentia, ibid. in contractu innominato non velt implementum cause inuoluit, d. l. iurisdictionem, §. vt maleficium.

Contractus innominatus do vt des, non constituit obligationem, si non substat dario vel facti, ex quo veltur, gl. causam, in d. l. iurisdictionem, §. sed cum nulla.

Contractus ad hoc vt dicatur innominatus oportet, quod statim agatur vel detur, aut fiat vtrumque, gl. 1. in l. cum fundum, de pactis.

In contractu innominato ad hoc vt re integra habeat locum penitentia, requiritur, quod sit contractus innominatus reciprocus, vel respectiuus, & sic vltro citroque obligatorius, ibid.

Contractus innominatus do vt des, est quando quis dedit vnum genus, & aliud genus recipit, veluti vinum pro tritico, & tunc nascitur præscriptis verbis actio, l. 1. & ibi gl. non erit, si certum petatur.

Contractus permutacionis & non contractus innominatus do vt des, est, quando ab utraque parte deberetur species, d. gl. non erit in additione marg.

Contractus innominati indicantur, & cognoscuntur ex modo inuendi, veluti do vt facias, gl. conditionem, & ibi add. marg. in l. 3. §. idem est, de conditione causa data.

In contractibus innominatis casus superueniens non excusat in totum, l. si pecuniam, de conditione causa data.

In contractibus innominatis ex parte eius qui impleuit, licita est penitentia, secus in contractibus nominatis, d. l. si pecuniam, & ibi gl. sed cum.

In contractibus innominatis competit conditio ob causam, vel ex capite cause non secute, vel ex capite penitentia, ibid.

In contractibus innominatis, etiam re integra est locus penitentia, soluto intercesse, & sic præstita indemnitate parti, non autem simpliciter, ibid.

In contractibus innominatis, si ille qui debet implere factum, impediatur casu, cessat repetitio ex capite causa non secute, potest tamen repeti ex capite penitentia, non obstantibus præparamentis nisi tanta fuerint, quæ abolerent datam pecuniam, d. l. si pecuniam.

Contractus innominatus est quando datur petunia in specie pro opere alicuius persone; vel pro eius facto, veluti vt Romam eat, vel si vt quantitas data est ei, quoniam consuevit locare operas, aliis si data fuisset pecunia ad numerum, & ei qui erat solitus locare, esset contractus locati, gloss. 1. & gloss. repetitur, ibid.

In contractibus innominatis, re integra, est locus penitentia, sed non postquam factum est, vel facere inchoatum est, gl. sed cum ibid.

In contractibus omnibus innominatis locus est penitentia, non obstantibus præparamentis, nisi obiter matrem; fauor, aut causa diffundendum litium aut impossibilitas datorum repetitio, d. gl. sed cum, in add. marg.

in Contractibus innominatis præsentia cum notificatione re integra facit locum conditioni ob causam, & si recipiens cepit aliquid facere, & re non impedit, quin penitentia locum habeat pro eo, quod refert, dummodo ipse conseruetur indemnis, d. l. si pecuniam, §. si feruum.

In contractu si interueniat pretium pro re cetera, & apponatur verbum dare et parte eius, qui obligatur ad speciem, non est emptio, sed contractus innominatus propter verbum dare, quod est contra naturam emptionis, l. fin. & ibi gl. proleuior, de conditione causa data.

Contractus quis celebratur ex proprietate verborum cognoscitur, ibi.

Contractus aliquis innominatus non continetur sub nomine emptionis, ibid.

In contractibus innominatis debitor speciei perempta specie non liberatur, qui pecunia data possit repeti, etiam non sit in mora, vel culpa, secus tamen est in contractibus nominatis, d. l. fin. & ibi gl. daret.

In contractibus innominatis qui non dedit, vt debuit, licet fecerit quod potuit quia tradidit, non liberatur, quin datum possit repeti, d. l. final.

ex contractu innominato obligatur dare vitra id, quod dedit, teneatur etiam ca uere, alias datum repetitur, d. l. fin. in fi.

Contractus innominatus solet sumere naturam eius contractus nominati, cui si melior est, gl. culpam, in additione marg. in l. 1. §. si feruum, depositi.

Contractus innominatus similis est locationi quandoque, ibid.

ex contractu innominato quando venit ius querendum tertio, ibi habet locum præsentia versus contractuentem, vel vtriusque, §. de feruis exportat.

Contractus innominati sunt quatuor, scilicet do vt des, do vt facias, facio vt facias, facio vt des, naturalis, in prin. de præscriptis verbis.

In contractibus innominatis periculum est eius, qui debet rem recipere, quoad hoc, vt non possit agere contra aduersarium, vt implet contractum, vel soluat interese, d. l. naturalis, §. & si quidem, & ibi glossa, periculo.

In contractu vltro citroque obligatorio quamprimum vna pars implet pro parte sua, statim si alia pars potest implere, & non implet, quamuis non sit taxatum aliquod tempus ad implendum, tamen statim dicitur esse in mora, d. l. naturalis, §. at cum do, verifico fide finitum.

In contractu do vt facias, illi qui fecit, contra illum, qui debet dare, & non de dit perfectè, competit actio de dolo, d. §. at cum do, verifico fidei.

Contractus innominati non cognoscuntur a modo, siue a forma inuendi, neque etiam a modo exequendi, veluti, facio vt des, cognoscitur quod ex parte illius, qui debet facere, dicitur facio vt des, ex parte alterius, qui debet dare, dicitur do vt facias, & ita variatur secundum personas ipsorum, §. reprobat, gl. at cum do, Dodores communiter in dict. §. at cum do.

Contractus innominatus do feruum, vt tu feruum ruam manu mittentes, dicitur contractus do vt facias, ex parte tamen tua, cum reatatis manu mittentes, dicitur contractus facio vt des, & idem si tu manu misisti, & feruum, quem ege dedisti, sit euicisti, si fecisti dedit, teneor, præscriptis verbis, d. §. at cum do, verifico fide, & ibi gl. de dolo.

In contractu facio vt des, ei, qui fecit, contra non dantem sola actio de dolo competit, & non aliqua ciuilis, d. l. naturalis, §. quod si faciam.

In contractu facio vt des, si factum sit tale, ex cuius implemento nihil utilitatis adit aduersario, tunc ei, qui fecit, competit actio de dolo, sed si factum esset tale, quod ex implemento adesset emolumentum aduersario promittenti dare, & tale implementum facti correspondet dationi, tunc competit præscriptis verbis, §. gl. quod si faciam, verifico fide, ibid.

In contractu facio vt des, datur actio de dolo, & non in aliis, d. glossa, quod si faciam, & gl. fin. in l. cum mora, C. de transactio.

In contractu facio vt facias, do vt des, do vt facias, competit actio præscriptis verbis, & etiam in contractu facio vt des, quando factum est tale, ex cuius implemento aliquid adit ei, cui impletur, & ablit ab eo, per quem impletur, sed quando factum est tale, ex cuius implemento nihil acquiritur ei, cui impletur, tunc competit actio de dolo, & non præscriptis verbis, §. d. gl. quod faciam, verifico fide quæro.

Contractus facio vt facias, recipit plures questiones, d. l. naturalis, §. sed si facio.

ex contractu facio vt facias oritur actio præscriptis verbis, quæ habet similitudinem cum actione mandati, ibid.

Contractus innominatus facio vt facias, habens similitudinem cum actione mandati dicitur, quando conuenimus inuicem, quod ego exigerem debitorum tuos Carthagine, & tu meos Romæ, vel conuenimus, quod ego facerem adificium in tuo, & tu in meo solo, si ego exegi, vel adificauit, & tu cessasti mihi competit præscriptis verbis actio habens similitudinem cum mandati actione, ibid.

Contractus innominati assumunt naturam contractus nominati, cui assimilantur, non tamen idem dicuntur bonæ fidei, sed idem, quia in eis dolus, lata, leuis & leuissima culpa veniunt secundum similitudinem contractuum nominatorum, d. §. sed si facio, & ibi gl. similis.

In contractibus singulari innominatis venit illud, quod venit in contractibus nominatis, quibus assimilantur tam in culpa, quam in vltis, & in iurando in litem, d. gl. similis.

In contractu innominato facio vt facias, competit facienti præscriptis verbis contra aduersarium, vt faciat, si sua interese, alias actio præscriptis verbis competit ad id, quod interese pro eo, quod ipse fecit, quando aliud interese non pretendat, d. l. naturalis, §. si.

ex contractu innominato do vt facias, competit præscriptis verbis ad id, quod interese mea te non fecisse, l. si tibi, de præscriptis verbis.

ex contractu innominato do vt facias, & des, oritur actio præscriptis verbis, vt fiat quod conuenit, l. si dominus, §. eod.

Contractus innominatus non solum potest fieri sub modo, & sic per dictionem vt, sed etiam sub conditione, l. solent, gloss. si indicasset, eod.

ex contractu innominato facio vt des, quando ex implemento facti competit commodum aduersario, competit ei actio præscriptis verbis, d. l. solent, & ibi glossa, si.

ex contractu facio vt des, vel do vt facias, si aduersario nihil queritur, non competit actio præscriptis verbis, sed de dolo, l. permisisti, §. fin. eod.

Contractus, quis fuerit celebratus quando non constat, constat tamen quod ali-

quis fuerit celebratus tunc datur actio præscriptis verbis. l. si gratuit, 17. cod. Contrahens inominatus quatenus continet donationem, non potest esse præsentia reuocari. l. Aristo, 18. de donatio.

Contrahens nominati dicuntur, qui speciale nomen habent, sed inominati, qui non habent speciale nomen. l. moris causa, 3. r. & ibi addit. margin. de douat. caus. mort.

Contrahens inominatus quis sit, inspicitur forma conuentionis, non forma implementi, vel præsentio implementi. gl. in l. cum mora, C. de transact.

Contrahens facio vt des, si non seruetur ex vna parte, hoc est, si fides non seruetur facienti, & factum non est de se repetibile, datur actio de dolo ad id, quod interest eius illud factum non praticit, sed si est repetibile, datur conditio ob causam ad rependendum, vel reuendicatio, si dominium non erat translatum. l. 4. C. de dolo.

Contrahens inominatus facio vt des, est, quando quis conuenit, quod ipse manumitteret ancillam, si ipsi daret mancipium aliud. gl. 2. ibi.

Contrahens facio vt des, est, quando tradidi ancillam, non vt ibi haberet, sed vt per eum, vt per ministrum, manumitteretur, vt tu mihi daret aliud mancipium; unde ego video manumittere, sicut cum per me manumitto. gl. 4. ibi.

Contrahens inominatus, vt à conditione ob causam licitum est discedere aliter inuito, cum in illis non est perfectè obligatus, antequam aduersarius impleat contractum ex parte sua, sed si impleuerit, non licet ei recedere. gl. si in l. sicut initio, C. de act. & oblig.

Contrahens inominatus generalis do vt des, est, quando datur species certa pro incerta, vt bouem pro asino; aut certa pro incerta, aut incerta pro certa, vt oleum pro frumento in genere. gl. in l. 1. C. de rerum permitt.

Contrahens inominati cognoscuntur ex pacto, & non ex eo, quod præuenitur ab altero. gl. in l. 3. C. cod.

Contrahens inominatus non dicitur bonæ fidei, nisi in duob. casibus, scilicet in permutato, & æstimato. glo. in l. in additione, l. si olei, 2. C. de locato.

Contrahens inominatus bonæ fidei dicitur, quando quis locat fundum pro certa pondératione olei, ex eo quod merces non fuit in pecunia, & res fuit exposita locatori, ibi.

Relatus verbo, Donatio, l. Inominati, Penitentia, Actio, 207. vjque ad 210. Præscriptis verbis, Dana.

CONTRAHERE nemo compellitur, fallit in quibusdam casibus. gl. in l. si sunt initio, C. de actio. & oblig.

Contrahentes geruntur, verba non pertinent propriè ad ius testandi, improprie tamen sic, l. vbi 20. & ibi gl. 1. de verb. sign.

Contraxisse videtur quis in eo loco, in quo solvere se obligauit, & non in loco, in quo se obligauit, gl. in l. heres, si de iudiciis, & l. contraxisse, de actio. & obligatio, l. quæro, 100. de solutio.

Contraxisse in legatione videtur, qui in id tempus se obligauit, gl. non compellitur, in l. 2. legatis, de iudiciis.

quasi Contrahi dicitur in iudicio, & in additione hereditatis, gl. vnde, in l. 3. si quis, de minor.

ad Contrahendum, putà ad mutandum vel vendendum potest quis directè, vel metu penæ adstringi, l. si penam, 49. de verb. oblig.

In Contrahendi negotiis alia causa habita est fuciorum, alia eorum, qui fari possunt, quamuis actum rei non intelligant. l. in negotiis, 5. de regulis iuris.

Contrahendi vel non contrahendi sicut fuit libera potestas ab initio, ita renunciat obligatiōi semel contractæ, aduersarius non consentiente, nemo potest, l. sicut initio, de actio. & oblig.

CONTRAHERES in loco domicilij ibi debet conueniri, l. heres absens, 19. §. proinde, de iudiciis.

Contrahens in alio loco, quam domicilij, si scitur statim se recessurum, non debet ibi conueniri, scilicet si ignoretur, vel sciat se non statim recessurum, quia tunc ibi potest conueniri, l. d. §. proinde, & ibi gl. profecturum.

Contrahens aduena non debet conueniri in loco contractus, etiam si ibi reperitur sit postea, q. quorquo, ibid.

Contrahens aduena in loco vbi alius habebat forum, potest ibi conueniri, ex quo contrarij ibi, vbi alius habebat forum, ibid.

Contrahens aduena tenetur cauere, & iudicio iūti in loco domicilij, gl. domicilium, ibidem.

Contrahens aduena quorquo locis nauigat, vel iter facit, tot locis teneatur se defendere durissimum est, d. §. proinde.

Contrahens in loco quasi contractus non cogitur respondere, & se defendere, nisi ibi inueniatur; si tamen citatus non compareat, vel malitiosè se occultet, nec citetur, sicut missio bonorum, quæ ibi habet, id est, in loco contractus sed si ibi non habet, pronuntiabit de mittendo in possessionem, & rescribet iudici illius loci, in quo habet bona, & ille mittet in possessionem, gl. ibi debet, in d. l. heres, §. 1.

Contrahentibus se decipere naturaliter, id est, de iure gentium licitum est in emptionibus, & venditionibus, l. in causæ, 17. §. pen. de minor.

Contrahentes tenentur ad naturalia contractus, nisi aliud actum sit, l. in emptionibus, de pactis.

Contrahentium mens, & causa verborum inspicenda est, & non tantum verborum significatio, gl. in l. si in venditione, 7. communia prædiorum.

Contrahens videtur contrahere fictione iuris in loco destinatæ solutionis, & ibi debet conueniri, & non in loco contractus, nisi aliud sit actum, l. reprob. gl. denegatur, ibi add. marg. in l. eum, qui de confit. pecun.

Contrahens legatus in loco legationis, & si ibi existens se constituit, soluturum ibidem, debet conueniri ibi, scilicet si ibi non existens constituit se soluturum in loco legationis, quia in eo loco non potest conueniri, dict. l. eum, qui, §. 1. eodem.

Contrahens apposito nomine officij in dubio contemplatione officij videtur contrahere, l. si de institor. actio.

Contrahens in officio necessario, finito officio, non tenetur, l. dict. l. fin. & ibi additio margin.

Contrahens cum eo, qui in aliena potestate est, etiam si deficiat exercitoria, institoria, vel tributoria, æquum est, quod suum consequatur, ita quod si iustus

eius, qui in potestate est, negotium est gestum, in solidum tenetur pater, vel dominus contrahentis, sed si sine iussu sit gestum, & tunc si in eius rem sit verum, tenetur eatenus, quatenus in eius rem verum est; sed si neque iustus, neque in rem eius verum sit, tunc tenetur de peculio, l. 1. r. quod cum eo, qui in aliena.

Contrahens cum aliquo totum eius patrimonium respicit, l. si ex duobus, 32. §. æquitas, de peculio.

Contrahens vnus ex duobus contrahentibus si aliquid tenetur facere in fauorem alterius per actionem abique villa compensatione, tunc si quid in re, de qua actum est, faciendum sit, eius impensis fieri intelligitur, in cuius fauorem sit, l. si in Asia, in addit. marg. depositi.

Contrahens cum prodigo etiam non bonis interdico, quem prodigum pecuniam intelligit, nullum contractum init, nec prodigus obligatur, l. si vero non, 12. §. adolecens, & ibi add. depositi.

Contrahentibus decipere inter se licitum est in pretijs rerum, & in pensione sine dolo, sed non in vitis rerum, nec vbi interuenit dolo, gl. quanto minoris, in l. Iulianus, de actio. empti, & litem si pretio, §. si & ibi gl. locari.

ex Contrahentibus vno liberato ex dispositione legali alter effectualiter non tenetur, l. bona fides, 50. de actio. empti.

Contrahentibus non est licitum se iniucem decipere ultra dimidium iusti pretij, vel mercedis, litem si pretio, §. si & add. marg. locari.

Contrahentes cum falsis tutoribus ne decipiantur, introductum est editum, quod falso tutore auctore, & idcirco habet æquitatem certam, l. 1. quod falso tutore.

Contrahenti ignoranter cum falso tutore, vel cum vero tutore, qui non potuit prestare authoritatem, in iuregrum restituitur datur contra pupillum, sed non datur contrahenti scilicet cum falso tutore, d. l. 1. in pretio, §. si & in §. fin.

Contrahenti cum falso tutore si dictum sit falsum tutorem interuenire, & is bona fide non crediderit, datur ei nihilominus restitutio in integrum, l. 1. eod.

Contrahens pupillus scilicet cum pupillo habente falsum tutorem, scientia non nocet eis, nam ipso iure restituitur, l. 3. eod.

Contrahens cum falso tutore dolo succurritur contra ipsum tutorem ex additio quod falso tutore, & is tutor condemnatur quanti ea res erit, id est, in pretium, l. nouissimè, 7. eod.

Contrahens cum falso tutore si aduersus pupillum petierit restitutionem ex editio quod falso tutore, debent ei reberi expensæ per falsum tutorem, qui dolo malo authoritatem præstitit, d. l. nouissimè, §. 2. & 3. & ibi gl. veritatem, & gl. restitutio, eod.

Contrahens cum pluribus falsis tutoribus dolosis, si ex editio, quod falso tutore, recuperari interest ab vno ex illis, ceteri liberantur, sed non electione, sed perceptione, §. si eod.

Contrahens cum pluribus tutoribus falsis, si contra vnum ex eis egerit actionem in factum ex editio quod falso tutore, & nihil aut non totum ab eo sit consecutus, contra reliquos in totum, vel in id, quod deest, poterit agere, d. §. si cum l. seq.

inter Contrahentes si præcessit tractatus, in quo conclusum sit, quod contractus debeat fieri certo modo, certè conclusa in illo tractatu non videtur repetita in contractu, vel in conclusione tractatus, licet deur exceptio doli, l. si quis cum alter, 36. de verb. oblig.

Contrahentes dant formam contractui in conuentionibus stipulationibus, quia possunt addere, & detrabere, l. in conuentionibus, §. 2. & ibi gl. 1. eod.

Contrahentibus vtilius est specificare omnia quæcumque, quæ sub generali clausula comprehendere possunt, l. stipulationes commodissimum, 53. cod.

Contrahentes non possunt facere, quod obligatio, vel seruitus realis ipso iure finiantur, sed tantum temporis lapsu paratur exceptio, sed nec testator ipse potest facere, l. c. qui ita, §. 6. §. qui ita stipulatur, & ibi add. marg. de verb. obl.

Contrahentes stipulationem si consenserint in vno Stichod, debetur ille, si verba fuerint apta, alias non; sed si constet quod disenserint, quia promissor sensu de vno Stichod, & stipulator de alio, in nullo valet, sed quando dubitatur, de quo senserint, tunc si potest valere secundum intellectum vtriusque, qui neuter Stichus sit stipulatoris, datur electio promissori, sed si non potest valere secundum intellectum vtriusque, valet secundum intellectum illius, qui potest, vt quia alter est stipulatoris, vel qui dixit hodie decem Bononiæ dari, & alter dixit de alia Bononia sensu secundum cuius intellectum non possit valere, gl. in l. quories, 80. cod.

inter Contrahentes quando est actum, quod non soluto homine sola pecunia debeat, per hoc non tollitur, quin possit homo solui aut pecunia, l. ita stipulatus, 115. §. si eod.

de Contrahentium mente vbi apparet, ea potius debet attendi, quam verba, l. qui res suas, 98. §. qui stipulatur, & ibi additio margin. de solutio.

Contrahens cum fisco non habet propter hoc excusationem à tutela, l. gl. excusationem, in l. r. §. tutores, de falsis.

Contrahentium voluntas potius quam verba spectatur in conuentionibus, l. in conuentionibus, 219. de verb. sign.

Contrahens cum aliquo, vel est, vel esse debet non ignarus conditionis illius, cum quo contrahit, heredi autem eius non potest imputari, cum non sponte cum legatis contrahat, l. qui cum alto de regulis iuris.

Contrahentes non debent decipi, qui crediderunt decreto veniæ ad permitendas alienationes, & ad contractus faciendos, gl. l. 1. in l. si putas, C. de petitione heredi.

Contrahens, ab obligatione voluntaria semel contracta, non consentiente altera parte non potest discedere, l. sicut initio, Cod. de acti. & obligatio.

Contrahentis persona, quæ verè contradixit, attenditur, non quæ simulatè fingitur, l. 4. C. plus valere quod agitur.

Contrahens cum libero homine gerente negotium alterius, si non habuit respectum ad dominum, sed ad illum, cum quo contraheret, ille solus tenetur & non dominus, nisi in duobus casibus, scilicet quando pecunia ex illo contractu versa est in rem domini, vel contractum dominus ratum habuit, l. et qui, 7. §. 1. C. quod cum eo, qui in aliena.

Contrahens cum libero vt procuratore, vel negotiorum gestore alicuius, vel

tutore, vel curatore, si non habuit respectum ad dominum, sed ad eum, cum quo contrahatur, ille solus tenetur, & non dominus, gl. i. ibidem.

Contrahens cum libero gerente negotium alicuius, si non habuit respectum ad dominum, sed ad eum, cum quo contrahatur, contra dominum datur actio utilis negotiorum gestorum, & non directa si dominus contractum ratum habuit, vel in rem suam vertat, glossa final. ibidem.

Contrahens cum fisco obligat tacite bona sua, quamvis specialiter id non exprimat, l. 2. & ibi gl. i. c. in quibus causis pignus.

Contrahens cum servo vel filio contrahente iussu patris, vel domini videtur se quod fidem habentis, si igitur, initio, quod cum eo, qui in aliena potest.

Reliqua verbo, Euripides, l. 1. 12. Conuenit, Dominus, 6. 7. Dominum, Tutor, 136.

CONTRADICTIONE iustus & legitimus dicitur ille, qui allegat dominum, item quies in possessione, glossa final. in additione marg. in l. 3. de collatione d. legend.

Contrarium & contrarietas, vide supra Contra, hic debent poni.

CONTRARIUM pacto vel transactioni dicitur, vel interpellando iudicem, vel supplicando principibus, vel non implendo promissam, si quis maior, 41. & ibi gl. 4. C. de transact.

CONTRACTANS rem furciuum per diuersa territoria, dicitur plena furta committere ex diuersis illis contractionibus, gl. fur. in l. vulgaris, 21. de furis.

Contractans plures res, si quasdam ex illis tantum surreperit, tenetur furti actione pro omnibus rebus, etiam non surreptis, non tamen tenetur conditione furtiua pro non surreptis, sed bene pro surreptis, d. l. vulgaris, §. fi. eod.

Contractans rem, quam contractare credit probabiliter domini voluntate, non tenetur furti, §. placuit, initio, de oblig. quae ex delicto.

Contractans rem domini voluntate, licet credat dominum inuitum, non tenetur furti, nisi inuito casu scilicet in corruptum feruum alienum, §. sed & si credat, eod. tit.

Reliqua verbo, Socius, l. 1. Partum, l. 5. 6. 7.

CONTRARIUM quilibet tenetur ad constructionem vel refectionem portus aqueductus, vel murorum, non obstante privilegio dignitatis, ad partes, C. de operibus publicis.

Contributio ad reparationem pontium, & iterum non connumeratur inter fordida munera, ad instructiones, 7. Calc. licet otandi. Ecclesi.

CONTRARIUM dicitur esse etiam ante litem contestationem, l. Diuus Pius, 5. & ibi gl. i. de petitione heredi.

Controuerfiam facere dicitur reus, glossa final. in l. permittendum, si pars heredit. peratur.

Controuerfiam facit causa, id est, factum illud ex quo actio nascitur, de quo cum semel actum fuerit, quamvis actione, & occasione aliarum actionum, non debet iterum queri de eodem saluo si plus est in secunda, glo. 1. in l. singulis, de exceptio. rei iudica.

Reliqua verbo, Quaestio, l. Rusticus, Sori.

CONTRIBUTIO proprie dicitur in exercitu in eodem puta tentorio, puta duo vel tres milites, gl. contrubernali, in l. Pamphilo, 39. §. pen. de leg. 3.

CONTRAMACIA dicitur cilk dehelam, l. i. §. hoc iudicium, iuncta gl. meram, ibi, quia ex d. l. dicto, si quis ias dicenti non obtemperet, & glo. 2. in l. filius, de interdicto, l. i. §. h. & l. omne de iur. de re militari.

CONTRADICTIO in contestatione facit aliquem de possessore petitorum, gl. fi. in l. fi. si, cuius si feruitus vendicetur.

Contumacia rei non auget obligationem fideiussoris, l. 1. de in litem iurando.

Contumacia appellatur maleficium, glo. ratio, in l. iuror, 37. de administrat. t. totum.

Contumacia excusat quem iusta ignorantia, glo. fin. in l. 2. si ventris nomine muliere.

Contumacia superficiali, vel fructuarij creditoris, vel emphyteotae in non praestando cautionem damni infecti, ille, qui petit cautionem, mittitur in possessionem rei minoris ruinam ex primo decreto, sed non ex secundo, sed tantum carebit superficialius & similes personae iure suo, glo. mittendum, in l. hoc amplius, §. pen. de damno infecto.

Contumacia commissa in vna re, non extenditur ad aliam rem, l. damni, 18. §. si vicinas, eod. tit.

Contumacia eorum, qui ius dicenti non obtemperant, litis damno coërcetur, l. contumacia, §. eod. tit.

Contumacia est delictum, cum puniatur, ibid. &.

Contumacia de non veniendo tribus modis potest contingere, primo quia peremptoria citatione recepta venire contempsit, secundo, quia malitiose se ipsum occultat, tertio, quia impediuit ne ad eum citatio perueniret, glo. 1. d. l. contumacia.

Contumacia vt coërcetur, quandoque attenditur respectu non venientis, quandoque respectu non restituentis, quandoque respectu non respondentis, quandoque respectu recedentis sine licentia, quandoque respectu non exhibentis, ibidem.

Contumacia procuratoris nocet domino in his, quae pertinent ad processum, gl. 3. in l. 3. C. de procuratoribus.

Contumacia negotiorum gestoris nocet domino, & propter eius contumaciam potest procedi ad missionem in possessionem ex primo decreto contra dominum, d. l. 3. & ibi gl. 1. & 2.

Contumacia contumacia habetur pro praesentia, unde proceditur ad sententiam, auctoritate qua in pronuncia, C. ubi de crimine agi oportet.

Contumacia praesumpta fit per tres denunciations, expressa vero est, cum expresse resistens, nolo venire, gl. contumacia, in l. co. silentium, C. quomodo & quando iudex.

Contumacia camulata ponam, l. 2. C. de exactoribus lib. 10.

Contumacia sola de iure communi non habetur qui pro confesso gl. receptionem extrinsecam, l. i. remittendum, quomodo in l. i. de maiestatis crimen.

Reliqua verbo, Praetor, Praetor, 59. 60. Rusticus, Tutor, 123.

CONTRARIUM quilibet tenetur, & illa applicatur fisco, l. vnica & ibi gl. iudicio, si quis ius dicenti non obtemperet.

Contumaci quando imponitur multa, & applicatur fisco, non attenditur interesse, sed solum quanta sit ipsa multa, & cum sit mera poena, non datur ultra annum, neque in heredem, d. l. 1.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

Contumaci quando est impossibilis poena, ad eam datur fisco, vel reipub. actio in factum, & parti ad interesse, gl. hoc iudicium, in d. vnica §. hoc iudicium.

que admittitur ad appellandum a sententia, gl. inuenta, & gl. pe. in l. prope-
randum, l. 1. C. de iudiciis.
Contumax factus auditur, etiam si postea veniat, & etiam potest appellare a sen-
tentia lata, d. gl. inuenta.
Contumax non auditur, nisi refectis expensis, l. sancimus, l. 3. C. de iudiciis.
Contumax versus dicitur, qui inuenitur non venit, factus vero quando ad domum
citatus est, & tunc sententia lata contra vel pro absente valet, gl. in l. 1. ea, quæ;
C. quomodo, & quando iudex.
Contra Contumacem dantur tria remedia, scilicet capio personam, vel possessionem
transfuso in petto, vel diffinitive sententia probatio, l. contenta-
reini, C. eod.
Contumax in non veniendo condemnatus appellare non potest, l. 1. C. quorum
appellationes.
Contumax in pluribus dilationibus si compareat in vltima, reficit omnes ex-
pensas factas in aliis dilationibus, §. pen. verfic. si vero, in authent. de litigio-
sis, col. 8.
Contumax regulariter habetur pro confesso in ciuili, sed non in criminali, l. lo-
corum, & ibi add. marg. & ibi gl. confitentur, C. de omni agro deserto, lib. 1. r.
Contra Contumacem abientem in ciuili vt feratur sententia, oportet quod fiat
communiatio, quod si intra talem diem non paruerit, feretur sententia, nec
sufficit simplex citatio, vt compareat dicta die, nisi & communiatio de ferenda
sententia adiciatur, gl. 1. & ibi add. marg. in l. si apparitor, C. de cohortalib.
lib. 12.
Contumax in nō iurando propter eius contumaciam condemnatur, gl. coarctari-
ri, in §. si iur. de fideicommiss. liberat.
*Reliqua verbo, Citatio, l. 1. Niffi, l. 3. Reus, l. 1. 12. Sententia,
21 v. ue ad 2. Littere, Debitor, 89. Abfens, 8.*
CONTUMELIA dicitur a contumendo, l. 1. §. 1. de iniuriis.
Contumelia crevit ex persona eius, qui contumaciam facit, l. sed si vnus, 17-
§. iteas eod.
Contumeliosus & damnis non debet quis affici, l. 2. §. sed & si, & ibi gl. contume-
liose iudicis.
Reliqua verbo, Contumelia, iurina.
CONVENTIO dicitur generalior pacto, quia qui conueniunt in scholis, vel
in concedendo, conueniunt dicuntur, sed non pacisci, gl. tranfigendi, in l. 1. §. 1.
conueniunt, de pactis.
Conueniunt nomen generale est ad omnia pacta, contractus, & distractus per-
tinent, d. §. conueniunt.
Conueniunt nomen ad. o. est generale, quod nullus sit contractus, nulla obli-
gatio, quæ non habeat in se conuenientem, seu re, seu verbis fiat, ibid.
Conuenientes ferunt omnes in aliud nomen transeunt, veluti in emptionem, lo-
cationem, stipulationem, & in alios, præterquam in contractibus innominatis,
l. 1. §. si ad, & ibi gl. si eod.
Conuenientes tacite valent, vt in locatione inuenta, & illata locatori sunt obli-
gati, licet nihil nominatum sit conuenientum, l. 4. de pactis.
Conuenientes aut sunt ex publica causa, aut ex priuata, conuenientum, eod.
Conuenio publica est, quæ fit per principem, aut quoties inter se duces belli
quædam paciscuntur, ibid.
Conuenio priuata quædam est legitima, quædam ex iure gentium, ibi.
Conuenio publica dicitur treuga, quæ fit in longum tempus, & induciæ, quæ in
breue tempus dantur, & etiam fœdera, ibid.
Conuenio publica tacita dicitur, quædam duces belli tacite videntur pacisci, eod.
quod leges hostium sunt fecerit tacite eis securitate data, ibi.
Conuenio legitima est, quæ aliqua lege confirmatur, & ideo interdum ex pacto
actio nascitur, vel tollitur, quoties lege vel Senatusconsulto adiunatur, l.
legitima, eod.
Conuenientes legitime dicuntur contractus emphiteutici, literarum obliga-
tiones, ac verborum obligatio, & sponsalitia largitas, quia a lege confirmantur,
gl. 1. ibid.
Conuenientes iurigeniunt quædam actiones pariunt, quædam exceptiones, l.
iurigeniunt, eod.
Conuenientes, quæ pariunt actiones in suo nomine, nonstant, sed transeunt in
proprium nomen contractus, vt emptio, venditio, & ceteri similes con-
tractus, ibid.
Conuenio est in alium contractum non transeat, si tamen subit causa, id est,
datio vel factum, quod vestiet pactum, pariet obligationem, & ex ea actio-
nem præscriptis verbis, ibid.
Conuenientes producentes actionem in suo nomine non stant, scilicet vt di-
cantur generaliter conuenientes, siue contractus, sed assumunt sibi speciale
nomen, d. l. iurigeniunt, & ibi gl. 1.
Conuenio in contractibus innominatis non valet sine causa, id est, sine vesti-
mento, ita etiam in contractibus nominatis vel factis aliis, gl. iurigeniunt, d. l. iurigeniunt,
§. sed cum nulla.
Conuenio obliuata, vel ambigua venditori, vel ei, qui locatus nocet, cum aper-
tus ipse possit legem conscribere, l. vericibus, de pactis.
Conuenio de præstando aliquo annuo limitata ad tempus vitæ paciscentis, non
debet extendi in perpetuum, nec vt transeat ad heredem.
Conuenit facit cessare actionem legis Aquiliæ, sicut actionem ex contractu
l. si seruus, 27 §. si calicem, ad legem Aquil.
Conuenio, ne quis de dolo teneatur, non valet, cum sit contra bonos mores, &
contra bonam fidem, & ideo non est seruanda, l. 1. §. illud non est, & glo. præ-
scriptum, in §. si quis, depositi.
Conuenio, vt certum numerum regularum mihi dares certo pretio, quas tu fa-
ceres, dicitur emptio, non locatio, l. conuenit, 65, de contrahend. emptio.
Conuenio contra substantiam contractus facit conuenientem in alium con-
tractum transire, si verborum significatio patiatur, l. vbi ita, 27, de donatio.
caus. mortis.
Conuenio vnus ex pluribus iubentibus, communicato consilio aliquem facere opus
vi aut clam de rigo. liberat alios, sed de æquitate nō liberantur sola conuen-
tione vnus, sed sola perceptione, l. semper, §. si in sepulchro, quod vi aut clam.

Conuentio vnus ex pluribus iubentibus, quorum quilibet proprio consilio iussit
aliquem facere opus vi, aut clam, liberat alios sola perceptione, sed non sola
conuenitione, dicto §. si in sepulchro, & ibi gl. ab altero.
Conuentio penalit, per quam auferitur libera relinendi facultas, dicitur esse con-
tra bonos mores, l. stipulatio hoc modo concepta, 61, de verbor. oblig.
Conuentio alterius alij non præbet actionem, l. alterius, 49, de regulis iuris.
Conuentio probabilis est, per quam retinetur concordia fratrum, & tollitur
votum captandæ mortis, l. de fideicommissio, l. 1. C. de transactio.
Conueniunt, & reconueniunt natura est, vt qui prior appellat, prior agat, &
sic prius respondebitur libello actoris, postea rei in causa reconueniuntis,
gl. negotium, in auth. & conuenienter, C. de sententiis & interlocutis.
Conuenio, & reconuenio mox a principio, id est, ante litem contestationem cor-
ram eodem iudice fieri debet, aliis causa conueniuntis finita, reconuenio fieri
poterit coram quocunque iudice, antiqua cessante calumnia, §. illud, & ibi gl.
mox, in auth. de executoribus, collat. 7.
Conuenio, & reconuenio quando fit super eodem negotio, tunc debet fieri
coram eodem iudice, gl. gloriosissimorum, ibid.
Conueniuntis verba si sunt ita concepta, dabo tibi sextantem, vt non petas fidei-
commissum inuicem iniunctum a patre, tunc sextans non potest peti, secus
verò si fuit concepta ita, do tibi sextantem, vt tu fideicommissum ius remittas,
& tunc sextans potest peti, gl. magna, in l. 1. C. de pactis.
*Reliqua verbo, Clericus, 8. 9. 10. Pactum, 1. vique ad 10. & per 10. Reconuenio,
Simulatus, Conuenientiale, Pignus, 5. 6. Pœna, 9. 10. 11. Pactio, Contractus.*
CONVENIRE sicut dicitur illi, qui ex diuersis locis in vnum locum colligi-
untur, & veniunt, ita qui ex diuersis animi motibus, in vnum consensum, l.
1. §. conueniuntis, de pactis.
Conuenire potest, vel re, vel per epistolam, vel per nuncium inter absentes,
l. 2. de pactis.
Conuenire dicitur etiam tacito consensu, ibi.
Conuenit verbum, si reperatur in instrumentis, intelligitur pacto nudo, l. le-
cta, & ibi gl. conuenit, si certum petatur.
Conuenire simpliciter intelligitur illa, quæ conueniunt secundum effectum,
& finalem causam, l. iustit, & ibi gloss. 1. & lafon, aum. 3. de conditio-
ne indebiti.
*Reliqua verbo, Agere, 1. Contrahens, 1. 2. 4. Debitor, 7. §. 99. 100. Exceptio, 13.
Pater, 38. 39. Reus, 9. 10. Scitur, 4. Vt, 10.*
CONVENIRE non possunt maiores Magistratus habentes merum imperium,
minores tamen possunt, etiam durante officio, l. 2. & ibi gl. imperium, de
in ius vocando.
Conueniri possunt quandoque maiores Magistratus, vt quando deli querunt in
suo officio, item de furto possunt conueniri, gl. imperium, ibid.
Conuenire alios non possunt maiores Magistratus, ibid.
Conueniri non potest Episcopus, dum Missam canit, & idem in clerico, post fi-
nita autem sacra, scilicet Missam, vel Vesperas, possunt conueniri seculan-
dum ius, & clericus sub Episcopo, Episcopus sub Archiepiscopo, gl. pon-
tificem, ibid.
Conueniri non possunt monachi, & heremite, sed eorum prælati sunt conue-
niendus, gl. non possunt, ibid.
Conueniri non potest prætor, dum transuchitur equo publico in causa publica,
d. l. 2. & ibi gl. transuchitur.
Conueniri non potest sponsus, vel sponsa interim, dum ducit, vel nubit, d. l. 2.
& ibi gl. ducit.
Conueniri non potest, qui cadaver familiare prosequitur, l. 3. de in ius vocando.
Conueniri non possunt interim allociantes funus, ibi.
Conueniri non potest coram alio iudice, qui consilium debet coram vno iudice
nisi ad maius auditorium conueniretur, l. quique, & ibi gloss. 1. de in ius
vocando.
Conueniri non possunt furiosi, vel infantes, nisi infantilem ætatem excefferint,
quo casu conueniuntur tutore autore, vel ipse tutor, d. l. quique, & ibi gl.
vel infantes.
Conueniri, & reconueniri differunt, gl. 1. in l. si actor, de procuratoribus.
Conueniri cum, qui soluere paratus est, iniquum est, vnde non potest conueniri,
gl. 2. in l. si reus, 73, eod.
Conueniri non possunt illi, qui amiserunt ciuitatem, vel libertatem, id est, qui
passi sunt mediam, vel maximam capitis diminutionem, l. 2. & ibi gl. 3. & 4. de
capitis diminutione.
Conueniri recte possunt illi, qui passi sunt minimam capitis diminutionem,
quæ falsa ciuitate contingit, d. l. 2. & ibi gl. 2.
Conueniri licet non possunt illi, qui amiserunt ciuitatem, vel libertatem, loco
tamen illorum conueniuntur illi, ad quos bona eorum perueniunt, ibid.
Conueniri non possunt Consul, prætor, & ceteri, qui imperium habent, nisi
quando opprimunt subiectos prætextu officij sui, quo casu coram Episcopo
possunt conueniri, l. sed & si, 26. §. hæc clausula, & ibi gloss. licet, ex quibus
causis maiores.
Conueniri non debet quis in loco ad quem, nec in loco per quem se transferre
ex causa legationis, vel testimonij dicendi, aut alia legitima causa, & si con-
ueniatur, habet ius domum reuocandi, l. 2. §. legatis, & ibi gl. conueniuntis, de
induciis.
Conueniri non potest quis in loco, ad quem a principe euocatus est, ne diu a suis
negotiis auocetur, gl. testimonium, ibid.
Conueniri quidam ratione contractus, aut alia legitima causa possunt in ea pro-
uincia, in quam missi sunt, habent tamen ius reuocandi, ibid.
Conueniri non debet in loco ad quem causa appellantis prosequenda, se
transulit, & si conueniatur, habet ius reuocandi domum, d. l. 2. §. ci quoque.
Conueniri debet quis in loco contractus ratione contractus, & nullo priuilegio
per principem indulgentiam in corpore iuris inclusum, d. §. legatis.
Conueniri non potest ciuitatis ille, qui criminaliter accusat, secus in eo, qui
ciuitatis agit, d. l. 2. §. sed & si agant.
Conueniri ibi debet quis, vbi tutelam, curam, vel negotium, vel argentariam,
aut quid

aut quia aliud, unde oritur obligatio, gessit, & si ibi non haberet domicilium, qui in nolit respondere, sicut missio in bona sua, heres absens, 19. §. 1. de iudiciis.

Conueniri potest quis in loco, in quo quis merces vendidit, deposuit, aut comparauit, & ibi cognitus defendere, nisi sit conuentum, ut alio loco se defenderet, d. l. heres, §. proinde.

Conueniri non potest aduena in loco, in quo a mercatore quis comparauit, vel ei vendidit, si mercator scilicet cum profecturum, debet enim mercator cum conuenire in loco domicilij, ibid.

Conueniri debet in loco contractus tabernam, pergulam, vel horreum aut officinam conducentibus, ibique distrahens, d. §. proinde.

Conueniri potest debitor vagabundus, nec habens certum domicilium ubi conueniri, & ibi tenetur respondere, aut satisficere, ne creditor alioquin ius suum perdat, gl. debeat, ibid.

Conueniri potest dominus in loco contractus pro contractu habito cum seruo, quem constituit Romæ, vel alibi, ut emerit, vel venderet, d. l. heres, §. pen.

Conueniri potest quis vtroque, id est, in loco domicilij, & in loco ubi solueret se obligauit, d. l. heres, §. si.

Conueniri non potest quis ratione contractus in loco, in quo se obligauit alibi solueret, sed bene in loco solutionis destinato, quia ibi videtur contraxisse, §. gl. fin. ibid.

Conueniri non potest Romæ ille, quem princeps euocauerit de contractu ante gessit, sicut si hoc tempore ibi contraxisset, id est, postquam fuit vocatus, non alius, 14. cod.

Conueniat quis, deinde ipse reconueniatur, ille, qui prius agit, in omnibus præcedit, quia prius probat, ac positionibus respondet, ac prius facti qualitate narrat, & vna cartia poterit vtraque sententia scribi, vel duabus sententiis, tamen incontinenti §. l. qui prior, & ibi gl. 1. de iudic.

Conueniri non potest quis in loco celebrati contractus, quando solutio alibi fieri debet, §. l. fin. l. 3. de bonis author. iudic. possid.

Conuenire possum in loco damni dati aliquem, qui nomine & mandato alicuius mihi damnum intulit, & illi dabitur terminus ad denunciandum domino, ut dominus ipsum instruat, quo non comparet, vterque condemnatur, etiam loco non contestata, si sunt culpabiles, auct. qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oport.

Conuenire potest quis quolibet loco idoneo promittens solvere certo loco, videlicet in loco, in quo forum habet, gl. 2. in l. 1. C. vbi conueni. qui certo.

Conueniri possunt Senatores, vel constituti in dignitate illustri in calibus ciuilibus, vbi habent domicilium, vel maiorem partem bonorum, vel vbi conuersantur, in vrbe autem coram suis ordinariis iudicibus, l. 2. C. vbi Senatores, vel Clarissimi.

Conueniri potest quis vbi assidue conuersatur, licet ibi non habeat domicilium, ibidem.

Conueniri non potest alius pro alio, etiam si pro alio partem debiti soluerit, pro residuo non potest conueniri, gl. fin. in l. 4. C. ne vxor pro marito.

Conueniri debent coram eodem iudice tam tutor, quam eius heres, l. omnes, C. arbitrium tutoris.

Conueniri debent coram vno, & eodem iudice heredes duorum, vel plurium tutorum defunctorum, ibid.

Conueniri non possunt habentes merum imperium, quandoque tamen recte possunt conueniri, minores tamen semper conueniuntur, gl. 3. in l. 2. C. de annali exceptis.

Conueniri non potest infans, vel furiosus, gl. 4. ibid.

Conueniri potest quis eodem libello, & ad rem, & ad personam, l. 3. C. de re iudicata.

Conueniri debet quis vtraque parte præsentem, vel altera tantum in ea prouincia, in qua forum sortitur, & vbiue seruata iustitia debet ferri sententia, vel absolutoria, vel condemnatoria, omni priuilegio cessante, nisi pragmatica forma aliud statuat, vel aliud propter appellationem acciderit, §. hæc considerantes, cum §. seq. §. in auct. vt omnes obediunt iudicib. col. 5.

Conueniri potest quis etiam inuitus, vbi deliquit, etiam si sit extra prouinciam, gl. comprehendere, in §. si verò quis, in auct. vt nulli iudicium liceat, col. 9.

Conueniri non potest miles coram vno iudice ciuilitate, & coram alio criminaliter, vel conuersio, & hoc speciale est in milite, regulariter tamen potest, §. si. C. de re militari, lib. 12.

Conueniri non potest vt heres is, qui heres non est, & quandoque heres conuenitur aliter, quam pro hereditaria parte, gl. fin. l. 1. C. de primipilo, lib. 12.

Reliqua verbo, Accusatio 9. Debitor, 9. Fideiussor, 33. 34. Furiosus, 5. Heres, 70. Legatus, 2. 4. 5. Monachus, 5. Mulier, 76. 77. 78. Pupillus, 32. 33. Scholaris, Seruus, 25. Usque ad 37. 1. agnundus, 9. Vniuersalis, 4. 1. usufructuarius, 9. Maritus, 42. 43. Beneficiarius, 2. 3. 4. Tutor, 109. 2. §. que ad 112.

C O N V E N T V S sub præfide in quingentis non poterit reconuenire actorem sub defensore in quinquaginta, sed debet coram eodem præfide reconuenire eum, §. l. idem, §. 1. & ibi gl. minorem, de iurisd. omn. iud.

Conuenius sub defensore in quinquaginta, non poterit reconuenire actorem sub præfide in quinquaginta, imò defensor de vtroque iudicabit, ibid.

Contentus coram non competenti iudice, si opponat exceptionem declinatoriam, coram eo non tenetur cauere de iudicio fisci ante suum iudicem, gl. accipere, in l. 1. §. sed virtutem, de iudicib.

Conuenius in loco contractus, vel quilibet ibi inuenitur, tenetur se defendere ibi, §. si ibi non inuenitur, §. gl. ibi debet, in l. heres, 19. §. 1. de iudiciis.

Conuenius si sit ille, qui rem immobilem alieno nomine tenet, debet dominum nominare in iudicio, & hodie etiam si teneret mobilem, gl. fin. in l. officium, de reuend.

Conuenius rei iudicatione, vel publiciana non tenetur respondere pro qua parte vniuersi sit, sed bene cogitur pro qua parte possideat, in l. specialis, 23. & ibi gl. fin. de reuend.

Conuenius actione personalis quandoque cogitur dicere, pro qua parte sit dominus, gl. 1. ibid.

Conuenius actione in rem interrogatus a iudice si dicat se non possidere, non amittit possessionem, quia voluntatem amittendi non habuit, puniuntur tamen

in translatione possessionis in actorem propter mendacium, l. fin. & ibi gl. 1. & 2. cod.

Conuenius vt heres, potest vt exceptionibus sibi competentibus, etiam non heredi, l. Lucius, 38. in fi. soluto matrim.

Conuenius ex suo facto non liberatur cedendo rei, secus si ex qualitate rei conueniatur, l. 1. cum quo, de aqua pluuiæ.

Conuenius de statu suo, absente actore, habet electionem vtrum malit cognoscitur circumduci, id est, acta cancellari, an audita causa sententiam pro ferri, ita quod si iudex cognouerit, pronuntiari debet seruam actoris non videri, l. diui fratres, 21. §. 1. de liberali causa.

Conuenius etiam si iudicio sistendi causa fideiussoris dedit, si potestatem suam non faciat, neque defendatur, in bonis eius aduersarium mitti iubet prætor, l. 2. & ibi gl. 2. ex quibus causis in possesse eatur.

Conuenius quando suo potestatem non facit, neque defenditur, non est necessarius quod eius amici citentur, ex quo semel reus fuit in iudicio, tunc tamen est, quod etiam tunc citentur, d. gl. 2.

Conuenius potestatem sui facere non videtur, si id agit ne aduersarius eius copiam sui habeat, vt quia latet, idem & si non latet, sed sit absens, nec defendatur, & ita in eius bonis aduersarii mitti iubetur, d. l. 2.

Conuenio pro alio debet cedi actio contra principalem, & aliter non debet condemnari, l. si mandato, 14. de fideiussor.

Conuenio vno ex duobus obligatus ad idem debitum alter non liberetur, sed vno solente fide, l. egisti, 84. de solutio.

Conuenius fidei nomine & olim & hodie debet satisficere iudicio fisci, si non possit fidei immobilis, vel possidet, sed non sufficiunt, quod si satisficere non possit, committitur iuratori cautioni, quam confirmabit adreptione pœne, gl. 1. in add. marg. in rubr. iudicatum solui.

Conuenitur super publicis debitis, vel functionibus, cuiusque dignitatis sint, non possunt vt fori præscriptione, nisi pro tempore committatur, vel sint milite armate militis, l. 1. C. in quib. causis milita.

Conuenius ad rem si dicit non reperti, habet fundatam intentionem suam, nisi probetur contrarium, l. cum ita legatus §. species, de legat. 2.

Reliqua verbo, Domus, 67. Vocatus.

C O N V E N T I V S A ad extrahendum, quem ab Ecclesia, vel conspiratione etiam contra priuam personam non debent fieri sub pena vitimi supplicij, l. 4. C. de his qui ab Ecclesia.

Conuenientia prohibetur fieri collecta multitudinis in quolibet parte ciuitatis, vel vici, vel quilibet loci, gl. conuenientia, in l. hac edictalis, §. conuenientia, de pace tenenda inter subditos.

Conuenientia illicita extra Ecclesiasticam religionem non debent fieri in aliqua domo, aliis illa domus publicatur, l. conuenientia, 15. C. de Episcopis & cler.

Conuenientia illicita etiam extra Ecclesiam in priuatis domibus sunt prohibita & si fiant, domus, in qua sunt, consentiente domino, publicabitur, ibid.

Reliqua verbo, Conuersatio, Conspiratio, Mompelunum, Colligatio, Dardanarij, Cætes.

C O N V E R S A T I O N E mala efficitur quis suspectus, l. 3. §. quamuis, de administr. tutorum.

ex Conuersatione æquali contemptio digni tatis nascitur, l. obseruandum, de officio præfidis.

I N C O N V E R S I O ipsa si quis dicat, facio me conuersum si reuerentis, nulla est conuersio, si autem prius facti conuersio, & postea quid sibi conuersus referuer, nihil valet referuatio, gl. inutile, in l. per seruam, 14. §. 1. de vsu, & habitatione.

C O N V E R S V S liber homo est, & ideo Ecclesia non possidet eum, dicitur tamen esse in quâ possessione illius iuris conuersionis, & monachationis, §. gl. pen. in l. cum heredes, 23. §. 1. de acquir. possid.

Conuersus acquirit, Ecclesie etiam ignorant, & ideo nec exigitur ratihabitio Ecclesie, ibid.

Conuersus se dedicans Ecclesie seculari & renuncians seculo non potest habere bona propria, gl. 2. in auct. ingressi, C. de sacro. Ecclesie.

Conuersi & alij habitum religionis assumpti non succedunt in feudum patrum, imò si quod habent, perdunt, et de feudo feminæ.

Reliqua verbo, Monachus, 1. 2. Vassallus, 4.

C O N V I C I V M iniuria est, item apud Labonem, 15. §. ait prætor, de iniuriis.

Conuicium aduersus bonos mores faciens alicui, aut is, cuius opera conuicium factum esse dicitur, tenetur actione iniuriarum prætorij, ibi.

Conuicium dicitur ad concitationem, vel ad conuentum, hoc est collatione vtrum, cum enim in vnum complures voces conferuntur, conuicium quasi conuocium dicitur, d. l. apud, §. conuicium, & gl. conuicium, in §. 1. Inst. de iniuriis.

Conuicium non dicitur omnis vociferatio in vnum collata, sed illa vociferatio, quæ bonis moribus autem improbat, & quæ ad infamiam, & iniuriam alicuius spectat, d. l. apud, §. sed quod adducitur.

Conuicium non tantum præfide, sed etiam absenti quoque fieri potest, proinde veniens ad domum tuam, vel ad stationem, vel tabernam absente te, & ibi dicit aliquid quod contra bonos mores ciuitatis, dicitur conuicium, l. item apud Labonem, 15. §. conuicium, de iniur.

Conuicium si incerte persone fiat, faciens non tenetur actione iniuriarum, ibid.

Conuicium fecisse non tantum dicitur, qui vociferatus est, sed etiam qui conuocauit ad vociferationem alios, vel qui submisit vt vociferarentur, ibid.

Conuicium fieri alicui si quis curauit, non tenetur actione iniuriarum, si factum non sit conuicium, d. l. item apud Labonem, §. si curauit.

Conuicium non dicitur omne maledictum, sed illud, quod cum vociferatione, siue ab vno, siue a pluribus in certu dictu est, d. l. item apud Labonem, §. ex his.

Conuicium proprie non dicitur id, quod non in certu, nec cum vociferatione dictum est, sed dicitur dictum infamandi causa, d. §. ex his.

Conuicium vnum, vel vnam vociferationem faciunt multa verba iniuriosa, d. l. item apud Labonem, §. conuicium.

Reliqua verbo, Iniuria, per tot. Contumelia.

C O N V I V I A possunt secundum veterem consuetudinem ministrari, & sine villo sacri

villos facitificio, & villa superflitione damnabili exhiberi neff. p. p.
lupratus, & intra quando exigunt vota publica, 4. C. de p. p.
C O P T A facit inopiam, glossa nos vero in p. c. m. o. g. e. g. e. o. m.
Copia actum, & sententia est fientia, & que parti, cum sint communia, l. 2.
& ibi gl. 2. C. vt lite pendente, aut post pronocationem.
C O P V L A posita inter plura locata solutioni destinata, facit, vt quantitas promissa pro rata cuiuslibet loci censetur esse diuisa, l. non vique, §. si quis ita, de eo quod certo loco.

Copula cadens inter duas orationes non inducit verbalem coniunctionem, & ideo vt aliqui sint coniuncti verbis, opus est, quod sint coniuncti in eadem oratione, l. Titius, r. 1. & ibi additio marg. de heredi. institut.

Reliqua verbo, Et, Coniuncti, l. 2. 3. 4. Copulatus.

C O P V L A T I V E natura est vtamque veritatem verificari, gl. 2. in l. si ita quis stipulatur, §. 3. de verb. oblig.

ad Copulatiue veritatem requiritur vtamque factum esse, sed ad veritatem diffinitionis sufficit alterum tantum, l. si quis ita stipularus fuerit, r. 2. §. eo. & l. si heredi, §. de condit. institut.

Copulatiue quando ponuntur interduo nomina substantia, quorum vnum de necessitate inest alteri, vnum reoluitur in adiectum, veluti placurus, & contentus, id est, placurus consensus gl. videtur, ad fi. in extrat. ad repræsentandum, quomodo in l. x. maieft. crim.

Reliqua verbo, Coniunctura, Et, Neque, Copula, Promittens, 11.

C O R A M aliquo dicitur quid fieri, si est presens, & intelligit, aliis secus, l. diem proferre, §. coram, & ibi gl. coram, de arbi.

Coram iurato, vbi dicitur factum non videtur factum coram, cum non intelligat, ibi.

Coram pupillo sententia lata ab arbitro si fuerit, non videtur dicta coram, nisi tutor præsens sit, & idem in adolescente habente curatorem, alias non, §. coram, & ibi gl. pupillo.

Coram Titio aliquid facere iussus non videtur presente eo fecisse, nisi si intelligat, & ideo factum coram furioso, infante, vel dormiente non videtur factum coram, coram Titio, 2. 9. de verb. oblig.

Coram aliquo dicitur fieri illud, quod nec eo sciente, & intelligente, licet eo inuito, & non consentiente, ibi.

Reliqua verbo, Presentia, Presens, Sub sententia.

C O R T I V bouis mortui dicitur esse domini bouis, & ideo illud rei vendicare potest, gl. fi. in l. solum, 4. de rei vend.

Corium bouis mortui non est legatarij, si mortuus est bos ante diem legati cedentem, quoniam legatum est conditionale, ibi.

Reliqua verbo, Bos, Membrana.

C O R N I C V L A R I I præfectores completo munere purpuram principis adorare debent, l. 1. C. de apparitor. præfectorum, lib. 12.

Cornicularij præfectorum completo munere, cum sint otio donati, ad aliud officium deuocari non debent, ibi.

Cornicularij olim varij erant, quidam aditores principis custodiam, vel officia dicebantur, quos & accessos & accessus decurionibus dicebant, ideoque eorum ministerii quasi ad censum additos, illi nunc appellantur cornicularij & apparitores, commentariensis, item Cornicularij in bello dicuntur accessus decurionibus, militibus, sed in militia palatina accipiuntur pro primifcrinio non accessus, vel proximoiorum principis, l. fi. in add. marg. C. de Cornicularij, primi scrinii, & numerarij præfectori pratorio sortita laborum requie sunt immunes ab omnibus iudiciis, militarium ciuiliuque iudicium, & sobiectis iuridici, item ciuiliu iudicium, & non militarium, ibi.

C O R P V S rebus suis est preferendum, quod quicumque, in l. Stichus de peculio legatore.

Corporum tria sunt genera, vnum quod continent vno spiritui, id est, vna forma substantia, & vna elementatione & compagine elementorum non soluta, sed in partibus non tamen inter se coherentia, veluti homo, lapis, lignum & similia, & dicuntur species, vel indiuidua, & in his non cadit rerum mixtura, gl. corpus, in §. si grex, l. ult. de legat. l. rerum mixtura, §. & ibi gl. spiritus, & gl. familia, de viucapio.

Corporum aliud genus est, quod ex continentibus, hoc est ex plurib. inter se coherentibus, constat, vt est, & l. i. huius, nauis, armarium, & ita dicitur totum integrale, d. l. rerum, & d. gl. corpus.

Corporum aliud genus est, quod ex distantibus constat, vt corpora plura non soluta, sed vno nomini subiecta, veluti populus, legio, grex, ibi.

Corpora, quæ vna elementatione constituentur, vt lapis, lignum, & similia, viuapici possunt, ibi.

Corporæ suppletur, quod pecunia deest, l. qui ædes, & ibi glossa, fi. de incendio, rinas, nauis.

Corpora defunctorum posita in vno loco animo alibi portandi bene possunt transferri, & transferens non patitur panam, licet si bene velit facere, vt omnis euitetur suspicio, debet impetrare licentiam pontificum, vel principum, quibus ius est licentiam concedendi, l. 1. & l. si nec dum, C. de relig. l. 3. §. non perpetue, de sepulc. viol.

Corpora non perpetue sepulture tradita transferendo ad alia loca non debent detineri, aut vexari, aut prohiberi per territoria oppidorum transferri, ibi.

Corpora, & ossa defunctorum extrahens de sepulcro, si humilis fortune sit, summo supplicio afficitur, sed si sit honestus, in insulam deportatur, aliis relegatur, aut in metallum damnatur, l. fi. cod.

C O R P V S non conuincitur, nisi de consensu mentis, l. si vxor, 13. §. si quis plane, de adulter.

Corpora eorum, qui capite damnati sunt, cognatis ipsorum, vel aliis petentibus, vt eis liceat sepelire, non sunt neganda, l. 1. & fi. de cadauerib. defunctorum.

Corpora eorum qui ad mortem damnati sunt non aliter sepeliuntur, quam si fuerit petendum, & permittum à principe, & nonnumquam non permittitur à principe, vt si erat damnatus crimine læsæ maiestatis, dicta l. 1.

Corpora eorum, qui exvendi damnantur, peti possunt, vt ossa & cineres collecta sepulture tradi possunt, ibi.

Corpus Christi petitur Ioseph à Pilato, vt ei liceret sepelire, gl. 1. ibid.

Corpora humana non debent sepeliri in fede, vel loco Apollitorum, Matritum, vel Sanctorum, l. 2. C. de sacrosanctis, l. 1. r. l. f.

Corpora humana in locis Sanctorum sepelientes extraordinarie sunt puniendi, glo. 2. ibid.

Corpora animata hominum præferri quibuscumque vasis, vel vestimentis ad illorum sustentationem, non est abutendum, l. sancimus, 17. C. cod.

Corpus humanum sepulchrum in vno loco potest in alium transferri, subsistente iusta causa, & interueniente superioris autoritate, l. 1. C. de religiosis.

Corpus humanum sepulchrum in vno loco non potest in alium transferri, non subsistente iusta causa, nisi interueniat autoritas principis, gl. 1. ibid.

Corpus humanum translatum in alium locum si fuerit, prior locus remanet religiofus, ibid.

Corpus humanum sepeliens in alieno loco, domino ignorante vel inuito, non facit illum locum religiofum, l. 2. C. de religiosis.

Corpus humanum sepeliens in alieno loco domini voluntate, facit illum locum religiofum, & sic definit esse in commercio, vt non possit vendi, neque obligari, ibid.

Corpus rei criminis digno supplicio subiecti non prohibetur sepeliri, l. obnoxios, 11. C. cod.

Corpus eius, qui capite damnatus est, vel in certum locum relegatus est, non potest hodie sepeliri, nisi præcedat petitio, gl. 1. ibid.

Corpora mortuorum non debent in ciuitatib. sepeliri, l. mortuorum, 12. C. co.

Corpora humanum perpetue sepultura traditum, nemo ad alium locum sine principis vel Papæ licentia, potest transferre in alium locum, secus si sit depositum animo alibi portandi, l. nemo, 14. & ibi gl. 1. & l. si nec dum, 10. & ibi gl. 1. C. cod.

Corpus iuris dicitur id, in quo iuris articuli continentur, gl. 1. in l. 1. C. de rei vxoria actione.

Corpus humanum dicitur, in quo continentur membra humana, ibid.

Corpus vnius confortum appellatur pars cetero alio confortum, l. cum scimus, §. illud quoque, versum enim pars, C. de agriculis, & censu, lib. 10.

ob Corporis sui tutelam quod quis facit, id iure fecisse dicitur, glossa homicidium, in l. hac edicta, §. homicidium, de pace tenenda inter subditos.

Corpus est nomen generale ad omnes simul cohabitantes, vel non, glossa corpus, in §. communis, in extra. ad repræsentandum, quomodo in l. x. maieft. crim.

Corpora omnia ex quatuor elementis consueuntur, scilicet ex terra, aqua, igne, & aere, id est, ex viribus horum quatuor elementorum totus mundus gubernatur, glo. prima elementa, in §. igitur post libros, in pro. mo. Institut.

Corpus aliud est diuiduum, vt fundus, qui diuiditur secundum voluntatem patrisfamilias, aliud indiuiduum, vt homo, glo. non possit, in §. p. Instit. de officio iudicis.

Reliqua verbo, Cadauer, Sepelire, Defunctus, Summa.

C O R P O R A L I A facilius perduntur, quam incorporalia, vel etiam specialia, sicut in participatione sacramentorum, gl. 1. in l. 3. pro socio.

Corporalia proprie possidentur, sed non omnia, quia liber homo, & res vbius publicis destinatae non possidentur, l. 3. & ibi glossa corporalia, de adq. poss. fi.

Corporalia facilius separantur à nobis, quam incorporalia, gl. 4. in l. 3. C. de inuoluto.

Corporales res sunt, quæ sui natura tangi possunt, veluti fundus, homo, incorporales sunt, quæ tangi non possunt, qualia sunt illa, quæ in iure consistunt, licet hereditas, viusfructus, vius, & obligationes quomodo cetera, licet in eis contineantur res corporales, in princ. Instit. de reb. corporat. & incorp.

Corporales res quedam sunt, quæ propter difficultatem tangi non possunt, vt sunt res, quæ in profundo maris sunt, vel in celo affixæ, gl. sui naturæ, ibid.

Corporalia sunt aer, fumus, & status animalis, gl. fi. in §. fi. cod.

Reliqua verbo, Incorporalia, Partes, 2. 1. 2. 2. Pij, d. 5. Res, 13. Diuidua.

C O R R E C T O R E s dicuntur illi, qui habent illud officium in Italia, quod præfides in prouincia, corrector in l. de omnib. de officio præfidis.

Reliqua verbo, Præfides.

C O R R E L A T I V O R V M vnum dat intelligere aliud, l. fi. C. de iudicia viuitate tollend.

de Correlatiuorum vno facta dispositio non habet locum in alio, vbi cadit diuersa ratio, §. patitur, Institut. de iniuriis.

C O R R E V S vnus si successerit alteri correo, neatrius obligatio extinguitur, glossa fi. duo, in l. 1. §. quinimo, si pars hereditat. pert.

Correus vnus credendi, quod exigit, tenetur communicare alteri actione negotiorum, glossa ad med. vers. ideoque, in l. frater, 3. de condit. indeb.

Correus, vel fideiusor, vel tutor vnus si cõueniatur, & soluerit in solidum, etiam si renunciarum sit diuisionis beneficio, non debet ei cedi actio aduersus correum, cõfideiusorem, vel conuictorem in totum, sed tantum pro parte correi, vel cõfideiusoris, §. gl. pe. in l. tutorem, 37. de administr. tutor.

Correi, qui in solidum obligantur, videntur inuicem fideiubere, gl. fi. in l. si diuisa, 13. C. de locato.

Reliqua verbo, Dispartitas, Res, 18. vsque ad 23. 24. Cessio, 4. §. Creditor, 12.

C O R R I G O verbum idem est quod addo, gl. interpretatio, in l. 1. §. filio, ad Terryllianum.

Corrigere qui potest, potest & interpretari, gl. corrigimus, in auth. quibus mod. naturalis officias, legit. in princ. col. 6.

Corrigere seipsum licitum est, gl. non displicentibus, in §. 1. in auth. neque virum quod ex dote, col. 7.

Corrigere seipsum melius est, quam expectare corrigi ab alio, gl. 1. in auth. vt fratrum filij, in princ. col. 9.

Correctio legis vel privilegij lege generali concessi ex identitate, vel maiornitate rationis inductus, glossa l. 1. in auth. quas actiones, C. de sacrosanctis Ecclesiis.

Reliqua verbo, Advocatus, 4. 11. Lex, 17. Libellus, 7. Nouiter, Index, 29. 30. Preiudicium, Sententia, 52. vsque ad 55.

C O R R I V A L E s dicuntur, qui per eundem riuum, & ductum aquam ducunt, gl. continet, in l. 3. de aqua pluuiæ arcen.

CORRUMPERE pretio deterius est, quam precibus, gl. in solidum, in l. si non solus, to. si quis omnia causa testam.

Corruptis verbum continet *scissum*, & *fractum*, gl. in l. Marcellus, 9. de verborum signific.

Corrupti actor familiares, vel consiliarios, ipsi iustibus ceduntur, & per hoc de iniuria, quam iudici fecisse videntur, damnati videntur, gl. in l. qui explicandi, to. C. de accusat. o.

CORRUMPERE iudicem, vel aduersarium litem perdere debet, secus si bona fide tran. sit, & constitutio, de ca. amnator, & l. i. & ibi gl. C. de pena iudicis, qui male.

Corruptus iudicem, vel aduersarium, si sponte confessus sit, se dedisse pecuniam, & probauerit, veniam meretur in euentu litis, gl. item, ibi, & auth., no. iure, C. de pena iudicis, qui male.

Corruptus vel faciens corrupti dolo malo album pratorium, idest, quod in eo erat proposuit, vel propui debebat, punitur in quingentis aureis, & in defectum punitur in corpore, & quilibet de populo potest agere, l. si quis id quod, de iurisd. omn. iud.

Corruptus actor procuratorem aduersarii sui litem perdit, gloss. fuit exceptione, in l. & eleganter, §. pen. de dolo.

Corruptus reus procuratorem aduersarii sui litem non perdit, §. ibi.

Corruptus fecerit alienam seminando solium, vel zizaniam, tenetur domino interdicere, quod vi aut clam, aut in factum legis Aquiliae, l. si seruus, 27. §. inquit iuxta, ad. gem. Aquil.

Corruptus legem colon. seminando litem tenetur colonus, qui locatus est fundus, interdicto quod vi aut clam, vel in laclum legis Aquiliae, & l. colonus exerceat actionem contra corruptentem, tenetur cauere corruptenti, amplius non agitur, ceterum dominus amplius eum inquitaret, d. §. inquit lex.

Corruptus & mutans rem tenetur lege Aquilia, sed nulla ipsius rei mutatione applicans aliquid, cuius molestia sit separatio, tenetur actione in factum, & non Aquilia, ibid.

Corruptus per pecuniam testes, non per hoc incurrit penam perditionis causae, cum causa sit de nouo iure agitata per restitutionem in integrum, l. Di. ad. Adrianus, 33. de re indicat.

Corruptus aliquem data pecunia non potest eam repetere ab eo, quia iustus est penes eum, qui corruptus est, quam penes corruptentem, l. si procurator, de doli mali exceptio.

Corruptus de laqueo in omib. causis, praeterquam in sanguine, habetur pro victo, nisi appareat ab innocente extortam pecuniam, l. si & ibi gl. si de praetulator.

Corruptus iudicem, vel curans corrumpere, tenetur pena falsi, & iudex punitur eadem pena falsi, & alius, l. §. i. & ibi gloss. punitur, de falsis.

Corruptus iudicem pena falsi punitur, solet tamen remissus puniri, vt ad tempus relegatur, nec bona ei auferantur, qui duob. 2. i. eod.

Corruptus cuncta proposita in albo dolo malo, pena falsi punitur, l. pen. de iur. doli.

Corruptus viduam, vel alij nuptam, cum qua nuptias contrahere non potest, in infamiam deortandus est, quia duplex crimen est, scilicet incestus, quia cognata & adulterium, quia nupta, vel stuprum, cum esset vidua, l. si quis viduam de quaestio.

Corruptus de virginibus nondum viri potentes, si humiliores fuerint, in metallum damnatur, honestiores in infamiam relegantur, aut in exilium mittuntur, l. si quis aliquid, §. 8. §. qui nondum, de penis.

Corruptus de laqueo pro conuicto habetur, & haec pena, quod pro conuicto habetur, aduersus ipsum corruptentem habet locum, non aduersus eius heredem, qui potest discutere causam, ac si nulla corruptela facta fuisset, l. eius, qui 2. de iure fisci.

Corruptus de laqueo per pecuniam condemnatur in 500. solidis, l. Imperator, §. 34. eod.

Corruptus consiliarius, aut familiarem, vel aduersorem iudicis punitur, sicut & ipse cor. lat. 45. vel alioquin, gl. in l. qui explicandi, 10. Cod. de accusatio.

Corruptus actor iudicem perdit item, & committit crimen falsi, vt relegatur ad tempus, ibid.

Corruptus hodie non punitur, ibid.

Corruptus album pratoris, vel edictum, in eo positum, tenetur actione panna li pratoria, §. penales, Inst. de actio.

Corruptus album pratoris generale, & perpetuum per se, vel faciens corrupti, tenetur ambo, nec vnus liberat alium, & cil. pena 500. aureorum, & corruptus etiam lege Cornelia de falsis tenetur, & eius pena cit. de potestatio, & omnium bonorum publicatio, in iuris autem etiam vltimum supplicium, gloss. corruptisset, ibid.

Corruptus album pratoris specialis, puta de citando aliquem, punitur pena arbitraria, cum non sit taxata a iure, gloss. ex albo, in add. marg. ibid.

Reliqua verbo, *Ator*, 6. 7. *Album*, *Moniales*, *Servus*, 119. *Adit*, 224. *vsque* ad, 227. *Dani*, *A. Locat*, 8. *Index* 35. 36. 37. *Testis*, 29. *Afflor*, 2. *Datum*, 11.

CORRUPERE frumentum cum incorrupto licitur est misceri, l. t. C. de conditis in publicis horreis, lib. 10.

Corrupti appellatio continetur fractum, & vsum, l. si seruus, 27. §. cum eo placeat legem Aquil.

Corrupti appellatio continetur vinum effusum, vel spurcatum, vel acetum factum, & id eo effundens, vel spurcans, aut acetum, faciens vinum, tenetur lege Aquilia, ibid.

Reliqua verbo, *Adlocutus*, 8. *Domus*, 12. *Index*, 35. 36. 37. *Testis*, 29. 30.

CORRUPERE lapides ad acuendum ferrum necessarii, & quandoque subiectum ferro, & quandoque ferrum coti subicitur, gloss. subiciendo, in l. cotem, 11. de publicanis.

CREDERE raro promittitur, nam frequenter absque promissione creditur, gl. non. si necesse, in l. quod si minor, §. restituo de minoribus.

Credere, vel tenor generaliter dicitur quandoque, & id eo sub titulo de rebus cre. iur. & n. p. creditur de commodato, & de pignore, l. i. & ibi gl. genera. l. si certum petatur.

Credere quandoque stricte accipitur pro mutare tantum, d. gl. generalis, in d. l. si certum petatur.

Credere dicitur, quando cuiusque rei assentimus, idest, confidimus alienam fidem fecuti, recepturi quid ex hoc contractu, d. l. i. & gloss. in l. 2. §. si eo.

Credere possumus per stipulationem nulla interueniente pecunia, d. §. in. & ibi gloss. in.

Creditor iuste, quod publice & communiter creditur, l. 3. in addit. margin. 2. Macedon.

Credere, idest, mutare, aliud est, & aliud est deponere, l. si ventri, §. in bonis, prauileg. c. adit.

Credere stricte idem est, quod mutare, largi tamen dicitur credere etiam illi, qui deponit, gl. credere, ibid.

Creditor alius pro se suo iuramento in expensis factis a se, & hoc est specialiter difficile probacionem, aliis non, nisi aliqua praesumptio fit pro eo, gl. sacramento, in l. propterandum, §. & si quidem, C. de iudiciis.

per Credo verbum potest dari certum iuris responsum, gl. & vidisse, in add. marg. in §. si vero absum, in §. de heredit. & Falcid. col. 1.

CREDENDI duo rei possum constitui in solidum re, & verbis, l. cum te, 19. C. si certum petatur.

Credendi iusta ratio est communis opinio, l. cum quidam, 30. §. quod dicitur verum, quid si ipse putat, de acqui. heredit.

Reliqua verbo, *Correns*, *Rusu*, 18. *vsque* ad 23.

CREDENS agricola pro debito, non debet tenere terram eius, & si crediderit aliquos fructus aridos pro quolibet modio nomine viturum, potest exigere octanum partem modij quolibet anno, si vero pecuniam mutauerit pro quolibet litro, vnam sili quilibet potest exigere, & non amplius, authent. nullum credentem aggrade, per tot. col. 4.

Credens agricola fructus liquidos, vt vinum vel mel, & car. potest nomine viturum exigere vsque ad duplum, sicut in vltra nautica, gl. aridis, ibid.

Reliqua verbo, *Mutuum*, per tot. *Agricola*, *Agriculores*, *Creditorum*, *Credentia* litera, verbo, *litora*.

Creditor in genere, num. 1. *vsque* ad 14.

quoad hypothecam, num. 14. 15. 16.

quoad pignus, num. 17. *vsque* ad num. 25.

quoad possessionem pignoris, num. 25. §. 26.

quoad pignus sibi surreptum, num. 27. §. 28.

quoad pignus pignoris & vlturas, num. 29.

quoad pignori & altarium rerum ventionem, num. 30. *vsque* ad 45.

quoad missionem in possessionem, & venditionem, num. 45. *vsque* ad 50.

quoad pignori ad iudicacionem, & datationem in solutum, numero 51. §. 22. §. 53.

quoad culpam, periculum & deteriorationem pignoris, num. 54. *vsque* ad 56.

quoad expensas in pignore factas, num. 57.

quoad vlturas & interese, num. 58.

quoad nouationem, num. 59.

quoad receptionem partis vel totius debiti, num. 60. §. 61.

quoad petitionem, receptionem & solutionem, num. 62. *vsque* ad 65.

quoad legatum sibi relictum a debitore, num. 66. §. 67.

de Creditore herede instituto & succedente debitore, vel de contra, num. 68. *vsque* ad 71.

de Creditore accipiente rem debitoris propria autoritate, n. 72. §. 73.

quoad retentionem vel debitoris, num. 74.

quoad recipiendum vel soluendum aliud pro alio, num. 75.

quoad capturam debitoris, num. 76.

quoad restituendum pignori, vel partis, vel totius debiti, n. 77. §. 78.

quoad alienata in fraudem, num. 79.

De creditore mutante administrato, cuius ius, & l. Ecclesia, vel praeposito nautis, num. 80. §. 81.

quoad secundum creditorem & solutionem factam primo creditori, & eius offerendi, num. 82. 83. & 84.

quoad prioritatem ac posterioritatem, num. 85. *vsque* ad 92.

quoad privilegium creditum, num. 93.

quoad numerationem, & confessionem, num. 95.

quoad exceptionem non numeratam pecuniam, num. 94.

quoad inducias & dilationem concedendam debitori, num. 95.

quoad contentendum sibi iussorem, num. 96. 97. §. 98.

qui ad tutelam debitoris, c. e. contra num. 99.

quoad tulerem bonorum, num. 100.

quoad creditorem hereditarium, num. 101. *vsque* ad 104.

quoad creditorem pecularem, num. 104.

CREDITO largi dicitur ille, qui habet rei vendicionem, & qui possidet debitoris, gl. i. in l. creditores, 10. de ver. sign.

Creditores dicuntur hi, quibus debetur, & quacunque actione personalis, vel realis, vel per se, vel iure ciuili, sine vlla exceptionis perpetuae remotione, vel honore, vel ordinatio, aut extraordinario, siue pure, siue in diem, siue sub conditione, d. l. creditores.

Creditor proprie non dicitur ille, cui naturaliter tantum debetur, licet solum non repetatur, abusu tamen debitor dicitur ille, qui naturaliter tantum debet, & per consequens alius dicitur creditor & quod debetur dicitur debitor, d. l. creditores, & ibi gl. natura.

Creditores dicuntur etiam si non sit natura pecunia, sed quilibet alius contrahe. si interuenit, d. l. creditores.

Creditum appellatio continetur non solum hi, qui pecuniam crediderunt; sed etiam omnes, qui debetur ex aliqua causa etiam ex delicto, l. creditum, 11. & ibi gl. i. eod.

Creditum appellatio continetur hi, quibus ex empto, locato, vel ex alio contractu debetur, fed etiam ex delicto debetur, vt si cui. 12. eod.

Creditoris loco non dicitur qui ex populari actione ante litem contestationem, & id eo tunc nec fideiusor accedit, nec locupletior est, qui eam habet, nisi competat ei actio peculiaris pro primato damno, quia tunc creditor est, & procuratorem constituit ante litem contestationem, d. l. si cui, & ibi gl. loco. competat

creditorum conditionales dicuntur hi, quibus nondum competit actio, est autem competitura quantum ad spem, vel qui spem habent, vt competat, l. conditionales, §. 4. cod.

creditor is est, qui exceptione perpetua summtoueri non potest, l. creditor autem, §. 5. cod.

creditor, qui temporalem exceptionem timet, similis est creditori conditionali, quia sicut vult expectat diem, ita expectat alter conditionem, differunt tamen in aliquo, d. l. creditor, & ibi gl. fi.

creditoribus non praedicitur per receptionem vltimarum iuxta diuisionem heredium debitoris, l. rate pactum, 40. §. post diuisionem, de pactis.

creditor si pactus sit cum debitore, quod id, quod solueret propter tributa praeterita praedij pignori, a debitore recipere, & vt tributa eiusdem praedij debitor daret, valet, l. epistola, §. 2. pactum, cod.

creditor non tenetur debitori facere generalem quietationem, quia est captiofa, l. cum Aquilia, de transactio.

creditor inuito non potest quis ab eius debitore exigere, l. soluendo, 39. de negotiis gestis.

creditor pecunie dicitur habere ius in ea, quia in genere suo recipit functionem, §. 1. rem vltimam, in l. extas, quod metus causa.

creditor qui praeterit epistola amici sui liberatur debitorem, postea epistola falsa, vel inanis si reperta sit, creditor maior 25. annorum habet actionem de dolo contra debitorem liberatum, si autem esset minor, in integrum restituitur, l. quidam debitor, 38. de dolo.

creditor bene agens inter alios male agentes lex fauet, gl. excepta, in l. 3. §. sed virum de minoribus.

creditor si arrangerit debitorem suum, extinguatur actio, ita quod postea eum emancipando non restituatur ei actio, l. 2. §. fin. de capitis dimin.

creditor contra debitorem, qui sibi tenetur ad aliquod singulis annis, potest agere, vt condemnentur etiam pro his, quae tenentur in futurum, quia agit super re, quod est de praesenti, neque tenetur singulis annis de iure suo proferri, gl. fi. in l. non quemadmodum, 35. de iudiciis.

creditor habens ius in re aliena, si illa viatur, furtum committit, gl. 1. in l. 1. de viusu fructu.

creditor, & emphyteotea competit villis actio pro seruitute, l. lei, qui. 16. de seruitutibus.

creditor seruus sibi in pignus datos potest debitor castigare, gloss. fin. l. sed & §. si ad legem Aquil.

creditor si ante moram debitoris, promissum animal occiderit, tenetur lege Aquilia, secus si post moram, quia tunc liberatur debitor, cum suum videatur occidisse, l. legis Aquiliae actio, §. 4. ad legem Aquil.

creditor si promissum sibi animal sub conditione, vel ad diem certum pendente conditione, vel die occiderit, tenetur debitori lege Aquilia, si vero occidit animal sibi pure promissum post moram, creditor non tenetur Aquilia, sed si ante moram commisit, agitur Aquilia contra creditorem, d. l. legis Aquiliae, & ibi gl. 1. & add. marg.

creditor etiam, cui est satisfactum, potest petere instrumentum debiti, & facere sibi compleri cartam a notario, l. solutione, ad exhibend.

creditor constitui possumus actu quodam ad obligationem comparandam interposito, veluti stipulatione, l. 2. §. fi. & ibi gl. fi. & add. marg. §. certum per.

creditoribus replicando & excipiendo succurritur contra iuramentum praestitum a debitore debitoris in fraudem creditorem, l. nam postea, §. sed & si, de iure iur.

creditor si bona fide personam mulieris in contrahendo secutus ob ea, quae accepta pecunia inter virum & uxorem gesta sunt, insimul in communem rem impendendo, non repellitur Velleiano, l. bona fide, 27. ad S. C. Velleian.

creditoris electio est, conuenire reum coram quo iudice velit, ex pluribus, qui sunt in vna ciuitate, l. non vtique, & ibi sason 4. de eo, quod certo loco, editor simpliciter accipiendo pecuniam intelligitur remisisse interesse, vel pecuniam, l. fi. & ibi gl. fi. cod.

creditor recipiens sortem, non censetur remittere pecuniam legalem, id est impositam a lege, sed bene conuentionalem, nisi sit dictum, raro manente pacto, gl. fin. add. marg. ibid.

creditor hereditarius si persuaserit tibi, quod hereditas ad te pertineat, & fecerit quod per epistolam cofiteraris, te esse eius debitorem, quasi herede defuncti, & eandem pecuniam peruenisse in rationes suas, non teneris de constituta, & poteris repetere, quod vltimarum nomine ex causa supra dicta soluiti, l. si de consti. pecunia.

editores pares in tempore sunt pares in iure, l. aliena, 20. §. 1. de pigner. actione.

creditor non debet esse onerosus debitori, l. si seruos, 2. §. cod.

creditor liberari dicitur improprie, proprie etiam potest dici, quando aliquis creditor ab aliquo suo creditore liberetur, gl. liberauit, in l. 3. §. non autem, de exercitio actio.

creditor licitum est vigilare ad suum consequendum, l. summa, 21. de peculio.

creditor si conuenit cum debitore, vt daret expromissorem, & ita simpliciter acceperit tulerit, si deinde si mulierem dederit, quae Velleiano munita est, potest condicere ipsum debitum, si erat purum, alias vt se reponeat in priorem obligationem, cum pro non dato expromissore habeatur, quamuis, §. si conuenit, ad S. C. Velleianum.

creditor si liberatur acceptatione mulierem pro debitore, intercedentem, habet nihilominus praestant actionem contra suum debitorem, l. 1. quamuis, l. Marcellus, §. cod.

creditor etiam si succedat mulieri intercedenti, nihilominus habet restitutionem actionem contra debitorem principalem, & ita in ratione Falcidiae, hoc debet non imputari contra legatarios, cum debitum mulierem non esset efficax, d. l. quamuis, §. si mulier, §. cod.

creditor contra iuratum cum muliere succipiente alienam obligationem, debet se defendere, & curiosus, an in rem suam ipsa habeat, ad hoc vt exceptione Velleianae non repellatur, sed non requiritur, quod sit ita diligens, quando ab initio cum muliere contraxit, l. vir uxori, 17. cod.

Creditor volens mutare pecuniam duobus heredibus Titij, sed eo quod habet eorum facultates suspectas, si dedit uxori ipsius Titij, & ab ea pignus accepit, & postea eandem pecuniam dedit heredibus similiter ab eis pignus accipiendo, mulier aduersus creditorem iunatur Velleiano, nec tenentur pignora ab ea data, actio tamen restitutio datur in heredes principalis debitoris, & etiam institutio in pignora, quae mulieri obligata sunt, l. quidam, 29. & ibi gl. 1. codem.

Creditorum suum eundemque debitorem petentem potest quilibet summtouere si paratus sit compensare tantum quantum debet, l. 2. de compensat.

Creditor diligentior in litem contestando non debet esse deterioris conditionis, l. in compensationem, & ibi add. marg. cod.

Creditor cui certo loco dare promissum est, licet non possit agere vbique ratione loci, quo promissum est, potest tamen compensare vbique, habita ratione interese loci, l. pecuniam, cod.

Creditor non cogitur compensare illud, quod alij, quam suo debitori debet, quamuis creditor huius creditoris pro eo, qui conuenitur, ob delictum proprium velit compensare, l. in rem, §. fi. & ibi gl. fi. cod.

Creditor quoties suos proprios numos accipit, non contingit liberatio debitoris, nisi sciens eos suos accipiat, l. si mandauero, 22. §. si mandauerim, & ibi gl. liberatio, mandati.

Creditor eo ipso quod sciens recipit debitorem debitoris sui non soluendo, facit bonum nomen, id est, videtur eum approbare pro bono, l. inter, 26. §. 2. & ibi gl. admittit, cod.

Creditor non debet duplum consequi, l. si fideiussor, 29. §. si cum debitor, mandati.

Creditor si pecuniam non numeratam accepit, vel numeratam a se bis, accepit, datur contra eum repetitio, nisi ex condemnatione fuerit ei soluta pecunia, quo casu cessat repetitio propter auctoritatem rei iudicatae, crimine tamen stellionatus plecti debet, d. l. si fideiussor, §. pen. cod.

Creditori indebitum, vel plus debito auctoritate iudicis si solutum sit, cessat repetitio per conditionem indebiti, sed non per conditionem sine causa, vel per restitutionem, ex generali clausula, si qua mihi iusta causa, &c. §. glo. cessat, ibidem.

Creditori indebitum, vel plus debito propter sententiam ex falsis instrumentis, latam, solum potest indistincte repeti, ibid.

Creditor si iubeat te, vt acciperes pecuniam a debitore suo, accipiens tenetur ex causa mutui, l. qui negotia, 34. cod.

Creditor si volens mutare dedit tibi argentum vendendum, vt receptam inde pecuniam ei afferres, & postea tibi daret ex ea, quantum sibi videret fuisse, pecunia ex venditione redacta non efficitur. statim mutua, sed non daret tibi argentum, vt pretium eius statim conuerteret in mutuum, glo. nihil magis, ibid.

Creditor non cogitur alium ad defendendum prodeuntem non ad animo succipere, vt inde debitor liberetur, §. l. si mandato, 45. §. 1. in add. marg. cod.

Creditor si mandato debitoris id, quod sibi debebat, stipulatur sit animo nouandi ab eius debitore periculo mandantis, mandati & non prima actio potest agere cum eo in id, quod minus a debitore debitoris sui consequitur sit, d. l. si mandato, §. fi. & ibi gl. fi.

Creditor, postquam mandator ab eo conuenit, & condemnatus appellauit, potest pendente appellatione debitorem principalem conuenire, l. creditor, 60. eodem.

Creditor non bene comparatur per omnia legatariis, l. 3. de pigner.

Creditori si obligaretur ad pensiones, vtiles actiones contra inquilinos transcurrunt in eum, l. cum conuenit, 20. cod.

Creditor sub conditione interim dum exsit conditio, potest petere cautiones, l. grege, 13. §. fi. cod.

Creditor agens ante conditionem dicitur male agere, & ideo si condemnatus sit, rei iudicate exceptio non repellitur, si postea agere coeperit conditione existente, ibidem.

Creditor in diem si petat ante diem, duplicatur inducitur, sed si debitum sub conditione petatur ante conditionem, non possunt duplicari inducitur, quia nescitur quanto tempore pendat conditio, §. gloss. cautiones, & ibi addit. marg. ibidem.

Creditor si pacificatur, ne intra annum pecuniam petat, intelligitur etiam de hypotheca, idem pactus esse, l. soluitur, §. si pacificatur, quibus modis pignus vel hypo.

Creditori satisfactum intelligitur, si iusurandum delatum datum est, hypothecae non esse rem obligatam, d. l. soluitur, §. si conuenit.

Creditor hodie primo debet excutere reum, & fideiussorem, & mandatorem, & postea venit ad pignorum possidiores, gloss. 1. in l. mulier, qui potiores in pignore.

Creditor ambitiosus honoris, quem sperat habere per debitorem, non erit accersibilis, sed qui non ambit, cum instantem petit, unde debet medium tenere, id est, petere cum efficacia, benignè, & cum instantia humane, l. si bene, 33. & ibi gl. si de viuis.

Creditor patris defuncti agens contra filium debet probare esse heredem patris, gl. existerit, in l. si cum dotem, §. pe. soluto, matrimonii.

Creditoribus re integra ab initio habet electionem, vel quod ipsi communi concordia bona debitoris, qui cessit foro, vendere possint, vel petere curatorem constitui bonis, sed postquam elegerunt curatorem constitui, postea non possunt penitere, & ipsi vendere, l. cuius, & ibi gl. 1. de curator. furioso.

Creditoribus duo si concurrunt, & petunt illud, quod vtrique est debitum insolui, sed vna solutio sufficit, tunc obstat doli exceptio, ne bis solatur, & vt neutri solatur, nisi concordent, eorum soluat, l. huiusmodi, 84. §. cum patet, de leg. 1.

Creditor petente plus debito, debitor non condemnatur in expensis, nisi creditor offerat se recipere partem, quae non est in controuersia, l. qui solidum, 73. de leg. 2.

Creditor, qui per iuris ignorantiam patitur vi et sibi debita, non cadit credito, l. quae fidei commissi, 79. de leg. 2.

Creditor,

Credi

Creditor, qui ascendens in domum debitoris sui molestus suum debitorem moribundum, vel eius familiam, vel res suas occupaverit, amittit actionem suam, & tantum quantum accepit, tenetur restituere, & puniuntur in bonorum pauperum, rebus applicanda, & efficitur infamia, autem rem qui, C. eo.

Creditor post mortem testatoris per decem dies non debet petere debitum, & etiam interfecti si aliqua promissio fiat, non valet, autem necque, C. eodem.

Creditor si in alterius praeiudicium fingat se priorem in tempore, vel sibi solum non esse, cum esset solum, incidit in pernam falsi, licet de conscientia de vitiis fecerit, l. si creditor, 3. C. de falsis.

Creditor instrumentum debiti, vel debitor instrumentum securitatis si amiserit, & non est alias probatio in scriptis, possunt petere, ut iterum conficiatur, gl. in l. 2. C. de duobus lib. 10.

Creditores conditionales improprie dicuntur creditores ratione spei, proprie autem dicitur, qui fidem alterius credendo sequuntur est, glossa 2. & ibi additur, in §. sub conditione, Intra de verborum obligatio.

Creditor ius ex pluribus creditoribus tenetur communicare id, quod sibi omnibus creditoribus instantibus solum est ad debitore per gratificationem, vel extorsionem, l. pupillus, 2. §. quia in frau. cred.

Creditor elapso biennio ad opponendam exceptionem non numeratam, non est manifeste turpitudinis nolle iurare, nec iurandum referre, in contradi. bas, §. illo, C. de non nume. pecu.

Creditor si inter se plures habere debitores, glo. in l. §. de eo per quem factum, & l. 4. §. de lib. et legat.

Reliqua verbo, Debitor, per totum Sententia, 13. 14. Legatarius, 1.

Creditor si rem, vel hypotheca directa acquiratur a principio, requiritur, ut probetur rem fuisse in bonis debitoris tempore etiam obligationis, §. glo. 1. & ibi additur, in l. rem alienam, C. de pign. actione.

Creditor si per hypothecam ab viucapote auocavit rem sibi obligatam, poterit debitor luere, & recolligere eam a creditore, & postea eam rem recuperatam a debitore poterit viucapote vendicare, nisi cesset creditor ius suum debitori luenti, §. gl. dominus, l. 1. §. cum praeiudicium, de pigno.

Creditor habens hypothecam licet faciat debitorem, vel eius fideiussorem condemnari, nihilominus manet hypotheca obligata, l. grege, 13. §. etiam, eodem.

Creditor habens hypothecam, licet agat in personam cum defensore, & si sibi fideiussor de iudicatum soluendo, & sit condemnatus, nihilominus manet hypotheca, ibi.

Creditor habens hypothecam non videtur satisfactum, eo quod habeat indicationem ex sententia, data contra debitorum principalem, vel eius fideiussorem, ibi.

Creditor, cui hypotheca data est pro debito conditionali, non potest agere ante conditionem ad debitum, nec hypothecariam, cum nihil interim debeat, sed existeret conditio, recte potest agere, ante conditionem exigerit, & si libenter, l. grege, §. fina, & ibi glossa non recte.

Creditor recipiens hypothecam sub conditione pro parte debito, non potest agere hypothecariam ante conditionem, potest tamen agere, ut sibi caveatur a debitore, quod existeret conditio, si pecunia non solvatur, hypotheca, si in rem natura sit, sibi restitatur, d. §. si.

Creditor habens hypothecam, debet probare rem hypothecam fuisse in bonis debitoris tempore contractus, sed si habeat generalem ad omnia bona, quae debitor habet, & habitus est extenditur, & iussit, quod postea quandoque inveniatur in bonis, l. & quia, 1. §. 1. de pignoris.

Creditor agens pignoratitia nihil sibi debet consequi a debitore, quam sit suum debitum, sed bene potest ab extraneo, §. glo. in rem, in l. si fundus, 16. §. in venditione, eod.

Creditor si ab hypotheca sibi per sententiam adiudicata ecedit, non potest dominium eius vendicare, sed debet agere hypothecariam contra possidentem, ita quod si possidens excipiat de re iudicata, replicabit creditor, quod hanc exciperet, nisi pro eo esset lata sententia, d. l. si fundus, §. si creditor.

Creditor agens hypothecariam contra quosvisque possidentes potest iurare in li. rem, & condemnari possunt possidentes etiam plures, quam sit debitum, ita tamen quod amplius debitor consequens est creditor, debitoris restituere debeat pignoratitia, l. si inter, a. 1. §. si eod.

Creditor mutans ad rem emendam non habet tacitam hypothecam super ea, nisi sit pupillus, vel actum sit, quod res empti sibi esset obligata, §. gl. 2. in l. interdum, qui potiores in pign.

Creditor primus, qui sine hypotheca mutavit, si post secundum creditorem, qui personam & rem obligavit, accepit hypothecam, dicitur posterior creditor in hypotheca, l. creditor, §. si primus, qui potiores in pignore.

Creditor primus si post secundum creditorem denovo mutavit, in prior pecunia mutata potior est secundo, sed in posteriore tertius est, d. §. si primus, vers. si idem, eod.

Creditor secundus habens hypothecam potior est alio creditore anteriori habenti personalem actionem, licet post secundum creditorem hypothecam accipiat, ibi.

Creditor si concessit debitori obligare alij rem sibi obligatam, in dubio videtur in totum remittere, §. gl. in d. l. creditor, §. fin.

Creditor si concessit debitori obligare Titio rem sibi obligatam, quoad Titium prior hypotheca inutilis est, sed quoad alios inspicitur, quod actum est, d. d. §. fin.

Creditor secundus habet rem obligatam tam pro credito suo, quam pro sorte, & viuris, quas primo creditor soluit, sed non ad viuras viuratum, quas primo soluit, l. si prior, §. sciendum, eod.

Creditor secundus rem hypothecam ab omni possessore potest auferre praeter priorem creditorem, & qui ab eo emit, d. l. §. prior, §. si simpliciter.

Creditor secundus in hypotheca quantum ad alios omnes praeter priorem potior est, §. poterit, ibi.

Creditor non possidet hypothecam, glo. non possidet, in l. qui pignoris, 36. de acquir. quod possidet.

Creditorum iure hypothecae, vel ab actione excludit praescriptio, gl. iuris, in

l. si quidem, C. de donatio inter vii.

Creditor secundus praescribit 40. annis hypothecariae actioni contra primum creditorem, si debitor, cuius personam secundus repraesentat, tanto tempore vii. debitor tamen mortuo praescribit 30. ann. non computato tempore sui auctoris, quod si velit computare, 40. anni sunt necessarii, cum notissimis, 6. §. sed cum, C. de praescript. 30. vel 40. ann.

Creditor primus habens specialem hypothecam in quibusdam, & in aliis generalem, si ad debitum sufficiunt bona specialiter obligata, contra secundum creditorem habentem in aliis bonis specialem hypothecam non agit, l. 2. C. de pigno.

Creditor unus solus habens plura bona hypothecata, prosequi potest quaecunque velit, gl. pe. ibi.

Creditor primus si habeat generalem hypothecam, item etiam secundus habeat generalem, primus praefertur, ibi.

Creditor primus si habeat specialem, & generalem hypothecam, & secundus alteram earum tantum, primus licet de rigore iuris possit prosequi quancunque hypothecam velit, tamen de aequitate non potest, ibidem.

Creditor potest agere hypothecaria contra debitoris heredes possidentes bona sibi obligata, l. 1. C. de heredit. act.

Creditor primus si habeat specialem hypothecam pure, & generalem sub conditione, scilicet si non possit facisieri sibi ex speciali, & secundus alteram tantum habeat, tunc sufficiente hypotheca speciali primo creditori, secundus non solum est potior, sed etiam est solus in illa hypotheca, gl. penult. l. 2. C. de pigno.

Creditor primus si habeat specialem ac generalem hypothecam, cui sufficiunt ad debitum bona specialiter obligata, secundus creditor habens hypothecam habet actionem contra primum creditorem vel alium extraneum possidentem bona generaliter obligata, primo creditori, glo. si ibi.

Creditor potest eligere hypothecariam omnia personalia, l. persecutione, 24. C. eodem.

Creditor hodie habet electionem agendi hypothecariam, vel personalem, vel utraque, quando debitor possidet pignus, si vero alius possidet, debet fieri executio bonorum debitoris, & fideiussoris, antequam perueniatur ad extraneos pignorum possessores, autem hoc fit debitor, C. eod.

Creditor, ex cuius pecunia sunt empta praedia, non sunt illa obligata, nisi pactum sit de hoc, §. l. licet idem, & ibi gl. C. qui potiores in pign.

Creditor prior habens hypothecam etiam generalem, praefertur fisco postea contrahenti, l. 3. C. de remissi pignorum.

Creditor negligens intratempus statutum a iudice videtur iuri hypothecatum renuntiasse, l. si eo tempore, C. eod.

Creditor res hypothecatas venditas a debitore potest vendicare per hypothecariam ab emptore possidente, prius tamen executio bonis debitoris, & mandatarum, & fideiussoris, gl. vendicare, in §. ab hoc, in auth. de litigiosis, col. 8.

Reliqua verbo, Hypotheca, per totum. Debitor, quo ad 43. Pignus, per totum, in §. 8. 8. 8. 4. §. 8. 5. 10. quo ad 92. 95. 96.

Creditor, qui propter pignus habet debitum, & si gerat negotia debitoris, non tenetur reddere pignus, quia non tenetur illud pignus a se exigere, l. diuortio, §. illum, & ibi glossa l. de negotiis gestis.

Creditor si feruum pignori acceptum occiderit, vel vulneraverit, tenetur Aquilia, & pignoratitia, quauum viam debet actor eligere, l. sed & si, 18. ad legem Aquil.

Creditor, qui in pignus accipit feruum, non tenetur noxali actione pro damno dato a feruo, sed illius dominus tenetur, si habeat pecuniam, quia liberare possit pignus, secus si non habeat, quia tunc creditor tenetur, l. si feruus depositus, 22. de noxalib. actio.

Creditor, qui pignori accepit, aut qui precario rogavit, licet iussit possidere, quia domini voluntate, non tamen proprie dicuntur possidere, ibidem.

Creditor habens feruum iure pignoris si debitor nolente defendere feruum, nec ipse conuentus noxaliter velit defendere, ipso iure amittit ius pignoris, l. si noxale, 27. de noxal. actio.

Creditor absente si feruus, in quo habebat ius pignoris a debitore datus sit pro noxa, reuerso ei datur potestas feruum defendendi, l. in noxalibus, 30. eodem.

Creditor in pignore est quasi procurator debitoris, l. si pignori, 30. ad fin. familiae circuli.

Creditores duo, quibus datum est pignus, possunt inter se agere communi diuidendo, l. communi, 7. §. si duo, & ibi glossa dari ff. communi diuidendo.

Creditor, qui pignus non idoneum accepit, non intelligitur renuntiare exactioni residui debiti, in quo pignus non fufficit, l. creditor, qui, 28. si certi petat.

Creditor sciens accipiens in pignus rem alienam, aut alij obligatam, vel animal morbosum, non habet contrariam pignoratitiam, l. tutor, 6. §. 1. de pign. actione.

Creditor pignori obligatum dicitur illud, quod per alluionem rei pignoratam adcreuit, l. si conuenit, 18. §. 1. eod.

Creditor pignori obligatus dicitur viusfructus, qui adcreuit postea nudae proprietati sibi pignori datae, ibi.

Creditor si pro maleficiis suis feruus sibi pignori datos coereuit, vel vinxit, 18. vel obtulit iudici, non tenetur pignoratitia, si ferui ex hoc sint debilitati, l. eleganter, §. si eod.

Creditor secundus ex conuentione debitoris non potest in ius prioris creditoris succedere post pignus liberatum a priore creditore, & venditum, sed bene succederet, si antequam liberaretur pignus & venderetur, fecisset pactum, l. 2. & ibi glossa, 2. de pign. actio.

Creditor putas statim se recepturum pecuniam a debitore, si pignus reddidit ei, & is per fenestram demisit pecuniam recepturo eo, quem de industria ad id posuerat, creditor contra debitorem potest agere actione furti, & etiam ad exhibendum pignus per fallaciam ablatum, l. 3. eodem.

Creditor tuendus est in pignore dato a tutore, vel curatore legitime, l. tutor, 16. de pign. actio.

Creditori pro damno sibi dato in pignore non datur actio Aquilia, nisi in subdium, gl. 2. in l. si pignore, 22. eo.

- Creditor vtens pignore facit furtum, gl. restituit, ibi.
- Creditor si metu compulsus tradidit seruum pignoratam debitori, quadruplum estimationis, quod consequutus est à debitore actione, quod metu causa, non tenetur restituere debitori, neque computare in debitum, d. l. si pignore, §. i. dem Papinianus.
- Creditor si per metum illatum à se pignus accepit, deinde illud tradiderit debitori etiam per metum illatum creditori, non competit actio quod metu causa, gl. bona, ibi.
- Creditori tradenti pignus per metum competit actio furti in quadruplum ipsius debiti, vel actio quod metu causa in quadruplum estimationis possessionis pignoris ablata, gl. consequutus, ibi.
- Creditor, cui data est res à debitore, vt pigneraret, si pigneravit, ac luit, tenetur debitori eam reddere actione ad exhibendum, & rei vindicatione, vel actione commodati, vel praescriptis verbis, etiam si debitor non soluat sibi debitum, l. p. centi, d. 27. & ibi glo. in eundem, & gl. fina. eodem.
- 19 Creditor, cui data est res à debitore vt pigneraret, si pigneraverit, sed non luerit, tenetur debitori actione commodati, vel praescriptis verbis ad luendam, & redimendam eam, ac reddendam, etiam si debitor non soluerit sibi debitum, d. l. p. centi, & ibi gl. fi.
- Creditor, cui data est res à debitore vt pigneraret, si pigneravit, adhuc etiam pignora censetur, etiam si debitor huic creditori soluerit, debitum, secus si creditor rem sibi pignoratam alij in pignus dedit, quia tunc secundum pignus statim soluitur solutione facta à debitore primo creditori, gloss. videntur, ibid.
- Creditor, qui mea voluntate rem meam oppigneravit, etiam si debitum non soluerit, ad luendam liberandamque cogi potest, vt mihi reddatur, si diu res mea oppignerata praestitit, vel lutoio liti creditori, qui eam oppigneravit, est factus, d. l. p. centi, in addito. marg.
- Creditor si amissa possessione pignoris contra detinentem pignus egit quasi seruiana, & luit estimationem, consequutus sit ab eo, ille detentor, qui luit estimationem locum creditori, repellere potest detinentem vendicantem, nisi estimationem solutam offerat, l. si creditor, d. 28. eodem.
- Creditor si rem alienam pignori datam precario concesserit ipsi debitori, factus haeres à vero domino rei habet interdum de precario, rei vindicationem, & conditionem ex lege, si quis conductionis, C. locan. glo. in l. si rem alienam, §. eod.
- Creditor contraria pignoratitia potest agere contra debitorem, qui sibi rem alienam pignori dedit, etiam si debitor esset solvendo, l. cum debitor, §. 2. eod.
- Creditori potius expedit pignori incumbere, quam in personam agere, tum quia debitor pot. a. effici non solvendo gl. i. ibid.
- Creditor contraria pignoratitia agit contra debitorem ad interesse, quando conueniente certo pignore dando, datumque sit alienum, quod à domino repetitur, sed si conuenit in genere de pignore dando, datumque sit alienum, tunc agit contraria p. gneratitia ad eque bonam pignus subministrandum, §. d. gl. i. & ibi add. ma. §. 2.
- 20 Creditor si aneam sibi soluat debitum dederit pignus alicui in pignus, soluto debito priori creditori liberatur pignus etiam à secundo, l. debitor, §. 40. §. fi. eod.
- Creditor si sciens à principio rem alienam pignori acceperit, non confirmatur pignus per superueniens dominium ipsi debitori, secus si fuisset ignorans, gl. i. & ibi add. marg. in l. rem alienam, §. i. eod.
- Creditor si sit in dolo, vel culpa restituendi instrumenta pignoris tempore debito, tenetur ad interesse, secus si ei culpa non possit imputari, l. si. & ibi gloss. eo dabit, §. eod.
- Creditor si auctoritate curiae pignus sublatum sit, & postea ab ipso creditore recuperatum, damnum, quod in pignore datum est auctoritate curiae non pertinet ad creditorem, qui non deprehenditur in culpa, d. l. si. §. fi. eodem.
- Creditor potest pacifice quod debito non soluto habeat pignus iusto pretio emptum, secus quod pro pecunia debita habere emptum, l. si fundus, §. fi. & ibi gl. fi. de pignoris.
- Creditor si sciens filium suum à parente pignori accepit, relegatur, nec tenet obligatio, nisi in casu quo distrahi permittitur, l. final. & ibi gloss. fin. de pignori.
- Creditor mutans pecuniam ad hoc vt emeretur res, illa empti sibi est tacite obligata, secus quando simpliciter sit mutata, gl. i. in auth. quo iure, C. qui potiores.
- Creditor plures res accipiens pignori non cogitur vnā liberare, nisi soluto sibi vnuerito debito, l. qui pignori, §. 19. de pignoris.
- Creditor si agat pignoratitia contra debitorem non restituente sibi pignus, non iurat in litem, neque condemnatur debitor in plus, quam debet, quia creditori plures non interest, quod procedit etiam si dolo non restituit pignus creditori, l. si inter, §. 2. §. fin. eod.
- Creditor praedia sibi obligata ex causa pignoris recte poterit locare, l. creditor, §. 2. eodem.
- Creditor rem mobilem sibi in pignus datam non potest locare, gl. i. ibi.
- 21 Creditor non habet tacitum pignus in re empta ex sua pecunia, nisi sit pupillus, vel actum sit quod pro pretio sibi esset obligata, gl. 2. in l. interdu, qui potior, in pignore.
- Creditor ratione seruatus debitor fundo pignurato potest nunciare nouum opus, l. ex. d. i. de op. de noui operis nunciatio.
- Creditor in re pignoratita videtur quodammodo procurator in re sua factus pro tuendo iure rei pignorate, ibid.
- Creditor pro seruata debita rei pignorate habet vtilem confessionem, non directam, d. l. creditor, & ibi gl. fi.
- Creditor pignoratitus cogitur satisficere de damno infecto, & etiam ei cauere debet de damno infecto, quid de creditore, l. i. & ibi gl. i. de damno infecto.
- Creditor, qui de damno infecto satisfecit, ac tunc demum collapsa sit domus, & tenetur dampnum emendare ex dicta satisfactio, potest idipsum recipere à domino oppignerata domum, d. l. de creditore, in additione marg.
- Creditor rem pignori acceptam non potest viuacere, l. pignori, §. 13. de viuacipio.
- Creditor rem pignori acceptam prolixius pro aliena possidet, sciens, alienam, ibi.

Creditor sibi possidet pignus, & praescribit contra debitorem quantum ad pignoratitiam, & ius offerendi, sed non quantum ad rei vendicationem, & dominium, §. gl. alieno, ibid.

Creditor pro pignore sibi tradito actione ad exhibendum conueniri debet a eo, cuius interest exhibitionem fieri, sed debitor non debet conueniri, l. feri nomine, §. 16. eod.

Creditori habenti pignus datur detentio seruaturis, cum & petito detur, & potest nunciare nouum opus, & nunciatio nem remittere, l. i. §. fi. & ibi gl. fin. de remissio.

Creditores possunt rogari precario res ab his, qui pignori eas dederunt eis, & consilii precarium, l. certis, §. fi. de precario.

Creditor, qui praescriptione longi temporis à possessore pignoris potuit repelli vendidit pignus, competit eadem exceptio eidem possessori etiam aduersus emptorem, l. creditor, de diuersis & tempora.

Creditor, qui pignus accepit, tenetur quo ad pignora, quia ea de re quam accepit restituenda tenetur, sed quoad hypothecam non tenetur rei, quia illa contrahitur solo consensu, l. i. §. creditor, & ibi gl. tenetur, de actio. & oblig.

Creditor, qui in pignore contrahendo deceptus est, vt quia sibi data sit res aliena, vel alij obligata in pignus, recte poterit agere contraria pignoratitia, in quam actionem venit quod interest creditoris, quia eius interest habere actum quod bonum pignus, maxime quando debitum est, quod pignoris tantum retentione seuari poterat, l. si in pignore, §. 55. & ibi gloss. i. & d. i. de fideiussor.

Creditor vtens pignore furti actione tenetur, l. si pignore, §. 4. de furtis, & glo. peruenire, in l. §. pe. C. de furtis, & §. furtum. luit. de oblig. quae ex delict.

Creditor rem sibi pignori datam auferens in dubio quantum ad actionem furti non videtur contrahere, sed pignori suo incumbere, sed quantum ad pernam legis, si quis in tamam & legis, exat, quod metu causa, ipse auferens tenetur nisi iudicis auctoritate, vel ex conuentione auferat, §. l. cum creditor, §. 55. & ibi gl. fin. eodem.

Creditores & eorum successores aduersus debitores petentes pignora quantitate reddita iure debita, vel his non accipientibus oblata, consignata, & deposita longi temporis praescriptione, mutari non potest, l. nec creditores, §. 9. C. de pignoratitia actione.

Creditor vt pignoris defensione se tueri possit, debet probare debitum, quo obligato à debitore, vel creditore nolente recipere consignato vel deposito, factis est debitor pignoris liberatio, ibid.

Creditor contra debitorem agentem ad pignus rei vindicatione, potest opponere exceptionem, quod debitor non est dominus pignoris, quo casu debitor debet probare se dominum, §. gl. dominium, ibid.

Creditor solo debito, oblato, aut deposito, tenetur restituere pignora non perdit, nec diminuat, omnia non tenetur, nisi fuerit in culpa, gl. pe. in l. §. C. eodem.

Creditor, qui filiosum, filij pignore mutuum pecuniam patre permittente dedit, ad pignoris perfectionem recte ager, etiam si sint alij creditores potiores iure conuentionis, gl. pen. in l. 4. C. ad Macedo.

Creditor etiam si sit filius, debet prius conuenire heredes debitoris, quam extraneos pignorum possessores, & si bona hereditatis non sufficiunt, in residuum vsque ad valorem pignoris debet eos conuenire, §. gl. pe. in l. si non verum §. 15. C. de donatio. inter.

in Creditoris electione est, vel agere actione personali contra debitorem, vel hypothecaria contra extraneos pignorum possidentes, quando expulsa hypotheca contra eam est, ibid.

Creditor hodie vbi libet debet conuenire debitorem actione personali, prius quam agat hypothecaria contra tertios possessores, gl. pe. ibid.

Creditor si bona fide accepit in pignus à debitore rem habentem restitutionem, ea cuncta habet pignoratitiam contra debitorem, l. 3. §. fin. C. communia de legat.

Creditor habet ius pignoris non solum pro debito sed etiam pro eo quod soluit ad collationem vtiarius munierum, vel quodlibet aliud necessarium obsequium, occasione pignoris, l. in funia, & C. de pignori.

Creditor pignus persequens debet probare debitorem fuisse dominum tempore obligationis, non postea, id est, tempore quo agit, §. gl. i. in l. vscapio, §. 7. C. eod.

Creditor quamuis actione personali contra debitorem, vel eius fideiussorem expers habeat sententiam, nihilominus adhuc habet pignoris perfectionem, l. quamuis, §. 8. C. eod.

Creditor agente actione personali contra debitorem si debitor sit absolutus in personali, tunc censetur absolutus ab hypothecaria, & tollitur pignus, gloss. i. ibid.

Creditor potest persequi ius pignoris etiam non denunciato debitor, vel soluto de viuantem non ante ingressum iudicii debet requirere debitorem extra iudicium, vt soluat, l. debitor, §. 10. & ibi gl. i. C. eod.

Creditor tenetur pignoratitia reddere pignus, si oblato, ac consignatio, ac depositio debiti facta sit, l. res obligatas, §. 1. eod.

Creditori integra permanet petitio etiam pignore preterito, l. seruo, §. 25. C. eod.

Creditor, cui omnia bona sunt obligata à debitor habet etiam obligatā militiam emptam, fidei, vel filij ex pecunia ipsius creditores ad hoc debitori mittant, nisi contrarium probetur, l. fin. & auth. quod obtinet, C. eod.

Creditor debet probare rem sibi pignoratam esse in bonis debitoris tempore obligationis, nisi possiderit debitor eam bona fide tempore obligationis, gl. fi. l. cum res, C. si aliena res, pign.

Creditor relegatur si sit iudicium in pignus accepit, gl. fi. in l. qui filios, C. quae rei pignori oblig.

Creditor pignus sibi datum potest pignori obligare alij, & tamdiu durat secundum pignus, donec resoluatur primum, quia resoluta iure prioris, resoluatur etiam ius successoris, l. i. C. si pignus pign. datum sit.

Creditor si dicat de pignore sibi dato inuictum esse, non creditur suo iuramento, sed restitui idoneis paribus domus, vel curiae cap. 1. de pignore dato feudo.

Creditor non debet vt pignore, gl. vtendi, in prin. luit. de usufructu.

Creditor ex pignore recepto obligatur re, & tenetur eam rem accepit, restituere pignoratitia actione, §. fi. luit. quib. modis re contrahitur obligatio.

creditor, qui pignus non accepit, non dicitur obligari re, gl. acceptis, ibi.
Creditor potest teneri pignus etiam nuda conventionem, & nascitur sibi hypo-
thecaria ad idem pignus persequendum, ibi.

Creditor expedit potius pignori incumbere, quam in personam agere, §. furti
altem, in l. de oblig. quæ ex quali delicto.

Creditor accipiens pignus habet in rem actionem, & præfertur omnibus habenti-
bus personalem, l. eos, qui, C. qu. potiores in pignore.

Creditor dominium pignoris transfert, licet ipse non dicatur habere, gl. 1. in l.
cum heres, §. 5. ad T. rebell.

Creditor quali datorum pecuniam, si pignus accepit, nec deditur illam, pignera-
tia tenetur, etiam nulla solutio facta, l. solutum non videtur, §. 1. de pi-
g. actione.

Creditor denegatur pignoris persecutio contra eum, qui missus est in possessionem
rei pignoratæ, eo quod debitor sibi non reprimisit, neque creditor
ipse facit deditur de damno infecto, adversus tamen debitorem non fraudabi-
tur ipse in eum, cum satisfit, quod pignoris persequutione fraudetur, l. si finita,
§. si qua, ad T. verb. de dam. infect.

Reliqua verbo, Pignus, l. v. §. 1. ad 4. Debitor, 40. §. 1. ad 43.

CREDITOR, qui pignus accipit, non dicitur possidere quoad hoc vt releue-
tur ab onere satisdandi de iudicio futi, licet quoad alia multa dicatur posside-
re, gl. pe. in l. cum & fortis, §. 5. si. de pig. act. & l. sciendum, §. 1. & ibi glo. pos-
sessor, qui l. cum & fortis, §. 5. si.

Creditor habens pignus dicitur possidere quoad hoc, vt actione ad exhibendum
conueniatur, & vt rei vindicatione tenetur, & quoad hoc, vt possessio præ-
cedens poss. floris, i. debitoris, sibi abducatur, & quoad hoc, vt interdicto vti
pos. seditis, vti possit, d. gl. possessor.

Creditor dicitur possidere quoad hoc, vt impediatur possessionem alicuius rei ac-
quiri domino, licet nec sibi acquirat, ibi.

Creditor dicitur non possidere quoad vñcupationem, item quoad evitandam fa-
ultationem de iudicio futi, ibi & gl. pe. in d. §. si.

Creditor dicitur possidere, §. d. gl. possessor, in §. d. §. si. & l. 1. §. per seruum cor-
poraliter, de acq. poss.

Creditor cunctiliter possidet pignus, gl. si. in l. 3. §. ad exhib.

Creditor non habet possessionem naturalem, sed tantum dicitur esse in possessione,
ne, §. si. autem, n. l. Celsus, Julianus, eo.

Creditor possidet pignus proprietate manente penes debitorem, qui rem suam
potest conducere, ac precario rogare, l. cum & fortis, §. 5. si. de pig. actione.

Creditor si pignus sibi datum locaverit domino, per eam locationem retinet
possessionem, l. si pignus, §. 7. de pig. act.

Creditor non cogitur restituere possessionem pignoris debitori non offerenti
forum debitum, l. debitor, 40. eo.

Creditor si possessionem pignoris vendiderit debitori, repetit eam a debitore,
quia venditio est nulla, cum in his, quæ sunt domini creditoris, etiam posses-
sio domini esse fingatur, §. glo. fin. & ibi addit. mag. in d. l. debitor, eo.

Creditor soluta pecunia possessionem pignoris, quæ corporalis apud eum fuit,
tenetur restituere, nec quid amplius cogitur præstare, d. l. debitor, §. finali.

Creditor cunctiliter, & naturaliter possidet pignus, §. glo. nec quicquam, ibi & gl.
constituta, in l. cum nocissimi, §. sed cum, C. de præscriptio, 30. vel 40. anno.

Creditor dicitur cunctiliter, & naturaliter possidere pignus, non tamen creditore
mortuo dicitur eius heredes vere possidere pignus, glo. 1. & 2. in l. gerit, 88.
de acq. her.

Creditor per seruum sibi pignori datum, nec stipulatione, nec vñlo alio modo
potest acquirere possessionem ex re, & opera sua, l. §. per seruum corporaliter,
de acq. poss.

Creditor possidet pignus cunctiliter, & naturaliter quoad omnes effectus, præ-
terquam quoad effectum vñcupationis, & evitandam facultationem, & acquisi-
tionis fructuum, nam quoad illos dicitur debitor possidere cunctiliter, §. glo.
magna, circa principium, in l. 3. §. ex contrario, de acquirend. posses. & l.
scilicet nomine, §. de vñcupatione.

Creditor poss. sibi pignori non impedit debitori vñcupationem, & multo ma-
gis precarij rogatio non debet esse impedimento vñcupationi, l. qui pignori,
§. 6. eo.

Creditor possidet pignus, & idem est, quod non potest, propria autoritate debi-
tori ei auferri pignus, glo. possidet, & ibi addit. marginal. ibidem.

Creditor dicitur naturaliter, & cunctiliter possidere rem sibi obligatam, & pigne-
ratam, si sibi tradita fuit, neque aliqua est apud debitorem, quoad vñcupatio-
nem inchoatam implendam, §. sed cum, l. 6. in ad. marg. de vñcupatio.

Creditor dicitur possidere pignus conventionale, & idem si turbetur datur
eis interdictum vti possidetis, §. gloss. non possit, in l. 3. §. creditores, vt possi-
detis.

Creditor missi in possessionem causa rei seruandæ si turbetur subuenitur eis
per officium iudicis, vel per actionem in factum, aut manu militari, ibidem.

Creditor non possidet pignus prætorium, gl. constituta, in l. cum nocissimi, §.
sed cum, C. de præscriptio, 30. vel 40. anno.

Creditor, siue callens a possessione recipere pignus conventionale, per hypo-
thecariam, ita, & pignus prætorium, nec curatur an culpa sua, vel fortuito casu
eciderit, l. finali, C. si antiquior creditor pignus.

Reliqua verbo, Debitor, 49. §. 1. Pignus, 16. Commodatarius, 8. 9.

CREDITOR, cui pignus datum furtivum est, habet contra furem, condictionem
inerti, l. & idem, 12. de condic. furti.

Creditor omne id, quod furtivo sibi pignore consequutus est a fure actione
furti, vel condictione inerti, tenetur computare in debitum, si extraneus sibi
furripuit, sed si dominus pignoris sibi furripuit, & conuentus ipse actione
furti a creditore duplum, vel quadruplum præstiterit, omne id non tenetur
creditor computare in debitum, l. si pignore, 32. de pig. act.

Creditori, cui pignus ab extraneo furtivum est, competit adversus eum actio
furti in summa, vel æstimatione pen. ris, & non in summa debiti, sed si a de-
bitore sit sibi furt. pen. compen. act. furti adversus debitorem furtum
tenetur in summa debiti, vel viarum, §. 1. ibi & gloss. agere, in l. cum §. 1. 12.
§. item scribi, & l. creditur, 27. de furtis.

Creditor pro pignore sibi furtivo potest agere actione furti, quia eius interest,
potius pignori incumbere, quam in personam agere, d. l. si pignore, & ibi glo.
2. de pig. actione.

Creditor omne id, quod ab extraneo sibi furtivo pignus consequutus est actione
furti, vel condictione inerti, tenetur computare in debitum, & quod excedit
debitum, tenetur restituere debitori, sed quod consequutus est a debitore furi-
ante sibi pignus, non tenetur computare cum debito, sed omne illud credit
lucro creditoris, d. l. si pignore, & ibi glo. imputare, & gloss. restituit, & l. credi-
toris, cuius 15. de furtis.

Creditor per conditionem inerti a debitore sibi pignus furtivum est si conse-
quutus sit ipsum pignus, debitor soluto debito recuperat illud, quia ad illud
competit pignoratitia, neque credit lucro creditoris, sed si consequutus sit ab
ipso debitore æstimationem pignoris, eam non recuperat debitor, neque
computatur cum debito, cum pro illa non competat pignoratitia, & ita debi-
tori tunc potius expedit dare rem, quam æstimationem, d. glo. restituit, & ibi
addit. marg. & d. gl. imputabit, ibi.

Creditor, cui furtiva est vna res ex duobus pignori acceptis, contra furem, ha-
bet furti actionem ad totum debitum, licet altera res, quæ retinetur, sit suffi-
ciens ad totum debitum, l. eum, qui, 12. §. Papius, de furtis.

Creditor, cui furtiva est res pignori data si totum debitum consequutus sit ac-
tione furti, non competit ei actio furti, sed domino rei si iterum furripia-
tur ei sine eius culpa, ita quod non tenetur pignoratitia sed si culpa creditoris
furripia-
tur, vt quia eius interest sibi non furripit, cum tenetur debitori pi-
gnoratitia actione ad reddendum, ideo adhuc habet furti actionem con-
tra furem insolvidum in summam pignoris, d. l. eum, qui, §. idem scribit.

Creditor, cui res pignori data furtiva est ab extraneo, si solummodo eius in-
terest, vt habeat pignus, tunc contra furtivum agit credito tenus, & insolu-
tum agit ille, qui est dominus, gloss. agere, ibidem.

Creditor, cui res pignori data, & ambæ sibi simul furtivæ sunt, habet actionem
furti vtriusque nomine non in totum, sed pro qua parte in singulis res idio-
eo, quod debetur, eius interest, secus si separatim, quia tunc consequitur
totum debitum actione furti, agendo nomine vnius rei, & alterius nomine
amplius non poterit agere, d. l. eum, qui, §. idem dicit.

Creditori mortuo si res ei pignori data iacente eius hereditate subtrahita sit, ac-
tio furti datur debitori, non creditoris heredi, d. l. eum, qui, §. si res com-
modata.

Creditor cum suscepit pignus suo periculo, vel culpa sua, si ei illud subtrahatur
contra extraneum furtivum habet furti actionem, in summam pignoris,
alioquin credito tenus habet actionem, l. creditoris, 87. & ibi glo. 1.

Creditori pro pignore sibi subtrahito a debitore, competit furti actio contra de-
bitorem in summam debite pecuniae, & vñram eius in duplum, d. l. credito-
ris, & ibi glo. 1.

Creditori non datur luctum ortum ex re pignoratia sibi subtrahita, quia nullum
vñm amittit, gl. peruenire, in l. §. pen. C. de furtis.

Creditor qui pecuniam a fure sibi pignus furante accepit, non reddere do-
mino, secus tamen est in commodatario, vel conductorio, ibi.

Creditor pro re pignori data sibi subtrahita potest agere contra furem actione
furti, l. si tibi, 26. C. de pignori. & §. furti autem, in l. titu. de oblig. quæ ex
quali delicto.

Creditor pro re pignoratia furto sibi subtrahita ab extraneo contra eum habet
actionem furti ad id plenum, vel quadruplum, & quod consequutus sit vñtra de-
bitum nomine delicti, tenetur reddere debitori pignoratitia actione, gl. si
in d. l. si tibi.

Creditor pro re pignoratia sibi furtiva a debitore habet actionem furti contra
debitorem, & debitum ipsum, & vñra eius duplat, vel quadruplat, &
quod consequutus sit vñtra debitum, non restituit debitori, d. gl. si.

Creditor, cui furtivum est pignus ab extraneo, contra eum potest agere ad cre-
ditum tantum, & vñram, quia tantum eius interest, & in residuo potest agere
actione furti, ibi.

Reliqua verbo, Debitor, 49. §. 1. Commodatarius, 8. Conductus, 11.

CREDITOR fructus pignoris cum debito debet compensare, etiam si non sit,
d. l. cum, 39. & ibi gl. 1. de pig. act.

Creditor potest fructus pignoris in vñras compensare, l. cum debitor, ex quib.
cau. pignus tacite.

Creditor fructus perceptos ex pignore computat in sortem, & residuo soluto,
oblato, deposito, vel consignato, tenetur pignus restituere, nec longi tempo-
ris præscriptio potest se defendere, l. fin. C. de pignoratitia actione.

Creditor ex prædiis pignori obligatis si fructus percepit post oblatum sibi iure
pecuniam, quam non sumpsit, extenuari debet sortis debitum, l. ex prædiis,
C. de vñris.

Creditor ex prædiis pignori obligatis si fructus percepit post solam oblatio-
nem pecuniae, talis oblatio impedit futuras vñras, quæ non cooperant curre-
re, neque est necessaria exoneratione debiti, vel depositio, glo. 1. ibi.

Creditor ex pecuniis fœnoris dandis aliquid detrahare, vel retinere siliquarum
nomine, vel sportularum, vel alterius cuiuscunque gratia non possunt, l. eos,
§. si quis, C. cod.

Creditor ex pecuniis fœnoris dandis si aliquid receperint nomine siliqua-
rum, vel sportularum, principale debitum ab initio ea quantitate minu-
nuetur, vt tam ipsa minuenda pars, quam vñra eius exigi prohibeantur,
d. l. eos, §. si quis.

Creditor, quibus maiores vñras intercedit stipulati, si maiores vñras per
interpositam personam stipulerent, illæ vñræ computantur tanquam si ipsi,
qui alium interposuerunt, fuissent stipulati, d. l. eos, §. fin.

Creditor tenetur præstare iuramentum purgationis, quando dubitatur an in
fraudem vñrarum aliqua persona sit interposita ad stipulandas maiores vñras
tas, ibi.

Creditores vñtra modum taxatum vñrarum non possunt stipulari, nec vt vñum
piscem debitor emat, vt cum creditoris familia gaudeat, glo. siliquarum, ibi.

Creditor vñtra taxatum modum vñrarum non possunt auquid stipulari etiam
nomine sportularum, vt l. las pro illa pecunia petenda solvant debitor
executori

- exactoribus, vel tabellionibus pro cautione scribenda, gl. sportularum, ibi.
- Creditor si ex fructibus pignoris debitum consequutus sit, cum ipso iure pignus ab obligatione liberatum sit, non potest vendere, l. 1. C. de districtione pignori.
- Creditor si ex fructibus pignoris debitum sit consequutus, ipso iure pignus liberatum, nisi pactum sit de lucandis fructibus de viuis, d. l. 1. & ibi gl. fin.
- Reliqua verba, Pignus, l. 1. 12. Debitor, 38. 39. Fructus, 7. V. iura, infra num. 58.*
- 30 CREDITOR, qui ius suum vendit fideiussori, non tenetur pignoratitia, si pignori tradita fideiussori sint precepta calu, l. fideiussor, de negot. gestis.
- Creditoris interfecti, ne debitor vendat pignus, gl. fin. in l. penult. de pactis.
- Creditor, qui habet ius pignoris, quo excluditur, non habet ius vendendi, l. redemptores, 39. §. si cum l. seq. de rei vend.
- Creditor si emit rem a creditore habente ius distrahendi iure creditoris, consequitur dominium, & definit sibi esse obligata, l. si pignori, 29. & ibi gl. huius, fam. l. c. r. c.
- Creditor si vendiderit pignus contra pactum suum de non vendendo, furti tenetur, nisi trina monitione facta debitori vendiderit, l. si conuenit, 4. cum l. seq. & ibi gl. 1. de pign. actio.
- Creditor potest vendere pignus non obstante pacto de non vendendo, & hoc si conceditur propter publicam utilitatem, alias non reperitur, qui mutaret, si pignus vendi non posset, ibi.
- Creditorum inuitum cogi vendere pignus, satis inhumanum est, l. quamuis, 6. de pign. actio.
- Creditor ex pacto de vendendo pignore non cogitur vendere, licet non sit solvendo, si pignus dedit, quia illud pactum creditoris ipsius favore factum fuit, vel sit in eius laesionem non debet retorqueri, d. l. quamuis, & ibi gl. 2.
- Creditor non cogitur vendere pignus, cogitur tamen ostendere illud volens emere, & debitor, vt vendatur, si ibi idonee caueatur, d. l. quamuis, & ibi gl. pignoratitiam.
- Creditor, qui pignus vendidit cogitur restituere superfluum pretij per actionem pignoratitia, & etiam vias, si ternerant ex illa pecunia, vel si vius sit ea pecunia, vel sit in mora restituendi, secus si praecedente obligatione illam pecuniam depositam apud se haberet, d. l. quamuis, §. si cum l. seq. & gl. off. 1. in l. socium, 60. pro socio.
- Creditor si vendidit quidam res sibi pignori datas, & de euctione promissit, si creditum suum haberit, potest nihilominus restituere reliquas res sibi pignori datas, donec fidei caueatur a debitore de indemnitate eius, quod euctionis nomine promissit, l. si necessarias, §. 1. de pign. actio.
- 31 Creditor vendens res sibi pignori datas non tenetur emptori cauere de euctione, nisi sit consuetudo, vel plus propter hoc vendidit, aut aliter vendere non potuit, gl. r. c. r. c. ibi d.
- Creditor vendens quidam pignora potest promittere euctionem emptori, & habet ius tenendi reliqua pignora, donec sibi debitor caueat de indemnitate, ibi.
- Creditor totam rem pignoratitiam potest vendere, etiam si debitor ipse, vel vnus ex pluribus hereditibus eius, portionem suam soluerit, d. l. si necessarias, §. si vnus, cod.
- Creditor, qui mutatam pecuniam stipulatus est sibi solui annua, bima, trima die, & accipiendo pignus pactus sit, vt nisi sua quaque die sibi esset soluta pecunia, fidei liceret vendere pignus, antequam omnes termini fuerint elapsi, non potest vendere, etiam si in primo termino, neque in secundo nihil soluerit, omnibus tamen terminis elapsis recte poterit vendere, d. l. si necessarias, §. si annua, cod.
- Creditor, qui mutatam pecuniam sibi solui annua, bima, trima die stipulatus sit, & accipiendo pignus sit stipulatus, vt si qua pecunia sua die soluta sibi non fuerit, liceret sibi vendere pignus, vno die, vel termino elapso, non soluta parte pecuniae, statim potest vendere pignus, ibidem.
- Creditor si pactus sit, vt postea vendere pignus potest nihilominus eius heredes vendere, licet creditoris tantum persona fuerit comprehensa, nisi in contrarium actum sit, d. l. si necessarias, §. pe. cod.
- Creditor si rem alienam sibi pignori datam vendiderit, liberatur debitor quantum ad creditorem, gl. exp. r. r. in l. si rem, §. pe. cod.
- Creditor, qui vendidit pignus cum pacto, quod si debitor solueret pecuniam pretij emptori, liceret ei recipere rem suam, tenetur ipse creditor pignoratitia mandare, & cedere actionem ex vendito debitori contra emptorem, & etiam ipse debitor potest agere rei vindicatione vtili, vel actione in factum contra emptorem, l. si, cum venderet, 13. codem.
- 32 Creditor, qui pignus suum emit a debitore, potest excipere de emptione contra debitorem agentem pignoratitia, l. aliena, 20. §. fin. de pign. actione.
- Creditor si vendendo pignus sine dolo, & culpa ex consuetudine regionis promissit duplum nomine euctionis, & condemnatus postea de euctione duplum praestiterit, ad illud duplum habet regressum per contrariam pignoratitiam contra debitorem, si ideo quod duplum promissit, pluri vendidit, secus si duplum promissit nulla exstante consuetudine de promittendo duplum, nec eo quod duplum promissit, pluri vendidit, quia tunc habet regressum tantum ad debitum, & non ad duplum, ipse tamen creditor tenetur ad duplum, l. si pignore, 22. §. si creditor, & ibi glo. talis, & glo. attulit, & gl. si cum l. sequen. eodem.
- Creditor, qui plus debito pignus vendidit, nondum sibi soluto pretio, non potest cogi solvere superfluum debitori, sed debitor debet expectare eum, quod prius recipiat pretium, quod si nolit expectare, sufficit quod creditor cedat ei actiones suas suo periculo contra emptorem, l. eleganter, 24. §. si vendideris, eodem.
- Creditor si superfluum debiti, quod vendito pignore recepit, debitori tardius soluerit, ex mora tenetur etiam ad vias, gl. off. iudicio, ibidem.
- Creditor, qui quid ex venditione pignorum recepit, prius in vias, etiam mdo pacto debitor, deinde in fortem debet computare, l. cum & fortis, 35. eodem.
- Creditor vendens pignus debet superfluum pretij restituere debitori, neque liberatur, si actionem suam velit ei cedere contra emptorem, l. pen. C. eodem.
- Creditor vendens pignus sine culpa, vt quia propter dilationem, vel expectationem plus vendidit, residuum pretij debet restituere vel delegare, vel manda-

re emptorem, secus si fuit in culpa, §. gl. 1. ibi.

- Creditor siue per se, siue interposita persona, si emit fundum a muliere, vt ei pretium compensaret cum debito, quod sibi deberet a viro ipsius, vel ab alio potest ipsa mulier vendicare fundum illum, & si ab emptore opponatur ei conceptio de fundo emptori, & tradito, replicabitur ab ea, quod venditio erat facta contra Velleianam, l. si. §. item si mulier, ad Velleianam.
- Creditor, qui iure creditoris vendidit pignus, & postea ab emptore eius potest esse eucta, habet regressum contra debitorem, & fideiussorem, quoties ex pretio pignoris debitum non sit consequutus, vel obligatus est de euctione calu, quo debuit promittere, alias secus, l. si mandatio, 59. §. creditor, & ibi §. non tenetur, mandati.
- Creditor vendens pignora non tenetur de euctione ad duplam vel ex empto a pretium, nisi sciens rem non sibi obligatam vendidit, quo casu tenetur ex empto, l. emptorem, §. denique, de peric. & con.
- Creditor non potest vendere pignus ante diem solutioni destinatum, potest tamen etiam ante diem persequi pignora ex iusta causa, vt quia debitor sit infidelis, vel recessurus putabatur, alias non potest agere persecutoria, l. Equum, 14. & ibi gl. 1. & additio margin. de pignoris.
- Creditor secundus si partem pignus vendit, vt priori creditori, pignori solutus, & in aliud pignus priori succedat, succedit in locum prioris creditoris, l. prior, §. pen. qui potiores in pug.
- Creditor prior potest impedire secundum creditorem volentem vendere pignus, licet ipse prior vendere non possit, d. l. si prior, §. si, cod.
- Creditor secundus a debitore ius praedium obligatum emens eatenus tueri debet, quatenus ad priorem creditorem ex pretio pecunia peruenit, l. cum, qui debitor, 17. 60.
- Creditor primus si emit a debitore pignus, habet ius retentionis, quia sua diligentia ei obesse non debet, & quia videtur velle discessit a vinculo pignoris, si irreuocabilis est datio sibi a debitore facta, gl. si. in d. l. cum, qui debitor, eo.
- Creditor secundus in hypotheca non potest pignus vendere, nisi praecedente dimisso, sed si vendidit, & praecedente creditore non potest conueniri, emptor tamen potest hypothecariam conueniri, l. 1. de districtione pignori.
- Creditor secundus contra priorem creditorem vendentem ad illud, quod super est de pretio actione in factum, vel officio iudicis, vel melius conditione e lege agere potest, gl. off. ibi.
- Creditor secundus si pecuniam priori soluat, & in eius locum succedat, potest vendere pignus, tam propter pecuniam, quam priori soluit, quam propter pecuniam suam, quam debitori credidit, §. cod.
- Creditor secundus, quando a priore emit pignora, non tam acquirendi dominium, quam si uandit pignoris sui causa, & intelligitur pecuniam dedisse, & ideo debitor ostendendo pecuniam ei, habebit pignus, l. cum posterior, cod.
- Creditor si vendidit extraneo pignus, vel hypothecam, vt licet reddere pecuniam, & pignus, vel hypothecam recuperare, debitor non potest reddere do pecuniam emptori pignus consequi, potest tamen agere cum creditore, vt si quas actiones habeat, eas cedat sibi contra emptorem, l. licet creditor, cod.
- Creditor si vendidit hypothecam extraneo, ita vt intra certum tempus a debitore pecunia soluta fuerit, emptor rescindat, debitor intra illud tempus soluat pecuniam, recuperat pignus, secus si illud tempus praeterit, vel illud pactum venditionis non fuit adiectum, nisi debitor sit minor 25. annorum, vel pupillus, vel sit absens reipub. causa, vel in aliqua causa causam ei quibus edictis, & quibus cau. maior, & c. succurritur, ibi.
- Creditor ex pacto habens ius vendendi potest vendere ex pignoris illud, quod voluerit, vt suum consequatur, quod intelligit de rebus mediocribus, & quibus commodat potest sibi satisficere, secus si mala fide veratus sit, l. creditoris, & ibi add. marg. eo.
- Creditor si ab emptore sine culpa ipsius creditoris pretium pignoris consequi non potest, debitor ob id non manet liberatus, quia venditio ex accessione facta non liberat debitorem, nisi pecunia percepta, l. questum, eo.
- Creditor lege pignoris vendens pignus non tenetur emptori de euctione, sed si illud tenetur rem sibi fuisse obligatam, neque ipse creditor potest ex alia causa illam vendicare, l. si is, & ibi gl. si. co. & l. periculum, 30. & ibi gl. 1. & add. de pignori.
- Creditor a debitore potest pignus emere, sed non e contra, debitor a creditore, quia pignus manet in dominio debitoris, l. rescriptum, & ibi gl. 2. eodem.
- Creditor si alienam rem pignori acceptam vendidit ea lege, ne euctionis nomine obligaretur, liberatur debitor quoad creditorem, tenetur tamen domino rei, si nondum ea res euicta sit, vel emptori, si euicta fuit vtili actione ad pretium rei, & eius vias habita ratione fructuum, sed si dominus ratum habeat venditionem, tenetur ei in subsidium actione negotiorum gestorum, d. l. rescriptum, §. si aliena, & ibi glo. tenetur.
- Creditor, qui iure a creditoris pignus vendidit, ius hypothecae, quod habet, cedere debet emptori, & si pignus possidet, debet possessionem tradere, l. pen. eodem.
- Creditor vendens rem pignoratitiam tenetur emptori ius hypothecae cedere, non quod sit illa res emptori obligata, cum per emptionem sit facta sua, sed vt in eo, quod dedit quolibet emat alio creditore sit potior, qui tamen sit potior cum, qui vendidit, d. l. penultima, & ibi glo. penult.
- Creditor si consensit venditioni pignoris, vel quod debitor rem sibi obligatam donec, vel permittat, aut in dotem det, videtur ius suum remittere, nisi contrarium fuerit propositum, vel non teneat venditio, l. 4. §. si in venditione, & l. si, §. si voluntate, quibus modis pignus vel hypothecae soluit.
- Creditor si vendiderit pignus, & acceperit pecuniam, omnes obligationes manent integre emptori, quia pretii loci ad accipit, & non solutionis nomine, l. soluitur, §. si conuenit, eo.
- Creditor si consensit venditioni partis pignoris pro diuisio si certa res, vel corpus sit, quod venditur, si creditor potest agere de reliqua parte ab initio pro soluto contra emptorem, qui tantum emit, vel partem diuisam, neque obstat ei exceptio consensu, l. si, consensit, §. si conuenit, & ibi glo. oportere, eo.
- Creditor si consensit, vt debitor venderet pignus, si dubitatur an venderet, n. c. non potest

non præsumitur in dubio vendidisse, cum debitor possideat, nisi venderet, & postea redemerit, vel alio titulo acquisierit, puta per successionem, §. 1. si quis, §. superuacuum, & ibi gl. mali, eo.

Debitor si consenserit alienationi pignoris, & certum est non exiisse dominium pignoris à debitor, ius pignoris semper durat, sed si constat exiisse, tunc non durat, nec redintegratur pignus, etiam si redeat ad debitorem ex aliquo ritu, sed si dubitatur an exierit, vel non, tunc si debitor reperitur possedisse, præsumitur non bona fide egisse, & proinde intelligitur pignus durare, nisi probetur contrarium, d. gl. mali obicere, in add. marg. ibi.

Debitor si venditori pignoris consensit, ut sibi de pretio satisfiat, si sibi de pretio non satisfiat, non impeditur agere hypothecaria contra debitorem, & eius heredem, ex quo in non implendo debitor commisit dolum, sed contra singularem successorem, id est, extraneum emptorem non potest agere, d. 1. si quis, §. quod si is, & ibi gloss. posterior, eod.

Debitor non tenetur offendere rem vendendam debitori, nisi prius satisfecerit de ea restituenda, d. 1. si quis, §. tutius, eod.

Debitor si consenserit debitori, ut venderet pignus, vel legaret, potest illud etiam legare, quod ita intelligitur, quod si legatum repudiatum fuerit, conuulsetur pignus, d. 1. si quis, §. venditionis, eod.

Debitor si permiserit debitori rem pignoratam vendere, ipse tamen debitor eam donauerit, creditor non nocet consensus præstitus, cum debitor alius fecerit, quam quod ei permittimus sit, d. 1. si quis, §. si permiserit, ut ibi gloss. consensus, eod.

Debitor si permiserit debitori pignus vendere, poterit debitor illud in dotem dare, quia dans in dotem videtur vendere propter onera matrimonii, ibidem. Debitor si concesserit debitori, ut pignus donaret, poterit debitor illud vendere, & repellitur creditor agens hypothecaria, nisi dicat, quod id eo concesserit debitori donare pignus, quia erat amicus ipsius creditoris ille, cui donabatur, ibid.

Debitor si consenserit, ut venderet pignus decem, & debitor vendat quinque, creditor agens hypothecaria non repellitur, secus si pluri vendidisset, quam concesserit creditor, ibi.

Debitor non videtur concedere pignus vendere, eo quod sciente eo debitor pignus vendiderit, cum ideo passus sit pignus vendi, quia sciebat ubique sibi pignus durare, & in dubio verisimile est, quod licet ubique pignus durare, nisi subscribat, d. 1. si quis, §. non videtur, & ibi gloss. durare.

Debitor taciturnitas, & præsentia in venditione pignoris non nocet, nisi subscribat. ibid.

Debitor videtur concedere debitori pignus vendere, si in tabulis emptionis subscriperit, nisi appareat manifeste contra deceptum esse, vel nisi rebellio eum subscriperit in retem, d. §. non videtur, & ibi gloss. manifeste.

Debitor si concessit ex voluntate libera debitori pignus vendere, videtur etiam concedere eius heredi, vel possit vendere, secus si ex necessitate consensit, §. si quis, §. si debitori, & ibi gloss. non admittitur, eod.

Debitor si nouo possessori pignoris concesserit pignus vendere, & non debitori, à quo pignus accepit, & nouus possessor vendiderit, nocet ei exceptio consensus, d. 1. si quis, §. si cod.

Debitor si concessit debitori pignus vendere intra annum, vel biennium tantum post hoc tempus vendendo non auferunt pignus creditor, d. 1. §. fin.

Creditoribus duo si simul emanet fundum, quem singuli in solidum pignori acceperunt, videtur iuncte consensisse venditioni, & pignus remittere, l. Titius, eod.

Creditor si iure creditoris pignus vendidit, & postea à venditione recessit, vel pignoratam res vendida redhibita est, dominium ad debitorem reuertitur, l. volumare, §. si cod.

Creditor vendens pignus iure creditoris, licet pignore vendito euicto non teneatur de euictione emptori, tenetur tamen cedere ei actionem contrariam pignoratitiam, vel alias, quas habet pro re vendita contra auctorem suum, l. in creditoribus, §. & ibi gloss. de euictione.

Creditor licet non teneatur de pignoris venditi euictione, tenetur tamen actione pignoratitia vti non directè cedere emptori, que apud ipsum remanet inutilis, cessionario autè utilis futura, d. 1. in creditore, in additione marg.

Creditor si vendidit pignus sub conditione, ne de euictione teneretur, quamvis pretium emptor non soluerit, sed cauerit creditori vendenti, etiam euictione secuta, emptor nullam exceptionem habet, quominus ei pretium soluat, secus tamen est in eo, qui de euictione tenetur, qui ut dominus vendit, quo casu est soluerit venditori, et euicta illud pretium repetit ab eo, l. cum ea, §. & ibi gloss. 2. eodem.

Creditor si vendidit pignus pro tanto pretio quantum erat debitum, à die venditionis non debetur vltur creditor, licet emptor non soluerit pretium creditor, cum ipse fuerit in culpa, alioquin non ita, gl. 1. in l. cum ea, §. de viuris.

Creditor vendens bona sui debitoris de licentia iudicis non incidit in aliquam penam, gloss. auctoritate, & ibi addit. marg. in l. miles, §. si de re iudicata.

Creditor non cogitur vendere pignus ad iustitiam debitoris, rectè tamen cogitur offendere, ut illud possit debitor vendere alicui, & de pretio satisfacere creditori, præstata tamen ei cautione, l. Diuo Pio, §. 1. §. quod si res, de re iudicata.

Creditoribus bona debitoris latitantis, etiam fraudationis causa, vendi non possunt, si is animo non fraudandi creditores latitauerit, etiam si illa latitatio fraudet creditores, inspicitur enim animus latitantis, licet, an animo fraudandi creditores, an ex alia causa, l. Fulcinius, §. sed is, qui, quibus ex causis in possit, eatur.

Creditoribus bona debitoris possunt vendi, si debitor latitauerit ex pluribus causis, inter quas est etiam causa fraudandi creditores, d. 1. Fulcinius, §. quid ergo, si duas, eod.

Creditoribus tantum illi, quos fraudandi causa debitor latitauerit, mittuntur in bonis debitoris latitantis, ac eius bona vendunt, sed non alij creditores, aduersus quos non latitauit, d. 1. Fulcinius, §. quod si.

Creditor si fundum pignoratam vendiderit, & eius pretium emptori acceperunt tulerit, vel ab eo stipulatus sit pretium, liberatur nihilominus debitor, si ex pretio quantum sibi debebatur, percepit, vel acceperunt tulit, l. si creditor, §. de solutio.

Creditor si rem pignoratam vendiderit, non liberatur debitor omnino, quamdiu res redhiberi potest, vel inempta potest fieri, ut quia creditor cum pacto additionis in diem vendiderat, d. 1. si creditor, & ibi gloss. fin. eod.

Creditor vendens pignus antequam dies appositus de vendendo veniret, tenetur furti actione, l. si is, qui pignori, §. de furtis.

Creditor si nullo appposito pacto de vendendo pignore vendat illud, tenetur furti, nisi tamen denunciauierit debitori, ac postea vendiderit, d. 1. si is, qui, & ibi gloss. 1. eod.

Creditor si promissit vendi pignus, ita nocet, si venditio sequuta sit, gloss. fin. in l. fin. de legato.

Creditoribus si vendiderint secundum leges possessiones abfensibus causa reipublica, restituitur abfens contra talem venditionem, secus si secundum pactum vendiderint, quia tunc non restituitur abfens, sicut minor, gloss. 2. in l. si cum militibus, C. de restitutionibus militum.

Creditor licet ex pacto possit vendere pignus, non prohibetur debitor contra creditorem agere pignoratitia actione ad illud plus, quod vendidit, l. 3. C. de pignoratitia actione.

Creditor actione pignoratitia potest comeniri à debitore, quando ex pacto data sibi facultate vendendi vendidit plus debito, vel nondum vendidit, vel male vendidit, vel dolo malo, aut ante diem, gl. si ibi.

Creditor sciens prædium vxoris, licet ea conficiente pignore accepit à marito, & vendiderit, ex tali venditione propter Velleianum dominium illius prædij auferre non potest, l. si sciens, §. C. ad Velleianum.

Creditor mariti si rem sibi pignoratam vendat vxori eius, pignore iam liberato, non valet venditio, ut simulata, neque confirmatur, & donatio pramorientis donataria, l. creditor, C. de donatio. inter virum, & vxor.

Creditoribus minorum possunt iure creditoris sine decreto res eorum alienari, licet tamen cum decreto, gl. 2. in l. 2. C. de prædij mino.

Creditor prior si vendiderit alicui extraneo, secundus creditor non habet hypothecariam contra emptorem, l. 1. C. si antiquior creditor pignus.

Creditori priori si debitor vendiderit pignus, vel insolutum dederit, secundus, creditor habet hypothecariam, & ita pignus persequi poterit, si debitor primo creditori soluerit, ibi.

Creditor si pignus ex lege, vel ex pacto vendiderit, debitor postea offerens pecuniam emptori, vel debitum creditori, pignus ab emptore non potest euicere, l. 2. C. eod.

Creditor secundus non potest impedire, quominus prior creditor vendat pignus, nisi debitum priori offerat, l. si C. eod.

Creditor habens pignori vsum fructum fundi, si alij pignori dedit, & ille vendat proprietatem fundi, non tenet venditio, l. 1. C. si pignus pignori datum sit.

Creditor habens pignori proprietatem, si eam alij pignoraui, & ille vendat, valet venditio, neque potest rescindi post solutam pecuniam, ibidem.

Creditor habens seruum in pignus, videtur pignoris obligationem remississe, si eo sciente, & non contradicente, debitor eum manu miserit, & is diu steterit in libertate, & talis seruus ita manu missus non potest reuocari, l. 1. C. de remissione pignoris.

Creditor sciente, & consentiente, si debitor vendiderit pignus, creditor videtur ius pignoris remississe, & emptor eum exceptione remouebit, l. 2. C. eod.

Creditor si vendidit pignus, & ex pretio non sit satisfactum sibi integraliter, de residuo habet regressum contra debitorem, vel eius fidei iurem, l. 3. C. de districtione pignoris.

Creditor, quando vult vendere pignus, debet denunciare debitori, & omnia bona fide gerere tam in subhaftando, quam congruo loco, & tempore denunciando, & plus offerenti dando, l. 4. & ibi gloss. 1. C. eodem.

Creditor potest vendere pignus sine denunciatione, quando accepit illud, ita ut possit vendere, sed si quando accepit, nihil sit actum, tunc femel debet denunciare debitori, sed si accepit ut non venderet, tunc ter debet denunciare, gl. 1. ibi.

Creditor, quando denunciat facta debitori pignus vendit per subhaftationem, & si per fraudem minus iusto pretio venditur, actio pignoratitia competit debitori, d. 1. 4.

Creditor, qui pignus precario concedit debitori, non amittit ob id ius pignoris vendendi, l. 2. C. eod.

Creditor quamdiu tota quantitas sibi soluta non est, etiam pro residua potest totum ius pignoris vendi, l. quamdiu, §. C. de districtione pignoris.

Creditor non potest pro modica pecunia rem maximam sibi obligatam vendere, §. gl. 1. ibid.

Creditor si cessante debitor in solutione lege, vel pacto pignus vendidit, rata manet venditio, l. si cessante, C. eod.

Creditor licet vendat pignus mala fide, si emptor non participat fraudem, venditio rescindi non potest, nisi & ipse participauerit fraudem, & venditor non sit soluendo, d. 1. si cessante, & ibi gloss. 1.

Creditor si debitor offerente sibi pecuniam noluerit eam accipere, debet debitor eam consignare, & deponere, & si postea pignus vendatur, non valet venditio, si vero ante obligationem lege, vel pacto sit pignus venditum, venditio non rescinditur, l. si priusquam, §. C. eodem.

Creditori non licet per se, vel per interpositam personam pignus, quod ipse vendidit, emere, secus si debitor ipse vendidit, l. & qui, §. 10. C. eod.

Creditor vendens pignus, si imaginarium emptorem supposuit, non valet, quod actum est, sed oblatio pignus recuperabit, ibi.

Creditor potest vendere pignus apud debitorem constitutum, l. si in hoc, C. de districtione pignorum.

Creditor si pignus, quod iure vendidit emptori tradidit, ipsi emptori etiam contra debitorem pignus sollicitantem competit reuendicatio, l. obligatus, C. eod.

Creditor potest pignus vendere, quando vno ex heredibus debitoris partem suam soluendo, alij cessauerit in solutione, l. vnus ex multis, §. 16. C. eodem.

Creditor chirographarius non potest vendere rem debitoris, quam specialiter, vel generaliter obligatam habet, & si vendiderit, nihil præiudicat eis, l. rei creditor, §. 17. C. eod.

- Creditor si per fraudem minori pretio pignus vendidit, ipse creditor ad interesse debitoris pignoratitia tenetur, non emptor, nisi creditor non sit solvendo, & emptor participaverit fraudem, quo casu debitor oblato pretio cum vltus recuperabit rem suam, l. 1. & ibi gl. pe. & l. 3. C. si vendito pignore agatur.
- 42 Creditor sciens se non habens ius distrahendi, si vendat, furtum committit, gl. pe. in l. 2. C. cod.
- Creditor non habens ius vendendi pignus, si vendat, statim tenetur ad pretium habita compensatione fructuum, & vlturarum, gl. 1. & fin. ibidem.
- Creditor si pignus non iure vendiderit, debitor non solum pignoratitia potest agere contra creditorem, sed etiam contra emptorem ad restitutionem prædij, & fructuum, si fraudem participavit cum creditore, l. pe. C. cod.
- Creditor vendente pignus lege, vel pacto, pluris quam fuerit debitum, ad residuum poterit debitor cum convenire, l. fi. C. cod. & l. fi. C. de iure domini impetrando, l. eleganter, 1. & 2. §. si vendiderit, de pignora. adione.
- Creditor si pignus datum sit, & sit pactum quomodo pignus debet vendi, in tempore sue in aliis conventionibus id obliuisci debet, d. l. fi. C. de iure domini impetra.
- Creditor si pignus sit datum nullo pacto venditionis, debet creditor denunciare debitori, vt pignus recolligat, & si intrabiennium non redemit, poterit creditor pignus vendere, ibi.
- Creditori data licentia pignus vendendi postbiennium, & emptor si non repariatur, debet creditor iudicem adire, vt denunciatur debitori, vt veniat, & si non veniat, statim certum tempus intra quod si non veniat, poterit petere, vt dominium pignoris sibi adiudicetur, & si adhuc intra aliud biennium debitor venerit, pecuniam offerendo poterit pignus recuperare, sed si non venerit lapso biennio plenissimum dominum consequitur creditor, d. l. fin. C. cod.
- Creditor vendens pignus non videtur rem litigiosam vendere, licet debitor denunciaret ei, ne vendat, vel emptori ne emat, l. 1. C. de litig.
- Creditor ob debitum si fundum minus iusto pretio vendidit, residuum iusti pretij a fideiussore non iure petit, l. si (vt proponis) 18. C. de fideiuss.
- 43 Creditor vendens pignus minus iusto pretio tenetur debitori pignoratitia actione ad interesse, gl. 1. ibi.
- Creditor pignus vendens potest in naturale debitum eligere pretium ex pignore redactum, vel etiam in vlturas naturaliter tantum debitas, gl. pe. in l. 1. C. de soluto.
- Creditor vendens iure creditoris dicens se vendere, quia creditor, & tunc si non habet ius vendendi ex pacto, vel lege, tenetur emptori non esse debitor, & si contrariam pignoratitiam, gl. 1. in l. 1. C. creditorem cautionem pignor. non debere.
- Creditor habens ius vendendi, si vendat iure creditoris, non tenetur ex empto, nisi vt præter rem sibi obligatam, & se potius ceteris creditoribus, ibidem.
- Creditor vendens rem sibi obligatam quatuor debet præstare, primò quòd sit sibi res obligata; secundò, quòd sit potior quolibet alio creditore, quod venit tempore, vel priuilegio; tertio, quòd creditor credat rem esse debitoris, & sic non sit in dolo; quarto, quòd sibi liceat vendere ex pacto, vel ex lege, gl. 1. ibi.
- Creditor vendens iure creditoris rem, quam putabat esse debitoris, non tenetur de cautione, nisi expresse permiserit, d. l. 1.
- Creditor vendens iure creditoris neque ex persona sua, neque ex persona alterius creditoris, cui successit, euincere potest, ibi.
- Creditor vendens rem, vt dominus, tunc tenetur de cautione, gl. 1. ibi.
- Creditor vendens rem iure pignoris tenetur de cautione, quando expresse se obligauit de cautione, vel quando mala fide contraxit, sciens rem esse alterius, & non debitoris, l. fi. C. cod.
- 44 Creditor licet non sit dominus, potest tamen pignus alienare ex pacto, vel sine pacto, seruata forma legis, §. contra autem, Inst. quibus alienare licet.
- Creditor non est impediendus ius suum prosequi, vbi non est pactio de pignore vendendo, ibi.
- Creditor vbi nihil est actum de pignore vendendo, debet denunciare debitori semel, & tunc elapso biennio vendit, sed vbi est actum de non vendendo pignore, tunc ter debet denunciare debitori, & postea vendit, nec potest creditor huius beneficio renunciare, quia est contra publicam utilitatem, glo. virtus, & ibi add. ibi.
- Creditor si vendat domum acceptam iure pignoris a debitore, qui eam testamentum per fideicommissum reliquit alicui, fideicommissarius non potest petere eam domum ab emptore, licet emptor voluntatem defuncti non ignorauerit, habet tamen regressum contra heredem, qui non soluit debitum, si hoc possit ei imputari, l. qui solidum, 78. §. fin. & ibi gl. fi. de legat. 2.
- Creditor, quando vult vendere pignora ex necessitate, tenetur denunciare debitori, gl. 1. in l. debitorum, 15. C. de pigno.
- Creditor confitente si debitor pignus vendat, & postmodum pignus illud legitimo modo adquisierit, pignus non recedit in priorem obligationem generalem etiam futurorum, l. fin. C. de remissione pignor.
- Reliqua verbo, Pignus, 19. 20. Debitor, 44. 45. 46. Seruus, 11 §.
- 45 CREDITOR missus in possessionem ex primo decreto debet locare, alias est in lata culpa, gloss. habitando, in l. si quis, 11. §. 1. de pigno.
- Creditor proprius hæres si missus sit in possessionem omnium bonorum causa rei seruandae, vel debiti (ui seruandi), & inter illa bona sit aliqua res per fideicommissum alicui relicta, talis missio nihil debet ladi huic fideicommissario, secus est in creditore hereditario missio in possessionem, l. si fideicommissum, §. fin. vt in possessio. legat. vel fidei.
- Creditor non potest rem sibi pignori obligatam auocare ab eo, qui missus est in possessionem ex secundo decreto ob non præstitam sibi cautionem, nisi expensas reficiat, & de damno infecto caueat, secus si auocat ab emptore, l. cum postulasset, 44. §. damni, de damno infecto.
- Creditores conditionales mittuntur in possessionem, quando non cauetur sibi

secundum formam legis, in omnibus de iudicijs, secus quando volunt se mitti in possessionem, vt sibi soluantur, quo casu non mittuntur, l. in possessionem, §. 6. & ibi gloss. 1. & add. marg. quibus ex causis in possessionem eatur.

Creditores possunt mitti in bonis debitoris capiti ab hostibus, nō tamen sicut in venditio, sed interum datur bonis curator, d. l. in possessionem, §. final.

Creditores si fuerint missi in bonis debitoris, possunt illa bona vendi, nisi bona pupilli, vel abientis causa reipub. sine dolo malo, sed eius, qui dolo malo abfuit, possunt vendi, ibi.

Creditores missi in possessionem causa rei seruandae non debent alii ex illis bonis, cum non lucentur fructus, nisi propter animam contumaciam, l. Fulcinius, 7. & ibi gl. 1. cod.

Creditor mittitur hodie pro modo debiti in bonis debitoris fraudationis causa latitantis, & boni viri arbitratu non defensi, d. l. Fulcinius cod.

Creditor missus in possessionem debitoris tanquam latitantis si vendiderit, venditio ipso iure est nulla, vel impetrata restitutione, si postea appareat, qui non latitauerit, d. l. Fulcinius, §. si quis bona, & ibi gloss. nullius.

Creditores hereditarij mitti possunt in possessionem bonorum causa rei seruandae, quando heres institutus differt adire ex iniuria causa, alias non, & si debitor vigeat, vel conditio bonorum, vnus ex creditoribus, vel alius constituitur curator bonorum, qui vendat de illis bonis, quantum est necesse, l. si diti, & ibi glo. causa, cum l. eq. & ibi glo. 1. cod.

Creditores hereditarij mittuntur in possessionem bonorum causa rei seruandae interum, dum heres, qui deliberat, appareat an agnoscat, vel repudiet hereditatem, sed non vt vendatur ea bona, nisi res vel conditio vigeat, l. vnus ex creditoribus, §. & ibi gl. pe. cod.

Creditor conditionalis in possessionem non potest mitti interum, dum pendet conditio, pe. cod.

Creditor mitti iustus si prohibitus fuerit ne bona debitoris possideret, habet actionem in factum contra prohibentem, quanti eius interest, ibidem.

Creditor ex quòd missus sit in possessionem ex primo decreto, antequam perueniat ad secundum decretum, non cogitur dominus discedere de possessione, l. si finitis, 15. §. si quis autem, de damno infecto.

Creditores plures in possessionem ex primo decreto non mittuntur in solidum, sed pro rata debiti, gl. de possessione, in d. l. si finitis, §. vbi autem.

Creditor missus in possessionem prædij potest locare fructus quanto tempore sibi placuerit, cum & vendere possit, qui tenetur de dolo malo, vel lata culpa, sed non de leui, l. in venditione, §. 1. & ibi gl. ex causa, de bonis auctoritatis dicit possid.

Creditor missus in possessionem prædij debet fructus vendere, vel locare, si debitor ante missionem hoc non fecit, nisi ipse debitor locasset, vel vendidisset in fraudem creditorum, quo casu creditor missus iterum vendit, vel locat eos fructus, §. 1. cod.

Creditor missus in possessionem ex secundo decreto tenetur stare colono, d. l. §. 1. cod.

Creditores plures si fuerint missi in possessionem prædij, possunt inter se conuenire, & eligere vnus ex eis, qui vendat, vel locet fructus prædij, quod si non conueniant, tunc iudex causa cognita præferendo seniori iuniori, ditiori pauperiori, nobiliori inferiori gradu constituto eligendum eorum, qui vendat, vel locet fructus, d. l. in venditione, §. si & ibi gl. fi. cod.

Creditor missus in possessionem bonorum ex primo decreto, fructus quos ex illis bonis percipit, tenetur restituere ei, ad quem res pertinet, id est, debitori vel curatori bonorum, l. prætor ait, §. in principio, & in §. his verbis, cod.

Creditor missus in possessionem bonorum debitoris, si causam possessionis dolo malo deteriori faciat, tenetur ad actionem in factum ad illud emendandum, ibi.

Creditor missus in possessionem bonorum debitoris ex primo decreto tenetur restituere debitori fructus, & omne id, quod ad eum peruenit occasione eorum bonorum etiam penam, quam consequutus sit ex compromisso, quod fecerat debitor cum aduersario, qui aduersarius inciderat in eam penam, d. l. prætor ait, §. 1. cod.

Creditor missus in possessionem bonorum debitoris reperit expensas, quas fecit in illis bonis de suo sine dolo malo, etiam si debitori illae expensae non proficiant, d. l. prætor, in principio, & in §. his verbis.

Creditor missus in possessionem bonorum Ecclesiae, ciuitatis, vel pupilli debitoris, non reperit expensas factas in illis etiam sine dolo malo, si ipsi pupillo, Ecclesiae, vel ciuitati non sint utiles, nec proficiant, gloss. sufficit, ibi.

Creditor missus in possessionem prædiorum debitoris, de damno, vel deterioratione prædiorum tenetur tantum de solo dolo, sed non de culpa, secus tamen est in creditore, qui habet pignus conuentionale, qui tenetur de dolo, & culpa etiam leui, d. l. prætor ait, §. est præterea, cod.

Creditor missus in possessionem fundi debitoris, si non vendidit fundum, neque locauit, tenetur debitori actione in factum ad id, quod minus percepit, quam perciperet, si vendidisset, vel locasset, & sic ad interesse pro tempore, quo stetit in possessione, vel alius pro eo, & non pro alio tempore, d. l. prætor ait, §. in eum, cod.

Creditor vnus ex pluribus missus in possessionem bonorum debitoris prodest aliis creditoribus prodest omnibus aliis creditoribus, si creditor vnus fuit missus, secus si fuit putatus, & non verus, l. cum vnus, 12. & ibi gl. 1. cod. tit.

Creditores plures diuersorum titulorum, quando prætendunt ius in pignore prætorio, qui prior est tempore, ille præferat, & sic missio primo facta vni creditoribus, non prodest alijs, imò nocet, d. gl. 1.

ad Creditores vnus instantiam, quando venditio bonorum debitoris facta est, prodest alijs creditoribus, quando debitor latitabat aduersus omnes creditores, secus quando non latitabat aduersus omnes, §. Doctores, reprobat, glo. 1.

Creditor vnus missio in possessionem bonorum debitoris non prodest alijs creditoribus, quando omnes prætendunt ex causa lucratua, secus quando ex causa onerosa, ibi.

Creditor vnus missio in possessionem bonorum debitoris prodest alijs creditoribus si missus non prætendebat hypothecam, alias non, ibi.

Creditor vnus missio in possessionem bonorum debitoris prodest alijs creditoribus, qui praesentes vique ad biennium, absentes vero vique ad quadriennium

sum veniunt, & expensas pro rata refundunt, neque in hoc hodie est aliquid immutatum, 7 d. gl. i.

creditoris valius missio in possessionem prodest alij creditori, etiam si missio deberetur centum, & alij creditori alia centum, & in bonis nihil amplius sunt quam centum, ibi.

creditor in possessione mitti iussus, si non inueniat, quid possideat, ut quia prædium debitoris inundatum est, aut propter potentiam latronum, possideri non potest, sperande habetur fictione iuris, ac si esset in possessione, va si postea aliquid inueniat, vel accesserit in bonis debitoris, possit possidere sine noua iudicis autoritate, l. cum vnus, §. si cum l. scq. & ibi gl. pe. eod.

creditor in possessionem bonorum debitoris mitti iussus, si non inueniat quid possideat, perinde habetur, ac si possideret, quoad hoc vt si tunc erant, quæ non poterant possideri, perinde in eis fit contraheum pignus pætorium, ac si in possessionem esset ventum, licet aliis sit opus missione in possessionem, & etiam quoad hoc, vt licet postea inueniat, & possideat per biennium, vel quadrennium, ex tempore primo incipiat aliis creditoribus dandum, ibidem.

creditori missio in possessionem bonorum debitoris, si in illis bonis sit actio tempore peritura, constituitur curator ipsemet creditor, vel alius, qui illam exercet, l. pe. & ibi gl. i. eod.

creditor missum in possessionem bonorum debitoris datur actio in factum de eo, quod ex bonis debitoris prouenit, si illud non restituit, d. l. penult. debitoribus pluribus missio in possessionem bonorum debitoris, perimitur facere inventarium, & eis datur copia instrumentorum, vt eorum summam perscrubant, vel ex causa totum exemplent, l. fi. eod.

creditor missio in possessionem bonorum debitoris non permittit instrumentorum ipsa corpora tota senel ab eo ex causa exemplata item exemplare, nisi iuret se illa exemplata non habere, ibi.

creditor omnibus bonis debitoris venditis non videtur vendi statua in honorem eius in ciuitate posita, l. Ausidius, 13. de priuileg. creditorum.

creditor omnibus bonis debitoris venditis non videtur vendita ancilla, quæ fuit concubina debitoris, nec filij ex ea nati, l. penultim. & ibi gloss. i. eodem.

creditor habet actionem aduersus curatorem bonorum debitoris electum ab aliis creditoribus pro mala administratione, est illius creditoris negotia gerere propositum curator, aliis non, alij autem creditores, qui elegerunt, tenentur huic creditori actione negotiorum gestorum, vel in factum, l. fin. & ibi gloss. aduersus, de curato. bonis dand.

creditor missi in possessionem causa rei seruandæ, etiam si turbentur, non possunt vti interdicto vt possident contra fe, nec contra alios, cum non possident, secus est in creditoribus habentibus pignus conuentionale, l. 3. §. creditores, & ibi gl. non possit vt possident.

creditor debitor non respondere mittitur in possessionem causa rei seruandæ in bonis debitoris, quibus distractis, consulari creditori, quod si emptor non inueniat, vel minus idoneus, tunc illa bona dantur ei in solutum, gl. fi. in l. 1. C. ne pro dote mulieris bona quædam, & l. cum proponas, C. de bonis author. iudicis poss.

creditor vnus si in actione personali missus sit in possessionem ex primo decreto, eius missio prodest omnibus aliis creditoribus præsentibus intra biennium, absentibus intra quadriennium venientibus, & debitor ostenditibus, & expensas pro rata reficiendis, post illud tempus non admittitur contra missos, sed tantum contra suos debitores, l. si C. eod.

creditoribus facienda debet de pecunia facta ex venditione bonorum facta possidere, sed hodie pro mensura debiti declarat, quando agitur personalis, secus si agatur etiam hodie reali, vel hypothecaria, quia tunc iura antiqua remanent incorrecta, & sic fit missio in possessionem insoluitum, in princ. & ibi gl. bona, & add. Initit. de successio. sublat. quæ fiant per act.

creditor si vendidit nomen debitoris, emptori competit actio ex empto ad eandem, & contra debitoris villis sine cessione, gl. 2. in l. nulla, C. de solutio. debitoribus debitoris bona non debent inter se diuidere tanquam domini ipsorum, sed debent ea vendere, & pretium inter se distribuere, seruato cuique priuilegio suo, l. pro debito, §. C. de bonis author. iudicis possid.

creditoribus pro debito sibi additi bona debitoris sui iure postulare non possunt, alio tamen remedio opus est, scilicet venditione, d. l. pro debito, & ibi gl. i.

Reliqua verbo, Debitor, 44. a. §. 46. Bona, 24. Missio, 1. 2. 4.

creditor vni, quando iudex adiudicat pignus, pars alterius contraditoris non æstimatur vero pretio, sed in tantum duntaxat æstimatur, & condemnatur quantum pro ea parte debetur, debitor tamen potest debitorum offerre, & suum pignus luere, l. communij, §. inter eos, communij diuid.

creditor si autoritate iudicis pignus possideat iure domini, vel in solutum sit datum sibi, cuius eo non habet contra debitorum pignoratitiam cõtrariam, quia finita erat pignoris obligatio, habet tamen vtilem actionem ex empto ad debiti quantizationem, vel ad interesse, quod potest creditor compensare, si debitor agat contra eum pignoratitia, eo quod pignus deteriorauerit, l. eleganter, 24. & ibi gl. forte, de pignorat. actione.

creditor si nomen debitoris sui dedit in solutum creditori suo, etiam si pignora nominis euincantur, non tenetur de euictione, cum iam liberatus sit quantum ad pignora euicta, tenetur tamen cedere contrariam pignoratitiam suo creditori, l. cum ca, §. 68. §. fi. & ibi gl. liberatus, & add. marg. de euictionibus.

creditor si voluntate sua spontanea accepit pignus in solutum, licet plus sibi debeatur, quam valeat pignus, non tamen potest petere restitutionem, nec habet locum dispositio legis 1. C. de rescindend. vend. quod procedit, quando ipse creditor dedit se esse contentum de pignore pro toto debito, & non aliis, l. a Diuo, §. si pignor, in add. de re iud.

creditor pignora capta in executione sententiæ per iudicem adiudicantur pro

quantitate sibi debita, si illa emptorem non reperierint, d. l. a Diuo, §. si pignora, de re iudicata.

creditor, si nolit habere pignora insoluitum, si quantitate sibi debita per iudicem adiudicata, quia sint minoris pretij, quam sit creditum suum, potest illa pro credito possidere, & fructus percipere, ibi.

creditor non potest pignora sibi adiudicata habere solum pro certa quantitate crediti, & residuum petere, ibi.

creditor, adiudicatio pignorum captorum in executione sententiæ facta pro quantitate debita habetur pro quali emptione, & id eo habet locum euictio, gl. addicantur, & ibi add. marg. ibid.

creditor, quando pignus acceptum pro executione assignauit iudex in solutum, & simpliciter, vel ipse creditor recepit simpliciter in solutum, præsumitur datum, & acceptum pro toto debito, adeo quod non admittitur probatio in contrarium, cum lex præsumat super certo, gl. conueniens, ibi.

creditor, quando pignus acceptum pro executione assignauit iudex limitate pro certa quantitate, vt quoties sit, tunc non censetur datum pro toto debito, ibi.

creditori post adiudicationem pignorum factam res adiudicata prodest ei ad satisfactionem faciendam concurrentibus necessariis ad satisfactionem, d. l. a Diuo, §. si rerum, & ibi gl. integris, ibi eod.

creditori post pignus additum, vel venditum, alteri cessat summaria cognitio iudicis exequens, d. l. a Diuo, §. si post additum, eod.

inter creditores pares, quibus debetur ab eo, qui non potest insoluitum exigere, melior est conditio preoccupantis, inter eos, 19. de re iudicata.

creditor si rem accipiat insoluitum hoc pacto, vt ita demum redeat ad prima obligatione, si res insoluitum data fuerit eius irrevocabiler, & tunc euicta re datur actio prima ad debitum, gl. fin. in l. libera, Cod. de sententiis & interlocutiis.

creditor si speciem per speciem insoluitum accipiat, euicta re data insoluitum, actio prima ad illam rem datur, secus si accipiat rem pro pecunia, ibidem.

creditori dantur in solutum pignora in causam iudicij, si illa factis subhaftationibus non reperiunt emptorem, l. 3. C. de executione rei iudic.

creditori si sint data pignora insoluitum per iudicem, pro toto debito censentur data, licet minus valerent, gl. i. ibid.

creditori licet sint data pignora conuentionalia non idonea, & ipse ea accipies sibi non præiudicat, quin possit petere residuum, in quo pignus non sufficit, secus est in pignore iudiciali, ibid.

creditori ex secundo decreto adiudicatur res in causa iudicati accepta, quando non reperitur emptor, sed si reperit emptor, debet vendi, l. fi. C. in causa iudicati.

creditor accipiens pignus si pactus sit cum debitore, vt si pecunia non soluitur §. sua die, habet illud in solutum, non valet pactum, neque ex tali conuentione plus consequitur creditor, quam de iure communi sibi competit, hoc est, quod pignus vendere possit iure communi, l. i. C. de pactis pignorum.

creditor non compellitur recipere insoluitum nomen debitoris sui debitoris, l. cum a quo, 16. C. de solutio. & gl. fi. in l. i. C. de nouatio.

creditori etiam inuito debitor, si non habeat aliunde soluat, potest dare in solutum rem meliorem, quam habet facta subtili æstimatione per iudicem, & cum cautela de euictione, aut hoc nisi debitor, C. de solutio.

creditori fundus insoluitum data, per indultum ipsius melior factus, non propter debet restitui debitori etiam minori, l. cum pro pecunia, 24. C. eod.

creditori si res alij obligata sit data in solutum, & propter hypothecam euincatur, vtilis actio de euictione datur creditori, l. 4. C. de euictio.

creditor, qui a debitore debet recipere non valet, compellitur insoluitum res eius immobiles meliores recipere, facta subtili earum æstimatione sufficienti pro euictione præstita cautela, quam debitor possit esse prestare emptor nullo apparente argentario, sponsonibus in suo statu manentibus, §. quod autem, in auth. de fiduciis, col. 1.

creditor potest impetrare a iudice pignora singularia sibi additi iure domini, sed non vniuersa bona debitoris, licet sint hypothecata, l. 1. C. de iure domini impetran.

creditor si post dominium pignoris a iudice sibi adiudicatum vfuras alio anho a debitore receperit, iuri impetrato renunciasse videtur, l. 2. C. eod.

creditori res filij dare in solutum non potest mater pro ipsius filij debito, & filius maior a 5. annis factus, si ratum non habeat oblato debito creditori, poterit illas petere, nisi creditor eas sibi iure pignori obligatas a reo vendiderit, l. 4. C. de rebus alienis.

Reliqua verbo, Adiudicatio, Solutum, 2. Datio, Pignus, 19. 20.

creditor pignora preempta, tenetur de dolo, & leui culpa, sed non de leuissima, in rebus, commodat, & gl. i. in l. 4. C. de pign. actione.

creditor si rem pignori datam deteriorer fecerit, tenetur pignoratitia, & lege Aquilia, vna tamen per aliam tollitur, nisi in id, qui excedit, d. l. in reb. & ibi gl. tolluntur.

creditor de pignore preempto casu fortuito non tenetur, sed bene si dolo, lata, vel leui culpa fuisset preempta, l. si cum venderet, 13. & ibi gl. fi. & ibi add. de pign. actione.

creditor in pignore sibi dato tenetur prestare eam diligentiam, quam diligens paterfamil. præstaret in rebus suis, ea igitur, 14. de pignorat. actione.

creditor quando reddit pignus, debet cauere debitori de dolo, & culpa, l. ereditor, 15. & ibi gl. i. eod.

creditor cum prædium pignorer reddit, tenetur cauere debitori de dolo, & de seruitute, si eam prædio debiti seruiet, alioquin imputabitur debitori, si seruitus sit amissa cessante ignoranter vti creditori, d. l. ereditor, & ibi gl. fi.

creditor si res pigneras male tractauerit, tenetur pignoratitia, nisi iure peremittente id fecerit, l. eleganter, §. fi. eod.

creditor si ancillam pignori datam profuit, vel aliud improbatum facere coegit, ancilla pignerata illi eo soluitur, & debitor ager ad interesse, d. l. §. fi.

creditori pro damno sibi dato in pignore non datur actio Aquilia, nisi in subsecum, gl. 2. in l. fi. pignore, eod.

creditori non debetur id, quod superest ex re sibi debita ante moram perempta, l. mortuo boue, 49. de legat. 1.

- Creditor, cui pignora culpa sua perempta sunt, tenetur de illis, secus si sine culpa sua, gl. in l. vique, 34. de damno infecto, & gl. in l. 4. C. de pign. actione.
- 55 Creditor, qui perdidit pignus sua culpa, quod reddere promiserat soluto sibi debito, si debitum petat, & non reddat pignus, summouetur exceptione doli, l. apud Celsum, §. item quæritur, de doli mali exceptione.
- Creditor, cui pignora sine sua culpa sunt perdita, potest nihilominus debitum petere, nec potest exceptione doli repelli, gl. culpa sua, in d. §. item quæritur.
- Creditor pignore sua culpa amisso tenetur debitori ad quantitatem, & ideo fit compensatio quantitatis ad speciem, ibid.
- ad Creditorem non pertinet damnum amissi pignoris ruina, vel casu fortuito, pertinet tamen ad fideiulorem, vt nihilominus tenetur actione personali, & etiam pertinet ad reum promittendū, l. amissi, §. 2. & ibi gl. 2. & 3. de fideiussor.
- ad Creditorem pertinet damnum amissi pignoris culpa ipsius creditoris, d. gl. 2.
- Creditor si agrum sibi datum in pignus deteriorem constituit, tenetur actione pignoratitia, ad damnum refectionis, vel ad debitum exonerandum, admittit compensatio in eo, quod res detur citra l. 2. & in §. o. h. C. de pign. actione.
- Creditor perdens pignus casu fortuito, tenetur probare, si casus fortuitus sit de his, qui sine culpa præsumpta de facili non eueniunt, vt furtum, secus si sit de his, qui de facili eueniunt sine culpa possessoris, vt vis hostium, & tunc debitor tenetur probare culpam, §. l. probari, in l. si quis fundum, 10. §. Imperator, locati.
- Causa, si agam sibi in pignus datum deteriorem reddat dolo, vel culpa etiam luctu, d. it. faciendo quod facere non d. luit, vel omitendo quod facere debuit, ten. rat. deteriorationem, §. in l. si furtum vim, C. de pigno. gl. pe. in d. l. 2. C. de pign. actione.
- Creditor, si alios sibi datos in pignus reddat deteriores, eo quod coheruit pro maleficio, non tenetur ad deteriorationem, d. gl. pen. ibid.
- Creditor, qui sine vicio suo argentum sibi datum in pignus perdidit, non cogitur illud restituere, sed si culpa sua perdidit, tenetur ad interese, §. 4. C. eod.
- Creditor, si non probat manifestam rationem rem sibi datam in pignus sine sua culpa casu fortuito amissam, eo. l. 1. non ut quanti debitoris int. re. ibid.
- Creditor non tenetur, si casu fortuito de dolo, & culpa rem sibi in pignus datam perdidit, & nihilominus debitor tenetur ei ad debitum, gl. non cogitur, ib.
- Creditor tenetur, & iudicet probare rem sibi in pignus datam perdidisse, neque tenetur probare, vt perdidisse sine culpa, gl. ibid.
- 56 Creditor, si probet pignus perdidisse, non tenetur de eo, nisi debitor probet dolum, etiam si probat, quod pertinet probatio culpæ, vel doli debitoris, ibid.
- Creditor in probatione amissionis pignoris non debet grauari, quia probata, non debeat restituere, d. ibid.
- Creditor, si probat, quod in casu fortuito, non tenetur probare pignus datum in casu fortuito, non tenetur probare culpam, possessionis de facili, §. 2. ne petat eueniant, vt sunt vis hostium, & in, etiam aquarum, d. gl. in amissionem.
- Creditor probans amissionem pignoris casu fortuito, tenetur etiam probare amissionem sine culpa in casibus fortuitis, qui sine culpa præsumpta de facili non eueniunt, vt est furtum, d. gl. in amissionem.
- Creditor pignora casu fortuito amissa præstare non cogitur, nec a petitione debitoris excluditur, nisi pactum sit, vt amissio pignorum uberet debitorem, l. quæ fortuitus, C. eod.
- Creditor, qui fundus vel domus pignori vel hypothecæ accepit, damnum in decidendis arboribus, vel detruendis domibus ab eo datum in rationem debitori deducere cogitur, l. creditor, qui, §. 6. C. de pign. actione.
- Creditor si rem pignori supplicatam dolo, vel culpa deteriorem fecerit, tenetur pignoratitia, vt talem restituat, qualis fuerat tempore obligationis, ibid.
- Creditor si nulla culpa potest imputari, pignorum amissionem dispendium ad periculum eius non pertinet, l. si nulla, §. 7. C. eod.
- Creditor dicens amissionem pignora, si dicat simulare amissionem, si possideat, debitor poterit agere pignoratitia, ibid.
- Creditor perdens pignus sua culpa in faciendo vel in omitendo, tenetur debitori, §. l. ibid.
- Creditor late, pignus in casu fortuito, non tenetur, quando casus fortuitus venit culpa debitoris, gl. in l. 1. C. de nautico f. in o. §.
- Creditor non tenetur de casu fortuito pignorum, sed bene de dolo & culpa etiam leni, sed non de leuissima, §. l. furtum, 19. & ibi gl. si C. de pigno.
- Creditor non amittit ius crediti, quia nemo amiserit pignus casu fortuito, aut culpa leuissima, §. l. iudicet, quibus modis re contrahitur oblig.
- Creditor, quando pignus reddit debitori, tenetur in cauere dolo, & culpa suacautum pignoris non esse factam deteriorem, §. l. 2. in l. redhibere, 21. de adu. l. iudicet.
- Creditor non tenetur recipere rem debitam deterioratam sine pretio deteriorationis, & si recipiat, potest postea petere estimationem deteriorationis actione de doli, §. l. qui sibi, §. §. h. & ibi gl. eum, de solu.
- 57 Creditor tenetur rescire pignus, quod in modico destructum est, & in refectione tenetur rescire vique ad duos aureos, vel iudicis arbitrio, gl. pertinet, in l. haec tenus, §. de usufructu.
- Creditor necessarias expensas faciens in re pignoratita non tantum retentionem, sed etiam pignoratitiam contrariam habet, l. si necessarias, §. de pign. actione.
- Creditor pecuniam, quam medicus dedit pro curatione serui in pignus datus, repetere potest, licet decessisset, ibid.
- Creditor pecuniam, quam in refectione infulse in pignus datus expendit, repetere potest, licet postea de causa fuerit infusa, ibid.
- Creditor non perdit ius, quod habet ad repetendas impensas necessarias a se factas in re pignoratita, etiam si illa res perempta sit, & idem est in commodata, §. l. si necessarias, & ibi add. marg.
- Creditor expensas, quas fecit in cibariis serui dati in pignus, repetit, ibid.
- Creditor expensas, quas fecit in re pignoratita tacita vel expresse voluntate debitoris, recipiat a debitore per contrariam pignoratitiam, l. si serui, 2. §. ibi gl. de pign. actione.

Creditor expensas utiles & necessarias factas in re pignoratita sine voluntate tati, vel expresse debitoris recuperat, non tamen ita, vt debitor carcat re pignoratita pro quantitate expensarum, ibid.

Creditor non debet facere super re pignoratita expensas necessarias ita grandes, sit graue debitori lucere illam, & si fecerit, non recuperat a debitore, & expensas sine magna, & onerosa debitoris, adimatur iudicis arbitrio, ibid.

Creditor onerosus dicitur, qui expensas necessarias grandes, & ultra modum factas in re pignoratita vique ad vicinum quadrante vult sibi solui, & e contra debitor dicitur delicatus, qui etiam numum vnum reddere non vult, vnde iudicis arbitrium relinquunt hoc, d. l. si seruos, & ibi gl. in. de pign. actione.

Creditor non prohibetur exigere sumptus, quos super re pignoratita fecit, l. creditor, qui, §. 6. C. de pign. actione.

Res. qua. 2. verbo. Commodatarius. 8.

CREDITORIS factio si sitit quominus intra diem pecunia soluat, & pfectiori mora debitoris pena committitur, l. Celsus, §. h. cum l. de arbitrio. Creditor pecuniam, quam dedit in annum lubi vltis alicui, non cogitur recipere a debitore ante annum cum vltis præterit ten. otis tantum, nisi totius temporis, id est, anni vltis sibi soluat debitor, gl. in l. qui pecuniam, §. 30. certum perat.

Creditor recipiendo sponte minores vlturas per x. vel xx. annos videtur renouare maiores, §. l. qui familes, 13. & ibi gl. 1. & gl. exceptio, de vltis.

Creditor petens & exgens minores vlturas per x. vel xx. annos videtur scire fecisse tacitum pactum de non petendis maioribus, §. l. de exceptione.

Creditor vlturas præteritas maiores, quas longo tempore petere omisit, vt gratior alio debitorum esset, vt quia dignitatem per eum sperabat habere, non potest nunc petere, l. cum quidam, 17. §. 3. & ibi gl. gratior, de vltis.

Creditor, qui in futurum vlturas accepit, si petat pecuniam ante id tempus, cui temporis vlturas accepit, debet repelli exceptione doli mali, l. 2. §. non male, d. doli mali exceptione.

Creditor in futurum accipiens vlturas videtur dissilisse petitionem pecuniae id tempus, quod est post diem vlturam præstitutam, & tacite conuenisse iterum se non petiturum, ibid.

Creditor quamuis expulse auerit debitori soluenti se accipere eam summam in fortem, & in vlturas eius, nihilominus soluta pecunia prius conuertitur vlturas, quam in fortem, ita tamen, quod superfluum conuertatur in fortem, l. in his, §. si de iudicio.

Creditor petendo in iudicio fortem principalem non præiudicat in vltis datum, vel interesse, neque in aliis accessoriis, l. C. de iudic.

Creditor habet contrariam pignoratitiam interdicere contra debitorem, qui sibi pignori dedit rem alienam, aut alius pignoratitiam, vel in publicum obligatam, potest etiam cum accusare crimine feloniarum, si fecerit rem alienam pignori dedit, §. l. qui nonat, l. tutor, 16. §. 1. de pign. actione.

Creditor, cui sunt promissa maiores vlturas in casu, quo minores non solueretur, si minores exegerit eo tempore, quo maiores petere potuit, sibi præiudicatur maiores non exagat, quiauis, §. C. de vltis.

Reliqua verbo. Pignus. 1. 1. 1. in §. num. 24.

CREDITOR si de stipulatus sit animo nouandi, si bene conditione decem, que pure sibi debet, l. tutor, d. condicio, debet petere a te, qui nouasti, l. in perito nam, §. in de stipul.

Creditor, qui iuxta diuisionem heredium debitoris nouauit actionem primam, quando insoluidum habebat aduersus eos, non habet regressum aduersus alios coheredes, gl. interpositi, in l. tale pactum, §. per diuisionem, eod.

Creditor si a Titio stipulatus sit id, quod Caus sibi debebat lubi pignoris animo nouandi, ita vt omnino a priori obligatione discederetur, & sic pignora extinguuntur, non possunt eadem pignora iuris a Titio polliceri re debitor sine consensu Caij prioris debitoris obligati, l. Paulus, §. 30. de nouatio.

Creditor prior accepit pignore, quod postea secundus creditor accepit, si mutauit iteum pecuniam, & animo nouandi primam obligationem tam in personalem, quam in pignoris stipulatus sit primam, & secundam pecuniam animo nouandi, & accepit postea alia pignora, præterit in pignori primo dato pro pecunia a primo rata tantum, sed quantum ad secundam petuntur, effectus secundus creditor in illo pignore, l. 3. & ibi gl. nouationi qui potior.

Reliqua verbo. Nouatio. Debitor. 30.

CREDITOR partem debiti confessatam cogitur recipere, & in reliqua litigare, quidam, 21. §. certum perat.

Creditor partem debiti confessatam oblatam non cogitur præcisè accipere, se bene causante, quia si pecuniam oblatam non accepit, & petat casu fortuito, eius est periculum, nisi iustam causam deferendi habeat, gl. accipere, ibid.

Creditor cogitur particularem solutionem recipere, quando debitor non confitetur totum debitum, sed partem, & illam offert, de reliqua tamen potest litigare, §. ibidem.

Creditor non cogitur recipere particularem solutionem, quando debitor, qui totum debitum confitetur, vult soluere partem, §. ibid.

Creditor recipiens partem vlturam ab vno ex debitoribus, qui insoluidum tenebant, exprimens quod partem sibi contingenter recipiebat ab eo, inducit diuisionem debiti, secus si simpliciter accepisset ab vno ex debitoribus in solidum obligatis partem vlturam, & si contingenter, quia nihilominus potest petere reliquam partem ab eodem, §. gl. ab altero, in l. si ex totis, §. 1. de legat. 1.

Creditor si omnes debitoribus insoluidum obligatos simul cōuenit pro rata portionem suarum, inducit diuisionem, ita quod si ab vno vel quibusdam exigit vlturam partem, pro reliqua parte condicere non potest, sed quando cōuenit vnum tantum debitorem pro parte, etiam si exegerit eam alio, potest.

- etiam in leuiorem eligere, si modò in re sua sic faceret. gl. fi. in l. i. C. de solut. Creditor non potest compellere debitorem vt soluat alibi, quam in loco destinato. l. vias. 8. & ibi gl. fi. C. cod.
- Creditor si nò est in loco soluenti destinatus paratus ad recipiendum debitum, debitor non dicitur esse in mora. Lobsignatione, in additione marg. C. cod.
- Creditori si soluat debitum etiam ab alio, quam debitore, liberatur debitor. l. manifest. 17. C. cod.
- Creditor, cui ex maiori debiti quantitate minor soluta est, si credens nihil sibi deberet, fecit pactum de non petendo, non obstante illo pacto, poterit agere ad residuum, & si sibi excipiat ex pacto, replicabit, l. si ex maiore. 7. C. de exceptio.
- Creditori si soluerit insoluidum vnus ex duobus reis debendi simpliciter, nulla sibi cessat actio, nec aliis sibi competit actio mandati, vel pro socio, tunc ei competit actio negotiorum gestorum pro parte alterius rei, quia licet suam obligationem dñoluerit, tamē & alium liberauit. gl. fi. in l. 2. C. de duob. reis.
- Creditori si soluerit 30. vnus ex tribus reis debendi, qui insoluidum erant obligati ad illa 30. soluenti competit actio insoluidum in 20. ibid.
- Creditor potest liberare debitorem ab eo accipiendo sepius numos, &que retrodando ac rufus accipiendo, veluti, si debitorem debentem centum liberare velit creditor, decem acceptis poterit, vt cum decem acceperit, eadem eidem retreddat, moxque ab eo accipiat, ac nouissime retineat, l. si quis duos. 67. de solutio.
- Reliqua verbo, debitor, 10. vsque ad 17. & 17. vsque ad 26.*
- 66 CREDITO R si legauerit debitor debitum suum, ita demum valet legatum, si aliquod emolumentum contineat ultra debitum, l. si creditori, 28. cum l. seq. de legat. 1.
- Creditor habens rem mean pignoratam, si eam mihi leget simpliciter in dubio censetur mihi legare liberationem tantum pignoris, non autem remissionem debiti principalis, & sic eius heres non tenetur debitum principale remittere. glo. dederat, in l. si tibi homo 86. cod.
- Ci ditor, cui alternatim decem aut Stichus ex stipulatione debebatur ad electionem debitoris, si legauerit vni decem, & alij Stichum, ex euentu solutionis sciende a debitore declarabitur, quod eorum valeat, ita quod si Stichus soluat restatori, vel eius heredi, valet in eo legatum, & non in decem, & idem e contra si soluat decem, valet legatum in decem, & extinguitur legatum de Stichis. l. Titius. 10. & ibi gl. ex euentu. de legat. 2.
- Creditor, cui alternatim decem aut Stichus ex stipulatione debebatur, si legauerit vbi Stichum, extinguitur legatum de Stichis, si debitor habens electionem, soluit decem creditori, vel eius heredi. d. l. Titius mihi, & ibi glo. mihi. eodem.
- Creditor, cui res pignori obligata a debitore legata fuit, licet agnouerit legatum, non prohibetur pecuniam creditam petere, nisi heres probet animo compensandi cum debito rem pignoratam legatam fuisse a testatore. l. creditorem. 8. & ibi gl. i. cod.
- Creditor, cui res pignori obligata fuit legata a debitore, si non agnouit legatum, poterit petere pecuniam creditam, licet testator compensandi animo legauerit. d. gl. 1.
- Creditor si leget debitori centum, quae sibi debet, si nihil debeat, deficit substantia relicta, cum per tale legatum liberatio fit relicta, idco illa debito non subfistit non potest praestari. l. legat. 2. §. de liberatione legata.
- 67 Creditor si leget debitori centum, quae ei debet, si ipse debebat, inutile est legatum, sed si nihil debebat, vtile est legatum, nec falsa demonstratio viciat illud. d. l. legat. 1. §. fi.
- Creditor si legauerit debitori id, quod sibi debebat, intelligitur legatum non solum id, quod tempore testamenti sibi debebat, sed etiam id, quod ex causa viuarum nomine postea accessit, quia principali subdito, viuarum in posterum non currunt. l. Aurelius. 28. §. legatum, & ibi gl. i. cod.
- Creditor, cui pecuniam debitam debitor legauit, si eam vt debitam petiit apud iudicem, & victus sit, poterit petere eam ex causa legati, neque obstat exceptio rei iudicata, cum alia sit causa, videlicet legati. d. l. Aurelius. §. fi. & ibi gl. fi.
- Creditor ignorans debitum sibi fuisse solutum, si per verbum praeteriti temporis legerit debitori id, quod debuit, non potest debitor, id quod soluerat petere ab hereditibus creditoris, secus si ciebat debitum fuisse sibi solutum, & ita si (uens sibi nihil deberi, legauit debitori id, quod debuit, quia tunc videtur legare ei quantitatem quandam debitam, quam legatarius potest petere ab herede. l. fin. cod.
- Creditor, cui legata est res pignoratam, non tenetur eam restituere heredi debitoris, etiam oblato debito. l. creditor. 16. C. de legatis.
- Creditor si debitori legat pignus, valet remissio pignoris, licet debitor per hoc granari non possit. gl. i. ibid.
- Creditor si nomen debitoris sui vni coheredum praegauit, & ille egerit, & exegerit, alij volentes agere doli mali exceptione, repelluntur, l. i. & ibi gl. 3. C. de exceptio.
- Reliqua verbo, Debitor, 9. i. vsque ad 94. Debitum 11. Legatum. 49. 81.*
- 68 CREDITO R a debitore institutus si hereditatem vendidit, atque tradidit, non tenetur debito, potest illud debitum condicere, l. si is, qui. 45. de conditione indebiti.
- Creditor quamuis a debitore institutus sit, & sic confessione debitum sit extinguitur, tamen non est extinctum funditus, & in totum, ibid.
- Creditor peculiaris si succedat domino non extinguitur serui obligatio, quia dominus quasi fideiusor est. glo. siue libertatem, in l. sed si damnum. 9. §. sed & creditor. de peculo.
- Creditor peculiaris heres institutus a domino, conueniens ab aliis creditoribus, deducit de peculo, quod sibi debetur, siue seruo relicta sit libertas, siue non, siue seruus pure, siue libi conditione sit legatus. d. §. sed & creditor.
- Creditor eo ipso quod successit debitori suo, intelligitur sibi soluisse de vniuersis bonis, ibid.
- Creditor pecuniarius si succedunt ei, qui de peculo teneatur, quatenus succedat, extinguitur actio de peculo, etiam si expresse contradixit. l. si quis. 29. cod.
- Creditor succedens debitori in ratione Falcidia contra legatarios, non deducit

debitum inefficax, sed bene debitum efficax. l. quamuis. §. mulieri. & ibi gl. imputabitur, ad Velician.

Creditor si succedat vni eorum debendi, alter liberatur pro parte, cum erant socij alius in nihilum liberatur. gl. fi. in l. vir vxori. §. ad Velician.

Creditor si succedat fideiusori, indistincte remanet obligatus reus, & e contra si succedat reo, indistincte liberatur fideiusor, ibid.

Creditor minor 25. annorum heres institutus, si contra aditionem hereditatis debitoris restitutus fuerit per restitutionem in integrum, actiones confusae id est, quas habebat contra hereditatem, vel e contra, restituntur ei, l. cum bonis. 87. §. fi. & ibi gl. liberandos, de adqui. hered.

Creditor maior 25. anno. heres institutus, si ex causa destinata habere hereditatem quam adiuit, restituntur ei actiones confusae, id est, quas habebat contra hereditatem, vel e contra, nisi dolum adhibuerit. glo. fi. ibid.

Creditor heres institutus a debitore, si omiserit hereditatem, ex testamento, & in possessionem illius hereditatis causa seruandi crediti missus sit, non tenetur legatariis, ex edicto si quis omisita causa testamenti, l. i. §. non querimus, & ibi glo. fidei commissi, si quis omisita causa testa.

Creditor quando debitori succedit cum aliis, creditum extinguitur pro rata eius partis, in qua heres est, pro alius autem partibus potest agere contra coheredes suos, nisi probetur testatorum instituisse, pro ea parte, vt contentus institutione nihil crediti nomine peteret, vt l. Lucius Tutius. 128. & ibi glo. heres, de leg. 1.

Creditor succedens debitori non confusione, sed solutione videtur liberari, quia si ante alia sibi soluat creditor 7. glo. liberatur, in l. 1. §. si debitor, ad leg. Falc.

Creditor si succedat debitori, omnis obligatio extinguitur. l. si Stichum. 39. §. fi. & ibi glo. pen. de fideiusor. l. vt debitum, C. de heredit. actionib.

Creditorum & fideiusorum suum si debitor heredes instituit, obligatio debitoris defuncti fideiusoris potestate extinguitur pro hereditaria parte competente creditori insitituro, sed pro parte coheredis obligatio hereditaria salua remanet, sed non fideiusoria, quia principalis tollit accessoria, l. debitori, 30. de fideiusor.

Creditor quando succedit debitori, tam debitor, quam eius fideiusor, vel mandator liberatur iure confusions. l. Granus. 71. cod.

Creditor si fideiusori heres extiterit, vel fideiusor creditori, reus confusione obligationis non liberatur. d. l. Granus, in fi.

Creditor si heres extiterit vni ex reis stipulandis, aditione hereditatis confusione obligationis eximitur persona rei defuncti, & fideiusores ex eius persona liberantur, sed alter reus cuius pecunie non liberatur, & per hoc nec eius fideiusor, nec mandator, & ita reus superflue tenetur huic creditori vel insoluidum, si nulla erat societas, vel pro parte, si socij fuerint rei, ibid.

Creditor succedens rei principalis, liberatur eius fideiusor, si bona sine solutione, non alius, & Doctores reprobat. gl. principalis in l. in fraudem, §. penult. de iure fisci.

Creditor si debitori heres extiterit, animo tantum adire potest hereditatem, 7. gl. 2. ibid.

Creditor heres obtenta sententia ad hereditatem, si illam tradiderit possessori hoc pacto, vt solua sibi, & creditoribus, poterit agere stipulatione, hoc est, certi conditione, interueniente stipulatione, alioquin si stipulatio non intercedat, sed pactum, agere debet praescriptis verbis, & si excipiat replicabit ex pacto. glo. pen. ibid.

Creditor si heres extiterit debitori, adieritque hereditatem cum inuentario, non confunditur, nec extinguitur obligatio, vel extinguitur, non tamen quin deducat. gl. 3. ibid.

Creditor heres si obtenta sententia hereditatem non tradidit, quia aduersarius possideat, & sibi dimisit ex causa transactionis pacto incontinenti apposto, vt sibi & creditoribus solueret, poterit postea agere ex sententia, & si excipiat, agere de transactione. d. gl. pen.

Creditor heres si obtenta sententia dimisit hereditatem sine vilo pacto aduersario suo poterit nihilominus agere pro credito prima actione sibi competente, pro aliis creditoribus, poterit agere iure & actione sibi cessat, quod si sibi non sit cessat, agere ex sententia, & si opponat aliquid, replicet de dolo quasi cum habeat emolumentum, habeat & onus. d. gl. pe.

Creditor succedens debitori pro ea parte, pro qua successit, confunditur obligatio, pro aliis autem partibus competit actio contra heredes, l. si ab eo, 7. C. de negot. gestis.

Creditor debitori pro parte succedens pro rata contra heredes recte potest agere, l. i. & pen. C. de heredit. actio. & l. licet, 14. C. ad leg. Falcid.

Creditor succedens debitori cum aliis habet actionem contra coheredes pro alia parte sibi competenti non pro parte hereditatis, nam pro ea parte qua successit, extinguitur obligatio. gl. pen. ibid.

Creditor succedens debitori non extinguitur in totum debitum rei indiuiduum, sed attimatur illa res indiuidua, vt est seruatus, & pro parte preterj tenentur coheredes. ibid.

Creditor debitori in parte succedens hypothecaria insoluidum agendo, vel quasi seruiana, potest persequi res sibi ob debitum obligatas. gl. fi. in d. l. 1.

Creditor debitori in parte succedens non potest agere hypothecariam cum effectu pro illa parte rei sibi ob debitum obligata, in qua successit, cum ea remanet heres, pro aliis autem partibus rei sibi obligatae recte poterit agere, ibid.

Creditor heres institutus cum alio a debitore non potest petere ante aditionem, vel repudiationem hereditatis a possessore rerum hereditarianarum, qui dicebat vel negabat te heredem, l. vt debitor, & ibi gl. 2. C. cod.

Creditor a debitore heres institutus cum alio, petendo debitum ante aditionem, non censetur renuntiare petitioni hereditatis, quia expresse refertur sibi quationem hereditatis. d. gl. 2.

Creditor succedens debitori pro ea parte, pro qua succedit, confunditur actio debiti, non vero in totum, nisi sit institutus animo compensandi cum debito, l. pen. C. cod.

Creditor heres institutus a debitore animo compensandi cum debito, ex quo hereditatem vult, non potest petere debitum a coheredibus, glo. l. ibid.

Creditor succedens debitori cum aliis pro hereditaria sua parte, extincta actio

ne pro aliis partibus, coheredes conueniunt si non sint soluendo poterit petere, vt bona coheredum separantur a bonis retractoris, vt ei satisfiat, d.l. pe. & l. si vxor, & ibi glo. i. C. de bonis authorit. iudi. pos.

in creditoribus vniuersis locum succedens viuit remissione illi creditoribus facta, l. Titius, §. i. quibus modis pignus tacite constit.

Creditor si debitori suo heres exstitit, confusione definit esse creditor, qui si vendat hereditatem, emptor illius vicem heredis obtinet, & ideo tenetur venditori hereditatis, siue tempore mortis testator debuit ei, licet desideret debere adita hereditate ab eo, siue in diem, vel sub conditione debuerit, ita quod conditio vel dies existerit post suam mortem, l. 2. §. cum quis, de lege commissoria.

Reliqua verbo, Debitor, §. 5. Succedens, Heres, §. 5. Successio, & supra num. 4.
CREDITOR, qui per vim pecuniam, vel rem sibi debitam accipit, vel sibi solui facit, ius debiti perdit, & etiam omne ius, quod habet in re vel pro re, l. extrahit, quod metus caus.

Creditor occupans per vim quandam rem debitoris, non amittit omne ius quodcumque habet, sed amittit tantum ius, quod habet in rem vel pro re, quam occupauit, §. gl. rem villam, ibid.

Creditor capiens liberum hominem pro debito, vel exigens alium pro alio, omne ius amittit, quia plus delinquit, quam si caperet rem debitoris, & ideo grauior poena imponitur, ibid.

Creditor accipiens rem debitoris per vim propria autoritate, vt iudici ostendit, non amittit ius, quod habet, sed quando accipit, vt sibi habere, §. glo. fin. ibidem.

Creditor ius crediti non amittit, ex eo quod dedit debitori damnum in re, in qua habebat ius, ibid.

Creditor occupans rem obligatam propria autoritate tenetur de casu postea contingente in illa, sed si debitoris voluntate occupasset, quia tunc non de casu, sed de culpa tantum tenetur, l. qui ratario, §. de pign. actione.

Creditor rem etiam non traditam sua autoritate occupans dicitur pæd. d. l. qui ratario, in add. marg.

Creditor ex pacto occupandi propria autoritate, si occupauerit eam, non tenetur de casu, §. gl. autoritate, ibid.

Creditor debet petere coram iudice id, quod sibi debetur, alioquin si in rem debitoris intrauit sua autoritate, & nullo concedente iudice, euulsi erit ex decreto Dni Marci ius crediti perdit, l. creditores, ad leg. Jul. de vi priuata.

Creditor vim facere dicitur, quoties id quod sibi debetur poterat, non per iudicem reposci, sed propria autoritate accipit, ibid.

Creditor sue autoritate iudicis occupans res debitoris, tenetur criminaliter lege Julia de vi priuata, & multatur in tertia parte bonorum, & est infamis, l. h. eod. & l. in possessionem, §. C. ad legem Jul. de vi.

Creditor, si pro debito vnius grauati alium sua autoritate, puniatur in quadruplum, & cadit a iure suo, auct. sed omnino, C. ne vxor pro marito.

Creditor occupans propria autoritate rem debitoris sui, per edictum Dni Marci perdit tantum ius, quod habet in illa, vel pro illa, quam occupauit, & non puniatur in quadruplum, §. gl. i. ibid.

Creditor occupans propria autoritate rem debitoris per legem si quis in tantum, licet ius non habeat in re occupata, in alio tamen partem pecuniam, ibid.

Creditor citra conuentiones, vel decretum iudicis non potest occupare propria autoritate pignus, vel hypothecam, & si occupauerit, tenetur lege Julia de vi priuata bonorum raptorum, si res mobilis erat, & incidit in edictum D. Marci, l. pignoris, §. i. & ibi gl. i. C. de pign. actione.

Creditor licet propria autoritate ex conuentione, vel pacto possit inuadere pignus, vel hypothecam, euulsi tamen faciet cum iudicis autoritate, d. gl. i. & l. 3. & ibi glo. ff. C. de pign. orb.

Creditor qui ex falsa causa sua autoritate ingressus est in possessionem rerum sibi obligatarum, tanquam ex causa emptiois, non habet iustam causam retinendi, nec ex vera, de acquir. possit.

Creditor quando rem non obligatam debiti contemplatione accipit, quia tunc debitor agnoscitur, interruptitur præscriptio, quia debitor volebat tollere ius hypothecæ vel pignoris, aliis secus, §. gl. suppositas, & ibi add. marg. in l. cum nonnulli, §. i. mo, C. de præscript. 30. vel 40. anno.

Creditor ingrediens propria autoritate possessionem pignoris secundum pactum non dicitur vim inferre, l. 3. & ibi gl. 2. C. de pign. orb.

Creditor per vim rapientis res sibi obligatas, intra annum, tenetur in quadruplum actione vi bonorum raptorum, post annum in simplum, nisi ex conuentione accipit, l. 3. & ibi gl. i. C. vi bonorum rapt.

Creditor ius, quod habet ingrediendi propria autoritate, fundum sibi obligatum, potest in alium transferre, l. i. §. i. & ibi add. marg. de noui operis nuntiatione.

Creditor sue fuerit priuatus, siue fiscalis, bona vxoris debitoris per vim accipere non debet, alioquin poterit accusari lege Julia de vi, l. i. C. ad legem Jul. de vi.

Creditor non licet capere res debitoris, nisi ex conuentione, gl. i. ibid. & l. in possessionem, & ibi gl. i. C. eod.

Reliqua verbo, E. d. item, 10. Inuadere, Occupans, & supra num. 4.

CREDITOR propter debitum habet retentionem rei debitoris, quod id ipsum creditorem sine viro peruenit, gl. retinebunt, in l. si non fortem, §. 6. §. si centum, de condic. indebiti.

Creditor non potest retinere rem debitoris sibi non obligatam prætextu debiti, nisi res debitoris, ad eum peruenisset de voluntate debitoris, si non inducitur, & ibi glo. ff. C. in quibus causis pignus.

Creditor, qui filios creditoris præsumpserit pro debito retinere, aut in pignus, aut in seruile ministerium, aut in conductionem, debito caret, & tantum debet dare eis aut parentibus eorum, & corporali. pænis debet affici, §. quia vxor in auth. vt nulli iudicium liceat, col. 9.

Creditor, qui post solutam sibi pecuniam pignus non reddit, debet retinere celandi animo, tenetur furti, l. si quis vxori, §. 2. §. cum creditorem, de furtis.

Reliqua verbo, Retentio, §. 1. §. 18. Retinere, Liber, 4.

CREDITOR non cogitur recipere aliud, quam quod sibi debetur, l. 2. §. mu-

tui datio, & ibi gl. non potest, si cert. pefat.

Creditori absurdum est, quod possit satisfieri pro vna re partim in vna specie, & partim in alia specie, & sic in diuersis speciebus, vel partim in pecunia, & partim in specie, l. in executione, §. 5. pro parte & ibi gl. non potest, de verb. oblig. Creditori volenti potest solui aliud pro alio, sed non inuito, gl. liberabitur, in l. qui hominem, §. 4. stipulatus sum, de solutionibus, & l. manifesti, 17. C. de solutio.

Creditor non est cogendus in aliam formam numos accipere, si ex ea re damnum aliquod passus est, l. Paulus, 10. de solutio.

Creditor potest cogi in aliam formam numos accipere, quando ex ea re nullum incommodum recipit, §. gl. i. ibid.

Creditori inuito non dicitur solui aliud pro alio fisione iuris, quando soluitur ei alia pecunia, quam promissa, si soluta pecunia tantum valeat, quantum promissa, ita vt nullum incommodum in eo sentiat, ibid.

Creditor licet aliud pro alio non possit cogi inuito recipere, fallit tamen hoc in creditore Ecclesiæ, & in aliis quibusdam, gl. 10. in auth. hoc ius, C. de sacrosanct. Ecclesiæ, & gl. 1. in l. eum, 4. quo, 16. C. de solutio.

Creditor non cogitur recipere vnam pecuniam pro alia pecunia, veluti Bononiensem pro Imperiali, nisi sic se habeat consuetudo, gl. 3. in l. si quis argentum, C. de donatio.

Creditor, cui debetur aurum, vel argentum, potest solui pecunia, quia pecunia potest solui pro massa, tamen non fit ere contaminata, ibid.

Creditori inuito aliud pro alio potest solui fauore exercercis liberalitatem in donando, gl. fundos, ibid.

Creditori inuito quandoque potest solui aliud pro alio, §. quod autem & ibi gl. coactum, in auth. de fideiusorib. col. 1.

Creditori inuito aliud pro alio solui potest, quando debetur ei genus, puta certum pondus argenti, quia soluendo pretium, vel æstimationem eius, liberatur debitor, l. cum certum, & ibi gl. pe. de auro & argent. legat.

Reliqua verbo, Alius, Soluere, 2. 6. Soluere, 3. Soluere, 2. Debitor, 21.

CREDITOR debitorum fugientem non sufficientem licet potest capere propria autoritate, & etiam quando pactum intercellit, gl. sine vilo iudice, in l. extrahit, quod metus caus.

Creditor iurans debitorem suum prehendum eundemque incarcerationum, per nuncios publicos ei sumptus debet ministrare, gl. agnoscere, in add. marg. in l. si C. de erog. milit. anno. lib. 12.

Creditor potest debitorē fugientē em detinere, donec ad iudicem possit eum producere, non tamen poterit ei per violentiam rem sibi debitam obligatione personali auferre, sed propriam rem suam recte possit, gl. possit, & ibi add. marg. in l. hac edictali, de pace tenenda inter subditos.

Reliqua verbo, Debitor, 73. supra num. 13. Capere.

CREDITORES non priuilegiati præsentem præiudicant creditoribus absentibus. 77

priuilegiati in remittendo debito, l. rescriptum, de pactis.

Creditorum maior pars præiudicat minori in remittendo quota debiti, l. & suum, §. si cum duob. legib. seqq. eod.

Creditorum maior pars non præiudicat minori habenti hypothecam in remissione partis debiti, ibid.

Creditorum maior pars præiudicat minori etiam fisco in remissione partis fidei da debitoris, ibid.

Creditorum voces super remissione partis debiti, vel super danda dilatione, quando sunt pares in cumulo debiti, & digatitate, & in numero personarum præstantur voces consanguineorum, & si non sint consanguinei, iudex debet eui humaniorem parem, l. Imperator, & ibi gl. prius, eo.

Creditorum maior pars si interveniente decreto pacificatur cum herede debitoris, de remittenda dimidia parte debiti, non præiudicat minori parti creditorum, nisi ipsi sint presentes, quia licet maiori parti statueretur, etiam si minor fuisset præsentis proclamasset, tamen foret minor maiorem partem transisset in suam sententiam, & ideo requiritur, vt eis etiam præiudicet, quod sunt præfates, d. §. Lucius, & ibi gl. presentes.

Creditorum maior pars si cum decreto iudicis pacificatur cum herede debitoris de remittenda dimidia parte debiti, non præiudicat minori parti creditorum, nisi ipsi sint presentes, quia licet maiori parti statueretur, etiam si minor fuisset præsentis proclamasset, tamen foret minor maiorem partem transisset in suam sententiam, & ideo requiritur, vt eis etiam præiudicet, quod sunt præfates, d. §. Lucius, & ibi gl. presentes.

Creditor qui permittit rem venire, pignus dimittit, l. creditor, 1. 8. de reg. iuris.

Creditor decedens si chirographum debitoris dedit per donationem causa mortis, competit exceptio debitori contra heredem, l. 3. & ibi gl. i. de liberatione legat.

Creditor decedens si chirographum debitoris sui dedit Titio, vt post mortem suam daret illi debitori, defuncto creditore, & dato chirographo debitori, habet debitor exceptionem contra heredem, l. 4. eod.

Creditor volens debitori remittere debitum, nihil interest, inuenerit heredem suum, vt eum liberaret, an prohibuerit eum exigere, quia vtroque modo liberandum est debitor, & vtroque casu competit actio ex testamento ad liberandum, siue in legato fecerit mentionem quantitaris debiti, vel fundi debiti, siue non, dummodo debitor fuisse probetur, l. legat, 2. §. eod.

Creditor potest vras præteriti & futuri temporis remittere, vel minuere pacto ex causa donationis siue infirmationis, l. Modestinus, 23. de donatio.

Creditor si debitori, etiam existenti non soluendo, remisit debitum per accoptationem etiam animo donandi causa mortis, tenet donatio, & tantum videtur ei donatum, quando erat debitum, l. mortis causa, 3. §. 1. de donatio. causa mort.

Creditores hereditarij remittentes partem debiti, si mandauerint heredi, vt adiret hereditatem, heres adiens habet exceptionem contra creditores mandantes, & etiam contra creditorem, qui non mandauerat decipiendi eius causa, alioquin mandaturus si non foret aditus, apud Celsum, & ibi gl. i. de doli mali exceptione.

Creditorum maior pars si remisit partem debiti, minor pars creditorum statuit illi remissioni, gl. i. ibid.

Creditores omnes quando volunt remittere partem debiti, sed discordant in qua parte

qua parte, tunc statur sententia maioris partis creditorum, ibid.

Creditor si petat à te decem, & tu inuenis quandam, cui ille creditor debeat decem, quæ tu causa vult illi remittere, vt tibi remittat, non compellitur ille ad remittendum, gloss. l. in l. eius, quod, 9. C. de compenlat.

Creditor maior 25. annis si pignoratitiam perfectionem remisit per expresse pactum, postea non potest persequi pignus, l. maior, 23. C. de pign.

Creditor reddens debitori chirographum vel instrumentum super pignore, ius pignoris remittere censetur, l. creditorum, C. de remissione pignori.

Creditor reddens debitori pignus, non censetur ob id debitum remittere, gloss. l. ibidem.

Creditor prior videtur pignori renunciasse, si fiscus creditor posterior priore sciente vendidit, l. si hypothecas, 8. C. eod.

Creditor reddens instrumentum debitori videtur tacitum pactum de non petendo inire, & ideo sola naturalis obligatio tollitur, secus in redditione pignoris, per quam non videtur remissum debitum, gl. f. & ibi add. marg. in §. si quibus modis tollitur oblig.

Creditor si consensit rem sibi obligatam dare alicui in dotem, videtur pignus remittere, l. Lucius, quib. modis pignus.

Creditor prior si consensit debitori, quod pignus pignori daret alicui, videtur ius pignoris sibi remisisse, quantum ad illum, sed non quantum ad alios, neque videtur illum loco sui consensisse, l. Paulus, & ibi gl. remisisse, eod.

Reliqua verbo, Pignus, 13. Debitum, 5. Eideius, 50. Pactum, 42. 43. Chirographum, Debitor, 47. 48. & sup. nu. 60. 61.

79 IN CREDITORUM fraudem alienata reuocantur actione reuocatoria iuxta annum à creditoribus, quæ datur etiam contra eum, qui fraudem fecit, l. 1. quæ in fraud. cred.

in Creditorum fraudem dicitur facere etiam is, qui non fecit quod debet facere, id est si non vtatur seruicibus, etiam is, qui rem suam pro derelicto habuit, vt quis eam suam faciat, l. in fraudem, 4. & l. sequen. eod.

in Creditorum fraudem facta vt resituantur, edictum habet locum in debitoribus diminuentibus patrimonium suum, non in illis, qui id agunt, ne locupletentur, quod autem, eod.

in Creditorum fraudem donatum pupillo ignorant reuocandum est, si fraudati sunt creditores, quia eius ignorantia non debet esse capiosa creditoribus, & ipsi lucrosa, d. l. quod autem, §. pueri, eod.

in Creditorum fraudem donatum reuocatur, etiam si is, qui donatum accepit, ignorauit in fraudem creditorum gestum, ibid.

in Creditorum fraudem gesta vt reuocentur, competit actio intra annum vtilem, & incipit ex die renditionis, vel cuiuslibet alienationis, vel alterius fraudulentæ actionis celebrari, dict. l. quod autem, §. f. & ibi add. marg.

Creditores preteriti habent reuocationem pro his, quæ gesta sunt in fraudem creditorum, non creditores post sequuti, nisi in locum priorum successerint, l. ait prius, 10. §. 1. eod.

Creditores mariti non possunt sponfam conuenire de rebus in sponfam donationis grana collatis, si non prius eas obligatas sibi probent, l. de rebus, 13. C. de donatio ante nup.

Creditores actione personali debent conuenire heredes, & non successores in rem, nisi res eis esset ante obligata, vel nisi in fraudem eorum esset alienata, gl. 1. ibid.

Creditor non dicitur fraudatus, qui pecuniam serui recepit, quo recepto, si seruus sit manumissus, valet manumissio, l. si in fraudem, C. qui manumittit. non possunt.

Creditoribus futuris non competit ius reuocandi alienata in præteritum tantum in fraudem creditorum, l. 1. & ibi gloss. probatus, C. de iure fisci, lib. 10.

Creditores appellari vt eis competat reuocatoria alienationum in fraudem eius, largè comprehenditur omnis creditor, cui aliquid deberet etiam ex derelicto, & etiam creditor futurus quocies ex coniecturis constare potest, alienationem factam fuisse in fraudem, vel quando futuri creditores successissent in locum priorum creditorum, gloss. creditorum, & ibi additio margina. in §. item si quis, l. i. de actio.

Reliqua verbo, Debitor, 63. & supra 72. Praus, Libertas, 18. Adio, 21 §. 2. 16. 217. Alienatio, 2. 3. 4. Confessio, 8. & sup. num. 38. Interdictum, 3. Reuocatoria.

80 CREDITOR Ecclesie debet probare, quod credidit verum esse in utilitatem Ecclesie, regulariter tamen non tenetur id probare, gl. f. in auth. hoc ius, C. de sacrosanctis Ecclesie.

Creditor Ecclesie sufficit quod probet per præsumptionem, creditam pecuniam fuisse veram in utilitatem Ecclesie, vt quia prælati est indigens, & Ecclesia tunc indigebat, ibid.

Creditor Ecclesie sufficit, quod probet pecuniam mutuassee prælato, & toto capitulo, ibid.

Creditor accipiens rem Ecclesie in pignus, debet restituere, & crediti actionem habet solum contra pignoris datorem, authentic. qui res, C. eod.

Creditor Ecclesie iniustus cogitur accipere rem Ecclesie immobilem medietatem pro debito iusta & stricta æstimatione facta, & addita in pretio decem parte vniuersæ æstimationis, ita vt si res valeat decem, accipiat pro vdecim, quod est verum, quando emptor talis rei non inuenitur, §. si verò secundum, in auth. de alienatione & emptor, col. 2.

Creditor Ecclesie dicitur ille, qui mutuum probat in utilitatem Ecclesie conueniens, §. si verò quis, & ibi glo. aut Episcopo, & gloss. profecerunt, eod.

Creditor mutans pecuniam Ecclesie, si pignori specialiter accepit rem immobilem, regulariter cadit à contractu, & pecuniam perdit, & contra Ecclesiam nullus sibi datur regressus, sed tantum contra eonem, vel prælatum, falsit. si necessitas vel maxima utilitas imminet, quo casu generalis permittitur hypotheca, speciali pignore, prohibito, §. si autem creditor, in auth. de non alienan. col. 1.

Creditor mutans magistro nauis habet exercitoriam contra dominum, si probat in refectione nauis se mutuassee, & tunc nauis fuisse in causa, quod refici debere, item quod sciat eum, cui mutuassee, esse præpositum nauis, item quod non mutuassee plus, quam erat necessarium refectioni, & quod mutuassee

in eo loco, ubi res sunt, quæ comparari debent ad refectionem, l. si de exercitoria act.

Creditor mutans pecuniam magistro nauis ad reficiendam nauem, sufficit ad exercitoriam fuisse compendiam, quod probat ad refectionem mutuassee, & quod nauis indigebat refectione, neque adstringitur probare pecuniam in refectionem erogatam esse, ibid.

Creditor mutans magistro nauis ad reficiendam nauem maiorem summam, quam ad refectionem erat necessarium contra exercitorem non datur exercitoria infoludum, sed tantum pro ea parte, quæ in eam rem erat necessaria, d. l. f. & ibi gl. non debere.

Creditor mutans magistro nauis vt habeat exercitoriam, debet habere aliquam diligentiam, an is, cui mutuat, sit præpositus, & an nauis indigeat refectione, & in non mutando plus, quam nauis indiget refectione, d. l. f.

Creditor mutans præposito ad merces vt habeat iustitiam contra dominum, tenetur scire ad quam rem vel merces sit præpositus, sed in exercitoria non tenetur, in actione tamen de rem verso, vt illa competat sibi, requiritur quod mutuas sciatur, in quam rem sit versa pecunia, gl. f. ibid.

Creditori mutans vt competat iustitioria, debet mutuassee præposito ad merces emptionem, quam debet scire esse necessariam, & quod ille fuerit præpositus, neque requiritur, quod probet pecuniam mutuatam in eam rem esse erogatam, l. f. eod.

Creditor mutans seruo vt habeat actionem de in rem verso, requiritur quod sit tanta diligentia, vt videatur in quem calum mutuet, vt sic mutuet, vt veritatem in rem domini, l. quod si seruus, §. sed si, & ibi gloss. veritatem, de in rem verso.

Creditor mutans seruo exercitori vt habeat exercitoriam, non requiritur, quod in mutando seruo habeat tantam diligentiam, quantum debet habere, vt si bi competat actio de in rem verso, gl. quod veritatem.

Creditor vt habeat actionem contra Ecclesiam, requiritur quod probet, quod mutuatam à se processerit in utilitatem Ecclesie, ibid.

Reliqua verbo, Debitor, 83. 85. Magister, 2. Infitor.

CREDITOR posterior offerendo debitum priori, ex ipsius persona consequitur multa, quæ ex sua non possit, l. potior, §. f. & ibi add. marg. qui potiores in pignori.

Creditori vtriusque sue prioris, siue posteriori est promissum ius offerendi, ibi, l. cum notissim, §. eodem iure, & ibi gloss. debitum, C. de præf. 30. vel 40. anno.

Creditor posterior habet ius offerendi priori, & si offerat, sibi pignus confirmat licet prior creditor nolit pecuniam accipere, d. §. si qui potior in pignori.

Creditor prior possidem potest posteriori creditor offerre, gl. f. ibi & gl. 1. in l. 1. C. qui potiores.

Creditor prior dimisso sequentis creditoris pignus consumatur, si res in bonis debitoris inuenitur, alioquin non, l. qui b. acum, §. si qui potiores in pignori.

Creditor secundus mutans debitori vt primo creditori soluat, non succedit in ius prioris creditoris, nisi fit actum, & tunc succedit in pignus, & ius vendendi, l. Aristo, quæ res pignori.

Creditor secundus mutans debitori vt primo creditori soluat, succedit in privilegium personalium actionum, sed non in hypothecaria, glo. debet, & ibi add. marg. ibid.

Creditor secundus vt succedat in ius prioris creditoris, requiritur, quod mutuet debitori, vt primo creditori soluat, & quod verè sit soluta, & quod sit actum, quod in prioris locum succedat, sed si est actum de pignore, & non de iure vendendi, quod habebat primus, nihilominus transit in eum ius prioris creditoris, vt distrahatur pignus ei liceat, d. l. Aristo, & ibi gl. omittit, & gl. pignus, eod.

Creditor secundus etiam sine pacto succedit primo, si primo creditori soluat pecuniam, vel consignet, & deponat, gl. pignus, ibi, & l. 1. C. qui potiores.

Creditor primo si extraneus soluat, succedit in prioris ius, si pactum sit, vt in primi loco succedat, & quod esset obligatum, dicta glossa pignus.

Creditor primo si debitor soluit de suo, & nulla est successio, sed si de aliena pecunia soluit, & tunc vt dominus pecunie succedat in ius prioris, requiritur quatuor, scilicet quod conueniat vt sint ei obligata pignora, & quod succedat in locum primi, & quod ad hoc mutuassee, & quod ipsa pecunia pignus ad priorem creditorem, ibi, & gl. f. in l. 1. C. de his, qui in priorum creditorum.

Creditor secundus succedens in ius prioris, succedit etiam vt possit vendere, licet contrarium sit actum, & in ordine temporis præferat aliis creditoribus, quibus primus præferatur, item etiam succedit in privilegium personalium actionum etiam si nihil conueniat de pignore prioris, d. gloss. pignus, quæ res pignori.

Creditor secundus ex pacto facto cum debitor ideo succedit in ius prioris, quia fit hoc lege permittente, quæ vult, & fingit, primum creditorem hoc velle, & videri consentire accipiendo pecuniam, d. gl. pignus, in l. Aristo, eod.

Creditor secundus mutans debitori, curare debet, vt apponatur in instrumentum, quod succedat in locum primi, dicta glossa pignus, in add. marg.

Creditor prior tempore compellitur ius nominis cedere cuiuslibet possidenti pignus, si ei offerat suam pecuniam, & non alias, leg. mulier, eod.

Creditor secundus confirmat sibi pignus soluendo primo creditori debitum, quod præcedit, nec tenetur offerre ei debitum, quod postea fuit sequutum, cum in eo non fit potior, quærebatur, 2. qui potiores in pignori.

Creditor primus, si iure conuentionis alicui vendidit pignus, emptor possidet irrevocabiler, nec secundo creditori datur ius offerendi, sed si debitor, non interueniens primo creditore, vendiderit alicui pignus, cuiusque pretium soluerit primo creditori, secundo creditori offerenti pretium, & id, quod ad primum creditorem peruenit, & vias medij temporis, cogitur emptor restituere pignus, l. 3. de distractione pignori.

Creditor secundus non cogitur offerre tertio creditori, vel emptori, quando non fuit actum, & in loco primi tertius creditor vel emptor succederet, quia tertius creditor si non paciscatur, vt in ius prioris succedat, secundus eo potior est, §. f. ibid.

Creditor secundus vel fideiusor si soluta pecunia priori creditori pignora suscepit,

reperit, tertio creditori datur facultas offerendi ei pecuniam, quam ipse soluit prior, licet titulo emptionis illa pignora iuceperit, l. 1. §. si. eod.

Creditor tenetur in fideiussores transferre pignora, si ab eo pecuniam exegit, & ob id fideiussores emens illa pignora, tenetur ea restituere debitori principali, vel secundo creditori, si ipsi offerant ei pretium, licet extraneus emptor cogi non possit, l. 2. & ibi gloss. fi. eod.

Creditor secundus habet ius offerendi anteriori creditori, & confirmandi sibi pignus, & tollitur spatium 30. vel quadraginta annorum, l. cum nullissimi, §. eo. C. de praefici. 30. vel 40. anno.

Creditor secundus offerendo priori debitum confirmat sibi pignus, & ad debitorum sortem solutam, cuiusque usus petere potest, non tamen usus usurum, l. secundus creditor, 2. C. de pignori.

Creditor secundus non offerens vel non solvens uxori dotem, pro qua maritus prius res obligavit, non potest eas persequi, chirographarij tamen creditores hoc ius offerendi non habent, l. cum tibi, 10. & ibi gl. penult. C. qui potiores in pigno.

Creditor chirographarius non habet ius offerendi, vel solvendi debitum priori creditori habenti hypothecam, vt sibi auocer illud pignus, ibid.

Creditor non potest excludere uxorem debitoris soluto matrimonio à iure pignoris, nisi offerat sibi dotem, d. l. cum ibi.

Creditor prior solvens extraneus id quod sibi debitum est, non succedit in hypotheca prioris creditoris, nisi actum sit, quod in ea succederet, l. 1. C. de his, qui in priorem creditor.

Creditor secundus offerens vel solvens priori creditori, succedit in prioris hypotheca etiam sine pacto, gl. ibid.

Creditor prior si offert, vel soluit extraneus, duo pacta sunt necessaria, ad hoc vt in eius locum succedat, scilicet quod agatur vt in prioris locum succedat, & quod sit obligatum, ibid.

Creditor secundus potest offerre etiam reipub. priori, ita vt succedat etiam in ius reipub. l. si. C. de his, qui in priorem creditorum.

Creditor secundus ius confirmatur, si pignus primo creditori obligatum liberatur solutione, compensatione, vel alio modo, l. 4. qui potiores.

Creditor primo si pignus sit venditum, potest creditor secundus adhuc offerre priori debitum pecuniam, gl. 1. ibid.

Creditor posterior mutans ita vt pecunia mutata ad creditorem anteriorem in personali privilegio penemneret, in locum eius succedit in personali actione, l. 2. de cessione bonorum.

Reliqua 7. erio. Debetur, 3. sup. nu. 14. 15. 16. 18. 35. 36. 39. infr. nu. 84. usque 91. Prior. Debitum, 5.

CREDITOR, qui prius creditur pecuniam, & accipit hypothecam, potior est eo, cum quo antea conveniat debitor, vt si ab eo pecuniam accepit, res ei esset obligata, licet ab eo postea acciperet, l. potior, qui potiores.

Inter Creditores chirographarios, & in privilegio competentibus, & in actionibus, personales pro obligatione quacunque non inspicitur prioritas in tempore, & ita omnes concurrunt in pecunia, prout omnibus de rebus potest satisfieri, gloss. 1. in l. in operis, 2. locati.

Creditor prior in tempore contra suum creditorem agentem habet exceptionem, & contra excipientem replicationem ex prioritate temporis, l. creditor, 12. qui potior in pignore.

Creditor primus quoddam pradium pignori accepit, deinde secundus creditor mutavit cum hoc pacto, vt si primo creditori defecit debitum teneri, & teneatur, si postea tertius creditor mutaverit eadem debitorum, ita vt primo creditori doluerit cum pacto, quod idem pradium sibi pignori hypothecae esset, & quod in locum eius subeat, tertius creditor praecedens est secundo, l. creditor, §. 4. Titio, qui potiores in pigno.

Creditoribus duo diversis temporibus eandem rem à domino si acciperint inter se, qui prior est, potior est, sed si à diversis non dominis acciperint, inter se potior est possessor, scilicet contra extraneum, si non dominus, & ibi gl. eo. tit.

Creditor primus à tertio creditore si superat, non praecedat secundo, quia per hoc non succedit tertius in locum primi, sententia enim inter alios lata, non praecedat alii, l. Claudius, eod.

Creditor prior tempore in sorte, intelligitur etiam prior in usibus futuris post obligationem secundi creditoris, l. Lucius, eod.

Creditor prior non solum in bonis qualitis, sed in querendis quoque contracta hypotheca posteriori aequali privilegio praefertur, l. si. & ibi add. marg. eod.

Creditor prior tempore in pari causa, potior est in iure etiam in quacunque post vniuersalem obligationem, d. l. si.

Creditor prior non privilegatus in his tantum bonis est potior fisco, quae debitor ante obligationem cum fisco faciam habuit, sed si creditor prior fuisset privilegatus, est potior fisco, etiam in bonis post obligationem cum fisco faciam, gl. proferendam, ibid.

Creditores posteriores in locum priorum succedunt, quando pecunia posteriorum prioribus satisfactum est, l. nisi priores, 16. & ibi gloss. fin. quae in fraudem credit.

Creditor posterior si egit hypothecaria actione cum priore creditore, & obtinuit, obstat exceptio rei iudicatae alij creditori postea agenti hypothecaria, contra quem fuit lata sententia, si de prioritate hypothecae fuit tractatum in prima causa, scilicet si de prioritate non iudicatum, l. duob. & ibi gloss. de exceptio rei iud.

Creditor in re data in dotem non potest esse prior tempore, quam sit mulier, nisi maritus redam rem, cum sua esset, obligavit creditori, & postea eandem donavit, vel reddidit mulieri, quam duxit in uxorem, & eandem rem accepit in dotem, tunc creditor praefertur mulieri, gl. 4. in l. in reb. C. de iure dotium.

Creditores plures diversorum titulorum si concurrant ad pignus pratorium, qui prior est tempore, est potior in iure, l. 2. C. qui potiores.

Creditores plures quando praetendunt ius in pignore conventionali, & tunc regulariter prior tempore est potior in iure, gl. si ad med. ibi.

Creditores plures quando praetendunt ius in pignore pratorio, si sint eiusdem tituli, concurrunt, si sunt diversi tituli, qui prior est tempore, potior est in iure, ibid.

Creditorum quidam si praetendunt ius in pignore conventionali, alij in pignore pratorio, tunc qui prior est tempore, est potior in iure, ibi.

Creditor primus non cogitur offerre secundo postea habenti pignus, secundus tamen offerens primo debitum confirmat sibi pignus, l. prior, §. C. eod.

Creditor prior possessor pignoris negans pignus esse ius, à quo causam habuit, contrario probato non auditur postea allegans se esse potiorum tempore contra secundum creditorem, imò prius praeferitur, quae prius transierit in aduersarium, autem item possessor, C. eod.

Creditor prior negans rem esse eius, à quo causam habuit, & volens incontinenti probare de proprietate, non auditur ante possessionis translationem in aduersarium, in alia tamen instantia facta translatione potest dicere se esse potiorum, gl. si. ibid.

Creditor prior pignus accipiens potior est secundo, & secundus, non habet ius distrahendi, nisi priori creditori debita quantitas soluta sit, l. diversis, §. C. eo.

Creditor posterior quandoque potior est priore, gl. si. ibid.

Creditor prior suum ius non perdit, licet se patiente pignus alij obligatum fuerit, gl. 1. in l. 3. C. de remissione pignori.

Creditor prior praefertur mulieri venti priuilegiis dotalibus in re resecta, vel empta pecuniis illius creditoris obligando cum sibi, gloss. posterior, §. his conseqens, in auth. de aequalit. dotis.

Creditores posteriores praeferrunt prioribus etiam habentibus hypothecas in rebus quas posteriores propriis suis pecuniis resecerunt, vel emperunt appositio pacto, vt illae res eis obligentur, sed non praeferrunt mulieribus prioribus ventibus priuilegiis dotalibus, quia illas praeferrunt eis, etiam si eorum pecuniis sint res empta, vel resecta, ibid.

Creditor primus in pignore praefertur secundo creditori, cui etiam idem pignus erat obligatum, fallit in octo casibus, §. si verò nihil, & ibi gl. publica, in auth. vt ex actione instante dotis.

Creditor primus in personali actione non praefertur secundo, dicta gloss. publica, ibid.

Creditores habentes pignora praeferrunt priuilegiis personalium actionum, glo. 1. in l. pen. de religiosis.

Creditores habentes personales actiones vocantur in tributum cum aliis creditoribus, sed habentes reales, suum integrum consequuntur, l. procuratores, §. plane, de tributaria. act.

Creditor in re ex sua pecunia empta non praefertur aliis, nisi tempore emptionis fuerint pignori obligata, vel nisi sit pupillus, vel miles, cuius pecunia res est comparata, gl. in tributum, ibid.

Creditores vocati in tributum si integrum debitum acceperunt, debent capere se reddituros aliis creditoribus emergentibus pro rata, & etiam ipsi domino, qui potest, si vult, peculio renunciare, d. l. procuratores, §. si cum l. eo.

Creditor sciens debitorem omnibus non solvendo, si pro suo debito vigilauit, ac diligens fuit, praefertur aliis creditoribus, & idem in actione de peculio, scilicet tamen est in domino, qui debitum suum ex merce pecuniari sibi solui fecit, cum deberet cum aliis creditoribus in tributum venire, l. illud, §. 1. & ibi gl. dolo, eod.

Creditor vnus prioratus si ad ipsum prioratum admissus sit, praefertur in prioratibus fructibus aliis creditoribus, qui ante hanc susceptionem contraerant, l. 3. in add. marg. quod cum eo, qui.

Creditores plures si se mutuo seruauit, ille, qui sententia praecedat, praefertur, sed si se mutuo non seruauit, tunc qui prius licet contestatus est, praefertur, & in occupatione vincit, gl. si. in add. marg. in l. si verò ad hoc, de peculio.

Creditor occupans conditio est melior, quando agitur de iure, quia sit praefertur, sed si agitur de quaerendo, tunc praefertur ille, qui prius licet contestatus est, ibid.

Creditor, qui refectionem rei credidit, praefertur aliis, glo. 1. in l. cum conuenit, 20. de pignori.

Creditor generaliter bona debitoris pignori accipiens praefertur posteriori ex his bonis pradium specialiter accipienti, & et, quae generaliter obligata sunt, ad solutionem sufficient, nisi aliter actum sit, l. 2. qui priores.

Creditor prior habens generalem hypothecam, praefertur posteriori habenti specialem, d. l. 2. & ibi gl. 1. & add. marg.

Creditor prior si habeat specialem hypothecam, & etiam generalem sub conditione, veluti si fundus specialiter obligatus non sufficiat ad solutionem, reliqua omnia bona sunt obligata, si fundus specialiter obligatus sufficit, secundus creditor in hypotheca generali praefertur primo, quia in eis non solum prior, sed etiam solus repetitur, d. l. 2. & ibi gl. 1. & add. marg.

Creditor primus si habeat hypothecam generalem & specialem parè, secundus verò habeat generalem, si priori creditori sufficiat specialis hypotheca, de acquirent non recurritur ad specialem, sed de rigore iuris debet recurri, ibid.

Creditor secundus mutans pecuniam debitori, ad rem pignoratam conferendam, vel ad nauem obligatam armandam, vel reficiendam, praefertur priori creditori, etiam habenti specialem hypothecam, l. interdam, & ibi gl. 1. & 2. qui potiores in pigno.

Creditor, ex cuius pecunia fundus emptus pignori ei specialiter est obligatus, praefertur omnibus aliis creditoribus habentibus specialem hypothecam, d. gl. 1.

Creditor prior habens priuilegiatam hypothecam, & priuilegium inter personales actiones, vt est mulier in dote, praefertur secundo creditori, mutanti ad refectionem rem obligatam, & hypothecatarum, quando priuilegium & temporis prioritas interueniunt, sed quando illa duo non interueniunt, potior est secundus creditor quam mulier, d. gloss. 1.

Creditor mutans ad rem conferendam habet tria priuilegia, primum quod in personali actionibus, aliis praefertur, secundum quod habet tacitum pignus, tertium, quod illa tacita praefertur etiam prioribus habentibus specialem, gl. 2. in l. interdam, qui potiores in pigno.

Creditor habens pignora, praefertur creditori chirographario, d. gl. 2.

Creditor secundus mutans debitori in cibaria naurum, sine quibus nauis salua peruenire non poterat, praefertur priori habenti hypothecam nauem, l. huius, eod.

Creditor secundus mutans debitori in merces sibi secundo obligatas, vel ut ipse saluus

ipse saluē fiant, vel ut nautum pro eis exsoluatur, præfertur priori habenti in eis hypothecam, ibid.

Creditor secundum mutuum debitor ad soluendam pensionem horreorum, arce, vel vecturæ iumentorum, præfertur in meritis prioris creditori, ibid.

Creditor mutuum pecuniam debitori, ut inde res ematur, & obligetur sibi, præfertur aliis creditoribus etiam anterioribus, secus si simpliciter mutuat, l. idemque, & ibi gl. 1. eod.

Creditor missus in possessionem auctoritate iudicis, præfertur quolibet alio præcedente dissimilem hypothecam posteriore, sed si postea veniens præcederet similem possessionem ex eodem titulo, ut quia lunt ambo legatarij, vel ambo ex contractu, & tunc communicabit possessionem cum postea veniente, vel ambo petent sibi caveri, sed si fuerint ex diversis titulis, ut quia unus ex legato, alius ex contractu, qui prior est admissus, præfertur alij, glo. priuilegijs, in l. si iure, eod.

Creditor, qui probat hypothecam, & tempus, præfertur creditori probanti hypothecam, & non tempus, l. creditor, 12. in add. marg. eod.

Creditor priuatus habens hypothecam expressam præfertur fisco, & Cæsari postea contrahenti, l. si f. si eod. tit.

Creditor vnus ex pluribus personalibus creditoribus pacibus si fuerit diligens in consequenda solutione, aut obtinenda sententia, qui prior ex eis obtinuerit, præfertur aliis, l. inter eos, 19. de re iudic.

Creditoribus plures personales partes si obtinuerint sententias, ac in earum executione concurrant, omnes adiunguntur pro rata portione debiti cuiusque, scilicet ut plus accipiat, qui plus debetur, si verò solus secundum primò petat executionem, non habetur ratio primi non petentis, imò secundi occupantis erit melior causa, ibi.

in Creditoribus pluribus volentibus emere æquale pretium offerendo, qui est creditor, & cognatus præfertur creditori tantum, & creditor tantum præfertur cognato tantum, l. 1. de priuileg. eod.

Creditor maioris summe præfertur creditori minoris summe in emptione bonorum debitoris, d. l. 1. de priuileg. creditorum.

Creditor mutuum in refectionem domus debitoris, præfertur aliis creditoribus in personali, & etiam hypothecaria, si mutuatuerit domino ædificij, siue redemptori, vel ei, qui tunc duxit opus faciendum sua impensa, l. si venri, §. 1. & ibi glo. priuilegium, & gl. redemptori, eod. & gl. 1. in l. creditor, 2. §. 1. certum petatur.

in Creditoribus pluribus personale priuilegium habentibus non inspicitur tempus, quo quis prius contraxit, ad hoc, ut præferatur aliis, sed inspicitur causa, si habeat magis fauorabilem causam, vel non, sed si sint creditores eiusdem cause, & tituli, tunc omnes concurrunt, licet diuersis temporibus contraxerint, l. priuilegia, 16. & ibi glo. 1. de priuileg. eod.

in Creditoribus pluribus habentibus reale priuilegium inspicitur tempus, quo quis prius contraxit, ut præferatur aliis, d. gl. 1. ibid.

in Creditoribus hypothecariis præfertur, qui prior est tempore, nisi in quibusdam casibus, in quibus inspicitur causa etiam in hypothecis, gl. ex causa, ibi.

Creditor habens hypothecam præfertur habenti priuilegium personale, ibid.

in Creditoribus non habentibus priuilegium, vel hypothecam, præfertur ille, qui occupat, nisi iam possessa erant bona, vel nisi ambo intulerant, & debitor vi uiolenter, ibi.

91 Creditor, qui impetrat priuilegium a principe, ut haberet tacitam hypothecam, quam alius non habet, non præfertur aliis creditoribus habentibus hypothecam expressam, l. Antiochenium, 2. & ibi gl. 1. eod.

Creditor qui impetrat priuilegium, ut præferatur omnibus creditoribus in personali actione, non præfertur aliis creditoribus habentibus hypothecam, ibid.

Creditor, qui pecuniam sibi debitam a debitore fugiente, & eam ferente abstulit, non cogitur communicare eam aliis creditoribus, si abihulit antequam alij creditores in bonorum possessionem debitoris intrerent; secus si postquam illi fuissent missi, l. aut pætor, 10. §. si debitorem, quæ in fraude credit.

Creditor potest pecuniam sibi debitam a debitore fugiente, & eam ferente auferre propria auctoritate, cum debitor fugit, & tam citò iudicis copia haberi non potest, secus si copia iudicis haberi posset, §. si debitorum, & ibi gl. locum, & add. marg.

Creditor prior tempore non præfertur mulieri in rebus in dotem datis æstimatis vel inestimatis, gl. 4. in l. in reb. 30. C. de iur. dot.

Creditor prior tempore habens expressam, vel tacitam hypothecam, non præfertur mulieri, in rebus in dotem datis, ibi.

Creditor posterior si ad rem conservandam debitori crediderit, præfertur priori personali, gl. si in l. vnica, C. de priuileg. dotis.

Creditor posterior expendens in sumis debitoris, præfertur in expensis anterioribus creditoribus personalibus, ibid.

Creditor hypothecarij præferuntur chirographariis, gl. pen. in l. si C. qui bonis cedere, & l. pro debito, ibi. & ibi gloss. i. C. de bonis auctor. iudicis.

Creditor anterior præfertur posterioribus, d. gl. pen.

Creditor ex cuius pecunia militia est emptæ, præfertur omnibus, l. fin. & auth. quod obtinet, C. de pigno.

Creditor qui iudiciale pignus ob sententiam est consecutus, præfertur priori habenti solum personalem actionem, l. 3. C. qui potiores in pign. hab.

Creditor priuatus prior tempore in pignore præfertur reip. quæ est posterior tempore, l. 4. C. eod.

Creditor prior habens generalem hypothecam, præfertur secundo habenti specialem, & etiam præfertur fisco, gloss. 1. ibi, & l. si generaliter, §. C. eod. & l. 3. C. de remiss. pig.

Creditor primus ex generali hypotheca præfertur secundo habenti specialem, & etiam præfertur ille, qui à primo habuit causam, d. l. si generaliter.

Creditor secundum mutuum pecuniam ad emptionem prædiorum cum pacto, ut si non sit obligata, præfertur ceteris etiam priorum hypothecam habentibus, l. licet etiam m. C. eod.

Creditorum rem suam, p. sequentes præferuntur pecnis fiscalibus, l. 1. C. eod. de pecnis fiscalibus, l. 4. 10.

Creditor, qui filiosum mutuatuit patre permittente, dādo ei in pignus res patris ad perfectionem pignoris, non præfertur aliis prioribus tempore, gl. si in l. 4. C. ad Mace.

Reliqua verbo, Pignus, 11. 12. Priuilegia, 3. 4. supra num. 14. 15. 16. 17. 18. 35. 36. 39. 82. 83. 84. Debitum, §. Legatariis, 1. 4. 5.

CRE D I T O R, priuilegiatus dicitur funeris testatore, item deponens apud mensurarios, & isti sunt priuilegiati actione personali, non autem habent tacitum pignus, gl. priuilegiatos, in l. rescriptum, de pactis.

Creditor, qui mutauit in rei refectionem, habet priuilegium exigendi, tam in hypotheca, quam in personali actione, l. creditor, 2. §. 1. certum petatur, & l. 1. & ibi gl. 1. de cess. bonorum.

Creditor priuilegiatus dicitur, quorum pecunia ad creditores priuilegiatos in personali actione peruenit, siue directò, siue primò ad debitore, & postea incontinenti per eum ad eos creditores perueniat, secus si ex intervallo, nisi ea pecunia debitori fuit data, ut daretur priuilegiato, l. si veniri, §. fina. & ibi gloss. pen. de priuileg. eod.

Creditor dans pecuniam debitori, si dubitatur, an dixerit debitori, quod eum daret priuilegio creditori, præsumitur quod dixerit ex breuitate temporis, gl. si ibid.

Creditor dans pecuniam ad naum extruendam, vel armandam, vel emendam, habet priuilegium primum personale post fiscum, secus si simpliciter daret, l. qui in naum, & l. quod quis, 18. & ibi gloss. 1. eod.

Creditorum agentes personali non forisunt prætrogatiua ex tempore, nisi in quibusdam casibus, scilicet in agendis hypothecariis, l. scimus, 22. §. in computatione, & ibi gl. seruandam, C. de iur. delib.

Creditor priuilegiatus prius debitum consequuntur, glo. pen. in l. fin. qui bonis cedere possunt.

Creditoribus duo priuilegiatis eiusdem tituli semper concurrunt, & etiam diuersi tituli concurrunt, nisi vnus sit missus in possessionem, ibi.

Creditor, qui credit ad rem reficiendam, & qui expendit in funere, qui in personali actione præferuntur aliis creditoribus priuilegiatis, gl. fin. in l. 1. C. de priuileg. dotis.

inter Creditoribus duos non priuilegiatos si fuerit contentio, melior est conditio occupantis, nisi alius sit missus in possessionem, ibi.

Creditoribus si fuerint fiscus, mulier, & creditor expendens in reficienda re, vel in funere debitoris, & concurrant omnes, æqualiter admittuntur, nisi cauerit legaliter prætulerunt, ibid.

Creditoribus duo priuilegiatis quando concurrunt, qui prior est tempore, potior est in iure, ut in fisco, & muliere, gl. posterior, in §. his consequens, in auth. de æqualitate, dotis, col. 7.

Reliqua verbo, Priuilegiatus, Respublica, & supra num. 85. vsque 91.

CRE D I T O R non præsumitur numerale, nisi probet, siue conueniat pignoratitia, siue hypothecaria agat, l. 1. C. de non numerata pecu.

Creditor si neget pignus sibi datum, & pecuniam debitori non fuisse numeratam, debitor pignus repetere poterit, si probet se creditori pignus dedisse, ibid.

Creditor si confiteatur pignus sibi datum, & pecuniam non esse redditam, debet probare pecuniam numerationem, ad hoc ut agat hypothecaria contra debitorem, gl. intentio, & gl. 1. ibi.

Creditor incumbit onus probandi numerationem, gl. 3. ibid.

Creditor si confiteatur sibi solum ex alia causa, quam mutui, post 30. dies talis confessio sibi præiudicat, quantum ad liberationem debitoris, §. glo. scriptis, in l. generaliter, C. eo.

Creditoribus confessioni itatur contra se, veluti si confiteatur se non numerasse, debitor conueniens absolutus, gloss. nullo modo, in l. in contractibus, 14. C. eodem.

Creditor, si post biennium a confessione numerationis numerauit, id censetur agi, ut ex scriptura sola, in qua confessio debiti continetur, obligatio teneat, ibid.

Creditor, qui post biennium numerat, censetur magis numerationem fieri gratia obligationis prioris implenda, ibid.

Creditor, qui confessus est in scriptis debitum fuisse sibi solum in partem, vel insolidum, non præiudicat sibi itam, sed post lapsum 30. dies, intra quos debet opponere exceptionem non numeratæ pecuniae, d. l. in contractibus, §. super ceteris, eod.

Creditor si reddidit instrumentum debitori, vel reddere promissit, non præiudicat sibi itam, sed post 30. dies lapsum, intra quos debet opponere exceptionem non numeratæ pecuniae, ibi.

Reliqua verbo, Debitum, §. 1. vsque 55. Numeratio, Confessio, 2. 3. 5. 6. 7. Confessus, §. 1.

CRE D I T O R debet probare numerationem, si vult obtinere, quando contra eum agentem debitor opponit exceptionem non numeratæ pecuniae, l. 3. & ibi gl. pen. C. eo.

Creditori agenti si opponatur exceptio non numeratæ pecuniae, debet ipse creditore probare numerationem intra biennium, non vltra, nisi antea contestata est exceptio, gl. pen. ibi.

Creditor petens debitum ex causa mutui, cum mutuatæ pecunia non sit, excluditur per exceptionem non numeratæ, gloss. 2. in l. aduersus, §. C. de non numerata pecu.

Creditor postea potest numerare pecuniam debitori, non obstante, quod fideiussor protestetur, quod non numeret ei, gloss. 1. in l. tam mandatori, C. eodem.

Creditor si contra suam confessionem opponat exceptionem non numeratæ pecuniae intra 30. dies, debet probare debitor numerationem, quia sicut creditore agenti opponit debitor exceptionem non numeratæ, ipse creditore debet probare numerationem, ita contra debitorem expientem de solo si replicet creditor, de non numerata, ipse debitor probat, §. gl. tringinta, ibid.

Creditoribus eius, cui competit exceptio non numeratæ pecuniae, etiam eo supercedente, vel presente, vel absente, possunt vii illa exceptione, siue ipsi detinentes eius res conueniantur ab his, qui debita eius exigunt, siue contra alios possidentes aliquam actionem ipsi moueant, l. pen. C. eo.

Creditoribus eius, cui competit exceptio non numeratæ pecuniae, possunt vii eadem

dem exceptione contra alios creditores illius, nec prohibentur, eo quod debitor principalis non sit vñs, ibi.

Creditores eius, cui competit exceptio non numerate pecunie, si vñ eadem exceptione contra alios creditores eius, & conuicti fuerint, nec principali debitori, neque eius fideiussori præiudicant, sed possunt debitor, vel fideiussor, si conueniant, intra tempus legitimum eadem exceptione se tueri, ibi.

Creditores veri vñ potuerunt exceptione non numerate pecunie competere creditori, si ipse debitor non vult expere, de non numerata contra civilem creditorem, ibi.

Creditores veri cum iam sint missi in possessionem bonorum debitoris, si conueniantur a creditoribus civilibus, possunt se defendere exceptione non numerate pecunie, ibi.

Creditores, siue n. que agant, siue neque conueniantur, sed tantum debitor conueniatur, nihilominus exceptione non numer. pecun. competente debitori possunt vñ contra alios creditores, gl. de iura, ibi.

Creditores contra alios creditores civiles possidentes, siue moueant aliquam actionem veluti hypothecariam ex conuentione, vel quia creditores veri faciunt in possessionem nulli in examinando negotio, suis aduersariis possunt opponere exceptiōem non numer. pec. competente debitori, gl. pen. ibi.

Reliqua verbo, Debitor, §. 6. vñque §. 9. Exceptio, 38. vñque 43.

CREDITORE maior pars potest dare quinquennales indicias debitori volenti eum rem bonis, quod præiudicat aliis creditoribus absentibus, etiam habentibus hypothecas, gl. hypothecas, in l. scriptum, de pactis.

Creditor perens a principe, vt statim sibi solueretur debitum, auditur si debitor habere temporelem exceptionem, scilicet vero si perpetuam, & peremptoriam, gl. l. 1. l. 2. C. de precib. Imp. off.

Creditor potest petere auctori debitori parum tempus, hoc est, dilationem parui temporis, ubi competentem ad soluendum, dilationem autem magnam a se non potest petere, ibi.

Creditor si denunciauerit, ac protestatus sit simpliciter debitori in diem, quod sibi soluat debitum, intelligitur prorogatum primum terminum initia aliquod modicum tempus, quod magis intelligitur percipi, quam dici possit, gl. restituit, in l. amicus, de minorib.

Creditor non fit magnam damnari in danda dilatione modici temporis debitori non habenti pecuniam ad manum ad soluendum, l. si debitori, 21. de iudiciis.

Reliqua verbo, Debitor, §. 8. l. Dilato, Debitor, 4.

CREDITORE iure digellorum habet electionem conueniendi prius fideiussorem, vel ream, sed iure nouo reum tantum debet prius eligere, gl. putat, in l. in personam, §. 1. de pactis.

Creditor de iure contraui potest eligere fideiussorem, vel reum, & vno electo, ad alterum redire potest, etiam si fit pactu appositum, quod prius mandator, vel fideiussor possit eligi, quia tale pactum ius commune de eligendo reum, vel fideiussorem non lædit, l. qui mutuum, & ibi gl. etiam mandati.

Creditor habet prius debet excutere reum, & fideiussorem, & mandatorem, & postea venit ad pignorum possidiores, gl. l. in l. mulier, qui potiores, & auctorem poss. fideiussor, cod. tit. C.

Creditor potest fideiussorem simpliciter acceptum omnino pignore conuenire, neque potest cogi prius pignus distrabere, quia venit ad fideiussorem, l. inter eos fideiussores, §. 1. §. creditor, de fideiuss.

Creditor cogitur prius distrabere, quam ad fideiussorem veniat, quando fideiussor est acceptus in id, quod ex pignore redigi non potuerit, vel in id, quod ex bonis debitoris non potest redigi, gl. simpliciter, ibi.

Creditor si differat agere contra debitorem in necem fideiussoris, sibi nocet, & tunc dicitur facere in necem fideiussoris, cum hoc est causa dandæ actionis contra fideiussorem, gl. l. in l. si fideiussor, 62. cod.

Creditor si de hereditate debitoris sui, quam possidet, mala fide consequutus sit debitum suum, liberat heredem a debito, fideiussorem tamen debitoris defuncti non liberatur, cum creditor non videatur sibi meti soluisse ex ea hereditate, quæ ab ipso euincitur, l. si eum, §. 1. §. si creditor, de solutio.

Creditor perens a debitore, si culpa sua causam perdidit, & agit actione mandati contra mandatarium, vel fideiussorem, repellitur ab eis exceptione cedendum actionum, cum illis actiones cedere non possit, dict. l. si eum, §. 1. §. penultim.

Creditor interpellans fideiussorem in iniuriam debitoris parati soluere, tepetur et actione iniuriarum, l. si creditor, 19. de iniuriis.

Creditor iure nouo prius debet conuenire omnes fideiussores, & mandatores, quam pignoris possidiores, auct. sed hodie C. de actio. & oblig.

Creditor non excutio principali, vel eius fideiussore, debitor conuenire extraneum possidorem, qui non sibi, sed debitori possidet pignus, ex quo non tam ipse possidet, quam principalis, cuius nomine possidet, videtur conueniri, gl. l. in additione, ibi.

Creditor debet prius conuenire debitorem actione personali, vel reali, deinde fideiussorem, postea tertium possidentem res debitoris, & vltimo loco tertium possidentem res fideiussoris, gl. l. in auct. hoc fi debitor, C. de pignori.

Creditor potest agere quancunque actione velit, siue hypothecaria, siue personalis, contra fideiussorem possidentem pignus, & res his hypothecatas, sicut & contra debitorem possidentem, ibi.

Creditor habens pignora fictitum est agere contra fideiussorem, siue, debet tamen ei cedere pignora, nisi in aliud debitum possit retinere, l. 2. Cod. de fideiuss.

Creditor tenetur fideiussori soluente cedere actionem personalem, & hypothecariam non solum contra reum, sed etiam contra fideiussorem, dict. l. 2. & ibi gl. penult.

Creditor habens pignora si solum sit debitum a fideiussore, contra fideiussorem, non potest retinere pignora ob chirographatam pecuniam, sed iure contra debitoris voluntatem, gl. si ibi.

Creditor habet electionem agendi contra reum, vel fideiussorem, relicto reo, n. si aut ad rem, d. hodie non, §. 3. & auct. presentem, & l. si aut, 21. C. cod.

Creditor iure nouo prius debet conuenire reum principalem si fit praesens, &

demum eo discesso eius fideiussorem d. auct. p. 1. ante, cod. ur.

Creditor absente reo potest conuenire fideiussorem, ipse tamen conuentus poterit petere tempus ad presentandum reum in iudicio, vt primo conueniatur, & ad id tempus eorum debet concedi ad iudice, & postea in subsidium ipse fideiussor cogitur satisfare, ibi.

Creditor recipiens fideiussorem pro pignore videtur remittere pignus, l. soluitur, §. si conuenit, quib. modis pignus tacite cont.

Creditor habet electionem conueniendi fideiussorem, vel principalem; vel vtrumque, sed si vnum idoneum elegerit post litem contestatam cum eo, non potest postea actionem in alium transferre, l. liberum, C. de fideiussor.

Creditor, qui accepit fideiussores & pignora, potest omnibus pignoribus fideiussores conuenire, nisi in subsidium pignorum sint accepti, l. omnis, 17. C. cod.

Creditor habet electionem conueniendi fideiussorem, vel principalem, quando reo principali bona omnia sunt confiscata, l. sententia, 20. & ibi gloss. fin. C. cod.

Creditor non potest compellere fideiussorem ad soluendum, nisi cedat ei actionem hypothecariam, id est, ius quod aduersus debitorem habet, l. si aut, 21. C. cod.

Creditor habens duos vel plures fideiussores potest vnum ex fideiussoribus conuenire in solidum, & eo conuenio, non ob id liberatur alter, vel principalis, nisi conuentus in solidum satisfiat, l. si C. cod.

Creditor qui pignus habet, debet prius vendere pignus, quam perueniat ad fideiussorem, intellige excutendo reum principalem secundum formam iuris, cum pignus dicatur in bonis debitoris, l. gl. l. mar, in §. si quis igitur, in auct. de fideiussoribus, col. 1.

Creditor tenetur cedere actionem fideiussori contra reum principalem, etiam ex intervallo, & nullo pacto interveniente tempore solutionis, l. d. §. si quis igitur, & ibi gl. contra eum, & add. marg.

Reliqua verbo, Debitor, §. 2. Fideiussor, 33. 34.

CREDITORE datus tutor, ex mala administratione si ut factus debitor, & decessit, relicto fratre herede, frater similiter si decessit legando alicui id, quod a pupillo debebatur sibi ex persona fratris, cui successit, & legatarius si agit contra pupillum iam factum adultum pro debito sibi legato, potest pupillus petere vt legatarius eum defendat, ob malam administrationem primi creditore iam defuncti, ex quo decessit illi h. re actio, l. pater, 70. de procuratoribus.

Creditor vel debitor eius, cui tutor vel curator datus est, a tutela vel cura non potest se excusare, sed alius debet ei adiungi in casu, quo pupillum vult conuenire, l. neque a tutela, 7. C. de administ. tutorum.

Creditor vel debitor minoris hodie tutor vel curator. non potest esse, olim tamen poterat effectus h. mora fuisse, nisi esset de maiore parte bonorum, gl. l. ibi.

Creditor habens obligatum minorem, aut eius res, non debet accedere ad eius tutelam vel curam, etiam si alias a legibus vocetur, nec si contra, debet quis accedere ad tutelam vel curam eius, cui ipse obligatus est, §. hac omnia, & ibi gl. ad curatorem, in auct. vt hi, qui obligatas se habere, col. 6.

Creditor minoris datus tutor, vel curator vt excusatur, debet probare reculationis tempore apud eum, qui dedit ipsum tutorem, vel curatorem, se habere minorem obligatum, aut eius res, aut patentes, sed si testibus comprobare non possit, debet iurare, quod ex veritate eum obligatum se habere credens recusat tutelam, vel curam recipere, ibi.

Creditor minoris, eius tutelam, vel curam accipiens cadit ab actione, quam in eum habet, debitor autem solutione non liberatur, nec cessacione actionis contra minorem accipere potest, §. si verò tacerit, eodem.

Creditor, qui cum tutore, tanquam cum priuata persona contraxit, potest conuenire ipsum tutorem, licet pecunia ad pupillum peruenierit, l. tutores, & ibi gl. aduersus, de admin. tutor.

Reliqua verbo, Tutor, §. 67. §. 68. §. 71. Curator, 11. Debitor, 27.

CREDITORE postea veniens non potest recuperare curatorem, quem alij creditores elegerunt communis consensu ad vendenda bona debitoris, qui bonis cessit, potest tamen vendere bona debitoris vñ cum curatore, vt pretium inde redactum soluat omnibus creditoribus, §. pro portione, l. si & ibi gl. l. foro, de curatore bonis dando.

Creditores possunt eligere curatorem bonorum debitoris ad vendenda bona, & is recte potest vendere, si fuerit approbatus a praetore, & non aliis, d. l. si & ibi gloss. vñum.

Reliqua verbo, Curator, §. 26. vñque §. 30. §. si pupillus, 7.

CREDITORE hereditarius quando legatur, quis sit heres, poterit conuenire possidorem hereditatis, l. conuenit, in d. de iur. actio.

Creditor hereditarius potest eligere emptorem hereditatis conuenire potius quam heredem, si eum putat legatorem, gl. l. in l. si actor, de procuratoribus.

Creditor meus si sit debitor hereditatis, quæ ad me pertinere capit, scio quod non conueniet me de proprio debito, nisi cum conuentione de hereditatis, unde si alij hereditatem vendidi, emptor non tenetur me defendere, quia non debet nocere dolus auctoris ei, qui causam lucturam non habet, gl. si in l. si quis in rem, de procuratoribus.

Creditoribus hereditariis solutiones factæ a minore herede post aditam hereditatem non rescinduntur, nec renouantur minore restituto aduersus additionem hereditatis, l. si mulier, & ibi gl. si de minor.

Creditores hereditarii sicut habent liberam potestatem experiendi cum singulis heredibus, illi habent etiam liberam potestatem sui loco substituendi eum, in quem onera actionis transferuntur, l. 34. fam. l. c. de.

Creditores hereditarii, pendente cõditione institutionis, possunt adire iudicem, vt præfigat heredi tempus, intra quod debeat conditionem adimplere, & si intra illud non impleatur, creditores in possessionem mittuntur, & datur curator bonis, qui bona hereditaria peritura vendat, & etiam pro soluendo are alieno, quod ex pena crescit, vel pro debito publico vendat alia, l. si quis instituitur, 23. §. 1. & seq. de hered. instituend.

Creditores hereditarii, pupillo herede instituto tutorem non habente, debent adire iudicem, vt debet curatorem bonis, qui eis satisfaciatur, ibi.

Creditores hereditarii possunt exigere ab herede suspecto in initio additionis satisfactionem pro debito reddendo, secus si post additionem passi sint eum heredem in hereditate morari per aliquod tempus arbitrio iudicis declarandum, l. si creditores, 10. §. 1. & ibi gl. pen. de privileg. creditori.

Creditorum hereditarij exigentes satisfactionem ab herede tanquam suspecto, si non probauerint cum ex bonis hereditariis alienasse, nec sit quod ei obiciatur iuste, pueri proprietatem, tunc heres non tenetur satisfare, sed tantum tenetur, quod non diminuat de iis bonis, d. l. si creditor. §. fin.

102 Creditorum hereditarij exigentes satisfactionem ab herede tanquam suspecto, si non probauerint cum suspectum, vel inopia laborantem, teneantur et actione inuentarium, ibid.

Creditorum hereditarij qui heredem secuti sunt, connumerantur cum creditoribus ipsius heredis, l. 1. §. quatuor, de separatio, post Creditores heredis admissos possunt habere regressum creditores hereditarij ad bona heredis, l. 3. eod.

Creditorum hereditarij debent habere copiam inuentarij facti a curatore dato bonis, gl. venter, in l. 1. de curatore bonis dando.

Creditor hereditarius agens contra emptorem hereditatis, & sponte contra cum actionem suspiciens, non poterit postea agere contra heredem, quia heres ipse habet exceptionem taciti pacti de se non conueniendo conuenit emptori, l. 2. C. de pactis.

Creditor hereditarius agens contra emptorem, licet non possit postea agere contra heredem, obstante sibi exceptione taciti pacti, non tamen quod id liberatur heres ipso iure, quia non est factum animo nouandi, sed si id iussit factum animo nouandi, quia tunc liberatur, gl. si ibid.

Creditor hereditarius si egit contra venditorem hereditatis, vel si egit vna actione in aliis, non praedictat ceteris, ibid.

Creditorum hereditarij possunt agere contra possessorem vel petitorum hereditatis, nulla cautione praestita, & quod perceptor sit possessor, si possessor postea succumbat, deducit, sed si a petitore hereditatis, & postea petitor succumbat, repetit petitor a possessore hereditatis officio iudicis, vel negotiorum gestorum actione, aut conditione ex lege, l. si C. de petitione hereditatis.

Creditorum hereditarij, quando est controuersia de hereditate, possunt agere contra petitorum vel possessorem, legatarij autem non possunt agere ex testamento, nisi contra scriptum heredem, siue sit petitor, siue sit possessor, §. glo. cautione in d. l. si.

Creditoribus hereditariis non praedictat pactum in venditione factum inter heredes, sed inter eos suum operatur effectum, l. licet, 23. C. fam. l. ex. cit.

Creditorum hereditarij succedentes debitori cum alij possunt impetrare a pretore vel praefide bonorum defuncti separationem a bonis coheredum, quando coheredes contra suis creditoribus, quam creditoribus hereditariis non sunt soluendo, gl. probatur, & gl. separatione, in l. pen. C. de heredit. actio.

103 Creditor hereditarius potest impetrare bonorum separationem causa cognita, videlicet si ab herede obligatum non nouauerit, vel viuras, aut fideiussores non acce, rit, vel hereditas & bonorum heredis consilio facta non fuerit, vel si quinquennium non transierit, d. glo. separatione.

Creditor hereditarius possunt postulare bonorum separationem a bonis hereditariis etiam si creditores heredis ab herede obligationem nouauerint, vel fideiussores, aut viuras acceperint, d. glo. separatione.

Creditorum hereditarij contra legatarios non habent actionem personalem, sed tantum habent contra heredes, l. fin. C. de heredit. actio.

Creditorum hereditarij contra legatarios possunt agere hypothecaria, si res legatae sint obligatae, gl. 2. ibid.

Creditorum hereditarij & legatarij possunt probare maiorem esse substantiam, quam sit in inuentario posita, ad quod probandum etiam de domo heredis sumitur probatio, l. scimus, 22. §. licentia, C. de iure deliberand.

Creditorum hereditarij & legatarij per tormenta seruatorum hereditatorum, vel per facinoramentum heredis, si aliae probationes defecerint, debent probare maiorem esse substantiam hereditatis, quam in inuentario sit posita, ibi.

Creditorum hereditarij, vel legatarij, si probauerint, quod heres ex hereditate aliquid surripuerit, vel coluerit, vel amouendum curauerit, quod non sit positum in inuentario, in duplum hoc tenetur restituere, ibid.

Creditorum defuncti habent beneficium separationis contra creditores heredis, ut facta separationem bonorum, praefertantur in bonis defuncti creditoribus heredis, l. 2. C. de bonis auct. iudicis.

Creditoribus defuncti datur facultas postulandi separationem, cum timent heredem non soluendo, sed contra creditoribus heredis non datur, glo. 1. ibi.

Creditorum defuncti, ut petere possint bonorum separationem contra creditores heredis, multa requiruntur. Primo, quod ab herede non nouauerint, & quod bona mixta non sint, & quod fidem heredis non sint secuti, & quod viuras non acceperint, & quod quinquennium decursum non est, & quod creditorum castrensis peculij non sunt, & quod heres bona non vendiderit, gl. pen. ibi.

Reliqua videri debent, l. 65. §. de 69. §. 2. l. 2. §. 5. l. 4. §. 6. l. 7. §. 1. l. 24. §. 1. §. 2. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §. 346. §. 347. §. 348. §. 349. §. 350. §. 351. §. 352. §. 353. §. 354. §. 355. §. 356. §. 357. §. 358. §. 359. §. 360. §. 361. §. 362. §. 363. §. 364. §. 365. §. 366. §. 367. §. 368. §. 369. §. 370. §. 371. §. 372. §. 373. §. 374. §. 375. §. 376. §. 377. §. 378. §. 379. §. 380. §. 381. §. 382. §. 383. §. 384. §. 385. §. 386. §. 387. §. 388. §. 389. §. 390. §. 391. §. 392. §. 393. §. 394. §. 395. §. 396. §. 397. §. 398. §. 399. §. 400. §. 401. §. 402. §. 403. §. 404. §. 405. §. 406. §. 407. §. 408. §. 409. §. 410. §. 411. §. 412. §. 413. §. 414. §. 415. §. 416. §. 417. §. 418. §. 419. §. 420. §. 421. §. 422. §. 423. §. 424. §. 425. §. 426. §. 427. §. 428. §. 429. §. 430. §. 431. §. 432. §. 433. §. 434. §. 435. §. 436. §. 437. §. 438. §. 439. §. 440. §. 441. §. 442. §. 443. §. 444. §. 445. §. 446. §. 447. §. 448. §. 449. §. 450. §. 451. §. 452. §. 453. §. 454. §. 455. §. 456. §. 457. §. 458. §. 459. §. 460. §. 461. §. 462. §. 463. §. 464. §. 465. §. 466. §. 467. §. 468. §. 469. §. 470. §. 471. §. 472. §. 473. §. 474. §. 475. §. 476. §. 477. §. 478. §. 479. §. 480. §. 481. §. 482. §. 483. §. 484. §. 485. §. 486. §. 487. §. 488. §. 489. §. 490. §. 491. §. 492. §. 493. §. 494. §. 495. §. 496. §. 497. §. 498. §. 499. §. 500. §. 501. §. 502. §. 503. §. 504. §. 505. §. 506. §. 507. §. 508. §. 509. §. 510. §. 511. §. 512. §. 513. §. 514. §. 515. §. 516. §. 517. §. 518. §. 519. §. 520. §. 521. §. 522. §. 523. §. 524. §. 525. §. 526. §. 527. §. 528. §. 529. §. 530. §. 531. §. 532. §. 533. §. 534. §. 535. §. 536. §. 537. §. 538. §. 539. §. 540. §. 541. §. 542. §. 543. §. 544. §. 545. §. 546. §. 547. §. 548. §. 549. §. 550. §. 551. §. 552. §. 553. §. 554. §. 555. §. 556. §. 557. §. 558. §. 559. §. 560. §. 561. §. 562. §. 563. §. 564. §. 565. §. 566. §. 567. §. 568. §. 569. §. 570. §. 571. §. 572. §. 573. §. 574. §. 575. §. 576. §. 577. §. 578. §. 579. §. 580. §. 581. §. 582. §. 583. §. 584. §. 585. §. 586. §. 587. §. 588. §. 589. §. 590. §. 591. §. 592. §. 593. §. 594. §. 595. §. 596. §. 597. §. 598. §. 599. §. 600. §. 601. §. 602. §. 603. §. 604. §. 605. §. 606. §. 607. §. 608. §. 609. §. 610. §. 611. §. 612. §. 613. §. 614. §. 615. §. 616. §. 617. §. 618. §. 619. §. 620. §. 621. §. 622. §. 623. §. 624. §. 625. §. 626. §. 627. §. 628. §. 629. §. 630. §. 631. §. 632. §. 633. §. 634. §. 635. §. 636. §. 637. §. 638. §. 639. §. 640. §. 641. §. 642. §. 643. §. 644. §. 645. §. 646. §. 647. §. 648. §. 649. §. 650. §. 651. §. 652. §. 653. §. 654. §. 655. §. 656. §. 657. §. 658. §. 659. §. 660. §. 661. §. 662. §. 663. §. 664. §. 665. §. 666. §. 667. §. 668. §. 669. §. 670. §. 671. §. 672. §. 673. §. 674. §. 675. §. 676. §. 677. §. 678. §. 679. §. 680. §. 681. §. 682. §. 683. §. 684. §. 685. §. 686. §. 687. §. 688. §. 689. §. 690. §. 691. §. 692. §. 693. §. 694. §. 695. §. 696. §. 697. §. 698. §. 699. §. 700. §. 701. §. 702. §. 703. §. 704. §. 705. §. 706. §. 707. §. 708. §. 709. §. 710. §. 711. §. 712. §. 713. §. 714. §. 715. §. 716. §. 717. §. 718. §. 719. §. 720. §. 721. §. 722. §. 723. §. 724. §. 725. §. 726. §. 727. §. 728. §. 729. §. 730. §. 731. §. 732. §. 733. §. 734. §. 735. §. 736. §. 737. §. 738. §. 739. §. 740. §. 741. §. 742. §. 743. §. 744. §. 745. §. 746. §. 747. §. 748. §. 749. §. 750. §. 751. §. 752. §. 753. §. 754. §. 755. §. 756. §. 757. §. 758. §. 759. §. 760. §. 761. §. 762. §. 763. §. 764. §. 765. §. 766. §. 767. §. 768. §. 769. §. 770. §. 771. §. 772. §. 773. §. 774. §. 775. §. 776. §. 777. §. 778. §. 779. §. 780. §. 781. §. 782. §. 783. §. 784. §. 785. §. 786. §. 787. §. 788. §. 789. §. 790. §. 791. §. 792. §. 793. §. 794. §. 795. §. 796. §. 797. §. 798. §. 799. §. 800. §. 801. §. 802. §. 803. §. 804. §. 805. §. 806. §. 807. §. 808. §. 809. §. 810. §. 811. §. 812. §. 813. §. 814. §. 815. §. 816. §. 817. §. 818. §. 819. §. 820. §. 821. §. 822. §. 823. §. 824. §. 825. §. 826. §. 827. §. 828. §. 829. §. 830. §. 831. §. 832. §. 833. §. 834. §. 835. §. 836. §. 837. §. 838. §. 839. §. 840. §. 841. §. 842. §. 843. §. 844. §. 845. §. 846. §. 847. §. 848. §. 849. §. 850. §. 851. §. 852. §. 853. §. 854. §. 855. §. 856. §. 857. §. 858. §. 859. §. 860. §. 861. §. 862. §. 863. §. 864. §. 865. §. 866. §. 867. §. 868. §. 869. §. 870. §. 871. §. 872. §. 873. §. 874. §. 875. §. 876. §. 877. §. 878. §. 879. §. 880. §. 881. §. 882. §. 883. §. 884. §. 885. §. 886. §. 887. §. 888. §. 889. §. 890. §. 891. §. 892. §. 893. §. 894. §. 895. §. 896. §. 897. §. 898. §. 899. §. 900. §. 901. §. 902. §. 903. §. 904. §. 905. §. 906. §. 907. §. 908. §. 909. §. 910. §. 911. §. 912. §. 913. §. 914. §. 915. §. 916. §. 917. §. 918. §. 919. §. 920. §. 921. §. 922. §. 923. §. 924. §. 925. §. 926. §. 927. §. 928. §. 929. §. 930. §. 931. §. 932. §. 933. §. 934. §. 935. §. 936. §. 937. §. 938. §. 939. §. 940. §. 941. §. 942. §. 943. §. 944. §. 945. §. 946. §. 947. §. 948. §. 949. §. 950. §. 951. §. 952. §. 953. §. 954. §. 955. §. 956. §. 957. §. 958. §. 959. §. 960. §. 961. §. 962. §. 963. §. 964. §. 965. §. 966. §. 967. §. 968. §. 969. §. 970. §. 971. §. 972. §. 973. §. 974. §. 975. §. 976. §. 977. §. 978. §. 979. §. 980. §. 981. §. 982. §. 983. §. 984. §. 985. §. 986. §. 987. §. 988. §. 989. §. 990. §. 991. §. 992. §. 993. §. 994. §. 995. §. 996. §. 997. §. 998. §. 999. §. 1000.

104 Creditorum hereditarij si fuerit repulsi a domino exceptione annali, ut quia possunt annum a tempore venditionis serui conuenisse, venditorum, contra emptorem nihilominus potest agere de peculio, l. quatuor, 30. §. pen. de peculio.

Creditor peculiaris si fuerit repulsi a domino venditore serui, dicendo nihil esse in peculio, deducto eo, quod a domino venditore consequi potuit in residuum potest conuenire emptorem, d. §. pen.

Creditor peculiaris si egit de peculio, & dominus dicit nihil esse in peculio, & creditor replicet, quod dominus fuerat in dolo quominus fuisset in peculio, haec replicatio debet fieri intra illud tempus, quo potest agi de dolo, d. l. quatuor, §. fin. eodem.

Creditor peculiaris residui, quod non est assequutus a fructuario serui, ex aequitate consequitur a proprietario, nisi appareat, in cuius peculium conuenitum sit, quia tunc de illius peculio insoluidum deduci debet, l. si creditor, 37. §. si actum, & ibi add. marg. eod.

Creditor peculiaris residui, quod non est consequutus a fructuario, de rigore iuris non consequitur a proprietario, quod fecus est de aequitate, ibi.

Creditor peculiaris si agendo contra emptorem serui non fuit consequutus totum, potest reducere ad venditorem pro residuo, pro eo, quod est apud eum de peculio, vel de eius pretio, sed sine pendente contra emptorem non potest reducere ad venditorem, l. quatuor, 47. §. si creditor, eod.

Creditor peculiaris si insoluidum egerit de peculio contra emptorem serui, postea re integra, nondum lata sententia, non potest agere contra venditorem, sed nondum iure contestata potest, vel in partes cum emptore, & venditore, vel cum vno insoluidum agere, d. §. si creditor, & ibi gl. re integra.

Creditor peculiaris, & etiam emptor serui potest agere contra venditorem serui intra annum ex ancepto pro pretio, quod habet nominatum pro peculio, l. quatuor, §. non tantum, eod.

Creditor peculiaris si patrem, qui de peculio tenebatur, instituat heredem, & Falcidia locus sit, habebitur ratio etiam eius peculij, quod filius habebat tempore mortis creditoris, ut quantum tunc potest habere de peculio, tantum videatur esse in hereditate creditoris, & sic proficiat legatariis, ut tantum minor Falcidia detrahatur, l. eo tempore, §. si creditor, & ibi gl. peculium, eodem.

Creditorum peculiales possunt conuenire dominum, vel patrem de peculio etiam post annum a tempore, quo fuit captus seruus, vel filius, quia postea minio reuertitur potest, l. cum potest, §. si creditor, eod.

Reliqua verbo, Debitor, 36. §. seruus, 12. l. 12. §. 2. §. 3. supra nu. 68. Peculium, 10. l. 1. §. 1. C. de iur. iur. differt a mutuo, ut genus a specie, quia creditum consistit etiam extra eas res, quae pondere, numero, vel mensura continentur, l. 2. §. creditum, §. eert. pet.

Creditum non dicitur proprium, quando quis ex necessitate credit pecuniam, & si sponte alienam fidem non sequitur, inproprie tamen dicitur creditum, si tibi pecuniam credis, eod.

Creditum dicitur, etiam eandem rem dans recepturus sit, non tamen erit mutuum, d. l. 2. §. creditum, eod.

Creditum potest esse, etiam si nihil proficiatur, veluti si post nuptias soluta vel contractas dos promittatur, mutuum autem non potest esse, nisi proficiatur pecunia, hoc est res, quae pondere, numero, vel mensura continentur, d. §. creditum, & ibi glo. post nuptias, eod.

Creditum large, & genericum sumptum dicitur esse omne, quod est mutuum, sed non conuenitur, quia omne creditum non est mutuum, glo. genus, ibid.

Creditum, vel credendi verbum quandoque accipitur large pro genere suo, quandoque strictius pro specie, licet et pro mutuo tantum, quandoque strictissime pro mutuo numerata tantum, quandoque mutuum, ibid.

Reliqua verbo, Debitor, 36. §. seruus, 12. l. 12. §. 2. §. 3. supra nu. 68. Peculium, 10. l. 1. §. 1. C. de iur. iur. differt a mutuo, ut genus a specie, quia creditum consistit etiam extra eas res, quae pondere, numero, vel mensura continentur, l. 2. §. creditum, §. eert. pet.

Creditum quod esse non debet, gl. 3. in l. si C. de accus.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

Credulitas nimia receptura, offquamuis, in l. de eo per quem factum, eod.

CVR

est audiendas, cum hoclagis petat contra utilitatem adulti, quam pro eius utilitate gladiatus, in l. pen. C. de heredi. adionibus.

Curator adultus si neget scripturam in causa adulti, conuictus in duplam ipse curator, & non adultus condemnatur, authent. contra C. de non numerata pecunia. Curator solum rei familiaris administrationem sustinet, fed tutor etiam perionem administrationem, in l. in computandis, 8. & ibi gloss. 1. C. de nuptiis, & glo. hereditatis, in l. final. §. in autem, C. de bonis, quæ liberis.

Curatore sibi dari minor admonitus debet postulare, quod si neglexerit, poterit litigas petere, vel etiam si litigauerit cum minore eo admonito non punitur, nisi sententia diffinitiva pro se data non teneat, l. 1. & ibi. gl. 1. C. qui petant tutores.

Curatores petendi filiis non est necessitas imposita matribus, nisi quando impuberi petitur, l. matris, 6. & ibi gl. 4. C. eod.

Curatores sibi petere debent minores 25. annorum, si res eorum exigit, nec alij teneantur petere, d. l. matris, & ibi gl. 1.

Curatore sibi dari debet petere minor admonitus à volente reddere rationem tutelæ finitæ, quod si neglexerit, poterit ipse petere curatorem maiori dari, l. admore, 7. C. eod.

Curator datur minori, qui mouetur causa status ordinata prius causa liberali ante contestationem & coram iudice, & postea curatore dato fit litis contestatio, glo. fi. in l. 1. C. qui dare tutor.

Curatoris datio facta ei, qui mouetur causa status, tenet ratione incertitudinis, quamvis feratur sententia contra ipsum, quod fit feruus, & dict. gloss. final. in d. l. final. C. eod.

Curator datur minori in causa liberali non tenet vsque ad pubertatem, tenet tamen vsque ad sententiam, quando minor pronunciat feruus, si verò pronuncietur liber, tenet vsque ad tempus adultæ ætatis, si datur pupillo, vel vsque ad 25. annos, si datur adultis, ibidem.

Curatore vel tutorem habenti alius non potest adiungi, nisi causa cognita, neque potest alius substitui in eius locum, nisi priore autem remoto, l. curatorum, C. eod.

Curator, vel tutor autem suam absentiam debet adforem constituitur suo periculo, ne damnum incurat, ibid.

Curator, vel tutor datur minis habenti curatorem, vel tutorem, aliis habenti neque adfor, neque tutor, neque curator, vel alius debet adiungi, gl. 2. ibidem.

Curator minori datur post inchoatam litem, non potest sub preterito specialis curatoris à se nominari ante litem contestatam desistere, aut ab administratione se subtrahere, l. penulim, & ibi gloss. 1. C. eodem.

Curator datur ad tempus loco tutoris vel curatoris absentis causa reipub. finita absentia definit esse, si non expresse tempore datus sit, l. 1. C. in quo. casibus tutoris, vel curatoris.

Curator datur ad tempus in locum tutoris absentis, illo reuerso debet adire iudicem, & ita est tutor ad administrationem tutelæ compellatur, ibidem.

Curator vel tutor potest dari in locis excusati tutoris, licet pupillus habeat alios quoscumque tutores, & talis curator, non cogitur administrare ultra tempora pubertatis, licet curator datus, non tutor, l. 2. & ibi gloss. 1. C. eodem.

Curator potest adiungi tutori propter amplum patrimonium pupilli, & latè diffusum, & constitutum in diuersis locis, vel quando tutor solus administrationi tutelæ non sufficit, l. 3. C. eod.

Curator adultus non tenetur de precedenti mala administratione tutorum, & curam debet administrare, & facere quod magis interest omnium partium, & iudex inter ipsum, & tutorem, quam primum potest, paribus suis fungatur, l. 1. & ibi gloss. 1. C. de administ. tutorum, & gloss. 1. in l. final. C. de periculo tutorum.

Curator tenetur agere contra tutorem de mala administratione eius, & quod magis interest eundem tutorem, videlicet vt liberetur, & in viuis non gaueatur, & adolescentis, vt suam habeat, & eundem curatoris, ne incidat in actionem negotiorum gestorum, quasi ex negligentia, gloss. fi. d. l. 1.

Curator vt reddat rationem totius administrationis, non potest agere collega, quamdiu datur communis administratio, l. 2. & ibi gl. 1. C. eodem.

Curatores si cessent dotare adultam suis bonis ipsa adulta poterit agere, vt quod moderatum est honestæ personæ præstare, & etiam impendia nuptiarum præstare cogantur, l. si curatores, 9. & ibi gloss. fi. C. eodem.

Curator ante 25. annum explem durante administratione, non cogitur reddere rationes administrationis à concursatore, neque ab adultis, l. rationes, 14. & ibi gl. 1. C. eod.

Curator etiam durante administratione potest cogi reddere rationem alicuius capituli, non à concursatore, sed ab alio, intellige extra iudicium, gl. 1. ibid.

Curatores scientes quando tardius incipiunt administrare curam suam, suo periculo cessant, & tenentur, l. 2. & ibi gloss. 1. C. de suspect. tutor.

Curator dat us ad progrediendam causam, vel litem, non potest conueniri de periculo administrationis alterius, quam illius, cuius defuncto est commissa ei, l. 3. C. de in litem dando.

Curator, qui fraudulenter cessat administrare curam, vt suspectus est remouendus, & in locum eius debet alius substitui, l. 2. C. de suspect. tutor.

Curator dicitur quandoque tutor à tundo, non autem verè est tutor cum certe rei non decessit, nisi in casu quodam, gl. 1. in rub. C. de in litem dando tutor.

Curator, qui instrumenta appellationis interpositæ detinet apud se, etiam post 2. annum, & sic cura finita, tenetur pro periculo illam prosequi interim, dum non transferet minori, gloss. 3. in l. 1. C. vt causæ post pubertatem.

Curator repositus rationem tutelæ à tutore, vel ab eius heredem non compellitur iurare in litem, l. 1. C. de in litem iurando.

Curator si velit, poterit iurare, si tutor aut eius heres, aut heres heredis instrumenta pupillaria dolo, vel lata culpa exhibere non vult, ibidem.

Curator non debet iurare in litem, sed iudex de veritate debet cognoscere, & ubi in non exhibendis instrumentis dolo, vel lata culpa non interuenit, ibidem.

Curatoris viuis auctoritas sufficit in omnibus actibus specandibus ad curam, nisi sit actus, per quem cura finitur, l. fin. C. de auctor. præstand.

Curator generaliter datur intelligitur datus etiam ad bona extra provinciam situata, nisi de his fuerit excusatus, l. 2. de excusat. tutor.

Curator datur in Italia à prætoribus, in provincia à præfide, gloss. 1. ibid.

Curatores à principe, vel ab alio eo mandante, vel à testatore dari intelliguntur dari etiam ad bona extra provinciam, aliis enim, si ab alio sunt dati, non censentur dari ad bona extra provinciam d. gl. 1.

Curatori currit tempus excusationibus præsumitur à die confirmationis, gloss. 1. in l. 2. arto, 20. C. eod.

Curator si sit datus libertus adulto patrōno, non potest excusari, eo quod ipse tutor ante fuerit, gloss. 2. ibid.

Curator datur absentis, & etiam luxuriose vtenti, & similibus, gl. 3. in l. 1. C. de curatore furiosi.

Curator datur singulari rei, quando singularis res sit legata à Titio filiofam. & pater non vult eam intendere, gloss. hereditari, in l. fin. §. fin autem, C. de bonis, quæ liberis.

Curator quandoque datur respectu certæ rei, authent. vt liceat matri, & aut, in § principio, vericuli, si verò forsan, col. 7.

Curator datur rebus, quando quis filio minori in potestate constituto reliquis aliquas res sub conditione, ne vfructus illarum pertineret ad patrem, & de administratione illarum nihil disposuit, d. authent. vt liceat matri, & aut, in principio, & ibi gloss. rebus.

Curator datur rebus, quando filius minor patre recusante adit hereditatem de latam ex aduentitia causa, d. gl. rebus.

Curatores adultorum tunc fiuntur, cum minor 25. an. vtilem vigorem impleverit, nisi ad certam causam, vel speciem fuerint dati, nam tunc finito negotio finitur etiam officium, gloss. in fi. §. fi. Inst. quib. modis tutela finitur.

Curatores dantur adultis vsque ad vigesimum quintum annum completum, nisi impetrent veniam ætatis à principe, masculi in 20. anno, & femine in 18. ann. in principio, & ibi gloss. 1. Inst. de curatoribus.

Curatores dantur ab eisdem Magistratibus, à quibus & tutores, scilicet à prætoribus, præfide, proconsule, præfecto Aegypti, à præfecto vrbis, & à defensore ciuitatis, & à iudice Alexandria, in d. principio, & ibi gloss. Magistratibus.

Curatores inuitis adolescentibus non dantur, nisi ad litem, & tunc est verum, si conueniantur, secus si agant, §. sed curator, & ibi gloss. in litem, in additione, Inst. de curatoribus.

Curator potest dari etiam ad certam causam, sed non tutor, d. §. sed curator, & ibi gl. curator.

Curator datus tunc datur, quando legitimi deficiunt, §. furiosi, & ibi gloss. solent, Inst. de eod.

Curator vel tutor datus ex inquisitione à minore Magistratu, tenetur satisfacere, gloss. idonei, in principio Inst. de satisfactio. curator.

Curator vel tutor datus ex inquisitione, licet non teneatur satisfacere, tenetur tamen iurare bene agere, id est, non prætermittere vtilia, & non facere inutilia, ibidem.

Curator illius pupilli, cuius tutelam gessit, esse non potest cogi inuitus, §. qui tutelam, Inst. de excusat. tutorum.

Curator inuitus non potest dari à testatore, ibid.

Curator adolescentis, vel furiosi lege non refragante potest rem adolescentis, vel furiosi pignori dare, vt quia pecunia accepta in rem adolescentis fit versa, l. tutor, 16. de pign. act.

Curator petens dari adulto absentis debet satisfacere adultum curatorem datum eadem habitum, l. notus, §. si, qui, de procuratorib.

Curatorem petens alicui adulto presenti dari pro lite, quam adultus habet, non aliter audiatur, nisi adultus consentiente, ibid.

Curatorem habere compellitur adultus, si agere vult, quia aliter non potest agere, etiam quando conuenitur, gl. consentiente, ibid.

Curatores scientes minorem, qui probauerat, falsò se maiorem esse, cui de iure iudicis à creditore debitum solutum est, eo consumpro, tenentur curatores ei ad illud, eo quod scientes se minorem, persequerentur in officio, neque deberent eum pati accipere pecunias debitas, secus si ignorarent se minorem, l. minor, 32. de minor.

Curatores & conlanguneis præsumuntur scire ætatem minoris, sed qui sunt tantum curatoris, non præsumuntur scire, §. gl. si ibid.

Curator minoris prædium quodlibet vrbianum sine decreto poterat olim vendere, hodie tamen non potest, gl. fundum, in l. intra vtile, 39. §. fin. eod.

Curator habens prædium commune cum minore, si illud vendidit, potest restitui contra venditionem, & rescinditur venditio eatenus, quatenus minoris pro parte prædium commune fuit, nisi emptor à toto velit recedere, l. tutor, 47. §. fi. eod.

Curatoris officium consistit in administratione rerum, & negotiorum adolescentulæ, nec ad eius officium pertinet nubere ipsam, quia ipsa suo arbitrio nubere potest, l. sciendum, 20. de ritu nupti.

Curator dum gerit curam si adoptauerit maritum eius puellæ, culus est curator, impeditur adoptio, & tenet matrimonium, l. pen. §. sed & si, eod.

Curator potest dari ad vnum actum, puta ad constituendam dotem adultæ, l. si ue generalis, de iure dotum.

Curator non potest sponsalia vel matrimonium contrahere cum adultis, gl. si in l. 1. & ibi gl. si de excusat. tpe.

Reliqua verbo, Adultus, per tot. Dolo, 22. Minor, 14. Sententia, 18. 19. Suspectus, Tutor, per tot. Confessio, 11.

CVRATORE esse non potest, qui est in cura alterius, gloss. corruptiss, in l. ex factis, de neg. gestis.

Curator alicuius esse non cogitur quis, si eiusdem tutelam gessit, ac tutor fuit, secus in libero, qui non excusatur, licet tutor eiusdem fuerit, gl. si in l. si impuberi, 13. §. si de tutorib. datis.

Curator non potest dari sponsus sponse sue, neque vxori maritus, & si datur, iusto iure nulla est datio, d. l. 1. & ibi gl. si de excusatio. tutorum, & gl. 1. in l. 2. C. qui dare tut.

Curator si absens & ignorans vxori vel sponse datus sit maritus, vel sponsus, debet petere alium loco sui constitui, d. gloss. fin. l. amplissimi, C. eod.

Curator non potest creari maritus vxoris suæ, licet habeat in rebus vxoris suæ affectionem, l. 2. & ibi gl. 1. C. qui dare tutor.

Curator esse non potest cecus, utroque lumine, secus vero carens uno oculo, l. 3. & ibi gl. i. c. eodem.

Curator minor non potest esse eiusdem minoris debitor, vel creditor, aut is, qui minoris res tenet, aut minoris, c. eod.

Curator si postea efficiatur minoris creditor, sine adiuncto sibi curatore non debet administrare, ibid.

Curator ab initio debet iurare se creditorem, vel debitorem non esse, quod si taceat, creditor amittit actionem, si tamen debitor taceat, non liberatur, etiam si soluat, ibid.

Curator creditor si cessionem actionis adversus minorem suscipiat, cura durante vel finita non poterit exercere, nec etiam ille, qui gessit, agere debet, cum in legem commiserit, licet cessione iustis de causis facta sit, sed minor liberatur, ibid.

Curator si datus sit fover nunti suae, debet se excusare, aliis incidit in infamiam, l. licet, 17. c. de excusat. tutorum.

Curator nominatus adultis, quorum tutor antea fuerat, non potest inuitus teneri in administratione, & ideo potest se excusare, si dies excusationibus praefinitis nondum excessit, l. curator, 20. c. eod.

Curatorem minorum non possunt esse mulieres, fallit hodie in matre & aia, l. scire, 21. & ibi gl. 2. de tutoribus datis.

Reliqua verba, Tutor, 10. c. 67. usque 71. Creditor, 99. & infra numero 17.

CURATOR non solum ad dotem constituendam dari potest adultae volenti nubere, vel iam nuptae ad augendam, vel permutandam, ut ex pecunia in rem, vel contrarium permittitur, si mulieri id vtile sit, l. non tantum, 7. & ibi gl. fin. de tutoribus datis.

Curator idemque patruus adultae, si promissit pro ea dotem supra vires hereditatis scirent, vel animo donandi, vel dolo, tenetur omne id solvere marito, nec repetit a muliere, l. cum post mortem, 43. & ibi gl. quidam, de administratione tutorum.

Curator idemque patruus, si creditor adultae animo donandi promissit solvere pro ea, tenetur solvere illud, nec repetit id a muliere, ibid.

Curator idemque patruus, si causa negotii gerendi promissit dotem pro adultae vires hereditatis, habet mulierem obligatam ad reddendum patri id, quod ultra soluit marito, vel ad liberandum se, si non soluit adhuc, & hoc si quod matrimonium durer, sine solum sit, d. s. quidam, & ibi gl. 1. & glo. obligatam, ibid.

Curator curatorio nomine si promissit dotem pro adultae vires hereditatis adultae, ac denunciatus ab ea ne solvere marito, in id quod ultra vires patrimonii adultae e. i. ne conveniatur a marito, iuratur per resurrectionem petitam ab adultae, sed si adultae non petierit restitutionem, habet curator exceptionem in eo, quod est ultra modum contra maritum, ipsa vero adultae debet cauere, quod si effecta fuerit diues constante matrimonio, quod dotis reliquam partem solvet marito, d. l. cum post mortem, 5. & ibi gl. fin.

Curator minoris pro ea non tantum dotem, sed etiam inpendia, quae ad nuptias faciendi sunt, praestare debet, l. curator, 52. c. eod.

Curator contrahens matrimonium cum adultae intra 16. annum non a patre desponsatam, vel destinatam, vel in testamento denominatam, punitur lege Italiae de adulteriis, l. quia pupillum, de adulteriis.

Reliqua verba, Matrimonium 20. Tutor, 156. Deo 10.

CVRATOR impuberi datus a iudice, si quasi protator gesserit, tenetur actione negotiorum gestorum, & non actione pro tutela, quia officio curatoris functus fuit, l. 5. & ibi gl. 1. de curatoribus, de eo, qui pro tutore.

Curator ad litem datus pupillo agenti reuocatione contra tutorem, non debet esse praesens, quod secus est in curatore adulti, l. 3. & ibi gl. 1. de tutoribus, de tutela.

Curator ad litem simpliciter datus pupillo intelligitur datus ad omnes lites, quas ipse pupillus habet cum tutore, cum quo litigare intendit, d. l. 3. & ibi gl. 1.

Curator quando datus pupillo agere volenti contra tutorem, potest dari in vnam vel plures lites, & etiam possunt dari plures curatores pluribus pupillis, vel vnus curator pluribus pupillis, vel vnus vni pupillo, quando pupilli volunt litigare cum tutore, l. 4. c. eod.

Curatore vno dato contra tutorem ad vnam litem, ad eandem non potest dari alius, l. cum semel, 5. de tutoribus, de tutela.

Curator non potest dari pupillo praesente tutore, per quem res geri potest, l. curator, 11. & ibi gl. 1. de tutoribus, de tutela.

Curator potest dari pupillo absente tutore causa recipi. & etiam praesente tutore quando res per eum geri non potest, d. gl. 1. ibid.

Curator potest dari pupillo non habenti tutorem praesentem, vel absentem, d. gl. 1. ibid.

Curator datus pupillo in locum tutoris absentis causa recipi. in omnem rem, etiam quae solemnitate iuris requiritur, l. in omnem, 15. & ibi gl. 1. & add. marg. c. eod.

Curator datus pupillo propter absentiam tutoris debet perseverare usque ad pubertatem pupilli, sed post pubertatem debet petere sibi alium curatorem, l. curator, 25. c. eod.

Curator datus pupillo ad vnam causam propter absentiam tutoris causa finita non est amplius curator, gl. fin. ibid.

Curatorem petere sibi dari non potest infans, qui fieri non potest, nec habet intellectum, gl. fin. l. 3. & ibi gl. qui petant tutores.

Curatorem petere non potest tutor pupillo eo ignorante, & non mandante, l. curator, c. eod.

14. Curator non iure si petitus sit datus, periculum eorum, quae ab eo gesta sunt, pertinet ad tutorem, qui petiit illum curatorem, ibid.

Curator pupilli, vel etiam eius fideiussor, etiam ante finitam tutelam, possunt conveniri etiam adhuc durante cura ex stipulatione rem pupilli saluam fore, sed tutor vel eius fideiussor non possunt conveniri durante tutela, l. si cum adhuc, 16. & ibi gl. pen. de tutela, & rationibus.

Curator etiam impuberi potest dari ad litem, sed ad ea, quae iuris solemnitatem desiderant, opus est tutoris auctoritate, l. curator, 19. de auctor. tutorum.

Curatoris auctoritas non sufficit pupillo ad eundem hereditatem sibi delatam, sufficit tamen adulto auctoritas curatoris, gl. fin. l. 1. pupillus, 9. de acquir. hereditate, & l. commune, 17. & ibi gl. fin. de appellatio. gl. fin. de appellatio. gl. 1. & ibi add. marg. in l. ponat, c. de iure delibe.

Curator pupilli recte potest solui, si quod sit forte, l. 4. & ibi gl. de solutio. Curatores pupillo an debeant confici litigantes cum patre eiusdem pupilli, iudex pro utilitate pupilli debet providere, l. pe. c. de confirm. tutore.

Curator non datur pupillo, nisi postulanti si litigat cum tutore, licet autem cum alio, datur etiam inuito, gl. fin. in l. 1. c. qui petant tutores.

Curatores solent adungi tutori ob augmentum facultatum pupilli, vel propter patrimonium late diffusum, ac constitutum in diuersis locis, vel quando tutor solus non est sufficiens ad administrandam tutelam, l. 3. & l. fin. c. in quibus casibus tutor vel curat. habendi.

Curatores tutoribus si sunt adiuncti, pupilli pubertate finitur officium tam tutorum quam curatorum adiunctorum, & alij curatores sunt dandi, l. 1. c. quando tutor vel curator.

Curator adulti hereditatem adulto delatam potest adire, vel bonorum possessionem petere pro adulto, sed curator pupilli non potest, gl. cum, in l. si infanti, 18. c. de iure deliberandi.

Curatores dari pupillis ex eisdem modis desinunt esse curatores, ex quibus desinunt tutores eorum, gl. fin. in l. si infanti, quod mod. tutelae finiat.

Curator datur etiam pupillo tutore legitimo vel testamentario idoneo non existente, vel ad tempus excusato, 5. pe. l. fin. de curator.

Curator testamentum non potest dari impuberi de iure, l. impuberi, 40. & ibi gl. de liti, de administr. tutore.

Reliqua verba, Pupillus, 29. & infra nu. 15. 30. Actio, 160. 161. Tutor, 35. 154. Minor, 28.

CVRATOR furiofi datur actio negotiorum gestorum adversus furiosum, l. 3. & ibi gl. 1. furiofi, de negot. gest.

Curator furiofi, vel prodigi si pactus sit, ne a furioso vel prodigo peteretur, valet tale pactum vtile prodigo, sed si causa donandi pacificeretur cum debitoribus nec ab eis debitoribus peteretur, non valet pactum, licet transactio super debito furiofi vel prodigi valeat, contra iuris, & ibi gl. fin. sed non contra, de pactis.

Curator furiofi vel prodigi habet generalem administrationem, d. gl. sed non contra.

Curator prodigo, vel furioso a nemine datur, sed tantum datur a lege, gl. de iust. fin. in l. cui eorum, de postulando.

Curator quando datur adolescenti furioso, magis datur ut adolescentem, quam ut furiosum, gl. fin. in l. profecticia, 5. & ibi gl. de iure dotium, & gl. 1. in l. 1. c. de curatore furiofi.

in Curatore, qui negotia gessit, non datur actio iudicati post mortem furiofi, nisi curator finito officio novationem fecerit, vel obligationem in se transfuserit, post mortem, quando ex facto tutor.

Curator potest dari filio prodigo ad matris instantiam, l. his, qui, 12. & ibi gl. de tutoribus, de tutela.

Curatori vni ex pluribus furioso datis, ne utilitates furiofi impediatur, potest iudex decernere curationem, ita tamen ut sit caueat ceteris, & sic solus administrat, l. 3. & ibi gl. 2. de administr. tutore.

Curatoris auctoritas requiritur in agnoscenda bonorum possessione ad furiosum pertinet, quod si agnouerit contra commodum furiofi, tenetur iudicio curationis, id est, negotiorum gestorum, l. si ad pupillum, de auctor. tutorum.

Curator furiofi recte potest adire hereditatem ei delatam, sed non potest curator adulti, vel pupilli adire hereditatem ad pupillum vel adultum pertinentem, nec additionem auctoritate, d. l. si ad pupillum, & ibi gl. 1. c. eod.

Curator furiofi potest acquirere vel repudiare bonorum possessionem vel hereditatem ad furiosum pertinentem, quod verum est quod fructus, si habeat vel perdat, sed non quod proprietatem, quae ad alios vadit suo ordine, si in furore decedat, d. gl. 1. ibid.

Curator datus mente capto, muto, vel ventri potest se excusare propter numerum liberorum, Rome scilicet propter tres liberos, in Italia propter quatuor, in provincia propter quinque, l. pe. & ibi gl. 1. de excusat. tutor.

Curatores dari possunt prodigo, & furioso, & etiam mente capto, & furdo, muto, & qui morbo perpetuo laborat, & ei, qui rebus suis superesse non potest, l. 1. & ibi gl. 1. de curator furiofi.

Curator demenci datus interposito decreto, ut satisfaret, si non cauit, & postea quidam res legitimo modo alienavit, haereditas demencis possit, eas vendicare, nisi curator de pretio earum creditoribus satisfecerit, l. consilio, 9. de curatoribus, de furiofi.

Curator furiofi, demencis, vel prodigi potest alienare res iusto pretio, & furiofi & demencis utilitate exigente, & decreto interposito, gl. legitimo, ibid.

Curatore demencis remoto ob non praestitam satisfactionem, ac ob eius malam administrationem, alius in eius locum subrogatus sit, quo etiam satisfactio nem non praestante remotus conuenit fuit actione negotiorum gestorum, ac condemnatus soluit, haereditas demencis possit nihilominus agere cum remoto actione negotiorum gestorum, nisi in eius locum subrogatus praetisserit cautionem, d. l. consilio, 9. cum demencis, c. eod.

Curatori furiofi vni ex pluribus potest solui, & vnus etiam potest alienare, d. l. consilio, 9. & ibi gl. pe.

Curatori furiofi vnus ex pluribus si alienet, vel solutionem recipiat, valet alienatio, & solutio, quia concentratores alij intelliguntur consentire, nisi praesentes venient solui, vel alienare, aut tradi, quo casu neque debitor liberabitur, neque emptor vicepiet, d. gl. fin.

Curator furiofi datus a patre in testamento non tenetur satisfare, licet iudex confirmet eum, gl. fin. in l. bonorum, c. eod.

Curator furiofi scietur rem suam quasi furiofi tradere poterit, & dominium transire, sed rem furiofi quasi suam si tradat, non transfert dominium, quia non quasi furiofi negotium gerens tradidit, l. Iulianus, c. eod.

Curator furiofi exigente utilitate furiofi cum decreto potest rem eius immobilium pignori dare, aut mobilem sine decreto, l. pignus, & ibi gl. 1. c. eod.

Curator

Curator furiosi, etiam si sit agnatus ei, non potest rem furiosi consecrare, l. ab agaro, eod.

Curatori furiosi agnato non competit semper alienatio rerum pupilli, sed quatenus negotiorum administratio exigit, ibid.

Curator datur furioso alius quam agnatus legitimus, quando ille est inhabilis ad eam rem, l. sepe, eod.

Curator non datur maritus uxori mente capte, l. vtrum, eod.

in Curatoris bonis privilegium personale, vt præstatur cæteris creditoribus, personale habentibus seruatur furioso vel furiofo, l. & mulieri, eo.

in Curatoris bonis habent privilegium personale furiosus, prodigus, & omnes alij, quibus dantur curatores, ibi.

Curator furioso vel prodigo legitimus agnatus est, & in eius defectum peruenit ad datium, l. sepe 13, eod.

Curatorem si pater dederit in testamento filio furioso, vel prodigo, Iudex debet, sequens patris voluntatem, omnimodò eum confirmare, siue filius sit prodigus, siue non, l. pe, eod.

Curator furiosi nullo modo potest dare libertatem seruo furioso: quia illud non est ex administratione, l. si, eod. & i. curator, 21. qui & à quib. manum.

Curator si donauerit aliquam rem furioso, non valet donatio, nec traditio, nisi ex magna utilitate furiosi hoc cum cognitione iudicij fiat, d. l. si de curat. furiofo.

Curator furiosi potest adire hereditatem furiofo delatam, & ipsum furiosum facit heredem, §. p. in l. i. pupillus, 9. de acq. hereditate.

Curator qui non possessionem pro demente accepit, & agnouit, tenetur legatarius præstare legata, prius accepta cautione ab eis de restituendo in casu, quo heredes ipsi curatori euicti fuerint, l. Licinius, 48. §. si de legat. 2.

Curator si hereditatem dementi delatam agnouerit nomine dementis, verè non dicitur illa quædam dementi, nisi resipuerit, & tunc vel, pro quædã tamen habetur interea antequam furiosus factus sanæ mentis agnoscat, & idè interitum petuntur legata, sed quia verè & incommutabiliter non est ei quæstia hereditas, idè legatarius tenetur præstare cautionem ei de restituendo illi, etiam nulla mora questione super hoc §. si, l. si. & gl. quæstia, in l. si infans, 18. C. de iure delib.

Curator furiosi heredis instituti potest agnoscere bonorum possessionem secundum tabulas, & hereditatem restituere, cum heres, 3. §. ad Trebel.

Curator furiosi non potest bonorum possessionem repudiare, quia nondum est delatus, vt possit repudiari, sed bene vt possit peti, §. l. i. §. furiofo, & ibi glo. delata de success. editio.

Curator datur furioso & prodigo etiam nemine petente, gl. x. in l. hæc autem, §. ex quib. causis in possessionem eatur.

Curator dari non debet prodigo, vel furioso, nisi causa cognita, & in furioso habito iudicio medicorum, ne se furiosum simulet, d. gl. i. & ibi add. marg.

Curatorem dare, aliquem furioso vel prodigo non cogit iudex, nisi viderit eum idoneum, d. gl. i. ibid.

Curatoris furiosi, vel adulti potestas plenior est, quam curatoris bonis dati. gl. rata, in l. 2. de curatore bonis dando.

Curator furiosi, vel adulti differt à curatore bonis dato, quia actio, quæ datur contra curatorem bonis datum, non est pignoriata, sed bene illa, quæ datur in curatorem furioso, vel prodigo, ibid.

Curator furiosi & adulti tenetur actione negotiorum gestorum etiam de leui culpa, & datur etiam iniuriis, sed curator datus bonis conuenitur actione mandati, & tenetur tantum de dolo, & lata culpa, & non datur iniuriis, ibi.

Curator furiosi recte potest solui, item curatori non sufficienti sibi per ætatem, vel per altam iustam causam, vt quia datus est bonis, recte potest solui, l. quod si foret, 14. §. pe de solutio.

Curator furiosi, potest transigere cum fure, & si in potestatem suam redegerit rem furtiuam, definit esse furtiuus, l. inter, 16. §. pe de furtis.

Curator furiosi, sustinet vicem domini, cum bene gerit, vt etiam tradendo rem furioso alienare possit cum decreto, & ex causa, §. pe, ibi.

Curatores furiosi, vel prodigi, compelluntur esse agnati: lege xij. tab. gl. 2. in auth. presbyteros, C. de episcopis & clericis.

Curator furioso vel furiofo hereditas instituitur datus à patre in testamento, non tenetur dare fideiussionem, sed apud præfides præsentem Episcopo duob. vel tribus Primatibus actis interuenientibus tactis Evangelis iuret gesturum omnia rectè, & cum utilitate furiofo, & inuentario facto res suscipit & disponit secundum sui opinionem, l. de creationib. 27. C. de Episc. audien.

Curatore nullo dato ex testamento furioso, legitimus agnatus vocat lex, quo cessante, vel non idoneo existente, iudex prouidet de vno, ibid.

Curator furioso debet creari apud præfides cuiuscunque prouinciæ, & Episcopum ciuitatis, & tres Primates, itaque si curator habeat substantiam idoneam & sufficientem, non dat satisfactioem, fin autem, dabit fideiussionem in quantum possibile est, & curator debet iurare, gesturum omnia cum utilitate furiofo, & inuentarium facit hypothecando omnia bona sua, ibid.

Curator datur à lege prodigo, aliis semper est datius, cum multis aliis personis detur, gl. xij. tab. in d. l. de creationib. C. de Episc. aud.

Curator furiosorum, vel dementium, aut prodigorum, vel etiam aliorum, ab initio debent iurare fe creditorum, vel debitorum non esse, aliis si taceant, sicut & alij curatores debent puniri, auth. minoris, C. qui dare tutores.

Curator furiosi non conuenitur actione tutelæ, sed debet conueniri actione negotiorum gestorum, & idè hac actione etiam durante curacione potest conueniri, gl. i. in l. 2. C. de administrat.

Curatores, impleta legitima ætate verè prodigis, & furiosis solent tribui, l. 1. & ibi gl. 1. C. de curatore furiofo.

Curator si detur alicui furioso, cum furiosus non sit, non valet datio, §. si, l. si. ibi.

Curator datur furioso habenti diuicia interualla non definit esse curator tempore, quo ille sanæ mentis efficitur, sed manet curator, donec talis furiosus viat, l. cum alijs, 6. C. de i.

Curatori furiosi non competit exercitium administrationis tempore, quo ille sanæ mentis efficitur, quia tunc ipse etiam sine curatore per se potest agere omnia, ibid.

Curatori restituitur exercitium administrationis, si furioso sanæ mentis effecto superueniat furor, ibid.

Curator non potest coniungi in contractu furiosi tempore sanæ mentis facto, si furor iterum ei superueniat, ibi.

Curator furiosi habentis interualla in omni tempore est curator etiam tempore, quo sanæ mentis efficitur, eo tamen tempore non habet exercitium administrationis, quod recuperat, quoties morbus redit furioso, ibid.

Curator furiosi habentis interualla semper, donec viuit, idè manet curator, ne crebra vel quasi indubiosa fiat curatoris creatio, ibid.

Curator furiosi habentis interualla tempore, quo ille sanæ mentis efficitur, non est curator quoad effectum, vel exercitium administrationis, sed bene quoad nomen, d. l. cum alijs, & ibi gl. 3.

Curator non datur furioso in potestate patris constituto, cum sufficiat pater ei quoad gubernationem rerum, quæ ex castrensi peculio vel aliter ante furorem, vel in furore ad eum peruenierunt, l. cum furiosis, 7. C. eod.

Curator furiosi, cui est delata hereditas extranei, potest agnoscere bonorum possessionem nomine furiofo, d. l. cum furiosis, §. fin autem.

Curator furiosi non potest repudiare bonorum possessionem, hereditatis furiofo non delata, perere tamen poterit, quantum hereditas furiofo non sit delata, gl. admitti, ibid.

Curator potest dari à patre in suo testamento furioso, & si non tenetur satisfare, debet tamen iurare actis interuenientibus omnia fe rectè & cum utilitate furiofo acturum, & vitia furiofo non prætermitturum, & iniuria non admitturum, d. l. cum furiosis, §. sed cum antiquitas.

Curator furiosi debet facere inuentarium publicè in scriptis, postea poterit disponere res furiofo secundum sui opinionem, sub hypotheca rerum ad eum pertinentium, d. l. cum furiosis, §. & inuentario.

Curator si furioso datus sit proximus agnatus à lege, vel à iudice, non cogitur satisfare, si idoneam habeat substantiam, iurabit tamen coram iudice, quod bene administrabit bona furiofo, & faciet inuentarium, ibid.

Curator furiofo si sit datus proximus agnatus à lege, vel à iudice, debet satisfare in quantum possibile est, & iurare de bene administrando, ibid.

Curator furiofo nobili ex inquisitione debet nominari talis, quod sit integritate optime opinionis, ibid.

Curator furiofo poterit adire hereditatem furiofo delatam ex legato, fideicommissio, vel alio quocunque modo, illaque bona debet in inuentario addere, d. l. cum furiosis, §. tali, eod.

Curatore furiofo mortuo, vel eo vt suspecto remoto, debet alius subrogari, d. l. cum furiosis, §. pe, eod.

Curator nomine furiofo poterit petere bonorum possessionem iuris, & facti, & faciet cum bonorum possessionem, & factus bonorum possessor, si respicitur postea, poterit eam bonorum possessionem dimittere, & perinde erit, ac si non fuisset agnita, d. l. cum furiosis, §. fin autem, & ibi gl. amitti, eod.

Curatori soli furiofo potest restitui hereditas fideicommissaria, quæ furiofo debetur, l. pen. C. ad Trebel.

Curatores dantur furiosis & mente captis, furdis, mutis, vel perpetuo vitio laborantibus, qui propter morbum fe defendere non possant, gl. propter ætatem, in principio Instit. de tutelis.

Curator furiofo datur principaliter persona, d. gl. propter ætatem, in additione. Curator legitimus non datur, nisi furiofo, mente capto, & prodigo, gl. impuberes, in additione, in principio Instit. de fideiuciana tutela.

Curatores furiosorum desinant tunc, quando sanam mentem prædicte persone recipiunt, ibid.

Curatores dantur furiosis, prodigis, furdis, mutis, vel perpetuo morbo laborantibus, ratione furoris vel talis morbi, si sint maiores 25. anno, sed si sint minores 25. an. tunc recipiunt tutorem, vel curatorem ratione ætatis, nisi fin in potestate, §. furiofo, & ibi gl. dare, Instit. de curatorib.

Curator furiofo, etiam ex inquisitione datus, tenetur satisfare, si non habeat idoneam substantiam, gl. idonei, in principio Instit. de satisfat. curat.

Curator si detur non prodigo, tanquam prodigo, valet datio §. gl. 1. in l. i. cui bonis, §. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Furiosus, 13. Nouari, Aftio, 160. 161. Filius, 75.

Curator reipub. debet retrahere agros reipub. etiam à bonæ fidei emptoribus, cum illi possint ad auctores suos recurrere, l. si. C. de administrat. rerum ad ciuita.

Ad Curatoris reipub. heredes pertinet periculum operum, quæ locauit ipse curator, ibid.

Curator calendarij non debet præstare cautionem, cum à præfide ex inquisitione eligatur, d. l. si §. antepen.

Curator reipub. etiam nomine collegæ, etiam diuina administratione à iudice, tenetur se interuenire, & prohibere eum debuit, sed non diuina administratione etiã si potuit prohibere, tenetur nomine collegæ, d. §. antep. & ibi gl. oportuit.

Reliqua verbo, Respublica, Administratores, 3.

Curator bonis, & ventri quandoque idem, quandoque diuersi constituuntur, gl. bonorum, in l. 3. §. i. gl. bonis, in §. si curator, de suspect. tutor.

Curator ventri & bonis datus si fraudulenter veritas sit, & deinde idem fit datus tutor cum alijs, non potest accusari suspectus propter fraudes in cura admittas, quæ potest à concurtoribus conueniri vitii negotiorum gestorum, sed si non habeat conutores, potest remoueri vt suspectus, dict. §. si curator.

Curator datur ventri, & bonis à iudice, sed non tutor gl. bonis, ibid.

inter Curatorem ventris, & bonorum, & inter curatorem furiofo, prodigi, & pupilli magna est differentia, l. inter bonorum, 48. de administrat. tutorum.

Curatori bonorum, & ventris non datur plena administratio, sed tantum custodia, & venditio rerum, quæ futuræ sunt, sed curatori furiofo, prodigi, & pupilli committitur plena administratio rerum, ibid.

Curatori ventris, & bonorum committitur & interruptio vscapionis, & alia, quæ

- quæ sunt necessaria, nam & propter æs alienum, si dilatio est damnosa, vendit, gl. fi. ibid.
- contra Curatorem datum ventri non datur privilegium prelacionis substituto, vel venient ab intestato, in actione personali negotiorum gestorum, quando partus editus non est, secus si nascatur, licet abortivus, quæ tunc datur ad instar tutoris, l. fi. ventri, 8. & ibi gl. 1. de privilegio creditorum.
- Curator bonorum vtrius nomine datus sine inquisitione, debet satisfacere rem, ac bona, salua fore, secus si cum inquisitione fuisset datus, l. bonorum, de curator. furio.
- Curator potest dari ventri, & bonis eius, qui est in ventre, vel alteri tantum, gl. 1. ibid.
- Curator bonorum vtrius nomine datus debet habere curam præstandi necessaria mulieri prægnanti, d. l. bonorum, in additione, margi.
- Curator ventri & bonis datus debet præstare mulieri, potum, cibum, vestitum, & tectum pro facultatibus defuncti, & dignitate eius, & mulieris, & sumptus ad illa debet facere, primo ex pecunia, quæ est in hereditate, deinde ex fructibus, postea ex mobilibus, vicim ex immobilibus, l. 1. §. mulier missa, & ibi gl. consueverunt, de ventre in poss. mittendo.
- Curator ventri, & bonis datus curare debet, ne res vfucapiantur, ne debitores tempore liberentur, & debet administrare curam eo officio, quo solent tutores, & curator, ibid.
- Curator ventri, & bonis potest dari ex his, qui tutores dati sunt postmortem, aut ex necessariis, & affinis, aut ex substitutis, aut ex amicis defuncti, aut ex creditoribus, qui idoneus rebus, & facilitate conveniendi, & pro qualitate rerum videbitur, d. l. 1. §. eligitur, & ibi gl. idoneus, eod. tit.
- Curator ventri, & bonis datus debet custodire omnia bona, & alienare, quæ servari non possunt, item debet facere inventarium, in quo omnia bona scribantur, d. §. eligitur.
- Curator ventri & bonis datus debet conducere habitationem mulieri, si defunctus domum non habuit, & etiam debet præstare cibaria, si mulieris, qui necessarii sunt ad ministerium eius, l. habitatio, eod.
- Curator ventris debet præstare alimenta mulieri etiam habenti dotem, unde se sustentare possit, quia videtur ea præstari ei, qui in vtero est, l. curator, eod.
- Curator ventris potest (loquere debita, quæ sub pena, vel sub pignoris pretio, aut vfuris debeat, alioquin non, nisi fuerit conventus, d. l. curator, & ibi gl. fi.
- Reliqua verbo, Venter, Mulier, 48. v. §. 57.*
- Curator bonorum potest constitui loco absentis ad interruptendam prescriptionem, gl. fi. in l. 1. de nego. gest.
- Curator datur hereditati iacenti, & etiam datur bonis absentis, l. debitor meus, & ibi add. marg. eod.
- Curator bonorum si pecuniam redactam ex venditione bonorum in arca reposuit, habens iustam causam reponendi, periculum pertinet ad dominum, & non ad curatorem, d. l. debitor.
- Curator bonorum, si pecuniam redactam ex venditione bonorum non habens iustam causam reponendi in arca reposuit, periculum ad ipsum curatorem, & non ad dominum pertinet, & in culpa fuit, ex eo quod non follet creditorebus dominum, d. l. debitor.
- Curator bonorum si vendiderit bona, nec soluerit creditoribus, præsentibus quorum nomine vendidit, tenetur eis mandati actione, sed creditoribus absentibus actione negotiorum gestorum, si eorum nomine vendidit, secus si non vendidit nomine absentium, sed tantum præsentium nomine, l. si mandauero, 22. §. pe. mandati.
- Curator bonis viuentis si fit datus non probata absentia illius, non valet datio, secus quando bonis mortui datus est, gl. 1. in add. marg. in l. curator, de curatore furio.
- Curatoris bonis dari officium non transit ad heredem, l. cuius, & ibi glo. 1. eod. tit.
- Curatorem bonis debitoris constituit postquam petierunt creditores, non possunt postea penitere, & quod ipsi possint vendere, quamvis antea eis liceret, etiam si curator datus decesserit, quia tunc alius curator subrogandus est ei, neque hæres curatoris prioris debet onerari, vt vendat illa bona, ibid.
- Curator bonorum tenetur de dolo, & lata culpa tantum, sed non de leui, l. prætor alius, §. eodem causa, de bonis auctor. iudi. possid.
- Curator datus bonis defuncti potest exercere actiones perituras, & non perituras, gl. 1. & ibi add. marg. in l. pen. eod.
- Curator datus bonis absentis conferendis non potest intentare actiones nisi perituras vt ventris curator, sed datus bonis vt creditoribus, resoluat, cum soluendum fit creditoribus, ac bona sint distribuenda, & quia debitor bonis cesset, etiam non perituras poterit intentare, ibid.
- Curator datus bonis debet facere inventarium, l. fi. eod.
- Curator datus bonis defunctorum, item absentium, vel aolentium debitum solvere, item quandoque bonis præsentis, gl. in rub. de curatore bonis dando.
- Curator datus bonis defunctorum vnicialiter tenetur facere inventarium, gl. venter, in l. 1. eod.
- Curator solet decerni bonis ad postulationem creditorum, cum venter est in poss. aut quando pupillus heres institutus tutorem non habet, vt is vendat bona, & ex pretio soluat debitum vrgens, & quod ex pecunia crescit, d. l. 1. eod.
- Curator datus bonis, vendere potest bona pro satisfaciendo creditoribus, ibi.
- Curatore bonis dato, competit actio vtilis, & etiam contra eum cõpetit, l. 2. eod.
- Curatorem bonis defuncti potest dare iudex ex officio, etiam si nullo petente sibi iudice quouomodo sit notum, bona dissipari, gl. 1. ibi.
- Curator bonis dato acta in iudicio, vel extra putã contrahendo, rata debent esse, etiam si minor heres esset, si fecit, quæ debuit facere, d. l. 2. & ibi gl. rata.
- Curatoris bonis dati officium est, intentare actiones perituras, item custodire, & distrahere peritura bona, & si grauet æs alienum, etiam non peritura, d. l. gl. rata, ibid.
- Curator datus bonis habet legitimam administrationem, & sic de calunia iurat, ibi.
- Curator datus bonis sicut curator furio, vel prodigi, vel adulti, tenetur iurare tempore interpositi decreti, ¶ Docto. reprob. d. gl. rata.

Curator bonis datus in actionibus hereditariis potest constituere procuratorem post litem contestatam à se gl. curatorem, ibid.

Curator datus bonis si constituit procuratorem post litem à se contestatam, satisficere de rato tenetur procurator nomine curatoris, scilicet quod curator habebit ratum, & id ad agendum fuit constitutus, sed si ad defendendum, tenetur satisficere de indicato soluendo, d. l. 2. & ibi gl. curatorem, & gl. neque.

Curator datus bonis non tenetur satisficere de rato, d. gl. neque de rato, ibid.

Curator datus bonis potest constituere procuratorem, etiam ante litem contestatam, in actionibus quæstis per ipsum curatorem ex suo contractu, cum eorum dominus dicatur, d. l. 2. & ibi add. marg.

Curatores plures bonis quando constituuntur, quilibet potest agere, & conueniri in solidum, & non pro portionibus, d. l. 2. §. 1. eod.

Curatores plures bonis si constituuntur per regiones, puta vnus bonis Italicis, alius provincialibus, quilibet debet administrare bona tantum sibi deputata, ibidem.

Curator bonis inuitus dari non potest, nisi à principe, & ex magna necessitate, vt quia nemo voluntarius inuenitur, d. l. 2. §. queritur, eod.

Curator bonis potest dari non solum creditor, sed etiam ille, qui creditor non est, ibid.

Curator vnus ex tribus curatoribus bonorum etiam si nihil administret, potest nihilominus conueniri in solidum, sicut & alij qui administram, nisi inuitus datus fuisset, quo casu non potest conueniri, nisi in subsidium aliis non existentibus soluendo, d. l. 2. §. fin. & ibi gl. fin. & gl. fin. in l. 2. C. de diuend. tutela.

Curatores bonis dati habent beneficium epistolæ D. Adriani, idem diuisionis beneficium, vt tutores, & curatores, quando sunt in dolo, & culpa, sed non beneficium effusionis, ¶ Docto. reprob. gl. vteriorum, & ibi add. marg. in d. §. fi.

Curatores bonis dati tenentur de dolo, & lata culpa, gl. vteriorum, in l. 2. §. fi. de curatore bonis dando.

Curatores plures si bonis fuerint dati, potest creditor hereditarius, vel dominus bonorum in solidum agere contra eum, quem voluerit, l. fi. plures, & ibi gl. 1. eod.

Curator bonis datus consensu creditorum, si constat de mandato creditorum, non tenetur cauere de rato, l. actor, & ibi gl. omnimodo, rem ratam haberi.

Curator datur bonis absentis, vel eius, qui in hostium potestate est, nec potest dari tutor filio eius, l. tutor, §. si de tutelis.

Curator potest constituui bonis eius, qui est ultra mare, vt omnes actiones inretet, maxime tempore perituras, gl. fi. curator, in l. ab hostibus, ex quibus caus. maior.

Curator bonis absentis vt constituitur, debet adiri prator à creditoribus, vel ab aliis, quorum interest propter seum successione eius, qui est absens, & is prator constituit curatorem ex consensu maioris partis creditorum, l. 2. de curatore bonis dando.

Curator datur bonis captiui, item & bonis cuiuslibet absentis, gl. fin. in l. 3. C. de polliminito.

Reliqua verbo, Absens, 6. Creditor. 8. 100.

Curator ad litem si fit datus, non potest alius in eadem lite dari, gl. fin. in l. fi. quis cum procuratorio, de procuratoribus.

Curator datus ad litem, sicut procurator, non potest renouari sine causa, sed ante litem contestationem, tam procurator, quam curator libere possunt renouari, ibi.

Curator ad vnam litem potest dari sine causa cognitione, ¶ gloss. 1. in l. obseruare, de curator. furio.

Curator ad litem potest stipulari rem pupilli saluam fore, gl. 1. in l. fi. ad species, §. rem pupilli saluam fore.

Curator ad litem non tenetur facere inventarium, cum non possit ei solui ad instar procuratoris in litem, gl. conscripto, in l. de creationibus, 27. C. de epis. aud.

Curator ad litem per iudicem coram quo vertitur lis, dari debet ei, qui sine lite contestata, sine antea præstita satisfatione conuentus, factus est demens, vel furiosus, ita quod indiget curatore, l. fi. §. 1. C. de administr. tutor.

Curator ad litem dari debet actori, qui litem accepta factus est furiosus, si reus velit litem procedere, gl. actoris, ibid.

Curator datus ad litem si quid bona fide erogauit, poterit vtili negotiorum gestorum à concuratoribus petere, ¶ l. p. & ibi gloss. 1. C. de in litem iurando.

Reliqua verbo, Adultus, 1. Pupillus, 29. sup. 13. 14.

Curatoris res mobiles adultus non potest alienare sine iudicis decreto, l. siue generalis, §. 1. in add. marg. de iure dotium.

Curator obligi fit mutuum pecuniam accepit pro eo, & in eius rem versa sit illa, potest obligare eius bona, quæ sine decreto possunt obligari, in aliis autem bonis requiritur decretum, gl. 1. & ibi add. marg. in l. fi. is, qui, 11. de pignori.

Curatoribus adultorum, & aliorum potrigitur sententia orationis Imperatoris, Seueri prohibentis alienationem rerum pupillorum faciendam à tutoribus, ¶ gl. 3. in l. 1. de rebus eorum, qui sub.

Curatores furiosi, & similes non possunt alienare res furiosus, & similes, l. qui neque, & ibi gl. 2. eod. tit.

Curatores eorum, qui suis rebus interesse non possunt, vel curatores adultorum non possunt alienare, ibid.

Curator distrahendorum bonorum gratia constituitur, cum clara persona, vel tutori Senatoris, vel eius vxoris in ea causa sit, vt eius bona vendantur etiam eo illo presente: & honestius ex pretio illorum quantum potest creditoribus soluat, l. curator, de curatoribus furiosis.

Curator cum suo onere fundum suum poterit tam fisco, quam priuato vendere l. 1. C. rem alienam gerentibus.

Curatoris bona sunt tacite obligata adultis, quæ possunt ab eo vendi, aut obligari cum sua causa, vel onere suo, d. l. 1. & ibi gl. 2.

Curator minoris fidei non potest alienare, vel obligare prædium minoris sine decreto, ita neque potest curator furiosus prædium furiosus, l. 2. C. de curat. furiosis.

Curator si sine decreto prædium furiosus obligauit pignori, non valet pignoris obligatio, creditor tamen habet vtilem actionem contra furiosum, vel prodigum, l. pecunia in vtilitatem suam fuerit conuersa, ibidem.

Curator minoris fidei prohibetur alienare res minoris, ita prohibetur curator furiosus res furiosus alienare, gl. 3. ibid.

curator si sine decreto pignori obligauit res furiosus, creditor contra furiosum habet vtilem personalem actionem, & retentionem pignoris, si pecunia mutuo accepta, fit conuersa in villam furiosus, glossa fin. ibid.

Reliqua verbo, Emerit. 1. Pupillus. 2. 3. 4. Emend. 1. 2. 3. 4.

CURATOR neque a patre impuberi potest dari testamentum, datus tamen confirmatur a iudice, l. 1. §. si. & l. si filio, & ibi gl. i. de confirmando tutore, & gl. puzaret, in l. codicillis, 3. §. si de usufructu legato, & l. pen. & ibi gl. fin. C. de test. tutel. & §. si curator, Instit. de curatoribus, & glo. probata in principio Inst. de fideiuss. curator.

curator testamentum a matre datus filiis ex inquisitione confirmabitur a iudice, l. 2. cod.

curator testamentum datus a patre non debet satisfacere rem pupilli saluam fore, sed bene de fideicommissio sibi relicto restituendo minoris, si curam dimiserit, l. si cod.

curator datus a patre in testamento a iudice confirmatus tenetur suscipere curam, si aliqui ei testamentum datum sit, nisi id, quod sibi relictum est, nolle petere, & acceptum ignoranter reddere paratus sit, ibid.

curator si testamentum datus sit, non tenet datio, l. tutores, qui, 39. §. 1. de admistr. tutorem.

curator testamentum datus, a curatore circa appellationem se excusare debet tempore confirmationis, alius si paratur se confirmari non resistendo tacite, videtur renunciare excusationi, l. Caius, 1. 6. & ibi gl. si de excusat. tutor.

curator inuiti inter testamentum dati minoribus si sponte administrauerint, qui liber tenetur pro parte, gl. veriorum, in l. 2. §. si de curatore bonis dando.

curator in testamento dari non potest, & si fuerit datus, & is se immiscuerit administrationi, tenetur negotiorum gestorum actione tam ipse curator, quam heredes defuncti, l. curatorem, 6. C. de nego. gestis.

curator in testamento dari non potest, & datus non habet ius administrandi ante confirmationem iudicis, ibid.

curator datus in testamento, postquam se immiscuit administrationi, vel gerere corripit, non debet desistere administrationem, nisi petito curatore, vel certioratis cognatis pupilli, gl. si ibid.

curator filius datus in testamento indiget confirmatione, per decretum praetoris vel praefidis, gl. 1. in l. 1. C. quod cum eo, qui in aliena.

curatoris testamentum dati, & si iudex confirmari liberatur a satisfando, gl. probata in princ. Inst. de fideiuss. tut.

CURATOR a obligatus ratione originis non potest eam declinare, & si curae non molestauerit partem, non poterit filium molestare, l. si iulie, qui, 62. C. de decurionib. lib. 10.

curia liberant xii. dignitates enumerat ibi, in l. si. & ibi gl. 2. C. cod.

curia fuit corpus erat in qualibet ciuitate, quae curia indigebat officiali, vt negotia expedirentur, glossa curiis, in §. interfectorum, Inst. de heredit. quae ab intestato.

CURIALIS si totam suam substantiam daret alicui, siue in vitima voluntate, siue inter vivos, quarta pars hereditatis peruenit ad curiam, gl. 1. in l. sancti. rursus, 18. C. de sacrosanct. Eccl.

curia si dederit suam substantiam Ecclesiae, vel pio loco, tota pertinet ad ipsum locum, neque curia obtineat quartam, ibid.

curialis clericus, etiam partem suae substantiae poterit alicui dare, reliquae tres partes remanent apud curiam, gl. 1. ibi.

curialis faciens se clericum, ipsius bona olim ad curiam pertinebant, gl. nec cessionem, in l. 4. C. de Episcopis, & cler.

curialis non permittitur fieri clericum, & si fuerit factus propriae fortunae restitutor, ac si non fuisset perductus ad ordinationem, nisi monasterium vitam egerit, per 15. annos, auth. sed neque, C. de Episcopis, & cler. §. sed neque in auth. de sanctiss. Imp. Episcopis, col. 9.

curialis agens monasticam vitam non ex hoc dicitur monachus, & quia habitum habet, non potest uxorem ducere, gl. monasticum, ibid.

curialis factus clericus vel Episcopus legitime, aut adeptus aliam illustrem dignitatem, potest curiae per substitutionem seruire, l. ad similitudinem, 12. C. eo.

curialis non compellitur quis esse propter vitam ex xij. dignitatibus, per quas liberatur a curia, gl. §. in auth. de Episcopis, C. cod.

curialis legitime factus clericus ad secularem vitam transiens redditur curiae, gl. 4. in auth. si clericus, C. cod.

curialis tenetur ad omnia munera ciuitatis, aduocatus tamen liber est ab illis, gl. 1. in l. 3. C. de aduocat. diuers. iudicio iorum.

curialis vel cohortalis fugiens potest capi per eos, a quibus aufugerit, & agitur causa possessionis a iudice vbi capitur, coram quo manifestarum rerum probatione si conuictus fuerit, remittitur ad locum vbi ausus, l. 1. C. vbi quis de curiali, vel.

curialis si in conductionem successit alij, iure remanet, gl. 2. in l. curialis, 30. C. de locato.

curialis, neque conductor alienarum rerum, neque fideiussor, aut mandator conductoris esse potest, & si existat nulla obligatio, neque conductoris, neque locatori, ex huiusmodi contractu competit, l. Curialis, & ibi gl. pen.

curiales prohibentur esse tutores etiam pupillorum illustrium, quia aliis non prospiceretur pupillis, cum curialium bona sint fisco obligata, l. si. & ibi gl. 1. C. de tutor. & curat. illust.

curialis si decesserit sine testamento, & legitimo successore, succedit ei collegium curialium, exclusio fisco, l. 4. C. de heredit. deoction.

curiales vrbium tenentur in eis domos proprias habere, & ideo vel antiquas reedificare, vel novas construere tenentur, l. singularum, C. de aedificiis priuat.

curiales liberantur a curiali fortuna sola collatione dignitatis, & administrationis etiam ante administrationem suscepam, sed non liberantur sola collatione honoris, seu dignitatis abque administratione, sed remanent curiales solum honorem ex tali collatione consecuti, §. renouamus, in authent. de ordinat. praef. vrbani, col. 1.

curialis, si relicta curia militauerit, reuocari debet ad curiam per quemcumque iudicem ordinarium, & idem contra si miles ad curiam venerit, debet reuocari ad militiam, l. qui derelicta, 17. & ibi gl. 1. C. de decurionib. lib. 10.

Curialis etiam si vere fiat clericus, potest nihilominus retrahi, nisi saltem ad subdiaconatum peruenierit, vel nati 20. annis fuerit in monasterio, gl. monasterium, in l. quidam ignauus, 26. C. de decurionib. lib. 10.

Curialis transferens se ad fabricam, vt ciuitate munera propria, reuocatur, & qui cum, receperunt ad fabricam, puniuntur, l. fabricales, & ibi gl. 1. C. cod.

Curialis dicitur, qui est obnoxius curiae, aut qui ex origine est curialis, l. quotiescunque, 37. C. cod.

Curiales ex origine nullo modo possunt habere immunitatem etiam per scriptum, d. l. quotiescunque, & l. omnes, 44. C. cod.

Curialem facere non potest ille, qui non est curialis, l. nullus, 45. & ibi gl. 1. C. eo.

Curiales & decuriones omnes in originalibus, ac debitis perpetuo curiis debent perseuerare, & qui ex his ad prouinciarum administrationem, qualibet fraude & ambitione peruenierint, reduci debent ad proprias curias, & illarum muneribus seruire, l. omnes omnino, 50. C. cod.

Curialis quacunque fraude curiam ciuitatis, si per annum contumax fuerit, eius bona curiae applicabuntur, l. quamuis, 51. C. cod.

Curialis causa ciuitandi munera curialia factus miles, militia & honore suspensus, ad propriam curiam reddi debet, ibid.

Curiales vel decuriones, extraneo succedente curiali, aut decurioni, debent habere quartam partem, non tamen de singulis rebus, sed de omnib. facta diuisione in quatuor partes, forte missa inter eos, nisi succedens curialis esset eius vxor, cui circa illam sortem specialis privilegio optio conceditur, l. 2. & ibi gl. in sortium, C. quando & quibus quarta pars, lib. 10.

Curiales masculi descendentes, aut feminae curialib. nuptae, vel curiales extraneis succedunt in totum, sed non curiales vel feminae curialib. non nuptae, quando succedunt curialib. quartam debent dare curiae, d. l. 2. §. ad filiorum.

Curialis si quis recipiat aliquid immobile ex donatione vel alio titulo lucratiuo, tenetur soluere curiae quatuor filiquas, nisi recipiens esset ex descendendib. vel ascendendib. l. 1. in princ. C. de imponend. lucrat. descript. lib. 10.

Curialis si relicta ciuitate rus habitauerit, reuocatur ad ciuitatem, & ad curiam, & locus, in quo iure habitat, publicatur fisco, & non curiae, nisi publica necessitas exegerit, vel nisi ratio incolatus aliud uideat, l. 1. & ibi glossa, l. si curialis relicta ciuitate, lib. 10.

Curiali conditione immunitis sponte suscipiens quemlibet honorem vel munus, non praedictat sibi nec filiis, in aliis, nec vllum praedictum circa fortunam suam statumque suum sustinet, ita tamen, vt si ex eo munere aliquid accepit, teneatur soluere reliqua, quae ex data sibi pecunia apud cum permansit, l. pen. C. de his, qui sponte publici, lib. 10.

Curiali conditione immunitis si sponte se ipsum curiae tradidit, se ipsum tantum obligat curiae, non suos liberos quocunque genitos, nisi tradens & ostendens se curiae filium naturalis, l. si C. cod. cit. & lib.

Curialis debet conueniri coram iudice, qui praestit curiae decurionum illorum, l. 1. & ibi gl. 1. C. de curialib. vrbis, lib. 11.

Curialis nullo tempore nec 40. annorum spatio potest se liberare a curiali conditione, l. cum satis, & ibi gl. calu, C. de agricolis & censit, lib. 11.

Curialis vel cohortalis conditionis existens ad armatam militiam assumi non potest, l. 4. C. qui militare non possunt, lib. 12.

Reliqua verbo, Conducere, Decuriones, 2. 4.

CURIOSVS non debet quis esse in negotiis alienis, l. doli mali, 19. §. fin. de nouatio.

Curiosi dicuntur tantum illi, qui commissa delicta in curia principis, vel in comitatu praefidum per omnes prouincias referrent ad praefectum, add. mag. in rubr. C. de curiosis, lib. 12.

ex **CURV** vel plautro si lapis ceciderit & reperit, vel stegerit aliquid, curri regens tenetur Aquila, si male composuit lapides, & ideo lapidi sunt, l. si seruus, 27. §. 33. add. leg. Aquil.

Reliqua verbo, Planstrum, Vehiculum, Veredus.

CURVS quandoque ponitur pro officio curandi, quandoque pro loco, per quem curritur, gl. in rubr. C. de cursu publico, lib. 12.

Curius publici exhibitio secundum consuetudinem locorum commutatur, vt plaustra, id est, curus, faciant onerari, l. publici, C. cod.

Curius publici cultus, vel iudex non debet pati per publicum curium aliquem ire, nisi vadens primo seriem suae cuctionis ostendat, & volens resistere aut ultra tempus iubere, si repperit fuerit, reuincitur, & punitur secundum qualitatem personae, l. 3. C. de cursu publico, lib. 12.

per Curium publicum iter faciens si ab itinere recto diuerterit, debet puniri arbitraria poena, si quis per publicum, C. cod.

in Curium publicum huiusmodi equum non mittendum releuans in quadruplum pretij dicti equi, fisco tenetur, l. si quis, vel pro vna, & ibi gl. si C. cod.

Curia publico possunt vel legati gentium, principi non subditarum, l. si tantum modis, & ibi gl. 1. C. cod. cit. & lib.

Casu publico non debet vi dux, postquam intrauit in ducatum suum, sed debet vt tantum immensis suis propriis, quod obseruandum est etiam in cohortalib. officialib. poma contra facientib. imminente, nemo ducum, C. cod.

Reliqua verbo, Typus, 8. 9. 10. V. iura, 11. 12. 13. Agens, 4. 5. 6. Euectio.

CURVVS dicitur ille, qui corpus habet curuum petro, non rectum, & directio dispositum, gl. 1. in l. 3. C. de aedilitio dictio.

CURTOR a carceris solum ad rempob. pertinet, vincula tamen ad priuatos, & ad rempob. l. succurritur, & ibi gl. si ex quib. caus. maior.

Custodia nomine licet nauta, caupo, vel stabularius mercedem non recipiant principaliter, tamen custodiae nomine tenentur etiam de leuissima, l. nauta, & ibi gl. 3. nauta, caupo, ita.

Custodiae nomine licet fullo, vel farnator non recipiat mercedem, sed pro opere, tamen custodiae nomine ex locato tenetur, ibid.

Custodiae nomine licet venditor non recipiat precium, sed pro re recipiat, tenetur tamen de custodia, gl. 1. ibid.

Custodiae nomine tenetur de leui vel leuissima culpa illi, qui praecipue causa rerum, & per sequelam, causa custodiae suscipiunt mercedem, si vero pro rebus tantum suscipiant mercedem, de dolo tantum tenentur pro custodia, gl. 3. in add. marg. ibid.

actione, 7. §. proinde, & ibi gl. in factum, ad legem Aquil.

Dammum aliud est, & aliud furtum, Dammum est cum rei corruptione, furtum est cum rei amotione, l. si furus, 2. §. si olivam, eod.

Dammum occasione praestans damnum fecisse videtur, qui occidit, 30. §. in hac, eod. & gl. l. in §. fin. luit. de lege Aquil.

Dammum si sit datum de praesenti alicuius culpa, & estimatio iacere venit de futuro, statim potest agi, & condemnatio fieri, si de morte tunc dubitetur, sed exactio condemnationis differatur, l. in lege Aquilia: si delectum 40. & ibi gl. de deco, ver. sed responde ad legem Aquil.

Dammum culpa dans si aliter se tueri non poterat, innoxius est, l. scientiam, 45. §. qui cum aliter, eod.

Dammum iniuria datum lege Aquilia persequitur, l. si quis, fumo, 49. §. i. eod.

Dammum eo ipso quod est datum, praesumitur non iure datum, nisi contra probetur, gl. atuleris, ibid.

Dammum eo ipso quod est datum, praesumitur non iure datum, nisi contra probetur, gl. atuleris, ibid.

Dammum ratione specij & dubij cunctus, l. propter speciem, 23. in additione margin. fam. l. c. i. eod.

Dammum dato a tertio non tenetur commodatarius, vel conductor, nisi datum sit propter inimicitias, quae, author damni gererebat cum commodatario aut conductore, l. ad eos, & ibi gl. procul, & ibi add. marg. commodari.

Dammum in pignore datum auctoritate curiae non pertinet ad creditorem, qui in culpa non prehenditur, l. fin. & ibi gl. si de pignere, actione.

Dammum passio pro communi utilitate vel alterius debet fieri restitutio illius damni, si secus si damnum passus esset non pro communi utilitate, nec sua vel aliorum, glo. acquiescentium, in l. 2. ad legem Rhodiam.

Dammum & lucrum potest esse in eadem societate, quando damnum culpa socij cunctus, glo. si casu accidentis, gl. admissum, in l. de illo, 23. pro socio.

Dammum casu fortuito occurrentis socio occasione societatis etiam in rebus suis propriis committitur, & damnum passus habet actione pro socio contra socium pro dimidia parte, l. cum duobus, 52. §. quidam, eod. tit.

Dammum casu fortuito occurrentis mandatario in rebus, quas non detulisset mandatarius, nisi mandatarius suscepisset, tenetur dominus emendare mandatum, sed de aliis rebus, quas detulisset, etiam si mandatarius non suscepisset, non tenetur emendare, §. gl. commune, ibid.

Damna, & lucra contemplatione societatis obvenientia sunt communicanda, secus si contemplatione personae obveniant, licet huius societatis fuerit occasio, l. socum, 60. §. si cum l. leg. eod.

Dammum contingens ex humore praestito parietem pro terram appositam, per actionem locati purgatur, l. qui domum, 57. locati.

Dammum quando datur de non corpore in corpore, vel econtra, habet locum actio in factum legis Aquiliae subsidaria, l. qui servandam, 14. §. i. de praescript. verbis, & l. pen. C. de lege Aquil.

Dammum pati dicitur ille, qui perdit lucrum, gl. legatarij, in l. non amplius, 26. §. i. de legatis 1.

Damna post mortem testatoris contingentia siue culpa legatarij, imputantur heredi, & commodum seu lucrum legatariis non profuit in ratione legis Falcidia, l. in ratione legis Falcidia, 30. ad legem Falcid.

Damna in rebus, quae in pondere, numero, vel mensura, aut in genere consistunt, post mortem testatoris contingentia, heredi imputantur in ratione legis Falcidia, sed damnum in specie certa legata ad legatarium pertinere, si culpa heredis deterior facta non sit, & detraxerit Falcidia ad extinctionem bonorum, quae mortis testatoris tempore fuerint, d. l. in ratione, §. c. i. de leg. 1.

Dammum praeterito dantur actiones leges Aquiliae, de pauperie, de dolo, & aliis, quae ex delicto dantur, l. praetor ait, §. hoc edictum, & ibi glo. & aliis, de damno infecto.

Dammum furro quandoque datur actio legis Aquiliae, ibid.

Dammum sentire, & lucrum non facere differunt, l. procul, 26. & ibi gl. pen. de damno infecto.

Dammum, vel iacturam debet sentire ille, qui alij nocendum esse existimant, l. pen. C. de legatis.

Dammum pati dicitur ille, qui auferat commodum, quod ex publico consequatur, quaecunque sit, l. 2. §. incerto, ne quid in loco publico.

Dammum occasione dans, videtur damnum dedisse, fallit in eo, qui audiens homines alio tendentes venire metu diffidit de possessione, qui non videtur armis deiectionis, gl. deiectionis, in l. 3. §. armis, de vi & vi armat.

Dammum, quod quis sua culpa sentit, sentire debet, l. si opera, de doli mali except.

Dammum dato ubi locum habet lex Aquilia, habet locum accusatio criminalis privata, quandoque tamen habet locum publica accusatio, gl. fin. in l. si de prius delictis.

Dammum dans alicui dolo malo hominibus coactis tenetur vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum, in quo est simplex, post annum in simplum, §. l. 2. & ibi gl. in quadruplum, vi bonorum raptorum.

Dammum dans hominibus coactis siue vi tenetur vi bonorum raptorum actione, & etiam lege Aquilia, d. l. 2. §. etiam.

Dammum dato a bannitis non tenetur ille, qui eos non coadunavit, sed opem eis dedit, ipse non dedit damnum, tenetur tamen de damno, quod ipse dedit, d. l. 2. §. si quis, & ibi gl. coactus.

Dammum, quod quis in turba dolo malo dedit, datur actio ex edicto vi bonorum raptorum intra annum in duplum, post annum in simplum, l. 4. eod.

Dammum dans non dicitur iniuria dare, si sui iuris conservandi gratia dedit, cum aliis non posset consecratur suum ius, neque tenetur pro tali damno, l. 3. §. pen. de incendio, ruina.

Dammum is dar, qui iubet damnum dare, eius verò nulla culpa est, qui parere necesse est, l. si damnum, 169. de reg. iuris.

Dammum nemo facit, nisi qui id facit, quod facere ius non habet, l. nemo dargum, 151. eod.

Dammum licet casualiter contingat, non per hoc dicitur laedi, quando aliquis se habet ad lucrum, & damnum, & si sit minor, non debet propter hoc tanquam laesus restitui, l. de fideicommissio, l. 1. C. de transact.

Dammum venit in confessoria, scilicet quanti eius interest, quod non est vltus §

seruitute, gl. l. in l. si pater, C. de seruit.

Dammum ratio habetur in reuendicatione, d. gl. 1. ibid.

Dammum datum in sylva per ignis immolationem, vel incisionem, debet refarci proposita actione legis Aquiliae, l. 1. C. de leg. Aquil.

Dammum datum in demolitione, vel in concrematione domus, vel in destructione aqueductus, venit in actione legis Aquiliae, l. 2. C. eod.

Dammum si dederunt ferui cadendo furtim arbores vicini, ignorantibus vel prohibentibus, dominis, domini non tenentur ad poenam statutam, a lege super illo delicto, sed habent in electione, vel dare feruos pro noxa, vel condemnationem poenae subire, l. 2. C. de noxalibus.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante etiam indebitum quoad soluentem, vt quia alius dedit damnum, non repetitur, gl. l. in l. 4. C. de conditione indebiti.

Dammum, quod per inficiationem crescit, datum ab aliquo, si alius emendat, siue etiam ultra damnum aliquid det, vel promittat, non repetit conditione indebiti, §. ibid.

Dammum dans non dicitur iniuria dare, si sui iuris conservandi gratia dedit, cum aliis non posset consecratur suum ius, neque tenetur pro tali damno, l. 3. §. pe. de incendio, ruina.

Dammum is, at qui iubet damnum dare, eius verò nulla culpa est, qui parere necesse est, l. si damnum, 169. de reg. iuris.

Dammum nemo facit, nisi qui id facit, quod facere ius non habet, l. nemo damnum, 151. eod.

Dammum licet casualiter contingat, non per hoc dicitur laedi, quando aliquis se habet ad lucrum, & damnum, & si sit minor, non debet propter hoc tanquam laesus restitui, l. de fideicommissio, l. 1. C. de transact.

Dammum venit in confessoria, scilicet quanti eius interest, quod non est vltus §

seruitute, gl. l. in l. si pater, C. de seruit.

Dammum ratio habetur in reuendicatione, d. gl. 1. ibid.

Dammum datum in sylva per ignis immolationem, vel incisionem, debet refarci proposita actione legis Aquiliae, l. 1. C. de leg. Aquil.

Dammum datum in demolitione, vel in concrematione domus, vel in destructione aqueductus, venit in actione legis Aquiliae, l. 2. C. eod.

Dammum si dederunt ferui cadendo furtim arbores vicini, ignorantibus vel prohibentibus, dominis, domini non tenentur ad poenam statutam, a lege super illo delicto, sed habent in electione, vel dare feruos pro noxa, vel condemnationem poenae subire, l. 2. C. de noxalibus.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante etiam indebitum quoad soluentem, vt quia alius dedit damnum, non repetitur, gl. l. in l. 4. C. de conditione indebiti.

Dammum, quod per inficiationem crescit, datum ab aliquo, si alius emendat, siue etiam ultra damnum aliquid det, vel promittat, non repetit conditione indebiti, §. ibid.

Dammum, quod per inficiationem tantum datum est a se, & conficitur, si soluat duplum, vel vltus, non repetit conditione indebiti, §. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, vt si occidit animal vicini, vel negasti legatum Ecclesiae, duplum tenetur reddere, gl. 2. ibi.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante iuris, vel facti non repetitur, §. gl. ab ignorante, ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

Dammum, quod per inficiationem crescit, solum ab ignorante, repeti potest conditione sine causa, l. 1. C. de conditione indebiti, §. gl. si fin. ibid.

- teneretur si omnia, quae iacent, habeat pro derelicto, nisi domini culpa, & negligentia contigit damnum, l. cunctis, 6. & ibi gloss. i. eodem.
- De damno infecto edictum perit nec ad futura damna, non ad praesentia, & habet causam quasi noxalem, l. propter ait, §. hoc edictum, eodem.
- pro Damno praeterito non datur actio damni infecti, sed datur actio in factum, vel interdictum de tollendis rudicibus. d. l. praeter, §. hoc edictum, & §. vnde queritur.
- Damnum quando timetur de re ad rem, tunc datur cautio damni infecti, secus quando de re ad personam, l. qui bona, §. qui damni eodem.
- Damni infecti stipulatio interposita committitur, quando res suo vitio damnus, secus si aliqua vi exteriori illa res deiecit dederit damnum, l. flaminium, 24. §. item videamus, eod.
- Damni infecti stipulatio interposita nomine aedium non committitur, si aedes vi tempestatis, vel impetu fluminis ceciderint in tua aedificia, & illa diruerint, nisi ita vitiosa essent, vt quilibet vel minima tempestate ruerint, d. l. flaminium, §. item apud.
- 7 Damni infecti stipulatio interposita nomine arborum, quae sunt in agro vicini, non committitur, si arbores vi tempestatis confractae in agrum vicini deciderint, ac in vitib. vel fegrib. aut in aedificiis damnum datum sit, secus si vetustate, vel alio vitio deciderint, ibid.
- Damni infecti stipulatio non committitur ex opere, quod facit promissor in suo propter quod stipulator amittit lucrum, quod percipit a priuato, nisi ex certa scientia de hoc caueatur, vel iure seruicuius debeatur, d. l. flaminium, §. si cum duob. seqq. legib.
- Damni infecti stipulatio concurrit, cum confessoria de luminib. non officiendis, quia datur ad diuersa, nam confessoria datur ad seruicium praestandum, sed stipulatio ad damnum propter lucrum amissum, gl. fin. in l. Trebatius, 25. eod.
- De damno infecto quando plures stipulantur, debent stipulari simpliciter sine partis adiectione, sed si plures promittunt nomine vtiolarum aedium, debet quisque pro sua parte promittere, l. plures, 27. eod.
- in Damni infecti stipulatione venit, quaevis interest stipulatoris, l. in hanc stipulationem, 18. eodem.
- Damni infecti stipulatione consequitur quis ad cauente expensas, quas propter iustum merum ruinae fecit in fulcenda domo, vel in fulciedo communi pariete, cuius nomine sibi caueni fecit, l. d. l. in hanc, & ibi gl. aedificia.
- 8 Damni infecti stipulatione consequitur quis damnum, quod sibi contingit in domib. suis propter recessum inquilinorum de illis domibus, eo quod iuste timebant ruinam aedium cauentis, ibid.
- Damni infecti cautionem petere possunt etiam illi, qui ius habent in re, veluti usufructuarij, & superficiarij, sed non bonae fidei possessor, l. damni infecti, 18. & ibi gl. periculo, eod.
- Damni infecti stipulatione consequitur quis damnum, quod sibi contingit, eo quod non potest conducere domum propter ruinam, quam domus vicini minatur supra domum suam, & ita amittit personam, l. sed & §. 29. eod.
- de Damno infecto debet latidare ille, qui in alieno opus facit, sed qui in suo, sufficit quod reprimatur, l. damni, 30. eod.
- de Damno infecto latidare non tenetur, sed sufficit, quod reprimatur ille, qui opus facit in alieno fundo iure seruicuius, puta aquae duccendae causa, quia de re sua dicitur cauere, ibid.
- Damni infecti stipulatio inutilis est eo casu, quo alia actione farciri potest, l. si aedib. 32. eod.
- Damni infecti cautionem petere non potest ille, qui habet facultatem rescindendi domum ruinofam, ibid.
- Damni infecti cautio petitur officio iudicis, non iure actionis, & illud officium iudicis quandoque appellatur actio gl. actio in l. inquilino, 33. eod.
- Damni infecti cautio petita agri nomine si non praestatur, fit missio tantum in eam partem agri, ex qua timetur damnum ruinae aggerum, vel arborum cadentium supra vineam, legetem, vel domum petentis cautionem, l. emptor, 38. §. 1. eod.
- Damni infecti cautio nomine patris domus minantis ruinam petitam si non praestatur, fit missio non solum in partem minantem, sed etiam in totam, quia in aedificiis etiam reliquae partes retrahuntur ad vitiosam partem, interdum tamen in domibus causa cognita fit missio tantum in partem ruinofam, & non in totam, d. l. emptor, 38. §. 1. & ibi gl. rei, eod.
- Damnus in domo collapsa alterius casu atque ruina vt probetur, non sufficit dicere domum collapsam tanti fuisse, atque carens damnum cepisse dominum eius, sed adiciendum quoque est, quod quae remansit, aream tanti esse, ac materiam pariter, quae superest, proinde tantum damnum, iacturamque in reliquo sustinuisse, quapropter id ipsum prolixius, in quo laesus habetur, petere, d. l. emptor, §. si. & ibi add. marg.
- Damni infecti cautionem tenetur praestare possessor domus ruinofae, quando de dominio eius duo contendunt, quod si ex cautione aliquid praestiterit, & postea succumbit in questione domini, repetit illud a vero domino; quod si si caueat de re, petens cautionem mittitur in possessionem eius, l. inter quos, 39. §. 1. eod.
- 9 Damni infecti stipulatio praestatur plurib. & ad plurimum interesse committitur, veluti superficiarij habentis superficiarium in suam stipulatio si quis damni timeat in superficie, item praestatur etiam domino, si in solo timeat damnum, d. l. inter quos, 40. damni, eod.
- Damni infecti cautionem petens alieno nomine, debet habere respectum ad interesse eius, cuius nomine petit, & si dubitatur de eius mandato, debet cauere de rato, & in cautione est inferendum, quod ita demum teneat de rato cautio, si verus procurator non est, & postquam cauit quis de rato, non potest sibi obijci quod non sit procurator, d. l. inter quos, §. alienos, eod.
- in Damni infecti stipulatione non venit infusa & immoderata aestimatio damni, puta ob telioria, aut ob pidiuras, sed tantum venit moderata aestimatio, l. ex damni, 40. eod.
- ex Damni infecti stipulatione quoties plures agunt, quia in eadem rejdest, in aedibus damnum passi sunt, quilibet agit pro parte sua, d. l. ex damni, §. quoties

ex, eod.

Damni infecti cautionem si plures domini eiusdem domus petierint ad dominum aedium minantium ruinam domi communi, nec eis praestatur, omnes mittuntur aequaliter in possessionem aedium minantium ruinam, licet domum haberent communem ex disparibus partibus, d. l. ex damni, §. si. eod.

Damni infecti reprobittens vicino, non tenetur ad damnum, quod contigit ex regulis, quae ex aedicio eius vi ventorum deiecit ceciderunt in vicini regulas, easque frugerunt, secus si vitio aedificij, ac infirmitate, vel vetustate ceciderint, l. damni, 43. eod.

Damni infecti cautionem si quis petierit extra ius ad dominum domus minantis ruinam, & si noluit praestare, & antequam petens adiret iudicem super eo, si domus ruinosa ceciderit, ac damnum dedit, non tenetur dominus domus ruinosa emendare damnum, quia sibi est imputandum, quare non adiecit iudicem citius, l. cum postulat, 44. eod.

Damnum, quod contingit propter rei vitium, & debilitatem ex defectu naturae contingentem, praestatur pro cautionem damni infecti, gloss. 1. in l. si filialis, 17. de ieruitu, vrbis, praed.

Reliqua verbi, Causa, 10. v. que 16. 20. Stipulatio, 28. Actio, 97. 98. Misio, 41.
DAMNI INFECTIONIS pro conseruatione rerum suarum non tenetur; si vero sine causa, & dolose damni fieri, tenetur de dolo, si vero non dolose, tenetur actione in factum, l. qui seruandam, 14. de praescript. verbis.

DARDANARII dicuntur, qui praemittunt annonam omnem, quam inuenire possunt, vt postea carior fieret annona, & ipsi soli vendere possunt, sicut velent, & dicuntur a Dardano contaminatissimo mago, gloss. 1. in l. annonam, 6. de extraordin. crimin.

Dardanarij, id est, comparatores vilius mercis esse prohibentur. d. l. annonam, Dardanarij & alij, qui cotempnas res supprimunt extra ordinem puniri debent, ibid.

Dardanarij, id est, habentes falsas mensuras ad mensurandum annonam, pro modo delicti admitti extra ordinem puniuntur, l. in Dardanarios, de penis.

Reliqua verbi, Mensura.

DARE quis non potest quod non habet, l. obliuiscere, de officio proconsulis, l. nullus solius, 45. & ibi add. marg. c. de decurionibus, lib. 10.

Dari melius potest per alium, quod ab vno dari debet, quam vnius factum per alterum explicari, gl. solam, in l. 4. §. Cato, de verb. oblig.

Dare potest quis, quandoque id quod non habet, vt quando creditor de voluntate debitoris dat pignus, gl. 2. in l. manumissiones, de iust. & iure.

Dare pecuniam prohibitus quis & accipiens censetur prohibitus accipere, gl. 2. & ibi add. marg. in l. 1. & gl. dae, in §. seder constitutio, de calumniator.

Dare quis intelligitur, si vel gestor negotiorum suorum dederit, & ipse ratificauerit, vel dederit alius, cum ipso tamen mandato, l. si quis, eod.

Dare minus, qui nihil dat, gl. alius, in l. loci, c. competit, si seruus vendiderit.

Dare & tradere differunt, nam dare est accipiens facere, sed tradere verbum non importat dominium transferre, l. si & ibi gl. proclitior, & ibi add. marg. de conditione causae data.

Dari aliquid ab initio sine causa, vel ob causam, quae secuta non est, nihil refert, l. pen. de conditione sine causa.

Dare beatius est, quam accipere, gl. in rubr. commodati.

Dare promittens in contractu inominatis non tenetur praecise ad dandum, imò condemnatur ad interesse, l. naturalis, §. & si quidem, de praescript. verbis.

Dedi tibi scyphos, vt Stichum mihi dares, Stichus erit in periculo meo ante traditionem, & tu culpam tantum praestare mihi teneris, dict. §. & siquidem, eod. tit.

Dare verbum denotat dominium transferre, gl. effectum, & gl. stipulatus in l. 4. de viuis, & gl. in §. item, 3. in l. iust. quib. modis re contrahitur, & §. sic itaque discretis, & ibi glo. 2. in l. de actionibus.

Dare male tuocens, & non dare paria sunt, gl. prodest, in l. 1. §. sciendum, de Magist. conuocend.

Do verbum est aptum tam ad heredis infirmitatem, quam ad legatum, l. cum filiusfamilias, 11. in princ. de legat. 1.

Dare rem promittens tenetur dominium transferre, l. quae de legato, 46. & ibi gloss. fin. eodem.

Do verbum prolatum in prima persona facit legatum esse directum, quasi per ipsum testatorem directus datur legatario, l. si ita legatum sit, §. 5. eod.

Dare, & accipere ferre paria sunt, gl. potest, l. si fundum, §. 1. Titio, eod.

Dare, & remittere paria sunt, d. §. Titio, eod.

Dari non videtur, quod ita datur, vt non possit retineri ab eo, cui traditur, l. qui concubinam, 29. §. si heres, & ibi gl. non possit, de legat. 3.

Dare iussus heredibus, si tempore quo, dar. reperit se heredem, deditur patrem suam pro rata, secus si non sit heres, sed esse sperat, quia tunc nihil deducit, sicut legatarius, l. qui heredi, 44. §. si de coopt. & demonst.

Dare, & remittere proprie non est idem, nisi remittatur liquidum, l. Iulianus, 45. & ibi add. marg. eod.

Dare cogitur praecise, qui tenetur ad dandum, l. vi autem, 15. §. fin. de verbob. obligat.

Dare obligatus tenetur quoquomodo dominium transferre, siue per se, siue per alium, siue per traditionem, siue alio modo, nec est curandum de forma donationis, sed de eius effectibus, licet quod sit irreuocabilis, d. l. si ibi.

Dare promittens, licet tenetur ad dandum, non ad faciendum, tamen etiam tenetur si per eius culpam, vel moram in non faciendo commissam res deest extare, vt non possit naturaliter dari, l. si seruus Stichum, 91. & ibi gloss. acciderit, eod.

Dari dicitur iuris, quia importat dominij translationem, tradi vero est facti, quia continet vnam possessionem transferri, l. quod dicitur, 130. & ibi gl. 2. de verbob. oblig.

Dedisse intelligitur etiam is, qui permutauit, vel compenfauit, l. dedisse, 76. de verb. signific.

Dare, & promittere aequivalent in delictis, gl. vel fideiussorum, in §. si vero laicus, in auth. de sanctis, Episc. col. 9.

Dare potest quis quandoque quod non habet, & dominus dar seruo libertatem

quam

DAN

INDEX

DAT

quam ipse non habet, item habens vsumfructum causalem potest concedere formalem, item creditor, qui habet vsum obligationis, dat liberationem, gl. datio, & ibi add. in princ. Instit. de liberis.

Dare est accipiens facere, gl. dedit, in §. nunc admonendi, Inst. quib. alienare licet, & §. sic itaque discretis, & ibi gloss. Instit. de actio. & gloss. prius verbi, sed quæ, in l. si finita, §. si plures, de damno infecto.

De dando aliquid quando testator fecit mentionem, si non expressit, cui velit dari, debet dari heredi, l. Labco, 2. l. de statuliberis.

Dare non semper est idem, quod facere accipiens, gl. perueniet, in l. si quis ita, 13. §. pe. cod.

Dari rem suam, & nihil dari paria sunt, gl. pe. ibi.

ad Dandum obligatus tenetur omnimodo, & sic præcisè dominium transferre, & sic non liberatur soluendo interesse, l. vbi autem, 75. §. si de verb. oblig.

Reliqua verbo, Concedo, Donare, conditio, 3. §. 36. Dominum, 10. vique 19. Translatio, Promittens, 15. 16. Promittere, Promissor, Reddere, Remittere, Stipulatio, 61. vique 65.

DANS pecuniam, vel aliquid calumniosè procuratori, tutori, vel aduocato aduersarij, item perdit, & actio de dolo ad damna & expensas contra dantem datur domino, §. procurator, tutor, vel aduocatus non sit soluendo, gl. item in l. 1. §. de constituto, de calumniator.

Dans pecuniam, vel aliquid iudici, vel pro eo iudicari, imò etiam si simpliciter dederit, perdit litrem, & actio de dolo ad damna, & expensas datur contra iudicem vel dantem, §. ibid.

Dans pecuniam vel aliquid calumniosè procuratori, tutori, vel aduocato aduersarij, aut iudici, item non perdit, si sponte confessus sit, ibidem.

Dans pecuniam aduersario causa transactionis non perdit litrem, & valet transactio, si causa sit pecuniaria, ibid.

Dans pecuniam alicui vel calumniosè ageret, non habet repetitionem, sed datur repetitio ei, in cuius præiudicium datum est, l. 3. §. fin. eodem.

Dans pecuniam alicui sub ista coniunctione, ne calumniosè faceret negotium faceret, aut vt Titio faceret, aut sub ista coniunctione, vt tibi non faciat negotium calumniosè, & vt Titio faceret, repetere potest propter iustam causam, quæ erat ex parte sua, gloss. l. ibidem.

Danti pecuniam turpiter non competit repetitio illius, sed illi competit, in cuius præiudicium data est, ad. gl. f. & gl. 1. in l. 4. cod.

Danti pecuniam non turpiter, veluti ne sibi calumniosè faceret negotium, competit restitutio, etiam si alius dederit, sed mandato suo vel gestor suorum negotiorum dederit, vel alius, dummodò ratum habeat, l. si quis, eo.

Dans pecuniam non turpiter pro me, ne mihi tu calumniosè negotium faceres, siquidem sine mandato meo, neque id ratum habui, habet repetitionem eius, quod dedit, & ego possum agere in quadruplum intra annum, & vna per aliam non tollitur, quia sumus diuersæ personæ agentes diuersis actionibus, secus quidò esset vna persona, quia tunc vna per aliam tollitur, vt vtrum in l. in hæredem, §. 1. & l. si quis ab alio, de calumniator.

Dans pecuniam causa pietatis pro me, ne mihi calumniosè negotium faceret, datur repetitio eius, quod dedit per conditionem ob turpem causam, vel pro certi conditionis, aut actione in factum, vel ex edicto de calumniatoribus, gl. repetere, ibid.

Dans consecuto impiscitur in custodienda re commodata, gloss. est commodatus, in l. si vtriusq. §. custodiam, de commodati.

Dans tibi centum vt Titio dares, si illa non dederit, sed in vsum tuos consumpseris, habet contra te actionem mandati, & furti, sed si dederit, vt cui voles dares, habet eandem contra te actionem mandati, l. si mādauero, 22. §. tibi mādauero, ibid.

Dans tibi centum vt cui velles dares, in te transfuit dominium, & idèd si tu non dederis alicui, sed in tuos vsum consumpseris, non teneris ei furti, neque mandati, cum illa denatur ad interesse, & non interest eius alij dari, gl. cui velles, ibid.

Dans tibi centum, vt cui velles ex cognatis eius dares, si in vsum tuos consumpseris, habet contra te actionem mandati, quia interest eius, saltem ratione affectionis, cuius habet ratio in bonæ fidei iudiciis, gl. cui voles, ibid.

Dans tibi centum, vt quæ velles dares alicui, in te transfuit dominium pecunie, & tanquàm es obligatus, sicut est in mutuo, ibidem.

Dans tibi centum, vt Titio dares, tunc statim dominium illius pecunie transfuit Titio, si eius procurator eras, vel ratihabito interuenit, unde datur ei actio mandati, & furti, si ipsius dantis interit Titio dari, sed Titio scilicet vero domino datur furti, ibid.

Dans pecuniam, vt rem accipiat, dicitur emptio, & venditio, l. naturalis, §. & si quidem, de præscript. verbis.

Dans rem, vt rem accipiat, est contractus innominatus, ex quo oritur actio præscriptis verbis ad interesse, & potest etiam agi conditione ob causam, ibid.

Dans operas tibi, vt tu totidem operas ei dares, habet contra te actionem præscriptis verbis, l. pen. de præscript. verbis.

Dans penulas, vel aliàs vestes tibi, vt ei dares tunicas, habet contra te actionem præscriptis verbis, ibid.

Dans tibi cyclophos, vel eosdem ei reddas, habet contra te commodati actionem, si vero dedit tibi, qui tantum pondus argenti redderes, quantum esset in illis, habet actionem præscriptis verbis, & idem si daret tibi, vt eosdem cyclophos, vel tantundem pondus argenti dares, l. si cod.

Dans alicui lapides, vel aliud, vt in suo ædificet, condicere ei non potest, etiam causa non sequatur, quia donasse videtur, nisi aliàs non esset donaturus, nisi in suo ædificaret, l. sed si mors, 13. §. fin. & ibi gl. f. de donatio. inter virum, & vxor.

Dans pecuniam malo modo, scilicet vt aliquid officium veluti hereditatem habere, dicitur habere beneficium, vel hereditatem lucratiuo titulo, gl. f. in l. 2. si quis omnia causa testa.

Dans proximo esse ille, qui dare voluit, si perceptionem recusat is, qui percipere postulat, §. fin. in authent. v. exactione instante dotis, collat. 7.

atoris iure resolutio, & resolutio ius acceptoris, gl. f. in §. si de inuestitura feudi controuersi fuerit.

Reliqua verbo, Corruptus, Testis, 29. Index, 35. 36. 37. Centradus, 16. vique 20. Preceptis, Actio, 207. vique 210. Turpitudine, Calumnia.

DAT 10 tutoris concessa fuit iuridico Alexandriæ, l. 2. de officio iuridici Alexand.

Datio arithurum in contractu emptionis non facit rem desinere esse integram, quin ab eo possit solo consensu ipso iure recedi, gloss. recedi, in l. ab emptione, de pactis.

Dationis appellatione continetur factum, l. naturalis, in principio, & ibi gl. dati, de præscript. verbis.

Datio, quæ principaliter ordinatur ad factum, censetur factum, & non datio, gloss. quod si faciam, in principio, in dict. l. naturalis, §. quod si faciam.

Datio, & receptio sunt facti, gloss. non domino, in l. qui heredi, 44. de condi. & demonst.

Datio ob causam dicitur improprie donatio, glo. reuertit in additione, in l. 1. de donatio.

Datio quando confertur in personam stipulatoris, dicitur stipulatio continere certum, sed si in personam alterius, dicitur continere incertum scilicet interesse, l. liber homo, 118. §. fin. de verborum obligation.

Datione nominis in solutum non transferatur actio directa, nisi ea cedatur, gl. f. in l. si C. quando filius, vel priuatus.

Datio, & promissio per omnia non sunt paria, nam si dederit meretrici, non repetit, sed si non solui, non teneor, gl. f. in l. ea, quæ tibi, C. de donatio. ante nup.

Datio in solutum speciei pro specie non censetur emptio, idèd illa euicta, durat prima actio, & datio in solutum speciei pro pecunia, dicitur emptio, & idèd illa euicta, datur creditoris actio utilis ex empto, gl. f. in l. libera, 8. C. de sententiis & interloquit.

Datio in solutum instat venditionis obtrinet, l. 4. C. de euictio.

Reliqua verbo, Donatio, per tot. Doi, 4. Med. ceteris, Tutor, 19. 26. 27. vique 30. Creditor, 51. 52. 53.

DAT 1 v. executile, & solutiones dationum recepisse probans, non probat propter hoc se conductorem datij esse, nisi probet legitimè datum habuisse cum solemnitatibus requisitis, l. 1. in add. marg. C. de fugitiuis colonis, lib. 11.

Reliqua verbo, Gabella.

Datum in genere, numero 1. v. ne ad numerum 8. & 9. & 10.

Datum ob turpem causam, nu. 11. 12. 13.

Datum conditionis implenda casu, nu. 14.

DAT 1 v. m. omne, aut ob rem futuram datum est, aut ob causam præteritam, & si ob rem, aut turpem, aut honestam, si ob turpem, aut vt dantis sit turpitudinis, & non accipientis, aut sit tantum turpitudine accipientis, aut vtriusque, l. 1. de conditione ob turpem causam.

Datum si sit tibi dominium areæ in rotum, ita vt insula ædificata, ei partem redderes, competit actio præscriptis verbis, aliàs si in rotum non sit datum, competit actio pro socio, l. si tibi areæ, 14. præscript. verbis.

Datum non videtur, quod non irreuocabiliter est datum, gl. 1. in l. quod autem, 14. de in diem additione.

Datum causa pietatis repetitur, quando versatur turpitudine ex parte accipientis, gl. repetere, in l. si quis ab alio, de calumniator.

Datum causa muliericordie repetitur, si misericordia fuit quoad eum, pro cuius vilitate datur, & non quoad eum, cui datur, ibid.

Datum, ne suprum paratur vir, vel mulier, repetitur per actionem quod metus causa, l. isti quidem, quod metus causa.

Datum, ne suprum paratur vir, vel mulier, quando præcedentia erant parata ad veniendum, vt lectus, & coepta, vel etiam ob futurum periculum, repetitur per actionem quod metus causa, & dicitur iustus metus, d. isti quidem, & ibi gl. f. iam, cod.

Datum, omne optimum, & omne donum perfectum de sursum est à Patre luminum, authentica, vt liberi de cetero, in principio, collatione quinta.

Datum si sit, vt aliquid fieret, cessat obligationis effectus, quamdiu in pendenti est, an id futurum sit, si verò corpus esse coeperit, futurum id non esse obligabitur ille, qui accepit, l. non omnis, & ibi gl. obligatio, si certum peratur.

Datum alicui, vt donum faceret intra calendas, si tantum de tempore sit elapsum, quod certum sit, amplius intra terminum facere non posse, ante totum terminum lapsum non potest repetere, §. glo. obligatio, ibid.

Datum ob causam futuram honestam, veluti si filius emanciparetur, vel seruum manumitteretur, vel à lire discederet, sequuta causa, id est, emancipatio, vel manumissio repeti non potest, l. 1. de conditione causa data.

Datum ab aliquam causam implendam de futuro: si stat per dantem quominus impleatur, potest ipse dantis repetere, d. l. 1. §. si parand, cod.

Datum ob causam tacitam, & in mente retenta ab vtraque parte, illa deficienter repeti potest, secus si ex parte dantis tantum, quia tunc illa deficienter repeti non potest, gl. f. parand, ibid.

Datum ob institutionem, vel legatum sibi relictum in testamento, saluum testamentum si seclere dantis, vel inofficiosum pronuncietur, veluti causa non sequuta, repeti potest, l. 2. cod.

Datum ne ad iudicem eatur, quamdiu non iur, non potest repeti, licet non caueatur de non eundo, nisi & actum sit, & de cauendo, quia tunc non data cautione, quamvis non eatur, repeti potest, l. 1. eodem.

Datum ob duplicem causam, deficienter vna causa, repeti potest, quia vtraque impleri debet, l. 3. in principio.

Datum, vt quis manumittat seruum, non potest repeti, eo quod non cauerit de manumittendo, nisi fuerit actum, l. 3. §. idem est, & ibi gloss. inhiibenda, eodem.

Datum, vt quis manumittat seruum, potest repeti, si dantem poeniteat, vel si non manumittatur, nisi steterit per mortem serui manumittendi, quia tunc non solum datum repeti non potest, imò promissum potest peti, ibid.

Datum pro seruo manumittendo intra certum tempus interim repeti non potest ex capite causæ non sequuta, sed bene ex capite poenitentiae ibid.

Datum pro seruo manumittendo intra certum tempus repeti non potest, si seruus

uus interim mortuus sit, secus si servus non manu missus post statutum tempus decesserit, ibi.

Datur a libero homine, qui bona fide serviebat, ut cum manu mitteret, repeti potest à manu missi, si postea liber probatus fuerit, nec distinguatur, an scienter, an ignoranter illud receperit, dicta l. 3. §. si liber.

Datum ob causam, ad quam quis putat se necesse id adstringi, si necessitas non suberat, potest repeti conditione sine causa, d. l. 3. §. si quis, quasi, & ibi gl. i.

3 Datum scienter ob causam, quum scit dans non posse impleri de iure, non potest repeti, secus si ignoranter, d. §. si quis, eod.

Datum à statulibero, putante se iustum dare, repeti potest conditione sine causa, si dare iustus non erat, dicto §. si quis, & ibi glossa, posse, eodem.

Datum, ut aliquid ex certa causa sequatur, si sequitur, sed non ex eadem causa, repeti potest, d. §. si quis, eod.

Datum ob amicitiam vel augmentum amicitie, licet causa cesset, tamen repeti non potest, quia talis datio dicitur simplex donatio, sicut si data essent decem, ut caligas emeret, dicto §. si quis, & ibi glossa, non posse, eod.

Datum ob causam tacitam, & ab utraque parte lubiunclectam, cessante causa repetitur, secus si ab una tantum parte, glo. non posse, in additione, ibi dem.

Datum ob causam finalem expressam, vel tacitam ab utraque parte intellectam potest repeti, quando causa nullo modo impletur, vel impletur, sed non legitime, glossa sed cum, in l. si repetendum, Cod. de condit. ob causam.

Datum ob causam tantum impulsivam non potest repeti, etiam si causa non sit impleta, ibi, & glossa, i. in l. si repetendum, Cod. de condit. ob causam.

Datum interpretative vel res quasi data ob causam repetitur deficiente causa, d. glo. sed cum, ff. de condit. caus. data.

Datum ob causam futuri matrimonij per extraneum volentem simpliciter donare mulieri, siue sequatur matrimonium, siue non, repetitur per mulierem, & non per danem, l. si donaturus, eod.

Datum ob causam futuri matrimonij per extraneum volentem donare mulieri solum eo casu, quo matrimonium contraheretur, matrimonio non secuto, ipse extraneus repetit, ibi dem.

Datum executori ultime voluntatis, si in causam debitam non expendit, repetitur, l. si heres, eod.

Datum nudo ministro ob causam causam non sequuta, repetitur, d. l. si heres, & ibi glossa, fin.

Datum ob causam causam non sequuta, etiam si defecit extare, condicatur, & si non esset translatum dominium, agitur ad exhibendum furti seu conditione furtiva, ibi dem.

4 Datum ex causa transactionis, quae sequuta non est, vel imperfecte, vel nulliter, repetitur, l. eleganter, 28. de conditione indeb.

Datum ex causa transactionis, quam das suspicabatur fuisse factam ab eo, cuius heres est, vel ab eo, cuius procurator est, si facta non fuit, repetitur, ibi dem.

Datum ex causa transactionis, quae fuit facta post rem indicatam, repetitur, quia transactioni nulliter fuit facta, potest tamen retineri & compensari in causam iudicati, ibi dem.

Datum ex causa transactionis factae super alimentis futuris testamento vel alia ultima voluntate relicta repetitur, quia transactio ex S. C. vel oratione Diui Marci infirmatur, sed super alimentis praeteritis non repetitur, d. l. eleganter, & ibi gl. alimentorum.

Datum ex causa transactionis factae super alimentis inter vivos constitutis repeti non potest, gl. testamento, ibi dem.

Datum ex causa transactionis potest repeti, si omnia exceptione transactionis processum est in causa, & sententia lata, d. l. eleganter, §. si quis.

Datum ob causam de praeterito non obligatoriam, sed falsam non repetitur, sed datum ob causam de futuro, ea non sequuta, repetitur, l. damus, §. 2. eodem.

Datum ob causam differt à dato ob rem, quia ob causam respicit praeteritum, vel praesens, sed ob rem respicit futurum, ibi dem.

Datum ex causa transactionis, quae sequuta non est, repetitur quis, si dedit ob transactionem credens se teneri ex illa, secus si dedit sciens se non teneri ex illa, gl. i. ibi dem.

Datum vel legatum in ultima voluntate ob causam de praeterito non obligatoriam, sed falsam repetitur, si appareat, testatorem non alius fuisse datorum vel legatorum, quia inutile est legatum, & in contractibus vel quasi non spectatur quid dans sentiens, nisi illud idem fuerit actum ab accipiente, d. gl. i. & ibi add. marg.

5 Datum ob causam transactionis non repetitur, quia semper intelligitur dari ob causam veram, scilicet ut à lite discedatur, l. in summa, §. 65, & ibi add. marg. eodem.

Datum ob causam transactionis repetitur, si subsit evidens calumnia, ibi dem.

Datum ex causa non necessaria, sed impulsiva, siue sit vera, siue falsa, non repetitur, d. l. in summa, verifid quoque.

Datum ob causam etiam falsam non repetitur, si dans donare voluit, secus si alius non esset datorum, d. l. in summa, verifid quoque, & ibi glossa, non potest.

Datum ob rem ex bono & aequo repetitur per conditionem ex causa, veluti si tibi dederim, ut aliquid facias, nec feceris, d. l. in summa, §. quod ob rem.

Datum ob causam transactionis, ut in perpetuum, vel ad tempus à lite discedatur, non repetitur, sed ut discedatur, ut discederet, in perpetuum, & non discedat, nisi ad tempus, repetitur, ut Doctor, reprobat, gl. discedatur, & ibi additio marginalis, in dict. l. in summa laison numero 7.

Datum in dotem pro matrimonio futuro & prohibito per legem ratione consanguinitatis, vel affinitatis, eo de facto non sequuto repetitur per conditionem

nem sine causa, l. si, & ibi gl. si de conditione sine causa.

Datum aduocato ut patrocinaretur, etiam si patrocinium non fuerit sequutum ob causam fortuitum contingentem in persona aduocati, speciali iure non repetitur, l. ex conducto, §. item cum quidam, glossa, perionis, locati.

Dati ob rem tractatus continetur in do ut des, do ut facias, facio ut facias, & facio ut des, naturalis, de praescript. verbis.

Datum si fuerit aliquid futuro marito ob aliquo, ita, ut nuptiis sequitis dotis efficiatur illud, & ipse dans ante nuptias decesserit, sequitis nuptus favore dotis heres dantis teneretur condicere ei, quod defunctus fecit, quod ipse non lit, vel abeli, in huiusmodi dominum eius ipso iure ad maritum transierunt, ne mulier indotata sit, l. ego, 10. §. ff. de iure dotium.

Datum ad villam extruendam, vel agrum ferendum, quod aliis non erat futurus, si qui accepti, in speciem donationis cadit, sed si mors, §. si de donatio, inter vir. & vxor.

Datum ad aliquod pium causa sequuta non condicatur, secus causa non sequuta, gl. si, & ibi add. marg. ibi dem.

Datum habetur, quod paratum est, ut detur, glo. fin. in l. penult. de milita. testamento.

Datum aliquid si sit ademptum, videtur illud ademptum, & diminutum esse alteri, quod in reum, 24. §. p. de legat. 1.

Datum ob causam in dubio non praesumitur ob causam finalem, sed impulsivam, fallit, quando datur ob causam favorabilem & piam, quae causa praesumitur finalis, l. 2. §. si, & ibi gl. si de donatio.

Datum ob honorem vel officium, aut aliam causam non est donatio, sed contractus innoxianus do ut des, vel facio ut des, si das non sit prohibitus exercere tale officium, alius nullo modo valet, l. hoc iure, in principio, & ibi gl. teneatur, & gl. si uis, eod.

Datum vni ex heredibus à statulibero de bonis defuncti causa implenda conditionis, imputatur in Falcidiam, & venit in hereditatis petitione, & in Trebellianica restitutione, & in Trebellianica computatur, undeque effect datum, l. quod statuliber, 41. de donatio. causa mort.

Datum ob causam causam non sequuta repeti potest, glossa, marg. in l. 1. C. de pactis.

Datum ob causam finalem illa deficiente repetitur, secus si fuisset ob causam impulsivam, glo. 1. in l. si repetitur, C. de conditione ob causam.

Datum ob causam, cui recipiens non paruit, cum posset, repetitur per conditionem ob causam, l. dictam legem, C. eod.

Datum sub conditione impossibili vel ob causam impossibilem ignoranter repetitur, glo. 1. ibi dem.

Datum ob causam impossibilem scienter & tunc aut dedit adiciendo conditionem, & repetitur, aut non adiciendo conditionem, sed per modum causae aut modi, & tunc non repetitur, §. ibi dem.

Datum à constituto in libertate ob causam, scilicet ut filiae suae manu mitterentur, causa non sequuta, id est, manu missione repetitur, l. si liber constitutus, C. eodem.

Datum à servo de peculo suo domino, ut ipse dominus manu mitteret eum, manu missione non sequuta non repetitur, ibi dem.

Datum ob causam, si causa non sit sequuta non ex causa accipientis, sed casu fortuito, repeti non potest, l. p. C. eod.

Datum aduocato ob causam aduocationis, si per eum steterit quominus susceperit fidem impleat, repetitur, secus si per eum non steterit, sed per casum fortuitum, vel per clientulum quominus ipse patrocinium praestet, l. fin. Cod. eodem.

Datum ab initio an sit sine causa, causa, ob quam datum est, non sit sequuta, nihil refert, gl. si in l. C. de conditione ex lege.

Datum, vel falsum non videtur, quod non durat, gl. i. in l. nec intra, C. de profess. lib. 10.

Reliqua verbo, Condicio, 78. Legatum, 41.

DATA complectuntur sub appellatione facti, sed ultitice & proprie dari, & fieri sunt species oppositae, l. in facto, 60. & ibi gl. 1. de cond. & demonit.

Data à libero libertatis causa non dicuntur proprie donata, sed data ob causam l. quae statuliber, 8. & ibi gl. si de donatio.

Datum non videtur, quae eo tempore, quo datur, accipientis non sunt, l. non videtur, 169. de regul. iuris.

Datum nomine, & donata continentur, glo. pen. in l. leges sacratissimas, C. de legibus.

Data si fuerint decem Titio, ut Stichum intra calendas manu mitteret, dans ante calendas nullam habet actionem, sed post calendas ita demum agere poterit si Stichus non fuerit manu missus, lex tamen facit eum liberum, l. non omnis & ibi gl. fuerit, si certum petatur.

Data si fuerit tibi pecunia, ut Capuam ires, deinde paratus ad proficiscendum casu fueris impeditus, cessat petitio ex capite causae non sequuta, potest tamen repeti ex capite penitentiae residuum, quod de pecunia superest, deductis expensis in praeparatione factis, & si nihil superest, cessat petitio, l. si pecuniam, de conditione causa data.

Data species, vel data quantitas, aut tantundem repetitur conditione ob causam, deficiente causa, ob quam data fuit, glo. sed cum, ibi dem.

Data species ob causam deficiente causa repetitur cum fructibus, & accessionibus naturalibus non autem ciuilibus, ibi dem.

Data si fuerit tibi pecunia, ut Roman ires, deinde dans penitueris, potest condicere praeparationem, quae tui emissi ad eundem cum tota pecunia tibi data quia tu accipiens solum debes remanere indebitum, & non quod lucrum habebas, quod haberes, si illa apud te remaneret, d. l. pecuniam, & ibi glossa, fecit.

Data si sit tibi pecunia, ut serum emereres, & manu mitteres, si antequam emereres illi, qui dedit, penitueris, & certioraui, potest repetere pecuniam datam, secus si postquam emissi, penitueris, quia tunc teneris tantum ei ad serum emperum restituendum, sed si alique culpa tua decessit, aut aufugit ante tempus manu missionis, ad nihil aliud teneris, quam ad praestandum cautionem de restitendo, si in tuam potestatem peruenieris, secus est in procuratore, glo. restitutum.

pellatione doli, si sit interposita, aliis in contradietibus bonæ fidei agitur actione ex eo contractu, vel ex empto, vel ex conducto, in stricti iuris actione de dolo, l. & eleganter, §. non solum, de dolo malo.

Debitum intelligere imputatur culpa, si non intellexit, gl. si in l. quod te mihi, si certum potestur.

Debens intelligere vel scire, si non intelligens vel nesciens fecit aliquid, ita tenetur, ac si sciens vel intelligens fecisset, ibid.

Debens alternativè Stichum, aut Pamphilum, si soluerit Pamphilum, putans in eo tantum se obligatum, non repeti, glo. debere, in l. si pœnar, 19. §. p. de conditione indob.

Debens Stichum, si Pamphilum soluat, putans se alternativè Pamphilum vel Stichum debere, potest repetere quasi indebitum, dist. l. si pœnar, §. pen. eodem.

Debens centum, si quasi deberet centum, soluerit fundum ducentorum, competit repetitio fundi, & centum manent in obligatione, l. si non forem, §. si centum, eod.

Debens alternativè decem, aut Stichum, si soluerit quinque, non perimitur obligatio partis dimidiæ, sed est in pendenti, perique possunt reliqua quinque, aut Stichus & creditore, & si solvantur, est dimidia quinque, priora quinque vel debita videantur soluta, si autem Stichus solveretur, quinque soluta repeti possunt quasi indebita, d. l. si non forem, §. si decem, eod. cit.

Debens alternativè decem aut Stichum, si ambo simul soluerit, scilicet decem, & Stichum, olim habebat creditor electionem quid eorum velit retinere, sed hodie correcto iure antiquo, datur electio solvendi, quod illorum solutorum velit condicere, §. d. si decem, & ibi glo. daretur.

Debens alternativè decem aut Stichum, non potest solvere quinque vni ex duobus heredibus creditoris, & alteri heredi medietatem Stichi, quia debet utriusque quinta, aut utriusque partes Stichi solvere, d. l. si non forem, §. si.

Debens tibi decem, si soluat illa cuidam tuo creditori, cui tantundem debes, eius obligatio per quam solutio nem sub lata est, glo. 1. in l. si cum militi, de com. pen.

Debens decem, aut hominem, potest compensare decem cum debito, si adversarius elegit illa decem, si secus si non elegit, vel elegit speciem, l. si debeas, & ibi gl. 1. eod.

Dicens rem actione personali non tenetur eam tradere, l. venditor, 21. de heredit. vel actione vind.

Debens certum pondus argenti, in genere dando affirmationem ipso iure liberatur, secus si debet certam speciem, l. 1. §. fin. de auro & argento lega.

Debens Stichum ex stipulatione, si ante moram manumiserit, non tenetur, si Stichus decreverit antequam manumiserit super eo convenirent ante moram, 19. ex l. pular, 4. de verb. oblig.

Debens quandam certam pecuniam, non poterit solvere aliam pecuniam alterius materie, quæ non esse eiusdem legis & creditor potest eam refutare, gl. 3. in add. in l. si quis argumetum de donatio.

Reliqua verbo Alternativa.

DEBILITATVS articuli morbo excusatur à muneribus personalib. l. 2. C. qui morbo se excuset, lib. 10.

Debitor in genere, nu. 1. usque ad nu. 8.

quoad dulationem dari l. in §. 1. nu. 8.

quoad locum conveniendi & solvendi, nu. 9.

quoad solutionem, num. 10. usque ad nu. 17.

quoad eius liberationem per conditionem, & alia, numero 17. usque ad 26.

Debitor pupilli vel minoris, quæ l. tutatus factus est, vel alij, num. 26. & 27.

quoad obligationem & detest. in. nu. 28.

quoad moram, 29. & 30.

quoad pactum de non petendo, & iuramentum sibi d. latum, numero 31.

quoad debitum generis, nu. 32.

quoad periculum, vel interitum rei debite, vel quantitatis, num. 33. usque ad 38.

quoad fructus, usuras, & inter §. nu. 38. & 39.

quoad cautionem, pignora, & hypothecam, & solutionem, §. iuris, 40. usque ad 43.

quoad emptionem, & venditionem pignoris, nu. 44. 45. & 46.

quoad instrumentum solutionis, & redditi, nem pignoris, & cautionis, num. 47. & 48.

quoad pignoris possessionem, & usum, & fructum, num. 49. usque ad 51.

quoad confessionem vel negationem scripturæ debiti, vel numerationis, num. 52. usque ad 55.

quoad exceptionem sibi competentem, numero 56. usque ad numerum 59.

de debitoris viro, putativo mulieris promittente vel solviente dotem, numero 59.

quoad exceptionem negotiorum creditoris, nu. 60.

quoad actionem, num. 61.

quoad insolventiam, num. 62.

quoad debitorem non solvendo, & factum in fraudem creditorum, numero 63. usque ad 70.

Debitor non solvendo, 71. 72.

quoad debitorem suspectum, & eius captivam, nu. 73.

quoad debitorem in diem, vel sub conditione, numero 74. usque ad 76.

quoad debitorem obligatum res suas, vel alienas, num. 77. & 78.

quoad constitutionem indebiti, num. 79.

quoad debitorem hereditarium, nu. 80. & 81.

quoad debitorem fisci, vel reipublice, vel civitatis, numero 82. usque ad numerum 85.

quoad debitorem pecuniarium, nu. 86.

quoad debitorem alternatum, nu. 87.

quoad cessum, & rem, nu. 88.

quoad missionem, & venditionem bonorum eius, num. 89.

quoad debitorum, & nonatarum, nu. 90.

quoad liberos, & creditores relictos, vel de contrah. numero 91. usque ad 94.

quoad debitorem succedentem creditori, vel fideiusso, vel de contrah. numero 95.

quoad nomen & debitorem debitoris, nu. 96. & 97.

quoad compensationem, nu. 98.

quoad plures debitores, & eorum actionem, obligationem, & solutionem, num. 99. & num. 100.

DEBITOR si vni ex heredibus iniunxit, ut solveret res alienum, & hoc fecit non legando creditoribus, heres tenetur subire onus quartæ institutionis sibi reservatæ, l. si vni, 2. 1. & ibi gloss. 1. fam. circuli.

Debitoris factio non debet ius creditoris alterari, nam satis, §. si ego, & ibi add. marg. quemadmodum feruitur.

Debitori non potest creator auferre utilitatem loci, l. 2. §. si in add. marg. de eo, quod certo loco.

in Debitoris potestate non sunt semper ea, quæ tacite insunt in stipulationibus, ut electio in alternatis, quia quandoque est in potestate actoris, l. non vtiq. & ibi gl. 1. eod.

pro Debitoris presentem vel absentem quod constituerit quis parvi refert, nisi quantum ad actionem negotiorum gestorum, vel mandati proponendam contra eum, l. vtrum, 27. & ibi gl. 1. de constitut. pecun.

Debitor invito potest quis constitutere se pro eo, nec denunciatio debitoris facta constituit, ne solvat, exculat constitutentem ab obligatione constituti, d. l. vtrum, eod.

Debitor, vel alius quilibet in d. b. io non presumitur fugitivus, gl. est commodatus, in additione margin. in l. si vtiq. certo, §. custodiam, commodati.

Debitor etiam antequam solvat debitum, potest repetere ædoretur rem commodatam, quia res commodata pro debito retineri non potest, gl. si in add. marg. in l. petenti, 2. de pign. accione.

Debitor ex causa emphyteosis sine interpellatione incidit in commissum, nisi debitum obtulisset, quod si non habet, cui offerat, secus est, l. 4. de lege commissoria.

in Debitoris potestate quando est, an perficiatur opigario, illud tempus perfectionis inspicitur, non initium, secus si in eius potestate non esset, l. pen. quæ res pignori.

in Debitoris potestate quando est pecunia non recipere, inspicitur tempus solutorius, sed quando non est in eius potestate, tempus contractæ obligationis inspicitur, ut quis in pignore potior dicatur, l. 1. qui potiores.

in Debitoris arbitrio litem est obligationis formam ac naturam alterare & immutare, l. potior, in add. marg. eod.

Debitor personalis dictus adstringitur, quam realis, gl. pen. in l. reddidit, 2. 1. §. si de additione dicto.

Debitores vt solvantur, sunt conveniendi cum efficacia benigæ, & cum instantia humane, l. si ne, 33. de vitiis, & l. 1. C. de commerc.

Debitor si constituitur hodie, quod Titius sibi manumiserit, iam fidei mensibus elapsis, ista confessio non præiudicat alteri creditori, l. repetita, de fide instrum.

Debitor in decem quando quis est, deicimus eius patrimonium esse dimittit in decem, non tamen sunt minuz res, quas ipse habet, vel eius esse deserunt in aliquo, gl. sed dotis, in l. quod dicitur, de impensis.

Debitor potest gratiam onere fidei commissi, l. si pecunia, 77. de leg. 1.

Debitor si creditoris ius dedicit in arrogationem, potest arrogator deducere de peculio arrogati id, quod debebat ei arrogatus, si contra arrogatorem agat creditor ex contractu post arrogationem factam, secus si ante, quia per arrogationem naturalis obligatio non fuit extincta, l. si quis creditor, & ibi gl. 1. de peculio legato.

Debitor meus si iussu meo tibi donationis causa promissit, adversus se agentem non habet exceptionem immodeice donationis, quia peremptum est quasi exactam pecuniam à debitore meo tibi donavimus, & tu illam ei credideris, l. vti mihi 2. de donatione.

contra Debitorem meum, qui iussu meo tibi donationis causa promissit, nondum tibi ab eo soluta pecunia possim agere veteri actione, quæ prius mihi competebar in id quod vltra legitimum modum promissit, ita ut in reliquum tantummodo tibi maneat obli. ga. us, sed si pecuniam promissam exegisti à debitore meo, in id quod modum leg. s. excedit, adversus te possim agere conditionem ex causa, d. l. 2. §. fin. eod.

Debitorem non constituit nuda ratio scripta in libro rationum sine interfectione causæ, l. nuda, 26. & ibi gl. si eod.

Debitor fideiussor, antequam contraheret cum fisco, emit servum hac lege, vt manumitteret, cumque manumiserit, procurator fisci non potest revocare manumissionem, etiam si debitoris omnia bona iure pignoris teneretur fisco, nec eius bona sufficiant, imò si adhuc non manumiserit, poterit nihilominus manumittere, l. Aelianus, 10. de manumissionibus.

Debitori licitum est, conditionem primi creditoris deteriorem facere adiciendo alium sine fraude, sed non adiciendo secundum creditorem cum fraude, gl. si in l. ait, pætor, 9. de privileg. credito.

Debitor ab initio, & antequam ad missionem in possessionem perueniat, potest se defendere, si fatus iudicio sit, l. si pupillus, 17. §. si & ibi gl. si de privileg. credito.

Debitor potest adiciendo sibi creditores creditoris sui conditionem facere deteriorem, l. 1. vers. ex contrario, de separatio.

Debitor si alium induxit loco, vt creditoris suo promitteret per stipulationem de solvendo debitum, creditor petens à secundo debitore non repellitur exceptione doli commissi à suo priore debitore, potest tamen secundum debitorem agere contra priorem, vt liberetur cum, vel si soluit pecuniam, vt ibi solvatur conditione certi, vel incerti, l. apud Celsum, §. item quaeritur, & ibi glo. ex peritudo doli mali exceptione.

Debitor propriè dicitur, à quo inuito potest extorqueri, aliis dicitur debitor abusive, l. si de iussor obligari, 16. §. si de iussor, de fideiussor. & l. debitor, 108. de verb. signific.

Debitor propter culpam suam priuatur facultate eligendi, & transfertur in creditorem, l. Stichum aut Pamphilum, 9. §. 1. de solutio.

Debitor si ex stipulatione de rato agit contra falsum procuratorem, si dominus velit cum defendere, poterit opponere exceptionem doli mali aduersus debitorem, quia licet à debito fit abolutor debitor, adhuc tamen remanet naturale debitum, l. procurator, §. 1. & ibi gl. exceptione, & ibi add. marg. rem ratam haberi.

- debitori contra servum actio furti noxalis, nisi debitor numerasset ei ita, vt fierent sui, i. quemadmodum, §. si. & ibi gl. si de noxalib.
- Debitor debet solvere creditori debitum loco, & tempore congruo; gl. recte, in l. i. l. c. si certum petatur.
- Debitor, qui tenetur ad sortem & ad interesse, soluendo pecuniam simpliciter, in dubio intelligitur solvere totam sortem, non aliquid pro interesse, l. si. de eo, quod certo loco.
- Debitori inuito potest quis solvere debitum pro eo, gl. inuito, in l. vtrius, §. de confite, pecun.
- Debitor quando soluit, censetur solvere grauius debitum, glo. in l. vtrius & fortis, §. de pignori, actione.
- Debitor quando soluit debitum simpliciter, illa pecunia soluta non conuertitur prius in vias naturaliter debitas, sed in sortem, secus si vias essent ciuiliiter debite, quia tunc prius in eas, deinde in sortem conuertitur, ibid.
- Debitor potest solvere, cui vult ex duobus contententibus, vnumquemque esse solum herede creditoris exacta cautione, quod se defendet, l. i. §. apud Iulianum, de pignori.
- Debitor si dedit alicui pecuniam, vt creditor eius exsoluat, si non soluat, tenetur debitor ad vias actione mandati, quo casu creditor a debitore pecuniam debitam cum viis recipere est, l. i. vero non remanendi, 12. §. si mihi, mandati.
- Debitor si dedit alicui pecuniam, vt creditor eius soluat, si is non soluat, contra eum potest agere creditor actione furti, vel negotiorum gestorum, gl. praefabitis, l. b. d.
- Debitor soluens alicui mandato creditoris, intelligitur solvere ipsi creditori, & creditor illi, qui solvere iussus erat debitor, l. §. si de donatio, inter virum.
- Debitor soluens seruo creditoris inuito creditore non liberatur, nisi solum verum sit in vtilitatem domini, vel ipsorum habuerit, l. i. §. si seruus legatus, 108. §. 1. & ibi gl. ex testamento, de legat. 1.
- Debitor soluens creditori si habet exceptionem doli contra creditorem suum petentem a se, licet is creditor non haberet id ratum, quia cogitur ratum habere, nisi soluiisset ei creditore suo praesente, & contradicente, l. si opera, & ibi gl. fin. de doli mali exceptione.
- Debitor soluens creditori si creditor sui, ipso iure liberatur, si creditor suus id ratum habuit, d. gl. i.
- Debitor summarum diuersarum & ex diuersis causis si soluit vnam summam, poterit dicere in ipsa solutione, vel parit post, id est, antequam ea pro perfecta habeatur, in quam causam velit eam dedere, & si hoc facit, & creditor tacet, cedere in illam solam, l. i. & ibi gl. i. de solutio.
- Debitor diuersarum summarum & ex diuersis causis, si soluit vnam dixit, in quam causam voluerit eam dedere, & creditor contradixit ei, nolendo eam recipere, in eam inuicem se impeditur, quia creditor recipere non cogitur, & ideo nec dominum transferuntur in eam propter dissentium in causa, d. l. i. & ibi gl. i. & add. marg. & gloss. dictum, in l. 3. eodem.
- Debitor diuersarum summarum & ex diuersis causis soluendo vnam summam si non eligit in quam causam, vel elegit, sed non incontinenti, potest creditor eligere in quam causam cedat, dum modo eligat incontinenti, & in illam causam, in quam verifimiliter ipse eligeret pro se, si ipse esset debitor, scilicet in grauiorem, & si hoc ipse tacet debitor, tunc creditur similiter in eam, sed si contradicet, in nullam cedit, sed cogitur restituere; & si neuer eligat, cedit in diuorem causam, & si neutra sit diuor, cedit in antiquiorem, gl. i. in l. 1. & l. 3. & 4. & 5. de solutio.
12. Debitor diuersarum summarum soluens vnam summam si non dixit, in quam potius summam voluerit solvere, creditor potest eligere incontinenti eam solutionem fieri potius in eam summam, quae non est in controuersia, d. l. 1.
- Debitor diuersarum summarum, & ex diuersis causis soluens, & creditor recipiens si non elegerit, in quam summam cedat solutio, videtur facta solutio magis pro ea summa, quam ipse debitor suo nomine, quam quod pro alio nomine fideiussor debet, & magis pro ea, quam cum pena, vel cum satisfactione debet, quam pro ea, quam sine pena, vel satisfactione debet, l. 4. eod.
- Debitor diuersarum summarum, & diuersis soluens, & creditor recipiens si non elegerit, in quam summam cedat solutio, videtur potius in eam, cuius dies venit, & non in eam, quae in diem vel sub conditione debetur, l. 3. eod.
- Debitor diuersarum summarum soluens si non eligit, potest creditor eligere solutionem factam in causam leuiorem, dum tamen eligat prout in re sua eligeret, gl. dictum, in l. 3. eod.
- Debitor poterit solvere partem debiti, & liberare vnum ex fideiussoribus, quorum quilibet pro ea parte fideiussit, in his, §. si duos & ibi gl. liberet, eod.
- Debitor soluendo medietatem debiti etiam inuito creditori, potest liberare vnum ex fideiussoribus simpliciter pro eo obligatis, si quilibet eorum sit soluendo, cum tunc ex epistola diui Adriani non teneantur, nisi ciuiliiter, secus si non essent soluendo, ibid.
- Debitor diuersarum summarum & ex diuersis causis soluens simpliciter, videtur solvere pro omnibus summis proportionem aequali, si omnes summae debite sint pares in die, & in causis, quoniam vna summa sit maior altera, secus si vna sit antiquior, quia tunc eam potius videtur solvere, l. illud non inlegetur, §. & ibi gl. i. & fin. eod.
- Debitor bona fide soluens offerenti ne negotiis creditoris absens liberatur, cum creditor ratum habuerit, l. si quis offerenti, §. 8. eodem.
- Debitor debens ex pluribus causis si simpliciter soluat, intelligitur solvere primo in eam causam, quam sub infamia debet, deinde in eam causam, quae primum continet, postea in eam, quae sub iure hypothecae, vel pignoris contracta est, deinde intelligitur pro suo proprio debito magis, quam ex causa fideiussor, sed si nihil horum interueniat, nec in altera causa debiti habeatur potior altera, tunc intelligitur solvere ex causa debiti vetustioris, cum ex pluribus, §. eod.
- Debitor debens ex pluribus causis famosis, veluti vna pecuniaria, altera corporali, si soluat simpliciter, intelligitur solvere pro corporali, & grauiori, d. l. ex, cum, & ibi add. marg.
- Debitor debens ex pluribus, contrahibus si soluerit plus, quam ratio singulorum,

debitorum expulsa, intelligitur solvere pro debito ex contractu, quo prior vel potior est, reliquam pro debito ex aliis contrahibus, qui sunt potior contractum potius, vel priorem, d. cum ex pluribus, §. si.

Debitoris soluentis causa alia est, & alia creditoris pignus distrahens, nam debitor quando soluit pecuniam, in potestate eius est commemorare in quam causam soluerit, sed quando creditor pignus distrahit, licet ei premium distrahens referre etiam in eam quantatem, quae materia tantum debebat, sed si non esset pignus oblatum, l. Paulus respondit, 101. §. fin. & ibi gl. in eodem, §. de pignori, actione.

Debitor debens ex pluribus causis si soluat pecuniam simpliciter, intelligitur soluisse ex ea causa, ex qua tunc, cum soluebat, compelli poterat ad solutionem, cum ex pluribus, §. eod.

Debitor, qui mandato creditoris se obligauit alicui ad soluendum, potest illi solvere etiam creditore mortuo, vel inuito, quia ius quaesitum est alicui ex illa stipulatione, l. si. & ibi gl. i. eod.

Debitor, qui simplex mandatum de soluendo alicui recipit, non tamen se obligauit, non potest illi solvere creditore mortuo, vel inuito, quia tale mandatum viroque modo finitur, cum ex illo alter non sit ius quaesitum, ibid.

Debitor soluens pecuniam falso procuratori assumit nomen veri procuratoris, & creditoris dicendo, quod ipse erat. Tunc procurator creditoris, cum quidam Titius esset verus procurator, non ille, & tamen non transfert dominium pecuniae in eum procuratorem, & idem si soluit procuratori falso dicenti, se procuratorem creditoris, cum nullus sit, vel se procuratorem procuratoris cum non sit, & ita recipiendo talis procurator committit furtum, l. si vendidero, 80. §. falsum, & ibi gl. assumptio, de furtis.

Debitor soluens pecuniam dicens, vel esse heredem creditoris, cum non esset ipse, sed alius, non transfert dominium pecuniae in eum, & ille ita recipiens committit furtum, & §. falsum.

Debitor propter suam potentiam auidens non solvere debitor, potest per militarem etiam auxilium, si opus exegerit, ad solutionem compelli, l. 1. C. de officio praefecti Augustalis.

Debitor si soluit debitum alicui petenti & exigenti nomine creditoris, si creditor solutionem ratam habet contra accipientem, habet negotiorum gestorum actionem, l. i. pecuniam, §. C. de negot. gestis.

Debitor si soluit debitum alicui, non exigenti nomine creditoris, non potest creditor eam solutionem ratam habere, d. l. si pecuniam, eod.

Debitor si soluit debitum alicui sine mandato creditoris, eamque solutionem creditor ratam non habet, tunc debitor semper remanet obligatus creditori, gl. i. l. b. d.

Debitor compelli potest ad solutionem, capitis etiam pignoris, secundum ordinem iuris, quando debitor idoneis probationibus constat, gl. 2. in l. 1. C. de fideiussoribus.

Debitor soluens teneatur creditor facere apocham solutionis, & debitor creditore teneatur facere antapocham, in qua continetur, se soluisse debitum creditore, l. i. l. pures, C. eod.

Debitor si simpliciter soluat, non designando propter quod debitum, videlicet an usurarium, vel fortis, creditor tunc habet electionem computandi in viis, l. si vias, §. 2. C. de viis.

Debitor si soluerit & tradiderit alicui tanquam simpliciter nuncio, vt poterat ad creditorem, si accipiens animo intercipiendi non portat, teneatur soluenti actione furti, & conditione furti, gl. i. in l. falsum, 19. C. de furtis.

Debitor si soluerit alicui nuncio, & transulerit in eum dominium, nec faceret eum liberari a creditore, tunc accipiens teneatur soluenti conditione ob causam, ibi.

Debitor si soluerit alicui nuncio, & in eum transulerit dominium pecuniae, accipiens pecuniam non teneatur debitori actione furti, §. d. gl. fin.

Debitor soluens ac tradens debitum procuratori falso, contra eum habet conditionem furti, non manifesti ad duplum d. l. falsum, C. eod.

Debitor ante tempus potest debitum solvere non necessario, sed sponte, glo. 2. in l. post mortem, 12. C. de fideiussoribus.

Debitor, qui ex pluribus contrahibus pecuniam debet, potest eligere tempore solutionis, vel parum ante, vel post, in quam causam soluat, l. i. & ibi gl. i. C. de solutio.

Debitor ex pluribus causis si non eligit tempore solutionis in quam causam soluat potest creditor eligere, statim, & incontinenti, in quam causam accipiat, non tamen ex interuallo, & si nemo eligit, lex praesumit electionem in diuorem causam, & si debitor sit viuarium, prius in vias, & deinde in sortem, ibid.

Debitor soluens certam pecuniam poterit solvere aliam pecuniam eiusdem ligae, seu bonitatis in materia, licet sint diuersae formae, & poterit creditorem compellere ad accipiendum, gl. 3. in additione, in l. si quis argenti, §. 3. C. de donationibus.

Debitori non est necesse paratam solutionem pecuniam, vt eam explicatam, manue expostam offerre creditori, sed satis est illi praesentibus rebus faculo aut folle contentam ac conclusam exhibere, neque creditor si detrahet, potest se hac exceptione tueri, quod praeter faciem aut follem nihil viderit, glo. consetetur, in add. marg. in §. si auct. vt ex actione instant. doc. col. 7.

Debitori nociuum est differre solutionem in annuis, & mensuris debitis, quia quantitates minuitur summe coadunatae faciunt cumulum debiti, cui & difficilis est solutio, l. final. in principio, C. de debitoribus, ciuitarum, lib. 10.

Debitor quando confitetur de toto debito, & tunc creditori inuito non potest solvere, nisi totum, sed si diffusetur, & tunc pars confessata tantum recipitur ab inuito, gl. recte, in §. item per acceptationem, l. si quis modis tollitur obligatio, & l. tutor, §. 1. Lucius, & ibi gl. de posuit, de viis.

Debitor sciens soluentis partem totius debiti confessari, non habet soluti reputationem, nec non soluti habet exceptionem non numeratae, §. gl. i. in l. 4. C. de non numer. pecu.

Debitor affirmans se soluisse mutuatam sibi pecuniam, temporis diuturnitate non excluditur a probatione, l. asseruatio, 10. C. eod.

Debitor affirmans solutionem, etiam post biennium, admittitur ad probationem, sed affirmans non numeratam pecuniam, intra biennium tantum admittitur, l. b. d.

causa, potest vero non admitti, & ratio differentia est, quia in primo casu factum affecerat subitonus probatio, in secundo negat numerationem, unde non est, sed creditor incumbit probatio, ibid.

Debitor quando suo creditore dat insolutum nomen sui debitoris, cuius bona erant etiam hypothecata, potest ipse creditor persequi pignora, nisi a prioribus creditoribus sint distracta, l. si in solutum, 6. C. de actio. & oblig.

Debitor, qui pure tenetur, non semper cum facio paratus debet venire, sed dabitur ei inducia iudicis arbitrio, gl. defraudata, in addit. in l. 2. C. de constit. pecunia.

Debitor, qui solutum pecuniam affirmat, probare debet, siue neget creditor solutum, siue dabitur, l. 1. & ibi gloss. fin. C. de probatio.

Debitor est non probet solutum, quandoque tamen solutum praesumitur, vt quando chirographum cancellatum fuerit, d. gl. fi.

Debitor non dicitur solvere solidum, si debens decem soluit quinque, vel si debens hodie, soluat cras, l. solidum, 8. §. ibi gloss. fi. de solutio.

Debitor credens plus esse debitum volente creditore pro pecunia debito, si dedit in solutum fundum maioris pretij non extinguuntur debitum pro rata, imò repetere potest fundum integrum, creditore tamen manet obligatio debiti, l. si non sortem, §. si centum, & ibi gloss. liberationem, de conditione indebiti.

Debitor pecunia credens plus se debere volente creditore, si soluit pro pecunia debito oleum pluris pretij, vel cum oleum debet, si oleum dedit, quasi maiorem, quantitate debens, superfluum olei repetere potest, sed non totum, & ideo perempta est obligatio prima, d. §. si centum, verididem.

Debitorem ad solvendum si compulsi creditores, non tenentur actione quod metus causa, sed lege Julia de vi, & amittit ius crediti, l. sed & parus, §. si cum l. seq. quod metus causa.

aliqua verba. Creditur, 60. 61. 62. vique 65. Soluunt, 2. Soluere, 5. Solutio, inf. nu.

§. 2. vique 55. Debitum, 8.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

Debitum non sequitur, creditor potest repetere pecuniam debitam pure, sed si non erat debita pure, sed in diem, vel sub conditione, tunc debet condicere, vt debitor in pristina obligationem reponatur, gl. i. in l. 4. & gl. i. in l. si nulli, de conditione causa data.

causa lucrativa ad creditores pervenisset, secus si ad eos pervenisset ex non lucrativa causa, vel si debitores deberent genus, omnes debitores, & ibi glo. 1. & fin. de actio. & oblig.

Debitor fundi non liberatur soluendo fundum detracto usufructu, & ideo potest ab eo peti usufructus fundi, non tamen fundus ipse, qui ita, §. si a ta stipularis, & ibi gl. peram, & add. marg. de verb. oblig.

Debitor primus si sit liberatus per acceptilationem, tunc secundus debitor conditionalis potest conveniri, si conditio eueniat, & sic acceptilatio facta primo debitori, non prodest secundo, d. l. cum, qui ita, §. si & ibi gl. confestim.

Debitor vna ex rebus alternativè debitis oblata, liberatur post eius interitum, l. 1. stipularis sum, Damam, 1. §. de verb. oblig.

Debitor principalis solutione, aut consumptione eius, quod creditor solutum est, ab alio eius nomine liberatur, quando obligatio aliqua subest saltem naturalis in eius persona, cuius nomine solvebatur, secus quando nulla subest obligatio, nec naturalis, gl. pe. in addit. marg. in l. sed & si servi, 2. de fideiuss.

Debitor deportatus liberatur ab omni obligatione civili & naturali, quia omnis obligatio civilis & naturalis tranlata est in fiscum, l. si debitori, 47. & ibi gl. 1. & add. marg. cod.

Debitor, qui vetè erat debitor, per prescriptionem vel per sententiam absolutorem liberatur à civili, sola naturali remanente, & oritur exceptio coherens rei, nec tenetur ultra fideiussor, gl. i. in l. vbiunque, 60. cod.

Debitor quando liberatur à civili obligatione, & remanet sola naturalis, & oritur exceptio coherens personae, tunc fideiussor eius tenetur, secus si exceptio rei coherens oritur, quia tunc non tenetur, d. l. vbiunque, & ibi gl. 1.

Debitor soluendo liberatur, qui potest petere se instrumentum publico liberari ad faciliorem solutionis probationem, & in id poterit implorare officium iudicis, vt compellatur creditor facere sibi solutionis instrumentum publicum, & contra debitor potest compelli, vt debiti instrumentum faciat creditor, si creditor non habeat, gloss. habet, & ibi add. marg. in l. si pupillus, 9. de novatio.

Debitor quantitatit, vel speciei certae soluendo partem liberatur in partem obligationis, & in reliqua parte obligationis remanet obligatus, l. stipularis sum, 9. de solutio.

Debitor generis, puta hominis soluendo partem Stichii, nihilominus non desinit debere hominem, nec liberatur à parte, & ideo homo adhuc potest peti ab eo, sed si postea reliquam partem Stichii solverit, aut per actorem steterit quominus acciperet, aut depoluerit, obtulerit, aut consignaverit, & postea perierit sine culpa, liberatur, d. l. 9. & ibi gl. si & add. marg. ibid.

Debitor conditionalis solutione vera, vel ficta tunc liberatur verè, quando conditio extiterit, retrò tamen, id est, tempore solutionis fingitur liberatus, l. sub conditione, 16. & ibi gl. 1. & 2. de solutio.

Debitor si dederit pecuniam Titio, & eam creditor suo solverit, si Titius postea solverit illi creditori suo nomine & pro fe, quia & ipse debebat eidem, neuter eorum liberatur, debitor non, quia suo nomine non est soluta, neque Titius debitor liberatur, quia alienam pecuniam dedit, tenetur tamen Titius debitori actione mandati, & etiam furti, sed si creditor eam consumperit sine dolo malo, liberatur Titius, qui eam dedit, l. Callistus, 17. & ibi gloss. mandati, de solutio.

Debitor seruo pecuniis exigendis preposito ex contractu domini solvens, post manumissionem liberatur, si ignoravit manumissionem, sed ex peculiari causa solvens etiam scienter post manumissionem liberatur, dummodo ignoraverit illi seruo pecuniam ademptum, manumissus tamen causa intercedendi recipiens pecuniam utroque casu tenetur domino furti actione, l. si quis servus, 18. eodem.

Debitores duobus qui tenentur eidem ad idem debitum, vno contento, & etiam condemnato, si adhuc non soluit, non liberatur alter, eo autem solvente, si alter continebatur in subsidium, proptèr non liberatur, sed dicitur quod in obligationem non incidit, l. si decem stipulatus, 21. cod.

Debitorem ipso iure liberat obligatio, configuratio, & depositio facta ab extraneo pro debitor gl. i. in l. solutionem, 23. cod.

Debitor solutione liberatur ipso iure, ibid.

Debitor liberatur ipso iure per susceptionem iudicij animo novandi factam ab extraneo nolente creditore, §. ibid.

Debitori soluenti non contingit liberatio, si in soluta re deficit aliquid ius, l. etiam circa, 27. cod.

Debitores soluendo ei, qui pro tutore negotia gerit, liberantur, si pecunia in rem pupilli pervenit, l. debitoribus, 28. cod.

Debitor solvens ei, cui ablata erat potestas recipiendi, liberatur, si ignorabat à causam ablationis, l. si servus, 32. cod.

Debitor solvens seruo mutuanti sibi ex causa peculiari post mortem domini eius, aut post eius manumissionem liberatur, si ignorabat mortem domini vel manumissionem servi, ibid.

Debitor iussus à creditore pecuniam Titio solvere, etiam creditore postea mortuo, rectè solvit, & liberatur, si ignoravit creditorem esse mortuum, sed si scit eum mortuum, tacite renouatum mandatum scire debet, l. si servus, 32. & ibi gl. si cod.

Debitor si nullo mandato intercedere falsò existimas voluntate creditoris alii cui solverit, non liberatur, nisi dominus ratum habuerit, vel pecunia in rem creditoris sit conversa, l. qui hominem, 34. §. si nullo, & ibi add. marg. cod.

Debitor soluendo procuratori se vitro alienis negotiis offerenti, non liberatur, ibi.

Debitor solvens alteri de mandato creditoris liberatur, licet ille non recipiat eo animo, quo creditor sibi solui mandavit, l. qui hominem, 34. §. si debitor rem, eodem.

Debitor meus ex contractu celebrato cum seruo meo, soluendo ei liberatur à me, etiam si is esset alienatus, vel manumissus, dummodo hoc ignoret, vel saltem peculij ademptionem ignoret, quod servus eodem 35. & ibi gl. si eo.

Debitori si post mandatum reuocatum solvens ignoret, liberatur ipso iure, si recipiens bonum animum habuit, alias ope exceptionis, si solvens condictionem, quam habet adversus recipientem creditori cedere sit paratus, l. cum quis sibi, 38. §. 1. cod.

DEB

Debitor si aliam rem pro alia soluerit creditori volenti, & ea res eadem fuerit, remanet pristina obligatio pro solido, etiam si pro parte fuerit euicta res, l. si quis aliam, 46. eod.

Debitor si duos fundos dederit creditori volenti pro debito, euicto vno fundo, remanet integra pristina obligatio, ibid.

Debitor, qui fundum pro dolum pluri aestimatum in solutum dedit creditori, non liberatur, nisi id, quod deest, repleatur, d. l. si quis aliam, & gloss. fin. & ibi add. marg.

Debitor aut, si quasi aurum soluerit as creditori ignorant, non liberatur, nec repetit illud quasi in debitum, cum sciens soluerit, creditorem tamen petenti aurum exceptione repellere potest, nisi is reddat as, quod accepit, l. si cum aurum, 50. eod.

22 Debitor solvens dispensatori, vel administratori, qui ignorante debitor ab administratione remouus erat, liberatur, l. dispensatori, 51. eodem.

Debitor, qui se soluit, ut iterum recuperet, non liberatur, l. qui se soluit, 55. eod.

Debitor solvens offerenti se negotiis creditoris absenti eo nomine ut statim liberetur, non expectata ratihabitione creditoris, tunc poterit statim condicere pecuniam solutam, sed si soluerit ei eo animo ut tunc liberaretur, cum creditor ratum habuisset, non poterit tunc condicere eam, nisi cum certum sit, creditorem non habere ratam solutionem, ibid.

Debitor solvens gerenti negotia creditoris, qui ante ratihabitionem arrogandum se dedit, liberatur, si pater arrogator ratum habuit, sed si ratum non habuit, solum repetere potest debitor, d. l. si quis, 51.

Debitor alienum hominem insolutum dans liberatur vti capro homine a creditore, l. si, qui alienum, 60. eod.

Debitor speciei ex causa lucrativa liberatur, si ea species ex alia causa etiam lucrativa peruenit ad creditorem, ita, quod ei propter ea, nihil abest, dummodo ea species, quae ad eum peruenit, a nullo possit peti, vel repeti, l. in perpetuum, 61. & ibi gl. si eod.

Debitor meus solvens creditori meo id, quod ipse mihi debebat, liberatur a me, & ego liberor a creditore meo, l. cum iussu, 64. eodem.

Debitor solvens rem, quam habere creditori non licet, non liberatur, si secus si habere licet, quamvis vitem, l. qui decem, 72. §. qui hominem, eod.

Debitor iniustus, & contradicens per nouationem potest liberari, scilicet supponendo alium, a quo debetum nouat causa stipulationis est, & ita statim atque atinetur debetum ad creditorem per secundam stipulationem, prima obligatio perit, l. si debitor tuus, 91. eodem.

Debitor si soluat creditori debitum de communi pecunia, confestim pro parte sua nascitur liberatio, siue num solati sint communes pro singulis corporibus, siue inspecta tota quantitate numerorum, l. si is, cu, 94. eod.

Debitor si iussit alicui dare pecuniam creditori suo, & ille des seruo creditoris, vel ille daret domino, contingit liberatio, si pecunia comesta sit in utilitatem creditoris, l. Stichum, 95. §. si uisum fuit, & ibi gl. dominum, eod.

Debitor, vel fideiussor non liberatur sola praenotione recum ad creditorem, liberatur tamen iure compensationis, cum ea opponitur, d. l. Stichum, §. si creditor, & ibi gl. liberari.

Debitor solvens bona fide, ipso iure liberatur, gl. cum tutore, in l. pupilli debitor, 96. eod.

23 Debitoris procurator habens speciale mandatum, etiam sine nouatione potest acquirere debitori liberationem per acceptationem, quando praecessit obligatio verborum, aliis promittit, & per nouationem liberet, gl. 1. in l. 3. de accepti.

Debitorum generis non liberat casus aduersae fortunae, l. in eundem, l. 1. C. si eorum petatur.

Debitor speciei vel rei perempta specie vel rei liberatur, gloss. si ibidem.

Debitor si post contestationem, hoc est testium vocationem, & denunciationem offerat debitum creditori, quo nolente recipere si consignauerit, tollit omnem obligationem ipso iure, §. gloss. 3. & 4. in l. acceptum, 19. C. de viis.

Debitor consignando & deponendo debitum ipso iure liberatur, licet creditoris non sit dominium directum rei depositae, neque deus ei directa rei uendicatio, sed vtilis ad depositum, d. gl. 4.

Debitor, offerendo, consignando, & deponendo traiecitias pecunias, impedit cursum viuarum, & liberatur, etiam si postea pereant, d. l. acceptam, & ibi gl. in traiecitias.

Debitor offerens, consignans, ac deponens debitum liberatur, creditor tamen habet actionem vtilis depositi, vel in rem contra depositarium, cum dominium directum in eum non sit translatum, gl. actione vtili, ibidem.

Debitor postquam soluit, tutus est, licet non rehauerit instrumentum debiti, l. propter instrumenta, 5. C. de positi.

Debitor ipso iure liberatur, si soluerit procuratori, qui habuit mandatum, sed illud reuocatum fuerit, & cum accepit pecuniam, habuit bonum animum, quo casu domino contra procuratorem, competit actio furti, & conditio furtiua, falsus, 19. C. de furtis.

Debitor solvens procuratori reuocato liberatur per exceptionem, si procurator reuocatus accipit pecuniam malo animo; quo casu conditio furtiua creditori debet cedi a debitore, glo. ibid.

Debitor non praesumitur liberatus eo ipso, quod est apud eum instrumentum, nisi probetur sibi redditum a creditore, est tamen praesumptio magna pro debitore, gl. 2. in l. 1. §. ille etiam, C. de Latina liberat.

Debitor non liberatur per solam pignoris cessionem, l. 1. C. de pignoris.

Debitor liberatur quicunque soluit debitum pro eo, l. nulla tibi, §. C. de solutio.

24 Debitor liberatur per obligationem, consignationem, ac depositionem totius debiti, si in loco congruo obligationem, ac depositionem celebraverit, l. obligatione, 9. C. eod.

Debitor per obligationem partis debiti non liberatur etiam ex parte debiti, nisi hoc conuenit sit, vel nisi debitum non sit liquidum, vel nisi in pecunia pro liberate d. ad, gl. 1. ibi.

Debitor iniustus & ignorans creditorem solvens alij, se non liberat ab obligatione, sed si alij soluit eo mandante, vel ratum habente, liberatur, ac si eundem creditorem soluisset, l. iussu, 12. C. eod.

IVRIS CIVILIS

DEB

Debitor solus adiecto etiam iniuto creditore se liberat ab obligatione, gl. 1. l. i. Debitor solvens quondam procuratori creditoris, nunc autem reuocato, liberatur, si ignorat mandatum reuocatum, ibid.

Debitor habens circographum debet duobus testibus probare sibi redditum volente creditoris, ad hoc vt liberetur, sed si non probauerit, non liberatur, tenetur solvere creditori probanti obligationem, l. quod debitor, 15. & gloss. l. 1. C. eodem.

Debitor poenam sententiae passus, quam bonori ademprio sequuta est, si post sit restitutus non ad omnia bona, sed ad eam singularem aeris alieni, ex praecedenti tempore poena liberatus est, si vero sit restitutus ad partem bonorum pro rata eius tenetur creditoribus, l. 3. C. de sententiae passis.

Debitoris bona, si ob pecuniam sisco debitam occupata sunt, nec ille, nec eius deuiusor liberatur a creditoribus, sed si propter delictum, d. l. 3.

Debitor sisci liberatur, si id, quod soluit, peruenit in utilitatem publicam, si non sit sequuta subgnatio, gl. 1. in addit. marg. in l. 2. C. de conueniend. si debet, lib. 10.

Debitor sisci licet non liberet securitas facta ab officiali sisci, propter dectum alieuius foremilitantis, operatur tamen illa securitas, vt primo conueniatur officialis, d. l. 2. & ibi gl. 1.

Debitor curiae per confessionem non liberatur sine decreto ipsius curiae, sed per solutionem factam curiae curiae vel ciuitatis, liberatur etiam sine decreto, l. 2. & ibi gl. 1. C. de praedis decurionum.

Debitor liberatur a poena, quando non stat per eum, quod non soluat, l. 1. & gl. debitor, & add. marg. C. de fufceptor. lib. 10.

Debitor per solutionem debiti factam negotiorum gestorum creditoris non liberatur, nec dominium quaeritur creditori, nisi ratihabitione facta, l. si eg de negot. gest.

Debitor per solutionem debiti factam procuratori liberatur, & dominium pecuniae acquiritur ipso iure creditori, gl. 2. ibid.

Debitor meus si soluit creditori meo, qui creditor meus erat debitor sui creditoris ex eadem causa, ego liberor ipso iure, quia videtur vix ex eadem causa fecus tamen esset, si foret diuersa causa, l. si liber homo, & ibi add. marg. eo. t.

Debitor si nullo praecedente mandato soluit alicui iusta causa motus, licet non liberetur ipso iure, nec per exceptionem, liberatur tamen cessione facta creditori contra eum, cui soluit, gloss. si in addit. marg. in l. cum fundus, §. seruatum, l. certum petatur.

Debitor ignorans morem creditoris si soluerit eius procuratori, vel infitori debitum, liberatur, fecus si scientes morem creditoris soluerit mandatario vel infitori, l. eius qui in promissa, & ibi gl. ignorandi, eod.

Debitor si vnam rem diuersis temporibus obligauit duobus & antequam vtrique creditoris soluerit debitum, si priori creditori vendidit aliam rem, ipsi quoque compensauerit creditum cum pretio rei venditae, secundum creditor potius est in obligatione rei, cum ea res sit liberata compensatione a iure prioris creditoris, l. 4. qui potiores.

Debitor solvens creditor rem, vel speciem debitam, quae prius alij nomine pignoris obligata erat, non liberatur, quia is, cui ea res obligata erat, potest eam auferre ab eo, puta per Seruanam, aut hypothecam, l. si rem meam, 20. & ibi gl. 1. de solutio.

Debitor, qui voluntate creditoris vinitis alij soluit, ipsi creditori soluisse videtur, & sic ipso iure liberatur ab obligatione, gl. fin. in l. 1. C. de exception. Reliqua verbo, Creditor, 60. §. 63. vique ad 65. & supra 13. 14. Innotus Libera re, Liberatur, Liberatio, Pignus, 13. Soluens, 2. Solutio, 7. 8. 9. Hares, 114. 115.

DEBITOR. Debitor solvens pille sine tutoris autoritate non liberatur, nisi pupillus pecuniam habeat saluam, & tunc debitor per exceptionem tantum defenditur, gl. 1. in l. contra ius, de pactis, & §. ex contrario, & ibi gl. soluerit, in l. qui alienare licet.

Debitor solvens pupillo cum autoritate tutoris liberatur, sed restituitur pupillus, si pecuniam amittit, ibid.

Debitor solvens pupillo cum iudicis mandato liberatur, tutissime, ibid.

Debitor solvens matri pupilli liberatur, quando soluerat ex obligatione, quam fecerat ipsi matri, fecus si patri ipsius pupilli, vel ipsi pupillo erat obligatus, gl. vel quod liberat, in l. qui aliena, §. de negot. gest.

Debitor, paternus, vel proprius, si soluerit minori pecuniam debitam, eamque ipse perdidit, subuenitur minori, ut actio in debitorem restitatur, l. ait pretor, 7. de minor.

Debitor non compellitur solvere minori debitam pecuniam, ibid.

Debitori consultitur, vt conseqatur liberationem eius, quod soluat minori cum autoritate curatoris, est minor curatorem non habet, compellitur accipere, vel quod debitam pecuniam deponat in aede sacra, ibid.

Debitor non obstante exceptione minoris aetatis ab eo apposta iudicis decreto compulsus si soluerit minori, plenam consequitur liberationem, fecus si non opposita exceptione fuerit compulsus, d. l. ait pretor.

Debitor solvens pupillo sine autoritate tutoris, vel iudicis plenam consequitur liberationem, nam vtraque obligatio, scilicet civilis, & naturalis remanet, si tamen vna pecunia sit, habet exceptionem, gl. imputandum, ibi.

Debitor solvens pupillo cum autoritate tutoris plenior consequitur liberationem, quia tunc vtraque obligatio tollitur, sed per restitutionem in integrum succurritur ei, cum perdidit, in quibusdam tamen casibus, sola auctoritas tutoris plenius inducit liberationem, ibi & gloss. fin. in l. 1. C. si aduersus solutionem.

Debitor solvens pupillo cum iudicis autoritate plenissimam consequitur liberationem, ibi & d. gl. si.

Debitor solvens pecuniam minori, qui vt minor a iustice ad petendum admissus est, debitor liberatur ipso iure, etiam si minor pecuniam consumpserit, curatores tamen ipsius tenentur ei, si scuerint eum minorem, ac perleuerauerint in cura, fecus si ignorauerint ac cessauerit a cura, l. minor, 32. de minor.

Debitor solvens ignorantem minori tanquam maiori ob pronuntiationem iudicis de ipsius perfecta aetate liberatur per exceptionem, §. gloss. liberat, ibidem.

Debitor pupilli si iubete pupillo sine tutoris autoritate pecuniam creditori eius soluerit

soluerit, liberat pupillum à suo creditore, ipse tamen manet obligatus ipsi pupillo, sed potest tueri exceptiones, si expenderit tamen eum pecuniam solutam creditori suo, l. si pupilli, §. 6. de solutio.

Debitor pupilli si sine tutore delegante bona fide creditori tutoris soluit, si liberatus, sed si malo consilio soluit, non liberatur, habet etiam pupillus interdictum fraudatorium contra creditorem tutoris, l. pupilli debitor, §. 6. & ibi gl. probetur, eod.

Debitor minoris si procuratori eius praestita cautione de rato soluerit, postea minore restituit adversus solutionem factam procuratori, debitor non potest convenire procuratorem minoris propter cautionem de rato, nec potest repetere ab eo pecuniam, nisi procurator cauerit de rato, & si minor in integrum restitueretur, aut eius haeres, aut istud quod ea res pertinet, tantam pecuniam ipse procurator promiserit dare, aut penam, l. 3. rem ratam haberi. Debitores soluentes curatoribus, pupillorum liberantur, sed si pupillis non sit pecunia soluta, datur restitutio pupillis adversus solutionem, l. 1. & C. si adversus solutionem.

Debitor pupilli plenam consequitur securitatem, quando soluit pupillo sine tutore, vel adulto sine curatore, & pecuniam, quam ei soluit, saluam habet, vel tantundem, gl. si ibi.

Debitor pupilli tacens sum debitum, si fuerit eius tutor, quantumvis soluit illud, non liberatur specialiter, regulariter tamen est contra, gl. solutione, in auth. minoris, C. qui dare tutores.

Debitor pupilli debet deponere exactam pecuniam auctoritate iudicis, & non debet solvere pupillo, ne pupillus perdat pecuniam sibi soluta possit restitui, l. fructus, §. 1. & ibi gl. 1. C. de adm. tutorum.

Debitor pupilli solvens tutori vel curatori annum reditum vel pensionem aliquam res, specialiter iure, etiam sine decreto iudicis, consequitur liberationem, ibidem.

Debitor pupilli regulariter solvens tutori vel curatori, sine decreto iudicis, non consequitur liberationem, nisi sit debitor redituum, pensionum, & viuarum, & Trebellianicis, in quibus casibus soluendo etiam sine decreto liberatur, gl. extendimus, ibi.

Debitor pupilli qui ex feneratoria cautione, vel ex venditione debet solvere tutori vel curatori, cum decreto iudicis, viaras, reditus, vel pensiones, plenam consequitur liberationem, si non excedat suum centum solidorum, neque tempus biennale quo casu ad securitatem requiritur interpretio decreti, l. constitutio, §. 7. & ibi gl. fin. C. de adm. tutorum, §. at contrarie, & ibi gl. soluerit, l. in quibus alienare licet.

Debitor vel creditor minoris tutelam vel eam eis exercere non potest, ne forsitan in potestate rerum faciat, agat aliquid malignitatis circa minorem, vel auct. vt sine prohibitione matris debitoris, in principio, col. 7.

Debitor solvens pupillo tutoris auctoritate ipso iure liberatur, potest tamen pupillus in integrum restitui, si non habeat rem saluam, nisi in quatuor casibus, §. at ex contrario, & ibi gl. soluerit, & gl. nihil proderit, l. in quibus alienare licet.

Reliqua verbo, Minor, §. 38. Pupillus, §. 10, 11. Curator, §. 12. Creditor, §. 99.

DEBITOR etiam pupillaris pecuniam debet offerre, consignare, & deponere officio iudicis ante litem contestatam, post litem tamen contestatam officio cuiuslibet etiam delegati, & sic liberatur, l. si reus, §. 73. de procuratoribus.

Debitor quous quando ex pluribus causis, creditor cogitur recipere, si totum, vnde ex vna causa debetur, offeratur, l. si quibus modis pignus.

Debitor extra iudicium si non offerat debitum, & consignatum non deponat, non potest agere pignoratitia contra creditorem, gl. solvere, in litem liberatur, §. 1. eod.

Debitor tenetur offerre, consignare, & deponere, quando debitum est incertum, & non liquidum, l. non videtur, §. 3. in add. marg. de regulis iuris.

Debitor si offerat debitum, & creditor nolit recipere, si res oblata pereat, non tenetur amplius solvere, gloss. in iun. in l. si C. de conditio. inferius.

Debitor quandoque vult, potest debitum offerre, & sic rem habere, & ita erit apud eum, l. cum notissim, §. 7. sed cum, C. de praescript. 30. vel 40. ann.

Debitor si pecuniam residuum non obtulerit, sed consecratur separatam solvere pecuniam residuum debiti, etiam dum constet quantum illa sit, pignus vendi potest, sed rescinditur postea pecunia soluta, gl. 2. in l. si residuum, §. C. de districtione pignori.

Debitorem sicut liberat à pena oblationis, depositio, & consignatio, ita & inuitat ad lucrum oblationis, depositio, & consignatio, gl. contestetur, in add. marg. in §. si in auct. vt exactione iustitiae §. 2. col. 7.

Reliqua verbo, Depositio, Oblatio, Consignatio, & supra, num. 4.

DEBITOR vt sit in mora, requiritur, quod intelligat se debere, vel quod debeat intelligere, & quod aliquid modicum spatum praecedat, gl. fin. in l. & si post, si quis cautionibus.

Debitor sub pena si casu, vel facto creditoris steterit, quominus intra diem pecuniam solueret, non committit moram, vel penam etiam post diem, nisi interpellatus à creditore parato recipere, non soluerit, l. Celsus, §. si & ibi gl. quod non das, de arbitris.

Debitor pecuniam ante moram non tenetur restituere vlturam, quam ex mutatione illius pecuniae percepit, cum suo periculo feneratoris, l. si naui, & ibi gl. feneratoris, de rei vend.

Debitor vt constituatur in mora, requiritur, quod habuerit facultatem soluendi rem debitam, vel quod fecerit, quominus possit, & quod facit se debere, vel quod debeat scire se debere, & quod fuerit interpellatus, l. quod te mihi, & ibi gl. 1. si certum per.

Debitor interpellatus non constituitur in mora, si ex aliqua iusta causa non intelligit se debere, vel non credit se teneri ad soluendum, ibi.

Debitor vini, vel alterius rei si fuerit in mora soluendi, ista mora debitoris facit, vt ultra debitum principale vini veniat aestimatio, l. vinum, §. certum per.

Debitor constituitur in mora per interpellationem extra iudicium factam à creditore loco, & tempore congruo, §. d. l. vinum, & ibi gl. cum petium effect.

Debitor quando constitutus est in mora per interpellationem extra iudicalem,

tunc ultra debitum principale venit aestimatio secundum tempus, & locum, in quibus petitur, §. l. vinum, & ibi gl. cum petium, eod.

Debitor constituitur in mora per lapsum diei solutioni appositum in contractu, glo. quanti, ibi.

Debitor vini, vel alterius rei constitutus in mora ultra debitum tenetur ad aestimationem, quae debet fieri quantum ad bonitatem vini intrinsecam, vel alterius rei mutuata secundum tempus contractus, sed quantum ad bonitatem extrinsecam, debet fieri quanti plurimi valuit à tempore mortis, d. gloss. cum petium effect, ibi.

Debitorem licet difficultas excuset à mora, tamen illa non excusat creditorem, vt non in mora recipiendi dicatur, quia creditor fatigat de debitore grauando sine culpa rei, in quo lucrum capere videtur, debitor vero sollicitus est tantum de damno vitando, l. item illa, in add. marg. de constit. pecun.

Debitor ante interpellationem nunquam constituitur in mora, quando dies tacite, vel expresse non est appositus in obligatione, gl. venit, in add. marg. in l. item illa, de constit. pecun.

Debitor, vt constituatur in mora quando dies tacite, vel expresse non est appositus in obligatione, debet fieri interpellatio ei, aut apud eius domum, si non reperitur debitor, ibi.

Debitor si vult solvere ad evitandam moram per diei lapsum, quando dies tacite, vel expresse est appositus in obligatione, debet ire ad domum creditoris, si ipse creditor sit eundem fori, sed si sit diuersi fori, tunc debitor debet ire ad forum debitoris, & ibi petere, vt constituatur debitor in mora, ibi.

Debitor offerendo creditori debitum etiam post moram per diei lapsum non constituitur in mora, nec tenetur postea de iudicio, nisi inter sit creditoris diei constituta datur, vel solutum esse, gloss. 2. in l. item illa, & gloss. fin. in l. sed & si, eodem.

Debitor non committit moram, si differt solutionem causa requirendi amicos adhibendi solutioni, per quos possit facilius probare, se soluisse, vel causa rogandi fideiussores, vt inter sint solutioni, & sic videant se liberatos, l. sciendum, 21. & ibi gl. 1. & si de viuis.

Debitor non committit moram, si differt solutionem causa rogandi fideiussores, vt interueniant apud creditorem, à quo modò accepit debitum, vt satis faciat priori, d. gl. fin.

Debitor obligatus dare fideiussores, non committit moram, interim dum pro eis inueniendis studet, ibi.

Debitor coactus abesse causa reipub. ita vt excusationem sui, quare non soluat, mandare non possit, non videtur esse in mora, l. sed & si, 23. eod.

Debitor in vinculis, hostiumve potestate si esse coeperit, non videtur esse in mora soluendi, ibi.

Debitor non videtur moram solutioni facere, si iussu ad iudicium protulerit, l. si quis solutioni, 24. eod.

Debitor post litem contestationem non constituitur in mora, si habuit iustam causam litigandi, secus si non habuit, gl. 1. ibi.

Debitor constituitur in mora, si fuit interpellatus ab ipso creditore, vel eius procuratore, vel negotiorum gestore, & tunc non queritur actio per eos ipsi creditori, sed paratus, d. l. si quis solutioni, §. mora, & l. si ex legati, 23. de verb. oblig.

Debitorem in diem constituit in mora euentus diei, gl. debeas, in l. si ex legati causa, 23. de verb. oblig.

Debitorem sub conditione non constituit in mora euentus conditionis, nisi debitor sit postea interpellatus, aut speciem debitam occiderit, §. Doct. reprobd. d. glo. debeas.

Debitor ante litem contestationem potest moram purgare, & euitare penam solutionis, & interesse, non autem sic post litem contestatam super interesse, vel pena, l. si infam, §. 4. eod.

Debitor moram faciens in soluendo, potest emendare eam moram postea offerendo, l. si seruum stipulatus fuero, §. 1. §. sequitur, eod.

Debitore Stichi moroso ignorante si creditor ab alio stipulatus sit eundem Stichum animo nouandi, debitor liberatur à mora, quemadmodum alio offerente eundem seruum nomine debitoris creditor accipere noluisse, l. qui decem, §. 7. §. cum Stichum mihi, de solutio.

Reliqua verbo, Mora, §. 34. Fideiussor, §. 7. §. 19. & inf. num. 33. & §. 38.

DEBITOR si fecit pactum cum creditore, ne à se peteretur, sed tantum quod ab eius fideiussore peteretur, fideiussor non videtur exceptione, si illi pacto consentit, vel renunciat beneficio cedendarum actionum, & beneficio auct. praesentis, l. si & ibi gl. 1. de pact.

Debitor rei post pactum de non petendo factum cum creditore non censetur esse in mora, & perempta non tenetur creditori, cum ante pactum moram non fecerit, l. si pactus, eodem.

Debitor etiam cum creditore pactus sit, ne à se pecunia peteretur, nihilominus remanet obligatus, habet tamen exceptionem pacti de non petendo, si creditor agat contra eum, §. praterea, l. in l. de exce.

Debitor si deferente creditore iurauerit se non teneri; pignora, quae obligauit liberantur, neque penam petere poterit ratione illius debiti, & sibi soluerit, reperet, l. iustitandum, 40. de iur. iur.

Debitor si deferente creditore iurat ex causa, quae personam iurantem tantum ab obligatione eximit, fideiussori non proderit, secus si iurat in rem, vel super contractu, quod in dubio facere praesumitur, l. si eo.

Debitor iurans pignora data esse sua, cum non essent sua, de petitorio tenetur crimine stellionatus, & ideo ad tempus exulat, & hoc ex eo quia crimen stellionatus commisit, & non ex eo quod petierat, l. si & ibi gl. 1. de cri. stell.

Debitor deferente creditore iurans se nihil dare oportere, adhuc remanet obligatus, si tamen iterum agat creditor, debitor habet exceptionem iurandi contra eum, §. aquē, l. in l. de except.

Reliqua verbo, Pactum, §. 6. §. 37. §. 38. Debitor, §. 12. & §. 27.

DEBITOR hominis in genere si sit quis, & creditor accipiat Stichum per metum, amicitiam, quod habet in Sticho, quia debitor hominis in genere quantum ad necessitatem praestationis dicitur debitor Stichi, vnde creditor actus ius habere in eo, l. extat, & ibi gl. rem vltam, quod met. caus.

30

Q

Debitor

cursum viarum, & liberatur à periculo casus fortuiti, secus in eo, quod non potest consignari, quo casu non est opus consignatione, gl. i. in l. acceptam 19. C. de viuris.

Debitor species, quæ consignari non potest, debet illam offerre creditori, & si res oblata potest perari, est in specie, ipso iure debitor liberatur, si uero generatim per exceptionem, gl. i. ibi.

Debitor si post oblata pecunia sequatur interitus pecunie, liberatur, gl. i. in d. l. acceptam, 19. C. de viuris, & gl. unum, in l. fina. C. de conduct. inferis.

Debitor ipse, cuius in Stichis, si ante moram casu decedat species debita puta Stichas, ipso iure liberatur, etiam si intereat eo casu, quo non interisset penes eum, cui deberetur, gl. i. in l. f. C. de peric. & comm.

Et ubi species post moram tenetur indutit etiam de casu, f. ibi.

Debitor si in genere si offerat triticum, cuius obligatus est, & ille nolit accipere, Stichus postea mortuus, casu, non ipso iure, sed per exceptionem liberatur, ibi d.

Debitor si soluat debitum pignori creditoris, vel eius exactori, qui per eum accipit, vel peratorem non imputatur, l. 4. C. de naufr. li. 1. i.

Debitor species legatæ liberatur, si illa intereat, vel fiat insolubilis, & definit posse prastari sine facto, & culpa eius, si res legata in fide leg.

Debitor species legatæ non liberatur, si facto suo mediato, vel immediato interueniente, d. finar posse prastari, siue scienter, siue ignoranter fecerit, ibi d.

Debitor species tenetur de uolo, lata culpa, & leui, sed de negligentia non tenetur actione personalis, nisi fuerit in mora vel peratur res, quo fuit creditoris vel negligentia fuit circa rem, vel peremptionem libitanti rei debitor, glo. 2. ibi add. ibi d.

Debitor etiam ante solutam pecuniam potest agere pignoratitia pro damnis, & interese, quæ dolo vel culpa creditoris in pigore passus est, l. fin. de pignor. actione.

Reliqua verbo, Debitor, 13. 14. 15. Creditor, 54. 55. 56. Periculum, Casus, 3. Actio, 39.

DEBITOR ex contractu ut euitur vias curri, debet offerre, consignare, & deponere, si verò sit debitor ex quasi contractu, vel ex legali viura non competunt curri, si tamen, quod est, in hac, hoc, vel postea non currant, sed si competunt curri, debet offerre, consignare, & deponere, & ita contingit liberatio per illa pecunia consignata, nisi nondum per illa debitor conuenus ut soluat, differat solvere, glo. final. & ibi add. in leg. Celsus, §. final. de arbitris.

Debitor, qui in annum pecuniam sub viuris accipit, si ante annum solvere vult, totius non tenetur recipere eam cum viuris præteritis temporis tantum, nisi si totius temporis viuras soluerit, gl. fin. in l. qui pecuniam, 30. §. certum perat.

Debitor, qui magis vult quod pecunia redacta ex venditione pignorum præstetur conuenerit in sortem, quam in viuras etiam naturaliter debitas, non est audiendus, cum & fortis, 31. de pign. actione.

Debitor si creditori pecuniam obtulit, & cum eum noluisse accipere obligauerit, & depositus, ex eo die non habetur ratio viurarum, nisi postea in vius suos conuerterit, & conuenus ut solueret moram fecerit, quo casu ex eo tempore debitor viuras, debitor, 7. de viuris.

Debitor, qui propter moram non solvendi ad maiores viuras se obligauerat, excusat à maiori, si nemo extitit, qui recipere, quia creditoris defectus non debet nocere debitori, qui non fuit in negligentia, pecunia, 9. §. viarum & ibi gl. eod.

Debitor obligatus ad viuras semel, si longo tempore soluerit minores, & creditor, cui accepit sponte, perit tempus non potest creditor vel eius heres semel iterum petere, quia per receptionem, & exemptionem minorum viurarum per longum tempus, v. l. tu creatoris fecisse tacitum pactum de remittendis maioribus, l. qui semel, 13. & ibi gl. exceptionem, e. dem.

Debitor post moram semel committam non excluditur præstatione viurarum debiti propter impedimentum superveniens in persona creditoris, l. euictis 18. §. fin. eod.

Debitor ex contractu bonæ fidei tenetur ad viuras sine villa interpellatione, vel litis contestatione, maxime si non sit, qui conueniatur, vel quia sit absens debitor, vel sine herede decessit, gl. aliquando, in l. f. & §. fin. eod.

Debitor, qui minorem pecuniam, quam debebat, obligauit, tenetur nihilominus totius debiti viuras præstare, nisi hoc pacto sibi mutua pecunia data sit, ut licet per particulatim eam pecuniam solvere creditori, tutor, 41. §. Lucius, eod.

Debitor ut se libet ab viuris tenetur facere oblationem, ac depositionem totius debiti, fallit in quibusdam casibus, §. Lucius, & ibi gl. de posuit.

Debitor sub viuris accipiens mutuum, si per pactum agat, ut vique ad annum non soluat, non potest ante annum solvere, nisi soluat totum intercursum medij temporis, glo. obulert, in l. qui Romæ, 12. de verborum oblig.

Debitor sub viuris accipiens mutuum, & qui per pactum egit, ut vique ad annum non solueret, potest, si creditoris nihil intererat ab initio & ante terminum anni solvere viuras duorum mensium tantum inuito creditori, ibi.

Debitor, cui debet pignus, ut loco viurarum creditor caperet fructus cum pacto, ut sibi nunquam liceret luere, non valet tale pactum, & potest luere quandoque vel, ibi d.

Debitor sub viuris accipiens mutuum vique ad annum, licet exhibeat creditori ante annum alium æque idoneum, qui sit paratus recipere munit sub eisdem viuris, pro toto illo anno non potest discedere à contractu limitato, & solvere aliter, quam quod conuenitum fuerit, 1. Doct. repro. gl. obulert, in l. fin. ibi d.

Debitor promittens viuras non propter mutuum, sed quia creditor obligauerat se debitori ad aliquam factum, ad quod creditor se oneravit propter viuras, & ex post facto implet ex parte sua dando viuras, tunc tunc actio præscriptis vel, ut ex contractu innotatum viro rei interueniat, non ex pacto, gl. 1. in l. p. tens, 17. C. de pactis.

Debitor, si ea lege ad creditorem possessionem obligauit, ut fructus in vicem viarum, & si neque alio modo tunc interitus percipi emolumentum propter interitus fructuum cum creditore non potest placiti, nisi ea lege, 17. C. de viuris.

Debitor si ea lege ad creditorem possessionem obligauit, ut fructus in viura

rum vicem consequeretur, si est certum communi opinione, quod plus emolumentum sit consequatur, quam etiam sit viura legitima, licet aliter possit contingere, tamen placita rescinduntur, secus si quando est incertum, verum tantum perciperetur, minus, gl. i. ibi.

Debitor totum debitum debet offerre creditori, vel eo nolente accipere, debet etiam totum consignare, ut impediatur, & inhibetur cursum viurarum, nisi quando actum est, ut partem debiti possit solvere, vel quando non est liquidum, vel etiam in libertate, gl. 2. in l. acceptam, 19. C. de viuris.

Debitor damnatus frustratorie si appellet, tunc currunt viuræ medij temporis, non tamen per quatuor menses, postquam transiit sententia in rem iudicatam, gl. i. in l. 1. C. de sententiis & interlocut.

à Debitore, qui tardius soluit, non potest creditor postquam debitum accepit, petere accessiones ex tali mora. Doct. repro. gl. fin. in l. si cui, 12. de verborum signifi.

Reliqua verbo, Creditor, 29. Viura, 11. 12. 13. 14. 15. Deponere.

DEBITOR potest luere pignus suum offerendo debitum vni ex creditoribus, 40 cui communi diuidendo adiudicatum est pignus, l. communi, 7. §. ante eos, communi diuid.

Debitor potest luere pignus offerendo possessori pignoris affirmationem litis, quam agenti hypothecaria obtulit, ipse possessor, ibi d.

Debitor, qui pignus non idoneum dedit creditori, tenetur ad solutionem debiti quantitas, in qua pignus non sufficit, l. creditor, 38. §. certum petatur.

Debitor si rem alienam pignori dedit, aut malitiose in pigore veritas sit, contra eam competit creditori decepto pignoratitia contraria, l. si rem alienam, 9. de pign. act.

Debitor dando pignus, quod sciebat se obligare non posse, ut quia erat vetita obligatio à testatore, vel dando scienter se iurum furem in pigore, tenetur creditori pignoratitia contraria, gl. i. ibi d.

Debitor si rem alienam, vel alij pigneratam, vel in publicum obligatam pignori dedit, tenetur creditori pignoratitia contraria ad interese, si potest etiam stellationis crimine accusari, si scienter dedit, secus si ignoranter, quo casu tantum pignoratitia contraria tenetur, l. tutor, 16. §. 1. eod.

Debitor re sua pignus data creditori potest vii precario, & pro conducto, l. cum & fortis, 35. §. h. eod.

Debitor in pigore constituto si subiciat, & submittat aliud pro alio, fortuna committit, secus si in pigore constituto aliud pro alio submittat, quia tunc non committit fortunam, tenetur tamen pignoratitia, & etiam punitur crimine stellationis, si quis in pigore, 36. eod.

Debitor rem alienam, vel alteri obligatam pignori dans creditori, de hoc non certiorando eum, punitur crimine stellationis, nisi antequam conueniatur crimine stellationis, satisfecerit creditori, d. l. si quis in pigore, §. fin. & ibi gl. fin. eod.

Debitor si rem amplam alteri obligatam pro modico debito dedit in pigus erectionis, non tenetur crimine stellationis, neque pignoratitia contraria, neque actione de dolo, si subiciat illa res pro viroque debito, d. §. fin.

Debitor qui rem alienam pignori, vel hypothecæ obligauit, si postea aliquo modo sit factus dominus eiusdem rei, datur creditori utilis hypothecaria, deficiente directa, quia cum obligare voluit, non potuit, & nunc cum potest, non vult, rem alienam, 41. & ibi gl. 1. eod.

Debitor rem alienam pignori dans soluta pecunia potest agere pignoratitia pro illa, si rem, 9. §. p. de pign. actione.

Debitor si ante solutionem egit pignoratitia, licet non recte agat, si tamen debitor pecuniam offerat in iudicio, & rem pigneratam, & quod sua interest, debet consequi, d. l. si rem, §. fin.

Debitor rem alienam pignori, vel hypothecæ obligare non potest, l. rem alienam, 41. de pign. actione.

Debitor, qui scienter creditore rem alienam pignori, vel hypothecæ obligauit, etiam si factus sit illius rei dominus, non datur utilis hypothecaria creditori scienti, secus si ignorant, d. l. rem, & ibi gl. 1. eod.

Debitor rem alienam hypothecæ obliganti si dominus rei succedat creditori, non datur hypothecaria contra dominum rei obligatæ succedentem debitori, datur tamen exceptio ad repellendum dominum agentem rei vindicatione, d. l. rem alienam, & ibi gl. 2. & add. marg.

Debitor si possidet hypothecam, postquam illa per sententiam creditoris fuit ad iudicata, & non habuisset, creditor potest agere contra debitorem actione in factum ex re iudicata, & non hypothecaria, gl. fin. ad iudicatam, in l. si fundus, 15. §. creditor, de pignoribus.

Debitor non restituens pignus, si plus condemnatus sit, quam sunt fors, & viura, ex æquitate debitum cum viuris soluendo liberat pignus, vel hypothecam, d. l. si fundus, §. si plures.

Debitor contumax in non restituendo pignus non tenetur ad plus, quam ad debitum, & viuras, etiam si contra eum iuretur in litem, sed contra extraneum possessorem non restituendum pignus iuratur in litem, qui condemnatur, & tenetur ad plus, quam sunt viura, & fors, gl. liberare, ibi d.

Debitor si teneat rem, quam à non domino bona fide emerat, & pignerauerat, seruans locus est, & creditor potest agere hypothecaria, & si debitor excipiet, quod non erat sua, sed alterius, eum cum obligat, replicatione doli exceptionem eius elidet creditori, l. si inter, 15. §. 1. eod.

contra Debitorem non restituendum pignus pluris, quam debet, quia creditoris non interest pluris, sed contra alios quoscunque possessores iuratur in litem, & quod amplius debitor creditori fuerit consequutus, tenetur debitori pignoratitia restituere, d. l. si inter, §. fin.

Debitor pigneranti fundum si succedat fundi dominus, non confirmatur pignus, tenetur tamen pignoratitia ex persona defuncti, l. si Titio, 22. & ibi gl. 1. eod.

Debitor tenetur stare facto creditoris, qui colorem in fundum oppigneratum intrinsece, l. creditor, 23. & ibi add. marg. eod.

Debitor solvens creditori recuperat pignora data fideiussori, l. fideiussori, 26. eod. dem.

Debitor si rem pignoratam faciat deteriorem, creditori succurritur contra eum, licet contra debitorem ad debitum actionem non habeat. l. servum. 27. eod.

Debitor rem pignoratam non restituens priori creditori, si ob id sit condemnatus, soluit et litis aestimationem, non liberatur pignus a secundo creditore, l. creditor. 12. §. si quoniam, qui potiores.

Debitor non dominus eandem rem diversis temporibus si pignerauit, prior est potior, sed si a diversis non dominis pignus accipiat, possessor est melior, secus contra extraneum, l. si non dominus, & ibi gl. f. eod.

Debitoris obligantis ius si resolutum ex causa antecedenti necessaria, resolvitur pignus, secus si ex causa voluntaria, l. 3. & 4. quibus mod. pignus tacite.

Debitor si pro decem rem pignerauit, rem aliquam, ac postea alia decem accipiat ac eodem, etique pro illis rursus eam rem non oppignerauit, potest pro secundis decem rem oppignoratam detinere, l. si debitor, & ibi add. marg. de precario.

Debitor si egit rei vendicatione ad fundum obligatum & hypothecatam contra creditorem possidentem, non admonito, nec requisito creditore, & succubuit, creditori non nocet sententia, quam possit agere hypothecaria, quia non videtur in locum victi succedere, cum pignoris conventio praescriberet sententiam, secus si sententia pignoris conventionem praescriberet, l. iudicata, 28. §. si & ibi gl. f. de exceptione rei indicat.

Debitor principalis in tactio pignore prius debent conveniri, quam possessiones rei, secus in expreso, hodie tamen idem est in expreso, gl. conveniri, in l. Molchis, 47. de iure fisci.

Debitor si offerat debitum post 30. annos non cogitur creditor accipere, vt cogatur pignus dare, si tamen accepit debitum, cogitur restituere actione pignoratitia, gl. pignoratitiam, l. l. omni, 4. C. de praescript. 30. vel 40. anno.

Debitor probare dominium pignoris grauius est, quam traditionem pignoris, gl. pro locio, in l. 1. §. 1. de an. l. exceptione.

Debitor si postquam factus victus ac superatus, obligauit pignus alicui, tunc obstat rei iudicatio exceptio creditori, sicut & debitori, gl. in l. p. res. 5. C. de pignoribus.

Debitor si postquam obligauit pignus in eo sit ab alio victus ac superatus creditore ignorante, non fit praedictum creditore, secus si sciente creditore, quia tunc sibi praedictum, nisi debitor colluxerit, vel nisi succumbat, vt quia non stetit iuri, ibid.

Debitoribus praesentibus ex vbanitate creditor prius debet denunciare, vt soluat, quam persequatur ius pignoris, potest tamen, si velit, l. debitor, 10. C. de pignore.

Debitor creditori si dedit pignus in solutum, incommutabiliter tenet datio, nisi obstat ratio minoris aetatis debitoris, l. cum dominus, 13. C. eod.

Debitoris heres pignus recipere a secundo creditore, debito soluto vel oblato, l. si C. si pignus pignori detur.

Debitor si interueniente creditore de pignore victus appellatur, in causae defensione suspectus videtur, poterit creditor adesse in ea causa, & eam defendere, ac si ipse pronouisset, secus si creditore absente fuit victus, quia tunc nullum praedictum fit ei, l. ab excoctore, §. 1. de appellat.

Reliqua verbo, Creditor, 14. l. 15. l. 16. §. 17. v. §. 25. Sententia, 13. l. 4. supra res. 4. §. 6. & inf. in om. 77. 78.

4. Debitor si scienter vendens pignus specialiter alicui obligatum, quod nunquam traderetur creditori, committit furtum, secus si generaliter pignus esset obligatum, & ex iusta ignorantia, gl. non misit, in l. 1. de distractione pignori.

Debitor pignus datum vendere vel denud. id est, tertio loco pignori obligare alicui nihil interest, ad hoc vt secundo creditori competat ius offerendi pretium emptori, quod peruenit primo creditori, vel tertio obligare cuius pecunia creditori priori peruenit, l. 3. & ibi gl. f. eod.

Debitor si scienter creditore seu ius obligatum manu misit, valet manu missio favore liberatis, & patientia praedictat creditori, gl. durat, in l. f. i. f. i. §. non videtur, quib. mod. pignus.

Debitor, si scius si scienter creditore pignus vendidit, valet venditio favore fisci, & patientia creditoris praedictat sibi, ibid.

Debitor si a creditore concessa venditione rei pignorate, eam deserit possidere, & nouus possessor vendat, durat pignus, quali persona debitoris permiserit creditori, d. l. f. i. §. f. i.

Debitor si voluntate creditoris pignus vendidit, & postea placuit inter eum & emptorem, vt a venditione discederet, ius pignorum saluum remanet voluntate, quia sicut debitori, ita & creditori ius praestitutum refertur, l. creditori, eod.

Debitor si testamentum rogauit creditorem habentem margaritam in pignus, vt eam venderet, & deducto omni debito suo, quod amplius esset, id omne Titio restitueret, Titius debet petere fideicommissum ab herede debitoris, vt is cedat sibi suas actiones aduersus creditorem in eo, quod pretium pignoris excedit summam debiti, l. si seruis legatus. 108. §. pen. de legat. 1.

Debitor vendens pignus specialiter obligatum creditori, committit furtum, secus si generaliter obligatum rem vendiderit, in actione, §. fin. & ibi glo. fin. & add. marg. de furtis.

Debitor si rem pignori datam vendiderit, quamvis dominus sit, facit furtum, siue eam traderit creditori, siue specialiter, & expresse ei obligauerit, l. si is, qui rem, 66. & ibi gl. l. eo.

4. Debitor si vendidit rem pignori hypothecatam, creditori competit integrum ius eam persequendi a l. one Seruana contra emptorem, l. 1. C. de precat.

Debitor si vendidit pignus, in electione creditoris est agere contra debitorem actione personalis, vel hypothecaria contra emptorem pignoris, nisi debitor offerat, quia offerendo impedit hypothecariam contra emptorem, l. distracta, 14. & auth. hoc ita, C. de pig.

Debitor si vendidit tunc pignus, creditori tenetur prius agere actione personalis contra debitorem, quam agat hypothecaria contra emptorem, quod secus est in creditore habente pignora expressa, gl. l. ibi.

Debitor pignus vendens, vel donans, aut legans, vel relinquens fideicommissum non potest facere deteriorem conditionem, l. debitorum, 15. C. eq.

Debitor principalis, & eius fideiusor hodie prius debent exuti, quam perueniat ad extraneos pignorum possessores, auth. hoc ita si debitor, C. eod.

Debitor rem, quam alicui obligauit illo sciente, & non contradicente, si miles vendat creditori, videtur remittere ius pignoris, nisi nouus consensus interceperit, qui denotat obligationem pignoris constitutam, l. 4. C. de remiss. pignori.

Debitor, siue scienter, siue ignoranter non potest emere a creditore rem suam pignori datam ei, l. debitor, 40. & ibi gl. l. de pign. acti.

Debitor citra consensum creditoris alienando pignus, ius pignoris non dissoluit, pen. C. de remiss. pign.

Debitor non queritur res empta ex superfluo pretij pignoris a creditore venditoris, sed ad residuum tamen habet pignoratitiam actionem, l. f. C. de distr. pign.

Debitor non potest impedire, quominus creditor iure possit vendere praedia sub obligata, l. 1. C. de debitorum venditionem pignoris.

Debitor, nisi vniuersum debitum offerat, non habet potestatem denunciandi creditori, ne pignora vendat, nec emptori, ne emat, & creditore nolente recipere, debet debitor illud deponere, l. 2. C. eod.

Debitor, vel eius heres pignus non iure distractum potest vindicare, nisi sit vfucapum, & tunc solum agitur contra creditorem ad pretium, l. 2. C. si venditio pignore agatur.

Debitor si pignus datum inuito creditore vendat, dominium cum sua causa transiit in emptorem, l. f. debitor, 12. C. de distract. pign.

Debitor potest res mobiles & immobiles etiam specialiter pignori obligatas vendere etiam pendente lite super hypothecaria, ita tamen vt ex pretio eorum, vltique ad debite quantitate satisfaciatur creditori, aliis creditor poterit res hypothecatas venditas vendicare ab emptore possidente, donec sibi satisfiat pro debito, prius tamen dedicat bonis debitoris mandatoris, & fideiussoris, §. ab hoc, & ibi gl. vindicare, in auth. de litigiosis. col. 8.

Debitor alienans rem obligatam causa mutandi iudicij, etiam lite super hypothecaria pendente, tenetur actionem in factum, licet ille titulus habet locum antequam reus fiat litigiosus, tamen multo magis post habet locum, gl. cum quando, ibid.

Debitor eo ipso, quod noluit pignus, videtur dare licentiam creditori pignus vendendi, §. contra autem, in aut. quib. alien. licet vel non.

Debitor si pignus liberatum vendiderit, ac tradiderit, non potest postea illud pignori obligare secundo creditori mutuae, licet illud pignus pecunia secundum creditorem fuerit liberatum, l. 2. ff. de pig. acti.

Debitor si ignorans creditorem suum pignori dedit, & is furtum fecerit creditori, liberatur cum dando suum pro noxa, secus si sciens furtum cum pignori dedit, quia tunc tenetur creditori pignoratitiam in o. l. dum, id est, ad omne damnum, nisi & ipse creditori recipiens sciuit esse furtum, l. si seruus, 31. & ibi gl. l. de pign. acti.

Debitor si rem suam pignoratam a creditore emerit, non tenetur creditori actione ex vendito, quia tam in actione reali, quam personali omnia integra sunt creditori, l. f. debitor, 39. & ibi gl. l. de cont. empt.

Debitor offerens se paratum soluere, non impedit alienationem, sed eam index iubet rescindi, sed offerens pecuniam, ac consignans impedit alienationem, l. p. C. de hered. vel actione vend.

Debitor quicunque auditur etiam venditio pignore, gl. fin. in l. 2. C. si antiq. cred. pig.

Debitor condemnatus non satisfaciens iudicatis, index praecipit pignus tenere, ac distrahi, l. si in causa iudicati pignus.

Reliqua verbo, Creditor, 43. v. §. 10. Pignus, 19. 20.

DEBITOR si reddidit cautionem creditor videtur inter eos tacite conuenisse, ne peteret, & debitori prodest exceptio talis conuentionis, l. 2. de pactis.

Debitor si post redditum pignus debitum non soluit, illud posse peti dubium non est, nisi specialiter contrarium esse actum probetur, 3. eod.

Debitor data sibi cautione liberatur, sed non dato sibi pignore, quia redditio cautionis non affert aliam vtilitatem debitori, affert ergo istam scilicet vt liberetur, ne alius nihil agatur, sed pignus redditum plerumque vtilitatem affert aliam, & maxime scholaribus, in liberis, §. gloss. l. ibid.

Debitori redditio cautio non praesumitur, si apud eum inueniatur illa cautio cancellata, non cancellata, ibid.

Debitor cautius facit, si faciat fieri confessionem a creditore de solutione quam quod sibi reddat creditor cautionem, ibid.

Debitor volenti non soluere sed alia ratione satisfaciere forte expromissorem dando, nihil prodest, ad hoc vt competat sibi pignoratitia, l. quod si non, 10. de pig. actione.

Debitor potest agere pignoratitia contra creditorem, qui accipiens pignus quasi daturus pecuniam debitori non dedit, l. solum non videtur, §. 1. eo. tit.

Debitor potest agere pignoratitia, si creditor accepto ferat pecuniam datam debitori, vel si conditio defecerit, ob quam pignus contractum est, aut si pactum de non petenda pecunia factum est, ibid.

Debitor potest agere pignoratitia, si per creditorem stetit, quominus ei solueretur, vt quia depositum aut consignatum pecuniam noluit recipere, l. aliena, 20. §. 1. & ibi gl. f. eod.

Debitor potest agere pignoratitia post solam obligationem pecuniae factam in iudicio, sed non post solam obligationem extra iudicium factam, d. gloss. in a.

Contra debitorem agentem pignoratitia potest creditor excipere, se emisse postea pignus ab ipso debitori, d. l. aliena, §. f. i.

Debitor si non restituit creditori pignus, quod conduxit, vel precario, roganti, contrario indicio, tenetur ad interesse, & in litem iuratur contra eum, & condemnatus efficitur infamis, cum de fide eius rupta agatur, ad restitutionem pignoris tenetur interdictio de precario, vel hypothecaria, aut interdictio vendi, vi quia in non restituendo creditori videtur eum vt expellere, l. f. pignore 12. §. post & ibi gl. tenetur, eod.

Debitor potest creditorem, qui pecuniam non numerauit, ad restitutionem pignoris conuenire, eodem modo creditori, sibi nondum pignori tradito aduersus debitorem potest agere probando se numerasse pecuniam, l. 1. & 2. C. si pignoris conventionem numerat.

Debitor super vno debito si multas cautiones diuersis temporibus fecerit creditor, ipse creditor non potest agere ex omnibus, quae praestantur auno nouandi fecerit, gl. fin. in l. C. de nouario.

Debitor, qui solutionem probat, potest condicere chirographum, si non sit ipse, sed si sit suum, vendicare potest, l. fin. & ibi gloss. in C. de solutio.

Debitor si potest et dolo petere instrumentum debiti soluti sibi reddi, l. qui tabulis, 27. de iur.

Debitor soluenti competit actio, ut instrumentum debiti exhibeatur et sibi reddatur, l. si C. ad exhibend.

Debitor si fecit in ius instrumentum solutionis, procurator sibi tenetur ei ostendere librum rationum, l. 4. C. de fide instrum.

Debitor si amittit instrumentum solutionis, & probationes non habeat, potest creditorem compellere ad exhibendum librum rationum, si debitor habebat probationes, gl. pe. ibid.

Debitores renuere solutionem debitor quantitatibus, instrumentis vi ignis contumptis, est iniquum, l. si iniquum, C. cod.

Reliqua verba, Instrumentum, 15. 16. 17. Chirographum, Creditor, 13. 77. 78. Legatus, 11. Liber, 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Debitor si rem suam pignori causa tradidit creditori, intelligitur possidere quoad vfucapionem, & quoad facilitationem vitandam, sed non quoad alia, qui pignoris, 36. & ibi gl. intelligitur, de adq. possessione.

Debitor si fundum, quem pignoris causa tradidit creditori, acceperit precario a dolo creditoris, ipse debitor vfucapere potest, ibid.

Debitor si condidit a creditore fundum, quem in pignus dedit, ac possessionem tradidit ei, creditor dicitur possidere fundum per debitorem fundum conducentem, l. res pignoris, 37. eod.

Debitor si rem suam pignori daram creditori furtiuerit, & vendiderit, ea res potest vfucapere, cum in potestatem domini videtur peruenisse, nec ipse debitor dominus rei teneatur furti, l. 4. §. si rem pignori, de vfucapio.

Debitor seruum, quem creditori pignori dedit, quoad vfucapionem tantum dicitur possidere, item quoad hoc vt noxaliter teneatur, & quoad facilitationem vitandam, sed quoad reliqua omnes causas creditor, qui pignori accepit, dicitur possidere, l. serui a. i. 16. & ibi gl. possidet, eod.

Debitor pignus traditum creditori non possidet naturaliter, nec ciuiler, & ideo non potest conueniri ad exhibendum, l. ibi.

Debitor rem, quam creditori pignori dedit, non possidet etiam quoad vfucapionem, quando creditor pro executione rei iudicare esset inanis, quia tunc vfucapio interruptitur, d. l. serui, in add.

Debitor rem pignori datam vfucapit, quando res apud creditorem est, secus si creditor eius possessionem alij tradiderit nomine suo, ita vt transferat possessionem in accipientem, puta vendendo, quia tunc vfucapio debitoris interruptitur, l. non solum, 33. §. qui pignori, & ibi gl. tradidit, de vfucapio.

Debitor rem pignori datam vfucapit, etiam si creditor suo creditori obligauerit, ac tradiderit, d. l. tradidit.

Debitor quoad vfucapionem rei in pignus data creditori similis est ei, qui aliquod depouit, vel commodauit, qui desinit vfucapere, si commodata vel depouita res alij tradita fuerit ab eo, qui depouit vel commodatum accepit, d. §. qui pignori.

Debitor vfucapit rem etiam si eam tradat alij, si super ea nulla conuentione hypothecam contraxerit, ibid.

Debitor rem creditoris bona fide possidens, si etiam ignorat pignori dedit, definit vfucapere, sed si nulla conuentione tamen pignus contractum non desinit ob id vfucapere, d. l. non solum, §. si rem, in add. tit.

Debitor si rem alienam, quam pignori tradidit creditori, furti uerit, efficitur ea res furta, & in iacta, bilis, sed simulatque in potestatem creditoris peruenit, potest vfucapere, l. si, & ibi gl. si, pro suo.

Debitor rem suam, quam pignori dedit, si creditori furtiuerit, eamque distraxit, potest ea res vfucapere pro emptore, l. si rem, §. pro emptore.

Debitor si pignus pignori dedit, si creditore, licet faciat, aut ratione possessionis, potest tamen illud vfucapere, gl. 3. in l. C. de iuris fugitiu.

Debitor si rem alienam pignori ob. quauit, & creditori furtiuerit, & vendiderit, debitor eam quasi furtaum vfucapere non potest, l. cum sit probatum, C. pro emptore.

Debitor si rem suam obligatam creditori furtiuerit, committit furum, & datur actio furti creditori, & si vendiderit, emptor bonae fidei vfucapit eam rem in praedictum domini, non tamen in praedictum creditoris, gl. si, & ibi add. marg. ibid.

Debitor si rem suam obligauerit creditori, & extraneus eam furtiuerit, committit furum respectu creditoris, & respectu domini, & si eam vendiderit, emptor bonae fidei non vfucapit, etiam in praedictum domini, nisi in potestatem domini redeat, d. gl. si.

Debitor, nec eius heres non praescribit longo tempore hypothecariae actioni, quam habet ei creditor, extraneus tamen possessionem pignori non praescribit, l. 1. C. si aduersus credit.

Debitor si rem pignori datum non possidet, & ideo per talem seruum non adquerit possessionem, quam quzeret si possideret, gl. constituta, in l. cum notissim, §. sed cum, C. de praescriptio, 30. vel 40. anno.

Debitor potest praestare pignus vel hypothecam, illa tamen praescriptio interruptitur, si debitor dedit creditori rem hypothecam, vel pignoratam, tam in personali, quod in hypothecaria, in petitorio, quia debitor agnouit in hypothecaria, quia creditor adeptus est possessionem, d. l. cum notissim, §. imo, & ibi gl. sine violentia.

Debitor contradicente si accipit creditor cum violentia rem pignoratam vel hypothecam sibi, interruptit praescriptionem debitoris in hypothecaria, non vero in personali, ibid.

Debitor si agnoscat debitum, interruptitur praescriptio tam in personali, quam in hypothecaria, ibid.

Debitor si nouum cautionem praestiterit creditori, interruptitur praescriptio tam in personali, quam in hypothecaria, quantum ad priorem cautionem putat, d. §. in d.

Debitor cum deberet decem, si quinque soluerit per 30. annos, alia quinque praescribit, §. gl. per singulos, in l. cum notissim, §. si.

Debitor cum vfucapit pignus possidente creditore, acquirit dominium, sed non amittit, gl. pro socio, in l. 1. §. 1. C. de annali except.

Debitor bona fide vfucapiens rem alienam si eam ante perfectam vfucapionem, pignori dedit alicui, & postea perfecta est vfucapio, consensu pignoris tunc valet, l. vfucapio, & ibi gl. 1. in l. C. de pignori.

Debitor subrahens rem, quam creditori pignoris causa dedit, furti tenetur, non tamen res sit furta, §. aliquando, & §. furti autem, & ibi gl. fin. in l. de oblig. quae ex delicto.

Debitor si furtiuerit creditori seruum, quem sibi pignori dedit, & vendidit alicui, emptor tenetur, si ille seruus furtum fecit alicui extraneo, & liberatur dando eum pro noxa, non obstante quod seruiana possit seruus associari a creditore, l. & si condemnatus, 35. & ibi gl. 2. de noxalib.

Debitor, qui rem alienam bona fide emptam cepit vfucapere, si pignori dedit, & postea creditor concessit eam sibi precario, creditore facto herede a vero domino rei extinguitur pignus, & vfucapio capta a debitore interpellatur, precarium tamen durat, l. si rem alienam, 29. de pign. actione.

Debitor rem pignori datam furtiuerit creditori, tenetur furti actione, l. in actione, §. si de furtis.

Debitor pignori dans res, quod aurum esse dicebat, incidit in crimen stellionatus, non tamen committit furum, l. cum res pignori, 40. eod.

Debitor si aurum pignori datur vult ponderare vel obfigurare, subiecit res, loco illius auri, tenetur creditori actione furti, quia rem pignoratam interuertit, ibid.

Debitor si soluit, & rem debitam dedit alteri tertio dolo & fraude tertij, in re committit furum, & debitor habet actionem furti, non domus rei, l. si quis vxori, 52. §. apud Labonem, & ibi add. marg. eod.

Debitor furti pignus creditori, penam, quam condemnatus est, si non furti soluit a creditore, nullo modo repetit, si tamen debitor sit pignoris soluit debitum antequam condemnatur, liberatur ab actione furti, l. si debitor, 79. & ibi add. marg. eod.

Reliqua verba, Creditor, 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Debitor si pecuniam sibi non esse numeratam, atque id frustra cautionem creditori in illam ad iur. si pignus dedisse probat, acti ac in rem, id est pignoratam ad rem potest exquiri, l. 1. C. de non numerata pecun.

Debitor probando solum pignus sufficit, quod probet pecuniam pro qua pignus fuit transactum, numeratam esse, quod si non probet, succumbit, ibid.

Debitor pignus dans vel se obligans ipse futurae numerationis, licet ciuiler obligetur, habet tamen exceptionem, etiam si promiserit, gloss. ibid.

Debitor assensu pecuniam non numeratam, & ideo cautionem frustra emisit, eo ipso probat, quod contrarium non probatur, quia creditor incumbit onus probandi numerationem, gl. 3. ibi.

Debitor cum accepisset minorem quantitatē, quam & maiorem cautionem interposuisset, nihil ultra quam accepit, cum vltis in stipulationem deductus restitueret tenetur, l. 2. C. eod.

Debitor minus accepit, quam confessus est, respectu partis non numeratae habet exceptionem, gl. 1. ibid.

Debitor ad hoc vt habeat exceptionem non numeratae pecuniae, respectu partis non numeratae, eo ipso dicitur partem non fuisse numeratam sibi, quod contrarium non probatur, §. gl. si ibi.

Debitor statim sibi praedictat, quod confiteatur debitum non ex causa mutui, sed ex alia causa, gl. pe. in l. 3. C. eod.

Debitori confitenti mutuum pecuniam accepisse, datur conditio sine causa ad instrumentum, in quo confessus est, se recepisse vique ad 30. annos, ergo multo magis exceptio doli, gl. pe. ibid.

Debitor conuictus si numerationem inficiatur, vel propriam scripturam abnegat, & fuerit conuictus, in duplum condemnatur nisi factamento illato confiteatur, quia tunc puniuntur in expensis factis circa probationes actoris iuramento declarandis, auth. contra, C. eod.

Debitor si abneget propriam scripturam, ex qua obligatus est, & postea conuictus fuerit, condemnatur in duplum, secus si neget scripturam, sine qua est obligatus, vt quia iure antea est numeratum, sed tantum productum ad eius probationem, & in eius praedictum, gl. 3. ibid.

Debitor, qui scripturam abnegans fuerit conuictus, in duplum condemnatur actione ex eo contractu, & est poena dupli, §. gl. in duplum, ibidem.

Debitor si post scripturam infirmationem, vel negationem numerationis propriam scripturam contrae pretendat solutionem, omnino solutum exigitur, gl. numerationis, ibid.

Debitor abnegans scripturam propriam conuictus in duplum condemnatur conditione ex lege, §. gl. solutio, ibid.

Debitor si ex praecedenti causa debiti in chirographum illud debitum redigit, non queritur, an tunc cum caueatur numeratio sit, sed requiritur an ex iusta causa debiti praescribit, l. aduersus, §. eod.

Debitor, qui ex venditi ne debet decem, si confessus sit postea recepisse ea decem ex causa mutui, non requiritur modus, quod fuerit numerata vel debita ex causa praecedenti, vel non, sed bene inquitur, an stipulatione fuerit vallata hac secunda confessio, vt sic ex agi possit, an non, & sic agi non possit, §. gl. si ibid.

Debitor, qui confessus est se recepisse mutuum, cum non recepisset, potest condicere scripturam, in qua confessus est per conditionem sine causa, si creditor non agat, sed si agat, potest opponere exceptionem non numeratae, l. si quasi, 7. & ibi gl. 1. C. eod.

Debitor, qui confessus est accepisse maiorem quantitatē, quam accepit, & sit stipulatus eam reddi, si intra biennium protestatus fuerit pecuniam sibi non fuisse numeratam, non obligatur ultra quantitatē numeratam, l. cum ultra, eod.

Debitor si confessus sit in scriptis debitum ex antecedenti causa debere, eamque

causam si ipse debitor edixerit, creditor non tenetur probare illam causam, quia debitor ipse stare debet sue confessioni, generaliter, C. eod.

Debitor contra confessionem debiti ex antecedenti causa in scriptis factam, poterit probare per apertissima rerum argumenta in scriptis inserta, confessionem debiti fuisse factam in scriptis ex alia causa quam confessio perhibet, ibidem.

Debitor, qui confessus est sine scriptis debitum ex antecedente causa se debere tantum, statim suae confessioni, neque creditor tenetur probare illam causam, § gl. 1. ibid.

Debitor contra confessionem debiti ex antecedenti causa sine scriptis factam poterit probare per testes, sicut contra confessionem factam in scriptis, ibid.

Debitor, qui confessus est in scriptis se debere pecuniam ex antecedenti causa, scilicet venditionis, locationis, vel ex maleficio, non verò ex causa mutui, statim suae confessioni, neque creditori incumbit causae probatio, gl. 3. ibid.

Debitor, qui confessus est se debere pecuniam ex causa mutui, statim suae confessioni post biennium, ante biennium tamen potest venire contra eam, opponendo exceptionem, d. gl. 3.

Debitor contra confessionem in scriptis factam speciali iure potest venire, & debet probare per apertissima argumenta scripta inserta, non tamen potest venire probando per testes, § gl. 1. scriptis, ibid.

Debitor contra confessionem ex antecedenti causa factam potest venire, & admittere etiam ultra biennium, quia statim debitor ex confessione facta occasione alterius causae, quam mutui, tenetur, nisi contra probetur, d. gl. 1. scriptis.

Debitor contra confessionem debiti ex antecedenti causa in instrumentum factam admittitur, nisi in casibus, in quibus contra instrumentum probatio non admittitur, ibidem.

Debitor contra confessionem debiti ex antecedenti causa factam in instrumentum admittitur, & potest probare per aliud instrumentum, intellige, quando instrumentum confessionis debiti esse verum, & causam in eo apponitam fuisse appositam de partium consensu, sed debet eam non esse veram, d. gl. 1. scriptis, in additione.

Debitor scribens confessionem se accepisse mutuum pecuniam, obligatur civiliter, sed recte potest opponere exceptionem intra biennium, nisi contrarium probetur, gl. 2. religionem, in d. l. generaliter.

Debitor contra confessionem debiti ex causa venditionis factam in scriptis potest probare, quod non fuit venditio, sed donatio, & quod placuit eis aliqua de causa, vt comprehenderetur in scriptis vt venditio, gloss. penult. ibid.

Debitor elapso biennio admittitur ad probandum, pecuniam non fuisse numeratam, si vult alluere in se onus probandi, § gl. nullo, in l. in contradibus, C. eod.

Debitor negans debitum non debent terri armata vi, negantes, C. de actio. & obui.

Debitor negans debitum absolviendi sunt, si petitor non probaverit suam intentionem, vel per exceptionem fuerit remotus, ibid.

Debitor negans debitum si fuerit convictus, debet condemnari, ac aliis iuris remediis ad solutionem sunt compellendi, ibid.

Debitor subscribens vt testis in testamento creditoris, in quo creditor reliquerat alicui fundum debitoris sibi datum in pignus, dicendo cum emisit ab ipso debitor, ei non praeducatur, l. Caius, § 3. de pign. actione.

Reliqua verbo, Creditor, § 3. Confessio, l. 1. usque 8. § 14. Confessio, supra num. 15. Nopius, instrumentum, § 17. § supra num. 47. 48. § infra 58. 57. 58.

56 Dicitur etiam, qui habet exceptionem suavitabilem, scilicet pacti de non petendo, si compellitur creditorem, vt liberaret eum per acceptilationem, cessat edictum quod metus causa, quia nihil ei abest, l. item si cum exceptione, & ibi gl. 1. quod metus causa.

Debitor, qui habet exceptionem odiosam, vt Macedoniam, si compellitur creditorem, vt liberaret se per acceptilationem, tenetur actione quod metus causa, & aliam debet evocare, quia posset esse, quod solueret, d. gl. 1.

Debitor, qui habet exceptionem ex dicto quod metus causa, imperfecta re quamvis nihil ei abest, tamen nullominus tunc competit ei actio quod metus causa, secus quando aliunde haberet exceptionem, gl. 2. ibid.

Debitor putativus exceptione doli tatus si ignoranter solvit, potest solutum recuperare, l. qui se debere, & ibi gloss. sed de conditione causa data.

Debitor non videtur, qui exceptione se tueri potest, l. de posui, § 38. l. in additione, marg. de peculio.

Debitor habens exceptionem non est in mora solvendi, gloss. fin. in l. 5. de compensatione.

Debitor verus absolutus per sententiam remanet debitor naturalis, cui non potest obici compensatio de illo debito naturali, si iudex eum non debere omnino pronuntiavit, secus si iudex non debitum civiliter, sed naturaliter tantum, cum ex pacto nullo ageretur, sententia declaravit, § gl. si. & ibi add. marg. in l. quaecunque de compensat.

Debitor conatus actione, quae per exceptionem repellitur, etiam si latites, non sit venditio in eius bonis, l. Fulcinius, §. si in diem, & ibi gl. venire, ex quibus causis in possessionem eatur.

Debitor furiosus del egatus a furioso, si existimas eum meatis compotem esse, creditori eius solvit, habet exceptionem doli contra curatorem eius agentem ad id, quod debebatur, fr. us si solvisset non creditori furiosi, l. si debitor a furioso, & ibi gl. 1. de doli mali except.

Debitor petens exceptionem praetoriam non auditur, cum sit nimis praediuiciale & exorbitans a ratione, gl. 1. in l. 1. C. de precibus Imperator.

Debitor conatus ex cautione mutui confelati licet data hypotheca opponens creditori agenti exceptionem non numerata pecunia, vel doli, absolutus, nisi creditor probet numerationem, l. 3. C. de non numerata pecunia.

57 Debitor conatus ex cautione, in qua continetur, quod ipse per stipulationem promittit decem reddere, quae confiteretur se recepisse, quo casu contra creditorem excipitur in factum, gl. 1. ibid.

Debitor quantumcumque renunciet exceptioni non numerata pecunia, facit sub spe futurae numerationis, gl. pe. ibid.

Debitori mutuum pecuniam consensu datur scilicet exceptio, & quod onus

probandi sibi non imponitur, cum ergo renunciat, huius oneri enunciat, & ita suscipiendo in se onus probandi, videlicet numerationem non esse factam, potest debitor non obstant renunciatione opponere exceptionem doli, ibidem.

Debitor renuncians exceptioni non numerata pecunia, potest etiam post biennium opponere exceptionem doli precedentem ex renunciatione, ibidem.

Debitor confessus mutuum pecuniam accepisse, etiam post biennium, potest opponere exceptionem doli, § ibid.

Debitor opponens exceptionem non numerata pecunia nihil ponit, sed potest, scilicet numerationem negat, unde non tenetur probare, sed ipse creditor, ibid.

Debitor, qui fidem cautionis agnoscens etiam solutionem portionis vel ysurarum fecerit, non potest opponere exceptionem non numerata pecunia pro residuo, l. 4. C. eod.

Debitori ignoranter soluenti indebitum, competit conditio indebiti ad repetendum, gl. 1. ibid.

Debitor, qui competit exceptio non numerata pecunia, si intra biennium defecit, residuum tempus, quod superfluit defuncto, dabitur heredi eius, l. si intra, § 8. C. eod.

Debitor opponens exceptionem non numerata pecunia, si intra tempus legis definitum litem contestatus fuerit, l. i. exceptio non numerata, & heredi, & aduersus heredem perpetuo competit, ibid.

Debitor non opposita exceptione non numerata pecunia, si defecit post tempus legis definitum, heredi eius etiam pupillo non datur exceptio, ibid.

Debitor olim exceptio non numerata pecunia poterat opponere intra quinquennium, hodie vero debet opponere intra biennium captem, gl. 1. ibid.

Debitor opponens exceptionem non numerata pecunia, quae vergetur per gat' debere, sed distinetur, quia alter factum negat, alter vero factum asseruit, gl. in l. asseruati, l. 10. C. de non numerat. pecu.

Debitor si transactionis causa pecuniam dare stipulatus est, non habet exceptionem non numerata pecunia, l. si transactionis, l. 1. C. eod.

Debitori confitenti se accepisse rem transactam, pondere, & mensura confitentem, sub spe futurae numerationis, competit exceptio non numerata intra biennium, gl. 1. in l. in contradibus, l. 4. C. eod.

Debitor elapso biennio, quod ibi comprehendat ad opponendam exceptionem non numerata pecunia, tenetur in simplicem, nisi abneget scripturam propriam continentem numerationem, gl. 3. ibid.

Debitor opponens exceptionem non numerata pecunia, debet absolvi a petitione creditoris, si ipse creditor confessus sit se non numerata, § gl. nullo modo, ibidem.

Debitor renuncians exceptioni non numerata pecunia potest opponere exceptionem doli, vel in factum vel conditionem sine causa, § ibid.

Debitor non potest ex actione, prius non numerata in eodem instrumentum renuncians, secus si in diversis instrumentis, quia tunc valet renunciatio, & non poterit opponi, d. gl. nullo in add. marg.

Debitor confessus sub spe futurae numerationis, siue contractus sit mutui gratui, siue ysurarum, etiam opposito iuramento, competit exceptio non numerata pecunia, l. si C. eod.

Debitor, qui confessus est recepisse mutuo decem ab uxore, cum quinque receperit, in illis quinque habet exceptionem non numerata pecunia, in aliis quinque poterit obicere compensationem ad res amotas, gl. 1. in l. neque scriptura, C. de compensat.

Debitor ope exceptionis liberatur, quando eius bona publicantur, gl. 1. in fin. l. 1. C. de fideiussor.

Reliqua, C. de iur. Creditor, § 4. Exceptio, § 38. usque 43. Confessio, l. 2. § 3. § 6. 7. Confessio, § 5. § supra num. 52. usque 55.

Debitor unus si pro muliere dotem promittit, & soluit, datur conditio ob causam ipsi contra maritum non sequitur nuptias, quam cedendo mulieri liberatur, l. qui se debere, de conditione causa data.

Debitor putativus si pro muliere dotem promittit, & soluit ignoranter, matrimonio non sequitur, ipsi competit conditio, si soluit sciens se non debere, competit mulieri conditio, ibid.

Debitor putativus si pro muliere dotem promittit, & soluit ignoranter matrimonio sequitur & soluto, competit repetitio mulieri, & non soluenti, gl. non inrecesserunt, ibid.

Debitor verus si dotem promittit pro muliere, & sic proprio nomine suam promissionem soluit, matrimonio non sequitur competit conditio ei non mulieri, secus si soluit pro obligatione, quae tenebatur mulieri, quia tunc debitor ipso iure liberatur, & mulieri competit conditio, § gl. manent, & ibi add. marg. ibid.

Debitor verus si dotem promittit pro muliere, & soluit, matrimonio non sequitur, competit conditio mulieri, si ipsa ratum habeat eam solutionem, licet non fuit nomine factam, d. gl. manent.

Debitor putativus per errorem iussu mulieris sponso eius si promittit dotem, matrimonio sequitur, exceptio doli mali vii non potest contra matrem ab eo petentem dotem ex titulo oneroso scilicet dotis; contra matrem autem habet conditionem, vt aut repetat, quod marito indebit dedit, aut quod liberetur si nondum soluerit, l. si donaturus, § fin. & ibi glossa, non potest, eodem.

Debitor mulieris si dotem promittit sub conditione, & pendente conditione, & antequam posset maritus petere, debitor solvendo esse delit, periculum pertinet ad mulierem, l. promittendo, § 41. § si a debitore, de iure dotium.

Debitor mulieris si tempore, quo pro muliere dotem sub conditione promittit, solvendo non fuit, periculum viri est, quod sciens tale nomen consequatur videtur, quale in obligatione fuit, ibid.

Debitor mulieris si dotem promittit, & mulierem heredem reliquit, perinde habetur ac si ipsa mulier dotem promississet, ibid.

Debitori marito futuro si quis extraneus accepto tulit debet, in causa conditionis dotis, nuptiis non sequitur, non contingit liberatio debiti, nisi in acc.

pro tulere, & velit in totum mulieri donatum esse, quo casu intelligitur breui manu acceptum a muliere & viro donatum esse, sed sequens nuptus foluo matrimonium habet exactionem, nisi is, qui accepto tulit, dixit, vt quomodo solum fuit matrimonium, habet conditionem, l. licet, 43. §. final. eodem.

Debitor mulieri si dotem sponso promiserit, non potest mulier ante nuptias a debitore eam pecuniā petere, quia ea promissio est in pendentia, donec obligatio est in ea causa, l. si debitor, 80. & l. si debitor, 83. eodem.

Debitor mariti si iussu ipsius mariti volens donare uxori promiserit, nihil agitur, & si vxor donationis causa mariti debitor promiserit, & fideiussorem dederit, neque liberatur vir, neque obligatur vxor vt eius fideiussor, quia perinde habetur, ac si nihil promississet, l. si sponfus, §. debitor, de donat. inter virum.

Reliqua verbo, Dicitur.

DEBITOR si gerat negotia creditoris, antequam dies solvendi pecuniæ venierit, non tenetur praestare vias, l. qui liti vias, de negot. gestis.

Debitor si gerat negotia creditoris, qui quamvis dies venerante gestione, tamen non exegit a se debitum suum, efficitur viuarum, si prius non fuit, & tenetur prestare vias legitimas, quæ frequentantur in euitare, vel in regione, ibidem.

Debitor, qui creditoris sui negotia cum mandato eius generali gessit, tenetur adhuc mandati ad debitum ex m. l. uo. l. cum mand. §. apud, mandati.

Reliqua verbo, Dicitur.

DEBITOR, qui dolo suo fuit absolutus, aduocata prima conuenitur, quia natura debitor permansit, & etiam ex illis obligatio permansit, licet iustitias, l. cum ac, 38. ibi gl. in eo, dolo.

Debitor verus, aduocata p. actionem, remaneat naturaliter, sed non ciuilitur, & solutus per totum, in tu. u. vel facti non probabilem, non repetit, sed si per errorem facti probabilem, gl. 1. in l. de conditione indeb. & gl. 1. in l. cum quis, to. C. de i. u. & facti ignorantia.

Debitor male absolutus a iudice, si fuit sponso solutus, solum non potest repetere, quia natura debitor remansit, l. index, 28. & ibi gl. 1. & gl. 1. in l. Iulianus 60. de condi. indeb.

Reliqua verbo, Dicitur.

DEBITOR principalis liberatur, per consequens liberatur fideiussor, gl. 1. in l. si, de pactis.

Debitor principalis non potest per suum pactum tollere exceptionem semel quædam fideiussori suo, etiam mediante alio pacto suo, nisi fideiussor consentiat, l. si, & ibi gl. si, cod.

Debitor principalis licet est cacter conueniri possit, si tamen fideiussor honesta exceptione tunc causam soluat, tunc non, ex p. l. idem, §. generaliter, in add. marg. mandati.

Debitor solutus, creditor tenetur certiorare fideiussorem, aliis si fideiussor ignorans soluerit etiam creditor, naberat tamen mandati contra debitorem eo quod non certiorauit eum, quamuis non certiorare eo quod non potest, l. si fideiussor, 1. §. hoc idem, & ibi gl. postest, mandati.

Debitor accipiens pecuniam in tu. u. si pradia pignori & hypothecæ dedit, & etiam fideiussorem, cui promissum, intra certum tempus se eum liberatum & si hoc non faceret, & si fideiussor solveret creditor, quod ipse fideiussor ea pradia pignori dedit, emptia haberet, fideiussor non liberatus si soluerit, habet illa pradia empti, cum sub conditione contracta videatur emptio, & non vt in causam obligationis haberet pignori, §. final. de cont. ahend. emptione.

Debitor principalis quando moram faciens fideiussori tenetur, si quis solati, 24. de viaris.

Debitor potest vnum fideiussorem liberare, gl. exceptione, in l. si stipulatus, 1. §. si, de fideiussor.

Debitor quamvis cessit creditore bona sua, nihilominus fideiussor remanet obligatus, & ita obligatio p. necesse est, l. ubi per celli, in l. de actione, & remanet obligatus fideiussor ad solut. al. hanc, 21. §. quod in stipulator, & ibi gl. per eum, eodem.

Debitor quando iussu iniquum impetravit, vt creditor, & apud eum dederat fideiussorem, non tenetur, obligatio ciuilitis tota non remanet naturaliter, & oportet exceptione coherens personæ, & ideo fideiussor datus tenetur, gl. 1. in l. vbi, cumque, 60. cod.

Debitor quando a ciuili obligatio liberatus fuit, remanente naturali obligatione, potest fideiussor accedere illi obligationi naturali, & tenetur, d. vbi, cumque, & ibi gl. 1.

Debitori non potest remitti per pignori, cum satisdedit, vel fideiussor, quam tenetur praestare de soluendo in termino, propter dilationem a principe concessam, gl. 1. in l. 4. de precibus.

Debitor si pro debito dedit pignora & fideiussores, deinde pro alio debito obligauit accipiens pignora, negotiorum gestorum actio nascitur tam fideiussori, pro recuperatione soluti, quam debitori pro recuperatione pignorum, l. fideiussor, de nego. gest.

Debitor principalis hodie prius debet conueniri quam eius fideiussor, gloss. 1. in l. si reus, 10. de condi. 1. §. b. aut in p. l. m. C. de fideiussor.

Reliqua verbo, Dicitur, 96. §. 96. Et 101. §. 101. Et 102. §. 102. Et 103. §. 103. Et 104. §. 104. Et 105. §. 105. Et 106. §. 106. Et 107. §. 107. Et 108. §. 108. Et 109. §. 109. Et 110. §. 110. Et 111. §. 111. Et 112. §. 112. Et 113. §. 113. Et 114. §. 114. Et 115. §. 115. Et 116. §. 116. Et 117. §. 117. Et 118. §. 118. Et 119. §. 119. Et 120. §. 120. Et 121. §. 121. Et 122. §. 122. Et 123. §. 123. Et 124. §. 124. Et 125. §. 125. Et 126. §. 126. Et 127. §. 127. Et 128. §. 128. Et 129. §. 129. Et 130. §. 130. Et 131. §. 131. Et 132. §. 132. Et 133. §. 133. Et 134. §. 134. Et 135. §. 135. Et 136. §. 136. Et 137. §. 137. Et 138. §. 138. Et 139. §. 139. Et 140. §. 140. Et 141. §. 141. Et 142. §. 142. Et 143. §. 143. Et 144. §. 144. Et 145. §. 145. Et 146. §. 146. Et 147. §. 147. Et 148. §. 148. Et 149. §. 149. Et 150. §. 150. Et 151. §. 151. Et 152. §. 152. Et 153. §. 153. Et 154. §. 154. Et 155. §. 155. Et 156. §. 156. Et 157. §. 157. Et 158. §. 158. Et 159. §. 159. Et 160. §. 160. Et 161. §. 161. Et 162. §. 162. Et 163. §. 163. Et 164. §. 164. Et 165. §. 165. Et 166. §. 166. Et 167. §. 167. Et 168. §. 168. Et 169. §. 169. Et 170. §. 170. Et 171. §. 171. Et 172. §. 172. Et 173. §. 173. Et 174. §. 174. Et 175. §. 175. Et 176. §. 176. Et 177. §. 177. Et 178. §. 178. Et 179. §. 179. Et 180. §. 180. Et 181. §. 181. Et 182. §. 182. Et 183. §. 183. Et 184. §. 184. Et 185. §. 185. Et 186. §. 186. Et 187. §. 187. Et 188. §. 188. Et 189. §. 189. Et 190. §. 190. Et 191. §. 191. Et 192. §. 192. Et 193. §. 193. Et 194. §. 194. Et 195. §. 195. Et 196. §. 196. Et 197. §. 197. Et 198. §. 198. Et 199. §. 199. Et 200. §. 200. Et 201. §. 201. Et 202. §. 202. Et 203. §. 203. Et 204. §. 204. Et 205. §. 205. Et 206. §. 206. Et 207. §. 207. Et 208. §. 208. Et 209. §. 209. Et 210. §. 210. Et 211. §. 211. Et 212. §. 212. Et 213. §. 213. Et 214. §. 214. Et 215. §. 215. Et 216. §. 216. Et 217. §. 217. Et 218. §. 218. Et 219. §. 219. Et 220. §. 220. Et 221. §. 221. Et 222. §. 222. Et 223. §. 223. Et 224. §. 224. Et 225. §. 225. Et 226. §. 226. Et 227. §. 227. Et 228. §. 228. Et 229. §. 229. Et 230. §. 230. Et 231. §. 231. Et 232. §. 232. Et 233. §. 233. Et 234. §. 234. Et 235. §. 235. Et 236. §. 236. Et 237. §. 237. Et 238. §. 238. Et 239. §. 239. Et 240. §. 240. Et 241. §. 241. Et 242. §. 242. Et 243. §. 243. Et 244. §. 244. Et 245. §. 245. Et 246. §. 246. Et 247. §. 247. Et 248. §. 248. Et 249. §. 249. Et 250. §. 250. Et 251. §. 251. Et 252. §. 252. Et 253. §. 253. Et 254. §. 254. Et 255. §. 255. Et 256. §. 256. Et 257. §. 257. Et 258. §. 258. Et 259. §. 259. Et 260. §. 260. Et 261. §. 261. Et 262. §. 262. Et 263. §. 263. Et 264. §. 264. Et 265. §. 265. Et 266. §. 266. Et 267. §. 267. Et 268. §. 268. Et 269. §. 269. Et 270. §. 270. Et 271. §. 271. Et 272. §. 272. Et 273. §. 273. Et 274. §. 274. Et 275. §. 275. Et 276. §. 276. Et 277. §. 277. Et 278. §. 278. Et 279. §. 279. Et 280. §. 280. Et 281. §. 281. Et 282. §. 282. Et 283. §. 283. Et 284. §. 284. Et 285. §. 285. Et 286. §. 286. Et 287. §. 287. Et 288. §. 288. Et 289. §. 289. Et 290. §. 290. Et 291. §. 291. Et 292. §. 292. Et 293. §. 293. Et 294. §. 294. Et 295. §. 295. Et 296. §. 296. Et 297. §. 297. Et 298. §. 298. Et 299. §. 299. Et 300. §. 300. Et 301. §. 301. Et 302. §. 302. Et 303. §. 303. Et 304. §. 304. Et 305. §. 305. Et 306. §. 306. Et 307. §. 307. Et 308. §. 308. Et 309. §. 309. Et 310. §. 310. Et 311. §. 311. Et 312. §. 312. Et 313. §. 313. Et 314. §. 314. Et 315. §. 315. Et 316. §. 316. Et 317. §. 317. Et 318. §. 318. Et 319. §. 319. Et 320. §. 320. Et 321. §. 321. Et 322. §. 322. Et 323. §. 323. Et 324. §. 324. Et 325. §. 325. Et 326. §. 326. Et 327. §. 327. Et 328. §. 328. Et 329. §. 329. Et 330. §. 330. Et 331. §. 331. Et 332. §. 332. Et 333. §. 333. Et 334. §. 334. Et 335. §. 335. Et 336. §. 336. Et 337. §. 337. Et 338. §. 338. Et 339. §. 339. Et 340. §. 340. Et 341. §. 341. Et 342. §. 342. Et 343. §. 343. Et 344. §. 344. Et 345. §. 345. Et 346. §. 346. Et 347. §. 347. Et 348. §. 348. Et 349. §. 349. Et 350. §. 350. Et 351. §. 351. Et 352. §. 352. Et 353. §. 353. Et 354. §. 354. Et 355. §. 355. Et 356. §. 356. Et 357. §. 357. Et 358. §. 358. Et 359. §. 359. Et 360. §. 360. Et 361. §. 361. Et 362. §. 362. Et 363. §. 363. Et 364. §. 364. Et 365. §. 365. Et 366. §. 366. Et 367. §. 367. Et 368. §. 368. Et 369. §. 369. Et 370. §. 370. Et 371. §. 371. Et 372. §. 372. Et 373. §. 373. Et 374. §. 374. Et 375. §. 375. Et 376. §. 376. Et 377. §. 377. Et 378. §. 378. Et 379. §. 379. Et 380. §. 380. Et 381. §. 381. Et 382. §. 382. Et 383. §. 383. Et 384. §. 384. Et 385. §. 385. Et 386. §. 386. Et 387. §. 387. Et 388. §. 388. Et 389. §. 389. Et 390. §. 390. Et 391. §. 391. Et 392. §. 392. Et 393. §. 393. Et 394. §. 394. Et 395. §. 395. Et 396. §. 396. Et 397. §. 397. Et 398. §. 398. Et 399. §. 399. Et 400. §. 400. Et 401. §. 401. Et 402. §. 402. Et 403. §. 403. Et 404. §. 404. Et 405. §. 405. Et 406. §. 406. Et 407. §. 407. Et 408. §. 408. Et 409. §. 409. Et 410. §. 410. Et 411. §. 411. Et 412. §. 412. Et 413. §. 413. Et 414. §. 414. Et 415. §. 415. Et 416. §. 416. Et 417. §. 417. Et 418. §. 418. Et 419. §. 419. Et 420. §. 420. Et 421. §. 421. Et 422. §. 422. Et 423. §. 423. Et 424. §. 424. Et 425. §. 425. Et 426. §. 426. Et 427. §. 427. Et 428. §. 428. Et 429. §. 429. Et 430. §. 430. Et 431. §. 431. Et 432. §. 432. Et 433. §. 433. Et 434. §. 434. Et 435. §. 435. Et 436. §. 436. Et 437. §. 437. Et 438. §. 438. Et 439. §. 439. Et 440. §. 440. Et 441. §. 441. Et 442. §. 442. Et 443. §. 443. Et 444. §. 444. Et 445. §. 445. Et 446. §. 446. Et 447. §. 447. Et 448. §. 448. Et 449. §. 449. Et 450. §. 450. Et 451. §. 451. Et 452. §. 452. Et 453. §. 453. Et 454. §. 454. Et 455. §. 455. Et 456. §. 456. Et 457. §. 457. Et 458. §. 458. Et 459. §. 459. Et 460. §. 460. Et 461. §. 461. Et 462. §. 462. Et 463. §. 463. Et 464. §. 464. Et 465. §. 465. Et 466. §. 466. Et 467. §. 467. Et 468. §. 468. Et 469. §. 469. Et 470. §. 470. Et 471. §. 471. Et 472. §. 472. Et 473. §. 473. Et 474. §. 474. Et 475. §. 475. Et 476. §. 476. Et 477. §. 477. Et 478. §. 478. Et 479. §. 479. Et 480. §. 480. Et 481. §. 481. Et 482. §. 482. Et 483. §. 483. Et 484. §. 484. Et 485. §. 485. Et 486. §. 486. Et 487. §. 487. Et 488. §. 488. Et 489. §. 489. Et 490. §. 490. Et 491. §. 491. Et 492. §. 492. Et 493. §. 493. Et 494. §. 494. Et 495. §. 495. Et 496. §. 496. Et 497. §. 497. Et 498. §. 498. Et 499. §. 499. Et 500. §. 500. Et 501. §. 501. Et 502. §. 502. Et 503. §. 503. Et 504. §. 504. Et 505. §. 505. Et 506. §. 506. Et 507. §. 507. Et 508. §. 508. Et 509. §. 509. Et 510. §. 510. Et 511. §. 511. Et 512. §. 512. Et 513. §. 513. Et 514. §. 514. Et 515. §. 515. Et 516. §. 516. Et 517. §. 517. Et 518. §. 518. Et 519. §. 519. Et 520. §. 520. Et 521. §. 521. Et 522. §. 522. Et 523. §. 523. Et 524. §. 524. Et 525. §. 525. Et 526. §. 526. Et 527. §. 527. Et 528. §. 528. Et 529. §. 529. Et 530. §. 530. Et 531. §. 531. Et 532. §. 532. Et 533. §. 533. Et 534. §. 534. Et 535. §. 535. Et 536. §. 536. Et 537. §. 537. Et 538. §. 538. Et 539. §. 539. Et 540. §. 540. Et 541. §. 541. Et 542. §. 542. Et 543. §. 543. Et 544. §. 544. Et 545. §. 545. Et 546. §. 546. Et 547. §. 547. Et 548. §. 548. Et 549. §. 549. Et 550. §. 550. Et 551. §. 551. Et 552. §. 552. Et 553. §. 553. Et 554. §. 554. Et 555. §. 555. Et 556. §. 556. Et 557. §. 557. Et 558. §. 558. Et 559. §. 559. Et 560. §. 560. Et 561. §. 561. Et 562. §. 562. Et 563. §. 563. Et 564. §. 564. Et 565. §. 565. Et 566. §. 566. Et 567. §. 567. Et 568. §. 568. Et 569. §. 569. Et 570. §. 570. Et 571. §. 571. Et 572. §. 572. Et 573. §. 573. Et 574. §. 574. Et 575. §. 575. Et 576. §. 576. Et 577. §. 577. Et 578. §. 578. Et 579. §. 579. Et 580. §. 580. Et 581. §. 581. Et 582. §. 582. Et 583. §. 583. Et 584. §. 584. Et 585. §. 585. Et 586. §. 586. Et 587. §. 587. Et 588. §. 588. Et 589. §. 589. Et 590. §. 590. Et 591. §. 591. Et 592. §. 592. Et 593. §. 593. Et 594. §. 594. Et 595. §. 595. Et 596. §. 596. Et 597. §. 597. Et 598. §. 598. Et 599. §. 599. Et 600. §. 600. Et 601. §. 601. Et 602. §. 602. Et 603. §. 603. Et 604. §. 604. Et 605. §. 605. Et 606. §. 606. Et 607. §. 607. Et 608. §. 608. Et 609. §. 609. Et 610. §. 610. Et 611. §. 611. Et 612. §. 612. Et 613. §. 613. Et 614. §. 614. Et 615. §. 615. Et 616. §. 616. Et 617. §. 617. Et 618. §. 618. Et 619. §. 619. Et 620. §. 620. Et 621. §. 621. Et 622. §. 622. Et 623. §. 623. Et 624. §. 624. Et 625. §. 625. Et 626. §. 626. Et 627. §. 627. Et 628. §. 628. Et 629. §. 629. Et 630. §. 630. Et 631. §. 631. Et 632. §. 632. Et 633. §. 633. Et 634. §. 634. Et 635. §. 635. Et 636. §. 636. Et 637. §. 637. Et 638. §. 638. Et 639. §. 639. Et 640. §. 640. Et 641. §. 641. Et 642. §. 642. Et 643. §. 643. Et 644. §. 644. Et 645. §. 645. Et 646. §. 646. Et 647. §. 647. Et 648. §. 648. Et 649. §. 649. Et 650. §. 650. Et 651. §. 651. Et 652. §. 652. Et 653. §. 653. Et 654. §. 654. Et 655. §. 655. Et 656. §. 656. Et 657. §. 657. Et 658. §. 658. Et 659. §. 659. Et 660. §. 660. Et 661. §. 661. Et 662. §. 662. Et 663. §. 663. Et 664. §. 664. Et 665. §. 665. Et 666. §. 666. Et 667. §. 667. Et 668. §. 668. Et 669. §. 669. Et 670. §. 670. Et 671. §. 671. Et 672. §. 672. Et 673. §. 673. Et 674. §. 674. Et 675. §. 675. Et 676. §. 676. Et 677. §. 677. Et 678. §. 678. Et 679. §. 679. Et 680. §. 680. Et 681. §. 681. Et 682. §. 682. Et 683. §. 683. Et 684. §. 684. Et 685. §. 685. Et 686. §. 686. Et 687. §. 687. Et 688. §. 688. Et 689. §. 689. Et 690. §. 690. Et 691. §. 691. Et 692. §. 692. Et 693. §. 693. Et 694. §. 694. Et 695. §. 695. Et 696. §. 696. Et 697. §. 697. Et 698. §. 698. Et 699. §. 699. Et 700. §. 700. Et 701. §. 701. Et 702. §. 702. Et 703. §. 703. Et 704. §. 704. Et 705. §. 705. Et 706. §. 706. Et 707. §. 707. Et 708. §. 708. Et 709. §. 709. Et 710. §. 710. Et 711. §. 711. Et 712. §. 712. Et 713. §. 713. Et 714. §. 714. Et 715. §. 715. Et 716. §. 716. Et 717. §. 717. Et 718. §. 718. Et 719. §. 719. Et 720. §. 720. Et 721. §. 721. Et 722. §. 722. Et 723. §. 723. Et 724. §. 724. Et 725. §. 725. Et 726. §. 726. Et 727. §. 727. Et 728. §. 728. Et 729. §. 729. Et 730. §. 730. Et 731. §. 731. Et 732. §. 732. Et 733. §. 733. Et 734. §. 734. Et 735. §. 735. Et 736. §. 736. Et 737. §. 737. Et 738. §. 738. Et 739. §. 739. Et 740. §. 740. Et 741. §. 741. Et 742. §. 742. Et 743. §. 743. Et 744. §. 744. Et 745. §. 745. Et 746. §. 746. Et 747. §. 747. Et 748. §. 748. Et 749. §. 749. Et 750. §. 750. Et 751. §. 751. Et 752. §. 752. Et 753. §. 753. Et 754. §. 754. Et 755. §. 755. Et 756. §. 756. Et 757. §. 757. Et 758. §. 758. Et 759. §. 759. Et 760. §. 760. Et 761. §. 761. Et 762. §. 762. Et 763. §. 763. Et 764. §. 764. Et 765. §. 765. Et 766. §. 766. Et 767. §. 767. Et 768. §. 768. Et 769. §. 769. Et 770. §. 770. Et 771. §. 771. Et 772. §. 772. Et 773. §. 773. Et 774. §. 774. Et 775. §. 775. Et 776. §. 776. Et 777. §. 777. Et 778. §. 778. Et 779. §. 779. Et 780. §. 780. Et 781. §. 781. Et 782. §. 782. Et 783. §. 783. Et 784. §. 784. Et 785. §. 785. Et 786. §. 786. Et 787. §. 787. Et 788. §. 788. Et 789. §. 789. Et 790. §. 790. Et 791. §. 791. Et 792. §. 792. Et 793. §. 793. Et 794. §. 794. Et 795. §. 795. Et 796. §. 796. Et 797. §. 797. Et 798. §. 798. Et 799. §. 799. Et 800. §. 800. Et 801. §. 801. Et 802. §. 802. Et 803. §. 803. Et 804. §. 804. Et 805. §. 805. Et 806. §. 806. Et 807. §. 807. Et 808. §. 808. Et 809. §. 809. Et 810. §. 810. Et 811. §. 811. Et 812. §. 812. Et 813. §. 813. Et 814. §. 814. Et 815. §. 815. Et 816. §. 816. Et 817. §. 817. Et 818. §. 818. Et 819. §. 819. Et 820. §. 820. Et 821. §. 821. Et 822. §. 822. Et 823. §. 823. Et 824. §. 824. Et 825. §. 825. Et 826. §. 826. Et 827. §. 827. Et 828. §. 828. Et 829. §. 829. Et 830. §. 830. Et 831. §. 831. Et 832. §. 832. Et 833. §. 833. Et 834. §. 834. Et 835. §. 835. Et 836. §. 836. Et 837. §. 837. Et 838. §. 838. Et 839. §. 839. Et 840. §. 840. Et 841. §. 841. Et 842. §. 842. Et 843. §. 843. Et 844. §. 844. Et 845

possunt ipsi creditores reuocare in fraudem eorum, d. l. ait prator, §. si impubes, & ibi gloss. impetrata, & gloss. sequen.

Debitor, si in fraudem creditorum citius soluerit, quam deberis, competit creditoribus actio reuocatoria propter commodum reprobationis pecunie, d. l. ait prator, §. si cum in diem.

Debitor, si pro debito, quod debebat in diem, dederit pignus, non competit creditoribus reuocatoria actio, gl. cum, ibid.

66 Debitor, si pro debito puro dedit pignus alicui creditori in fraudem aliorum creditorum, possunt illi illud pignus reuocare, dict. §. si cum in diem.

Debitor, si in fraudem creditorum constituit vnum fructum in fundo suo, aut remittit vnum fructum sibi debitum, vel alicui in annos singulos, omne illud reuocatur per creditores, d. l. ait prator, §. per hanc, & ibi gl. vnum fructus.

Debitor, si in fraudem creditorum quendam alienauit, & testamentum reliquit liberatam feruis suis, si bona hereditaria causa libertatem conferendam addita sint alicui promittenti de solido soluendo creditoribus, illi creditores non possunt reuocare alienata per defunctum, cum solidum consequantur ab eo, cui bona addita sunt, d. l. ait prator, §. si ex continuatione, & ibi gl. gesserat.

Debitor alienata in fraudem creditorum per actionem in factum Paulianam reuocantur cum sua causa, id est, cum fructibus perceptis a possessore, & perceptis expensis necessariis deductis, & etiam voluntariis, si voluntate creditorum facta sint, d. l. ait prator, §. per hanc.

Debitor in fraudem creditorum alienata per creditores reuocantur in primum statum per in factum actionem Paulianam, d. l. ait prator, §. partum, & ibi gl. partum.

Debitor in fraudem creditorum obligatio remissa per creditores in factum actione Pauliana reuocatur in primum statum, ac si liberatio vel remissio facta non fuisset, adeo quod & commodum medij temporis venit, vltima autem medij temporis non veniunt, nisi prius erant debite iure stipulationis, vel iure contractus bonae fidei, d. §. partum.

Debitor in fraudem creditorum si obligatio conditionalis vel in diem fuerit remissa debitori suo in factum actione Pauliana, reuocatur per creditores in primum statum, scilicet cum sua condicione vel die, ibidem.

Debitor in fraudem creditorum si fuerit remissa obligatio temporalis, puta durans anno, vt quanto minoris, vel sex mensibus, vt redhibitoria, ea obligatio reuocari potest per creditores intra tantum tempus, quantum supererat ei obligationi, & non intra annum, l. si conditionalis, & ibi gl. cuius.

67 Debitor, si ab initio rem hypothecauit, & non tradidit tunc, si nunc cum tradat creditor in pignus, non videtur in fraudem creditorum facere, & ideo per creditores non potest reuocari, secus si ab initio non hypothecasset, d. l. ait prator, §. si cui, & ibi gl. actione, & l. illud 13. & ibi gl. l. eodem.

Debitor si dedit dotem in fraudem creditorum pro filia sua marito scienti, creditores possunt agere contra filiam, vt cedat actionem de dote aduersus maritum, hac in factum, l. 4. eod.

Debitor omnes, qui in fraudem creditorum liberantur, reuocantur in primum obligationem per in factum Paulianam actionem, l. omnes, 17. eod.

Debitor, qui satisfecit priori creditori, & in vniu fraudem alienauit, non censetur alienasse in fraudem secundi creditoris, cuius debitor factus fuit post alienationem, & ideo alienata non reuocatur per ipsum secundum creditorem, nisi in locum prius successerit, vt quia ex eius pecunia priori sit satisfactum, l. si quis, cum haberes, 15. cum l. seq. eodem.

Debitor sciens se habere creditores, & facultates suas non sufficere, si tradidit omnia bona filio animo donandi, vel aliis alienauit, dicitur alienasse vel donasse in fraudem creditorum, & ideo reuocatur, etiam si donarius vel acceptor ignorauerit hanc mentem patris donantis, d. l. omnes, 17. §. 1. & ibi gloss. tradidit, & ibi add. marg. eodem.

Debitor multorum creditorum heres institutus, & rogatus restituere alicui post certum tempus, si restituit ante tempus, etiam omnia ratione falcidiz, non censetur creditores suos fraudare in co. l. patrem, 19. & l. seq. eod.

Debitor, si in fraudem creditorum de finibus fundi pignori dati pactus sit cum vicino, ita quod ei de illo fundo aliquid accederet, emens a creditore potest agere hypothecaria, si creditor solam hypothecam cessit, & solum ius suum vendidit, sed si in casu quo potuit, fundum ipsum vendidit, & emptorem in possessionem misit emptor reali iudicio, non hypothecaria, ager, l. debitor, 21. & ibi gl. pe. & add. marg. eod.

Debitor multorum creditorum, si vni eorum pignus dedit, non reuocatur illud pignus ab aliis creditoribus, nisi illud fuerit datum in fraudem aliorum creditorum, l. cum in vniu, 22. eod.

68 Debitor multorum creditorum, si liberauerit fideiussorem suum, quem accepit a debitore suo, si verique scit in fraudem creditorum liberationem factam, verique tenebitur actione reuocatoria in factum Pauliana, si vero alter eorum scierit, ille, qui scit, tenebitur in solidum, alter vero in quantum factus est locupletior, l. si fraudator, 25. & ibi gl. 3. & 4. eod.

Debitor emens fundum in fraudem creditorum, tenetur creditoribus actione in factum Pauliana ad eum fundum, & ad fructus maturos, & etiam immaturos, qui tempore emptionis cohererent fundo, & ad fructus, qui post inchoatum iudicium recepti sunt, sed non ad fructus medio tempore perceptos, l. si §. non solum, & §. fructus, eod.

Debitor emens ancillam in fraudem creditorum, non tenetur creditoribus actione reuocatoria ad partum dictae ancillae edium, quia in bonis debitoris non fuit, ibid.

Debitor emens ancillam pregnantem in fraudem creditorum, tenetur creditoribus reuocatori, etiam ad partum eius, secus si post alienationem conceperit, & antequam ageretur peperit, quia tunc non tenetur ad partum, ibi, & l. ait prator, §. partum, & ibi gloss. partum, eodem.

Debitor, qui in fraudem creditorum bona alienauit, si ea bona non reperiantur, non potest cedere bonis, sed debet carcerari, d. l. si, & ibi add. marg. eod.

Debitor, si titulo oneroso aliquo bona alienauit, & emptor scit in fraudem, creditores ab eo reuocare possunt ea, si vero titulo lucratio, siue scierit, siue ignorauerit ille, in quem bona sunt alienata, reuocantur a creditoribus, l. pe. &

ibi gl. si. C. de reuocandis his, quae in fraudem.

Debitor si dederit dotem filiae, ad hoc vt dos reuocetur a creditoribus, tanquam data in fraudem, exigitur scientia accipientis, scilicet quod sibi datur in fraudem, d. gl. fin.

Debitor, si fraudis consilio liberat debitorem suum ignoratorem fraudem, liberatus vt fraudator re ipsa conuenitur intra annum, quatenus facere potest, vt dolo malo fecit, quominus possit, l. si. C. eod.

Debitor in fraudem creditorum manumittere seruum suum lege Julia Sentit prohibetur, in prin. Infit, quibus ex causis manumittere.

Debitor qui soluendo non est, potest in fraudem creditorum in testamentum seruum suum cum libertate heredem instituere, & is erit liber, heretique eius solus, & necessarius, si ei nemo alius ex testamento heres extiterit, §. si licet, eodem.

Debitor in fraudem creditorum non potest plures seruos suos heredes instituere cum libertate, sed tamen vnum licet ei instituere, gl. seruum, ibid.

Debitor dicitur in fraudem creditorum seruum suum manumittere, si vel iam eo tempore, quo manumittit, soluendo non est, vel si datis libertatis defertur est esse soluendo, §. in fraudem, Infit. eod.

Debitor tunc prohibetur dare libertates seruis suis, quando animo fraudandi creditores vult dare libertates, & re ipsa sit fraud, eo quod bona eius non sufficiant creditoribus, ibid.

Debitor non prohibetur dare libertates seruis suis, nisi habuerit quoque animum fraudandi creditores, quoniam bona eius creditoribus non sufficiant, ibidem.

Debitor vel alius in fraudem creditorum alienare praesumitur, si omnia bona sua alienat, item si alienat in personam coniunctam, item si post alienationem debitor alienis reperiatur possidere, item si alienatio sit facta clam, item si de proximo sequatur delictum, vel fuga alienantis, item si alienatio est facta sub condicione, si contingat bona sua publicari, vel per creditores auferri, gl. in fraudem, in add. ibid.

Debitor in fraudem creditorum alienatum reuocatur a creditoribus intra annum, si bona eius, quae remanserunt, ex sententia iudicis a creditoribus possessa non sufficiant, §. item si quis, & ibi gl. possidens, Infit. de actio.

Debitor in fraudem creditorum alienatum vt reuocetur, oportet, quod veterique tam debitor, quam receptor, participet fraudem, quando titulus non est lucratius, quod tamen non procedit in debitor ciuitatis, neque in alienatis in fraudem patroni, gl. in fraudem, & ibi add. marg. ibid.

Debitor alienatum in fraudem creditorum titulo lucratio, vel vt donationis, vt reuocetur a creditoribus, sufficit fraudem debitoris tantum interuenisse, fallit in debitor plurium creditorum, quo vnus ex creditoribus pecuniam sibi debita amittit, ibid.

Debitor inter viuos alienando rem etiam incorporealem, siue titulo lucratio, siue oneroso, in vno casu praesumitur in fraudem alienasse, scilicet quando omnia bona alienauit, secus si non alienauit omnia, & ita tunc debitor debet fraudem probare, & hac distinctio seruatur etiam in libero alienante, d. gloss. in fraudem, & ibi add. ibid.

Debitor quando alienat in vltima voluntate, vt si legatum vel fideicommissum reliquit, aut donauit causa mortis in fraudem creditorum, & tunc inficitur euentus, licet fraudem non interuenierit, cum legata non debeantur, nisi deducto ere alieno, & idem est per omnia in libero, qui in fraudem patroni legauit, vel fideicommissum reliquit, vel donauit causa mortis, quia solum inficitur euentus, d. gloss. in vltima.

Debitor quando reliquit in vltima voluntate libertates directas in fraudem creditorum, inficitur consilium, & euentus, sed quando reliquit fideicommissarias, inficitur tantum euentus, ibid.

Debitor si repudiat hereditatem, vel legatum, vel alio modo & titulo poterat adquirere, sed non vult, imo repudiat etiam in fraudem creditorum, non possunt creditores id reuocare, quia reuocatoria non datur eis, quando debitor non dimittit de suo patrimonio, gl. rem suam, in add. ibid.

contra Debitorem in fraudem alienantem non datur actio, cum nudus sit, nisi ita fraudulenter discessit, vt res appareat non posse, quo casu etiam in carcerem detrahatur, potest, d. gl. cum rem, ibid.

Debitor in fraudem creditorum alienante potest recipiens habere retentionem, adintra postterioris creditoris, vt ab eo non reuocetur, si vult soluere quod creditor reuocare volenti debetur, §. d. gloss. cum rem, in fi.

Debitor, qui soluendo non est, etiam in fraudem creditorum vnum ex seruis sibi heredem necessarium & liberum reliquere potest, nisi illam seruum specialiter creditoribus obligauerit, l. 7. C. de necessariis seru.

Debitor, qui soluendo non est, etiam in fraudem creditorum potest seruum generaliter obligatum creditoribus, sibi heredem necessarium & liberum facere, gl. 2. ibid.

Debitor, qui soluendo non est, seruum specialiter obligatum, heredem sibi necessarium potest facere, si creditoribus ipse seruum offerat pecuniam, gl. si ibi.

Debitor omnino non soluendo vnum tantum ex seruis potest sibi heredem necessarium facere, sed si plures ordine nomen tunc primus erit heres, si vero omnes simul, tunc nullus erit heres, gl. 1. ibid.

Debitor omnino non soluendo potest seruum necessarium heredem sibi facere cum alio ita, si Stichus mihi heres sit, Titius heres esto, ibidem.

Debitor, qui non in persona mentiris est, sed verbis fraudem adhibuit, vt quia dixit se locupletem, aut se in merem collocatum quod accepit, aut fideiussorem idoneo datum, vel pecuniam confestim se soluaturum, non committit furum, teneatur tamen de dolo, nisi alia actio aduersus eum detur, l. falsus, 43. §. si quis, de furtis.

Debitor non soluendo licet non possit habere, nisi vnum heredem aliquando tamen potest euenire, quod habeat duos heredes, vt si ita dicat, instituo seruum Stichum cum libertate, & si Stichus mihi heres erit, tunc Titius quoque heres esto, quo casu etiam Titius, antequam Stichus ex testamento heres extiterit, heres esse non possit, & semel Stichus factus heres, non potest adiectus efficere, quod designat esse heres, l. ei qui soluendo, §. 8. de heredibus instituend.

- Reliqua verbo, Adm. 15. 216. 217. Interdictum, 3. Trans, Creditor, 38. 79. Et infra 111. 71. 72. 76. 82.*
- DEBITOR** qui solvendo non est, amplius quam vnum serum heredem sibi necessarium facere non potest per legem *Adm. Sentiam*, qui solvendo, 42. de heredi. instit.
- Debitur non solvendo si duos servos eiusdem nominis, puta Apollonios, heredes instituit, institutio propter legem *Adm. Sentiam* nullius est momenti, quia illa prohibet plures quam vnum necessarios heredes fieri, sed si essent duos servos nominum, tunc primo nominatus censetur institutus, nisi esset maioris pretij, d. l. qui solvendo, et ibi gl. 1.
- Debitur non solvendo si duos servos eiusdem nominis, puta Apollonios, simul instituat, altero ante apertas tabulas testamenti mortuo, qui superest liber, & solus necessarius heres erit, ibid.
- Debitur non solvendo si primo loco Stichum, & secundo loco eum, cui ex fidei commissi causa libertatem debet, liberum & heredem instituit, erit heres solus ille, qui secundo loco scriptus est, cum non videatur creditorum fraudandorum causa manumissus, l. si quis, qui solvendo, § 5. eod.
- Debitur non solvendo si instituit serum cum libertate, & liberum ei substituit, liber erit heres, & non servus, quia lex *Adm. Sentia* serum instituto concessit libertatem, nisi nemo alius ex testamento heres ei possit, l. si quis, qui solvendo, § 7. eod.
- Debitur non solvendo si primo loco vnum serum, & alterum serum secundo loco heredes testipit, solus primo loco institutus hereditatem capit, nec aliter erit heres, nec liber, lege *Adm. Sentia* prohibente, l. qui solvendo, § 6. eod.
- Debitur non solvendo si dedit libertatem tribus servis, eisque hereditatem restituit, iussit, heres non datus, potest cogi hereditatem adire, vt ad libertatem pecunias sit servus, qui primo loco institutus est, eisque hereditas restituitur, & primo seruo absente, secundus non admittitur, si deditur adire hereditatem, l. si non lex, § 3. eod.
- Debitur miles in fraudem creditorum amplius quam vnum serum sibi heredem, & necessarium facere non potest, si in fraudem, l. 5. de iurati testamento.
- Debitur ipsi in totum dicitur esse dives, & solvendo, sed quoad alios, aestimatur iuxta modum, quantum exigi potest ab eo, & quantum residuum vendi potest, quarebatur, 82. ad legem Falcidiam.
- Debitur exiens non solvendo non potest relinquere libertatem servis suis in fraudem creditorum, licet diutius faceret sibi heredem, potest tamen relinquere libertatem eis, cum creditoribus suis fuerit satisfactus, quia tunc non censetur reliquij gratia fraudare alios creditorum, l. § 5. qui a quibus manumissus.
- Debitur, si duos servos suos manumissus, non impeditur amorum libertas, sed qui primo nominatus est, liber fit, donec creditoribus fuerit satisfactus, sed vitio loco nominatus non est liber, si per eius manumissionem tantum debitor exiret non solvendo, nisi primo nominatus sit maioris pretij, nec sufficit vitio loco nominatum in servitute reuocari, quia tunc vitio loco nominatus solus erit liber, & primo nominatus reuocatur in servitutem, l. si quis habens, 24. de i. m.
- Debitur dicitur esse solvendo, quando per omnia est idoneus, & etiam ex factis, conueniendi, glossi iocuples, in l. si ita stipulatus fuero, § 7. § 1. de verb. obligat.
- Debitur contra iuramentum si alias solvendo non est, in ipsius nominibus fit exequutio, l. 2. C. de iur. h. cu. vel p. iur.
- Debitur condamnatus, si alias non sit solvendo, debitor talis debitoris possunt conueniri, & compelli ad eum ad solvendum, gl. 1. ibid.
- Debitur, debitoris condemnatus, qui alias non est solvendo, compellitur solvere, si ipse debitor debitoris conuenitur de debere, sed si negat, etiam maliciose per mendacium non compellitur solvere, gl. 1. a. & gl. 1. in l. 3. C. eod.
- Reliqua verbo, Adm. 15. 216. 217. Interdictum, 3. Trans, Creditor, 38. 79. Et infra 111. 71. 72. 76. 82.*
- DEBITOR** qui apprehendi, aut quasi suspectus alligari, vel incarcerari non potest, vbi suspicio præcessit contractum, quia imputatur ei, qui cum tali contraxit, qui bona l. 3. § de illo, & ibi add. marg. de damno ini.
- Debitur si quasi suspectus, & fugitivus apprehendi possit, requiritur, quod intercedat nota, & emergens suspicio causæ, l. si creditoris, l. § 1. & ibi add. marg. de privilegiis creditorum.
- Debitur quasi suspectus, & fugitivus apprehendi non potest, si post contractum sit eisdem fortunæ, ac facultatum, quam & fuit debiti contracti tempore, ibidem.
- Debitorem fugientem capere licitum est creditoribus, & ei asserere id, quod portat quando expectare iudicis sententiam periculum esset, art. preter, § 1. § de debitoribus, & ibi glossi locum, & ibi add. marg. quæ in fraud. credit.
- Debitur de iure communi potest capere, & incarcerari, & multa possunt indicij, si delicto non satisfactus, nisi bonis cedere velit, cum eo qui, & ibi add. marg. ad legem Iul. peculat.
- Debitorem fugientem capere licitum est alicui, non tamen, vt eum detineat, sed ad id eum vt eum deducat, gl. detinere, & ibi add. marg. § de necessitate, in auth. vt sine quoquo suffragio, col. 3.
- Debitur captus non dicitur, nisi perductus sit intra actorum præsidia, seu intra carceris limitatam, vt inde exire pro arbitrio nequeat, § de iud. est autem, in adducto. marg. Iul. q. b. m. d. ius patris potest.
- Debitur incarcerationis non potest exire de carcere, nisi soluat, etiam si velit dare fideiussorem, & sic cogitur solvere prædicti, gl. si in add. marg. in l. fin. § fin. si certum peritur.
- Debitorem suspensum habens potest agere contra habentem res illius debito, vt eas apud se seruet, donec sibi debitor satisfiat, leg. 2. in add. marg. ad legem Rhodiam.
- Reliqua verbo, Creditor, 38. 79. 76. Mulier, 30. Fieriata, 3. Inuadere.*
- DEBITOR** qui cum in diem, vt sub conditione, potest conueniri ad prædandum cautionem, l. in omnibus, § 1. de iurati.
- Debitur in omnibus bonæ fidei iudiciis, & in his, quæ bonæ fidei iudicia imitantur, antequam dies venerit, potest conueniri ad prædandum cautionem, de dando adueniente, die vel conditione, & ad id potest condemnari ex iusta causa, d. l. in omnibus, & ibi glossi 1.
- Debitur antequam dies venerit, ex iusta causa compelli potest dare cautionem cum fideiussoribus, de præstando die adueniente, § d. g. 1. & ibi add. marg.
- Debitur antequam dies venerit, in stricti iuris iudiciis regulariter non potest compelli ad dandam cautionem de præstando adueniente die, fallit in multis casibus, § d. gl. 1.
- Debitur si debitum petatur ante diem, duplicatur inducia, glossi fin. ibidem.
- Debitore in diem vel sub conditione ante diem vel conditionem debitum peti non debet, & si petatur, debent duplicari inducia, nisi quando petitio hereditatis fuisset proposita, non propter id, quod debetur in diem vel sub conditione, sed ob alia, quæ possidet ipse debitor, & quia petitio hereditatis est vniuersalis, etiam ea, quæ postea debere cepit, peti possunt, si verò alia non debetur, interim aliquid peti non possit, gl. 1. in l. quod si in diem, l. 18. de petitione hereditat.
- contra Debitorem conditionalem conditione pendente nullo modo potest agi, sed bene contra debitorem ad ipsum debitum, tanquam ad interesse, & damnum, in quo condemnabitur, sed exequutio differret vsque ad diem conditionis, l. in lege Aquilia, § 1. & ibi gl. magna, & add. marg. ad leg. Aquil.
- Debitur conditionalis tenetur cauere de solvendo adueniente conditione, siue conditio fuerit tacita, siue expressa, § gl. conditio, & ibi add. marg. in l. 2. de conditione causa data.
- Debitur in diem acedebitor est, vt ante diem solutum per errorem repetere non possit, l. in d. em. 10. & ibi glossi 1. de conditione indebiti.
- Debitur sub conditione solvens ante conditionem per errorem, pendente conditione repetere potest, § gl. 1. in d. 1. in diem.
- Debitur ante diem potest offerre, vel solvere debitum, quando dies certus est, 75 appositus gratia debitoris constituitur, & tunc periculum interitus postea interueniens pertinet ad creditorem, secus si dies esset appositus gratia creditoris, glossi 2. in litem illa, de constit. pecun. l. stipulatio ista habere, § 8. § de iur. incertam, & ibi glossi tam, de verb. oblig.
- Debitur si ante diem vel conditionem vocatus in ius non venerit, non videtur fraudationis causa latitare, & ideo actor non potest muti in possessione causa rei seruanda, licet iudicis iniuria posset condemnari, l. eo repore, § de pectho.
- Debitur in diem solvens per errorem facti probabilem potest repetere, § 1. si de iussoribus, § 1. & ibi gl. 1. & add. marg. l. 1.
- Debitur si suspectus sit ante diem vel conditionem, competit persequutio pignoris, l. quæ sit, 14. de pignor.
- Debitur si promissit penam, si intra certum diem debitum non solueret, quamvis eo die, quo solui debuit, nemo vixerit, qui illud deberet, tamen perinde committitur pena, ac si fuisset heres debitoris, contra autem si non exierit, qui reciperet eo die, quo solui debuit, non committitur pena, l. si & ibi glossi de nautico fœnore.
- Debitur ad tempus vel sub conditione, ex contractu bonæ fidei potest conueniri indistincte, vt caueat de solvendo debitum, adueniente tempore, vel conditione, sed debitor conditionalis ex contractu stricti iuris ita denum potest conueniri, vt caueat de solvendo, adueniente conditione, si non fit laboriosum inuenire fideiussorem, secus si esset laboriosum, § gl. nec cogitur, in l. 2. solutio matrimonio.
- Debitur in diem vel sub conditione si latet, antequam dies, vel conditio veniat non possunt eius bona vendi, potest tamen fieri missio in eius bonis, & si summatim probeatur, l. Fulcinius, § si in diem, & ibi gl. venire, ex quib. causis in possessionem eat.
- Debitur in diem vel sub conditione, quoad hoc vt ante diem vel conditionem conueniri non possit, neque latitare datur, æquiparatur ei, qui non est debitor, ibidem.
- Debitur in diem incertam, quæ omnino est extitura, veluti in diem mortis, potest solvere ante diem, gl. incertam, & ibi add. marg. in l. stipulatio ista habere, § 8. § inter in diem, de verb. oblig.
- Debitur sub conditione, quæ omnino est extitura, potest ante conditionem solvere, ibid.
- Debitur conditionalis, cui ante conditionem accepto latum est, existente postea conditione intelligitur tempore acceptationis liberatus, adeo quod si tempore acceptationis nullos habebat creditores, tempore conditionis habebat multos, non possunt illi per Paulianam reuocare liberationem, quasi in fraudem factam, quia fingitur liberatus, antequam isti essent creditores, l. sub conditione, § 1. & ibi gl. 1. de solutio.
- Debitur conditionalis si ante conditionem tradidit debitam pecuniam, postea existente conditione, fingitur liberatus eo tempore, quo soluit, vel tradidit, & ideo non communicabitur illa pecunia inter creditores, qui post traditionem pecuniæ ceperunt esse creditores, & missi sunt in possessionem bonorum, vt pote cum diu sit, quod verè vel fictitè recessit de bonis debitoris, ibidem.
- Debitur in diem certum, potest ante diem solvere etiam inuito creditoribus, nisi dies fuisset appositus gratia creditoribus, l. quod certa die 70. & ibi gl. 1. eod.
- Debitur in diem certum, non cogitur solvere ante diem, si non vult, dicit glossi 1.
- Debitur promittens solvere intra certum diem sub pena, sine vlla interpellatione, transacto die, incidit in penam, nisi offerat debitum, quod si non habet, qui offerat, securus est ab ea, glossi fin. in l. 4. de lege commissor.
- Debitur promittens vltius si non solueret intra certum diem, transacto die sine interpellatione committitur stipulatio vsurarum, nisi obulerit debitum, quod si non habet, cui offerat, securus est ab vltius, d. gl. si.
- Reliqua verbo, Debitum, § 10. Creditor, l. 6.*
- DEBITOR** qui obligauit rem suam, si cecidit à possessione, & creditor ignoretante reuendicabat, & succubuit, eo quod suam non probauit, eius sententia non obstat creditoribus agenti actione Seruiana, & probanti rem eo tempore, quo pignus contrahebatur, esse in bonis debitoris, l. 3. de pignor.
- Debitur si res suas simul obligauit duobus creditoribus ita vt vtrique insoludum essent obligare, quilibet eorum contra extraneum in solidum Seruiana

niana possunt vi, sed inter se melior est conditio possidentis, secus si res pro parte esset obligata, quia tunc tam contra extraneos, quam inter se datur actio singularis ad dimidiam partem possessionis apprehendendam, l. si debitor, 10. eod.

Debitor obligans rem vni creditori obligatam alteri, incidit in crimen stellionatus, nisi res sit ampla ita, ut utrique debito sufficiat, vel praedixerit secundo creditori, quod eam prius obligavit pro decem, & ut ei in id, quod excedit, sit obligata, vel in solidum, si a primo creditore fuerit liberata, l. & quae nondum 1. §. si. & ibi gloss. periculum, eodem.

Debitor obligans quicquid in bonis habet, habiturus est, videtur & obligare pignori corpora pecuniarum, quam idem debitor ab alio mutuum accepit, l. pen. §. final. eodem.

Debitor spe futurae numerationis, si quasdam res destinavit obligari creditori, aliquae earum venditae, antequam pecunia numeraretur, non sunt creditori obligatae, quia eo tempore pignoris obligatio contracta videtur, quo pecunia numerata est, & ideo inspicitur, quas res in bonis tempore numeratae pecuniae habere, l. pe. quae res pignori.

Debitor simul si mihi obligavit quae habet, & habiturus est, & tibi specialiter fundum, si in eius dominium pervenerit, & mox eius dominium adquisierit, ambo non concurrunt in pignore, l. idemque §. si. qui potiores.

78 Debitor ob debitum ex causa tutelae si obligavit Sciae omnia bona sua, quae habet, & habiturus esset, postea accipiens mutuum pecuniam a fisco, omnes res suas eodem obligavit, & Sciae intulit partem debiti, & reliquam summam notatione facta eidem promisit, obligando similiter eidem omnia bona, tunc Scia debet praefertur fisco, tam in reb. quas debitor habebat tempore prioris obligationis, quam in his, quas post priorem obligationem adquisivit, donec uniussum debitum suum consequatur, l. si. eod.

Debitori rem alienam obliganti si superueniat in re, prodest creditori quantum ad vtile hypothecarium, l. si non inducitur, §. C. si res aliena pignori.

Debitor si rem alienam obligaverit, valet obligatio, quando sibi debita sit, vel habitus in re, gl. si. ibid.

Debitor si rem alienam obligavit dicens, cum mea erit, postea facta sua, valet obligatio, sed si simpliciter obligavit, & creditor sciuit, tunc non datur creditori actio, sed retentio scilicet, si vero creditor ignoravit, etiam utilis datur ei actio, postea effecta debitoris, ibid.

Debitor habens omnia bona obligata alicui ob pecuniam sibi debitam creditore ignorante, vel initio si postea obliget fisco, nihil praediciat primo creditori in bonis antea quæsitis, in bonis tamen postea quæsitis praediciat, & praefertur fisco, l. §. ibi gl. 1. C. de remissione pignori.

Debitor dissimulando rem aliquam pluribus successu obligans tenetur crimine stellionatus, cuius poenam civitas ei creditoris debitum offert, l. 1. C. de crim. stellion.

Debitor scienter rem alienam obligans, ut propriam, tenetur crimine stellionatus, l. 2. C. eod.

Debitor committit crimen stellionatus, si rem obligatam priori creditori obliget secundo ignoranti, vel qui animo decipiendi creditorem cum alio fingit anteriorem obligationem, l. si. C. eod.

Reliqua verbo, Obligans, Pignus, Creditor, §. Stellionatus, & supra num. 40. & 41. Alium, num. 34. Obligatio, 22.

79 DEBITOR duo, qui decem debebant, si viginti pariter soluerint, cuiuslibet pro rata, id est, pro quavis competet conditio indebiti, l. si pariter, 19. §. fin. de condit. indebiti.

Debitores duo cum decem deberent, si viginti soluerint non simul, si appareat quis soluerit posterius, ipsi competet conditio ad omnia decem, tanquam indebiti soluta, gl. si. ibid.

Debitor, & eius fideiusor si pariter soluerint 20. cum tantum decem deberent, cuiuslibet eorum pro rata, id est, pro quavis competet conditio indebiti, etiam hostis itane dispositione authenticæ praesente, neque solus fideiusor potest repetere, §. Doct. repro. gl. 1. in l. si reus, 20. de condit. indebiti.

Debitores duo non pecuniam sed speciem alternative constitunt, veluti Stichus, aut Pamphilus, si pariter Stichum aut Pamphilum dederint, non competet cuiuslibet eorum in conditio indebiti pro rata, sed electio est creditoris, cui eorum velit solvere, ut alterius respectu impediatur, planè, 21. eod.

Debitor pendente iudicio si soluit, non potest solum repetere, l. Iulianus, 60. & ibi gl. 1. eod.

Debitor putans se debere si solvet certo loco indebitum, potest illud quocunque loco repetere, etiam ubi soluit, §. l. qui loco, 27. & ibi gloss. 1. eodem.

Debitor si procuratori creditoris plus debito solverit, habet conditionem indebiti contra procuratorem, non contra dominum, nisi dominus rarum habuerit, vel nominatim id mandaverit, quo casu procuratore frustra conuocato, non liberatur dominus, l. cum indebitum, 57. §. si. & ibi gl. pe. eod.

Debitor, quando debitum purum sub conditione novandi animo promisit, si in regim solvatur, non repetit solum, secus quando pure debitum ab vno promittitur, ab alio sub conditione facta animo novandi, tunc si primus hoc medio tempore solvat, repetit, §. l. Iulianus, vers. ubi autem, & ibi gloss. putant, eodem.

Reliqua verbo, Conditio, 3. 4. 5. Indebitum, per tot. Debitum, 6.

80 DEBITOR, hereditas ignorans hereditatem venditam, si transgreditur cum herede vendente, habet exceptionem transactionis contra emptorem hereditatis, vel si fideicommissarium universalem petentes debitam ab eo, l. final. de transactio.

Debitor hereditatis sciens mediante denunciazione emptoris, vel fideicommissarii, vel alio modo sciens venditam, si transgreditur cum herede vendente, transgreditur et ipso iure nulla, gl. 1. ibid.

Debitor hereditatis ignorans si transgreditur cum herede vendente hereditatem, valet transactio, & liberatur a debito, sed contra venditorem hereditatis competit actio emptoris, vel fideicommissarii ad interesse, gl. si. ibid.

Debitor hereditatis dicens quasi iuris possessor, ideo tenetur petitione hereditatis, l. 2. §. si. de petitione hereditatis.

Debitor hereditatis si ex delicto, siue ex contractu, quasi iuris possessor tenetur petitione hereditatis, §. l. ad vni, 14. eod.

Debitor hereditarius dicitur, qui seruo hereditario promisit, vel ante aditam hereditatem dedit damnum, vel furripuit rem hereditariam, secus si post aditam, quia tunc cum herede contraxisse videtur, d. l. sed vtrum, cum l. seqq. & ibi gloss. fin.

Debitor hereditarius in diem, vel sub conditione petitione hereditatis licet possit conveniri, tamen condemnari non debet, antequam dies venient, iudicis autem officio tenetur cavere de restituendo debito, cum dies venient, vel conditio exierit, quod si in diem, 16. eod.

Debitor hereditarius si ideo noluit solvere vno heredi, quod se dicat heredem, tenetur petitione hereditatis, l. si debitor, 42. eod.

Debitor hereditarius si ideo noluit solvere, quod neget, vel dubitet, an hereditas pertineat ad eum, qui petit hereditatem, non tenetur hereditatis petitione, ibid.

Debitor hereditarius si constituit possessori hereditatis se solum debitum hereditarium, hereditate cuncta ab eo non datur actio de constituta possessione, cui constitutum fuit, sed ei, qui evicit hereditatem, deuenitur per cessionem, l. si. post constitutum, 22. & ibi gl. 1. de constitut. pecun.

Debitor hereditarius si constituit fideicommissario se solum debitum hereditarium, fideicommissario restituta hereditate non datur actio de constituta, sed ei, qui restituta est hereditas per cessionem, deuenitur, d. l. si. post constitutum, 22. & ibi gloss. 1. de constitut. pecun.

Debitor hereditarius si diu deliberabat heres, substituto per errorem soluae pecuniam, causa conditionis indebiti competens solventi evanescit, si ad substitutionem ea hereditas devoluta sit, antequam repeteret, & ita liberatur, l. pu. pili debitor, 96. §. fin. de solutio.

Debitor hereditarius dicitur quis, eo ipso quod heres est, tunc etiam dicitur ille, qui debet hereditatem, l. in l. 4. C. de hereditat. actio.

Debitor hereditarius improprie possidet, gloss. possidet, in l. assidue, C. qui potiores in pignore.

Debitores hereditarii vni utrique heredum proportionem hereditaria obligati sunt, l. 1. C. de exceptio.

Reliqua verbo, Creditor, 101. 102. 103. Debitum, 3. 4. Heres, 98. & 99.

DEBITOR fisci si donavit res suas in fraudem fisci, vel alio modo alienavit, vel actiones suas amisit cursu temporis, non intendendo eas, fisco omnia haec reuocant, l. in fraudem, 45. de iure fisci.

À Debitore fisci datae libertates in fraudem fisci reuocantur, d. l. in fraudem, §. à debitore.

Debitor fisci potest emere seruum, ut eum manumittat, & manumissio illa valet, ibid.

Debitor fisci conuentus potest petere dilationem ad inueniendam pecuniam, etiam si debitor modice summe vique ad duos menses, sed si sit debitor magnae summae vique ad tres menses, potest dari dilatio à iudice causae, neque maior dilatio debet concedi, nisi a principe, d. l. in fraudem, §. fisci alibus.

Debitoris principalis bona si a fisco sunt occupata, liberantur eius fideiusores, nisi ea bona non sint sufficientia ad debitum, quo casu in residuum erunt obligati, d. l. in fraudem, §. si principalis.

Debitoris principalis bona occupata a fisco si vendiderit ipse fisco, quod habuit vitra, quam sit debitum, tenetur restituere debitori, d. §. si principalis.

À Debitore fisci (si principalis aliquid scienter in fraudem fisci, non solum rem, in qua fraudem commisit, sed & aliud tantundem restituere cogitur, l. aucturus, 46. §. 1. eod.

Debitor fisci conuentus à fisco potest opponere compensationem de eo quod fisco ei debet, si probet, debitum hoc intra duos menses, fallit in debito ex causa tributaria: si stipendiorum, vel in pretio debito ex re a fisco emptæ, aut in eo, quod ex causa annonaria debetur, d. l. aucturus, §. ut debitoribus.

Debitor fisci si reliquit haeredes, illi sunt prius conuentioni a fisco, quam hi, quid ab heredi bona aliquid emunt, & si heredes non sufficient, tunc perueniunt ad emptores, l. Moichis, 47. eod.

Debitoris fisci bona sunt tacite fisco obligata, sed non sunt tacite obligata ciuitati bona fidei debitoris, nisi princeps hoc concederet ciuitati, l. simile, 10. & ibi gl. 1. ad Municipal.

Debitorum rerum publicarum, qui ex administratione reipubl. ex reliquis sunt 80 debitorum, non possunt eligi ad honores, nisi prius in id, quod debetur reipubl. satisfecerint pignoribus, aut fideiussoribus idoneis, l. reipubl. §. debitoribus, de munibus.

Debitores reipubl. qui non ex administratione reipublicae, sed ex eo, quod mutuum pecuniam acceperunt à reipubl. sunt debitoribus, recte possunt ad honores eligi, ibid.

Debitores rerum publicarum ex pollicitatione, quae recusari non potuit, non admittuntur ad honores reipubl. ibid.

Debitor reipubl. ex causa frumentaria debet solvere citò, & per praesidem provinciae debet cogi ad soluendum, l. 2. §. frumentariae, de administr. rerum ad ciuitatem.

Debitor reipubl. potest compensationem ei obicere, nisi sit debitor ex Calendario, vel ex vigilibus, vel pecuniae, vel ex oleo, vel frumento publico, l. 3. C. de compensat.

Debitor reipubl. non potest compensare, si sit debitor reipubl. ex causa tributaria, quod pro praedictis, vel capitibus praestantur, d. l. 3. & ibi gl. tributorum.

Debitor reipubl. ex causa alimentorum statutorum alicui seruienti reipubl. non potest compensare, d. l. 3.

Debitor, cuiuslibet reipubl. ex causa fideicommissi, vel legati relicti eidem reipubl. non potest opponere compensationem, ibid.

Debitor, si debitorum, quod debebat reipubl. propter solennes, & publicas pensiones compensauerat ex eo, quod dispensator sibi debebat, tanquam priuata persona, redditus his reipubl. quae venerant in compensationem, non indebit soluti repetitio, sed ante debiti competit exactio, l. pen. C. eod.

Debitor debens decem reipubl. nomine publico, si compensauerat cum debitore reipubl. qui nomine suo debebat sibi alia decem, tandem dispensatore mortuo cum non tenuisset compensatio, coactus est solvere sequenti administratori, ager ille ad suum debitum, sed si compensatio tenuisset, quod postea soluit, ut indebitum, potest repetere, gl. si. ibid.

Debitor, si conuentus & conuictus si cessauerit in solutione publicarum functionum, sollemnibus venditio debet fieri bonorum eius, l. si C. si propter publicam penam.

Debitor, si minor si cessauerit in solutione publicarum functionum, venditio sollemnibus debet fieri, ad quam citari debet, vt compareat cum defensore, qui etiam venditioni debet adesse, d. citari.

Debitor, si postquam erat obnoxius ex principii administratione si vendiderit, aut donauerit, talis venditio, aut donatio non praedicitur fisco, quia iam erat res obligata fisco, & in sua causa remanet, gl. 2. in l. si non verum, C. de donatio, inter virum, & vxor.

Debitor, si antequam esset obnoxius ex principii administratione, si vendiderit, fisco in eam vendita nullam habet actionem, ibid. *Reliqua verbo, Creditor, 2.0. Soluere, 4.*

Debitor, si antequam esset obnoxius ex principii administratione, si donauerit, fisco in eam donata habet actionem, & ex ea debet satisfieri, si ex aliis bonis non potest satisfieri, ibid.

Debitoris filii, si non sit heres patri, tenetur fisco soluere pecuniam, quam pater debet ex principii administratione, gl. 4. ibid.

Debitor in causa fisci, vel in causa principis quidam non appellat, l. 4. C. quodum appellatio.

Debitor publicus manifeste conuictus appellare non potest, l. si C. cod.

Debitori fisci soluentis redimuntur res eius indebite per fiscum alienata, l. 3. C. de iure fisci, lib. 10.

Debitor debitoris fisci non potest contenti ad fisco, nisi principali discessu, l. 1. & ibi gloss. in ad. fisci. C. de comenend. fisci debitor libro 10. *Reliqua verbo, Creditor, 2.0. Soluere, 4.*

Debitoris fisci conueniens ordo est, vt primo gerat, secundo nominator, tertio collega obsequatur, gl. 1. in l. 3. C. cod.

Debitoris fisci exigitur summam, nec possunt impetrare, vt eodem modo debitorum sui exigantur, sed eorum exactio in ordinario iudicio repetenti reuertitur, l. 4. C. cod.

Debitor, si fisci potest retrahere venditionem rei suae factam a fisco, ob debitum non seruata sollemnitate, l. 1. & 2. C. de fide instrumentorum, libro 10.

Debitorum fisci & etiam priuati capiti eximuntur tenetur ad omne id, quod debent debitoribus & fisco & priuato, l. 3. C. de exactoribus, lib. 10.

Debitor reipub. ad honores vocari potest, nisi fit debitor ex administratione reipub. vel ratione vectigalis, aut ex pollicitatione, gloss. 1. in l. 1. C. de reis publicis, lib. 10.

Debitor reipub. non potest fungi legatione ciuitatis, neque is, qui non habet ius postulandi, vt in famulis, l. 1. & 2. C. de legationibus, lib. 10.

Debitorum ciuitatum ex pollicitatione, vel ratione vectigalis, vel ex qualibet alia administratione non possunt in eis habere honorem, nisi primo debitum soluant, l. 1. & ibi gloss. l. C. de debitoribus ciuitatis, lib. 10.

Debitorum ciuitatum non ex pollicitatione, vel ex aliqua administratione rerum ciuitatis, sed aliunde possunt in eis habere honorem, gl. 1. ibid.

Debitor ciuitatis excusso, emptores, & possessoris rerum, quas ab eo debitor habuerunt, pro rata eius, quod possident, conueniuntur condictione ex lege, l. 1. in l. 1. verbi & quia, & ibi gloss. conueniuntur, C. cod.

Debitor ciuitatis, qui alienauit alium maiorem partem rei, cogitur etiam eidem alienare maiorem, d. l. 1. f. verbi & quia, & ibi gloss. l. 1. & ibi gloss. l. 1. C. de iure ciuitatis, lib. 10.

In debitorum ciuitatis quinque species alia notantur, primum, quod in ea ciuitas non potest habere honorem, secundum, quod ementes ab eo, quamuis bona fide, conueniuntur a ciuitate, tertium, quod personaliter conueniuntur, quantum in rem fuissent, quartum, quod totum patrimonium compelluntur vendere, si partem in maximum reddiderint, secundum quod ad viuas ex pacto debitor ciuitatis tenetur, gl. 1. in l. 1. f. d. l. 1.

Debitor, cui ex peculio suo seruus mutauit, si soluit eidem ignorans eum manumissum, vel alienatum, vel ei sublatum esse peculium, liberatur, l. quod seruus, & ibi gloss. l. 1. de depositis, lib. 10.

Debitor peculiaris quando instituitur heres in imponenda ratione legis Falcidia habet ratio, quanti plurimum fuit peculij quantitas a tempore mortis restatoris, vel adite hereditatis, l. si creditor, 8. 3. & ibi gloss. l. 1. ad legem Falcid.

Reliqua verbo, Creditor, 2.0. Soluere, 4.

Debitor, qui debet alternatiue illam aut illam rem, si vtramque soluere poterit repetere conditione indebiti, quis velit, gl. pretiosiorum, in l. 1. & si sine, de minoribus.

Debitor alternatiue ad duo soluens per ignorantiam vtramque habet electionem, quod repetat, sicut habebat, antequam soluere, l. pen. Cod. de conditione indebiti.

Debitor alternatiue existimans ad vtrumque praecise teneri, si soluat vnum, illud non repetit, gl. 1. ibid.

Debitor, qui alternatiue tenetur ad seruum, vel ad quinque, soluens quinque tantum, nec in quinque potest dici liberatus, neque in quinque obligatus, licet in his quinque primo fuit obligatus, quia est medium inter liberationem, & obligationem, scilicet quod cesset quandoque obligatio, nec sit extincta, ibid.

Reliqua verbo, Alternatiue, 1.0. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Debitor non cedens bonis, in carcerem pro debito debet poni, ex cunctis omnibus rebus, iuribus, & debitoribus, gl. 1. in l. 1. C. qui bonis cedere possunt.

Debitor, qui potest soluere creditoribus, potest reuocare factam cessionem, l. 2. Cod. eodem.

Debitori volenti bonis cedere, nisi sibi daretur dilatio ad soluendum, creditoribus dare possunt dilationem, & si sunt discordes, inspicitur cumulus debiti, sed si par sit cumulus, tunc inspicitur numerus personarum, & si ambo sint paria, tunc eligitur benignior sententia, vt habeat quinquennalem dilationem, & non cedat, qua dilatio pendente non currit praescriptio contra eos, nec vnus de creditoribus praefertur alteri ratione privilegij, vel hypothecae, quam habet, l. 1. C. eodem.

Debitor, qui accepit quinquennalem dilationem ad soluendum creditoribus, post non auditur bonis cedere volens, gl. 1. ibid.

Debitor si ab initio nec velit cedere bonis, nec stare iuri, debet incarcerationi, & sic vique ad 40. dies stare, vt saltem misericordiae causa aliquis soluat pro eo, postmodum creditoribus dilacerandus datur, ibid.

Debitor, qui cessit bonis, non debet in carcerem detrahi, nisi dolose dissipauit, gl. 1. cedere, in §. fin. in auth. de fideiusor. col. 1.

Debitor potest cedere bonis, §. 1. Inst. de rephatio.

Reliqua verbo, Cessio, 3. 8. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Debitor si bona quando venduntur ad petitionem creditorum, praefumit, 89. pro eo, quod non sit soluendo, l. tres tutores, §. 5. §. quod autem, de administ. tutorum.

Debitoris absentis, vel legitimi impediti bona vendi debent per procuratorem causa cognita, l. si quis instituat, 2. §. 1. & ibi gloss. l. de hered. instit.

Debitoris bona si fiat vendita, nec sufficiant ad soluendum creditoribus, possunt rursus bona eiusdem debitoris postea quaesita vendi postulantibus creditoribus, donec suum consequantur, l. si debitoris, de cessione bonorum.

Debitor conuentus petitione hereditatis si latet, fiet missio in possessionem tantum rerum, quas pro herede, vel pro possessore possidet, sed si dolo fecerit, quominus possideret, fiet tunc missio in omnibus bonis eius, & venditio vique ad debiti quantitatem, l. Fulcinius, §. idem Celsus, & ibi gloss. l. absentem, & §. idem videamus, ex quibus causis in possessionem eatur.

Debitor conuentus actione reali, si possidet, etiam si latet, fiet missio in rem petitam, & idem quando debitor absens non latens non defendatur, d. §. idem videamus, & ibi gloss. l. absente, & in §. 1. & ibi gloss. l. fin.

Debitoris latitantis bona debent vendi iussu iudicis illius ciuitatis, in qua reus debet defendi, id est, vbi domicilium habet, vel in loco contractus, & dicitur etiam locus contractus, etiam ille, in quo solutio facienda est, l. 1. & ibi gloss. l. 1. & l. 2. & 3. de bonis auctor. iudicis possident.

Debitoris bona cum venduntur, potest etiam vendi vfusfructus, si quem habet in praedio alieno, l. in venditionibus, 8. cod.

Debitor eo quod se non defenderet per se, vel per alium, si creditores missi fuerint in eius bonis, potest ipse debitor post missionem suscipere defensionem per se, vel per alium, si satis dederit de iudicio suscipiendo, & tunc creditores a possessione debent discedere, l. si pupillus, 17. §. 1. & ibi gloss. l. de privileg. creditorum.

Debitor, quando post missionem in possessionem vult se defendere, ac recuperare possessionem, debet facillare iudicio sibi, sed non iudicatum solum, sed si defendatur per alium, quia tunc defensor tenetur facillare de iudicatum soluendo, d. gl. 1.

Debitor si mortuus sine herede, & eius bona tanquam vacantia non deferantur fisco, creditoribus in possessionem eorum mittuntur, l. si bona, §. C. de bonis auctor. iudicis.

Debitor citatus si sit contrumax, contra eum fit missio in possessionem, hodie solum pro mensura debiti declarati, quam non recuperat reuerfus, nec auditur, nisi satisfieret de iudicio sibi, & reficiat expensas, auth. & qui iurat, C. cod.

Debitoris condemnati bona debent per iudicem capi, & distrahi alij, qui victor, nisi in subsidium, si alium emptorem iustum non reperiat, quo casu ei adjudicantur, pro iusto pretio, l. 2. C. in causa iudicati pignus.

Reliqua verbo, Bona, 2.4. Creditor, 4.5. vsque 50. Contrumax, Latitare, Missio, 30.

Debitor delegatus debitorum suum dicitur soluere, quia fingitur soluere, l. 30. quauis, 8. §. interdum, & ibi gloss. l. soluit, ad Velleian.

Debitor delegatus a muliere intercedente, antequam soluat, tunc est Velleiano, & si agat exceptione Velleiani, repellitur, l. tutor, §. si cod.

Debitor non delegatus per delegationem, nisi quaterat delegato, l. si mulier, 59. §. 1. de iure dotum.

Debitor delegatus potest opponere exceptionem delegationis inualide, si tamen ignoranter emisit, & soluerit, liberatur, l. vir vxor, 39. de donat. inter vir. & vxor.

Debitorem meum vfusfructus non possum alij delegare, ita vt oueretur obligatio mea, licet, si ab eo petam, possit me repellere doli mali exceptione, & non solum donec nater vfusfructus apud eum, cui delegauis, sed etiam post interitum eius, l. 4. de nouatio.

Debitore meo si quis absente me stipulatus sit sibi animo nouandi, si postea ego raturum habeo, nouatur prior obligatio, l. si quis absente, 22. cod.

Creditor si creditor suo maiorem delegauit, si minor restituatur, actio creditori debet restitui in veterem debitorem, l. vnica, C. de reparatione.

Debitor non potest cogi ad consentiendum delegationi eiusdem debitoris, glo. 1. in l. 1. C. de nouatio.

Debitoris delegatio fit etiam hodie per stipulationem, vel per litis contestationem alio pro me exponendo litem ita, vt solus teneatur, l. delegare, & ibi gloss. l. fin. de nouatio.

contra Debitorem delegatum per litis contestationem datur actio utilis, quae contra debitorem delegantem datur directa, d. gl. 1.

Debitor delegatus sciens se posse tueri doli mali exceptione, videtur similis illi, qui donat, quia videtur remittere exceptionem, sed si per ignorantiam creditori repromiserit, non potest excipere contra eum, cum facta est delegatio, sed contra delegantem potest agere conditione inerti, si pecunia non sit soluta, vel certi conditione ea soluta, l. si quis delegauerit, 12. cod.

Debitor delegatus praesumitur scire exceptionem doli mali sibi competere, quando illa sibi competit ex sua persona, vel ex facto suo, secus quando eam petit ex facto alieno, quia tunc praesumitur ignorare eam copetere, gl. fin. ibid.

Debitor, qui non erat debitor, si delegatus fuerit, & conuentus a creditore, cui delegatus

delegatus est, non potest contra eum opponere exceptionem, quod indebitum promiserit, potest tamen agere contra delegantem certi conditione, eo quod soluit indebitum inter delegantis, si non debitorum, 13. eod.

Debitoris delegatio inter delegantem, & delegatum non requirit lris contestationem, vel stipulationem, sed solum sufficit voluntas delegantis, quae potest declarari per epistolam, & etiam autem, delegatus, 17. eod.

Debitorum delegatio sicut potest exceptione se tueri, ita & delegatus ex eius personam, gl. si in additione marg. in d. si non debitorum, eod.

Reliqua verbo, Creditor. 59. Novatus, Delegatus, 2.

91 Debitor, quando creditor legat id, quod debet, nullum est legatum, locum patet, 19. de iure dotum.

Debitor legans potius animo solvendi, quam donandi, legare intelligitur, ne praestatio duplici heredi vel onerare, gl. tantum, in l. si cum dotem, 22. §. si pater, solut. matri.

Debitor obligatus tantum honoraria actione, vel in diem, vel sub conditione, vel sub modo si legat debitum creditor simpliciter, valet legatum propter commodum, quod affert, alias secus, l. si creditor, 28. de lega. 1.

Debitor tutus exceptione si legaverit debitum creditor, valet legatum, quia exceptionem remittere videtur, d. l. si creditor, 28. eod.

Debitor obligatus ex stipulatione, & sic actione stricti iuris, si legaverit debitor creditor, ita demum valet legatum, si debitum ex stipulatione debebatur sub conditione, & legaretur pure, secus si ex stipulatione debebatur pure, d. l. si creditor, ibi gl. pen.

Debitor obligatus tantum honoraria, id est, praetoria actione, sed non civili, si legaverit debitum creditor, valet legatum, quia affert creditor commodum, quod indebitum iure civili debeatur, quoniam erit iure civili ex legato, quo iure legata constitunt, §. d. l. si creditor, & ibi gl. 2.

à Debitor creditor legatum si fuerit in calib. in quib. valet, detrahitur Falcidia solum de commodum representationis, sed non in plus, nec ultra commodum, quod creditor sentit, gl. si, ibid.

Debitor partis fundi si creditor sub eadem conditione, quia debebat, legaverit, intelligitur legare aliam partem, non illam, quam debebat, l. Maenius, 66. de legat. 2.

Debitor si rem debitam legat creditor sub eadem conditione, quia debebat, nullum legatum est, nisi sit plus in specie legati, quod quinque modis potest esse, d. l. Maenius, & ibi gl. plus.

Debitor si legaverit creditor decem quae sub pignore post annum debebat ei, non solum commodum mediis temporibus, sed etiam tota decem post mortem testatoris per possunt, nec tollitur petitio illius legati, eo quod interim lite pendente annus supervenit, quia sufficit, quod videretur dies legati cesserit, l. debitor, 82. eod.

Debitor si legaverit pure creditor decem, quae post annum ei debebat, valet legatum, si debitor decessit intra annum, sed si vivo eo, annus superveniat, legatum est inutile, id est, sine commodum, & vilicate pecuniaria, valet tamen quoad hoc, si possit per actionem ex testamento, d. l. debitor, & ibi gl. inutile.

92 Debitor legans creditor rem pignori obligatam, in dubio non videtur legare animo compendiandi, l. creditorum, 81. eod.

Debitor potest legare pure id, quod in diem vel sub conditione debet, & potest cum grauari onere fidei commissi eatenus, quatenus est emolumentum, l. si depolati, 7. §. si & ibi gl. 1. de leg. 3.

à Debitor creditor debitum legatum valet quandoque, etiam si non sit in eo commodum pecuniarium, vt quia tenebatur vi praxorio tantum, non tamen potest fidei commissi onere grauari, d. gl. fin.

Debitor potest legare res suas, quam debet alteri actione personali, l. 1. de liberatione legat.

Debitor potest legare res sua pignori obligata, quo casu habet is actionem contra heredem, vt prius pignus recipiat, quam debitum pecunia soluat, ibi.

Debitor, cui res pignori obligata legata fuit à creditore, non liberatur à debito, nisi de testatoris voluntate constet, quo casu liberatur, ac si liberaretur debiti solutione, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Debitor potest legare liberatio debiti, l. 3. eod.

Debitor, cui liberatio debiti legata fuit, potest vi exceptione, si ab eo petatur debitum, sed si non petatur, potest agere nihilominus, vt liberetur per acceptationem, d. l. 3. §. nunc de effectu, eod.

Debitor soli vni puta ex duobus reis promittendi si legata sit liberatio, potest si debitor agendo consequi, vt liberetur pacto, sed non vt liberetur per acceptationem, nec etiam vt correns liberetur contra testatoris voluntatem, nisi ambo correi essent socii, quo casu liberaretur per acceptationem, ibid.

Debitor, cui liberatio legata est, debet liberari per acceptationem, vt si fideiussori proficiat, nisi sit talis, quia contra reum non habet regressum, vt quia donationis causa intercedit, vel quia mutata pecunia pecuniat ad fideiussorem, quem dedit debitor reum vice sua, ac ipse fideiussor, quia tunc pacto debet liberari, §. si quis reum, eod.

Debitoris fideiussori legata liberatione ipse fideiussor debet liberari pacto, nec reo prodest talis liberatio, nisi sit talis reus, qui à fideiussore repetere potest, vt quia veritate inspecta, ipse fideiussor erat reus, sed erat fideiussor nomine tantum, vel erat in eam rem locus reus, quo casu acceptatione liberari debet, & talis liberatio prodest reo, d. l. si quis reum, & ibi gloss. reus, & l. seqq. eodem.

93 Debitor alternatius, cui liberatio legata fuit ab vna ex rebus alternativè debitis, per acceptationem liberatur etiam ab altera, nisi testator contrarium expresserit, l. non solum, §. 1. eod.

Debitor non solum totum, quod debet, sed etiam eius pars, vel obligationis pars, potest remitti, d. l. non solum eod.

Debitor, cui liberatio in 20. legata fuit, liberari debet in decem, quae tantum debebat, d. l. non solum, §. 1. eod.

Debitor si vnum ex duobus heredibus institutus damnaverit, vt solueret creditorem suo, valet legatum respectu coheredis, qui damnatus non fuit, qui potest agere contra damnatum ex testamento, vt creditor soluat debitum, sed respectu creditoris non valet legatum, quia id, quod debebat, legavit, d. §. 1. & ibi gl. g. eu.

Debitori etiam alterius potest testator liberationem relinquere, sius legandi creditori debitum, siue legando ipsi debitori id, quod debet, & semper agat talis debitor contra heredem actione ex testamento, vt liberetur, d. l. non solum, & ibi gl. alterius, de lib. leg.

Debitor potest legare fideiussori liberationem fideiussionis, & valet legatum propter interelle dicti fideiussoris, quia magis interest eius agere contra heredem debitoris actione ex testamento ad non solvendum, quam post solutum agere mandati ex pristina obligatione, l. si debitor, 11. eod.

Debitoris legatum factum creditor est inutile, si nihil inseruit creditoris, potest agere ex testamento, quam ex pristina obligatione, secus si aliquid inseruit, ibi.

Debitor, quide exceptione perpetua tueri poterat, si legaverit creditor id, quod debebat, valet legatum, quia intelligendum est, debitorum voluisse creditorem remittere exceptionem, l. si creditor, 13. eod.

Debitor in diem, vel sub conditione potest debitum legare creditori, & valet legatum, l. idem est, 14. eod.

Debitor, cui liberatio his verbis legata est, quod mihi Titus debet, peti nolo non solum habet exceptionem, si petat de res ab eo, sed etiam actionem ex testamento, vt liberetur, l. quod mihi, 2. eod.

Debitor, cui liberatio ad tempus relicta est, potest petere, vt antequam heredes creditoris silentium imponatur, Laurelius, 8. §. centum, eod.

Debitor si legaverit debitum creditori, non valet legatum, d. l. 1. Aurelius, §. fin. eodem.

Debitori si liberatio relinquatur in ratione legis Falcidiae, pro locupletiore habetur, alias infirmitur ac sit solvendum, l. Ne cennius, 22. §. si ad legem Falcid.

Debitori si legatur id, quod sub conditione debebat, pignori legatum est, & statim potest agi, vt liberetur per acceptationem, & etiam compescit exceptio, si conueniat ab herede existente conditione, l. cum sine praestatione, 19. §. pen. & ibi gl. agique, quando dies legati cadat.

Debitor, cui legata fuit liberatio, rogatus à creditore vt antillam suam pignori datam manumitteret, si agnovit legatum, cogitur manumittere, l. si delictum, 45. de fideicom. libert.

Debitor ex legato liberationis debiti sibi facto per creditorem potest se tueri exceptione contra heredem creditoris agentem ad debitum, l. si creditoris, 17. C. de fideicom.

Debitori non paratur exceptio ex legato liberationis sibi relicto in minimis solenni voluntate, ibi.

Debitor, cui relicta est liberatio à creditore in testamento solempni, potest cogere heredem eius, vt liberetur eum per acceptationem, d. l. si creditoris, & ibi gl. 2.

Debitor si legaverit creditor rem sibi obligatam, valet legatum, & nihilominus poterit petere debitum, nisi voluntas testatoris ostendatur volentis compensare, sed hoc non procedit in eo, qui tenetur ex dispositione legis, vt in patre, qui tenetur dotare filiam, gl. pignori, & ibi add. in §. si sit suam, Instit. de leg. 1.

Reliqua verbo, Creditor. 66. 67. Debitorum, 11. Legatum, 44. 49. Legatus, 11. Heres, 114. 115. Legari, 3.

Debitor, quando succedit creditor, tale debitum extinguitur confusione, ne idem inveniatur debitor & creditor, l. frater à fratre, de condit. indeb.

Debitor si creditor suo heres extiterit, & postea hereditatem vendat, teneatur emptori ex empto ad illud debitum, quod debebat defuncto, l. si hereditatem, de hered. vel actio, vend.

Debitor quando creditor suo heres extiterit, iuris fictione actio quaedam proponitur inter heredem, & heredem, & intelligitur maior hereditas ad debitum pervenire, quasi soluta pecunia, quae debebatur hereditati, & per hoc minus in bonis heredis est, l. si ei, 41. §. si is, qui de cuius.

Debitor quando creditor succedit, iuris fictione pro eodem habetur, ac si per iudicem hereditati fieret solutio ab herede, gl. proponitur, ibid.

Debitor quando succedit creditor, minus in hereditate habere videtur tanquam ipsa hereditas heredi soluerit, d. §. si qui.

Debitor creditor quando heres extiterit, liberatur confusione, & in ratione legis Falcidiae illud debitum computatur in hereditate, propter quod locupletior hereditatem videtur percipere, l. 1. §. si debitor, ad legem Falcid.

Debitor quando fideiussori suo succedit, extinguitur obligatio fideiussoria, si ad incommodum creditoris non cedit, alias secus, l. 3. de separatio.

Debitor quando fideiussori suo succedit, extinguitur obligatio accessoria, si principalis est utilis, secus si inutilis, l. heres, 21. §. quod si hic feruus de fideiussor.

Debitor si succedat creditor, liberatur fideiussores, quia pro eodem apud eundem debere non possunt, l. qui hominem, 34. §. quidam, de solutio.

Debitor filiusfamilias, si succedat creditor suo, eius fideiussores liberantur, licet heredes penes eum non remaneant, sed adquiratur patri, in cuius est potestate, d. §. quidam, & ibi gl. liberat, eod. tit.

Debitor creditor, vel eorum si succedat, tunc extinguitur, & confunditur actio etiam contra fideiussores, gl. 3. in l. debitor, 7. C. de pact. & l. 3. & ibi gl. si. C. de fideicom.

Debitor si in parte debiti heredem instituit creditorem, creditor succedens in illa pro aliis partibus debiti poterit agere contra coheredes, l. si ab eo, qui, C. de neg. gestis.

Debitori si succedat creditor in parte, confunditur in tota obligatio, si defunctus in illa parte instituit heredem gratia compendiandi totum debitum, gl. si ibid.

Reliqua verbo, Creditor. 68. §. quae 71. Heres, 61. Succedens, Successor.

Debitor si eius nomen est obligatum, potest solvere primo creditori, & solvendo liberatur à prima obligatione, nisi ne solueret fuerit ei denunciata ita, quod reddatur certus de obligatione nominis, ut ostendendo sibi instrumentum, vel alia, §. gl. solutorum, & ibi add. mar. in. grege, 13. §. 1. de pig.

Debitoris qui nomen si quis obligaverit alicui, iste secundo creditor habet vailem hypothecariam pro exigendo eo nomine, sicut & haberet in pignore sibi obligato, d. gl. solutorum.

Debitor, cuius nomen est obligatum, si soluerit secundo creditori, qui compensabit cum debitor, si solutio fuit in pecunia, sed si fuit in corpore, vel re, illa res, vel corpus retinebitur loco pignoris, illius tamen rei proprietates est debitoris, qui nomen obligavit, d. §. 1. & ibi gloss. futurum.

promittere alicui, quia tunc ante conditionem non potest agere, quia non cauit ipse, § 1. penult. ib.

Debitum sub conditione per errorem solum pendente conditione repetitur, sed non exitate conditione, l. sub conditione, § 6. de condit. indeb.

Debitum sub incerta die omni incertitudine veluti nuptiarum, vel quando Imperator venit, solum die exite non repetitur, sed ante eam, d. l. sub conditione, & ibi gl. sub incerto.

Debitum sub conditione interim dum pendet conditio non debetur, gloss. r. ibi. Debitum sub conditione sciens solum non repetitur, nisi conditio deficiat, d. l. sub conditione, in add. marg.

Debitum ex contractu sub die incerta, quando venit, sed certissima an venit, veluti in diem mortis solum ante, vel post diem mortis indistincte non repetitur, secus tamen est in legato, gl. 2. & ibi gl. 1. nam si, § 17. eod.

Debitum sub conditione, quae omnino exitura est, solum repeti non potest, sed debetur sub conditione casuali, quae impletur est incertum, si ante solvatur, repeti potest, l. quod si, ca. 18. & ibi add. marg. eod.

Debitum sub conditione, si ante Christus nascetur, cum omnino exitura sit, solum non repetitur, gl. 1. ibi.

In debito ante diem vel sub conditione praestari debet cautio, l. quod si in diem, § 6. de petitione heredit.

pro Debito sub conditione ex vltima voluntate indistincte debitor cauere debet, alias non nisi causa cognita, inter omnes qui facillime.

Debitum conditionale ante conditionem nullo modo dicitur debitum, sed debitum in diem etiam ante diem dicitur debitum, gl. 1. in l. sed & ibi gl. 2. in l. id, quod sub conditione, de cons. pecun.

Debitum sub conditione potest constitui pure, sed suspenditur in conditionis eventum, & contra debitum purum potest constitui sub conditione, l. id, quod sub conditione, eod.

Debitum conditionale si pro principali fideiusor constituitur pure se solutum, etiam existente conditione non tenetur actione de constituto, gl. 1. ib.

Debitum pure si constituitur sub conditione, conditione pendente agi prima actione, quando secunda actio est accessoria, nec fit nouata prima, sed fit secunda obligatio fit principalis non potest agi prima actione pendente conditione, § 1. solui vitem, & ibi add. marg. ibi.

Debitum purum si constituitur quis sub conditione, deficiente conditione prima actio permanet, ex qua tenetur, d. gl. vitem, ibi.

Debitum, quod per sententiam pure debetur, cuius solutio de benignitate differtur per quadrimense tempus, differt a debito, quod in diem debetur, quia in illo intra tempus quadrimense admittitur compensatio, sed non in isto ante diem, sed tantum post, cum militi, § 1. & ibi gl. pe, & si de compens.

Debitum sub conditione, vel in diem contractum in societate, si distracta societate conditio exiit, de communi soluendum est, interim tamen dum pendet conditio, si dissoluitur societas, cautiones sunt, interponendae de soluendo conditione existente, l. omne 27, § 1. pro socio.

Debitum in diem non dicitur de presenti, si ita scripsit, § 4. de legat. 2.

Debitum in diem certum potest solui ante diem, secus si in diem incertum, l. stipulatio ista, habere, § 8. inter certum, de verb. oblig.

Debitum in diem certum ante diem peti non potest, nec solum ante diem potest repeti, sed debitum in diem incertum solum ante diem repeti potest, gl. dari, & gl. promissio, ibi.

Debitum in diem certum potest ante diem solui, licet non possit ante diem peti, l. continuis, § 17. § 1. cum ita stipulatur, eod.

Debitum purum, & in diem acquiritur, gl. conditio, in l. si Stichum, § 8. § 1. de nouatio.

Reliqua verbo, Debitur, 74, § 7. 76. Creditor, 1. 6.

DEBITVM legatum in specie debet legatario solui ibi, ubi res legata existit, siue legatarius agat actione personalis, siue rei vindicatione, l. quod legatarius, § 8. de iudiciis.

Debitum ab vno ex coheredibus potest ei praelegari, l. si ita legatum, § 42. famil. ercile.

Debitum frustra legatur creditori a debitore, l. cum pater, § 7. curatores sui, de legat. 2.

Debiti legatum non valet propter dilationem, quae datur debitori, quando dilatio nullum commodum affert debitori, vt quia in fauorem creditoris sit data, § 1. curatores, & ibi gl. quantum.

Debiti demonstrati defectus impedit substantiam legati relicti a creditore debitori, sed debitor non impedit substantiam legati relicti a creditore, si certa quantitas exprimitur, alius fecus, l. legati, § 2. de liberatione legata.

Reliqua verbo, Debitur, 91, § 1. quae 94. Creditor, 66, § 67. Legatum, 49.

DEBITVM si quis soluit in casibus, in quibus ipso iure compensatio non admittitur, non repetit solum, sed suum debitum peti, l. qui inuicem, § 30. & ibi gl. 1. de condit. indebiti.

Debitum si quis soluit in casibus, in quibus ipso iure admittitur compensatio, repetit solum, d. gl. 1.

Debitum mediante restitutione in integrum antequam restitutio impetretur, non potest in compensationem deduci, gl. 1. in l. § 1. eod.

Debitum certo loco potest vbique compensari, habita ratione interesse loci, l. pecuniam, de compensat.

Debitum alteri non potest compensari, l. cum militi, & ibi gl. 1. eod.

Debitum hinc inde ex causa vicinaria compensatur, l. in insulam, § 42. § 1. pen. soluto iuratum.

Debitum potest compensari cum fructibus, nec fructus praesumitur, l. cum pater § 7. § 1. Titio, de legat. 2.

Debitum si compensatur cum Falcidia, praesumitur fructus, ibi.

Reliqua verbo, Debitur, 98. Compensatio, 1. § 1. quae 12.

DEBITA res si solvatur deteriorata, agitur ex stipulatione doli, si est interposita, alia in contractu bona fidei agitur actione prima, in stricti iuris actione de dolo, & eleganter, § non solum, de dolo malo.

Debita res ex emptione, vel ex alio contractu bona fidei si solvatur deteriorata, vel quocunque modo male praestetur, adhuc potest agi exemplo, vel ex prime-

na actione, & idem est in legatis, & fideicommissis, gl. de dolo, in d. l. & eleganter, § non solum, eod. tit.

Debita res ex contractu stricti iuris si non solvatur, tota agitur actione prima, siue pars rei sit praestanda, siue aliquid accessorium, si vero tota sit soluta & praestata, sed male, quia deteriorata tunc liberatur a prima actione, sed quia fuit in dolo, tenetur de dolo, ibi.

Debita res si nullo modo solvatur, sed interit apud debitorem culpa sua, ipse tenetur, secus si sine culpa sua, quia tunc eius interit liberatur, ibi.

Debitum rem si quis soluat non liberam, sed alij obligatam, vel quocunque modo obnoxiam, tunc prima agitur contra eum, ibi.

Debita res tota si non solvatur, quia aliquid deest, veluti quia pars religiofa, est vel alij obligata est illa, debitor tenetur actione prima, ibi.

Debitae rei vna pars si solvatur, & alia non solvatur, pro parte soluta liberatur debitor a prima actione, sed non pro parte non soluta, ibi.

Debita res tota si solvatur, sed male solvatur, tunc de dolo agitur, ibi.

Debitum rem quando quis soluit non totam, vel aliquid deest, vel male soluit, agitur semper quantum ad rem, vel eius aestimationem actione prima, sed quantum ad cetera damna agitur de dolo, ibi.

Debitum rem deterioratam accipiendo sibi non praedicatur in aestimatione 14 deteriorationis, § 1. de dolo, in f. d. § non solum.

Debitum rem ex contractu bona fidei sine pretio deteriorationis non potest quis cogi recipere, quia debita res & aestimatio deteriorationis venit in actione contractus bona fidei, ibi.

Debitum rem ex contractu stricti iuris sine pretio deteriorationis potest quis cogi recipere, quia tunc aestimatio deteriorationis debetur actione de dolo, ibi.

Debitum speciem si tertius intermit, vel fideiusor interemit ante moram debitori liberatur, & creditori contra intermentem datur actio de dolo, l. arbitrio § 1. de dolo malo.

Debitum speciem si tertius occidat in perniciem creditoris volens eum damno afficere, debitor liberato, compent creditori actio de dolo contra occidentem, § 1. gl. fin. ibi.

Debitum speciem si tertius occidat in perniciem debitoris, vel simpliciter non habito respectu ad damnum debitoris vel creditoris, tunc ipsi debitori compent legis Aquiliae actio, § 1. ibi.

Debitum speciem si tertius occiderit siue in perniciem debitoris vel creditoris, habet debitor actionem legis Aquiliae, quam debet cedere creditori, § 1. ibi.

Debita res citra perempta post moram dicitur esse in obligatione, sed aestimatio vel pretium venit in executione, vel solutione, & ideo pretium eius quasi debitum constituit potest, gl. 2. in l. promissio, § 2. & gl. 1. in l. promissio, § 2. de cons. pecun.

Debita res ex stipulatu, quae est stricti iuris, vel actione ex testamento, si post litis contestationem pereat, perit periculo debitoris moram facientis, l. si in Asia, § 1. de depositis.

Debitae species exemptio de rerum natura, vel communi commercio obligationem perimit, nec reuocatur impedimento summo, l. qui res suas, § 8. § 1. arcam, de solutionibus.

Debitae species translatio in corpus integrale obligationem non perimit, sed species ipsa debet peti, aestimatio vero praestabitur creditori, l. ibi.

Reliqua verbo, Debitur, 1. § 1. quae 2. § 3. § 3. § 38. Periculum, Fideiusor, 50. Occidens, 1.

DECANI dicebantur, qui decem militibus praerant, qui nunc caput cohortis vocantur, gl. 1. & ibi add. marg. in rub. C. de decanis, lib. 12.

Decani quatuor ex decanis, qui primum locum in ordine tenebant per biennium, ad primi certius officium assumuntur, & alij in locum eorum debent subrogari transacto biennio, l. 1. C. cod. titulo & lib.

Decani adhaerentes famulorum principis coram magistro officiorum sunt conuocandi, l. 1. C. eod.

DECAPROTI etiam minores 25 ann. non militantes fieri possunt, l. 3. § 1. decaprotos, de munerib.

Decaprotos Graeci, Latine decem primus, vt protomartyr Stephanus, id est, primus martyr, gl. decaprotos, ibi.

Decaproti erant exactores pecuniae ex decurionibus decem primi, quam ipsi fisco numerabant, quod si morte alicuius damnum illatum esset reipublicae, decaproti eo quod receperunt, supplebant, ibi.

DECEDES vxore praegnantem, quae postea peperit, videtur cum liberis decedere, l. sed & ibi, 20. ad Trebel.

Reliqua verbo, Liberi, Monasterium.

DECEDES, & decem non dicuntur viginti, si vnaquaque decem confideretur per se, secus si coniungantur, l. vbi fideiusor, § 2. & ibi gl. siue, de solutio.

Reliqua verbo, Duo.

DECEPTIO, vel circumuentio quodcumque impropre ponitur, gl. si in l. item si, pretio, § 2. § 1. locati.

Reliqua verbo, Calliditas, Cavillatio, Delinimenta, Emptor, 18. Lasso, Minor, 22. Venditio, 7. usque 10.

DECEPTVS si fit quis in cotunda societate, societas ipso iure est nulla, si tamen velit agere pro socio, potest, quia ex sua parte statim tenet, sed non ex parte eius qui commisit dolum, l. in causa, § 16. § 1. item relatum, de minorib.

Deceptus si agit pro socio, deiciens contra non potest agere, recte tamen potest excipere, § 1. ibi.

Deceptus si fit minor in contractu re ipso, restituitur etiam pro leui damno, sed non pro minimo, sed si fit minor, non restituitur, nisi vltra dimidium iusti pretij sit deceptus, gloss. naturalis, l. in d. l. in causa § 16. § 1. item relatum, de minorib.

Deceptus si fit quis ex proposito, incidit tamen agitur ex eo contractu, ibi.

Deceptus non videtur ille, qui sciuit gl. opulatur, ibi.

Deceptus non videtur ille, qui iure communi usus est, l. inter eos fideiusores, § 1. § 1. pen. de fideiuss. & l. nihil consensui, § 1. de regulis iuris.

Deceptus dolo in contractibus bona fidei, in quibus exuberantior est bona fides, agitur actione ex tali contractu, ar deceptus si fit dolo in contractibus stricti iuris, agitur de dolo, gl. 1. in l. 3. C. ex quib. caus. maior.

Deceptis non decipientibus iura subueniunt, glo. fi. in l. feminis, 18. C. ad Vellei.
Deceptus in contractu dolo aduerfarij non cogitur contractum adimplere, l. 4. C. de heredi. vel actione.

Reliqua verbo, Emptor, 18. l. 1. ff. de Refcindendum, Vendens, 14. r. ff. de 19. Venditor, 22. 3. ff. de 22. l. 1.

Deceptus est hostem licitum est priuato, non autem duci belli, qui si fecit pactum hosti, illud seruare debet, l. 1. §. non fuit, de dolo malo.

Decipere fe inuicem naturaliter licitum est contrahentibus in emptionibus, & venditionibus, l. in caufa, 16. §. idem Pomponius, de minorib. & gl. negatiua, in §. 1. in auth. de aequal. dotis, col. 7.

Decipere fe inuicem nec de iure canonico, nec diuino est licitum contrahentibus, fi doli uerfetur, fecus fi bona fide contrahatur, & deceptus fit, d. gl. naturaliter, in additione, in d. §. idem de mino.

Decipere dicitur, qui non inuitur, glo. ff. in l. 1. rectiffime, 14. de liberali caufa.

Decipere contrahentem fecum licitum non est, l. fi quis in confcribendo, 29. C. de pactis.

Decipere contrahentes, & venire aduersus pacta duo hanc fimul iuncta non permittuntur, fed alterum fit, vt liceat quandoque contrahentes decipere, gl. decipere, ibid.

Decipere in cafibus, in quibus non videtur decipere, cum autoritate legis potest, ibid.

Decipi nemo debet autoritate principis, l. 1. C. de his, qui veniam aetatis, & l. pe. in additione marg. C. de omni agro deferto.

Decipere fe licitum est contrahentibus de rigore iuris, fed ille rigor mitigatur, cum est immenfa deceptio, ficut & quando est doli, gl. 1. in l. 1. & gl. vltim. in l. fi voluntate, C. de re iud. vend.

Reliqua verbo, Locator, 5.

DECIMAE personales debentur deductis expenfis, fed decimae reales debentur non deductis impenfis gl. deductis, in l. fi a domino, vel a patre, 36. §. fructus, de pignone heredi.

DECIMAS agrorum non tenetur ftatim accipere fautores, fed nouem dies debent effe apud fpeciam gl. incertam, in l. fuplatio ifta, habere, 38. §. inter certam, de verborum oblig.

Reliqua verbo, Animal, 4.

DECTIONE facta fuper duplo, vel quadruplo damni dati a fure, furti actio tollitur, fed non conditio furtiua, l. fi pro fure, de conditioe furtiua.

DECIARATIO, ficut interpretatio libelli obfcuri non tranfit ad heredes, gl. pen. & ibi addit in l. idem Pomponius, §. fi. de re iud.

DECLARANS de nouo, nihil inducit, glo. ff. iterum, in add. in l. fi. C. de testib.

Reliqua verbo, Sententia 56. Testator, 30. 31. 32. Interpretatio, Index, 6. Incertitudo, 40. 3.

DECLINARI non potest ordinaria iurisdidio poft litem conteftationem, neque recuratur ad fuperiorem per fimplicem querelam, fed demum per appellacionem, l. 4. C. de iurisdictione omnium iud.

DECLINARI ordinarius index regulatiter prohibetur, gl. euitare, in l. C. fi quacun que praeditus potella.

Reliqua verbo, Exceptio, 19.

DECRETVM iudices debent interponere caufa cognita, & non alias, quae cognitio verfatut circa caufam, modum, & perfonam, l. cum bi, §. fi prator, de tranfacion.

Decreti interpositio, quae fit caufa cognita fuper alienationibus rerum minoris, competit iure ordinario fpecialiter pratori, vel praefidi, vel praefecto, l. mandata, & ibi gl. fi. de officio eius, cui mandata.

Decreta praefidum, & confulum, quib. permittebatur adminiftracio rerum fuarum minoribus tanquam ambitiofa nulla funt, l. 3. de minorib.

Decretum iudicis facit ceflare reftitucionem in folutione facta minori autoritate iudicis, non tamen facit ceflare in empzione, quae fit ex voluntate, glo. auditum, in l. 1. ait prator, 7. eod.

Decretum fecundum non potest interponi contra eum, qui habet exceptionem declinatoriam, l. non videtur, de iudicis.

Decretum fecundum iudicis adfert conditionem vfucapiendi, & facit Publicianam praeferti domino vero, & inducit ius praefcribendi etiam male fidei poffeffori, l. & generaliter, 18. de noxalib.

Decretum interpositum contra vnum non praediicat abfentibus habentibus ius in re, in l. noxalibus 30. eod.

Decretum in non fubi fubiectionem non tenet, gl. fubierant, in l. magis, §. illud quare de Magiftrat. conueniend.

Decretum fuper alienatione praedij minoris a iudice iniufte interpositum non valet, gl. nullum, in d. l. magis, §. pen.

Decretum primum ficut potest interponi in nomine debitoris, fic & in iudicis officio potest interponi, l. is, cui §. fi. vt in poffeff legatorum.

Decretum primum, & fecundum operantur ad veram & integram poffeffionem, gl. conftitute, in add. marg. in l. 3. §. fi de Carbon. edict.

Decreti primum dicitur primum iufus iudicis, fuae prima miffio in poffeffione: fecundum dicitur fecundus iufus iudicis, fuae fecunda miffio in poffeffione: tertium dicitur tertium non refpectu fecundi, quia quandoque datur primum, & non fecundum, gl. prius, in l. fi finita, §. fi pluri, de damno infecto.

ad Decretum primum ita perueniuntur, citatur quae peremptoria, & non venit, nec mitti, tunc aduerfarius mittitur in poffeffionem bonorum (licet aliter olim, & aliter hodie) & hanc miffio fit, vt ille tadio affectus veniat refponfurus, ibid.

ad Decretum fecundum fci perueniunt, miffus est quis in poffeffionem ex primo decreto, & ille vult mitti ex fecundo, index debet adhuc contumacem citare, & fi non inueniatur domi fuae, debet denunciari, vel vicino fuo praerconari, an aliquis velle eum defendere, & fi is veniat, refituitur expenfis, & damna aduerfario, & recipiet poffeffionem, fed fi nullo modo venerit, interponitur fecundum decretum, ibidem.

Decretum fecundum interponitur intra tempus arbitrio iudicis ftatuendum, quib. & gl. miffio, in d. l. fi finita, §. non autem, eod. tit.

Decretum fecundum interponitur officio iudicis nobili, quod datur loco deficiens actionis, ibi.

Decretum fecundum in actione ex empto potest interponi, §. gl. prius, in d. §. fi pluri, eod. tit.

Decretum fecundum non folum in actione noxali, & damni infecti, fed etiam in omnibus actionibus perfonalibus potest interponi, falit in poffeffore ventris, vel legatorum nomine, ibi.

Decreti fecundi effectus est, vt fi dominus erat ille, in cuius poffeffionem mittitur quis, miffus dominus, non erat, paratur illi caufa vfucapiendi, d. gl. prius, ver. est autem effectus.

Decretum fecundum non interponitur in actionibus realibus velut in rei vendicationis iudicio, quia lapfus anni in realib. facit eum verum poffefforem dominus tamen audir perpetuo de proprietate, fcilicet vique ad 30. annos non interponitur decretum, d. gl. prius, ver. fed nunquid.

Decretum fecundum interponitur in actionibus perfonalibus fed non in realibus, ideo quia ille, qui agit perfonali actione, petit dari fibi, quod fuum non est, unde fi non dat, velle est, quod interponatur fecundum decretum, per quod conftituitur dominus, fed in actionibus realibus ideo non interponitur, qui ille, qui agit rei vendicatione, non petit rem fibi dari, fed eam fibi refitui, unde dicit fe dominum, fed petit fibi in poffeffionem refitui, unde cum per primi decreti poffeffionem nancifcat poffeffionem, & non petat, nifi poffeffionem fibi refitui, & modo poffeffionem habeat, per primum decretum adimplem est fuum defiderium, & ideo non interponitur fecundum, & equali fuperfluum efferet, d. gl. fi prius, ver. fed quae est ratio.

Decretum fecundum ideo non interponitur in actione reali, quia qui petit fecundum decretum interponi, petit fe fieri dominum, unde tanquam cotrarius eif repellendus, item quia per fecundum decretum datur dominium, fed fi ante erat dominus, per fecundum decretum non datur dominium, ibi.

Decreti primi effectus nihil aliud facit, quam detentorem eum, qui miffus est, d. gl. fi prius, ver. est autem effectus, ibi.

Decretum fecundum fi interponatur eodem tempore pro pluribus agentibus de damno infecto, quilibet pro rata damni admittitur, fed fi pro vno interponatur, ea poftea alij petant ab eo fibi cauere de damno infecto, eo non cauente, illi omnes mittuntur in poffeffionem ex fecundo decreto, ne quod primo editum, poffefforibus denegetur, fed fi ex primo decreto fuit miffus, prior non dicitur, d. l. fi finita, §. ante hoc decretum, & ibi gl. poffeffione, eod. tit.

Decretum primum, quando interponitur in caufa damni infecti pro pluribus, omnes mittuntur in poffeffionem ex primo decreto in totum, fed partes faciunt fibi per concurfum, d. §. fi ante hoc decretum, & ibi glo. habebunt, eod.

Decreti primi interponendi forma, quando actor detinet, est, quod dicat index iubeo ac permittito tibi rem, quam tu detines ex tali caufa, puta ex commodato, vel depofito, retinere ex primo decreto, & pro tali, & erit conftitutum pignus praetorium, neque erit opus noua miffione, l. fi proprietarius, 22. & ibi add. marg. eod.

Decretum vbi contra praefentem in caufa cautionis damni infecti interponitur, fi reculat, in quem decretum, ftatim interponitur fecundum, aut primum habens vim fecundi, fed quando contra abfentem interponitur, prius debet interponi primum, deinde fecundum, l. inter quos, 39. §. 1. in add. marg. eod.

Decretum interpositum contra defunctum tanquam contra abfentem, fpeciali iure in libertate tranfatur ad heredem, l. cum quali, §. de fideicom. libert.

Decretum primum in actione hypothecaria tribuit poffeffionem creditori, l. gl. non poffeffione, l. 3. §. fi de adq. poff.

Decretum interpositum ex falfa caufa non est ipfo iure nullum, quamvis fit interpositum contra ius litigatoris, gl. 1. in l. iufte poffidet, l. 1. eod.

post Decretum fecundum interpositum fi quaefitio moueat, ceflat fummaria cognitio iudicis exequens, l. 1. ad Dico, §. fi poft additum, de re iudicat.

Decreta, quae funt fuper alienationibus, vel tranfacionibus, item fententiae, debent fcribi verbis Latinis, fcilicet, inter Latinos, fed inter alios eorum lingua, nifi vnus intelligat linguam alterius, l. decreta, 48. & ibi gl. 1. & 2. eod. tit.

Decretum primum iufficit, vt ex eo perueniri poffit ad venditionem, quando creditor non fuit admiffus, l. fi quis dolo, §. 1. §. fin. & ibi gl. pen. eod.

ad Decretum fecundum potest perueniri, quando quis non est ingreffus ex primo, propter inundationem interpositum, in quod mitti iuffus est, vel quando propter potentiam latronum poffidere non potest, l. cum vnus, 12. §. fi. cum l. seq. de bonis author iudicis.

Decretum de mittendo in poffeffionem quando deficit ex defectu iuris, quod est ex parte petentis, tunc non habet effectum, l. 1. §. hae verba, ne vis fiat, ei.

Decreta, quae non legitimum numero decurionum coadunata facta funt, non valent, fecus quando legitimum numero coadunato, l. 1. & ibi gl. 1. de decretis ab ordine fac.

Decreta, vt ftat rata, debent ad minus duae partes decurionum coadunari, & quod maior pars iftarum duarum partium confentiat, l. 3. & ibi gl. 1. eod. & gl. 1. in l. fi. C. de decretis l. lib. 10.

Decreta ambitiofa decurionum, id est, quae continent aperte donationem, funt nulla, & idem quando funt interposita fuper eo, quod est a iure improbatum, l. ambitiofa, §. proinde, de dec. ab ord. fac.

Decreta ambitiofa, id est, quae non continent aperte donationem, fed velate, vt fi locatae fiant publice res viliori pretio, debent refcindi, fi illa valcant, §. d. l. ambitiofa, in prin. reprob. gl. 2. ibi Doct.

Decretum femel factum a decurionibus, refcindi non debet, nifi ex caufa, id est, fi ad publicam vtilitatem refpicit refcilio prioris decreti, l. pen. eod.

Decretum potest refcindi, quando nullus interfecit reuocari actionem ante litem conteftatam, fecus fi poft, gl. 1. ibid.

Decretum ex falfe allegationibus interpositum ad alienandum, vel obligandum praedij minoris eif nullum, ideo illo non obftante, non tenet alienatio, l. & ibi §. praefes, C. de praedij minor.

Decreti vim habet concessio principis, vel voluntas defuncti in alienationibus rerum minoris, l. 1. & 2. C. quando decreto opus non est.

Decretum iudicis neceffarium non est in alienationibus rei minoris, vbi ita d. f. ponit pater, qui fuccellit, d. l. 1.

Decretum

Decretum illius iudicis, in cuius territorio res minoris est, sufficit ad distrahendas eas res, sufficit etiam decretum illius iudicis, qui habet pupillum sub se, licet res non habeat sub se, sed prædium, C. de prædij minorum.

Decretum ex falsa causa interpositum favore libertatis non rescinditur, l. 1. C. de vendi. C. de libertate.

Decretum secundum antequam interponatur, debet transire tempus arbitrio iudicis præfixum, §. l. pen. in l. cum proponas, §. C. de bonis archid.

Decretum quando petitur interponi, debet causæ sigillatim exprimi, & solem- niter probari, aliàs non tenet decretum, l. 1. C. de prædij decur. lib. 10.

Decretum iudicis interpositum in contractu venditionis tollit remedium legis secundæ, C. de rescind. venditione, & facit quod quis non possit conqueri de dolo vel metu, d. l. 1. ver. vt nec.

Decretum interponi debet in venditione rerum curiæ, curialis, ecclesiæ, & fisci, & tale decretum non potest interponi nisi de consensu maioris partis curiæ vel capituli, l. 2. & ibi gl. 1. C. eod. tit. & lib.

Decretum decurionum debet interponi super alienatione prædiorum curialium, super eligendo Syndico, vel actore, vel alio officiali, aut super salariis medicorum & magistrorum liberalium artium, item super bannis & statutis, gl. 1. in rub. C. de decretis decurionibus, lib. 10.

Decreta ambicio decurionum circa liberationem publici debitoris, vel quod aliquid alicui largiatur, non valent, l. fin. C. eod.

Decreta decurionum licet valent, quandoque tamen rescinduntur, gl. 1. ibid.

Decretum ubi interpositum est ex causa non iusta, approbata tamen vel etiam ex falsa, valet, & tenet, potest tamen retractari, quod verum est, si falsa causa allegata & approbata sit sine obreptione practi, aut sine iudicis dolo, sed si decretum obreptioni sit, ipso iure est nullum, §. eadem lege, in additio. margi. l. fin. ex quib. caus. manumittere.

Reliqua verbo, Bannitus, Missio, 2. §. 5. Mitri, Surreptitum, Cautio, 11. 12.

DECRETALIS est iudicis clausa in corpore iuris faciunt ius generale, secus vero non sunt redactæ in corpore iuris, sed generalia, in l. 2. C. de legibus.

Decretales epistolæ plus valent etiam quàm expositiones Sanctorum Patrum, ibi. Reliqua verbo, Epistola.

Decurio in genere, num. 1. & que ad num. 7.

quod damnationem ex punitorem e. us. num. 7. & 8.

DECURIO non fit longa salarii perceptione, glo. 1. in l. pen. C. de mortuo inferendo.

Decuriones non possunt agere causam contra patriam suam, nisi sit causa sua, vel suorum filiorum, patrum, vel pupillorum, l. pen. & ibi gl. p. de postulando.

Decurionum ordo erat in curiis prouidens ciuitati, vt est concilium, & hic ordo habebat multa priuilegia, glo. ordo, in l. 2. q. de cuiusque vniuersitatibus.

Decurionum loco hodie habemus consiliarios, glo. decurionum, in l. si ex dolo, de dolo, §. de dolo.

Decurionum ordo non tenetur subsidia actione, nisi quando decuriones receperunt in se periculum, quo casu illi tantum, qui fuerunt presentes, tenentur, l. 1. de Magistrat. conueniendi.

Decurio si occiderit aliquem, deponatur, si consulo prius principi & iubente id fiat, nisi forte tumultus alicui sedari non possit, quam hominis occisione, qui tunc punitur ere iudicio populi, p. & ibi gl. C. ad leg. Cornel. de fcar. d. l. curio in l. o. dinc appellatur ad prædium, licet ipse cum nominauerit, vel de e. legio fuerit, l. 1. §. solent, quando appellandum fit.

Ad decurionum officium pertinet, pecuniam publicam habere, debitum tractare, & ex cogendam decernere, dare tuores pupillis, & etiam alia, l. §. gestum, ad municip.

Decuriones cogi non debent vendere frumentum ciuibus suis villis quàm annona exceptis, l. non debere, eod.

Decuriones & nunc eant Senatores à numero equitum, quibus militiæ præerat dict., nunc vero pro ciuitatensibus iudicibus sumuntur, præterquam quod & eos, qui supremis curiis præsent, significant, addi. margi. in rub. de decurionibus.

Decuriones debent manere in ciuitatibus suis, aliàs reuocabuntur de locis, ubi habitant in suas ciuitates, l. 1. eod.

Decurio licet prohibeatur conducere quædam, si tamen titulo vniuersali successerit in conductionem, manet in ea, l. 4. & glo. non licet, in l. 2. §. 1. de administr. rerum ad ciui.

Decurio etiam siue ciuitatis vtriusque conducere prohibetur, l. 1. spurij, §. 1. de decurionibus.

Decuriones in sententis ferendis primam vocem habent, qui decorati sunt prioribus honoribus iure decurionum, item qui plures liberos habent in suo collegio, d. l. spurij, §. fin.

Decurionum honoribus fungi prohibentur plebeij, l. honores, §. p. eo.

Decurioni facultatis lapsis alimenta de publico permissum est, maximè si ob munificentiam in patriam patrimoniū exhauserit, l. decurionibus, eod.

Decurio potest fieri in sua ciuitate ille, qui natus est ex patre seruo, & matre libera, l. seruis, eod.

Decuriones fieri prohibentur, qui sunt teneræ ætatis, id est, minores 25. ann., & etiam qui sunt grandis ætatis, id est, maiores 55. annorum, l. non tantum, eod.

Decuriones fieri non prohibentur minores 25. annorum, quando maiores deficiunt, ibid.

Decurionum nomina scribenda sunt in albo eo ordine, quem requirit consuetudo, & si non sit consuetudo, inscribuntur dignitates eorum, vt qui sunt maiori dignitate, præferantur, & scribantur eo ordine, quo quique eorum maximo honore in municipio functus est, & idem ordo est seruandus in sententiis dicendis, l. 1. de albo scribendi.

Decurionum nomina ante debent scribi eorum, qui dignitates principis iudicio consequuti sunt, deinde eorum, qui tantum municipalibus honoribus functi, sunt, ibid.

Decurio si subiectione aliorum nominibus prædij publica conduxerit, & coluerit, quæ conducere per e. non licet secundum legem, vt iurata reuocatur, l. 2. §. 1. de administr. rerum ad ciuit.

Decuriones possunt de publico construere salarium magistris liberalium artium, & medicis, l. ambitiosa, in fi. de decretis ab ordine fac.

Decuriones non coguntur vendere frumentum patrie suæ pretio viliori, quàm annona exigit; nisi ad nouum opus pecunia specialiter legata sit, vetera ex hac rescindenda sunt, l. decuriones, de admin. rerum ad ciuit.

Decuriones dicuntur ex eo, quod initio, cum colonie deducerentur, decima pars eorum, qui deducerentur consilij publici gratia, conscribi solita sit, l. pupillus, 23. §. decuriones, de verb. sig.

Decurio, qui questionum mancipatur, id est, datur, decurio non definit esse, gloss. p. in l. si quis curialis, 12. C. de Episcopis & clericis.

Decuriones ad Magistratuum, vel exactionem annonarum, ante tres menses, antequam incipiant eorum administratio, nominari debent, vt si querimonia iusta videatur, sine impedimento in absoluedi locum alius subrogetur, l. 1. C. de Magistrat. municipal.

Decurio non potest esse tabellio, gl. 1. in l. si quis decurio, 2. C. de falsis, & l. vniuersos, C. de decurionibus, lib. 10.

Decurio dicitur a decem, olim enim cum Romani creverent, mirebantur aliqui in aliquam partem, quæ postea vocabatur colonia, & decurialis eligebatur pro consiliis, vnde secundum hoc, consiliarij ciuitatum decuriones vocantur, & differunt a curialibus, quia curialis genus, decurio species est, gl. in rub. C. de decurionibus, lib. 10.

Decurio habet honorem, & onus, honorem, quia non torquetur etiam finito decurionatu, de onere constat, ibid.

Decurionum loco hodie sunt consiliarij ciuitatum, gl. decurionibus, in l. 2. C. eod.

Decuriones non dant tutores, nisi in subsidium, gl. faciant, ibid.

Decurio potest esse illiteratus, l. expertes literarum, C. eod.

Decuriones, & consiliarij ciuitatis non debent vile officium sicut procuracionem recipere, aliàs deponit honorem, gl. 1. in l. vniuersos, C. eod.

Decuriones, & consiliarij non debent etiam causa rei suæ propriæ, vel reip. recedere a ciuitatibus sine licentia principis, aliàs puniuntur, l. si quis decurio, 16. C. eod.

Decuriones habent immunitatem ab extraordinariis muneribus, cum satis sit, si ciuitatum munera congrue per eos compleantur, l. curiales, 2. & ibi gloss. fin. C. eod.

Decurio exculatur ab onere rei priuæ, d. l. 2. & ibi gl. fi.

Decurio non exculatur a munere, quod reip. debetur, si est ordinarium, d. gl. fi.

Decurionibus vel curialibus licet non possit imponi onus, potest tamen eis dari honor, quia onus habent, quia curiales, ibid.

Decurio nouiter creatus non tenetur pro debitis prædecessoris, l. prouidentum, 23. C. de decurionibus, lib. 10.

Decuriones, & curiales ultra terminos propriæ ciuitatis exire cogi non debent, nisi publica necessitas exegerit, l. curiales, 2. §. C. eod.

Decuriones debent exercere actiones reip. per actorem, vel syndicum, quem elegerint, l. procuratores, 30. & ibi gl. fi. C. eod.

Decuriones Alexandrini etiam si fuerint aduocati, tamen non possunt aduocare, extra suam ciuitatem, cum ibi debeant subire munera, l. Alexandrini, 56. C. eod.

Decurio conditionem, quam nascendo meruit, auxiliis atque ambitione, non mutat, l. decurio, 41. C. eod.

Decuriones debent conuenire, quando aliquis Magistratus est eligendus, & duæ partes debet esse presentes, & omnes, vel maior pars presentium debent conuenire in vnum, & non debent eligere, nisi de se, vt & Consules debent eligi de Senatoribus, l. nominationum, 46. C. eod.

Decurionum maior pars si ab initio non fuerint presentes ad electionem magistratus, sed duo, vel tres, postea ab his gestum non potest ratum haberi, nam ubi maior pars requiritur, ratihabio non valet, gl. 1. in additione margi. ibid.

Decurio vel curialis deferens curiam suam, propria autoritate potest ab aliquo capi, & duci ad curiam, ubi non habetur iudicis copia, & eius questio debet intra tres menses terminari, aliàs iudices puniuntur, l. generalis, 54. C. eod.

Decurio, aut curialis si se dedit militiæ, ad conditionem vel curiam suam retrahitur, nec iuuabitur prescriptione, l. si quis decurio, 55. C. eod.

Decuriones quinque summæ Alexandrini sunt immunes corporalibus iniuriis, vt voce libera commoditates patrie defendant, possunt tamen pecuniariis condemnari, si quid criminose egerint, l. quinque, 57. C. eod.

Decuriones & curiales debent adimplere munera ciuilia per se, & non per substitutos, etsi sint spectabili dignitate decorati, nisi eis hoc specialis beneficio principis sit concessum, vel illustri, l. nullus, 60. & ibi gl. 1. C. eod.

Decuriones non possunt vendere bona immobilia sine decreto iudicis, aliàs facta venditio non valet, & emptor perdit pretium, ac restituit rem cum fructibus, sed hodie non seruatur, l. 1. & ibi gl. C. de prædij decurionibus, lib. 10.

Decuriones non possunt vendere res immobiles, vel municipia rustica sine interpositione decreti, & tale decretum non potest interponi, nisi de consensu maioris partis curiæ, l. fi. C. eod. tit. & lib.

Decuriones possunt donare, vel permutare res suas etiam immobiles, & etiam alios contractus super eis facere interpositione decreti, ibidem.

Decurioni alicui si succedat extraneus non curialis siue ex assensu, siue ex parte, siue iure ciuili, siue iure prætorio, curia debet habere quartam partem eius, l. 1. C. quando & quibus quarta pars, lib. 10.

Decuriones eliguntur ad honores & ad munera mista, gl. 2. in l. 1. C. de muneribus, & honor. lib. 10.

Decurio vnius curiæ non debet eligi ad munera, ad quæ vocantur curiales alterius curiæ, l. 1. & ibi gloss. 3. C. quemadmodum ciuilia munera, libro 10.

Decurionem se creati quando quis patitur, videtur renunciaisse priuilegio suo, nisi sub pacto hoc officium acceptauerit, salvo priuilegio, secus si ad alium honorem se eligi passus fuerit, l. 1. C. de his qui sponte publica munera, lib. 10.

Decurio non potest accipere vacationem temporalem a muneribus, & decurionatu, nisi princeps hoc ei concesserit, vt temporalem, & causa necessitatis probata, l. 1. & ibi gl. 1. & 2. C. de his qui à principe vacacione, lib. 10.

Decurio assumens sponte officium notarius amittit priuilegium decurionatus, R 3 & habet

& habet conditionem, quam elegit. l. 1. C. de tabulariis, libro 11.

Decuriones non tenentur officia villia, nec ad extraordinaria munera, l. pen. C. de fusteporib. lib. 11.

Decuriones ciuitatis Alexandrinæ habent immunitatem ab onere purgandi finimis Nilij, l. 1. C. de Alexand. primatib. lib. 11.

Decuriones palatii principis, post depositum decurionatus officium, potest eligere, utrum velit esse magister officiorum domesticorum, vel comes, & habet potestatem principis adorandi, & salutandi administratores eius, l. 1. C. de silentiariis, lib. 11.

6 Decuriones palatii principis non eliguntur, nisi ad certum tempus, gl. 1. ibidem. Decurio, & silentarius à Tyrionum eorumque prestatione sunt immunes, nec coguntur præstare extraordinarias præstationes, quæ necessario imponuntur, l. 2. C. cod.

Decuriones, & silentarii licet ad maiorem ascenderint dignitatem, habent eadem privilegia, quæ data sunt decuriombus, & silentariis, nec eis præiudicatur in hoc per aliquod generale, vel speciale statutum, vel rescriptum dispositum contrarium, l. 3. C. co.

Decuriones, & silentarii etiam si ad maiorem ordinem ascenderint, habent immunitatem à sordidis muneribus, & à superindictis, & eorum domus sunt immunes ab hospitum receptione, & habent facultatem accedendi ad principem sine reuocatoriis litteris ad adorandum eum, iudicibus, ac officialibus contra obseruantiis imposita pena x. librarum, ibi.

Decuriones palatii principis tres, & silentarii 30. habent privilegia data decuriombus, & silentariis, si per 13. continuos annos peregrine inculpatus officium eorum, d. l. 3. §. 6.

Decuriones, & silentarii erit post depositum officium Senatores fuerint facti, immunitatem habent, & honore curiæ sine functione latrantur, ibidem.

Decuriones, seu consilij quumvis loco Senatorum hodie successerint, nontamen possunt super principi reuocari, puta ad famam, vel ius gentium, aliquem restituere, sursus legitimare, aut veniam ætatis concedere, gl. consuli, in add. marg. in §. consuet. Instit. de iure natural. §. gent.

Decurionum filij, vique ac nepotes, etiam parentes habent idem privilegium, quod habent ipsi decuriones in imponendis eis penis, nisi sint filij nati post finitum decurionatum patris, l. moris, §. sed enim, de penis.

Reliqua verbo, Consilij, Decurionum, Filij, §. 27. 28. 29. Pater, §. Senatus, 23. Silentarij, Minor, 13.

7 DECURIONES non possunt damari in metallum, nec in opus metalli, nec possunt force subitici, vel viui exuri, & si tali sententia fuerint damnati, lib. erandi sunt, sed iudex, qui vult talem sententiam, non potest hoc efficere, sed debet referre ad principem, ut ex autoritate eius pena permittatur, aut liberetur, l. moris, §. sed enim, de p. uis.

Decurio capite puniri prohibetur, nisi parentem occidisset, posset etiam puniri lege Cornelia de fideiur. l. Dinius Adrianus, eo

Decuriones, ac principales ciuitatum si commiserint capitale crimen, vel aliud crimen, propter quod relegandi sunt, hoc Imperatori debet scribi sententia à præside ibi scripta, l. Diui fratres, §. 1. de penis.

Decuriones ciuitatum propter capitalia crimina deportandi, vel relegandi sunt, l. inter penas, §. de interditiis.

Decuriones accusati si ante habitam questionem de aliis super homicidio, vel incendio confessi fuerint, in insulam sunt deportandi, ibidem.

Decuriones torqueri non possunt, gl. §. in add. marg. ibi. & l. 2. & ibi gl. fin. C. de curialib. vbi, lib. 11.

Decurionibus solet interdici ordine ad tempus, vel in perpetuum, l. relegatorum, §. forte, de interditiis.

Decurio ab ordine remotus ad tempus finitum reuerfus in ordinem, ad nouos honores non admittitur, nisi tanto tempore stet nunc, quanto tempore steterat remotus, & hoc si minor pena sit imposita, quam deberet imponi tanto crimini, scus si maior pena esset imposita, quia tunc transacto tempore, statim liberatur à pena, & omnia videtur remissa, l. ordine, 1. §. ad municip. l. 1.

Decurio ab ordine remotus ad tempus statim finitum tempore recuperat decurionatum veterem ipso iure, si inuenerit eum locum vacuum, gloss. ad honores, ibi. & l. 2. de decurionibus, & l. 3. & ibi gl. redire, eodem.

Decurio relegatus ad tempus definit esse decurio, nec reuerfus finitum tempore relegationis obtinet locum suum, potest tamen eligi de nouo in decurionem, in suo tamen loco poterit eligi alius, l. 2. ff. de decurionibus.

Decurio ab ordine remotus ad tempus, finitum tempore, si locum suum plenum inueniat, expectabit donec locus vacet, nam & nondum finitum tempore, potest alius loco eligi, ibi.

8 Decuriones, vel eorum filij non castigantur fustibus, nec in metallum damnantur, l. 2. §. in filiis & ibi gl. perinet, ff. eo. ti. & l. decuriones, C. ex quib. caus. infam. i. rog.

Decurio relegatus ad tempus si grauiorem penam pati debuit, retinet bona sua, nec finitum tempore ad decurionatum admittitur, si sine causæ cognitione fuit pena minuta, l. 3. & ibi gl. 3. de decur.

Decurio damnatus etiam si antequam damnaretur, desideret esse decurio, non potest torqueri, l. si eod.

Decuriones, eorumque filij, non incurrunt infamiam ex genere penæ, sed bene incurrunt eam, quæ interrogatur ex genere sententiæ, l. decuriones, C. ex quib. caus. infam. i. rog.

Decuriones non affliguntur penis plebeiorum, l. 3. C. de penis.

Decurionis filius non damnatur in metallum, vel in ministerium metallorum, l. 1. ff. matrem, 9. C. cod.

Decurionum filij non debent beatusiibus, l. decurionum, 11. C. co.

Decuriones, etiam post finitum officium, ob quamlibet culpam, vel erroris offensam, non debent cruciari in corpore, nec torqueri, & index contra faciens puniatur in 20. lib. auri, & perpetua infamia, 3. qua nec speciali rescripto liberatur, sed officialis in 50. lib. auri, cum iudici in hoc valens resistere non restitit, l. omnes iudices, 33. & ibi gl. subdendum, C. de decurionibus, lib. 10. & gl. fin. in c. 1. de vassallo, qui contra constitutionem, in vssib. feud.

Decuriones in crimine læsæ maiestatis torqueri possunt, d. gl. subdendum.

Decuriones, & alij officiales delinquentes in eorum officio plumbatorum 10. lib. subiciuntur, l. quilibet, 40. C. cod.

Decuriones, vel anciani alicuius ciuitatis si iurauerint, teneri aliquā credentiam si aliquis eorum reuelat eam in damnum communis, debet ab officio remoueri, gl. credentiam, in fin. §. in Christi nomine, de pace Constantiæ.

DECURIONATVS est honor, sed non talis, quod alium superuenientem im- pediat: quod focus est in aliis, gl. 1. in l. 1. C. de vacat. muner.

à Decurionatu potest quis ad alium honorem vocari, nec habet vacationem o- hoc, quod sit decurio, d. l. 1.

ad Decurionatum admittuntur, qui castigati sunt flagellis ab ædilibus curulib. eo quod mala victualia vendebant, si alij honestiores non reperiuntur, eos qui, de decurion.

Decurionatus honorem sponte suscipiens is, qui habebat ex culationem, non potest postea se excusare, nec eximere se ab albo decurionum, l. 3. C. de decur. libro 10.

ad Decurionatum non nocet alicui, quod pater eius fuerit tabellio, gloss. l. in vniueros, C. cod. tit. & lib.

Decurionatus non præstat vacationem ab aliis muneribus, gl. 1. in l. 1. C. de munerib. & honor. lib. 10.

DECVS media corripita ponitur pro honore, & eius compositum est dedecus, sed decor media producta pro dulcedine, ac pulchritudine ponitur, gloss. 3. l. 1. de postulando.

DEDICANS se, & bona sua dedicat, sed dedicans bona sua, dedicat bona ex- pressa concessione, gl. 2. in auth. ingressi, C. de sacrosanctis.

Dedicando se Deo intelligitur proprie quoad se, licet improprie quoad bona, l. 1. de testam. tunc.

DEFECTVS causæ finalis viciat dispositionem, l. si de testam. tunc.

Defectus causæ finalis parat donatori conditionem ob causam, focus est in de- fectu causæ impulsivæ, l. 2. §. si & ibi gl. 1. de donat.

Defectus omnes dicuntur vni deficientie, quando plures simul requiruntur, g- natura, in add. marg. in l. ante pen. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Promittens, l. 4. Causa, 7. C. Cessante.

DEFENDERE rem, quilibet permittit ad similitudinem cuiuslibet prius- tig. publicæ, in l. servum, §. publicæ, de procuratoribus.

Defendere, est iudicium suscipere, gl. defendere, in l. sed & hæ, §. si eod.

Defendere aliquem quando visus fuit sponte, potest ille in vna tantum cau- defendere illum, si vult, l. qui proprio, §. si quis, de procurat.

Defendere etiam, eandem vicem, quam trus habet, lib. minor, §. 1. eod.

Defendere aliquem qui tenetur, debet suis propriis expensis defendere, imo- dum armis, si opus est, gl. 1. & ibi add. marg. in l. qui absentem, 75. eod.

Defendi non solum dicitur, si quis defensor quis se ingerit, sed etiam qui requisi- tus ab adore, non est defensionis defensor, l. ait prator, §. si ex quib. caus. maio

Defendere dicitur ille, qui & iudicatum solum promittit, gl. magna, in l. is, qu- 33. eodem.

Defendere dicitur, qui iudicium accipit per se, vel per alium cum satisfactione non tamen dicitur defendere ille, qui quod iudicatum est, non soluit, & si committit stipulatio propter rem iudicari, l. recte, 63. & ibi gl. si de iudiciis.

Defendere se permittit naturalis ratio, idest, ius gentium aduersus periculum l. 4. ad legem Aquilæ.

Defendere in causa noxali non potest quis cum, in quem non habet ius, ne possessionem, inquit, 21. §. 1. de noxalibus actionib.

Defendere alium inuictus nemo cogitur in actione noxali, l. noxali, 33. eod.

Defendere non videtur ille, qui interrogatus an is, quem defendit, sit heres, l. non respondeat ad interrogationem, l. si defensor, de interrog. actio.

Defendi absens videtur, quando per absentiam suam in nullo deteriore cau- sam aduersarij sui facit, l. 2. quib. ex caus. in possessionem eatur.

Defendi vt dicatur, non sufficit vagam defensio, si non daret defensor, ne- obest, quod aliquando non defendebatur, si tunc offeratur defensor, d. l. 2. & ibi gl. pen. & fin.

Defendere potest quilibet etiam sine mandato, sed non agere, gloss. enumerabi- tur, in l. si mater, §. hoc iure, de except. rei iud.

Defendere non videtur latrans, neque is, qui præsens negat se defendere, aut qui non vult suscipere actionem, l. non videtur defendere, 12. de reg. iur.

Defendere reum nemo cogitur inuitus, l. inuictus, 156. eo.

Defendere quandoque ponitur pro agere, gl. 1. in l. 1. C. de testi.

Defendere se contra vim vnicuique licet, ino & res suas cum moderamine in culpate tutelæ, l. 1. C. vnde vi.

Defendere alium etiam inuitum potest quilibet etiam sine mandato, gl. pote- in §. si mater, Instit. de satisfat.

Defendere reum potest quis sine mandato, tam in actione reali, quam in perso- nali, prestanto prius satisfactionem de iudicium soluendo, §. si mater, eodem.

Reliqua verbo, Agere, l. Agens, l. Agressio, Minor, 8. vssus 11. Mulier, 76. 77. 78. Pater, 38. 39. Perire, Procurator, 45. 46. Promittens, l. Tutor, 44. 45.

ad DEFENDENDVM alium nullus admittitur sine satisfactione de iudicatu soluendo, etiam si persona valde conuincta, l. filius familias, qui satisfare.

ad Defendendum causam reip. quam plurimos admitti interest reip. gl. publi- cas, in l. servum, §. publicæ, de procur.

Defendendi iura causa lapidem si quis miserit in ipsius aduersarium, & non eum sed prætereuntem perculerit, tenetur Aquila veritate inspecta portus, quod iniuria cogitatione, l. scientiam, 45. §. qui cum, & ibi gl. rector, ad leg. Aquil.

ad Defendendum reum facillius quis admittitur, etiam si conser non habet mandatum, quam admittitur ad agendum, gl. deducit, in l. si mater, §. hoc iure de except. rei iudic.

Defendendi facultas non est permessa, vbi offendendi est data libertas, l. 1. C. quando liceat sine iudice.

Defendendi facultas nemini est de neganda, l. defensionis, C. de iure fisci, lib. 10.

DEFENDENS aliquem in iudicio sine mandato, & satisfaciens videtur facer- nouandi animo, tamen ex parte actoris non potest fieri talis nouatio, nisi e- mandante, gl. interrogantibus, in l. non solum, de procur.

Defenden

DEF

Defensor, potest mori per i ppeti reſtitutionem contra ſententiam, idem tenetur defendere reum, d. j. qui proprio, item queritur, & ibi glo. marg.
Defensor mariti non eſt condemnandus, quod faciat amplius, quam maritus facere poſſit, l. minor, §. i. de procuratorib.
Defensor repræſentat per omnia vium eius quem defendit, verum eſt in defenſore voluntario, nam qui defendit ex neceſſitate, etiam ex ſua perſona poſſet vi defenſionibus gl. quam, in add. ibid.
Defensor eſt locupletifſimus, aut conſularis ſit, non videtur defendere, niſi ſatiſſimè, de iudicatum ſolvendo paratus ſit, d. l. minor, §. fin. cum duabus legibus ſequentibus.
Defensor vel procurator idoneus non eſt femina, miſe, aut qui reipub. cauſa abſentis eſſent, aut qui morbo perpeſſo teneretur, aut magiſtratum intrinſus eſt, aut qui inuitus iudicium pati non poſſet, l. neque, item, §. i. de iud.
Defensor idoneus nō eſt miles armate militis, niſi in ſua ſua, ſed in re communi collegi, & idem in clerico quolibet in ſacris ordinib. poſito, gl. i. ibid.
Defensor idoneus non eſt femina, niſi pro parentib. & cauſa cognita, gl. i. ibid.
Defensor idoneus non eſt ille, qui eſt factus Conſul, vel alterius iuriſdictionis, & multo magis nec ille, qui eſt volet pati iudicium, non poſſit, vt illuſtris & ſuperilluſtris, gloſſ. pen. ibid.
Defenſoris perſona in dominiū recte fit tranſlatio litis cauſa cognita, l. i, cuius, §. 64. eod.
Defensor rei abſentis ſi ſatiſſimè poſſit de eo iudicatum ſolvendo, non poſſet ſe excauſare iudicium accipere propter ſuperuenientem inopiam rei abſentis, & ideo iſi non defendit, ſtipulatio committitur, l. Titius, §. 76. eod.
Defensor cum ſatiſſimè, domini loco habendus eſt, ibid.
Defensor ſi ſatiſſimè habetur loco domini abſentis, qui deſit eſſe ſolvendo, in primis in eo quod dominiū liberat, cum in eo fiat litis conſtitutio animo nouandi, gl. i. ibid.
Defensor boni viri abſentis debet defendere, vnde non recte defendit ille, qui aduſarij verbis detinetur friuoliſ exceptionibus, vt negotium finem forſiti non poſſit, vnde committitur ſtipulatio de defendendo, l. pen. & vl. eod.
Defensor pro rebus primum, ſicut admittitur cum ſatifficatione, ita pro rebus vniuerſitatib., l. §. ſi. & ibi gl. quod cuiuſque vniuerſitatis.
Defensor, qui ad defenſionem abſentis, ipſi poſt litis conſtitutionem, admittitur, nomine domini condemnatur, & ſi non appellat, ſibi imputatur, t. l. i. berro, §. ſi. & ibi gl. legis, & gl. ceterum, & gl. pen. de neg. geſt.
Defensor, qui pro abſente condemnatus fuit, contra abſentem habet negotiorum geſtorum abſentem ad condemnationem, & ad ſumptus, ſi habuit mandatum, aliàs non agit ad ſumptus, ſed ad id, quod condemnatus fuit, ſi ſoluit, d. §. ſi. & ibi gl. pen.
Defensor etiam ſine mandato etiam poſſit item conſtituta interueniat, debet condemnari, non ſi, quem defendit, d. gl. pen.
Defensor cum mandato debet condemnari nomine abſentis, non vero ipſe abſens; exequuto tamen fit contra domini, ſi poſt litis conſtitutionem interueniat, d. gl. pe.
Defensor ſine mandato liberat reum abſentem inuitum, etiam nolente credito re, ſi ſatiſſimè de iudicatum ſolvendo, ibid.
Defensor ſi ſine mandato defendit in iudicio minorem & condemnatus ſit, teneatur ex cauſa iudicij, nec minoris aſe ad reſtitutionem impendam ei prodeſt, cum nec minori competat, cum non ſit laſus, l. cum, qui, §. 46. & ibi gl. 1. & d. de mino.
Defensor non tenetur comparere, niſi ſit generaliter citatus facto proclamante antea, vel quod ſpecialiter citatur, laici prator, §. ſi. & ibi gl. requiſito, & ibi add. marg. ex quib. cauſa maior.
Defensor non compellitur ex ſtipulatione, vel ex defenſione interpoſita præſente iuramentum litis deciliorum, ſufficiente ad plenam defenſionem, quod fit paratus iudicium accipere, l. facere poſſit, §. 34. §. procurator de iuracurando.
Defensor loci in id, quod facere poſſit ſolus, debet condemnari, & non vltra quia ea obligatio quæ domini tenetur, conuenit, & ideo cui exceptio competit, verum, §. 63. & ibi gl. conueniunt, pro ſocio.
Defensor patroni, vel alterius cuiuslibet habentis beneficium, quod non teneatur vltra quam facere poſſet, habet idem beneficium, quod in id, quod facere poſſet patronus, vel ille, qui defenditur, condemnari debet, & non vltra ibid.
Defenſores non debent in plus grauati, quam domini, præterquam in ſatiffacendo, gl. conueniunt.
Defensor abſentis ſi cauſam iudicatum ſolui præſtitit, ſideiſſimè, vel pigriora ob rem iudicata data ab eo non tenentur, tranſlatio iudicio in reum principalem, niſi illa fuerint repetita, l. §. fin. & ibi gl. gl. mod. pig.
Defensor actoris ſi cautionem præſtitit, ſideiſſimè & pigriora ab eo data non extinguntur tranſlatio iudicio in actorem principalem, ſecus tamen eſt, ſi eſſet defenſor rei, d. §. ſi. & ibi gl. pe.
Defensor non poſſet plus grauati, quam domini, præterquam in ſatiffacendo, & ideo beneficium, ne conueniant vltra quam facere poſſet, competens marito, competit etiam eius defenſori, quia ipſe defenſor conuenit nomine mariti, & eius perſonam repræſentat in iudicio, licet eſſet in hærede, l. illa cauſa, l. §. & ibi gloſſ. 1. ſoluto matrimonio.
Defensor rei etiam ſine mandato recipitur, & ſolum tenetur de iudicatum ſolvendo, non tamen tenetur cauere de rato, ſed procurator actoris tenetur cauere de rato, l. de pupillo, §. qui remiſſionem & ibi gl. ratiſactionem, de noui op. aunc.
Defensor dicitur quibus tribus modis, nempe laſſimè, vt quicunque in iudicio ſit, dicitur defendere, tamen ſi verus actor, ſecundò laſus, vt quicunque, poſſitor interpellatus eſt, vel etiam interpellans, vt poſſeſſorem defendat, tercio proprie quilibet ad iudicium prouocatur, gl. ſi in add. marg. in d. l. de pupillo, §. ſi.
Defensor mariti viuo marito non poſſit condemnari vltra quam facere poſſet maritus, ſed eo mortuo condemnatur inſolidum, l. ſi cum procuratore, 23. de iud.
Defensor, vel agens pro abſente facit ſumptus omnes, ſi coningat ad abſentem mitti, vel pro iuramento calæmnia, vel pro aliqua confeſſione, gl. de

Defensor, potest mori per i ppeti reſtitutionem contra ſententiam, idem tenetur defendere reum, d. j. qui proprio, item queritur, & ibi glo. marg.
Defensor mariti non eſt condemnandus, quod faciat amplius, quam maritus facere poſſit, l. minor, §. i. de procuratorib.
Defensor repræſentat per omnia vium eius quem defendit, verum eſt in defenſore voluntario, nam qui defendit ex neceſſitate, etiam ex ſua perſona poſſet vi defenſionibus gl. quam, in add. ibid.
Defensor eſt locupletifſimus, aut conſularis ſit, non videtur defendere, niſi ſatiſſimè, de iudicatum ſolvendo paratus ſit, d. l. minor, §. fin. cum duabus legibus ſequentibus.
Defensor vel procurator idoneus non eſt femina, miſe, aut qui reipub. cauſa abſentis eſſent, aut qui morbo perpeſſo teneretur, aut magiſtratum intrinſus eſt, aut qui inuitus iudicium pati non poſſet, l. neque, item, §. i. de iud.
Defensor idoneus nō eſt miles armate militis, niſi in ſua ſua, ſed in re communi collegi, & idem in clerico quolibet in ſacris ordinib. poſito, gl. i. ibid.
Defensor idoneus non eſt femina, niſi pro parentib. & cauſa cognita, gl. i. ibid.
Defensor idoneus non eſt ille, qui eſt factus Conſul, vel alterius iuriſdictionis, & multo magis nec ille, qui eſt volet pati iudicium, non poſſit, vt illuſtris & ſuperilluſtris, gloſſ. pen. ibid.
Defenſoris perſona in dominiū recte fit tranſlatio litis cauſa cognita, l. i, cuius, §. 64. eod.
Defensor rei abſentis ſi ſatiſſimè poſſit de eo iudicatum ſolvendo, non poſſet ſe excauſare iudicium accipere propter ſuperuenientem inopiam rei abſentis, & ideo iſi non defendit, ſtipulatio committitur, l. Titius, §. 76. eod.
Defensor cum ſatiſſimè, domini loco habendus eſt, ibid.
Defensor ſi ſatiſſimè habetur loco domini abſentis, qui deſit eſſe ſolvendo, in primis in eo quod dominiū liberat, cum in eo fiat litis conſtitutio animo nouandi, gl. i. ibid.
Defensor boni viri abſentis debet defendere, vnde non recte defendit ille, qui aduſarij verbis detinetur friuoliſ exceptionibus, vt negotium finem forſiti non poſſit, vnde committitur ſtipulatio de defendendo, l. pen. & vl. eod.
Defensor pro rebus primum, ſicut admittitur cum ſatifficatione, ita pro rebus vniuerſitatib., l. §. ſi. & ibi gl. quod cuiuſque vniuerſitatis.
Defensor, qui ad defenſionem abſentis, ipſi poſt litis conſtitutionem, admittitur, nomine domini condemnatur, & ſi non appellat, ſibi imputatur, t. l. i. berro, §. ſi. & ibi gl. legis, & gl. ceterum, & gl. pen. de neg. geſt.
Defensor, qui pro abſente condemnatus fuit, contra abſentem habet negotiorum geſtorum abſentem ad condemnationem, & ad ſumptus, ſi habuit mandatum, aliàs non agit ad ſumptus, ſed ad id, quod condemnatus fuit, ſi ſoluit, d. §. ſi. & ibi gl. pen.
Defensor etiam ſine mandato etiam poſſit item conſtituta interueniat, debet condemnari, non ſi, quem defendit, d. gl. pen.
Defensor cum mandato debet condemnari nomine abſentis, non vero ipſe abſens; exequuto tamen fit contra domini, ſi poſt litis conſtitutionem interueniat, d. gl. pe.
Defensor ſine mandato liberat reum abſentem inuitum, etiam nolente credito re, ſi ſatiſſimè de iudicatum ſolvendo, ibid.
Defensor ſi ſine mandato defendit in iudicio minorem & condemnatus ſit, teneatur ex cauſa iudicij, nec minoris aſe ad reſtitutionem impendam ei prodeſt, cum nec minori competat, cum non ſit laſus, l. cum, qui, §. 46. & ibi gl. 1. & d. de mino.
Defensor non tenetur comparere, niſi ſit generaliter citatus facto proclamante antea, vel quod ſpecialiter citatur, laici prator, §. ſi. & ibi gl. requiſito, & ibi add. marg. ex quib. cauſa maior.
Defensor non compellitur ex ſtipulatione, vel ex defenſione interpoſita præſente iuramentum litis deciliorum, ſufficiente ad plenam defenſionem, quod fit paratus iudicium accipere, l. facere poſſit, §. 34. §. procurator de iuracurando.
Defensor loci in id, quod facere poſſit ſolus, debet condemnari, & non vltra quia ea obligatio quæ domini tenetur, conueniunt, & ideo cui exceptio competit, verum, §. 63. & ibi gl. conueniunt, pro ſocio.
Defensor patroni, vel alterius cuiuslibet habentis beneficium, quod non teneatur vltra quam facere poſſet, habet idem beneficium, quod in id, quod facere poſſet patronus, vel ille, qui defenditur, condemnari debet, & non vltra ibid.
Defenſores non debent in plus grauati, quam domini, præterquam in ſatiffacendo, gl. conueniunt.
Defensor abſentis ſi cauſam iudicatum ſolui præſtitit, fideiſſuſſores, vel pignora ob rem iudicata data ab eo non tenentur, tranſlati iudicio in reum principalem, niſi illa fuerint recepta, l. 1. §. fin. & ibi gl. gl. mod. pig.
Defensor actoris ſi cautionem præſtitit, fideiſſuſſores & pignora ab eo data non extinguuntur tranſlati iudicio in actorem principalem, ſecus tamen eſt, ſi eſſet defenſor rei, d. §. ſi. & ibi gl. pe.
Defensor non poſſet plus grauati, quam domini, præterquam in ſatiffacendo, & ideo beneficium, ne conueniant vltra quam facere poſſet, competens marito, competit etiam eius defenſori, quia ipſe defenſor conuenit nomine mariti, & eius perſonam repræſentat in iudicio, licet eſſet in hærede, l. illa cauſa, l. 1. & ibi gloſſ. 1. ſoluto matrimonio.
Defensor rei etiam ſine mandato recipitur, & ſolum tenetur de iudicatum ſolvendo, non tamen tenetur cauere de rato, ſed procurator actoris tenetur cauere de rato, l. de pupillo, §. qui remiſſionem & ibi gl. ratiſactionem, de noui op. aunc.
Defensor dicitur quæ tribus modis, nempe laſſimè, vt quicunque in iudicio ſit, dicitur defendere, tamen ſi verus actor, ſecundò laſus, vt quicunque, poſſitor interpellatus eſt, vel etiam interpellans, vt poſſeſſorem defendat, tercio proprie quilibet ad iudicium prouocatur, gl. ſi in add. marg. in d. l. de pupillo, §. ſi.
Defensor mariti viuo marito non poſſet condemnari vltra quam facere poſſet maritus, ſed eo mortuo condemnatur inſolidum, l. i. ſi cum procuratore, 23. de iud.
Defensor, vel agens pro abſente facit ſumptus omnes, ſi coningat ad abſentem mitti, vel pro iuramento calumnia, vel pro aliqua confeſſione, gl. de

- teriore, in l. ex quibus causis in poss. ear.
- Defensor debet esse ad eod. legalis persona, vt defensus absens, & veritatem negotij sciens, aliis repellitur, & absens reputatur contumax, ibidem.
- Defensor comparsens velle defendere absentem vno die non auditur, d. l. 2. & ibi add. maig.
- Defensor rei præstat satisfactiorem de iudicatum soluendo, etiam si mandatum habeat, gl. 1. in rub. iudicatum solui.
- Defensores plures non admittuntur ad defendendum causam ceptam contra vnum, etiam si de illo peruentum sit ad plures heredes, sed debent vnum defensorem constituere, licet ex parte actoris plures procuratores admittantur, l. iam tamen, §. pe. iudic. solui.
- Defensores plures admittuntur, quando quis conuenitur pluribus actionibus, gl. desiderante, ibi.
- Defensor necessarius habet necesse defendere in foro, in quo lis est inchoata, d. l. iam tamen, §. fi.
- Defensoris rei mutata conditione de habente mandatum, ad non habentem, vel contra, vel in ipsum principalem, actore sciente stipulatio iudicatum solui non poterit committi, secus si actore ignorante, l. si ante acceptum, & ibi gl. acceptum, iudic. solui.
- Defensor sine mandato debet inuenire sibi fideiussores iudicatum solui, sed pro defensore cum mandato satisfactio dominus iudicatum solui, l. si ad defendendum, 10. eod.
- in Defensorem sententia est ferenda, quando defensor comparet, l. penult. eod.
- Defensor ex necessitate potest ex sua persona opponere exceptionem, l. procurator, §. 1. rem ratam haberi.
- Defensor quandoque interuenit vt defensor, quandoque suo nomine interuenit, vt quando animo nonandi interuenit, gl. causam. in l. 1. §. tutores, quando appellandum.
- Defensor in criminali non admittitur, nisi ad allegandas causas absentia, gl. 2. in l. in eo, quod plus sit, 11. de regul. iur.
- Defensor quilibet est idoneus, etiam sine mandato, præstita tamen cautione, & satisfactiione de iudicatum soluendo, l. exigendi, C. de procurato.
- Defensor rei sine mandato solus condemnatur, & non dominus, gl. 1. in l. 1. C. de ientia. & interloc.
- Reliqua verbo, Procurator, l. Tutor, 44. 45. Appellatio, 16. Benef. 3. 4.*
- DEFENSOR O CIUITATIS potest exercere, quæ sunt voluntarie iurisdictionis, vt est manumissio, emancipatio, & similia, glo. 1. in l. 4. de adoptio.
- Defensores municipiorum, & ciuitatum non possunt iurisdictionem suam defendere mutam imponendo, l. si quis ius dicenti.
- Defensor ciuitatis habet publicum officium, gloss. pen. in l. 2. §. fin. de iudiciis.
- Defensor ciuitatis multam imponere non potest, ibi, & l. defensores, §. C. de defenso. ciuit.
- Defensor ciuitatis vltra summam à lege sibi datam consensu partium, vel etiam si incidenter creatus sit, potest iudicare, gloss. iustus, & glo. conueniat, in l. de qua re, 74. de iudic.
- Defensor ciuitatis electus à populo æquiparatur tutori, sed electus à syndico æquiparatur procuratori priuati, gl. mandat, in l. iurandis, 34. §. 1. de iureiur.
- Defensor resp. Syndicus, vel administrator, si quasi defensores causam egerint, videntur esse in iudicio nomine alieno, & ideo datur eis triduum ad appellandum, l. 1. §. tutores, quan. appell.
- Defensor ciuitatis, vel municipij non habet merum, vel mixtum imperium, l. ea, quæ, 2. & ibi gl. 1. ad municip.
- Defensor ciuitatis à muneribus, & honoribus vacat eodem tempore, l. in oneribus, 10. §. fi. de vacat. mun.
- Defensores ciuitatum non possunt eligi nisi Christiani, & quod ita sint, debent iurare electi per depositiones à tabellione, l. iubemus, 17. C. de Episcop. aud.
- Defensor ciuitatis sufficit, quod sit Christianus, & ministeria Christianitatis habeat in se, nec est necesse, quod sit Theologus, gl. 2. ibi.
- Defensores ciuitatum debent iurare non solum, quod sunt Christiani, sed etiam & alia debent iurare, gl. patefecerint, ibi.
- Defensores ciuitatum, Episcoporum, clericorum, honoratorum, possessorum, & consualium decreto constituti debent, d. l. iubemus, & l. defensores, 8. C. de defenso. ciuit.
- Defensores ciuitatum nominari debent per circulum non ex vilissimis, sed ex nobilioribus ciuitatum habitatoribus decreto facto cum iurando omnium possessorum in ea ciuitate consentientium, & eorum electio est facienda ab Episcopo, & à clero, & ab aliis in ciuitate bonæ opinionis studentibus, auth. præfides, C. de Episcop. aud. & §. nos igitur, in auth. de defenso. ciuit. col. 8.
- Defensores ordinationem nullus de ciuitate debet declinare sub quinque libr. auri pro operibus ciuitatis impendendis, & post solutionem etiam suscipere debet defensoris officium, d. auth. præfides.
- Defensores ciuitatum confirmari debent à præfatis principis, & per biennium solum administrabunt, & iudices potius quam administratores esse videbuntur, ibidem.
- Defensor ciuitatis testamenta, & donationes insinuare potest, & acta apud eum componentur, & debet habere vnum exceptorem, & duos officiales, & iudices in pecuniariis, vsque ad 300. auros, ibi.
- Defensores ciuitatum sunt minimi iudices, qui nec merum, nec mixtum imperium habent, sed tantum iurisdictionem tætereionem, glo. in rub. C. de defenso. ciui.
- Defensor ciuitatis, vsque ad 300. solidorum summam potest cognoscere de causis, l. 1. C. eod.
- Defensor ciuitatis potest restituere iudicialiter petenti seruum, qui per fugam fuerat elapsus, vel etiam debitum iustum res verò, quæ excedunt 50. solidos, rectori ordinario debet remittere, ibid.
- Defensores ciuitatum non ex decurionum, vel cohortalium, corpore, sed ex aliis idoneis personis huic officio deputati debent, l. 2. C. eod.
- Defensores ciuitatum vicem parentis plebei debent exhibere, neque rusticos vrbanoque descriptionibus affigi permittant occurrantque officialium insolentia iudicum proccacitati, neque patiantur vltra delegationem solitam à rusticis vel vrbans exigi, l. 4. C. eod.

Defensor ciuitatum nihil insolenter, nihil indebitum sibi vendicantis nominis sui tantum officio fungi debent, l. defensores, §. C. eod.

Defensores ciuitatum plebem, vel decuriones ab omni improborum insolentia, & temeritate tueri debent, vt id, quod esse dicuntur, esse non desinant, ibi.

Defensores ciuitatum per omnes regiones, in quibus fera latronum infamia feruet, debent adesse disciplinae, neque facere crimina impunita coalescere, per omnes, 6. C. eodem.

Defensor ciuitatis debet remuere patrocina, quæ feouere reis, & auxilium scelerosis impartiendo maturari, & perfici scelera fecerunt, ibid.

Defensores ciuitatum sibique traditis expulso crimine cum accusatoribus, debent dirigere ad iudicium præfati prætorio, l. defensores, 7. C. eod.

Defensores ciuitatum debent ordinari illi, qui sacris ministeriis orthodoxæ religionis imbuit decreto Episcoporum, & clericorum constituti debent, l. defensores, 8. C. eod.

Defensores ciuitatum si cognouerint aliquid à qualibet persona contra publicam disciplinam in lesionem possessorum fieri, habent facultatem referend ad præfatos prætorios, vel ad magistris equitum, vel peditem, vel officium, vel ad comites sacrum largitionum, vel priuarum, l. 1. defensores, 8. C. eod.

Defensores non debent permittere possesores à susceptoribus prægrauati maioribus muneribus, & ponderibus, sed eos deprehensos debent dirigere ad præfectum prætorio, l. pen. C. eod.

Defensor ciuitatum officio non potest aliquis renunciare, nisi cum autoritate principis, l. 1. C. eod.

Defensor eligebatur à præfide, & confirmabatur à præfeto prætorio, gl. decreta, in principio, in auth. de defenso. ciuit. col. 3.

Defensores ciuitatum olim erant tres numero, non ex decurionibus, sed ex aliis electi, vt procurarent, ne infame sortis homines à nobilibus premererent in hoc differentes à Magistratibus municipalibus, quod hi ciuitatum decuriones dicerentur, in additione margin. super rubr. auth. de defenso. ciuit. column. 3.

in Defensorem electus vnus ex nobilioribus non potest recusare, aliis punitur in quinque libris auri, & nihilominus compellitur, §. nos igitur, & ibi glo. declinare, eod. tit.

Defensor ciuitatis iurisdictionem præstare debet biennium solum administraturus, & à præfeto confirmandus, & remouendus, voluntariam iurisdictionem exercens, & non ea, quæ sunt meri & mixti imperij, præfide non valente eius iurisdictionem impedire, §. iurisdictionem, eod.

Defensoribus ciuitatis non licet regere ciuitatem per vicarios, sed debent per se ipsos, §. nulla, eod.

apud Defensores ciuitatum agi debent testamentorum insinuationes, & donationum, & quidquid aliud monumentorum proprium est, quod, vt teneat ad voluntariam iurisdictionem, aliis non, vt sunt manumissiones, emancipationes, & adoptiones, d. §. nulla, & ibi gl. quidquid.

Defensor ciuitatis olim non poterat dare restitutionem in integrum, sed hodie sic, gl. iurisdictionem, ibi.

Defensor ciuitatis non potest facere ea, quæ sunt meri & mixti Imperij, consuetudine tamen contra feruatur, tum etiam quia quibusdam ciuitatibus hoc concessum est, vt à Federico Lombardis, ibi.

Defensor ciuitatis publica exigere debet tributa, & inordinatè agentes videre, & publicum remouere tumultum, & officiales provincie debent ei auxilium imperij, & ex provinciali curia vnum exceptorem, & duos officiales habere, §. deinde eos, eod.

Defensores ciuitatum iudicare debent in pecuniariis causis vsque ad triginta annos conuentione in verito examine prohibita appellatione ad præfidentem permittit, & in curia circa personam defensoris ab officialibus verita, successores electione mandata, §. & iudicare, eod.

Defensor ciuitatis non potest accusari, cum sit ordinarius, gloss. trahere, ibidem.

Defensores ciuitatum habere debent habitationem, aut domum pro actuum custodia, & eligere quandam in provincia, qui habeat custodiam eorum, & sit apud eos archiuum, d. §. & iudicare, vers. precepta, & in auth. præfides, C. de Episcop. aud.

Defensores ciuitatum debent gratis administrare, nec possunt aliquid recipere, nisi salaria publica, §. quia verò, in auth. de defenso. ciuit. col. 3.

Defensores ciuitatum possunt leuia crimina audire, & competenti castigatione punire poena contra facientibus imposita, §. audient, eod.

Defensor officium vltra biennium durare non debet, nisi tota ciuitas nullo rediit ante elegerit eum, §. fin. in auth. de defenso. ciuit. col. 3.

Defensor ciuitatis potest in carcerem detrudere eos, qui in maioribus criminibus capti sunt, & debent mittere ad provinciam præfidentem, §. audient, eod. tit.

Defensor ciuitatis non habet merum, nec mixtum imperium, potest tamen molestatores capere, & apprehendere, & in carcerem detrudere, d. §. audient, in additione marg.

Defensor ciuitatis non perdit iurisdictionem propter presentiam præfidis, gl. 1. in l. 3. C. de metatis, lib. 12.

Reliqua verbo, Decuratio, Nominatus, Potestas, Syndicus, Magistrate, Index, §. 2.

DEFERRE est in fisco mulieribus permittit esse, sed aliis non possunt deferre, l. air Dnus, & l. deferre, & ibi gl. 1. de iure fisci.

Deferre non possunt clarissimi viri, nec damari, nec qui fustibus cæsi in opus publicum sunt dati, l. deferre, 18. eod.

Deferre non possunt milites veterani propter honorem, & merita militiæ, nec milites propter honorem stipendiorum, d. l. deferre, §. 1.

Deferre hoc est vindicare potest quilibet communem causam sibi cum fisco, nec est per hoc est famosus, licet in causa sua non obtineret, ibi.

Deferre non possunt tutores, vel curatores causam pupillorum, vel adolescentium, nec ille, qui quasi procurator negotia gessit, d. l. deferre, §. pen.

Deferre non potest quis per se, vel per interpositam personam rem, quam ipse vendidit, d. l. deferre, §. pen.

Deferre, vel nõ deferre sicut ab initio cuique est liberum, ita post in ceptam delegationem

lationem deferre sine poena quis non potest, l. res quæ, §. si eod.
 Deferre quis dicitur multis modis, primo qui aliquid offende, unde dicitur heredes deferri, item dicitur accusare de quolibet crimine, item etiam deferre iustitiam honorum, item bonorum tunc dicitur deferre, item ponitur pro delatore bonorum iusto, vel iniusto, & est iniustus deferre personarum etiam probet, l. in rub. C. de delatoribus, lib. 10.
 Deferre prohibetur quidam propter honorem, vt clarissimi, item veterani, item milites propter honorem supradictum, item propter exum, vt mulieres, item propter damnationem, qui fuit, casti sunt, & qui in opus publicum damnati sunt, & in metallum damnati, ibid.
 Deferre aliquas causas, qui corporum ante damnationem possunt easdem post damnationem exequi, ibi.
Reliqua verbo, Denunciare, Pupillus 24.
 Deferens crimen si non probat, punitur infamia, & tantum dat fisco, quantum delator, item punitur etiam alia poena, gloss. pen. in l. ex varia, C. de delatoribus, lib. 10.
 Deferens crimen excusatur à poenis delatorum multis modis, d. glo. pe. & gl. 1. in l. ex quibusdam, ff. de iure fisci.
 Deferens se, quod quatuor fit ratione de restituendo non capaci, l. lucratum tertiam partem, l. 1. C. de his, qui se deferunt, lib. 10.
 Deferens de vxor defuncti non capax tunc accipi dicitur commissi sibi relicti, l. lucratum dimidium, & facta diuisione habebit portionem, ibi.
 Deferens legatarius non capax, vt patet dimidium fidei relicti consequatur, oportet, quod deferat id, quod later, non id, quod fisci est, l. editio, l. 4. §. 1. de iure fisci.
 Deferens relictum non capaci in fisco, si non probat, infamatur, nisi sit de exceptatis, gl. & probat, ibi.
 Deferens bona alicuius in fisco si petat abolitionem ex causa, debet sibi concedi, vt si errauerit in deferendo credens se iuste deferre, aliis non conceditur, l. Senatus, l. 1. eod.
 Deferens bona alicuius in fisco si non prosequatur delationem, tenetur fisco in tantum, in quantum habere fisco, d. l. Senatus, §. Diuus.
 Deferens lucrum, aut malefactorum dimidium poenæ, quod consequeretur, si statuto cauerit, ex hoc vniuersalem poenam exigere debet, deferentique dimidium iuxta statutum rependere debet, d. §. Diuus, in additione marg.
 Deferens se nihil interet, cuius ætatis sit, an adultus, vel pupillus sit, nam & pupillus potest se deferre in causis, ex quibus non capit, l. ait Diuus, eod.
 Deferens propriam causam propter premium si non probat, infamatur, gl. non obtrahit, in l. deferre, §. 1. eod.
 Deferens bona ab aliquo possessa in fisco tenetur probare ea ad fisco pertinerent, non tamen tenetur probare possessionem, vnde ea habuerit, l. est decretum, 25. eodem.
Reliqua verbo, Denunciare, Incapax, Delator, Filius 82.
 DEFINITIO illa est bona, quæ conuertitur cum suo definito, secus si non conuertatur, l. 1. §. 1. & ibi gl. itaque de dolo malo.
 à Definitione incipere debemus, ne illotis manibus procinas materiam tractemus, gl. in rub. de testam.
 Definitio, & etymologia vbi simul concurrunt, magis statuit definitioni, l. finis quoque, §. puto, in additione marg. de hered. instit.
 Definitio omnis conuertitur cum suo definito, glo. 1. in l. nihil est, 24. de verb. signific.
 Definitio omnis in iure periculosa est, & rarum est, vt non subverti possit, l. omnis definitio, 202. de reg. iuris.
 Definitio est oratio substantiam cuiusque rei significans secundum Boetium, sed in iure dicitur definitio plurimum rerum breuiter, siue summam sub regula facta tradidit, gl. 1. ibi.
 Definitio, cui non conuenit, nec definitum, l. si quis seruo, 20. C. de furtis.
 DEFINITIO in re vbi habet proprietatem, improprietatem tamen continet pœnæ defuncti, glo. defuncti, in l. eius qui in pronuncia, l. certum petatur.
 Defunctus potest aliquid facere, quod heredes non potest, glo. summonebitur, in l. Iulianus, §. 1. de Macedonia.
 Defuncto debitor factum pactum de non petendo profect eius heredi, licet nihil sit dictum de herede, nisi contra probeatur, vel sit res debita talis naturæ, quod non transeat ad heredem, vt usufructus, vel similis seruitus personalis, l. si pacto, 10. & ibi gl. si de probat, defunctus pretium proinde heredi suo, sicut ibi, d. gl. si.
 Defuncti conseruandi statum, quando dubitatur de substantia rei legatæ, sed de eius qualitate extrinseca, qua à natura rei non inest, vt qualitas alienationum, non tamen statum conseruandi, quando dubitatur de qualitate rei legatæ intrinseca, vt est bonitas, dulcedo, gl. gloss. 1. in l. 4. de vino, critico, vt oleo.
 Defuncti iudicio non licet alicui in parte velle, & in parte nolle, l. à filio, & ibi gl. 1. de alimentis, vel cibariis.
 Defunctus quod debet heredi, vt æs alienum, deducitur, nisi testator prohibuerit, nec videtur prohibere, si eum grauatur, vt hereditaria, quam propria bona sua relictur, & fructus percepti iudicio testatoris in debitum impurantur, l. quod de bonis, §. quod aus, ad legem Falcid.
 Defuncti precepto de cauendo standum est, gloss. in l. Diuus, si cui plus quam per legem Falcid.
 Defunctus male fidei fructus, quos percepit per alium habentem bonam fidem, potest vscapere, gloss. non fuerit, in l. 4. §. fructus, de vscapio.
 Defuncti bona possunt recipere augmentum per defunctum, qui non est, nec per quæ sit heredes extrinsecus, & aliunde adquirentem, sed bene recipiunt augmentum ex ipsa hereditate, seu de bonis hereditariis, l. si creditor, §. pen. & ibi glo. pen. de separatio.
 Defuncti patris statua posita iuxta monumentum, si cæsa sit fixis, filio compertit actio iniuriarum, non vero sepulchri violati, sed si in ipso monumento affixa, vel non affixa fuit, tamen dubitatur filio interdictum quod vi aut clam, l. si statua, 27. & ibi glo. 1. de iniuriis.
 Defuncti rationis sicut ad probationem sibi debet quantitas non sufficiens,

nec parant aliquid præiudicium debito, ibus, ita nec assertio testatoris, de centis se debere non probante parat præiudicium heredi, glo. pen. in l. actiones, & C. de probatio.
 De Defuncti statu principaliter etiam ante quinquennium agi non potest, tamen propter posteros, & peculium queritur etiam de statu defunctorum intra quinquennium, rub. & gl. 1. C. de statu defunctorum.
 De Defuncti statu non potest queri post quinquennium ad malum, sed bene ad bonum, veluti si queritur, vt sit liber perpetuo, gloss. 2. ibi, & l. 2. C. eod.
 Defunctus an vxoret, vt ingenuus, inficitur tempus mortis, & sufficit probari, quod communis opinio sic se habuerit, si mater sua, 6. C. eod.
 Defuncti dictum præsumptionem vtilem, non probationem facit, gl. pen. in l. 1. C. de calumniator.
 Defunctum corpora debiti gratia detinere, aut impedimentum corporum sepulture facere nulli licet, §. meminimus, in auth. vt cum de appell. cognosc. col. 8.
 Defuncti fama læditur, si heredem non habeat, §. licet, & ibi gl. iniuria, & add. marg. Init. ex quib. caus. manumittere.
 Defuncti bonis adiectis causa conferuandorum libertarum cessat venditio ipsorum, §. 1. Init. de eo, cui libertas causa bona adiecta.
 Defuncti bonorum adiectio tunc locum habet, cum defunctus reliquit libertates ex testamento, vel in intestato, §. in primis, Init. eod.
 Defuncti bonorum adiectio datur, quando libertates inter viuos datæ fuerunt, sed reuocatur in dubium, an datæ fuerint in fraudem creditorum, §. pe. eod.
Reliqua verbo, Dolus, 20. 21. Heres, 71. vsque 76. & 77. & 79. vsque 85. Mala fides, 12. Salarium, 2. Semel, Sepelire, Statui, Bona fidei, Cadavera.
 DEFFINGI verbum accipitur pro aliquo negotio se explicare, finemque ei imponere, & ab eo se eximere, l. emptorem, 12. in add. marg. de actio. empti.
 DEGRADATVR quis, dum dignitate spoliatur, glo. 2. in l. 1. C. de priuilegiis scholarum, lib. 12.
 DEHERANS calore iracundie non punitur, secus verò si non deierasset calore iracundie, gl. in l. 2. C. de reb. creditis.
 Deierandi via non debet dari, l. 2. C. de iudicia viduitate.
Reliqua verbo, Perennis.
 DEICERE non videtur quis, quando eius familia deiecit, nisi mandauerit, iusserit, vel ratum habuerit, l. 1. §. ait prætor, & §. seq. de vi, & vi armat. l. hoc iure, l. 2. de regul. iuris.
 Deici non videtur is, qui neque animo, neque corpore possidebat, licet ingredi, ac incipere possidere prohibeatur, d. l. 1. §. cum, qui.
 Deici dicitur is, qui auisit possessionem, quam antea habebat, non, qui non accepit, ibi.
Reliqua verbo, Possessio, 21. vsque 25.
 DEICIENS poculum alterius de naue, tenetur actione in factum, l. in laqueum, §. 5. §. si de acquir. rerum dominio.
 Deiciens vsuapientem de fundo per vim, adeo quod is non vsuaperit, tenetur ei interdicto vnde vi ad interese si pauci dies supererant ad complendum, secus si plures dies, vel non modicum tempus restabat, gl. habuitur, in l. 1. §. qui autem vi, de vi, & vi armat.
 Deiciens per vim tenetur interdicto, vnde vi, etiam restituito fundo, si res mobiles ablata de ipso fundo non restituantur, pro quibus potest deiectus, si voluerit, etiam agere ad exhibendum, vel vi bonorum raptorum, d. l. 1. §. si fundus.
 Deiciens vi de villa, aut de domo tenetur deiectione, interdicto vnde vi ad restitutionem pretij villæ, vel domus incendio consumptæ, d. l. 1. §. denique Iulianus.
 Deiciens, statim quod vi deiecit, videtur per eum stitisse, quominus restitueret, & ita semper videtur esse in mora, & tenetur de periculo rei, & interit, etiam si eodem modo essent peritura penes deiectionem, gl. d. §. denique, & ibi gloss. stitisse.
 Deicientis heredes si plures fuerint, vnusquisque non tenetur interdicto vnde vi in amplius, quam ad eum peruenit, l. si plures, §. eod.
 Deicientis vnus heres ex pluribus, tenetur in solidum interdicto vnde vi, si ad eum peruenit totum, ibid.
 Deiciens vi debet condemnari, quanti actotis interest, licet sine dolo, & culpa possessionem amiserit, quia viciosa possessionem adeptus erat, l. si vi me, eod. ad Deicientem pertinet indistincte periculi interitus rei iniuria, l. penult. eod.
 Deiciens, quasi effundens aliquid ex cornaculo proprio, vel conducto ita, vt alicui noceret, quasi ex maleficio tenetur, l. 4. §. is quoque de actio. & oblig.
 Deiciens aliquem de fundo non tenetur conditione furti, tenetur tamen triticaria ratione possessionis fundi, quam abtulit, sed ratione arborum, lapidum vel fructuum, quos furandi animo decerpit, tenetur furti actione, l. verum est, 25. & ibi gl. 2. de furtis.
 Deiciens, concutiens, aut expugnans possessorem domo agrorū suarū, aut nauis sua hominibus armatis, aut accommodans homines, vt id fieret, tenetur lege Iulia de vi publica, l. 3. & 4. ad legem Iul. de vi publica.
 Deiciens aliquem ex agro suo hominibus congregatis sine armis potest accusari, leg. Iul. de vi priuata, l. si quis, ad leg. Iul. de vi priuata.
Reliqua verbo, Effundens, Possitum, Projiciens, Actio, 92. 93. 94. Vis, 5. Expellens, Interdictum, 17. vsque 23. Deiectus.
 DEICTVS vi non dicitur, qui deici non expectauit, quoad hoc vt sibi competeret actio, quod metus causa, l. metum, §. quod metus causa.
 Deiectus vi de possessione videtur quantum ad amittendam possessionem dominus, qui existimans homines armatos venire ad eum, cum alio tendente, aufugit, sed non videtur deiectus, quoad hoc, vt sibi competeret actio quod metus causa, gl. non videtur, ibi.
 Deiectus vi dicitur dominus, qui aufugit de fundo, eo quod videns homines armatos, quod ad eum tendebant, non tamen intrauerunt in possessionem, aufugit de fundo, & tunc habet locum interdictum vnde vi, si habuerunt animum deiciendi illum, nisi mutato proposito intrauerint, si verò ad aliud tendebant, non habet locum interdictum vnde vi, ibid.
 Deiectus vi dicitur dominus, qui aufugit de fundo, eo quod vidit homines armatos, qui illo se tendebant, non habentes animum illum deiciendi, & illa res non dicitur vitiosa, quantum ad vscapionem, nisi mutato animum intrauerint,

nam tunc possessio amittitur, & habet locum interdictum vnde vi, & res efficitur vitiosa, ibi.

Deiectus si sit a possessione quis volens timore instantis mortis, vel periculi, habet locum actio quod metus causa, si vero nolens deiecitur habet locum interdictum vnde vi, & deiectione, ibi.

Deiectus vi videtur, si quis vi animo, siue corpore possidens deiectione est, l. 1. §. siue autem, de vi, & vi armat.

Deiectus vi dicitur etiam is, qui supraenientibus quibusdam profugerat de possessione, si illi vi occupaverat possessionem, secus si non occupaverat, d. l. 1. §. idem Labeo.

Deiectus vi quidquid damni senserit ex deiectione, debet recuperare interdicto vnde vi, d. l. 1. §. qui autem.

Deiecto debet restitui possessio in eo statu, in quo prius erat, ibi.

Deiectus dicitur possessor, qui inuentus in fundo ligatus, ibi detinebatur ab aliquo, d. l. 1. §. pen.

Deiectus dicitur dominus de possessione, quando quis deiecit deiectione domino partem s. totum de fundo, & pars in fundo ligati detinebantur, & idem si emisset s. ligati detinebantur, ibid. d. §. pen.

Deiectus non videtur dominus, quando eius colonus coactus est per vim, quod pro deiectione possidere, nisi re ipsa possessionem ei tradidisset colonus, §. re ipsa gl. v. indus, add. marg. ibi.

Deiectus armis dicitur quis, etiam quando vnus tantum ex deiectionibus tenetur, §. adus, vel fustem, & etiam quando omnes armati venerunt, et si armati non sunt, §. si ad deiectionem, & quando inermes venerunt, sed in ipso certamine, §. processerunt, vt fustes, vel lapides fumerent, l. 3. §. armis, de vi & vi armat.

Deiectus armis vt quis dicitur, sufficit terror armorum, ibid.

Deiectus vi dicitur, quis inspecto fine, quando aliud tendentes, quam viderent possessorem fugisse, mutato proposito, ingrediuntur, gloss. vt fustes, ibidem.

Deiectus armis non videtur, vt habeat interdictum vnde vi ille, qui visis armatis, qui ad deiectionem, metu hoc deterritus profugerat, sed bene habetur deiectionis quoad hoc, vt amittat possessionem, d. l. 3. §. si quis, & ibi gl. vi deiectionis, & gloss. 1099.

Deiectus armis non videtur quoad hoc, vt habeat interdictum vnde vi, qui cum armis, vel alio tendentes audisset venire, metu discessit de possessione, siue verum, siue falsum audisset, nisi illi possessionem occupasset, ibid.

Deiectus armis dicitur ille, qui cum venire in possessionem, armati cum prohibebantur, qui inualerant possessionem, ibid.

Deiectus in villa vi venit ad ciuitatem pro amicis, & in hoc biduo vel triduo labrantur, dicitur habere interim ciuilem possessionem, & spem recuperandi naturalem, §. gl. in continenti, in d. l. 3. §. cum igitur.

Deiectus vi non dicitur ille, qui compulsus est aliquem in possessionem inducere, nec habet interdictum vnde vi, sed actionem quod metus causa, l. si rerum & ibi gl. si eod.

Deiectus ab usufructu in eadem causam restitui debet interdicto vnde vi, in qua futurus esset, si deiectionis non fuisset, l. si plures, §. j. eod.

Deiectus si fuerit vi armata etiam ille, qui vi, aut precario, aut clam possidebat, habet interdictum vnde vi, & recuperat ipsam possessionem, & res mobiles quas amittit ex deiectione, sed si vi eod.

Deiecto vi licetum est inquirere deiectionem suam quodcumque etiam ex interuallo, gl. si in fin. l. 1. §. si vt possideris.

Deiectum, vel effusum quod sit aliquid, is, ex cuius cenaculo, vel proprio ripius, vel conducto, vel in quo quati habitabat, deiectionem vel effusum est ita, vt al. quod nocere, ex quasi maleficio obligatur ad dupli estimationem damni, §. i. Inhiunt, de obligat. quae ex quasi delicto.

Deiectum, vel effusum si fuerit aliquid, ita quod liber homo sit occisus, is, ex cuius cenaculo proprio, vel conducto, aut in quo gratis habitabat, deiectionem vel effusum fuit, punitur poena 50. aureorum, si vero viuit, sed fuerit ibi nocitum, tunc punitur in quantum iure estimauerit, §. l. inst. de oblig. quae ex quasi delicto.

Deiectum, vel effusum si fuerit aliquid ex cenaculo filijfam. habitantis foris ad patrem, vel aliquid fuerit appensum, cuius casus periculosus est, in patrem nulla datur actio etiam de peculio, §. si filiusfamilias, & ibi gl. 1. eod.

Reliqua verbo, Auct. cum Spoliatus, l. 1. §. 5. Alia, 92. 93. 94. Effundens, Deiectione, deiectionis, l. 1. §. Si pignus, l. 1. §. pen.

DEI A T O R non probans regulariter infamatur. fallit in eo, qui detulit non ipse tantum, i. consequendi a fisco, vel a delato, vt desistat, fallit in eo, qui detulit ad certum, vt licentia gratia, vel qui nomine reip. suae exequitur causam, l. 2. & ibi gl. 1. de iure fisci.

Delator coartumace, ipse, & eius erant fideiussores tenentur ad omne damnum, & admittit delatori ius publicam causam deferendi, & is, qui delatus est, absoluitur apponendo in ea causam, quare absoluitur, d. l. 2. §. Senatus, & ibi gl. tenetur.

Delator cogitur edere mandatorum, & nisi ediderit, in vinculis deducitur, non vt delator subducatur poena, sed vt mandatorum nominet, sed vt mandator quoque perinde, ac si ipse detulisset, punitur, d. l. 2. §. diuus.

Delatoris poena tenetur etiam ille, qui per suppositam personam delatorem subiecit, l. seruus in opus, 34. de poenis.

Delatorem submittens etiam in causa pecuniaria eadem poena tenetur, qua tenentur aduocati, qui ad intrudenda lites falsas pecuniam acceperunt l. lege Cornelia, §. si de falsis.

Delatores debent habere maximam diligentiam, quia solliciti sunt semper inquirere de bonis vacantibus, vt ea possint deferre in fisco, hinc dicitur delatoria curiositas, quare reprobatur in facto alieno, l. nec supina, & ibi gl. fin. de iuris & facti ignorant.

Delatus citatus non veniens, perinde punitur, ac si in delatione persistens eam non probasset, l. Senatus, §. diuus, de iure fisci.

Delatorem subiectionis calumniosae, intantum tenetur fisco, quantum haberet deferens, si probasset, l. l. Senatus, in principio.

Delator, qui mandato alicuius deulatur, recte potest abolitionem petere, si

mandatorem ipse subtraxerat queratur, idest, si mandator, qui secum detulerat, discessit a lite, & solus mandator colludens tenetur, l. res, quae, §. si eod.

Delator, qui causam solus agere instituerat, non habita mentione mandatoris, si desistat petens mandatorum causae decessit, punitur debet, l. 2. de eo delatore, eodem.

Delator si non probauerit, punitur ipse, & etiam mandator, l. non tantum, 24. eodem.

Delator quidam si pro fisco, vel pro vilitate fisci accusabat testamentum de falso, & ea litem pendente ex alia causa bona vacent, vt quia non esset capax heredes institutus in testamento falso, & de hoc conser, fructus veniunt ex die morte primae litis, l. fisco, §. 38. & ibi gl. 1. eod.

Delatoris opera non fungitur, qui fisci pecuniam, quam alius tenebat, contendit ad sui temporis administrationem pertinere, quamuis id probare non potuisset, cum propriam causam egerit, non pro premio, d. l. fisco, §. si.

Delator non dicitur, qui protegens suae causae gratia aliquid ad fisco denunciat, l. delator, 44. eodem.

Delatores dicuntur, qui aliam bona deferunt fisco, & non probant, & infamantur, gl. antepen. in l. nulli licere, 28. C. de Episcopis.

Delator falsus punitur, & infamatur, sed verus non, gl. 1. in l. 3. C. de iniuriis.

Delatores si non probant, dicuntur iniusti, & infames, si vero probant, praeium habent, gl. in rub. C. de delatoribus, lib. 10.

Delatores proprii dicuntur publicorum criminum detectores, qui & quadruplae toris Larine dicuntur, d. rub. in add. marg. C. de delatoribus, libro 10.

Delatoris poenam non patitur ille, qui desert ex necessitate officij, vel ex praepro iudicis, etiam si non probet, l. 2. & ibi gl. si eod.

Delatoris poenam non patitur ille, qui causam delationis ab alio ceptam prosequitur, etiam si non probet in causa, maxime si iustus iudicis, aut necessitas officij intercedat, d. l. 2. & ibi gl. si eod. add. marg.

Delatoris poenam non sustinet ille, qui conuentus ab officialibus, fundum, vel domum possidere, ad suam defensionem non se, sed alium esse eius rei possessionem dixit, sed non probauit, quoniam tunc maxime videtur delationem contra se factam repellere, quam alium quenuquam deferret, l. 3. & ibi gl. fin. C. eod. tit. & lib.

Delatoris poena non punitur ille, qui defendit causas reipub. in iudicio, alio prouocante, vel extra ius, l. ex varia, & ibi gl. 2. C. eod.

Delatores fidei nuntiorum criminum dicuntur illi soli, qui fisco deferunt, scilicet inchoando, & spe praeij, & non probant, & patiuntur poenas delatorum, gl. si, ibid.

Delator nuntians sine fidei aduocato eadem ordinem punitur, l. pen. C. eod.

Delator non debet admitti sine fidei aduocato, & male deferens ex consuetudine grauius punitur, ibid.

Delator quodcumque etiam si probauerit, nihilominus punitur, vt si seruus detulit dominum, l. si & ibi gl. 1. C. eod.

Reliqua verbo, Deferre, Deferens, Denunciare, Denunciator, Incapax, Relator, Bona, 6. Nuntiator.

DEI A T O non fit ciuitas, gl. si in Lex varia, C. de delatoribus, lib. 10.

Delatio iuramenti non habet vim definitiuam, l. cum iudex, C. de sententia & interlocuto.

Reliqua verbo, Iuramentum, 12. vsque 28. Iurari, 3. 4. Iurare, Minor, 44. Patrimus, 78.

DEI G A R I possunt causae, quae semiplenam causae cognitionem, desiderant, non quae plenam, gl. decretum, in l. nec quicquam, §. vbi decretum, de officio proconsulis.

Delegari non possunt a proconsule causae, quae magis iudicis officio, quam actionis iure expeditur, in quibus plene causae cognitio, & decreti interpretatio requiritur, §. vbi decretum, & ibi gl. decretum.

Delegare non potest quis sententiam a se scriptam alij iudici legendam, velut ipse cognoscit, & alius det sententiam, d. gl. decretum.

Delegari non possunt causae meri, & mixti imperij, cum ille concedatur maioribus iudicibus specialiter, & expressis in priuilegiis, §. l. 1. & ibi gl. 1. & 2. de officio eius, cui mandat, gl. si in l. si eod.

Delegari possunt causae mixti, & meri imperij, in casu absentiae d. l. 1. & ibi gl. si proferatur.

Delegari possunt quaecumque, quae iure Magistratus comperunt, d. l. 1.

Delegare non potest patrix cognitionem, quam ex Senatusconsulto habet, quando a familia dominus occisus esse dicitur, ibid.

Delegari non possunt ea, quae specialiter, idest, peculiatim & in priuilegium conceduntur, & ambo sunt necessaria, & alterum non sufficit, gl. 2. ibid.

Delegari non potest interpositio decreti, quae sit causa cognita super alienationibus rerum minoris, l. mandata, de officio eius, qui mandata.

Delegari potest cognitio de suspectis tutoribus, imo mandata generali iurisdictione, propter vilitatem pupillorum, illa venit, l. pen. eod.

Delegari non potest datio tutorum, nisi ei, qui subiectus est, & cui imperari potest, & qui alias iurisdictionem habet, vt est defensor ciuitatis, gl. 1. ibid.

Delegari possunt, vt possessio bonorum detur, aut ventris nomine mulier, vel is, cui legatum est, seruandorum legatorum causa in possessionem mittatur, d. l. penult. §. 1.

Delegari potest, si cui damni infecti nomine caueatur, vt is possidere iubeatur, ibidem.

Delegari potest, vt possessio bonorum alicui detur in sex tantum bonorum possessionibus, quae non tribuuntur, secus in aliis, quae ius tribuunt, gl. vt possit, ibidem.

Delegari possunt, quae summaria, & semiplenam causae cognitionem requirunt, non tamen, quae plenam, gl. legatorum, ibid.

Delegari potest cognitio, ac pronuntiatio, an quis sit mittendus in possessionem vel non, sed non potest delegari ipsum mittere actualiter, ac re ipsa, gloss. fin. in d. §. 1.

Delegare potest legatus proconsulis, & in eo hoc est speciale, gloss. 1. in l. si eod.

Delegari potest datio tutoris habentis iurisdictionem, licet sit mixti imperij, & hoc fauore pupillorum est introductum, alia vero, quae sunt mixti imperij

etiam fauore pupillorum delegati nō possunt etiam habenti iurisdictionem, gl. p. in l. 1. de iurisdictione omnium iud.
 Delegatus iurisdictionis est, vnde competit cuilibet iudici, dummodò causa sit delegabilis, scilicet verò si non sit delegabilis, gl. fin. ibid. & l. imperium, qd.
 Delegare non potest præf. pecuniariam causam ultra 300. aureos, quæ non competit iure censuali. Magistratus, gl. miltum, in fi. in l. imperium, de iurisdictione omnium iud.
 Delegare solum potest ille, qui habet iurisdictionem ordinariam, non qui delegatam, l. more, eod.
 Delegare, & delegatum cogere potest ille, qui est ordinarius, non tamen potest delegare, vt vltimo die officij sui iudicetur, l. eum, qui, & ibi gloss. 1. eodem.
 Delegare, & iubere delegatum debere iudicare vltiori die officij sui, idest, post biennium, non potest iudex ordinarius, cuius iurisdictione limitatur biennio, gl. 1. ibidem.
 Delegare potest quilibet magistratus, d. l. eum, qui, eod.
 Delegari potest iurisdictione in totum, vel in partem, l. folet, eod.
 Delegari potest omnis iurisdictione, & valet talis delegatio, quia delegans non amittit profas suam iurisdictionem, gl. pen. ibi.
 Delegari sicut potest iurisdictione vniuersalis, ita & potest & in personas certas, vel ad vnam speciem, l. prætor, eod.
 Delegare potest illi, quibus lege, vel Senatusconsulto, aut constitutione concessum est, l. cum prætor, §. 1. de iudiciis.
 Delegare potest proconsul, & lege hoc sibi conceditur, ibid.
 Delegare potest ille, cui mandata est iurisdictione, vt sunt legati proconsul, ibidem.
 Delegari prohibentur ea, quæ specialiter a lege præfidi, vel alicui committuntur, gl. alleg. ibid.
 Delegari permittitur ex S. C. Syllaniano cognitio, an dominus à familia sit occisus, quando præfidi abesse contingeret, ibidem.
 Delegari idem magis permittitur à lege legato proconsulis, quam his, qui Romæ iudicant, quia cum illis esset moribus concessum, non fuerit necesse lege concedi, gl. more, ibid.
 Delegari potest causa restitutionis in integrum speciali iure fauore pupillorum, licet sit mixti imperij, & etiam potest delegari iubere de cauendo, licet sit mixti imperij, & hoc speciali iure in causa damni infestis, propter celeritatem quæ in ea requiritur, l. 1. & ibi gl. fi. de damno infesto.
 Delegari non potest exequutio sententia simpliciter, neque ad finem, vt detur vera, & actualis possessio, gloss. 1. de datione, in l. à Duo Pido, de re iudicat.
 Delegari non potest exequutio sententia ad finem, vt fiat missio in possessionem solum causa custodit, l. Doct. reprobat, §. glo. à se dationum.
 Delegari non potest cognitio, an separatio bonorum hereditarium à bonis heredis sit admittenda, necne, gloss. nullius, in l. 1. §. de his autem, de separatione.
 Delegare est vice sua alium debitorem dare creditori suo, vel cui creditor iussit, delegare, l. 1. de nouatio.
 Delegare potest Imperator causam appellatione remotam, alius tamen non potest l. 1. §. fi. à quibus appellare non licet.
 Delegare nemo potest gladij potestatem sibi datam, vel alterius coercitionis, quæ adiuuat ciuitatem, vel libertatem, l. nemo potest, §. 70. & ibi gloss. 1. de reg. iuris.
 Delegari non possunt tutoris, & curatoris datio, interpositio decreti in alienationibus rerum minoris, emancipatio, iuratio tamen conceduntur hæc, quia vicarius est ordinarius a lege, non delegatus, gl. 4. in l. 2. de officio eius, qui vicem alterius.
 Delegari non possunt ea, quæ iudicis officio expediri debent, & causæ cognitionem desiderant, scilicet in restitutione in integrum, cuius cognitio potest delegari, licet iudicis officio concedatur, gloss. ex veteribus in l. fin. C. vbi & apud quem.
 Delegari omnia, quæ possunt, nō censentur competere iure Magistratus, ibidem.
 Delegari non possunt causæ, quæ ad iurisdictionem delegantis non pertinent, l. 1. C. qui pro sua iurisdictione.
 Delegari possunt causæ, quæ ad iurisdictionem ordinariam, & non delegatam pertinent, gl. 1. ibi.
 Delegari possunt causæ, quæ ad iurisdictionem à principe delegatam pertinent, ibidem.
 Delegari non possunt causæ, quæ ad iurisdictionem delegatam pertinent, nisi quando fuerint postea confirmatæ à primo delegante, ibid.
 Delegare potest hodie doctor iurisdictionem, quam habet in scolares, cum ei non concedatur iurisdictione, eo quod sit de maioribus, cum cuilibet etiam grāmico sit concessa, vnde competit iure Magistratus, cum delegari, olim tamen non poterat, gl. dedimus, in auth. habita, C. ne filius pro patre.
 Delegare, mandare, & iubere differunt iure, gl. 2. in l. quos dices, C. qui dare tutores.
 Delegari potest cognitio, an causa ad restitutionem minoris sit necessaria, decreti tamen interpositio super alienationibus rerum minoris delegari non potest, gl. fi. in l. 1. C. de prædij min.
 Delegari debet causa ad partes ratione modiciatæ negotij, & propter distantiam itineris, l. cum post sententiam, §. C. de appellat.
Reliqua verba, Imperium, l. 2. Iubere, Mandata, Proconsul, 2.
 Delegans si licet deleget totam iurisdictionem, ob id tamen non abdicat à se illam, l. folet, de iurisdictione omnium iud.
 Delegans si prohibet iudicem causam iudicare vni ex pluribus, quibus causam delegauerat, ceteris id committit, hoc etiam commissum relinquere videtur, l. cum prætor, de iudiciis.
 Delegans si non appositum locum, in quo iudicari debeat, intelligitur delegare in eo loco, in quo solet iudicare, l. si locus, §. 9. eod.
 Delegans in damno intelligitur delegare in loco solito, neque attenditur incommodum litigantis, & neque in loco non consueto intelligitur fieri, etiam si commodum litigantis interueniat, gl. 1. ibi.

Delegans debitorem suum fingitur soluere, l. quamuis, §. 5. interdum, & ibi gl. soluit, ad Velleian.
 Delegans alij nihilominus dicitur sibi referuare, gloss. referuare, in l. 1. de damno infesto.
 Delegans sicut potest exceptione se tueri, ita & delegatus ex eius persona, gl. fi. in add. marg. in l. fi. non debitorum, §. 3. de nouatio.
 Delegatus si sit causa à magistro Episcopo, vel potestate, non cognoscit Episcopus, vel potestas pro sua iurisdictione, sed tanquam magister, gl. 1. in l. & si prætor, de officio eius cui man.
 Delegata omni iurisdictione veniunt tantum ea, quæ competunt iure Magistratus, non quæ infunt mero, vel mixto imperio, quæ etiam specialiter non delegantur, gl. omnem, in l. folet, de iurisdictione omnium iud.
 Delegata causa per frustrationem alterius partis ultra tempus si sit extensa, quod ultra non potest cognosci, gl. infra artem, in l. intra vile, de minoribus.
 Delegata alicui causa ultra tempus sibi concessum non prorogatur, licet propter dolum litigantis sit lapsum, sed redit instantia ad delegantem, gl. intra, in additione.
 Delegata causa à principe appellatione remota non potest appellari de iure ciuili, de iure tamen canonico potest nihilominus appellari, gl. fi. in l. 1. §. fin. quib. appellare non licet.
 Delegata videntur illa, sine quibus commissum exequi non potest, gl. fi. in l. 1. C. si non competen. Iudice.
 Delegata causa trib. quorum duo si tertio absente iudicauerint nomine suo, & absentes ille tertius non potest eorum sententiam ratificare, gl. 1. in fin. in l. 2. C. de iure filij, lib. 10.
Reliqua verbo, Commissum, Iurisdictione, l. 1.
Delegatio in genere, num. 1.
Delegatio actionis, num. 2.
 DELEGATIO facta ei, qui est extra iurisdictionem delegantis, licet valeat, delegans tamen non potest eum delegatum iubere iudicare, glo. 1. in l. eum, qui, de iurisdictione omnium iud.
 Delegatio, quæ expresse confertur in tempus successoris, non valet, sed si durante officio delegatus delegans cooperat cognoscere, potest cogi delegatus à successore illius, qui delegauit, gl. 2. ibid.
 in Delegatione generali non venit, vt delegatus possit interponere authoritatem in manifestatione eius, quando requirit plenam causæ cognitionem, l. mane data, de officio eius, qui mandat.
 Delegationem iurisdictionis à principio suscipere quis cogi potest, sed non arbitrium, gl. iurisdictionis, in l. Labco, §. 1. de arbitris.
 Delegatio alicuius causæ si fuerit facta à Papa Archidiacono alicuius Ecclesiæ, non expresse nomine, aut cognomine, nulla est, si in eadem Ecclesia plures Archidiaconi fuerint, l. in tempus, §. 2. in add. marg. de hered. instit. & in l. si ita fuerit, in add. marg. de reb. dub.
 Delegatio facta alicui sub nomine proprio, & non sub nomine dignitatis, non intelligitur facta eius successoris, l. huius sue, §. 8. §. fi. in addit. marg. de condit. & demonst.
 Delegatio iudicis facta contra eum, qui in reb. humanis non est, non valet, neque sententia contra eum lata vice habet, l. 2. quæ sententia sine appellat. reitend.
 Delegatio facta alicui congrua iudice, sed in causa, in qua nō potest delegari, vel in causa appellationis, est ipso iure nulla, gl. fi. in l. 1. C. de pedanei iudic.
 Delegatio facta alicui ab incongruo, & incompetenti iudice, vtraque parte sciente, non valet, d. l. 1. & ibi gl. fi.
 Delegatio causæ, quæ non est de iurisdictione delegantis, qui licet in hominem suæ provincie deleget, non valet, gl. 2. in l. 1. C. qui pro sua iurisdictione.
 Delegatio ad hoc vt valeat, & delegatus compellatur, tria requiruntur, primum, quod delegatus sit ordinarius, & quod causa ordinaria ad delegatū spectet, & quod delegatus sit de iurisdictione delegantis, gl. reledissent, ibi, & gl. 1. in l. eum, qui, de iurisdictione omnium iud.
 Delegatio facta ei, qui est alterius iurisdictionis, quàm delegatus, nolens suscipere delegationem, non potest cogi, d. gl. 2. in d. l. 1.
Reliqua verbo, Iudex, 18. 19. 20. Commissio.
 DELEGATIO actionis vel obligationis fit per litis contestationem, vel per stipulationem, gl. 2. in l. 1. C. de nouatio. & gl. 2. & 3. in l. 2. C. de actio. & oblig.
 Delegatio debitoris non potest fieri, nisi consentiente debitore, sed iurum cellio, vel venditio potest fieri etiam debitore ignorante, vel sciente, d. l. 1. C. de nouatio.
 Delegatio animo nouandi si sit facta, tollitur prior obligatio, sed si non sit facta animo nouandi, remanet prima, & accedit secunda, l. 2. & ibi gl. fi. C. eod.
 Delegatio præsupponit nouationem, & si vbiunque est delegatio, est nouatio, sed non conuertitur, quia nouatio etiam eadem persona fieri potest, sed non delegatio, gl. 1. in l. 3. C. eod.
 Delegatio actionis inuito, vel ignorante debitore non fit, sed debet fieri consentiente debitore, quia delegatio fit per nouationem, nouatio per stipulationem, at stipulatio tantum à præfente, & volente contrahitur, gl. 1. in l. 3. C. de heredit. vel actione.
 Delegatio tutoris liberat debitorem pupilli, ita demum si fuerit facta bona fide, l. pupilli debitor, §. 6. de solutio.
 Delegatio habetur pro iusta præstatione, glo. quoniam, in l. supra iter, de aqua pluuiæ.
 Delegatio pauperis debitoris ignorante muliere dolo delegatis dotis actionem non perimit, l. si cum dorem, §. 3. §. si mulier, & ibi gl. manebit, soluto matrim.
 Delegatio, vel nouatio tollit præcedentem obligationem ipso iure, speciale tamen est fauore dotis, vt non habeatur præcedens dotis actio pro extincta, d. gl. manebit.
 Delegatio, vel nouatio constante matrimonio super dote facta non valet, ibi.
 Delegatio debitoris ad præcipuam utilitatem creditoris fit, l. si mandator, §. 5. §. fi. in addit. marg. mandati.
 Delegatio nominum, vel actionis habet vicem solutionis, l. quod debetur, §. 1. & ibi gl. fi. de peculio.

DEL

Delegatio, vel nouatio actionis inter absentes, & ignorantes non fit, sed bene potest fieri cetero actionis, gloss. transferri, in l. in causis, §. fin. de procuratoribus.

Reliqua uerbo, Nouatio, Nouari, Creditur, 59. Debitor, 90. Obligatio, 24. Stipulatio, 49. Uque ad nu. 8.

Delegatus in genere v. Uque ad § 6.

Delegatus quoad subdelegationem nu. 8. c. 9.

2. **DELEGATUS**, quando & iudex delegatus vult procedere, non debet admitti, nisi delegatus literas ostendat, & ideo, si de eius mandato dubitetur, non debet admitti, etiam cum cautione de rato, §. eos autem, & ibi add. m. in auth. de collatoribus, col. 9.

pro Delegato non habetur substitutus loco absentis, vel iudicis mortui, quia habet ordinariam iurisdictionem a lege, gloss. decretum, in l. nec quicquam, §. ubi decretum, de officio proconsulis.

Delegatus licet non possit cognoscere causas meri, & mixti imperij, tamē subrogatus in locum demortui potest, quia substituitur in omnibus primo, gloss. post, in l. 1. de officio eius, cui mand.

Delegatus non habet iurisdictionem propriam, sed eius, qui mandauit, iurisdictione vitatur, d. l. §. qui mandatum.

Delegatus non habet iurisdictionem propriam, id est, ordinariam, sed habet de legatum, §. gl. nihil habet, ibi, & gl. fi. in l. folet, de iurisd. omnium iud. & gl. 2. in l. 1. de iudic. & gl. non habent, in l. ait prator, de re iudic.

Delegatus licet sit ordinarius, veluti si sit prator, tamen in causa delegata vice delegatus fungitur, & non suo iure ordinario, l. & si prator, de officio eius, cui.

Delegatus quilibet, etiam inferioris à principe potest citare verbaliter per nuncium, vel per epistolam, §. glo. 1. in l. 2. de iurisdictione omnium iud. & gl. epistolam, in l. sed & interpellatur, de arbitris.

Delegatus inferioris à principe post litis contestationem potest citare, re, sed delegatus principis potest citare re etiam ante litis contestationem, & post, d. gloss. 1.

Delegatus inferioris à principe non potest mittere in possessionem ex primo decreto, sed bene poterit delegatus principis, ibid.

Delegatus principis dando sibi ordinariam iurisdictionem cognoscit, etiam si moriatur princeps delegatus, antequam res incipiat geri, quod fecus est, si non conceditur ei ordinaria iurisdictione, & etiam in delegato inferioris à principe, l. & quia, & ibi gl. 1. eod.

Delegatum non potest ordinarius delegatus cogere iudicare vltima die officij sui, §. gl. 2. in l. cum, qui eod.

Delegatus fungitur vice delegantis, non sua, l. folet eod.

Delegatus si committitur cognitio, non censetur delegari definitio, gloss. 1. in l. qui procuratorem, §. 7. de procuratoribus.

Delegatus litis contestatione efficitur dominus litis, gloss. prates, in l. si reus, §. 7. eodem.

Delegatus à Papa procedere, & finire potest cogere arbitrum, qui cognoscit de suspicione sua, gloss. 1. in l. nam & Magistratus, de arbitris.

Delegati iudices non debent discedere à verbis rescripti, gloss. 1. in l. Pedius, §. 7. fin. eodem.

Delegati duo ex tribus si tertio absente iudicauerint, sententia non valet, etiam si absens postea consentiat, l. sicuti tribus, §. 18. eod.

Delegati omnes dari debent iudicare, & simul, & sententia aliis altero absente lata non valet, d. l. sicuti, & ibi gl. fin.

Delegatus vnus si ferat sententiam presentibus aliis, valet sententia, ibid.

Delegatus nullam habet iurisdictionem, unde consensu partium eius iurisdictione prorogari non potest, nisi esset delegatus ad vniuersitatem causarum, gloss. 2. in l. 1. de iudicis.

Delegatus ad tempus si fit datus, & omnes litigatores debent consentire ad prorogandum tempus datum ad cognoscendum, nisi à principe vel delegante specialiter sit prohibitum, l. 2. §. si & iudex, eod.

Delegatus ad tempus datus vt cognosceret causam, illud tempus non potest prorogari vltra triennium, etiam consensu partium, & iudicis, gloss. 1. in l. ibi, ibid.

5. Delegatus si aliquid dubitabile in iure occurrerit, potest consulere delegantem, fecus est, si dubitetur de facto, l. cum, quem, §. 7. §. si eod.

Delegati iudicis sententia non valet, si mortuus est delegans ante litis contestationem, licet ignoret, gloss. 1. in l. eius, qui in provincia, si certum petatur.

Delegatus iudex non potest in sententia tempus executionis à lege indultum prorogare, vel abbreviare, gloss. 1. in l. 2. de re iud.

Delegatus inferioris à principe non potest exequi suam sententiam, gloss. à fe daturum, & ibi add. marg. in l. à Diuo Pio, §. 15. eodem, & gl. iure suo, in l. 3. ne vis fiat ei.

Delegatus à principe potest nō solum de iure canonico, sed etiam de ciuili i. exequi suam sententiam, §. glo. à fe daturum, Doct. reprob. ibi, & dict. gloss. iure, ne vis fiat ei.

Delegatus ad vniuersitatem causarum datus nō potest exequi suam sententiam, cum non possit delegari specialiter sententiae suae, vel alterius executio, d. gl. à fe daturum, de re iud.

Delegatus à principe potest in possessionem mittere, sed non inferioris à principi, ibidem.

Delegatus ad vniuersitatem causarum alicuius territorij, vel loci dicuntur habere iurisdictionem, & exercitium insolitum, sicut & ordinarij, ideo à principio quilibet eorum per se potest incipere, & separatim procedere, & sententiarum, gloss. 1. ad fin. in l. Pomponius, §. 36. eod.

Delegatus nullam habet iurisdictionem, scilicet ordinariam, habet tamen delegatam, gloss. 2. in l. 1. de iudicis.

Delegatus vnus ex pluribus ad vnam causam, vel ad certas causas non potest etiam à principio solus sine aliis procedere, gloss. 1. ad fin. in l. Pomponius, §. 36. de re iud.

Delegati iudices etiam pares numero si ferant diuersas sententias etiam in causa libertatis, aures sententiae erunt in pendenti, & expectatur confirmatio

IVRIS CIVILIS

DEL

superioris, qui vnam eorum confirmet, fecus est in ordinariis, nam stabitur tunc sententiae pro libertate lata, vel pro reo, linter pares, §. 8. & ibi gloss. 1. eodem.

Delegati duo ex trib. tertio absente, vel mortuo, iudicare non possunt, l. duo ex trib. §. 3. & ibi gl. §. 2. eod.

Delegatus olim non poterat dare in integrum restitutionem, sed hodie sic, gloss. 1. in l. pe de confellis.

Delegati à Papa, vel à principe similes sunt ordinariis, gloss. iure suo, in l. 3. ne vis fiat ei.

Delegatus, cui est causa commissa appellacione remota, potest ante litem contestatam recusari, gloss. 1. in l. §. si à quib. appellare non licet.

Delegatus potest cognoscere de veritate rescripti, & potest pronunciare de esse iudicem, non esse, quando ei opponitur de mendacio rescripti, gloss. 1. in l. 2. C. si contra ius vel iustit. pub.

Delegatus, qui alias erat ordinarius illius causae, bene cognoscit de veritate rescripti ex vi ordinariae iurisdictionis, non ex vi delegationis, quando excipitur de mendacio rescripti, gloss. 1. in l. §. si ibi.

Delegatus potest cognoscere de veritate rescripti, quando excipitur de mendacio rescripti ex vi prorogationis partium consensu, d. gl. p. & fin. ibi.

Delegatus non debet cognoscere de veritate rescripti, quādo excipitur de mendacio rescripti, sed ordinarij pro tenore veritatis, ibid.

Delegati iurisdictione non impeditur per exceptionem mendaciorum, sed debet ipse ex vi rescripti pro veritatis tenore iudicare, & non pro affirmatione deprecantis, ibidem.

Delegatus, cui commissi est executio, si opponitur ei, quod rescriptum erat imperatorem, quādo dixit aduersarius litem sententiam, quae non erat, cognoscit de toto negotio, gloss. 1. in l. 4. C. eod.

Delegatus praefecti praetorio missus ab eo ad provinciam, ante eius ingressum exercet omnia praeter membris abfessionem, & vicium supplicium, gloss. 1. peruenit, in l. 1. C. vt omnes iudices tam ciuiles.

Delegatus fines mandati diligenter custodire debet, & id, quod excedit fines mandati, non valet, gloss. 1. in l. §. C. vt omnes iudices tam ciuiles.

Delegati, & procuratores iure similes, ibid.

Delegatus principis non potest cognoscere, vel concedere restitutionem contra sententiam diffinitam à se latam, nisi ei hoc specialiter committatur, gloss. 1. in l. 3. C. si aduers. rem iudic.

Delegatus principis aduersus suam sententiam interlocutoriam potest cognoscere, & concedere restitutionem in integrum, ibi.

Delegati iudices possunt de causa restitutionis in integrum cognoscere, & eam concedere, hoc eis fit specialiter concessum, siue generaliter sint dati iudices, l. si C. vi, & apud quem.

Delegati iudices etiam à principe possunt recusari propter suspicionem ante litis contestationem, sed non post litis contestationem, l. aperitissim, l. 16. C. de iudicis.

Delegati iudicibus ex causis recusantes partes cognunt eligere arbitros, qui vice delegatorum fungantur, ibi.

Delegatus ad vniuersitatem causarum non potest recusari, sed debet ei dari adiunctus, sicut ordinario, gloss. 1. in l. §. C. eod.

Delegatus à principe suam sententiam, & eorum, qui vice eius cognoscunt, executioni potest mandare, §. d. l. si & ibi gl. mancipante.

Delegatus proconsulis si delegauerit, & appeller, debet appellari ad primum delegantem, §. gl. si ibi.

Delegati iudices possunt in causa sibi commissi nuncios eligere, l. final. Cod. de sportulis.

Delegatus eligunt executores, vel nuncios ex autoritate delegantis, gloss. 3. ibidem.

Delegatus ad vniuersitatem causarum nuncios possunt multam imponere, vel nuncios eligere, non autem delegati ad vnam causam, ibid.

Delegati causam sibi commissam lata sententia debent terminare, & non possunt remittere ad delegantem causas, in quibus pronunciare sententiam possunt, l. 3. C. de pedaneis iudicib.

Delegatus si tulerit sententiam, ab ea potest appellari, d. l. 1. §.

Delegatus, qui litis contestata impeditur ratione publicae absentiae, vel iusto impedimento de causa cognoscere, debet dari alius delegatus, qui loco eius sit subrogatus, l. 4. C. de pedaneis iudicib.

Delegatus, cui delegantur causae, debet esse de iurisdictione delegantis, ad hoc vt cogatur suscipere delegationem, l. vnica, & ibi gloss. reledissent, C. qui pro sua iurisdictione.

Delegatus principis, quando subdelegat, appellatur ad delegantem primum, vt ad secundum, d. l. vnica eod.

Delegatus si fit alterius iurisdictionis, quāam delegantis, impunē non paretur, & si talis delegatus volens cognoscere causam, & tulerit sententiam, non valet bit sententia, neque est opus ab ea appellari, d. l. vnica & ibi gl. reledissent.

Delegatus, qui alias habebat iurisdictionem super causa sibi delegata, & partes sententes cum ab incongruo delegatum, sub eo tamen litigauerit, & pertulerit sententiam, valet sententia, gloss. 1. in l. §. ibi.

Delegatus, qui fuit ab incongruo iudice delegatus, nullam habens iurisdictionem in principio causae postea pendente causa iurisdictione superuenit, confirmatur iurisdictione delegati ab illo tempore, non tamen trahitur retrō, ibid.

Delegatus si fit alterius iurisdictionis, quāam delegantis, & tulerit sententiam, sententia est nulla, nisi partium consensu fuerit approbata, gloss. reledissent, ibidem.

Delegatus ad certam rem de alia non pronunciat, quae illi non accedat, & pronunciando nihil agit, l. 1. C. si a non competenti iudice.

Delegatus ad certam rem potest pronunciare de eo, quod post litem contestatā in illa re contigerit, & de incidenti questione, gloss. 1. in l. §. ibi.

Delegatus ad certam rem potest pronunciare de alia ex consequentia, vt de fructibus, & expensis, ibid.

Delegatus ad vnam rem potest pronunciare de alia re, si de ea re conventio sit facta, ibid.

Delegatus ad vnam rem potest cognoscere, & pronunciare de alia, si vtraque pars consentiat, ibid.

Delegatus iudicio de vna re ad aliam, vel de quantitate ad quantitatem consensu partium recte potest prorogari, ibid.

Delegatus datus ad causam proprietatis non potest pronunciare de causa possessionis, super qua fuit delegatus, l. 3. C. eod.

Delegatus datus ad causam proprietatis poterit pronunciare de causa possessionis, si ita esset incidens, quod de proprietate non potest pronunciare, nisi de possessione dicatur, alioquin non poterit, §. gl. si ibid.

Delegatus, nisi sit principis, non habet potestatem citandi re ipsa, id est, facere capi personam, sed solus iudex ordinarius potest hoc, l. aut ei, qui, & ibi glo. 3. & 4. & gl. examinatio, C. de bonis auct. iudicis.

Delegatus cognoscere potest, & pronunciare etiam de mittendo in possessionem ex primo decreto, non autem ex secundo; re autem ipsa in possessionem ex primo, & ex secundo decreto mitti non potest, gloss. iudex, & ibi add. par. in §. si vero ibi, in auth. de exhibend. reis, col. 5.

Delegatus iudex quando primo citat reum, debet in citatione sua inferre copiam delegationis iuxta alias reus citatus non tenetur comparere, & hic est ordo, primo offertur preces principi pro iudice obtinendo, deinde impetrato iudice offertur rescritum iudici impetrato, postea delegatus citat reum, & mittit copiam fuit rescritum, authentica §. omnem vero, ver. & hanc ibi, due per preces, & ver. si vero ibi, & ea aduersario, in auth. de litigiosis, col. 8.

Delegatus a principe licet contestata potest facere citationem verbalem per edicti interpositionem, sed non licet contestata; sed delegatus inferioris a principe non potest etiam licet contestata, gloss. alius, & ibi add. marg. ibid.

Delegatus dicitur etiam a principe missus, gloss. 1. in rub. C. de legationibus, libro 10.

Delegati sententia redacta in publicam formam facit plenam fidem absque consensu commissionis superioris, illud quoque, in addit. marg. in auth. vt tractum filij ficed.

Reliqua verbo, Capere, Index, 18. 19. 20. Recursus, Sententia, 30. Vicarius, Appellatio 26. Citare, 1. Citari.

DELEGATVS ad vniuersitatem causarum potest subdelegare vnam vel aliquas, sed non omnes, delegatus tamen ad vnam non potest aliam, gl. 1. in legatus, de officio proconsulis, & glo. 1. in l. si de officio eius, qui mandata, & gl. si in l. imperium, de iurisdictione omnium iud. & gl. ab eo, in l. 1. quis & a quo appellatur.

Delegatus a lege civilis, vel a S. C. non potest alii delegare causas meri, & mixti imperij, l. 1. de officio eius, qui mand.

Delegatus non potest subdelegare, l. si & ibi gl. 1. eo. & gl. si in l. more, de iurisdictione omnium iud.

Delegatus licet habeat iurisdictionem saltem delegatum, non tamen delegat, quia non habet propriam, gloss. final. in l. imperium, eod.

Delegatus, cui est mandata omnis iurisdictionis, potest subdelegare vnam causam, sed delegatus, cui est mandata vna species, non potest subdelegare, quia non iuris dictio, sed species iurisdictionis est delegata, vel vnica causa est delegata, gl. 1. & 2. in l. solet, eod.

Delegatus inferioris a principe licet non subdeleget, tamen potest, vbi consuetudo hoc vult, vel dicitur, l. cum pater, & ibi gloss. more, & add. marg. de iudiciis.

Delegatus proconsulis potest subdelegare, gl. mandata, ibid.

Delegatus a principe potest subdelegare, sicut delegatus a proconsule, ibidem, & gl. si in auth. si quis, C. de Episcop. audien. & gl. 2. & 5. in l. a iudice, C. de iudiciis.

Delegatus ad vniuersitatem causarum potest aliquam de illis subdelegare alij, gl. a se daturum, in l. a Diuo Pio, de re iudic. & gl. si in d. auct. si quis, & d. gl. 2. & d. gl. 5.

Delegatus principis si subdelegauit referuando sibi aliquid de iurisdictione, & tunc subdelegato ad ipsum delegatum subdelegatum potest appellari, sed si nihil referuauit, sed omnem iurisdictionem subdelegauit, tunc ad principem appellari debet, & hoc verum est de iure canonico, gl. non recte, in l. Imperatoris, 2. r. de appellatio. & d. glo. fin.

Delegatus ordinarius si subdelegat, a subdelegato ad subdelegantem appellatur, secus quando delegatus ad vniuersitatem causarum subdelegat, ibidem.

Delegatus a principe, vel proconsule, vel etiam ab alio lite contestata potest delegare, non alias, gl. non habens, in l. si. C. vbi & apud quem, gl. ab eo, in l. 1. quis & a quo appellatur.

Delegatus ab alio, quam a principe non potest subdelegare, l. a iudice, Cod. de iudiciis.

Delegatus inferioris a principe non potest delegare ante litem contestationem, neque etiam post, §. gloss. 1. ibidem.

Delegatus a principe non potest subdelegare causam, si vult referuare sibi sententiam, per se enim vna cum consiliatus litem debet examinare eo casu, gl. 1. in auth. ad hoc, C. eod.

Delegatus a principe si omnia velit delegare, poterit, sed si velit referuare sententiam, & cetera committere, non poterit de iure civilis, §. gl. pen. ibi. & gl. fin. §. fin. in aut. vt defuncti seu funera eorum non iniur. col. 5.

Delegatus a principe potest de iure canonico subdelegare principium, medium, & finem causae, diuinit, vel coniunctim, d. gl. pen.

Delegatus a principe potest delegare causam sibi delegatam, etiam criminalem sibi a principe commissam, gloss. iudicandas, in l. 1. Cod. qui pro sua iurisdictione.

Delegatus ab alio, quam a principe non potest totam causam delegare, potest tamen saltem certum caput, vel certum articulum, vt pote restitutum examinationem delegare, gl. si in add. marg. in §. fin. in auth. vt defuncti seu funera eorum non iniur. col. 5.

Rel. iuxta verbo, Corrupti, eius, Instrumentum, 15. Testamentum, 28. 29. 30. Appellatio, 26.

DELINQUENS instrumentum animo lucrandi sibi, vel alteri tenetur furti, & lege Aquilia, sed si animo iniuriandi, & nocendi creditor, tunc non tenetur furti,

sed damni, iniuriæ, lege Aquilia, l. qui tabulas, 27. §. si & ibi gl. si de furtis, Delens imaginem, vel librum tenetur lege Aquilia ad damnum iniuria factum, l. sed & in imaginem, 3. r. eod.

Reliqua verbo, Instrumentum, 15. Circumducere, Inducere, Depositarium, 1. Testamentum, 28. Abadens.

DELIBERANDVM multa tempora dantur pro motu iudicis, & legis, gl. plenissime, in auth. de appellatio. & intra que temp. in princ. col. 4. ad Deliberandum an victus appellare debeat, vel non, dantur ei decem dies, ibidem.

Deliberandi tempus non potest peti, nisi semel, & eo petito ab Imperatore datur heredi tempus vnus annus, sed si peteretur a iudicibus, datur tempus nouem mensium, glossa deliberare, in §. extraneis, Instit. de hered. que ab intesta.

Reliqua verbo, Ins, 17. Tempus, 13.
DELIBERATE que sunt, magnum sortiuntur effectum, aliis non, gl. sint eloquuta, in l. quid ergo, §. quantum, de his, qui notantur infra.

Delictum in genere, in l. 1. usque ad nu. 11. quoad pluralitatem delictorum & delinquensium num. 11. quoad compositionem delictorum, in l. 2.

quoad delictum patris, in l. 3.

DELICTVM frequens auget poenam, gl. 1. in l. 2. de his, qui sunt furi.

Delictum delipientis medicis in periculo homines sub pretexto humanæ fragilitatis innoxium esse non debet, l. illicitas, §. sicut, de officio præfidis.

In delictis nemo incurrit poenam, nisi delictum fuerit perfectum, ac consummatum, saltem in criminibus enormibus, l. 1. §. si & ibi gl. si. quod quisque iuris in alium sit.

In delictis publicis, in quibus poena est certa, & determinata a iure, attenditur tempus commissi delicti, non obstante mutatione status personæ, gl. vindicta in l. pe si ex nox. lib. caus. ag.

Ob delictum meritis quod est, priuandus honore, non verò est releuandus, gl. certis personis, in l. 1. §. vt in initio, de postulando.

In delictis condicio, quæ erat in initio, inspicitur, gloss. 1. in l. Pomponius, 2. de neg. gegl.

Delictum cum venia ætatis, id est, cum negotio, ex quo datur venia, nihil commune habet, quandoque tamen habet commune, vt quando datur venia pro delicto, l. Papinianus, & ibi gloss. cum venia, de minoribus.

Ex delicto non debet quis poenam, & præmium mereri, gloss. quibus, in l. item ei succurritur, ex quibus caus. maiores.

Delictum familiæ fingitur excoitoris esse, quia mala vitur familia, & idem in caupone, gl. iudicium, in l. 3. §. idem ait etiam, nauas, caupones, stabal.

Delictum vnus non nocet alteri, l. Papinianus, §. meminisse, de officio testamento.

Ex delicto serui dominus tenetur ad damnum, non verò tenetur ille, cui bona fide seruus, si non possidebat, cum conueniebatur, licet tempore delicti possideret, l. si seruus, §. seruus, & ibi gl. teneri, ad legem Aquil.

Ex delicto serui fugituri tenetur dominus Aquilia, si ei erat facile apprehendere eum, aliis non tenetur, debet tamen cauere se damnum emendaturum, si in eius potestatem perueniat, d. §. si seruus, & ibi gl. ten.

Delicta non debent remanere impunita, nam expeditis est reipub. vt maleficia puniantur, l. ita vulneratus, §. i. æstimatione, & ibi additio. marg. eod.

Delictum perpetrare videtur ille, qui non impediuit delictum eo casu, quo ad eum spectabat prohibere, l. 2. & ibi add. marg. de noxalibus.

Delicti author dicitur dominus, qui cum posset prohibere seruum delinquentem, non prohibuit, §. eodem.

Ex delicto serui vicarij datur pro noxa ipse vicarius, ex delicto serui ordinarij datur pro noxa ordinarius, l. si in re communi, 19. §. si eod.

Delictum defuncti si purgatur per actionem descendentem ex delicto, non nocet heredibus, secus si purgatur per actionem, item quamuis, 10. comuni diuid.

Delicti author tenetur, gl. 1. in l. in hoc, de furtio corrupto.

Delicti captores dicuntur principales mandantes delictum fieri, d. gl. 1. in additione marg. ibid.

Delictum, quod fecit admissus socius, ipse admittens facere videtur, gloss. admissum, in l. de illo, 23. pro socio.

Delictum in dubio nec in re, nec in spe præsumitur, quia in dubio intelligere debemus factum tempore, quo licuit, vt excusetur a delicto, l. merito, §. 1. in addit. marg. eodem.

Ex delicto quocunque publico in re familiari admissio semper potest agi civiliter ad interese, gl. si & ibi add. marg. in l. nec quicquam, §. eod. eod.

Delictum & noxæ caput sequitur, l. 3. §. si apud seruum, depositi.

Delictum non tribuit immunitatem, gl. cmit, in l. 3. §. 1. de legit. tutor. gl. absurdum, in l. 1. §. vnde queritur, de publicanis.

Delicti proprii poenam debet quis lubre, l. 1. §. planè, & l. si ex duobus, de tutelâ & rationibus.

Delictum admissum in surripiendo rem hereditariam declarat contrariam voluntatem, scilicet quod nolit esse heres, gl. si quis extraneus, 2. de adquirend. heredit. & ibi gl. 3.

Delictum maius committitur in faciendo, quam in omittendo, gl. 1. in l. in lege Cornelia, ad Syllan.

Delictum vnus ex heredibus circa rem legatam non nocet coheredibus, l. si hec redi, 48. §. fin. de legat. 1.

Delictum factum non egreditur personam eius, contra quam committitur, l. Papinianus, & ibi gl. 1. de his, que vt indign.

- Delictum manifestum dicitur, quando quis apprehenditur in ipso delicto, vel in aliquo actu propinquo ad delictum, l. 3. cum duabus sequen. de furtis.
- ex Delicto actione originaliter penali quando quis tenetur, non liberatur penitentia, l. qui ea mone, §. de furtis.
- 4 pro Delicto eodem ubi potest agi ad vindictam civiliter, & criminaliter, potest iniunctam passim eligere viam eligere velit, nec potest iudex ipsi volenti agere, ius ad id praecludere, quod elegerit, tamen si civiliter incipiat, quod fallit in casu, quo praediceretur publico iudicio legis Cornelie de fidei iuris, quod Senatusconsultum, & ibi gl. fin. & add. de iniuriis.
- Delictum in ciuitate factum grauius, & durius punitur, quam factum in castris, vel oppido, vel villa, gloss. eadem, in add. marginal. in l. sed si vnus, de iniuriis.
- Delicta debent puniri secundum morem provinciarum, ubi delicta committuntur, non secundum morem loci, ubi de delicto cognoscitur, l. penultim. §. sunt quedam, de extraord. criminib.
- Delictum potest esse sine pena, l. 3. §. non perpetuae, & ibi gl. sine permissu, de ibi sepulchro violat.
- Delictum graue committens magis punitur, quam qui leue commisit, l. 1. §. 1. & ibi add. marg. de abigis.
- Delictum omne, ex quo languis peritur, dicitur capitale, siue mortem inferat, siue non inferat, l. si. & ibi add. marg. de prauiator.
- Delicta omnia sunt priuata, exceptis quibuldam ibi enumeratis, l. 1. de publicis iudiciis.
- in Delictis inspicitur initium quoad tempus, & locum, l. quod ait lex, §. 3. fin. de adulteris.
- Delictum aggregatur tempus, gl. in l. furem, ad leg. Cornel. de fidei iuris.
- Delicta morte delinquentis finiuntur, gloss. fin. in l. parricidii, ad leg. Pompe. de parricidii.
- in Delictis, quae certam penam contingunt, pronuntio de principali delicto, videtur de penam pronuntiare, & ita sufficit in crimine adulterii, si dicat iudex, Pronuntio te adulterum, quia eo ipso videtur pronuntiare etiam de penam, nam ius pronuntiat de ea, gloss. facti, in l. 2. §. sed non vtique, ad Turpilianum.
- 5 Delictum potest probari instrumentis, gl. 1. & ibi add. marg. in l. in Senatusconsultum, ad Turp.
- Delictum non excusat casus superueniens, gl. non idco, in d. l. in Senatusconsultum, §. si propter.
- Delicti incrementum, & cumulatio penam quoque cumulat, l. 4. & ibi add. marg. de penis.
- Delictum delinquentis facit esse relinqui impunitum, quam innocentem condemnari, ablatem, eod.
- in Delictis omnibus, siue maioribus, siue minoribus, attendi debet, an casu, an consilio sit commissum delictum, & iuxta eam distinctionem debet imponi pena grauior, aut minor, d. l. ablatem, §. si.
- Delicta quaedam pagano aut nullam, aut leuiorem penam irrogant, militi vero grauiorem, l. quaedam, de penis.
- Delicta plerumque insunt penam secundum diuersitatem personarum, ibid.
- Delicta, vel maleficia quaedam dicuntur maleficia, vt furtum, & caedes; quaedam sunt maleficia, vt conuicia, & infidae aduocationes, quaedam sunt maleficia scripta vt falsum, & famosi libelli, quaedam sunt maleficia consilia, vt conuinationes, & latrocinia confectio, & quando quis compellitur ad maleficium faciendum, l. aut facta, de penis.
- in Delictorum punitione considerantur septem, scilicet causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, & euentus, d. l. aut facta, §. 1. eod.
- in Delicti punitione consideratur causa, vt in verberibus, quae impunita sunt a magistro moderate illata, vel parente, nisi cum quis per iram ab extraneo pulsatus est, ibidem.
- in Delicti punitione consideratur persona dupliciter, scilicet eius, qui fecit, & eius, qui passus est, quia aliter puniuntur ferri ex eisdem facinorosis, & aliter liberi, & aliter qui in domibus vel parentem ausus est aliquid facere, quam qui in extraneum, in magistulum, vel in priuatum, & consideratur etiam ratione aetatis, d. l. aut facta, §. persona.
- 6 in Delictis consideratur etiam locus, nam facit, vt idem factum, vel sit facile, vel durum, & capite luendum, vel minori supplicio consideratur etiam tempus, nam tempus dicitur emanare a fugituo, effractorum, vel furem fieri in nocturno, ibid.
- in Delictis consideratur qualitas, vt cum factum vel atrocius, vel leuius est, vt furtum manifestum non manifestis discerni solent, rixae aggrauatae, expilationes, & rixae violentiae periculatae, d. l. aut facta, §. qualitate.
- in Delictis consideratur quantitas, quae discernit furem ab abigee, nam qui vnum suum furtiuit, vt fur punitur, qui gregem, vt abigeus, d. l. aut facta, §. quantitas.
- in Delictis considerantur etiam euentus, vt a dementissimo quoque, id est, temerario facta puniuntur, nam interest crimen habuerit euentum, vel non; quamquam interdum hoc non consideretur, nam non minus punitur, qui cum telo fuit occidendi hominis causa, quam is, qui occidit, d. l. aut facta, §. euentus, & ibi gl. a dementissimo.
- Delicta eadem in quibusdā prouinciis grauius, in quibusdā mitius puniuntur, nam grauius puniuntur in Aprica messium incensores, & ubi metalla sunt, adulteratores monetae, d. l. aut facta, §. euentus.
- Delicta admissa in patronum, vel patroni filium, vel in patrem, propinquum, matrem, vxorem, extraneamque necessitudines, grauius vendicanda sunt, quam admissa in extraneos, l. capitalium, §. omnia, de penis.
- ex Delicto amittit filius decurionis honorem debitum filii decurionum, amittit etiam commodum talis honoris, & amodo penam plebeiorem sustinebit, l. si. §. fin. eod.
- Delictum probatur per priuatum scripturam alicuius, quod intellige, quando delictum committitur promittendo, vel contrahendo, gl. chirographum, in l. non intelligitur, §. racia, de iure fisci.
- 7 in Delictis negatus videtur fundata intentio iudicis punientis, nisi per reum

accusatum probetur esse factum, l. 3. §. si ad diem, de re milita.

Delictorum multiplicatio in eodem poenam adauget, non omnes, §. 1. eodem.

in Delictis exigitur factum, gl. fi. in l. fugitiuus, §. 2. de verb. sig.

in Delictis non attenditur, peruenit ad effectum, an non, quod intellige, si per eum non remanescit, §. de penis, ibid.

ex Delicto suo nemo potest facere meliorem conditionem suam, non fraudatur, l. 3. §. si de reg. iur.

Delicti praetenti alimino nunquam crescit ex post facto, l. omnis hereditas, §. 1. §. nunquam eodem.

Delictum cum par est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa, siue sit, cum de dolo excipitur possessoris, l. cum par, §. 1. §. eod.

in Delictis, pro quibus pena corporalis vel pecuniaria solet imponi, interpretatur in dubio non delictum, gl. 1. in l. factum eoque, §. 1. §. eod.

Delicti ratione laici efficitur de iurisdictione ecclesiastica, gl. pen. in auth. iter nulla, C. de Episcopis & clericis.

Delictum occultum quandoque plus punitur, quam publicum, glo. clandestini, in l. 4. C. eod.

Delictum puniuntur, licet non sequatur effectus in rapto, & aliis atrocioribus, regulariter vero contra est, l. si quis non dicam rapere, §. 1. C. eod.

Delictum qualecunque aequale exigit penam, gl. fin. in l. si quemquam, §. 1. C. eod.

Delictum nouo ob bonum publicum noiam penam possunt adicere habentes, & laudandi potestatem, l. bona fides, in add. marg. depositi.

Delicti contentiens, vel non corrigens puniuntur, ac si ipse faceret, gl. si. in l. qui ad declinandam, §. 1. C. de Episcopis.

Delicta iterata plus puniuntur, quam non iterata, gl. fin. in l. 3. C. de Episcopis, au dicit, l. 4. & ibi gl. 3. C. de feris fugiti.

Delictum est genus generalissimum, huc venit ex animo, siue non, crimen et genus subalternum: continet enim in se furtum, & adulterium, & alia, quae ex animo, id est, ex conscientia proueniunt, glo. delictum, in l. 1. C. si aduersus delictum.

Delictum excludit priuilegium persone, gloss. restitutionem, in l. 2. C. qui, & aduersus quos.

Delictum omnem honorem, & fori praescriptionem excludit, l. 1. C. ubi Senato res vel clarissim.

Delictum punire ad furtum spectat, & delinquentibus succedere, gl. 3. in l. 2. C. si furtum exportand.

Delictum cognitum qui patefacit, paritur ei, gl. 4. in l. 3. C. de incestis.

in Delictis, quae possunt trahi in exemplum, puniuntur factum, licet non fuerit perfectum, l. si quis seruo, §. 1. C. de furtis.

Delictum, & crimen extraordinarium si quis commiserit, eius bona non publicantur, siue ante, siue post mortem ibi coniciunt, gl. 2. in l. 2. C. qui reitum, facere possunt.

Delictum qui commisit, vel exequitur, magis est puniendus, quam qui praecipit, vel ordinauit, l. reprehendendum, §. C. de iniuria & iustitiae.

Delictum tutoris, vel curatoris pupillo non nocet, sed ipse tutor, vel curator criminaliter est puniendus, l. meminerint, C. de vi.

in Delictis non requiritur, quod factum producat iuris effectum, sed sufficit ille effectus, qui est merum factum hominis, l. si quis duas, §. 1. C. de adulteris.

Delictorum aequalitas aequalitatem penarum patitur, gl. 1. in l. pen. C. ad legem Iul. de vi pub.

Delictum aggregatur tempus, in quo commissum est, gloss. 1. in l. 4. C. ad legem Cornel. de fidei iuris.

in Delictis inspicitur tempus delicti commissi quoad procedendum super eo, l. si quis deuto, C. de falsis.

Delictum tanto grauius est, quanto committitur in digniorem rem §. hanc igitur, verum, nam & illos, in auth. de non alienand.

Delicti ratione in personam Ecclesiasticam commissi efficitur quis de foro Ecclesiastico, §. sciant, versicul. executores, in authent. vt liberi de cetero, col. 6.

de Delicto omni admissio ab officiali tenetur potestas, cum si debuerit bonos ac sufficientes eligere, §. his, qui causas, & ibi addit. marginal. in auth. de iudicibus, col. 6.

Delictum commissum quotiescunque est tale, quod secundum leges delinquentibus mortem inferat, tunc delinquens secundum legem debet sustinere poenam, sed quando est tale, quod morte non est dignum, tunc delinquens caligari, aut in exilium mitti debet, §. si in auth. vt nulli iudicium liceat, col. 9.

Delictum ubi membri abscissionem fieri exigit, vna sola manus debet abscindi, & illa, in qua delinquens minus potest, d. §. si. & ibi gloss. abscissionem.

ex Delicto quis non premium, sed penam pati debet, gl. i. curial, in l. §. sed non quae curial, in auth. de sanctis, Episcopis, col. 9.

Delictum ubi non extinguitur morte bona delinquentis defuncti non auferuntur hereditas nisi criminis condemnatione sequuta, gl. 1. in l. fin. C. de iure fisci, lib. 10.

Delictum quandoque ratione persone punitur pecuniarie, l. quinquas, §. 1. & ibi gloss. & l. seq. C. de decurionibus, lib. 10.

pro Delicto in poenam non debet quis ab vno corpore collegi in aliud corpus transferri, gl. metallariae, & ibi add. marg. in l. fin. C. de metallaribus, lib. 11.

pro Delicto parum quandoque imponitur poena m. g. §. 1. & ibi gloss. pen. C. de primicerio, lib. 12.

Delicti geminatio penam multiplicat, l. si. & ibi gloss. ponendis, Cod. eodem.

Delicta maiorum clari debent, & non puniri, quod saepe contingit, licet ultimatibus clares errent, gloss. final. in l. ad splendidiores, Codicis de diuersis officiis, lib. 14.

Delicti adius extrinsecus quando habet causam continuam, vt esse in rebellionem, semper crescit culpa, ita tamen potest tunc crescere poena temporalis, quia pro primo actu debetur ita magna, quod nulla maior esse potest, sed si delicti actus extrinsecus reiteratorem non recipit, vt homicidium, tunc ex diuturnitate temporis poena non minoratur, gloss. crescit, in extraura, quoniam, sint rebelles.

Delicta omnia siue publica, siue priuata sunt, non transant in heredes, nisi sit lis contestata,

venit, aut casu, vel cum venando telum missum hominem interfecit, d.l. respiciendum, §. delinquent.

Delinquens sine animo, ut casu non punitur, aliquando culpa levis, vel levisima, & tunc punitur propter culpam, vel propter malum exemplum, sed levis, gl. aut casu, ibid.

Delinquens pro iuris civilis ignorantiam non punitur, ut in incestu, & in Senatusconsulto Liboniano, secus si per ignorantiam iuris naturalis, vel quasi, ibidem.

Delinquens dolo secundum leges punitur, si processit ad actum, secus si statum est in finib. cogitationis, ibid.

Delinquentium aliquorum supplicia nonnunquam exacerbantur & crescunt, veluti quando multis delinquentibus maior poena imponitur alicui, ut sit exemplum alius, aut facta, §. fi. cod.

Delinquens, qui fecit heri homicidium, plus est puniendus, quam qui fecit iam et decennium, §. si drutino, & ibi gl. 1. & fi. cod.

Delinquens, qui diu & longo tempore fuit in reatu qui recipit iterationem, plus debet puniri quam qui semel tantum commisit, ibid.

Delinquens admonitus magis punitur, vel cui semel parcitum est, si in delicto perseverat, vel ad idem delictum revertitur, l. capitalium, §. solent, eodem.

Delinquentium multitudo releuat quem a poena, l. non omnes, & ibi add. marg. de re militari.

Delinquens puniri reipub. interest, & ideo qui facit delinquentes puniri, non debet pati poenam, vel dispensationem, gl. fi. in l. capitis, §. 3. de fideiussor.

Delinquentium recipi inter reos, & litem contestari, differunt, nam litem contestatio actum receptionis inter reos precedit, sed receptio potest fieri post etiam de absente, & ita per litem contestationem non dicitur quis inter reos receptus, sed per descriptionem rei in actis, gl. recepta, & ibi add. marg. in l. miles, l. 1. de adulteris.

Delinquens propter delictum honore privandus est, non tamen onere releuandus, gl. ceteris in l. 1. §. 5. de iuricio, de postulando.

Delinquens maior infante per culpam iuvatur per restitutionem, ut in nihilum tractatus, aut deliquit dolo, & tunc si civiliter agitur, non iuvatur, nisi ut per contumeliam, vel transacto habeatur, si agitur criminaliter, & tunc, si d. delictum est, non tantum, & non subuenitur, nisi quantum miseratio gratis perduxerit iudicem, l. i. de iur. iur. p. 1. utiorem poenam, si verò sit atrocissimum, ut in capitis legis lular, de adulteris, & tunc in nihilum subuenitur, gl. 1. in l. ferè, 108. de reg. iur.

Delinquens publice plus delinquit, quam qui privatim, gl. 1. in l. 3. C. de summa, l. 1. de iur. iur.

Delinquenti non imponendo poenam a iudice, ipse delinquens, & index a Deo peccabunt poenam, gl. pen. in auth. interdicimus, C. de Episcopis & cler.

Delinquens iniquissimus in quocunque delicto gravissimus punitur, quam nobilissimus, gl. pauperior, in l. si quis ad declinandam, 49. C. cod.

Delinquens frustra inuocat, qui in eum commisit, gloss. non debet, in l. 3. C. de Episcopis, aud.

Delinquens tenetur in eo, in quo deliquit, gl. 1. in l. 1. C. de transact.

Delinquens reus in flagranti crimine magno, potest diebus festis, etiam in honorem Dei indicus, ad furcas mitti, gl. 1. in l. provinciarum, C. de feriis.

Delinquens si non reperitur in loco, in quo deliquit, est remittendus ad iudicem, l. i. de delictis, ad ipsius postulationem non simpliciter, sed prius cognito summarie a iudice, ad quo postulationem remissio, vel a iudice vbi habet domicilium, an reus sit continuus in loco delicti, vel non, gl. 3. in l. 1. C. vbi de crimine.

Delinquens ubi debet conveniri, ubi reperitur habere domicilium, vel forum, gl. fi. ibid.

Delinquens captus in loco delicti ut reus, vel in quo quis aliis fortiter forum, potest ibi conveniri, si ibi reperitur actio realis personalis, & etiam missa non obstantes quocunque privilegio, auth. qui in provincia, C. cod.

Delinquens non iudicatus si convenitur sit de delicto civiliter, & eo casu, quo vnius satisfactio liberat alium, habet dilationem ad denunciandum domino, artila dicitur non daturus ex hoc liberetur conveniens, sed datur, ut convenias possit intrari de iure a defensionibus, gl. eo autem, ibid.

Delinquens, qui est in dignitate transmissus constitutus, non prodest sua clarissima dignitas, quo minus conveniatur, ubi deliquit, l. 1. C. vbi Senator vel clariss.

Delinquens post peractam penitentiam & habitam indulgentiam habetur perinde, si non delinquerit, l. Imperiali 24 §. prelati, C. de nuptis.

Delinquens non debet esse melioris conditionis, gl. fi. in l. si ex voluntate, C. de donat. inter vivos.

Delinquens mitius punitur, si delictum non consummavit, quam si consummavit, gl. 1. in l. 3. C. de feris fugitiis.

Delinquens debet puniri in eo, in quo deliquit, gl. 3. ibid.

Delinquens delinquit in carcere, si non potest habere idoneos fideiussores, l. eos, qui, §. super his, C. de appellat.

Delinquens detineri debet sub sua custodia secundum personarum qualitatem, & delictorum quantitatem, gl. fi. in l. i. in l. 12. C. cod.

Delinquens convictus, & sponte confessus non potest appellare, secus si sit convictus, sed non confessus, vel confessus, non tamen sponte, sed metu tormentorum, l. 2. C. quorum appellat.

Delinquens convictus, & non confessus, vel confessus, sed non sponte in crimine captus, & in aliis criminibus propter immanitatem criminis non potest appellare, gl. 3. ibid.

Delinquens absens in causa capitali potest per procuratorem defendi, intellige, si alleget causam absentiam, sed non quoad principalem causam, l. 3. & ibi gl. fi. C. de accusat.

Delinquens propter mandatum alterius non excusatur, l. non ideo minus, §. C. de accusat.

Delinquens, & mandatarius uterque tenentur de delicto, ibid.

Delinquens, qui quandoque duplici crimine tenetur, ut occidens seruum in iniuriam domini tenetur iniuriarum, & de homicidio, item committens adulterium cum forore tenetur de adulterio, & de incestu, gl. plurima, in l. qui de crimine, C. de iur. iur.

Delinquens si aggrediendo hominem occiderit, de homicidio tantum tenetur,

quia licet facta sit diuersa, tamen quantum ad initium pro vno facto habetur, ibidem.

Delinquentem mortuo non proceditur super delicto, nec bona auferuntur heredes, nisi si sibi mortem conficiat, l. pen. C. si reus, vel accusat. mort.

Delinquens vno tempore inferendo vim, occupando, & occidendo non punitur de quolibet, sed totum est vnum delictum, scilicet violentia aggrauatum per istas qualitates, l. quoniam, C. ad legem Iuliam, de vi publ.

Delinquens circa res in plus, quam cogitare, si delictum, quod proposuerat, hoc tendit, & tunc inficitur delictum, seu euentus, & non animus, vel violentia debet puniri secundum euentum, quia verisimiliter violentia tendit ad verba, & homicidia, l. quoniam, & ibi gl. supplicium.

Delinquens sepius plus puniri debet, gl. sepius, in l. seruos, qui, C. cod.

Delinquens ob idem crimen non debet puniri duabus legibus, gl. fi. in additione, in l. 4. C. de sepulch. violat.

Delinquens dicitur amare poenam, §. qui verò Leonis, in authent. de non aliand. col. 1.

Delinquenti non licet ponere, sed iudici, qui ab initio corrigere omisit officium, licetum est ab ea omissione in punitionem resiliere, gloss. non emendans, in add. marg. in §. sic igitur, in auth. ut iudices sine quoque suffrag. col. 2.

Delinquens in alium, & ipse delinquit, & alium facit delinquere, §. eos autem qui, & ibi gl. quod magis, cod.

Delinquens ubi debet puniri, ubi deliquit, ut eius poena sit aliis in exemplum, §. qui autem preter, & ibi gl. illis, cod.

Delinquens debet index ita puniri, ut illorum supplicium alios saluos faciat, gl. supplicium, in §. si quis autem, in auth. de mandat. principum.

Delinquentium aliquorum impunitas multos alios tradit morti, & exitio, ibi delinquens si non inueniatur in loco, ubi deliquit, poterit & alibi comprehendi, & remitti acrius violenter, gl. criminum, in §. hac considerantes, in auth. ut omnes obediunt iudicib. col. 1.

Delinquens pluries detentiois conditionis est, quam qui semel tantum, §. fi. & ibi gl. deterior, in auth. de litigio, §. 1.

Delinquens non debet implorare auxilium eius, in quem delinquit, gloss. de peccat. xerunt, in §. fi. in auth. ut liceat matri & auis, col. 8.

Delinquens in Ecclesia pro delicto ibidem commissio extrahi potest, sed non potest extrahi pro delicto extra Ecclesiam commissio, eum salutis causa eo confugit, d. §. fi. & ibi add. marg.

Delinquens quandoque in exemplum grauissime puniri debet, gl. 1. in l. fi. C. de delatorib. lib. 10.

Delinquentem debet comitari poena, non dignitas, vel premium, l. neque, §. 3. C. de decurionib. lib. 10.

Delinquens propter actum efficitur poena dignus, per sententiam nullo modo, sed factum declarat, gl. potius, in extrauag. quoniam qui sunt rebelles.

Delinquens in maiori dignitate constituitur maiori poena pecuniaria sunt puniendi, quam constituitur in minori dignitate, sed maiori poena corporali sunt puniendi minores, quam maiores, l. hac edictali, §. 1. & ibi gl. centum, de pace, tendenda inter subditos.

Delinquens debet puniri secundum qualitatem criminis, gl. centum, ibid.

Delinquens in Ecclesia vel cimiterio non gaudet immunitate, secus si extra Ecclesiam, nisi esset publicus latro, & idem in additione in §. fin. Inst. de iure perion.

Delinquens plus, punitur etiam plus, §. capite terito, & ibi gl. triginta, Inst. de lege Aquilia.

Reliqua verbo, Apprehendens, Admonitio, Confessio, §. Criminosus, Malefactoris, Receptator, Reus, §. 7. 8. Seruus, 143. 144. 145. Testamentum, 40. 41. Testis, 25. 26. Vagabundus, Mulier, 30. Animus, Incuritudo, Indicare.

DELINQUENS si ante crimen admissum alienat bona, mox admissurus delictum, ea bona quae in fraudem alienata reuocantur sicut crimine patratore, l. Lucius, 18. in add. marg. qui potiores in pig.

Delinquens post crimen capitale, propter quod bona publicantur, ante tamen sententiam condemnatoriam potest donare, & etiam sententiam intra decem dies, qui dantur ad appellandum, sed post illos non potest, l. post contractum, & ibi add. marg. de donatio.

Delinquens post crimen lae inaequalis commissum, nec ante sententiam condemnatoriam potest donare, gl. 1. ibi.

Delinquenti in criminibus lae inaequalis, repetendum, haereticis, & in aliis criminibus, exceptuatis ex die commissi criminis non potest alienare, sed in aliis non exceptuatis a tempore liti contestationis non potest alienare, l. ex iudiciorum, & ibi gl. maiestatis, & gl. alienare de accusat.

Delinquens non prohibetur post commissum delictum agere contra quemlibet suum debitorem, neque etiam donare, gl. 3. in l. fi. C. de ordine iudiciorum.

Delinquentis poena capitalis infirmat donationem causa mortis, vel rumpit testamentum eius, cuius bona etiam omnia publicantur, siue ante delictum, siue post fecerit donationem illam, vel testamentum, gl. fi. in l. res vxoris, 24. C. de donat. inter vivos.

Delinquens absens de capitali crimine non damnatur, sed bona eius describuntur, ut copiam sui praestet, ut intra annum veniens recuperet res suas, post annum purgat innocentiam suam quandoque, sed bona non recuperat, gl. 1. in l. 2. C. si pendente appellatione.

Reliqua verbo, Crimen, 67. 8. 9.

DELINQUENT I non auferuntur bona statim atque in carcerem ductus est, sed demum post condemnationem, l. 2. de bonis damnatorum.

Delinquens accusatus, vel in carcere deprehensus si metu poenae mortis sibi conciliat, heredes non habet, & eius bona ad fiscum deveniunt, secus si non fuerit accusatus, nec in carcere deprehensus, quo casu mortui sibi infertens habet heredes, nec bona eius ad fiscum deveniunt, l. 3. & ibi gl. 1. de bonis eorum, qui ante sententiam.

Delinquens accusatus, vel in carcere deprehensus se occidens, ad hoc ut bona eius conficiantur, oportet delictum commissum esse tale, ex quo damnatus morte, aut deportatione erat afficiendus, secus si accusatus de furto modice rei, vel

revel iuvenus in tali delicto se occidat, nam tunc bona eius deveniunt ad heredes eius, & non ad fideum, ibidem.

Quinquages accusatus de gravi crimine, si interit decessit morte naturali, bona eius non confiscantur, l. 3. §. si qui.

Quinquages in domo conducti delictum confiscatione dignum talis domus, in qua delictum perpetravit domino domino ignorante, non nocet ei tale delictum, neque si in ea delictum domus, nisi si sciente ipso, l. Arrianus, C. de hereticis.

Quinquages iuvenis bona publicantur, si mortem sibi conficitur metu criminis, cuius accusator poterat institui post mortem, gloss. l. 2. in l. 2. §. qui testamenta facere possit.

Quinquages bona non publicantur, si mortem sibi conficitur metu alius criminis publici, & capitalis, & antequam in eo deprehenderetur, vel si adversus eum contestaretur, alioquin publicarentur, si confiscatio criminis se infertent, ibidem.

Quinquages bona non debent publicari, sed debent relinqui agnatis, & cognatis, qui ex lege vocantur, si oportet, in auct. de mandat. princip. col. 4.

Quinquages res non sunt, quod delinquant, sed ipsi, qui res possident, ibidem.

Quinquages accusati in criminibus, in quibus legibus, mortem, aut proscriptiorem definitur, si contineantur, aut condemnentur, eorum substantia non applicatur filio, nec iudicibus, neque eorum officii, sed ad ascendentes, & descendentes usque ad tertium gradum pertinet, & si illi habeant uxores, ipsae habebunt dotem, & donationem antea perceptam, sed non extantib. defunctis, ascendens, nec uxore, tunc applicatur filio eius substantia, §. fin. in auct. ut nulli iudicium, col. 9.

Quinquages in mortui bona non pertinent ad fideum, sed ad eius heredem, nisi vires fuisse condemnatus, vel nisi delictum esset tale, ut ad heredes transeat, ut maiestatis, & similia, l. 2. §. ibi gl. l. C. de iure filii, lib. 10.

Quinquages antequam condemnentur, potest liber administrare bona, & potest ei solui, d. glo. 1.

Reliqua verba, Crimen, 6. §. si quis, 9. Bona, 3. §. Occidit, 3. Mortis, 1. Altemio, 4. l. 1. in l. 1. A dicuntur blanditiae, deceptiones, vel dissimulationes, gloss. delinquentis, in l. 4. de inoff. testa. delinquentia, & blanditiae quandoque conceduntur, quandoque vero non, ibidem.

Reliqua verba, Descriptio. Eiusdem & furiosus praefinitur quae ex fermionibus, quibus, l. 6. pupillus, 42. de ad. heret.

Reliqua verba, Furiosus, Mente capto, Lunaticus, Sana mentis.

EMOIRI potest quis auctoritate propria id, quod fixum est in ianua sua & se possit, gl. aut certe, in l. 1. §. 1. quod vi, aut clam.

Reliqua verba, Domus, 9. l. 1. Interdictum, 30. Molitor.

EMONSTRATIO proprie fit per verbum praesentis temporis, l. Stichum, 4. de leg. 1.

emonstratio falsa adiecta in legato rei, quae non reperitur, viat legatum, ut si quis legat decem, quae in arca habentur, tamen nihil habet, l. si servus legatus, 108. §. qui quique, eod.

emonstratio falsa in contractibus adiecta rei quae non reperitur, non viat contractum etiam quoad illam rem, ut si quis vendat fundum cum centum dolis, quae ibi sunt, valet venditio etiam in illis centum dolis, licet ibi non fuissent, §. l. vi, ibid.

emonstratio una ex duabus demonstrationibus rei legata falsa non viat legatum, si de corpore rei legare per aliam demonstrationem constet, l. 1. §. fin. de dote praegrat.

Demonstrationes necessariae quidquid adiecit rei satis demonstrata frustra est, nec viat dispositionem, etiam si illud sit falsum, ibid.

emonstratio falsa non viat legatum, si de corpore legato constet, l. Quintus Mutius, de auro & argento.

emonstratio est quaedam in existentibus, seu proteritis accidentibus notitia, quod magis dispositio sit liquida adiecta rei, quae est in facto, & non rei quae est in fieri, §. l. in rubr. de conditionibus, & demonstrationibus.

emonstratio omnis & causa continet conditionem non expressa specie in demonstratione, vel persona in causa, gl. l. l. l. in l. demonstratio falsa, eod.

emonstratio fit per expressionem qualitatem rei demonstratae, l. nominatum, 34. eod.

emonstratio plerumque vice nominis fungitur, ibid.

emonstrationem & conditionem hoc interest, quod demonstratio plerumque factam rem ostendit, conditio vero futuram, ibid.

emonstratio quandoque pro conditione ponitur, gl. l. ibid.

emonstratio legatarum fit falsa, vel vera, nihil interest, si certum sit, quem testator demonstraverit, ibid.

emonstratio falsa non perimit legatum, si res legata in rerum natura sit, l. qui bus dieb. 40. §. qui dotalis, eod.

emonstratio vera magis attenditur, quam falsa, l. si in nomine, 32. in add. marg. de verb. oblig.

emonstratio falsa fit, ostendendo aliquid, quod non est, gl. in §. longē magis, Inst. de legatis.

Reliqua verba, Falsa, l. 1. Quis, vel qui, Legatum, 51.

EMO dictio intelligitur de 10. scilicet vero, quando decem fuisset dictum, glo. denarium, in §. hanc autem, in proemio Digestorum, & l. si quis testamentum, 79. de legat. 1.

EMO dictio quando adiecit praefationi annue, intelligitur de decem singulis annis, §. reprob. gl. l. in l. stipulatus fuero, 126. §. 1. de verb. oblig.

EMO dictio sumit pro decem, & decem sic pro 20. etiam vi tractatur de praen. impositione, gl. penam, in §. ad excludendas, in auct. de litigiis, col. 4.

EMO dictio facit aliquid esse in dolo, gl. tenebitur, in l. quaedam, §. nihil, de edendo.

emonstratio, seu interpellatio facta debitori non constituit statim eum in mora, sed cum aliquo intervallo commoditatis temporis, ut possit providere solutioni, gl. reititui, & ibi add. marg. in l. Emilius, de minoribus.

emonstratio eius, qui non habet ius denunciandi, non constituit aliquem bonae fidei, l. tutor, 47. eod.

Denunciatio facta procuratori non constituit dominum ignorantem in scientia & mala fide, nisi ipse procurator, vel alius, cui denunciatur, eum certiatur, veritatem, sed non si certiatur potuit, & non fecit, l. item veniunt, 20. §. petam, & ibi gl. non nocet, de petitione heredit.

Denunciatio ubi fit ad notificandum, idem operatur scientia simplex quod denunciatio, nec refert ad quo denunciatur, d. §. petam.

Denunciatio non imponit omittitur, gl. proclamaverit, in l. si putator, 31. ad legem Aquil.

Denunciatio trina debet fieri debitori ad venditionem pignoris, quod datum est creditori cum pacto, ne distraheretur, l. si conuenit, 4. de pign. actione.

Denunciatio trina ubi requiritur, non sufficit, quod fiat una vice Solue, Solue, Solue, sed triduum inter quamlibet debet esse, ibid.

Denunciatio quando fit solum ad certificandum aliquem, & non ad alium finem, & tunc ille, qui certus est, non debet certiari, gl. si in additione, in l. 1. §. si de actio. empti.

Denunciatio quando fit ad alium finem, quam ad certificandum aliquem, scilicet ut inciteret ille, cui fit denunciatio ad aliquid faciendum, ut si volo denunciare venditori, quod mihi moueretur, ut veniat ad defendendum me, & tunc etiam si certus sit, nihilominus debet ei denunciare, quod defendat, ibidem.

Denunciatio fit tutori, non, ut notum sit ei, sed, ut defensionem suscipiat, quaeque, gl. pen. & ibi add. marg. in l. si rem, 19. de euctio.

Denunciatio non debet fieri venditori, qui simul & semel fuit conuentus in iudicio cum emptore, gloss. possit, & ibi add. marg. in l. si dictum, §. si final. eodem.

Denunciatio si ad venditori per emptorem potest renunciari pacto a venditore, cum illa renunciatio respiciat utilitatem ipsius venditoris, vel auctoris, §. l. Hecemus, 63. in add. marg. eod.

Denunciatio in personam, vel in personam copia haberi non potest, sufficit, quod ad domum fiat, l. 1. §. perititurus, de liberis agnoscend.

Denunciatio facta viro per procuratorem mulieris post diuortium, eam esse praegnantem ab eo, debet procurator habere speciale mandatum, nec sufficit generale, gl. m. indatui, & gl. nomine, ibid.

Denunciatio facere debet ante iudicium acceptum ille, qui ex causa lucrativa habiturus est regressum de euctione, l. qui concubinam, 29. §. si heres, de legat. 3.

Denunciatio coram testibus inducit malam fidem, l. air praetor, 10. §. si quis patreps, & ibi gl. vendente, quae in fraudem creditorum.

Denunciatio iudicis auctoritate facta seruanda est, & nocet denunciatio, sed quando fit sine iudicis auctoritate, tunc inspicendum est, an sit necessarium vel voluntaria aut facta ab eo, qui ius in re habet, aut ab eo, qui nullum ius habet, & tunc aut contra id, quod legitime est factum, aut ad impediendum primum actum, aut ad lucrum captandum cum aliena iactura, gloss. testato, in add. marg. ibid.

Denunciatio facta ab eo, qui ius denunciandi non habet, non nocet denunciatio, gl. perseverat, ibid.

Denunciatio facta emptori, post factam emptiorem, non nocet emptori, gl. vendente, ibid.

Denunciatio non nocet denunciatio, quando denunciatus certat de lucro, & ille, cui denunciatur, certat de damno, & ideo potior est tunc conditio eius, cui denegatur, quia potest dicere non credidi tibi, scilicet tamen est in pari causa, gl. perseverat, in additione, ibid.

Denunciatio tollit precedentem denunciacionem, l. aut qui aliter, §. si quis eum, quod vi aut clam.

Denunciatio facta venditori impediendae venditionis causa non facit rem litigiosam, inducit tamen malam fidem, si cept habere malam fidem, alius non, quandoque tamen praesumitur mala fides, l. 1. & ibi glossa 1. de litigiis.

Denunciacionibus non est credendum quoad condemnationem, sed ex his potest procedi ad iquisitionem, ut veritate comperta, abluat vel condemnet denunciatur, l. Diuus Adrianus, de custod. reorum.

Denunciatio ubi requiritur ad alium finem, quam sciendi aliquid, semper fieri debet etiam sciens non autem solum ignorantem, l. denunciasse, 17. in add. mat. de adulteriis.

Denunciatio quandoque sine causa admittitur, gloss. non addidit, in d. l. denunciasse, eodem.

Denunciatio potest fieri per procuratorem feruum, vel actorem, ibid.

Denunciacionis vim non habet libellus, ibid.

Denunciatio permittitur fieri domino per mandatarium conuentum super contractu, vel damno facto mandante domino, gl. pen. in auct. qua in provincia, C. ubi de crimine agi.

Denunciatio facta a domino, ne quis emat, constituit emptorem mala fidei possessorum, etiam si denunciatus non crediderit, l. si fundum, 17. C. de rei vend. & ibi glo. 2.

Denunciatio sola viciat iurisdictionem non interrumpit, gloss. 3. in l. 2. C. de iurisdictionibus.

Denunciatio, vel protestatio facta ab eo, qui ius denunciandi, vel protestandi non habet, non nocet contractui, scilicet si interesset eius, qui denunciatur, ut quia esset dominus, gl. 2. in l. si maior, 13. C. de rescind. vend.

Denunciatio continetur ubi non est iusta causa denunciacionis, gl. si in l. 2. C. debitorum venditionem pignoris impedit non possit.

Denunciatio sola non facit rem litigiosam, gl. 1. in l. 1. C. de litigiis.

Denunciatio quandoque requiritur ad simplicem scientiam habendam, & tunc non oportet, quod fiat scienti denunciacione, glo. 1. in add. in Lemptor, 3. de euctio.

Denunciatio quandoque fit ad aliquid faciendum, & tunc non sufficit sola scientia, ut non fiat denunciatio, sed necesse est tunc quid fiat denunciatio, d. glossa 1.

Denunciatio ne reddatur depositum, vel ne alimenta de publica annonae eroganda praestentur, vel ne soluantur pensio domus locatae non valet, & faciens

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

§. si quis eum, quod vi aut clam.

talem denunciationem punitur ad interesse creditoris, in quo potest venire quandoque totum depositum, aut de deposito, per totum, col. 6.

Denunciatio quando denunciantis commodum spectat, tunc necesse est denunciare etiam scienti, sed quando denunciatio fit ad simplicem adversarij instructionem, & eius commodum, & tunc non est necesse, ut scienti denunciatur, glossa. in additio. margin. in cap. 1. si de feudo vassallus ab aliquo interpellatur.

Denunciatio iure antiquo non admititur, nisi per officialem, sed iure canonum admittitur precedente charitativa monitione, gl. per denunciationem, in extraug. ad repimendum, quomodo in lazar. maiest.

per Denunciationem factam a quocunque potest procedi iure speciali in crimine lazar. maiestatis, ibid.

ad Denunciationem primatam index procedit in his qui agere non possunt de iure, vi cum serui ad dopinis opprimantur, item ad denunciationem patris, vel patris conquirentis de filio, vel liberto, vt quando homines humiles opprimuntur potestate, vel eis aliquid aufertur, ibid.

Denunciatio Evangelica dicitur primata, & habet locum tantum in foro Ecclesiastico, ibid.

in Denunciatione Evangelica libellus porrigitur, & lis contestatur, & fertur sententia in scriptis, d. gl. per denunciationem, col. 2.

Denunciatio Evangelica datur pro obligatione praescripta, d. gl. per denunciationem, col. 1.

Denunciatio Evangelicam index Ecclesiasticus indistincte non debet admittere, nisi in defectum iustitiae, vel quando crimen de sui natura est Ecclesiasticum, vel ratione pacis vel iuramenti, vel quando crimen est notorium, vel quando non auditur in iudicio seculari, vel quando eam proponit miserabilis ac depreffa persona, ibid.

Denunciatio Evangelica potest agi pro obligatione naturali, qua quis tenetur, eo ipso quod locupletatur cum aliena lectura, quia quod alienum est, peruenit ad illum, vel pro obligatione naturali, quae originem habet ex consensu, vt ex pacto nudo, vel iuramento interposito ab alio, quam a liberto, ibidem.

Denunciatio Evangelica non potest agi pro obligatione naturali, quae a consensu non habet originem, vt in eo, qui ex maleficio obligatur ad penam, ibidem.

Denunciatio Evangelica non datur, ubi contra obligationem naturalem, vel civilem datur relatio, ibid.

Denunciatio Evangelica non potest agi contra filiumfamilias tutum exceptione Macedoniana, nec contra mulierem tutam exceptione Velleiani, nec contra pupillum eo casu, quo naturaliter tantum obligatur, cum illa naturalis non fit efficax, ibid.

Denunciatio Evangelica datur contra tutam exceptionem vel iudicatur, d. gl. per denunciationem, col. 1. in add. marg.

Denunciatio Evangelicam probandi modus est, vt prima denunciatio probetur per se ipsam, cum dicat corripere eum inter te & ipsum solum; secunda denunciatio probanda est per se, & vnum alium legitime deponentem, vel per se & duos alios, cum dicat, adhibe tecum vnum, vel duos; tertia denunciatio, quae fit Ecclesiastica, probatur per ipsum libellum denunciatorium datum ipsi iudici Ecclesiastico, quarta scilicet quod peccat in eum, probatur probando quod detinet rem suam, vel quod est suus debitor, d. gl. per denunciationem, col. 3.

in Denunciatione Evangelica fertur sententia, & qualiter ferri debeat, d. gl. per denunciationem, in fi.

Reliqua verbo, Detestatio, Domus, 8. Peremptoria, Citatio, Venditor, 30.

DENUNCIARE quandoque quis cogitur, & quas aptem, pro quibus, & ibi gl. si quolibet, in auth. vt liceat mariti & aui, col. 6.

Denunciare domino tenetur conductor, quando veniente exercitu migrare vult, item qui mittitur, & exco. cit. & ibi gl. non denunciant, locati.

Denunciare debet ante iuris contestationem in suo auctore habens titulum ex causa lucrativa, vt est legatarius, sed habens titulum ex causa onerosa, vt emptor quocumque tempore potest ante sententiam denunciare suo auctori, modo fiat eo tempore, quo auctor suis defensionibus vti potest, glossa. pen. in add. marg. in li. rem, 29. de iuricio.

Denunciare potest quis auctori suo in causa appellationis, licet in prima instantia non denunciaverit, si omnia sunt auctori integra, vt quia testes habet, & nihil deperit, d. gl. pen.

Denunciare debet quis amicis, vel procuratori, aut ad domum, se opus factum, quando is, cuius interest ne opus fiat, non reperitur, vt denunciatur, nec dolo malo eius factum sit, ne reperiatur, ad hoc vt denunciatus non dicatur clam facere, laur. qui aliter, & si quis sequitur vi aut clam.

Reliqua verbo, Deferre, Deferens, Dilectari.

DENUNCIATIO facultas facienda debitori, quod soluar, transiit ad heredes stipularis, sed non facultas implendae conditionis, li. decem cum petiero, 48. de verb. oblig.

DENUNCIANS se non possit denunciare, habetur pro denunciatione, l. 2. & ibi gl. 1. de iuricio fenore.

Denunciatio delinquentem si statuat praemium, nec dicatur, vnde debet illud solui ei, primo de bonis ipsius delinquentis, & si illa non sufficiant de bonis eius, ad cuius utilitatem sumitur vindicta, & si nec illa sufficiant, tunc ex publico debet solui, lege Cornelia, & ibi gl. damni, ad Syllaniam.

Denunciatio se opus factum non semper videtur non clam facere opus si post denunciationem fecerit, quia debet & dicitur, & horam denunciatione completi, & ubi, & quod opus factum sit, neque debet obscuri, vel decepti de denunciare, neque ita ardere aduersarium, vt non possit extra diem occurrere ad prohibendum, laur. qui aliter, & si quis, quod vi, aut clam.

Denunciatio delicta non prout commissi sunt penam falsi incurrunt, l. lege Cornelia, & si in add. marg. de falsis.

Denunciatio maleficium punitur, si non probat, l. 1. C. de curiosis, lib. 12.

contra Denunciatio denunciatione Evangelica non admittitur exceptio criminis, nec infamia, sed bene excommunicationis, gl. per denunciationem, in

extraug. ad repimendum, quomodo in lazar.

DENUNCIATORES maleficium non possunt incarceratione alios pro delicto, possunt tamen malefactores fugientes in custodia detinere, l. 1. & ibi gl. C. de curiosis, lib. 12.

Denunciatio in crimine lazar. maiestatis habet vim cuiusdam mandatoris, vt instigatoris, & definitio incidit in Turpilianum, d. gl. per denunciationem in d. extraug. ad repimendum.

DENUNCIATVS quis ne tradat aliquam rem, si tradat, tenetur de dolo, non vero tenetur, si resitit ei, quo causam habuit, glossa. final. in l. si quis, l. 1. C. de positi.

Denunciatus ne deinceps vteretur itinere, si omnino non contempsit denunciationem, quominus ab itinere palam abstinerit, neque prohibente sciente viis est, sed elanculatio, aut nocturno, aut tempore, quo nuncios ignorare possit, dicitur vti clam, sed si neglexit denunciationem, palamque viis sit, & tunc dicitur vti trigl. in add. marg. in l. 3. de itinere, actique privato.

Reliqua verbo, Deferre, Deferens, Delator.
DEPECTVS dicitur, qui turpiter pactus est, & tenetur edicto de calumniatoribus, l. 3. & si igitur, de calum.

Reliqua verbo, Passus.
DEPERDITVM dicitur, quod in rerum natura esse desit, & aliter dicitur in tercio, de perditione, l. 1. & ibi gl. 1. de petitione heredit.

DEPONERE tumultus, incendij, ruinae, vel naufragij gratia intelligitur ille qui nullam aliam causam deponenti habet, quam imminens ex causis supra scriptis periculum, l. 1. §. merito, de positi.

Deponere volenti apud te si mandasti, vt periculo tuo deponeret apud aliquem teneris mandati; si vero fideiussit pro eo, omnino teneris ex fideiussione quod ex depositi actione praestari solet, non solum si dolo fecit recipiens depositum, sed etiam si dolo non fecit, dum tan in se res deposita apud eum suae recipiens inciperet esse furiosa, vel pupillus esset, & decederet sine herede, vel successore, l. 1. §. idem Pomponius, in fi.

Deponere volentem apud te iussit, vt deponeret apud liberum tuum, si ille apud illum depositum, nomine tuo teneris ei depositum, si vero volens tu custo dire per iussit, vt deponeret apud liberum tuum, nulla actione teneris ei liberum tuum recipiens tenetur ei depositum, d. l. 1. §. idem quirit, & ibi glossa apud eum.

Deponere apud depositarium tam vnum, quam plures possunt, sed ad deponendum apud sequentem non vnum, sed plures esse debent, l. licet, eod.

Deponi debet iors non potest accepta cum viuis in publico, vt curfus viuarum inhiabentur, si creditor oblatam fidei forem potest contestationem, id est, tellum vacationem recipere nolit, acceptam, l. 9. C. de viuis.

Deponi debet traiecit pecunia in publico, vt curfus viuarum inhiabentur, si creditor eam pecuniam oblatam potest contestationem recipere nolit, ibidem.

Deponi Episcopum aliud est, & aliud est administrationem Episcopo aufert, gl. concessa, in l. 4. de auctoritate tutorum.

Reliqua verbo, Commendare, Credere, Vires, 11. 12. 13. Debitum, 28. 39.
DEPOSITVS potest quandoque depositum reuocare, quia nihil interest depositarij, gl. non officium, in l. in commendato, l. 7. §. fecit autem, commodati.

Deponens rem vitiosam fidei tenetur, siue igno, inter, indistincte tenetur restituere damnum datum depositario ob rem vitiosam depositam, gl. item quis, in l. 1. in rebus, l. 1. §. eod.

Deponens serum furem fidei scienter, siue ignoranter, tenetur in solidum de damno, vel furto, l. 2. §. si vero ipsi depositario, nisi & ipse depositarius sciuit, cum furem, l. 1. §. si vero, l. 1. de pign. actione.

Deponens, qui fidem depositarij elegit ex voluntate, si non reddatur ei depositum, simpliciter debet contentus, sed ei qui exegente necessitate, deponit, tenetur depositarius in duplum, quia crescit peritiae crimen, & publica utilitate coarctandum, d. l. 1. §. merito, de positi.

Deponenti ex necessitate non reddere depositum, ac fidem frangere in ciuile, ac contra publicam utilitatem, & deponitum est, d. §. merito, & ibi glossa in ciuile.

Deponens expressim equum, & capistrum dicitur vitium deponere, sed si deponens dixit, depono equum qui erat capistratus, licet capistrum, non sit depositum, tenetur tamen depositarius etiam de capistro habere custodiam, aliis contra eum agitur depositum etiam pro capistro, non, vt pro deposito, sed vt pro accessorio depositi, d. l. 1. §. quae de positi, & ibi gl. cum capistro.

Deponens serum si pro custodia dei mercedem, contra depositarium ager ex conducto, sed si recipiat, ager ex locato, si vero operz seru compescitur cum custodia, ager praescriptis verbis, & in his casibus venit dolus, lata, & levis culpa, siue agatur ex conducto, siue ex locato, siue praescriptis verbis, sed si deponens nihil aliud praeter pro custodia, quam cibum, a nec de operis quidquam conuenit, ager contra depositarium actione depositi, in qua dolus, & lata culpa tantum venit, d. l. 1. §. si quis seum, & ibi gl. culpam, & gl. dolo.

Deponens solum obligatum fidei ostendendo singulas res suas deponit, siue eas non ostendendo, poterit repetere & deponit, cutiam, & singulas res, habet tamen necesse probare, quod ibi fuerint res, quas repetit, l. 1. §. si quis, & ibi glossa de positi, eod.

Deponens solum, vel sacrum cum rebus legatum, siue res in eo inclusas ostenderit, siue non, nihilominus poterit repetere actione depositi solum, vel sacrum, & etiam si illas res in eo inclusas, tenetur tamen probare, quod ibi fuerint res, quas repetit, ibid.

Deponens apud vno aduersus vnumquemque in solidum potest agere depositum, nec liberatur alter, & quod cum altero agat, quia non liberatur electione vel solutione, d. l. 1. §. si apud duos.

Deponens si ab vno ex duobus depositariis recepit interesse rei depositae, eo quod in eaambo dolo versari sint, liberatur alter, & si contentus in nihilo, vel minus sit solvendo, vel si non fuerit in dolo, & ideo sit absolutus, contra alterum poterit agere depositum, d. §. si apud duos.

Deponens apud te, vt post mortem tuam reddas, potest agere depositum cum herede tuo, & etiam potest mutata voluntate, & ante mortem tuam depositum repetere, d. l. 1. §. penul.

Deponens

Depensum apud te, vt post mortem tuam reddas, etiam si peruenierit in eadem voluntate, potest eius heres depositum repetere, d. §. pen.
 Depensum pecuniam reddendam post depositum, non est obligatus depositarius non repetere ante tempus, & ideo potest mutare voluntatem, & ante tempus repetere, & ibi add. libid.
 Depensum in venditione bonorum depositarii in causa depositi praefertur ceteris etiam privilegiatis creditoribus, nisi vltius receperit, quo casu videtur renunciasse deposito, l. si hominem, §. si eod.
 Depensum plures succellit simul admittuntur ad sua deposita, nec attenditur ordo, quod primo satisfit primo deponenti, & sic deinceps, d. §. si.
 Inter Depensum plures succellit melior est causa occupantis, glossa final. ibidem.
 Depensum ante habentes privilegia personalia in bonis numularij admittuntur, sed postea habentes etiam, gl. depositarium, ibid.
 Depensum praefertur habentibus quidam privilegia personalia, vt doctis, item habens funerariam, & ille, qui in refectionem rei depositae credidit, ibidem.
 Depensum in bonis numularij praefertur ceteris creditoribus non solum in ea quantitate, quae in bonis numularij ex deposito pecunia repetitur, sed etiam in omnibus numularij facultatibus, siue exte, siue consumpta sit, l. quod privilegium, eodem.
 Depensum primo debent restituere sumptus necessarios a depositario factos, d. quod prius, quoniam, & ibi gl. si.
 Depensum si perit sui. n. p. n. n. depositum sibi restitui alibi, quam in loco, in quo depositum est, auditur debet, l. si in Asia, §. 1. cod.
 Depensum primum non habet actionem depositi contra tertium depositarium, nisi prius ei esset actio, l. si is, eod.
 Depensum accipiendo vltius fusi privilegio renunciat, gl. accepit, l. in l. de lege, c. §. si de lege commissoria.
 Depensum perdit privilegium depositi per receptionem vltius, gl. si. & ibi additio, in l. qui, nominib. 44. §. de admittit. tutorum.
 Depensum, vel commodans si vendiderit, vel donauerit depositario, aut commodatario rem depositam, vel commodatam, depositarius aut commodatarius non dicitur mutare fidei causam possessionis, quia non possidet, l. 3. §. si u. d. de adquis. p. off. si.
 Depensum, vel commodans definit vltius rem depositam, vel commodatam, si commodatarius vel depositarius eam rem alij nomine suo tradiderit, l. non solum, §. qui pignori de viucipio.
 Depensum pecuniam apud numulariam habet privilegium, vt praefertur aliis creditoribus, nisi de ea vltius accepit a numulario, quo casu non praefertur aliis, nisi deposita pecunia exte, l. si veni, §. 8. in bonis, de privileg. creditorum.
 Depensum accipiendo vltius de pecunia deposita dicitur renunciare privilegio depositi, d. §. in bonis, & ibi gl. credere.
 Depensum depositam pecuniam mutare videtur accipiendo vltius de illa, d. gl. credere.
 Depensum lancem & sic indiduum si decesserit pluribus heredib. relicta, & pars hereditas interpellat depositarium, vt restituat eis lancem, depositarius licet possit restituere lancem bona fide, pars hereditas interpellant etiam fide iudice, & sic liberari a reliquis heredibus, tamen tamen faciet, si restituit auctoritate iudicis, l. si stipulatus sum, §. 1. de solutio.
 Depensum faciem 20. numerum a depositario errante accepit alterum faciem, in quo scilicet alii 30. numerus, tenetur depositarius actio: furti decem nominem, si accepit illum faciem, putans ille esse sua 20. sed si mutaret tota 30. esse aliena, tenetur furti omnium 30. nomine, l. viugatis, §. 20. §. si is, qui, & ibi glossa tenet de furtis.
 Depensum sufficit quod probet rem depositam, nec tenetur probare non redditam, cum se negat, gl. 1. in l. 3. C. de infitor.
 Depensum pecuniam penes seruum numulariae tenet praepositum habet actionem infitoriam contra dominum, si deposuerit proponens postea illam pecuniam ab ipso seruo cambiare, aliter non contraheret in causam, in qua esset praepositus, ibid.
 Depensum vltius cum sorte principali liberatur ipso iure, gl. 1. in l. si creditrici, C. de vltius.
 Depensum contra depositarium si ageret actione in rem, debet probare se dominum, si refertur ei quartio de dominio, gl. si. in l. 1. C. de depositi.
 Depensum si concedat expresse, vt utatur de deposita, non ex eo censetur mutuum contractum, quia tunc potest agere actione depositi, glossa final. in l. 3. C. eodem.
 Depensum contra eum, cui depositarius mutuo dederat pecuniam, nullam habet actionem, nisi nunci exte, quo casu habet rei venditionem contra possidentem, l. si is, qui, §. C. eod.
 Depensum cautionem praestando depositario quando est controuersia de deposito, illa cautio, si tenet denuncians nullam habeat actionem, tamen prodest ad probandum sibi restitutum depositum, gl. si. in l. si quis vel pecunias, r. 1. C. eod.
 Depensum etiam depositum sibi non restituit, cum etiam sine restitutione ciuilitate, & naturaliter possidet, potest conueniri super deposito, gl. 3. in autem, sed iam, C. eod.
 Depensum ob prohibitionem tertiae personae venientia ex transuerso si aliquod damnum etiam foris causae patitur, tenetur ei prohibens cum vltius tertiae personae restituere, d. auct. sed iam, & ibi gl. 4.
 Depensum ne dispoat in pecunia, vel auro restituitur, si aliquis prohibeat, & damnum, quod passus est depositum, tenetur prohibens restituere cum vltius, & hoc etiam procedit in deposito specierum, nam & species aestimantur, & aestimationis vltius datur deponenti, gl. penult. ibid.
 Depensum non redditur, sed domino vero, quando petitorio scilicet deposito actus, vel dominus incontinenti est paratus probare, gl. si. in l. si quis conduktionis, r. 5. C. de locato.
 Depensum maritus rem suam propriam nomine vxoris, ob tale depositum non

perdit dominium illius rei, l. etiam si, C. de donationib. inter vicum.
 Depensum, vel commodans rem alienam si agat depositi, vel commodati, potest ei referri questio dominij tanquam contra quemlibet, l. gl. distinctione, in l. pen. §. sed hac, C. de praescript. 30. vel 40. anno.
 Reliqua verba, Depositarius, r. §. que 6. Felsum, 108. 109. Seruum, 41. r. que 44. Compendio, Imputatur.
 Depensum de petitoria artis debet prius iurare, l. hac edita, §. si illud, in add. marg. C. de secundis nuptis.
 Depensum in gene. num. 1. r. que ad num. 6.
 Depensum actio, num. 6.
 Depensum res, num. 7. & 8.
 Depensum si fiat gratia depositarii, depositarius tenetur de omni culpa etiam leuissima, sed non de cacti fortuito, l. si quis nec causam, & ibi gl. 1. & add. marg. & gl. periculo, si certum petatur.
 in Deposito dolus & lata culpa praestatur, l. 3. §. ex hoc edito, & ibi gl. duntaxat, nautae, caupon. lib.
 Depositum restitutionem nemo extrinsecus impedit, quominus reddatur deponenti, nisi dominus, si velit agere rei vendicatione, l. gl. h. in l. officium, de rei vend.
 Depositum est, quod custodiendum alicui datum est, l. 1. r. depositi.
 Depositum dicitur ex eo, quod ponitur, praepositio illa de auge postum, vt ostendatur, quod is, apud quem deposita est res, debet adhibere totam fidem ad custodiendam rem depositam, ibid.
 Depositum vno modo contrahitur, scilicet re, ac proinde contractus vnus est, obligatioque vna, quae tantum re pericitur, d. l. 1. in add. marg.
 Depositum causa tumultus, incendij, tuini, vel naufragij factum praetor ideo separauit ab aliis depositis, quia continet fortuitam causam depositionis ex necessitate descendentem, non ex voluntate proficiscentem, d. l. 1. §. merito.
 in Deposito si conueniat, vt & culpa praestetur, vel non praestetur, rata est conuenio, d. l. 1. §. si conueniat, & ibi gl. conuenio.
 Depositum dicitur, cum nulla merces pro custodia datur, & tunc venit dolus, & lata culpa, sed ubi merces pro custodia datur, dicitur locatio, quo casu venit etiam leuis culpa, d. l. 1. §. si vellimenta, & ibi gl. duntaxat.
 ex Deposito facto per seruum meum, vel in quem habeo vltius fructum, quaeritur mihi actio depositi, d. l. 1. §. si in pupillum, & §. non solum.
 Depositum potest deponens statim reuocare, & depositarius non restituitur dicitur esse in dolo, nisi ex aliqua iusta causa statim non restituitur, quia deposita res sit in prouincia, vel in horreis clausis, quorum aperientorum facultatem non habet tempore condemnationis, vel conditio depositionis non extitit, d. l. 1. §. est autem, & ibi gl. non reddit.
 in Deposito infirmus initium contractus, d. l. 1. §. non solum.
 Depositum restitui debet praedoni & furi deponente, d. l. 1. §. si praedo.
 Depositum si sit apud filium familias, ipse tenetur insoluidum depositi, eius tamen pater tenetur durante patria potestate de peculio tantum, & in hoc depositi iudicio venit non solum dolus ipsius filij familias contrahentis, sed etiam ipsius patris, si in re deposita dolose versari fuerit, d. l. 1. §. filius familias.
 Depositum ante tempus statutum potest quis repetere, d. l. 1. §. pen.
 Depositum ratio primo loco haberi debet quando numularij foro cedunt, id est, ligare nolentes bonis cedunt, nisi deponens vltius recipiat, l. si hominem, §. fin. eodem.
 in Deposito restitutione bona fides tantum exigitur, l. quod seruus, eod.
 Depositum in Asia, vt Romae reddatur, intelligitur, quod id fiat impensis deponentis, & non depositarii, l. si in Asia, eod.
 Depositum ibi debet restitui, ubi sine dolo malo depositarius est, si nihil interest reddi, ubi depositum est, secus si dolo illud transtulit, d. l. si in Asia, §. 1. & ibi gl. eius.
 Depositum perit periculo depositarii ex die, quo depositum actum est si iudicij accipiendi tempore potuit id reddere, nec reddidit, d. l. si in Asia, §. fin.
 Depositum non constitit in re propria, ideo depositi agi non potest, l. qui rem, eodem.
 Depositum apud sequestrem sit, cum aliqua res in controuersiam deducitur, & conuenit, vt reddatur vni, & agitur contra eum depositi sequestraria, l. d. l. licet.
 Depositum apud sequestrem si fuerit factum, vult quique deponens insoluidum videtur deposuisse, quod aliter est, cum rem communem plures deponunt, quia quilibet pro parte deposuisse videtur, d. l. licet, & ibi gl. 2.
 Depositum natura, ac termini notissimi sunt, quod deponens neque dominum, neque possessionem amittit, & quod idem debet ei reddi, glo. terminos, in l. Lucius, eodem.
 Depositum, quod ad numerum sit, in dubio sit, quantitate, non specie, & tunc depositi natura excedere potest, veluti depono decem & actum sit, vt tantumdem reddas, d. l. Lucius, & ibi add. marg.
 Depositum non constitit quando latro ignorans res, quas furtiuit filio, vel seruo, apud patrem, vel seruum ignoranter deposuit, unde non tenetur pater, vel dominus restituere, l. bona fides, §. si tamen eod.
 Depositum natura est, vt alij; non domino sua ipsius res quasi aliena custodienda datur, ibidem.
 Depositum non constitit, quando latro rem, quam furtiuit, deposuit apud eius dominum, etiam nunc delictum eius ignorantem, & si ab eo etiam nunc ignorante tradita sit praedoni quasi ex causa positi, datur domino conditio indebiti dari ratione possessionis, quam transtulit apud eum, propter redditionem rei, aut datur conditio furtiui indebiti pro eo, quod non erat debitum, d. l. bona fides, §. si & ibi gl. si.
 in Deposito non venit culpa leuissima, nisi ex pacto, gl. 1. in l. & Ariston, §. 9. mād.
 Depositum duo sunt genera, vnum, quod dominum tranfit in depositarium, vt in pecunia deposita non clausa, neque obfignata, in quo tantumdem redditur in eodem genere, aliud quando dominum non tranfit, vt in veste, vel annulo depositum, in quo idem reddi debet, l. in nauem, §. 1. locati.
 Depositum tenet, et si nulla sit depositi rei aestimatio, l. si vni, §. 2. & ibi glossa. r. de donatio.

donatio. inter vtrum.

Depositiū sub pacto, quod post mortem domini deponentis restituatur alicui, non inducit donationem in personam illius, & is mortuo deponente potest agere veluti depositi, quantumvis non dicatur sibi donatum, quia id redditur heredi deponentis, §. l. donationes, §. 1. §. pen. & ibi gloss. donationem, de donatio.

4 Depositiū factum vni reperitur, & alius promittit restituere illud depositum, secundum tenetur tanquam fideiussor, l. Titia, §. 12. §. pe. & ibi gl. que apud, de verb. oblig.

Depositiū potest probari non solum per instrumentum publicum, sed etiam per testes, & per omnem aliam speciem probationis, gl. 2. in l. 1. C. de edendo.

in Depositiū instrumentum privato tres testes sunt necessarii, qui subscribunt, gloss. depositum, in l. in contractibus, §. seq. quoniam, C. de non numerata pecunia.

Depositiū si sit debitum, creditori competit actio veluti depositi, vel in rem contra possidentem pecuniam depositam, gl. 1. in l. acceptum, C. de viuris.

Depositi clausula quando ponitur in datione pecunie, cunctetur depositum, & non mutuum, secus si daretur pecunia simpliciter, quia tunc censeretur mutuum, gl. 1. in l. §. C. de depositi.

Depositiū non restituens ille, qui conuentus est non suo nomine, sed hereditario, tutorio, curatorio, vel procuratorio, non efficitur infamis, glo. 1. in l. qui depositum, C. cod.

Depositiū si sit ex vtraque parte, non oritur compensatio in hoc, sed depositus res, vel pecunie ab vtraque parte quam ceptissime sine aliquo oblatulo restituere debent, si quis, l. 1. C. cod.

Depositiū si sit ex vtraque parte, qui primus restituerit depositum, habet integras actiones contra alium ad suum depositum, ibid.

Depositi ad depositum non fit compensatio, tamen bene admittit reconuentio, non, cum deferatur liquidum propter non liquidum, sed restituitur hoc, quod est probandum, gl. 1. ibid.

in Depositi potest opponi exceptio spoliationis, §. gl. opponat, ibid.

5 Depositiū cuiuslibet etiam prædioni restituendum est, nisi non dominus deposuit apud dominum, gl. non concessa, ibid.

Depositiū ne restituatur deponenti, si aliquis contradicatur in scriptis, vel sine, deponenti non restituatur, nisi prius idonea satisfactio, vel cautela data cum fideiussoribus depositario a deponente, gl. quod si in scriptis, ibid.

Depositiū non restituatur deponenti, nisi præstita sufficienti cautione, quando denunciatio est facta depositario, ne restitueretur depositum, & sufficit sola conuentio abique litis contestatione, gl. 1. ibid.

Depositiū non aliter fit, quam in rebus mobilibus, gl. 2. in auth. dos data, C. de donatio. ante nuptias.

in Depositi solus dolus venit, non intelligitur quod nihil aliud veniat, quia venit lata culpa, sed leuem excludit, glo. 1. in l. cum nositum, C. de præscript. 30. vel 40. anno.

Depositiū ne reddatur, denunciatio facta depositario non valet, & qui talem denunciationem fecit, puniatur ad interese creditoris, in quo quandoque venire poterit totum depositum, in auth. de deposito, in principio, col. 6.

Depositiū, vel mandatum morte depositarii, vel mandatarij non soluitur, gl. 1. in §. soluitur, Inst. de solutio.

Depositiū etiam causa tumultus incendiij, ruinae, vel naufragij factum, est bonæ fidei contractus, §. gl. depositi, in §. actionum, Inst. de actio.

Reliqua verbo, Contractus, §. 10. 11. Numularius, Obligatum, Sumus, 1. Filius, 108. Abesse, 19. Compensatio, 10. Deposita.

6 DEPOSITI actio datur in simplicem, nisi depositum fuerit factum causa tumultus, incendiij, ruinae, vel naufragij, quia tunc in duplum datur contra depositarium, & perpetuo in simplicem, tamen & intra annum contra eius heredem ex dolo defuncti, sed ex dolo ipsius heredis in duplum, l. 1. §. prætor ait, depositi, & l. quod tumultus, & ibi gl. 1. C. cod.

Depositi actio in deposito facta causa tumultus, ruinae, incendiij, vel naufragij, prætoris est, sed in reliquis casibus civilis est, gl. dabo, in d. §. prætor ait.

Depositi actio sicut pro rebus depositis competit, ita & pro rebus quæ deposito accedunt, licet illæ non dicantur depositæ, d. l. 1. §. quæ depositis, & ibi gl. cum capitulo.

Depositi actio nascitur antequam dolus committatur, d. l. 1. §. idem querit, & ibi gl. apud eum.

Depositi actio competit bonorum possessoribus, ceterisq. successoribus, & ei, cui ex Trebelliano restituta est hereditas, d. l. 1. §. si apud seruum.

in Depositi actione non solum præteritus dolus, sed etiam futurus, id est, post litem contestationem, venit, ibid.

Depositi actio bonæ fidei est, & idco veniunt in ea sanctus, & partus, & omnis causa, d. l. 1. §. est autem, in fin.

in Depositi actione directa, non contraria iuratur in litem, d. l. 1. §. si rem, & ibi gl. actione.

in Depositi actione contraria non agitur de fide rupta, sed de idemnitate eius qui depositum suscepit, & idco non iuratur in litem, quia præter consensum deponentis contrahitur, nimirum pro expensis in re deposita per depositarium factis, unde deponent non restituens expensas, fidem non frangit, at in depositi directa serua est, quia contrahitur depositarii consensu, qui non restituens fidem frangit, ob idque iuratur, in litem, l. ei apud quem, & ibi add. marg. depositi.

Depositi actio sequestraria datur contra sequestrum non restituentem rem, apud quem litigantes super ea deposuerant, d. l. 1. §. apud quem, §. 1. & l. si apud te, de præscript. verbis.

Depositi actio ex dolo defuncti datur in heredem insolvidum, quamvis aliis in actionibus & maleficio & in puris delictis non teneatur heres, nisi in id, quod ad eum peruenit, l. si hominem, §. 1. C. cod.

Depositi actio ex dolo viuis ex pluribus heredibus depositarii datur insolvidam contra heredem committentem dolum, & non contra coheredes dolo carentes, l. in depositi, cum l. seq. C. cod.

in Depositi actione veniunt viuis & tempore mortis, etiam si pecunia numerata deponatur, & depositi terminos excedat, l. Lucius, C. cod.

Depositi actioni non opponitur compensatio, item prius habetur ratio de nentium, si cedunt bonis debitoribus, item crescit in duplum per inficiationem in quorum casibus, scilicet ex causa incendiij, ruinae, tumultus, & naufragij, data, in auth. de deposito, col. 6.

Reliqua verbo, Actio, §. 1. 69. Sequitur Soluimus, §. 5.

DEPOSITI actio rei possessio apud sequestrum licet perdat, non tamen perdat commodum possessionis, quantum ad onus probandi, si oleum, de dolo.

Depositiū vel commodatus seruus intelligitur domino seruare, l. si seruus de litus, 2. & ibi gl. habet, de noxalib.

Depositiū seruus, vel commodatus si damnum dedit, ipsius dominus tenetur, l. xali, si habet facultatem recuperandi seruus, ibid.

Depositæ, vel commodatæ res non veniunt in iudicium communi diuidum, quia non sunt hereditariae, sed sunt ex hereditate, inter coheredes, 44. & gl. 1. fam. c. 1. c. 1.

Depositæ, vel commodatæ res non veniunt in iudicium familiaris circumscriptionis, 2. ibidem.

Depositæ pecunia potest conuerti in mutuum ex sola voluptate deponentis depositarii, abique eo quod de loco moueatur, vel tangatur, l. certi conditi, §. si si certum petatur.

Depositæ si fuerit pecunia ab initio, ut depositarius ea vtatur, si vult, non perdat mutuum, quam moueatur per depositarium, l. quod si, 10. si certum petatur, si res ab initio apud te hac lege, ut si voluisses, videris, prius quam vtari, deponi tunc, d. l. 1. §. eleganter.

Depositæ non dicuntur illa, quæ depositis rebus accedunt, veluti si homo vtatur sit depositus, veltis non est deposita, vel si equus cum capitulo, solus equus est depositus, d. l. 1. §. quæ depositis.

Depositæ rei custodia vbiunque committitur per verba togo, vel volo, vel quod huic, datur semper tantum depositi actio, & non mandati, §. glo. custodia, d. l. 1. §. quod si rem.

Depositæ si fuerit res mea iussu meo apud alium recipientem pro me, ego teneo depositi, alias tenetur recipientis, nisi hoc expresse fecerit, vel huiusmodi, d. l. 1. §. idem querit.

Depositum rem restituens ei, quem dominum putabat, liberatur, nisi sciens non domino restituisse, d. l. 1. §. si rem a seruo.

Depositæ si sit res ab initio apud te hac lege, ut si voluisses, videris, prius quam vtari, deponi tunc, d. l. 1. §. eleganter.

Depositæ res periculo eius apud quem deponitur perit, si hoc nominatim a cohabentibus dolo fuit, d. l. 1. §. sepe.

Depositum pecuniam in sacculo signatum si vnus ex heredibus deponentis repetere, depositarius debet eam exhibere, vel coram prætoris, vel honestis personis, & pro parte hereditaria satisfacti ei sacculum aperiendo cum authenticitate prætoris, vel interuentu honestarum personarum, residuum autem pecunie vel apud eum remanebit, si vult, dum tamen sigillis consignetur a prætoris, vel honestis personis, sed si noluerit, debet deponere in eadem sacra, d. l. 1. §. si pecunia, eodem.

Depositum rem, quæ diuidi non potest, veluti equum, vel seruus, si vnus ex heredibus deponentis velit repetere, depositarius debet eam totam tradere ei, qui satisfactionem idoneam de seruando depositarium indemnem ratione illius, quæ est supra partem suam, & si noluit facillidare, in eadem sacra deponere illam rem diuisibilem, & ipse libere iterum ipso iure, l. 1. §. si pecunia, eodem.

Depositæ si fuerit obligata causa, ostendendo res, quas deponit, & tunc deponit, & singularis res, quæ in causa eam depositæ, tenetur repetere actione depositi, sed si causam obligatam deponit, non ostendendo res, quas deponit, similiter deponens poterit agere depositi pro causa, & singulari rebus, d. l. 1. §. causa, & ibi gl. eodem.

Depositæ causa, vel sacculus signatus si non reddatur signatus dolo depositarii, quæ res in eo fuerit, probatur per iuramentum in litem ipsius deponentis, sed si culpa non dolo depositarii respiciatur, & apertus reddatur, tenetur tunc deponens plene probare, §. §. causa, in additione marg.

Depositæ si fuerit res a pluribus ita vt quilibet totam repetere possit, poterit quilibet in solutum agere, et verò sit deposita, vt vnusquisque pro parte sua repetat, pro parte agere debet, d. l. 1. §. sed si duo.

Depositæ rei nomine non competit conditio furtiua, vel sine causa, antequam dolus in ea re committatur, depositi tamen competit etiam prius, si quis, & ibi gl. si cod.

Depositæ rei proprietates & possessio remanet apud deponentem, nisi sit depositus res apud sequestrum, quo casu possessio apud sequestrum extat, l. licet eodem.

Depositæ ornamenta apud depositarium interfecit si perierint incursum latronum, vel casu fortuito, detrimētum non pertinet ad eius heredem, nisi specialiter sit dictum, l. 1. C. depositi.

Depositæ res prima fronte integre, omni legitima ratione seruata, debent restitui, siue ex vna parte agatur depositi, & ex altera opponatur compensatio, v. exceptio alterius depositi, l. si quis vel pecunias, l. 1. C. cod.

Depositæ si sit species indiuisibilis a defuncto, depositarius vni ex coheredibus huius non potest suam partem restituere, secus quando quantitas, vel species diuisibilis fuit deposita, gl. pe. in l. si, C. cod.

Depositis si fuerint decem homines a defuncto, depositarius non potest restituere quod homines vni ex duobus heredibus defuncti, cum in quolibet modis res remanet, ibidem.

Reliqua verbo, Detestatio.

Depositarius in genere, nu. 1. vsque ad nu. 6.

Quod rei restitutionem nu. 6. 7. & 8.

Quod periculum doli, culpam, & diligentiam, nu. 9. vsque 13.

Quod possessionem, & usum rei depositæ, nu. 13.

DEPOSITI actio non potest conueniri actione in rem, si dominus velit agere officium, & ibi gl. de rei vend.

Depositarius, cui tabule testamenti sunt creditæ, si quid in his deleuerit, earum secreta palam fecerit, teneatur ad id, quod interest, l. si quis testamentum, §. si ad legem Aquiliam.

Depositarius si testamentum, vel aliud instrumentum apud se depositum indeleuerit

Depositarius seruo deponenti ex bona fide restituendo rem depositam liberatur, nisi fiat, vel scire possit dominum non consentire, vel contradicere, l. quod seruus, eod.

Depositarius ignorans seruum deponentem esse manumissum, vel alienatum, si restituit ei depositum, liberatur, siue is eius rei, quam deposuit, furum fecerit, siue non, ibi.

Depositarius nolens restituere rem depositam ei, qui eam petebat, eod quod putabat petentem non esse procuratorem verum, vel heredem deponentis, non videtur dolo malo facere, sed si postquam cognouit, nolit restituere, tunc incipit dolo malo facere in non restituendo, l. si quis inficiatus, depofiti.

Depositarius teneatur restituere rem depositam diuiduam maiori parti heredum deponentis, sed indiuiduam vni soli heredi ex plurib. potest restituere recepta prius cautione idonea, l. si plures, & ibi gl. 2. & add. marg. eod.

8 Depositarius, apud quem deposuit reus capitalis iudicij, eo deportato, & bonis publicis, inspecto tantum iure gentium, & naturali, deponenti debet restituere, sed inspecto iure ciuili restituere debet fisco, cui omnino debet restituere, & non deponenti, l. bona fides, & ibi gl. de fenda, eod.

Depositarij duo ad restituendum depositum teneantur in solidum, si ita est actum, & alias quilibet teneatur pro parte, gloss. pro solido, in l. creditor, eo. §. duobus, man.

Depositarius suo nomine conuentus, & condemnatus rem depositam non restituens, potest compelli ad restitutionem eius cum infamiae periculo, i. q. d. postum, ro. C. depofiti.

Depositarius accipiens pecunias, vel res per depositi titulum, deponenti volenti eas illi co restituere compellitur, l. si quis vel pecunias, r. i. C. eod.

Depositarius non potest oblicere compensationem deducitorem, vel doli exceptionem, quasi & ipse quidam actiones personales vel in rem, vel hypothecariam contra deponentem praetendat, ibi.

Depositarius quando hoc pacto depositum accepit, vt non concessa a iure ei retentione generetur, potest tunc opponere compensationem, vel etiam legitimam exceptionem, ibi.

Depositarius quominus restituit res depositas deponenti, si aliquis contradixerit in re ipsa, hocque per iurandum affirmauerit, deponenti fidei est sub defensionis cautela, donec praestita, quam oculis deponit se non capere, d. l. in quibus vel, in §. eod.

Depositatio denunciatio si facta, ne deponit m. re. deponenti, deponens non recuperat depositum sufficere, nisi eum non, r. i. C. eod. totum post litem contestatam, sed etiam post controuersiam factam, & ex ante utis contestationem, gl. si in l. si quis vel pecunias, C. eod.

Depositarius aliquis extrinsecus, vel ex transuerso non potest interdicere depositi restitutionem, quia restitutione sequuta, depositor possidens pulsari poterit ab eo, qui interdicti, auct. h. de iam, C. eod.

Depositatio si tertia persona veniens ex transuerso prohibuerit depositi restitutionem, & deponens vim passus patitur damnum; prohibens teneatur illud rescire, id ad tertiam censetur vfurze teneatur, ex quo facta est huiusmodi contestatio, ibi.

Depositarius teneatur depositum restituere, nec licet aliquibus extrinsecis interdictionibus v. l. & retinere depositi restitutionem, in auct. de deposito, in princ. col. 6.

Depositarius non potest exigere fideiussores a deponente, vel cautionem propter interdictionem sibi factam de non reddendo deposito, glo. defensionis, in d. auct. de deposito, col. 6.

Reliqua verbo, Depositum, 6. 7. 8. Impediens, Sequestratores, Abesse, 19.

9 DEPOSITARIUS si rem depositam vendiderit, eamque postea redemerit, etiam sine dolo malo perierit res teneatur depositi, nec sibi periret valeat, glo. si in l. ex hoc edicto, §. si de alien. iud. l. §. si rem, depofiti.

Depositarius, qui sine dolo malecum depositum amittit, non teneatur depositi, nec teneatur cauere eam reddi, si eam deprehenderit, glo. r. in l. in omnib. 4. t. de iudicis.

Depositarius de solo dolo teneatur, nisi mercedem accipiat, quia tunc teneatur etiam de culpa, l. si vt certo, §. nunc videndum, commod.

Depositarius teneatur de culpa, & periculo, si se praestaturum obligatur, ibid.

Depositario si datur merces, tunc dicitur contractus locationis, non depositi, glo. merces, ibi.

Depositarius quandoque teneatur ultra dolum, vt si mora praecessit casum, vel si fuit in mora, gl. deponitur, ibi.

Depositarius deteriorans rem depositam teneatur depositi, & Aquilia; vna tamen per alteram tollitur, nisi in id, quod excedit, l. in rebus, §. r. & ibi gloss. tollitur, eodem.

Depositarius ideo teneatur in duplum deponenti causa tumultus, incendij, ruinae, vel naufragij, in his necessitas deponentem deponere adarguit, accipientem vero non, & ideo maior diligentia in his desideratur, largisque subuenitur ex necessitate deponenti, quam ex voluntate, l. r. §. praetor, in addit. margin. depofiti.

Depositarius, qui rem depositam vendidit, & postea redemit, licet de casu illius rei non excusetur, tamen excusatur quoad aliam quae sufficit eam restituere ad priorem causam, §. gl. teneris, in d. l. §. si rem.

Depositarius, qui depositum se obulit, teneatur non solum de dolo, sed etiam de culpa, & de custodia, sed de casu fortuito non teneatur, d. l. r. §. saepe.

10 Depositarius teneatur de casu fortuito in quinquae casibus, scilicet si pactum interuenit, vel mora praecessit casum, vel culpa lata, vel doli interuenit, vel gratia tantum depositarij fuit depositum, gl. saepe, ibid.

Depositarij omnes si in re deposita dolum commiserint, omnes teneantur in solidum de dolo, sed si vnus dolum commisit, ille solus teneatur, d. l. r. §. si apud duos, & ibi gloss. teneantur, & ibi add. marg.

Depositarius post litem contestatorem de interitu rei depositae, & etiam de casu teneatur indistincte, siue eodem modo esset peritura penes deponentem, siue non esset peritura, §. gloss. fin. in l. si in Asia, §. si no. & gloss. fin. in l. si plures, §. fin. eod.

Depositarius habens iustam causam litigandi propter expensas a se factas pro his contestationem de interitu rei depositae non teneatur, si eodem modo esset peritura penes deponentem, secus si non esset peritura, gl. pen. & fin. i. d. l. si plures, §. si eod.

Depositarius ante motam controuersiam non teneatur de interitu, & casu rei depositae, siue eodem modo esset peritura penes deponentem, siue non esset peritura, ibi.

Depositarius si ante motam controuersiam sua natura res deposita perierit, liberatur, d. §. si & ibi gl. pen.

Depositarius, qui sine dolo, & culpa lata rem depositam amittit, non teneatur de positi, nec teneatur cauere de reddendo, si eam deprehenderit, l. si fin. eodem.

Depositarius teneatur depositi de re deposita sine eius dolo amissa, postquam a eum illa iterum peruenit, ibid.

Depositarij duo heredes si in re deposita dolum commiserint separatim, quilibet teneatur pro parte, & pro partibus contra eos agitur, & fit condemnatio, l. si duo, & ibi glo. r. 3. & si eod.

Depositarij duo heredes si in re deposita communiter dolum commiserint, quilibet teneatur in solidum ex secundaria obligatione, quae contrahitur ratione doli, & in solidum fit condemnatio, sed si conueniatur ratione prius obligationis, quae contrahitur ad rem restituendam, in qua quilibet teneatur pro parte, & pro parte condemnatur, non tamen liberatur partis solutione, vnde talis obligatio est diuidua quoad obligationem & condemnationem, sed indiuidua quoad solutionem, §. gloss. & ibi addit. margin. ibi.

Depositarius, qui pecuniam apud se depositam non obsequatam, sed vt tantum dem redderet, in vfus suos conuertit, post motam in vfuras quoque iudicio depositi condemnatur, l. die, §. si eod.

Depositarius si non sit ita diligens, siue solent esse homines, non caret fraudis praesumpta, nisi ad suum modum, quem tenet in suis rebus; eum praestet in deposito, l. quod Nerua, & ibi glo. tametsi, eod.

Depositarius, qui praestitit in deposito tantum, quantum in reb. suis, sed in sui non tantum, quantum natura hominum desiderat, teneatur depositi, quia lata culpa eis, gl. nam & fin. d. l. quod Nerua.

Depositarius in suis rebus diligentissimus, si in depositis sit ita diligens, vt alii homines solent esse, siue praesumpta non caret, gloss. ad eum, & gloss. minor, ibi.

Depositarius in rebus depositis salua fide non praestabit minorem diligentiam quam in suis, d. l. quod Nerua, eod.

Depositarius ex pacto teneatur etiam de casu fortuito, l. & Ariston, 39. & ibi gloss. r. maius, ibi.

Depositarius semper teneatur praestare tantum eam diligentiam, quam nunc habet in reb. suis, & non eam quae habetur tempore depositi, etiam si tunc esset diligentior, sed locus teneatur praestare nunc eam diligentiam, quam tempore societatis habebat in reb. suis, nisi & post societatem sit diligentior in rebus suis, quia tunc teneatur praestare, qualem nunc habet, nec sufficit praestare, qualem tunc gl. culpam, in l. cum duobus, §. 2. r. pro socio.

Depositarius non teneatur de leui culpa, quia deponens apud depositarium parum diligenter, non depositio, sed fuit facilitati debet imputare, gl. fin. in l. locus, 7. l. eo.

Depositarius, qui rem negligenter custoditam amittit, ideo non teneatur, quia qui negligenti amico rem custodiendam committit, de se queri debet, l. r. §. si quoque, de act. & oblig.

Depositarius teneatur in eo solo casu, quo rem depositam peritit dolo, vel negligentia mala, quae in doli crimen cadit, ibi.

Depositarius in quibuscumque casibus teneatur etiam de casu fortuito, gloss. negligentiam, ibidem.

Depositarius teneatur de dolo, & lata culpa tantum, l. eum, qui, r. 4. §. si autem, de furtis, & l. r. C. de locato.

Depositarius quando teneatur de leui, & leuissima culpa, eo casu habet actionem furti pro re deposita sibi furata, gl. duntaxat, in d. §. si autem, de furt.

Depositarius furti actionem non habet pro re deposita sibi furtura, quamuis periculo eius esse coepit, si eam ipse contractauit, d. l. eum qui, §. Iulianus, eod. tit.

Depositarius, vel eius heres praetextu latrocinij, si falso affuerit, res eas amittit, cum apud eum fuit constituta, vel quod casu dolo possidere desinit, non solum contra eum competit actio depositi, sed etiam ad exhibendum, & reuendicatio, l. r. C. depofiti.

Depositarius si amittit dolo res depositas, non habet actionem furti contra furtipientem eas, sed si culpa amittit, habet actionem furti contra furem, gl. 3. ibid.

Depositarius teneatur etiam ad casum ultra dolum, & latam culpam ex conuentione, item quando se obulit ad id, & quando pretium accepit pro custodia, glo. conuenit, ibi.

Depositarius ultra dolum, & latam culpam etiam ad casum teneatur, quando depositum est factum gratia tantum accipientis, vel quando mora praecessit casum, ibid.

Depositarius teneatur etiam ad casum, quando culpa, vel doli praecessit casum, ibidem.

Depositarius secundum fidei iuramentum teneatur rem depositam custodire, & restituere, gl. r. in l. si in qui, §. C. eod.

Depositarius teneatur de dolo, & lata culpa, non autem de leui, & leuissima, §. praeterea, & ibi gl. dolo, in l. quib. mo. re. contrah. oblig.

Depositarius, qui parum diligenter custoditam rem furto amittit, non teneatur depositi, d. §. praeterea, & ibi glo. r.

Depositarij negligentia imputatur deponenti, ibid.

Depositarius teneatur etiam de leuissima culpa, si de hoc fuerit pactum, glo. dolo, ibidem.

Depositarius teneatur si in culpa fuit, vt quia portauit rem depositam per locum periculosum, & tunc teneatur etiam de casu, glo. dolo, in §. praeterea, Inst. quib. modis re contrahitur oblig.

Depositarium mora facta in restitutione tenetur etiam de casu, ibi.

Depositarium, qui tenetur de dolo, non habet furti actionem, sed dominus, §. is, apud quem, in d. obligat. quæ ex delicto.

Reliqua verbo, Deteriorum, Diligentia.

DEPOSITARIUS non possidet ciuilem, nec naturaliter detinere tamen dicitur, §. 1. communi, §. 7. neque colonis, & ibi glo. possident, communi diuid. & §. possidere, & ibi glo. 1. de interdictis. reprob. glo. 2. in l. nam & cum eo, ad exhiben.

Depositarium, vel commodatarius si rem mobilem depositam, vel commodatam possidere, nec reddere constituit, statim deponens, vel commodans amittit possessionem, etiam antequam sciatur, l. si rem mobilem, 47. & ibi glo. 2. de adqui. possessione.

Depositarium, vel commodatarius si habeat tantum animam inficiandi depositum, vel commodatum, ob id non amittit dominus possessionem, nisi etiam contrahat, & moueat de loco, d. gl. 2.

Depositarium si rem depositam inuito domino sciens prudensque in usus suos conuertit, etiam furti delicto succedit, l. 2. C. de positi.

Depositarium, qui usus est de re deposita, si conueniat depositi, debet restituere vias, cum debeat congruam exactionem ex eo, quod non conuenit eum furti, ibi.

Depositarium signatam rem depositam in usus suos conuertens inuito domino tenetur ad duplam actionem furti, sed conuertens rem numeratam depositam in usus suos, tantumdem tenetur reddere, gl. 3. ibidem.

Depositarium, qui usus est pecunia deposita, tenetur etiam vias prestare, l. si deposita, C. de positi.

Depositarium conuentus actione depositi, si tantum sit condemnatus in sorte principali, postea propter vias non potest conueniri, ibi.

Depositarium vrens re deposita cum esset clausa, & signata, tenetur tunc ad vias, glo. 1. ibi.

Depositarium vrens re deposita, non facit tenetur ultra dolum, & tenetur tamen ultra dolum, & sic ad eum, quando rem depositam vendidit, l. qui furtum, & ibi gl. si. & add. de condi. furt.

Depositarium vrens re deposita furtum committit, & tenetur actione depositi, & conditione furti, & vna per aliam tollitur, nisi in id, quod excedit, d. l. qui furtum, & ibi glo. obtingitur, & l. si faculum, depositi, & glo. 2. in l. si is, cui commodata, §. 1. de furtis, & §. furtum, Instit. de obligatio. quæ ex delicto.

Depositarium vrens re deposita ex voluntate deponentis, non tenetur, nisi ad vias ex mora, vel ex pacto incontinenti appositum, quando non fuit actum, vt de mutuo ageretur, sed vt ex deposito obligatio prima duraret, alias ageretur ex mutuo, & tunc non veniunt vias extra vinculum supulationis, d. l. si faculum, & ibi glo. si depositum.

Depositarium vrens re deposita, exultans se inuito domino id non facere, ob hoc non tenetur furti, neque depositi, lege qui re. ibi commodata, 76. de furtis.

Reliqua verbo, Depositum, 6. 7. 8.

DEPOSITIO seu furti apud sequestrum facta non impedit dominum agere, l. pe. de positi.

Depositi pecunie debet conungi liberatio, sicut & solutio, gl. postea, in l. qui mutuum, §. 6. si fideiussor, mandati, & l. obligatio, C. de solutio.

Depositi foris facit cessare cursum viarum, l. si per te non stat, C. de viis.

Depositi facta in ædibus sacratissimis, vel vbi competens iudex super ea re aditus deponi vias disposuerit, periculo casus fortuiti sublequuto liberat debitorum, & is pignoris dissolutus, l. acceptam, C. eo.

Depositi legitime facta, licet debitorem liberet periculo etiam casus fortuiti, tamen postea depositum recuperet, in veterem obligationem reincidit, ibidem.

Deposito fingitur retro non facta, & perinde est, ac si non fuisset facta, quando ipsimet debitor rem depositam accipit, gl. ibi.

Deposito, oblatio, & consignatio tantum operatur, quantum solutio, l. creditor, 20. C. de pign. & l. 1. C. qui potiores.

Deposito, & consignatio totius debiti facta etiam ab extraneo in eo loco, quo debetur, liberat debitorem, l. obligatione, & ibi gl. pen. C. de solutio.

Reliqua verbo, Oblatio, Confignatio, Debitor, 4. 2. 8. Depositum, 1. v. §. 6.

DEPOSITIONES dicuntur scripturæ, quæ sunt de his, quæ sacramenta afferuntur, gl. 3. in l. hac consulti, §. 1. pen. C. de testam.

Depositiones testium dicuntur sigilla, vel subscriptiones testium, glo. de positionibus, in l. si. C. de edicto Diui Adriani.

DEPRAVATORES agrorum, & vinearum puniri debent pena capitali, sicut latrones, & huiusmodi personæ possunt capi propria auctoritate, & etiam possunt occidi impunè, lege 1. & 2. & ibi addit. margin. arborum futum cessat.

DEPORTARE non potest præses, l. 2. §. 1. de penis, & glo. retinetur, in fin. in §. cum autem, Instit. quib. mod. ius patriæ.

Deportari, vel annotari iussus, si appellauerit, interim non deportabitur, neque vincula, neque villam iniuriam patietur, l. 1. §. 1. nihil innovari appellatione.

Deportare in insulam principis, præfectus prætorio, vel eius vices gerens, vel qui habet mandatum principis, præfectus vrbis, præses vero principis retribuit, vt comprobet, & si interim dum rescribitur, decedat, heredes eius habebunt bonam, glo. 1. in l. deportatum, C. de penis.

Deportari dicitur quis, cum ei ex sententia certo spatio circumscribitur pena pendende locus, quibus a bonis propriis nihil possidendum relinquatur, §. cum autem, in add. mar. Instit. quib. mod. ius patriæ.

DEPORTANDUM aliquem in insulam si quis statuerit, ille statim amittit ciuitatem, l. 2. §. 1. de pena.

Deportandi ius habent Magistratus municipales, gl. deportandi, ibi.

Deportandi ius habent præfecti vrbis, sed non præfides prouinciarum, l. inter penas, de interdictis, & d. gl. deportandi.

Deportandum aliquem quando putat præses, potest ex hoc ferre sententiam, & debet tamen postea referre principi, nomen eius nulla plena opinione,

vt princeps æstimet, an sit sequenda eius sententia, deportarique eum debeat,

medio autem tempore debet condemnatus in carcere esse, d. l. inter penas.

Reliqua verbo, Reliquæ, Interdico.

DEPORTATIO hodie succedit loco aquæ, & ignis interdictionis, glo. 1. in l. amissione, de capitis diminutione, & glossæ, in l. Gallus, §. & quid si tantum, de liber. & posthum. & glossæ, & igni, in l. liber homo, §. 9. §. si heres, de her. inst. & glossæ, interdictioni, in l. edicto, 13. de bon. poss. & l. 3. ad legem Iul. pecul.

Deportatio est mors ciuilis, d. gl. aquæ, de liber. & posthum.

per Deportationem non perditur ius eligendi fideicommissum, secus per damnationem in metallum, l. eo facto, 17. §. si quis rogatus fuerit filius, ad T. rebellian.

Deportatio tantum ciuitatem aufert, gl. pe. in l. 1. §. 1. de bon. poss. contra tab. & l. inter penas, de interdictis.

Deportatione debitoris tollitur omnis obligatio ciuilis, & naturalis, respectu personæ debitoris, & transfunditur in fideicommissum, §. reprob. glo. 1. in l. vbiunque, 60. de fideiuss.

Deportationis pena succedit loco aquæ, & ignis interdictionis, l. 2. §. 1. de penis, & l. cognitionum, §. fin. & ibi glo. veluti, de variis, & extraord. & glossæ, vel deportatio, in l. res vxoris, 24. C. de dona. inter vir. & vxor. & §. deportatio, in auth. de nuptiis, col. 4.

Deportatio, & damnatio in metallum non extinguunt ius patronatus, patrono restituito, l. 1. de sententiam passis.

Deportationis sententia ea sola bona aufert, quæ ad fideicommissum perueniunt, l. ea sola 97. de regul. iur.

Deportatio quando adimit libertatem, intellige de deportatis in metallum, gl. libertate, in l. 2. C. vt nemo priuatus.

Deportationis crimen est de mero imperio, glo. oportere, ibi.

Deportatio pena capitalis dicitur, glossæ, fin. in l. fin. C. quæ res vendi non possunt.

Deportatio, sicut tollit ea, quæ sunt iuris ciuilis, ita & est contra restitutionem statim recuperat, gl. fin. in l. 1. C. de sententiam passis.

Deportatio quidquid abuluit, restituito restituit, nisi sit aliqua causa extrinseca impediens, d. l. si. §. si.

Deportationis sententia, vt valeat, i. vt statim, & ciuitatem perdat, non potest dari, nisi à quatuor iudicibus, scilicet ab Imperatore, vel ab eius vices gerente, vel a præfecto prætorio, vel a præfecto vrbis, & Senatoribus, ab aliis autem iudicibus data sententia non valet, nec mandat executioni, nisi princeps approbet eam vel insulam, vel locum assignet, glossæ, deportatur, & ibi add. in §. cum autem, Instit. quib. mod. ius patriæ potest.

per Deportationem soluitur matrimonium, glossæ, in l. interdictis, 59. de condit. & demonst.

Reliqua verbo, Relatio, Exilium, Interdictio.

DEPORTATVS perdit honorem, qui sibi debetur ex iure patronatus, l. sed si, §. liberos, de ius vocando.

Deportatus liberatur ipso iure ab obligatione sistendi in iudicio, quod prodest etiam ipsius fideiussoribus, quia alius tenetur de iure communi in contrahibus, l. sed si, & ibi gl. quid ergo, si quis cautio.

Deportatus restitutus habet beneficium edicti, ex quibus causis maiores pro eo tempore, quo bonis caruit, l. si qua, §. fin. ex quibus causis maiores.

Deportato potest iudex referre aliquam partem bonorum suorum, aliis nudus exulat, gl. fin. & ibi add. marg. ibi.

Deportatus, qui retinet ea, quæ sunt iuris gentium, habet actionem ciuilem descendente ex contractibus iuris gentium, l. si mandauero, 21. §. 19. ciuis, & ibi add. marg. mandati.

Deportatus, siue propter illicitam negotiationem, siue propter delictum, quidquid postea acquirit, non acquirit fidei, secus si propter delictum fuisset deportatus, §. gl. non sequitur, ibi.

Deportatus in insulam pro mortuo habetur, §. gl. perit, in l. 2. insulam, 42. soluto matrim. & glo. emancipatus, in l. Gallus, §. & quid, de liber. & posthum. & glo. defecisset, in l. eo facto, 17. §. ex facto, ad T. rebel. & l. 1. §. si. de bon. poss. contra tab.

Deportati, & ferè omnes, qui testamenti factionem passiuam non habet, possunt heredes institui à milite, l. neque enim, 14. §. 1. de militari testam.

Deportatus non efficitur seruus penæ, gl. damnatus, in l. si quis mihi bona, 25. §. 1. & ibi gl. pro non scriptis, de adq. her.

Deportatus perdit ciuitatem, & ius capiendi ex testamento, & quantum ad hoc, vt heres institutus habeatur pro non scripto, & deferatur hereditas ad substitutum, vel coniunctum, vel aduenientes ab intestato, æquiparatur seruo penæ, §. 1. & ibi gl. damnato, & glo. pro non scripto.

Deportatus bannito nostri temporis æquiparatur, d. glo. damnatus, in add. marg.

Deportatus ciuitatem tantum amittit, gl. deportatio, in l. cum pater, 77. §. hereditatem, de leg. 2.

Deportati dicuntur hi, quibus aqua, & igni interdictum est, l. 1. §. hi, quibus, de a leg. 3.

Deportati dicuntur apolides, id est, sine ciuitate, ab a, quod est sine, & polis, ciuitas, d. §. hi, quibus, & ibi glo. apolides, & glossæ, 2. in l. 1. C. de repudiis.

Deportati à principe, vel à præfecto prætorio, vel ab eo, qui vice principis, vel præfecti prætorio cognoscit, non possunt relinquere fideicommissum, cum ius testandi non habeant, d. §. hi, quibus.

Deportati à præfide antequam eius sententia per principem confirmetur, non videntur amisse ciuitatem, & ideo si ante decesserint, videntur ciues decessisse, & testamentum, & fideicommissum in eo relictum, antequam sententiam præfidis princeps confirmet, valet, ibidem.

Deportati à præfecto vrbis ciuitatem statim amittunt, & ideo non habent ius testamenti faciendi, nec fideicommissum tendendi, ibi.

Deportatus in insulam si ibi codicillos fecerit, & postea restitutus à principe eisdem codicillis durantiis decesserit, valet fideicommissum in codicillis relictum, si in eadem voluntate durauerit, quod per aliquod iudicium apparere debet, ibidem.

Deportati feno legatum, vel fideicommissum relictum non valet, & fisco acquiritur, nisi deportatus cum viro testatore alienaverit, vel fuerit ipse relictus, quia tunc ad ipsum relictum, vel ad novum dominum pertinet, l. si deportatus, 7. eo.

Deportatus a praefide ante confirmationem principis potest alienare, & fisci acquirere, glo. 1. ibidem.

Deportatus potest acquirere servum ex aliquo contractu, & ille fuis erit, non fisci, ibidem.

Deportatus si iure singulari possit capere fideicommissum, quod sibi reliquit amicus, d. l. si deportatus, & ibi glo. 1. posse.

Deportatus non habetur pro mortuo, intellige quoad ea, quae sunt iuris gentium, glo. 2. in l. interdictis, 59. de contrah. & demonst.

Deportatus habetur loco mortui, sed non capitur ab hostibus, 4. de bonis libertorum, & glo. 2. in l. 1. C. de her. instit.

Deportatus non potest obligari civiliter, sed bene naturaliter, glo. fin. in l. quoties, 14. de notatio.

Deportatus statim perit sententiam perdit civitatem, & sententia in deportatum lata transit fuisse executionem, glo. ad bestias, in l. qui vltimo, 29. de penis.

Deportatus in insulam non potest torqueri, vt servus, l. Diuus Pius, §. si. & ibi glo. 1. & ibi add. marg. de questio.

Deportatus reftitutus quoad dignitatem, non quoad bona, non potest conveniri a creditoribus suis antiquis, nec a rep. si aliquid ei debebat, l. a. de sententiam passis.

Deportatus si fit reftitutus quoad dignitatem, & etiam quoad bona si vellet, si postea ipse maluit relinquere ea, & actionib. exuere se, quibus ante sententiam subiectus fuerat, tenetur creditoribus antiquis, ac si bona habere, ibidem.

Deportatus in insulam, cui princeps remisit penam retentis eius bonis, non tenetur creditoribus antiquis, si autem bona cum dignitatis restitutione recuperaverit, tenetur illis creditoribus directe actione, l. pen. cod.

Deportatus, vel relegatus in insulam si ibi decessit, non potest eius corpus sepeliri extra illam insulam, nisi de principis licentia, & de pena etiam post mortem manet, l. a. de cadauerib. puntorum.

Deportato auferri possunt bona, & fisco dari, sed relegato non, l. bona, 39. & ibi glo. 1. de iure iuri.

Deportatus liber homo in insulam si fuerit capus ab hostibus, ac redemptus, in priorem statum reuertitur, & sic deportandus est, pretium tamen redemptoris debet dari a fisco, l. in bello, §. si deportatus, de captivis.

Deportatus in insulam si effugiens militis de dedit, vel electus diffimulaverit, capite pleniendus est, l. 4. de re militari.

Deportati ea, quae sunt iuris civilis perdunt, sicut est ciuitas, & similia, sed non ea, quae sunt iuris naturalis, vt matrimonium, & libertatem, glo. 2. in l. 1. C. de her. d. b. institut.

Deportato relicta hereditas, vel legatum pertinet ad venientes ab intestato, & non ad adfines, vt repro. glo. si add. ibi in d. l. 1.

Deportati bona confiscantur, sed non relegati, nisi per sententiam specialiter confiscantur, deportatorum, C. de penis.

Deportatus in questis post depositionem non habet heredem, quia res etiam postea quaeritur veniens in confiscationem, l. a. C. de bonis proscriptorum.

Deportatus bene potest habere venditor, & contrahere, cum sit liber, glo. 1. & ibi d. ibi.

Deportato bona quaesita a se post deportationem propter negotiationem non confiscantur, secus si propter delictum, glo. 1. ibi d.

Deportatae matris bona non referantur filijs, l. de bonis, C. de bonis proscriptis.

Deportati bona pro parte, l. dimidia, liberis referantur, ad quam admittuntur etiam filij emancipati, vel filiae dote, si velint conferre ea, quae pater dederat eis tempore emancipationis, vel dorem quam dedit pater, alioquin non admittuntur, sed tota illa pars pertinet filio in potestate, l. si deportatorum, C. cod.

Deportatus in insulam quamvis ex indulgentia communi fit reftitutus, actiones tamen, quas habebat, remanent in causa bonorum publicatorum, l. si ademptus, C. de sententiam passis.

Deportatus retinet libertatem, ciuitatem tamen amittit, glo. non soluit, in §. de portatio, in auth. de nuptis, col. 4. & §. cum autem, Inst. quib. mod. ius patriz.

Deportatus habetur pro mortuo, maxime quoad ferendum testamentum, glo. de fundus, in §. quod si tabellio, in auth. de instrument. cautela, col. 6.

per Deportati filium gesta, cum pater est deportatus, rata debent haberi, nec infirmantur patre reftituto, glo. 1. in cap. 1. hic finitur lex de consuetu. in vlt. feud.

Deportatus nullo tempore praescriptus, quia a iure ciuili est penitus alienus, glo. 3. in extra de pace Constantia.

Deportatus ciuilitate possidere non potest, ibi d.

Deportatus dicitur mortuus, ciuilitate scilicet, §. cum autem, & ibi glo. mortuo, Inst. quib. mod. ius patriz.

Deportatus potest reftitui tantum per principem, vel per omne, qui supremam authoritatem, & principis habet, siue sit Senatus, siue ciuitas, sed per alium non potest reftitui, glo. principis, & ibi add. ibi d.

Deportatus mulier, id est, aqua, & igne interdicta, retinet libertatem, licet amittat ciuitatem, & patrus eius liber est, glo. fin. in l. Imperator, 2. de statu homin.

Deportatus non potest manumittere servum suum, l. a. & ibi glo. 1. de interdictis.

Deportatus si fit reftitutus a principe, per hanc verba, reftituo te, tunc intelligitur reftitutus ad omnia, sed quando princeps dicit deportato, indulgeo tibi, videtur de pena tantum remittenda cogitare, glo. statum, in §. cum autem, Inst. quib. mod. ius patriz potest.

Deportatus, & relegatus differunt quoad familiam, item deportatus non tenet bona, nec retinet ciuitatem, sed relegatus sicutem deportatus tantum in perpetuum deportatus, sed relegatus ad tempus, & in perpetuum relegatus, glo. retinent, ibi.

Deportatus, & relegatus quoad libertatem nihil differunt, nam uterque liber remanet, ibi d.

Deportati in metallum hodie non amittunt libertatem, quia nemo bene natus ex supplicio fit servus, glo. libertate, in l. 2. C. vt nemo priu.

Reliqua verba, Relegatus, Bannitus, Exul, Peregrinus, Reftitutus, Apollides, Ciuitas, 8.

DEPORTATORIUM dicitur onus, quod redemptor pontis a transeuntibus pro onere vehendo exigebat, glo. fin. in l. 1. C. de veteranis, lib. 1. 2.

DEPRECATIO dicitur libellus supplicatorius, glo. 1. in ad. mar. in l. de precatio, ad leg. Rhodium.

DEPREHENSIO sola speciali iure in adulterio inducit infamiam, sed non in aliis delictis publicis, quoniam sententia requiritur, glo. publico, & ibi add. marg. in l. palam, 43. §. fin. de ritu nuptiarum.

DEPREHENSUS in furto, vel adulterio, metu mortis ne interficeretur, si dedit aliquid, vel se obligauit, potest rescindere per actionem quod metus causa, l. nec timorem, §. 2. quod met. causa.

Deprehensus in furto, vel adulterio metu ne proderetur ab eo, qui eum deprehendit, si dedit ei aliquid, vel se obligauit, reftituitur per actionem quod metus causa, d. l. nec timorem, §. fin. cod.

Deprehensus in furto, vel adulterio metu mortis, vel vinculorum, aut ne proderetur, si aliquid dedit, non potest datum repetere per conditionem ob turpem, sed bene per actionem quod metus causa, quia praeferentem tantum causam, i. metum inspicit, sed ius ciuile etiam praeteritum, & sic denegatur repetitio, glo. recte, ibi d.

Deprehensa in adulterio efficitur infamis, siue post deprehensionem sequatur sententia, siue non, etiam si sequatur sententia absolutoria, i. secus tamen est in viro deprehento in adulterio, l. palam, 43. §. fin. & ibi glo. quae in adulterio, de ritu nupt.

Deprehensa in adulterio, vt fit infamis, non exigitur, vt in lege Italiae de adulteriis, quo, vel vbi deprehensa sit, sufficit enim a quocunque deprehensa sit, siue in domo mariti, vel patris, aut alibi, d. §. fin.

Deprehensus in crimine dicitur, qui de eo crimine est conuictus, l. 1. C. de petis. bonorum sublati, lib. 10.

Reliqua verba, Adulterium.

pro DERELICTO rem habens occupanti videtur donare, l. si. & ibi glo. fin. & ad. mar. de iudic.

pro DERELICTO dicitur rem habere ille, qui expectat secundum decretum contra se in ea re, capere, & ibi add. marg. in l. praeiudic. §. de damno infecto.

pro Derelicto habita res, a vero domino factum desinit esse ipsius, etiam antequam per alium occupetur, & efficitur occupantis, si scit eam pro derelicto habitam, l. 1. & ibi glo. fin. & l. 2. & 3. pro derelicto.

pro Derelicto habita habet vim donationis, glo. in rub. pro derelicto.

pro Derelicto possidemus quasi ea donatione dicitur possideri, l. nam & si, in §. si id, quod, eodem.

pro Derelicto habita res a vero domino statim efficitur occupantis, l. si id, quod, §. fin. eo, & glo. 1. in l. fin. C. in quibus causis cessat longi temporis.

DEROGARE & abrogare differunt, glo. 2. in l. nec mandante, §. 1. de tutorib. datis.

DESCENDENTES appellatio per virilem sexum comprehenditur, etiam nepis femina per virilem sexum, non tamen masculus descendens ex femina, glo. tametsi ita, in l. Gallus, & nunc de lege Velicia, de liber. & posthum.

Descendentes licet non habeant vnde liberi, ceteros agnatos in totum excludunt, l. fin. C. de suis, & legitimis.

Descendentes defuncti praesuntur parentibus, & agnatis, & cognatis defuncti ex latere, & filij filiorum succedunt in stirpes, & non in capita, sublata differentia emancipationis, & patriz potestatis, agnationis, & cognationis, §. 1. in auth. de her. ab intest. col. 8.

Descendentes stantibus nullus transuersalis admittitur, §. fin. Inst. de hered. quae ab intestato.

Reliqua verba, Ascendentes, Liberi.

DESCRIBERE bona dicitur quis, quando eorum exemplum capit ac subnotat, cum velut inuentarium facit, conferbitque quot instrumentorum corpora sint, glo. dispendio, in ad. marg. in l. si de bonis auctoritate iudic.

DESCRIPTIO rerum, vt possint illae facilius probari, fieri potest, nisi fiat cum iniuria, vt in descriptione suppellectilium, glo. 1. in ad. in l. 1. C. de prohib. requeft.

Descriptio bonorum quandoque sumitur pro aestimo, quas descriptiones faciunt principes cogentibus diuersis negotiis, vnde illud exitu edictum a Caesare Augusto, vt describeretur omnis, & glo. 1. in l. 1. C. de apochis publicis, lib. 10.

DESECTA, vide verbo, Pradium, §. 6.

DESECTOR dicitur miles, qui per prolixum tempus euagatus reducit, l. 3. §. desektor, de re militi.

Desektor dicitur miles, qui diu aufugit a militia, vt sic inter emanfiores habeatur, qui si postea se offerat duce belli, vel deprehensus offeratur, penam de sectoris ciuitat, in quibusdam casibus, l. 4. §. penultimo, eodem.

Desektoris delictum grauius est, vt in fugitiuis, quam emanforis delictum, quod leuius habetur, vt erroris in serujs, ibi.

Desectores omnes non sunt aequaliter puniendi, sed habetur & ordinis, & stipendiorum ratio, & gradus militiae, vel loci, ac muneris desectori, & antea de vitae, sed & numeri, si iolus, vel cum altero, vel cum pluribus desectori, & quanto tempore fuerit in desertione, & si fuerit vltro reuertus, non cum necessitudine, l. non omnes, eo.

Desektor in vire inueniens capite puniri solet, alibi apprehensus ex prima desertione reftitui potest, sed ex secunda desertione capite puniatur, d. l. non omnes, §. desektor.

Desektor militis si se offerat ex indulgentia principis in insulam deportari debet, d. l. non omnes, §. qui in desertione.

Desektoris intuitu delictum non extinguunt quoad penam confiscationis bonorum, l. defensorum, & ibi additio margin. de re militi, lib. 12.

Desektor ex indulgentia principis reftitutus non habetur pro tempore, quo deseruit, penae ac si militasset in castris, & ideo pro illo tempore non potest

potest petere stipendium, l. cum allegatis, C. de
 Defertorem in militibus promissus, l. 1. C. de defertoribus, lib. 12.
 Defertorem sciens recipiens in agro, vel in domo, si est actor, vel procurator
 locillius, capite punitur, & domus, vel pradium, in quo receptus, confiscatur,
 si ipsius est ibi.
 Defertores si etiam sunt, qui tempore belli abstraherunt se à signis, largius vires
 dantur, qui diu perque praesentium tempus à signis euagatos reduciuntur, d. l. 1. §.
 1. & ibi gl. à signis.
 Defertor. Iupium prodeas veniam meretur, ibid.
 Defertor punitur à poena à legibus statuta, quam si iudex dissimulauerit, vel gra-
 tia distulerit, ipse punitur poena amissionis bonorum, & excommunicationis, ibid.
 Defertor inueniens resitens, vt rebellis opprimatur, l. 2. C. eod.
 Defertor ne sub praetextu alicuius licentiae possit euadere, debet esse diligens in-
 dex, ibid.
 Defertens militiam in pace eques gradu repellitur, pedes militiam mutat, sed de-
 fertens tempore belli capite punitur, sed si deferendo militiam aliud crimen
 faciat veluti furtum, plagium, vel aggressuram, vel simile, grauius punitur, l.
 non omnes, §. 1. de re milit.
 Defertens excurias, vel vigilas nocturnas ad custodiam palatii principis, vel ducis
 belli capite punitur, l. qui excurias, l. 2. & ibi gl. 1. C. eod.
 Defertens praedium intra biennium post recuperare ab occupante, post non, l.
 qui agros, C. de omni agro defer. lib. 11.
 Defertens verbo, Miles, l. 1. Poffessio, l. 1. vsque 25. Capere, Felius, §. 2.
 DESIGNATIO, vnde legatum soluitur, post legatum relictum appositam non
 facit ipsum legatum conditionale, quidam testamento, §. 6. de legat.
 DESIGNATORES dicuntur illi, qui designant loca, vel homines, vbi debent
 sedere, & hoc officium non dat principes pro modico beneficio, l. 4. de his, qui
 notantur.
 DESONESTATIONE mulierum Bononiae, sponsum solent dari alapa-
 gl. iniuriis, in auth. constitutio, quae dignitatem, & Episcop. col. 6.
 DESINERE non potest quod non fuit, §. 1. in l. si parem, quemadmodum
 fecerunt.
 Desinere non dicitur illud, quod esse non incipit, l. Titio vius fructus, §. 6. de con-
 ditio. & demonst.
 Desinere habere rem dicitur, quia est aliena, aut alij tradit, l. 1. §. quod ait, in
 add. marg. quorum legatorum.
 DESISTERE habere non potest videri, qui nunquam habuit, l. non potest, 108.
 de reg. iur.
 DESISTERE dicitur ille, qui causam dimisit, vel liti in totum renunciauit,
 non qui distulit, l. destitit, de minor.
 DESTASTARE vel attestari est abfenti denunciare, l. qui subrogatum, 39. de
 verb. sign.
 DESTASTATIO est denunciatio facta cum attestations, id est, coram testib. l.
 destastatio, 40. eod.
 Destastare dicitur, cum testatione denunciatur est, l. plebs est, 238. §. 1. eod.
 DESTASTATIO facta à testatore de legato habetur loco ademptionis, l. quod
 in rebus, 24. §. de legat. 1.
 Destastare verbo, Falcidia, l. 1. vsque 16.
 DETRAHERE potest maritus partem domum cum quam fecit in hortis
 voris, sine mulieris tamen damno, & etiam potest legare alij, l. Senatus, 43.
 §. 1. eodem.
 DETRIMENTUM est damnum ex deterioratione datum, quod vnus partis
 potest efficiere mentum autem ad vtriusque partis incommodum spectat, l.
 Neratius, in add. marg. de seruo corrupto.
 DETRIMENTUM significat vnde cum viciis, quali depraui viciis, gl. de iunx, in §. heredi-
 tas, l. aut de heredit. init.
 DEVS dicitur natura naturans, & omnia scit, & mille anni ante oculos eius,
 ranquid dies externa, quae praeterit, gl. 1. in l. respiciendum, 38. si cer-
 tum petatur.
 Deum colere magis congruit humanae fidei, quam pacta custodire, gl. 2. in l. 1. de
 pactis.
 Deo datum intelligitur etiam id, quod in honorem alicuius Sancti, vel Sanctae
 donatum est, vt si virginis imagini donatum sit mixcalis insigni, & clare
 vnde lucro eius non credit, cuius est imago, aut cuius est locus, in quo est affi-
 xa, atque depicta, l. 4. in additione marg. ad legem Iul. peculatus.
 Deo immortalis donatum auferens, interceptis, aut conuertens in rem suam,
 tenetur poena peculatus, d. l. 4. eod.
 à Deo procedunt omnia, gl. 1. in rub. C. de summa Trinitate.
 Deus res penitus desperatas donare, & consummare virtutis magnitudine po-
 test, l. 1. §. cum itaque, C. de veter. iure enucl.
 Deus quotidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur, & poeniten-
 tiam nostram suscipere, & eam ad meliorem statum deducere, l. Imperialis,
 23. C. de nuptis.
 Deus miseror sicut lapsos nostros subleuat, ita Imperator mulierum lapsos vo-
 lentium reuocare ad meliorem vitam, gl. 3. ibi.
 Deo pares esse possunt in sola pietate, sicut dicitur, sola Deos aequat clemen-
 tia nobis, ibid.
 Dei hominem iocundum est in principio cuiusque operis, rubric. in principio authenticorum,
 & in auth. de armis, in principio, col. 6. & in supracriptione,
 ibi gl. 1. & add. marg. Institutionum.
 Deo attribuitur debet quis opus suum, gl. 1. ibi. in d. principio authenticorum.
 ex Dei inuocatione facta in principio operis, sequitur bonum principium, me-
 lius modum, & finis Deo acceptabilis, ibi & in gl. 1. & ibi add. in supracrip-
 tione Institutionum.
 Deus non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat, auth. vt non lu-
 xurentur, in principio, & ibi gl. vult, col. 6.
 DEXTANS significat decem viciis, quali depro extrane, gl. dextans, in §.

hereditas, de hered. instit.

DIACONI aut subdiaconi minores 25. ann. fieri prohibentur, §. clericos, in
 auth. de Sanctissim. Episcopis, col. 9.

Diaconus ordinandus, si non habeat uxorem, non aliter debet ordinari, nisi
 prius ab ordinatio interrogatus promiserit, se post ordinationem posse & si-
 ne legitima uxore honeste vivere, & ordinans tempore ordinationis non
 potest permittere diaconum, vel subdiaconum post ordinationem uxorem ac-
 cipere, & si permittit, ab Episcopo expellitur, ibid.

Diaconus, aut subdiaconus, vel presbyter dicens uxorem post ordinationem ex-
 pellitur à clero, & traditur curiae ciuitatis, in quadam, cum propriis rebus,
 ibidem.

Reliqua verbo, Ordinationis.

DIACONISSA non debet ordinari minor quadraginta annorum, aut quae
 ad secundas nuptias venit, §. clericos, & auth. diaconissa, C. de Episcopis.
 Diaconissa nullo modo potest habitare cum viro, ex quo potest inhoneste vitae
 suspicio emergere, §. diaconissam, in auth. de Sanct. Episcopis, col. 9.

Diaconissa non debet ordinari minor 30. vel 60. ann. nisi ex necessitate immine-
 rente, §. quanta in auth. de monachis, l. nulla, C. de Episcopis.

Diaconisse erat ordo monacharum, quae habebant quandam praerogatiuam,
 non tamen cantabant Euangelium, sed aliis Sacerdoti ministrabant, glo. dia-
 conissis, in d. §. quanta.

Diaconisse erant, quae ministrabant olim Sacerdoti, sed hodie non sunt in Ec-
 clesia Romana, gl. 2. in l. generali, l. 3. C. de Sacrosanct.

DIARIUM dicitur, quod alicui singulis diebus pro cibo relinquitur, veluti nu-
 mus, gl. 1. in l. diariis, de alum. vel cibariis.

Diariis, vel cibariis legatis cibis tantum debetur, sed non habitatio, neque ve-
 stitamentum, neque cibarium, d. l. diariis, & gl. 1. in l. legatis, eod.

Reliqua verbo, Cibarium.

DICENS aliud quam vult, neque id dicit, quod vox significat, quia non vult,
 neque id, quod vult, quia id non loquitur, l. 1. de rebus dubis.

Dicenti te commississe aliquod crimen, licite dices tu mentiris, l. quae omnia, §. 1.
 de procurator.

Dixisse nemo existimandus est id, quod non etiam mente cogitauit, l. Labco, §.
 idem Tubero, de fupplectilib. legata.

Reliqua verbo, Afferens, Affirmans, Allegans.

DICTUM à promisso sic differt, quod dictum accipimus, quod verbo tenus
 pronunciatum est, nudoque sermone finitur, promissum autem potest re-
 ferri ad nudam pollicitationem, promissionem, vel sponsonem, l. dicendum,
 19. §. dictum, de adilitio edicto.

Dictum praecedens ad tempus retro actum quandoque trahitur, gl. 1. in l. fave-
 ro, 20. eodem.

Dicta in vno capite legis intelliguntur tacite repetita, in alio capite eiusdem le-
 gis, quemadmodum, 29. §. ad legem Aquil.

Dictum determinatur secundum suam causam, l. ita tamen, de administrat. tu-
 torum.

Dictum praeualer scripto, etiam quando ille, qui dicit, est idem, qui scribit, l.
 quoties, §. sed si non, de hered. instit.

Dictum generaliter restringitur per rationem, l. cum pater, 77. §. dulcissimis, de
 legat. 2.

Reliqua verbo, Ratio.

DICTARE actionem idem est, quod impingere, scribere, siue formalem in-
 tendere, l. eo tempore, 50. §. etiam, in add. marg. de peculio.

Dictare iudicium alicui idem est, quod proponere ei actionem, vel mouere, aut
 intentare, l. 1. & ibi add. marg. de leparatio.

Dictans illiciti puniri debet, glo. dictantem, in §. quia vero, in auth. de non alie-
 nand. col. 2.

DICTATORES confituti sunt ex eo, quod populo aucto crebra oriebatur
 bella, & quaedam acriora à finitimis inferiebantur, l. 2. §. populo, de orig. iur.

Dictatoribus etiam capitis animaduersione data fuit, & quod ab eo provocandi
 ius non esset, ibid.

Dictatoribus, cum ipsi summam potestatem habebant, non erat fas vltra sextum
 mensum retinere, ibi.

Dictatoribus magistri equitum iungebantur, quod officium tale erat, quale ho-
 die praefectorum praetorio, ibi, & l. 1. de officio praefecti praetorio.

Dictatoribus ad tempus antiquitus summa potestas credebatur, l. 1. de officio
 praefecti praetorio.

DIDO tradio vitae se interfecit, glo. tradio, in l. si quis filio, §. si quis, qui, de iniur.
 iusto, rupto.

Dies in genere, num. 1. vsque ad num. 5.

Dies coepit, num. 5.

Dies incertus, num. 6.

Quoad liberationem, & ad actionem diei ad obligationem, vel ad solutio-
 nem, vel ad condictionem, num. 7.

Quoad interpellationem, num. 8.

Quoad computationem diei intercalaris, vel postpositi in termino, num. 9.

DIES more Romano à media nocte, incipit, & sequentis noctis media parte
 finitur, l. more, de feriis, & gl. 2. in l. 1. de manumiss. & gl. 1. in l. 1. in omib. de
 actio. & oblig.

Dies Athenicium incipit ab occasu, Babylonico more ab ortu, Arabum more
 à meridie, quod est nimis absurdum, gl. 1. d. l. more.

Dies naturalis habet 24. horas, artificialis autem incipit à mane vsque ad vespere-
 ras, secundum Romanam Ecclesiam, ibi, & gl. 1. cuiusque, in l. 2. de verb. sign.

Dies est sol lucens super terram, ibi, 4. gl. 1. in d. l. more, de fer.

Dies, & consul postei in principio libri, vel in vna ratione, refertur ad sequentia,
 quae non habent diem, & consule, l. si quis, §. si initium, de edendo.

Dies si sit postus in principio, in quo ponuntur rationes Titij postmodum, si
 meae sint rationes sine diebus postus in principio communis est, & rationi-
 bus meis, ibi.

Dies in principio postus censetur in sequentibus rationibus repetitus, siue in
 sequentibus dicatur eodem die, siue non dicatur, gl. rationis, ibid.

§

Dies, &

- Dies, & confil pofiti in precedenti inftrumento intelliguntur repetiti in fequentibus inftrumentis die carentibus, d. §. i. initium, ibid.
- Dies, expreffio, quæ tacite ieff, licet nihil operetur, quoad vim, & effentiam legati, operatur tamen extrinfece quoad exclusionem claufule appofite à testatore, folice quibus dies appofitus non eft, talis, fcriptura, 30. de legat. 1.
- Dies natalis dicitur dies natiuitatis, quo quis natus eft, vel dies mortis, quo quis mortuus eft, quali tunc nafcitur ad gloriam, vt fit de Natiuitate Sanctorum, gl. natalis, in l. cum quidam, 23. de annuis leg.
- Dies generaliter appofitus omnibus legatis, non intelligitur appofitus ad legatum dotis, quia dos habet diem faum, idelt, pro exiftentia fui, l. cum vulgarij, & ibi gl. h. de dote praleg.
- Dies appofita ad conditionem implendam in perfona heredis, incipit currere à die aditæ hereditatis, l. fi in diem, 46. de condit. & demonftrat.
- Dies fideicommiſſi non intelligitur veniffe, cum ad 16. annu ingreſſus eft is, cui fideicommiſſum relictum eft, cum ad 16. annu peruenerit, & idem eft, fi relictus dixit, cum 14. annorum erit, ſecus in libertate in anno ſepimo relicto, l. non putabam, 48. & ibi gl. 1. eod.
- Dies quando apponitur difpofitioni, facit difpofitionem conditionalem, & idco ſemper ſpectari debet, nec ante poteſt peti, ſed ſi conditioni fit appofita, veluti ſi natus ex Africa venerit intra decennium ſtatim poſtquam eft impleta conditio, poteſt peti, glo. fi. in l. ſi ita legatum, 103. eod.
- Dies viciſſus legati ſeruo hereditario cedit demum poſt aditam hereditatem vniuſque ſcilicet legantis ſeruum, & legantis vniufcuique, l. cum ita, 16. quando dies legat. ced.
- Dies legati relictus ſeruo legato cedit ad adita hereditate, l. cum legato, 17. eod.
- Dies ſi non fit appofita legato, præſens debetur, & conſeſſim pertinet ad eum, cui relictum eft, niſi ex voluntate defuncti aliud appareat, l. ſi dies, 21. & ibi gl. 2. eod.
- Dies certa quamuis longa, veluti Calendis Ianuariis centefimis, legato ſi appofita ſit, dies legati ſtatim à morte teſtatoris cedit, ſed ante diem peti non poteſt, ibi gl. 1.
- Dies certa ab incerta differt, gl. pertinere, ibid.
- Intra diem centefimum, vel in diebus centum, vel etiam centefimo die paria ſunt, & centefimus dies dicitur eſſe in termino, ſicut intra calendis, & ipſa calendis ſunt, l. §. i. intra, & ibi gl. diebus, de luſuſſo, edicho.
- Dies, & confil non requiritur in obligatione pigorum, id eft, in inftrumentis priuatis obligationis realis, in libellis tamen accuſatorijs, ſecus eft, gl. & conſiſtem, & ibi add. marg. in l. 2. §. idem Labeo, de aqua pluuiæ.
- Diem vitimum 20. annorum agens non eſt minor, nec maior 20. annorum, l. 1. de manuſcripto.
- Diemum, ac temporis computatio in reſtitutionis beneficio ſit de momento aut momentum, d. l. 1. in add. marg.
- Legatorum relictorum in teſtamento ſcient cedit, ita & in codicillis ab inſtituto relictorum, l. 2. & ibi add. marg. de fideicommiſſi, liberr.
- Conditionis, & conditionis parificatur, quia per parificationem conditionis, ſtat dicitur veniſſe dies obligationis, ſicut & per cunctum diem certæ in obligatione appofita, l. quoties in diem, 19. de verb. oblig.
- Die hac dictio iungit extremum ad quod cum extremo, à quo, vt exiſtente termino ad quem poſſit per termino præterito agi, huiusmodi, 64. eod.
- Die celebrata ſtipulationis expreſſus in ſtipulatione non facit cenſeri ſtipulationem eſſe in diem factam, idem debitor eodem die poteſt cõueniri, l. ſi liber homo, 118. de decem hodie, eod.
- Dies quando apponitur in ſtipulatione cauſa differendæ ſolutionis, non poteſt agi efficiat, niſi illo ſuſto, ibid.
- Dies, quibus quis eſt in cuſtodia, non computantur in termino ſibi conſeſſo ad agendum, quando peti procuratorem non poteſt agere, l. miles, 11. §. quidam, de adulterijs.
- Dies termini computatur in termino, l. parer, 30. eod.
- Dies quo penſio debet præſtari inſcriptus, non dies, quo fructus percipiuntur, l. ſi §. de iure ſci.
- Die cunctos, & artificialis maior pars eſt horarum ſeptem primarij diei, intelligitur non, & vi & vilitate, & laboribus hominum competenter, & ita ſeptem horarum ſuma diei non ſunt maior pars ad quinque præcedentes, l. 2. & ibi gl. maior, de verb. ſign.
- Dies artificialis habet duodecim horas tam in æſtate, quàm in hyeme, & ſic horæ æſtate, & deſeſſent quantitate, non numero, dict. gloſſ. maior.
- Dies naturalis habet plures horas in æſtate, quàm nox, & e contra nox habet plures horas in hyeme, quàm dies, d. gl. maior.
- Intra diem mortis, vel teſtatoris, vel heredis, quod aliquid fiat, ſi die dictum, ipſe quoque dies, quo ſi mortuus eſt, numeratur, l. ſi quis ſic, 133. eod.
- Diem vitimum tangi ſufficit in viciſſionibus, & in alijs, gl. incipiente, in l. anniculus, 134. eodem.
- Diem cedere ſignificat incipere deberi pecuniam, venire diem ſignificat eum diem veniſſe, quo pecunia peti poſſit, cedere diem, 119. eod.
- Dies ſolis appellatur dies dominica, ſeptem enim dies à ſeptem planetis ſumpſerunt, & hodie etiam ita appellantur, præter dominicam, & ſabbatum, gl. 2. in l. 3. de ferijs.
- Die dominica debent indices, & officia artium quieſcere, ruralia autem officia ex neceſſitate poſſunt exerceri, d. l. 3.
- Omnes ſunt iuris iudicia, niſi appareat, quod ſint feriariæ, l. omnes dies, C. de ferijs.
- Diebus dominicis, & feriatis in honorem Dei inductis ceſſare debet admonitio, & exactio iudeiſſionis, apparitio, aduocatio, omnis cognitio, horrida vox præconiſ, l. ſin C. eod.
- In diem, & ad diem teneri differunt, nam qui tenetur ad diem, tenetur vſque ad diem, & non poſſet obligatus in diem, debet ſtatim, ſed antequàm dies veniat, non poteſt ab eo peti, §. omnis, & ibi gl. in diem, Inſtit. de verb. oblig.
- Ex die, & in diem dicere, dem eſt, d. glo. in diem.
- Die ipſo, in quem ſtipulatio facta eſt, peti non poteſt, quia totus ille dies arbitrio ſoluentis tribui debet, d. §. omnis.

- Dies in ſtipulatione conditionali, neque ceſſit, neque venit, ſed in pura ſtatim cedit, & venit, ſed in ſtipulatione in diem ſtatim cedit dies debiti, ſed non venit, gl. 1. in §. ex conditionali, eod.
- Dieſeratio non compellitur quis venire ad iudicium, gl. 1. in leg. 2. ſi quis in ius vocatus.
- Reliqua verbo, Feria, Feriata, Horn, Legatum, 52. 53. Maiuma, Mile, Noſte, Obligatus, Sententia, 5. 8. Simul, Adito, 2. 14.
- Dies corpus habetur pro completo in omnibus caſibus, in quibus verſatur fauor, gl. 3. §. minore, & ibi gl. momentum, de minorib.
- Dies corpus habetur pro completo in teſtamentis, in manuſcriptis, in legato relicto poſt tempus, in viciſſatione, d. gl. momentum, & in viciſſationibus, & ibi gl. 1. de viciſſap.
- Dies corpus habetur pro completo quantum ad hoc, vt quis dicatur compleſſe 14. annu, vt teſtari poſſit, l. qua ætate, & ibi gl. dico, de teſtamentis.
- Dies corpus in diſpoſitione legali habetur pro completo, vbi agitur de fauore, ſecus vbi agitur de odio, gloſſ. minore, in add. in §. eadem lege, quibus ex cauſa manuſcripte.
- Dies corpus habetur pro completo in fauorabilibus, veluti impubes in vltimo die xiiij. anni poteſt teſtari, & idem eſt in viciſſationibus ſecus; tamen eſt in odioſis, vt in preſcriptionibus, item ſecus vbi eſt fauor eius, qui vult prorogare, vt in contractibus à minore factis, gl. 1. & ibi add. in §. præterea, quibus non eſt peſſimum facere teſtamentum.
- Reliqua verbo, Annus, Adito, 2. 14.
- Dies incertus habetur pro conditionem ta in contractibus, quàm in vltimis voluntarijs, l. ſufficit, §. 6. & ibi gloſſ. fin. de conditione indebiti, l. ſi pecunia, 12. §. final. & ibi gloſſ. incerta, de leg. 2.
- Dies incertus appellatur conditio, & e contra, talis ſcriptura, 30. & ibi gl. conditio, de legat. 1. & gl. dubium, & glo. deſeſſe, in l. fideicommiſſa, 11. §. ſi fideicommiſſum, de legat. 2.
- Dies incertus pro conditione habetur, ſed non ſemper, gl. 1. in l. 1. de condit. & demonſtrat.
- Dies incertus quando adſcribitur legatis, quamuis nondum venerit, ſolui tamen poſſunt, cum certum ſit, ea deberi, ſi gratia onerati dies ſit appofitus, alias ſecus, d. l. 1. & ibi gl. poſſunt.
- Dies incertus ubi, cum ita ſcribitur, heres meus, cum morietur, decem dato, quia diem incertum habet mors eius, ibid.
- Dies incertus appofitus in teſtamento habetur pro conditione, ſecus ſi in ſtipulatione fit appofitus, l. dies incertus, 75. & ibi gl. 1. eod.
- Dies incertus non agens ſuſpendere legatum poſt legatarij mortem, non impedit tranſmiſſionem, alias ſecus, l. heres meus, 79. eod.
- Dies incertus adiecta legato facit conditionale legatum, gl. ſi in l. huiusmodi, 13. quando dies legat. cedat.
- Dies incerta ſi legato appofita ſit, veluti cum pubes erit, cum in familia ſilia nupſerit, vel cum Magiſtratum inierit, niſi temporis conditio obliget, legatum neque pertinet ad legatarium, neque dies legati cedere poteſt, l. ſi dies, eodem.
- Dies incerta appofita in legato in perfona legatarij, habetur pro die certa, veluti, lego tibi decem, cum morieris, gl. pen. in l. vnica, §. 1. C. de caducis.
- Reliqua verbo, Legatum, 2. 2. §. 2. 6.
- Dies obligationis nullo modo cedit, etiam in tacita die, gl. petitur, in l. item quia, §. 1. de pactis.
- Dies adiecta cauſa differendæ ſolutionis, tranſacto illo tempore, non perimit ſolutionem, ſecus ſi dies fit adiecta cauſa finiendæ, vel limitandæ obligationis, l. mandator, 59. §. 2. & ibi gl. impedimento, & ibi add. marg. mandati.
- Dies adueniunt non liberat debitorem, ſed magis conſtituit obligationem efficacem, d. §. 2.
- Dies quando eſt adiecta cauſa finiendæ, vel limitandæ obligationis, etiã tranſacto illo tempore peti poteſt, ſi reus promiſſor ante illud tempus fuit in mora, §. d. l. mandator, §. pen. & ibi gl. perperam.
- Dies adiecta conditioni poſſibili dependenti ex facto promiſſoris intelligitur repetita etiam in promiſſione facta in defectum conditionis, l. in illa ſtipulatione, 8. & gl. 2. in l. hoc iure, 10. de verb. oblig.
- Dies vbi eſt adiecta conditioni validæ dependenti ex facto promiſſoris, poſſum agere ante diem, ſi cõſtat, quod deſecerit ante diem, ſed obſtat mihi exceptio, ſi ante diem agam, d. l. in illa, & ibi add. marg. & d. gl. 1.
- Dies quando eſt adiecta conditioni inuvalidæ ſue neceſſariæ, ſtatim poteſt quis agere, non expectato alter tali die, ibi.
- Dies quando apponitur facto negatiuo conditionali alterius tertij, ſtatim quod non poteſt fieri, venit, & cedit dies, d. l. hoc iure.
- Dies, quando in ſtipulatione non apponitur, obligatio cenſetur pura, niſi locus adiectus de neceſſitate tempus taciti contineat, l. cum, qui calidus, 41. §. ſi eod.
- Dies adiecta in ſtipulatione facit, vt ante eius adueniunt non debeatur efficaciter, ibid.
- Dies in ſtipulatione preſumitur in dubio appofita fauore promiſſoris, & nõ ſtipulatoris, quãdoque intelligitur appofita fauore ſtipulatoris, d. §. ſi, & ibi gl. pen.
- Dies præcedentes obligationis intelligitur repetita in ſtipulatione animo nouandi primam facta, l. qui ſit ſtipulator, 47. & ibi gl. eod.
- Reliqua verbo, Obligatio, 18.
- Dies incertus etiam à principio, ſed ex poſt facto certificatus, interpellat, l. 8. cunctus, §. 5. de cunctis.
- Dies interpellat pro homine, gl. 2. ibi & l. traiecit, & ibi glo. interpellatus, de adito, & obligat, & gl. debes, in l. ſi ex legati cauſa, 23. de verbor. oblig.
- Dies vbi appofita eſt à lege, vel ab homine, & tunc dies interpellat pro homine, aut dies non eſt appofita, & tunc interpellatione opus eſt, l. 4. §. ſi in add. marg. de leg. commiſſo.
- Dies termini interpellat pro homine, ibid.
- Dies tacita inducta à lege ita interpellat, & conſtituit in mora, ſicut dies appofita, & expreſſa ab homine, gloſſ. 1. in l. ſi mora, 10. ſolut. matrimon.
- Dies tacita, quæ indulgetur à lege miſerationis gratia interpellat, & conſtituit in mora, ibi.

Dies solutioni quando est appositus a contrahentibus, non est necesse, quod creditor interpellat debitorem, ut soluat, ad hoc, ut eum constituat in mora, quia dies interpellat, & constituit in mora, l. in unum, si cert. per.

Reliqua verbo, Interpellatio.

Dies ultimus termini debet computari in termino, sed dies, in quo assignatur terminus, non computatur in termino, § glo. 1. in l. si quis causio, & glo. in decem, in l. C. de lib. & posthu.

Dies notificationis, vel recepte citationis non computatur in termino, gl. dies, in add. marg. in l. scire, § 1. de executio. tutorum.

Dies quo appellatum est, non computatur in termino prosequendi, ibid.

Dies, in quibus quis volens parere conditioni prohibitus fuit, non computatur in termino, l. quib. diebus, 40. de condit. & demonst.

Dies intercalaris non computatur in tempore, intra quod condemnatio debet solui, nec in tempore, intra quod instantia litis perit, l. 2. & ibi glo. 2. & 3. de divers. & tempor.

Dies intercalaris non computatur in vscapionibus, que triennio expleri solent, nec in actionibus, que certo tempore finiuntur, veluti in plebique adilitis actionibus, d. l. 2.

Dies intercalaris non prodest emptori, quando quis ita vendidit fundum pro centum, ut nisi intra triginta dies solvas pretium, fit interemptus, nam in illis triginta diebus computat bixentis, ibi.

Dies intercalaris computatur in diebus solutionis, quando dilatio temporis indulgetur per species, veluti annua, vel mensura, vel vnius anni, vel mensis, sed quando dilatio temporis datur per individua, veluti horum dierum, quia tunc dies intercalaris computatur in illis diebus, cum dies intercalaris sit dies, & hoc facit numeratio dierum, § glo. 1. ibi.

Dies intercalaris computatur in decem diebus datis ad appellandum, nec prodest appellanti, cum detur per numerationem dierum, § preob. gl. 1. & gl. laudem, & gl. ibid.

Dies intercalaris non computatur in vscapionibus, & sic prodest domino rei, sed non vscapiens, gl. veluti, ibid.

Dies termini, si cadit in diem feriati debemus inspicere præcedentem diem non feriati, l. 2. in fi. C. de temporib. appellat.

Reliqua verbo, Terminus.

DIETA est 20. milliariorum, § qui autem excusat, Inst. de excusat. tutorum.

DIFFAMARI statum ingeniorum, seu etore, seu malignitatem quorundam perinqui in l. diffama, § C. de ingenis manum, l.

Diffamanti alterum statum terminus assignatur ad proponendum, vel probandum de iure suo, quo non potest imponitur silentium ei, ne vltius infamet, vel inquietet, qui si non parcat sententia, multa afficitur, ibid.

Reliqua verbo, Infamari.

DIFFERRE, & tollere contraria sunt, & sic quod differtur, non aufertur, gl. fi. in l. quamvis, 37. de arbitris.

Differtur non debet debitor solutio in tempore pubertatis, prætextu ætatis pupilli debitoris, § C. de hereditat. actio.

Differtur potest questio status, & bonorum, vel status tantum in tempore pubertatis, si pupillo opponatur, sed si questio non sit de statu, prætextu pupillaris ætatis, non debet differtur, gl. 1. ibid.

Differentes secundum plus, vel minus, non differunt genere, sed specie, veluti nauis, & scapha nauis, l. si de fundo instructo.

Reliqua verbo, Iudex, 47. Prole, 4. 90.

DIFFICILIS discretiois ratione aliquid fit quandoque, quod aliis non fieret, glo. fi. in l. usufructuarius, § 1. de usufructu.

Difficile pro impossibile, & e contra impossibile pro difficili sumitur quandoque, gl. difficile, in l. de illo, 23. pro socio.

Difficile valde si aliquid fuerit, illud iudicatur impossibile, l. cum quandoque, 39. § idem Iulianus, verbi, constar, & ibi gl. difficilis, de legat. 1.

Difficile ita est, quod reputetur impossibile illud, quod non potest expediri absque licentia principis, vel nisi habito consensu principis, ibid.

Difficillimos nodos resolvere, & superuacuas distinctiones exulare, debet curare princeps, l. antiquæ, C. ad Velleian.

Reliqua verbo, Impossibile.

DIFFICULTAS ipso iure non excusat, id est, impeditur aliqua difficultate non excusat secundum ius strictum, sed l. ene secundum æquitatem, l. si cum dies, § si quis, & ibi gloss. committi, & add. marg. de arbitris.

Difficultas inest a principio in obligatione, & tunc non excusat, si verò post fortuito casu contingat, tunc ab obligatione committenda ratione moræ excusat, adeo ut si perverto iustitiam, perperdo quoque excusat, si ad tempus, excuset quoque ad tempus, gl. committi, in add. marg.

Difficultas non impedit contrahi obligationem, sed bene impedit moram committi, § gl. in postulat, in l. quod te mihi, si cert. per.

Difficultas superueniens excusat a pena, si § pe. ad leg. Rhodium.

Difficultas præstationis impedit moram committi, quando factum est in obligatione, d. § pe. & ibi gl. idem dicemus, & ibi add. marg.

Difficultas, vel impossibilitas ad incommodum promissoris pertinet regulariter, fallit in locante naum, qui propter difficultatem excusatur a pena, & idem est in iudiciis, & in liberate relicta per annum, gl. idem dicemus.

Difficultas præstationis in testamentis subiecta, & legatum firmum remanet, l. si mihi, & ibi, § 1. de legat. 1.

Difficultas præstationis rei legatæ non vitiatur, nec impedit legatum, secus quando est magna difficultas, que cadit in quandam impossibilitatem, l. cum servus, 39. § constar, & ibi gl. difficilis, eod.

Difficultas non excusat ab eo, quod principaliter deuenit in obligationem, sed bene ab eo, quod deuenit in penam commissionem, glo. prodest, in add. in l. apud, § si in arbitrium, de doli mali excep.

Difficultas excusat a pena promissa etiam in contractibus, sicut & in iudiciis, § reprob. d. gl. prodest, aditio, ibid.

Difficultas præstationis non facit iniucem stipulationem, & ideo si pauper mihi centum marchas promittat, teneatur, l. 2. § ex his, & ibi gl. sed non, de verb. obi.

Difficultas non impedit diem obligationis cedere, & venire, secus est, si est im-

possibilitas, l. continuus, 137. § illud inspicendum, eod.

Difficultatis causa ad incommodum promissoris, non ad impedimentum stipulatoris pertinet, ibid.

Difficultas non impedit obligationem penæ oriri regulariter, fallit in iudiciis, & in alio casu, § illud, & ibi gl. non potest.

Reliqua verbo, Impossibilitas.

DIGESTA habent centum quinquaginta millia versuum, & in septem partes diuiduntur, l. 2. quod celesti, C. de vetere iure enucl.

Digestorum prima pars totius contextus, que Græcè *πρώτος*, nuncupatur, in quatuor libros reposta est, scilicet, septem libros habet, que de iudiciis appellatur, tertia octo libros habet, que de rebus agit, ibidem.

Digestorum quarta pars habet octo libros, in primo de hypotheca, & pignori, in secundo, de ælilitio edicto, redhibitoria, & de emptione, & venditione, in tertio de viuris, & testibus, & probationibus, & in tribus sequentibus de sponalibus, nuptiis, & dotibus, in vicinis duobus de tutelis, & curis, ibid.

Digestorum quinta pars agit de testamentis, & delegatis, & fideicommissis per quinque libros, & per vnum de Trebelliano, d. l. 2. § quintus.

Digestorum sexta pars agit de bonorum possessionibus, de gradibus & affinitatibus, & de successione, & liberali causa, de acquisitione dominij, & possessionis, ibid.

Digestorum septima pars agit de verborum obligationibus, fideiussoribus, mandatoribus, notationibus, solutionibus, acceptationibus, & de prætoris stipulationibus, postea delictis priuatis, & publicis, de penis, & delinquentium substantiis, de appellationibus, de municipalibus, de muneribus, & operibus publicis, mandatis, pollicitationibus, de diversis cognitionibus, & censibus, de verb. signis, & de regulis, d. l. 1. § septimus.

Digestorum liber ideo dicitur, quia disputationes omnes in fe continet, & quasi digerit, & quod vniuersum fuit collectum, in finis suos recipit, gl. digestorum in præmio Digestorum.

In Digestis omnia iura vetera antiquorum prudentum compilauit Iustinianus, ut colligant omnes ius enucleatum in vnum volumen, gl. collecti, in rub. lib. 1. Digestorum.

Digestorum liber tunc minori pretio potest emi, & etiam citius potest adipisci, quam olim, ibi.

Digestorum ius supponitur philosophiæ Ethicæ, quia de moribus tractat, ibid.

Digesta dicuntur ideo, quia omnia ibidem decidentia digeruntur, & soluuntur, gl. Digestorum, in § igitur post libros, in proem. Inst.

DIGITUS coniunctus natus seruus non dicitur sanus, si incommodatur ad vsum manuum, secus si non incommodatur, l. queritur, § si quis digitus, de ædilitio edicto.

Reliqua verbo, Seruus, 101. 103.

DIGNITAS minui potest per matrimonium, sed non per adoptionem, l. per adoptionem, & ibi gl. 1. de adoptio.

Dignitas non transit de inferioribus ad superiores, & sic de filio ad matrem, l. 1. & ibi gl. fin. de Senatoribus.

Dignitas Senatoria non amittitur adoptione inferioris dignitatis, l. Senatoris filius, de Senator.

Dignitas Senatoria non mutat proprium domicilium, sed illi adiciat aliud, l. Senatores, eod.

Dignitas, & authoritas seruanda est, quantum ad mundum, non quantum ad Deum, cum omnes æquales simus, gl. 2. in l. 1. de postulando.

Dignitas quandoque sumitur pro statu, siue conditione seruatorum, veluti secundum dignitatem seruatorum sunt alendi, id est, secundum meliorem statum, gl. dignitatem, in l. sed & si, 19. de usufructu.

Dignitatem dicitur quis habere a tempore acceptationis, l. Pupillus, 36. § fin. & ibi gl. edigit, de condit. & demonst.

Dignitate spoliatus ad tempus finito tempore restituitur ad suam dignitatem, l. talis, 12. § 1. de falsis.

Dignitatem Ecclesiasticam petens per pecuniam regetur lege Iulia de ambitu, l. 1. & ibi gl. sacerdotium, ad leg. Iul. de ambitu.

Dignitate, vel ordine renouare iussus si appellauerit interim remanet in eodem honore vel dignitate, l. 1. § 1. nihil in noua appell.

Dignitatum ordines sunt seruari, & secundum dignitatem est honorandus quis in sede, l. 2. & ibi add. marg. de albo scribendo.

Dignitas variè accipitur, quandoque pro potentia a natura cuiuslibet tributa, quandoque dignitas, & persona pro eodem sumuntur, l. cognitionum, § 1. in add. marg. de variis, & extraordin.

Dignitas est honor alicui propter incerta, specialiter principis, vel legis beneficio impensis, ibid.

Dignitas clarissima non prodest, quamuis clarissimus conueniatur, vbi deliquit, l. 1. C. vbi Senatores, vel clariss.

Dignitatem illustrem obtinentes ex administratione in causis criminalibus forum coram principe, vel cui mandauerit, possunt accusari, l. fin. C. eod.

Dignitatem illustrem ex administratione obtinentis delictum potest committi alicui a principe cognoscendum, & is poterit absolueri, etiam inconsulto principe, non tamen condemnare, ibid.

Dignitatem illustrem ex administratione obtinentis delictum si sit commissum a principe, commissarius poterit condemnare aduersarios de calumnia, nisi aduersarij sint similis dignitatis, scilicet illustres, existant, ibi.

Dignitatem illustrem habentes ex concessione abique administratione super causis criminalibus possunt conueniri coram præfecto prætorio, & aliis quibuscumque iudicibus nominatis in vrb. sed in prouinciis apud rectores prouinciarum possunt accusari, qui eos poterit absolueri, sed non condemnare principe inconsulto, ibid.

Dignitatem concedendo tacite videtur restitutus ad famam, l. imperialis, 23. § præsent, C. de nuptiis.

Dignitas superueniens non excusat notarium a tortura in questione falsi, vbi expedit, l. si quis, de curio, C. de falsis.

Dignitatis authoritas dat fauorē personæ, gl. suffragantem, § in ordinationem, in auth. de monachis, col. 1.

DIG

IVRIS CIVILIS

DIL

- Dignitates, & administrationes gratis debent conferri nihilo dato suffragio-
rū nomine, aliis omnia mala sequuntur, cum hoc procedat a radice avaritiæ,
quæ est radix omnium malorum, antiquo iure penitus sublato, in auct. vt iu-
dices sine quoquo suffragio, in principio, & in §. hæc autem, col. 2.
- Dignitas patriciatus, aut consularis, aut præfectura, aut magister militatus, aut
alia, quæ liberat a curiali foris, liberat etiam a patria potestate, auct. con-
suetudine, quæ dicitur Episcopi in principio.
- 3 Dignitas curialis addita non eximit cum a iurisdictione sui iudicis, l. curiales, 47.
C. de decurion. lib. 10.
- Dignitas illustris liberat quem a curia, l. neque Dorotheum, 61. & l. Doctirij, 63.
C. eodem.
- Dignitatem impetrans data pecunia incidit in ambitum, vel in crimen simoniæ,
l. ff. ad leg. ful. de ambitu.
- Dignitatem suffragio, id est, per postulationem habens, non excusatur a mune-
re civilibus, propter dignitatem, secus si ex mera liberalitate, l. 3. & ibi gl.
3. C. de legationibus, lib. 10.
- Dignitatem suffragio recipiens si postea legatus factus sit, habet vacationem
biennij a muneribus personalibus, & oneribus, non quia præfides sunt, sed quia
fuerunt legati, etiam si per postulationem dignitatem, vel pacto, vel pro sala-
rio habuerint, d. l. 3. ibi gl. 6.
- Dignitates, atque officia ambitione, aut pecunia, vel gratia impetrata non con-
sistunt, neque tenent, & huiusmodi ambitio vel simoniæ incidit in le-
gem Iuliam repetundarum, l. 1. & ibi in add. marg. C. de pistoribus, lib. 11.
- Dignitas ubi non venit ex origine, sed ex accidente, la dignitas non extendi-
tur ultra propædotes, l. 1. & ibi gl. 1. C. de dignitatibus, lib. 12.
- Dignitas maior nulli debet præiudicium facere, quominus prioris dignitatis
privilegia retineat, l. 3. & ibi gl. 1. C. eod.
- de Dignitate minore ad maiorem fit electio, non è conuersio, d. gl. 1.
- Dignitates per codicillos conferuntur, l. 1. in l. iudices, C. eod.
- ad Dignitatem maiorem, vel minorem vocatus per principem potest de vrbe, &
etiam de provinciis absque licentia principis comitatum autem, l. 1. C. eod.
- 4 inter Dignitatem eandem habentes ille prius debet antecedere in eundo, lo-
quo, adu, & decernendo, qui prius est adeptus dignitatem, etiam si prius
eandem fuerit consequutus pluries, l. 1. C. de consiliis, & non spargentibus,
lib. 12.
- Dignitas de nouo non videtur concedi ei, cui conceditur administratio dignita-
tis antea concessæ, imò illis potius honoribus, quibus potitur, si eadem
administratio concessa fuisset, l. 1. C. eod.
- Dignitate deposita per plures in paritatu dignitatis existentes, ille præferitur,
qui est prior, qui potior fuit in dignitate electus, l. 1. C. de præfect. prætor. lib.
11. & ibi gl. 6.
- Dignitatem cum administratione habentes præferuntur habentibus eandem so-
lam sine administratione, postea qui dignitatem solam habent, & administra-
tionem deposuerunt, postea illi, quibus dignitas cum administratione com-
mittitur, quarto præferuntur illi, quibus dignitas a principe conceditur in
provincia, sine administratione, quinto, hi, quibus illustris dignitas sine ad-
ministratione committitur, l. 1. in C. de vt dignitatem ordo seruatur lib. 12.
- Dignitatem vacantem habere dicuntur, qui dignitatem solam habent, & ad-
ministrationem deposuerunt, & hi dicuntur vacantes, sed illi non debent ap-
pellari vacantes: qui habent dignitatem, quibus postea conceditur administratio,
d. l. 1. & ibi gloss. 2. & gloss. vacantium.
- Dignitas superuentis etiam maior minori quæstus in priuilegijs retinendis
non præiudicat, ac proinde finita dignitate datur priuilegium, l. 4. ad fin. & ibi
add. marg. C. de proximis Sacror. scrib. libro 12.
- Dignitates duas quis non potest retinere, l. 1. quidem, & ibi add. m. C. qui mili-
tare non possunt, lib. 12.
- ad Dignitates ascendendum est per gradus, & non descendendum, l. nulli, & ibi
gloss. nulla, C. de numerarijs, lib. 12.
- 5 Dignitatibus & officiis provincialibus repelluntur non solum viles cohorta-
les, id est, apparitores cohortales, sed etiam omnes qui diuersarum rerum ne-
gociationibus detinentur & trapezite, vel gemmarum, atque argenti vendi-
tores, & apothecarii, ceterique inuitos aliorum mercium, quibuscunque er-
egentis ad herentes, & omnes artifices, l. 1. cohortales, & ibi glo. 1. C. de co-
hortalibus, lib. 12.
- Dignitatem ordines sunt quatuor maximi, vt superius illustres, magis, vt illustres,
medij, vt spectabiles, minimi, vt clarissimi, sunt etiam infimi, vt defensores ci-
uitatum, & magistratus municipales, & isti non habent merum imperium,
gl. illustris, in §. cūque, in proximo Institutionum.
- Dignitas, sicut priuilegium, non tollit dignitatem, aut priuilegium, gloss. sui iu-
ris, in add. in princ. Instit. quib. modis ius patris potest.
- per Dignitatis augmentum, vel diminutionem, non dicitur quis augeri, vel mi-
nui, §. seruas, & ibi add. marg. Instit. de capitis di. iu.
- 6 *Reliqua verbo, Indignus, Dignus, 4. Heres, 154. Honor, 3.*
- 7 *Reliqua verbo, Indignus, Dignus, 4. Heres, 154. Honor, 3.*
- Dignitas alia non est danda post primam dilationem, nisi causa cognita, l.
oratione, & ibi gl. 1. de feriis.
- Dilatio alia de nouo potest dari post primam toties, quoties opus est causa co-
gnita, gl. 2. ibid.

- Dilatio ad exhibenda instrumenta in eadem provincia datur trium mensium, si
ex alia contigua, tunc datur sex menses, sed ex transmarina datur nouem
menses, glo. 3. ibi.
- Dilatio tantum vnica in singulis causis pecuniarijs dari potest, in capitalibus
autem causa cognita, nec tres dilationes, accusatori verò due possunt dari, l.
fin. eodem.
- Dilationum materia amputanda est, gl. 1. ibi.
- Dilatio prima in causis pecuniarijs datur cum leui causæ cognitione, nam eo
ipso, quod petitur gratia testium, vel instrumentorum danda est, nisi eui-
dens appareat calumnia, & hæc cognitio erit leuis in moderamine loco-
rum, secunda tantum dilatio datur, si probet se iusta causa impedimentum fuisse in
prima, ibidem.
- Dilatio secunda, & tertia dari potest in criminalibus, nulla exquisita ratione im-
pedimenti, sed solum cum eadem causæ cognitione, qua data est prima, id est,
secundum moderamen locorum, vt ita bona fide postulare videatur, ibi.
- Dilatio vnica tantum in ciuili præsentī, & postulantī, sed plures possunt dari
absenti ad eius malitiam superandam, & contumaciam præsumendam, ibid.
- Dilatio secunda, & tertia in ciuili potest dari exquisita ratione impedimenti,
quarta dari potest, quando iurant, quinta non datur, ibi.
- Dilatio vnica tantum datur in criminalibus propter immanitatem delicti, sed
causa plenè cognita datur tantum alia, & non plures, d. gl. 1. ad medium.
- Dilationes tot habet actor, quod habet reus in ciuilibus, sed in criminalibus
non, ibidem.
- Dilatio non datur in relatione facta Imperatori, cum omnia plenè instructa
Imperator remittatur, ibi.
- Dilationes plures in criminalibus, quam in ciuilibus, idè dantur, quia in crimi-
nalibus non sic citò recurrendum est, ibi.
- Dilationes plures in criminalibus idè dantur reo, quam accusatori, quia fauor-
abilior est, & non sic instanter esse potest, vt accusator, ibi.
- Dilatio potest peti propter aduocatos, vt deliberent super libello, laic prætor,
23. §. ff. & ibi gl. pen. & vt ex quib. causis maiores.
- Dilationem pendente cessat officium tam iudicis, quam arbitri, nisi dilatio reuo-
cetur, vel mutetur, gl. item, & ibi add. in l. iudice, de arbitris.
- Dilationes potest dare iudex ex causa, vt si iudicem litis apud eos esse dicantur,
qui reus, vel causa adfuit, vel cum pater litigator filium, vel filium, vel vxor
viri, vel filius patrem, amittit per mortem, l. interdu, 36. de iudicijs.
- Dilationes plures potest dare iudex propter fortuitos casus, & ymagines litiga-
torum, vel eorum filiorum, vel vxorum, vel propter tempestates, per quas lex
12. tab. iudici diem differri, d. l. interdu, & ibi gl. & in similibus.
- Dilationem vt det iudex propter aggritudine, debet iudex distinguere inter
fidei, & fidei, ibi.
- Dilatio non debet dari argentario, vel tutori, aut debitori, nisi ex iusta causa,
scilicet, vt ex provincia libi afferatur, l. argentario, 4. eod.
- Dilatio non debet dari rebellioni, vt liceat ibi aliunde euocare instrumenta, cum
ibi habere debeat, vbi conficienda illa, d. l. argentario, & ibi add. marg.
- Dilatio concessa super principali tenetur concessa super accessorio, l. 4. in addit.
marg. de districtione pignori.
- Dilationem habens a lege interim tenetur satisficere, & idem est, si habeat a
principē, sed habens dilationem a iure prouidentia, & contractu suo non
tenetur, nisi labatur facultatibus, l. si constante, §. quoties, & ibi add. marg.
solutio mariti.
- Dilatio iuratur causa dilationis finita, l. si quis heres, 7. 1. de acquirend. heredit. &
l. 1. de i. n. r. ff. si ubi gl. restitucunda, de annis legatis.
- Dilatio ad tempus datur ad exhibendum tabulas secundum locorum angustias,
& prolixitates, l. 2. §. pen. quemadmodum testam.
- Dilatio, vel dies præstationi adiecta si fit ita brevis, quod impossibile sit præsta-
ri in tam brevi tempore, illa difficultas præstationis subducitur, l. si mihi &
tibi, 12. §. 1. de opar. 1.
- Dilatio, & prolongatio diei legatorum simpliciter facta refertur etiam ad ea le-
gata, quæ dicuntur habent, l. Titio centum, 75. de legat. 2.
- Dilatio in tempus non perficitur ætatis præsumitur facta fauore creditoris, l.
cum pater, 77. §. curatio, l. iudex.
- Dilatio quando apponitur gratia legatarij, non potest ei antea solui, secus, si gra-
tia heredis, l. cum, qui, 15. de annis legatis.
- Dilatio in dubio præsumitur postea gratia debitoris, gl. ff. ibid.
- Dilationis iusta causa est propter scripturam, quæ est in longinquis partibus, l.
ille, 40. §. 13. §. 1. & ibi gl. verba, ad Trebel.
- Dilatio, si apponatur gratia fideicommissarij, cessante causa dilationis, cessat di-
latio, l. si huius 61. §. ff. eod.
- Dilationis tempus, quod datur a lege condemnatis ad soluendum, reale est, &
non personale, cum ad heredes, & successores pertinet, l. 1. tempus, 29. &
ibi add. marg. de re iudicata.
- Dilatio ad soluendum non debet dari nisi petentibus, l. debitoribus, 31. eodem.
- Dilatio ad soluendum non debet dari contumacibus calumniosis, ibi.
- Dilatio potest dari propter aduocatos, nisi effer diu esset moraturus, quia tunc
non datur, l. imò quare pars alium aduocatum, gl. veniens, & ibi add. marg.
in l. 3. cum, §. de vi & vi armat.
- ob Dilationem datam reo, si actor occurrerit præscriptio, restituitur actor, l. 1.
§. præterea de itinere ad eque priu.
- Dilatio temporis vbiunque habet, & continet in se utilitatem creditoris, non
tenetur creditor recipere debitum sibi oblatum a debitore ante illud tempus,
l. stipulatio ista, 38. §. inter, & ibi gl. inter, de verbor. oblig.
- Dilationes tres dantur regularibus in criminalibus, scilicet in crimine adulterij,
vbi nulla, aut saltem vna tantum datur, l. in crimine, 41. & ibi gl. 1. de adulter.
- Dilatio, quæ non excedit tempus instantis causæ restitutionis in integrum, de-
bet concedi tam actori, quam reo, l. petendæ, C. de emptor. in integrum
rest.
- Dilatio excedens tempus instantis restitutionis in integrum debet concedi reo,
& non actori; potest tamen actor illam dilationem suas probationes facere,
ibidem.

DIS

de Disiun

Diffimulans iniuriarum callidissimus est, d. gloss. servat, in d. l. 1. §. 1. & ibi gloss. inaque.

DISSOLVERE eius est, cuius est ligare, l. si puella, & sponsalibus. Dissolvere aliquid eodem genere nihil tam naturale est, quam quod colligatum est, nihil tam naturale, 35. de regul. iuris.

Reliqua verbo, Societas, 9. Socus, 14. 15. Sponsalia, 3. 4.
DISTINGUERE non debemus, ubi lex non distinguit, gl. differentiam, in l. si C. de heredit. vel actione.

DISTRAHERE nonnunquam, est actum expungere, aut vendere, unde titulus de distractione pignorum praefigitur, hoc est, de modo, & lute distrahendi pignora, nec necesse est, ut has res meliores tuas in id feras, rubr. de distractione pignorum in add. marg.

Distractus est ita habilis ad praescriptionem, sicut & contractus, gl. resolutio, in add. marg. in l. Pomponius, §. praeterea, de adq. poss.

DISTRIBUTIVUM nomen quisquis, quod requirit duo verba, secundum quod distribuit actum primi verbi, ita distribuit actum secundi verbi, l. si quis in fundi vocabulo, 4. §. si de legat. 1.

Distributum nomen si quis, si actum primi verbi attribuit plurib. in solidum, eos in solidum ad emolumentum vocat, l. qui filibus, 17. §. 1. eod.

Distributio dicto est pronomen quis, vel qui, & potest convenire pluribus, sicut, vni, ibid.

Distributio dictio, omnes comprehendit, §. 1. & ibi gl. legasse.

Reliqua verbo, Omnis, Oratio, Quis, Quilibet, et, Quis, l. 1.
DIVERSITAS factorum exigit diversitatem pignorum, l. si servus, 48. ad legem Aquil.

Diversitas rerum, & personarum inducit diversitatem iuramenti, vel iuris, aut statuti, laudandum, 34. §. non semper, & ibi glo. rerum, & gloss. personarum, de iuratu.

Diversitas rerum, temporum, qualitatium, vel conditionum adiecta facto extranei in stipulatione vtili non viciat, nec obstat factum vtili stipulationi impeditur, l. si §. si de verb. obligat.

Diversitas iuris non debet induci regulariter ex diversitate locorum, quandoque tamen inducitur, l. si & ibi gloss. differentiam, C. de temporib. in integrum.

Reliqua verbo, Contrarium.
DIVERSORUM non ad duos facit mercium generibus, sed ad diversendo dicitur, quod fit diversendi causa comparatum magis, quam habendi, quod pro villa accipitur, proprie tamen accipitur pro hospitio, in quo dicitur, vt solent hospites, ac inhabitare liceat, l. 3. in add. marg. & ibi gl. 1. in quib. caus. pigm.

Reliqua verbo, Moritioria.
DIVERSUS liberta eademque vxor a te inuito contrahere matrimonium non potest, si modo cum vxorem habere velis, l. C. de incestis.

Diversus liberta vxo dicitur diuortio, non facere, & tenet diuortium, unde non committitur adulterium cum ea quoad hoc, autem vt non possit alij habere, dicitur durare prius matrimonium, gl. 1. ibid.

Reliqua verbo, Diuortium, Vxor, 6. Matrimonium, 17. 18. 19.

DIVES, vel pauper quod fit bodie, non presumitur ille, qui ante annos plurimos probauit, l. diuitem, in constimando, de confirmando tutore.

Dives pauperi licet succedat, non propter hoc libertatis testamentum data magis valent, l. si occupes, 57. de manumiss. testam.

Dives plus obicitur, quam pauper, quia plus ei committitur, glo. 1. in l. 2. C. de Episcop. audient.

Dives, vel pauper qui dicatur iudicis arbitrio relinquatur, gl. 2. in auth. praeterea, C. unde vir & vxor.

Dives & semel & postea diues praesumitur, glo. a patre, in §. quia vero iam, in auth. de aequalitate dotis, col. 7. gl. adauitendum, in l. si cui crimen, §. 1. de accusatio.

Dives & non pauperes sunt eligendi ad officia ciuitatis, ne pauperes non forte possint adimplere officium, l. ad subeunda, 47. & ibi gl. 1. C. de decurionibus, lib. 10.

Diuiti potius adhibetur fides, quam pauperi, unde fit, quod ad dignitates promouetur diuiti, quam pauperi, fit via, quia turpis quatuor suspicio minor est in eo, quam in paupere, tum etiam debitum honorem dignitatis, acceptae commodius impendit, gloss. lationis, in add. marg. in loc. quis, C. de dignitatibus, lib. 12.

Diuitiae a satisfactione exaltantur, propter necessitatem officij, gl. sufficientem, in l. de creatione, 20. C. de Episcop. aud.

Reliqua verbo, Locuples, Pauper, Idoneus, Nobilis, Semel, Paupertus, Praesumi.

DIVINAE res perfectissimae sunt, nihil tamen est in humana conditione, quod perpetuo stare possit, l. 2. §. sed quia diuina, C. de veteri iure enucl.

Diuini iuris quod est, id in nullius bonis est, §. nullius autem, Instituit, de rerum diuisione.

DIVINARE non debet ille, qui cum tutore contrahit, an tutor sit solvendo, necne, & an pupillo sit caueum, vel noui, apud Celsum, §. illa enim, de doli mali exceptione.

Diuinare non cogitur, gl. formidauerunt, in §. 1. in auth. de nuptiis, collat. 4.

Diuini diuinitas perpetuo omnibus flect, l. nemo aruspex, C. de malef. lib. 10.

In diuinando si quis furem dixerit, non teneat iniuriarum, glo. si ibid.

Diuinum non vel incantationem nemo debet conuile de his, quae futura sunt, & contra, alacris punitur, d. l. nemo aruspex, eod. tit.

Diuinatio, est & incantationes debent conueniri, & eos euocantes, & receptantes, cum publicatione bonorum deportari debent, l. 3. C. eod.

Reliqua verbo, Astrologus, Augures, Astrologus, Incantatio, Magica, Mathematica.
DIVIDERE potest, vt potest paterfamilias, dum illa tenet, & quando vendit, gl. si in l. p. finium regund.

Diuidi non potest ius, id est, iuratus, vus, sed si respiciatur ad factum, potest pro parte vti, gl. vti, in l. si vt certo, §. si commodati.

Diuidi, ac separati commodi si non possunt res commodare, vel empta, aut depoluisse, non potest agi de vna tantum, secus si commodi diuidi possint,

vel sint separate, quia tunc de singulis potest agi, l. in commodato, 17. §. duob. & ibi gl. separati, eod.

Diuidi posse quamlibet rem in infinitas partes non dubitat physicus, l. interduum, 13. §. 1. in add. marg. de heredit. instit.

Diuidi quae non possunt per partes, solida a singulis heredibus debentur, l. ad ea quae, 17. de reg. iuris.

Diuidere non liceret, segniss expedirentur singula, gloss. in rubr. C. famul. erciscund.

Diuidi non possunt per hominis iudicium actiones hereditariae actiue, & passiuae, cum sint pro rata ipso iure diuise, l. ea, quae nobis, 6. & ibi gl. 3. C. eod.

Diuidi licet non possint per hominem nomina debitorum, quia sunt ipso iure diuisa, tamen venire possunt gratia aliorum bonorum, scilicet corporum, quae sunt in hereditate non diuidenda, sed assignanda, d. gl. 3.

Diuidi non possunt iudicio familiae erciscundae nomina defuncto, vel a defuncto debita, mala medicamenta, iniuncta quasita, & libri improbatas lectionis, gl. 1. in l. bona, 8. C. eodem.

Diuidenda veniunt post mortem illa, quae non sunt diuisa in vita, l. quae pater, 31. ff. famul. erciscun l.

Reliqua verbo, Annus, Rasticus, Testator, 18.

DIVIDUA vel indiuidua dicuntur iura corporalia secundum eius naturam, quod in vsum deducitur, veluti si vus referatur ad personam, tunc pro parte diuidi non potest, secus si referatur ad rem, quoniam pars rei vus esse potest, gl. vti, in add. marg. in l. si vt certo, §. si commodati.

Reliqua verbo, Indiuiduum, Stylatio, 59. 60. Obligatio, 25. 26. 27. Vfus.

DIVISTIO facta inter heredes dicitur transactio, l. tres fratres, de pactis.

Diuisio si fit facta inter heredes aequaliter institutos cum cautione de cetero non agendo, si duo receperint, quod tertius subtraxerit de hereditate, aliquam rem, possunt agere contra illum pro suis partibus, & si opponatur eis exceptio pacti, replicabunt de dolo, ibid.

Diuisio autem alieni facta per heredes debitoris non nocet creditoribus, quando delegatum non interuenit, quamvis secundum illam diuisionem receperint solutionem vsum, vel vsum acceptio tulerint, tale pactum, §. post diuisionem, eodem.

Diuisio est contractus in nominatus, id eo solo consensu non producit actionem, l. diuisionis, eod.

Diuisio hereditatis facta mediante transactio inter scriptum heredem, & legitimum, dat modum agendi creditoribus, vt quemlibet conueniant pro rata hereditatis in transactio assignata, l. controuersia, de transactio.

Diuisio facta hereditatis inter scriptum heredem, & legitimum ex causa transactio, si vnus eorum sit creditor hereditarius, contra reliquum pro rata hereditatis, quae apud eum remanet, poterit eligere, si de eo in transactio nihil sit dictum, sed quando est dictum, gloss. 1. in d. l. controuersia, de transactio.

Diuisio communis rei facta non videtur hoc actum, vt quis per partem alterius ad suam adiutur habeat, l. via, §. fin. & ibi additione margin. de seruatur. rusticorum.

Diuisio similis est emptioni, l. 1. C. communia vtriusque.

Diuisionis tempore potest agi, vt fundus, qui obuenit vni, seruat fundo, qui obuenit alteri, l. cum essent, de seruatur. rusticorum.

Diuisionis tempore serui sub conditione legati si fuerint inter coheredes assignati, non emendi, sed diuidendi animo pretis ascripti videntur, & si suspensa conditio serui mortui sint, percutit periculo legatarij, & etiam eius heredis, cui pecunia erat soluenda, l. seruos, 34. famul. ercisc.

Diuisio patris inter filios habet vim vltimae voluntatis, non vim simplicis donationis, l. si filia, 20. §. si pater, eod.

Diuisio in iudicio famul. erciscund. vel communi diuid. si tam difficilis sit, vt pene impossibilis videatur, postea ad vni totam rem ad iudicare condemnando committitur diuidiam partem rei in pecunia coheredi, l. si familia, 55. eodem.

Diuisio si consensu partium fuerit facta iudicio pendente, illa non rescinditur, nisi beneficio minoris aetatis, l. si & ibi gl. si eod.

Diuisio agi caritatis inter eues aequaliter debet fieri, quod si quis occupauit plus, quam tangeret, cogitur eis, qui partem maiorem habent, integram partem assignare, l. de modo, finium regund.

Diuisio ne omnino fiat, si pactum sit, nullum est pactum, secus si ne intra certum tempus fiat, quia tunc valet, l. in hoc iudicium, 14. §. si conueniat, communi diuid.

Diuisio coheredum non impedit ius creditoris volentis pignus vendere, l. arbitret, de distractione pignorum.

Diuisio si fiat a socio, non tollitur ius reale alteri competens pro indiuiso, secus si esset ius personale, l. si consensu, §. si quib. mod. pignus.

Diuisio inter heredes facta habet vim emptioni, vt alter alteri de euisione teneatur vili actione ex empto, l. si cum venditor, 66. §. fin. & ibi addit. marg. de euisio.

Diuisio hereditatis paternae facta inter pupillos singulorum pupillorum, tutore auctore valet, etiam si instrumento diuisionis tutor se non subscripserit, l. inter pupillos, & ibi gl. 1. de auctor. tutor.

Diuisio non inducit inter heredes grauato per perceptionem, vel petitionem patris factam ab vno eorum, l. si ex toto, 8. §. 1. de leg. 1.

Diuisio facta a testatore vnus ex coheredibus, non teneat alteri de euisione iure actionis, sed ope exceptionis, sed facta diuisione a iudice, vel a patribus, tunc teneat alteri de euisione iure actionis, l. cum pater, 77. §. euicis, & ibi gl. cum, de legatis 2.

Diuisio gratia vberioris culturae diuersos fundos non facit, l. Calus, 86. §. Titius, eodem.

Diuisio recipiunt tam labor, quam pecunia, l. Seio amico, 10. de annis legat.

Diuisio facta cum proprietario non praedat fructuario, l. si, qui fundum, 31. de usufructu legato.

Diuisio

Diuisio testatoris, & iudicis æquiparantur, l. solent, & ibi glo. diuisissent, de aliment. vel cibari.

Diuisio iuxta magnopere lectorem, l. 1. & ibi add. marg. de doli mali exceptione, per Diuisionem cum clausula de nihil faciendo in contrarium, non intelligitur renunciatum fideicommissio recipere conditionali inter scilicet, & si promouetur, videri renunciatum, dicitur male pronunciatum, t. Doct. reprobat. gl. 1. in l. si ita stipulatus fuero, 1. 26. §. 1. de verb. oblig.

Diuisio cum herede putatio facta per verum heredem per ignorantiam iuris, vel facti, non præiudicat verò heredi probata veritate, l. 4. C. de suis & legit. Diuisio per heredem verum cum putatio herede facta iudicialiter per iuris, vel facti ignorantiam, probata etiam veritate, præiudicat verò heredi, secus si extra iudicium à patre fiat, quia tunc non præiudicat, gl. 1. ibid.

Diuisio facta per verum heredem cum herede putatio per ignorantiam facti, & non iuris, inuoluitur, & quidquid ei peruenit, putà credens quod testamentum haberet septem sigilla, cum non haberet, nisi sex, & sic probabili ignorantia facti reputatur, ibid.

Diuisio per verum heredem facta per ignorantiam, quidquid peruenit heredi putatio ex ea, repetitur ab herede, qui repetit medietatem per rei vendicationem, & aliam medietatem per conditionem indebiti, vel sine causa, ibid.

Diuisio particularis ex consensu utriusque facta non impedit agi iudicio familiaris exsecutione, per vniuersali diuisione, l. 1. C. fam. l. c. c.

4 Diuisio fit facta per quibuscumque rebus extra iudicium, non impedit agi iudicio iudicio familiaris exsecutione per alios rebus, que remanserunt ad diuidendum, secus verò, si diuisio fit facta in iudicio per quibuscumque proposita actione familiaris exsecutione, quia tunc non potest agi iterum pro aliis, gl. 1. ibid.

Diuisionem per hominis iudicium non recipiunt nomina debitorum, cum sint ipso iure diuisa, ea, que in nominibus, C. eod.

Diuisio tam in iuribus incorporabilibus, quam in rebus corporalibus in successione fit ipso iure, & quodam diuisum est in nominibus iudicis ministerio, alter fieri non potest diuisio, licet totus nominis assignatio possit fieri, quando sunt res corporales & nomina, sed quod diuisio fit in rebus corporalibus, quæ etiam ipso iure sunt diuisæ, tamen per hominem aliter & iudi f. i. i. ut loco in i. et aliis diuisio fit quadam, quæ oculis à iudice, gl. 3. ibid.

Diuisio hereditatis paternæ facta inter duos fratres valet, etiam si in scriptura in ea non fuerit, dummodo consensu, non ideo, C. eod.

Diuisio bonorum hereditarium fit facta per iudicem duobus, si vis hereditas ab intestato, quorum vni si sint euidia, tunc alter de euidione per actionem præscriptis verbis, l. si familie, C. eod.

Diuisio bonorum inter filios si fit facta à patre, si vni eorum sint bona euidia, alius non tenetur de euidione, neque contra cum potest agi, gl. 1. & 1. ibid.

Diuisio bonorum inter coheredes, vel alios est quadam permixtio, unde vni si bona adiudicata sint euidia, alius tenetur de euidione ad, one præscriptis verbis, gl. 1. ibid.

Diuisio bonorum inter coheredes facta pacto non interposito vel interposito, aut de euidione tenentur, & tunc tenentur, nisi scilicet aliquis eorum alium accepit, sed si facta pacto interposito, quod non tenentur de euidione, & tunc non tenentur, neque etiam potest agi ad pretium, d. gl. 1.

Diuisio bonorum hereditarium fit facta inter fratres heredes quod vni haberet bona alioquin, alius emphyteusica, si fratres, cui obenerunt emphyteusica res, fit mortuus, etiam si in iudicio, unde dominus secundum legem contrahens aduocauerat illas res, de euidione contra fratrem agi non potest à filia, nisi stipulatus esset expressè pater eius tempore diuisionis, t. d. gl. 1.

Diuisio bonorum paternorum consensu utriusque facti inter eos si fit facta nudo pacto, & ab vnoquoque apprehensa sit possessio sue partis, decedente vno heres eius partem, quam inuenit occupatam, reuocandare poterit, l. si diuisionem, 1. C. eod.

5 Diuisio bonorum paternorum nudo pacto facta inter fratres, & traditio si fit sequuta, dominium transferretur, secus verò si possessio non sit apprehensa, vel traditio sequuta, quia tunc dominium non transferretur, sed bona diuiduntur iudicio fam. l. c. c. ibid.

Diuisio inter liberos, quæ à iudice est facienda, debet fieri secundum voluntatem defuncti etiam non solemnem, licet non succedatur ex testamento, sed ab intestato, salua tamen falcidia, & Trebellianica, si alicui eorum non remaneret integra, l. filij patris, C. eod.

Diuisio facta inter quosdam ex sociis aliis absentibus non præiudicat, l. coheredibus, 1. C. eod.

Diuisio facta inter coheredes presentes non præiudicat absenti, & ignorant in portione, quam habuit in rebus communibus ante diuisionem, ibid.

Diuisionem facere possunt coheredes presentes altero absente inter se quoad personales præstationes, gl. 1. ibid.

Diuisio facta à patre de hereditate sua inter filios, ipsi non possunt agere de euidione contra reliquos filios, secus in diuisione facta per iudicem, vel per patrem, gl. 1. in l. si cogitatione, 2. 1. C. eod.

Diuisio à patre facta de hereditate sua inter filios suos heredes, & emancipatos valet, etiam si sit imperfecta, vel ex testamento minus solemni, l. fin. C. eod.

Diuisio à patre facta de hereditate sua inter liberos, & extraneos valet, quoad liberos, quoad extraneos non valet, si sit imperfecta, ibid.

Diuisionem factam inter fratres non instrumentis, sed aliis probationibus fit confiteri, sari debet omnino tali diuisioni, nisi beneficio restitutionis rescindatur, l. 4. C. communi diuid.

Diuisio debet fieri eorum, que sunt communia, tam respectu sumptuum factorum super rebus communibus, quam etiam fructuum, & doli, & culpe ratio habetur, ibid.

Diuisio præsumitur facta ex longa rei possessione pro diuiso, gl. 1. ibid.

6 Diuisio est similis permutationi, & permutationi emptio, l. 2. in l. 1. C. communia utriusque.

Diuisio, & emptio conueniunt, quia ex utraque possessio sequuta præstat dominium, vel causam vicecipiendi, & ex quoque euidia utroqueque præstat euidio,

& utraque est contractus bonæ fidei, ibid.

Diuisio & emptio differunt quoadque, quia in emptione non est locus conditioni ob causam, secus in diuisione, quæ in diuisio appellatur permutationem, item quia ex nudo pacto diuisionem non oritur actio, secus in emptione, ibid.

Diuisio facta à iudice incompetenti potest validari partium consensu, l. 2. C. eodem.

Diuisio bonorum facta sub conditione si iuraret socius, se non adhibiturum dolum in diuisione, non nocet diuidenti, si socius conditionem non implerit, l. 1. cum paruo, 6. C. eod.

Diuisio fit facta sub conditione, si iuraret socius se non adhibiturum dolum in diuisione, & si iuraret postea inueniatur deierisse, non statim diuisio, & de dolo potest agi, nec sufficit sola pena perijuri, gl. 2. ibid.

Diuisio sub conditione facta soluitur non implenda conditione, gl. 1. ibid.

Diuisio facta inter socios, euidia parte vnius, tenetur alius de euidione, nisi ille sciens res alienas, vel alij obligatas accepit, quia tunc socius non tenetur, nisi promiserit, l. si fratres, 7. C. eod.

À diuisione inter maiores 2. ann. facta tradendo, vel possessionem dimittendo apud alterum de confortibus solo consensu recedi non potest, l. si inter vos, & C. eodem.

Diuisio relicta possessione vel transfata finem accipit, ibi.

Diuisio inter minores 3. ann. facta tradendo possessionem, vel dimittendo apud alterum de confortibus, reuocari potest, d. 1. inter vos, & ibi gl. 1.

Diuisio non cadit, vbi non est communio, l. famulij, 9. C. eod.

Diuisio possessionem ita debet fieri, vt integra vadit successorem vniquemque servorum adscriptis conditionibus, vel iniquitum proximum agnatio, vel affinitas permaneat, l. possessionem, 1. C. eod.

Diuisio possessionem si fit facta ita, quod mancipia, & coloni ascriptitij inter se sociati etiam diuiduntur, vel diuisi fuerint, in vnum redigi possunt, ibid.

Diuisio possessionem si fit facta à terra, vel à possessione separari non debent, neque corpora indiuisa, gl. 1. ibid.

Diuisio semel recte facta non habetur irrita, instrumentis non interuenientibus, sed recte facta recte potest irritari, l. instrumentis, & ibi gl. 1. C. de fidei iur.

Diuisio semel recte facta interueniente stipulatione, vel traditione, non habetur irrita, gl. 1. ibid.

Diuisionem fundi dotalis, qui est communis cum alio, non potest petere maritus, vel sponsus, neque etiam minor, vel Ecclesia poterit petere diuisionem fundi communis, prout tamen ad diuisionem recte possunt, gl. 1. & 2. in l. 1. C. de fundo dotali.

Diuisio si fit facta per arbitrum inter partes, si aliquæ res, quæ deberentur conferri, fuerint occultatæ, dolo vel culpa, potest peti, vt conferantur officio iudicis, non obstante tali diuisione, l. si foror, 8. C. de collatio.

Diuisio bonorum à patre facta inter liberos non aliter valet, nisi testamento fuerit facta, vel in alia scriptura parentum, vel liberorum omnium, subscriptionem continens, §. si in authent. de testam. imperfectis, §. & quod scipe, in auth. de triente & famul.

Diuisio bonorum à patre inter liberos recte potest fieri per patrem, etiam sine scriptura, si eorum duob. rebus, fiat, gl. 1. subcribere, ibid.

Diuisio cuiuslibet rei non debet fieri, ne patrimonium corrumpatur, sed debet fieri ex vniuersitate omnium rerum, l. 1. & ibi gloss. participib. C. quando & quarta pars, ibi. 10.

In diuisione mobilium partes debent esse presentes, d. l. 2. §. in exigendis, vers. quod si scipe.

Diuisio orbis terrarum est de iure gentium, & quædam est diuisio eorum, quæ habitant simul, deest, ad. f. i. in vnum collatis, & sic habemus tria nomina, scilicet ciuitas, callum, & villa, alia est diuisio eorum, quæ non habitant simul, sed ad f. i. separatis, & hæc appellatur provincia, vel regnum, vel sunt alia nomina vbiue, alia significantia separationem linguarum, vt Italia, Alemannia, gl. Lombardiz, col. 1. in extra, quoniam, qui sunt rebelles.

Diuisio, seu partitio animus legentis incitat, menti in intelligenti præparat, & memoriam artificiosè reformat, gl. eisdem, in §. igitur post liberos, in proem. - Institutionum.

Diuisio est innumerabilis materie brevis compositio, vel reductio, est alicuius totius vniuersalis, aut integralis sufficiens, ac distincta assignatio partium, vt gl. diuisio, & ibi add. in §. 1. Inst. de obligationibus.

Diuisio non potest esse breuior, quam bimeis, ibi. summa in §. omnium, Inst. de actio.

Diuisio beneficii competit quod competit fideiussoribus pluribus, competit etiam pluribus, constitutur, pro alio, l. fin. C. de consuet. pecun.

Diuisio beneficii competit pluribus fideiussoribus, fuit concessum ex epistola Diui Adriani, ibid.

Diuisio beneficii competit pluribus, fideiussoribus, vel constitutibus pro alio, vbi omnes sunt solvendo, gl. 1. ibid.

Diuisio beneficii non habent plures fideiussores vnius tutoris, glo. 2. ibid.

Diuisio beneficii competit pluribus tutoribus, vel curatoribus, gl. 1. ibid.

Reliqua verbo. Amme, Communi, Correus, Einuissor, §. 54. Erar, §. Heres, 49. vique 48. Incorporatio, Attendant, Minor, 1. 2. §. 1. Pater, 28. vique 31. Perceptio, Pupillus, 2. §. 2. Socus, 14. 1. Subtilis, Inducim, 14. Erudus, 1.

DIUISIBILIS res etiam in infinitas partes diuidi potest, l. si cui, 9. de feruituribus.

DIUISVM semel iterum potest diuidi, l. si testamento, 49. quod si diu, de fideiussoribus.

Diuisa quælibet res melius intelligitur, gl. 1. in l. 1. de doli mali exceptione.

Diuisio prædio dominante, diuiditur aqua secundum quantitatem partis prædij dominantis non solum qualitatem, l. si patrem, 3. §. & ibi gl. vltus, & add. de feruituribus, ruficorum.

Diuisa non videtur mancipia bina, quæ ex hereditate paternâ in iudicis pupillis referuntur sunt causa ministerij pupillorum, l. si comm. diuid.

Diuisum quod est per legem ipso iure non potest ministerio iudicis diuidi, l. ea, quæ in nominibus, C. famul. c. c.

Diuisa re per partes, illi datur optio, quæ maiorem partem habet in re, glo. in l. fortium, in l. a. C. quando, & quibus quarta pars datur, lib. 10.

Reliqua verbo, Sponsus, 24.

Divorcium de iure canonico non fit, nisi ex iusta causa conjugum, & tunc non dirimitur matrimonium, sed nullum declaratur, gl. in l. diuortio, de negot. eccl. lib. 1.

Diuortium fit propter adulterium, imò tunc non est diuortium, quia alium accipere non potest, licet debuit reddere non teneatur, gl. in l. ibi.

Diuortij culpam præstans committit non modicum delictum, l. si ex causa, §. si mulier, de minor.

Diuortium iure Digestorum facile fiebat, iure authenticorum raro permittitur, iure verò canonico rarior, gl. si mulier, ibid.

Diuortij culpa præstans, si mulier de rem perdebat, maritus perdebat donationem, nec relapsam propter ætatem, ibid.

Diuortium proprie dicitur inter coniuges, repudium vero inter sponsores, donationem tamen confundunt, gl. in l. quod Seruius, de conductione causa data, & gl. in l. ibi add. marg. in rub. de diuortio.

Diuortium est, ubi alter coniugum ab altero abscidit, soluiturque matrimonium, repudium vero cum sponso ab ipso abis, gl. in l. ibi add. marg. in rub. de diuortio.

Diuortium dicitur à diuersitate mentium, vel quia in diuersas partes eunt, qui distrahunt matrimonium, l. de diuortio, l. inter diuortium, 19. l. de verborum significatione.

Diuortium dicitur à diuersitate mentium, quamvis quandoque in diuertendo uterque coniugatus, quia utriusque mens, vel vnus diuersa, & contraria est ei voluntati, quam in contrahendo habuit, gl. in l. diuortio, de diuortio.

in Diuortio, ac renunciationibus comprobata sunt hæc verba, res tuas tibi habeto, res tuas tibi agito, d. l. a.

Diuortium verum non est, nisi quod fit animo perpetuum constituendi diuisionem, l. i. eod.

Diuortium verum non est, quando vxor calore iracundiae nullo repudio breui reuertitur, ibid.

Diuortium dicitur, quod vxor calore iracundiae nullo repudio præseruauerit, ibi.

Diuortium qui parat, videtur facere matrimonium, l. a. & ibi add. marg. eod.

Diuortium hodie consensu non fit, nisi calliditate concupiscentia hoc fecerit, gl. in l. l. i. de iura, §. soluto matrim.

Diuortium non fit ipso iure per adulterium, sed debet fieri repudiatio, vt diuortium fiat, gl. in l. p. de adulterio.

Diuortium proprie dicitur fieri inter virum & vxorem; quandoque tamen dicitur diuortium, ubi non est matrimonium, l. inter stuprum, 10. l. ibi gl. cadit, de verborum significatione.

Diuortium, & repudium differant in hoc, quod repudiatio potest etiam futurum matrimonium, & sic inter sponsores, sed diuersitè sponia non dicitur rectè, l. inter diuortium, 19. l. eodem.

Diuortium proprie non dicitur, ubi matrimonium non fuit, gl. restituendus, in l. vnica, §. cum autem, C. de rei vxorie.

Diuortij filie non est in potestate patris, vel matris, l. a. & ibi gl. in l. C. de repudiis.

Diuortium celebrare permittitur vxori, & viro vna ex causis enumeratis in §. qui verò, & vna ex aliis causis enumeratis in §. p. de iura, in auth. vt liceat matri & vxori.

Reliqua verbo, Diuortio, Exhusculum, Maritus, 9. 10. 11. 12. Matrimonium, 17. 18. 19. Repudium, Mulier, 42. 100. 6. 7. 4. 10. 11. 12.

Divortio pro decennio futurum, gl. inuenerat, in l. de quib. & legib. & gl. diu, in l. §. si de aqua pluua, & gl. diu, in l. §. si feruus, quem, de acqu. poss. & gloss. multum, in princ. Instit. de verb. oblig.

in diuortio ponitur quandoque pro biennio, quandoque pro decennio, gl. in l. i. cum domini, §. locati.

in diuortio ponitur pro decennio, & sic dicimus diuortij mores, diuortia considero, quandoque ponitur pro quinquennio, quandoque pro anno, quandoque pro biennio, quandoque pro decem diebus, l. si cum fidei commissaria, 16. §. pen. & ibi gl. de decennio, qui & a quib. manumissis.

Divortium præstatione vlturarum præsumitur contracta obligatio super vlturis, & super sorte, & quatenus est necesse, ad illam præstationem redigendam importat necessitatem præstandi, cum de rem verso, §. de vlturis.

Diuortium dicitur spatium decem annorum inter presentes, & 20. inter absentes, gl. in l. i. C. si aduersus creditor, gl. diuortium, in §. ex non scripto, Instit. de iure naturali.

Divortium temporis ius aliqui quaerunt, gl. quocunque, in l. possessor, C. de fundis patrimonii, lib. 11.

Diuortitas operatur in detentatione hereditatis per filium familias, vt iussus patris, & omnia alia videantur solemniter facta, l. si filius familias, 10. C. de petitione hereditatis.

Diuortitas temporis præsumitur, solemnitate requisitam fuisse obseruatam, qui in aliena, §. §. de i. & ibi gl. pater, de acqu. vend. hereditatis.

Diuortitas temporis facit quem, ne veniat contra factum suum, gl. prohibetur, in l. post mortem, de adoptio.

Reliqua verbo, Prælatio, Solutio, 6.

Docere tenetur quis alium de eo, quod pertinet ad administrationem docti, glossa ad quos, in l. Titium, 47. §. i. de admittit tutor.

Docere velle eos, qui nondum discere didicerunt, ridiculè est, gl. qui enim, ibid. docere tantum debet quis in vrbibus regijs, l. i. & ibi gl. hac regia, C. de professor, qui in vrb. Constant. lib. 12.

Docendum liberalia studia non debet quis admitti, nisi prius fuerit approbatus, atque examinatus in moribus, & scientia, & alia habuerit, quæ requiruntur in actu doctorandi, l. magistros, C. de professor, lib. 10.

Docendum libe. studia, vt quis admittatur, debent comprobare eum seipsum ad minus doctores, qui & debent iurare, gl. si ibi.

Docendi sunt distinctè adolescentes interdicti, nec debent onerari multitudinis, ne materiam, §. nostra autem, vers. sed nec in primis, Instit. de legatis.

Docens in patria sua immunis est à muneribus, nisi doceat leges, qui non est immunus, nisi Romæ doceat, glossa in patria, in l. eos, qui, C. de vacatione munerum.

Docentes primas literas pueris non habent vacationem munerum, l. vt gradatim, §. si de muneribus.

in Docente exigitur solertia, & etiam fides, & scientia, glo. appellantur, in l. cui præcipitur, §. 7. de verb. significat.

Docens alios non debet ab aliis doceri, nec informans alios, ab alio informari, gl. vt pote, in l. cum clericis, 2. §. C. de Episcopis, §. damus, in auth. de sanctis Episcopis, col. 9.

Docentes leges, ob id salarium non possunt petere, rectè tamen possunt retinere, gl. in l. addit. marg. in l. duos, 7. pro socio.

Docilium facere non potest ille, qui est indoctus, gl. in l. nullus, 44. C. de detractionibus, lib. 10.

Reliqua verbo, Magister, 1.

Doctor debet habere aliquid ultra id, quod dicit scholaribus, §. his igitur solis, & ibi gl. perita, in procm. Digestorum.

Doctorem privilegia non habent illi, qui legunt alibi, quam in locis ad legendum deputatis, gl. committunt, in §. hæc a rem, in procm. Digestorum.

Doctores dicantur magistri legum, gl. magistri, in §. his igitur, in d. procm. Digestorum.

Doctores legum alios antecedunt scientia, & moribus, glo. fin. in rub. procm. Digestorum.

Doctorem legum non debet cogi venire coram iudice ad iurandum, sed debet iudex mittere ad domum eius, vt iuret, gl. in l. ad egeas, 14. de iur. iur.

Doctorem dicitur illustris, & legens per 20. annos efficitur comes, d. glo. 1. in additione margin.

Doctores legum docentes in aliquo prædicatorio, aut aliquo oppido non regio, dicuntur docere adulterinam scientiam, nec habent immunitatem, sicut legentes Romæ, vel in alia ciuitate regia, l. sed & reprobari, 7. §. si. & ibi gl. de exculat. tutorum.

Doctorem degradatus doctoratu non potest iterum fieri doctor, gl. 2. & ibi add. marg. in l. quod dicitur, §. 8. de militari testam.

Doctorem antiquus, vt senex, non debet dignari sequi sententiam doctoris iunioris, & adolescentis bene dicentis, sicut fecerunt Iulianus & Paulus Iuristæ, l. si seruus, §. i. sequitur, de verb. oblig.

Doctorem se profitemes, cum non esset, falsi pena puniuntur, l. eos, qui, 27. §. si. & ibi add. marg. de falsis.

Doctores promittentibus maria, & montes, non est credendum, gl. in l. non omnes, §. si. de se militari.

Doctorem iuris ciuiliis pro donis, quæ sibi sunt, potest agere, quia tamen consensit, & quod sufficit, gl. ingressu, in l. i. §. proinde, de variis & extraord.

Doctorem, vel magistrum, vel assessor, conductus sub certo salario, si decesserit, vel infirmus fiat, aut alias impediatur causa, non tenetur ipse, nec eius heres feruere per substitutum, gl. repeti, ad fin. in d. l. i. §. Diuus.

Doctorem, quando incipit legere aliquem librum, debet rogare scholares, vt audiant eum, sine præiudicio aliorum, gl. in l. 3. C. de officio præfati vrbis.

Doctorem filij non debent dare aliquid pro lumpibus, cum legunt ordinatè, vel extraordinariè examinantur, & præferuntur aliis atque bonis, gl. fumpcib. in l. 3. C. de adu. diu. iudicem.

Doctores non torquentur in criminibus, gl. in additione, in l. milites, 8. C. de questio.

Doctores noui sunt honorandi, si sunt virtuosos, & habent optima merita, & præferuntur antiquioribus, magis virtuosos, & ordinatioribus, & ibi gl. tempus, in auth. de monachis, col. 1.

Doctorem non debet esse indoctus, glo. qui ex se, in §. verus, in auth. de Iudicibus, col. 6.

Doctorem legum petenti restitutionem in integrum rectè potest dici, professio, & desiderium tuum iure se discrepare, l. professio, & ibi gl. 1. C. de muneribus, partim, lib. 10.

Doctorem, qui non legit vtiliter scholaribus, potest reprobari, l. 2. C. de professor, & med. lib. 10.

Doctorem actu legens non potest capi, & apprehendi personaliter, nec à iudicis familia potest exari, nec perquiri de armis, glossa deduci, & ibi add. marg. in l. medicos, C. eod.

pro Doctore gerens cum non esset examinatus, tunc approbatus non exculatur à muneribus, sicut si fuerit approbatus, l. reddatur, C. eod.

Doctores possunt docere discipulos in locis priuatis, nisi sint doctores de numero eorum, qui sunt deputati ad legendum omnibus, qui volunt eum audire, quia illi non possunt, & si faciant, perdit salarium, & privilegia, quæ habent, eo quod publice non legant, l. p. C. de studiis, lib. 11.

Doctorem non habet necesse semper vt insignis doctoratus, glo. in add. marg. in l. 1. C. de honoratorum vehiculis.

Doctores legentes in vniuersitate habent privilegia, prout ciuitas Constantinopolitana, & gaudent eisdem privilegiis, l. vnica. C. de professor, qui in vrb. lib. 12.

Doctores nouem debent esse in approbando doctorem vnum, did. l. vnica. & ibi glossa fin.

Doctorem legens per 20. annos in vniuersitate approbata æquiparatur duci, & comiti, ibid.

Doctorem malus timet probum discipulum, glo. fin. in additione marg. in l. 3. C. de palatinis, lib. 12.

Doctorem sententia hodie probabilis est, non tamen necessaria, & si sine doctorum contrariis sententiis, quæ iure canonico decisa, peritur, aliis omisissis secundum eam, quæ à iure canonico est approbata, iudicabitur etiam in terris imperij, & foro ciuili, gl. publice, & ibi add. marg. in §. responsa, Instit. de iure naturali, gen.

Doctores non debent acquirere scholares data pecunia, aliis puniri debent extra ordinem.

ordinem, gloss. remittitur, in § pen. Institut. de suspect. tutor.
 in Doctoratu licentia legendi, & interpretandi collata operatur, ut hæc possit
 fieri publice, quod alias non liceret, gl. publicæ, in add. margin. in §. reipon-
 dit. de iure naturali, gent.
 Doctoratus est honor, & dignitas, & ad illius gradum illegitimus aspirare non
 potest, consuetudo tamen se habet in contrarium, l. honor, §. i. in add. marg. de
 munerib.
Reliqua verbo, Medicæ, 2. Salarium, 1. 4.
 DOCUMENTA idem sunt, quod instrumenta, quia veritatem docent, gl. docu-
 menta, in §. i. auth. de non eligendo secundo nubentes, col. 1.
Reliqua verbo, Monumenta, Instrumentum, per tot.
 DOLORANS idem est, quod nouem vncias, i. dempto quadrante ex asse, gl. of.
 quadrans, in §. hereditas, Inst. de heredi. inst. tit.
 DOLOR dicitur flagellum, intra cuius virgam latet pugio, gl. inerat, in add.
 marg. in l. si ex plagis, §. 1. ad legem Aquil.
 DOLOR dicitur inesse flagello, ex eo quod alij inferit dolorem, glo. inerat, in d.
 §. i. eod. tit.
 Dolorem iustum temperate difficillimum est, l. si adulterium, 38. Imperatores,
 de adulteriis.
 Dolor iustus excusat quem a poena, gl. pe. in l. 4. C. de adulteriis.
D. ut, in l. si quis ad nu. 10.
 quod de re presumptionem, vel probationem, nu. 10. et 11.
 quod de re compensationem, nu. 12.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 13.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 14.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 15.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 16.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 17.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 18.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 19.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 20.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 21.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 22.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 23.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 24.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 25.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 26.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 27.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 28.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 29.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 30.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 31.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 32.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 33.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 34.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 35.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 36.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 37.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 38.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 39.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 40.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 41.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 42.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 43.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 44.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 45.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 46.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 47.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 48.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 49.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 50.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 51.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 52.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 53.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 54.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 55.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 56.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 57.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 58.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 59.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 60.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 61.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 62.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 63.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 64.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 65.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 66.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 67.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 68.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 69.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 70.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 71.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 72.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 73.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 74.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 75.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 76.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 77.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 78.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 79.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 80.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 81.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 82.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 83.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 84.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 85.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 86.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 87.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 88.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 89.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 90.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 91.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 92.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 93.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 94.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 95.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 96.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 97.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 98.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 99.
 quod de re iustitiam, vel iurisdictionem, nu. 100.

fallendum, vel decipiendum alterum adhibita, ibidem.
 Dolus non dicitur simulatio, quæ fit ad defensionem alterius instam, d. l. 1. §. 1. &
 ibi gl. seruatur, & gl. itaque, eod.
 Dolus ex perficiendis iudiciis probari debet, gl. si in l. 1. & eleganter, §. si eod.
 Dolo aliquis fit qui optatur iterum deteriori eodem, eo quod non omnes exhibi-
 ti essent, deterior dolo eius erat bene velitus, & talis, ut melior apparet, re-
 netur adione doli, §. 1. in l. si quis affirmauerit, eod.
 Dolum de facili committere non potest vniuersitas, quia nec de facili potest
 consentire, l. sed ex doli, §. 1. & ibi gl. sed an, eod.
 Dolum si plures commiserint, & vnus rem restituerit, vel quanti ea res est præ-
 stiterit ante condemnationem, vel post præstiterit interesse, quantum est iu-
 ratum in litem, omnes liberantur, l. si plures, & ibi gl. eod.
 Dolus solius fideiussoris non perpetuat obligationem eius, sed parit actionem
 de dolo, l. si fideiussor, eod.
 Dolum committit, qui vocatus non venit, nullam causam non veniendi habens,
 gl. 1. in l. minor etiam, 9. de minor.
 Dolum suum allegare non potest quis, gl. ne inter, in l. in causâ, 17. §. item rela-
 tum, eod.
 Dolo non videtur facere, qui iure suo vitetur, gl. si in l. quia redhibito, de aliena-
 tione iudicij murandi.
 ex Dolo suo premium, vel commodum non debet quis consequi, l. ita decum, §.
 3. de arbitris, & gl. eius, in l. si quis, 13. §. 1. commodati, & gl. si induit, in l.
 Titio, §. 6. de municipal.
 Dolum dicens in deposito debet probare illum, gl. exceptionem, in l. 3. §. ex hoc
 edicto, nauar. caupones.
 Dolo defensio possidet, licet habeatur pro possessore, non tamen datur contra
 eam directâ petiti hereditatis, sed vitis, §. gl. tenebitur, in l. nec viliam, 15. §.
 item si quis, de petitione hereditatis.
 Dolus culpam continet, sed non e contra, gl. prædone, in l. & non tantum, 19. §.
 ve. l. eod.
 Dolus non purgatur casu, l. si heres, 16. de noxalib.
 Dolo malo heres statuliberum sub conditione si manumissit ante conditionem,
 ne eum in potestate habeat, & propter hoc iudicium sine auxilio deditione
 acceptæ, etiam impleta conditione condemnari debet infolidum, ibid.
 Dolo si quis dedit polliceri, tenetur, §. 1. etiam si in alium fit regressus, & vno
 electio, alter liberatur, l. de illo, 24. eod.
 Dolo defensor possidet conuenitur vili, electio, §. 2. §. si quem, eod.
 Dolo si fecerit domini, quominus in potestate habeatur forum, qui furtum
 fecerat, domini singuli tenentur actione noxali prætoris, & electio contra
 quem velit agere, pertinet ad actorem, l. si plurius, 39. eod.
 Doli mali verbum possum post duo verba referuntur ad vtrumque, l. doli, de
 seruo commisso.
 Dolum non facit, qui suum commodum verè prosequitur, gl. dolo, in l. si dona-
 turus, §. si de conditione causa data.
 Dolum est delictum, l. 1. §. apud ferum, & ibi gl. & delicta depositi.
 Dolum commissus in vendendo non purgatur in eam redimendo, d. l. 1. §. si rem.
 Dolo facere videtur, qui quod potest restituere, non restituit, l. si procuratorem,
 §. 2. dolo, mandati.
 in Dolo est mandatus, qui non vult persequi, quod persequi potest, aut non
 exigit, quod exigere potest, aut non vult solvere, quod exigere potest, d. l. 4. eo.
 in Dolo est, qui fecens se mihi in aliquid teneri, non soluit cum exigo, gl. of.
 fin. ibidem.
 Dolus suus non debet releuare quemquam, l. verum, 63. §. tempus, pro socio, glo.
 infantia, in c. 1. quæ temporis miles inuestituræ, & in vbius feudorum.
 Dolo præponderat culpa, gl. habuisti, in l. cum sex, §. 5. de edicto edicto, gl. par-
 tius in l. qui quis, C. de reud. vendit.
 Dolum committit, & heri locupletior, paria sunt, gl. naturaliter, in l. pupil-
 lus, §. de author. tutorum.
 de Dolo damnatus infamis est, gl. pen. in l. 3. §. si de suspectis tutoribus.
 ex Dolo suo conuentus non habet regressum contra socios suos, quia ex dolo
 suo poenam patitur, l. 1. §. planè, de tutela, & rationib.
 Doli sui poenam vniuersique debet subire, l. si ex duobus, eod.
 Dolum committentes in re eis mandata, vel deposita liberant omnes, si vnus
 eorum satisfaciât mandatori, vel deponenti de toto interesse suo, ibid.
 Dolus esse dicitur non tantum in eo, qui commodum non petit, sed etiam in
 eo, qui malitiose prorumpit in alterius damnum, gl. si in add. marg. in l. 1. §. si
 si quis omnia causa.
 Dolus, & lata culpa in delictis æquiparantur, nisi esset imponenda poena corpo-
 ralis, glo. dolum, in additione margin. in l. si cui, §. si heres, vt in possessionem
 legatorum.
 Dolo facit, qui petit, quod statim restituitur est, habet locum etiâ in possessio-
 nis adipiscendo, gl. absolutam, in l. 3. §. causa, de Carboniano edicto.
 Dolum non committit, qui fraudem repellit, gl. nec enim, in l. si pupillus, 42. de
 adqui. heredit.
 Dolo facere dicitur non solum qui emptorem vitro non instruxit, sed etiam qui
 decepti, l. restituisse, 14. de liberali causa.
 Dolus vel fraudis intelligitur exceptus in omni generali concessione, vel permis-
 su, l. si pater, 12. & ibi gl. 1. in add. marg. quæ in fraudem credit.
 Dolo facit, qui petis, quod restituitur es, non habet locum in poss. foris, nisi in
 continentis possit probari, quia in eis admittitur etiam talis exceptio, gl. resti-
 tueri, in additione margin. in l. 1. §. 1. quod vult, etiam clam.
 Dolo malo heres non videtur ille, qui suo iure vitetur, §. 3. §. 1. de libro homine
 exhib. & l. nullus videtur, §. 5. de reg. iuris.
 Dolum committit tam in contractibus, quam in testamentis edendis, vel sup-
 primendis, quam in legibus condendis, vel interpretandis, non cancellandis,
 l. 1. & ibi gl. & si de doli mali except.
 Dolum committit etiam in allegandis legibus, quod falsò facit, si ex proposito
 facit, falsi prætor tenetur, gl. si in add. marg. eod.
 Doli prætoris in procuratore ad iudicia dicitur, qui ante litem contestatam
 commissus est, gl. dolo, in l. apud Cellum, §. quantum, eod.

Dolo facis, qui petit clarum, & liquidum debitum, quod eidem redditurus est, secus si alij vel poa clarum, & liquidum. dolo, & ibi glo. l. eodem.

Dolo facis, qui petit, quod statim restitutus est, habet locum in iudicis petitoris, ac possessoris retinenda, & adipsenda, sed non in possessoris recuperanda, quia in illis habet locum regula contraria, scilicet ut primo restitutor ipso iure, §. gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Dolus quando purgatur per actionem ex contractu, datur actio contra heredem, etiam ante litem contestationem, l. ex parte, §. si de verbor. oblig.

Dolo facis, quod petit, quod statim restitutus est, huiusmodi exceptio non potest obici tibi petenti ex persona propria, sed ex iure alterius, l. Grantus, §. 1. & ibi add. marg. de fideiussor.

Dolus malus in quocunque contractu, siue iudiciario, siue extra, si promittatur abesse, & committitur, agitur contra dolum ad interesse, gl. 1. in l. in stipulatione, 19. rem ratam haberi.

Dolus nullus committitur inter scientes, & consentientes, gl. difficile, in l. si sine iudice, §. si in stipulatione, eod.

Doli clausula subiecta in stipulatione refertur ad incognita, & omnia, d. §. si in stipulatione, & ibi add. marg.

Doli mali mentio in edicto vi bonorum raptorum, habet in se vim, vt genus suum spectet, l. 2. §. doli, vi bonorum raptorum.

Dolus malus qui rei abest, & etiam abest potest fieri, l. 4. §. hoc autem, & ibi gl. abest, eod. & gl. abest, in l. item apud Laboneum, 15. §. conuiuium, de iniuriis.

Dolo exculat iniusta causa, si modo is credulitate habeat, l. 1. §. si, & addit. marg. de abigis.

Dolus pro facto accipitur in lege Cornelia de fideiussor, nec in ea dolus accipitur pro lata culpa, in lege Cornelia, 7. ad leg. Cornel. de fideiussor.

Dolus malus qui rei abest, vel abest, hac verba omnem dolum comprehendunt, quicunque in hanc rem admittitur est, de qua stipulatio est interposita, l. hac verba, §. de verb. signif.

Dolo facis, qui petit quod statim restitutus est, l. in condemnatione, 173. §. fin. de reg. iur. §. in l. cum in ea, §. de aditio edicto.

Dolo facere non videtur, qui ignorat causam, cur non debeat petere, l. qui in ius, 176. §. 1. de reg. iur.

Dolus quidem est commissus in subrahendo, & ex illo competit actio furti, & non de dolo, gl. 1. in l. sub preterito, 19. C. de transact.

Dolus commissus in celando, & extorquendo, ante transactionem, & ex ipso non oritur actio furti, quia affidua contestatione non agitur, recte tamen agitur ex dolo, gl. 1. ibidem.

Dolo suo non debet quis lucrari, neque alij nocere, gl. fin. in l. transactio, C. de transactio.

Dolus non fertur volenti, & scienti, vnde ipse non potest agere de dolo, l. cum donationibus, 34. C. eod. & gl. 1. in l. 3. C. si minor fe maiorem, & gl. 1. in l. venditor, 1. C. de rescind. venditione, gl. 1. in l. nam si actor, 27. de rei vindicat. glo. non potest, in l. in summa, §. de conditio. indebiti, gl. deceptus, in l. si rem, §. omnes de pignorat. adione.

Dolo aduersari deceptus si quis vendiderit praedium, officio iudicis rescinditur venditio, l. si dolo, C. de rescind. vend.

Dolus est contrarius bonae fidei, ibidem.

Dolus abest, vbi est consensus, & conscientia, gloss. 2. in l. venditor, C. de rescind. venditione.

Dolo facis, qui petit, quod statim restitutus est, fallit in locatore locante rem, quam vendidit ante conductori, gloss. 1. in l. si quis conductionis, 25. C. de locato.

Dolus purgari debet omnino ab eo, qui dolois artibus aliquem circumuenit, gl. 2. in l. circumscripta, C. soluto marit.

Dolus, vel fraus alius est, & alius culpa, nam in dolo inest culpa, sed non econuerso, gl. 1. in l. si liberti, C. de admittit. tutorum.

Dolus palam, & clam committitur, sed fraus palam, gl. 4. in l. 2. C. de in litem iurando.

Dolus alicuius quando est immediata causa acquisitionis meae, debet mihi nocere, gl. si in l. 2. C. si quis aliquem testari.

Dolo facis, qui petit, quod statim restitutus est, habet locum, quando aliquis paratus est incontinenti probare, non autem quando altioris indaginem requirit, gl. fin. in l. si C. quorum bonorum.

Dolus interuenire debet in lege Italia de fideiussor, & in lege Flauia de plagiariis, gl. fin. in l. plagiis, 14. Cod. ad leg. Flavian. de plagiariis.

Dolus quandoque accipitur in bonam partem, & dicitur dolus bonus, gl. fin. in l. magistros, Cod. de professoribus, & medi. lib. 10.

Dolus cum principe committi non potest, l. probatorias, & ibi gl. dolus, C. de iur. iur. officii, lib. 12.

Dolus aliud est, vt quando est machinatio studiosa, & aliud est lata culpa, vt non intelligere, quod omnes intelligunt, aliud est leuis culpa, vt desidia, & negligentia, aliud est leuissima culpa, vt si quocunque modo potuit prauidere, & non prauidit, vnde furtum fieri non potest siue leuissima culpa, vel incendium nasci, & aliud est casus fortuitus, qui prauideri non potest, gl. debet, in §. praeterea, Inst. quibus modis re contrahitur.

Dolus bonus dicitur illud, quod vix est quidam captus a Genuenfi, illud scilicet, quod finxit se contractum, id est, debilitatum, gl. seruatur, & gl. itaque, in l. 1. de dolo malo.

Dolus bonus accipitur pro solertia, nam axime quando aduersus hostem, latronem, vel quis machinatur, l. 1. §. non fuit, de dolo malo.

Dolus bonus est, qui aduersus hostes, publicos licite committitur, vt si per fallaciam ab hostibus eundem, vel 3 latronibus, nisi fiat contra pactum factum a dace belli, gl. hostem, ibid.

Dolus recte possum committere etiam contra eos, qui non sunt hostes, vel latrones, vt fraudem expellam, ibid.

Dolus bonus & malus reperitur sicut malum, vel bonum venenum, gloss. etiam bonum, ibid. & glo. 1. in rub. Cod. de dolo malo.

Reliqua verbo, Causidicus, Culpa, Depositor, 1. 3. Depositaris, g. 1. §. 1. 3. Diffimu-

lato, Empor, 13. Fraus, Lucrari, Lucrum, Malicia, Pactum, 13. Negligentia, Ruffia, Sententia, 44. Socus, 12. 13. Solertia, Stipulatio, 26. 27. Venditio, 7. 10. 10. Violentia.

Dolo ius, vel metus illatus non praesumitur in praesentia iudicis, vel in vrbis Romana, vel vbi sit iustitia, l. fin. quod metus causa.

Dolus praesumitur in eo, qui de coactione, & pona loquutus fuit aliquid prohibendum, gl. dolo, in l. offa, §. si in locum, de religio.

Dolus praesumitur in eo, qui iuratic peculium, puta donando, obligando, aut consumendo, l. summa, de peculio.

Dolus praesumitur in eo, qui transfert peculium, vel possessionem rerum suarum ad alium, cum suspicatur alium adurum, ibid.

Dolus praesumitur, vbi quis intelligit, aut intelligere debet, se aliquid facere tenet, quae si cessant, cessat & doli praesumptio, quoniam probari debet, gl. dolo, & ibi add. marg. in l. si procuratorem, 8. §. dolo mandati.

Dolum, vel fraudem debet probare ille, qui dicit, nisi in casibus, in quibus est dolus, vel fraus praesumpta, gl. probant, in l. si quis fundum, §. Imperator, locati.

Dolus praesumitur in empore, qui venditori non denunciat, cum possit, & victus fuit, eo quod parum instructus fuisset, gloss. penult. in l. si fundo, §. de cutionibus.

Dolum dicens, debet eum probare, gl. 1. in l. patronus, de probatio.

Dolum admittum debet probare ille, qui excipit de dolo, veluti si agis ex vendito, & ego dico, te dolo me induxisse, l. quoriam, 18. & ibi gl. licet, de probatio.

In dolo praesumptio est ille, qui non facit id, quod scit, vel scire debet, se tenet ratione officii sibi iniuncti, & ex hoc tenetur ad interesse, l. tutor, qui, 8. de admittit. tutorum.

Dolus praesumitur ex eo, quod quis omittit hereditatem, ex institutione, & capite eam ex substitutione alterius, l. Julianus, 2. §. si quis, omnia causae tam.

In dolo non praesumitur ille, qui scit factum, si facit contra ius, l. si propter, §. 1. & ibi gl. dolus, ad Syllaniam.

Dolus, & culpa in dubio praesumitur cessare, gl. legatarii, in l. non amplius, 26. §. 1. de legat. 1.

Dolus praesumitur in eo, qui mota controuersa hereditatis legata sine cautionibus praestitit, l. dolo, 4. & ibi gl. 1. ad legem Falcid.

Dolo desisse possidere praesumitur in dubio, nisi contra probetur, gl. 1. in l. si rem meam, de exceptione rei iud.

Dolo quid factum sit, ex qualitate factum intelligitur, l. 1. & ibi gl. ex facto, 18. de doli mali except.

Dolus probatur, si qualitas facti, in quo consistit, probatur, quandoque consistit etiam ex coniecturis, d. gl. ex facto, & ibi add. marg.

Dolo facere videtur quicunque petit id, quod exceptione qualibet potest elidit, l. 2. §. & generaliter, eod.

Dolo facere videtur quis in petendo nunc, quod petere non debebat, licet inter initia nihil dolo malo fecerit, quia ignorauit, nisi in eo sit talis ignorantia in petendo illud, vt dolo carcat, ibid.

In dolo censetur ille, qui non mandat, quod alius esset mandaturus, si dubitaret factum non consequiturum, l. apud Celsum, eod.

In dolo censetur ille, qui fraudulose tacet, gl. repellendum, ibid.

Dolus non praesumitur, nisi per indicia vrgeta probetur in calu permisso, & non prohibito fieri, l. dolum, 6. C. de dolo, & gl. pe. in l. 3. C. si minor fallum mod.

Dolus praesumitur, etiam si nulla appareant indicia, quandoqueque omittit id, quod scit fe facere debere, vel etiam quando facit aliquid, quod simpliciter est prohibendum, & his duobus casibus praesumitur dolus, secus si quis faciat, quod simpliciter est permissum, quod casu non praesumitur dolus, nisi probetur, gl. fin. in l. dolum.

Dolus non puniunt, nisi si Deo, quando arbitri iuratus iudicat dolose & male, auth. decernit, C. de receptis arbitris.

Dolus in venditione non probatur, ex eo, quod probetur, quod res plura fuerit empti, quam sit vendita, l. 4. C. de rescind. vend.

Dolus ex caliditate, atque infidiis illius argui, id est, arguit probari debet, l. si voluntate, & ibi gl. 1. C. eod.

Dolus ex qualitate facti non ex paritate pretij probatur, l. dolus emptori, C. eodem.

Dolus probatur in venditione interuenisse, puta quod emptor plura dixerit de re, quae venditur vituperando eam, dissimulando praesentia, & nunciando futura, gl. 1. ibid.

Dolus probatur, vel reprobat per indicia, l. vxor, in add. marg. C. de repudiis.

Reliqua verbo, Venditor, 22. 23.

Dolo ius cum dolo compensatur, l. si §. sed si stipulator, de eo, per quem factum, 18. & l. si duo, de dolo, l. domum, 57. in fi. de contrahend. empt. gloss. dolum, in l. si mora, 10. solut. matrim.

Dolus cum dolo compensatur circa idem, secus si tu fecisti mihi dolum in vna re, & ego tibi in alia, quia tunc ambo agimus actione de dolo, gloss. 1. in l. si duo, de dolo.

Dolus cum dolo, & culpa cum culpa compensatur, intellige quando incontinenti sit, secus si ex intervallo, gl. 3. in fi. in l. 1. C. vnde vi.

Reliqua verbo, Compensatio, 11.

Dolo ius de futuro tacite potest remitti, gl. depositi, in l. iurigentium, §. si pa. 13. ciscar, de pactis.

Dolus de futuro non potest remitti, quia inuitatur quis ad delinquendum, l. si vnus, §. illud, & ibi gl. dolus, in addit. eod.

Dolus de praeterito per pactum potest remitti etiam simpliciter, gl. agat, ibid.

Dolus in generali remissione non continetur, gloss. abfit, in l. Pomponius, 1. de negot. gestis.

Dolus sicut remitti non potest per pactum, ita nec per statutum, cum aduersus bonos mores id fieret, & ex eo daretur occasio delinquendi, quod lex abhorret, & intellige, quod non potest remitti directe, potest tamen tacite, & in consequentiam, vt si pactum esset de non agendo commodati, gl. in commodato, 17. in addit. marg. commodati.

Dolus non potest remitti per renunciationem, antequam sit commissus, gl. pen. in l. 3. C. de non numerat. pecun.

Dolus non puniatur, nisi à Deo, quando arbitèr iuratus indicat dolose & malè, auct. decretis, C. de recept. arbit.

14 Dolo ius tertij contractum non vitiat, sed dolus contrahentium, si dedit causam contractui bonæ fidei, illum reddit ipso iure nullum, secus si incidit in contractum, & eleganter, de dolo.

Dolus tertij non nocet emptori, nec annullat contractum, vt quando incidit in contractum, ibidem.

Dolus tertij non nocet alicui, nisi ex aliqua causa ille tertius reputetur idem, quod contrahentes, vt in tutore, curatore, procuratore, negotiorum gestore, cuius factum ratum habemus, & in eo, cui heredes sumus, gloss. si in hoc ipso ibidem.

Dolus dicitur personæ vitium, & ideo non transit in alium, l. cum, qui, §. 3. prætor ait, & ibi gl. neque enim dolus, de publiciana.

Dolus commissus aliquid operatur tantum in ea persona, quæ dicitur commississe dolum, non in alia, gloss. prætor, in l. electio, 26 §. 2. de noxalibus.

Dolus ferri non præiudicat commodanti, licet pro eo noxaliter teneatur, litem mihi, §. si commodati.

Dolus casulibet extranei nocet ei, qui causam lucrativam habet ex eius dolo, gloss. si, & ibi add. marg. in l. Maruia, 48 §. fin. soluto matrimonio.

Dolus patris nocet filio, quæ causam lucrativam habet ex eius dolo, d. §. si, & ibi gloss. fin. & ibi add. eod.

Dolus vitius alteri non nocet, nec prodest, gloss. fin. in l. si ad Syllan. & gl. fraude, in l. si quis quique, de coll. bonorum.

Dolus procuratoris non nocet domino in beneficiis, licet noceat negligenti, d. gl. in add. marg.

Dolus ferri, vel filij nocet domino, vel patri indistinctè, quando in contractu peculiari dolum commiserunt, quodcumque sit in contractu, sine potestati, sed si dolum commiserunt in contractu super re domini, & non peculiari, nocet dolo domino, si in ipso contractu commiserunt dolum, secus si potestati, vt quia dominicam rem mutuavit, ac potestati fuit ex intervallo pactum de non petendo, vel in perpetuum, vel ad tempus, l. apud Celsum, §. in hac exceptione, & ibi gl. non etiam, de doli mai exceptione.

Reliqua infra man. 15, v. §. 19.

15 Dolo si fit in ius contractus, qui dolum adhibuit, in ius altero non recedit à contractu, gloss. in l. iurigenium, §. prætor, de pactis.

Dolus dans causam contractui reddit contractum ipso iure nullum, adeo quod non est necessaria actio de dolo, nisi fit peremptum ad traditionem, quo casu agitur actio de dolo ad rescibendum, quatenus processit de facto ad traditionem, gloss. in hoc ipso, in l. eleganter, de dolo.

Dolus quando incidit in contractum emptoris tunc contractus, sed agitur contra emptorem, si ipse dolo fecit ex vendito, si verò non ipse, sed alius tertius dolum adhibuit, ille tertius tenetur de dolo, ibidem.

Dolus quando dat causam contractui emptoris, nullus est contractus, si dolum adhibuit emptor, si autem tertius, tenet emptio, agitur tamen de dolo contra dolum, ibidem.

Dolus proximitate vel alterius tertij dans causam contractui non vitiat contractum, sed agitur de dolo contra eum, §. ibid.

Dolum incidentem, vel principalem si tamen emptor commisit in venditione ferri sibi facta à minoris potestati cum manu mitteret, manu missus tunc non tenetur de dolo, sed emptor, ibidem.

Dolum principaliter quando plures committunt, quilibet eorum tenetur, si ad quemlibet eorum principaliter negotium spectet, ibidem.

Dolum principaliter si duo commiserunt super negotio, quod ad vnum principaliter spectat, non ad alium, si fit dolus dans causam contractui, prius conuenitur ille, ad quem negotium principaliter spectat, & in subsidium denentur ad eum, ad quem spectat incidenter, vt ad ierum manu missum, sed si fit dolus incidens in contractum, solus emptor tenetur ex vendito, & non manu missus ex dolo nisi in subsidium, ibidem.

Dolus dans causam contractui vitiat contractum ipso iure, & ex eo si fiat traditio, fit indebitè traditio, contra quam datur actio de dolo, & conditio indebitæ, quæ generalis est, §. ibid.

Dolus dans causam contractui reddit contractum ipso iure nullum, si ipse deceptus vult, quod fit nullus, secus si deceptus vult stare contractui, quia tunc valet contractus, gl. nullum, & glo. si in hoc, ibidem.

Dolus dans causam contractui bonæ fidei vitiat contractum ipso iure, sed dans causam contractui stricti iuris, valet contractus, sed agitur actio de dolo, d. gl. si in hoc, ad fi. ibid. gloss. fin. in l. sub prætextu, C. de transactio. & gl. 2. in l. de tutela, C. de integ. restitutione minorum.

16 Dolus si incidat in contractum bonæ fidei, agitur actio ex eo contractu, & non actio de dolo, sed si incidat in contractum stricti iuris, agitur actio de dolo, gloss. si in hoc, in l. eleganter, de dolo.

Dolus si incidat extra contractum, & tunc si cadat in speciale nomen maleficij, agitur ex eo, vt furti, & similia, sed si non cadit in speciale nomen maleficij, tunc agitur de dolo, ibidem.

Dolus ementis ferri si dat causam contractui venditionis, manu missus de ferri facta ab emptore valet, tenetur tamen actio de dolo, sed si ferri ementem per viam manu missi, non valet manu missus, quia quandoque tunc venditor habebat vtile dominium, glo. in integrum, ibidem.

Dolus quando dat causam contractui, licet ipso iure fit nullus contractus, tamen non agitur rei venditione, dominium transfertur etiam inutili contractui, gl. locum habere, ibidem.

Dolus quando dat causam contractui, non datur actio vitis in rem, quia si dari potuisset, non daretur actio de dolo, secus in metu, quia tunc actio de dolo, & quod metus causa dari potest, ibidem.

Dolus si fit commissus à seruo in contractu, tenetur dominus actione de pecunia, sed si fit commissus extra contractum, si non cadit in speciale nomen maleficij, tunc tenetur dominus laxaliter de dolo, si locum, §. pen. & ibi gloss. fin. eodem.

Dolus rei si dedit causam àb solutione, de dolo tenetur, l. seruus, §. final, de dolo.

Dolus quando est commissus in contractu, vel quasi, indistinctè datur in heredem actio in solidum, aut ex contractu dolus commissus est, & tunc actio datur ex delicto, & datur in heredem, quatenus ad eum peruenit, aut non datur actio, quæ possit in heredem competere, & tunc datur actio in factum in id, quod peruenit in heredem, gloss. fin. in additione marg. in l. si in rem, 42. de rei vend.

Dolus defuncti quando purgatur per actionem descendentem ex contractu, heredes tenentur in solidum, non attento quantum ad eos peruenit, nisi quando dolus dat causam contractui, vel in actione in factum, quæ datur contra mentorem, vel in factum de edendo, aut in tributoria, vel in stipulatione interposita causa iudicio fuit in locum actionis iniuriarum, & in actione in factum de precario, l. si hominem, §. 1. & ibi gloss. ex contractu, depositi.

Dolus quando dat causam contractui, contractus est ipso iure nullus, gloss. fin. in l. 3. §. fin. pro socio, & glo. fin. in l. sub prætextu, 19. C. de transactio. & gl. fin. in l. 4. C. de actio. & oblig. & glo. fin. in l. 4. C. de heredit. vel actione, & glo. fin. in l. penultim. C. de iuribus stipul.

Dolum nullum abesse in contractu venditionis videtur tacite promitti, l. tenetur, §. si de actio. empti.

Dolus commissus in contractu venditionis per actionem ex eo contractu purgatur, d. l. tenetur, §. pe.

Dolus abesse debet ab omni contractu bonæ fidei, d. l. tenetur, §. fin.

Dolus aduersarij si dedit causam contractui, potest contrahens penitere, & quod dedit, repetere, cum plures, 60 §. mandauit, locati.

Dolus incidens in contractum stricti iuris, & sic in stipulatione ex proposito, vel re ipsa, non vitiat contractum, in l. iur. iur., vel stipulationem, sed si agatur, obstat doli exceptio, l. si quis cum aliter, §. 6. & ibi additio, margin. de verbis obligatio.

Dolus dicitur interuenire re ipsa, quando enormis læsio interuenit in contractu absque voluntate, & proposito stipulatoris, ibid.

Dolus incidens re ipsa in contractu stricti iuris, propriè non potest dici dolus, sed ipsa res dicitur iniqua, gl. dolum, ibid.

Dolus dans causam pacto liberatorio non annullat ipsum ipso iure, sed ope exceptionis, l. cum potestatem, & ibi gl. 4. C. de pactis.

Dolus dans causam transactionem non annullat eam ipso iure, sed contra eam datur actio de dolo, l. actio, 4. & ibi gl. nisi de dolo, C. de transactio.

Dolus si commissus fit post transactionem, non obnuent promissa in transactione, potest transiges agere, vt re ponat in pristina obligationem conditione ob causam, vel etiam præscriptis verbis ad intellexit, ex de vt des, hoc est, libero re, vt des pecuniam, §. ibidem.

Dolus si commissus fit post transactionem, in non obseruando promissa in transactione, quæ erant certa, & liquida, transiges poterit agere conditione ob causam, vt re ponat in pristina obligationem, secus si promissa in transactione sunt incerta, & non liquida, quia tunc poterit agere actio de dolo, ibidem.

Dolus quando dat causam contractui, contractus est ipso iure nullus, quod verum est in dolo simpliciter, verò in meticulo, gloss. fin. in l. 3. C. de his, quæ vi.

Dolus quando dat causam contractui venditionis, vel liberationis, datur actio de dolo, sed si liberatio nudo pacto fit facta, agitur prima actio, & si et repetitur, replicatur de dolo, gloss. 2. in l. de tutela, C. de integ. restitutione minorum.

Dolus dans causam contractui, & deuenit ex ad traditionem in minori habet locum actio de dolo, in minori non, cum possit re restituere, & ita loco actionis de dolo datur ei restitutio, gl. penult. C. de rescind. minor.

Dolus tertij dans causam venditionem, non vitiat venditionem, sed valet venditio, ibidem.

Dolus incidens in contractum bonæ fidei non reddit ipsum contractum nullum, gl. 1. in l. 4. C. de actio. & obligat.

Dolus debet cessare in contractum bonæ fidei ad eorum essentiam, nisi fit dolus incidens, qui non reddit nullum contractum, ibid.

Dolus debet cessare in contractum stricti iuris quoad eorum effectum, siue dolus incidat, siue de causam, ibid.

Dolus tertij dans causam contractui non vitiat contractum, §. d. gloss. 1.

Dolus incidens in contractum purgatur actio ex eo contractu, vel exceptione, gl. 2. in l. 4. C. eod.

Dolus dans causam contractui venditionis, rescindit venditionem, aliis non rescindit, sed agitur ad supplementum pretij, gloss. 1. in l. si dolo, C. de rescind. venditio.

Dolus tertij dans causam venditionis, non rescindit venditionem, sed agitur actio de dolo contra illum tertium, si aliter non potest res esse salua venditori, pura quia emptor non fuit conscius doli, quia tunc tenetur ex vendito, vel si fuit conscius, tamen non est sciendus, gl. 2. ibid.

Dolus si interuenit in venditione contra emptorem, in integrum restitutio iure actionis competit, non contra eum, qui ab emptore emit, l. dolus emptoris, C. eodem.

Dolus incidens vel dans causam contractui venditionis non annullat contractum, nam tenet contractus, glo. rei venditio, §. ibid.

Dolus dans causam contractui bonæ fidei impedit titulum, & per consequens vscapionem, l. si fraude, & ibi gl. 1. C. de præscriptio, longi tempor.

Dolus si incidat contractui, tenet contractus, & vscapit quis contra alium, cum non habuit malam fidem in hoc, quod alienam crederet, sed actione ex eo contractu tenetur perpetuo ad decipiendum, gl. 1. ibid.

Dolus vel metus non reddit stipulationem nullam ipso iure, eam stipulationem fit stricti iuris, nisi in doli promissione, gloss. fin. in l. pen. C. de inutilib. stipul.

Dolus quando dat causam contractui, non agitur actio ex eo contractu, cum nullus sit, sed de dolo potest agi, sed si incidit in contractum, tunc agitur actio, ne ex eo contractu, vt purgetur dolus, gl. actio, in §. non autem, in l. it. de pet. pet. & temporal.

Dolus quando incidit, vel superuenit in contractu, & remanet contractus, non agitur contra heredem actione de dolo ex eo contractu, nisi peruenit aliquid ad eum, vt in actione depositi, quæ datur in duplum contra eum, qui

commisit dolus in deposito factio causa tumultus, incendij, ruius, vel naufragij, que in heredem non datur in duplum ex dolo defuncti, sicut in simpliciter datur, ibidem.

Dolus dans causam contractui stricti iuris valet contractus, sed datur exceptio doli contra dolum, sed si datur causam contractui bonæ fidei, non tenet contractus ipso iure inadium doli, sed bene in sui præiudicium, & ex eo potest conueniri, nisi lex resistat actui, qui tunc ex nequa parte datur actio, in principio, & ibi gl. dolo, & add. l. iust. de exceptio.

Reliqua verbo, Vitiū, Contractus, l. 1.

Dolus & culpa defuncti venit in iudicium reale, si illud iudicium transferretur in heredem post litem contestationem factam cum defuncto, sed si transferretur in heredem ante litem contestationem, de dolo defuncti non tenetur, nisi quatenus factus est locupletior, l. i. si in rem, §. i. sequent. de rei vindicta.

Dolus defuncti nocet vniuersali successori, quia ipse tenetur personali, & conuenit hypothecaria, sed non nocet singulari, & ei, qui emit ab herede, vel pignori accipit, gl. potior, in l. i. si in rem, §. i. superuacuum, quib. modis pignus.

Dolus defuncti nocet successori ad actionem, l. si rem legatam, de excepto.

Dolus testatoris non heredi, & cuiusque vniuersali successori, vt per bonorum possessionem, vel per Trebellianum, vel per hoc, quod bona sunt addicta causa conferenda liberatum, vel per arrogationem, vel per familiā, glo. noceat, in l. 2. §. i. de doli mali exceptione.

Dolus auctoris, quo quis causam lucratiam, vel propē lucratiam habet, nocet, si agat ipse, qui habet causam a dolo, scilicet si ipse conueniatur, glo. noceat, in l. 2. §. i. sequent. de doli mali exceptione.

Dolus auctoris nocet ei, qui habet a dolo ex causa etiam non lucratia, quando ad eum res est reuerſa, vt in creditore, qui pignus accipit, si seruiana, vel hypothecaria agatur, ibid.

Dolus mulieris nocet marito soluto matrimonio, sed non constanter, ibidem.

Dolus auctoris recte obicitur etiam singulari successori, etiam ex causa non lucratia, quando talis successor vult vt accessione temporis sui auctoris, aliis non potest ei obici, ibid.

Dolus auctoris bonæ fidei emptori non nocet, l. 3. C. de periculo & commod. & glo. i. in authen. fed. hodie, C. de actio. & obligat.

Dolus venditoris in contrahendo aduersus emptorem interpositum emptori non nocet, nisi sit talis dolo venditoris, qui rem afficiat, gl. i. d. l. 3.

Dolus procuratoris nocet domino, glo. si in additione, in l. 2. C. si quis aliquid testari.

Dolus auctoris non debet nocere ei, qui causam lucratiam non habet, glo. si in l. si quis in rem de procuratorib.

Dolus auctoris nocet habenti causam lucratiam, glo. profuit, in l. si non solus, et si quis omnia causa testam.

Dolus admittitoris etiam post transactionem commissus nocet domino, l. i. par. §. actio, & ibi gl. actoris, & gl. seq. de doli mali exceptione.

Dolus procuratoris commissus ante litem contestatam, non nocet domino, sed bene commissus post litem contestatam, l. i. procurator agit, l. i. eod.

Dolus procuratoris habentis liberam, vel constituti in rem suam, commissus etiam ante litem contestatam, nocet domino, gl. i. ibid.

Dolus Dolo procuratoris ad iudicia in rem suam constituti potest excipi contra dominum, item contra ipsam procuratorem, siue dolo sit commissus ante, vel post litem contestationem, l. apud Celsum, §. quantum est, eod.

Dolus procuratoris simpliciter constituti ad iudicia, & non in rem suam commissus ad eo litente, potest post litem contestationem, vt quia concepit iudicium, potest excipi etiam contra dominum, sed non de dolo commissi ante litem contestationem, §. quantum est, & ibi gl. presentem.

Dolus quandoque commissus a procuratore ad iudicia habente liberam, potest excipi etiam contra dominum, si dolo fuit commissus secundum formam mandati, alioquin quamuis liberam habeat, non nocet domino, quia non videtur ei mandatum, vt dolum committat, d. §. quantum est, & ibi glo. non concessa, & ibi add. marg.

Dolo procuratoris constituti ad negotia, siue eius substituti recte potest excipi etiam contra dominum, d. l. apud Celsum, §. mandauit.

Reliqua verbo, Auctor, Procurator, 66. Etres, 71. v. §. que 76.

Dolus tutoris, vel curatoris non nocet his, quorum negotia administrant, nisi quatenus sunt locupletiores, & tunc tenentur cedere actionem, l. 3. §. si seruus, & ibi glo. non debere, de rebus, actione.

Dolo tutoris, vel curatoris tenetur pupillus, vel furiosus, maxime in quantum factus est locupletior, l. summa, §. i. de peculio.

Dolus tutoris, vel curatoris recte obicitur minori, vel alij personæ habenti curatorem, quatenus sunt locupletiores, gl. noceat, in l. 2. §. i. de doli mali excepto.

Dolus tutoris commissus in faciendo, vel in contrahendo in reb. ipsius tutoris, nocet pupillo, glo. admittit, in l. apud Celsum, §. illa enim eodem.

Dolus tutoris commissus in contrahendo in reb. pupilli nocet pupillo indistincte, ibid.

Dolus protutoris non nocet pupillo, d. l. apud Celsum, §. si quis non tutor.

Dolus curatoris nocet furioso, vel prodigo, & minori, ibid.

Dolus tutoris agens nomine pupilli nocet pupillo, l. procurator agit, l. i. eod.

Reliqua verbo, Tutor, 133. Pupillus, 33. 36.

Dolus venit in actione seruus corrupti, gloss. fina. in l. non impossibile, de pactis.

Dolus præteritus ante litem contestationem commissus venit in petitione hereditatis, & in actione in rem, l. si autem, §. 7. sed & id, de rei vindicta.

Dolus futurus quod non veniat in commodato, vel alibi, non potest pascere, l. i. in commodato, l. 7. & ibi gl. i. commodati.

Dolus præteritus, & etiam futurus venit in actione depositi, & in petitione hereditatis, etiam post litem contestationem, l. i. §. i. apud feruum, & ibi glo. non tantum depositi.

Dolus, & culpa venit in legatis, & fideicommissis ad similitudinem contractuum bonæ fidei, l. si seruus legatus, l. 108. §. cum quis, de legat. 1.

Dolus malus tantummodo venit in contractibus bonæ fidei, in quibus vnus

solius contrahentis commodum versatur, sed in his contractibus, in quibus vtriusque contrahentis commodum versatur, venit etiam leuis culpa, ibid.

Dolus actio quamuis non datur contra patrem, vel patronum, tamen datur contra eorum heredes, gl. i. in l. heredit. de dolo.

In Doli actione requiritur, quod designetur, quis fecerit, & cui sit dolo factus, & in qua res, sed & ex dolo, §. si & ibi gl. cuius dolo, eod.

Doli actio, vel exceptio datur, cum nihil de dolo est dictum, sed vbi stipulatio penaliter interuenit contra dolum, datur actio ex stipulatio pro dolo, & non actio de dolo, l. ita demum, §. i. de arbitris.

Doli actio olim annua, vtile, sed hodie biennium continuum a tempore doli commissi durat, gl. tempora, in l. 4. C. de transactio. & gl. pe. in l. sub preterito, C. de transactio. & l. si. C. de dolo.

Doli actio vel exceptio non competit alicui, vbi alia competit, nisi in actione amittenda passus sit quis dolum, gl. si. in d. l. sub preterito, C. de transactio. ita demum, §. i. si. de arbitris.

Reliqua verbo, Actio, §. 2. v. §. que 64.

Dolus exceptio non excludit actionem de dolo, cum ex eadem causa vtraque datur, gl. exceptio, in l. 1. §. non fuit, & l. si. de dolo.

Doli exceptio etiam contra heredes patroni, vel patris, opponi non potest, quia quando excipitur, contra heredem non excipitur, quia aliquid apud eum sit, sed quia defunctus dolum commissit, & ideo non de dolo, sed in factum excipitur, gl. i. in l. heredit. eod.

In Doli exceptione requiritur, quod designetur quis fecerit, sed non cui sit factus dolo, & sic ex parte opponentis realis, & ex altera personalis est, gloss. cuius, in l. sed & ex dolo, §. fin. eod.

Doli exceptio, que datur contra perentem pernam compromissi ex sententia lata ab arbitro inimico, dicitur quædam species appellationis, cum per eam videatur retractari sententia, verè tamen non est appellatio, l. non distinguitur, §. cum quidam, de arbitris.

Doli exceptio est in personam ex parte opponentis, gl. summouebitur, in l. Iulianus, §. i. ad Macedon.

Doli exceptio habet locum, vbi non habet exceptio non numerata pecunie, vel alia quælibet, gl. i. in l. si fideiussor, §. 9. mandati.

Doli exceptio aliquando nascitur a principio ex dolo commissio tempore contractus, aliquando nascitur ex post facto ex dolo commissio tempore petitionis, l. si quis, cum §. 36. & ibi add. marg. de verbo. oblig.

Doli exceptio non solet nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur, l. qui cum alio, §. de reg. iuris.

Doli mali exceptio competit aduersus petitionem pæne in compromisso adiecta, si per dolum, vel lodes fuerit arbitratum, l. 3. C. de recept. arbitr.

Doli exceptio generalis est, & habet locum vbiunque alia, nisi ratio personæ, vel iusta ignorantia eam excludat, gl. 2. in l. 3. C. de non numerata, glo. doli, in l. si. C. de edendo.

Reliqua verbo, Exceptio, §. 2. v. §. que 36.

Dolus non restituit rem, condemnatur, quanti ea res est, & actor habet duplex remedium, num. per quod iuratur in litem, aliud, per quod conſequitur veram rei estimationem, gl. 2. in l. arbitrio, de dolo.

Dolus etiam incontinenti vellet rem restituere, nihilominus tamen ad interese debet damnari, nisi quis habens non per dolum velit restituere, d. gl. 2.

Dolus si rem alienauit etiam sine dolo, statim condemnatur in id quod interest, gl. de fundus, ibid.

Doloso nihil dolosus, vt luxenalis nihil Catilina Cethego, Iudæus nihil Iudoo, glo. i. in l. si duo, de dolo, & gl. fufcepum, in l. 3. de suspect. tutor. & gl. felicissimi, in l. 7. de i. i. i. in auth. de reſtit. col. 7. & gl. professionis, in §. aliud quoque, in auth. vt cum de appel. cogn. col. 8.

Dolosi heredes in factum actione tenentur, glo. sciens, in l. nec vllam, §. si de petitione heredit.

Doloso solente liberatur possessor in actione de dolo, & in noxali, quia contra dolum & possessorum datur actio ad quantitatem loco interese, sed quando datur actio contra dolum ad quantitatem, & contra possessorum ad ipsas res, tunc doloso solente non liberatur possessor, sed bene e conuerso, gl. tenebitur, & ibi add. marg. d. l. nec vllam, §. item si quis, eod.

Doloso solente non liberatur possessor, intellige quando possessor non erat habiturus regressum contra dolum, si verò possessor habuit causam a dolo, propter quam habet regressum contra eum, liberatur ipse doloso solente, gl. ibi.

Dolus potest defendi a quolibet possessore, l. si plarium, §. 39. §. fina. de noxalibus.

Doloso præiudicat fraus, glo. repellendum, in l. apud Celsum, de doli mali exceptione.

Dolus de dolo alij non poterit obicere, l. in arenam, l. 1. & ibi gl. C. de i. i. i. si. testam.

Reliqua verbo, Malitiosus,

Dominium in genere, nu. 1. v. §. que ad num. 5.

Dominium dire. tuum, & c. l. i. nu. 5.

quoad adquisitionem domini, nu. 6. v. §. que ad nu. 10.

quoad transactionem domini, nu. 10. v. §. que ad nu. 19.

quoad dominij probationem, nu. 19.

quoad dominij relationem vel missionem, nu. 20.

quoad dominium rei legatæ, nu. 21. & nu. 22.

Dominium in rem continuatur a testatore in heredem, glo. quasi, in l. cum miles, §. 30. ex quib. causis maiores.

Dominia sunt distincta de iure gentium, & non de iure naturali, vel diuino, quia ante illud præceptum diuinum, Furium non facies, erat ius gentium, l. ex hoc iure, & ibi gl. dominia, de iust. & iure.

Dominium supra veniens alienationem vel pignus confirmat, l. si a Titio, §. 72. & ibi gl. peteres, de rei vindicta.

Dominij coniuncti ratione permittitur aliquid, quod alias non permittitur ratione separati dominij, l. cetera, §. 41. §. item quæri, de legat. 1.

Dominij rei emptæ a seruo, in quo quis habet vsumfructum, in pendenti est

DOM

Dominium vtile ponitur quandoque pro quasi dominio, ibid.
 Dominia directa iure civili non acquiritur, vel cuius quaeruntur, ibid.
 Reliqua verba, *Tuas, Suas, i. fronenem, et inf. m. 6.7.*
 Dominium vtile iure civili distinguitur, et adquiretur per vocationem,
 per arrogationem, et per sententias, et pro testamento, tamen ipsum dominium
 non recipit, sed iure gentium, glo. dominia, et ibi add. in l. ex hoc iure,
 de iusticia et iure.
 Dominia de iure gentium multis modis adquirentur, glo. f. in l. in rem, 24. de
 rei vindica.
 Dominium de iure civili vocatione acquiritur, ibid.
 Dominium de iure civili non acquiritur per prescriptionem, † ibid. et glo. f. in
 l. in rem, §. f. et exceptionem, et glo. actionem, in l. si quis emptiois, C. de
 pscriptio. §. vel. 40. ann. et glo. tempus, in §. pen. in authent. v. Ecclesi. Romana,
 centum ann.
 Dominium ex solo titulo sine traditione non queritur, nec ius vendicandi, nisi
 in vicinia voluntarie, vel §. ager, §. de rei vindicatione.
 Dominium vel tempus sive hereditario adquiretur hereditate, † tradens fuit
 rei dominus, possessor tamen ei adquiri non potest, glo. f. in l. sine autem, r. i.
 §. f. et de Publiciana.
 Dominium directum in partem mihi queritur, si ancilla fide mea, apud quem
 quocumque pareret, ita et Publiciana mihi debet queri, si titulum habeo in alia
 causa, glo. possessoria, in l. si ego, in l. §. pariter, eod.
 Dominium vtile, sicut et directum potest mihi queri per procuratorem vtroque
 hoc gerente, vel tunc tradente tandem glo. f. in l. d. i. ego emi, eod. tit.
 Dominium potest queri bona fide conditione, et ad diem, §. ad fin. l. 4. de servituti.
 Dominium lue possessione legatarius non acquiritur, fallit in societate, vel die,
 quod in societate tempus incurret scilicet traditio, † glo. f. in l. 1. pro socio.
 Dominium lue possessione potest queri, nec est necessaria vacua possessionis
 traditio, quod non est in Publiciana, et in Publicatione, in quibus queritur vacua
 possessionis traditio, † glo. f. et ibi additio in l. in l. si fundum, 16. de
 fundo dotali, et glo. placuit, in l. 1. C. de rei vindicatione.
 Dominium lue possessione transferitur legato, fideicommissario, et in qualibet
 vtilitate voluntate, et in donatione, glo. 1. et ibi add. marg.
 Dominium lue possessione queritur ab Ecclesia, milite et pupillo, quorum pecunia
 res comparatur, glo. 1. et ibi add. marg. et l. si pariter, et l. et ibi gl.
 in quaerendum, feruntur.
 Dominium eodem tempore quandoque queri, et amitti potest, quod autem, 7.
 §. vxi, et ibi glo. impio, et donat. inter vivos.
 Dominium vtile per scriptum adquiretur, sed non directum, † glo. dominium,
 in l. si finita, 15. §. Iulianus, de damno infecto, et glo. in l. traditionibus, C. de
 pactis.
 Dominium vtile queritur per prescriptionem, non quasi dominium, pro illo enim
 datur utilis rei vindicatio, sed pro quasi domino datur Publiciana, † Doct.
 reprobat glo. dominium, et ibi add. marg. in l. cum postulat, §. 4. §. si de damno
 infecto, et glo. p. q. si feruitus, in l. 1. §. de aqua pluia.
 Dominium iure vtili queritur per prescriptionem, vocationem, arrogationem, monachationem,
 depredationem, testamento, et fideicommissum, bonorum possessionem, et tradi-
 tionem glo. ciuitatis, in l. 1. de huiusmodi, et in domini.
 Dominia rerum non solum per nomen possunt, sed etiam per eos, quos in potestate
 te habemus, nobis adquirentur, item per feruos, in quibus vultum suum habemus,
 et per homines liberos, et per feruos alios, in quibus bona fide possidemus,
 l. qui tutoris, eodem, et glo. 1. in l. C. per quas personas nobis.
 Dominium, id est, fidei, et domini adquirentur nobis etiam per feruos, quorum notro
 longam possessionem habet, adquirentur, §. non solum, de acquir. rerum dom.
 Dominium lue possessione potest queri, † glo. f. in l. qui gradum, 13. de huius
 fractione pignori, glo. pen. in l. liber homo, §. 4. §. fin. et glo. meam, in additione
 marg. in l. in acquitum, §. de acquir. rerum dom. glo. verò, in l. 1. §. sed nec
 per eum, de acquir. poss.
 Dominia rerum ex naturali possessione queri ceperunt, l. 1. et ibi gloss. iustus
 item, de acquir. poss.
 Dominium directum queritur vocatione, per prescriptionem queritur principaliter
 exceptio, secundario dominum, gl. 1. in l. 1. de vocatione, et in l. tradi-
 tionibus, C. de pactis, et glo. dominia, et ibi add. in principio, l. si de vocatione.
 Dominium queritur per vocationem triennii, dominum quatuor, conuentionem,
 scilicet bona fides et titulus, et quod res sit in viciosa, et quod possessio
 continua vique ad vltimum diem, quam tetigisse iussit, gl. in rub. de diuers.
 et tempor. pscriptio, et gl. 1. in authent. nisi tricenaria, C. de bonis matris.
 Dominium non queritur per prescriptionem, x. vel xx. annorum, † gl. in rub. ibi
 et glo. f. in l. 14. C. de rei vindicatione.
 Dominium queritur triennio, sed x. vel xx. annorum prescriptione non dominium
 queritur, sed quasi dominium queritur, gl. 1. in l. 1. C. de aduersus vocationem.
 Dominium, vel obligatio potest adiri, alibi per feruum alienum bona fide
 possidemus ex rebus eius, qui eum possidet, vel ex operis ferui, l. C. de rei vindicatione.
 Dominium rerum adquiretur per feruum bona fide possidemus queritur domi-
 nio, et non bone fidei possessori, nisi dominium rerum adquiretur sit ex
 rebus eius, qui bona fide cum possidet, vel ex operis ferui, quia tunc ipsi bonae
 fidei possessori, et non domino queritur, glo. placuit, in l. i. r.
 Dominium querere non possunt possidentes nullo iure iusto precedente, l.
 nullo iusto, 24. C. eod.
 Dominium tantum ex vna causa queritur, licet ex pluribus causis fiat traditio, l.
 ad probationem, in additione marg. C. de locatio.
 Dominium hereditatis adquiretur furioso per additionem curatoris, non tamen
 furiosus dicitur dominus incommutabiliter, nisi recuperit, l. cum furiosus, 7.
 §. tali itaque, et in l. ad mar. C. de cur. furio.
 Dominium vtile, vel ius domini adquiret bone fidei possessor per prescrip-
 tionem, 30. vel 40. ann. et habet exceptionem, et Publicianam actionem
 imo vtilem in rem, sed potest male fidei per prescriptionem, 30. vel 40. an-
 norum adquiret solum exceptionem, † glo. 1. in authent. nisi tricenaria, C. de
 vni mater.

Dominium velle acquiritur per prescriptionem x. vel xx. annorum, & habet actionem vellem in rem, & exceptionem, † ibid.

Dominium statim queritur domino per procuratorem, quando tradens & procurator accipiens, vel alter eorum hoc ita gesserit, sed si neuter eorum hoc ita gessit, non queritur statim domino, nisi ea res tradatur domino, † gl. fin. in l. 2. C. de his, qui a non domino.

Dominium, & possessio queruntur per traditionem, gl. 1. in l. 2. C. de acqu. posses. Dominium licet sine inductione in possessionem non possit queri, sine tamen possessione vera, vel vacua potest, † ibid.

Dominium, & possessio acquiruntur per procuratorem etiam ignorantem, gl. fin. in l. per procuratorem, C. eod.

Dominium in prescriptione mutuatur, gl. actionem, in l. si quis emptiois, C. de prescript. 30. vel 40. ann.

Dominium licet usufructu triennio, non tamen actio in rem, nisi per quandam consequentiam, tamen actio hypothecaria nec principaliter, quia sic nulla actio tollitur triennio, nec per consequentiam, quia hypothecaria nulla societate iungitur domino, gl. 1. in l. usufructu, 9. C. de pignor.

Dominium queritur per prescriptionem, & usufructum, † gl. constituit, in §. sed quod sanctum, in auct. de nuptiis, col. 4.

Dominium quarundam rerum adquiretur aut iure naturali, quod gentium appellatur, aut iure civilis, §. singulorum, Inst. de rerum divisione, l. 1. de acqu. rerum dom.

Dominium acquirunt non solum specificatione, & accessione, sed etiam constitutione, item inmixtione, gl. 1. in §. si duorum, Inst. eod.

Reliqua verba, Debeo, Possessio, 10. v. §. 16.

DOMINIUM transferitur pacto in lege commissoria, & in pacto aditionis in diem re integra, & in ipso contractu speciali iure, regulariter tamen contra, gl. coherens, in l. ab emptione, de pactis, & gloss. vti, in l. si quis hac lege, 41. de rei vindicatione.

Dominium transferatur ex inutili contractu, gl. locum habere, in l. & eleganter, de dolo.

Dominium transit ex missione in possessionem ex secundo decreto, gl. subueniri, in l. ab hostibus, §. si domini, ex quib. caus. maior.

Dominium ex causa locationis quandoque transferatur, regulariter tamen non transferatur, l. redemptores, 39. & ibi gl. 1. de rei vind.

Dominium rei praesentis transit in solentem litis affirmationem, sed si res sit absens, dominii illius queri solens affirmationem, quando nactus est possessionem ex voluntate actoris, l. eius rei, 46. cum l. seq. eodem.

Dominium rei, quae apud transigentem remanet, transferatur ex causa transactionis ad possessionem, si hoc est actum, quod omne ius actoris transferatur in possessionem, & possessor illo pacto efficit contentus, gl. transigisse, & ibi add. in d. l. eius rei.

Dominium sine possessione transferri non potest, l. si ager, §. eo, eod.

Dominium sine traditione transferatur ad heredem adita hereditate, & ad legatarium, ad bonorum possessionem, idem in donatione & in vindicatione facta Ecclesiae, & in fideicommissaria hereditate, in pacto legis commissoriae, & aditionis in diem, gl. fin. ibi, & gl. dominium, in additione marg. in l. cum duobus, §. 1. idem respondit, pro loco.

Dominium sine traditione transferatur in donatione causa mortis, & quandoque in fidei ex delicto, d. gl. fin. in additione marg. d. gl. dominium, in add. marg.

Dominium sine possessione de iure civilis ex pluribus causis transferatur, vt ex causa legati, vel donationis causa mortis, vel ex causa heredis institutionis, bonorum possessionis, arrogationis, ex causa libertatem conferendam, aditionis in diem, & alii modis, l. 1. §. si & l. 2. & 3. & ibi gl. 1. de Publiciana in rem actione, gl. fin. in l. traditionibus, 10. C. de pactis.

Dominium rei datæ in dotem dissoluta matrimonio transferatur in vxorem, eademque patrem, ita & quasi dominium quoque, vel ipso iure transferatur, possessio, non ita, & hinc confat quod talis res in dotem data vindicatur, vel per Publicianam auocatur, l. cum sponsus, 12. & ibi add. marg. de Publiciana rem act.

Dominium sine traditione transferatur, quando fructuaris, cui usufructus gregis relictus est, supplet gregem ex natis in locum pecorum mortuorum, vel inutilium, l. vel inutilium, 7. & ibi additio marg. eodem.

Dominium non transferatur, cum rem meam quasi tuam trado, gl. fin. in l. cum putarem, 36. fam. ex. & l. 3. §. sub iussu, de conditione, causa data.

Dominium potest transferri sub conditione, l. proinde, in additione marg. si certum petatur, gl. mea fiet, in l. 2. §. si pecuniam, de donatio.

Dominium in dubio videtur transferri de presenti, si causa, propter quam datur, est habilis ad translationem dominij, etiam si de presenti non subsistat, sed speretur subsistere, vt quia fit condicionalis, d. l. proinde, & ibi add. si cert. per.

Dominij superuenientia in persona auctoris mei confirmat contractum quantum ad translationem dominij, d. l. proinde, verifico quia heredis, eod.

Dominium rei ex sola voluntate domini, & ex solo contractu nunquam transferatur, nisi res esset penes adquirentem, quia tunc transferatur ex sola voluntate, nec requiritur quod sit in conspectu, l. certi conditio, §. si & ibi gl. possidere, & add. marg. eod.

Dominij translationem impedit error in specie contractus, nisi promissio de donando, vel debitum praeserit traditionem, veluti si ego promissum, vel debitum, vt donum tibi tradiderim, tu vero vt mutuum accipias, transferatur in te dominium illius rei tibi traditæ, l. si ego pecuniam, & ibi gloss. 1. eodem.

Dominium per traditionem non transferatur, si datus, & accipiens dissentiant in specie contractus, per quem fit traditio, veluti si datus ex causa donationis, & alter accipiat ex causa mutui, secus si ambo consentiant, veluti vnus der ex causa donationis, & alter accipiat ex eadem causa, gloss. offendendi, ibidem.

Dominium transferri impedit error in dominio, vel in persona, idest, in substantia personae, secus si sit error in accidenti, vel qualitate personae, scilicet an esset dominus, gl. mihi traditus, in l. cum fundus, 31. §. seruum, eod.

Dominium transferit ille, qui soluit indebitum ex aliqua causa, quod putat ve-

ram, quæ non est, licet postea repetere possit, ibid.

Dominium transferri impedit error in accidenti, vel qualitate personae, quando recipiens est in dolo, & mala fide, secus si fuisset in bona fide, d. gl. mihi traditus, & ibi add.

Dominium in accipientem potest transferri, etiam mortuo domino, quando pecunia data est nuncio ad numerum, vel quantitas, ita quod translationem sit dominium in unicum, sed si fuit data tanquam species, & sic mortuo domino dominium non potuit transferri in accipientem, gl. nam & si, in l. 1. pen. eod.

Dominium rei, quæ est communis ex societate, sine possessione, & traditione transferatur ex sola sententia speciali iure in tribus iudiciis familiarie ecclesiarum, & finium regund. secus si res vel hereditas esset communis aliter, quam ex societate, gl. retineas, & ibi add. marg. in l. & ideò, de cōditione furti, Doct. in l. traditionibus, & l. 1. C. de pactis.

Dominium insulæ communis ipso iure etiam sine sententia transferatur in socium reficientem insulam, quando alter socius non soluit ei partem suam intra quatuor menses post refectionem operis, possessio tamen remanet penes socium contumacem, l. cum duobus, §. 2. idem respondit, & ibi gl. dominium, pro loco.

Dominium ipso iure plerumque lex transfert in aliquem, vt est in usufructu, & legato, & fideicommissio, sed possessio non transfert ipso iure, d. l. gl. dominium.

Dominium ipso iure transfert lex vbiusque lex non desiderat, ad id ministerium hominis, secus si iudicis ministerium desideraret, d. gl. dominium, in additione marg.

Dominium rei venditæ non transit in emptorem, nisi pretio soluto, vel habita fide de pretio, l. quod vendidi, 19. de contrah. emptio.

Dominium eo casu, quo transferatur traditio facta à domino, eodem casu traditione facta à non domino transferatur usufructuendi cōditione, clausibus, 74. eod.

Dominium, & possessio transferuntur clauum traditione, licet res includat in horreis non videatur, † d. l. clauib. & ibi gl. si & add. marg.

Dominium non transferatur in contractu pignoris, emphyteosis, commodati, vel depositi, gl. fin. in l. p. eod.

Dominium rei per pactum nudum non transferatur, sed bene per pactum legis commissoriae, vel aditionis in diem, gloss. 2. in l. si ex duobus, §. si. in diem additione.

Dominij superuenientia in persona auctoris mei confirmat contractum, quantum ad translationem dominij, quando superuenientia fit ex causa, quæ trahitur retro, vt quia tradens fuit factus dominus ex causa, quæ fingitur transiisse dominij tradenti répo re traditionis, gl. 1. in l. si quis alienam, 46. de act. empti.

Dominium rei concessæ quando transit pecunia pro mercede constituta, dicitur emptio, non locatio, sed quando non transit, dicitur locatio, l. 2. §. fin. locati, & item queritur, Inst. de locato.

Dominium transferatur ex sententia, l. 3. §. ite queri, de rebus eorū, qui sub tutela.

Dominij translatio non impeditur, si tibi do pecuniam, vt cum statim mihi restituas, si ex relictione remaneo tibi obligatus, l. qui id, quod, 33. §. 1. de donat.

Dominium potest transferri sine traditione in vicinis voluntatibus, & in donationibus causa mortis, cum sapiant naturam vicine voluntatis, l. si mortis causa, 29. & ibi gl. actionem, de dona. caus. mor.

Dominium ex sententia traditione facta transferatur propter rei iudicatæ auctoritatem, sed non per solam sententiam, sed tantum quem efficit dominium demonstratur, l. si statulibera, §. non solum, de statuliberis.

Dominium transferatur in vicinam voluntatem ex sola voluntate, sed non ex alia voluntate, puta inter viuos, gl. 1. in l. l. 1. de liberali causis, gl. fin. in l. traditionibus, 20. C. de pactis.

Dominium transferatur per traditionem iure gentium, vt ex causa venditionis, vel simili, l. qua ratione, 9. §. hæc quoque, de acqu. rerum domino.

Dominium sine traditione sola voluntate domini quandoque transferatur, vt si rem, quam commodavi, vel locavi, aut depolui apud te, vendidero tibi, volo quod eam habeas ex causa emptionis, neque requiritur presentia illius rei, d. l. qua ratione, §. interdu, & ibi gl. tuam, eod.

Dominium sine possessione transferatur in quibuscumque casibus, gl. nuda, ibidem.

Dominium ac possessionem merum in horreo depositum transferre venditor ad emptorem per traditionem clauum horrei, si venditor tradens erat dominus, alius transferre causam usufructuendi, si hæc fiant eorum horreo, & hoc propter visionem rei, §. item si quis, & ibi gl. transferre, Inst. de rerum diuisio, d. l. qua ratione, §. pe. & ibi gl. proprietatem, eod.

Dominium rerum transferatur quandoque per voluntatem domini collatam in incertam personam, vt quando missilia iactantur in vulgus, vt quicunque occuper de illa pecunia iactata sua sit, occupas statim efficitur dominus eius, quod occupauerit, d. §. pe.

Dominium quoties transferatur ad eum, qui accipit, transferatur tale, quale fuit apud eum, qui tradit, vt si fundus traditus sit seruus, cum seruitute transiit liber, vt fuit, l. traditio, 20. §. 1. eod.

Dominium rei praesentis transferatur in possidentem sola voluntate domini illius ex causa habili ad transferendum dominium, licet possessio civilis, & naturalis, vel naturalis tantum non fuisset apud dominum, sed si res fuisset absens, transferatur dominium ei cum possessionem apprehenderit, l. si seruus, 21. §. si & ibi gl. pe. eod.

Dominium nunquam transferatur per nudam traditionem, sed ita demum, si venditio, aut aliqua iusta causa vera, vel putaria præcesserit, propter quam sequuta est traditio, l. nunquam, 31. & ibi gl. 2. eod.

Dominium, & possessio potest sub conditione transferri, l. 1. de defunctis cōditionis impedit translationem eius, l. qui absenti, 38. §. 1. de acquir. possessio.

Dominium rei venditæ, & traditæ ipso iure transferatur ad venditorem citra traditionem ex pacto resolutorio, si dominus fuerat venditor, sicut & ex pacto legis commissoriae, & aditionis in diem, l. si hominem, 19. & ibi add. marg. de usufructu.

Dominium ex traditione transire solet, si tradens est dominus, l. 3. in add. marg. de doli mali excep.

Dominium non transferatur ex natura obligationis descendunt ex contractu, vel quasi, fallit in obligatione iniuræ ex Ecclesia, l. 3. & ibi gl. 1. de act. & oblig.

- Dominium transfertur ex obligatione descendente ex maleficio, & etiam in tacitis fideicommissis, id est, tacite relictis non capacibus, d. gl. 1.
- Dominium rei venditur, sicut non transfertur in emptorem, nisi pretio soluto, aut habita fide de pretio, ita & in aliis contractibus bonæ fidei, & etiam stricti iuris, § gl. facere, & ibi add. marg. in l. si servus communis, 61. § locavi, de furtis.
- Dominium rei donatur in donatione causa mortis ipso iure à die mortis in donarium transit, l. à Titio, 64. in ad. mar. co.
- 15 Dominium sine traditione transfertur, quando aliquid relinquitur, vel quis vocet in ultima voluntate, gl. 2. in l. 2. de pollicitat.
- Dominium sine traditione non transfertur etiam in Ecclesiam, vel civitatem, quando aliquid dependet ex consensu vnius tantum, secus quando promittitur ex contractu celebrato duorum consensu, ibi.
- Dominium sine traditione transfertur Ecclesie, vel civitati in relictis iure hereditario, legatis, donatis, vel venditis, glo. claus. in §. item si quis, Inst. de rer. diu. glo. fi. in l. pen. C. de rei vind. l. inter diuinum, 19. & ibi gloss. in rem, C. de sacrosanctis.
- Dominium quandoque transfertur ex inutili traditione, vel contractu, gloss. ex eo, in l. non dubium, C. de legib. & glo. fi. in l. multum, C. si quis alteri, vel sibi, & glo. 3. in l. 2. C. de conditione ob causam, & gl. vel id, in l. contractus, C. de fide instrum.
- Dominia rerum traditionibus, & vscupationib. non nudis pactis transferuntur, l. traditionibus, 20. C. de pactis, & glo. 3. in l. qui tibi, 6. C. de heredita. vel actione vend.
- Dominium non transfertur per pactum, quod non est traditione subnixum, vel non habet rei traditionem annexam, licet sit vestitum, gloss. fin. d. l. traditio nib. C. de pact.
- Dominium rei venditur Ecclesie per pactum nudum, id est, traditione non subnixum, ibidem.
- Dominium quandoque transfertur per manus iniectionem, vel apprehensionem rei abique traditione, ibid.
- Dominium transfertur etiam, vel etiam res ratione dominij transfertur fideiussori ementi pigora à creditore, gloss. dominium, in l. 1. C. de dolo.
- Dominium regulariter transfertur etiam ante scripturam, licet sit contractus in scriptis, id est, quod pactum sit, ut alter non valeat, nisi facta scriptura, § glo. non possunt in auth. sed nouo, C. si certum petat.
- Dominium non transfertur ante scripturam, quando clientulus tradidit rem immobilem aduocato pro patrocinio, antequam interueniat scriptura, ibid.
- 16 Dominium rei venditur non transfertur per solam venditionem, nisi sequatur traditio, gl. fi. in l. si. C. quando sciscus, vel priuatus.
- Dominium non transfertur nuda traditione, glo. 3. in l. cum res, 12. C. de probat.
- Dominium vt transfertur, non est necesse, quod traditio, vel missio in possessionem fiat rei vacue, § gloss. 4. ibid. & gloss. 1. in l. si parer tuus, C. de actio. empti.
- Dominium quod non habet, quandoque potest quis transferre in alium, gl. non habentem, in l. si liberam, 10. C. quod cum eo, qui in aliena.
- Dominium, quod non habet, non potest quis transferre in alium, d. l. si liberam.
- Dominium rei venditur transfertur in eum, cui per venditorem res traditur, licet alius pecuniam soluerit, l. si. C. si quis alteri, vel sibi.
- Dominium transfertur in accipientem, quando res alienatur contra prohibitionem pacto contrahentium factam, § gl. 1. in l. si. C. de reb. alienis non.
- Dominium sine traditione sicut non transfertur pactum in accipientem, ita & de proximo in secundum accipientem non transfert, vel translationem non impedit, ibi, & gl. 2. in l. 3. C. de condit. ob causam.
- Dominium à testatore sicut sine traditione potest transferri in accipientem, ita de facto alienatione facta contra prohibitionem testatoris reddit dominium in eum, quem testator voluit sine traditione, d. gl. 1. in d. l. si.
- Dominium sicut non potest transferri solo pacto sine traditione, multò minis potest transferre dominium in primum dantem, vel impedire quominus transferat in secundum accipientem, præterquam in pacto legis commissoria, vel additionis in diem, d. gl. 1. & gl. 2. in d. l. 3.
- Dominium in permutatione re tradita transfertur in accipientem, etiam si accipiens non adimpleat conventionem, secus in venditione, in qua non soluto pretio si res sit tradita, non transfertur dominium, glo. pen. in l. 4. C. de rerum permutatione.
- 17 Dominium non transfertur in locatione, gl. in rub. C. de rerum permut.
- Dominium rei donatur inter coniuges, nec statim transfertur, nec post, si diuorium intercesserit, vel donatarius promoriatur, vel sit expressè reuocata, vel tacite, l. à marito, 18. & ibi gl. fi. C. de don. inter vir.
- Dominium sicut ex contractu potest transferri ad tempus, ita & in vltima voluntate relinquendo legatum, vel fideicommissum potest relinqui ad tempus, l. si. C. de legatis.
- Dominium transfertur non venditione hereditatis, sed traditione rerum, l. 3. C. de his, qui à non dominis.
- Dominium, vel vscupandi conditio non transfertur in eo, quod ex causa transactionis retinetur, sed bene in eo, quod ex causa transactionis est traditum, l. ex causa, & ibi glo. 1. C. de vscup. pro empt.
- Dominium transfertur ex titulo donationis iure traditionis, l. 1. C. de vscup. pro donato.
- Dominium non transfert non dominus præter domini consensum, l. si filius, C. de donatio.
- Dominium non transit ex pacto nudo, fallit fauore alimentorum, & fauore Ecclesie, gl. 1. in l. 1. C. de donatio, quæ lub mod.
- Dominium vtile rerum donatarum propter nuptias transfertur sine facto hominis, quod in re dotali respectu viri, secus est, cum in eum dominum ipso iure non transfertur, gl. valebunt, & glo. in dote, in auth. vt immobilia bona ante nuptias.
- Dominium rerum donatarum propter nuptias ipso iure transfertur in mulierem, cum mulier possit eas vendicare, §. aliud quoque, vers. fin. autem sub, in auth. de æqualit. dotis, col. 7.

Dominium bonorum raptorum ipso iure transfertur statim sine possessione in raptam mulierem, si non nupti raptor, sed si nupti, in raptæ mulieris parentes transfertur, nisi confenserit nuptis, §. fi. & ibi gl. transferri, in auth. de raptis mulieribus, col. 9.

ad Dominij translationem in his rebus, quarum natura fera est, requiritur occupatio, & dominium reiectur in eis, quousque non est difficilis persequutio, §. apium, Inst. de rerum diuisione.

in Dominio transferendo idem operatur procurator, vel negotiorum gestor, quod operatur ipse dominus, §. vendit, Inst. de rerum diuif.

Dominium quandoque nuda voluntate sine traditione transferri potest, veluti venditione, vel alio titulo habili sine traditione transferri in eum, penes quem erat, item & in aliis casibus, §. interdu, & ibi gl. 1. Inst. cod.

Dominium & possessio ipso iure transfertur sola voluntate sine aliqua traditione per retentionem vltius fructus rei donatæ, ibi.

Dominium non transfertur ex sola sententia, nisi fuerit facta missio per ipsum prætorum, gl. fi. in §. fi. Inst. de officio iudicis.

Dominium transfertur sine traditione ex sola iudicatione speciali iure in iudiciis familiaris ereli communi diuid. & finium regund. d. §. fi. & gl. retineas, in l. & ideo, de condit. furt.

Dominium transfertur mihi, quando in rei vindicatione cum res esset aliena, & mea pronunciatur, & ex ea causa mihi à iudice tradatur, gl. fi. in d. §. fin.

Reliqua verbo, Assignatio, Clauis, Traditio, Dote, Possessio, 28. 29. Donata, 2. Procurator, 17. 18. 19. & ueritat, Traditio, l. vltima, 4.

DOMINIUM rerum probatur per publicam famam, gloss. committat, in l. ad quon natura, §. cum me, de neg. gest.

Dominium non solum instrumentis, sed etiam aliis probationibus, scilicet probando titulum emptoris, & am pretij numeratione, & vacuæ possessionis traditione potest probari, l. cum res, 12. C. de probatio.

Dominium volens probare debet probare emptorem, traditionem vacuæ possessionis, & pretium solutum, & quod venditor fuerit dominus, § gloss. 4. ibid.

Dominium non probat probans emptorem, traditionem, & pretij solutionem, nisi & probauerit, quando venditor fuerit dominus, quia potest esse, quod venditor non fuisset dominus, unde nec emptor potest fieri dominus, ibi.

Dominium sufficiens probat ille, qui contra venditorem, vel eius heredem probat emptorem, traditionem, & pretij solutionem, licet non probet venditorem fuisse dominum, quia si negaret, suam, vel heres non negabat venditorem fuisse dominum, quia si negaret, suam, vel sui antecessoris, allegaret turpitudinem, gloss. 1. in l. cum res, C. de probat.

Dominij solis instrumentis non probatur, licet videatur posse probari, gl. fi. ibi.

Dominium patris præsumitur continuatum in filium heredem, non in eum, qui se prætendit dominum, etiam si possideat res donatas, l. siue possidetis, 16. C. eodem.

Dominium rei emptæ ad aliquem pertinere non ideo probatur, quod ille probet sua pecunia alium emisse, l. ad probationem, 2. t. & ibi gl. fin. C. cod.

Dominium rei non probatur ex eo, quod antea fuerit locata ab eo, l. ad probationem, 23. C. de locato.

ad Dominium probandum non sufficit probare se locasse, nec est contrà ad defensionem se conduxisse, sed alio modo debet probari dominium locantis, vel conducentis esse, glo. 1. ibi.

Dominium probatur per instrumentum emphyteoticum, gloss. detraxit, in §. pen. Inst. de milit. testam.

DOMINIUM alicui non potest princeps aliter per scriptum dare tollendo alteri, fallit ratione delictorum, vel propter publicam vtilitatem, gl. fi. in l. 1. de constit. prin. & gl. fi. in l. si. C. contra ius, vel vtilit. pub.

Dominium non perdit quis, nisi alteri queratur, quandoque tamen perditur, licet alteri non sit queritum, nec vtilem, & ibi gl. fin. ex quib. caus. maior.

Dominium iniquissimum esse aufferre aliquid, quod vscupatio non abstulit ei, d. l. nec vtilem.

Dominium si quis amittat plantatione, satione, vel specificatione, datur actio in factum pro estimatione ad instar feruntiarum, & non actio in rem vtilis, § gl. dabant, in litem Pomponius, §. de arbore, de rei vend.

Dominium rabule si quis propter picturam amittat, specialiter iure domino quodam datur vtilis in rem, nam etiam directa videtur dari, nisi esset propter pretiositatem picturæ, ibid.

Dominium non mutatur per sententiam, § gloss. fi. in l. inter officium, 14. de rei vindicatione.

Dominium rei suæ sine causa non potest princeps, vel cinitas alicui auferre, l. venditor, §. fi. & ibi add. marg. comm. præd.

Dominium non amittitur iure à leui, sicut possessio, gloss. fi. in l. vir vxori, 39. de dona. inter vir. & l. Pomponius, 13. de adq. poss.

Dominium rei suæ nemo amittit per errorem tradendo rem suam, quasi alienam, l. si procurator, 35. de a. qu. rer. dom.

Dominium non potest quis perdere animo possessione retenta, secus est in possessione, l. si quis vi, 17. §. 1. de adq. poss.

Dominium dicitur perdere ille, qui discedendo à possessione rem pro derelicto habet, gl. non vult, ibi.

Dominium solo animo perdit quis, tam in re mobili, quam in immobili, si prius deseruit eam possidere, ibi.

Dominium nuda voluntate non perditur, neque mutatur, vel etiam neque transfertur, gl. fi. in l. cum falsis, C. de iur. & facti ignor.

Dominium solo tractu temporis amitti potest, gl. fi. in l. 3. C. de in integri restitutio. minor.

Dominio rei suæ quandoque potest quis priuari per lapsum sex mensium, l. llo corum, C. de omni agro deserto, lib. 11.

Reliqua verbo, Possessio, 2. 1. 2. §. 2. 5.

DOMINIUM rei legatæ, licet transeat recta via in legatarium, hoc verum est de re legatæ expressè, secus de re legatæ per quandam consequentiam ex præsumpta voluntate testatoris, l. emptor, 65. §. fin. & ibi gloss. fin. de rei vind.

Dominium rei legatæ mortuo testatore recta via transit in legatarium, quando species

species est legata, secus si quantitas, vel genus, gl. tui, & ibi add. marg. & glo. legatum, in l. proinde, si cert. per.

Dominum rei legatum mortuo testatore recta via non transit in legatarium, quando testator sciens rem aliam, vel heredes, aut quantitate legauit, gl. e legati, & ibi add. marg. in l. certi conditio, eod.

Dominum rei legatum, nec per momentum manet apud heredem, quando legatum est relictum pure, secus si sub conditione sit relictum, quo casu apud heredem manet, dominium illius pendente conditione, gl. habuerit, & ibi add. marg. in l. peculium, 10. §. fed & creditor, de peculio.

Dominum rei legatum recta via transit in legatarium, quando res legata est pure, & sit ipsius testatoris, secus si ipsius heredis, gl. habuerit, & ibi add. marg. & l. fructuarium, de manumiss. testam.

Dominium partis bonorum legatum non transit recta via in legatarium quia si transiret, fructus ad eum pertinerent, sed non pertinet, gl. si quis bonorum 23. & l. potest autem, 27. de leg. 1.

Dominum rei legatum duobus separatim ita, quod cuiuslibet debeatur ipsoliquidum, aut item coactam esse heredes, qui potest in alterum eorum insolitum transferre, quilibet tamen ex legatis habet actionem personalem ad rem, gl. si in l. pluribus 33. de leg. 1.

Dominum rei legatum ante electionem, & declarationem heredis non transit in legatarium, quando legatum sit fundum Titianum, vel lancem, & non appareat, de quo fenestit, cum plures Titianus fundos, vel lances haberet, l. legato generaliter, 37. §. si de certo, eod.

Dominum rei legatum medio tempore superueniens in legatarij personam non vitiat legatum conditionale, si ad substitutum, 45. eod.

Dominum rei legatum inspecta viciuitate hereditatis, in qua continetur res legata, est heredis, sicut & ceterarum, sed ipsa ipse legata per se, non est & redit, sed legatarij, glo. 1. in l. heredis, 48. eod.

Dominum rei legatum non transit recta via in legatarium, quando legatur res heredis, gl. 1. vel, vel die secundum Azonem, ibi & gl. propriam, in l. hereditatem, 68. §. si ad legem Falcid.

Dominum rei legatum verè ad adita hereditate quaeritur legatario, gl. 1. in l. seruo, 9. de legat. 1.

Dominum rei, quæ tacite venit in legato, transit ipso iure in legatarium, l. si fundum, 81. §. qui fundum, & ibi gl. ipso iure, eo.

Dominum, quod erat apud defunctum, transit in legatarium, quando res legatur in eum, vel sub conditione, vel res legata non est testatoris, sed heredis, & in his casibus legatarius emit eam ignoranter, tenet emptio; alioquin si sua esset, non valeret emptio, gl. legatarij, in l. huiusmodi, 84. §. qui seruum eod.

Dominum non transit in legatarium, dum non sit electio, facta tamen electione, statim transit, gl. non poterit, in l. huiusmodi, §. Stichum.

Dominum rei legatum à die aditæ hereditatis verè transit in legatarium, si tunc verò à die mortis testatoris, l. Titio, 64. & ibi gl. si de furtis, & l. si tibi homo, 86. §. cum seruis, & ibi gl. aditæ hereditatis de legat. 1.

Dominum fideicommissi sine possessione acquiritur fideicommissario per restitutionem verbalem fideicommissi, gl. possessionem, in l. facta 63. ad Trebell.

Dominum rei legatum de testatore recta via transit in legatarium, l. §. si seruis, & ibi gl. mutatur, si quis testamento liber esse iussus.

Dominum rei legatum transit sine traditione, sed rei venditæ non, gl. 1. in l. testamentis, 12. de reg. iur.

Dominum rei legatum ad tempus finito tempore reuertitur ipso iure ad heredem, l. si & ibi gl. pe. C. de legatis.

Dominum rei legatum, vel fideicommissi particularis transfertur in legatarium, vel fideicommissarium sine traditione, l. C. communia de legatis.

Reliqua verbo, Legatarius, 19. Legatum, 54.

Dominus in genere, nu. 1. vsque ad num. 8.

quoad seruis, nu. 8. vsque ad nu. 12.

quoad potestatem, & iustitiam in seruis, nu. 13.

quoad peculium serui, nu. 13. vsque ad nu. 21.

quoad noxalem actionem, num. 21. & 22.

quoad delictum, vel factum famule, vel seruorum, nu. 23.

quoad institutum, exercitium, ac tributarium, nu. 24.

quoad iussum, vel mandatum factum seruo, nu. 25. & 26.

quoad procuratorem, & mandatum, nu. 27.

DOMINVS qui est, non potest esse usufructuarius ex ea causa, qua dominus erat, potest tamen dominus ex eadem causa non sibi dari, sed aduersario denegari, sicut vti frui non possit, gl. usufructum, in l. si vnus, §. item si factus, de pactis.

Dominus voluntas seruari debet in transferenda aliqua re, fallit in minoribus, gl. 1. in l. in his, de legibus.

Dominus quando ab vno ex pluribus furibus, vel inferentibus metum minus consequutus est, habet actionem contra ceteros, vel furti, vel vi bonorum raptorum, vel quod metus causa ad omne illud, quod minus consequutus est, quoad ipsam rem, vel interese, non quoad penam, nisi essent contumaces, l. aut in id, & ibi gl. 2. quod metus causa.

Dominus primus non perdit dominium, nisi alteri adquiratur prius, l. nec vitem, ex quibus causis maiores.

Dominus quandoque agere non potest, veluti pupillus, & similes, gl. si in l. si de aliena iudicij iur.

Dominus non datur actio de recepto contra cautionem, vel nautam, qui recepit rem ab his, nec ipse hospitibus datur, rei vendicatori tamen recte datur ei, l. 1. §. 1. & ibi glo. nobis, iur. de cautione.

Dominus de re sua potest facere quod vult, gl. dedi, in l. viles, de petit. hered. l. in re mandata, C. mandari.

Dominus si declaratur actor etiam per errorem, debet condemnari, reus etiam in fructibus, l. & ex diverso, §. 5. vbi autem alicui, de rei vindicatione.

Dominus factus plus iuris debet habere, quam non dominus, gl. si in l. 3. §. vlt. fructus petatur.

Dominus quod non licet, non licet eius familie, l. si habitatio, §. si de vlt. & habitatione.

Dominus plus à subditis exigens, quam æquum est, officio superioris potest compelli, ne ultra æquum molestat, l. pen. §. si in ad. marg. eod.

Dominus definit possidere deiectis coloniis, vel inquilinis, sed non deiecto usufructuario, cum per eum non possideat, gloss. fin. in l. 1. vlt. fructus quem admodum.

Dominus tenetur de familie facto voluntate ipsius domini, l. is, cuius, & ibi glo. prohibebat, si seruitus vindicetur.

Dominus onera realia non potest rescindere, licet res possit ab eo auferri, l. si quis seruum, 36. de noxalib.

Dominum se esse negans non potest vti illo dominio, l. non alienum, de interrog. actio.

Dominus suam rem non condicit, sed vendicat, l. dominus, 53. de conditione indebiti.

Dominus licet receperit à fullone pretium vestimentorum perditorum, nihilominus postea poterit recuperare vestimenta inuenta penes furem, l. 2. de condit. sine caus.

Dominus vnus rei duo insolitum esse non possunt, l. si vt certo, §. si duobus, & ibi gl. dominium commodati.

Dominus potest quis dici ratione præminentia, l. si seruis, in addit. margin. de peculio.

Dominus nemo potest esse ex duabus causis, licet possit quis possidere ex duabus causis, gl. ab eo in l. seruum Titij, 49. mand.

Dominus, qui cum colono partitio de colendo agro per tres annos pepigit, agrum vendidit, compellitur stare eidem colono tempore definitio, cum locietas quedam sit, non locatio, nempe quod dominus agrum, & colonus laborem impertiat, l. idemque erit, 16. §. fin. in addit. marg. pro locio.

Dominus per errorem, & ignoranter si emerit rem suam, & iussu eius venditor eam tradiderit alij, eius dominium non transfertur in eum, quia errabat circa dominium rei, quia quasi suum dominium transiit in eum, cum esset emptoris, gl. si consensum, 15. §. si & ibi gl. si & add. marg. de contrahend. empt.

Dominus ignoranti si fuerit facta donatio rei suæ, & donans iussu donatarij eam rem tradiderit alicui, dominium eius non transfert in accipientem, ibidem.

Dominus à vasallo si seruitum acceperit, etiam post longi temporis cessationem non potest vasallo feudum commissum obicere, l. pe. in add. marg. de lege commissoria.

Dominus tributaria conueniunt tenetur de eo, quod dolo malo, vel lata culpa non adquisiuit, vel recuperauit, l. 2. §. fed & si, & ibi gloss. possit, de heredit. vel act.

Dominus, qui patitur colonum morari in fundo, videtur consentire, & ita colonus videtur reconducere, l. item quaeritur, 14. §. fin. cum l. sequen. locati.

Dominus in re sua non tenetur alteri de eo, idque si causam ab eo rō habeat, nec ei sit obligatus rem ipsam dare, vel restituere, secus si causam ab eo habet, vel obligatus est ad rem, quo casu tenetur, ei de culpa, glo. vel culpa, in add. marg. in l. cum autem, 23. §. fin. de adlito edicto.

Dominus rei suæ potest legem dicere, sed postquam dederit alicui, non potest nisi consentiente eo, cui donatum est, l. ob res, 20. de pactis dotab. & gl. pen. in l. ex morte, C. de pactis conuen.

Dominus præsumitur quis, si vtrius possessione, vt dominus, licet verè non sit, gl. amoueri, in l. quidam in suo, 27. de condit. insti.

Dominus pro parte dicitur propriæ, & verè dominus, l. cetera, 41. §. si duobus, & ibi gloss. vtriusque de leg. 1.

Dominus duo si legent, vnam per fundum communem, valet legatum vni, si vtriusque hereditas simul adeatur, aliàs non; sed si inter viuos promiserint, etiam diuersis temporibus valet promissio post vltimam concessionem, gl. 1. in l. 2. de sequit. legat.

Dominum potest iudex iubere discedere de possessione ex causa propter eius contumaciam nimiam, aut quia subest iustus timor, ne ad arma procedatur, quod habet locum, cum in res immobiles sit missio, l. si finita, §. si quis autem, in add. marg. de damn. infect.

Dominus appellacione continetur etiam dominus vtilis, l. quod principis, 23. §. 1. de aqua pluia arce.

Dominus volente si quis de fundo eius aliquid eximit ex causa donationis, vel alia habili ad transferendum dominium, statim eximens efficitur dominus, nec ex poenitentia domini reuocatur dominium, vel exportare prohibetur, sed si præsentia superueniat antequam eximat, non efficitur dominus postea eximendo, vel a portando, l. qui suum, 6. de donatio.

Dominus quo casu transferendo transfert dominium, eodem casu non dominus transferendo transfert usufructuendi conditionem, & contra, quo casu non dominus transfert usufructuendi conditionem, eodem casu dominus transfert dominium, sed hoc vltimum fallit in pupillo, furioso, & viro, & vxore, glo. restituta, in l. Pomponius, 13. §. si iussu, de acquir. poss. gl. si in l. clausibus, 4. de contrah. empt.

Dominus non tenetur conductione rei suæ, vel precarij rogatione, l. si de eo fundo, 40. §. si de adq. poss.

Dominus auferens rem suam bonæ fidei emptori non dicitur eam possidere, quia in sua re non potest dari clandestina possessio, ibid.

Dominus semel factus viuacere non potest, quod verum est, si sit factus dominus irreuocabiliter, secus si reuocabiliter, gl. non fuerint, in add. marg. in l. 4. §. fructus, de viuapio.

Dominus si iurripuit rem suam etiam ei, qui habebat iustam causam detinendi, & ius in re non efficitur resurtum, & sic est viuapibilis, licet furtum committatur, d. l. 4. §. si rem pignori.

Dominus si iurripuit rem suam pignori datam creditori, potest ea res viuapere contra hypothecam alterius creditoris, sed non contra hypothecam eius, cui furepta est, quia tunc in eius potestate debet redire, gl. posse, ibid.

Dominus, qui fuit olim, debet allegare in libello vindicationis se esse de præfenti dominum, nec sufficit simpliciter allegare se fuisse dominum, etiam si reus hoc confiteatur, gl. confessus, & ibi add. marg. in l. certum, de confessis.

Dominus appellacione continetur etiam fructuarius quoad hoc, vt si debitor latitans

DOM

IVRIS CIVILIS

DOM

titans habet usufructum, ille vendatur, & etiam quoad alia, in aliis autem casibus non continetur fructuarius, l. in venditione, 8. & ibi gl. a. de bonis authorit. iudic.

Dominus appellatione continetur largo modo etiam fructuarius, cum usufructuarius sit dominus usufructus gl. continetur, ibi.

Dominus quando deiciitur de possessione adhuc eam retinet per colorem suum, quia ibi existenter, secus si spontanea voluntate traderet possessionem alteri, quia tunc eam perdidit omnino, nec eam retinet per colorem suum, sed per alium agatur, glo. r. in eo, & ibi add. marg. in l. i. §. non alij, de vi, & vi arm.

Dominus quando agit rei vindicatione contra possidentem, & succumbat ob id, quod non probat, non transfertur dominium in reum, sed si per alium agatur rei vindicatione adversus dominum probet actor, siue iure, siue iniuria ad se dominium pertinere, & secundum eum sententia feratur, tunc dominium transfertur, non quod dominum tradit, quia etiam, & ideo dominium non transfertur, sed transfertur ex eo, quia res iudicata est, quae pro veritate accipitur, gl. r. & ibi add. marg. in l. exceptio, 28. de except. rei iud.

Dominus verus non potest praescribere, vel usufructu rem suam, potest tamen praescribere contra actionem, quod metus causa, & contra vtilem actionem in rem, aut contra creditores, glo. fi. in l. in actione, de diuer. & temp. praescrip.

Dominus sui ipsius nemo est etiam liber, gl. r. in l. a. de stipul. seru.

Dominus probatur ex eo, quod quisque gerit ut dominus in re, & percipit fructus, & eos ditabit, ut dominus, l. Titia, 48. & ibi additio margin. de solutio.

Dominus membrum suorum nemo est, gl. deberet, in l. de posui, §. 8. Stichus, de peculio, l. liber homo, ad legem Aquil.

Dominus aufrendo rem suam a fure, non amittit furti actionem, contra quam nullum delictum est commissum, cum ad meram pecuniam detur, gl. rectissime, in l. qui vas, 49. de furtis.

Dominus teneatur in simplum de robaria facta in suo territorio per extraneum sciente se, secus si se ignorante, glo. possessoribus, in l. nequid, de incendio, ruina, &c.

Dominus semel qui fuit, & hodie praesumitur dominus, l. si cui crimen, §. r. de accusat.

Dominus non debet esse deterioris conditionis, quam non dominus, l. in bello, §. si quis servum, & ibi gl. intelligi, de captivis.

Dominus, qui non est, rem captiui recte potest alienare, legis autoritate permittente, aliter tamen non potest, gl. 4. in authent. si captiui. C. de Episcop. & clericis.

Dominus rei vendit, & tradit, per vim efficitur de iure civili, quo iure per traditionem, & voluntatem, licet coactam, transfertur dominium, secus tamen de iure praetorio, glo. fi. in l. 3. C. de his, quae vi.

Dominus si sit factus per traditionem rei sibi venditae per vim, non praescribit dominium, sed praescribit contra actionem vel intentionem agentis, quia illud dominium de iure praetorio potuit reuocari, ibid.

Dominus si aliquid facit in re sua, tanquam in aliena per errorem iuris, non praedictat sibi in proprietate, l. re tua, 18. C. de rei vind.

Dominus vendit, si rem propriam, quae sibi fuit ablata per vim, vel furtum, & alij vendit, necessitas offerendi pretij non incumbit, l. si mancipium, 23. C. eodem.

Dominus potest proprietatem suam obligare, licet alius habeat usufructum, l. a. C. de usufructu.

Dominus habens communionem in praedio cogitur iuris alienare, imò volens videtur, cum possit, suam partem vendere, vel emere alteram partem, gl. fi. in l. a. C. famul. eret.

Dominus non prohibetur vendicare rem propriam ab alio commodatam, vel depositam, vel agere ad exhibendum, l. pe. C. ad exhib.

Dominus semper esse praesumitur, qui aliquando fuit, quia solus cursus temporis non mutat dominium, quod secus est in minori aetate, gl. fi. in l. cum te minore, & gl. 3. in l. siue possideris. C. de prob.

Dominus semel si probetur quis fuisse, praesumitur semper durasse dominus usque ad mortem, vel si viuit praesumitur hodie dominus, nisi probetur contra, gl. 3. in d. l. siue.

Dominus praesumitur, qui aliquando fuit, nisi probetur se vendidisse vel perdidisse manifestis rationibus gl. in rem. in l. i. C. de non nu. pec.

Dominus non admittitur ad vendicandam rem depositam, neque potest interdicere restitutionem depositi speciali iure indeposito, sed tantum deponens admittitur, & potest interdicere restitutionem depositi, §. gloss. 2. in authent. sed iam, C. de posui.

Dominus quaedam facit inuitus, quaedam nec volens facit, ut testamentum facere cum sit minor 14. ann. gl. ex proprio, in l. re mandata, C. mand.

Dominus eo ipso quod scit, patitur res suas per conductorem inferri in domum conductam, videtur per hoc consentire, adeo quod res illatae in domum sunt tacite obligatae, glo. fi. in add. in l. certi iuris, C. de loc.

Dominus duo in solidum super vna re esse non possunt, glo. naturaliter iure, in l. in rebus, §. 3. C. de i. dot.

Dominus debetur quidquid est questum occasione rei suae, gl. ortam, in l. si §. pe. C. de furtis.

Dominus vendit rem a quoquoque, nisi sit praescripta, l. 3. C. de praescript. long. tempor.

Dominus non dicuntur creditores in re obligata, nec fructuarius in re fructuaria, nec vir in re dotali quoad hoc, ut possint tanquam in sua querere ibi thesaurum, gl. 2. in l. i. C. de thesauris, lib. 10.

Dominus quandoque dicitur etiam is, qui dominus non est, glo. restituantur, in l. lib. C. de agrie. & cens. lib. 12.

Dominus non debet de facili iure suo priuari, in principio Instituit. de usufructu, l. i. non potest agere ad dandum sibi rem suam, nisi contra furem odio furis, vel contra male fidei possessorem, sed ad restituendum, vel ad possessionem debet agere, §. sic itaque discretis, & ibi gl. in rem, & ibi add. marg. Inst. de acti.

Dominus rei quandoque datur conditio ratione possessionis adversus bonae fidei possessorem, d. glo. in rem.

Dominus rei potest condicere rem suam etiam a nō fure per conditionem sine causa, quae est actio personalis, intellige per eam, per quam intenditur ad restituendum, vel ad possessionem non per eam, per quam intenditur ad dandum, d. gl. in rem, & ibi add.

Dominus contra furem potest agere civiliter, & criminaliter, & vna per alteram non tollitur, l. i. C. quando civilis actio crim.

Reliqua verbo, Moderator, Publiciani, Semel.

Dominus vni, cuius hortatu servus accipit pecuniam, ut sibi solvantur, actione de dolo tenetur, l. servus, de dolo.

Dominus dicitur habere servum in potestate, quando habet facultatem, & potestatem exhibendi eum, sed si in fuga sit, vel peregre, non videtur habere in potestate, l. quories, 2. §. in potestate, de nox.

Dominus vnus ex pluribus pro servo communi in solidum conveniri & damnari potest, siue de peculio, siue de noxali agatur, l. & si non omnes §. fi. & ibi gl. pe. communi diuid.

Dominus vnus praecipuum debet habere, quod servus communis ex re sua adquisiuit, l. communis, 2. §. eod.

Dominus potest dare ferro proprium alicui, ut torqueatur, l. penul. de condit. causa data.

Dominus obligatur servo naturaliter tantum, quae obligatio sequitur servum etiam manumissum, & impedit repetitionem solati per errorem iuris, l. fi. quod, 64. de cond. indeb.

Dominus, ut sit debitor servus, vel contra, requiritur quod subest obligatio causa, quae obligat civiliter vnum liberum hominem alteri libero homini, ita tamen, quod illa causa obligat servum domino, vel contra naturaliter tantum, sed non civiliter, non solum, 49. §. fi. de peculio.

Dominus etiam scribit in libro rationum, quod sic debitor servi, non efficitur propter hoc debitor, nisi subest causa obligandi, puta mutui, vel alia causa debendi, ibi.

Dominus, vel pater rem, quae servo, vel filio pignori, vel in dotem data est, non relictur, cum habet facultatem restituendi, dolo facere videtur, l. in bonae fidei, 36. eod.

Dominus potest fideiubere pro servo, l. si domina, 2. §. & ibi gl. pe. ad Velian.

Dominus etiam iniuria cogitur vendere per suam, quam habet in servo favore liberati, & pupillaris substitutionis, l. fi. servus, 18. de vulgari.

Dominus solus potest repudiare hereditatem servo delatam, glo. alterius, in l. i. servum, 48. eod.

Dominus moriens si dixit a servis vim mortis esse illatam, non creditur ei, nisi probetur, l. 3. §. 1. ad Syllan.

Dominus non creditur contra servos, sed bene pro servis eos excusando, quod non praestiterint opem ei, cum occiderent, gl. credendum, ibid.

Dominus potest nuda voluntate, & non expectata solutione, remittere servo id, quod sibi debet, l. peculium §. §. & si fuerit, & ibi gloss. nuda, de peculio legato.

Dominus heres institutus, & rogatus restituere hereditatem cum libertate servo suo, non potest cogi a dicto servo adire hereditatem, sed si sponte adiisset, cogitur restituere fidei commissariam libertatem, & hereditatem, l. cogi, 16. §. sed si servo, ad Trebell.

Dominus si pro servo condemnatus soluerit aliquid, potest idipsum ferui salario adducere, l. si colonus, §. in add. marg. de ag. plu. arc.

Dominus non cognitur species, & causae adquirendi per servos, ex causa pecuniaria per momenta inquirere, l. peregre, 44. §. questum, de acquirend. possessio.

Dominus servum, qui negotia sua gessit, manumittens, potest stipulari ab eo libero facto sibi dari tantum, inquantum si liber exiens gessisset, l. i. §. si manumiserit, quorum rerum acti.

Dominus voluntate servum recipiens, neque fure est, neque plagiarius, l. qui vas, 48. §. 1. de furtis.

Dominus potest servum confidentem, & iniuriam defendere, glo. exploratis, in l. i. §. Diuus Severus, de quest.

Dominus non potest pacisci, vel transigere cum servo de alio, quam de libertate, l. interpositas, 13. C. de transactio.

Dominus potest transigere, vel pacisci cum servo super libertate, si est dubium, an ipse esset servus, secus vero si esset cerum, ipsum esse servum, nisi cum domino futuro, quo casu valebit pactum, vel transactio, §. glo. fi. ibidem.

Dominus si semel accipere pecuniam passus sit pro libertate a servo de peculio suo, servus contra dominum nullam actionem, neque ad repetendum, quod dedit, neque ad implendum, quod convenit, habere potest, glo. nullam, in l. si liber constitutus, C. de conditione ob causam.

Dominus iure ordinario servus pacifcentes nihil agunt, §. d. §. nullam.

Dominus recipiendo aliquid, vel rei quantitas, vel libertatem praestet servo, mora in manumittendo commissi liber efficitur, secus si recepit aliquid ut species, ibidem.

Dominus potest expellere a domo sua eum, cui servus sine permisso domini accepta mutua pecunia in usufructum vicem habitandi facultatem concessit, l. si servus, C. quod cum eo, qui in alien.

Dominus potest expellere propria autoritate inquilinum, qui cum servo non habente mandatum contraxerat, & etiam potest defendi per interdictum uti possidetis, d. l. fi. servus, & ibi gl. pen.

Dominus per servum non potest obligari, l. dominum, 12. C. quod cum eo, qui in aliena.

Dominus teneatur de in rem verso ex contractu servi, si quid in rem eius versum esse probetur, ibid.

Dominus per servum iure civili non potest obligari, sed bene iure praetorio, si ex ea causa, ex qua servus civiliter teneatur, si esset liber, gl. 1. in l. dominum, C. quod cum eo, qui in aliena.

Dominus non teneatur ex mutuo, vel ex contractu intro a servo colono conductore, procuratore, vel actore, nisi specialiter, & expressim dominus preceperit, vel mandaverit, l. fi. & ibi gl. specialiter, C. eod.

Dominus non succedit cognato servi sui, gl. fi. in authent. in successione, C. de suis, & leg.

& leg. & gl. cognationis, in §. pen. in auth. de hered. ab intest. col. 8.

Dominus ancillæ non succedit ei, cum quo ancilla contubernium fecit l. ancillæ. §. C. communis de success.

Dominus recipiens pretium ab aliquo, si seruum suum manumiserit, non habet ius patronatus, in eo, secus si pretium receperit a seruo, gloss. fin. in l. 1. §. illud etiam, C. de latro. libert.

Dominus, si suprad acta quendam seruum suum filium nominauerit, voci eius quantum ad liberandam conditionem credendum est, d. l. 1. §. fin. siquidem modo h. dominus.

Dominus si iustrumenta seruientis tradat seruo, vel debeat, aut corrumpat coram quinque retribus, seruus efficitur liber iure patronatus domino seruato illeto d. l. 1. §. ille etiam.

Dominus si dorem constituat ancillæ suæ, eam collocat in matrimonium libero homini, illa efficitur libera, d. l. 1. §. fed. si quis.

Dominus, qui conuenit cum proprio seruo accepta pecunia de manumittendo, non potest cogi manumittere, licet sit monendus l. cum affirmas, & ibi glo. 1. C. de liber. causâ.

Dominus qui conuenit cum proprio seruo de manumittendo eum post aliquod tempus, non compellitur stare conuentioni, post certi tempus, §. C. eo.

Dominus potest cum, qui fuit de iure, & cui scripse, vt de iurisdictione, vendicare vt seruum, & de iure suo potest docere per testes illius natiuitatem, vel originem & etiam per eius confessionem coram competenti iudice factam, l. pen. C. eo.

Dominus potest vendicare mancipia sua vendita ab eis, quibus vendidit, non habebat, nec emptores illa viciuare possunt, l. 1. C. de viciu. pro empt.

Dominus seruus de iure est dominus statim, atque seruus capitali pena sit damnatus, appellare tamen potest pro eo, gl. 1. in l. ad dictos, 2. C. de appellatio.

Dominus potest defendere seruum suum de capitali crimine accusati, post probationem tamen criminis non dominus, sed seruus condemnationem sustinet, l. 1. C. de accus.

Reliqua verbo Seruus, ad ep. 41. v. que 44.

DOMINVS ex iusta causa potest occidere seruum, sed non sine causa, gl. sine causa, in add. in l. 1. de his, qui sunt sui.

Dominus licitum est modicè, & cum causa, & sine causa scire in seruos, sed immodicè, non licet ei sine causa, gl. sine causa.

Dominus occidens seruum non tenetur ciuili ter lege Aquil. cum illa actio domino detur, sed bene tenetur criminaliter l. Cornel. §. fi. ib.

Dominorum potestatem in seruos suos illibata esse oportet, l. 2. cod.

Dominorum interese, ne auxilium contra eorum seruum, vel famulum, vel intolerabilem iniuriam denegeret seruis, qui iuste deprecantur, ib.

Dominus compelluntur seruos suos ius, vt in eorum potestatem non reuertantur, quando domini nimis fuerint tractant, ib.

Dominus compellens ancillam ad turpem violentiam sequi, vel cum alio cogit ad manumittendum, §. gl. 1. ib.

Dominus nimia sententia culpæ assignatur, gl. 1. in l. præceptoris, 6. ad leg. Aquil.

Dominus percutiens seruum, etiam si ex percussione mortuus fuerit, non punitur nisi animo occidendi id fecerit, l. 1. C. de emend. seruo.

Dominus quædam macrona fuit relegata in quinquagnum, eo quod ex leuissimis causis ancillam suam atrocissimè tractasset, l. 2. de his, qui sunt sui vel al.

DOMINVS in serui contractibus habet priuilegium, quod tantum teneatur de peculio, cuius peculij æstimationis fit deductio eo, quod domino debetur, l. 1. de tributaria.

Dominus si fecit seruum in peculiari merce negotiari, in tributum vocatur cum aliis creditoribus ad deducendum, quod sibi debetur non in solidum, sed pro rata, ibid.

Dominus vt tributaria teneatur, requiritur, quod fecit seruum negotiari, hoc est, quod patitur, nec contradicatur negotiari, d. l. 1. §. scientiam.

Dominus tenetur tributaria de contractu super merce peculiari facto a seruo proprio, vel alieno, vel bona fide possessio, vel in quo habet dominum vnum fructum eo sciente, d. l. 1. §. fi.

Dominus in tributum venit cum creditoribus mercis peculiariæ, qui contraxerunt cum suo seruo eo sciente, nec refert, an debeat a seruo domino nomine mercis, vel aliis, id est, ante merces, vel aliis, l. procuratoris, §. mercis, cod.

Dominus venit in tributum cum creditoribus, mercis, peculiariæ, siue domino ipso debeat, siue his, qui in eius potestate sunt, ibid.

Dominus præferuntur iure pignoris contahentes cum seruo suo in merce peculiari, si ipsam mercem pignori acceperint, ib.

Dominus duo, vel plures si fuerint, omnes veniunt in tributum pro rata vniuersusque debiti cum creditoribus mercis peculiariæ, ib.

Dominus serui negotiantis si minus quam sibi debebatur, dolo malo tribuat, in eum datur tributaria, vt quanto minus tribuatur, quam debuit, præstet, l. 1. §. 1. eo.

Dominus si ignorans seruum negotiari in merce peculiari minus tribuit, non videtur dolo minus tribuisse, re tamen comperta, si non tribuat illud, dolo non caret, & ideo si ex ea merce sibi solui fecit, videtur dolo minus tribuisse, & in illud minus datur tributaria, ib.

Dominus si dolo malo merces peculiari perire passus sit, aut vilis data opera vendidit, vel ab emptore pretium non exegit, tenetur tributaria creditoribus peculiariæ mercis, ib.

Dominus in merce peculiari nihil esse si dolo negauerit, tenetur nihilominus tributaria, ib.

Dominus ferui, qui negotiabat in merce peculiari, si rogauit heredem, vt manumitteret, & ei legauit peculium, heres tenetur tributaria, si cum manumissit, non fecit sibi cautæ seruo, vt creditoribus merces peculiariæ satisfaceret, & deduceret de peculio, quid debebat, l. quod in heredem, §. fi. eo.

Dominus potest deducere de peculio illud, quod se solutum serui nomine repromissit, & soluit, & etiam illud, quod seruus domino pro debitore expromissit, si noxali, de peculio.

pro libertate promissit, cum manumissit, & intra annum a tempore manumissionis sit conuentus de peculio, d. l. si noxali, & ibi gl. agatur.

Dominus non deducit de peculio illud, quod seruus a debitore dominico faciendo negotium peculiare exegit, nisi illud ratum habeat, d. l. si noxali, & ibi glo. fed. si.

Dominus conuentus ab vno creditore peculiari, si id, quod sibi debebatur, deduxit de peculio, & separauit, postea conuentus ab alio creditore peculiari, non potest iterum deducere, nisi quando conuentus a primo deduxisset sibi debitum, non tamen separasset, sed dimissit illud esse in peculio, d. l. si noxali, §. est autem.

Dominus si seruum vicarium valentem quinque, quem ordinarius habebat in peculio, deduxit de peculio pro quinque, quæ sibi debebat ordinarius, nec eum separauit, si postea vicario mortuo, ordinarius emerit alium seruum eiusdem pretij, ille ordinarius remanet debitor, & emptum seruum potest dominus deducere, secus si dominus deduxit seruum vicarium, atque ademir, atque separauit de peculio ordinarij, ac sibi soluit, & postea decesserit, quia tunc domino decedit, ibidem.

Dominus conuentus de peculio id, quod a seruo sibi debetur, deducit de peculio, etiam si id actione de peculio consequi potest, quia actio de peculio deductionem non impedit, secus si aliqua alia actione potuisset consequi, quia tunc non deducit, d. l. si noxali, §. quod autem, & ibi gl. aliunde.

Dominus, qui vendidit seruum cum peculio conuentus intra annum de peculio, si non potest deducere de peculio quod sibi debetur, cum ab emptore potuit id consequi, & etiam ex vendito agere contra emptorem, si tantum erat in peculio, cum venderetur, vt satisfacere debito dominus posset, secus si aliquid postea accessit, vt quia seruo aliquid debebatur sub conditione, & conditio extitit, quo casu potest dominus deducere quod sibi debetur, antequam seruum venderet, d. §. quod autem.

Dominus vnus ex duobus conuentus de communi peculio non solum deducit de communi peculio, quod sibi debetur, sed etiam quod eius folium debetur, d. l. si noxali, §. fin.

Dominus si plures heredes institutus iussit parè seruum esse liberum, vnus heredum conuentus in solidum de peculio intra annum deducit de peculio tantum id, quod sibi debetur, non quod aliis debetur, l. item quod testamentum, de peculio.

Dominus si mortuo seruo plures heredes reliquit, quilibet heredum conuentus in solidum intra annum de peculio deducit, quod sibi tantum debetur, non quod aliis, ibi.

Dominus duo habentes seruum communem, si peculia apud se separata habeant alter alterius peculij nomine non potest conueniri, sed si peculium habeant commune, potest quilibet in solidum conueniri, & deducitur quod vtrique debetur, sed si duo, cod.

Dominus potest detrachere etiam de peculio vicarij id, quod ordinarius debet ipsi domino, sed id, quod vicarius debet ei, ex ipsius peculio tantum deducit, l. si seruus, 17. cod.

Dominus conuentus nomine vicarij deducit de peculio vicarij quod vicarius debet ordinario, quasi debitum conseruo, ibid.

Dominus conuentus de peculio ordinarij non deducit de peculio ordinarij quod ordinarius debet vicario, quia peculium vicarij in peculio ordinarij est, ibidem.

Dominus tenetur de peculio etiam de eo, quod dolo eius in peculio esse desit, qui doli præsumitur, si seruo peculium ademerit, vel patitur seruum intricare peculium in damnum creditorum, puta donando, obligando, vel consummando, item si indebitè in alium se transferat, l. summa, eodem.

Dominus soluens vni ex creditoribus peculiariis non videtur fuisse in dolo, eo quod diminutum sit peculium, quia licet creditori vigilare ad suum consequendum, ibidem.

Dominus soluens de peculio vni ex creditoribus instantibus ac petentibus aliis dicitur esse in dolo, & tenetur de eo aliis creditoribus, d. l. summa, & ibi glo. vigilare.

Dominus habens seruum tenetur de peculio de eo, quod dolo procuratoris desit esse in peculio, si ille procurator soluendo sit, maxime si quod ad eum peruenit, d. l. summa, §. 1.

Dominus vt tenetur de peculio de eo, quod dolo eius desit possidere, non refert, quod commiserit dolum, antequam a creditore conueniretur, an postea d. l. summa, §. fi.

Dominus habens seruum, cuius nomine tenetur de peculio, cogitur suscipere iudicium de peculio, nisi bona fide cedat peculio, d. §. fi. & ibi gl. fi.

Dominus si præstitit aliquid nomine cautionis damni infecti aditum peculiarium, conuentus a creditoribus potest illud de peculio deducere, l. si damni, 22. cum seq. eodem.

Dominus conuentus si præstitit creditori peculiari decem, quæ dolo eius defuerunt esse in peculio, postea ab aliis creditoribus conuentus ex eodem dolo non tenetur præstare aliquid, l. si femel, 26. eo.

Dominus si seruum manumissit, vel alienauit intra annum tenetur de eo, quod dolo eius in peculio esse desit, ibid.

Dominus si dolo suo damnium dedit seruo in peculio in decem, & tantundem seruus ei debeat, hinc inde fiet compensatio, nec debet condemnari dominus conuentus a creditoribus peculiariis, ibid.

Dominus tenetur de peculio ex contractu ancillarum, & filiarum fam. maxime si aliqua facinorosa, aut extris fuerit vel aliud peculium vulgare crearet, tenetur etiam de peculio depositi, & commodati, & etiam tributaria, si sciente patre, vel domino negotientur merce peculiari, & etiam quod iussu, si contraxerit iussu domini, vel patris, & etiam de in rem verso, si in rem domini, vel patris sit versum, l. & ancillarum, 27. eo.

Dominus defuncti heres potest deducere de peculio serui, id quod seruus ante aditam hereditatem ex bonis hereditariis subtraxit, vel consumpsit, aut corruptit, d. l. & ancillarum, §. 1. cod.

Dominus si seruum, cuius nomine tenetur, peculio vendiderit, tenebitur de peculio intra annum, tam ipse, quam emptor contra quos potest peculiaris creditor.

- ditore agere de peculio, vel pro partibus, vel vnequoque eorum in solidum, d.l. & ancillarum, §. si servus, eod.
- 17 Dominus si servum vendidit, non potest agere de peculio servi contra emptorem de eo, quod ipse venditor mutuavit servo, d.l. & ancillarum, §. si servus, & §. si sit, eod.
- Dominus vnus ex pluribus habentibus communionem servi, & peculij potest conveniri in solidum de peculio ex contractu servi communis etiam ratione peculij, quod est penes alios dominos, & quod amplius sua portione soluerit, consequetur ab aliis iudicio societatis, vel communi diuidendo, d.l. & ancillarum, §. si cum l. fec.
- Dominus vnus ex pluribus ex contractu servi communis convenitur eatenus, quatenus apud eum est peculium, & quantum ex bonis condominorum consequi potest, §. si peculio condomini non sint solvendo, vel eis nec heres, nec bonorum possessor extitit, ibid.
- Dominus relicta libertate servo suo si instituit heredes creditores hereditarios, quibus tenebatur de peculio, illi coheredes inter se possunt agere de peculio adiuuante, vt quia vnus debebat decem, alteri viginti, l. si quis servum, §. 9. de peculio.
- Dominus conuentus de peculio tenetur, etiam si tempore litis contestationis nihil sit in peculio, dummodo sit aliquid in peculio tempore sententiae, l. quæstum, §. eo, eod.
- Dominus, vel pater si latitat, & non defenditur eo tempore, quo nihil est in peculio, aduersario agenti de peculio non fit missio in possessionem ex primo decreto, glo. i. ibid.
- Dominus conuentus de peculio non tenetur cauere de futuro incremento peculij, ibid.
- Dominus, qui tenebatur de peculio, vel de in rem verso, si instituit aliquem pro parte, pro parte tenetur actione de peculio, vel de in rem verso, nisi in rem illius heredis verum sit, quo casu tenetur in solidum, d.l. quæstum, §. 1.
- Dominus, qui tenebatur de peculio, si instituit servum heredem pro parte, pro parte conuenitur si servus factus liber, sed si filius sit institutus pro parte, conuenitur in solidum, ipse tamen filius potest petere actionem sibi cedi aduersus coheredem, ibid.
- 18 Dominus, qui seruo alienato, vel manumisso, vel libero esse iussit intra annum de peculio ex contractu servi conueniri potest, si decessit, pluribus heredibus relictis, vnus heredum de rigore iuris si de peculio sit conuentus, ceteri liberantur, in plus tamen ipse non debet condemnari, quam quod sit in peculio penes eum, de æquitate tamen in residuo ceteri tenentur, nec liberantur, l. si ex duobus, §. 1. eod.
- Dominus, vel pater in contrahibus bonæ fidei non solum de peculio, sed etiam de eorum proprio dolo tenentur, l. in bonæ fidei, §. 6. eod.
- Dominus, cuius seruo res pignori data est, non solum tenetur de peculio, sed etiam de in rem verso, & in solidum tenetur, si quid dolo malo ipsius domini actor, eius et res, capitis fraudatæque sit, ibid.
- Dominus si permiserit seruo ordinario vicarium emere octo aureis, & is decem emerit, & scripserit domino se octo emisse, cum decem soluisset, dominus illa duo vendicare potest, sed illa tenetur præstare venditori tantum ex peculio ordinarij, l. si creditor, §. 3. si seruo, eod.
- Dominus vbi conuenitur conuenitur de peculio, si sibi aliquid debetur, illud deducit, id est, computat sibi in solidum suum peculium, glo. fin. in d. l. si creditor, §. fin.
- Dominus conuentus quandoque deducit sibi debitum, & quandoque non deducit, ibid.
- Dominus non deducit de peculio ordinarij illud, quod seruo vicarius nullum habens peculium sibi debet, l. de posui, §. 8. Stichus, eod.
- Dominus conuentus de peculio a creditoribus peculiariis, si post litis contestationem seruum vendidit, & tradidit retento peculio, si tempore sententiae sit minus in peculio, quam eis debebatur, tenetur eis etiam eius peculij nomine, quod seruo apud emptorem adquisiuit, si tamen ipse dominus quaeritur esset fidei illud, quod emptori quaesitum est, l. si posteaquam, §. 4. ibi glo. 1. eod.
- Dominus, vel pater conuentus de peculio, si non soluit totum debitum, quia non erat tantum in peculio tempore sententiae, non tenetur cauere de soluendo cum peculium fuerit auctum, l. quoties, §. 4. si fidei, eod.
- 19 Dominus si scriptum fuerit in taberna, ne cum seruo contrahatur, ex hac prohibitione consequitur tantum, ne teneatur infistoria, tenebatur tamen de peculio, non obstante illa prohibitione, d.l. quoties, eod.
- Dominus, vel pater conuentus de peculio, si non soluit totum debitum, quia minus erat in peculio postea eo aucto, tenetur de residuo ex noua causa ex eo contractu datum celebrato, d. §. si semel & ibi glo. vniuersum, eod.
- Dominus conuentus de peculio tempore, quo nihil erat in peculio, etiam si latitaret, creditor non potest mitti in possessionem causa rei seruandæ, cum etiam si venisset, deberet absolui, l. eo tempore, §. eo, eod.
- Dominus si eo tempore, quo nihil erat in peculio, fideiussorem dedit, tenetur fideiussor, ibid.
- Dominus etiam postquam est conuentus de peculio, & lis cum eo sit contestata, potest nihilominus fideiussor accipi pro seruo, d.l. eo tempore, §. etiam.
- Dominus tenetur de peculio pro eo, quod pro libertate danda accepit bonæ fidei possessor, quam debet conuenire actione ad exhibendum, vel rei vindicatione pro pecunia, quæ ei data fuit, quia illa domino erat quaesita, d. l. eo tempore, §. si.
- Dominus conuentus de peculio non debet condemnari de eo, quod debetur seruo ab extraneis, sed cedendo illa nomina liberatur, l. quod debetur, §. 1. & ibi glo. i. eod.
- Dominus si manumittendo seruum in vltima voluntate peculium ei non ademit, non censetur donare ei illud, sed si inter viuos manumississet, quia tunc donatum, l. si Stichus, §. 3. & ibi glo. 1. eod.
- Dominus, vel pater de peculio in viuo vocatus si vi exemptus sit ab aliquo, eximens tenetur actori ad interesse, quatenus erat in peculio tempore exem-

tionis, l. si cum quo, §. 5. eod.

Dominus deducit de peculio id, quod seruo pro debitore domini exempti ipsi domino, & adhuc a debitore nihilominus debeatur, l. quod seruo, §. 6. eod.

Dominus, quod promissit seruo pro debitore ipsius domini, ex hoc nomen illius efficitur peculiare, quia ille tenetur seruo, & per consequens computabitur cum peculio, ibidem.

Dominus, vel pater si conueniatur de peculio, & ante sententiam decesserit seruo, vel filius, inspicitur, quod erat in peculio tempore mortis, l. pen. eodem.

Dominus si libertatem reliquit seruo cum peculio eius temporis, peculium legare intelligitur, quo erat tempore aditæ hereditatis, & ideo omnia incrementa ante aditam hereditatem ad manum illius pertinent, ibid.

Dominus si leget peculium serui alieni extraneo, inspicitur illud, quod erat in peculio tempore mortis, & illud, quod adcreuit ex rebus peculiaribus ante aditam hereditatem, vt parvus ancillarum, & forus pecorum, ibidem.

Dominus si libertatem reliquit seruo cum peculio, donata illi seruo ante aditam hereditatem, quæ adquisiuit ex operis suis, ad legatarium non pertinent, ibi.

Dominus, qui tenebatur de peculio, si seruum legauit alicui reſto peculio, here eius tenetur de peculio intra annum, l. 1. item heres, quando de peculio actio.

Dominus, qui tenebatur de peculio, si vni legauit seruum, vel liberum esse iussit alij vero legauit peculium, seruus liber factus non tenetur de peculio, neque legatarius, cum peculium legauit esse, tenetur tamen heres domini de peculio, quia penes ipsum heredem factus videtur esse peculium, cum tradendo illius legatario liberationem consequutus sit, legatarius tamen tenetur cauere here redi de indemnitate, si a creditoribus conueniatur, quod si sine cautione tradidit heres, imputet sibi ipsi, ibid.

Dominus tenetur de peculio, quando seruo se vendidit, glo. auferunt, in l. cum seruo, §. 4. mandati.

Dominus in actione de peculio eatenus condemnari debet, quatenus est in peculio, nec tenetur cauere de satisfaciendo residuum, gl. arbitror, in l. verum §. 3. id, quod pro hoc.

Dominus licet ex contractu, seruum de peculio duntaxat teneatur, de eo tamen, quod in rem eorum verum est, vel cum instituit ex causa, cui præpositus fuit, contractum est, in solidum conueniri possunt, l. 2. C. de infistor. actio.

Dominus ex contractu facto cum seruo, vel ancilla impubere non tenetur simpliciter de peculio, sed eatenus, quatenus peculium est locupletatum, l. cum ancilla, C. quod cum eo, qui.

Dominus per seruum potest obligari, & tenebitur de peculio, deducto, scilicet eo, quod naturaliter seruo debet domino, l. dominum, l. 2. C. eod.

Reliqua verbo, Peculium, l. 1. vbi glo. 10.

Dominus conuentus pro noxali actione si promissit seruum iudicio sistere, quem postea vendidit, potest conueniri dominus ex satisfactione ad interesse, item vtili, quia dolo defuit possidere, & etiam actione in factum ex edicto de alienatione iudicij mutandæ, gl. murata, in l. 1. si ex noxali cau. agatur.

Dominus si pro seruo abente conuenitur actione noxali, cogitur alterum de tribus, scilicet aut promittere de sustinendo seruum in iudicio, aut eum defendere, aut cauere, quamprimum poterit se exhibiturum, hoc est, daturum seruum pro noxa, l. 2. §. 1. eod.

Dominus, qui conuenitur pro seruo actione noxali falsò negauit se habere seruum in potestate, vel dolo malo fecit, quominus haberet, tunc tenetur fuisse iudicium abique beneficio dandi seruum pro noxa, ibidem.

Dominus abente si agatur de damno contra seruum, quem nemo defendit, adiudicatur seruo actori, sed domino reuerso, causa cognita, conceditur defensio serui, quia mediante, & recuperat seruum, & noxalis actio restituitur actori, ibidem.

Dominus conuentus de damno illato a seruo, si falsò negauit se habere seruum, vel dolo defuit possidere, tenetur ad satisfactionem damni in solidum, neque liberatur dando seruum pro noxa, ibi.

Dominus vnus conuentus noxali iudicio, si defendit seruum, etiam nomine aliorum dominorum, videtur suo nomine esse in iudicio, & ideo non cogitur satisfare de iudicato soluendo, l. si cum vno, eod.

Dominus conuentus noxali iudicio tenetur cauere se, & seruum iudicio fisci, nisi possidet immobilia, gl. satisfaci, ibi.

Dominus iudicio noxali conuentus, ex necessitate videtur suo nomine esse in iudicio, d. l. si cum vno, eod.

Dominus ex facto serui sciens tenetur in solidum, aliis noxaliter, l. 2. de eo, per quem factum.

Dominus quando pro suo quasi delicto conuenitur, non liberatur dando seruum pro noxa, gl. si seruo, in l. 1. de his, qui decesserunt.

Dominus ex pluribus noxiis diuersis temporibus conuentus, si ex vna noxa dediderit seruum agenti, nulla actione amplius tenetur ei, vel alij, nisi dominus malui prior iudicio solvere liti æstimationem, quia tunc tenetur eidem, vel alij ex alio maleficio, vel noxa, qui ex pluribus, §. 2. de noxalibus.

Dominus noxali actione conuentus si noluit iudicium suscipere, debet iudicium omnimodò suscipere, aut noxam dedere eum, cuius nomine iudicium non suscepit, l. quoties, §. 1. eod.

Dominus conuentus noxali, non aliter condemnatur, quam si in potestate habeat eum, cuius nomine conuenitur, aut dolo malo fecit, quominus haberet, ibidem.

Dominus conuentus noxali, si negauit seruum in potestate habere, & iuramentum delatum sibi recuset præstare, condemnatur quasi contumax, d. l. quoties, §. quod si.

Dominus si dolo defuit possidere, vel habere seruum damnum dantem in potestate, damnum passus habet actionem contra dominum, & etiam contra possidentem, & vno electo, & ab eo exacto, alter liberatur per exceptionem, l. de de illo, §. 2. cum duobus, seq. eod.

Dominus si in iudicio noxali accipiendo moram fecerit, ac decesserit seruum post moram, tenetur, ac si iam contestatum esset iudicium, l. electio, §. 2. si quis, & ibi gl. accipiendo, eod.

Dominus noxali conuentus si litis æstimationem soluerit ordinario seruo delinquenti,

- minali, gl. extrahi, in l. sed & si eo & gl. abstrahi, in §. si quis, in auth. de Sanctiss. Episcopis, & in l. de domo, 103, & ibi gl. 1. de regul. iuris.
- Domus, quae per successionem maiorem auctoritate morte peruenit, dicitur lares auti, gl. eandem, in l. in fundo, 38. de rei vend.
- Domus pars dicitur esse solum, & ideo petens domum dicitur petere solum, quod secus est in mari, l. domum, 49. cod.
- Domus secundum Dialecticos constat ex tribus, scilicet fundo, pariete, & tecto, sed secundum Iuriconsullos ex duobus, scilicet ex solo, & superficie, gl. 1. ibi. & gl. content in l. cum, qui, 23. de vi cap.
- Domus pars dicitur esse porticus, d. l. solum in add. marg. de rei vend.
- Domus si alius tollatur, tectum eius magis turbatur, quia ventus magis percutitur, & ideo non licet fructuario alius tollere, neque proprietario inuito fructuario, l. acquifitum, §. inde Nerua, & ibi gl. turbatur, de usufructu.
- Domus per partes resecta, vel reedificata licet omnis noua facta sit, tamen censetur eadem domus, l. quid tamen, quibus modis usufructus, & gl. existimari, in l. cum proponeretur, 76. de iudiciis.
- Domus duae, vel plures ex vna domo fieri possunt non destinatione patrisfamilias, sed pariete interiecto medio; de fundo autem vno, duo, vel plures fundi sola destinatione patrisfamilias, nullo etiam pariete interiecto, fieri possunt l. si quis duas, 6. §. si quis, & ibi addit. marg. communia praedictorum, & l. quod in rerum, 24. §. pen. & ibi gl. de domus, de legat. 1.
- in Domo diuenda plus facti opus est, quam in diuidendo fundo, glo. accipi d. bet, in d. §. si quis, commun. praed.
- Domus si tibi vendo hac lege, vt non possis ibi talem artem exercere, valet conuenio, vt obligaris tu, & tui successores, non autem quod sit aliqua seruitus, cum non sit praedium dominans, l. venditor eodem.
- Domus confutans iuxta alterius praedium, debet duos pedes derelinquere, l. si. siuium reguodorum.
- Domus habens si vicino locatui aream ei iniunctam ad calcem faciendum, vel terram camentorum reponendam, si in vicinum terram, vel calcem alius congesti, quam essent fundamenta, ita quod altitudinis pluuia inundata terra vel alio humore atque adificia locantis corruerit, tenetur conductor ad dampnum illud actione ex locato, sed non ex lege Aquilia, l. qui domum, 77. locati.
- Domus conductu si non potest habitari, vel ad habitandum locari, debet fieri remissio pensionis, nisi alia aequi idonea praestetur, l. cum in plures, 60. cod.
- Domus nulla alteri potest esse tuta, nisi periculo capitis congenerit serui dominus praestare custodiam tam a domesticis, quam ab extraneis, & ideo introducum est Senatusconsultum de torquendo seruos domini interfecti a familia, vel extraneis ad veritatem erucendam, l. 1. & ibi gloss. necantes, ad Syllanum.
- in Domo esse videtur argentum, quod est depositum causa custodire, vel commodatum, ita vt habeatur de proximo, l. pen. §. si de auro & argento.
- Domus faciens in meo, ac promittens me recipere ibi, cum quinque hominibus, si aliam fecerit, non tenetur me recipere cum decem hominibus, gl. promissionis, in l. dampni, 18. §. si quis, de dam. inf.
- Domus emens bona fide nihil aliud possidet, quam ipsam domum, hoc est, totum corpus integrale domus, non res singulares, ex quibus domus constituitur, l. cum, qui, 23. de vi capion.
- Domus constat ex duobus rebus, scilicet ex solo, & superficie, & ipsa vniuersa domus possessione temporis rerum immobilium dominium mutat, ibid.
- Domus emens licet non possidet singulas res domus, dominium tamen singulorum rerum habet, gl. mater, ibi.
- Domus, quotam puta dimidiam, tertiam, quartam, vel millesimam recte potest quis possidere, & sic vitus lapidis millesimam, & sic multiplicatiam partem recte potest possidere, sed non certam rem, d. gloss. muret.
- Domus possidens possidet, & quamlibet partem eius, & ita ab hoc puncto vsque ad illud, & sic lapidem, si ibi sit, recte possidet, vt partem domus, sed non vt lapidem, licet in ea parte solus lapis sit, ibid.
- Domo empta singulae res domus, neque vendit, neque emptor intelliguntur, quantum ad proprietatem, sed bene quantum ad euictionem, gl. fin. autem, & ibi add. marg. ibid.
- Domus emptor si columna, aut lignum, quod erat in domo, fuerit euicta per actionem de rigno iniuncto, emptor habet regressum de euictione contra venditorem ex empto, d. l. cum, qui, §. fin. autem.
- Domo destructa, singulae res eius possidentur ex integro, & viucapiuntur temporis, quod in viucapione rerum mobilium constitutum est, nec computatur in eo tempus, quo domus possessa est, ibid.
- Domus sine solo non potest viucapi, cum non possit possideri sine solo, l. nuncquam, 26. & ibi gl. 1. de vi capion.
- Domus habens non dicitur habere duas res, scilicet solum, & superficiem, sed vnam tantum rem, scilicet domum, licet possit vendere separatim solum, deducta superficie, l. fin. §. fructus autem, quae in fraud. credit.
- Domus fiscalis dicitur sacra, gl. si in l. 1. ne quid in loco sacro.
- Domus regulae solae non possidentur per se, sed cum vniuersitate adificij, neque ad rem pertinent, an sine affixae, an appositae tantum, & ideo contra auferentem eas regulas datur interdictum, quod viat, clam, si non de adificio, sed de scoriis pilulis suffulcris, l. si alius, §. fin. & l. nam origo, cum l. 1. seq. quod viat, clam.
- Domus affixa dicitur partes domus, gloss. affixum, in l. nam & si ramos, §. 1. eodem.
- Domus alienis iuncta si fuerit separata, potest dominus vindicare, nisi iam duplum consequutus fuerit per actionem de rigno iniuncto, l. si quis cum totum, §. si ancillam, & ibi gl. separata, de except. rei iudic.
- in Domo alienam inuito domino ingrediens, quamvis ingrediatur causa vocandi eum in ius, tenetur actione iniuriarum, l. qui in domum, 23. de iniuriis.
- Domus inferioris domus si sumum fecerit causa iniuriandi, & fumigandi domum superiorem vicini, tenetur cum iniuriarum actione, & idcirco e contra, si superior viciniam in inferiorem domum proiecit, aut infuderit aliquid ani-

mo iniuriandi viciniam inferiorem, l. pen. eod.

- Domum suam, vel agrum suum, vel alienum praebens etiam amicis suis scienter vt stuprum, vel adulterium committeretur, cuiusque conditionis sit, vt a dultre puniatur, qui domum, cum l. seq. de adulteriis.
- Domum suam, vt stuprum, vel adulterium committeretur, videtur praebuisse, & in eam domum soliti sint conueniri ad tractandum de adulterio, quamuis ex loco nihil admiffum fuerit, quia sine illo colloquio adulterium non committeretur, l. & ibi amicis, 9. de adul.
- Domos alienas, aut villas expilantes, aut effringentes, aut expugnantes in turbi cum telis, capite puniuntur, l. pen. ad leg. lul. de vi pub.
- Domus vna pariete medio sunt duae domus, gl. 1. in l. quantum, 157. de verbos. signific.
- Domus, vel aliud opus non licet facere alicui circa theatrum, vel amphitheatrum, l. 3. de operib. publicis.
- Domus vniuersae nostrum debet existimari illa, vbi quisque sedes, & tabulae habet, suarumque rerum constitutionem fecit, l. in lege Cenforia, 203. de verb. signific.
- Domus, in qua maiorum imagines sunt fixae a tutore, vel curatore, non debent vendi, quia satis lugebre est, non videre in domo maiorum imagines, aut reuillas videre, l. lex, qui, 22. C. de admur.
- Domus, ceteraque immobilia in patrimonio minorum debent permanere, ibid.
- Domum facient instrumentum, & faber, gloss. fin. in l. per procuratorem, C. de acquir. poss.
- Domus, in qua sit falsa moneta, est confiscanda, si dominus sit praefens, licet ignorauerit, si vero fuerit absens, nullum patitur dampnum, l. 1. C. de falsa moneta.
- Domus, in qua sit falsa moneta, non confiscatur, si sit viduus, licet sit praefens, nisi cuiusdam appareat eius delictum, idem in pupillo, tutor tamen eius non excusatur, sed tantum ex substantia tutoris lico debet inferri, quantum ex substantia pupilli erit inferendum, si alius pupillus non fuisset, ibid.
- Domus vna ab alia in Constantinopolitana ciuitate debet distare spatio centum pedum, aut de noui operis nuntiatione maritimis aspectus, in principio, per totum.
- Domus, in qua falsa moneta sit, vel in qua eunuchus sit, vel in qua sacra mysteria celebrantur, publicatur, gl. subiacentibus, in §. si quis, in auth. de Ecclesiast. titulis, col. 9.
- de Domo sua regulariter nemo debet extrahi, fallit ad subeunda publica munera, gl. 1. in add. marg. in l. ex omnibus, 31. C. de decurionibus, lib. 10.
- Domus publica, vel praetorium non debet in viis priuatis conuerti, l. 4. C. de operib. publicis.
- Domus si in porticu publica sit constructa, eius relictus deputari debent ad luminaria celebranda, ad adificia receptanda, l. qui plurimum, 19. C. eodem.
- In Domo regia non possunt alicuius imagines pingi, nec fieri stationes, neque equi introdiri, nec fieri conuiuium nuptiarum, l. basilicam, 1. C. eod.
- Domus notitiam habens habetur suspecta, quando domus frangitur, & tales de facili torqueri possunt ad inuestigandam veritatem, l. dominus horro- rum, §. 5. locati.
- Domus quandoque pro habitatione, & domicilio accipitur, l. 2. §. item, de alex. lulio, & alacotibus.
- Reliqua verbo, Legat. 2. 1. Aedes, Aedificium, Cassa, Camenta, Fructuarium, §. In- uentum, Ingreffus, Inuentus, Infula, 1. 2. Indulcia, Horreum, Legatum, 10. §. 6. Locum, 4. Obligatus, Paries, Penjo, Portam, Superficiarius, Tignum, Vendere, Ca- pere, Conuicium.
- DOMUM reuocandi ius habere, significat habere licentiam reuocandi iudicium ad domum, id est, ad locum, vbi habet domicilium, non domum tantum, gloss. ius datur, in l. 2. §. legatis, de iudiciis.
- Domus reuocandi ius habet, qui ex causa prosequende appellationis Romam, vel ad alium locum se transferit extra suam iurisdictionem, ibid.
- Domus reuocandi ius habet ille, qui conuenitur extra suam iurisdictionem in loco, ad quem ex probabili, vel necessaria causa se transtulit, l. 2. §. legatis, & ibi glo. ob aliam, de iudiciis.
- Domus reuocandi ius habet pater, qui conuenitur extra suam iurisdictionem in loco studi, ad quem se transtulit, vt videret filium, ibi.
- Domus reuocandi ius habent peregrini, & alij, qui conueniuntur in loco, in quem, & per quem causa religionis vadunt, ibid.
- Domus reuocandi ius habet tutor, qui conuenitur de alia tutela, in loco, ad quem causa alterius tutela se transtulit, ibid.
- Domus reuocandi ius habent, qui conueniuntur in loco, ad quem ex causa necessaria, & probabili se transtulerunt, si ibi non contraxerint, sed si ibi contraxerint, reuocandi ius non habent, nisi sint legati, qui non compelluntur durante legatione se defendere in loco, in quo ante legationem contraxerant, §. legatis.
- Domus reuocandi ius habent illi, qui conueniuntur in loco, in quem se transtulerunt ex causa reuocandi, vel alia legitima causa de contractu celebrato in sua ciuitate, vel prouincia, sed si conueniatur de contractu celebrato extra suam ciuitatem, vel prouinciam non habent ius reuocandi domum, l. 1. §. item si extra, & ibi gl. 1.
- Domus reuocandi ius perdit illi, qui ex causa legationis testimonij, vel alia causa se transtulerunt, si ibi agant contra aliquos, & ab illis ibi conueniri possunt, & compelluntur se defendere, nisi agerent de iniuriis ad vindictam, quia tunc non possunt conueniri, l. 2. §. sed si agant.
- Domus reuocandi ius an quis habeat, si dubitet eorum vno iudice, ipse iudex debet cognoscere de hoc, & si constiterit habere priuilegium, in suam prouinciam debet eum remittere data cautione simplicis, id est, promittendo de iudicio sibi in sua prouincia, d. l. 2. §. sed si dubitetur.
- Domus reuocandi ius qui habet, debent cauere de iudicio sibi in domo sua, ibidem.
- Domus reuocandi ius non habet quicquid praenotus ille, qui pendente iudicio miles, vel alterius fori esse coepit, si quis postea quidem, eod.
- Domus reuocandi ius non habet ille, qui pendente iudicio factus est clericus

motu proprio, quia per iudicem laicum potest condemnari, sed non quia in persona, gl. 1. & ibi add. ibid.

Domum reuocandi ius non habet ille, qui pendente iudicio factus est miles armatus militum, nam potest condemnari per primum iudicem, sed non puniti in persona, gl. 1. & ibi gl. 1. & add. marg.

Domum reuocandi ius, ut non habeat ille, qui postquam in ius vocatus fuit miles, vel alterius iurisdictionis esse coeperit, sufficit, quod tempore citationis fuerit vocatus de foro vocatus, id est, de foro eius, ad quem vocatur, gloss. 2. ibidem.

Domum reuocandi ius habens in vno loco, si agat ibi contra aliquem, ibi teneat respondere, & se defendere, l. qui non cogitur, 22. de iudiciis.

Domum reuocandi ius habet ille, quem princeps euocauit, nisi in illo loco contraxerit eo tempore, l. non alius, 24. eod.

Domum reuocandi ius habens tenetur satisfare de damno infecto, & si nolit satisfare, nullus fiet in domos, l. sed & si restituitur, §. 1. eod.

Domum reuocandi ius habens cogitur litem contestari, si ita ad suum iudicem transferatur, quando dies actionis exiit, si daretur ei ius reuocandi domum, d. l. sed & si restituitur, §. l. eod.

Domum reuocandi ius habens in vno loco, si ibi aliena negotia gesserit, non debet illi in eo agi, ut in glo. ibi in reuocand. sed debet se defendere ibi non obstante privilegio, l. interdum, §. 3. l. eod.

Reliqua verbo, Forum, Adhuc, Exceptio, 19. Legatus, per tot.

ad DOMVM habitationis, ubi fieri citatio, vel denunciatio, ut valeat quando alium copia non potest haberi, l. §. permittitur, de liber. agnoscend.

Domini denunciantur, quando est abscis, vel non reperitur, ut denunciantur de hoc, l. dies cautionis, §. prout ait, cum §. seq. & ibi gloss. libellum de damno infecto.

Domum denunciari sufficit, etiam si non perueniat in notitiam eius, cui nuntiatur, ad hoc vt l. i. rumpatur preceptio, gl. domini, cum l. 2. C. de annali exceptione.

Reliqua verbo, Citatio, 2. §. 4. Denunciare, Citari, Citatus, 4.

DOMVS diruta eadem dicitur, si deposita, & diruta non sint tigna vsque ad arcem, & fructuarius domus adhuc habet viam, cum l. qui in viam fructum, §. 1. & ibi gl. 1. de vi fructu.

Domus tamen non dicitur, que destituta potest restitui, etiam si eo animo dirueretur, vt postea restitueretur, licet in nauis, vt. mact. sit aliud, glo. legatus sit, ibi.

Domus destructa non potest reduci ad eam suum statum, sicut nauis, quia tabularum de facili potest fieri aliquo tempore, vel adiuncto eadem repositio, non autem tignorum, vel trabum in pristina loca potest fieri eadem restitutio, propter materiam aptitudinem, & leuigationem, quae non fit in tignis domus, sicut in tabulis nauis, ibid.

Domum alienam si quis demolierit iniuncto domino, & eo loco balnea extruxerit, edificium domini soli est, etiam potest agere Aquila pro domo destructa, qui domum, §. ad leg. Aquil.

Domus destructa potest vsque ad pristinum statum restaurari, non obstante reuerentia ne luminibus officiat, alius tamen reddendarius non licet, l. si restitueretur, §. 1. de feruis, vbi an.

Domus legata vel per fideicommissum relicta, si particulatim reficiatur, legata vel fideicommissum non extinguatur, secus si in totum destruitur, & combusta sit, & per restatorem reficiatur, qui exceptionem, §. 1. & ibi gl. 1. de leg. 2. & add. marg. de condit. indebiti.

Domus si per fideicommissum in diem relicta sit, & eius pars ante diem fideicommissio cedentem sit combusta, & eam heres impensa sua refecerit, poterit heres impensam ex fideicommissum deducere, qui sine deductione eam tradiderit, poterit condicere retraditionem domus, vt pro impensa possit retinere, §. 1.

Domus vicini destructa, ne ignis vltioris extenderetur, debet a vicinis emendari, quia pro communi utilitate factum est, l. 2. in additione marg. ad leg. Rhodiam.

Domum vel villam destruere tollendo marmora, & alia particulatim, quo plus ex negotiatione, vel eorum venditione libi acquireretur, non licet alicui, l. Senatus, §. 2. de contrahend. emptione.

Domum, vel villam destruere tollendo marmora, & alia, vt illa in aliam domum ponat, licitum est alicui, gl. 2. ibid.

Domum, vel villam destruere tollendo marmora, & alia etiam non ex causa negotiationis, non licet, vt si quis legauerit marmora, quae sunt iniuncta domui, vel quae postea ab herede iungantur, heres non potest tollere, ibi.

Domum, vel villam destruere tollendo marmora, & alia ad opus publicum, licitum est, ibid.

Domo pignori data exusta, arcam si quis bona fide emit, & extruxit, edificium venit in obligationem pignorum, ita tamen, quod adficans bona fide non aliter cogitur creditor restituere edificium, quam si sumptus in extra actionem erogatos, quantum pignus erat pretiosior facta sit, recipiat, l. Paulus, 27. §. domus, de pignoribus.

Domus particulatim, & sic diuersis temporibus tota a testatore relicta censetur eadem, licet nihil remaneret de illa materia, & ideo diruta legatum domus, etiam potest legatum a testatore sit ita relicta, secus quando tota domo destructa, alia in eodem loco edificata sit, si ita legatum, §. 5. §. domus, de leg. 1.

Domum reficiendi facultatem habens non habet facultatem petendi cautionem damni infecti, l. si ad id, §. 2. de damno infecto.

Domus destructa, vt restitatur, i domino, ad curatorem reipub. pertinet, quod si dominus noluerit reficere, ipse curator sumptus publicos reficiet, & reipub. eam diuinitur, si dominus eius ad tempus pecuniam impensam cum viis restitueret, & noluit, l. ad curatoris, §. 1. & ibi gl. 1. de domum, eod.

Domus non potest demoliri causa negotiandi, sed bene causa concedendi ad opus publicum, §. eod.

Domus priuata facere demoliri propria auctoritate potest officialis stratarum, vt ciuitas paphos, l. si ad id, l. in ad id, marg.

Domus vicini potest impune destrui a priuato timore ignis, si ignis vsque illud peruenit, fin autem vsque illud non peruenisset, sed si non tunc destruxisset, tunc tenetur ipse, nisi esset summus Magistratus, d. §. est & alia, & ibi gloss. fecisset.

Domum vicini si quis destruxerit nulla habita occasione incendi, licet postea ibi prope incendium ortum fuerit, tenetur indistincte ad interitum, quia aestimari debet, damnum factum sit, necne, non ex post facto, sed ex praesenti statu, ibid.

Domus etiam si fuerit in tota destructa vsque ad fundamenta, & vsque ad arcem ea intentione, vt ex eadem materia reficiatur, dicitur ac reputatur noua, ac diuersa domus, & stipulatio super ea interposita exringuitur, nec amplius per eius refectionem reuocatur, secus fuisset, si non fuisset in totum destructa, sed tigna remota, ac postea reposita, l. inter stipulantes, 42. §. arcam, ad fin. de verbis, obligat.

Domus vsque ad arcem destructa, & restituta licet alia sit domus in veritate, tamen in utilitate eadem intelligitur, scilicet quoad seruantes, ne perant, gl. mente, ibid.

Domus vsque ad arcem destructa, & restituta, non est verè eadem domus, nec secundum fictionem in actione merè reali, d. gl. mente, & ibi add. marg.

Domum suam reficere vnicuique licet, dummodo non officiat inuito alteri, in quo ius non habet, l. domum, §. 1. de reg. iur.

Domum si quis incendio concretauerit, vel demolierit, tenetur reficere damnum, nisi fecisset causa arandi incendi iusto metu ductus, secus si non iusto metu ductus, gl. 1. in l. 1. C. de leg. Aquila.

De domo vna quaedam marmora tollere, & ad aliam transferre licitum est, non tamen ita, vt publicus deformetur aspectus, l. 2. C. de edificiis priuatis.

Domum si refecerit focus nomine communi, ad sumptus pro rata agere potest, vel per quatuor menses debet expectare, intra quos si sumptus non fuerint sibi redditi, poterit vendicare dominum totum, l. 2. C. eod.

Domum reficere ad alium vsu, quam fuit destinata a principio in communi, non est licitum, secus si ad eundem vsu, gl. 1. ibid.

Domum communem nomine proprio sciens si quis reedificauerit, sumptus non repetit, & ad edificatum ex hoc solo, l. 1. in l. 1. C. de edic. priuatis.

Domus diruta reedificare solum tenetur non curatis, curiales tamen vrbium tenentur, vel antiquas reedificare, vel nouas construere, l. singularem, C. eod.

Domum si habeat duo focos, & vnus vellet reedificare, alius compellitur, etiam si non sint focos, quia cogitur ad restitutionem, & inhiheret ibi destructio, gl. 1. ibid.

Domus alienas diruendi licentia pro fabricatione operis publici non extenditur ad domos excedentes quinquaginta libras argenti, & quando excedunt, tunc princeps est consulendus, si quando, §. de operib. publicis.

Domus ad priuatorum vium in palatio publico constructa dirui debet, & prohiberi in posterum fieri, l. quicunque, eod.

Reliqua verbo, Interdictum, 30. Mactio, Dem. Liri, Cementa, Reficere, Fultus, Index, 48.

DOMVS si dicatur ruinosa, an totalis domus debeat destrui, vel ea destructa facies debeat restitui, residet in arbitrio iudicis, qui debet inspicere consuetudinem loci, l. 3. C. de edificiis priuatis.

Domus vicini ruinosa si ante petitam cautionem in aedes meas ceciderit, non tenetur mihi ad damnum, nec possum cogere eum, vt ruderia, id est, fragmenta, quae ceciderunt, tollat, si omnia illa pro derelicto habeat, nisi culpa domini, aut negligentia damnum contigit, quo casu tenebitur, l. euenit, & ibi gl. 1. de damno infecto.

Domus vitiosa si corrumpit ante praestitam cautionem, & damnum dedit vicino, domino domus non alter permittitur tollere rudera, quam vt & tollat etiam inutilia, & quod caueat de damno futuro, quod potest contingere ex ablati, & etiam de damno praeterito iam facta ex ruina, prout ait, §. vnde queritur, eod.

Domus vitiosa, quando corrumpit ante cautionem petitam, & damnum dedit vicino, potest ille, qui damnum recepit, agere interdicto de ruderibus tollendis, vt tollantur, aut vt pro derelicto habeantur, ita, quod si dominus domus velit tollere, cogitur etiam damnum iam factum restituere, sed si velit ea pro derelicto habere, cogitur etiam pro derelicto habere totam domum, etiam in parte, qua non cecidit, si aduersarius la, & tunc cautionem non fuit negligens, sed fuit impeditus, d. §. vnde queritur, §. 1. gl. 1. cum l. seq. & ibi gl. negligentia, & l. hoc amplius, eod.

Inter Domum ruinofam, & eam si sit domus media non vitiosa, etiam dolus mediae domus si fuit in culpa in non petendo cautionem a domino domus ruinosa, tenetur mihi ex cautione, si mihi praestitit, vel ad eam praestitam si non sit praestita, secus si non fuit in culpa, l. qui bona fide, 13. §. cum inter, & ibi gl. conueniatur, eod.

Domus pars si sit ruinosa, & non caueatur, sit missio in possessionem, non solum illius partis, sed etiam alterius partis non ruinosa, sine qua ruinosa non possit possideri, vel quae cum illa conueniat in aedibus, quod illa ruente etiam alia rueret, vt quia sunt sub vna confectione, aut secus, l. si finita, §. 1. §. ex hoc edicto, eod.

Domus vana adiacens magnae domui si minatur ruinam, & non caueatur, sit missio in possessionem totius domus parae, sed non e contra sit in possessionem magnae, d. §. ex hoc edicto.

in Domo ruinosa habens seruitutem si non satisfecerit de damno infecto, & ideo vicinus missus sit in possessionem ex secundo decreto, non poterit vi illa seruiri, l. si finita, §. si qua, & ibi gl. 1. eod.

Domus conducta si minatur ruinam conductoris damni, poterit conductor petere cautionem damni infecti a locatore, sed pro domo conductu ruinam minante non cogitur cauere, l. damni, 18. §. sed inquilino, & ibi gloss. si vicinas, eodem.

Reliqua verbo, Cautio, 10. §. §. 15. Edificium, 10. Paries, Damnum, 7. §. 8.

DOMVS res si in pari loco sine positae, & illa, quae est in medio, debeat seruiri superiori, inferior autem nulli seruiat, dominus domus inferioris potest alius adificae parietem communem, qui est inter domum inferiorem, & mediam

& median, non obstante feruitute, quam debet media, hoc quod dictum, §. si de feruitutibus vrbanoium.

Domus suis adibus feruientem si quis emit, & sibi traditam accepit, confusa, atque extincta est feruitus, & si postea venderit eam, nominatim debet imponere feruitutem, alioquin libeā venditur, l. si quis aedes, 30. de feruitut. vrbana.

Domus mea si feruiat adibus Titij, & adibus Mauij, & a Titio precario petij, vt altius tollerem, si per constitutum tempus edificatum habuero, libertatem contra Mauium recte vsucapio, cum non vna, sed duz fuerint feruitutes, l. si aedes mea, 32. eod.

Domus duas communes habentes, si vnam venderint ac tradiderint hac lege vt feruiat retentz domui, valet talis constitutio feruitutis, ac si vnus solus habens duo pradia, vel duas domos, alteram venderit predicto pacto, l. si q. is duas, 6. §. fin. & ibi gl. id enim, communia pradiorum.

Domus duas communes habentes si vnam separatim tradiderint hac lege, vt feruiat retentz domui, valet talis constitutio feruitutis, & nouissima traditio licet precedentem traditionem efficacem, ibidem.

Domus duas habens si tradiderit eas duobus eodem momento, non potest feruitutem imponere, vt feruiat altera alteri, l. si cum duas, eod.

Domus duas habens si tradiderit eas duobus diuersis temporibus, potest imponere, & vel acquirere feruitutem illi domui, quam prius tradidit, ibidem.

Domum suam si quis feruam fecerit vicino, nihilominus potest alius per eandem necdere feruitutem, l. qui per certum, 1. §. eod.

Domus mea si feruitutem debeat domui tuz, possum ego agere negatiua contra te iurium prohibentem, nec altius tollere, licet domus mea feruiat, non tamen ego, contra quem ago, & ideo competi mihi ius altius tollendi inuito eo, cum quo ago, quia quantum ad eum pertinet, liberam domum habeo, & ideo non potest exipere de feruitute tercio, l. loci, §. cōpetit, si feruitus videt.

De media depreffa non impedit feruitutem altius non videtur debet ad domo vltiori, sed media eleuata feruitus interpellat quoad eleuata teneat, l. & ideo, cum l. §. eod.

Domum depreffam habens dicitur habere feruitutem ei, qui altorem habet, intelligit, si prohibitis altius tollere depreffam habeat, l. & si forte, §. 1. eod.

Domum inferiorem si quis conduxit, quia licet ei iure feruitutis mittere fumum in superiorem, agit contra l. catorem ad interdict. fumum mittere perhibetur actione negatoria, & eontr. ei debetur finituras, contra superiorem agi potest confessoria, si non paratur immitti, l. i. n. c. v. §. Aristo, eod.

Domus, quz insitit ad eum feruitutis habentis causam continuam, & permanentem, si alienetur, in dubio videtur feruitus imposita, l. de feruit. legat.

Domus in qua insitit monumentum adificauerit, licet non feriat spatio legis compendioso, cautio damni infecti sibi, prattari non debet, nec domino monumenti, qui passus est ita edificari domum, secus si domus esset licite aedificata, l. qui bona, §. si quis iuxta, & ibi gl. non erit, de dam. infect.

Domus omnis a fundamentis præsuntur libera vsque ad celum, nisi probetur feruitus constituta, vel præscripta, l. neque fructuarij, C. de feruitutib. Reliqua verbo, *Servitus*, 39. ad al. *Fundus*.

14. DOMO per hereditatem cum supellectili legata, continetur etiam n. n. & omnis supellex in domo esse solita, quon testator in proconsulatu profr. aus consulat in domum, vel in hortos, vt tutori loco esset, l. quon testator, §. si tutori profr. domo, de fundo instructo.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

Domus si sit in hereditate, & in omni iure suo legata non continetur vrbana familia, & ceteris optat. casus quoque pradiis exhibebantur, continentur tamen & itaq. legat. pater, & ceteri & acquirit domui tantum deferentes, & etiam artifices, si illius domus causa parati sunt, licet aliis quoque pradiis exhibeant optat. casu, ibi.

lia, quia ille adium, vel fundi non sunt, ibid.

Domus torcularia, & vasa vinearia si sunt posita causa vsus perpetui, dicuntur esse domus, secus si ad tempus, l. fundi, 17. & ibi gl. cohæreant, in add. marg. eodem.

Domus dicuntur esse multe, quæ affixæ non sunt domui, vt putæ ferræ, clauæ, & claustra, ibid.

Domus dicuntur piceæ tabulæ, protectoria, & crustæ marmoreæ, sed reticuli circa columnas plures, circa parietes, item elicia, & vela non sunt adium, d. fundi, §. quæ tabulæ piceæ.

Domus esse non videtur id, quod insulæ causa paratum est, si nondum perfectum est, quamuis sit positum in edificio, quod verum est in venditione domus secus in vltima voluntate, d. §. quæ tabulæ piceæ, & ibi gl. adium.

Domus cedunt fittulæ, & canales, nisi aliud dicatur, l. si venditor, 38. §. fin. eod.

Domus vendita vt venditor possidet, veniunt pilæ, & columnæ extra domum domui iunctæ, l. creditor, 52. §. fin. eod.

Domo legata, vt ibi aliis concessa, vel data veniunt ea, quæ sunt coniunctæ domui venditæ, gl. si ibid.

Domus appellatione continetur arca, gloss. l. in add. marg. in l. quamuis, si qui omnia causa testam.

Aditus pars nō dicitur res singulæ domus, licet area dicatur pars domus, d. gl. l. Domus appellatione non comprehenditur porticus, cum per quandam extensionem comprehendatur, l. cetera, 41. §. hoc Senatusconsultum, de legat. l. Domus appellatione comprehenditur olium, ibi.

In domo posita, vt ibi perpetuo insitit, licet non sint fixa adib. tamen cedunt venditori adium, vel legatum adium, ibid.

Domo legata continetur etiam horri domus causa comparari, vt amoenior, & salubrior ellet domus, si & per eam esset aditus ad eos, & illi essent additamentum domus, l. pradiis, 91. §. qui domum, de legat. 3.

Domus appellatione insula quoque iuncta domui videtur legata, si vno pretio cum domo comparata esset, & vtriusque pensiones similiter accepto ferebantur, l. pradiis, §. si eod.

Domus pars dicitur speculæ, & pegmata affixa domui, licet ad tempus insit deracta, nec nondum sint posita, dummodo ad hoc feruierit vt repouantur, & in emptione domus veniunt, secus si nondum sint affixa, nec repouantur, ad hoc tamen sunt de nouo facta, & parata, vt suppleantur, si qua derant, & tunc illa derant agis in emptionem domus, quam domus pars, l. quæstium, §. speculæ, & ibi gl. tamen sint, de fundo instructo.

Domo legata, necque eius insitum arum, neque supellex intelligitur legari, nisi expresse à testatore legatur, l. si de supellectili legata.

Domus appellatione habitatio quoque significatur, l. qui domum, de adulteriis. Domo vsuata non censetur vsu capere res singulares, quibus constituitur domus, quod secus est in grege, gl. vendicare, in l. de rei vendicatione.

Reliqua verbo, *Insulæ, Conciatius, Legatum, 10. Venditru, 8. Canaliculum.*

DOMESTICI testimonio cum quis non possit vt, eo quod habeatur de familia, quod etiam si eum domesticum excludat de domo, non possit eius testificatione adiuari, l. §. si ferus ad hoc, & ibi add. marg. de quarto.

Domestice personæ dicuntur ferus, colonus, familiaris, liberus, ascripticius, vxor viro & contra, præsenti, & hæc quidem, & ibi glo. l. C. de his, qui ad & ceteri, gl. si in add. marg. in c. 1. qualiter iurare deb. in feudis.

Domestici iudicium non debent esse aduocati, vel patroni in causis, aliis se immiscuentes puniuntur per præsidem, l. 4. C. de afflictioribus.

Domestici iudicium vel cancellarij ministerium si quis gesserit, ad eandem observationem remeare eum non conceditur, nemo, C. eod.

Domestici admittuntur ad probationem eorum, quæ domi geruntur, cum per alios non facit possint confiteri, l. consensu, §. super plagis, C. de repudiis.

Domestici dicebantur quidam milites foris, vel arearum principis consilij, sed protectores dicebantur, qui stant coram principe armati, gl. in rub. & ibi add. marg. C. de domesticis, lib. 12.

Domestici, & protectores principis salutate vicariis, & præfectum, possunt eos osculari dando pacem, ac eis omnes debet reuerentiam exhibere, l. 1. C. eod.

Domestici arum, ac protectorum principum signatur dignitate spectabilius, sed alij subiectionis post eum in gradu vsque ad numerum decem, inter clarissimos nominantur, ita tamen, vt qui prior est in loco, prior sit in ordine, l. 2. C. eod.

Domestici, & protectores principis sine licentia principis se absentantes per biennium a curia non ex causa reipub. debent poni post quintum in ordine ipsorum, si per triennium fuerint absentes, in decimo gradu ponuntur, si per quadriennium in loco nouissimorum sunt ponendi, si per quinquennium, singulo tempore spoliandi, l. 3. C. eod.

Domestici arum, & protectorum principum si ante finitum officium decesserint, heres eius plures totius anni, ac etiam subsequens percipiet, l. final. C. eod.

Domestici esse perpetui, vel ad tempus prohibitus alio nomine assumpto colore questio, non est prohibitorie durante assumendus, l. 1. C. de priuileg. scholarm, lib. 12.

In domesticis persona citibus præsumitur fraus, quæ in extraneis, gl. si in c. 1. qualiter iurare debeant, in vlt. feudorum.

Domesticum testamentum reprobatur in testamentis, & in aliis, §. pater, & ibi gl. in ea re, l. si de testam.

Domestice testis dicitur colonus, ascripticius, & similes, item vxor viro, & contra, item feruientes, fidei passim, id est, commensales, vt quia vsuam expensis domini, aliis contra, nisi habuerint licentiam sine fide reuerendi, d. glo. in ea re.

Domestici dicitur illi, quibus ratio patris, vel domine potestatis imperat potest, & omnes, qui in domo habitant, gl. in c. 1. in re, in additamentum.

Domesticum testimonium in quibusdam casibus admittitur, veluti in domo factum non potest melius probari, quam per domesticos, d. §. pater, in add. marg. Reliqua verbo, *Familiares.*

DOMICILIUM potest quis habere in duobus locis, gl. si in l. 1. Senatusconsulto, ex l. Senatoribus.

Domicilium nouum queritur propter dignitatem, & non mutatur originale, sed illi adiungitur, d. l. Senatores, eod.

Domicilium originis non potest mutari, sed domicilium ex constitutione recte potest mutari, d. gl. fi. eod.

Domicilium habere dicitur ibi, ubi ratione domicilij habet iudicem ordinarium, gl. domicilium, in l. heres abens, §. proinde, de iudi.

Domicilium habere Romæ non intelligitur quis eo ipso, quod studiorum causa ibi habitat, ibid.

Domicilium habere dicitur quis ibi, ubi habet maiorem partem fortunarum suarum, gl. debeat, & gl. inter absentes, in l. fi. C. de præscript. longi tempor. Domicilium constituitur scholasticis per decem annos, quando est dubium, an habeat animum reuertendi ad domum suam, sed quando est certum, nec per nullo annos, §. gl. non habeat, in l. lex Cornelia, §. si tamen, de iuriuris.

Domicilium habere, & esse incolam, sunt idem gl. ad scriptum, in l. re legatorum, §. interdicere, de interdictis.

Domicilium constituitur, & mutatur sola voluntate, sed aliud est in origine, gl. fi. in l. §. fi. de captiuis.

Domicilium habere, quæto in pluribus locis, non est à iure diffonium, l. labeo, §. municipal.

Domicilium constituitur factis, & animo, gl. fi. in l. non vique, eod.

Domicilium patris non sequitur filius constitutione patris, l. assumptio, §. filius, eod.

Domicilium in duobus locis potest quis habere, si verobique ita se instruxerit, ut non ideo minus apud alios se collocasse videatur, dict. l. assumptio, §. viris prudentibus.

Domicilium mutandi animus præsumitur statim, quod quis recedit cum rebus suis, ibidem.

Domicilium patris non additrici filium aliorum incolam ciuilibus muneribus alienæ ciuitatis, l. liberus, §. patris, eod.

Domicilium ad subeunda munera personalia non facit sola domus possessio, quæ in aliena ciuitate comparatur, l. liberus, §. pen. eod.

Domicilium re, & factis, & animo transferitur, non nuda protestatione, l. domicilium, 20. & ibi gl. i. eod.

Domicilium facit incolæ, gl. fi. ibidem.

Domicilium habere dicitur quis in municipio, in quo moratur, emit, contrahit, & semper agit, & in quo festos dies celebrat, & non in colonia, ubi agri sui coluntur, in quo raro, & colendi raris causa moratur, l. eius, qui, 27. §. si quis, eod.

Domicilium potest quis in duobus locis habere, si æqualiter in illis sit instructus, & æqualiter in utroque loco moretur, d. l. eius, qui, §. Cellus, eod.

Domicilio potest quis esse, ut si relicto domicilio nauiget, vel iter faciat querens, quod se conferat, atque ubi consistat, ibid.

Domicilium potest accipi duobus modis, uno modo pro habitatione, & tunc licet fortior quis originem, potest tamen non fortiri domicilium, hoc est, habitationem non habere, secundo modo accipitur pro quadam iure conueniendi, & subeundi munera, & isto modo, qui habet originem, & habet domicilium originis, nisi terra originis, chasmate perierit, vel capta sit, vel passa aratur, vel omnes recesserint, quo casu potest quis non habere domicilium originis, gl. domicilio, & ibi add. marg. ibid.

Domicilium constitutione potest quis habere, ubi velit, nisi ei interdictum sit ibi habere, l. nihil est, §. i. & ibi gl. fi. eod.

Domicilium quis in nullo loco habet, quoad omnes habetur pro præfente, & id est in eo, qui habet in pluribus locis, nam in illis habetur pro præfente, gl. inter absentes, in l. fi. C. de præscript. longi tempor.

Domicilium quis non potest habere in pluribus locis, neque in vilo loco, ibid.

Domicilium testatoris in dubio sequi debet heres, gl. domicilium, in §. si quis in nomine, in auth. de Ecclesiasticis titulis, col. 9.

Domicilium in duobus locis potest quis habere in vno ratione originis, in alio ratione incolatus, & utriusque loci munera tenetur subire, nisi simul uterque locus ei imponatur, quia tunc debet potius subire munera loci originis, quam incolatus, l. i. & ibi gl. fi. & l. fi. & ibi gl. fi. C. de municipib. lib. 10.

Domicilio originis non potest quis renuciare, nisi propter matrimonium, vel quia sit factus Senator, & tunc non simpliciter, sed quoad quid, l. penult. & ibi gloss. i. C. eod.

Domicilium quæsitum constitutione potest mutari, & postquam quis mutauit, non potest vocari ad munera noua, sed ad munera ante mutationem, vel translationem imposita tenetur, l. i. & ibi gl. i. C. de incolis, lib. 10.

Domicilium non constituitur scholasticis in loco, in quo student, nisi decem annis transactis eo loco sedes sibi constituerint, l. 2. C. eod.

Domicilium sibi constituere præsumitur quis in vno loco ex transference decennij, maxime si emat, vel conducit ibi domum, vel possessionem, exiens ad domum suam in illo decennio hoc animo, ut cum pecuniis veniret, secus si iur eo animo, ut de suo recessu disponeret, item secus in eo, qui minore tempore steterit, gl. i. ibid.

Domicilium sibi constituit quis in eo loco, in quo contraxit, vel deliquit, gloss. i. ibidem.

Domicilium sibi non constituit quis in eo loco, in quo etiam plus quam decennio stetit interpolitam, & non animo ibi manendi, d. l. 2. & ibi gl. 3.

Domicilium verbis nec fit, nec definit quis habere, gl. fi. ibi.

Domicilium non facit sola habitatio, vel domus, sine privilegio ciuitati dato, aut larius non translati, gl. pe. in l. 1. & l. 4. & ibi gl. 2. C. eod.

Domicilium sibi constituitur in patria fuz vxoris, vel in alia qualibet incolatus iure censetur se obligare vltro muneribus eiusdem ciuitatis, l. fi. in patria, C. eod.

Domicilium, vel origo facit quem vocari ad munera, nisi per priuilegium aliud sit expressum, l. priuilegio, C. eod.

Domicilium habere dicitur quis in eo loco, in quo larem, & rerum, & fortunarum suarum maiorem partem constituit, unde ruris edificatus non est, si nihil sit, quod faciat eum recedere, sed si profectus sit ab eo loco, videatur peregrinari, & si rediit, dicitur desistere peregrinari, l. ciues, C. de incolis, lib. 10.

Domicilium facit quem incolam, ibid.

Domicilium triplex est originis, certæ dignitatis, & habitationis, d. l. ciues, in additione marg.

Domicilium dignitatis habent Senatores in vrbe Romana, & Constantinopolitana, sed & primum domicilium, id est, originis, retinent etiam quoad honores, sed non quoad munera, l. pen. & ibi gl. fi. C. eod.

Domicilium in vrbe Romana, licet quis consequatur ratione dignitatis, tamen ratione communis patriæ non est ciuis, sed bene quoad hoc, ut ibi conueniri possit, d. glo. fin.

Domicilij, & habitationis ratione, licet quis fortior forum, si tamen alio loco habet iudicem specialem, coram quo conueniri possit, tunc extra suum territorium potest conueniri, gl. personarum, in additione marg. in l. i. C. de principibus agentium in rebus, lib. 12.

Reliqua verba, Concubina, Domus, & 7. Incola, Lares, Mulier, 43. Scholasticus, i. a. Senatores, Vidua, Vxor, 11. Origo.

Donatio in genere, num. 1. usque ad num. 12.

Quoad eius infirmationem, num. 12. 13. & 14.

Quoad donationem inofficiosam, immensam, & omnium bonorum, numer. 15. 16. & 17.

Quoad donationem causam mortis, num. 18. usque ad num. 27.

Quoad donationem inter viuos, num. 27.

Quoad donationem inter patrem, & filium, num. 28. usque ad num. 34.

Quoad reuocationem, num. 34. & 35.

Quoad remunerationem, num. 36.

Quoad donationem ob causam, num. 37.

Quoad donationem inter coniuges, num. 38. usque ad num. 51.

Quoad donationem inter spouses, §. 1. & §. 2.

Quoad donationem propter nuptias, vel ante nuptias, num. 53. usque 59.

Quoad donationem factam à sacerdoti, vel contra, num. 59.

Quoad donationem factam concubina, num. 60.

DONATIO olim erat contractus innominatus, hodie verò nominatus dicitur, cum ex solo pacto, & consensu contrahatur, gl. facias, in l. iurisdictionum, de pactis, & gl. repetitur, in l. si pecuniam, de conditione causa data, & gloss. fin. in l. fina. de conditione causa data, & gloss. nouam, in l. pacta, 72. de contrahenda emptione, glo. 2. in l. 1. C. de conditione ob causam, gloss. igitur, & ibi additio, in l. 1. de rerum permut. gl. ex reb. & ibi add. margin. in l. in ædibus, §. 1. de donatio.

Donatio sine stipulatione non valebat iure antiquo, sed iure codicis facit, l. eo. in l. i. tibi, de pactis.

Donatio non venit in generali, & libera concessione, & administratione, l. contra iuris, §. si filius, eod.

Donatio sicut hodie præsumitur solo consensu, ita contratio consensu dissoluitur, ex identitate rationis, glo. fi. in l. fin. lab emptione, eod.

Donatio dicitur illa, quæ fit ex mera liberalitate pure, & simpliciter, non antea respectiue, neque adiecta aliqua causa, aliàs est donatio improprie, l. si tibi pecuniam, §. certum petatur.

Donatio iure Digestorum non potest fieri nudo pacto, sed bene iure Codicis, gl. tenetur, in l. hæcenus, de constitut. pecu.

Donationis vnus actus facit aliam donationem præsumi, l. si verò non, 12. §. inde Papinianus, mandati.

Donatio non potest dici, quando ego dixi, donare rem Titio, & aliquis audies afferat ei verba, §. gl. fin. in l. de contrahenda emptione.

Donatio ex post facto hodie est contractus necessitatis, sed olim non erat necessitatis, nisi stipulatione interueniret, gl. 2. post mod. in l. 1. de actio. empt.

in Donatione etiam hodie non oritur actio ex nudo pacto, sed conditio ex lege propter ipsum actum, §. ut prob. gl. nulla, in additione, in §. de constitut. Inst. de actionibus.

Donationis præsumptionem inducunt hæc tria, scilicet ratio sanguinis, taciturnitas longi temporis, & computatio rationum sæpius facta, quorum aliquid si deficiat, non sufficit, l. Proculus, 26. de probat.

ex Donatione non concessa à lege si aliquid retineatur, id aut sine causa, aut ex iniuncta causa retineri intelligitur, ex quibus causis conditio nasci solet, l. quia quod, 6. de donatio. inter viros.

per Donationem in efficacem dominium non transit in donatarium, unde in ædificatum solo cedit, donatarius tamen ædificans retinet impensam, l. sed si vi, §. i. §. fi. vi, in additione marg. eod.

Donatio, quæ potest condici, potest in stipulationem conuerti, l. ca. quæ, 57. eod.

Donationis contractus per nudum pactum non potest in alium contractum conuerti, sed bene per stipulationem, vel per pecuniam ad manus habens, d. l. ca. quæ, & ibi gl. pen. & ibi add. marg.

Donatio inter concubinas, & anasium valet, sed inter viros, & vxorem non, l. si prædixi, §. 8. eod.

ex Donationis causa si Titius mihi promisit pure rem Caij, & Caius eandem legauerit Maui sub conditione, & postea heres Caij pendente conditione mihi donauerit, licet illa res sit effecta mea, tamen quis potest mihi auferri à Maui existente conditione, adhuc possum agere ex stipulatione contra Titium ad eandem rem, l. non quocunque, §. 1. & ibi gl. 1. de legatis 1.

Donationum species tres sunt, quædam dicitur legatum, quædam donatio inter viuos, alia causa mortis, prima hoc est legatum differt ab aliis, quia in prima donans non obligatur donatario, nisi forte incipiat à traditione, in aliis sic item aliter substituitur in donatione, quàm in legato, gl. in legato, §. 6. de legat. 2.

Donatio præsumitur in viro nobili, & diuite, quando quantitas non est magnæ, gl. fi. in l. vxori, §. 3. §. fi. de legat. 3.

Donatio annua, & in singulos annos facta per stipulationem dicitur vna, & ad heredem transit, quod secus est in legato annuo, gloss. fi. in l. 4. de annuis legatis.

Donatio non dicitur illa, quæ fit ex necessitate, quandoque tamen dicitur donatio, vel liberalitas etiam illa, quæ necessario fit, sed dicitur improprie, gl. fi. in l. rem legatam, de adimend. legat.

DON

IVRIS CIVILIS

DON

Donationes in genere quæ plures sunt, l. de donatio.

Donatio proprie & simplex, & absoluta, & inter vivos, & directæ dicitur, cum quis ex mente dat, ut statim vel accipientis fieri, nec vilo casu ad se reueri, & propter nullam aliam causam faciat, quam vt liberalitatem & munificentiam exerceat, d. l. 1. & ibi gl. liberalitatem.

Donatio proprie non dicitur, cum quis ea mente dat, vt accipientis fiat, cum aliquid sequutum fuerit, sed dicitur hæc donatio sub conditione, ibid.

Donatio proprie non dicitur, cum quis ea mente dat, vt statim accipientis fiat, si tamen aliquid factum, vel non factum fuerit, vellet id ad se reueri, & tunc dicitur donatio improprie, quæ sub conditione resoluitur, qualis est mortis causa donatio, d. l. 1.

3 Donatio pura, quæ sub conditione est resolueda, non est proprie donatio, ¶ reprobat. l. sequitur, add. marg. & Doct. in d. l. 1.

Donatio simplex conditionalis valet existente conditione, etiam post mortem donatoris, l. 2. §. si pecuniam, cod.

Donatio etiam per interpositam personam ex vtraque parte, vt per nuncium, & ita inter absentes, potest fieri, l. 4. & ibi gl. 1. cod.

Donatio etiam per epistolam potest fieri, cum res donata est penes eum, cui donatur, d. gl. 1. in add. marg.

Donatio gratia affectionis honestæ, vel inhonestæ, non sunt prohibitz, l. affectionis, l. cod.

Donationes gratia affectionis honestæ dicuntur factæ erga consanguineos, vel amicos etiam non merentes, & etiam erga incognitos, d. l. affectionis, & ibi gl. 1. & 2.

Donationes gratia affectionis inhonestæ dicuntur factæ meretricibus, dict. l. affectionis.

Donationes factæ meretricibus valent etiam ad producendam actionem, ¶ reprobat. gl. meretricibus, & ibi add. marg. & add. ibid.

Donatio non venit in libera administratione, tamen si a lege, vel ab homine fit, vt si data sit tutori, vel curatori, non tamen potest donare, l. filiusfamilias, 7. & ibi add. marg. cod.

Donationis verbum siue a lege, siue ab homine proferatur de simplici proprieque inter vivos donatione, intelligitur, cum verba legis proprie sint interpretanda in materia exorbitante, sed in alia materia nihil verax latet sumi, gl. donare, in add. marg. ibid.

Donatio potest valere etiam citra corporalis rei donationem, vel vt si pacificus cum debitor meo, ne peram a debitor meo ante certum tempus, l. in adibus, 9. codem.

Donatio est contractus nominatus, & hodie, & olim, & habet proprium & elegans nomen, quod si mera non sit, sed ob causam, dicitur tunc contractus innominatus, ¶ gl. ex reb. & ibi add. marg. in d. l. in adibus, §. 1.

4 Donatio non est contractus bonæ fidei, sed iuristi iuris, nec sequitur quod ex eo, quod sit contractus nominatus, sit bonæ fidei, cum stipulatio, & emphyteosis sint contractus nominati, sed non bonæ fidei, ¶ ibid.

in Donatione fundi non veniant fructus ante litem contestationem percepti, sed tantum illiqui post litem contestationem sunt percepti, d. gl. ex reb.

Donatio non dicitur, nisi cum transferatur dominium actus, vel habitus, d. l. in adibus, §. fin.

Donationis verbo strictè sumpto, quatenus est doni donatio, res aliena non poterit donari, sed bene largè sumpto, & habet locum tunc titulus pro donato, d. l. in adibus, §. fin. & ibi gl. fin.

in Donationis æstimatione cum tractatur, an debitum modum excedat, non computantur fructus, parus, pensiones, & mercedes percepti ex re donata, l. cum de modo donationis, l. 1. cod.

Donationis causa fundum alienum excolens non potest repetere expensas factas incolendo, l. qui alienum, l. 4. cod.

Donatio potest fieri per acceptationem, l. si in stipulatum, l. 7. cod.

Donatio, vel pollicitatio facta reipub. ob aliquem honorem, vel aliam iustam causam valet, alius non, hoc iure, l. 9. cod.

Donatio non potest directè acquiri inuito, sed bene per obliquum, d. l. hoc iure, §. non potest, cod.

Donatio dicitur liberalitas, quia liberè, & necessitate remota fit, gloss. non potest, ibidem.

Donatio non est contractus bonæ fidei, sed stricti iuris, & ideo non debentur vltra pecunie donatæ ex mora solutionis, nec à litem contestatione, l. eum, qui, l. 2. & ibi gl. 1. §. fin. & add. marg. cod.

ex Donatione reipub. facta post moram, etiam ante litem contestationem, debentur vltra speciales iure fauore reipub. non tamen debentur ante moram, gloss. l. ibidem.

Donatio non perficitur ex ratione sine partis consensu profecta, l. nuda ratio, l. 2. & add. marg. cod.

5 Donatio non perficitur nuda ratione sine inferione causæ, sed bene cum inferitione causæ, d. l. nuda ratio, & ibi gl. fin.

Donatio illa, que instrumentis venditionum apponitur, quod si res vendita pluris sit, id ipsum quanti pluris est, emptori venditor donat, non valet, gloss. l. in add. marg. in l. donati, l. 9. cod.

Donatio iure Digestorum non fiebat nudo pacto, sed ita si interueniret stipulatio, vel condicio, gl. portionibus, in l. si cod.

Donationem perficit conuentio, per quam abenti quiritur actio, d. l. §. fin. aduersus donantem adquisitam, l. §. fin. & ibi gl. fin. & add. marg.

Donatio dicitur a dono, quasi doni datio, tracta à Græco verbo, *δωναι*, idest, donum, l. Senatus, l. §. donatio, de donat. caus. mortis.

in Donatione simplici, & absoluta donator manu donatarius potius, quam se habere, sed in mortis causa donatione donator se potius habere vult, quam eam cui donat, & ideo potius, quam heredem suum, ibid.

Donatio quando sapit naturam contractus dandi, & restituendi potest quis eligere, ut ad rem, vel æstimationem, sed quando sapit naturam tantum dandæ rem ipsam concuti, l. l. l. generaliter, l. 37. §. fin. cod.

Donatio absolutè, & sine vlla conditione reddendi facta etiam ab infirmo constituto in extremis viræ, dicitur donatio inter vivos, & non mortis causa, nec detrahitur ex ea Falcidia, secus quando de reddenda dictum est, aut siue facta mentio mortis, quia tunc dicitur mortis causa, & detrahitur Falcidia, l. Scia, l. 4. §. fin. & ibi gl. fin. & ibi add. marg. cod.

Donatio non dicitur, nisi res donata statim fiat accipientis, glo. 1. in l. 1. pro don.

Donatione resoluta competit venditio, l. 2. in add. marg. codem.

Donatio pie causæ, vel Ecclesiæ nemine recipiente facta, licet non valeat, tamen si quis in Ecclesiâ ad eius ornatum ponat nemine vel recipiente, valet donatio, l. pe. & ibi gl. 1. in add. marg. de exceptio.

Donatio non præsumitur, vbi subest alia causa, quam donationis, l. fin. cum aurum, 50. & ibi add. marg. de solutio.

Donationis verbum simpliciter loquendo omnem donationem comprehendere videtur siue mortis causa, siue non mortis causa, l. alienati, 67. de verb. sign.

Donatio est genus continens etiam legatum, gl. fin. ibid.

Donatio facta pauperibus coram aliquibus si pauperes non sunt præsentés per se, vel per alium, non valet, legatum tamen valet, gl. alia causa, in l. illud, l. 16. C. de sacrosanctis Eccles.

Donatio præstati debet fieri, sed legatum etiam absenti, ibidem.

Donatio debet continere emolumentum, & non onus, gl. mortis, 4. in l. licet inter, l. 9. C. de pactis.

Donationis instrumentum per metum factum rescinditur actione quod metus causa, d. l. si donationis, C. de his, quæ vi.

Donatio facta alicui vt creditoribus soluat, & alioquin quod resoluat, quantum pacto non exprimeretur, vt alias resolveretur, nihilominus resoluitur, talis tamen opprobrio operatur, quod oriatur conditio ob causam ex contractu, sed si non fuisset expressum, daretur conditio ex re ipsa, vel ex rei interuentu, ¶ gl. 2. in l. 2. C. de conditione ob causam.

Donatio simplex & hodie, & olim est contractus nominatus, datio tamen, quæ fit ob causam, non est verè donatio, sed magis ob causam datio, vnde dicitur etiam hodie contractus innominatus, d. gl. 2. in add. marg.

Donatio sub conditione de non alienando operatur, vt eius metu donatarius non alienet, vel si alienet, vt competat donatori, vel eius heredi conditio ob causam, l. 3. C. cod.

Donatio sub conditione de non alienando si fit facta, & postea donatarius si alienet, valet alienatio de iure, & dominium transferatur, donatori tamen tracta conditio ad interesse contra alienantem, cum sit personalis actio, non contra possessorem, gl. 2. in d. l. 3. C. de conditione ob causam.

Donatio perfecta non finitur morte, sed promissio ordinata ad donationem de futuro re integra, morte finitur, l. si quidem, 8. C. de actionibus & oblig.

Donationis causa suam pecuniam acquirere permittens ci, quem affectione patris diligit, censetur perfectè donare, ibid.

Donatio non interueniente scriptura non valet minus, quam si interueniente, vnde retractari non potest, l. aon ideico, C. de fidei instrumentis.

Donationes, quæ non excedunt 500. solidos, fieri in scriptis si factum, non valent, nisi completa scriptura munda, & sine vicio, & illis perfectis, & absolutis, l. contractus, & ibi gl. 2. C. cod.

Donatio minor 500. solidorum inter coniunctos non exigit scripturam, ¶ gl. 2. ibid.

Donatio si reuera fiat, & simulatur fieri venditio, emptio deficit in sui substantia, & valet donatio, neque rescinditur ob simulationem venditionis, l. 3. C. de contrahen. emptione.

Donatio hoc pacto & tunc, vt te aleret donatarius, est contractus innominatus, scilicet do vt facias, gl. 4. ibid.

Donatio perfecta olim fiebat stipulatione ei interposita, sed hodie etiam nudo pacto, gl. perfectæ, ibid.

Donatio perficitur actione pretij nulla competente, si donationis gratia prædij simulata facta venditione traditio sequuta sit, l. empti fides, 9. C. cod.

Donatio iure veteri traditione sequuta fiebat perfecta, hodie tamen etiam nudo pacto fit, gl. ibid.

Donatio an valeat, vel non, duo debent inspicere, scilicet voluntas, & donantis voluntas, gl. 1. in l. si filius, l. 10. C. de donatio, ante nupt.

Donatio si incipit à promissione, ea incipit, donatarius potest agere ad eundem, contra donatorem, secus si incipit à traditione, gloss. fin. in l. 1. C. de iure dotium.

Donatio non tollitur hypothecæ competens creditoris anteriori, sed bene competens sequenti creditor, l. si quidem, C. de donatio inter virum.

Donationes, & contractus possunt fieri temporales, idest, vt teneant vique ad decem annos, l. 6. C. de legatis.

Donationis titulus bona fide possidenti præstat vfusapiendi conditionem, l. 1. C. pro donato.

Donationem perfectam irritam facere nemini licet sine causa, sed bene ex causa, scilicet ingratitudinis, l. fin. & ibi gl. 1. C. cod.

Donatio inualida non præstat causam vfusapiendi, licet possessor errore iuris putet esse validam, vel putet donationem intercessisse, quæ non intercessit, vel credat rem sibi esse donatam à domino, cum non esset, dict. l. fin. & ibi gloss. 2. & fin.

Donationem inualidam si donatarius iusto errore ductus credat validam, potest eam vfusapere, gl. fin. ibid.

Donatio est contractus, l. in l. si qui emptio, C. de præscrip. 30. vel 40. ann. gl. 1. in l. si donationis, C. de his, quæ vi.

Donationes possunt fieri inter absentes etiam per interpositam personam, & adepta possessione ex ea causa transit dominium, l. nec ambigi, & ibi gl. 1. de donatio.

Donatio hodie debet fieri cum stipulatione quando fir per pactum, sed si fiat per traditionem, potest fieri absenti etiam per interpositam personam, d. gl. 1. C. cod.

Donatio quandoque improprie ponitur pro rei amissione, ibid.

Donationi recte factæ benedictio charæ non nocet, l. si aliquid, l. 3. C. cod.

Donationem non vitiat sola inenitas, ac debilitas corporis ratione ætatis senio confecta, nisi sensum abfulerit, l. senectus, l. 6. & ibi gl. 1. C. cod.

Donatione non consideratur cuius res fuerit, dummodo sit donantis, l. si aqua vestra, 19. C. eod.

Donatio iure facta non vitatur, licet alius pro donante subscribat, l. vice donatricis, 20. C. eod.

Donatio siue inter vivos, siue mortis causa, siue pura, siue sub conditione, siue in diem valet, & pacta, quae in donatione ponuntur, debent observari, l. donatio siue directa, 21. C. eod.

Donationis instrumentis debet apponi nomen donatoris, & donatarij, & rei, quae donatur, nec refert, scriptura donationis fiat in tabula, vel in cartis, ibidem.

Donationes non debent fieri clandestine, sed interuentibus testibus, vel actis, ubi iura requirunt, ibid.

Donatio in extraneos & sepe ignotos collata valet, etiam si non fuerit infirmata, dummodo quod gestum est, probari possit, l. in extraneos, 29. C. eod.

Donatione, quae fit apud acta, non sunt necessarij testes, sed in donatione extranea si in scripturam sine testibus redacta requiritur subscriptio donatoris, etiam si a tabellione scriptura fuerit facta, l. in donationibus, 31. C. eod.

Donationis ratione si incidatur in communionem alicuius rei, datur facultas maiorem partem habenti offerendi affirmationem, partis vix confocio, quo non offerente, fiet diuisio, si eummodò fieri potest, aliam maiorem partem habenti conceditur facultas offerendi habenti maiorem partem, l. fancimus, 34. §. ne autem, C. eod.

Donationis causa promittens certum pondus argenti, potest illud dare in massis, vel in massis, quibus voluerit, non tamen peioribus affirmationis massis, l. si quis argenti, 35. C. eod.

Donatio si fit vallata stipulatione, potest donator cogi ex stipulatione ad tradendam rem donatam, d. l. si quis argenti, §. fin.

Donatio licet non fit vallata stipulatione, vel traditione, sed nudo pacto, potest cogi donator ex illo pacto ad tradendam rem donatam, maxime ad pias causas, ibidem.

Donationes transeunt actus, & passus ad heredes, d. §. si, in fine.

Donatio facta ita, vt post mortem eius, qui accepit, rediret ad donatorem, valet, l. 2. C. de donatio, quae sub modo.

Donatio ad tempus certum, vel incertum potest fieri pacto, quod est impossi-

bilis, feruando, ibid.

Donatio facta ita, vt post certum tempus id, quod donatum est, restitatur alij, valet, & post illud tempus tenetur donatarius restituere secundo donatorio conditione sine causa, vel vili actione sine cessione donatoris, l. 3. C. eodem.

Donatio perfecta postea non recipit conditiones, ante tamen traditionem volente donatorio, conditio potest apponi, sed eo inuito, non potest, l. pen. & ibi gl. i. C. eod.

Donatio facta sub conditione emancipationis habet effectum, quomodoque donatarius efficiatur sui iuris, l. si, C. eod.

Donatio duobus facta cum pacto, quod mortuo vno ex donatorijs reuertatur ad alterum, intelligitur si sine liberis decesserit, gl. fin. in l. 1. C. de donatio, caus. mortis.

Donatio duobus facta cum pacto, quod mortuo vno ex donatorijs reuertatur ad alium, non est proprie fideicommissum, sed quasi, ibidem.

Donatio simplex non valet inter absentes, nisi interueniat nescius, vel epistola, ibi.

Donatio dubia an sit causa mortis, vel inter vivos, in dubio praesumitur inter vivos, nisi contra probetur, gl. i. in l. 1. C. de donat. causa mortis.

Donatio alia est simplex, vtpote donatio inter vivos, alia ob aliquam causam, vt dos, donatio propter nuptias, vel propter militiam, & similia, gl. dominus, in §. illud quoque, in auth. de triente & semisse.

Donatio facta capiti, vel pauperibus valet, etiam si non sit aliquis, qui accipiat, §. si quis autem, in auth. de Ecclesiasticis titulis, col. 9.

Donatio perfecta facta ab aliquo antiquum fisco obligatur perfonaliter ex contractu, vel quasi, valet, nec rescinditur, cum sit facta citra fraudem creditorum, l. 1. C. de iure fisci, lib. 10.

Donatio est triplex, vel causa mortis, vel inter vivos, vel inter coniuges, gl. fin. in l. 1. C. de donat. inter vivos.

Donatio dicitur perfecta quoad hoc, vt non possit obligari res donata, quando fuit tradita, & acceptum, & ibi add. marg. in l. 1. C. de iure fisci, lib. 10.

Donatio inter vivos, & causa mortis comprehendunt multas species, gl. 2. ibid.

Donationes tres sunt, inter vivos, causa mortis, & legatum, gl. donatio, & ibi add. marg. in §. 1. Inst. de legatis.

Donatio, quae est legatum, differt a donatione inter vivos, quia legatum potest reuocari vsque ad mortem, sed non donatio inter vivos, d. gl. donat.

Reliqua verba, Actio, 167. Miles, 21. Minor, 37. Remissio, Remittitur, Tutor, 127. & §. que 131. Redemptio, 1. Adhibetur, Mulier, 22. Collatio, 45.

DONATIO vigore statuti debet infirmari intra certum tempus, illud currit a die scientiae, l. annus, & ibi add. marg. de calumniator.

Donatio siue requirit infirmationem, ita & debet remissio, glo. commentus, in l. si sponsus, §. circa, de donatio inter vivos.

In Donatione finis, quantum ad effectum infirmationis, inspicitur aestimatio fundi, non fructuum, qui postea recipiuntur, sed in donatione fructuum fit aestimatio fructuum, l. in adibus, §. 1. & ibi gl. in reb. de donat.

Donatio ob causam requirit infirmationem, nisi sit facta ob causam de futuro, gl. non meram, in add. marg. in l. Aquilius, 27. de donat.

Donatio facta ultra modum 200. olim, hodie, 500. aureorum, non valebat in eo, quod erat ultra legitimum modum, valet tamen vsque ad legitimum modum, gl. modum, & ibi add. marg. in l. pure mihi, §. si donauit, de doli mali exceptione.

Donatio cuiuslibet summae siue infirmatione facta Ecclesiae pijs locis vel ciuitatibus, valet vsque ad 500. aureos, sed amplioris quantitatis non valet, nisi fuerit infirmata, l. illud, 16. C. de sacrosanct. & l. fancimus, 34. C. de donatio.

Donatio cuiusque summae, etiam siue infirmatione, facta a principe Ecclesiae, pio loco, vel ciuitati, valet, d. l. illud, & ibi gl. donat.

Donatio ultra 500. solidos facta Ecclesiae siue infirmatione, non valet, in eo quod excedit, gl. valeat, ibidem.

Donatio vsque ad 500. solidos facta siue infirmatione amico, vel consanguineo dicens, Et dono pietatis causa, non valebat olim, nisi vsque ad 200. hodie tamen valet, gl. alia causa, ibid.

Donationes omnes factae tam locis pijs, quam non pijs hodie sunt aequatae quantum ad hoc, vt valeant siue infirmatione vsque ad 500. solidos, d. gloss. alia causa.

Donatione siue infirmatione facta Ecclesiae Romanae valet hodie vsque ad 800. solidos, ibid.

Donatio excedens 500. solidos infirmationem desiderat, gl. 3. in auth. de decursum, C. de donatio, ante nuptias.

Donatio facta eget infirmatione sicut vera, l. si in principio, C. de iure dorum.

Donatio omnis etiam causa mortis requirit infirmationem, si excedat 300. solidos, hodie 500. l. donatio, 25. & ibi gl. cognominata, C. de donat.

Donationis infirmatio est quod fiat in actis coram iudice, ibid.

Donationes in vrbis factae debent infirmari apud Magistrum censuum, sed in alijs ciuitatibus apud praefides, defensores, vel Magistrum municipales eorum municipiorum, ubi sunt, & ibi infirmata effectum suum extendunt vsque ad locorum, l. in hac sacrosanctissima, 30. C. eod.

Donationis infirmatio potest fieri apud acta siue testibus, l. in donationibus, 31. & ibi gl. i. C. eod.

Donationis infirmatio facta coram iudice incompetenti non valet, & tam donator, quam index in 20. lib. auri multabuntur, l. secundum Diui, 32. C. eod.

Donatio simplex siue infirmatione iure codicis vsque ad 500. & in eo quod excedit cam summam, non valet, l. fancimus, 34. glo. 3. C. eodem, & §. alia, Inst. eodem.

Donationes diuersae diuersis temporibus si quis fecerit ita, vt quilibet summa per se substituatur intra legitimum modum, sed coadunatae excedant, non debet fieri infirmatio, quia plures intelliguntur donationes, d. l. fancimus, §. si quis autem.

Donatio facta ad vitam donatoris, & donatarij de certa annua quantitate non excedente legitimum summam, non indiget infirmatione, nisi heredis donantis vel donatarij fiat mentio, d. l. fancimus, §. fin.

Donatio omnium bonorum siue beffis siue dimittit partis valet, si querela inofficis locus non sit, & si excedit legitimam summam requirit infirmationem, l. si quis argenti, 35. §. sed & si quis, C. eodem.

Donatio cuiusque summae mobilium, aut immobilium, aut de eorum, ante de 14. hostium pen. C. eod.

Donatio in refectionem domus facta illi, cuius domus est combusta, vel ruinata corrupta est, non requirit infirmationem, etiam si excedat legitimam summam, & donatarius tamen ad exigendam pecuniam donatam debet iurare, se impensurum in refectionem domus, & alias non potest petere, ibid.

In Donatione intra 500. solidos a principe facta valet etiam siue scriptura, neque in priuata refectione requiritur scriptura, sed sufficit simplex & nudum pactum, gl. nisi tantum, in §. fin. in auth. vt non sicut piguerat.

Donatio, quae non est simplex, sed ob causam, non eget infirmatione, nam cum ob causam sit, non intelligitur ex mera liberalitate procedere, & ideo donationis nomen simpliciter non meretur, gl. actionem, & ibi add. marg. in §. illud quoque, in auth. vt fratrum filij succedant, col. 9.

Donatio excedens 500. solidos vt valeat debet infirmari in praesentia publicarum personarum, puta cuiuslibet iudicis etiam extranei, sic habet necesse decretum interponere, §. alia autem, & ibi gloss. infirmatione, & ibi add. Inst. de donatio.

Donationis infirmatio potest fieri etiam ex intervallo, dist. glo. infirmatione, in additio.

Donatio excedens 500. solidos in totum non est nulla, sed tantum pro ea parte, in qua excedit, ibid.

Donationis infirmationi renunciari non potest, d. gl. infirmatione, in add. marg.

Donatio excedens 500. solidos valet in totum etiam siue infirmatione, quando donatur in redemptionem captiuorum, & in pias causas, vel quando donatur militibus a magistro militum, aut quando donatur ab Imperatore, aut ei donatur, aut donatur in refectionem domus, d. §. alia autem, & ibi gl. inuenit, l. fancimus, 34. & ibi gl. propriam, & gl. ad quingentorum, & aurb. item, & l. pe. & ibi gl. pe. C. de donat. l. illud, 16. & ibi gl. donatione, C. de sacrosanctis.

Donatio siue remissio viuarum futuri temporis, cuiusque quantitas fuerit, valet siue infirmatione, d. gl. inuenit, Inst. de donat.

Donationes plures diuersis temporibus factae non debet coaceruari quoad hoc, vt requiratur infirmatio, si quilibet non excedat, gl. alia, §. alia autem, eod. lib. & titul.

Reliqua verba, Infirmitas, & infirmum, 17.

DONATIO inofficiosa collata in fitium vel nepotem, per alium reuocatur vsque ad legitimam, l. Titia, 87. §. Imperator, de leg. 2.

Donationis inofficis reuocatio non fit ipso iure, sed proposita querela, d. glo. dimidia, ibid.

Donationes diuersae quando sunt factae diuersis temporibus, & vitina tantum sit inofficiosa, vltima tantum reuocatur, quia prima statim valens irrevocabili, ibid.

Donatio immoderate facta filio reuocatur tantum pro ea parte, quae est facta immoderate, d. gl. dimidia, in add.

- Donatio immensa facta per patrem vni filiorum, potest per alios filios, tanquam inofficiosa, vique ad legitimam eorum, reuocari, aucth. vnde si parens, C. de inofficio. testam.
- Donatio immensa reuocari debet per querelam inofficiose donationis, & ea finita, vt illi rei vendicatione, §. gl. f. ibid.
- Donatio inofficiosa etiam re, & confilio, nunquam tamen reuocatur, nisi vique ad legitimam filiorum, gl. f. in auth. vnde si parens, C. de inofficio. testam. & l. si liqueat, §. C. de inofficio. donatio.
- Donatio inofficiosa re, & confilio per querelam in totum reuocatur, si vero sit inofficiosa re tantum, reuocatur vique ad legitimam, & hoc secundum veteres leges, sed hodie reuocatur semper, quatenus est immoderate gestum, glof. fin. vers. quinto, in l. 1. C. de inofficio. donat.
- Donatio prima si non sit inofficiosa, sed secunda sit inofficiosa, secunda tantum reuocatur, §. reprob. d. gl. f. vbi idem ergo.
- Donationem totius patrimonij si pater fecerit alicui, posteaque multo plus adquisierit, illi quoque reliquerit filio, non datur querela filio, §. reprob. d. gl. fin. vers. octauo.
- Donatio si non excedat dodrantem, sed reliqua bona, amittit casu, ob hoc non efficitur inofficiosa, cum a principio fuerit legitime facta, vel interim dum viuit, pender, ibid.
- Donatio inofficiosa reuocatur per viilem rei vendicationem proposita prius querela inofficiosa donationis, d. gl. f. vers. de cimo.
- Donatio inofficiosa non reuocatur per directam rei vendicationem, proposita prius querela inofficiosa donationis, d. gl. f. vers. decimo.
- Donatio inofficiosa non reuocatur per directam rei vendicationem, quia qui accipit, factus est dominus traditione, vt pote cum non in fraudem legis, sed hominis sit facta alienatio, ibid.
- Donatio inofficiosa reuocari potest etiam conditione ex lege, d. gl. f. in fi.
- Donatio inofficiosa facta a patre filio in potestate constituto vique ad legitimam reuocatur iudicio familie erciscundæ, donatio autem facta filio emancipato, reuocatur per querelam, l. 2. C. eod.
- Donatio inofficiosa facta a filio matri succurri potest ex persona filij dando restitutionem ei, si tenuit donatio, alias directo vendicaret, gl. 2. in l. 4. C. eod.
- Donatio immensa facta vni ex liberis propter superuenientiam liberorum, etiam viuo donatore, reuocatur per querelam inofficiose donationis, glof. 4. ibidem.
- Donatio matris inofficiosa reuocatur, quatenus modus exceditur, l. si mater, 7. C. eodem.
- Donationem rei sibi donatæ a viro si vxor fecerit filio emancipato, consentiente marito, reuocatur talis donatio tanquam de bonis viri, non vxoris, si reperiatur inofficiosa, l. si liqueat, §. C. eod.
- Donatio ad hoc reuocatur, sufficit, quod tantum euentu sit inofficiosa, §. reprob. gl. p. e. ibid.
- 17 Donatio Imperatoris Constantini facta Ecclesie valet, §. Doct. reprob. gl. confertens, in auth. quomodo oporteat Episcopos, col. 1.
- Donatio immensa facta Ecclesie vel in piam causam a priuato, vel a principe etiam ultra 500. solidos, sine inscriptione valet, §. reprobatur, glof. firmam, in §. finimus, in auth. de non alienand. col. 2.
- Donatio immensa facta vni ex filiis potest reuocari ab aliis filiis, quatenus est inofficiosa, id est, vique ad legitimam vniuiusculique, §. 1. & ibi gl. conuenienter, & gl. in donationibus, in auth. de immensis donatio. col. 7. & l. si liqueat, C. de inofficio. donat.
- Donatio immensa facta immensa extraneis ipso iure reuocatur in totam a filiis superuentibus, §. d. gl. in donationibus, in d. §. 1.
- Donatio immensa si fuerit immensa re tantum reuocatur per querelam ab aliis filiis vique ad legitimam, siue fuerit facta vni ex filiis, siue alicui extraneo, sed si fuerit inofficiosa re & confilio, siue fuerit facta filiis, siue extraneis, tunc in totum reuocatur, §. d. gl. in donationibus, in d. §. 1. & gl. dimidia, in l. Titia, 87. §. Imperator, de legat. 2.
- Donatio inofficiosa confilio efficitur quando patens præcedendæ testamenti querelæ causam fecit, non autem ob id solum, quod totum donauit patrimonium, gl. p. e. in add. marg. in d. §. 1.
- in Donatione omnium bonorum præsumitur fraus, secus in donatione patris bonorum, l. omnes, 7. §. 1. & ibi gl. vniuersa, & gl. tradidit, & ibi add. marg. quæ in fraud. cred.
- Donatio omnium bonorum non valet, l. si libertus, & ibi add. margin. de iure patronat.
- Donatio si sit facta in octo vnciis a patre habente vnum filium, & postea ab eodem alia donatio in duobus vnciis, reuocatur secunda donatio, non prima, §. reprob. gl. in donationibus, in §. 1. in auth. de immensis donatio. col. 7.
- Reliqua verbo, Querela, 19. 20.
- 18 Donatio causa mortis non requirit additionem hereditatis, l. etiam si, 11. & ibi add. marg. de inofficio. testam.
- Donatio causa mortis non potest additum hereditatis, l. etiam si, 11. & ibi add. marg. de inofficio. testam.
- Donatio causa mortis facta filio non infirmatur, eo quod filius egerit querela inofficiose contra testamentum patris donatoris, & in ea succubuerit, quia illa donatio non pendet ex testamento, glof. infirmari, ibid.
- Donatio causa mortis si facta sit a non domino, & donatorio tradita, a cuius possessione cecidit, habet Publicianam contra possidentem, l. 2. & ibi gl. 1. de Publiciana.
- Donatio causa mortis facta in infirmitate reuocatur, si donator conualuerit ex infirmitate, vel liberatus sit a periculo, non omnis, & ibi add. marg. si certum petatur.
- Donatio causa mortis reuocatur, si donatore non peniteat, vel si prius decesserit donatoris, d. l. non omnis, & ibi gl. decessit.
- in Donatione causa mortis inest tacita causa ex vtraque parte, scilicet si donans conualuerit, sibi reddatur, gl. f. parendi, in l. 1. §. si parendi, de conditione causa data.
- Donatio causa mortis, & legatum in dubio præsumitur causa remunerationis,

quæ propriè appellatione donationis non continetur, l. idemque, 10. §. si & ibi add. marg. mandati.

Donatio causa mortis fit propter futurum metum mortis, gl. 1. in l. nec adiecit, 9. pro socio.

Donatio causa mortis fit facta, vt statim vel simpliciter valeat, trahitur retrò ad tempus contractus, nisi inter coniuges, §. gl. non retrò, & gl. donatio, in l. sed interim, 12. §. 1. de donatio. inter vi.

Donatio causa mortis fit facta, vt demum morte insequuta valeat, non retrò trahitur, §. d. §. 1. & ibi gl. non retrò, & gl. donatio.

Donatio causa mortis licet sit contractus, vel pactum, tamen habet instar legati, in quibus tempus mortis inspicitur, quoad acquisitionem, & transmissionem, d. gl. donatio, ad med. & gl. vitia, ibid.

Donationes causa mortis inter coniuges sibi inuicem factæ confirmantur, quando ambo simul moriuntur, l. cum hic status, 31. §. si ambo, eodem.

Donatio causa mortis extinguitur morte donatarij donatore superuiente, l. si vir vxoris, 52. eod.

Donatio mortis suæ causa facta a socero nurui vel genero, non valet, licet moriatur socer, quia mortuo socero, nuptiæ non soluantur, etiam si socer filium exheredaret, l. mortis suæ, 53. eod.

Donatio causa mortis non comprehenditur in statu de victimis voluntatibus, quoniam codicilli comprehenduntur, fuit quæstionis, 24. & ibi add. margin. de acqui. hered.

Donatio causa mortis non est legatum, vel fideicommissum, imò in multis differunt, gl. 1. in l. 2. de legat. 1.

Donationem causa mortis potest filius familias relinquere, licet testandi ius non habeat, non tamen legatum, vel fideicommissum, ibid.

Donatio causa mortis differt a legato, quia donatio præstatur quandoque ab herede, sed legatum ab herede, quodam tamen præstatur etiam a defuncto, gl. f. in l. legatum, 36. de leg. 2.

Donationi causa mortis potest imponi fideicommissum, & ex ea detrahatur Falcidia, quia detrahatur fideicommissum in usufructum minuetur, secus in usufructo, cum patet, 77. §. 1. & ibi gl. præstat, eod.

Donatio causa mortis constante magistrum non valet, quia magis accedit contractui, quam vicinæ voluntati, vel legato, glof. legatum, in l. 2. de dote prælegata.

Donationem causa mortis non perdit donatarius, eo quod donantis testamentum falsum dixerit, l. post legatum, §. pen. de his, quæ vt indignis.

Donatio causa mortis similis est legato, gl. remissum, in l. quod de bonis, 15. ad legem Falcid. & l. 1. §. 1. in quod in fraudem patroni, & l. Senatus, 35. & ibi gl. 2. de donat. caul. mort.

Donationes causa mortis non debentur, imò infirmantur per res alienum, l. circa legem, 66. §. ad legem Falcid.

in Donatione causa mortis, quæ non fuit tradita a defuncto, habet locum satisfactionis stipulatio pro rebus si donatis conseruandis, quam ab herede petere potest donatarius, gl. f. in l. etiam, vt legatorum nomine caueatur.

Donationes causa mortis ex testamento dependentes rumpuntur testamentum rupto, 13. de legat. præstand.

Donatio causa mortis dicitur, cum quis tradendo in vita vel se obligando magis vult se habere, quam cum, cui donat, & magis cum, cui donat, quam heredem suum, l. 1. & ibi gl. 1. de donat. caul. mort. suæ mortis, l. ult. de donat.

Donationem causa mortis tres sunt species, vna, cum quis nullo præsentis periculo metus contrarius, sed sola cogitatione mortalitatis donat, alia cum quis ita donat imminente periculo commortis, vt statim fiat accipientis, reuocatur tamen eo conualecente, tertia, quando periculo mortis non ita donatur, vt statim fieret accipientis, sed tunc demum cum mors fuerit insequuta, l. 2. de donatio. causa mort.

Donatio, quæ fit sola mortis cogitatione reuocari potest, §. reprob. glo. 1. ibid. & gl. 1. in l. quæ doris, 34. foliut. matrim.

Donatio mortis causa duobus modis accipitur, primo, latiore significatione, pro eo quod vndeque, & quomodocumque quis propter alterius mortem accipit, tamen si cadat in speciale nomen, vt legat, fideicommissi, vel hereditatis, secundo modo, propria significatione, quod propter alterius mortem accipitur, habetque nomen speciale, d. l. 2. in add. marg.

Donatio causa mortis inter facta ante crimen commissum, & non cogitatione criminis sequitur crimine, & etiam condemnatione rescinditur, l. si aliquis, 7. de donat. causa mortis.

Donatio causa mortis filij, vel alterius facta a patre, vel ab alio confirmatur morte filij, vel eius, cuius causa donatur, §. gl. mortis, in l. qui pretio, 8. eod.

Donationem causa mortis filij emancipati vel alterius extraneæ factam ab extraneo non potest donatio solus reuocare ex penitentia, sed donationem causa mortis filij in potestate potest pater solus ex penitentia reuocare, si pater rem ipsius patris donauit filij non filius, secus si rem ipsius filij, & eius nomine, §. ibid.

in Donationibus causa mortis possunt apponi pacta, quod valeat donatio omnimodo, & præmoriendo donatorio, vel quod reddatur etiam donatore præmoriendo, item quod reddatur quandoque, donantem peniteat, vel quod non aliter reddatur, quam si eum, cui donatur, contingat prius mori, l. si alienam, 13. §. fin. eod.

Donatio causa mortis potest fieri sub pacto, quod nullo casu possit reuocari, quo casu etiam conualuerit donator, non poterit reuocare, quia ex donatione inter viuos, d. §. si & ibi gl. fin.

Donatio causa mortis, & legatum æquiparatur, differunt tamen in quibusdam, veluti filius familias mortis causa donatur potest, sed non legare etiam patre consentiente; item donatio quandoque ab herede, quandoque a defuncto, sed legatum semper ab herede præstatur, item in donatione obligatur donatarius ad reddendum ratione possessionis, sed non in legato, l. Marcellus, 15. §. fin. & ibi gl. fin. eod.

Donatio causa mortis etiam dum pender, an conualecere possit donator, per penitentiam, vel præmoriendo donatorio potest reuocari, l. mortis causa, 16. & ibi glof. fin. eod.

onatio causa mortis non potest reuocari, donatio non premortis, quando id est cum per donatorem, quod non possit reuocari, nisi prius decesserit donator, ut reprobo, glossi, accipietur, & ibi additur in l. alienam, l. 3. §. fin. eodem.

onaciones causa mortis factae ab eo qui solvendo non fuit, etiam si in fraudem creditorum non essent factae, non valent, l. & ibi debitor, l. 7. & ibi gl. fin. eod.

Donatione causa mortis in tantum quique capitis, in quantum quis debito liberatur, vel actione percipitur, l. mortis causa, l. 8. §. 1. eod.

Donatione causa mortis capacitas donatarii inspicitur tempore mortis donatoris, non tempore donationis, l. in mortis causa, l. 22. eod.

onatio causa mortis facta filiofamilias, vel seruo, extinguatur, si viuo donatore filiusfamilias vel seruo mortuus sit, nisi contemplatione patris, vel domini sit facta, quia tunc ut extinguitur, inspicitur mors patris, vel domini, & non filij vel serui, l. filiofamilias, l. 23. & ibi gl. fin. eod.

Donationis causa mortis confirmationem sufficit, donatorem non superuixisse donatario, & ideo confirmatur etiam utroque pariter mortuo, quia donator non dicitur superuixisse, l. si hi, qui, l. 25. eod.

onatio causa mortis facta ita, ut nullo casu reuocetur, habetur pro donatione inter vivos, & ideo ex ea heres donantis non potest detrahere Falcidiam, quod possit, fuisse donatio causa mortis, l. ubi ita donatur, l. 27. & ibi gl. fin. eod.

onatio causa mortis inter coniuges facta ita, ut nullo casu reuocetur, non valet, ut tunc transeat dominium, sed poterit morte confirmari, si traditio aut aliquid eius loco intercesserit, l. ubi ita donatur, & ibi glossi non valet, & ibi add. marg.

Donatione inter coniuges facta, quae morte confirmatur, heres donatoris poterit detrahere Falcidiam, gl. ibi.

Donatio inter coniuges licet morte confirmetur, non tamen venit in dubio in fidem commissum viueriale, nisi aliud appareat, glo. non valet, in addit. marg. ibidem.

Donatione causa mortis in dubio transferretur statim dominium rei donatae in donatarii, secus si dictum sit, quod transferretur a tempore mortis, l. si mortis, l. 29. & ibi gl. iam nunc eod.

Donatio causa mortis reuocatur ex donatoris penitentia, nisi donans sine herede decessit, l. qui mortis causa, l. 30. & ibi add. marg. de donat. caus. mortis.

Donatio omnis mortis causa dicitur mortis causa capio, sed non est contra omnis mortis causa capio, dicitur donatio, gl. rursus, in d. l. mortis causa, l. 3. §. rursus, eodem.

Donatio mortis causa dicitur sine causa mortis, praesentis, & imminens, sine cogitatione futurae mortis, l. d. §. rursus.

Donatione causa mortis quae tantum capitis, quantum exigit, vel in quantum liberatur, d. l. mortis causa, §. si.

Donatio causa mortis non videtur perfecta irreuocabili ter antequam mors donantis sequatur, si perfecta tamen dicitur etiam morte non sequuta, quod obligationem, & etiam quoad dominij translationem, nisi aliud sit dictum, l. non videtur, l. 32. & ibi gl. 1. eod.

Donatio causa mortis potest constitui ita, ut quis stipuletur in annos singulos, quoad ipse stipulator viueret, & exactio post mortem promissionis incipit, nisi etiam actum sit, ut in vita accipiat, l. mortis causa, l. 34. & ibi gl. fin. eod.

Donatio mortis causa facta in personas non capaces, in eadem causa est, quae est legatum relictum his, qui capere non possunt, l. Senatus, l. 3. eodem.

Donatio causa mortis longe differt a vera, simplici, & absoluta donatione, quae ita proficietur, ut nullo casu reuocetur, d. l. Senatus, §. donatio.

Donatio causa mortis fit multis modis, quandoque fit ab homine sano, & extra suspicionem periculi praesentis cogitante quod debeat mori, quandoque fit propter merum mortis propter infirmitatem praesentem, propter praesens periculum, ut quia est in nauis, quae timeat subire, vel propter periculum futurum, ut quia debet ire per terram, aut per mare in longinquis terras, aut debet ingredi bellum, & tunc mori in via, vel in bello donat, d. l. Senatus, §. mortis.

Donatio causa mortis potest fieri ita, ut omnino ex ea valetudine donatore mortuo res donatae non reddatur, aut ut reddantur, etiam prius ex eadem valetudine decesserit donator, si tamen voluntate mutata retinui sibi voluerit, d. §. mortis.

Donatio causa mortis potest fieri ita, ut res donatae non aliter reddantur, quam si prior ille, qui accepit, decesserit, quo casu non reuocatur per consuecentiam, nec per penitentiam donatoris, d. §. mortis, & ibi gl. decesserit.

Donatio causa mortis potest fieri etiam ita, ut nullo casu reuocetur, & tunc nec reuocabitur, etiam si donator consueuerit, vel penituerit, quia tunc magis dicitur inter vivos donatio, ibid.

Donatio causa mortis aequiparatur regulariter legatis, & iura, quae habent locum in legatis, habent locum etiam in donationibus causa mortis, saltem tamen in quibusdam, l. illud generaliter, l. 37. & ibi gl. 1. eodem, & glo. 1. in l. 1. C. de donatio. causa mortis, & l. si & ibi gl. fin. C. eod.

Donatio causa mortis facta uxori ita, ut nullo casu reuocetur, si confirmatur morte donantis, retrahitur ad diem donationis, l. si mortis, l. 40. & ibi gl. 1. & add. marg. eod.

Donatio inter vivos non retrahitur, nisi ad tempus mortis, gl. 1. ibid.

Donatio causa mortis extinguitur, si donatarius praecedat, l. seia, l. 42. eod.

Donatio causa mortis facta non potest peti viuo donatore, nec pro ea cautio postulari, ibid.

Donatio causa mortis post mortem donatoris potest peti, sed ex ea Falcidia detrahitur, ibidem.

Donationem causa mortis inter virum & uxorem sufficit, quod donans existeret se moriturum, & quod hoc causa mortis donat. l. pen. eod.

Donatione causa mortis facta seruo alienius, ut sit locus conditioni, inspicitur mortis, & non domini, nisi contemplatione domini fuisset facta, l. fin. & ibi gl. 1. eod.

Donatione causa mortis quantum ad exequutionem inspicitur tempus mortis, d. l. fin.

Donatio causa mortis si fiat, ut moriente donatore fiat accipiens, expectatur

mors eius, ut fiat accipiens, l. mortis causa, l. 1. §. de manumissio.

Donatio causa mortis vere non est donatio, neque vere legatum, vnde sufficiunt duo testes ad contrahendam eam, nec aditionem hereditatis requirit, quoniam imò etiam si donator sine herede decessit, morte confirmatur, nec à donatore reuocari potest, glossi pro herede, in addit. margiti. in l. 2. §. fin. pro herede.

Donatio causa mortis regulariter habet conuenientiam cum legato, differt tamen, quando donatarius rem donatam causa mortis propria autoritate accipit, quia tunc heres non reuocat totam rem, sed tantum quatenus est ultra Falcidiae modum, sed si legatarius accipit legatum propria autoritate, tunc heres reuocat legatum in totum, & ratio differentiae est, quia donatio à testatore, sed legatum ab herede praestatur, gl. cessabit, in l. 1. §. si qui ex mortis, quorum legatorum.

Donatio causa mortis non intelligitur, imò semper praesumitur inter vivos, nisi mentio mortis fieret, glossi. si ponendisset, in l. apud Celsum, §. Iulianus, de doli mali exceptione.

Donatio causa mortis, & promissio eius, qui voluit donare causa mortis, reuocantur per consuecentiam, d. §. Iulianus, & ibi gl. si ponendisset.

Donatio causa mortis reuocatur, si donator expresse reuocauerit, vel si donatarius premoriatur, gl. fin. in l. à marito, l. 8. C. de donat. inter virum.

Donationes causa mortis sunt inductae ad instar legatorum, & ita sicut de legatis, ita & de donationibus illis detrahatur Falcidia, gl. 1. in l. si mortis, §. C. ad leg. Falcid.

Donatio causa mortis si sit facta ita, quod modum legis Falcidiae excedat, heres nihilominus detrahet Falcidiam diminuendo donationem, l. penul. C. ad leg. Falcid.

In Donatione causa mortis potest substitui, l. vnica §. fin. aut, C. de caducis tolli. In Donatione causa mortis substitutio potest fieri pacto nudo, §. glossi. donationibus, ibidem.

Donatio causa mortis potest fieri pacto nudo, dicitur, glo. donationibus, in additione margi.

Donatio causa mortis potest fieri absenti, & potest etiam alienae substitui, & etiam praesens, qui non potuit stipulari, gl. fin. in l. 1. C. de donat. causa mortis.

Donatio potest fieri pro sua, & aliena morte, & confirmatur morte eius, cuius causa donatur, l. pen. & ibi gl. 1. C. eod.

Donatio causa mortis non indiget infirmatione, dum tamen quinque testes adhibeantur, l. fin. C. eod.

In Donatione causa mortis transferretur dominium, sicut & in legato, glo. ob aliud in additione margi. in princ. authenticorum.

Donatio causa mortis est, quae fit propter mortis instantis vel futurae suspicionem, cum quis ita donat, ut si ipse moriatur, habetis, qui accipit, fin autem superuixerit, accipiet is, qui donauit, vel si cum donationis penitus fuerit, aut prior decesserit is, cui donatum est, in princ. Inst. de donatio.

Donatio causa mortis ut sit, reuocatur, quod fiat mentio mortis, aliis non est donatio causa mortis, nisi ex coniecturis appareat, cum, velle donare causa mortis, gl. si quid, & ibi add. ibid.

Donatio causa mortis tribus modis reuocatur, scilicet si donans superuixerit, vel si penituerit donationis, vel si donatarius premoriatur, in princ. Inst. de donatio.

Donationes causa mortis ad exemplum legatorum ferè per omnia redactae sunt, §. haec mortis, Inst. eod.

Donatio causa mortis, & legatum morte confirmatur, gl. ad exemplum, ibid. 26

Donatio causa mortis differt in multis à legato, veluti si donas in annos singulos, vna donatio est, sed si legas ita, dicitur plura legata, item legatum semper datur ab herede, donatio tamen vel ab herede, vel ab alio, cum in donatione obligatur donans, sed in legato non, item si accipio testamentum ut falsum, perdo legatum, sed non donationem, item aliter substituitur in legatis, gl. ferè legatis, ibid.

Donatione causa mortis potest facere filiusfamilias, sed non potest legare etiam patre praesente & consentiente, quia legatum datur in testamento & est vitima voluntas, quae ex alieno arbitrio pendere non debet, sed donatio causa mortis contractui accedit, d. gl. ferè legatis, & ibi add. marg. ibid.

Donatio causa mortis differt à legato, quia in legato tria tempora considerantur, ut fit capax legatarius, sed in donatione non, item pro legato datur interdictum quorum legatorum, sed non pro donatione, d. gl. ferè legatis.

Donatio causa mortis quando consideratur prout in esse productus, illa aequiparatur magis contractui, quam vitima voluntati, sed quando consideratur postquam est in esse producta, tunc ea donatio magis aequiparatur vitimae voluntati, d. gl. ferè legatis, in addit. ibid.

Donatio causa mortis licet sit vitima voluntas, tamen contractui magis accedit, gl. penituerit, in additione, in principio Inst. quibus non est permillum facere test.

Donatio causa mortis & legatum paria sunt, l. & fideicommissum, l. 87. & ibi gl. 1. de legat. 3.

Reliqua verbo, Mortis, 2. De iure, 2. Adhibetur.

DONATIO inter vivos non pendet ex testamento, etiam si, l. 1. & ibi gl. in 27 firmari, de inofficio. testam.

Donatio inter vivos facta filio non infirmatur, eo quod donatarius agens querela contra testamentum donatoris, succubuerit, ibid.

Donatio inter vivos alicui extraneo facta non reuocatur, eo quod donator postea mortem sibi ob scelere conscientiam conscuerit, vel post eius mortem memoria eius damnata sit, puta ob crimen laesae maiestatis, si tamen fuisset donatio causa mortis, reuocaretur, l. cum hic status, l. 32. §. si donator, de donat. inter virum & vxor.

Donatio in dubio inter vivos fieri praesumitur, nisi in donatione mentio mortis fiat, ut quia confertur post mortem, §. gl. 1. in l. quae dotis, l. 33. solut. mar.

Donatio inter vivos in multis differt à donatione causa mortis, & à legato, glo. 1. in l. legatum, l. 36. de legat. 2.

Donationes inter vivos ante crimen commissum, & sine cogitatione criminis factae valent, nec rescinduntur etiam sequuto crimine, nisi sit crimen per duellum

- de illis, si aliquid, & ibi gl. si de donat. caus. mor. & gl. si. in l. res vxoris, 24. C. de donat. inter vir.
- Donatio inter viuos facta in fraudem ante crimen commissum non valet. gl. pe. ibid. & d. gl. si.
- Donatio inter viuos dicitur illa, quæ etiam in mortis articulo nulla facta mentione de morte fit, hæc enim, 6. in add. marg. de donat. causa mort.
- Donationis inter viuos commemoratio facta in testamento, si non appareat de donatione habet vim testamenti, si donatio, 6. C. de donat.
- Donationes simplices, quæ sine vlla mortis cogitatione fiunt, appellantur inter viuos, quæ non comparantur legatis, 5. aliz autem, Instr. de donat.
- Donationes inter viuos postquam fuerint perfectæ, temere reuocari non possunt, nisi ex modis expressis, in lege, ibid.
- Donationes inter viuos perficiuntur, cum donator suam voluntatem scriptis, vel sine scriptis etiam nudo pacto manifestauerit per verba futuri temporis, vt dabo, vel dono, aut præsentis temporis, vt do, vel dono, 5. aliz, & ibi gloss. manifestauerit.
- in Donatione inter viuos requiritur stipulatio, & traditio, sicut olim, quando factum donatur, item requiritur presentia donantis, & donatarii, vbi fit donatio certe personæ, scilicet si incertæ, gl. voluntatem, in additione, ibid.
- Donationes inter viuos factæ ad exemplum venditionis habent in se necessitatem traditionis, vt etiam si donator tradere nolit, habent plenissimum, & perfectum robur, & tenetur donator tradere rem donatam per conditionem ex lege, 4. §. aliz autem.
- Donatio inter viuos post delictum facta valet, nisi in crimine læsæ maiestatis, post donationem autem facta non valet, gl. si. in l. res vxoris, 24. C. de donat. inter viuos.
- 28 DONATIO consistere potest inter patrem, & filium ex causa dotis, l. Pomponius, 3. §. de famil. erclic.
- Donatio facta à matre filio in potestate patris constituto nullius est momenti, quia patri queritur, sed si donauerit mater filio eunti ad castra, non prædica, sed res mobiles, aut se mouentes, valet donatio, quia filio queritur, & non patri, & est caltenus peculij, 3. §. qui in iudicem, de donat. inter viuos.
- Donatio facta mariti, vel nuptæ à filio primi mariti, vel à priuiguo, vel à quolibet alio mariti potestati subiecto, valet, ibid.
- Donatio facta filio in potestate sicut confirmatur post mortem donantis, si moriatur ante filium, ita confirmatur, si filium emancipasset, & donationem non reuocaret, l. donationes, 3. §. pater, de donat.
- Donatio facta à matre filio, non reuocatur ex causa ingratiitudinis, nisi in tribus casibus, gl. offensa, in d. l. donationes, 3. §. 1. r. cod.
- Donatio facta à patre filio in potestate, confirmatur morte patris, tamen quia propriè non est donatio, sed magis legatum, possidetur, ac viucapitur, quasi pro legato, non pro donato, §. gl. herede, in l. 2. §. fin. pro herede.
- Donatio facta à patre filio in potestate, confirmatur morte patri, & dicitur quasi legatum, ex quo tamen non fit veradonatio inter viuos non eget infirmatione, nec habet locum lex, si quis argentum, dñl. gloss. pro herede, in additione margin.
- Donatio facta à patre filio in potestate, confirmatur morte patris, quando filio tanquam benemerito fuit facta, aliis est nulla, neque morte confirmatur, l. 1. §. 1. & ibi gl. donatio, pro donato.
- Donatio facta filio in potestate tanquam benemerito, licet morte confirmetur, non tamen viucapitur pro donato, sed bene pro legato, §. repro. d. gl. donatio, in d. l. 1. §. 1. pro donato.
- Donatio facta filio in potestate, nec olim, nec hodie valet, quia in profectiuitis etiam secundum iura hodierna nihil est innovatum, vnde cum pater donans filio sibi ipsi donat, nulla est donatio, d. glo. donatio, in add. marg.
- 29 Donatio facta filio in potestate tanquam bene merito non valet, etiam si pater in donatione affirmauerit, nisi probentur bene merita filij, d. gl. donatione, in add. marg.
- Donatio de re aliena filio in potestate facta à patre mortuo patre ex hereditate filio, potest viucapi pro donato ex die, quia ratam donationem habuit heres patris, l. si pater, cod.
- Donatio facta à patre filio in potestate non valet, gl. 1. in l. 2. C. si aduersus donationem.
- Donatio facta à patre filijs emancipatis reuocari non potest, & ita rem donatam postea transferendo in alium nihil agit, d. l. 2.
- Donatio non valebat olim inter patrem & filium, hodie autem valet etiam in filium in potestate, valet etiam qualibet obligatio ex causa aduentitiae, §. glo. si in auct. vnde si parens, C. de inofficio testamento.
- Donatio inter patrem & filium in potestate morte patris confirmatur, sed reuocatur quatenus est inofficiosa, §. ibid.
- Donatio inter patrem & filium in potestate ob bene merita filij valet, & tenet, quia tunc fit donatio, vt extraneo, & non vt filio, ibid.
- Donatio inter viuos vel causa mortis facta à patre filio non computatur ei in legitimam, nisi expresse dictum sit, scilicet in quarta iure institutionis, vbi computatur, etiam si non fuerit dictum, gloss. 1. in l. 1. quando, 3. §. fin. C. de inofficio testam.
- Donatio à patre in filium quandoque statim transfert dominium, scilicet in dotem, & in donatione propter nuptias, gl. 1. in l. 2. C. de inofficio donat.
- Donatio rerum mobilium à patre facta in filium euntem ad castra, statim transfert dominium in filium, ibid.
- Donatio patris de aliquo diurno facta in filium pro alimentis, statim transfert dominium, vel etiam si remiserit vsumfructum in aduentitiam, ibidem.
- Donatio à patre facta filio ex causa aduentitiae, hodie valet, cum possit habere hodie aduentitiam quantum ad proprietatem, licet reuocetur, si fuerit inofficiosa, ibid.
- 30 Donatio patris facta in filium ex quacunque causa ante Iustinianum erat nulla, quia si qua esset, patri quærebatur, vnde perinde erat, ac si sibi ipsi donaret, nisi morte confirmaretur, ibid.
- Donatio patris facta in filium morte confirmata non retrahitur quantum ad dominium, vt qui olim expresse voluntate non poterit esse dominus,

nunc videatur voluntate facta fuisse, quantum autem ad fructus, retrahitur, §. gloss. 3. in d. l. 1. & gl. referatur, in l. donationes, quas, 2. §. C. de donatio, inter viuos.

Donatio patris facta filio valet, si morte patris tacite, vel expresse firmetur, & filio adiudicatur donata abque communicatione, vel diuisione cum fratribus, gl. pe. in l. 4. C. famih. hercic.

Donatio per patrem filiam emancipatæ, vel ab alio patre natæ, vt creditoribus soluat, ea non soluente resoluitur ab herede filio conditione ob causam, si scilicet si fuisset facta filiz in potestate, quia tunc, cum patri non nascatur conditio, neque eius filio, gl. 1. in l. 2. C. de conditione, ob causam.

Donatio perficatur, & adquiritur dominium emancipato filio, si pater tradat ea fundum, quem emit eius nomine, dum erat in potestate, vel si emancipatus filius repetitur esse in possessione de voluntate patris, l. 2. C. si quis alteri, vel sibi.

Donatio non perficitur, neque dominium adquiritur filio in potestate, eo quod res donata sit tradita filio in potestate, vel reperitur in possessione de voluntate patris, gl. 1. r. cod.

Donationes fieri non possunt inter seruos, & filios, qui sunt in potestate, gl. 2. in l. 1. C. de donat. inter viuos.

Donatio, quam pater in liberos cuiuscunque sexus in potestate constitutos confert, confirmatur morte patris, si fuerit vique ad legitimum modum, vel si excederit, fuerit actis infirmata, l. donationes, quas patentes, 2. §. C. de donat. inter viuos.

Donatio, quam pater in filios in sua potestate constitutos, vel maritus in vxorem, vel e conuerso more donatorum non confirmatur, si fuerit vltra legitimum modum, nisi fuerit infirmata, ibid.

Donatio vltra legitimum modum, quam pater in filios in sua potestate constitutos, vel maritus in vxorem, vel vxor in maritum confert abique infirmatione, si in vltima voluntate fuerit confirmata à donatore, rata habebitur, & ex eo tempore, quo fuit confirmata, caput firmatur, ibid.

Donatio ista legitimum modum, vel eum modum excedens actis infirmata, si a patre in filium in potestate, vel a marito in vxorem, aut e contra fuerit facta, & in vltima voluntate à donatore confirmata, ab eo tempore, quo donatio erat facta, caput firmatur, ibid.

Donatio, quam pater conferat in filium in potestate, dicitur non valere iuris impossibilitate, & donatio facta à marito vxori, vel e conuerso, dicitur non valere iuris prohibitione, gl. 1. ibid.

Donatio simplex facta filio in potestate mortuo patre regulariter non debet conferri, gl. si & ibi add. marg. in auct. ex testamento, C. de collatio.

Donatio simplex facta filio in potestate mortuo patre confertur, si pater in testamento hoc expresse fecerit, vel donauerit patri vni filio inter viuos, alteri ob causam ne emerget iniquitas, si collatio, ibid.

Donatio facta filio in potestate vt filio, aut vt habeat in peculium profectitium, mortuo patre debet conferri, ibid.

Donatio simplex facta filio emancipato mortuo patre confertur, §. gloss. fin. & ibi add. ibidem.

Donatio simplex facta filio in potestate non valet in vita patris, sed assumit sibi vim post mortem, & habetur vt legatum, vel fideicommissum, ibidem.

Donatio à patre filio in potestate simpliciter facta, & non exprimendo ob meritum, intelligitur facta ob merita, & non ex affectione paterna, gl. si in l. 1. donatione, 18. C. cod.

Donatio simplex à patre filio in potestate facta valet, si merita præcesserint, scilicet si non præcesserint, ibid.

Donatio à patre facta filio in potestate, si non præcesserint merita, non valet, etiam si pater asserat, quod donat filio vt extraneo ob merita, ibidem.

Donatio simplex facta ab ascendente descendenti non confertur, nisi fuerit expresse dictum, vel frater, vel soror petens collationem habeat eodem vel donationem propter nuptias, quam illi conferre tenetur, l. pe. C. cod.

Donatio simplex confertur, quando donator hoc expresse, vel quando emergit iniquitas, gl. si ibid.

Donationem simplicem debet filius in potestate conferre emancipato, d. gl. si & ibi add. marg.

Donationem simplicem non tenetur conferre filia habens dotem, & donationem simplicem fori habenti dotem tantum, nisi pater hoc dixerit, d. gl. fin.

Donatio est priuati iuris, & idè exilens in potestate patris cum eius voluntate potest donare causa mortis, restari tamen non potest, quia testamenti factio publici iuris est, gl. si in l. 3. C. qui testamenta faciunt.

Donatio à patre fit facta filio in potestate, quamuis credat filius valere donationem, non viucapit pro donato, etiam patre mortuo, glo. si in l. fin. C. pro donato.

Donatio à patre facta filio in potestate non valet, nec filius potest viucapere pro donato, nisi heredes mortuo patre ratum habeant, poterit tamen viucapere quasi pro legato, ex tacita donatione confirmata, etiam si heredes donationem ratam non habeant, ibid.

Donatio facta filio in potestate est potius quædam donandi destinatio, quam perfecta donatio, l. cum de bonis, l. 1. & ibi gl. C. de donat.

Donatio facta filio emancipato valet, & dicitur perfecta donatio, ibid.

Donatio facta in filium etiam in ipsa emancipatione valet, d. gl. 1.

Donatio facta filio emancipato facta valet, ita & facta filio in potestate per emancipationem confirmatur, si pater tradidit, & non admittit, scilicet si peruenit ante emancipationem, vel in ipsa emancipatione, l. siue emancipatis, 17. C. codem.

Donatio perfecta per matrem vni ex filijs marito, & alijs filijs absenti, valet, & neque potest reuocari eo prætextu, quod dicitur mater se donasse in absentiam mariti & aliorum filiorum, velles, 6. C. de reuocat. donat.

Donationem, quam fecit mater filio ingrato, potest reuocare, nisi post mortem mariti viuat in honeste, vel secundo nubat, l. his solis, 7. C. cod.

Donationem, quam fecit mater filio ingrato, non potest reuocare, si filius, antequam fit ingratus, vendidit, donauit, vel dedit in dotem alicui id, quod sibi fuit donatum, ibid.

Donationem, quam fecit mater filio ingrato, postquam tranſiſſe ad ſecundas nuptias, non poteſt reuocare, niſi vitæ eius inſidiatur, vel manus impias in eam inſeruerit, vel niſi ponat inſidias contra omnes facultates maternas, auct. quod max. C. eod.

Donationes in liberos filii iuris factæ non reuocantur propter ingratitudinem, niſi ex cauſis ingratitudinis, lege contentis & enumeratis, l. p. C. eod.

Donatio facta inter patrem, & filium hodie valet, intellige, ſi fiat ex cauſa aduentitiae, gl. conſequente, in ſ. in ſ. in auct. de immenſis donatio, col. 7.

Donatio à patre facta filio in poteſtate non valet, gl. 1. in ſ. cum facultates, C. de his, qui numero liberor. lib. 10.

Donatio bonorum primæ vxoris, quæ ſunt reſeruanda filiis ex ea natis, ſi fit facta filiis ſecundæ vxoris, in totum reuocatur, ſecus ſi fuiſſet facta donatio propriorum bonorum, gl. 2. in auct. vnde ſi patres, C. de inſtitutioſo teſta.

Reliqua verba, *Patres, 58. Mater, 5. Collatio, 4. 5. Liber, 12.*

Donatio non poteſt reuocari per poſtremam glo. repetitur, in l. ſi pecuniæ, de conditione cauſa data.

Donatio pura ſub conditione reſoluenda ſi fiat, donatum reuocatur actione perſonalis orta ex tacitis vel expreſſis paſſis, id eſt, conditione ob cauſam, vel actione ex ſtipulatione, ſi ſtipulatio interceſſit, vel præſcriptis verbis, ſi interceſſit ſolum pactum, non tamen rei venditione, glo. mortis, in l. 1. de donatio.

Donationes factæ in concubinam non poſſunt reuocari, etiam ſi inter eos poſtea ſequatur matrimonium, niſi fuerint factæ à milite, vel ſint factæ ex vxore, quæ vxor eſſe non poterat, donationes, 31. & ibi gl. 1. eod.

Donatio non reuocatur per pigrationem rei donatæ factam ante traditionem factam donatario, l. 5. §. 1. & ibi gl. perfectam, eod.

Donatio, quæ ab initio non tenuit, facilius reuocatur, quàm illa, quæ ab initio tenuit, ibidem.

Donationes factæ lite pendente in criminali cauſa ſicet valeant, reuocantur tamen, non ex edicto, quæ in fraudem creditorum, quoniam tunc ne dum ſiſcus eſt creditor ante condemnationem, ſed reuocatur per legem in fraudem, de iure ſiſci, l. in fraudem, 4. §. 1. & ibi add. marg. de iure ſiſci.

Donatio ſimplex non reuocatur, donatio ob cauſam cauſa non ſequuta repetitur, l. cum ancillam, C. de conditione ob cauſam.

Donatio ſimplex non reuocatur, niſi ex cauſa ingratitudinis, gl. 2. ibi.

Donatio quandoque propter ingratitudinem facile poteſt reuocari, gl. perfectam, in l. 3. C. de contrahend. emptione.

Donatio à te facta non irritatur, licet poſtea matrimonium inter donatorem & donatarium ſequatur, l. ſi Gaudens, & ibi gl. 1. C. eod.

Donatio omnium bonorum, vel partis aliquæ, propter carentiam filiorum, reuocatur poſtea per ſuſceptionem filiorum, l. ſi vquam, C. de reuocand. donatio.

Donatio ritè facta non reuocatur, niſi propter ingratitudinem, vt ſi donatarius in donatore iniurias atroces effuſit, vel manus impias intulit, vel poſuit inſidias contra omnes facultates donatoris, aut vitæ periculum aliquod ei intulit, vel conditiones donationis impoſitis implere noluit, l. ſi. C. eod. & §. alia autem, & ibi gl. ex cauſis, l. inſi. de donatio.

Donatio ritè facta vt reuocatur propter ingratitudinem, cauſa ingratitudinis diſtinctis argumentis probari debet in iudicio, d. l. ſi. C. de reuocand. donat.

Donationem ritè factam ſi donator propter ingratitudinem non reuocat, neque eius heres poterit reuocare, ibid.

Donatio factam liberum ex leui ingratitudine reuocatur per patronum, ſed non per eius heredem, l. 1. & ibi gl. p. C. eod.

Donatio perfectæ non reuocatur ex eo, quod inſtrumentum donationis ſit ſurruptum, vel conuulſum, l. 1. C. eod.

Donatio ritè perfectæ non debet retractari obſtente reſcripti principis, hſi donationem, l. 1. C. eod.

Donationes perfectæ reuocari poſſunt vix ex quinque cauſis ingratitudinis, §. alia autem, & ibi gl. ex cauſis, l. inſi. de donatio.

Donatio libertatis liberto facta ſolo obſequio non præſtito reuocatur, d. l. gl. ex cauſis.

Donatio perfectæ vt reuocatur, tria principaliter requiruntur, ſcilicet quod probatio fiat in iudicio, & quod ſit ingratum, & quod ſit plena, & quod cauſa cognita fiat, d. l. gl. ex cauſis, in additione.

Donationis reuocandi vis ob ingratitudinem non tranſiſſe ad heredes, ibid.

Donatio reuocatur, ſi donatarius donatori egentis alimenta denegerit, quod verum eſt, ſi donatarius per magnam donationem recepit, ibid.

Donationis reuocatio quandoque ex tribus tantum cauſis fit propter ingratitudinem, licet per multas ingratitudines poſſit fieri, gl. inſi, in ſ. mater tamen, in auct. de nuptiis, col. 4.

Reliqua verba, *Donator, 2. 3. Ingratitudo.*

Donatio remuneratoria propriæ per ſe non eſt donatio, remiſſio autem iuris, & actionis propriæ eſt donatio, l. ſi verò non remunerandi, 12. in addit. marg. mandati.

Donatio inhabilitandi ex cauſa remunerationis facta alicui non reuocatur ob exceſſum debiti modi per heredem donantis, & ex, expulſio iudicis officio, ſubuenitur, l. Aquilius, 2. 7. & ibi gl. inſi, de donat.

Donatio facta ex cauſa remunerationis, vt quia donatorem eripuit ab hoſtibus, vel à latronibus, & reuocabiliſ eſt, etiam ingratitudine ſequuta, neque eget inſinuatione, l. p. §. 1. & ibi gl. p. C. eod.

Donatio remuneratoria, id eſt, aſſidua, non reuocatur per ſuperuenientiam liberum, niſi excedat legitimum modum remunerationis, gl. 1. in additione, l. in vquam, C. de reuoc. donat.

Donatio aſſidua, vel remuneratoria dicitur quoddam genus permutacionis, l. ſed & ſi lege, 18. §. conſulius, de petitione hæredit.

Donatio non eſt id, quod per pactum nudum naturaliter ſoluitur, ſed quod inſiſtente naturæ debetur, ſoluitur, donatio eſt ſine dubio, quæ nomen aſſumit remunerationis, gl. obligatur, inſi. ibid.

Donatio non eſt ſimplex, ſed ob cauſam factam cum ſit tunc contractus inno-

in Donationibus multum intereſt, an cauſa impulſiva donandi interuenierit, & condicio, quia ſi cauſa impulſiva interuenit, illa etiam deſiciente, ceſſat repetitio, ſecus ſi conditio interueniens deſecerit, quo caſu repetitio locus eſt, & generaliter, 3. eod.

Donatio ob cauſam non expreſſam, ſed tacitè ab altera tantum parte in ſine reſentam, non poteſt repeti etiam cauſa illa non ſequuta, l. ſi repetendi, 7. & ibi gl. 1. C. de cond. ob cauſam.

Donatio ob cauſam tacitè ab vtraque parte in mente reſentam, illa nobis ſequitur, repeti poteſt, gl. 1. ibid.

Donatio ob cauſam non expreſſam mortis, morte non ſequuta, repetitur, quia illa cauſa tacitè ab vtraque parte in mente ſuit reſentata, d. gl. 1.

Donatio inter virum & vxorem in tempus matrimonij collata nulla eſt, ſecus ſi ſit collata in tempus, quo matrimonium ſolutum eſt, quo caſu valet, gl. 3. in l. 1. res, 13. de iur. dot.

Donatio inter virum & vxorem non valet, he mutuo amore ſe inſecum ſpōſiſſe donationibus, abſentibus, cum etiam quia ſepe ſepararentur matrimonio, ſi non donaret ſi, qui poſſet, quæ ita matrimonio venalia fierent, quod eſſe non debet, l. 1. & 2. de donat. inter vir.

Donationes inter virum & vxorem maiores noſtri prohibuerunt, à moreſi hoſneſſum ſolis animis eſtimantes, ſane etiam coniunctorum conſentent, ne concordia pretio conciliari videretur, ne inſerior in paupertatem decideret, & deterior fieret diſtor, gl. alijs, in l. cum multe, 20. C. de donat. ante nuptias, l. 3. ff. de don. inter vir.

Donationes inter eos, inter quos matrimonium legibus & moribus conſtat, non valet, ſed ſi aliquod impedimentum interueniat, ne ſit omnino matrimonium, valebit donatio de ſtriſto iure, ſecus de æquitate, d. l. 3. §. videamus, & ibi gl. valebit.

Donationes inter ſiſiam Senatoris, & libertum, vel inter mulierem promiſſicalem, & officialem habentem iuriſdictionem, qui contraxerunt matrimonium contra Senatus conſultum, de rigore iuris valet, ſed non de æquitate, ne melior ſit conditio eorum, qui deliquerunt, d. §. videamus.

Donationes inter coniuges contraſtorum matrimonio per verba de præſenti auct. dictionem in donum impediuntur, cum ſecundum canones fiat vir, & vxor, gl. concubina, ibid.

Donationem inter eos, inter quos matrimonium eſſe nullum vterque vel ſolus donator ſcit, repeti ſiſcus, ibid.

Donatio ſi ſit facta inter eos, qui putabant ambo tenere matrimonium, datur repetitio cuiuslibet eius, quod dedit, ibid.

Donatio facta his, qui ſunt in poteſtate mariti, vel generi, vel his, in quorum ſunt poteſtate, non valet, ſi vir & ſocer ſint in eiſdem poteſtate, vel vir in ſoceri poteſtate, ſed ſi maritus ſit in alia familia, non eſt interdictionis ſoceri, neque ei, in cuius eſt poteſtate, neque ei, qui eſt in poteſtate ſoceri, d. l. 3. §. ab vxoris.

Donatio inter virum & vxorem, nec traditio, quæ ex ea ſequitur, ipſo iure non valet, quando donatio fit de patrimonio, vnde donator efficitur pauperior, ſecus vbi renunciarerit lucro querendo, quia tunc per eam renunciationem apud vxorem remaneret, d. l. 3. §. ſciendum, & ibi additio, marg.

Donationis cauſa omnia, quæ geruntur inter coniuges, ipſo iure ſunt nullius momenti, d. §. ſciendum.

Donationis cauſa vxori promiſſum, vel accepto latum à marito nihil valet, & ſi vir nūmus vxori dederit, non ſunt vxoris, ibid.

Donatio inter virum & vxorem contractis nuptiis litè non valeat, bene tamen valet facta inter ſponſum, & ſponſam, l. ſi ſponſus, §. generaliter, eod.

Donatio inter virum & vxorem valet, quando cauſa rerum eſt mixta, & ſeparari non poteſt, comode, vt ſi maritus vxori venderet mulam vnam, & aliam ei patrem donauit eidem, quarum neutram expediebat habere alicui ſine altera, ſed ſi cauſa rerum ſit mixta, & ſeparari poteſt, vt ſi maritus vxori vnam reſi vendidit, & aliam eſt donauit, in donata non valet donatio, in vendita valet venditio, d. §. generaliter, & ibi gl. impeditur.

Donatio inter coniuges valet, quando cauſa perſonarum eſt mixta, & ſeparari non poteſt, vt ſi maritus vxori vendidit ſeruum iuſto pretio, in cuius perſona valet venditio, & eidem vxori donat vxorem eiſdem ſerui, quæ ab eo ſeruo ſeparari non poteſt, ſed ſi eſſet alia perſona, quæ ſine offeſſa pietatis ſeparari poſſet, & diceretur cauſa rerum perſonarum mixta, & ſeparari poſſet, & tunc valet venditio, ſed non donatio, ibid.

Donatio inter coniuges non valet, quando cauſa perſonarum tantum, & non rerum poteſt eſſe mixta, & ſeparari poteſt, vt ſi Titius, & vxor mea erant mihi duo rei debendi, quia ex vna obligatione tenebantur mihi inſolidum, ſi Titius accepto tuli, acceptatio valebit quoad Titium, ſed non quoad perſonam vxoris, ſed ſi vxori accepto tuli, in neutrius perſonam tenet acceptatio, ibidem.

Donatio inter coniuges valet in ſeruitutibus indiuiduis, in quibus cauſa rerum, & perſonarum mixta eſt, & ſeparari non poteſt, vt ſi Titius conſtituto ſimul per ſtipulationem partim in prædio vxoris, partim in prædio Titij, & maritus Titium per acceptationem liberauerit, liberatur quoque vxor, quia ſeruitus iuneris pro parte deberi non poteſt, cum iter, quod dicitur res incorporealis, ſit indiuiduum, & ſeparari non poſſit, ibid.

Donationis cauſa, ſi vir, vel vxor ſeruitute non vtatur, tunc cum donationis cauſa interueniat cum alia, quæ per ſe ſola ſufficeret ad adquirendum, valet alienatio, & amiſſio ſeruitutis, & ex ſententia oriatur liberatio, ſed repetitur ſeruitus poſt duorum, ſed vbi ſola cauſa donationis interuenit, quod agitur, ipſo iure nihil valet, d. l. ſi ſponſus, §. ſi donationis, & ibi gl. condici.

Donatio inter coniuges illa ſola impeditur, quæ donantem pauperiorem, & donatarium locupletioſiorem fecerit, l. ſi ſponſus, §. ſi conceſſa, & l. ſed ſi vir, 31. §. quod vir, de donatio. inter virum.

Donatio inter coniuges alicuius loci cauſa ſepulture valet, ſi corpus humanum, quia non videtur fieri tunc locupletior in ea re, quam religioni dicatur, nec reſert quod vxor emiſſet, niſi à marito eum locum accepſſet, quia eſt pauperior ea fieret, niſi maritus deſiſſet, non tamen idcirco ſit locupletior, quod non expendit, ibid.

Donatio loci causa sepulture facta marito vxori, vel è contrà, valet, & locus efficitur mulieris, cum corpus humatur, sed ante quam corpus humetur, & fiat locus religiosus, donatus manet, & si vxor reliquerit, manet locus donatoris, ibidem.

Donatio inter coniuges valet, vbi tunc donator non dimittit de facultatibus suis, vel etiam si dimittat, locupletior tamen non fiat is, qui accepit, dicitur l. si sponsus, §. si eod.

in Donationibus inter coniuges iure ciuili impeditis carens donatum reuocatur ab ea, vel ab eo, cui donatum est, vt si quidem res donata exte venditur à donatore, si sit consumpta, locupletior quis eorum factus sit, §. si mulier, §. 6. & gl. 1. in l. cum hic status, §. 2. eod.

Donatio inter virum, & vxorem causa mortis facta valet, quia cunctis donationibus excurrit in tempus, quo vir & vxor esse desinunt, & interim res non sunt eius, cui donata sunt, sed tunc demum mors sequuta est, l. si cum, §. 9. §. fin. cum duabus legibus sequ. eodem.

Donatio inter virum & vxorem causa mortis facta ita, vt nullo modo reuocetur, nullo modo valet, glo. fed omnis, in l. fed interim, §. 1. §. 1. eodem.

Donatio inter virum & vxorem causa mortis facta non retrahitur, sed tantum valeat ex tempore mortis, sed donatio inter virum & vxorem inter vivos facta, si fuerit morte confirmata, retrahitur ad tempus contractus, §. d. §. 1. & ibi gl. doatio.

Donatio inter coniuges in casibus, in quibus retrahitur, etiam sequens traditio à muliere facta in pendenti habetur, vt quando inter viuos sit, que in eo confirmatur, d. l. fed interim, §. 1. §. 1. eodem.

Donatio inter coniuges diuortij causa facta valet, si facta fuit sub ipso diuortij tempore, sed non illa, que ex cogitatione quandoque futuri diuortij fit, d. l. fed interim, §. si cum l. seq.

41 Donatio inter coniuges mortis causa facta infirmatur dissoluto matrimonio, diuortio, & si donatio fuit facta in casum diuortij, infirmatur, si fuerit morte dissoluto matrimonio, quia in alium casum facta fuit donatio, §. fin. cum duab. legibus sequ.

Donatio inter coniuges in casum deportationis facta valet, quemadmodum in casum diuortij, sed si mors, §. 3. eod.

Donatio mortis causa facta inter coniuges confirmatur deportatione mariti facta, tanquam si mortuo marito data habuisset, ita tamen, vt maritus ad ea habeat licentiam reuocandi, quam donationem, quia mors eius expectanda debet, vt plenissimam habeat firmitatem, ibidem.

Donatio inter coniuges, que morte confirmatur, ita demum valet, si traditio vera vel facta sit facta, non alia, §. 1. p. p. an. §. 2. §. 1. & ibi additio marg. eod.

Donatio inter coniuges prestat, autem causam vlt. capiendi ante contractum matrimonium, & postea vel futuro, vel constante, si inter ext. in. §. 1. §. 1. eod.

Donationes inter virum & vxorem, ex quibus causis concessa sunt, & eadem inter fecerunt & generum, vel narium filios, §. 1. §. 1. §. 1. eod.

Donationes ex his causis, ex quibus prohibentur inter virum & vxorem, prohibentur inter socerum, generum, & narium, §. 1. §. 1. §. 1. eod.

Donationis inter virum & vxorem prohibitio debet intelligi & tractari non amare, nec quantum inter infestis, sed tanquam inter coniunctos maximo affectu, & salum inopiam timentes, l. si id, quod, §. 2. §. 1. quas, eod. & gl. pupillis, in l. magis, §. fundum, de Magister, conueniend.

Donatio non presumitur, quando vir vxori, vel è contrà remisit pignus, & idem, quando dilationem temporis remisit, glo. potuerit, in l. fed si vir, §. 1. §. 1. quod videtur de dona. inter virum.

Donatio inter virum & vxorem non valet, confirmatur tamen superfluitate donatio morte donantis, qui eadem voluntate ad vltimum vite spiritum præstitit, quia donatio sic confirmata detrahatur Falcidia, perinde ac si testamento relicta esset, cum hic status, §. 2. & ibi add. marg. eod.

Donatio inter coniuges morte donantis superfluitate donatorio confirmatur, quia eo ipso, quod non reuocauerit expressim, presumitur persequisse in eadem voluntate, d. l. cum hic status, & ibi glossa confirmatur, & gl. forsan.

42 Donationem vxoris fecisse si donatorem peniteat, & mox desit penitere, valet donatio, & attendendum est supremum eius iudicium, quia eius voluntas ambulatoria est vsque ad extremum vite spiritum, d. l. cum hic status, §. penitentiæ.

Donationem vxoris fecisse si semel donatorem penituit, & hoc constat, etiam heres eius potest eam donationem reuocare, secus si non constat de penitentiæ donatoris, ibidem.

Donatio inter virum & vxorem expinguitur, quando donator vel donatarius effectus servus, licet servitus morti comparetur, d. l. cum hic status, §. si donator, §. eod.

Donatio inter coniuges vt morte donantis confirmetur, requiritur, quod mors sit vera, non ficta, §. si donator, & ibi add. marg.

Donatio inter coniuges reuocatur quido donator mortem sibi ob sepleis conscientiam confecerit, vel quando post mortem eius memoria damnata sit, velat. ob eum men iacta maleficia, §. si donator.

Donatio inter coniuges morte donantis non dicitur confirmari, quando donatarius donata consumpsit, & ob id non fit locupletior, cum non sit quod confirmetur, secus si sit locupletior, quia tunc confirmatur, d. l. cum hic status, §. quod ait, eod.

Donatio vxori si fuerit facta à marito & vxor consumpta donata pecunia, nec facta locupletior, si de leuit. de i. o. tantam pecuniam viro donanti, eoque extorperet, eptere cam pecuniam marito decedente, qui factus fuit locupletior, neque id quod consumpsit vxor compenlabatur, quamvis diuortio sequato compenlaretur, ibidem.

Donatio inter virum & vxorem præcedente donataria reuocatur, d. l. cum hic status, §. si diuortium, eod.

Donatio inter coniuges reuocatur diuortio sequuto, nisi donator de nouo velit donare, vel confirmare quod donauerat, ibidem.

Donatio inter coniuges non reuocatur, si diuortio facto matrimonium restituerit, vt donatoris voluntas reconciliata sit, quia tunc donator mortuo, in matrimonio confirmatur donatio, ibidem.

Donatio inter coniuges non censetur reuocari, eo quod non diuortium, sed fribululum inter eos interueniret, id est, ab habitariam iam coniuges recesserint, non tamen diuerterint, sed fribulculo cessante, itaque quiescente reuertantur, ibidem.

Donatio inter coniuges nullius est momenti si prius is, cui donatum est, mortuus sit, d. l. cum hic status, §. si ambo, eodem.

Donatio inter coniuges confirmatur, quando ambo decesserint, nec apparet quod primò decesserit, ibidem.

Donationes inter coniuges confirmantur, quando ambo simul decesserint, nec apparet, quis primò decesserit, ibidem.

Donationes inter coniuges si ibi iniunctum fuerint factæ, & ambo apud hostes capti ibi moriantur, prima hora captiuitatis, tunc videntur ambo mortui, & qui prius captus fuerit, fingitur prius mortui, & sic confirmatur eius donatio, & si alter tantum redierit ab hostibus, presumitur quod ipse superuixerit, & ibi facta donatio confirmatur, ibidem.

Donatio inter virum & vxorem sicut morte donatoris confirmatur, ita & donatio inter eos facta, qui propter matrimonium prohibentur morte donatoris confirmantur, d. l. cum hic status, §. oratio.

Donatio ab vxore consensu filii patris facta, marito morte vxoris donantis confirmatur, nec exigitur verumque mors, d. glo. voluntate, in d. §. oratio.

Donatio inter virum & vxorem morte donantis confirmatur, siue donatio confirmata sit in rem, siue in remissione obligationis, vt si vir liberavit per acceptationem nem ex causa donationis vxorem libi debentem centum, liberatio confirmatur morte viri, d. l. cum hic status, §. 2. §. fin. eodem.

Donationis causa, si emptio inter virum & vxorem contracta sit, nulla est, vel minoris virtutis fit res donationis causa, vel si postea pretium sit remissum, tamen in eadem voluntate persequeretur venditor, eius morte confirmatur, d. l. cum hic status, §. si inter virum, eod.

Donatio inter coniuges potest reuocari à donatore, vbi matrimonium tenet, & non tenet, nulla est reuocatio, quinimo si coeedit, & applicatur huiusmodi, & non n. d. donans patetque donationem valere, d. l. cum hic status, §. si ibi, ad l. magis, & gl. eod.

Donatio inter virum & vxorem, si facta marito, vt faciam filiam commanere doret ex ea, valet, siue vxor, §. 1. co. de donat. inter virum.

Donatio marito ab vxore facta licet ab initio non valeat, si tamen postea patitur virum cum donatorem pro filia communi in dotem dare, ex consequenti, tunc censetur valet talis donatio, ibidem.

Donationes inter coniuges post diuortium non legitime factum nullius sunt momenti, cum non videtur solum matrimonium, secus si inter coniuges legitime diuortio facta fuerint donationes, quia tunc valent illæ, l. non leuandum, §. 1. & ibi add. marg. eod.

Donatio inter virum & vxorem exilij futuri, vel iam imminens causa fieri potest, inter virum §. 4. eod.

Donatio presumitur in dubio inter virum & vxorem in parvis, sed in maiori momenti rebus presumitur negotiorum gestio, gl. 1. in add. marg. in l. vltimam, §. 4. eodem.

Donatio inter virum & vxorem quamuis sit prohibita, non tamen inter eos prohibentur alij contractus, modo non fiant donationis causa, l. si prædia, §. 5. & ibi gl. interuenisse, & ibi add. co.

Donationes inter virum & vxorem diuortij causa valent, l. fed interim, §. 1. in fi. & l. vltimus, §. 6. eod.

Donatio inter coniuges infirmatur, & reuocari videtur diuortio facto, nisi succedat nouus consensus, §. 1. de co. §. 1. & ibi gl. 2. & add. marg. eod.

Donatio vxori diuerterint facta à marito, vt reuertatur ad eum, valet, l. vir mulieris, §. 1. co. eod.

Donatio facta à viro ei, quæ nonnullum viri potens nupierat, si præcesserint sponsalia, valet, quod vir, §. 1. & ibi gl. 1. eod.

Donatio inter coniuges post contractum matrimonium facta non valet, etiam si fiat ante instrumentum dotis, vel post, vel ante dictionem vxoris in donum viri, l. p. & ibi gl. 2. eod.

Donatio inter coniuges non valet, nisi ante matrimonium legitimo consensu, & de præfenti contractum fiat, ibidem.

Donatio ab vxore viro facta valet, quando vxor donauit viro rem emptam ex pecunia sibi data à viro, l. si eod.

Donatio inter virum & vxorem circa expensas vitales, & necessarias in re dotali factas, quæ repeti possunt, non valet, fallit tamen quandoque, l. in voluptariis, & ibi gl. 1. de impensis.

Donationes inter virum & vxorem regulariter non valent, fallit quando coniugi manusiiffionis causa donatur, & in aliis casibus, l. quando, res, & ibi gl. non sine de legatis, §. 1.

Donatio inter virum & vxorem, mortuo prius donatario, reddit ad donantem, sed si ambo, simul decesserint, valet donatio, nisi probeatur donatorem superuixisse, l. si inter virum, & ibi gl. de reb. dubis.

Donatio inter coniuges ratione mutui amoris prohibetur, non ratione mutui odij, ibi gl. eod.

Donatio inter coniuges licet ab initio non valeat, tamen tracta temporis, deest, mortuo donante, confirmatur, quia cessant tunc rationes prohibentes, & infringentes donationem, ibidem.

Donatio rerum, quæ vxoris causa emptæ, ac patet factæ vxori, tenet vsque ad vires dotis ad sustinendum mulierem, neque potest reuocari vt non potest, perit, secus in aliis rebus, quarum donationes ipso iure sunt nullæ, gl. fin. in l. 1. is, qui quadrigena, §. 8. §. 1. ad legem Falcid.

Donatio inter coniuges propter matrimonium non valet, glo. meretricibus, in affectionis, §. de donatio.

Donatio si fit facta mulieri, & dubitetur an illa ante donationem sit vxor, vel non, inspicendum est hoc, considerata conditione personæ, ac vite coniugationis, l. donatones, §. 1. & ibi gl. 1. eod.

Donatio inter coniuges licet sit prohibita, non tamen extenditur ad id, quod non est præiudiciale, ac damnosum donanti, l. §. 5. si vxor, de adp. p. p. possessione.

ex Donatio facta inter coniuges cum sit nulla, si donans erat dominus, sicut non transierat dominium, ita non transferatur usufructus conditio, licet transierat possidit, quia dicitur possessio in iure, cum donatus dicitur possidere, pro possidit, id est, sine causa vel titulo, l. quod vxor, 16. eod.

Donatio facta inter coniuges de re propria donatur, vel de aliena, si autem donatarius pupillus, non valet nec ex ea transierit dominium, nec usufructus, etiam conditio constantis matrimonii, vel ex soluto per diuortium, l. x. c. ubi donatio pecunia est, l. 5. §. si et ibi gl. 1. pro de re.

Donatio facta inter coniuges constante matrimonio post diuortium 1. 2. potest per donantem confirmari, et transferri, et si hoc sit, si non data res aliena constantis matrimonii, et donans non efficiatur pupillus, valet donatio, et praefata usufructus conditio, d. §. si et l. 3. eod.

Donatio inter coniuges non valet, si mulier soluta pro marito, nam repetere potest illud a marito, gl. si in l. 4. C. ad Velian.

Donatio inter coniuges non valet, si reuocetur antequam confirmetur morte, gl. pe. in l. cum res trib. C. de contrahend. emptione.

Donatio si fit facta vxori ob causam dotis, et maritum ipsa in dote fecerit, ut quia dicebat vxor fundum valere centum, cum vix valeret decem, valet donatio si hoc iure iudex vxori agenti obstat exceptio doli, l. in l. 3. C. de donatio. ante nuptias.

Donatio in domo viri facta praesumitur facta vxori, quae prohibita est inter virum & vxorem, & donatum retrahitur reuendicationi vxoris, sed si sit consumptum condicione sine causa quatenus locupletior est facta, gl. si in l. cum in iure, 6. C. eod.

Donationes simplices inter virum & vxorem, & etiam propter nuptias, & propter alias causas, & libidines, vel vius partis egessent prohibentur fieri, l. cum multa, 20. §. simplices, C. eod.

Donatio inter coniuges constante matrimonio licet de iure ciuili sit prohibita, tamen morte donatoris ex certis causis confirmari solet, hac edictali, C. de secund. nuptiis.

Donatio inter virum & vxorem non confirmatur morte, si non interuenit traditio, gl. si in l. 1. C. de dote cauta.

Donatio inter virum & vxorem si fit a marito animo donandi, confirmatur morte, ex quo datur est mulier, & ab ea postea in dote traditum videtur marito, si tamen in donatione inter virum & vxorem per stipulationem facta, nisi aliqua traditio fuerit sequuta, ibid.

Donatio, quae in dote adscribitur a marito animo donandi, non confirmatur, si diuortio matrimonium sit solutum, ibid.

Donationes inter coniuges factae & non promissione morte confirmantur, l. 2. in l. 1. C. de donat. inter vir.

Donatio inter coniuges valet, si donans in eadem voluntate vsque ad finem vitae permansit, licet si eius, ut neque succedere existente, bona mariti donatoris, & vacata esse acciderit, l. 1.

Donatio marito facta ab vxore si sit sine potestate, & vsque ad finem vitae permansit in eadem voluntate, morte confirmatur, l. 3. C. eod.

Donatio marito facta ab vxore cum patris voluntate, cum esset sub eius potestate, in eadem voluntate perseverauerit, vxor & eius pariter vsque ad mortem valet, l. 3. & ibi gl. 3.

Donationem marito factam si vxor non reuocat, dicitur perseverare in eadem voluntate, d. gl. 3.

Donatio marito facta ab vxore cum patris voluntate, sub cuius potestate erat, ad hoc vt valeat, oportet vxorem patrem vxorae pignori, ibidem.

Donatio a patre facta marito filiae suae ad hoc vt valeat, requiritur, quod non solum patre, sed etiam filia vxori illius, & amonuerit, ibid.

Donatio inter virum & vxorem prius mortuo eo, qui liberalitatem accepit sine spe confirmationis, irrita est, l. etiam, §. C. de donat. inter virum.

Donatio facta a pupilla in iuramentis, cum quo voluntate patris matrimonium contractum non valet, l. si ex voluntate, C. eod.

Donatio inter coniuges spontanea licet teneat pro iure, non tamen in effectu, quia reuocari potest per conditionem sine causa, vel per reuendicationem, d. si ex voluntate, & ibi gl. 1.

Donatio si fit facta inter coniuges putativos scientes non tenere donationem non donant, sed sicut competi reuocatio illius, nisi crederent donationem tenere, quo casu donanti competi reuocatio, d. gl. fin.

Donatio etiam si factum non valet inter coniuges, & eatenus reuocatur, quatenus recipiens locupletior efficiatur, l. si fructus, §. & ibi gl. 2. C. eod.

Donatio praedij, & aliorum inter coniuges facta morte donantis confirmatur, & si pater donantis postea praedia & alia donata iniuriöse abstrulerit, illa restituere cogendus est actione vi bonorum raptorum, vel condicione furtiua, aut interdicto unde vi, l. si maritus, & ibi gl. cogitur, C. eod.

Donatio facta vxori, vel inter coniuges reuocatur per specialem hypothecam, vel per donationem, vel venditionem, vel aliam quamlibet alienationem, l. si maritus, 12. C. eod.

Donatio facta a viro in mulierem cum sit odio, & ab initio non tenuerit, facile per sequentem obligationem vel alienationem reuocatur, quod fecit est in legato, glo. 1. ibid.

Donatio vxori facta in casu, quo constante matrimonio procedere potest, valet saluo iure hypothecae anterioris creditoris, nisi iuris ratio actionem eius crederetur non excludat, l. si quidem, 13. C. eod.

Dogatio inter coniuges facta diuortio requiritur, nisi expressim tempore diuor-

ti fuerit facta, quo casu noua donatio dicitur, §. gl. 2. ibid.

Donatio inter coniuges facta diuortio semper in dubio censetur reuocata, ibi Donatio inter virum & vxorem non confirmatur morte, quando ambo simul sunt mortui, gl. 3. ibid.

Donatio a marito in vxorem facta confirmatur morte mariti naturali, vel ciuili, ex qua liberis perditur, l. res vxoris, 24. C. eod.

Donatio maritalis ante tempus criminis & reatus mariti collata in vxorem confirmatur damnato ac mortuo marito ex pena, vel in seruilem conditionem ex penae qualitate deducto, ibid.

Donatio a viro in vxorem facta ante tempus criminis, interim dum superuivuit maritus, in pendenti est, si tantum aqua & igne interdictum est marito, vel illa deportatio, non tamen si sit mors subsequuta ex pena, sed si maritus eam non reuocauerit, eius morte confirmatur, nullo dato regressu sisco contra eam, ibidem.

Donatio a viro in vxorem facta reuocatur si maritus servus hominis sit factus, secus si servus penae, quia tunc confirmatur, gl. 3. ibid.

Donatio inter virum & vxorem ante crimen consummum facta a donante valet, etiam in iura eorum, saltem iuris fictione, & confirmatur sequuta pena capitibus ob crimen commissum, l. vt perfecta, 7. & ibi addit. margin. de donat. causi mortis.

Donatio a viro in vxorem facta in pendenti est, si ob delictum ipse maritus sit deportatus, qui interim potest illam reuocare, gl. in pendenti, in l. res vxoris, 24. C. de donat. inter vir.

Donatio causa mortis inter vxori facta non valet, siue fiat ante delictum mariti, siue post, siue ante damnationem, siue post, si maritus donator pena capitibus fuerit affectus, gl. si ibid.

Donatio inter viuos inter coniuges facta ante delictum confirmatur, si donator morte naturali, vel ciuili fuerit condemnatus, interim tamen dum condemnatus est in pendenti, ibid.

Donatio inter coniuges post delictum vel eius damnationem facta non valet, neque confirmatur, si donator morte naturali vel ciuili fuerit condemnatus, ibidem.

Donatio inter coniuges non assimilatur omnino donationi causa mortis, nec inter viuos, d. gl. si.

Donatio, quam maritus in suam vxorem confert, vel e converso confirmatur morte donatoris, vel donatris, si fuerit vsque ad legitimam quantitate, vel eam excedens fuerit actis infamata, donationes, quas parentes, 25. C. eod.

Donatio Imperatoris in Regnam suam coniugem, vel illa ipsam maritum, constante matrimonio, collata statim valet, l. pe. C. eod.

Donatio inter virum & vxorem confirmatur, si donator postea captus qd hostis, ibi monatur, l. si C. eod.

Donatio inter virum & vxorem confirmatur morte donatoris, si donatarius capus ab hostibus, & post mortem donatoris, in libertatem sit eueris, l. ibidem.

Donatio inter virum & vxorem morte confirmata fungitur partibus fideicommissi, vel legati, & ideo detrahatur Falcidia, l. in donationib. 12. C. ad legem Falcidianam.

Donatio inter coniuges constante matrimonio non valet, nec potest usufructu, quando donatur res coniugis, secus si donetur res aliena, quia tunc potest illa usufructu, nisi ante completam usufructuacionem fiat diuortium, gl. si in l. fin. C. pro donato.

Donatio inter viuos ante crimen laesae maiestatis commissum collata in vxorem non infirmatur damnato viro ex illo crimine, imò confirmatur, amittit tamen mulier quoad proprietatem, cum nubat secundo, gl. titulo, in l. quibus §. vxoris, C. ad legem Iul. maiest.

Donatio facta a sponso sponse valet, & ideo est sufficiens causa ad vltimacionem, vel Publicianam, l. cum sponsus, 12. de Publiciana in rem act.

Donatio inter sponsam & sponsum, etiam in domum sponsi ductam valet, gl. concubinae, in l. 3. §. videamus, de donat. inter virum.

Donatio facta a sponso sponse valet, etiam si traditio sit facta postea constante matrimonio, dummodo a sponso ante contractum matrimonium traditio fuerit facta procuratori vxoris, secus si a procuratore sponsi, l. si sponsus, 5. in add. marg. eod.

Donatio a sponso sponse collata in tempus matrimonij morte sponsi confirmatur, si perseverauerit in ea voluntate, l. cum hic status, 31. §. si sponsus, eodem.

Donatio a sponso sponse facta, ut dominium rei donat in casu matrimonij transeat, perinde habetur, ac si in matrimonio facta esset, quod procedit tam quoad confirmationem, quam quoad infirmacionem, d. si sponsus, & ibi addit. marg.

Donatio inter sponsam & sponsum pure & liberalitatis gratia facta, ea mente vt res donata fiat statim accipientis, nec vnuquam reuocatur ad donantem, dicitur proprie donatio, nec reuocatur etiam si non fuerit sequutus matrimonium, sed si ea mente sponsus sponse donat, ut nuptus non sequitur repetatur res donata, tunc repetetur donatio nuptiis non sequutis, l. 1. & ibi glo. nec vna, de donatio.

Donationes inter sponso post matrimonium contractum etiam ante deductionem impediuntur fieri, gl. si in l. ca. que, 32. ad municipal.

Donatio sponse facta censetur facta sub hac condicione, si matrimonium sequatur, vade non sequuto matrimonio, repetitur, gl. si in l. si repetendus, 7. C. de condit. ob causi.

Donatio facta sponse sub certa condicione, si illa tali condicione, cum posset, non paruit, repetitur ab ea, si superest, vel a suis successoribus, l. dictam, 8. C. eod.

Donatio quando fit sponse a sponso est completa donatio ante nuptias, & sic potest res donata possideri in dote dari, & tanquam in dote dari reperti possunt, gl. non impeditur, in l. 1. C. de donatio. ante nuptias.

Donatio sponse facta sub condicione, vt dominium eius adipiscatur, cum nuptiae fuerint sequutae, non valet, l. 4. C. eod.

Donatio facta a sponso sponse in tempus matrimonij sine effectu est, quia

V 5 aut

- ante matrimonium dominium non tranſit, quia noluit donator, nec poſt, quoniam non potuit. gl. i. ibid.
- 52 Donatio facta à ſponſo ſponſæ in tempus ſoluti matrimonij valet, vt eſt donatio cauſa mortis, ibid.
- Donatio ſi fit facta ſponſæ ab eo, qui eam ſiſto calibatur, cum aliam vxorem domi haberet, ſollicitant ad nuptias, ipſa ſponſa petere cum effectu non potuit. l. 2. quæ tibi, §. C. eod.
- Donatio ſponſæ illegitimæ facta non valet, ita reſcriptum vt coniugis, quæ coniux eſſe non poteſt, non valet. gl. i. ibid.
- Donatio ſimplex in dubio facta die nuptiarum in vxoris domo præſumitur facta ſponſæ de futuro, quæ valida eſt, ſi in domo viri præſumitur facta vxori tam contraſto matrimonio, & ſic non valet. l. cum in re, §. 6. & ibi gloſſ. 3. C. eod.
- Donatio in dubio facta ſponſæ in via. ſ. dum in domum viri ipſa ducebatur, valet. & tenet, ſicut ſi fuiſſet facta in domo ſponſæ. gl. pe. ibid.
- Donatio ſponſæ filij facta & perfectæ, quam voluntas donantis iuriſque authoritas facit ratam, reſcindi non poteſt etiam reſcripto principis, l. cum te ſponſæ, §. C. eod.
- Donatio ſimpliciter & non contemplatione matrimonij facta ſponſæ non reuocatur, licet matrimonium non ſequatur. l. ſi filie tuæ, to. C. eod.
- Donatio ſimpliciter & non ſub conditione futurarum nuptiarum facta ſponſæ non irritatur ex eo, quod poſt res donatas & traditas ſponſæ deſceſſerit ſponſus, l. ſi tibi res, 1. & ibi gl. 1. C. eod.
- Donatio ſub conditione matrimonij facta ſponſæ, ſequitur matrimonio per mortem viri non irritatur. d. gl. 1.
- Donatio perfectæ ſponſæ, vel marito filie facta à ſocero ſimpliciter, & abſque vlla conditione matrimonij, ſine vlla rependi, l. nuptiis diuorſio ſolutis, non diſſoluitur. l. ſi mater, 1. & ibi gl. 1. C. eod.
- Donatio facta ſponſa à ſponſæ parentibus debet conferri à ſponſa ſuccedente ab inſtituto parentibus, ſi conſtat donationem factam ſponſo propter ſponſam, ſecus ſi non conſtat. l. vt liberis, 17. & ibi gl. 4. C. de collatio.
- Donatio facta ſponſa à parentibus vel armantibus ſponſæ, intelligitur facta contemplatione ſponſæ, licet eius armentibus ſunt, niſi appareat quod contemplatione ſponſæ ſit facta donatio. ibid.
- Donatio ſponſæ quando ſic hoc expreſſo, quod reuocari non poſſit, & tunc ſolutum matrimonio reuocari non poteſt, ſed quando ſimpliciter eſt facta ſponſæ, nullo expreſſo, tunc olim præſumebatur ex mera liberalitate, & erat irrevocabilis, hodie tamen præſumitur facta ob cauſam futuri matrimonij. gl. exequatur, in ſ. in add. in §. eſt & alij, Inſt. de donatio.
- Donatio inter maritum futurum & vxorem deſtinatam ante matrimonium facta valet. l. dotis, 8. & ibi gl. non redduntur. de iure dotium.
- Donatio facta ſponſæ mortuo ſponſo ante nuptias interueniente oſculo, valet pro diuidia parte, & reſoluitur pro alia diuidia. l. ſi à ſponſo, C. de donat. ante nuptias.

Reliquæ verbi, ſponſæ, ſponſæ, 1. 2. 3.

- 53 Donatio ante nuptias facta valet inter eos, qui matrimonio coituri ſunt, licet eodem die, quo donatum eſt, nuptiæ ſequantur ſint, niſi in domo viri donatio illa fuiſſet facta, quæ cum apud virum ſit, poſt nuptias factæ vere continentur. inter eos, 27. & ibi gl. 2. in add. marg. de donatio. inter virum.
- Donatio ante nuptias hodie vocatur propter nuptias. gloſſ. 1. in l. 1. C. ſi aduerſus donat.
- Donatio propter nuptias, & ante nuptias pro qualitate perſonarum attendenda, eſt ſic in dote. gl. 3. ibid.
- Donatio ante, vel propter nuptias facta à minore ſine curatore, non valet. gl. pe. ibidem.
- Donatio propter nuptias facta à minore præſente curatore valet, ſi moderata ſit, nec contra eam datur reſtitutio, quia ſubſeſt iuſta cauſa, ideſt, ſpes matrimonij. gl. 1. ibid.
- Donatio moderata rerum mobilium à minore præſente curatore ſine decreto facta propter nuptias valet, ſecus rerum immobilium, quæ ſine decreto non poſſunt alienari. ibid.
- Donatio propter nuptias ſicut ad ſimilitudinem dotis conferitur, ita in legitima imputatur. l. quantum nouella, 29. & ibi gl. 2. C. de inoff. teſtati.
- Donatio propter nuptias ſoluto matrimonio ſicut debet redire ad virum, ita & dos ad mulierem. gl. 1. in auth. ſue à me, C. ad Velle.
- Donationis propter nuptias dominium eſt vxoris, ſicut dominium dotis eſt viri, & idco mulieri datur actio in rem ſtatim pro alienatione rei donatæ propter nuptias. gl. 3. ibid.
- Donatio propter nuptias in dominio vxoris eſt, ſi pactum de ea lucranda interuenierit. d. gl. 1. ibidem.
- Donatio propter nuptias & ante nuptias idem eſt, & ſit in recompensationem dotis. gl. in rub. C. de donatio. ante nuptias.
- 54 Donatio propter nuptias multiplex eſt, & diſſert à ſimplici donatione facta ſponſæ, quia pendet ex mera liberalitate quodammodo, item ex dote. gl. 1. in l. cum in re, C. eod.
- Donatio ante nuptias facta mulieri in minori ætate, vel patris auxilio deſtituta valet, & tenet, etiam ſine infirmatione, licet vltra debitum modum. l. minoribus, & ibi gl. 1. C. eod.
- in Donatione propter nuptias mulier non habet priuilegium prælationis, ſi quod in ea præſertur aliis creditoribus prioribus habentibus tacitam, vel expreſſam hypotheecam. gl. cum ipſa, in §. fuerat. Inſt. de actio.
- Donatio vltra debitum modum ante nuptias facta mulieri maiori 25. ann. olim abſque infirmatione non valebat, hodie tamen valet, quia ſi pacta lucra cedant parti mulieris, non nocet omniſia infirmatio, ſed e contra nocet viro ad lucrum dotis. gl. 1. in l. minoribus, 17. C. de donatio ante nuptias, & gl. 3. in l. ſancimus, §. 2. alias, C. de donatio.
- ex Donatione ante nuptias, quam pater vel alius pro ipſo eius vxori quondam communium liberorum mariti donauit, non cogitur ipſe pater reſtituere aliquid filiis ex illa vxore procreant, ſue migraverit ad ſecundas nu-

- prias, ſue non, l. ſi liberis, 18. C. de donatio ante nuptias.
- Donationem ante nuptias additamento maiorem ſuccipere maritus poteſt conſtante matrimonio tanto, quanto dorem vxor auget conſtante etiam matrimonio, ita vt æqualis ſit quantitas tam dotis, quam donationis, l. ſi conſtante, 19. C. eod. & §. alius quoque, in auth. de æqualit. dotis, col. 7.
- Donatio, quæ olim ante nuptias dicebatur, hodie dicitur propter nuptias, cum fiat ante & etiam poſt nuptias. l. cum multæ, 20. C. eod. & gl. donatum, in l. qui contra, C. de inſectis nuptiis, & auth. vt immobiliæ ante nuptias donatio. prin. col. 4. & gl. 1. in l. ſancimus, 34. §. alias verò, C. de donatio.
- pro Donatione propter nuptias mulieri aduerſus omnes poſſeſſores competit in rem actio, auth. permiſſa, C. de donatio ante nuptias.
- Donatio propter nuptias maritus poteſt facere vxori dote iam recepta, & nulla donatione ante nuptias facta, ita tamen, vt dots quantitate donatione non excedat, ſi maritus declarauerit, quod non facit ſimplicem, donationem, ſed propter dorem, quæ donatio ſupponitur pactis dotalib. & pacta ſuper ea ſeruari debent. d. cum multæ, §. ſi igitur.
- Donatio propter nuptias ſi ſit facta dotali inſtrumento antecedente, nulla autem pacta talia donatio poſt nuptias inſertantur, ſecundum dotalis conſuetudines donatione conſecti fieri, & in tali donatione pacta eadem fuiſſe conuenientia intelliguntur. ibid.
- Donatio propter nuptias non infirmatur donatione antecedente, ſed nuptias poteſt inuari, nullo obſtaculo nuptiarum interueniente faciendo, d. l. cum multæ, §. ſimilique.
- Donatio ſi concedatur fieri poſt nuptias, multo fortius infirmari. ibid.
- Donatio propter nuptias olim tria vicia habebat, quæ hodie ſublata ſunt, videlicet quod fiebat ante nuptias donatione, hæc non poſt, item vocabatur ante nuptias, item & ante, & non poſt matrimonium contradium poterat infirmari, hodie tamen donatio, quæ olim ante nuptias dicebatur, quæ hodie propter nuptias dicitur, ante & poſt poteſt fieri & infirmari, glo. 1. in d. l. cum multæ.
- Donatio propter nuptias antiperna dicitur, quali contra dorem, ab æræ, quod eſt contra, & §. 1. quod eſt dos, quali contra dorem dario, glo. antiperna, in d. l. cum multæ.
- Donatio ante nuptias, & dos dantur propter nuptias, & propter vtranque datur rei vendicatio, glo. & ſubſtantia, ibid.
- Donatio propter nuptias, & dos quando à principe conſtituuntur poteſt conſtitui inſqualiter, ſecus vbi ex poſt facto alterum conſtituitur; hodie tamen debent fieri æqualiter, gl. quantitate, in d. l. cum multæ, §. ſimilique.
- Donationem propter nuptias non lucratur vxor etiam dote data, ſi ex pacto ſpeciali, gl. 1. in auth. dos data, C. eod.
- Donationem propter nuptias tenetur maritus conſtituere, vxori dote recepta, licet ipſa non lucratur, tamen propter, vel interceſt mulieri, vt ſecurior ſit in dote, nam res ſuas vir alienat conſentiente vxore, quod non eſt in donatione d. gloſſ. 1.
- Donatio propter nuptias, vt ſibi conſtituatur à marito, poterit vxor dote data agere conditione ex lege, §. d. glo. 1.
- Donatio propter nuptias dote data ſi non fuit conſtituta, nec petita conſtituit, facto diuorſio, licet de lucranda tertia parte dote ſit factum pactum, non poteſt vxor petere eam conſtitui, vt lucraretur etiam vtriusque partem, gloſſ. 3. ibid.
- Donationem propter nuptias vltra 500. ſolidos poteſt vxor lucrari ex pacto, licet illa non fuerit infirmata, à maritus dorem, vel partem ejus ex pacto lucrari non poteſt, niſi ſit infirmata donatio propter nuptias, auth. eo decurſum, & ibi gl. ſin. C. eod. & gl. ad eam, in l. ſi §. ſi. C. de iure dotium.
- Donatio propter nuptias eſt ſpecialis contractus proprius, & diſtinctus, d. auth. eo decurſum, C. de donatio ante nuptias.
- Donatio propter nuptias hodie non deſiderat infirmationem, olim tamen deſiderabat, niſi fuiſſet facta mulieri in minori ætate, gl. 1. ibid.
- Donatione propter nuptias, quam conſtituit in vxore pactum, non cogitur illa ſeruare liberis prioris matrimonij, & ſi ad ſecundas nuptias migraverit, debet ſeruare liberis prioris matrimonij, ad quod apud maritum ex dote, vel apud mulierem ex donatione reſcedit, auth. pater, C. eo.
- Donatio propter nuptias excedens debitum modum debet infirmari, & infirmatio facta cum principali porrigitur ad eam, qui per conſequentiam videtur eſſe donatum, l. ſi §. ſimiliter, C. de iure dorum.
- Donatio propter nuptias excedens legitimam ſummam ab extraneo data pro alio cum infirmatione, non ſolum ad mulierem, cui donatio facta eſt, ſed etiam ad illum, pro quo facta eſt, pertinet, ex dotalib. pactis de lucranda ex ſoluto matrimonio, niſi extraneus donans ſtipulatus ſit eam ſibi reddi, d. l. ſi §. ſimiliter.
- Donatio propter nuptias minori legitimæ ſummæ etiam ſine infirmatione ab extraneo facta valet, & ex pacto maritus lucratur eam, niſi donatur eam ſibi ſtipulatus ſit, ibid.
- Donatio ante nuptias in dorem poteſt conuerti, ſed non poſt. glo. ſi. in l. 1. C. de dote cauta.
- Donatio ante nuptias ſponſæ ſtatim valet, l. ſi quidem, 13. & ibi glo. facta eſt, C. de donatio. inter virum.
- Donatio propter nuptias conſerui debet à filio, cum agitur de ſucceſſione eius qui eam conſtituit. l. vt liberis, 17. C. de collatio. & gl. pe. in l. pe. C. eod.
- Donatio ante nuptias olim non computabatur filiis in legitimam, hodie tamen ſic, gl. pe. & ibi add. marg.
- Donatio ante nuptias, quam vxor à ſuo marito lucrata eſt, mortua ea adhuc in poſſeſſate patris ad liberos ſuos tranſiit, non ad partem iure peculij, l. 3. C. de bonis, quæ liber.
- Donatio ante nuptias facta mulieri minori ſine infirmatione indiſtincte valet, ſed facta maiori ſine infirmatione valet vſque ad debitam ſummam, non vltra, l. ſancimus, §. 3. alias, & ibi glo. etiam. C. de donat.
- Donatio ante nuptias, vel propter nuptias hodie indiſtincte valet ſine infirmatione, gl. 3. ibi & gl. inuenit, in §. alie autem, Inſt. de donat.
- Donatio ante nuptias licet immutetur hereditati filij, abſolominus retinet propriam

proptiam naturā, §. antenuptialis, in auth. de nō eligendo secundū nuben. col. 3.
 Donationem antenuptialem in rebus immobilib. consistenter debet accipere
 mater, & vti frui arbitrio boni viri, sed consistentem in rebus mobilibus, cam
 debet dimittere filiis, & cautionem accipere de solvendo vltis vique ad
 tertiam centesimam, §. & quia parum, in auth. de nuptis col. 4.

Donatio propter nuptias in immobilibus consistens, etiam muliere consentiente
 alienari, vel obligari non potest, nisi elapso biennio mulier suum consen-
 sum confirmet, nec tunc sibi nocet, si vir aliud in bonis non habet, ex quo
 mulieri satisfieri possit, contrahenti tamen cum marito ius saluum est contra
 eam ad reliqua bona sua, gl. valebunt, in auth. vt immobilia bona antenu-
 ptialis, col. 4.

Donationis propter nuptias fauorem inductum quantum ad alienationem
 prohibendam multo magis habet locum in dote, §. & multo potius, in d. auth.
 vt immobilia bona.

Donatio propter nuptias excedens legitimam summam facta à viro, aut ab alio,
 pro eo debet infirmari apud Magistrum census, aut in prouinciis coram de-
 fensore ciuitatis, & si non sit infirmata, valet quantum ad mulierem ita, quod
 si casus extiterit, quo mulier pacta est de lucranda alia pramortuo viro, tunc
 eam lucratur, neque potest ei obici, quod non fuerit infirmata, sed quod
 virum non valet in eo, quod excedit debitam summam ita, quod si vir sit pa-
 tris de lucranda dote pramortua vxori non lucratur aliquid de dote vltra le-
 gitimam summam scilicet 500. aureorum, nisi donatio fuisset infirmata, §.
 illud quoque, & ibi gloss. exactionis, in auth. vt fratrum filij succedant, col. 9.

Donatio ante nuptias non fitar olim constante matrimonio, sed hodie & ante
 & post contractum fit, & augetur eo constante, & vocatur propter nuptias, §.
 est & aliud, Inst. de donatio.

Donatio propter nuptias & dos exequatur, quando post matrimonium sunt de
 nouo, vel vetus augetur, sed quando ante matrimonium fiant, poterat inter
 eas esse inaequalitas, hodie tamen suae aetate, siue post matrimonium exe-
 quantur in consistente, & in pactis lucrorum, vt quantum dat vxor in
 dorem, tantum dat maritus in donatione propter nuptias, & sicut maritus fit
 dominus dotis, ita & vxor donationis propter nuptias, vniuersum tamen
 habet maritus, d. §. est & aliud, & ibi gloss. exequatur, Inst. de donationib.

Donatio propter nuptias redditur viro, sicut dos vxori soluto matrimonio, cum
 sit equalitas in eis, d. gl. exequatur.

Donationem propter nuptias potest mulier soluto matrimonio retinere, donec
 filii soluta sit dos, nec dominium retro transferretur, aut hypotheca perdat,
 quia non tantum datur propter lucra nuptialia, sed etiam pro maiori securi-
 tate dotis, d. glo. exequatur, in addi.

Donatio ante nuptias vel propter nuptias habet in se tacitam conditionem, vt
 tunc ratum fit donatio, cum matrimonio fuerit subsequutum, d. §. est & aliud.

Reliqua verbo, Dos, §. 57. Mulier, §. 15. 16. 26. 27. 28. Paternum, Sponsalium.

D O N A T I O facta à loco nuri, vel genero vt confirmetur morte soceri, re-
 quirunt, quod filius vel filia loceri constanter matrimonio prius decesserit, &
 postea socer durante eadem voluntate, sed si socer prius decesserit, non con-
 firmatur, cum nec ma- inonum morte eius soluantur, l. cum hic status, §. 2. §.
 oratio, & ibi gl. voluntate, de don. inter v. r.

Donatio facta à loco nuri confirmatur morte nuri, cum persequerantia eius-
 dem voluntatis vique ad supremum spiritum, sed si socer ante decesserit, ex-
 tinguitur donatio, si maritus nuri non existeret heres socero, sed si maritus
 foret, existeret socero, parum, quasi noua donatio in maritum collata fer-
 uat potest, vt illa sit in alia coperta, cum vxor rem apud maritum esse pa-
 trium, d. l. m. nec vius, §. si nuri.

Donatio facta à loco nuri reuocatur, si socer nuri miserit repudium, etiam si
 filius eam non dimiserit, sed concordet cum ea steterit, quia quoad ipsum
 socer non est nuri, nuri donatum factum videtur, licet non quoad filium, d. l. cum
 hic status, §. si filii, col. 2.

Donationes duorum consocorum filij inuicem factae reuocantur, si illi etiam
 inuicem filios repudium miserint, ibid.

Donatio inter consoceros facta vt confirmetur morte, requiritur, quod conso-
 cer donans durante matrimonio, & filio in potestate perseuerante, prae-
 moriatur, & filius potest antequam nurus, d. l. cum hic status, §. proinde, & ibi gl.
 iure potestatis, glo. 1. ibid.

Donatio inter consoceros facta non confirmatur morte, si alter eorum, vel vter-
 que filios copulatos emancipauerit, ibid.

Donatio à socero facta nuri vel genero in causa diuortij sub tempore diuortij
 valet, cum in causa soluti matrimonij conuallescat, l. moris, l. ius, §. 2. col. 2.

Donatio facta à socero post mortem vxoris in genere quondam, statim etiam
 inter viuos perficitur, l. 3. & ibi gl. 3. C. de donat. inter vir.

Donatio inter consoceros facta, quorum iuri subiecti sunt vir & vxor, fieri non po-
 test, neque etiam inter eos, qui sunt sub aliquo potestate, l. 4. C. eod.

Donationem recte potest facere socer nuri, vel e contra, quia non vertitur in-
 ter eos ius potestatis, glo. 1. ibid.

Donatio genero facta à socero, qui durante matrimonio mortuus est, morte
 ipsius non confirmatur, si filia superuixit, l. si vt proponis, §. C. eod.

Donatio genero facta à socero, mortuo eo durante matrimonio cum filia non
 valet, quia causa, propter quam talis donatio confirmatur, non est sequuta,
 gl. f. ibid.

Donatio inter socrum, & nurum ante matrimonium, & etiam post valet, nec
 ex penitentia reuocatur, l. si re in vacuum, §. C. eod.

Donatio facta à socro nuri valet, quia non tangunt se per pubertatem, gl. f. ibid.

D O N A T I O potest tamen concubinae, nisi fiat à milite, l. 3. §. videamus, & ibi glo.
 concubinae, de donat. inter virum.

Donatio facta à milite concubinae facit, licet de iure communi, cum non sit facta
 inter virum & vxorem, valet, tamen fauore militis non valet, l. 2. C. de donat.
 inter vir.

Donatio facta concubinae à milite clerico, vel aduocato, non valet, nisi propter
 beneficentia, de quibus debet constare alteri, quam per affectionem donantis,
 gl. f. in add. ibid.

Reliqua verbo, Adulescenti, Meretrix.

Donare in genere, num. 1.

Donare causa mortis, num. 2.

Donatio inter virum & vxorem, num. 3.

Donatio inter socrum, & nurum, num. 4.

D O N A R E nemo praesumitur, nisi vbi adest affectio paterna, aut coningalis, t
 aut sanguinis, aut meretricalis, aut scholaris in magistrum, vel aduocato ratio do-
 nationis vicissim collatur, vel donans sit diues, qui multum debet donare, gl.
 f. in l. 4. ad Vell. & gl. 1. in l. verum, 47. de donat. inter virum, glo. 1. in l. quae
 dotis, 33. solut. matr.

Donat quis alicui difficultus, quam se obliget pro illo, d. l. 4.

Donare nemo praesumitur, nisi iusta causa praesumptionem inducat, gl. patrono,
 in add. marg. in l. si vero, non remunerandi, l. 2. §. inde Papin. mandati.

Donare nemo praesumitur, nisi contra probetur per aliquas coniecturas, gl. do-
 mandi, in l. si mandato, §. 9. eod.

Donari non potest res, quae in bonis donatarij non potest fieri, veluti sacra, vel
 religiosa, licet non potest in stipulationem deduci, l. in adib. §. f. in. & ibi
 gl. f. de don.

Donari recte potest absenti, siue donans mittat aliquem qui ferat, vel iubear ab-
 sentem sibi habere id, quod apud se habebat, sed si absens faciat rem, quae
 apud se est, sibi donatam, vel si missam non acceperit, non efficitur dominus
 rei, etiam si res per seruum ipsius donatarij mitteretur, nisi ea mente illi seruo
 data fuisset, vt statim eius fieret, absenti, §. de dona.

Donare potest quis patiendo se delegari, l. vt mihi, 2. l. eod.

Donare videtur quod nullo iure cogente conceditur, l. donari, §. 9. eod. & gl. sua
 voluntate, in l. adco, §. ex duobus, de adqu. rerum dominio, & l. donari, 84.
 de regul. iuris.

Donat e qui non potest, nec poterit consentire donanti, l. cum quis possit, 16 §.
 & ibi gl. l. eod.

Donat e non potest quis videntis bona, quae sperat sibi per successionem deferri,
 l. f. in f. C. de pactis.

Donare non praesumitur quis, nisi coniunctio personarum aliud inducat, §. gloss.
 1. in l. 2. C. de conditione ante nuptias, & gl. 1. in §. fin. minus, Inst. de adio.

Donasse si quis confiteatur, & adiecit causam matrimonij in donatione fuisse
 expressam, alter vero dicit simpliciter eam donationem fuisse factam, si do-
 nans agit conditione ob causam donanti, incumbit onus probandi causam,
 si conditione sine causa, donatario incumbit onus probandi donationem
 fuisse factam simpliciter, ibid.

Donare potest filius res matris, consentiente eaj. si consentiente, C. eod.

Donare dignitatem dicitur pro concedere, sic dicitur donari libertas, pro con-
 cedi, gl. pen. in l. Imperialis, 23. §. similes, C. de nuptis.

Donare verbum quandoque sumitur pro legare, cum legatum sit donatio, glo.
 donasset, in l. vnica, §. in primo, C. de caducis tollen.

Donari, aut cedi potest ius conditionale, id est, spes futura actionis, l. 3. C. de don.
 Donare non potest quis ignorans, aut inuitus, l. nec ignorans, C. eod.

Donare potest quis partem suam, quam habet super re communj pro indiuisio, l.
 portionem, 12. C. eod.

Donare non potest quis portionem suam pro indiuisio post litem contestatam
 in communj diuidendo iudicio, & mota controversia in iudicio familiaris ex-
 ciscundae, gl. 1. ibid.

Donari olim non poterat celibatib. hodie tamen potest libere donari, & donat-
 io accipi ab eis, ac si numero maritorum matrimonij funderet fulcitur, l.
 1. C. de infirmam. penis celibatus.

Reliqua verbo, Concedo, Donatio, l. vsque 12. Donatarius, l. 2.

D O N A R E causa mortis potest is, cui testari permittum est, quandoque tamen
 si non permittitur, l. cum hic status, §. 2. §. si miles, & ibi glo. permittum, de
 dona. inter virum, & l. Marcellus, l. 5. de donat. caus. mor.

Donare mortis causa dicitur non solum ille, qui timore infirmitatis donat, sed
 etiam periculi, & propinquae mortis, vel ab hoste, vel à praedonibus, aut cru-
 delitate, aut odio hominis potentis, aut ingundae nauigationis, aut per in-
 diuisa loca iuratus, aut erate confectus, l. 3. cum trib. loqq. de donat. caus. mor.

Donare potest quis causam mortis suae, vel alterius, vt si quis donat alicui fratri
 suo, vel filio moriente sub conditione, vt si alteruter eorum conualerit, red-
 datur sibi res, si decesserit maneat, apud donatarium, l. mortis causa capimus,
 18. eodem.

Donare mortis causa an possit quis, inspicitur tempus mortis, non donationis,
 gl. 1. in f. in l. in mortis causa, 22. eod.

Donare potest mortis causa, tam is, qui testamentum facit, quam qui non facit
 de facto, de iure tamen potest facere, l. tam is, qui, 2. §. & ibi gl. 1. eod.

Donare mortis causa non potest is, qui testari non potest, nisi sit filius familias,
 d. gloss. 1.

Donare causa mortis non videtur quis, nisi expresserit, gloss. mortis, in l. inter
 priuatos, 19. C. de pactis.

Reliqua verbo, Donatio, l. vsque 27. Mort. 2. Donatarius, §. Filius, 88. vsque 91.

D O N A R E non potest vxori ille, qui aliquo iure subiectus est eius marito, l. 3. §.
 §. qui in eiusdem, de dona. inter vir.

Donare sibi inuicem prohibentur illi, qui in eiusdem potestate sunt, quod non
 solum ad liberos, sed etiam ad seruos quoque porrigitur, ibid.

Donare prohibetur vxori, vel aurui etiam is, qui est in potestate soceri, scilicet,
 aliter filius soceri, id est, frater mariti, vel seruus soceri, si maritus sit in patris
 potestate, d. l. 3. §. prohibetur.

Donari non potest vxori, neque directe, neque per mediam personam, l. si pro-
 fus, §. §. generaliter, eod.

Donare potest vxor marito, vel e contra locum causa sepulturae, & si mortuum
 intulerit, facit locum religiosum, d. l. si sponsum, §. concessa.

Donare potest mulier marito seruum dotalem causa manumittendi, quod verè
 non dicitur donare, sed quodammodo donare, cum maritus sit dominus, l. &
 §. definit, 63. solut. matrim.

Donare sponae maiori affectione censetur quis, quam alij, propter spem futuri
 nuptiarum, unde videtur conueniens non repeti, quod simpliciter do-
 natum est, gl. 4. in l. dictam, 8. C. de cond. ob cau.

DON

IVRIS CIVILIS

DON

Donare non potest vxori illi, qui maritum tangit per potestatem, quod tribus modis contingit, gl. 1. in l. 4. C. de don. inter vir.

Donare non potest vxor constante matrimonio filio mariti, neque maritus vxori suo, gl. 3. in l. 1. donationes, quas parentes, 2. §. C. de donatio. ante nupt.

Donare non potest maritus, & vxor non solum per se, nec per interpositas personas, l. 3. §. si feceris, de donat. inter virum.

Reliqua verbo, Donatio, 38. v. que 51. Mulier, 22. Donata.

4 Donare non potest pater vxoris, vel nurus viro, vel genero, l. 3. §. ab vxoris, de donat. inter virum.

Donare potest focus nuri, vel econtra, quia ius potestatis non vertitur inter eos, ibidem.

Donare potest focus genero, vel econtra, idem in aucto materno, quia non contingunt per potestatem, gl. non est prohibitum, ibid.

Donare potest focus genero causa mortis filie sue, vel causa dinortij, & econtra genero foceri, l. sed si mors, §. si ibi gl. pen. cod.

Donare non potest maritus vxori lapides, vt in suo edificet, vel frumentum vt fereret agrum, l. sed si mors, §. si ibi gl. de donatio. causa mortis.

Donare potest focus nuri, vel genero, vel econtra, & confoceri confocero, vel econtra, qui copulatus in matrimonio in potestate habent, in illis calibus, in quibus coniugibus sibi donare permittitur, l. cum hic status, §. 1. §. oratio. de donat. inter virum.

Donare sibi inuicem non prohibetur vitricus, & pinguis prateru matrimonij, vitricus, 60. eo.

Donare potest pater nuri causa mortis filij, etiam constante matrimonio filij l. mortis causa filij, l. 1. de dona. causa mort.

Donare potest focus genero, sed non foceri, gl. si in l. si mater, 12. C. de dona. ante nuptias.

Donare quilibet potest concubine, nisi sit miles, vel minor, qui donare non possunt concubinis, gl. meretricibus, in l. affectuosis, §. de donatio, & l. 2. C. de dona. inter virum.

Donare non potest clericus concubine, cum sit dicatus miles celestis militiae, gl. meretricibus, in add. marg.

Reliqua verbo, Donatio, 59. 60.

Donandi animo si quis mihi dederit pecuniam, quamquam & donantis fuerit, mea fiat, non tamen obligor ei, vbi, sed naturaliter ad antidora, quia non est inter nos hoc actum, l. §. 1. & ibi gloss. obligor, de actio. & obligatio.

Donandi ius habens habet, & vendendi, & concedendi ius, l. cuius, 163. de regul. iuris.

Donandi animo si sponsus dotem auxerit, confitendo se recepisse, centum, cum nihil, vel solum quinquaginta receperit, nihil est actum in donatione, quia in id tempus excurrit dotis constitutio, & sic donatio eo tempore, quo coniugatus, esse incipit, non tenet, gl. si in l. 1. C. de dona. ante nuptias.

Donandi animo si sponsus dotem auxerit confitendo se recepisse centum, cum nihil, vel minus receperit, morte donantis non confirmatur talis donatio, focus tamen quando duorum, vel morte donatiz fuit dissolutum matrimonium, §. d. gl. si.

DONATVS tibi si promiserim ei, qui tu donare volebas, non habeo exceptionem, quod sim conueniendus, in quantum facere possum, & non in plus contra eum, cui promisi, quamvis aduersus te mihi comperat exceptio illa, gl. si in l. pen. de donatio.

Donatus mihi ignoranti rem meam iussu meo, si alij tradiderit, non transferit dominium in illum, qui tradidit, l. si si consensum, 1. §. fin. & ibi glo. si. de contrah. empt.

5 DONANS, vel vendens maiorem partem patrimonij, præsuntur in fraudem facere, l. nomen, 34. §. filio, & ibi glo. omnis, de legat. 3. & gl. debet, in l. hereditatem, 28. de donation.

Donantium mentes diuersae sunt, & ita donationes inter se differunt, gl. 2. in l. 1. de donatio.

Donans Titio decem in hoc, vt Stichum emeret, aliter non donatus mortuo Stichio antequam emeretur, donatum repetit conditione ob causam, sed si alius quod donatus esset illa ei, tunc mortuo etiam Stichio non repetit illa, l. 2. §. si cod.

Donans habitationem videtur donare mercedem, l. in adibus, 9. eod.

Donans rem suo nomine, quam alieno nomine debebat, non facit accipientis de rigore, & si furti tenetur, secus de aequitate, l. si tibi dederim, 2. §. & ibi glo. pen. eodem.

Donans hereditatem, quam sibi obuenit, non censetur donasse in fraudem creditorum, gl. debet, in l. hereditatem, 28. eo.

Donans bona viuentis, in quibus sperat ei succedere, indignus est eius hereditate, & illa applicatur filio, l. quidam, 30. §. cum l. seq. & ibi gl. 1. eod.

Donans habet priuilegium, ne condemnetur, nisi in quantum facere potest, etiam si constituit se solum rem donatam, quia causa, & origo constituit pecuniam impetrat, l. qui id, quod, 33. eod.

Donantis facultates cum dubitatur, an sint sufficientes ad satisfaciendum rei donatae, adhibetur super hoc diligens inquisitio, ne exigatur ultra quam facere possit, maxime si sint parentes, l. cum ex causa, 30. de re iudicata.

Donans fundum etiam fructibus plenum, si fructus antequam in mora sit, percipiat, eos non restituit, gloss. omnis, in addit. margin. in l. si fructus, quae in fraud. credit.

Donans alicui seruum manumittendum sub pena potest agere contra donatarium ad factum, vt sibi obseruentur promissa, & sic quod seruus manumittatur, & si donatoris heres nolit agere, vt seruus manumittatur, tunc seruus potest agere eius fauore stipulatione de manumittendo interposita fuit, l. qui Romae, 122. §. Callimachus, de verb. oblig.

2 Donans rem alicui, vt sibi alimenta praestet, potest agere illi actione praescriptis verbis, vt alimenta sibi praestet, vel vtili rei vindicatione, cum sub modo fuerit donata res, valet tamen vt donatio, gl. si in l. 3. C. de contrah. empt.

Donans sponsum sponse si tradiderit res donatas, est perfecta donatio, idem & si promiserit sic, vt teneatur, gl. 3. in l. 1. C. de donat. ante nupt.

Donans rem alienam nihil praedicit domino, l. C. pro donato.

Donans scienter rem alienam contra domini voluntatem dicitur contraferre, & furtum committere, & ideo donatus non potest viuacere vizio furti impediens, d. l. 2. gl. fin.

Donans filius sponse suae rem patris, sine patris consensu, non praedicit patri, l. si filius, 4. C. de donat.

Donans alicui rem hac lege, vt satisficeret creditoribus, si donatarius non faceret, & iure crediti stipulatione creditoribus non possunt agere e contra donatum ex illa stipulatione, sed bene contra donatorem, & donator contra donatarium praescriptis verbis, l. cum res, 12. C. eodem.

Donans omnia bona, tenetur praestare tantum, quantum donauit, habita ratione ne egeat, nisi donasset in opus publicum, quo casu insoluidum tenetur, gl. quantum, in l. si quis argentum, §. sed & si, C. eod.

Donans donatario succedens, vel ab intestato, vel ex testamento, vt hereditatem confecti potius ex remunerationis causa, quam successione iure videtur, quia ea iuris praesumptio est, defunctum donare voluisse in remunerationem, & etiam praesumptio naturae, quae vult, vt beneficiarius beneficiarius, §. 1. & ibi add. marg. in auct. de non eligendo secundo loco.

Donans, vel locus rem intelligitur solum donare, vel locare ius, quod in ea habet, si ad si. & ibi add. marg. C. de locano. praet. cum lib. 1.

Donans de melioribus rebus debet dare, gloss. fin. in l. 1. C. de oblatio. votorum, lib. 12.

Donans simpliciter etiam constitutus in extremis, si nec adiciat causa mortis, intelligitur donare inter viuos, gl. si quid, & ibi add. in princip. Inst. de donat.

Donans causa mortis intelligitur velle quod donatio non habeat effectum le viuentis, sed demum eo mortuo, & viuentis donatario, l. 1. & ibi gloss. t. de donat. causa mort.

Donans causa mortis filiofamilias si conualuerit, reuocata donatione potest rem, quam donauit, repetere a patre filiofamilias, actione de peculio, id est, conditione sine causa in peculio, sed si donauit parifamilias, qui postea fuit in arrogationem dedit, donator conualescens repetit ipsam rem rei vindicatione, l. si filiofamilias, 19. & ibi gl. 1. cod.

Donantes mortis causa sibi inuicem si pariter decesserint, neutrius heres repetit, quia neuter alteri superuixit, l. si qui, 26. eod.

Donans mortis causa ex parentis repetit donatum, vel per conditionem, vel per vtilium in rem actionem, l. qui mortis causa, 30. eod.

Donans mortis causa videtur gerere obligationem, vt cum conualuerit, reddat tibi, & etiam habet conditionem ob causam vel sine causa, quasi re non secuta, l. Senatus, 35. §. de donatio, eod.

Donans pecuniam causa mortis non aliter obligat accipientem, quam existat casus, in quem obligatio collata est, vt quia donator conualuit, vel permutauit eum, vel donatarius decessit, non omnis, & ibi gl. decessit, l. accipit.

Donatarius in genere, 30. & 31.

Donatarius causa mortis, nomen, §. 1.

DONATARIVS tenetur naturaliter ad antidora donatori, l. ad remunerandum, l. sed & l. lege, 2. §. consilium, de petitione heredit.

Donatarius consensit donatori vendere rem donatam, praesuntur donare ratione prima liberalitatis, l. si vero non, 12. de de Papinianus mandati.

Donatarius non agit de euictione, gl. si in l. ad res, 62. de iudic. l. edicto.

Donatario obligato potest imponi onus fideicommissi, tanquam debitori, l. cum qui decessit, 37. §. pater, de leg. 3.

Donatarius si sumptus magnos fecerit in re aliena sibi donata, potest illa sibi euicta, nullam habet actionem contra donatorem euictionis nomine, nisi donator scienter donando rem alienam dolum commisit, quo casu contra eum potest agere actione de dolo, l. Aulio, 18. §. fin. de donat.

Donatarius potest vt actione ex persona donatoris, l. Pomponius, §. sed & legatarius, de adq. poss.

Donatarius rem alienam sibi donatam recte viuacere pro donato, nec ea interrumpitur, etiam si donator a donatorio vt ingratum, eam reuocauerit, & de hoc iudicium pro contestationem superpetit, l. 2. pro donato.

Donatarius seruum sibi donatum a non domino, si antequam viuacere, manumittat, non valet manumissio, & definit viuacere, l. pen. cod.

Donatarius, cui inofficiosa donatum est, potest onere fideicommissi grauati, l. Titia, 87. §. si de leg. 2.

Donatarius, qui ante traditionem adificauerat in fundo donato, scienter, & non contradicente donatore, preuenit cum a donatore postea possidente, potest replicare de dolo contra eum accipientem, quod ultra modum fuit donatio, quia dolo facit donator, retinendo fundum cum adificio non redditus expensis factis eo scienter, & patiente, l. pure mihi, §. si donauit, de doli mali exceptio.

Donatarius, cui donatum non expressa causa donationis, recte facit, si curet adicere aliquam conditionem, eamque adimpleat, quia conditio omnis est sufficientiens causa ad obligandum, l. ad Titio, 107. & ibi add. marg. de verb. oblig.

Donatarius, cui res aliena sibi donata surrepta fuit, non habet furti actionem, nisi & eius interitus ratione euictionis, gl. actionem, in l. si quis vxori, §. 2. sed & si, de furtis.

Donatarius, licet non instituat heredem donatorem, non propterea dicitur ingratum, neque ob id reuocatur donatio, l. si maiores, 25. C. de translatio.

Donatarius filius licet velit abstinere ab hereditate, & retinere donationem, non propterea euict, quominus fratribus suis teneatur supplere legitimam, si eam integram non habent inspecta quantitate bonorum, quae erant ante donationem, aucten, vnde si patens, C. de inoff. testam.

Donatarius si non implet pactum in donatione appositum ad reddendum quod accepit, tenetur conditione ob causam, l. 2. C. de cond. ob cau.

Donatarius afferens rem sibi donatam a defuncto, debetur illi probare, siue ipse petat ab herede possidente, siue heres ab eo possidente petat, l. siue possidetis, 16. C. de probat.

Donatarius debet adimplere modum, vel conditionem appositam in donatione, l. 3. C. de contrah. empt.

Donatarius potest emere rem sibi donatam a patre defuncto ratione iuris quae

relæ inofficiosa, donationis, quod filio pertinet quatenus immoderate donatum est, gl. antepr. in l. 4. C. eo.

Donatarius potest gravari, gl. i. in l. ab eo, qui, 9. C. de fidei comm.

Donatarius principis securus est ab omni iniquitudine, l. n. C. de quadrienn. præscript. & l. i. quib. C. de fund. patrim. lib. i. r.

Donatarius certe rei non tenetur ad onera debitorum, quæ non sequuntur rem donatam, sed debet conveniri universalis heres donatoris, l. aris alieni, 15. C. de dona.

Donatarius non tenetur ad res alienum pro re donata, nisi sit obligata, nisi in subsidium propter necessitatem primipili, glo. i. ibid.

Donatarius potest donare rem sibi donatam donatori, si ea, quæ donaverat, 23. C. eodem.

Donatarius in dubio a fisco conventus hypothecaria, debet probare donationem præcessisse, vt sequatur abolitio, l. i. & ibi gl. pen. C. de iure fisci, lib. ro.

Donatarius propter ingratitudinem amittit donationem, & reuocatur a donatore, gl. ratione, in g. i. §. si quæ fuit prima causa, in vñb. feudo.

Reliqua verbo, Capactas.

Donatarius causa mortis potest rogari per fideicommissum quocunque tempore, vt restitatur alicui id, quod sibi donatum est, & si donatio penes heredem tanquam caduca, vel in causam caduci remaneat, debet omni fideicommissi agnosceret detracta Falcidia, l. cum pater, 77. §. i. & ibi gloss. heredes, de leg. 2.

Donatarius causa mortis rogatus per fideicommissum restituere totam rem donatam, vel eius partem, potest detrahere quartam ex fideicommissio, si sibi detraherat, & auferatur quarta Falcidia per heredem ex re sibi donata, d. §. i. eod. tit.

Donatarius, cui 20. donationis causa mortis sunt, ex his decem rogatus sit per fideicommissum dare, si quarta Falcidia ab heredibus detraherat ex illis viginti donatis, ipse quoque poterit similiter detrahere quartam de fideicommissio ex voluntate defuncti, gloss. i. pars, ibidem.

Donatarius causa mortis rogatus per fideicommissum præstare alimenta, vel aliud extrinsecum, licet sibi res donata per legem Falcidiam ab heredibus diminuat, tenetur præstare de residuo per fideicommissum integra alimenta, vel aliud extrinsecum sine diminutione, quia testator id voluisse videtur, d. §. i. & ibi gl. præstari.

Donatario causa mortis recte potest quæ substituere per stipulationem, sed non alias, nisi substituere velit, vt sit legatarius, vel fideicommissarius, & tunc potest etiam sine stipulatione, l. i. c. i. r. & ibi gl. in hunc modum, de donat. causa mort.

Donatarius mortis causa si rem alienam sibi donatam vñceperit, non potest dominus eam condicere, recte tamen potest donator si consualuerit cōdicere conditione ob causam, vel sine causa, quo casu ipse contra dominum vñce accessione sui temporis, si dominus ab eo petat, l. si alienam, 13. & ibi gl. i. eod.

Donatarius causa mortis si in re sibi donata fecerit expensas viles, & necessarias, donatione reuocata donator, vel eius heres vendentes eam rem exceptione doli mali repelluntur a donatorio, nisi pretium illarum expensarum sibi restituatur, l. si mortis causa, 14. eodem.

Donatarius causa mortis si fecerit in re donata expensas viles, & necessarias, illæ expensæ compensantur cum fructibus, gl. ibidem.

Donatarius accipiens mortis causam hominem nomine, vel aliis obligatum, vel fundum obligatum tantum accipere intelligitur, quævis is homo vel si fundus vendi potuit scienti eius conditionem, l. mortis causa, 18. §. si & ibi gl. pe. & vñ. eod.

Donatarius mortis causa si rem alienam sibi donatam, & traditam vñcipit, non videtur accepisse ab eius domino, sed a donatore, qui occasum vñcipionis sibi præstitit, l. qui alienam, 33. eod.

Donatarius si vendiderit viuo donatore rem mortis causa sibi donatam, potest donator si consualuerit, condicere pretium acceptum a donatorio, vel iustam æstimationem rei, si malit, l. illud generaliter, §. si & ibi gl. si eod.

Donatarius si servum mortis causa sibi donatum manu miserit viuo donatore, tenetur donatori consualuerit ad pretium servi conditione ob causam, vel sine causa, l. si, cni mortis, 39. eo.

Donatarius si rem sibi donatam causa mortis propria autoritate accipiat, heres reuocat eam per interdictum quorum legatorum, non totam, sed tantum in eo quod est ultra modum Falcidiae, l. i. §. si quis ex mortis, & ibi gl. cessabit, quorum legatorum.

Donatarius in donatione causa mortis præfertur heredi, gl. mortis, in l. licet inter priuatos, 19. C. de pactis.

Reliqua verbo, Donatio, 18. vñque 27. Donare, 2.

Donator si rem donatam conducit ab eo, cui donauit, ipsa conductio transfert possessionem, quam habet, & etiam dominium, l. quædam mulier, 77. de rei vend.

Donator conuentus ex causa donationis deducit omne æs alienum, glo. debetur, in l. verum, 63. §. id, quod, pro socio.

Donator si donauerit Ecclesie, quicquid iuris habet in castro, Ecclesie nō potest vindicare, nisi de iure donatoris probet, l. quod si hereditas, in add. marg. de hered. vel act. vend.

Donator ex causa sua liberalitatis potnam pati non debet, l. ad res, 62. de ædilitio edicto.

Donator non debet in re donata reprimere donatario ea, quæ in rebus venditis reprimere debet venditor, ibi.

Donator si promiserit donatorio indemnitate, si apparuerit se fuisse in dolo, potest donatarius ex ea agere, sed si non promiserit, potest agere de dolo, cum res apparuerit vitiosa, d. l. ad res, & ibi gl. h. eod.

Donator de dolo debet, & solet se obligare donatorio, d. l. ad res, eod.

Donator si cur potest reuocare, & condicere corpus, vel pecuniam mortis causa donatam, ita & potest reuocare, & condicere obligationem a se constitutam, l. si pater, 76. de iure dot.

Donator conuentus ex causa donationis a donatorio solum in quantum facere potest condemnatur, qui solum facere potest dicitur deducit omni ære alieno, l. maritus, 54. & ibi gl. i. soluto matrim.

Donatori defectus causæ finalis parat conditionem ob causam, scilicet in defectu causæ impulsivæ, l. 2. §. si & ibi gl. si. de donat.

Donator ex donatione tenetur in quantum facere potest, deducit eo, quod creditoribus debet, non tamen deducitur, quod debet aliis ex simili causa, l. qui ex donatione, 12. eod.

Donator in subsidium debet alii a donatorio iuxta vires donationis, d. l. qui ex donatione, in add. marg. eod.

Donatori datur exceptio, vt tantum relinquatur sibi, quantum ad alimenta satis est, ibidem.

Donator tenetur de euictione, quando donator incipit a promissione, siue illa promissio fuisse facta per stipulationem, siue pacto nudo, gl. si in l. Aristo, 18. §. si. eo. & l. 2. C. de euictio.

Donator non tenetur de euictione, quando donatio incipit a traditione, sed bene de dolo, doli intercessit, d. l. 2. C. de euict. & d. glo. si in d. l. Aristo, §. fin. de donat.

Donator condemnatur ex causa donationis habet nihilominus in actione iudicati privilegium, ne teneatur, nisi in quantum facere potest, l. qui id, quod, 33. eodem.

Donator si rem donatam ante traditionem potest pignori obligare, & creditor habet firmam pignoris obligationem, etiam si donatario postea donator tradiderit, quia res transiit causa sua causa, l. fin. §. fin. & ibi glo. perfectam, eodem.

Donator consualuerit reuocat directæ rei vindicationem rem donatam causa mortis, quando fuit donata ita, vt si mors contigisset donanti, tunc haberet donatarius rem donatam, sed quando fuit donata ita, vt ex tempore donationis eam haberet, sed redderet, si consualuerit donator, tunc donator, vel consualuerit, vel donatario præmoriente ager rei vindicatione vitii, l. si mortis causa, 29. & ibi gl. actionem, de donat. caus. mort.

Donator habet privilegium ne exagitur, nisi in quantum facere potest, habita ratione, ne egeat, l. inter eos, 19. §. si & l. Nefennius, 41. de i. iud. l. Diuus Pius, 28. & ibi gl. i. de reg. iur.

Donator si delegetur alteri, etiam ex causa lucratia, contra illum non habet exceptionem, ne exagitur ultra, quam facere possit, d. l. Nefennius, 41. de i. iud. l. Diuus Pius, 28. & ibi gl. i. de reg. iur.

Donator si delegetur alteri, & promiserit expresse certam quantitatem, non potest vii exceptione, ne conueniatur ultra, quam facere potest, sed si promiserit simpliciter illud, quod debet, debet intelligi cum effectu, & sic exagitur, quæ competit contra primum, competit etiam contra secundum, gl. similes, in l. Nefennius, 41. eod.

Donator conuentus rei vindicatione ad rem donatam, cuius possessio ad eum reuerfa est, non vitius beneficio ne teneatur, nisi in quantum facere potest, sed condemnatur infolium, vt quilibet possidet, tam ad rem ipsam, quam ad fructus extantes, qui sunt apud eum, aut quos dolo defuit possidere, d. l. Nefennius, §. i. & ibi gl. restituat.

Donator, ad quem reuerfa est possessio rei donatæ mala fide, tenetur ad æstimationem fructuum ex re donata post litis contestationem consumptorum ex se ipsis, sed si ex dolo eos fructus consumpsit, iuratur contra eum in litem pro eis, d. §. i. & ibi gl. consumpsit.

Donator infolium condemnatur non tenetur actione iudicari, nisi in quantum facere potest, si in primo iudicio non fuit proposita exceptio, quod non tenetur, nisi in quantum facere potest, aliis secus, d. l. Nefennius, d. l. fin. & ibi gloss. final.

Donator delegatus a donatorio creditori suo, contra eum habet exceptionem, quod conueniatur querens facere potest, & non in plus contra eum, cui delegatio facta fuit, licet habeat eam exceptionem contra donatarium delegantem, l. pe. de nouat.

Donator donans alicui cum causa impulsiva, vel finali in corde retenta, si eius hereditatis captanda causa, vel spe futura successione, non poterit reuocare donationem, eo quod donatarius alium heredem fecerit, l. si maiores, 25. C. de transact.

Donator rem suam donatam, & traditam non poterit alienare, cum donatione sit facta alienatio, gloss. si in l. ante matrimonium, C. de do. ante nupt.

Donator post traditionem serui donati non poterit eum manumittere, scilicet si non tradidisset seruum donatum, l. si tradita, gloss. r. C. de his qui a non domin.

Donator si rem, quam donauit postea diuidit cum alio, vel transigit in præiudicium donatoris, nihil agit, l. 2. C. res inter alios acta.

Donator non habens animum donandi si faciat instrumentum, in quo continetur, quod donabatur plus valet, quod actum est, quam quod est scriptum, l. nec ignorans, C. de donat.

Donator habens æs alienum, si omnia bona sua donauerit, potest agi reuocatoria, vel contra ipsum donantem, quasi non teneat donatio nisi ære alieno deducto, gl. i. in l. aris, 15. C. eo.

Donator retinens sibi vñfructum rerum donatarum, intelligitur eas tradidisse, l. si quis argentum, 35. §. sed & si quidem, C. eo.

Donator, cui alimenta ex pacto a donatorio non præstantur, potest agere contra donatarium conditione ob causam, vt reddatur, quod est datum, vel præscriptis verbis, vt fiat, quod conuenit, vel etiam vitii rei vindicatione fauore alimentorum, sicut & aliis fauore ecclesie, gloss. r. in l. i. C. de don. quæ sub modo.

Donator rem donatam, & traditam sola penitentia non potest reuocare, vel alij alienare, l. 3. C. de reuoc. donat.

Donator perfectam donationem non potest reuocare sola penitentia, eo prætextu quod dixit donasse in fraudem creditorum, l. 4. C. eod.

Donator si fiat inops, donatarius tenetur eum alere, vel potest sibi reuocari donatio, gl. voluerit, in l. 6. C. eod.

Donatoris expressa voluntas, quod mortuo viuo ex donatoris causa mortis, vel inter viuos res ad alterum reuertatur, valet, & ex ea oritur actio vitilis ex testamento, l. i. & ibi gl. i. C. de don. cau. mort.

Donator conuentus ex donatione a donatorio non condemnatur, nisi in quantum facere

facere potest deducto a re alieno, §. ante, & ibi gl. f. Inst. de act.
Donator quando incipit a traditione, non tenetur de evizione, secus si a pa-
tione, quia cum donatio sit doni datio, iste paciscens obligatur expresse ad-
dandum, & tunc non lucratur, nisi transferat dominium, secus ubi sola tradi-
tio sine pacto expresse intervenit, glo. venditionis, & ibi add. in §. alia, Inst.
de donat.

DONATIVUM, & stipendium, quæ militib. dantur diversa sunt: nam dona-
tium dicitur id, quod liberalitatis causa ultra stipendium militibus solum
erat ab Imperatorib. dari, quod magis addictis militum animos redderet, ac
demeretur, gl. 1. & ibi add. marg. in l. 1. C. de re milit. lib. 12.

Reliqua verbo, Largitiones, Missilia.

DONATA si fuerit pecunia alicui, ut mutaret cam donanti de rigore iuris
non est mutuum, neque donatio, sed de aequitate donatio est, & etiam mu-
tuum, l. si tibi pecuniam, §. cert. pet.

Donata si fuerit vxori res aliena constante matrimonio, confestim vxor admit-
tatur ad eius usurpationem, quod habet locum etiam in re aliena donata causa
mortis, quia non videtur fieri pauperior donando, quod alienum est, l. sed &
si, 2. de donat. inter virum.

Donata res vxori a marito, vel e contra, si perierit etiam culpa accipientis, perit
periculo eius, qui donavit, quia manet illa res eius, qui dedit, siquæ rem
perdit, vel quia reuocatur donatio eatenus, quatenus locupletior est, qui ac-
cepit, l. si id, quod 28. & ibi gl. merito, eod.

Donata rei inter virum, & vxorem dominium licet non transeat, transit tamen
eius possessio, l. si donata, 36. & ibi add. marg. eod.

Donata res inter virum & vxorem, si extant, vendicari possunt a donatore, cui si
non reddatur, affirmatio eam iusto pretio soluenda est, ipse tamen possi-
denti tenetur cauere de evizione simpli, quanti ea res sit, cum possidens ha-
beat causam ab adore, ibid.

Donata res a marito vxori manent viri, qui eas potest vendicare, licet ampla le-
gata ab vxore ei relicta sint, l. que iam nupta, 48. eod.

Donata res a marito vxori tacite infirmatum facto diuortio, & extantes ven-
dicantur, confirmatæ vero condicuntur, gl. 1. in l. diuortio, §. ob donationes,
solum matrimonium.

Donata inter virum, & vxorem licet morte confirmetur, non tamen veniunt
in restitutionem fideicommissi generalis, nisi maritus tantundem eidem vxori
relinquendo specialiter rogasset eam de reb. donatis restituendis alicui, l. se-
quens, 68. & ibi glo. 1. deleg. 2.

Donata per virum vxori extra causam bonorum defuncti mariti sunt, quia se-
parata sunt ab alia substantia, & licet sint in bonis, non tamen sunt ex bonis,
d. glo. 1.

Donatas res vxori constante matrimonio si maritus legauerit, confirmatur dona-
tio, & debentur illæ cum fructibus a tempore donationis, cum pater, 77.
§. pater filius, eod.

DONATAS res filius nubenti si pater legauerit, debentur illæ cum fructibus a tem-
pore donationis, ibi.

Donata rei dominium nobis quaritur per forum, & per procuratorem no-
strum, si tradens hoc agat, etiam si recipiens seruus, vel procurator machine-
tur, l. qui mihi, 13. & ibi gl. f. de donatio.

Donata rei dominium non acquiritur nobis per procuratorem reuocatum, §. gl.
fin. ibi.

DONATA rei dominium non acquiritur nobis per gestorem, hoc est pro-
curatorem negotia sine ratificatione, ibid.

Donata rei dominium non acquiritur nobis per seruum, vel procuratorem no-
strum, quando tradens non tradidit seruo, vel procuratori meo eo animo, vt
mihi dominium queratur, quatenus accipiens eo animo acceperit, §. reprob. d.
glo. fin. Doct. ibid.

Donata rei dominium non acquiritur mihi statim per seruum, vel procurato-
rem meum, quando tradens, & accipiens seruus, vel procurator non glifi-
cunt, vt mihi dominium quereretur, nisi quando mihi domino traderetur, ibid.

Donata res immobilis propter nuptias alienari non possunt a marito, aut. siue
a me, C. ad Velleian.

Donata pecunia in redemptionem captiuorum si quis acceperit, debet fide-
litter illam in redemptionem captiuorum subministrare, & debet iura-
re, pecuniam ob eam causam esse impensam, l. pe. C. de donatio. & gl. alia,
in §. alia, Inst. de donat.

DONATA inter viuos statim, atque donatur cedunt, sed relicta, tam in testa-
mento, quam in codicillis eodem tempore cedunt, scilicet post mortem, gl.
continebuntur, in l. cum pater, 77. §. curatoris, de leg. 2.

Donata simpliciter sponse a sponso possunt in dotem conuerti, seu retrodari, &
iudicio de dote peti possunt, si vero sponsum animo donandi dotem auxerit,
vt videtur accepisse, quod non accepit, nil est actum in donatione, & quod
in dotem non si datum, peti non potest, l. 1. C. de na ante nupt.

Donata, & data munera parentibus puella ob causam nuptiarum, causa non se-
cuta repetuntur, l. 1. C. eod.

Donata, & data munera parentibus puella simpliciter, & non expresse quod ob
causam nuptiarum, repeti non possunt, licet nuptia non fuerint sequutæ, §. gl.
1. ibid.

Donata, & data munera parentibus puella, non expresse, quod ob causam nu-
ptiarum, tamen si hoc ab vtraque parte tacite intelligitur, illa causa tacita
non si quata repeti possunt, ibid.

Donata a marito vxori ratione dotis sponfalium causa vxore dotem non solu-
ente valent stricto iure, si tamen petat vxor illa exceptionem doli aduersus
actionem donationis, recte obicitur heres mariti, l. 3. & ibi glo. 1. C. eod.

Soluta sponse ab vxorato, qui fingens se celibem ad nuptias cum sollicitauit,
repeti filius, si spona accepit donata sciens sponsum esse vxoratum, gl. f. in l.
ea que tibi, C. eod.

Donata a sponso sponse, vel conuerso, etiam si non exprimitur, quod ob cau-
sam matrimonii, tamen intelligitur donata sub conditione, si matrimo-
nium sequatur, l. cum veterem, 2. C. de do ante nupt.

Donata sponse ante nuptias hoc pacto, vt si coningeret matrimonium dissol-

ui, spona redderet ea, potest heres sponis dissoluto matrimonio ea petere
actione præscriptis verbis, l. si cum a Titio, & ibi gl. f. C. eod.

Donata, & tradita sponse iure, licet ante sponfalium, non possunt reuocari a do-
natore 25. annorum, etiam in vitium voluntate, secus est in minore 25. ann.
l. si ante, 8. & ibi gl. 1. C. eod.

Donata si sit res a sponso sponse, & pater sponse donauerit sponso aliam rem
causa liberalitatis, etiam si nuptia non sequantur, neutra donatio reuocatur,
nec fit restitutio iniunctæ dationum, l. si filie tue, 10. C. eod.

Donata a principe, vel Augusto non quærantur patri, etiam quoad usufruc-
tum, l. pe. C. de bonis que liberis.

Donatum assequi cogi non potest cogi, l. nec emere, C. de iur. delib.

Donatum assequi cogitur quis per medium, vt si donans eius creditori soluere
glo. 1. ibidem.

Donatum, vt alimenta præstentur, non solum vili actione vendicari, sed etiam
conditione ob causam potest agi, si pactum donationis non seruatur, l. 1. C.
de donat. quæ sub modo.

Donatum medico, vt curaret ægrum, si curatio non sit sequuta ob casum fortui-
tum contingentem in persona ægri conducentis, & pecuniam dantis, non re-
petitur, gl. 2. in l. pe. C. de condit. ob causam.

Donatum medico, vt curaret ægrum, si curatio non sit sequuta ob casum for-
tuitum contingentem in persona medici locantis, & recipientis, donatum
non repetitur, ibid.

Donatum aduocato, vt patrocinaret, si patrocinium non sit sequutum ob ca-
sum fortuitum contingentem in persona aduocati, specialiter non repetitur,
ibidem.

Donatum per patrem filie emancipata, vt creditoribus patris soluere, ea non
soluente, potest repeti per heredem patris, l. 1. C. eod.

Donatum immoderate vni ex liberis propter superuenientiam liberorum, vtque
ad debitum bonorum subsidium, reuertitur ad patrimonium donatoris, l. &
totas, 5. C. de inoff. donat.

Donatum causa mortis reconualecente donatore repetitur cum fructibus, &
accessionibus rerum donatarum, l. cum quis, de conditione causa data.

Reliqua verbo, Missilia, Veneres, Venerio, 9.

DONEC, dum, vel quandiu, & similes dictiones non faciunt conditionem,
sed modum, gl. 3. in l. 1. de fidei iur.

Donec dictio suspensiva quando apponitur in oratione ad suspensionem alicuius
dispositionis perambulæ, & suspensio fiat in aliquem incertum cuen-
tum, tunc dictio donec facit conditionem extinctionis, l. sufficit, §. 6. & l. f. ibi
nu. 5. de condic. indec.

Reliqua verbo, Tenisifer.

DONVM est genus, munus est species, gl. 1. in l. plebiscito, de officio prædis.
Donum recipiens ab aliquo meo nomine tenetur mihi actione negotiorum
gestorum, l. idem iure, §. fide neg. gest.

Donum & munus differunt inter se, gl. donum, in l. f. de liberali causa.

Donum differt a munere, quod differt genus a specie, nam donum est genus a
donando dictum, licet munus est species, nam munus est donum cum causa,
vtpotè natalium, nuptiarum, l. inter donum, 194. & gl. f. in l. munus, 214. de
verbor. signif.

Dona proprie sunt, quæ nulla necessitate iuris, sed officio, & sponse præstantur,
quæ si non præstentur, nulla est reprehensio, & si præstentur, plerunque laus
est, d. l. munus, eod. tit.

Reliqua verbo, Antidota, Responsorio, Munus, 1.

DOS in genere, num. 1. vsque ad num. 9.

Quoad dotis promissionem, num. 9. vsque ad num. 13.

Quoad dotis constitutionem, num. 13.

Quoad dotis dationem, & insinuationem, num. 14.

Quoad dotem estimatam, vel inestimatum, num. 15.

Quoad dotem receptionis datam, num. 16.

Quoad dotem profecticiam, ac datam a patre, num. 17. vsque 25.

Quoad dotis collationem, num. 25. & 26.

Quoad dotem inofficiolam, num. 27.

Quoad dotem fideiussoriam, num. 28.

Quoad hypothecam, tacitam, & prælationem in ea, num. 29.

Quoad petitionem, & exactionem, num. 30. & 31.

Quoad dotis actionem, num. 32.

Quoad donatum dotis, num. 33.

Quoad dotis fructus, & usuras, num. 34. & 35.

Quoad dotis alienationem, num. 36.

Quoad expensas in rebus dotalibus factas, num. 37.

Quoad dotem datam, vel promissam filio, vel socio, num. 38.

Quoad dotis restitutionem constante matrimonio, num. 39.

Quoad restitutionem, & reddendam dotem soluto matrimonio, numer. 40. vsque 43.

Quoad dotis repetitionem soluto matrimonio, aut constante, aut non sequente, nu.

43. vsque 47.

Quoad pactum, vel stipulationem dotis lucranda, vel reddenda, vel minuenda,

num. 47. vsque 51.

Quoad retentionem dotis, num. 51.

Quoad periculum dotis promissæ, vel datæ, num. 52.

Quoad dotem legatam vxori, num. 53.

Quoad dotis dationem, vel conuersionem dotis primi matrimonij in secundum, num. 54.

Quoad reversionem dotis liberis primi matrimonij, nu. 55.

Quoad dotem, & donationem propter nuptias, & eius augmentum, & diminutio-

nem, num. 56. & 57.

Quoad emptionem dotis datæ, vel promissæ, num. 58.

Quoad priuilegium dotis, num. 59.

DOS est ius quoddam in re continens, quod a muliere, aut a patre eius re-
spo-

dit ab alio viro, vel eius patri traditum, promissumve est ob causam matri-

monij, gl. in rub. in add. marg. solut. matri.

PRO DOTIBUS res tantum sunt libri singulares, videlicet de sponfalib. de dona-

tionibus

tionibus inter virum, & vxorem, & de impensis in reb. dotalib. d. g. l. i. in l. i. de dote.

os dicitur etiam soluto matrimonio, & datur etiam eius nomen, ibi.

os aut nuptias male petunt, l. item quia, §. 1. de pactis.

oris contractus de iure gentium est, l. cas obligationes, de cap. dim.

os vere esse non potest, vbi non est matrimonium, sed bene matrimonium si ne dote, gl. nuptia, in l. nec vllam, §. 1. de pet. her. & l. 2. §. credum, t. cert. pet. & gl. in l. de diuisione, t. sol. matr. & gl. alio, rem, in l. si cum dote, 22. §. si sol. matr. & l. 1. pro dote, & gl. nomine, in l. si id, quod, de duobus reis, & l. cum mul. c. 7. de don. ant. nupt.

os apud cuius iustitiam onera matrimonij, debet esse, l. si maritus, 46. fam. c. c. l. i. & l. ad iocum, §. §. de pro socio, & l. si, qui, §. §. ibi dote, de iudo.

oris fructus debent esse fructum existentium in communione, secus si fuerit facta diuisio, l. fundus, §. 1. fam. c. c. l. i.

oris causa non dicitur de per se causa pia, nisi promittatur a matre, l. cum si qui, 32. §. pe. & ibi gl. mulier, & ibi add. de condic. indeb.

oris titulus potest viri onerosus esse, vbi matrimonij onera sustinet, quod in muliere non est, quae, cum lucratius habeatur, l. Iulianus, 47. & ibi add. marg. mandari.

os datur viro, eo quod matrimonij onera sustinet, ibidem.

Dote siue agatur personalis, siue hypothecaria, consilium patris filii primi matrimonij, gl. 1. in l. in opus, §. 6. locati.

os crescit alluione, gl. 1. in l. fundus, 16. de pigno.

Dorem si quis dederit aliquam rem, videtur illam vendere propter onera matrimonij, l. licet, §. sed si permittit, quib. modis pignus.

os non est in patrimonio patris, gl. 1. in l. Lucius, eo.

ore propter illicitum matrimonium cauta facta, quod iudicio de dote redditur, est maritus, debet solvere fisco, exceptis necessariis impensis, l. dote, 61. de ritu nupt.

os datur eo anno, vt semper apud maritum sit, l. 1. de iure dotum.

os fine matrimonij non potest, vbi matrimonij nomen non est, neque dos, et si mulier accipiat, sed est, quod dos, si sit, itaque, §. 1. & ibi add. marg. eo, l. i.

oris appellatio non refertur ad ea matrimonium, quae consistere non possunt, l. 1. §. 3. & ibi add. marg. eo.

oris incrementum vel accessio non facit nouam dorem, vt si proprietati quide in dorem data videretur accessio, l. 1. de dote.

oris incrementum, & non noua dos dicitur, quod alluione dote accessit, ibi dote dedit augere, nam, nec noua fit dos, ibi dote.

Dote danti si circumuentus sit alterius dolo aduersarij, succurritur etiam maior, §. 5. annorum, §. 1. iure succursum, 6. & ibi gl. pen. cod.

Dorem quando vltimus datus est, censetur ipsum ius in dorem esse datum, & non fructus, qui percipiuntur, & ideo illi non redduntur, nisi aliud actum appareat, l. dote, 7. §. si vltimus datus, eo.

oris causa data intelligitur illa, quae in dorem dantur, l. i. de ego, §. §. dote, eo. rem a patre, vel ab alio quolibet donare vult promissum si stipulatur vir animo nouandi ad extraneum, qui non habet privilegium patris, vel donatoris, periculum viri est, si sciat, vel donator promittit animo donandi, quia tunc periculum mulieris est, l. dote, 3. §. cod.

Dorem si conuersa sit obligatio conditionalis, si pendente conditione diuortij factum sit, obligatio sub eadem conditione debet restitui, l. licet, 43. cod.

os data a filia, & non a patre dicitur, quando patet res, quas filia emancipata donauit, postea ex voluntate eius pro ea in dorem dedit, l. si res, §. 1. codem.

oris modus ex facultatibus, & dignitate maritus statu debet, quousque ratio patitur, l. quia, §. 6. cod.

ore maiore indigent mulieres nobiles, quam ignobiles, si nubant patri, secus si inferiori, gl. 1. in add. ibi.

oris titulus fideiussoris praestandi ius marito praestat, qui si praescribit, nec refertur, l. Proculus, 67. eo. l. i.

oris quantitas pro modo facultatum, & dignitate natalium viri recte per tutorem constitui potest, l. cum post, 69. §. gener, eo.

Dorem si sit datus fundus in genere dari debet fundus conueniens pro modo facultatum, & dignitate natalium, gl. ignorant, ibi.

to Dori in ambiguis respondere melius est, l. 1. in ambiguis, 70. cod. & l. 1. in ambiguis, 85. de reg. iur.

oris nomine potest obligare furus, mutus, & exens, si acceperint dorem, quia nuptias contrahere possunt, l. mutus, 73. de iure dotum.

oris reconciliatio vti capione, & consumptione, glossa. consumptis, in l. pater, 81. codem.

os, quae matrimonij onera non ferunt, nulla est, gl. 1. in l. 4. de pactis dotalibus.

orem datus ab initio, legem, quam vellet, etiam citra personam mulieris dicere potest, l. cum dos, 7. cod.

oris fauore collat Velleianum, gl. semper, in l. 1. soluto matrim.

Dote specialiter iure possunt alienari res, quae subiacent restitutioni, ibi dote mulieribus concessa, non solum ipsi mulieribus, sed etiam reipublice, d. l. 1. & ibi gl. publice.

oris verbum ponitur quandoque pro dotis actione, gl. dos, in l. 2. §. quod si in patris, & gl. quia, in l. 3. cod. iur.

oris dictio ponitur pro rebus in dote datis, l. si mora, 9. cod.

Dorem res Ecclesiae data non transit in extraneos heredes, sed tantum in filios, l. 1. in l. etiam filios, 18. cod.

oris expromissio constante matrimonio non potest dari animo nouandi, glo. maior, & ibi add. marg. in l. cum dote, 22. §. si mulier, eo. l. i.

oris non potest recipere extraneus, & etiam ex obligare, gl. mariti, in l. si, conlat, 24. cod.

oris tota mulieris quando est publica post litis contestationem factam in iudicio dote, totum iudicium dote expiat, d. l. confane, §. finali, cod.

oris pro parte si sit publica post litis contestationem factam in iudicio dote, pro illa parte dote constituta exunguntur iudicium, sed non pro reliqua parte, pro qua potest fieri litis contestatio, ibi.

Dorem sibi pacto remissam pater non exigit soluto matrimonio, l. si maritus, §. 1. codem.

Dos etiam soluto matrimonio dicitur debere marito, l. si fover, 44. §. Lucius, eo. Dos acquipatur donationi propter nuptias quoad cetera, non autem quoad permittendam alienationem, gl. si in l. testam, §. eo. codem.

in Dorem res data an exeret, vel non, nihil interest in actione de dote, l. si filiofamilias, §. 3. cod.

Dos est nomen quoddam iuris, quod est ius, gl. fed dotis, in l. 1. quod dicitur, de impensis in reb. dot.

Dos, vt donatio propter nuptias, constante matrimonio potest augere, gl. 1. in l. non tantum, 7. de tutoribus datis.

Dotes praediorum appellantur instrumentum fundi, l. 2. §. si. & ibi gl. si de fundo instructo.

pro Dote titulus iustissimus est, l. 1. pro dote.

in Dorem data res aestimata vniuersaliter, vel particulariter, matrimonio contracto, vti capitur pro dote, ante contractum vti capitur pro suo, nisi expresse sit actum, quod non transeat dominium, nisi matrimonio contracto, d. l. 1. & gl. 1. & ibi add. marg. in leg. 2. codem.

pro Dote titulus acquipatur titulo pro emptore, d. l. 1. cod.

Dotis titulus respectu mulieris dicitur titulus lucratius, sed respectu viri dicitur onerosus, siue soluto matrimonio, siue eo constante, etiam si vir habere lucratum dorem per mortem mulieris, l. si §. si a fovero, & ibi add. marg. quae in fraud. credit. & l. si in principio, C. de iure dotum.

Dotis nomine aliquid sibi stipulari infolidum non possunt duo pro ea, quae est, vel futura est vxor alicuius eorum, quia dos non potest deberi, nisi contraheant matrimonium, l. licet, vt in principali creditore, & sic non duobus, cum duobus nuptiae esse non possunt, licet tanquam procurator nomine viri, alius possit eandem dorem stipulari, & demum contracto matrimonio debeatur, nomine, in l. si id, quod, de duobus reis.

Dos sustinet onera matrimonij, gl. dotis, in l. amissis, §. 2. §. penult. de fideiussor.

Dos est quoddam ius vniuersale, sicut hereditas, peculium, & similia, gl. si in add. in l. qui vas, §. 8. §. si de furtis.

Dos non onerat maritum quoad subeunda munera municipalia, licet sit dominus dotis, l. Lucius Titius, 2. §. idem respondit, ad municipal.

Dotis causa est matrimonium, deficiente matrimonio non potest dos locum habere, gl. si in l. 1. C. de conditione ob caus.

Dotis causa potior est, quam Velleiani beneficium, l. si dote, 12. C. ad Velleian.

Dos est causa causata, nuptiae vel matrimonium est causa causans dorem, vnde deficiente causa causante, deficit etiam causa, quae debet causari, gl. nuptiae, in l. cum mulier, C. de donat. ante nuptias.

Dos sicut potest constitui constante matrimonio, ita & donatio propter nuptias, quae licet fiat constante matrimonio, non debet dici simplex donatio, sed propter nuptias, & quasi antiphenia potest intelligi, d. l. cum mulier.

Dotis causa potior est, quam resp. cui postea idem maritus obnoxius factus est, l. doris tua, 9. C. de iure dotum.

Dotis titulus dicitur onerosus, & non lucratius, l. pro onerib. 20. C. eo.

Dorem vir pauper, cui relinquitur, lucratum, si praemoriatur vxor, & matrimonio sit cum dote, gl. 1. in add. marg. in l. licet dos, 27. C. eo.

Dos habet tria consideranda, scilicet conuentionem, obligationem, & actionem, 7 in rub. C. de rei vxoria actione.

Dos tantum durat, quantum durat matrimonium, addit. marg. in l. vnica, §. cum autem, cod.

Dos fit ex promissione, gl. fecerit, in l. 1. §. accedit, eo.

Dorem facit numeratio, non scriptura instrumenti dotalis, & ideo ad petitionem dotis admittendus est ille, qui re ipsa eam delit, l. 1. C. de dote causa, non autem.

Dos a iudicibus secundum facultates, & dignitatem personarum constitui debet, & si constituitur dos, vltra quam valeant mulieris facultates, non valet ipso iure, si autem vltra vires, valet, sed habet locum restitutioni, l. si curatores, 9. & ibi gl. 2. C. de administrat. tutorum.

Dos parua, vel magna intelligitur secundum qualitatem personarum, glo. fin. in auth. quod locum, C. de collatio, & ibi gl. si vero maior, in §. illud quoque, in auth. de aequalit. dotis, col. 7.

Dos recuperata per filiam viro patre non venit in vniuersali fideicommissio in 8 iuncto per patrem, gl. 1. in authent. res que, C. de communia de legatis.

Dote soluta nulla superest actio, l. pen. C. de falsa causa adiecta.

Dorem si dominus constituit ancillae suae, eam collocans in matrimonio libero homini, illa efficitur libera, l. 1. §. sed & si quis, C. de Latina libertate.

Dos non est titulus lucratius, glossa. fin. in l. penultim. C. de reuocand. ius, quae in fraud.

Dos vxoris non computatur in bonis viri, vt per hoc habeatur locus, & diues, & vt talis possit eligi ad officia ciuitatis, quia illa dos habet onus matrimonij, gl. 1. in l. ad subeunda, C. de decurio lib. 12.

Dotis causa recte possunt diminui res, quae subiacent restitutioni, gl. 3. in cap. 1. qualiter olim poterat, in vlt. feud.

Dos non potest esse, vbi non est matrimonium, & vbi non est dos, neque potest esse actio dotis, §. si aduersus, & ibi gl. sequitur, l. iur. de nuptis.

Dos debet esse, ibi si fuerit onera matrimonij, gl. exequuntur, in §. est & aliud, l. iur. de donatio.

Dos publicatur muliere condemnata ex lege Iulia maiestatis, & de vi publica, de parricidis, de veneficiis, & de fisciis, si maritus non erat pactus de dote lucranda, alioquin habet omnino omnes actiones saluas contra fiscum, & multo magis omnes exceptiones, l. 3. & ibi gl. 1. de bonis damnatorum.

Reliqua verba, Antiphenia, Maritus, 22. v. que 29. Minor, 37. Mulier, 6. v. que 12. Primipilatus, Sequesfratio, Stripulatio, 29. 20. Tutor, 127. v. que 131. Vxor, 18.

Dos si promissio habet in se conditionem, si matrimonium sequeatur, vnde ante conditionem nullo modo potest agere, litem quia, §. 1. & ibi gl. peritur, de pactis, l. doris, 68. de iure dotum.

Dotis promissio si sit facta in diem, ante diem quis male agit, agit tamen aliquid, cum sit obligatio, sed male, quia ante diem gl. peritur, ibi in d. l. i. quia §. 1. Dote.

Dotis stipulatio nulla est non sequuto matrimonio, nec re, nec spe, scilicet facto diuortio, vel repudio, aliis non est nulla, gl. sequitur, ibid.

Dos potest promitti constante matrimonio viro à muliere, nisi animo donandi promittatur, gl. post nuptias, in l. 2. §. creditum, si cert. pet.

Dotem si simpliciter promiserit vxor ante nuptias, intelligitur promississe sub conditione, si nuptie sequantur, ibid.

Dotem si quis extraneus promisit pro muliere, & soluit, datur conditio ob causam mulieri contra maritum, non sequitur nuptias, quasi ille videatur dedisse mulieri, & mulier viro, gl. actionem, in l. qui se debere, de conditione causa data.

Dotem si quis extraneus promisit pro muliere, sed nondum soluit non sequitur nuptias, dabitur mulieri actio in viro, & vir agat ex promissione, ibidem.

Dos est titulus onerosus, & non lucrativus, & ideo debitor putativus mulieris per errorem promittens dotem (ponso, iussu mulieris matrimonio sequuto, exceptione doli mali vi non potest contra maritum petentem dotem ab eo, habet tamen conditionem contra mulierem, quae habet causam lucrativam, vt aut repetat ab ea, quod marito dedit, aut vt liberetur, si nondum soluit, l. si donaturus, §. fin. & ibi glo. non potest, & glo. quod fit, eod.

Dotem si promiserit curator pro adulta, etiam matrimonio sequuto, non tenetur ad dotem, si facultas adultae non patitur, quia ratione officij promissit sciens se non teneri pro se, secus est in eo, qui credens se debere mulieri, promissit dotem pro ea, gl. non potest, ibid.

Dotis promissio incerta valet, & tenet speciali iure favore dotis, gl. in l. si merces, §. locati.

Dotem si promiserit extraneus pro filia alterius, & eius pater fideiussor illius extranei soluerit, potest ipse pater repetere eam dotem ab extraneo, §. l. profectitia, §. §. si pater, in add. marg. de iure dotium.

10 Dotem si quis pro aliena filia promiserit, & pater eius promissori heres extiterit, ac dotem dederit filiae ante nuptias, dos illa dicitur profectitia, secus si post nuptias heres extiterit, l. adoptivum, §. fin. de iure dotium.

Dotem promittent obligatur omnes cuiusque sexus, vel conditionis sint, gl. laici vel clerici, siue sui iuris, siue in potestate, dum tamen legitime atriati sint, l. promittendo, §. 41. & ibi gl. 2. eod.

Dotem promittens non tenetur actione ex stipulatu, si nuptiae sequantur non sint, ibidem.

Dotem si ita fecero promiserit mulier nuptura filiosfamilias. Quod filius tuus n. habebit, id doti tibi erit, venit in promissione dotis tota pecunia, in quam filius obligatus est, sed si promissit dotem ita, id quod pater de pecunia, vel de in rem viro mihi d. bet, & tunc continetur in promissione dotis id, quod pater eo tempore, quo nobis filij nomine condemnari potest, sed si dubium sit, de quo censur mulier, tunc continetur in promissione dotis id, quod filius debet, nisi contrarium appareat, l. nuptura, §. 7. eod.

Dotem si quis sponsalibus nondum factis promissit Titio pro muliere, quae ei nubere nolit, si postea ei nupserit, debet dotem, nisi aliud matrimonium media intercesserit, l. si sponsalibus, §. 8. eodem.

In dotem si promissit adulta vel caratol, viro quam valent eius facultates, iusto iure non vider promissio in eo, quod excedit, nisi curator promissit animo donandi, vel decipiendi, quo casu valet in praedictum curatoris, gl. non valet, in l. siue generalis, §. 1. eodem.

In dotem si promissit adulta viro vires patrimonij, vt si habet centum, & promissit 80. cum debeat creditoribus 40. vel si totum patrimonium promissit non detracto aro alieno, tenet promissio, sed restituitur, ibid.

In dotem si promissit curator bona fide ultra vires patrimonij adultae, vt si habet adulta centum, & ipse promissit, cum deberet adulter 40. creditoribus, tenet promissio, sed de aequitate gaudet exceptione, ibid.

Dotis nomine curator, qui dotem promissit pro adulta, debet tradere res ipsius adultae, & non debet eas vendere cuilibet, & pretium eius in dotem dare, nisi aliter honeste nubere non possit, quo casu curator debet impetrare apud eandem iudicem, qui cum curatore constituit, vt interim ei causa cognita, etiam viro absente, promittat venditione rerum celebrata dotem constituere, d. l. siue generalis, §. penult.

11 Dos, quocunque modo promittatur ab extraneo, intelligitur valere pro patrimonio, non pro secundo, l. dotis, §. 8. eod.

Dotem promittere potest pater mulieris mortis suae causa, & si conualuerit, potest reuocare, l. si pater, §. 7. eod.

Dotem promittere non potest mulier mortis suae causa, quia dos non potest constitui, nisi matrimonij oneribus feriat, quod si ea mortua daretur, & sic solum matrimonio esset dos, & non feruaret oneribus matrimonij, ibid.

Dotem is, qui exceptione tutus erat, si per errorem marito stipulanti promissit, cogitur soluere, & habet conditionem aduersus mulierem, aut eius patrem vir eorum delegauit, ob id quod indebitum marito promissit, aut soluit, l. cum in fundo, §. 78. §. fin. eod.

Dotem promittens si fuerit extraneus, condemnatur infolidum, nisi aliud conueniat, scilicet quod condemnatur tantum, in quantum facere potest, l. pen. & ibi gl. 1. eodem.

Dotem promittens si fuerit pater mulieris, matrimonio manente genero condemnatur tantum, in quantum facere potest, & etiam dissoluto matrimonio si gener petat dotem a fecero ex pacto de lucranda dote, quam promissit fecer bona fide, & non dolose, sed si fecer promissit dotem dolose decipiendo generum, sciens se non soluendo, tunc dissoluto matrimonio condemnatur infolidum genero ex pacto de lucranda dote, ibidem.

Dos in dubio de bonis patris legitimi, & naturalis creditor promissa speciali iure, quia regulariter nemo creditur iactare suas pecunias: de bonis tamen patris naturalis tantum in dubio non creditur promissa, glo. semper, & ibi add. marg. in l. 1. solut. matrim.

Dote nondum exacta à promissore, si mulier decesserit in matrimonio instructum promissorem heredem, maritus nihil amplius teneretur praestare mulieris heredi, quam eum ab obligatione liberare, l. nupta, §. 30. §. fin. eod.

12 Dote nondum exacta si mulier successerit promissori, solum matrimonio morte mulieris maritus nihil amplius teneretur praestare heredi mulieris, quam

eum ab obligatione liberare, d. §. si. & ibi gl. pe.

Dotem promittere potest quis pro incerta muliere, adeo quod promittens videtur donare illi mulieri certificanda ex futuro matrimonio, l. à Titio, §. 10. de verb. oblig.

Dos generaliter promissa ita, quod nec quantitate, nec speciem contineat, non potest peti, etiam talis promissio incertae dotis re, & genere sit, redacta in scriptum, §. 1. l. C. de dotis promissione.

ex Dotis promissione generali non continente certam, aut incertam quantitatem non oritur actio, d. l. 1. & ibi gl. 1. eod.

Dos promissa non potest peti, nisi sit certa, gl. 2. ibid.

Dos incerta promissa valet, si in arbitrium boni viri certificanda sit collata, secus si in nullius arbitrio, §. ibi.

Dos incerta potest peti, vbi stipulatio interuenit, secus verò vbi tantum nudum pactum interuenit, quia tunc duo specialia interuenirent, scilicet quod ex nudo pacto actio daretur, & quod ad incertum, quae concurrere non possunt, §. ibi.

Dotem ipsam, & viros promittere videtur ille, qui viros debis iam promissae promittit, l. 2. & ibi gl. 1. C. de dotis promiss.

Dotem incertam cum stipulatione promittens, qualem ipse fuerit arbitratus, compellitur cum declarare conditione certi ex stipulatu, alioquin recurritur ad arbitrium boni viri, §. 3. C. eod.

in Dote incerta promissa cum stipulatione fauore dotis intelligitur etiam certa quantitas expresse, quae colligitur ex facultatibus, & secundum dignitatem viri, gl. 1. ibid.

Dotis incertae stipulationi videtur esse incertum boni viri arbitrium, hoc est, qualem bonus vir ex facultatibus, & secundum dignitatem fuerit arbitratus, d. l. 3. & ibi gl. 2.

Dotem marito stipulanti si promiserit quis, non vxori, sed marito competat, actio contra successores foci promissoris, l. si pater, C. eod.

Dos promissa nudo pacto cum scriptura, vel sine scriptura speciali iure potest peti, l. ad exactiorem, §. & ibi gl. 1. C. co.

Dos pacto nudo quando promittitur, hodie fingitur stipulatio inesse illi pacto, glo. 1. ibidem.

Dos per extraneum promissa pro muliere, praesumitur promissa de patrimonio mulieris, vel eius patris, quasi eius gerat negotium, nisi aliud probetur, glo. paternum, in l. si C. eod.

Reliqua verbo, Deutor, 59. Mulier, 14. Promissio, 6. Curator, 7. 11. 12.

Dos is constituitur, qui in mortis tempus, aut soluti matrimonij eueniunt confertur, non est efficax, vt quae in id tempus coniecta sit, quod dos consistere non possit, nimirum, quia tunc matrimonium non sit, quo non subsistat, neque dos poterit subsistere, gl. accepti, in add. marg. in l. Iulianus, §. 2. de iure dotium.

Dos constituitur quoque acceptatione, cum debitori marito accepto, scetur dotis constituenda causa, l. promittendo, §. 41. & ibi gl. 2. eod.

Dotis constituto per acceptationem ante matrimonium interpositam, non sequuto matrimonio nulla est, licet, §. 43. eod.

Dote per acceptationem constituta, & sequitis nuptiis, si obligatio, quae accepto lata est, sit pura, non est restituenda ipsa obligatio, sed dos est soluenda, sed fit obligatio fuit in diem, nec ante matrimonium solum dies obligatio praeiterit, ipsa obligatio est restituenda danti, ibi.

Dos ante matrimonium nudo pacto constituitur speciali iure, cum aliis ex nudo pacto actio non oritur, gl. semper, in l. 1. soluto matrimon.

Dos dicitur constituta ex sola promissione sine traditione, non tamen dicitur res dotalis, nisi sequatur traditio, de diuisione, §. & ibi gloss. constituta, eo.

Dos constituit debet arbitrio boni viri pensatis dignitate, & facultatibus patris, & numero filiorum, l. si filiar, §. 43. de legat. 3.

Dos in fraudem creditorum contracti non debet, l. ait prator, §. 10. §. si cum mulier, qui in fraud. credit.

Dotem constituere potest libertus in fraudem patroni, gloss. constitutum, ibid.

Dos potest constitui per pollicitationem, & quando incipit ab ea, agitur de constitutione, gl. 2. in l. si à matre, §. 13. C. de iure dotium.

Dos constituta dicitur, si instrumento dotali continetur, quod fit receptas si continetur, quod receperit dotem, potest obici exceptio non numeratae dotis intra tempus, gl. 2. in l. 1. C. de dote cauta.

Dos non potest constitui, nisi liberis personis, l. §. sed & si quis, & ibi add. marg. C. de Latina libert.

Reliqua verbo, Mulier, 6. v. §. 12. Confessio, 8.

Dos si à donato sit, & in viro, qui accipit, & in vxorem, pro qua datur, gl. 1. in l. 1. C. de iure dotium.

Dotem cum extraneo dat marito pro muliere, quantum ad mulierem dicitur donatio simplex, & ideo exigebat olim infirmationem, si fiebat ultra 500. solidos, sed quantum ad maritum est donatio, ob causam scilicet dotis, & quoad eum non requirit infirmationem, gloss. non facta, ibidem.

Dotem cum extraneo dat, licet quoad mulierem sit simplex donatio, etiam si excedat summam 500. solidorum, non tamen requirit infirmationem, §. d. l. si & ibi gl. indigere.

Dos ab extraneo data excedens legitimam summam, licet sit simplex donatio quoad mulierem, nec requirit infirmationem, at secus est in donatione propter nuptias, §. ibi.

Reliqua verbo, Mulier, 13. Extraneus.

Dos potest estimari quandoque ad hoc, vt eadem res dotalis vi eadem estimatio soluto matrimonio reddatur, gloss. fin. in l. 3. locati.

In Dotem si aliquid dedit matrimonij, dicitur emptio, d. l. 3.

In Dotem nomine filiae suae pater dedit maritum praedium estimatum, quod erat creditor obligatum, heres patris tenetur actione exemplo à creditore luere, & marito liberum praestare, si filia dote contenta abstinuit ab hereditate paterna, l. creditor, §. 2. §. 1. de actio empti.

In Dotem rebus estimatis traditis, quamvis mulier eas in usu habeat, vii dominium, & periculum earum rerum est, l. cum post, §. §. fin. & ibi gl. pe. de iure dotium.

In Dotem si fuerint dote res estimatae ita, vt ex quacunque causa dos reddi deberet, extantes restitueretur habita ratione meliorationis, & deteriorationis, est

ubi alique non extant, pretium aut estimatio eorum mulier soluto matrimonio potest petere sibi restitui, vel reuocare ad possidente res dotales extantes, quae neque ea volente, neque ratum habente, venditae sunt à marito, l. estimatio, §. soluto matrimonio.

Dotem datam in fundum estimatum tali estimatio, quae non facit emancipationem, potest alienari volente muliere, secus ubi nulla fuit estimatio, d. l. estimatio, & ibi glo. fin.

os estimata etiam confensu mulieris non potest hodie vendi, gl. si ibid.

Dotem res estimatae datur in proprium dicuntur dotales, gl. i. in l. pen. cod.

Dotem tradita res estimata, vel inestimata eo animo, vt demum sequatur iustis fuerit accipiens, aut utpote non potest viciari pro dote, nec pro suo, sed si simpliciter fuisse tradita, tunc non viciatur pro dote, sed bene pro suo, l. i. & 2. & ibi gl. i. pro dote.

Reliqua verba, *Dotales, §. 7. 8. Maritus, §. 3. Mulier, l. 3. Estimatio, 10.*
os confestim animo dandi confirmatur morte contentis, nisi expressim, vel tacite per duorum reuocauerit, l. 2. & ibi gloss. 2. C. de dote causa, & non numer.

Dotem non probat confessio dotis contenta in instrumento dotali, neque sufficit tale instrumentum, nisi remaneat exceptio non numeratae dotis, vel sit per scripta exceptio, etiam si ante matrimonium, gl. si in l. i. C. cod.

Doris causa si plus recepit, quam recepit, si quis confiteatur, potest is etiam id, quod non recepit, petere, l. 4. C. de dote promissione.

Doris causa confensum animo simulandi se plus recepit, quam recepit, non potest id, quod non recepit, petere, veluti ignobiles diuites accipientes, nobiles pauperes in uxores constitutur plus recepit in dorem, quam receperunt, unde quod non receperunt non possunt petere, cum animo simulandi est factum, gl. i. ibid.

Doris causa si quis confessus sit, se plus recepit, quam recepit, potest ad id, quod non recepit, agere ex prima stipulatione, & si excipiat de confessione, replicatur de tacto pacto, l. 4 & ibi gl. i. C. cod.

Reliqua verba, *Exceptio, §. 8. vique 43. Confessio, 8.*

os data à patre est patrimonium proprium ipsius filiae, l. 3. si sed verum, in fin. de minor.

os data à patre non est in bonis patris, & tanquam res alienum patris habetur, neque patris ipse non potest exire, & sine filia voluntate, & tenetur filia relictur, gl. patrimonium, ibid.

Dorem potest filia institui à patre, melius tamen facit pater, si eam instituat in duodecim imperialis vna cum Note, §. ibid.

Dorem datam debet habere filia pater, etiam si hereditaria sit, ibid.

os data à patre filia in quam impetratur, & ipsa confert eam ex testamento, & ab intestato, ibid.

os data filiae non reuocatur, eo quod ipsa agens querela contra testamentum patris datur dorem succubuerit, l. etiam si, & de inofficio testimonium.

os data profecta sicut est mulieris, non ita dicitur patris, l. pater, filiae, 71. de iusticia.

Dorem, quam pater dedit filiae viuenti auro, eo mortuo, non cogitur conferre fratribus suis, manente matrimonio filiae, cum in bonis ipsius patris non sit, filia autem confert, aut nuptias accipit de hereditate patris defuncti, l. i. pater, filiae, & ibi gl. i. eod.

os profecta est, quae à parente profecta est de bonis, vel facto eius, l. profecta, §. de iure dotum.

os profecta dicitur, filia patens dedit dorem, siue eius procurator, siue iussit alium dare, siue cum quis dedisset eius negotia gerens, & patens ratum habuerit, ibidem.

os profecta dicitur, quando quis patri donatur dorem dedit, secus quando filia contemplatione dorem patri donauit, dicitur, l. profecta, & ibi addit. margin.

os profecta dicitur, etiam si curator furiosus, vel prodigi, vel cuiusvis alterius dorem dedit filiae furiosae, vel prodigi, dicitur, l. profecta, & ibi addit. margin. eodem.

os profecta dicitur id, quod decreto praetoris, vel praedicti ex bonis patris, vel ab hostibus capti, vel à latronibus oppressi, filiae eius in dorem datum est, ibidem.

os profecta non dicitur verè, & simpliciter quando pater repudiavit hereditatem dotis constitutendam causa, vt quia maritus subiturus erat, aut potuit ab intestato hereditatem vendicare, vel quando legatum repudiavit pater ad hoc, vt apud generum heredes remaneat dotis constitutenda causa, fictione tamen legis, tam hereditas, quam legatum dicitur dos, profecta, quia patris facto dorem constitutum negare non potest, dicitur, l. profecta, §. si pater, & ibi gloss. Iulianus.

os profecta non est, quando pater non quasi pater, sed alio dorem promittente, hodie iussit, & quasi fideiusor soluit, quamuis pater fensare à reo id, quod soluit, non possit, ibid.

os profecta dicitur, si dorem promissit pater, & fideiusor, vel reum pro se dedit, quia iussit, quod sit obligatus ipse reo, vel fideiusor soluenti, ibid.

os profecta ab auro dicitur eatenus, quatenus auro esse doteatur neprem suum, quando filius filiae mutuas pecunias creditori delegauit, vt datur pro filia sua dorem, vel etiam ipse accepit, & dedit, quia id in rem sui videtur versum, d. l. profecta, §. si filius filiae, eod.

os profecta non est, quando quis certam quantitatem patris, vel matris donauit ita, vt eam pro filia in dorem dare, quia pater, vel mater ad dandum tantum tenentur, quod si non dederint, tenentur conditione, dicitur tamen illa dos aduenticia, ibid.

os profecta est, quando filius filiae dorem promissit pro filia, & sui iuris factus dedit, quia pro hereditate patris non soluit, sed suam res alienum suscepit, dum filius filiae est, pater filiae factus exoneratur, d. l. profecta, §. si filius filiae, eod.

os profecta dicitur, quando pater pro filia emancipata dorem dedit, d. l. profecta, §. gen.

Dorem profectionem facit non ius potestatis, sed parentis nothen, id est, quod vni patens dorem dedit pater, sed quando pater debet filiae aliquam quantitatem, & eam voluntate eiusdem filiae dedit ei in dorem, dicitur tunc dos aduenticia, ibidem.

Dos profecta, quando est omnino efficax, vt cum filia in potestate dorem numerat pater, tunc pater circa stipulationem acquirit sibi actionem, sed quando effectus tantum est profectionis, vt cum pater ab hostibus capto eius filia de bonis paternis iudicis officio datur dos, & tunc sine stipulatione ad repetendum competit actio patris, pen. & ibi add. marg. in d. §. pen.

Dos quando nomine est profectionis, non autem effectus, vt cum filia emancipatae dedit pater dorem, illa dos sine stipulatione non reuertitur ad patrem, quia per emancipationem consolidatur dotis actio filiae, §. dicitur glo. pen. & ibi add. & in add. marg.

Dos nec nomine, nec effectus dicitur profectionis, cum extraneus eam dat, ibid.

Dos à patre profecta filia amissa solatij loco debet reddi ei, ne & filia amissa, & pecunie damnum sentiat, l. iure succursum, §. eod.

Dos profecta dicitur fundus alienus à patre bona fide emptus, & in dorem datus, cum nomine eius habeat publicianam, ibid.

Dorem si dedit genero auro, nomine nepotis emancipatae ex filio, mortuo auro non reuertitur dos ad patrem, quia non potest videri ab eo profecta, cum nihil ex bonis suis habuisset, sed ad mulieris heredes pertinet, nisi nomine filij dedit dorem, quo casu reuertitur ad eum, l. auro, 79. & ibi gl. i. & 3. eod.

Dote profecta data à patre filiae emancipatae, pater non habet communionem, §. gl. profecta, in l. 2. §. quod si in patris, soluto matrimonio.

Dote profecta data à patre filiae familias, ideo dicitur communis patri, & filiae, quia paterna pietas, & eius officij cura inducit hanc societatem, vel communionem incidentem, ne scilicet eam dotare cogatur, si sine voluntate eius dotis actio filiae concederetur, glo. dos, ibidem.

Dos profecta data per patrem filiae familias dicitur esse solius patris, quando incontinenti pater sibi reddi stipulatus est, glo. denique filiae, ibid.

Dorem profectionem communem patris, & filiae si solus pater ex intervallo iussit promitti, dotis actio non admittitur filiae postea sui iuris factae, nisi pater sit heres, vel tantum in legato praecipit à patre, quanta est dos, d. §. quod si in patris, & ibi gl. adempta, & gl. si in 4. eod.

in Dote, quae est communis patri, & filiae exigenda, & soluenda, requiritur voluntas, nec alter alteri praedicare potest, etiam si soluat patri, l. 1. eod.

Dorem communem patri, & filiae si exegerit solus pater sine filia à viro suo, & postea eandem dorem dedit ipsi filiae, vel alij viro, primus vir vel eius heredes liberantur, d. l. 3. cum l. seq. eod.

Dos est communis patri, & filiae non communionem patrum denotatur, sed communionem denotante quoddam ius connexum, quod est penes vtrumque infidelium, connexo tamen modo, §. gl. quae, & ibi add. marg. in d. l. 3.

Dorem profectionem soluto matrimonio si exegerit filiam, à marito extra patris voluntatem, eamque consummauerit, pater potest nihilominus agere contra maritum, vt dorem soluat, si cum dorem, 22. §. 1. soluto matrimonio.

Dorem profectionem soluto matrimonio si soluit maritus filiae familias non potest datur, & ex iusta causa, pater dotis profectionis actione contra maritum non potest agere, nec eius heres, nec mulier, ibid.

Dorem profectionem si soluto matrimonio solutam filiam, sine patris voluntate, ipsa filia in rem patris consumpserit, pater non habet dotis actionem, secus si in eius rem non consumpserit, d. §. 1. & ibi glo. consumat.

Dorem profectionem soluto matrimonio si maritus soluerit filiae familias ex iusta causa, & ipsa postea amittit, vel consumpserit eam, maritus non liberatur, quia perditur soluent, §. gl. & ex iustis causis, ibid.

Dos profecta propter patris absentiam necessariam potest solui mulieri cauenti patrem ratum habitum, d. l. si cum dorem, §. si pater.

Dos profecta propter patris absentiam necessariam non debet solui mulieri, patre contradicente, cum legitima causa per nuncium, vel epistolam, quod non soluat ei, alias patre etiam contradicente sine causa, potest solui mulieri, §. gl. oportet, ibid.

post Dorem pro filia daram matrimonio contracto non potest pater stipulando ex intervallo etiam de voluntate filiae appropriare sibi dotis actionem, nec enim viuit ipsa filia, vel superant filij, §. l. post dorem, 40. & ibi gl. i. eod.

Dos profecta, quam pater dedit filiae, nulla stipulatione interposita, & filia in potestate mortua in matrimonio superstitibus liberis debet esse liberatum, & sic debet retineri per maritum pro ipsis filiis, §. gl. fin. ibi. & gl. 1. in l. si dotali, 48. eodem.

Dos data, vel promissa filiae non à patre cadit in fideicommissum vniuersale in iunctum filiae, l. à filia, 62. ad Treb.

Dos data, vel promissa filiae per matrem venit in restitutionem fideicommissi à vniuersalis, gl. datur, ibid.

Dos promissa à patre, & non soluta atri alieni loco habetur, d. l. à filia, eod.

Dos à patre profecta mortua muliere in matrimonio, etiam liberis extantibus, ad patrem redire debet, nisi pactum sit, quod apud maritum remaneret, vel mulier emancipata suo testamento praecipit, quod remaneret apud maritum, §. gl. remaneret, in l. fin. vt legatorum nomine caueatur.

Dos profecta non dicitur esse in bonis patris, l. 4. C. de collatione bonorum.

Dos data ab auro paterno nepoti ex filio in dubio videtur data contemplatione filij, & sic mortuo auro ad filium reuertitur, secus tamen quando contemplatione tantum nepotis fuit data, l. dorem, & ibi gl. i. eod.

Dos quando confertur, fit detractio expensarum necessarium, ceterarum autem non, l. 1. §. cum dos de collat. dotis.

Dos intelligitur proprium patrimonium filiae, l. qui hominem, 34. §. si gener, in add. marg. de solutio.

Dorem profectionem restituenti patri sine voluntate filiae non liberatur à filia, & ideo potest repetere, d. §. si gener, eod.

in Dotis causa filia est particeps, & quasi socia obligationis patris, ibi.

Dos patre furioso, & filia à viro ducente debet solui patris furiosi curator cum consensu filiae, vel debet restitui filiae cum consensu curatoris patris furiosi, l. si filia, 65. de solut.

Dos data à patre ad patrem redire debet, etiam nulla stipulatione, de sibi red-
denda interueniente, gl. 3. in l. si. C. de comm. vtriusque.

Dos, & donatio propter nuptias gl. 3. in l. si. C. de comm. vtriusque. illius fi-
lii pro quo data fuit extraneis institutus cum illa, si vero alij filij fuerint in-
stituti, debet redire ad eum, pro quo data fuit extraneis, quatenus alij filij
lucrum habent non diuidendum, alijs diuiditur inter omnes, d. l. si.

Dos redit ad patrem, quando mulier dimittit primum matrimonium, & con-
trahit secundum sine voluntate patris, gl. 3. ibi.

Dos profecticia dicitur illa, quæ contemplatione patris data est ab aliquo, gl. 1.
vel forte, ibi.

ex Dote, quam mater, vel alius pro ea marito quondam communium libero-
rum patri dederat, nihil tenetur ipsa mater post secundas nuptias restituere
liberis ex primo matrimonio procreatis, & multo magis si ipsa ad secundas
nuptias non migraverit, l. si liberis, C. de donatio ante nuptias.

Dotem profecticiam non facit ius potestatis, sed patris nomen, si modo ut patet
dotem dedit filijs, gl. 1. in l. si. C. de iure dotium.

Dotem, dans pater pro filia non potest actionem sibi appropriare nudo pacto
incontinenti apposito, sicut mater, auia, vel alius extraneus, quia patri pro-
missum est per legem, non extraneo, & paternum officium est dotare, non
extranei, & ideo pactum nudum facilius operatur in extraneo, quam in pa-
tre, ¶ gl. pen. ibi.

Dotem dans pater pro filia tempore dationis recte poterit stipulari sibi reddi,
gl. 2. in l. cum à socero, C. de iure dot.

Dotem si dedit pater pro filia tempore dationis non stipulando eum sibi red-
di, & pactus sit cum marito eam sibi reddi, illud pactum non præiudicabit fi-
liæ, quominus solito matrimonio petere possit, nisi voluntate filij sit factum,
d. l. cum à socero, eod.

In Dotem data à patre filia non potest pater conditionem filia deterioriorem fa-
cere, nec filia patris, gl. 1. ibi.

Dotem quando simpliciter dat pater filia, nec sibi stipulatus sit, dos efficitur
ipsius filia, quam amittit culpa eius dissolutio matrimonio, gl. 1. in l. do-
tem, 4. C. eod.

23 Dotem iam profecticiam præcipuum debet habere mulier, etiam si emancipa-
ta, vel exheredata sit, vel cum alijs ha. edibus scripta, l. unica, §. videamus, C.
de rei vxo. re. actione.

Dotem profecticiam pater expressè recte potest sibi stipulari, gl. 1. vifum, ibi.

Dotem si dedit pater ascendens per vtilem sex m habet tacitam ex stipula-
tionem actionem, licet non pascatur, vel non in pascatur, d. l. unica, §. accedit,
C. eodem.

Dos profecticia quasi proprium patrimonium filia dissolutio matrimonio debet
reueri, d. l. unica, §. hoc ex rei vxo. re.

Dos profecticia, sine pactionis iure si ad patrem redeat, non tamen licet ei, filia
secundo nubente, diminuerit prioris dotis menium, nisi casu fortuito eius
patrimonium fuerit diminutum, aut, sed quantum, & ibi gl. 2. C. eo, & §. quia
verò iam, in a. de æqualitate dotis, col. 7.

Dotem profecticiam ad patrem, reuerfam filia heres instituta à patre cum extra-
neis percipit, si patre vivo ante non nubat, si verò sit instituta cum fratribus
conferat dotem, gl. 1. d. a. de æqualitate dotis, col. 7.

Dotem profecticiam à patre primo viro pro filia licetque est patri filia secundo
nubente diminuat secundo viro ante matrimonium, vel post incontinenti, ibi.

Dotem profecticiam ad patrem reuerfam licetum est ei diminueri, si filia secun-
do nubat contra voluntatem patris, gl. 2. ibi.

Dotis profecticie repetitionem, non est pactum inter socrum, & maritum
contractum, vi mortua vxore in matrimonio dos, remanet peces maritum,
l. si conuenit, C. de pactis conuenit.

Dotis profecticia de regeptione causam facere recte potest pater pacto in casu,
quo soli patri competit repetitio, ibi.

Dotis profecticie actio, cum pater succedit marito, confusa, est quoad patrem,
non verò quoad filiam, cui cum patre actio communis est, gl. 1. in l. C. de so-
luto matrimonio.

Dotis profecticie actio, vel expressè exactione pater non potest præiudicare
filia, gl. 1. in l. ibi.

24 Dotis profecticie tacta exactione dicitur, cum pater succedit marito filia suæ,
ibi.

Dotem profecticiam patre sine voluntate filia, nec exigere, nec accipere po-
test, d. l. 2.

Dos à patre profecticia si mulier filiam, in matrimonio decesserit, ad patrem
debet redire, l. 4. C. eod.

Dos à patre profecticia, si mater emancipata decesserit in matrimonio, ad patrem
redire non debet, gl. 1. ibi.

Dos profecticia mortui mulieris in potestate patris ad patrem redire debet,
etiam liberis existentibus, nisi ius pactum tenentis, consuetudine
tamen ad liberos pertinet, & non ad patrem, ¶ d. gl. 1.

Dotis profecticie actio licet sit communis patri, & filia, tamen patre mortuo,
vel filia emancipata, ad solam mulierem pertinet etiam exheredatam, ibi.

Dos filia mortuæ liberis existentibus non est restituenda patri, gl. 1. in l. illam,
19. C. de collatio.

In Dotem ea, que data sunt à patre, si non erant obligata creditoribus, neque in
fraudem creditorum data, reuocari non possunt à creditoribus, l. 2. C. de reuo-
cand. his, que in fraud.

Dos filia data potest reuocari per creditores, quando filia successit patri, vel non
succedit, sed res dotales erant specialiter obligate, vel in fraudem credito-
rum sit constituta, sicut si in fraudem patris, gl. 1. ibi.

Dos data filia à patre dicitur esse alienata ab omnibus bonis patris, & ita non
est in bonis patris, quia verò ibi, & ibi gl. alienata, in a. de æqualitate
dotis, col. 7.

Dos aduenticia dicitur, quando vxor marito suo dedit sub ea conditione, vt pro
filia genero in dotem daret, sed si non daret, conditione teneatur, l. profecti-
cia, si filia filiam, de iure dotium.

Dos aduenticia non est communis patris, & filia, sed solius filia, est, & pro ed

dotē potest ipsa sola agere, etiam sine consensu patris, ¶ gl. 1. profecticia, & ibi
add. marg. in l. 2. §. quod si in patris, soluto matrum.

Reliqua verbo, Filia, 8. 9. 10. Pater, 49. vique 54.

D o s de bonis patris si decessit debet pater mortuo patre, gl. 1. in a. de re
testamento, C. de collatio.

Dos promissa per patrem, & non soluta mortuo patre ab intestato confertur per
filiam liberando fratres ab obligatione, qua tenentur ex promissione patris
vel, cauendo de indemnitate, l. 2. & ibi gl. 1. eod.

Dos, que non potest actualiter conferri, debet conferri eo modo, quo potest, vt
liberando, vel cauendo de indemnitate, gl. 1. ibi.

Dotis obligatio debet diuidi inter heredes, gl. 1. ibi.

Dos data confertur constante matrimonio tantò minùs accipiendo de heredi-
tatis, l. dotis quidem, §. C. eod.

Dos data confertur constante matrimonio tantò minùs accipiendo de heredi-
tate, & dos remanet exigenda mulieris periculo, siue quando maritus est (si)
uendo, siue quando non est, solvendo, sed potest mulieri imputari, quare non
egit, quando potuit, quia vi iuris, & etatis erat, a. de locum, & ibi gl. 1.
C. eodem.

Dos data confertur constante matrimonio tantò minùs accipiendo de heredi-
tate, & dos remanet exigenda mulieris periculo, quando pater consensit si
liefamilias exigere, vel quando non consensit, quia dos erat aduenticia, vt
quando dos profecticia erat magna, ibi.

Dos data ab aucto, & patre pro filia mortuo aucto ab intestato durante matrimonio
non confertur fratribus patris, nisi sit solutum matrimonio morte filia, se-
cus si sit solutum matrimonio morte generi, quo casu non confertur, cun-
terum teneatur dotare filiam, gl. 2. & ibi add. in l. eadem, C. eod.

Dos, & donatio propter nuptias debet ineri filios tam masculos, quam feminas
tam in potestate, quam emancipatos conferri, dammodo teneatur de successi-
one illius, qui dotem, aut donationem propter nuptias constituit, l. vt libe-
ris, 17. C. eodem.

Dos promissa per patrem, & non soluta confertur per filiam, si ipsa cum fratri-
bus æqualiter sit heres instituta: acque ita de parte sibi competenti tota do-
est solvenda, gl. 1. in l. si pater, C. de dotis promissione.

Dos promissa per patrem potest conferri in arbitrium patris, & eius ad
bitum delecto, remanet promissio incerta, & speciali iure valet, ¶ gl. semper
in l. 1. soluto matrum.

Reliqua verbo, Conferri, Collatio, 5. Filia, 1. 12. 13. Pater, 58.

D o s & donatio propter nuptias computantur in legitimam ad excludendam
querelam inofficiosi testamenti, l. quantum nouellæ, 29. C. de de inoffici-
o testamen.

Dos, & donatio propter nuptias computantur in legitimam, non solum quando
habita est à patre, vel ab aucto paterno, ad quos de iure spectat onus dotandi
sed etiam quando habita est à matre, vel ab aucto materno, ad quos regulariter
non spectat onus dotandi, ibi.

Dos data per auctum nepti, imputatur ei in legitimam, d. l. quantum nouellæ.
Dos, & donatio propter nuptias ita demum computantur in legitimam, si tra-
ctatur de successione eius, qui dotauit, non autem alterius, ibidem.

Dos actionem de inofficioso testamento excludit, maxime, quando dos sufficit
ad quartam legitimæ, & confertur, & in legitima portione computatur, si pa-
terfamilias decessit intestatus, vel testamento iam facto ita disposuerit, l.
unica, §. quod à nobis, C. de rei vxo. re. actione.

Dotem filia habens non potest agere de inofficioso testamento, licet non suffi-
ciat ad quartam legitimæ, recte tamen agat ad supplementum illius conditio-
ne ex lege, gl. maxime, ibi.

Dotem filia debet hodie conferre, & in legitima portione computatur, etiam si
non dicat paterfamilias in testamento, dammodo non dicat contrarium, gl. 1.
hoc testator, ibidem.

Reliqua verbo, Legitima, Querela, 19. 20.

D o s inofficiosa ita rescinditur per querelam inofficiosæ dotis, sicut donatio
inofficiosa per querelam inofficiosæ donationis, l. 1. C. de inofficiis doti.
Dos inofficiosa dicitur, quando à matre fuit data dos, & pactum appositum sit, vt
vir lucraretur cum vxore mortua in matrimonio, gl. 1. ibi.

Reliqua verbo, Querela, 19. 20.

D o t i v m fideiussores dari non debent, rub. & per totum, C. ne fideiussores do-
tiam dunt.

Dotem maritus recipiens pro illius conseruatione non debet dare fideiussores,
l. 1. & ibi gl. 2. & l. 2. C. eod.

Dotis fideiussores potest maritus accipere à muliere, sed mulier non potest
cipere à marito de ea conseruanda, d. gl. 2.

Dotis fideiussores dari non debet à marito vxori, neque pro dote ante matrimo-
nium sponte, cum in eum casum obligatio confertur, ibi.

Dotis fideiussores maritus post solutum matrimonium potest dare, ibi.

Dotem si quis extraneus solus, siue cum marito, accipiat pro marito, & de obli-
get, valet talis obligatio, cum non sit fideiusso, vel satisfactio, nisi quando ak-
terum sit accessorium, ¶ d. gl. 2.

Dotis fideiussores non debet accipere extraneus, qui dotem dedit, ac stipulari
sit de reddenda soluta matrimonio, ¶ ibi.

Dotis fideiussores si dederit maritus, talis fideiusso nullo modo tenetur
¶ ibidem.

Dotis fideiussores dare sicut prohibet rubrica viro, sic textus dicte legis prima
prohibet vxori accipere, & si contra fiat, non valet fideiusso, etiam si acceda-
turamentum, d. gl. 1. in fi. & ibi add. marg.

Dotis fideiussores, vel satisfactioem, vel mandatum non debet exigere vxor
marito, vel à patre eius, vel ab omnibus, qui dotem ficiunt, l. 2. C. eod.

pro Dote non satisfatur constante matrimonio, sed bene eo soluto, gl. satisfaci-
ret, in l. cui vifus fructus, 30. de usufructu legato.

Reliqua verbo, Fideiussores, 18.

pro D o t e datur tacita hypotheca in bonis mariti speciali iure, gl. 1. semper, & ibi
add. in l. 1. soluto matrimonio.

In Dote præferunt mulier aliis in personali, & hypothecaria actionibus, ibidem
pro Dote

p. o. Dote sunt tacite bona obligata, l. vnica, §. & vt plenius, C. de rei vxoriae actione.

Dotus, siue in scriptis, siue fine scriptis intelliguntur stipulationes, & hypothecae inesse, & inuitas etiam emendandi, ibid.

in Dote exigenda, & referuntur mulier ceteris creditoribus, eius tamen creditores dorem exigentes non habent huiusmodi privilegium, §. 1. in add. margin. in auth. vt exactione instante dotis, col. 7.

in Dote data repetenda ab heredibus viri, quando res prima, & secundae vxoris in dorem data non apparent, §. 1. prima vxoris, & eius descendentes, ac etiam ipsa mulier praeponebantur iocundae vxori, & eius filijs, §. si verò nihil, in auth. vt exactione instante dot. col. 7.

in Dorem data res prima, vel secundae vxoris, quando apparent, cuius illarum sit illi restitui debent, & eius filijs, ac descendentes, cuius res illae appareant, §. 1. & his igitur, eod.

Reliqua verbo, Mulier, 26. 27. 28. Primpilatus, Primpilbus, Creditor, 86. 87. 88. 89.

D o t e m debet mulier exigere in loco, ubi maritus habuit domicilium, & non ubi dotal instrumentum conscriptum est, l. exagere, §. 1. de iudiciis.

in Dote exactione non inspicitur locus contractus, nec confecti instrumenti, sed tantum domicilium viri, & idem maritus ibi debet conueniri, quia videtur inferuisse locum domicilij sui in reddendo, vnde quasi ibi contraxerunt, §. gloss. 1. ibid.

Dotis exactionem differre in tempus, quo matrimonium futurum non aliud est, & aliud ab initio in id tempus stipulati dorem, quo matrimonium futurum non fit, quia primo casu valet pactum, vel stipulatio, sed in secundo non, l. Iulianus, 20. de iure dotium.

Dos incerta potest peti ubi stipulatio interuenit, fides ubi non interuenit stipulatio, sed pactum nudum tantum, quia tunc duo specialia concurrere non possunt, scilicet quod ex nudo pacto oriatur actio, & quod ad incertum, cum post, §. 9. gener. & ibi gl. placuit, eod.

Dorem propter inopiam viri constante matrimonio mulier fieri exigere vellet, eius pater poterit exigere, cum teneatur eam denuo dotare, glo. marci in l. si constante, §. solut. matrim.

Dorem propter inopiam viri constante matrimonio exigere non potest extraneus, qui eam dedit mulieri, & pactus sit sibi eam reddi, quia videtur tantum pactus in casum soluti matrimonij, potest tamen ipsa mulier eam petere, ibidem.

Dorem, propter inopiam extranei recipientis dorem, constante matrimonio, potest exigere mulier ab eo, quando ille extraneus recepit dorem, & se obligauit, ibidem.

Dorem petenti potest opponi compensatio, quando vtrique debetur quantitas, §. glo. tempus, in l. 1. & l. c. iudicatur, §. 1. §. 1. soluto matrim.

Dorem petens ex promissione dotis non censetur petere ex causa lucretia, quia quodammodo creditor, aut emptor intelligitur, l. ex promissione, de actio. & obligat.

Dos si promissa, vel constituta non sit vxori agenti ex pollicitatione ratione dotali sibi factae a marito, & stipulatione confirmata sit, tamen obstat exceptio doli, cum ipsa maritum in dote fecerit, gl. 1. in l. 3. C. de donat. ante nupt.

in Dote exactionem, quam semel praestari placuit, qualicunque sufficiunt verba, & etiam si stipulatio in pollicitatione rerum dotalium non fuerit subsequuta, valet exactionem, C. de dotis promissione.

Dotis exactio, si defuncta in matrimonio, ad patrem redire debet, l. 3. C. de iure dotium.

Dorem promissam, siue immobilibus, siue in immobilibus, quandoque voluerit maritus, potest petere, siue ante biennium, siue post, etiam si promissor sit paratus vltimas, & accessiones solvere, l. si, §. 1. C. eod.

Dotes omnes, sublatas vel vxoriae actione per actionem ex stipulato, debent exigi, siue scripta fuerit stipulatio, siue non, vt intelligatur res ipsa stipulatio subsequuta, l. vnica, §. rei vxoriae, C. de rei vxoriae actione.

Dos potest peti actione ex stipulato, etiam si stipulatio inutiliter sit facta, quam actionem magis adiuvati, quam euacuisse oportet, ibid.

Dos potest peti actionem ex stipulato, quia intelligitur interposita stipulatio, etiam si non fuerit supposita, & multo magis eam validam effici, ubi inutiliter est facta, ibidem.

Dos siue a parte mulieris, siue a parte viri, siue certa, siue incerta, petitur actione ex stipulato, licet aliis ad incerta tantum datur actio ex stipulato, §. glo. 2. ibi.

Dotis exactio ipso iure non competit vxori propter deportationem mariti, cum matrimonio per deportationem viri non soluitur, de aequitate tamen competit, l. 1. & ibi glo. pe. C. de repudiis.

Dotis exactio competit mulieri durante matrimonio speciali iure, quando maritus est deportatus, si verò mulier sit deportata, non aliter competit, quam interueniente morte mariti, gl. pe. ibi.

Dotis exactio quod hoc, vt competat mulieri, a pari procedunt inopia mariti constante matrimonio, & dissolutio matrimonij, l. si, constante, 24. soluto matrimonio.

Reliqua verbo, Fides, 1. Mulier, 19. 20. & inf. nu. 39.

D o t e s a s s a c t i o quales mulieris competit soluto matrimonio, vel omnino competitura est in aliquo casu, toties non potest alienari fundus, l. 3. de fundo dotali.

Dotis actio non competit ei, qui sciens matrimonium non valere, dorem dedit, sed si ignorans matrimonium non valere, dedit, datur eicondictio ob causam ad repetendam dorem, gl. 1. in rubr. soluto matrimo.

Doris profecticia actio communis est patri, & filijs, nec alter in alterius praedictum petere, vel delegare potest, l. 1. §. 1. add. §. in patris, eod.

Dotis actio, vt sit communis patri, & filijs, acquiritur, quod sit dos profecticia, & quod filia sit in potestate, gl. profecticia, ibid.

Dorem datur extraneus pro muliere, & non stipulatur filij reddi, acquirit mulier actionem de dote speciali iure fauore dotis, gl. nulla, in l. si ita stipulatio fuerit, 129. §. Chryfogonus, de verb. oblig.

Dos ubi non datur, neque dabitur de dote actio, in qua sola est locus pacto retentionis, & ubi non datur actio de dote, nullum dabitur ius retentionis ex

pacto, gloss. fi. in l. 1. r. C. de conditione ob caus.

Doris actio committitur iam patri, & filiae quæ sita non potest filiae a patre sine eius voluntate auferri, gl. pen. in l. aui tua, C. de iure dotium.

pro Dote datur actio, in quantum maritus facere potest, vel eius heres, si is sit filius communis, fides si sit heres alius, glo. 1. & ibi addit. in §. sed si vxori, In-stituitur de legat.

Dotis actio in bonum, & æquum concepta est, l. eas obligationes, de capite minut.

Doris actionem non tollit minima, media, vel maxima capitis diminutio, nisi mulier vna de quinque legibus sit condemnata, l. eas, & l. vt quandoque, & ibi glo. 1. eod.

Dorem, & de dote actionem potest habere virgo, quando ipsa in dotum viri tradita statim vir mortuus est, l. ideòque, 7. de ritu nuptiarum.

Doris actio est communis patri, & filijs, quia filia mortua competit patri in solido, & patre mortuo, vel filia emancipata, filiae competit in solido, glo. 1. in l. qui hominum, §. 1. §. 1. gener. de solutio.

Reliqua verbo, Actio, 70. & §. 1. §. 1. Pater, 55. §. 1. §. 1.

D o t e s dominus dicitur maritus, non vxor, §. gloss. patrimonium, in l. 3. §. sed 33 verum, in fi. de minor. & l. si praedium, 23. C. de iure dotium.

Dos dicitur esse in bonis viri quoad dominium rerum dotalium, sed quoad ius & sustentationem vxoris, dicitur esse ipsius vxoris, l. quauis, 75. de iure dotium.

Dotis domina dicitur vxor, & dicitur dorem possidere imaginariè, & consenti-tem in intellectu nudo, gl. quemadmodum, in l. in suis, de liberis & posthumis.

Doris æstimata, vel in æstimatè dominium transit in maritum, gl. 1. in l. quoties, §. 1. C. de iure dotium.

Dotis dominus, & possessor dicitur maritus constante matrimonio, non vxor, sed mortuo viro dominum transfertur in vxorem, & perinde actio, ac si semper fuisset apud eam, §. reprob. gl. existimatur, & ibi addit. marg. in §. si autem, Inst. de heredu. qualitat.

Dotis domanium constante matrimonio apud maritum est, vxoris tamen dicitur esse quoad commoditatem, & vtilitatem, glo. in rem, in l. dedit, §. 1. qui satisfare cog.

Doris titulus sufficiens est ad dominij transactionem, §. interdum, & ibi glo. 1. de rerum diuis.

Reliqua verbo, Dotales, §. 5.

D o t e s vltimas promissas sibi si non petierit vir per totum tempus matrimonio, dote prælegata a viro, & donatione confirmata, vltimè dote non continentur in prælegatione dotis, cum titulo donationis illæ vltimæ videantur remissa, §. 1. vir vltimas, §. 5. de iure dotium.

Dotes nomine si præcedat traditio, & sequantur nuptiae, fructus dotis a tempore nuptiarum, & non a tempore traditionis dicuntur viri, & idem fructus ante matrimonium percepti mulieri sunt restituendi, l. si ante, §. soluto matrim.

Dotis vltura ex eo, quod sit a socero promissa, ex hoc etiam & ad quæritur datur actio ex tacito pacto, licet fors non sit promissa, gloss. 1. in l. 1. C. de dotis promissione.

Doris vlturas promittens marito potest conueniri ad dorem, & vlturas certi conditione ex stipulato a marito, si ipse subeat onera matrimonij, fides si patet mulieris, gl. 2. ibid.

Doris fructus, quos maritus percepit, ad maritum pertinent pro oneribus matrimonij, l. pro oneribus, 20. C. de iure dotium.

Doris fructus sicut deferuntur viro, etiam si vxori dos sit data constante matrimonio propter inopiam viri, ita etiam eo casu, & fructus donationis deferuntur viro, non tamen bonorum palaphernalium, gloss. 1. in l. ubi adduc, §. 1. C. eod.

Doris promissor post cursum biennij ex tempore matrimonij tenetur ad fructus, & redditus vsque ad tertiam centesimam, quando dorem in reb. immobilib. vel redditib. promissit, l. si, §. 1. C. eod.

Doris promissor post cursum biennij reneatur ad vlturas æstimationis rerum dotalium, quæ in argento, in ornamentis mulieribus, veste, & alijs quibuscunque rebus mobilibus constitutæ sunt æstimatae, d. §. si, eod.

Doris promissor post cursum biennij non tenetur ad vlturas, quando res mobiles promissæ in dorem non sunt æstimatae, post litem tamen contestatam tenetur ad vlturas, d. §. 1. & ibi gl. si.

Dos, quando promissa est partim in rebus immobilibus, partim in mobilibus, promittens post biennium tenetur ad fructus, & vlturas immobilium, non tamen mobilium, nisi sint æstimatae, d. §. 1.

Doris promissor post biennium constituitur in mora ex solo transcurso tempore, §. 1. biennium, in d. §. 1.

Dorem promittens in auro speciali iure post biennium tenetur præstare vlturas, siue dos sit data æstimata, siue non, gl. æstimata, ibid.

Dos, quando est data æstimata, vlturas æstimationis peti possunt, quæ licet petantur, non tamen petitur æstimatio, sed res æstimata, gl. earum vlturas, ibi.

Doris æstimatae fructus vltimi anni, in quo matrimonium soluitur, pro rata temporis portione marito, & mulieri debent assignari, l. vnica, §. cùmque, C. de rei vxoriae, & ibi gl. pertinet.

Doris æstimatae fructus vltimi anni, in quo matrimonium soluitur, integraliter pertinent ad maritum, qui tanquam emptor, & commodum sentit, & dispendium subit, & periculum expectat, d. §. cùmque, eod. tit.

Doris fructus sunt mariti, ex quo matrimonium est factum, & dos est tradita, glo. temporis, in d. §. cùmque, eod.

Doris fructus capti ante matrimonium augent dorem, & non sunt viri, post matrimonium autem sic, ex traditione dotis, ibid.

Doris fructus sunt mariti toto tempore matrimonij vsque ad vltimum annum, & vltimi anni fructus diuidantur pro rata, vt si per octo menses vltimi anni durauit matrimonium, habebit vir bessem fructuum, vxor tertientem, ibid.

Doris fructus vltimi anni ad hoc, vt diuidantur pro rata, vltimus annus incipit habita ratione ad primum, vt & primus incipiat, quando interueniunt matrimonium, & dos data, gl. temporis, ibid.

Doris fructus ad maritum pertinent, cum ipse onera matrimonij subeat, l. dotis,

diuortium inter eos, prius quam ad ætatem legitimam peruenisset, interces-
sitis, donec autem in eodem habitu matrimonij permaneret, & est spes fieri
matrimonium, repeti non potest, l. quod Seruius, eod.
dos nomine datum à sponsa sponso, donec sponsalia durant, & nuptiæ contra-
hi possunt, non potest repeti, sed si nuptiæ inter eos non possint contrahi, vt
quia alter recedendo à sponsalibus cum alia contraxerit, repeti potest, dict. l.
quod Seruius, & ibi glo. in.
dos data pro matrimonio futuro, & prohibita per legem, ratione consanguini-
tatis, vel affinitatis, eo non sequuto de facto, repetitur per conditionem sine
ca. l. licet mulier sciens ius, & factum sponsalia contraxerit de facto, §. l. in.
& ibi glo. l. de conditione indebit.
dos data pro matrimonio futuro prohibito per legem ratione consanguinita-
tis, vel affinitatis, eo de facto sequuto, & consummato non repetitur, nec re-
manet penes virum, sed applicatur filio, si mulier scivit ius, & factum, vel alterum
tantum, secus si interuenisset error acerrimus in facto, dict. l. in. & ibi
glo. l. 2.
dos soluta à patre mulieris, soluto matrimonio repetitur actione pro dote, non
per conditionem indebiti, glo. recuperabis, in l. si quis fundum, §. Imperator,
locati.
dos data pro matrimonio contrahendi, non sequuto matrimonio, etiam fructus
percepti eo tempore, quo sperabatur contrahi, fed & posterius fructus per-
cepti, & percipiendi post illud tempus sunt restituendi, quia curare debuit, si
vt dos augeretur, dum durat spes affinitatis, l. videamus, §. 8. & ibi glo. ratio,
de viuis.
dos si soluta ante nuptias percepti in causam legati veniunt, quando dos fuit
legata uxori à viro, quia illi fructus dotis erant, & valet legatum, quia plenius
est legatum, quam de dote actio, d. l. videamus, §. fi. & ibi glo. fi.
dos repetitio competit priori adoptio, qui dedit eam, l. adoptiuus, §. de iud. do.
dos repetitur ante matrimonium, quando est spes, quod matrimonium
fieri debeat, non possit vendicari, dotis, §. fi. & ibi glo. fi. eod.
dos repetitur ante matrimonium efficiuntur mariti, accessioque tem-
poris ex p. spon. mulieris est danda, & etiam si uir maritus res ante matri-
monium ex p. spon. ita dote sint, vt utrum efficiatur ipius maritus, scius si ea
cond. non vt tunc efficiatur maritus, cum cum duceret, quia tunc si ita
etiam sequitur sunt nuptiæ, d. l. dotis, §. fi. res, eod.
dos si fuerit data ante matrimonium ita, vt statim efficiatur
maritus, non sequitur nuptiis remissio nuncio condicere eas debet mulier,
sed res in dorem data ante matrimonium, vt sequitur nuptiis statim ef-
ficiatur maritus, non sequitur nuptiis statim mulier vendicabit nuncio remissio, sed
si vendicat ante nuncium remissum, obstat ei exceptio doli, aut in factum, d.
§. fi. res, eod.
dos repetitur ante matrimonium in dubio videtur data, vt statim fiant
sponsi, & nisi nuptiæ sequatur fuerit, reddantur, sed nisi, §. 8. eod.
dos si fuerit data ante nuptias pro muliere ab extraneo ita, vt statim
efficiatur maritus, extraneus, qui eas dedit, non sequitur nuptiis, & remissio
nuncio, debet condicere, sed si eas res dedit sub conditione, vt efficiatur
maritus non statim, sed cum nuptiæ fuerint sequente, non sequitur nuptiis, &
remissio nuncio, poterit dans vendicare eas, quia illæ sunt nuptiæ, sed nondum
missio nuncio, obstat ei exceptio doli, vel in factum, nisi nuptiæ sequi
non possint propter interdictiorem, l. si ego, §. & ibi glo. vendicari, eod.
dos repetenda stipulatio inutilis si fuerit interposita, fingitur utilis interces-
sitis, glo. l. in l. in ambiguis, 70. eod.
dos constante matrimonio repeti potest ex causa, glo. l. semper, & ibi add. in l. 1.
soluto matrim.
dos constante matrimonio repeti potest à muliere per conditionem sine cau-
sa, vel ob causam, quando debitor mulieris dedit seruo mariti fundum in do-
tem, nondum marito ratum habente, glo. dos, in l. 2. eod.
dos à marito deportato, vel damnato in metallum potest mulier repetere,
quoniam matrimonium per deportationem, vel per damnationem in metal-
lum non dissoluitur, ibid.
dos sibi reddi quando extraneus stipulatus est, debent sibi reddi statim im-
mobilia, mobiliu vero intra annum, cum vi cauere debeat, glo. nec cogitur,
in dict. l. 2.
dos constante matrimonio repeti potest, quando maritus dissipat dotem,
glo. l. sequatur, in l. si cum dorem, 2. §. si autem in l. ex alio, soluto ma-
trimonio.
dos debet constante matrimonio sequestrari ita, quod mulier inde possit alii,
quando maritus cum dissipat, §. si autem, & ibi glo. l. sequatur.
dos propter inopiam viri, etiam constante matrimonio, potest exigi à muliere
ab eo tempore, quo constat, mariti facultates ad dotis exactionem non suf-
ficere, l. si constante, 24. eod.
dos vt potest constant matrimonio propter inopiam viri, requiritur,
quod sit euidentissima, d. l. si constante, eod.
dos soluto matrimonio ignorat soluta repeti potest per actionem de dote,
& non per indebiti conditionem, l. si pater, 41. eod.
dos promissa accepto lata à marito sine iussu mulieris, soluto matrimonio, re-
petitur, in l. si data fuisse, l. p. e. p. eod.
dos mortua muliere, potest repeti ab herediibus eius iure communi, si verò sit
pactum de lucranda dote, tunc heredi competit iudicium aduersus dotem
immoderatam, sed non repetitio inde inter heredes, vt restituitur aduersus
illam constitutionem dotis, item potest interesse propter fructus medio tem-
pore perceptos, glo. l. peruenit, in l. 1. C. si aduer. dotem.
dos data à muliere ob causam, quando soluta est ob matrimonium, non tenet,
repetitur conditione ob causam, non actione de dote, l. 1. C. de conditione
ob causam.
dos data ob matrimonium, quod non potuit de iure fieri, si impedimentum
contrahentes fuerint, constituit, scius si ignorauerint, §. l. p. e. ibi.
dos soluta conditio competit, quando soluta est ob matrimonium, quod ob
aliquid impedimentum non est sequutum, ibi.
dos data à muliere ideò repetitur, si matrimonium non sequatur, quia tam à

muliere, quam à viro hoc agebatur, gl. 1. in l. si repetendi, 7. C. eod.
dos exigitur inuito viro, constante matrimonio, quando vir vergit ad inopiam,
& etiam in aliis casibus, regulariter tamen non potest exigi, gl. 1. in l. vbi ad-
huc, 29. C. de iure dotium.
dotem mulier poterit repetere à patre suo, qui marito successit, & si patris om-
nia bona sint confiscata ob aliquod delictum, tunc etiam à sisco repetere po-
terit, l. 2. C. soluto matrimonio.
dote data seruo, quem liberum esse putauit, repetitur, l. 3. C. soluto matrim.
dotem, quam dedit extraneus mortua muliere ex pacto, vel stipulatione, poterit
repetere etiam liberis existentibus, gl. 1. in l. 4. C. eod.
dotem repetere non potest viuentem vxore apud hostes frater eius, quasi eius he-
res, l. si quidem, 5. C. eod.
dotis repetitio competit fratri mulieris ea mortua, ibid.
dos marito data constante matrimonio non potest repeti, l. dotis quidem, 5. C.
de collatio.
dotis repetitio competit mulieri soluto matrimonio, vel marito vergente ad
inopiam, vel viro deportato, aut muliere mutante affectionem, l. cum noti-
fimi, 7. §. illud, & ibi glo. l. repudij, C. de p. spon. 30. vel 40. ann.
dotis bona mobilia, olim annua, bima, trima die, hodie post annum, soluto ma-
trimonio, repetuntur à muliere, sed immobilia statim, §. gloss. de solutionem,
ibidem.
Reliqua Verbo, Maritus, 39. 40. 41. Mulier, 17. Pater, 55. 56. 57.
dos si data fuerit filie post contractum matrimonium, ambo, pater & filius, 47
pacifici debent, quod si solus pater pactus sit sine filia, siue solus agat, siue cum
filia, illud pactum soli patri prodest, vel nocet, non verò filie, l. cum dos, 7. de
pactis dotalib.
dos si pacta fuerit à patre filie ante contractum matrimonium, etiam ex inter-
uallo, potest pater stipulari, eisdemque filiz nocere potest, d. l. cum dos, in addi-
tione margin.
dotem si pater promissit, & pactus sit, ne se viuo petatur dos, neque constante
matrimonio petatur, dicendum est, contemplatione pietatis patris, & vo-
luntatis contentum, quod posterior quoque conventionis pars ad patri-
am relata videatur ita, quod si viuo pater decesserit filia, aut sine culpa sua
diuerterit, omnino dos peti non potest, constante autem matrimonio, mor-
tuo patre, recte potest peti, l. cum pater, 11. eodem.
in dotem pecunia promissa potest in corpus, vel in speciem commutari, si hoc
vtile sit mulieri, l. si mulier, 2. eod.
dotis additamentum non separatur à dote, quæ fuit prius constituta, & idem
iuris est in vtroque, nisi in datione additamenti aliud sit dictum, l. inier focer-
um, 26. §. cum inter, & ibi glo. l. separabitur, eod.
dotem cum filia promittere pro se, si pepigit, vt si in matrimonio sine liberis
decessisset, matri suæ dos solueretur ex pacto filiz, nulla directæ actio quaeri-
tur matri, si tamē heres puellæ matri pecuniam dotis soluerit, viro contra pa-
ctum dotem petenti obstat exceptio, d. l. inter focerum, §. filia, cum pro se, eod.
dotem promittens extraneus pro muliere si stipulatus sit in casum mortis, &
diuortij, diuortio sequuto, & non repetita dote, si promissor decesserit, heres
eius si consensit, vt ea quantitas, quam ex stipulatu poterat, interdi-
grato matrimonio, dotis esset, petendo dotem exceptione pacti summouetur,
l. cum maritus, 29. §. Titius, de pactis dotalib.
dotem promittens extraneus, si stipulatus sit sibi reddi in casu mortis, & diuor-
tij, diuortio sequuto, & non repetita dote, si promissor decesserit, & ex volun-
tate eius heredis mulier redintegravit matrimonium, videtur heres conce-
sisse dotem eidem mulieri, quia ex quo consensit matrimonio, videtur redi-
tegrare dotem, & ideò heredi petenti eam dotem obstat exceptio, d. §. Titius,
& ibi glo. l. summouetur.
dotem dans pro muliere si in vnum casum soluti matrimonij sibi reddi stipula-
tur, censetur in alium casum, in quem non pepigit, donasse mulieri, & ideò in
alium casum solius mulieris est dotis actio, l. si cum dorem, 22. soluto
matrimonio.
dotem dans pro muliere, si in vnum casum soluti matrimonij sibi reddi stipula-
tur, mulier non habet actionem in alium casum, quando fraudem commisit
in talem casum soluti matrimonij, vel quando ille casus est similis expresso à
dante dotem, gl. mulieri, ibid.
dos vel dotis actio non dicitur mulieri dari, nisi sequuto matrimonio, & cum
nondum est matrimonium, potest pater dans dotem sibi stipulari, vel extra-
neus dotem pacifici de filie reddenda, neque in hoc mulieri nocent, gl. stipula-
ri, in l. quoties, 29. eod.
dos ne petatur viuentem focer potest pacifici inter focerum, & generum, gl. pe-
teretur, in l. si focer, 44. §. Lucius, eod.
dos quod nomine liberorum residet apud maritum, si pactum sit dotali instru-
mento, nepotum quoque nomine potest retineri, l. si dotali, 48. eod.
dos quod nomine liberorum residet apud maritum, si pactum sit, valet pactum,
si mulier decessat, scius si vir, sed si fuerit diuortium, valet pactum, si extra-
rent liberi, alius non, gl. l. ibid.
dotem sibi reddi stipulatus mandator mulieris presumitur in dubio adhibitus, vt
minister, cum quis decedens, 37. §. nuptura, de leg. 3.
dotem dans, etiam extraneus, si stipulatus sit sibi reddi à marito, si mulier in
matrimonio decesserit, si viuentis, si stipulator, & maritus, vel mulier simul
decesserit, stipulator ad heredem suum non transmittit actionem ex stipu-
lato, l. quod de patre, 16. de reb. dub.
dotem ab alio promissam si stipulatus sit maritus ab vxore, dotis nomine, non
duplatur stipulatio, sed fit nouatio, si est hoc actum, quia nihil interest, an
ipsa, an alius quilibet pro ea dotem det, l. si Stichum, 8. §. si de nouatio.
dos, & donatio propter nuptias si constante matrimonio sit aucta, super eis pos-
sunt pacta de nouo apponi, & vetera prorogari, & iura hypothecarum, quæ in
augenda dote vel donatione fuerint, ex eo tempore initium accipiunt, quo
aucta est dos, vel donatio ante nuptias, gl. si in l. si, constante, 19. C. de donat.
ante nuptias.
dos constante matrimonio tanto potest diminui, quanto donatio ante nuptias
est diminuta, vel è contrā, & pacta de amborum diminutionibus in eadem
firma

- firma & legitima sunt, nisi ista diminutio fiat in fraudem filiorum primi patrimonij, l. si, conſtante, C. eod.
- Dos, & donatio propter nuptias quando est aucta conſtante matrimonio, pacta eo tempore appoſita ſunt ſervanda, & ſi nihil dicatur, erit & illud ſervandum, quod in principali erat pactum, gl. ſuato, ibid.
- Dos promiſſa, & non ſoluta vel ſoluenda conſtante matrimonio per pactum poteſt diminui, vel remitti tanto, quanto donatio propter nuptias eſt diminuta, glo. pen. ibid.
- de Dote lucranda, & donatione propter nuptias pacta debent intelligi in partibus, & non in quantitate, veluti ſi maritus paſſetur de lucranda tertia parte dotis cum vxore, ipſa vxor debet paſſiſſe cum viro de lucranda tertia parte donationis, ſi verò vxor paſſetur de lucranda quarta parte donationis, cum vii fecerit pactum de lucranda tantum tertia parte dotis, illa quarta pars debet reduci ad tertiam, l. cum multa, c. 2. §. ſi autem, C. eod.
- in Dotis datione ſi fit factum pactum de lucranda dimidia parte dotis, valet, etiam ſi nullum pactum ſit in donatione, §. gl. 3. in auth. dos data, C. eod.
- Dos quando datur marito ab extraneo pro muliere, ipſa mulier poteſt paſſiſſe de reddenda ea, habebitque actionem dotis, licet dos excedens lammam 500. aureorum non fit inſinuata, niſi ille, qui dedit dotem, pro ea ſtipulatus ſit eam ſibi reddi, ſi, C. de iure dotium.
- Dotem dant extraneus, ſi ſpecialiter in ſuam perſonam non ſit ſtipulatus, vel non paſſetur, donare conſentit, & mulierem ſtipulationem tacitam feciſſe ſignificat, ut ei dos accedat, l. vnica, §. accedat, C. de rei vxor. actione.
- Dotem dant extraneus niſi expreſſe in ſuam perſonam ſtipuletur, vel paſſetur, non preſumitur feciſſe ſtipulationem, ibid.
- 50 Dotem dant extraneus donare conſentit mulieri, niſi expreſſum ſibi dotem reddi pactus, vel ſtipulatus ſit, ibid.
- Dotem dant extraneus intelliguntur omnem circa parentem per virilem ſexum aſcendentes, & in poteſtate ſunt in ſuam perſonam dotandum, ibid.
- Dotem dant extraneus ſi incontinenti in ipſa datione ſtipulatus, aut pactus ſit, ſibi adquiret actionem ex ſtipulatione pro dote, unde nec ſignificat nata mulier, gl. fecerit, ibid.
- Dotem cum promiſſit extraneus, ſi nihil ſit pactus, poſtea tempore traditionis non poteſt incontinenti paſſiſſe ſibi redditus, imputat ſibi, quod ab initio non pepigit, §. ibid.
- Dotem dant pro alumna, ſi pactus ſit de reddenda in caſu dotis reddenda, ex tali pacto agere poteſt, l. 1. C. de pactis eo tenus.
- Dotis reſt. & dote ſtipulatio cum parte facta ſi ſit in matrimonio deſceſſiſſet mater valet, & quatenus ei actio contra partem, l. 4. C. eod.
- Dotem offerens, vel promittens non poteſt ex ipſore dationis ſibi paſſiſſe, ſi ante ſimpliciter dotem promiſſiſſe, gl. ſi in lex morte, §. C. eod.
- Dotem dant pro muliere ſi ſtipulatus ſit repetitionem ex morte eius, poteſt repetere dotem poſt mortem, etiam ſi fraudulenter ſiſſe repudio matrimonium breui tempore ſit reſciſſum, l. 3. C. de repudiis.
- Dote data hodie ſemper ſignatur interſecta ſtipulatio de reſtituenda ea, etiam ſi non fuerit interſecta, gl. 1. in l. ſi ſoluto vxore.
- Dos non cadit in lucum mariti mortua vxore in matrimonio, ſed ad mulieris heredes actio ex ſtipulatione pro dote tranſmittitur, ſiue fuerit expreſſa, ſiue non, l. vnica, §. illo, C. de rei vxor. l. 1.
- Dos cadit in lucum mariti mortua vxore in matrimonio ex pacto facto de lucranda, ſi præcedat vxor, d. §. illo procul, & ibi gl. pactio, ibi.
- Dos remanet apud maritum propter adulterium, d. gl. pactio, ibi.
- Reliqua verba, ſi ſunt, l. 1. c. §. 19. Maritus, §. 32. 39. 40. 41. Mulier, l. 15. 16. Pactiſſe ſoluto, 2. C. de rei vxor. l. 1.
- 51 D o r i t e n e t u o l i m o b r e s d o n a t a s v x o r i a d v i r o i n d u c e b a t u r, & i u d e x c o g n o ſ c i t ſ u p e r h o c, & ſ i c d e d o t e, g l o. d i x e r u n t, i n l. ſ i n a u t e m, §. 27. i n r e m p e r i t a m, d e r e i v e n d i c.
- Dos vera propter impenſas in reb. dotalib. factas a marito, ſoluto matrimonio, non poteſt retineri, ſed bene dos putatur, gl. ſi in l. & ſi quid, 23. ſolut. mat. ibi.
- Dos ob res donatas retinetur non poteſt, ſed bene ob impenſas, l. 1. & ibi gl. impenſas, de dote prælegata.
- Dos pro debito mariti contraſto ex officio primipilatus, quod habuit ipſius maritus, retinetur poteſt, alia autem res vxoris non poſſunt retineri, glo. 1. in l. 2. C. ne vxor pro marito.
- Dotis retentio olim propter quinque competeſcebat, ſed hodie non competeſcit, ob malos mores, ob res donatas, ob res amotas, ob liberos, & ob impenſas, l. vnica, §. taceat, & ibi gl. taceat, C. de rei vxor. act.
- Dotis retentio non debet fieri hodie ob malos mores, cum aliud auxilium, ſcilicet diuorij, ſit iam introductum, d. §. taceat, & ibi gl. introducto.
- Dotis retentio non debet fieri ob res donatas, cum ſit donatori facultas per actionem in rem directam, vel ſi mutata ſit conditio, vel res extincta per viſum, vel per conditionem ſua iuri mederi, ibid.
- Dotis retentio non eſt neceſſaria ob res amotas, cum pateat omnibus maritis rerum amotarum iudicium, d. §. taceat, eod.
- Dotis retentio ex ſpecieb. non debet fieri ob res amotas, quando ſpecies extant, ſi verò ſit quantitas, fit compenſatio, gl. nec retentio, ibid.
- Dotis retentio ob liberos non debet fieri, ſi diuorij ſoluto matrimonium, ſed ſi morte mulieris ſoluatur, ſed retentio dotis, §. gl. ſi taceat, ibid.
- Reliqua verba, Maritus, §. 37.
- 52 D o s r e g u l a r i t e r d i c i t u r e ſſ e m u l i e r i s p e r i c u l o, n i ſ i q u a n d o e ſ t a ſ t i m a t a, v e l e ſ t i n p e r i c u l o, a u t p a c t u m ſ i t i n t e r p o ſ i t u m, q u o d e ſſ e t v i r i, q u i a i n h i s v i r i e ſ t p a r t i c u l u m, g l o. ſ i u e a u t e m, i n l. ſ i, c o n ſ t a n t e, §. 24. §. ſ i u e a u t e m, ſ o l u t o m a t r i m o n i o.
- D o r i t a ſ i p r o m i ſ ſ i t d e b i t o r m u l i e r i s, i ſ q u e ſ i t f a c t u s n o n ſ o l u e n d o, a n t e q u a m d a t e r d o t e m, i m p u t a t u r m a r i t o, c u r c u m n o n c o n u e n i e r i t, c u m p o t u i t, & ſ o l u t o m a t r i m o n i o t e n e a t u r r e d d e r e e a m, a c ſ i h a b u i ſ ſ e t, l. ſ i e x t r a n e u s, §. 33. d e i u r e d o t i u m.
- Dotem ſi promiſſit pater mulieris, aut ipſa mulier, & hi ſunt facti non ſoluendo, antequam darent dotem, non imputatur marito, licet neglexerit exigere, & interim ſint facti non ſoluendo, nec tenetur reddere eam ſoluto matrimo-

nio, d. l. ſi extraneus, §. ſi, eodem titulo.

Dotem ſi promiſſit extraneus volens donare, & ſi ſit factus non ſoluendo, antequam eam daret, imputatur marito, cur cum non conuenierit, cum potuit, & habebit vxorem indotatam, ita tamen, quod ſoluto matrimonio non tenetur reddere dotem, d. l. ſi extraneus, & ibi gl. maxime.

in Dotem res data, quæ ponde, numero, vel menſura conſtant, mariti periculo ſunt, quia in hoc dantur ut maritus ad ſuum arbitrium duſtrahat, & ſoluto matrimonio alias res eiſdem generis, & qualitatibus reſtituit, l. res in dote, 42. eodem.

Dotem futuro marito ſi quis promiſſerit pro muliere, & promiſſor poſtea ſoluendo eſſe deſiit, & culpa mariti, ea pecunia in dote promiſſa non ſit exacta, periculum pertinet ad maritum, & idem quando eam accepto tulit, & promiſſor poſtea ſoluendo eſſe deſiit, quia tunc perinde eſt, ac ſi accepſſet a promiſſore, & eidem eandem donatiſſe, l. vir, 49. eod.

Dotem ſi extraneus promiſſit pro muliere, periculum mulieris eſt, niſi vir in exigendo moram fecerit, ſed ſi nomen ſequitur viſus exveit a promiſſore, periculum mariti eſt, ſi promiſſor poſtea factus ſit non ſoluendo, l. cum dote, 71. & ibi gl. 1. eod.

Dotis periculum, conſtante matrimonio, ſpectat ad maritum dote accepto ferentem a promiſſore, ſecus quando maritus conſenſus eſt accepſſe, l. pen. §. pe. ſoluto matrimonio.

Dotis periculum non ſpectat ad maritum pro ea parte, pro qua mulier tenetur ſolvere, d. l. pen. §. ſi, eod.

Dotem promiſſus pro aliqua ſi eam inſtituerit, ac deſceſſerit, periculum dotis pro ea parte, pro qua illa heres extitit promiſſori, non pertinet ad maritum, ſi non exegit ea, quamvis periculum, & quod non exegit a promiſſore viuo, eſſet ipſius mariti, ibidem.

Reliqua verba, Maritus, 22. c. §. 29. Periculum, 2. Debitur, §. 6.

D o s c o n ſ i ſ t e n t i n p e c u n i a, q u æ p o ſ t a n n u m a m o r t e v i r i d e b e t u r v x o r i, ſ i l e g e t u r v x o r i, p o t e r i t i p ſ a p e t e r e e a m d o t e m c u m c o m m o d o m e d i j t e m p o r i s, l. d e b i t o r, §. 2. & ibi gl. in uic. de leg. 2.

Dotis legatam continet id, quod actio de dote originaliter contineret, & nihil plus, niſi in tempore, & hoc quando quis dote legatam ſumpſerit, non adijcendū quantitate, aliis contineret etiam non legatam dotem, l. 1. & ibi gl. id dotis, de dote prælegat.

Dotis legatum non tollit ex ceptionem peremptoriam, quæ antequam deducatur in iudicium, dote minuit ipſo iure, vi eſt exceptio experientiarum, d. l. 1. eod.

Dotis legatum diminuitur propter expenſas dotis, d. l. 1. & ibi gl. impenſe, eod.

Dotis legatum tollit dilaſionem legalem dotis, & ita mulier licet non poſſit petere dotem ſoluto matrimonio, niſi poſt annum a morte viri, poteſt tamen ſtatim eo mortuo, ſi ei prælegata ſit dos, d. l. 1. eod.

Dotis legatum ſimpliciter factum extinguitur, ſi poſtea dos a marito ſoluatur vxori, in caſu, in quo, licet, d. l. 1. §. adeo, eod.

Dotis legatum extinguitur, ſi res dotales perierint, vel ſi ab initio dos non fuit perfectè conſtituta, ibid.

in Dotem datus fundus æſtimatus ſi ſpecialiter legatur vxori, deinde generali-ter dos legatur eidem, fundus ſemel tantum, non bis debetur, l. 2. §. ſi, & ibi gl. in dote, eod.

Dote legata vxori non poteſt heres mariti diſſerre ſolutionem eius propter donationes in vxorem factas, nec propter impenſas vitales in res dotales factas, vel etiam in aliate dotis vxoris, ſed propter impenſas neceſſarias poteſt tantò minus de dote reſtituere, l. dote prælegata, & ibi gl. minuit, eod.

in Dotis legata ſola dos veniſſet venire in dotis actione, vel ſolum ſit repræſentationis commodum in legato dotis, gl. ſi, d. l. licet, de dote prælegat.

Dos, quæ prælegata fuit vxori heredi pro parte inſtituta, deducitur, ut debetur, ſeu aſ alienum, neque talis deductio impeditur per quartæ deductionem, l. cum heres, l. 1. ad Trebell.

Dos prælegata non cadit in reſtitutionem fidei commiſſi, niſi ſpecialiter ſit dictum, & tunc ſi quarta Trebellianica mulieri rogata ad dotem ſufficiat, l. Lucius, 78. §. maritus, eod.

Reliqua verba, Legatum, 57. Maritus, 51. c. §. 54. Socer, 1.

D o s d a t a m u l i e r e v e l p a t r e i n p r i u s m a t r i m o n i u m, i n t e l l i g i t u r c o n u e r t i i n ſ e c u n d u m, n i ſ i a l i u d p r o b e t u r c o n u e n i ſ ſ e, l. d o t e m, §. 30. d e i u r e d o t i u m.

Dos data pro muliere ab aliquo in prius matrimonio, diſſoluto eo, conuertitur in ſecundum, ſi ille conſenſerit ſecundo matrimonio, ſecus ſi non conſenſerit, glo. 2. ibid.

Dos data in matrimonio non facta diuorij, ſed tantum iurgio facta, remanet eiſdem matrimonij, l. quod ſi, 3. eod.

Dos data in primo matrimonio, etiam inualido, tacite intelligitur repetita, ſi poſtea validetur, l. ſi ſeruo, 39. eod.

Dos primi matrimonij videtur repetita in ſequenti matrimonio, licet maritus unum tertium in medio interuenerit, l. pen. §. vxor, ſoluto mat. ibi.

Dotem, quam mulier primo viro dedit, debet dare ſecundo, gl. ſi in l. vnica, §. ſi. C. de rei vxor. actione.

Dotem ſi extraneus dedit primo viro, & pactus ſit ſibi reddi, illa dos non conuerſetur in ſecundum virum, niſi ille extraneus conſenſerit de nouo, ibi.

Reliqua verba, Filius, 76. Mulier, 33. c. §. 41.

D o t e m, q u æ m a r i t o d e d i t m a r i t o q u a n d a m c o m m u n i u m l i b e r o r u m p a t r i, n o n t e n e t u r i p ſ a m a t e r r e ſ e r u a r e ſ i l i s p r i o r i s m a t r i m o n i u m, ſ i h a b e a t a l i a b o n a, e x q u i b u s p o t e ſ t r e l i n q u e r e v i c i n q u e ſ i l i o t a n t u m, q u a n t u m d a t ſ e c u n d o v i r o i n d o t e m, g l o. ſ i i n l. l i b e r i s, l. 8. C. d e d o n a t i o a n t e n u p t.

ex Dote, quam mulier, vel alius pro ea marito quandam liberorum communium parti dedit, nihil tenetur ipſa mater poſſe lucandas nuptias reſeruire liberis ex primo matrimonio procreatis, & multò magis ſi ipſa ad ſecundas nuptias non migraverit, d. l. ſi liberis, eod.

& Dote ſi apud maritum remaneat aliquid, vel ex donatione propter nuptias apud vxorem, id cogitur reſeruire maritus, vel vxor liberis patris matrimonij, gl. ſi, ibid.

Reliqua verba, Filius, 76. Mulier, 33. c. §. 41.

DOT

& alius speciale inducitur pro ea, vt matrimonio conflante possit vendicare propter iuramentum viri, §. gloss. i. in l. etiam, 19. de iure iutorum.

Dotalis res aestimata, quam vendicauit mulier, cum maritus soluendo non est, potest viuicapi, cum non fit dotalis, secus si fit inestimata, l. d. glo. 1.

In dotali prædico alienando nulla est voluntas sociari, nec velle alienari, vbi vxoris voluntas addebat, & ea iurata loc non impugnetur alienationem, de iure tamen canonico valet, d. l. etiam, & ibi add. marg. eod.

Dotalis prædium non alienatur, datur auxilium mulieris heredi, quod datur ipfi mulieri, licet alius privilegium dotalis heredi mulieris non detur, l. dotalis, 13. & ibi gloss. prelatore, eod.

Dotalis prædium alienari non potest, etiam si matrimonium fit nullum, putatibz tamen ab vtrique parte contrahendum validum, d. gloss. prelatore, ibidem.

Dotalis fundus si alicui extraneo sit legatus, herede instituta vxore, solidum legatum debetur, si deducit legatis totum fundum, vel dotalis quantitate est hereditate vxori retinere possit, sed non totum fundum, sed aliquam tantum partem eius de hereditate retinere possit, si aliqua pars ad dorem pluriendam defuit, id duntaxat est hereditate remanet, quod quantitati dotalis deest, ibidem.

Dotalium fundum lex Julia fecit vterque alienari, ita etiam vterque adquirere per vfucapionem, vel prescriptionem incipientem post dotalium factum, secus quando vfucapio erat cepta prius quam fieret dotalis, quo casu non vterque adquiritur per vfucapionem, l. si fundum, 1. & ibi gloss. eod.

Dotalis fundus alienari non potest, gl. femper, in l. i. soluto matr.

Dotalis fundus licet non possit alienari specialiter, potest tamen ad heredem viri transire, l. quædam, 62. de acquir. rerum dominio.

Dotalis fundus potest quandoque vfucapionem, gl. 2. ibid.

Dotalis fundus potest alienari ex causa necessaria, item & quando maritus potest uocatur ad diuisionem fundi dotalis, qui erat communis, ibidem.

Dotalis rei alienatio acquiritur alienationi rei factæ, gl. 2. in l. i. prædium, 23. C. de iure dotalium.

Dotalis res mobilis soluto matrimonio contra mulierem vfucapitur, glo. vfucapionem, in l. rem. 30. C. eod.

Dotalis fundus non potest à marito obligari, quia hypothecæ fubici, vel alienari etiam accedente mulieris consensu, l. vnica, §. & cum lex, C. de rei vxoris actione.

Dotalis fundus accedente mulieris consensu alienatus potest vendicari ab ipso marito, & non à muliere, nisi soluto matrimonio, & hoc etiam si iurauerit vir, vel mulier, vel uterque, gl. alienare, ibid.

Dotalis res mobilis, accedente etiam consensu mulieris non potest alienari, & ibidem.

Dotalis seruus libertatis fauore rectè potest à marito manumitti, ibi, & gloss. si in l. 1. C. de iure dotali.

Dotalis fundus, licet aestimatus, non potest alienari à marito, vbi electio fundi, vel aestimationis est referuata mulieri, l. 1. C. eod.

Dotalium fundum aestimatum potest maritus alienare, vbi electio rei dotalis, vel aestimationis est mariti, gl. 1. ibid.

Dotalium fundum inestimatum alienari prohibet lex Julia, gl. 2. ibid.

Dotalium fundum aestimatum potest obligare maritus, vbi facta vera aestimatio- ne sibi est traditus ille, gl. si ibid.

Dotalis prædium, vel quali etiam consensiente muliere, non potest maritus alienare vel obligare, in princ. & ibi gl. 1. null. quod alienare licet.

Dotalis res etiam mobilis alienari non potest, etiam si maritus sit soluendo, & reprobo, glo. 1. & ibi add.

Dotalis rei alienatio valet de iure canonico, si interueniat iuramentum, ibid.

Dotalis res aestimata alienari potest, si illa aestimatio fit, quæ emptorem faciat, & pro qua maritus teneatur ad aestimationem, secus si iur facta aestimatio, vt sciatur quantum valeat res, vt tempore restitutionis teneatur maritus de deterioratione, d. gl. 1. & ibi add. marg.

Dotem rem potest alienare maritus ex necessitate, item quando vertitur ad vitilitatem mulieris, item cum vniuerfuitas, gl. prohibetur.

Dotalis res immobilis alienari non potest, etiam si mulier milles, & post biennium confensit, & res alie superius maritum, ex quibus et satisfieri possit, & gl. multo, in auct. fuit à me, Cad. Velleian.

Dotalis res mobilis inestimata, quæ seruari potest, nullo modo potest alienari, nisi mulier confensit post biennium, & superius vno alie res, ex quibus satisfieri possit, & ibid.

Dotalis res mobilis, quæ seruari non potest sine consensu prædicto à muliere post biennium, et si alie res marito non superius, postulat alienari, d. gl. & multo magis.

Reliqua verbe Dotis, §. 36. Mulier, 2. 1.

DOTALIS teneatur aucter patris neptem ex filiofamilias, pro filia, in l. fed 7 Iulianus, §. 1. ad Macedon.

Dotalis filiam filii pertinet ad parent, ita pertinet ad patrem aum dotare neptem ex filio, l. 1. & ideo, §. filiusfamilias, & ibi addit, marg. de rem vxo.

Dotalis filiam, vel neptem cognatam, vel auam, nisi filia vel neptis sit hæretica, vel Iudæa, d. gl. si filiusfamilias, cum l. seq. & ibi gl. 1. & add. marg.

Dotalis forentem teneat frater, sed non forentem ex altero tantum patre nati, l. & nihil in add. marg. eod. titul. & glo. alio, in l. cum plures, 12. §. pen. de administ. tutorum.

Dotalis filias patrum cum officio, gl. 1. in l. qui liberos, 19. de ritu nuptiarum, & glo. conueniri, in l. i. fecer, 44. colut. matr. & glo. congruatur, in l. mulier, 22. §. pen. ad Trebellianum.

Dotalis filiam non est officium officium, & ideo pater de bonis maternis non potest dotare filiam, l. mater, 34. in add. marg. de iure dotali.

Dotalis filiam patrum est officium, non materum, nisi in vno casu, glo. alio, in l. cum plures, 12. §. pen. de administ. tutorum, gloss. datum, in l. 2. filia, 62. ad Trebell.

Dotalis filiam non est officium matris, sed patris, nisi quando mater esset hæretica

X 6 ricav

& alius speciale inducitur pro ea, vt matrimonio conflante possit vendicare propter iuramentum viri, §. gloss. i. in l. etiam, 19. de iure iutorum.

Dotalis res aestimata, quam vendicauit mulier, cum maritus soluendo non est, potest viuicapi, cum non fit dotalis, secus si fit inestimata, l. d. glo. 1.

In dotali prædico alienando nulla est voluntas sociari, nec velle alienari, vbi vxoris voluntas addebat, & ea iurata loc non impugnetur alienationem, de iure tamen canonico valet, d. l. etiam, & ibi add. marg. eod.

Dotalis prædium non alienatur, datur auxilium mulieris heredi, quod datur ipfi mulieri, licet alius privilegium dotalis heredi mulieris non detur, l. dotalis, 13. & ibi gloss. prelatore, eod.

Dotalis prædium alienari non potest, etiam si matrimonium fit nullum, putatibz tamen ab vtrique parte contrahendum validum, d. gloss. prelatore, ibidem.

Dotalis fundus si alicui extraneo sit legatus, herede instituta vxore, solidum legatum debetur, si deducit legatis totum fundum, vel dotalis quantitate est hereditate vxori retinere possit, sed non totum fundum, sed aliquam tantum partem eius de hereditate retinere possit, si aliqua pars ad dorem pluriendam defuit, id duntaxat est hereditate remanet, quod quantitati dotalis deest, ibidem.

Dotalium fundum lex Julia fecit vterque alienari, ita etiam vterque adquirere per vfucapionem, vel prescriptionem incipientem post dotalium factum, secus quando vfucapio erat cepta prius quam fieret dotalis, quo casu non vterque adquiritur per vfucapionem, l. si fundum, 1. & ibi gloss. eod.

Dotalis fundus alienari non potest, gl. femper, in l. i. soluto matr.

Dotalis fundus licet non possit alienari specialiter, potest tamen ad heredem viri transire, l. quædam, 62. de acquir. rerum dominio.

Dotalis fundus potest quandoque vfucapionem, gl. 2. ibid.

Dotalis fundus potest alienari ex causa necessaria, item & quando maritus potest uocatur ad diuisionem fundi dotalis, qui erat communis, ibidem.

Dotalis rei alienatio acquiritur alienationi rei factæ, gl. 2. in l. i. prædium, 23. C. de iure dotalium.

Dotalis res mobilis soluto matrimonio contra mulierem vfucapitur, glo. vfucapionem, in l. rem. 30. C. eod.

Dotalis fundus non potest à marito obligari, quia hypothecæ fubici, vel alienari etiam accedente mulieris consensu, l. vnica, §. & cum lex, C. de rei vxoris actione.

Dotalis fundus accedente mulieris consensu alienatus potest vendicari ab ipso marito, & non à muliere, nisi soluto matrimonio, & hoc etiam si iurauerit vir, vel mulier, vel uterque, gl. alienare, ibid.

Dotalis res mobilis, accedente etiam consensu mulieris non potest alienari, & ibidem.

Dotalis seruus libertatis fauore rectè potest à marito manumitti, ibi, & gloss. si in l. 1. C. de iure dotali.

Dotalis fundus, licet aestimatus, non potest alienari à marito, vbi electio fundi, vel aestimationis est referuata mulieri, l. 1. C. eod.

Dotalium fundum aestimatum potest maritus alienare, vbi electio rei dotalis, vel aestimationis est mariti, gl. 1. ibid.

Dotalium fundum inestimatum alienari prohibet lex Julia, gl. 2. ibid.

Dotalium fundum aestimatum potest obligare maritus, vbi facta vera aestimatio- ne sibi est traditus ille, gl. si ibid.

Dotalis prædium, vel quali etiam consensiente muliere, non potest maritus alienare vel obligare, in princ. & ibi gl. 1. null. quod alienare licet.

Dotalis res etiam mobilis alienari non potest, etiam si maritus sit soluendo, & reprobo, glo. 1. & ibi add.

Dotalis rei alienatio valet de iure canonico, si interueniat iuramentum, ibid.

Dotalis res aestimata alienari potest, si illa aestimatio fit, quæ emptorem faciat, & pro qua maritus teneatur ad aestimationem, secus si iur facta aestimatio, vt sciatur quantum valeat res, vt tempore restitutionis teneatur maritus de deterioratione, d. gl. 1. & ibi add. marg.

Dotem rem potest alienare maritus ex necessitate, item quando vertitur ad vitilitatem mulieris, item cum vniuerfuitas, gl. prohibetur.

Dotalis res immobilis alienari non potest, etiam si mulier milles, & post biennium confensit, & res alie superius maritum, ex quibus ei satisfieri possit, & gl. multo, in auct. fuit à me, Cad. Velleian.

Dotalis res mobilis inestimata, quæ seruari potest, nullo modo potest alienari, nisi mulier confensit post biennium, & superius vno alie res, ex quibus satisfieri possit, & ibid.

Dotalis res mobilis, quæ seruari non potest sine consensu prædicto à muliere post biennium, et si alie res marito non superius, postulat alienari, d. gl. & multo magis.

Reliqua verbe Dotis, §. 36. Mulier, 2. 1.

DOTALIS teneatur aucter patris neptem ex filiofamilias, pro filia, in l. fed. 7. Iulianus, §. 1. ad Macedon.

Dotalis filiam filii pertinet ad parentem, ita pertinet ad patrem aum dotare neptem ex filio, l. 1. & idem, §. filiusfamilias, & ibi addit, marg. de rem vxo.

Dotalis filiam, vel neptem cognatam, vel auam, nisi filia vel neptis sit hæretica, vel Iudæa, d. gl. si filiusfamilias, cum l. seq. & ibi gl. 1. & add. marg.

Dotalis forentem teneatur frater, sed non forentem ex altero tantum parcente natam, l. & nihil in add. marg. eod. titul. & glo. alio, in l. cum plures, 12. §. pen. de administ. tutorum.

Dotalis filiam patrum est officium, gl. 1. in l. qui liberos, 19. de ritu nuptiarum, & glo. conueniri, in l. si occier, 44. colut. matrim. & glo. congruatur, in l. mulier, 22. §. pen. ad Trebellianum.

Dotalis filiam non est maternum officium, & id eo patet de bonis maternis non potest dotare filiam, l. mater, 34. in add. marg. de iure dotali.

Dotalis filiam patrum est officium, non maternum, nisi in vno casu, glo. alio, in l. cum plures, 12. §. pen. de administ. tutorum, gloss. datum, in l. 2. filia, 62. ad Trebell.

Dotalis filiam non est officium matris, sed patris, nisi quando mater esset hæretica.

X 6 ricav

tica. l. fi. & ibi glo. paternum, C. de dotis promissionibus, & gl. i. in l. aulia, 20. C. de iure dot.

Dotare pupillam teneretur tutor, sicut & pater, gloss. conuenit, in l. fin. C. de spon- talibus.

2. **DOTANS** extraneus ex nudo pacto incontinenti appositio de dote sibi reddenda sibi acquirit actionem, secus quando dotans esset pater, qui ex pacto non querit sibi actionem dote profecticia, nisi per stipulationem, glo. mulieri, in l. fi. cum dorem, 22. soluto matrim.

Dotans si in casum soluti matrimonij morte sibi reddi dorem stipulatus sit, etiam muliere vel viro ingrediente monasterium, committitur stipulatio, se- cundum tamen depositum, ibid.

Dotans pater si in vnum casum soluti matrimonij dorem sibi reddi stipulatus sit, in casu onisio integra remanet dotis actio filiae, & non remanet commu- nis patri & filiae, quia pater eligendo vnum casum expresse videtur renuncia- re alii, ibidem.

Dotans extraneus ex stipulatione de dote sibi reddenda soluto matrimonio po- test agere contra maritum post diuorrium, etiam si mulier postea reuerfa sit ad virum, ac redintegratam sit matrimonium, nisi genuo ipse extraneus con- sentierit, d. l. in insulam, 42. §. fi. & ibi gl. eodem.

Dotans mulierem si stipuletur de reddenda dote sibi soluto matrimonio, habet actionem doris soluto matrimonio contra mulierem, quae non liberatur, etiam si soluerit uxori, quia tamen potest maritus condicere eam, tanquam inde- bite solutam, l. quoties, 29. §. fi. soluto matrimonio.

Dotans extraneus si stipuletur dorem sibi reddi, aut mulieri, & sic alternatiue, fauore dotis extraneus recte stipulatur mulieri, & illi acquirit obligationem, & ita mulier censetur adiecta ad obligationem, & stipulans ad solutionem, & ita mulier soluto matrimonio indistincte potest agere ad dorem, ne com- modo dote deficiat, l. Caius, 45. & ibi gl. eod.

3. **DOTANS** stipuletur a marito de sibi reddenda dote in casu, quo mulier ei nupta deficiat, poterit agere ad eius repetitionem, siue mulier ab hostibus sit capta, vel de porta viro reuocante affum, vel ancilla effecta sit, vel alias solu- tam sit in matrimonium, si quis sic stipuletur, §. eod.

Dotans si stipuletur de sibi reddenda dote tantum in casu, quo mulier in mat- rimonio decederet, si in auctum donantis maritus aegram mulierem diuerterit, & sic in matrimonio ne decederet, nihilominus dotanti datur actio de dote, nec dote manet hereditas, l. si filia mea, 39. eod.

Dotans pater filiam non potest pacisci tantum sibi reddi, etiam si incontinenti paciscatur, non querit sibi actionem, nisi interueniat stipulatio, l. aulia tua, 10. & ibi gl. i. C. de iure dotum.

Dotans mater filiam potest incontinenti pacisci de dote sibi reddenda, & habet actionem praescriptis verbis, pater vero dotans incontinenti si paciscatur dorem sibi reddi, nisi interueniat stipulatio, non acquirit actionem, ibid.

Dotans auiam, vel alius extraneus ex nudo pacto de sibi reddenda dote inconti- nenti interpositio sibi querit actionem praescriptis verbis, quam transmittit etiam ad heredes, licet stipulatio non interueniat, ibid.

Dotans mater, vel auiam, vel quilibet alius, qui non habet personam dotatam in potestate, diuinitur extraneus, gl. mariti, ibid.

Dotans pater filiam si incontinenti stipuletur de reddenda sibi dote profecticia, acquirit sibi actionem, secus si ex intervallo post contractum matrimonium stipulatus sit, gl. pe. ibid.

Dotans pater filiam actionem doris profecticiae non potest inanare ex pacto incontinenti appposito, id est, ubi actio essentialiter est communis patri & filiae, sit ipsius patris, gl. si ibid.

Dotans debitor mulierem in dubio intelligitur dotare de bonis propriis ipsius mulieris, & sic animo compensandi, & non animo donandi, secus si esset debitor mulieris, pl. uxorem, 41. §. pater, & ibi gloss. naturalis, de legat. 3. & l. fin. & ibi gl. 2. C. de dotis promissione.

4. **DOTATA** esse firmata ad nubendum, & sic ad fobolem procreandam, re- pendamque liberis legitimam ciuitatem, valde vtile est reipubli. i. solut. mat- rimonio.

Dotata esse firmanam interest eius, ne repellatur à viro praesumptiue, & vt melius cum dote nubatur, & dicitur, gl. 2. l. fobolem, ibid.

Dotata videtur sita, cum pater in testamento assignauit ei dorem, gl. alio, in l. cum plures, 12. §. pen. de admin. tutorum.

Reliqua verbo, Auiam.

DVM, & incerta praesumuntur esse peremptoria, & perpetua, l. sufficit, §. 6. & ibi add. de condit. indeb.

In dubiis standum est verbis legis, vel edicti, secus si appareat de mente legisla- toris, vel per aliam legem verba legis interpretentur, gloss. edicti, in l. i. §. si is, qui, de executo. actione.

In dubiis benigniorem sententiam sequi non minus iustum, quam tutum est, l. 3. d. his, qui in testamento delentur, & l. ca. quae, 192. de reg. iur.

In dubiis locus est consuetudine ex consuetudine, non autem in certis, gl. consue- tudinis, in l. pediculis, 32. §. argento, de auro & arg.

In dubiis semper benigniora sunt praesumenda, l. semper, §. 6. de reg. iur.

In dubiis ex fit negationem, gl. vacillare, in l. plures, C. de fide instrument. nisi praesumptio efficit contra negantem, vel nisi facta negatione, appareat euident probatio in contrarium, glo. 2. & ibi add. marg. in l. fin. C. quib. ad libertatem recedant.

In dubiis ex equitate debet eligi media via, §. ideo nos, Inst. quib. ex caus. manumittit.

Reliqua verbo, Ambigua, Obsequium, Oratio, Passio, Quasi, i. Sermo, Verbum, 1. 7. §. 1. 12.

DVBITATIO, quae ex ipso testamento oritur, secundum iuris scripti ratio- nem expediendi debet, sed quando est extra testamentum ex bono & aequo capite interpretationem, in his quae, 16. de condit. & demonst.

Dubitatio in iudicio emergente super aliquo negotio, Imperator est consu- lendus, si praesens sit, alioquin procedatur de similibus ad similia, glo. 1. in l. non pot. unde legib. & gl. 1. in l. cum de noio, C. de legib.

Dubitatio in iudicio emergente super aliqua lege, si ex consuetudine certo

modo est intellecta, eius intellectui stabitur, sed si ex consuetudine non sit certificata, eius expositio reuertitur ad principem, si eius sit copia, alioquin benignior pars debet sequi, & si dubitatur, quae sit benignior, statim verbor. signifi. ibi, & d. gl. 1. in d. cum de nouo.

Dubitatiois ratione aliqua permittitur, quod aliis non permitteretur, gl. po- test, in l. 2. §. de si dubitetur, de iudiciis.

Dubitatio noua in libris quando oritur, & indices non sunt idonei, vel sufficien- tes ad decisionem, ad principem recurri debet, l. fi. C. de legib.

Dubitatio, error, circutatio, nescientia, & ignorantia idem significant, neque est inter ea aliqua differentia quoad repetitionem competentem alicui ex condi- tione indebiti, vel quoad titulum de iuris, & facti ignorantia, differunt ta- men inter se quoad alia, gl. fi. in l. fi. C. de cond. indeb.

Dubitare de singulis non est inutile, gl. requires, in l. 3. C. de summa Trinitate, Dubitans habetur pro ignorante, gl. 1. in l. fin. C. de condit. indeb.

inter Dubitantem, errantem, ignorantem, & nescientem est magna differentia, quia dubitans animum suum applicat ad plura, & nescit quid eligat, ignorans est, qui nihil scit, sed scire debet, nesciens vero, qui scire non tenetur, errans vero, qui vnum credit, & est aliud, sed quoad titulum de iuris, & facti igno- rantia, & de conditione indebiti, nulla est differentia inter illa, glo. 1. in hde statu, 15. de testam.

Dubitans probabiliter non tenetur respondere, nec tempus ad deliberandum petere, l. & quia, in add. marg. de interrogat. actio.

Dubitans, & ignorans aequiparantur, gl. fi. in l. 1. de condit. indeb.

Reliqua verbo, Errans, 1. 2. Scienter, Titubans.

DVCERT tam ad maritum, quam ad uxorem pertinet, vnde dicitur etiam vxor ducere maritum, l. 2. & ibi gl. fi. C. soluto matr.

Ducens uxorem damnatam ad adulterio, vel maritus reducens intelligitur esse ieno, & poena lenocinij puniunt, l. castitati, 9. C. de adult.

Ducens in uxorem damnatam de stupro poena lenocinij debet plecti, sed in con- cubinam eam habere potest, gl. 2. ibid.

DVCITIO dicitur de re mobili, gl. mobitem, in l. i. si quis ius dicenti.

Ductionis nomine continentur re moventia, ibid.

DVELVYM in nullo casu permittitur secundum leges Romanorum, §. gl. fi. in l. cum filius, 76. §. fi. de legat. 2.

Duella fuit prohibita, quia fuit contra praecipuum illud diuinum, Non tentabis Deum tuum, & in Lombardorum dicit, Multos vidimus sub isto clypeo pe- rire, gl. nisi domino, in l. qua adione, §. 3. plane, ad leg. Aquil.

Duella fuit prohibita, gl. 1. in l. 1. C. de gladiatorijs lib. 12.

Duellum inter dominum, & vasallum nullo modo consistere potest, sed debet subditi superiorem adire, & reprobat Longobardorum, in c. 1. §. fi. de aliena- tione patrum feud.

Duellum prohibuitur esse de iure canonico, cui in hoc ius civile subici debet, gloss. perduellionis, & ibi add. marg. in §. interduo, Inst. de heredit. quae ad intel.

in Duello pugnantibus prohibuitur esse de iure canonico administrari sacra- menta, maxime his, qui prouocant, d. gl. perduellionis, in add.

DVM dictio facit conditionem, si quis ita legauit, 7. de condit. & demonst.

DVO simul eodem tempore tradere dicuntur, quando ambo si nullo tradunt post secessionem per visum, gl. edim, in l. si quis duas, §. 6. final. communia praediorum.

Duo simul eodem tempore tradere possunt domum communem, id est, quo momento tuam partem tradis, & meam tradere possim, nam ad id iudicandum possessionem sufficit animus, & vt minimam reipartem attingamus, d. gl. id enim, in add. marg. eod.

Duo cum firmitate ardenter praesentit fieri concurrunt, & ambo occiderint, & alter flamma sit consumptus, nihil eo nomine potest agi, nisi intelligatur ver ab vtro cui ius sit, l. scientiam, §. 5. §. 1. ad leg. Aquil.

Duorum vicem potest obtruncare praesentis pronuntiare, vel alius iudex in his, quae per- tinent ad iurisdictionem voluntariam, sed non ad contentiosam, gl. 1. in l. 2. de officio praedicti.

Duo si conduxerint vectigalia, vel emerint non animo societatis contrahenda, quod vnus in eam rem impendat, aut fructus mercedis percipiat, aut deter- riorem fecit, non restituit in iudicio societatis, sed communis diuidendo, l. nam, cum tractatur, 32. cum duab. leg. sequen. pro socio.

Duo rei locatarios possunt esse in solidum tam iure digestorum, quam au- thenticorum, §. litem queritur, 14. §. duo rei, & ibi gl. esse possunt, & ibi add. marg. locati.

Duo vel plures ex natura rei in solidum licet teneantur, non tamen ob illi duo rei, vel plures dici debent, l. rem, §. 5. & ibi add. marg. de iustit.

Duo eiusdem nominis si fuerint dati tutores, si non constet de qua sententia testator, neuter erit tutor, nisi vno testatore alter decesserit, quo casu erit su- perstes, l. duo sunt Titij, & ibi gloss. l. de testamen. tutela.

Duo quando ita se habent, quod vnum sine altero esse non possit, vnum sine alio non potest tolli, & sublatum virtute remanens perdurat, l. si ita scriptum, §. 1. de liberis, & postum.

Duo, & tria composita faciunt quinque, sed non separata, l. 2. §. fin. & ibi gloss. fi. de conditio. instut.

Duo sunt de numero quinque, & tria sunt de numero quinque, ibid.

Duo quando recipiunt vnam determinationem intelliguntur eam vniuersimiter recipere, l. si legatarius, §. 3. fi. de legat. 3.

Duo si commiserint maleficium, & Episcopus excommunicat vnum ex illis, verterque dicitur excommunicatus, l. qui duos, in add. marg. de relis. adu. l. de duobus causis, quarum vna prodest, alia nocet, inspicit mu. eam, quae nocet, l. Fulcinius, §. quid ergo, ex quib. causis in possessionem eat.

Duo, vel plura quando iure necessaria, non sufficit alterum adesse, glo. compete- re, in l. 3. §. hoc autem de iurine, actusque priuato.

Duo quando habent aequale ius, & est locus praecoceptioni, si vnus est impedi- tus, impeditur focus, l. si maritus, 15. de adulteris.

Duarum personarum vice non debet quis fungi, vel habere duas militias, aut duas societates, gl. 1. in l. fi. C. de assessorib.

Duobus Magistratibus quis assidere non debet, nec duobus necessariis rebus
viam sufficere et credendum, d. l. n.

Due rationes vincunt viam, auctoritate, itaque, & ibi gloss. fin. C. communia de
succesio.

Ieter: Duas dotes si sit quæstio, prior tempore potior est iure, l. affiduis, C. qui po-
tiores in pignore.

Duo dictio importat pluralitatem, sed non multitudinem, gl. fi. & ibi add. marg.
in §. fi. de iure naturali, gentium.

Duo ubi copulati requiruntur ad aliquem actum, non sufficit alterum eorum,
§. feruus autem, Inst. de heredi. inst. tit.

Reliqua verbo, Decem.

Duplicia iura habentes præferuntur vnam tantum habentibus, gloss. fi. in
auth. itaque, C. communia de successio, & glo. natos, in §. si igitur defunctus,
in auth. de her. dib. ab intest. co. 8.

Duplici o. inest simplex, l. fi. C. de sponsalib.

Dupondum dicitur pondus 12. vnciarum, tripondum 36. vnciarum pon-
dus, glo. pen. in litem Sabinus, 17. §. fi. de heredi. inst. tit.

Dupondio, tripondio, & quadripondio idem ius seruatur, quod in asse, l. Sa-
lunus, 18. & ibi gl. pen. co.

ad Dupondum intelligitur testator transire, quando asse, vel xij. vnciis nomina-
tim distribuit, inter duos heredes, et una portio, ex qua tertium instruitur,
non inuenitur, hodie vero non exceditur as, sed diminuitur primis, quan-
tum datur tertio, qui non militabat, - 8 §. filius, & ibi gl. portionem, cod.

Reliqua verbo, Test. l. 1. §. 18.

Dvumviri dicuntur defensores municipiorum, ac civitatum, gl. dvumviris,
in l. fi. quis ius dicenti.

Dvumviri nanorem gerant honorem, quam decuriones, & forte erant Magi-
stratus municipales, gl. 3. in v. v. 1. l. item, §. 1. quod cuiusque varetur.

Dvumviri dicuntur, qui duorum suffragio eliguntur, quorum vnus a plebe,
alter a maioribus constituatur, vt in tribunis, glo. dvumviris, in l. fi. C. de
iudiciis.

Dvumviri ex decurionibus eliguntur, glo. 2. in l. 3. C. quando prouocare non est
necesse.

Dvumviri in ordine decurionum erant, qui carcerum curam habebant, & pu-
blica locabant, & reipub. negotia agebant, & facibus utebantur, non tamen
habebant ius muldandi, nec potuerant antea civitatem emancipa-
tionibus, gl. 1. in add. marg. in l. 3. C. quo quique ordine conat. lib. 11.

Dvumviri sunt Magistratus, ibid.

Dvumviri atque vel alius honoribus fungi non potest ille, qui non est decu-
rio, honorum, §. pe. de decurionib.

E

Eadem causa vt dicitur, & sic obliet exceptio rei iudicatæ, requiritur
quod petatur idem corpus, vel eadem quantitas, vel idem ius, & quod
eadem causa, & eadem secundio personarum, alioq. in alio scilicet defi-
ciente non obliet exceptio, l. cum quæritur, cum duab. sequen. de excep. 1. 1.
iudicatur.

Eandem causam facit origo generalis petitionis, quamvis varietas in qualitate,
in causa, & in petitionis genere: sit adquisita, l. namque, §. eandem, & ibi add.
marg. cod.

Eandem causam facit non solum identitas personarum, sed etiam identitas ori-
ginis personarum, gl. eandem, ibid.

Eandem rem petere videtur quis toties apud iudicem posterioriorem in
quæritur, quod apud priorem quæritum est, l. si quis cum totum, §. fi. an-
cil. lam, cod.

Eandem rem petunt dicuntur ad hoc, vt obliet exceptio rei iudicatæ, successores
actoris, & rei vnique tale, vt singulares, & quandoque etiam extraneis, gl. per-
sonarum, in l. & an eadem, cod.

Reliqua verbo, Idem.

Ensis in genere, m. l. 1. v. §. p. ad m. 7.

Ensis ad distinctionem rerum: vel rationem in emp. testum, m. l. 7. v. §. p. 15.

Ensis ad distinctionem numerum, v. l. 15. §. p. 16.

Ensis ad distinctionem ad Ecclesiam, m. l. 17.

Ensis ad distinctionem plenam dicitur ipse locus patet et circumdatus, & etiam con-
fessus, gl. ff. in l. si quis, §. fi. quod cuiusque varetur.

Ecclesia quamvis deat ius habere, possidere, & vendicare, non tamen videtur,
quod Ecclesia, id est, locus parietibus circumdatus, siue ipsi parietes, possi-
deant, ibid.

Ecclesie dicuntur sacra, & si sacra fuerint, quilibet potest vti interdiciis, cum sit
ius publicum, gl. in facis, in l. 1. §. huius, de inst. & iure.

Ecclesiam non potest quis constituere in loco, qui subiacet restitutioni, l. si lo-
cus sub conditione, §. 4. in add. marg. de religio.

Ecclesia, vel ciuitas non tenetur de mutuo contra ab administratore, nisi mu-
tuum in rem Ecclesie, vel ciuitatis conuersam sit, quod si seruus, §. 1. in add.
marg. de in rem verso.

Ecclesia prelati sit certum mutuo accepit, vt ipsi Ecclesie rem emat, quam emat
80. duntaxat, reliqua tamen 20. sibi assignat, si res sit vtilis in contum duntaxat,
Ecclesia creditur solum in 80. tenetur, sed si res foret necessaria, in solidum
tenetur Ecclesia, l. si fundum, in add. marg. cod.

Ecclesia terrarum diruta locus adificij non est profanus, non enim definit esse
sacer, ade facta, §. 3. de contrahen. emp. & §. facit, Inst. de rerum diru-
tione, Ecclesia etiam conficiens instrumentum in persona aliena, si emerit rem
aliquam, datur vtiliter vendicatio Ecclesie, si modo probetur Ecclesie pecu-
nia res emptæ, gloss. non potest, & ibi add. marg. in l. vxoris, §. de donatio.
inter virum.

Ecclesia vacante præsentis possunt procedere ad electionem vsque ad finem
trium mensium, l. tutor, qui, §. 1. in add. marg. de administrat. tutor.

Ecclesiam fundas licet dicat, quod non vult illam subesse abbati, nihil scius
non subesse abbati, l. quoniam, 10. §. fi. in add. marg. co.

in Ecclesia ordinari debent illi, qui sunt de loco Ecclesie, l. Diui, 24. in add.
marg. de tutorio, datus.

Ecclesia vicem pupilli obtinet, gl. in l. 1. quando ex factis tutoris, & gl. fi. in l. 1.
bertos, C. de exculat. tutor.

Ecclesia habens prædium commune cum alio potest prouocare socium ad diui-
sionem, quia cum Ecclesia sit semper in eodem statu, sequetur, Ecclesiam in-
uitam semper in communione detineri, quod absurdum est, quod scius est in
pupillo, cum in eodem statu non permaneat semper, gl. neuter, & ibi add. man.
in l. si pupillo, de rebus eorum, qui sub tut.

Ecclesie ministri, vel sacerdoti legatum intelligitur relictum ipsi Ecclesie, l.
annua his, 20. §. fi. de annuis legat.

Ecclesia caput, quod sacerdoti relictum est, gl. fi. in l. 2. de reb. dubiis.

Ecclesia habetur loco sui heredis, & sic habetur loco filij in potestate, & ided
prohibitus alienare, potest donare Deo, vel Ecclesie, sicut filius, & descenden-
tib. gl. inter est, in l. si ita quis stipuletur, 13. §. ea lege, de verb. obl.

Ecclesia Romana est caput omnium Ecclesiarum, & est superior etiam Constan-
tinopolitana, l. inter claras, & ibi gl. caput, & l. fi. C. de summa Trinitate.

Ecclesia nunquam redemptio, gremium suum claudit, l. fi. C. eod.

Ecclesia est mater fidei, & religionis, glo. in rub. C. de sacrosanctis Eccles.

Ecclesie vel collegio simili relictum ex testamento inualido valet, scius ex in-
ualido, gl. 3. in l. 1. C. eod.

Ecclesiis honor debet exhiberi, gl. 1. in l. placet, §. eod.

Ecclesia non damnificatur vnus clericus peccat, vel delicto, omnium tamen cleri-
corum delicto bene damnificatur, glo. fin. in l. iubemus, 10. C. eod.

Ecclesia non debet locupletari cum alterius iactura, vnde pretium prædij reddito
sibi prædij æquum est, quod reddat, gloss. adquiratur, in l. iubemus, 14. §. 1.
C. eod.

Ecclesia habens rem in emphyteosim ab alia Ecclesia, si illam deteriorat, vel
non soluit canonem per biennium, expellitur ab ea, gloss. 4. in auth. qui rem,
C. eod.

Ecclesie inferens iniuriam, vel contra eam faciens dicitur facere contra Deum,
l. decernimus, 1. §. in prin. C. eod.

Ecclesie, vel ciuitati pro reb. sibi relictis iure hereditario legatis, donatis, & ven-
ditis competet rei vendicatio, & sic habet dominium sine traditione, l. vt inter,
19. C. eod.

Ecclesie, vel ciuitati pro reb. sibi relictis, legatis, venditis, vel donatis, competit
triplex actio, scilicet in rem, personalis, & hypothecaria, ibi.

Ecclesia, vel ciuitas gaudet præscriptione centum annorum in tribus casibus
scilicet quando agit contra eum, qui donauit, vel vendidit, aut eorum succe-
des, tamen est contra tertium, ad quem res deuenuit titulo non heredi-
tario, vel aliter quomodoque, quia tunc gaudet minori præscriptione, d.
l. vt inter, & ibi gl. centum.

Ecclesia, vel ciuitas heres instituta potest agere aduersus quoscuque posses-
siones petitione hereditatis, quo calu gaudet minori præscriptione, & non cen-
tum annorum, ibid.

Ecclesia, vel ciuitati pro reb. sibi relictis legatis, donatis, vel venditis compe-
tit actio in rem directa, reprob. glo. pen. Doct. ibid.

Ecclesia, vel ciuitati ementi rem competit rei vendicatio etiam sine traditione
sibi facta, si soluit pretium, vel satisfecit, quia in isto casu transferitur sibi do-
minium sine traditione, quod priuato traditione sibi facta transferitur, d. glo.
pen. ibid.

Ecclesia deterioris conditionis est, quam priuatus in præscriptione contra eam
in bonis heret, et, vt caput, s. monachos, gl. 1. in auth. quæ, C. eod.

Ecclesia contra Ecclesiam gaudet priuilegio 40. annorum, ibid.

Ecclesia, vel ciuitas restituitur in integrum contra præscriptiones quasque
vique ad quadriennium a tempore lationis, id est, complexæ præscriptionis, ibi, d.

Ecclesia succedens priuato gaudet priuilegio 40. annorum in illis bonis, quam-
uis contra priuatum fuerit cepta præscriptio vique ad x. vel xx. annorum,
ibid.

Ecclesie æconomus conuentus pro rebus Ecclesie, nihil nomine sportularum
tenetur solvere, auth. de hodie, C. de Episcop. & cler.

in Ecclesiis, & in aliis locis memorabilibus, non debent fieri tumultus, concla-
mationes, seu conspirationes, etiam contra priuatum personam, sub pena viti-
mum supplicij, l. 4. C. de his, qui ad l. celest. consig.

Ecclesia cum reipub. participat, & dicitur eodem modo, & vicem etiam pupi-
lorum obtinet, gloss. 2. in l. 4. C. quib. ex caus. maior.

Ecclesia tenetur certi conditione ex mutuo, si mutata pecunia administrato-
ri Ecclesie nomine eius sit conuenta in villitatem Ecclesie, glo. 1. in l. 3. C.
quando ex factis tutoris.

Ecclesie dedicata non conuertitur res, quam quis destinauerat in animo, & vone-
rat dedicare, nisi ad actum deducam processit, glo. 1. in l. 3. C. de furtis.

in Ecclesia solo voto non transferitur dominium rei, nisi ad actum dedicandi
sit peruenit, ibid.

in Ecclesia non debent pingi imagines alienius, neque debent equi introduci,
nec conuiuia nuptiales fieri, l. Basilcan, a. 1. C. de operibus publicis.

intra Ecclesiam in territorio Ecclesie stationes fabricari non debent, gl. 1. ibid.

Ecclesia quando per aliquem inualidatur, debet tanta dos constitui, quod pre-
byteri, & alij in Ecclesia necessarij possint sustentari, & luminaria haberi, ho-
spitem recipere, & iura Episcopalia solueri, alias non debet admitti ad adifi-
candum, §. inuestigantes igitur, in auth. vt determinatus sit numerus cleri-
corum, col. 1.

Ecclesia adificata sine licentia Episcopi loci non est Ecclesia, sed spelunca illiciti-
citate dicitur, gloss. poens, in §. illud igitur, in auth. de monachis, col. 1.

ad Ecclesiam, vel monasterium construendum Episcopus debet extendere manus
ad cælum, & per orationem locum consecrare Deo, figens in eo saltris no-
stræ signum, scilicet crucis, & sic debet inchoare adificium, bonum vique
quoddam, & decens fundamentum ponens, d. §. illud, & §. si quis, & ibi glo. aut
monasterium, in auth. de ecclesiasticis titulis, col. 9.

Ecclesie res dicuntur esse pauperum, §. si vero in perpetuam, in auth. de non a-
lienand. col. 1.

Ecclesie esse communiter interest, vt in eis petamus veniam peccatorum, glo.
vilitatem, in §. quia vero simile, cod.

Ecclesia

Ecclesia Romana cum Ecclesiis sibi subiectis centenaria gaudet prescriptione, in contrahib. causis, rebus & actionibus omnibus rubr. & in nigro, in authent. vt Ecclesia Romana centum annorum, col. 2.

Ecclesia sola Romana tantum hodie gaudet prescriptione centum annorum, sed non alie Ecclesie, vt gl. annorum, ibid. contra Ecclesiam Romanam quandoque prescribitur, 40. annis. §. 1. & ibi add. marg. cod.

Ecclesia nulli claudit gremium suum, glossi. 1. in additione in princip. Infit. de iustit. & iure, §. C. de summa Trinitate, gl. vult in authent. vt non luxuriantur in princ. col. 6. & gl. peccatorum, in §. fin. authent. vt liceat matri, & amicis, col. 7.

Ecclesiam ad faciem habet ius patronatus, & etiam ius presentandi, §. fin. & ibi add. marg. in authent. vt clericis, qui recedunt aliis pro eis, ibi, col. 5.

Ecclesiam, vel monasterium, aut oratorium edificare nulli est licitum sine Episcopi voluntate, & tunc Episcopo adificium inchoante, qui statim clericorum mensuram, & expensas necessarias, & opportunas, sed si volens edificare non est ad hoc sufficiens Episcopi consensus, vnam ecclesiam corruptam, vel neglectam edificare poterit, authent. vt nullus fabricet oratorij domos prater voluntatem Episcopi, collat.

in Ecclesia potius quam alibi est orandum, licet alibi liceat orare, glo. peccatorum, in §. fin. in authent. vt liceat matri, & amicis, col. 7.

in Ecclesia Deum timentes solent peccatorum veniam postulare, d. §. si. ab Ecclesia transfusa res in principem potest ad principem in aliam transferri non oportet, lege in contrarium loquente, §. pen. in authent. vt sponfalitia largit. col. 9.

Ecclesia quando tueretur contra priuatum cum prescriptione, debet se tueri eo modo, quo & alius priuatus, & non maiori prescriptione, gl. annorum, in §. pro tempore ibi in authent. de ecclesiis, titulus, collat.

Ecclesia contra aliam Ecclesiam debet se tueri prescriptione 40. annorum, ibid. collat.

Ecclesia aduersus prescriptiones rebus, totius, & partium minoris, & similibus, i. finitur vt minor, & vsque ad quadriennium, ex quo laxa est, ibid.

Ecclesia, aut monasterium si quis de nouo edificare, aut veterem renouare coepit, ab Episcopo, & ab economo illius Ecclesie, & a iudice ciuili potest compelli modis omnibus explere eam, & si is distulerit eo moriente, heredes eius, opus inchoatum debent adimplere, §. si quis autem, eod. tit.

in Ecclesiis sacra ministeria debent fieri, non in aliis locis, licet possit orare, glo. iusticiarius, in §. si quis in sua domo, eod.

Ecclesie, & pax causis magis fauere quam filiis in omnibus excepta legitima ipsorum filiorum, §. si qua mulier, in authent. de Sanctiss. Episcopis, col. 9.

contra Ecclesiam regulariter currit prescriptio 40. ann. fallit quandoque, vt in bonorum petitione, vel in conditione ex lege competente ubi ex delicto dominii bonorum, gl. assignare, §. si cod.

Ecclesie, & currie, & auctrix iustitiae, & non patitur aliquid contra iustitiam fieri in ea, vel in alterum, c. 1. §. sed diuersum, de alienatione feudi.

Ecclesia patitur damnum in feudo sibi a Rege dato propter Praelati ingratitudinem respectu, & in ipsam Regem dominum feudi, & reuertitur illud ad ipsum Regem durante vita Praelati, sed propter priuilegium Ecclesie post mortem Praelati reuertitur ad eius successorem, c. 1. §. fin. & ibi glossi. fin. de capitali. Conrad.

Ecclesia non perdit feudum, quando Episcopi, vel Abbatis successores ante suam Praelaturam promotionem tale delictum commiserint in Regem, propter quod si tunc in praesentia fuisset, a feudo Ecclesia priuaretur, d. glo. §. fin. & ibi add. marg.

Ecclesia etiam viuis delinquentibus Praelato a proprietate feudi non cadit, eo quod Praelatus, qui rebus Ecclesie in feudum iulle datus tale in vasallum constituit, quod si laicus fuisset, vel clericus, & de suo proprio patrimonio dedisset, eisdem illis a proprietate, ibi.

Religio verbo. Administrator, 57. Curator, per tot. Creditor, 80. 81. Mutuus, 67. Menagerium, Abrenuntio, 67. Praelatus, Prescriptio, 14. Priuilegium, 2. 11. Sponsa.

Ecclesia in causa non concessa si vendit, valet venditio, si facit suam conditionem meliorem, gl. alimentarius, in l. cum ij, §. eam transactionem, de transact.

Ecclesia non potest rem, quam cum alio habet, permutare cum alia, vel sibi inuicem permutare, gl. neuter, & ibi add. marg. in l. si pupillorum, de rebus eorum, qui sub t. reia.

Ecclesia Praelati donate non possunt, quantum donatio non est in administratione, l. 1. in add. marg. de cura, tit. fin. i. fin.

Ecclesie pariter, vel alia bona quacunque voluntate siue inter viuos, vel mortis causa, recte possunt relinquere, l. iubemus, 74. C. de sacrosanctis Eccles.

Ecclesie praedicta ad remunerationem beneficij colorati, vel volentibus emere non est permissum alienari, ibid.

Ecclesia bona inalienabilia, & tanquam ipsam sacrosanctam Ecclesiam intacta venerabiliter custodiri debent, ibid.

Ecclesia non mater fidei, & religionis, quae sicut est perpetua, ita eius patrimonio non iugiter, & san. debet illatum, ibid.

Ecclesia praedicta possunt diuidi gratia commodioris culturae per sepes, fossata, & falcio, gl. diuideret, ibid.

Ecclesie, & economus praedium Ecclesie possunt diuidere, si prouocentur, ipsi tamen non possunt prouocare, nisi quando ipsi Ecclesie diuidere expedit, ibid. collat.

Ecclesia potest diuidere fructus praedij communis locando partem suam quoad viuum, non tamen quoad proprietatem, ibid.

Ecclesie res non debent pignori, si sint concessae a principe villo tempore, si a priuato vigente necessitate, authent. hoc ius porrectum, C. eod.

Ecclesie res immol. les concessae a priuato recte possunt pignori ab necessitate, ex molibus, solui non possunt, tunc fructus sibi reputat creditor, tam in iure, quam in viuis, ibid.

Ecclesia in immobilibus si creditor nollet recipere in pignus, ordinatur Ecclesiae, i. de iure, & iur. vel prior, debet iurare coram Episcopo, vel coram eo, a quo

ordinatur maiori parte sententiam, id est, ordinatorem, quod debitum existit, neque ex mobilibus solui possit, tunc res immobilis debet subastari, plus offerenti, aliter non potest alienari, ibidem.

Ecclesie rei emptor si non inueniat in casu permissio, res datur aestimata creditori insoluitum, addita in pretio decima parte aestimationis, ibid.

Ecclesie res permixta ad alienationem ob debitum debet esse mediocrius inter cetera, in ipsa eius qualitate, quantitate, & onere, ibid.

Ecclesie creditor debet probare quod creditur in vilisatem Ecclesie processisse, ibidem.

Ecclesie res a principe concessae perpetuo, id est, indistincte, & incommutabiliter, & sine exceptione, est inalienabilis, gl. perpetuo, ibid.

Ecclesia, vel economus non potest aliquo casu suam rem alienare, vel ipsam metemere, vel cognaro vendere, vel quando illa res est concessa Ecclesie, & alienaretur, gl. perpetuo, in authent. hoc ius, C. de sacrosanctis.

Ecclesia non potest alienare heretico, neque poterit indistincte alienare arnum reditum, ibid.

Ecclesie debitum non cogitur praestare iurare, si ipse nesciat, sed iurabunt alii qui sciant, ad hoc, vt fiat alienatio debita solemnitate, glo. existere, ibid.

Ecclesie rei emptor cum debita solemnitate soluet debitum creditori Ecclesiae, gl. pro debito, ibid.

Ecclesie res possunt alienari, quando debitum urget, vel in perpetuum emphyteosim, vel permutando cum alia Ecclesia, vel cum principe, vel pro redemptione captiuorum, vel superflua vasa, gl. iudicabit, ibid.

Ecclesie rem accipiens titulo lucratio, puta donationis, tenetur restituere illam, & fructus cum omni causa, & perdit tantum de suo, authent. qui re, C. eod.

Ecclesia domus ruinosa potest concedi in emphyteosim perpetuam sub tertia parte penionis, quae dabatur stantibus illis, authent. si quas ruinas, C. eod.

Ecclesie res potest dari in emphyteosim in casu de lege permissio iurantibus illis, quorum interest, ex eo contractu nihil ad lazionem Ecclesie efficit, aut perperua, C. cod.

Ecclesie res pretiosae modici tamen fructus, dari potest pro pensione iusta aestimanda sub iure per economos, & alii administrantibus, ibidem.

Ecclesia si sit debitor, & habeat vasa superflua, illa poterit integrare alteri Ecclesiae vendere, sed priuato laico illa constata sunt vendenda, authent. praeceptum, C. eodem.

Ecclesie res potest dari in emphyteosim in casu permissio pro maiori pensione, reperiuntur, alioquin diminuyendo pensionem solitam, antequam Ecclesia daretur in sexta parte, authent. perperua, & ibi glo. sextam, C. priuilegium.

Ecclesia Constantinopolitana res propinque civitati speciali priuilegio nullo modo possunt dari in emphyteosim, glo. sextam, eod.

Ecclesie res permutari possunt cum principe pro rebus maioribus, melioribus vel aequalibus, §. finimus, in authent. de non alienand. col. 2. authent. sed & permutare, C. cod.

Ecclesie res possunt permutari cum rebus alienis Ecclesie, si permutatio sit cum vilitate vniuersae Ecclesiae, alioquin vna contra aliam refertur, authent. item sibi, C. eod. §. hoc vero iubemus, in authent. de alien. & emphyteos.

Ecclesia contra Ecclesiam restituunt propter damnum illatum ex aliquo contractu, gl. ibi in authent. item sibi, C. de sacrosanctis Eccles.

Ecclesia in uelle praedium propter onus fiscalium potest alienare, seruata solemnitate debita, & praestito iuramento, quod alia causa non alienatur, nisi idcirco minus seruetur Ecclesiae, authent. item p. adum, C. eodem.

Ecclesie res possunt alienari pro redemptione captiuorum, & pro alimentis pauperum, l. facimus, 7. & ibi gl. p. C. eod.

Ecclesia qualibet, vel monasterium, vel auctoritatem vel quouis alius locus pignus potest alienare rem in mobilem Ecclesiae, neque rusticum mancipium, ne cuiuslibet aenoniam, nec specialiter potest pignori obligare, §. nos igitur, authent. de non alienand. col. 2.

Ecclesia rem immobilis alienam vendicare potest idem ipse, qui alienauit, cum alienatio ipsa sit nulla, gl. economo, in §. vi. eod.

Ecclesie res immobilis potest alienari in sex casibus, propter debitum, quod ali soli non valet, item in emphyteosim, item potest permutari cum alia Ecclesia, item cum principe, item propter onus fiscale, item in redemptionem captiuorum, §. nos igitur, & ibi gl. huiusmodi, co. & glo. concedimus, in §. ca. vi. in authent. de alienat. & emphyteo. col. 9.

Ecclesie res nullo modo potest alienari etiam in casibus aliis permissis, primo quando ea res est data a principe, secundo, quando ipsum monasterium vel Ecclesia alienatur, tertio, quando ipsemet economus emerit, vel cognato venderet, quarto, quando res data fuit Ecclesiae sub conditione ne alienaretur, quinto, quando heretico alienat, d. §. nos igitur, & ibi gl. huiusmodi, & d. concedimus.

Ecclesie res mobiles quae seruando seruari non possunt, alienari possunt si aliqua solemnitate, scilicet est in his, quae seruari possunt, nisi seruata solemnitate, d. gl. huiusmodi, & ibi add. marg.

Ecclesie res sacrae mobiles circa altare necessariae alienari non possunt, nisi pro redemptione captiuorum, item quando sunt superfluae, & tunc etiam prope debitum Ecclesiae, d. gl. huiusmodi, ibid.

Ecclesie res potest obligari generaliter, non tamen specialiter, id est, per speciale pignus, quoniam per generale, cum mancipia generaliter obligata manumittunt, non si specialiter, glo. tradere, in d. §. nos igitur, in authent. de non alienand. col. 2.

Ecclesie res potest dari hodie in emphyteosim etiam perpetuam, gl. & in perpetuum, in §. alienationis, eod.

Ecclesie res vt permutetur cum principe, etiam sunt necessariae, scilicet quod seruetur Ecclesia illata, & quod esset publica utilitas, & quod sicut pragmatice forma, aliis facta permutatio non valet, gl. aliam vero, in §. finimus, eod.

Ecclesie rei venditio, aut donatio, vel emphyteosim perpetua facta principi, vel alij persona non valet, & idem est in monasterio, vel in alio loco pio, d. finimus.

- ab ipſis factam pro portandis armis exercitus, ibid.
- Eccleſia nec priuatus à muneribus incumbitibus ad expeditionem principis per omnia loca, ad quæ ipſe proficiſcitur, poſſunt ſe excludere, l. neminem, t. i. C. eo.
- Eccleſia, earumque poſſeſſiones habent immunitatem à fordidis, & extraordinariis muneribus, exceptis hiſ, quæ pertinent ad reparationem pontium, itinerum, viarum, & ſimilium, & ad hæc ſancimus, & ibi gl. ſuſtinere, in auth. de Eccleſiaſticis, titulus, col. 9.
- 16 ad Eccleſiam ſi res ex curialium ſubſtantiis per ſucceſſionem venerint, liberæ ſunt à lucratiorum deſcriptione, ibid.
- Eccleſia olim tenebatur ad collationes publicas, ſed hodie non, per legem Frederici, collationes, in §. hoc etiã, in auth. de alienat. & emphytheoſ. col. 9.
- Eccleſia tunc poſſeſſiones tributarias tenetur ſoluere tributa, cum id fit onus reale, l. ſi. C. de exactoribus, lib. 10.
- Eccleſia, vel etiam domus regia tempore expeditionis non excuſatur ab angariis, vel pro angariis, l. nullus penitus, t. i. C. de curſu publico, lib. 12.
- Eccleſius vel Eccleſiaſticis perſonis nulla poteſtas, vel aliqua perſona publica, vel priuata debet imponere collectã, vel exactiones, vel angarias, nec debet inuadere bona Eccleſiaſtica, quod ſi fecerint, & requiſiti ab Eccleſia non emendauerint, tenentur refundere in triplum, & etiam banno Imperiali ſubſciuntur, nec debet eis remitti ſine ſatiſdatione præſtita, extrauag. nos Fredericus, de ſtatutis, & conſuetudinibus contra libertatem Eccleſ.
- Eccleſia tenetur conferre ad ciuitatis munitionem, quæ fit ad neceſſitatem, ſed non ad eam, quæ fit ad ornatum, gl. munitionib. in extrauag. de pace Conſtantie, §. nos Romanorum.
- Eccleſia tenetur ſoluere gabellam plauſtorum, quæ ſoluitur ad portam, vt reſciuntur via ex pecunia illius gabellæ, gloſſ. munitionib. in extrauag. de pace Conſtantie, §. nos Romanorum.
- Eccleſia non tenetur ad ciuitatis expenſas ſupernuacuas, vel honoris cauſa, ſicut eſſet ſoluitare placem, tenetur tamen ad alias neceſſarias expenſas pontium, & viarum, niſi Eccleſiæ ſint mendicantes, quia nulla bona in ciuitate habent, ¶ ibid.
- Reliqua verbo, Collecta, Clerici, t. 1.*
- 17 ad Eccleſiam conſugiens liber pro quocunque delicto de iure ciuili extrahi poteſt, ſed neque, & ibi gloſſ. cuſtodies, in auth. de mandatis princip. column. 2.
- ad Eccleſiam ſi conſugier ſeruus ob nimiam ſcueritatem domini cogitur dominum cum bonis conditionibus vendere, ſed ſi conſugierit ob maleficium, tunc domino reſtituitur, nec eſt danda ei ſecuritas, niſi modicum erit maleficii, & tunc datur ſecuritas, & domino reſtituitur, ſed ſi conſugierit propter bonam conſcientiam, vt quia monachus fieri vult, & tunc reſtituitur domino venienti ante triennium, data ab eo ſecuritate, quod ſuum non puerit ob hoc, gl. cogitur, ibid.
- ad Eccleſiam conſugiens ob vitandam functionem, ſ. tributorum, & tunc non extrahitur & Eccleſia, ſi non dabitur ſibi ſecuritas 30. dierum, vt poſſit ſecuritate ſtare extra Eccleſiam 30. diebus, ſed citabitur in Eccleſia, & ſi defendet, gl. cogitur, in d. §. ſed neque, & §. publicorum, eod.
- Eccleſiam conſugiens ob cauſam ciuilem putã debitum, habet immunitatem, vt non poſſit extrahi, & ei perenti datur ſecuritas, vt poſſit ſtare extra Eccleſiam 30. diebus, intra quos vocatus ad iudicium reſpondebit, & ſi condemnatus fuerit, datur ſibi electio, an velit ſoluere iudicium, an redire ad Eccleſiam, qui ſi ad Eccleſiam redire malit, iudex procedet ad miſſionem in poſſeſſionem pro menſura debiti declarati, ſi conſugiet ante litem conſtitutam, ſed ſi poſt, diſſiniſta ſententia dari poterit, ſue in tempore, quando erat ſub data ſecuritate, ſue vbiunque, & fiet tunc miſſio in poſſeſſionem primo mobilium, deinde immobilium, poſtea nominum, §. ſi verò etiam, & ibi gl. temperate, eodem.
- ad Eccleſiam conſugientem hæretico vel Iudæo non datur ſecuritas, niſi redeat ad fidem, gl. cogitur, in ſi. ſi.
- in Eccleſia delinquens non debet ad Eccleſiam conſugere, neque debet gaudere immunitate Eccleſiaſtica, nec Eccleſia debet deſcendere, §. ſi. in auth. vt liceat matri, & auz, col. 9.
- Eccleſiaſticæ immunitate gaudere non debent virginum raptores, & adulteri conſugientes ad Eccleſiam, quando extra Eccleſiam deliquit, & multo minus quando in ipſa Eccleſia perpetrarunt tale ſcelus, ibid.
- Reliqua verbo, Conſugienti, Engem.*
- Eccleſiaſtica prædia titulo emptionis, donationis, vel cuiuscunque contractus acquirens amittit omne commodum, pretia & munera, quæ dedit, habemus, t. o. §. t. C. de ſacroſanct.
- Eccleſiaſtica bona alienata vendicari poſſunt à clericis, & ab æconomis temporalibus, ibid.
- Eccleſiaſtici prædij vſufructus poteſt alicui dari Eccleſie ſimilem rem concedi ad certum tempus cum pacto, quod ſi vſufructu reddatur Eccleſiæ, d. l. i. ubi, §. ſi. & auth. hæc vſus, C. eod.
- Eccleſiaſticæ res non poſſunt obligari, vel pignori ſpecialiter, poſſunt tamen generaliter, gl. nec pignorentur, & ibi ſpecialiter, in auth. hoc ius porrectum, C. eod.
- Eccleſiaſticæ emphytheoſis penſio diminuitur ob ſterilitatem, in ſexta parte, priuati autem emphytheoſis in totum, gloſſ. ſextam, in auth. perpetua, C. eod.
- Eccleſiaſticæ rei immobilis alienatio damnoſa ſicut prohibetur iuri, proſtrata eſt poſſiſſionis inutilis, & damnoſa Eccleſiæ conſeſſio, §. ſicut autem, in auth. de on alienand. col. 1.
- ad Eccleſiaſticæ rei alienationem requiritur de ea re inter perſonas Eccleſiaſticas pertractatio, atque deliberatio, §. ſancimus, in addit. margin. in auth. vt Eccleſiaſticæ rerum immobil. alien. col. 5.
- Eccleſiaſticæ res quando alienantur in caſibus à iure permiſſis, debet alienari cum ſollemnitate, quæ habetur in §. licentiam, & §. hoc etiam auth. de alienat. & emphytheoſ. licentiam, in prin. in auth. de alien. & emphytheoſ.
- in Eccleſiaſticarum rerum alienationem patronus debet conſentire, d. gloſſ. licentiam.
- Eccleſiaſticarum rerum alienatio facta non ſeruatis ſollemnitatibus ipſo iure

non valet, & Eccleſia poteſt etiam renouare per rei vendicationem etiam ipſa non cognita, Doct. reprobat, d. gl. licentiam.

Eccleſiaſticum miniſterium præſens celebrari in domo, vel ſub vrbano prædio, vel celebrari conſentens ſine clericis amittit eam domum, & applica Eccleſiæ, ſed ſi domino domus ignoret aliquis permiſſi ibi celebrari, i. debet puniri, non dominus, §. ſi quis in ſua domo, in auth. de Eccleſiaſticis titulis caſibus à iure permiſſis, §. Deo autem, in auth. de ſanctiſſimo. Epiſ. pis, col. 9.

contra Eccleſiaſticam perſonam, & libertatem Eccleſiaſticam ſtatuta, & conſuetudines aduerſus canonicas ſanctiones ſunt nulla, extrauag. nos Fredericus de ſtatut. & conſuet. contra libertatem.

contra Eccleſiaſticam, & libertatem poteſtates, conſules, & alij indices iurantes ſecundum ſtatuta, & conſuetudines aduerſus canonicas ſanctiones, troducitas, ex tunc ſunt ipſo iure infames, & puniuntur aliis poenis, & conſententia, & actus illegitimi aliquatenus non tenent, ibid.

Eccleſiaſticam perſonam in criminali, vel ſiquiſque queſtione nullas debet trahere ad iudicium ſeculare, quod ſi fecerit actor, à iure ſuo cadit, & iudicium non tenet, & iudex ex tunc eſt priuatus poteſtate iudicandi, d. extrauag. nos Fredericus, §. idem ſtatutum.

Eccleſiaſticis perſonis ſi quis tercio requiſitus denegare iuſtitiam præſumpſerit amittit ſuam iurisdictionem, ibid.

Reliqua verbo, Beneficium, 6. l. i. patronatus, Statutum, Clericus, 8. 9. 10. Communitates.

ECHINVS, id eſt, eboreus eſt paruus piſcis ſemipedalis, gloſſ. t. in l. i. C. monopoli.

DEBITUM librum rationum tenetur quis actione ex eo contractu, vel quali, cuius contractus neceſſitate ab initio conſciunt, ſi ſiſit tutor tutelle, ſi promotor mandati, ſi locus pro ſocio, gl. officio, in l. i. §. officio, de tutela, & tionibus, & gl. ſi in l. 2. C. de edend.

Edere librum rationum tenetur quis officio iudicis, vel actione in factum, & ex edendo de edendo, quocienſque ab initio non fuit cum eo contractus fed tantum ei dixit, vt ſcriberet rationes, ibid.

Edi debent rationes, quæ ſunt communes cum die, & conſule, ſicut & teſtamentum, & communes alij ſcripturæ, quando eduntur aliquo mandante, gl. in inſpectio, in l. 1. §. d. item, quemadmodum reſam aper.

Edere nomen eſt iurare nomen inſcribendum, & veluti alicuius nomen proſtri in actis, gl. nomina, in add. marg. in l. i. de officio conſulis.

Edere patrimonium dicitur inuentarium facere, gl. edendum, in l. 1. de officiis præſecti vrb.

Edere idem eſt quod demonſtrare, ſeu dare per ſcripturam, ſeu per declarationem, glo. in rub. & ibi add. marg. de edendo.

Edere actionem, qua agere vult prius debet quis, l. i. eod.

Edere debet actor actionem, vt ſciat reus vtrum edere, an contendere vltra, beat, & ſi contendendum putet, veniat inſtruitus ad agendum, qua actio conueniatur, ibid.

Edere eſt copiam deſcribendi facere, vel in libello complexi, & dare, vel dicere, d. l. i. §. i. eod.

Edere dicitur ille, qui producat aduerſarium ſuum ad album, & demonſtrare e dictaturus ſi, vel id dicendo, quo vti velit, ibidem.

Edere actionem tenetur quis exprimendo in ea rem, & cauſam, ita vt reus ſi exinde edere, vel contendere debeat, gl. magna, ibid.

Edi debent acta publica cum die, & conſule, gl. mag. in l. 1. §. editiones, eod.

Edere inſtrumenta tenetur actor reo ad adiuvandum, & probandum excepti nem, & reus actori ad probandum replicationem, etiam ſi non fit vſurus, edit, ad intentionem tamen actoris fundandam non tenetur reus edere, in quibuldam caſibus, vt in hiſco, & in argentario, d. gl. mag. ad med.

Edere debet qui aduerſario ea ſola, quibus vſurus eſt in iudicio, non tamen quibus non eſt vſurus, d. l. i. §. ſi eod.

Edere non videtur ille, qui totum contractum, vel ſtipulationem non edidit non edenti pariter, propter ætatem, ſexum, vel ſuſticitatem, ibid.

Edere quis tenetur, ſi reſcruauit, contra contra cum actio in factum ad interitus ex argentario, §. ex hoc edicto, de edendo.

Edere eſt vel dicere, vel tradere libellum, vel codicem proferre, d. l. i. ſi quis, l. i. §. argentario, §. ſi inſcribit, eod.

Edere qui debet, abſurdum eſt, quod petat, vt edatur ſibi, d. l. i. §. ſi quis, §. ſi eod.

Edi non debet petenti totus liber, fed ſolum tota ratio, vel pars neceſſaria, capitulum tantum, quod ad eum ſpectat, l. argentario, §. edi, & ibi gl. deſcribatur, eodem.

Edere rationes tenetur argentario iterum, quando poſtulans docet petere habere rationes, quas argentario antea ſibi edidit, vel quando eas minis petere edidit, probreuit, vel quando eas caſu maiores, non verò negligenter perdidit, ¶ veluti, eod.

Edere inſtrumentum vel rationes cogitur quis actione ad exhibendum, ſi citata ſit mea, alioſ cogitur actione in factum, ſi mea interſit exhiberi mihi iudicio, in l. quam, eod.

Edere inſtrumentum non tenetur reus actori, quando illud eſt ſuum tantum, ſed ſi rationes ſunt communes, illas tenetur edere, gloſſ. t. in l. argentario, eodem.

Edere cogitur reus inſtrumenta, quæ conſecta ſunt mandante actore, vel procuratore ſuo, aliter autem non tenetur, gl. id ex cauſa, in l. i. C. eod. ut.

Edere inſtrumenta tenetur reus actori ex cauſa, ſcilicet ad replicationem probandam, non verò ad fundandam intentionem, ibid.

Edere rationes factas cogitur tutor actiue tutelæ, & non per officium iudicis cum ab initio eſt contractum, vt eſſet tutor, & gereſet ſua negotia, & factum rationum, glo. ſi. ibid.

Edere non cogitur reus propria inſtrumenta actori ad intentionem fundandam, qui acculare, & l. ſi. & ibi gl. t. & gl. exhiberi, C. eod.

Edere debet reus inſtrumenta agenti pro hiſco ſpeciali iure, item cuiusque actori inſtrumenta communia, & rationes tenetur edere, gl. ſi. ibid.

num instrumentorum, vel rationum petens teneatur iurare de calumnia, l. uis ex argentiis, §. exigitur, eod.

o superuacua fieri non debet, ibid.

tionem secunda maior causae cognitione requiritur, quatenus in prima, gl. pater, l. si quis, §. fin.

o rationis est preparatorium iudiciorum, deinde liris contestatio, postea in iudicio causae necessaria est editio instrumentorum, actorum, & rationum, ibi.

o non debet fieri sine causae cognitione, scilicet an instrumenta sint scripta indante actore, vel per procuratorem suo, vel an amiserit semel editum casu fortuito, gl. in l. i. C. eod.

o instrumentorum, vel rationum ex causa fir iudicis officio, l. i. C. de eden.

o nis finis, & utilitas est inuestigatio veritatis, l. 2. C. eo.

o instrumentorum actori a reo non fit, sed reo ab actore fieri debet, §. glo. in fin. C. eod.

Reliqua verbo, Actio, 2. Actio, 2. 3. Instrumentum, 12.

C A T I O liberorum ex natura infinitum considerata de iure naturali est, prout est ad necessitatem redacta de iure ciuili est, nam pater de iure ciuili gignit alere filias, in prin. & ibi ad marg. Inft. de iure naturali, §. gignit, & ciu.

Reliqua verbo, Filius, 78. 79. Alimentum, 1. 2. Pater, §. Mater, 4.

L I T A S sumitur pro fame, gl. in l. i. in l. i. de ed. de compensatio.

E T V S plus attenditur, quam verba, gloss. effectus, in l. si filius familias, §. i. eod. cum eo, qui in aliena.

O D F R E causa perquirendi marmora, vel alia de causa non potest quis tunc, quod ex hoc aliena edificia destruantur, l. quodam, C. de metallariis, l. i.

Reliqua verbo, Eximere, Creta, Lapis, Fodiens, Pradium, 1. Puteum.

R A C T O R E S quando effrangunt, vt furtipiant, arbitrio iudicis puniunt, solent tamen iudices eos punire in opus publicum, vel temporarium, hoc autem ordine ad tempus solent mouere, vel iubere patrie fines ex-

ire, & eas pona non possent excedere, secus quando effrangunt, vt euant, quia tunc maiori pena puniuntur, l. §. i. & ibi gl. effractores, de effra-

tores nocturni atrociores sunt, & ideo hi subit. casti in metallum damnantur, diurni vero post fultum castigationem in opus perpetuum vel temporarium dandi sunt, l. 2. eod.

Aure plerumque sunt in insulis, in horreis, vbi homines pretiosissimas res onunt, & cui cella, armarium, vel arca effringitur, l. 3. de offi. praefecti. vigil.

V N D E S mium vel frumentum alienum teneatur vtili Aquila, l. si seruus, §. sed & si quis, ad legem Aquil.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

natus ex ea re teneatur, l. i. de his, qui deiecerunt, vel effuder.

dens, vel deiiciens habitator in locum, quod vulgo iter fit, in duplum dam-

sent profecti, l. non solum, §. §. si dñs, & ibi gl. vi deiectus, & ad m. de vtiacap.

Eiectus si sit quis vi de possessione fundi, potest bonae fidei possessor viucapere cum fundum, ibid.

Reliqua verbo, Deiectus.

Electio in genere, num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Electio in alternatiua, num. 6.

Electio quando legatur, num. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

E l e c t i o per procuratorem facta, ita consumitur ius eligendi, si dominus eam i ratam habeat, sicut si facta esset per dominum, l. si is, qui, §. 6. & ibi gloss. final.

de procur.

per Electionem iuris competentis non videtur quis renunciare iuri, quod sibi

competere ignorabat, nec per electionem iuris, quod sibi competere crede-

batur, videtur renunciare iuri, quod sciebat sibi competere, l. mater, 19. & ibi gl.

competere, de inoff. testa.

Electio si sit commissa tribus, vnum ex se possunt eligere, glo. in l. plane, quod

cuiusque vniuersit. nomine.

Electio si fuerit commissa, non potest illa se ipsum eligere, quia non videtur de

se cogitatum, tum quia ingerit operas suas, tum quia iudicaret in causa sua, &

ideo electio talis non valet, ibid.

Electio quando fit in collegio alicuius ad honorem, potest quis petere publicè

alicui suum suffragium, sed non priuè, quia incidere in legem Iul. de ambi-

tu, vel in simoniam, gl. petitione, in l. item, eod.

Electio cronica non praeiudicat, l. legitima, §. 8. & ibi add. marg. de petit. hered.

Electio mala dicitur esse in culpa, gl. in l. 2. si menor salum modum, gl. credi-

dit, in l. item videndum, 20. de per. hered. & gloss. fina. in l. non ob cam, §. pro

loc. & l. videamus, 12. & ibi glo. suo, & glo. elegit, in l. cum in plures, §. 60. §.

seruum loc.

Electio in conueniendi aliquem male, vel frustra facta non nocet, gl. in l. cum

indebitum, §. 7. §. de condit. indeb.

Electio debitoris est, quando certitudo est habenda per viam electionis, l. com-

prehensum, §. de contrah. empt.

Electio quando conceditur, aut committitur, intelligitur, ne eligatur persona

prohibita, licet concedens arbitrium eam personam eligere potuisset, l. quan-

quam, §. de ritu nupt.

Electio pendens ex confirmatione non dicitur ea pendere, sed effectus eius,

donec confirmetur, l. cum hic itatus, §. 2. §. siue, in add. marg. de donat. in-

ter virum.

Electio de se facta non potest quis contradicere sine iusta causa, glo. in l. do-

tem, §. 37. soluto matrim.

in Electione periculis vris singulorum mox debet scrutinium publicari, l.

heredes palam, §. 1. §. in add. marg. de testam.

Electio non tribuit ius electio, l. antepe, & ibi gl. electi, de milit. testa.

Electio sola filij ad dignitatem, filius non fit sui iuris, d. gl. electi.

Electio sola cum acceptatione sequuta in quibusdam casib. consequitur quis

dignitatem, & in quibusdam dignitatibus minoribus non consequitur quis

dignitatem sola electione, d. gl. electi, & ibi add. marg.

Electio femel facta in vltimis voluntatibus trahit secum executionem, glo. in

add. marg. in l. scilicet electione, §. de leg. 1.

Electio non inducitur per verbum, volo eligere, d. gl. 1.

Electio personae quando committitur in liberam voluntatem heredis, potest

eligere etiam indignum, secus quando committitur electio certi ex certis,

quem dignum putauerit, cum quidam, §. 4. de leg. 1.

Electio personae ex certis quando commissa est in voluntatem heredis, si heres

eligere noluit, omnes illae personae vocantur, & ad heredes transmittuntur, nisi

ipsi in petendo fuerint negligentes, ibi, & l. cum prior, §. 77. §. rogo, eod.

Electio facta de indigno non reprobat, licet dignior reperiat, glo. offendit,

in d. l. cum quidam, §. 4. eod.

Electionem habens potest eligere in vltima voluntate, nec habet necesse eligere

dignorem, vel proximiorum, l. vnum ex familia, §. 67. §. 1. & ibi gloss. vai. & §.

secq. eodem.

Electio personae cum morietur si alicui committitur, non potest si ante tempus

cum effectu eligere, l. cum pater, §. 77. §. 4. filia, eod.

Electionis ius relictum seruo competit eius domino post manumissionem, si

vult, sed si nolit, tunc ipsi seruo manumissio licitum est petere, l. si Pamphilo,

de optio. lega.

Electioni contradicere non potest confirmatione sequuta, & talis confirmatio

cum causae cognitione facta, vel saltem intercedente generali renouatione,

pro definitiua habetur, l. iusta causa, §. 9. in add. marg. de manum. vindicta.

Electio in re gerenda potest in alterius arbitrium conferri, l. pater, 22. in addi-

tionem marg. eod.

Electione data duobus, si alter latrat nolens eligere solus, qui remanet, potest

eligere, l. si legatario, §. 22. §. 1. in add. marg. de fideicom. lib.

in Electione facienda sicut absentium potestas, & vis suffragij ferendi residet

in praesentium potestate, vocabisque eligere volentium, ita & praesentium,

& eligere nolentium, vel negligentium, l. non tantum, §. 1. §. penultim. in add.

- est, de quo fecerint contrahentes, glo. penult. in l. qui ex pluribus, 106. de verbor. obligat.
- Electio in dubiis est promissoris, scilicet est in generali promissione, & indefinita d. gl. pe. & ibi add. marg.
- Electio trahit secum executionem in obligatione generis, l. si centum, 117. eod.
- Electio non facit sola animi destinatio, sed requiritur, quod sequatur electio efficaciter, l. si in add. marg. eod.
- 4 Electio quando committitur filiofamilias, vel seruo, sicut est differentia inter vltimas voluntates & contractus, ita & quando alternativè filio, vel seruo relictum, quia in contractibus filius, vel servus potest eligere sine patris, vel domini iussu, vel voluntate, sed in vltimis voluntatibus requiritur eorum consensus, gl. Titius, & ibi add. marg. ibid.
- Electio & confirmatio quando est invalida, appellatio non est necessaria, l. si constat, 12. de appell.
- ab Electiois decreto non à nominatione appellatur, l. 1. §. solent, quado app. sit.
- a. Electio alius ad honores si quis appellaverit, dicendo electum non esse idoneum pendente appellatione, si accepit honorem, puniuntur, l. reus, de munerib. & honor.
- Electioes Ecclesiasticorum debent fieri considerando quantum quisque meretur, non quantum dare sufficiat, l. si quinquam, 29. C. de Ep. & cl.
- Electio non est quo tibi do, & tu eligis, perinde est, ac si ego elegissem, gl. fin. in l. aperitissimè, 14. C. de iudicis.
- Electio cuius est in soluendo, eiusdem est in repetendo, l. penultima, C. de cond. indeb.
- Electio actoris est in dubio dictio, vel quando duabus actionibus agere potest, gl. optioes, in auth. habita, C. ne filius pro patre.
- Electio actoris est, sub quo iudice vult convenire eum, qui habet plures iudices, fallit tamen favore scholarium, qui etiam si sint rei, habent optionem ipsi, & non actores, ibid.
- Electio, quo competit heredi ex voluntate testatoris, aufertur ei propter suam contumaciam in eligendo, gl. 4. in l. pe. C. de fideic. lib.
- Electio est actoris, an vult agere pater ad factum, an ad interesse, quando in obligatione est factum, sed quando in obligatione est tradit, electio est rei, non actoris, cum rem pateriam liberetur ab interesse singulari, vel communis, gl. duplum, in l. 1. C. de eo, quod inter est.
- 5 Electio, vel nominatio, que debet fieri in consilio publico, aliter facta non valet, neque est necesse appellare, l. nominatioes, 27. C. de app.
- Electio propter moram transierit in aduersum, gl. qui minore, in l. lancimus, 34. §. ne aures, C. de dona.
- Electio, & confirmatio facta per pecuniam non valet, & hanc, in auth. quomodo oportet Episcopos.
- Electioem confirmans debet de eligendi modo, de electionis ratione, & electi personam inquirere ex officio suo, gl. si quis ante, in ad. marg. eod.
- In Electione canonicorum omnes absentes in eadem provincia existentes de iure canonico debent requiri, de iure tamen civili satis est vocari eos, qui sunt presentibus, & qui sunt absentes de necessitate non debent vocari, due tamen partes adesse debent, quo. possessorum, & ibi add. marg. in §. nos igitur, in auth. de defens. ciu. col. 3.
- ex Electione sola non queritur ius electio, fallit in magnis dignitatibus, §. illud autem, & ibi gl. codicillis, in auth. de administratoribus, col. 7.
- ex Electione sola praelatus aliquid ius habet, nec postea eligentes possunt mutare consilium, gl. damus, in §. adhuc, in auth. de collatoribus, col. 9.
- In Electione officium forma, & lex data, & antiqua consuetudo est servanda, l. pe. C. de iure filii, lib. 10.
- Electio debet notificari electo, l. 2. C. de decurionib. lib. 10.
- ab Electione, vel nominatione appellari potest, aliis electis vel nominatis videtur consentire, d. l. 2. & ibi gl. appellandi.
- ab Electione, vel nominatione appellandi necessitas remittitur quibusdam electis vel nominatis, veluti minoribus vel veteranis, d. l. gl. appellandi.
- Electioem factam ab inferioribus tenetur superior confirmare, l. si quos, 59. C. de decurionib. lib. 10.
- Reliqua verbo, Capitula, Honor, 1. Optio, Stipulatio, 34. §. 3. Suffragium, Testamentum, 8. Commisum, Creditor, 46. Eligere, Actor, 3.*
- Electio in alternatiis quandoque est debitoris, quandoque verò creditoris, l. non vti, & ibi gl. 1. de eo, quod certo loco.
- 6 Electio heredis est in legato relicto alternatiue, glo. fin. in l. qui duos, 20. de legat. 1.
- Electio est legatarii in legato alternatiuo, quando verba exequutiua referuntur ad alterum, vel sunt dubia, l. plane, 34. §. pe. eod. & glo. malit, in l. huiusmodi, 84. §. si Titio, eod. & glo. permissum, in l. si is, cui legatus, 19. & l. Lucio Titio, 23. de legat. 2.
- Electio est legatarii in legato alternatiuo, quando verba exequutiua referuntur ad legatarium, veluti vindicato, percipio, sed quidam referuntur ad heredem, veluti heres dabo, tunc electio est heredis, sed quando verba sunt dubia, veluti lego, tunc in dubio electio est legatarii, gl. 1. in d. l. Lucio Titio, 23. & l. si ita relictum, 43. §. si & ibi gl. si de legat. 2.
- Electio est debentis in contractibus alternatiuis, quando verba exequutiua sunt dubia, sed quando constat ad quem referantur, tunc tam in contractibus, quam in vltimis voluntatibus electio est eius, ad quem verba referuntur, §. dict. glo. 1.
- Electio alternatiua seruo, vel filio stipulante & vivente, personalis est, & coheret ipsi filio, vel seruo, sed non est ita personalis, quod non transeat eo mortuo ad legatarium, vel heredem, glo. coheret, in l. si stipularis fuerim, 76. de verb. obligat.
- Electio competit debitori ad repetendum, quando ipse tenetur ad duo alternatiue, & credens teneri ad vtrumque soluit, & vtrumque extat, aliis non, l. pen. & ibi gl. electionem, C. de condit. indebiti.
- Electiois beneficium competit creditori ad restituendum vni rem ex his, quas debitor alternativè tenens ad duo vtrumque sibi soluit per ignorantiam, quando pacto apud creditorem ab initio fuerat electio, vel quando à duob.

reis promittendi ambo promissa sub alternatione per ignorantiam sunt, §. gl. prestat, ibid.

Reliqua verbo, Alternatiua, 1. §. Legatum, 18. Legatarius, 22. 23.

- Electio facta à legatario habente electionem vt teneat, requiritur quod sit de servis testatoris, & quod tota familia sit exhibitæ, & quod heredes erat acta, & quod eligens sit maior, & quod dixerit, eligo, & quod volo eligere, & quod sit sui iuris, glo. 2. in l. serui electione, legat. 1.
- Electio est legatarii, quando legatur incertum de certis, l. qui duos, 20. eod.
- Electio heredis est, quando testator habens duos Titios, legat vnum, nominando proprium nomen, scilicet Titium, gl. 1. ibid.
- Electio heredis est, quando testator legavit incertum de certis, expresso nomine, sed vbi testator de nullo certo sensit, vt quia nomen proprium cuius non expressit, tunc legatarii est electio, sicut & quando in genere, tur, l. si quis à filio, 32. §. 1. de leg. 1. & gl. si in l. 4. de tritico, vino.
- Electio heredis est in legato relicto in genere, sed in legato generis subalt & sic quando testator legat vnum de servis suis, legatarii est electio, l. duos, 20. & ibi gl. si de leg. 1.
- Electio heredis est in legato partis bonorum, an velit solvere affirmationem partem legatam, etiam si bona recipiant commodam diuisionem, l. non plus, 26. §. si eod.
- Electio heredis est, quando quis habens plures Stichos legavit Stichum, constat de quo senserit, l. si quis à filio, 32. §. 1. eod.
- Electio transferitur in legatarium post mortem heredis in eligendo, l. statum, 11. §. si de legat. 2.
- Electio legatarii est in dubio in legato sibi relicto in genere, adeo quod tunc mediocrem eligere, nec possit eligere optimum, vel pessimum etiam sui damnum & præiudicium herede contradicente, l. legatario generaliter, ibi gl. 1. de legat. 1.
- Electio seu declaratio heredis est, quando testator sensit de certo fundo, sed appareat de quo fundo, veluti lego tibi fundum Titianum, cum plures filii Titianus haberet, sed vbi apparerit, ipse fundus, de quo constat testatorem fuisse, vendicabitur, ibid.
- Electio seu declaratio heredis est, quando testator legavit lancem, nec appropinquat voluit legare, ibid.
- Electio legatarii est, vt mediocrem eligat, in legato generaliter relicto reanimatur, in quibus alioque possunt reperiri, quas magis expedit non habere, requam habere, sed in legato generis rerum inanimatarum id, quod minimum esse præstat debet, nec legatarius tunc eligit mediocrem, glo. 1. ibi.
- Electio legatarii est in legato rerum in genere, quæ à natura habent certos defigatos, veluti boves, equos, & homo quando testator habens servos, equos in suo patrimonio legavit servum, vel equum in genere, sed si legatarius nullus habens in patrimonio, tunc heredis est electio, §. d. glo. 1. ad gl. 1. en. ibid.
- Electio heredis est, quando testator legavit incertum de certis servis, si senserit certo, & hoc apparet per aliquam indicia, sed si non sensit de certo, tunc legatarii est electio, §. ibid.
- Electio heredis est, quando testator legavit fundum Cornelianum, cum de eiusdem nominis haberet, & poterit eligere & dare minore, nisi legatarius proba vult testatoris sensisse de maioris, idem, Julianus, §. 1. Scio. eo.
- Electio legatarii primo nominati est, quando vni duo serui in genere sunt in traditione alij duo serui, vel tres sunt legati etiam in genere, l. si ita legatarius, 65. eod. cm.
- Electio legatarii est in legato generis, scilicet tamen est in contractibus, d. l. si ita legatarius, & ibi gl. eligat, & l. si servus legatus, 108. §. cum homo eod.
- Electio serui quoties datur, potest legatarius optare, quem velit, dummodo optimum eligat, §. l. 2. & ibi gl. 1. & 3. de optione legata.
- Electioem serui habens, si male elegerit, vt quia servum alienum vel hominem liberum, quia elegerit ante aditam hereditatem, & ita electio non valet, nec nihilominus iterum eligere, d. l. 2. & ibi gl. hominem.
- Electioem centum amphorarum vini habens si elegerit centum amphoras acetæ, quod testator vini numero non habuit, electio ipso iure non tenet, ante degustationem elegerit acetum, scilicet si post degustationem sit factum acetum, quia tunc valet electio, & sibi imputet, d. l. 2. & ibi gl. pe. & l. 3. de glo. 1. eod. cm.
- Electio trahit secum executionem in obligatione generis, l. si centum, 12. de verbor. oblig.
- Electio debitoris est in genere, gl. si in l. habere, 188. §. si de verb. sign.
- Electioem scyphi legata si legatarius ante exhibitionem omnium scyphorum elegerit, non tenet electio, nisi ex his dumtaxat voluit eligere sciens & aliose maxime si eos cognoscebat, l. scyphi, & ibi gl. 1. & 2. de optione legata.
- Electioem scyphi, vel serui legata potest legatarius agere aduersus heredem exhibendum, vt exhibitis omnibus possit eligere gl. integram, ibid.
- Electioem scyphi legata habens legatarius si elegerit non exhibitis omnibus, phis fraude heredis, vel alia qualibet causa, non tenet electio, & potest iterum eligere, nisi fraude tertij non fuissent omnes exhibitæ, quia tunc ager eorum de dolo, l. nec solum, & ibi gl. si eod.
- Electioem mancipiorum legata legatario statuitur terminus ad eligendum, cuius filii nihilominus potest eligere, si habuit heres integra mancipia, & si post statum diem vendidit, vel obligavit, aut manumiserit aliqua mancipia, quia tunc non potest eligere de illis, nec de retentis ab herede, l. mancipiorum, cum l. seq. eod.
- Electioem serui legata vni, si reliqui serui sint legati alteri, potest iudex statim terminum legatario optionis, quo elapso eligere non potest, l. si ita legatarius, 65. eod. cm.
- Electioem serui legata mihi & tibi si ego elegissem vnum suum, & tu post eundem elegisses, vtrumque erit servus, etiam si ego post electionem meam & ante electionem tuam dedissem, vel factus sim furiosus, d. l. si tibi, §. vni.
- Electioem serui ex vniuersa familia legata seruis ab herede manumissis, ut quæ optatur, interiri dum optatur non erit liber, heres tamen cum amittit

quia si legatarius eum eligat, cedet legato, sed si eligat alium, erit liber, l. si in optio, eod.

Optio qualitatibus olei heredis est in legato olei, non adiecta eius qualitate, quando testator reliquit oleum in bonis suis, alias est legatarius, § gl. fi. in l. 4. tritico, vino, & oleo.

Optio item data legatario quodammodo singuli serui sub conditione legati datur, & ideo heres antequam legatarius eligat, non potest aliquem manumittere, l. 3. qui & a quib. manum.

Optio legati facta ab eo, cui optio legata est, ut valeat necesse est, quod eligens erat personam habilem, ut optio quod fit maior, & sui iuris, deinde quod res eligibilis, testatoris, non aliena, item quod res omnes exhibeantur, quam faciendi est electio, praterea quod adita fit hereditas, & quod ipsa electio fiat verbis legitimis & non suspensivis, § quod eligens dicitur eligi, non item eligere volo, § optio, in add. marg. In it. de legatis.

Reliqua verbo, Legatum, 71. 72. 73. 110. 88. Optio, Legatarius, 22. 23. Eligere.

Optio non habens reus si eligat ante litem contestatam potest variare potius, sed actor non, gl. 1. pe. & fi. in l. si is, qui, 66. de procuratoribus. Optio valida in ultimis voluntatibus variari non potest, sed bene in contrahentibus, l. si electione, § & ibi glo. 2. & add. marg. l. si pluribus, 33. & l. si mihi, & ibi, 12. de leg. 1.

Optio inuadit non aufert alicui facultatem de nouo eligendi, d. gl. 1. Item habens ex ultima voluntate non potest variare, & post electionem erit liber si legatus perierit ante legatum, l. in huiusmodi, § 4. § Stichum, de leg. 1.

Optio habens ex stipulatione recte potest variare electionem factam, secus habens ex ultima voluntate, quia ultime voluntates non possunt stare in eodem, & in suspensio prout contractus, § gl. non poterit, ibi & l. qui ex pluribus, 106. & ibi gl. de verb. oblig.

Optio non habens in legato alternatio non potest variare, secus est in stipulationibus, quia in legatis statim facta electio, ius facit executionem, quia antequam dominium in legatario, § l. statulibet, 11. § fi. & ibi gl. fi. de leg. 2. Item potest variare, vique ad mortem heres rogatus cum moreretur restitueret vni de familia, qui vult, l. vnum ex familia, § 7. eod.

Optio semel iure facta non potest mutari, nisi iure minoris ætatis, aut patrie potestatis, aut quia non fuit facta optio seruatorum tota familia exhibita, aut ante aditam hereditatem, § gl. nec mutassem, in l. si tibi, § vnius, de optio. Regata.

Optio quando transit fecum executionem, non admittitur variatio, apud Audium, eodem.

Optio semel facta in contractibus recte potest variari etiam post sententiam, qui ex pluribus, 106. & ibi gl. de verbo oblig.

Optio habens per futurum subiunctiuum postquam fœmel elegit, variare non potest, sed habens per futurum indicativum variare potest, vique ad litem contestatam, l. si qui stipulatus, 112. eod.

Optio habens per futurum subiunctiuum, ideo non potest variare, quia futurum subiunctiuum, scilicet voluero, formatur à præterito perfecto indicativum, & eum perfectum cum effectu significat, & ita cum semel voluerit, quia rem perfectam significat, dicitur perfecta electio, & non potest variare, d. l. si quis, & ibi gl. quem volam.

Optio habens per futurum indicativum potest variare, vique ad litem contestatam, quia futurum indicativum volam, formatur à præterito indicativum, & habet tractum temporis, scilicet quem volam, idest, quem durauero velle, & sic licet sit variatio tunc vique ad litem contestatam, sed potest non potest variare, quia per litem contestatam quasi contrahitur super re electa, d. l. si quis stipulatus, & ibi glo. quem volam, & add. marg.

Optio habens à lege potest quandoque variare ante eius præstationem, sed non post, l. eum, qui, 13. § fi. & ibi add. marg. eod.

Optio habens reus potest variare etiam post sententiam, & in ipsa executione sententiae, si fuit condemnatus ad hoc, vel ad illud, § gl. quotiens, ibid.

Optio habens reus facta executione si elegerit aliud, & executor executus sit in alio, & iudex electum dari mandet, & reus iterum variet, æstimabitur quanti potest valere actio illa, & in tantam æstimationem fiet executio capitis pignoris, ibid.

Optio tacita habens potest variare quandoque, sed habens expressam per verbum voluero, non potest variare, sed si per verbum volam, potest variare quandoque, ac si non esset expressum, quia exprimitur per eum modum, per quem tacite inest, § gl. expresse, ibid.

Optio habens iudicis reus scholaris semel tantum poterit variare, § gl. optio, in auct. habita, C. ne filius pro patre.

Optio habens iudicis reus scholaris semel tantum poterit variare, & non pluries, quia semel eligendo vnum, videtur alium reuolare, quare ad alium postea accedere non potest, § gl. optio, in add.

Reliqua verbo, Legatarius, 23. Variare, Heres, 154.

Optio si ante confirmationem, aliqui disponat de rebus Ecclesie, ut salus essent, quæ ab eis essent pericula, non videtur per hanc administrare, & ideo ei non nocet, pro herede, 20. in add. marg. de acquir. heredit.

Optio vnius de familia ab herede rogato restitueret vni de familia, cui velle, restitueret nominatus in primo testamento & caput fideicommissum ex illo, &

non ex testamento heredis eligentis, l. vnum ex familia, 67. § 1. de leg. 2.

Electus ad officium publicum, ubi iuravit, & fassidit iuxta ciuitatis morem fœ gesturum, vel alter, aut alio modo gerere copis, vitium inhabilitatis non infirmidit, l. iusta causa, § in add. marg. de manum. vind.

Electus ad annonam administrandam si appeller, dabitur alius, qui loco eius administraturus est, l. Imperatores, 21. § pen. de appellat.

Electus ad aliquod munus si vult se excusare, debet appellare ab electione, & prosequi eam intra tempus statutum, & si non prosequatur cogitur suscipere munus, l. 1. de vacationibus, mun.

Electus ad aliquod munus & absolutus si iterum eligatur, iterum debet appellare, sed hac secunda electione, sed si per calumniam, & sæpius ab adversario vexandi causa eligatur, cogitur eligens de suo sumptus litis refarcire electio, ibi.

Electus ad munus appellans ob paupertatem, si interim factus sit diues, cessat ea excusatio, l. ab his oneribus, 10. § pe. eod.

Electio à principe, vel à maiore ad aliquam dignitatem, maior honor debetur, quam illi, qui ad eandem dignitatem est electus ab alio inferiori, § gl. fin. in l. restituenda, C. de aduoc. diuer. iud.

Electus ad munera publica auctoritate, vel vilitate debet appellare, & suam appellationem iustam ostendere, alias videtur consentire, l. si qui ad ciuitatis, 7. C. de appell.

Electus prelati confirmatur à maiori, § gl. de cetera, in auct. de defensoribus, c. i. in prin. col. 1.

Electus ad dignitatem Ecclesiasticam ante electionem nihil potest offerre, alias committit simoniam, sed post electionem recte potest offerre, vel dare absque simonia labe, § gl. sed oblatio, in add. marg. in § si quis autem, in auct. de sanctis, l. Episc. col. 3.

Electus in vno officio non cogitur ad aliud ire, donec finiat primam, & tunc habet interualla, l. 1. & ibi gl. pe. C. quemad. ciu. mun. lib. 10.

Electus ad munera debet appellare intra decem dies, alias videtur consentire, & debet prosequi intra duos menses, & interim gerit munus collega, § i. habet, alias eligitur alius, & suo periculo male agitur, si excusatio non vera inueniatur, fallit in veterano, qui electus non appellat, fallit etiam in turela, & curia, § gl. in rub. C. de excusat. munerum, lib. 10. & glo. appellandi, & ibi add. marg. in l. 2. C. de decurionibus, lib. 10.

Reliqua verbo, Adm. 2.

Electum dicitur aurum, & argenti mixtura, in quo aurum est quarta portio, § gl. electum, in add. marg. in § si aurum, In it. de rerum diu.

Elementa totius mundi processerunt à prouidentia summæ Trinitatis, & etiam dispositio rerum in orbem terrarum producta est, l. 1. C. de veteri iure enuc.

Elementis quatuor, i. ex eorum viribus gubernatur totus mundus, § gl. prima elementa, in § igitur post libros, in procem. Institutionum.

Elementorum proprietates sunt, quod terra est frigida, & sicca; aqua frigida, & humidissima calidus, & siccus; ær calidus, & humidus, terra habet naturam melancholicam, aqua flegmatica, ignis cholericus, ær verò habet sanguinis naturam, ibidem.

Elementis concessio abique certa quantitate valet, § gl. pen. ibid.

Elementum non est vnum altare tegere, & alterum detegere, § gl. hæc pia, in § sed neque effusus, in auct. quomodo oportet Episcopos, col. 1.

Super Elementis faciendis constituti ciues non debent illas extraneis pauperibus dare, l. si & ibi gl. fi. C. de annoniis ciuilibus, lib. 11.

Elementum potest quis potius conuenire dominum, quam procuratorem in rem suam, si eum putat legatorem, l. si actor, de proc.

Eligere potest collegium vnum qui non sit de collegio, quando non reperitur aliquis idoneus inter eos, qui sunt de collegio, § gl. 1. in l. plane, quod cuiusque vniuerfit.

Eligere possunt decuriones, & alii electionem committere, l. item, § si decuriones, eodem.

Eligere seipsum non potest quis, l. si mandagro, 22. § si tibi, & ibi add. marg. in mandati.

Eligere qui potest, potest etiam postulare, sed non e contra, l. generali, in addit. marg. de ritu nupt.

Eligere videtur ego cum eligo eum, quem tu nominaueris, § gl. data esset, in l. illa institutio, 10. de condit. insti.

Eligere potest heres deteriorum, quando testator legauit incertum de certis expressis proprio nomine, puta Stichum, cum plures haberet Stichos, § gl. si quis in l. si quis à filio, 32. § 1. de leg. 1.

Eligere potest heres, quem vult, quando testator sensit de certo legatario, nec apparer de quo, ut si habens duos amicos eiusdem nominis veluti Titij, legauit Titio, nec apparer de quo, non tamen heres habet necesse eligere, l. si quis seruum, § si inter, & ibi gl. debet, de leg. 1.

Eligi ad subeunda munera non debent illi, qui functiones publicas implere non possunt, l. ad subeunda, 46. C. de decurionibus, lib. 10.

Eligi nominari debent ad subeunda munera ciuitatis illi, qui sunt dignissimi meritis, & facultatibus, ibid.

Eligere potest tres seruos ille, cui electio seruatorum in plurali legata est, secus si in singulari, quo casu vnum tantum potest eligere, l. 1. & ibi gl. 1. & l. 2. de optione legata.

Electus si ius habens postquam elegit, & lis est contestata, non potest variare, § gl. 1. pe. & fi. in l. si is, qui, 66. de proc.

Eligendo vnum contrarium videtur quis alij renunciare, l. nihil interest, & ibi gl. 1. & gl. summoquebitur, de inoff. test. & gl. fi. in l. 4. C. de pactis inter impro.

Eligendi potestas transit ad heredem, qui præsumitur voluntatem defuncti scire, & postquam transit in eum, caput illa potestas esse cessibilis, & ideo transit in cessionarium, l. si legatum, 75. § si de lega. 1.

Eligendi ius consumitur per petitionem, vel solutionem vnus ex rebus alternatiue legatis, etiam si eam solam quis legatum putauerit, l. si is, cui legatus sit, 19. de leg. 2.

Eligendi ius, vel facultas non perditur mutatione status, l. cum pater, 77. §. hereditatem, eodem.

Eligendi ius non perditur per deportationem, ibid.

Eligendi arbitrium, quem velit, pertinet ab initio ad legatarium, cui servus generaliter legatus est, is tamen non potest eligere optimum, §. 1.2. & ibi gl. 3. de optio. lega.

Eligendi facultas, quæ competit alicui iure suo, transmittitur ad heredes, l. illud, aut illud, eod.

Eligendi facultas in alternatiis in vita stipulantis personalis est, & coheret personæ, donec viuit, l. si stipulator fuerim, 76. de verborum oblig.

Eligendi facultas, & ea, quæ sunt personalia, & meæ facti, non transeunt ex persona filij, vel serui ad patrem vel dominum, sed remanent penes filium, vel dominum, ibid.

Eligendi facultas in alternatiis mortuo stipulatore ante electionem transit ad heredem stipulatoris, d. l. si stipulator fuerim, eod.

Eligendi facultatis capax est servus, quod verum est in electione, quæ merè facultatis facti est, secus in electione iuris, d. l. si stipulator, & ibi glo. coheret, & ibi add. marg.

Eligendi potestatem habens post pluries eligere, & ita potest variare, secus est in eo, qui habet facultatem declarandi, vel interpretandi, quia ei semel tantum licet interpretari, l. quidquid adstipulatus, 99. eod.

Eligendi facultas coheret personæ, §. 1. & ibi gl. de alterutro, & gl. Titius, eod. in eligendis vitæ honestas spectanda est, l. 3. §. spurius, in addit. marg. in de iur. iur.

Eligendo vnum, ius alij renunciare videtur, gl. 1. in l. quævis, C. de iur. iur.

Eligendi iure non priuatur volens tantum eligere indignum, nisi sequatur effectus, nisi elegerit, gl. 2. in add. marg. in l. si C. de codicil.

Eligendi iure non priuatur volens tantum eligere indignum, nisi sequatur effectus, nisi elegerit, gl. 2. in add. marg. in l. si C. de codicil.

Eligens ius incompetens non videtur renunciare iuri, quod sibi competere ignorabat, l. legitimum, 8. de petit. hered.

Eligens postquam elegit, non potest variare, l. si cui, 9. de iur. iur.

Eligendi iure non priuatur volens tantum eligere indignum, nisi sequatur effectus, nisi elegerit, gl. 2. in add. marg. in l. si C. de codicil.

Eligens ius incompetens non videtur renunciare iuri, quod sibi competere ignorabat, l. legitimum, 8. de petit. hered.

Eligens malum, vel non idoneum scienter, videtur ipsum comprobare, & sibi nocere, gl. comprobatur, in l. si venditor, 17. de in diem additio.

Eligens aliquem ad aliquod beneficium præsumitur eum habere notum, hinc canonici eligentes indignum, præsumuntur elegisse indignum scienter, ob idque iure eligendi priuantur, l. si patronus, & ibi add. marg. in de confirmatione tutoris.

Eligens vnum non renunciat alteri, gl. iudicia, in l. 3. de militari testam.

Eligens indignum statim priuatur electione, seu iure eligendi, nec expectatur alia mora, l. cum quidam, 2.4. & ibi gl. offendent, de lega. 2.

Eligens malum depositarium dicitur esse in culpa, & ideo periculum est eligentis, l. si solutus, 39. & ibi gl. 1. de solut.

Eligens vnum ius sibi competens circa aliud sibi non præiudicat, gloss. præiudicium, in l. quando, 35. §. si C. de inoff. testam.

Eligens vnam actionem non videtur renunciare alteri actioni, quam sibi competere ignorabat, l. si C. de furtis, & §. quæ. Inst. de obligat. quæ ex delicto.

Eligens vnum non videtur renunciare alteri, quando illud vnum erat sub altero, sed quando illud vnum erat alteri contrarium, tunc censetur eligendo vnum alteri renunciare, glo. 1. in l. non codicillum, 14. & ibi add. marg. C. de testamentis.

Eligens malè dicitur esse in culpa, gloss. præiudicium, in l. finali, C. de acquirenda possessione.

Eligens bene est laudandus, sed malè eligens est vituperandus, gl. focam, in §. verus, in auth. de iudicib. col. 6.

Eligens actionem, vel viam deteriorationem ad suum consequendum, cum possit eligere vitiosam, dicitur stultissimus, §. ceterum, & ibi glo. 2. Inst. quod cum eo, qui in alien.

Eligens actionem non potest variare, nisi fuerit deceptus, quando primum elegit, glo. eligere, ibidem.

Reliqua verbo, Legatarius, 22. 23. Commissum, Filius, 180. Electio, per tot. imputator.

ELOGIUM est aliquid de aliquo, siue bono, siue malo testificatio, l. ædiles auios, 38. §. iumentorum, in add. marg. de ædilitio edicto.

Elogium quandoque sumitur flexa significatione pro sententia testificatione præmonitoria, ibid.

Elogium condere significat testamentum facere, l. quidam, elogio, 20. & ibi glo. 1. C. de iur. deliber.

ELUSCARE est luscum facere, alterque priuare oculo, unde & luscus non est, qui parum videt lumine etiam admoto, sed qui omnino altero oculo nihil videt, debilitare verò est inhabilem reddere, malæque habitudinis officere, deducum à de, & habilis, l. seruum, 37. in add. marg. de pignor.

EMANCIPARE priuignum cogit vitreus, gl. 1. in l. non potest, de adopt.

Emancipare filium non facit potest cogi pater, nisi in quatuor casibus, l. pen. & ibi gl. 1. unde liberi.

Emancipari potest infans autoritate principis, quamvis consensum, qui requiritur ad emancipationem, præstare non possit, glo. quacunque, in l. si infanti, 18. C. de iur. delib.

Emancipare nepotem non cogit avus, vel filium pater, & rescriptum principis, vt iniuriosum super hoc non est seruandum, l. 4. & ibi gl. 1. C. de emancipatio.

Emancipari non potest abens iniutus, vel ignorans, sed hodie generale est, quod nemo iniutus potest emancipari, gl. pen. in l. pen. C. eod.

Emancipare non cogit quis filios naturales, & legitimos, vel legitimos tantum, vt adoptiuos, §. si in auth. de nup.

Emancipare filium non cogit pater, nisi quando pater agnouit legatum sibi

relictum hac contemplatione, vt cum emanciparet, vel quando quis adoptauit priuignum, vel alium, vel quando pubes factus probauerit sibi non expedire esse in potestate, vel quando filius necessitatem peccandi imposuit, vel quando filium contra pietatem malè afficit, gl. 1. ibid.

Emancipari filius non cogitur, nisi ex iusta causa, §. 4. gl. fin. & ibi additio.

Emancipari nemo potest, nisi in imaginariam seruilem causam deductus, id est præcedentibus tribus imaginariis venditionibus, l. liberos, §. si. de adopt.

EMANCIPATIO, & adoptio quocunque loco, siue in ciuitate, siue in provincia possunt fieri, dum tamen coram iudice, vel Magistratu municipalium, l. emancipari, & ibi gl. 1. de adoptio.

Emancipationes tres in filiis, & duæ in nepotibus desiderantur, glo. veteris, in l. liberos, §. si. de capitis diminut.

Emancipatione filiorum, & nepotum contingit capitis diminutio, d. §. si.

Emancipatione filius, vel nepos capite minuitur, id est quia familiam mutat, glo. fin. ibidem.

Emancipatio potest fieri coram quocunque iudice ordinario, vel delegato, aut alio, glo. rectè, & ibi add. marg. in l. 5. de prob.

Emancipationis, & patriæ potestatis nulla est differentia hodie ab intestato, & sic nullo condito testamento, sed bene condito testamento, l. Gallus, §. & quævis tantum, de lib. & posthum.

Emancipatio nepotis substituti non impedit eum succedere tanquam voluntarius, licet non possit succedere vt suus, d. l. Gallus, §. ille casus.

per Emancipationem non tolluntur alia iura, nisi quæ per legem 12. tabul. defertuntur, gl. ante peritiam, in l. 3. §. si emancipatus, de bon. poss. contra tabulas.

Emancipatio est voluntaria iurisdictionis, gl. iure, in add. marg. in l. pen. eodem.

Emancipationis, & patriæ potestatis differentia hodie sublatæ est, gl. 1. ad fin. in l. 1. de coniungen. cum emancip. lib. & glo. 1. in add. in l. 1. C. de iure deliberam.

Emancipatio, & exhereditatio inter extraneos est res incepta, l. quidam cum filium, 132. ver. in eo, de verb. oblig.

Emancipatione facta est actorum tenor non existat, si tamen aliis probationibus, vel personis, vel instrumentorum incorrupta fide probari potest, valet probatio talis, emancipatione, l. 1. C. de fide instrum.

Emancipatio potest probari per testes perditis actis, gl. 1. ibid.

Emancipatio non potest fieri sine scriptura, §. 1. ibi.

Emancipatio potest probari priuata scriptura aduersarij, §. gl. pe. ibi.

Emancipationis ius quoad successionem hodie sublatum est, non quoad conferendum, quia in aliis multis etiam hodie remanent differentie inter suos, & emancipatos, gl. venientem, in l. si emancipati, C. de collat. & glo. 2. in auth. ex causa, C. de lib. præter.

Emancipationis ius hodie non est sublatum, & est differentia inter suos, & emancipatos quoad expugnandum testamentum, & etiam quoad acquisitionem, cum emancipatus non quarat patri, & quo ad vacationem in ius, d. gloss. venientem, in l. si emancipati, C. de collat.

Emancipatio non excludit à successionem eius, qui emancipatum non habuit in potestate, l. quæquam, 10. C. de fide iur.

Emancipatio dicitur minima capitis diminutio, gl. 1. ibid.

Emancipatio hodie videtur semper fieri contracta fiducia, gl. 3. in l. de emancipatis, C. de legitimis heredit.

Emancipatio non datur iniuto, gl. nemini, in l. si C. de testam. manu missione.

de Emancipatione ingenui defuncti etiam post quinquennium potest queri, l. quod est, C. ne de statu defunctorum.

in Emancipationibus potius attenditur veritas, quam scriptura, l. 2. C. de emancipatio.

Emancipatio non potest fieri solum nudo consensu, sed sit solemnitate debita interveniente vel morte perquisit scriptura, gl. 4. in l. pe. C. eod.

in Emancipatione abens requisit scriptura, gl. 4. in l. pe. C. eod.

Emancipationes, sublatæ vana observatione antiqua, possunt hodie fieri coram iudicibus competentibus, etiam sine rescripto principis, l. si C. eodem.

Emancipationis, & iustitiae differentia ab intestato sublatæ est hodie, gl. antiquissimæ, in additione margin. in §. hæc quidem, in auth. de hereditibus, & Falcidia, col. 1. & §. 1. in auth. de hereditibus ab intestato, col. 9.

Emancipatio inter adoptiuos collaterales soluit penitus affinitatem, §. inger eas, Inst. de nuptis.

Emancipatio olim celebrabatur per imaginarias, ac fictitias venditiones, & intercedentes venditiones, vel ex Imperiali rescripto, §. præterea, Inst. quib. mod. ius patriæ.

Emancipatio hodie fit, si patres apud competentes iudices intrent, & filios suos à sua manu dimittant, ibid.

Emancipatione hodie soluitur patria potestas, ibid.

Emancipatio ex Imperiali rescripto olim fiebat, etiam sine venditione, gloss. ex Imperiali, ibi.

Emancipatio est actus civilis, sicut adoptio, §. minus ergo, & ibi glo. ciuile, Inst. de hered. quæ ab intest.

per Emancipationes tollentur successiones, quæ deferbantur iure legitimo per leges 12. tabul. sed non illæ, quæ deferbantur per alias leges quas possit 12. tabul. sed illæ, in additione margin. in §. 1. de S. C. Officiario.

EMANCIPATIUS est iure ciuili quoad successionem parentum incognitus, etiam gl. iure, in l. pe. de bon. poss. contra tabulas, & gl. 1. in l. 2. C. de inoff. testa.

Emancipati filij exheredati, qui agnouerunt bonorum possessionem causa litis agnoscende, nullum ius per hoc consequuntur per solum aditum ad querendum testamentum, quam querelam debet prius intentare, & postea petitionem hereditatis, quam habeat possessionem rerum, §. gl. 1. in d. l. 2.

Emancipati large loquendo dicuntur sui heredes, & etiam illi, qui nec sunt in potestate, nec emancipati, vt in hereditate materna, l. fin. & ibi gloss. 1. C. fam. ex c. si.

Emancipatos prætor ad successionem vocat, d. l. si.

Emancipatus non quarit patri, gl. fin. in l. si emancipati, §. C. de collat.

Emancipatis potest donari, & per emancipationem non soluntur iura agnationis, l. si C. de emancipatio.

Emancipati, & sui de iure prætorio simul admittuntur ad successionem parentis, §. si.

ris, § emancipari, Infi. de hered. quæ ab intest.

Reliqua verbo, Filius, § 8, v. § 62, Pater, § 1, 16.

MANUS dicitur, qui diu vagatus ad castra reuertitur, l. 3. §. emanfor, de re milit.

manfori vel subueniatur, examinatori semper campe emancipationis, idest, & cur, & ubi fuerit, & quid egerit, & datur venia valeandis, affectioni parentum, & affinium, ceteris seruum fugientem persequitur, vel si qua humifmodi causa fuit, sed & ignoranti adhuc disciplinam tyroni ignoscitur, l. 4. §. fi. eod.

MAOTA dicitur militum superabundantia, nam tot nascebantur in vrbis Romanæ, quod propter numeratam oportebat aliquos alio transmitti, gl. 3. in l. iubeus, 10. C. de sacrosanctis Ecclesiis.

MBOTISVS annus dicitur annus superextercleps, gloss. 3. in l. iubeus, C. de sacrosanctis.

Reliqua verbo, Bisextus.

MELEMATI dicuntur ornamenta valorum auroreum, vel argenteorum, quæ apud antiquos exemplaria erant, gloss. emblemata, & ibi addit, marg. in l. signat, exhibend. & gl. pen. in l. si gemma, de auro, & argento.

MENDANS subtiliter laudabilior est quo, qui primus iauentis, l. 3. sed neque, C. de veteri iure eneli.

Reliqua verbo, Libellus, 7.

MERS prohibitus aliquo loco intelligitur posse emere victualia sibi necessaria, l. solent, de off. procons.

emere rem suam, siue scierit, siue ignoranter non potest quis, l. debitor, 40. & ibi gl. 1. de pignoratione, & glo. 1. in l. cum seruus, § 4. mandati, & gloss. non teneatur, in l. Lucius Titius, 78. §. Titia, ad Trebel. & gloss. extero, in l. 1. C. si seruus extero, & gl. consiliter, in l. 4. C. de contrahen. empt.

em non potest liber homo, aut res sacra, vel religiosa, vel quorum commercium non est, vel loca publica ab emptore sciente, sed bene ab ignorante, l. 4. & 6. C. de contrahen. empt.

emere potest usufructuarius rem, in qua habet usufructum, & si ignoranter emerit, officio iudicis pretium minuatur, l. siue rei, 16. cum l. seq. eod.

emere bona fide videtur ille, qui emit rem, quam putat esse ipsius vendentis, vel ipsum habere ius vendendi, nisi colludat, nec nocet ei, quod scierit eam rem aliqui esse obligatam, vel usufructum eius esse alienum, l. qui a quolibet, 27. & ibi gl. 1. eod.

emil licet possint futuræ res, tamen non potest emi liber homo etiam cum hac lege, cum seruus erit, quia expectare casum, aduersamque fortunam liberi hominis, nec fuit eius naturale, neque ciuile, l. si in emptione, 34. §. 1. & ibi glo. expectare, eo.

emere palam, & bona fide potest tutor rem pupilli cum ceterorum tutorum autoritate, aliis non, quod habet locum etiam in quolibet administratore publico, vel priuato, gl. non potest, in d. l. si in emptione, §. fin.

emere non potest curator rem aduici, vel procurator, aut gestor negotiorum rem domini, nisi palam & bona fide, d. §. fin. & ibi gl. fi.

emere aliquid per se, vel per aliam personam non licet alicui ab eo, cui res gerit officium publicum, vel priuatum, vel ab eo, qui de sua iurisdictione est, & si emerit, non tantum amittit rem emptam, sed etiam in quadruplum potest condemnari, quod fisco applicatur, l. non licet, & ibi gl. 1. de contrah. empt.

emere aliquid non potest tutor, vel curator, procurator, vel alius per se, vel per aliam personam ex officio, quod administrat, nisi specialiter sibi a lege, vel a principie concedatur, alioquin cum amittit, & in quadruplum condemnatur, quod fisco applicatur, d. l. non licet, & ibi gl. pen.

emere potest quis rem suam sub conditione, si desierit esse sua, l. ex iustimo, 61. eodem.

emere non potest quis militem in ea provincia, in qua officii causa agit, vel militat, nisi sibi vendatur a fisco prædicia, quæ fuerunt patris sui, l. qui officii, 62. eo.

emere prædium potest militiam finitima potest miles in provincia, in qua militabat, gl. 1. ibi.

emere potest quis seruitutem rigi immittendi, vel immisili sustinendi, & ex empto potest agere contra emptorem, l. pen. eod.

emere potest quis partem suam cum tota re, l. quod si vno, 16. §. fin. de in diem additione.

emere volenti vestimenta, si illa inspicenda sunt concussis, vt peritoribus ostenderet, & mox perierit vi ignis, aut casu fortuito, suscipiens non teneatur de casu fortuito, teneatur tamen præstare exactam diligentiam, si veriusque gratia sint data, sed exactissimam teneatur, quando ipsius tantum suscipiens data sunt, l. si rem, §. 6. cum, & ibi gl. custodiam, de præscript. verb.

emere prohibitus a iudice non prohibetur accipere pignora, sed emere prohibitus a lege ratione officii, vel alias, censetur etiam prohibitus accipere pignora, l. in quorum, 24. & ibi gl. 1. & add. marg. de pign.

emere qui tenetur, ergo & vendere tenetur, quia sunt correlatiua, si enim sit emptor, necessarii erit venditor, gl. stantes, in add. marg. in l. sed & reprobari, 7. de excus. tutorum.

emere non debet quis rem communem a creditore communi, sed eam debet luere propter vinculum fraternitatis, & communionis, gl. competentem, in l. si §. quatuor, de leg. 2.

emere parato vno ex his, cui heres iustus est vendere, competit ei venditio partis, l. vxorem, 41. §. agri plagam, de leg. 3.

emere dicitur etiam ille, qui per alium emit, veluti per procuratorem, l. non solum, 22. de liberali causa.

emere, vel vendere, vel contrahere non potest quis ita, vt alter suo nomine, ac directè agat, l. quecumque, de act. & obliq.

emere non potest quis res sibi donatas, & traditas, quia ex donatione, & traditione dominus factus frustrat emit, l. 4. C. de contr. empt.

emere potest quis res sibi donatas, quædom dominum le non factum ex donatione demonstratur, vt quia fuerunt donatæ ab vxore, & tunc valet emptio, d. l. 4. & ibi gl. demonstratur, l. si minor, 10. C. eod.

emere potest quis rem suam ratione possessionis, vel sub conditione, cum sua esse desinit, vel ratione iuris, quod habet venditor in ea, aliis non potest, d. gl. consiliter, in d. l. 4.

Emere potest quis rem suam ratione iuris quærelæ inofficiu testamenti, quod habet venditor, d. glo. consiliter, in d. l. 4.

Emere nemo iniustus cogitur regulariter, sed fallit in quibusdam, l. inuitum, 1. r. & ibi gl. 1. C. de contrahen. empt. nec emere, 16. C. de iure delibere.

Emi ego à te, & tu à me emisit hereditatem, vicinus emptor habet viles actiones, gl. fin. in l. emptor, 5. C. de heredit. vel actio.

Emere scitum à Barbaris nulli permittitur, nisi tantum comiti merciorum, quod malè seruatur Pisani, l. 2. C. quæ res vendi non possunt.

Emere in litioribus frumentu publici canonis non licet sub pena capitis, & in fraudem publicam commercia contracta damnantur, l. 3. C. eod.

Emere vestes, aurum, vel argentum, aut mancipia subdorum non possunt proceres palatii, siue consilij sub pena amissionis pretij, l. fin. & ibi glo. 3. C. de rescind. vend.

Emere, vel vendere rem censualem sine censu non licet in præiudicium fisci, sed inter se agant postquam venditor soluit censum fisco, sed non prius, gl. pen. in l. 2. C. siue censu, vel reliquis.

Emere non licet de bonis administratoris fisci, vel reipubl. l. 2. C. de susceptori. libr. 10.

Emere regulariter nemo cogitur iniustus, fallit in herede, qui specialiter iure propter præceptum testatoris cogitur redimere rem alienam legatam a testatore, & præstare legatario, §. non solum, & ibi gl. cogatur, Infi. de legatis.

EMENDI & vendendi origo à permarationibus cepit, l. 1. de contrahen. emptio.

in Emendo, & vendendo naturaliter cõcessum est, quod plaris est minoris emere, & quod minoris est plaris vendere, & inuicem circumscribere in pretijs, sed non in vitis rerum, litem, si pretio, 2. §. fi. & ibi gl. fin. locati.

Emendi conditio quando collata est in ementis, vel vendentis voluntatem, cum non adstringat necessitatem contrahentis, nulla est obligatio, si in vendit, C. de contrah. empt.

Reliqua verbo, Administrator, 2. Cogere, Comparare, Mandatarius, 1. v. § 6. Mandatum, §. 8. Miles, 1. 1. Sales, Vender, Vinum, 1.

Emens in genere, nu. 1. v. § 6. ad nu. 8.

Quoad emptionem hereditatis, num. 8. & 9.

Quoad pralationem, & traditionem, num. 10.

Quoad redibitorium, num. 11.

Quoad emtionem, num. 12.

Quoad pignus emptum a creditore, num. 13.

Quoad nomen debitoris, num. 14.

Quoad bonam fidem, num. 15.

Quoad malam fidem, & emptionem rei alienæ, num. 16. v. § 6. ad numerum 21.

Quoad vfucapionem, num. 21.

Quoad emptionem rei ex pecunia aliena, num. 22.

Quoad emptionem rei minoris, vel pupilli, num. 23. & 24.

Quoad emptionem rei iuriosæ, num. 25.

Quoad emptionem rei sacra, vel Ecclesiæ, num. 26.

EMENS ab eo, qui habet potestatem à domino, habet actionem in rem, l. si

quis hac lege, 4. §. fi. de rei vindicatione.

Emens rem locatam potest conductorem, vel colonum expellere, l. arbores, 59. §. 1. & ibi gl. venditionis, de usufructu, & quemadmodum.

Ementes duo rem à non domino, licet non sint domini, nihilominus possunt agere communi diuidendo, l. communi, 7. §. qui in rem, communi diuidendo.

Emens coheres rem pignori datam à defuncto non potest conueniri à coheredibus communi diuidendo, l. qui coheredes, 17. eod.

Emens fideiusor pignus cogitur debitoris, vel secundo soluenti restituere illud, gloss. 1. ibid.

Emens conductus, vel pignori accipiens rem suam propriam ignoranter ab vfucapiente, vfucapionem interruptit, nec tenet venditio, conductio, vel pignoris obligatio, gl. idcirco, in l. si rem, 19. de pign. actio.

Ementi rem, quæ erat Mutinæ, ibi debet dari, gloss. iudicij, in l. si in Asia, §. 1. de positi.

Emens ignoranter rem suam repetere potest, quod soluit, quia nulla fuit obligatio, l. siue rei, 16. de contrahen. emptio.

Emens scienter ab eo, cui bonis interdicitum est, vel ab eo, qui scit, nihil posse de hereditate vendere, vt quia accepit tempus ad deliberandum, non fit dominus, l. si sciens, 26. eodem.

Emens scienter à debitore fraudante creditorem efficitur dominus, licet reuocetur à creditoribus per Paulianam, gl. 1. ibid.

Emens scienter ab eo, qui interdictus est vendere, non efficitur dominus, etiam si iurauerit interdicitus, d. gl. fi. & ibi add. marg.

Emens speciem, vel quantitatem post mensurationem non potest improbare, sed bene potest post gustationem, quia alia causa est degustandi, alia metiendi, nam gustus proficit ad hoc, vt improbat liceat, sed mensura non proficit, vt maiori, vel minori pretio vendam, sed vt appareat quantum ematur, l. si in emptio, 34. §. alia, eod.

Emens ignoranter vestimenta interpolata, atque antiqua pro nouis potest agere contra venditorem etiam ignorantem ad id, quod interest, idest, quanto minoris esset emptatus, si sciisset, sed si venditor sciens interpolata vendit, teneatur etiam ad damnum, quod ex eo contingit, l. Labeo, 46. eod.

Emens lacum, & decem pedes terræ iuxta illum lacum, dicitur emisse lacum etiam, quatenus cum emit, fuit, & circa eum decem pedes, qui tunc fuerunt, & non debet vterius possidere, quamuis postea lacus creuerit, & inundauit illos decem pedes, l. Rutilius, 69. eod.

Emens fundum ab eo, cuius filij tutelam postea administrabat, si possessione eius fundi non accepit, potest sibi ipsi possessionem tradere hoc modo, si pupillus, & eius familia discedat à fundo, & tunc ipse ingreditur, l. filius, 78. §. 1. eod.

Emens fundum si continet, vt soluta pecunia traderetur ei possessio decedente emptore duobus heredibus relictis, quorum vnus si totam pecuniam soluit, potest petere prædium, & partem pecunie recuperabit à coherede per familiæ excusum iudicium, d. l. filius, §. pen.

Emens fundum non tenetur personaliter ei, cui promissæ videtur ante venditionem.

nem decem corbes ex illo fundo singulis annis, l. f. f. eod.

Emens rem purē, vel sub pacto additionis in diem interim dum alius afferat meliorem conditionem, habet interdictionem quod vi, aut clam contra eum, qui vi aut clam adificauit in rem, sed illud tenetur actione ex vendito præstare, allata meliori conditione, l. eum, qui, 7. de in diem additione.

Emens rem si te integra, id est, pretio non soluto, eandem postea rursus plurius, vel minoris emerit, videtur recessum a priorē emptione, & posteriorē emptio constitit, quia nulla præcellit, sed post pretium solutum non potest rursus eandem emere, neque priorē emptionem infectam facere nudo pacto, sed bene re retrotradita, l. 2. de rescind. venditione.

Emens seruum si rogauit venditorem, vt eum sibi precario concederet, donec pretium solueret, quidquid interim acquirit seruus, venditori acquirit, non emptori, & periculum eius serui ad emptorem pertinet, nisi dolo venditoris interuenient, l. serui, de periculo & commodo.

Emens domum cum onere habitationis, quæ debebatur libertis, mortuis libertis ob eam causam ad nihilum tenetur venditori, l. pen. eod.

Emens lapides ex fundo, si eos tollere nolit, potest conueniri ex vendito, vt eos tollat, l. si quis, de actio. empti.

3. Emens rem ad procuratorem colludente habet actionem vtilem ex empto contra dominum, & etiam contra procuratorem, vt aut ferat emptio, aut vt discatur, l. lulianus, §. si quis, & ibi glo. ex empto, eod.

Emens mensas quasi citreas, cum non essent, habet actionem ex empto contra venditorem etiam ignorante ad interesse, l. si sterilia, 1. §. quamuis, eod.

Emens vindemiam pendente, si vnam legere prohibeatur a venditore, potest vi exceptione aduersus venditorem petere pretium, si illa pecunia, de qua agitur, non petatur pro ea re, quæ vendita fuit, vel petatur illa pecunia pro illa re, quæ tradita non est, l. qui pendente, 2. §. eod.

Emens vindemiam pendente, si post solutionem pretij, ac traditionem sibi factam prohibeatur a venditore vnam lectam calcare, siue mustum cucere, ad exhibendum, vel iniuriarum agere potest, quemadmodum si aliam quamlibet rem tollere prohibeatur, ibidem.

Emens fundum quasi liberum, si interdido de itinere actiue priuato victus sit, habet actionem ad interesse, etiam si stipulatio de euctione non committatur, l. si quis fundum, 3. §. eod.

Emens arborem exstantes, non facit eas suas, donec a solo separentur, & ideo vendicare non potest, sed potest agere ex empto, leg. Quintus, 40. eod.

Emens sciens rem minori pretio, non videtur esse in dolo, quamuis venditor non putet eam esse maioris pretij, nisi aliquid dixisset venditori, propter quod eum ad vendendum tali, & tanto pretio induxit, ac fraudulenter persuasit, vt quia dicebat, & affirmabat eam non esse maioris pretij, gloss. in l. item si, pretio, 1. §. fin. locati.

Emens duos feruos vnico pretio, si alter eorum sit vitiosus voluntate, vel assensu venditoris, potest agere redhibitoria pro eo solo, qui vitiosus est, & sibi restitui debet pretium facta affirmatione per se redhibiti, non transgrediendo vitia pretium statutum pro rata serui redhibiti, & non redhibiti, l. pen. & ibi glo. 1. de additio. edicto.

Emens ancillam non prostituatur, & si prostituatur esset libera, si prostituisset eam, & ob id sit facta libera, nullum habet regressum aduersus venditorem, l. si mancipium, 34. de euctione.

Emens rem a seruo, putans eum posse distrahere, licet non possit, vfucapit, nisi erret in iure, vt quia putabat posse eum distrahere, licet non haberet peculij administrationem, glo. Publiciana, in l. minor, 39. §. 1. eod.

4. Emens ancillam, ita vt intra annum manumitteret, si pronuncietur seruus Titij, Titius tenetur empti ancillam manumittere, l. Caius Scius, 23. de manumissio.

Emens rem ab executore debet caute sententiam actiue conseruare, vt sic possit de sententia eiusdemque validitate constare, l. si, cum nulla, 58. & ibi glo. fi. & add. marg. de re iud.

Emens fundum cum fructibus intelligitur emere vnam rem, i. fundum, cuius omnis generis fructus marui, siue immaturi sequuntur alienationem, l. fin. §. fructus autem, & ibi glo. omnis, quæ in fraudem creditorum.

Emens etiam sciens statuliberum nullum dare decem, si stipulatus est de dupla, si euincatur ab eo decem datis statulibero euicto in libertatem agenti emptori ex stipulatione dupla contra venditorem non potest opponi exceptio doli, si statuliber ex re emptoris, vel ex peculio, quod ad emptorem pertinebat, illa decem dedisset, secus si dedit ex alia re, quia tunc emptor repellitur exceptione doli, nisi vellet computare illa decem, quæ a statulibero accepti in dupla, l. 2. §. de doli mali exceptio.

Emens sciens seruum fugitiuum si stipulatus sit a venditore eum non esse fugitiuum, poterit agere ex stipulatu, nec potest repelli exceptione doli, cum expressum de viro stipulatus sit, secus si non sit stipulatus, vel in genere eum esse suum stipulatus sit, quia tunc repellitur exceptione, si agit ex eo, quod fugitiuus fuerit, l. apud Celsum, §. item Labeo, & ibi glo. conuenit, eod.

Emens actionem a dolo debet exceptione doli summoueri, glo. exceptionem, in d. apud Celsum, §. si, cum legitima.

Emens rem ab eo, cum cuius tutore, vel curatore, aut procuratore agebatur ad eam rem, si cecidit a possessione illius, & petat eam rem, repellitur exceptione litigiosi, si sciens eam litigiosam emittit, l. 1. §. fi. & ibi glo. fi. de litigios.

Emens, vel vendens si ad interrogationem non responderit verbis, si tamen confiteri annuendo capite, vel aliis signis, valet emptio, & venditio, l. si stipuler, 35. §. fi. & ibi glo. 1. de verb. oblig.

Emens rem domini a seruo fugitiuo se pro libero gerente non liberatur a domino serui, l. qui hominem, 34. §. cum fugitiuus, de solut.

Emens a fisco prædia tributaria cum suo onere, etiam ad præteritorum annorum tributa tenetur, l. prædij, 36. de iure fisci.

Emens bona vacancia a fisco debet suscipere actionem, quæ contra defunctum competeat, secus si emerit a priuato, quia venditor creditori, & emptor venditori tenetur, l. eum, qui, 41. & ibi glo. 1. eod.

5. Emens frumentum a rep. si soluit pretium in aliam rationem, quam frumentariam, adhuc tenetur soluere, & contra eum absentem potest dari centuria, redditur tamen ei quod soluit, l. 2. §. quod de frumentaria, & ibi glo. in alium,

de admia. rerum ad ciu. pert.

Emens frumentum a repu. & pretio soluto vt debuit, si frumentum postea si ablatur a repub. vel non sit traditum pretium, debet ei reddi, d. l. 2. §. grani, & ibi glo. per iniuriam.

Emens sciens, vel ignorans domum filij a matre aduersus filium vendicantem dominum, si matris non successe, nulla exceptio de iuri potest, & secus tamen pro qua portione successe, l. cum a matre, 14. C. de rei vend.

Emens rem nomine proprio ex communi pecunia, vel ex pecunia redacta ex communi cum minore Ecclesia militie, vel marito, nō efficitur dominus eius, sed est communis illa res empti, glo. in l. 4. C. communia vtriusque.

Emens honorem, vt inde duplum colligat, poena exilij punitur, gloss. 2. iuncta l. quiquis, 16. C. si cer. pet.

Emens rem suam putans esse vendentis, potest repetere pretium, glo. fi. in l. 4. C. de contrah. empt.

Emens rem suam putans esse vendentis si repetat pretium, non habet exceptio nem contra venditorem pro re, vt illa venditori non reddatur, quia tunc pos- sultaret contraria, scilicet quod habeat rem quasi valeat venditio, & vt repe- rat pretium, quod non valeat venditio, ibid.

Emens personalem actionem, eam potest vtiliter suo nomine mouere, l. fin. C. de hered. vel act. & ibi glo. parat.

Emens actionem in rem potest illa actione suo nomine vtiliter vi, licet non videatur sic adquisi. vtilis in rem, quæ datur ratione dominij vtilis, nisi tradi- tio interueniat, d. l. fi. & ibi glo. 3.

Emens actionem in iuratum non potest eam suo nomine mouere, quia illa ced- non potest, glo. 2. & fin. ibi.

Emens in litoribus frumenta, quæ tantum ad fiscum deberent deferri poena capitis debent puniri, glo. in l. 3. C. quæ res vendi non possunt.

Emens frumentum, quod exercitui mittitur, si sint honestiores, incurunt poe- nam proscriptiois, & omnium bonorum amissionem, si vero fuerint infe- riores, & viliores, poena capitis puniuntur, l. f. C. eod.

Emens fundum censualem ac lege ne soluat tributum, vel censum fisco, tenetur nedum ad futura, sed etiam ad præterita, & pactum fisco non præiudicat, l. 2. C. sine censu, vel reliquis.

Emens fundum censualem, censum illius agnoscere debet, nec licet cuiquā rem censualem sine censu comparare, vel vendere, d. l. 2.

Emens prædia censalia a priuato tenetur ad pensionationes solitas, & ita tam ad præteritas, quam ad futuras, l. 2. in l. f. C. eod.

Emens prædia censalia a fisco procuratore, qui & perceptor dicitur, non te- netur, nec conuenitur pro præterito tempore, ibid.

Emens nomine vxoris sue eo ipso quod probat per possessionem rerum vendita- rum de domino effectum, dicit se vnum duraxat titulo nominis eius, & quod non emerat animo donandi ei, §. g. 2. in l. f. filij, 16. C. de donat. inter vir.

Emens nomine vxoris sue præsumitur emere animo ei donandi, si quantitas pretij sit modica, & ipse maritus sit diues, ibid.

Emens nomine vxoris præsumitur non animo ei donandi emisit, si res empti non emens, sed ei cuius nomine empti erat, tradatur, ibid.

Emens prædium a colono, & colonus sibi tradit, emptor eam poterit vfucapere, §. g. l. in l. eum nemo, 5. C. de acquir. poss.

Emens rem communem ab vno ex sociis, si credidit totam esse vendentis, vfucap- piet triennio, & si agatur contra eum communi diuidendo post completam præscriptionem, exceptio de dominio, quod communi probare non potuit, abso- luitur possessor communi diuidendo iudicio, gloss. in l. 3. C. in quib. caus. cessat lon.

Emens rem ab eo, qui eam rem præscriperat 30. annis bona fide, si cadat a pos- sessione, habet vtilem in rem, sicut venditor, qui præscriperat, cum videtur vendere omne ius, quod habebat, gl. munus, in l. f. qui emptiois, 8. §. quod si quis, C. de præscrip. 30. vel 40. ann.

Emens a seruo habente liberam administrationem, & bona fide, dominum po- test couenire, quod iussu, & dominum rei sibi tradit, acquiri, vel vfucapien- di causam sibi parat, glo. in l. f. liberam, C. quod eo, qui in aliena.

Emens a seruo non habente liberam administrationem, dominum rei sibi tra- ditæ a seruo non acquirit, potest tamen agere de peculio, ibid.

Emens a seruo non habente liberam administrationem, si res empti incidat in vitium furti, non potest eam vfucapere, secus si ea res non incidat in vitium furti, & emptor putat seruum habere ius distrahendi, & est bonæ fidei, quia tunc potest vfucapere, ibid.

Emens a fisco dicitur emere secure, dummodo solemniter emerit, glo. in l. 3. C. de fide instrum. lib. 10.

Emens solemniter a fisco solum tenetur ad pretium, nec potest conueniri ob aliud debitum, puta ob tributa præterita, l. f. C. eod.

Emens a communi, vel a fisco bona delinquentium, nō tenetur soluere collectas, aut tributa de præterito, aut de præteriti debita, d. l. fi. & ibi addit. marg.

Emens agrum fiscoalem a priuato tenetur conueniri pro tributis, & pro reliquis, glo. fin. ibidem.

Emens res nauiculariorum tenetur subire functionem, a onus nauiculariorum pro modo portationis emptæ secundum veram ætimationem, quæ priuatum pacis non tollitur, & vendentes tenentur, si emptores non fuerint idonei, l. 2. & l. f. C. de prædis, & omnib. reb. nauicular. lib. 1. 1.

Emens a ciuitate debet probare pretium versum fuisse in villitatem ciuitatis, sed in emente fisco sufficit sola confessio, glo. in l. 1. C. de vendend. reb. ci- uit. lib. 11.

Emens res debitoris ciuitatis & debitor ex casso conueniatur conditione ex lege pro rata eius, quod possident, l. f. uia, & ibi gloss. mag. C. de debitor. ciuit. lib. 11.

Emens rem vnde prohibuit ratione personæ, vel rei, præsumitur scire quoad hoc, vt non vfucapit longi temporis præscriptione, l. quemadmodum, & ibi glo. fi. C. de agric. & cens. lib. 11.

Emens fundos patrimoniales, vel templorum, perpetuo possidebit illos, nec pos- sunt ab eo auelli, licet alius afferat meliorem conditionem, l. 4. C. de diuer. prædis, lib. 11.

mens ibi rem si antequam soluat pretium, inueniat alienum, vel viciuſum, non tenetur ſoluere pretium, niſi venditor det idoneos fideiuſſores, ¶ reprob. glo. praxat, add. ibi in § fin. inſtit. de ſuſcep. tutorib.

Reliqua verbo, Filium, 106. 107. Legatarius, 1. Libertum, 1.1. Seruus, 41. ¶ ſiqua 44. Scilicet, 1.1. Vnde, 1.1. ¶ ſiqua 3. 4. Dardany.

M E N S hereditatem ab eo qui poſſidet pro herede, tenetur vili petitione hereditatis, ſi venditor bonæ fidei poſſeſſor latitat, vel minoris vendidit, ſue habeat regreſſum de euictione contra venditorem, ſine non, ¶ l. etiamſi, 1. §. 1. & ibi gl. deberet, & gl. actionem, de petit. hered.

mens rem ſingularem de hereditate ab eo, qui poſſidet pro herede, non tenetur vili petitione hereditatis, etiam quando venditor bonæ fidei poſſeſſor latitat, vel minoris vendidit, ſi ipſe emptor habeat regreſſum de euictione contra venditorem, ſecus ſi non habeat regreſſum, quia tunc vili petitione hereditatis tenetur, ſed emptor vniuerſitatis, vel hereditatis in dictis caſibus indiſtincte tenetur, ſue habeat regreſſum, ſue non, ¶ d. gl. debere, & d. glo. actionem, & in §. ſed ſi quis, & ibi gl. vili, in d. etiam.

mens hereditatem ab eo, qui poſſidet pro herede, non tenetur vili petitione hereditatis, niſi quando venditor bonæ fidei poſſeſſor latitat, vel minoris vendidit, venditor tamen ſemper tenetur, d. §. 1. & ibi gl. debere.

mens ſeu tenet alienam hereditatem, tanquam emptor vniuerſitatis, vili petitione hereditatis tenetur, d. l. etiamſi, §. ſed ſi quis, eod.

mens hereditatem ſi cum innadat, & apprehendat propria auctoritate, non poſſidet pro poſſeſſore quoad hoc, vt tenetur directæ petitione hereditatis, cum tunc alium habeat, vili tamen tenetur, vt emptor vniuerſitatis, d. l. etiamſi, §. ſed ſi quis, & ibi glo. auerſit, eod.

mens hereditatem tenetur petitione hereditatis, ſi titulus emptionis habeatur pro non titulo, gl. vili, in l. etiamſi, §. ſed ſi quis, eod.

mens vniuerſitatem, vel hereditatem mala fide, tenetur vili petitione hereditatis, ſi bona fide emetit, non tenetur, niſi modico pretio ſi diſtracta, vel venditor latitet, & non compar. ¶ ve. ſic. vendidit, ſue habeat regreſſum euictionis contra venditorem, ſue non, ¶ gl. vili, ibid.

mens ſingularem rem hereditatis, ſue bona fide, ſue mala, non tenetur petitione hereditatis, niſi titulus emptionis habeatur pro non titulo, d. gl. vili. mens etiam ignoranter hereditatem a ſiſco quali vacante, tenetur vili petitione hereditatis, d. §. ſed ſi quis, & ibi gl. emetit.

mens bonæ fidei poſſeſſor hereditatis neceſſaria hereditati ex pecunia hereditaria reddidit illa vero heredi, nec is tenebitur, illi de pretio, gl. 1. in litem venditor eod.

mens male fidei poſſeſſor hereditatis neceſſaria hereditati ex pecunia hereditaria reddidit illa vero heredi, neque is tenebitur de pretio, ſed ſi emiſſet non neceſſaria, ex ſibi retinet, & pretium tenetur reddere vero heredi, d. item veniunt, & ibi gl. 1. eod.

mens poſſeſſor hereditatis, cauſa hereditatis, quæ tunc neceſſaria hereditati, reddidit illa vero heredi, ſecus vero ſi emiſſet cauſa poſſeſſionis, diſt. litem veniunt, & ibi gl. fine, d. eod.

mens hereditatis partes, vel totam, ſue à ſiſco, ſue à priuato vero herede, habet vtilem petitionem hereditatis contra poſſeſſores hereditarios, & contra venditorem habet ex empto, ¶ l. ei, qui, 1. §. 1. & ibi gl. 2. eod.

mens rem ſingularem hereditatis a bonæ fidei poſſeſſore, amiſſo pretio, poteſt conueniri à vero herede rei vendicatione, niſi emptor habeat regreſſum de euictione ad bonæ fidei poſſeſſorem, ſed & ſi ſileat, §. item ſi rem, 2. eod.

mens rem ſingularem hereditatis a bonæ fidei poſſeſſore, pretio amiſſo, vel conſumpto, ſi conueniatur rei vendicatione à vero herede, poteſt vnum heredem exceptione repellere, ne aliquem bonæ fidei poſſeſſor damno afficiatur, ſed ſi emptor contra venditorem non habeat regreſſum, heres ab emptore poteſt vendicare, neque exceptione repellitur, niſi venditor ſit paratus emptorem defendere, d. §. item ſi rem, & ibi gl. exceptione, eod.

mens rem ſingularem hereditatis a bonæ fidei poſſeſſore, ſi cecidit à poſſeſſione, & poſſeſſio ſit reuerſa ad verum heredem, non habet Publicianam contra dominum verum heredem, ¶ gl. perſona, ibid.

Reliqua verbo, Emptor, 1. 2. 0.

M E N T I V S pluribus ab eodem potior eſt ei, cui traditio facta eſt, quod ſi à diuerſis, præſertur poſſeſſor, ſi ſue auren, §. ſi duobus, de Publiciana.

mentibus pluribus ab vno, qui ſuit dominus, ille præſertur, cui traditio facta eſt, ſi tamen ſoluatur pretium, niſi prior priuilegiatus eſſet, vt Eccleſia, glo. potius, ibidem.

mentibus pluribus ab vno non domino potior eſt ei, cui traditio facta eſt, ibid.

mentibus pluribus ab vno domino præſertur ei, qui emit ab eodem poſſeſſa facta domino, vt ſi non dominus antequam fieret dominus alius venderet, deinde poſtea dominus factus eſt alij vendat, præſertur, qui primò emit, gl. ſi in l. ſi ea res, 31. §. ſi de actio empti.

mentibus pluribus ab eodem potior eſt ei, cui traditio facta eſt, quod ſi à diuerſis, præſertur poſſeſſor, ſi ſue auren, §. ſi duobus, de Publiciana.

mentibus pluribus ab vno, qui ſuit dominus, ille præſertur, cui traditio facta eſt, ſi tamen ſoluatur pretium, niſi prior priuilegiatus eſſet, vt Eccleſia, glo. potius, ibidem.

mentibus pluribus ab vno non domino potior eſt ei, cui traditio facta eſt, ibid.

mentibus pluribus ab vno domino præſertur ei, qui emit ab eodem poſſeſſa facta domino, vt ſi non dominus antequam fieret dominus alius venderet, deinde poſtea dominus factus eſt alij vendat, præſertur, qui primò emit, gl. ſi in l. ſi ea res, 31. §. ſi de actio empti.

mentibus pluribus ab eodem potior eſt ei, cui traditio facta eſt, quod ſi à diuerſis, præſertur poſſeſſor, ſi ſue auren, §. ſi duobus, de Publiciana.

mentibus pluribus ab vno, qui ſuit dominus, ille præſertur, cui traditio facta eſt, ſi tamen ſoluatur pretium, niſi prior priuilegiatus eſſet, vt Eccleſia, glo. potius, ibidem.

mentibus pluribus ab vno non domino potior eſt ei, cui traditio facta eſt, ibid.

mentibus pluribus ab vno domino præſertur ei, qui emit ab eodem poſſeſſa facta domino, vt ſi non dominus antequam fieret dominus alius venderet, deinde poſtea dominus factus eſt alij vendat, præſertur, qui primò emit, gl. ſi in l. ſi ea res, 31. §. ſi de actio empti.

mentibus pluribus ab eodem potior eſt ei, cui traditio facta eſt, quod ſi à diuerſis, præſertur poſſeſſor, ſi ſue auren, §. ſi duobus, de Publiciana.

mentibus pluribus ab vno, qui ſuit dominus, ille præſertur, cui traditio facta eſt, ſi tamen ſoluatur pretium, niſi prior priuilegiatus eſſet, vt Eccleſia, glo. potius, ibidem.

mentibus pluribus ab vno non domino potior eſt ei, cui traditio facta eſt, ibid.

mentibus pluribus ab vno domino præſertur ei, qui emit ab eodem poſſeſſa facta domino, vt ſi non dominus antequam fieret dominus alius venderet, deinde poſtea dominus factus eſt alij vendat, præſertur, qui primò emit, gl. ſi in l. ſi ea res, 31. §. ſi de actio empti.

Ementi ſeruum competit redhibitoria, ſi cum eſſe fugitiuum probauerit, l. ſi ſi. C. eodem.

Emens prædium ſub hac lege, vt ſiſtipleat, reſoluitur venditio, ſi nihil de tempore conuenit, intra 4. dies viles, poteſt adhibere per actionem in factum, vici non, niſi cauſa cognita, gl. 1. in l. pen. C. eod.

Reliqua verbo, Redhibitoria, Vendens, 1. §. ſiqua 18. Emptor, 37. ¶ ſiqua 41. Emptus, 5. Ad. 7. 6. 2. 14. Quando minoris, Editio, 2. ¶ ſiqua 5. Seruus, 102. 103.

E M P T O R ſi rem pro euictione accepit fideiuſſores, & candem vendat Titio, ſi 12 emptor ſi heres exiit Titio ſecundo emptori, vel Titius illi primo emptori, re euicta tam primus emptor, quam ſecundus poſſunt agere de euictione contra fideiuſſores primi venditoris, l. ſi ei, cui, 41. §. ſi is, qui, de euictio.

Emens duos ſeruos quinos, & eorum alter euincatur, poteſt ex empto eo nōmiſe agere, quamvis alter decem dignus ſit, nec reſert ſimul vtrumque an ſeparatim ſingulos emerit, l. ſi duos, 47. eod.

Emens fundum vti optimum, & maximam, ſi aliquid conſequutus eſt à venditore alicuius ſeruitutis euictæ nomine, ſi deinde totus fundus euictus ſit, ob eam euictionem venditor debet præſtare id, quod ex duplo. reliquum eſt, l. cum fundus, 48. eod.

Emens ignoranter detracto vſufructu fundum, in quo Titio relictuſ erat vſufructus quoad vineret, habet actionem ex ſtipulatione de euictione contra venditorem, donec Titius capite dimiſſus fuerit, & ager idem Titius ius ſibi eſſe vendi, & fructus, l. ſi rem, 62. eod.

Emens miles rem priuati non domino, ſi in militia vſucepit, eo reuerſo à militia, ſi dominus ſit reſtitutus ad vendendam rem, ſi ipſe emptor contra venditorem reſtituitur ad agendum pro euictione, & ſi cum venditor, 66. §. 1. eod.

Emens iure pignus à creditore non debet euictionem timere, quamvis creditore non fuerit dominus, l. qui à creditore, 18. & ibi gl. 1. C. de diſtractione pignori. *Reliqua verbo, Vendens, 19. 20. 21. Emptor, 41. ¶ ſiqua 49. Emittio, Emptus, 5. Ad. 76.*

E M P T O R fundum obligatum alicui creditore ſi in eo ſeuit, collegit, ac percepit fructus tam ex antea, quam conſumptos, non tenetur reſtituere creditore, nec vili, nec directæ pignoratitia, cum in dominio debitoris illi nōquā fuerint, ſed in caſu, quo fructus percepti à bonæ fidei poſſeſſore fuerant in dominio debitoris, ſi extant, tenetur eos reſtituere, l. 1. cum prædium, & ibi gl. conſumptos, & glo. vili, de pignori.

Emens à primo creditore pignus ei obligatum irrevocabiter poſſidet, ſed emens à debitor, licet pretiū ſoluatur primo creditore, poterit conueniri, ſi ſolutum pretium offeratur, l. 3. de diſtractione pignori.

Emens pignus à creditore præſcribit longo tempore, licet ipſe creditore non poſſit præſcribere, ſuccellor vero vniuerſalis non præſcribit, gl. 1. in l. nec creditores, 9. C. de pign. actione.

Emens à debitor rem alteri obligatam cum pacto, vt ex pretio ſoluatur creditore, pretio illi ſoluto ſuccedit in locum illius, & contra eos, qui inferiores illi ſunt, iuſtam deſenſionem habet, l. 3. C. de his, qui in priorem.

Emens à priore creditore non poteſt inquietari à ſecundo, l. 3. C. ſi antiquior creditore pign.

Emens pignus à creditore minori pretio, ſi creditore non eſt ſoluendo, tenetur reſtituere pignus debitori recepto pretio, l. 3. C. ſi venditor pignore. *Reliqua verbo, Emptor, 51. 56.*

E M P T O R nomen debitoris, ſi ab aliquo creditore, ea pignora, quæ venditor pignorum perſequi poſſet, poteſt hypothetice vendicare, ſi à creditore, l. 7. C. de actio. & oblig.

Emens nomen debitoris à creditore vendente, ſi res hypothecatas tenentes non tranſferant debitu, ipſe emens poterit vendicare res hypothecatas, ibidem. Emens nomen debitoris à creditore vendente non poteſt hypothecatas res vendicare à poſſeſſoribus, ſi emerit illas à prioribus, & anterioribus creditoribus, vel ſi longi temporis præſcriptione muniti perhibeantur, ibid.

Reliqua verbo, Nomen, 6. ¶ Emptor, 33.

E M P T O R rem bona fide, & antequam vſucepit ab hoſtibus captus ſit, & ibi reſertus per tantum tempus, per quantum potuit vſuſcapere, reuerſus poſtea non cenſetur vſuſcepit rem poſſimilio, l. denique, ex quibus cauſis maiores.

Emens domum, in qua nunciati nōm opus venditoris, ſi opus fecerit in ea, reſertur interdito noui operis, vt patiatuſ opus illud deſtrui, non tamen tenetur ipſe opus deſtruere, vel expenſas miniſtrare, ¶ gl. alienaueris, in l. 3. §. opus, de alienatione iudicij.

Emens rem bona fide à non domino habet Publicianam, licet venditor calidò conſilio vendiderit, l. cum, qui, 8. §. prætor ait, de Publiciana.

Emens auctore iudice bonæ fidei poſſeſſor eſt, & habet dominium, l. at ſi quis, quibus, 14. §. & ſi res, de religioſis, & l. qui auctore, de regul. iuris.

Emens ignoranter rem ſuam propriam reperit pretium, quod ſoluit venditori conditione indebiti, ſue venditor ſciuiſſet, ſue ignorat eam eſſe emptoris, l. ſeruum, 37. de condiſt. indeb.

Emens bona fide poteſt ſe tueri aduerſus creditores venditoris præſcriptione decem, vel vinti annorum, quod venditor ſacere non potuiſſet, gl. ſi in l. l. alienatio, 67. de contrah. emptione.

Emens ancillam à non domino bona fide, quæ prægnans facta eſt, etiam ſi tempore, quo peperit, erat eam alienam, mala fides ſuperueniens non nocet ei in poſſeſſione partus, & in vſucapione, l. 44. §. & ſi poſſeſſionis, de vſucap.

Emens rem bona fide à male fidei poſſeſſore contra dominum poteſt ſe tueri præſcriptione, vel vſucapione, alias ab eo poteſt dominus illam rei vendicare, l. aduſus, C. de rei vendicatione.

Emens bona fide rem reſtitutioni ſubiectam, re euicta recuperat pretium, & habet actionem ad intereſſe ex empto, & ad duplum ex ſtipulatione dupli, ſi ſit ſtipulatus, l. 3. §. ſi C. communis de legatis.

Emens rem bona fide à violento poſſeſſore non vſucapit, etiam ſi bona fide emerit, l. ſi partem, 5. C. pro emptore.

Emens rem bona fide à male fidei poſſeſſore poteſt vſucapere, ibid.

Emens bona fide à plagario, non incidit in poenam plagij, l. comparantem, 10. C. ad legem Jul. de plagiaris.

Reliqua verbo, Emptor, 24. 25.

- 16 E M E N s ab aliquo tanquam à negotiorum gestore, vel coniuncta persona, est male fidei, nisi credat cum habere mandatum, l. si pro emptore.
- Emens rem à debitor scienter in fraudem creditorum, non habet actionem ex empto, quæ præiudicat creditoribus ipsius debitoris vendentis, si tamen tradatur emptori de facto eas res, transit in eum dominium, licet per creditores reuocetur illud, l. ait prætor, 9. & ibi gl. si de privileg. credit.
- Emens rem contempta denunciatione facta sibi à creditoribus, ne emeret à debitoris in fraudem alienante, non videtur esse sine fraude, & ideo tenetur eis reuocatoria ad eam restituendam illis, etiam sibi non restituito pretio, l. ait prætor, 10. §. si quis paticeps, quæ in fraud. credit.
- Emens post denunciationem factam à domino, ne emeret, efficitur male fidei possessor, qui tenetur rem emptam cum fructibus perceptis restituere, l. si fundum, 17. C. de rei vindicatione.
- Emens res mobiles à seruo non ignorans eius conditionem etiam furti actione tenetur, l. si liberam, 10. & ibi gl. pen. C. quod cum eo, qui in alien.
- Emens res peculiares scienter à seruo non habente liberam peculij administrationem, dicuntur male fidei possesores, nec habent iustum titulum, vel viciariendi conditionem, ad hoc, vt possint viciari, d. l. si liberam, & ibi gl. scientibus, & gl. incitium.
- Emens rem furtiuam tenetur eam restituere, nec potest etiam pro pretio retinere, l. 2. C. de furtis.
- Emens rem à fure præsumitur paticeps furti, propter frequentem negotiationem talium rerum, vel propter talli crimina saepe committit, l. gl. si ibi.
- Emens rem à fure non habetur suspectus ob hoc, quod res furtiua apud eum reperitur, inspicit tamen debet, quanto pretio emerit, & verum clam, aut palam, & licet istis indicij dolus pendetur, d. gl. si & ibi add.
- Emens scienter rem subiectam restitutioni fideicommissi, etiam si stipulatus duplam in casu euictionis, tamen re euicta consequitur tantum pretium, & non duplam, l. 3. §. si C. communia vtriusque.
- Emens scienter rem subiectam restitutioni re euicta non recuperat melioramenta propter eius malam fidem, sed ea perdit, secus si bonam fidem habuisset, d. §. si & ibi gl. 2.
- Emens rem per metum compellendo venditorem videre, tenetur actione quod metus causa, restituere rem ipsam cum fructibus perceptis, & omni causa, & quos venditor potuit percipere, l. sed & parus, & ibi gl. 3. de eo, quæ metus causa.
- 17 Emens rem à debitor in fraudem creditorum tenetur restituere rem cum fructibus percipiendis, d. gl. 3.
- Emens rem à fisco non sollemniter vendente tenetur restituere eam cum fructibus percipiendis, ibi.
- Emens rem scienter contra interdicta legum, tenetur restituere eam cum fructibus percipiendis, ibi.
- Emens à Titio seruum Manij si post litem cum Manio contestatam vendidit eum alieni, & emptor occiderit eum, tenetur primus emptor, propter occasionem alterius, ad iustum pretium serui vtili in rem, quia dolo desit possidere, l. Iulianus, & ibi gl. 1. de rei vend.
- Emens prædium alienum à non creditore pro decem si soluit creditori, cui hoc prædium obligauerat pro 15, retinere post prædium pro 15, non pro decem, quæ in utilitate domini non venerunt, gl. 1. & ibi add. in emptor, 65. eod.
- Emens prædium alienum si soluit pretium creditori domini, tenetur dominus restituere pretium illud cum viuis, habita tamen fructuum compensatione, d. l. emptor.
- Emens bona, vel mala fide fundum alienum, si itinere, quod illi fundo deberat, utatur, dominus prædij dominantis retinet seruitutem per emptorem male, vel bonæ fidei, l. qui fundum, quemadmodum seruitutes.
- Emens librum, vel equum, si aut equum soluat pretium, reperit esse alienum, vel vitiosum, non tenetur soluere pretium, quia expedit potius penes se pretium habere, & non soluere, quam pretium solutum post euictionem repetere, l. 3. in additione margin. de compensat.
- Emens rem alienam, si postea eam pro derelicto habuerit, amittit actionem pro euictione, quia donasse videtur, l. si de euictio.
- Emens rem alienam bona fide dicitur quasi dominus, & habet Publicianam, gl. posse, in l. magis, §. 1. de rebus eorum, qui sub tutela.
- Emens fundum alienum postea conduxit eundem à vero domino, aut ab alio transfert in eum possessionem, quam habebat, l. qui bona fide, & ibi gloss. 1. de acquir. possel.
- 18 Emens fundum à non domino, cuius particulam sciebat esse alienam, pro diuiso, vel indiuiso viciari reliquis partes fundi recte potest, l. si quis fundum, 43. eodem.
- Emens bona fide fundum alienum, cuius vni fructum sciebat esse alienum, potest viciari eius dominum per longam possessionem, ibi.
- Emens bona fide rem alienam, quam sciebat esse pignori obligatam, dominium eius longo tempore recte potest præscribere, sed aduersus hypothecariam non præscribit, d. l. si quis fundum, in fi. & ibi gl. si.
- Emens rem, quam putat alienam, quæ venditoris erat, habet actionem emptoris, & ideo transit in eum dominium propter domini voluntatem, l. 2. §. si sub conditione, pro emptore.
- Emens à domino, quem sit statim consumpturum pretium, nihilominus bonæ fidei est, & potest viciari, secus si emisset à luxurioso, & scorto, vel alio, quæ sit consumpturum pretium in malum, l. si quis, 8. & ibi gl. 1. pro emptore.
- Emens rem à non domino, si domino petente eam per rei vindicationem abfolutus sit ita, quod & suam fuisse sit pronuntiatus, & postea amiserit eius possessionem, & ad actorem perueniat, potest emptor virtute primæ sententiæ recuperare eam ab eo, nec ille auditur volens probare de dominio, quia renitit contra sententiam, l. si quis rem, & ibi gl. 1. de excepti. rei iudi.
- Emens rem à non domino bona fide, si accepit eam per traditionem, & antiquam viciari potest à possessione, habet Publicianam, glo. 1. in l. Quoties, 41. de act. & oblig.

Emens ignoranter rem furtiuam habet furti actionem contra furem, qui sit furripuit eandem, secus si sciens furtiuum emisisset, quia tunc & ipse est fur, & sic non potest agere furti, l. si quis vxori, §. 1. sed et si, & ibi gloss. imprudens, de furtis.

Emens, vel vendens scienter seruum alienum, vel contructans, tenetur lege Flauia de plagiaris, si autem celandi dominus habuit, & etiam furti, & seru corrupti, sed si non habuit animum celandi, non tenetur, nisi seru corrupti, gl. si in l. 1. ad legem Flau. de plagiaris.

Emens rem alienam tenetur eam restituere, nec potest eam pro pretio retinere, gl. 4. in l. 2. C. de furtis.

Emens scienter à fure, censetur etiam fur, & tenetur actione furti, l. ancilla, & C. eodem.

Emens rem alienam scienter tenetur domino restituere eam, sed emens ignoranter viciari, & ideo post viciationem dominus agit solum de pretio contra venditorem, actione negot. gest. l. 1. & ibi gl. pe. & vit. C. de reb. alien. nō alie. Emens res alienas præsumuntur in dubio ignorantes emisse, nisi probetur scientia, gl. 2. ibi.

Emens rem à non habente ius vendendi, dominium non acquirit, neque viciari potest, l. 1. C. pro emptore.

Emens scienter rem alienam furtum committit, etiam si non contructauerit, d. 1. & ibi gl. fin.

Emens furtiuam ancillam bona fide potest viciari eius partem apud eum peruenientem in bona fide con ceptum, & editum, licet ancilla in causam furtiuum incidit, l. 3. & ibi gl. 1. C. eod.

Emens bona fide scire debet dominum, si potest, certiorare, & si quidem viciari potest, vendit, si non habet interm. Publicianam, gl. si in d. 3.

Emens agrum bona fide ab ingrediente in dictum agrum vacuum absente domino, qui suspicatus fuit se posse repellere, viciari olim poterat, sed hodie non potest, gl. 1. in l. si nulla, C. de acqu. poss.

Emens rem alienam à fisco vendente, vt propriam, vel habens rem alienam titulo lucrativo, vel oneroso à principe, non potest à dominis, vel ab aliis ius in re præteritibus inquietari, sed debet agere ad pretium contra fisco, vt principem intra quadriennium, post vero non audiuntur, l. 2. & 3. C. de quadrien. præf. §. fin. in auth. de viciatio.

Emens rem à fisco perpetuo est securus, nec potest sibi obici exceptio non numeratæ pecunie, si officialis fisci vendens consecratur sibi pretium numeratum esse, d. l. 2. & ad hæc, eod.

Emens rem alienam à fisco statim erat securus, d. l. 2. & l. 3. C. eod.

Emens scienter rem emphiteoticam ab emphiteota principis, reipub. vel temp. plurum, restituta re pretium amittit, nec lucratur venditor sciens, sed habet fisco, sed emens ignoranter pretium recuperat à venditore, glo. si in l. 1. C. in rei dominica, vt temp.

Emens prædium tributarium scienter alienum restituito prædio amittit pretium quod dedit pro vitiofo contractu, l. 1. & ibi gl. si C. de præscrip. 30. vel 40. ann.

Emens à fisco rem alienam, vt propriam fisci, statim est securus, sed emens à fisco, vt alienam, oportet, vt præscribat, cum non interueniat ea, quæ interrup. nire debent, d. l. 1. & ibi gl. pen.

Emens rem alienam, vel aliis obligatam scienter sibi imputet, nisi expresse de euictione sit stipulatus, sed si ignoranter emerit, semper habet regressum de euictione, l. si fundum, 27. C. de euictio.

Emens rem alienam scienter non habet actionem pro euictione, nisi pactus, vel stipulatus sit, gl. 2. ibi.

Emens ignoranter rem alienam, & non sit stipulatus, vel pactus de euictione, agit actione ex empto ad interesse, nisi remiserit periculum euictionis, quod casu aliquid tantum ad pretium, ibi.

Emens rem aliquam alij obligatam si eam meliorauit, & euincatur per hypothecariam, liberatur præstando primam estimationem, l. 2. ad fi. C. de prædis, & omnibus rebus nauiculi, lib. 71.

Reliqua verbo, Emptor, 24. vsque 28. Debitor, 64. 65.

E M E N s fundum scienter à non domino pro possessore possidet, & ita non potest viciari, nec potest mutare causam suæ possessionis, nisi iusta causa extrinseca superueniat, vt quia postea eundem fundum emerit à vero domino, vel à non domino, quem dominum esse credebatur, vel si heres institutus à vero domino, vel ab eo, quem dominum esse credebatur, vel bonorum possessionem eius accepit, & tunc incipit possideri pro emptore, vel pro herede, & sic mutatur causam suæ possessionis, l. non solum, 33. §. 1. de viciatio.

Emens scienter rem alienam possidet pro emptore, non tamen viciari pro emptore, cum malam fidem habeat, l. 2. §. 1. pro emptore.

Emens scienter rem alienam potest viciari pro suo, si venditor ei tradidit, & emptoris facere voluit quod creditur, nisi contrarium liquet, gl. licet, ibi.

Emens rem alienam bona fide sub conditione recte potest viciari pro suo conditione pendente, si sibi à venditore parè fuisse tradita ita, vt emptoris fuisset, secus si sub eadem conditione fuisset etiam tradita, gl. non viciari, & ibi add. marg. in d. l. 2. §. si sub conditione.

Emens omnia bona depositaria non censentur emisse bona apud eum deposita, & ita illa non potest viciari pro emptore, nec pro suo, l. 2. §. si bona, & ibi gl. non caprum.

Emens fundum scienter partem alienam, si nefciat, quæ pars sit aliena ne ratione loci, nec quare, potest viciari reliquis partes, secus si sciat, quæ pars sit aliena pro diuiso, quæ casu potest viciari reliquis partes, l. emptor, 4. & ibi gl. 1. pro emptore.

Emens fundum si ignoret, quid aliqua eius pars sit aliena, & venditor sciens eam partem alienam, dixit ei, vnde, quidquid iuris habeo, cum traditio non valeat, nec alienam quoque partem potest emptor viciari, nec ex parte venditoris dominum transferretur in eum, secus si vendidit simpliciter, nec dixit quidquid iuris in eo habeo, quia tunc emptor credens totum fundum esse suum, potest viciari partem alienam ob iustum errorem, l. gl. si & ibi add. idem.

Emens scienter aliquos ex seruis emptis esse alienos, si qui sint alieni sciat, viciari

capere potest reliquos, sed si ignoret, qui sunt alieni, neminem potest vſucapere, l. qui cum, 6. §. 1. eod.

Emens fundum bona fide, si amiserit eius possessionem, ac postea recuperaverit eo tempore, quo sciebat alienam, non poterit vſucapere, cum initium secundæ possessionis vitio non careat, l. qui fundum, 7. §. qui bona, eod.

Emens scienter ab eo, cui interdita est administratio a iudice, vel à lege, non præscribit, d. l. qui fundum, §. cui sciens.

Emens scienter rem, quam pro derelicto habitam à non domino possidebat venditor, recte vſucapit, pro emptore, & etiam pro derelicto, l. si id, quod, pro derelicto.

Emens à marito scienter rem, quam vxor ei donauit, poterit eam vſucapere pro emptore, si ea aliena sit, ibid.

Reliqua verbo, Emptor, 2. §. usque 28. Et supra num. 16. usque 20. Et infra num. 24.

EMENS rem ex pecunia aliena efficitur dominus traditione illius rei, etsi sit socius omnium bonorum, glo. constitutum, in l. 1. C. si quis alteri, vel sibi.

Emens maritus rem ex pecunia sibi donata ab vxore si non sit solvendo, datur vxori vſus in rem actio, gl. 3. ibid.

Emens mulier rem ex pecunia mariti, tenetur ei ad eam pecuniam actione negotiorum gestorum, si gessit, vel mandati, aliis si donauit vir conditione sine causa, vel reuendicatione, si extat, glo. si ibid.

Emens mancipia ex pecunia aliena persequi ea more iudiciorum non prohibetur, licet instrumentum emptiois continetur dominium pecuniarum numerasse, l. 3. C. eod.

Emens maritus si in instrumentum fecit scribi, quod focus sua emerit, cum non emerit, probata simulatione nihil prodest focus habere instrumentum penes se, in dubio tamen non præsumitur simulatio, l. 4. C. eod.

Emens maritus confusus de vxore, si instrumentum emptiois scribi fecit in persona vxoris, & vxor contra fidem consilii in filiam rem emptam, non prædicatur marito petenti rem cum fructibus restitui probata simulatione instrumenti, l. eum propria, §. C. eod.

Emens maritus in veritate si fecit apponi simulatè in instrumentum nomen vxoris honoris causa, vel forte alia ratione, adquiritur viro, non vxori, & consilio de simulatione vxor tenetur rem cum fructibus restituere, d. l. cum propria, & ibi glo. 2.

Emens vir in veritate si fecit apponi simulatè nomen vxoris in instrumentum, debet ipse maritus probare simulationem instrumenti ad hoc, vti acquiritur res emptæ, vel vxor possidens cogatur eam restituere cum fructibus, glo. pen. ibid.

Emens ex pecunia aliena non ei, cuius nomen fuerint, sed sibi tam actionem empti, quam dominium quærit, si ei fuerit tradita possessio, l. qui aliena, 8. C. eod.

Emens de pecunia aliena si sibi tradatur possessio, efficitur dominus eius, l. multum, 6. C. si quis alteri, vel sibi.

Ementi ex pecunia aliena si non tradatur possessio rei emptæ, sed ei, cuius est pecunia, dominus pecunie, antequam perueniret ad instrumentum, suo nomine emittit, præsumitur nomen illius tertij ementis simulatè esse appositum in instrumentum, ibidem.

Emens suo nomine vnus ex fratribus de pecunia communi sibi alteri fratri dominium adquirit, vnde alter frater non agit rei vendicatione, recte tamen ager pro socio, vel conditione sine causa, aut alia generali conditione, l. qui aliena, 8. & ibi gl. 3. C. eod.

Emens rem ex aliena pecunia tenetur actione tantum personali domino pecunie, l. quamuis, 17. C. de pignori.

Reliqua verbo, Maritus, 44. usque 50. Emptor, 6.

EMENS seruum à minore 25. annorum cum decreto tenetur, si furtum faciat seruis alicui extraneo, & liberatur dando cum pro noxa, non obstante quod per restitutionem in integrum possit minor seruum auocare, l. qui seruum, 36. & ibi glo. si de noxalib. actio.

Emens à pupillo sine tutoris auctoritate, vel falso tutore auctore, quæ sit tutor non esse, non videtur bona fide emere, l. qui à quolibet, 27. de cotrahen. empt.

Emens rem à pupillo sine tutore obligatur pupillo, sed pupillus ei non obligatur, nisi sit locupletior, l. Iulianus, §. à pupillo, & ibi gl. obligat, de actio empti.

Emens rem à pupillo in initio sine tutoris auctoritate per errorem iuris, licet postea interueniat auctoritas tutoris non poterit vſucapere, l. nunquam, 31. §. seruus, & ibi gl. factus, & ibi add. marg. de vſucapio.

Emens rem à se possidem à pupillo sine tutore, sciens cum esse pupillum, non acquirit dominium, nec vſucapiendi conditionem, l. 2. §. si à pupillo, & ibi gl. 1. pro emptore.

Emens rem pupilli ab ipso pupillo, putans cum esse adultum, non vſucapit, siue res esset mobilis, siue immobilis, sed si emit rem mobilem alterius, putans cum esse puberem, recte potest vſucapere, si res erat, quæ seruando seruari non poterat, aliis non, d. §. si à pupillo, & ibi gl. 1.

Emens rem immobilem alienam à pupillo, & à se possidem, credens cum esse puberem, non vſucapit, d. gl. 1.

Emens à pupillo probare debet tutorem auctore, & lege non prohibente se emisit, sed si deceptus, falso tutore auctore, emerit, bona fide emisit videtur, l. quæcunque, §. si de Publiciana.

Emens rem à pupillo falso tutore auctore deceptus ab ipso pupillo, qui falso dixit se non habere tutorem altum, non tenet alienat, valet tamen quoad fructus, & dari potest Publiciana in extraneum, non in pupillum, d. §. si & ibi gl. si & add. marg. ibi.

Emens rem à pupillo sine tutoris auctoritate longo tempore non præscribit, l. 3. C. de auctoritate præstan.

Emens rem à pupillo sine tutore sciens cum esse impuberem, siue credat venditionem tenere, siue non, cum erret in iure, non vſucapit, gl. 1. ibid.

Emens à pupillo sine tutore rem mobilem, & alienam, putans cum esse puberem, vſucapit, si verò emerit rem immobilem alienam, & non pupilli, non vſucapit, cum alienari non possit, ibid.

Emens à pupillo sine tutore rem mobilem ipsius pupilli putans cum esse puberem, non vſucapit, ibid.

Emens rem pupilli scienter à tutoris herede vendente, vt pupilli, nullo tempore

præscribit, l. 1. C. si quis ignorans rem minoris.

Emens ignoranter rem pupilli à tutoris herede vendente, vt suam, non efficitur dominus statim per traditionem possessionis, si tamen præscriperit post legitimum ætatem minoris, vendicanti obstat præscriptio, d. l. 1.

Ementi rem pupilli scienter à tutoris herede vendente, vt pupilli, obstat mala fides, & quod res erat pupilli, gl. 1. ibid.

Emens rem pupilli scienter à tutoris herede credens licere ab eo emere, non præscribit, quia iuris error impedit præscriptionem, ibid.

Emens rem pupilli sine decreto iudicis, tenetur rem cum fructibus, extantibus & consumptis restituere, si mala fide emit, l. 2. & ibi gloss. 3. C. si quis ignorans rem minor.

Emens rem pupilli tenetur probare cum decreto iudicis eam sibi esse venditam, quia in dubio censetur sine decreto, gl. 1. ibid.

Emens bona fide, vel per errorem iuris rem pupilli sine decreto fructus suos facit, gl. 3. eod.

Emens bona fide, vel per errorem iuris rem pupilli sine decreto, quamuis non possit vſucapere, lucratur tamen fructus propter ætatem, quæ non nocet ad fructus, d. gl. 3. eod.

Emens rem ab eo, cui minor eam donauit sine decreto, præscribit contra eam à die, quo factus est maior spatio decem annorum eo præsentem, vel viginti eo absente, l. si C. eod.

Emens rem à pupillo sine tutore non vſucapit, neque tamen restituit, nisi ei restituitur pecunia, in qua locupletior factus est, l. si C. pro emptore.

Emens ex pecunia pupilli, vel multis prædium nomine suo tenetur præstare, vel prædium, vel pecuniam cum vſuris centesimis, quod in electione pupilli est, vel militis, gl. sine dubio, in l. item veniunt, 20. de petitione heredit.

Emens rem à minore, eo restituito tenetur reddere rem cum fructibus, perceptis, & quos percipere potuit, minor verò ei tenetur ex pretio ætatem, quatenus ex eo locupletior factus est, l. pari, §. item ex quæritio, & ibi gloss. fructibus de minor.

Reliqua verbo, Minor, 15. usque 20. Alienatio, 10. 11. Bona, 5. Decretum, 1. §. 4. Emptus, 7. Pupillus, 2. §. 24. Tutor, 13. 134. 135.

EMENS ignoranter à furioso vſucapit, & habet etiam Publicianam, gl. sciens, 25. in l. nec viliam, §. 1. de petitione heredit. & l. eum, qui, 8. de Publiciana.

Emens scienter hereditatem à furioso, conueniri potest petitione hereditatis, cum hic titulus emptiois pro non titulo habeatur, gl. possideo, in d. §. 1.

Emens bona fide à furioso, putans cum esse sanæ mentis potest vſucapere rem emptam, l. pignori, 12. §. 1. de vſucapio.

Emens rem, quam possidebat à furioso, quem putabat sanæ mentis, recte potest vſucapere pro emptore, quamuis nulla sit emptio, nec de euctione nascitur ei actio, nec competit Publiciana, l. 2. §. si à furioso, pro emptore.

EMENS rem Ecclesiæ cum solemnitate iuris, vt liberetur requiritur, quæ 26. pretium à se solum processerit in utilitatem Ecclesiæ, glo. quod veritur, in l. quod si seruus, §. si d. & si, de in rem verso.

Emens ignoranter loca sacra, religiosa, vel publica, pro priuatis, potest agere actione ex empto contra venditorem ad interesse, licet venditio non valeat, l. qui officij, 62. §. qui nesciens, de contrahend. empt.

Emens rem Ecclesiæ contra legis solemnitatem perdit pretium, & habet regressum contra venditorem, auth. qui res, C. de sacrosanct. Eccles.

Emens rem Ecclesiæ citra legis solemnitatem à Prælato, qui nihil habet, poterit agere contra Ecclesiæ, si Ecclesiæ fuerit facta locupletior, gloss. 4. in d. auth. qui res, eod.

Emens ignoranter rem sacram, vel religiosam, aut publicam, habet contra venditorem actionem ex empto ad interesse, §. si in l. de eptiones, & vendit.

Reliqua verbo, Ecclesiæ, 7. usque 15. Sacra, 2.

Emptio in genere, num. 1. usque ad num. 10.

Quoad emptioem rei sua vel aliena, num. 10.

Quoad errorem rei emptæ, num. 11.

Quoad emptioem liberi hominis, num. 12.

EMPTIO quandoque ambulatoria est, gl. si in l. planè, 15. de minorib.

Emptiones, & alij contractus licet sint facti, tamen de iure descendunt scilicet gentium, lex hoc iure, & ibi gl. emptiones, de iusti. & iure.

Emptio re integra solo consensu dissoluitur, quando ex vna parte fuit facta traditio, & retro similis traditio, vel restitutio fiat venditori, & non aliis pacto dissoluitur, sed quando ex vna parte, vel vtrique est facta traditio, sed non retro similis traditio, vel restitutio fiat, tunc quamuis pactum sit de discedendo à contractu, non tamen datur actio ad dissoluendum ex tali pacto nudo, l. ab emptione, in §. si & ibi gl. si de pactis.

Emptione finita datur actio ex empto, gl. etiam nulla, in l. solum non videtur, §. 1. de pignori. actione.

Emptio licet sui natura pariat obligationem hinc inde, quandoque tamen ex vna parte parit, gl. 1. in l. potest, 41. mandati.

Emptio iurigenitum est, & ideo consensu, & sine solemnitate verborum, & inter absentes, & per nuncium, & per epistolas contrahi potest, l. 1. §. fin. de contrahend. empt.

Emptio potest fieri inter absentes per nuncium ad hoc destinatum, secus si dicere, quod venderem rem istam Titio pro decem, & aliquis audiens afferat ei verba, nam non est venditio, §. gl. fin. ibi.

Emptio, & venditio inter patrem, & filium non potest contrahi, nisi de bonis castrensis, l. 2. eod.

Emptio, quæ sine scriptura conficitur, perficitur conuentione, & non pretij numeratione, vnde volente vtroque, etiam aliud pro pretio dari potest, d. l. 2. & ibi gloss. pen.

Emptio, quæ scriptura conficitur, non aliter perficitur, nisi instrumentum emptiois fuerit confcriptum, & perfectum, gl. si ibid.

in Emptione, & venditione potius id, quod actum, quam quod dictum est, sequendum est, l. sed Celsus, 6. §. 1. eod.

Ab Emptione tota sicut potest recedi re integra vtriusque consensu, ita & conditio, quæ initio emptiois dicta est, potest postea à pactioe mutari, d. l. sed Celsus, §. fin. eod.

2. Empio quanti tu emisit, vel quantum pretij in arca habeo, valet, nec isto casu dicitur pretium incertum, quia magis dicitur, quod pretium ignoratur, quantum sit, quam quod sit incertum, l. hanc venditio, 7. §. 1. eod.
- Empio recte celebratur pro quanto pretio in arca habeo, secus pro eo pretio, quod in arca habeo, quia primo casu pretium in quietate consistit, in secundo casu ponitur ut species, unde tunc non emptio, sed contractus innominatus dicitur, gl. quantum, eod.
- Empio, & venditio non potest fieri sine re, quae vendatur, l. nec emptio, 8. eodem.
- Empio fructuum, ac partium futurorum recte potest fieri, & cum editus est partus, iam tunc contracta est venditio, & si venditor egerit, & procuraverit quominus fructus futuri, vel partus dascantur exemplo ad interesse, ibidem.
- Empio sine re quandoque potest consistere, veluti si quis emerit, quod fuerit in alca, vel emerit iactum retis, vel captum piscium, & missilium, & tunc etiam si nihil incidit contrahitur emptio, quia spes emittit, ibidem.
- Empio, & non locatio dicitur, quando quis pecuniam dat tibi, ut statum, vel vala, aut vestem ei faceres, l. Sabinus, 20. eod.
- Empio non est, sed locatio, quando quis dat arcam alicui, ubi insulam edificaret, ibidem.
- pro Emptione quod arrhae nominatae datur, non datur, quasi sine arrha emptio fieri non possit, sed datur, ut evidentijs probari possit, convenisse de pretio, l. quod sepe, 3. eodem.
- Empio sine arrhis, & sine scriptura fieri potest, gl. 1. ibid.
- Empio veneni, quod nullo modo per adiectionem alterius materiae vti nobis esse potest, contrahi non potest, d. l. quod sepe, 3. §. 2. eod.
- Empio veneni, quod mixtum aliis materiis ad usum nocendi naturam deponit, ut ex eo antidota, & alia quaedam salubria medicamenta conficiantur, potest contrahi, ibid.
3. Emptionis substantia consistit ex pretio, sine quo venditio esse non potest, l. parva conuenit, 7. & ibi gl. ex pretio, eod.
- Emptionis substantia sunt pretium, res, & consensus, cum sine eis non possit emptio consistere, alia vero, quae in venditione dicitur, & sunt, non sunt substantia, cum sine eis consensus emptionis possit consistere, d. gl. ex pretio.
1. emptio tibi, quae non est, non potest contrahi, & ideo pretium solum potest spectari, cum hereditatem, de heredi vel acti.
1. emptio hereditatis, ut valet, requiritur, quod sit hereditas, neque enim tunc emittitur spes, sicut in venatione, vel similibus, ibid.
- ab 1. in emptione facta cum solo filiofam. super re peculiari, potest recedi etiam pacto inito cum solo patre, l. 1. de rescind. vend.
- ab Emptione dilecti non potest ab una parte contrahentium, licet possit in contrahenda obligatione pacisci, ut vna maneat obligatus, & alter non, d. l. 1. & ibi gl. pactus.
- Empio, & venditio, sicut nudo consensu contrahitur, ita contratio consensu resoluitur, re nondum sequuta, l. 3. eod.
- Empio togae, & lanceis si contracta sit, & conuenit, ut recederetur a venditione altera, videtur recessum a venditione in vna tantum, de quo conuenit, l. 4. & ibi gl. 1. eod.
- Empio nuda conuentione dissoluitur re nondum sequuta, nisi sit perempta, quia tunc emptori perit, l. cum emptor, eod.
- Empio secunda imperfecta non tollit primam perfectam, sed bene secunda perfecta primam imperfectam, l. 1. id quod, & ibi gl. 1. eod.
- Emptione perfecta periculum pertinet ad emptorem, l. necessarii, de periculo, & commodo.
4. Empio perfecta dicitur, quando id, quod venditur, apparet, quid in genere, quae, quando in specie, & quantum quando in quantitate, & pretium, & quod pure venditur, apparet, ibid.
1. emptio sub conditione facta nulla est deficiente conditione, sed illa existente perficitur, & ad emptorem pertinet periculum deteriorationis, non peremptoris, pendente conditione contingentis, d. l. necessarii, & ibi gl. periculum, eodem.
- Empio, ut re perfecta, requiritur, quod fiat pure, & sine scriptis, & specie certae, & quae degulationem non exigit, ad hoc re periculum sit emptoris, nisi pactum culpa, vel mora aliud inducat, d. gl. penult.
- Empio, quando debet fieri in scriptis ante completum instrumentum, periculum non est emptoris, ibid.
- Emptionis contractus perfectus dicitur tripliciter, primo, ut obligationem, & actionem pariat, quod tunc conuenit, cum de re, & pretio conuenit, si pura est emptio, quod idem domini est, si in diem sit facta, secus si sub conditione, secundo, ut ab eo contractu altero invito non liceat discedere, idque statim sequuto consensu, siue pure, siue in diem, siue sub conditione contractum sit, tertio, ut periculum transeat in emptorem, d. gl. periculum, in additione margin.
- Empio si fuerit facta sub conditione, & pendente conditione emptor, vel venditor decesserit existente conditione heredes eorum obligati sunt, & perinde habetur emptio, ac si pure facta fuisset, & ita periculum pertinet ad emptorem, d. l. necessarii, §. quod si pendente, & ibi gl. in praerentum.
- Empio ita facta, est ille emptus seruus, siue natus ex Africa venerit, siue non venerit, statim dicitur perfectus, ut ab ea dilecti non possit, & si soluitur, repeti non possit, non tamen dicitur pura, sed quasi pura, d. l. necessarii, §. si ita, & ibi gl. 1. ibid.
- Emptionis, & venditionis verbo veteres promissive utebantur, l. veteres, 19. de actio. empti.
- Empio vna dicitur, quando vno pretio sit emptio plurium rerum, l. 1. & si vno, 33. eodem.
5. Empio, & venditio sicut contrahitur, si de pretio conuenit, ita locatio, & conductio contrahi intelligitur, si de mercede in pecunia consistente conuenit, l. 1. & ibi gl. pe. locati.
- in 1. emptio debet esse res, & pretium ad hoc, ut sit emptio, sed in permutatio-

ne non inuenitur, quid eorum sit metus, & quid pretium, l. 1. de rerum permutatio.

Empio, & venditio nuda contrahentium voluntate contrahitur, sicut & locatio, permutatio tamen praebet initium obligationi ex re tradita, d. l. 1. & ibi gl. contrahitur.

Empio nondum perfecta arbitrio iudicis perfecta fieri non potest, l. bouem, 43. §. si sub conditione, de aditio. edicto.

post Emptionem perfectam si in re empti per illusionem fluminis contingat diminutio, diminuitur stipulatio de emptione, si postea pars pro inditio euincatur, secus si tota, sed augmentum non augetur, siue tota, siue pars cuius caratur, & si contingat diminutio, & postea augmentum, non inspicitur augmentum sequuta partis euictione, l. ex mille, 64. de euictio.

Empio, & locatio solo consensu contrahuntur, gl. si in l. obligari, §. si. de au. thor. tutorum.

Empio imaginaria, & simulata, ut fiat, debet ab initio hoc agi inter contrahentes, l. 4. §. si ab ignoro, & ibi gl. imaginaria, de manumissio.

Emptionis verbum quandoque itritum, quandoque large accipitur, gl. emptionis in l. ita tribuit, 2. §. si de ita tribuit.

Emptionis verbo omnis alienatio singularis comprehenditur, ibi.

Emptione ex pacto resoluta dominium rei emptor transferatur ipso iure ad venditorem, si venditor fuerat dominus, l. si hominem, 19. in additione margini de viupac.

in Emptione requiritur bona fides duobus temporibus, scilicet emptionis, & radiationis, & ideo iniquus error causam viciandi non parat, l. 2. pro emptore.

Empio si fit facta pignoris causa, non quod scriptum, sed quod gestum est, inspicitur, l. 3. C. plus valet quod agitur.

Empio simulata a creditore facta, cum esset pignus, non valet, ut si ad diem redderetur pecunia, res esset inempta, cum sit in fraudem legis commissio, gl. 1. ibidem.

Empio a creditore simulata facta, cum fuisset pignus non valet, ut quia fit facta, ut fructus lucraretur, ne ipse creditor teneretur comparare in sortem, & ut euitaret iura canonum, quae de vitiis reperiendis dicunt, glo. 1. in l. 3. C. plus valet quod agitur.

Empio a creditore simulata facta, cum sit pignus, non valet, etiam si iuramentum ei accedat, ibi.

Emptionis substantia est consensus, l. 2. & gl. 3. in l. 3. Cod. de contrahend. emptione.

Empio non valet, ubi interuenit error, vel in contractu, vel in pretio, vel in corpore, vel in qualitate, & idem si in sexu, vel in essentia, gl. 1. in d. l. 1.

Empio in sui substantia deficit, si donationis vera causa simulata contractus venditionis est, quia non consentiunt in venditione, quia licet verbis emptionem expriment, corde tamen aliud sapimus, quod est verum, quando in totum agebatur, ut esset donatio, gl. 3. in d. l. 3. C. eod.

Empio non habetur irrita si placito pretio non numerato possessio solum tradita sit, l. empti, 9. & ibi gl. 1. C. eod.

Empio non habita fide de pretio, & certo non valet, neque valet sine re, quae veniat, nisi in fructibus, & oleo, & similibus, gl. 2. ibi.

Empio non est minus perfecta, eo quod emptor fideiussores non acceperit, vel instrumentum tradidit possessionis vacuae omnium sit, l. non idcirco, 1. 1. C. eodem.

post Emptionem factam non est locus penitentiae, etiam si pretium non sit solutum, sed pro eo soluto agi potest, ibi.

Empio dicitur minus perfecta in seruo manumisso, eo quod fideiussores emptor non acceperit, gl. 1. ibi.

Empio non valet, quando pretium confertur in alterius ex contrahentibus arbitrio, vel etiam quando commercium, id est, contractus emptionis, confertur in alterius ex contrahentibus arbitrio, cum tunc res ipsa confertur, gl. 1. in l. in vendendis, 13. C. eod.

Empio non valet, quando pretium confertur in arbitrium extranei, si quidem innominati, nisi in duobus casibus, ibi.

Empio valet, quando pretium confertur in arbitrium extranei nominati, si ipse arbitratus fuerit, nisi non valet, neque recurrit ad arbitrium boni viri, nisi male arbitratus fuerit, quae causa recurrit ad arbitrium boni viri, ibi.

Emptionis accidentalia, id est, ea, quae non sunt de substantia contractus, si conferantur in alterius extranei, vel contrahentis arbitrio, sicut in societate, ita in venditione ad boni viri arbitrium recurrit, siue arbitretur, siue non, d. gl. 1.

Empio facta sub conditione quanti ille aestimauerit, si ille noluerit, vel non poterit pretium definire, non valet venditio, l. si C. eod.

Empio facta sub conditione, quanti ille aestimauerit, valet, si ille, qui nominatus est, pretium declarauerit, & tunc secundum eius estimationem emptor teneretur solvere pretium, & venditor teneretur rem tradere, siue in scriptis, siue sine scriptis fiat venditio, ibi.

Empio sub conditione, quanti ille aestimauerit, si fit facta, si ille inique pretium declarauerit, recurrit ad arbitrium boni viri, gl. 1. ibi.

Empio, & venditio sicut solo consensu contrahitur, ita solo dissensu re integra dissoluitur, ac post traditionem nuda voluntas non resoluit emptionem, nisi agnus priorum similes retro agens venditionem inuenerit, l. 1. & ibi gl. penult. quando liceat ab emptione discedere.

Emptione re integra pacto, & consensu dissoluta arrhae nomine quod est datum, potest emptor hoc solum secundum fidem pacti recuperare, l. 2. C. quando liceat ab emptione.

ab Emptione nudo consensu non receditur, quando pars pretij soluta est, quia tunc dicitur res non integra, & ideo emptor agat, ut res sibi tradatur, & non sibi restitatur pars pretij, ibi.

Empio quantum ad obligationem dicitur perfecta, unde tam puta, quam conditionalis dicitur perfecta, alia traditione dicitur perfecta, gl. 1. ibi.

Empio re integra dissoluitur pacto, & consensu, id est, pactionali consensu interposito, ut neuter alium conueniat, vel etiam solo pacto, vel solo consensu dissoluitur, gl. 2. ibi,

emptione rei integra pacto & consensu dissoluta artha datur, possunt repeti actione ex emptio, vel conditione sine causa, vel ob causam, aut praescriptis verbis, gl. 3. ibid.

Emptio pacto, & consensu non dissoluta, quando artha est data loco pretij, & artharum, quod satis videtur, quando in pecunia datur artha, ibid.

Emptio dicitur res non integra, quando artha datur loco pretij, & artharum, alias enim datio artharum non facit rem non esse integram, cum sit contractus per se venditioni accedens, ibid.

Emptio perfecta dicitur tribus modis, uno quoad hoc, ut non liceat ab ea discedere, & hoc modo conationalis dicitur perfecta, vel quoad periculum, vel quando res traditur, gl. 1. in l. 1. C. de periculo & comm.

Emptione legitime facta, si mora venditoris in traditione non intercessit, periculum rei venditae emptoris est, l. 4. C. eo.

Emptio si est pura, periculum incendij pertinet ad emptorem, etiam si traditio illius non fuisset facta, l. pe. C. eo.

Emptio rebus fieri non potest, sed pretio debet fieri, l. emptionem, 7. C. de reum permutatione.

Emptio, & transactio assimilantur, quia sicut in emptione utriusque adest, & abest, sic & in transactio, quia emptori pretium abest, & tranfigenti actio, quam remittit propter rem datam, vel promissam, utriusque autem adest res, gl. in rub. C. de viciis pro emptore.

Emptio a fisco facta, & alia, quae requiruntur ad acquisitionem domini, possunt probari sine scriptura per testes, l. 3. C. de fide instrum. lib. 10.

Emptionis contractus pretium est necessarium, vel quod de pretio fides habeatur, quoad hoc, ut dominium rei venditae ex traditione transferatur, §. venditae, Inst. de reum diuisione.

Emptio contrahitur eo ipso, quod de pretio conuentum sit, licet nondum sit numeratum, vel aliqua artha data sine scriptura fiat, aliter autem scriptura celebrata erit emptio perfecta, & non prius, in principio Inst. de emptione & venditione.

Emptionis contractus quandoque fit sine scriptura, & tunc solo consensu perficitur, sed quando fit cum scriptura, & tunc non dicitur perfectus nisi scriptura, ibidem.

In Emptionis, & venditionis contractu quando aliquem pccenteat, pendit arthas, si est emptor, si est venditor, restituit duplum, ibid.

Emptio tribus modis dicitur perfici. Primo, ex quo contrahentes non possunt discedere, & secundum hunc modum etiam conditionalis emptio dicitur perfecta, secundo modo, quando est pura, & tunc incipit periculum rei ad emptorem pertinere: tertio, quando res traditur, dicitur plus perfici adhuc siue impleri, glo. 1. ibidem.

In Emptione non potest dari res pro pretio, nam tunc non emptio, sed permutatio esset, gl. numeratum, in add. ibid.

Emptio ut scriptis fieri debeat, sufficit, quod contrahentes, vel aliquis eorum dicat in principio contractus, quod inde fiat scriptura, licet non dicat, quod aliter non valeat, nisi fiat, gl. off. scriptura, & ibi add. ibid.

Emptionis contractus si simpliciter fiat, sed postea ad probationem fiat scriptura, valet quod actum est, & etiam valet sine ea, ibid.

Emptio non potest constitui sine certo pretio, §. pretium, cod.

Emptionis pretium si in alterius arbitrium conferatur, tunc videtur facta emptio sub conditione, ut si ille fuerit arbitratu pretium, valeat emptio, alias non, nec ad boni viri arbitrium recurritur, d. §. pretium, & ibi gl. pro nihilo.

De emptione ad conditionem valet argumentum, ibid.

Emptio facta non adiecto certo pretio, sed imperfonaliter pro quanto aestimabitur, non valet ad instar locationis sic facta, nisi ex praecedentibus contractibus quorum occasione deuenit ad venditionem, quo casu potest sub declaratione pretij officium iudicis implorari, alias non, gl. nominatus, in add. ibid.

In Emptione pretium debet esse in pecunia numerata, alias est permutatio, quae est contractus separatus ab emptione, §. item pretium, cod.

Emptio tam pure, quam sub conditione potest contrahi, §. emptio, cod.

Emptionis acceptionis possunt conferri in voluntatem alterius ex contrahentibus sed substantialia non, etiam per verba importantia arbitrium boni viri, d. §. emptio, & ibi gl. 1. in add.

Emptio rei sacra, vel religiosa, vel publice facta a sciente non valet, §. fi. cod.

De Emptione ad locationem valet argentum, in prin. Inst. de locatione, & conductione.

In Emptionem praedij non veniunt via, iterque, nisi nominatim dicatur, l. via, 2. §. fi. & ibi add. marg. quemadmodum servitutes.

Emptio valet, si quis emit vinum, quod ab initio erat vinum, sed postea acuit, vel acetum est factum, sed si emit ab initio acetum, credens tempore contractus esse vinum, nulla est emptio, quia tunc aliud pro alio emissum videtur, l. in venditionibus, 9. & ibi gl. fi. de contrah. empt.

Reliqua verbo, Affirmatio, l. 2. 10. Artha imaginaria, Locatio, l. 2. Pater, 2. 2. 2. Procurator, 17. 18. 19. Pupillus, 23. 24. Venditio, per tot. Arbitrarium, 2. 3. 4. Emere, Emens.

Emptio rei si nulla est, l. debitor, 40. de pignoratione, & l. ci. quo, 2. 1. de viciis, l. si mater, 10. C. de contrah. empt. & l. 4. C. eo.

Emptio rei meae quod per hominem meam facta non valet, quia rem suam non potest quis emere, l. si mandauero, 2. §. fi. h. mandati.

Emptio rei si nulla est, siue sciens siue ignorans emerit, nisi sub conditione, & tempore exstentis conditionis non fit sua, vel nisi respectu possessionis, quam habet venditor, l. si rei, 16. & ibi gl. 1. de contrah. empt.

Emptio rei communis ignoranter facta respectu partium aliorum valet, sed respectu partis ipsius ementis non valet, gl. 1. & ibi add. marg. in l. rei, 16. & l. si rei communis, 18. cod.

Emptio rei siue tunc valet, cum ab initio id agitur, ut possessionem emat, quam venditor habebat, ut in iudicio possessionis potior sit emptor, l. si in emptione, 34. §. rei, fi. cod.

Emptio rei donata facta a donatario valet, quando donatio est inofficiosa eo casu, quo filius habet res in aliis rebus, ut quia potest agere querela inofficiosa

testamenti, l. 3. C. eo.

Emptio rei siue idco non valet, quia statim ut facta est venditio, committitur actio ex emptio pro euictione contra venditorem, & emptor tenetur ad pretium, & sic inuicem compensatione facta causa minuendarum litium, nulla venditio censetur, gl. consistere, in l. 4. C. eo.

Emptio rei siue valet, quando est facta ratione possessionis, quam non potest emptor recuperare a venditore per aliquod remedium possessionum, alias secus, gloss. 2. in add. marg. in l. si mater, 10. C. eo.

Emptio rei siue per alium celebrata non valet, nisi quando vendens poterat inuito domino rem distrahere, ibid.

Emptio rei alienae non valet, quando utriusque emptor, & venditor sciunt esse alienam, & in ipsa emptione contrahitur furtum, secus si non committeretur, quia tunc valeret emptio rei alienae, etiam utroque sciente, §. glo. fin. in l. si, qui pro emptore, 15. §. fi. de viucapio.

Reliqua verbo, Legatarius, 1. 1.

Emptio rei valet etiam si contrahentes errant in nomine, si de corpore constat, l. 1. in venditionibus, 9. ne contrah. empt.

Emptio nulla est quoad rem venditam, quoties erratur in materia, vel qualitate substantiali, & si emptum sit ex pro auto, plumbum pro argento, vel quid aliud argenteo simile, teneatur tamen venditor emptori ad intercessit, l. in venditionibus, & ibi gl. fi. cod.

Emptionis contractum sex errores impediunt, ut quia vnus credit, sibi donari, vel contra, vel si venditor de maiori pretio intelligit, vel de vno corpore, vel materia, vel sexu, & emptor de minori pretio, vel de alio corpore, vel materia, vel de alio sexu, aut si errant in essentia rei venditae, his casibus nulla est emptio, d. l. in venditionibus, & ibi gl. 1. 2. & 3.

Emptio valet, si quis emerit mulierem corruptam credens esse virginem, secus si emit mulierem putans esse puerum, quia tunc nulla est emptio, l. alioquin, 11. C. eo.

Emptio valet si quis emerit aurum deterius, quam ipse putabat, potest tamen agere ad deceptionem, si venditor sciuit, l. aliter, 10. & ibi gl. 1. cod.

In Emptione, & venditione quando error in corpore, vel in pretio, vel sexu, aut in aliqua qualitate substantiali vitiat contractum, inspicitur error ipsius ementis, vel vendentis, & non eius, cui acquiritur potest actio ex emptio, l. in huiusmodi, 12. codem.

In Emptione quam vis nominis me praesente celebrauit seruis meus vel filius meus, qui in potestate mea est, non inspicitur, quid ego putauerim, sed quid ille, qui celebrauit, putauerit, ibid.

Emptio nulla est, si contrahentes consenserint in corpus, quod in rerum natura autem venditionem esse debuit, l. & si consensum, 15. codem.

Emptio aris pro auto facta non valet, intellige in aere, valet tamen in tanto auro in genere, l. quid tamen, 14. & ibi gl. fi. cod.

Emptio licet non sit, cum in corpore contrahentes consenserint, in qualitate autem substantiali discesserint, venditor tamen etiam si ignoret teneatur, quanti emptoris intulerit, se deceptum non esse, l. si sterilis, 2. 1. §. quantum, de actio. empt.

Reliqua verbo, Venditor, 18. Emptor, 22. 23.

Emptio rei liberi hominis valet inter ignorantes, imo etiam si venditor sciatur, dummodo ignoret emptor, secus si emptor sciatur, l. liberi, 70. de contrahend. empt.

Emptio liberi hominis celebrata ab emptore ignorante, valet, quoad obligationem scilicet ut obligentur contrahentes, non tamen ut praedictum libero homini pariat, ut proleam, & idem est in re sacra, vel religiosa, d. l. liberi, & ibi gl. 1. & add. marg.

Emptio liberi hominis licet valeat quoad obligationem inter ignorantes, non tamen valet stipulatio liberi hominis, quia in stipulatione dominium debet transire, sed in venditione non, tum quia venditio est contractus bonae fidei, in quo vitium purgatur per actionem ex ipso contractu, sed in stricti iuris contractibus per actionem de dolo, ibi, & l. 1. §. si id, & ibi glo. ignorauerit, de actio. & obligat.

Emptio liberi hominis inter scientes non valet, gl. fi. in d. l. liberi.

Emptio liberi hominis, vel laici religiosa, vel sacra valet, si ematur ab ignorante, nec refert, quod sciatur vel ignoret venditor, l. 4. & ibi gloss. 1. de contrahend. empt.

Reliqua verbo, Liber, 11.

Emptor in genere, num. 1. & §. que ad num. 16.

Quoad pretium, & eius solutionem, & usuram, num. 16. & 17.

Quoad delum, & deceptionem, num. 18.

Quoad emptorem hereditatem, num. 19. & 20.

Quoad heredes emptoris, & venditoris, num. 21.

Quoad emptorem errantem, & ignorantem, num. 22. & 23.

Quoad emptorem bona fidei, num. 24. & 25.

Quoad emptorem mala fidei, num. 26.

Quoad emptorem rei alienae vel fortis, num. 27.

Quoad usurpationem rei emptae, num. 28.

Quoad emptorem serui, num. 29. & 30.

Quoad periculum, & commodum, rei emptae num. 31. & 32.

Quoad emptorem nominis debitoris, num. 33.

Quoad dissolutionem emptionis, & pactum legis commissoriae, & adiectionis in dictum, num. 34. 35. & 36.

Quoad redhibitorium, num. 37. usque 41.

Quoad euictionem, num. 41. usque 49.

Emptor non potest agere rei vendicatione, antequam res emptae sibi tradatur, l. si ager, 50. de rei vendic.

Emptori debet restitui pretium a domino, quod in eius vilitate est versum cum vfuris, habita tamen fructuum compensatione, l. emptor, 65. cod.

Emptor conuentus rei vendicatione tenetur domino ad fructus post litem contestationem perceptos, qui compensantur in vfuris, & fore, idem, pretio soluto, d. l. emptor, & ibi gl. superfluum, & ibi add. marg. cod.

Emptor si estur fundum Titij a Maenio, & ille sit traditus, si postea Maenius venditor

venditor heres extitit Titio, & vendidit eundem fundum alij, præfertur primus emptor secundo, l. si à Titio, 7. l. cod.

Emptor si reperitur in possessione rei emptæ, præsumitur habere possessionem illius rei ex causa emptiois, gl. in l. quædam mulier, 77. cod.

Emptor non præsumitur dominus rei emptæ ià dubio, cum possit esse, quod emerit à non domino, § glo. à non domino, in l. 1. de Publiciana.

ad Emptorem quædam transierunt, quæ non transierunt ad heredem, vt vltus fructus formalis transit ad emptorem, sed non ad heredem, gl. in l. non vitur, 38. de vltus fruct. & quemadmodum.

Emptor, cui in re vitiosa emptæ si datum sit damnum, competit actio legis Aquilæ aduersus eum, qui dedit damnum, & si postea egerit rehibitoria contra venditorem, tenetur venditor restituere, quæquid fuerit coniequutus ex legis Aquilæ actione, l. item Mela, §. si in eo, ad leg. Aquil.

Emptor si habebat boues emptos, & ab altero boue cornu in experiendo feruus eius percussus sit, non tenetur venditor, l. si ex plagis, §. in clauo, in f. cod.

Emptor si boues experit, datu iuratur à venditore, & ab altero boue cornu iuratur emptor percutus sit culpa ipsius ferui, non tenetur venditor Aquilia ad damnum ferui, nisi fuisse percussus vicio bonis, l. ad.

Emptor fundi si damnauit heredem suum, vt venditorem à nexu venditionis liberaret, & postea si venditor ignorans liberationem tradidit fundum, potest illum repetere, si non sciet, §. ad c. de cond. indeb.

Emptor si in testamento reliquit liberationem traditionis rei venditæ, licet legatum ipso iure adquiritur venditori, tamen ipso iure non liberatur venditor, imò remanet naturaliter, & ciuilitate obligatus, aut quia ab herede liberatur, habet tamen exceptionem perpetuam, & si eum ignorans tradiderit, repetit, secus si non haberet perpetuam liberationem, gloss. condicere, ibidem.

Emptor re sibi tradita si fruatur, quam est, eum præstare debere viaras, licet depoluerit pretium, dummodo non præcedente oblatione deposuerit, glo. in l. qui mus, §. si de pign. actio.

Emptor non tenetur ex dolo venditoris, neque heres ex dolo defuncti, nisi in quantum factus est locupletior, l. summa, 2. §. emptor, de peculio.

Emptor non est melioris conditionis, quam fuerit venditor, l. fin. §. 1. ad Velle.

Emptor prodest ignorantia, quæ non cadit in hominem supinum, l. & si confensum, 1. §. de contrah. empt.

Emptor potest aliquid conseqi exicipiendo, quod non consequitur agendo, glo. pariter, in l. si in emptione, 34. §. item, si eod.

Emptoris electioni si relicta sit, vt quam vellet ex duabus rebus alternatiue emptus haberet, vna peremptoria, quæ superest, emptor habere debet, & ita prioris periculum ad venditorem, posterioris ad emptorem pertinet, sed si ambæ res pariter perierint, pretium debebitur venditori, quia vna illarum periculo emptoris vixit, l. si in emptione, §. si.

Emptor si data artha perierit, perdit quod arthæ nomine dedit, neque tenetur venditori vltra ad interesse, quia venditor videtur renunciasse agere ad interesse, §. glo. 1. in l. quod sepe, 3. §. eod.

Emptor si emit fundum sibi, & Titio abenti, Titij persona superuacua posita est, & ideo totius fundi emptio ad emptorem tantum pertinet, quia aliàs venditor grauaretur, nisi totum venderet, & totum pretium haberet, item quia aliàs venditor iniurius in communionem caderet, l. fundus, 64. & ibi gloss. 1. eodem.

Emptor quædam seruare expiendit, quæ non potest seruare agendo, glo. agente, in l. pacta conuenta, 72. cod.

Emptor tenetur venditori ad ruta cessā, quæ habet, & illa potest seruare, excipiendo ex pacto ex intervallo apposito, ibid.

Emptor sicut non tenetur stare colonis, ita colonus non tenetur stare fructuum ac redditum emptori, gl. in l. add. marg. in l. si cod.

Emptor si prædium sibi seruans emat, amittit seruatiorem, & si postea reuendat, non restituit ei illa seruata amissa, nisi specialiter imponatur, gl. in l. 2. §. si de heredi, vel act.

Emptor si fideiussorem accepit, potest recedi ab emptione nudo pacto, quia exceptiones pacti in actionibus bonæ fidei locum habent, l. 3. de rescind. vend.

Emptor si emit rem purē, & postea eandem sub conditione emerit, posteriore emptione, nihil agit, l. si id quod, eod.

Emptor si emit rem sub conditione, & postea eandem purē emit, valet posterior venditio, quia per plenam emptiōem potest recedi à semiplena, glo. 1. ibid.

Emptor ea, quæ inuitus accipere non cogitur, iniquum est non permitti venditori ea alij vendere, l. id, quod post de periculo, & commod.

Emptor postquam infixerat prædium cum arboribus si illæ arbores antequam emptiōem contraheret, ventorum vi deiectæ sint, illæ non debentur emptori, nisi emptor ignoraret eas deiectas, & venditor sciat, nec admonuit, quo casu quæ emptoris interesse fuerit, tenetur venditor, l. si post inspectum, eod.

Emptor fundi nomine non potest agere, quando prius, quam mensuraretur fundi pars, interit inundatione aquarum, chalmate, aut alio casu, l. si in venditione, §. si eod.

Emptor, cui possessio rei emptæ tradita est precario, facit fructus naturales, & industriales suos, sed non ciuiles, glo. precaria, & ibi addit. in l. Iulianus, §. possessionem, de act. empt.

Emptor si interpellauerit venditorem, & is rem emptam non dederit, si postea offerente venditor emptor non accipit eam, emptori nocet, non venditori, l. illud, de periculo, & commod.

Emptor si moram adhibuit, deinde venditor cum omnia integra essent, moram adhibuerit, cum posset se exsoluere, posterior mora venditori nocet, ibid.

Emptor bo moram non tradendi potest agere ad interesse commune tantum, si nolit interesse singulare, quod excedit commune, gl. 2. in l. 1. de act. empt.

Emptor non intelligitur tradita vacua possessio, si alius in caligatorum vel fideicommissionum causa, aut venter in possessione sit, aut ciuitates causa rei se iudice possideant, l. 2. §. 1. eod.

Emptor si stipulatur sit rem sibi tradi, non potest petere fructus ex illa stipulatione, quia in ea non venit præstatio fructuum, sed ex empto agere debet ad eos, l. 3. §. 1. eod.

Emptori vacua possessio tradi debet à venditore ad hoc, vt liberetur venditor aliis tenebatur emptori, l. 2. §. 1. & ibi gloss. 3. & ibi add. eod.

Emptor si fuerit in mora accipiendi rem emptam, quam suo loco, & tempore tradebat venditor, condemnatur venditor quanto minoris valuit res à tempore mortis vsque ad tempus litis contestationis, considerando etiam locum, in quo minoris valuit, l. 3. §. si per venditorem, & ibi gloss. agatur, eod.

Emptor vt tollat vinum emptum ex dolis potest conueniri actione ex vendito, gl. 1. in l. si, eod.

Emptor si post datas arthas conuenit, vt emptio fieret irrita, ex empto potest agere, vt sibi restituatur artha data, & vili actione ex empto, potest agere etiam ad distrahendam emptiōem in eo, quod de facto processit, id est, vt artha dato reddatur, & vt instrumenta emptiōis consensum sit nulla, l. ex empto, §. si, qui ruina, & ibi gloss. ad distrahendam, eod.

Emptor noxali iudicio conuenitur, & condemnatur, consequitur actione ex empto, quanti quimodò potuit summ venditorem liberare, & si tantum æstimationem ferat, vel damni quod procedit, etiam si emptor feruam defenderit, vel non defendit, quia erat notorium delictum ferui, l. emptorem, & ibi gloss. defungi, eod.

Emptor conuenitur de re emptæ tenetur denunciare venditori, quod veniat ad defendendum, etiam si sit manifestum, rem emptam esse petentis, §. glo. posse, in fin. ibid.

Emptor bonam fidem agnoscere debet, ibid.

Emptor debet eadem fidei potior in causa possessionis, d. l. emptorem, §. idem Neratius, eodem.

Emptor, qui ex duple stipulatione litis æstimationem consequutus est, sibi tradita, & postea euicta, aliarum rerum nomine de quibus in venditionibus cautum solet, nihil potest conseqi, deficient tamen dupla, ex empto potest agere, d. l. emptorem, §. Cassius.

Emptor si emit iactum reris, & venditor nolit iactare, agit ad interesse, quantum est verisimile, quod caperet, considerando quod consuevit ibi capi, sed si iactauit, & quod exarxit pñcium reddere nolit, agit ad æstimationem eius, quod extraxit, l. si iactum, 12. de act. empt.

Emptor vix empto agat, requiritur, quod offerat pretium integrum venditori, & soluat, vel quod apud alium deponat, si venditorem habet suspectum, quod si offerat partem pretij, nondum habet actionem ex empto, l. Iulianus, §. offeri, eod.

Emptor sicut potest tenere pretium, donec sibi venditor tradat, ita venditor potest quia pignus retinere rem venditam, donec sibi pretium solvatur, gloss. retinere, ibid.

Emptor potest deicere colonum, §. vult, gl. cedere, in d. l. Iulianus, §. si fructibus, ad emptorem spectat fructus rei emptæ venditione contracta, gl. post diem, in d. l. Iulianus, §. ex vendito.

in Emptoris arbitrio est accipere fructus à tempore venditionis, & tunc à tempore venditionis tenetur venditori ad viaras pretij, quia fructus consequendo à tempore contractus, perinde habetur ac si tradita fuisset res; sed si emptor reliquit fructus, tunc tenetur ad viaras pretij non soluti à tempore traditionis, nec potest venditor obicere emptori culpam, quia fructus non percipit, cum ex ea culpa lucrum scilicet, §. glo. post diem, ibid.

Emptori fieri emptio possessio precario data sit à venditore, illa possessio precaria habetur pro tradita quoad hoc, vt ipse emptor teneatur ad viaras pretij non soluti, non autem vt venditor liberetur ab actione ex empto quoad alios, gl. precaria, in d. l. Iulianus, §. possessionem.

Emptor, cui rei emptæ possessio precario data est, fructus naturales, & industriales possessionis precarie facit suos, sed non ciuiles, dicit gloss. precaria, & ibi addit. ibid.

Emptor non additringitur litem motam nunciare venditori, l. seruus, 30. §. fin. in addit. marg. eod.

Emptor prodest ius superueniens venditori, l. si quis alienam, 46. cod.

Emptor si repellit conductorem, venditor tenetur conductori ad interesse, l. si merces, 2. §. 1. locati.

Emptor, vt legatarius non tenetur stare colonum, gl. locauit, ibid.

Emptor nisi fecerit minus accipiens, tenetur ex vendito, venditori tamen sufficit euictionem obligare, possessionemque tradere, & purgati dolo malo, & ita si euicta non sit res, nihil debet, nisi sciens alienam vendidit, quod eam etiam ante euictionem, agit ad interesse, l. 1. & ibi gloss. nihil debet, de rerum permuta.

Emptoris, & venditoris officio non potest quis fungi, gl. 1. ibid.

Emptor eisdem exceptionibus quibus venditor, vt potest contra tertium petentem, gl. in l. si ab eo, 18. de pignor.

Emptor si quid erat emptum, sed minori pretio, subuenit ei per edictum adilitium, vel ad redhibendum, vel quanto minoris erat res, & quandoque dabatur ista, & non illa, glo. conueniri, & gloss. seq. in l. sciendum, §. illud, de adilitio edicto.

Emptor dicitur, qui pretio emit, d. l. sciendum, §. deinde, eod.

Emptor minus venditoris facere cogitur, sed venditor non cogitur præcisè rem accipientis facere, quod emptor latius, & in genere tenetur, scilicet ad pretium, & ideo additringitur, sed venditor tenetur in specie scilicet ad rem ipsam venditam, & ideo releuatur in hoc, l. ex empto, & ibi gloss. facere, de actio. empt.

Emptor tenetur venditori in re vendita ad culpam, licet interim res sit sua, gl. vel culpa, in l. eum autem, §. Iulianus, de adilitio edicto.

Emptorem sequitur veltigal ratione rei, l. debet, 27. eod.

Emptor si non caneat venditori intra certum tempus, vt si pecunia sibi solvatur se mancipium emptum restitutum, venditor emptor non potest condemnari ad restituendum pretium, & eius viaras, sed si venditor emptor non præstet illa, ab emptore prius sibi satisfacto in cauendo condemnabitur illi, l. illud, 29. & ibi gloss. 1. & 2. eod.

Emptor, quando venditor vendicat rem venditam, potest eligere, vtrum velit rem retinere intentione venditoris per exceptionem elusa, an potius re sibi ablatam

ablata, ex causa stipulationis duplum consequi, l. vendicantem, 17. & ibi glo. 1. de euctio.

Emptor contra venditorem vendicantem re venditam, etiam si non opposuerit exceptionem de euctione, & sic facit, licet sic restituendo rem solum videtur exceptione renunciare, remanet tamen nihilominus sibi actio ex empto, maxime cum sciat suum ius durare, l. sed et si, 18. & ibi glo. 1. eod.

Emptor contra venditorem habet actionem, & exceptionem, & renunciando exceptioni per actum tacitum, nihilominus sibi remanet actio, ibid.

Emptor si sua culpa cecidit à possessione rei emptæ, & contra possessorem egerit, ac succubuerit, non habet regressum contra venditorem, l. rem, 29. eod.

Emptor quolibet tempore, id est, ante litem contestatam, & post, sed non prope sententiam, cum tunc non sit locus defensionis, quoties agitur, ut res evincatur, debet denunciare venditori, ibid.

Emptori quod profect, & non nocet venditori, facile impetratur, l. in creditore, 38. eod.

Emptor, à quo usufructus petitur, debet denunciare venditori, sicut & petere, et pars rei emptæ, l. si ab emptore, 49. eod.

Emptor super re emptâ semel condemnatus semper præsumitur, quod habeat malam causam, & ideo appellare non tenetur, maxime si condemnatus fuit præsentente venditore, glo. fin. in l. Herennius, 63. eod.

Emptor ad denunciationem venditoris non cogitur intentare actionem, quæ sibi suo nomine non competit, l. si, cum venditor, 66. eod.

Emptor si tempore emptiois erat servus, & tempore, quo agitur liber, habet exceptionem in factum contra venditorem vendicantem, l. i. §. si servus, de exceptione rei iud.

Emptor nondum sibi tradita re emptâ si aliter possessionem eiusdem rei nactus sit sine vicio, vel etiam re tradita, habet exceptionem rei vendite contra venditorem vendicantem, nisi venditor iustam causam habeat ad vendicandum, vel quia non sit sibi solum pretium, vel quia venditio sit rescissa per pactum legis commissoriae, aut additionis in diem, d. l. i. §. si & ibi glo. fi.

Emptor quando igno, aut venditorem dominum rei esse, plus dicitur esse in re, & veritate, quam in extinctione mortis, & opinione, & ideo quamvis existimet se emere à non domino, si tamen ei à domino tradatur, elicitur dominus, l. regula, §. qui ignoravit, de iuris, & facti ignorant.

Emptor, & venditor sunt correlativi, & alius debet esse emptor, & alius venditor, neque unus emptoris, & venditoris officio potest fungi, l. pupillus, §. fin. & ibi glo. venditoris, de auctor. tutorum.

Emptor rei legatæ, cuius reditus de manu heredis præstando legavit alicui, non tenetur ad aliquid legatario, gl. posse, in l. fundi, 38. de usufructu legato.

Emptor si possessionem rei emptæ sine voluntate venditoris nactus sit, prædo est, nec dicitur possidere pro emptore, l. si ex stipulatione, §. de acquir. possessione.

Emptor potest vi accessione venditoris, & venditor emptoris facta redhibitoria, l. Pomponius, 13. §. præterea, eod.

Emptor non succedit in vitium personæ, sed heres sic, gl. id quoque, in d. l. Pomponius, §. quaestum.

Emptori acquiritur possessio rei emptæ, si iussit venditorem, vt deponeret eam in domo sua, vel alibi, quamvis ea non attingeret, l. quod meo, §. si venditor, eod.

Emptori acquiritur possessio fundi empti, si venditor ex turre emptoris ei demonstrat fundum, & dicat vacuum possessionem se tradere, ibid.

Emptor ingreditur possessionem rei emptæ propria auctoritate, non ingreditur recte, imò prædo est, si venditor mandavit alicui, vt emptorem in vacuum possessionem induceret, l. fundi venditoris, 33. eod.

pro Emptore possidet, qui reuocari emittit, nec sufficit, quod putet se emisse, cum non emerit, l. 1. pro emptore.

Emptor non tenetur stare colono, cum in ius plenum succedat, secus est in creditore missio in possessionem, qui tenetur stare colono, cum non succedat in ius plenum debitoris, item quia immixtus ex necessitate succedit, sed emptor ex voluntate, gl. seruabit, & ibi add. marg. in l. in venditione, §. 1. de bonis, auctor. iud. poss.

Emptor à conductore cognoscitur ex pretio, & mercedis quantitate, gl. agendo, in l. §. 1. de superficib.

Emptori nocet, quod venditori nocebat, gl. solere, in l. si à re hereditatem, §. fi. & ibi gl. de except. rei iud.

Emptori non potest obici exceptio de dolo auctoris, nisi vtatur ius accessione, l. apud Celsum, §. de auctoris, de doli mali except. emptori nocet vitium rei coherens, sed non nocet vitium, quod ex delicto personæ oritur, ibid.

Emptor indistincte etiam si obtineat in causa, tamen adhuc potest expensas litis à venditore recuperare, nisi eas ab aduersario, qui succubuit, recuperasset, §. reprob. glo. sumptu, & ibi addit. in l. 1. C. de euctio.

Emptor si delegante venditore pecuniam ita promittit creditori venditoris, promittit tibi quidquid ex vendito dare facere debeat, nouatione facta vias insequi temporis neutri debet, nec venditori, scilicet nec eius creditori, l. emptor, 27. de nouatio.

Emptor, & venditor quando inuicem non confidunt, sit depositum, l. si soluturus, 39. & ibi gl. 1. de solutio.

Emptori ante traditam sibi rem non competit actio furti, sed competit venditori, qui cedere debet emptori actionem furti, conditionem, & vendicionem, & quod ex his actionib. consequutus fuerit, debet ei præstare, l. eum, qui, 14. de furtis.

Emptor si soluto pretio furripit rem emptam, antequam sibi traderetur, non tenetur actione furti, secus si furripuit, antequam pretium solueret, quia tunc tenetur furti, perinde ac si pignus subtraxisset, l. eum, qui, §. ad eod.

Emptor, qui soluto pretio furripuit rem emptam, antequam sibi traderetur, dicitur prædo, si presente venditore, & inuito inuaserit, secus si eo absente, cum non præsumatur venisse, quoad ad tradendum obligatus foret ex contractu, glo. non tenet, in add. marg. ibid.

Emptor qui soluto pretio possessionem rei contradicente creditore ingreditur, spoliator est, alioquin secus, ibid.

Emptor si dixit venditori, vt daret rem emptam ei, qui eius nomine petisset, si deinde vnus ex transiuntibus, cum illud audisset, petiit eius nomine, & acceptio actio competit venditori, & non emptori contra eum, qui petiit, l. si quis vxori, §. 1. apud Labonem, eod.

Emptore de proprietate condemnato, & non appellante, potest auctor eius appellare, & econtra, si auctor egerit, & victus sit, poterit emptor appellare, ab executore, §. 1. de appel.

Emptor si condemnatus sit vt contumax, non potest appellare venditor, quia tunc non interest venditoris, §. glo. poterit, ibid.

Emptore condemnato si venditor appellauit, & deinde in causâ defensione suspensus visus sit, emptori est committenda defensio causæ, perinde ac si ipse appellasset, d. §. 1. eodem.

Emptoris eadem causa debet esse plerumque circa petendum, & defendendum, quæ fuit auctoris, l. inuitus, 156. §. fi. de reg. iur.

Emptor debet se defendere per se, vel per alium putâ venditorem, si veritatem scire re emptâ in loco, vbi ipse emptor forum habet, glo. fi. in l. 1. C. vbi in reus actio.

Emptor molestari non potest à vero herede, licet non consentiat venditioni factæ à bonæ fidei possessore hereditatis, quem Senatusconsultum non vult ali quo damno affici, vnde ab eo vendicari non potest res vendita à bonæ fidei possessore hereditatis, glo. fi. in l. in familia, 10. C. famil. ercisc.

Emptor agens rei vendicatione ad rem emptam tenetur probare pretij solutionem, sed agens Publiciana non tenetur, glo. pen. in l. eum res, 12. C. de probationib.

Emptor potest petere, & percipere fructus, cum pertineat ad eum ex tempore contractus, gl. 1. in l. 1. C. de viuris.

Emptor licet possit petere, & percipere fructus à tempore contractus, venditor tamen ei potest obicere, vt soluat viuras, cum ipse venditor perciperet fructus, ibid.

Emptor, cui possessio rei tradita est, si pretij depositum apud se, vel apud alium, non tamen legitime, tunc tenetur ad viuras illius, secus si legitime apud alium depositum, gl. 1. ibid.

Emptor, cui possessio rei tradita non est, si pretium venditori non soluerit, non tenetur ad viuras, glo. 1. ibid.

Emptor, cui possessio rei tradita est, si pretium venditori non obtulerit, tenetur ad viuras, quamvis pecuniam obligatâ in depositum causam haberet, d. l. 1. C. de viuris.

Emptor, & venditor non potest esse idem, potest tamen esse, & valet in creditore possidente pignus, quando ipse vendit pignus, & emit, gl. inutiliter, in l. 1. C. si seruus extraneo.

Emptor tenetur facere numos accipientis, glo. per huiusmodi, ibid.

Emptor si emerit prædium cum Titio, & tam ipse, quam Titius fuerit in possessionem inductus, iuris ratio efficit, vt dominium prædij ad vtrumque pertineat, l. 1. C. pro socio.

Emptor non cõminus recte possidet rem emptam, quod soluta pecunia, quam dari conueniatur, negetur, l. empti, §. C. de contrah. empt.

Emptor habita fide de pretio rem emptam sibi traditam possidet, cum à venditore habeat eam, vel eius voluntate tacita vel expressa, alias fecit, glo. recte, ibid.

Emptor secundum consensum auctoris in possessionem ingressus, recte possidet, & pretium, si eo nomine satisfactum non probetur, peti potest, non idcirco, 12. C. eodem.

Emptore vel venditore inuito à contractu venditionis, vel emptiois iure perfectio non potest recedi neque hoc licet fisco, vt possit recedere altero inuito, l. 3. C. de rescind. vend.

Emptore vel venditore inuito potest recedi à contractu venditionis vel emptiois in actione redhibitoria, in lege commissoria, in pacto additionis in diem, & in manus iniectione, & in his, quia contrahens semel iam voluit, gl. 1. ibi.

Emptor viliori pretio comparandi, & venditor cariori pretio distrahendi votum gerunt, & post multas contentionem paulatim venditore de eo, quod petierat, detrahente, & emptore huic, quod obulerat, addente ad certum pretium ambo consentiunt, l. si voluntate, 8. C. eod.

Emptor si consensit, quod fundum emptum pro centum in instrumento venditionis scriberetur, quod emit pro ducentis, infra tamen dimidium iusti pretij, licet venditor dolum committat, tamen emptor non potest coqueri, gl. 2. in l. venditor, 1. C. eod.

Emptor non habet exceptionem contra venditorem pretium petentem, etiam si voluerit rem sibi traditam tradere venditori, glo. resoluat, in l. 1. C. quando liceat ab emptione disced.

Emptor parte pretij soluta, si actum est, vt recedatur à contractu, poterit agere ad rem sibi tradendam actione ex empto doli mali replicatione opposita, si venditor exceperit de pacto, gl. fi. in l. 1. C. eod.

Emptor parte pretij soluta, & re tradita, si actum est, vt recedatur à contractu, non habet exceptionem in eo, quod solutum non est, quia iam habere rem sibi traditam, & pretium, quod esset iniquum, §. ibid.

Emptor tenetur pro collectis impolitis venditori ratione possessionum, quas emit, non ratione possessionum, quas non emit, l. 1. in add. marg. C. sine censu vel reliq.

Emptor debet denunciare venditori, vt adsit causæ agendæ, l. 1. C. de periculo, & commod.

Emptor si occupat fructus ante venditionem contractam, qui cum venditioni non accedat, tenetur restituere venditori actione ex vendito, l. 2. C. de act. empt.

Emptor in donatione arrharum si conuenit, vt sibi redderetur, pretio soluto, personaliter poterit agere præscriptis verbis, vel si nihil conuenit reperit pet conditionem sine causa, & per actionem ex empto, glo. 1. in l. 3. C. eod.

Emptor re non tradita non collectas pro ipsâ, ideo non potest rei vendicare, sed uendo tributa, vel etiam collectas pro ipsâ, ideo non potest rei vendicare, sed ex empto, vt res tradatur, potest agere, pretium tamen compellitur soluere, l. si pater, C. eod.

Emptoris sunt fructus post perfectum iure contractum, ad quem & functionem grauamen

- grauamen pertinet, nisi venditor exeperit, l. fructus post, & ibi glo. 3. C. cod.
- Emptor nihil potest exigere ultra modum, & quantitatem tritici venditi citra pactum, nisi mora sit facta, quo casu venit, l. ultra modum, l. 1. & ibi gloss. fi. C. cod.
- Emptori post pactam venditionem restitui debent ferus pecorum, venditori vero sumptus, si quos bona fide fecit, l. pe. C. cod.
- Emptor vi expulsi a possessione rei emptæ, contra venditorem nullam habet actionem, sed contra expellentem habet interdictionem, vel actionem in factum, que datur loco cuiuslibet interditi, l. fin. C. cod.
- Emptori vi expulsi a possessione rei emptæ, contra expellentem poterit etiam agere per constitutionem, si quis in tantam, & etiam rei vindicatione, in qua si succubuerit, agere de euictione, glo. fi. ibid.
- Emptori si ex pecunia aliena emerit fundum, & mancipia nomine suo, traditione illorum dominus constituitur, & pecunia domino competit illius petitio agendo ciuilitate, l. 1. C. si quis alteri, vel sibi.
- Emptor si se grauatum in pretio probet, iustum pretium restituendum est, glo. pe. in l. si circumscripta, 6. C. 6. soluto matr.
- Emptori datur electio an reddere rem emptam vel iustum pretium velit supplere, quando in venditione est lesio intra dimidium, gloss. fi. minore, in l. 1. C. si maior factus.
13. **EMPTOR** fundi non tenetur stare colono, cui prior dominus locauit, nisi ea lege emerit, l. emptorem, 9. C. de locato.
- Emptorem fundi si aliquo pacto consensisse probetur, ut in eadem conductione maneat colonus, quamvis sine scripto, bonæ fidei iudicio cogitur parere, ibi. com.
1. **EMPTOR** fundi non tenetur stare colonus, cui prior dominus locauit, glo. ibid.
- Emptor domus non tenetur stare inquilino, cui dominus locauerat, nisi ea lege emit, missus vero in possessionem a pretore tenetur stare colono debitoris, glo. 2. ibidem.
1. **EMPTOR** fundi tenetur stare colono, cui fiscus venditor locauerat, & hoc iure speciale in fisco, ne fiscus teneatur colono d. gl. 2.
- Emptori fundi tenetur venditori in eo, quod venditor colono si contra pactum inter eos initium tempore venditionis expellat colonum, glo. 3. ibi.
- Emptor demum soluto pretio cogit venditorem ad rem tradendam, glo. fi. in l. fi. hi, l. 1. C. cod.
- Emptor etiam possidet res emptas non est legitimus contraditor ad impedendum heredem mitti in possessionem rerum hereditarium, quas defunctus dereliquit, vel possidebat tempore mortis, ita quidem, quod emptori auferatur carum possessio, l. gl. legima, in l. fi. C. de edicto diu. Adriani toll.
- Emptor cum conuenit, & vincit, nec sumptus repetit, cum autem vincitur, & sumptus repetit, glo. fi. in l. 4. C. de testam. manumill.
- Emptor si possidet etiam per momentum rem emptam sciente venditore sine traditione, illa patientia venditoris habetur pro traditione, l. 1. 2. & ibi glo. 2. C. de acquir. possid.
- Emptor si possidet sciente venditore, & volente, vel saltem non contradicente, possideoem verè consequutus est, fiscus si possidet ignorante venditore, vel contradicente, quia tunc non querit possessionem, gloss. fin. in d. l. 2. C. de adquir. possid.
14. **EMPTOR** inducitur in possessionem sciente venditore, præsumitur omnia gerere tanquam dominus, nisi contrarium probetur, glo. 1. ibid.
- Emptor ingrediens possessionem rei emptæ sine venditoris voluntate, non possidet iure, & ideo teneatur restituere, l. nec ex vera, 9. C. cod.
- Emptor furriprensus rem emptam post pretium solutum, non teneatur furti venditori, glo. 1. ibid.
- Emptor sicut debet denunciare venditori litem esse motam, ita & ille, qui recipit rem insolutam, l. libera, 8. C. de sententis, & interloquat.
- Emptor si non est inducitur in vacuum possessionem rei emptæ nullam habet actionem in rem, neque directam, neque vtilem, l. qui prædium, l. 3. & ibi glo. fi. C. de distractione pignorum.
- Emptor si pactus sit cum venditore, quod si res emptæ sibi euinceretur, loco pignoris retineret aliam, valet tale pactum, glo. 1. in l. 2. C. de pactis pign.
- Emptor hereditatis, sumptus, quos facit in lre rei singularis, recuperat a venditore, si potest agi pro re principali ad interesse, vt quia euictio est sequuta, sed si non potest agi pro re principali ad interesse, vt quia non est euictio sequuta, tunc non repetit sumptus, l. gl. 1. in l. 1. C. de euict.
- Emptor antequam res tradatur ex empto potest agere, vt tradatur libera, l. ex his p. diu. 5. C. cod.
- Emptor si sit tradita res, & pretium, antequam res emptæ liberetur ab obligatione, venditor petierit, emptor poterit repellere venditorem doli mali exceptione, ibid.
- Emptor teneatur denunciare venditori scienti, vt causam defendat, reprob. glo. 1. & ibi addit. in l. emptor, 8. C. cod.
- Emptor si denunciauerit venditori, vt defenderet eum re euicta per sententiam, venditor teneatur emptori ad damna, quæ passus est, & ad expensas factas in lre, & ad pretium, l. cum quæstio, 17. C. cod.
- Emptor debet denunciare venditori in initio litis, vel post vsque ad sententiam ante aperturam tamen testium, glo. 1. ibid.
15. **EMPTOR** si denunciauerit venditori, vt eum defendat, & emptor obtinuit, licet non possit agere contra venditorem de euictione, quia res non est euicta, tamen potest agere ex clausula ob rem non defensam, siue hoc fit expressum, siue non, cum a lege tacite intelligatur, glo. fi. in add. in l. si status, 18. C. cod.
- Emptor, qui præscripsit, debet se tuere exceptione præscriptionis, & si non opposuit cum emptor, vel opposuit, sed non fuit admissa, & si passus est iniuriam, non teneatur venditor de euictione, l. si obligata, 19. & ibi glo. 1. C. cod.
- Emptor teneatur denunciare successoribus venditoris in quocunque gradu, & siue ipsi presentibus, siue absentibus res sit euincatur, non solum pretium, sed interesse emptor a venditore, vel eius heredibus, consequuntur, l. cum successoribus, 23. C. codem.
1. **EMPTOR** cum in lumine contractus imminet euictio, pretium vel residuum pretij
- soluere non tenetur, & si soluerit, repetit, nisi ei de euictione satisfactum, l. fi. post pactam, 24. C. cod.
- Emptori etiam venditoris iura debent prodici, l. emptori, 28. C. cod.
- Emptor tam propriis, quam venditoris defensionibus vt potest, ibid.
- Emptor non lucratur fructus, vbi contractus emptionis est nullus, l. 1. C. de præditi decurion. lib. 20.
- Emptor fundi patrimonialis principis tenetur stare colono, quem si expulserit a possessione priuati, secus tamen est in emptore fundi priuati, l. 3. & ibi add. marg. & gl. 1. C. de mancipiis, & colonis parti. lib. 13.
- Emptor secundus, cui est facta traditio, præferuntur primo, cui venditio tantum est facta, l. quæ tibi, 6. C. de heredit. vel actione.
- Emptores duo si emerint rem in non domino sine dolo, ex his ille est potior, cui prius possessio eius est tradita, sed si alter ex eis emerit a domino, is erit potior, l. si ea res, 3. l. fi. de actio. empt.
- Emptor fundum minoris, quem ab eius curatoribus emit possidens per sex annos, si meliorem reddidit, minor aduersus emptorem non restituitur, nisi prius restituit expensis emptori, l. intra vtile, 6. fi. de minor.
- Emptor potest vii exceptione ex persona venditoris, ne bonæ fidei possessor teneatur ultra, quam sit locupletior, l. sed & lege, 28. §. item si rem, de pign. actione.
- Reliqua verbo, Venditor, per tot. Vfuscapere, 4. §. Arrha, Autho, Colonus, 17. Emens, Emptor.*
- EMPTOR**, cui mpta fuit questio domini, non cogitur pretium non solum soluere, nisi offerat venditori sibi idoneos fideiussores nomine euictionis, l. pen. §. fi. de periculo, & com.
- Emptor si in pretio soluendo moram fecerit, ad vfuras illius pretij tantum teneatur, & non ad illud, quod venditor mora non facta consequi potuit, veluti si negotiator fuit, & pretio soluto ex mercib. plus, quam ex vfuris querere potuit, l. fi. cod.
- Emptor præcisè tenetur ad dandum pretium, l. gl. 3. in fi. & ibi add. marg. in l. 1. de actio. empt.
- Emptori soluenti partem pretij si tradita sit res, ac postea ab eo euicta, potest repetere actione ex empto a venditore partem pretij, quam soluit, & non integrum pretium, l. Iulianus, §. offerre, cod.
- Emptor soluens tantum partem pretij, non potest agere ex empto ad rem, ibid.
- Emptor licet teneatur potius moram ad vfuras pretij non soluti, tamen postquam soluit totum pretium, non tenetur ad vfuras, quia ille vfus non fuit in obligatione, sed officio iuicis præstantur, quod officium non durat, sublatâ principali actione pretij, l. qui per collusionem, 49. §. fi. cod.
- Emptor, qui pretium rei emptæ soluit domino, & non venditori, non potest conueniri a venditore ex vendito ad pretium, quia bonæ fidei non conuenit, vt venditor pretium consequatur, & eam a domino nanciscatur emptor, l. si rem, 29. C. de euictio.
- Emptor si secundo emit a vero domino, vel quocunque modo habuerit rem a vero domino, siue ex causa lucratua, siue onerosa, non tenetur ad pretium ei, qui primo sibi vendidit rem, d. l. si rem, in add. marg.
- Emptor, quando consequitur rem emptam a venditore ex alia causa, quam emptionis, non tenetur soluere pretium, imò solum potest repetere, l. huiusmodi, 84. §. qui seruum, de legat. 1.
- Emptor si legauerit vnam rem ex pluribus simul vno pretio, rescissa postea venditione, & hereditibus emptoris pretio restituto, ea pars pretij, quod dictam rem legatam contingit, solui, debet legatario, l. qui solidum, 78. §. 1. de legat. 2.
- Emptor pendente lite de re emptâ non potest cogi ad soluendum pretium, l. fi. §. ex quadrante, de doli mali exceptione.
- Emptor quod soluit creditori venditoris agenti hypothecaria pro liberando prædio empto, illud compensare potest venditori cum pretio, glo. 2. & 3. in h. quoniam, 10. C. de compensat.
- Emptor quod creditori venditori soluit debet quantum ad venditorem, sed indebit quantum ad se pro liberando prædio empto, illud compensare potest venditori in pretio, glo. fi. ibid.
- Emptor soluens indebitum quantum ad venditorem, & quantum ad se, non potest obtinere compensationem, imò indebitum debet ipse repetere, d. gl. fi.
- Emptori agenti ex empto obicitur exceptio, nisi pretium soluat, & contra emptor obicit venditori, nisi rem tradat, glo. 2. in add. in l. 4. C. de act. empt.
- Emptor, qui nactus possessionem rei emptæ fructus percipit, partem pretij, quam penece habet, tenetur cum vfuris restituere, l. curabit, C. cod. tit.
- Emptor percipiens fructus rei emptæ si non soluit partem pretij, tenetur ad eam cum vfuris, quas ratio fructuum percceptorum, & minoris ætatis fauor, licet mora non intercesserit, generauit, d. l. curabit.
- Emptor percipiens fructus rei emptæ tenetur ad pretium cum vfuris pretij non soluti, cum qualis interesse petatur, quod etiam iure canonum locum habet, glo. 2. ibid.
- Emptor soluens venditori ignorantem numos proprios ipsius venditoris, non liberatur, l. si seruos, 7. C. cod.
- Emptor soluens venditori scienti numos proprios ipsius venditoris, ex tali receptione venditor videtur donare emptori, & ei solum videtur, glo. 1. ibid.
- Emptor quandoque pretium amittit, nec venditor lucri facit illud, glo. fi. in l. 2. C. ne rei dominice vel templorum.
- Emptor non tenetur pretium soluere, nec exhibere, vbi imminet euictio in ipso contractus lumine, glo. periculum, in add. marg. in l. à Diuo Pio, §. fi. post, de re iudicata.
- Reliqua verbo, Arbitrium, 2. §. 4.*
- EMPTOR** si minore 25. annis circumueniatur, habet actionem ex empto contra minorem, ad hoc, vt restituit in totum emptioni, aut in totum discedatur, l. Iulianus, §. fi. quis, & ibi glo. circumueniatur, de actio. empt.
- Emptor licet dequirat in qualitate substantiâ, habet tamen ex empto actionem ad interesse, l. si sterilis, l. 1. §. quauis, cod. tit.
- Emptor deceptus in qualitate fundi, agit ad interesse, sicut deceptus ad mensuram, l. si in qualitate, 21. cod.

Emptor vel venditor si ex falsis mensuris vel ponderibus sit deceptus, quilibet eorum habet recursum per actionem ex empto, vel venditor ad id, in quo deceptus est, si quis a me, 32. eod.

Emptori laeso ultra dimidium competit beneficium legis a. C. de rescind. vendit. intra 30. annos, § gl. 2. in d. l. 2.

Emptor deceptus ultra dimidium poterit agere, vt res recipiatur a venditore, restituendo sibi pretium, nisi venditor malit resistere quod plus recepit, d. gl. 2. & si ibid.

Emptor si dolose induxit, ac persuasit venditorem ad vendendum minimo pretio, tunc valet contractus, sed datur venditori actio ex vendito, quanto pluris venderet, sed si induxit dolose ad vendendum, non valet contractus ipso iure, quia dolus dedit causam contractui. Iulianus, § si venditor, & ibi gloss. venditor, & gl. persuasit, de act. empt.

Reliqua verbis, vendens, 14. usque 19.

Emptor hereditatis vice heredis est, gloss. vii potest, in l. si cum emptor, de pactis.

Emptor hereditatis competunt utiles actiones sine cessione, d. l. si cum emptor, eod.

Emptor hereditatis non potest conveniri a creditoribus hereditariis, sed ipsemet venditor debet conveniri, quia contra emptorem non dantur actiones hereditarie, gl. emptori, ibid.

Emptor hereditatis tenetur heredi venditori ex vendito, ibid.

Emptori hereditatis actiones utiles datur contra debitores hereditarios, non tamen datur in eundem, glo. pen. in l. si procurator meus, de procuratorib.

Emptor hereditatis, cui est vendita hereditas bona fide, & non in fraudem crediturum, tenetur venditori defendere, secus quando in fraudem crediturum, l. si quis in rem, eod.

in Emptorem hereditatis non transunt actiones, nisi quae tunc temporis competeant, l. heredes, 14. mandati.

Emptor hereditatis potest consequi suo iure agendo ex empto id, quod per heredem potest consequi, l. si optio, § si de optione legata.

Emptor hereditatis potest agere etiam ad aliquas certas res hereditarias, gloss. rerum, in l. restituat, 37. ad Trebell.

Emptor hereditatis non cogitur inuitus respondere creditoribus hereditatis, neque iudicium subire, sponte autem potest, l. 2. & ibi gl. pen. C. de pactis.

Emptor hereditatis spectatur ad alium, quam ad venditorem, & etiam eius heredes tenentur ad fructus etiam non perceptos, & qui percipi poterant, l. 2. C. de petitione heredit.

Emptor singularium rerum hereditarium non totius hereditatis, vel quotae, non tenetur petitione hereditatis, sed bene rei vendicatione, d. l. 2. C. eod.

Emptor universitatis, hoc est, rerum universarium cum mala fide, tenetur actione vtili petitione hereditatis, gl. 1. ibid.

Emptor universitatum rerum bona fide tenetur petitione vtili hereditatis, quia venditor laetatur, & non comparat, vel quando res universales sunt distracte modico pretio, & tamen non habet regrellum de eversione, aliis non tenetur, ibid.

Emptor, vel possessor rei singularis hereditatis, siue bona siue mala fide, non tenetur, nisi titulus habeatur pro non titulo, ibid.

Emptor singularium rerum hereditarium cum mala fide ad fructus perceptos, & percipiendos tenetur rei vendicatione, gl. pen. ibid.

Emptor hereditatis hac lege, vt satisfaciatur creditoribus, non cogitur suscipere iudicium, secus si emit hereditatem hac lege, vt respondeat creditoribus, gl. si in l. 2. C. de heredit. vel actione vend.

Emptor hereditatis actionibus mandatis eo iure vt debet, quo is, cuius persona fungitur, quamvis viles actiones emptori tribui soleant, l. emptor, § C. eo.

Emptor hereditatis actionibus directis mandatis habet illas, quos concepit in personam mandantis, viles tamen habet sine cessione ex natura contractus, gl. 1. ibidem.

Emptor hereditatis, cui actiones directae sunt mandatae, in illis dicitur procurator in rem suam, ibid.

Emptor hereditatis, cui actiones directae sunt mandatae, agit actione directa nomine mandantis, neque enim separata est a mandante, gl. 2. ibid.

Emptori hereditatis nocent exceptiones, quae nocent venditori, d. gl. 2. ibid.

Emptori hereditatis potest cessioem sibi factam vtilis, & directa actio competi, nec sunt duae, sed vna habens duas qualitates, alteram iure actionis, alteram iure cessiois, ibid.

Emptor hereditatis quancunque exerceat actionem, scilicet directam, vel vtili, iura d. ber de calumnia, cum sit principalis persona, & suum negotium gerat, ibidem.

Emptor hereditatis sine cessione datur vtilis, nisi actiones facto heredis venditoris sit agens, quo casu necessarii est cessio, vt in Trebellianica restitutorie, ibid.

Emptori hereditatis etiam sine cessione datur vtilis actio contra debitores hereditarios, & contra possessores singularium rerum illius hereditatis, dummodo non contra venditorem, qui vique dominus remansit, gl. si ibid.

Emptor hereditatis sumptus, quos facit in lite rei singularis semper, & indistincte recuperat a venditore, § reprobat glo. 1. add. ibi in l. 1. C. de cuius.

Reliqua verbis, hereditas, 26. Heres, 100. 101. Emptor, §.

Emptor si heres vel successor eisdem defensionibus vt potest, quibus venditor vt potest, et etiam poterit vt longae possessionis praescriptione, si venditoris, & emptoris, & ipsius heredis possessio impleat tempus constitutionis, statutum, l. 1. d. 17. § 6. si de contrahend. empt.

Emptor habet exceptionem doli contra heredem venditoris agentem rei vendicatione ex bona fide, & si emptor omiserit hanc exceptionem, non potest venditor sibi imputare hanc culpam, cum ex ea lucrum senserit, glo. fin. in l. 3. C. de reb. alienis non ali.

Emptor habet exceptionem doli, & actionem ex empto contra heredem venditoris agentem rei vendicatione ex sua personam, ibid.

Emptor scienter omitendo exceptionem doli sibi competentem contra heredem venditoris agentem rei vendicatione restituendo ei rem emptam, solum

videtur exceptioni rennunciare, remanet ergo sibi actio de eversione, maxime cum scit ius suum ubique durare, ibid.

Emptor etiam si exceptio doli opposita a se herede venditoris non sit admissa, poterit nihilominus agere de eversione contra eundem venditorem, ibid.

Emptor si fundum emerit putans Cornelianum, & venditor vendidit putans Sempronianum, cum in corpore differens, nulla est emptio, in venditionibus, 9. & ibi gl. 1. 2. & 3. de contrah. empt.

Emptor si emerit vnum servum abentem, vel praesentem putans esse Stichum, vel illum, quem per famam perceperat, & venditor vendidit eum putans esse Pamphilum, aut illum, quem per famam perceperat, cum differens in corpore, nulla est emptio, d. l. in venditionibus, & ibi gl. abentem.

Emptor si intellexit de maiori pretio, venditor vero de minori, valet emptio, nec propter talem errorem annullatur, gl. in pretio, ibid.

Emptor, & venditor si sciunt rem venditam esse furtivam, vel aliis surreptam siue ipsa contractatione, vt quia venditur res mobilis, a neutra parte contrahitur obligatio, sed si emptor solus sciuit, non obligatur venditor, nec ex vendito consequitur quicquam, nisi vltro quod convenerit, praeter emptori, sed si venditor sciuit, & emptor ignoravit, vtrique contrahitur obligatio, l. si in emptione, 3. 4. 5. item si, eod.

Emptor, & venditor si sciunt rem venditam esse alienam, non furtivam, valet emptio, modo non cadat in vitium furti, non tamen agit de eversione scienter emens rem alienam, gl. furtivam, in add. marg. ibid.

Emptor solus si sciit domum emptam esse totam combullam ante emptorem, & venditor ignoraverit, valet emptio, & tenetur venditori totum pretium solvere, sed si venditor sciuit, emptor vero ignoraverit, nulla est venditio, glo. praeter, ibid.

Emptor si ignoranter emit domum combullam etiam a venditore ignorante non contemplatione domus vel respectu soli, sed tantum respectu edificii, ob id, quae cum nihil superest de eo, cuius contemplatione emit, non tenet emptio, quamvis area maneat, & pecunia soluta cendici potest, l. domum, 57. & ibid. add. marg. eod.

Emptor si emit domum, cuius maior pars, tam emptor, quam venditor ignorat, quod esset combusta, non compellitur emptor emptorem perficere, & pretium solvitur potest repetere, sed si dimidia vel minor pars sit combusta, tunc cogitur emptor emptorem adimplere, habita estimatione boni viri arbitrio, ita vt quod ex pretio propter incendium decreverat fuerit inuentum, ab eius praestatione liberetur, d. l. domum, eod.

Emptor si ignoranter emit domum combullam a sciente venditore, nulla est venditio, si ante venditionem tota esset combusta, si vero quatacumque pars edificii remaneat, valet emptio, & venditor tenetur emptori ad interesse, sed si emptor sciuit combullam, venditor vero ignoravit, emptor tenetur totum pretium solvere, etiam pro combusta parte, nec locutionem repetit, ibid.

Emptor & venditor si sciunt domum emptam totam, vel partem esse combullam, in nihilum valet emptio, quando tota erat combusta, sed si pars erat combusta, valet pro alia parte, quae superest, l. l. domum, & ibi gl. nihil, eod.

Emptori si contemplatione arborum, deest oliveti, quod in fundo erat, fundum emit, si arbores erant vento deiectae, vel igne combustae, nulla est emptio, siue emptor tantum, siue venditor tantum fecit, vel ignoravit, vel vtrique, l. arboribus, 18. eod.

Emptor si erravit in qualitate rei, venditor scienter, quam si sciisset, non emisset, potest agere ex empto ad resoluendum contractum, l. si emptor, § 1. quis, de actio. empti.

Emptor si in emptione fundi dixit Stichum servum accedere, nec intelligatur quis ex pluribus accesserit, cum emptor de vno, & venditor de alio senserit, nihilominus venditio fundi valet, & accedit emptioni ille Stichus, quem venditor intellexit, l. si in emptione, 34. de contrah. empt.

Reliqua verbis, emptio, 11. Venditor, §.

Emptor si bona fide viciacionem cupiat, non potest item contestatam complecti, datur nihilominus priori domino rei venditio contra emptorem, qui viciacione, l. 6. post acceptum, 18. & ibi gl. 1. de rei vendicatione.

Emptori bonae fidei doli venditoris nocere non debet, l. cum qui, § 8. § praeior ait de Publiciana.

Emptor bonae fidei habet furti actionem, etiam contra dominum surripientem sibi rem bona fide emptam, l. cum ex pignori, 20. de furtis.

Emptor bonae fidei dicitur, qui nihil doli fecit in emptione contra venditorem, vel etiam alio modo dicitur, cui credit rem esse venditoris, gl. si in l. 3. C. de periculo & commodo rei.

Emptor, qui emerat bona fide liberum patientem se vendi, non tamen pretium participantem, habet duas actiones in factum vnam contra venditorem, qui dolose passus est se vendi, vt tenetur ad duplum pretij, & eius accessioem, & damnum, quae intulit emptori dolo vel culpa, in suis vel alienis rebus; altera actio datur contra venditorem, qui sciens vendidit vt tenetur ad duplum pretij & accessioem, non aliorum damnum, nec vna liberatur per alium, quae ideo est annalis, gloss. 1. in l. 1. C. quibus ad libertatem proclamare non lic.

Emptor si bona fide rem emptam suscepit, non potest dominus eam ab eo vendicare, l. 4. C. pro emptore.

contra Emptorem, qui emit agrum bona fide ab ingrediente in illum agrum vacuum abente domino, qui fuit suspicatus se posse repellere, potest dominus ipse absque interdicto vnde vi, vel per rei vendicationem, quod minus est, agere, l. 1. in l. 6. nulla, § 6. C. de acquir. posses.

Emptor bonae fidei contra quemcunque extraneum possessorem, praeterquam contra dominum Publicianam rem vendicare potest, gl. 1. in add. in auth. mala fidei, C. de praescrip. longi temp.

Emptor bonae fidei potest opponere exceptionem praescriptionis in principio litis, & etiam post contestationem, probare tamen debet post litis contestationem fundata intentione actoris, l. emptor, 9. & ibi gl. 1. C. eod.

Emptor bonae fidei fundo alicui si fecit frumentum alienum, factus, quos ex eo fundo percepit, suos facit, l. qui sciit, 2. § in alieno, de viuis.

Emptor bonae fidei si fecit, & antequam fructus perciperet, cognovit fundum

- esse alienum, perceptione fructus suos facit; & idem si post licentiam seuit, vel post lris contellationem, restituit tamen eos iudicis officio extantes, d.l. qui cit. §. si ibi gl. pen.
- 25 EMPTOR bonæ fidei quoad fructus percipiendos intelligi debet, quando in fundus cuius non fuerit, d. §. si.
- Emptor bonæ fidei tamdiu seruu bona fide emptus acquirit ex re ipsius emptoris, vel ex suis operis, quamdiu ab eo cuius non fuerit, ibid.
- Emptor bonæ fidei percipiendo fructus ex aliena re suos facit, non solum eos, qui ex sua diligentia, & opera, sed etiam eos, qui ex alterius diligentia percipiuntur ad eum, l. bonæ fidei emptor, 48. & ibi gl. sed omnes, de acquir. rerum domino.
- Imptor bonæ fidei quoad fructus attrinet loco domini penè est, quia naturales percipiendo non facit suos, l. bonæ fidei, 48. & ibi gl. sed omnes, & gl. penè, cod. tituli.
- Emptoris bonæ fidei sunt fructus, etiam priusquam percipiat, statim ubi à solo separati sunt, nec interest rem, quam bona fide emit, possit vti capere, necne, veluti si pupilli sit, vel vi possessa, aut donata sit præditi contra legem repetendarum, & ab eo postea alienata sit bonæ fidei emptori, d.l. bonæ fidei, eo.
- Emptor bonæ fidei postquam incipit habere malam fidem, non facit fructus suos percipiendo ante vti capionem completam, licet possit rem emptam vti capere, neque impediat ibi mala fides superueniens, d.l. bonæ fidei, §. in contrarium, & ibi gl. possidet.
- Emptor bonæ fidei mala fides superueniens impedit præscriptionem fructuum, sed non impedit vti capionem, quæ iuris est, d. glo. possidet.
- Emptor bonæ fidei licet non possit vti capere rem emptam propter rei vitium, tamen fructus ex ea percipere potest facere suos, d. §. in contrarium.
- Emptoris bonæ fidei sunt fructus ovium, lana, & lac earum, etiam si prægnantes venditæ sint, quæ sunt surreptæ, d.l. bonæ fidei, §. si.
- Emptor bonæ fidei dicitur, qui aut ignorat eam rem alienam esse, aut putat, si vendendi habere eum, qui vendidit, puta procuratorem, aut tutorem esse, l. bonæ fidei, 109. de verb. sign.
- Emptor bonæ fidei permittit lex repetere pretium, malæ fidei verò vid. cu. pro. hibuisse, gl. off. empto, in c. 1. de prohib. alienatione feudi alien. 101. hederici.
- Reliqua verbo, Emens, 15. 16. vique 20. 21.*
- 26 EMPTOR falsus non est emptor, sed malæ fidei h. c. gl. si. in l. Paulus, 221. de verb. sign.
- Emptor malæ fidei, qui sciebat rem subiacere restitutioni fideicommissi, recuperat pretium re euicta, etsi illud non sit stipulatus, l. 3. §. fin. C. communia de legatis.
- Emptor malæ fidei re euicta recuperat expensas necessarias, sine quibus res esset precepta, aut deteriorata, gl. 2. in add. marg. ibid.
- Emptor malæ fidei non debet restituere pretium, nec à venditore, & sic debet amittere illud, nisi pretium sit conuersum in utilitatem domini venditoris, l. 1. & ibi gl. si. C. de præscriptione 30. vel 40. glo. ex empto, in c. 1. de prohib. alienat. feudi per Fredericum.
- Emptorem præsumi malæ fidei non facit stipulatio duplæ nomine euictionis, l. pen. C. de euicio.
- Emptor malæ fidei dicitur, qui contra legis interdictum emit, item qui domino contradicente, item qui dolo inducens venditorem emit, item qui emit ab eo, quem scituit vendere non posse, vt à pupillo, glo. si. in l. bonæ fidei, 109. de verb. sign.
- Emptor malæ fidei hereditatis, & etiam eius heredes, tenentur ad fructus etiam non percipit, & qui percipi poterant, bonæ fidei verò, non tenentur ad illos, nisi post litem contestatam, l. 2. C. de petitione hereditatis.
- Emptor malæ fidei tenetur restituere rem cum fructibus extantibus, & consumptis, l. 2. & ibi glo. 2. C. si quis ignorans rem.
- Reliqua verbo, Emens, 16. vique 20.*
- 27 EMPTOR, qui emit fundum à non domino, subique tradito eo, venditor dominium nactus sit, non efficitur dominus absque noua traditione, l. si à Titio, 72. & ibi gl. si. de contrah. empt.
- Emptor rei alienæ per traditionem possessionis non efficitur dominus, cum à non domino habeat, l. 1. & ibi gl. pen. C. si quis ignorans rem minoris.
- Emptor si rem furtiuam emerit, debet curare iudex, an ille in criminis furci suspitionem incidit, l. 2. C. de furis.
- Emptor rei furtiuæ tenetur ex vrbianitate venditorem in iudicio nominare, si velit curare suspitionem furci, l. ciuile, §. C. cod.
- Emptor rei furtiuæ non potest vti capere propter coherentem vitium, antequam ad dominum possessio reuertatur, l. etiam furci, 8. l. si abducta, 10. C. cod.
- ab Emptore rei furtiuæ potest dominus vendicare rem furtiuam, l. etiam furci, eodem.
- Reliqua verbo, Emens, 16. 18. 19.*
- 28 EMPTOR prodest quoad vti capionem perficiendam illud tempus, quo venditor antequam traderet possedit, non tamen prodest tempus, quo possedit ex aliqua causa postquam vendidit, ac tradidit, l. id tempus, 14. & ibi gl. 1. de vti capio.
- Emptor pendente conditione emptionis non potest vti capere pro emptore, etiam si puto conditionem existit, quæ non existit, secus si existerit, sed existit, ignoret, l. 2. §. si sub conditione, pro emptore.
- Emptor, qui tracta est alia res, quam emptæ, non potest vti capere eam pro emptore, nisi ea accedat rei emptæ, d. l. 2. §. cum Stichum.
- Emptor omnium bonorum loco heredis est, & sicut heres non potest vti capere, ita nec emptor omnium bonorum, quod verum est, quando emptor est procurator in rem suam, gl. non sunt, & ibi add. marg. in d. l. 2. §. eius.
- Emptori prodest ad vti capionem complendam tempus, quo possedit venditor, d. l. 2. §. penult.
- Emptor pendente conditione venditionis non potest vti capere, nec potest vti accessione venditoris, gl. haberi, in l. si duobus, de diuers. & temporal.
- Emptor præscribit rem emptam decem annis inter præsentem, & viginti inter abentes, gl. longè, in l. 3. C. de his, quæ vi.

Emptor secundus si rem præscriptet, actio quod metas causa durat contra priorem emptorem, §. repro. gl. h. Doct. ibi in l. 3. C. de negot. gest.

Emptor, qui tempore emptionis putabat fundum venditoris esse, sed tempore traditionis sciebat esse alienum, non potest vti capere, l. qui fundum, 7. §. qui bona, pro emptore.

Reliqua verbo, vti capiens, 4. §. vti capiens, 9. Emens, 16. vique 20. 21. 25.

EMPTOR seruus si vendiderit vt suum, & peculiararem rem, quam seruus à primo venditore furripuit, eaque res sit precepta, ad pretium negotiorum gestorum actio competit contra eum, l. si & ibi gl. 1. de negot. gestis.

Emptor, qui dolo male ne induxit, vt seruum ei venderem, & vendidi, si eum postea manu misit, valet manu missio, §. gloss. in integrum, in l. 1. & eleganter, de dolo.

Emptor si seruum emptum per vim manu misit, non tenet manu missio, quia venditor tunc retinebat dominium, ibid.

Emptor si emit duos seruos pariter vno pretio, quorum alter ante traditionem mortuus est, in superstiti nulla est actio, quia forsitan non esset empturus, nisi vtrumque simul, alioquin valeret, l. si duos 44. & ibi gl. si add. marg. de contrahend. emptione.

Emptor si sit in mora accipiendo seruum emptum, tenetur venditori ad indennitatem pro cibariis, l. si venditor, 39. §. 1. de act. empt.

Emptori interesse, si eum emerit seruus, interesse sumptuum & expensarum factarum si eum emerit, si eum emerit seruus, interesse duplum contra venditorem ignoratam, nec potest ab eo repeti, §. potest ab euicente recuperari, secus contra scientem, quia potest ab eo repeti, & excedere duplum, l. Titius, 81. eo.

Emptoris culpa si fingerit seruus emptus lite contestata super eo inter euicentem & emptorem, emptor condemnandus est, qui non statim habet regressum contra venditorem ex duplæ stipulatione, quia interim non propter euicionem, sed propter fugam ei non licet seruum habere, tamen statim quæ apprehendit possessionem serui fugitiui, habet actionem ex stipulatu de euicione, l. si seruus, 2. §. idem Iulianus, de euicio.

Emptor si fuerit coactus seruum emptum manu mittere ex causa fideicommissi, habet actionem ex empto contra venditorem, sed hoc nomine, 26. eodem.

Emptor ancillæ si eum proficiuerit, & ob illud ipsa ad libertatem peruenierit, quasi manumissus videtur, quantum ad ipsius incommodum, sed non quantum ad commodum, glo. 2. in l. 1. si mancipium, 34. eodem.

Emptor ancillæ si animo nouandi stipulatus sit rem dari, vacuamque eius possessionem tradi, h. ex stipulatio sequitur naturam contractus venditionis, nec in ea continetur plus, quam venit ex natura venditionis, & sic venit factum solum, idest, traditio animæ, l. 4. & ibi gl. compellere, de vitiis.

Emptor ancillæ censetur eriam in eius partem habere causam onerosam, l. si fundum, 81. §. Iulianus, de legatis 1.

Emptor seruus eo inempto factus non potest agere furti actione cum venditore ob id, quod is seruus post emptionem antequam redderetur furripisset, l. in sciendo, 67. §. cum seruus de furtis.

Emptor seruum præsentem sibi non traditum vendicare non potest, l. pen. C. de rei vend.

Emptor seruorum de his tradendis, & de eorum fuga, item de sanitate, & erroribus non esse, aut noxa solutos, repromittit, sibi rectè postulat, l. emptor, 14. C. de action. empti.

Emptor de fuga serui empti, sicut & de interitu non tenetur venditori, secus est in metum interente, gl. omnimodo, in l. si, cum exceptione, §. quatenus, de eo, quod metas caus.

Emptor seruus exportari potest manu mittere cum, antequam veniat contra pactum, & manu missus si loco prohibitu non potest accedere, aliis in seruutem deducitur, & si loco venditore, sed si antequam manu mitteretur, veniat contra pactum, habitando in loco prohibito, dominus potest iuxta pactum manus inire, l. 1. C. si seruus exportand.

Emptor seruus exportari si manu mitteretur, antequam veniat contra pactum, & ille manu missus si non recedat à loco prohibitu fidei seruutis obicitur, & vendens sicut simili pacto vendit, & si postea non exportetur, datur manus infectio iuxta pactum primo venditori, & non fisco, §. gl. si ibid.

Emptor seruum, quem emerat cum pacto, ne manu mitteretur, non poterit manu mittere, gl. si in l. si C. qui non possunt ad libertatem per.

Reliqua verbo, Seruus, 100. 101.

EMPTOR si omnem aduersum casum suscepit, periculum rei emptæ ad emptorem pertinet, etiam si ea non sit assignata, & tradita ei, nisi dolo venditoris perierit, l. qui officij, 62. §. si de contrah. empt.

ad Emptoris periculum pertinet omne commodum, & incommodum contracta obligatione, l. 1. C. de periculo & commodo, & l. 2. in add. mar. de lege commissoria, & l. 19. qui puteum, §. si posteaquam, & ibi gl. pertinere, quod vi aut clam.

Emptoris damnum est incommodum rei euictæ à lris contestatione vsque ad sententiam, l. euictis, 18. de vitiis.

Emptor potest stipulari sibi cauere de damno dato etiam ante traditionem in re emptæ, cum venditor non fuit in culpa, §. gl. sed nihil in l. damni, 18. §. emptor, de damno infecto.

Emptor ædium ante traditionem sibi factam non potest sibi stipulari de damno contingente ante traditionem, cum venditor teneatur præstare omnem diligentiam, potest tamen stipulari de damno contingente post traditionem, antequam rei sibi tradatur, l. emptor, 38. & ibi gl. 1. cod.

Emptor ædium, quorum custodia ad eum pertinet, & non ad venditorem, potest stipulari de damno infecto, etiam ante traditionem, in qua stipulatione venit etiam damnum contingens ante traditionem, licet illud expresse non sit stipulatus, sed simpliciter, §. d. l. emptor, & ibi gl. vultur, & addition. margin.

ad Emptorem fundo in diem addito pertinet omne commodum, & incommodum, antequam conditio melior fuerit illata, & sic antequam venditio resoluitur, l. si, qui in puteum, §. si fundus, quod vi aut clam.

Emptor numus, & venditor mercem si deposuerint apud eodem, numi emptoris periculo

periculo sunt, si ipse elegerit eum, apud quem deponerentur, & etiam merx quocunque, quia emptio perfecta est, si solutus, 39. & ibi gl. 1. de solutio.
ad emptorem pertinet periculum rei emptæ, dummodo venditor custodiam, quæ bonis patrifamilias, ante traditionem præter, l. eum, qui, 14. de furtis.
emptor spectat commodum adueniens rei post contractum, vt alimmo, item actiones legis Aquiliæ, damni infecti, & aquæ pluvie ardeæ nomine rei venditæ acquiritur, gl. 3. in l. 1. C. de periculo & commodo.
emptor spectat adquisita ex opera ferui venditi, & similia, ibid.
emptor in prædis vrbis & in rusticis diuersimodè spectat commodum, quod erat tempore contractus, ibid.
emptorem vt sequatur incommodum rei ubi venditæ, sunt multa necessaria, ibidem.

emptor ferui spectat fuga post venditionem interueniens, si apud priorem dominum fugile non probetur, l. 3. C. de adl. action.

ad emptores & non venditores spectant casus posteriores, nisi pactum aliud faciatur, glo. pen. ibid.

emptoris est periculum contingens post venditionem, sed contingens ante, est venditoris, gl. pen. in l. 1. C. de iure emphyteot.

emptoris est periculum, & commodum aucti pretij, quando vinum venditur certæ qualitatæ, & mensuræ, l. si cut periculum, 12. C. de actio. empti.

ad emptorem pertinent casus & vitia, quæ post emptiorem ceciderunt, gl. 2. in l. 1. & 3. C. de adlitiis actio.

Reliqua verbo, Emptus, 3. Venditor, 37. Venditio, 17. Venita, 16. 17. 18.

emptor nominis debitorum, & etiam ipsi creditori dantur actiones vtiles, l. postquam, 7. C. de hered. vel actione vend.

emptor nominis in pignore ita tueri ius, quæ tueri creditorem, vt agendo contra nomen exigat, & exactum pignoris loco teneat, vel compenlet, gl. 1. ibid.

emptor non transfertur dominium rerum obligatarum ex nominis emptione, l. ex nominis, 8. C. eod.

emptor nominis exemplo creditoris tribuitur persequutio pignoris, vel in suam procuratore factio directa pignoralis, vel hypothecaria nomine credentis, vel velis nomine suo, d. l. ex nominis, & ibi gl. 1. & 2. & 3.

Reliqua verbo, Emptus, 14. Nomen, 6. 7.

emptori & venditori licitum est ab emptione, & venditione recedere re integra, id est, antequam res vendita tradatur, vel pretium solvatur, l. ab emptione, de pactis.

emptor, cui res emptæ non soluta pretio tradita est pacto interueniente, si restituit venditori solum rem emptam sibi que traditam, non teneatur ad pretium, imò liberatur à pretio præstando, ibid.

emptori si res emptæ fuerit tradita soluto pretio, vel non soluto, & postea inter emptorem & venditorem fit pactum, vt discederet à contracta, venditor non potest conuenire emptorem ex tali pacto nudo, vt rem emptam sibi que traditam restitueret, l. ab emptione, in fi. & ibi gl. fi. eod.

emptori res emptæ licet sit tradita, & sit appositum pactum legis commissoriae, vel ad conditionem in diem, quamvis sit pactum nudum, tamen ipso iure operatur resolutionem contractus abique eo, quod interueniat retroraditio, glo. cogaris, ibid.

emptori tempore emptiōis si sit appositum pactum legis commissoriae vel ad conditionem in diem, aliud pactum ita demum operatur translationem dominij, si à principio contractus & re integra apponatur, secus si ex intervallo, ibi.

emptor rei sub pacto legis commissoriae, id est, quod si intra mensem non solueret pretium, res esset inempta, si decessit relicto herede filio minore, & tutore eius pretium non soluerit intra mensem, & nihilominus venditor elapso tempore si denunciati minori, vt solueret intra aliquid tempus, & eo nolente solvere alii vendiderit, restituitur minor contra præscriptionem illius mensis, l. Emilii, 38. & ibi gl. restitui, de minorib.

emptor rei sub pacto legis commissoriae si decessit relicto herede minore, & tutore eius intra statutum tempus pretium non soluerit, minor contra præscriptionem illius termini non restituitur, nisi venditor potestestur minori, vt soluat pretium intra certum tempus prorogando primum terminum, d. l. Emilii, & ibi glo. restitui, & gl. erant.

emptor, qui emit rem sub pacto additionis in diem, id est, si alius meliorem conditionem attulerit intra mensem res sit inempta, post allatam conditionem non habet reuendicationem, nec interdum quod vi aut clam, quia censetur esse res in bonis venditoris, l. si quis hac lege, 4. 1. & ibi gl. de rei vend. pto, qui emit rem sub pacto additionis in diem, antequam adiectio facta sit, potest reuendicare, postea tamen non potest, ibid.

emptor in emptione pura soluenda sub conditione si alius meliorem conditionem attulerit, interim dum quis meliorem conditionem afferat, dicitur dominus rei emptæ, & vti capiat, & facit fructus suos, & periculum ad eum pertinet, secus si emptio fuisset conditionalis, scilicet vt perficiatur, nisi alius meliorem conditionem afferat, quia tunc venditor interim dum quis afferat meliorem conditionem, dicitur dominus, & facit fructus suos, & periculum ad eum pertinet, 2. & non ad emptorem, nisi perierit res emptæ eo momento, quo certum est aliam non allaturum meliorem conditionem, quo casu ad emptorem pertinet periculum, gl. à domino, in l. 1. 2. 3. & 4. & ibi gl. fin. de in diem additio.

emptor fundi venditi purè & in diem additi dominus est medio tempore, id est, dum alius afferat meliorem conditionem, secus si venditio fiat facta sub conditione, l. fi. ex duobus, §. fi. & ibi gl. fi. eod.

emptor prior in pacto additionis in diem fructus interea perceptos toties facit suos, quoties nullus emptor exstiterit, qui meliorem afferat conditionem, vel falsus emptor exstiterit, si verò emptor secundus, & posterior exstiterit, teneatur emptor refundere venditori, & contra venditor pretium cum viuisa restituat, l. item quod, 6. & ibi gl. venditori, eod.

emptor prior in pacto additionis in diem non admittitur ad rem, nisi plus, vel unum offerat, quam unum secundus, l. licet, 7. in add. marg. eod.

emptor prior in pacto additionis in diem tunc admittitur ad rem adiiciendo, vel tantum quantum secundus offerendo, quando in pacto ita dictum est, si

fuerit allata melior conditio, secus si esset dictum sic, & si alius meliorem conditionem attulerit, quia tunc non emptor, sed extraneus tantum admittitur, gl. 1. in l. necesse, fi. eod.

emptor prior in pacto additionis in diem, admittitur ad rem adiiciendo, & meliorem conditionem afferendo, nisi à contrahentibus aliud sit dictum, d. glo. 1. in add. marg.

emptor primus in pacto additionis in diem si subiecit secundum emptorem non idoneum offerentem meliorem conditionem, videtur recessum à prima exceptione, venditor tamen deceptus habet actionem contra primum emptorem, à quo deceptus fuit ad intercessit, & fructus, quos ipse primus emptor percepit, & ad id, quod deterior res est facta culpa, vel dolo eius, l. si venditor, 14. eodem.

emptor secundus in pacto additionis in diem nihil consequitur præter ipsam rem, & id eo fructus, quos prior emptor medio tempore percepit, ad venditorem pertinent, & non ad secundum emptorem, nec propter hoc dicitur melior conditio allata, si secundus emptor plus non obtulisset, d. l. si venditor, §. sed si neuter, & §. fi. & ibi gl. 1. eod.

emptor primus in pacto additionis in diem non potest agere contra secundum emptorem pro pretio, quod soluerat venditori, nisi eum delegerit ei per stipulationem, vel nisi in subsidium primo debitorie existente non solutendo, l. si & ibi gl. fi. eod.

emptor statuta die ad soluens pretium per pactum legis commissoriae amittit §. 6 arthas, & partem pretij, quod secus est in simplici constitutione termini, glo. perdidit, & ibi additio in l. 4. de lege commissio.

emptor si pacto legis commissoriae adiecit, quod si venditor ex tunc minoris venderet alteri, quod ipse fecisset tale damnum venditori, reuenitur ad illud damnum venditori actione ex vendito, secus si non esset adiectum hoc, d. l. 4. §. in commissoria, & ibi gl. exigit.

emptor si intra diem lege commissoriae statutum protestatus sit se velle solvere pretium rei emptæ, & in sacco signato deposuit, eo quod venditor, cui solvere debuit, non erat præsens, si postea eo quod esset denunciatus à fisco ne pretium solueret venditori antequam fisco satisfaceret, non soluit pretium, non incidit in legem commissoriae, quia per eum non stat, l. si eod.

emptor efficitur dominus fructuum, quos percepit antequam exstaret conditio pacti legis commissoriae, l. §. eod. cit.

emptor si libere venditorum per acceptationem, vel è contra venditor emptorem, videtur recessum à venditione, & perinde habetur ac si conuenisset inter eos, ne alter ab altero aliquid peteret, sed acceptatio in hac causa non sua natura, sed potestate conventionis valet, l. cum emptor, de rescind. venditione.

emptor si emerit prædium sub conditione, vt si displiceat sibi, resoluitur venditio, eo displicente redhibitoria aduersus venditorem competi, l. pen. C. de adliti. actio.

emptor si emerit prædium ita, vt si displiceat intra annum, resoluitur venditio, eo displicente intra dictum tempus in perpetuum actione in factum ad redhibendum conueniri potest, glo. 1. ibid.

emptori si sit dictum vt possit dari alij plus offerenti intra mensem, dicitur hoc pactum additionis in diem, & valet etiam inter priuatos, glo. 1. in l. 4. C. de fide instrum. hb. 10.

Reliqua verbo, Pactum, 44. 45. 46. Emptus, 4.

emptor potest renunciare redhibitorie sibi cõpetenti, si emptor & venditor §. 7 ignoabant vitium animalis venditi, si autem venditor tantum scivit, non valet renunciatio facta ab emptore, nisi pletur emptor scivit, vel norruerit ignoauit, gl. 1. in l. pacifici, de pactis.

emptor, qui redhibitoria agit cauet etiam de persequendo, cum redhibuerit pretium, gl. de persequendo, in l. si à bonæ, 2. 1. de rei vend.

emptor, quando redhibitoria fit, teneatur venditori, si deterior factus sit ab emptore seruus venditus, siue in corpore, siue in animo, l. cum autem, 23. de adliti. edicto.

emptor redhibitoria teneatur venditori, si ancillam emptam stupraverit, vel scruia ipsius emptoris seruus emptus fugitiuus esse capiat, ibid.

emptor redhibitoria teneatur venditori de eo, quod ex quacunque causa deterior factum est, quod arbitrio iudicis æstimatur, & venditori præstat, ibi.

emptor si seruus emptus furtum fecerit ei, vel alij cui libet, non aliter cogitur per redhibitoriam restituere eum venditori, quam si eum indemnem præstet, quod si venditor nolit recipere seruum, non cogitur quidquam præstare emptori nomine ferui, nec amplius est condemnandus, quam in pretio, & detrimentum illud pertinet ad emptorem, quia cum posset hominem noxæ dedere, maluit litis æstimationem sufferre, d. l. cum autem, §. Iulianus, eod.

emptor redhibitoria teneatur restituere venditori omne id, quod ad eum peruenit, vel culpa eius non peruenit d. l. cum autem, §. cum redhibetur.

emptor in redhibitoria teneatur restituere venditori non solum fructus, & mercedes, quos à seruo vendito, vel à conductore ferui percepit, sed etiam si à venditore fuerit consequutus eos fructus, vel pecuniam, eo quod tardius ei hominem præstitit, ibid.

emptor in redhibitoria teneatur restituere venditori fructus, quos à quocunque possessore percepit, & omne id, quod fructuum nomine consequutus fuit, ibidem.

emptor in redhibitoria teneatur restituere venditori hereditatem, vel legatum, quod seruo vendito obuenit, nec refert, potuerit venditor illud consequi, an non potuerit, si seruus non vendidisset, ibi.

emptor in redhibitoria teneatur restituere venditori seruum emptum, & etiam legatum & hereditatem eidem seruo obuentam, licet venditor esset talis, qui capere ex testamento aliquid non potuisset, si seruus non vendidisset, nec consideratur an contemplatione ferui venditoris testator seruus heredem scripserit, vel ei legauerit, secus si contemplatione emptoris, quia tunc ipse habiturus erat etiam non contracta emptione, & quia videtur ex re sua, d. l. cum autem, §. fi. & ibi gl. pen.

emptor non teneatur restituere hereditatem venditori, quando contemplatione venditoris seruo vendito delata est, si nolit venditor cum redhibere, poterit

tamen venditor petere per conditionem sine causa, cum videatur esse et re venditoris, d. §. i. & ibi add. mag.

Emptor in redhibitoria tenetur restituere venditori generaliter, etiam quicquid extra rem emptoris per seruum emptum adquisiuit, l. & generaliter, 2. §. cod.

Emptor in redhibitoria tenetur restituere etiam id, in quo seruus venditoris post venditionem & traditionem deterior factus sit, siue ab ipso emptore, siue ab eius procuratore, siue ab eius familia, sed id, in quo ante venditionem deterior factus sit, non tenetur restituere, l. Ediles, 2. §. cod.

Emptor in redhibitoria tenetur venditori restituere id, in quo seruus venditoris deterior factus est ab eius procuratore, cui vniuersa negotia, aut ipsum negotium, propter quod deterior factus sit, mandata sunt, sed non tenetur de deterioratione cuiuslibet procuratoris emptoris, d. l. Ediles, §. procuratores, eod.

Emptor in redhibitoria ex facto procuratoris & familiae tenetur venditori tantum ad id, quod seruus venditoris non fuisset passus, nisi ei vendidisset, quod si esset passus, etiam si non vendidisset, conceditur emptori tunc serui sui noxae deductio, ibid.

Emptor in redhibitoria tenetur venditori id, in quo seruus culpa sua, & non dolo deterior factus est, ibid.

Emptor tenetur restituere venditori ea omnia, quae in auxilio edicto exprimuntur, si ante iudicium susceptum facta sunt, quae necesse est, vt enumerentur in libello, sed si illa post iudicium susceptum contingant, tota causa ad hominem restituendum versatur in iudicio, & tam fructus quam id, in quo deterior factus est seruus venditoris, & cetera damna veniunt, d. l. Ediles, §. item, & §. final.

Emptor in redhibitoria sufficit, quod caueat venditori, quod si intra certum tempus, pecunia sibi soluta sit, re restituaturum seruum emptum venditori, l. videamus, 2. §. cod.

Emptor in redhibitoria debet recipere à venditore non solum quod ei numeratus, id est, pretium & vias, sed etiam quod emptoris causa erogauit, veluti quod medicatoribus, dedit, dummodo hoc ex voluntate venditoris dedit, secus si sua sponte emptor erogauit, l. debet, 2. §. & ibi gl. 2. eod.

Emptor si non caueat venditori intra certum tempus, vt si pecunia sibi soluta sit, mancipium emptum restituatur, venditor emptori non potest condemnari ad restituendum pretium & eius vias, sed si emptor venditor non praestitit illa, ab emptore prius sibi satisfacto in cauendo condemnabitur ei, l. il. l. 2. §. & ibi gloss. 1. & 2. eod.

Emptor in redhibitoria iudicis officio consequitur à venditore damnum, quod sentit, vel quod pro seruo impendit, ita tamen, vt non ei condemnatur venditorum horum damnum nomine, sed ne aliis compellatur seruum emptum venditori restituere, quam si cum iudicem praestitit, ibi tem.

Emptor in redhibitoria si obtinuit pro se, & non vult vt victoria, venditor non potest agere, gl. i. ibid.

Emptor in redhibitoria sententia pro se late renuanciare potest, quia licet constructus mutas praestaciones, tamē cōtinet fauorē agentis, d. gl. i. in add. mag.

Emptor si nomine ferui, qui modō redhibetur iudicium accepit de eo, quod cum alio contulerat, vel alij debitum fuerat ex delicto, cauendum est ab utraque parte, vt i quidem sine dolo malo condemnatus sit, emptori reddet, vel quod ex eo, quod egerit emptor, ad eum peruenierit, vel dolo malo eius factum sit, quominus perueniret, tenetur emptor venditori reddere, l. item si, 30. eod.

Emptor in redhibitoria expensas necessarias, quas in curandis seruum post litis contestationem fecit, officio iudicis imputabit, sed expensas factas ante litis contestationem nominatim in libello iure actionis, & non officio iudicis debet petere, d. l. item si, §. 1. & ibi gl. comprehendens.

Emptor in redhibitoria non imputat venditori cibaria seruo empto data, quia nec ab ipso venditore potest exigi, quod in seruicio & ministerio emptoris fuerit, d. l. item si, in fi.

Emptor in redhibitoria nolente venditore recipere seruum venditum solum habet serui retentionem propter damna, quae ob seruum sentit, & ita venditor, si nolit seruum recipere, cuitat praestacionem damnorum, sed non pretij, & eorum, quae pretij sequuntur, l. quod si nolit, eod.

Emptor in redhibitoria tenetur venditori restituere ancillam redhibitam, & quod ex ea post emptionem natum est, siue vnus partus sit, siue plures, d. l. quod si nolit, §. si ancilla, eod.

Emptor in redhibitoria tenetur venditori restituere fructum fructum, qui post emptionem proprietatis adreuit ipsi proprietatis, ibid.

Emptor in redhibitoria non tenetur restituere venditori id, quod seruus emptus ex re ipsius temporis apud eum quaesuit: nam id apud ipsum relinquendum est, sed quod aliunde peculium adreuit, tenetur venditori restituere, d. l. quod si nolit, §. si peculium, eod.

Emptoris plures heredes si fuerint, singuli seruo redhibito agere possunt pro suis portionibus, ad pretium & vias, & singuli pro parte tenetur restituere venditori fructus, & accessiones, & id, in quo deterior factus est seruus venditus, nisi sit illud tale, quod diuisionem non recipiat, veluti ancillae partus, d. l. quod si nolit, §. si plures, eod.

Emptor vult ex pluribus qui seruum emerunt; non potest consequi actione ex emptio, vt sibi pro parte pretium tradat venditor, etiam si pro portione pretij praestiterit, non ob id partem rei venditae consequitur, d. l. quod si nolit, §. item Marcellus, eod.

Emptores plures si emanant in solidum, quisque in solidum redhibebit, & idem quodam singuli partes ab vno emerunt, quia tunc pro parte quisque eorum experietur, d. l. quod si nolit, §. si venditori, eod.

Emptoris vnus heres ex pluribus, vel familia, aut procurator vnus heredes, re non integra, si culpa vel dolo fecerit rem deteriorem, in solidum tenetur ille heres arbitrio iudicis, sed si re integra seruus deterior factus sit culpa vnus heredes, omnes tenentur ad id, & si illud solum sit, ceteri habent iudicium familiae excusande contra illum heredem, cum propter eum damnum sentiant, impediuntque redhiberi, d. l. quod si nolit, §. Pomponius, eod.

Emptoris culpa si decesserit, seruus emptus pro viuo habendus est, & praestanda sunt venditori omnia, quae praestarentur, si viveret, quod verum est, si vendi-

tor admittit emptorem agitem redhibitoria, licet eius culpa perierit seruum & tunc restitutum venditori, & serui estimatio, accessiones, & damna i. seruum ab emptore & eius familia data, sed si venditor velit emptorem re pellere, potest, quia non restituit seruum, cum sua culpa sit mortuus, d. l. quod si nolit, §. si mancipium, & ibi gl. praestentur, eod.

Emptor in redhibitoria tenetur restituere venditori latronem, & leuem culpam adhibitam in re empti, sed non leuissimam, d. l. §. si mancipium, & ibi gloss. culpam.

Emptor si quancunque occasione mortis seruo empto praestiterit ante iudicium acceptum in redhibitoria, tenetur eius nomine, etiam si non adhibuit medicum, vel ille seruus sanari possit, vel malum adhibuit, sed culpa sua, sed post acceptum iudicium decessit, in arbitrium iudicis venit, qualiter mortuus sit, d. l. quod si nolit, §. 12. & 13.

Emptor agere potest quantum minoris pluries, primo propter fugam serui empti deinde propter morbum eius, ita tamen, ne bis estimationem eius consequatur, d. l. quod si nolit, §. si quis.

Emptori competit actio in factum ad recuperandum pretium, si seruus redhibitus sit in iure, vel extra ius, nec retinuit rem, donec rei haberet pretium, in hoc iudicio datur actio ex emptio, d. l. quod si nolit, §. in factum, & ibi gl. redhibuit, & in §. restitui, & ibi gl. per hanc actionem.

Emptori quando competit actio in factum ad pretium recuperandum, requiritur, vt emptum sit redhibuit, sed si non sit redhibuit, non datur ei actio illa in factum, etiam si nudo consensu placerit, vt redhiberetur, d. l. quod si nolit, §. illud plane, eod.

Emptori datur actio in factum ad recuperandum ex ipsa redhibitione, & non ex conuentione de redhibendo, nisi ex ea conuentione deur actio, quia tamen habetur pro eodem, ac si redhibuit fuisset, d. §. illud, & ibi gl. conuentionis.

Emptor agere potest in dubio etiam actione ex emptio ad duplam propter duplam stipulationem, quae solet apponi, etiam si venditor serui non caueat, qui ea, quae sunt mortis, & consuetudinis, in bonae fidei iudiciis venire debent, d. quod si nolit, §. quia, eod.

Emptori in actione in factum ad recuperandum pretium eadem obseruanda sunt, quae in redhibitoria de partu, & fructibus, & accessione, & de mortuo redhibendo dicta sunt, d. l. quod si nolit, §. si eod.

Emptores ne circumuehantur à venditoribus, proditum est ad iudicium edictum, praecipit, 27. eod.

Emptor vt sibi praestentur cum iumentis eorum ornamenta, quae causa vendendi illa fuerunt vel vendita iumenta cum ornamentis vitiolis, propter illorum vitium etiam iumenta redhibentur, habet actionem in factum ad iudicia intra 60. dies, sed vt propter morbum, vel vitium iumentorum vt iumentis, & ornamenta inempta sunt, habet actionem ad iudicia intra sex menses vel quantum minoris intra annum, l. Ediles aiunt, 38. & ibi gloss. factum eodem.

Emptori datur actio in factum ad iudicia intra sexaginta dies ad pretium recuperandum à venditore, quando redhibito rei venditae fuit facta sine iudice, & glo. factum.

Emptori datur actio in factum ad iudicia intra 60. dies quando venditor non pronunciat de natione serui, & quando non cauit de his, quae iubentur i. ad iudicio edicto, & quando res fuit vendita eo pacto, quod nisi placeret, red datur, & non fuit appositum tempus, intra quod placeat, vel non, d. gl. factum.

Emptori non datur actio ad iudicia, eo quod venditor non pronunciat in venditione de vitiis, si vitium non sit, quia sufficit, quod caueat in his vitiis, non si mancipium, & ita pronunciat abesse vitium, & non adesse, sed in natione seru specialiter, nam debet dicere in venditione, §. ibi.

Emptori datur ad iudicia actio, si mula empti nata sit eo ingenio, vel corpore, & neutrum iugum patiat, vel si habeat vitium ex natura, vt transiungi non patiat, quod facit vel propter vitium corporis, quod patiat, ab vna parte vel quia naturale vitium fuit in ea à principio, quod non potuit sustinere, nisi ex vna parte, secus si vitium animi sit accidentale, d. l. Ediles, §. quæstium, & ibi gl. vt alterum.

Emptori datur redhibitoria propter animalis vitium corporale, siue naturale, siue accidentale, sed non propter vitium accidentale animi, ibid.

Emptor serui, quod raptum eo actione vi bonorum raptorum consequatur et redhibito seruo tenetur venditori reddere, quod accepit, sed si per eum seruum iniuriam passus egerit iniuriae nomine, & consequatur sit, non tenetur reddere, quod accepit, si ipsum emptorem respexit iniuria, secus si non respexit, l. bouem, 43. §. si quis seruum, & ibi glo. non reddet, eod.

Emptor si seruo per iniuriam ab alio egresso, & questione de eo accusator habet, egerit pro vitio illius serui, & aliquid consequatur sit, & illud eo redhibito teneat restituere venditori, d. §. si quis.

Emptor redhibito seruo non tenetur venditori promittere seruum furtis, & ne quis esse solutum, praeterquam quod iussu eius fecerat, aut ex eo, quod eum alienauerat, cum mihi, 46. eod.

Emptori manumittenti seruum emptum denegatur redhibitoria, & quantum minoris, & quod aduersus dictum promissum est factum actio perit, l. si hoc iamen, 47. eod.

Emptori idco datur ad iudicia actiones etiam post mortem serui empti, sed non post manumissionem si factam, quia mors contingit ex necessitate, sed manumissio ex voluntate emptoris, d. l. si hominem, & ibi gl. 1.

Emptori datur actiones ad iudicia etiam manumisso seruo, quando manumissio sit ex necessitate, quia tunc demum, ac si mors contingeret, d. l. §. 1.

Emptori non datur actiones ad iudicia emptio seruo manumisso, vel mortuo, mors, vel manumissio contingat ex voluntate emptoris, §. d. glo. 1. & ibi additio margin.

Emptori datur ad iudicia actiones post mortem serui empti, si sine culpa eius aut procuratoris, vel familiae eius mortuus fuit, l. si tamen, 48. eod.

Emptori non nocet si sex mensium exceptione redhibitoria exclusus velit intra annum quantum minoris ad id, quod minus valet agere, secus quando minor actio tendit ad ipsam redhibitionem, quia tunc post sex menses non potest agere, d. l. si tamen, & ibi gl. estimatoria.

Emptoris scientia sibi nocet in ædilitis actionibus, vt quia emit seruum vin-
ctum, nam propter fugam eius non datur ei, gl. amplius, ibid.
contra emptorem agentem ædilitis actionibus potest opponi exceptio, quod
emptor scierit de fuga, & de vinculis, aut de cæteris reb. vt venditor absolu-
tur, d. l. i. tamen, §. in ædilitis.
Emptori agenti redhibitoria de vno vitio præstata sibi æstimatione illius vitij
permittitur prædicere, vt si quid aliud postea apparuerit; de eo iterum agere
possit, d. l. i. tamen, §. pen.
Emptori supine ignorantium vitium, vel morbum ferui venditi dantur sex menses
ad redhibendum, si venditor sciebat vitium, l. cum sex, §. 5. & ibi gl. i. eod.
Emptori, qui plures seruos vnicuique pretio emit, quorum pars minus sana est, potest
agere redhibitoria pro omnibus, cum non possint separari, l. pen. eod.
Emptor ferui agens redhibitoria ob id, quod sit fugitiuus, tenetur probare, eum,
autquam emerit, fugisse, quod si non poterit, interrogabitur seruus, l. 4. & ibi
gl. i. & l. cum probatio, de probationibus.
Emptoris potestatem est intra sex menses, an malit agere redhibitoria, vel actio-
nem quanto minoris, l. si is, qui heres, §. 5. l. de except. rei iudicat.
Emptor si egit intra sex menses alterutra actione, scilicet vel redhibitoria, vel
quanto minoris, & succubuit, non potuit probare vitium fuisse tempore
contractus, si postea altera agat, obstat exceptio rei iudicatæ, d. §. 1. & ibi gl. offi.
rei iudicatæ.
Emptor agens redhibitoria absolutus ideo, quia lapsus sit tempus sex mensium,
potest agere nihilominus quanto minoris intra annum, neque obstat sibi
exceptio rei iudicatæ, d. gl. rei iudicatæ.
Emptor redhibitoria potest agere, quando seruus emptus est fugitiuus, etiam si
postea sit mortuus, gl. 3. in l. si. C. de ædilit. actio.
Reliqua verbo, Redhibitoria, Vendens, l. 4. v. §. 19. Emens, l. 1. A. ff. de 77. 214.
E M P T O R si pacificatur, quod non teneatur venditor ad euictionem, vel quod
pretium non teneatur reddere, valet pactum, gl. offi. in l. in emptiōibus,
de pactis.
ab Emptore si fundum emptum tertius vendiderit, & procurator, vel defensor em-
ptoris denunciauerit euictionem, vt defenderet emptorem in causa euictionis,
vnditor poterit petere condemnationem de rato à procuratore, qui absente, 75.
de procuratoribus.
Emptor secutus re euicta habet recursum contra suum autorem, id est, pri-
mum emptorem, & id est, si per plures personas emptio ambulauerit, l. plane,
14. de minoribus.
Emptor potest de euictione agere, etiam si de calumnia non iuret, cum sciat rem
pertinere ad actorem, quia non debet quia compelli periculi, gl. pudori, in l.
Quintus, 48. mandati.
Emptor antequam res sibi euincatur, non potest agere ex stipulatu nomine euic-
tionis, sed bene ex empto propter qualitatem à venditore scientem celatam, l.
si seruus, de actio. empt.
Emptoris factio, quando res euincitur, non agitur de euictione, sed quando fa-
cto venditoris, l. tenetur, §. si tibi, eod.
Emptor, vt de euictione agere possit, requiritur, quod res sibi per sententiam
euincatur, gl. offi. in l. emptorem, eod.
Emptor non potest agere pro euictione, antequam sit euictus, gl. vel ad empto-
rem, in l. rescipimus, §. si aliena, de distr. pignori.
Emptores agentes de euictione repelluntur, si malos aduocatos habuerint,
gl. adhibuit, in l. quod si nolit, §. si mancipium, de ædilit. actio.
Emptor ferui alienum emptum si mancipium, dupli actio perit ob euictionem,
sed ex empto actio dabitur ei, quod quod libertum non habet, l. si hominem, 47.
& ibi gl. i. eod.
Emptori post mortem ferui empti non datur actio euictionis, gl. i. in d. l. si ho-
minem, eod. l. i.
Emptor, cui vicinus euicit feruitem in fundo vendito, agit contra venditorem
ignotam actione ciuili, quanto minoris emptus esset, si euisset eam ser-
uitutem imposuit, sed contra venditorem sciens agit ad interese, & etiam
contra venditorem ignorantem, si assensauerit eum fundum esse optimum,
& maximum, l. quoniam, 61. eodem.
Emptori si parvus, qui cum ancilla fuit emptus, euictus sit, emptor potest agere
ad interese euictionis nomine etiam pro paruo, secus si non esset emptus
cum ancilla, venditor, 8. & ibi gl. 3. de euictio.
Emptori si hereditas, quam seruus emptus iussu eius adierat, euicta sit, potest
agere emptor contra venditorem ad interese illius hereditatis, quam conse-
queretur, si seruus fuisset eius, ibid.
Emptori quando datur actio ex empto pro re euicta, inspicitur bonitas rei euic-
te tempore euictionis, quando vero datur ex stipulatu nomine euictionis,
inspicitur rei euictæ bonitas, quæ erat tempore contractus, l. bonitas, 13. &
ibi gl. i. eod.
Emptor non potest agere actione ex stipulatu nomine euictionis pro eo, quod
alluione adcreuit, vel pro paruo postea edito, ancilla vel fundo vendito &
euictio, gl. i. ibid.
Emptoris factio quando res euincitur, etiam antecedente emptione, non tenetur
venditori, l. fundum, 20. eod.
Emptor non potest agere actione ex stipulatu dupli propter euictionem, quan-
do seruus venditus decessit, antequam euinceretur, potest tamen agere de do-
lo ex empto nomine euictionis etiam ante euictionem ad recuperandum
pretium, si dolus intercessit, l. si seruus, 21. de euictio.
Emptor si fuit repulsus à vendendo, propter exceptionem procedentem ex sua
persona, non agit de euictione, secus si ex persona venditoris, l. hoc iure, 27.
eodem.
Emptor agens contra aliquem possidentem si fuerit repulsus à vendendo oppo-
sitæ exceptione procedente, ex variis quæ scilicet emptoris & venditoris
persona, vt emptori competat actio ex stipulatione dupli, vel simpli de euic-
tione, contra venditorem, æstimari debet, an sit repulsus propter exceptio-
nem ex ipsius persona, & tunc non competit ei, secus si propter exceptionem
ex persona venditoris, sed si non appareat, propter quam exceptionem fuit
repulsus, ad iudicem recurrendum est, si superest alia tenetur venditor de euic-

tionem, & condemnatur, nisi probet, propter exceptionem ex persona emptoris
oppositam emptorem condemnandum, l. sed si ex variis, 28. & ibi gl. i. eod.
Emptor, qui rem emptam vendidit alicui, sed non tradidit, si condemnatus sit
secundo emptori actione ex empto ad interese, quia tradere non potuit ei,
quia sibi fuit euicta, l. si seruus, 33. eod.
Emptor primus si secundo emptori non possit condemnari actione ex empto ad 43
interese, vt quia vendidit ei hoc pacto, vt non reueneret de euictione, ni-
hilominus primus emptor contra primum venditorem habet regressum, &
actionem ex stipulatione dupli euictionis nomine, gl. i. eod.
Emptor si definat habere rem propter factum suum, non agit de euictione, l. si
mancipium, 34. eod.
Emptor potest agere actione ex stipulatu nomine euictionis, etiam si per iudi-
cium distorsum fuerit sibi res emptæ ablata, l. si mancipium, §. si communi.
Emptor si simpliciter pro dupli per errorem nomine euictionis stipulatus sit, re
euicta duplam cõsequitur, vnam ex stipulatione interposita, aliam ex empto,
si venditori denunciauerit competenti tempore, sed si non denunciauerit, potest
agere, vt sibi de alia simpli repromittatur, si res non sit euicta, l. emptori, 37.
§. si & ibi gl. i. eod.
Emptor si de nulla per errorem stipulatus sit nomine euictionis, id est, nec de
simpli, nec de dupli, tunc agere potest actione ex empto ad simplicem non ad
duplam, gl. i. ibid.
Emptor si emit fundi besselam à me, & trientem à Titio, & postea sit ab eo euicta
dimidia pars fundi ex besselam, quem à me accepit, Titius euictionis nomine
non tenetur, si vero ab eo sit euictus triens, quem à Titio emit, & sextans ex
besselam, quem à me emit, Titius ex triente, & ego ex sextante teneamur de euic-
tione, sed si non appareat ex cuius parte sit euicta, dimidia pars fundi de
vtriusque parte pro rata videtur euicta, l. minor, 39. §. si me & ibi gl. offi. præ-
stabilimus, eodem.
Emptori ignoranti si vendidit pater scienter filium suum, quem in potestate ha-
bebat, pater tenetur ei euictionis nomine, d. l. minor, §. pater.
Emptor si venditorem instituit heredem, liberatur fideiussor euictionis, etiam
si res emptæ legata sit euicta à legatario, quo casu nec fideiussor euictionis
tenetur, nec heres, si species fuit ei legata, secus si fuisset legatum genus, l. si
is, qui, 40. & ibi gl. i. eod.
Emptor si domino ferui empti heres extiterit, non habet actionem ex stipula-
tione dupli, quia cuius ei non potest, nec ipse filius videtur euincere, ex em-
pto tamen potest agere ad simplicem, l. si ei, cui, 41. & ibi gl. h. i. eod.
Emptor quando venditoris succedit, vel venditor emptori, re euicta contra au-
torem venditoris potest haberi regressus, d. l. si ei, cui, §. si is, qui.
Emptor vacce, si vitulus, qui post emptorem natus est, euincatur, non potest
agere ex dupli stipulatione, quia nec ipsa, nec eius vñus fructus euincitur, l.
vacce, 43. eod.
Emptor si fundum emit in specie, & ei euicta sit pars fundi, licet in residuo re-
maneat integra mensura de euictione agere potest, l. qui fundum, 45. eod.
Emptor si per iudicem imprudentem, vel errorem facti victus sit, neutro casu te-
netur venditor ei de euictione, sicut nec quando iudex fuit corruptus aliquo
vendicante, l. si per imprudentem, 1. eod.
Emptor si per iudicem imprudentem victus sit, venditori non nocet hoc, nisi
emptor conuenierit statim venditorem, vt si veller, appellaret, gl. offi. au-
thorem, ibidem.
Emptor si per iniuriam iudicis, vel alterius expellatur de prædio empto, vendi-
tori non nocet, quamuis emptor non præberit causam iniuste sententia, d.
l. si per imprudentem, & ibi gl. i. eod.
Emptor si cum posset auctori denunciari, non denunciauerit, idemque victus sit,
quia parum esset instructus, hoc ipso videtur dolo fecisse, & ideo ex stipulatu
contra venditorem agere non potest, nisi pacto hoc sit remissum, vel steterit
per venditorem quominus eidera nunciaret, l. si fundo, §. §. fina. & ibi gl. offi.
final. eodem.
Emptor si cum posset non denunciauerit auctori, & victus est, quod parum in-
structus esset, actione ex empto agere non potest contra venditorem, gl. d. gl. si.
Emptor si decipiat ex taciturnitate, vel mendacio venditoris, agit de euictio-
ne, l. qui alienam, §. 4. l. de euictio.
contra Emptorem si sit iudicatum super re emptæ, ideo quia esset absens, non
committitur stipulatio dupli de euictione, nisi fuisset legitime defensus, l. si
ideo, §. 5. eod.
Emptor nomine euictionis potest stipulari vsque ad quadruplum, cum appona-
tur per nomina multiplicatiua, duplum, tripulum, & c. secus quando non appo-
nuntur per talia nomina multiplicatiua, sed per nomen designans certam quan-
tatem, veluti centum, & tunc potest ascendere quantum partes voluerint, l. si
dictum, §. 6. & ibi gl. i. eod.
Emptor si sponte compromiserit, & contra eum data sit sententia nulla, actio ex
stipulatione de euictione datur ei contra venditorem, nisi volente etiam
venditore compromiserit, vel necessitate cogente, veluti ex forma statuti, da-
tur tamen ei actio ex empto, d. l. si dictum, §. 1. & ibi gl. i. eod.
Emptor non subiectus iudici ordinario toram eo conuenitur super re emptæ, si
conferent in eum, ac eius iurisdictionem prorogauerit contra eum data
sententia, nulla actio ex stipulatione de euictione datur, gl. feci, ibid.
Emptor, cui erant plures iudices ordinarij, si vnum elegit, & contra eum data sit
sententia, datur ei actio ex stipulatione de euictione contra venditorem, 45
quia fecit hoc necessitate cogente, ibid.
Emptor non potest agere de euictione, nisi ei res emptæ per sententiam iudicis
euincatur, ibid.
Emptor ferui non habet actionem ex stipulatione de euictione, si pars ferui
euincatur, nisi promissum sit ei, quod non euinceretur seruus, vel eius pars, d. §. i.
Emptor si cum posset vscipere, non vscipit, culpa sua hoc fecisse videtur, &
ideo si euictus sit fundus, non tenetur ei venditor de euictione, d. l. si dictum,
§. si, cum possit.
Emptor si non vscipit, quia non potuit, propter malam fidem quam habuit, eod

quod subleller quæsierit, tunc dicitur esse in culpa, secus si habuit malam fidem ex eo, quod vitio sibi aliquis reuleris, quo casu euctio fundi datur ei actio de euctione, d. gl. cum possit, ibid.

Emptor si denunciaverit procuratori venditoris præsentis, & non ignorantis, euctia re habet contra venditorem actio de euctione, d. l. si dictum, §. si, præsentis.

Emptor absente venditore, sufficit, quod denunciet eius procuratori, vt sibi datur actio de euctione, licet idem venditor ignoret, gl. procuratori, ibid.

Emptor absente venditore, nec habente procuratorem, etiam si nulli denuncierit, datur sibi actio de euctione, ibid.

Emptori datur actio de euctione etiam non denunciato venditore, si is venditor curavit, ne sibi denunciari possit, d. l. si dictum, §. simili, cod.

Emptori datur actio de euctione etiam non denunciato venditore, si is venditor, quia pro iniurio, vel in duplo partem vendiderat emptori simul cum emptore fuit conuentus de facto rei venditæ tertio, & in iudicio probationes pariter emptor & venditor præsterunt, gl. possit, ibi.

Emptor tenetur denunciare saltem pupillo etiam sine tutoris autoritate, si tutor non appareat, quod si ei non denunciatur, non ager de euctione, d. l. si dictum, §. si, & ibi gl. si.

Emptor non agit de euctione, licet sententia sit lata contra eum, dum tamen ei res non sit ablata, nec auferri possit, l. habere, §. 7. cod.

Emptori victo in euctione rei emptæ si victor legauerit, vel donauerit eam rem antequam adduceret, vel per executionem auferret ei, emptor contra venditorem non habet actionem nomine euctionis, secus si donauit, vel legauit, postquam eam abduxit, vel abstulit ei, ibi.

46 Emptor si euctio fundi agat ad eius æstimationem, & interesse, repellitur a venditore parato prestare ei ipsam fundum, & interesse, si quod esset, secus si solum fundum prestare paratus præstare, d. l. habere, §. 7. & ibi gl. si. l. emptori, §. 7. & ibi gl. i. cod. tit. 7.

Emptor si stipulatus sit a venditore periculum euctionis sibi præstari, sed non inteream quantitate, re euctia ager in sumptum ex stipulatu, & ex empto ad interesse, gl. a. in l. si in venditione, §. 6. cod.

Emptori agenti ex empto euctionis nomine nihil obest, quod non denuncierit venditori, si ei remissa fuit pacto necessitas denunciandi, l. Herennius, §. 3. codem.

Emptor, cui fuit euctia res præsentis venditore, tempore sententiæ, etiam si non appellauerit, habet actionem euctionis nomine aduersus venditorem, secus si appellauit, & bonam causam vitio suo ex præscriptione perdidit, vt quia intra fatales non sit profectus, ibi.

Emptor, cui fuit euctia res, siue præsentis, siue absente venditore, non tenetur appellare, si habuit malam causam, vt quia verè res erat præsentis, §. gloss. 2. & ibi add. marg. ibid.

Emptor sciens rem emptam esse petentis, potest etiam sine sententia restituere, & habebit recursum nomine euctionis in venditorem, ibid.

Emptor, cui fuit euctia res absente venditore, si habet bonam causam, tenetur appellare, vel denunciare venditori, vt appellat, ad hoc vt habeat recursum contra venditorem, ibid.

Emptor, cui fuit euctia res præsentis venditore, si habuit bonam causam, quod non tenetur appellare, saltem est, quia si sententia fuit iniuriola, ergo non nocet venditori, nec sua præsentia auget obligationem, & ideo hoc dictum non est verum, vbi constat quod bonam causam habebat, sed vbi non constat hoc, nec contrarium, tunc præsentis venditori sibi euctia re non tenetur appellare, §. ibi.

Emptor, cui fuit euctia res, si appellauerit, non tenetur proficisci appellationem, nisi quando appellauit in casu, quo habuit bonam causam, & non tenebatur appellare, vt quia præsentis venditori sibi fuit euctia, d. gloss. 2. & gl. pen. ibid.

Emptor si appellauit in causa euctionis, sed intra fatales dies appellationem non est profectus, vel si renunciat causæ, vel habens bonam causam non appellauit, videtur causam perdidisse suo vitio, & ideo non habet recursum contra venditorem his rebus casibus, gl. si, ibi.

47 Emptor si cecidit a possessione rei emptæ, & postea agens rei vendicatione succubuit, non potest agere actione ex stipulatione de euctione, si sibi superest Publiciana, vel vitio rei vendicatione, l. si, cum venditor, §. 6. cod.

Emptori re eucta per restitutionem in integrum vitio actio de euctione competit, d. l. si, cum venditor, §. 1. cod.

Emptor si emit rem absente reipub. causa, vel militis absente a non domino, & præscript, vel vñcept, absens reuerfus si sit restitutus ad vendicandum, restituitur etiam emptor ad agendum pro euctione, d. §. 1.

Emptori si abest res emptæ propter factum suum, non propter euctiorem, licet postea propter euctiorem sibi abest æstimatio, non committitur stipulatio duplæ, sed ager ex empto, d. l. si, cum venditor, §. si secundus, cod.

Emptor, qui vno instrumento interposito vniuersaliter vno pretio emit plura mancipia, vno euctio competit actio de euctione pro bonitate eius ceterorum facta collatione, sed si in singulis mancipiis pro pretio constituto emit, datur actio de euctione pro mancipio euctio pro eius bonitate, l. cum plures, §. 2. & ibi gl. i. cod.

Emptor si fundum emit, & ei pars euincatur, agitur de euctione, siue in totum, siue pro parte pretium sit stantum, licet diuersimode agatur, gl. 2. ibid.

Emptoris primi interest secundo emptori non euinci, l. fin. de exceptione rei indicat.

Emptor si ex re emptæ fructus percepit, & eo euctio, per exceptionem doli vsuras pretij velit repetere, vel retinere, fructuum compensatio admittitur, gl. 1. in l. vsuras, §. 4. de vsuris.

Emptor non potest agere de euctione ad duplum, euctia seruatur reali, & prædiali, gl. 1. quod habuit, in l. stipulatio ista, habere, §. 8. §. quæsitum, de verborum oblig.

Emptor seruus in casu euctionis sicut cogitur restituere fructus, & accessiones, ita & contrario venditor cogitur emendare emptori damnum a seruo datum, aut pro noxæ deditione seruum relinquere, nisi in his aliquid aliud sit

amplius, l. si seruus communis, §. 1. de furtis.

Emptor si denunciaverit litem venditori super re vendita ante sententiam, periculum euctionis venditori imminet, secus quando non denunciaverit cum possit, gl. pen. in l. 1. C. vbi in rem actio.

Emptor, cui res fuit tradita, quamvis possit alium emptorem agentem repellere, & sic fide possit ab euctione se tueri, si tamen palat ab alio emptore rem euinci, quem potest repellere, habet regressum contra venditorem nominis euctionis ad pretium cum vsuris, habita ratione fructuum perceptorum, & sumptuum, l. quotiens, §. 1. & ibi gl. pen. C. de rei vend.

Emptor potest agere actione ex empto ad pretium, quod soluit contra venditorem, quando res erat eucta actualiter, & etiam pretium potest petere excipiendo per officium iudicis, d. gl. pen.

Emptor, qui ignoranter emit, euctia etiam rei parte, agit ad interesse, licet sibi non propperit de euctione, l. si. C. de communium rerum alienatione.

Emptor, qui sciens emit res alienas, illis euctis, vel parte rerum eucta, non potest ad interesse agere contra venditorem, quia tunc venditor nulla actione tenetur, nisi stipulatione propperit, §. gl. 1. ibidem.

Emptor euctia sibi re poterit agere actione ex empto pro euctione, licet non conuenit, gl. pe. & si ibi.

Emptor antequam res sibi euincatur, de euctione non potest agere, etiam si res alij dicatur obligata, §. 3. C. de euctio.

Emptor potest agere quoad euctiorem nomine, re nondum eucta, scilicet quando in limine contractus euctio imminet, vel venditor fuerit sciens, vel ad cauendum agatur, vel agatur, vt liberam tradat, vt quia erat obligata, non tamen euctiorem nomine, gl. si, ibi.

Emptor vagant de euctione, sufficit, quod denunciet, principali, licet non denunciet fideiussori, ex his prædis, C. cod.

Emptor non agit de euctione, nisi denunciatur venditori, quod eum defendat, nisi pactum agere remissa denunciatio, fideiussori autem dato de euctione, non tenetur denunciare, gl. 1. & si ibi.

Emptor non ager de euctione, nisi denunciatur venditori, vel eius heredi, vt eum defendat, l. emptor, §. 3. C. cod.

Emptor de euctione non agit, quando sibi euctia est res per iniuriam iudicis, vel per culpam suam, quia non comparat, ibid.

Emptor si agendo vitio, non debetur euctio, sed si succubuit, debetur euctio, l. si controuersa, §. 9. C. cod.

Emptor in causa euctionis potest agere ad interesse, & ad sumptus, quos fecit, & etiam ad meliorationis interesse, ibid.

Emptor potest agere de euctione, si pars fundi euincatur, sed si vicino agenti finium regundorum pars ei adiudicata sit, refuso emptori pretio, illius partis emptor non potest agere de euctione, l. si fines, §. 10. C. cod.

Emptor regulatur non ager de euctione nondum euctione sequuta, nisi inter partes actum sit, siue in liberatam, §. 12. & ibi gl. si. C. codem.

Emptor tunc euctiorem nisi facit pignus ob euctiorem acceptum persequi potest, l. si non iniuria, §. 1. C. cod.

Emptor retinens rem sine iudicis sententia euctiorem perdidit, nisi esset notorium, tunc esse alienam, gl. 2. in l. si cum quæstio, §. 17. C. cod.

Emptor seruus, eo pronuntiato libero, agit de euctione, sed si sit pronuntiatu seruus, emptor non potest agere de euctione, l. si status, §. 8. C. cod.

Emptor re eucta potest agere, etiam contra venditoris heredem, de euctione, & ideo debet ei denunciare, vt adit defensionis, nec ex eius persona potest lis instaurari, nisi fuerit appellatum, l. si parentes, §. 20. C. codem.

Emptor præcedente legitima denunciaçione potest agere de euctione contra venditorem, si res, quæ non poterat vsuapri, vel præscribi, sibi fuerit eucta post longum tempus, empti, §. 21. C. cod.

Emptor potest agere de stipulatione de indemnitate pro eo, quod soluit ob liberationem rei emptæ, sed non potest agere de euctione, l. cum tibi, §. 22. & ibi gl. si. C. cod.

Emptor non potest agere de euctione re ante motam litem perempta, secus si post litem motam, quia tunc proceditur ad sententiandum, & agitur de euctione, l. si quis tibi, §. 26. & ibi gl. 1. C. cod.

Reliqua verbo, Euctio, Vendens, §. 19. & 20. & 1. Emens, §. 12. Emptus, §. 5. Actio, §. 6.

Empta res, in genere, num. 1. §. 2.

Quoad periculum rei emptæ, num. 3.

Quoad pactum legis commissoria, num. 4.

Quoad redhibitorium ex euctiorem, num. 5.

Quoad emptam rem ex pecunia pupilli, minoris, militis, vel Ecclesiæ, num. 7.

Quoad actionem ex empto, num. 8.

EMPTVS si sit fundus pro centum, & quanto pluris emptor eum vendiderit, valet venditio, nec pretium dicitur incertum propter clausulam quanto pluris, l. hæc venditio, §. fin. de contrahen. emptione.

Emptis plurib. reb. potest agere emptor actione empti de vna re, si omnes separatæ sint, sed non potest agere de singulis partib. vnius corporis, glo. separata, in l. in commodato, §. duab. commodati.

Empta domo, & aqueductus domui competens, & etiam fistula licet extra domum sint, censentur empti, licet nihil sit dictum de aqueductu, vel de fistula, l. si aqueductus, §. 47. de contrahenda emptione.

Emptæ rei dominium vt transcat in emptorem, paria sunt, pretium esse solutum, vel fideiussorem datum, vel alteri satisfactum, veluti ex promissione, vel pignus dando, l. re res, §. 3. cod.

Empta si fuerit vna, excepto vno acido, & mucido, non veniunt in emptiorem actio, nec mucida, quauis illa expedit accipere emptori, & si emptor causa exceptæ, l. si vna, de periculo, & commodato rei vend.

Empta res si pendente conditione tradita sit, non potest emptor eam vsuapere titulo pro emptore, vel alio, & pretium medi temporis ad venditorem pertinet, l. necessarii, §. 6. quod si pendente, cod.

Emptus si sit fundus locatus a venditore, pensiones, quæ currebant post venditionem, sunt solvendæ venditori, & venditor emptori dabit, vel his petendæ petitionis cedere debet emptori, quod idem dicendum est in prædij vrbani,

urbanis, l. iulianus, §. si fructibus, & ibi gl. cedere, de actio. empti.
 Emptor si fuerit plures res vno pretio, potest agi de singulis ex empto, & vendi-
 ti, & etiam vnicui actione, & l. i. vno, §. 3. & ibi gl. i. eod.

Emptam rem si quis, antequam eius possessio fieri traderetur, obligauerit alicui,
 deinde post traditionem alij obligauerit eandem, prior emptor praefertur,
 nisi secundus creditor matuasset ad soluendum pretium rei emptor, quo casu
 praefertur secundus creditor, nisi prior eandem pecuniam offerat ei, l. 5. §. 1.
 qui potiores in pignore.

Empta res ex pretio rei succedit loco rei, l. Imperator, 70. §. si, & ibi addit. margi.
 de leg. 1.

Empta res, & tradita, si venditori pro pretio satisfactum sit, etiam nondum pro
 pretio soluto in bonis emptoris esse cepit, l. Paulus, §. 8. pe. de liber. cau.

Empta res mandato alicui non prius fit mandantis, quam tradiderit ei man-
 datarius, qui emit, l. res ex mandato, §. 9. de acquiren. rerum domino.

Empta res per metum potest praeribi, l. 3. C. de his, quae vi.

Empti & ibi gl. i. C. de contrahenda emptione.

Empta res aliena, vt vluatur titulo pro emptore, requiritur bona fides em-
 ptoris tempore venditionis, & traditionis, l. aliena, 10. & glo. fin. in l. si is, qui
 pro emptore, §. si de viliatio.

Empta res venditur traditae per signationem, aut designationem emptoris, l.
 quod si neque, & ibi gl. fin. de periculo, & commodum rei vend.

Empta res fuerit res a duobus diuersis temporibus sine dolo, ex his ille est prior
 inter res, qui prius eius possessio est tradita, siue emerint illi a domino, siue a
 non domino, siue ab vno non domino, siue a duobus diuersis non dominis, ni-
 si alter eorum emerit a domino alteri a non domino, quia tunc, qui emit a do-
 mino praefertur, nisi is, cui possessio prius fuit tradita, emit a creditore ha-
 berente ius vendendi, l. si ea res, §. 1. §. fin. & ibi gloss. penult. & vltim. de actio.
 empti.

Empta si fuerit res a duobus diuersis temporibus, & neuter eorum possideat,
 possunt agere Publiciana contra extraneum, d. gl. penult.

Impus fundus a duobus communiter, communis efficitur, & pretium solum
 ab altero eorum simul cum pensionationibus potest peti actione pro socio ab
 alio, l. 2. C. pro socio.

Reliqua verbo, Seruimus, l. 1. vendita, l. 1. heres, 100. 101.

Empta res fundo, quod post emptorem per alluionem accedit, vel perit, ad
 emptoris commodum, vel incommodum pertinet, l. id, quod post, de pericu-
 lo, & comm. rei vend.

Emptus fundus totus si post emptorem flumine sit occupatus, periculum, emptori
 est, siue sit, siue non sit, l. id, quod post, de periculo, & comm. rei vend.

Empta res si pendente conditione perierit, extinguitur emptio, sed si res extet
 licet deterior effecta existente conditione, damnum emptoris est, l. necessario, §.
 quod si pendente, eod.

Emptus lectus si cum in via publica esset aditis confidit, emptoris est pericu-
 lum, si ei tradit fuerit, vel per cum sit, quominus tradere, & potest
 agere actione legis Aquiliae contra Edilem, si id non iure fecit, aut ex em-
 pto contra venditorem, vt actionem, quam habet cum id, sibi cedat, lectos,
 cum l. sequen. eodem.

Empta res, & tradita cum in via publica fuisset, si aditis confidit, venditoris est pe-
 riculum, si traditi non sint emptori, neque per eum sit, quominus tradi-
 rentur, l. quod si neque, eod.

Empta materia si post traditionem furto perierit, emptoris est periculum, sed si
 ante traditionem, venditoris est, ibid.

Empta res, & tradita emptori, si ex praepoto principis partim sint distractae,
 & partim veteranis in premia assignatae, periculum assignationis ad emptorem
 pertinet, nec venditor tenetur nomine euictionis illis, & id eo pretium non
 solutum potest petere ab emptore, l. Lucius, 11. de euictio.

Reliqua verbo, Emptor, §. 1. vendita, 17. vendita, venditor, 37.

Empta res sub pacto legis commissoriae post oblatam conditionem res efficitur
 inempta, & computatur etiam quoad Falcidiam in bonis venditoris, glo.
 vi, in l. si quis hac lege, 4. de rei vindicatione.

Empta si fuerit res duobus sociis sub pacto additionis in diem, vnus eorum si
 autem meliorem conditionem etiam pro parte sua, quoniam emit, videtur re-
 cessum a prima emptione, l. cum in diem, de in diem additio.

Empta res, & tradita ita, vt si aliqua conditio extiterit, esset inempta, si postea
 conditio resoluerit emptiorem, tempus, quo apud emptorem fuit, accedit
 venditori, quoad viliacionem perficiendam, l. si hominem, §. 9. de viliatio.

Reliqua verbo, Emptor, §. 3. §. 36.

Empta res si fuerit res sub conditione, non potest agi redhibitoria actione
 ante conditionem existentem, & si ex empto, vel venditio, vel redhibitoria
 ante conditionem actum sit, & absolute sequuta, explera conditione iterum
 potest agi, l. boauer, §. 3. §. 1. sub conditione, de aditio edicto.

Empta si fuerit res ea lege, vt pretium solueretur certo die, quomais per ven-
 ditorem sit factum, quominus die statuta sibi solueretur pretium, si tamen po-
 stea factum sit per emptorem, quominus solueret, mora ipsius emptoris tan-
 tum inspicitur, & eo iam tenetur ad vias, nisi aliquid in ea re dolo fecerit
 venditor, l. si per emptorem, §. 1. §. 1. de actionibus empti.

Emptus fundus si apud emptorem cum quibusdam rebus assignatis, eo reuocato, em-
 ptor si obtinuit in redhibitoria, venditor cogitur restituere non tantum per
 pretium ferui empti, sed etiam rerum ablatarum estimationem, nisi pro his pa-
 ratum sit feruam noxae nomine relinquere, l. quaro, §. 8. de aditio edicto.

Emptus fundus sub stipulatione dupla euictionis non potest, vt viciis, si rebus
 ablatis fugit, & inuentus coram honestis viis interrogatus ab emptore dixit
 fuisse in domum venditoris, creditur etiam ferui responso, si alia indicia
 prioris fugae non deficiant, d. l. quaro, §. fin. eod.

Empta res in totum, vel in parte si euincatur, habet emptor ignorans regressum
 contra venditorem, siue sit sciuit, nisi stipulatus sit, l. & ibi gl. 2. eod.

Empta res, & tradita si ex delicto, vel culpa emptoris fuerint publicatae, ven-
 ditor nomine euictionis non tenetur, siue sit sciuit ex delicto, vel culpa ven-
 ditoris, gl. pertinet, in l. Lucius, 11. de euict.

Emptam seruam sub dupla stipulatione si matumiserit emptor, si is euincatur,
 non competit ei actio ex stipulatu dupla contra venditorem, quia non euin-
 citur, quominus habere ei liceat, competit tamen actio ex empto ad interese,
 quia cum liberum habere non licet, l. si seruam, 2. §. cum l. sequenti,
 eodem.

Emptam rem sub dupla stipulatione si emptor pro delicto habuit, non com-
 petit ei actio ex stipulatu dupla, etiam postea ea euicta sit, quia non euin-
 citur, quominus ei habere liceat, glo. 1. ibid.

Emptam rem si pater dedit in dotem genero pro filia sua, & euicta illa a gene-
 ro, potest pater agere ex stipulatu de euictione contra venditorem, quando
 interest eius filiam esse datam ratione affectionis tantum, vel ratione pecu-
 niarum commodi, vt quia habebat spem recipiendi dotem, vt quia filia esset in
 eius potestate, vel si erat emancipata, pater stipulatus sit eam dotem sibi red-
 di, l. pater, §. 1. eod.

Empta res si fuerit euicta emptori ideo, quia esset absens, non tenetur venditor
 ex stipulatione dupla, quia magis videtur euictus propter absentiam, quam
 quod malam causam habuerit, l. si ideo, §. 5. eodem.

Empta res si fuerit euicta emptori ideo, quia fuit absens, non agit de euictione,
 etiam si certum sit se amissurum fuisse causam, etiam si praesens fuisset, quia
 potuit non succumbere, d. l. si ideo, & ibi gl. 1.

Empta res si euincatur per sententiam emptor, potest de euictione agere, si fuit
 praesens, & allegauit, ac testes produxit, etiam si sententia non affuerit, quia
 videtur fuisse, cum sic per sententiam steterit, ibid.

Emptam rem si pater dedit in dotem genero pro filia sua, & euicta illa a gene-
 ro potest pater agere ex stipulatu de euictione contra venditorem, quando in-
 terest eius filiam esse datam ratione affectionis tantum, vel ratione pecu-
 niarum commodi, vt quia habebat spem recipiendi dotem, vt quia filia esset in eius
 potestate, vel si erat emancipata, pater stipulatus sit eam dotem sibi red-
 di, l. pater, §. 1. eod.

Empta res ubi emptoris facto deperditur, non agitur de euictione, l. si, & ibi add.
 marg. eodem.

Reliqua verbo, Euictio, Emptor, 47. vsque 46.

Empta res ex pecunia alterius dicitur esse obligata ei specialiter pro illa, glo. 8.
 in l. 1. de rebus eorum, qui sub tutela.

Empta res, qui adquiretur, declarat pecunia post emptiorem soluta, l. seruus, qui,
 §. 3. §. 1. de acquir. rerum domino.

Empta si fuerit res ex pecunia mea, personae mihi acquiritur prius legem, non
 reale, nisi expressis ageretur, l. in l. qui naum, 10. de prius leg. credit.

Empta res ex pecunia mutua non censetur tacite hypothecae creditor
 mutuantis, nisi hoc sit expressum, l. qui Romae, 12. §. Callimachus, & ibi gloss.
 meribus, de verborum oblig.

Empta res ex pecunia mea non est mea, & ideo a me vendicari non potest, l. si ea
 pecunia, §. 6. & ibi gl. 1. C. de rei vend.

Empta res nomine proprio ex pecunia communi est ementis, sed emptor tenetur
 soluere socio suam partem pecuniae, l. 4. C. communia viribus iud.

Empta res nomine proprio ex pecunia communi est ementis, bonis est ementis,
 cum secundum hoc etiam cum sint tantum ementis, gl. 1. ibid.

Empta res nomine proprio ex pecunia communi est ementis, secus si nomine
 communi, gl. 3. ibid.

Empta res ex pecunia mea non ideo est mea, fallit in tribus casibus, gl. fin. in l. ad
 probationem, §. 1. C. de probatio.

Empta res ex pecunia aliena si illa res non est obligata domino pecuniae, nisi
 emptor generaliter, vel specialiter obligauerit pro illa, l. quamuis, §. 17. C. de
 pignor.

Reliqua verbo, Mulier, 13. Empti, 22.

Empta res regulariter, cuius nomine sit empti inspicitur, & non cuius pecu-
 nia, fallit in re empti numis pupilli, & in aliis casibus, gl. nominatim, in cap.
 1. §. fin. autem, de his, qui feudum dare possunt, §. 1. & ibi gl. final. quando ex
 facto tutoris.

Empta res numis dotibus in subsidium efficitur dotalis, §. reprobat. glo. nomi-
 natim, add. marg. in d. §. fin. autem.

Empta res numis Ecclesiae, vel militis, efficitur Ecclesiae, vel militis, & possunt re-
 uindicari eam, & idem est, quando minoris pecunia est empti, ibi & gl. 3. in l. 1.
 C. si quis alteri, vel sibi.

Empta res ex pecunia pupilli specialiter iure sibi remanet obligata pro illa pecu-
 nia, gl. 1. in l. quamuis, §. 17. C. de pignor.

Empta res ex pecunia minoris, vel militis, est minoris, vel militis, glo. 1. in l. ex
 pecunia, §. 12. C. de iure dotium.

Empta res ex pecunia dotali non efficitur dotalis, nisi hoc ita ageretur ab vxore,
 & viro, vt dos fieret, & velle sit mulieri, d. l. ex pecunia, & ibi gl. 1.

Empta res ex pecunia vxoris efficitur vxoris, & non emptoris, glo. 1. in l. 1. C. si
 quis alteri, vel sibi.

Empta res ex pecunia militis specialiter fauore potest vendicari a milite, potest
 etiam agere negotiorum gestorum, vel mandati, si intercessit mandatum, §. 1.
 si vt proponas, §. & ibi gl. 1. C. de rei vindicatione.

Empta res ex pecunia minoris, vel Ecclesiae, vel vxoris, vel viri, specialiter fauore
 vendicari potest a minore, vel Ecclesiae, aut ab vxore, vel viro, gl. 2. ibid.

Empta res a tutore, vel curatore ex pecunia minoris potest vendicari a minore,
 si vero sit empti ab alio, cum in subsidium potest vendicari a minore, d. glo. 2.
 in additione.

Empta res ab administrator Ecclesiae ex pecunia Ecclesiae, est ipsius Ecclesiae, si
 ab alio, tunc in subsidium ab Ecclesia potest vendicari, ibid.

Empta res ex pecunia vxoris simpliciter, quod sit vxoris, non est veram, sed de-
 mum in subsidium, ibid.

Emptus fundus a pupillo, vel eius tutore ex pecunia alterius pupilli, & sibi tra-
 ditus, obligatur ei illi pupillo, cuius pecunia fundus est emptus, l. 1. de rebus
 eorum, qui sub tutela.

Reliqua verbo, Tutor, 72. 73. Pupillus, 31.

Ex empto actio ad interese, etiam si res non euincatur, sed ex alia causa inci-
 piat possideri, competit emptori; sed actio ex stipulatu de euictione, tunc
 demum

demam competit, cum res ablata est verè, l.ferus, 27. in additione margin. de iudicio.

ex Empto de peculio actio pratoria est, id est, adiectio illa de peculio ratione extensionis, sed illa ex empto civilis est, glo. fi. & ibi add. marg. in l. Titius, de rescin. vend.

in Empti iudicio id demum deducitur, quod præstari convenit, quod si nihil convenit, tunc præstabitur ea, quæ naturaliter insunt potestati huius iudicij, l. empto, §. i. de actio. empti.

in Empti iudicio venit, quod res venditradatur, & si venditor dominus sit, factum est ipsum emptorem dominum, sed si non sit, emptionis nomine obligatur emptori, si pretium sit solutum, aut eo nomine satisfactum, ibid.

Reliqua verbo, Actio, 76. 77.

EMERITA dicuntur commoda, vel stipendia veteranorum, gl. emerito, in l. 3. §. qui militat, de re militari.

Emeritum capere est, stipem veteranis, & emeritis militibus debitam accipere, l. non omnes, §. fi. in add. marg. cod.

Reliqua verbo, Stipendium.

EMITTENS etiam sine voluntate de manu telum, vel quid aliud, tenetur ad damnum lege Aquilia, l. si ex plagis, §. in clivo, ad l. q. Aquil.

MOUVEMENTVM qui sentit debet etiam sentire onus, gl. fin. in l. usufructu, 7. de usufructu, & quemadmodum, glo. 2. in l. si mandatu, 45. mandati, & l. videbimus, in l. 4. de novatio.

Emolumentum ubi diminuitur, etiam ibi debet diminui onus, glo. perpetui, in l. cum patet, 77. §. cum exstimaret, de legat. 2.

Reliqua verbo, Commodum.

EMENDOLE si actione in ignem se combussit, gl. actione, in l. si quis filio, §. si quis, qui de iniuriis rupto.

EMPTORIUS si perpetua in casu permisso intelligitur perpetua, id est, in infinitum, donec pensio solvatur, auth. si quas ruinas, & ibi gl. 3. C. de sacrosanctis Eccles.

Emphyteosis originem sumpsit ex eo, quod ab initio sterilia tantum per emphyteoticum contractum concederentur, ut qui acciperet rem, in meliorem conditionem, ac statum perduceret, fertilisq. redderet, hinc huiusmodi succipere emphyteoticarius dicitur, gl. 1. in rub. in add. marg. de actio. empti.

in Emphyteosum, vel feudum res Ecclesiæ data non transit in heredem exactionem, gl. 1. in l. etiam filios, 19. solut. matrim.

in Emphyteosis contractu si expresse sit dictum, ne in Ecclesiam alienetur, nullo modo potest transferri dominium etiam per ingressum religionis, si tamen prohibitus non ingrediatur, & eam instituat, nullo modo valet institutio, gl. interfect, & ibi add. margin. in l. si quis stipulatur, 13. §. ea lege, de verb. obligat.

Emphyteosum rei Ecclesiæ valentis 50. pro vno numo quolibet anno accipiens, si cessat illam pro bicaniam solvere, cadit à iure suo, glo. 4. in l. qui rem, C. de sacrosanctis Eccles.

Emphyteosis dominus poterit petere quinquagesimam partem pro laudemio pro re emphyteotica donata, vel vendita, quia illa datur pro renouatione contractus, gl. estimationis, in l. fi. C. de iure emphyteo.

Emphyteosis videtur similis locationi, sed non est, gl. in rub. C. eod.

Emphyteosis est contractus separatus à similitudine venditionis, & locationis, & habet conceptionem, definitionemque propriam, gl. 1. C. eod.

in Emphyteosis contractu cuncta, quæ inter vtriusque contrahentium partes sunt per omnia, vel etiam fortuitis casibus pactioibus scriptura interueniente habitis placuerit, firma & illibata debent custodiri, ibid.

in Emphyteosis contractu si de casu fortuito nihil sit conuentum, & tunc si tanta emerit clades, quæ proflis etiam ipsius rei, quæ per emphyteosum data est, faciat interitum, hoc non emphyteotico, sed rei domino perinet, dicit l. 1.

in Emphyteosis si particulare, vel aliud leue contigerit damnum, ex quo non ipsa rei penitus substantia laedatur, hoc ad emphyteotam pertinet, si de casibus fortuitis nihil sit conuenit, ibid.

in Emphyteosis transit vitile dominium, & naturalem possessionem in emphyteotam, & constituitur etiam ius in re, at in locatione non transit dominium, gl. 2. ibidem.

in Emphyteosum dominium directum remanet penes dominum, at alienatio, vel venditio est actus, per quem dominium transfertur, gl. 3. ibid.

in Emphyteosis soluitur canon annuatim, & in quantitate, & in specie, sed in venditione soluitur pretium certum, & in ab initio, non tamen in specie, ibidem.

Emphyteosis requirit scripturam, sed in locatione, vel venditione non est opus, d. gl. 3. & gl. scriptura, ibid.

Emphyteosis licet sub vocabulo alienationis contineatur largè sumendo verbum alienationis, tamen proprie, & strictè sumendo, ut est dominij translatio, non continetur emphyteosis sub nomine alienationis, ibid.

Emphyteosis pacta debent firma custodiri per conditionem ex lege, vel præscriptis verbis, gl. custodire, ibid.

in Emphyteosis aucto, vel diminuto prædio non per casum, non diminuitur, vel augetur pensio, at speciale est, quod augeatur, vel diminuat aucto, vel diminuto prædio, ibid.

Emphyteosis dominus directus post cessationem canonis per triennium, vel poterit petere pensionem, vel delictare emphyteotam, & eligendo vnum alteri renunciat videtur, gl. repellere, in l. 1. C. eodem.

Emphyteosis transit ad heredes, gl. fi. in l. 1. C. de iure emphyteotico.

Emphyteosis dominus non potest accipere ultra quinquagesimam partem pretij, vel estimationis rei pro laudemio, vel inuestitura eius, cui venditæ sunt meliorationes, vel quem transiit emphyteota ad soluendum canonem, d. l. fin. C. eodem.

Emphyteosis dominus si nolit inuestire nouum emphyteotam, vel emptorem meliorationis intra duos menses, poterit primus emphyteota, etiam non consensiente domino, ad illum nouum emphyteotam ius suum, vel meliorationes transferre, ibid.

in Emphyteosum olim dabantur sterilia sola, quia diligetia emphyteotæ sic habens fertilia, sed hodie ad id ventum est, ut omnia dentur, gl. 2. ibid.

in Emphyteosum dantur in Ecclesiasticis ea, quæ economo congrua videtur, ibi, Emphyteosis ad futurum transit, quod secus est in feudo, §. Emphyteosum, & ibi add. marg. in auth. de non alienand.

in Emphyteosis Ecclesiastica expectatur per bicanium, sed in priuata per triennium, ad hoc, ut per non solutionem canonis cadat in commissum, gl. nominum, in §. si ceterum, in d. auth. de non alienand.

Emphyteosis si fuerit finita, & ad Ecclesiæ reuerfa, non tenetur Ecclesia sanguineos præferre aliis extraneis, de vrbaniatate tamen debet eos præferre aliis, §. quod autem, eod. tit.

ad Emphyteosum fundi patrimonialis principis accidere non permittitur aliqui, nisi dato fideiussore, etiam si fundus delictus sit, gl. pen. in rub. C. de fundis patrimon. lib. 1.

in Emphyteosum perpetuam accipiens fundum fideicalem, salvo canone fidei, potest donare illum, etiam irrequisito fisco, sed donarius non poterit possessionem fundi donati propria authoritate apprehendere, l. 1. & ibi add. marg. C. eod. tit. & lib.

in Emphyteosum accipiens à fisco fundum fideicalem debet cauere de non defeciendo sub hypotheca suorum bonorum, alias satisfacta tenetur, quam satisfactio nem fisci Magistatus omiserit, ad suum redundat periculum, l. qui quicunque, 7. C. eodem.

in Emphyteosum si concedatur villa locata, colonus non potest usurpare totum territorium eiusdem, & vineas aquas, & fontes, sed debet percipere fructum de his, in quibus cultura requiritur, & vti aqua quatenus ad culturam est necessaria, reliquam verò cedit emphyteotæ, l. 1. & ibi glo. 1. C. de mancipiis, & colonus patrimon. lib. 1.

in Emphyteosum Ecclesiasticum potest accipere mater pro se, ac filiis suis, ca. 1. in additione mar. de beneficio fratris, & qualiter frater, in vrb. feud.

Emphyteosis perpetua non procul distat ab alienatione, gl. 1. in c. 1. de prohibita, & ad alienationem per Eudemum.

Emphyteosis quando datur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

in Emphyteosum si concedatur alicui pro se, ac filiis suis, videtur vocati ipsi succedere ordinem charitatis, gl. non tamen, in additione, in principio Insit. de iur. iur. gnat. successione.

emphyteota satis est facti possessionem tradere, quæ alina, id est, simplex possessio vocatur, glo. in add. marg. in l. rem alienam, 2. de contrah. empt.

emphyteota, seu vectigalis, vel colonus plus iuris habet in ipsa naturali possessione, quam fructuarius, quia illi faciunt fructus suos à quocunque nomine suo perceptos, sed in fructuarius requiritur ius personæ, qui scilicet, 2. §. in alieno, in add. marg. de viuis.

emphyteota ad eo prohibetur succidere arbores fructiferas, vt si succidat, possit expelli, & priuari re emphyteotica, l. diuortio, §. si fundum, in add. margin. solut. matrimonio.

emphyteota contumacia in præstando cautionem de damno insecto: pectens cautionem potest mitti in possessionem rei emphyteoticæ, in eam tamen non transit directum dominium, sed vile tantum, quod emphyteota habebat, nisi & ipse dominus directus fuisset in contumacia, l. si finita, §. si de vectigalibus, & ibi gloss. perlongum, & l. eorum, & ibi add. margin. de damn. iniect.

emphyteota, & feudatarius naturalem tantum possessionem, & non ciuilem habent ratione iuris, quod habent in re, dominus tamen tam ciuilem, quam naturalem retinet, etiam si ad nuditas eat, & ideo datur ei interdictum unde vi, si reuerfus non admittatur, ciuilem tamen habet solus dominus, cum duo etiam ciuilem non possideant, §. gl. mag. verif. sed Ioannes, & verif. in l. 3. §. ex coarctatio, de acqui. possell.

emphyteota, fallax, & alij similes habentes naturalem possessionem tantum, si dunt in feudum, vel emphyteotum, transierunt in secundum emphyteotam, vel feudatarium naturalem possessionem, quem habebant, & per consequens vile dominium, d. gloss. mag. in fin. ibidem.

emphyteota, qui habet domusium vile, habet directam actionem ex edicto arborum furtum castrum, gl. non habet, in l. cadere, §. si, cuius, arborum furtum castrum.

emphyteota non potest de fundo arbores fructiferas cadere, l. in & eadem, 4. §. si, in add. marg. de iure fisci.

emphyteota potest negare ius suum, gl. si, in add. marg. in l. in conuentionibus, 2. 19. de verb. sign.

emphyteota rem Ecclesiæ accipiens in emphyteotum citra legis solemnitate recipitur ab emphyteota, imò ipso iure actio denegatur, authent. qui res, C. de sacrosanct.

emphyteota Ecclesiæ repellitur ab emphyteoti propter deteriorationem, vel non, l. si, onem canonis per biennium, sed priuari per triennium, authent. qui res, & ibi glo. 3. C. cod. & gl. 1. in l. 1. C. si propter publicas pensationes, & gl. 4. in l. 2. C. de iure emphyteoti, gl. per biennium, in §. si verò quis, in auth. de alienatione, & emphyteoti, col. 9. & gl. si, & ibi add. in §. ad eo, l. iust. de locatione, & glo. biennium, in l. quæro, 14. §. 1. locati.

emphyteota Ecclesiæ repellitur ab emphyteoti propter deteriorationem, & non solutionem canonis per biennium, & nihilominus tenetur folgere pensionem totius temporis, referendo dampnum, amittendoque meliorationem, authent. qui res, C. de sacrosanct. Ecclesiæ.

emphyteota dicitur possidere, vt euitat satisfactionem, unde si onus euitat, & onus sustinere debet circa defensionem faciendam, gloss. in l. 2. C. vi in rem actio.

emphyteota habet ius in re, per quod differt à locatore, gloss. in l. 1. C. de iure emphyteotico.

emphyteota pertinet dampnum particulare contingens, dummodo non sit totius rei, hoc est, dummodo non sit tota res extincta, quamuis maior pars perierit, glo. pen. ibid.

emphyteota pertinet emolumentum, si quod accessit fortè per alluionem, glo. fin. ibi.

emphyteota, quando in emphyteosis contractu de reiectione nihil est actum, potest expelli, si per triennium non soluit pecunias, nec apochas domino tributorum reddiderit, nulla meliorationis, vel alterius penæ habita ratione, l. 3. & 4. C. cod.

emphyteota tenetur vitro se offerre, & debitum spontanea voluntate persolvere nulla conuentione, vel admonitione domini præcedente, d. l. 1.

emphyteota non potest expelli à domino, qui redditus noluit suscipere, vt ex huiusmodi machinatione triennio elapso iure cadere videtur, ibid.

emphyteota nolente domino suscipere redditus, si articulatione præmissa pecunias offerat, consignet, ac deponat, nullum periculum defectionis debet habere, ibidem.

emphyteota, qui tenetur præstare functionem fisco, & pensionem domino, debet apochas functionum suscepas à fisco, id est, confessiones de soluto, domino dare in vnoquoque anno, aliis si non reddere, expelli potest, gl. 3. ibi.

contra emphyteotam non soluentem canonem per triennium dominus, si natiuitate pensionem tantum potest agere, glo. volenti, ibid.

emphyteotam per triennium non soluentem canonem potest dominus expellere propria auctoritate, melius tamen faciet, si iudicis auctoritate id faciat per libellum, cum possidet, gl. repellere, ibid.

emphyteotam per triennium non soluentem canonem dominus non poterit expellere propria auctoritate, si emphyteota interuista possessione suo nomine excepti possideret, ibid.

emphyteota si pactum fecerit, quod dominus non possit eum expellere, etiam si non soluerit canonem, valet pactum, neque potest expelli, §. ibid.

emphyteota dominus non poterit expellere, si post cessationem, à solutione canonis per triennium dominus recepit canonem omnium annorum, quibus cessatum erat, ibid.

emphyteota tenetur probare per testes, vel instrumenta, vel confessiones se soluit se canonem, dominus tamen non tenetur probare, ibid.

emphyteota p. obando se soluit tribus continuis annis proximis, præsumitur semper retrò soluisse, ibid.

emphyteota licet promiserit penam eo casu, quo pensionem non soluerit, tamen potest congnio, si tamen e. soluit per triennium, potest expelli, §. ibid.

emphyteota si promiserit penam eo casu, quo pensionem non soluerit, dominus non potest eumque petere, scilicet, penam, & quod emphyteotam

deicere possit, nisi hoc actum sit, vt vtrumque possit fieri, ibid.

Emphyteota, qui promissam penam ob canonis non solutionem semel soluit, & non tenetur iterum solvere penam, etiam si stet per aliud triennium, quod non soluerit, etiam si promissa sit penam ratio manente pacto, quia non comprehenditur penæ stipulatio, cum non sit contractus, ibid.

Emphyteota si promiserit penam ob cessationem canonis ratio manente contractu, vt quociens cessauerit, toties in penam incidat, etiam si semel soluerit ob cessationem, nihilominus si per aliud triennium cessauerit, potest ab eo exigere penam, & toties quociens cessauerit, d. gl. repellere.

Emphyteota si promiserit penam ratio manente contractu ob cessationem canonis, si cessauerit, potest nihilominus expelli à domino, quia in fauorem domini est dictum, quod contractus debet rari manere, ibid.

Emphyteota si faciat alium emphyteotam secundum, & neuter eorum soluit pensionem directo domino, poterit dominus directus vendicare dominium suum à secundo emphyteota, etiam si ille excipiat de iure emphyteotico, debet replicare, quod ei non debet fides seruari, ibidem.

Emphyteota cum quis non fuisset, & possideret fundum, pro quo per quadraginta annos soluit pensionem, non potest nunc expelli à domino, dict. gloss. repellere, in fin.

Emphyteota, ubi expresse non est actum de tempore solutionis, potest particu- lariter pensionem per tres vires solvere, dummodo totum reperiarit solutum Calendis Ianuarij, gl. pe. in d. l. 1.

Emphyteota dominus nolente recipere canonem, debet secundum legem depositi deponere ita, quod à modo in suos usus non conuertat, gl. si, ibid.

Emphyteota non solum tenetur offerre canonem, sed etiam debet deponere, ad euandam penam caducitatis, §. ibid.

Emphyteota heres cessans solvere emphyteoticum canonem, etiam ignatus fundum emphyteoticum, potest expelli à domino de rigore iuris, sed datur ei restitutio ex clausula generali, ibid.

Emphyteota non præscribit 30. annis, licet nihil soluat, gl. 1. in l. C. de præscri. 30. vel 40. ann.

Emphyteota fo. uendo canonem per 30. vel 40. annos præscribit ius emphyteoticum, licet ab initio iura emphyteotica non fuerint sibi concessa, gloss. 3. in l. competent, C. eod.

Emphyteota rei Ecclesiæ non soluens canonem per biennium cadit à iure suo, & redditus rem compellitur, & pensionem pro tempore præterito soluere, & dampnum emendare nulla pro melioratione retentione competente, §. si, scire ante, in auth. de non alienan. col. 2.

Emphyteota singulis annis non soluens non potest expelli, nisi biennio gesserit in emphyteosi Ecclesiastica, nisi id ipsum iuret se nimirum singulis annis soluturum, d. §. si, in additione marg.

Emphyteota accipiens rem immobilem in emphyteosim perpetuam, vel temporalem ab Ecclesiâ, contra legis dispositionem cadit à iure suo, & tenetur ad canonis præstationem, ac si emphyteosis teneret, & datum per eum remanet Ecclesiæ, §. si verò in perpetuam, eodem ritu.

Emphyteota Ecclesiæ rem acceptam deteriorem faciens, aut canonem per biennium non soluens, potest reitici de re, & dampnum & pensionem solvere cogendus est, nulla actione pro melioratione competente, Ecclesiæ autem si noluit eum repellere, potest exigere, quod ibi debetur, §. si verò quis aut locator, in auth. de alienat. & emphyteosi, col. 9.

Emphyteota, & similes, si transacto anni spatio intra sex menses non soluerint tributa fisco, dominus exigit tributa ab eo, vt fisco soluat, & poterit etiam ipsum emphyteotam, & similes domino ac iure suo priuare, §. lobfiteri, & ibi glo. 1. & si, C. de annis & tributis, lib. 10.

Emphyteota fundum vectigalem vt se à canonis præstatione liberet domino cedendo ab ea præstatione se eximere non potest, siquidem ad impariam domino & vectigalis & emphyteota non debent adtingi, l. 1. in add. marg. C. de ad maius rerum publi. lib. 11.

Emphyteota nouus in possessionem emphyteosis debet induci per dominum, §. alioquin à suo iure cadit, nisi consuetudo patriæ, statutumque pugnet, & antea laudemio debeatur, statut. consuetudini, l. 1. in add. marg. C. de fund. patrimon. lib. 11.

Emphyteota ob sterilitatem non potest petere pensionis remissionem, & restitutum in contrarium impetratum per obreptionem non valet, l. 3. C. eod.

ab Emphyteota perpetuo non potest res auelli, licet alius meliorem conditionem attulerit, ibid.

Emphyteota habet vile dominium, l. possessor, in §. C. eod.

Emphyteota fundi patrimonialis debet pro parte, qua fundos possidet, munera agrosere, l. 1. C. de collatione feudorum, lib. 11.

Emphyteota principis, & fundorum patrimonialium possessor potest solvere canonem tribus vicibus, vel terminis, & speciale est in emphyteota principis, aliis in alio emphyteota debet vna vice totum canonem solvere, l. pen. & ibi add. marg. C. eod.

Emphyteota nouus non grauat reluiquis non solutis à primo emphyteota, qui fuit decessor, id est, diminutor pensionis, l. 2. & ibi glo. si, C. de fundis priuatis, lib. 11.

Emphyteota heres non soluit debitum canonem per triennium, vel biennium, non cadit à iure suo, §. gl. computandum, in l. 1. §. si, quando app. fit.

Emphyteota nouus tenetur solvere quinquagesimam domino directo, quando primus emphyteota ei vendidit, cum consensu domini, gl. accipere, in l. fin. C. de iure emphyteo.

Emphyteota ad instar fructuarij bona fide debet vtigi, fecerit, in §. si, in auth. de non alienandis.

Reliqua verba, Debitor, i. Dominus, 3.

EMPHYTEOTA si fundum emphyteoticum alij vendiderit, non soluta pensionem, dominus potest eum fundum vendicare, nec ei obstat exceptio de venditione, quam est violatus dominus ipse replicatione de non soluta pensionem, gloss. 1. & ibi additio margin. in l. si usus fructus, 8. usus fructus quem admodum.

Emphyteota, qui à me fundum tenebat, eundemque fundum centum valentem

- cum pecudibus quæ ibidem inerant, si centum, ac quinquaginta vendidit, laudemiam tantum de centum percipiam, nisi pecora ibi inessent per modum accessionis, l. si ex duobus, 3. §. in add. marg. de peculio.
- Emphyteota si rem emphyteoticam diuendat præter domini consensum, & ea domino, vt commissa aperitur, & si assignatus iure municipalis cōstituit non debeat retrahere velit, dominus ei præferatur, cum municipalis cōstituit non debeat in domini præiudicium extendi, l. ex facto, 3. in add. marg. cod.
- Emphyteota, qui irrequirit domino alienauit rem emphyteoticam, propter quod à iure suo cecidit, postea etiam redimat, non euitat penam, l. 1. §. si rem, in add. marg. de positi.
- Emphyteota si rem vendere volens domino falso se malus pretium adinuenerit de remphyteotica renunciat, quam sit, vt eam sibi dominus suo iure non retineat, perinde est, ac si non esset renunciatum, l. cum, qui, 7. §. 1. in add. marg. de in diem. add. citio.
- Emphyteota potest dare rem emphyteoticam sine domini consensu, l. 1. lex digali, in add. marg. de pignor. gl. aliis, in l. si. C. de iure emphyt.
- Emphyteota potest vendere domino inuito, dummodo ei denunciet, sed non eo ignorante, gl. 1. in l. qui potest, 2. de regul. iur.
- Emphyteota non certior domino non potest alienare, licet sit dominus, glo. dies, in l. si. quis ordo in bonorum poss.
- Emphyteota licet non possit alienare ius emphyteoticum, poterit tamen, etiam sine consensu domini, pignori obligare, gl. aliis, in l. si. C. de iure emphyteo.
- Emphyteota si rem emphyteoticam irrequirit domino alienauit, non recuperat ius suum, sed amissum ob alienationem factam, etiam rem ipsam postea redimat, neque ob id excusatur à pena caducitatis, l. quidam in testamento, 10. in add. marg. de fideicom. libertat.
- Emphyteota vendens rem emphyteoticam inconsulto domino, incidit in communi, etiam si traditionem rei vendit, non fecerit, l. 1. in add. marg. in l. 4. §. idem Labeo, de viucapio.
- Emphyteota non potest alienare emphyteosim, vel sua melioramenta irrequirit domino in personas potentiores, quia illæ solent verari in huiusmodi contractibus, gl. interet, in l. si ita quis stipulatur, 13. §. 4. de lege, de verb. oblig.
- Emphyteota si non potest sine domini consensu alienare, alias cadit à iure suo, ita etiam nec potest permutare rem emphyteoticam cum alio, glo. 1. antepone, in l. si. C. de iure emphyt.
- Emphyteota vendens, vel alienans rem emphyteoticam irrequirit domino, v. l. post requisitionem intra duos menses, aut personis prohibitis, cadit à iure suo, nec requiritur alia sententia, gl. si in d. l. fin.
- Emphyteota alienans sine domini consensu, vel aliter non seruata forma sibi à lege tradita, licet cadat ipso iure à suo iure emphyteotico, tamen tamen est in usufructuario, qui inuito domino, nedum ignorante poterit alienare, d. glo. fin.
- Emphyteota non poterit etiam requisito domino lapsis duobus mensibus vendere ei, qui expressis tempore celebrati contractus emphyteotici est exceptus à domino prohibendo, ne possit aliter vendere, gl. vetari, ibid.
- Emphyteota non potest sine consensu domini meliorationes suas aliis vendere, vel ius emphyteoticum in alium transire, nisi aliter sit conuentum, d. l. fin. C. codem.
- Emphyteota volens alienare, debet primo denunciare domino, an velit emere pro pari pretio, quod ab alio inuenitur, quod si dominus voluerit dare tantam quantitatem, quantum reuera emphyteota inuenit, ille præferatur, ibid.
- Emphyteota poterit vendere meliorationes, & emphyteosim, si requisitus dominus nolit intra duos menses emere, dummodo vendat personis non prohibitis emere, ibid.
- Emphyteota nolente domino emere intra duos menses post sibi factam requisitionem, si vendiderit emphyteosim personæ non prohibita, sed concessa, & idoneæ ad solvendum canonem emphyteoticum, dominus teneat accipere talem emptorem in emphyteotam, mittendo eum in possessionem emphyteosim, non per procuratorem, sed per se ipsum, vel per literas suas, ibid.
- Emphyteota si donauerit ius emphyteoticum, dominus à secundo emphyteota debet proponere rei vendicationem, nisi soluerit pensionem, gloss. aliis, in l. si. C. codem.
- Emphyteota poterit simpliciter ius emphyteoticum vendere, vel etiam saluo iure domini, quando dominus est contentus, quod vendat, vel in alium transferat illud, ibid.
- Emphyteota secundus, quando vult ius emphyteoticum in alium transire, teneat requirere concessum directi domini, & non emphyteotæ primi, l. ibi.
- Emphyteota primus alienando rem emphyteoticam in alium definit dominus esse, nec possidet ciuilitate, nec naturaliter, ibid.
- Emphyteota secundus, cui vendidit primus emphyteota, ius emphyteoticum debet inueniri à domino eum in possessionem inducendo, dict. l. final. & ibi gloss. aliis.
- Emphyteota non poterit vendere curialibus militibus, & aliis personis à lege prohibitis etiam lapsis duobus mensibus post requisitionem domini nolentis emere, gl. vetari, ibid.
- Emphyteota principis, vel reipub. aut templorum, si rem emphyteoticam vendiderit, cessat longi temporis præscriptio, vt terra restituta, emptor sciens non habet facultatem pretium repetendi, l. 2. C. de rei dominice, vel templor.
- Emphyteota reipub. vel templorum si rem emphyteoticam vendiderit, emptor spatium centum annorum præstare debet olim, sed hodie quadraginta annis præscribitur, glo. 1. ibid.
- Emphyteota Ecclesiæ si alienat emphyteosim in Imperialem domum, aut in ciuitatem aliquam, aut in aliam Ecclesiam transfert eam, datur tamen Ecclesiæ electio, an velit reuocare rem emphyteoticam, vel relinquere eis sub pensionem annua, que pacto conuenitur, §. sanctimus, in auth. de alienat. & emphyt. col. 9.
- Emphyteota non potest vendere, nec donare emphyteosim irrequirit domino, nisi sit emphyteota fundi fidei, l. 1. & ibi gl. pe. C. de fund. patrim. lib. 11.
- Emphyteotæ non cognunt emere fundos patrimoniales per aliodum, domini tamen vult habent, si à principe, vel alio quocunque titulo adquisierint, l. possessor, C. cod.

Emphyteota tenens rem in emphyteosim à fisco, vel Ecclesiæ, potest eam donare, alius ratione pensionis fisci, vel Ecclesiæ, gl. 2. in ca. 1. qualiter olim poterat, gl. libellatiz, in §. vassalli, de pace Constantie.

Emphyteota potest dare alij in emphyteosim, & transferri in eum vtile dominium, quod habebat, gl. propriam, in §. adeo, Instit. de locatione.

Emphyteota primus si requisito domino fecit secundum, & cum induxit in possessionem iura formam, l. si. C. de iure emphyt. tunc dominus agit condictione ne ex d. l. fin. sed si propria autoritate potest eum expellere, & agere rei vendicatione non conditione ex lege, quia illa est actio personalis, d. gloss. propriam, in additione.

Emphyteota potest sine denunciatione oppignerare fundum emphyteoticum cum tunc nullum dominium transferatur in eum, licet ius sit in feudatario, glo. si in additione marg. ibid.

Emphyteota potest rem emphyteoticam dare in dotem, etiam non denunciato domino, modo ea lege tradat, qua habet ipse, ibid.

Reliqua verbo, Legare, 6.

EMPHYTEOTICVS contractus fit hoc pacto: ab initio datur certa quantitas pecunie, deinde constituitur modica annua pensio in recognitionem potius directi domini, quam in fructum percipiendum recompensationem, gl. 1. in rub. C. de iure emphyteo.

Emphyteoticus fundus iudicio communi diuidendo non venit diuidendus, sed bene adiudicandus, ne per diuisionem prælatio canonis confunderetur, l. communi, 7. communi diuidendo.

Emphyteotica res ne alienetur in potentiorum, si prohibeatur, non potest prohibitis transferri ad potentiores, vel ab intestato, & si transferatur, teneat ad interet, quia ipse censetur prohibitis non solum alienare, sed etiam curare debet, ne ad eos perueniat, gloss. interet, in l. si ita quis, 12. §. 4. de lege, de verb. oblig.

Emphyteotica rei prohibito, ne alienetur in potentiores, non intelligitur de alienatione, quæ fit in suis filiis, vel descendens, etiam si sint potentiores, ibid.

Emphyteotica rei prohibito, ne alienetur in potentiores, non intelligitur de alienatione, quæ fit in Ecclesiis, etiam si Ecclesiæ dicatur de potentioribus, ibi.

Emphyteotica res ex quibuscumque causis potest aduocari, sed non res alienata, vel vendita, gl. 3. in l. 1. C. de iure emphyt.

Emphyteoticum contractum posse fieri sine scriptura, consuetudo approbat, gl. scriptura, ibid.

Emphyteotica pacta inita inter dominum, & emphyteotam sunt seruanda, & maxime super refectione emphyteotæ, qui solitam pensionem non præstat, l. 2. & l. 3. ibi gl. 1. C. codem.

Emphyteotice contractus præsumitur præcessisse, quando aliquis per quadraginta annos soluit pensionem, & ita non potest eo casu expelli à domino, gl. repellere, in d. l. 2.

Emphyteotice ius vendere, vel in alium transferre idem est, gloss. aliis, in l. si. C. codem.

Emphyteotice res, vel res conductæ non præscribitur, nisi possessio domino sit reuera, l. cum non solum, §. fin. C. de præscrip. vel solut. 40. anno.

Emphyteotice prædij principis non solunt extraordinarias præstationes, l. priuataz rei, C. de excusat. muner. lib. 10.

Emphyteoticus fundus auctori non potest emphyteotæ, donec soluit suis temporibus definitas quantitates, l. 1. C. de administ. reum. pub. lib. 11.

pro Emphyteotica patrimoniali res si tempore debito soluta pensio non probetur, minoris ipsi iure non transferatur damnum, vel pena, sed tutori & curatori in solutione cessantibus, l. 2. C. de fund. patrimo. lib. 11.

Emphyteoticum prædium vitiosæ, & sine titulo possidens non inuatur vetustate temporis, quia ipse canonem foluere teneatur, licet non soluerit, l. ius emphyteoticum, & ibi gloss. fin. C. cod.

Emphyteotici prædij pensio debetur sicut per emptorem, non obstante pacto, quod venditor solvere debet, ipsi principis iudicio fuerit firmatum, l. ius emphyteotici, & ibi gl. 1. C. cod.

Emphyteoticum prædium patrimoniale emens, non inuatur ex vetustate temporis, quod venditor soluit canonem, quominus emptor ipse canonem solvere teneatur, d. l. ius emphyteoticum, & ibi gl. fin. cod.

Emphyteotice rei fidei emptio facta à priuato, vel à ciuitate sub pacto, ne reuocetur ad canonem, valet, sed pactum est irritum, l. penult. C. diuers. prædij, libro 11.

Emphyteoticus contractus, qui perficitur, cum alium conceditur mercede in pecunia, vel in specie constituta, differt à locatione, & ab emptione in aliis quibus, & etiam multiplicitate conuenit cum illis, §. adeo autem, Instit. de locatione, & conductione.

Emphyteoticus contractus fit à iure ciuili, ibid.

Emphyteotica res tota si pereat, tunc damnum pertinet ad dominum, sed si aliquid etiam parum remansit, tunc damnum pertinet ad emphyteotam, gloss. particularis, ibid.

Emphyteotica res potest obligari, finita tamen emphyteosi finitur quoque obligatio, unde si quis libellariam tantum domum haberet, qui iam vxori in dotem obligauit, vbi ad dominum ob non solutam præstationem, aut alio modo dominus redisset, non potest vxori in eam domum pro dote recurrere, l. lex vestigali, §. 1. in additione marg. de pignor.

Emphyteoticarium ius Latine ius perpetuarium appellatur, nimirum quod hoc titulo sterilia prædia perpetuo colenda dabant veteres, cum fertiliores agri publici non, nisi ad tempus, concederentur, l. 3. §. item quærit, in add. marg. de rebus eorum, qui sub tute.

Emphyteoticarium ius tantum in rebus soli constituitur, glo. 2. in l. 1. C. de iure emphyteo.

Emphyteoticarius, vel feudatarius ratione sui iuris possident naturaliter tantum, cum dominus ciuilem habeat, gl. 1. in fin. l. 4. C. de acquir. posses.

Reliqua verbo, Libellarius, Fundus, 7. 8. Prædium, 3. 4. Tributum, Vestigal, Heres, 4. 5.

EMPONEMATA dicitur meliorationes, gloss. fin. in l. pen. C. de contrahen. emptione,

emptions, & glou. pen. in l. 2. & l. fin. C. de iure emphyteot.

Reliqua verbo, Meliorationes.

EMULOR tibi, idest, inuideo tibi, emulor te, idest, imito te, emulor vos Dei
emulationis, gl. amula, in §. tertij, in prox. Digelorum.

EMVNEENS nimis elicit sanguinem, glo. artificio, in l. sciendum, §. illud, de
adulatio edicto.

ENCASVTVM Imperiale nulli licet facere, vel habere, nisi quibus permiffum
est, gl. pen. in l. pen. §. si locati.

ENIGMA non dicitur speculum, sed dicitur obscura certe allegoria, cui maxi-
mè conueniunt translationes, sumiturque pro oratione, aut questione abstru-
sa, solutæque difficultati, unde in enigmate loqui, aut cernere veluti, & per
transennam videre, idest, non clarè, non aperte, nec explicite, sed sub velo &
obscuro, §. glo. in enigmate, & ibi addit. marg. in §. 1. auctent. de æqualitate
dotis, col. 7.

in Enigmate dicere, idem est, quod in intellectu, gl. marg. versic. quod autem, &
ibi add. marg. in l. 3. §. ex contrario, de acquirend. possell.

ENVMERATIO singularis potentior est, quam vniuersalis, vel singularis, l.
scire debemus, 29. vers. quamvis, de verbor. oblig.

ENVMERATIO voluntates deficientium, idest, morientium, non sunt pro
lege seruandæ, nisi probetur, gl. in l. rationes, C. de probatio.

Enunciatiue voluntates defunctorum probant, & seruatur pro lege contra
eum, quem testator grauare potest, ibid.

Enunciatiue testatoris super ætimatione rerum hereditarium non statuitur
in deductione Falcidie, quod bonis, l. §. si, & ibi gl. si ad leg. Falcid.

Reliqua verbo, Verba, l. 19. Volumus, 82. Legatum, 82.

ENSEM, vel gladium portigens, dicitur mortis causam præstare, &
tenetur in factum legis Aquilæ, si damnum sequatur lit. l. qua actione, §.
sed si quis, ad leg. Aquil.

Reliqua verbo, Gladius, Mercator, Scen.

EPISCOPI non potest renuciare Episcopatu, nisi in manibus Papæ, glo. si.
in l. pen. de officio Præsidis.

Episcopi similes sunt præfectis prætorio, glo. iudicaturus, in l. 1. de officio præ-
fecti prætorio.

Episcopi debiles, & valetudinario curatur dari debent, propter valetudinem, in
l. 2. §. exercitum, de his, qui notantur.

Episcopus ita degradatur clericum suum, sicut dux belli exautorat militem, glo.
effici, ibi.

Episcopus in causa Ecclesiæ potest constituere procuratorem, etiam ante litis
constestationem, sed actor ciuitatis non potest, gl. 1. in l. nec ciuitatis, 74. de
procurationibus.

Episcopus potest constituere actorem cum decreto superioris ad instar tutoris,
gl. defendere, in l. item, §. si, quod cuiusque valuerit.

Episcopi non possunt cogi venire personaliter ad iudicium coram iudice, sed
iudex debet mittere ad eorum domum, vt iurent, gl. 1. in l. ad personas egre-
gias, 15. de iuribus.

Episcopi si statuer, ne aliquis certum qui faciat, & si fecerit sit excommuni-
catus, Episcopus etiam contra illud statutum aliquid faciat, non incidit in
excommunicationem, cum tibi quis legem dicere non possit, l. Lucius, 40. in
addit. marg. de fideicommissi liberat.

Episcopus inuitus non compellitur testimonium dicere, volens autem debet
iudex, vel minister ad eius domum accedere, l. nec honore, 7. & ibi gl. 2. &
auctent. sed iudex, C. de Episcopis.

Episcopus testimonium dicit propositis Euangelis aut eum, & non tactis, gl. 3.
in d. auct. sed iudex.

Episcopi iudicio debet clericorum numerus ordinari, l. in Ecclesiis, 11. C. eod.

Episcopus Episcopatu tradendi potest, si egerit aliquid contra quietem, & custo-
diam publicam, neque rursus petet Sacerdotium, à quo expulsi est, l. qui-
cunque, l. C. eodem.

Episcopus detrusus ab Episcopatu propter delictum commissum in republica
procul ab illa ciuitate centum millibus debet vitam agere, ibid.

Episcopus expulsus ab Episcopatu propter delictum commissum in rep. si præ-
sumpserit ingredi in illam ciuitatem, debet tradi monasterio in alia regione
constituto, auctent. si quis Episcopus, C. eod.

Episcopo nullam mulierem, etiam non suspectam, secum habitare permittitur,
alioquin remouetur ab Episcopatu, auct. Episcopo, C. eod.

Episcopus accusatus ciuiliiter per calumniam in causa criminali, poena triginta
pondo auri condemnatur iocifsum, l. si qua, 22. C. eod.

Episcopus non debet tradi ad iudicium seculari inuitus, & iudex mandans Epi-
scopum exhiberi vel duci priuatur suo officio, & in 20. libras auri condemna-
tur Ecclesiæ, auct. nullus, C. eod.

Episcopo iudicis iussu exequatur docens, vel faciens exhiberi ad iudicem se-
culari priuatur suo officio, & verberibus cædi, & in exilium deportari de-
bet, ibidem.

Episcopus citatus pro rebus Episcopaliibus, et si in sua Ecclesiæ nemo sit æcono-
mus, debet ipse ordinare actorem, non syndicum, vel æconomum, qui respon-
deat pro se, gl. 3. in auct. sed hodie, C. eod.

Episcopus debet conueniri pro rebus Episcopaliibus per se, & iuramentum de
calumniâ præstare, ibid.

Episcopus est exequutor cessante testamentario, & legata in redemptionem
captiuorum debet exigere, inuentariumque facere pecuniarum, manifestareque
numerum captiuorum, & pretia, l. nulli, 28. C. eod.

Episcopi loci, in quo moritur quis, est exequutor testamenti ipsius, de cuius
origine, & domicilio ignoratur, ad exigenda legata relicta in redemptionem
captiuorum, ibi.

Episcopi loci originis, vel etiam Episcopi domicilij testatoris est exequutor
testamenti defuncti, quando nullus est testamentarius, vel est ignotus, vel
dubie nationis, gl. oritur, ibi.

Episcopus curam executionis testamenti non recipiens æconomus, vel Ar-
chiepiscopus exequatur talis testamenti, gl. impletur, ibid.

Episcopus non potest prohibere testator, quod se non intromittat in exequen-

do eius voluntatem, auctent. licet testator, C. eod.

Episcopus, vel æconomus semel, vel bis debent admonere exequutores testa-
mentarios, vt exequantur voluntatem defuncti, qui si facere neglexerint,
priuare possunt eos omni commodo à defuncto percepto, & deuoluitur ex-
equutio ad Episcopum, ibi.

Episcopus pura hominum meritis nuda electionis conscientia, sincero homi-
num iudicio debet nominari, non enim Sacerdotij gradum debet mercari
pretij venalitate, l. si quemquam, 3. C. eod.

Episcopus debet eligi castus, & humilis, vt quocunque locorum peruenerit, om-
nia vite propria integritate purificet, neque pretio, sed precibus ordinari
debet, ibidem.

Episcopus debet esse sepositus ab ambitu, vt quærat cogendus, rogatus rece-
dat, inuitatus effugiat, sola illi suffragetur necessitas excusandi, ibidem.

Episcopus promotor pecuniarum interuentu punitur ipse, & recipiens, ad instar pu-
blici criminalis, & læsæ maiestatis, & priuatur sacerdotio, & notatur infa-
mia, ibidem.

Episcopus cogendus est, vt velit, aliàs non potest esse, nisi velit, & ordinandus
inuitus scilicet iocens, gl. cogendus, & gl. inuitus, ibi.

Episcopus in suo foro debet seruare leges Imperiales, & secundum eas ferre sen-
tentias, intellige, nisi canones contradicant, auct. causa, C. eod.

Episcopus de bonis quæsitis ante Episcopatum, vel donatis à consanguineis vsque
ad quartum gradum, possunt liberè testari, sed de bonis intuitu Ecclesiæ qua-
sitis non, nisi in utilitatem Ecclesiæ, auctent. licentiam, C. eod.

Episcopo decedenti ab intestato succedit Ecclesiæ in omnibus suis bonis, d. au-
thent. licentiam.

Episcopus non potest habere peculium, cum sit sui juris, neque testari, nisi de
quæsitis ante Episcopatum, vel donatis à consanguineis vsque ad quartum
gradum, glo. fin. in l. cum lege, 50. C. eod.

Episcopus debet providere, ne mercatores modum mercandi excedant, l. 1. C. de
Episcop. auct.

Episcopus debet habere curam, quod meretrices, vel mimæ non portent habi-
tum virginum Deo dedicatarum, glo. 3. in l. mimæ, C. eodem.

Episcopi iurisdictionem prorogare possunt non subditi, & ipsius sententia stare
debet in causa ciuili more arbitri, si sponte prorogauerint, l. si qui ex con-
sensu, C. eod.

Episcopus debet ferre sententiam partibus presentibus in causa sibi prorogata
à non suis subditi, secus verò partibus absentibus, & vna parte absente licet
citata, ibidem.

Episcopus etiam secundum iura ciuilia habet iurisdictionem, §. gloss. 1. ibid. 4

Episcopus debet habere iurisdictionem, & quia est Episcopus, & quia est iudex,
gloss. & iudicis, in l. decernimus, 13. C. eod.

Episcopus degradatur, si est inutilis, gloss. 3. in l. 3. C. de offic. præfect. prætor.
Orient.

Episcopi decretum est necessarium in alienanda re Ecclesiastica, & quandoque
in transactione, veluti super monachatione, conuersione, & matrimonio, gl.
fin. in l. C. de transact.

Episcopus non debet procuratorem constituere, sed actorem, vel æconomum,
& non syndicum, cum non sit vniuersitas, gl. 4. in l. neque tutores, 11. C. de
procurator.

Episcopi & aliæ personæ Ecclesiasticæ possunt esse in consiliis principum secu-
lariū, auct. habita, C. ne filius pro patre.

Episcopi, Abbates, & Duces dicuntur esse de consilio principis, ibi.

Episcopi si producatur in testem spectati iure non iurant, gl. 1. in l. iurifurandi,
C. de testibus.

Episcopi ab Imperatore electi debent detrudi, gloss. fin. in l. 3. C. de crimine
sacrilegi.

Episcopus debet habere xiii. condiciones: cum enim oportet esse sine crimi-
ne, vnius uxoris virum, non violentum, prudentem, modestum, ornatum,
hospitalem, pudicum, doctorem, non perculsores, non litigiosum, non cupi-
dum, domui suæ bene præpositum, non theophyrum, §. facinus, & ibi gloss.

Apostolum, in auct. quomodo oporteat Episcopos, col. 1.

Episcopus scire debet non solum litteras, sed etiam Decreta, & Theologiam, gl.
sacrorum, in §. inruditus, eod.

Episcopus non est ordinandus antequam coram eo sacre regulæ legantur, &
respondeat se velle eas seruare, §. sed etiam, eod.

Episcopus per pecuniam ordinatus amittit ambitum, & habitum dignitatem, &
ordinator etiam & quilibet alius suffragator amittit suam dignitatem, & pec-
uniam reddit in duplum Ecclesiæ, §. & hanc, eod.

Episcopus est ordinandus nullo contradicatore apparente, vel repulso, aliàs ordi-
natio facta non valet, §. si quis autem, eod.

Episcopus extra Ecclesiam suam plus anno, aut toto anno morari non debet si-
ne principis iussione, neque potest ad principem ad urbem Constantinopolita-
nam sine superioris literis accedere, cum occasione remota poena contra
facientibus imminente, §. & illud, eod.

Episcopi non debet derelinquere Ecclesiam suam propter litium causas, aut
aliarum rerum propriarum, aut ad sacras Ecclesiæ respicientium, cum hoc
per æconomos, aut per eos, qui sub ipso sunt, religiosos clericos mouere
possit, ibidem.

Episcopi in suis Ecclesiis debent residentiam facere, nec possunt extraxagari
vltra tempus à iure statutum, §. illud, in auct. vt nullus fabricet oratorij do-
mos, eodem.

Episcopi si abfuerit ab Episcopatu vltra annum, nulla expensa ei debet mixti
de provincia, sed eam circa actus pios, & sanctissimam Ecclesiam expendere
debet, ibidem.

Episcopi omnes in Ecclesia sancta, & Catholica, & Apostolica, & totius orbis
terrarum Patriarchæ, & Hælerix, & Romæ, & Constantinopolis, & Alexan-
driæ, & Theopoleos concorditer Apostolicam fidem, & traditionem prædi-
cant, §. 1. in auct. de priuilegiis dotis hereticis, col. 8.

Episcopi bona quæ sita post Episcopatum in proprios cognatos, aut alias qua-
cunque personas transferre non possunt, sed bene possunt expendere in re-
demptio

dempnionem captivorum, vel in egentium alimenta, & in alias causas pias, aut pro vilitate Ecclesie, §. interdiximus, in authent. de Ecclesiast. titulis, col. 9.

Episcopus possunt alienare, vel relinquere, quibus voluerint eas res, quæ ante Episcopatum probantur habuisse, aut quæ post Episcopatum ex genere sibi conueniunt, ad ipsos deuoluitur, etiam per donationes inter viuos, ibid.

Episcopo ab intestato defuncto sine legitimo successore, successio pertinet ad Ecclesiam etiam in bonis quæritis ante, vel post Episcopatum, per donationem, vel successionem, ibidem.

Episcopus habens bona præsumitur quæruisse, intuitu Ecclesie, gloss. probatur, ibidem.

Episcopus debet eligi forma à lege statuta seruata in principio, in auth. de Sanctiss. Episcopis, col. 9.

Episcopus quando ordinatur non debet esse minor 35. annor. ibidem.

Episcopus ordinandus, aut eligendus non debet habere concubinam, neque filios naturales, neque duas uxores, aut viam, quæ erat vidua, aut viro coniuncta, ibidem.

Episcopus iure canonum eligi non debet quis, nisi fuerit ante diaconus, vel presbyter, aut in subdiaconus, potest tamen postulat; sed hodie subdiaconus sine postulatione ipso iure eligitur, gloss. ordinatur, in §. damus, eod. tit.

Episcopi electionem habentes debent eligere intra sex menses, qui si per illos sex menses eligere neglexerint, ad superiorem deuoluitur electio, §. si vero, et euenit, eod.

Episcopus electus si fuerit post electionem de crimine accusatus, ordinatio differt, si debet, donec de crimine iudicetur, §. si quis autem, eodem.

Episcopus non potest pecuniam, sed meritis eligi debet, pro consuetudine tamen debet dare pecuniam à iure statutam, §. pro omnibus, eod.

in Episcopatu ordinatus à fratribus, & scriptis fortuna, & à patria potestate liberatur, §. idem, eodem, in d. auth. de sanctiss. Episcopis, col. 9.

Episcopi, & monachi non possunt esse tutores, & curatores, §. Deo autem, eod.

Episcopus veniens coram se ad dicendum testimonium compellitur nulli iudicio licet, sed ad eos debet mittere qui propolitis Euangelis, & non tactis dicant, §. nulli vero, & ibi gloss. propolitis, eod.

Episcopi debent facere sedem in suis Episcopatibus, & non debent ad alias regiones venire relicti suis Ecclesiis, sine superioris literis, vel sine principis iussione, & tunc non amplius vno anno, §. interdiximus, eodem.

Episcopi si relicti suis Ecclesiis in aliis regionibus moram fecerint sine superioris literis, aut principis iussione, ab economis propriæ Ecclesie non debent esse ministri, aut expensas, & si admoniti per literas lacerdotum, sub quibus agunt, non reuertantur ad suas Ecclesias intra definitum à sacris canonibus tempus (intus expellendæ ab Episcopatu, & alij meliores in eorum locum sunt ordinandi, ibid).

Episcopus non potest clericum suum cogi Ecclesiam dimittere, & alij tradere, §. interdiximus, in fi. eod.

Episcopi, & presbyteri sine iusta causa aliquem à sacra communione non debet segregare, vel excommunicare, & si excommunicauerint, talis excommunicatus absolutus ab Archiepiscopo sanctam communionem meretur, §. omnibus, eodem.

Episcopi non licet propriis manibus aliquem percutere, ibidem.

Episcopus ab Episcopatu repulsi ad ipsum redire non possunt, §. omnibus, in auth. de sanctiss. Episcopis, col. 9.

Episcopus debet seruire leges, §. si quis contra, & ibi gloss. iudicem, eod.

Episcopus ab Episcopo, vel ab alio conueniens conueniendus est sub Archiepiscopo, & ad Patriarcham appellandum est, nulli cautione, vel fideiussione pro lite finienda interposita, §. si quis vero sanctissimus, eod.

Episcopus nullam penitus mulierem debet habere in sua domo, aliis debet proci ab Episcopatu, §. Episcopum vero, eod.

Episcopus vnus non debet recindere, quod alius Episcopus fecit, l. 2. in add. marg. C. de apochis publicis, lib. 10.

Episcopus, vel abbas, vel alius clericus habens feudum à Rege, vel ab alio datum, non solum personam, sed etiam Ecclesiam propter suam culpam perire debet illud, & ad Regem, vel alium dominum pertinere, donec ipse Episcopus vel Abbas viuat, sed eo mortuo, ad eius successorem recurritur, c. 1. §. si & ibi gloss. de capitali Contradi.

Episcopus locum potest coherere Ecclesiastica censura pacis violatores, donec ad satisfactionem veniant, l. hac edita, §. Episcopos, de pace tenenda inter subditos.

Episcopalis ordo liberat quem à seruilis conditione, vel alcipteria, sed non à civili siue officiali, cum post ordinationem daret, authent. Episcopalis, C. de Episcopis.

Rel. qua verbo, Coadiutor, Conuenire, 2. Prelatus, Cardinales, Bona, 5. Capitulum.

EPIDEMETICI seu epimetri dicuntur metatores, qui in vrbibus metrentur, ab *ἐπιμετρέω*, quod est ab *ἐπι*, quod est super, & *μέτρον*, quod est sonus, quia sonum desuper acciperent magi, vel per aliam viam redirent, gloss. Epiphania, in l. omnes, C. de feriis; vel à *ἐπείρω*, quod est apparere, quia desuper illis apparuit stella supra vbi erat puer, Inducitur epiphania, id est, apparitio, ibid.

EPISTALMA significat signum, quod Imperator facere solet, vel significat scripturam, quam ipse princeps scribit, gloss. epistalmate, in l. 3. C. de quadri. preceptis.

EPISTOLA ita scripta, centum numos, quos hac die deposuisti mihi soluente Titio auctore tuo, esse apud me, vel notum haberes, hac epistola manu mea scripta tibi notum facio, quos vbi vides, & quando vides, tibi numerabo, obligat scribentem, l. Lucius deposuit.

Epistola non statim in fauorem scribentis, nisi per aduersarium approbetur, d. l. Lucius, §. si & ibi gloss. eod.

per Epistolam tibi ego feci notum, me habere à te decem, & discos duos, & fac-

cum signatum, ex quibus mihi debes duodecim, & decem ex ratione patris tui, per hanc epistolam non nascitur obligatio aliqua, inducitur tamen probatio rerum depositarum penes scribentem, & sic contra eum, sed non in eius fauorem pro illis duodecim, & decem, quæ tibi deberi scripsit, nisi & in his is, qui scribitur, consentiat, & approbet epistolam, dict. §. fin. & ibi gloss. fin.

per Epistolam promittens ei, qui scribitur, prouidentiam pecunie depositæ, tenetur ad viuras, si eas perceptor, vel in vias suos conuerterit, l. Quintus, eod.

Epistolam recipiens videtur approbare, quod in ea continetur, nisi statim atque recipit, reclamationem contrariæ voluntatis interponat, l. si filiusfamilias, 17. ad Macedon.

per Epistolam potest quis se obligare, constituendo se pro debito alteri, sed non obligatur qui constituendo alium per se soluturum, l. eum, qui, §. Iulianus, de constit. pecun.

per Epistolam potest induci obligatio in his, quæ per eam geri possunt, l. Titius, 24. eodem.

Epistolam mittens quondam tutor creditorum pupillorum tali forma, quinquaginta aureos, quæ remanserunt penes me, de debitoque pupilli conserauerunt, tibi reddam tali die, quod si non fecero ad diem suprascriptum, nomine vtiarum solam tibi tantum, tenetur ad sortem, & ad viuras, si stipulatio intercessit, sed si non intercessit, tenetur de constituta ad sortem tantum, sed non ad viuras, d. l. Titius, & ibi gloss. fin.

per Epistolam potest fieri constitutum, l. quidam ad creditorem, 16. eod.

Epistolam mittens creditori ita, decem, quæ Titius ex te mutuo accepit, penes me habeo, tenetur de constituta, si misit animo se obligandi, alias non, d. l. quidam ad creditorem, & ibi gloss. 1.

Epistolam scribens amico suo ita, rogo te commendatū habere Titium amicū meum, non obligatur mandati, quia magis commendandi hominis quam mandandi causa scripsit censetur, l. si vero non, 12. §. cum quidam mandati.

Epistolam scribens aliquid, vt debito rem suam liberet, sequæ cum pecunia, quam is debet, soluturum, tenetur mandati, l. si quis alicui, 27. eod.

Epistola prædicta scribenti, l. fi. eod.

Epistolam si heredes aliquid mittit scribendo cum coheredem, ex hac epistola tantum coheredi ei non competit petitio contra scribentem polleatorem rerum hereditarium, Epistola de pac.

Epistola falsæ pretextu si creditor liberatur debitorem, habet actionem de dolo contra debitorem, nisi creditor sit minor, quo casu restituitur in integrum, l. quidam debitor, de dolo.

per Epistolam potest contrahi pignus, nec vitari, licet in ea non sit dies, & Consul, l. pen. §. 1. de pign.

Epistolam destinatam sibi retinens, videtur eam approbare, nisi dicat se nolle obligare protestando, d. §. 1. ibi, conuenisse, & c.

Epistola, quæ vxoribus misit allegatur, si de earum fide constat, faciunt semiplenam probationem ad probandum filiationem, §. l. penult. & ibi gloss. 1. de probatio.

Epistolam si ego tibi misero, non prius fiet illa tua, quam tibi tradatur, nisi eam tibi misierim per tabellarium tuum, quem ad me miseras, vel quando causa tui tantum misit eam epistolam, quæ tuam, etiam antequam tibi decur epistola tua sit, l. pen. de acquir. rer. dominio.

Epistola perferenda quando data est seruo vel procuratori eius, cui mittitur, statim ei, qui mittitur, quatur, maxime si eius interit eam habere, nisi mittens misit eam ita, vt quæ remittatur, quia tunc dominum eius remanet mittens, idem, si misit eum seruo ipsius mittens, l. eum, qui, 14. §. si epistola, & ibi gloss. per aliquem, de furtis.

Epistole iudicium, qui de aliquo delicto inculpatus quasi confessus remittitur ad præfides, non creditur, vt quæ scribentem aut, quem remittebant, confessum fuisse de delicto, l. Diuus Adrianus, de custodia eorum.

per Epistolam obligatur quis ciuitati ad implendum quod promittit, ibid.

Epistola in qua quis aliquam sortem nominat, non probat consanguinitatem, l. non epistolis, 13. C. de probat.

per Epistolam, in qua sortem aliquam quis nominat, si illa petit iudicem ad diuidentem bona hereditaria inter ipsum, & fratrem absentem, non præiudicat fratri cuius epistola, si apparet postea ipsam esse ancillam, non vero sortem, Epistola, in qua quis nominat aliquem liberum, vel coheredem, non facit eum liberum, nec coheredem, gloss. 1. ibid.

Epistolis non coniungitur consanguinitas, nec ad præiudicium, ibid.

Epistola non probat consanguinitatem plene, sed bene semiplene, & sic cum aliis profuit, ibid.

Epistola nunquam fit sine scriptis, gloss. fin. in l. 2. C. si mancipium ita venierit.

Epistolæ programmata, comminationes ac subscritiones non habent auctoritatem rei indicatæ, rub. & per tot. C. de comminationibus, Epistolæ & program.

per Epistolam potest fieri sententia, etiam in fauorem republ. l. 2. C. cod.

Epistola præsentibus mitti non solet, gloss. 1. in l. 1. C. de contrahend. & committ. stipulatione.

Epistola Diui Adriani non reperitur scripta in iure, sed mentio de ea in multis iuris partibus reperitur, gloss. 2. in §. 6. plures, de fideiussor.

Reliqua verbo, Decretali, Litera, Filius, 166.

EPITHESIM Græcum est, cuius interpretatio est ex epichas, seu epigrammatag. epithesim, in l. lex Cornelia, §. de iniuriis.

EQV a prægnans si ictu à percussu factum eiecerit, tenetur Aquila, l. si seruus, §. si quis de manu, l. Quintus, 39. ad legem Aquilæ.

Equum prægnantem si quis non percussit, sed tantum attingit, & ob id factum eiecerit, tenetur in factum Aquila, d. l. Quintus, & ibi gloss. eod.

Reliqua verbo, Equus.

EQUITARE nesciens non debet equum ascendere, l. idem iuris, §. si. in add. margin. eodem.

Equitibus pluribus simul in via, si vnus equus alterius equum ledat, datur contra eum actio de pauperie, nisi scilicet culpa interceperit, quo casu datur actio legis Aquilæ infamum, l. si. in add. marg. si quadrupes pauperiem.

EQUITES in plures cum simul equitarent, & vnus ex his si irruit in equum commodatum,

commodatum, & erus illius factum sit, contra commodatum nulla datur actio, nisi sua culpa fit factum, sed si equitis irruentis culpa fit factum sit, cum equite, & non cum domino agendum est, nisi vitio equi id factum sit, l. fin. ad legem Falcid.

Equites Romani custodientes habentur pro absentibus causa reipub. gl. 1. in l. 1. C. de equestri dignitate, lib. 12.

Equites Romani, qui Romam custodiant secundum gradum post dignitatem clarissimatus obtingant, d. l. 1.

Equitum est eorum armentorum, l. plenum, §. equitum, & ibi add. marg. de visu & habit.

Reliqua verbo, Grex, Armentum, Polia.

Equus tuus si equam meam fecerit pregnantem, quod natum est, non est tuum, sed meum, l. idem Pomponius, §. idem scribit: si equam, de rei vendic. equus si ad finem statid delecto seffore per se decurret, debetur ei brauium, si alios praeverit, l. qui fundum, §. si ad marg. quemadmodum. servitutes.

Equus calcitrosus si calce percussit, & damnum de se, contra eius dominum datur actio de pauperie, l. 1. §. ait preter, si quadrupes pauperiem.

Equorum, boum, & mularum genus manifestum est, gl. calcitrosus, ibid.

Scilicet Equo aliquis cadens si occiderit aliquem, petinde puniatur, ac si occiderit gladio, vel suis manibus interemisset, dict. l. 1. §. siue autem, in addit. marg. cod.

Equus, quem in tabernam multo duxit, si offecit mulam, quae calcem reicit, & eius muloni fregit, multo potest agere actione de pauperie contra dominum mulae, l. si cod.

Equi imperium si equitantes propter imperitiam, vel infirmitatem retinere non possunt, tenetur lege Aquilia, si damnum sequutum est, l. idem iuris, §. si ad leg. Aquil.

Equum si concauit quibus ita, quod equitantes ceciderit ex equo, & fregit sibi caput, concauit tenetur in factum actione, item si obfecit, §. si codem.

Equos venales expectantes si tradidero tibi, ut si in triduo tibi displicuerint, redderes, si tu certator curcueris in his, & vicieris brauium, deinde emere volueris, competit mihi actio praescriptis verbis ad id, quod ex illis lucratus es, l. apud Labonem, x. de praescriptis verbis.

Equos vel mulos experiundos si tradidero tibi, ut si placuisset, emeret, & si displicuisset, mihi praestares aliquid in dies singulos, si equi, vel muli a grassatoribus vi sunt tibi ablati intra dies experimenti, ex vendito teneris mihi ad pretium, & perfecta fuit venditio, si vero nondum fuit perfecta, teneris mihi ad mercedem actione praescriptis verbis, l. apud Labonem, §. 1.

Equus legatis continetur equus, l. legatis, §. pen. de legat. 3.

Equum, vel alium alienum si quis coegit in equas suas causa suscipiendi focos, tenetur actione in factum domino equi, sed non furti, nisi furandi quocumque animo id fecerit, l. si quis vxori, §. 2. §. si quis alium, de furtis.

Equus, vel equa frangi patiens si capiat ab hostibus, sit hostium, si tamen recuperatur, postliminium est, idem domino primo restituitur, l. 2. de capcuis.

De equis, vel equibus alienis si sciente possideris, & de furtu eorum praescripti officio iudicis extraordinarii, l. 2. de variis & extraordin. cognit.

Equos deputatos ad currendum brauium tollens index, aut alium impediens, currere, percurritur, ut violatores legis, l. pen. & ibi gl. 2. de spectatilibus, l. 1. 1.

Equi publici curii deputati non ligantur, vel fustibus, sed flagellis tantummodo agitari debent, l. 1. C. de cursu publico, lib. 12.

Equus male pabulatus male vadit, gloss. apparitores, in l. animalia, C. eodem.

Vide verbo, Equus.

EREMODICIUM, quae eremodia, dicitur vadimonium desertum, siue causa deserti, cum altera pars cedens tradit causam adversario, l. & si hoc, §. si. in additione marg. de minoribus.

Eremodicium dicitur ab eremo, id est, deserto, & sic dicitur indicium desertum, gl. item in eremodiciis, ibid. & gl. 1. in l. 1. propterandum, 11. §. si autem, C. de iudiciis.

Eremodicium non contrahitur in arbitratore, gl. litigatibus, in additione marg. in l. idem proferre, §. si quis, de arbitris.

Eremodicium non contrahitur in arbitrio, sicut in iudicio, quia ob absentiam vnus partis impeditur ferri sententia, & ideo committitur pena, & sic solum est arbitrium, d. gl. litigatibus.

Eremodicium iure veteri ante lustrinum contrahabatur in causa liberali absente actore, quod alius non erat, sed in aliis causis contrahabatur absente reo, sed non actore, gloss. 1. in l. 4. iura gloss. 1. in l. iuxta, 40. C. de liberali causa.

Reliqua verbo, Actio, 10. 11. Instancia.

EREMITARVM vita melior est, quam monachorum, §. cogitandum, vers. tanquam ad meliora, in auth. de monachis, col. 1.

ERGASTORVM dicitur ab erga, quod est opera, & sitorum, quod est statio, inde ergasterium, id est, operum statio, glo. ergasterii, in l. 2. C. de Episcopis, & ergasteriis, in l. eos, §. super, C. de visu.

Ergasteria sunt officinae, in quibus ab artifice opus aliquod fit: ergon significat opus, unde ergo labi, id est, operari, l. pe. in add. marg. C. de metatib, l. 11.

Reliqua verbo, Figulina.

EROGO quod habeo, ut scientiam & per hoc mihi non abest, ergo quod habeo, ut librum, & per hoc mihi abest; aliquando etiam dicitur ergo, quod non habeo, gl. erogatis, in §. nos vero, in proximo Digestorum.

Reliqua verbo, Igitor, Proinde.

ERRARE non licet alicui in facto proprio, sicut nec in rerum suarum qualitate, sed in alieno licitum est errare, gl. non poteris in l. quantum, 7. ad Velleia, & gl. fin. in l. Titius, §. si quibus modis pignus.

Errare aliud est, quam ignorare, ut patet ex eo, quod dicitur, si potest possessio adquiri ignoranti, ergo & erranti, gloss. in rub. de iuris, & facti ignor.

Errare in facto dicitur ille, qui scit bonorum possessionem alij delatam, nescit autem tempus bonorum possessionis praeterisse ei, & etiam errat in facto

ille, qui putat eum bonorum possessionem accepisse, cum repudiasset, l. 1. §. item si quis, de iuris, & facti ignor.

Errare in iure dicitur ille, qui scit eum non petisse bonorum possessionem, tamen ad petendum ei praeterisse sciat, ignorat tamen sibi ex successione capite bonorum possessionem competere, & cedit ei tempus, cum in iure errat, ibidem.

Errare in iure dicitur ille, qui ex alio heres institutus non putat se bonorum possessionem petere posse ante apertas tabulas, sed si nesciat esse tabulas, dicitur errare in facto, d. l. 1. §. si.

Errare potest princeps, verisimile est tamen eum non errare, gl. si. de supellectil legata.

Errare in vno, & in alio consentire potest quis, l. 1. §. si legatarius, ad legem Falcidiam.

Errare in iure naturali vel quasi non licet, gl. dicitur in l. fin. §. licet, de publicanis.

ERRANS nemo rem suam amittit, glo. dominium, in l. 1. de officio procuratoris Caesaris.

Errans non confentit, nihil enim tam contrarium est consensui, quam error, qui imperitiam detegit, l. si per errorem, de iurisdictione omnium iudic.

Errans, & dubitans aquirantur, & ita tam errans, quam dubitans se debito rem, si soluerit, competit indebiti repetitio, l. eleganter, x. in add. margin. de condit. indebit.

Errans in dominio si tradat alicui rem suam, putans esse eius, cui tradidit, non transfert dominium, quia cessat animus transferendi, quia putabat eum esse illius, non tamen volebat de nouo fieri eius, gloss. alienatus, in l. eius, qui in provincia, si ceter. per.

Errans in dominio si tradat alicui rem suam putans esse alicuius tertij, a quo ipse causam, & auctoritatem alienandi habebat, transfert dominium, sicut si putans esse alicuius tertij a quo causam non habebat, ibid.

Erranti in iure in loco, ubi non adest copia peritorum, facilius succurritur, quam erranti in alio loco, l. 1. & ibi in add. marg. de executoria actio.

Errans in suo facto tenetur, quia non est probabilis ignorantia, etiam si ignorans, in litem queritur, 13. §. si fullo, locati.

Errans, vel dubitans se filium familias, si iussu patris adit hereditatem, non videtur velle sibi querere hereditatem, neque tui iussu, quia non potuit, l. qui in aliena, §. si is, qui putabat, & ibi addit. marg. de acquir. heredit.

Errans, vel dubitans se filium familias, quem pater eius iussu adire, si sciens illum iussu reuocatum tacite vel expresse adierit, ut quia patri iubente mortuo adierit, sibi querit hereditatem, ibid.

Errans, vel dubitans filius familias mortem patris, qui iussu eum adire, si adierit, praesumitur adire ex praecedente iussu patris, sed si adierit nullo praecedente iussu, tunc sibi adquirit hereditatem, ibid.

Errantis nulla est voluntas, l. sed hoc ita, 20. de aqua pluuiar, d. l. cum testamentum, & l. non idcirco, 9. C. de iur. & facti ignor.

Errans in iure non praescribit, fructus vero lucratur, quia praescribens de metro lucro tractat, sed errans in iure non caret de metro lucro, tum quod adhibenda sit cultura, atque cura, tum etiam quod querendis & fructibus impendendum sit, ob quod pro domino habetur, unde fructuum lucratio laborum, ac impensarum est quodam compensatione, gloss. 1. in addit. marg. in l. quod vxor, 16. de acquir. possid.

Errans in iure dicitur esse in bona fide quoad fructus, sed non quoad vscapto- nem, gl. pe. in l. si fur, 32. §. pe. de vscap.

Errans in iure non potest impetrare restitutionem, nisi sit iustissima causa ignorantiae, l. 1. §. pe. de separar.

Errans praesumitur dolo carere, maxime si iustus ducatur rationibus, l. 4. §. si publicanus, & ibi add. marg. vi bonor. raptor.

Erranti possessionem tradens non videtur perdere, cum errans non querat, gl. si in l. si de legato.

Erranti mulieri in iure non succurritur in lucro captando, sicut nec masculis, si ratione minoris aetatis, quo casu per restitutionem succurritur & masculis, & feminis, l. quamuis, 11. C. de iuris, & facti ignor.

Errans non confentit, gl. si in l. ad probationem, 23. C. de locato.

Errantes in iure non praescribunt, gl. 1. in l. si fraude, 6. C. de praesc. long. temp.

Errans in facto non fatetur, gl. si ad si in l. 1. C. de confess.

Errans in articulis fidei, vel per rebaptizando per errorem, vel negligentiam, ut sacrilegus puniatur, l. 1. C. de crim. sacril.

Errans in iure non dicitur esse in dolo, si licuerit, in §. 1. in auth. de incestis nuptis, col. 2.

Errans in iure gentium non excusatur, nisi ratione aetatis, vel sexus, d. gloss. si cunctis, & ibi add. marg.

Error in genere, num. 1. usque ad num. 10.

Error communis, num. 10.

Error iuris, num. 11. usque ad 14.

Error facti, num. 14.

ERRORE in natiuitate, cum debuit dicere Lucius liber, dixit seruus, vel dixit Titius, cum debuit dicere Lucius, non praedicitur veritati, gl. 1. in l. Imperator, de statu homin.

Error excusat a dolo, gl. per imperitiam, in l. si quis, de iurisdictione omnium iudicum.

Error non prorogat iurisdictionem, quandoque tamen error facit ius, si est error communis, l. si per errorem, & ibi gl. nihil, cod.

Error in iure, vel in facto impedit prorogationem iurisdictionis fieri, gl. qui errauit, & gl. si ibid.

Error impedit consensum circa id, in quo erratur, non circa id, in quo consentit, ut quando consentit in soluendo, licet errauerit in quantitate patrimonij, vel quando erratur in causa solutionis, non tamen soluendo, gl. pen. ibid.

Error non solum ex parte actoris, sed etiam ex parte rei impedit prorogationem iurisdictionis, gl. si ibid.

Error impedit prorogationem iurisdictionis iudicis incompetentis, siue iuris, siue facti, siue actoris, siue rei, siue ante litem contestationem, siue post, & ibidem.

- Error facta non valent, quæ si ex certa scientia fierent, valerent, gl. ex conventionem, in l. sed & si, §. si quis cautio.
- Error facta quandoque valent, ibid.
- Error causæ non impedit translationem possessionis, neque translationem dominij, gl. exceptione, in l. si cum te, de pact.
- Error iustus habetur pro titulo quoad præscriptionem, vel vscapionem, non tamen habetur pro titulo quoad excludendam petitionem hereditatis, gl. i. in l. Julianus, ex quib. caus. maior.
- Error non habet confensum, l. i. de iudiciis.
- Error in vocabulo rei non vitiat iudicium rei vendicationis, si de corpore constat, l. idem Pomponius, §. pen. de rei vend.
- Error non probatur aliter, nisi aliter res se habere probetur, gl. si & ibi addit. marg. in l. de error, §. si de interrog. actio.
- Error in facto proprio toleratur, quando ipse certat de damno vitando, & alius de lucro capiendo, l. sed & si me patrem, §. i. & ibi gl. i. de condit. indebiti.
- Error in specie contractus impedit contractum, & dominij translationem, quæ reconciliatur consumptione sequata, & quantum ad dandam actionem inspicitur animus recipientis, sed quantum ad dandam exceptionem, inspicitur animus dantis, l. si ego pecuniam, si cert. petar.
- Error in domino, vel in persona, id est, in substantia personæ, cui traditur, impedit dominium transferri, secus si fuisset error in accidenti, vel in quantitate personæ, vt quia errabat an esset dominus, imò tradendo ei consenter, vt in eum transiret dominium, & idem tunc recte transiret, gl. mihi traditus, in l. cum fundes, §. si servus, eod.
- Error impedit translationem dominij, quando impedit voluntatem transferentis, eius, qui in provincia, eod.
- Error, in quem quis deducitur assertione aduersarij, potest corrigi post diffinitivam sententiam, l. quæritur, quando de peculio act.
- Error nominis in contractu emptionis non annullat emptionem, cum de corpore constat, l. in venditionibus, de contrahend. emptione.
- Error in materia substantiali, vel in corpore, vel in sexu, vel essentia vitia emptionem, d. l. in venditionibus, & ibi gl. aliquo, & l. aliquo, §. i. eod.
- Error circa substantiam personæ impedit matrimonium, gl. abientem, l. in venditionibus, §. eod.
- Error circa dominium rei, quæ traditur, vt quia tradens credit esse suam, impedit translationem dominij, l. & si consensum, §. si & ibi gl. si eod.
- Error in nomine contractus non vitiat contractum, l. in l. i. §. de præscriptis verbis.
- Error dicitur, cum aliud est, quam credam, gl. in rub. de iuris, & facti ignor.
- Error est aliud pro alio sumere, vel est eximatio veri pro falso, vel contrarij, & incerti pro certo aut contrario, approbatio, l. i. in add. marg. eod. tit.
- Error causa finita non debet allegari, nisi quando quis præcedit errorem suum, & sententiam, & dolum aduersarij, gl. i. in l. si in l. regula, eod.
- Error dominij ex parte accipientis non impedit translationem dominij, d. l. regula, §. qui ignoravit, in addit. marg.
- Error, & non malicia facientis contra subuenitur, l. qui testamento, §. 7. de exculat. tutor.
- Error testatoris non nocet, gl. si in l. si postumus, §. si de liber. & postum.
- Error in corpore vitiat institutionem, & legatum, l. quores, §. i. & ibi gloss. 2. de hered. instit.
- Error in nomine proprio non vitiat institutionem, vel legatum, si de corpore heredis, vel legatarij constat ex demonstratione officij, vel nominis appellatiui, gloss. i.
- Error scripturæ probatur, si alter sit scriptum, quam sit dictum, l. quores, §. sed si non corpore, eod.
- Error in conditione, quam quis destinavit inferre, institutionem vitiat, d. l. quores, §. tantundem.
- Error probatur, quando in tractatu de faciendo testamentum vel contractum aliquid exprimitur, & postea aliud sit scriptum, quia intelligitur per errorem, ibidem.
- Error in conditione personæ aduentis aditionem non impedit, quia per hoc de causa aditionis non dubitatur, l. sed & si de fua, §. de acquir. heredit.
- Error in nomine proprio rei legatæ non nocet, nec vitiat legatum, quando constat de corpore, sed error in corpore rei legatæ vitiat legatum, l. si quis in fundi, §. i. & ibi gl. i. & §. 3. de legat. i.
- Error in nomine appellatiui rei legatæ nocet, & vitiat legatum, l. si quis in fundi, §. i. & ibi gl. i. & gl. quod si quis, eod. tit.
- Error in agnominem, vel cognominem nocet, d. l. si quis in fundi, ibid. in additione margin.
- Error corporis, & substantiæ rei non sunt idem, gl. i. ibid.
- Error in nomine appellatiui rei non vitiat dispositionem, quando vnum nomen appellatiuum habet multam proximitatem cum alio appellatiuo, gl. non debet, in addit. ibid.
- Error in nomine fundi legatarij probetur, & consensibus, quos testator dixit, gl. a. ibidem.
- Error in nomine proprio rei legatæ non vitiat dispositionem, sed in appellatiuo, quia probabilis dubitatur in nomine proprio, quam in appellatiuo, quia appellatiua non mutantur, gl. hominem, ibidem.
- Error in nomine adiectiuo rei legatæ non vitiat legatum, cum tale nomen adiectivum sit accidentale, vt albus, niger, rufus, d. gl. hominem.
- Error regionis non nocet legato, si de corpore constat, l. patronus, §. §. libertis, de legat. 3.
- Error solus principis facit ius, quia & alij debent sequi quod ipse facit, & sic dicitur communis error, qui facit ius, gl. fin. in l. §. si de suppellectili legat.
- Error heredis, vel testatoris non facit ius, sed bene vniuersitatis, vel principis, gl. i. in l. ornamentorum, §. 7. de auro & argento.
- Error in nomine proprio rei legatæ non vitiat legatum, vt si quis leget Stichum, & sentiat de Pamphilo, valet enim de quo sentit, sed si errat in nomine appellatiuo, veluti si leget fundum, & sentiat de equo, in neutro valet, gl. i. in l. i.
- Error in calculi reddenda ratione, & reliquorum restitutione non facit conditionem deficiente, l. quomodo, §. 3. de condit. & demontr.
- Error dominici non creditur seruum, quem manumittit, suum esse, non impedit libertatem, familiariter nec error serui putantis se esse aliterius, l. si parer, §. 4. quores, de manumiss. vend.
- Error in syllaba non nocet, l. qui habebat, §. 4. & ibi add. margin. de manumiss. testam.
- Error testatoris putantis seruum esse suum, cui reliquit fideicommissariam libertatem, non officit libertati eiusdem serui, secus est in alia re legata, l. Paulus, §. 3. & ibi gl. i. de fideicom. libere.
- Error causæ, ex qua traditur, cum consensu sit in corpore, non reddit traditionem inefficacem, vt si quis credens se ex testamento teneri tibi tradere fundum, tibi tradiderit, tu verò acceperis tibi deberi ex stipulatu, l. cum in corpus, §. 6. de acquir. rerum dominio.
- Error nominis adquisitionem possessionis non impedit, sed bene error in corpore, l. si me in vacuum, §. 4. de acq. poss.
- Error iustissimus habet vini traditionem, & habetur pro titulo quoad præscribendum, l. pen. §. filiusfamilias, & ibi add. marg. de vlcupio.
- Error iustissimus præstat causam vscupendi in titulo pro emptore, secus si sit iniustus error, vt est error iuris, l. 2. §. si a pupillo, & l. quod vulgo, §. i. pro emptore.
- Error iustus præstat causam vscupendi in titulo pro donato, sed non error supinus, §. glo. i. in l. i. pro donato.
- Error in computatione est iusta causa erroris, l. pen. de confessis.
- Error circa eas, quæ sunt decisivæ totius, potest reuocari, ibid.
- Error circa approbans instrumenta falsa, vel sententiam latam præteriti ipsorum, non prohibetur accusare de falso, & petere sententiam rescindi per restitutionem in integrum, l. qui agnitis, de exceptio.
- Error quando interuenit in omni contractu siue bonæ fidei, siue stricti iuris, vt quod aliud sentiat is, qui emit, vel qui conducit, aliud verò is, qui cum his contrahit, nihil valet, quod actum est, in omnib. negotijs, §. i. actio, & oblig.
- Error circa accessoria non vitiat contractum, gl. qui conducit, ibid.
- Error in contractu locationis circa pensionem non vitiat locationem, vt quia locator putat locare minori pensionem, conductor verò putat conducere maiorem, & tunc tenet locatio, ibid.
- Error circa qualitatem quandoque non vitiat contractum, ibid.
- Error in cõdenda societate si interueniat, vt si dissentiant aliud pro alio existimantes, nihil valet societas, d. l. in omnib.
- Error in materia, vel qualitate substantiali non vitiat stipulationem, dummodo consensus sit in corpore, sed decepto succurritur, l. si id, quod aurum, §. 2. de verbor. oblig.
- Error in materia, vel qualitate in contractu lucratiui non vitiat ipsam contractum lucratiuum, sed in contractu oneroso vitiat eum, gloss. clausula, in addit. marg. ibid.
- Error in nomine proprio eius, super quo interponitur stipulatio, non vitiat stipulationem, quando de corpore constat, l. i. in nomine, §. 2. eodem.
- Error in nomine appellatiui licet vitiet dispositionem, tamen hoc non habet locum, quando res, in qua error, demonstratur ad oculum, gl. appellatione, & add. marg. in l. quæ extrinsecus, §. 5. cod. verb. oblig.
- Error sicut non impedit translationem dominij, si non est diffensus in causa, ita non impedit, si tradens esset procurator, vel administrator cum libera, quia potest transferre dominium, gl. si & ibi add. margin. in l. seruus, incipio, §. 19. de faciuss.
- Error in substantia personæ debitoris credendo alium esse, quam sit, impedit dominij translationem, & ita accipiens pecuniam fingendo se alium, teneatur furti, secus quando error est in conditione, aut qualitate personæ, vt quia accipiens dicit se liberum, & cum iuris, vel quod sit idoneus, & tunc cessat furti actio, datur tamen in eum actio de dolo, §. i. gloss. furti teneris, l. si quis vxoris, §. 2. §. si quis asinum, de furtis.
- Error in pondere impedit dominij translationem, d. glo. furti, & in §. sequent.
- Error in persona, cui sit iniuria, facit, vt non oriatur actio iniuriarum, l. 3. §. fin. de iniuriis.
- Error computationis, vel calculi in sententia expressus facit rescindere sententiam siue appellatione, l. i. quæ sententia siue appellat. & gl. si in l. error, §. 7. C. de iur. & fact. ign.
- Error cuius est repetitio dati, eius consulto dati donatio est, l. cuius per errorem, §. 3. de regul. iur.
- Error notarij non vitiat instrumentum, seu actum inter partes celebratum, gl. i. in l. si libratius, §. 2. eod.
- Error praesumitur probando veritatem, aliter se habere, l. 4. C. de iuris & facti ignor.
- Error aduocati non potest reuocari, nisi intra triiduum, gloss. i. in l. error, C. eo. Errorem alienum melius, quam suum, corrigere potest, quis, ibid.
- Errorem ludentis ad scachos melius videt, qui assistit, quam iutor, ibid.
- Error præteriti fallorum instrumentorum etiam post latam sententiam non præiudicat propter delictum aduersarij, qui falsa instrumenta, vel falsas allegationes produxit, gl. si ibid.
- Error particularis post sententiam præiudicat, neque potest reuocari, sed error communis cum sit probabilis post sententiam, non præiudicat, & potest reuocari, gl. fin. ibidem.
- Error post sententiam reuocari potest, quando talis error processit ex falsis peruationibus aduersarij, quia falsus ex certa scientia aliquid ipsi allegauit, ibid.
- Error post sententiam non præiudicat postea ad agendum ex alia causa diuersa ab illa, quæ prius egit, ibid.
- Error calculi, id est, computationis, siue ex contractu vno, siue ex pluribus contractibus, veritati non affert præiudicium, l. i. C. de errore calculi.
- Error calculi, vel computationis si quis promiserit, velut debitam quantitatem, cum esset indubitata, conditio liberationis siue causa competit, d. l. i. & ibi glo. fin.

error scribentium libellum supplicatorium, vel conuentionalem, non nocet parti probato errore, l. a. C. de errore advocat.
 error eorum, qui desideria, id est, preces scribunt, vel etiam consentunt, veritati praedictum afferre non potest, ibid.
 error adhibitus in causa principali potest reuocari in causa appellationis, l. fin. C. eodem.
 error excusat iure ciuili à pena incestus in totum etiam mares, nedum feminas, quando incestus nuptiae publice contrahuntur, gl. a. in l. i. C. de interdicti. matrimon.
 error in nomine, prænominis, cognominis, vel agnominis heredis, vel legatarij non vitiat institutionem vel legatum, si de corpore constat, l. 4. & glo. fin. C. de legat. & l. i. legat. & ibi gl. f. C. de legatis, & §. si quis in nomine, Inst. de legat.
 error proprii nominis rei legatæ, vel promissæ, vel repetitæ non vitiat legatum, vel promissum, vel repetitum, si constat de re legatæ vel promissæ, d. glo. fin. in d. l. 4. & gl. fin. in d. l. i. legatæ, & gl. intelligatur, & ibi add. in d. §. si quis in nomine.
 error scribens testamentum veritati non nocet, & ideo si apparet de voluntate testatoris, licet per errorem scribens scripta non sit, habetur pro scripta, l. error, 7. C. eod.
 error scribens testamentum si omittitur verbum heres, vel verbum esto, vt si scripserit, Titius esto, vel Titius heres, talis error nihil prauidetur Titio, l. error, 7. & ibi gl. f. C. de testam.
 error scribens testamentum si omittitur verbum, heres esto, & apponatur alia aequipollentia, puta hereditas meae dominus esto, vel Titius hereditas mea, valet testamentum, & subintelligitur, heres esto, ibidem.
 error in coniunctione naturali vitiat institutionem, l. a. C. de heredi. instituend.
 error in nomine proprio alterius non vitiat institutionem, vitiat tamen error in nomine proprio testatoris, l. fin. C. eod.
 error calculi malum summam sententiam, quae transiit in rem iudicatam non rescindit, nisi fuerit error expressus in sententia, l. 2. & ibi gl. f. C. de re iudicata.
 error expressus si fit in vno capitulo sententiae, valet sententia in aliis capitulis, in quibus non est error, d. gl. f.
 error iudicis habetur loco tituli quoad vfucapionem, & praescriptionem, & ita post vfucapionem cessat interdictum quorum bonorum, gl. i. in rubr. C. quorum bonorum.
 error vbi est, ibi necessarius est dolus, l. nec exemplum, 20. C. de falsis.
 error non prauidetur veritati, ibid.
 error in re propria quoadque voluerat, in principio, & ibi gl. datus, & ibi add. marg. Inst. qui testam. tutoris.
 error summi permittitur alicui corrigere, gl. corrigere, in §. si quis alius, Inst. de actio.
 error testatoris circa dominium rei suae non vitiat legatum talis rei, etiam si error in eo, qui si verum esset, legatum esset inutile, §. si quis rem suam, Inst. de legatis.
 error in persona heredis inficitur, quod sit liber, vel seruus, non vitiat institutionem, §. si Inst. de vulgari.
 error in personae heredis qualitate, quae praesumeretur causa finalis ipsius institutionis, puta in consanguinitate, vitiat institutionem, gl. f. ibid.
 error in verbis, Calculus, Confusus, Emptio, l. i. Emptor, l. 2. 23. Ignorantia, Legatum, §. 8. Promittens, l. 4. Solutio, l. 2. Testator, 20. vsque 26. Venditio, 16. Venditor, §. 6.
 error iudicis facit ius propter publicam vitiositatem, & agitata per errorem eorum iudice incompetenti valent propter publicam vitiositatem, l. Barbarius, de offic. prator.
 error communis circa factum facit ius, gl. reprobari, ibid.
 error communis excusat, gl. i. in l. 3. ad Macedon.
 error publicus, quod quis sit paterfamilias, facit cessare Macedonianum, d. l. 3. in addit. marg.
 error communis actum aliis inualidum facit validum, glo. ob id, in l. non dubium, C. de legibus.
 error communis aliquid facit, gl. a. in l. i. C. de testam.
 error communis pro veritate non habetur in testatore seruo, qui tempore mortis pro libero habebatur, & ita testamentum ab eo factum non tenet, gl. pen. in l. 2. C. de edicto diui Adri.
 error communis praesumet veritatem, quando reipub. interest propter confirmationem testamenti, & propter validationem actus, vel elutionem damni, alias magis attenditur veritas, gl. i. in add. in §. sed cum aliquis, Inst. de testam.
 error communis prodest, & facit ius, d. §. sed cum aliquis, & ibi gl. omniū.
 error iuris non inducit malam fidem, quando heres scriptus putans testamentum valere, cum inutile esset, & sic in iure errans possidet hereditatem, l. sed & l. lege, §. scire, de petitione heredi.
 error iuris non constituit quem in mala fide, quando putans sibi potius deferri hereditatem, vt quia testator eum diligebat, cum alias eum agnatus precederet, & sic in iure errans possederit hereditatem, d. §. scire, & ibi gl. deferri.
 error iuris prodest, cum quis nequitius consulere petros, gl. & non puto, ibid.
 error iuris non prodest in adquirendo fructus efficaciae, sed bene in adquirendo inefficaciae, cum teneatur restituere id, in quo locupletetur effectus, l. ibidem.
 error iuris dicitur lata culpa, gl. culpa, in l. de arate, §. iusto, de interrogat. actio.
 error in iure consequentium non impedit actionem oriri ex contractu, sicut nec impedit error in iure, vel in facto antecedente, conditionem oriri extra id, quod agitur, l. si quis, §. si commodati.
 error in iure non eodem effectu, quo facti ignorantia, haberi debet, l. a. de iuris, & facti ignor.
 error iuris tam in contractu vel quasi, quam in maleficio vel quasi, etiam in genere singulorum, non habetur vt facti ignorantia, quia facti error excusat, sed non ius, glo. i. ibid.
 error iuris non excusat, sed facti sic, quia ius finitum habet principium, & finem, sed facta sunt infinita, & ideo scientia facti etiam prudentissimos plerumque fallit, d. l. a. & ibi gl. pen.

Error iuris etiam in singulis, quorum eodem effectu non habetur, quo facti error, quia facti excusat, etiam in singulis generum, sed iuris non, gl. i. & ibi add. marg. ibid.
 Error iuris & facti similem habent effectum quandoque ad excusandum, veluti mulier excusatur ab incestu errore iuris, vel facti, d. gl. i.
 Error iuris, vel facti habent quandoque similem effectum quoad similem penam imponendam, ibid.
 Error iuris magis reprehensibilis est, quam facti, gl. 2. ibid.
 Error iuris in damno vitando non nocet, nisi in iudicio facto, & indebito tantum naturali soluto, & in beneficio legis Falcidae detrahendo, & in vfucapione, quae curritur per ignorantiam, d. l. error, 8. & ibi gl. f. & add. marg. eod.
 Error iuris in iudicio erranti nocet etiam in damno vitando, gl. i. ad fin. in l. regula, eod.
 Error iuris circa validitatem tituli non inducit bonam fidem, sed malam in vfucapione, & praescript. longi temporis, l. nunquam, 3. i. de vfucap.
 Error ius, qui est in persona tradentis, non impedit vfucapionem, l. potest pluribus 36. eod.
 Error iuris nulli debet prodesse, l. a. §. si a pupillo, pro emptore.
 Error iuris cum errore facti, quando concurrunt, non impeditur vfucapio, l. 3. & ibi gl. f. pro donato.
 Error iuris vincitur à facti errore, tanquam potentiori, & tunc vfucapionis morte non obstat, secus vbi facti error non est potentior, d. glo. fin. & ibi addit. margin.
 Error etiam iuris in damno vitando non debet obesse, speciali tamen iure nocet, quando error iuris vel facti inducit ad iuris rigorem conferendum, vt in vfucapione, & confessione, gl. et nocet, in l. i. §. si quis, de appell.
 Error iuris, vel facti non debet nocere in damno vitando, gl. a. in l. fin. non transactio, 6. C. de iuris & facti ignor.
 Error iuris in iudicio facto non excusat, sed facti error excusat, & etiam si error iuris sit extra iudicium, gl. pen. in l. si cum falsa, §. C. eod.
 Error iuris soluens indebitum pecuniam ciuilitur, sed debitum naturaliter, non repetit, secus verò si error facti, §. glo. i. in l. cum quis, to. C. eod.
 Error iuris à muliere vel à minore indebitum ciuilitur, sed debitum naturaliter solum repeti potest, ibidem.
 Error iuris vel facti debitum ciuilitur, sed indebitum naturaliter solum repetitur, ibidem.
 Error iuris vel facti ignorantia solum indebitum iure ciuili & naturali repetitur, ibid.
 Error iuris vel facti ignorantia indebitum vtroque iure solum propter sententiam, transactionem, vel solum in causa, quae per infractionem crescit, non repetitur, ibid.
 Error iuris indebitum naturaliter, sed debitum ciuilitur solum propter sententiam, transactionem, vel solum in causa, quae crescit per infractionem, non repetitur, ibid.
 Error facti debitum vtroque iure, sed indebitum ope exceptionis dilatoriae solum repetitur, secus si error iuris, §. d. gl. i.
 Error iuris vel facti debitum vtroque iure, sed indebitum ope exceptionis perpetuae & fauorabilis, vt in Velleiano solum repetitur, ibid.
 Error iuris debitum vtroque iure, sed indebitum ope exceptionis perpetuae & odiosa, vt in Macedonianum solum non repetitur, secus si error facti, d. gl. i.
 Error iuris vel facti debitum vtroque iure, sed indebitum ope exceptionis solum repetitur, si dubitatur sit perpetua, vel dilatoria exceptio, ibid.
 Error quocunque debitum vtroque iure, sed indebitum ope exceptionis inducit ad rigorem iuris conferendum solum nullo modo repetitur, glo. i. in l. cum quis, C. eod. tit.
 Error iuris si patiantur mulieres aliquod damnum circa ius, vel suam substantiam, non subueniuntur, nisi in casibus à iure expressis, l. si C. eod.
 Error in iure indotto ratione naturali in damnis non excusat, error tamen in iure ciuili excusat, gl. naturalis, in l. 2. C. de in ius vocando.
 Error factus, & supino iuris soluens sponte, quod per vim promiserit, non repetit, licet error iuris in damno vitando non noccat, gl. 4. in l. 2. C. de his, quae vi, §. 3. in l. i. C. de conditione indebiti, & gl. licuerit, in §. i. in authent. de iniuriis nupt. col. 2.
 Error iuris non impedit vfucapionem, quando error erat in tradente, secus quando erat in accipiente, quia in possidente, vel praescribente requiritur bona fides, & iustus titulus, quem error impedit, sed in tradente sufficit bona fides, sed tamen, & ibi gl. furtum, & add. marg. Inst. de vfucapio.

Reliqua verbo, Errare, l. 2. Errans, l. 2. Ignorantia, 3. 4. §.

ERROR facti supinus non excusat quem, gloss. & non puto, in l. sed et si lege, §. 14 scire, de petitione heredi.
 Error facti quandoque nocet, gl. f. in l. si quis, 20. quib. mod. vfus fruct.
 Error in alieno facto iustus est, sed non in suo, gl. procuratoriam, in l. si fideiussor, 29. §. quidam, mandati, l. si & ibi gl. f. pro suo.
 Error in alieno facto vel qualitate rei alienae plurimum differt ab errore in suo facto, vel qualitate suae rei, quia error in alieno facto vel qualitate rei alienae tolerabilis est, sed non in suo, quandoque tamen error in suo facto toleratur, vt in debito rependo, l. plurimum, & ibi gl. i. de iuris & facti ignor.
 Error facti in damnis, vel lucris, & compendiiis non obest, sed error iuris, nec scemini in lucris prodest, l. error, 8. eod.
 Error etiam facti nocet, si non est integrum negotium, in quo est erratum extra ius, vt quia est finitum sententia, transactione, vel iureiurando, gl. i. ad fin. in l. regula, eodem.
 Error in facto non impedit vfucapionem, l. i. §. filiusfamilias, & ibi gloss. per errorem, de vfucapio.
 Error facti ante finitum negotium potest reuocari, postea verò non, l. error, C. de iuris & facti igno.
 Error facti adhibitus in preparatoris iudiciorum, puta in interrogatione, quae fit ante litem contestationem, reuocatur, si fuerit ignoranter, secus verò si error fuerit adhibitus ex certa scientia, quia tunc non reuocatur post litem contestationem, sed bene ante, gl. i. ibid.

Error facti ante sententiam in facto proprio præiudicat, neque potest reuocari, sed bene potest reuocari in facto alieno, gl. h. ibid.
 Error in facto proprio est excusabilis, & non nocet, intellige in casibus, in quibus est tolerabilis, vt quando factum est intricatum, vel per uersionem adueritatis erant, ibid.

Error facti alieni probabilis semper excusat, & non nocet, ibid.
 Error facti sui etiam in iudicio non nocet, ibid.

Error facti quartæ ex causa huiusmodi non nocet, intellige in casibus, in quibus est tolerabilis, vt quando factum est intricatum, vel per uersionem adueritatis erant, ibid.

Error in iudicio non parit uisitationem, vt si non emens existimans se emisse possideat, §. nouissime, in l. de uisitatione.

Reliqua uerbo, Errans, l. 1. Errans, l. 2. Ignorantia, §. 7.

ERRONEA causa reddit liberationem ex pacto inefficacem, & eodem modo iustum de soluendo, & pactum de non petendo, l. si cum te, de pactis.

per ERRONEAM causam si fuerit facta liberatio debiti per acceptationem reddit liberatio debiti inuicem, §. gl. exceptione, ibid.

Erronea confessio probata ueritate non præiudicat consentienti, l. cum falsa, §. C. de iuris & facti igno.

Erronea confessio cum erratur in facto, potest uide ad sententiam reuocari, sed post rem decimam est irreuocabilis, l. error, §. C. eod.

Erronea confessio facta in iudicio, vel extra errando in facto non nocet consentienti nondum negotio finito, secus eo finito per transactionem vel per sententiam, gl. 1. ibid.

Erronea confessio facta extra iudicium errando in facto potest retractari neque preiudicat ita esse, sed erronea confessio facta in iudicio preiudicat ita esse, nisi contrarium probetur, ibid.

Erronea actio propolita per ignorantiam contra commodatarium potest reuocari, & intentari actio furti contra alium, non contra eundem, gl. fin. ibid.

Erronea confessio super uiribus testamenti etiam in causa libertatis non præiudicat consentienti, cum testamentum, §. C. eod.

Erronea uoluntas heredis præiudicat ei in possessione, sed non in proprietate, gl. pen. ibid.

Reliqua uerbo, Confessio, l. 10. 11.

ERRO dicitur ille, qui animo quandoque recedendi recedit, gloss. in rubr. de seruis fugit.

ERRO dicitur pupillus fugitiuus, & ex diuerso fugitiuus dicitur magnus erro, l. quid sit, 17. §. erroneum, de edict. edicto.

ERRO dicitur, qui nunquam fugit, sed frequenter sine causa vagatur, & temporibus in res nauigatorias consumptis feris ad dominium redit, d. §. erroneum, & gl. erroneus, in l. emptor, 14. C. de act. empt.

Reliqua uerbo, Seruus, 106. §. que 13. Iumentum, C. eod.

ESCVLENTA & poculenta accipere non permittitur iudici, nisi in defectum sui salarii, & tunc mediocriter accipiendum est, vel à sponte dantis, §. scriptum est, & ibi add. marg. in auth. de non alienandis, & gl. annonis, in §. 1. in auth. iudicandum, quod præstat.

Reliqua uerbo, Poculenta, Xenia, Præst. §. 3.

ESSE debet non apparere, & non esse paria sunt, l. si quis ita, §. pen. in add. marg. de testam. tutel.

Esse res dicitur ibi, ubi perpetuo debet esse, & non ubi est ad tempus, l. ex facto, §. 3. A. cum, de heredit. instit. l. quartum, §. 8. §. prædia, de legat. 3.

Esse in loco non uidentur nullo repositi ibi, vt mutuo denant, secus ubi ibi perpetuo sunt, l. si chorus, §. 7. §. 1. eod.

Esse in loco, id quo fugit, dicitur ille, qui fugit, l. seruus qui, §. 2. eod.

Esse in loco dicuntur res, ubi perpetuo esse solent, non ubi casu desunt, vel abesse, l. si ita legatum, §. 6. eod.

Esse in fundo, vel in aliquo loco in dabo uidentur ea, quæ maiori parte anni ibi sunt, & morantur, cum de lanionis, §. pen. de fundo instruct.

Esse ibi non uidentur ea, quæ perperitatis causa, vel quasi inde amota sunt, secus si sint amota causa præsentis custodiar, gl. thesaurus, in l. pen. §. fin. de auro & argent. leg. 3.

Esse cum aliquo si quis debeat non tenetur cum eo omni momento morari, l. si quis ita legauit, de condit. & demonst.

in Esse consistere aliquid, vel sperari de proximo esse paria sunt, l. mulier, 22. §. non est, ad Trebel. l. 4. quib. ad libertat. proclam. non licet.

Esse inualidum, & non esse, paria sunt, l. qui contra, 12. in add. marg. de fideiussor.

Esse non uidetur aliquid, nisi sit perfectum, gloss. l. 1. in l. soluendo, 114. de uerbor. signif.

Est, uerbum, non solum præsens, sed etiam præteritum tempus significat, vt cum dicitur Lucius Titius solutus est ab obligatione, & præteritum tempus & præsens significat, l. uerbum, 123. & ibi gl. 1. & 2. eod.

Est, uerbum, non semper demonstrat futurum tempus, nam quandoque significat præteritum tempus, vt si in testamento dico, quod in codicillis scriptum erit confirmo, & prius eos feceram, dicuntur confirmari illi codicillis, d. l. uerbum erit, & ibi gl. 1. & 2.

Est, pro ideo, quandoque sumitur, gl. fin. in l. 1. de transactio. & gl. 1. in rubr. de sumisibus, & gl. 1. C. de uindicta liberta. & gl. 2. in l. contentaneum, C. quomodo & quando iudex, & gl. 2. in l. pen. C. quorum appellat.

Est, quandoque ponitur pro etiam, gl. 2. in l. habitatio, 10. de uis. & habitatione, & gl. 1. in l. f. C. de auctor. præstand.

Est, copulativa dictio est, cuius natura est, quod in precedenti oratione intelligatur inesse illa qualitas, quæ inest in sequenti, l. si sic, & ibi gl. 1. quemadmodum, feruit amicit.

Est, particula quandoque ponitur magis expostitiue, pro ideo, quam copulatiue, gl. 1. in add. marg. in l. 1. de tutel. l. de quib. de legib.

Est, copula quandoque ponitur inter personas, inter quas cadit ordo charitatis, & affectionis, vni per prius, & alteri per posterius, tunc copula non fungitur officio naturæ suæ, ueluti in iustitia, & nepotem meum, intelligitur non finis, sed ordine successu, gloss. non expiam, in l. Gallus, §. de liberis & postum.

Est, copula conjunctionem uerbalem facit, quandoque tamen non, l. si ita quis,

66. de heredit. instit.

Et, copula quandoque ponitur post dictionem sed, denotatur diuersitas facti, & identitas iuris, gl. h. & ibi add. marg. in l. parit & filij, 20. de vul.

inter Et, & cum, non est differentia, quandoque ponitur inter personas, & quantum ad iudicandam conjunctionem uerbalem, l. Titia textores, 36. §. 1. de leg. 1.

Et, copulativa, & alternatiua vel, quandoque ponitur inter easdem personas, utraque sententia naturam suam secundum ordinem prioritatis, vel posterioritatis vt primo conjunctionem, deinde disunctionem attendatur, l. si fundum, 81. §. h. de uerbor. eodem.

Et, copula inducit plenariam repetitionem qualitatibus præcedentis legati in legato sequenti, l. Seix, §. Caio, & ibi gl. domum, de fund. in l. 1.

Et, dictio implicatiua est, l. 3. §. si duo, uel neque enim, de Carbon. ad l. 1.

Et, pro vel, quandoque ponitur in oratione, gl. fin. in l. 1. C. ubi petantur tutores.

Et, copulatiua, quandoque cadit inter diuersas orationes, facit conjunctionem uerbalem, l. si in annos, §. 1. & ibi add. marg. quibus modis, uisus fructus.

Et, copulatiua uelut loco posita etiam inter præcedentes solute positos uideatur appposita, l. cum in testamento, §. 1. de heredit. instit.

Et, copulatiua posita inter plures, quorum aliqui possunt grauari, & aliqui non, tunc non diuidit inter eos onus, l. si duobus, 16. §. de lega. 1.

Et, cætera, hæc dictio inducit repetitionem omnium uerborum dictorum in præcedenti, l. Gallus, §. idem credendum de liberis & postum.

Et, cætera, dictio abbreviata, comprehendit ea, quæ sunt apponenda de consuetudine loquentis in illa materia, de qua loquitur, vel in simili, ibi.

Et, ita, dictiones faciunt conjunctionem, l. Iulianus, 86. de condit. & demonst.

Reliqua uerbo, Copula, Coniunctio, Com. V. V. l.

EVANGELIA quatuor fuerunt facta, & composita à quatuor Euangelistis scilicet Mattheo, Marco, Luca, & Ioanne, gl. 3. in authent. iudicandum quos præstat, collat. 3.

Euangelio non obediens coram præfide debet accusari, & vnà cum Episcopo cognoscet contra laicum, gl. fin. in l. 1. C. de crim. sacril.

Euangeliorum præsentia loco iuramenti est, gloss. pen. in l. rem non nouam, C. de iudiciis.

EVENTVS dicitur principis diplomata, quibus continetur euehendi fieri exenendi publicis iumentis facultas, seu licentia, si placet, à principis concessa, Cuius lynchmata dicitur, id est, res, scilicet exenctionis concessa signa, l. euectiones, in add. marg. C. de cursu publico, lib. 12.

Euectionis potestatem habet Senatus, cum ad principem uadit, quando euocatur à principe, aut discedit à principe, l. euectionum, C. eod. titulo, & lib.

Euectionis faciende copia omnibus iudicibus denegatur, excepto præfecto prætorio, & officium magistrati, non ad transmittendas publicas functiones euectionem faciant, l. iudicibus, C. eod.

Euectiones de publico non debent habere inferiores Magistratus, sed debent accipere ad uetustatem, gl. 1. ibid.

Euectione nullus priuatus nec Magistratus uti potest, nisi præfectus prætorio, & officium magistrati, nullus, l. 1. & ibi gl. 1. C. eod.

Euectionem secundum licentiam libri datam non censetur in eo delinquere, siue euectionem faciat euectioni præpositas, siue multo, l. 4. C. eod.

Euectiones contra publicum cursum sibi uentum punitur, l. euectionum, C. eod.

Reliqua uerbo, Agens, 4. §. C. cursus.

EVENTVS, hoc est, quod euenire potest, inspicit debet, glo. quod uerius, & ibi add. marg. in l. naturalis, §. 1. de acqu. rerum dominio, & gloss. euentus in §. quia uerba hæc, in auth. de nuptiis, col. 4. §. illud quæritur, & ibi gloss. l. 1. in l. de rer. diuis. & §. libertas, & ibi gloss. fin. in fi. in l. de singul. reb. per huiusmodi, & l. si idem, §. fin. & ibi gloss. pen. de iurisdictione omnium iudicum, & gl. naef, in l. sed & si, 28. §. fin. de iudiciis, & gl. & possent, in l. qui sol la, 7. de seruit. tuticorum, præd. l. si quis domum, §. §. fin. & ibi gl. locati, & gl. l. cum res, 47. §. fin. de leg. 1. gl. fin. in l. in diu. additio, de aqua pluia, & gl. pen. in l. 3. §. fin. quia, C. communia de legatis.

Euentus inspicitur, quando rei natura est apta futuro contingenti, alioquin non §. an seruo herediti, in add. marg. in l. iur. de legatis.

Euentus non inspicitur, quando præsens status ad illum euentum non tendit, secus si ad eum tenderet, l. inter stipulantes, 82. §. facram, uel. quatuor, & uerborum oblig.

Euentus tristis alicuius sinistri casus & aduersæ fortunæ non est habendus in consideratione, d. §. facram, uel. homo liber, eod.

Euentus quandoque non inspicitur, gl. fin. in l. pen. §. fin. de iurisdictione omnium iudicum, l. 1. & ibi gl. vlt. de in litem iurando.

Euentus, id est, quod euenire potest, inspicitur propter relictum gestoris, glo. fin. & ibi in l. diuortio, de neg. gest.

Euentum quandoque licet considerat, non debemus requirere quod actualiter neri, l. si uerbo plures, prætor ait, de his qui deiecerunt.

Euenire quod potest de iure communi, inspicitur, sed non id, quod de iure speciali potest euenire, l. 4. §. si is, qui de fideicom. libert.

Euenire quod potest de facto, & non de iure, non inspicitur, l. eo tempore, §. 1. ibi gl. heri, de peculio.

Reliqua uerbo, Raro, Ventura.

EVICTIO est rei emptæ, vel ex alia honesta causa acceptæ decreto iudicis in terposito abduci, vel amissio, l. rescriptum, §. si aliena, in add. marg. de distrac. pignori, & in rub. in add. marg. de euctio.

Euctio stipulatio non committitur contra uenditorem, quando emptor su per rem emptam compromittit nulla necessitate cogente, & sententia lata contra eum, gloss. litigantium, in l. non distinguimus, §. item non est arbitris.

de Euctione vt caueatur, potest agi in contractu emptionis, sed in contractu innominato potest agi ad rei repetitionem ex eo, quod nolit cauere de euctio, gl. fin. in l. fin. de condit. caus. data.

de Euctione promittens pro se & herede suo aliis euenientibus non tenetur, si ad pretium, nisi de hoc etiam nominatim actum sit, vt non teneatur, l. 1. in l. protem, 12. §. qui autem de actio. empt.

de Euctione non potest agere, qui habet causam lucretiam, vel quasi, nisi in capite.

in factum ex titulo de publicanis tenetur in duplum, sed etiam actione furti, l. etiam furti, §. 1. ibi gl. 1. C. de furtis.

Exactor tributorum sciens nihil debet aliquid exportans si fuerit condemnatus in duplum actione in factum de publicanis, non infamatur, neque ob id videtur furti condemnatus, gl. 1. ibi.

Exactor tributorum bona fide accipiens ab eo, qui nihil debet, credens adhuc aliquid debere, non tenetur vi bonorum raptorum, ibid.

Exactor tributorum scripturam claram debet facere de suscepto, §. coges, in aurib. de mandatis principum, col. 1.

Exactores tributorum non debent exigere tributa, nisi ab eis, qui continentur in breuius, seu exactis a tabulario libi datis, l. 1. C. de exactor. lib. 10.

Exactores tributorum debent remittere ad curiam in scriptis, quid exactum sit, & quid non, vt ex eorum scriptura officium reddatur instructum, l. apparitores, C. eod.

ad Exactorem petitionem cogitur praefes provinciae facere exactorem tributorum, in fiscalib. C. eod.

Exactor habet multa nomina, l. pe. & ibi gl. 1. C. eod.

Exactores tributorum debent monere iudicem, vt faciat exactorem, & nihil debet facere cum debitorib. fiscalib. d. l. pe.

Exactores non debent exigere tributa per se ipsos, & iudices, qui hoc passi fuerint, puniuntur in duplum, & apparitores iudicis deportantur, & alij officiales relegantur ad tempus, d. l. pen. ver. iudices, & l. 2. C. de canone largition. tit. lib. 10.

Exactoris tributorum officium durabat anno, intra quod debebat fieri tributorum exactio, gl. anni, in d. l. pe.

Exactorum tributorum, qui vltra debitum exigit, iudicis auctoritate puniuntur in duplum, & illud statim debet restituere ei, a quo exactum est, sed si sua auctoritate exigit, in quadruplum puniuntur, l. 1. & ibi gl. 1. C. de superexactioribus, lib. 10.

Exactor tributorum propter consuetudinem in exigendo tributa, vltra quam debereatur, captaletur puniuntur, sed quando semel tantum exigit, tunc extra ordinem puniuntur, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Exactorum tributorum provinciales debent singulis quatuor mensibus rationem suae exactiōnis transmittere, & quod ex causa lucrativa acceptum scribere pena contrafacientib. imminente, l. 1. ad fi. C. de apochis publicis, lib. 10. & l. 2. §. f. C. de caupon. largition. tit. lib. 10.

Exactores particulares tributorum omne id, quod exegerant, debent dare thesaurario, qui est in illa provincia, vel si non sit, illi debet dare ei, qui est in proxima provincia, ita vt totum simul deuoluatur ad fiscum, l. 1. & ibi gl. 1. C. de canone largition. lib. 10.

Exactoris electio, & defensio spectat ad proconsulem, & praefectum, & etiam ad praefidem, l. pe. §. illud, eod.

Exactor vnus ex pluribus exactoribus collectarum si decedat, non possunt collegae ab herediis defuncti ab eo exacta petere, nisi eorum interit, vt quia periculum commune sit, quo casu poterunt collegae petere vtili actione pro socio, vel negotiorum gestorum, vel in factum propter periculum communione, l. 2. in add. marg. C. de legato. lib. 10.

Exactores palatinos aut apparitores per provinciam vagando non debent inferre molestiam provincialis, & periculum gestorum per eos pertinet ad eos, quorum funt apparitores, vel exequutores, l. 1. C. de executio. & exactor. lib. 12.

Exactor intra annum debet ostendere, quid exigit, & si non exigit, debet causam denotare, cur non exegit, alias puniuntur, l. 3. C. eod.

Exactor praefecti praetorio, antequam publicarium pecuniarum exactorem susceperit adimplere, non potest aliam suscipere, si tamen fuerit necessitas, duas exceptiones simul in eadem provincia faciendas, suscipere potest, sed non tres, l. 1. C. eod.

Reliqua verbo, Collatores, Conditio, Penfuaris.

EXAMEN dicitur vniuersitatis apium, gl. examen, in l. naturalem, §. 5. apium, de acquir. rerum dominio.

Examen ponitur quandoque pro vniuersitate apium, quandoque pro approbatione, quandoque pro iudicio, gloss. examen, in §. apium, Institut. de rerum diuisione.

EX ARMARE est armis poliare, gl. examauerit, in add. marg. in l. 2. §. 1. ad legem Rhodiam.

Examine quandoque passiuè sumitur, veluti nauem examare est, eam armamentis poliare, veluti malo, rostro, antenna, carbo, clauo, pede, anchora, & reliquis, d. l. 1. & ibi gl. examauerit, & ibi add. marg.

Reliqua verbo, Spoliare.

Exceptio in genere, nu. 1. vsque ad nu. 13.

quod exceptio non qua conuenitur vltra quam facere, &c. nu. 13.

quod exceptio non competentem reo, vel ab eo causam habuit, & fideiussorib. nu. 14. 15. & 16.

quod exceptio non dilatoria, nu. 17.

quod exceptio non preteritoria, nu. 18.

quod exceptio non declinatoria, nu. 19.

quod exceptio non peremptoria, nu. 20. & 21.

quod exceptio non pacti, nu. 22.

quod exceptio non liti fuit, & impediens liti ingressum, nu. 23.

quod exceptio non domini, nu. 24.

quod exceptio rei iudicatae, nu. 25. vsque ad nu. 31.

quod exceptio non nullitatis, nu. 31.

quod exceptio non delicti, nu. 32. vsque ad nu. 36.

quod exceptio non facti & intentionis, nu. 36.

quod exceptio non Velleiani & Macedoniani, nu. 37.

quod exceptio non numerata pecunia vel doti, nu. 38. vsque ad nu. 43.

EXCEPTIO o large quandoque sumitur pro actione, exceptione, & replicatione, gloss. exceptio, in l. iuris gentium, §. siue igitur, de pactis, gl. exceptio, in l. aliis autem, l. 8. de iureiur.

Exceptionem habenti non prouidetur de actione, l. 1. §. si reus, de eo, per quem factum erit.

Exceptio quandoque plus operatur, quam actio, nam multa consequimur excipiendo, quae agendo non consequeremur, gloss. agendo, in l. 1. §. pupillus, de negotiis gestis.

Exceptionem habens nihilominus potest agere, l. metum, 9. §. sed quod praetor de eo, quod metus causa.

Exceptionem perpetuam habens contra te, si coegerit te acceptum sibi facere, non habet locum actio quod metus causa, l. 1. h. cum exceptionem, eod.

Exceptio tantum personalis inducitur per restitutionem, gloss. 2. in l. in causis, l. 1. de minorib.

Exceptio superueniens post litem contestationem nihil operatur, secus si ante oriatur, l. si alienus, 37. de noxalib.

Exceptio haec, tibi non competit ius agendi, non potest opponi post sententiam nec reddit iudicium retrò nullum, l. cum putarem, 36. fam. excusand.

Exceptions, quae requirunt altiore indaginem, non admittuntur in causis summaris, sed in causis principalib. referuntur, l. 3. §. ibid. ad exhibend.

Exceptio dicitur habere altiore indaginem, propter iuris subtilitatem, gloss. si obsecutor, ibid.

Exceptions aliquae contra interdictum, quod vi aut clam, non admittuntur, gloss. si obsecutor, ibid.

Exceptio non obstat ei, qui furti actus egit ad exhibendum, & succubuit, si nunc pro alio furtio actus agit ad exhibendum, l. de eo, 12. §. item, si ei, eod.

Exceptions legitimae etiam confesso non denegantur, l. si filius, §. si de interdicto, action.

Exceptio iuramenti quando est dubia, & sic requirit altiore indaginem, non impedit liti ingressum, sed referatur in processu probanda, l. nam postea, 9. & ibi gl. exceptione, de iureiur.

Exceptio iam nata tempore non tollitur, sed eius nativitas impeditur tempore, §. gl. statutum, & ibi add. marg. in d. l. nam postea, §. si minor, eod.

Excipio potest opponi per verba etiam dubitativa, puta credo me non teneri, vel similia, l. iustitiam, 34. in add. marg. eod.

Exceptio omnia parit actionem, sed & si, l. de condit. indeb.

Exceptione perpetua, id est generali & fauorabili tutus solvens quocunque errore repetit solutionem, secus si esset exceptio odiosa tutus, l. qui exceptionem, 40. & gloss. 1. in l. Iulianus, §. 6. eod.

Exceptio fauorabilis dicitur illa, quae principaliter in fauorem eius, cum quo agitur est inducta, odiosa vero, quae principaliter in odium eius, qui agit, est inducta, d. l. qui exceptionem, eod.

Exceptione odiosa scilicet metus, vel doli tutus si per errorem soluit, repetit, §. Doct. reprob. gl. pecuniam, ibid.

Exceptione iuris rigoris seruanda causa inducta tutus si quis soluerit per errorem, non repetit, veluti tutus exceptione liti pendente, d. gl. pecuniam, & ibi add. & gl. 1. in l. Iulianus, §. 6. eod.

Exceptione temporali tutus si soluerit, non repetit solutionem siue in diem expressum, quae tunc sit tutus exceptione, d. gl. pecuniam.

Exceptione tutus personaliter obligatus si soluat, non repetit, gloss. 1. in l. ex quibus, §. 1. eodem.

Exceptione dubia tutus dubietate pendente soluens per errorem repetit, vt indebitum, secus si esset tutus exceptione dilatoria temporali, l. si iussit, §. 6. eod.

Exceptione iurisdictionis conferenda gratia tutus solutum non repetit, gloss. 2. in l. Iulianus, §. 6. eod.

Exceptio facilius paratur, quam actio, & ideo acceptilatio inutilis quandoque valet in vim pacti, sed non stipulatio, l. 1. §. eum, qui, & ibi gl. non animo, de constit. pecun.

Exceptione fauorabilis tutus si continet se solutum, non tenetur de constituto, secus si tutus exceptio odiosa sit constitutus, gl. per exceptionem, in l. 3. §. si quis, eod.

Exceptio fauorabilis dicitur pacti de non petendo, & non numerata pecunia, & exceptio iuramenti delati, exceptio tamen odiosa dicitur Macedoniani, d. gl. per exceptionem, & ibi add. marg.

Exceptions inhonestae competentes fideiussori dicuntur, quando actor iniquum ius impetrat, cum fuisset fideiussor pro aliquo, vel quando fideiussori fuit factum pactum de non petendo ad se, si foderet vineam, cum esset in dignitate, gl. minimis, in l. idemque, §. generaliter, mandati.

Exceptio, quae competit actori non transit ad successorem, si in eius persona causa cedenda actionis deficiat, alius fecus, l. quiritum, §. de depeculio.

Exceptio alicui facilius datur, quam actio, gloss. tueri, in l. de positi, 38. §. 1. eod.

in Exceptione licet succumbat quis, non prohibetur illud in iudicium per modum actionis deducere, si non tendit ad eundem effectum, alias fecus, l. vendicantem, 17. de iurdictio.

Exceptio praeposterationis vnus iudicij ad aliud si non apponatur, nihilominus tenet iudicium, gloss. actum in l. si mancipium, 34. §. si communis, de iurdictio.

Exceptio praeposterationis est de apicibus iuris, ibid.

Exceptio excusationis est de apicibus iuris, & ideo non potest opponi, vbi agitur de bono, & fauore publico, d. gl. actum, in add. marg.

Exceptions contrarias eodem & diuersis temporibus potest quis opponere, gloss. ex stipulatu, in l. minor, 39. §. 1. eodem, & l. cum de indebito, 25. de probation.

Exceptions, quae actioni directae obstant, non obstant vtili, gl. liberatus, & ibi add. marg. in l. cum ea, §. 8. de iurdictio.

Exceptio est genericum nomen cuiusque defensionis quocumque actioni obiectae, quae in genere est actionis exclusio, licet dilatoria & intentionis exclusoria proprie fit exceptio, in add. marg. in rub. de exceptione rei venditae.

Exceptio legitima dicitur, quae replicationis ree elidi non potest, secus autem habetur pro non legitima, ibid.

Exceptio rei venditae datur interdum etiam re non tradita, si aliter sine vitio possessionis fuerit apprehensa, & interdum etiam re tradita non competit, vbi quando sufficit aliqua causa vendicandi, l. 1. §. si eod.

Exceptio rei venditae & traditae non tantum ei, cui res tradita, vel quasi tradita est, sed etiam eius successoribus & emptori secundo, & si non fuerit tradita, competit, & prodest, l. si eod.

EXC

Exceptio[n]ib[us] plurib[us] contrariis potest quis vti, veluti quia dicitur de solutio[n]e, & se-
 cutum praescriptio[n]e, §. gl. i. ibid.
 Exceptio fallit, & quod sententia lata fuit propter falsas probationes, quae datur
 contra sententiam, quando eius petitur executio, non competit, nisi petatur
 prius restitutio in integrum ante quadriennium, gl. pe. & ibi add. margin. in l.
 qui agitatis, de exceptio[n]e.
 Exceptio non competit, quando modò eximur replicatio de perituro non datur ei, qui detulit
 iuramentum, vel eius successori, sed bene eius creditori, in cuius fraudem
 iuramentum detulit, l. aduersus, & ibi gl. i. eod.
 Exceptioes quaedam opponuntur, vt quia factum est, quod fieri debuit, vt exceptio
 rei venditae, & traditae, & rei iudicatae, quaedam, vt quia non est factum,
 quod fieri non debuit, veluti exceptio doli mali, quodam, vt quia non est factum,
 quod fieri debuit, vt exceptio non morum pollecionis non datur, quaedam verò,
 vt quia non est factum, quod fieri non debuit, vt est exceptio intentionis, &
 facti, l. exceptio[n]es, i. o. & ibi gl. i. eod.
 Exceptio est contradictio, quae modò eximit reum a damnatione, vt est rei iudi-
 catae, & similis, modò minuit damnationem, vt est ea, quae facit damnari, in
 quantum facere potest, l. exceptio, i. c. eod.
 Exceptio nota non potest opponi, quando agitur actione indicati, sed quando
 agitur actioe prima, tunc omnes exceptioes, quae poterat opponi in prima,
 possunt opponi etiam in secunda, gl. i. in fin. l. duob. de except. rei iud.
 Exceptio praescriptio[n]is competens possessori rei aduersus vendentem eandem
 rem, competit etiam aduersus emptorem, l. creditori, de iur. testam.
 Exceptioes omnes dicuntur in factum, quia ex facto vel non factu oriuntur, gl.
 in factum, in l. i. §. & generaliter, de dolima exceptio[n]e.
 Exceptio metus non competit filio contra patrem eo viuo, sed bene eo mortuo
 contra heredem patris, l. apud Celfum, §. i. eod.
 Exceptio[n]em aliquam habens contra ahoem, vt pacti de non petendo, vel iur-
 rifiurandi, vel similem, habet etiam exceptio[n]em doli, qui acquirit, eod.
 Exceptio omnis venit ex aequitate, l. i. ibid.
 Exceptioes onerande libertatis causa competentes libertis competunt etiam
 fideiulioribus, vel his, qui pro illis principaliter se obligauerunt, item defensori-
 bus, vel heredes libertorum, l. i. §. exceptio[n]es, & §. final. quam ac-
 tetum a l. i.
 Exceptio[n]ibus non persequitur quis aliquid, sed persequutus defendit, licet in
 probatione fuit iurata partes actoris, gl. official. in l. nihil aliud, §. i. de actio[n]e. &
 obligat.
 Exceptio quando competit alicui, potest iudicis officium implorare, vt exceptio[n]e
 non competit de delat. et acc. silentium parti aduersè imponat, gl. i. in add.
 margin. in l. i. contencat, i. s. de fideiulor.
 Exceptio, quae non impugnat sententiam, potest opponi post sententiam, l. si fi-
 deiulores, §. i. §. fin. eod.
 Exceptio epistolae Dni Adriani non facit locum repetitioni, l. si testamento, §. 9.
 §. quod si duo, eod.
 Exceptio refectionis competens minori ob laesionem, quae obstat deleganti,
 obstat etiam ei, qui facta est delegatio, i. tempore delegationis erat minor,
 quia etiam in hac secunda promissione nouante videtur etiam laesus, quous
 i. tempore fecundae promissionis est maior 25. annorum, quamuis adhuc
 potest restitui contra priorem creditorem delegantem etiam annu[m] vitalem,
 sed hodie intra quadriennium, l. doli, §. penulim. & ibi gloss. possit
 de nouatio.
 Exceptio metus, quae obstat contra priorem creditorem delegantem, non obstat
 secundo creditori, qui facta est delegatio, quia metum passus promittendo
 secundo videtur remittere exceptio[n]em metus, §. gl. i. ibid.
 Exceptio proprie non potest nouari, hoc est, in aliam obligationem transferri,
 sed recte potest per stipulationem aliam contractam tolli illa aequitas, quae
 producat exceptio[n]em, vt si habebam exceptio[n]em, vt dominus non tollet
 ruderam, nisi omnia tollere, & caueret de damno praeterito & futuro, in-
 terposita stipulatione damni infecti, tollitur illa aequitas, quae inducatur illa
 exceptio[n]e, & ita dicitur nouari, §. gl. cautionales, in fin. l. i. §. cautionales, de
 praetor. stipulatio[n]e.
 Exceptio[n]e praescriptio[n]is 30. annorum tutus sit soluat, repetere potest, glo. fin. &
 ibi add. marg. in l. si §. rei rem ratum haberi.
 Exceptio add. hanc non possum accusare, debet opponi ante nomen rei receptum
 inter reos, non post, l. hos accusare, §. i. & ibi gl. contentand. de accusat.
 Exceptio lenocini tollit accusationem lenocini, glo. fine accusatione, in l. i. §. si
 publico, de adulteris.
 Exceptio falsi non tollit accusationem falsi, ibid.
 Exceptio multo magis competit ei, qui competit actio, l. inuitus, §. 6. de reg. iur.
 Exceptio militi competens, quae pro omissione ipsius non fuit excluda per
 sententiam, excludi potest per executionem sententiae, l. i. c. de iuris & facti
 ignori.
 Exceptio, quae non potest opponi coram ordinario, vel delegato, neque poterit
 opponi coram arbitro, l. in qui in conficiendo, §. c. de pactis.
 Exceptio ei competit, multo fortius denegatur actio, glo. fin. in l. nec in incanto,
 §. 23. de transactio[n]e.
 Exceptio praescriptio[n]is opponi potest contra agentem actione quod metus
 causa, l. §. 3. C. de his, quae vi.
 Exceptio si opponitur ad impediendum processum, super ea est pronuciandura
 de necessitate, gl. i. in l. i. C. de ordine iudiciorum, & tunc super ea non est pronuciandura
 de necessitate, potest tamen iudicari, §. i. vult, ibid.
 Exceptio compensacionis est de illis, quae potest opponi etiam post sententiam,
 §. l. a. C. de compensat.
 Exceptio spoliationis potest opponi in deposito, §. gl. opponat, in l. si qui vel pecu-
 nias, l. i. C. de positi.
 Exceptio quandoque improprie ponitur, glo. exceptio, in l. in rebus, §. 30. C. de iur-
 e dorum.
 Exceptio, qui datur, eidem datur & actio, quod fallit in multis, glo. si optulere
 in l. si cum iuratore, §. 6. C. soluto matrim.

Exceptions

- Exceptio, quod mandatum non sit sufficiens, vel non sit legitimum, potest opponi etiam post litem contestatam, & in quacunque parte iudicii, l. 2. C. de eo, qui pro tutore.
- Exceptio tutoris illegitimi potest opponi in quacunque parte iudicii, l. 2.
- Exceptio cedendum actionum etiam post sententiam potest opponi, gloss. 4. in l. 2. C. de contrario iudicio tutelae.
- Exceptio omnis, quae non tractat de aequitate sententiae, opponi potest etiam post sententiam, d. gl. 4. in add. marg.
- Exceptio, quod talis testis tempore, quo deposuit, vel talis iudex erat infamis, vel excommunicatus, non excludit, quia oportet etiam addere, quod illo tempore etiam reputabatur pro excommunicato, vel infami, l. 1. C. de testamentis.
- Exceptio heredis expientis, quod ipse est intra tempus conficiendi inuentarium opposita contra creditores hereditarios, vel legatarios agentes, impedit litem contestationem, l. cumus, §. donec, C. de iure delib.
- Exceptio rei suae non valet, gl. fi in l. 2. C. de repudian. heredit.
- Exceptio falsitatis opposita in iudicio possessorio reicitur & resecratur in iudicio ordinis, gl. 2. in l. 2. C. de edicto Diui Adriani.
- Exceptio falsitatis non impedit, quin scriptus heres mittatur in possessionem, d. l. 2. & ibi gl. 2.
- Exceptio epistolae diui Adriani, est anomala, & potest opponi vsque ad sententiam, sed non post sententiam, nisi sit appellatur, §. gl. 2. in quid, & ibi add. in §. si plures, de fideiussor.
- Exceptio falsitatis, hoc est, excipiendo si obicitur in iudicio petitorio, simul cum causa principali cognoscitur, si verò de falsitate obicitur in vim accusationis, tunc praepositur criminis cognitio, glossa 2. in l. 2. C. de edicto diui Adriani.
- Exceptio maioris aetatis opposita contra mulierem venditam proclamantem in libertatem, est inanis, & nulla, l. non ideo, §. C. de liberali causa.
- Exceptio praescriptionis & ante, & post litem contestationem potest opponi, probati tamen debet post litem contestationem, l. emptor, §. & ibi gl. 3. C. de praescrip. long. temp.
- 1 Exceptio praescriptionis est peremptoria, & ideo potest opponi etiam vsque ad sententiam, d. gl. 3.
- Exceptio rei actionis exclusio, glossa 4. in l. si quis emptio, §. C. de praescrip. 30. vel 4. ann.
- Exceptio annali sublata ex contractu Italico curunt & locum habent praescriptiones, §. 1. & 10. vel 30. annis sunt introductae, vel quae minoribus, scilicet triennio, vel quadriennio concluduntur, l. 1. C. de annali exceptione.
- Exceptio noua potest opponi in causa appellationis, quae exceptio ad primum petrum peruenit, gl. periclitatur, in l. eos, §. 1. §. sed quid, C. de appel.
- Exceptio contra personam ad ius, vel contra libellum, vel procuratorem si reus oppoluerit, non poterit postea opponere exceptionem incompetentis iudicis, gl. 1. in add. in l. si C. de except.
- Exceptio praescriptionis, quae competit parti, debet ei per iudicem obiciari, & non auctori, l. ad ult., §. C. de adulteris.
- Exceptio falsi causa differenda executionis, vel processus non debet admitti, sed debet debitor ad solutionem compelli, resecratur iure accusandi, l. 2. C. de falsis.
- Exceptiones non in penam, sed propter subiectorum libertates introductae sunt, gl. diligenter, in §. 1. in auth. de tempore non solute pecuniae, col. 7.
- Exceptionibus & defensionibus pluribus, potest quis uti, in quibus sufficit, si una eorum probet, quod ad causae victoriam satis est, nisi requireretur omnium concursus, vel nisi ad omnium probationem se adtulerit, gl. fi. in add. marg. in l. 2. C. de delatoribus, lib. 10.
- Exceptio excommunicati, cuius iure civilis admittitur, ex. in princ. & ibi add. marg. hic dicitur lex, in vbi, de eodem.
- 12 Exceptio de iure habet re altioris indaginem, quando non potest expediri intra tantum tempus, quantum processus principalis, gl. summarius, col. 1. in extranagad septimen. lum, quomodo in crimi.
- Exceptio & reterito facilius datur, quam actio, §. certè, Inst. de rerum diuisione.
- Exceptiones sunt arma reorum, & fuerant inuentae ad defendendum non ad offensendum, in princ. Inst. de exceptio.
- Exceptiones fundantur praecipue in aequitate, d. princip. & in §. 1. & 2. Inst. eodem.
- Exceptio iurifurandi actionem non tollit, sed eam elidit, §. aequè Inst. eod.
- Exceptio iurifurandi potest opponi contra realem actionem, quae exceptio repellit agentem in rem, ibid.
- Exceptio iurifurandi est mixta, d. §. aequè, in add. marg.
- Exceptiones, quarum usus est necessarius, quaedam sunt civiles, quaedam praetoriae, §. haec exempli, Inst. eod.
- Exceptiones quaedam sunt perpetuae, quaedam temporales, §. appellantur, Inst. eodem.
- Exceptio firmar regulam in non exceptis, gl. ex his, in additione, in §. item place, Inst. de donatio, & §. vt autem lex, in auth. de non alienandis.
- Exceptio quantam ad verba de regula est, sed non quantum ad iuris dispositionem, §. glo. 1. ad fin. l. 1. de regul. iuris.
- Exceptio non ampliat textum, ultra quam prius regula comprehendebat, imò talis exceptio intelligitur facta ad abundantiam, l. fina. iuncta, glo. 1. quod quisque iuris.

Reliqua verbo, Adulterium, §. Iudex, 48.

- 13 Exceptio ne quis conueniatur ultra quam facere potest, si sit et personalis ex parte eius, cui competit, & ex parte eius, contra quem opponitur, & sic potest, Nescimus, §. 1. de re iudicat.
- Exceptio, quod quis datur inquantum facere potest, est perpetua, & peremptoria, quod procedit, quia non impedit litem ingressum item potest opponi post litem contestatam, inquantum valet ad lenientiam, imò & post sententiam in executione, §. 1. de l. 2. & 3. & temporales dicitur respectu solutionis, & executionis, quia differt solutionem inter, cum, quousque veniat ad purgationem fortu-

nam, item quoad impediendam repetitionem soluti, §. gloss. final. in l. inter eos, 19. eodem.

Exceptio, quod non teneatur ultra quam facere possunt, quam habent totius patris, patris, vel matris, non competit eorum fideiussoribus, si conueniantur tantum fideiussores, sed si quid defensionis conueniantur, l. exceptio, 7. & ibi gl. 2. de except.

Exceptio, ne quis conueniatur, nisi inquantum facere potest, est temporalis, non perpetua, l. 4. §. 1. de muneribus, & gloss. 1. ad fin. §. appellantur, Inst. de exceptio.

Reliqua verbo, Beneficium, l. 2. §. 4. Donator, l. 2. §. 3. Libellitas, Maritus, 42. 43. P. iudicium, Replicatio, Reus, Secus, 2. Socus, 2. 4. Soluer, 7. P. iudicium, §. 7.

Exceptio reo competens non competit eius fideiussori, nisi integro rei statu manente, & hoc verum est in contradiculis, sed non in iudiciis, gl. quid ergo in l. sed & ibi gl. quis cautio.

Exceptio seu defensio non fitendi iudicio competens reo condemnato, competit eius fideiussori, d. l. sed & ibi gl. quid ergo.

Exceptio superueniens reo prodest fideiussori, l. si quis, eod.

Exceptiones omnes, quae competunt fideiussori pro libero desistendo iudicio, competit fideiussori pro seruo, praeterquam si reipub causa ab ille diceretur, l. si quis seruus, eod.

Exceptio, quae est inutilis in persona principalis, est etiam inutilis in personam defensoris, quod fallit in actione, quam edit, vel dat creditor, quae inutilis fit, si erat, et tamen utilis est, qui ceditur, l. & heredi, §. nos autem, & ibi gl. defensori, de pactis.

Exceptio debet sumere originem in persona principalis, & postea facere transiitum in fideiussorem, l. si vnus, §. si cum reo, eod.

Exceptio reo competens, eius fideiussori proficit, gl. persona, in l. postquam, vt legatorum nomine caueatur.

Exceptio principalis licet prodest eius fideiussori, secus tamen est in expromissione, l. qui libertus, 37. §. si de operis libertorum.

Exceptio, quae obstat deleganti, obstat ei, cui facta est delegatio ex causa lucratua, & etiam ei, cui ex causa onerosa, putatiam tamen, & non vera, l. 2. §. aliud, de donationib.

Exceptio merè personalis competens domino, competit etiam eius procuratori, & defensori, non eius fideiussori, vel heredi, l. si cum procuratore, 23. cum duob. l. seq. de re iudi.

Exceptio competens marito ne conueniatur ultra, quam facere potest, non competit eius heredibus, nisi filij communes eiusdem matrimonij successerint ei, secus est in filijs ex alio matrimonio habitis succedentibus marito, §. gl. si in d. l. si cum procuratore, & l. sciendum, 25. & ibi gl. 1. eod. reprob. l. in l. etiam, 18. soluto matrim.

Exceptio merè personalis obstat deleganti, non obstat ei, cui facta est delegatio ex causa lucratua, vel onerosa, l. Nescimus, 41. de re iudicat.

Exceptiones merè reales etiam fideiussoribus competunt, vt rei iudicata, doli mali, iurifurandi, & quod metus causa factum est, l. exceptiones, 7. §. 1. de exceptio.

Exceptio, quae competit mulieri intercedenti, competit eius fideiussori, ibid.

Exceptio, quod libertatis oneranda petitur competens principali, datur etiam eius fideiussori, ibid.

Exceptiones reales, quae reo competunt, competunt fideiussori etiam inuito reo, & potest cum opponere etiam inuito reo, l. omnes, & ibi gl. 1. eod.

Exceptio competens venditori transit ad emptorem, l. si mater, §. idem Iulianus, de exceptione rei iudic.

Exceptio cohaerens rei veluti furti, vel vi possessa potest obici etiam emptori, quia vitur ipse adminiculo sui auctoris, l. apud Celsum, §. de auctoris, & ibi gl. cohaerentem, & gl. traditur, de doli mali exceptione.

Exceptio omnis non personalis aduersus successores etiam in rem, vt exceptio iurifurandi, & similes transmittuntur, d. gl. cohaerentem, in add. marg.

Exceptio cohaerens personae auctoris non nocet emptori, nisi velit vi accessione sui auctoris, sed hodie nocet induit, d. §. de auctoris, & ibi gl. 1. de auctoris.

Exceptiones rei cohaerentes, & cetera rei commoda ex persona rei principalis, etiam inuito eo, possunt competere fideiussoribus, ceterisque accessoriis, vt mandatori, l. ex persona rei, 32. de fideiuss.

Exceptio obstat cedenti obstat etiam cessionario, si sit eadem exceptio illa quae obstat cessionario, & quae cedenti, ita fit diuersa, tunc cessus cessit, gl. in solutionem, in additione marg. in l. cum si quis, §. 36. eod.

Exceptio obstat cedenti non obstat cessionario, quando illud, quod est causa exceptionis, purgatur, & tollitur facta cessione, gl. fi in add. marg. ibid.

Exceptio, quae competit principali, competit etiam fideiussori, dummodo cohaerent rei, & non personae, l. si testamento, 49. eodem, & glossa 1. in l. cum mandatori, l. 2. C. de non numerat. pecun. & l. constitutoribus, 20. C. de viuis, & l. final. §. final. C. de viuis rei iudica. & glossa 1. in l. si ut propositis, 18. C. de fideiussor.

Exceptio cohaerens personae, quae obstat deleganti, non obstat ei, cui facta est delegatio, l. p. de nouat.

Exceptiones reo debitori competentes competunt etiam eius fideiussoribus ex persona debitoris, gl. 1. in d. cum mandatori, C. de non num. pecun.

Exceptio personalis cohaerens personae principali non porrigitur ad eius fideiussorem, gl. accipitur, in l. 1. §. fi. C. de except. rei iud.

Exceptio, quae reo principali competit, statu mutato, non porrigitur ad eius fideiussorem, l. 1. C. de fideiussor.

Exceptio Diui Adriani competens fideiussoribus ad diuidendas actiones, anomala est, gl. fi. in l. fideiussor, l. 1. C. eod.

Exceptio, quem de cutione tenet actio, etiam locum habet contra fideiussorem, l. exceptione, l. 1. C. de iudicio.

Exceptio reo competens fi est in rem, regulariter proderit eius fideiussori propter actionem mandati, quia reus sibi tenetur, §. fi. Inst. de replicatio.

Exceptio personalis reo competens, veluti cessiones bonorum, & similes, ad fideiussores nullatenus se extendunt, ibid.

Exceptio

EXC

IVRIS CIVILIS

EXC

- item vbiuque dicere iudicium fuisse nullum, ut quia sit venalis sententia, vel falsus testis, vel instrumentis iudicata, vel cum iudex non est fuit, item si inique sub iudice compulsi est eo tempore, quo compelli non debuit, d. gl. r.
- 22 **EXCEPTIO** rei iudicatæ non petendo competens fideiussori, mediante pacto debitoris, potest tolli sibi perius iniquum impetratum a debitore, si impetrationi fideiussor ipse consensit expresse, † g. exceptione rei, in l. 3. §. si is, pro quo, quod quique iuris.
- de Exceptione pacti conuenti, doli mali, iurifurandi, & rei iudicatæ poterit cognoscere iudex in actione ad exhibendum, l. 3. §. ibidem ad exhibendum.
- Exceptio pacti conuenti non conuenit heredi matris, quæ mater ex conductiois contractu viro erat obligata, licet heres ipfius matris illud pactum apposerat de luendo mercedem percipiendam ex fundo dato in dorem, l. quidam, 22. de pactis dotalib.
- Exceptio pacti competens reo regulariter competit etiam fideiussori, fallit, quando fideiussor sit talis, quod contra reum non habet regressum, l. si quis reum, de liberatione legat, & l. exceptiones, 7. de exceptio.
- Exceptionem conuentionis paritur ille, qui post prohibitionem permisit opus fieri, interdictionem, quod vi aut clam proponat, & idem, si eius procurator vel tutor, qui tutelam pupilli administrat, aut curam furiosus, vel adolefcentis permittit post prohibitionem opus fieri, l. 3. §. sed si permittit, quod vi aut clam.
- Exceptio pacti conuenti perpetui, doli, ne omnino pecunia petatur, dicitur perpetua, & peremptoria, l. 3. de exceptio.
- Exceptio perpetua pacti de non petendo, vel doli repellit petitionem aduersarii, l. hereditatis, 5. C. de pactis.
- Exceptio pacti de non petendo, est fauorabilis gl. pe. ibi.
- Exceptio pacti de non petendo non tollit actionem, sed eam elidit, §. præterea, l. si de exceptio.
- Reliqua verbo, Delator, §. 6. §. que 19. Pactum, 19. que 23.*
- 23 **EXCEPTIO** iurifurandi dicitur exceptio litis finitæ, l. i. de iurifurcat.
- Exceptio litis finitæ datur ex transactione, ex iurando, & ex sententia, gl. i. in l. a. eod.
- Exceptio iurifurandi non coheret personæ, & sic iuramentum ex parte iuranti est in rem quod hoc, ut non solum sibi, sed etiam successoribus competat, l. al. præterea, c. m. f. q. eod.
- Exceptio iuramenti impedit litem ingressum, cum agendum sit per litem contestatam, nam, postquam §. eod.
- Exceptio iuramenti contra iuramentum contra omnem actionem, quæ oritur ex eadem causa, super qua iuratum est, secus contra actionem, quæ ex alia causa oritur, in duobus, 28 §. exceptio, & ibi glo. quarto, eod.
- Exceptio transactionis, quæ impedit litem contestationem, si omittatur a parte, non tollit actionem nullam, leuagant, §. si quis de conditione indebiti.
- Exceptio transactionis, quæ impedit litem contestationem, potest opponi post litem contestationem, & idem operatur, ac si fuisset opposita ante contestationem, §. si quis, & ibi glo. t. ad l. eod.
- Exceptio transactionis, & rei iudicatæ impediunt litem ingressum, & processum negotij principalis, secus est in aliis peremptoriis, gl. contestati, & ibi add. marg. ibi.
- Exceptio iurifurandi tutus per errorem soluens repetit, l. si quis iurasset, 43. de conditione indebiti.
- Exceptio solutionis, transactionis, & acceptationis dicitur exceptio litis finitæ, l. cum quæretur, & ibi add. marg. iudicatum soluit.
- Exceptio, quæ competit patri, & patrono ne intenteur actio famosa, impedit litem ingressum, gl. i. in l. vir bonus, eod.
- Exceptio, quæ competit contra hæredem, vel iudicem, vel alium, petentem rem, quam sibi habere non licet, impedit litem ingressum, ibi.
- Exceptio transactionis, rei iudicatæ, & iurifurandi impedit litem ingressum, quod habet locum quæritur actum in omni exceptione peremptoria, & quæ est rei finitæ d. gl. i. & ibi add. marg.
- Exceptio litis pendente impedit litem contestationem in omni casu, quo rei iudicatæ exceptio impedit, quod verum est, quando exceptio litis pendente apponitur coram iudice, non coram a. l. i. §. de i. in additione marg. in §. quia verò, in authent. de iudicibus, col. 6.
- Exceptio præscriptionis 30 vel 40. an. impedit litem moueri, cum tanto tempore omne finis extinguitur, l. 4. C. de præscriptio, 30. vel 40. ann.
- 24 **EXCEPTIO** rei iudicatæ non potest opponi agenti actione commodati, licet opponens habuerit causam ab agente ex contractu commodati, † gl. i. in l. ira vel fur, commodati.
- Exceptionem dominij non potest opponere prædo conuentus rei vindicatione, & hoc specialiter iure, quia durior est causa delicti, quam contractus, ibi.
- Exceptionem dominij non potest opponere depolarius, & commodatarius contra deponentem, vel commodantem, cum ab eis habeant causam, gl. depositi, in l. i. §. si prædo, depositi.
- Exceptio dominij sui potest opponere ille, contra quem agit commodati, vel depositi, cum dominium proprium impediatur contractum, gl. qui rem, depositi.
- Exceptio dominij non obstat semper agenti Publiciana, gl. i. in l. si quis tem, 24. de excep. rei iudicatæ.
- Exceptio dominij, quæ acquirit actionem indaginem, non obstat agenti interdictione adipiscendæ possessionis, sed ei debet per iudicem ieiunari, l. i. C. quorum bonorum.
- 25 **EXCEPTIO** rei iudicatæ non opponitur agenti actione quod metus causa, si est in conditione ob turpem causam perdidit, gl. de, in l. nec timorem, de co. quod metus causa.
- Exceptio rei iudicatæ oritur ex sententia contra omnem actionem, quæ oritur ex eadem causa, super qua iudicatum est, secus contra actionem, quæ ex alia causa oritur, §. o. questio, in l. i. in duobus, 28. de iurando.
- Exceptio rei iudicatæ non dicitur inducta ob iuris rigorem seruandū, † repro. glo. peritiam in l. qui exceptionem, 40. de d. l. i. de conditione indebiti.
- Exceptio rei iudicatæ ex vna causa non nocet, cum ex alia causa agitur, † gl. i. in l. ab his, de iusticiis, actione.
- Exceptio rei iudicatæ opponitur ei, qui succumbit in exceptione, si illud idem

in modum actionis velit intentare, l. quod in diem, §. si de compensat.

Exceptio rei iudicatæ obstat etiam in accessoriis, quæ, sublato principali, non possunt, gl. obici, ibi.

Exceptionem rei iudicatæ, vel solutæ pecuniæ, vel iuramenti delati opponi de eo, quod nunc sibi petitur, tenetur cum probare, l. in exceptionibus, 29. probatio.

Exceptio rei iudicatæ obstat, quoties eadē questio inter eadē personas agatur, l. 3. de exceptione rei iudicatæ.

Exceptio rei iudicatæ obstat ei, qui singulis rebus petitis, rei vindicatione habet, datur petat ex eadem causa, vel contra, ibi.

Exceptio rei iudicatæ comprehendit omnes personas, quæ possunt rem deducere iudicium, quia habebant legitimam administrationem publicam, vel priuatam, & ideo si fuerit videtur tutor, curator, vel procurator, exceptio obstat, glo. ad iudicem, & ei, qui procurator, em dedit, l. 4. & ibi gl. i. eod.

Exceptio rei iudicatæ non obstat domino, quando coniuncta persona agens, sine mandato recte potest agere, si ceciderit, nisi dominus ratum habuit, gl. i. ibi.

Exceptio rei iudicatæ prodest reo, si ab eo petatur, quando quis admisit litem ad defendendum aliquem oblata cautione iudicatum solui, & sententia fuit pro eo, qui si obliit defensione, non tamen nocet reo exceptio rei iudicatæ, nisi eorum tutor, vel curator, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat agenti in alia actione ex eadem causa, gl. sufficere, in l. singulis, eod.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti partem ex eadem causa, ex qua petitur, & succumbit, secus si ex diuersa causa, siue illud totum consisteret quantitate, siue in iure, l. si quis cum totum, §. eod.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti partem fundi pro indiuiso, vel pro diuiso, aut certum locum ex eo fundo, quem petit, & succumbit, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti vnam rem, vel vnum corpus ex duobus, petentem, vel succumbit, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti arbores excisas ex eadem causa ex fundum, quem petit rei venisset, & succumbit, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti lapides, &igna ex eadem causa, ex quo domum, vel arcam petit, & succumbit, secus si ex alia causa, l. si quis cum totum, & ibi gl. i. ad d.

Exceptio rei iudicatæ obstat vendicanti singulas tabulas naui ex eadem causa, ex qua nauiem petit, & succumbit, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti vniuersum partem fundi ex eadem causa, ex qua vniuersum totius fundi petit, & succumbit glo. i. iure, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti partem hereditatis ex eadem causa, ex qua totam hereditatem petit, & succumbit, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti vniuersum causam, in ex eo fundo, quo rei vindicatione petit, & succumbit, sed non obstat petenti vniuersum causam ex eo fundo, ex quo petit vniuersum foale, & succumbit, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat ferè in omnibus casibus, in quibus eadem res petitur, quoties videtur peti, quoties apud iudicem posteriorem id quaeritur, quod apud priorem quaesitum est, d. l. si quis cum totum, §. si ancillam, eod. titul.

Exceptio rei iudicatæ non obstat petenti partem ancillæ, quam dicens pregnantem esse, cum non esset, petit, & succumbit, & ipsa postea post litem contestationem concepit, & peperit, nisi in petitione ancillæ obnuenerit, & restituerit ancillam cum æstimatione partus, dicit, l. si quis cum totum, §. de fructibus, eod.

Exceptio rei iudicatæ non obstat petenti fructus fundi, quem petit, & succumbit, nam bene potest petere fructus, qui non erant in rebus humanis tempore petitionis fundi, nisi in petitione fundi obnuenerit, & sibi restitutus fuerit, & d. cum æstimatio fructuum, d. §. de fructibus.

Exceptio rei iudicatæ non obstat petenti id, quod prouenit ex re petita, si id sit peti potest aliis obstat, gl. non nocet, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat, quoties inter eadē personas eadem questio uocatur etiam alio quo, & iudicij vel actionis, & ideo si hereditatem petita petens perat ex eadem causa, qua primò petit hereditatem, vel singulas res petens hereditatem perat ex eadem causa, ex qua petit singulas res, reliqua exceptio, secus si ex alia causa, d. l. si quis cum totum, §. penult. & ibi petat, eod.

Exceptio rei iudicatæ obstat petenti totam hereditatem ex eadem causa, ex qua petit vnam rem hereditatis, & succumbit, quasi non esset heres, secus si succumbit, quia res non erat hereditaria, gl. petat, ibi.

Exceptio rei iudicatæ obstat hereditatem petenti, qui antè debitum peti debitor hereditatem, & succumbit, vel contra petenti debitum hereditarium, qui petit antè hereditatem, & succumbit, dicit, l. si quis cum totum, fin. eod.

Exceptio rei iudicatæ obstat agenti familie ericifundæ, vel communi diuiduæ, qui antè fundi partem petit, & succumbit, litem parte, eod.

Exceptio rei iudicatæ competens contra venditorem, vel autorem, ante venditionem, vel etiam post, transactio contra emptorem, ac singularem successorem, sed non contra exceptio competens singulari iurefiori, vel emptori transactio autorem, vel venditorem re ad ipsum reuerfa, l. si de hereditatem, §. si de gl. solere, & ibi add. marg. eod.

Exceptio rei iudicatæ ex persona emptoris non obstat venditori petenti re, eo, qui euicerat ab emptore, d. §. fin.

Exceptio rei iudicatæ obstat in omnibus, quando in petitione hereditatis præsit petitio generalis, & specialis persequitur, nisi actor ope restitutionis iuratur, l. i. mater, eod.

Exceptio rei iudicatæ non obstat agenti contra venditorem ex eo, quod ab ipso fuerit agendo contra emptorem, l. item, si euictus, eod.

Exceptio rei iudicatæ obstat in omnibus casibus, quando in actione reali petitio generalis, & persequitur specialis, secus si vna causa specialiter exprimitur, si mater, §. 4. eod.

ceptio rei indicatæ non obstat petenti per fundum, per quem actum petiit, & succubuit, d.l. si mater, §. si quis iter.

ceptio rei indicatæ obstat ex parte actoris omnibus personis, quæ possunt rem in iudicium deducere, vt est procurator verus, tutor, vel curator furiosus, vel pupillus, actor municipii, & similes, quia sententia lata contra eos nocet ei, ad quem res pertinet, d.l. si mater, §. hoc iure.

ceptio rei indicatæ ex parte rei prodest vero procuratori, vel eius legitimo administratori, & etiam defensori, quando reus primò absolutus fuit, ibid.

ceptio rei indicatæ non prodest, neque obest domino, quando sententia lata est pro defensore, vel contra defensorem rei, nisi dominus ratum habeat, §. gl. deduct, ibid.

ceptio rei indicatæ vt prodest, vel noceat ex parte actoris, cuius nomine quis sine mandato agit, & sententia lata est contra eum, vel pro eo requiritur, quod dominus ratum habeat, ibid.

ceptio rei indicatæ obstat petenti à parte seruorum, quem à filiofam. personali, vel reali actione petit, & succubuit, d.l. si mater, §. si quis hominem.

ceptio rei indicatæ obstat petenti à parte rem, quam à filio emancipato petit, & succubuit, si ipse pater habuit causam à filio emancipato, vt quia emit, vel in eadem rei vniuersum habet: fecus si ab eo non habere causam, gl. si quis hominem, ibid.

ceptio rei indicatæ obstat emptori agenti pro fundi seruitute, super qua venditor antea agens succubuit, d.l. si mater, §. si.

ceptio rei indicatæ nunc obstat, cum petitur idem corpus, vel eadem quantitas, aut idem ius, quod prius petebatur, & quod sit eadem causa, & eadem conditio personarum, quæ omnia nisi simul concurrant, non obstat exceptio, d.l. cum queritur, cum dnb, seq. eod.

ceptio rei indicatæ obstat cum petitur eadem quantitas quoad essentiam, vt si primò petit decem, & succubuit, & nunc petit quinq; vel, contra, si primò petit quinq; & succubuit, & nunc petit decem, quia tunc repellitur per exceptionem quantum est in quæstione, gloss. quantitas, in l. quantitas, eodem.

ceptio rei indicatæ vt obstat non requirit solam, quod petatur idem corpus omni pristina qualitate, vel quantitate seruata, nulla adiciione vel diminutione facta, sed sufficit, quod petatur etiam mutata qualitate, & quantitate acta, vel diminuta, & largo sensu idem corpus dicitur, l. & an eadem, & ibi gloss. 3. eod. tit.

ceptio rei indicatæ quandoque non obstat, quauis concurrat identitas rei corporalis, vel incorporalis, & causæ, & personarum, quandoque absolutio fit ab obseruatione iudicii, vel propter ineptam actionem, vel quando agit quis iure speciali, vt minor, vel filius, & similes, gloss. personarum, in d.l. & an eadem, eodem.

ceptio rei indicatæ habet locum, etiam si mutata sit qualitas, vel quantitas, vel corpus sit immutatum, vel actum, neque est necesse omnino idem esse corpus, sed sufficit, modo de eodem corpore tractetur in secunda quæstione, de quo in prima, d.l. & an eadem, & add. marg.

ceptio rei indicatæ in actione personali non obstat in effectu in non profectus, quando petitur fuit generalis, & persequitur specialis, gl. actiones, in d.l. & an eadem, §. actiones.

ceptio rei indicatæ non obstat ei, qui agit rei vindicatione ad fundi, & obsequit, si iterum vult agere eadem rei vindicatione, l. euidenter, & ibi gl. 1. eod.

ceptio rei indicatæ non obstat ei, qui simpliciter se defendat, non opposita illi exceptione, gl. si in l. duobus, eod.

ceptio rei indicatæ obstat petenti gregem auctum, vel diminutum numero, quem antea petiit, & succubuit, l. si cum argentum, §. 1. §. 1. eod. tit.

ceptio rei indicatæ obstat petenti speciale corpus ex grege, quem petit, & succubuit si illud corpus eo tempore, quo petit, & succubuit, fuit in eo grege, ibidem.

ceptio rei indicatæ obstat petenti Stichum tantum ex eadem causa, ex qua antea petit eundem Stichum, & Pamphilum, & succubuit, d.l. si, cum, §. si Stichum, eodem.

ceptio rei indicatæ obstat petenti vniuersum causalem illius fundi, quem petit rei vindicatione, & succubuit, quia videtur petere vniuersum fundi ex eadem causa scilicet ratione domini illius fundi, d.l. si, cum argentum, §. si fundum, & ibi gl. vniuersum, eod.

ceptio rei indicatæ non obstat petenti vniuersum formalem, aut proprietatem illius fundi, cuius vniuersum causalem petit, & succubuit, quia non videtur petere idem, nec ex eadem causa, ibid.

ceptio rei indicatæ non obstat petenti fundum, cui vniuersum causalem petit, & succubuit, quia aliam rem petit, gl. pecuniam, ibid.

ceptio rei indicatæ competit domino super actione de peculo competet ei, qui fideiussit pro seruo, d.l. si, cum argentum, §. si.

ceptio rei indicatæ non obstat, etiam si sit eadem causa defensionis, quando iudicetur persona, vel causa petendi, quia censetur alia, & diuersa quæstio, §. l. si cum vno, & ibi add. repro. gl. 1. eod.

ceptio rei indicatæ non obstat agenti contra vnum heredem ex causa depositi, eo quod contra eum ex herede emperit depositi, & succubuerit, etiam si fuerit eadem causa defensionis in isto solo, §. ibid.

ceptio rei indicatæ non obstat agenti depositi contra heredem ex dolo ipsius heredis, eo quod antea egerit contra eundem depositi ex dolo defuncti, & succubuit, ibidem.

ceptio rei indicatæ non obstat petenti forem, eo quod antea petierit vtrius, & succubuit, l. si in iudicio, §. 3. eod.

ceptio rei indicatæ non repellitur ille, qui cum heres non erat, petit hereditatem, & succubuit, si postea heredi causam eandem hereditatem petat, l. si ius heres, & §. eod.

ceptio rei indicatæ obstat agenti sui sibi esse alius tollendi xdes vsque ad 20. pedes, si antea cum eodem egerit sui sibi esse alius tollendi eas xdes vsque ad iudicem pedes, & succubuit, l. egi tecum, §. 2. eod.

ceptio rei indicatæ obstat agenti sui sibi esse alius tollendi xdes ad alios decem pedes ab aut decem pedibus, unde vicus fuit, quasi supra illos decem

pedes velit intendere, ius sibi esse decem pedes alius edificare, ibid.

Exceptio rei indicatæ obstat petenti insulam natam in flumine ex parte fundi, quem antea petit, & succubuit, d.l. egi tecum, §. fin.

Exceptio rei indicatæ obstat petenti rem, qui successit in dominium eius, qui iudicio expertus succubuit, l. exceptio, §. 8. eod.

Exceptio rei indicatæ vt obstat, requiritur, quod causa petendi sit eadem, quæ prius erat, & quod sit inter eadem personas, & quod petatur ad ipsum, quod prius erat petitum, quorum quid si defuerit, non obstat exceptio, l. cum de hoc, 27. & ibi glo. 1. eod.

Exceptio rei indicatæ non obstat agenti actione personali, qui antea agens realiter succubuit, l. fin. eod.

contra Exceptionem rei indicatæ quando replicatio doli obicitur, tunc in arbitris contra petitionem pœnæ obstat exceptio doli, l. apud Celsum, §. queritur, de doli mali exceptione.

Exceptio rei indicatæ prodest condemnato, quando condemnatus est in contrahitib. bonæ fidei super sorte, vt postea super vtrius, quæ ex mora iudicis officio petuntur, non possit conueniri, gloss. fina. in l. 4. C. depositi.

Exceptio rei indicatæ obstat tantum ei, vel successoribus eius, contra quem cognitum, & pronuntiatum est super ea re, non tamen obstat eis, contra quos non est pronuntiatum, l. x. C. de excep.

Exceptio rei indicatæ inducitur est ad conseruandum iuris rigorem magis, quam ex æquitate, gl. per denunciationem, col. 2. ad fin. in extrauag. ad reprimendum, quomodo in lesa maiestas. criminæ.

Reliqua verbo, Absolutio, 1. Eadem Sententia, 42.

EXCEPTIO nullitatis euidentis impedit executionem sententiæ, l. si feriat, in 31 add. marg. de feriis, & l. si prator, in prin. iuncto §. Marcellus, de iurisdictione, & l. si, cum nulla, §. 8. de re iud.

Exceptio nullitatis non impedit executionem, nisi excipiens habeat paratam exceptionem, l. 3. §. ibidem, & ibi add. marg. ad exhibendum.

Exceptio nullitatis iudicii ratione incompetentiæ vel excommunicationis potest opponi etiam post sententiam, licet improprie dicatur exceptio, gl. si in l. 1. C. de iuris, & facti ignor. & l. 1. & ibi gl. 1. C. de executione rei iud.

Exceptio nullitatis matrimonii excludit actorem ab accusatione adulterii, si eius a quo, §. 4. C. de adulteriis.

EXCEPTIO doli semper est in rem ex parte opponentis, quando doli est commissus in re adquirenda, vel actione, qua nunc agebatur, gl. 1. in l. si de iust. fori, de pactis.

Exceptiones doli tutus si ignoranter soluit, potest solum repetere, l. qui se debere, & ibi gl. 1. & gl. quoniam, de condic. indeb.

Exceptio doli quinquplex est, gl. exceptione, & ibi add. marg. ibid.

Exceptio doli quædam est, quæ nascitur tempore contractus, vt si dolo me induxisti, vt promitterem tibi decem, & hoc casu cessat repetitio, si solum, d. glo. exceptione.

Exceptio doli quædam est, quæ succedit in locum non numeratæ pecuniæ, & nascitur tempore, quo agitur, non tempore confessionis, & tunc solum per errorem repetitur, ibid.

Exceptio doli est alia, quæ succedit in locum pacti, & iurifurandi praestiti, & in hoc casu solum per errorem repetitur, ibid.

Exceptio doli alia est, quæ succedit in locum exceptionis facti, & intentionis, veluti quando actor non habet actionem, sed de facto agit, & sic reus etiam de facto excipit, ibid.

Exceptio doli est alia, quæ succedit in locum cuiuslibet exceptionis de mundo, d. gloss. exceptione, in add. marg. & gloss. pecuniam, in l. qui exceptionem, 40. eodem.

Exceptio doli, quæ obstat deleganti non obstat ei cui facta est delegatio ex causa onerosa, nisi quatenus ad delegantem res est reuertenda, sed delegato contra delegantem succurritur, l. si donaturus, §. si eod.

Exceptio doli, quæ in locum cuiuslibet exceptionis datur, an sit odiosa, vel non, incipit debet origo ipsius exceptionis, gloss. pecuniam, in d.l. qui exceptionem, 40. eodem.

per Exceptionem doli potest quis quandoque cogi ad cessionem actionis aduersus alium, l. cum hic status, §. 2. §. si maritus, & ibi add. marg. de donatio, inter virum.

Exceptio doli obstat agenti ex contractu bonæ fidei contra æquitatem ex sui natura, l. huiusmodi, 84. §. qui seruum, de legat. 1.

Exceptio doli mali prætor proposuit, ne cui dolus suus per occasionem iuris 33 ciuilibus contra naturalem æquitatem proficiat, l. i. de doli mali exceptione.

Exceptio doli mali proposita est ex eadem causa, ex qua actio de dolo malo, scilicet ne malitia alicuius sibi sit lucrosa, l. 2. & ibi gloss. 1. eod.

Exceptio doli aduersus eum, contra quem proponitur, non est in rem, sed bene ex parte eius, qui eam proposuit, d. l. 2. §. 1. & ibi gloss. in ea re.

Exceptionem doli obiciens reus debet docere dolo malo actoris actum fuisse, nec sufficit ostendere ei, in rem dolum esse, aut si dicat alterius dolo malo fuisse factum, eorum personas specialiter debet nominare, dummodo sint personæ, quarum dolus nocet, ibid.

Exceptio doli conuenit cum actione ex stipulatu, gl. competat, in l. apud Celsum, contra Senatusconsultum, eod.

Exceptio doli personalis est ex parte eius, qui dolum commisit, vt contra eum solummodo opponatur, non contra alium, nisi ab eo habeat causam lucrativam vel propiæ, vel non lucrativam, sed tamen res reuersa est ad dolum, l. 2. §. 1. & ibi gl. si in ea re, eod.

Exceptio doli potest opponi à quocunque possidente, quando dolum committitur in acquirenda re, vel obligatione, pro qua, vel ex qua nunc agitur, sed quando dolum post acquisitionem rei committitur, vt in eo, quod venit contra pactum, tunc non potest obijci exceptio à quocunque, d. gl. si in ea re.

Exceptio doli est in rem ex parte eius, qui eam opponit, nec queritur aduersus quem dolum commissus sit, sed an in ea re acquirenda, non retinenda dolo malo facti sit ex parte actoris, d. l. sequitur, & ibi gloss. in ea re, & gl. re, eod.

Exceptionem doli repellitur etiam is, qui bonam fidem habuit in acquirenda re, si tamen defuit titulus, vel aliquid de illis, quæ sunt necessaria ad Purbicariam,

- blicianam, si postea remillam à quocunque possessore vendicet, gl. actoris, in d.l. §. plane.
- 34 Exceptio doli mali repellitur etiam is, qui habuit scientiam rei alienae, quod loco doli accipitur, cum nec vi capere, nec Publicianam habere possit, ibid.
- Exceptio doli potest opponi contra eum, qui commisit dolum in obligatione personalis, ut quia dolo promittentem induxit, siue bona fide eum induxit, si tamen causa deest, quae adesse credebatur, ibidem.
- Exceptio doli habet locum in dolo commisso in praeteritum, vel etiam in praesenti, ibid.
- Exceptio doli mali nocet ei, qui sine causa stipulatus est, si postea ex ea stipulatione agat, quia licet tempore stipulationis nihil dolo admiserit, quia credebatur causam inesse, tamen cum licet contestatur, dolo facere videtur, eo quod periclitatur ex ea stipulatione petere, d.l. §. circa primam.
- Exceptio doli obstat ei, qui crediturus pecuniam stipulatus est ab aliquo, nec credidit, cum non sit sequuta causa, ibid.
- Exceptio doli datur ubiqueque potest dari alia qualibet exceptio, d.l. §. & generaliter, & gl. culpa, in l. apud Celsum, §. item quaeritur, eod.
- Exceptionem doli habet reus, qui convenitur ad penam quam promissit, si non staret arbitri praepcepto, quando pena fuit commissio ex eo, quod non steterit ob adversum valendum, l. apud Celsum, §. si in arbitrium, eod.
- Exceptio doli datur contra petentes iterum debitum, quibus non recte fuit solutum, veluti pupillis sine tutore, aut furiosis, aut adultis curatorem habentibus, & his, quibus est interdictum bonis, si illi ex solutione facti sint incomplectiores, d.l. apud Celsum, §. si quis pupillo, & ibi gl. in ceteris.
- Exceptio doli repellitur ille, qui petit, quod promissum est sub pena, & cum eo ipsam penam, d.l. apud Celsum, §. Labeo ait.
- Exceptio doli mali repellitur ille, qui petit aliquid ex testamento contra voluntatem testatoris, & ideo heres institutus in testamento, de cuius institutione ponitur testator, expressè, vel tacite, si petat hereditatem ex dicta institutione, repellitur à legitimo herede, vel à creditoribus hereditatis exceptio doli mali, d.l. apud Celsum, §. praeterea, & ibi gl. contra voluntatem, eod.
- contra Exceptionem doli mali specialem non datur replicatio doli, sed bene contra exceptionem doli generalem, d.l. apud Celsum, §. Marcellus, & ibi gl. Marcellus, eod.
- 35 Exceptio doli licet non infamet, grauat tamen opinionem, unde filius, vel liberatus non admittitur ad opponendam eam contra patrem, vel patronum, d.l. apud Celsum, §. adversus, & ibi add. marg.
- Exceptio doli semper, & quodcumque potest obici domino, & patri ex dolo commisso à servo, vel filio in peculiari causa, & etiam ex dolo commisso ab ipso parte, vel domino, ut quia fecerunt pactum de non petendo, vel si petant pecuniam non numeratam, d.l. apud Celsum, §. in hac exceptione, eod.
- Exceptionem doli mali tollunt reverentia, & iusta ignorantia, d.l. apud Celsum, §. adversus, & ibi gl. adversus, eod.
- Exceptio de dolo tutoris recte potest obici pupillo agenti ex contractu tutoris dolo eius facto, sed non de dolo protutoris, d.l. apud Celsum, §. si quis non tutor, eod.
- Exceptio de dolo minoris 25, annorum potest obici minori, & etiam pupillo ex suo dolo, ex ea etate, quae dolo non caret, d.l. apud Celsum, §. quae in tutore, eod.
- Exceptio doli ex persona eius, in cuius locum succedit, nocet succedenti ex quacunque causa, quae lucratum vel propter lucratum acquisitionem habet, d.l. apud Celsum, §. si quis autem, & §. auctor, eod.
- Exceptio doli quamvis non obiciatur singulari successori de dolo auctoris, sed exceptio metus potest obici non solum de metu ab auctore, sed etiam a quocunque adhibito, d.l. apud Celsum, §. si eod.
- Exceptio doli perpetua est, licet actio doli certo tempore finiat, l. purè, §. si eod.
- Exceptio doli mali, vel alia non introducta favore, ut patet, vel rei indicatae, vel alia simili, quae obstat deleganti, non obstat creditori, cui facta est delegatio, nisi contra eam eadem ratio concedenda exceptionis subsistat, l. doli mali, 19, & ibi gloss. exceptionibus, de nouatio.
- Exceptio doli, aut turpis causae, aut iniustae potest opponi etiam post biennium contra promissionem, §. gloss. in l. 1. C. de conditione ob tunc.
- Exceptio, dolo facit, qui petit, quod statim restitutus est, habet locum, quando quis paratus est incontinenti probare, secus quando altiore indaginem requirit, gl. in l. si C. quorum bono.
- Exceptio, dolo facit, qui petit, quod statim restitutus est, habet locum in petitoris causis, non in possessoris, gl. in l. 1. C. quorum legatorum.
- Exceptio, vel replicatio doli potest perpetuo contra pactum opponi, l. si pactum, §. C. de exceptio.
- Exceptio doli mali habet locum, ubiqueque aequum est, exceptionem locum habere, siue alia competat, siue non, gl. per exceptionem, in §. certae, Inst. de rerum diuisione.
- Exceptio doli, quae obstat cedenti, non obstat ei, cui facta est cessio etiam ex causa non lucrativa, l. apud Celsum, §. si cum legitimo, de doli mali exceptione.

Reliqua verbo, Dolus, 25.

EXCEPTIO Velleiani fauorabilis est, & mulier quocunque errore solvens per illam exceptionem, solum repetit, l. qui exceptionem, 40, de condic. indeb.

Exceptio Velleiani in fauorem mulierum inducta est, & ideo ei renunciaris potest, sed exceptio Macedoniani in odium creditoris est inducta, & ideo filius familias non potest ei renunciare, l. tamen, si, & ibi gl. l. ad Macedon.

Exceptio Velleiani, aut Macedoniani non opposita etiam post sententiam potest opponi, ibid.

Exceptio Velleiani mulieri intercedenti competens, quae obstat deleganti, obstat etiam ei, cui facta est delegatio, quia & in secunda promissione nouante est intercessio, l. doli, 19, & ibi gloss. exceptionibus, de noua.

Exceptio Velleiani & Macedoniani etiam post sententiam possunt opponi, gl. in l. si de iussu, 10, C. de iudiis, ibi.

Exceptio Macedoniani competens filiofamilias, quae obstat deleganti, non obstat creditori, cui facta est delegatio, quia in secunda promissione nouante nihil est factum contra Macedoniam, l. doli mali, 19, & ibi gloss. exceptionibus, de nouatio.

contra Exceptionem Macedoniani recte datur replicatio doli, illaque nocet in calib. in quibus cessat Macedonianum, l. apud Celsum, §. contra Senatusconsultum, & ibi gloss. auctoritas, de doli mali exceptione.

Exceptio Macedoniani, quae datur filiofamilias, datur & eius fideiussori, l. exceptiones, 7, §. si de exceptio.

Exceptio Macedoniana odiosa est, & turis illa exceptione solvens non repetit solutum, l. qui exceptionem, 40, de condic. indeb.

Reliqua verbo, Debitum, 56, ut quae 59, Vallianum, Macedonianum, Fideiussor, 14, 15, Femina, 1, Adhuc, 57, §. ut quae 68, 70.

EXCEPTIO NES non numeratae pecuniae, & non numeratae dotis similes sunt, & eas oppositae non tenentur probare, quod non dicunt, vel non ponunt, sed dictum vel positum ab alio negant, gl. in l. in exceptionibus, 19, de probatio.

Exceptiones non numeratae pecuniae, & non numeratae dotis soluntur tempore, nisi fuerint contestatae, sed aliae exceptiones non tolluntur tempore, ibi.

Exceptio non numeratae pecuniae vel dotis peremptoria est, quia perimit, & impedit adionem, contra quam opponitur perpetuo, §. reprob. gl. in l. 3, §. si de exceptio.

Exceptio non numeratae pecuniae ad interrompendam praescriptionem potest exhiberi coram alio iudice, vel eo deficiente, coram Episcopo, quando habet ille contra iudicem, l. si praesens, 18, C. de Episcopo, aud.

Exceptionem non numeratae pecuniae habens contra extraneum, qui dicitur numeratae dotem pro vxore, potest proponere coram vno alio iudice, vel eo deficiente coram Episcopo, quando ille, qui dicitur numeratae dotem, fuerit factus postea iudex, ibi.

Exceptio non numeratae pecuniae datur etiam pro rebus, quae ponderis, numero, vel mensura consistunt, alioquin quis contra suam confessionem non posset venire, d.l. si praesens, & ibi gl. 2.

Exceptiones praeter non num. pecun. & dotis licet diu non opponantur, tempora tamen eis non currunt, gl. pen. ibid.

Exceptio non numeratae pecuniae potest opponi intra biennium tantum, quando contractus est celebratus in scriptis, gl. et gestae, in l. si non singuli, C. si certum petatur.

Exceptio non numeratae pecuniae potest opponi etiam post biennium, quando contractus non est celebratus in scriptis, ibid.

Exceptio non numeratae pecuniae competit ei, qui ultra debitum salarium permittit aduocato certam quantitatem conficendo se quasi mutuum accepisse, intellige in id, quod excedit ultra legitimum modum, non vero in id, quod est infra legitimum modum, etiam intra biennium, gl. non numeratae, in l. 3, C. de postulando.

Exceptio non numeratae pecuniae non causatur ex tempore, imò potius tempore finitur scilicet biennio, §. gloss. in l. si. C. in quibus causis in integrum.

Exceptionem non numeratae dotis opponendi tempus currit minoribus fauore dotis, aduersus quem cursum ipsi heredes eorum restitui possunt intra 12 ann. à tempore nuptiarum, aut si minores, C. de temporibus, in integrum.

Exceptio non numeratae pecuniae olim intra quinquennium, hodie intra biennium debet opponi, gl. ipatio, in l. 3, C. de postulando, & l. in contractibus, 14, C. de non num. pecun.

Exceptio non numeratae pecuniae, id est, in factum opponi debet pro pecunia non numerata, & hoc in id, quod promittitur ultra legitimum modum, gl. non numeratae, ibid. in l. 3, C. de postul.

Exceptio non numeratae pecuniae civiliter tantum obligatis succurrit, ratione naturalis, & non numerata pecunia dicitur etiam respectu creditoris, gl. in rub. C. de non num. pecun.

Exceptio non numeratae pecuniae sicut potest opponi pro tota quantitate confellata, & non numerata, ita & pro parte non numerata, l. 2, C. eod.

Exceptio non numeratae pecuniae datur contra omnes, etiam patrem, vel patronum, gl. 3, in l. 3, C. eod.

Exceptio non numeratae pecuniae potest opponi contra priuatam scripturam debitoris, secus si alius scribat me debere cum testibus saltem tribus, gloss. penult. ibidem.

Exceptio non numeratae pecuniae potest opponi contra publicam scripturam, si ibi dicitur, confessus est eo accepisse, secus si dicatur, quod accepit, quia contra eam non datur exceptio, cum tunc plenè probat, ibid.

Exceptio non numeratae pecuniae licet non possit opponi contra publicum instrumentum, in quo continetur quod accepit pecuniam, tamen contrarium, scilicet quod non accepit, potest probari, sicut contra aliud publicum instrumentum per tres, vel plures testes, d. gl. pe.

Exceptioni non numeratae pecuniae potest renunciari quantum ad hoc, quod per oppositionem talis exceptionis non grauiatur actor onere probandi, sed si renunciatus velit onus probandi pecuniam non numeratam in se subire, potest opponere exceptionem doli, vel in factum, ibid.

Exceptioni non numeratae pecuniae renunciatus potest opponere exceptionem doli, & inter

& interrogabitur creditor, an numerauerit, & si dixerit non, si ei probetur, videatur esse in dolo, qui non potuit remitti, antequam fuisset commissus, ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ ibi locum habet, ubi quasi credita pecunia petitur, l. aduersus, C. de ed.

exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponi obligationi primæ, quæ originem trahit aliunde, quam ex numeratione, gl. i. ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponere, qui se pro alio constituit debitorem principaliter, vel accessorio, l. finit, 6. C. de ed.

exceptio non numeratæ pecuniæ potest competere gl. i, ubi fuscipit in se obligationem pro alio, cui numerata non fuit pecunia, gl. i. ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ perpetuatur, & ad heredes etiam post biennium transferatur, si querela non numeratæ fuerit facta in scriptis, vel sine scriptis coram iudicis intra biennium, l. i. inter, 8. C. de ed.

exceptio non numeratæ pecuniæ tempus coepit, contra defunctum currit contra heredem maiorem completa ætate, §. glo. 3. ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ tempus currit contra heredem minorem statim à morte defuncti, §. ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ ultra biennium non potest opponi, l. assuecra- tio, 10. C. de in pri. l. ult. de l. i. s. arum oblig.

exceptio solutionis pecuniæ numeratæ etiam ultra biennium potest opponi, & affirmari, & non negari incumbit onus probandi, d. l. assuecra- tio, Cide non num. pecun.

exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponi contra petentem ex causa transactionis, l. i. transactionis, 1. C. de ed.

exceptio non numeratæ pecuniæ competens reo principali, competit etiam eo introitus mandatori, vel fideiussori, l. cum mandatori, 12. & ibi glo. 1. C. de edem.

exceptio non numeratæ pecuniæ etiam post biennium potest opponi, quando debitor confessus pecuniam se debere ex causa venditionis post biennium probat non ex causa venditionis, sed ex causa mutui promissile, glo. ci. p. 1. & glo. religionem, in l. generaliter, 13. C. de ed.

exceptio non numeratæ pecuniæ, quæ quibusdam propter aliquas causas olim potest quinquennium dabatur, hodie etiam illis post quinquennium dari debet, l. in contra. b. 14. C. de ed.

exceptio non numeratæ pecuniæ competens intra biennium habet locum in mutuo super pecunia, & re, quæ pondere, p. m. & mensura consistit, glo. 1. ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ locum habet in confessione, vel obligatione debiti, in qua non est actum de numerando, sed si fuerit confessio sub pre future numerationis, tunc locum habet, ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ etiam lapsu biennio habent minores, & abentes ex iusta causa, gl. posturis, ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponi contra instrumentum, in quo constituitur se recepisse certas res, vel pecunias in depositum, d. l. in contra. b. 15. §. de quoniam.

exceptio non numeratæ pecuniæ locum non habet, quando publicis officialis confitetur in scriptis se recepisse publicas functiones, siue in soludum, siue pro parte, ibi.

exceptio non numeratæ pecuniæ non habet maritus, qui gemina confessione confitetur dotem retrò sibi promissam se recepisse, d. §. de quantum, & ibi gl. penult, eod.

exceptio non numeratæ pecuniæ non habet depositarius, qui confessus est se recepisse in depositum, si enim confessio statim sibi præiudicat, gl. de po- situm, ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ non habet deponens, qui confessus est se recepisse depositum, ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ non habet procurator sibi vel admini- strator, qui publicas functiones solutas facit in totum, vel in partem, gl. functiones, ibi.

exceptio non numeratæ pecuniæ non habet maritus, qui confessus est in instrumento dotem sibi solutam, quæ non est, d. §. de quoniam, & ibi glo. i. exponitur.

exceptio non numeratæ pecuniæ intra 30. tantum dies admittitur contra confessionem creditoris ad liberandum præteritum numerationis emanatam, nec non contra promissionem reddendi instrumentum cancellari, d. l. in contra. b. 15. §. super ceteris.

exceptio non numeratæ pecuniæ ubi non potest opponi ab initio, vel post lapsum biennij, neque ibi potest iuramentum deferri, d. l. in contra. b. 15. §. de illo.

exceptio non numeratæ pecuniæ intra legitimum tempus, absente eo, qui dicitur numerasse, debet opponi coram iudice ordinario loci, vel nullo iudice ibi existente coram Episcopo, d. l. in contra. b. 15. §. in omni.

exceptio, vel querela non numeratæ pecuniæ, vel dotis intra legitimum tem- pus, præsentis eo, qui dicitur numerasse eadem, debet fieri, sed si manifestatio querelæ difficile possit fieri, debet opponi exceptio coram iudicibus contra- ctibus, & per eos cit illa manifestari, d. §. in omni.

exceptio non numeratæ dotis intra legitimum tempus, absente eo, qui dicitur numerasse, debet opponi coram iudice loci, vel nullo iudice existente coram Episcopo, ibid.

exceptio non numeratæ dotis in scriptis fieri oportet, & si quis eam in iudicio faciat, oportet mulieri, vel ei, qui dotem conscripsit, innoscere, auth. hanc, C. de non num. pecun.

exceptio non numeratæ pecuniæ in scriptis fieri oportet, sicut exceptio non numeratæ dotis, cum eadem sit ratio, gl. 1. ibid.

exceptio non numeratæ pecuniæ debitori, competens tranfit ad alios credito- res, siue conueniant hypothecaria, & ad decessores, l. pen. C. de ed.

exceptio non numeratæ pecuniæ locum habet in talibus nominibus etiam fo- neratiis, & aliis cautionibus quæ etiam sacramenti mentionem habent, l. in C. eodem.

exceptio non numeratæ pecuniæ opponi potest contra scripturam priuatam

continentem pecuniam numeratam, secus contra publicam, glo. i. in l. i. C. de dote cauta.

Exceptio non numeratæ dotis competit cuiunque, qui confessus est dotem re- cepisse intra annum à die dissoluti matrimonij, si matrimonium intra biennium dissolutum est, auth. quod locum, C. de ed. & per totum, in auth. de tem- pore non solut. pecu. col. 7.

Exceptio non numeratæ dotis competit cuiunque, qui confessus est dotem re- cepisse, vel eius heredit, intra tres menses tantum dissoluti matrimonij, si il- lud vique ad decem annos durauerit, ibid.

Exceptio non numeratæ dotis non competit alicui, quando post decennium ma- trimonium dissolutum, nisi sit talis persona, quæ petere potest restitutionem in integrum, sicut minor, ibid.

Exceptio non numeratæ dotis durante matrimonio potest opponi quocunque 43 tempore decennij vique ad quod durat matrimonium, sed post decennium non potest opponi, siue postea solutur matrimonium, siue non, glo. 3. & pen. ibi, & in aut. de tempore non solut. pecu. col. 7.

Exceptio non numeratæ pecuniæ regulariter competit iura biennium confi- tenti se recepisse pretium, sicut in officiali sibi, l. i. & ibi glo. fin. C. de qua- dricen, præscripte.

Exceptio non numeratæ dotis semel proposita effecta perpetua, & ad heredes transmittitur, §. 1. & §. i. verò malus, in auth. de tempore non solut. pecu. col. 7.

Exceptionem non numeratæ dotis opponendi tempus favore dotis currit mi- nori, aduersus quem cursum ipsi, & heredes restitui possunt intra 12. annos à tempore imptiarum contrahendarum, id est, ex quo est habitis gratis ad con- tractandis, quod est in decimoquinto anno, & secundum hoc vique ad 25. ann. vna die plus debetur restitui, §. generaliter, & ibi gl. nuptiarum, eod. tit.

Exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponi contra inuitam tran- sationem tributorum, licet tributa non sint numerata, l. i. & ibi glo. fin. C. de apochis publicis, lib. 10.

Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi etiam antequam petat actor, & in scriptis, §. gl. exceptionem, in prin. infra de literarum oblig.

Exceptio non numeratæ pecuniæ habet locum in his, quæ pondere, numero, vel mensura consistunt, sed in his, quæ non consistunt in pondere, hęc numero, habet locum exceptio non habet rei, in qua excipiens debet probare, d. §. glo. exceptionem, in add. marg.

Exceptio non numeratæ pecuniæ etiam post biennium admittitur, quando op- ponens vult probare sibi non fuisse numeratam, & ita lapsus biennij solum operatur translationem oneris probandi in aduersarium, §. glo. obligatur, & ibi addit. ibid.

Exceptio non numeratæ pecuniæ competit debitori, qui confessus est se pecu- niam recepisse, quam non receperat, & ipsam per stipulationem restitueret promissam, §. idem iuris, l. ult. de exceptio.

Exceptio non numeratæ pecuniæ vel dotis temporalis est biennij, vel 30. die- rum, sed in hoc potest dici anomala, quia cum aliis probet, qui excipit, hic tamen non probat, §. gl. 1. ad fin. in §. appellatur, l. ult. de ed.

Reliqua verbo, Creditor, 94. Debitor, 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. Minor, 37. Clausula, 3. Confessus, 5. Confessus, 2. 3. 5. 6. 7. Actio, 182.

EXCEPTIO conditionem est iudicium actionis condicitione suscipere, & subire, l. i. & ibi add. mar. de condic. tut.

Excipiendo dicitur quis facere controuersiam, l. non solum, §. si status, & ibi gl. si status, de procuratorib.

Excipiendi ius tranfit contra singularem successorem, l. in hoc iudicium, 14. §. si. communi diuidendo, & l. idemque erit, 16. §. si. cum l. seq. pro socio.

Excipiendi ius competens alicui super aliqua re, tranfit etiam ad singulares suc- cessores, l. ai. prator, 17. cum seq. de iur. iurando.

ad Excipiendum dicitur perpetua ea, quæ sunt annalia ad agendum, gl. statu- tum, in l. nam posteaquam, 9. §. si minor, eod. tit.

Excipiendi meum ius habens non habet ius agendi, nec repetendi, l. ex quib. §. de condic. indeb.

Excipiendo potest quis consequi aliquid, quod non consequitur agendo, gl. præ- stat, in l. i. in emptione, §. rem, si de contrah. empt.

Excipiendi ius tranfit in successorem, eique datur, & etiam datur contra singu- larem successorem, sed ius agendi non tranfit ad singularem successorem, qua- le est merum ius personale, glo. fin. & ibi add. marg. in l. i. de except. iud.

Excipiendum est contra eum, qui de præda esse sollicitus, gl. i. in l. i. C. pro em- ptore.

Excepta si sit sola superficies ædificij à legato fundi, tunc seruitus propriè itine- ris, & actus non potest deberi, sed quædam commoditas eundi per fundum legatum ad ædificium exceptuam, sed si excipiat superficies cum solo, in quo sita est, tunc seruitus propriè itineris, & actus deberetur, l. si fundum, 8. §. qui fundum, de legat. 1.

Reliqua verbo, Agere, 1. §.

EXCIPIENS tenetur exceptionem suam probare, gl. exceptionem, in l. 3. §. ex hoc edicto, nautæ, caupones, & l. si pactum, 9. & l. in exceptionibus 19. de probat.

Excipiens nihil ponit, sed possum negare, unde non censetur probare, gl. 2. in l. i. C. de dote cauta.

Excipiens ædificium à legato fundi videtur in dubio etiam excipere solum, in quo consistit ædificium, & per fundum legatum debet constituitur heredi ius, eundi ad ipsum ædificium, l. si fundum, 8. §. qui fundum, de leg. 1.

Excipiens in vno, firmat regulam in ceteris, l. questum, §. idem respōdit, domo & ibi gl. non potest, de fundo instructo.

Excipiens non videtur continere intentionem actoris, l. non vique, de exceptio.

Excipiens etiam simpliciter, & purè non videtur continere intentionem acto- ris, nec per hoc actor potest suam intentionem fundere, §. gl. 1. ibi, & gl. 3. in l. si quidem, 9. C. de exceptio.

Excipiens de non numerata pecunia non compellitur probare suam exceptio- nem, quod secus est regulariter in aliis exceptionibus, gl. pen. in fin. l. 3. C. de non num. pecun.

Exciptiens dicitur agere, gl. intentio, in l. 1. c. eod. & l. 1. & ibi gl. 1. de exceptio.
Exciptiens exceptio nem non numerata pecunia, & opponens exceptionem so-
lutionis, & similes quidem sunt, quatenus uterque negat, sed differunt, quia
vnius factum negat, alter factum asserit, gl. fin. in l. allicuatio, 10. C. de non
num. pecun.

Exciptiens vbi nihil ponit, sed positum negat, tunc probare nō adstringitur, vnde
fit, quod qui excipit de non numerata pecunia, cum nihil adducat, ideo nihil
compellitur probare, & ideo huiusmodi exceptio nullo modo potest dici
anomala, t. reprob. gl. 1. in §. appellatur, Infit. de exceptio.

EXCEPTIO dicitur, qui recipit, vt massarius, gl. exceptoribus, in §. his, qui
causas in auth. de iudicib. col. 6.

Exceptor dicitur notarius, vel scriptor, dictus ex eo, quod hominum dicta exci-
pi, idest, recipit, gl. exceptorem, in §. deinde eos, in authent. de defensoribus,
claus. col. 3.

EXCLUSIO facta simpliciter per verbum vniuersale, nullus alius, non censetur
per hoc exclusi ceteri similes, gl. 1. in l. pen. de offic. eius, qui mandat.

EXCOMMUNICATIO non suspenditur per appellationem sequentem, t.
reprob. gl. 1. addicib. in l. fin. C. si a non compet. iur. & glo. ad beatias, in l. qui
vltimo, 29. de pen.

Excommunicatio duplex est, quedam est segregatio a corpore Christi, alia verò
ab ingressu Ecclesie, §. omnibus, & ibi gl. communione, in authent. de sanctiss.
Episcopis, col. 9.

Excommunicatio ex iusta vel iniusta causa timenda est, absolutioque ad rante-
lam peti debet, d. §. omnibus, & ibi add. marg.
in Excommunicatione si perierit communis, vel aliqua persona per annum
propter libertatem Ecclesie, ipso iure Imperiali banus subiacet, a quo non
debet extrahi, nisi prius ab Ecclesia fuerit absolutus, extraxer. nos Fredericus,
§. item nulla, de statucis, & consuetudinibus contra libert. Ecclesie.

EXCOMMUNICARE potest non solum singulis persona, sed etiam com-
munitas, d. §. item nulla, & ibi add. marg.

Excommunicari potest quis ob solam contumaciam, gl. non, etiam, in l. in actio-
nibus, de in litem iurando.

EXCOMMUNICATIO in vno loco, vbiq. est excommunicatus, excom-
municatio enim concomitatur ipsam, sicut lepra leprosum, gl. 2. in l. ex ea,
de postulat.

Excommunicatus est seruus diaboli, & peccati, gloss. ignominiosus, in l. Pedius,
7. de arbitris.

Excommunicatus non potest esse arbiter propter legem Dei, in qua dicitur, ha-
bendus est vt ethnicus, & publicanus arbitrator tamen potest esse, d. gl. igno-
miniosus, & ibi add. marg.

Excommunicatus pluribus excommunicationibus potest absolui vna generali
absolutione, l. si fratres, §. si plures, in add. mar. pro hoc.

Excommunicatus si sit quis ita, excommunico te, nisi satisfeceris intra decem
dies, interim non est excommunicatus, t. reprob. gl. sed ex hoc, in l. obligatio-
num, 4. §. conditio, de actio. & oblig.

Excommunicatus potest excipere, non tamen potest obicere compensationem,
Lampius non petum, in add. marg. rem ratam haberi.

Excommunicatus potest plus excommunicari, gl. dubitatio, in l. aut damnum, §.
fin. de penis, & gl. fin. in l. C. vt intra certum tempus crim.

Excommunicatus ab aliquo iudice etiam appellauerit, nihilominus est excom-
municatus, gl. 1. & ibi in add. in l. si C. si a non compet.

Excommunicatus potius acquiritur relegato, quam ei, cui aqua & igni inter-
dictum erat, t. reprob. gl. interdictum, in §. minor, Infit. de capitis diminutione.

EXCVSATIO simul concessa propter aliquam causam durat, quamvis cesset
illa, etiam si causa cesset ipse iudex adest, l. sciendum, §. si quis satis-
dare cogat.

Excusationes plures habens si in vna non probet, aliis vtri intra tempus non pro-
hibetur, gl. si in l. circa, 14. de probatio.

Excusatio vani timoris regulariter est nulla, gl. timentium, in l. 4. ad Trebellian.
Excusatio omnis munus sua aequitate nititur, l. 1. de vocationib. mun.

Excusationem habent illi, qui non possunt dare operam ad iudicandum, vt quia
inciderint in eam valetudinem, vt certum sit eos ciuilia officia subire non
posse, aut si alio morbo laborent, vt suis negotiis superesse non possint, l. pe.
C. eod.

Excusationem non habens etiam iniuncto iudicare cogitur, d. l. pe. §. 1.

Excusationes dux imperfecte diuersi generis non faciunt vnam perfectam, se-
cus si sint eiusdem generis, vt dux tutela, dux cura, l. 1. & ibi gl. si C. qui num.
tutel.

Excusatio manifesta non prodest ciuib. & incolis non appellanti bus a nomina-
tione muneris publici, l. ciues, 11. C. de appellat.

Excusationi, quam quis habet propter maiorem aetatem, puta 55. annorum, ad
excusationem nominationis decurionatus, potest renuntiare, l. 3. C. de decu-
rionibus, lib. 10.

Excusationem praestat aetas 55. an. a muneribus publicis autoritate, & utilitate,
sed utilitate priuatis aetas 70. an. praestat excusationem, gl. si in add. marg. in
d. l. 3. & gl. 1. in l. si vltra, eod.

Excusationem non praestat a muneribus publicis aetas superueniens, nisi sit pro-
fus inutilis, gl. 1. in d. l. si vltra.

Excusationem a muneribus decurionatus non praestat in perpetuum sententia
interlocutoria iudicis, nec aetas 55. an. nec podagraz valetudo, l. a muneribus,
C. eod.

Excusationem a muneribus, etiam patrimonialibus, praestat alicui numerus xij.
filiorum, sed a personalibus etiam numerus quinque filiorum sufficit, l. si quis
decurio, 2. & ibi gl. 1. C. eod.

Excusatio a muneribus est allegatio alicuius iuste causae, propter quam arctari
non debet ad subeunda munera, gloss. in rubr. C. de excusat. mune. lib. 10.

Excusatio quaedam est personalis, & temporalis, alia perpetua, ibid.

Excusatio quaedam est plena, vt cum a muneribus tantum personalibus excusa-

tur, non autem ab oneribus; alia est plenior, vt cum etiam ab honoribus non
autem a patrimonialibus excusatur. Plenissima verò dicitur, quando etiam in
quibudam patrimonialibus excusatur, ibid.

Excusationem a muneribus personalibus habentium numerus in vnaquaque
ciuitate certus debet esse, l. si duas, §. Grammatici, de excusat. tutorum.

Reliqua verbo, *Etus*, 3. *Causa*, 1. *Causa*, *Munus*, 12. *vsque* 16.

EXCVSATIONVM tutorum tractatus vtilissimus est, l. 1. de excusat. tuto.
de Excusationibus tutorum doctrinam manifestam tradidit Modestinus, & enu-
rans legalia Graecorum voce, & quando non potuit beneficii de Graeco i.
Latium translatio, apponere dicendum narrationi etiam ipsa legum
Graecarum verba, ibid.

Excusationem tutelae, vel curae praestat perfectus numerus filiorum legitimorum
& naturalium superstitum tempore creationis, etiam si non sint in potestate
& in his computantur etiam nepotes, qui superiunt ex praemortuis filiis, ut
quod plures nepotes ex vno filio loco vnus computatur, & excusanti non
nocet, quod aliqui filij vel nepotes postea moriantur, l. 2. §. 1. & ibi gl. legiti-
mos, eod.

Excusationem tutelae, vel curae non praestat numerus filiorum tantum natura-
lium, neque legitimorum tantum, vt adoptiuorum, dict. gloss. legitimus.

Excusationem tutelae patri adoptiuo non praestat numerus filiorum adoptiuo-
rum, nisi adoptans sit pater naturalis, aus vel proaus, qui adoptauit natura-
les nepotes ex filio, quo casu praestat eis excusationem filiorum vel nepotum
taliu numerus, ibid.

Excusationem tutelae non praestat numerus filiorum, qui decesserunt, vel ab ho-
stibus capti sunt, antequam tutor crearetur, dict. §. 1. & ibi gl. decesserunt.

Excusationem tutelae praestat numerus filiorum, qui in aetate decesserunt, d. gl. de
cesserunt.

Excusationem tutelae non praestant filij, qui sunt in ventre tempore creationis
d. §. 1.

Excusationem praestant aui nepotes ex filio masculo, si patre eorum mortuo il-
lius locum suppleat aui, vbi plures nepotes ex vno filio loco vnus compu-
tentur, ibid.

Excusationem tutelae praestant Romae tres filij, quatuor in Italia, in prouinciis
quinque tempore, quo quis creatur tutor, neque sufficit, quod post creatio-
nem generetur, d. l. 2. §. numerus, & ibi gl. determinatum.

Excusationem tutelae, vel curae praestant, tres tutelae, vel tres curatoriae, aut com-
missum tres tutelae, & curatoriae adhuc manentes, & in curarum numero com-
putantur curatores furiosi, & prodigi, d. l. 2. §. fin.

Excusationem praestant tria onera tutelarum pupillorum habentium diuersa, ac
separata patrimonialia, l. 3. eod.

Excusationem & immunitatem habent Medici, Grammatici, & Sophistae, qui
decreto Senatus inscripti sunt vique ad statutum numerum, nisi circa opera-
tiones, si negligenter se habeant, quo casu amittunt immunitatem, l. si duas, §.
& vtiq. & ibi gloss. negligenter, eod.

Excusationem a muneribus personalibus habent tantum quinque Medici, tres
Sophistae, & tres Grammatici in minoribus ciuitatibus, sed in maioribus se-
ptem Medici, quatuor Sophistae, & totidem Grammatici, in maximis autem
decem Medici, quinque Rhetores, & totidem Grammatici habent immuni-
tatem a tutela, & ab aliis muneribus personalibus, quem numerum excedere
non licet, sed bene minuire, d. l. si duas, §. Grammatici, eod.

Excusationem a tutela habent Philosophi, Oratores, Grammatici, qui publice
iuuenibus prouident, sed non qui primas literas docent, d. l. si duas, §. Philoso-
phos, & §. si & ibi gl. fin. eod.

Excusationem & immunitatem habent Philosophi, Rhetores, Grammatici, &
Medici a sacerdotibus exercitiis, neque coguntur ad famularum emptionis
frumentum, vini, olei, neque vel sint praepositi ad ea emenda, neque coguntur iu-
dicare, vel legatos esse, neque iudici in militia numerari, l. sed & reprobari, eod.

Excusationem habent in propria patria docentes ibi Grammaticam, & Philoso-
phiam, & Medici ibi curantes, secus si docerent, vel curarent in patria aliena,
nisi sint valde instructi, quia tunc vbiq. docentes, vel curantes, etiam extra
numerum, excusationem, & immunitatem consequuntur, d. l. sed & reprobari,
& amplius.

Excusationem habent in propria patria philosophantes Romae cum salario, vel
sine, d. l. sed & reprobari, §. Romae.

Excusationem a muneribus non habent legum Doctores docentes in praesidatu,
sed docentes leges Romae, vel in oppido Berytensium, vel in aliqua ciuitate
regia, excusantur non solum a tutelis, sed etiam ab omnibus muneribus ciui-
libus, & publicis, & filij eorum, & vxores, dict. l. sed & reprobari, §. fin. & ibi
gloss. fin.

Excusationem a tutela non habet legum Doctor docens Mutinae, vel Rhegijs, d.
gloss. fin.

Excusationem a tutela habent athletae sacris certaminibus coronati, l. athletae, eod.

Excusationem a tutela, & cura habent praefides Asiae, Bithyniae, & Cappadociae,
interim dum sunt in praesidatu, ibid.

Excusationem a tutela, & cura habent Magistratus ciuitatum, secus tamen est in
Magistratibus municipalibus d. l. athletae, & ibi gloss. ciuitatum.

Excusationem a tutela, & cura interdum praestat paupertas, & rusticitas, d. l. athletae,
& §. de rusticis.

Excusatio eius, qui se negat literas scire, si modò non experts sit negotiorum,
non admittitur, alia scilicet, d. §. de rusticis, & ibi gl. si modò.

Excusationem debet proponere tutor coram iudice sedente pro tribunali in-
scriptus, vt vna voce, l. scire, 13. §. oportet, & ibi gl. tribunal. eodem.

in Excusationibus causa potest tutor producere testes, etiam non coram iudice,
sed apud alium voluntate iudicis, ibid.

super Excusatione tutelae non potest delegari causa, neque sententia, d. gloss.
tribunal.

Excusationis tutelae causa expeditur causa cognita iudicis officio, & non iure
actionis, ibid.

Excusationem a tutela dignitas sine administratione non tribuit alicui, l. pado-
nem, 15. §. 1. eod.

exculatioem à tutela non habet libatib; neque calculator, d. l. padonem.
 exculatioem non habet fideiussores alicuius tutoris, d. l. padonem, §. si ciuitas, eodem.
 exculatioem à tutela non habent illi, qui ob honorem tutores confcripti sunt, ibidem.
 exculatioem à tutela non habet ille, qui conduxit vectigalia à ciuitatibus, nec ille, qui plures exculatiois species habet, nullam tamen perfectam, ibid.
 exculatioem à tutela non habet ille, qui duas tutelas, & duos filios, & 70 annos habet, aut alia quædam talia dicit per se ipsa perfectum auxilium non præbentia, quæ tamen inuicem coniuncta iusta apparent, d. l. padonem, §. qui tutor, eod.
 exculatioem à tutela, vel cura non habet ille, qui in genere imminutatem ciuitulium, ac publicorum munerum suscepit, d. l. padonem, §. qui accepit, eod.
 exculatioem à tutela, ad quam creatus est, non habet Magistratus, aut Prætor ciuitatis, qui tenetur tutelæ periculo propter tutorem minus idoneum datum à se, d. §. si ciuitatis.
 exculatioem à tutela non habet ille, qui dicisio ignotum esse patri, vel matri pupilli, d. l. padonem, §. qui absolutus, eod.
 exculatioem à quarta tutela non habet ille, qui tres tutelas, vel curas affectu, d. l. padonem, §. pes, eod.
 exculatioem à tutela incipienda est magnitudo patrimoniorum trium tutelarum, & eius, quæ suspicienda est, & etiam ætas priorum vel posteriorum pupillorum, ut si prope pubertatem sint, ita ut tantummodo tempus semelre reliquum fuerit, non dabitur tunc exculatio ob id, l. non tantum, 17. eod.
 exculatioem habent illenses à tutelis illorum, qui non sunt illenses, d. l. non tantum, §. 1.
 exculatioem habent illi, qui sunt de corporibus à tutelis eorum, qui non sunt de corpore, §. si specialiter habent hanc immunitatem, secus si generaliter, d. l. non tantum, §. eos.
 exculatioem à tutela non habent omnia collegia, vel corpora, quamuis muneribus municipalibus obstricti non sint, nisi nominatim id priuilegium indultum sit, d. l. non tantum, §. non omnia.
 exculatioem à tutela non habet edilis curulis, dict. l. non tantum, §. is, qui à dilite.
 exculatioem à tutela futura habet habentes dignitatem cum administratione, sed à tutela suscepta, nec tempore Magistratus habent exculatioem, d. l. non tantum, §. sane.
 exculatioem à tutela non habent domini nauium, licet ab aliis muneribus quandoque excusentur, d. l. non tantum, §. si, & ibi gl. pen.
 exculatioem tutelæ profunt filij in potestate, vel emancipati amissi in acie belli, cuiuscunque sexus, vel ætatis sint, bello, 18. eod.
 exculatioem tutelæ habent habentes domicilium in Italia, §. duntaxat tutores à testatore pupillo prouinciali, l. illud, 19. eod.
 exculatioem tutelæ non habent Geometre, vel terræ mensores, l. Geometre, 21. eodem.
 exculatioem tutelæ habent donec curam gerunt illi, quibus princeps curam alicuius rei iniunxit, ibidem.
 exculatioem tutelæ non habet Magistratus in municipio, sed bene in ciuitate, l. propter Magistratum, 23. & ibi gl. 1. eod.
 exculatioem tutelæ habent maiores frumentarii, qui sunt in ciuitate Romana, secus illi, qui sunt in prouincia, l. maiores, 26. & ibi gl. 1. eod.
 exculatioem etiam à tutela suscepta habent iurisperiti in consilium principis assumpti, l. iurisperitos, 30. eod.
 exculatioem habens non cogitur subire tutelam fratris, vel filij, fallit tamen in liberto, qui etiam si habeat exculatioem, cogitur suscipere tutelam filiorum patroni, d. l. iurisperitos, §. si, & ibi gl. fratris.
 exculatioem tutelæ consideratur non numerus pupillorum, sed difficultas rationum conficiendarum, & reddendarum, l. si, qui 3. §. si, eod.
 exculatioes duas si vnâ veram, aliam falsam allegauerit tutor, & iudex in sententia fuerit prosequutus falsam, sententia non valet, l. qui testamento, 37. eodem.
 exculatioem tutelæ præstat paupertas, quæ oneri tutelæ impar est, l. post suscepiam, 40. eodem.
 exculatioem tutelæ habent administrantes res principum, licet sine literis principis, vel sine collatione dignitatis administrant, l. administrantes, 41. & ibi gl. 1. eodem.
 exculatioem tutelæ habent præfecti annonæ, vel vigilum, & etiam præfectus fisci, d. l. administrantes, §. 1. & ibi gl. præfecturam.
 exculatioem tutelæ futuræ habent illi, qui sequuntur, & comitantur eos, qui causa reipub. absunt, non tamen habent exculatioem præteritæ tutelæ, quam non possunt deponere, ibid.
 exculatioem tutelæ habent illi, qui sunt de collegio, vel corpore licet constituto, sed non à tutela collegiarum, eorumque filiorum, nisi hoc specialiter eis concessum, vel nisi filij collegiarum essent nimis longinquè ultra centum miliaria à ciuitate, in qua datio tutoris fuit facta, d. l. administrantes, §. fin. cum l. seq.
 exculatioem etiam à tutela filiorum collegiarum habent pistores vrbici, gl. si, in §. fin.
 exculatioem tutelæ filiorum eorum, qui non sunt de collegio habent illi, qui sunt de collegio pistorum, & in legitimo numero constituti exercentes pistoriam per se ipsos, sed non à tutela filiorum collegiarum, nisi sint vrbici pistorum, qui ab omnibus excusantur, l. si, eodem.
 exculatioem tutelæ habet ille, qui domicilium non habet in ciuitate, in qua tutor datus est à testatore, ibid.
 exculatio tutelæ non datur, nisi causa cognita, & in eo libellus offerri debet, glo. 1. in omnia, quæcumque, 71. de regul. iuris.
Quædam verba, Tutela, l. 1. v. §. 1. Tutor, 48. v. §. 1. Miles, 32. 33. Arbitr, 70. v. §. 14. Filius, 73. 74.
 exculatioem se proprie dicuntur illi, qui inuenti non coguntur, & volentes admittuntur, quandoque tamen improprie ponitur, ut in marito, qui dicitur

se excusare à cura vxoris, gl. casum, in l. 1. §. initium, de postulando.
 Excusatur is, qui parit pudori proprio, sed non qui parit pudori alterius ad aliterius commodum, l. Quintus, 48. mandati.
 Excusare à tutela ponitur quandoque improprie, pto non posse dari tutelam, glo. 1. in l. etiam si tutor, de auctoritat. tutorum, & gloss. fin. in l. 1. §. fin. de tutelis.
 Excusantur à tutela illi, qui 70 annos compleuerunt tempore, quo creantur, l. a. de excusat. tutorum.
 Excusantur à quolibet munere publico personæ hi, qui 70. annos compleuerunt, gl. septuaginta, ibidem.
 Excusatur à quarta tutela filius eius, qui habet tres tutelas, vel curatores, & contra excusatur pater propter tres tutelas, vel curas, quas habet filius eius, l. 4. §. fin. eod.
 Excusatur filius habens vnâ tutelam, & duas eius pater, vel è conuerso, ibidem.
 Excusantur Grammatici, Sophiste, Rhetores, & Medici à muneribus, nisi duas, §. Grammatici, eod.
 Excusari potest quis à cura indicendi captionem, nulla tamen dignitas, vel priuilegium excusat aliquem, quin teneatur emere frumentum, & familia tempore necessitatis, vt reddatur vbertas, gl. stantes, in l. sed & reprobari, eod.
 Excusatur tutor datus propter inimicitias ortas tam ex parte tutoris, quam ex parte patris pupilli, l. athleta, §. 1. & ibi gl. facta.
 Excusatur tutor testamentarius propter inimicitias ortas post testamentum, & quia tunc non videtur remissa per testamentum, cum nondum sit nata, sed si post testamentum orta diu steterit, & porci testamentum mutare, & non mutari, quo casu videtur remissum, d. §. 1. & ibi gl. nisi.
 Excusari non potest tutor testamentarius propter inimicitias ortas ante testamentum, quando testator erat affinis, quia tunc videtur per testamentum remittere, nisi dederit eum ob hoc vt supponeretur debito, & negotio, d. §. 1. & ibi gl. datus, & gl. nisi.
 Excusatur à tutela ille, qui bona fide, & non ex calumnia pupillo mouit quæstionem de statu, vel de omnibus bonis, vel plurima parte, l. athleta, §. 1. & ibi gl. de statu, eod.
 Excusatur à tutela ille, qui à patre pupilli fuit mota quæstio status, d. gl. de statu.
 Excusatur à tutela, qui ob paupertatem non potest administrare pupilli res, vt quia oportet eum laborare, vt inde alatur, l. paupertas, 7. & ibi gloss. eod.
 Excusatur à tutela depotatus, vel reiectus, cum ciuitatem non possit intrare, l. sed & miles, §. si, scribit, eod.
 Excusari à tutela non potest ille, qui promissa patri se fore tutorem filiorum eius, est aliter habere exculatioem, l. padonem, 15. §. 1. eodem.
 Excusantur illi, qui iustis rationibus ducti egerunt aliquid, vel etiam non iustis, modo dolo careant, l. igitur, & ibi add. marg. de liberali causa.
 Excusantur illi, qui de possessione turbata accusati sunt, & qui id ipsam administrant, vt coloni mercenarii, ibid.
 Excusari potest quis per impotentiam, etiam in luctu captando, glo. pen. in l. ab administratione, & C. de legat.
 ad Excusandum se à tutela facilius non debet admitti quis, sed debet, si in ciuitate sit, vbi creatur, vel intra centesimum lapidem se excusare intra 10. dies, ex quo cognouit se datum, sed post illos elapsos non admittitur, sed tenebitur suscipere tutelam, l. scire, 13. §. 1. de excusat. tutor.
 Excusatum fuisse ab vna tutela, non sufficit ad excusandum se à noua tutela, quia potest esse, quod tunc haberet numerum filiorum, vel aliam iustam excusationem, & modo non habeat, l. padonem, 35. §. qui absolutus, & ibi gloss. de positionibus, eod.

Reliqua verba, Excusatio, Arbitr, 10. v. §. 14.

EXCVTIENS de manu alicuius nuntius si ita perierit, quod ad aliquem non perueniret, vt quia in flumen, vel in mare, vel in cloacam ceciderit, teneatur vili Aquilæ actione, & etiam in factum, sed si ad aliquem perueniret opes, & consilio, teneatur actione furti, l. si seruus, 27. §. si quis de manu, ad leg. Aquil.
 EXEMPLAR si deficit, deficit & exemplatum, l. in testamento quidam, 27. de condit. & demonstr.
 Exemplari creditur, vbi originale casu est deperditum, l. a. & ibi gloss. fin. C. de testamento.
Vide verba, Exemplum.

EXEMPLUM malum vitari debet, l. obseruandum, & ibi gl. 1. de iudiciis.
 Exempla mala à iure etiam humano reprobat, gl. pessimo, in l. 1. de Macedoth.
 Exemplum, vel imbruituram testamenti præparans, si prius decesserit, quam testetur, non valet fideicommissa in eo relicta iure codicillorum, nec iure testamenti, licet scriptura habeat verba fideicommissi, l. fideicommissa, 11. §. quoties, de legat. 3.
 Exemplum principis sequendum est, gl. si in lapud Iulianum, 1. v. §. si ad Trebel. & in principio Instit. de codicillis.
 de Exemplum non potest peti bonorum possessio secundum tabulas, l. 1. §. sed & si, de bon. poss. contra tabul.
 Exemplum vt sit aliis, conceduntur quædam, quæ aliis non concederentur, l. 1. C. de precib. Imperator.
 Exemplum priuato siue publico non creditur, nisi producat originale, vel sit factum exemplum iudicis auctoritate, auth. si quis, & ibi gl. 1. C. de edendo.
 Exempla omnia mala sunt orta de bonis reb. secundum Saluallum, gl. in reb. C. ne liceat potentioribus.
 Exemplum creditur quandoque, gl. monumenta, in §. illud quoque, in authent. de Ecclesiasticis ritibus, col. 9.
 Exemplum non probat, sed authenticum sic, gl. authenticis, in l. probatorias, C. de diuersis officiis, lib. 12.
 Exemplum auctoritate ordinarij publicatum valet, nisi in quo contrarium specificatur, ibidem.
 Exemplis iudicandum non est, sed bene est consuetudine, quæ approbat ex multis gl. diuturni, in add. in §. ex non scripto, Instit. de iure naturali.
 Exemplis testamenti non probatur siue authenticum, glo. imminet, in §. penult. Instit. de testamant.

- per Exempla facilius intelligitur, §. fed ista, & ibi gloss. necessarium, Institut. de action.
- per Exemplificatione instrumentum plura non probatur, quia potest esse quod in originali erant alia littera, vel cancellaciones, que non continentur in exempli gl. documento, in §. hoc insuper, in auth. vt sponsalia largitas, col. 9.
- Reliqua verbo, Exemplar, Imbreduatua, Originalis, Instrumentum, 2. 4. Creditor, 49.*
- EXEMPTVS** si sit quis ab onere, ad quod ipse & alij tenebantur, ceteri teneantur ad onus integrum, l. ab omnib. 104. de legat. 1.
- EXEQUVTIO** sententie non fit in tuncorem, vel alium quemlibet administratorem finita tutela, vel administratione, gl. in l. si quis cautio.
- EXEQUATIO** sententie potest fieri in procuratorem tanquam in heredem domini, etiam vigore directæ actionis, quia tenebatur, gloss. recusabit, in l. si quis, cum procuratorio, de procuratoribus.
- EXEQUATIO** licet sit facta præpositæ & inordinatæ, non tamen debet viciari, l. si §. si & ibi add. marg. quod metus causa.
- EXEQUATIO** sententie non potest fieri contra filiumfam. cum nihil habeat unde differat in tempus, in quo aliquid habeat, gl. condemnabitur, in l. quod si minor, §. si ferus, de minoribus.
- EXEQUATIO** potest differri quando damnus, obligatio, actio, causa, vel sententia est præsentis, gl. in l. non, quemadmodum, 31. de iudiis.
- EXEQUATIO** debet fieri incontinenti, quando agitur lege Aquilia ad damnus dolo datum, focus quando agitur ad damnus culpa datum, quia tunc potest executio differri, gl. in l. in add. marg.
- EXEQUATIO** iuris non habet iniuriam, gl. actionem, in l. quamquam de aqua pluvia, & gl. 2. in l. 3. de eo quod metus causa.
- EXEQUATIO** sententie criminalis potest differri, si condemnatus gesserit aliquis negotia, cui non reddiderit rationes, l. si in add. marg. de publican.
- EXEQUATIO** sententie quando nuncius datus est, non potest quis authoritate propria rem apprehendere, in qua exequutio fieri debet, alioquin vt præd. est puniendus, l. fundi venditor, 33. & ibi add. marg. de acquir. possess.
- EXEQUATIO** sententie tempus olim arbitrio iudicis erat relictum pro qualitate, quantitate, ac cuiusque facultate definiendum, sed hodie tempus quatuor mensium præstatum est, vt reprob. gloss. 2. add. margin. ibid. in l. 2. de re iudicata.
- EXEQUATIO** sententie tempus quatuor mensium aliis indicatis indultum in reali ad iocione non datur, sed incontinenti debet res restitu, nisi iudici aliud ex causa videatur, vt reprob. gl. qualitate, ibid.
- EXEQUATIO** sententie non tollitur per cautionem de iudicatum soluendo, nisi fiat anno novandi, nec tollitur per dationem pignorum, vel fideiussorum, l. 4. §. si ex conventionione, cod.
- EXEQUATIO** sententie ordo duplex est; primò, vt cum officio iudicis patitur executio, & tunc sine libello & figura iudicij proceditur, non tamen ita, quod omnino citatio non sit necessaria, que nonnunquam requiritur, præsertim cum aduersus condemnatum heredes petitur executio, 2. vt cum petitur executio actione iudicati, vel in factum, & tunc offertur libellus, proceditur, quod more iudicij, sed summariæ, gloss. manebit ordo, in add. marg. in l. 4. §. si ex conventionione, cod.
- EXEQUATIO** sententie debet fieri per iudicem, vel per executorem, aliosq. per se ipsum victor exequatur, incidit in edictum diu Marci, & etiam facti actione, & si violenter exequatur, tenetur vi bonorum raptorum, l. miles, 6. §. fin. & ibi gl. bonorum, cod.
- EXEQUATIO** cui mandatur, videtur mandata cognitio, sed non e contra, gloss. in se datorum, in l. 1. ad Dno Pio, 15. eod.
- in **EXEQUATIONE** sententie faciendi debent primò pignori capi res mobiles, & animalia, quorum pretium si non sufficiat, vel si nulla mobilia sint, tunc capiuntur immobilia, quod si nec immobilia sufficiant, tunc capiuntur iura, & nomina, d. l. 1. ad Dno Pio, in venditione, & §. pe. cod. & gl. 1. in l. etiam, §. C. de execut. rei iud.
- pro **EXEQUATIONE** sententie res capta habentur loco pignoris, scilicet iudicialis, ibi, §. in venditione.
- in **EXEQUATIONE** sententie debet seruari ordo etiam in capiendis mobilibus pignori, scilicet vt primò capiuntur illa mobilia, quæ debitori minus nocent & maximè pecunia, & idem ordo seruari debet in immobilibus, vt primò capiuntur illa immobilia, quæ minus nocent debitori, gl. animalia, & ibi add. marg. ibid.
- pro **EXEQUATIONE** sententie capta pignora possunt vendi post duos menses à tempore capturæ pignorum, d. §. in venditione, & ibi gl. mox, & l. 1. debitoriibus, 1. eod.
- in **EXEQUATIONE** sententie faciendi si mobilia non reperiuntur, iudex statuet terminum parti ad offendendum mobilia, intra quem si non offenderit, capiuntur immobilia, d. §. in venditione, & ibi gloss. capientur.
- EXEQUATIO** sententie nullum priuilegium facit cessare, gl. isto modo, ibid.
- EXEQUATIO** sententie debet fieri in rebus Ecclesiæ, intellige quando ipsa Ecclesiæ, vel eius capitulum ex causa respiciant ipsam Ecclesiæ condemnata est, ibidem.
- in **EXEQUATIONE** sententie pignora capta, quæ emptorem non reperiunt, debent per iudicem adiudicari victori, pro quantitate, quæ sibi debetur, & si nolit pignora habere insolutum, quia sine minoris pretij, quam sit creditum suum, potest illa pro credito possidere, & fructus percipere, d. l. 1. ad Dno Pio, §. si pignora.
- in **EXEQUATIONE** sententie victoris, quatuor remedia competunt; primùm, quod pignora capta quod pignora retineat non faciendo sibi addici, insolutum, 2. quod si magis vult, addicantur sibi insolutum pro quantitate debita, non pro minori, 3. potest licitari, & emere ab executore, vt quilibet alius, 4. est quod si vultus calidè fecerit, quod non inueniatur emptor pignorum captorum, potest victor dominum impetrare à principe, d. gl. addicatur.
- in **EXEQUATIONE** sententie pignus acceptum, quod est in controuersia, debet dimitti, & debet capri aliud, quod sit sine controuersia, d. l. 1. ad Dno Pio, §. fed & illud de re iudic.
- EXEQUATIO** non retardatur, quando mouetur questio de iure pignorum capto-

rum pro executione, sed pignora venduntur, & priori creditoris satisfiit, & res solum conueniunt in causam iudicij, d. l. 1. ad Dno Pio, §. fed si res.

pro **EXEQUATIONE** sententie etiam sine decreto iudicis potest capi pecunia & pupillaribus deposita apud alium, vel destinata ad comparationem prædiorum, d. l. 1. ad Dno Pio, §. si.

EXEQUATIO sententie fit regulariter insoludum non deducto ære alieno, & etiam non deducto ne condemnatus egeat, fallit in socio, in parate, patrono, patrona, & in eorum liberis, & parentibus, & in marito de domo, & in milite, qui omnes condemnati non insoludum, fed tantum in id, quod facere possunt commodè, secundum qualitatem personarum, coguntur soluere, l. sunt, qui, 16. & ibi add. marg. & l. patronus, 17. cum l. leg. cod.

in **EXEQUATIONE** sententie non debet haberi ratio illius, qui primò obtinuit sententiam, nisi concurrat in executione cum secundo, glo. 2. in l. in l. inter eos, 19. eodem.

EXEQUATIO sententie delegari non potest, sed bene cognitio executionis sententie, gl. ad restituendum, in l. pen. de confessis.

EXEQUATIO sententie consultus iudicis officij petitur, quàm actio in factum actus, in qua necessarius est libellus, qui non est necessarius in iudicis officio, l. 3. & ibi add. marg. ne vis fiat ei.

EXEQUATIO facta pendente appellatione officio iudicis appellationis in pristinum statum reducit, vt ibi est causa, de appell.

EXEQUATIO sententie in causa monachi debet fieri contra Ecclesiæ secundum certam formam, non pro monachum, vt gloss. iudex, in authent. causa, C. de Episcopis.

EXEQUATIO debet fieri pendente primò mobilia, postea immobilia, gloss. solutus, & gl. polleat, in l. vendenti, §. cum autem, C. de his, qui ad Eccles. confug.

EXEQUATIO, cui committitur, si opponatur fraus ibi interuenisse, potest delegatus de veritate precum inquirere, & si pronuncietur, referunt non tenere, de l. quas, vel secundum alios, ordinarius procedit in principali, l. 4. C. si contra ius vel vitat.

EXEQUATIO, cui committitur, censetur etiam committi cognitio, quando committitur executio facti, focus verò si sententia, d. l. 4. & ibi gl. pe. & si.

EXEQUATIO cum fit mixta imperij, mandari non potest, nisi tantum à principe, vel nisi committatur cognitio executionis, & non ipsa exequutio, ibid.

EXEQUATIO, cui denegatur, denegatur & pronunciat, l. 3. C. vi cause fite.

EXEQUATIO non debet fieri inchoandum, sed debet primò iuratum ordine de causa cognosci, & per diffinitum sententiam terminari, l. 1. C. de executione rei iud. & l. si cum nulla, §. & ibi gl. si add. marg. de re iudica.

EXEQUATIO potest fieri in omnibus debitorum, l. etiam nomen, C. de execut. rei iud.

EXEQUATIO non debet fieri in stipendiis militum, vel clericorum, nisi in subsidium, l. 4. & ibi gl. 1. C. eod.

EXEQUATIO fit in assumptione mortua specie debita post moram, l. si longis, 7. C. eodem.

EXEQUATIO tunc est petenda, quando res confessus est, vel si negauit est conuictus, ac condemnatus, & quando transactum est tempus à iure, vel à iudice præfixum ad solvendum iudicatum, §. si & ibi gl. C. eod.

EXEQUATIO potest fieri incontinenti, vel agitur ad speciem, fed si ad pecuniam, non potest fieri nisi quadrimetris tempore transacto à sententia, ibi, & glo. in præsentibus, §. 1. in l. de re iudicis.

EXEQUATIONE sententie interdicitur exceptio sententie late præterit saluorum instrumentorum, quando salutas potest probari incontinenti, l. si C. si ex falsis instrumentis.

EXEQUATIO sententie tanquam ex falsis instrumentis lata, pendente lite super rescissione suspenditur, & rescissa sententia soluti datur repetitio, ibid.

EXEQUATIO non potest fieri in peculio profectio, gl. 1. in l. pe. C. qui non cedere.

EXEQUATIO quando fit in bonis aliquis, & alius vult dicere aliquid suum esse, onus probandi dicenti suum esse incumbit, si res illa possideretur ab eo, in cuius bonis sit executio, focus si possideretur ab eo, qui dicit illa esse sua, gl. si & ibi add. marg. in l. 1. C. de iure fisci.

EXEQUATIO si non potest fieri de reb. præsentis, debet fieri in reb. abscentis, §. si verò alter, in auth. vt omnes obediunt iudicib. col. 5.

EXEQUATIO vltimarum voluntarum pertinet ad Episcopum, & ad civilem iudicem, §. si qui adificationem, in auth. de Ecclesiasticis, tit. col. 9.

EXEQUATIONIS tempus non est iterum citanda pars, quando per sententiam liquet, executionem sic esse faciendam, vt si condemnatio facta sit in rem, vt ipsa res capiat, & vendatur, vel si est facta condemnatio in personam, vt persona capiat, & puniatur solum, hoc est necesse sciri, quod sit illa persona condemnata, & adeo exigitur ab eo quadam consensio super hoc, & proceditur ad executionem, alius scens, gl. ad executionem, in extraud. ad reprimendum, quomodo in l. si maiest. crim.

EXEQUATIONIS tempore iterum est citanda pars, quando condemnatio esset facta in pecunia, & per ea caperentur, & venderentur res, vel vna res pro alia, & requiritur in hoc certa causæ cognitio, ibid.

EXEQUATIO late sententie super attentatis debet fieri, antequam cognoscatur de principali, & si est lata super possessione, debet fieri executio, antequam cognoscatur de petitorio, d. gl. executionem, in add. marg.

EXEQUATIO sententie statim debet fieri in criminali, fallit primò, quando quis est confessus de crimine, quia tunc differat executio, donec appareat, an velit in confessione perseuerare, 2. quando sententia lata est contra mulierem prægnantem, nam differat executio vsque ad tempus partus, 3. quando princeps ex iracundia tulit sententiam, quo cala differat vsque ad 30. dies ad videndum, si princeps illam relaxabit, 4. quando infusa est assignanda à principe, ad quam debeat malefactor deportari, 5. quando sententia est lata in seruum, quia tunc differat executio, donec ratio racinia reddiderit domino, gl. in præsentibus, in add. in §. 1. Inst. de officio iudicis.

Reliqua verbo, Condemnatus, §. 9. Delegatus, 3. Sententia, 31. 32. 43. Index, 39. 40. Fictor, Procurator, 68. 69.

EXEQUATOR in genere, num. 1. col. que 4.

EXEQUATOR testamentarius, num. 4. §. 6. & 6.

EXE. q. v. r. a. a. pratore datus in negotio nico si dolum mihi fecerit, contra eum habeo actionem negotiorum gestorum, l. 3. §. si executor, de nego. gest. nra Exequutorem in eo, quod dolum commisit, datur actio negotiorum gestorum victori, cuius negotium gerere proposuit, sed si dolum commisit gerendo negotium victi, tunc victo datur actio de dolo, quia non proposuit gerere ipsius negotia, gl. actio, ibi.

requitor vendens aliquam rem non debet ipse de emptione promittere, sed iudex ipse debet actionem decernere sibi, l. qui erat heres, 49. fam. l. c. re. requitor pignus distrabens iussu iudicis non tenetur de emptione, vt ei damnum non sit officium suum, l. pen. in add. marg. de emptione.

requitor dato a iudice ad intrandam possessionem rei non debet quis intrare propria autoritate, l. fundi venditor, 33. de acquir. poss. §. si.

requitor sententia, & victor, qui vendit pignora pro executione, non tenetur de emptione, sed periculum spectat ad emptorem, quando euincitur res ab eo, ipse tamen habet regressum contra debitorem condemnatum, cui profuit solutio, l. a Divo Pio, 15. §. si post, & ibi gl. periculum, de re iudicata.

requitor si vendidit pignora emptori non soluenti pretium, auferantur ab eo pignora vendita, ac si venditio facta non fuisset, & alteri venditur pecunia, & pretium in causam iudicis conuertitur, nec compellitur primus emptor ad solutionem pretij per captione bonorum suorum, & venditionem, d. l. a Divo, §. si emptor.

requitor sententia debet pignora capta vendere presentis pecunia, & sic non debet facere terminum soluendi, alias venditio haberetur pro non facta, cum possit retrahari non soluto pretio, l. a Divo Pio, 15. §. si emptor, eod.

requitor potest excedere modum multis modis, & tunc ab eo potest appellari, l. ab exequutore, & ibi gl. 2. de appellatio.

requitor plus laborat, cum vocat aliquem extra provinciam, & ideo tunc maior salarium debet ei assignari, quam si intra provinciam vocaret, auct. sed hodie, & ibi gl. 1. C. de Episcopis.

requitor ab Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis exigens salarium vltra debitum modum, tenetur in duplum eius quod exactum est, & priuatur cingulo si miles, gl. clericus, conforio clericorum, ibi.

requitorum peritiam, & avara proseruitas quando extraneos, & idoneos fidei iussores effragiat, multiplex incommodum infigitur innoxie paupertati, l. omnes, §. 1. p. p. r. e. C. eod.

requitores in minoribus iudiciis a clericis non debent accipere plus, quam semissem, id est, medium bizantium, vel aureum, d. l. omnes, §. exequutorib.

requitores in maioribus iudiciis conueniunt clericos in provincia & extra urbem, ab ipsis possunt accipere tantum duos solidos nomine sportularum, sed conueniunt eos in vrbe non possunt exigere ab ipsis vltra vnum solidum nomine sportularum ex quacunque summa petita, ibi.

requitores non debent contumeliosi realibus, vel verbalibus clericis farigare sub pena amissionis cinguli, & patrimonij, & vltimae animaduersionis, d. l. omnes, §. p. r. e. C. eod.

requitores dicuntur nuncij, aliter quandoque accipiunt, gl. per exequutores, in l. propterandum, §. si quidem, C. de iudiciis.

requitor, qui fuit in principio litis, debet in ea vique ad finem persistere, l. 1. C. de sportulis.

requitor si non fuerit idoneus, sed negligens, remouetur ab officio, & alij in eorum locum subrogantur, l. si C. de sportulis.

requitores negligentes vltra remotionem ab officio, possunt muldari ab illis iudicibus, vique ad sex solidos, & inferiori tamen vique ad tres tantum modis aureos, sed maioribus Magistratibus licitum est maiores penas, & corporales eis imponere, d. l. si.

requitores si sententiam latam a non suo, vel incompetenti iudice executus fuerit, capite puniri debet, l. in criminali, §. C. de iurisdictione omnium iudicum.

requitor merus non potest assumere partes iudicis, nec de iustitia sententiae cognoscere, vel pronunciare, & pronunciatum non valere, l. si vt proponis, C. de executione rei iudic.

requitor ille est, qui sententiam rite prolatam ad effectum adducit, l. penult. C. eod.

requitor vocatur nuncius, qui citat, vocatur etiam apparitor causam preparans, vel officij, vel etiam vocatur catholicianus, gl. ibi.

requitor dicitur modum excedere, quando cum satis esset in possessionem rei modice mitti, precipit fieri in magnam, vel si pro maiori quantitate, quam in sententia continetur, vel exequendo ante tempus, & in his recte appellari potest, gl. excedat, in l. ab exequutione, §. C. quorum appellationes.

requitor, praetermissa cognitione exceptionis, quae datur alicui, in quibuscumque casibus etiam post sententiam & post quadrimetrum tempus si velit sententiam executione mandare, vel si male interpretatur sententiam, appellari recte potest, cum modum excedat, ibi.

requitores pro executione sententiae non possunt capere boues aratorios, & alia, quae sunt necessaria ad agriculturam, vt sunt ligones, & instrumenta ferrea, nisi quando alia bona non habeant agricultores, l. exequutores, & ibi gl. 1. C. quae res pignori.

requitor pignoris gratia non potest capere rusticis aliquid, quod ad culturam agri pertinet, l. pignorum, 8. C. eod.

requitores, & alij officiales nomine sportularum non debent a litigatoribus exigere, nec suscipere amplius, quam a legibus definitum est, & si acceperint, condemnantur in quadruplum eius, quod plus accepit, ita, vt simplicem damnum passio reddatur, & triplum avaritiae inferatur, §. & hoc quoque in auth. vt litigatores iurent, col. 9.

requitores, & officiales si illiciti, & vltra taxam statutam a lege exegerint aliquid nomine sportularum a litigatoribus, possunt ipsi litigatores propria auctoritate eis resistere, ibi.

requitores pro quibuscunque publicis exactionibus missi in provincias non debent inchoare aliter exactiones, nisi prius coram praefide provinciae mandatum infinuauerint, & hoc etiam in priuatis exactionibus debent seruare, §. eos autem, in auth. de collatoribus, col. 9.

Exequutores, & exactores publicatum exactiorum nullam in causis priuatis executionem committere debent, ibi.

Exequutori excedenti modum in exequendo resistere licitum est, maxime quando grauamen est irreparabile, l. contra nostra, & ibi addit. marg. C. de executoribus, lib. 12.

contra Exequutores magistratum, qui plus statuto sibi pretio exigunt, agitur condictione ex lege condictionis ad quadruplum, §. quadrupli, & ibi gl. in quadruplum, Instit. de actione.

Exequitor tenetur exequi sententiam, etiam contra propriam conscientiam, nisi in causa criminali, & corporali, quia tunc non debet exequi contra suam conscientiam, gl. in eodem, in §. si te minus, eod.

Exequendi ius transit contra eum, qui in locum condemnatum succedit, l. ex contractu, 44. de re iudicata.

Reliqua verbo, Apparitor, Nuncius, Commissarij, Legatum, 8. §. Minister Sportula, Vintor, Appellatio, 12. 17. 22.

EXE. q. v. r. a. testamenti excedens fines mandati, & sic expensae plus, quam debeat non potest repetere ab herede, & sic ista executio mandati habet fines siue formam taxationis, l. qui aliena, §. 1. & ibi gloss. erogatum, de negot. gestis.

Exequutores vltimarum voluntatum debent priusquam ad venditionem resuam papillarum perueniant, eas in actionem, seu licitationem publicè tradere, ac earum substationem facere, l. si sine, & ibi add. marg. de minorib.

Exequitor vltimae voluntatis tenetur reddere rationem administrationis, l. si heres, de condit. causa data.

Exequitor testamentarius exequens testamentum potest peruenire praescriptum tempus, neque ob id videtur donare, sed maturus exequi, l. sed vt vir, 32. §. qui vir, in add. marg. de pac. dotal.

Exequitor habens actionem ad petenda legata, vt illa distribuat inter legatarios, non potest petere legata conditionalia, antequam conditio legatorum extiterit, potest tamen petere sibi cauere ab heredibus de postulatione legatis adueniente condicione, l. quidam testamento, 96. §. pen. de legat. 1.

Exequitor habens actionem ad petenda legata, vt illa praestet legatariis, potest conueniri a legatariis, ibi.

Exequitor testamentarius non debet satisficere, nisi pauper fiat post mortem testatoris, vel post testamentum, vel etiam ante testamentum, ignorante tamen testatore, l. liberto, 21. §. Largius, & ibi gl. veniente, de annus legatus.

Exequutorem potest iudex dare, vbi testator nullum exequutorem testamentarium dedit, l. solent, de aliment. vel cibari. lega.

Exequutor datus, id est, datus a iudice, tenetur satisficere, ibi.

Exequitor nudus vltimae voluntatis non potest bona defuncti vendere pro legato, nisi ei a testatore concedatur, l. alio herede, & ibi gl. non possit, eod.

Exequitor nudus vltimae voluntatis habet actionem contra heredem pro non seruando legato, ibi.

Exequitoris officium quando est legatarius, transire ad heredes, l. a filio, eod.

Exequitor testamentarius agnoscens legatum non potest renuanciare officio exequitoris, & si renunciet non agnito legato, perdit legatum, & applicatur legatariis, vel his, in quorum fauorem illud officium ab eis fuit iniunctum, l. post legatum, §. amittere, de his, vt quis indignus.

Exequitor merus non tenetur cauere heredi de restituendo quantum amplius, quam per legem Falcidianam licuit, acceperint, nisi cauere iussus sit a defuncto, l. Dianus, §. si cui plus quam per legem Falcid.

Exequitor testamentarius tenetur iurare de bene distribuendo, & eius iuramentum, gl. cessantium, ibi.

Exequutores nudi testamentorum de his, quae non sunt ad pias causas, tenentur heredem actionem non habent, nisi ipse aliquid commodi habiturus esset, quia tunc non est simplex minister, l. Lucius, 78. §. 1. & ibi gloss. non possit, ad Trebell.

contra Exequutorem merum testamentarium non datur actio ex testamento legatariis, sed bene actio depositi, vel ex stipulatu, si intercessit stipulatio, l. Firmio, 26. §. heredibus, & ibi gl. ab heredibus, quando dies legat. cedat.

Exequitor testamentarius vnus ex pluribus potest exequi sine altero, l. si ita fuerit, 1. §. in add. marg. de manum. testam.

Exequutorum vltimae voluntatis vnus si absit, vel quia mortuus sit, vel alio modo non adsit, praesentes possunt exequi perinde, ac si soli dati singl. l. si a legatario, 22. §. in addit. marg. eod.

Exequutores plures testamento dati possunt per se vni ex se ipsis executionem committere, l. in venditione, §. si. in addit. marg. de bonis auctoritat. iudicis possit.

Exequitor testamento datus non potest soluere debitum naturaliter tantum, l. is, cui numos, 94. §. Flauius, & ibi add. marg. de solu.

Exequitor testamentarius habet licentiam exigendi legata relicta in redemptionem captiuorum, qui pro sua conscientia debet illa distribuere, l. nulli, 18. C. de Episcopis.

Exequutore testamentario nullo existente, Episcopus habet licentiam exigendi legata relicta in redemptionem captiuorum, & etiam distribuendi ea iudicio suo intra annum prius faciendo inuentarium pecuniae receptae, & manifestat numerum captiuorum, & pretia data pro illis, d. l. nulli, eod.

Exequitor in testamento specialiter est designandus, ibi.

Exequitor testamentarius, vel Episcopus poterit agere contra heredem ad legata in redemptionem captiuorum relicta condictione ex lege, si sit certus, cui relinquatur, alias quilibet de populo vel officio iudicis, gl. licentiam, ibi.

Exequitor testamentarius, vel Episcopus tenetur officio iudicis, vel condictione ex lege illi, cui relinquatur, si sit certus, ibi.

Exequitor testamentarius si habet lucrum, habet actionem ad petenda legata non pia, sed si non habet lucrum, non poterit exigere, ipsi tamen soluta poterit erogare, ibi.

Exequitor testamentarius quamvis non habeat lucrum, habet nihilominus actionem ad petenda legata pia, & causa alimentorum, vel quando specialiter hoc relinquatur, ibi.

Exequitor testamentarius, qui legata ad pias causas debet expendere, si non est §. sufficiens

suspectus, non teneat satisficere heredibus de expenda pecunia, secus si sit suspectus vita, & moribus, & non possidet immobilia, ibid.

Exequutor testamentarii iuramento creditur in modicis expensis, in magnis non nam tunc debet testibus, & instrumentis probare expensam factam, ibid.

Exequutores testamentarii, vel commissarii vltimarum voluntatum debent iurare se dictam quantitate in pias causas expensisse, non tamen reaneantur eandem, l. pen. & ibi glo. i. C. de donatio.

Exequutor, vel commissarius vltimae voluntatis non cogitur suscipere officium executoris, vel commissarii, auth. vt liceat marri & aui, in principio, col. 7.

Exequutores testamentarii habent actionem aut conditionem, ex lege, aut officium iudicis contra heredes exculantes adimplere voluntatem defuncti, glo. compleri, in §. si quis autem, in auth. de Eccl. tit.

Exequutrix in testamento potest esse mulier, & cogitur illud officium suscipere, si legatum sibi relictum agnouerit, l. à filio, de alim. vel cibac. lega. & l. pe. §. i. & ibi glo. vir ad mortem, de adimend. legatis.

Reliqua verbo, Episcopus, 2. Legatum, §. 9. i. §. 2. Commissarius, Exequutor, 4.

EXERCENTES plures naum per magistrum quilibet eorum teneat in solidum, ne in plures aduersarios distingatur, qui cum vno contraxit, l. i. §. fin. cum l. seq. de exercitoria actione.

EXERCITOR NAUIS si scit, & passus est substitutum à magistro praeposito à se in naui fungi magisterio, ipse cum imposuisse videtur, l. i. §. magistrum, de exercitor. actione.

Exercitor dicitur ille, ad quem omnes obventiones, & redditus naui perueniunt, siue is dominus naui sit, siue à domino naui, periculo in se recepto, conduxit, vel ad tempus, vel in perpetuum, d. l. i. §. exercitorem.

Exercitor vt teneatur ex contractu magistri, nihil refert, an sit masculus, an mulier, an paterfamilias, vel filiusfamilias, vel seruus, l. i. §. parui autem, eod.

Exercitor naui si fuerit pupillus, requiritur tutoris auctoritas in praeposendo magistrum, ad hoc vt obligetur ex contractu magistri, ibid.

EXERCITORI contra contrahentes cum magistro non datur actio ex contractu magistri, sed actio ex locato cum magistro, si mercede ei operam exhibeat, aut si grauitatem, mandati agere potest, d. l. i. §. sed ex contrario.

Exercitori aduersus contrahentes cum magistro naui officio iudicis subuenitur in subsidium, id est, si magister non fuerit soluendo, §. sed ex contrario, & ibi glo. extra ordinem.

Exercitor, & magister in solidum teneatur, & solatio vnus liberat alium, d. l. i. §. hanc actio.

Exercitor si soluerit suo nomine, id est, exercitoria actione, siue nomine magistri liberat magistrum, idem contra, si magister soluerit, liberat exercitorem, ibidem.

Exercitor teneatur domino serui, quem praeposuit naui, si dominus in ea re coptraxit cum seruo suo, l. si cum, eod.

Exercitor si praeposuit naui seruum communem mihi & illi, si operas serui communis conduxerit, ille habet me obligatum actione ex conducto super eo, quod contraxit cum seruo, ibid.

Exercitor vnus ex pluribus si cum magistro naui contraxit, poterit agere cum aliis exercitoribus, d. l. i. §. fin.

Reliqua verbo, Creditor, 30. 81. Nautis, 4. usque to. Actio, 78. 79. Titulus.

EXERCITVS non dicitur vna cohors, vel vna ala, sed numerus multus militum, l. 2. §. exercitum, de his, qui notantur infam.

Exercitui praefectus dicitur ille, qui legionem, vel legiones cum suis auxiliis à principe commissas administrat, ibidem.

Exercitus habet sex legiones, gl. exercitui, ibid.

Exercitus est collectio totius militiae, ibid.

Exercitus nomen dicitur ab exercitatione, l. i. in §. de milit. testam.

Exercitum praeparans, siue iussu superioris, incidit in legem Iuliam maiestatis, l. 3. & ibi glo. delictum, ad leg. Iul. maiestatis.

Exercitus totus quando peccabat, olim ferebat decimatio, idque etiam in vna legione quandoque fiebat, l. 3. §. si in add. marg. de re militari.

Exercitum regentis officium non tantum in danda, sed etiam in obsequenda disciplina consistit, l. officium, 12. eod.

Exercitum regens pacifissime debet commensum dare, neque debet permittere equum militarem extra prouinciam duci, nec debet dimittere militem in episcopatum, vel venatum, aut ad opus priuatum, ibid.

Exercitum regentis officium, vel tribunorum est, milites in castris continere, ad exercitum producere, clausas portarum suscipere, vigilias interdum circumire, frumentationibus committentum interesse, frumentum probare, mensuram fraudem coecere, delicta secundum suae auctoritatis modum castigare, principis frequenter interesse, querelas committentum audire, valedictorios inspicere, ibid.

Exercitui principis gualdanam accipiens illicite accipit, quia si aliquid deest, debent exigere à communitatibus terrarum, gl. 2. in l. nepineum, 11. C. de sacrosanctis Eccl.

Exercitui necessaria debet prouidere gualdana, & non debet accipere aliquid ab aliquo, ibid.

Reliqua verbo, Ala, Cohors, Manipulus, Legio, Castrum, Castrifransi.

EXHEREDATIO si fuerit facta ab ascendente descendenti, vel è contrà si non inferuit iustam causam, exheredatio ipso iure est nulla, sed si inferuit, & probatur, tunc cessat querela, si verò inferuit, sed non probetur, tunc datur querela inofficiosa, quia non ipso iure, sed per querelam debet venire, & rumpit, gl. i. in l. nam & his, §. si. de inofficio.

per Exheredationem alicuius factam à testatore praesumitur exheredatum esse sibi filium, quia exheredatio in extraneos inepta res est, gl. exheredauit, in l. si, instituta, §. i. eo. & gl. i. in l. Lucius, §. 3. de heredi. insti.

Exheredationes odiosae sunt, gloss. omnibus, in l. si quis ita, §. 1. de testam. proc.

Exheredatio liberorum masculorum olim debebat fieri nominatim, sed feminatum; non tamen hodie tam masculi, quam feminae debent exheredari nominatim, glo. i. in l. i. de liber. & postum. & gloss. nominatim, in l. i. de heredi. insti.

Exheredatio dicitur nominatim fieri per adiectionem nominis materni, veluti filium ex Seia exheredo, si filius est natus ex ea, alioquin non valet, l. 3. & ibi glo. ex Seia, de liber. & postum.

Exheredatio facta etiam in verbis iniuriosis valet, veluti filium meum gladiatorem, latronem, vel ex adulterio natum exheredo, ibid.

Exheredatio filij valet, quando testator sciens suum filium, exheredauit eum, appellando natum ex adulterio, & tunc non datur Carbonianum, sed si testator credens eum non esse filium suum, sed ex adulterio natum, vel de hoc dubius, exheredauit eum dicendo natum ex adulterio, cum non esset, non valet exheredatio, §. gl. ex adulterio, ibid.

Exheredatio filij debet fieri pure, & non sub conditione, d. l. 3. §. pure, & ibi gloss. pure, & gl. vitiosa, & gl. summoneri.

Exheredatio filij sub conditione fieri potest quando filius est institutus sub conditione casuali, vel mixta, & in eius defectum exheredatus sit, d. gl. pure.

Exheredatio filij facta à certa persona institutorum non valet, d. l. 3. §. filius.

Exheredatio filij facta intra gradum, seu inter plures personas eiusdem gradus, velati inter vnum institutum & alium institutum, valet, & solum refertur ad illum gradum, in quo est posita, neque extenditur ad alios gradus, id est, ad substitutos, d. §. filius, & ibi glo. inter, & glo. toto.

Exheredatio facta his verbis, Quisquis mihi heres erit, filius exheres esto, non valet, quia videtur facta sub conditione, videlicet si adita fuisset hereditas, quia ante adiectionem inueniuntur praeiunctum, & ideo ipso iure testamentum est nullum, d. §. filius, & ibi glo. summoneri.

Exheredatio filij facta inter duos gradus, scilicet inter institutos, & substitutos, refertur ad vtrumque gradum, d. l. 3. §. inter.

Exheredatio filij mixta intra gradus, & post aliquos gradus facta valet, & refertur ad omnes gradus, velati instituto primum, & substituto secundum, & secundum substituto tertium, filius exheres esto, & si tertius heres non erit, quartus heres esto, d. l. 3. §. in eo, qui.

ad Exheredationem filij quaeque sunt necessaria, scilicet quod nominatim fiat, & quod pure, & à gradu toto, non à certa persona vnus gradus, item ab hereditate, & non à certa re, item causa hodie est inferenda, item quod adeatur hereditas, glo. ante heredis, & ibi add. mar. in d. l. 3. §. inter, & gl. non exher, in add. marg. in §. nominatim, Inst. de exhered. liber.

Exheredatio filij valet, si pater instituit Titium, & Sempronium solum substituta, quo filij exheredauit, secus si Titio substituit Sempronium, & alios & à Sempronio tantum exheredasset, quia tunc dicitur exheredatus à certa persona vnus gradus, & tunc non valet, gl. pen. & ibi add. marg. in d. l. 3. §. si.

Exheredatio filij, quae per adiectionem hereditatis non potest confirmari in vita filij, non valet, & ideo non excludit filium à successione libertorum, l. si ita scriptum, §. si eod.

Exheredatio facta de filio tanquam de extraneo, per errorem probata filiatione, reddit nulla, l. si postumus, §. si cum l. seq. eod.

Exheredatio filij potest fieri per verba praeteriti imperfecti vel futuri temporis, veluti, Filius exheres fite, vel exheres eris, l. filij etiam, 17. eodem.

Exheredatio filij potest fieri ita, vel filius meus alienus meae substantiae fiat, glo. i. ibid.

Exheredatio filij impuberis, cui post pubertatem hereditas per fideicommissum relinquitur, videtur esse ad consilium, & non ad eius iniuriam factam, & ne bona in eum per ipsos impuberes dissipentur, l. multi, 18. eodem.

Exheredatio filij facta à certa re vel quota non valet, quia cum sit odiosa, non trahitur ad residuum, secus est in institutione, quae est fauorabilis, l. cum quid, & ibi glo. recte, & add. marg. eod.

Exheredatio non ita regular, scilicet institutio, ibid.

Exheredatio facta de filio emancipato ei nocet, siue postea sit adoptatus, vt filius, siue sit adoptatus loco nepotis, l. filio quem, 23. eod.

Exheredatio facta de penitus extraneo est nulla, & ideo non reconualescit, licet is exheredatus factus sit filius, sed exheredatio facta de filio emancipato valet, imò est necessaria, ne praeteritis rumpat per contra tabulas; quae etiam per patrum potestatem repetitam non vitiantur, gloss. i. & ibi add. marg. ibidem.

Exheredatio vniuersalis filiorum dicitur nominatim, & legitime facta, sed non comprehendit illum filium, quem testator putabat defunctum, probato errore testatoris coram iudice, l. Titius, 23. eod.

Exheredatio vniuersalis filiorum comprehendit etiam postumos filios, & filias, glo. i. ibid.

Exheredatio dicitur nominatim facta, quando testator dixit, Ceteros filios exheredo, & tunc tantum filij primi gradus dicuntur exheredati, & non nepotes, sed si dixerit, Omnes liberos exheredo, tunc dicitur exheredatio filij facta inter ceteros, & ideo non valet, d. l. Titius, & ibi glo. i. & add. marg.

Exheredatio nepotum, & feminarum postumarum media iuris prudentia inter ceteros fieri poterat, dummodo sit eis aliquid legatum, quod hodie correptum est, §. gl. 2. in l. Titius, a. eod.

Exheredatio expressae facta de filiis à testatore pagano non comprehendit filium, quem testator ignorabat se habere, & sic tanquam praeteritis dicit testamentum nullum, d. l. Titius, & gl. 3.

Exheredatio filij facta in conditionis defectum, si non potest confirmari aditione, testamentum est nullum, & filius patri succedit ab intestato, secus si potest confirmari, filius à parte, eod.

Exheredatio filij potest fieri sub conditione, quae tacite intelligitur inesse, quia pro non scripta habetur, & ideo pura videtur tunc exheredatio, veluti, Si filius mihi natus fit, exheres esto, l. si ita, & ibi glo. i. de in iust. rupto.

Exheredatio si fuerit facta ita, Si filius natus vel nata filia sit, exheres esto, vno filio nato, vel vna filia nata, vel vtroque simul nato, non rumpitur testamentum, d. l. si ita, & ibi glo. si.

Exheredatio sub conditione si sit facta ita, Si filius natus vel nata sit filia, exheres esto, valet, quia illa conditio non erat apta suspendere exheredationis effectum, cum esset necessaria, d. l. si ita, & ibi glo. si. & add. marg.

Exheredatio filij hic verbis facta, Te autem, filia, ideo exheredauit, quia contentam te esse dote voluit, valet, l. qui volebat, 61. de h're. inst.

Exhibere sufficit in eadem forma, licet non exhibeatur in eadem qualitate, l. si quis hominem, eod. m.

Exhibere se ipsa res immobilis, sed mobilis non, gl. si immobilis, in l. quamvis, de pignori, actione.

Exhibere verbum apud I. C. pro alere, & curare usurpat, velut eius simplex, pro tractare, pascere, & curare, l. si quis a liberis, §. idem rescript, de liber. agnoscend.

Exhiberi ibi rationes defuncti potest petere heres ad deliberandum, licet adhuc ad se non pertineant, & hoc favore ultimæ voluntatis, glo. si in l. Aristo, 28. de acquir. heredit.

Exhibere hominem liberum est, in publicum producere, & videndi tangendique hominis facultatem præbere, l. 3. §. ait prætor, quod vi aut elam.

Exhibere propriè est extra secretum habere, ibi.

Exhibere nemo cogitur, nisi publica in eo exhibendo virilitas versaretur, nam tunc iudicis officio exhibetur, l. si & ibi add. marg. eod.

Exhiberi vas, de quo est controversia, potest actor petere ad hoc, ut testes illud recognoscant, & videatur de pondere, vasis, & qualitatibus materie, l. qui vas, 48. & ibi add. marg. de furtis.

Exhibere non dicitur ille, qui mutum, aut furcium, aut infantem exhibet, l. si de verbis, sign.

Exhibere obligatus si exhibuerit rem, sed deterioratam sua culpa, forma tamen non mutata, liberatur ab actione ad exhibendum, sed si mutata forma eam exhibuerit, veluti eo scypho massam, tenetur actione ad exhibendum, neque ab ea liberatur exhibendo massam, gl. 3. in l. exhibitis, 7. ad exhibend.

Exhibere obligatus debet exhibere rem talem, quæ antiquam formam non amisit, gl. aequitas, ibi.

Exhibere debitori liberum rationum tenetur quis, quando debitor amisit instrumentum, gl. 3. in l. 4. C. de fide instrum.

Exhibere ponitur quandoque pro probare, vel ostendere, gloss. 3. in l. fin. C. de adilitio edicto.

ad Exhibendum agi non potest pro re immobili, cum per se patet, l. 2. & ibi glo. officium, C. quando & quib. quarta pars.

Exhibens rem deterioratam sui culpa, forma tamen non mutata, liberatur ab actione ad exhibendum, sed tenetur actione in factum, l. exhibitis, 7. C. ad exhibend.

Exhibens rem mutata forma antiqua, nihilominus datur contra eum ad exhibendum, gloss. si ibi.

Reliqua verbo, Aditio, 80. v. §. 90. Eodem, Argentarius, Deteriorata, Instrumentum, 12. 13. Interdictum, 5. v. §. 4. Relictum, 4. Testamentum, 3. v. §. 4.

EXHORTANS mandatoris opera non fungitur, l. ob hæc, de his, qui notantur infamia.

EXIGERE verbum significat ab invito extorquere, improprie tamen dicitur etiam à sponte solvente exigere, glo. si in l. solvendo, de negot. gest. & gl. exposit. & glo. exegerat, in l. si quis forte, §. si de penis, & l. Thais, 4. §. libertatem, & ibi add. marg. de fideicommiss. libertat.

Exigi bis idem, non patitur bonas fides, l. bona fides, 17. de regul. iuris.

Exigi non debet ultra id, quod debetur, l. 1. & ibi gl. si C. de exactoribus, lib. 10.

Exigere verbum necessitate importat, quandoque verò non, glo. exigantur, in l. 3. C. de privilegio fisci.

in Exigendis tributis consuetudo regionis servanda est, l. pen. C. de canone largitionum, lib. 10.

Exigere aliud est, & aliud solutionem recipere, l. 3. & ibi gl. soluto matrimonio.

Reliqua verbo, Exaltio.

EXILIUM idem est, quod deportatio, sed improprie dicitur relegatio, gloss. exilio, in l. sed & si, si quis cautionibus, & glo. in l. exilium, de interdictis.

Exilium triplex est, gl. si in l. si quis forte, §. si de penis, & l. exilium, de interdictis, & gl. 1. in l. omnes, 22. C. de penis.

Exilium triplex est, quoddam est eorum locorum interdictio, veluti ut ne staret Bononia, vel Mutina, aliud est omnium locorum interdictio præter certum locum, veluti ut staret Mutina tantum, aliud est infamæ vinculum, id est, relegatio in insulam, d. l. exilium, & ibi gl. 2. & 3.

Exilium propriè est, quando in perpetuum fit, improprie verò dicitur etiam quando ad tempus fit, gl. si in l. nemo, 15. C. de Episcop. audien.

Exilium perpetuum dicitur capitalis poena, gl. 1. in l. 1. C. de Christianum mancipium heretic.

Reliqua verbo, Deportatio, Relegatio.

EXIMERE verbum generale est, eripere de manibus auferre per raptum, eximere verò est quoquo modo auferre, l. 4. ne quis eum, qui in ius vocatus.

Eximere dicitur quando quis non rapuit quem, sed moram fecit, quominus in ius venerit, ut actiois dies exiret, vel res tempore amitteretur, & quamvis corpus non eximeret, sed esset eo loci destituerit, & non abduxit, ibi.

Eximere sine dolo potest quis vocatum in ius, purè locus erat infidus, per quem ibat ad iudicium, & forte mortuus esset, si inisset, & tunc eximens non tenetur poena edicti, gl. si in l. sed eximendi, eod.

Eximere creatam est eam extrahere, & effodere, ut inde exportetur, l. ergo, & ibi add. marg. de senit. rusticorum.

Eximere lapidem de suo fidei mihi donationis causa permisit, statim cum lapis exemptus est, fit meus, neque prohibendo me exportare, efficit, ut meus esse destinat, l. si quis saxum, 6. de donatio.

Eximens vi paronium in ius vocatum à libero sine venia, non tenetur ad aliquam poenam, quia libertus vocatus paronium in ius sine venia facit deterius, quam ille, qui eum vi exemtit, d. l. 1. ne quis eum qui in ius voca.

Eximens violentem eum, qui in ius verbaliter, vel realiter, id est, per capturam, citatus est, tenetur ad poenam, quanti actor iuraverit, d. l. 2.

Eximens violentem eum, qui in ius vocatus erat ad iudicem non suum, non tenetur ad aliquam poenam, d. l. 2. & ibi gl. si.

Eximens vi secutum in ius vocatum non tenetur poena edicti, ne quis eum, qui in ius vocatus vi eximat, tenetur tamen ad exhibendum, l. 3. eod.

Eximens vi vocatum in ius ad pedaneum iudicem, non tenetur ad poenam, quanti actoris interest, ibi.

Eximens ad hoc, ut ad poenam, quanti actor in litem iuraverit, tenetur, sufficit quod vi eximat, quamvis dolus non sit, quia cum vi semper est dolus, d. l. 3. & ibi gl. si.

Eximens vi eum, qui per callumiam vocabatur, tenetur poena edicti, l. 4. ne quis eum, qui in ius vocatus.

in Eximere vi vocatum in ius non requiritur dolus respectu exempti, sed respectu actoris, ad cuius instantiam quis fuit citatus, l. 3. & ibi glo. fin. eod.

Eximens dolo malo, etiam per alium, tenetur poena edicti, quamvis præsens non fuerit, l. sed eximendi, §. fin. l. seq. eod.

Eximens violentem in ius vocatum tenetur actione in factum ad meram poenam, quæ est, quanti actor in litem iuraverit, l. si per alium, §. 1. & ibi gl. veritate, eod. & l. 1. is, cum quo, §. 5. de peculio.

Eximens violentem in ius vocatum non tenetur ad poenam edicti, si exemptus vi venit alia via, & comparit, d. l. si per alium, §. docere.

Eximens vi debitorem meum in ius vocatum etiam si soluit poenam edicti, non ob id liberat debitorem meum, l. si ne quis eum, qui in ius vocat.

Eximens mercenarius mihi lapidem perinde est, ac si ego exemissem, & utroque capis lapsus eximere statim meus factus est, nec is, qui donationis causa permisit, potest renuocare, l. qui saxum, 6. de Donatio.

Reliqua verbo, Captus, 1. Creta.

EXISTIMATIO est dignitas illæ se latius legibus, & moribus comprobatur, quæ ex delicto nostro auctoritate legum, aut minuitur, aut consumitur, l. cognitionum, §. existimatio, de variis & extraord.

Existimatio, fama, siue opinio idem significant, gl. existimatio, ibi, & gl. 4. in l. in re mandata, C. mandati.

Existimatio diminuitur, quoties manente libertate circa statum dignitatis per nos plebium, veluti cum quis relegatur, vel ordine mouetur, vel prohibetur honoribus publicis fungi, aut cum in eam causam quis incidit, quæ ad edicto perpetuo inter infamæ causas annumeratur, d. l. cognitionum, §. minuitur.

Existimatio consumitur, quoties maxima, & media capitis diminutio interuenit, id est, cum libertas amittitur, veluti cum aqua, & igni interdicitur, quæ in persona deportatorum evenit, vel cum plebeius in opus metalli, vel in metallum datur, d. l. cognitionum, §. si & ibi gl. veluti.

Reliqua verbo, Fama, Opinio, Putari.

EXPATRIATIVS dicitur, qui patriam, gl. 2. in l. fin. C. vbi Senatores, vel clarissim.

EXPECTARE melius est, quam rem impotenter, ac importunè petere, & melius, tantipet expectare, quam rem nouo iudicio committere, si in mora modici temporis futurum non est periculum, l. cum quasi, 30. §. eleganter, in add. marg. de fideicommiss. libert.

EXPECTARI si non potest id, quod per homines certæ regionis expediti debet, debet expediti per homines circumstantes expensis publicis, & non expensis eorum, qui hoc facere debebant, nisi culpa eis possit imputari, l. 4. C. de nauicularis lib. 10.

EXPELLENS quem à possessione per vim hodie etiam si haberet ius in eo, amitteret illud, gl. 1. in l. si C. de actio. empt.

Reliqua verbo, Exaltio, Interdictum, 17. v. §. 22. Edictum, 10. Deiciens, Inquilinus, 3. Locator, 23. Auxilium, Directus, Eiectus.

EXPENDERE potest quis ultra, quam ei sit iniunctum, non tamen potest illud plus repetere, gl. voluntas, in l. ex duobus, §. si de negot. gestis.

Expendere possunt heredes ultra, quam eis sit iniunctum à testatore, quia non faciunt præiudicium, sed si in aliis quam heredibus erat iniunctum, ut expendere, & illi expendere non possunt plus quam eis erat iniunctum, quia in eo faciunt præiudicium, scilicet heredibus, ibi.

Expendere non debet quis omnes fructus, quos ex sine possessione, vel aliunde habet, sed semper debet ita facere, ut ex redditu aliqui superet, l. 3. & ibi gl. redditu, vbi pupillus educari debeat.

Expendens etiam vilius plus, quam ei sit iniunctum, non repetit, l. qui aliena, §. 1. & ibi gl. erogatum, de negotiis gestis.

Expendens secundum voluntatem domini, & non plus repetit, sed si expendat plus, illud plus non repetit, quia prohibitio in illo pluri impedit repetitionem, & etiam, quia donare videtur illud plus, quod expendit, d. gl. erogatum.

Expendens minus, quam ei sit iniunctum, potest repetere, quatenus expendit, quia ut minister fuit electus, gl. petetur, ibi.

Expendens in negotiis alienis si est dubium, quo animo expendat, intelligitur de alieno expendisse, & animo totum repetendi, si de suo expendit, glo. dimidium, in add. in l. sed & si, 24. §. adeo de petitione heredit.

Expendens aliquid propter finem suum quantum ad separationis beneficium, cum sancto creditur contrahere, non cum herede, l. 1. & ibi gloss. 1. de religiosis & sumptibus.

Expendens aliquid propter finem suum dicitur hereditarius creditor, d. gl. 1.

Expendens in re bona fide possessa antequam eam restituit vero dominum, habet retentionem pro expensis, sed postquam eam restituit, habet actionem scilicet conditionem indebiti, gl. gloss. aequum, in l. cum fundus, §. seruatum, si certum petatur.

Expensa in genere, num. 1. v. §. 9. ad num. 7.

Quoad lites, num. 7. 8. & 9.

Quoad alimenta, vel causam pietatis, vel studiorum, num. 10.

Quoad fructus, ac cultum, num. 11.

Quoad expensas necessarias, vtilis, vel voluntarias, num. 12. v. §. 19.

EXPENSÆ præsumitur in dubio factæ de parte expendentis, & alterius, l. si & si lege, 25. §. adeo, de petitione heredit.

Expensas debet erogare ille, qui petit aliquid fieri, l. prætor, §. si in l. si de edendo.

Expensas pro parte loci factas potest repetere, gl. potius, in l. si communes ad edendo de negot. gestis.

Expensas, & sumptus indicii officio peti possunt, l. planè, 38. de petitione heredit.

pro Expensis, & sumptibus datur actio, cum exceptio doli derit, sed quandoque non est necessaria, quod datur exceptio, quando iudicis officium locum habet, gl. gl. desideratur, ibi.

penſa facta, ne res pereat, repetitur ab eo, ad quem res ſpectat, non inſpecta ſua opinione gerentis, l. 6. pupilli, §. 6. Titij, de neg. geſt.

penſe viliter in negotio alicuius ad honores, per quos gradatim perueniunt, repetuntur actione negotiorum geſtorum, l. 4. qui viliter, 4. §. de negot. geſt.

penſe ad rei vililitatem factæ, quæ deductionem non patiuntur, non repetuntur à poſſeſſore, niſi petitor eam rem venditurus, vel impenſas erat factururus, vel quando ob eas diues eſt, vel ſi antequam impenderet, denunciandum ſit actori, vt impenſas ſolueret, l. ſua autem, 2. §. ſua. cum trib. legib. ſequ. de rei vendicatione.

penſe quædam ſunt neceſſariæ, quædam viles, quædam voluptuariæ, gl. ſi. in l. in fundo, 3. §. cod. l. 1. de impenſis.

penſas factas gratia rerum, hoc eſt, ad perpetuam rei vililitatem, in faciendo de nouo, ſi expenſis ſit ſemper in bona fide, recuperat retinendo res ipſas interit, dum ſibi reſtituantur, & repellit dominum exceptione, gl. ſi. in l. in fundo, 3. §. de rei vendicatione.

penſas factas in faciendo de nouo in alieno ſolo bonæ fidei poſſeſſor à principio, & ex poſt facto malæ fidei factus non retinet per doli exceptionem, ſed quod de nouo facit, poteſt tollere, dum tamen ſine læſione prioris domini, ibidem.

penſas factas in faciendo de nouo in alieno ſolo malæ fidei poſſeſſor videtur donare, quia nullum voluit ſibi obligare, ibid.

penſas, quas bonæ fidei poſſeſſor voluptuariæ fecit in reſcindingo, poteſt tollere ſine læſione prioris ſtatus rei, ſi tamen, vt ſi tantum percipit ex fructibus, quantum fecit ſumptus, ſit hinc inde compenſatio, ibid.

penſas voluptarias factas à poſſeſſore poteſt poſſeſſor eas abradere, & tollere, niſi dominus paratus ſit tantum dare, quantum habiturus eſſet, illis ablati, ibi.

penſas neceſſarias in reſcindingo factas malæ fidei poſſeſſor officio iudicis ſibi conſeruat, non per exceptionem doli, & hoc iudicis officium non habet locum, niſi quando ipſe malæ fidei poſſeſſor poſſid. t. ibid.

penſas viles in reſcindingo factas malæ fidei poſſeſſor ſine læſione prioris ſtatus rei poteſt auferre, ibid.

penſas voluntarias in reſcindingo factas malæ fidei poſſeſſor perdit, quia donante videtur, gl. ſi. in l. in fundo, 3. §. cod. l. 1. de impenſis.

penſe neceſſariæ dicuntur illas, quibus non factis, res erat peritura, vel deterior futura, gl. ſi. in l. in ſi neceſſarias, de pign. actione.

Expenſis neceſſariis, & vtilibus non eſt neceſſaria voluntas domini, ſed bene in voluptariis, in quibus debet precedere, vel ſequi, gl. deteriorem, in l. quod ſi ſeruus, d. 1. de in rem verſo.

penſas neceſſarias, & viles factas à ſeruo, vel procuratore in rem domini, præſtare tenetur dominus, ſi ſecus tamen eſt in voluptariis, quas parit debet eas abradere, l. 1. quod ſi ſeruus, §. prouide, & ibi gl. procurator.

penſas voluptarias factas à ſeruo, vel procuratore tenetur præſtare dominus, ſi eius mutatio præceſſit, vel ſequatur hic eaſtificando, ibid.

penſas voluntarias factas in domo alicuius creditorem auferre ſine domus iniuria dominus parit debet, nec cogi debet vendere illam, vt quantum pretioſior facta eſt, id præſtare, ibid.

penſas neceſſarias, & viles factas à ſeruo in rem domini ex pecunia ſibi mutuata tenetur dominus ſatisfacere inſolidum actione de in rem verſo, in voluptariis autem ita demum, ſi dominus tantum habuit, vel voluit, alioquin de peculio tantum tenetur, l. 1. res, s. c. & ibi gl. eſt actionem, cod. tit.

penſas viliter factas repetit etiam colonus, qui reſtituit propter penſionem non ſolutam, l. p. locati.

penſas viles non repetit malæ fidei emptor, ibid.

penſas viles non repetit emphyteota, nec vaſallus eiectus propter canonem non ſolutum, gl. 2. & ibi add. marg. ibi.

penſe neceſſariæ ipſo iure dorem diminuant, non eò pertinet, quod ſi fundus dotalis ſit, deſinat eſſe dotalis, ſed quod niſi impenſa reddatur, pars fundi aut totus in cauſam pignoris reſineatur, l. 1. ſi, qui, §. 6. §. quod dicitur, de iure dotalium.

penſe neceſſariæ dorem pecuniariam minuunt, quando in dore ſunt pecunia, & fundus, d. l. ſi, qui, §. ſi pecunia.

penſe neceſſariæ in fundo dotali vna vice, vel pluribus vicibus factæ ſi fuerint, quanti fundus eſt, deſinit fundus dotalis eſſe, niſi mulier ſponte marito intra annum impenſas obtulerit, gl. d. l. ſi, qui, §. 6. §. quod dicitur, & ibi gl. dicebat, & §. ſi & ibi gl. p. §. 6. cod.

penſe factæ in tutelam ædificiorum, vel in curando ſeruum ægrum, ſi ex ædificio, vel ſeruo fructus aliqui percipiebantur, dicuntur fieri gratia querendum fructuum, l. diuortio, §. ſi ſoluto maritum.

penſe viles, & neceſſariæ repetuntur, d. l. l. ſi. C. de petitione heredit. & l. vicia, §. taceat, C. de rei vxorie actione.

penſe neceſſariæ dicuntur, quæ habent neceſſitatem ex parte rei, vt ex parte perſonæ, gl. i. in l. 1. de impenſis.

penſe neceſſariæ dicuntur illæ, quæ habent in ſe neceſſitatem impendendi, ſed vbi nulla adeſt neceſſitas ad ipſam rem, alio iure habentur, d. l. 1.

penſe neceſſariæ in rebus dotalibus, & ad perpetuam agri vililitatem factæ dorem minuunt, ſed quæ in rebus dotalibus non ſunt factæ, vel ad fundi dotalis perpetuam vililitatem, non habent in ſe reputationem in ipſam dorem minuendam, d. l. 1. & ibi gl. non ſunt.

penſe modicæ etiam neceſſariæ in rebus dotalibus factæ non minuunt dorem, gl. in dorem, & gl. factum, ibid.

penſe neceſſariæ dicuntur, quæ ſunt in proiciendo moles in mare, vel in flumen, vel cauſa faciendi portum, vel cauſa munitionis, vel ne fundus, vel domus rueret, vel pro clauſa molendini, & ſimilibus, d. l. 1. & ibi gl. proſectas.

penſe neceſſariæ dicuntur, quæ ſunt neceſſariæ in reſcindingo pſtrinum, vel horreum, & etiam poſſunt dici neceſſariæ quandoque, licet nouiter ſit factum pſtrinum, & poteſt eſſe, quod habuunt inter viles, d. l. 1. & ibi gl. p.

penſe factæ per maritum in expenſis debitoris in dorem datus non computantur mulieri, quia non videntur factæ in rem mulieris, gl. gloſ. non ſunt, ibidem.

Expenſe neceſſariæ dicuntur, quæ ſunt in reſcindingo ædificium ruens, quod haberi erat vtile, vel in inſtaurando oliueta reiecta, vel in propagando vites, & arbores curando, vel in faciendo ſeminaria pro vililitate agri, d. l. 1. in ſi. & l. 3. codem.

Expenſe neceſſariæ dicuntur, quæ ſunt ad perpetuam vililitatem, ſed quæ ſunt ad præſentem tantum vililitatem, dicuntur viles, d. l. 3.

Expenſe neceſſariæ dicuntur, quas maritus impendit in ſeruorum dotalium vtilitatem, vel quod præſtitit ex ſtipulatione gamini infecti nomine, ne committeretur, d. l. 1. in ſi. & l. 2. cod.

Expenſe factæ in rem dotalem, vt proſint vique ad decennium, cenſentur factæ ad perpetuam vililitatem, cum non ſint ad præſentis temporis tantum vililitatem factæ, gl. 2. in l. 3. cod.

Expenſe à marito factæ in rem dotalem in præſentis anni vililitatem tantum debent cum fructibus compenſari, l. 3. ff. de impenſis.

Expenſe neceſſariæ dicuntur duobus modis primò, quando eſt neceſſitas ex parte rei, quod inſpicitur in petitione hereditatis, & in rei vendicatione; ſecundò, quando eſt neceſſitas ex parte perſonæ mariti, qui habet neceſſe facere expenſas in rebus dotalibus, & quod aliàs eſſet in culpa, l. 4. & ibi gloſ. 1. in l. impenſa, l. 4. codem.

Expenſe neceſſariæ dicuntur, quæ habent neceſſitatem tam ex parte rei, quam ex parte perſonæ, cum tractamus de impenſis in rebus dotalibus factis, quod hoc, vt maritus eas facere teneatur, ſed eis factis alter vna, quam aliæ repetuntur, gl. 1. in d. l. 4.

Expenſas neceſſarias ex parte rei, vel perſonæ ſi maritus in re dotali omiſerit, iudex cum tanti condemnabit, quanti mulieris interfuerit eas impenſas fieri, dict. l. 4.

Expenſarum neceſſariorum in re dotali à marito factarum ratio habetur, etiam ſi res male geſta ſit, ſed non factarum ratio habetur, ſi ob id res male geſta eſt, & non aliàs, ibid.

Expenſas, quas maritus fecit in fulciendo domum dotalem ruentem conſequitur, etiam ſi poſtea exuſta ſit, ibid.

Expenſas neceſſarias ſi maritus facere omiſit in domo dotali, exuſta domo, nihil præſtabit mulieri ob non factas neceſſarias expenſas, etiam ſi mulier interfuerit antea, gl. 1. & ibi gl. ſi.

Expenſe neceſſariæ in dorem factæ minuant ipſam dorem, & quantitate in dore contentam, ſed non corpora dotalia, ſecus ſi ſint factæ extra dorem, gl. 1. quod dicitur, & ibi gl. ſed doli, cod.

Expenſe neceſſariæ factæ in fundo dotali non faciunt deſinere fundum in totum, vel in partem eſſe dotalem, gl. d. l. quod dicitur, & ibi gloſ. dotalium, cod.

Expenſe neceſſariæ factæ in pecunia dotali minuant dorem, vbi dos eſt in pecunia cum corporibus inſtituta, & tunc pecunia dotalis diminuitur, ſed non ipſa corpora, niſi fuerint data ſtituta, quo caſu eſtimatio eorum diminuitur, etiam propter impenſas, l. quod dicitur, cod.

Expenſas neceſſarias, quas maritus fecit in dorem conſiſtente in pecunia, & corporibus ſi mulier ſoluerit marito, dos dicitur creſcere, ſicut & diminuitur, ſecus quando in dore erat tantum corpus inſtitutum & non pecunia, gl. d. l. quod dicitur, & ibi gl. creuiſſe, & gl. ſed doli, in ſi.

ob Expenſas neceſſarias factas in fundo dotali, vbi fundus ſolus datus eſt in dorem, ipſo iure dos minuitur, id eſt, ipſum ius, quod eſt in dore, ſed non ipſe fundus dotalis, gl. magna, ibid.

ob Expenſas neceſſarias factas in fundo dotali poteſt inaritus retinere illiun fundum, gl. d. l. quod dicitur, & ibi gl. ſed doli, in ſi.

Expenſe viles dicuntur, quas maritus viliter, & remque mulieris, fecit, dorem meliorem fecerit, & illas eam rem deteriorem eſſe non ſiunt, d. l. quod dicitur, §. ſi & ibi gl. ſi.

Expenſe viles dicuntur, quas maritus impendit in faciendo nouellum in fundo dotali, aut adiciendo domui dotali pſtrinum, aut tabernaculum, aut in docendo artes ſeruos dotalis, l. veluti, cod.

Expenſe voluptariæ dicuntur, quas maritus ad voluptatem fecit, quæ ſpecie tantum exornant fundum dotalium, nec fructum augent, l. voluptariæ, & ibi gloſ. 2. codem.

Expenſe voluptariæ, quæ ſunt viles, dorem ipſo iure non diminuant, ibid.

Expenſe viles factæ à marito in re dotali repetuntur per actionem mandati, vel negotiorum geſtorum, d. l. voluptariæ, & ibi gl. ſi.

Expenſas viles maritus repetit, ſi mulieris volūtatē factæ ſunt, vel mulier aliunde ſolueret, aliàs ſecus, l. vtilium, & ibi gloſ. in cod.

Expenſas viles, quas fecit maritus tempore, quo mulier erat ſoluoendo, & habebat aliunde ſolueret, eſt nunc non habet, poteſt maritus repetere, d. gl. ſi.

Expenſe voluptariæ factæ in re dotali, ſi ad commodum mariti ſeparari poſſunt, poteſt maritus tollere illas, quod ſi mulier eum non patiaris, tenetur maritus eas ſolueret, l. pro voluptariis, cod.

Expenſe voluptariæ in re dotali, ſi non recipiant ſeparationem, ad commodum mariti relinquendæ ſunt, d. l. pro voluptariis, & ibi gl. 1.

Expenſe voluptariæ factæ in rebus dotalibus pro mercalibus, non voluptariæ, ſed viles dicuntur, & ideo maritus poteſt eas repetere, l. quod ſi, & ibi gl. ſi. eo.

Expenſas voluptarias etiam voluntate mulieris factas in re dotali non poteſt maritus repetere, l. in voluptariis, cod.

Expenſe neceſſariæ in re dotali ſunt illæ, quibus non factis, dos minuitur, vel deperit in totum, vel in partem, l. impenſa, 14. codem.

Expenſe neceſſariæ in fundo dotali dicuntur aggeres facere, flumina auertere, ædificia vetera fulcire, iterque reſicere, arbores in locum demortuorum reponere, ibidem.

Expenſe viles in fundo dotali dicuntur pecora prædiis imponere, id eſt, ſtercorare, ibidem.

Expenſe voluptariæ dicuntur ballineæ extruere in fundo dotali, quando pro his nullus redditus recipitur, ibid.

Expenſas neceſſarias in rebus dotalibus factas dorem minuire ita intelligendum eſt, quod ſi extra tutelam neceſſariam in rebus dotalibus, & non ad tutelam dotalium perpetuam vililitatem aliquid impenſum eſt, id non venit in expenſis neceſſariis, nec dorem minuit, l. pen. & l. i. cod.

Expense necessariae, quae dotem diminuant, & ex ea deduci debent, non possunt de facili in universum diffiniri, & ideo iudex debet aestimare singula ex causa, & qualitate expensarum, ad perpetuam rei utilitatem, vel ad fructum praesentis anni, & ex magnitudine quantitatis eorum, d. l. p. §. pen. & ibi gl. pen. & gl. si. in d. l. si.

Expenses necessariae factae in re dotali an maritus velit repetere ex qualitate, & quantitate expensarum colligitur propositum ipsius mariti expendentis, d. gl. si. in d. l. pen.

Expenses voluptuariae bona fide factae in aedificio empto potest quis auferre, si potest eas auferre ita, ut in facie praesentia, id est, quae sunt aut venditionem edictum esse possit, nisi dominus sit paratus tantum dare, quantum is habuitur esse illis ablati, & corralis, l. siue herede, §. 2. interposito, in si. & ibi gl. oportet, de administ. tutorum.

Expenses necessariae in rebus dotalibus factae ipso iure universitatem dotis minuunt, sed non singula corpora dotis, l. de dote praelegata.

pro Expensis vtilibus in reb. dotalibus vel in alia re uxoris factis, non potest retineri dos, sed debet agi mandati, vel negotiorum gestorum, sed pro expensis factis affectione patris, non habet locum actio mandati, nec negotiorum gestorum, l. dote praelegata, & ibi gl. alias, & ibi add. marg. cod.

Expenses necessariae in reb. dotalibus factae a marito minuant dotem, quando maritus simpliciter dotem legauit uxori, secus quando legauit ei, quidquid ad eum nomine dotis pervenit, §. gl. minuant, & ibi add. ibid.

Expensarum necessarium detractio fit in collatione dotis, sed non voluptuariarum, l. r. §. cum dos, de collatione dotis.

Expensarum vtilium detractio non fit in dotis collatione, gl. necessarium, ibi.

Expenses viles factae circa rem huius lesione potest auferre etiam malae fidei possessor, gl. necessarias, in l. ait pater, §. per hanc, quae in fraud. creditorum.

Expenses repetuntur tribus modis, scilicet per actionem, exceptionem, vel per officium iudicis, quorum nullo modo repetit malae fidei possessor, nisi necessarias & viles, l. domum, & ibi gl. §. C. de rei vindicatione.

18 Expenses necessariae nullo modo repetit per specialem iure per officium iudicis, gl. si. ibid.

Expenses necessariae in reb. dotalibus factae minuant dotem, quando in quantitate consistit dos, v. n. §. tacet, & ibi gl. minuant, C. de rei uxoriae actione.

Expenses necessariae factae in fundo dotali si aequivalent toti fundo, fundus definit esse dotalis, nisi intra annum marito impensas obtulerit, interim tamen est dotalis, d. gl. minuant.

Expenses necessariae factae circa fundum dotalium, si aequivalent parti fundi dotalis, pro illa parte fundus non definit esse dotalis, §. ibi.

Expenses necessariae factae circa fundum dotalium minuant quantitatem dotis, quando dos consistit in pecunia & in praediis, ibid.

Expenses viles factae circa fundum dotalium consequitur maritus per actionem mandati, si vxor mandavit, sed si non mandavit, per actionem negotiorum gestorum, d. §. tacet, cod.

Expenses voluptuariae factae circa fundum dotalium licet ex voluntate mulieris maritus specialem iure non repetit, sed potest tollere, vel auferre, quod fecit sine lesione prioris speciei, ibid.

Expenses voluptuariae factae domini voluntate, repetuntur, regulariter fallit in dote cum voluntate mulieris, gl. licet, ibid.

Expenses necessariae sunt, quae si factae non sunt, res aut peritura, aut deterior futura est, l. impensas, §. 9. de verb. sign.

Expenses viles dicuntur, quae meliorem dotem faciunt, & deteriores esse non sinunt, ex quibus redditus mulieri acquiritur, ibi.

Expenses viles dicuntur abutuae, pastinationes, vitra quam necesse fuerat, item doctrina puerorum & feruorum, ibid.

Expenses voluptuariae sunt, quae speciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent, ut sunt viridaria, aquae salientes, incrustationes, loricationes, & picturae, ibid.

Expenses quaedam sunt necessariae, quibus non factis res erat peritura, vel deterior futura; quaedam sunt viles, ut quibus non factis res non erat peritura, sed eis factis res est melior futura; quaedam sunt voluptuariae, quae tantum rem exornant, gl. impensas, in §. item si de dote, Inst. de actio.

Expenses necessariae factae in reb. dotalibus ipso iure minuant dotem, quae consistit in pecunia & specie, ut si est fundus, & pecunia in dorem data, quantum in fundum impenditur, tantum in pecunia ipso iure debetur desinit, sed si solus fundus sit in dote, tunc si tantum expenditur simul vel ex diversis viribus quanti est fundus, tunc ipso iure non definit esse dotalis, sed bene poterit petere expensas, vel retinere fundum, donec sibi restituatur expensae §. d. gloss. impensas, ibid.

Expenses necessariae si fuerint factae in fundo dotali, qui solus sit in dorem, si illae impensae non fuerint tantae, quanti est fundus, tunc non definit fundus esse dotalis, sed tandiu totus, vel pro parte retinetur, quandiu expensae restituantur, d. gl. impensas.

Expenses viles factae in rebus dotalibus per actionem negotiorum gestorum, vel mandati, si mandato mulieris fecit maritus, repetuntur ab eo, ibid.

Expenses voluntariae factae in reb. dotalibus, etiam mandato mulieris, non repetuntur, sed abraduntur sine lesione prioris status, & hoc est speciale in vxore, secus est in alio, cuius voluntate vel mandato expensae voluntariae sunt factae in re sua, quia tunc illae non repetuntur, d. gl. impensas, & ibi add. marg.

Expensum quando est vtiliter a malae fidei possessore animo dominum sibi obligandi, pro expensis datur possessori vtilis negotiorum gestorum actio, sed non agitur in solidum, sed quatenus dominus factus est locupletior, alioquin si bona fide erat in solidum acturus, gloss. final. & ibi add. in l. in fundo, §. 8. de rei vindicat.

Expensum quando est vtiliter a malae fidei possessore non obligandi studio, sed ut sibi auerter possessor, omni remedio destituitur, & ita donare videtur, ibi.

Expensum quod est in reficiendo vtiliter, & necessario a bona fidei possessore retinetur possessor per doli exceptionem in totum, gl. si ibid.

Reliqua verbo Sumptus, De i. 37.

EXPERIRI ponitur quandoque pro defendere, gl. i. in l. pen. de alienatione,

iudicij, & glo. marg. circa principium in l. inter tutores, §. 6. de administ. tutorum.

Experientia est rerum magistra, §. si. Inst. de facilitatio.

EXPILARE est hereditatem, est ex eius vacantis rebus aliquid furipere, ac expilare, l. 2. in additione marg. de crimine expilatae heredit.

Expilatae hereditatis alienam extra ordinem solet coerceri per accusationem expilatae hereditatis, l. 1. eod.

Expilator hereditatis dicitur improbius fure, gl. fin. in l. si re expilasse, C. ex quibus causis infamia irrogetur, & l. 1. §. 1. de effractorib.

Expilatae hereditatis crimine vel petitione hereditatis agere in electione hereditatis est, quando res hereditariae sunt expilatae, d. l. 1. & ibi gl. 2.

pro Expilatae hereditatis crimine inducitur etiam actio civilis in factum ad recuperandum possessionem, §. gl. i. in l. 1. eod.

Expilatae hereditatis crimine quando agitur, debet praesens cognitionem suam interponere, nam cum furti agi non possit, solum superest praesidis auxilium, l. 2. eodem.

Expilatae hereditatis crimen tunc locum habet, cum furti agi non potest, ut cum sit furtum ante aditam hereditatem, vel post aut apprehensa bona per hereditatem, quamvis ad exhibendum agere possit is, qui vendicaturus exhiberi desiderat, ibidem.

de Expilatae hereditatis crimine potest quis accusari, non tamen est publica accusatio, §. 3. de exco. in crim. in.

Expilatae hereditatis crimine si vix heredum pro rebus hereditariis communibus omnium heredum egerit contra expilatores hereditatis, & obtinuit, prodest etiam aliis coheredibus quoad praesumptionem, non tamen est praesumptio, cui omnino fit standum, l. res hereditarias, & ibi gl. 1. de crimine expilatae heredit.

Expilatae hereditatis crimen committit furipiens res ab hereditate iacente, licet enim non sit persona, cui furtum fiat, tamen hoc crimine succedit in locum actionis furti, & infamiam irroget, gl. si. in l. si re expilasse, l. 2. C. ex quibus causis infamia irroget.

Expilatae hereditatis crimine damnatus etiam si civiliter sit intentatum, & periculi ariter, est infamis, ibid.

Expilatae hereditatis crimine coheres non potest agere contra coheredem post aditam hereditatem, sed debet agere familiae circumspectae, l. 3. C. de familiis circumspectis.

Expilatae hereditatis crimen ante aditam hereditatem recte concurrit cum rei vindicatione, gl. 2. ibid.

Expilatae hereditatis crimen post aditam hereditatem & apprehensam possessionem nunquam dari potest, sed datur familiae circumspectae, atque substractio, siue fuerit apprehensa possessio, siue non, ibidem.

Expilatae hereditatis actio habet locum expilatae hereditate ante aditam hereditatem, vel post aditam & apprehensam possessionem, gl. 2. in l. 1. C. de crimine expilatae heredit.

Expilatae hereditatis crimine potest agere priuignus contra vitricum, l. 2. C. eod.

Expilatae hereditatis crimine potest quis agere contra nouerca quondam suam, quando de aul vel alia agitur hereditate, non de mariti nouerca, l. 3. C. eod.

Expilatae hereditatis crimen habet locum deficientis accusatione, & ideo subfidiaria est, l. si. C. eod.

Expilatae hereditatis accusatio cum multis actionibus concurrit, videlicet cum actione in rem, & exhibendum, §. petitione hereditatis, gl. 1. ibid.

pro Expilatae hereditatis crimine potest agi civiliter actione in factum ad possessionem restituendum, vel ad duplum praestandum, §. ibi.

Expilatores hereditatum puniuntur arbitrio iudicis, qui solent punire eos, vel in opus publicum, vel in perpetuum, vel temporarium, honestiores autem solent ordine ad tempus mouere, vel iubere patriae fines excedere, nec possunt condemnare vitra eas penas, l. §. 1. de effractoribus.

Reliqua verbo Crimen, & Vxor, l. 10. Heres, §. 9.

EXPLOTORES, qui secreta nuntiant hostibus, proditores sunt, & ideo capite puniuntur, l. omne delictum, §. exploratores, de re militari.

EXPOSITI, qui sunt liberi, & filii iuris, etiam si eos re collegit sub conditione, ut filii fierent, gl. pater, in l. Luenitini, §. 19. C. de Episcop. aud.

Expofitum colligens non succedit ei ab intestato morientis, glo. i. in l. Lancialis, §. C. communia de successio.

EXPRESSA quandoque nocent, non expressa non nocent, gloss. fin. in l. item vnus, §. fin. de arbitris, & glo. summoueri, in l. 3. §. filius, de liber. & posthum. glo. quoniam, & gloss. arbitrium, in l. fideicommissa, l. 1. §. si fidei commissum, de legat. §. 3. & gloss. arbitrio, in l. vitrum, §. 1. de reb. dubiis, & gloss. non do beat, l. denuncialis, §. quid tamen, de adulteriis, & l. expressa, l. 19. de regulis iuris.

Expresum si non valet, neque valet tacitum, l. §. si. & ibi gl. si de seruauit, rursus, & gl. non valet, in l. si psonus, §. 1. de donatio. inter vir. & vxor.

Expresio vitatorum, vitatorum etiam tacitum, quandoque tacitum est accessio expressio, l. si. & ibi gl. pen. & vit.

Expresum quandoque licet non valeat, valet tamen tacitum, gl. inuitilem, in l. §. 1. quib. mod. pignus.

Expresum licet differatur, non tamen differatur tacitum, l. quatero, §. 3. §. fin. de testam. tutel.

Expresia quaedam nocent, quae tacita non nocent, l. si quis Sempronium, §. 68. & ibi gl. 1. de heredi inst.

Expresum facit cessare tacitum, fallit quando tantum inest, quo casu non tantum facit cessare tacitum, imò eius expresio nihil operatur, l. cum ex filio, §. 3. §. 1. & ibi add. marg. de vulgari.

Expresio vitatorum non vitatur tacitum aequè principale, l. si fideiussor, & ibi gl. non poterit, de legat. 1.

Expresia nocent, non expressa non nocent, quandoque est contra expressa profuturum, non expressa nocent, non nunquam, §. 2. & ibi gl. si de condit. & demonst.

Expresia quandoque nec profuturum, nec nocent, d. gl. si.

Expresia profuturum in casu, in quibus speciale mandatum exigitur, & in pupillari substitutione tacita, quae contra matrem non admittitur, sed expressa sit, ibid.

Expresum dicitur illud, quod licet non exprimat verbis specificis, colligitur

tamen ex mente, vel ex ratione tacita, l. prator ait, 20. §. 1. & ibi gl. expref-
funt, de noui operis nunc.
p. sum dicitur quod ipse aliter exprimitur, §. foluto, & ibi add. marg. in au-
then. de mandatis principum, col. 3.

Reliqua verbo, Conditio, l. 11. 12. Tacitum, Hypotheca, 3. 4. Videtur, Causa.
p. r. e. s. s. i. o. eius, quod tacite inest, non inducit dispositionem conditiona-
lem, l. mutuo, 6. §. 1. de tutelis.
p. r. e. s. s. i. o. eius, quod tacite inest, si exprimitur prout infunt,
ecus si alio modo, l. Cornelius, 69. de heredi. inst. & l. 2. & l. 6. ita legatum,
l. 1. & ibi gl. ad heredem, & add. de leg. 1.
p. r. e. s. s. i. o. eius, quod ex dispositione legis ad effectum alicuius actus necessarii
equitur, si id fit in vim conditionis, nihil operatur, l. 3. de legat. 1.
p. r. e. s. s. i. o. eius, quod tacite inest, nihil operatur, l. aliquando, 107. de conditio.
& demonst. & l. 3. C. fideiussor.

Reliqua verbo, Tacitum.

p. r. o. m. i. s. s. o. r. dicitur ille, qui pro alio promittit, unde expromittere pro
p. r. o. m. i. s. s. o. r. dicitur, l. 4. in add. marg. de conditione causa data.
p. r. o. m. i. s. s. o. r. dicitur ille, qui pro non obligato promittit, ibid.
p. r. o. m. i. s. s. o. r. dicitur fideiussor, l. 1. §. latis accepto, & ibi gl. expromissores,
de verb. oblig.
p. r. o. m. i. s. s. o. r. dicitur ille, qui nomine alterius se obligat illo non obligato, gloff.
intercellat, in l. Stichum aut Pamphilum, 9. §. aditio, & ibi addit. marg. de
soluto.

p. r. o. m. i. s. s. o. r. dicitur, id est, defensor alienæ rei nemo videtur idoneus, nisi cum satisfac-
tione, l. in eo, quod plus est, 11. de regul. iuris.
p. r. o. m. i. s. s. o. r. dicitur, qui promittit alio non obligato, pro quo obligatur, vel
etiam nunc liberante eum, gl. fideiussorem, in §. h. quis igitur, in auth. de fidei-
ussor. col. 1.

p. r. o. m. i. s. s. o. r. non habet beneficium, §. si quis igitur, in auth. de fideiussor. ibi gl.
fideiussorem.

Reliqua verbo, Fideiussor, Fideiussor, Creditor, 4.

q. u. æ. s. t. o. nomen est dignitatis, sicut Quæstor, sic Consul, & Exconsul.
dicitur enim Exconsul, vel Exquæstor, qui desinit esse Consul, vel Quæstor,
§. gl. Exquæstorem, in §. p. r. o. m. i. s. s. o. r. in proem. Digestorum, & gl. exquæstorem,
in l. 1. C. de nouo Codice facien.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur primus seu princeps quæstorum, gloff. exquæstor, in add. in §.
etiamque, in proem. Instit.

q. u. æ. s. t. o. r. unus etiam iure speciei ad aliam permittitur, l. fin. in emptione,
l. 4. §. fin. in add. marg. de contrah. empte.

q. u. æ. s. t. o. r. indicant (secus autem in homine, & in aliis animalibus, gl. fin.
in l. h. quis, in §. de tutoribus, datis, & gloff. defecit, in §. p. a. u. o. n. u. m. Instit. de re-
rum diuisione.

q. u. æ. s. t. o. r. femel non reuoluitur, etiam cessante causa extinctionis, §. quod
autem, Instit. de capitis diminutione.

Reliqua verbo, Societas, 9.

q. u. æ. s. t. o. r. non videtur, qui non perseverat, ut gl. non admittuntur, in c. 1. §.
§. Episcopum vel abbatem, vel abbati, in vñb. feud.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur omnis, qui non habet in potestate dotatam personam,
l. 1. in l. fin. extraneus, de condit. causa data.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si consentit sibi reddi in omnem casum finiti matrimonio,
repetit etiam in casu omisso, §. licet, quando matrimonium non est sequi
tum, d. l. fin. extraneus, & l. donatus, & ibi add. marg. eod.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

q. u. æ. s. t. o. r. dicitur, si dederunt dotem, & conueniunt sibi reddi in vñm casum
finiti matrimonio, in alio casu solum matrimonium præsumitur donasse,
quod non videtur donasse in casum, in quo matrimonium non est sequi
tum, & ideo possunt repetere, d. l. fin. extraneus, in add. marg.

quando ordinaria actio efficit non est, gl. extra ordinem, & ibi add. marg. in l.
1. §. sed ex contrario, de executor. actio.

Extraordinarium auxilium non datur, ubi datur ordinari, nisi ordinari sit in-
efficax, vt quia is, contra quem datur, soluendo non sit, d. gl. extra ordinem.

Extraordinarium auxilium concurret cum ordinario contra diuersas personas,
l. 3. & l. fin. C. si tutor vel curator interuenerit, & gloff. final. in l. 1. C. de alienat.
iudicij.

Extraordinarium auxilium non tollit aliud, gl. 1. §. l. fin. C. si minor sit maiorem.

Extraordinaria dicuntur illa, quæ iudicis officio procedunt, vel quando non ser-
uatis solemnitatibus in add. marg. in rub. de variis, & extraordinari. cognitio.

Extraordinariæ vel extra ordinem esse subueniendum quando lex dicit, intelli-
gitur officio iudicis, l. si cui legatum, 92. & ibi gl. extra ordinem, de conditio.
& demonst. & gl. extra ordinem, & ibi add. marg. in l. 1. §. sed ex contrario, de
executor. actio.

*Reliqua verbo, Actio, 90. Auxilium, Ordinarium, Munus, 1. 2. Remedium, Super-
inditiones.*

E. X. T. R. E. M. I. T. A. s. est primus, & ultimus terminus cum termino alio medio
coniuncto, vt omnis homo est animal, sed homo risibile est, homo ergo omne
irrisibile est animal, quod enim prædicatur in postione, & conclusionem, id est,
hoc nomen animal, dicitur extremitas maior, quod vero subiicitur in colla-
tione, & assumptione, est extremitas minorum, id est, hoc nomen risibile,
medius terminus est id, quod subiicitur in prima, & prædicatur in secun-
da, scilicet hoc nomen homo, i. glossa in extremo, in l. 1. §. si quis ius
dicenti.

E. X. T. R. E. M. I. T. A. s. duo quotiescunque habet aliquod factum, & debetur, cui at-
tribui debeat, semper debet attribui vterlibet, l. in finalib. & ibi addit. marg.
finium regund.

E. X. T. R. E. M. I. T. A. s. quandoque ponitur improprie pro relegato, gl. 1. in l. Papinianus, de
minorib.

Exul, id est, deportatus nihil omnino iuris habet, ibid.

Exuli recte potest solui id, quod sibi debetur, sed exuli alterius ministro, vel post
mandatum in exilium missio non potest solui, quia censetur per exilium
reuocatum mandatum, l. cum quis sub, 38. & ibi add. marg. de solutio.

Exuli, vel bannito recurrendi licentiam nemo potest concedere, nisi solus Im-
perator ex aliqua causa, l. 4. de poenis.

Exulare iustus decurio ad tempus ob crimen non importans infamiam post im-
pletum tempus admittitur ad pristinam dignitatem, sed non ad nouos hono-
res, nisi tanto tempore his abstinent, quanto per fugam datam abstulit, l. fin. & ibi
gl. 1. C. de his, qui in exilium dati, lib. 10.

Reliqua verbo, Relegatus, Deportatus, Bannitus, Exilium.

F. A. B. R. I. C. E. nomen vel malleum frangeret, non imputatur ei, qui locauit
opus, l. 2. §. si consecutus, ad leg. Rhod. de iactu.

Faber, vel operarius excusatur, si laborat in re alienis, quam conducentis ipsum,
ex quo facit de mandato eius, gl. descenderet, & ibi add. marg. l. in rem, 3. §. pe.
de rei vend.

Faber, qui præstitit operas, & non recepit mercedem, actione ex conducto pote-
rit petere mercedem cum vfuris, l. 1. C. de locato, & ibi gl.

Faber non potest malleare iuxta scholas, quia publica utilitas, & quæ replet ciui-
tatem sapientibus, præfertur, gl. fin. in l. vni. §. fin. C. de studiis, lib. 11.

Fabri tignari dicuntur non solum, qui tigna dolant, sed etiam omnes, qui ædifi-
cant, l. ferri, 23. §. de verb. sign.

FABRICENSES non possunt esse conductores, nec fideiussores conducto-
rum, gl. 1. in l. milites, 3. C. de locat.

Fabricenses non possunt esse procuratores, nec mandatarios, nisi in rem suam, vel
in necessariis in causa liberali, vel pro suo matrimonio, ibidem.

Fabricenses dicuntur, qui armis faciendis, reparandis, & vendendis sunt deputa-
ti, l. 1. in l. fin. C. de heredit. decurion.

Fabricenses dicuntur illi, qui habent officium, & necessitatem faciendi arma, cui
necessitati eorum posteritas tenetur, & ad instar militum debent habere no-
tam in brachijs, nec debent aliena prædicia colenda conducere, gloff. 3. in auth.
de armis, in principio, collat. 6.

Fabricenses strictè dicuntur illi, qui faciunt arma publica, & in publicis fabricis
& non alijs, & dantes primicerio, qui reponat in publicis armamentis, largè
tamen sumitur pro omni ferri percussore, quandoque pro tignario, gl. in rub-
ric. C. de fabricensibus, lib. 11.

Fabricensis primicerius post biennium non solum habet vaerionem à muni-
cipio, sed etiam honore decorari debet, & singulis biennijs admittitur ad salu-
tandum principem, l. 2. C. eod. tit. & lib.

Fabricensibus sicut tyrionibus stemmata brachijs insignuntur, ad quæ cognoscun-
tur, & qui eos clauent, cum eorum liberis fabricæ vendantur, l. 3. C. eod.
tit. & lib.

ad Fabricensium ordinem volens conuolare, debet conuocatis his, quorum in-
terest, prius acta conficere, sequè docere, non aucto, non patri curiali progeni-
tum, se nulli cui esse obligatum, atque ita gestis confectis apud moderato-
rem provincie, vel defenforem ciuitatis, admittitur ad militiam fabrica-
cium, l. 4. C. eod. tit. & lib.

Fabricenses vñ cum fobole debent fabricæ seruire, & vñs tenetur pro alio de
illico corpore, vel collegio, l. iure prouifum, C. eod. gl. exercitorem, in l. 1. §. si
plures, de executoria actione.

Fabricenses, & eorum vxores, & liberi durante officio vel finito, non possunt, nisi
eorum præfecto prætorio vel magistro officiorum, conueniri, l. eos, qui, C. de
fabricensibus, lib. 11.

Fabricenses non debent se immiscere conductioni vel administrationi, vel agri-
culture alienarum rerum, alioquin qui eas conduunt, & domini, qui eas io-
cauerunt, puniuntur, l. fin. C. eod.

Fabricensium domus ad hospites recipiendos grauari non possunt, l. 4. C. de me-
tatis, lib. 12.

Reliqua verbo, Arma.

F. A. C. E. R. E. verbum omnè omgino faciendi modis complectitur, dandi, soluendi, &
numerandi,

FAC

IURIS

CIVILIS

FAC

numerandi, iudicandi, & ambulandi, Lverbum facere, a 18. de verb. sig.
 Facere verbum pro conuenire quandoque accipitur, gl. fin. in l. 3. C. de exceptio.
 Facere quod vult, cuiuslibet licet in suo, sed non in alieno, l. si quis, §. Aristo, & ibi gl. facere, si seruus vend.
 Facere quod tenetur in alterius persona, id & in sua facere tenetur, l. altius, eod.
 Facere iniuriam dicitur ille, qui facit alicui etiam aliquid bonum, l. si seruus, 27. §. & si puerum, & ibi gl. sed iniuriam, ad leg. Aquil.
 Facere, & reficere differunt, si scilicet sumantur, sed verò si largi, glo. reficere, in l. 1. §. si. de mortuo inferent.
 Facere illud, quod in negotio suo facit, censetur quis in negotio ejus, qui sub ipsius tutela, vel cura est, peculium, 10. §. & ibi add. marg. ad Velleian.
 Facere aliquid si quis debet, vt penam euitet, intelligitur debere illud facere, cum primum facere licet, vt ratione penae non teneatur, l. si quis alicui, 27. §. qui mandatum suscepit, & add. marg. mandati.
 Facere posse quisque videtur illud, quod dolo facit, quominus possit facere, l. verum, 63. §. tempus, pro socio.
 Facere debenti non imputatur, si non facit, quod etiam facere vellet, non posset, gl. non potuit, in l. cum quidam, 17. §. si pupillo, de viuis.
 Facere intelligitur id, quod ex nostra voluntate dependet, omni meliori modo, quo possumus, l. 3. de militari testam.
 2. Facere aliquid suo opere, & suo labore si quis tenetur, tenetur id facere suo sumptu, l. cum seruus, 39. cum leg. eq. de legat. 1.
 Facere videtur, qui patitur quod prohibere potest, gloss. l. in l. adigere, de iure pati on.
 Facere me in tuo possum te cogere, quando illud mihi facienti prodest, & tibi non nocet, quod verum est in reficendo quod prius erat, ex quo redundabat in te virtus, quae mihi subleuata est, ac de nouo me facere non possum te cogere, l. 2. §. item Varus, & ibi add. marg. de aqua pluui.
 Facere aliquid non debito modo, & non facere paria sunt, l. 1. §. 1. quorum legatorum.
 Facere qui tenetur, non sufficit quod faciat ciuilitate, sed debet naturaliter implere, & facere, l. ex ea parte, 12. §. in insulam, de verb. oblig.
 Facere debens, si non facit, cum possit, puniatur, gloss. transuga, in l. non omnis, §. captus, de re milita.
 Facere verbum plura continet, quam gerere, quia continet iudicare, non facere, item verbis contrahere, quae non continet verbum gerere, cum gerere sit facere aliquid, item sine verbis, gl. 1. in l. licet, §. 8. de verb. sign.
 Facere oportere, puta dolum abesse, & habet significationem, vt abstineat quis ab eo facto, quod contra conuentionem fieret, & quod curat ne fiat, l. facere, 180. eodem.
 3. Facere videtur aduersus ea, quae non facit ille, qui non facit, quod facere debet, & faciens quod facere non debet, non videtur facere, quod facere iustus est, l. qui non facit, 12. §. de reg. iuris.
 Facere qui potest aliqua pro se, & pro suo corpore, quae pro alio non potest, gl. syndico, in l. placeat, 17. C. de Episcopis, & cler.
 Facere videtur, quod non debet, ille, qui non facit, quod debet, gl. 1. in l. solo obsequio, 30. C. de liberali caus.
 Facere debet quis id, quod non potest euitare, §. oportet, in auth. vt iudices sine quoquo suffrag. col. 2.
 Facimus recte omnia nostra, quibus auctoritas à nobis impartitur, gl. consule, in §. conitar, Inst. de iure naturali.
 Facere quod non potest quis tanquam ipse, potest tanquam alius, gl. qui duos, in l. si paterfamilias, §. 1. de adoptio, & l. si communem, & ibi gl. ego, quemadmodum feruit, & l. si quis, §. 1. & ibi gl. pen. de liberat. legat.
 Facere per substitutum tenetur ille, qui non potest facere per se, l. continuus, 137. §. si ab eo, de verb. oblig.
 Facere aliquid licet possum per me, vtilius tamen erit, si facerem per praetorem, l. si stipulatus sum, §. 1. §. si lancem, & ibi gl. si. de solutio.
 Facere qui non potest per se scilicet pacifici, consentire tamen poterit alij pacifici, gl. accommodauerit, in l. si. C. de pactis.
 Facere quod non potest quis tanquam ipse, non potest tanquam alius, quando est in hoc aliqua contrarietas, sed si non sit contrarietas, quia tunc quod quis potest tanquam ipse, potest tanquam alius, nisi veniat contra fidem debitam iure contractus, aut iure conuentionis personarum, gl. qui duos, in add. in l. si paterfamilias, §. 1. de adoptio.
 Facere aliquid si quis non potest, neque potest aliis concedere, vt faciant, gl. 1. in l. filium, ad Macedon.
 4. Facere qui non potest, neque potest facienti consentire, l. si fundus, 16. §. 1. & ibi gl. feruabitur, de pignori.
 Facere qui non potest propter imbecillitatem consilij, & intellectus, vt minor, & mulier, non potest facienti consentire, sed quando non potest facere quis propter defectum iuris, quia ius plenum non habet, vt fructuarius, potest ille facienti consentire, d. §. 1. & ibi gl. feruabitur.
 Facere per alium non potest quis, quod per se non potest facere, l. si minor 20. annorum, 66. de verb. oblig.
 Facere id quod potest per se, aliquando non poterit per alium, glo. accommodauerit, in l. si. C. de pactis.
 Facere ipsemet videtur, quod per alium facit, gl. alios, in l. 1. de eo per quem, glo. si in l. 1. §. minor saluum mod. dix. & gl. impositi, in l. 1. §. magistru, autem, de exercitio actione, & §. igitur post libros, in proemio Instituti.
 Facere videtur quis quod per alium facit, fallit in adoptione, & in impetranda venia aetatis, quae per se, non per alium, debet quis facere, l. ita autem, §. 1. & ibi gl. per alium, & ibi add. marg. de administ. tutorum.
 Facere non videtur per semetipsum, quod per alium facit, l. fin. & ibi glo. per semetipsum, de exculat. tutorum.
 Facere si quis tenetur aliquid personaliter, potest illud facere per substitutum, si ipse sit impediendus, gl. 1. in l. si quisquis, 16. C. de Episcopis & cler.
 Facere videtur quodammodo is, qui non facit, gl. faciat, in l. ait praetor, 23. §. si quib. caus. maioribus, & gl. 1. in l. 4. quae in fraudem creditorum.
 Facere verbum affirmatiuum comprehendit sub se non facere, gloss. 2. in l. 2. in

prin. & in §. item si in facto, & in l. 4. Cato, de verb. oblig.
 si non facio, 10. quod debeo, neque tu facis, quod debes, non obtinebis, glo. 1. si non facit, 37. de iureiur.
 Faciendum si est aiquid à plurib. omnes facere debent, neque sufficit vnum alri committere animi sui nutum, gl. si in l. si ceteri, 21. de arbitris.
 Facienda multa impediunt, quae non remanent iam facta, gloss. praetermissi, in Sabini, 28. communi diuid.
 Faciendum est, quod saepe factum est, glo. saepe, in l. 3. §. si. de testib.
 ad Faciendum aliquid si statuitur alicui tempus, si intra tempus non facit, postea videtur prohibitus, l. statuliberum, 11. §. si. de legat. 2.
 Faciendum quae impediunt, ea destruant iam factum, l. Granus, 71. & ibi glo. 1. neant, de fideiusor.
 Faciendi verbo continetur etiam causa reddendi, l. faciendi, 175. de verb. sign.
 Faciendum facilius impeditur, quam iam factum, non obligauerit, in §. solutio, igitur, in auth. de nuptiis, col. 4.
 Faciendum aliquid quando est in pluribus, non sufficit fieri in vno, glo. moria, tur, ad si. in §. quoniam autem infirmas, in d. auth. de nuptiis, col. 4.
 Faciendum non est id, in quo plus expenditur, quam de commodo percipitur, Mediteraneae, C. de annois, & tribut. lib. 10.
 ad Faciendum aliquid quando quis tenetur, debet illud omni diligencia, & cum adimplet, §. quorum, in proemio Instituti.
 Facienda multa impediunt, quae non impediunt iam facta, gl. cotrumpit, in l. p. parte, 1. de feruitutib.
 Reliqua verbo, Alius, Possit, Fieri.

FACIENS per alium, ipse facere videtur, glo. negotium, in l. item, §. 1. quod et sique vniuerit, l. 2. & ibi gl. si. de fideiusor. & gl. consule, in §. conitar, in de iure naturali.
 Faciens aliquid in aliorum persona, multo magis videtur facere in sua, glo. oportet, in l. si frater a fratre, de condit. indebiti.
 Faciens illud, quod dominus facere incipit, videtur facere voluntate domini, l. seruus, §. 1. & ibi gl. 1. de pign. actione.
 Faciens, & fieri faciens quando ipse prohibere potest, pariter puniatur, l. si fundus, 33. versum, & si, locati.
 Faciens aliquid qui non potest facere, nisi sit heres, videtur velle id facere, vt heres, gl. cetera, in l. pro herede, 10. §. Papinianus, de acquir. heredit.
 Faciens quis secundum consuetudinem testatoris, videtur facere secundum voluntatem testatoris, & contra faciens contra consuetudinem testatoris, videtur facere contra eius voluntatem, l. nomen, 34. §. filio, & ibi glo. consuetudine, de legat. 2.
 Faciens aliquid, sed non debito modo, non videtur parere iudici iubenti, l. de cautione, §. 1. de damno infect.
 Faciens per alium, ipse facere videtur, intelligitur in his, quae facti sunt secundum fictionem fieri, in his vero, quae iuris sunt, per se proprie facere dicitur, pariter, 12. & ibi add. marg. de manumiss. vindi.
 Faciens per alium dicitur facere si de i. si pariter, 12. & ibi gloss. 2. quae in fratre creditur, §. vendit, & ibi gl. nihil, Inst. de rerum diuisione.
 Faciens quis, ne prohibetur aliquid facere, debet haberi pro eo, ac si prohiberi esset, gl. possit, in l. 1. §. sed & Aristo, quod vi aut ciuam.
 Faciens per alium dicitur proprie implemet facere, quando agitur de acquirendo, & sic de lucro capiendo, in quo veritatur adminiculum acquisitionis, l. 1. §. 1. & ibi add. marg. de precario.
 Faciens veritate praeior dicitur proprie fecisse aduersus edictum, l. qui vetant, 102. de regul. iuris.
 Faciens dolo quominus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet, l. ad ea, quae 157. eodem.
 Facienti non imputatur aliquid, si facit, quod potest, gloss. 1. in l. si ideò, C. de l. quibus vt indignis.
 Faciens id, quod non debet facere, dicitur alienus ab alieno sensu, l. 2. C. de ex. corib. lib. 10.
 Facientes, & consentientes pari pena puniuntur, gl. & erendis, in l. hac edictal. conuenticula, de pace tenenda.
 Reliqua verbo, Conditio, §. 36. Fieri, Fodens, Fons, Quod tibi reficere, Stipulatio, 61. vsque 65. Communis, 1. Concedo.
 in FACIENS vel in fronte non debet signari damnatus in metallum, cum facit ad similitudinem Formae non debeat fodari, l. si quis, 17. C. de penis, gl. seu furtum, in l. hac edictal. §. iniuria, de pace tenenda.
 FACILIORIBVS inchoandum est, nostra autem, versum, sed ne in primis si. Inst. de legatis, & §. si igitur, Inst. de iusti. & iure.
 Facillime quae constituuntur, facillime etiam tolluntur, veluti pacto nudo co, constituitur pignoris obligatio, eodem iure tollitur eadem obligatio, glo. ipse, l. si noxale, de noxalibus.
 FACIENS hominum coacta manu factaque congregatione patrum atque eius, quam quod citra hominum coactam manum, l. 4. §. si quis, in add. ne marg. vi bonorum raptor.
 Facinori manifeste defensus obuiare, non caret scrupulo occulte confessioni, c. 1. item qui dominum, quae fuit prima causa benef.
 Facinus per quos conuincatur, & aquat, vtroque pena similis committitur, gl. erendis, in l. hac edictal. §. conuenticula, de pace tenenda.
 Reliqua verbo, Scelus.

FACITO in malam partem accipitur, glossa final. in l. 4. C. de ingenius nummifio.
 Reliqua verbo, Testamentum, 12, 13, 14.
 Facinus in genere 1. vsque 6.
 Promissum factum vel indiduum, 7, 8, 9.
 Facinus altum, 9, 10.
 Facinus legitimum, 11.
 FACIENS aliquid ad penam sufficit, vt sic de iure non teneat, gloss. cum et si, l. quid ergo, cum autem, de his, qui notant infam.
 Factum pupilli quandoque non expedit si publicari coram praetore, glo. de nentur, in l. Nescimus, de negotijs gestis.

qui sunt, nulla iuris constitutione mutari possunt, l. legatum, & ibi glo. fin. de capitis demin.

Uti causa appellatur effectus possessionis, id est, usufructus, glo. fin. in l. denique, ex quibus causis maior.

Utrum pro infecto haberi non potest, glo. fin. in l. denique, eod. glo. expleta, in l. si ira fuerit, §. de manumissis, glo. fin. in l. verum, §. 1. de reg. iuris, & glo. pro non factis, in §. si vero minus, in auct. de non alienand. reb. & §. quare igitur, in auct. de equalit. doto, col. 7.

Utrum vitiant quendam, que non impediunt faciendum, gloss. ferre debet, in l. non distinguendum, §. 2. §. 1. de arbitris.

Utrum, & faciendum tollit impedimentum, quod est aptum tollendi factum tantum, vel faciendum tantum, & tunc id ipsum tollit, si vero neutrum possit tollere, & tunc neutrum tollit, d. glo. ferre, in add. marg.

Utrum ab initio non sufficit in his, que habent causam successuam, nisi perfectiora (sublequatur), inrer Castilianum, 4. eod.

Utrum quandoque retrahatur ad praesens, glo. quasi nunc datum, in l. §. 1. de egat. §. & glo. fin. in l. venditor, communia praetorum.

Utrum quando excedit voluntatem, tenetur quis de toto facto, non inspecto proposito voluntatis, l. si servus, §. 7. §. si quis, id legem Aquili.

Utrum quaedam, ut aduocatio, & mensura, non dicuntur locari, sed dicuntur praestari operam beneficii gratia, glo. fin. in l. si mensura fallum.

Utrum esse ad lege sufficit, licet non sit factum ab eo, qui debet facere, l. si pecuniam, §. si seruam, vel si planis, de condit. causa data.

Utrum legis lapsus factum homini, ibid.

Utrum indebiti reperi non possunt, l. si non forem, §. libertas, de condit. indebit.

Utrum licet non recipiant functionem naturalem, tamen ex facto creditoris factum pro facto solui potest, & etiam constituit, §. si possit, & ibi add. marg. in l. §. pen. de constit. pecun.

Utrum, vel facere dicitur non accipere, gl. actoris, in l. sed & si, eod.

Utrum procuratoris, tutoris, vel curatoris reputatur factum domini, pupilli, vel adulti, glo. fin. in l. §. si de institutor. actio.

Utrum semel fuisse sufficit, licet postea non duret factum, quando facienti aliquid non potest imputari, gl. dures, in l. si pro parte, §. verum, de in rem verso.

Utrum posteriora prioribus derogant, gl. nouam, in l. pacta conuenta, §. 2. de contab. emprio.

Utrum si sunt incerta, licet insit certum, gl. facti, in l. mora, §. 2. de vris.

Utrum esse aliquid, & in esse consistere, aut talem actum procedere, qui de proprio rem producat inesse, paria sunt, l. si impuberi, §. 1. & ibi add. marg. de tutor. datis.

Utrum in dubio semper restringitur, secundum rationem facto adiectam, l. 1. in add. marg. de his, que in testamento, delent.

Utrum suo quis certus esse debet, quandoque tamen quis iuste ignorat factum suum, l. cum fallum, §. 4. & ibi glo. 2. de acqui. hered. gl. citre, in l. qui fundum, §. §. servus, pro emptore.

Utrum in fraudem legis ipso iure non valet, l. si libertas, de iure patron.

Utrum contra legis praecceptum est omnino delinquendum, etiam si faciens, alias habet ut faciendo, l. praetor ait, §. 2. §. 1. de noui operis, nonne.

Utrum imperitia dicitur iuris, gl. 1. in l. sed hoc ita, §. 2. de aqua pluui.

Utrum semel amplius fieri non potest, gl. expleta, in l. si ira fuerit, §. 1. de manumissis, testam.

Utrum si sit illicite quod reuocare possunt, tamen in dolo non sim, si tamen non reuocant in dolo esse videor, l. si & ibi glo. idipsum, & ibi add. marg. qui, & a quibus manum.

Utrum, quod non potest explicari in morte, non potest conferri in tempus mortis, nisi possit per heredem explicari, l. centesimus, §. 4. §. 1. & ibi gloss. 1. de verb. oblig.

Utrum eius, qui causam habet a me, censetur factum meum, l. si indebitum, §. 1. de re iudicat. haberi.

Utrum collere nulla iuris constitutione fieri possunt infecta, l. in bello, §. facta, de capitiis.

Utrum tollere non possunt pacta, neque stipulationes, l. verum est, §. 1. de regul. iuris.

Utrum accipitur in omnibus causis id, in quo quis alium perhorrescit; quominus fiat, l. in omnibus causis, §. 3. eod.

Utrum cum in obituro sit, ex affectione cuiusque caput interpretationem, l. capiendum occasio, §. 2. eod.

Utrum sum in praedictum etiam alterius licitum est infringere, gl. 2. & glo. factum, in l. si totas, §. C. de inoff. donat.

Utrum non praestantur, gl. pen. in add. marg. in l. asseueratio, §. 1. C. de non numer. pecun.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum suum non praedictat facienti ex necessitate officij, secus vero facienti ex voluntate, gl. si ibid.

Utrum sufficit, licet non duret factum, gl. 1. in l. si quis heredem, §. C. de institut. & substit.

Utrum defuncti non retractatur ex persona heredis minoris, l. 2. C. de his, quibus iudic. g.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

Utrum ab aliquo tantum tutore non praedictat sibi ut priuato, cum quaedam, §. C. de admitt. tutor.

pro factis, & iam gestis Deo gratias referendum est, gloss. annuente, in proem. Inst.

Factum suum recens praesumitur quis scire, secus si sit de multo tempore, gl. sol. uendo, in add. in §. in fraudem, Inst. quibus ex causis manum.

Facta aliorum agentes variis appellatur, nam quandoque appellatur actor, quandoque reus, qui datur pupillis, quandoque choro, qui datur adultis, & furiosis, & similibus, quandoque procurator, qui aliena negotia gerit cum mandato, quandoque gestor negotiorum, qui sine mandato gerit, quandoque oeconomicus, cui res Ecclesiastica gubernanda mandatur ab Episcopo cum consensu fratrum, & capituli, quandoque dicitur apochrifarius, quandoque syndicus Graecis, Latine dicitur singulorum dicens causas, gloss. fin. in §. final. de curatorib.

Facti appellatione continetur non factum, in princ. & ibi add. & in §. fin. Inst. de verb. oblig.

contra Factum suum quis venire non potest, quando illud est praeter legem, secus si contra legem prohibentem illud, gloss. 1. & ibi addit. in l. post mortem, de adoptio.

contra Factum suum venire non potest quis, quando factum est roboratum diuturnitate temporis, secus si non roboretur diuturnitate, gl. prohibetur, ibid.

Factum ubi non tenet, potest venire quis contra tale factum, glo. fin. in l. qui iur. perit, §. 5. de acqui. hered.

contra Factum suum venire non potest quis, licet de iure non teneat, gl. fin. in l. per fundum, §. 1. de seruit. rust. gl. succedentium, in l. venditor, communia praedictorum, & l. seruum Titij, §. 4. & ibi gl. ab eo, mandati, & l. 1. & ibi glo. 2. C. de his, qui sponte publ. muner. lib. 10.

contra Factum suum venire potest quis fauore libertatis, l. si tibi liberam, §. 2. C. de cunctis.

contra Factum eius, cui successit, quis non potest venire, gl. oreferat, in l. 1. C. ne filius rem, quam vend. l. 10.

contra Factum suum quandoque potest quis venire, l. quemadmodum, & ibi glo. longi, C. de agricol. & cens. lib. 11. & glo. interdicta, & ibi add. marg. in principio Inst. quibus alienare licet.

circa Facta non potest fingi, sicut circa iura, gloss. fin. in l. denique, ex quibus causis maior.

Factum non fuisse fingit illud, quod sit de iure, glo. dicat, in l. quid tamen, §. 2. de arbitris.

Factum vno tempore ut fingatur factum alio tempore, requiritur, quod extrema sint habita, ut eo tempore, quo fingitur, fieri possit, l. si commun. praedictum.

Facta pro infectis haberi non possunt, fallit in postliminio & fictione legis Gornelias, l. §. si vi uxori, & ibi gl. non potest, de acqui. poss.

Reliquis verbis, Actio, §. 1. de iur. iur. 100. Dato, Datum, §. 8. Error, 14. Exceptio, §. 6. G. l. fin. Heri, 78. Ignorantia, 6. 7. Individua, Possessio, §. 3. Tutor, 137. 148. Venire, Fieri.

F A C T U M, quando quis promittit interesse, venit in obligatione, glo. fin. in l. si §. quis in ius vocatus.

ad Factum quandoque tenetur quis praecise, gl. accipere, in l. sed, & hae, §. pen. de procuratorib.

Factum quando est in obligatione ex legis dispositione quis praecise compellitur ad factum, veluti metum inferens, ut sibi quis promitteret, tenetur omnino acceptilationem facere, l. si, cum exceptione, §. sed & si quis, & ibi glo. maius, quod metus causa.

ex Facti obligatione potest agi duobus modis, vel praecise ad factum, & tunc actione ex stipulatu, vel ad interesse, & tunc certi conditione, quod interesse licet sit incertum prima facie, tamen per subtilitatem iudicis in sententia fieri certum, §. glossa ex cerro, & ibi additio. margin. in l. certi conditio, si certum petatur.

pro Facto habetur, quod fieri non potest, glo. final. in l. Mutiana, §. 7. de conditio. & demonstr.

Facta regulariter sunt individua, licet interesse sit diuinduum, l. stipulatio, §. 1. §. si in add. marg. de noui operis nunc.

ad Factum licet regulariter non tenetur quis praecise, sed praestando interesse liberetur, tamen scriptor, qui promissit librum, potest cogi praecise, ut scribat, & perficiat, nisi si promoueat ad dignitatem, glo. siue, & ibi add. marg. in d. l. stipulatio, §. opus.

ad Factum tenetur quis praecise quando hoc est actum, gl. cogenda, & ibi addit. marg. in l. hereditatem, §. 2. de donato.

Facta regulariter sunt individua, fallit in quibusdam casibus. §. Doct. reprob. gloss. & harum, in l. 2. §. & harum, & l. 4. §. Cato, & ibi glossa diuisionem, de verbis, obligatio.

ad Factum regulariter non tenetur quis praecise, fallit fauore libertatis, quo casu praecise tenetur, l. qui Romae, §. 12. §. Callimachus, eod.

Facti quae sunt, si stipulatur filiusfamilias, vel seruus, illa non transeunt in dominum, vel in patrem, l. si & ibi gl. alterutro, eo.

in Factis promissis venit interesse non solum in damno, sed etiam in lucro, l. si commissi, & ibi add. marg. rem ratam haberi.

ad Factum qui tenetur, liberatur praestando pecuniam pro astimatione, glo. §. 3. in l. nec patronis, §. C. de operis libert.

ad Factum obligatus ex dispositione legis non liberatur praestando interesse, l. illud, & ibi add. marg. C. de excusat. muner. lib. 10.

Facta possunt in stipulationem deduci, in quibus vtile est adiciere penam, ne alius stipulator habeat necesse probare interesse, §. fin. Inst. de verbis, obligat.

Reliquis verbis, Obligatio, §. 1. §. 2. §. 3. Stipulatio, §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100.

F A C T A multa tenent, ac remanent, quae fieri prohibentur de nouo, gloss. exemplis, in l. §. causum, de postulando, & glossa dabitur, in l. 1. de excus. tutorum, & gloss. dationem, in l. muto, §. 5. §. 1. de tutelis, & gloss. magis, in l. si pupillorum, §. si praetor, de reb. eorum, qui sub tutela, & gloss. indultum, in l. si finita, §. §. si forte, de damno infecto, & gl. manu, & ibi addit. margin. in l. quauis, §. 1. de adq. rerum dominio, gl. statim, in l. §. biduum, quando appellat, & gl. pro infectis, in l. non dubium, C. de legib.

Factum vnius alteri non nocet, gloss. nocet, in l. electio, §. si de noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

§. b §. noxalibus, gl. vel

ignem, in l. i. feruus, 27. §. si quis, ad leg. Aquil. l. 2. & ibi gl. non nocet, si quis in aliquem testari, & l. de pupillo, §. si plurim, de noui operis, tunc glo. leges, in §. aliud quod capitulum, in auth. vt cum de appel. cogn. col. 8. l. factum, 155. de regul. iuris.

Factum vnus quandoque alteri prodest, & nocet, gl. fi. in l. fi. C. de duobus reis.

Factum alienum sicut reus principalis non potest promittere, ita nec fideiusso- poterit promittere, l. sicut reus, 65. de fideiusso.

Factum alienum potest quis iuste ignorare, gl. fi. in l. cum falsum, 46. de acquir. hered.

Factum alienum nostrum videtur, vt interruptione vfucapionis, vel p̄scriptio- nis, in numeratione pecunie, & in possessione per aliquem nobis adquisita, gl. per quemlibet, in l. ca. que, 53. de acq. rerum dominio.

Factum alienum licet promitti non possit, potest tamen promittere quis operas, quas alius promiserat, licet factum alienum promittere videatur, & promit- tens, & ille alius eiusdem peritiae esse censetur, gl. adhiberi, in l. nemo est, de duobus reis.

Factum vnus rei debendi nocet alteri quoad interruptendam p̄scriptiorem & vt currant vfus aduersus omnes correos, quoad alia autem nocet, si socii sint, secus si socii non sint, l. pen. & ibi gl. i. & add. marg. eod.

Factum alienum promitti non potest, & promittendo videtur promittere se cu- ratum, vel videtur promittere interesse, si non fiat, gloss. 4. in l. 3. C. de ad- lit. actio.

Factum alienum promitti propter eius magnam difficultatem quasi impossibile habetur, & difficile, cum alias eo agi non possit, ibid.

Factum persone in damnum Ecclesie non redundat, fallit in tribus casib. scilicet in hereditate raptoris, heretici, & in naui extructa contra felicem ambolam & in his trib. casib. id euenit delinquendo, non contrahendo, gl. profecerunt, in §. si verò quis, in auth. de alienatione & emphyt. col. 9.

Factum alienum nemo potest promittere, nisi pena promittatur, gl. non obliga- tur, in §. si quis alium, Inst. de inutilib.

Factum alienum potest generaliter promittere in pratoris stipulationibus, & in stipulatione, habere licere, & in stipulatione de rato, & in adlitis stipula- tionib. vt sanum esse serum vendicum, vel non furem, &c. & in stipulatione rem pupilli saluum fore, item quando promittit alium dare vel facere, ad quod promissor tenebatur, item quando iurauit, quia facit valere omni meliori modo quo potest, nempe quod curetur, vt id fiat, gloss. non obligatur, & ibi add. in d. §. si quis alium.

Reliqua verbo, Delictum, 1. Dominus, 2. 3. Heres, 78. Procurator, 2. 5. 2. 6. Promissio, 5. Promissor, Publicanus, Tutor, 137. 138. Debitor, 1.

Factum legitime non debet ex alio euentu rescutari, gl. reprobari, in l. Bar- barius, de officio prator.

Factum aliquid si sit ex causa superuenienti, vel postea appareat immutatum, gl. i. in l. non est ferendus, de transactio. gl. fi. in l. 1. §. si Episcop. vel abbate, in vñ. secudo.

Factum recte non debet retractari, gl. non admittitur, in l. si quilibet, 3. i. de mino- ribus, gl. fi. in auth. si captui, C. de Episcopis, l. 1. & ibi glo. probatus, C. de iure fisci, lib. 10.

Factum legitime non meretur penam, gl. actionem, in l. 4. de aqua pluui.

pro Facto habetur quod de proximo est sciendum, l. pen. & ibi gl. fin. de milit. testa. l. 1. §. sed meo, ad Syllanum.

Factum legitimum non retractatur, etiam si veniat ad eum casum, quo incipere non potuisset, §. si quis debitori, Inst. de legat.

pro Facto habetur aliquid in pradiudicium prohibentis facere, gloss. fisco, in l. 1. §. si quis aliquid testari.

pro Facto habetur id, quod casu impeditur, gl. per te, in l. i. l. i. §. sed & si, de legatis 1.

ad Factum obligatus in vittima voluntate p̄cise tenetur ad id, l. fideicommissa, 11. §. si de leg. 3.

Factum non videtur, quod legitime non est factum, glo. i. in l. 2. ne quis cum, qui in ius voc. & gl. i. in l. p. quando dies legat. cedat.

Factum vitiosè, & male factum paria sunt, l. quoties, qui satisdare cogantur.

Factum aliquid non videtur, nisi duret, gl. duratur, in l. item, §. quod si, quod eu- fione vnuerf.

Factus solvendi aliud pro alio transit ad singularem successorem, l. si quando, 109. §. i. de legat. 1.

Facultatis verbum denotat quandam facilitatem in eo, quod facere potest, id est, in soluendo, gl. 2. in l. si quis crediderit, de pactis.

Facultas eundi per viam publicam non p̄scribitur, gloss. i. in l. 2. de via publi. & itinere pub.

Facultates alicuius suscipiens dicitur suscipere hereditatem, l. final. & ibi gloss. 4. C. vnde liberi.

Facultatem contrahendi habens per verba significantia arbitrium boni viri contra- ctum, debet arbitrari suo arbitrio regulata, ratione prout bonus vir, ac di- ligens paterfamilias facturus fuisset, glo. videbitur, in extrauag. ad reprimen- dum, quomodo in lesa maiest. crim.

Facultatem contrahendi habens per verba significantia liberam voluntatem, omnia potest, exceptis duobus, scilicet primo quod non donet, secundò quod dolo abfit, ibid.

Facultas largiendi si sit commissa alicui per verba significantia arbitrium boni viri, debet eligere vt bonus vir, si verò sit commissa ei per verba significantia liberam voluntatem, tunc potest facere omnia contra regulas iuris ciuilibus, seruatis regulis iuris gentium, ibid.

Facultas iudicandi quando est commissa alicui per verba importantia arbitrium boni viri, debet is equi regulas omnes iuris ciuilibus, ibid.

Facultatem habens facienda quicquid videtur expedire, dicitur habere arbitrium voluntatis, glossa in animam, in §. nomina, in extrauag. de pace Con- stantia.

de Facultatib. & suis bonis sepe amplius, quam in illis est, sperant homines, §. in fraudem, Inst. quib. ex causis manumittere.

Facultates magnæ, vel paræ dicuntur ex arbitrio iudicis, in inspecta personarum,

locorum, & rerum qualitate, sed quoad dationem tutoris dicuntur paræ facultates pupilli vsque ad 500. solidos, sed si sint vltra, dicuntur magnæ, & glossa iussa, & ibi additio. in §. sed hoc iure, Inst. de Auliano tutore.

Reliqua verbo, Patrimonium, Bona.

Falcidia in genere, nu. 1. vsque ad 5.

Quoad compensationem, & rationem Falcidia, nu. 5. & 6.

Falcidia quando locum habet, vel non, nu. 7. vsque ad 11.

Quoad detractionem Falcidia, nu. 11. vsque ad 15.

FALCIDIA lata est a Falcidio tribuno plebis, vel a Falcidio consule, glo. i. in add. marg. in auth. de hereditib. & Falcid. col. 1. glo. Falcidia, in §. hinc nobis, eod. tit. & gl. i. & ibi add. in prin. Inst. de lege Falcid.

Falcidia non est inducta proprie contra voluntatem testatoris, sed contra erro- rem ipsius, §. si verò non fecerit, in auth. de hereditib. & Falcid. col. 1.

Falcidia, & Trebellianica sunt pares, & quodammodo sunt similes effectus, glo. i. substitutis, & ibi add. marg. in §. si verò expressum, eod.

Falcidia nomen quandoque ponitur pro debito nature, bonorumque subsidio, quandoque, & frequentius, pro portione, quæ iure institutionis debetur, auth. de immensis donatio, in principio, & ibi glo. i. & add. marg. col. 7.

Falcidia lex introducta est, ne testatores sine herede decederent, in principio Inst. de lege Falcid.

Falcidia lege cautum erat, testatorem non posse vltra dodrantem legare, ibid.

Falcidia pro Trebellianica pluries sumitur, gl. i. in l. quantum, 10. & glo. i. in l. si autem, 11. C. ad legem Falcid.

Falcidia dicitur ex causa lucratia, neque est ita debita, sicut legitima, l. si debi- tor, 12. & ibi add. marg. fi. eod.

Falcidia refecit etiam liberationem factam ex causa lucratia, vel donationis causa mortis, l. quod bonis, 15. eod.

Falcidia non potest minui, vel auferri propter estimationem rerum, quæ reman- nebant apud heredem, factam a defuncto, hodie autem recte potest, d. l. quod bonis, 15. & ibi gl. fi.

Falcidiam non inducit legatum inutile, imò submouet eam, l. si a seruo, 20. & ibi gl. fi. eodem.

in Falcidia rerum hereditariarum estimatio facienda est ex veritate, & non ex affectione alicuius, l. in Falcidia, 42. eod.

Falcidia stipulatio p̄stata a legatario de reddendo, quanto amplius acceptum, quam per legem Falcidiam licuerit sibi, committitur statim a quo conditio legati, vel debiti aris alieni extitit, l. Falcidia stipulatio, 70. eod.

Falcidia heredis causa lata est, & ideo potest in eo sibi p̄iudicare, p̄stando legata integra, testator tamen non potest ei p̄iudicare in eo, l. potest, 71. & ibi gl. i. eod.

de Falcidia imponenda quando tractatur, & in hereditate est debitum, vel cre- ditum conditionale, potest res dupliciter expediri, vel per solam cautionem pratoriam, vel per estimationem debiti, & crediti conditionalis, sed hæc æsti- matio in legatis conditionalibus locum non habet, sed sola cautio interponi- tur, de legatis vero in diem habetur consideratio, vel de puris, solo inter- vsu medio temporis detractò, & ideo non fit estimatio, nec p̄statur caus- rio, in quantitate, 75. §. magna, eod.

in Falcidia cautio de restituendo quanto amplius, etiam debet interponi, nedum ante legatum solutum, sed etiam postea, si omnia fuerit, l. 3. §. final. si cui plus quam per leg. Falcid.

in Falcidia ratione debet p̄stari cautio, quando recipientis interest, l. 4. §. i. eodem.

in Falcidia cautio de restituendo quanto amplius, quam per legem Falcidiam li- querit accipere, debet interponi cum fideiusso- ribus, l. 3. §. hæc cautio, eod.

Falcidiam vel Trebellianicam non potest heres in vna re retinere, nisi de volun- tate fideicommissarii, vel nisi iudex, cuius arbitrio relinquitur, ex æquitate quartam in vna re assignauerit, §. res, quæ, in l. 3. §. res, quæ, ad Trebel. gl. i. in l. 2. C. ad legem Falcid. pen. in l. potest autem, 27. de leg. 1.

Falcidia quarta, quæ potest defalcari per heredem, est debita naturaliter legatariis, quibus si fuerit soluta per heredem, repeti non potest, gl. i. in l. cum quis, C. de iuris & facti ign.

Falcidia nomen ponitur quandoque proprie pro portione debita iure insti- tutionis, improprie pro Trebellianica, improprissime pro debito bonorum subsidio, gl. fi. in auth. vnde si pares, C. de officio. testat.

Falcidia inducitur quandoque de primò relicto occasione vltimorum relicto- rum, gl. fi. veri, sexto, in l. 1. C. de eod.

Falcidia debetur filius iure institutionis, vel etiam iure nature, nam quamcumque filius voluerit, retinere poterit, gl. legis, in l. quoties, 10. C. famil. ercisc.

Falcidia quandoque potest retineri in vna re, gl. fi. in l. filium, quem habentem, 14. C. eod.

Falcidia ipso iure minuit legatum, gl. fi. in l. 1. C. ad legem Falcid. l. i. §. si quis mortis, & ibi add. marg. quorum legatorum.

Falcidia primò fuit inducta ad legata, sed postea constitutione Diui Severi et- portecta ad donationes causa mortis, gloss. i. in l. si mortis, C. eodem.

Falcidia vbi regulariter non prohibetur heres, glo. 2. in l. in imponenda, 6. C. eod.

Falcidia quarta non retenta per heredem, per errorem facti potest repeti, secus si certa quantitas vel iuris ignorantia non est retenta, l. error, 9. C. eodem.

per Falcidiam diminuitur mortis causa capio, vel legatum, vel fideicommissum, vbi reddendum est minus quarta Falcidia, l. pen. & ibi gl. i. C. cod. gl. legare, in prin. Inst. de lege Fal.

Falcidia heredi ferenda est, si fiat inuentarium, non aliàs, gl. 2. in principio, in auth. de hereditib. & Falcid. col. 1.

Falcidia non potest retineri in vna re, quando plures sunt legatarii, secus si vnu tantum legatarius sit, quæ tunc potest vel ex rei necessitate, vel legatarii vo- luntate, §. gl. legare, & ibi add. marg. & gl. fi. in principio Inst. de lege Falcid.

in Falcidia ratione ponenda consideratur quantitas patrimonij, quæ erat tem- pore mortis testatoris, nec augmentum, vel diminutio contingens postea, & ante aditam hereditatē legatarij prodest, vel obest, §. quantitas, Inst. de lege Falcid.

Falcidia ratione primò deducitur æs alienum, etiam quod ipsi heredi debebatur tempore mortis, licet confusio sit factum indebitum, quod hodie est verum, si heres fecit inventarium, scus si non fecit, vel expresse testator prohibuit heredem, §. fi. & ibi gl. 1. & add. marg. Inst. de lege Falc. l. in imponenda, & ibi gl. 1. C. eod.

Falcidiz ratione deducitur impensa funeris, sed non monumenti, nisi esset impensa necessaria, vt quia esset dedecus sepeliri in terra, d. §. fi. & ibi glo. 2. & add. marg.

Falcidiz ratio, deducto ære alieno, ac funeris impensa, & pretio seruorum manumissorum ita habetur, vt ex residuo quarta pars apud heredem maneat, & reliquas tres partes inter legatarios distribuatur, pro rata scilicet portione eius, quod cuique eorum legatum fuerit, d. §. fin.

Falcidiz ratio non habetur, cum legatum est plus, quam vires patrimonij, & illud quod est plus, primò deducitur, postea patrimonium defalcatur, ibid. *Reliqua verbo Legatariorum, 4. Legatum, 60. Lex, 24. Prælegatum, 2. quarta, 1. 3. Testator, 29. & infra isto verbo, per tot.*

FALCIDIÆ ratione solum computantur bona, quæ proueniunt ex iudicio testatoris expresse, vel etiam tacito, l. qui duos, 42. de vulgari.

Falcidia ratione heredi imputatur in quadrante retentiones omnis temporis, vt quia legatum fuit vltius, sed postea aliqua ratione factum sit iniuncte, l. in ratione, 11. & ibi gl. 1. ad legem Falcid.

Falcidiz ratione non æstimatur res precepta, quæ si extaret, non æstimaretur, d. l. in ratione, §. si fecius.

Falcidiam computantur fructus ex re legata percepti, sed non computantur fructus, qui non erant facti tempore mortis, l. quod bonis, 1. §. fructus, eod.

Falcidia, vel Trebellianica non imputatur illud, quod extra causam testamenti capitur, l. pater finium, 14. eod.

Falcidiam licet non imputetur dñum causam conditionis implendæ, tamen datur vt pretium, imputatur, l. in ratione, 30. §. tamen, eod.

Falcidiz computationem non veniunt legata, quæ non valent, d. l. in ratione, §. fin.

Falcidiz computationem non veniunt res, quæ legari, vel per fideicommissum relinqui non possunt, & contrario res, quæ legari possunt, in Falcidiam computantur, quod limita in legato debui, quod quantumvis iure legari valeat, non tamen detrahatur Falcidia, nisi appareat liquidè de debito, d. §. fin. & ibi add. marg.

Falcidiz ratione non habetur pro puro legato, quod in diem relictum est, commodum tamen meriti temporis computatur heredi in Falcidiam, l. in lege Falcidia, 4. §. eod.

Falcidiam imputatur heredi id, quod caput non iure hereditario, glo. pen. in l. cum quo, 16. §. fi. eod.

Falcidiz ratione non venit id, quod pene causa adcreuit, l. eum pater, 60. §. fi. eod.

Falcidia ratio non habetur eius summe, in quam legatarius in litem iuravit, sed tantum quantum reuera id legatum fuit, ibid.

Falcidiz ratione æstimatur debet quantitas patrimonij, non solum deducto ære alieno, sed etiam deducto eo, quod impeditur per heredem causa explicandæ venditionis faciendæ propter soluendum æs alienum, l. quantitas, 72. eod.

Falcidiz ratione æstimari debet quantitas patrimonij tempore mortis testatoris, nec consideratur diminutio sequens, vel incrementum, quandoque tamen inspicitur tempus aditæ hereditatis, quandoque etiam post additionem, l. in quantitate, 73. & ibi gl. 1. & 2. eod.

Falcidia imputatur heredi illud tantum, quod capit ex iudicio testatoris iure hereditario, nisi testator iussit in Falcidiam imputari, l. quod autem, 74. & l. in quartam, 91. eod.

Falcidiam non imputantur prælegata, quantum capiantur a coherede, nec id, quod datur gratia conditionis implendæ, nisi fuerit hereditarium, d. l. quod autem, cum l. seq. eod. cit.

Falcidiam defalcatur legatum alimentorum, l. Diui Severus, 89. eod.

Reliqua verbo Heres, 167. usque 171. & l. sup. 4. & infra de num. 7. per totum.

FALCIDIÆ habet locum in prælegatis, sicut in aliis legatis, lex facta, 35. §. unde, & ibi gl. præceptiones, de hered. inst.

Falcidia locum habere in legatis relictis afferens heres tenetur probare, aliis condemnatur ad integra legata, cum de lege, 17. de probatio.

Falcidia locum non habet in legatis, quæ testamento militis in militia facta sunt, habet tamen locum in legatis, quæ codicillis post militiam factis, relicta sunt, etiam si illi codicillis testamento fieri confirmati, si certarum, 18. §. final. de militari testamento, & l. 3. §. quod autem, ad Trebellian. & l. in testamento, 12. C. de testam. milit. & in testamento, 7. C. ad legem Falcid.

Falcidia pertinet etiam ad testamenta confirmata per fictionem legis Corneliae, l. 1. §. 1. ff. eod.

Falcidia habet locum in legatis, quæ de iure pretorio tantum debentur, & in iis, quorum dies cedebat aditæ hereditate, & in his, quæ ex post facto ante deductionem apparere, d. l. 1. §. apud eos, eod.

Falcidia regulariter non cessat, fallit tamen ex voluntate defuncti, & in aliis iudicibus, gl. fi. in l. si debitor, 12. eod.

Falcidia locum habet, licet testamentum non valeat, & sic ab intestato, l. filiusfamilias, 18. & ibi gl. pen. eod.

Falcidia habet locum etiam in legatis, quæ filius emancipatus reliquit patri alio iure infirmo, l. pater, 18. eod.

Falcidia habet locum in legatis, quæ in testamento veterani relicta sunt, licet infra annum missionis, siue post decederit, l. ad veterani, 40. eod. & l. in testamento, 7. & ibi gloss. 1. C. ad legem Falcid. gloss. 1. in l. in testamento, C. de testam. milit.

Falcidia cessare facit quarta data heredi testatore viuenti, & hac mente ne res vteretur Falcidia, l. cum quo, 16. §. ibi gl. pen. ad legem Falcid.

Falcidia locum non habet, quando maritus dotem legauit alicui, vt eam restitueret uxori, nisi in commodum representationis, l. cum dotem, 57. & ibi gloss. 1. eod.

Falcidia habet locum etiam post longum tempus a morte testatoris, l. legis Falcidiz, 38. eod.

Falcidia priuatur heres, qui cancellauit testamentum, vel aliud egit, vt legatum, vel fideicommissum intercederet, l. beneficio, 19. & ibi gl. 1. eod.

Falcidia priuatur heres, qui tacitam fidem in se assumpti de restituendo incapax, & ea quarta Falcidia applicatur fisco, ibid.

Falcidiam sicut perdit heres subtrahens rem hereditariam in illa re subtracta, ita negans rem hereditariam esse, si postea conuincatur de mendacio, l. hereditatum, 68. §. fi. eod.

Falcidiz ratio in singulis heredibus locum habet, & ideo si vnus est grauatus, detrahatur Falcidiam, licet alter nihil detrahar, l. in singulis, 77. eod.

Falcidia non habet locum in legato dotis, quia suam rem videtur mulier recipere, l. sed vltus fructus, 81. §. fi. eod. glo. 2. in l. in testamento, 7. C. ad leg. Falcid.

Falcidia non habet locum in legatis carum rerum, quæ vxoris causa emptæ, & paratæ sunt, d. §. fi.

Falcidiam locum habere quoties lex dicit, a iudice debet dari arbitrio, ad inquirendam quantitatem bonorum, computatio tamen bonorum facta inter vnum legatarium & heredem coram dicto arbitrio non præiudicat ceteris legatis, nec etiam creditoribus, nisi heres denunciauerit, vt venient coram arbitro, l. 1. §. cum dicitur, si cui plus quam per legem Falcid.

Falcidia cessat in omnibus relictis ad pias causas, vel etiam quando heres est contumax in soluendo ad pias causas, gl. minui, & gl. sine Falcidiz, in l. si quis ad declinandam, C. de Episcopis & cler.

Falcidia etiam inter coheredes locum habet, gl. ex Senatusconsulto, in l. filij patris, 16. C. de famili. ercisc.

Falcidia etiam inter coheredes locum habet, gl. ex Senatusconsulto, in l. filij patris, 16. C. de famili. ercisc.

Falcidia etiam inter coheredes locum habet, gl. exemplo, in l. si cogitatione, 21. C. eod.

Falcidia post mortem patris habet locum etiam in donatione simplici facta à patre in vita filio in potestate, gl. fi. in auth. ex testamento, C. de collatio.

Falcidia locum habet, etiam si res diuidi non possit, quia tunc debet offerri partis æstimatio, gl. 1. in l. 2. C. ad leg. Falcid.

Falcidia non habet locum in legato instrumenti, gl. 2. ibid.

Falcidia cessat in libertatibus, in relicto bonorum subsidio, cessat etiam delicto heredis, ibid.

Falcidia cessat quando testator prohibet sciens vires patrimonij sui, authentic. sed cum testator, C. eod.

Falcidia locum non habet, quando heres agnoscens mensuram hereditatis, quandam legata in solidum pletat, ita quod ex solutis non competit repetitio, nec ex aliis competit retentio, nisi inopinatum quid emerget, ibid.

Falcidia non habet locum in donationibus inter virum, & vxorem, & in donationibus causa mortis, quæ morte confirmantur, l. in donationibus, 12. & gl. 1. in l. si mortis, 7. C. eod. & gl. legare, in principio Inst. de leg. Falc.

Falcidia cessat quando testator expresse prohibuit, & quando heres scienter integrum legatum soluit vni, & quando heres non fecit inventarium, & in aliis tribus casibus, gloss. subtritus, & ibi addit. marg. in §. non autem, in auth. de hereditibus, & Falcid. col. 1. & glo. fin. in §. fin. in auth. vt sponlatia largitas, col. 9. & gloss. Falcidia, in §. si autem heres, in authent. de Ecclesiasticis titulis, col. 9.

Falcidia hodie habet locum in omnibus testamentis, etiam militis inuentario confecto, nisi testamentum fuerit ad pias causas, glo. militaris, & ibi add. marg. in §. fi. in auth. de hereditibus, & Falc. col. 1.

Falcidia non habet locum in re à testatore alienari prohibita, §. fi. in authent. vt sponlatia largitas, col. 9. authent. sed in ea, C. ad legem Falcid.

Falcidia locum habet in legatis, & in fideicommissis particularibus, sed Trebellianica in fideicommissis vniuersalibus, §. gl. legare, & ibi add. marg. in principio, Inst. de lege Falcid.

Falcidia cessat, quando testator prohibuit, item in milite iure militari testante & decedente in militia, vel infra annum, & quando heres egit aliquid, propter quod sit indignus, licet tunc non cessat, sed ad fiscum pertinet, gl. fi. in additione, in §. Inst. de lege Falcid.

Falcidia cessat, quando heres in solidum soluit nō errans in iure, aut facto, item hodie si fecerit inventarium, item quando legatum est ad funus necessarium, & quando legata est libertas, vel pecunia ad manumittendum seruum, & quando legatum est ad pias causas, & quando dos legata est excepto commodore representationis, & quando sunt legata instrumenta, & cautiones fundi, & quando legatum est instrumentum fundi apparatus rerum prædij exercendi causa, ibid. cm.

Reliqua supra num. 1. usque 6. & l. 1. cum leg. Legatum, 82.

FALCIDIÆ non potest detrahi in vna re, §. gloss. penul. in l. potest autem, 17. de legat. 1.

Falcidia potest detrahi in donatione causa mortis, l. cum pater, 77. §. 1. de leg. 2. l. quod bonis, 15. ad leg. Falcid. & l. si mortis, 7. C. ad leg. Falcid. & gl. fin. in l. 2. C. de dona. caus. mort. gl. legare, in principio Inst. de leg. Falcid.

Falcidia potest detrahi de fideicommissis, sicut de aliis relictis, l. qui solidum, 78. de legat. 2.

Falcidiz iure quando quis detrahit aliquid, illud imputatur in parte, quæ sibi debet restitui, l. liberto, 21. §. filium, & ibi gl. debere, de annuis legat.

Falcidia detrahatur de legatis relictis Deo, vel municipio, sed hodie non detrahatur de relictis Deo vel Ecclesie, §. 1. §. ad municipium, & ibi gloss. Deo, ad legem Falcid.

Falcidia detrahatur non solum de re propria testatoris, sed etiam de alienis, & etiam de his omnibus, quæ ex bonis defuncti erogantur, siue illa consistant in corpore certo, siue incerto, siue pondere, numero, aut mensura, d. l. 1. §. non solum, eod.

Falcidia non detrahatur de legato libertatis, gl. & omne, ibi & gl. fi. in l. lege Falcid. 7. eod.

Falcidia detrahatur de legato, si illud soluatur antequam transfundatur aliud, §. b b 4. fecus

- secus, si postea, d. l. 1. §. item si ita, eod.
- Falcidia non detrahitur de eo, quod mortis causa datur, ad euitandam alterius legati praestationem, d. §. item si ita, & ibi gl. in Falcidia, & ibi add. marg. eod.
- 12 Falcidia detrahitur de diuisis de ipsa re, & non de aestimatione, sed de indiuisis detrahitur de aestimatione, d. l. 1. §. si vñsfructus.
- Falcidia vt citatur an sit detrahenda, omnia sunt aestimanda, ibid.
- quoad Falcidiam detractionem paria sunt legata, decem annua relinquere, vel relinquere triginta semel tantum, l. si heres, 3. §. si & ibi gl. item si, eod.
- Falcidia detrahatur solum de commodato representationis ex legato facto à debitor creditori, si illud valet propter commodum representationis, l. 1. §. si quis creditor, eod.
- Falcidia detrahatur de aestimatione legatarum seruitutis realis, vel personalis indiuiduae, & non de ipsa seruittute, nisi legatum sit vñsfructus, quia tunc de eo detrahatur, d. l. lege Falcidia, 7. & ibi gl. 1. cod. tit.
- Falcidia vna detrahatur in testamento patris, & filij, & fit contributio legatorum, & bonorum, in qua Falcidia detrahenda tempus mortis patris inspicitur, & bonorum augmentum, & diminutio postea contingens non prodest, nec nocet legatariis, l. in ratione, 1. §. quod vulgo, eod.
- Falcidiam detrahere potest seruus, liber, vel filiusfamilias heres institutus à domino, vel patre impotente, necessitatem de restituendo tacitum fideicommissum incapax, l. si tacitum, 13. eod.
- Falcidiam detrahi ex alterius testamento potest testator prohibere, l. pater filium, 14. §. 1. eod.
- Falcidiam non deducendae onus ex alio testamento debetur cum aliis legatis, & aliis oneribus commiscetur, d. §. 1. ibid.
- Falcidia non deducta de vna re, vel parte soluta potest deduci ex alia re, vel parte eadem soluenda, l. si ex pluribus, 16. eod.
- 13 Falcidia non detrahatur de statu ipsius legatis, cum sint indiuidui, sed tantum de eorum aestimatione detrahatur, l. lineam, 2. §. si & ibi gl. si, eod.
- Falcidiam detractionem non potest testator prohibere, nisi in quibusdam casibus gl. si in l. Seius, & Agerius, 27. eod.
- Falcidia detrahatur ex legato annua, bima, trima die relicto, & non solum ex prioribus summis, sed etiam de omnibus, l. penales, 32. §. annua, eod.
- Falcidia non detrahatur ex legata libertate, nisi cum libertate alia re defalcabilis sit legata, d. l. penales, §. si Titio, & ibi gloss. penult. & l. si seruus, 33. cum l. si, eod. eod.
- Falcidia vniuscuique legati detrahi potest de vno legato pro duobus legatis, l. plane, 35. & ibi gl. si, l. §. eod.
- Falcidia non detrahatur ex pecunia legata, vt seruus manumittatur, si per hoc impediatur manumissio, l. decem, & ibi add. marg. de fideicom. libert. l. sed si non seruus, 36. ad leg. Falcid.
- 14 Falcidiz ratione deducuntur non solum pretia alienorum seruorum, quibus libertas est data per testatorem, sed etiam seruorum testatoris, qui vltimo supplicio sunt affecti, eo quod non inueniunt dominum suum, cum essent sub eodem testis, & eorum, qui in praemium libertatem accipiunt, l. aris alieni, 39. eod. eod.
- Falcidiam non detrahit legatarius, nec fideicommissarius de legatis relictis à se, l. lex Falcidia, 47. §. si & ibi gl. si, eod.
- Tacitum regulariter non detrahit fideicommissarius generalis le legatis relictis ab herede, licet ex Trebelliano restituitur hereditas, nisi quando heres sponte non tunc ipote Falcidiam non detrahit, volens l. ciuitatem exerceat in fideicommissarium, item quando coactus heres adiit, ibid.
- 14 Falcidiam detrahi expresse prohiberi non potest, potest tamen legatarius praestari legato id, quod per Falcidiam detrahatur, & ita legatarius primum legatum integrum retinet sine detractione Falcidiz, l. si in testamento, 64. & ibi gl. si, eod.
- Falcidia regulariter detrahatur mortis tempore, fallit tamen, quandoque, vt quia conditionalis debiti ab hereditate exstitit conditio, gloss. final. in l. reperitur, 84. eod. eod.
- Falcidia debet de legatis per heredem, & non per eum, qui nunquam fuit heres, gl. solida, & ibi add. marg. in l. qui fundum, 87. §. qui filium, eod.
- Falcidia licet non detrahat, attamen non tenetur quis ad legata vltra vires hereditarias, l. 1. §. denique, ad Trebel.
- Falcidiam detrahere videtur testator, quando iussit heredem integra legata soluere, vel totam vel integram hereditatem restituere, vel omnia bona, &c. & sic per talia aequipollentia verba, §. glo. si & ibi add. in l. decem, §. de fideicom. libert.
- Falcidia non detrahatur ex legato relicto pauperibus, vel captiuis, l. si quis ad declinandam, 37. C. de Episcopis & clerici.
- Falcidia non detrahatur de eo, quod est relictum pro legitima, quia legitima plus est debita filio, quam Falcidia sit debita heredi, l. §. cum, 36. C. de inofficio test.
- Falcidia sicut detrahatur de legatis, & fideicommissis, ita & de praegatis, gloss. exemplo, in l. si cogitatione, 1. C. famul. ercise.
- Falcidia quod defalcatur de legatis, est naturaliter debitum, quia solum non est donatio, gl. si in l. 1. C. ad leg. Falcid.
- 15 Falcidia pro modo & quantitate legatorum, & fideicommissorum de singulis est detrahenda, l. 2. C. eod.
- Falcidia, quae debet detrahi ex vna re, quandoque detrahatur ex alia re, gl. 1. ibid.
- Falcidia potest detrahi etiam de legatis dandi principi, l. 4. C. eod.
- Falcidia olim detrahebatur de legatis Deo dantis gl. 1. ibid.
- Falcidia detrahatur pro rata de legatis relictis ad fabricam operis publici, vel ad ponendam statuem, l. in imponenda, 6. & ibi gl. 2. C. eod.
- Falcidia non detrahatur de legatis relictis ad pias causas, auth. similiter, C. eod.
- Falcidia, quae non detrahatur de legato pio, non aggrauat alia legata, §. glossa fin. ibidem.
- Falcidia non detrahatur de legato chartularum, neque de legato instrumenti praeiorum dotis, id est, de lignibus, araribus, & similibus, l. si praeiorum, 15. & ibi gl. si, C. eod.
- Falcidia, vel Trebellianica non potest detrahi, quando res alienum absorbet totam hereditatem, cum tunc neque legata debeantur, l. succedentes, 16. C. eod.

Falcidia potest detrahi de legato relicto coheredi, l. coheredibus, 17. C. eod.

Falcidiam detrahere poterat olim heres, etiam inuito testatore, sed hodie non potest inuito testatore, gloss. in iuris, in §. hinc nobis, in auth. de heredi. Falcid.

Falcidiam detrahi testator non poterat prohibere olim, sed hodie recte potest, quia hodie non potest venire casus destitutoris testamenti, gloss. ipso iure, ibi addit in principio Inst. de lege Falc. §. si verò expressum, in auth. de heredi. & Falcid.

Falcidia non detrahatur de legato puta decem aureorum relicto alicui, vt remeret & manumittat seruum alienum, nisi de eo, quod ex legato facta est captioe scui superest, gl. seruorum, in §. fin. Inst. de leg. Falcid.

Falcidia non detrahatur de legato relicto alicui, vt seruus proprium manumitteret, neque de legato libertatis, & sic pio, d. gl. seruorum, & ibi add. marg.

Falcidia non solum ex tota, sed etiam ex parte hereditatis potest detrahi per redem in parte institutum, §. & cum quatuor, Inst. de cond.

Reliqua verba, *Elimatio*, 8. *Careitia*, *Fideicommissarius*, 13. *Heret*, 167. *usque* 19. *Atiles*, 31. *Legatum*, 82.

Falsa demonstratio, nu. 1. 2.

Falsa causa vel conditio aut crudelitas, nu. 3.

FALSA causa demonstratio vitiat legatum, si aliter non esset legatum, secus si aliter etiam esset legatum, gloss. exceptione, in l. si cum te, de pactis, & l. cum quidam, 2. & ibi gl. 1. de leg. 2.

Falsa demonstratio legatum non vitiat, nec obest legatario, si de corpore constat, l. cum filius, 7. §. heres, delegat. 2. & gl. demonstrationem, in l. si sic legatum, 7. §. 1. de legatis, 1. glo. & hoc in l. patrum, 35. §. 1. de legat. 1. & l. pater filium, & ibi gl. emiser, eod. & gl. si in l. Titio, 2. §. 1. §. de annuis legat. l. demonstratio falsa, 17. de conditio. & demonstr. l. penult. & ibi gloss. fin. manum. testam.

Falsa demonstratio, neque legatario, neque fideicommissario, neque heredi inuito nocet, veluti si ex certa scientia aliquem fratrem, nepotem, vel sororem aut quodlibet tale dixisset, cum non esset, l. falsa demonstratio, 33. de conditio. & demonstr.

Falsa demonstratio legati non facit legatum illud, quod non est legatum, veluti si quis cum nihil legasset Titio, dixisset, Lego Scio decem ex centum, quia Titio legauit, Titius propter hoc non potest legatarius, & Seius sola decem continetur, l. cum tale, 72. §. si, eod.

Falsa demonstratio non nocet legato libertatis, gl. in l. libertate, 26. de statul. Falsa demonstratio non vitiat legatum, vbi certa quantitas est expressa per se, vel per relationem ad aliud, & ex testamento eius nomine competit actio, l. 2. C. de falsa causa adiecta.

Falsa demonstratio non vitiat legatum factum à testatore in prima persona certa quantitate, vt, Lego tibi decem, quae debeo, & tunc valet legatum, l. non debeat, 30. l. ibid.

Falsa demonstratio vitiat legatum factum à testatore in prima persona certa quantitate, vt, Lego tibi, quae debeo, non valet legatum, si nihil debet ibidem.

Falsa demonstratio vitiat legatum à testatore in secunda, vel tertia persona, licet de certa quantitate, vt, Lego tibi, quod mihi debes, vel, Lego tibi, quod Senonius debet, vel, Lego Titio, quod ipse Titius debet, his casibus non valet legatum, si nihil sit in debito, ibid.

Falsa demonstratio quantitate non expresse vitiat legatum, secus si quantitate expresse, l. 3. eod. tit.

Falsa demonstratio non vitiat legatum cum de corpore, vel quantitate constet si animo relinquiendi illud sit relictum, gl. 1. in l. si donatio, C. de donat.

Falsa demonstratio non vitiat legatum, vt, Lego Stichum seruum meum vel nam, licet si non sit verus, sed emptus sit, vel non sit emptus, cum de corpore constet, vitiat legatum, §. si hauc proxima, & ibi gl. 2. Inst. de legatis.

Falsa demonstratio adiecta in contractibus vltro citroque obligatoriis, vel in venditione, vitiat, & annullat ipsum contractum, d. gl. 1. & ibi add. ibid.

de Falsa demonstratione ad falsam causam valet argumentum, §. longè, eod. de Falsa demonstratio non vitiat iudicium, l. si in iudiciis, 80. de iudiciis.

Falsa demonstratio circa rem petitam non vitiat iudicium, idem si erretur nomine iudicis, l. idem Pomponius, §. §. pen. de rei vendic.

Falsa demonstratio non vitiat stipulationem, gl. post nuptias, in l. 2. §. creditur si certum petatur.

Falsa demonstratio finium non adiecit aliquid actui, l. sed si communis, 183. contrah. empt.

Falsa demonstratio si quis rem esse maternam, cum paterna esset, proficere extra iudicium, si non praedicator, nisi transigerit, vel denulerit iuramentum, aut in iudicio confitatur, gl. 1. ad med. in l. regula, de iuris, & facti igitur.

Falsa demonstratio in designanda persona legatarii non vitiat legatum, si constet de persona, cui legare voluerit, l. demonstratio, 17. de conditio. & demonstr.

Falsus modus, vel causa legata appositus non vitiat illud, l. si quis eum, 37. & ibi add. marg. eod.

Reliqua verba, *Demonstratio*, *Legatum*, 49. 50. 51.

FALSA causa non vitiat secundum decretum, quod verum est, quando mixta causa iudicari sit, si cum ex inter loquutoria, l. §. & ibi add. mar. de Publicis.

Falsa causa inferta, & tacta in expressa testamento vitiat dispositionem ipso iure, sed non sit inferta, sed tacta in mente testantis, non vitiat ipso iure, l. §. fin. & ibi p. de here. inst.

Falsa causa non vitiat legatum, veluti, Lego tibi fundum, quia negotia mea cuiuslibet debetur legatum, licet non curauerit negotia, l. demonstratio, 17. §. fin. & si ita legatum, 12. & l. cum tale, 72. §. falsam, de conditio. & demonstratio, & l. 1. C. de falsa causa, & §. sed si vxor, Inst. de legat.

Falsa causa conditionaliter apposita, veluti, Lego tibi fundum, si negotia curaueris, vitiat legatum, secus si causa vera innueniatur, d. l. demonstratio, §. si de conditio. & demonstr.

Falsa conditio legato adiecta pro impossibili habetur, l. cum tale, 72. §. falsam eod. eod.

alía causa de praterito scientei appofita non vitiat ftipulationem, ficut nec legatum, l. fi diuorrio, 2. i. de verb. oblig.

alía causa finalis de praterito vitiat ftipulationem, & idem quando expreffio caufe facta fuit ab errante, gl. pen. in add. marg. ibid.

alía causa non vitiat legatum, nifi conditionaliter fit appofita, veluti, Titio, fi mea negotia gesserit, lego, fi fi non gesserit, nullum legatum eft, §. longé, Inft. de legatis.

alía credulitas, vel opinio non confirmat quod agitur, glo. fi. in l. fi cum te, de pactis.

alía alieuetatio eft in culpa, gl. 2. in l. fi vina, de periculo & commod.

alía demonftratio contractus non vitiat ipfum contractum, l. infulam, de præfcript. verbis.

Reliqua verbo, Legatum, 91.

ALISTICANS non folùm teftamentum, fed etiam aliud inftrumentum poteft publicè accufari, † gl. 1. in l. eum, qui celauit, 14. C. de falſis.

Reliqua verbo, Nuntius.

ALISTAS inftrumenti poſt ſententiam non poteſt intentari, quando in primo iudicio de falſitate fuifſet queſtío, licet non fuifſet pronuntiatus, ſecus ſi nulla fuifſet queſtío de falſitate, gl. 2. in l. fi. C. de fide inftrum.

ALISTREM committitur circa acta in causa perdit eam, in lin fraudem, 45. §. quocirca, & ibi gl. cadat, de iure ſici.

ALISTAS commiſſa debet aliui nocere, vt quis in penam falſi incidat, l. pen. & ibi gl. priuatis, C. de falſis.

ALISTAS vt puniatur, ſufficit, quod noceat quoad ſemiplenam probationem, vel aliquale iudicium, d. l. pen. & ibi gl. priuatis.

ALISTAS eſt veritatis immutatio, vel mutatio gl. limitatio, in principio, in auth. de inftrum. caula, col. 6. & gl. pen. in §. fi. Inſt. de falſi tutor.

ALISTVM committitur & ſimulando, & tacendo, vnde teſtis omittens dicere verum, perinde tenetur, aque qui falſum dixit, l. ea, quas, 43. §. fin. in addit. marg. de contrah. emptione.

ALIST querela 20. annis durat, ſed ob partum falſum parentibus, & his, quorum intereſt, compete perpetuo, gl. qui falſum, in l. 1. de her. agnoſcend.

ALIST aduerſus criminoſum poteſt quis ciuilitet, & criminaliter agere, & verum velit intentare actionem, falſit tamen quandoque, fed aduerſus alium criminoſo viuentem non poteſt agere ciuilitet de falſo, niſi prius eo condemnato, alioquin ſecus, l. eo mortuo, glo. 1. & ibi addit. marg. in l. qui agnitis, de exceptio.

ALIST iudicia dicens, dicendæ curans, quo quis iret hinc, & non illinc, cum ſciet homicidæ eſſe ibi, qui eum occiderent, tenetur lege Cornelia de ſicariis, l. 3. §. item quoniam, & ibi gl. falſa, ad leg. Cornel. de ſicariis.

ALIST pona irrogatur in eum, qui in falſas teſtationes faciendas, teſtimoniæ falſa inuicem dolo malo coerit, l. 1. & l. lege Cornelia, 9. §. 1. de falſis.

ALIST pona puniatur, quia accipit pecuniam, vt faceret aduocationem falſam, aut vt falſum teſtimonium faceret, aut etiam verum redderet per pecuniam, d. l. 1. & ibi gl. aduocationem.

ALIST committens in rationibus, in tabulis, aut cereis, aut in alia re, aut conſignatione, vel amouens veritatem, vt verum apparere non poſſet, perinde ac ſi dicit falſarius, puniri debet, d. l. 1. §. qui in rationibus, & l. Paulus, t. eod.

ALIST vel quali falſa pona eſt deportatio & omnium bonorum publicatio in nobili & ingenio; alioquin eſt damnatio in metallum, & ponitur, quandoque grauior, quandoque mitior caſualiter, d. l. 1. §. fi. & ibi addit. marg. & glo. fin. eodem.

ALIST aliquid dolo malo ſignans etiam in alio, quam in teſtamento, vel curans ſignari, puniatur poena falſi, l. lege Cornelia, 9. §. 1. eod.

ALIST reus antequam accuſetur, aut ante ſententiam dictam ſi deſceſſerit, ceſſante lege Cornelia de falſis, quod eo ſcelere eſt queſtitum, ab herede extorquendum eſt, l. eum falſi, 1. de falſis.

ALIST inftrumentum recitans decurio coram præſide, ſi ob id remotus ſit decurio à decurionatu, finito tempore recuperat decurionatum, l. falſi, 13. §. 1. eodem.

ALIST recitans incidit in legem Corneliam, licet falſum non ſit ab eo factum, d. §. 1. ibidem.

ALIST falſum litrem mouendam contra aliquem, aut ob falſam aduocationem, aut ob falſum teſtimonium dicendum pecuniam accipiens, aut obligationem, aut pactionem faciens, aut ſocietatem intens, tenetur poena falſi, l. falſi poena, eod.

ALIST poenam non incidit impubes, cum doloſus malus in eam ætatem non cadat, l. impuberes, 22. eod.

ALIST committit, qui chirographum alienum imitatur, vel ipſum effingit, vel adulterat, aut libellum, vel rationes interdicat, vel deſcribit, & tenetur poena falſi, l. quid ſit falſum, 23. eod.

ALIST committere non dicitur, qui alias in computatione, vel in ratione mentitur, nec incidit in penam falſi, ibid.

ALIST crimine ſpeciali iure poteſt quiſi deſiſtere liberè ante ſententiam, l. Aithales, 24. & ibi gl. fi. eod.

ALIST literas prætoris reddens, aut præſentans, aut edictum falſum proponens ex parte poteſtatis, tenetur actione in factum ad intereſſe, licet & accuſari poſſit ex lege Cornelia, l. qui nomine, 25. eod.

ALIST diplomate vias communes, idcirco, iens cum ſociis, vt deberet equitare cum decem equis, iuit cum 20. per aliquem locum, vel cum per ſingula 20. miliaria deberet habere certum ſalarium, dixit quod vna via iuerat per 40. miliaria, & ſi percipit ſalarium quafi diuoriorum dierum, cum non iuiſſet tantum, ſeuſiſſimè pro aduiſſiſſi delicti qualitate puniri debet, leos, qui, 27. §. fi. & ibi gl. fin. eodem.

ALIST ſignum, vel adulterium faciens, aut ſculpens puniatur lege Cornelia de falſis, l. lege Cornelia, 30. eod.

ALIST leges allegans puniatur poena falſi, l. fi. eod.

ALIST conſtitutionibus, aut legibus, quæ nullum habent iuſtum authorem, ſi quis vitur, aqua & igni interdicitur, d. l. fi. & ibi gl. 1.

ALIST denarius non eſt denarius, gl. 3. in l. 1. C. de heredi.

ALIST actione poteſt quis agere quatuor modis; primò, per actionem legis Cor-

neliæ, cuius poena eſt deportatio, & omnium bonorum publicatio; ſecundò, per actionem in factum ad intereſſe; tertio, per exceptionem, ſi actor agat ex tranſactione facta timore falſorum inftrumentorum, & reus excipiat; quarto per replicationem, ſi reus excipiat ex tranſactione iniuta ex falſis inftrumentis, nam actor replicat, & vltimis tribus agitur ciuilitet de falſo, gl. 3. in l. fi ex falſis, 42. C. de tranſactione.

Falſum eſſe inftrumentum accuſando, vel etiam excipiendo poteſt quis dicere, 4 gl. falſum, in l. fi. C. de fide inftrum.

Falſo reſcripto vrens plus puniatur, quam ſi vteretur alio ſimplici inftrumento, l. 4. & ibi gl. 1. C. de falſis.

Falſo vrens ignoranter excuſatur à falſo, ibid.

Falſum alicuius teſtamentum dicens ſi ſuccubuit, nihil de eo petere poteſt, & ſi habeat aliquid, illud reddit, l. qui falſas, C. eod.

Falſum inftrumentum faciens non idcirco excuſatur de falſo, quòd neget ſe illis vti, excuſatur tamen de falſo, ſi non vtrius, quando non ipſe, ſed alius fabricauit illud inftrumentum falſum, l. fi falſos, & C. eodem.

Falſo inftrumento ab alio conſectò vrens mitius puniatur, quam fabricans, glo. 2. ibidem.

Falſum præſumitur inftrumentum, quando quis dicit ſe non vſurum inftrumentum, licet non poſſit accuſari, qui deſinit accuſare, ibid.

Falſi queſtío incidit per totum agitari coram pedaneo iudice, vel etiam coram delegato, l. ſi pecuniaria, & ibi gl. 1. & 2. C. eod.

Falſum poteſt diſcuti per accuſationem, vel per actionem in factum, quæ tollitur triginta annis, ſicut alie perſonales actiones, vel per exceptionem, & hæc nullo tempore tollitur, vel per officium iudicis ſine accuſatore, & tunc triginta annis tollitur, l. 1. in l. querela, 12. C. eod.

Falſa ſcriptura non prodeſt ſcribenti, ſed eum adſtringit crimini falſi, l. qui vult, 13. C. eodem.

Falſi crimen committit, qui celat, vel amouet teſtamentum, vel aliud inftrumentum, l. eum, qui celauit, 14. & ibi gl. 1. C. eod.

Falſum titulum habens non intelligitur iuſtus poſſeſſor, & etiam poteſt accuſari de falſo, l. ex initio, 18. C. eod.

Falſum, vbi ceſſat doloſus, non puniatur vt falſum, l. nec exemplum, 20. C. eod.

Falſum ſine dolo non committitur, gl. 1. ibidem.

In falſi crimine accuſari indagatio fieri debet argumentis, teſtibus, ſcripturarum collatione, alia que vltimis etiam per totum accuſatoris, & accuſati, l. vbi falſi, 22. C. eod.

Falſum quocunque modo committitur, poteſt de eo ciuilitet, & criminaliter agi, & electa via ciuili debet ſuperſedere in causa criminali, ſed ea finita poteſt criminalis queſtío inchoari, & conuictus ſubiici poenis legitimis, l. pen. C. eo.

Falſum committitur, non ſolum cum aliud, quam nouerit, aut ſed etiam cum adſtruit ſe ignorare, quod reuera nouerit, gl. & calliditate, in add. marg. in principio in auth. de reſcrib. col. 7.

Falſi poena eſt capitis poena, l. pen. & ibi glo. capitis, C. de diuerſ. officiis, lib. 12.

Falſum non videtur, quod iuuat in primordio veritatis, glo. fin. in c. 1. de valſo, qui contra conſtitutionem Lothæ & l. cum filias, 76. §. heredes, de legat. 2.

Falſum inftrumentum, aut teſtamentum ſcribens, ſignans, recitans, fabricans, aut ſigum adulterium faciens, aut ſculpens, aut imprimens ſcienter dolo malo, puniatur lege Cornelia de falſis, quæ in liberis eſt deportatio, & omnium bonorum publicatio, in ſeruſ vero eſt mors, §. item lex Cornelia, & ibi glo. deportatio, Inſt. de public. iudiciis.

Falſus procurator accipiendo pecuniam facit ſurtum, ſi accipit eam à debitore eo animo, vt portaret ad creditorem, & non portauit, ſed ſi debitor ſoluit ei eo animo, vt ea pecunia fieret ipſius procuratoris, credens cum procuratore in rem ſuam, procurator non facit ſurtum, licet eam retineat, l. falſus, 14. §. 1. & ibi glo. procuratoris, de furtis.

Falſi inftrumentum probatio debet de neceſſitate concludere, l. iurisdictionem, §. quod ſerè, & ibi gl. approbatur, de pactis.

Falſi teſtamenti causa prius agitur, quam agatur de petitione hereditatis, quæ diſſertur, donec agatur falſi causa, in poſſeſſorio vero ſecus, quia queſtío falſi diſſertur, l. diuus, §. fi. & ibi glo. iudicium, de petitione heredit.

Falſi teſtamenti accuſatione pendente non poteſt peti legatum ex teſtamento, l. fi teſtamentum, 6. & ibi gl. 1. eod.

Falſi teſtamenti queſtío non impedit aditionem eius, qui ſuo facto eſt certus de viribus teſtamenti, l. eum falſum, 46. de adquirenda heredit.

Falſum teſtimonium dolo malo dicens, quo quis publico iudicio rei capitalis damnaretur, tenetur lege Cornelia de ſicariis, l. 1. §. 1. ad leg. Corn. de ſicariis.

Falſum dicitur torum, quando falſitas eſt in parte, glo. pe. in l. 2. §. fi. C. de veteri iure enuc.

Falſum teſtamentum heres inſtitutus proponens ſi ſuccumbat in eo, poſtè non poterit agere contra tab. qua allegaret contraria origine, & effectu, ſecus ſi exheredatus vel prateritus filius ſit, quia tunc ſuccumbens in crimine falſi teſtamenti, poterit querelam inofficioſi intentare, l. eum te pietatis, 18. C. de inofficioſo teſtamento.

Reliqua verbo, Abſolens, Accuſatus, 6. 11. 12. 14. A ſcribens, Confeſſus, Inftrumentum, 14. Manus, Menſax, Menſura, Meſſor, Modius, Moneta, Nuntius, Partus, 1. 3. Preſbyter, Procurator, 29. Uſque 34. Stratera, Teſtamentum, 44. Teſtis, 29. 30. Tutor, 136. Verum, Sententia, 51. 52. Uſque 55. Tranſactione, 170.

FAM A probatur per duos teſtes, cum iurant maiorem partem populi ita ſentire, non quòd quilibet ſingularis per ſe dicat credo, niſi iudex famam nouerit, quo caſu iudex ſecundum quod nouerit, iudicabit, quia non eſt notum, vt notorium, gl. confirmat, in l. 3. §. ciuilem, de teſtibus.

Fama per ſe non probat, ſed coadiuuat probationem, d. §. ciuilem, & ibi glo. confirmat.

Fama facit ſemiplenam probationem, vnde facit deferri iuramentum, d. glo. confirmat.

Famam malam habens ſecundum canones debet purgare ſe, glo. præſumptione, in l. fi. quod meus cauſ.

Fama publica, & rumor, qui eſt in ciuitate, eſt iuſta causa credendi aliquid, l. fin. de heredi. inſtit.

Fama publica excusat a dolo, nisi habuerit originem ab eo, qui propter famam se vult excusare, l. miles, l. i. §. mulier, de adulteriis.

Famæ alicuius quando est parcendum, multo magis est parcendum eius vitæ, l. si adulterium, §. §. cod.

Famæ pro re vili si parcerit, multo magis debet parci vitæ, l. furem, in addit. marg. ad leg. Cornel. de fideiuris.

Fama alicuius est indicium ad torturam, l. de minore, §. tormenta, & ibi gl. existimatio, de questio.

Fama quandoque confumitur, quandoque minuitur, gl. opinionis, in l. quisquis, §. C. de postulando.

Fama minuitur, cum ciuitas, & libertas retinetur, sed circa statum pœna plectitur quis, gl. in l. i. C. ex quib. caus. infam. l. i. rrog.

Fama est illasæ dignitatis status legibus, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus, ibid.

Fama, opinio, & existimatio idem significant, ibid.

Fama duplex est, hominis in se ipso, & hominis quoad alios; prima fama est illasæ dignitatis status legibus & moribus comprobatus; fama verò hominis quoad alios, non definitur per verbum eius, sed per verbum dicentis, veluti fama est dictum, vel opinio maioris partis gentium, d. gl. in additione.

Fama patris per creditores iniuriari videtur, l. r. in l. nemo, C. cod.

Fama confirmat rem, de qua agitur, gl. causam, in §. & licet dudum, in authent. de testibus, col. 7.

Fama publica constituit quem in quasi possessione ingenuitatis, & in quasi possessione quasi domini, l. si in add. marg. C. si seruus aut libertas, lib. 10.

Famæ periculum æquipatur periculo vitæ, gl. ob causam, in l. i. suspensus autem, de suspens. tutor. in Institutio.

Reliqua verbo, Exfirmatio, Opinio, Probatio, l. i.

FAMIS tempore plus edunt homines, quam in alio, gl. off. i. in l. idem, de compensat.

Fame hominem necans tenetur in factum actione, vel vili actione Aquilia, l. item si oblietrix, §. si quis, ad leg. Aquil.

Reliqua verbo, Edulitio.

Familia in genere, num. 1. usque ad num. 5.

Familia circumscribitur iudicium, num. 5. usque ad 11.

FAMILIAE verbum multis modis sumitur; nam deducitur & in res, & in personas; in res, vt in lege xij. tab. his verbis: Agnatus, proximus familiam, idest, substantiam, habeto; item illud familiæ circumscribitur, idest, hereditatis diuidenda; & personas autem refertur ita, cum de patrono & liberto loquitur lex per verbum familiæ, l. pronuntiatio, 19. §. 1. de verb. sign.

Familia appellatio refertur & ad corporis cuiusdam significationem, quod aut iure proprio ipsorum, aut communiter vniuersæ cognationis continetur. Iure proprio familiam dicimus plures personas, quæ sunt sub vniuersa potestate, aut natura, aut iure subiectæ, vt patrem familiam, matrem familiam, filium familiam, filiam familiam, quicquid deinceps vicem eorum sequuntur, veluti nepotes, neptes, & deinceps, d. l. pronuntiatio, §. familia.

Familiam etiam iure communi dicimus omnium agnatorum: nam et si patrem familiam mortuo singuli singulas familias habeant, tamen omnes, qui sub vniuersa potestate fiunt, recte eiusdem familiæ appellantur, qui ex eadem domo, & genere, sue agnatione proditi sunt, d. l. pronuntiatio, §. communi iure. Familiam etiam seruientium appellare solemus, vt in edicto prætoris sub titulo de publicanis, vbi prætor loquitur de familia publicanorum, sed ibi non omnes serui, sed corpus quoddam seruorum continetur, quod demonstratur eius rei causa parum esse, idest, causa vestigialis, sed in alio edicto omnes serui continentur, vt de hominibus coactis, idest, congregatis, & vi bonorum raptorum, item in rethibitoria, si deterior res reddatur opera emptoris vel eius familiæ, d. l. pronuntiatio, §. seruientium.

Familia appellatur etiam plurius personarum, quæ ab eiusdem vicini genitoris sanguine proficiunt, sicuti dicimus familiam Iuliam, quasi a fonte quodam memorat, d. l. pronuntiatio, §. item.

Familia appellatur, & ipse princeps familiæ continetur, l. familie, 196. de verb. signif.

in Familia viri cum vxor non reperiatur, cum sit principium, ac suis suis familiæ, et si statuto caueatur, quod bannitus expellatur cum sua familia, non debet expelli vxor marito expulso, cum non sit de eius familia, d. l. familie, §. si in addit. marg. cod.

Familia vrbana, & rustica non loco, sed genere distinguitur, quia potest aliquis dispendator seruorum vrbanoz habens, nunc non esse numero seruorum vrbanoz, l. vrbana, 166. cod.

Familia appellatio continetur etiam liberi, l. detestatio, 40. cod.

Familia non faciunt duo, sed plures debent esse, ibid.

Familia ponitur pro agnatiua cognatione, vnde extra familiam esse dicuntur mater, & auia, l. qui in adoptionem, & ibi gl. extra familiam, de adoptio. l. nam & cetera, & ibi gl. familie, de capitis deminatione.

Familia seruorum si furtum fecerit, ad tantum tenetur dominus, ad quantum vnus liber faciens furtum teneretur, l. quod ait, 3. de noxalibus.

Familia seruorum si furtum fecerit, & ex pretiis noxæ deditur seruorum duplum colligatur, contra ceteros seruos non datur actio, quoniam pretium seruorum noxæ deditur imputatur in pœna dupli, d. l. quod ait.

Familia gaudet eisdem privilegiis, quibus gaudet dominus familie, l. 1. & ibi add. marg. in l. ad egregias, 15. de iureiur.

Familia doctorum non potest apprehendi personaliter, in curiamque deduci, aut quouis modo allo vexari, ibid.

Familia doctorum non potest cogi venire coram iudice ad iurandum, sed debet iudex mittere ad domum, vt iur. d. gl. i.

Familia vnus dicuntur esse illi, qui habitant sub eadem clauis, l. qui sit, 17. §. errorum, in addit. marg. de adilio edicto.

Familia appellatio omnes, qui in seruicio sunt, continetur, etiam liberi homines, qui bona fide ei seruiunt, vel serui alieni, & etiam illi, qui in eius potestate sunt, l. adiles, 15. §. familie, & l. quod si nolit, 1. §. quod in procuratore, eo.

Familia capitur quandoque pro substantia bonorum, vnde dicitur patrem familias, idest, patrem substantiæ & bonorum, filius familias, idest, filius eiusdem substantiæ & bonorum, l. in suis, & ibi gl. filius familias, de liber. & postu.

Familia vna appellatur vna domus, l. 1. §. si vis, ad Syllan.

Familia appellatio continetur etiam hi, qui postea sunt emancipati, l. peto, 69. §. si de legat. 1.

Familia nomen completitur personas, & hereditatem, l. cum pater 77. §. cum pater, & §. cum inter, & ibi add. marg. cod.

Familia appellatio continetur etiam hi, qui a testatore non sunt nominati, l. si qui complures, 94. de leg. 3.

Familia quandoque accipitur pro substantia, gl. off. familie, in l. nam quod, 14. §. non omnis, & ibi gl. i. ad Trebell. l. si C. de verb. signif.

Familia nomine continetur agnati, non cognati, & veniunt non solum nati, sed etiam nascituri, ordine tamen successiuo, l. 1. §. familie, & ibi add. marg. de publicanis.

Familia aliquem in edicto de publicanis continetur serui publicanorum, & etiam alieni, eiusque bona, sua male fide seruientes, & etiam liberi homines, quos habet ad illud ministerium, l. quantæ, 12. de publicanis.

Familia appellatio in edicto vnde vi continetur tam serui, quam illi, qui seruorum loco habentur, vt liberi, & liberi alieni, vel serui alieni, quos pro nostris habemus, & etiam liberi, quos habemus, vt liberos, sed velut serui veniunt, l. 1. §. familie, & ibi gl. seruorum, de vi, & vi armat. & l. 2. §. familie, vi bonorum raptor.

Familia continere dicitur vnus tantum, d. l. 1. §. familie, & ibi gl. seruorum, de vi, & vi armat.

Familia aliquem cum armis veniens sine domino suo, si aliquem deicit de possessione, non videtur dominus venisse, nisi iussit, vel ratum haberit, l. 3. §. cum procurator, cod.

Familia alicuius si domino ignorante furtum fecerit, dominus habet electionem, aut ratam familiam pro noxa dare, aut tantum offerre pro furto facto, quantum præstaret liber homo, si furtum fecisset, sed si domino sciente, & non prohibente furtum fecerit, tenetur nomine suo, & cuiuslibet de familia, l. 1. §. si furtum fecisse dica.

Familia appellatio continetur agnati, sed non cognati, qui sunt coniuncti per feminas, neque affines, l. i. ius familiarium, & ibi gl. 3. C. de religio. glo. nominati, in l. cum ita, 2. §. si de leg. 2.

Familia appellatio continetur gener, & natus, gl. 2. ibi & in princ. in authent. de restitutione fideicommissi, col. 9.

Familia restitui debetur propinquis, & coniunctis, & etiam genero, & natus secundum ordinem proximioris, & post eos libertis, l. si C. de verb. signif.

Familia appellatio veniunt parentes, liberi, & omnes propinqui, & etiam liberi, gl. si.

Familia quando relicta est simpliciter, primò ad tale legatum vocantur filij, secundò parentes, tertio collateralis, quartò gener, & natus, quinto liberi, gl. pen. ibidem.

Familia quandoque accipitur pro agnatione, & habet etiam alias multas significationes, gl. familiarium, in princ. in l. i. ius familiarium, & ibi gl. 3. C. de religio. glo. Reliqua verbo, Delictum, 1. 2. 11. Dominus, 2. 23. Eudei commissum, 24. Fortum, 9. 10. Pesseri, Publicanus, Seruus, 157.

FAMILIA idem est quod hereditas, circoscrito idem, quod diuio, vnde familia circumscribitur idem, hereditatis diuidenda, gl. off. familie, circosc.

in Familia circumscribitur iudicio veniunt fructus, & familia, quæ veniunt in petitione hereditatis, l. sed & si lege, 28. §. penult. & ibi gl. placet, de petitione heredit.

in Familia circumscribitur iudicio veniunt res vfucapæ ab herede, sed non veniunt in petitione hereditatis, d. gl. placet.

Familia circumscribitur iudicio vnde tantum datur bonorum possessori, non directum, gl. heres, in l. familia, circosc.

Familia circumscribitur iudicio inter coheredes pauciores præfentes ex pluribus potest accipi, etiam quod hereditatis diuisionem in præiudicium præfentium, sed non absentium, d. l. 2. & ibi gl. p.

Familia circumscribitur iudicio non veniunt nomina debitorum, & creditorum, nisi de diuisione eorum stipulatio interposita sit inter heredes, & alter alteri mandet actiones, procuratorumque in rem suam faciat eum, d. l. 2. & 3. cod.

Familia circumscribitur iudicio veniunt ceteræ res, præter nomina, l. 4. cod.

Familia circumscribitur iudicio consequitur vnus ex heredibus, cui nomen prælegatum est, ibid.

Familia circumscribitur iudicio veniunt mala medicamenta, & venena, & libri improbatælectionis, pon. vt diuidantur, sed vt corrumpantur, ibidem.

Familia circumscribitur iudicio veniunt columbæ, quæ emitti solent de columbario, & etiam veniunt apes, l. Pomponius, §. §. idem, cod.

Familia circumscribitur iudicio veniunt pecora crepta a bestia, vel fera, si bestiam, vel feram euerterit, l. Pomponius, §. si.

Familia circumscribitur iudicio veniunt res, quas heredes vfucaperunt, quando defuncto tradite fuerunt, & etiam res tradite heredibus ipsis, quando defunctus emit, l. veniunt, 9. cod.

Familia circumscribitur iudicio veniunt non solum prædia, quæ nostri patrimonij sunt, sed etiam vestigalia, seu emphyteotica, & superficiaria, item prædia, 10. cod.

Familia circumscribitur iudicio veniunt parus editi, etiam post aditam hereditatem, & post litem contestatam, & adiudicari possunt, l. partum quoque, 1. cum l. seq. cod.

Familia circumscribitur iudicio venit, quod serui hereditatis datum est ab extraneo, l. & post litem, 12. cod.

Familia circumscribitur iudicio venit res sub conditione legata, cum interim hereditas sit, & ideo illa adiudicari potest vni heredi, interim pendente conditione, percipiat fructus, & aliquid in pecunia coheredibus præstet; ita tamen quod existente conditione teneatur ipse dare legatario, illa verò deficiente reuertatur ad eos, qui relicta sunt, d. l. & post litem, §. 1.

Familia circumscribitur iudicio venit id, quod a neutro possideretur, glo. subdicti, in l. si vfucapio, 13. cod.

milie ercife. iudicio venit id, quod adcreuit fundo per allunionem post litem contestatam, l. & puto, 16. §. id, quod, eod.
milie ercife. iudicio crescit post litem contestationem, sicut & crescit pigritus, glo. venit, ibid.
milie ercife. iudicio venit id, quod dolo vel culpa in usufructu hereditario factum est ab vno ex heredibus, d. l. & puto, §. sed & si dolo.
milie ercife. iudicio veniunt omnia, quae quis, cum heres esset, in hereditate dolo, vel culpa fecit, ibid.
ura Familie ercifeund. iudicio agentem non potest officii, quod hereditas pertineat ad fidem, quia ipse est indignus per heredem, l. his consequenter, 18. eodem.
milie ercifeund. iudicio agentis non potest officii a coherede ante sententiam, quod si interfecerat testatorem, vel eius uxorem, aut liberos, aut ab alio vnum eorum interfecit, non vindicant necem eius, d. l. his consequenter, §. 1. & ibi glo. non pertinet.
milie ercife. iudicio veniunt etiam personales praestiones, gl. conseq, in l. his consequenter, eod.
mil. ercife. iudicio indiuisum diuiditur, sed non communicatur aliquid pro indiuiso, gl. 2. in l. item ex diuerso, 19. eod.
mil. ercife. iudicio non potest amplius, quam semel, nisi causa cognita, & si quorundam res indiuisae relictæ sint, communi diuidendo de eis agi potest, l. si filia, 10. §. familie, eod.
mil. ercife. iudicio non venit, quod vni ex coheredibus statuliber conditionis implende nomine dedit de peculo, l. si vni, §. si eod.
mil. ercifeund. iudex potest pluribus heredibus, sed non omnibus eandem rem adiudicare, si pluribus vni rei precepto fuerit relictæ, l. item Labeo, 22. §. familie, eod.
mil. ercife. iudex potest fundum diuisum a testatore, vel a iudice adiudicare, secundum diuisionem factam, ibid.
mil. ercife. iudex quando fundos adiudicat, potest imponere aliquam seruitutem, vt alij alium fundum seruati faciant ex his quos adiudicat, ibid.
mil. ercifeund. iudex si fundum pure adiudicauerit vni, alij adiudicando alium fundum ex intervallo amplius seruitutem non potest imponere, ibid.
milie ercifeund. iudicium constat ex duobus, scilicet ex rebus, & ex praestationibus, quæ sunt personales actiones, d. l. item Labeo, §. pen.
milie ercifeund. iudicio veniunt praestiones eius rei, qui in reb. humanis esse desinit, l. sed & eas rei, 24. eod.
mil. ercife. iudicium vtile habet locum, & inter bonorum possesores, & inter eum, cui relictæ est hereditas ex Trebelliano, & inter ceteros honorarios successores, ibid.
mil. ercife. iudicium vtile datur vtrique, quorum vnus est heres, alter verò bonorum possessor, §. gl. si ibid.
mil. ercifeund. iudicio expectari possunt heredes eius, qui apud hostes decessit, l. heredes, 25. eod.
mil. ercife. iudicium cessat, quando patrimonium totum a testatore diuisum est inter heredes, d. l. heredes, §. si miles.
mil. ercife. iudicium non habet locum, quando miles vnum heredem bonorum castrensiū reliquit, alium ceterorum, ibid.
milie ercifeund. iudicium cessat, quando nihil in corporibus, sed omnia in nominibus sunt, ibid.
Familie ercifeund. iudicium accipiendum nihil interit, possideat quis hereditatem, necne, sed bene interit, quorum ad agendum, quia distinguuntur, nequeat coheres, vel non, d. §. si miles, & ibi gl. quantum.
mil. ercife. iudicium intentari potest pro eo, quod testator emit, vel donatum est ei, licet coheredes pro emptore, vel pro donato possiderent, sed non pro eo, quod vnus heredum possideret pro emptore, vel pro donato, eo quod ipse emit, vel sub donatum est, d. l. heredes, §. quod pro emptore, & ibi gloss. possidet.
mil. ercifeund. iudicio quandoque venit res emptæ a coherede, vt si emit a creditore rem coheredi prelegatam, quia illa hereditaria est, & ex causa praeteritionis debita est coheredi, d. gl. possidet.
milie ercifeund. iudicium non datur contra titulo possidentem, gloss. negat, ibid.
milie ercife. iudicio non venit stipulatio, propter quam singuli heredes infolidum habent, veluti stipulatio viz, itineris, vel actus, d. §. quod pro emptore.
mil. ercife. iudicio vnus ex heredib. consequitur pro parte id, quod noxali iudicio seruum hereditarium defendens litis estimationem soluit, d. l. heredes, §. si vnus.
mil. ercife. iudicio veniunt ea, quæ pro parte non possunt expediti, scilicet in his, quæ pro parte possunt expediti, d. §. si vnus, & ibi gl. non possunt.
mil. ercife. iudicio venit id, quod vnus ex heredib. cogente necessitate iuris, & etiam ipsius rei hereditaria fecit, d. §. si vnus, & ibi gl. necessitate.
Familie ercife. iudicio nihil debet iudex indiuisum relinquere, & curare debet, vt de euictione caueatur his, quibus adiudicat, quod si non fit certum, agitur præscriptis verbis, nisi in contrarium sit dictum, quod vniquisque eorum rei suscipiat, d. l. heredes, §. si & ibi gl. de euictione.
Familie ercife. iudicio condemnationes, & abolitionones faciende sunt in omnium persona, l. in hoc iudicio, 27. eod.
Familie ercife. iudicium non venit locus religiosus, & ius loci religiosi singulis heredi b. info. ad a. n. comp. tit. fundus, 30. eod.
milie ercife. iudicio si verus heres diuise per iudicem cum Sempronio, putans eum heredem, talis diuisio tenet, nec solum heredi putatio ex causa iudicari repetere potest, l. cum putarem, 36. eod.
mil. ercife. iudicium non est, nisi inter coheredes sit acceptum, lis tamen effecta potest, d. l. cum putarem.
mil. ercife. iudicium si accipitur a duobus quasiheredib. quorum neuter est heres, diuisione facta per iudicem, quod vnus eorum soluit coheredi ex causa iudicari, non repetitur, ibid.
mil. ercife. iudicio agens non conficitur aduersarium sibi esse coheredem nisi in causa perlitat vique ad sententiam, l. qui familie, 37. eod.

Familie ercifeund. iudicem ordinatum, vel delegatum vnus solus heres, etiam maiore parte heredum dissentiente, petere potest, l. arbitrium, 43. & ibi glo. si eodem.
Familie ercifeund. iudicio veniunt etiam res, quæ non sunt de hereditate, licet sint ex hereditate, vt res depositæ, & commodatæ, glo. 2. in l. inter coheredes, 44. eodem.
Familie ercifeund. vel communi diuidendo si actum sit, iudex tueri debet suam adiudicationem, exceptiones, aut actiones dando, d. l. inter coheredes, §. si familie.
in Familie ercife. communi diuidendo, & finium regundorum iudiciis vterque est actor, & vterque reus, & vterque iurat de calumnia, ille tamen, qui prius prouocauit, habetur pro actore, d. l. inter coheredes, §. qui familie, & ibi gl. rei, & l. 2. eod.
Familie ercifeund. iudicio non venit id, quod hereditarium negatur a possidente, agi tamen potest, vel Publiciana, vel rei vindicatione, l. si quid, 45. & ibi gl. 2. eodem.
Familie ercife. iudicio non veniunt ea, quæ quis facit ante aditam hereditatem, l. qui erat heres, 49. eod.
Familie ercife. iudicium si non facit præiudicium petitorio, admittitur ipso iure concursus, l. fundus, §. 1. si ego, eod.
Familie ercife. iudicium imputari debet, si ego possidens totam hereditatem, te ex parte dimidia heredem esse confiteor, & a communione discedere velim, quomodo aliter hereditas diuidi non potest, ibid.
Familie ercifeund. iudicio venit id, quod fuit defuncti, vel quod eius occasione prouenit, l. Mæuius, 52. eod.
Familie ercife. iudicio semel facta diuisione non poterit iterum intentari pro re, quæ indiuisa remansit, sed recte potest pluries intentari iudicium communi diuidendo, l. 4. & ibi gl. iterum communi diuid.
in Familie ercife. iudicio vniuersali potest excipi nominatim aliquid, ne illud veniat, glo. si in l. iudicium, 13. eod. tit.
Familie ercife. iudicio, communi diuidendo, vel finium regundorum, si inter plures diuersi fori agatur, apud vnum, eundemque iudicem agendum est, l. 1. de quib. reb. ad eundem iudicem.
Familie ercifeund. communi diuidendo, & finium regundorum iudicium apud vnum iudicem terminari debet ratione coniunctionis causæ, vt quia sunt loci, vel fratres habentes res communes, vel hereditates indiuisas, item ratione conventionis, nam in his, quilibet est actor, & reus, & ratione abstraditis euitandæ, quia potest, quod vnus iudex aliter iudicaret, quam alius, d. l. 1. & ibi gl. eundem.
in Familie ercife. iudicio non venit id, quod quis non facit, vt heres, l. eius, qui in provincia, si certum petatur.
in Familie ercife. iudicium non veniunt nomina per se veniunt tamen gratia corporum, gl. cautionibus, in l. pro socio, 38. pro socio, & gloss. in l. 4. C. de testam. manu. scrib.
Familie ercifeund. iudicium directum soli heredi de iure ciuili datur, vtile tamen datur bonorum possessoribus, glo. pen. & fin. in l. 4. §. fin. de fidei comm. libetate.
Familie ercifeund. & communi diuidendo actiones non ex voluntate, sed ex quasi contractu nascuntur, §. gloss. communi diuidendo, in l. 1. §. 1. C. de annali exceptione.
Familie ercife. actio ideò sic dicitur, quia familia pro hereditate ponitur, & ercifeundæ, id est, diuidendæ, id est, actio diuidendæ hereditatis, gl. familie, in §. quedam, de actio.
Familie ercife. actio imitatur hereditatis petitionem, gloss. si cert, in l. inter coheredes, 44. §. si familie, eod.
Familie ercife. iudicium diuisorium habet locum pro diuisione fienda, non pro diuisione facta ipso iure, vel ipso facto, l. heredes, 25. eod.
Reliqua verbo, Actio, 9. 10. Eur. 5. Libellus, 4. & apud Carmen, Infamari, Liber, 12. FAMILIARIS inimicus est pessima pestis, l. idemque, in addition. marg. de usufructu.
Familiares admittuntur ad testimonium in his, quæ domi geruntur, quia melius per eos aperitur illa, gloss. tradatur, in l. fin. §. 1. de publican.
Familiares persone a testimonio repelluntur, gl. vel mercenarius, in l. respiciendum, §. iurta, de penis.

Reliqua verbo, Domestici.

FAMOSI seuerius sunt puniendi, quam qui sunt integre famæ, l. capitalium, §. si de penis.
Famosum libellum quocunque loco ignarus repererit, debet corrumpere, antequam alius inueniat, aut nulli pandere debet, aliis punitur pena capitali, l. 1. C. de famos. libel.
Famosum libellum faciens, aut pandens pena capitis punitur, nisi docuerit vera esse, quæ dixit, vel pandet, gl. 1. ibid.
Famosissimi nomen quandoque in bonam, quodque in malam partem sumitur, vt latro famosus, gloss. famosissimus, in §. 1. in authent. iusiurandum, quod præsta. col. 2.
Reliqua verbo, Iudicium, 14. Actio, 101. vsque 205. Diuisio, per tot. Heres, 43. vsque 48.
FAMULVS tuus si non vult operari, potes cum castigare moderatè, l. idemque & ibi add. marg. de usufructu, & quemadmod.
Famulo suo idemco si quis tradiderit aliquam rem perferendam ad dominum, reus illam mali homines interceperit, periculum rei pernet ad dominum, reus si fuit in culpa in eligendo seruum non idoneum, largentum, & ibi gl. 1. commodati.
Famulus si a lanio vendente accipiat carnes, nec tunc pecuniam representat, sed habita fide de pretio abstat, deinde famulus aufugit, si ita facere consueuerat dominus, vt fide de pretio carnes per famulum acciperet, tunc dominus tenetur lanio ad illud pretium, l. fin. in addit. marg. quod cum eo, qui in aliena.
Famulus, qui fuit etiam postea dimissus, testificari pro domino non potest, l. adoptiuus, in add. marg. de ritu nuptiarum.

Famulus

FAV

Famulus infirmus pro eo tempore quo est infirmus non debet habere salarium, ¶ gl. si in Lopez, s. de usufructu legato, gl. perfonis, in l. i. vno, 17. §. item cum quidam, locati, reprobata, gl. agrotante, in l. artorib. 12. §. de illo, de usufructu, & quemadmodum.

Famulus infirmus per mensem tenetur tantundem ad refarciendum cessationem inferuere, alioquin non est acceptus salarium, nisi pro tempore, quo sanus fuerit, l. Stichum, 39. §. dama, & ibi ad marg. de statulibet.

in Famulis & sumptu faciendo familie seruanda est consuetudo, l. pen. de iure fidei.

Famulus dictio ponitur quandoque pro seruo, l. pen. in principio, C. de prapofit. facti cubicul. lib. 12.

Reliqua verbo, Perferendam, Castigare.

FANA dicuntur sacra, inde profana, quasi procul a sacris, glo. profanant, in l. 3. C. de summa Trinit.

FANATICI dicuntur, qui malis spiritibus capti sunt, & plerumque in sano mentis morantur, vel sunt illi, qui in fama, id est, templa dant responsa, vt aliquos decipiunt, & inducant eos ad aliquid credendum, vt in Legenda Beati Bartholomaei, gl. inter fanaticos, in l. i. §. apud Iulianum, de adul. edict. §. asces proprie dicuntur a fasciculis virgum, cum quibus securis alligata erant, l. i. in add. marg. in l. Proconsulis, de officio Proconsulis.

FASIVS dicitur liber, in quo leges, & Coniules scribuntur, ¶ l. v. in add. marg. C. publicae lertitiae, lib. 12.

FATALES primum est duorum mensum, quando appellatur a delegato illustris, vel inspectibilis, & dantur alia tria fatalia vnus mensis pro quolibet, l. 2. C. de temp. appei.

Fatalis vltima dies si cadit in feriatum, praecedens inspicitur, ibid.

Fatalibus clapsis pro non appellante habetur appellans, ibid.

Fatales dies dicuntur, quia fata, id est, finis causae imponitur, gl. r. ibid.

Fatalibus clapsis mero iure non dantur, sed de aequitate a principe per reparationem alia: adhuc dantur dilationes, gl. 2. ibid.

Fatalia causam possunt reparari per principem intra tres menses computandos a fine quarti fatalis, gl. 3. & 5. ibid.

Fatale primum hodie est vnus anni, & ex iusta causa biennij, quo elapso, prima sententia transit in rem iudicatam, authent. ei, qui, C. cod.

Fatalia non currunt, si iteriter per principem, sed si per alium iudicem currunt, sed datur restitutio; in causa principali non datur restitutio post triennium, gl. si in auth. si appellatone, C. cod.

Fatalia currunt, si iteriter per tertium, qui appellantem impeditat, sed agitur contra eum de dolo, si est soluendo, aliis datur restitutio, ibidem.

Fatalibus clapsis, non conceduntur alia, l. 3. C. de temp. app.

Fatale primum est sex mensium, si fiat appellatio ab Orientalibus partibus, si vero non ex Orientalibus, sed ex aliis fatale primum est trium mensium, & dantur alia tria fatalia vnus mensis pro quolibet, & intra alios tres menses potest repeti reparatio a principe, l. 2. & l. i. C. cod.

Fatalia olum erant quingue computata reparatione, & in fine cuiuslibet accipiebatur vnus dies, qui appellabatur fatalis, & sic erant quingue dies fatales, in quibus debebat exerceri causa appellatōis, gl. & cum antea, in d. l. si.

Fatalium cursus, qui datur ad appellatōnem prosequendam, incipit post duos menses computandos a die interpositae appellatōis, §. appellatōis, in auth. constitutio, quae dign. & Episcop. col. 6.

Fatales dies dicuntur annus, vel biennium, intra quos appellatio exercetur, quia tanto tempore factum, id est, mors accidit causae, gl. fatales, ibid.

Reliqua verbo, Appellatio.

FATI infelicitas excusat furiosum a pena delicti, gl. si in l. si de admin. tur. Fato fieri non sufficit, quando quis obligatus est quid facere, l. 2. & ibi glo. si de cond. & demonst.

FATVVS praesumitur, qui in publico loquitur verba derisoria, & contemnenda, ob quae vitia, de adl. edict.

Reliqua verbo, Simpliciter, Furiosus.

FAYORES sunt ampliandi, odia vero sunt restringenda, gl. si in l. seruus, de seruis exportand.

Fauore mulierum introducendum, id in earum damnum retorqueri non debet, l. vnica, §. accedit, C. de rei vxoriz. actioe.

Fauore alicuius quod statum est, in eius lesionem potest retorqueri, quando fauor non praecedit legi, vel contractus dispositionem, sed vbi praecedit, nunc in fauorem introducendum in eius lesionem non retorquetur, ¶ gl. si. & ibi add. marg. in l. si vna de periculo & commodo.

Fauore emptoris quod statum est, in eius lesionem potest retorqueri, ne executio emptoris claudicaret, ne in solius emptoris potestate esset, & ne cum ex contractu agere debeat emptor, possit agere, nisi iuxta contractus formam, ibid.

Fauore alicuius quod est introductum, in eius lesionem non potest retorqueri, gl. si in l. pen. de transactio, l. intra diem, 7. de re iud. l. quod fauore, C. de legib.

in Fauorem, & vtilitatem hominum quod est introductum, illud non debet duriore interpretatione in odium retorqueri, l. nulla, de legib. l. plures, C. de fide instrum. & l. 4. §. in his, C. de secund. nuptiis, l. vnica, §. accedit, de rei vxoriz. actioe, glo. suus heres, in l. cum furiosus, l. 1. C. de curat. furios. glo. sui iuris, in add. in principio, Inst. quib. mod. ius patriae potest.

in Fauorem alicuius si quid concedatur ad ipsius postulationem, potest in eius lesionem retorqueri, secus vero si motu proprio, & ad nullius postulationem, gl. si in l. nulla, de legib. & gl. i. in l. quod fauore, C. de legib.

in Fauorem alicuius aliquid esse introductum nunc dicitur, cum est indultum extra ius commune, quando vero extra ius commune, non est indultum, tunc non dicitur indultum in fauorem, ibi.

à Fauore publico receditur propter alium maiorem publicum fauorem, l. cetera, §. i. sed si quis, de legat. 1.

à Fauore publico vnus ciuitatis non receditur propter fauorem publicum alterius ciuitatis, etiam maiorem, sed bene eiusdem ciuitatis, ibidem.

Fauore alicuius quod inducitur, in eius lesionem retorqueri, quando quis non

IVRIS CIVILIS

FER

potest deponere contra aliquem, neque etiam pro eo poteris, quia debet dicere veritatem pro vtraque parte, gl. l. i. in l. quod fauore, C. de legibus.

Fauor dicitur, quod non est extra ius commune, priuilegium vero dicitur, quod est extra ius commune, d. gl. i.

Fauore, vel suffragio nemo debet peruenire ad ducentariam, centenariam, & bianchiam, vel aliquod officium militare, sed labore debet vniuersique peruenire, principum tamen matricula decurrenre debet quis adipisci, l. 1. C. de officio magistrati officiorum.

Fauere videtur peruersis ille, qui cum potuit perturbare eos, neglexit, imò nec caret scrupulo occultae confessionis, cum manifesto facinori desinat obuiare, glo. certiorare, in c. 1. §. item qui dominum, quae fuit prima causa benef. in vrb. feudo.

Reliqua verbo, Auxilium, Consilium, Opem, Odium.

FAVI, sunt apud domus, atque cellulae, à fouendo dicti, eo quod in his fouant sobolem, primum fauos construunt, ceram fingunt, quandoque fauos accipiunt pro opere apario, §. apium, in additione mag. Inst. de rerum diuul.

Reliqua verbo, Examen, Aperi.

FEBRE tertiana, quartana, aut podagra, aut comitiali morbo laborantes, ne his quidem diebus, quibus vacant morbis, recte sani esse dicuntur, l. qui tertiana, §. de adl. iudicio edicto.

Febreiciants si potuit procuratorem constituere, non excusatur mittere procuratorem, gl. si in l. i. in l. interdu, §. de iudiciis.

Febreiciants febril naturalis non tenetur expectare, vel in preceptorio comparere, l. quæstium est, §. de re iud.

Febreiciants citatus non tenetur mittere procuratorem, gl. si iudicata, ibidem.

Reliqua verbo, Comitialis.

FEBRUARIUS habebat triginta dies, sed Augustus ei abstulit vnum diem, & Julius Caesar alium, & sic nunc habet 28. dies, & in vno de quatuor annis habet 29. & tunc est bissextus, glo. bissextus, in l. 3. §. si quis, de minoribus.

FENESTRAM in pariete communi non potest quis facere, nisi ei fuerit concessum, l. eos, qui de seruit. vrbauum praed.

Fenestram faciens in alieno pariete vi, aut clam cogitur suis sumptibus rem in pristinum statum restitueri, l. alius, §. C. de seruitutibus.

Fenestram faciens in alieno cogitur per interdictum, quod vi, aut clam, vel per confessoriam, vel negatoriam suis sumptibus integrum parietem restituere, & opus tollere, d. l. alius, & ibi gl. si.

FERA, vel vrsus vbi euasit à domino, desinit ille dominus eius esse, & si illam feram, vel vrsus quis occiderit, capientes est illius corpus, l. i. §. in bestis, si quadrup. pauper. sec. die.

Fera bestia, quae nullius est, ita vulnerata, quae capi potest, non est vulnerabilis, donec eam ceperit, lege tamen Longobardica expectatur vsque ad 24. horas, & postea si occupantis consuetudine tamen dicitur vulnerabilis, eo vsque donec eam persequitur, & si desierit eam persequi, desinit esse eius, & rursus fit capientis, & si tempore, quo vulnerata eam persequitur, alius ceperit eo animo, ut eam lucrificaret, fursum facit vulnerantem, l. naturalem, §. i. & ibi gl. quod verum, de acquir. rerum dominio.

Fera bestia, quod nobis rapit, nostrum manescit, quamdum illud persequi possumus, l. Pompeianus, §. 4. cod.

Fera bestia nostra, aut aper, aut piscis, vel aus, si nostram potestatem euaserit, & ab alto capiat, ipsius fit, ibi.

Fera bestia, quas in viciis infelucimus à nobis possidentur, sed non illae, quae in viciis etiam feris euagantur, quia relictae sunt in libertate naturalis, l. 3. §. item fera, de acqu. possessioe.

Fera bestia, itae duae dictiones non ponuntur tanquam substantium, & adiectiuum, tantum enim vnus, & idem, d. §. item fera, in additione margin.

Fera bestiae volucres, & pisces, & omnia animalia, quae in mari, celo, terraque nascuntur, statim atque capta sunt, etiam in alieno, sunt capientium, §. ferae, Inst. de rerum diuisione.

Fera bestia, et alia animalia, quae in nullius bonis sunt, sunt capientis, quousque custodiam eius euaserint, sed postquam euaserint, & in naturalem libertatem reuertentur, desinunt esse eius, & rursus sunt capientis, gl. venandi, in additione, ibid.

Fera bestia, et alia animalia, quae in nullius bonis sunt, occupata intelliguntur recipere naturalem libertatem, cum vel oculis capientis effugerint, vel ita sint in conspectu eius, ut diffidit sit eius persequendo, ibid.

Fera bestia, et alia animalia capta an ita effugerint, ut libertatem ceperint, cognoscere arbitrium est, ¶ gl. diffidit in add. ibid.

Fera bestia vulnerata non efficitur vulnerantis, nisi ab eo capiatur, §. quæstium, Inst. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Animal, 2. 3. 4. Bestia, Cernus, Columba, Galina, Lupus, Pisce, Vulneratio, Damnum, 1.

FERRE dictio est diminutiva, in principio, & ibi gl. feret, Inst. quod cum eo, qui in aliena potestate.

FERREVM dicitur à ferendo, veluti capulus à capiendo, gl. 1. in add. marg. in l. Diui, 39. de religiof.

FERIARE dant vacationem tantum forensibus negotiis, l. pen. de feriis.

Feriarum tempore negotia militaria expediri possunt, ibid.

Feriz possunt iudici, & iudicia tolli per statuta, & consuetudines locorum, gl. 1. in add. in l. feriat, eod.

in Feriis in honorem Dei seruatur statuta, & consuetudines locorum, ibidem.

Feris renunciari potest non solum expresse, sed etiam tacite, l. i. cod. & ibi gl. sententia.

Feriarum tempore possunt partes litigare etiam non sponte, & valebit sententia, quando dies compromissi exiura est, secus si non esset exiura dies iudicij, gl. sententia, ibid.

Feriarum tempore vocatus si sit quis, vocatio non tenet, sed ex quo vocatus constitit sponte, tunc tenet principaliter iudicium cum iure suo possit reuocari, ibid.

Feriarum tempore vocati non tenentur venire ad ius, quando certum est, eo tempore eos vocari non debere, secus quando est dubium, gl. momenti, ibid.

Feria. un

etiarum tempore potest quis cogi ad iudicium venire, vt litem contestetur, quando res, vel actio tempore peritura est, d.l. 1. §. 1. eod.

etia extra ordinem indicte dicantur repentinæ, quæ indicantur ob prosperè gestas res, vel in honorem principis, & non alias, l. sed & si §. feriz, & ibi gl. si feriz, & gl. indicte, & gl. solemnium, ex quib. caus. maior.

etia repentinæ si aliquis fuerit lasus, restituitur, secus si propter ferias solemnes, in quibus sibi imputat, si eum potuit eas protulere, ne in eas incidere, d. §. si feriz, eod.

etia iudicis ob necessitatem hominum, potest partium consensu, vel iudicis autoritate renunciari, secus tamen est in feris iudicis in honorem Dei, gl. 1. & 2. & ibi add. marg. in l. si feriat, de arb.

etia quedam sunt solemnes, vt dies festi, & tempora messium; alia repentinæ, vt quia filius nascitur principi, gl. in rub. C. de fer.

etia repentinis si aliquod tempus lupere, pura mensis, tunc ad litis contestationem eis finitur restituitur, sed non sic in solemnibus, ibi. & gl. 1. in l. 1. C. eodem.

etia repentinis restituitur per restitutionem non ipso iure ad tantum tempus, quantum lupere ad appellationem excedendam, ¶ d. gl. 1.

etia solemnibus, puta die dominico, emancipare, ac manumittere licet, reliquæ autem causæ quiescere debent, a. G. eod.

etia messium conceduntur a die octavo Calendarii Iulij, vsque ad Calendiam Augusti, in quibus lites, & causæ quiescere debent, ibi.

etia vindemiales conceduntur a decimo Calendario Septembris vsque ad Idus Octobris: Calendis tamen Augusti, vsque ad decimum Calendarium Septembris, agendarum causarum licentia vnicuique tribuitur, ibi.

etia solemnes, scilicet dies Pasche, Natalis Domini, & Epiphaniæ, & septem dies, qui præcedunt, & septem, qui sequuntur, sine intercepta iudiciorum officio ferandas, constitutissimum est, d. l. 2. C. eod.

etia solemnes potest inducere inferior a principe, sed repentinæ non, gl. 2. in l. 1. & l. 4. & ibi gl. 1. C. eod.

etia messium, & vindemiarum non sunt obseruandæ in causis fiscalibus, & publicis, l. publicas, §. C. eod.

etia messium, & vindemiarum non sunt obseruandæ in causis pistorum, vt patet faciant, quod debent non autem de aliis pistorum causis, d. l. publicas, & ibi gl. 1.

etia ob necessitatem hominum indicte non sunt obseruandæ in causis publicis, & fiscalibus, secus in feris iudicis in honorem Dei, gl. 1. ibidem.

etia messium, & vindemiarum indicantur secundum terrarum necessitatem, gl. 1. in l. omnes dies, 7. C. eod.

etia sunt indicte tempore messium, & vindemiarum, vt quiescant ad causas, dum laborant a messibus, ne duplici labore pereant, gl. 3. ibi.

etiarum tempore non potest procedi in causis summaris, nisi in casibus expressis a iure, gl. summariæ, col. 1. in extra ad reprimendum, quomodo in læzie maiest. crim.

Reliqua verbo, Feriata, Messis, Paschalis, Præconi.

ERIATA die potest procedi vsque ad litis contestationem, etiam inuito reo, quando res, vel actio est tempore peritura, hodie tamen sufficit exequutio conuentio, l. 1. & ibi gl. contestetur de feris.

eriatia die alterius litigantium recusante post litis contestationem procedi non potest, d. l. 1. §. 1.

eriatibus diebus tutores, vel curatores dari possunt, excusationes allegari alimentum constitui, & probari etiam, l. 2. eod.

eriatia die potest miteri in possessionem ventris nomine, vel rei seruandæ causa, vel legatorum, vel fideicommissorum, vel damni infecti causa, ibidem.

eriatia die idem datur, tutores vel curatores, ne minorum res pereant, d. l. 2. & ibi gl. 1.

eriatia die possunt allegari excusationes tutorum, vel curatorum, ne periculo tutelar, vel curæ inuitus quis subiaciat, d. l. 2. & ibi gl. excusationes.

eriatia die possunt constitui alimenta pupillis a tutoribus, ne fame pereant, d. l. 2. & ibi gl. 1.

eriatia die potest fieri missio in possessionem ventris nomine, ne fame pereat ventris, d. l. 2. & ibi gl. ventris.

eriatia die potest agi de testamentis exhibendis in publicum, & petendis dari sine die, & consule, ne tur materia fabricandi fastium, d. l. 2. & ibi gl. exhibendis.

eriatia die potest dari curator bonorum eius, cui an heres exiturus sit, incertum est, vt quia aliquis sub conditione est heres institutus, d. l. 2. & ibi gl. incertum.

eriatia die potest agi qualiter pater a filio, vel conuerso, & qualiter patronus a liberto, vel contra, ali debeant, dict. l. secunda, & ibi gloss. patronis.

eriatia die potest agi de adequa suspecta hereditate, & sic fideicommissum restituere, d. l. 2. & ibi gl. pen.

eriatia die potest procedi de atroci iniuria, vel de præstanda alicui fideicommissaria libertate, d. l. 2.

eriatibus diebus lata sententia non valet, neque aliquis teneatur ex ea obedire illi, nisi partes alter statuant consentiendo iudicis, l. si feriat, eodem.

eriatibus diebus scholares scribere, & legere possunt, glo. militarem in l. pe. eod.

eriatibus die est primus dies Calendarium Ianuarij, cui partes renunciare possunt, vt arbitrio eo sententiam dicere possit, l. arbitrio, 42. & ibi gloss. 1. de arbitrio.

eriatibus, & non feriatis dies computantur in dilatione data, l. 3. C. de dilatio.

eriatibus sunt omnes dies Quadragesimæ, quoad causas criminales, sed non feruatur hoc hodie, l. quadragesima, & ibi gl. C. de feris.

eriatibus sunt mensis vnius æstius pro messibus, alius mensis autumnalis pro vindemijs, l. omnes dies, & ibi gl. 1. C. eod.

Feriatibus sunt dies Calendarium Ianuarij, & dies natalitius Urbis Romæ, & Constantiniopolis, d. l. omnes dies.

feriatibus sunt dies Pasche, qui septeno numero, vel præcedunt, vel sequuntur, dies etiam Natalis, atque Epiphaniæ Christi, ibi.

Feriatibus sunt dies Apostolorum & dies Dominici, tam coram arbitris, quam coram iudicibus datis a partibus, ibi.

Feriatibus sunt dies natalitius principis, & dies in quo Imperialia insignia consequitur est princeps, ibi.

Feriatibus quindécim diebus Paschalibus, nec publicorum, nec priuatorum debitorum debet fieri exactio, nec manumissio in his potest exerceri, sed debet differri, d. l. non omnes.

Feriatibus est dies Beate Mariæ, quia ipsa est supra Apostolos, Angelos, & Archangelos, gl. Apostolicæ, ibi.

Feriatibus dies non est dies Beati Martini, licet sit par Apostolis, non tamen quoad omnia, ibi.

Feriatibus diebus non ob necessitatem hominum inductis consensu partium recte potest renunciari, secus in his, qui ob honorem Dei sunt inducti, gloss. si. ibi.

Feriatibus diebus etiam in honorem Dei inductis consensu partium possunt exerceri ea, quæ sunt voluntarie iurisdictionis, d. gl. si. & l. actus, 8. C. eod.

Feriatibus dierum renunciatio facta a partibus etiam valet, tamen illis diebus non possunt cogi testes testificari, d. gl. fin.

Feriatibus diebus, scilicet Dominicis, & in honorem Dei inductis, debet cessare omnis cognitio, & executio, gl. si. C. eod.

Feriatibus diebus in honorem Dei inductis nullus detineri debet obsecris voluntatis, cum bellis nullus congregari debet, nec debent fieri alia spectacula, l. si. C. eod.

Feriatibus diebus in honorem Dei inductis si natus fuerit princeps, quo die spectacula fieri, aliis consuetum est, an alium diem differri debent, ibi.

Feriatibus diebus in honorem Dei inductis possunt celebrari pacta, & contractus, vel transactiones, ibi.

Feriatibus diebus in honorem Dei inductis si apparitor, vel alius processerit, vel etiam quicunque spectaculis interit, multari debeat amissione patrimonij, ibidem.

Reliqua verbo, Feria, Maius, Sententia, 3.

FERMENTI modicum totam massam corrumpit, gl. ipso iure, in l. si vna, §. pectus, de pact.

FERTI proprie dicimus ea, quæ quis suo corpore hauriat, portari autem dicimus ea, quæ quis fomento secum ducit, agi. d. duci dicimus ea, quæ animalia sunt, l. ferti, 23. §. de verb. sig.

FERTUM est in eo, per eandem materiam, hoc est, ferum ferro, mediante ferro, vel argenteum argento mediante argento facit confusione. Plumbum autem dicitur quodcumque istorum defuerit, l. in rem, 23. §. item quæcumque, & ibi gl. materia, de rei vend.

in Ferminatione dictum habet locum in plantatione, & satione, d. gloss. materiam.

Reliqua verbo, Commixto, Scythum, Admixtum.

FESTIVITAS ciuitatis nullus iudex debet impedire, nec tentet traducere animalia necessaria ad ludos tollendos vel aliud faciendum, per quod impediatur publica festiuitas, & contrafaciens, vt violator legis puniatur, l. pen. C. de spectaculis, lib. 11.

Feudum in genere, nu. 1. c. §. que ad nu. 5.

quoad dationem, amissionem, & inuestituram, nu. 5. & 6.

quoad successionem feudum, nu. 7. v. §. 10.

quoad successionem filiarum, & p. a. n. m. in feudum, nu. 10.

quoad alienationem feudum, nu. 11. & 12.

quoad priuationem, amissionem, & ablationem feudum, nu. 13. 14.

quoad feudum contentiorem, 15. 16. 17.

quoad feudum guardiæ, marchie, & alia feuda, num. 18.

F E V D M est beneuola, & libera rei immobilis, vel æquipollentis concessio cum translatione villis domini proprietate retenta sub fidelitate, & exhibitione seruiturum honestorum, gl. 1. in add. marg. in c. 1. in prinde his, qui feudum dare possunt, in vñbus feudorum.

Feudum illud dicitur habere propriam naturam, quod simplex est, & purum, ac rectum, ad hereditate transitorium, quodque æquali subinfundari potest, & quo vassallus sine admissio priuari non debet, gl. 1. in add. marg. in c. 1. de natura feudi.

Feudi natura est quædam qualitas feudis a principio cognata, ex qua virtus contractus perficitur, semperque regulariter inesse debet, nisi per pactum degenerent feuda, ibi.

Feudum dicitur a fidelitate, vel a fide, c. 1. §. fin. per quos fiat inuestitura.

Feudum perpetuum vt dicatur, requiruntur sex, scilicet libera voluntas in concedente, apud eundem directi domini residentis, immobilis rei, aut æquipollentis concessio, domini villis in beneficiarium translatio, in masculos descendentes perpetua transitio, & vltimo in vassallo fidelitatis sincera custodia, c. 1. & ibi add. marg. in quib. caus. seu amitt.

Feuda quedam ita sunt data, vt pro his fidelitas non sit præstanda, c. 1. §. est & alia, quæ sunt prima causa beneficij, in vñbus feudorum.

Feudum si quis receperit sibi, & fratri mortuo, quem supersse credebat, ea lege, vt ab altero ad alterum per mortem reuertatur, is, qui superses est, per ius adrecedendi in iuramentum habebit, gl. pen. in add. marg. in l. qui loco, 20. §. fin. de heredi. insti.

Feudum si sit concessum tibi, & tuis hereditas, videtur intellectum de filiis, aliis durare sine fine, glo. si in l. ex facto, 17. §. fin. ff. ad Trebell.

Feudum pluribus concessum si non potest omnibus pro parte queri, ei in solidum queritur, cui queri potest, l. si alienus, 19. in addition. margin. de stipul. feruorum.

Feudum potest sine proprietatis retentione consistere sola fidelitate innoxium, gloss. 1. in add. marg. in c. 1. de his, qui feudum dare possunt, in vñbus feudorum.

Feudum, quod datur a capitaneis, vel regis, vel regni vassalorum, propriam habet feudi naturam, d. l. 1. §. notandum.

Feudum, quod datur alicui a minoribus vassalibus, non habet propriam naturam feudi, sed quando voluerit capitaneus regis, recte possunt auferre, nisi Romanum cum illis in exercitu perrexerit, quo calu iure feudi transiit, & adiudicatur ei, vel nisi

vel nisi aliquid propter feudum acceperat ab eo, quo casu, nisi restituto pretio, auferri non possunt, ibi.

Feudum minores valualores poterant olim auferre vassallis suis quocumque volebant, sed principis, vel maioribus valualoribus hoc non erat permittum, sed hodie idem est in minore, quod in maiore dicebatur, nouissimo tamen iure feudorum sine certa, & conuicta culpa amitti non debet feudum, glo. fi. ibidem.

Feudum duobus fratribus communiter datum nominatim, vt alter alteri succedere debeat, ad dominum, si vnus frater diuiderit, & is, qui accepit partem plus medietate vendiderit, & decesserit sine legitimo herede, c. 1. §. item si fuerint, & ibi gl. reuertitur, qui successores feudum dare teneantur.

Feudum si accepit vnus frater, ac postea illud cum fratre diuiderit, si qui feudi partem accepit, plus medietate vendiderit, & decesserit sine legitimo herede, feudum pertinet ad dominum, ibi.

Feudum emi potest, c. 1. & ibi gl. si de natura feudi.

Feudi potest emi a vassallo, & adquiri precio domino sciente, sed a domino emi non potest, gl. 1. in cap. 1. de beneficio fratris, & qualiter.

3 Feudum non potest constitui sub pacto legis commissorie, c. 1. de feudo dato inuicem legis commissi.

Feudum licet emi possit pecunia etiam ab eo, qui nec feudum habere potest, vt femina, conuentio tamen, & pactum pecuniarium prohibitum est in feudo adquirendo, d. c. 1. in add. marg.

4 Feudi possessio si ceciderit, qui prescriptione se tueri potest, poterit eam vendicare, gl. in c. 1. de vfu Mediolanensium.

Feudum constitui non potest, nisi in rebus soli, aut solo coherentibus, aut in his, quae inter immobilia connumerantur, c. 1. §. si de feudi cognitione.

Feudum nemo potest adquirere, nisi successione, aut inuestitura, aut eo, quod habetur pro inuestitura, d. §. si & ibi gl. in.

in Feudum accipiente rem alienam scienter, nisi pacto speciali sibi prospexerit, de cessione, agere non poterit, sed si accepit ignoranter, poterit agere de cessione, vt alias res eiusdem bonitatis, & quantitas praestetur, cap. 1. in princip. de inuestitura de re aliena facta.

ex Feudo ratione tertie, vel quarte, quae lege a viris folet fieri vxoribus post mortem viri, nihil pertinet ad vxorem, d. c. 1. §. si cod.

in Feudo non habet locum ius adrecedendi inter eos, qui prehendunt primam, vel primordiam inuestituram, c. 1. de fratribus, de nouo beneficio.

Feudum indiuisum quando habent omnes filij eius, qui fundum adquisierit, illi omnes debent facere fidelitatem, secus quando feudum ex diuisione ad vnum tantum filium peruenit, nam tunc ille tantum faciet fidelitatem, c. 1. §. omnes filij de feudi defuncti conuentione sit inter dominum, & agnatos.

in Feudum praescribitur ille, qui per triginta annos rem alienam, tanquam in feudo, possidet, & pro ea seruatum praestat domino, d. c. 1. §. si quis per 30.

Feudum quando datum est minori impuberi, non cogitur ipse fidelitatem facere, donec venerit in maiorem aetatem, in qua doli capax sit, retinet tamen feudum, d. c. 1. §. si minor.

Feudo potest seruire alius pro alio, gl. cogitur, in d. cap. 1. §. si quis decesserit.

4 Feudum adquiritur inuestitura, successione, vel eo, quod habetur pro inuestitura, veluti si dominus dixerit alicui coram patribus curiae, vade in possessionem illius fundi, & teas cum pro feudo, iacet non intercesserit inuestitura, tamen illi habetur, ac si intercesserit, cum ille possessionem nactus sit feudi nomine voluntate domini, & de consuet. recti feudi.

Feudum non proprie, sed quasi feudum erit, quando dominus dixerit alicui, non coram patribus curiae, sed coram alijs, vade in possessionem illius fundi, & teas illum pro feudo, & donec vixerit ille, qui nactus fuerit, nullum in eo habebit successorem, gl. 1. ibi.

Feudum transiit cum vniuersitate, gl. feudum, in cap. 1. §. 1. de lege Cortadi.

Feudum datum ad certum seruicium faciendum non potest vassallus quocumque voluerit resutare sine domini voluntate, sed feudum indeterminatè datum rectè potest vassallus resutare, quia iam vassallus ciuilitè est obligatus ad praestandum seruicium illud per stipulationem, vel pactum vestitum, & iuxta contractum apostolicum, ex quo iam parata, & adquisita est actio ipsi domino, §. gl. si & ibi add. marg. in c. 1. §. si contentio, de capitaneo.

in Feudis attenditur consuetudo loci, vbi res est, gl. si qua controuersia, in c. 1. §. sententia, in fi. de pace Constantiae.

Feudum in bonis vassalli esse dicitur, glo. suorum, in cap. 1. per quos fiat inuestitura.

Reliqua verbo, Emphyteosis, 1. 3. Valuasores, Vassallus, per tot. Conuersus, Impuber, 1.

5 FEVDVM dare possunt Ecclesiarum praetati, si antiqua sit Ecclesiae consuetudo infundandi, c. 1. in prin. de his, qui feudum dare possunt.

Feudum dare possunt Marchiones, & alij seculares in dignitate constituti, & qui ab eis feudum accipiunt, ibi.

in Feudum res Ecclesiarum sibi subiectarum, quae vocantur tituli dare non possunt Episcopi, Abbates, & Abbatissae, vel dominus plebis post decretum a Papa Vrbano factum, sed feuda de rebus Ecclesiarum ante illud decretum data firma permanent, c. 1. in prin. Episcopum, vel Abbatem.

Feudum de rebus Ecclesiae datum a praeposito Ecclesiae, vel ab alia persona Ecclesiastica, quae antiquitus non est solita in feudum dare, non valet, ibi.

Feudum non sub praetextu pecuniae, sed honore, & amore domini dandum est, c. 1. de feudo dato in vicem legis commissorie.

in Feudum dare non potest bona ualle, qui prohibetur alienare bona sua, c. 1. in prin. per quos fiat inuestitura.

in Feudum dari non potest res prohibita alienari, nisi in duobus casibus, scilicet quando quis rem, quae a communi parente per successionem ad eum pertinet, potest alienare, vel vendere proximiori, item & per feudum potest quilibet dari, nisi in fraudem id fecerit, d. c. 1. §. sed etiam.

Feudi amittendi causa non possunt sub regula comprehendi, c. 1. in quib. caus. feudum amittitur.

ad Feudi amissionem non sufficit omnis occasio, per quam fidelis accepti benefici videtur ingratus, ibi.

Feudi inuestituram mortuo vassallo facillè potest heres masculus impetrare, & debet sibi concedi feudum, & ipse debet iurare, gl. impetrabile in l. 1. §. permittitur de aqua quotidiana.

de Feudo, quod alius possidebat, si Praelatus Ecclesiae dedit inuestituram alicui eo tenore, vt post mortem eius, qui possidebat, haberet eo mortuo, cogitur inuestituram postea factam ratam habere, c. 1. qui successores feudum dare teneantur.

de Feudo, quod alius possidebat, si Praelatus Ecclesiae dedit inuestituram alicui eo tenore, vt post mortem eius, qui possidebat, haberet mortuo praelato, antequam decessisset ille, qui feudum possidebat, successor praetati non teneatur eam inuestituram ratificare, nisi ille, qui inuestituram accepit nomine eius feudum in possessionem milis fuisset, qui consentiente eo, qui detinet, ibi.

de Feudo, quod alius possidebat, si laicus dedit inuestituram alicui eo tenore, vt post mortem eius, qui possidebat, haberet, inuestituram dante mortuo antequam decessisset ille, qui feudum possidebat, heres eius cogitur indistinctè ratam habere inuestituram datam a defuncto, ibi.

Feudum sine inuestitura constitui non potest, c. 1. quibus modis feudum constitui potest.

de Feudo vassalli potest dominus aliquem inuestire sciente, vel ignorante vassallo dummodo vassallo viuentem nullum detrimentum de feudo suo sibi contingat, intelligi in milite, qui feudi successorem non habet, cap. 1. de feudo dato in vicem legis commissi.

Reliqua verbo, Capitaneus, Clericus, 1. Inuestitura, Inuestitur, Vassallus, Praelatus.

FEVDI consuetudo statuta est, vt vassalli filius mancus non succedat in feudum, quia domino seruare non potest, sic etiam erit, si alias sit debilitatus, gl. 1. in l. de quibus, de legibus.

Feudi consuetudine si admittitur filius, vt succedat patri in feudum, idem erit, vt succedat matri, gl. 1. ibi.

Feudi consuetudine si non admittitur mulier ad feudum, idem erit de heremaphrodito, si sexus mulieris inuestat, ibi.

in Feudum paternum nouissimo tempore succedunt collateralales vsque ad septimum gradum, sed descendentes masculi vsque in infinitum, ca. 1. §. hoc quoque, & his, qui feud. dare possunt.

Feudum habens si decesserit filius, & filius relictus, succedunt tantum filij masculi aequaliter, vel nepotes ex filio, non filiae, seu feminae nulla ordinatione defuncti in feudo valente, c. 1. in princip. de successione feudi.

in Feudo paterno alienato, de quo est filia inuestita, succedit masculus superiorem gradum, vel ad quartum gradum, sed postea vsque ad septimum gradum, sed hodie vsque in infinitum, d. c. 1. §. hoc quoque, & ibi glo. vsque ad septimum.

in Feudo, quod habuit inritum tantum a fratribus, non succedit vnus frater alteri, siue feudum fuisset eis concessum vna inuestitura, siue duobus, nisi esset dictum expressum, quod alter alteri succederet, d. c. 1. §. si.

Feudum, quando per successionem ad aliquem obuenire debet, si consenserit is ex certa scientia expressè, vel tacite inuestire de illo eos, ad quos non pertinet, nullo modo habet regressum ad illud repetendum, c. 1. §. praeterea, & ibi glo. regressum, qui successores feudum dare.

de Feudo si fuerint inuestiti capitanei, vel valualores maiores, vel minores, eorum filij, & nepotes ex parte filiorum succedunt in tali feudo, & si vnus ex his filijs, vel nepotibus decesserit filius descendens heredibus masculis, superiorem gradum, vel nepotes ex filijs succedunt in feudum per inuestituram patris, & auj; quiniq; & consobrini succedunt in illud, c. 1. §. 1. de Feudo Marchiae, vel Bucatus.

Feudum a primo adquisitore transiit ad omnes eius descendentes in infinitum, vel ad transuersales modò descendentes primi adquisitoris procedat, non tamen transiit ad primi adquisitoris transuersales, gl. patris, in add. marg. ibi, & cap. 1. de successione feudi.

Feudum, quando a primo adquisitore transiit ad transuersales ipsius adquisitoris ex pacto, vel alijs modis, quibus potest, ultra septimum gradum nō transiit, nec succedunt, quod intelligi, vbi feudum morte feudatarij vacat, secus si delicto, vel culpa feudatarij vacaret, d. gl. patris, ibi in add. marg.

Feudum adquiritur per successionem, sicut per inuestituram, c. 1. de successione fratrum, vel gradibus.

Feudum sibi, vel heredibus suis masculis, & his descendentes feminis accipiens si decesserit vna tantum filia superiorem, & illa paternum feudum in dotem dedit, & decesserit relictus duobus filijs masculis, quorum vnus duos filias reliquit, alter vnum tantum filium masculum; ipse filius masculus succedit feudo exclusis duabus filiabus ex altero fratre, cap. 1. de eo qui sibi, vel heredibus suis.

in Feudo alienato, vt succedat agnatus proximior, inspicitur alienatoris mors, c. 1. §. si quis decesserit, & ibi gl. cogitur, si de feudo defuncti contentio sit inter dom. & agn.

in Feudo non succedunt ascendentes descendentes, veluti pater filio, cap. 1. de natura success. feudi.

Feudum paternum dicitur illud, quod quis ex superioribus adquisiuit, d. cap. 1. eod.

in Feudi successione inspicitur proximis vltimis possessoribus, d. c. 1. §. si.

Feudum autem, quod habeo, me mortuo sine filio, transiit ad fratres meos, sed commissi feloniam, ob quam amisi feudum, & dominus remiserit mihi feloniam, non videtur feudum de nouo datum, nec definit esse autem, & sic tantum autem transiit ad fratres meos, glo. creuiss, in l. quod dicitur, de impensis.

Feudo mortuo vassallo, & equaliter pertinet ad filios, & filijs non existentibus ad fratres, si feudum est paternum, vel nouum, & per pactum est actum, c. 1. §. & quia de his, qui feudum dare possunt.

Feudum paternum retinere non possunt matrus, fideus, excus, claudus, vel aliter impeditur, quia feudo seruire non potest, alimenta tamen ei subministrantur ex tali feudo, c. 1. §. si & ibi gl. Episcopum, vel Abbatem.

Feudum paternum quando ex successione patris, vel aui ad filios peruenit regulariter, si vnus eorum ad libellum concesserit partem suam feudi, donec non alienator, non potest frater alienantis partem alienatam, quia ante non

eius non potest ad eam reuerti, imò nec dominus poterit recuperare illud, nisi demum alienatore mortuo sine herede mafculo, & sine fratre, gl. partem, in c. 1. §. hoc quoque, de successione feudi.

Feudo paterno sicut olim agnati præferebantur domino, ita hodie etiam præferuntur, ibidem.

Feudi paterni refutationem si vnus agnatus fecit alteri agnato, & suis heredibus, & cui dederit, eo decedente sine familia mafculo is, qui refutaui admittitur nihilominus ad feudum non obstante pacto, nisi feudum omnino refutaui, vel nisi ad hoc refutaui, vt dominus cum quasi de nouo beneficio inuenerit, tunc sequitur noua inuestitura, quasi nouum feudum non succedit ei, c. 1. de eo qui finem fecit agnato.

Reliqua verbo, Vassallus, 8. Frater, 9. 10. Mafculus, Filius, 13. Heres, 9.

Feudum non succedunt filiz, neque earum filij, nisi specialiter sit dictum, quod ad eas pertineat, c. 1. §. hoc autem, de his, qui feud. dare possunt, & cap. 2. de success. fratrum.

Feudum paternum femina non succedit, nisi ex pacto, vel nisi feudum à domino redemerit, vel nisi dominus propter seruitium panis id ei dederit, quo casu ab aliquo ex parentibus suis non est inquietanda, gl. frater, in d. c. 1. §. & quia, & gl. non succedit, in c. 1. §. fi. de successione feudi.

Feudum maternum succedit femina, ibid.

Feudi successione excluduntur femine, quia dominum iurare non possunt, nec pugnam facere, & filij earum etiam excluduntur, quamuis possint iurare dominum, ac pugnam facere, quia pro ratione voluntas est, d. cap. 1. §. hoc autem, & ibi gl. successione.

Feudum ab aliquo acceptum sub hoc tenore, vt eius descendentes mafculi, & femine illud habere possint, relicto mafculo femine vterius non admittuntur, cap. 1. §. fi. Episcopus, vel Abbatem.

Feudum accipiens ita, vt eius descendentes mafculi & femine illud habent, si reliquit mafculum & feminem, non succedit femina in eo, nisi mafculus iuribus post mortem patris decesserit, gl. non admittuntur, ibid.

Feudum habens mulier si decesserit relicti filij ex duobus matrimonijs, filij prioris matrimonij succedunt, & sunt potiores in feudo, & in ceteris, c. 1. §. mulier, fi. de feudo defuncti.

Feudum non transit ad feminam, donec superest mafculus, licet per pactum sit factum, quod femine succederent, c. 1. §. mulier, & ibi gloss. mafculus, de Capitaneo.

Reliqua verbo, Vassallus, 8. Filius, 13. 17. Femina, 2. Fila, 6.

Feudum non habens in cure domini sui, non potest illud in aliqua parte libellari nomine alicui sine consensu domini dare, vel pignori obligare, c. 1. §. quib. mod. feud. amitti.

Feudum habens extra curtem domini sui, & alienans, aut dans libellario nomine alicui in aliqua parte sine consensu domini, amittit illud, & reuertitur ad dominum, si dominus habet districtum, id est, iurisdictionem, vel alium honorem; sed quando non habet districtum, potest vassallus dare libellario nomine sine ad medietatem, sed hodie in nullo casu iutorum poterit vassallus id sine domini consensu alteri concedere, d. §. fi. & ibi gl. fi.

Feudum olim necessitate cogente poterat alienari, sed hodie non; & si alienetur, poterit reuocari, nisi consensu domini esset facta alienatio, quo casu per agnatum non poterit reuocari, nisi post alienantis mortem, gl. mafculus, in add. marg. in c. 1. §. hoc quoque, de successione feudi.

Feudi paterni alienatio licet sit prohibita, inter agnatos tamen conceditur, quasi in eis non videtur alienatio, gloss. pen. in c. §. fin. de alienatione feudi.

Feudum non potest alienari, neque pignori obligari, cap. 1. §. fi. de inuestitura de re aliena facta.

Feudi alienator si liberos habeat, reuocatur alienatio, etiam eo viuente, sed si non habet, demum eo mortuo, gl. filio, in c. 1. §. si quis decesserit, si de feudo defuncti fit contro.

Feudum alienare non potest dominus sine vassalli voluntate; sed Mediolani non seruatur, quamuis ibi etiam sine curia potest etiam totum feudum alienari, dum tamen equali volumine, aut maiori vendatur, inferiori autem non potest vendi sine vassalli voluntate pars feudi, etiam maiore retenta, fed cum curia recte potest, c. 1. §. ex eadem, de lege Corradi.

Feudi alienatio licet prohibeatur inter agnatos, si tamen patrum sit, recte potest fieri alienatio inter eos, & si vnus agnatus alteri fecerit libellum de feudo paterno, non est libellus, sed quasi refutatio, cap. 1. de alienatione paterni feudi.

Feudi alienationes omnes factas sine consensu dominorum possunt ipsi domini reuocare, nulla præscriptione obstat, quæ datur titulum habentibus, scilicet 10. inter præfentes, & 20. inter absentes, cap. 1. §. præterea, & ibi gloss. præscriptione, de capitu. Corradi.

Feudum alienatione dicitur aperiri domino, scilicet quando à vassallis scientibus alienatur feudum, secus si ab ignorantibus, c. 1. de controuers. inter dominum & emptor.

Feudum totum, vel partem aliquam nemo potest vendere, vel pignere, vel quocumque modo alienare, nec pro anima relinquere sine domini consensu, c. 1. & ibi gl. 1. de prohib. feud. aliena. per Federic.

Feudi omnis alienatio illicita quantuncumque antiqua cassatur, & in irritum deducitur, & bonæ fidei emptori restituitur pretium, tamen, qui sciens instrumentum alienationis facit, cum infamia priuatur officio, & amittit manum, ibi.

Feudi proprietatem potest dominus obligare sine consensu vassalli, quia lex tria tantum prohibet domino, scilicet cambium, precarium, & libellum, unde fit, cum pignoratitio non sit prohibita, videtur ergo permitti, nisi res eatenus sit obligata, vt eius luendæ spes non sit, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Feudum vendere amico si dominus permittit vassallo, & postea vassallus illud vendat alij, non valet venditio, gl. 1. ibi.

Feudum non potest dominus transferre in alium sine voluntate vassalli, quando ipsum tantum feudum vendit, & transferit, secus quando totam curiam vendit, & transfert, quo casu recte potest, quia quadam per se non transeunt, quæ

cum vniuersitate transeunt, d. c. 1. §. præterea, & ibi gl. ad alium.

Feudum in dorem dari non potest, cap. 1. & ibi addit. marg. an maritus succedat vxori.

Feudum non debet diuidi inter heredes vassalli, gl. confunderetur, in l. in communum, 7. communi diuid.

Feudum potest diuidi inter filios, & heredes communi iure, sicut & alia hereditas, nisi feudum sit Marchiz, Comitatus, aut Ducatus, vel nisi hac lege, vel statuto datum sit, vt primogenitus succedat, c. 1. §. item si fuerint, in add. mar. qui successores feudum dare.

Feudum, si confortes voluerint, potest diuidi ita, vt omnes, qui partem feudi habent iam diuisi, vel diuidendi, fidelitatem faciant ita, vt vassallus pro vno feudo plures dominos habere non cogatur, sed ipse potest eligere, quem voluerit ex dominis, c. 1. §. præterea, & ibi gloss. compellatur, de prohib. feudi alienat. per Federic.

Reliqua verbo, Vassallus, 11. c. 1. §. 1. Feudatarius.

Feudum non auferitur filius iam natus propter delictum, aut feloniam patris, 13 gl. nati, in l. 2. de liberis.

Feudo priuatur filius ex delicto patris, si propter illud directè debet partem priuari, vt quia deliquit contra dominum, vel aliquid fecit contra contentiorem, d. gl. nati, in additione.

Feudo priuatur filius ob delictum patris, quando ex persona patris, vt successores, succedit in eo, etiam si ob illud pater principaliter non priuatur illo, sed consequenter, ibid.

Feudum non est auferendum filio propter feloniam patris, fed quasi taciturnitate videtur remissa patri feloniam, gl. fin. in l. fi. C. de reuoca. dona.

Feudo priuatur capitanei, & maiores valiafores, qui hodie vocantur capitanei, si dimiserint dominos in bello, vel credentiam ad eorum dampnum scientes manifestauerint, vel dominorum vxores ad ea traxerint, vel si tulerint dominos ad alietur, vel similes culpas commiserint, c. 1. quibus mod. feud. amitt.

Feudo non priuatur vassallus, si in lecto suo, sua vxore absente, vxorem domini sui inuenerit, & putans vxorem suam, cognouerit eam, quia vix non committit adulterium, gl. fi. ibi.

Feudi priuatur vassallus, qui sacratissimas virgines sollicitauit, ibid.

Feudo non est priuandus qui sine iudicii obseruatione, arque ordine, & sententia in id lata, cap. 1. §. publici, & ibi addit. marg. de pace tenend.

Feudum alicui concessum amittitur, & reuertitur ad dominum, si postea is, cui concessum est, sit factus mutus, c. 1. §. fi. & ibi gl. fin. Episcopus, vel Abbatem.

Feudum lege commissoria datum non valet, veluti si ad certum tempus pecunia non soluatur, c. 1. de iur. vt habeat ipse in feudum, c. 1. §. fin. de capitaneo.

Feudum potest dari ad certum seruitium, veluti ad aliquod certum faciendum quolibet anno pro ipso feudo, & tunc non tenebitur aliud facere domino, nisi fuerit dictum, d. §. fi. & ibi gl. fi.

Feudum non amittitur ex omni causa, ex qua opinio vassalli grauiatur, c. 1. §. illud, quæ fuit prima causa beneficii.

Feudum ca lege datum ita, vt ipse, & heredes sui mafculi, & femine, cui dederint, habeant, licet non habeat feudi propriam naturam, tamen iure feudum censetur, & amittitur eisdem culpis, quibus & aliud feudum, quod si vassallus illud vendidit, aut donauit, aut alienauit, vt sibi permittimus erat per illa verba, cui dederit, tunc definit feudum esse apud emptorem, vel donatarium, c. 1. §. fi. & ibi gl. amittitur, si de feudo defuncti contentio.

Feudi dominus si commisit feloniam, per quam, si eam committeret vassallus in dominum, amittere feudum, dominus etiam perdere debet feudi proprietatem, & illa ad vassallum pertinet, siue commiserit in vassallum, siue in alium, d. §. fi.

ad Feudum amittendum non sufficit omnis occasio, per quam fidelis accepti feudi videtur ingratus, sicut etiam non amittitur beneficium ex ea causa, ex qua opinio vassalli grauiatur, gl. fi. in c. 1. §. fi. de alienatione paterni feudi.

Reliqua verbo, Vassallus, 17. 18. 19. 20. c. 1. §. 1. Dominus, 3. sup. 2. Filius, 11. 18. 129. Heres, 9.

De Feudo quando est contentio inter collaterales, & curtem regiam, debent iurare cum legitimis suis sacramentalibus duodecim, & feudum partium esse, & fe illis, qui adquisierunt, propinquoque esse, & in septimo geniculo, id est, gradu ad eos pertinere, gl. gradum, in cap. 1. §. hoc quoque, de his, qui feud. dare poss.

De Feudi parte si sit contentio inter fratrem vassalli defuncti, & dominum, & fratre superstitem asserendo feudum paternum, & sic se debere succedere, defertur sibi iuramentum, si habeat partem illius feudi, licet non possideat partem fratris defuncti, sed si nullam partem habeat, tunc si probauerit illud paternum esse, obtinebit, alioquin domino datur, c. 1. de contentione inter me, & dominum.

De Feudo, quando est controuersia inter duos capitaneos, quod quilibet eorum dicebat se tenere ab Imperatore, & ab eo se esse inuestitum, Imperator tantum dominus cognoscit, gl. 1. ibi.

De Feudo nono, quando est controuersia inter dominum, & vassallum, non admittuntur testes ad eius probationem, nisi sint de partibus, imò debet per breue testatum probari, gl. 1. in c. 1. §. fi. de inuestitura inter dominum, & vassallum.

De Feudo, quando est contentio inter dominum, & vassallum, si dominus habeat pares, definitur debet per pares, quos ambo elegerint; & si in eligendis dissentiant, dominus debet eligere prius, quam vel quos voluerit, deinde eliget vassallus similiter secundum numerum à domino comprobatum, ita tamen, quod vassallus, qui fidelitatem domino non iurauit, non debet eligi pro pari domino, vel vassallo dissentiente, c. 1. de controuers. feudi apud pares, c. 1. §. fi. inter, de alienat. paterni feudi.

De Feudo vassalli defuncti si sit contentio inter dominum, & agnatos vassalli, agnati interim ante litem finitam constituendi sunt in possessione, vtroque tamen in probatione deficiente, agnate defertur iuramentum, c. 1. §. fi. de feudo defuncti contentio sit inter dom.

De Feudo vassalli defuncti quando est contentio inter filiam defuncti, & eius agnatos, filia interim ante litem finitam debet esse in possessione, & vtroque deficiente in probatione, iuramentum defertur agnatis, c. 1. §. inter filiam.

De Feudo

de Feudo vassalli defuncti si inter filiam, & dominum sit contentio, filia debet manere in possessione feudi, donec de eo iudicetur, & vtroque deficiente in probatione iuramentum deferretur filiae, ibi. c. 1. de controuer. inter mascul. & feminam.

de Feudo si sit contentio inter capitaneos Regis, coram Rege debet diffiniri per legem Corradi, si vero inter valuosores coram paribus curiae, Mediolani tamen obseruatur, quando est contentio inter duos de feudo regali, quorum vtique dicit à Rege se fuisse inuestitum, tunc coram Rege decidatur, alia autem causae coram paribus curiae, c. 1. de lege Corradi.

27 de Feudo quando est contentio inter pares quorum vtique suum feudum esse dicit, Mediolani obseruatur, quod finitur coram iudice, vel arbitrio, ibid.

de Feudo quando est contentio inter vassallum & alium à domino potest vassallus compromittere, vbi quilibet se ab eodem domino tenere ait, hodie autem non potest compromitti de feudo, quoniam cognitio certis personis tribuitur, nempe domini, d. c. 1. in principio, in add. marg.

de Feudo quando est contentio inter dominum, & vassallum, & vassallus inficiatur feudum, & dominus contra eum probat, tunc amittit feudum propter inficiationis penam, secus si dubitanter respondeat, d. c. 1. §. fin.

de Feudo quando est contentio inter masculum & feminam, masculo dicente esse feudum, femina verò negante: creditur masculo cum suo iuramento affirmanti cum duodecim sacramentalibus, nisi apertis probationibus femina ostenderet non esse feudum, c. 1. de controuer. inter mascul. & fem.

de Feudo quando est contentio inter dominum & emptorem, si emptor dicat non esse feudum, domino in probatione deficiente, sacramento emptoris deciditur, ibid.

de Feudo quando est contentio inter duos curia vocante eos, non potest aliquis eos declinare iudicium eius curiae, c. 1. an apud iudicem vel curiam.

de Feudo, & hereditate si sit contentio inter filiam, & agnatum, propinquum, filia cum feudo habere non poterat dicente id non esse de feudo, sed esse de hereditate, propinquus contra, filia deficiente in probatione iudicis iurandi cum xij. sacramentalibus datur propinquo, c. 1. §. si contentio, de Capitaneis.

de Feudo orta contentione inter vassallum & emptorem, vassallo deficiente in probatione, electio iurandi datur emptori, si iudici videbitur, quod aliqui faciat pro eo, vel contra eum, quare debeat ei dare iurandum, quia non semper datur iuramentum possidenti, nam quandoque vni, quandoque alteri, quandoque neutri, vt actore non probante reus absoluitur, d. §. si contentio, & ibi gl. discerneret.

Reliqua verbo, Vassallus, 9. 10. Miles, 13.

28 FEVDVM guardie, & castaldie, quod datur pro mercede alicuius rei, etiam hodie potest annuum potest reuocari, & auferri etiam pretio pro eo dato non restitui, nisi ad certum tempus datus sit, gl. auferre, in cap. 1. §. quia, de his, qui dare possunt, c. 1. de feudo guardie, & cap. 1. & ibi gl. si de pignori dato feudo quid iuris.

Feudum Marchie, Ducatus, Comitatus, vel alterius Regalis dignitatis ab Imperatore datum, secundum rigorem consuetudinis non producat vitam vassalli, & heres in eo non succedit, nisi iterum ab Imperatore inuestitur, sed hodie illud vsurpatum est per consuetudinem, vt etiam in talibus feudis habeat locum successio, & non extinguatur cum vita vassalli, gloss. vt que ad vitam, in additione margin. ibid. in d. cap. 1. §. quia, & cap. 1. de feudo Marchie, Comitatus, vel Ducatus, & c. 1. §. si. & ibi gloss. de alienatione feudi.

Feudum canonicum, seu camere computatur in rebus immobilibus, vel etiam solo coherentibus, gl. de camera, c. 1. §. si de feudi cognitione.

FEVDALIA iura, & alia, que in filium transeunt, etiam si filius non fuisset heres, non veniunt in restitutionem fideicommissi, neque in quartam Trebellianicam, vel Falcidiam, vel in quartam debitam iure naturae imputantur filio, gl. 1. in add. in l. si patroni filius, §. 4. de Trebell.

Feudalia bona non possunt capi iussu iudicis, nec pro soluendis debitis vassalli, nisi in subsidium deficientibus aliis bonis vassalli, gl. fin. in add. marg. in l. commodis, de re iudicata.

Fendalis res non debet publicari propter vassalli delictum, ne vassalli delictum sit ipsi domino dispendio, l. si. & ibi add. marg. C. de censib. l. 1. 2.

Feudalis contractus per se est contractus, & nominatus, §. glo. 1. in add. marg. in c. 1. de his, qui feudum dare possunt.

Feudalis contractus, vt & alij contractus, habet & naturalia, quae sunt ad naturam, & statum pertinentia, vt quod seruitium inest vassallo, successio in masculis, & substantialia, vt quod dominium directum dominus feudi retineat, & fidelitas praestetur, & etiam accidentalia, quae sunt pacta contractus feudorum extrinsecus apposta, gl. nominatim, & ibi addit. marg. in d. cap. 1. §. fin. autem vnus.

Feudalium consuetudinum scriptor fuit Obertus, qui non habebat legis condendae auctoritatem, c. 1. de feudi cognit.

Fendales causae deciduntur consuetudine, quae vincit legem, sed consuetudine deficiente, decidi possunt etiam lege scripta, ibid.

in Feudalibus causis, quae deciduntur consuetudine, recte potest procedi de similibus ad similia, vt in legib. gl. 2. ibid.

in Feudalibus causis argumentis non est recedendum, vbi simile non apparet, quo casu lex indicat, quid fieri debeat, & sequenda est, ibidem.

in Feudalibus causis decidendis primo inspicitur consuetudo, & illa deficiente, deuenitur ad similia, & deficiente similibus, deuenitur ad legem scriptam, ibid.

FEVDATARIVS si se idem pignori obligauit, reuocatur pignoratitia obligatio feudo amisso, gl. fin. in l. v. de pignori, §. 1. de pignori.

Feudatarius hodie non potest feudum pignere, ibid.

Feudatarius quando non possunt concordare in regimen feudi, rex debet facere, quod alterius annis regant, l. quociens, §. 4. & ibi add. marg. de vsu, & quem.

ex Feudatarii contumacia in non cauendo de damno infecto petens cautionem mittit in post sessionem feudi ex secundo decreto, in quo transit solum ius, quod ipse feudatarius habebat, gloss. per longum, in l. si finita, §. si de v. de pignori, & testum, 19. in add. marg. de damno infecto.

Feudatarius cum naturaliter tantum possideat, si ille dederit alij in feudum, & ille alij, vtrumque habet naturalem possessionem, non autem medij, cuiusmodi tamen habet dominus, gl. fin. in l. 1. C. vt possidetis.

Feudatarius, qui domino interposito partem feudi alienauit, priuatur toto feudo, §. si quis, c. 1. in suam, in add. marg. in l. de legatis.

Reliqua verbo, 1. Vassallus, Emphyteuta, 1. Feudum, 11. 12.

FIDVLAE metallorum, ad ornandum pectus, vel collum, continentur appellatione ornamentorum, non vero appellatione vestis, l. argumento, 27. §. 2. & ibi gl. fibulae, de auro & argento.

FIDVTIO est contentio contra veritatem assumptio, praesumptio vero est veri coniectura, gloss. praesumptio, & ibi addit. margin. in l. fin. quod metus causa.

Fictio non potest plus operari, quam veritas, l. si filius familias, 14. & ibi add. marg. si certum petatur, & l. triennio, 18. in add. marg. de statuliberis.

Fictio debet potiri tantum ad id, quod per rerum naturam non est impossibile, gl. 1. in l. 3. pro locio.

Fictio non potest habere locum, si non repetitur rem super qua figat pedes, l. necesse facio, §. quod si pendente, de periculo, & commodo.

Fictiones dux de quod concurrere possunt, gloss. placuit, in add. marg. in l. cum, 70. §. gener, de iure dotium.

Fictio vna quando venit in contentum alterius, tunc duar. & plures fictiones ex eodem fonte, & circa eundem concurrunt, l. si quis postumos, 9. §. si filium, de liber. & postu.

Fictio non fingit super his, quae sunt impossibilia de natura, gl. excludantur, ad si, ibi, quia hoc erat impossibile, in l. Gallus, §. si eius, eo.

Fictio, quae est idem, quod praesumptio iuris, & de iure, non patitur probationem in contrarium, gloss. sua in l. si duo, §. 3. de acquir. heredit.

Fictio requiritur non habere locum, fallit in multis casib. gloss. fin. in l. heres, 14. cod.

Fictio non trahitur à lege super ea, quae sunt à iure impossibilia, gl. fin. in l. talis scriptura, 30. de legat. 1.

in Fictione translativa de tempore ad tempus, vbi non repetitur habitas extrinsecus, ibi lex non fingit, l. itis, qui pro emptore, 15. v. de iudicio, de v. u. capio.

Fictiones dux ad vnum effectum concurrunt, atque coniunguntur, quando inueniuntur sunt ordinatae, talis secus, l. si seruus communis, 18. §. seruus, & ibi add. marg. de filio, feruor, & l. cum duar. 1. 4. de captiuis.

Fictio tantum valet, quandoque veritas, glo. malitiae, in auth. de sanctissimis Episcopis, §. ipsonalib. col. 9.

Fictio fictionis datur in adoptione in locum nepotis, quando adoptans non habuit filium, §. minor, in l. de adoptio.

Fictio postlimini fingit filium stipulatum patri ab hostibus reuerfo, l. filius dum, 11. & ibi gl. l. de verb. obligat.

Fictus casus venit non ex proprietate verborum, sed per interpretationem extensiuam, l. Gallus, §. videndum, in add. marg. de liber. & postu.

Reliqua verbo, Postliminium, Lex, 30. Veritas.

FIDES veritatis verborum adminicula non desiderat, gl. fin. in l. pen. de fidei iuramentum.

Fides facienda est tantum iudici, non aduersario, qui semper negaret, gl. fin. in l. quingenta, 12. de probato.

Fidem debitoris sequi dicere, quando debitor mihi est obligatus, vel quando confusus, & fretus de eius fide, ipsum quasi idoeum, cum quo mihi rem, vel negotium esse volui, gl. sequitur, & ibi add. marg. in l. si certum petat.

Fidem implere humanum est, licet ad id vgeri non possit quis, l. fidei commissum, §. 2. in add. marg. de condict. indubi.

Fidem fallere graue est, & ideo seruanda est fides, frangenti tamen frangenda est, l. 1. & ibi add. marg. de c. n. pecu. gl. fin. in l. de loco publ. fruend. & l. cum proponas, 2. 1. & ibi gl. si de pact.

Fidem frangere iniunctum est, l. 1. §. praetor ait, in fi. & ibi glo. huiusmodi de postu.

Fidem fallere intantum est graue, quod etiam procedat in pupillis, & seruus, glo. seruus, in add. marg. in l. 4. §. nihil de manumisso.

Fides vbi non est, mihi boni esse potest, gl. 1. in rub. C. de sum. T. trinit.

Fides est credulitas sperandarum rerum, non tamen cuiuslibet rei, fed circa Trinitatem, & argumentum non apparetur, ibid.

Fidei contentio publica prohibetur omnibus, ibid.

Fides Christiana non debet tradari à clericis vel militibus, vel alterius conditionis coadunatis rebus publicis, cum irrogetur ex hoc iniuria iudicis Conciliorum, l. 3. C. eod.

Fidei Catholicae disputatio publice fieri potest ad reprobandam opinionem haereticorum, l. quoniam, 23. & ibi gl. 3. C. de Episcopis.

Fides non datur dicens habere mandatum principis, nisi probet per instrumentum, quantumvis sit ille quancunque dignitate praeditus, l. 1. C. de mand. princip.

Fides frangenda est in quercia inofficij mora, & transactione remissa, licet promissa non fuerunt, quando tale pactum transactionis fuit factum per verba, in quibus poterat cadere implementum, secus vero si non poterat cadere, vt promitto non agere, vel non petere, gl. fin. in l. cum proponas, 2. 1. C. de pactis.

Fides veritatis adminicula verborum non desiderat, aliquando tamen desiderat in stipulatione, notatione, & in testamentis, gl. 3. iuncta, l. 1. C. si minor al. heredit. abstin.

Fides seipsum praeposenda est gratiae & potentatui, gloss. final. in l. 4. C. de testibus.

Fides hominum fallax, l. itaque falo, §. si de furtis.

Fides maior debet dari ei, qui in dignitate est positus, & magis creditur decurio, quam plebeio, gloss. per dignitatem, in auth. de testib. §. lancimus, col. 7.

Fides non est praesentia ei, qui vult contra fidem veritati, gl. pe. in c. 1. §. si per quo. fiat inuestitura, & gl. pe. in c. 1. de noua forma fidelitatis.

Reliqua verbo, Catholica, Christiana, Haeretica, Paganum, Scriptura, Testis, 12. 3. 1. 3. 2. 3. 3. de iur.

tionis, æstimatio eius præstari debet, dicitur. fideicommissa, §. seruo.
 in fideicommissis præcipue spectanda; & seruanda est voluntas testatoris, d. l. fideicommissa, §. item si quis, & ibi gl. fideicommissum, l. quibusque, §. 1. & ibi gl. ei sententia, eodem.
 fideicommissum illi soli debetur, quem testator voluit honorare, d. l. fideicommissa, §. plerumque, & ibi gl. plerumque.
 fideicommissum, vel legatum relictum potest esse, quod multorum interfit, sed actio fideicommissi competet tantum ei, quem testator honorare voluit, vt si testator leget liberationem vni ex pluribus rebus debendi, quamvis interfit aliorum, vt liberentur, tamen ille solus, cui liberatio legata est, liberatur, non alij, d. §. plerumque.
 fideicommissum vel legatum relinquitur vni, sed petitorio eius competit alij, vt si heres per fideicommissum grauatus sit, vt publicano pro Titio præster fideicommissum, vel legatum, & ita publicanus non petit, licet ei adscriptum sit, sed ipse, pro quo relictum fuit legatum, quia vt minuter fuit electus publicanus, nisi probet quod amore publicani fuerit relictum, d. l. fideicommissa, §. interdum, & ibi gl. 1.
 fideicommissum vel legatum relictum, quod multorum creditorum interfit, & de omnibus testator sensit, omnes possunt petere, & prout cuiusque eorum interfit, tantum consequatur ex tali legato, vel fideicommissum, & si vnus eorum egerit ad totum legatum, vel fideicommissum, ac item sit conceatus totum legatum solui debet ei, præstando cautionem de defendendo hereden soluentem aduersus ceteros legatarios, d. l. fideicommissa, §. plerumque, & ibi gl. plerumque.
 8 fideicommissa nuda voluntate infirmantur, l. si iure, §. 1. & ibi gl. fideicommissa, de legat. 3.
 fideicommissum relictum in testamento solemniter non intelligitur tacite reuocatum per testamentum secundum minus solemnem, d. l. si iure.
 fideicommissum, vel legatum potest relinqui nudi dummodo relinquentis loqui possit, nisi supervenientis morbus ei impedimento esset, secus si esset à natura, id est, à natiuitate mutus, & surdus, quia tunc nullo modo potest, l. natus, 2. §. ibi gl. 1. & 2. eod.
 fideicommissum, vel legatum potest relinqueri mutus, & surdus ex accidenti & non à natura, si ipse litterarum peritus sit, & ita scripserit, sed non potest, natus, §. glo. 2.
 fideicommissum, vel legatum si apud eum, cui relinquitur, inueniatur ex aliqua lucrativa causa, non valet, nisi defunctus æstimacionem quoque eius præstare voluit, d. l. natus.
 fideicommissum de aliquem adoptando iniunctum heredi, vel legatario factum tanquam contra bonos mores, & contra res non tenet, secus quando fideicommissum de emancipando esset factum, glo. non esse, in l. vxorem, 4. §. heres, eodem.
 fideicommissum relictum fratri, intelligitur etiam relictum sororibus, nisi aliud sensisse testatorem probetur, l. Lucius Titius, §. 3. §. quantum, & ibi gl. pertinet, eodem.
 9 in fideicommissum deducitur portio quæ iure fideicommissi percipitur, & etiam fructus percepti iudicio testatoris, l. liberto, 2. §. filium, de annuis legatis.
 fideicommissi iure si quis habeat aliquid, venit illud in restitutionem Trebellianicæ, ibidem.
 fideicommissi relictum, quod fructuarius de re cum fructibus restituenda pro pretario post mortem suam grauatus, non valet, l. qui fructus, 2. de usufructu legat.
 fideicommissum relictum post mortem omnium ab ultimo decedente videtur relictum, l. codicillis, 3. eod.
 fideicommissum relictum transfertur cum onere speciali de vno ad aliud, onus primo iniunctum in personam secundam, ad quem transfertur in onere speciali non videtur repetiturum, l. alumnæ, de admind. legat.
 per fideicommissum relictum seruis si ante mortem heredis decesserit, perit fideicommissario, vt nec æstimatio eius debeatur, secus si post mortem decesserit, l. si quis, in prin. §. si & ibi gl. de leg. 3.
 fideicommissum inducitur non solum ex verbis, sed etiam ex mente testatoris, l. pater, 3. §. pater, de legat. 3.
 in fideicommissis hereditatis relictæ portio intelligitur pro modo oneris hereditatis, iniunctæ per fideicommissum, aliàs debetur pro hereditatis portione, l. verum, §. 1. de rebus dubiis.
 fideicommissa annua, & mensura relictæ liberto quamdiu res filii patroni gesserit, ipse filia prohibente geri, liberto debetur quolibet anno, & mense, sed si postea filia mutauerit voluntatem, resumunt dictam conditionem, scilicet quod non aliter præstentur sibi legata, quam quolibet anno admistraverit res filiarum, pater Severianam, 10. §. si de cond. & demonst.
 ob fideicommissum in secundis tabulis cogitur institutus in testamento paterno adire, vt pupillares tabulae, & per consequens fideicommissum, consummentur, l. apud Iulianum, 1. §. 1. ad Trebell.
 fideicommissis sunt apta verba, Pater vt illi fideicommissum relinqas, aut vt illi libertatem adscribas, l. ex factis, 17. ad Trebell.
 in fideicommissis non habet locum Trebellianum, nisi de hereditate tota, vel parte quota rogantis sit rogatus aliquis, gl. accipiendum, ibid.
 fideicommissum, vel legatum relictum in tempus liberorum, si fideicommissarius vel legatarius vxore prægnante decesserit, & ad heredem suum transferri fideicommissum, cum pro nato habeatur, l. sed & si, 10. eod.
 fideicommissi translatio in dubio intelligitur esse facta, si prius fideicommissi restitutio facta non fuerit, l. quidam ita, 2. eod.
 in fideicommissi restitutionem non venit id, quod est questum à seruo post aditam hereditatem ab herede coacto, secus in questu à seruo hereditate intacte, l. ita tamen, 27. §. 1. eod.
 10 fideicommissum, per quod rogatur dominus restituere seruo heredi instituto valet, non tamen habet locum Trebellianum quoad quartæ deductionem, quia non vt heres, sed vt dominus rogatus fuit, habet tamen locum quoad æstimacionem, scilicet vt eo facto liberto cogatur restituere, & transcurrat actio-

nes, non tamen cogitur eum manumittere, sicut nec pater filium emancipare, huiusmodi ita, 2. §. & ibi gl. fideicommissum, eod.
 fideicommissum ex fructibus supplere non tenentur liberi primi gradus, l. postulate, 44. §. sed in huiusmodi, eod.
 fideicommissum tranfit ad heredem mortuo fideicommissario ante restitutionem, & postquam dies cessit, l. Scius Saturninus, 46. eod.
 fideicommissum relictum à duobus cum expressione nominis collectiui debetur etiam si in persona tantum vtriusque existit conditio, si persona non superet, quæ fideicommissarium ex præsumpta voluntate defuncti excludat, l. heredes mei, 57. §. 1. eod.
 in fideicommissis potius spectamus voluntatem testantis, quam verba, ibi, & cum virum, 16. C. de fideicommissis.
 fideicommissum relictum pluribus vel vni ex eis intelligitur primis deficientibus, l. heredes mei, §. si ad Trebell.
 in fideicommissum per generalia verba relictum venit id, quod iure fideicommissi percipitur, l. Lucius Titius, 7. §. tres heredes, eod.
 fideicommissum relictum fratri, sub nomine appellatio debetur pro hereditaria portione, d. l. Lucius, §. Mævia.
 fideicommissum relictum ab vxore dimittitur pro illa rata, pro qua est dimittitur sibi relictum, gl. quatenus, in d. l. Lucius, §. heres institutus.
 fideicommissum limitatur secundum naturam præcedentis substitutionis, nisi ex voluntate defuncti aliud præsumatur ex natura sermonis, vel alia contraria, l. fin. eod.
 fideicommissum sibi relictum, deferens non capax si eum herede possidente fideicommissum transierit, & sic in delatione non procedit, tenetur intarum, inquantum ad filium peruenisset, si processum esset in delatione, & probatum, & possessor etiam tenetur in tantundem, si fraudem commisit in hoc, l. Atrianus, 42. §. si de iure fidei.
 fideicommissum recipere potest per pactum remitti, neque ex hoc solo dicitur minor latus, quamvis ex causa possit esse ibi damnosum, l. de fideicommissis, 1. §. de transactio.
 fideicommissum recipere inter fratres, si aliter decesserit sine liberis, concordia illorum fratrum potest remitti, ibid.
 fideicommissum quamuis sit stricti iuris, tamen propter voluntatem defuncti implendam admittitur vltura propter moram, gl. si in 1. 3. C. in quibus causis integrum restituitur.
 fideicommissum olim à sola liberalitate pendebat, hodie tamen etiam actione peti possunt, gl. 1. in l. ciam, C. de compensat.
 fideicommissum potest relinqui his verbis, volo, rogo, gl. 1. in l. in vendendis, 1. §. C. de contrahend. empt.
 fideicommissum non potest relinqui ab eo, cui non est relicta pecunia, glo. 1. in l. Titius, §. 9. C. de operis liber.
 fideicommissum si sit relictum sub his verbis, illi, aut illi fidei tuæ committitur restitui, ambo admittuntur ad fideicommissum æqualiter, & diuiduntur, l. C. de verbis signis.
 et fideicommissum si sit relictum illa, aut illa res, tunc vna res debetur, & non ambe, ibidem.
 fideicommissum, vel legatum relictum seruo, cui libertas fideicommissaria est legata, cedet eodem tempore, quo libertas, l. 1. C. de fideicommissis.
 fideicommissum grauari non potest ille, qui non accepit causam, neque fideicommissum, neque hereditatem, neque donationem causa mortis, habet qui, C. eodem.
 in fideicommissis quandoque sola verba spectantur, quandoque verba, & mentes testatoris, si scriptum voluntati aptatur, aliàs si profus verba discrepent à voluntate, non valent, l. cum virum, 16. C. eod.
 fideicommissi iure non potest grauari donatarius inter viuos, sed recte potest ex vi pacti, quando donatio inter viuos statim valuit, sed quando non valuit statim, vt in donatione à viro vxori facta, potest iure fideicommissi grauari, l. 1. §. & ibi gl. mortis, de legatis 3.
 fideicommissum potest relinqui à donatario, cui inter viuos donatum est sub modo, secus si pure, & simpliciter, l. cum quis decessens, 37. §. pater, & ibi gl. 1. eodem tit.
 fideicommissum potest relinqui (puris, & his, qui capere non poterant, nec possunt, nec olim, nec hodie valet, glo. 2. in principio, l. iustit, de fideicommissis liberat.
 fideicommissa non transmittuntur ad heredem, si fideicommissi non cessit fideicommissario viuenti, §. 1. in l. 1. §. in personam, 2. 1. C. de fideicommissis.
 fideicommissum etiam non agnatum transmittitur ad heredem etiam tunc non existentem in rerum natura, si fideicommissi cessit viuenti fideicommissario, d. l. 1. §. in personam.
 fideicommissum in epistola, vel libello, vel sine scriptura, imò etiam nudi abhibitis testibus, saltem quinque, potest relinqui, l. & ibi epistola, & ibi glo. fin. C. eodem.
 fideicommissa ab inuitis exiguntur hodie, olim tamen pendebant ex fide hereditum, vt cogi non possent, nisi per pudorem, gl. 4. in l. 2. C. communia de legat.
 fideicommissi portio quando non sufficit ad soluenda legata, heres cogitur solvere illa, gl. 1. in l. 2. ad Trebell.
 fideicommissum tenet, licet æ alienum absoberat hereditatem, & in solidum conuenitur fideicommissarius, neque heres tunc detrahere potest quartam ibidem.
 fideicommissum cessat, ubi non est heres, vel non existit in rerum natura tempore testamenti, gl. pe. in l. 4. C. eod.
 fideicommissum potest relinqui etiam sine scriptura, l. & sine scriptura, C. eod.
 fideicommissa, & legata hodie nihil differunt, & quemadmodum fideicommissa debentur etiam ab intestato, ita etiam debentur legata, glo. ob aliud, in §. quacunque, in aut. de hered. & Falcid. collat. 1.
 fideicommissa tempore Iustianiani erant necessaria, §. glo. amplius & ibi add. in §. nostra autem, fin. de legatis.
 fideicommissa olim, & hodie possunt fieri post mortem heredis, vel fideicommissarii, §. pen. l. iust. eod.

Fideicommissa omnia olim erant infirma, quia nemo iniunctus praeferre cogebatur id, de quo rogatus erat, in principio Inst. per fideicommissum heredit.

Fideicommissa olim erant inducia ex mala causa, quia fiebant in fraudem legum prohibentium inopescere relinqui, ibid.

Fideicommissa appellata sunt idcirco quia nullo vinculo iuris, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continentur, ibid.

Fideicommissa licet hodie non erant necessaria, postea tamen facta sunt necessaria, & praeceps fuit, qui de fideicommissis ius diceret, & appellabatur fideicommissarius, ibid.

Fideicommissa iure antiquo nec officio iudicis habebant, & prob. gl. nullo, ad fi. ibid.

Fideicommissa non sunt exequata legatis, sed legata sunt exequata fideicommissis, & d. gl. nulla, in addit. marg.

Fideicommissum relicum in testamento, in quo nullus est heres institutus, nullum est, si constat testatorem voluisse omnino testari, secus si constat velle codicillari, & tunc licet ibi non sit institutio, valet nihilominus fideicommissum etiam verbis directis datum ex mente disponentis, & tunc dicitur apparere de voluntate testantis, quando apposuit clausulam codicillarem, sed quando est dubium an testari, vel codicillari vellet, & tunc verbis directis relictum per fideicommissum non valet, sed obligat, aut communibus verbis relictum valet, gl. inutile, in add. §. in primis, Inst. eod.

Fideicommissum quartae defalcatio fuit introducta ex S. C. Pegasus, etiam in fideicommissis particularibus, §. sed quia heredes, & ibi gl. perinde, eod.

Inter fideicommissum, & legata hodie non remanet differentia, nisi voce, nomine, & verborum conceptione, excepto legato libertatis, glo. non valeant, in addit. in §. praecepta, Inst. eod.

Fideicommissum nomen, substantia, & exceptio habuerunt causam a fide heredis, §. fi. Inst. eod.

Inter fideicommissum potest relinqui non solum propria res testatoris, sed & heredes, aut legatarii, aut cuiuslibet alterius, in qua potest etiam fideicommissum gravari, dummodo non oneretur ultra commodum, §. 1. Inst. de singulis reb. per fideicommissum.

Inter fideicommissum quando relinquitur alieni res, rogatus heres legatarius, vel fideicommissarius debet iuxta redimere, & praestare, aut eius estimationem solvere, ibid.

Fideicommissum, vel legatum non valet, in eo pluris, quo grauiorem excedit commodum, ibid.

Fideicommissum gratuitum dare libertatem seruo alieno tenetur eum emere, & praestare ei libertatem, si potest, dominum autem serui non cogitur manumittere, aut evadere, nisi aliquid consequatur fixa testatore, §. libertas, eo.

Fideicommissum, quibuscunque verbis fiat siue directis, siue rogatis, valet, §. fi. Inst. eodem.

Fideicommissi alienationi si consenserint hi, quibus fideicommissum relictum est, nullam habent fideicommissi petitionem, §. 1. nihil proponi, 120. §. 1. de legat. 1.

Fideicommissum subiectum rem si verus frater vendidit in praesentia alterius fratris fideicommissarii, talis praesentia sibi praevincit, glo. 1. in l. cum proponas, C. de pactis.

Fideicommissum ibi peti debet ab herede, ubi heres domicilium habet, vel ubi maior pars hereditatis est, & ibi praestari debet, nisi probeatur eo loco veluisse testatorem fideicommissum praestari, sibi petitur, l. fi. fideicommissum, §. 1. & ibi glo. petatur, de iudiciis, & l. 1. C. ubi fideicommissum peti oportet, & ibi gl. domicilium.

Fideicommissum potest peti illic, ubi heres domicilium habet, sed praestatio fit, ubi maior hereditas pars est, vel ubi testator voluit, & d. l. fi. fideicommissum, §. de iudic.

Fideicommissa etiam integra & tota per errorem facti soluta sunt restituenda heredi reperturum, ad eo, ut detrahatur Trebellianico, §. sed quia, & ibi gl. solutum, & add. marg. Inst. de fideic. hered.

Fideicommissum indebitum civiliter, sed debitum naturaliter solum non repertur, l. fideicommissum, §. 2. & ibi glo. 1. & 2. & add. marg. de conditione indebiti.

Fideicommissum vel legatum an debeatur, non potest conferri in heredis voluntatem, potest tamen conferri quando debeatur, l. fideicommissaria, 46. §. fi. de fideicommissum libere.

Fideicommissa olim officio iudicis petebantur, sed hodie per actionem, gl. fideicommissorum, in l. pecuniae, 178. §. 1. de verb. signific.

Reliqua verbo, Alienatio, §. 2. 1. Frater, §. Fructus, 19. & §. 2. Legatum, §. 1. 62. 64. Gravari, Heres, §. 36. & §. 146. Libertus, 17. 18. Miles, 30. Perire, Peruenire, Procurator, 20. Pupillus, 38. & §. 4. Rogatus, Sententia, 17. Serventur, Substitutio, 1. 2. Testamentum, 43. Vxor, §. Codicilli, 2. 3. 6.

FIDEICOMMISSUM vniuersale differt à legato particulari quia fideicommissarius vniuersalis potest cogere heredem adire, sed legatarius particularis non, gl. 1. in l. 1. de legat. 3.

Fideicommissum vniuersale non venit id, quod quis percepit non ex iudicio defuncti, sed ex alia causa, §. 1. ver. nam & si quis, de dote praelegata.

Fideicommissi vniuersalis restitutione facta transeunt iura, & actiones actiue & passivae in fideicommissarium, & heredi, & contra heredem paratur exceptio, l. 1. ad Trebell.

Fideicommissum vniuersale aestimatur, quantum valet tota hereditas, etiam non deductis legatis, quia legata sunt relicta nominatim ab herede, expresso proprio nomine heredis, l. 3. eod.

Fideicommissum vniuersale mortuo fideicommissario ante restitutionem transit ad heredes fideicommissarii, §. glo. succedent, & add. marg. & gl. decesserit, in l. ap. Iulianum, §. verum, eod.

Fideicommissi vniuersalis dies edicit ad adita hereditate, §. 1. quidam, 2. §. & ibi gl. adeatur, eod.

Fideicommissum vniuersale quando relinquitur filio, non videtur per hoc institutus, §. l. si emancipatus, 16. & ibi gl. si de bon. poss. contra tabul.

Fideicommissum vniuersale transmittitur ad heredes fideicommissarii, etiam si

fideicommissarius motiatur ante restitutionem fideicommissi verbo factam, l. 3. C. de fideicom.

ex fideicommissio vniuersali facto verbis generalibus non solum debetur hereditas, sed etiam praelegata, nisi aliud appareat de voluntate testatoris, l. cum virum, C. eod.

in fideicommissio vniuersali facto verbis generalibus non veniunt donationes inter viros etiam inutiliter factae, veluti donatio inter viros, & vxorem, & gl. 1. ibid.

in fideicommissio vniuersali relicto à filio post mortem intelligitur, si decesserit 17 sine filiis, l. cum acutissimi, C. de fideicom.

in fideicommissio vniuersali relicto ab herede extraneo intelligitur, etiam si decesserit cum filiis, gl. 1. ibid.

Fideicommissum generale solum potest relinqui ab herede, vel fideicommissario generali, sed legata & fideicommissa particularia à quolibet honorato, gl. vniuersitatis, in l. fi. C. eod.

Fideicommissum generali differt à particulari, quia in particulari statim mortuo testatore, vel saltem adita hereditate, transit dominium in fideicommissarium, sed in generali facta demum restitutione, glo. omnibus, in l. 1. C. communia de legat. & gl. non lucrum, in l. 3. de viuis.

Fideicommissum generale potest, etiam in forma speciali, & seruabitur quod in speciali, d. gl. omnibus.

Fideicommissa vniuersalia tanquam digniora debent praeferi, gl. in rub. Inst. de fideicom. heredit.

Fideicommissa vniuersalia hodie habent persequutionem, sed particularia habent actionem, gl. nullo, in additione, in principio Inst. eod. tit.

in fideicommissio quote partis idem iuris est, quod in fideicommissio totius hereditatis, §. nihil autem, Inst. eod.

ex fideicommissio particulari non detrahatur Falcidia, ex generali tamen detrahatur, gl. in omnibus, in l. 1. C. communia de legat.

per fideicommissum potest relinqui etiam res singularis, veluti fundus, argentum, pecunia numerata, in principio, Inst. de singul. reb. per fideicom.

Fideicommissum vniuersale valet etiam hereditate existente non soluendo, secus in fideicommissio singulari, vel legato, l. si heres ab eo, §. 8. & ibi glo. 1. ad Trebell.

Fideicommissum potest relinqui ab eis, ad quos aliquid perueniturum est per 18 mortem relinquentis, vel quia eis datus, vel quia non admittit eis, l. 1. §. sciendum, de legat. 3.

Fideicommissum potest relinqui non solum à proximioribus agnatis, sed etiam ab inferioribus agnatis, qui post priores ad successionem veniunt, ibid.

Fideicommissum potest relinqui ab eo, qui nondum natus testanti successurus sit, ibid.

Fideicommissum potest relinqui ab herede instituto, à legatario, à fideicommissario, à donatario causa mortis, & ab eo qui cepit causa mortis testantis, & etiam à ventitibus ab intestato, gl. non admittitur, ibid.

Fideicommissum relicum nominatim, & specialiter ab eo, qui est in primo gradu, & sic à certa persona, non debetur ab eo, qui est in secundo gradu, si ad eum hereditas perueniat, repudiante eo, qui erat in primo gradu, d. l. 1. §. final. eodem.

Fideicommissum non potest relinqui à filio praeterito, licet suus heres sit, l. 2. eodem.

Fideicommissum à filio praeterito relicum non valet, quando pater extraneum instituit, ibi in potestate praeterito, à quo fideicommissum relinquit, & praeterea tanquam suus dixit nullum testamentum, vel contra tab. recipit, & ita filius succedens ab intestato non tenetur ad fideicommissum, nisi pater expressè reliquerit à filio praeterito sibi ab intestato successuro, §. glo. 1. ibid.

Fideicommissum potest relinqui ab eo, cui mortis causa donatur, vel relinquitur, l. 3. eod.

Fideicommissum potest relinquere ab habente proprietatem, cui vsumfructum 19 mortis causa donauerat, vel restituitur commodum, quod interim à donante viuo percepit, secus si nullum commodum haberet, d. l. 3. §. final. & ibi glossa final.

Fideicommissum relicum à patre vel domino, cuius filius, vel seruus heres institutus est, non tenetur ipse pater, vel dominus praestare, si eis non quoratur hereditas per filium, vel seruum, ut quia non sunt iusti adire, vel quia iusti non paruerunt, sed si adiissent, tenerentur pater, vel dominus, l. à patre, 4. & ibi glo. 1. eodem.

Fideicommissum potest relinqui ab vno, puta à patre, vel domino, & ab alio solui, puta à filio, vel seruo herede, d. l. à patre, & ibi gl. viilib.

Fideicommissum relicum à patre vel domino, cuius filius vel seruus heres institutus est, ipse filius vel seruus tenetur praestare, si ipsi post testamentum manumissu adierint, d. l. à patre, & ibi gl. fin.

Fideicommissum potest relinqui ab administratoribus, municipi, si municipio legatum sit, l. si fuerit, §. de legat. 3.

Fideicommissum potest relinqui ab herede heredis, vel legatarii, dist. l. si fuerit.

Fideicommissum potest relinqui ab herede heredis sub nomine appellatio, sed non sub nomine proprio, sed et si §. 6. & ibi gl. fi. eod.

Fideicommissum relicum à quocunque, ad quem ex testamento, vel ab intestato, vel quoquo iure bona perueniunt, debetur ab eo, qui postea natus est, vel in familiam testatoris per adoptionem peruenit, & ab eo, qui postea cognatus esse coepit, & ab eo, qui postea nupti testatori, qui postea decessit ab intestato, & ei successit per edictum, unde vir, & vxor, l. si ita fuerit, §. eodem.

Reliqua verbo, Legatum, 74.

FIDEICOMMISSUM à legatario relicum ita demum debetur ab eo, si ad 20 eum perueniret legatum, l. fideicommissum, 78. de legat. 1.

per fideicommissum potest relinqui aliquid tam ab herede, quam à legatario, in princip. & in §. 1. Inst. de singulis reb. per fideicom.

Fideicommissum iniunctum de re legata, praestatur, ut accipitur, sed iniunctum

de re alia, praestatur in integrum, l. si mihi Stichus, 97. de legat. 1.
 Fideicommissum relictum a legatario quando deficit, legatum remanet penes legatarium, nisi sit nudus minister, l. si quis Titio, 17. & l. si quis Titio, 17. & l. si quis, quos, 3. & ibi gl. 1. de legat. 1. & Iulianus, 60. & ibi gl. pe. cod. tit. l. si quis, quos, 3. & ibi gl. 1. de legat. 1. cum pater, 77. §. si iurdo, cod.
 Fideicommissum recte relinquatur a iurdo, vel a matro, qui legatum accepit, ut illud, cum moreretur, restitueret alicui, cum pater, 77. §. si iurdo, cod.
 Fideicommissum relictum a legatario vbiunque est nullum, habita consideratione testantis, & eius, cui dandum est, potior est conditio possidentis heredis vel legatarii, pen. & ibi gl. petere, cod.
 Fideicommissus onus iniunctum legatario est nullum quoad petitionem, sed non quoad retentionem, veluti legatarius rogatus restituere legatum, si quo testatoris non potest petere, poterit tamen retinere, nisi esset electus vt minister, ibidem.
 Fideicommissi onus iniunctum legatario, si non ab initio, sed ex post facto sit nullum ex aliquo accidenti, non annullatur legatum, licet onus annulletur, ibi.
 Fideicommissi onus iniunctum legatario non valet, si legatum sit nullum a principio, vt quia pro non scriptum, si autem ex post facto, & sic in causa caduci, & tunc tenet fideicommissum gl. petere, ibid.
 Fideicommissum relinquere non potest ab eodem, cui res est stipulata debita legata fuit, licet ex legato commodum sentire videatur, eo quod dominium statim nanciscatur, vel lucrari videatur sumptus litis, quos faceret agendo ex stipulatu, l. 3. §. si rem, de legat. 3.
 Fideicommissum, quod tenetur a principio, si deficit ex post facto, remanet apud legatarium, a quo fideicommissum relictum est, i. pater filium, 38. §. Titius, eodem.
 Fideicommissum relictum a legatario tenetur praestare heres, apud quem remanet legatum quasi caducum, vt quia legatarius repudiatur post mortem testatoris, vel in causa caduci factum, vt quia decessit viuo testatore, l. si ab eo, 9. & ibi gl. si de usufructu legatum.
 Fideicommissum relictum a testatore si est ademptum ex dispositione testatoris expressa, non remanet legatum penes legatarium, sed videtur ei ademptum, l. pen. §. 1. de adimen. legat.
 pro fideicommissum, quod a legatario relinquatur, non datur actio in rem ei, cui relinquatur, quia prius esse debet legatarii, in quem dominium transit immediate, & non in secundum, gl. actiones, in l. 2. C. de communia de legat.
 Fideicommissum relictum a legatario minuitur eorum, quatenus legatum per Falcidiam diminutum est, nisi in totum legatarius sit rogatus restituere, vel aliud extinxis, vel seruum manumittere, l. penales, 32. §. si Titio, & ibi gl. nec quia, ad leg. Falcid.
Reliqua verbo, Legatarius, 29. usque 36.

- 21 Fideicommissum potest relinqui a tutore pupillo instituto, gl. dari, in l. si fuerit, §. de legat. 3. etiam a pupillorum, 20. C. de fideicom.
- Fideicommissum relictum a tutore, vt si pupillus intra xij. ann. decessisset, restitueret hereditatem Caio, videtur relictum a pupillo, & ideo valet, licet tutoris datio non sortitur effectum, l. peto, 69. §. mater, de legat. 2.
- Fideicommissa relicta praestanda a pupillorum institutorum tutoribus videtur relicta praestanda ab ipsis pupillis, & si dubitatur de eo, potest deferri iuramentum tutori, l. cum etiam, §. & ibi gl. 2. C. de rebus creditis.
- Fideicommissa relicta praestanda a pupillorum institutorum tutoribus ita, vt tutor daret de bonis suis, & non de bonis pupilli, non valet, nisi ei aliquid sit relictum a testatore, gl. l. ibid.
- Fideicommissum relictum ab herede censorio, quem quis putabat legitime datum, ab herede scripto debetur, l. codicillis, 34. §. si de usufructu legat.
- Fideicommissum potest relinqui a debitore habente pignus, si hoc agnoscat debitor, alius heres creditoris tenetur cedere actiones contra debitorem, l. si seruus legatus, 108. §. pen. & ibi gl. debitorum, de legat. 1.
- Fideicommissum potest relinqui ab omni debitore, gl. constatur, in l. cum pater, 77. §. qui dotalis, de legat. 1.
- Fideicommissum non potest relinquere creditor a debitore, cui pignus mortis causa liberaretur, quia remissio pignoris non est donatio, ergo nec legatum, l. 3. §. si & ibi gl. si de legat. 3.
- ex Fideicommissi liberationis facto debitori in minus solemnem testamentum, non queritur debitori exceptio contra heredem creditoris, l. si creditoris, 17. C. de fideicommissis.
- Fideicommissum ab intestato relictum nominatum ab eo, qui primo gradu succedit ab intestato, non debetur ab eo, qui est in secundo, si ad eum hereditas perueniat, secus si simpliciter ab intestato fideicommissum esset relictum, gl. pupillus, & ibi add. marg. in l. si quis cum testamentum, de iure codicil.
- 22 Fideicommissum ab intestato in codicillis relictum debetur ab intestato succedentibus, quia testator creditur sponte sua eis relinquere legitimam hereditatem, l. consuetudo, eodem.
- Fideicommissum sicut potest relinqui a succedentibus parrifamilias ab intestato, ita & a succedentibus pupillo ab intestato, l. si Titio, §. si de legat. 1.
- Fideicommissum relictum a legitimis heredibus pupilli expirat adueniente pubertate, & sic expirat substitutio pupillaris, l. quod fideicommissum, 93. & ibi gl. si fin. cod.
- Fideicommissum relictum a succedentibus pupillo ab intestato non valet, neque tenentur praestare illi, si pupillo exheredato ab intestato succederit, nisi succedens pupillo ab intestato sint a patre heredes instituti, l. plane, 94. eodem.
- Fideicommissum potest relinquere a filio, ille, qui intestatus decessit, & scilicet bona sua ad filium perueniunt vacantia, l. filiusfamilias, 114. cod.
- Fideicommissum relinquere potest filiusfamilias miles vel veteranus a patre, vel liberis a patrone, etiam si filius vel liberis decesserit ab intestato, ibid.
- Fideicommissum relictum in defectum institutorum videtur relinqui a venientibus ab intestato, l. Lucius Titius, 88. §. filiam, de legat. 2.
- Fideicommissa etiam ab intestato relicta non debentur rupto testamento per quereclam, l. patronus, 35. §. si de legat. 3.
- Fideicommissum etiam si ab intestato debeatur, habet locum satisfactionis stipulatio, quae pro legatis, vel fideicommissis consuevundis praestatur, l. etiam

de presenti, §. fin. vt legato, nomine canetur.

Fideicommissum potest relinqui ab intestato succedentibus, & ab eisdem potest quarta retineri, vt sine scriptura, §. C. ad Trebel.

Reliqua verbo, Legatus, 74.

FIDEICOMMISSUM expresse relictum a filio impubere, videtur relictum ab ipso filio impubere, licet relinquatur post mortem eius, & non ab eius substituto, nec a legitimis heredibus, secus vbi simpliciter est relictum, non dicitur a quo, l. coheredi, 41. §. quod si heredem, de vulgari.

Fideicommissum simpliciter relictum a filiofamilias a patre valet, ideo quia subintelligitur tacita conditio, & videtur semper dilatum in tempus sui iuris, quod potest contingere non solum morte patris, sed etiam emancipatione, vel alius modis, l. cum ipsis, in si de legat. 1. & l. fideicommissa, 11. §. si filio, de legatis, 3.

Fideicommissum relictum a filio non vt a legitimis heredibus, sed vt a scriptis, irritum facto testamento maxima vel media capitis diminutione testatoris non debetur ab eis succedentibus ab intestato, l. si quis, testamentum, §. 1. & ibi gl. si fin. de legat. 2.

Fideicommissum filiofamilias relictum a patre herede instituto in hac verba, Volo eum habere, vel volo ad eum pertinere, valet, & in id tempus intelligitur relictum, quod filius sui iuris efficiatur, l. fideicommissa, 11. §. si filio, de leg. 3.

Fideicommissum filiofamilias relictum sub conditione, si morte patris, sui iuris effectus fuerit, debetur, etiam si emancipatione, & non morte patris effectus sit sui iuris, & sic etiam statim post emancipationem debetur, l. fideicommissa, §. si cui, & ibi gl. 1. & 2. l. si ita esset, §. quando dies legatorum cedat.

Fideicommissum vniuersale relictum a filio post eius mortem intelligitur, si si ne filius decessit, cum auct. vt l. de conditio, & demonstr.

Fideicommissum relictum filiofamilias, vt ad eum perueniat, videtur delatum in tempus existentiae sui iuris, nec eo iure pater emancipare, etiam si testator hoc expresse dixerit, l. vbi pater, 19. & ibi gl. 2. ad Trebel.

Fideicommissum a matre relictum filio, & collatum in tempus mortis patris, in cuius potestate constitbat, debetur immediate, cum filius quaterdecimque factus fuerit filius iuris, l. mulier, 22. eod.

Fideicommissum, vel legata non possunt relinqui a filio emancipato, vel alio descendente praeterito, & non tenentur ipse, etiam si contra tabulam per eum testamentum ad eum perueniat hereditas ab intestato, l. pen. & ibi gl. si fin. C. de heredi. communi.

Fideicommissa vel legata a filio infirmis relicta debent praestari initio testamenti per contra lib. non tamen relicta a filio praeterito, gl. 1. ibid.

Fideicommissum relictum a filio, cum moreretur pater, habetur pro eo, atque si post mortem patris relictum filio, & ideo filius non cogitur illud continere, cum incipiente patre mori, eius non fuisset, l. 1. §. si emancipato, de collatione bonorum.

Reliqua verbo, Filius, 175. usque 180. Pater, 32. 33. 34. Legatum, 63. 64.

FIDEICOMMISSUM familiæ relictum venditum ab herede rogato non potest peti ab extraneo emptore, etiam post mortem rogati, si rogatus reliquit heredem vnum de familiis, secus si extraneum reliquisset, l. peto, 69. §. 1. & ibi gl. extraneus, de legat. 2.

ad Fideicommissum familie relictum priores in gradu de familia admittuntur, nisi sit relictum vni de familia, quem heres elegerit, quo casu heres poterit eligere vnum de familiis, etiam in vltiori gradu existentem, l. vnum ex familiis, 67. §. 1. & ibi gl. vni, eod.

ad Fideicommissum familie relictum primo admittuntur hi, qui nominati sunt, & post eos omnes existentes, qui ex nomine defuncti fuerint eo tempore, quo testator moreretur, & qui ex his primo gradu procreant, sicut, nisi testator specialiter ad vltiores voluntatem suam extendere, l. cum ita legatur, §. fin. eodem.

ad Fideicommissum familie relictum post nominatos admittuntur proximiores agnati, sed non cognati, licet sit ex aequitate agnatis, quia ex aequitate est quoad successionem ab intestato, §. qui nominati, ibid.

ad Fideicommissum familie relictum veniunt etiam filij postea emancipati, l. peto, 69. §. 1. eod.

Reliqua verbo, Heres, 155. 156. Familias, 4. Gener.

FIDEICOMMISSUM, vel legatum tacite relictum incapaci valet, nec applicatur fisco, gl. si in l. Lucius, 123. §. si de legat. 1.

Fideicommissum, vel legatum expresse relictum incapaci non valet, nec applicatur fisco, sed remanet apud eum, a quo relictum est, sed si tacite sit velatum incapaci, vel qui testator nihil dixit expresse, quod incapaci daret, sed dixit ei in secreto, vel dixit, sed non clare, tunc auferatur ab eo, & applicatur fisco, nisi se deferat, quo casu retinet partem, ibid.

Fideicommissum, vel legatum quando tacite relinquatur, nec apparet persona, cui debet fieri institutio, praesumptio qualis qualis est, quod relinquatur incapaci, d. §. si & ibi gl. si.

Fideicommissum relictum palam non capaci, non valet quantum ad ipsum non capacem, sed remanet apud eum, a quo relinquatur, nec debet pati penam ex eo, quod ipse non delinquit, sed quando relinquatur clam & assumit heres tacitam fidem de restituendo non capaci, nec delinquit, & facit fraudem legi, & ideo tunc applicatur fisco, hanc intelligitur, & ibi gl. si. 1. & 2. de iure fisci.

Fideicommissum tacite relictum ei, qui non erat capax tempore testamenti, & mortis, non valet, & auferunt heredi rogato, & applicatur fisco, sed si tempore testamenti erat capax, sed non tempore mortis, & tunc heres non delinquit, etiam si tacite se adduxerit restituere, nec puniunt, sed apud eum remanet fideicommissum, sed si tempore testamenti non erat capax, & tempore mortis sit capax, heres non patitur penam, & fideicommissum valet, & debetur ei, cui erat relictum, gl. expectandum, in d. non intelligitur, §. quia quando, eodem.

Fideicommissa tacita frequenter se manifestant, si proferantur chirographum, quo se caussat, si cuius fides eligatur, quod ad eum ex bonis defuncti peruenit restituendus, & etiam aliis probationibus, veluti confessionibus, rogati manifestari possunt, d. non intelligitur, §. tacita.

Fideicommissum tacitum rogatus patronus dare non capax ex parte tertia sibi competenti ratione iuris patronatus non puniuntur, cum de sua dare sit rogatus, l. ita fidei, 40. §. h. & ibi gl. 1. eod.

Fideicommissum tacitum prestandum non capax si quis susceperit, & eius bona sunt publicata propter aliquod delictum, si is non capax detulerit fideicommissum sicut, & tunc dimidiam partem fideicommissi alia pars vadit ad fideum, l. Arrianus, 42. eod.

Fideicommissum tacitum prestandum non capax suscipiens propter suum delictum, ipso iure cadit ad iure suo, l. Imperator, 43. eod.

Fideicommissum tacitum relicum ei, qui capere potest, non defertur in fideum, secus quando relicum est incapax, qui tunc defertur in fideum, l. 1. C. de locatorib. lib. 10.

Fideicommissum tacitum prohibetur relinqui ei, qui palam relicum capere non potest, ibid.

Fideicommissum tacitum in primo testamento per hac verba, Fac quod scis, vel per similia, intelligitur repetitur etiam in testamento secundo, cum eadem persona est instituta, secus est in fideicommissio expresso, l. 3. & ibi gl. 2. de probato.

Fideicommissum tacitum in fraudem legis factum non presumitur ex sola ratione paternæ affectionis, veluti si gener loceretur, cuius filia vxor eius erat incapax, hereditem relinquit, quo casu non intelligitur locer institutus, ut ad filiam perveniret hereditas, nisi apparcat eum tacite, rogatum, l. h. & ibi gl. 1. de his, quæ vt ind.

Fideicommissum tacitum potest relinqui ei, cui palam potest relinqui, gl. in l. 1. C. de delatori. lib. 10.

Idem commissio relicta spuris, & his, qui capere non poterant, nec possunt, & olim & hodie non valent, gl. 1. in principio, l. infir. de fideicom. heredit.

Reliqua verbo, Heres, 152. §. 3. & 88.

FIDEICOMMISSUM RELICTUM, cum heres voluerit, valeat relicum, si heres voluerit, non valet, gl. in l. centesimis, 46. §. si de verb. oblig.

Fideicommissum relicum in meram, & liberam voluntatem heredis non valet, l. si legatum, 70. de legat. 1.

Fideicommissum ita relicum, illi decem dari volo, nisi heres meus noluerit, qui conditionale est, & primam voluntatem exigit, idem, quod semel vult, & ideo postquam voluit, non potest deinceps se nolle, l. fideicommissa, 11. §. si fideicommissum, de legat. 3.

Fideicommissum relicum cum heres voluerit, exigit primam heredis voluntatem, & habet dilacionem, donec vivat, a quo relicum est, & si heres postquam voluit, antequam dedisset, decesserit, heres ipse heredis tenetur præstare, si fideicommissarius ante voluntatem heredis decesserit, non transferuntur fideicommissum ad heredem suum, qui pendente conditione fideicommissi, videtur fideicommissarius decessisse, d. l. fideicommissa, §. si fideicommissum, & ibi gl. de decat.

Fideicommissum ita relicum, si tu heres volueris, non debetur, quia liberæ voluntati heredis committitur, & licet testator iustum appareat, tamen heredi permittitur ex tam libera voluntate interpretari æquum iniquum, & iniquum æquum, quod absurdum est, & ideo non valet, d. §. si fideicommissum, & ibi gl. arbitrium.

Fideicommissum, vel legatum relicum, si tu heres fueris arbitrarium, si putaveris, si existimaaveris, si visle tibi visum fuerit, videbitur, valet, & debetur, quia quasi bono iure relicum est, & ita permittitur ei solum, ut æquum videat, an sit æquum, & si fuerit, non permittitur alteri interpretari, ibid. & l. si legatum, 75. de legat. 1.

Fideicommissum, vel legatum per solam penitentiam testatoris reuocantur, l. fideicommissum, 2. C. de fideicommissis.

Fideicommissum, & legatum vt reuocentur per penitentiam, debet illa probari per septem, vel quinque testes, vel per idem testamentum, glo. 1. ibid.

Fideicommissum, & legatum reuocantur, si testatore post factum testamentum peniteat in voluntate posteriori etiam non solenni, ibid.

Fideicommissum, & legatum reuocantur per exprellam, vel tacitam testatoris penitentiam, ibid.

Fideicommissum, & legatum reuocantur ex tacita penitentia, vel tacita contraria voluntate testatoris, vt si legatarius vxorem suam adulteraret, ibid.

Fideicommissum, & legatum reuocantur ipso iure, si legatarius viuo testatore vxorem eius adulterauit, sed si eo mortuo stuprauerit, aufertur legatum tanquam ab indigno, d. gl. 1. in add. marg.

Fideicommissum tacite iniunctum non videtur reuocatum reuocato testamento, l. Statius Florus, 48. de iure fisci.

Reliqua verbo, Heres, 154. Inimicitia, Legatum, 42. §. 103. v. que 106.

FIDEICOMMISSUM CONDITIONALE heredi dandum non transmittit heres, qui vicem habet legatarii ad suum heredem pendente conditione, gl. heredi, in l. in causa, de Pomponius, de minorib.

Fideicommissum relicum post mortem grauati censetur conditionale, si fideicommissarius superuivuit grauato, si prædecedat, extinguatur tanquam defecta conditione, l. cum filiofamilias, 11. in fi. de leg. 1.

Fideicommissum vniuersale conditionale non potest ante conditionem restituere fideicommissarius in potestate constituto, etiam si sint plures fideicommissarii, l. filiusfamilias, 11. §. diui, de legat. 1.

Fideicommissum vniuersale ex die relicum filio in potestate, vel seruo, non cogitur quis restituere, potest tamen cogi cautionem præstare eis, quod adueniente die restituerit, alias filius, vel seruus mittitur in possessionem fideicommissi feruandi causa, & tenebit ipse cum patre, vel domino illud iure pignoris, sed non vt vendere possit, sed vt fructus custodiendos, vt res principales per patrem consequatur, & seruus per dominum, d. §. diui.

Fideicommissum relicum liberum ea conditione, ne a filius eius recederet, de betur libero, si non per eum, sed per tutorem filiorum patroni factum est, quominus liberus conditionem impleret, l. Titio, 34. §. si ea conditione, de legat. 2.

Fideicommissum relicum in diem, veluti post decem annos, debetur sine fructibus medij temporis, si gratia heredis fuisse appositus dies, nisi relicum sit

cum incremento, vel dies appositus sit gratia eius, cui relinquitur, l. si ita relicum, 43. §. 1. eodem.

Fideicommissum si sit ita relicum in tempus pubertatis ei, qui impubes est, dies dicitur appositus gratia impubertis, & ideo heres tenetur restituere fideicommissum cum fructibus medij temporis perceptis, ibidem.

Fideicommissum conditionale pendente conditione non transmittitur, l. cum pater, 57. §. hereditatem, & ibi gl. non fuerit, eod.

Fideicommissum relicum ab instituto sub conditione, videtur ad substituto relicum per legem sub eadem conditione, d. l. cum pater, §. ab instituto.

Fideicommissum relicum ab instituto sub conditione, si simpliciter & sine conditione per testatorem relinquatur ad substituto, non videtur relicum ad substituto per illa conditione, secus quando repetitur fideicommissi sit ad substituto per legem, & non per testatorem, gl. institui, ibid.

Fideicommissum in diem relicum statim cedit ad die mortis quoad transmissionem, sed quoad dominij acquisitionem non cedit, nisi adueniente die, l. Sempronius, 26. & ibi gl. cum post, de usufr. legat.

Fideicommissum relicum in defectum conditionis, quæ a iure remittitur, non debetur, l. quoribus, 22. de conditio. & demonst.

Fideicommissum si sit relicum sub conditione, si heres sine liberis decesserit, filius adoptiuus heredis non excludit fideicommissarium, l. fideicommissum, 76. eodem.

Fideicommissum quando relinquitur ad foterio nurui, si cum filio suo in matrimonio perseverauerit, deficit conditio per mortem viri, vel vxoris, vel diuorcio sine culpa viri facti post mortem socris testatrix, l. pater Severianam, 101. §. pen. eodem.

Fideicommissum sub conditione relicum potest petere is, qui ante vel post apertum testamentum deportatus, ac restitutus fuit, antequam fuisset implicata conditio, l. cum qui, 104. eod.

Fideicommissum purè relicum ab eo, cui sub conditione legatum est, tale est, ac si herede instituto sub conditione mihi purè legaretur, & vtroque casu cedit ad die mortis testatoris, licet petitio suspendatur, l. cum sine præsumptione, 49. §. 1. & ibi gl. cum ab eo, quando dies legat. cedat.

Fideicommissum purè relicum quandoque efficitur postea conditionale, l. si patronum, 44. & ibi gl. fideicommissum, de bonis libert.

Fideicommissum relicum in diem mortis, non cedit ante diem mortis naturali, l. Statius Florus, 48. §. de iure fisci.

Fideicommissum conditionale potest per pactum, conditione pendente, remitti, & datum pro remissione non repetitur, etiam si conditio postea sit defecta, l. 1. C. de pactis.

Fideicommissi conditio, si sine liberis decesserit, si per pactum remittatur, censetur remissum, eo quod filios non habeat, neque etiam causa sequat, si licet susceptis liberis cessat pactum, vel remissio, quia illa fuit impulsiva, non finalis, vel finalis causa proxima fuit remissio, & non quod filios non habet, glof. mag. ibidem.

Fideicommissi conditio, si per pactum remittatur, & ob id per pactum promissum aliquid sit postea defecta conditione, et si non sit traditum, nihiloominus potest agere ad promissum, quia fuit contractus de vt facias, vel vt des, idem, remittas, secus si promissio fuisset facta, vt non peteret, & non ob remissionem, d. glo. mag. in d. l. 1.

Fideicommissum fratribus reciproce sub conditione iunctum, potest per eos inuicem remitti per pactum, l. cum proponas, 16. C. de pactis.

Fideicommissum alicui relicum, cum erit legitimæ ætatis, intelligitur, cum erit 25. annorum, l. si C. de his, qui veniunt ætatis.

Fideicommissum relicum seruo proprio sub conditione sine libertate, non tenet, neque libertas potest peti, l. ex fideicommissio, 28. C. de fideicommissis.

Fideicommissum relicum seruo proprio per milicem sub conditione sine libertate valet, & libertas potest peti, ibid.

Fideicommissum, vel legatum relicum mulieri, cum nupserit, acquiritur patri, in cuius potestate est tempore nuptiarum, sed si tunc erat sui iuris, acquiritur mulieri, & hereditibus suis, l. si vxorem, C. de conditio. infertis.

Fideicommissum conditionale relicum ab ascendentibus non transmittitur ad descendentes fideicommissario defuncto, pendente conditione, l. gl. in l. 1. C. qui ante apertas tab.

Fideicommissum etiam ab intestato relicum codicillis post diem eius cedentem transmittitur ad heredem etiam per ignorantiam, salua Trebellianica ab intestato succedenti, l. si C. quando dies legat. cedat.

Fideicommissum potest relinqui in totum, vel in parte purè, sub conditione, vel ex certo die, §. in primis, l. infir. de fideicommissis heredit.

pro Fideicommissum etiam puro potest præstari satisfactio, gl. in l. vxorem, 49. §. si de legat. 3.

Fideicommissum purè relicum potest peti incontinenti, etiam si testator venierit exigi satisfactio ab herede de præstito fideicommissio, d. l. vxorem.

Fideicommissi diem differre non videtur ille, qui vetat satisfactioem exigi ab herede de præstando fideicommissio, d. §. si.

Fideicommissum relicum seruo vsque ad Pascha, & libertas post Pascha relicta non valet, gl. 1. in l. si patroni, 55. §. 1. ad Trebel.

Reliqua verbo, Legatum, 124. v. que 126. Legatarius, 24. §. Regatio, Conditio, 11. Filius, 180. Frater, 3.

FIDEICOMMISSUM RESTITUTIO ex Trebelliano delegari non potest, l. si mulier, 59. §. 1. de iure dotium.

Fideicommissi restitutio facta ante diem non præiudicat alij, l. vxorem, 41. §. Scium, de legat. 3.

in Fideicommissi restitutionem non venit id, quod quis habet ex substitutione pupillari, nisi coactus adiiceret, l. ita tamen, 27. §. qui suspectam, ad Trebel.

Fideicommissi confirmationem operatur existentia sui heredis, vt per restitutionem transeant actiones, d. l. ita tamen, §. si paterfamilias.

Fideicommissi restitutio facta filiofamilias vel seruo alieno non valet, nisi postea dominus, vel pater eorum habuerit, quo casu transeunt actiones ex Trebelliano, l. si legatus, 30. §. si filiofamilias, eod.

Fideicommissum quando relinquitur sub nomine geminato, & sub nomine appellato pecunia, fructus iudicio retractoris percepti veniunt in restitutione, secus si sub nomine simplici, debet tamen suppleri fideicommissum ex ipsi fructibus, si fuerit diminutio, l. Belli, §. 2. ibi gl. pe. cum l. seq. eod.

in Fideicommissi restitutionem veniunt accessiones quævis ex prouisione defuncti, etiam in liberis primi gradus, l. postulante, 44. §. sed in huiusmodi, eod.

in Fideicommissi restitutionem veniunt naturalia debita, glo. fin. in l. si heredi, 47. eodem.

in Fideicommissi restitutione veniunt vires & obventiones post mortem ex iudicio retractoris prouidentes, si per heredem exactæ non fuerint, secus si sint exactæ, l. deducta, §. 8. qui post, eod.

in Fideicommissi restitutionem non venit id, quod peruenit ad heredem, non vt ad heredem, neque id, quod habuit heres ex erronea sententia, † l. debitor, 59. §. fin. eod.

Fideicommissi inualidi restitutione facta actiones hereditarie non transeunt cum effectu, verè tamen transeunt, sed condicuntur, l. patronus, 68. & ibi gl. actiones, eod.

Fideicommissum si deducatur in stipulationem, & ex stipulatione restituatur, transeunt actiones hereditarie ex Trebelliano in fideicommissarium, secus si heres non restituit hereditatem, sed litis estimationem soluit, quia tunc actiones remanent apud heredem, d. l. facta, §. 1.

in Fideicommissi restitutionem non venit id, quod pendente dilatione per hereditarium forum acquiritur, nisi heres fuit in mora restituendi, d. l. facta, §. si heres, & ibi gl. latendum.

in Fideicommissi restitutionem venit, id quod ante restitutionem hereditatem per forum hereditarium acquiritur, quando heres cum incremento hereditatem restituere rogatus fuit, nisi euidentissimis probationibus fuerit ab herede probatum, forum hereditarium fuisse institutum contemplatione sui heredis, ibidem.

in Fideicommissi fauorem quando adiicitur dilatio, fructus interim percepti veniunt in restitutionem, l. Lucius, 78. §. heredum, & ibi gl. restituenda, eod.

Fideicommissi restitutor soli tutori infantis, vel pupilli absentis vel curatoris futuris potest fieri, etiam sine fidei iussione, l. pen. C. eod. tit.

Fideicommissi restitutor potest fieri cultibet procuratori simplici, non autem procuratori in rem suam, gl. 1. ibid.

Reliqua verbo, Hereditas, 15. Heres, 107. §. 136. usque 145. §. 146. usque 149. Prælegatus, Pupillus, 42. Sarrifatio, 3. Tutor, 153. 154. 155. Fendalia, Eructus, 19. 20. 21.

Fideicommissarius in genere, num. 1. usque 6.

Quoad additionem, & restitutionem, num. 6. 7. 8.

Quoad actiones & earum translationem, num. 9. 10.

Quoad petitionem fideicommissi & hereditatis, num. 11. & 12.

Quoad detractionem Falcidia & Trebellianicæ, num. 13.

FIDEICOMMISSARIUS loco heredis est, sed non per omnia, nam iura fidei iuri non habet, glo. l. hereditatem, in l. si seruum, 28. §. final. si quis omnia causa test. & §. enim, & ibi glo. in similitudinem, in auth. de heredi. & Falcidia, colum. 1. & glo. celebrari, in l. i. cum, 36. §. 1. C. de inofficioso testamento, l. postulante, 44. §. sed & in huiusmodi, ad Trebellianum, & l. si heres ab eo, 68. & ibi glo. fin. de iudiciis, glo. dari, in l. etiam si, 15. §. quod si quis, de petit. heredi. l. si filius familias, §. 1. quod cum eo, qui in aliena, gl. Trebelliano, in l. licet, §. i. quibus mod. pignus tacite coahatur.

Fideicommissarius funguntur vice legatiorum, l. que sub conditione, §. de condit. insti.

Fideicommissarius in omnibus bonis si rusticus in testamento relinquat filium suum nescire alio introitu, videtur filius heres institutus, l. quamuis, & ibi glo. fin. de iudiciis.

Fideicommissarius, cui restituta est hereditas ex Trebelliano, perinde habetur, ac si ipse adquisisset hereditatem, quoad fori privilegium, l. sed & si, 28. & ibi glo. perinde, eod.

ad Fideicommissarium vniuersalem non transit privilegium fori, d. l. sed & si.

Fideicommissarius si inierit, vt testis, diuisioni factæ inter heredes sibi per fideicommissum relicta, & subscriptæ, talis subscriptio nihil sibi præiudicat, cum, vt testis, subscripserit, glo. manifestum, in l. fideiusor, §. 1. de pignoriis.

Fideicommissarius heres institutus ab herede, si occiso herede antequam mortem vindicaret, perit, & habuit bonorum possessionem in bonis dicti heredis, illa bona cum fideicommissio applicaretur fisco, si propter dolum dimisit vindictam, sed si per negligentiam, tunc perdit tantum bona heredis, & applicatur fisco, sed non fideicommissum, l. propter, §. 1. ad Syllanianum.

Fideicommissarius per fideicommissum relicta est mensa, in qua sunt debita, & credita, si suscepit fideicommissum ab heredibus, & eis præstitit cautionem indemnitas, tenet cautio, licet fideicommissarius decipiat, vt quia sit plus in ære alieno, quam in quæsto, quia talis susceptio similis est venditioni, l. cum pater, 77. §. mensæ, & ibi gl. 1. de leg. 2.

Fideicommissarius vnus ex pluribus si cõtēplatione totius fideicommissi cogit heredem adire, & restituere, facit dictum heredem perdere quartam in totum, secus si cõtēplatione partis propriæ, l. cogi poterit, 16. §. idem Mæ-tianus, ad Trebel.

ad Fideicommissarium pertinet id, quod iure adcrendi acquiritur post restitutionem factam, nec opus est noua restitutione, l. Papinianus, 43. & ibi glo. fin. eodem.

Fideicommissarius possidens est legitimus contraditor heredi petenti missio-nem in possessionem ex edicto Diui Adriani, si est paratus probare inconti-nenti de iure fideicommissi, gl. mitteri, in l. filium, C. eod.

Fideicommissarius licet pecuniam continenter quartam Trebellianicam, quam debet dare heredi, tardius soluat, ad vias non tenetur, quia nec fructus recu-perat, l. facta, 63. §. recepto, eod.

Fideicommissarius præteritum substituto, † d. l. facta, §. Iulianus, & ibi glo. Iulianus.

Fideicommissario succurritur, vt restituatur, & agnoscere cogatur succedens de

iure pratorio rogatus restituere, qui passus est labi tempus agnoscendæ bo-norum possessionis, d. l. facta, §. pen.

Fideicommissarius, cui ex Trebelliano restituta fuit hereditas eius pupilli, cui sine tutoris autoritate pecunia credita erat, si soluerit creditor, non repetit, quod si heres post restitutionem soluat, repetit, quia ab eo in fideicommissa-rium translata fuit naturalis obligatio, l. si cuius pupilli, 64. eod.

Fideicommissarius si restituta fuit hereditas eius, qui sine tutoris autoritate creditur pupillo, & postea pupillus soluat fideicommissario, non repetit, sed si heredi soluerit post restitutionem factam fideicommissarius, repetit secus si ante restitutionem soluerit, ibid.

Fideicommissarius si cogit heredem adire, cogitur actiones hereditarias pari, l. si postulante, 67. eod.

Fideicommissarius nullum iuratum debet habere, glo. si in l. pecunia, de aliment. vel cibari.

Fideicommissarius ibi debet congeniri, vbi habet domicilium, vel vbi est maior pars hereditatis, vel ibi, vbi defunctus, & in aliis locis, vbi est repetita, & vbi testator voluit, vel est venisimile, cum voluit, l. qui ita, 66. §. fin. & ibi glo. fin. eodem.

Fideicommissarius etiam post restitutionem sibi factam potest dimittere fidei-commissum propter partem heredis, quæ incipit de nouo vacare, l. si pupillus, 79. eodem.

Fideicommissarius si sit missus in possessionem omnium bonorum causa fideicommissi feruendi, & sint aliqua bona, quæ ex mora deteriora facta sunt, dari debet curator bonis, per quem vendantur, ita vt pretium ex his redactum detur in depositum ipsi fideicommissario, donec conseti de fideicommissio, quod ei debetur, l. si Magistratus, 11. de priuilegiis creditorum.

Fideicommissarius, vel legatarius emens ab aliquo extraneo rem sibi legatam, vel per fideicommissum relictam, vel emens ab herede, à quo sub conditio-ne relicta fuit, gl. scierit, siue ignoraret, vel emens ignoraret rem sibi purè relictam, non præiudicat sibi in iure fideicommissi, secus si scierit emere rem purè sibi relictam ab herede, quia tunc videtur renunciare iuri suo, si ea res fuit retractoris, gl. fin. ad med. vers. item pater, in l. qui Romæ, 122. §. duo fratres, de verb. oblig.

Fideicommissarius, cui restituta est hereditas ex tacito fideicommissio, cum effec-tu in capax, si deulit se in filium, debet habere dimidiam dodrantis illius heredi-tatis pro præmio, quia fe deulit, quarta tamen, quæ aliis debetur remanet, penes heredem, auferunt illi, & applicatur fisco, l. pena de iure fisci, & gl. pen. in l. 3. C. ad leg. Falcidiam.

Fideicommissarius vniuersali ante factam restitutionem re, aut verbo conditio-ne existente, conuenit rei vendicatio, & scilicet iure transferunt dominium in rebus alienatis ab herede, cum non sit heres dominus, pro nondum aliena-tis non habet rei vendicationem, nisi facta restitutione, l. 3. §. fin. autem, & ibi glo. pen. & si C. communia de legatis.

Fideicommissarius vniuersali regulariter non transeunt actiones, nisi restituta hereditate, gl. pe. ibid.

Fideicommissarius, cui dimidia, vel alia portio hereditatis restituitur, pro rata tenetur ad onera successione, & ad legata, l. 2. & ibi glossa l. C. ad Trebel.

Fideicommissarius, cui dodrans hereditatis restituitur, tenetur in solidum ad onera creditorum, & ad legata, d. gl. 1.

Fideicommissarius generalis, vel specialis, cui tacite aliquid relictum est, dup-bus temporibus debet esse capax, scilicet testamenti, & mortis, & tunc cessat delatio, & idem si tempore testamenti capere poterat, sed non tempore mor-tis, quia etiam tunc cessat dilatio, nisi in futurum heres institutus fidem ac-commodasset, gl. 1. in l. 1. C. de delationib.

Fideicommissarius generalis, vel specialis, cui tacite aliquid relictum est, si tem-pore testamenti non erat capax, sed tempore mortis erat capax, de benigni-tate patitur, & cessat delatio, ibid.

Fideicommissarius generalis, vel specialis, cui tacite aliquid relictum est, si tempore testamenti & mortis non erat capax, dodrans relicti auferunt non capax, & quarta rogato, quicunque deferat, rogatus tamen excusatur, si palam sit rogatus, vel sit serus rogatus, vel filius, vel fe deferat, glo. pen. ibidem.

Fideicommissarius particularis potest esse testis in testamento, sed non vniuer-salis, qui loco heredis habetur, §. legatarius, & ibi glo. non iuris, Insti. de testam.

Fideicommissarius ante factam sibi restitutionem non est dominus, nam heres facit omnia ante restitutionem, & etiam manumittit forum hereditarium, gl. restitueris, in §. sed quia, Insti. de fideicommissi heredi.

Fideicommissario liberum est fideicommissum futurum inutile repudiare, §. si quis vna, Insti. eod.

Fideicommissarius potest grauari, vt fideicommissum totum, aut partem, aut etiam aliquid aliud restituerit alij, §. præterea, Insti. eod.

Fideicommissarius debet cauere heredi de conferuando eum indemnem, quan-do ante restitutionem fideicommissi compromissum factum est inter here-dem, & aliquem debitorem vel creditorem hereditarium, & timet heres, ne ob id condemnatus ei teneatur, cum hereditas, 36. & ibi glo. com promissum, ad Trebel.

Fideicommissarius vniuersalis, vel singularis si petiit fideicommissum, & obri-nuit, & heres victus appellauit, quia pendente heres debet cauere victori, victor & ante sententiam debuisset, alias transferret possessio in victorem eorum, quæ petebatur, & si victor caueat de reddendo, si heres obtineat, vel etiam si heres velit interim cauere, † l. postquam, §. Imperator, & ibi glo. 1. aut legato-rium seu fideicommissum nomine cauator.

Fideicommissarius, cui restituta est hereditas, si nomine legatorum relictorum ab herede non satisfierit, legatarius mittitur in possessionem aduersus fidei-commissarium, l. si ex causa, eod.

Fideicommissarius potest petere ab herede, vt sibi satisfieret de restituendo fidei-commissio, nisi satisfactio sit remissa a retractor, l. 4. C. vt in possessionem legatio.

Fideicommissarius vniuersalis, cuius cōditio dicitur propter natiuitatem posuit, adducitur ad custodiendum partem, l. si de ventre insper.

Fideicommissarius vniuersalis moriens ante restitutionem fideicommissi sibi factam ab herede, transmittit ad heredes suos fideicommissum purè relictum, §. si reuertitur, & ibi add. marg. in l. cum filiofamilias, §. 1. de legat. 1.

Fideicommissarius vniuersalis non tenetur legatarius ultra vires hereditatis, l. a. §. si is, qui quadringenta, ad Trebell.

Fideicommissarius vniuersalis non potest mitti in possessionem ex sola inspectione testamenti carens omni vitio, glo. ex parte, in l. 3. C. de edicto Diui Adrian.

Fideicommissarius vniuersalis, cui purè debet restitui hereditas, si sit in possessione rerum hereditariarum, est legitimus contradicere ad impediendum heredem mitti in possessionem rerum hereditariarum; secus tamen esset, si non possideret, §. si legatarius, in l. si eod.

Fideicommissarius consentiens alienationi rei sibi relicte per fideicommissum propter æ alienum hereditarium, & sic ex necessitate, non potest petere rem ipsam, sed solum pretium eius, quia isto casu intelligitur pretium reuoluisse, l. si consentiens alienationi, quæ habet voluntate, & non ex necessitate, non potest petere rem, nec pretium, quia animo donandi consensisse videtur, §. si fundum, §. 1. & ibi gl. pe. de legat. 1.

Fideicommissarius prædium alienatum non recipiat ab eo, qui emit ad creditore restitutoris, l. qui solidum, §. si de legat. 2.

Fideicommissarius alienationes factæ ante restitutionem confirmantur, quæ restitutoris, sed non pro quarta, quam heres debet retinere, nisi in certis rebus habeat quædam, l. si iam, §. 6. & ibi gl. si ad Trebell.

Fideicommissarius potest vendere rem, quam vellet, si testator generaliter sibi mandauit de rebus suis vendendis, gl. si in l. 3. C. quando decreto opus non est.

Reliqua verbo, Fideicommissarius, Rogato.

FIDEICOMMISSARIUS potest cogere heredem heredis rogati adire, & restituere, l. si in iura tempus deliberandi, quod habebat primus heres, alias non gl. reuertitur, & ibi add. in l. cum filiofamilias, §. 1. de legat. 1.

Fideicommissarius conditionalis potest cogere pure institutum adire, & etiam restituere, §. si actiones, & ibi add. marg. in l. §. si de quoribus, ad Trebell.

Fideicommissarius vniuersalis suspensus hereditatem repudiatione heredis amissam potest cogere eum adire, & ibi restituere; sed singulariter fideicommissarius, vel legatarius non potest cogere, l. nam quod, §. si non omnis, & ibi gl. i. eod.

Fideicommissarius vniuersales possunt cogere adire heredem, siue sit vnus, siue sint plures, siue in solidum, siue pro parte, cogi, §. si qui heredes, eod.

Fideicommissarius vnus ex pluribus si contemplatione totius fideicommissi cogit heredem adire, est in electione heredis, vel potest fideicommissum cogere restituere, vt in damno non remaneat, & vel partem petentis tantum, §. si qui testator, in l. i. cogi, §. si idem Marcianus.

Fideicommissarius vnus ex duobus eiusdem gradus si cogit heredem adire, & restituere sibi totum fideicommissum, fructus iudicio testatoris perceptos non restituit alteri fideicommissario, sed tantum ipsam partem restituit, à qua non detrahit Falcidianam, l. ex alio, §. 3. & ibi gl. si eodem.

Fideicommissarius, licet cogat heredem adire fideicommissario, quartam non detrahit, nisi in duob. casib. l. si paroni, §. 5. §. qui fideicommissarium, & ibi gl. non p. orat, eod.

Fideicommissarius primus non potest cogere heredem sine secundo, nisi apud eum quarta sit renouata, ibid.

Fideicommissarius secundus potest cogere heredem sine primo, quando primus non vult fideicommissum, d. §. qui fideicommissarium, & ibi gl. secundum, & l. cogi, §. 1. §. pen. eod.

Fideicommissarius non tenetur restituere amplius, quam ipse percepit, l. in l. si minor, §. de minor.

Fideicommissario, qui relicta sunt equæ, post mortem fortis equarum præstari debet, vt fructus, & etiam fecus secundus, vt causa, sicut partus mulieris, l. equis, §. de viciis.

Fideicommissario tenetur heres post mortem ad fideicommissum, & ad eius fructus, & ad omne damnum, quod fideicommissarius sustinuit ex eo, quod ei non satisfecerit heres, l. is, qui fideicommissum, §. 2. de legat. 3.

Fideicommissarius si decedat sine herede ante restitutionem sibi factam, non potest fieri restitutor heredi eius, l. apud Iulianum, l. §. si & ibi gl. decesserit, ad Trebell.

In fideicommissum transeunt omnia iura per restitutionem etiam verballem, l. facta, §. eod.

Fideicommissarius restitutione etiam verbalis sibi facta habet petitionem hereditatis fideicommissariae, & rei vindicationem, si defunctus erat dominus, sed si non erat, habet Publicianam, glo. in bonis, ibid.

Fideicommissarius potest restituere fideicommissum debitum à defuncto, l. si paroni, §. 5. §. qui Titiana, eod.

Fideicommissario re ipsa videtur restituta hereditas, quando passus est heres per fideicommissum possidere res hereditarias, vel totas, vel aliquas earum hac mente, vt vellet restituere ei, & si suscipere, secus si heres ex alia causa putauit fideicommissum possidere, l. restituta, §. eod.

Fideicommissario dicitur restituta hereditas, quando heres verbo dixit se restituere, vel quando per nuncium, vel epistolam restituit, sed & quando voluntate fideicommissarii restituit alij, quia tunc etiam transeunt actiones hereditarie in fideicommissarium, ibid.

Fideicommissario dicitur restituta hereditas per heredem, quando iussu heredis alius restituit, vel ipse restitutionem factam ab alio et ratam habuit, ibidem.

Fideicommissario fieri restitutionem per vnam rem sufficit, cum vnus ius sit vniuersale, gl. earum, ibid.

Fideicommissario restitutione facta iura sepulchrorum remaneant apud heredem, siue sepulchrum sit familiare, ius hereditarium, & in hoc fideicommissarius non habetur loco heredis, l. quia perinde, §. 2. & ibi gl. si eod.

Fideicommissario restituta hereditate ex Trebelliano à filio patroni ius liberorum, & operarum petitio apud heredem manent, & non transferuntur

ad fideicommissarium, d. glo. fin.

Reliqua verbo, Heres, 161. & §. que 166. Hereditas, 2. & §. que 16.

FIDEICOMMISSARIUS, cui est restituta hereditas, potest agere contra debitorum hereditarios, qui tenentur ad certum, sed nondum restituta hereditatem non potest agere, nisi in iudicio, casib. glo. fideiuciaria, in l. certi conditio, si certum petatur, & l. 4. C. vt in possessionem legatorum.

Fideicommissario restituta hereditate prætor decernit ei, & in cum viles actiones, d. gl. fideiuciaria, §. restituta, Instit. de fideicommissis heredit.

Fideicommissarius in reb. alienatis ab herede grauato habet vtilem actionem, nec est necessaria restitutio, cum grauatus nihil iuris habeat in illis, quod condere possit, gl. si in l. pe. §. si, C. ad Trebell.

Fideicommissarius vniuersalis restituendo secundo fideicommissario transferre in eum actiones, non tamen potest quartam retinere, l. 1. §. de illo, & ibi gl. actiones, ff. ad Trebellian.

In fideicommissarium partis, cui facta est restitutio in solidum, transeunt actiones, quæ ipso iure transeunt in alium fideicommissarium, conditione existente, d. l. §. sed & quoribus, ff. eod. & gl. si in l. ex alio, §. 2. eod.

In fideicommissarium transeunt iudicia coepa cum defuncto, sed non coepa cum herede, d. l. 1. & ibi gl. iudicia, & ibi add. marg.

In fideicommissum non transit ius hereditarium, nisi restituta hereditate, gl. res, quæ, in l. §. res, quæ, eod.

Fideicommissarius primus si restituit secundo, ius fideicommissariae hereditatis non remanet apud primum, qui non habet nisi viles actiones, & illas transfert, §. si in l. ex alio, §. 2. eodem.

In fideicommissum per Trebellianum non transferitur id, quod ad heredem heredis non transit, l. si patroni filius, §. 5. eod.

In fideicommissum per restitutionem actiones hereditarie semel transfactæ semper durant penes eum, l. facta, §. si heres, eodem.

In fideicommissum transeunt naturales obligationes totaliter, ideo respectu heredis totaliter dicitur indubitum, l. si eius pupilli, §. 4. eodem.

In fideicommissum per Trebellianum transeunt tantum actiones illæ, quæ fuerunt in bonis defuncti tempore mortis, sed non quæ non fuerunt in hereditate defuncti tempore mortis eius, l. qui ita, §. si damnum, eod.

Fideicommissario datur pro rebus alienatis per heredem rei vindicatio, sed hypothecaria in aliis rebus hereditatis, quæ non continentur fideicommissum, d. gl. 4. in auct. contra rogatus, C. ad Trebell. §. si vero contingerit, & ibi gl. in rem, in auct. de restitutio. col. 8.

In fideicommissum transit dominium rerum, quæ alienatæ sunt ab herede rogato absque restitutione, ibid.

Fideicommissarius primus si sit morosus in restituendo secundo, primo decedente sine herede ante restitutionem viles actiones transferuntur in secundum, l. pe. §. si, C. eod.

Fideicommissario transferuntur ipso iure viles actiones, quando heres grauatus est contumaciter abens, vel quando decedit sine herede, vel quando primus fideicommissarius est morosus in restituendo secundo, vel si decedit sine herede, vel quando heres grauatus alienat, d. l. pe. §. si & ibi gl. si.

Fideicommissarius primus solum habet viles actiones, quas non transfert in secundum, nisi per restitutionem, sed heres rogatus habet directas, ideo in fideicommissario primo non est necessarius ille circueus, glo. final. in d. §. final.

Fideicommissarius specialis contra fideicommissarium vniuersalem, cui restituito facta est, potest agere, l. si, C. ad Trebell.

Reliqua verbo, Actio, 122. & §. que 126.

FIDEICOMMISSARIO vniuersali, cui ex Trebelliano restituta est hereditas verbo, competit fideicommissaria hereditatis petitio contra possidores hereditarios, & in ea veniunt omnia, quæ in petitione hereditatis ciuili, l. 1. & l. de fideicommissis heredit. petitione.

Fideicommissario vniuersali restitutio fienda ex Trebelliano inducitur est, vt fiat ex officio iudicis, non tamen sequitur, quod fideicommissaria hereditatis petitio sit ciuili, quia penè omnes contractus sunt de iure gentium, actiones tamen sunt de iure ciuili, gl. si in d. l. 2.

Fideicommissario, & eius heredi bonorumve possessori competit fideicommissaria hereditatis petitio, & non datur contra verum heredem, sed contra alios, & eorum heredes, l. si eod.

Fideicommissario vtile iudicium familie exciscundæ competit ad petendam partem sibi relictam, l. si ex alio, §. 4. fam. excisc.

Fideicommissarius potest petere rem per fideicommissum relictam, vel æstimationem eius, quam testator ex necessitate rei familiaris, vel quia erat peritura, alienauit, nisi heres probet animo adimendi fideicommissum, & testator alienasse, secus si alienasset ex voluntate, l. fideicommissa, l. §. si rem, & ibi gl. 1. & gl. exigendum, de legat. 3.

Fideicommissarius non potest petere nomen debitoris per fideicommissum sibi relictum, quod testator à debitore exegit, nisi probet, testatorem exegisse animo perdurandi in eadem voluntate, & non animo adimendi, quod probatur eo ipso, quod testator totam pecuniam exactam, vel oblatam in deposito habuit, d. §. si rem, & ibi gl. substantia.

Fideicommissarius potest petere nomen debitoris per fideicommissum relictum, quod testator à debitore exegit, vel oblatam pecuniam à debitore accepit, si totam eam, vel partem in deposito habuit, & si de alia parte prædium emerit, ibid.

Fideicommissarius non potest petere statim ante mortem heredis fideicommissum sibi relictum post mortem heredis sub conditione de non petendo ad eo cautionem fideicommissi præstando, l. cum tale, §. 2. de conditio. & demonstrat.

Fideicommissario denegatur petitio fideicommissi in his rebus, quas subtraxit ex fideicommissio, non in alijs, l. Paulus, §. 8. & ibi gl. ad Trebell.

Fideicommissarius perlatæ querelæ inofficiosi testamenti, idest, postea, mota, & finita, tenetur vili, scilicet petitione hereditatis, ac si pro herede, vel pro possessore possideret, gl. 2. in l. 1. C. de inofficioso testamento.

Fideicommissarius vniuersalis perlatæ querelæ inofficiosi, & finita non tenetur

petitione hereditatis, nisi quando sciens testamentum inofficiosum, petit sibi restitui hereditatem ab inuito, ibid.

Fideicommissarius heres si sit, & etiam heres eius, a quo fideicommissum est relatum, talis heres debet vindicare hereditatem, vel agere petitione hereditatis, si contendit se pro herede, vel pro possessore possidere; de fideicommissum non habet, quem conveniat, nisi se ipsum, l. si in personam, 2. r. & ibi gl. f. C. de fideicom.

Fideicommissario datur actio contra heredem pro rebus indebitis retentis, l. ita tamen, 27. §. 6. ex Trebelliano, ad Trebellian.

inter Fideicommissarium, & heredem competit vitale iudicium familie cretundae hinc inde, §. d. ita tamen, §. Marcellus, & ibi gl. iudicium, eod.

Reliqua verbo, Hereditas, 17. §. 18.

FIDEICOMMISSARIUS vniuersalis primus detrahit Falcidiam a legatis si sit, vel ab herede relicto, quando heres coactus adiuit, non tamen detrahet quartam Trebellianicam a secundo fideicommissario, §. glo. secundo, in l. 1. §. denique, ad Trebellian.

Fideicommissarius non detrahit quartam Falcidiam de legatis relicto ab eo, nisi heres in eum liberalitatem exercuerit, qui sciens restituens totam ab eo detractione quartae, videtur in dubio voluisse facere liberalitatem fideicommissario, d. §. denique, & ibi gl. secundo.

Fideicommissarius non tenetur ioludum ad legata, si illa excedant dodrantem, §. tamen heres habet plus quarta pro eo, quod est plus, tenetur, & ita sciuntur legata, d. §. secundo.

Fideicommissarius vniuersalis non tenetur ad legata simpliciter relicta, ne plus tenetur, quam heres tenetur, l. 2. eod.

Fideicommissarius primus quandoque detrahit Falcidiam a secundo, gl. fin. in l. ex affe, 28. eod.

Fideicommissarius quandoque de legatis singularibus ab herede relicto detrahit quartam, sed non de relicto si sit, ibid.

Fideicommissarius primus non detrahit Falcidiam de relicto ab herede, nisi quando heres non detrahit, vel quia voluit totum reddere, vel quia coactus succedat hereditatem adiuit, sed de relicto si sit hullo modo detrahit, l. facta, 63. §. sed cum suspecta, & ibi gl. legatarius, eod. & glo. fin. in l. p. §. fin. C. ad Trebell.

Fideicommissarius vniuersalis, vel generalis rogatus restituere non detrahit Falcidiam, nisi in certis casibus, aliquo loco, in l. 1. C. communia de legat. Fideicommissarius particularis rei alteri restituere rogatus quartam non detrahit, sed generalis fideicommissarius recte potest detrahere in quibuscumque casibus, glo. si restituitur, in additione marg., in §. praeterea, Instit. de fideicommiss. heredit.

Reliqua verbo, Falcidia, nu. 11. §. §. 16. Heres, 167. §. §. 171. Miles, 31.

FIDEICOMMISSARIA libertas trahitur ad directam fauore militis, & fauore libertatis, & institutionis, neque enim, 14. §. f. & ibi glo. cum l. seq. de milit. testa.

Fideicommissaria libertas testamentum etiam relicto pro querela debent prestari ab obtinente in querela, dammodo singuli serui manumittendi praesent et viginti solidos, hodie tamen valent libertates, neque ipsi tenentur solvere aliquid in querela obtinenti, l. si autem, & ibi gloss. final. de inoffic. testa.

Fideicommissaria libertas a libertatis legato differt non solum quoad vsum loquendi, sed etiam quoad affectum iuris, §. gl. 1. in l. 1. de legat. 1.

Fideicommissaria libertas potest committi in voluntatem heredis tanquam boni viri, non immota eius voluntate, sed non in liberam, & expressam, veluti si heres voluerit, fideicommissaria, 46. de fideicommiss. libertat.

Fideicommissaria libertas valet relicta per haec verba, si tibi videbitur, peto, ut manumittas, intelligitur si tibi quasi bono viro videatur, & ita etiam quando ita relinquatur, si voluntatem meam probaueris, si te demeruerit, si te non offenderit, si comprobaueris, vel si non reprobaueris, quasi bonum virum, ibidem.

Fideicommissaria libertas dicitur, quando grauatur, qui grauari potest, ut manumittas, §. libertas, Instit. de singul. rebus per fideicommiss. relicto.

Fideicommissaria restitutio dicitur, quando quis bona sua aliquem rogauerit restituere, l. si legatus, 30. ad Trebell.

Reliqua verbo, Fideicommissarius, 11. §. 12. Libertas, 5. §. §. 12. Hereditas, 2. §. Substitutio, 5. §. 6. Heres, 157. §. 158. §. 159. Seruus, 90. Codicillis, 1.

FIDEICOMMITTIT potest ab intestato, sed legata relinqui non potuerunt iure antiquiori Digestorum, gl. 1. in l. 1. de legat. 1.

Fideicommissi post mortem heredis potest, sed legari non potuit iure antiquiori Digestorum, item a legatario non legabatur eodem iure, sed bene fideicommissabatur, ibidem.

FIDEI IUBERE aliud est, & aliud est iubere, gl. 3. in l. 1. de donat.

Fidei iubere non potest pro se ipso, sed bene pro alio, l. heres a debitore, 21. §. seruo tuo, de fideiussor.

Fidei iubere potest quisque pro alia, etiam si principalis debitor ignoret, l. fideiubere, 30. eodem.

Fidei iubere potest pater pro filio, & filius pro patre, & dominus pro seruo, glo. 2. in l. si ex alio, C. quod cum eo, qui in aliena.

Fidei iubere alium pro se qui patitur, videtur mandare, l. si fideiussor, 6. C. mandati.

Fidei iussu verbum si in scriptura reperitur, intelligitur ex vi verborum stipulationem interuenisse, §. si. Instit. de fideiussoribus, l. sciendum, 30. & ibi gl. 1. de verb. oblig.

Fidei iussu verbum si reperitur in aliqua scriptura, licet praesumatur per solemnem stipulationem, contra eam admittitur probatio, §. d. glossa 1. in d. l. sciendum.

Fidei iubendo videtur quis approbare obligationem bonorum suorum a debitore principali antea factam, secus in ea, quae postea fieret, l. §. fin. in quib. caus. pignus tacite contrahatur.

Fidei iussus, vel intercedendi pro aliis sunt plures modi, scilicet per mandatum, per fideiussionem, per constitutionem, per nouationem, glo. intercederit, in l. Stichum, §. §. additio, de solutio.

Fidei iubendo quis consentit, gl. 2. in l. exceptione, 11. C. de cuius.

Fidei iubens pro seruo habet eas exceptiones, quas haberet, si pro libero fidei iussisset, l. si quis seruum, §. si quis cautio.

Fidei iubens pro aliquo, credens se habere mandatum, habet solum negotiorum gestorum actionem, & non mandati, l. item si de negot. gest.

Fidei iubens sine mandato habet actionem negotiorum gestorum contra dominum, nisi fidei iussit animo donandi, & pro inuito domino, gl. 1. ibid.

Fidei iubens sine mandato in casibus notatis in l. Lucius, mandati, potest agere antequam soluat, ut principalis debitor eximat eum ab obligatione, si bene gesserit negotia principalis, sicut si cum mandato fidei iussisset, d. glo. 1. & ibi addit. margin.

Fidei iubens ex necessitate, puta ex testatoris mandato, si soluat, non repetit, l. tribus, 8. & ibi gl. non acturus, & ibi add. marg. de usufructu earum rerum.

Fidei iubens pro filio, mortuo, qui acceperat mutuum pecuniam, non tenetur, l. creditorem, ad Macedonian.

Fidei iubens pro procuratore constituto ad accipiendam pecuniam, habet actionem negotiorum gestorum contra dominum, l. idem, 10. §. ita Papinianus, mandati.

Fidei iubens, vel interueniens pro inuito, vel animo donandi, vel in rem suam, ut pro suo procuratore, vel quando est actum, ut non agatur ex fidei iussione ita, non habet actionem, §. si remuncandi, §. si passus, & ibi glossa, & nisi eodem tituli.

Fidei iubens pro seruo, qui emit frumentum ad alendum familiam domini agere debet de peculio, & non de in rem verso, quia competit soli illi, qui frumentum illud ei credidit, ut in rem domini verteret, l. quantum, de in rem verso.

Fidei iubens non videtur consentire contrahenti, nisi accedat consummando, & approbando cum, gl. ex causa, in l. 1. §. sed & si, quod iussu.

Fidei iubens pro praesente habet mandati actionem, gloss. fin. in l. ex mandato, 10. mandati.

Fidei iubens pro re animo donandi ex alicuius mandato aduersus te non habet actionem mandati, l. cum mandato, 2. r. & ibi gl. 1. eod.

Fidei iubens pro absente, vel praesente animo donandi, nullam actionem habet contra reum, gl. p. in l. ex mandato, 10. eod.

Fidei iubens in maiorem summam, quam fuerit sibi mandatum, habet mandati actionem, si in maiorem, quatenus habet mandati actionem, quatenus sibi mandatum est, & non in plus, l. rogatus, 33. eod.

Fidei iubens pro aliquo praesente, & vetante contra eum non habet actionem mandati, nec negotiorum gestorum, l. si pro re, 40. eodem.

Fidei iubens pro re in contractu, in quo pena promissa, si soluat etiam penam, in quam incidit, tenetur reus principalis totum id, quod soluit fideiussor prestare ei, gl. sumptibus in l. si mandato, 45. §. si fideiussor, eod.

Fidei iubens mandato alicuius pro Titio praesente, & non contradicente, habet mandati actionem contra virumque, scilicet contra mandantem ex expresso mandato, & contra Titium ex tacito, quia tacite manare videtur fidei iubendo pro eo praesente, l. qui fide, 53. & ibi gl. 1. eod.

Fidei iubens mandato alicuius pro Titio inuito, vel ignorante, contra mandantem tantum habet actionem mandati, non contra Titium reum, quia mandans videtur reum liberare per alium, non fideiussor, qui tantum iuxta mandati mandantis fecit, §. d. l. qui fide, & ibi gl. non etiam.

Fidei iubens pro seruo vendente tenetur, secus si fideiubet pro libero homine, l. si seruo, 24. §. si de actio. emptio.

Fidei iubens pro conductore conductoris non tenetur principali domino, id est, primo locatori, l. qui fideiussor, 53. locati.

Fidei iubens pro eo, quod cum dare oportet, non tenetur de usuris postea currentibus, secus si simpliciter diffisset fideiubere, quia tunc futura fors, ne dum visura venit, sed ubi in quantitate certum intercessit, ut rateneri non potest, glo. praestabis, in l. queto, 54. eod.

Fidei iubens pro singulis tutoribus, & nomine omnium negotiorum, tenetur pro quolibet eorum, l. si duo, 52. de administ. tutor.

Fidei iubens pro vulnere, si vulnerato postea contingat mors, tenetur de morte consequuta, l. 2. in add. marg. quorum legatorum.

Fidei iubens pro alio non potest accipere fidei iussorem, sed bene potest accipere promissorem de indemnitate, l. 4. & ibi add. marg. de fideiussoribus.

Fidei iubens pro alio habet actionem mandati, vel negotiorum gestorum, si principali absente, & sine mandato fidei iussit, d. l. 4. & ibi gl. negotiorum.

Fidei iubentes solidum, aut partes viriles, non dicuntur fidei iussisse, nisi tantum pro vitibus, paribus, l. inter eos fidei iussores, 51. eod.

Fidei iubens pro conductore vitiualis in vniuersam coductionem, videtur quoque fideiubere in vitiis, & sic etiam in eis tenetur, nisi aliud sit expressum, l. 2. §. si de administ. tutorum.

Fidei iubens censetur habere mandatum de soluendo ab eo, pro quo fidei iussit, §. si iussit, de replicatio.

Reliqua verbo, Intercedendi, Tubere, Passus, Expressio.

FIDEI IUSSE non potest esse, nisi interrogatio, & responsio sit, glo. 1. in l. sciendum, 30. de verb. obli.

Fidei iussio obligatio contra heredes transitoria est, quandoque suapte natura est transitoria, & principalis mortuus est, at si fideiussor superueniente principali moriatur, tunc videtur fidei iussor heredes tenere, cum principalis obligatus durat, ipso, heredes in defectu obligationem succedant, ibid.

Fidei iussio ita facta, nisi ille dederit tot operas, dabo tibi estimationem, valet, nec videtur in aliud fideiubere, quia hoc condemnaretur reus operis non praestiti, quia pretium loco rei succedit, glo. 1. in fin. in l. si quis pro eo, §. de fideiussor.

Fidei iussio non valet, quod quis teneatur pro alio maleficio committente, l. si reo, 70. §. fin. eod.

Fidei iussio realis licet quis fortietur forum in genere in isto loco, non tamen specialiter fortietur coram illo iudice, ubi fideiubet, gl. 2. in l. si quis in ius vocatus.

Fidei iussoria obligatio non potest stare sine principali, quando non subest, nec stipulis, nec naturalis ratio, l. 1. §. si quis ita, in fin. de verborum obli. §. Fidei iussoria

fideiussoria obligatio conditionem taciti temporis ex veriusque persona recipiunt, licet tam ex persona rei promittendi, quam ipsius fideiussoris, si testamentum, 49. §. si de fideiussor.

Reliqua verbo, Pater, 2. 2. 2. 23.

Fideiussor in genere, nu. 2. usque ad nu. 13.

Fideiussor ad tempus, in diem, vel sub conditione, nu. 13.

Fideiussor minoris, pupilli, mulieris, & furiosi, nu. 14. 15.

Fideiussor flos familias, & servus, nu. 16.

Fideiussor coloni, conductoris, & tutorum, nu. 17.

Fideiussor dotum, Magistratum, & officiorum, nu. 18.

Fideiussor cui obligatio accedat, vel non, nu. 19. usque 23.

Fideiussor de iudicio sibi datus, nu. 23. usque ad nu. 27.

Fideiussor de iudicatu sibi datus, nu. 27. 28.

Fideiussor ad rem, vel non, nu. 29. 30.

Fideiussor obligatus, vel non in dationem, vel leuiorem causam, nu. 31.

Fideiussor pactum nu. 32.

Fideiussor quando conveniri possit, vel non, nu. 33. 34.

Fideiussor exceptio, & privilegium sibi, vel principali competens, nu. 35. 36.

Fideiussor solutus, & actio competens sibi contra principalem, nu. 37. usque ad nu. 47.

Fideiussor compellitur cum debitor sibi, vel principali, nu. 47.

Fideiussor & vel principali, liberatur, nu. 48. 49.

Fideiussor si legatum, vel donatum liberaverit, aut remissio debiti facta a creditore, vel

& contra, nu. 50.

Fideiussor si creditur principali, aut creditore, vel consiliarius, vel & contra, nu. 51.

Fideiussor condemnatus, nu. 52.

Fideiussor qui ante compertum hereditatem datus, nu. 53. 54.

Fideiussor qui ante compertum hereditatem datus, nu. 55. 56.

Fideiussor, vel principalis mora, & obligatio ex hoc facta, nu. 57.

Fideiussor quando tenetur ad verum ex mora, & interesse ratione loci, vel alius, nu.

mor. 58. 59.

FIDEIUSSOR rei le iudicatum solvendo est eius procurator, & potest eum

defendere etiam per procuratorem, i. ceter. §. si de procuratorib.

Fideiussor nocet factum principale, quando tali facti debitoris consensit, gl.

exceptione, in l. 1. §. 15. pro quo, quod quilibet iuris.

Fideiussores dare obligatur liberatur dando pignora etiam initio creditores, gl.

in l. 1. qui satisfare.

Fideiussores dare obligatur si non potest dare eos, remittitur iuratori cautioni, ut iuret se fideiussorem non posse, & se facere, quod & vult, ibi.

Fideiussores praestandi impotentia probatur per solum iuramentum, gloss. fin.

ibidem.

Fideiussores dare obligatur potest dare pignora, si velit, ibid.

Fideiussor, qui propulsam animal ante moram occidit, tenetur actione doli,

quia debitor liberato per consequens ipse quoque dimittitur, l. si fideiussor,

de dolo.

Fideiussor si promissam speciem occidit, cum esset debitor principalis, & ipse

met fideiussor, vel solus debitor in mora, tunc datur creditor prima actio di-

recta, si solus fideiussor fuit in mora, datur velis prima actio, si autem nul-

lorum fuit in mora, datur actio de dolo, gl. 1. ibid.

Fideiussor speciem debitam occidendo non ob id censetur esse in mora, secus si

principalis occideret, ibid.

Fideiussor quando assimilatur pater, non tamen quando filius familias iussa pa-

tris contraxit, gl. & non pater, in l. 31. sed verum, de minorib.

Ad fideiussorem petens censetur petere a reo principali, l. adversus, 29. de arbit.

Fideiussoris interest a reo non peti, quod raro contingit, veluti quando fideiussor

est in rem suam, vel est socius, & contra tamen saepe interest rei, a fideiussore

non peti, gl. 1. ibid.

Fideiussor pro futura obligatione datus tenetur, si sic acceptus sit, secus si sic non

sit acceptus, eo tempore, §. 1. & ibi gl. acceptus, de solutio.

Fideiussor datus pro eo, qui ex delicto conveniendus est, tenetur, l. Græcæ, §. 8. tu-

tor, de fideiussor.

Fideiussor non tenetur aliter, quam si se quid daturum, vel facturum promittat,

& ideo frustra promittit promittendo reum principalem daturum, vel factu-

rum, quia factum alienum promittit, quod inutiliter promittitur, l. si reus,

reus, 6. eod.

Fideiussor pro mutuum acceptum si statim atque fideiussit, præmonet, nec ipse

creditor numeret ei, pro quo fideiussit, talis præmonitio atque prolatio ni-

hil obest creditori numeranti, quia creditor adversus fideiussorem quaesita

est actio per obligationem, l. verum, in add. marg. de constit. pecun.

Fideiussor si pro presente fideiussit, videtur mandato presentis fideiussisse,

& sic contra eum habent actionem mandati, secus quidam pro absente fideiussit,

quia eo casu habent actionem negotiorum gestorum contra eum, gl.

actionem, in l. si fideiussor, ad Velle.

Fideiussor remanet obligatus etiam principali defuncto sine herede, quando obli-

gatio fideiussoris est commissa, antequam principalis exstingueretur, sed si

est committenda post, & tunc si principalis defunctus sine herede, & obli-

gatio fideiussoris durat, potest committi, quia licet personæ principalis de-

functæ hereditas non sit adita, tamen aditæ hereditas, quæ repræsentat de-

functam, si principalis caput sit ab hostibus, non potest interim obligatio

fideiussoris committi, quia personæ principalis ab hostibus capta interim non

est hereditas, nec qui personam captam repræsentat, l. 1. §. idem, Pomponius, &

ibi gl. extaret, & add. marg. depositi.

Fideiussor accipi potest & ante obligationem, ut promitto, quod tu illi credes,

& etiam post obligationem potest, & verbis obligatur, gl. rectissime, in l. 1. si

verbo non, 10. §. si post, mandati.

Fideiussor ubi nomine principalem obligari potest, ibi & mandati actio con-

sistere potest, l. si hereditatem, §. 3. mandati.

Fideiussor præter interrogatus debet fideiubere, & sic per stipulationem tan-

tum, & inter presentes sit fideiussor, l. si hereditatem, & ibi gl. pe.

Fideiussor eius qui ita promittit, si Stichum non dederit, centum millia dabo, p-

terit Stichum vilis redimere, & solvere, ne centum millia stipulatio com-

mittatur, & contra eum compertit mandati actio, l. si quis pro eo, 46. eod.

Fideiussor si pro eo, qui hominem in genere promittit, dedit creditori alienum

seruum, non liberatur ipse, nec liberat principalem, & ideo ob eam causam

non ager mandati contra eum, nisi creditor servum sibi datum videret, &

ita liberatio rei principalis contingat, l. Julianus, 47. §. si eod.

Fideiussor, qui creditori prædixit, se non fideiussurum, si postea fideiubeat, tenet-

tur, quia per actum sequentem videtur derogari priori gloss. pudori, in l. qui

in l. Quintus, 48. eod.

Fideiussor in omni contractu bonam fidem præstare debet, l. si mandato, §. 9. §.

1. eodem.

Fideiussor, vel mandator promittens se præstaturum intra certum tempus, post

illud potest conveniri, nisi dixisset tunc, quod exinde volebat teneri, quia tunc

habet exceptionem, d. si mandato, §. 2. & ibi gl. pen.

Fideiussorem aliquem daturum si quis repromiserit alicui, & is intercedere no-

lit, satis est promittenti, si aliquem æquè idoneum subministrat, l. si quis do-

rum, §. in add. marg. locati.

Fideiussori emptoris potest servus emptus redhiberi, si is in omnem causam fi-

deiussor acceptus sit, l. Latinus, §. 5. de edil. edict.

Fideiussorem vulgo autorem secundum, vel etiam confirmatorem vocant, l. illud

queritur, 4. & ibi gl. 1. de enitio.

Fideiussor promissus sinit fideiubere, dando alium æquè idoneum, liberatur 4

ille, qui promissus, dare, gl. 1. in add. marg. ibid.

Fideiussoris factum non nocet reo principali, gl. autorem, in l. si per impru-

dentiam, §. 1. de enitio.

Fideiussorem dare obligatur liberatur dando pignora, l. si dictum, §. 6. eod.

Fideiussor ab initio si tenetur insolvidum, & sic remanet insolvidum, subducto

confideiussore per in integrum restitutionem, secus si ab initio pro parte te-

neretur, quoniam tunc pro parte tenetur, etiam subducto confideiussore per

restitutionem etiam in integrum, gl. si. in l. si minor, §. 1. de acquir. heredit.

Fideiussor dicitur debitor, l. si fideiussor, de legat. 1.

Fideiussor simpliciter fideiubens in omnem casum videtur fideiussor, gl. 2. in

add. marg. quorum legatorum.

Fideiussor si delato sibi iuramento de se tantum iuraverit se non esse obligatum,

id est, se non fideiussisse, nihil prodest reo principali, sed si iuraverit in rem,

scilicet pecuniam non esse numeratam, vel solutam fuisse, cum se ei delatum

esset, tunc datur, ut etiam reo principali, exceptio iurifurandi, l. 1. §. si fideiuf-

for, & ibi gl. in rem, quarum rerum actio.

Fideiussor non potest obligari sine verbis, & sic requiritur stipulatio, l. §. satis

acceptio, in si. de verbor. oblig.

Fideiussor non potest obligari antequam principalis, l. si ita stipulatus, 14. eod.

Fideiussor ex suo facto tenetur, sicut quilibet prohibens tenetur actione iniuria-

rum & confessoria, si eius interfuit, prohibitum non esse, sed non est illa stipu-

latione, gl. neuter, in l. cum filius familias, 49. §. 1. eod.

Fideiussori quoque nocet mora debitoris principalis, non, ut arguitur fideiussor-

is obligatio, sed ut transeat contra fideiussores, & eius heredes, l. mora, 88. &

ibi gl. 1. eod.

Fideiussores, & mandatores differunt inter se, quia fideiussores sequuntur obli-

gationem, sed mandatores semper procedunt, nisi in vno casu, gl. 1. in rubr.

de fideiuss.

Fideiussor potest accedere obligationi comodatæ, & depositi, qui tenetur etiam

de eo, quod dolo malo, aut culpa fecit pupillus, vel servus, in quem depositum,

vel commodatum est, l. 2. eod.

Fideiussor, & ipse principali obligatur suum heredem obligatum, relinquit fi-

deiussor, l. 4. eod.

Fideiussor obligatus se dare alternatim, puta Stichum, aut decem pro eo, qui §.

tantum debet Stichum, vel tantum decem, non tenetur, quia in aliam po-

terius obligationem acceptus ceciderit, quam reus principalis tenebatur, l. Græcæ,

§. si quis, eod.

Fideiussor potest accipi pro fideiussore, d. l. Græcæ, §. si.

Fideiussores possunt accipi, & in partem pecunie, & in partem rei, l. si fideiussor,

9. eodem.

Fideiussor non potest accedere, ubi nulla subest obligatio, l. qui contra, 1. eod.

Fideiussor non tenetur, quando principalis obligatio non valet, d. l. qui contra,

& ibi add. marg.

Fideiussor acceptus, si reus principalis non soluerit, obligatur, & tenetur, si reus

principalis interpellatus in iudicio, vel exera, non soluit, vel si antequam

interpellaretur, decederet, l. fideiussor obligari, 16. §. si eod.

Fideiussor duorum reorum potest quis esse, l. heres a debitore, 21. §. penult.

eodem.

Fideiussor potest accipi mortuo reo promittendi etiam ante aditam heredita-

tem, l. mortuo, 22. eod.

Fideiussor intercedens pro furioso, vel prodigo nullo modo tenetur, sed pro fu-

rioso civiliter, & criminaliter obligato tenetur naturaliter, sed contra eos ha-

bet regressum per actionem mandati, sed pro furioso vel prodigo obligato

naturaliter tantum tenetur, sed non habet regressum per actionem mandati,

gl. 2. in l. Marcellus, 25. eod.

Fideiussor pro tota quantitate potest dari ab vno ex duobus reis, l. ei duo, 40. eod.

Fideiussor obligans se dare decem modios tritici pro certa quantitate pecunie,

quam principalis debebat, non tenetur, quia non potest accipi in aliam spe-

ciem, quam principalis tenebatur, l. si ita fideiussorem, 42. eod.

Fideiussor licet regulariter non possit obligari ad aliud, quam sit obligatus de-

bitor principalis, quando obligatio est in datione, secus quando factum est in

obligatione, quia potest se obligare ad aliud, quam sit obligatus principalis,

videlicet ad interesse, seu ad restitutionem damni, l. stipulatus est, 44. & ibid.

add. marg. eod.

Fideiussor acceptus pro contractu a lege reprobato effectualiter non tenetur, l.

cum lex, 46. eod.

Fideiussor acceptus pro venditione prædij dotalis valet, sicut & pro venditione

prædij minoris, l. gl. 1. ibid.

Fideiussor

Fideiussor non potest accipi pro deportato ex maiori obligatione, l. si debitori, 47. eodem.

Fideiussor potest intercedere pro fisco, sine pro obligatione in fiscum translatam, debitor deportato, sed pro deportato non potest intercedere, cum omnis obligatio extincta sit, gl. i. in add. marg. ibid.

Fideiussor inter accipit per creditorem de crimine capitali, post fideiussorem tenetur creditor, licet ipse reus capite sit damnatus, l. capitis, 53. & l. 2. eod.

Fideiussor acceptus in principali, non tenetur in eo, quod venit in pignoratitia, quia non pignori, sed pro principali obligatione fidem suam obligavit, l. si in pignore, 54. eod.

7 Fideiussor non potest obligari eodem, & pro eodem, l. si quis pro eo, 56. §. 1. & l. 1. C. de iur. i. eod.

Fideiussor acceptus à colono promittente pensionem usque ad quinquennium, tenetur in universis pensionibus omnium annorum, l. si à colono, 58. eod.

Fideiussores dati ab eo, qui tenebatur prestare eos ex prouisione hominis, si decesserint, aut etiam rem omnem familiarem inopinata fortasse impetu amiserint, de nouo tenetur prestare alios, secus si tenebatur ex prouisione legis, 71. §. & ibi glo. 1. vt in possessionem legatorum.

Fideiussor si denunciat creditori ne numeret, creditor si erat obligatus numerare, potest numerare, ita, quod fideiussori noceat, secus si creditor non erat obligatus, 71. §. 4. & ibi glo. 1. vt in possessionem legatorum.

Fideiussor si denunciat creditori ne numeret, creditor si erat obligatus numerare, potest numerare, ita quod fideiussori noceat, secus si creditor non erat obligatus, 71. §. 1. in l. si fideiussor, 62. de fideiussor.

Fideiussor potest promittere penam, ad quam non tenetur debitor principalis, & obligatur ad eam, gl. f. & ibi add. marg. in l. si reus, 65. eod.

Fideiussor non tenetur in plus, quam promiserunt, gl. 1. in l. fideiussores Magistratuum 68. eod.

Fideiussori, qui in obligationem non incidit, acceptatio si fuerit facta, ea non prodest debitori, l. pen. eod.

Fideiussoris obligationem non auget rei contumacia, l. si. eod.

Fideiussor conuentus iurat de calumnia, licet repetat à reo, gl. 1. in f. in l. solutio, 23. de solutio.

Fideiussor prohibens ire agere, non committit stipulationem per te non fieri quominus mihi ire agere liceat, l. inter artifices, 31. eod.

Fideiussor etiam si praestet patientiam, non efficit, quominus reo prohibente ire agere, committatur stipulatio per te non fieri, quominus mihi ire agere liceat, ibid.

8 per Fideiussoris dationem perpetuatur actio, quando per litis contestationem perpetuatur, sed ea, quae non perpetuatur per litis contestationem, nec perpetuatur per fideiussoris dationem, gl. iam reuocato, in l. cum qui sibi, 38. §. si quis pro reo, eodem.

per Fideiussoris dationem non perpetuatur restitutio actionis, cum nec per litis contestationem perpetuatur, sed deinde restitutione habita, perpetuatur actio restituta, ibid.

per Fideiussoris dationem non tenetur quis in plus, quam tenebatur, quando dedit fideiussorem, praestando se nolle tenei in plus, quam appareret eum tenei, & per hoc nolle sibi in aliquo prauidere, ibid.

Fideiussor illius, qui commodata res subrepta est furto, non habet actionem furti, l. cum qui, 74. §. pater, de furtis.

Fideiussor non minuit, quam heredes possunt allegare iustam ignorantiam, l. qui in alterius, 42. §. 1. de reg. iur.

Fideiussor dare obligatus dando pignora non liberatur, nisi creditore volente, quoniam est periculum in custodiendis pignoris, gl. 2. & ibi add. marg. in l. in eo, quod plus sit, 130. eod.

Fideiussor dare obligatus iurando, qui eos repetere non potest, releuatur ab eis dandis, & sufficit, quod promittat cum iuramento, & obliget bona sua, anth. generaliter, C. de Episcopis & cler.

Fideiussor non tenetur quis dare, ubi commodè non potest eos habere, gl. 1. in d. anth. generaliter, C. eod.

Fideiussor, & mandatorum confugientium ad Ecclesiam bona sunt à iudice inuestiganda, ex quibus repetitis debet iudex creditoribus satisfacere, l. si. §. l. an, C. de his, qui ad Eccl.

Fideiussor, vel pignus si intercedat in contractu, vel in stipulatione facta super actu à lege prohibito, non tenet, gl. ob id, in l. non dubium, C. de legibus.

9 Fideiussoris persona requiritur in praeiudicis stipulationibus, neque sufficiunt pignora, gl. cum iudex, in l. 1. C. de litis contestatione.

Fideiussores insoluidum tenentur semper, etiam si fideiussor sit simpliciter, & non constituto, sed insoluidum, gl. 2. in l. si paternam, C. ad Velleian. & l. 3. C. de fideiuss.

Fideiussor simul cum principali non potest conueniri insoluidum, l. 1. C. de fideiussor. tutorem.

Fideiussor, & mandator cuique contractui potest accedere, glo. f. in rubr. C. de fideiussor.

Fideiussor praecedit, & sequitur obligationem, sed mandator tantum praecedit nisi in vno casu, constitutor tamen tantum sequitur obligationem, ibi glo. f. de fideiussorem, in §. si quis igitur, in anth. de fideiussoribus.

Fideiussor non sunt obligati obligatione nouata, nisi ipse sit de nouo obligauerint, l. 4. C. de fideiussoribus.

Fideiussor in penis, quae crescunt contra reum non tenetur, gl. 1. in l. fideiussor, 10. C. eod.

Fideiussoris heres exemplo rei principalis tenetur, l. fideiussoris, 24. C. eod.

Fideiussor datus pro lite prosequenda, accusator non prosequente, non tenetur vitra quantitatem, quam promissit, si accusator non prosequatur, & fideiussor soluendo non liberat principalem, & accusator delictum notatur infamia, & punitur pro motu iudicis, l. 2. C. ad Turpillianum.

Fideiussor à mandatore, & sponsore differt, gl. fideiussorem, in §. si quis igitur, in anth. de fideiussoribus, col. 1.

Fideiussor, & confirmator acquiparantur quoad hoc, vt emptor prius debeat conuenire venditorem, quam confirmatorem venditionis, §. sed neque, & ibi gl.

confirmatorem, in anth. de fideiussoribus, col. 1.

Fideiussor in dubio non tenetur, nisi ad id, quod principali potest iniungi, l. C. de muneribus, & honoribus, lib. 10.

Fideiussor promittens restituere omnes fructus, qui percipiuntur, ad hoc, vt si questatio euitatur, non intelligitur obligari, nisi pro fructibus triennij lib. 5. l. C. de agricoltis, & censibus, lib. 11.

Fideiussor non potest uti obligatione de iure ad penam corporalem pro delinquente, sed de consuetudine contractum seruatur in quibundam locis, glo. 1. vniuersitate, in extraneis, de Pace Constantia, §. Valsali.

Fideiussor est, qui pro alio obligatur, in princ. Inst. de fideiussor.

Fideiussor tenetur sunt, vt diligenter, & cautus res geratur, ibid.

Fideiussoris obligatio transitoria est ad heredem, §. fideiussor, Inst. eod.

Fideiussor, & praecedere, & sequi obligationem potest, §. si fideiussor, 2. Inst. eodem.

Fideiussor ad hoc accipitur, vt ab eis exigatur, quod à debitorum exigi non potuit, §. f. Inst. de replicatio.

Fideiussoris appellatio est conueniunt omne accessorium, puta si sit mandator, siue fideiussor, siue aliter, gl. 2. ibid.

Fideiussor dicitur ex eo, quod pro alio fidem suam adstrinxerit, ibid.

Fideiussor fideiubens pro absente, habet contra eum actionem negotiorum gestorum, sed non mandati, cum non intercesserit mandatum, l. ex mandato 20. mandati.

Fideiussor, qui intercessit animo donandi, si soluat, non habet regressum contra debitorem principalem, l. quod autem, de pactis.

Fideiussor, quos quis dedit in compromisso, si decesserint, de nouo tenentur dare alios aequè idoneos, l. ne in potestate, 26. de arbitris.

Fideiussor accedere potest compromisso facto à pupillo sine tutore, quia pupillus naturaliter obligatur compromittendo, 71. §. si pupillus, 35. & ibi glo. per ti, eod.

Fideiussor in rem suam promittens pro reo principali accipiendus est, & pactum cum eo factum, cum reo factum esse videtur, l. sed & si fideiussor, du pactis.

Fideiussor in rem suam dicitur ille, qui pro suo defensore, vel procuratore respondit, gl. 1. ibid.

Fideiussor promittens sine mandato de indemnitate praestanda ei, qui gerebat alicuius negotia, gerens habet duplicem actionem, scilicet negotiorum gestorum contra fideiussorem, eadem conditione, si certa est promissio, alias est stipulatio, ipse tamen fideiussor habet actionem negotiorum gestorum contra dominum, nisi donandi animo fideiussisset, l. 3. §. si cum l. sequent. de negotiis gestis.

Fideiussor promittens indemnitatem, & sic interesse, non tenetur ex suo facto, nec committitur stipulatio ex mora sua, glo. neuter, in l. cum filiusfamilias, 49. §. 1. de verb. oblig.

Fideiussor de indemnitate eius actionis, quam habiturus sum, potest accipi aduersus eum, pro quo ego fideiussor, vel mandator, vel negotiorum gestorum, l. 4. de fideiussoribus.

Fideiussor licite potest recipere pecuniam pro fideiussione, l. hoc iure, §. 1. de donation.

Fideiussori eius, qui donauit supra debitum modum legis competit exceptio immodice donationis, etiam inuito donatore, ne fideiussor amittat pecuniam donatore existente non soluendo, l. fideiussor, 24.

Fideiussor donantis vitra debitum modum competit exceptio immodice donationis, quae ex causa donationis fideiussisset, 71. §. si cum l. in addit. marg. ibid.

Fideiussor promittens debet illud, quod reo principali prodest, l. si quis cum, & ibi gl. 1. si quis cauto.

Fideiussor, & alij, qui non principaliter, sed accessorie accedunt obligationi insoluidum tenentur omnes, sed qui principaliter obligati sunt, vniuersi, quod eorum pro parte tantum sua conuenitur, glo. fin. & ibi addit. in l. si quod iussu.

Fideiussor agitur iure cessu, quod cedens agere non potest, cum sit ei solutum, gl. per cessum, in l. si C. de iure dotium.

Reliqua verba, Adymissores, Exromissores, Filium, 121. 123. Obligatio, 19. in Pendentia, Sententia, 16. Seruus, 45. 46. Aliter, 4.

FIDEIUSORES dati ad tempus postea etiam à principalibus illo prorogato non tenentur, nisi ipsi de nouo se obligauerint, l. Labeo, §. fin. de arbitris.

Fideiussor in prorogatione termini facta consensu partium principalium, debent iterum promittere, qui si nolint, alij aequè idonei adhiberi debent, ibid.

Fideiussor si sit acceptus sub conditione pro reo, qui in diem tenebatur, fideiussor in pendenti est, ita vt si ante diem copditio impleta fuerit, non obligatur secus si dies, & conditio concurrerit, vel si conditio sit impleta post diem, l. fideiussor obligari, 16. §. fideiussor, de fideiussor.

Fideiussor duabus actionibus eiusdem pecuniae nomine potest obligari, nam si in diem acceptus non pure accipitur, ex vitioque obligatur, l. heres est debitor, 21. §. 1. eod.

Fideiussor obligans sub conditione facit locum beneficio epistolae Diui Adriani, l. si plures, 27. eod.

Fideiussor vnus ex pluribus sub conditione obligatis si non est soluendo, actio in alios fideiussores restituitur per restitutionem in integrum, d. l. si plures, & ibi gl. restituendam.

Fideiussor datus ad tempus dicitur liberari tempore, l. tutor datus, 69. & ibi glo. 2. eod.

Fideiussor potest accipi sub duabus conditionibus copulatiue conceptis, pro obligato sub vna illarum, non tamen tenetur, nisi vtraque extiterit communis conditio, sub qua reus & fideiussor promiserunt, secus si prius extiterit alia conditio, sub qua promissit ipse fideiussor, ibid.

Fideiussor, & reus principalis quando sunt obligati sub diuersis conditionibus, incipitur vtra earum prior extiterit, nam si reo iniuncta extiterit prius, tunc tenetur etiam fideiussor, cum conditio eius extiterit, ac si reus ab initio pure, & fideiussor sub conditione acceptus esset, sed & fideiussoris conditio prius extiterit,

existeret, non tenetur fideiusor, l. si a res, 70. §. 1. eod.

Fideiusor datus ad tempus si intra illud soluerit procuratoris falso creditoris etiam si creditor ratum habuerit post tempus, quo liberati poterit fideiusor, non potest repetere fideiusor, nec minus potest agere mandati aduersus eum principalem, quam si tunc praesens creditor dedisset, l. cum decem, 71. §. 1. de solut.

Reliqua verbo, Obligatione, 17. 18.

Fideiusor minoris succurritur minori, nisi quando minor est tantum naturaliter obligatus, & sic non refistitur, quia iure communi vltus est, & tunc eius fideiusor non succurritur, gl. succurritur, in l. minor, de procuratoribus.

Fideiusor minoris, vel pupilli succurritur in casu, quo pupillus non tenebatur, & ideo non refistitur, secus quando pupillus tenebatur, & ideo non refistitur, quia tunc fideiusor & sibi succurritur, t. glo. penult. in l. si pupillus, 35. de arbitris.

Fideiusor mulieris iuuatur exceptione, qua ipsa mulier, l. quamuis, §. interdu, ad Velleian.

Fideiusor obligans se pro pupillo, furioso, vel prodigo naturaliter obligatis, efficaciter tenetur, nec contra eos competere sibi actio mandati, l. Marcellus, 2. de fideiussor.

Fideiusor obligans se pro adulto habente curatorem, sed non autorizantem efficaciter tenetur, neque contra eum sibi competit actio mandati, gl. 1. ibid.

Fideiusor obligans se pro pupillo interuentu tutoris, habet actionem mandati, vel negotiorum gestorum contra pupillum, & idem quando pupillus locupletior factus est, gl. 1. ibid.

Fideiusor non potest accedere obligationi, quae nulla est, & ideo fideiusor non infans, vel pupillo permitte tutor, cum nec naturaliter obligetur, non tenetur ibidem.

Fideiusor intercedens pro pupillo ciuilitate & naturaliter obligato tenetur vtiliter, nisi refistatur ex persona minoris, sed intercedens pro pupillo naturaliter tantum obligato tenetur, nec iuuatur per restitutionem ex persona pupilli, ibidem.

Fideiusor intercedens pro furioso, vel prodigo obligatione contracta ante furorem, vel prodigalitatem, vel etiam postea, quando obligatio defendit ex re, efficaciter tenetur, cum ipse furiosus, vel prodigus teneatur, gl. 2. ad med.

Fideiusor intercedens pro furioso, vel prodigo, qui fuerat naturaliter tantum obligatus, & ante vitium tenetur cum effectu, cum tali obligationi potuit accedere, sed contra eos non ager actio mandati, t. glo. 2. ad med.

Fideiusor minoris si dolo aduersarii facta sit venditio a minore, & deuentum est ad restitutionem potest agere actione de dolo, si fideiusor fuerit minor, gl. penult. l. 2. C. de fideiussor.

Fideiusor minor non competit restitutio, qui minor sui facilitate est laesus, secus si dolo aduersarii, quia tunc restitutio minoris competit etiam fideiusori, gl. ibid.

Fideiusor potest petere restitutionem, licet minor non petierit, in casu quo minor est laesus dolo aduersarii, gl. 1. ibid.

Fideiusor minoris prodest beneficium restitutionis, etiam si dolo non interuenit, quando refistitur minore, & eius fideiusore, creditori daretur regressus contra alium, secus si contra alium non daretur, quia tunc beneficium restitutionis non transit ad fideiusorem, ibid. & l. si pupillus, 89. & ibi gl. fin. de acqui. hered. gl. interdu, in l. 3. §. sed verum, de minorib.

Fideiusor non tenetur cum pro furioso, vel simili intercedit, gl. fin. in l. 2. C. de fideiussor minorum.

Fideiusor, vel tutor si sint obligati super validatione alienationis minoris, tenentur ei, cui alienatio est facta, minori autem non praeducatur, gl. ob id, in l. non dubium, C. de legib.

Fideiusores non idoneos si receperit minor, vel mulier ignoranter, succurritur eis, gl. propter imperitiam, in l. de die, §. si seruus, qui fatidare cogatur.

Fideiusores si sine dati mulier, & minor, propter imperitiam legum eis succurritur, imò succurritur etiam illis, qui tales acceperit fideiusores errorum iuris, cum ipsi damnum vitare velint, ibid.

Fideiusor minoris decepti caliditate aduersarii restitutione sua iuuatur, non minoris, cum illa possit vti sine minore, si dolo dat causam contractui, aliàs quando potest agere ex eo contractu, non refistitur, gl. interdu, in l. 3. §. sed verum, de minor.

Fideiusor minoris refistitur, quando minor dolo creditoris est deceptus, aliàs non refistitur, gl. perpendendum, in l. in causa, 13. §. 1. eod. gl. non enim, in l. in causa, 16. §. Pomponius, eod.

Fideiusor minoris quandoque etiam si non sit dolo refistitur in duobus casibus, gl. perpendendum.

Fideiusor minoris refistitur ex persona minoris, quando dolo incidit in contractum, licet ipse minor non refistatur, quia iure communi est tutus, gl. non enim, in l. in causa, §. Pomponius, eod.

Fideiusor minor si fuerit refistutus, non ob id liberatur reus principalis, l. minor, 48. eod.

Fideiusorem nullum dare, vel dare fideiusorem paria sunt, l. quamuis, §. si conueniatur, ad Velleian.

Fideiusor mulieris intercedens contra Velleianam iuuatur exceptione Velleianae, sicut & ipsa mulier, & in pristinam debitorem refistitur creditori actio, l. si mulier, 16. §. si eod.

Reliqua verbo, Minor, 12. 36. Tutor, 8. usque 68.

FIDEIUSOR est filiusfamilias accipiens mutuum pecuniam subuenitur per Macedoniam, l. sed Iulianus, ad Macedonia.

Ad ius tutore filij mei illud, quod mihi debebat, si accipere, teneor illi de pecunia actione mandati, quatenus peculium est, sed non actione de in rem verso insoluidum, quatenus sibi solutum est, l. 3. §. si filius, & ibi gl. mag.

Fideiusor parci datus a filio non debitor habet exceptionem doli, si non soluit, sed si soluit, habet condemnationem indebiti, l. 3. §. si filiusfamilias, de pecul.

Fideiusor pro defensore filij abf. nris si mandato matris eius intercesserit, exceptione Velleianae tanquam fideiusor mulieris iuuatur, si actor scilicet

mulierem mandasse, secus si ignorauit, l. 1. si fideiusores, ad Velleian.

Fideiusores pro defensore abfentis filij mandato matris intercedentes, ignorant rectores, non iuuatur Velleiano, nec habent regressum contra mulierem mandantem, habent tamen negotiorum gestorum contra defensorem, vel filium abfentem, cum factio illorum liberetur, d. l. si fideiusores, cum l. seq. & ibi gl. actionem.

Fideiusor, qui pro filiofamilias, contra Macedoniam contrahente interuenit, animo donandi, non iuuatur exceptione Macedoniam, secus est in fideiusore mulieris intercedentis contra Velleianum, t. glo. si ab ea, in l. si mulier, 16. §. si eod. tit.

pro Fideiusore filiofamilias vel seruo ex causa pecuniaria si quis soluerit animo eis donandi, pater vel dominus non agit mandati, quia filius, vel seruo, nihil abest, nec pater vel dominus videtur soluisse, quia donans non parci, vel domino, sed seruo, vel filio donare voluit, si verò ipsi parci, vel domino donare voluit, possent ipsi agere actione mandati, t. gl. 1. in l. si verò non remunerandi, §. 1. mandati.

Ad Fideiusore serui mei si illud, quod mihi ipse naturaliter debebat, accipere, teneor illi de peculio actione mandati, quatenus peculium est, sed non de in rem verso, quatenus sibi solutum est, l. 3. §. si filius, & ibi gl. sol. mandati, de pecul.

Fideiusor intercedere potest in obligatione naturali serui, non tamen tenetur amplius, quam ipse principaliter contrahens, licet efficacius obligetur, gl. si. in add. marg. in l. si seruus, 2. §. fin. de actio. empti.

Reliqua verbo, Filius, 12. 123. Seruus, 10.

FIDEIUSOR intercedens pro conductore domus non solum tenetur ratione pensionis, sed etiam ratione massariorum, seu supellectilium, l. amissi, §. 2. §. pen. & ibi add. marg. de fideiusor.

Fideiusor simpliciter datus a colono tenetur etiam ad pretium instrumenti fundi, t. d. p. & ibi gl. dotis.

Fideiusor conducentis praedium ad quinquennium, finito tempore non tenetur pro tempore futuro, etiam si conductor remaneat in conductione illa post finitum tempus, l. non interigitur, §. cum in quinquennium, de iure fisci, & l. cum Hermes, 7. C. de locato.

Fideiusor eius, qui conduxit vechigal ad quinquennium, est postea ab eodem conductore reconducatur, nihilominus tenetur de quinquennio, t. glo. si. in d. l. si eum, ibid.

Fideiusor tutoris mortuo ratore sine herede potest conueniri ex sua stipulatione in id, in quod ipse tutor potuit conueniri, siue fideiusor, siue in omni causam fideiusor, l. sine herede, 32. & ibi gl. de administ. tutorum.

Fideiusor tutoris non tenetur ad ea, quae tutor sponte ex voluntate sua post pubertatem administrai, l. Lucius, 46. §. Paulus, eod.

Fideiusores promittentes se nominari a tutoribus, & in actis nomina sua scribi, nihil contradicentes, tenentur, ac si iure legitimo stipulatio fuisset interposita, l. 4. §. si de fideiussor. tutorum.

Fideiusorum vicem sustinent affirmatores, qui se idoneos esse tutores affirmauerunt, ibi, & l. 1. §. Dinus, de Magistrat. conueni.

Fideiusores tutorum a pupillis conueni ex stipulatione, rem pupilli saluam fore, eadem reputationes habent, quas habent ipsi tutores, l. 5. de fideiussor. tutorum.

Fideiusores, qui rem pupilli saluam fore cauerant, si petierunt, vt adultus primò conueniret tutorem, atque ideo promiserunt se reddituros ei, quod a tutore non posset consequi, fideiusores, qui soluendo sunt conueni ab adulto pro residuo, quod a tutore non fuit consequutus, habent beneficium diuisionis, l. pe. & ibi gl. 1. eod.

Fideiusor datus a tutore testamentario rem pupilli saluam fore, tenetur, si tutor dedit eum sciens se non teneri date, aliàs non teneatur fideiusor, l. Grac, 8. §. a tutore, & ibi gl. datus, de fideiussor.

Fideiusor acceptus in defectum curatoris principalis promittentis rem pupilli saluam fore post legitimam aetatem adulti, curator existente soluendo non tenetur, nisi curator postea defuisset, cile soluendo, l. si fideiusores, 4. eod.

inter Fideiusores plures vnus tutoris datus pupillo speciali iure, non est locus beneficio Diui Adriani, scilicet vt diuidatur actio, sed in vnum potest dari actio insoluidum, ita vt ei, qui conueniatur, actiones praestentur aduersus ceteros, l. si. & ibi gl. 1. rem pupilli saluam fore.

Reliqua verbo, Tutor, 41. 42. 43. Affirmati.

FIDEIUSOREM dari dotis nomine ante solum prohibitum est, glo. post solum, in l. exceptiones, 7. de exceptio.

Fideiusor mariti post solum, matrimonium datus non habet exceptionem personalem competentem marito, quod non teneatur, nisi inquantum facere potest, imò insoluidum dotis nomine condemnatur, d. l. exceptiones.

Fideiusor pro dote restituenda, vel conseruanda a viro propter perfidiam euitandam inter coniuges, non potest dari constanter matrimonio, nisi in casu inopia, gl. 1. & ibi add. marg. in §. 1. Instit. de fideiussor.

Fideiusor siue pro dote dari non potest, sic nec mandator potest, gl. possit, in l. si hereditatem, 32. mandati.

Fideiusores accepti simpliciter pro Officiali intelliguntur promittere indemnitate reipub. & non vltra, glo. 1. in l. fideiusores Magistratum, §. 2. de fideiussor.

Fideiusor simpliciter acceptus pro Magistratu, vel officiali videtur intercedere in interesse, non autem in penam, vel multam ex maleficio impositam, d. l. fideiusores.

Fideiusor officialis tenetur ad damnum fortis, sed non in vltis, nec in aliis penis, quas reipub. debet. Officialis occasione officij, secus si fideiuberet pro aliquo contrahente cum fisco, l. Lucius Titius, 21. §. Paulus, & ibi gl. Paulus, ad Municipal.

Fideiusores Officialium iure Digestorum non conueniuntur personali, aut hypothecaria, nisi principali discusso, quod speciale fuit, secus ramen est de iure nouo, l. 4. & ibi add. marg. de administ. rer. ad ciu. per. & l. 1. & ibi gl. 1. C. de conueniend. fisci debitor. lib. 10.

Reliqua verbo, Doi, 28. Magistratus, 11. 12. 13. Minor, 12.

29 FIDELIUS ORIS obligatio erit nulla, ubi rei principalis est nulla, l. si servus, si quis cautio.

Fideiussor pro servo, qui naturaliter tenetur, potest accedere & obligari, fallit in eo, qui fideiussor pro servo causa iudicio sistendi, ut ipse servus esset litigator, qui non tenetur, l. naturaliter, & ibi gloss. tenetur, de conditione indebiti.

Fideiussor contra dui, cui lex obviat, ac resistit accedere non potest, glo. in stipulatum, in l. si non fortem, eod.

Fideiussor non potest accedere, ubi nulla est obligatio civilis, vel naturalis, l. creditorum, ad Macedon.

Fideiussor non accedit, nisi obligationi personalis, l. 3. in addit. marg. de peculio. Fideiussor potest accedere non solum obligationi dandi, sed etiam faciendi, l. si ita stipulatus, 14. de verb. oblig.

Fideiussor, & principalis idem promittunt in obligatione dandi, quia quilibet promittit de se, quod debet, sed in obligationibus faciendi principalis promittit de facto suo, sed fideiussor de facto principalis, non tamen de sup. & sic ex facto seu mora fideiussoris stipulatio compitit non potest, gl. neuter, in l. cum filius familias, 49. eod.

Fideiussor potest accedere personalis obligationi, veluti operam, & in ea possum consensu duo rei actus, & passus, l. nemo est, de duobus reis.

Fideiussor accedere non potest contractus, qui fit contra legem, nec dari potest, ubi prohibitum est dari fideiussorem, d. glo. 1. in l. 1. de fideiussor.

Fideiussor non potest accedere naturali obligationi remuneratorie, sine antedota, d. gl. 1. in add. marg.

Fideiussor accedere potest pro eo, qui tenetur officio iudicis, siue nobilis, siue mercenario, ibid.

Fideiussor non potest obligari ei, apud quem reus promittendi obligatus non est, licet fideiussor pro obligato, l. fideiussor obligari, 16. eod.

Fideiussor certo loco dare promittens pro reo pure obligato non obligatur, & idem si reus Romae constitutus Capuæ dare promittit, & fideiussor Ephesi, quia perinde non obligatur, ac si reus sub conditione, fideiussor vero in diem certum, vel pure promissus, d. l. fideiussor obligari, §. 1.

Fideiussor promittens certo loco longiori, vel proximiori, quam reus principalis dicitur in viroque casu acceptus in duriores, & ideo non obligatur, d. gl. obligabitur, ibid.

Fideiussor potest accipi, quodvis est aliqua obligatio vel civilis, vel naturalis, cui applicetur, siue ex ea orratur actio, siue non, dummodo propter eam impediantur repetitio soluti, d. l. fideiussor, §. fideiussor.

Fideiussor tam pure, quam ex die vel sub conditione potest accedere, tam futuræ, quam præcedentis obligationi, dummodo sit aliqua, aut faltem naturalis futura sit obligatio, l. stipulatus, eod.

20 Fideiussor potest accedere pro sola naturali obligatione, quando non est omnino inefficax, sed faltem sit efficax, ut impediatur repetitio indebiti soluti per errorem iuris, l. quod enim, 7. eod.

Fideiussor accedere potest omni obligationi siue re, siue verbis, siue consensu, l. Gracæ, 8. eod.

Fideiussor potest accipi etiam pro eo, qui iure honorario obligatus est, ut de constituta, de iureiurando, vel de peculio, d. l. Gracæ, & ibi gl. iure.

Fideiussor alternativè non potest accedere obligationi, d. l. Gracæ, §. si quis, eod.

Fideiussor si debitorum suum delegaverit reo principali animo donandi, quamvis ille debitor non fuisset solvendo, statim potest agere actione mandati contra reum, l. qui debitorum, 18. eod.

Fideiussor per errorem acceptus pro eo, qui tempore liberatus est, non tenetur, l. si quis, postquam, 37. eod.

Fideiussor non obligatur, si tempore existentis conditionis non est, res vel persona, quæ in obligationem deducatur, l. si Stichum, 38. §. si eod.

Fideiussor non potest accedere pro obligatione naturali, quæ dominus vel pater obligatur filiofamilias vel servo, secus pro obligatione naturali, quæ servus, vel filius obligatur patri, vel domino, quia tunc tali obligationi potest accedere fideiussor, l. si quis pro eo, 45. §. 1. eod.

Fideiussor non potest accedere stipulationi sub conditione impossibili de faciende factæ, l. si sub impossibili, 19. eod.

21 Fideiussor acceptus pro mutuo, quod non contrahitur ab initio, non obligatur, sed si ex post facto reconcilietur, consumptione tenebitur fideiussor, l. si quis pro eo, 56. §. pen. eod.

Fideiussor acceptus pro numeratione, vel mutuo, videtur acceptus in omnem causam, quæ ex ea numeratione nasci potest, ibid.

Fideiussor potest accipi pro furti actione, & etiam pro eo, qui in legem Aquilianam commisit, d. l. si quis pro eo, §. si eod.

Fideiussor in popularibus actionibus dari non potest, antequam sit alicui approprata, & effecta sua per litem contestationem, d. §. si & ibi gl. si.

Fideiussor potest accipi in usufructum fundi reo principali in fundum obligato, l. si a reo, 70. eod.

22 Fideiussor non potest accipi pro furioso promittente, sed rectè potest accipi pro reo furioso iure obligato, d. l. si a reo, §. si a furioso, eod.

Fideiussor intercedens, etiam sciens pro furioso, non tenetur, cum principalis non teneatur, d. l. certum, ibid.

Fideiussor non potest accipi pro maleficiis, sed bene pro obligationibus descendentibus ex maleficio, d. l. si a reo, §. si.

Fideiussorem à fure potest accipere ille, cui factum factum fuit de re sibi restituenda, vel pena furti sibi solvenda, ibid.

Fideiussor admittitur in causis criminalibus quantum ad penam pecuniariam, sed non quantum ad corporalem, d. §. si in add. marg.

Fideiussor potest accedere pro eo, contra quem potest in integrum restitutio postulari, l. cum quis sibi, 38. §. si quis pro reo, eod.

Fideiussor non potest accedere pro liberato tempore, id est, præscriptione, nisi restitutus actio contra debitorem, glo. iam reuerso, ibid.

Fideiussor tantum civilis obligationi accedere potest, d. gl. fin. in l. p. C. de non numerata pecunia.

Fideiussor cuilibet contractui accedere potest, ita etiam confirmator, glo. confirmatorem, in §. sed neque, in auth. de fideiussoribus, col. 1.

Fideiussor non solum principali, sed etiam accessoria obligationi potest accedere, regl. 1. in principio, Inst. de fideiuss.

Fideiussor potest accedere omni obligationi siue verbis, siue re, siue literis, siue consensu, fiat, & civilis tantum, & naturali tantum, & non solum pro libero homine, sed etiam pro servo, §. 1. & ibi glo. civilis, Inst. eod. & l. 1. & ibi gl. 1. & l. Gracæ, & §. tutor, eod.

Fideiussor potest accedere in præsentibus & futuris negotiis, gl. 1. ibidem.

Fideiussor iudicio si sitendi causa datus pro causæ magnitudine locuples dari debet, l. 2. & ibi gl. si in ius vocati ut eant.

Fideiussor de representando necessarius, aliis non idoneus admitti debet pro necessario, scilicet pro patre vel patrona, quia necessarius necessarius illaqueatum non finet, & ideo fideiussor præsentibus, glo. 1. in dic. l. 2.

Fideiussor de iudicio sibi pro locupletate habetur in necessariis personis, l. 3. eod.

Fideiussor de iudicio sibi debet esse idoneus facultatibus, & etiam conveniendi facultate, l. fideiussor, qui facilitare cogatur.

Fideiussor de iudicio sibi datus idoneus facultatibus dicitur, considerata rei magnitudine, quæ perit, dicitur etiam idoneus facilitate, conveniendi ratione loci, gl. 1. ibid.

Fideiussor de iudicio sibi non idoneus dicitur ille, qui est in munitissimo loco, vel castello, vel ratione privilegij, ut scholaris, vel clericus, ibidem.

Fideiussor datus iudicio sitendi causa non valet, si detur servo agenti contra liberum, cum servus agere non possit, gl. 2. in l. 2. §. 1. qui facilitare cog.

Fideiussor iudicio sitendi causa dari non potest liber homo à servo convento, sed in contractibus extra iudicium si servus dederit fideiussorem, teneat fideiussor, ibid.

Fideiussor iudicio sitendi causa dari potest ei, qui agere non potest non ratione personæ, sed quia actionem non habet, & tunc valet datus, ibidem.

Fideiussor iudicio sitendi causa datus non potest propriè dari fideiussor, cum principiter in obligationem iussit, ibid.

Fideiussor de iudicio sibi datus ideo dicitur fideiussor, quia in fide sua accepit aliquid, ut exhiberet, ibid.

Fideiussor de iudicio sibi qualiscunque etiam non locuples admitti debet, quando convenitur parens, patronus, & liberi eorum, siue sui iuris, siue alienæ potestatis fiat, idem si convenitur vxor vel maritus, l. 1. & l. 2. §. prator ait, eod.

Fideiussor de iudicio sibi tantum tenetur ad verum interesse, idem, quanti ea res erit, etiam si actio sit penalis, d. l. 2. §. si & ibi gloss. veritatem, cum l. fecit, eod.

Fideiussor de iudicio sibi non fit datus simpliciter, sed in certam quantitatem ultra non tenetur, d. §. fin.

Fideiussor de iudicio sibi non fit datus contra eum, pō est parata exequutio, ex quo compent actio, sed oportet agere via actionis, ibidem.

Fideiussor de iudicio sibi tenetur successe vique ad sententiam, gloss. promiserit, ibidem.

Fideiussor de iudicio sibi simpliciter datus data sententia liberatur, ex quo tantum tenetur vique ad sententiam, ibid.

Fideiussor de iudicio sibi non potest compelli certam quantitatem promittere loco interesse, gl. accipit, ibid.

Fideiussor de iudicio sibi tenetur ad duplum, vel quadruplum, quando actio, super qua reus conveniebatur, competeret ad illud, l. siue, & ibi gl. 1. eod.

Fideiussor de iudicio sibi non tenetur ad duplum, vel aliam penam, quando actio, super qua reus convenitur, non competeret ad hoc, sed propter factum rei putat per infamiationem, vel aliam mortem augeret condemnationem, ponitur pena, ibid.

Fideiussor de iudicio sibi non tenetur de eo, quod crevit per iuramentum in litem, sed tantum tenetur ad simplicem, id est, ad verum interesse, ibid.

Fideiussor de iudicio sibi liberatur, si reus decessit civiliter, vel naturaliter ante mortem, secus si decessit post mortem, l. si decesserit, eod.

Fideiussor de iudicio sibi si iudex præcepit, ut exhiberet reum, qui tempore præcepti erat mortuus, non valet præceptum, gl. 2. ibid.

Fideiussor de iudicio sibi liberatur, si reus sitendus tempore præcepti erat mortuus, neque tenetur heredem fuisse, nisi quando ei esset proficuum, & prodesset, quia tunc effectus fideiussoris transferretur in heredem, non aliis, glo. 2. ibidem.

Fideiussor de iudicio sibi reum intra certum tempus si intra illud reus decessit, liberatur, ibidem.

Fideiussor de iudicio sibi reum intra decem dies, & intra illum terminum non fuit in aliqua mora, sed fuit in aliqua culpa, puta quia unum se angustavit ad exhibendum reum, & interim reus principalis mortuus sit, fideiussor tenetur statim, sed non potest statim exequi, quia dies debet expectari, d. ibid.

Fideiussor de iudicio sibi si sit datus minor, vel servus, non censetur idoneus, ideo ex integro alius fideiussor idoneus dari debet, gl. 1. in l. quoties, eod.

Fideiussor de iudicio sibi non est idoneus ille etiam dies, qui habet forti privilegium, nisi in subsidium, & cum renunciatione privilegij, l. si fideiussor, eod.

Fideiussor de iudicio sibi si non renunciantur forti privilegio, & aliis caueri non possit, debet ei prædicti non viam forti privilegio, quod si taceat, facit sibi præiudicium talis prædictio, secus si reclamet, & dicat, imo ego viam, gl. recutare, ibidem.

Fideiussor de iudicio sibi idonei non sunt mulier, miles, ac minor 25. annorum, nisi in rem suam fideiussor, & pro suo procuratore, l. de die, §. 1. eod.

Fideiussor de iudicio sibi idoneus non est clericus, quia iuratur sollicitudine suæ militiæ, gl. probandi, ibid.

Fideiussor de iudicio sibi, vel de iudicatum solvendo si quis accipit nomine actoris, propter mandatum superueniens, non exstinguitur obligatio fideiussoris, l. Iulianus, eod.

Fideiussor de iudicio sitendo intra sex menses potest mortem purgare, quod secus est in reo principali, d. glo. 1. in l. 1. & si post tres, si quis cautio.

Fideiussor de iudicio sibi non excludit privilegium superueniens in persona principis

principalem, licet principalem excuset, l. qui autem, & ibi gl. 1. eod.
 Fideiusor de iudicio fisci non tenetur ipso iure ad penam, vel morte rei definit
 actoris interesse, sed si alio modo definit interesse, tunc per exceptionem,
 glo. fi. in l. qui autem, §. 1.
 Fideiusor de iudicio fisci pro seruo non tenetur seruam sustinere, l. quoties, eod.
 Fideiusor de iudicio fisci post litem contestatam potest accipi, qui post latam
 sententiam non tenetur, l. Gracé, §. 8. & post, in addi. marg. de fideiussor.
 Fideiusor de iudicio fisci datus lata sententia non liberatur ipso iure, sed ope
 exceptionis d. fendiur, quod non est ita in fideiusore de indicatio soluendo,
 l. ibi.
 Fideiusor de iudicio fisci non liberatur ante sententiam finitam, ubi actor dili-
 gens fuit instantia proseguenda, sed si negligens fuit, liberatur lapsu duorum
 mensium, nisi in causa publica, vel ubi in scriptis fideiussit, d. l. Gracé, §. 8. &
 post litem, & ibi add. marg. eod.
 Fideiusor de iudicio fisci datus à reo si obligatus fuit in scriptis, vel in causa
 publica, tenetur intra tribus menses, intra quod durat causam, & plus per duos
 menses, intra quos debet fieri contestatio, sed ubi fuit obligatus sine scriptis,
 tunc vique ad duos menses tantum, glo. ff. personalis in §. in fuisse pro, in auctor-
 itate exhibendi, rei, col. 1. glo. ff. ad terminum, in §. sed hodie, in l. de satisfad.
 Fideiusor fisci tenetur ad interesse actoris, & hoc nisi fideiussit intra certum
 tempus, aut in certam quantitatem, d. glo. personalis.
 Fideiusor de iudicio fisci non tenetur promittere certam quantitatem, † d. glo.
 pe. personalis, in add. marg.
 Fideiusor de iudicio fisci qui se offert defensionis principalis, dicitur verus pro-
 curator, glo. si verò, vers. secundum, in §. si verò, in auct. vt omnes obediunt iudi-
 ci, col. 1.
 Fideiusor de iudicio fisci, qui se offert defensionis alicuius, si sit conuentus actio-
 ne reus, vel per sonali, datur ei dilatio ad denunciandum domino, qui si non
 veniat, condemnatur fideiusor ad interesse, quia non facit principalem do-
 minum stare in iudicio, ibi.
 Reliqua verbo *Satisfactio*, §. 5. 6. *Causa*, §. 8. *Reus*, §. 13. *Stipulatio*, §. 4. 4.
 Fideiusor de iudicio fisci de indicatio soluendo non tenetur ad arguentem, & condemna-
 tionis procedens ex negatione, vel contumacia principalis, † glo. 1. in l. siue,
 qui satisfad cog.
 Fideiusor in certa quantitate pro eo, qui tunc erat condemnatus, non liberatur
 reo ciuilitate, vel naturaliter mortuo, l. si verò, eod.
 Fideiusor de iudicio soluendo rei principali non liberatur, glo. prima, in fi. ibi.
 Fideiusorem seruam de iudicio soluendo si delegerit reus conuentus, non tenet
 talis datus, & succurrendum est actori, antequam lis contestetur, vt de nouo
 caueatur, sed post litem contestatam non tenetur cauere, glo. seruus, in l. de
 die, eod.
 Fideiusor de iudicio soluendo si reo conuenio heres extiterit, vel econtra reus
 conuentus heres extiterit fideiusor, euanciscit fideiussio, & de nouo cauendum
 est, d. de die, §. si fideiusor.
 Fideiusores plures de iudicio soluendo si sint dari à reo, ipseque reus post litem
 contestatam latitauerit, poterunt omnes fideiussores, vel quidam eorum
 constituere & vnum procuratorem, qui defendat reum, vel etiam vnus ex fidei-
 ussoribus, in solidum poterit reum defendere, l. licet, §. fi. & ibi glo. fi. de pro-
 curatoribus.
 Fideiusor de iudicio soluendo simpliciter datus non tenetur ad penam con-
 tumaciae rei, per quam augeatur condemnatio rei, glo. 1. in l. 1. de in litem iu-
 rando.
 Fideiusor acceptus super tota causa non liberatur etiam lata sententia, nec ex-
 ceptione defenditur, l. Gracé, §. 8. & post litem, de fideiussor.
 Fideiusor indicati si sit datus & acceptus, &que acceptolatum sit, liberatur ipse,
 & iudicatur, si de pluribus, §. 1. de acceptatio.
 Fideiusor de iudicio soluendo liberatur instantia triennij lapsu perempta, l. 1.
 iudicatum solui.
 Fideiusores datus in stipulatione iudicatum solui non tenentur defendere, si no-
 lunt, quia nec promiserunt, sed tantum ad penam, & interesse, si causa non
 defendatur, l. iam tamen, §. in hac, eod.
 Fideiusores datus in stipulatione iudicatum solui, si assumpserint sibi etiam vt
 defendant, & postea defendant, & succubuerint, recuperant sortem, quam ob
 reus vultuam praestiterunt, sed expensis liti non sed si obtinuerint, recupe-
 rant ipsi sumptus liti per actionem vtilem mandati non per directam, d. §. in
 hac, & ibi glo. consequuntur.
 Fideiusores plures datus in stipulatione iudicatum solui parati defendere, nisi
 dant vnum procuratorem ad defendendum, desiderant hoc actori, & committit
 stipulatio ob non defensionem, ne defunctio plures personas scilicet in
 commodo aliquo afficiat actorem, d. l. iam tamen, §. pe.
 Fideiusoribus pluribus ab actore conuentus ex variis causis, singuli in singulis pos-
 sunt esse defensores, glo. de defensoribus, ibi.
 Fideiusor vnus ex duobus, qui iudicatum solui sponderant, si ob rem non de-
 fensam partem suam soluerit, vel solvere paratus sit implorato beneficio epis-
 tolae Diui Adriani, nihilominus res defendi poterit ab alio fideiusore, nec
 propterea is, qui soluerit, repetetur, l. ex duobus, §. 1. eod.
 Fideiusor vnus ex duobus, qui iudicatum solui sponderant, si ob rem non de-
 fensam partem suam solvere paratus sit, implorato beneficio Epistolae Diui
 Adriani, non datur iudicium stipulatori contra eum, l. ex iudicatum, §. 1. eod.
 Fideiusori in prima causa promissit solvere id, quod Sempionius iudex iudi-
 casset, non tenetur in eo, quod iudicatur in causa appellationis, nisi aliud actus
 sit, l. pen. eod.
 Fideiusor vnus ex duobus si ob rem non defensionem conuentus sit, & soluit, dein-
 de ea res defendatur, & iudicatur, alter fideiusor ob rem iudicatum conueniri
 potest, si condemnatur is pro quo fideiussit, l. eod.
 Fideiusori de iudicio soluendo datur quadrimensis tempus ad soluendum,
 quod datur rei principalibus, l. §. fi. de vi re iud.
 Fideiusores etiam possunt appellare à sententia contra principalem reum lata,
 glo. fideiusores, ibi.
 in Fideiusoribus reo condemnato potest fieri exequutio sententiae contra reum

principalem lata, gl. pe. ibi.
 Fideiusor iudicatum solui, qui exactus est pro domino, habet exequutionem
 paratam contra dominum, d. §. fi. in fi.
 in Fideiusorem de iudicatum soluendo fieri potest exequutio sine poua proce-
 ssu, gl. fi. in add. in §. fi. Inst. de satisfad.
 Fideiusor de iudicio soluendo in causa principali datus in causa appellationis
 non tenetur, nam hae fideiussio in vna instantia accepta non committitur
 si iudicatur in alia, d. gl. fi. & ibi add. marg.
 Reliqua verbo *Satisfactio*, §. 5. 6. *Causa*, §. 8. *Stipulatio*, §. 4. 4. *Reus*, §. 13.
 Fideiusor de iudicio soluendo, eo quod quis recipit, censetur approbare, & esse idoneum
 quoad facultates, sed non videtur approbare, & esse idoneum, quoad facilitatem
 conueniendi coram vno iudice, glo. 2. in l. 1. si quis in ius vocatus;
 Fideiusor idoneus dari debet pro conditione rei conuenti, vel accusari, videlicet
 vt in criminali cautus caueatur, quam in ciuili, l. 1. & ibi glo. fi. in ius vo-
 cati vt eant.
 Fideiusor licet non sit idoneus facultatibus, tamen habetur pro idoneo, si sit de
 conuictis personis, & recusans eos accipere, punitur in 50. aureis, l. 1. &
 2. eod.
 Fideiusorem euidentem idoneum recipere recusans, iniuriam actione tenetur
 principalis, & eius fideiusori, l. si verò, §. qui pro rei, qui satisfad cog.
 Fideiusor idoneus non est seruus, & ideo de nouo cauere debet, l. de die, §. si ser-
 uus, eod.
 Fideiusor idoneus videtur, qui ab arbitro est approbatus, neque à sententia eius
 est appellatum, l. si ab arbitro, eod.
 Fideiusor idoneus censeri debet, qui à parte sponte fuit acceptus, nisi inopia su-
 peruenierit, ibi.
 Fideiusores, quos quis praestitit, si ad insignem, & inopinatam calamitatem fue-
 rint peruenit, denovo alios idoneos tenetur principalis dare, glo. obicit, in l. fideiusor-
 dum, §. fi. eod.
 Fideiusores, qui vt appareant idonei, ad curiam accedunt bene velisti, & curiam
 decipiunt, & etiam tales ducentes tenentur actione doli, glo. 2. & ibi add.
 marg. in l. si quis affirmauerit, de dolo.
 Fideiusores pro ratore dati praestantur, cum accipiebantur, non esse idonei, si
 tempore depositi officij inueniantur non idonei, l. non est, l. 1. & ibi glo. fi. de
 probato.
 Fideiusores minus idoneos scienter recipiens imputet sibi, nec tenetur ille, qui
 praestitit, rursus praestare alios, secus si per errorem facti, vel iuris, l. 3. §. fi. &
 ibi glo. fin. vt in possit legat.
 Fideiusorem dans eum, qui non potest conueniri, tenetur de nouo satisfadere, se-
 cus si non idoneum fideiusorem dedit, l. 3. de fideiussor.
 Fideiusores non idonei dicuntur illi, qui non possunt obligari, nec conueniri, §. 30
 & filiusfamilias, seruus, vel mulier, quae vtiut Velleiano, d. l. 3. & ibi glo. &
 conueniri.
 Fideiusorem inhabilem, & non idoneum facultatibus, ignoranter recipiens, sibi
 non praedicit, secus si scienter, † reprob. glo. fi. in l. ibi.
 Fideiusorem non idoneum conueniendi facultate etiam scienter recipiens sibi
 non praedicit, † gl. impletam, ibi.
 Fideiusorum quidam, quando dubitatur, an sint soluendo, potest vnus fideiusor-
 um offerre creditori cautionem pro confideiussoribus, tamen vt ille creditor
 conueniat eos pro virilibus partibus suo periculo, ita tamen quod omnes con-
 fideiusores, qui dicuntur idonei, sint praesentes, quando datur illa cautio, l. si
 dubitet, reo, eod.
 Fideiusores omnes, quando constat esse soluendo, indistincte potest opponi be-
 neficium diuisionis, ita quod in partes conueniantur, secus si dubitetur, an
 omnes sint soluendo, quo casu non potest opponi simpliciter beneficium di-
 uisionis, d. l. si dubitet, & ibi gl. 1.
 Fideiusor principalis, cum quaeritur an soluendo sit, etiam facultates fideiusor-
 is ab eo dati aggregantur ad hoc, vt ipse videatur esse soluendo, l. si plures,
 §. 2. §. 2. eod.
 Fideiusor datus si repente sit factus non soluendo nihil inoprandum est stipu-
 latori, quominus debeat iterum sibi dari alius fideiusor, l. 4. & ibi gl. 1. & add.
 marg. de p. rator stipular.
 Fideiusor effectus non soluendo, quia triennium, pro quo fideiussit, transiit, debet
 iterum satisfadere praestari, l. licibus, vers. & talis fideiusor, C. de agricol.
 lib. 1. 1.
 ex Fideiusoribus vnus si soluendo non sit tempore liti contestationis, illud cete-
 ros fideiusores onerat, §. si plures, Inst. de fideiussor.
 Fideiusorem alium &que idoneum tenetur praestare ille, qui promissit aliquem
 fideiussurum pro se, si nolit fideiubere, l. qui autem, §. 1. de constit. pecun.
 Fideiusor idoneus de iudicio fisci non est ille, qui non potest conueniri coram
 illo iudice, coram quo principalis, licet coram alio eiusdem loci, l. 1. si quis
 in ius vocatus.
 Fideiusor non potest obligari ad aliam quantitatem, quam tenetur prin-
 cipalis, gl. valere, in l. 1. §. pen. de constit. pecun.
 Fideiusor non potest obligari etiam tempore in plus, quam ipse principalis de-
 bitor, sed bene in minus, glo. ff. 1. in l. sed & fi, eod. §. si fideiusores, Inst. de fi-
 deiusor.
 Fideiusor ipso iure non tenetur in maiorem quantitatem, quam reus principa-
 lis condemnari potest, l. 4. de compenlat.
 Fideiusor obligans se in maiorem quantitatem quam reus principalis, in nullo
 tenetur, gl. 1. in l. rogatus, §. 3. mandat.
 Fideiusor in duritorem causam obligatus, quam principalis, in nihilo tenetur,
 neque in id, quod principalis, gl. modo, in l. pecuniae, §. de viuris, & gl. 1. &
 ibi add. in §. fideiusor, Inst. de fideiussor.
 Fideiusor non potest obligari in plus, vel in duritorem causam, quam principa-
 lis loco, vel tempore, vel re, vel causa, recte tamen potest obligari efficacius,
 quam principalis, gl. pe. in l. si pupillus, §. 1. 7. de verb. obl. & l. Gracé, §. 8. illud,
 & ibi gl. in duritorem, l. qui accessiones, §. 4. de fideiussor.
 Fideiusor in maiorem summam, quam principalis recte potest accipi, d. §. illud,
 & ibi gl. in duritorem, gl. 1. in l. sed & fi, de constit. pecun.

Fideiusor

Fideiusor ex die, vel sub conditione potest accipi pro reo, qui tenebatur pure, sed contra, non potest accipi fideiusor pro reo, qui tenebatur sub conditione, d. §. illud, de fideiuss.

Fideiusor quoad electionem non potest accedere obligationi alternariæ in causam duriorem, sed in causam leuiorem sic, d. l. Græce, §. si. d. l. hi, qui accessionis, c. od.

Fideiusor obligans dari mihi, aut Titio dicitur accipi in leuiorem causam quam principalis, qui erat obligatus mihi soli dari, quia & potest vel Titio soluere, & contra dicitur in duriorem causam, si fideiusor obligatur, mihi soli dare, cum reus principalis tenebatur dare mihi, aut Titio, d. l. hi, qui accessionis, §. 4. cod.

Fideiusor obligatus dare Stichum reo principali obligato dare Stichum, aut Pamphilum, dicitur obligari in meliorem causam, quia mortuo Stichio liberari potest, ibid.

Fideiusor non potest obligari in duriorem causam, nisi iurauerit, l. fideiusor obligari, §. 1. in add. marg. cod.

Fideiusor an sit receptus in duriorem causam, si dubitetur propter futurum euentum, spectatur ille euentus, & interim fideiussio est in pendenti, d. l. fideiusor, §. pen.

Fideiusor quandoque tenetur in plus, ut quando reus habet priuilegium personale, ut Magistratus, quod non extenditur ad fideiussorem, glo. nec plus, in add. in §. fideiusor, Inst. de fideiussor.

Fideiusor in plus obligari dicitur, etiam si deteriori tempore obligetur, §. d. fideiussor.

23 FIDEIYSSOR prodest pactum de non petendo factum debitori principali, & ex illo pacto competit ei exceptio, propter debitoris personam, ne mandati iudicio postea conueniatur, l. quod autem, de pactis.

Fideiusor non prodest pactum de non petendo factum debitori principali, neque competit ei exceptio pacti, quando fideiussor iurauit mandati, cum mandati iudicio non teneatur tunc debitor, ibid.

Fideiusor licet prodest pactum factum debitori principali, non tamen potest fideiusori vti beneficio personali, quo potest vti reus, quia pacti beneficium est reale, non personale, gl. iudicio, ibid.

Fideiusor prodest pactum factum debitori etiam si fideiussor iurauit amodo dari, si debitor specialiter egit, ut pactum etiam fideiussori prodesse, quo casu doli datur, etiam si pactum in persona fideiussoris non interfit debitoris, glo. si exceptio ibidem.

Fideiusor quæsum ius, vel quæsitæ exceptio mediante pacto de non petendo facto debitori principali, non potest fideiussori inuito auferri per contrarium pactum de petendo factum à debitore principali, l. si. cod. tit.

Fideiusor conuenit, & condemnatur, reus principalis nihilominus poterit transigere cum creditore, cui fideiusor erat condemnatus, & per hanc transactionem omnis causa, etiam contra fideiussorem, dissoluta est, l. & post rem, §. 1. de transactio.

Fideiusor conuentus, & condemnatus si transigit, transactio non valet, nec petimur sententiam, & solum ex ea causa à fideiussore conuenitur in debiti solutionem, ibid.

Fideiusor pactus ne ab eo peteretur, si per errorem iuris, vel facti soluerit, repetere potest solum, & idem remanet obligatus reus principalis, l. cum is, qui, §. 1. & ibi gl. imprudentia, de condi. indeb.

Fideiusor pactus ne ab eo peteretur, si decesserit, & heres eius per errorem soluerit repetit solum, ibid.

Fideiusor pactus ne ab eo peteretur, si decessit relicto herede debitor principalis, qui si soluerit, non repetit solum, sed liberatur, ibid.

Fideiusores vnus pactum de non petendo à se factum cum creditore, non præiudicat creditor contra alium fideiussorem agentem, l. si stipulatus est, §. 1. §. si de fideiuss.

Reliqua verbo, Sententia, §. 6.

25 FIDEIYSSOR etiam hodie non excusso principali potest conueniri propter absentiam debitoris principalis, ut quia aberat ultra mare, gl. locuples, in l. si ita stipulatus fuero, §. 7. de verb. obl.

Fideiusor potest conueniri principaliter sine alia excussione, quando constat, seu notorium est, debitorem, pro quo intercessit, non esse soluendum, gl. si & ibi add. marg. in l. decem stipulatus, §. 1. §. 6. cod.

Fideiusor non potest conueniri prius, quam reus, vel quam posset ipse, si efficeretur, nisi fideiussor cum iuramento, l. si testamento, §. 4. & ibi additio. margin. de fideiussor.

Fideiusor non potest conueniri, antequam reus, licet possit interrogari, vel adhiberi, l. fideiusor, antequam, §. 7. & ibi gl. 1. cod.

Fideiusor simpliciter acceptus denunciatus creditoribus, ut debitorem ad soluendum pecuniam compelleret, aut ut pignus distraheret, non poterit repellere exceptione doli creditorem contra se agentem, hodie autem iure authenticorum corrigitur, & prius debet conueniri reus, quam fideiusor, l. si fideiusor, §. 1. & ibi gl. 1. cod.

Fideiusor acceptus in eo, quod à reo exigi non posset, denunciatus creditoribus, ut debitorem compelleret ad soluendum pecuniam, potest repellere doli mali exceptione creditorem agentem contra se, gl. 1. ibid.

Fideiusor non potest conueniri reo principali liberato transactione, l. fideiussor, §. 8. §. fin. si. de fideiussor.

34 Fideiusori conuenito datur dilatio, ut denunciet domino, ut ab eo instruat, gl. illic omni priuilegio, in auth. qua in provincia, C. ubi de crimine agi.

Fideiusor praesens absente principali potest petere dilationem ad præstantandum reum in iudicio, gl. 2. in auth. hoc ita, C. de duob. reis.

Fideiusor, mandator, aut constitutor non potest compellere creditorem, ut prius conueniat reum principalem, nisi aliter aduenient fuerit, hodie tamen potest compellere, etiam si nihil sit actum, l. si alienam, §. 1. C. de fideiussor.

Fideiusor conueniri potest, quamuis omnia bona debitoris fuerint confiscata, l. sententia, §. 2. C. cod.

Fideiusor reo absente primo est conueniendus dilacione ei statuta ad reum re-

præstantandum, sed reo & fideiusoribus præsentibus primò debet conueniri reus, & eo discussio, & inuenio non soluendo in totum, vel in partem deueniatur ad fideiussorem, vel mandatorem in totum, vel in residuum, §. si quis igitur, in auth. de fideiussoribus, col. 1.

Fideiusor potest renunciare beneficio auth. præsentis, C. de fideiussoribus, §. si quis igitur, in auth. de fideiussoribus, col. 1. gl. accedat, ibid.

Fideiusor tempus, quod statuitur ad reum absentem præstantandum, arbitrium est, gl. det. tempus, ibi.

Fideiusor non coram iudice principalis, sed coram suo debet conueniri, quod fallit in persona priuilegiata, ut in scholastico, vel in fideiussore de iudicato soluendo, qui coram iudice principalis conueniri potest, gl. 1. in add. marg. in l. 2. C. de primipilo, lib. 12.

Fideiusor in residuo, quod principalis non soluit, potest conueniri, l. si. C. de fideiussor. tutorum.

Fideiusor ex sua obligatione conuenitur, & condemnatur nomine suo, & non alieno, propter tamen alienum factum, gl. procurator, in l. furti, §. si quis, de his qui notant. inf.

Reliqua verbo, Creditor, §. 7. 8. Debitor, §. 2. Iudicium, §. 6.

FIDEIYSSOR fideiussor pro aliquo de iudicio sit, vel de præstantando, per hoc non videtur renouari fori priuilegio, nisi specialiter 1. nunciaret, l. 1. si quis in ius vocatus.

Fideiusor de iudicio sit datus si plures iudices habeat, & quandam speciali priuilegio eligere possit, & ille non fori, sed iudicis priuilegio debet renunciare, gl. 1. ibid.

Fideiusor rogato competunt exceptiones debitoris principalis, sed non competunt fideiussori spontaneo, l. si mulier, §. 1. §. fin. in additione margin. ad Velleian.

Fideiusor exceptionem inhonestam ex sua persona sibi competentem, qua reus principalis vti non potuit, si omiserit, habet nihilominus mandati actionem, secus si exceptionem qua reus tantum, & non ipse vti potuit, scilicet omiserit, dummodo ipse fideiusor haberet facultatem reum conueniendi, vel denunciandi ibi, ut ad iudicium veniret ad suscipiendum iudicium, §. 1. idemque, §. 10. §. generaliter, & ibi gl. vi. potuit, mandati.

Fideiusor non tenetur dispartire de exceptionibus, quæ sunt de apicibus iuris, sed solum de bona fide, & veritate negotij, l. si fideiusor, §. 2. §. quædam, & ibi gl. 1. mandati.

Fideiusor, qui non opposuit exceptionem, quæ ex persona reo non possetur ad eum, si condemnatus sit, nihil imputatur ei, cum non posset eam opponere, imputatur tamen sibi, si reo, cum posset denunciare, ut iudicium susceperet, ut vel procuratorio nomine, non denunciavit, & idem, quod non opposuit, condemnatus sit, d. §. quædam.

Fideiusor non habet beneficium, quod non sit condemnatus ultra, quam facere possit principalis, nisi sit defensor rei principalis habentis illud beneficium, l. vtrum, §. pro socio.

Fideiusor plerumque non habet exceptionem reo principali competentem, gl. conueniatur, ibid.

Fideiusor non competit exceptio merè personalis competens principali, ne conueniatur, ultra, quam facere possit, l. & si fideiusor, §. 4. & ibi gl. ci. de re iudic.

Fideiusori patroni, vel parentis, aut socii non competit exceptio, quod non teneatur ultra, quam facere possit, quam habet patronus, parens, vel socius, l. exceptiones, §. 7. de exceptio.

Fideiusor etiam inuito reo potest opponere exceptionem realem reo competente, quæ sibi datur, l. omnes, & ibi gl. 1. cod.

Fideiusor potest opponere exceptionem ex persona reieriam eo inuito, l. si stipulatus es, §. 1. de fideiussor.

Fideiusor vnus ex duobus si consensit liberationi alterius fideiussoris conueniatur à creditore non potest opponere exceptionem cedendarum actionum, d. l. si stipulatus, §. si. & ibi gl. exceptione.

Fideiusor vnus si renouauit beneficium cedendarum actionum non potest postea opponere creditori agenti exceptionem cedendarum actionum, ibid.

Fideiusores duo quando fideiubent non respectu mutui periculi, ut quia primus fideiussor, deinde alius, & sic non contemplatione secundij fideiussor primus, & tunc liberato secundo, non potest primus fideiusor opponere exceptionem cedendarum actionum creditori agenti, d. gl. exceptione, in fin. & ibi add. marg.

Fideiusor si omisit declinatoriam fori, vel indicis, & tunc agit etiam mandati contra principalem, gl. si in l. si pro ea, to. C. mandati.

Fideiusor omittens exceptionem dilatoriam solutionis, aut etiam peremptoriam, & tunc si competat ex sua persona, & est honesta, & talis, quam posuit reus opponere, ut si pactum fideiussori sit factum, ne à reo petatur, & sic porrigitur ad reum, & tunc non agit mandati, ibidem.

Fideiusor omittens exceptionem dilatoriam solutionis, aut etiam peremptoriam, & tunc si competat ex sua persona, & est honesta, & talis, quam posuit reus, nec ad reum porrigitur, & tunc agit mandati, ut in Velleiana, & alius, ibid.

Fideiusor sciens omittens exceptionem peremptoriam competentem ex persona debitoris principalis non agit mandati, sed ignorans, liquidum ius, non agit mandati, si ignorans agat, ibid.

Fideiusor omittens exceptionem dilatoriam solutionis competentem ex persona debitoris principalis non agit interim, fed demum adueniente die agit, ibidem.

Fideiusor si sciens omittit exceptionem reo competente, qua ipse fideiusor vti non potest, nihil imputatur, si modo non habuit facultatem rei conueniendi, desideranda ut ipse suscipere iudicium, ibidem.

Fideiusoribus competunt defensiones, & exceptiones reorum principalium, nisi sint defensiones personales, l. defensiones, §. 1. & ibi gl. 1. C. de exceptio. Fideiusor

Fideiusor non potest vi beneficio personali competenti reo, v. q. uia sic reus minor, vel talis, qui solum in quantum facere potest tenetur, gl. iudicio, in l. qui autem, de pactis.

Reliqua verbo, Exceptio, l. 1. §. 1. 6.

Fideiusor antequam soluat, non potest aliquid petere, nisi in tribus casibus, quia ab initio videtur mandatum de soluendo recipere, gl. si in l. a. de negot. gestis.

Fideiusor si denunciaverit creditori ne numeraret debitori, quia reus factus est non soluendo, talis denunciatio si sit facta ante numerationem, prodest fideiusori, secus si post numerationem, gl. si in l. Titius, §. 6. de procuratoribus.

Fideiusor antequam soluat non potest agere contra debitorem principalem, vt eum liberet, sed fecus est in mandante gerere, gl. si in l. si quis mandando, de nego. gestis.

Fideiusori soluenti pro confideiussore non datur actio contra confideiussorem ad recuperandum solutum ipsa gestione, sicut datur curatoris, tutori, vel Magistrali, quia fideiusor ex proprio arbitrio, & meta voluntate obligatur, tutor, curator, & Magistralis ex necessitate, gl. si in l. Lex facta de nego. gestis.

Fideiusor solvens pro confideiussore liberat confideiussorem non officio gestionis, sed natura obligationis, quia non soluit contemplatione confideiussoris, sed contemplatione debitoris principalis, vt illum liberet, & etiam vt se liberet, & hereditas principalis, sequitur etiam liberatio confideiussoris, non ratione geitionis, sed ratione cuiusdam consequentiae, d. glo. pen. & ibi a. 3. marg.

Fideiusor solvens habet actionem contra eum, pro quo intercessit, d. gl. pen.

Fideiusor vultus contrahens, in quo etiam pignora erant obligata, quia etiam ob aliud d. bitum tenebatur, si totum soluit per errorem credens se esse fideiusorem, etiam alio pro debito habet actionem negotiorum gestorum, & non mandati, l. si fideiusor, & ibi gl. i. eod.

Fideiusor, cui soluto debito pignora sunt data a creditore cum cessione, vel sine, nec ut si culpa sua sibi sint percipienda pignora, vel deteriorata, non tamen tenetur de culpa fortuito, nec creditor potest a debitore conueniri pignoratitia actione, d. l. si fideiusor.

Fideiusor, qui soluit debiti sum simpliciter, & accipit pignora, vt retentione sibi consulatur, habet actionem negotiorum gestorum, gl. confusis, ibid.

Fideiusor, qui soluto d. bito fecit sibi cedi a creditore ius pignoris, obtinet vicem creditoris, gl. conuenitur, ibid.

Fideiusor soluto debito pignora sciens a creditore non dicitur pazo, cum habeat illa ab eo, qui habebat ius rad. d. glo. non videtur, ibid.

Fideiusoris ficta solutio, qua fit per iuramentum, non sufficit, vt ipse possit ad reo principali repetere, requiritur enim ibi vera solutio, gl. solutionis, & ibi add. marg. in l. duobus, §. 1. de viuis.

Fideiusor non obstante beneficio, auri, paxiente, C. de fideiusori, scilicet quod reus principalis prius debeat solvere, si soluerit, tanquam indebitum non repetit, §. reprobo, l. in fin. in l. si reus, §. de condit. indeb.

Fideiusori soluenti indebitum suo nomine competit repetitio, l. frater ad fratre, §. si eod.

Fideiusor indebitum per errorem nomine debitoris si soluerit debitori compete repetitio, vel fideiusori, si suo proprio nomine soluit, l. indebitum, 47. eodem.

Fideiusor intelligitur habere mandatum a debitore principali de soluendo, ibi fideiusor si suo nomine soluit per ignorantiam indebitum pecuniam illud minus, quod consequi potest a recipiente, potest consequi a debitore principali actione mandati, ibidem.

Fideiusori soluenti indebitum nomine principalis, potest a principali repetere, ibidem.

Fideiusor solus pacto personali liberatus per errorem solvens repetit, secus si reus principalis soluerit, l. si fideiusor, §. eod.

Fideiusor solvens creditori non potest intentare contra confideiussorem actiones cessas nisi in parte, nam partem videtur soluisse ex sua persona, & partem ex persona confideiussoris, gl. si in l. 1. ad leg. Rhodiam.

Fideiusor omnia exceptione sibi competente scienter solvens non repetit, l. §. 1. & §. 2. in l. si non repetit, ad Macedon.

Fideiusor depositarij si condemnatus rei depositae litis estimationem soluit, illa res efficitur depositarij, apud eum vel praesens sit, l. si fideiusor, & ibi glo. l. depositi.

Fideiusores ignorant debitorum soluisse, vel alias esse liberatum, si soluerint, ex substantia debitoris, non tenentur mandati, l. si procuratorem, §. si ignorant, mandati.

Fideiusores ignorant debitorum esse liberatum si soluerint de pecunia debitoris, indemnes sunt, idem & si de sua, vt habeant actionem ad repetendum, gl. actionem, ibid.

Fideiusores possunt solvere de substantia debitoris, d. §. si ignorantes, & ibi gl. & §. si telato.

Fideiusores & mandatores & si sine iudicio soluerint, habent nihilominus actionem mandati, non enim prohibentur bonam fidem agnoscere, l. ideoque, §. 1. §. 2. idem Labeo, & ibi gl. actionem, §. eod.

Fideiusoris heres solvens habet mandati actionem, l. heredem, §. 1. eod.

Fideiusoris heres si vendit hereditatem, in qua est institutus, & emptor soluerit, habet actionem mandati, ibidem.

Fideiusori si duo heredes extiterint, quorum alter a coherede emit hereditatem, & deinde omne id, quod defunctus fideiussor, soluerit creditori, habet ex stipulatione, empti, & venditi, vel emptio obligatum coheredem suum, vt praestet eum indemnem ratione partis solutae, aut vt cedat actionem mandati, & sic ager mandati, partim suo nomine, partim iure cessu, d. l. heredem, §. si fideiussor, & ibi gl. pen. & §. 1.

Fideiusor delegans debitorem etiam non soluendo soluisse videtur, & ideo habet mandati actionem, l. inter, §. 1. §. abesse, eod.

Fideiusor consignans pecuniam agere potest mandati, gl. creditori, ibid.

Fideiusor non debet plus consequi actione mandati, quam soluerit vere, vel in-

terpretatiue, nisi ratio vltimarum omeruerit, d. §. abesse, & ibi gl. soluerit.

Fideiusor solvens vero procuratori creditoris, statim habet mandati actionem, sed si soluit falso procuratori hoc animo, vt se liberaret, repetit solum per conditionem ob causam, sed si soluit credens se liberatum repetit per conditionem indebiti, & ipse remanet obligatus creditori ex prima causa, §. 1. & ibi gl. repetam.

Fideiusor si soluit suo nomine, non liberatur reus principalis ipso iure, secus si soluerit nomine totalis obligationis, l. Papinianus, & ibi gl. si eod.

Fideiusor solvens suo nomine licet non liberet ipso iure reum principalem, si tamen contra eum creditor agat, obstat ei exceptio doli mali, fideiusor autem actione cessat agere contra eum, ibid.

Fideiusori soluenti suo nomine potest creditor cedere actiones suas contra reum principalem quodcumque, sive ante, sive post solutionem, d. gl. si.

Fideiusori soluenti nomine debitoris principalis nunquam potest creditor cedere actiones contra debitorem, nec ante nec post solutionem, ibid.

Fideiusori soluenti simpliciter si creditor incontinenti cedat actiones contra reum principalem, praefinitur, quod fideiusor suo nomine, & non debitoris soluerit, sed si ex intervallo cederet actiones, tunc intelligitur soluisse nomine debitoris, & tunc cessio non valet, ibid.

Fideiusor conuentus si soluit ignorans debitorem liberatum, vel tunc exceptione non numerata pecunia, vel doli, aut pacti conuenti, vel alia, habet actionem mandati, secus si sciens talem exceptionem competentem debitori praetermisit, & soluit, quia tunc videtur esse in dolo, l. si fideiusor, §. 1. eod.

Fideiusor ignorans se inuoluit obligatum, si quidem factum ignorando habet mandati actionem secus si soluit ignorando ius, d. l. si fideiusor, §. non male.

Fideiusor si ignorans debitorem principalem tantum ciuiler obligatum, factu ei pacto de non petendo, vel delato ei iuramento, vel praestito iuramento, habet mandati actionem, gl. factum, ibid.

Fideiusor reo principali liberato, si per ignorantiam iuris soluit creditori, potest ab eo solum repetere per conditionem indebiti, quia iuris ignorantia non debet nocere sibi, glo. aliud, ibid.

Fideiusor ignorans debitorem soluisse, si soluerit, habet mandati actionem, quia non tenetur diuinae debitorem soluisse, imo debitor tenetur certiorare fideiusorem iam se soluisse, ne creditor excusari ei sumam, in quam fideiusor, d. l. si fideiusor, §. si cum debitor, eod.

Fideiusor, qui soluit creditori, neque reum principalem, cum possit, certiorauit, & sic ipse reus soluit etiam creditori, non habet mandati actionem contra reum, sed ipse reus debet cedere fideiusori in debiti actionem, ne duplum consequatur creditor, ibid.

Fideiusor solutionem creditori a se factam si non deueniet debitori, dicitur esse in lata culpa, ibid.

Fideiusor si etiam scienter omittens requiritur procuratorem, scilicet quod sit miles, vel fortuna, soluerit disputando de veritate negotij, habet mandati actionem, d. l. si fideiusor, §. quidam, & ibi gl. eod.

Fideiusor si omittens exceptionem in honestam competentem ex sua persona soluerit, vel condemnatus sit, habet mandati actionem contra reum, sed si condemnatus sit, vel soluat omittendo exceptionem honestam competentem ex sua persona, & talem, quam reus potuit opponere, vt si fideiusori factum sit pactum, ne ab eo, vel reo petatur, non habet mandati actionem, etiam si omittit ignorans eam exceptionem sibi competere, secus si soluit omittendo exceptionem sibi competentem, quia non poterat proficere reo, vt Velleianum, & similes, gl. si procuratorem, ibid.

Fideiusor si condemnatus sit, vel soluat creditori omittendo ignoranter exceptionem competentem ex persona rei, quae ad ipsum fideiusorem etiam porrigebatur, agere potest contra reum mandati, nisi extraxerit in iure, d. gl. si procuratorem, in d. §. quidam.

Fideiusor si condemnatus sit, vel soluat creditori omittendo scienter exceptionem declinatoriam iudicij competentem sibi ex persona rei, agit mandati actione contra reum, sed si soluat omittendo dilatorias solutionis, intra illud tempus non agit, sed si omittendo exceptionem perpetuam soluat, nunquam ager contra reum, ibi.

Fideiusor, qui ad tempus fideiussit, etiam si post illud & sic tempore liberatus soluat, habet nihilominus mandati actionem contra reum, d. l. si fideiusor, §. fin. eodem.

Fideiusor si paratus sit reum defendere aduersus creditorem, id, quod soluit, recuperat a reo mandati iudicio, ibid.

Fideiusor, qui fideiussit ad praestandum serum in genere, vel Stichum pro se, si soluerit, habet mandati actionem contra reum, & consequetur satisfactionem illius, considerato tempore quo soluit, l. hominem, §. 7. eodem.

Fideiusor si soluit aliud vilius, vt principalem liberet ab obligatione maiori, mandati actione repetit illud, l. si quis pro eo, §. 4. eod.

Fideiusor si pro debitore frumenti in genere soluat frumentum optimum, cum mediocre non potuit inuenire, vel si aliquid ex necessitate soluendi plus impendit, quam esset pretium solutae rei, omne id, quod soluit, repetit a reo mandati actione, l. si is, qui, §. 1. & ibi gl. Africum, eod.

Fideiusor pro debitore generis, sufficit quod soluat mediocre, d. glo. Africum.

Fideiusor pro debitore hominis si soluat Stichum, iudicio madiati consequetur quanti tunc erat, cum soluit, licet postea decesserit, & ad nullum pretium sit reductus Stichus, d. §. si.

Fideiusor solvens ante diem per errorem iuris, vel facti minus probabilem, non reperit, nec ante diem potest agere mandati, l. fideiusor, §. 1. & ibi gl. i. eod. & l. fideiusor, & ibi gl. 1. de fideiusor.

Fideiusor si sine adiectione bonitatis tritici pro aliquo triticum promittit, quodlibet triticum dando, liberat reum, quo non potest repetere aliud triticum, quam quo pessimo tritico liberare se a creditore licuit, l. fideiusorem, §. 1. mandati.

Fideiusor vnus si etiam pro confideiussore condemnatus soluerit, non mandatis sibi actionib. contra confideiussorem, non habet vtilem actionem negotiorum contra confideiussorem, gl. si vtilem, in l. 1. §. nunc tractemus de tutelis.

Fideiusor

F I D -

Filium nomen, & in posthumum cadit, quamvis postumus non cadit in eam, quæ in rebus humanis est, l. nomen, 164. eod.

Filix emancipatur etiam patre invito, si ipse patre necessitatem peccandi impollet. l. in enones, 1. C. de Episcop. audien.

Filia contra patrem in contractu transactionis inter eos celebrato propter dolum patris restituitur actione in factum, gl. in l. si superfluit, 5. C. de dolo.

Filix in potestate patris constitutus possunt fideiubere pro patre, glo. 1. in l. si paternam, 7. C. ad Velician.

Filix mulierum scenicarum nate post expurgationem prioris vite non videntur scenicarum filie, neque subiacent legibus prohibentibus filias scenicarum certis hominibus in matrimonium ducere, l. imperialis, 23. §. his illud, C. de nuptiis.

Filix mulierum scenicarum ante expurgationem prioris vite nate supplicantes merentur rescriptum sibi concedi sine vilo obstaculo, per quod nubere eis permittatur, ac si non sint filie matris scenicæ, cum quibus possunt contrahere matrimonium illi, quibus erat antea interdictum, prius tamen dotalibus instrumentis omnino interuenientibus, ibid.

Filix mulierum scenicarum, quæ vivæ ad mortem in eadem possessione duraverunt, post carum obitum petentes liberationem maternæ iniuriæ merentur eis concedi, & condonari licentiam nubendi, quæ copulare in matrimonio licitum est illis, qui antea filias scenicarum uxorem ducere prohibebantur, ibid.

Filia dicitur manere in sacris, dum est in vinculis patriæ potestatis, l. filix licet, 12. C. de collatio.

Filix Senatorum clarissimarum feminarum nomine non continentur, nisi viros clarissimos sortite sint, l. feminæ, & ibi gl. 1. de Senator.

Filia Senatorum si nubant non clarissimæ, sed plebeio, non sunt clarissimæ, glo. non habentur, ibid.

Filia emancipata manumittendo servum hereditarium, vel distrahendo aliquas res ab hereditate, non censetur se gerere pro herede, neque se obligasse hereditati, nisi agnoscat bonorum possessionem, l. 1. C. de iure deliberan.

Filia postquam adiuvit hereditatem patris, vel aui, si fratres, quando ipsa maritatur, faciant eam repudiare hereditatem iam aditam patris, vel aui, talis repudiatio non valet, l. 4. C. de repud. hered.

Filia, quæ renunciat parti hereditatis, in qua heres fuit instituta, poterit prælegatum consequi, l. cum responso, 12. C. de legatis.

Filia patri ab intestato succedens præter patri voluntatem non soluit legata à filia relicta, gl. lucrante, in l. unica, §. ne autem, C. de caducis tollend.

Filia, quæ se immiscuit bonis patris apud hostes defuncti, hæres ex parte ei, & transmittit successionem ad heredes, licet certitudinaliter mortem patris tunc nesciuit, apud hostes, 8. C. de suis & legit.

Filia delictum re vera patri vivo non præiudicat, ipso vero mortuo, filia fit præiudicio, glo. l. actionem, in addit. marg. in §. deinceps, in authent. de nuptiis, colum. 4.

Filia repudiata non nobilitatur, gl. 1. in l. si. C. de incolis, lib. 10.

Filia regis si nubat vni comiti, vel duci debet appellari regalis: vel filia vnius comitis si nubat alicui nobili etiam minoris dignitatis, dicitur nihilominus comitissa, secus si nubet alicui populari, vel plebeio, l. 1. C. de dignitatibus, lib. 12.

Filia non potest recipere compositionem patris sui occisi, quia fidam id est, iniuriarum actionem non potest, glo. in c. 1. an mutus, vel alius imperfectus in vltimis feudorum, & glo. legibus, in c. 1. hoc autem, de his, qui feudum dare possunt.

in Filia furtio statum non extenditur ad filium, in principio Inst. de nuptiis. Filiæfamilias potest procuratorem constituere, si pater sit absens, vel suspectus vitæ, quo casu solet filix competere actio de dote, l. filiusfamilias, de procuratoribus.

Filiæfamilias in omnibus casibus, in quibus ipsa potest agere, potest procuratorem dare, gl. solet, ibid.

Filiæfamilias ad dotis exactionem potest pater dare procuratorem ex filix voluntate nacta, nisi ipsa expresse contradicat, & habeat iustam causam contradicendi, gl. voluntate, ibid.

Filiæfamilias in dote capta dum consensit patri ex intervallo stipulanti dotem, quam dedit, restituitur, l. 3. §. sed verum, in fi. de minoribus.

Filiæfamilias si amovites marito, eius pater tenetur de peculio in id, quod ad eum peruenit, l. 3. §. pen. de peculio.

Filiæfamilias nuptæ si fuerit facta iniuria, actio iniuriarum competit patri, & etiam viro, & iniuriarum patri condemnatur tanti quanti condemnaretur, si ea vidua esset, viro autem condemnatur tanti, quanti condemnaretur, si ea in nullius esset potestate, nec vna tollitur per aliam, l. eum, qui noceant, 18. §. nupta, de iniuriis.

Filiusfamilias potest pacisci, ne de dote agat, quando fuerit ius iuris, l. v. heredi, §. filia, de pactis.

Reliqua verba, Dos, 30. 3. 1. 32. Pater, 55. 56. 57.

Filiæfamilias si contraxerit matrimonium patre ignorante, filij concepti in matrimonio illo licet post mortem aui nati non sunt legitimi, nisi aus expresse consensisset, vel scivisset, & non contradixisset, quo casu legitimi essent, gl. 1. in l. Paulus, de statu hominum.

Filia contrahens matrimonium sine consensu patris potest petere dotem à patre, gl. 1. in additione marg. ibid.

Filia Senatoris si de facto nupserit liberto, etiam si postea eius pater sit remotus à Senatu, nihilominus non est vxor liberto, l. filiam, de Senator.

Filia Senatoris si de facto nupserit liberto, de iure non tenet matrimonium, hodie tamen tenet, si dotalia instrumenta fuerint aucta, glo. 1. ibid.

Filia Senatoris nubens liberto non amittit dignitatem, quia non tenet matrimonium, sed nubens plebeio amittit, gl. pen. ibid.

Filix concubitu contrahitur sponsalia, quæ filia consentire videtur quando patris voluntati non repugnat, & potest contradicere, si indignum maritum, vel turpem sponsum ei eligat pater, l. si sponsalia, cum l. seq. de sponsalibus.

Filia potest cogere patrem officio iudicis, ut eam maritet, & dotem det iuxta fa-

cultates patrimonij sui, si eam nubere iniuria prohibet, l. qui liberos, de nuptiarum.

Filia emancipata potest matrimonium contrahere etiam sine voluntate patris, secus si sit in eius potestate, glo. final. in l. si ita scriptum, 45. §. final. de legat. 2.

Filia maritata in pupillari ætate potest postea alij nubere, si primus vir sibi non placet, glo. si sororem, in additione margin. in l. si stipulet, 35. de verb. obligatio.

Filia patre etiam invito potest nubere, sed non eo ignorante, glo. 1. in l. qui pater, 26. de regulis iuris.

Filia non diuertens à viro iussu patris, vel matris, non meretur exheredari, ideo datur ei querela inofficiosa, l. cum te pietatis, 18. C. de inoff. testamen.

Filiam, ultra 25. annum pater maritare si distulit, tunc filia potest seipsum maritare cum libero etiam sine consensu patris, auth. sed si, C. eod.

Filiæfamilias cogere non poterit pater, quod redcat ad matrimonium, à quo cum patris voluntate diuertat, l. dissentientis, C. de repudiis.

Filia quamvis seque lucris, & sic spe hereditatis ad matrimonium contrahendum possit invitari, non tamen potest ad dirimendum, quia iustus est turpes, l. reprob. hendas, 4. C. de iustis & iustis.

Reliqua verba, Patre, 47. 48. Matrimonium, 16. Filius, 42. 43.

Filiæfamilias potest institui in dote à patre, consultus tamen faciet pater, si eam instituat in 12. imperialibus, & in dote, §. glo. patrimonium, in l. 3. sed verum de minor.

Filiam debet pater instituire, vel exheredare saltem in aliquo, alios non valens testamentum, gl. 1. in l. 4. ff. vbi pupillus educari debeat.

Filia si fecit pactum de non succedendo in hereditate patris vni fratri, & postea pater succiperet alios filios, quos instituit simul cum primo, illud pactum non prodest alteri fratri, l. aus, de pactis.

Filiæfamilias legitimis extraneis tanquam legitimis successoribus, filij naturalis omnino excluduntur, glo. legibus, in c. 1. hoc autem, de his, qui feudum dare possunt.

Filia dotata à patre nihilominus venit ad successionem patris, etiam si pacta fuerit cum patre, sed nullum regrellum habetur ad bona paternam, ibi.

Filia legitima iure Lombardorum si sola remaneat, totam patris hereditatem debet habere, sed si remansit vna cum filio legitimo masculo, ipsa habebit tantum tertiam partem hereditatis, & masculus duas, ibid.

Filia legitima iure Lombardorum non excludit filios naturales, imò habet tantum tertiam partem, & naturalis vni, vel plures aliam tertiam, & curia regis, vel alij parentes aliam tertiam, sed legitimus filius habet duas partes, & naturalis tertiam, ibid.

Filia dotata à patre iure Lombardorum non venit amplius ad successionem patris, ibid.

Filia, licet vt masculi succedat patri legibus, tamen à successionem feudi remouetur, & etiam eam filij, gl. non succedit, in c. 1. §. fi. de successionem feudi.

Filia re dicitur etiam matri in successionem feudi, §. gl. succedat, ibid.

Filiæ ex pacto succedunt in feudum, c. 1. §. fi. de feudo marchie, vel ducatus.

Filiæ in feudis femineo succedunt matri masculis non extraneis etiam sine pacto speciali secundum Oberturn, & Gerardum, sed secundum alios non succedunt, nisi per pactum sit actum, c. 1. de feudo femineo, & c. 1. & ibi glo. nisi de natura successionis feudi.

Filia succedit in feudo patris, si post mortem patris illud à domino redemerit, vel à domino fit inuestita de feudo patris propter seruitium, & amorem patris, & tunc non poterit reuocari ab aliquo ex parentibus, gl. filia matri, ibid.

Filiæ femine lege 12. tab. iam admitterantur ab intestato, sicut & filij masculi §. nostra vero, Inst. de exheredatione liberorum.

ex Filia nepos, vel pronepos ex nepote olim vocabantur ad hereditatem demum post agnatos, sed ex aliquibus constitutionibus vocabantur cum diminutione tertie partis simul cum aliis descendentes, quam partem etiam minuebant agnati transfusionales, sed hodie secus est, §. final. Inst. de heredit. quæ al. interit.

Filia reuera ab hostibus succedit matri mortuæ in ciuitate, & res hereditaria venditur, purgatur enim defectus captiuitatis fictione postliminij, l. aus postliminij, 14. C. de postlimini. reuerf.

Filia non succedit in feudo, licet vassallus decesserit sine herede masculino, nisi inuestitura facta fuerit in patre, vt filij, & filiz succedant in feudo, vel nisi filia inuestita de feudo paterno, c. 1. §. fi. de successionem feudi.

Reliqua verba, Filius, 150. vsque 158. Feudum, 10.

Filiæfamilias non potest exheredari à patre, eo quod ipsa post 25. annum parentibus differentibus maritare in corpus suum peccauerit, vel se maritauerit cum libero sine consensu patris, auth. sed si, C. de inoff. test. §. si alius quoque capitulum, in auth. vt cum de appellatione cognof. col. 8.

Filia iusta de causa potest exheredari à patre, eo quod ante 25. annum in corpus suum peccauerit, vel se maritauerit, sine consensu patris cum seruo, glo. 1. ibidem.

Filia colens concordiam maritalem contra matris voluntatem, non per hoc censetur ingrata, l. filia, 20. C. eod.

Filia iam nata olim etiam sine datione legati inter ceteros exheredari poterat postuma autem inter ceteros exheredari debebat aliquid ei relinquendo, l. 4. C. de liber. præter.

Filia præterita olim per contrahat. vel per ius adcrendi semissem substantiam accipiebat, & omnibus legata præstare compellabatur licet vique ad doctranum fere portionis, si vero fuisset exheredatæ, quarta pars omnimodo totius substantiæ ei relinqui debebat, & ita filia præterita minus habebat, quam exheredatæ, ibid.

Filia præterita ad instar filij emancipati, vel sui testamentum ipso iure euerit, vel per contrabatas stare illud non pariter, l. 4.

Filiæ femine, & alij descendentes per virilem genus liberi cuiuscuque sexus præteriti de iure antiquo non infirmabant testamentum, sed habebant ius adcrendi, & inter ceteros, & non nominatim poterat pater exheredare, dare.

men receptam debet conferre fratribus, qui in potestate manserunt, l. 4. C. de collatio.

Filia dote contenta si paciscatur de non succedendo patri, non valet pactum, & illa non obstat pacto succedendi, si conferat dotem, ibid.

Filia si vult ab intestato succedere, vel petere contra tab. debet dotem suam conferre, l. 4. C. cod.

Filia dorem profecticiam tantum tenetur conferre fratrib. emancipatis, licet inter se non conferant, § gl. si ibi. & gl. 2. & 3. in l. filia, l. 1. C. cod.

Filia non tenetur conferre dotem, quando testamentum patris pro parte est infirmum, gl. 1. in d. l. 4.

Filia in testamento patris heres instituta dotem non confert fratrib. coheredib. nisi patet in testamento expresserit, l. filium testamentum, l. 7. C. cod.

Filia instituta tenetur conferre dotem, si impugnet testamentum patris per contratab. propter fratrem praeteritum, eod. quod plus consequetur ab intestato, quam ex testamento esse habitura, § gl. si ibi.

Filia etiam in potestate denegantur actiones hereditariae, si non conferat fratrib. in potestate constitutis dotem, quam mortis tempore communis patris habuit, l. filia, l. 12. C. cod.

Filia in potestate dotem suam debet conferre fratribus, in potestate scilicet accipiendo minus de hereditate, gl. 2. & 3. ibi.

Filia non tenetur conferre bona, quae adquisiuit post mortem patris, l. si donatione, l. 13. C. cod.

Filiafamilias cum sorore patri communi succedens non habet praecipuum fundum sibi donatum a patre, sed debet ille diuidi, ibid.

Filia cum fratribus ad successionem paternam veniens debet conferre dotem, aut tantum minus in sua portione suscipere viro existente locupletate, qui si inops sit, debet actionem, quam contra cum habet, cedere in casu, tamen, in quibus imputari potest mulieri, cur dotem non exegerit à viro vergente ad inopiam, inopia viri non releuat eam à dotis collatione, § aliud quoque, in ant. de aequalitate dotis, col. 7.

Reliqua verbo, Collatio, § Doi, 25. 26. Conferre, Filius, l. 208. v. § 214. Nepos, Pater, § 8.

Filius in genere, num. 1. v. § 2. ad nu. 10.

Filius naturalis, & illegitimus, & eorum legitimatio, & successio, numer. 10. v. § 17.

Filius naturalis institutio, & successio, num. 18. 19.

Filius vulgo quiescit, & eius successio, num. 20.

Filius incestuosus, num. 21.

Filius spurius, & eius successio, num. 22. 23.

Filiatio, & eius probatio, num. 24. v. § 127.

Filius regis denotatur decurioni clerici, vel cassali, num. 27. 28. 29.

Filius quando sequatur conditionem, vel originem patris, matris, vel suam, num. 30. v. § 33.

Filius adoptatus, vel arrogatus, num. 34. v. § 39.

Filiorum legitimatio, & matrimonium parentum, num. 39. v. § 42.

Filiorum obediencia circa matrimonia, & alia, & indignitas erga parentes, numer. 42. 43.

Filiusfamilias quando ngeret, vel conueniri, & esse in iudicio possit, vel non, 44. v. § 11.

Filiusfamilias quando possit accusare, num. 51.

Filiusfamilias quando possit procuratorem constituere ad agendum, vel accusandum, num. 53.

Filiusfamilias & patria potestas, vel aui, num. 54. v. § 57.

Filiusfamilias liberatio à patria potestate, num. 58. 59.

Filius emancipatus, num. 60. 61. 62.

Filius pactum cum creditoribus paternis, & cum aliis, num. 63. 64.

Filius quoad debita paternam, num. 65. 66. 67.

Filius quoad administrationem Magistratus officij, vel arbitrij, num. 68. 69. 70.

Filiusfamilias tutor, num. 71. 72.

Filiorum numerus praestans exceptionem ad muneribus personalibus, & aliis, num. 73. 74.

Filius patrii furiosus, num. 75.

Filius primi matrimonij, num. 76.

Quoad prioritatem mortis filij, & patris, & manifestacionem servat patris, num. 77.

Filius, & patris alimenta, & educatio, num. 78. 79.

Filiusfamilias miles, & de eius testamenti facione, & de eius peculio castrensi, num. 80. v. § 83.

Filius peculium in genere, num. 84.

Filius peculium castrense, vel quasi, num. 85. 86. 87.

Filiusfamilias administratio, vel donatio, aut alienatio bonorum paternorum, & peculij, num. 88. 89. 90. 91.

Filiusfamilias rei donata, vel data à patre, vel à alio, num. 92. 93.

Filius quando acquirit, vel lucratur sibi, vel patri, aut alij, num. 94. 95. 96.

Filius quando obligatur, & condemnatur, num. 97. 98. 99.

Filiusfamilias quoad contrahit in genere, & negotia gesta ab eo, num. 100. v. § 103.

Filiusfamilias quando stipulatur sibi, vel patri, num. 104. 105.

Filiusfamilias quando emit rem patri, vel alienam, num. 106. 107.

Filius quando deponit, conducit, commodat, vel mandat, vel contrahit societatem, vel notat, num. 108. & 109.

Filiusfamilias quoad mutuum, & Macedonianum, num. 110. v. § 119.

Filiusfamilias solvens mutuum sibi contra Macedonianum, num. 110.

Filiusfamilias mutuum pecuniam suam, vel patri, num. 121.

Filiusfamilias fideiheres, num. 122. 123.

Filiusfamilias minor, quando restituitur, & quid repetit amissum, num. 124. & 125.

Filius conjugum, & agnationis iura, num. 126.

Filius ingrediens monasterium, vel clericatum suscipiens, ibid.

Filius retentus ab aliquo, num. 127.

Filius delinquens, vel damnus damni, num. 128.

Filius quoad delictum patris, num. 129.

Filius quoad furtum sibi, vel à se factum, num. 130.

Filiusfamilias quoad iniuriam sibi factam, num. 131.

Filius quando succedat patri, vel aui in fundo, num. 132.

Filius quoad successionem paternam, vel maternam, num. 133. v. § 144.

Filius quoad suorum, num. 145.

Filiusfamilias quando habet hereditatem, l. 46.

Filiusfamilias quando possit testari, num. 147. 148. 149.

Filius quando instituitur heres pure, num. 150. v. § 154.

Filius quando instituitur sub conditione, vel in diem, num. 154. v. § 158.

Filius quoad aditionem, & retentionem pro herede, num. 159. v. § 168.

Filius quando transmittit ius succedendi, num. 169.

Filius quando repudiatur, vel abstinat ab hereditate, num. 170. v. § 175.

Filius quoad substitutionem, fideicommissum, vel Trebellanicam quartam, num. 171. v. § 180.

Filius quando exheredatur, num. 181. v. § 184.

Filius quando praeteritur, num. 185. v. § 190.

Filius quoad querelam, num. 191. v. § 196.

Filius quoad bonorum possessionem secundum, vel contra tab. num. 197. v. § 206.

Filius quoad bonorum possessionem, unde liberi, num. 207.

Filius veniens contra tab. quando conferat bona, vel dotem sibi datam, numer. 208. v. § 215.

Filius legitimus, num. 215. 216.

Filius relictum legatum, num. 217. 218.

Filius in statu in captivitate matris, quae praegnans de eo fuit ab hostibus capta, habet praecipuum, secus si post captivitatem sit praegnans, l. pe. & ibi gl. 3. de statu homin.

Filius cum defunctum, qui ex viro, & vxore eius nascitur, l. filium, de his, qui sunt fu, vel alien.

Filiorum conferatio ad Deum pertinet, gloss. si procreationi, in l. si paterfamilias, § si de adoptio.

Filios de nouo creare vilis est reipub. quam creatos quadam fictione alienari, ibid.

Filij sunt duplices, quidam iure naturae, vel naturalis quidam iure legis, vt adoptiui, l. iure legis, in l. si is, qui, eod.

Filius etiam exheredatus à parentibus, vel quando paterna hereditas ad eum non pervenit, potest lucere parentes secundum animi sui motum, l. si de his, qui notantur infam.

Filios non exare, & exare, sed esse exclusos, paria sunt, l. pater, l. 4. & ibi glo. quae relam, de inoff. testam.

Filius dicitur portio viscerum matris, unde matrem gravidam possidens, dicitur etiam filium eius possidere, gl. possidere, in l. si ego emi, l. 3. § parus, de Publiciana in rem.

Filius habere dicitur quis, etiam si filius ingressus sit monasterium, gl. l. in l. lo, cum, l. 1. de viactu.

Filius quod ius dignitatis causa datum est à patre, illud praecipuum est ipsius filij, gl. vult, in l. si vni, § idem scribit, fam. l. c. si.

Filius potest derahere de communi portione omnium fratrum id, quod solui vel solvere debet pro condemnatione prioris, l. heredes, l. 2. § si, eod.

Filij etiam non sunt heredes patris, habent iura sepulchrorum, l. vel quae pater, de religio.

Filius patrem, vel pater filium potest occidere sine scelere pro patria, vel sui defensione, imo praemio tunc effi accendens, l. minime, l. 35. & ibi glossa eodem.

Filius occidens patrem non se defendendo tenetur l. Pompeia de paricidiis, gl. si, ibidem.

Filius licetum est corrigere, & emendare patrem in his, quae iuris sunt, vt fecit Celsus filius, in quibus non videtur fieri iniuria, l. 3. § si quis quasi, & ibi glo. posse, de conditione causa data, & glossa dandum, in l. hi, qui, l. 2. de tutoris datis.

Filij scientia patris laticia est, glossa solebat, in l. Iulianus, § 9. § proinde, a Macedon.

in Filio, quae dicuntur censentur dicta etiam in nepote, l. filium, eodem.

Filius, & pater eadem persona censentur esse, l. si filiusfamilias, & ibi add. marg. de compenat.

Filiorum appellacione continentur nepotes, § gl. 1. in l. si dotali, 48. solut. matr.

Filius iam natum stringend ad fauces, vel nondum natum perfocans dicitur necare, & tenetur lege Cornelia de scisciis, l. necare, & ibi gloss. l. de libris agnol.

Filius cum est in facultatibus, & dives, iniquissimum est patrem eius egere, l. quis à liberis, § si impubes, eod.

Filiorum appellacione continentur mares, & feminae nati, & nascituri, § si quis ita, l. 6. & ibi gl. 1. de test. tut.

Filiorum appellacione filiae non continentur mares, gl. 1. in l. si quis filias, & l. si quis ita, l. 6. & ibi gl. 1. de test. tut.

Filiorum appellacione continentur etiam filij ab hostibus capti, gl. 1. l. 1.

Filij appellacione in datione tutoris etiam postsumus continentur, secus tamen est in legatis, nisi in aliqua parte testamenti fiat mentio postumi, d. l. si quis filias, & ibi gl. fin.

Filiorum appellacione licet non continentur nepotes, sed appellacione liberorum continentur, tamen haec varietas loquendi non cadit in idiotam, gl. in l. quid si nepotes, § eod.

Filij appellacione continentur omnes filij, nisi fiat adiectio proprii nominis, quod casu non extenditur ad alium, l. si quis ita, l. 6. § si quis, & ibi gl. filio, eod.

Filius perdit relictum contemplacione patris per factum patris, secus quando pro parte relictum est in persona vtriusque, § gl. non affectione, & ibi add. l. qui tutelam, l. 8. eod.

Filius foris vivens etiam in potestate constitutus magis quam aliquis extraneus debet dari curatori patri agenti curatore, l. his, qui, l. 2. & ibi gloss. l. tutoribus, datis.

Filiorum appellacione non continentur nepotes in privilegio contra ius, & lege prohibente, gl. creduntur, & ibi add. marg. in l. sed & milites, l. de excus. iur. tutorum.

et Filium primogenitum debet iurisdicção exerceri, ac proinde per vnum
flame consuetudine eius ratio est, ne pluralitas difficultatem gignat, l. cuius,
in add. marg. de curatorib. furioso dand.
ilius, dictio, non potest conueniri, nisi ad vnum, tunc habet vim nominis pro-
prii, l. 2. de liber. & postu.
lij persona potest certificari per expressionem nominis matris, sicut per ex-
pressionem nominis patris, l. 3. cod.
lij appellatio comprehendit propriè tantum illos, qui sunt primi gradus,
sed liberorum appellatio extendit etiam ad plures gradus, glo. 2. & ibi add.
marg. in l. Trius, 25. de liber. & postum. l. si quis filius, §. 1. l. seq. de testa-
ment. turca.
ilius non potest inuenire meliorem amicum, quam patrem, l. quidam, cùm sit
iurifamilias, 4. 6. & ibi gl. 1. & 2. de hered. insti.
lij appellatio continetur etiam naturalis, & in se iurite conceptus, & in fi-
gura matrimonij, l. si & ibi glo. continetur, & glo. fin. in fi. de iure liberandi,
& l. Lucius, 8. 8. §. in fi. de legat. 1. l. 4. C. de interdicto maritum.
ilius non potest dubitare de sua conditione, aut filius iurifamilias, vel non, quia
pater in dubio præsumitur viuere, nisi iustis præsumptionibus moueatur ad cre-
dendum eum mortuum esse, gl. 1. in l. sed & in fi. de iura, hered.
ilius est de patris, & non matris familia, nisi mater esset ex nobili familia, &
pater ex vili, non habetur, in add. marg. in l. 1. §. de maris, ad Syllanian.
ilius ex persona sua sibi obligari non potest, l. cum filiofamilias, l. 2. de legat.
lij appellatio continetur etiam filijs, nisi in dubio, casibus, scilicet in
filij exheredatione, quia tunc exheredato filio non videtur exheredata filia
& quando immunitas data est descendenti, ex masculis, non videtur dari
descendenti ex feminis, glossa vocabulo, in l. si ita scriptum, 45. de
legat. 2.
lij appellatio propter vitandam duram separationem veniunt nepotes,
sed non vitiores, l. vxorem, 41. §. concubini, & ibi glossa, cur non, & ibi add.
marg. de legat. 3.
lij etiam vno patre videtur, quasi domini libertorum patris, gl. 1. in l. verba,
de alimen. vel cibari.
ne Filius decedens non videtur, quom tantum filium reliquit, l. pater Sene-
rianus, 101. §. 1. de condit. & demonst.
ilius potest esse quandoque arbiter, & iudex in rem patris, glo. 1. in l. nam quod,
14. ad Trebel.
ilius non potest nepoti in his, que per ipsum filio adquiruntur, l. quod si pater, 11.
de bonis libert.
ilius nostris omnia, que nostra sunt, ex voto paramus, l. pen. §. 1. eod.
ilius frater testatoris, & sic tam coniunctus sanguine, non præsumit igno-
rante defuncti testatoris valetudinem, l. pen. vnde cognati.
lij scientia patri necesse, sed contra patri scientia non necesse filio, gl. 1. 3. & ibi
gl. 1. & gl. certior, in l. si quis ordo in bonorum possessor.
lijum non subire seruicium, semper interest parentis, l. de liberali causa.
lij ignominia est, si parentem seruum habeat, & ideo possunt filij perire in li-
bertatem parentes etiam inuitos, & contra parentes filios etiam inuitos,
ibidem.
lij plures parvi, & vnus magnus quando remanserunt, & ille maior omnia bo-
na administrat, & totus accedendo ad fundos hereditarios, & percipiendo fru-
ctus, videtur hoc fecisse nomine suo, & fructum suorum, & omnes videtur
fuisse in possessione, etiam si filij parvi non possent probare se nunquam fe-
cisse aliquot actus, ex quib. resultat præsumptio possessionis, l. communis, 42.
de adqui. posses.
lius in hereditate patris æquiparatur cum filio vero creditori de æquitate, licet
secus sit de rigore, gl. non possit, in l. si quis legatum, §. si de falsis.
lius, qui patris filij testamentum aboleuit, & bona patris quasi ab intestato
mortui possidet, si decessit relicto herede, bona dicti patris auferuntur eius
heredi, l. si quis patris, 2. eod.
lius magis debet patri, quam patri, l. 4. §. qui filium, & ibi addit. margin. de re
militari.
lij appellatio omnes liberi continentur in materia fauorabili, vt si pa-
ter dedit tutores filio, si plures habet, omnib. videtur dedisse, scilicet qui sunt
in primo gradu, secus in odio, vt si pater exheredet filium si plures habeat,
nemo censetur exheredatus, l. filij appellatio, 84. & ibi glossa. 1. de verbor.
significatio.
lio filiusque meis tutorem do, ex his verbis, videtur testatorem dedisse etiam
filijabus, l. Herennius, al. Seruius, 122. cod.
lij appellatio sicut continetur filisfamilias, ita & nepos videtur contineri,
l. iusta interpretatione, 201. eod.
lij appellatio sepe & nepotes continentur, nisi voluntas proferendis
aliter se habeat, l. liberos, 220. cod.
lij appellatio non extenditur ad vitiores, nisi de dura separatione tra-
ctetur, ibid.
lij clericorum concepti ante sacerdotium, item & vxor gaudent privilegio
clericorum, & sunt immunes à muneribus fordidis, l. 1. & ibi glossa. pen. C. de
Episcopis.
lij quandoque insidiantur parentibus sicut extranei, vnde Onidius.
Filius ante diem patris inquirat in amos, l. 1. in l. si C. de pactis.
lijum paternum testimonium sequei satis iniquum est, glossa. fin. in l. fin. C. ad
Macedon.
lij appellatio non venit filius adoptiuus, glossa. 2. in add. marg. in c. 1. de
natura successio. feud.
lij iure primæo naturalidicuntur domini rerum patrum, gl. naturalis, in
l. in rebus, 30. C. de iure dor.
lio necesse patris vita, gl. 3. in l. si C. de nat. liber.
lius conceptus ex ancilla manumissa, quæ ex ingratitudine est reuocata, dici-
tur liber, gl. nati, in l. 2. C. de liberis.
lij concepti habentur pro natis quandoque, ibid.
lius frater dicitur nepos quandoque, gl. 1. in l. si C. de succ. edict.
lio impuberi si moueatur questio status, & hereditatis, illa debet differri in

tempus pubertatis, & impubes si non possidet, præstita cautione constituitur
possessor bonorum hereditatis, si possidet confirmatur possessio; si verò non
satisfacta, aduersarij, qui mouerant questionem status, admittuntur in possessione
cum impubere, l. 1. C. de Carbon.
Filiorum appellatio simpliciter à lege prolata non veniunt filij naturales tan-
tùm, l. generaliter, §. 1. verò humanitatis, C. de insti. & subiti.
Filius alius antecedere non potest, nepotem autem potest antecedere filius, l.
pen. & ibi gl. 1. C. de postum. here.
Filiis concessum privilegium non extenditur ad nepotes, vbi lex ita prohibet,
l. iubemus, §. illud, C. ad Treb.
Filij fratrùm in tercio gradu sunt, gl. & filijs, in l. si C. de legit. here.
Filius timetur, ne sit similis patri prodtori, iuxta illud, *Sape soler similis filius esse
patri*, l. quilibet, & ibi gl. in quib. C. ad leg. lul. maiest.
Filiorum appellatio omnes descendentes continetur, licet vulgariter conti-
neantur tantum illi qui sunt in primo gradu, glossa. filios, in §. cum igitur, in
auth. de non eligen. secun. nube. col. 2. & L'appellatione, §. 1. & ibi addit. marg.
de verdis.
Filius natus ex patre bono præsumitur bonus, §. fin. & ibi gl. pen. in authent. de
referendariis, col. 2.
Filiis dantur quædam, que non dantur extraneis hereditibus, veluti emphyreosis
concessa sibi, & filijs, & nepotibus, item dantur eis privilegium hypothecarum,
quando succedunt matri, quod non transferunt hereditibus extraneis mulieris
& idem est in alijs privilegijs, ne damnetur vir infolidum, §. emphyreosis, &
ibi gl. filijs, in auth. de non alien. reb. col. 2.
de Filiorum procreatione dum ab initio nata faciet, scriptis nondum positis
legibus omnes similiter liberos, similiter produxit ingenuos, & primis pa-
rentibus similiter primi filij sicbatur à natura liberi, & similiter legitimi, §.
natura, in auth. quib. mod. natur. eff. lvi, col. 6.
Filiis non possunt parentes extrahere de monasterio, §. nullam, in authent. de 8
sanctiss. Episc. col. 9.
Filius ingratum per ingressum monasterij non efficitur gratus, sed per nouellas
Iustiniani per ingressum purgatur ingratitudo, gl. ingratum, ibid.
Filiij habent aliquod, non vt heredes patris, sed vt liberi, gl. si in d. si quis in factis,
C. de proxim. sacro. scrip. lib. 12.
Filius tenetur defendere patrem verbo, & opere, sed non facto, gl. fidelitatis, in
extrauag. ad reprimendum, quomodo in crim. l. 2.
Filiorum septem sunt species. Prima legitimorum, & naturalium, qui nati sunt
ex vero, vel putatiuo matrimonio; secunda naturalium tantum, qui nati sunt
ex vnica concubina in domo retenta indubitato affectu coniuncta, si vter-
que sit solutus, dicti naturales, quia eos natura, non honestas genuit; tertia
species spuriorum, qui nati sunt ex coitu non approbato, neque improbato à
lege, vt vulgo concepti, & similes; quarta est eorum qui ex damnato coitu
nascuntur, vt adulterini, incestuos, sacrilegi, & similes; quinta species est legiti-
morum tantum, vt adoptiui, sexta est legitimorum; septima spiritualium,
quos ex sacro fonte, & confirmatione leuauimus, gl. 1. & ibi add. in prin. Inst.
de adopt. & gl. 2. in auth. ex complexu, C. de incetis nup.
Filiorum appellatio veniunt postumi, §. fin. qui testamentum tutores, glo. 1. in l.
Ticius, 2. §. C. de lib. & postu.
Filiorum appellatio non veniunt nepotes ex vfa, & consuetudine, sed secun-
dum veram significationem verbi filius, nam dicitur à *filio* quod est amor
etiam nepos dicitur filius, & etiam alius, quem quis diligit paterna dilectio-
ne §. fin. & ibi glo. appellatur, Inst. qui testam. tutor.
Filiorum appellatio veniunt etiam postuma, cum masculinum possit conci-
pere femininum, sed dictio filius non comprehendit vtrumque, glossa. quia si-
lij, ibidem.
Filius quando nihil potest patri queri, potest pro patre testificari, idem contra
in eo negotio, ex quo nec patri, nec filio resultat commodum, vel interesse,
gl. in ea re, in add. in §. pater, Inst. de testa.
Filius dicitur domesticus patris, §. fin. & ibi glo. quia domesticus, Inst. de heredum 9
qualitat.
Filius non videtur præcedere vno gradu nepotem ex altero filio, quia nepos
obinet locum sui patris, & ideo filius non excludit eum, glo. 1. in §. ita demum,
Inst. de her. quæ ab intest.
ex Filio masculo nepotes, & alios descendentes diligens plus, quam descenden-
tes ex femina, facit iniuriam naturæ, §. fin. & ibi add. margin. de hered. quæ
ab intest.
Filiorum appellatio in materia legali non veniunt nepotes, in pri. Inst. de Se-
natu. con. Orfic.
Filiij vox intelligitur vox patris, gl. 1. in §. 1. Inst. de stipul. seru.
in Filiis, & parentibus intelliguntur, & habent locum dicta in serujs & dominis,
quantum ad actiones institoriam, exercitoriam, quod iussu de peculo, tribu-
toriam, & de in rem verso, §. quæ diximus, & ibi gl. eadem, Inst. quod cum eo,
qui in aliena.
Filiis olim licebat parentibus occidere, sed hodie non, l. in suis, & ibi glo. fin. de
lib. & postu.
Filius naturaliter est portio matris, i. matrem naturaliter sequitur, gl. 1. in addit.
in l. lex nature, de statu homin.
*Reliqua verbo Liberi, Maritus. v. 12. Monstruosum, Pater, per 10. Sententia, 13. 14.
Legatum, 63.*
Filius natus sine legitimo matrimonio matrem sequitur, nisi lex specialis
aliud inducat, l. ex natura, eod.
Filius naturalis quoad originem, vel libertatem matrem sequitur, gl. 1. ibid.
Filius naturalis mulilegulus, & gynæciarij patrem, & non matrem sequitur, glossa.
fin. ibid.
Filius naturalis datus curiæ sequitur patrem, & non matrem, ibid.
Filiij naturales, vel emancipati inuiti non resignant in patriam potestatem, l. si.
de his, qui sunt sui.
Filius susceptus ex vilissimis mulieribus, si viri in dignitate postei vo-
luerint habere in numero legitimorum, infames sunt, l. 1. C. de natur. liber.
Filiij naturales per subsequens matrimonium legitimantur, & efficiuntur in

- potestate parentum, & possunt succedere ex testamento, vel ab intestato parentibus etiam cum fratribus postea natis, l. 5. & l. habemus, 6. & l. cum quis, 10. l. nuper, 11. C. eod.
- Filij naturales quibus oblat licet fiant illustres, non tamen desinunt esse curiales, gl. 2. in l. communium, 2. C. eod.
- Filius naturalis si postquam est oblatus curiæ suscipiat liberos ex legitimo matrimonio, & tales liberi sunt facti decuriones, omnino curiales sunt, d. l. communium, §. sed si.
- Filius naturalis poterit pater tradere curiæ patriæ suæ, siue habeat legitimus, siue non, d. l. communium, in fi. & ibi gl. 1.
- ²¹ Filij naturales existentibus legitimis à patre per oblationem curiæ legitimari possunt, & efficiuntur patri legitimi successores, ita tamen ut non liceat patri plus relinquere eisdem filiis naturalibus, quam vni ex legitimis filiis reliquerit, cui minima portio relicta est, ibid.
- Filij naturales ante nati præstant occasionem legitimis nominis filiis, qui ex subsequato matrimonio postea procreati sunt, l. nuper, 11. C. eod.
- Filij naturales legitimantur per subsequens matrimonium, etiam si ex illo matrimonio nullus postea nascatur, vel natus vivus non reperitur tempore mortis testatoris, ibid.
- Filij naturales ad hoc ut legitimantur per subsequens matrimonium parentum, sufficit quod parentes post liberorum editionem spem tollenda sobolis habeant, licet hoc, quod speratum est, ad effectum non pervenerit, ibid.
- Filij naturales nati ex ancilla legitimantur per subsequens matrimonium, si non extent legitimi ex alia coniuge, & conficiantur dotalia instrumenta, auth. sed nova, & auth. nova, C. eod.
- Filij naturales plus iuris habent, quam adoptivi, §. minus ergo, & ibi gl. non adiuvantur, Inst. de her. quæ ab intest.
- Filij naturales etiam sine matrimonio legitimantur per scriptum principis, si mulier iam fuerit defuncta, vel deliquerit, vel occultetur, vel quoquo modo matrimonium impediat, ut sacerdotio, auth. præterea, C. de nat. lib. §. sed & aliud, & §. si quis sancti in auth. quib. mo. nat. eff. leg. col. 6.
- Filij naturales amplectentes voluntatem patris, cui carens legitimis, in testamento dixit se velle filios suos naturales fore legitimis successores, ostendendo principis post mortem testamentum eius, & principis, & legis dono suar heredes, sed si alij filij naturales volunt legitimis fieri, alij non, volentes sunt ceteri in iure naturali remanent, auth. item sine, C. de nat. lib.
- ²² Filiorum naturalium legitimatio scripto principis non prodest existentibus legitimis, nisi in duobus casibus, nisi quando fit per oblationem curiæ, & per matrimonium, gl. 1. in add. in l. si quos, C. eod.
- Filij naturales efficiuntur legitimi, inter patrem, & matrem, nuptiis, & nuptialibus instrumentis intervenientibus etiam extantibus, filiis legitimis ex primo matrimonio, & etiam liberis post dotalia instrumenta natis, & mortuis, §. dubitatum, & ibi gl. confessiones, in auth. de incetis nuptiis, col. 2. & §. sanctum, in auth. quib. mo. nat. eff. leg. col. 6.
- Filij naturales efficiuntur legitimi, si vir etiam in ipso mortis articulo concubinam in vxorem accipiat, ex qua illos filios suscipit, §. sed & aliud, in add. marg. in auth. quib. mo. nat. eff. leg.
- Filius naturalis non legitimitur per adoptionem, §. & nos non latuit, eodem.
- Filius naturalis invenit defectus castitatis, §. natura, in auth. quib. mod. naturales effici. sui, col. 6.
- Filius naturalis natus liber, vel natus servus, qui postea libertatem meruit, legitimari potest per oblationem curiæ, sed filia naturalis legitimatur nubendo curiali legitimo, §. quod verò, eod.
- Filius naturalis, qui se offert curiæ, legitimitur, si non habeat fratres legitimos, secus si habeat legitimos, §. si quis igitur fuerit, eod. & glo. 3. in l. 3. C. de naturalib. liber.
- Filius naturalis natus ex libera pater offertur curiæ siue inter vivos, siue in ultima voluntate, facit legitimum, siue habeat alios legitimos, siue non habeat, d. §. si quis igitur fuerit, in auth. quib. mod. naturales effici. sui, ibid.
- Filius naturalis volens legitimare debet offerre curiæ loci, ex quo natus est, sed qui Romani, & Constantinopolitani sunt, sese ibidem offerendo legitimantur, §. si quis igitur, eod.
- ²³ Filius naturalis si ab initio oblationem curiæ recusaverit, si tamen bona paternam possidere reperitur, curiæ dicitur adscriptus, & hoc etiam habet locum in filiabus, §. si verò ab initio, eodem.
- Filius naturalis recte potest recusare oblationem curiæ, & se abstinere ab hereditate paternâ, d. §. si verò ab initio, eod.
- Filius naturalis inuitus non legitimitur, §. generaliter, & ibi gl. non est, eodem.
- Filius naturalis datus curiæ decurionum fit legitimus, gl. in rub. C. de decurionib. lib. 10. §. si testatorum, Inst. de heredit. quæ ab intest.
- Filij naturales ex concubina legitimantur per subsequens matrimonium dotali instrumentis intervenientibus, si tempore concubitus pater non habeat aliam vxorem, quia subsequente matrimonio fingit lex illam fuisse vxorem, & maxime tempore partus per fictionem translationem, sed si illo tempore, quo peperit, erat impedimentum tale, quod cum ea matrimonium esset interdictum, non fit legitimatio, quia extremum, ad quod fictio traditur, non est habile, §. si & ibi gl. interdictum, Inst. de nuptiis.
- Filius naturalis per subsequens matrimonium non legitimitur de iure civili, si instrumenta dotalia non sint facta, hodie tamen de iure canonico in vtroque foro, etiam non intervenientibus, dotali instrumentis, legitimatur, glo. instrumentis, & ibi add. ibid.
- Filius per oblationem curiæ legitimatus non potest pater facere melioris conditionis filiis legitimis, & naturalib. gl. in add. in §. intestatorum, Inst. de heredit. quæ ab intest.
- Filij naturales debent ali de bonis paternis, siue legitimis extent, siue non, & succedunt patri, siue coniuge viua alij quilibet sint heredes, auth. licet, C. de naturalib. liberis.
- Filij naturales sicut tenentur præstare alimenta parentibus naturalibus si contingat eos vergere ad inopiam, ita & pater filiis naturalibus, tenetur præstare, ibid. & gl. legitimis, in §. si verò, in auth. quib. mod. natural.

Filius naturalis non est in potestate patris, & ideo non potest ei pupillariter substitui, l. Lucius, 4. §. & ibi gl. naturalis, de vulgari.

Filij naturales nati à mulieribus, quæ vxoris loco habentur, nullis existentibus legitimis, dicuntur sui, & in potestate, & legitimi, & succedunt parentibus, ex testamento aut ab intestato, aut inter vivos ex contractu, l. habemus, 6. C. de naturalib. liber.

Filij naturales à patrib. suis in arrogationem suscepti nullis extantibus legitimis efficiuntur sui, & in potestate, & legitimi, & succedunt parentibus, ex testamento, vel ab intestato, aut ex contractu iure vivos, ibid.

Filij naturales nati non ex incestu, vel nefario coitu, etiam non extantibus legitimis, per adoptionem, vel per arrogationem, hodie non efficiuntur sui, & in potestate, nec legitimi, l. legem Anastasij, 7. C. eodem.

Filius naturalis tantum, qui non est in potestate, quando vult quis facere in potestate, datur in securio Imperatoris vel præsidis provincie, quia effectus is in potestate loco meriti patris, & efficitur legitimus loco meriti filij, glo. curiæ, in §. si. Inst. de nuptiis.

Filij naturales tantum non sunt in potestate patris, §. gl. 1. in add. in princ. Inst. de adoptio. & gl. pen. in §. si. Inst. quib. modis ius patriæ potest.

Filij naturales, & legitimi sunt in potestate patris, d. gl. 1.

Filius naturalis emancipatus de iure prætorio retinet gradum liberorum, §. minus, Inst. de heredit. quæ ab intest.

Filius naturalis, vel quipius licet prohibeatur succedere patri, non tamen prohibetur succedere fratri impuberi, etiam ex dispositione patris, pura ex pupilla substitutione, non tamen habet bona patris, quæ ad pupillum pervenerunt, sed alia bona impuberis, §. si is, qui, 6. & ibi gl. 1. de vulgari.

Filius naturalis ultra vxorem vnam habere non potest, secus tamen erat iure Digestorum, gl. primum, in l. Lucius, 4. eod.

Filius naturalis succedit hodie pro legitimo, §. gl. placuit, in l. cum patre, 27. §. volo, de legat. 2.

Filius naturalis, contraque generis bonorum suorum vnam tantum vxorem, si verò sola se concubina suo filio, seminiaciam habet pater potestatem relictam, quendi existentibus filiis legitimis, & nepotibus, l. 1. C. de naturalib. liber. & ibi gl. fin.

Filij naturales existentibus legitimis vel matre vel descendentes licet directi non possint capere ultra seminiaciam, iure tamen pupillaris substitutioni totum habere poterunt, quia illud ex bonis patris non dicitur capere, d. glossa fin.

Filius naturalis, pater seminiaciam potest hodie relinquere extantibus tantum filiis legitimis, & descendentes in infinitum ex parte matris sola matre defuncta, potest pater defunctus totum relinquere filiis naturalibus, auth. nunc soli, 8. ibi gl. 1. eod.

Filij naturales, quos pater tradidit curiæ, succedunt ab intestato patri, sicut legitimi, sed non succedunt aliis cognatis patris, nec alij cognati istius gl. pater, in l. 3. C. eod. & §. quoniam, in auth. quib. mod. naturales effici. sui, col. 6.

Filius naturalis si aggregaverit pater munere municipalibus, declarat se elegisse eum filium succedere omnia bonorum suorum, l. 4. C. de naturalib. liber.

Filij naturales à parentibus curiæ traditi non possunt renunciare, aut alienare, aut repudiare paternam hereditatem, aut donationem in fraudem curiæ, sed muneribus curiæ suscepti cognunt paternam hereditatem, vel donationem subire, ibid. & §. quoniam, in auth. quib. mod. naturales effici. sui, col. 6.

Filius naturalis à patre curiæ traditus ab intestato paternorum bonorum heres est, & ideo nec muneribus curiæ sibi iniuncta, vel iniungenda subire d. l. 4.

Filij naturales ab intestato nullam communionem habent ad patris naturalis successionem, ex voluntate tamen patris promittitur eis capere vique ad tres vncias, si hoc ipse pater voluerit, excedere tamen non poterit pater ultra tres vncias, l. humanitas, 8. C. de naturalibus liberis.

Filij naturales succedunt patri decedenti ab intestato sine filiis legitimis, & vxore in duas tantum vncias hereditatis paternæ, & mater cum eis vituliter succedit in illis, auth. licet, C. eod. & §. consideremus, in auth. de triente, & semisse, col. 3. & gl. 1. in l. si qua illustis, C. ad Offician.

Filij naturales licet excludant agnatos in duab. vnciis in successione paternâ, & agnati vxorem, tamen dicti filij non excludunt vxorem, imò excluduntur ab ea, gl. pe. ibid. in d. auth. licet.

Filij naturales legitimati per oblationem curiæ succedunt soli patri, non verò à patre descendentes vel ascendentes aut ex latere agnationis coniunctis eidem patri, l. communium, 9. & glossa pater, in l. 3. C. de naturalib. liber.

Filiis naturalibus legitimatis per oblationem curiæ non succedunt ascendentes vel descendentes à patre naturali, vel eidem patri ex latere agnationis vel cognati coniunctionis, ibid.

Filius naturalis legitimatus per oblationem curiæ non succedit patri in feudum, licet in alia bona succedat, d. l. communium, in add. marg.

Filij naturales legitimi successores filij parentibus, si in instrumento publico lege propria manu confcripto habuerit trium testium subscriptiones, siue in gestis menentur parentes dixerunt hos suos esse, neque addeciunt naturalis, auth. si quis liberos, C. eod.

Filius naturalis totam hereditatem patris non potest relinquere, potest tamen nepoti naturali ex filio naturali legitimo nato, vel nepoti legitimo ex filio naturali nulla legitima sobole existente, l. si C. eod.

Filius naturalis tantum licet succedat ex voluntate, non tamen admittitur contra voluntatem, id est, contra tab. patris naturalis, glo. naturales, in l. 1. de contra tab.

Filij naturales nati ex legitimo concubitu liberis legitimis existentibus ex testamento non succedunt, nisi vique ad vnam tantum vnciam, quam habebunt vna cum matre, sed non existentibus legitimis liberis, vel vxore ex testamento, vique ad medietatem totius substitutionis possunt succedere, §. consideremus, in auth. de triente, & semisse, col. 3.

Filius naturalis legitimatus habet querelam contra testamentum patris, gl. adscribi, in §. sanctum, in auth. quib. mo. nat. eff. leg. col. 6.

Filius naturalis succedit ab intestato patri non habenti filios naturales, & legitimos in duobus tantum viciis, & ultra illas duas vicias debet habere alimenta de bonis patris, §. si quis autem defunctus, & ibi glo. vncias, in auth. quib. mo. nat. eff. sui, col. 6.

Filius naturalis odiosus non succedit ab intestato, neque ex testamento patri habenti plures concubinas, aut mulieres fornicantes, imò penitus excluduntur, & alimenta etiam a patre percipere non debent, neque filii liberi nominandi, §. si verò effusa, eo. tit. & §. confideremus, in auth. de trien. & femil. col. 3.

Filius naturalis existentibus legitimis patri ab intestato non succedit in aliquo alimentum tamen sunt eis prestanda à legitimis, vt de cet. eo secundum mensuram substantiæ à bono viro arbitratam, §. si quis signum habens, in auth. quib. mo. nat. eff. sui, col. 6.

Filius naturalis succedit patri in illis casibus, & pro illa portione, in quibus casibus, & pro qua portione filius naturalis succedit ipsi patri, §. pe. vers. in quibus, cod.

Filius naturalis, licet postea fiat legitimus, ad successionem feudi nec soli nec cum aliis admittitur, nisi fiat ita legitimus, vt in feudo succedat, & hoc nominatim fit dictum ab Imperatore, c. 1. §. naturales, & ibi glo. legitimus, si de feudo defuncti contento licet inter dominum & agnatum, & glo. 2. in c. 1. de natura succed. fendi.

Filius naturalis tantum non possunt agere querela in officio contra testamentum patris, sed bene contra testamentum matris, quia naturalis filius ab hereditate matris non excluditur, sed à patris hereditate excluditur, glo. 1. & ibi add. in §. tam autem, Inst. de inofficiolo testam.

Filius naturalis ex licita concubitudine procreatus ad matris hereditatem vna cum legitimis admittitur ex Officiis, quod ex constitutionibus extensum est ad nepotes, glo. 1. & 2. in prin. Inst. de benedictio. Officiano.

Filius naturalis emancipatus, & adoptivus, si iterum sint emancipati, habent ius naturalium fiborum, & vocantur per prætores ad bonorum possessionem, l. 2. & ibi glo. 2. vnde cognati.

Reliqua verbo, Alimenta, Bastardi, Concubina, Legitimus, Legitimatus, Naturalis, Spiritus, & sup. na. 18. 19. 20. & ibi glo.

Filius naturalis tantum existentibus legitimis, & naturali potest iure Digestorum institui à patre, & etiam substitui alteri heredi, licet hodie iure auctoritatem limitatur, si glo. primam, in l. Lucius, 45. de vulgari.

Filius naturalis, qui exstantibus legitimis tantum vnam viciam capere potest, legatum potest relinquere ultra illam viciam, si rogatus sit alij restituere, l. cum ei, 42. de legat. 2.

Filius naturalis in seruitute conceptus excludit substitutum, l. cum pater, 77. §. volo, cod.

Filius naturalis in seruitute concepti faciunt deficere conditionem fideicommissi adiectam per hæc verba, si sine libera decesserit, aliis ex dignitate, & conditione personæ diuersi modi statuuntur, ex factio, 17. §. si quis rogatus, ad Trebel.

Filius naturalis excludit substitutum, vbi apparet de voluntate defuncti, d. §. si quis rogatus, & ibi glo. ex voluntate.

Filius naturalis in magnatibus, & in dignitate constitutus non excludit substitutum, §. d. glo. ex voluntate.

Filius naturalis pater tradendo curiam ciuitatis, vnde pater oritur, efficit legitimum, & potest eum in solidum heredem instituire, vel ei donare, l. 3. C. de naturalib. liber.

Filius naturalis, quod pater tradendo curiam heredes instituit, poterunt eunt eadem fortunam, si abstinerint ab hereditate paterna, vel donatione, si tamen postea bona paterna in solidum, vel in parte reperiant possidere, licet ea alienauerint, cognuntur etiam inuelli curiæ de se, in qua pater eos esse voluit, ibid.

Filius naturalis pater tradendo curiam non poterit plus heredes instituire, quam naturales, & legitimis, si eos habet, glo. 2. ibid.

Filius naturalis pater hunc habet legitimus, hunc non, poterit in heredes instituire, si eos curiæ tradidit, glo. 3. ibid.

Filius naturalis ex ancilla pater habens legitimum, non poterit instituire, etiam si eum curiæ tradat, ibid.

Filius naturalis eorumque matrem poterit pater heredes instituire in sex viciis, ultra quas ipse pater non poterit instituire eos, l. humanitatis, 8. C. cod.

Filius naturalis eorumque matris, pater naturalis potest relinquere tantum vique ad sex vicias titulo legati, fideicommissi, dotis, aut donationis cuiuscunque, ibid.

Filius naturalis non extantibus legitimis filiis vel parentibus, potest pater relinquere totam suam substantiam tam in testamento, quam inter viuos, auth. licet, C. cod.

Filius naturalis, pater relicta quarta parte debita iure naturæ parentibus suis, potest suam substantiam relinquere, ibid.

Filius naturalis relinquere quantum voluerit prohibentur parentes, ita & nepotibus, prohibentur relinquere, quando ipsi parentibus substituti filij legitimis, l. fin. C. cod.

Filius naturalis relinquere quantum voluerit prohibentur parentes ob refragandum vitium paternum, nepotibus, tamen relinquere non prohibentur, nisi existentibus legitimis filiis, ibid.

Filius naturalis filij naturalis tantum instituit non excludit substitutum, l. generaliter, §. 1. C. de institutio. & substit.

Filius naturalis si non sit institutus à matre contra testamentum eius, poterit agere, glo. 1. in l. 6. qua illustri, C. ad Officiano.

Filius naturalis si pater in testamento heredes scriptis, volens eos esse sibi legitimus succedentes, eum per testamentum morte præsentem non potuit legitimare, filius post mortem patris supplicanti, principi ostento patris testamentum, conceditur eis à principe donum legitimatum, §. illud tamen, in auth. quib. mo. nat. eff. sui.

Reliqua verbo, Legitimatus, Naturalis, & sup. na. 15. & ibi glo.

Filius naturalis vulgo quæsitus illustri matri non succedit, glo. 1. in §. fin. Inst. de S. C. Tertulliano.

Filius etiam vulgo quæsitus ad matris hereditatem ex S. C. Officiano admittitur

vna cum legitimis, nisi mater effect illustri, §. nouissimè, & ibi glo. 2. Inst. de S. C. Officiano.

Filius vulgo quæsitus dicitur, qui non habent certum patrem, glo. 1. ibi, & §. 6. aduersus, & ibi glo. vulgo, Inst. de nuptiis.

Filius vulgo quæsitus ex damnato coitu, vt ex incestu, adulterio, nefario, & simili coitu, hodie non succedit matri: ex Officiano, cum ob hoc ipsum sint dammandi, alendi tamen sunt ex æquitate canonica, glo. fin. & ibi add. ibi, in d. §. nouissimè.

Filius vulgo quæsitus ex non damnato coitu succedit matri, non patri, cum sit incestus, d. glo. 1.

Filius vulgo conceptus sequitur matrem quoad originem, & libertatem, l. cuncti legitimè, & ibi glo. si de statu homin.

Filius vulgo quæsitus non habet agnationem, sed cognationem, idè succedit matri, & aliis ex sua linea descendentibus, per vnde cognati, §. pe. Inst. de succession. cogn.

Filius expositus dicitur sui iuris, glo. abiciens, in l. necare, de liberis agnos.

Filius suum in memore quodam abiciens, vel exponens publicis locis miseris cordis causa dicitur necare, quoniam tamen tenetur lege Cornelia de ficiariis, sed poena extraordinaria poenitur, nisi exponeret dolo in aliquo loco, vt mortetur, quo casu tenetur lege Cornelia, §. d. necare, & ibi glo. 1. & add. marg.

Filius suum abiciens, vel exponens publicis locis, poenitur extraordinarie, & tenetur etiam quasi occiderit filium, l. 2. & ibi glo. 1. C. de infanti.

Filius expositus cuiuscunque conditionis, per exponem non potest vendicari, l. 6. & ibi glo. dominum, C. cod.

Filius expositus suscipiens non efficit dominus eius, etiam si ea mente vel proteflatione suscipiat, & idè non potest eum retinere, vt seruum vel libertum, sed talis expositus remanet ingenuus, & quidquid quærit, sibi quærit, & transmittit ad suos successores, ibidem.

Filius licet mater vulgo conceperit, semper tamen mater certa est, l. quia, de in ius vocando.

Filius vulgo quæsitus dicitur spurij nati ex illicito coitu, nisi vterque coniux pater, & mater, vel alter eorum ignorauerit illicitum coitum, quia tunc sunt legitimi, & succedunt parentibus, & idè qui dicit eos spurios, debet probare, glo. nam nec, & ibi add. marg. in §. si aduersus, Inst. de nuptiis.

Reliqua verbo, Mater, & ibi glo.

Filius incestuosus potest vocare patrem suæ veniam in ius, glo. 1. in l. quia, de i. in ius vocando.

Filius ex matrimonio incestuoso non potest pater mortuus relinqui, nec per interpositam personam, l. si quis incestus, §. C. de incestis nup.

Filius nati ex matrimonio incestuoso sunt legitimi eo casu, quo permittitur status matrimonium, glo. 2. ibid.

Filius ex complexu nefario, incestuoso, siue damnato, nec naturales sunt nominandi, & indigni sunt omnis paternæ substantiæ, vt nec alantur à patre, auth. ex complexu, C. cod.

Filius nati ex complexu nefario, aut incestuoso, aut damnato non sunt alendi, auth. ex complexu, C. de naturalib. liberis, §. si & ibi glo. participium, in auth. quib. mo. naturales eff. sui.

Filius nati ex complexu incestuoso, nefario, vel damnato sunt indigni omnis paternæ substantiæ beneficio, quando coitus per legem poterat accusari, aliis non, vt in meretricis, glo. fin. ibi in d. auth. ex complexu.

Filius nefarius, incestuosus, & spurius natus ex meretricis succedit matri meretrici, non patri, ibi.

Filius nefarius, incestuosus, vel spurium potest Imperator legitimare, ibid.

Filius nati ex incestu, & nefario coitu, etiam non existentibus legitimis, non dicitur sui, & in portat, & legitimus, neque succedunt parentibus ex testamento, nec ab intestato, nec inter viuos, l. legem, 7. C. de naturalib. liber. & §. si in auth. quib. mo. naturales eff. sui, col. 6.

Filius nati ex damnato coitu, vt nec filij debeant nominari, dicitur illi, qui suscepti sunt ab his, inter quos matrimonium prohibetur, & tunc 14. modi, quibus matrimonium prohibetur, §. fin. & ibi glo. participium in auth. qui modi naturales eff. sui, col. 6.

Filius natus ex damnato coitu potest princeps facere legitimus, si dicat non obstante tali lege contrarium statuente, dict. gloss. part. cipiam.

Filius nato ex damnato coitu licet nihil possit à patre reliqui, potest tamen ab extraneo relinquere, vel dari aliquid quolibet titulo inter viuos, ibid.

Filius natus ex damnato coitu potest sortiri honorem cum emolumento, ibid.

Filius nato ex damnato coitu non potest pater donare etiam inter viuos, ibid.

Filius natus ex damnato coitu non potest pater præstare alimenta, nec tales filij possunt succedere ex testamento vel ab intestato parentibus, decedentibus, sine filiis legitimis, auth. licet, C. de naturalib. liber.

Reliqua verbo, n. 13. 19. & inf. na. 22.

Filius spurij æquiparatur filijs vulgo conceptis, §. si aduersus, Inst. de i. nuptiis.

Filius spurius querela inofficioli testamenti matris agere potest, nisi sit ex tali coitu natus, qui possit accusari, vt adulterino vel simili, quia cum talis non capiat ex voluntate, multo minus capiet contra voluntatem, l. si suspensio, 26. §. 1. & ibi gloss. de inofficiolo testam.

Filius spurius querela de inofficiolo testamento matris agere potest, si mater non erat illustris, secus si esset illustris, d. gloss. de inofficiolo.

Filius spurius non dicitur filius, glo. 1. in l. de testam. tutela.

Filius spurio nullo modo potest dari tutor ex testamento, ibid.

Filius spurius si intestatus decesserit, & cum iura consanguinitatis & agnationis à patre oriuntur, nulli coniunctio patris pertinet heredes filij spurij iure consanguinitatis, idè agnationis, proximitas tamen nomine mater eius, aut frater ex eadem matre natus potest petere bonorum possessionem eius per vnde cognati, l. si spurius, vnde cognati.

Filius spurium vel possit quis instituire, debet eum instituire ea conditione, cum capax erit, aut licitum erit ei capere, & si videat futurum, vt capax esse nequeat, si filium, si quem habeat, instituit, aut eius amicum, de quo filium suum spurium bonis curatore, l. libertas, §. 8. in add. marg. de munific. testam.

D d § Filius

Filijs spiritus possunt fieri decuriones in defectum legitimorum, & etiam nati ex incesto coitu, si ipsi re, & vita honesti sint, l. 3. §. spiritus, & l. spiritus, de decurionibus.

Filius spiritus mulieris illius non succedit extraneis legitimis, secus si natus sit ex coitu concubinario, l. si qua illius, C. ad Officium.

ad Filium spiritum, extraneis legitimis, matris hereditas non potest pervenire ex testamento, neque ab intestato, neque ex contractu inter vivos, d. l. si qua illius, & ibi glo. fin.

23 Filius spiritus natus ex meretricio coitu, cum talis coitus non sit damnatus, succedit matri cum legitimis, non tamen patri, nisi mater sit illius, glo. fin. ibid.

Filius suum spiritum non potest pater vulgariter substituere heredi instituto, potest tamen heredi indicato substituere pupillariter filium spiritum, glo. participium, in §. si in auct. quib. mo. naturalis est sui.

Filius (acceptus ex ancilla, vel ancilla filia, vel ex libera, vel filia libera ex tabernaria, vel eius filia ex leonibus, aut arenariis filiis, quodcumque pater in dignitate constitutus donaverit, totum donatum legitime nobili redditur, aut forori, aut patri, vel matri, l. 1. C. de naturalibus liberis.

Filijs nati ex vilissimis concubinis, & patribus in dignitate positus sunt (purij, & incapaces tam per viam virginis voluntatis, quam contractus, ibid.

Filius natus ex coitu concubinario de concubina libera conditionis, & homine libero succedit matri ab intestato cum aliis filiis legitimis, l. si quis, §. & ibi glo. fin. C. ad Officium.

Filijs ex illicito coitu non sunt in potestate parentum, & ideo non succedunt patri ab intestato, nec potest pater eos pupillariter substituere, §. si adversus, & ibi add. marg. Inst. de nuptiis.

Filijs habetis non succedunt ab intestato cognatis patris, glo. fin. in l. C. de naturalibus liberis.

Filius ex illicitis nuptiis natus non dicitur filius, nec alendus est à patre, & omni beneficio excluditur, glo. fobolem, in §. 1. in auct. de incestu nuptiis, col. 3.

Reliqua verbo, Legitimatio, sup. nu. 20.

24 Filius mariti non est, quando absente marito per decennium, & reuersus antinatum illum inuenerat in domo sua, l. filium, de his, qui sunt sui.

Filius mariti censetur, quando maritus assidue cum vxore moratus est, quia nuptiae probant filium, d. l. filium, & ibi glo. fin.

Filius probant nuptiae, & praesumptio est pro filio, d. glo. fin.

Filius in domo natus licet vicinis scientibus, non est mariti, si constat maritum aliquandiu cum vxore non concubuisse interueniente infirmitate, vel alia causa, ut generare non posset, d. l. filium.

Filius natus ab vxore fingit lex esse mariti, hoc tamen verè scire impossibile est, glo. 1. ibi, & l. quia, & ibi glo. 1. de in ius vocando.

Filius edictis constante matrimonio agere potest praedicti in rem de partu agnoscendo petendo de agnoscendo in filium, donec probet pater, se non esse suum filium, l. siue contra, §. 1. & ibi glo. praedicti, de liber. agnos.

Filius edictis post mortem patris viuentis auctoris, in cuius potestatem recasus est, potest agere actione praedicti in rem, petendo, viuo auctore, de agnoscendo in filium quoad omnia, donec auctorem ostendat, ibid.

Filius an sit edictus in matrimonio, post posita, quando est dubium, potest petere de agnoscendo in filium quoad omnia per S. C. factum sub Adriano, & etiam ex Senatusconsulto Plautiano, & sic ex utroque Senatusconsulto, propter dubium, §. 1. l. siue contra, §. 1. & ibi glo. ex Senatusconsulto.

Filius, cui opponit sui matrem eius non esse (tam vxorem, potest petere praedicti in rem, ut eum agnoscat in filium quoad omnia, donec causa matrimonij principaliter agatur, & verum matrimonium non esse doceatur, d. §. 1. & ibi glo. praedicti.

Filius si post mortem patris natus fuerit viuo auctore, vxor teneat denunciare focero, sicut & quando solum est matrimonium diuortio, §. 1. d. glo. praedicti.

Filius natus constante matrimonio, & sic in possessione filiationis, potest intentare praedictam actionem in rem, d. §. 1. & ibi glo. agatur, & glo. praedicti.

25 Filius post mortem patris nato perenti hereditatem eius, à quo se natum esse dicit, si ab aliquo extraneo opponatur, quod non sit filius eius, cessat Senatusconsultum Plautianum, sub Adriano factum, si non super sit auctoris, in cuius erat potestate, & in petitione hereditatis, an sit filius, vel non, tractabitur, d. l. siue contra, §. illud.

Filius si constante matrimonio praedicti in rem agat contra patrem petendo de agnoscendo in filium, & antequam pronuncietur, decedat pater, ruptum est illud iudicium, & poterit filius petere ex edicto Carboniano se mitti in possessionem hereditatis eius, à quo se natum esse dicit, d. l. siue contra, §. si.

Filio impuberi sui iuris petenti hereditatem eius, à quo se natum esse dicit, si opponatur, quod non sit filius eius, debet petere bonorum possessionem ex Carboniano edicto, & interim aliter, & quatio status ex Carboniano edicto, vel ex constitutionibus differtur in tempus pubertatis, d. §. fin. & ibi glo. ad Carbonianum.

Filius quando est in quasi possessione filiationis, tunc contraria asseratio patris non nocet filio, ut transferat in eum onus probandi se esse filium, sed si filius non erat in quasi possessione filiationis, tunc asseratio patris transit in filium onus probandi filiationem, §. glo. probatur, in l. si postumum, §. fin. de liber. & postum. glo. fin. in l. 1. C. quorum bonorum.

Filio impuberi succedenti ab intestato si fiat controuersia siue agendo, siue recipiendo de statu, & filiatione simul, & de bonis, causa cognita, perinde possessionem rerum hereditariam datur, ac si nulla de ea re controuersia esset, & iudicium in tempus pubertatis differtur per Carbonianum, l. 1. de Carboniano edicto.

Filio non praedictat patris, vel matris dictum de eius filiatione, licet pro sit patris dictum, glo. Carboniano, ibid.

Filius ingenuum esse non probant natales, vel ingenuitas patris, vel honores, quibus pater functus fuit, cum nihil prohibeat patrem ingenuum, matrem verò ancillam esse, neque natales, l. C. de probatio.

Filijs non nudis asserationibus, neque ementia professione licet vtrique consentiant, sed matrimonio legitimo vel adoptione solenni constituuntur patri, non nudis, C. eod.

Filius non esse suum si quis dicat illum, quem tractauit ut filium, debet hoc probare, quod probat, confessus vel tractatus esse irritus, ibid.

Filius si petat patris beneficia à patre, eo quod ipsum tractauerit ut filium, patet teneat probare se non esse filium, ad hoc, ut excludatur à petitione, glo. 1. ibidem.

Filius si confentiat, quod quis ut filium tractet eum, videtur per talem confensum filij, & etiam patris, fieri praedictum veritati, id est, ut ultra non queratur an sit filius, nihilominus tamen potest queri, d. l. non nudis, & ibi glo. confentiant.

Filius suum esse quem non probat affirmatio, aut professio alicuius asserentis in testamento, vel alius eum esse filium suum, facit tamen praesumptionem, neque professio, §. 1. & ibi glo. 1. C. de testam.

Filius alicuius quod verè probetur, difficile, imò impossibile est, praesumptio tamen potest probare filium, in l. 1. C. quorum bonorum.

Filius suum esse aliquem nulli licet negare, quominus teneatur praestare alimenta, quae pater filio post triennium debet praestare, l. pe. & ibi glo. 1. C. de patria potest.

Filius suum esse nulli licet negare, prohibet enim Senatusconsultum Plautianum, quod pertinet ad paruos, qui post diuortium eduntur, & est etiam aliud Senatusconsultum factum sub Adriano, quod pertinet ad paruos, qui constante matrimonio eduntur, quae S. C. dicunt aliquem agnosci, id est, haberi in filium, glo. 2. ibidem.

Filius suum esse, si quis negat, impositur poena neganti ex S. C. Plautiano, & agnoscere, id est, tenere, & alere, ut filius teneatur, licet non sit filius, glo. 3. ibidem.

Filius ut quis efficiatur de extraneo, non prodest, neque sufficit, quod quis profiteatur illum suum filium esse, glo. vocante, in §. ad hoc autem, in auct. ut liceat matri, & auct.

Filiorum nominatio facit praesumi matrimonium intercesse, d. §. ad hoc.

Filius alicuius se esse probat videtur probare se legitimum, §. fin. & ibi add. marg. Inst. de adoptio.

Reliqua verbo, Filiatio, Maritus, 11. 12. Mater, 1. 2. 3. Confessio, 1. 3. Sententia, 1. 4. 15. Carbonianum, Index, 1.

Filius Senatoris est non solum naturalis, & legitimus, sed etiam adoptivus, & nihil interest qualiter, vel à quo fuerit adoptatus, vel an existente patre Senatore vel ante Senatoriam dignitatem ei natus sit, l. Senatoris filium, de Senatoribus.

Filius Senatoris vt dicatur adoptatus, debet adoptari ab illiuslibris tantum, vel super illiuslibris, glà quo.

Filius Senatoris dicitur etiam natus ante Senatoriam dignitatem, non tamen est illiuslibris, si natus post dignitatem illam, clarissimus tamen est, d. l. Senatoris, & ibi gl. fin.

Filius Senatoris est, quem in adoptionem accepit Senator, quando manet eius eius familia, emancipationem tamen amittit emancipatione nomen filij, l. Senatoris filius, eod.

Filius Senatoris à Senatore in adoptionem si sit datus ei, qui est inferioris dignitatis, quia Senatoris filius videtur, ibid.

Filius legitimus, & naturalis emancipatus à patre Senatore, vel natus post mortem patris Senatoris, vel conceptus ante remotionem patris à Senatore, licet natus post remotionem, nihilominus dicitur filius Senatoris, l. emancipatum, de Senatoribus.

Filius Senatoris dicitur ille, qui post emancipationem pater eius Senator efficitur, gl. 1. ibid.

Filius & nepos Senatoris dicitur ille, qui patrem & auum Senatores habet, d. l. emancipatum, §. si quis.

Filius conceptus post remotionem patris à Senatore non intelligitur Senatoris filius, sed si habeat auum Senatorem, dicitur nepos Senatoris, ut aut potius dignitas proficiat, quam obicit casus patris, d. l. emancipatum, in principio, & in §. si quis.

Filijs Senatoris dicuntur non solum filius Senatoris, natus ex ipso Senatore, sed etiam qui nati sunt ex filiis suis, siue sint naturales, siue adoptiui, l. liberos, eodem.

Filius si sit natus ex filia Senatoris, origo patris inspicitur, ut si pater est Senator, & erit etiam eius filius, Senatoris filius, ibid.

Filius legitimus natus ante decurionatum est filius decurionis, quoad hoc, ne futurus sit decurionis, & ne in metallum damnetur, l. §. in filiis, de decurionibus.

Filius, cuius pater ante conceptionem remotus est à decurionatu censetur quasi plebeij filius, secus si post conceptionem filij fuisset remotus, quia tunc habetur ut decurionis filius, ibid.

Filius post patris Senatoris relegationem natus, sed ante conceptus, habetur pro Senatoris filio, secus si post relegationem fuisset conceptus, ibid.

Filius decurionis remoti ad tempus à decurionatu interim conceptus & natus dicitur filius decurionis, licet pater decedat antequam in ordinem redierit, d. l. 2. §. ad tempus.

Filius conceptus à plebeio, & antequam nascatur, si pater eius decurionatum adeptus amiserit illum, dicitur filius decurionis, & medium tempus illi prodest, ibidem.

Filius sacerdotis, vel regis non est dicendus, qui natus est antequam pater esset sacerdos, vel rex, glo. 1. in l. Imperialis, 2. 3. §. his illud, C. de nuptiis.

Filius natus ex libera, & seruo, velut spiritus habetur, & si seruus manumissus postea sit factus decurio, ille filius non habetur pro filio decurionis ad cuiusmodi tormenta, neque succedit patri decurioni, l. ex libera, & C. de suis, & legit.

Filius Senatoris si infamatus & prius habuit filium, quum infamaretur, non nocet huic nepoti, quo minus ut filius, & nepos Senatoris dicatur, & vtrius privilegio exemptionis quodammodo, sed si post maculam sit conceptus, illi subueniuntur ex persona tantum auctoris, in l. D. in Marco, 11. C. de questio.

Filius

9 Filius comitis, aut vassalli comitatus beneficiarius, seu feudalem habere dicitur ab Imperiali munificentia, non autem a patre, §. optimus, in add. marg. in auth. de exhibend. reis, col. 5.

Filius consanguineus succedere potest in loco patris mortui in officio, l. in successione, §. 4. & ibi glo. 1. C. de decurionibus.

Filius decurionis non dicitur illi, qui concepti erant tempore, quo pater eorum decurionum amiserat, glo. ventrem, in l. ne diutius, C. de agricol. & cens. lib. 11.

Filius primogenitus regis non dicitur ille, qui natus est ante dignitatem regalem, nec dicitur filius presbyteri, qui natus est ante presbyteratum, glo. in solobol, in add. marg. in l. cum satis, C. eod.

Filius cohortalis natus tempore sui officii dicitur obnoxius cohortali conditioni, ibidem.

Filius natus ab eo, qui post eius natiuitatem Senatoriam dignitatem consequutus est, non consequitur paternam dignitatem, sed natus durante Senatoria dignitate, licet ante conceptus, consequitur paternam dignitatem, l. si Senator, & ibi glo. 1. C. de dignitat. lib. 12.

Filij eorum, qui post se curia cuiusque ciuitatis dederunt, nati post talem conditionem, non duntaxat succedunt paternam functionem, ibidem.

Filius sacerdotis, nec filius nominari debet, nec ab eo debet alii, nec potest legitimari, cum matrimonium contrahere non possit, participium, §. si in auth. quod. mod. nat. effici. sui, col. 6.

Filius sacerdotis si agat rei vendicatione pro bonis quæsitis à sacerdotem ratione clericatus, pater debet ei consentire, vt agat, glo. vendicent, in l. sacrosanctæ, 32. C. de Episcopis & cler.

Filius regis, etiam viuo patre, potest dici rex, l. in suis, in add. marg. de liber. & postul. l. cum verò, §. 2. & apparet, & ibi add. marg. de fideicom. liber.

Reliqua verbo, Conceptiones, Filius, 2. 3. 4. 5.

Filius legitimus natus quoad conditionem, familiam, & agnationem aut curialem conditionem, honores, & dignitatem, sequitur patrem, l. cum legitime, & ibi glo. 1. de statu hom.

Filius legitimus inde dicitur oriundus, vnde est pater, nisi specialiter alicui generi priuilegium sit concessum, vt in hoc filij sequantur suas matres, d. glo. 1. & glo. in l. ex, eod.

Filius quoad honores, & dignitates originem patris sequitur, quoad statum verò matris conditionem, glo. fi. in liberos, de Senator glo. ventrem, in l. ne diutius, C. de agricolis & cens. lib. 11.

Filius non sequitur patris conditionem in seruitute, sed bene sequitur eum in curiali conditione, & in honoribus, §. glo. fi. in l. C. de feruis reipub.

Filius sequitur originem matris ratione nobilitatis, glo. non debet, in add. marg. in l. heres, 17. §. proinde, de iudiciis.

Filius liberæ natus viuo testatore videtur esse de familia libertorum, licet sit ingenuus, quia viuente matre vi libera, post reuocari in seruitutem, glo. fi. in l. eum, in l. cum pater, 77. §. cum inter, de legat. 2.

Filij ex libero & ancilla ferulis conditiones sunt, filij autem naturales dicuntur ingenuorum concubinarum filij, quos sola natura genuit, l. Lucius, 88. §. fi. in add. marg. eod.

Filius vulgo quæritur sequitur matrem, legitimus patrem, l. 1. §. fi. & ibi glo. fi. & l. eius, quod ad municipalem, & glo. 1. in l. 3. C. de municipibus, lib. 10.

Filius legitimus à principe patrem sequitur, vt adoptiuus, d. gl. fi.

Filius sequitur patris originem quoad ciuitatem, l. assumptio, §. filius, ad municipalem.

Filius non sequitur domicilium patris, cum ipse filius sua voluntate constituit sibi vnde vult, d. §. filius, & ibi glo. non domicilium.

Filius suam propriam originem sequitur, quam nec mutare potest, & sequitur etiam originem patris, nec illam potest mutare, intellige de origine, quam pater habuit ex se, non ex origine patris, non domicilium.

Filius sequitur originem patris, vel suam, quoad munera omnia personalia, vel patrimonialia subeunda ratione originis propriæ, vel paternæ, si ibi habeat possessionem, §. ibi.

Filius sequitur originem propriam, vel paternam in honoribus, vt ibi subie debet, & etiam quoad hoc, vt ibi contineri possit, si ibi inueniatur, ibidem.

Filij femininarum condicuntur esse in familia earum, quia qui nascuntur non matris, sed patris sequuntur familiam, l. familiaris appellatione, 196. de verbor. fig.

Filij ex legitimis nuptiis sequuntur patris originem, nisi procedat contra matris priuilegium, sed vulgo quæritur indistinctè sequuntur matris originem, glo. fi. in add. marg. ibi.

Filius sequitur conditionem patris, quandoque speciali iure in odium domini matris ancilla, glo. fi. in l. si C. de feruis fugiti.

Filij nati ex ancilla moram passa in libertate sunt ingenui, & tam matri, quam patri succedunt, non tamen aliis suis confanguineis, l. fi. & ibi glo. 1. & fi. C. ad Officiarium.

Filij nati pendente lite super statu matris sequuntur conditionem, quæ de matre iudicabitur, sed nati ante litem motam non patiuntur præiudicium ex sententia contra matrem lata, fi. & ibi glo. 1. & 2. C. de liberali causa.

Filius conceptus in captiuitate patris, & matris reuertens cum patre & matre, sequitur patris originem, licet iure proprio postliminiam habere non possit, & captus non fuerit ab hostibus, l. C. de postum. reuert.

Filius conceptus in captiuitate patris & matris, si reuertitur solum cum matre, pater apud hostes mortuus, matris tantum originem imitatur, d. l. 1.

Filij concepti, & etiam nati ex patre & matre captiuis, patre ibi mortuo, matre verò redempta, reuertitur ingenui, commercio, l. 6. C. eod.

Filius natus ex filia naturali nupta curiali efficitur curialis, §. fi. verò ab initio, in auth. quib. mod. naturales est. l. i. col. 6.

Filius, qui non sequitur conditionem patris, sequitur conditionem matris l. eos, 2. & ibi glo. 1. & l. neque Dorotheum, 61. C. de decur. lib. 10.

Filius natus ex patre decurione, & auo militari, sequitur potius conditionem & functionem patris, quam aui, l. priuilegio, 27. C. eod.

Filius sequitur originem patris, non matris, nisi filius proprio domicilio reti-

neatur, l. exemplo, 36. & ibi glo. 2. C. eod. l. 3. C. de municipibus, lib. 10.

Filii nati ante dignitatem non excusantur à curia, fallit hoc in Dorotheo & Iezao, l. neque Dorotheum, 61. C. de decurionibus, lib. 10.

Filij legitimi, & adoptiuus durante adoptione sequuntur originem patris, glo. 1. in l. 3. C. de municipibus, lib. 10.

Filius natus in captiuitate materna non sequitur originem vt maternam, sed vt propriam, nisi origo materna haberet priuilegium, vel nisi filius natus ex filia marileguli in ciuitate talis filius, glo. 2. ibid.

Filius natus ex viroque parente censito, vel patre tantum censito, censitus est, & sequitur patrem, non matrem, l. diffinitus, & ibi glo. vel neutro, C. de agricol. & cens. lib. 11.

Filius natus ex matre marilegula & ex patre curiali sequitur patris conditionem, alias si non esset curialis, sequeretur matrem, d. glo. vel neutro.

Filij regulariter sequuntur matrem, sed in inquilinis, & colonis ascriptitiis sequuntur patrem, glo. fi. in l. mulier, C. eod.

Filius natus ex ascriptitio, & serua, vel ex ascriptitia, & seruo, hodie sequitur ventris conditionem, l. ne diutius, C. eod.

Filius natus ex ascriptitia, & libero, vel contra ex libera, & ascriptitio, sequitur ventrem, l. si C. eod.

Filij nati ex ingenuo, & colonis ancillis principis sequuntur originem, ex qua matres eorum sunt, l. 4. C. de agricol. & municipibus, lib. 11.

Filius natus ex viuo parente tamiaco, & altero libero tamiacus est, sed natus ex ascriptitio, vel ex seruo alieno, & ancilla dominica, vel ascriptitia, vel ex seruus priuati, & ex colono, vel seruo dominico, semper sequitur conditionem parcaus liberi, l. 1. C. de pradiis tamiacis, lib. 11.

Filii principum paternam sequuntur conditionem, l. 2. C. de filiis officialibus, lib. 12.

Filii officialium militarium, siue adhuc eorum parentes teneantur militari sacramento, siue iam dimissi sint, in parentum militiam vocantur, l. 1. C. eod.

Filius plures habens principiaris, vnum ex illis ascribendum cohorti, siue collegio, cui ascriptus est, & alterum patrie suæ debet deputare, sed si habeat vnum tantum, potius curæ patris suæ, quam collegio debet deputare eum, l. quicumque, C. de cohortibus, lib. 12.

Filii apparitoris cohortalis sequuntur conditionem patris, l. si cohortalis, & ibi add. marg. C. eod.

Filius sequitur patrem, non matrem quoad patriam potestatem, & ibi familiam, §. fi. & ibi glo. l. inst. de patria potest.

Reliqua verbo, Mater, l. 2. 3. §. p. m. 10.

Filius adoptiuus potest in ius vocare sine venia parentes patris adoptiuus, quia ibi parentes eius non sunt, sed hodie non, l. patris, de in ius vocando, 34. & glo. talem modo, & ibi add. in §. sed ea omnia, l. inst. de heredit. quæ ab intest.

Filius adoptiuus tantum his cognatus sit, quibus, & agnatus, d. l. patris, de in ius vocando.

Filius adoptiuus non agnoscitur auo, quando adoptans est emancipatus, glo. fi. ibi.

Filius adoptiuus non agnoscitur auo, quando pater adoptans sui iuris est factus ob dignitatem, ibid.

Filius adoptiuus quamdiu est in potestate, patrem adoptiuum in ius vocare non potest, nisi caltrensie peculium, vel quasi habeat, quo casu petita venia agat, l. adoptiuus, & ibi glo. 2. C. eod.

Filius adoptiuus patrem suum naturalem non potest vocare in ius, ibid.

Filius adoptiuus hodie non transiit in potestatem patris adoptiuus, glo. peculium, ibidem.

Filius adoptiuus, licet non sit in potestate patris adoptiuus, nihilominus eum non potest vocare in ius, ibid.

Filius adoptiuus patri adoptiuo succedit ab intestato, ibid.

Filius adoptiuus plures patres adoptiuos habere non potest, glo. adoptiuus, in l. sed si, §. parentes, eod.

per Filium non iussit arrogatum nobis non acquiritur, sicut per liberum hominem in p. m. 1. in l. ex his, de legibus.

Filii arrogati bona iura Digestorum transibant in potestatem patris arrogatoris, sed hodie secus est, gl. resistentem, in l. 3. §. si quis minor, de minor.

Filius adoptatus à muliere, etiam iussu principis, si fuerit exheredatus à muliere, non habet querelam in officio contra heredem scriptum, l. si suspecta, 33. 29. §. fi. & ibi gl. potest, de inofficio.

Filius adoptiuus in potestate patris adoptiuus est, & testamentum ab eo factum nullum est, nisi sit miles, gl. 1. in l. aduersus, 30. de inofficio testam.

Filius adoptiuus si emancipatur, non potest vxorem ducere eam, quæ patris adoptiuus vxor fuit, quia nouerit locum habet, l. adoptiuus, de ritu nuptiarum.

Filius adoptiuus post emancipationem in totum adoptiuæ familiæ obliuiscitur, & extraneus intelligitur, l. quin etiam, 55. & l. si quis, 60. §. fi. eod.

Filius emancipatus quando adoptatur à patre, non dicitur de nouo ingressus in potestatem patris, sed dicitur restitutus ad priuilegium potestatis, l. si filio, quem, 43. de liber. & postum.

Filius impubes, cui pupillariter substitutus est Titius, si arrogetur, debet arrogator cauere de restituendis bonis impuberes substituto pupillariter, vel his, quibus legitime pertinent illa bona, si arrogatio facta non fuisset, l. causa, 40. & ibi glo. 1. & fi. de Vargari.

Filius adoptiuus non comparatur per omnia filio naturali, glo. 1. in l. fideicommissum, 76. de conditio. & demonst.

Filius adoptiuus habet bonorum possessionem contra tab. patris adoptiuus, sed non contra tab. patris naturalis, nisi instituat heres, & per alium aperitur ei edictum, hodie tamen contrà est in viroque, quia non habet contra tab. patris adoptiuus extraneus, sed bene contra tab. patris naturalis, l. 1. & ibi glo. adoptiuus, de bon. poss. contr. tabul.

Filio adoptiuo emancipato præterito non datur contra tab. patris sui, nisi sit adoptatus ab auo paterno, vel filius lib. ante petitam, in l. 3. §. si emancipatus, eodem.

Filius emancipatus, si filium, quem post emancipationem suscepit, patri suo in adoptio

adoptionem dederit, & decesserit, hic nepos ad contratab. patris sui naturalis admitti debet, quasi non sit in aliena familia, d.l.3. §. si quis filio, cod. Filio datur contra tab. patris licet mutetur familia facto patris, secus si per adoptionem ipsius filii mutetur familia, d.l.3. §. si pater.

Filius arrogatus post mortem patris arrogatoris decessens dicitur decedere in familia arrogatoris, gl. admittitur, ibid.

§ 6 Filius in adoptionem dati non sunt omnino extranei patri naturali, l. non putatur, §. in adoptionem, de bon. poss. contra tabulas.

Filio arrogato debetur quarta, quando nihil ei testamento relinquitur, prius eo emancipato, vel exheredato sine causa, l. i. §. si impuberi, de collatio. bonorum.

Filius impubes arrogatus si bon. possessionem contra tab. patris naturalis perierit, tenetur conferre quartam bonorum arrogatori sibi debitam, si iam quartam perierit nata fuit, ut quia sit mortuus pater adoptivus, qui cum emancipatus, sed si vivat, non tenetur satisficere de conferendo, cum adhuc vivas de cuius bonis quarta debetur, ibid.

Filius impubes arrogatus ad heredem transiit quartam bonorum patris arrogatoris, d. §. si impuberi.

Filius adoptivus quartam sibi relictam in testamento a patre adoptivo debet petere ex causa legati, sed quando filius in testamento relicta non est, debet petere actione ex constitutione Diui Pij, gl. debetur, ibid.

Filio adoptivo legatum relictum a patre adoptivo imputatur in quartam, si legatum sit tantum, quod sufficiat ad quartam, alias non, ibidem.

Filio in adoptionem dato, non aliter iungitur nepos, nisi si filius sit institutus, & alius commisit edictum, sed hodie non iungitur, quando datur extraneo, sed quando datur ano in adoptionem, siue sit prateritus, tam hodie, quam iure veteri iungitur nepoti, l. i. §. i. & ibi gloss. committente, de coniungendis cum emancipat.

Filius arrogatus habet reuocatoriam quasi Favianam, pro quarta sibi debita ex constitutione Diui Pij, quando arrogator pater in fraudem arrogati alienatus, l. si quid in fraud. patro.

Filius Titij si duxerit in uxorem eam, cuius tutor fuisse, deinde Titium, & eius filium adoptauerit, impeditur adoptio, & durat matrimonium, l. pen. §. sed videmus, & ibi gloss. quod magis, de ritu nuptiarum.

Filius adoptivus potest promittendo obligare patrem adoptivum futurum, sed non presentem, si filius adoptivus adixerit expressè obligationi personam futuri patris arrogatoris, §. glo. heres, in l. stipulatio ista, habere, 38. §. fuz personæ, de verb. obli.

Filius adoptivus ante arrogationem si contraxit simpliciter cum extraneo, non facit mentionem patris arrogatoris, postea arrogans pater tenetur de contractibus ante arrogationem celebratis, & etiam post arrogationem celebratis, §. Doctr. repro. gloss. heredes, ibidem.

§ 7 Filius in adoptionem extraneo datus non perdit iura succedendi patri naturali ex testamento, ab intestato, vel contra tabulas, l. p. C. de adoptio.

Filius in adoptionem datus coniunctæ personæ, quamvis durat adoptio, perdit iura succedendi contra patris naturalis voluntatem, secus ea finita, quoniam tunc omnia iura contra patris voluntatem recuperat, ibid.

Filius in adoptionem datus extraneo succedit ei ex testamento, & ab intestato, si durat adoptio, contra testamentum tamen eius nullo modo potest venire, d. l. p. §. sed ne articulum.

Filius in adoptionem datus extraneo succedit ab intestato etiam patri naturali de iure prætorio, sed non de iure civili, d. §. sed ne articulum.

Filius adoptivus ab extraneo si solemniter sit emancipatus, non succedit patri adoptivo ab intestato, d. l. pen. §. fin autem.

Filiam in adoptionem datum tenetur pater instituire, vel exheredare, gl. extendimus, in d. l. p. §. p.

Filio arrogato debetur quarta eius, quod habuitur erat ab intestato, §. glo. quale est, in §. primum, in auct. de heredi. & falcid. colla. i.

Filius adoptivus à decurione habet privilegia filij decurionis, l. 4. C. de decurionibus, lib. 10.

Filius adoptivus dicitur esse ad iugum filij naturalis, glo. pignoris, ibi.

Filius à decurione adoptivus non debet affici penis, & supplicis plebeiorum, d. l. 4. & ibi gl. p.

Filius adoptivus etiam sunt in potestate, in prin. Inst. de adoptio.

Filius arrogatus exheredatus, vel prateritus, aut emancipatus sine iusta causa a patre adoptivo, existens, aliis (ex vel pluri. filiis, potest petere per conditionem ex lege Diui Pij, quartam partem portionis suæ ad instar naturalium, & legitimorum, glo. quartam, ibi.

Filius adoptivus habet quartam ex constitutione Diui Pij, vel ex conditione ex lege, §. glo. adoptati, & ibi add. in §. tam autem naturales, Inst. de inofficio testam.

§ 8 Filius adoptivus emancipatus ab arrogatore non retinet liberorum gradum, & nullo iure succedit patri arrogatori, nisi adoptatus esset de suis, ut quia aus adoptavit nepotem in filium, & postea emancipavit, §. minus ergo, & ibi gloss. non adiungetur, Inst. de heredi. que ab intest.

Filius adoptivus emancipatus ab adoptante etiam si prateritus fuerit, non habet contra tab. quia definit esse in numero liberorum, §. eadem hæc, & §. sed ea omnia, Inst. cod.

Filius emancipatus adoptivus licet non possit venire ad bona patris naturalis, per vnde liberi, vel per vnde agnati, venit tamen per vnde cognati, nisi sui heredes, & liberi, vel emancipati, vel alius agnatus interveniant, §. admonendi tamen, Inst. cod.

Filius datus in adoptionem extraneo, omnia iura patris naturalis servat integra, ac si in patris naturalis potestate permanisset, nec fuisset adoptio subsecuta, §. sed ea omnia, Inst. cod.

Filius adoptivus patrem adoptivum non potest etiam hodie in ius vocare sine venia, quia licet non sit in eius potestate, tamen debet ei reuerentiam, §. gl. tantummodo, & ibi add. ibid.

Filio adoptivo non tenetur pater adoptivus alimenta præstare, nisi operaretur ipsi patri adoptivo, vel nisi pater naturalis egeret, & adoptans non habeat, vnde se alere possit, d. gl. tantummodo, & ibi add. marg.

Filius adoptivus hodie simul cum aliis filiis naturalibus & legitimis succedit patri adoptivo, non tamen succedit aliis consanguineis sui patris adoptivi, d. §. sed ea omnia, & ibi gl. ab intestato.

Filius qui in adoptiva familia sunt, ad hereditatem parentum naturalium tercio gradu, id est, conationis, vocantur, hodie tamen hoc immutatum est, §. i. & ibi gl. liberi, de iussu, cognatorum.

Filio in adoptionem dato, nepos ex eo antea conceptus remanet in potestate aui secus si post adoptionem fuisset conceptus, quia tunc erit in potestate patris adoptivi, §. si Inst. quib. mod. ius patriæ potest.

Filius familias adoptivus, sed filij sui iuris dicuntur arrogari, l. i. de adoptio.

Filius familias si confilij vel Præfex sit, potest apud senectipsum emancipari, vel in adoptionem dari, l. confilij, eod.

Filius adoptivus ex bonis parentum damnatorum non minus, quam filij naturales debent habere portionem legatam sibi debitam, nisi fraudis causa facta sit adoptio, l. cum ratio, §. ex bonis, de bon. damni.

Reliqua verba, Adoptio, i. r. §. p. 11. Arrogatio, Adoptivus, Adoptivus.

Filius natus ex soluto, & soluta, legitur per subsequens matrimonium, non obstante matrimonio intermedio, & præfetur filio nato ex matrimonio intermedio in primo genitura, quasi retenti singatur legitimus, l. cum decem, 7. r. §. fin. & ibi add. marg. de soluto.

Filius, vel filia, sciente patre, & non contradicente, si contrahat matrimonium, natus ex eo matrimonio est iustus nepos aui suo, & eum agnoscere tenetur, l. si ut proponis, §. i. & ibi glo. l. C. de nupt.

Filius natus ex matrimonio contracto cum administratore provincie, antequam vxor post depositum eius officium de nouo consensum præstaret, fuit illegitimus, sed nati postea sunt legitimi, l. §. i. contra, §. & ibi glo. si. C. eod.

Filius natus ex concubina, cum quia iustus nuptias contrahere licet, fuit legitimus concubio subsecuto, d. glo. fin.

Filius natus ex aliquo coitu per legem improbatum, & prohibito per sequens matrimonium, non possunt legitimi, d. l. §. i. & ibi glo. si.

Filius ex ea, quam ut vxorem vixit scientibus causa procreandorum libetorum domi habebat patris, filii sunt in domo patris, præsumuntur legitimi, l. si vicini, §. C. eod.

Filius natus ex ea, quam pater ut concubinam habebat vicinis scientibus, non dicuntur legitimi, glo. si. ibi.

Filius natus ex matrimonio prohibito sunt legitimi, si uterque ignoravit, licet nullo sit matrimonio, glo. errore, in l. 4. C. de iure iust. nup.

Filius adoptivus fuit legitimus sine matrimonio, ibid.

Filius natus ex matrimonio prohibito non sunt legitimi, si alter eorum sciuit, 4. ibidem.

Filius natus ante matrimonium si legitime per subsequens matrimonium, multo magis illi, qui sunt in vxore tempore matrimonij, qui heredes efficiuntur parentibus morientibus ex testamento, vel ab intestato, d. Nuper, 11. C. de naturalibus liberis.

Filius ante nati legitime per subsequens matrimonium, etiam si filij legitimi extiterint ex alia coniuge, auct. quod ius, C. eod.

Filius legitimus non impeditur legitimi naturales per subsequens matrimonium, nisi illi naturales essent nati ex ancilla, d. auct. quod ius, & auct. sed noua, C. eod.

Filius legitimus per subsequens matrimonium succedunt aliis filiis legitimis, & ex conuerso, §. dubitatum, & ibi glo. confessione, in auct. de incest. nupt. col. 3.

Filius legitimus per subsequens matrimonium habent contra testamentum omne remedium, quod datur filio ab intesto legitimo, & naturali, ibid.

Filius ex concubina libera, vel libera, aut ancilla postea manifesti nati, nuptiis, nuptialibus instrumentis postea interuenientibus efficiuntur legitimi, siue alij nati fuerint, & viuunt, siue nati, & mortui sunt, siue nulli sint nati postea, §. quod autem, in auct. de triente, & semel. col. 3. & §. & quis igitur dotalia, in auct. quib. mod.

Filius legitimus per oblationem curæ soli patri ab intestato succedit, non aui, aut ascendenti nec agnatis, vel cognatis patris, nec agnatis, etiam si legitimus sit, nisi per quandam machinationem, nec ipsi succedunt ab intestato ei, sed ex testamento vnus alteri potest succedere, §. filium, in auct. quib. mod. naturalis eff. sui.

Filio proprio ad paternam successionem nihil est legalis, cum etiam viuo patre dominus sit filius, & eadem persona, §. ergo, & ibi glo. legalis, eod.

Filius legitimus per subsequens matrimonium succedunt illis personis, quibus succedunt illi, qui reuera fuerint arbitrio legitimo, sic etiam succedunt agnatis, & cognatis patris, & econtra, §. si quis igitur dotalia, eod.

Filius legitimus potest pater per scriptum principis non extantibus legitimis in illis casibus, in quibus non potest fieri legitimatio per matrimonium, §. illud tamen, eod.

Filius de libera muliere natus, cum quo nuptiæ esse poterant, si à patre nominati fuerint filij sui, non adiecto verbo, naturales, efficiuntur legitimi, & matrimonium inter proferentem illa verba, & mulierem, ex qua nati sunt, intercessisse demonstrant, §. ad hoc, in auct. ut liceat matri, & aui.

Ad præfatum legitimatum patris profectio in scriptis facta valet, §. ad hoc autem, & ibi glo. vocante, in auct. ut liceat matri, & aui, col. 8.

Filius legitimus per nominationem succedunt agnatis, & cognatis, cum fruuntur illi omni iure, quo filij legitimi fruuntur, distinct. §. ad hoc, & ibi add. marg.

Filius legitimus tantum habere plus iuris, quam naturalem, & legitimam, absurdum est, glo. quartam, in §. cum autem, Inst. de adoptio.

Filius si suo arbitrio, & ignorante patre duxit aliquam intra tempus luctus in vxorem, si pater postquam sciuitatum habuit, pater non est in famis, l. quid ergo, de his, qui notantur infam.

Reliqua verba, Legitimatio, Legitimus, Natus, sup. no. 10. 11. 12.

FILIUS

Filius tenetur obedire patri de iure gentium, l. 2. & ibi gl. parentib. de iust. & iure.

Filius licet non cogatur à patre præcisè ad ducendum uxorem, debet tamen ei obedire, glof. fin. in l. liberorum, §. fin. de his, qui norant iura.

Filius patri, servus domino, aut cuius Magiftratus omnino tenetur parere in his omnib. in quib. delictum non verifatur, glo. cum eo, in fi. in l. liberi homo, 37. ad leg. Aquil.

Filius patri, servus domino, cuius Magiftratus in quibusdam non atrocib. non cogitur obedire, fi tamen obediant, excufantur ut in actione legis Aquiliz & in interdico quod vi aut clam, fi sine dolo delictum fuerit, d. gl. cum eo & ibi add. marg.

Filius patri, servus domino, vel cuius Magiftratus in atrocioribus omnino non debet parere, & fi paruerit, uterque tenetur, servus tamen mitius puni- tur, ibid.

Filius patri, servus domino, cuius Magiftratus non tenetur parere in damno dando, ficut & in piratica facienda, dict. glof. cum eo, ibid.

Filius fi patre cogente duxit uxorem, quam non duceret, fi sui arbitrij efferet, & matrimonium contraxit, malitiose matrimonium contemnit videtur propter reuerentiam patris, quam odium patris incurreret, fed fi iure metus interueniat, matrimonium non tenet, l. fi patre, 2. & ibi gl. 1. & fi de ritu nupt.

Filius emancipatus maior 25. annorum uxorem ducere potest etiam fine con- fensu patris, & fufceptus filius ei heres erit, confultur tamen ei, ut conueni- patris faciat, l. filius, 25. & ibi gl. 1. cod.

Filius, vel filia non videtur tacite confentire fponfalia factis nomine eorum, non enim valent fponfalia fine eorum voluntate, fgl. fi. in l. Lactia, 38. fu- luto mari.

Filius emancipatus potest uxorem ducere fine voluntate patris, fed non impu- ne, ut quando ignominiofam duxit, quo calu potest exheredari, l. 3. §. n. emancipatus, & ibi gl. ducta, de bona poffeffio. contra tabulas.

Filius emancipatus accipiendo uxorem ignominiofam fine voluntate patris, li- cet poffit ob id exheredari tamen uxorem ex eo admittitur ad contrah. a. i. fed ipfe filius non admittitur ad querelam, cum ex tunc effe inftitutus, gl. moxtra, ibidem.

Filius femper honesta & fancha perfona patri videri debet, etiam fi fit inhone- fta, & idem cum non accufat, l. liberto, & ibi gl. 1. de oblequii parentib. & patron. pref. cod.

Filij parentibus pietatem, non operas debent, nec iniuriarum obligari poffunt patri emancipatori ad operas propter emancipationem, l. pe. cod.

Filius miles fi patrem & matrem à quib. fe educatum dixit, appellat ut malefco- res, vel affuatores, indignus est privilegio militis, l. 1. & ibi gl. pe. cod.

Filij magis meritis funt provocandi quam pactionibus ad paterna obsequia preftanda, fi quando, 3. §. illud, C. de inofficio. testam. gl. legib. in c. 1. §. hoc autem, de his, qui feud. dare poffunt.

Filij fcientes, quod omnimodò aliquid fibi à fuis genitoribus etiam nolentibus relinquendum est, omni laciuna & licentia laos genitores quan. loque inu- riis folent afficere, l. 2. C. de fecund. nuptis.

Filij parentum castigatores esse non debent, patria potestas, in l. cum opor- tet, §. non autem, C. de bonis, quod liberis, §. fed quod sanctum, in aut. de nu- ptis, col. 4.

Filius in potestate fi non obediit, nec pietatem patri debitam agnoscat, pater castigare eum poterit iure patri potestatis, & fi est neceffaria leuior casti- gatio, pater petente iudex debet cum pueris ea pœna, quam pater dictauerit, l. 3. C. de patria potestate.

Filius debet reuerentiam matri, & impietatem filij debet iudex feueris vindi- care, l. 4. C. eodem.

Filius in potestate constitutus, vel emancipatus non p. mittitur facere diuor- tium cum uxoris fuis in fuorum parentum præiud. ciam, §. et quoque in aut. de nuptis, col. 4.

Filius potest habere feruum patrem suum, vel è contra, vel frater fratrem suum, ut quia dominus inftituit filium ferui fui heredem, vel filium ancillæ, vel è contra, & tunc inftitutus est liber, & heres, & dominus omnium bonorum, quorum dominus fuerat testator, gl. patrem, in §. eadem lege, Inft. ex quibus cauf. manumittit.

Filiusfamilias non cogitur uxorem ducere, l. non cogitur, 2. t. de ritu nuptia.

Filiusfamilias miles, vel alius matrimonium fine patris voluntate contrahere non potest, l. filiusfamilias, 35. & ibi gl. 1. cod.

Filiusfamilias miles fi caftrenfis peculij ancillam manumiferit, habet privile- gium, quod illa libera nuptia patrono fuo non poffit ducere eo inuito, l. in in eo iure, 45. eodem.

Filiusfamilias fi matrimonij caufa iuffu patris ancillam manumiferit, perinde habetur, ac fi pater eam manumiferet, & ideo filius potest eam ducere, l. ma- trimonium, 1. t. eodem.

Filiusfamilias fi contraxerit matrimonium fine confenfu patris, valet matri- monium, fi ftatim poffit matrimonium interueniri confenfu patris, gl. iuf- sum, in l. fi quis mihi, 2. §. i. iufsum, de acquen. heredit.

Filiusfamilias interitum dum pater eius captiuus effe apud hostes, rectè potest uxorem ducere, quamvis pater eius non poffit confentire, l. in bello, §. me- dio, de captiuis.

Reliqua verbo, Matrimonium, l. 6. Patet, 47. q. 8.

Filius licet non habeat matrem in potestate, ipfam tamen non potest in ius vocare, glo. peculium, in l. aduocatum, de in ius vocando.

Filius in potestate absente patre potest agere actione p. anali contra libertum patris fuis, quod in ius cum vocauerit fine venia, l. fi libertus, eodem.

Filius emancipatus contra patrem actione negotiorum gestorum non potest age- re, nisi prius petita venia, gl. fi in l. lites contestatæ, §. fi. de negot. gest.

Filius cum patre non potest esse in iudicio, gl. in l. filius, 20. de interrogat. actio.

Filius, qui cum patre fuo ageret, interrogatus fi tacuerit, nihil nocet, quia inter eos non potest esse iudicium, d. l. filius.

Filius absente patre potest esse in iudicio implorando officium iudicis super con-

tractu mutui per eum celebrato, l. cum filiusfamilias, & ibi gl. fi. certu petatur.

Filius dum est in patris potestate non potest agere contra patrem, fallit in ca- ftreñfi, vel quali caftrenfi peculio & in alio, & tunc cum venia, d. l. actione, & ibi glo. 1. & glo. cum id in §. per sales, Inftitut. de actio.

Filio dum est in potestate, non poffunt eedi actiones contra patrem, nisi in caft- ribus, in quibus ipfi filio potest queri, ita, quod patri non queratur vlti- fructus, d. gl. 1.

Filius fi conueniatur, & libellus concipiatur nomine filij, pater refponderè debe- bit, gl. 3. in aut. caufa, C. de Epifcopis.

Filius in potestate non poffunt experiri contra patrem, emancipari autem poffunt venia impetrata, quod & in matris perfona obferuandum est, l. fi. C. de in ius vocando, & g. o. fi. in l. actiones, de actio. & oblig. l. fi filij, 16. C. de donat. inter viros, & gl. libertinus, in §. libertinorum, Inft. de libertinis, & §. pena- les, & ibi glo. 1. el parentum, & gl. in eum, Inft. de actio.

Filius iuffu naturalis, vel adoptiuo durante ad p. rione non poffunt agere contra parentes, nisi in caftrenfi, vel quali, & in aliis calib. gl. 2. in d. l. n. C. de in ius vocando.

Filius fine venia non potest vocare in ius matrem, licet filius fit vulgò conce- ptus, quia ipfa certa est, ibid.

Filius contra patrem, vel libertus contra patronum dari potest refitutio ratio- ne status iure actionis, hoc est actum in factum non tenetur dari offi- cio iudicis, glo. vltimum, in l. 2. C. qui & adfer. quos.

Inter filium, & patrem fi fuerit conuerfio cuius, hac ci. minalis in domo debet terminari, & fi filius contra patrem, valet experiri, ita cum p. curiam, feruari debet ordo iudiciorum, l. 4. & ibi glo. 1. & 2. C. de patri potest.

Filius contra uxorem patris, ficut mater, vel nouerca, non potest agere, cum in- copulata hereditatis patris, ficut si de a. ia hereditate, gl. fi in l. 4. C. de cun- ne expi. hered.

Filius vel libertus non potest vocare in ius criminaliter etiam cum venia pa- tris, vel patronum, quia non cõceditur gl. in ius, in §. penales, Inftitut. de actio. Filius vel libertus fi non vocauerit in ius patris, vel patronum, fed tantum de- dit contra eos libellum, non incidit in edictum, ibid.

Filius emancipatus vel libertus vocans in ius patentes vel patronum fine ve- nia incidit in pœnam edicti, etiam fi ipfi non venerint in ius, facilius tamen remittitur eis pœna, quando vocati parentes vel patronus non venerunt, d. gl. in ius, in add.

Filio in potestate contra extraneum fecundum iura vetera quinque actiones competebant, fed hodie competunt omnes actiones venientes ex adiectis a caufis, gl. cum id, ibid.

Filius emancipatus fi petita venia patri conueniat, iurabit filius de calumnia, fi fit maior, alias curator ad hunc ei dabitur, fi autem fit in potestate patris, & agat contra patrem petita venia de caftrenfi, vel qua tunc iurat filius, cum paterfamilias habeatur, fed fi est extraneus, datur curator liti, non perfonæ, cum fit in potestate, fed fi agat contra extraneum, vel fecundum leges veteres in- iurabit pater, fed fi filius agat forte patre absente, vel fecundum leges veteres in quinque calibus, vel fecundum leges nouas in omni aduenturia caufa, iurabit filius, cum fuo nomine agat, & fit maior, fi modò pater in aduentis non ha- beat vsum fructum, alias pater ageret, & i. pondret, & iuraret, d. gl. cum id, ad fi.

Filiusfamilias in caftrenfi peculio potest esse in iudicio fine confenfu patris, l. filiusfamilias de procuratorib. gl. imponenda, in l. fia. C. de bonis, quod liberis.

Filiusfamilias minor 25. annorum fi contraxit vlti patris, pater nihilominus con- uenitur, & filiusfamilias minor exiftens in potestate patris potest conueniri in folidum, etiam inuito patre, ex contractu facto iuffu patris, ita quod fi con- ueniat, habet auxilium refitutonis in integrum, n. c. pro dicit talis refitu- tio patris, 3. §. fed vtrum, & ibi gl. quod facit, de minor.

Filiusfamilias minor 25. anno emancipatus, vel exheredatus, cum in id, quod fa- cere potest, poffit conueniri ex contractu inuito iuffu patris, ita quod fi con- ueniat, potest petere auxilium refitutonis, & illa t. Inftitut. non p. dicit patri, quia in folidum tenetur, ibid.

Filiusfamilias conueniri non potest inuito patre, quando pater non admittit hereditatem filio delaram, filius autem vult adire, in quo cafu requiritur con- fenfus patris, ut conueniatur fi. ius, & ipse pater cogitur confentire in fignum repudiationis, gl. inuito patre, ibid.

Filiusfamilias minor contrahens iuffu patris potest conueniri ex condemnatio- ne, & exequutio, vel exactio differat in tempus, quo fiet fit ius, alias enim non potest fieri exequutio in eum, cum nihil habeat, d. §. fed vtrum, & ibi glof. conueniri.

Filiusfamilias fi ex aliqua caufa, ex qua patri competit actio, nomine filij velit experiri, agere potest, fi non fit, qui patris nomine agat, l. fi longius, §. fi filius- familias, de iudicis.

Filiusfamilias fi legationis, vel ftudiorum caufa abierit, & furtum, vel damnum, aut iniuriam paffus fuerit, potest vti iudicio agere, nec cõfenfu patris ablen- tis, ne dum pater expectatur, maleficia fiant in punitas, ibid.

Filiusfamilias permittitur agere propter abfentiam patris, ubi abas non poffit fi- ne eius confenfu, ibi. & l. cum filiusfamilias, fi certu petatur.

Filiusfamilias directa actione potest repetere depofitum patre absente, d. l. fi longius, §. fi filiusfamilias, & ibi gl. vlti, eodem.

Filiusfamilias Senator Romæ, vel ftudiorum, vel alia caufa iuffu Romæ degens fi pa- trem habet in provincia, potest agere vili iudicio, fi ipfe damnum, vel fu- rum, aut iniuriam paffus fit, vel pecuniam, quam ipfe credit, potest petere, vel agere vili mandati actione, d. §. fi filiusfamilias in fi.

Filiusfamilias potest pater permittit agere in omnib. caufis adueticis, in quibus pater habet exercitiu, nam cum filiusfamilias poffit esse procurator extranei, multo magis poterit agere in caufa patris, & fua, gl. fi. & ibi add. marg. in d. §. fi filiusfamilias.

Filiusfamilias in illis fex actionibus, quæ fibi dantur nomine fuo, fclit- cer iniuriarum quod vi, aut clam, depofiti, commodati, & in factum fubfidia- ria, & de dote, potest conueniri in abfentia patris, nec requiritur cõfenfus patris, ficut nec in agendo, gl. fi. ibid.

Illiusfamilias si fuerit minor, debet habere tutorem liti in casibus, in quibus permittitur agere propter absentiam patris, ubi alius non possit agere, ibid.
 In filiofamilias tunc ex contractu. quam ex delictis de iure veteri competere actio, nisi in Macedonia, & videretur, hodie, ex aduicta causa datur in patrem non in filium, si pater admittit usufructum, l. 1. de coactis, 17. & ibi gl. 1. eo.
 I. de fam. l. 35. post litem contestationem mortuo iurici cum eo agitur trans. f. tur in patre tantum de peculio, & de eo, quod verum est in rem eius, ibid.
 I. de fam. l. 35. post litem contestationem mortuo iurici cum eo agitur trans. f. tur in patre tantum de peculio, & de eo, quod verum est in rem eius, ibid.
 I. de fam. l. 35. post litem contestationem mortuo iurici cum eo agitur trans. f. tur in patre tantum de peculio, & de eo, quod verum est in rem eius, ibid.
 Filiusfamilias conuenitur ex aliquo contractu, vel delicto, si ante litem contestationem mortuus sit, nouum datur iudicium in patrem ex filij contractu, tot ex maleficio nullum datur, cum non detur ex delicto in heredes, nisi lite contestata, gl. post litem, ibid.
 Filiusfamilias, petitione hereditatis potest conueniri a vero herede, si habet restituendi facultatem, l. si a domino vel a patre, 36. §. sed & a filiofamilias de petitione hereditatis.
 Filiusfamilias potest conueniri actione ad exhibendum, & qualibet alia actione reali, d. §. sed & a filiofamilias & ibi add. marg. cod. & l. de eo, ad exhibendum.
 Filiusfamilias qui cum patrefamilias esset, & possideret hereditatem, & se arrogauit, non dedit, potest conueniri petitione hereditatis, d. §. sed & a filiofamilias de petitione hereditatis.
 Filiusfamilias potest esse in iudicio ratione delicti sui absque consensu patris, l. quod, 34. cum l. seq. de noxalib.
 48 Filiusfamilias studiorum causa Romae agens si viaticum suum mutauerit, de qua consumptione potest agere certi conditione velle ex mutacione detecta certi conditio datur patri, sicut quilibet alia quaestio patri per filium, l. cum filiofamilias, & ibi gl. si & ibi add. marg. si certum persatur.
 Filiusfamilias licet regulariter sine patris consensu non possit stare in iudicio, nisi in necessario casu, potest tamen pro re peculiari iudicium suscipere, ubi pater eiusdem concessit ei administrationem citra patris consensum, l. si filiofamilias, l. 1. in add. marg. de damno infecto.
 Filiusfamilias licet non possit esse in iudicio sine consensu patris, tamen implorare officium iudicis sine patris consensu, dummodo actus non expectetur in figura iudicij, gl. 3. & ibi add. marg. l. 1. c. qui admittit.
 Filiusfamilias maior 25. anno. non potest esse in iudicio sine consensu patris, potest tamen esse in iudicio procuratorio nomine, l. si & ibi gl. imponenda, & add. marg. C. de bonis, quae liberis.
 Filiusfamilias maior 25. anno. non potest esse in iudicio sine consensu patris, tamen consensum redintegrat, d. gl. imponenda.
 Filiusfamilias maior 25. anno. tutor potest esse in iudicio sine consensu patris tutore nomine, ibid.
 Filiusfamilias maior 25. anno. in iudicio post litem contestationem consenti si sit factum preceptum, non valet illud, si fuisset in iudicio sine consensu patris focus si illud preceptum sit factum in filiofamilias consensum ante litem contestationem sine consensu patris, l. si dicto gl. imponenda.
 Filiusfamilias maior 25. anno. potest agere contra arbitro sine consensu patris l. ibid.
 Filiusfamilias maior 25. anno. potest esse in iudicio sine consensu patris in publicis, & in iudiciis, l. 1. gl. imponenda, & ibi add. marg.
 Filiusfamilias maior 25. anno. potest agere contra patrem sine eius consensu, ibid.
 Filiusfamilias in casibus in quibus patrem obligat infistoria, exercitoria, tributoria, quod iussu de in rem verso, vel de peculio, si heres sit scriptus a patre in non modica parte, in creditoris arbitrio est, an eum velit conuenire pro portione hereditaria, an in solidum, iudex tamen aestimabit an in modica, vel in magna sit institutus, l. 4. quod cum eo, qui in aliena potestate.
 49 Filiusfamilias si iuramentum derulit actori, & actor iurauerit, datur ei actio de peculio contra patrem, qual. contractum sit, l. de positi, de peculio.
 Filiusfamilias habet priuilegium in contractibus, ut conueniatur solum in quantum facere potest, & non in plus, sed in delictis conuenitur in solidum, l. 4. §. interdum, quod cum eo, qui in aliena.
 Filiusfamilias ex contractu cum eo celebrato licet habeat priuilegium, quod conueniatur solum in quantum facere potest, eius tamen heres non habet hoc priuilegium, d. l. 4. §. 10. i.
 Filiusfamilias ex contractu bus, in quibus patrem obligat, si viuo patre conuenitur, & condemnatus fuerit in solidum, postea si filius sit exheredatus, vel emancipatus, in eum datur indicata actio, non in solidum, sed in id, quod facere potest, l. si filiofamilias, l. 1. gl. imponenda, & ibi add. marg.
 Filiusfamilias ex contractu, in quibus patrem obligat, conuenitur in solidum, si ipse filio exheredato per fideicommissum hereditas patris restituta sit, quia effecta quodammodo heres est, sed in quantum facere potest conuenitur, si ipse filius institutus rogatus restituere, hereditatem restituit, d. lege si filiofamilias, §. 1.
 Filiusfamilias effectus sui iuris si conueniatur ex contractu celebrato tempore, quo erat in patria potestate, si non sit heres patri, condemnatur solum, in quantum facere potest, nec deducitur ad alienum, licet seculi sit in donatione, l. exheredatum, 49. de re iudicata.
 Filiusfamilias sui iuris factus non tenetur ex ante gesto etiam voluntate patris, nisi in quantum facere potest, si abstinuit se ab hereditate paterna, l. 1. c. quod cum eo, qui in aliena.
 Filiusfamilias in se casibus condemnari potest in quantum facere potest, & non in plus, gl. 3. ibid.
 Filiusfamilias ad prestanda alimenta parentibus, condemnari possunt, in quantum facere possunt, postulat deducto eo, ne egeant, gl. 4. ibid.
 Filiusfamilias sui iuris factus ex ante gesto vili contractum non tenetur, nisi quatenus iure potest, nisi filij patris heres, quod casu in solidum tenetur, l. si ex alio, c. cod. n.
 Filiusfamilias sui iuris factus per emancipationem ex ante gesto vili contractum conueniatur potest solum in quantum facere potest, nisi filij patris heres, ibidem.
 Filiusfamilias sui iuris factus ex ante gesto in parte non modica, scilicet ad minus legitimam, tenetur in solidum ex contractu licito facto viuenti patri, & durante paternam potestate, gl. 3. ibidem.

Filiusfamilias variis ex causis potest perdere priuilegium, quod non teneatur in plus, quam facere potest, gl. pen. ibi.
 Filiusfamilias olim quinque actiones tantum dabatur, quibus suo nomine poterat agere scilicet iniuriarum, quod vi aut clam, depositi, commodati, & de dote, quae fidei non pereunt minima capitis diminutione, l. eas obligationes, & ibi gl. f. de capitis diminutione, & gl. f. in l. longius, 16. §. si filiofamilias, de iudiciis.
 Filiusfamilias est proprie actio iniuriarum, glossa dabit, in l. filiofamilias de procuratoribus.
 Filius in potestate etiam pro atroci iniuria non potest agere contra patrem actione iniuriarum, potest tamen cogere eum, ut emancipet, l. praetor edixit, §. sed & si, & ibi gl. f. de iuriis.
 Filius adiectus in stipulatione post mortem patris potest agere ex stipulatione patris, quod non est in extraneo, gl. 2. in l. si operari, 2. 9. de operis libetorum.
 Filiusfamilias in casu quo agit contra extraneum de peculio castrensi, vel quaestur aduenticio, cuius usufructus non pertinet patri, & iurat de calumnia, neque requiritur, quod pater conueniatur filio agenti, & respondentem, l. reprob. glossa, cum id, & ibi add. marg. in §. penales, l. si de actio.
 Filius filius pater absente potest agere pro se actione iniuriarum pro iniuria sibi facta, ita & potest agere tunc per procuratorem, l. sed si viuius, 17. §. quod deinde de iniuriis.
 Filiusfamilias habet omnes actiones prouenientes ex aduicta causa suonominis habet, licet exercitum coepet patri, si admittit usufructum in rebus filio delatis, quarum nomine conuenitur, vel agit, si vero respat pater usufructum, filius tantum conuenitur, vel agit pater tamen sententia, quod habet necesse facere, & gl. f. in l. longius, 18. §. si filiofamilias de iudiciis, gl. f. in l. c. de bonis, quae lib.
 Filiusfamilias iure Digestorum suo nomine non datur actiones, nisi sex, quae licet sine proprie filij, tamen absente pater eius procuratore exercebat, alias autem actiones per filium quas exhereditarius iudicio, absente scilicet patre, licet lux non esset, gl. filius, in d. §. si filiofamilias in si & ibi add. marg. gl. simili, in l. C. de bonis, quae liberis, & gl. actiorem, in principio l. si per quas perso. nobis adquirat obligatio.
 Filiusfamilias iure proprio competunt actiones de peculio castrensi, vel quasi, vel ex aduicta causa, & ideo minima capitis diminutione non pereunt sibi, l. eas obligationes, & ibi gl. f. de capitis dimi.
 Filiusfamilias actiones scilicet iniuriarum, quod vi aut clam, depositi, commodati, de dote, & ex castrensi vel quasi, & ex aduictio iure proprio secundum ius naturale competunt, sed secundum ius civile tantum patri conceptum, & ius civile succumbit naturalia, quod naturale prauallet, qui in illis versatur ratio equitatis, in aliis autem actionibus prauallet civile, ut non detur filio, gl. f. in l. c. de bonis, quae liberis, & ibi gl. f. de actio, & oblig.
 Filiusfamilias quodque homo nomine competunt viles actiones, gl. 1. in l. si filiofamilias, de actio, & oblig.
 Filiusfamilias competi suo nomine actio popularis, d. l. si filiofamilias, & ibi gl. f. si filiofamilias, ex omnibus causis descenduntibus ex contractibus, vel ex maleficio, vel quasi, tanquam paterfamilias, obligatur in solidum, & ob id potest agi cum eo tanquam cum paterfamilias, sed hodie ad exercitum patri competunt, si filiofamilias, & ibi gl. f. de actio, & obligat.
 Filius non datur aduersus parentes actio, quoad metus causa, nec interdictum unde vi, nec liberis contra patronos, nec patres, vel patroni deferentes iurandam de calumnia iurant, licet de obsequio parent. & patro. praest.
 Filius non datur actio tutoris iniuriarum, metus, doli, & interdictum unde vi aduersus parentes, quia cum illis dentur propter dolum infamant infamia iuris vel facti, l. 2. d. l. licet, & ibi glossa edicti, eodem.
 Filius tanquam coniuncta persona potest intentare actionem patris sine eius mandato praestita cautione, l. exigendo, 12. & ibi gl. iudice C. de procuratoribus.
 Filiusfamilias in actionibus, commodati, & aliis, in quibus pater non queritur usufructus, nec queri potest, conueniri & conuenire potest cum consensu patris, sed in actionibus, in quibus queritur usufructus patri, debet filius conuenire, & conueniri cum patre, gl. si filiofamilias in l. 1. §. si filiofamilias commod.
 Reliqua verbo, Actio, 106. iudicium, 9. Primpilatus, infra numero 266.
 Filius, vel liber non possunt accusare parentes, vel patronos, etiam si suam, vel suorum iniuriam prosequantur, possunt tamen civiliter agere, l. qui accusare, & l. si tamen, in principio, & ibi gl. 1. de accusatore.
 Filius, vel liber possunt accusare parentes, vel patronos in crimine laesae maiestatis, & adulterij, gl. 2. in d. l. si tamen.
 Filius non permittitur accusator filii contra matrem, sed bene permittitur defensor per viam exceptionis contra matrem, l. filii, c. & ibi gl. f. C. de falsis.
 Filius in potestate licet pro iniuria leui non possit patrem accusare solemniter, potest tamen implorare iudicis officium pro graui iniuria, sed emancipatus pro leui non potest accusare, sed pro graui licet, dum obli. ciuilitat agi non possit, alia fecus, gl. si liberis, in d. l. si tamen, l. si de iniuriis.
 Filiusfamilias natus potest inuito patre accusare aliquem de adulterio vxo- ris suae, & habetur in ea accusatione ac si sui iuris esset, l. inter liberos, 6. §. si filiofamilias & ibi gl. non separare, de adulteris, & l. si filiofamilias, 37. cod.
 Reliqua verbo, Condictio, 10.
 Filiusfamilias procuratorem ad agendum dare potest, si qua sit ei actio qua ipse experiri possit, non solum de castrensi peculio, sed de vi, & de iniuria patris, & de omnibus, quae ipse sine patre gerere potest, l. si iussu, de procuratoribus.
 Filiusfamilias potest procuratorem constituere ad actionem iniuriarum, si pater sit absens, & procurator patris nolit experiri, ibid.
 Filiusfamilias ad iniuriam vel sciendam potest pater procuratorem dare, si filius in sui potestate, & aus sit abens, ibid.
 Filiusfamilias ad defendendum potest procuratorem constituere, ibid.
 Filiusfamilias potest dari procurator ad agendum, & ad expiendum etiam inuito patre, d. l. si filiofamilias si ipse quoque, & ibi add. marg.
 Filiusfamilias potest procuratorem constituere ad negotia, & ad litem si defensor datur, & eum quidam agi, cum actio sibi coepet, non alia, l. si iurum, & ibi gl. 1. cod.
 Reliqua verbo, supra num. 32.

FILII FAMILIAS, vel filii familias dicuntur, qui sunt in aliena potestate, l. 4. de his, qui sunt sui.

Filius familias facit non solum ipsa natura, hoc est, ius civile cooperante natura, quae cooperatur procreatione liberorum, sed etiam adoptio, l. 1. & ibi gl. 1. de adoptio.

Filius familias captus ab hostibus reuerfus iure postliminii recuperat bona sua, & pater recuperat eum, quoad patriam potestatem, l. cum duar, de captiuis. Filius familias domicilium habere potest, non solum ubi pater habet domicilium, sed etiam ubicunque ipse filius domicilium constituit, l. 3. & 4. ad municipalem.

Filius familias iure patrie potestatis potest corrigi a patre verberando, gl. patria potestas, in l. cum oportet, §. non autem, C. de bonis, quae liberis.

Filius familias & servus non aequiparantur in quibusdam casibus, velut in pecunia quae ex contractu de peculio, sed servus non item filius potest fideiuberare, & pater de peculio obligare, sed servus non, gl. eadem, in §. quae diximus, Inst. quod cum eo, qui in aliena.

Filius familias periculum est patri conditionem meliorem facere, deteriore vero non, gl. si, in l. si, de exceptio.

Filius familias & pater una persona censentur secundum iuris civilis artificium, l. si mater, §. quis hominem, de exceptione rei iud.

Filius familias contrahendo aliter, quam mutuum accipiendo, ita quod pater teneatur de peculio, potest accipi fideiussor a patre, l. plane, 12 & ibi gl. 1. de fideiussor.

Inter filium familias & patrem obligatio civilis potest esse hodie ex causa aduentitiae, sic, quod fideiussor potest accedere, gl. teneatur, in l. si quis pro eo, §. 5. de cod.

Filius familias vel servus si a patre vel domino stipulatur, non valet stipulatio, nec fideiussor acceptus teneatur, §. si duo, si pater vel dominus stipulatur a filio familias vel servo, quia tunc potest accedere fideiussor, & teneatur, d. §. 1.

Filius familias in profectitis potest nomine tantum patris appellari, l. ex consensu, 3. §. 1. de appellatio.

Filius familias in publicis causis loco patris familias habetur, veluti si sit iudex, vel tutor, l. filius familias de his, qui sunt sui vel alieni.

Filius in dubio praesumitur in potestate patris, nisi probetur emancipatus, l. si emancipatus, §. C. de collatio.

Filius in potestate potest habere liberos, vt si castrensem servum manumiserit, l. 3. §. habent, de assignatione libertorum.

Filius in potestate ad nepotes valet argumentum, l. si, & ibi glo. ergo, eodem.

Filius in potestate, & servus aequiparantur ferè in omnibus, & quae dicuntur in personam servi, dominique, idem dictum est in personam parentum, libertorum, qui sunt in eorum potestate, fallit in Macedonia, quod habet locum in filiis, non in servis, & etiam fallit in aliis, in principio, & ibi gl. ferè, Inst. quod cum eo, qui in aliena.

Ille ex legitimo matrimonio nati ante forem, vel post dicuntur esse in potestate patris, l. si, pater furiosus, de his, qui sunt sui.

Ille legitimus emancipari iuvit non rediguntur in patriam potestatem, nisi fuerint ingratum, gl. si, in l. si, de cod.

Illos ademptus, vel naturales in potestate constitutus non potest compellere patrem, nec fit in sua potestate, l. non potest, de adoptio.

Illo emancipato, vel in adoptionem dato nepos ex eo post mortem aui non recedit in potestatem ipsius, l. si, pater, 2. de cod.

Illos liberatus a patria potestate reuerti non potest, nisi per adoptionem, vel nisi ingratum existat, gl. ibid.

Illos in potestate patris natus, ac postea manumissus cum patre, in principis beneficium, & privilegium in potestatem patris redigi potest, & non alio modo, l. si, & ibi gl. si, de cod.

Illos negans esse in potestate patris, debet hoc probare, quia in dubio praesumitur esse in potestate patris, l. filius, 8. de probat.

Illos non sequitur ius patrie potestatis in eo, quod attinet ad ius publicum, l. non quod, 7. ad Trebel.

Illos in dicens in causa patris non videtur esse in eius potestate, gl. 1. ibidem.

Ille nati, & nascitur ex matrimonio eo durante dicuntur esse sub patrie potestate, nisi pater fit deceptorus, quo casu specialiter iure, quantum de portatione non soluitur matrimonio, tamen filij ex eo matrimonio non sunt in potestate, gl. 2. in l. 1. C. de repudiis.

Ille nati ex matrimonio dicuntur esse in potestate, nisi quando nullus parentum mutatur conditionem, ibid.

Illos procreatus a libero iam manumisso ex matrimonio ante manumissionem contracto est in ipsius patris liberi potestate, & ei succedit, gl. si, in l. filium, 7. C. de suis & legit.

Illos in potestate licet sit miles, nepos natus ex eo est in aui potestate, & non in patris potestate patri militantis, donec aui vivat, l. si maritus, 7. C. de patria potest.

Illos legitimus natus ex libero est in liberi potestate, l. libertos, 8. C. eodem.

Ille ex iulij nuptiis procreantur sunt in potestate parentum, sed non filij spurij, vel aliter illegitimi, nisi postea legitimantur, in principio, & ibi glo. ex iulij, Inst. de patria potest.

Illos & dependentes ex masculis non ex feminis soli Romani cives, id est, qui sunt de Romano imperio, habent in potestate, non alij, §. fin. Inst. de cod.

Ille ex concubina, vel ex iniuncto coitu nati non dicuntur esse in potestate patris, gl. ex uxore, ibid.

Ille & filiae cuiuscunque aetatis fuerint, sunt in potestate patris, gl. patres familias in princip. Inst. de nuptis.

Ille, qui statim vt nati sunt, non sunt in potestate patris, veluti naturales tantum, rediguntur tamen in potestatem patris per obligationem carae, vel per subsequens matrimonium, §. fin. Inst. de cod.

Illos retinet in potestate pater relegatus in insulam, & ex contrario filij relegati remanent in potestate parentum, §. cum autem, Inst. quib. mod. ius pa-

triaz potest.

Filius in potestate habere definit pater, qui servus potest effectus est, ibidem.

Filius in potestate non habet ius, qui definit esse civis Romanus, ibid.

Filius in potestate non habet pecuniam, §. ex tunc, Inst. de hered. qual. & differ. iur. aut alio quolibet modo, nec sub praetextu ignorantiae accipientes possunt in alium transferri, l. 1. C. de patrib. qui filios.

Filius cum liber homo sit, super eo nullo titulo potest contrahi, gl. 1. ibidem.

Filius in obsequio dari usurpatum est, gl. 2. in l. 2. C. de patribus, qui filios duxit.

Filius venditus a patre propter nimiam paupertatem causa videtur effectus servus, & dominus liberare cogitur, §. ibid.

Filius vendere, vel pigmentare non licet matri propter nimiam paupertatem causa videtur, ibid.

Filius tradere si mater vel pater pacificatur, vt staret servus, non cogitur stare conventioni, l. post certi, 3. & ibi gl. 1. C. de liberali. non cogitur.

Filius dare non potest pater, vel mater alicui, vt staret tanquam servus, neque etiam poterit dare, vt perpetuo alicui servient, etiam si daret, vt non essent servi, gl. 1. ibid.

Filius dare si promissit pater, vel mater alicui, vt ad certum tempus illi servient, potest cogi pater, vel mater stare conventioni, & tenebitur ad inter esse, ibid.

Reliqua verbo, Patria potestas, Pater 6. 7. 8.

FILII STAMILLAS hodie a patria potestate liberati consularis dignitas, non tamen inveniunt, quod liberet cum praefidialis dignitas, gl. 1. in l. si consul, de adoptio.

Filius familias per ingressum religionis non est amodo sub potestate patris, nec pater potest eum retrahere, gl. cum statum, & ibi add. m. in l. si ex causa, 4. §. Pomponius, de immobilitas.

Filius familias factus servus pater non est amodo sub potestate patris, d. gl. cum statum.

Filius familias sui iuris efficitur per dignitatem, vt si factus sit consul praefectus praetorio vel vis aut magister militum patritius, vel Episcopus, gl. factus, in l. 1. quod cum eo, qui in alien. §. praeterea & ibi gl. praeter, in authent. constitutio, quae dignit. Episcopi, col. 6. & authent. Episcopalis, & ibi glo. 2. C. de Episcopis & clericis.

Filius familias morte patris vel dignitate factus sui iuris non dicitur capite minuitur, sed si de portatione vel emancipatione, quae fit per imaginari venditionem, gl. per, in l. 4. §. si ad Macedon. & gl. si in l. si quis filio, §. si de iniuncto, rupto.

Filius familias efficitur sui iuris statim atque eius pater definit esse civis Romanus, sed si fuisset relegatus, gl. in curiae, in l. sed Iulianus, §. iurati dactio, eod.

Filius familias factus Episcopus, Consul vel patritius liberatur a patria potestate, quamvis non sit in administratione Episcopatus vel Consularis, §. servus, & ibi add. in l. si, in authent. honoratis, in authent. sed Episcopalis, C. de Episcopis & clericis.

Filius familias liberatus a patria potestate per dignitatem acquisitionem non perdit iura filiorum, & ita filij eius reinvadunt in potestatem suam mortui eius patris, §. illud, in authent. constitutio, quae dignit. Episcopis.

Filius familias quando liberatur a patria potestate per emancipationem, & non per dignitatem, filij eius, qui remanent in aui potestate non redit in potestatem filij emancipati mortui aui, d. §. illud, in additione marg.

Filius familias in patrum electus liberatur a patria potestate, l. si, C. de Consulibus, l. 12.

Filius familias licet militet, non propterea liberatur a patria potestate, l. 3. d. ead. cons. peculio lib. 12. & in principio, Inst. quib. non est permitt. facere.

Filius familias eius, qui ab hostibus captus est, licet ex futuro euentu deatur indpendenti, tamen aeternum praesentis statu dicitur liber, ac sui iuris, gl. sui iuris, & ibi add. in princip. Inst. de iure personarum.

Filius familias iure Institutionum non liberatur a patria potestate propter militiam, aut dignitatem consularem, aut Senatoriam, sed bene propter dignitatem patritiam, sed hodie duodecim sunt dignitates, quae liberant a patria potestate, & ultra illas sunt & aliae duae, scilicet Episcopalis dignitas in filiis familias & monachio, & dignitas sacerdotalis, §. filius familias & ibi gl. non liberat, & ibi add. & glo. illud, & ibi add. Inst. quibus modis ius patrie potest. solu.

Filius familias hodie liberatur a patria potestate per dignitatem consularem, §. item per dignitatem sacerdotalem respectu beneficium, & aduentitium bonorum, & eorum quoque, quae post deatatum adquisita sunt, & etiam quoad personam, d. gl. non liberat, & d. glo. illud, & ibi add. marg.

Filius familias pater eius capto ab hostibus reuerti ius patrie potestatis propter ius postliminii, quo omnia iura recuperantur, §. si ab hostibus, Inst. eodem.

Filius familias per emancipationem definit esse in potestate parentum, §. praeterea, Inst. eod.

Filius familias in his, quae sunt publici iuri, habetur pro patrefamilias, maxime in his, in quibus representatur duplicem personam, vt sunt Magistratus, & tutoris in his, in quibus representatur simplicem personam, vt in testamenti facitione, non habetur pro patrefamilias, gl. filius familias & ibi add. marg. in princip. Inst. qui testamento tutores.

Filius nudo consensu non liberatur a patria potestate, sed solemnitate necessaria interveniente, l. §. C. de emancipatio.

Filius efficitur sui iuris morte, vel delicto patris, gl. si in l. pen. C. eod. & l. 3. & ibi gl. 1. & 2. C. de institut. & substit. & l. si & ibi gl. 1. C. de spectatilis, lib. 1. 1.

Filius liberatur a patria potestate per deportationem patris, qui non recuperat eam ex indulgentia sibi concessa, l. si pater, §. & gl. rata, in l. si, §. ita tamen, C. de sententiam passis.

Filius morte naturali patris efficitur sui iuris, sed nepos ita demum, si filius in potestate non supersit, in principio, Inst. quib. mod. ius patrie potest.

Filius pater deportato in insulam desinit esse in eius potestate, sed si restitutus sit, recipit eos in potestate, §. cum autem, Inst. eod.

Filius in potestate in insulam deportatus desinit esse in patris potestate, sed ex indulgentia restitutus si fuerint, per omnia pristinum statum recipiant, ibid.

Filius in

Filij in potestate per auctoritatem legis, vel per oblationem precum, vel per Imperialis decretum sui iuris fieri possunt, liberos, 18. C. de collatio.
 Filius in servitute patris natus ac manumissus cum patre manet libertinus, l. si & ibi gl. fi. de adoptio.

Reliqua verbo, Pater, 13. 16.

Filius in iure non emancipatur, neque rediit in potestatem, gl. fi. in l. fi. de his, qui sunt sui, & gl. off. nemi, in l. fi. C. de testamen. manumil.
 Filius definit esse agnatus patri per emancipationem, hodie tamen non, quem filius, de adoptio.
 Filius per emancipationem definit iure civili esse suus, secus tamen est de iure pratorio, gl. emancipatus, in l. Gallus, §. & quid si tunc, de liberis & postum. glo. sui heredes, in §. emancipatos; Inst. de exheredat. liber.
 Filius emancipando dicitur capite minutus, l. fina. C. de legitim. heredibus.
 Filius emancipari potest apud Magistratum municipale, cui sola consuetudo municipalis sufficit, emancipandi de iure, l. 1. & ibi glo. 1. C. de emancipat.
 Filius in iure est eisdem causis, quibus pater cogitur emancipare, non cogitur e contra recipere emancipationem, §. repro, gl. fi. in l. 4. C. eod. & repro, gl. non est, in §. generaliter, in auth. q. ab. mod. iur. alicui, col. 6.
 Filius emancipatus ut coniungatur cum nepote, in successione multa sunt necessaria, ut, quod pater sit emancipatus, alius solus ipse succederet de iure communis, item quod liberi eius sint in potestate tempore mortis aui, & quod nepotes sint naturales, & legitimis, & non legitimi tantum, item quod hereditas pertineat ad nepotes, & filium, scilicet, quod filius sit præteritus, nepotes vero sint instituti, vel est contra, vel omnes præteriti, & alius institutus, item quod hereditas sit patris, non generis, aut patris, item quod non sint exheredati filius, & nepos, & quod emancipatus non sit datus in adoptionem, nisi sit proprio patri datus in adoptionem, gl. i. in l. 1. r. de coniungend. cum emancipat.

Filius in potestate per simulas venditiones, vel principis rescripto efficebatur sui iuris, & emancipatus, gl. fin. in l. liberos, 18. C. de collatio.
 Filius contra filiam præsumitur hodie emancipatus, gl. fi. in l. 1. r. C. ad Tertul. 1. 1.

Filius non potest compellere patrem, ut eum emancipet, nisi in quatuor casibus, scilicet quando pater agitur in reparatione sibi relicti in hac contemplatione ut liberos emanciparet, & in 2. 1. de quib. in gl. fi. in §. fi. Inst. quib. mod. ius patrie potest.

Filiusfamilias cum a patre emancipatur dicitur capite minutus, ideo quia mutatur status, & fa. §. minima, & 10. glo. vel contra, l. i. de capitis diminutione.
 Filiusfamilias recte potest emancipari, ut patet in potestate, & e contra, §. præterea, Inst. quib. modis ius patrie potest.

Filius in potestate emancipato nepos ex eo antea conceptus remanet in potestate aui, secus si post emancipationem natus fuisset conceptus, quia tunc erit sub potestate patris, & emancipatus, §. fi. Inst. eod.

Filius emancipatus in bonis parentum ipsius viventibus nullum ius habet, §. præterea, Inst. eod.

Filius emancipatum prorsus repellat ius civile in successione, ius tamen prætorium eum admittit ad eam, & nepotem pro iure repellat, sed hæc discordia ius civile, & prætorii, eadem sunt per ed. cum de coniungend. cum emancipato, liberos, & sic ambo, tenentur, ut ius emancipatus, & ex eo nepos in potestate simul veniant ad hereditatem, gl. ringerur, in l. si ponas, 23. de iust. test. & l. r. & ibi gl. 1. de coniungend. cum emancipat.

Filius emancipatus de iure civilis non est, gl. quid, in l. pro herede, 2. §. servus, de acqui. heredit. & gl. off. nemi, in add. in §. emancipatos, Inst. de exheredat. liber.

Filius emancipatus licet deficiat esse suus, non tamen desinit esse liber, & ideo competi eis contra tabulas artis naturalis, sed non patris adoptivi, l. 1. §. & sui iuris, & ibi glo. l. 1. de iur. bon. & l. contra tabulas.

Filius emancipatus, & sui hodie quantum ad multa a se separatur, vel ut in tutelis, in collatione bono, una, glo. & ibi glo. 1. de iur. bon.

Filius emancipatus quandoque plus iuris tribuitur, scilicet, si liberis patris sui, quam habuitur essent, si soli sufficit, vel si in potestate ex iure institutus, emancipato præterito, occupat dimissam, & contra alios liberis, & emancipati præteritis, quod si fratrem emancipatum non habet, & nec in tantum esse habuitur, non potest §. fi. eod.

Filius emancipatus eius, cui assignatus est libertus, ad hereditatem liberti admittitur de iure prætorio, & præferantur eo iure filius in potestate assignatoris, l. 3. §. de assignat. libertorum.

Filius emancipatus per capitis diminutionem definit esse agnatus, & remanet cognatus, qui non cognoscitur a iure civili, glo. sui heredes, in §. emancipatos, Inst. de exheredat. liber.

Filius emancipatus habetur p. o. extraneo, gl. 1. in §. sui, Inst. de heredi qualita. Filius emancipatus, & Dig. l. i. de iur. & Codic. v. q. ad tempora Iuliani reputabantur extranei, & non succedebant parentibus, prætoris tamen beneficio per bonorum possessionem unde liberi admittentur, ac si in potestate patris mansissent, §. emancipati, Inst. de heredi. quæ ab intest.

Filius emancipatus non dicitur habere pecuniam, sed dicitur habere patrimonium, glo. emancipatus, in l. id. marg. in l. si fratres, §. idem Papinianus, pro socio, glo. fin. in l. v. liberos, 17. C. de collatione.

Filius emancipatus potest quis libertum assignare, & tamen si assignetur prius filio existenti in potestate, filius emancipatus, amittitur assignatio, glo. ferre, in l. aduersus, 29. de arbitris.

Filius emancipatus potest debere patri etiam civiliter, sed filius in potestate tantum naturaliter potest debere, glo. debebant, in l. si ponas, 23. §. 1. de inoffic. testam.

Filius emancipando non videtur quis per consequens nepotem emancipare, gl. p. in l. eorum, §. si de iniusto rupo.

Filius in tribus emancipationibus efficebatur sui iuris, sed vna emancipationem filia vel nepos, hodie tamen etiam filius efficitur sui iuris vna emancipationem, ibid.

Filius emancipatus propter ingratitudinem reducitur in patriam potestatem,

l. 1. C. de ingrat. liberis.

Filius emancipatus difficultus reuocatur in potestatem patris, quam libertus in servitute, gl. 1. ibid.

Reliqua verbo, Emancipare, Emancipatio, Emancipatus, Pater, 15. 16.

Filius cum creditoribus paternis pactus sit vivo patre valet pactum, & ex illo habet exceptionem doli, & suum heredem, §. idem probat, de pactis.

Filius non potest præiudicare patris obligationi pro pactum, vel solutionis receptionem, l. filius pacificus, 23. C. de pactis.

Filius non potest solui id, quod patri debetur, neque ipse filius potest tollere actionem competentem per pactum de non petendo, vel recipiendo debitum, ibid.

Filius pacificus in ipso contractu potest præiudicare patri, glossa. fina. ibidem. Filius non possunt pacisci de hereditate patris viventis, quam per successionem sperant sibi de fari, quia sicut extranei ipsi etiam insidiantur, gl. 2. in l. fina. C. eod.

Filius, & nuncius, vel minister patris recipiens pecuniam patri debitam vel creditam non obligatur, l. 4. & ibi glo. 1. C. quod cum eo, qui in alien.

Filius ex patris contractu iussu eius accipiens pecuniam hereditateque paternam si abstinerit, non obligatur creditoribus, ibid.

Filius recipiens pecuniam pecuniam iussu patris, infidum tenetur vivo patre, adeo ut non possit restituere, in integram, debet tamen condemnari tantum in quantum facere potest, gl. 1. ibid.

Filius accipiendo pecuniam ex contractu patris ad hoc missus a patre, voluit, ut rem totam esse ex heredi, m. d. gl. 1. in add.

Filiusfamilias hæc in statu si paciscatur cum creditoribus, & postea emancipatus agere hereditatem, prodest ei tale pactum quoad doli exceptionem, & suum heredem, §. de pactis.

Filiusfamilias heredi ex pacto facti cum creditoribus ante emancipationem, & aditionem hereditatis, non datur directæ pacti exceptio, post emancipationem, quia tunc est homo & deus, gl. respondendo, ibid.

Filiusfamilias ex contractu, vel facto ante emancipationem, post emancipationem agere vel actio, vel in factum de aequitate, non autem directæ, gl. respondendo, ibid.

Filiusfamilias de eo, quod sub conditione sibi legatum est, recte potest pacisci, d. l. & suum heredem, §. 1. in.

Filiusfamilias vel servus si faciant pactum, ne ipse filius vel servus petere de debito peculiari, tale pactum non valet, contra iuris, §. si filius, de pactis.

Filiusfamilias vel servus si faciant pactum, cum debere peculiari, ne ipse filius vel servus petere ab eo, neque etiam pater vel dominus, non valet tale pactum, sed si fecerit tale pactum non animo donandi, d. §. si filius, & ibi glo. fi.

Filius vel servus si faciant pactum, ne ipse filius vel servus petere de debito peculiari, tunc eorum mutatio, valet in casibus, in quibus filius vel servus agere potest, etiam in casibus, in quibus agere non potest, status mutatione sequuta, ut quia sit filius, quod procedit in filio, non in servo, qui non tenetur ex ante gesto, gl. iuris, ibi.

Filiusfamilias in iure patris actionem iniuriarum sibi competentem in præiudicium patris pacto remittere non potest, pater tamen recte potest inuito etiam filio, nisi pater sit vilis, & abiecta persona, in persona, & ibi gl. 1. r. eod.

Filiusfamilias potest liberare debitores patris, ita ut eo effectio patrefamilias sibi præiudicet, cum dominus, §. si de peculio legato.

Reliqua verbo, Pater, Paterfamilias, Pater, 1. 1.

Filius non cogitur alii obsequium patris solvere, & ita causa primipilatus fuisse illius debet, l. i. qui a liberis, §. si mater, & ibi glo. exolvere, de Carbonia.

Filius debiti cum votis patris non cessat, ut parenti copia liberos suos exuat potestatem, magis propius obsequium mancipatos, cum se intelligat his obsequiis plus debere, quibus se meminerint sacris vinculis exutos, l. 1. C. de officio prætorum.

Filius si sit iuris constitutus solvere debet patrem, vivente patre repetere potest illud, actione negotiorum gestorum, nisi constet animo donandi soluisse, §. si filius pro patre, l. 2. C. de neg. gest.

Filius si solgerit debet patrem, etiam vivente patre, de castrensi peculio, vel quasi, repetere potest illud, glo. 1. ibid.

Filius si soluit debet patrem de bonis profecticiis vivente patre non repetit, si constet animo donandi soluisse, ibid.

Filius solvens debitum patrem de bonis adventiciis mortuo patre, non repetit, quia soluisse videtur animo donandi, §. ibid.

Filius censetur solvere debitum patrem in dubio animo repetendi, nisi constet, quod soluerit animo donandi, §. glo. 3. ibid.

Filius non potest obligari, vel in servitute redigi pro debito patris, nisi in casu, quo pater distinxerit obsequium patris patris victus causa, glo. fi. in l. obsequis, C. de actio. & oblig.

Filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono conveniri non debet, sub. C. ne filius pro patre.

Filius, vel filius, non tenetur pro debito patris, nec pro officio male ab eo gesto, l. 2. C. eodem.

Filius mortuo patre conveniri potest pro debito patris, non tanquam filius, sed tanquam heres patris, glo. 1. in l. 2. C. eodem.

Filius pro patre vivo non potest conveniri actione personalium munierum civilium, nec debiti causa, l. 4. C. eod.

Filius pro patre vivo non potest conveniri actione reali, si rem peculiarem pater obligavit, l. 1. ibid.

Filius, qui abstulit ab hereditate paternam, non potest conveniri pro debito paternum, nisi possideat aliqua bona paternam, quæ sibi fuerint alienata in fraudem creditorum, §. 3. C. de reuocand. his, quæ in fraud. cred.

Filius nomine patris potest fideiuberare, & si de pecunia sibi mutata solvere creditori, aduersus patrem datur mutantis actio de rem verso, quatenus est liberatus, & non ultra, l. si pro patre, & ibi glo. 1. & add. marg. de rem verso.

Filius si animo novandi fuerit iudicium pro patre, & condemnatus sit, in eo &

ante condemnationem tenetur pater de in rem verso ei, qui contra filium animo nouandi licet consecretus est, d. l. si pro patre, & ibi gl. teneri.

Plus si patrem obligationem animo nouandi in se transtulit, & eo nomine soluit de pecunia sibi mutata, tenetur pater mutanti de in rem verso, nisi filius animo donandi ab initio se obligasset, quia tunc soluendo de pecunia sibi mutata, suum agnoscit, non patris, videtur gessisse, & d. l. si pro patre, §. item, & ibi gl. non donare, & ibi add. marg.

Ius si patris nomine non obligauerit se, sed in id mutam pecuniam accepit, ut precipue patri donaret, sicque paternum negotium gessisse videtur, quocirca pater tenetur de in rem verso, & ibi id.

Ius si animo nouandi subiecit iudicium de peculio contra patrem intentatum, & condemnationem sit ei, qui contra filium licet consecretus est, tenetur pater de in verso vsque ad peculij quantitatem, etiam post finitam actionem de peculio, imò & ante condemnationem post iudicium acceptum a filio, d. §. item.

Ius idem cum patre correus si soluerit de pecunia sibi mutata, videtur in rem patris vertere, quatenus de pecunia illa ad patrem penitus, sed si non peruenit ad patrem, sed filius gerens suum negotium soluit, non videtur vertere in rem patris, & ideo tunc pater non tenetur de in rem verso, d. l. si pro patre, §. si.

Ius non cogitur cauere pro patre suscipiente honorem rem pupilli saluam fore, & confirmationem, de munerib.

Ius in potestate solvens pro patre ipse pater videtur soluisse, gl. 1. in l. 2. C. de his, qui in priorem credit.

Ius emancipatus solvens pro patre eo pacto, ut succedat in hypotheca prioris creditoris, idem ius consequatur, quod ille habebat, & praestatur posterioribus aliis creditoribus, patris, d. l. 2.

Ius familias etiam solutionem recipiendo non potest liberare debitorem paternum patre initio, l. si familias, a. 2. de solutio.

Ius familias si quis stipulatus sit dari sibi aut Titio, potest eius pater suo nomine solvere Titio adiecto, quod in peculio est, & liberatur ipse pater infoludum, sed si soluat nomine filij, non liberatur, nisi in totum soluat, & tunc liberat filium, cum filius in totum tenetur, l. si ita stipulatus, §. 9. & ibi gl. in peculio, eod.

I. 1. v s f volente patre Magistratrum gesserit, tenetur pater in id, quod eius nomine rep. abel. principaliter, prius tamen excusis bonis filij, l. si familias, & ibi gl. 1. de admin. rerum ad ciuit.

Ius extra ordinem factus Magistratus, mortuo patre, si in eo laesit rempubl. non tenetur alij heredes patris, nisi pater fuerit profusus filium suscepit sua voluntate, glo. 3. in l. 1. C. de decationibus, lib. 10.

Ius familias extra ordinem factus Magistratus viuo pater si in eo laesit rempubl. tenetur pater repub. infoludum, sed si laesit priuatum, non tenetur pater illi priuato, nisi de peculio, ibid.

Ius familias si sciens, & non contradicente patre habuit honorem, tenetur ipse pater, & eius heredes ad onus illi honori missum, glo. 1. in l. 1. C. de periculo, successor. lib. 10.

Ius quando post mortem patris cepit gerere honorem, regulariter patris heredes non tenentur pro illo honore filij, etiam si pro alio filio dum vixit pater subit onus simile, & etiam illi filius viuo pater fuisset decurio, sed honorem vel munus, pro quo queritur, subsisteret post, nisi pater in vicina voluntate voluit conuenire, vel inter viuos profusus fuit, se velle de suo onus expedit, quia tunc tenentur patris heredes, ibid.

Ius familias non potest esse iudex ordinarius in causa patris, sed bene potest esse delegatus, vel etiam potest esse in voluntaria iurisdictione, l. 1. & ibi glo. 1. de officio praetor.

Ius familias praetor apud se potest se emancipare, vel in adoptionem dari, hoc idem tamen per dignitatem efficitur ius iuris, l. 2. & ibi gl. 1. eod.

Ius familias si impetraverit ius iniquum, vel in Magistratu aliquid iniquum statuit contra aliquem, non fit retroquatio eiusdem iuris contra patrem etiam in actionibus ex peculio aduentitio, vel profectione ante impetrationem, vel post quaesitis patri per filium, quia per filium non potest fieri deterior conditio patris, l. 3. §. si filius, & ibi gloss. intendo, quod quisque iuris in alium.

Ius familias post suscepum arbitrium cogi potest ferre sententiam, sed & si familias de arbitris.

Ius familias potest esse arbiter, & index de re patris, quin etiam, eod.

Ius familias non potest esse iudex patris, neque pater iudex filij in causa criminali, in ciuili tamen potest esse iudex delegatus, sed non potest esse ordinarius scilicet, vel possit discutere causam, sed bene vel possit fieri apud se iuris contestatio, gl. 1. ibid.

Ius familias quandoque potest in causa patris etiam in Vltima litis contestationem procedere tanquam iudex ordinarius, scilicet vel possit cogere patrem adire hereditatem suspectam, faciat restituere, cum pater nullum incommodum sentiat in hoc, ibid.

Ius familias iudex si licet suam faciat per imprudenciam, in tantum quantum tenetur filius, quod tunc in peculio fuit, cum sententiam dicebat, & l. 1. si filius familias, §. 1. & ibi gl. tenetur, de iudicis.

Ius familias iudex si dolo malo in fraudem legis sententiam dixit, tenetur infoludum ad veram aetimationem litis, ibid.

Ius familias male iudicans per imprudenciam ideo tenetur de peculio, & non inquantum aequum bono iudici videtur, quia bono iudici videri debet, ut peculio tenus damnetur, quando per imprudenciam, sed quando per dolum, tunc infoludum, idem, vsque ad veram aetimationem litis, ibid.

Ius familias notarius si per imprudenciam fabricat falsum instrumentum, tenetur de peculio ad tantum, quantum est in peculio, sed si dolo fabricauit, tenetur infoludum, idem, ad veram aetimationem, d. gl. tenetur, in add. marg. Ius familias si inuito patre & nolente eum decurio, vel Magistratus, & tutorem minus idoneum dedit, vel accepit fideiussorem tutorem minus idoneum, eius pater tenetur de peculio, sed si volente patre eum decurio, infoludum tenetur pater, quia fideiussisse videtur pater pro filio, potest tamen nihilominus

agi de peculio, si placuerit auctori, §. 1. §. si & ibi gl. 1. de peculio.

Filius familias ut esset Magistratus, si pater dedit voluntatem, videtur promittere rempub. saluam fore, sed non rem pupilli saluam fore, d. l. 1. §. final. de Magistr. conue.

Filius familias voluntati patris administrans Magistratum tutorem minus idoneum dedit, vel idoneum, sed non exegit ab eo satisfactionem, pater eius non tenetur, nisi de peculio, §. d. §. si & ibi gl. fin.

Filius familias quoties voluntate patris decurio creatus est, vniversis muneribus, quae decurioni filio iniunguntur, obstrictus est pater, quasi fideiussor eius, l. 2. ad municipalem.

Filius familias si in testamento sit tutor, pater eius indistincte tenetur de peculio tantum, etiam si agnouerit, sed si aliter fiat tutor, tunc si agnouit, infoludum tenetur, alias de peculio tantum, gl. non contradixit, ibid.

Filius familias si fiat decurio patre conscio, in eo quod ad publicam causam pertinet infoludum tenetur, sed in eo quod pertinet ad priuam, tenetur solum de peculio, ibid.

Filius familias voluntate patris factus decurio, si minus recte gesserit in decurando pecuniam publicam erogandam, vel in creando curatores operum, vel alicuius alterius negotij repub. vel in nominando successorem sibi, vel in locando vestigia publica, filius tenetur, & etiam eius pater, quasi fideiussor infoludum, d. l. 2.

Filius familias voluntate patris factus decurio si male gesserit, debet res. prius conuenire filium ex personis, quum patrem ex persona filij, neque referat an filius castrale tantum peculium possideat, cum ante militasset, non postea, l. liberus, §. si filius, ad municipalem.

Filius potest eligi ad munus inuito patre, quod si non gerat, tenebitur factus suis iuris, si quid repub. propter hoc damnum contingat, Lucius Titius, §. 1. eod.

Filius familias tenetur ad officium publicum, gl. 1. ibid.

Filius familias plebeij electus ad honorem tenetur suscipere illum, & si male gesserit, & non sit soluendo, tunc tenebitur nominans eum, l. honor, §. plebeij, & ibi gl. tenebitur, de muneribus.

Filius si nullam excusationem habent, non potest pater contradicere, quominus filius eligatur ad honores, l. 3. §. si filius, eod.

Filius in potestate ad idem munus cum patre vocari non debet, secus si sit emancipatus, l. pe. C. de filiis familias, & quemadmodum, l. 1. 10.

Filius familias ad munera, seu honores possunt euocari, & pater ob administrationem eorum tenetur infoludum, nisi contradixerit appellando, vel protestando in contrarium, quo casu tantum tenetur de peculio, vel de in rem verso, §. si filius, & ibi gl. 2. & 3. C. de decurion. lib. 10.

Filius familias quando condemnatus est, quod male iudicauerit dolo & fraude, tunc ipse si soluendo non est in carcerem detruditur, gl. si in add. marg. in §. si filius familias, Inst. de oblig. quae ex quas delict.

Filius rectoris loci si praesente patre eum aliquem acriter laesit, & vulnerauit, tenetur etiam eius pater de vulnere, gl. domino, in add. marg. in p. incip. Inst. de noxal. actio.

Reliqua verbo, Pater, §. 1. 42. 43. Afflor, 3. Index, 17. supra nume. 4. & infra 93.

F. I. T. V. S. A. M. I. L. I. A. S. si fuerit testamentarius tutor, de tutela non tenetur pater, etiam si sciat, nisi periculum in se suscepit, gl. admittendum, in l. praetor, de edendo.

Filius familias si sciens patre sit datus tutor ad iudice, eo ipso, quod sciuit pater filium fuisse datum tutorem, videtur fideiussisse pro filio, ibid.

Filius familias ad iudice tutor datus, si tutelam male gesserit, eius pater tenetur infoludum eo nomine, si tutelam agnouit, sed si non agnouit tenetur tantum de peculio, l. si filius familias, §. de tutel. & gl. 2. & §. in l. 1. C. quod cum eo, qui in alie. & in princ. & ibi gl. 1. Inst. de testam. tutela.

Filius familias si sciens, & consentiente patre tutelam testamentariam administrat, eo decedente tenetur pater tutelae nomine de peculio, & de in rem verso tantum, & non infoludum, nisi volente contutore cum facere suscepit intercesserit pro filio, & quasi in se periculum receperit, l. Lucius, 2. de admitt. tutorum.

Filius familias si sciens, & consentiente patre tutelam duciam administrat, eius pater tenetur infoludum, quia in tutela duciam requiritur satisfactio, & ubi requiritur satisfactio, pater per cogi filio assensu praestare, & pro eo se obligare, gl. 1. & ibi add. marg. ibi gl. 2. & §. in l. 1. C. quod cum eo, qui in aliena.

Filius familias testamento tutor datus si durante tutela emancipatus fuit, de eo, quod administrat post emancipationem infoludum tenetur pupillo, sed de eo, quod administrat in patria potestate, tenetur pupillo in id, quod facere potest, sed pater eius tenetur de peculio intra annum vitalem, ex quo actione tutela pupillus cepit posse agere, si finita tutela, non tamen tenetur de eo, quod eius filius post emancipationem gessit, l. tutorem, §. 8. ad admitt. tutor.

Filius familias tutor non potest interponere auctoritate contrahente patre, in cuius est potestate, l. quod dicimus, §. si de auct. tutor.

Filius familias si idoneus tutor datus sit cum patre, & pater eius ideo cauere non lit, ut filium suum tutelae eximas, ipse pater, & eius filius compelluntur nihilominus gerere tutelam, l. si §. si de suscep. tut. & l. si §. 18. §. si & ibi gl. si de exc. tutor.

Filius familias vel sui iuris administrans tutelam etiam directo tenetur actione tutelae, & l. 4. & ibi gl. emancipatum, de tutelae, & rationib.

Filius familias si tutelam administrauerit, & liberatus patria potestate, dolo aliquid fecerit, non tenetur pater de dolo commissio post emancipationem, l. si filius familias, 6. eod.

Filius familias potest esse tutor, & eius pater tenetur pro eo fideiubere, & si fideiussit, finitur fideiussio pro tempore sequenti, ex quo filius familias factus est sui iuris, ibid.

Filius familias datus tutor etiam si postea emancipetur, remanet tutor, & conueniri potest tutelae eius temporis nomine, quod est ante emancipationem, inquantum facere potest, sed eius, quod est post emancipationem infoludum, pater vero eius pro eo, quod gessit ante emancipationem, non potest tenetur tantum de peculio intra annum a tempore finitae tutelae, l. si filius familias, 11. eod.

Filius familias si tutelam gessit male, eius pater tenetur de peculio, non tamen

E e potest

potest agere filius, idemque tutor contra patrem nomine pupilli, quia non est aucto tutoris de peculio durante tutela, l. filius, 1. & ibi gl. 1. de tutela, & rationib.

Filiusfamilias si de voluntate patris decurio fit creatus, & a Magistratu tutor fit constitutus, pater infolidum satisfacere cogitur tutela, cum id onus exemplo ceterorum numerum civilium sit introductum, l. i. C. quod cum eo, qui in alien.

Filiusfamilias si tutor datus sit in testamento, pater ipsius siue consentiat, siue non consentiat, non tenetur, nisi de peculio, gl. 2. ibi.

Filiusfamilias potest creari tutor, & pater ob administrationem eius tenetur infolidum, nisi contra dixerit appellando, vel protestando in contrarium, quo casu tenebitur tantum de peculio, vel de in rem verso, gl. 1. & 2. in l. filios, C. de decurion. lib. 10. gl. 2. & 5. in l. i. C. quod cum eo, qui in alien.

Filiusfamilias non potest habere tutorem, vel curatorem, quia nemo invenitur fidelior custos, & administrator patre, nisi pater nolle omnino rem filij curare, aut holler in hereditate adventitia filiusfamilias aliquid habere, quo casu iudicis auctoritate hereditari curator dabitur, gl. 1. & ibi add. marg. in prin. Inst. de tutelis, & gl. hoc facere, & gl. hereditari, in l. filii. fin. autem, C. de bon. que lib.

Filiusfamilias si tutelam alicuius pupilli administravit, ille pupillus in peculio præfatur ceteris creditorib. l. ex facto, 52. §. si de peculio.

Reliqua verbo, Pater, 40. 41. 42. 43. Tutor, 10. supra nu. 70.

73 Filius, qui in ventre est, in multis iuris partibus comparatur iam natis, tamen quoad præstandam excusationem a tutela, & a muneribus personalibus, non comparatur natis, l. 1. §. 1. de excusat. tutorum.

Filius, qui in ventre est, non habetur pro nato, quantum ad commodum patris, sed bene quantum ad commodum ipsius filij, d. §. 1. & ibi ad mar. & gl. in multis, ibi.

Filius nati profuit ad excusationem numerum personalium, sed non ad recipiendam administrationem rerum suarum, gl. in reliquis, ibi.

Filius militis absque ignominia missi, non excusatur a tutela propter patrem, gl. neque eorum, in l. sed & milites, 10. §. 1. de excusat.

Filius in acie belli mortui cuiusvisque sexus, vel ætatis computatur in numero filiorum, qui excusant patrem a tutela, quia illi videntur per gloriam vivere, & etiam profunt ad alia munera vitanda, & ut mater eorum possit adoptare, l. bello, 2. & ibi gl. 1. eo.

Filius adoptivus non proficit adoptanti, ut in numerum filiorum, qui solent excusare parentes, computentur, l. 1. §. 1. de vacatio.

Filiorum numerus non præstat excusationem ab onere patrimonij, d. l. 1. §. 2. quæ patrimonij.

Filius incolomes etiam si in potestate patris esse desierit, præstat excusationem a muneribus civilibus, ibi.

Filius defuncti non profuit ad excusationem numerum, nisi factus bello mortui, l. i. eo.

Filiorum 12: vel 16. numerus excusat a muneribus patrimonialibus & personalibus, sed numerus quod filiorum excusat tantum a personalibus, sed non a patrimonialibus, semper, demonstratur, & ibi gl. ex decem, de iure immunitatis, l. 1. & ibi gl. C. de his, qui numero filiorum, lib. 10.

Filio propter legationem patris conceditur vacatio biennij a muneribus, quæ sumptum habent, sed non a muneribus, quæ solo ministerio, & sine sumptu obcurrunt, filio, de legatio.

74 Filius decurio pro patre suscipiens legationis officium non excusatur, quominus ordine suo legatus proficiatur, pater tamen biennij vacationem munerum habet, cum per filium legationis functus videtur, l. fin. cod.

Filiorum numerus supplet ætatem quoad decernendum honores, sed non quoad impediendam restitutionem, l. 2. & ibi glossa final. C. de in integr. restit. mino.

Filius non excusatur a muneribus personalibus sumptum non exigentibus propter infirmitatem patris, licet habeat curare patrem, sed bene a muneribus sumptum exigentibus, l. i. & ibi gl. C. qui morbo. ex excusat. lib. 10.

Filiorum numerus non excusat quem ab honoribus nec a muneribus his coherentibus, nisi filiorum numerus fuerit 12. l. 1. & ibi gl. C. de his, qui numero liber. lib. 10.

Filius ab hostibus captus, & nondum reuersus ad excusationem munerum personalium, non prodest patri, secus si filius esset mortuus in acie belli, l. 2. & ibi gl. 1. C. eo.

Filius quinquæ in provincia, quatuor in Italia, Romæ tres excusant patrem a muneribus personalibus, & a tutela intellige quando filij sunt naturales, & legitimi, vel emancipati, aut in adoptionem dati, maris, vel femine, & nati, non nascituri, neque legitimi tantum, neque naturales tantum, glossa quinquæ, in l. 3. C. eodem, & l. 2. §. munerum, & ibi glossa determinatum, de excusat. tutor.

Filiorum minor numerus, licet postea impletus, non prodest ad excusationem munerum personalium, gl. fin. in d. l. 3. C. de his, qui numero liber. lib. 10.

Filiorum numerus requisitus ad excusationem munerum adimpletur per nepotes ex filiis mortuis, sed non ex superstitibus, neque ex filiabus: intellige tamen, quod plures nepotes ex vno filio pro vno filio computantur, ibi.

Filiorum emancipatorum dicitur non onerant patrem, l. cum facultates, C. eod.

Filiorum numerus requisitus excusat matrem a muneribus personalibus, quæ feminis pro sexus conditione inducuntur, l. pen. C. eod. tit. & lib.

Filiorum numerus excusat patrem a muneribus personalibus, sed non filium, qui in eo numero legitime ætatis inuenitur ad subeunda munera, l. i. C. eod. tit. & lib.

Reliqua verbo, Excusatio, Tutela, 11. vsque 15. Tutor, 48. vsque 57. Munus, 12. vsque 16. Miles, 32.

75 Filius etiam potest dari curator patri furioso, si probus est, alioquin debet petere curatorem, gl. si pulex, in l. si filius, rem pupilli saluam fore, gl. fin. in l. si furiosus, 2. §. C. de nuptis, & gl. 1. in l. cum heres, 2. de adq. her.

Filius, qui in potestate patris furiosus est, rem patris saluam fore, debet stipulari a curatore paterno, & acquiri patri obligationem, d. l. si filius, rem pup. sal. for.

Filiis dementis, vel furiosi contrahentibus legitimis nuptias tam dotem,

quam donationem ante nuptias pro facultatibus, & dignitatibus parentum debet dare curator, l. tam dementis, C. de Episc. auct.

Filiis dementis, vel furiosi contrahentes matrimonium nihil debent dare tabellioni propter instrumenta confecta dotis, vel donationis, gl. fin. ibid.

Filiis furiosis negligentes curam parentum a successione eorum priuantur, licet sint heredes scripti, deferenda eis, qui furiosum in domum suscepit, aut liberi, C. eod.

Filiis furiosis negligentes si fuerint in curando patrem, si nullus procurator tunc filij sunt heredes, & ipsi auferunt hereditas, ut ab indignis, & sic applicatur, gl. fin. ibid.

Filiis patris furiosi remanent in ipsius patris potestate, l. si furiosus, 2. §. 2. ibi glossa. C. de nuptis.

Filius furiosus potest contrahere matrimonium sine consensu patris, & dos, & donatio præstanda a curatore furioso estimari debet a iudice, & si filius ipsi sit patri curator, alius specialis præstatur patri, ad hoc ut dos, vel donatio præstanda æstimetur a iudice, gl. fin. in d. l. si furiosus, eod. tit.

Filiis furiosis, vel dementis si curam patris negligenter possint exheredari ob id patre sanæ mentis effecto, extraneus, qui denunciationem in scriptis facta filij mandauit, quod curam de patre furioso haberent, & eis negligentibus curam & diligentiam exhibuit furioso, ad eius successionem admittitur, euacuato restamento, quoad infirmitatem filiorum, sed quoad alia omnia capitula in eum firmata manet testamentum, §. 4. quis de prædictis, in authent. ut cum de appellatione, eod. tit.

Filiis patris furiosi negligentes curam, etiam si alius extraneus ad curam eius non se exhibuerit, excusatur ab hereditate, etiam patre furioso mortuo in testamento, gl. negligenter, ibi.

Filiusfamilias propter defectum patris, corpore, vel mente quoddam facere potest, gl. manumittere, in l. cum heres, 2. de adq. hered.

Reliqua verbo, Furiosus, 13. Curator, 20. infra nu. 166.

Filius 1. & 2. primi matrimonij habent conditionem ex lege vigue ad talem quantitatem quilibet, qualem dat secundo viro, gl. fin. in l. i. C. de inoff. donat.

Filiis secundum matrimonij si adierint hereditatem viri, quæ parentis, non admittuntur ad eam filij primi matrimonij cum filiis secundum, sed si adierint filij secundum matrimonij hereditatem illius tantum parentis, qui lucrificaretur a nationem, vel dotem, admittuntur ipsi ad eam donationem, vel dotem cum filiis prioris matrimonij, nec proficiunt, l. 4. C. de secund. nuptis.

Filiis primi matrimonij possunt petere ea, quæ pater, vel mater lucrati sunt e prioris matrimonio, siue adierint hereditatem parentis prius decedentis, si non adierint dummodò non admittunt hereditatem parentis posterius morientis, d. l. 4. §. in his, & ibi gl. fi.

Filiis primi matrimonij possunt vindicare res, quas mater in primo matrimonio accepit a patre, vel quas pater a matre dissoluto matrimonio morte viuius illorum, licet illi filij non fuerint heredes patri, vel matri, dummodò non fuerint circa vtrumque vel posterius decedentis, ibi, & auth. res, C. eod.

Filiis primi matrimonij tenentur præstare fideiussorem de restituendo res mobiles, quas mater eorum lucrata est a primo viro eidem matri filiis aut filiabus ex alio matrimonio ab ea procreatis in casum, quo ante eandem matrem omnes filios prioris matrimonij obire contingerit, quo casu tenentur restituere eas res conditione ex lege, vel reuendicatione, si extant, aut ex stipulatione, quæ interposita est, l. hac editali, §. his illud, & ibi gl. restituuntur, C. eo.

Filiis prioris matrimonij sunt domini lacuum, quæ mater consequuta fuit primo viro, si ipsa ad secundas nuptias conuolauerit, nec dicuntur habere in hypothecæ in illis bonis, gl. facultatibus, in d. l. hac editali, §. in omnib.

Filius vnus ex filiis prioris matrimonij ante secundas nuptias patri vel post mortuum fuerit relicti filius, vel nepotibus portio sua non ad fratres, vel ad patrem, vel utramque, sed ad filios, vel nepotes suos pertinet, qui siue vnus, si plures sint, eam tantummodò partem vindicare possunt, quæ mortuo communi perit, l. quis prioris, 8. C. eod.

Filio pro conferendis bonis maternis sunt obligata bona fratris transuentis a secundas nuptias, licet filius ille sit in eius potestate, d. l. i. quis, §. in illo.

Filiis primi matrimonij, quibus nihil reliquitur a patre, vel a matre, sed totum secundo viro, vel vxori datur, non competit querela, cum habeant conditionem ex lege, vel ex authentica, vel totum eis restituatur, ita tamen, quod filij secundum matrimonij non defraudentur in quarta filii debita, gl. 1. in authent. si tamen, C. eod.

Filiis prioris matrimonij præferuntur in dote materna noueræ suam dotem repenti, vel eius liberis, quando nihil ex dote secunda apparet, nam in apparet præferuntur mulier, cuius dos, aut si quid, C. qui potiores.

Reliqua verbo, Dos, 54. 55. Mater, 16. Mulier, 33. vsque 41. Materna, Pater, 46. Filius, 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Filius vnus ex filiis prioris matrimonij ante secundas nuptias patri vel post mortuum fuerit relicti filius, vel nepotibus portio sua non ad fratres, vel ad patrem, vel utramque, sed ad filios, vel nepotes suos pertinet, qui siue vnus, si plures sint, eam tantummodò partem vindicare possunt, quæ mortuo communi perit, l. quis prioris, 8. C. eod.

Filio pro conferendis bonis maternis sunt obligata bona fratris transuentis a secundas nuptias, licet filius ille sit in eius potestate, d. l. i. quis, §. in illo.

Filiis primi matrimonij, quibus nihil reliquitur a patre, vel a matre, sed totum secundo viro, vel vxori datur, non competit querela, cum habeant conditionem ex lege, vel ex authentica, vel totum eis restituatur, ita tamen, quod filij secundum matrimonij non defraudentur in quarta filii debita, gl. 1. in authent. si tamen, C. eod.

Filiis prioris matrimonij præferuntur in dote materna noueræ suam dotem repenti, vel eius liberis, quando nihil ex dote secunda apparet, nam in apparet præferuntur mulier, cuius dos, aut si quid, C. qui potiores.

Reliqua verbo, Dos, 54. 55. Mater, 16. Mulier, 33. vsque 41. Materna, Pater, 46. Filius, 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Filius vnus ex filiis prioris matrimonij ante secundas nuptias patri vel post mortuum fuerit relicti filius, vel nepotibus portio sua non ad fratres, vel ad patrem, vel utramque, sed ad filios, vel nepotes suos pertinet, qui siue vnus, si plures sint, eam tantummodò partem vindicare possunt, quæ mortuo communi perit, l. quis prioris, 8. C. eod.

Filio pro conferendis bonis maternis sunt obligata bona fratris transuentis a secundas nuptias, licet filius ille sit in eius potestate, d. l. i. quis, §. in illo.

Filiis primi matrimonij, quibus nihil reliquitur a patre, vel a matre, sed totum secundo viro, vel vxori datur, non competit querela, cum habeant conditionem ex lege, vel ex authentica, vel totum eis restituatur, ita tamen, quod filij secundum matrimonij non defraudentur in quarta filii debita, gl. 1. in authent. si tamen, C. eod.

Filiis prioris matrimonij præferuntur in dote materna noueræ suam dotem repenti, vel eius liberis, quando nihil ex dote secunda apparet, nam in apparet præferuntur mulier, cuius dos, aut si quid, C. qui potiores.

Reliqua verbo, Dos, 54. 55. Mater, 16. Mulier, 33. vsque 41. Materna, Pater, 46. Filius, 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

FIL I N D E X . FIL

us si mandato, vel permissione patris manumittitur feruui patris, erit liber, si pater videtur manumittere, l. pater, 22. eod.
 us grauius manumittere feruum, licet post mortem patris superascatur ei tater, nec filius rogatus simpliciter, quam postumus natus cogitur manumittere, locus si rogatus fuit, ut ab eo tantum manumitteretur, l. alieno, 3. §. 1. ibi glo. prefatum, de fideicommiss. libere.
 us heres institutus rogatus feruum patris manumittere, erit iustus patronus manumissi, & potest habere contrabitu. in bonis manumissi, & ei operas imponere, l. si filius, 33. eod.

Reliqua verbo, Pater, 2.

1. si suo denegans alimenta dicitur necare cum, & punitur pena extraordinaria, nec tenetur lege Cornelia de fidei commiss. l. necare, & ibi gl. 1. & add. mar. de liber. agnof.

us naturaliter tenetur redimere patrem ab hostibus, & alimenta prestare ei, aliis recte potest exheredari, glo. 1. in 1. conditiones, 9. de conditio. institutio. us heres dum deliberat, an debeat adire, vel non debet habere alimenta ex hereditate, l. filius, de iure delib.

us filius alendi apud patrem expensis matris, quando diuortium matrimonij est factum culpa mulieris, glo. 2. in 1. alimeta, 1. C. de negot. gest.

us filius alendi apud matrem expensis patris, quando diuortium matrimonij est factum culpa viri, ibi, & auct. si pater, C. diuortio facto, apud quem, 1. §. 1. & filius soluto matrimonio alii debent, sed an apud matrem, vel apud patrem moreri, vel nutrir debant in iudicis arbitrio est, l. 1. C. eodem.

us filius soluto matrimonio apud patrem, filiz verò apud matrem alii, atque educari debent, d. l. 1. & ibi gl. 1.

us filius de oratio facto matris locupletis expensis debent nutrir apud patrem, ibidem.

us locupletes quemadmodum matrem egentem alere coguntur, ita & iustum est ad matrem filios pasci, auct. si pater, C. eod. & §. illud quoque, in authentic. ut matris, & auct. col. 8.

us filius diuortio facto matris locupletis expensis debent alii apud matrem ad secunda vota non venientem, si pater, qui causam diuorij praestitit, nec sit idoneus, §. gl. pe. ibi, & in d. §. illud.

us filius uocatus debet parentum necessitatibus, l. 1. C. de alen. lib.

us filius, & qui in ea facultate fuit, ut possint alimenta praestare parentibus, tenentur eos alere, sed non in aere alieno, gl. 1. in d. l. 1. & l. C. de alendis liberis, & ad Imperator, §. ad Trebell. & l. filia tua, C. de patria potestate, auct. si verò conigerit, in authentic. de incestis nuptiis, col. 3.

us tenetur pater pro modo facultatum prestare alimenta, si mater probet eum esse filium suum, & iudex aestimare debet apud quem, scilicet, an apud patrem an apud matrem educari debeat, l. 3. C. de alen. libe.

us ingrats alimenta probant denegari a parentibus, veluti si filius patrem deseruit, onus tamen probandi ingratitudinem pertinet ad patrem, §. gl. 1. in l. fin. C. eodem.

us tenetur alere patrem exhauium, §. si verò etiam, ver. sed si, in auct. de incestis nuptiis, col. 4.

us debet educari apud matrem, nisi ad secundas nuptias conuoluerit, §. eiusdem quoque, in auct. de nuptiis, col. 4.

us debet alii locandum patris substantiam, §. illud, & ibi gl. menfuram, in auct. & quae vtrum quod ex dote, col. 7.

us filius procreatus, atque educatus descendit ex iure naturali, l. 1. §. ius naturale, de iust. & in.

us educare eo quod mouerit parens est ius naturale, gl. educatio, ibi.

Reliqua verbo, Alimenta, 1. vsque 12. Educatio, Pater, §. mater, 4.

us filius familias miles a commilitone heres institutus si nesciat sibi etiam sine parte herede adire, nus ignoret potest per constitutiones Imperiales, & idem dies centum iure patorio dari, vel annus iure ciuili ad adeundum non creditur, l. regula, §. si filius, & ibi gl. aditiones, de iuris, & facti ignor.

us filius familias miles nominatus debet a patre exheredari, vel institui iabato edicto Diui Augusti, quo cauebatur, ne pater filium militem exheredaret, l. si filius familias, 26. de liber. & post.

us filius familias miles quantum ad testandum de castrensis, & etiam quantum ad alia habetur pro patrefam. l. si quis filio, §. si, & ibi gl. pe. de iniust. rupto.

us filius familias miles si iure militari facit testamentum, & deinde vino eo, & adhuc a quo quogue superstiti, postumus natus sit militi, eius testamentum non rumpitur, quia dictus filius militi natus non est in potestate patris, sed auct. l. si filius familias, 33. de militari testam.

us filius familias miles si tunc militare fecit testamentum, & post mortem patris eius postumus natus sit ei, agnatione postumum rumpitur etas testamentum, nisi si filius familias adhuc militans perseverauerit in eadem voluntate, vt vellet adhuc dictum testamentum valere, ibidem.

us filius familias miles si fecit testamentum, & in eo per errorem praeterierit postumum, & non vellet eam esse exheredem, postumus natus post mortem aui viuo adhuc filio milite, id est, pater, rumpit testamentum patris filii, conuoluerit tamen dictum testamentum, si filius familias adhuc militans perseverauerit in eadem voluntate, vt vellet adhuc dictum testamentum valere, nisi filiofamilias milite factio pagano natus sit postumus, ibid.

us filius familias miles factio testamento in castrensis si captus apud hostes decesserit, lege Cornelia eius testamentum valet, l. si filius familias, 39. eod.

us filius familias miles factio testamento de castrensis si captus sit ab hostibus, patre post captiuitatem filij, ius cuiusque decedente relicto nepote ex filio, testamentum filiofamilias apud hostes postea mortui non rumpitur natuiuerit nepotis postumi, quia si filius familias decedens apud hostes videtur decessisse eo tempore, quo fuit captus, ibid.

us filius familias equestris militia exornatus, & in comitatu principum reuerens, & iustus consilia in militia ciuili potest facere testamentum de castrensis, l. 1. pen. eodem.

us filius familias militantiu concessum privilegium testandi de castrensis non peruenit ad eos, qui igitur dominum causa missi sunt, l. testamenta, 2. eod.

us filius familias miles potest filium impuberem instituire, & eidem substituere, non

tamen potest ei tutorem dare, quia ius patrie potestatis non potest minuire, l. cum filius familias, 28. eod.

us filius familias miles potest hereditati suae qualem velit substitutionem, l. etiam extraneum, & directo facere, ibid.

us filius familias miles emancipatus a patre si in militia existens fecit testamentum, in quo instituit extraneum, ac patrem praeterit, pater praeteritus habet contrabitu. in bonis aduentitibus, sed non in castrensis, l. si a milite, 29. §. fin. cum l. seq. eod.

us filius familias miles si abstinentendo hereditate paterna manumissit feruos emptos ex peculio castrensi, non videtur se immiscere hereditati paterna, etiam si a patre institutus fuisse rogatus ab eo manumittere eos, nisi eos quasi heredes manumissit, l. si pupillus, 42. §. si de adiq. hered.

us filius familias miles potest grauare patrem ab intestato, vt peculium restituat, & per restitutionem peculium efficiat hereditarium, & fructus medio tempore percepti computantur in Falcidiam, l. filius familias, 18. ad legem Falcid.

us filius familias miles si manumissit feruum, facit eum suum libertum, & non patris, & ipse filius habet contrabitu, libere, & nō eius patris, l. si filius familias, 22. de bon. libere.

us filius familias miles si intestatus decessit, mater non succedit ei per Tertyllianum in bonis castrensis, l. si ad Tertyl.

us filius familias miles potest stipulari sibi de castrensi peculio, & sibi adquiret, quo casu potest etiam adicere patrem in ea stipulatione, & valer adiectio patris quoad solutionem, sed in casu, quo patri adquiretur, quia tunc valet stipulatio, & tantum patri queritur quoad obligationem, l. Stichum, 9. §. quantum, & ibi gl. cum stipulatio de solut.

us filius familias miles ferui sui castrensis nomine tenetur patri actione furti, l. si quis uxori, 52. de furtis.

us filius familias miles non habens castrense peculium non tenetur patri furti, §a actione pro furto ei facto, ibid.

us filius familias miles defertor, vel aliis etiam decapitandus si sit oblatas a patre duci belli, non decapitabitur, ne videatur, patrem filium ad supplicium obtulisse, in diuortium tamen militiam dabitur, l. milites, 1. §. si, & ibi glo. iustit, & gl. seq. de re militari.

us filius familias miles heres institutus a commilitone, vel ab eo, quem per militiam cognouit, etiam sine iudicio patris potest adire, ac pro herede gerere, l. miles, 5. de castren. pecul.

us filius familias miles institutus heres ab uxore sua affectione militiae potest adire hereditatem sine iudicio patris, & feruos hereditarios manumittere, l. Diuus, 12. eodem.

us filius familias militans in vna provincia si instituit heredem fratrem suum patrialem militansem in alia provincia, postea ab eo adita hereditas non videtur adquisita ex causa castrensis peculij, sed ratione sanguinis videtur adquisita, l. dorem, 16. §. fin. de peculio castrensi.

us filius familias si fecerit testamentum iure militari patre instituto, & pater omittat hereditatem ex causa institutionis, & occupet bona eius iure peculij, ipse tenetur ad legata praestanda, non deducta Falcidia, sed si filius fecerit testamentum non iure militari, tunc pater potest detrachere Falcidiam, l. pater, qui, 17. §. eodem.

us filius familias miles, qui prius se abstinentat, postea manumittendo feruum patris non fit eius heres, quamuis constitutus sit in potestate, §. gl. 1. in l. 1. C. de iure delibere.

us filius familias miles si recusat adire hereditatem castrensem, pater admittitur ad adeundum, tanquam si ipse pater ab initio fuisset institutus, patre subiacente omnibus oneribus hereditariis, & omni commodo habituro, l. si simillique, C. de bonis, quae liberi.

us filiofamilias milite ab intestato mortuo, eius filij, ac fratres excludunt patrem in successione castrensi, vel quasi, sed hodie liberi tantum excludunt patrem, quibus non extrantibus, succedit pater vn cum fratribus filij defuncti, dummodo castrensis, vel quasi defuerint, vt heredes, gl. nullis, & ibi ad. in §. si verò intestati, l. inst. quib. non est permiffum facere.

us filius familias miles, quod in castris adquisiuit suum proprium est, & idem neque potest pater illud ei agnoscere, neque creditores patris possint ei vendere illud, vel aliter inquietare, neque est commune cum fratribus patre mortuo, d. §. si verò intestati.

us filius familias miles si heres institutus ab uxore affectione militiae adit hereditatem, habet eam hereditatem in castrense peculium, l. dorem, 16. de castrensi peculio.

us filiofamilias militi data dos, vel promissa non est castrensis peculij, ibid.

us filiofamilias milites in Macedoniano, & in testamento, & in altis iuris arcaicis nō abfines videtur hominib. qui sunt sui iuris, l. fin. & ibi gl. pe. C. ad Marcd.

Reliqua verbo, Testam. Testamentum, §. 39. Pater, 9. 10. 11.

us filius familias miles potest omne tenere potest, sed habere eius dominium & possidere non potest, excepto peculio castrensi, vel quasi, in quibus etiam iure veteri habetur, vt patrefamilias, l. possessio, 44. & ibi gl. habere, de adq. poss.

us filius peculium aduentitium iure Digesti. nullo modo possidet, cum vt feruus domino, sit filius patri tale peculium, quod non erat castrense, vel quasi, quare, hodie tamen non querit patri quoad proprietatem, sed bene quoad vsum fructum, cuius vsusfructus patri quæritur ratione potest filius adquirere patri aduentitij peculij naturalen possessionem, sed ciuilem ipse filius possidet, vt proprietarius, d. glo. habere.

us filius delinquendo non aufert peculium patri, gl. non creditur, l. hos accusare, §. in omnibus, de accus.

us filij non possunt bona aduenticia absque patris voluntate vendere, vel alienare, aut hypothecare, nec pōt de illis testari, l. si filius autem, C. de bonis, quae lib.

us filiofamilias aduentitia bona possunt donare causa mortis, si hoc expressum concedatur a patre, gl. duntaxat, & ibi add. marg. ibid.

us filius familias cum voluntate patris potest alienare bona aduenticia, cum actionem possit exercere patre consentiente, gl. voluntatem, ibid.

us filiofamilias possessionem rei peculiaris non videtur retinere, neque recuperare, neque adipisci, l. filius familias, 39. de reg. iur.

eius tamen pater de peculio tantum teneatur, & de iure patris, l. si filiofamilias, §. 1. ibi gl. 1. & 2. soluto matris.

Filiusfamilias cui dos data est, teneatur in solidum, siue habeat in peculio rem vel pecuniam dotalem, siue non habeat, ita tamen, quod non est condemnandus, nisi inquantum peculium facere potest, non deducto, quod patri deberetur, ipse tamen pater contentus de peculio, deducit ex eo ad alium, & quod sibi, & suis personis debetur, l. si filiofamilias, & ibi gl. condemnandus.

Filiusfamilias res patris intelligitur esse, gl. si quis, in l. si mater, §. si quis hominem, de excep. rei iud.

Filiusfamilias pro rebus suis, quas pater administrat ratione sui ususfructus, non habet hypothecam in bonis patris, neque potest exigere rationem administrationis, l. cum oportet, §. non autem, C. de bonis, quae liberis.

Filiusfamilias non habet hypothecam in bonis patris pro mala administratione patris, sed bene habet hypothecam, ut rem alienatam a patre, vel eius pretium consequatur, gl. non autem, ibid.

Filiusfamilias viri, quae res possunt cedere bonis, siue habeant proprium patrimonium, siue non, l. pe. C. qui bonis cedere.

Filiusfamilias possunt habere substantias, quae paribus adquiri vetitae sunt, item peculium castrense, vel quod patre volente possideret, ibid.

Filiusfamilias, quae habet, unde habeat, ex qualitate personarum, & patris, & filij, praesumimus, ut si filius nihil fecit operari, & sic negligens, & pater sit diues, tunc praesumimus ex bonis patris, & secus quando ipse est industrius, & studiosus, pater vero pauper, gl. 1. in l. Quintus, §. 1. de donat. inter virum, gl. 3. in l. cum oportet, §. C. de bonis, quae liberis.

Filius viuo patre non dicitur habere veram possessionem bonorum paternorum, nisi actualiter apprehensa possessione, dicitur tamen quodammodo habere possessionem paternorum, improprie, & consistentem in iure, & puto intellectum, & sic imaginari, & non veram, gl. gloss. quodammodo, & ibi add. marg. in l. si quis, de lib. & post.

Filiusfamilias ususfructus reliquus patre mortuo naturaliter, & civiliter per capitis diminutionem dicitur redire in filium, non vero dicitur quod hactenus fuerit filij, gl. 1. in l. placet, §. 9. de adq. her.

Filius potest habere pecuniam quique modis, nam potest habere pecuniam patris, item profectitiam, item castrensis, vel quasi castrensis pecunij, & aduentitiam, gl. 1. in l. frater & fratre, de cond. ind. b.

Reliqua verbo, Peculium, l. 10. §. 1. Donare, 2.

FILIOFAMILIAS contemplatione patris datum videtur ex patris substantia processisse, gl. 3. in l. cum oportet, C. de bonis, quae liberis.

Filiofamilias si sit datus fundus a patre ut loale, & fructus, quos quaesivit ex illo fundo, dicuntur processisse ex patre, ibid.

Filiofamilias si sit datus pecunia a patre, usus, quas ipse filius inde adquisivit, dicuntur ex re patris, vel eius rei occasione processisse, ibid.

Filiofamilias bona, quae habet, praesumuntur ex qualitate personarum, unde fuerint adquisita, ibi, & gl. 1. in l. Quintus, §. 1. de donat. inter virum, gl. 3. in l. cum oportet, C. de bonis, quae liberis.

Filiofamilias vel servus si teneat hereditatem, verus heres a patre, vel domino debet petere hereditatem, filius filius, vel servus res hereditarias possideat, siue cum vendiderit, & pretium eius in peculio filij, vel serui habeat, vel nondum consequatur sit filius, vel servus, cum habeat actionem ad pretium, l. filiofamilias, §. 4. §. si servus, cum l. eq. de pet. her.

Filiofamilias vel servus si pretia ex venditione rerum hereditariam percipit, verus heres, etiam servus manu missus, vel filio emancipato, potest agere petitione hereditatis contra patrem, vel dominum perpetuo, neque ipsi deducant ei aliquid, sed si pretium perceptum consumpsit, teneatur hereditatem, vel dominum de peculio, sed si pretium nondum habuit filius, vel servus, de peculio teneatur dominus, vel pater, & quod sibi debetur deducit, d. l. si domino, vel pater, §. 3. de cod.

Filiofamilias vel servus meo si aliquid dedit liberis in fraudem patroni, teneor ego patrono Iuliano tam in id, quod in rem meam versum est, quam in id, quod est in peculio, sed si in iussu meo contractum sit cum filio meo, in solidum teneor, l. si filio, si quis in fraud. patr.

Sub parentum potestate possit, mater, autem, & etiam extranei possunt donare, vel relinquere per victimam voluntatem res proprias sub conditione, ne parentibus eorum ususfructus, vel aliud ad dictas res participium adquiratur, & illarum rerum administratio liberis maioribus licet in potestate constitutis permittitur, si vero sint minores, eorum rerum administratio conceditur, cui testator vel donans permisit, vel nihil disposuit, aut ille, de quo testator disposuit, decessit, aut accipere noluit, dabitur per iudicem curator bonis sub competentis satisfactione, autem, vel licet matri, & aui, in princip. colum. 8.

Filiofamilias si pecuniam, quam paterfamilias mutuavit alicui, stipulatus est sibi reddi, pater consentiente, dicitur perfecta donatio, l. pe. de don. ius si pro habenda dignitate, vel aliis modis consensu patris obligatus sit, & a patre pro parte heres scripsit, potest illud de hereditate detrahere, ut patris est alienum, secus si post mortem patris obligatus esset, quia tunc coheredes non teneantur ad illud, l. si vni, §. item scribit, fam. l. c. r. c.

Ius quod expendit studiorum causa consensu patris, omne illud praecipuum habet, & heredes patris teneantur pro rata, §. item scribit, in add. marg. res recip. debita, quae contraxit in officio post mortem patris, fratri suo coheredi pro parte hereditaria reputare non potest, nisi frater socij ex conventionem in omnibus bonis, ex parte, §. 3. filius, eod.

Ius vni ex duobus, licet parte vivente, paternis expensis in literis fuerit imbutus, doctorumque adeptus, pater mortuus ex filiis non potest communibus expensis idem facere, sed ius tantum, §. filius, & ibi add. marg.

Ius liberos, quos dedit pater, praecipuos debet habere, si expressim pater ei praetegat, vel si nullam mentionem illorum fecit in testamento, quia inter has personas praesumitur donatio, l. quae pater, §. 1. ibi gl. 1. & add. marg. eod.

Filius in potestate rem donatam a patre non vscapit titulo pro donato, nec vice patre, nec post mortem eius, l. 1. §. 1. pro donato.

Filius in diuisione, ut liberos, vel arma, aut equos, & familia praecipua habeat, debet curare se a patre emancipari, & facere quod pater in emancipatione illa, ne adimat, gl. ademit, in add. marg. in l. donationes, §. 1. §. pater, qui, de donat.

Filius emancipatus asserens rem sibi donatam a patre, debet illud probare, siue ipse petat ab herede possidente, siue heres ab eo possidente, l. siue possiderit, §. 1. C. de prob.

Reliqua verbo, Pater, §. 8. Expensae, l. 10. Filia, l. 11. §. 12. 13. Conferre.

FILIOFAMILIAS iure Digesti quod adquirebat ex bonis maternis & sic 94 extra castrense, vel quasi, adquirebat patri, gl. alij, in l. filius, 22. de inoffic. test. gl. 1. in l. 1. C. de bonis maternis.

Filiofamilias vel servus mutuus dantes peculiares numos, obligant accipientem domino, vel patri, l. 2. §. si si cer. per.

per Filiofamilias quae sit actiones omnes quae rursus patri, & penes filium nihil remanet, fallit in quatuor casibus relatis, in l. filius, de act. & oblig. & in actione in factum, gl. si in l. cum filiofamilias, eod.

Filiofamilias si stipuletur, quod postea emancipatus numerat, sibi non patri queritur, gl. si in l. 4. §. si ad Macedon.

Filiofamilias vel servus quicquid acquirit ab alio, quam a domino, vel patre statim acquirit patri, vel domino, siue sit adquisitio civilis, siue sit adquisitio naturalis obligationis, secus est in obligatione, quae directo descendit a domino in servum, quia illa nunquam recurrit ad dominum, l. placet, §. 9. & ibi gl. 1. de adq. her.

Filiofamilias miles quando moritur intestatus, omnia, quae adquisivit in castris usque retro a tempore acquisitionis, finguntur fuisse patris, l. servum filij, 44. de leg. 1.

Filiofamilias quicquid sibi est datum, ut sibi adquiseret, id patri acquirit, quoad proprietatem plenam, l. 1. & ibi gl. 2. & 3. si a parente quis manumissus.

Filius aduenticia non querit sibi, nisi quod ususfructum, gl. cum, ibid.

Filiofamilias exceptionem iurifurandi sibi delati, & a se praestitit acquirit patri, l. si, de excep.

Filiofamilias potest acquirere obligationem patri, sed diminueret ei non potest, l. filiofamilias, 22. de solut.

Filius Iulianus iure Digesti quicquid querebat, querebat patri, pater castrensis, ita ut nec momento penes filium consistat, unde idem erat in possessione, sed hodie aduentitiorum omnium dominum, & possessio filio queritur, gl. 1. in l. filiofamilias, §. 3. de reg. iur.

Filiofamilias si lucratur aliquam portionem ex dote, vel filiafamilias ex donatione propter nuptias ex forma statuti civitatis, illa portio dicitur aduentitia, & per consequens non venit fratribus conferenda, gl. si in add. in l. 1. C. de bonis, quae liberis.

Filiofamilias quicquid lucratur ab vxore sua, vel vxor a marito, totum patri acquiritur quoad ususfructum, tamen dos, vel donatio propter nuptias ipsi lucranti ab ipso patre data, vel constituta ad patrem redit, l. 2. C. eod.

Filiofamilias in lucris nuptialibus liberos suos habet heredes, & si dicti liberi postea moriantur, auctores eorum paternus in dictis lucris retinet ususfructum, mater vero auctores eorum in proprietate a se datorum succedit, l. 3. C. eod.

Filiofamilias hodie non querit patri bona venditumque quaesita, dimmodo non ex patris substantia, nisi quoad ususfructum tantum, l. cum oportet, C. eod.

Filiofamilias quod ex substantia patris acquirit, id totum acquirit patri, d. l. cum oportet, & ibi glossa 3.

Filiofamilias quod acquirit ex donatione principis, in totum sibi acquirit, nec patri queritur etiam quod ususfructum, l. pe. C. eod.

Filiofamilias minor 25. an in parte nolente si adquisierit res sibi delatas, poterit petere curatorum ad administrandas eas res, si pater noluit eas administrare, l. si §. si in autem, C. eod.

Filiofamilias minor 25. an patre nolente, poterit acquirere res sibi delatas, si sua sibi remanendo in integram restitutionem, l. si §. si in autem.

Filius in potestate quod querit patri, querit, hodie si curatorem aduenticia quoad proprietatem non queruntur patri, gl. facit, in l. qui in aliena, §. 6. inter dum, de adq. her.

Filius in potestate tam aduenticia, quam profectitia iure Digesti querit patri, gl. iussu, in l. si quis mihi bona, §. 1. §. iussu, de adq. her.

Filius licet ab alio possideatur, acquirit patri, secus tamen est in servio ab alio possidendo, l. 4. & ibi gl. possideatur, de adq. poss.

per Filium putatum non queritur patri putatum possessio, neque dominium, nec quicquam aliud etiam ex re ipsius patris, l. per eum, §. eod.

per Filium putatum licet nobis non queratur etiam ex re nostra, sed bene per servum putatum, l. iusto errore, 44. & ibi gl. 1. de vscap.

Filius dum in civitate est, si stipuletur, videtur adquisivisse maternas, & ex lineis, quia fictio postliminii semper in civitate fuisse existimatur, l. filius, dum, l. 1. de verb. oblig.

Filius quicquid acquirit industria sua, laboribus, & multis casibus non acquirit patri, gl. si in l. si defunctus, C. arbitrium tutelae.

Filius si tempore aditae hereditatis sit iuris, eam hereditate tunc aditam sibi adquisit, licet tempore, quo fuit delata, esset in patris potestate, l. non est dubium, l. 5. C. de iud. lib.

Filius emancipatus non acquirit patri, item & per patrem tantum succedit, & etiam patrem potest vocare in ius cum venia, gl. si in l. 1. §. illud, C. communia de succed.

Filius iure antiquissimo sola castrensis, vel quasi castrensis adquirebat sibi, & non patri, antiquiori vero iure tempore Constantini res maternas, & ex linea materna delatas non adquirebat patri, sed sibi antiquo iure pater emancipatus filium de maternis bonis, & ex materna linea delatas habebat tertiam partem pro praemio, nonnullum autem iure omnia bona aduenticia queruntur filiis quoad proprietatem, patri quoad ususfructum, gl. quae acquisitionem, in §. hoc quoque, l. in per quas perso. nobis, & gl. 1. in l. 1. C. de bon. mater. & l. 2. & ibi gl. 1. & si C. de patria potestate.

Filiofamilias quicquid acquirit patri, exceptis castrensis, vel quasi, ita

Ee 3

quod

quod prof. actio, pertinet pleno iure ad patrem, aduentitia tamen pertinet tantum quoad usufructum; quoad proprietatem tamen pertinet ad ipsum filium, §. igitur liberi, Instit. per quas personas nobis adqui. Filiusfamilias, non acquirit patri ea, quae ex delicto adquisit, glo. adquisit, in add. marg. in §. in potestate, Instit. de iure personarum. Filiusfamilias acquirit usufructum patri, praeterquam in castrensis, vel quasi, in quibus nec quoad proprietatem, neque quoad usufructum patri acquirit, in princ. & ibi gl. i. Instit. per quas personas nobis acquiritur. Filius si mutetur post emancipationem acquiritur sibi actio, licet tempore patriae potestatis fuerit stipulatus, l. si debitor, 47. §. si de fideiussor. Filius si ex patris pecunia vias quaserit, vel quæstus illicitos fecerit, illos non querit patri, nec fratribus teneretur communicare, glo. adquisit, in add. marg. in §. in potestate, Instit. de iure perso. Filius quando ex pecunia paterna multa luctifecit, non teneretur patri lucrum praeter sortem tradere, vt eius fiat, lex annuo, 16. §. in add. marg. de donat. inter virum.

Reliqua verbo, Pater, Adquisitio, 11. 12. 13.

97 Filius in alia actione quam doris in solidum condemnatur etiam ultra peculium, gl. condemnandus est in l. si filiofamilias, 13. soluto matrimonio. Filius condemnatur in actione de dote, in quantum peculium facere potest, non deducto, quod patri debetur, & prodest hac condemnatione, licet pater statim admittat ei peculium, quia tunc pater potest conveniri actione in factum de re iudicata, de peculio, quod prius non poterat, item quia filiusfamilias factus sui iuris, potest ex hac sententia conveniri, neque exigantur aliae probationes. Item quia currunt vires post quadringentum tempus, sed quando pater ei non admittit, fit exequutio in peculio, ibi.

Filiusfamilias potest condemnari, & durante patria potestate fit exequutio, in peculio, si à patre ei non admittatur, ibi.

Filiusfamilias ratione delicti sui si fuerit in iudicio absque consensu patris, & sit condemnatus, exequutio fit in bonis castrensis, vel quasi, & in profectis, si in aduentis non sit, nisi pater volente, l. & si condemnatus, 35. & ibi gl. i. de noxali.

Filius ratione delicti sui si fuerit condemnatus, post condemnationem conveniri potest eius pater in profectis bonis filij, gl. 2. ibi.

Filiusfamilias contra quem pater exequutio in iudicio, effectus sui iuris, habet exceptionem beneficii edicti, quod cum eo, qui in aliena potestate, scilicet ut conveniatur in casibus quibuldam, in quantum facere potest, l. si filiusfamilias in add. marg. quod cum eo, qui in aliena potestate.

Filiusfamilias convenitur ex causa, quae pater de peculio non obligat, veluti ex maleficio, si condemnatus sit, pater tunc de peculio actione in factum de re iudicata, non inspecta origine primæ actionis, l. 3. §. idem scribit, de peculio. Filiusfamilias defendens aliquem si condemnatus sit, eius pater tunc de peculio actione in factum de re iudicata, ibidem.

Filiusfamilias non teneretur de ante gesto, nisi quatenus factus est locupletior, gl. i. in l. Pomponius, 2. de neg. gest. Filiusfamilias ex omni causa sine iussu patris obligatur praeterquam in voto, & in Macedoniano, & ideo in illis non restituitur, gl. i. si obligatus, in l. 3. §. sed verum, de minorib.

98 Filiusfamilias ob dolum suum condemnatur, etiam si nihil habeat, exequutio tamen fiet, cum aliquid habebit, gl. condemnabitur, in l. quod si minor, §. si ferus, eod.

Filiusfamilias constitutus, se soluturum teneatur ipse, & obligat etiam patrem de peculio, l. 1. §. de peculio, de constit. pecun.

Filiusfamilias ex omnibus causis obligatur, sicut paterfamilias glo. teneri, & ibi gl. i. in l. teneri, §. si filiusfamilias de act. emp.

Filiusfamilias in casibus, in quibus patrem obligat, §. si mentitus sit, se patrem familias esse, cum esset in patris potestate, in solidum teneatur, etiam si cum pater emanciparet, vel heredaret, l. 4. §. interdum, quod cum eo, qui in aliena potestate. Filiusfamilias non teneretur cum affectu ex voto, vel mutuo, neque pater teneretur eius nomine, gl. in rub. ad Macedo.

Filiusfamilias fideiubendo, compromittendo, & contrahendo, siue in causam peculii, siue extra eam iudicialiter obligat patrem de peculio, l. 3. §. sed si filius, de peculio.

Filiusfamilias constituendo se pro patre non videtur in rem patris vertere, cum non ob id liberet patrem, sed si postea soluerit constitutum, licet pro se videatur soluisse, eo quod se constituit, tamen in rem patris dicitur tunc vertere, cum liberet patrem, l. filiusfamilias, de in rem verso.

Filiusfamilias ante & post emancipationem potest se obligare, gl. finit, in l. si id, quod, 18. §. si pro socio.

Filiusfamilias ex suo contractu si in solidum se obligaverit, pater verò ex eius persona quod iussu, vel de in rem verso, vel de peculio, pater si moram fecerit, & ex mora sua conveniatur, non teneretur viro modo ad vias, datur tamen in filium actio, ut quod minus à patre ex sorte actor consequutus sit, hoc filius praestet, sed de interitu teneretur ipse pater post suam moram; sed si filius moram fecerit, poterit actor agere, vel cum ipso filio in solidum, vel cum patre tantum de peculio, quod iussu, vel de in rem verso, si talis erat contractus, qui etiam post moram in patrem etiam produceretur, licet res debita intereat, §. l. mora, 32. §. 3. & ibi gl. non teneretur, & gl. dumtaxat, de vi.

99 inter Filiumfamilias & eius patrem recte constituit obligatio civilis in bonis aduentis, §. gl. in l. 4. C. de pactis conuen.

Filiusfamilias excepto patre, potest aliis viriliter obligari ex omni causa, & conveniri potest in solidum durante patria potestate, auctoritate tamen patris interveniente, ad quod pater compellitur officio iudicis, nisi in sex casibus, in quibus sui iuris factus teneretur tantum, in quantum facere potest, §. item iussu, & ibi gl. obligari, Instit. de iuribus stipul.

Filiusfamilias non obligatur in voto facto Deo, vel reipublice, glossa obligari, in eod.

Filiusfamilias obligatur de iure canonico in voto religionis, & in matrimonio, §. gl. obligari, in add.

Filiusfamilias in potestate patris constituitur etiam cum auctoritate patris,

non potest obligari, §. pupillus, Instit. eod. & gl. quæstus, in l. si infanti, 18. C. de iur. delib.

Filius pubes in potestate patris constitutus potest obligari, ac si esset sui iuris, nisi in voto, & in mutua pecunia, glo. impubes, ibi, & §. illud, in add. marg. Instit. quod cum eo, qui in aliena potestate.

Filius impubes existens in potestate patris, eo auctore potest adire, vel adquirere hereditatem sibi delatam, licet per acquisitionem hereditatis creditoribus obligetur, quia tunc non est mera obligatio, sed commodum, gl. quæstus, in l. si infanti, 18. C. de iure delibandi.

Filius emancipatus etiam maior 25. ann. inuito patre rem patris non potest obligare, gl. i. in l. 4. C. si res aliena pignori.

Filius in patris potestate etiam maior 25. ann. inuito patre rem patris, neque peculiatum obligare non potest, d. l. 4. & ibi gl. si ibi.

Filius factus sui iuris teneretur ex ante gesto, sed ferus liber factus non teneretur de ante gesto, gl. i. in l. 4. C. quod cum eo, qui in aliena.

Reliqua verbo, Actio, 106. Pactum, 47. inf. num. 126.

Filiusfamilias si habens peculium si contraxit debitum pro illa quantitate, pro qua illud peculium pervenit ad aliquem, pro illa quantitate transit onus debitoris, & non in plus, frater à fratre, verum non minus, de edict. indeb. cum Filiusfamilias habens peculium si extraneis contraxit, obligat filium in solidum, patrem verò obligat tantum de peculio, d. l. frater, versio. si extraneo.

ex Filiusfamilias contractu tantum datur actio de peculio in patrem, sed non ex delicto Filiusfamilias, l. si hæc autem, de his, qui deiecer, vel effud. gl. ex qua, in l. 3. §. sed si filius, de peculio.

Filiusfamilias vel ferus si voluntate domini, vel patris expressa, vel tacita, & in corde recta naum exerceat per magistrum ex contractu gesto, cum magistro teneretur in solidum ipse paterfamilias, vel dominus exercitoria actione, l. si si qui naum, & ibi gl. si is, qui, & l. si tamen, §. fin. & ibi add. marg. de exercitoria.

Filiusfamilias vel ferus si negotiatur in merce peculiari voluntate domini expressa, vel tacita, teneretur dominus, vel pater tributoria, non in solidum, sed quatenus peculiares merces partiuntur, in quibus negotiatur, d. §. si is, qui naum, & ibi glossa si is, qui, & gl. si, in l. procuratoris, §. sed & si, de tributaria.

Filiusfamilias vel ferus si sciente tantum patre, vel domino, sed non volente, naum exerceat per magistrum, ex contractu gesto cum magistro non teneretur dominus, vel pater in solidum, sed tantum quatenus res peculiares partiuntur, ibidem.

Filiusfamilias vel ferus si contrahat voluntate patris, vel domini expressa, vel tacita, teneretur pater, vel dominus in solidum, si agatur contra eum quod iussu, sed si agatur tributoria, teneretur tantum, quatenus res peculiares partiuntur, gl. si is, qui naum, & ibi gl. voluntatem, ibi.

Filiusfamilias vel ferus ex contractu cum eo celebrato, dum est in potestate, in solidum teneretur, si iussu patris, vel domini intervenit, vel si iussu non intervenit, sed in rem patris, vel domini verum est, vel si non est verum actione de peculio sed sui iuris factus, vel exheredatus, vel si institutus abstinuere, teneretur tantum, in quantum facere potest, l. 1. & 2. & ibi gl. 1. & add. marg. quod cum eo, qui in aliena.

Filiusfamilias sui iuris factus per dignitatem adeptam, vel si datus sit in adoptionem, & deinde pater naturalis decessit, vel si in minima parte sit heres institutus, in quantum facere potest, & non in plus teneretur ex contractu gesto iussu patris, vel quando in rem patris vel in peculium verum est, d. l. 2.

cum Filiusfamilias iussu patris intercedente si plures contraxerint, vel in rem patris, vel in peculium vertendo, melior est conditio creditoris occupantis, nisi aliquis eorum fit privilegiatus, vel contraxerit cum filiofamilias facto maiore, l. 3. eod.

Filiusfamilias cum contraxerit aliter, quam in mutuo, ex quo contractu pater erat obligatus de peculio, si mortuo filiofamilias creditor accepit fideiussorem pro filio, tenet fideiussor, l. creditori, & ibi gl. pe. ad Maced.

Filiusfamilias ut compromittere possit, requiritur consensus patris, quando agitur ex sententia arbitri tanquam ex iudicio, sed quæ agitur ex contractu, tunc non requiritur consensus patris, §. l. 3. §. sed si filius, & ibi add. marg. de peculio.

Filiusfamilias ex suo contractu siue dum est in potestate, siue sui iuris factus regulariter teneretur in solidum, sed eius pater tenetur tantum de peculio, §. l. si quis cum filiofamilias, 44. & ibi gl. i. eod.

Filiusfamilias ex suo contractu teneretur in solidum, etiam si pater ei ademerit peculium, l. deoque, 45. eod.

Filiusfamilias si in rem paternam contrahat patre iubente, vel ratum habente, contra patrem datur in solidum quod iussu, & de in rem verso; sed si in rem peculiarem contrahat, datur tantum actio, quod iussu, §. glo. quod iussu, in l. si res, de in rem verso.

Filiusfamilias ex contractu civilio in solidum obligatur, & etiam convenitur vivente patre, & durante patria potestate, l. si ex alio, §. l. quod cum eo, qui in aliena.

Filiusfamilias pubes teneretur servare iuramentum factum sponte super contrahibus rerum suarum, gl. i. iuramentum, in l. hac edictum, §. l. si pater reus, de iur. iur.

Filiusfamilias minor si iuraverit patri contrahendo cum eo, cum reuocaretur bonis maternis, sicut plerumque facimus, non teneat renuntiare, §. l. tupe, contractus, §. ad fin. ibi.

Filiusfamilias si negotia alienius gesserit, datur actio negotiorum gestorum in filium, & etiam in patrem, siue peculium habens, siue non patris veretur, siue non veretur, nec habet quæquam in peculio, quia teneretur actione negotiorum, licet nihil sit in peculio, l. si filiusfamilias, de negot. gest.

Filiusfamilias miles potest contrahere etiam sine voluntate patris super castribus, & tunc pater mortuo filio, si filius fuit decessit, potest restitui, l. non solidum, & ibi gl. siue filiusfamilias de restitutione in iure, in eod.

Filiusfamilias vel ferus si voluntate patris vel domini contrahat accipiendo mutuum, & decipiantur, eis defunctis pater vel dominus non restituitur, ibi.

Filiusfamilias ex eo, quod faciat contractum patre placente, & contentente, non ex eo.

ex eo sequitur, quod si ipse pater obligetur, l. Lucius, §. r. de administrat. tutorum. si usufructus per contractum inter viros, & sic per suam prouisionem potest habere optionem alicuius rei, ut quia sic stipulatus sit, quam volumus, &c. secus, quando sibi relinquatur optio per victimam voluntatem, quia tunc non potest facere optionem sine patre, gl. i. in l. Iulianus, r. de legat. i.

ut contractus, & gesta patre existente in deportatione valent, si filius erat legitimus, sed si non esset ætatis legitime, non fortiterentur inmutabilem effectum. l. si. §. ita tamen, C. de quaestio.

si filius legitimus iure Lombardorum natus post donationem, quam pater fecit omnium bonorum suorum, reuocat eam totam post mortem patris, filia vero tantum tertiam partem, glo. legibus, in cap. i. §. hoc autem, de his, qui feudum dare possunt.

si filius tunc ratione malæ gestionis patris factæ in officio, l. in successione, §. 8. & ibi gl. i. C. de decurionibus, lib. 10.

si, qui patri successit, non potest reuocari alienata in fraudem creditorum per patrem, l. 4. C. de reuocand. his, quæ in fraudem.

si filius viuentis patris impropiè dicitur dominus bonorum paternorum, glo. post fidet, in l. alidius, r. C. qui potiores in pigore.

si res suas vendidas à patre post emancipationem poterit vendicare ab emptoribus, nisi ipse filius succederet patri, vel emptor fuerit munitus prescriptione longi temporis, l. si fundum, & ibi gl. i. & final. C. de reb. alien. non alienandis.

si iurum fauore inducatur, ut, si liceat eis res, quas mater accepit à patre, vt patrem, & quas patrem à matre, vt maternas vendicare, glo. si in l. 4. §. in his, C. de secund. nupt.

si in potestate non debent perferantur patris administrationem, nisi ille habeat suspensum de fraude, vel de alienando, vel de matre non est ita, quia possunt perquirere eius administrationem in lucris nuptialibus habitis à suo patre, glo. si in l. si prius, §. C. de secund. nuptis.

si usufructus viuentis patre nulla bona dicitur habere, l. lex Cornelia, §. 8. de vulg. & pup. subtit.

si iurum verbo, Contractus, §. 14. Patrum, §. 7. Patris, r. §. 10. Debitum, a. & in l. 104. §. 10.

si iurum fam. l. 1. §. 1. si sub conditione stipulatus emancipatus fuerit, etiam postea existant conditione patri competit actio, & non filio, l. si filiusfamilias, §. 7. de verb. oblig.

si usufructus promittens ad hoc vt ciuilitur, & naturaliter per stipulationem obligetur, non est necessarius consensus, & iustus patris, cum ex omni causa, præterquam ex voto & muto obligari possit, l. 1. & ibi add. marg. de donat.

si usufructus vendens seruum peculiarem, si pretium stipulatus sit, seruo postea redhibito & mortuo, patri petenti ab emptore pretium, quod filius stipulatus erat, obstat exceptio, quod illud pretium erat promissum ob seruum, qui redhibitus erat, l. si usufructus de exceptio.

si usufructus patri, vel seruo domino redde potest stipulari, glo. r. in l. quæcunque, de actio, & oblig. & l. stipulatio ista habere, §. 8. §. alteri, & ibi gl. domino, de verb. oblig.

si filius vel seruo quodcunque stipuletur, pro eo habetur, ac si pater, vel dominus stipulatus, l. quodcunque, §. 4. & ibi gl. i. C. cod.

si usufructus stipulatur sibi, vel patri, & ipsum patrem stipulatur sibi, paritancur, d. glo. 2.

si filius vel seruo potest stipulari patri vel domino, cum morietur ipse dominus, vel pater, aut cum morietur ipse filius, vel seruus, d. quodcunque, §. 1. & ibi gl. cum morietur.

si filius emancipatus non potest stipulari patri, d. l. quodcunque, in principio, in ad. mar.

si usufructus stipulatur videtur patri stipulari, quamuis non adiecerit quod patri daretur, d. l. quodcunque, §. 1.

si filius potest indistincte stipulari patri, & ex sua stipulatione ei acquirere sue in stipulatione videtur ius, sue factum, etiam si stipuletur, quod in personam ipsius filii confecti non possit, etiam si sit factum, quod coheret persone, quod verum est, si verba stipulationis dirigantur ad patrem, veluti vt patri liceret ire agere, l. quod dicitur, r. 30. de verb. oblig.

si usufructus capiti, si stipulatus fuerit nominatim patri suo dari res in pendente est ita, quod si pater apud hostes decesserit, nullius momenti est stipulatio, secus si reuerfus fuerit, quia tunc valet, l. si seruus communis, r. §. seruus capiti, & ibi gl. non sibi, de stipulat. seruum.

si usufructus capiti si simpliciter stipuletur, valet stipulatio, pater deinde ab hostibus, & acquiritur ei, sed si non redeat ab hostibus, filius acquirit sibi, d. glo. non sibi.

si usufructus etiam si stipulationem in tempus manumissionis sue conuenerit, nihilominus patri acquirere ex ea stipulatione, si in fraudem patris, ne ei accretur ita stipulatus sit, quod in dubio præsumitur, l. si eodem.

si usufructus si stipulationem in tempus emancipationis sue conuenerit, sine dolo malo, vt quia ille, qui filio dare volebat, volebat quod patri acquireretur, & tunc non adquiret, paritque eam stipulationem, d. gl. i. ibid.

si usufructus si stipulatus sit sub conditione extrinseca, vt si Titius Consul factus fuerit, tunc indistincte patri vel domino queritur, etiam si tempore existentis conditionis liber vel manumissus inueniatur, ibid.

si usufructus si quis stipulatus sit sibi, aut Titio dato, potest pater eius nomine suo solvere Titio adiecto, quod in peculio est, & liberatur ipse pater insoluitum, sed si soluit nomine filii, non liberatur, nisi in totum soluat, & tunc liberatur filium, cum filius in totum teneatur, l. si ita stipulatus, §. 9. & ibi gl. in peculio, de solutio.

si usufructus promittendo non obligat patrem ciuilitur, obligat tamen se, & ideo potest accepto rogare, vt se liberet, pater tamen accepto rogando nihil agit, cum non ipse, sed filius sit obligatus, an inuitis, §. 8. si filius de accepti.

si usufructus si stipulatus fuerit sub conditione, si emancipatus fuerit, etiam si postea conditio extiterit, actio competit patri, l. si filiusfamilias, de reg. iuris.

si usufructus si quocunque stipuletur, & in cuiusque persona concipiat stipulationem, ipsi patri acquiritur, §. 1. in l. de stipulat. seruum.

Reliqua verbo, Patris, l. 1. §. 2. §. 3.

si iurum fam. l. 1. §. 1. vel seruo si rem viliem emperit patri vel domino plus

quam valeat, catenas dicitur vertere in rem patris, quatenus valet, si vero in minus emit, non dicitur vertere plus, quam soluit pro pretio, l. si fundum, & ibi gl. i. de in rem verso.

si usufructus si emit rem sibi necessariam, & postea eius pater ignorans, & putans eam suam esse, in finis filiusfamilias conuertat, teneatur pater de in rem verso ex eo tempore, quo emit, & etiam de peculio, quamuis non exierit in rerum naturam, l. si usufructusfamilias, eod.

si usufructus si rem vendiderit, ac tradiderit, sicut paterfamilias teneatur, §. si filiusfamilias, de actio. empt.

si usufructus si mandate patre rem alienam emit, pater eius non potest viuacipere, si ipse filius, vel pater sciat rem alienam, l. heres, §. 3. §. fin. & ibi glossa fin. de viuap.

si usufructus si bona fide emit rem à non domino, & ea res tradita sit ei ignoranti se sui iuris esse factum, potest viuacipere eam, quamvis per errorem facti credat se filiumfamilias, & ob id non possit per se possidere, l. penul. §. si usufructusfamilias, eodem.

si usufructus si seruo à se vendito si eundem seruum viciofum redhibendum recipiat, ei quod filio mortuus sit, præiudicat patri, quia recipiendo seruum redhibendum facit, quod pater debuit facere, glossa final. in l. si usufructus pacificando, §. 3. C. de pactis.

si usufructus si aliquid mercatus sit, & pretium stipulanti venditori cum usufructu accessione promissum, non est locus Macedoniano, nisi in fraudem venditoris facta sit, l. 3. C. ad Macedon. & ibi gl. i.

si usufructus si aliquid emat, & pretium stipulanti cum usufructu promissum, tunc inspicitur origo obligationis, id est, emptionis, non titulus actionis, & que per stipulationem ad pretium promissum orta est, gl. i. ibid.

si usufructus de pecunia profecticia non potest tenere rem patris, potest tamen emergere ex pecunia castrensi, vel quasi, aut aduentitia, l. debitor, §. 40. §. 1. & ibi gl. pecuniaribus, & ibi add. marg. de pign. actio.

si usufructus emens rem patris ex castrensi pecunia sibi adquisit, quia in illis vires patrisfamilias fingitur, d. gl. peculiaribus, in add. marg.

si usufructus rem patris multis creditoribus. nemam pecunia peculii aduenit, vel castrensis emere potest, & sic in priorem creditorum locum succedit, ibid.

si usufructus emens ex re, & pecunia patris rem pignori datam à patre, dicitur liberare pignus, §. 5. r.

si usufructus si res maris administrans emit, rem pro centum faciendo instrumentum in persona sua, matre volente eum filium obligare in ea pecunia, mortuo filio mater habet actionem mandati, vel negotiorum gestorum de peculio nuptiarum annum computandum à morte filii contra patrem occupantem bona filii iure peculii, sed si mater filio donauit, repetit à viro, in quantum factus est locupletior, l. si prædium, §. 8. §. si de donat. inter vir.

si usufructus, vel seruus, qui emit bona fide rem à non domino ex causa peculiari, interim dum pater vel dominus captus apud hostes erat, redde potest eam rem ex causa peculiari possidere, & videtur ac fingitur inchoata viuacipio, sed si emisit rem ex causa peculiari, tunc patre defuncto apud hostes filius per fictionem per se ipsum potest viuacipere, non alius, l. penultim. §. final. de viuacipio.

Reliqua verbo, Patris, l. 1. §. 2. §. 3.

si usufructusfamilias tenetur insoluitum depositi, sicut ceteris actionibus, pater tamen 10 eius durante patria potestate tantum tenetur de peculio, l. §. si usufructusfamilias, & l. si apud si usufructusfamilias, de pact.

si usufructusfamilias depositi potest agere, quia illa est vna ex illis actionibus, que iudici re veteri sibi dabatur, l. Iulianus, & ibi gl. i. eod.

si usufructusfamilias apud quem res deposita est, si emancipatus rem tenet, tenetur depositi, & de peculio, pater tamen eius nec intra annum de peculio debet conueniri, l. si apud si usufructusfamilias, eod.

si usufructusfamilias si conduxit domum, cui vicina domus minabatur ruinam, & euebitur de damno infecto patri, & etiam filio pro periculo rerum peculii aduentitij vel profectitij, sed pro periculo rerum castrensi peculij soli filio cauetur, l. si usufructusfamilias, §. 1. & ibi gl. peculiaris, de damno infecto.

si usufructusfamilias qui conduxit domum hoc pacto, vt periculo suo esset domus, cum solus teneatur ex locato, ipse filius potest petere se mitti in possessionem domus ruinosa, nisi sibi caueatur de damno, quod potest contingere in domo conductâ, d. l. si usufructusfamilias, & ibi gl. i.

si usufructusfamilias vel seruo si fuerit commodatum, contra patrem vel dominum datur tantum de peculio actio, sed contra filium etiam directè in solidum agitur, l. 3. §. si si usufructusfamilias commodati.

si usufructusfamilias vel seruo si commodatum fuerit, pater vel dominus tantum tenetur de peculio, & condemnatur de peculio, non tantum ex causa doli si usufructusfamilias vel seruo, sed etiam ex causa doli patris vel domini, non tamen ex causa culpæ patris, vel domini, d. l. §. 3. pen. & ibi gl. pen.

si usufructusfamilias simulanti se patremfamilias si quis mandauerit, vt stipularetur à debitore suo, si ipse stipulatus erexit, mandanti tenetur mandati insoluitum propter mandatum, licet non possit solidum prestare, quod procedit in omnibus bonæ fidei, & stricti iuris iudiciis, l. cum, qui, & ibi gl. i. quod cum eo, qui in aliena.

si usufructusfamilias si quis mandauerit, vt pro eo soluat eius pater, sue ipse pater soluat, sue si usufructusfamilias habet mandati contra mandantem, quia nihil interest eius, quisquis soluat, l. si verò non, r. §. si filio, mandati.

si usufructusfamilias si quis mandauerit vt pro eo soluat, & postea si emancipatus soluerit, habet ipse in factum actionem, sed si pater post emancipationem soluit, ipse pater habet negotiorum gestorum actionem, ibid.

si usufructusfamilias sicut ab initio ex societate insoluitum obligatur, ita & factus sui iuris, gl. i. in l. Pomponius, a. de neg. gest.

si usufructusfamilias, qui societatem coierat, postea emancipatus duravit in ea, pro quo facio potest conueniri, tam eius temporis, quo erat in potestate, quam quo erat emancipatus, pater tamen de peculio conuenitur tantum eius temporis, quo erat in potestate, & non eius temporis, quo post emancipationem, duravit societatis, l. si id, quod, §. 8. §. si usufructusfamilias pro socio.

si usufructusfamilias potest coire societatem, & eo emancipato permanet societas eadem,

eadem, l. actione, §. 5. societas, & ibi gl. quemadmodum, eod.

Filiusfamilias patris actionem, vel etiam suam non potest novare patre ignorante, l. filius, 2. & ibi gl. 1. de novatio.

Filiusfamilias vel servus faciendo conditionem patris, vel domini meliorem, vt de inope ad diutem, potest novare, sed non potest faciendo deteriore, d. gl. 2.

Filiusfamilias habens liberam administrationem potest novare, ibid.

Filiusfamilias vel servus habentes liberam administrationem peculij, habent etiam potestatem novandi pecuniaria debita, maxime si meliorem suam conditionem eo modo faciant, l. si eod.

Filiusfamilias vel servus etiam habentes liberam administrationem peculij non possunt novare animo donandi, ibid.

Reliqua verbo, Novari, Deposito, 2.

110 Filiusfamilias debitoris per Macedoniam non tollitur obligatio civilis, nec naturalis, sed paratur ei exceptio, §. Doct. reprobat gl. 1. in fin. l. si reus, 201 de conditione indebiti.

Filiusfamilias si patre permittere & mandante mutuum sit, & postea filius in minima parte heres existerit patri, mutuum potest convenire in solidum vel filium, vel heredes omnes, pro qua parte quique successit, sed filius condemnatur tantum, in quantum facere potest, l. pen. quod cum eo, qui in aliena, l. 2. C. ad Maced.

Filiusfamilias si quis mutuaverit pecuniam patre existente apud hostes, interim denegatur actio mutuant, & sic cessat Macedonianum, sed postquam rediit pater, & filius in eius potestate recidit, mutuant datur actio, sed exceptione Macedoniani repellitur, l. 1. §. 1. ad Macedon.

Filio arrogato si mutuum sit, competit Macedonianum, etiam si postea restitutus sit, vt emancipetur, ibid.

Filiusfamilias habenti peculium castrense, vel quasi, si mutuetur, cessat Macedonianum vsque ad quantitate peculij, d. l. 1. §. cum l. eq. & ibi gl. r. eod.

Filiusfamilias habens peculium castrense, vel quasi, si mutuum accipiat praesumitur semper in eam causam accipere, & ideo non competit Macedonianum, gl. 1. in l. 1. eod.

Filiusfamilias si quis credens cum esse sui iuris, ductus vana simplicitate, vel iuris ignorantia mutuaverit, competit ei Macedonianum, secus si iusto errore crediderit eum sui iuris, vt quia vt paterfamilias publice omnia agebat, quo casu recte non potest competere restitutio ei, sed nō Macedonianum, l. 3. eo. & gl. 2. in l. 2. C. de filiisfamilias minore, & l. 1. & l. 2. l. 2. C. ad Macedon.

Filiusfamilias conductori vectigalium si mutuum sit, cessat Macedonianum, ibi, d. l. 3. ad Macedon.

Filiusfamilias an sit ille, cui mutuum est, si mutans, quia erat minor, vel pupillus scire non potuit, cessat Macedonianum, quia minori mutuant per beneficium aetatis succentur, ibid.

111 Filiusfamilias si mutuaverit pupillus sine tutore, cessat Macedonianum, quia accipientis pecunia non facit, ibid.

Filiusfamilias si quis vendidit, locavit, vel alio modo contraxit, cessat Macedonianum, nisi in fraudem S. C. venderet, vt ipse filius postea venderet, & pretulerit accipere, & haberet loco mutui, l. 4. eod.

112 Filiusfamilias si stipulatus sit, quod ipse filius confitebatur se recepisse mutuum si postea factus sit iuris mutui, iam accipiat id ipsum quod confessus erat non competit Macedonianum, quia pecunia iam patris fuit, data est, d. l. 4. §. si.

Filiusfamilias non licere credi hoc ad numerationem, non ad verba, vel stipulationem referendum est, gl. 1. si, ibid.

Filiusfamilias sui iuris factus si mutuum pecuniam accepit, in solidum tenetur, neque habet locum Macedonianum, d. l. 4. §. si cum l. ergo, eod.

Filiusfamilias pro accipiente mutuum si fideiussit, tunc non competit ei Macedonianum, l. item si filiusfamilias ad Macedon.

Filiusfamilias qui mutuum pecuniam erat accepturus, si dato alio reo fideiussit pro eo, in fraudem S. C. videtur fideiussisse, & ideo tam ipse filiusfamilias quam reo competit Macedonianum, l. sed Iulianus, eod.

Filiusfamilias patre suo longo tempore absente, si accepit mutuum pecuniam, vt foretorem daret, cessat Macedonianum, si verò accipiendo pecuniam, pro donanda sorore patris rem pignori dedit, res patris non tenetur pro illa pecunia, nisi filius patri heres existerit, quia tunc si pignus persequi velit exceptione, doli mali submovetur, d. l. sed Iulianus, §. 1. eodem, & glossa. 3. in l. 2. C. eodem.

Filiusfamilias potest mutuum accipere in causam patris, licet non possit res patris obligare, d. §. 1.

Filiusfamilias requiritur quod mutuum fiat in pecunia, vt Macedonianum competat, nisi fraudem interueniat, veluti si ei mutuetur vinum, oleum, vel quid simile, vt illis fructibus venditis pecunia vteretur, nam tunc habet locum Macedonianum, d. l. sed Iulianus, §. mutui datio, eod.

113 Filiusfamilias existente in patris potestate si mutuum datum sit, habet locum Macedonianum, licet postea efficiatur alterius iuris, vt quia erat arrogatus ab aliquo, & idem si pater eius fuerit relegatus tempore, quo mutuum accepit, d. §. mutui datio, & ibi gl. in ciuitate.

Filiusfamilias si quis mutuaverit, & alius, vt procurator stipuletur, aduersus utrumque datur exceptio Macedoniani, etiam si alteruter eorum ignorauerit eum ibi esse in potestate patris, vt quicquid enim alterius scientia nocet, d. l. sed Iulianus, §. non solum.

Filiusfamilias si quis mutuauerit, & alius iure delegationis stipuletur, exceptio Macedoniani non potest obici ei, sed ei delegatus, nisi lucratiam causam habeat, si cui delegatio est facta, gl. aduersus, ibid.

Filiusfamilias infistor extranei si mutuum pecuniam accipiat in eam causam, in quam erat praepositus, si conueniatur, habet exceptionem Macedoniani, sed ipse praepositus tenetur infistori, d. l. sed Iulianus, §. quamquam.

Filiusfamilias quam pater praeposuit mercedi suae, vel mercedem pecuniarem exercere passus sit, si mutuum accepit in eam causam, non habet Macedonianum, nisi pater nominatim prohibuerit mutuum accipere, ibid.

Filiusfamilias si mutuum pecuniam, quam accepit, in rem patris vertat, non habet locum Macedonianum, etiam si ab initio non accepisset, vt in rem patris verteret, d. l. sed Iulianus, §. proinde.

Filiusfamilias mutans non pecuniam, sed fructum, vel aliam rem, & postea vendat illam, & pecuniam habeat, dicitur fraudem legi facere, gl. 1. in l. in dubium, C. de legibus.

Filiusfamilias habens liberam peculij administrationem si mutuauerit filio, nullas cessat Macedonianum, quia pecunia non fecit accipientis, & ideo pater, si ea pecunia extat, vendicare potest, si consumpta sit, potest condicere conditione sine causa, l. 4. & ibi gl. vendicationem, ad Macedon.

Filiusfamilias ad soluendum debitum, quod patri debebat, si mutuum pecuniam accepit patre ignorante, vel etiam sciente, habet locum Macedonianum, n. pater fuerit in fraude, quia tunc tenetur de dolo, & etiam de peculio, l. 6. Iulianus, §. proinde, & ibi gl. ignorante, ad Macedonianum.

Filiusfamilias si accepit mutuum pecuniam, vt in rem patris verteret, & ante quam verteret, si perdidit eam, cessat Macedonianum, gl. in proprium, ibid.

Filiusfamilias abiens si studiorum causa accepit mutuum pecuniam, cessat Macedonianum, si in mutando non excedit probabilem modum, id est, ea quantitate, quam pater solebat subministrare, d. §. proinde.

Filiusfamilias abiens studiorum causa si accepit mutuum pecuniam vltra ea quantitate, quam pater solebat subministrare cessat Macedonianum, ita e quod est vsque ad probabilem quantitate, & in eo, quod excedit, habet locum Macedonianum, gl. si probabilem, ibid.

Filiusfamilias abiens causa studiorum si accipiat mutuum pecuniam, cessat Macedonianum, etiam si pater dies nihil administrasset, non vt vsque ad probabilem quantitate, quia tunc inspicitur, quod debet consuetudine, gl. si probabilem, ibid.

Filiusfamilias abiens studiorum causa si mutuat per pecunia vsque ad probabilem modum, pater tenetur illud ratum habere, cum vtiliter sit ei mutuat, ibid.

Filiusfamilias contra voluntatem patris existenti in scholis si mutuum sit, tenetur pater indistincte vsque ad quantitate, quam domi cum eo erat expectus, in residuo etiam tenetur, si mutans ignorauerit filium esse in scholis contra voluntatem patris, quod semper praesumitur, si verò sciat, & tunc filius fideat, tenetur pater quasi vtiliter, si verò non fideat, non tenetur pater, ipse tamen filius recte conuenitur, ibid.

Filiusfamilias minori existenti in scholis si mutuum sit vsque ad probabilem modum, tenetur pater etiam filius, nisi restitatur, ibid.

Filiusfamilias existenti in scholis si quis mutuauerit, tenetur pater mutuant, etiam si ipse pater misisset pecuniam filio, dummodo mutans hoc ignoret, ibid.

Filiusfamilias ad studium habili in scholis existenti si mutuum sit, tenetur pater vsque ad modum probabilem, secus si non esset habilis, d. glossa. solebat, ibi, addit.

Filiusfamilias si mutuum sit ad soluendum debitum, quod contraxit vendendo, vel locando, cessat Macedonianum, d. l. sed Iulianus, §. si eod.

Filiusfamilias factus sui iuris, si rem pignori debuerit, cessat S. C. vsque ad pignoris quantitate, l. sed si eod.

Filiusfamilias versusque secus competit Macedoniano, etiam si ex mutua pecunia comparata sine ornamenta, quia nihil interest pecunia mutua extat in peculio, vel consumpta sit, d. l. sed §. hoc Senatusconsultum.

Filiusfamilias mutata pecunia excedit, quod ex eo, non dicitur versa in rem patris, gl. 1. eod.

Filiusfamilias accipienti pecuniam, & etiam eius patri, ante fidelitatem, vel maiori datori, competit Macedonianum, nisi intercesserit animo donandi, quod maius, cum nihil in regressum habeat contra filiumfamilias non habent ipsi Macedonianum, d. l. sed §. si.

pro Filiusfamilias accipiente pecuniam si quis intercesserit non animo donandi, sed voluntate patris, totius contractus a patre videtur conprobato, & ideo tunc cessat Macedoniam, ibid.

pro Filiusfamilias accipiente pecuniam si quis intercesserit sine voluntate patris familias soluendo, non repetit a creditore, neque a filiofamilias, d. §. fin. & ibi gl. non repetit.

Filiusfamilias vel eius fideiussor si mutuum pecuniam, quam accepit, soluerit, omnia exceptio Macedoniani, non repetit, quia filiusfamilias ob ponam creditorum actione liberatur, non ex eo, quod lex eum exonerare velit, d. §. fin. cum l. eq. & ibi gl. 1.

Filiusfamilias qui mutuum pecuniam accepit, si conueniatur, & non opposuerit exceptione Macedoniani condemnatus sit postea, nihilominus potest vi exceptione Macedoniani exemplo mulieris intercedentes, quia non opposuerit exceptione Velleiani condemnata, potest etiam post condemnationem opponere, l. tamen, §. eodem.

Filiusfamilias si sciret patre mutuatū sit, non habet locum Macedonianum, nisi pater prohibuerit ei mutuari, l. si tamen, & ibi gl. 1. eod.

Filiusfamilias mutuant si iussit paterfamilias & postea ignorante creditore mutuauerit voluntatem, ac ei mutuum sit, cessat Macedonianum, quia iniuriam contractus inspicitur, ibid.

114 Filiusfamilias animo novandi si quis stipulatus sit, decem, quae Titio mutua uerant, petenti illa decem a filio, non potest opponi exceptio Macedoniani, l. si, quod, 13. eod.

Filiusfamilias etiam si ciuitas mutuet, nihilominus habet locum Macedonianum, tamen illa ciuitas recte potest restituere, l. nihil interest, §. 1. & ibi gl. 1. eod.

Filiusfamilias abiente patre, cum quasi mandato eius pecuniam accepisset, si licet ad patrem misisset, vt eam pecuniam in provincia solueret, debet pater si factum filij vult improbare, si in atque recepit litteras, testationem contrariae voluntatis interpretari, l. si filiusfamilias, 14. eodem.

Filiusfamilias si accepit mutuum pecuniam, vt eam pro sorore sua aut filia sua in dotem daret, pater eius actione de rem verso tenetur, & pater mortua filia vel nepote constante matrimonio competit repetitio dotis, d. l. si filiusfamilias, & ibi gl. 1. eod.

Filiusfamilias si quis mutuauerit, & postea mortuo filiofamilias pro eo soluendo fideiussorem accepit mutans, non tenet fideiussor, l. creditorem, 18. eod.

Filiusfamilias accipiens mutuum pecuniam si postea factus sui iuris per ignorantiam facti illam pecuniam animo novandi promiserit, si conueniatur, potest in factum excipere, secus si sciens promiserit, l. si & ibi gl. si eod.

Filiusfamilias

Filiusfamilias si accepit mutuum pecuniam, deinde factus sui iuris putans se debere ex alio contractu, quam mutui, vel putans patrem suum non decessisse, si de nouo promissit, & conueniatur, potest excipere, secus si per ignorantiam iuris promissit, vt quia non credebatur morte patris aliquem filium sui iuris, gl. i. ibid.

Filiusfamilias factus sui iuris si soluit mutuum pecuniam, putans ex alia causa quam mutui se debere, non censetur comprobare, & ideo potest repetere, gl. fin. ibid.

Filiusfamilias si quis mutauerit pecunias, vt se alerent vestire, & sibi necessaria haberet, pater teneatur de in rem verso, l. quod si siturus, §. proinde, de in rem verso.

Filiusfamilias studendi si quis mutauerit pecuniam ob victum, vestitum, & librorum necessarium emptionem, cessat Macedonianum, & insoludum teneatur eius pater, d. §. proinde, & ibi add. marg. & l. 2. & ibi gl. 1. C. de filiofamilias minor, & gl. 1. in l. §. Cad Macedon.

Filiusfamilias si pecuniam mutuo accepit, vt filiam suam, vel forem, aut neminem ex altero filio nata dotaret, in rem patris videtur versum, quatenus ausus pro nepte datus fuerit dotem, secus si non esset datus, vt quia filia, vel nepos erat heretica, vel iudaea, & ideo, §. si filiusfamilias cum ieq. & ibi gl. 1. de in rem verso.

Filiusfamilias ex contractu mutui non obligatur iure ciuili, quia contractus illicitus est, quia contra Macedonianum, neque iure honorario, scilicet de peculio, l. qui contra, t. de fideiussor.

Filiusfamilias si contra Macedonianum mutuum accepit, mortuo eo, fideiussorem a patre creditor non potest accipere, licet ipse filiusfamilias habuisset peculium, quod nunc est apud patrem, sed hodie cum filiusfamilias habeat hereditatem, potest creditor accipere fideiussorem a patre mortuo filiofamilias nomine hereditarie obligationis, d. l. qui contra, & ibi gl. fin.

Filiusfamilias transiit dominium pecunie sibi mutuae, neque illa ab eo potest repeti, gl. ex eo, in l. non dubium, §. C. de legib.

Filiusfamilias minor aduersus mutuum restituitur, nisi iussus patris interueniret, vel inducitur per Macedonianum, l. 2. C. de filiofamilias minore.

Filiusfamilias mutuum contrahens contra Macedonianum non restituitur, quia tunc tutus est iure communi per Macedonianum, gl. 2. eod.

Filiusfamilias si accepit aliquid in necessariam causam, restituitur, quamuis videatur versus iure communi, si postea illud amiserit, sua facultate, secus vero si fecit, ibid.

Filiusfamilias illicite mutuum recipiens propter Macedonianum nullo tempore teneatur alio modo, gl. 1. in l. si ex alio, C. quod cum eo, qui in ali.

Filiusfamilias cum esset in patris potestate, si mutuum pecuniam accepit, asserendo se esse patremfamilias cessat Macedonianum, si mutans illa ratione motus credidit eius assertioni, secus si credens esse patremfamilias deceptus uana simplicitate, aut iuris ignorantia, mutauit, quia tunc habet locum Macedonianum, l. 1. & ibi glo. 1. C. ad Macedon. & gl. 1. & ibi addit. marg. in l. tamen, t. ad Macedonianum.

Filiusfamilias non competit Macedonianum accipiendo mutuum pecuniam in eam rem, quae patris oneribus incumbere debet, ibid.

Filiusfamilias qui accepit decem mutuo, & in ludo ea perdidit praeter vnum, & cum illo solo postea omnia recuperauit, non teneatur mutanti, nisi ad vnum, gl. i. in l. si minor, §. de minor.

Filiusfamilias si mutuum non competit, si sui iuris factus animo nouandi promissit, vel agnouit debitum soluendo totum, vel partem, l. 2. & ibi gl. pen. & fin. C. ad Macedon.

Filiusfamilias si mutuum accipiat praecedente patris voluntate, vel sequente, vel etiam tantum sciente & non contradicente, non habet Macedonianum, gl. 2. ibi & l. 4. C. eod.

Filiusfamilias si conuenit mutuum pecuniam accipere, & pater conuenit illa soluere, ex tali consuetudine praesumitur patris voluntas, unde tunc cessat Macedonianum, d. gl. 1. in addit.

Filiusfamilias si sui iuris factus dedit pignus pro mutuo accepto, cum esset in patris potestate, in quantitate pignoris tantum videtur approbare debitum, unde ad reliquum gaudebit Macedonianum, secus vero si non dedit pignus, sed partem debiti soluerit, glo. fin. in d. l. 2.

Filiusfamilias tantum fonerare, vel mutuum accipere prohibuit est S. C. Macedonianum, l. 3. C. eod.

Filiusfamilias in alio contractu, quam in contractu mutui non habet exceptionem Macedonianam, ibid.

Filiusfamilias si permittente patre mutuum acceperit, & rem patris pignori, vel hypothecae subiecerit, mutans habet hypothecariam ad persequendum pignus, & si filius heres existeret, & nullus alius creditor prior illo sit in ordine, & in tempore, l. 4. C. eod.

Filiusfamilias permittente patre, qui cum habebat in potestate, si accepit mutuum, cessat Macedonianum, secus si permittit pater, qui non habebat filium in potestate, d. l. 4. & ibi gl. 1.

Filiusfamilias dari mutuum pecuniam si pater permittit, non ex eo censetur permittente rem suam pignori obligare, gl. 2. ibid.

Filiusfamilias si permittente patre mutuum acceperit, & sine voluntate patris rem eius pignori obligauit, si pater filiofamilias heres extitit, pignus conuenerit, cessat sine eius voluntate sit factum, gl. penult. ibidem.

Filiusfamilias non habet Macedonianum, si ei sit mutua pecunia studiorum, vel legationis causa alibi degenti ad sumptus necessarios, quos patris pietas non recusat, sed si mutua efficit ad sumptus inuitiles, & non necessarios, tunc mutans poterit agere contra patrem de peculio post mortem filii, si nondum annus excessit, l. §. C. eod.

Filiusfamilias si mutua sit pecunia iussu patris, nec in quos usus versa sit pecunia disquiri est necesse, & mutans perpetuo potest agere, quid iussu in patrem etiam mortuo filio, ibid.

Filiusfamilias absens studiorum, vel legationis causa recipiens mutuum pecuniam, ad sumptus necessarios teneatur insoludum, sed eius pater de in rem verso, glo. d. l. ibid.

Filiusfamilias etiam non fuerit absens studiorum, vel legationis causa, & recipiat mutuum pecuniam ad sumptus necessarios, teneatur insoludum, pater vero viuegre filio etiam insoludum actione de in rem verso, gl. 2. in d. l. §. C. eod.

Filiusfamilias si mutua sit pecunia ad sumptus, quos pater facere non debuit, verum propter filij dilectionem paterna pietas non recusat, vt liberos cooptare, & literas deaurare, tunc pater teneatur de peculio, etiam filio uiuo, d. glo. d. l.

Filiusfamilias si mutua sit pecunia S. C. Macedonianum permittente, pater non teneatur amplius, quam de peculio, ibid.

Filiusfamilias si contra Macedonianum mutuum acceperit, actio de peculio contra patrem eo nomine non datur, l. si filius tuus, §. C. eod.

Filiusfamilias si mutuum sit contra Macedonianum, non datur actio ex tali mutuo contra fideiussores, vel mandatores eius, nisi animo donandi intercesserint, gl. 1. ibid.

Filiusfamilias mutans, scire debuit vel potuit cum esse filiumfamilias ad hoc, vt ei obisset exceptio Macedonianam, alias enim si non debuit scire, vel non potuit, non obstat, gl. 1. ibid.

Filiusfamilias cuiuscunque dignitatis in mutuo competit Macedonianum, licet in milite fecus dicatur, gl. pe. ibi.

Filiusfamilias citra patris iussu, vel mandatum, vel voluntatem, si accepit mutuum pecuniam, ratihabito postea facta a patre facit cessare Macedonianum, l. fin. C. eod.

Filiusfamilias miles si acceperit creditam pecuniam sine mandato, vel consensu, vel catibatione patris, cessat Macedonianum, nulla habita differentia, ob quam causam pecunia creditam consumpta fuerit, ibidem.

Filiusfamilias miles non creditur de praesumptione in aliquid quidquam pecuniam mutuum accipere, & expendere, nisi in causis castrenses, d. l. fin.

Filiusfamilias si mutuum pecuniam acceperit citra patris voluntatem, vel mandatum, pater poterit postea illud ratum habere, etiam inuito filio, vt sic teneatur filius, gl. nouella, ibid.

Filiusfamilias miles in Macedonianum, & in testamento, non absumis videtur hominibus, l. iuris, gl. pen. ibid.

Filiusfamilias non poterit renunciare Macedonianum, gl. 1. ibid.

Filiusfamilias minor si renunciauerit Macedonianum, & iurauerit, nihilominus non teneatur, quia nec maior potest renouare, gl. super contractibus, ad med. in l. hac editi, §. si de pace tenege.

Filiusfamilias ex mutua sibi pecunia non obligatur, nec teneatur cum effectu propter exceptionem Macedonianam, neque pater eius teneatur, gl. obligari, in §. item inuitis, l. in d. inuitis, d. l. §. illud, & ibi gl. 1. l. iust. quod cum eo, qui in aliena potest.

Filiusfamilias male accipiens mutuum pecuniam, sed illam bene expendens, fingitur bene accepisse, gl. cum non, in l. verum, §. sciendum, de minoribus.

Reliqua verbo, Macedonianum, Mutuum, 6. 7. Vermissio.

FILIVS PAMLIAS de pecunia, atque si soluit numos sibi mutuos contra Macedonianum, poterit eius pater illos vendicare, si exierit, sed si bona fide consumpsit, non potest pater condicere, nisi mala fide, & vt factuos consumpsit mutans, vt quia sciebat quod erant patris, quo casu pater poterit illos condicere, & etiam re vendere quasi lata culpa, vel dolo consumens deserit possidere, l. si filiusfamilias, l. 4. & ibi glo. conditionem, si certum petatur.

Filiusfamilias per errorem iuris, vt quia ignorabat beneficium Macedonianum vel factus sui iuris de pecunia patris, vel castrensi, vel quasi si soluit numos sibi mutuos contra Macedonianum, non potest repetere, etiam si consumpti non fuerint, si vero per errorem facti soluerit, credens se ex alia causa, quam mutui teneri, repetit, d. l. si filiusfamilias, & ibi gl. per errorem, & gl. pen. & si eod.

Filiusfamilias si de pecunia profecticia, vel aduentitia soluit numos sibi mutuos contra Macedonianum, pater potest repetere, gl. extrinsecus, d. l. si filiusfamilias, & ibi gl. 1.

Filiusfamilias si de pecunia castrensi, vel quasi soluit numos sibi mutuos contra Macedonianum, eius pater non potest condicere, d. gl. 1. ibidem.

Filiusfamilias si pecuniam contra Macedonianum sibi mutuatam soluerit, non potest solutam pecuniam repetere etiam ex persona patris, cui successit, l. si non fortem, §. si filiusfamilias de condit. indebit.

Filiusfamilias si accepit mutuum pecuniam contra Macedonianum, & paterfamilias factus soluerit, non repetit, l. qui exceptionem, 40. eod.

Filiusfamilias factus sui iuris si soluit partem pecuniae mutuo acceptae, cessat Macedonianum, nec solum repetere potest, nisi curatorem quondam filiofamilias ignorans aditum tutum exceptione Macedonianam soluerit, quia tunc solutum potest repetere curator conuentus a filiofamilias, sed Iulianus, §. fin. cum l. eq. & ibi glo. fin. ad Macedonianum.

Filiusfamilias si soluerit mutui pecuniam ad hoc sibi ab aliquo donatam, statim eam facit accipientis, nec repeti potest, l. sed si §. 1. eod.

Filiusfamilias si mutanti soluerit pecuniam ab aliquo sibi simpliciter donatam, eius patri competit conditio furta, siue exierit pecunia, siue non, contra creditorem accipientem pecuniam mala fide fecus contra accipientem bona fide, d. §. 1. & ibi gl. ex omni.

Filiusfamilias si pecuniam ab aliquo sibi donatam, vt creditor mutanti soluerit, si non soluerit, teneatur damni reddere, gl. fieri, ibidem.

Filiusfamilias soluens mutuatam pecuniam mutanti, non repetit, quia manet naturalis obligatio, tum quia exceptio Macedonianam competens filio est odiosa, l. sed si §. cum l. eq. & ibi gl. 1. eod. & gl. soluerit, in l. doll. mali, t. de nouatio.

Reliqua verbo, Macedonianum.

FILIVS PAMLIAS si nomine patris, & non ipsius filij mutauerit fratri pecuniam patris, vel profecticiam, vel aduenticiam, castrensem, vel quasi, ex illo mutuo ortus naturalis obligatio, quae ipsi patri adquisita, gl. 1. in principio, in l. frater & fratre, de conditione indebiti.

Filiusfamilias si nomine suo mutauerit fratri pecuniam patris, vel profecticiam, naturalis obligatio, quae ex eo contractu oritur, ipsi patri adquisita, sed

si mutasset nomine proprio pecuniam castrensem, vel quasi, ipsi filio, & non patri, quantum obligatio, quia in his casibus naturaliter, & civiliter, & cum effectu frater debitor alteri fratri tenetur, ibid.

Filiusfamilias si nomine suo mutaverit pecuniam adventitiam, ex illo mutuo hodie iure codicis queritur civilis & naturalis obligatio ipsi filio, & non patri, quia naturaliter & civiliter, & cum effectu frater debitor alteri fratri, tenetur, ibid.

Filiusfamilias si nomine patris mutaverit propriam pecuniam patris, vel perfructum fratri, ut obligatio adquiratur ipsi patri, requiritur voluntas patris aut quod sequatur consuetudo, aliis non nascitur obligatio naturalis, ibidem.

Filiusfamilias si mutatur patri, pater obligatur filio naturaliter, & si soluerit eundem filio iam emancipato, non repetit, d. l. frater, ad fin. verfic. contra.

Reliqua verbo, Minor, 38.

212 FILIUSFAMILIAS si fideiussit, cum nihil esset in peculio, nec erat etiam spes, ut esset, non tenetur pater, glof. feruim, in l. 3. de fideiussor. Filiusfamilias non tenetur si intercedat pro mutuo in rem suam, nec etiam pater potest conveniri actione de peculio, ibid.

Filiusfamilias si fideiubeat etiam extra causam peculij, tenetur ipse filius, & etiam pater de peculio, nisi animo donandi fideiussit, ibidem.

Filiusfamilias pro patre vtiliter potest fideiubere, neque est sine effectu eius fideiussio, quia sui iuris effectus poterit teneri in id, quod facere potest, scilicet in solidum, item quia dum in potestate manet, condemnari potest, l. si dubiter, in §. h. eod.

Filiusfamilias quando pro patre sciente fideiussit, tenetur pater quod iussu, sed de in rem verso, si animo donandi filius fideiussit, aliis tenetur pater quod iussu, sed si fideiussit pro patre ignorante, tenetur pater, non quod iussu, sed de in rem verso, si animo donandi filius fideiussit, aliis tenetur pater principali obligatione, d. §. fin. & ibi glo. cum patre.

213 Filiusfamilias pro patre fideiubens si emancipatus soluerit, vtilis mandati, vel negotiorum gestorum actio competit ei, sed directa non, quia ab initio non tenuit mandatum, cum inter patrem, & filium in potestate constitutum non contrahatur obligatio, d. §. fin. & ibi glo. vtilis.

Filiusfamilias pro patre fideiubens si soluerit de castrensi peculio pro patre, competit ei actio vtilis mandati, vel negotiorum gestorum, d. §. fin. & ibi gl. penult.

Filiusfamilias fideiubens pro patre si ei succellit, potest restituere, l. 1. C. de filiofamilias minore.

Filiusfamilias minor fideiubens pro extraneo remanet obligatus, sed restituere etiam si principali sit solvendo, quia interest sua potius non solvere, quam solummodo repetere, §. gl. 1. ibid.

Filiusfamilias minor fideiubens pro extraneo, hoc est, praeter patrem, vel alium in potestate habentem, ut aut paternus, non prohibetur petere restitutionem, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Filiusfamilias minor fideiubens pro patre obligatur, & tenet fideiussio, & restituere, nisi succedat ei, gl. 2. ibid.

Filiusfamilias minor fideiubens pro patre vel extraneo, quibus si succedat, non restituere, cum non sit laesus, & sit extincta obligatio sua, glof. 3.

Filiusfamilias minor principaliter se obligans pro alio si succellit ei, tunc non restituere, quia non est factus, sed non restituere ex eo, quod obligatio sit extincta, quia tunc non videtur extincta, ibid.

Filiusfamilias minor fideiubens pro aliquo extraneo si ei succellit, pro ea parte, qua succellit, non restituere, sed bene pro alia parte, qua non succellit, ibid.

Filiusfamilias minor fideiubens pro patre si ei succedat in parte, pro illa parte non restituere, quia nomine patris, si iure hereditario convenitur, ibidem.

Filiusfamilias maior 25 ann. pro aliis fideiubendo in solidum, sed pater obligatur tantum de peculio, l. 5. C. quod cum eo, qui in alien.

Filiusfamilias minor 25 ann. dum est in potestate pro aliis fideiubendo, obligari potest in solidum, gl. 1. ibid.

Filiusfamilias maior 25 ann. in potestate constitutus, & ferus differunt in fideiussione, in compromisso, in iudicio, in Macedoniano, in gestione ante emancipationem, ibid.

Filiusfamilias maior 25 ann. fideiubendo pro aliis obligat patrem de peculio, ipse tamen pater poterit in defensionibus vel deducendo quod sibi debetur, vel aliis, qui sunt in potestate patris, §. gl. si ibi.

Filiusfamilias pro patre & etiam pro extraneo potest fideiubere in venditione fundi, l. filiusfamilias, 8. & ibi gl. 1. C. de fideiussor.

Filiusfamilias non potest fideiubere animo donandi, quia donare non potest, gl. semper, in l. 3. §. sed si filius, de peculio.

Reliqua verbo, Fideiussor, 16. Minor, 36.

214 FILIUSFAMILIAS, minor 25 ann. in integrum restitui potest ex his solis causis, quae ipsius interfuerint, puta quando fuit obligatus sine iussu patris, nec habet peculium, l. 3. §. sed vtrum, & ibi gl. obligatus, de minorib.

Filiusfamilias minor contra obligationem restituere, etiam si iussu patris contraxerit, praeterquam in mutuo, d. §. sed vtrum, & ibi gl. quod facere.

Filiusfamilias minor si iussu patris mutuum pecuniam acceperit, non inuatur restitutione, ibid.

Filiusfamilias minor habens peculium si sine iussu patris contraxit, & deceptus est, si pater conveniatur, tenetur in solidum de peculio, & tunc filius non restituere, sed si filius conveniatur, restituere, ibidem.

Filiusfamilias si sine iussu patris contraxit, & captus sit, & eius pater nomine filij, ut defensor, vel procurator filij conveniatur, vel legitimus administrator, petet restitutionem, non ut ibi, sed ut si filio profuit etiam mortuo filio, gl. non erit restituendus, in d. l. 3. §. sed vtrum, eod. tit.

Filiusfamilias minor si sine iussu patris, siue principaliter, siue ex causa fideiussionis sit obligatus, restituere semper, nisi quando succedit ei, pro quo intercessit, quia tunc pro hereditaria tantum parte tenetur, §. gl. poterit, ibid.

Filiusfamilias minor principaliter alienam obligationem suscipiens restituere, nisi participando, vel fideiubendo, quia tunc succedendo principali extinguatur accessoria obligatio, ibid.

Filiusfamilias minor deceptus in castrensi peculio restituere, quia quasi in proprio patrimonio deceptus, d. l. 3. §. Pomponius.

Filiusfamilias minor contrahens si deceptus sit, restituere, & si ei decedenti pater successerit, restituere ipse pater ex persona filij in peculio adventitio, vel profecticio, d. §. Pomponius, & ibi gl. 1.

Filiusfamilias minor si mandato patris res patris administravit, non restituere, quia eo modo potius consuleretur maiori, cuius damno res sit cessura, l. cum mandare, eod.

Filiusfamilias minor si dedit damnum alicui per culpam, & conventus sit lege Aquilia, restituere pater pro filio, id est, nomine filij, etiam eo invito, l. 1. patri pro filio, & ibi gl. praestanda, eod.

Filiusfamilias minor etiam post emancipationem non succurrit, etiam post emancipationem, l. Acilius, §. si eod.

Filiusfamilias minor etiam post emancipationem non restituere adversus omnesam additionem hereditatis sibi relictae contemplatione patris, cum illam adquisieret ei, gl. si ibid.

Filiusfamilias minor siue in potestate, siue emancipatus, si conveniatur ex contractu a se gesto, restituere potest post emancipationem, si caput fuit, ibidem.

Filiusfamilias minor adversus liberationem legari conditionalis post emancipationem potest restituere, siue verò adversus liberationem legati pure contemplatione patris sibi relicta, ibid.

Filiusfamilias minor adversus stipulationem a se factam pure, vel sub conditione, & illa etiam existente post emancipationem in solidum non restituere, cum semper patri quæzatur, ibid.

Filiusfamilias si detineatur de facto, ut servus, & laesus sit ob id in castrense, vel quasi, restituere ex edicto ex quibus causis maiores, sed non in bonis adventitiis, hodie, cum pater habeat administrationem eorum, l. recte Labeo, & ibi gl. si ex quib. caus. maiores.

Filiusfamilias si amittit aliquid in ludo, illud eius pater poterit repetere, l. fin. de alea lusu.

Filiusfamilias iussu patris contrahendo restituere, si ipse filius conveniatur, si verò pater conveniatur, tunc nec pater, nec ipse filius restituere, glo. 1. in l. 2. C. de filiofamilias minore, & gl. si ipse, in l. 3. §. sed vtrum, de minoribus.

Filiusfamilias si iussu patris contrahat, & nomine filij directa actione conveniatur pater, non restituere pater, §. d. gl. 1.

Filiusfamilias potest restituere adversus repudiationem rerum sibi delatarum, quæ pater adquisierit, l. si §. fin. autem, & ibi gl. deneganda, C. de bonis, quæ liber.

Reliqua verbo, Minor, 23. v. ipse 28.

215 NATI post mortem patris, vel post depositionem, aut captivitatem, & illi, qui eo tempore, quo captivati, vel deportati pater, fuerunt in potestate, ius inter se consanguinitatis habent, etiam heredes patris non extierint, si tunc exheredati, l. fin. unde legitimi.

Filiij post mortem patris nati iura consanguinitatis nascuntur ad suos fratres prius natos, ad reliquos agnatos agnationis tantum ius adquirunt, in principio, & ibi gl. iura, Inst. de legit. agnator. succ.

Filius est agnatus proximus patri, quod ius non tollitur per capitis diminutionem, licet nec inter fratres, gl. ad legitimam, in §. fin. Inst. eod. gl. 1. in l. successione, §. C. de decurionibus, lib. 10.

Filius filij emancipati conceptus post emancipationem non est agnatus auctoris, gl. 4. in l. C. unde liberi.

Filium vel filios ingredientes monasterium, velut ingratos, non possunt parentes excludere ab eorum hereditate, §. nullam verò, in auth. de collatoribus, col. 9.

Filiusfamilias imito patri potest clericari, vel monachari, & retinetur ius succedendi patri ex testamento, vel ab intestato, neque ut ingratum potest exheredari, l. si §. 1. C. de Episc. & cler.

Filiusfamilias eo ipso quod intravit monasterium, patre invito, exheredari non potest, licet ante ingressum commiserit ingratitudinem, gl. 2. ibidem.

Filiusfamilias imito patri ingressus in monasterium, vel factus clericus, pater debet quartam partem relinquere, & plus si velit, & ab intestato moriente succedit ei, vel filius, d. §. 1.

Filiusfamilias voto non debet obligari, voto intelligi, id est, de aliquid dando, de ingrediendo autem in monasterium obligatur, glof. 2. ibidem.

Filio emancipato si referentur iura agnationis vel ius succedendi, per referentium principis, intelligitur referantur tam actiue, quam passivæ, l. si ab eo, C. de legit. hered.

Reliqua supra, num. 8. 98. 99.

FILIUS si a nullo detineatur, sed ipse sui controuersiam faciat, locum habet ius cognitio pratoris, id est, iudicis officium, & habet etiam locum actio praeiudicialis in rem, sicut contra eum, quem ferum meum esse contendit, cessat tamen interdictum de liberis exhibendis, nisi propter adendum hereditatem sit contentio, gl. vendicare, in l. 1. §. 1. de rei vend. & l. deinde, §. hoc autem, & ibi gl. cessat, de liberis exhibendis.

Filius si sit apud aliquem sua sponte, locum habet iudicis officium, seu cognitio pratoris, sicut & apud neminem esset, cum apud se videatur esse, item datur patri praeiudicialis in rem, & etiam rei vindicatio adiecta causa de iure Quiritium, non tamen datur interdictum de liberis exhibendis, nisi qui detinet, pariter se patrem profiteatur, ibid.

Filius si inuitus detineatur, datur patri interdictum de liberis exhibendis, & etiam rei vindicatio adiecta causa de iure civilis, sed cessat praeiudicialis in rem actio, & officium iudicis, ibi, & gl. 1. in l. de eo, §. 1. deinde, ad exhibend. §. hoc autem, & ibi gl. cessat.

Filium meum, qui in mea potestate erat, si apud se aliquis habeat, tenetur eum exhibere interdicto de liberis exhibendis, sed si dolo desit habere, tenetur interdicto in quantum iuratur in litem, l. 1. de liberis exhibend.

Filium meum in mea potestate existentem si aliquis detineat, quominus ego possim deducere, inde prohibet mihi vim fieri, l. deinde, eodem.

Filius licet pater habeat in potestate sua, tamen quandoque causa cognita in filio restituere prior est matri, quam patri, veluti propter nequitiam patris potius debet morari filius apud matrem, d. l. deinde, §. pen.

Notum surreptorum nomine licet detur furti actio, non tamen datur conditio. l. i. m. 38. de furtis.

Nullus ancilla illius est, quous est ancilla tempore, quo filius erat natus, non vero tempore, quo conceptus fuerat. gl. i. in l. p. actum, 7. & gl. pen. in l. incuile, 12. C. de rei vendic.

Nullus iuri competit hereditas petio contra possidentem bona materna, & si aliquis dicit cum esse in sua potestate, competit interdictum de liberis exhibendis, & debet probare esse in eius possessione. l. 1. C. de liber. exhibend. l. i. inquit quando detinetur ab aliquo, ille habet interdictum de liberis exhibendis. imo & reuendicatione potest agere adiecta causa de iure Quiritum. gl. in ibid.

Nullus volens si detineatur ab aliquo, qui dicit se patrem, recurrit ad interdictum de liberis exhibendis, sed non habet locum notio pretoris, vel officium iudicis, ibid.

Nullus quando a nemine detinetur, non habet locum interdictum de liberis exhibendis, nisi occasione hereditatis sit contentio, ibid.

Nullus post si per alium detineatur, contra detinentis competit nobis interdictum de liberis exhibendis & deducendis, l. 1. C. de eodem.

Reliqua verbo. Liber. 4. §. Interdictum, 54.

Nullus si damnum per culpam habetur pro non delinquente, secus si per dolum, gl. praetenda, in l. patri pro filio, 27. de minoribus.

Nullus qui iussu patris aliquid facit, paritur fallit in atrocioribus in quibus puniuntur, etiam si iussu patris interuenierit. gl. pen. in l. liberiorum, §. fin. de his, qui sunt sui, & §. fin. in additione marg. in l. de patria potest.

Nullus qui occidit parentes, & etiam huius consilij, & participes, per patricide, eadem poena puniuntur lege Pompeia de patricidis, l. vtrum, & ibi gl. 2. ad legem Pompei de patricidis.

Nullus emancipatus non excusatur propter iussu patris, sed bene filius in potestate. l. filius, 14. in principio, de fallis.

Nullus valet si offendit dominum patris sui, tunc pater requisitus a domino, aut debet cum ducere ad satisfaciendum domino, aut filium a se separare; alioquin priuatur feudis, sed si pater vult cum ducere, sed filius contemnit, pater postea mortuo filio non succedit in feudo, nisi prius domino satisfecerit, cap. 1. in l. p. de prohibe, de prohibe, vel alien. per Freder.

Nullus si conueniatur ex delicto, vel quasi actione in factum, datur & in patrem quoque actio in factum vsque ad quantitatem peculij, gl. iure, in additione marg. in §. actiones autem, in l. de actione.

Nullus filij delicto olim ante ius Digetorum tenebatur pater noxaliter, id est, renebatur cum dare pro noxa, aut solvere estimationem damni, sed hodie nullatenus teneatur pater, sed ipse filius familias teneatur ex suo delicto, & vt quilibet alius poterit conueniri, §. fin. in l. de noxalib. actio.

Nullus olim ante ius Digetorum dabatur pro noxa, vt seruus, & licet occidebatur a patre, sicut seruus a domino, sed hodie non, gl. 1. ibidem.

Nullus familias pro suis delictis conueniri debet, non pater eius, vt si filius familias item suam fecit male iudicando, vel quando damnum alicui dedit proiciendo eo separatum habitante a patre, dicto §. fin. & ibi gl. penult.

Nullus familias in iussu patris aliquid in vxorem duxit intra tempus lectus, pater dicitur infamis, non filius, etiam si emancipatus cum retinuerit, l. liberorum, §. fin. & l. seq. de his, qui notantur.

Nullus familias si ex consensu aliquid proceperit, vel effuderit, de peculio in patrem non datur actio pro damno dato, sed in ipsum filium tantum datur actio de delicto, l. 1. §. hanc autem, de his, qui decessunt.

Nullus familias si furum fecerit, teneatur condicione furus, sed pater eius non teneatur de peculio, nisi inquantum factus est locupletior ex furto, l. 3. §. pen. de peculio.

Nullus familias vel seruus si deteriorauit rem apud eum depositam idolo ipsius serui vel filij, teneatur eius dominus vel pater tantum de peculio, sed si dolo ipsius domini vel patris, in solidum teneatur, secus si culpa, l. depositi, §. & ibi gl. 1. end.

Nullus familias vel seruus si rem sibi precario datam deteriorauit, vel amisit, eius pater, vel dominus obligatur tantum de peculio, & non in solidum, nisi dolo patris fit amissa res, ibid.

Nullus familias si aliquid decesserit, datur interdictum vtile vnde vi aduersus patrem vel dominum, inquantum ad eos peruenit, quia de familia sunt, l. 1. §. si filius, de vi & vi armata.

Nullus familias (scilicet a patre habitans si quid ex domo, in qua habitabat eiecerit, aut effuderit, vel aliquid suspensum, vel positum habeat, cuius casus possit nocere transiens, ipse filius & non pater teneatur ex quasi maleficio, sed filio condemnato teneatur pater actione in factum de peculio, l. 4. §. si filius, & ibi gl. agenda, de actio, & oblig.

Nullus familias occidendo seruum, quem iussu patris promiserat, perpetuat obligationem contra patrem obligatum, quod iussu, l. 1. si seruum Stichum, §. 1. §. pen. de verb. oblig.

Reliqua verbo. Parrii. 1. 2. Inter, 60. 17. 18. 19. 20. supra, num. 1. 129. Furtum, 9. 10.

Nullus non imponitur poena ex delicto patris, & ideo nec ad decurionatum, nec ad ceteros honores prohibetur aggregi propter delictum patrum, fallit in crimine laesae maiestatis, & in aliis atrocib. l. 2. §. nullum, & ibi gl. nullum, de decurionib.

Nullus quatuor dignitas ob dignitatem parentum non auferitur eis propter crimine patris, l. generalis, §. si de ritu nuptiarum.

Nullus non potest iniquitatem patris, nec pater filij, sed suam scilicet, gl. i. ibi gl. i. in l. lib. m. de s. tutor. sed hoc fallit in multis casibus, gl. 3. in l. si quis in suo testamento, §. 3. §. fin. C. de inoff. test.

Nullus vxor, vel pater non debet gratari, + gl. exheredare, in l. 3. §. si emancipatus, de bon. poss. contra tabulas.

Nullus non infamat improprium patris, ledit tamen filiorum opinionem apud bonos, & grau. v. in os. c. 4. quae, l. 3. ex quod. caus. infam. aurog.

Nullus non dicitur infamis, ex eo quod ab hereditate paterne excluditur, l. 1. num. 37. C. deod.

Filius ex delicto patris puniri non debet poena humana, poena tamen diuina poenitur, iuxta illud scripturae de vna, Pater, comedimus carnem tuam, & bibimus sanguinem tuum, §. plurimum, & ibi gl. sequuta, de aach. vt cunctis obediatis iudeis, eod. §.

Filius quandoque ex delicto patris puniuntur, gl. ventrem, in l. ne diutius, C. de agricol. & censu. lib. 1. 1.

Filius quandoque deterioris conditionis est, quam alius, ca. 1. & ibi gl. i. vassal. filius feudo priuatur.

Filius quandoque nocet patris delictum, quandoque tamen non debet nocere, d. glo. 2.

Filius delictum quandoque nocet patri in feudo, quod pater habebat, ibidem.

Filius propter delictum patris amittit feudum autum, gl. priuatur, in c. 1. §. infra per, de prohib. feud. alien. per Fredericum.

Filius licet ex persona sua debeat amittere feudum, nepos tamen retinet ex persona aut filij, gl. fin. in l. emancipatum, de Senator.

Filius non auferitur dignitas quae sita eis propter casum patris remoti a Senatu, l. filiam, eod.

Filius relinquens mortem patris inultam, quam seruus detulit, & libertatem meruit, non habetur pro patroni filio habebit tamen ius patronatus, vt heres patris, l. pe. & ibi gl. 1. de iure patr.

Filius si patrem & matrem, quos venerari oportet, contumeliis afficit, vel impia manus eis inferat, praefectus vbi debet eum punire, pro modo delicti, l. 1. de obsequiis parentib.

Filius per notam patris non perdit ea, quae ex genere descendunt, gl. parentes, in l. cum ratio, de bonis damnat.

Reliqua verbo. Delictum, 13. Pater, 60. Dominus, 12. 13.

Filius nostri & serui licet nobis furtum facere dicatur, & res efficiatur furti, §. 10. uia, non tamen nobis teneatur furti actione, l. serui & filij, 17. de furtis, §. si qui in potestate, & ibi gl. 2. Inst. de obligat. quae ex delicto.

Filius si patrem & matrem licet non potest agi ciuiler, ita nec possunt accusari criminaliter de furto facto patri vel domino, d. l. serui, & ibi add. marg.

Filius quando patri facit furtum graue, potest puniri de furto, d. glo. 2. in addit. §. huius, qui in potestate, Inst. de oblig. quae ex delicto.

Pro filio surrepto competit furti actio patri, non matri, quia filius matri coope-

rari non tenetur, licet ei reuerentiam debeat, quod secus est in parte, l. si filius familias, cum l. seq. & ibi gl. pe. de furtis.

Filius familias habens castrense peculium si furtum fecerit patri, cum habeat vnde satisfaciatur, teneatur patri vti actione furti & e contra pater subtrahens res castrenses, licet non dicatur facere furtum filio, nihilominus tamen teneatur ipse filio furti, id est, de furto actione in factum, l. si quis vxor, §. 2. §. 1. & ibi gl. furti, eod. §. huius, qui in potestate, & ibi gl. 2. Inst. de obligat. quae ex delicto.

Filius familias fingens se patrem familias, vt sibi proptius crederetur, non facit furtum, d. l. si quis vxor, §. seruus.

Filius familias vel seruus si velimentem pollenda suscepit, & ei surrepta sine patri vel domino competit furti actio contra famul, si peculium filij vel serui sit soluendo, alias non ibid.

Filius familias pro furto sibi facto in castrensis vel quasi ab initio competit actio furti, hodie etiam pro furto sibi facto in aduentitiis, sed pro furto sibi facto in profectis competit sibi pater familias facto, si tamen habuisset peculium separatum a bonis patris, quo casu licet patri statim sit quae sit actio furti, est tamen in peculio filij, l. si filio familias, t. 8. & ibi gl. 1. eod.

Filius familias factus pater familias potest agere furti pro furto sibi facto tempore, quo erat in potestate, ibid.

Filius familias si locata res surrepta fuerit, poterit factus pater familias agere actione furti eius rei nomine, quia sua interest, & etiam obligatur ex locatione, ibid.

Reliqua verbo. Furtum, 9. 10.

Filius familias pro iniuria sibi facta, non potest agere actione iniuriarum, §. 13. rum, si eius pater praesens nolit agere, vt quia differt, aut quia remiserit, aut condemnauerit, l. sed si vnus, 17. §. si filio familias de iniuriis.

Filius familias pro iniuria sibi facta potest agere actione iniuriarum, etiam patre praesente, si ipse pater non potuit agere, vt quia sit furiosus vel sit alto impedimento impeditus, ibid.

Filius quandoque est in potestate ob patris remissionem non potest agere de iniuria sibi facta, sed eo patris potestate soluto nihil prohibet, quin is agere possit de iniuria etiam a patre remissa, si modo id faciat intra tempus, quo non sit iniuria praescripta, et tunc dabitur actio non obstante patris remissione, dicit §. si filio familias, & ibi add. marg.

Filius familias non potest remittere iniuriam in praedictum patris, gloss. filio actio, ibid.

Filius familias quandoque datur actio iniuriarum pro iniuria sibi facta, etiam si pater eam remiserit, vt si patris persona vilis, & abiecta sit, filij vnde honesta, quo casu filio non praedictat patris remissio, d. §. si filio familias.

Filius familias pro iniuria sibi facta non potest agere, si procurator etiam generalis patris absens agere velit, secus si procurator agere negligat, aut colludat, d. l. sed si vnus, §. procuratorem.

Filius pro iniuria sibi facta si egerit actione iniuriarum parte absente, non potest pater reuerfus agere de iniuria nomine filij actione iniuriarum per filium intertata, aut suo nomine recte potest, d. l. sed si vnus, §. si filius familias, & ibi gl. parit.

Filius familias pro iniuria sibi facta datur actio iniuriarum, quoties nemo est, qui patris nomine egerit, & idem dicendum est, siue sit emancipatus, siue sit ex parte heres institutus, siue etiam exheredatus, siue paterne hereditate abstinerit, d. l. sed si vnus, §. si.

Filius vel seruus alicuius licet consentientem ludibrio habens, vt quia duris eum in popinam, vel quia eum alea ludere fecit, teneatur patri vel domino iniuriarum actione, si hoc fecit animo iniuriandi dominum, vel patrem, l. si quis seruum, §. eod.

Filius facta iniuria tam patri, quam ipsi filio competit actio iniuriarum, non tamen

men utriusque fiet eadem estimatio, cum possit propter filij dignitatem maior facta esse ipsi patri, quam patri, l. seruo, 30. eodem.
 pro filij iniuria pariter conuenitur actione iniuriarum procuratorem dans non intelligitur defendere filium, nisi procurator satisfecerit iudicatum solui, & ideo actio iniuriarum aduersus filium danda est, tanquam a patre non defendatur, l. si filij nomine, 36. cod.
 filio facta iniuria intelligitur facta ipsi patri, licet apud Labeonem, 15. §. pe. & ibi add. marg. cod.
 filij dignitas sicut dicitur gloria, & laus patris, cum vna sit persona, ita & filij iniuria patris est, & contra patris dedecus videtur & filij, gl. occasione, in §. generaliter, in auth. constitutio, quare dignit. Episcop. col. 6.

Reliqua verbo, Inuria, §. 10. 13. Patris, 24. 25.

132 **FILIVS** adoptatus in feudum non succedit, licet in quartam omnimodo patri adoptiuo succedat, c. 1. §. adoptiuus, & ibi gl. succedit, si de feudo defuncti contentio.

Filius impubes succedens vassallo non cogitur ipse, nec alius pro eo fidelitatem facere, nec potest ipse cogi prestatere seruitium personale, si tamen alius pro eo sponte faciat, admittit tamen per maiorem partem curiarum necessitate subicitur impubes, d. c. 1. §. si quis decesserit, & ibi glo. cogitur.

Filius non succedit patri in feudo, nec agnati vique ad tertium gradum, quandoque nec descendentes in infinitum, si vassallus feudo priuatur propter suum delictum, nisi filius id licite adquisitauerit a domino sibi gratiam faciente, non extantibus agnatis, c. 1. si vassallus feudo priuatur.

Ellorum conditio deterior est quam agnatorum in successione feudis, c. 1. & ibi gl. repudiare, an agnatus vel filius defuncti.

Filius vassalli non potest retinere feudum repudiata hereditate paterna ad hoc, ut non teneatur satisfacere creditoribus hereditariis, d. c. 1. & ibi gloss. aut utrumque.

Filius emphyteoticarj non potest retinere emphyteosim repudiata paterna hereditate, ad hoc, ut non teneatur creditoribus hereditariis, d. gl. aut utrumque, & ibi add. marg.

Filius succedit patri in feudo, nisi sit tale feudum, in quo nullus succedat, veluti in feudo marchie, ducatus, vel comitatus, vel alterius regalis dignitatis, de quo ab Imperatore fit inuestitura, c. 1. & ibi gl. 2. de natura successioneis feudis.
 Filius non succedit patri in feudo, de quo non fuit facta inuestitura, sed ita intravit pater in possessionem voluntate domini, quia in eo nullus succedit, ibid.

Filius non succedit patri in feudo, si successione illius feudi amittit propter culpam suam offendendo dominum in vita patris, & de illa offensa domino non satisfecerit, gl. 2. ibid.

Filius non succedit patri in feudo quando pater deliquit propter quid delictum amittit in feudum, quoniam & tunc filius etiam ab eo priuatur, ibidem.

Filius adoptiuus, vel naturalis non succedit patri in feudo, nisi legitime ex certa principis scientia, ut feudi successione accipere possit, d. gloss. 2. & ibi add. marg.

Filius naturalis, mutus, cecus, claudus, vel aliter imperfectus non succedit patri in feudo, si feudo per se vel per alium seruire non possit, d. c. 1. §. 2.

Filius non potest regulariter hereditatem patris absque feudo, propinquus autem recte potest, c. 1. §. 1. similiter, de capitaneo.

Filio vassalli militis dicens patrem suum inuestitum de pignore, & 30. ann. nomine feudi possidere, defertur infuandum, ut iuret cum duodecim sacramentalibus, forma ibi tradita, sed eo iurare nolente, defertur filio domini, qui si iurare recusat, cogitur filium militis inuestire, c. 1. de vfu Mediol.

Filius non succedit matri in feudo materno de rigore, nisi specialiter in inuestitura sit dictum, vel fuerit inuestitus, sed de acquirentia succedunt, si sint naturales & legitimi, secus si naturales tantum, & hoc obtinet in capitaneis, & in maioribus, & minoribus, valualioribus, c. 1. & ibi add. marg. an maritus succedat xxviii.

Reliqua verbo, Feudum, 7. vsque 10. 13. 14. Vassallus, 8.

133 **FILIORUM** causa sicut in successione ab intestato, ita & in successione contra testamentum est prior, quam causa parentum, exclusis tamen filiis parentis admittuntur, l. pater, 14. de inofficio.

Filius emancipatus, qui non poterat olim ex testamento venire ad successionem, nisi de iure pratorio per vnde liberi, potest tamen succedere ab intestato de iure ciuili sublati ab intestato differentia emancipationis, & patrie potestatis, gl. emancipatus, in l. Gallus, §. & quid si tantum, de liber. & postu. gloss. iunguntur, in l. i. ponas, 23. §. 1. de inofficio testam. l. 1. & ibi glo. si. C. vnde liberi.

Filius quod parentibus secundum suum votum succederent, natura ordinauit, gl. si. in l. Iulianus, 26. §. 1. si quis omnia causa.

Filius non capax, sicut mortuus, non obstat sequentibus in gradu, l. 1. §. quidam de bon. poss. contra tabul.

Filius a parentum successione certo iudicio remouendi sunt, l. sed sub conditione, 18. & ibi gl. 1. eodem.

Filius interdictum etiam suus heres excluditur, & præfertur ei filius, ut si pater post mortem suam perduellionis, & criminis maiestatis condemnatus sit, quo casu nec iura sepulcrorum habet eius filius, sed bene iura libertorum, l. 1. §. finis, & ibi gl. sepulcrorum, de suis & legiti.

Filius eius, qui minori delicto, quam maiestatis condemnatus est, & eius bona confiscata sunt, habent iura sepulcrorum, d. gl. sepulcrorum.

Filius quandoque apud hostes captus viuit, nepotes non succedunt, & si fuerit redemptus, non succedunt ante lutionem, sed si interim decesserit, cum videatur pristino statu recepto decessisse, obstat nepotibus, quomodo sit suus, d. l. 1. §. si filius, eod. tit.

Filius propter casum humanitus contingentem nepotes successione auia, vel legato defraudari periniquum est, l. 1. C. de his, qui ante apertas tab.

134 **FILIUM** non esse admittendum ad successionem matris contra S. C. Orficiatum si fuerit iudicatum ab eo, cui iudicandi ius fuit, vel transactum sit bona fide, vel gratuito pacto de non petendo, vel longissimo tempore lis sit sopita, tam iudicatum, quam transactio, vel lis ita sopita rata manent, l. 1. §. fin. ad Terryll.

Filius sui tam naturalis, quam adoptiuus defuncti excludunt matrem, bonorum vero possessiones etiam non fuit, ut emancipati, & quidem soli naturales & legitimi excludunt matrem, l. 2. §. ibi, eod.

Filius adoptiuus post emancipationem ita admittuntur, & excludunt matrem, si ex liberis naturalibus fuerint, vtpote nepos naturalis ab uno adoptivus, nam licet sit emancipatus, bonorum possessionem accipere, matri obstat, ibid.

Filius apud hostes donec redierit, vel quando nasci speratur, donec nascatur, perdet ius matris, id est, an succedat mater, d. l. 2. §. 6. verò, eod.

Filius filij tunc excludunt matrem, & ei obstant, cum ipsi hereditatem adierunt, non quando abstinuerunt, d. l. 2. §. sed si sint.

Filius vel excludat matrem a Terryllano, requiritur, quod vel adeat de iure ciuili, vel petat bonorum possessionem, d. l. 2. §. si quis ex liberis, & ibi gloss. agnoscitur.

Filius cum status controuersa pateretur, si Carbonianam solam accepit, cum hæc bonorum possessio tempore finitur, post tempus non nocet matri, & si impubes decessit, admittitur mater ad successionem, d. l. 2. §. si quis cum status.

Filius infans si per tutorem petita sit bonorum possessio, licet statim decesserit infans, matri obstat quomodo admittatur ex Terryllano, d. l. 2. §. si infans.

Filius omnibus etiam ex diuersis matrimoniiis natis, ac constitutis in aliena potestate, pertinet hereditas matris intestate mortui, l. 4. & penult. eodem.

Filius si decesserit ab intestato relicta liberis, illi liberi præferuntur matri, etiam si per adoptionem in familia relicti sint, acquissimum, ad Terryllan.

Filius si intestatus decesserit relicta matre, & fratre consanguineo, & forore quæritur naturaliter, vel per arrogationem, eadem iura seruauerunt in persona matris volentis succedere filio, quæ & natura lib. extracib. liberis, l. si quis, eodem.

Filius defuncti emancipatus si deliberet de bonorum possessione vnde liberi petenda, ius matris in suspensio est, l. in suspensio, eod.

Filius decessens intestatus si nec reliquerit postulum, vel filium in captiuitate hostium, vel filium domini, mater per Terryllan succedere ci, sed si reliquerit postulum, vel filium in captiuitate quando speratur nasci, vel est spes reuertendi, non succedit mater, nec interim est heres, licet de facto apprehenderit, l. si. ibi gl. eod.

Filius hereditatem parentum ad indicat ratio naturalis, quasi lex quardam tacita, veluti vocando eos ad debitam successionem, l. cum ratio, de bonis damnat. Filius suorum heredem non habent iure ciuili propter debitam ipsius successionem parentum, ibid.

Filius iudicio parentum non possunt summoueri a successione sibi debita, nisi certis de causis, ibid.

Filius eius, qui amittit libertatem, perdere debent eius bona, quæ haberent ab intestato, id est, hereditatem eius & libertas, non tamen perdunt ea, quæ abinde ipsi obueniunt, vel a natura, vel a lege, ut succedere inter se, vel agnatis aliis, l. 3. de interdictis & re leg.

Filius catholicus hereticorum ad parentum successionem de iure codicis vocatur ex testamento, vel ab intestato, & possunt petere alimenta, & dotes, ac donationes propter nuptias a parentibus hereticis, sed est contra filij heretici non vocatur ad successionem, l. cognouimus, 10. C. de hereticis.

Filius hereticorum orthodoxi succedunt parentibus hereticis etiam in portione pertinet ad alterum fratrem suum, donec ipse conuertatur, & ipso conuerso restituit cum sine fructibus, auth. item de Nestorianis, C. de hereticis, d. ceterum, in §. si quis de prædictis, in auth. ut cum de appellat. cognof.

Filius hereticorum etiam orthodoxi de iure nonsumunt ad successionem parentum, sed sicut, sicut in crimine læsæ maiestatis, auth. Gazaros, C. de hæret.

Filius, qui viuentem patrem passum fuit vendere ad pretium participandum, patri vel serui non debent succedere, gl. 1. in l. fratri, 10. C. de transactio.

Filius loco patris succedit lege Velleia, cum pater viuo auo decessit, gl. ex lege Velleia, in l. si quis filium, 34. C. de inofficio.

Filius vendicare poterit domum venditam a matre, si filius matri non succedit, si tamen successit pro qua portione hereditas ad eum peruenit, exceptione doli mali repellitur, l. cum a matre, C. de reuoc. donat.

Filius legitimatus per oblationem curia decessit ab intestato, succedunt eius filij legitimi, vel alij descendentes portione quarta curia danda, si dicti liberi non sint curiales, communium, §. sed si quidam, C. de naturalibus liber.

Filius, filius, & nepes, vel neptis ex altero filio ad successionem aui pariter vocantur, secus vero ad successionem liberis filij, gl. 1. in l. 2. C. si in fraud. patroni.

Filius ad hereditatem matris iure ciuili per Oficianum si velint succedere, habent vnde legitimi, si prout cognati, habent vnde cognati, gl. 1. in l. 1. C. quando non peruenit partes.

Filius emancipatus ad successionem patris iure ciuili per legem 12. tabul. non vocatur, filij vero in potestate perpetuo admittuntur, quia sunt sui necessarii heredes, ibid.

Filius tam masculi, quam femine cum sine defectu ab intestato succederent, circa dispositionem tamen testamentariam inæqualia iura olim recipiebant, l. 4. C. de liber. præteriti.

Filius masculi, & femine vocati sicut in successione parentum, quæ ab intestato defertur, aqua lance voluntur, ita & in scriptura testamentorum filii debent honorari, d. l. 4.

Filius in potestate hereditas paterna ipso iure videtur quæri per mortem patris, gl. hereditas, & ibi add. in l. si infans, 18. C. de iure delib.

Filius est proximus agnatus ad successionem, intellige non facto testamento, vel facto, sed non adita hereditate, gl. pen. in auth. hoc amplius, C. de fideicommissis.

Filius etiam postumus in successione præfertur sorori defuncti, l. 4. C. de suis & legiti.

Filius adoptiuus admittitur ad successionem cum filiis legitimis & naturalibus adoptiui patris, tam natis ante adoptionem, quam post, l. si te patens, & ibi glo. 1. C. eod.

Filius vel filia ipso iure succedunt patri vel matri ab intestato exclusa auia, l. pen. C. eod.

Filius etiam vulgo quæsi ab matris legitimam hereditatem admittitur, nisi mater sit illius, cui non succedat (purum cum legitimis, sed bene naturales cum legitimis, l. 1. §. 1. & ibi gl. ad matris, ad Terryllian). Filius etiam in servitute quæsi interduz matri intestatæ succedit, veluti si post mortem fideicommissaria libertatis matri suæ factam natus sit, ibi. Filius post manumissionem natus licet in servitute conceptus, & etiam filius apud hostes conceptus, & ex captivo procreatus, si postea cum ea redit, quasi vulgo conceptus succedit matri intestatæ, ibid.

Filio, qui mortis matris tempore fuit cuius Romanus non defertur legitima maritis hereditas, si ante aditam hereditatem in servitutem deducatur, etiam si postea liber factus sit, nisi servitus penæ effectus beneficio principis sit restitutus, d. l. 1. §. filio.

44 Filius arrogatus actione vili Calvisiana poterit renocare alienata à patre in fraudem legitimæ, gl. fi. in l. 2. C. si in fraudem patris.

Filius heres in quarta debita iure naturæ non præiudicat sibi quoad legata, licet inuentarium non fecerit, gl. fi. in l. 1. C. de iure delib.

Filius ergo heres, & dicitur suus, & necessarius, quod verum est, quantum ad nomen, non quantum ad commodum, vel incommodum, gl. 2. in l. 1. C. si minor ab heredi, glo. teneatur, in l. necessarius, 57. de acquir. heredit. gl. quale est, in add. marg. in §. primum, in auth. de hered. & Falcid. col. 4.

Filius in potestate succedens patri ex testamento vel ab intestato non dicitur novum dominium acquirere, sed illud, quod habebat in vita patris, continuare, & acquirere dicitur solam novam administrationem, licet possit exheredari, in suis, de libe. & post. & gloss. existimantur, in §. sui, Inst. de hered. qualitate.

Filius in potestate, licet non sint heredes instituti, domini tamen bonorum paternorum sunt venientes ab intestato, ibid.

Filius non suus domini, sed propter spem, quam habent ad paternam hereditatem, dicitur quasi domini, gl. 2. in l. 1. C. de pactis.

Filio præsumitur pertinere dominum rei, quæ ad patrem vel matrem pertinebat illo, vel illa mortua, gl. 1. in l. 1. C. de exhered.

Filius in bonis patris præfertur Deo, unde Augustinus, qui vult Deum institueret, & filium exheredare, alium querat pro consilio, vel qui recipiat non Augustinum, gl. sepius, in l. 1. Papinianus, in §. si Imperator, de inofficio testat.

Filius emancipatus adoptatus potest venire ad bona patris naturalis per vnde cognati, gl. datus, in l. 2. quod cum eo, qui in aliena.

Filius in vita patris dicitur quodammodo dominus bonorum paternorum, l. in suis, de libe. & post.

Filius emancipatus de iure civili repellitur à successione patris intestati, & admittitur ex eo nepos, qui remansit in potestate aui, de iure tamen prætorio soli filii emancipati admittuntur, non nepotes, sed per edictum de copungendis cum emancipatis liberis admittitur nepos, simul cum patre, vel fratre patris, sed hodie hoc locum non habet, cum sit subacta differentia omnis, quæ fiebat occasione emancipationis, gl. succedit, in §. sui, Inst. de hered. qualitate.

Reliqua verbo, Mater, 5. usque 10. Patris, 2. 3. 4.

Pater, 28. usque 31.

145 Filius ad hoc ut sit suus, & necessarius fratri ex substitutione pupillari, non est necessarius, quod actualiter sit suus, & necessarius patris, sed iusticiæ potentia, l. si placeat, 104. si quos, de vulg.

Filius suus, qui repudiavit hereditatem paternam, potest premere adire intra triennium computandum à tempore repudiationis, si est maior, sed minor, intra triennium computandum à tempore vltimi anni, l. si quis suus, & ibi gl. de iure delib.

Filius existens in potestate efficitur de iure civilis suus, & necessarius, & statim tenetur creditoribus quantum ad nomen, sed quantum ad commodum vel incommodum non est heres, nisi se immisceat, & cum beneficio prætoris potest se abstinere, §. gl. teneatur, in l. necessarius, 57. de acquir. heredit.

Filius conceptus, & natus ex ancilla, quæ moram passa est in fideicommissaria libertate, ingenuus, ac suus dicitur nasci patri, l. 1. §. 1. de suis & legit.

Filius servus, qui moram libertatis patitur, dicitur nasci ei suus, & liber, & non dicitur nasci servus, cum libertatis moram patiatur, ibi.

Filius si suus heres esse desinit, in eius partem succedunt omnes nepotes, nepotæque ex eo nati, qui in potestate sunt, d. l. 1. §. si filius.

Filius desinit esse suus heres, si capitis diminutione maxima, vel media exierit de potestate, ibid.

Filius furiosus si sit filii iuris tempore mortis paternæ patri decedenti ab intestato non est suus heres, secus vero quando sit filius post eius mortem, gl. sui iuris, in l. cum furiosus, §. 1. C. de curator. furios.

Filius dicitur non suus, quia desinit esse in potestate, §. emancipati, Inst. de heredit. quæ ab intestat.

Filius captus ab hostibus, & ibi mortuus fingitur retrò mortuus in vita testatoris, & tunc nepos prætoris rumpit testamentum, quia tunc ex fictione legis Cornelie est suus aut j. l. si quis postumus, 4. §. si filium, & ibi gl. testamentum, de libe. & postu.

Filius si captus sit ab hostibus viuentis patris & post mortem patris decessit, fingitur desisse esse suus patre viuentis, & ideo nepos substitutus ex secundo capite legis Velleie admittitur ex substitutione, nec rumpit testamentum, l. Gallus, §. videndum, de libe. & post.

Filius captus ab hostibus reuerfus recuperat iure postliminii iura filiationis, vt succedere possit patri, & agnatis, l. apud hostes, 9. de captivis.

Filiusfamilias transfuga non potest reuerti postliminio, viuo patre, l. postliminium, 19. §. filius, eod.

Reliqua verbo, Necessarius.

146 Filiusfamilias habet heredem hodie, gl. similiter, in §. venient, in auth. de nuptiis, col. 4. & auth. in successione, C. de suis & legit.

Filiusfamilias hodie descendente habet heredem ab intestato in bonis, quæ patris, non acquiruntur, vt sunt castrensis, vel quasi, item aduenticia ratione proprietatis, viusfructus tamen aduentitiorum patri, dum viue seruat, licet filius decedat, §. 1. & ibi gl. adquiruntur, in auth. de heredit. ab intestato, col. 9. gl. effectum, in l. 2. famul. c. ciscund.

Filiusfamilias nec hodie habet heredem ab intestato decedens in bonis profectis, gl. parentibus, ibid.

Filiusfamilias secundum leges Digestorum non habet heredem, gl. 1. in l. vt heredi, de pactis, & gl. fi. in l. 1. C. ad Terryllian.

Filiusfamilias etiam non miles hodie habet heredem ab intestato, sed filiusfamilias miles etiam ex testamento potest habere, l. filiusfamilias, 34. & ibi gl. 1. de peticione heredi.

Filiusfamilias in castrensi vel quasi olim non habebat heredem intestato, sed hodie sic gl. 1. in l. 2. ad Macedon.

Filiusfamilias non potest habere heredem, nisi paterfamilias, id est, sui iuris factus decesserit, gl. fi. paterfamilias in l. sed Iulianus, §. quanquam, eod.

Filiusfamilias hodie semper succeditur etiam in aduentitiis, gl. successionem, in l. 1. fi. à parente fuerit manumif.

Filiusfamilias ab intestato non habebat heredem, nisi in duobus casibus, sed hodie iure authenticorum in omnibus habet heredem, gl. 1. in l. 2. de castrensi pecul. gl. quasi, in l. 3. §. Pompeius, de minor.

Filiusfamilias miles factus testamento si heredem faciat aliquem, heres ex eius persona restituit potest, l. non solum, & ibi gl. filiusfamilias de testat. in integrum.

Filiusfamilias miles si non facit testamentum, non habet heredem, pater tamen eius ex ipsius persona potest restitui in contractibus super castrensiibus sine voluntate patris celebratis à filiofamilias in quibus erat deceptus, secus si voluntate patris contrahens fuisset deceptus, nam tunc pater non restituitur, ibid.

Reliqua verbo, Heredi, 63. 64.

Filiusfamilias potest testari tantum de bonis castrensiibus vel quasi, sed non de aliis, glo. dispo. in add. marg. in §. 1. in auth. vt liceat matri & auie.

Filiusfamilias non potest testari quantum ad proprietatem de bonis aduentitiis, in quibus quaeritur viusfructus patri, nec potest testari de bonis, in quibus non quaeritur viusfructus patri, d. §. 1. & ibi gl. dispo.

Filiusfamilias de peculio castrensi vel quasi, etiam milita missus, id est, veteranus etiam patri in iure potest testari, in principio Inst. quib. non est permiffum facere testat.

Filiusfamilias potest testari ad causas pias, gl. nihil magis, in add. ibid.

Filiusfamilias etiam patre permittente, non potest testari de aduentitiis illis, in quibus patri nõ quaeritur viusfructus, nisi ad pias causas, gl. pe. & ibi add. marg. in §. 1. Inst. de milit. testa. gl. duntaxat, & ibi add. marg. in l. fi. vbi autem, C. de bonis, quæ liberis.

Filiusfamilias miles in expeditione iure militari, id est, vt alius miles, potest testari de castrensi. sed domi reuerfus, ac extra expeditionem debet testari iure communi, scilicet quoad solemnitates, §. illis autem, & ibi gl. iure communi, & §. fi. & ibi gl. Inst. eod.

Filiusfamilias si restituitur de aliis, quam castrensiibus, vel quasi, inutile est testamentum, licet suæ potestatis factus decesserit, §. præter hos, Inst. quib. non est permiffum facere test.

Filiusfamilias potest testari de castrensi vel quasi, item potest agere contra patrem, & etiam potest conueniri, gl. 1. in l. 2. ad Macedon. & gl. 1. in l. si filiusfamilias 19. de testat. & l. servum filij, 44. de legat. 2. l. 1. §. hoc autem, & ibi gl. testat. ad Trebell. gl. fi. modo, & gl. quasi, in l. 3. §. datus, de bonorum poss. d. l. 1. §. servus, 18. de stipul. feruorum, l. fi. C. de inofficio testat. glo. duntaxat, in l. fi. vbi autem, C. de bonis, quæ liberis, l. filiusfamilias 34. de petic. heredi.

Filiusfamilias habet testamenti faciendi potestatem, quia recipere potest, sed non actuum, quia facere testamentum non potest, gl. 1. in l. 4. de test.

Filiusfamilias etiam patre permittente, testari non potest, nisi de castrensiibus vel quasi, l. qui in potestate, & ibi glo. nihilo, eod. & l. 1. §. sed & fi. & ibi gl. dicitur, de tab. exhibitis, & in principio Inst. quibus non est permiffum facere testat.

Filiusfamilias in aduentitiis, etiam in casibus, in quibus patri non quaeritur viusfructus, non potest testari, d. gl. nihilo, & l. 1. §. hoc autem, & ibi gl. testat. ad Trebell. & gl. 2. & ibi add. marg. & gl. fi. in add. in l. pen. C. qui testatam. facere possunt.

Filiusfamilias etiam patre permittente, testari non potest, sed bene donare causa mortis, quia donatio causa mortis magis dicitur contractus, quam vltima voluntas, & vltima voluntas non debet pendere ex alieno arbitrio, & ideo filiusfamilias non potest testari etiam patre permittente, ne videatur pendere ex permissione patris, quod secus est in contractibus, d. gl. nihilo, & ibi add. marg. in l. 4. de testat. & gl. fi. in l. 3. C. qui testat. facere, & l. tam is, qui, 2. §. si de mort. caus. donat.

Filiusfamilias non potest testari, quia in alterius potestate legitima permanceat, nec dominia rerum plenè habet, glo. 2. in l. qui à lacronibus, 1. §. eod. & glo. pen. in l. heres instituitur, 32. de acquir. hered. & l. 3. C. qui testat. facere poss.

Filiusfamilias servus alienus, & servus licet non possit testari, possunt tamen ex testamento sibi, vel aliis acquirere, l. filiusfamilias 16. de testat.

Filiusfamilias licet sit intestabilis, tamen potest esse testis rati in testamento, quam in aliis, gl. fi. in l. cum lege, eod.

Filiusfamilias si intestatus decesserit, eius pater iure peculij occupat etiam castrensiâ bonâ, gl. fi. modo, & gl. quasi, in l. 3. §. datus, de bonor. possit.

Filiusfamilias miles scilicet potest testari libere quælibetque velit, etiam omnia solemnitate iuris de castrensi vel quasi, & donare causa mortis de illis potest sine consensu patris, & sine aliis solemnitatibus, quæ in aliis donantibus exiguntur, l. Marcellus, & ibi glo. etiam, de donat. causâ mortis.

Filiusfamilias etiam patre permittente non potest legare, quia legata in testamento relinquuntur, quod non debet ex alieno arbitrio pendere, gl. patris, in l. tam is, qui, 2. §. fi. eod.

Filiusfamilias si restituitur, dicitur, si non valeat iure testamenti, valeat iure codicillorum, & donationis causa mortis, non valeat, nec vt donatio causa mortis, d. §. fi. in add. marg.

Filiusfamilias hodie non potest codicillari nec legare etiam patre consentiente, quia licet sit diminuta solemnitas quoad nomen, non testum, & voluntas testam.

solennitatem, non tamen in solennitate personarum condentis victimam voluntatem est aliquid diminutum, gl. parisi, ibidem.

iusfamilias, sicut in castrensi peculio habet duplex privilegium, ita & in quasi castrensi, quia potest de eis testari: item eius testamentum non subiacet querelæ, nisi sit effectus sui iuris, quæ tunc definit esse peculium, d. l. C. de inoff. testat. & l. si. C. qui test. facere.

iusfamilias non potest testari de bonis aduentitiis, vel profectitiis, gl. 4. ibi, & l. pen. & ibi gl. 4. C. qui testam. facere.

iusfamilias testamentum factum de castrensi vel quasi hodie potest impugnari per querelam, gl. si. in add. in l. si. C. qui testam. facere poss.

iusfamilias non potest testari, nisi de castrensi, vel quasi, & detrahit patrem, Falcidiam de legatis relictis in testamento filij, gl. 1. in auth. in testamento, C. ad Tertul.

iusfamilias miles potest facere testamentum, & habere successores ex testamento, sed ab intestato non habet successorem, l. si filiusfamilias 31. & ibi gl. ante teneri, de religiof.

iusfamilias miles potest testamentum facere iure singulari, sed filiusfamilias veteranus potest testamentum facere iure communi, l. si filiusfamilias 114. & ibi gl. potest, de leg. 1.

iusfamilias miles, vel veteranus licet sine testamento decessat, potest in codicillis relinquere fideicommissum a patre, qui debet eius bona habere, d. l. si filiusfamilias, ibi gl. 1.

ius in potestate constitutus secundum iura Digestorum non, poterat facere testamentum, & ideo non erat necessaria contra tabulas, gl. in rub. si a parente quis manumiss.

ius in potestate etiam olim poterat facere testamentum de castrensi vel quasi, & poterat ante hereditas, & tunc cessat contra tab. & querelam, hodie autem in quasi castrensi habet locum querelam, & contra tab. si autem non adiret hereditas, pater omnia occupat iure peculij, §. ibi.

iusfamilias testamentum iure Digestorum & Codicis non subiacet querelæ, sed bene iure nouissimo, §. iure tamen, & ibi add. in illis autem, reprobo, gl. si. add. ibi in §. si aut. de militat. testam.

Apud quoque, Testamentum, 13. Testari, 1. 2.

FILIVS, & is, qui in vero est, si in iusticiam, hereditas diuiditur in quatuor partes, vnam quantam habet filius, & tres reliquantur ventri, & si non tres, sed pauciores nascuntur, residuum filio pro rata adscribitur plures, quam tres, decrescit pro ea parte, ex qua heres factus est, l. antiqui, cum l. seq. si pars hereditas, & is, qui in vero esse existimatur, cum verè nullus sit in vero si sit institutus, quoad scientiam nostram filius est heres pro quarta, sed quoad veritatem prout res est, est heres, ex ass. gl. in d. l. si antiqui, & l. illud, cod.

ius in potestate & is, qui in vero esse existimatur, cum verè nullus esset ab intestato, interitem filius dicitur heres ex ass. quoad rei veritatem, non sic in filio emancipato, vel alio extraneo agnato, vel cognato, qui ipsi adquiritur, vel adire non possunt, §. ibi pater autem, d. l. illud, & ibi gl. filium.

ius emancipatus, & is, qui in vero esse existimatur, cum nullus esset, si sit institutus testamentum, filius interitem, sicut quilibet alius, est heres ex ass. quoad rei veritatem, ibi.

ius quatuor institutus si mater, quæ erat prægnans, decessit, postquam filia sibi nata fuit, filia æqualiter succedet cum quatuor filiis, & sumptus pro rata sustinet, l. forori, cod.

ius heres scriptus ab eo, qui post testamentum factum ab hostib. captus est, & ibi decessit, motus de iure ciuili obligatur hereditariæ, quamvis filius heres esse diei non possit, qui in potestate morientis non fuit, l. lege Cornelia, 21. de testam.

ius quando institutus esse in solidum, vel pro parte in primo gradu, licet a sequenti gradu sit præteritus, testamentum per hoc non rumpitur, l. si postumus, §. quod vulgo, de liber. & post.

ius substitutus, & sic in secundo gradu institutus debet a primo gradu exheredari, alioquin primus gradus nullus est, gl. exheredari, ibi.

ius prout institutus ante immisionem si decessat postum præterito non nato, nepos vulgariter substituitur, & auo & patri erit filius heres, si verò filius filio institutus, neque substituitur, neque coheredem habeat, tunc defuncto testamento in mortuo articulo deferretur hereditas filio filio ab intestato, sicut si fuisset institutus sub conditione potestatis, & ea non impleta decessisset, l. si filius, 16. & ibi gl. 6. de liber. & postum.

iliorum institutio generaliter facta non comprehendit filium, quem testator credebat decessit, unde ille solus tanquam præteritus potest dicere testamentum nullum, §. gl. 3. in l. Titius, 1. cod.

ilio hereditatem relinquere non est satis, sed necesse est eum filium heredem instituisse, quia si titulus est honorabilior, & propter ius adscribendi, & iura, quæ habet directa velitor, qui sua manu omnia capiat, l. postumorum, in add. marg. de inuito rupto.

ius tres habens si dixit, filij mei heredes sunt, & postea Publius filius meus exheres esto, instituit tantum duo filij dicuntur sub indefinita dictione filij, l. cum in testamento, 37. §. si de hered. inst.

ius tantum duos habens si ita dixit, filij mei heredes sunt, & postea Publius filius meus exheres esto, solus vnus filius heres erit, exclusio Publio filio, glo. pe. ibi.

ius si substitutus ei, a quo est præteritus, hereditatem habebit ex testamento, quia a substitutione incipit valere testamentum, l. si filius substitutus, 75. cod.

ius a patre institutus, & fratri pupillariter substitutus potest paternam hereditatem repudiare, & pupillarem amplecti, & non teneat ad legata, nisi quæ relictæ sunt in tabulis pupillaribus, habita ratione Falcidiæ, in qua non impuntur bona paternæ, sed solius impuberis, l. si filius, qui, 12. de vulgari.

ius si simpliciter instituit quis, & si moreretur, substituit Titium, ultimo morienti videtur substituit Titius, gl. 1. in l. si pater, §. cod.

ius inuicem instituto, siue dicat testator inuicem substituto, videtur eos instituisse, & substitui etiam videtur, ibi.

ius si sit institutus in primo gradu, sequentes etiam gradus valent, licet ab eis præteritis, sed si a primo præteritis, a secundo substitutus sit, primo substitutus sequens valet, & ceteri, qui cum sequuntur, gl. momenti, in l. ex facto, 43. §. Lucius, cod.

ius naturalis tantum existit legitimo, & naturali potest iure Digestorum institui a patre, & etiam substitui alteri heredi, licet hodie iure authentice summatum sit, gl. primum, in l. Lucius, 45. cod.

Filij ante damnationem patris ex iustis nuptiis concepti, sed nati post, accipiunt partem dimidiam bonorum patris damnari, & eam retinent, l. 1. & l. cum ratione de bonis damn.

Filius, cuius pater damnatus tantum bonorum partem amittit, non facit partem in illa, & nihil accipit, ibi.

Filiusfamilias potest codicillis grauare patrem, l. si filiusfamilias 18. ad legem Falcidiam.

Filius fauore liberatis, eo ipso, quod est filius, & heres patris, ac si statim sit im- 13a misisset, gl. teneantur, in l. successarii, §. de adq. hered.

Filius in his, quæ adqueantur sibi in filio, non est necesse quod sit heres patris, l. si post mortem, 68. in principio, de legat. 1.

Filius heres institutus in solidum totam dotem vxoris suæ, & ut ælium deducit, §. pro parte sit heres, deducit pro parte, l. si dos fecero, 85. ad legem Falcidiam.

Filij præteriti an debeant institui, vel non, inspicitur tamen tempus mortis, sed quando sunt instituti, inspicitur tempus testamenti, mortis, & aditionis, gl. mortis, in l. §. liberi, de bono poss. contra tabul.

Filius si sit institutus ex minima parte, sed non in filio, nihilominus etiam si proberur non filius, habet eam partem, in qua institutus est, gl. hereditatem, in l. §. si quis, ad Carbonian.

Filij, quid sint heredes patris, non est necesse in his, quæ descendunt in filios, ut filios, l. quodcumque, 4. §. 5. p. ver. licet heres, de verb. oblig.

Filius institutus heres in vna re, quæ continet debitum naturæ, aliis heredit. vniuersaliter relictis, loco heredis non est, sed legatarij, & ideo vendicare non prohibetur, gl. si in l. cum a matre, C. de rei vend.

Filius institutus si succedat patri indebito bonorum subsidio, scilicet tertio, repellitur pro tertio a vendicando rem alienatam a patre, & agit contra alios heredes quasi eo tunc, quod sibi derelictum est, habet debitum naturæ, ibi.

Filius institutus in dimidia bonorum parte repellitur pro dimidia fundi a vendicando fundum suum a patre alienatum, licet hereditas dimidia non habeat pretium dimidia fundi, & ad debitum naturæ ager contra heredes, ibi.

Filius, vel descendens ipso iure est heres, & potest retinere, vel dimittere hereditatem, si vulgo iure prætorio, sed de iure ciuili non potest, gl. 3. in l. 1. C. de his, qui ante apertas tabul.

Filius non potest euicere rem, quam pater vendidit, cuius ipse est heres, l. siue possessio, 14. de euictio.

Filius legitimus non habens, neque aliquæ ascendentiū potest heredes scribere 13 re filios naturales etiam in 12. vncias, & diuidere inter eos quomodocumque voluerit, & per donationes, aut simplices, aut antenuptiales, aut per dotem, aut per quemlibet modum legitimum suas substantias in illos transponere, sed si habent aliquos ascendentiū, debet eis relinquere legitimam, id est, tertiam, sed reliquam potest relinquere filiis naturalibus, ne igitur, in auth. quibus mod. naturales est. l. i. co. 6.

Filius nascitur institutus non rumpit testamentum, gl. in præpitijs, in auth. de sanctiss. Episcopis, co. 9.

Filius in potestate debet institui, aut nominatim exheredari a patre, alioquin si eam præterierit, testamentum non valet, etiam si viuo pater filius præteritus mortuus sit, in principio Inst. de exhered. liberorum.

Filij emancipati, olim de iure ciuili non erat necesse, quod insisteretur, vel exheredarentur, sed bene de iure prætorio, quo iure masculi nominatim, feminæ autem etiam inter ceteros exheredari debebant, aliis dabatur eis bona possid. pro contra tab. l. emancipatos, Inst. ibi.

Filius institutus in solidum, vel exheredatus non est hodie differentia in effectu inter masculos, & feminas, & ceteros descendentes postumum, vel iam natos suos, vel emancipatos, §. nostra verb. Inst. eodem.

Filius emancipatus heres institutus a patre dicitur heres extraneus, §. ceteri, Inst. de heredum qualita.

Filius a matre institutus dicitur heres extraneus, ibi.

Filiusfamilias heres institutus cum alijs, quod in tem patris verum est, & si de peculio verum sit, omne illud detrahet, & ante alios coheredes capere potest, l. si filia, 20. §. 1. famul. ercisc.

Filiusfamilias heres institutus cum alijs, vel etiam exheredatus, dotem vxoris suæ, aut vxoris filij sui percipit, id est, ante alios de hereditate capere potest, ibi.

Filiusfamilias iussu patris obligatus, si cum alijs sit institutus heres abducet hoc debitum, & ante alios coheredes capere potest illud de hereditate, ibi.

Filiusfamilias institutus statim post mortem testatoris est heres, nisi sub conditione potestatis instituitur, l. 1. §. prætermittitur, & ibi gl. quidquam, si quis omnia causa.

Filius duob. cum filia æqualiter institutus si quis legatitium vsumfructum omnium bonorum, quoad ipsa viueret, ita quod post obitum eius, aut ad liberos suos, aut ad eum, qui ex his viueret, pertineat, si filij post aditam hereditatem decesserint matre mortua, superflua sola filia habebit totum vsumfructum, licet heredes filiorum habeant beffa proprietatem, l. generali, §. 2. de vsumfruct. lega.

Filius emancipatus a patre dicantur si se scripserit heredem in testamento patris, de æquitate a porta legis Corneliæ excutatur, quia & si non scripserit patri erat successurus, & perinde haberetur, ac si pater manu sua scripserit, l. 1. C. de his, qui sibi ascribunt in testa.

Reliqua verbo, Pater, 12. §. que 31. Prælegatum, Testator, 17. Institutio.

6. Filius 6. Heres, 30. §. que 35.

FILIVS sub conditione institutus sit tempore existentis conditionis fuerit 14 arrogatus, non efficitur suus heres patris, l. sub conditione, de liber. & post.

Filius

Filius sub conditione instituitur si ingreditur monasterium etiam ante existentiam conditionis, habet omnia iura fuitatis, & sic hereditatem patris non aditam transmittit ad monasterium ex potentia fuitatis, d. l. sub conditione, in add. marg.

Filius sub conditione instituitur, vt suus, & necessarius dicatur patri, requiritur, quod tempore mortis sit in potestate patris, & quid non sit in potestate alterius tempore existentis conditionis, d. l. sub conditione, & ibi gl. fi.

Filius in potestate non potest institui sub omni conditione, sed tantum sub conditione potestativa, l. 4. de hered. instit. & gl. 1. in l. Lucius, 83. de conditio. & demon. & gl. 1. in l. postuma, de liber. & postum. & l. 4. & ibi gl. 1. C. de instit. & subtit. gl. potestate, in l. filius, qui 15. de condit. instit.

Filius emancipatus potest sub quacunque conditione institui, vt & filius a maritimo autem non potest, quia pendente conditione inueniret se prateritum, & ideo testamentum esset nullum, quare ratio ad emancipatos non potest adaptari, l. 4. in add. marg. de hered. instit. gl. 1. in l. si quis testamentum, 1. de condit. instit. l. 4. & ibi gl. C. de instit. & subtit.

Filius in potestate instituitur sub conditione, si in Capitolium intra 30. dies accenderit, si non parcat conditioni substitutus, admittitur excludo filio, l. sed & si de hered. instituen.

Filius positi in conditione non censetur positi in dispositione, sed ab intestato veniant, & quasi tacitam voluntatem habere videntur, & substitutos excludunt, l. 1. Lucius, 83. & ibi gl. fi. cod.

Filius institutus sub conditione, si vult, potest repudiare ante impletam conditionem, l. gl. fi. in l. iam dubitari, 36. cod.

Filius positi in conditione non intelliguntur instituti, sed dicuntur prateriti, l. 1. si quis cum, 16. §. fi. & ibi gl. pe. de vulgari.

Filius si sit institutus sub conditione, si Titium adoptauerit, si non adoptauerit, exheres esto, valet institutio, si Titius nolit se ad arrogandum dare, quasi expleta conditione, l. si quis testamentum, 1. de conditio. instituit.

Filius emancipatus potest institui sub conditione, & valet testamentum, in quo sub conditione est institutus, habet tamen contra tab. quali non sit institutus, gl. 1. in l. Lucius, 81. de cond. & demon.

155 Filius institutus sub conditione, si se filium probauerit, non intelligitur institutus sub conditione potestativa, & ideo testamentum nullius est momenti, d. l. Lucius.

Filius etiam sub conditione impossibili instituitur potest testamentum approbare, l. 3. §. pe. in add. marg. de bon. poss. contra tabul.

Filius heres institutus sub conditione, si pater emancipauerit, si non sit emancipatus a patre, filius debet adire iudicem, a quo datur curator hereditati, cui restitutio fieri debet, gl. fi. in l. filius, 25. C. de inoffic. testam.

Filius si sit institutus sub conditione, si a patre emancipetur, pater non emancipante potest fieri restitutio hereditatis quandoque ipsi filio manenti etiam in potestate, ibid.

Filius potest institui a matre sub conditione emancipationis, & sic mater poterit pueri odium patris, & iuri filij sui non nocere, l. si quis in suo testamento, 33. §. fi. C. cod.

Filius in potestate ultra mare existens si sit institutus sub conditione, si in provinciam redeat, non valet institutio, & hereditas ab intestato potest deferri, 4. C. de instit. & subtit.

Filius institutus sub conditione, si emancipetur intra certum tempus, & iam erat elapsum, cum adiret ab intestato, ex testamento succedere non potest, gl. fi. in l. antequam, 8. C. communis de success.

Filius familias minor si sit institutus sub conditione, si a patre intra certum tempus emancipetur, illudque sit elapsum patre ignorante, neque filio certiorante pariter cum posset, pater si fuerit paratus emancipare, restituitur filius minor, secus si non fuerit paratus, l. 3. §. & fi. heres, & ibi gl. emancipasset, de minorib.

Filius familias potest institui sub conditione si a patre emancipetur, l. fi. & ibi gl. 1. de petitione heredit.

Filius sub conditione potestativa, casuali, vel mixta potest heres institui, & valet testamentum, si in eius defectum sit exheredatus, alias statim ipso iure est nullum, & hereditas ab intestato potest adiri, gl. 1. in l. sub conditione, de liber. & postum. l. 4. & ibi gl. 1. C. de instit. & subtit. gl. conditionem, in l. 4. de hered. instit. gl. 1. in l. si quis testamentum, 1. de condit. instit. gl. institui, in l. 1. de bon. poss. contra tabulas.

Filius institutus sub conditione, si pater emancipauerit, videtur impleta conditio quocunque modo fiat ius iuris, gl. 2. in l. filius matrem, 25. C. de inoffic. testam.

156 Filius in potestate sub conditione non potestativa instituitur, & in eius defectum exheredatus pendente vtraque conditione moriens suus ab intestato efficitur & filio pro parte instituto, potest dari coheres post mortem, l. filius a patre, 28. de liber. & postum.

Filius in potestate si sit institutus sub conditione casuali vel mixta, testamentum est nullum, & succedit ab intestato, hodie tamen reiecta conditio valet testamentum vsque ad legitimam, l. Doctor. reprob. gl. constat, in l. 4. de hered. instit. & gl. 1. & 2. in l. 4. C. de instit. & subtit.

Filius in potestate institutus sub conditione mixta habet duas vias, potest enim non parere conditioni, & sic dicere nullum testamentum, vel si velit parere, tunc eo adimplere conditionem esse heres, & admittitur etiam coheres, hodie vero in casu, quo non paruit, reiecta conditio valet testamentum nihilominus vsque ad legitimam, d. gl. constat, & gl. faceret, ibid.

Filius in potestate institutus sub conditione casuali vel mixta succedit ab intestato, & quod testamentum erat nullum ipso iure, l. gl. fi. in d. l. 4. C. de instit. & subtit.

Filius in potestate institutus sub conditione casuali vel mixta succedit ex testamento de iure civilis, si vult approbare testamentum, cum suo favore dicatur nullum testamentum, ibid.

Filius in potestate potest institui sub conditione mixta dato, quo in eius defectum non exheredetur, l. si quis heredem, 7. C. de instit. & subtit.

Filius sub conditione potestativa potest institui, & in defectum eius exheredat-

tur, alias non valeret testamentum, gl. sub conditione, in l. si marito, 31. §. pe. fol. mar. & gl. leuissima, in l. si eius pupilli, §. 1. ad Tre.

Filius in potestate sub conditione potestativa instituitur si conditioni non paruerit, excluditur ab hereditate, & coheres potest statim adire, non expectato quod impleat conditionem, l. 4. & ibi gl. que sententia, & gl. parcat, de hered. instit.

Filius in potestate sub conditione potestativa instituitur, si conditioni non paruerit, facit partem taceat ab intestato, si substitutus vel coheredem non habet, gl. que sententia, ibi. & gl. in l. fi. cod.

Filius in potestate potest institui sub conditione possibili, & honesta. gl. constat, in d. l. 4.

Filius in potestate si sit institutus sub conditione potestativa, que non potest impleri vltimo vitæ spiritu filij, veluti si ascenderit in Capitolium, & eidem sint substituti nepotes ex eo, ante impletam conditionem locus est substituti, & venientibus ab intestato ipso viuo, secus si sub ea conditione, que vltimo vitæ spiritu potest impleri, quia tunc ipso mortuo, & non alias admittuntur, l. fi. & ibi gl. 1. de conditio. instituit.

Filius institutus sub conditione potestativa, que vltimo vitæ spiritu potest impleri, non potest petere contra tab. §. sed si sub condit. & ibi gl. sed si cod.

Filius emancipatus ex parte heres institutus sub conditione casuali deficienti conditione potest accipere contra tab. si pendente conditione secundum tab. non accipit, & hoc quando habebat coheredem, sed si non habet coheredem, deficienti conditione reddit ad causam intestati, ibid.

Filius emancipatus instituitur etiam sub conditione casuali pendente conditione potest, & debet accipere secundum tab. & non contra tab. & si postea defecerit conditio, repert debet a patre, in quantum ferret, si contra tab. accepisset, d. l. 3. pen.

Filius potest institui sub conditione potestativa, que tempore mortis potest impleri, sed non sub conditione, que tempore mortis non potuit impleri, licet sit potestativa, gl. in arbitrio, in l. 1. §. sciendum, de fili. & legiti.

Filius ex asse institutus sub conditione potestativa, vel nepos sub omni conditione institutus, si non impleta conditione defecerit, filij possunt succedere, si modo mortis testatoris tempore in rebus humanis, vel saltem concepti fuerint, secus si non fuissent concepti, §. sciendum, & ibi gl. concepti.

Filius in potestate existens lege xij. tab. est ipso iure heres patris, & re, & effectus, sed iure prætorio habet facultatem abstinendi, sed media iuris prudentia ac principum functionibus, prætorum adire necesse non est, nec prelati, nec verbo inhiere, nec restitutionem petere, sed tacere, ac se non immiscere satis est, quo casu interim ab hereditatis creditoribus non cōueniunt, bonaque tunc parentum non filiorum dicuntur possidere, rubr. de triente, & femil. in add. marg. col. 3.

Reliqua verbo, Instituitur, 9. Bonorum possessio, 26. Condicio, 14. v. §. que 30.

Filius vt petendo vt heres id, quod non transit ad heredes extranei, intelligitur petere, vt filius, & non vt heres, & ideo non obligatur oneribus hereditariis, l. pro herede, 20. §. si quid, & ibi gl. maxime, de adq. hered.

Filius si in sepulchrum patris hereditarium intulit mortuum non videtur ob hoc pro herede gerere, & ideo non obligatur patris creditoribus, quia hoc ius non competit tanquam heredi, sed tanquam filio, quia etiam exheredatus potest inferre, d. §. si quid, & ibi gl. maxime.

Filius heres institutus a patre etiam si se abstinerit bonis paternis, recipiendo tamen aliquid causa conditionis implende a legatario, censetur abstinentione reuocasse, & se immiscuisse, licet solus institutus, vel habebat coheredem, qui nondum adiret, l. pro herede, §. Papinianus, de adq. hered.

Filius solus si fuit heres institutus, & rogatus fuit statu liber decem heredibus, filius accipiendo illa decem conditiones implere, videtur pro herede gerere, §. si. §. Papinianus, ibid.

Filius solus si fuit heres institutus, & rogatus est statuliber, vt daret decem filio non facta mentione heredis, tunc filius accipiendo a statulibero, pro herede dicitur gerere, ibid.

Filius institutus si habeat coheredem, & testator rogauit statuliberum, vt daret decem heredibus, filius accipiendo decem dicitur gerere pro herede, sed si testator dixit, vt daret filio, filius accipiendo non obligat se hereditati, ibid.

Filius agens actione personalis competenti ad vindictam, licet pro re hereditaria non censetur gerere pro herede, d. l. pro herede, §. fin.

Filius agens contra violentam sepulchrum patris hereditarium, vel familiare, non videtur gerere pro herede, quia nihil capit ex bonis patris, ibid.

Filius emancipatus manumittens seruum hereditarium, non videtur gerere pro herede, nisi bonorum possessionem agnoscat, sed filius in potestate manumittendo seruum hereditarium bene intelligitur adiuuare, nisi protestetur, vel seruum castrensis peculij manumittit, l. 1. & ibi gl. 1. C. de iure delib. l. si pupillus, §. si. & ibi gl. pen. de adq. hered.

Filius emancipatus, vel in potestate manumittendo seruum hereditarium, vel faciendo alium censetur extraneum gerere pro herede, & inducitur aditio, ex quo secundum ius authenticorum sublati est differentia emancipationis, & patrie potestatis, & quilibet succedit de iure civilis, d. gl. 1. in add.

Filius heres sue solus, sue cum alio succedens non potest possidere pro herede, nec viciuare rem sibi donatam a patre pro parte coheredum, potest tamen viciuare pro suo ex diuisione, quare ratam habuerunt ipsi post mortem patris, que vicem obtinent emptionis, l. 2. §. fin. & ibi gl. pro herede, ff. pro herede, & gl. pro suo, in l. pe. §. si pater, pro suo.

Filius in potestate res alienas inuentas in hereditaria paterna licet non viciuapant titulo pro herede, vel pro suo, si tamen fuerunt per partem inter eos diuise, & tradite, & ipsi post mortem tenuerunt, ex illa diuisione ratam ipsam habentes viciuapant titulo pro suo, & ex dicta diuisione, l. pe. §. si. & ibi gl. pro suo, ff. pro suo.

Filius gerens actum, qui ad heredem extraneum non transe, dicitur gerere vt filius, & non vt heres, gl. fi. in add. in l. perit, 83. de adq. hered.

Filius emancipatus, qui dabitur, ac eras si filium familias in iussu patris volens acquirere adierit, neque sibi, neque patri videtur querere, l. qui in aliena, §. si is qui, & ibi gl. marg. cod. tit.

ius si precedente iussu patris sciens tamen illum iussum esse expresse, vel tace reuocatum, ne quis post mortem patris adierit, adeundo sibi querere videtur hereditatem, ibid.

us familias emancipatus, qui dubitat, & errat de filiis/familias si nullo precedente iussu patris volens sibi querere adierit, videtur sibi adquisire, ibid.

ius in potestate heres institutus regulariter vt patri quærat, debet precedere iussu patris, & sequi aditio, quod fallit quandoque veluti npos, qui ex filio exheredato heres institutus est ab auo, qui vt rumque habebat in potestate, patrem facit sine aditione heredem, & necessarium, d.l. qui in aliena, §. interdum, & ibi gl. interdum.

ius impubes maior infante in potestate patris heres institutus si iussu patris adierit hereditatem, patri eam adquirit, licet non fuerit capax pleni consilij, aliquid tamen habet, sed si impubes non esset maior infans, solus pater posset adire, l. more, & ibi gl. si. eodem.

ius agens actione furti pro re hereditaria videtur adire, quia illa datur propter rem familiarem, quæ abest de hereditate paterna, quod secus est in filio agente actione sepulchri violati, quod datur propter hereditatem, nihil tamen ex defuncti capitis voluntate, & ideo tunc non videtur adire, gl. si. in l. pro herede, l. 10. §. i. eodem.

ius vnum ex duob. institutis ab aliquo si pater iusserit adire suam partem, vt alterum filij portio adquiratur patri, debet etiam iuberet alium filium adire, alius non adquiritur ei, sed si filius iussu noluit adire, habebit pater illius partem iure adrecedendi, l. si quis heres, §. §. si. & ibi gl. si. eod.

ius in societate viuo patre contracto rem captam sub patre perferre post mortem patris, videtur se immiscere hereditati patris, casus si quid nouum in societate inchoauit, l. si pupillus, 4. §. si in societate, eod.

ius non vt heres, sed vt patroni mortui filius egens si petiit alimenta a liberato paterno, non videtur propter hoc se immiscere bonis paternis, l. si quis, non quod, 7. §. eod.

ius in potestate tunc demum bonis patris se immiscuisse videtur, quando aliquis faciendo pro herede gesserit, etiam si non esset in potestate patris, cum bonis, 8. §. eod.

ius in potestate quando pater iubet adire, debet esse certus, an filius suus ex assensu, vel patre, vel institutione, vel substitutione, vel ex testamento, vel ab intestato heres existeret possit aliquid, pater quocies, 9. §. eod.

ius filius heres institutus si ex interuallo post mortem testatoris, se immiscuerit, dicitur heres ex testamento, non incidit in edictum, si quis omnia causa testamenti, nisi prius se abstineat ex testamento, ac postea petierit ab intestato bonorum possessionem, l. 1. §. pater mittit, si quis omnia causa testam.

ius in dubio non presumitur se immiscuisse hereditati paternæ, nisi creditores tunc probent, eam habere beneficium abstinentiæ, nam nec, 89. de leg. 1.

ius impubes si adire hereditatem paternam, ac renuierit, tam ipse impubes, quam filij pupillares tutoris paternis creditibus cum effectu, paterfamilias, 1. §. aditum, de priuileg. creditorum.

ius interfecti hereditatem adire non videtur, quod quod de morte patris, vel pecunia accepta transgessit, ita vt creditoribus hereditatis non teneatur, nisi heres pecuniam accepit, alioquin non ex hereditate, sed ex eo, quod pacem meritis, iniuriarumque remissionem, pecuniam consequutus sit, l. pe. & ibi add. marg. de sepulch. violat.

ius minor si se immiscuit paternæ hereditati, vel agnouit bonorum possessionem, & est laicus, restitutio in integrum sibi est necessaria, l. 1. C. si minor ab hereditate.

ius videtur se immiscere hereditati paternæ, si domum patris post mortem iussu inhabitat, nisi probet non animo adeundi fecisse, l. 2. ibi. l. 1. C. de repub. vel abstinend. hered.

ius simpliciter soluens debitum patris defuncti presumitur pro hereditaria portione hereditatem agnouisse, l. 2. C. de iure deliberan.

ius in potestate institutus heres a patre siue in aile, siue in parte, etiam clausis tabulis, statim ei suus heres existit ei, l. 2. C. eo.

ius tenendo res paternas videtur vel esse heres, nisi contrarium probet per protestationem, vel alio modo, secus in emancipato, gloss. 3. in leg. 1. C. de repub. hered.

ius qui primò emerat fundum, postea si se immiscuit hereditati paternæ, hypothecaria potest conueniri a creditoribus, §. glo. fin. in l. 2. C. eod.

ius, qui primò se immiscuit hereditati paternæ, deinde si emat fundum paternum a creditoribus hypothecaria, potest conueniri ab aliis creditoribus, ibid.

ius suus postquam se mel adierit, vel se immiscuit hereditati paternis, non potest amplius respondere, l. 3. C. eod. glo. abstinere, in l. 1. §. pater mittit, si quis omnia causa testam.

ius suus asserturus testamentum patris esse nullum, & iniustum, censetur adire, d. l. 3. & ibi gl. 2.

ius postquam repudiavit hereditatem paternam, potest extraneam sibi viuenti patre delatam adire, & separationem bonorum petere, l. 1. a. C. de leg. 2. hered.

ius familias institutus potest hereditatem non adire, vt dicitur de seruo. gl. ipsius, in l. Papinianus, de inofficio testam.

ius cum parentes fuerant, licet non presumatur pro herede gerere, neque adire, tamen ne se immiscuisse videatur, solent proestari pietatis gratia se facere sepulchrum, & illa proestatio prodest eis, ne ob id immiscuisse credatur, non tamen prodest, vt simpliciter in funere factum consensui possint, cum expresse proestantur pietatis gratia id facere, nisi etiam proestantur, quod sumptus etiam possent seruare, l. ac si quis, 14. §. plerique, de religio.

ius inueniendum patrem non videtur se immiscere hereditati paternæ, nisi & ipse fecerit, vt quia stant in domo paternæ, alia faciant, & tunc presumuntur se immiscere, nisi probetur contrarium, quod non animo adeundi fecerunt, l. illa gl. fecerit, ibid.

ius familias vel seruus adeundo hereditatem quocunque modo delatam non

obligat patrem, vel dominum, nisi precedat iussus, l. qui in aliena, 6. & ibi gl. 1. de acqui. hered.

Filius familias si hereditatem matris ex Senatusconsulto. Orficiano sibi delatam

adierit sine iussu patris, potest patere eam aditionem ratam habere, ibid.

Filius familias hodie etiam sine iussu patris adeundo hereditatem quocunque modo sibi delatam se obligat etiam patre inuito, d. l. 1. & ibi add. marg.

Filius familias si hereditatem matris sibi delatam non adierit, si tamen eius pater diu possederit eam filio sciens, & non contradicente, videtur pater, in quem transeunt obligationes, adire, d. l. qui in aliena, §. sed & ibi glossa 2. eodem.

Filius familias institutus heres si iussu patris adierit hereditatem, excludit substitutionem vulgarem, quia licet pater eius, & non ipse filius videtur heres, non ideo deficit conditio, quia testator intellexit, si filius familias heres non erit, id est, hereditatem non adquisierit sibi, vel patri, l. si quis filium, 7. & ibi glossa 2. eodem.

Filius familias quem testator credebatur esse patrem familias si sit institutus ab eo, & vulgariter ei sit substitutus aliquis, si filius familias iussu patris adierit hereditatem, in duos semisses diuidetur hereditas, ita quod vnum semissem preceptum habeat pater filii familias, & alter semis diuideatur æqualiter inter patrem, & substitutum filii familias, gl. 1. ibid.

Filius familias ignorans se necessarium heredem exstitisse patri, si decederit relicto filio necessario, iste filius necessarius poterit hereditatem patris sui adire, & abstinere ab hereditate aut, cum & eius pater, si viueret, posset ab illa abstinere, & e contra poterit abstinere a paternæ, & adire autem, d. l. si quis filium, §. 1. & ibi gl. abstinere.

Filius familias si decederit sciens se necessarium patri, transmittit beneficium ab 165

strenuendi in filium suum necessarium, nisi ipse filius familias se immiscuisset, §. gl. scierit, ibid.

Filius familias vel seruus heres institutus contemplatione patris, & sic in profecticia hereditate, vel contemplatione filij, & sic in aduenticia, ad hoc vt adire possit, debet iussu patris, vel domini precedere, qui iussus vel per nuncium vel per epistolam fieri potest, l. si quis mihi bona, 2. §. §. iussum, & ibi glo. iussum, & glo. profecto, eod.

Filius familias vel seruus heres institutus si adierit hereditatem sine iussu patris, valet aditio, si statim post aditionem iussus intuerit, d. l. iussum.

Filius familias heres institutus potest adire sine iussu, vel consensu patris, quando est institutus heres a milite in hereditate castrensi, & in quibuidam casibus de quibus in gl. precedere, ibid.

Filius familias vt adire possit, requiritur, quod precedat iussus, vel mandatum patris speciale de adenda hereditate certi hominis, nec sufficit generalis iussus de adenda quacunque hereditate sibi delata, d. l. si quis mihi bona, §. sed vt cum.

Filius familias heredi instituto si mandauerit, vel iusserit pater viuo testatore adire hereditatem, non valet iussus vel mandatum, & ideo post mortem illius iurum debet ei mandare, nisi fuisset rumor, testatorem decessisse, quia tunc tenet iussus, dummodo tempore aditionis decesserit, & hoc facit filiusfamilias adiens, §. an nominatum, & ibi gl. de viui, & gl. cum.

Filius familias heredi instituto ab aliquo si pater mandauerit, vt colligeret hereditatem, aut vt peteret bonorum possessionem, aut rem hereditariam venderet, videtur pater ei mandasse, vt adeat, d. l. si quis mihi bona, 2. §. §. sed quid, si eodem.

Filius familias vel seruus heres institutus pro dimidia, & coheredi in alia dimidia substitutus, si iussu domini, vel patris adierit, ac mox emancipatus, vel manumissus coherede repudiante, si adierit partem coheredis ex causa substitutionis, erit heres pro illa parte coheredis repudiantis, licet eius pater vel dominus habeat eorum partem, l. si quis heres, 35. & ibi glossa erant, eodem.

Filius familias vel seruus si sit institutus pure in dimidia, & eius pater vel dominus, qui adiuuit ipsi quoque adeant, l. si ex sua parte, 36. eod.

Filius familias vel seruus si sit institutus in dimidia, & in alia dimidia eius pater vel dominus, eo ipso quod dominus vel pater adierit partem suam, non adquirit partem filij vel serui iure institutionis, sed bene iure adrecedendi, vt quia filius vel seruus iussu noluit adire, d. l. si ex sua parte, & ibi gl. 1.

Filius familias heres institutus, cui pater scripserat, vt exploraret an hereditas esset soluendo, & adiret, si idoneam reperisset, si adiuuit hereditatem non explorando aliter an soluendo esset, non obligatur pater hereditati per verba epistolæ, vel per aditionem, l. cum, qu. §. 1. pe. eod.

Filius familias heres institutus si habet partem furiosam, in cuius erat potestate, potest adire sine iussu patris, & seruus hereditatis manumittere, & petinde habetur ac si paterfamilias adierit, l. cum heres, 52. eod.

Filius familias heres institutus habens partem furiosam, in cuius erat potestate, adeundo hereditatem ex priuilegio efficiatur heres, nec adquirit partem, ac si esset sui iuris, & in seruos hereditarios poterit iure communi manumittere, §. gl. manumittere, ibid.

Filius familias vel seruus heres institutus si iussu patris vel domini adiuuit, statim adquirit hereditatem patri vel domino, neque aliquo momento subfistit hereditas in persona filij, vel serui, placet, 79. eodem, gl. fin. in l. 2. parte, 4. de leg. 3.

Filius familias heres institutus a creditore, cui fideiussores dedit, si iussu patris 167

adierit, fideiussores obligatio confunditur, & sic ad patrem transferuntur hereditas, prout est apud filium, & hoc totum æquidat vno instanti, ita quod nec per momentum remanet penes filium, §. gl. 1. ibi in d. l. placet.

Filius vel seruus heres institutus in vna parte pure, & in alia sub conditione, ff

si iussu

de succedendo, & alia iura, quæ in libertis paternis habent, sed bene ea, quæ sunt in faciendo, quia illa transeunt etiam ad extraneos heredes, l. filij hereditatis, & ibi gl. de iure patroni.

ius impubes si ab hereditate paterna se abstinet ipso iure, vel per restitutionem patris creditoribus, non tenetur ipse, neque substitutus sibi pupillariter propter bona postea quæ sita, l. paterfamilias, 1. & ibi gl. seruandum, de priuilegiis, crediti.

ius impubes heres institutus, licet abstineat se ab hereditate paterna, nihilominus dicitur heres de iure ciuili, & sic existit iura heredis confirmat tabulas pupillares, secus si filius impubes fuisset exheredatus, glo. 1. in d. l. paterfamilias, & ar. cum substitutus.

ius impubes si adiuit, & per restitutionem se abstinit, nihilominus remanet heres, quoad hoc, vt dicantur confirmatæ tabulæ pupillares, quas non rumpit talis abstentio, ibid.

ius minor, qui se paterna hereditate non immiscuit, non eget restitutione, vt abstineat se, quia tunc est ipso iure per beneficium prætoris, l. 1. & ibi gl. 2. C. si minor ab herede.

ius potest se abstineat ab hereditate paterna per restitutionem, & autem amplius, l. 6. C. eod.

ius minor si hereditatem aut non adit, sed paternam, & postea sentiat se laum, potest restitui ad tacite repudiatum aut, vt abstineat à paterna, ibi.

ius antequam de hereditate paterna quid amoueat, si abstineat se ab eadem hereditate, non potest conueniri hereditatis actionibus, secus verò si postquam aliquid amouit, l. 4. & ibi gl. 2. C. arbitrium tunc.

ius regulariter si se abstineat ab hereditate paterna, non potest conueniri à creditoribus hereditariis, nisi pro debito principiliter, vel quando abstinent accipit pecuniam à statulibero, vel aliquid ab hereditate amouit, nisi per suppositam personam bona patris mercatus sit, gl. 3. ibid.

ius in potestate, siue emancipatus repudiatus hereditatem paternam, non potest hereditatem autem consequi de iure ciuili, poterit tamen de iure prætorio per bonorum possessionem vnde liberi, l. 1. C. vnde liberi.

ius, qui abstineat ab hereditate patris licet in domo patris, non vt heres, sed vt inquilinus, vel custos, vel ex alia iusta causa habet, non intelligitur abstentionem suam reuocasse, l. 1. C. de repudiand. heredit.

ius si de hereditate aliquid suscipiat, si non abstineat, abstineri non potest, & cogitur esse heres, & tenetur omnibus creditoribus, secus in extraneo, gloss. ibidem.

ius furripens aliquid de hereditate si abstineat non cogitur esse heres, neque per hoc obligatur hereditati, neque reuocatur abstentio, ibid.

ius, qui abstineat hereditate paterna, si bona fide emit fundos paternos à creditoribus, ob id à postulatoribus creditoribus conueniri non potest, l. 1. C. eodem.

ius heres hereditatem iam aditam repudiare non potest, l. 4. C. eodem.

ius non potest habere feudum paternum, & eius hereditatem repudiare, secus si feudum esset autem, vel antecessorium, quo casu potest repudiare hereditate paterna feudum habere, gloss. inuestiti, in cap. 1. §. hoc quoque, de success. feud.

ius emancipatus si bonorum possessione patris accepta abstinerit, se hereditate per in integrum restitutionem, patri defertur illa, sed si rursus filius sit nuntius, rursus mater debet se abstineri ab ea, l. 2. §. si bonorum, ad Terryll.

ius familias iam abdicatorem poterat reuocare intra triennium, glo. 4. in l. 1. in antiquioribus, 1. C. de iure delib.

ius familias hereditatem repudiante, cui filius datus substitutus, pater superueniens adit hereditatem excluso substituto, glo. 4. in l. fin. C. de bonis, aut liberris.

ius familias maior 25 ann. repudiante hereditatem ab intestato sibi delatam aut potest eam adire, & in totum sibi acquirere, l. ibi.

ius verò, Abstineri, & repudiare, l. 1. C. que, 50. C. que 66. Hereditas, 12. l. 1. C. de iure patroni, 1. 1. C. que 170. Impuberi, 1.

ius impuberi datus coheres substitutus pupillariter legata relicta in testamento pupillari, perinde tenetur præstare, ac si partem puræ, partem sub conditione fuisset institutus, l. coheredi, 4. §. coheres, de vulgari.

ius familias vel seruo hereditatis restitutionem factam ex Trebelliano sine filio domini, vel patris, potest dominus, vel pater eam restitutionem ratam habere, gl. ratam, in l. qui in aliena, & de adq. her.

ius impubes rogatus restituere fideicommissum, dicitur relicum ab ipso si, licet relinquatur post mortem eius, & non ab eius substituto, nec à legitimis hereditibus, l. coheredi, 1. §. quod si heredes, de vulgari.

ius grauato per fideicommissum restituere hereditatem post mortem suam, & non purè, non detrahatur, nisi vna quarta, ibid.

ius potest potest fieri substitutio, si heres non erit, gl. 1. in l. filium, 60. de leg. hered.

ius familias si fuerit heres institutus, & à patre eodem filio fideicommissum potest relinqui, quia semper videtur dilatum in tempus sui iuris, quod potest contingere morte patris, vel emancipatione, l. 1. cum filiofamilias, 1. 1. & ibi cum ipse, de leg. 1.

ius familias herede instituto potest eius pater in usufructu sibi pertinenti de iure codicis grauare de restituendo eum eodem filio, & qui habebit usufructum, & vterque commodum fructuum interim, dum filius facit sui iuris, quo facto sui iuris restituit fructus, quos percepit medio tempore, l. gloss. patris, & ar. cum ipse, ibidem.

ius familias vel seruus si fuerit heres institutus, & eius dominus, vel pater sint auctores de restituendo fideicommissum alicui extraneo, filius vel seruus non tenentur expressè rogati, tacite tamen sunt grauati in casu, quo facti sui iuris reuertuntur hereditatem, gl. quoniam, & ibi add. ibid.

ius familias herede instituto eius pater grauatus de restituendo fideicommissum eodem filio non detrahit quartam Trebellianicam, secus quando ipse pater erat institutus heres, & grauatus sit de restituendo fideicommissum filio, l. cum filiofamilias, & ibi gl. leg. vt pater.

ius heres institutus à patre, & quod tacitam fidem accommodauerit de re-

stituendo alicui incapaci, non perdit hereditatem sibi relictam, vel legatam, nec fito applicatur, quia habuit necessitatem parendi, l. in fraudem, §. h. n. & ibi gl. fin. de his, quæ vt indig.

Filius heres institutus accommodans tacitam fidem de restituendo alicui incapaci, de ea parte, in qua fraudem accommodauit, detrahere potest falcidiam, cum parere patri habuit necesse, gl. 1. in l. heres, qui tacitam, eod.

Filij primi gradus non computant fructus ex fideicommissis interim percepti in Trebellianicam, sed debent habere quartam in rebus principalibus, sed nepotes, & ceteri computant fructus in Trebellianicam, gl. compenlabuntur, in l. quod bonis, §. quod auus, ad leg. Falcid.

in Filiis primi gradus debitum cum Falcidia non competatur, etiam si hoc testator expresse, d. l. quod bonis, §. cum fideicommissum, & ibi gl. magna.

Filius in potestate si sit institutus, & eius pater rogatus sit restituere ipsi filio, tunc locus est Trebelliano, quoad omnia remedia, præter quartam detractionem, gl. 1. in l. cogi poterit, 16. §. si pater, ad Trebellian.

Filius legitimatus non excludit substitutum, l. gl. ex voluntate, in l. ex facto, 17. §. si quis rogatus, eod.

Filij concepti post deportationem non faciunt deficere conditionem fideicommissi adiectam per hæc verba, si decesserit sine liberis, secus in conceptis ante deportationem, licet sint nati postea, d. l. ex facto, §. ex facto.

Filius in potestate heres institutus rogatus hereditatem restituere, potest cogi à fideicommissario se immiscere, & restituere, sed si fideicommissarius non curet cogere eum adire, satis est ei quod sit suus heres, licet se abstineat, vt sibi, & in eum actiones hereditariæ transferantur, l. ita tamen, 27. §. si pater, eod.

Filius si petiit, & accepit bonorum possessionem contrahat, heres institutus non potest cogi à fideicommissario adire, & restituere, nisi fideicommissarius esset de liberis, vel similibus, quia tunc filio est dandum fideicommissum pro portione vici, d. l. ita tamen, §. quoties, & ibi gl. compelli.

Filio vni, qui ex duobus filiis heredi, ascensus nouissimus morietur, si quis sit substitutus directè pupillariter, ambobus simul morientibus substitutus admittitur ad vtrumque filij hereditatem, secus si fideicommissum relictum sit ei ab vno ex filiis, qui nouissimus mortuus fuerit, quia tunc ambobus simul morientibus fideicommissarius non admittitur ad partem hereditatis, nisi ostenderit quis nouissimus obiisset, sed tantum admittitur mater ad vtrumque hereditatem ex Terryllano, d. l. eum, qui, 34. & ibi glossa 1. ad eius Senat. Trebell.

Filius heres institutus rogatus restituere filio suo non cogitur speciali iure caueri ei fideicommissi nomine, glossa semper, in l. 1. vt legatorum nomina caueatur.

Filius præteritus si fratri suo impuberi instituto substitutus accepit contrahat, denegatur ei persequutio hereditatis fratris sui impuberis mortui, cui à patre fuit substitutus, l. filium, §. non solum, de legat. præstati.

in Filij qualitate, cui facta est substitutio, debet inspicere tempus mortis, l. pen. in additione marg. eod.

Filius si sit institutus sub conditione potestatiua, & in eius defectum fratris alius substitutus ei, deficiente conditione substitutus admittitur, sed si fuit institutus sub conditione, quæ non est in potestate filij, veluti si Titius Consul factus fuerit, in eius defectum substitutus non admittitur, nisi nominatim ab eo filius sit exheredatus in defectum conditionis, l. si libertus, 20. §. scilicet, de bonis libertorum.

Filius institutus rogatus restituere si dixit suspectam hereditatem, idco coactus adit, & restituit, subuenitur filio tanquam prætorio, d. l. si libertus, §. pen.

Filio impuberi in legitima tantum instituto potest per patrem fieri substitutio pupillaris, vsque ad tempus pubertatis, per quam non debet grauari, & idco non habet querelam, l. ex tribus, 26. C. de inofficio.

in Filiorum legitima tantum instituto, hoc est, post pubertatem, non potest per patrem fieri substitutio in legitima, gl. 2. ibi.

Filio impuberi in relicto ultra legitimam compendiosa si sit facta substitutio per verbum commune, veluti substituo eum quocumque decesserit filius impubes, pupillaris directè trahitur ad fideicommissarium, cum in vtrumque tempus valeat, vt fideicommissarius, nisi in testamento militis, gl. 1. ibid.

Filio datum gratia conditionis implende computatur ei in quartam Trebellianicam, quam potest detrahere de fundo alias sibi concessio in peculium, l. si filium, quem, 24. C. fam. ercisc.

Filius grauatus de restituendo partem suam fratribus & quibusdam aliis, potest detrahere quartam Trebellianicam, in quo tenetur computare quartam hereditariam sibi obuentam in diuisione facta cum fratribus super partem sibi aliis per partem in peculio profecticio concessio, d. l. filium, quem habentem.

Filio computatur in quartam Trebellianicam quicquid datum est gratia conditionis implende, & si non sufficiat ad quartam Trebellianicam, debet suppleri de portionibus coheredum, quos habuerunt in diuisione fundi sibi concessi à patre in peculium profecticio, ibid.

Filius grauatus de restituendo partem suam coheredibus tenetur restituere residuum, quod est ultra quartam Trebellianicam tam in fundo profecticio sibi concessio, quam in aliis rebus hereditariis, ibid.

Filius, qui renouat hereditati patris ex testamento, vel ab intestato, potest legitimam tanquam sibi debitam petere à substituto, l. 3. C. de impuberum.

Filio pupillo per dationem vulgaris substituti tollitur suitas, l. precib. §. gl. & patris heres, C. eod.

Filiis mente capitis saltem in legitima institutis substituere directò ad similitudinem pupillaris permittitur, cum illi non possint restari per seque substitutio finitur, cum peruenierint ad sanam mentem, & si habeant filios, vel fratres, alterum ex eis debet substituere, l. humanitatis, §. C. eod.

Filij, quando rogantur de hereditate restituenda fratribus, vel eorum filiis, fructus non tenentur computare in quarta Trebellianica, sed eam debent habere de defuncti substantia, & illius dodrantem solum tenentur restituere, l. iubemus, §. C. ad Trebel.

Filius, vel filia rogatus restituere hereditatem proprio filio testatoris, nepoti, vel nepti, non tenetur fructus computare in quarta, ibid.

Filius vel filia non tenetur facillare nepoti de fideicommissio paterno vel materno restituendo, nisi iste filius vel filia transeat ad secunda vota, vel nisi testator iusserit satisficere, d. l. i. ubi, §. 1.

Filius rogatus restituere hereditatem, si sine liberis decedat, debet restituere si decedat sine filio vel nepote, si tamen intrauit monasterium, videtur habere filium, g. l. conditio, in d. l. i. ubi, §. fin. autem.

Filius cuiuslibet eius, rogatus est restituere hereditatem, eo sine liberis decedente non excludit fideicommissarium, g. l. 2. in auth. nisi rogati, C. eod.

Filius heres purus grauat de restituendo non detrahit nisi vnam quartam scilicet debitam iure naturae, cum vno tempore illa quarta natura, & alia Trebellianica incipiant, g. l. 1. in l. quamquam, 10. C. ad legem Falcid. g. l. 1. auferri, & ibi add. margin. in §. si quis autem, in auth. de heredib. & Falcid. colum. 1.

Filius grauat de restituendo sub conditione si sine liberis decederit, habebit duas quartas, vnam debitam iure naturae, aliam Trebellianicam, cum ambae diuersis temporibus incipiant, §. d. g. l. 1. d. g. l. auferri, in add. marg. & g. l. fin. in l. quoties, 67. ad legem Falcid.

Filio computatur in legitima quicquid peruenit ad eum de bonis defuncti, g. l. 1. in d. l. quamquam.

Filius institutus, & rogatus de restituendo pure vnam tantum quartam detrahit, sed si sub conditione sit rogatus, tunc potest detrahere duas quartas, scilicet vnam debitam iure naturae statum, aliam scilicet Trebellianicam adueniente conditione, §. g. l. auferri, & ibi add. marg. in §. si quis autem, in auth. de heredib. & Falcid. colum. 1.

180 Filius rogatus restituere de iure civili non potest detrahere duas quartas, de iure tamen canonico recte potest detrahere duas quartas praeterquam in tertio. Ecclesiae item & ubi consuetudo est, g. l. si non sufficeret, & ibi add. marg. in §. quam ob rem, in auth. de restitutorio, & ea quae possit, colla. 4. & l. generaliter, 6. & ibi g. l. f. C. de institutio. & subdit.

Filius per fideicommissum rogatus restituere primo detrahit legitimam, id est, tertiam, aut mediam secundum numerum h. o. u. m., & si ea legitima non sufficiat ad dotem, & ad donationem ante nuptialem, potest secundum personarum qualitatem, & merita constituere dotem & donationem antenuptialem ex reliquis bonis, scilicet restitutionis subiectis, §. quam ob rem, & ibi g. l. non sufficeret, eod. tit.

Filius pure institutus ante immixtionem si dederat postumo praeterito non nato, nepos vulgariter substituitus, & a quo patri erit suus heres, si vero solus filius institutus, neque substitutus, neque coheredem habeat, tunc defuitore testamento, in mortis articulo deferunt hereditas ipsi filio ab intestato, sicut si fuisset institutus sub conditione protellatua, & ea non impleta decederit, l. 6. filius, 16. & ibi g. l. de liber. & postu.

Filiofamilias vel seruo hereditatis institutus vel legatarius potest eius pater vel dominus grauari onere fideicommissi, & si grauantur de restituendo fideicommissum ipsi filio vel seruo, tunc tenentur pater vel dominus ex propria eorum persona non tanquam heredes, sed tanquam commodum ex testamento sentientes, & ideo tunc Trebellianicam, & Falcidiam non detrahunt ex persona filij vel serui, & sic tanquam heredes, secus si sint grauari de restituendo fideicommissum extraneo, & si filius vel seruus institutus, vel legatarius, quibus fideicommissum venit restituendum, non superuixit domino vel patri, & ante moriantur, deficit conditio, & sic extinguitur fideicommissum, & remanent penes patrem vel dominum grauatos, qui ex propria personam tenentur, l. cum filiofamilias, 1. de legat. 1.

Filius institutus rogatus, ut cum moreretur restituere filijs suis, vel cui ex his voluisset, etiam si in insulam deportatus sit, non perdit facultatem eligendi ob penam deportationis, secus si in metallum damnatus esset, l. cum pater, 77. §. hereditatem, & ibi g. l. de deportato, de legat. 2.

Filius institutus rogatus, ut cum moreretur restituere filijs suis, quamvis per deportationem sit mortuus ciuilitur, tamen antequam sit mortuus naturaliter, non cogitur restituere hereditatem filijs, ibid.

Filius institutus rogatus, ut cum moreretur restituere filijs suis, vel cui ex his voluisset, si mortuus sit antequam elegerit aliquem illorum, fideicommissum in viriles partes competit tantum filijs, qui superiunt tempore mortis rogati, & non hereditibus filiorum, qui erant mortui tempore mortis rogati, ibid.

Filiusfamilias potest in codicillis grauari patrem, l. filiusfamilias, 10. ad legem Falcid.

Reliquo verbo, Fideicommissum, 23. Pater, 32. 33. 34. Substitutio, 22. Testator, 9. 17.

281 Filius exheredatus si aliquid de hereditate emerit, vel conduxerit scienter ab herede instituto, videtur iudicium defuncti agnoscere, & a querela excluditur, l. si ponas, 23. §. 1. de inoffic. testa.

Filius exheredatus si scienter soluerit heredi id, quod testator debebat, iudicium defuncti agnoscere videtur, & a querela excluditur, ibid.

Filius masculi nominatim debet exheredari, formae vero olim poterant inter ceteros, sed hodie non, cum inter eos nulla sit differentia, g. l. vel nominatim, in l. si hereditas, §. qui filium, de testam. ruel. l. 4. C. de liber. praeter. l. filium, de liber. & postu.

Filius exheres est, dicitur nominatim facta exheredatio, si testator vnicum filium habet, sed si plures habet, exheredatio nulla est, l. 2. eod.

Filius si sit exheredatus a substituto, valet exheredatio, si vnus tantum sit substitutus, secus si plures, quis tunc ab vna certa persona non potest exheredari, §. g. l. penul. & ibi add. marg. in l. 3. C. eod.

Filius licet sit exheredatus, tamen non facit locum nepoti, & sic per hoc nepos non dicitur suus heres a quo, l. 6. quis postumus, §. si filium, ibid.

Filius exheredatus si repudiet querelam, ad hoc nepos ex eo tanquam praeteritus non rumpit testamentum, nec potest dicere testamentum nullum, ibid.

Filios in potestate exheredare potest pater, cum possit eos occidere, l. in suis, & ibi g. l. de liber. & postu.

Filius si nominatim sit exheredatus, deinde sit heres institutus, praevalet institutio, l. 6. filium, eod.

Filiorum exheredatio generaliter facta non comprehendit illum filium, qui testator credebat esse mortuum, vnde ille solus potest dicere testamentum nullum, l. Titius, 2. §. & ibi g. l. 3. eod.

Filius quando sit exheredatus in defunctum conditionis, talis exheredatio non tollit omnino existentiam iuratis, filius a patre, 28. eod.

Filius in potestate subest restituendi vel exheredandi, aliis si praeteriti fuerint, tunc potest testamentum, l. inter cetera, eod.

Filio emancipato exheredatio non datur bonorum possessio contra tab. statuti si alius filius in potestate sit praeteritus, ab intestato tamen & suus & emancipatus veniunt ad hereditatem, l. si eod.

Filius exheredatus ob praeteritione alterius filij, succedit ab intestato simul ex eo, quod aliis & per se non poterat succedere, d. l. si & ibi g. l. si.

Filius si in primo testamento sit exheredatus, in secundo tamen sit praeteritus testamentum secundum est nullum, primum tamen valet, g. l. per inferius, in 3. de iustit. rupto.

Filius si intra gradum institutorum tantum sit expressus exheredatus, & a substitutis praeteritus, vno institutorum mortuo, testamentum rumpitur, quia veniunt exheredatus a persona tantum, & ita non relict exheredatio, l. pen. ibi g. l. 1. & g. l. ruptum, eod.

Filius exheredatus vel ingratum si rupto testamento nasciatur postum perierit l. iudicatum patet nam ab intestato, non potest exceptio doli mali opponi agentibus, neque eorum hereditibus extraneis, vel ab intestato venientibus prius illi filij adiciant, l. heredes, & ibi g. l. fin. de doli mali except.

Filius ex voluntate patris manus sua exheredatus, vel legatum tibi adime non incidit in pecuniam filij, impuberem, 2. §. de falsis.

Filius exheredatus praedictum ingratum, nisi probent se grauos, l. liberi, 28. C. de inoffic. testam.

Filius si sint exheredari ob causam ingratitudinis, hodie debent probare causam ingratitudinis heredes, alios non valet exheredatio, g. l. 1. ibid.

Filius iure non presumitur grati, nisi probentur ab hereditibus ingratum, l. omni modo, 30. C. de inoffic. testam.

Filius exheredatus vel natus pro exheredato potest agere querelam, g. l. eod. iura, ibid.

Filius infans non potest exheredari a matre obliu. mariti, & is, qui non potest istam causam ingratitudinis committere, non potest exheredari, l. si quis suo testamento, 33. §. si. C. eod.

Filius ingratum a matre, aut suorum hereditate merito sunt repellendi, si hoc idem in suis elogiis fecerint parentes, & reuera fecit hoc reuelatum, & prolatum a suis hereditibus, l. fin. C. de secund. nup. in.

Filius non possunt a parentibus exheredari, nisi causa ingratitudinis fuerit expressa, g. l. 4. ibid.

Filius dicitur exheredatus fictione in testamento, quando miles appellatur cum filium suum, et reliquit legatum in testamento non instituendo cum heredem, l. si cum vel in viro, 10. & ibi g. l. C. de testam. milit.

Filius non dicitur exheredatus, quando pater appellando eum filium reuocat legatum in testamento non instituendo cum heredem, vnde legatum illud non, statuta in quartam legitimam, & agitur ad supplementum, si aliqui deest, g. l. fin.

Filius tam masculi, quam feminae hodie similibus verbis debent exheredari, & licet contra tab. bonorum possessionem talem debent habere, qualem filius, vel emancipatus, l. fin. C. de liber. praeter.

inter Filios & filias, nepotes, & neptes in successione parentum, vel auorum hodie nulla est differentia, inducentes differentiam inter eos, quasi naturae casus, qui sunt, ibid.

Filius, qui sit exheredatus sine causa relicto sibi legato, annullat testamentum quoad institutionem, & legatum, & ita succedit ab intestato pariter cum alii fratribus non obento sibi legato, §. g. l. totius, & ibi add. in d. l. 4.

Filius non possunt exheredari sine expressione causae legitimae, quae ab herede probari debet, alios non valet exheredatio, aut non licet, C. eod.

Filius ob ingratitudinem potest exheredari, g. l. 1. in l. 1. C. de ingrat. liber.

Filius iuste exheredatus habetur pro mortuo, g. l. respicimus, in §. exheredatus auct. de heredi. & Falcid. g. l. faciet, in l. qui in aliena, §. inter dum, de acqu. heredit.

Filius, cui nihil relinquitur, si exheredatus sit, per querelam rumpit testamentum, sed si sit praeteritus, si quidem emancipatus agat per contra tab. Sed si dicit etiam ipso iure nullum, quod minus legitima relinquitur, tunc ea tantum ad supplementum, g. l. ex necessitate, & g. l. debetur, in §. 1. in auth. triente, & semel.

Filius potest exheredari exprimendo in testamento vnam ex quatuordec causis relatis in §. aliud quoque capitulum, in auth. ut cum de appellatio cog. col. 8.

Filius patrem suum captiuum redimere negligens a patre postea liberato non potest exheredari, §. si vnum, de prae. d. i. eod.

Filius, & propinquus, & extranei heredes instituti negligentes redimere patrem vel extraneum testatorem captiuum, eo in captiuitate mortuo ex testamento, & ab intestato, priuatur eius successione, & captui bona applicantur, l. ceteris, vnde ortus est, conuertenda in redemptionem captiuorum, testam. in aliis capitulis in sua firmitate manent, nisi filij, vel propinquus, aut extranei heredes instituti sint minores decimo octavo anno, ibid.

Filius herediti a patre Catholico recte possunt exheredari, d. §. si vnum de praed. d. i. eod.

Filius non possunt exheredare, vel praeterire parentes suos, nisi ob vnam ex septem causis, & cum in testamento exprimendo, & illa ab herede probetur, §. & ibi quidem, eod.

Filius si exheredauerint parentes non expressa causa, vel expressa, sed non probata ab herede, testamentum est nullum quantum ad institutionem, & rescinditur stamento hereditas ab intestato venientibus pertinet legatis fideicommissis & liberatibus, & tutorum donationibus, & aliis capitulis in suo robore manentibus, §. si autem haec omnia, eod.

Filio exheredato nunquam committitur editum per fratrem praeteritum, l. be

beneficiis dicendi nullum, § emancipatus, & ibi gl. exheredatus, & ibi add. Inst. de exhered. liberor.

Filius suus non ritē exheredatus habet contra tab. sed si sit ritē exheredatus, id est cum causa, debet causā probari per heredem, quā probata, repellitur, alias reconditur institutio, cetera tamen firma permanent, gl. eundem, & ibi add. in §. nota, verō, Inst. eod.

§. ritē emancipatus non ritē exheredatus habet ius dicendi nullum, §. verō ritē habet querelam, ibid.

Filius exheredatus à patre vel à matre contra pietatem paternam habet querelam, institutio infra quinquennium ab adita hereditate, & idem quando fuit pater, & ibi in principio, Inst. de inofficio testamento.

Filius ingratius nihil tenetur patre relinquere, & dicuntur ingratius illi, quos ingratius esse probatum est ab herede, alioquin pro ingratius non haberentur, gl. in add. marg. in §. si Inst. eod.

Nullum non esse, vel esse, & exheredatum paria sunt, §. sed nostra, Inst. de success. libet.

Nullus in potestate quando est exheredatus instituto extraneo, & præterito emancipato, quæ adeatur hereditas, fide non potest, quæ dimidiam aduocabit, licet vius, licet emancipatus per contra tab. & alter in potestate existeret ab intestato, l. p. de contra tab.

Nullus huius conditione exheredari non potest, & si exheredetur, tanquam præteritus habet contra tab. l. sub conditione, 18. & ibi gl. i. eod.

Nullus, §. legatus, Exheredatus, Exheredatus, Bonorum possessor, §. §. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Nullus, §. legatus, Exheredatus, Exheredatus, Bonorum possessor, §. §. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Nullus, §. legatus, Exheredatus, Exheredatus, Bonorum possessor, §. §. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394.

legatum relictum non tenetur prestare, etiam si petierit contra tabu. quia etiam non petita eorum tab. obtinet hereditatem intestati, l. i. qui in potestate, de leg. præstati.

Filius duo, unus in potestate, alius emancipatus, si fuerint præteriti, legata exceptatis personis relicta pro dimidia tantum parte tenetur prestare emancipatus, petita bo. possessione contra tab. ab eo, sed filius in potestate nihil tenetur prestare, ibi. & l. i. & ibi gl. i. de contra tab.

Filius in potestate institutus præterito emancipato si adiit, & emancipatus petiit contra tab. legata exceptatis personis relicta tenetur filius in potestate prestare non infoludum, sed pro dimidia, ibi.

Filius unus emancipatus institutus, & alter in potestate præteritus si acciperit contra tabu. in potestate constitutus non tenetur prestare legata exceptatis personis, sed emancipatus præstat pro sua parte, sed si adiit emancipatus, solus heres institutus omnib. legatis tenetur præstare, l. h. duobus, 24. eod.

Reliqua verbo, Præteriti, Bonorum possessio, 2. 6. 27. 28. Filius, 7. Pater, 2. 4. 27. 28. Filius in potestate institutus si in possessione hereditatis sit, potest nihilominus in modum exceptionis querelam proponere contra heredem scriptum testamentum hereditatem, l. Papinianus, §. h. filius, & ibi gl. i. contradictionis, de inoffic. testament.

Filius exheredatus si in possessione hereditatis sit, contra heredem scriptum agentem ad possessionem conditione ex lege Diui Adriani non potest excipere opponendo querelam inofficis, nisi incontinenti probaret, se non iuste exheredatum, gl. petri, ibi.

Filius heres institutus rogatus restituere hereditatem si succubuit in querela inofficis, filium perdit id, quod iure Falcidis habere potuit, d. l. Papinianus, §. meminisse, eod.

Filius institutus grauatus de restituendo post certum tempus, fractus medij temporis sibi in legitimam computat, & ideo non habet querelam, d. l. Papinianus, §. unde si quis.

Filius exheredatus exclusio a querela, nepos succedit in querela per successorem edictum, & successei admittitur etiam suo iure, gloss. ad querelam, in l. pater, 14. eodem.

Filius exheredatus alio filio instituto cum egit querela contra extraneum, & obtinuit, potest conuenire, & conueniri pro parte, & ad iudicium disuisionis peruenire cum iure, l. nam & §. h. fin. eod.

Filius unus si sit institutus, & alij duo filij sint exheredati, si unus ex exheredatis intentauit querelam pro parte sua, & obtinuit, alteri fratri exheredato, qui non egit, vel egit, sed non obtinuit, non tenetur communicare, nisi in totum intentasset, atque obtinisset, quia nemo eum repulset, l. filio, & ibi gloss. i. & 2. eodem.

Filius exheredatus, qui repudiavit hereditatem patris, adrestitit suam partem aliis filijs exheredatis agentibus querela, l. qui repudiatis, & ibi glo. 2. eod.

Filius unus ex duob. ex hereditatis altero non repudiante si egit querela in totum, & sic male, cum tantum pro parte deberet agere, si obtineat, in totum admittitur alter, qui non egit cum eo, qui egit, sed si pendente iudicio repudiat ille, qui non egit, adrestitit in totum ei, qui egit, & obtinuit, d. l. qui repudiatis, & ibi gl. vnde.

Filius unus ex duobus exheredatis si querela agit pro parte tantum sua, & pendente lite alter repudiat, non datur sententia, nisi in sua parte, d. gloss. vnde.

Filius præteritus a matre, vel exheredatus non debet admitti ad querelam, nisi pro ea parte, quæ sibi ab intestato defertur, l. mater, 10. eodem.

Filius præteritus, vel exheredatus, licet non debeat admitti ad querelam ultra partem, quæ ab intestato defertur, si tamen admittatur, procedit iudicium, & testamentum rescinditur in totum, ibi.

Filius exheredatus contra fratrem suum institutum si egit querela pro sua tantum parte, rescinditur testamentum, quando contra extraneum herede, in totum rescinditur, d. l. mater, & ibi glo. eod.

Filius exheredatus contra extraneum in dodrante institutum, & fratrem suum institutum in quadrante, si egit querela, non rescindit testamentum contra extraneum in dodrante, sed tantum pro semisse, & ita unus quadrans remanebit penes institutum, qui ab aliquo aufert non potest, §. d. l. marci, & ibi glo. semis.

Filius exheredatus contra extraneum institutum in dodrante, & adentem hereditatem si egit querela, rescisso testamento, in totum frater exhereditatus institutus in quadrante semissem debet habere, si non adiuit ex testamento, sed si adiuit, pro semisse tantum rescinditur testamentum, & ipse filius institutus debet habere tantum illam partem, id est, quadrantem, in quo erat institutus, virilem tamen habere, si fuisset institutus in virili, vel maiori parte, §. glo. fin. ibidem.

Filius exheredatus non solum contra extraneum institutum, sed etiam fratrem institutum in virili, vel minori parte, nec adentem potest intentare querelam, si ipse frater patitur, nam contradicere potest, licet ipse non adierit, nam vno adente, nascitur querela, ibi.

Filius, qui de inofficis agebat, si negetur filius, non debet agere Carboniana bonorum possessio, l. etiam si querela, l. qui de inofficis, 20. eod.

Filius exheredatus si querelam inofficis motam fraude heredis scripti, vt quia dixit se rogatum restituere, ei tertiam partem hereditatis reliquerit, non videtur desistere a lite mota, l. cum qui, 2. de inoffic. testam.

Filius exheredatus si proposuit querelam inofficis testamenti, & obtinuit, cum tunc omnia relicta rescinditur, heres institutus rogatus non potest cogi adire, & restituere, gl. i. in l. ita tamen, 24. §. quoties, ad Trebel.

Filius institutus præterito altero filio, si post mortem testatoris in adoptionem se dederit, potest accipere contra tabu. præterito contra tabu.

Filius unus, qui cum duobus extraneis fuit institutus emancipato præterito, si petiit contra tabulas contra vnum de coheredib. ex persona alterius filij emancipati committentis edictum de contra tabulas, qui non adierat, tenetur prestare legata ab illo coherede relicta, quæ non tenetur prestare, si fuisset præteritus, §. l. pen. §. h. & ibi gl. i. quis, eod.

Filius per querelam semper in totum rescindit testamentum, nisi ex parte sit

institutus, vel nisi scripti sunt diuersi iuris, & nisi unus ex pluribus exhereditatus agit, gl. constituitur, in l. 3. si quis a parente fuerit manu.

Filius emancipatus exheredatus, qui agnouit bonorum possessionem causa litis agnoscenda, nullum ius per hoc consequitur, sed solum aditum ad querelam, dum testamentum, & postea ad petitionem hereditatis, & ideo interim non potest ad scriptis heredibus hereditatem auferri, l. 2. C. de inoffic. testa.

Filius moeantes querelam de inofficis contra testamentum patris, probare debent, quod obsequium debitum ingrit, prout ipsius naturæ religio flagitabat, parentibus adhibuerit, nisi scripti heredes offendere maluerint ingratos liberos contra parentes existisse, l. liberi, 28. eod.

Filius nullam habent facultatem rescindendi testamentum patris, si hoc inofficis probare non possunt, l. filij fratris, 16. C. famil. c. c. c.

Filius institutio facta etiam in minimo excludit querelam, & agit ad supplementum, gl. præteritis, in §. aliud quoque, in aut. vt cum de appell.

Filius heres institutus in re certa, & ita in minus legitima portione, non potest intentare querelam inofficis, sed tantum potest petere ab herede supplementum legitimæ, §. hac autem disposuimus, eod. tit.

Filius, vt excludatur a querela, sufficit, vt habeat vnam quartam quoquo relicti titulo, siue sit vnus, siue plures, §. l. in off. de inoffic. testam.

Filius hodie secundum Iustiniani tempora, vt excludatur a querela, sufficit, quod aliquid ei relinqueretur, quo casu non potest agere querela, sed ad supplementum legitimæ, §. sed hac ita, & gl. i. in §. fin. Init. eod.

Filius exheredatus non potest renouare querelam inofficis testamenti, antequam adita sit hereditas, quia querela ante aditionem non nascitur, gl. quod si, & ibi ad. marg. in l. si quis postumus, §. si filium, de liberis, & postum.

Filius exheredatus post mortem querelam scriptus heres si soluit legata pendente lite, illa non repetit, quia sciens indebita futura per querelam soluit, l. cum qui, §. i. de inofficis.

Filius exheredatus per querelam inofficis si euicit hereditatem ab herede scripto, omnia iura heredi scripto per restituuntur, ac ut hereditas aut non fuisset, & ideo petita debiti integritate competet ei contra eum, qui superauit in querela, l. cum qui, §. fin.

Filius emancipatus minor, cui legatus fuit, relictum a patre extraneo herede relicto, eo quod non petuit bonorum possessionem contra tab. intra annum, petiit se restitui intra quadriennium, intra quod postea pendente causa restitutionis petiit legatum, censeatur exclusus a beneficio bonorum possessionis, quia videtur renunciasse, l. h. filius, de minoribus.

Filius emancipatus si patrem præterit, & filiam exheredauit, si pater primò egit contra tab. cum de iudic. post filiam, & filia postea egit, & obtinuit, rumpit testamentum, quod non erat ruptum per contra tabu. patris, & habebit filia omnia bona cum fructibus, l. filio, 16. §. final. & ibi gloss. contra, de inofficis testament.

Filius præteritus, vel exheredatus a matre si egit querela, & pendente lite decessit pater institutus herede, pater, cui in illo testamento a matre erat relictum legatum, potest perficere querelam inchoatam a filio, si victus fuerit, potest nihilominus petere legatum, neque illud perdit, l. filius, 22. eod.

Filius exheredatus postquam egit querela, lite pendente, si fuerit arrogatus ab eo, cui in testamento erat relictum legatum, si arrogator nomine filij arrogatum licet iterum super querela peregerit, & succubuit, non amittit legatum, quia non proprio nomine, sed iure filij egit, d. l. filius, in fi.

Filius emancipatus si præterierit pater, & ex eo nepotem in potestate reuocatum instituit, filius emancipatus potest contra filium suum nepotem testatoris petere contra tab. non tamen poterit agere querela, nisi fuisset exheredatus, quia tunc poterit agere querela, & iungitur filio suo, & simul cum eo obtinebit hereditatem, siue ageret querela, siue per contra tabu. l. si ponas, 23. & ibi gl. iungatur, eod.

Filius præteritus a matre habet querelam contra nepotem heredem institutum, sed non contra tabu. quia maris silentium habetur pro exheredatione, gloss. bonorum, ibi.

Filius duo exheredati si ambo querela egerint, altero postea repudiante, eius pars alteri adrestitit, d. l. si ponas, §. fi.

Filius, cui a patre donatum est inter viuos, vt illud imparet in quartam, non habet querelam, nisi minus quarta haberet in donatione, quo casu agit ad supplementum, l. si non mortis, 25. eod.

Filius emancipatus habens duos filios, & patrem si extraneum instituit, filios verò exheredat, & patrem præterit, si pater egit querela de facto, cum de iure non potuit, quia filij præcedebant, & obtinuit, valet sententia, etiam si filij postea agendo querela succubuerint, vt quia excludi tempore, vel repudiante, d. l. si non mortis, 25. §. fi. & ibi gl. i. eod. tit.

Filius suum alioque esse filij testator negat, si cum exheredauit, nihilominus ille habet querelam, l. si instituta, 27. §. i. eod.

Filius exheredatus etiam si filij miles, non habet querelam contra testamentum patris militis, d. l. si instituta, §. de inofficis, eod.

Filius exheredatus agens querela contra testamentum patris, licet non debeat alimentari ante primam sententiam, tamen debet alimentari post primam latam pendente appellatione, d. §. de inofficis, & ibi ad. marg.

Filius præteritus a matre existimante eum mortuum non habet querelam contra alios filios institutos, secus si extranei fuissent instituti, gl. in l. cum mater, 28. eodem.

Filius exheredatus si per collusionem in querela obtinuit sententiam contra heredem scriptum, & ab ea non fit appellatum, debitor hereditarij possunt excipere contra filium exheredatum dicentes, quod non debeant eidem solui, quæ colluserat cum herede scripto, gloss. pronuntiatum, in l. si suscepta, 29. eodem.

Filius exheredatus in querela obtinens debet habere sicut heres in veritate, nisi probetur collusio, ibi.

Filius exheredatus non excluditur a querela, eo quod successerit iure vniuersali heredi scripto, veluti heres scriptus pro parte, vel infolidum institutus si in portuicula heredem instituerit filium exheredatum, non excluditur filius a querela, l. pen. §. fin. & ibi gl. nocet, eod.

filii exheredatus non habet querelam, si in solidum infensus sit ab herede. *Ulpianus* ad *Paulum* in *officio* bonorum tollitur querela, d. l. non obicit, ibid. filius exheredatus non habet querelam, si ex scriptis heres legauit rem, quam pater eius legauit ei, & eam filius agnouerit, d. l. si.

filii quocumque modo iudicium defuncti agnoscat, sibi praeiudicat in querela, d. l. si, & l. si eodem.

filii exheredatus si aduocationem, vel procuracionem praebuit petenti legatum ex testamento, remouetur a querela, d. l. si.

Re ipsa verbo, *Querela*, 2. *Ulpianus* 7. 8. 9. 10. *Ulpianus* ad 17. 18. *Pater*, 2. 4. *Ulpianus* 27.

filii, quasi agnoscens bonorum possessionem contra tab. si conferat bona sua, si autem ipse non agnouerit, repetere potest conditione ob causam, quasi d. si, sententia causa, l. si filius, & ibi *glosa* de conditione causa data.

filii infans potest pater bonorum possessionem competentem ei accipere, & pater cessante petere bonorum possessionem filio infanti delatam intra praetrium tempus petenda bonorum possessionis non excluditur ob id filius infans, l. 1. de bon. poss. fur. praest.

filio infanti queritur hodie per patrem bonorum possessio, quae iuris est, sed secundum leges Digestorum nihil queritur filio, nisi castrens, vel quasi, & si pater querat ei, nec momento apud eum filium fiat, gl. accipit, ibid.

filii rite exheredati habent querelam inofficiosi, sed quando non sum instituti, neque rite exheredati, habent contra tab. l. 1. & ibi *glosa*. neque exheredari, & l. pen. & ibi *gl.* repellendum, de bon. poss. contra tab.

filii vna ex tribus praeiudiciis si capus sit ab hostibus, bonorum possessio competentis filius, qui sunt in ciuitate per duobus partibus, & idem quando duo filii sunt praetritus, item & postumus, quia tunc postumus postquam fuerit natus, faciet partem duobus fratribus, & ita ipsi admittuntur tunc per duobus tantum partibus, d. l. 1. §. si ex tribus.

filii, & ex eo nepotem habens si ambo praetritus, deportato filio in potestate, vel emancipato nepos admittitur ad contra tab. aut, sed si filius, & ex eo nepos deportati fuerint, & ambo sint restituti, filius admittitur, quod si filius sit metallum damnatus, vel alia poena, quae seruum efficit, & restitutus sit, nihilominus admittitur ad contra tab. & non nepos ex eo, d. l. 1. §. fin. eodem.

filii, & ex eo nepotem habens, si nepotem in locum filii adoptauerit, ambo admittuntur ad contra tab. nisi nepos adoptus fuerit emancipatus, quia tunc filius admittitur, qui praecedat nepotem, l. 3. §. si filius, eod.

filii emancipatus praetritus si ante petitam bonorum possessionem se arrogandum dediderit, amittit contra tabulas secus si post petitam se arrogandum dediderit, d. l. 1. §. si emancipatus, & ibi *gl.* petitam.

filii institutus in adoptionem datus admittitur ad contra tab. ex persona heredis committentis edictum, & ante petitam.

filii, qui iure heredes institui non possunt, veluti deportati, in metallum damnati, heredes, nec possunt admitti ad bonorum possessionem contra tab. d. l. 1. §. ibi.

filii institutus non potest petere contra tab. nisi ab alio commissio edicto de contra tab. potest, in l. 3. §. per eod.

filii institutus si repudiet ex testamento, potest petere contra tab. & sic potest eligere petere contra tab. vel secundum tabulas, ibid.

filii institutus beneficio praetriti nati, vel nasciturus potest petere contra tab. & ex eo casu decedens ante eam partem transmittit, l. illud, §. si eod.

filii institutus in primo gradu, & a secundo exheredatus, obveniente eo gradu, in quo institutus est, nihilominus potest petere contra tab. ex persona fratris committentis edictum, l. non putauit, §. si exheredatus, eod.

filii a primo gradu praetritus, a secundo exheredatus non potest petere contra tab. contra institutus in secundo, vel contra ipsum testamentum, si primo gradu scripti heredes in rebus humanis non fuerint tempore mortis testatoris, §. si, d. l. non putauit, §. a primo.

filii a primo gradu praetritus, a secundo exheredatus potest petere contra tab. si heredes scripti in primo gradu decesserint post mortem testatoris, ibid.

filii a primo gradu praetritus, a secundo exheredatus potest petere contra tab. contra testamentum ipsum, etiam si decesserit conditio, sub qua heredes in primo gradu scripti sunt, & idem si postumus in primo gradu institutus, a quo filii praetritus, natus non fuit, d. §. a primo, & ibi *gl.* competere.

filii scribens sua manu se exheredem, non habet contra tab. nec potest agere d. inofficioso, d. l. non putauit, §. si quis, eodem.

filii in potestate exheredatus a patre, & postea arrogatus ab eodem, non habet contra tab. quia iura naturalia praesunt in eo, secus in extraneo adoptato, cui competit contra tab. si post eius exheredationem fuit arrogatus a testatore, ibid.

filii postliminio reuerso nocet exheredatio antea facta, & ita non competit contra tab. d. l. non putauit, §. postliminio.

filii in adoptiua familia constituto nocet exheredatio eius facta a patre naturali, vt non habeat contra tab. ibid.

filii in adoptionem dati heredes scripti a patre naturali habent contra tab. si fuerit praetritus alius ex liberis, qui solent committere edictum de contra tab. secus si ipsi non sint heredes instituti, sed alij, qui eis acquirere hereditatem possunt, d. l. non putauit, §. in adoptionem.

filii in adoptionem dati non habent contra tab. patris naturalis extraneis hereditibus institutis, gl. extraneis, ibid.

filii in adoptionem dati vt admittantur ad contra tab. oportet eos esse ex liberis, & id eo si quis adoptiuum filium in adoptionem dederit, & heredem scripserit commissio edicto de contra tab. per alios, non competit dicto filio contra tab. d. l. non putauit, §. vt autem.

filii adoptiuo existent in adoptiua familia competit contra tab. si eo gradu heres scriptus sit, contra quam peti potest bon. poss. ibid.

filii institutus ex parte minima ex persona fratris commissio edicto de contra tab. potest per bon. poss. contra tab. habere amplius, quam habebat ex restitutione, d. l. non putauit, §. si.

filii adoptiuus non habet contra tab. contra testamentum patris naturalis, si sit in familia adoptiua tempore mortis patris naturalis, siue postea viuatur pa-

tri adoptiuus, siue non viuatur postea, l. vtrum, §. & ibi *gl.* 1. eod.

filii in adoptionem datus aucto materno institutus a patre naturali ex persona fratris committentis edictum de contra tab. potest accipere contra tab. patris, l. si post mortem, 10. §. 1. eod.

filii in adoptionem datus aucto materno, & a patre naturali institutus praetritus aucto filio, si posteaquam iussu patris adoptiuus hereditatem adiit, emancipatus sit, potest contra tabulas patris naturalis accipere ex persona fratris committentis edictum de contra tab. hereditatemque potius habebit ipse quam pater adoptiuus, ibid.

filii adoptiuus etiam si iussu patris adoptiuus adierit hereditatem patris naturalis, qui eum instituit, nihilominus datur contra tab. ei ex persona fratris praetriti committentis edictum de contra tab. ibid.

filii, qui contra tab. habere non possunt, vt sunt exheredati, non faciunt partem, nec cum aliis praetritis ad contra tab. veniunt, etiam si per alios committatur edictum de contra tab. d. l. si post mortem, §. liberi.

filii instituti, qui propter fratres praetritos contra tab. petunt, non tenebuntur expectare, vt praetriti accipiant contra tab. nam & ipsi quoque possunt petere contra tab. d. l. si post, §. si.

filii praetritus, eo ipso quod praetritus est, committit edictum de contra tab. filio instituto, ita quod institutus habet contra tab. etiam inuito praetrito, gl. huius, ibi *re prob. gl.* committitur, in l. 3. §. si quis ex liberis, eod.

filii in adoptionem datus heres institutus a patre naturali sub conditione alio committente edictum de contra tab. admittitur etiam ipse ad contra tab. sed si decesserit conditio, repellitur ab ea bonorum possessione contra tab. l. si in adoptionem, 11. eod.

filii in adoptionem datus heres a patre naturali institutus pure, sed non iure, etiam committente alio, non admittitur ad contra tab. d. l. si in adoptionem, & ibi *gl.* 2.

filii, qui exheredatus fuit in primo testamento perfecto, & in secundo imperfecto fuit praetritus, ex secundo testamento potest petere contra tab. si in eo sint instituti illi, qui alias poterant succedere ab intestato, vt sunt alij filij, secus si sint instituti extranei, quia tunc scripti in primo sunt heredes, nec petuntur contra tabulas, l. si duobus, 12. §. si prius, & ibi *gl.* filius, eod.

filii emancipatus bon. possessionem contra tab. accipit, scriptus heres teneatur ei hereditatem petenti praestare, & praedia, & seruos hereditarios, & omnia ius, quod per causam hereditariam consequutus est, nisi scriptus sit de liberis, l. cum emancipatus, 13. & ibi *gl.* 1. eod.

filii emancipato praetrito, si quis instituat duos filios, quorum vnum habebat aucto in potestate, alterum in adoptionem dedit, ex quo duos nepotes habuit, quos etiam praetritus, emancipatus habebit contra tab. per tertiam parte, & pro alia tertia is, qui in potestate remansit, & pro alia tertia is, qui in adoptionem datus est, qui simul cum filiis suis habebit ita, & dimidium illius tertiae habebit pater, nepotes vero aliam dimidiam, d. l. cum emancipatus, §. pen.

filii emancipatus sicut per edictum de coniungendis coniungitur nepotibus in potestate recentis, ita filius in adoptionem datus veniens per contra tab. alio committente edictum de contra tab. coniungitur cum suis filiis, d. l. cum emancipatus, §. si pater.

filii emancipatus heres institutus si adiit hereditatem, non potest petere contra tab. beneficio patris praetriti committentis edictum de contra tab. quia ad eundem videtur iudicium defuncti fuisse sequutum, l. si duobus, 14. eod.

filii emancipatus praetritus si legatus, vel portionem sibi relictam accepit, siue ab institutis hereditibus, siue ab his, qui contra tab. petierunt, non admittitur ad contra tab. ibi, & l. si post mortem, 10. eod.

filii emancipatus heres institutus si adiit iure ciuili, alio filio praetrito petente contra tab. praetor iuri debet institutum in ea portione, quam efflor habebit, si bonorum possessionem ab intestato perierit, quod si ex minore parte sit institutus, illa debet esse contentus, & teneatur legata praestare omnibus, d. l. si duobus, §. sed illud, eod.

filii emancipatus institutus aduentem sequatur quatuor incommensurabilem, quod denegatur ei contra tab. item non augeatur portio filij relicta, sed minus potest. Item teneatur praestare legata omnibus. Item non fit ei collatio ab emancipato praetrito de rigore secus tamen de aequitate, l. & quod extraneis, ibidem.

filii emancipatus institutus alio praetrito si non adierit, eius portio, si fuerit maiorum, reducit ad virilem, & ita diminuitur, sed si fuerit minor, angetur etiam ad virilem, sed si adierit, eius portio, si fuerit minor, non fit melior, nec deterior, sed si sit maior, reducit ad virilem, gl. deteriore, ibid.

filii in potestate heres institutus potest petere bonorum possessionem ex persona alterius committentis edictum de contra tab. si se non immiscuit, secus si se immiscuit, ibid.

filii in adoptiua familia vxore ducta si suscepit filium, quem post mortem patris adoptiuus emancipauit, nepos iste emancipatus institutus ab aucto habet contra tab. aut naturalis, d. l. si duobus, §. si.

filii emancipatus si suscepit filium, quem emancipauit, & dedit se in adoptionem, & decesserit, nepos iste admittitur ad contra tab. aut, & etiam eius patris, d. §. fin.

filii emancipatus praetritus debitor patris, cui pater legauit liberationem debiti, si opposuerit heredi petenti debitam exceptionem doli, ex dicta liberatione videtur approbare testamentum, & ideo non potest petere contra tab. sed si legatur liberationis non agnouit, potest petere contra tab. in modum agendi, si non possideat, vel in modum excipiendi, si possideat, l. si praetritus, 15. eodem.

filii institutus si instituit extraneum heredem, ac rogauit eum restituere hereditatem nepoti, si ab aucto potestate esset liberatus, si auctus sit suspectus, non datur nepoti contra tab. patris tanquam praetrito, quia hoc fuit pro commodum eius, l. si emancipatus, 16. & ibi *gl.* si eod.

filii emancipatus, cuius pater postea in adoptionem se dedit, non habet contra tab. patris in adoptiua familia decedentis de rigore iuris, sed bene habet de aequitate, l. si pater, 17. eod.

filii emancipatus praetritus habens contra tab. per dimidia coniunctis per-

- sonstentur prestare legata, sed suis non l. pe § legata.
- Filius extraneus adoptatus a filio emancipato non habet contra tab. meas, cum nunquam nepotis loco in apud me fuerit, l. §. si eod.
- Filius emancipatus pratermissa vxore pugnante post petitam contra tab. decessit, legata filio existenti in vtero relicta in eo testamento debent praestari, & etiam habet ipse contra tab. l. 2. & ibi gloss. pen. de lega. praest.
- Filius emancipatus habet contra tab. si ex causa sint prateriti, sed si sine causa fuerint prateriti, habent ius dicendi nullum, l. 4. in additione marg. de legat. praest.
- 203 Filius emancipatus praterito, si quis filium impuberem instituit, ac ei pupillariter substituit alquem, si uterque filius accipit contra tab. legata relicta ab impubere, praestanda sunt solis parentib. & filiis, sed relicta a substituto impuberis, si substitutus omnibus debet prestare habita ratione legis Falcidia scilicet, ut patris dimidia, quae ad eum ex bonis patris peruenit, quartam retineat, l. filium, §. l. delegat. praest.
- Filius prateritis accipiens bonorum possessionem contra tab. non habet legati persequutionem, d. l. filium, §. omnib.
- Filius prateritis si scierit elegerit contra tab. & tunc legatum sibi relictum petere non potest, sed si legatum elegerit, & tunc non petet contra tab. sed si ignoranter elegerit, succurritur ei per restitutionem, si sit minor, d. §. omnib. & ibi gloss. elegerit.
- Filius institutus si addit alio filio praterito contra tab. non petente, legata relicta tam liberis, quam extraneis debentur, & in illis habet locum Falcidia, petente tamen filio contra tab. legata extraneis relicta non valent, neque habet locum Falcidia, d. l. filium, §. si legata, & ibi gloss. faceret.
- Filius emancipatus institutus alio filio emancipato praterito omittente contra tab. etiam si acceperit contra tab. beneficio prateriti, nihilominus tenetur praestare legata omnib. ac si adiectum de contra tab. commissum non fuisset, l. nonnunquam, l. 4. eod.
- Filius emancipatus patris heres institutus, a quo legatum est nominatim alicui ex liberis, vel parentibus, si acceperit contra tab. cum aliis prateritis, omnes, qui acceperunt contra tab. coguntur illud legatum praestare, d. l. nonnunquam, §. fina.
- Filio emancipato praterito si extraneus institutus sit, & ab eo res legetur exceptuatis personis, & ea res sit per se adita hereditate dolo heredis, actio utilis legati datur adversus emancipatum petita bonorum possessione contra tab. scriptus tamen heres tenetur filio emancipato, l. filius emancipatus, l. 7. & ibi gloss. l. eodem.
- 204 Filius suus, & nepos ex alio filio emancipato in potestate reuerentis si sint instituti, & nepoti praelegatum sit, filio emancipato praterito petente contra tab. nepos legato contentus habet actionem legati in patrem emancipatum petita venia usque ad quadrantem tantum, & non ultra, l. nepos, l. 8. eod.
- Filius emancipatus, quando petiit contra tab. legata, & donationes mortis causa factae personis donando vni plus, alij minus, donata mortis causa debent donatarij illi conferre emancipato, ita, quod ipse habeat virilem, & hoc idem seruandum est in portionibus hereditariis, & legatis, l. si filius emancipatus, l. 20. eod.
- Filius emancipatus si quis exheredauit, & nepotem ex eo in potestate retinentem ex parte instituit, ac alium filium emancipatum prateriti, nepos potest petere contra tab. l. si eod.
- Filius emancipatus prateritis cum ad contra tab. admittitur, sit particeps bonorum patris eorum cum his, qui sunt in potestate, & ideo profectitia tenetur conferre, nisi qui sunt in potestate petere non possint contra tab. ut puta exheredati scriptis non adiunctis, l. 1. & ibi gloss. de collatio.
- Filius emancipatus minor institutus si adit, & sic perdit contra tab. si laeditur, datur ei per restitutionem contra tab. competens beneficium fratris, & debet fratri conferre, glo. plan. ibi.
- Filius emancipatus maior, vel minor absens institutus, & per annum tacens ad bon. posses. & colat. restituitur, ibi.
- Filius in adoptionem datus extraneus, & in familia adoptiva constitutus, vel pater adoptivus eius, non habent contra tab. patris naturalis, secus si in adoptionem datus sit suo suo, quo casu habet contra tab. patris naturalis, gl. si maluerit, in l. 1. §. si quoque eod. l. non paruit, §. in adoptionem, de bonor. possessione contra tab.
- Filius in adoptionem datus extraneus a patre naturali institutus habet contra tab. patris naturalis ex persona fratris naturalis emancipati prateriti committentis edictum de contratab. ibi.
- Filius ab hostibus captus post mortem patris reuerfus, licet tempore mortis patris nihil habuit, cum apud hostes fuisset, tamen ad contratab. admittitur, & conferre ea, quae tempore mortis patris haberet, si captus non fuisset, d. l. 1. §. qui ab hostibus.
- 205 Filius sub conditione rite institutus excluditur a contratab. l. sub conditione, l. 8. & ibi gloss. l. eod.
- Filius emancipatus, cuius pater postea in adoptionem se dedit, non habet contra tabulas patris in adoptiva familia decedentis de iuris rigore, sed bene de equitate, l. si pater, l. 7. eod.
- Filio filij iuris instituto sub conditione etiam casuali datur secundum tabu. & quamvis postea defecerit conditio, debet tueri, ac si contra tab. accepisset, & teneat legata praestare parentibus, & filiis solis, sed non aliis, l. 2. §. ult. & l. 1. §. de bon. posses. secundum tabulas.
- Filio etiam in potestate instituto sub conditione potestativa si pendente conditione detur bon. posses. secundum tab. deficiente conditione non debet tueri in bonorum possessione, & sibi imputet, cum non adimpleat, ut habet secundum tab. gl. conditio, in l. 2. §. 1. & ibi gloss. l. 1. §. eod.
- Filius ab hostibus captus si fuerit institutus si post mortem patris reedit intra tempus anni, a quo reedit potest accipere secundum tabu. nec imputatur sibi, cur non miserit procuratorem, l. qui ex liberis, §. filius, & ibi gloss. computabitur eod.
- Filius fratris pro parte institutus si dicat praeuim fuisse surdum tempore mor-

tis, & sic non potuisse facere testamentum, intra tempus statutum a iure, debet petere bonorum possessionem unde agnati, vel unde cognati, nec postea audivit, l. pen. unde cognati.

Filius non solum tanquam filius, sed etiam tanquam agnatus, vel cognatus ad bon. possessionem contra tab. vel ab intestato per unde liberi vocatur, & habet annum, licet contra, si pater manumissus sit filium, quamvis ut manumissus, for bonorum possessionem contra tab. vel ab intestato unde parentes, patre accipiat, ad quam tamen accipiendam habet annum, l. 4. & ibi gloss. si quis ordo in bon. posses.

Filius emancipatus a debitore hereditario si petat debitum nondum petita bon. possessione, repellitur exceptione non petita bonorum possessionis, & improprie dicitur hac exceptio, l. in l. omnis, de excep.

Filius emancipatus scribens se heredem in testamento patris potest petere bon. possessionem, nec incidit de equitate in penam falsi, secus de rigore iuris, licet prateriti possit, l. filius, l. 4. §. maritus, & ibi gloss. dictum, de falsis.

Filij scientia, & negligentia in petenda bonorum possessione praedictarum patris, etiam ignorant, l. 1. C. qui admitti.

Filius institutus habet contra tab. iure suo, etiam si alius filius prateritis non petierit contra tab. imò etiam si repudiaverit, item habet etiam secundum tab. l. §. institutus, & ibi add. in §. eadem, l. ult. de heredit. quae ab intestato.

Filio praterito a matre non competit contra tab. quia matris praterito habetur pro exheredatione, hodie tamen filius prateritis a matre sine causa interfectione habet contra tab. sicut ius dicendi nullum, gloss. exheredatis, & ibi addit. ibi.

Filio in potestate herede instituto, si pater eius dolo fecit, ne testamentum, in quo ipse filius erat institutus, mutaretur, filio postea emancipato denegatur bonorum posses. secundum tab. l. 1. quibus non competit bon. posses.

Filius familias si statim primo die, quo patri per filium fuit delata bonorum possessione, agnouerit eam, sed non potuit certiorare patrem, ut comprobaret eam, centum dies petenda bonorum possessionis non cedunt, tunc enim incipit cedere, cum certiorare eam potuit, & non certiorauit; prateritis tamen centum diebus ratam habere non potest pater agnitionem factam a filio, l. fin. & ibi gloss. dies, quis ordo in bonorum posses.

Filius bonorum possessionem patri delatam, licet possit petere, quia eius voluntas sit necessaria, tamen non potest eam admittit, nisi patre certiorato, sed si patrem certiorare potuit, admittitur, & hoc iure veteri, secundum quod omnia patri adquirebantur; hodie tamen filio iure proprietatis acquiritur, & ideo agitur patri inuito, & multo magis eo ignorante, nisi contemplatione patris esset institutus, quo casu esset idem, quod olim, gl. dies, ibi.

Filius familias sine consensu patris, eo ignorante potest petere bonorum posses. decretalem extra ordinem, & non in figura iudicis, ex quo nullus sit contradictor, iure tamen actionis non potest agere sine consensu patris, l. §. 1. in l. 1. C. qui admitti.

Filius familias bonorum possessionem sibi delatam potest petere patre inuito, pater tamen perdet viumfructum, quem debebat habere in bonis aduentitiis, gl. pen. in l. 1. C. eod.

Filius familias bonorum possessionem sibi delatam potest petere patre ignorante, & rathabitione tamen patris adquisit adhuc sibi viumfructum, ibi.

Filius familias ex quoque capite succedet in iure pratorio, habet annum ad petendam bonorum possessionem, & illo transacto perdit, glossa final. ibidem.

Filius in bonis aduentitiis iure nouo patre ignorante & inuito potest adire, vel agnoscere bon. possessionem aduentitiorum, nisi filius sit institutus contemplatione patris, quo casu patre ignorante non potest adire, cum profectitia censetur, d. gl. si ibi.

Filius in bonis profectitis patre ignorante, vel inuito non potest adire, vel petere bonorum possessionem, ibi.

Filius familias potest petere bonorum possessionem non praecedente iussa patris, non tamen potest adire hereditatem, ibi.

Filius vel seruus si agnouerit bonorum possessionem sine iussa patris vel domini, potest pater vel dominus eam agnitionem ratam habere, l. qui in aliena, §. 6. & ibi gloss. l. de acqui. hered.

Filius, ad quem ius patronatus ob delictum patris peruenit, si sit emancipatus, pater etiam viuente admittitur ad contra tab. liberi, secus si non sit sui iuris, gl. si in l. adoptivum, §. si de in ius vocando.

Reliquis verbis, Bonorum possessio, §. 2. utque 33. & per tot. Filia, §. 7. Legataria, §. 1.

Filius emancipatus exheredatus propter prateritionem filij in potestate potest petere ab intestato bonorum possessionem unde liberi, propter quam debet tueri cum vique ad dimidiam perinde ac si nullas tabulas pater reliquisset, l. §. si tabula testam. nulli extra.

Filius emancipatus prateritis si contra tab. non acceperit, & scripti heredes adierint hereditatem de iure ciuili, admittit sua culpa paternam hereditatem, & ideo nec vocari potest per unde liberi, cum res non reducatur ad causam intestati, l. 1. unde liberi.

Filij, & alij descendentes minima capitis diminutione mitentur ad bonorum possessionem parentum vocatus per praterem, sed non si faciant minui maximam, vel media, l. 2. & ibi gloss. l. 2. eod. & glossa penultim. in l. legitimis, unde cognati.

Filius si in potestate parentis non fuerit tempore mortis patris, tamen ei, quam liberis eius, datur in eisdem familia habet, datur bonorum possessio eius patris, quae ad eum pertinet, l. in potestate permansisset, ita ut ex ea habeat dimidiam, reliquam liberi eius, si hique bona sua censet, l. 4. unde liberi.

Filiis natis ex filia, vel etiam ex nepotib. non datur bon. possessio unde liberi, quia in potestate aut vel proavi non fuerunt, gl. l. ibi.

Filius, & ex eo nepotem si pater emancipauerit, solus filius venit ad bon. possessionem unde liberi, obstat enim nepoti pater suus, qui si decesserit, vel repudiauerit, solus nepos admittitur, d. l. 4. §. 1. & ibi gloss. obstat.

Filij, & descendentes, qui in potestate parentum nunquam fuerunt, nec sunt heredes

heredis locum obinuerint, vocantur per vnde liberi ad bonorum possessionem, d. 5. l. 1.

Filius emancipatus si reliquerit in potestate aui nepotem, dabitur ei, qui in potestate aui reliquit, et patris emancipatus bonorum possessio, etiam si post emancipationem procreauerit eum, ita nato dabitur etiam bonorum possessio non obstante ei parte suo, d. 5. l. cum seq.

Filius emancipatus si non petierit bon. poss. vnde liberi, iheris suis ita remanent integra omnia iura hereditatis, atque si filius non fuisset, vt quod filius habuit, ut esset petita bonorum possessio, hoc nepotib. ex eo solis, non vt reliquis adreclat, d. 1. 4. §. si vnde liber.

Filius exheredatus si decesserit scripto herede deliberante, atque ita scriptus omiserit hereditatem, nepos ex illo filio suus heres existit aui, nec obtulisse ei videtur pater, post cuius mortem legitima ei defertur hereditas, l. scripto, eodem.

Filius emancipatus si postquam bo. possessionem vnde liberi petiit, mutauit statum suum, puta dando se in arrogationem, nihil obest ei quominus id, quod adquisitum retineat, l. si eod.

Filius emancipatus si priuquam peteret bonorum possessionem vnde liberi, mouerit conditionem suam, puta dando se in arrogationem, potest petere bonorum possessionem vnde liberi; secus est in bonorum possessione secundum tab. d. 1. §. si ibi gl. pe. & si. & gl. pe. in l. legitimis, vnde cognati.

Reliqua verbo, Bonorum possessio, 34.

Filius emancipatus veniens contra tab. confert suo pro ea parte, quam sibi auferat, sed si nihil auferat, collatio cessat, l. 1. §. si ex dote ante, de collatione bonorum.

Filius in potestate quando solus institutus est, & nullus alius, tunc emancipatus veniens contra tab. confert omnia, nisi in casu quo sunt duae hereditates, gl. pro quadrante, ibid.

Filius in potestate si sit institutus cum extraneo, tunc emancipatus veniens contra tab. confert suo pro ea tantum parte, quam auferat suo, & non in plus, sed non pro ea parte, quam auferat extraneo, d. 5. §. si ex dote ante, & ibi gl. quadrante, & gl. fratri.

Filius emancipatus si sit institutus, & suus praeteritus, & ambo veniant per contra tab. tunc emancipatus non confert, nec amplius habet, quam pater ei dedit, idem si legatus meruit semissem, vel tantum, quantum contra tab. occupat, l. 1. §. si totiens, & eo.

Filius in potestate si accepta bon. poss. contra tab. ex persona fratris emancipati committente edictum de contra tab. decesserit, emancipatus cogitur conferre heredi filij in potestate mortui tantum; quantum ipse conferret filio defuncto, si viueret, d. 1. §. ibidem.

Filius in potestate si ante acceptum bon. possessionem ex persona fratris emancipati committente edictum de contra tab. decesserit, praetor debet tueri heredem eius pro ea parte, pro qua filius in potestate defunctus scriptus heres fuit, non tamen vltra virilem; emancipatus tamen non tenetur tali heredi conferre, ibid.

Filius adoptivus cum admittitur ad contra tab. patris naturalis, pater eius adoptivus debet conferre pro eo, nisi cum ante sine fraude emancipaverit, d. 1. §. si adoptivus.

Filius emancipatus institutus a patre naturali si adiuu ei hereditatem, alius tamen praeteritus venit per contra tab. de rigore iuris non est locus collationi, secus de acquirenti Scaeuola, gl. si maluerit, ibid.

Filius emancipatus quando petat contra tab. ea demum confert, quae tempore mortis patris habuit, gl. frater, in d. 1. §. si quoque.

Filius ab hostib. captus si redemptus tempore mortis testatoris inueniatur loco pignoris apud aliquem, tenetur conferre post petitam contra tab. d. 1. §. qui ab hostib.

Filius emancipatus confert etiam legatum sibi relictum ab extraneo, cum pater moritur, quia pater viuens moritur, & ideo viuo patre videtur quæsiisse, ibi gl. 1. §. si emancipatus, & ibi gl. conferre.

Filius emancipatus omnia tenetur conferre, quae sibi adquisita sunt in vita patris, d. gl. conferre.

Filius emancipatus dotem, quam habebat ab vxore receptam, non confert, etiam si antequam collatio deberet fieri, vxor decesserit, cum cum teneatur reddere, d. 5. si emancipatus.

Filius obligatus conferre si habeat filium habentem peculium castrense, non tenetur illud viuo filio conferre, sed eo mortuo sic, d. 1. §. si is, qui.

Filius emancipatus tenetur conferre id, quod dolo malo eius esse defuit, non tamen tenetur conferre id, quod egre, nec quid acquireret, l. 1. §. confertur, eodem.

Filius duo emancipati si sint, & duo in potestate, ex emancipatis vnus, qui habebat trecenta, singulis, qui sunt in potestate, tenetur conferre centena; & contum sibi retinebit, nec conferre tenetur alio emancipato, ibidem.

Filius emancipatus quando confert, confert illa, quae habet in bonis deducto aere alieno, l. 2. §. 1. eod.

Filius emancipatus confertens tenetur conferre fratri in potestate etiam debitum sub conditione, tenetur tamen cauere ei frater in potestate, quod existente conditione defendatur emancipatus pro ea parte quam contulit, d. 5. l. 1.

Filius emancipatus confertens non potest deducere statim debitum sub conditione, nisi in vno casu, propter onus matrimonij, d. 1. §. 1. & ibi gl. debet.

Filius emancipatus non tenetur conferre ea, quae sine dolo, & culpa sua post mortem patris perierunt, d. 1. §. de illis.

Filius emancipatus tenetur conferre ea, quae post mortem patris dolo, & culpa etiam leui deperdit sunt, sed non ea, quae ante mortem patris deperdit, vel alienata, aut euicta sunt dolo, vel culpa sua, d. 5. de illis, & ibi gl. culpa.

Filius emancipatus non tenetur conferre iniuriarum actionem, quam habet, sed bene furti actionem, d. 1. §. emancipatus.

Filius emancipatus non tenetur conferre actionem popularem, quam habet, gl. magis enim, ibid.

Filius emancipatus si fuerit, & duo in potestate, in collatione bonorum emancipati omnes vnus loco connumerantur, cum inuicem non conferant, & ideo

vnam tertiam partem habebunt, reliquas vero duas tertias filij in potestate, d. 1. 2. §. si tres.

Filius duo emancipati praeteritis si petierint contra tab. quorum vnus contulit, alius non, portio non conferentis prodest tantum ei, qui in potestate est, non autem emancipato, quia causa eius, qui in potestate est, denegatur actiones hereditariae non conferentis, d. 1. 2. §. pe.

Filius emancipatus, qui petiit contra tab. si propter inopiam non satisfecerit de conferendo, interim datur curator bonis, qui potest alienare de his, quae mora deteriora futura sunt, vel etiam filius suus potest alienare illa, quae mora deteriora futura sunt, prius satisfaciendo de conferendo ea, si ab emancipato sibi cauerat, d. 1. 2. §. si & ibi gl. si.

Filius emancipatus praeterito non datur contra tab. sub conditione, si contulerit, sed pure datur, ita tamen, quod denegatur ei actiones hereditariae, & remanent apud eum, qui est in potestate, nisi cauerit de conferendo, l. praetor, & ibi gl. remaneat, eod.

Filius emancipatus praeteritis si faciat controuersiam impuberi de statu, & bonis, & sic habet locum Carbonianum edictum, & emancipatus tenetur conferre ei exacta cautione, vt videtur, sicut hereditatem, ita & quae collata sunt praeter, d. 1. praetor, §. 1.

Filius emancipatus praeteritis dum confert petita bonorum possessione contra tab. dotem vxoris suae praecipuum debet retinere constante matrimonio, nec quae debet cum conferre, cum sentiat onera matrimonij, d. 1. praetor, §. emancipati, & ibi gl. praecipit.

Filius emancipatus antequam petat contra tab. non cogitur iniunctu cauere de conferendis bonis, etsi sponte cauerit, & omiserit petitionem bonorum possess. contra tab. si postea conueniatur a fratre ex stipulatione, ipso iure tutus erit, & pecuniam si soluerit, conditione sine causa repetet, d. 1. praetor, §. emancipatus.

Filius emancipatus praeteritis bonorum possessione contra tab. ab eo petita non attinetur conferre dotem pro filia matrimonio constanter, l. 4. eod. tit.

Filius emancipatus praeteritis petita bonorum possessione contra tab. si per stipulationem promissit de conferendo bona filio in potestate, illa stipulatione collationis committitur tunc, cum interpellatus cum aliquo spatio nec minimo, nec maximo, quo conferre potuit, non contulit, l. si quis filium, §. eod.

Filius emancipatus si post petitam bonorum possessionem contra tab. iuxta stipulationem, per quam promissit de conferendo, in totum non confert, vel dolo fuit, quominus contraxit, quanti ea res est, in tantam pecuniam condemnabitur, ibid.

Filius emancipatus petita bonorum possessione contra tab. si dixit nolle cauere de conferendis bonis, poterit nihilominus penitere, & oblata cautione beneficium bonorum possessionis exercere, l. nonnunquam, eod.

Filius emancipatus si petiit bonorum possessionem vnde liberi, nepos ex eodem filio in potestate retentus habebit semissem hereditatis auiarum cum emolumento collationis, & si idem nepos postea bonorum possess. intestati patris per vnde liberi accipiat, cogitur bona sua conferre fratri post emancipationem patris quæsitae, & in familia sui fratris retenta, l. filius, §. eod.

Filius in potestate heres institutus si iure civili adeat, & emancipato petente contra tab. non petat ipse contra tab. licet de rigore iuris non teneatur conferre suo, sed de acquirenti Scaeuola bene tenetur, si portio instituti mouerit per contra tab. praeteritis, l. si filius, & ibi gl. si eod.

Filius emancipatus praeteritis si petiit contra tab. non tenetur conferre ea, quae post mortem patris sibi solui debent, licet prius sit consequutus quam deberentur, l. pen. eod.

Filius emancipatus habens dotatam filiam si acceperit contra tab. non tenetur constanter matrimonio dotem eius conferre, cum in eius bonis non sit, l. 1. §. si de collat. dotis.

Filius emancipatus si acceperit contra tab. patris sui, non tenetur conferre id, quod dedit pro filia sua, quae ingressa est in monasterium, d. 1. §. si in addit. marg.

Filius emancipatus cum deberet petere contra tab. si petiit per vnde liberi, atque ita filia in potestate dotata cum eiusdem familiae fratre heres instituta bonorum possessionem vnde liberi accepit, sequuta errorem fratris emancipati, non tenetur ipsa conferre dotem fratri scripto, cum illa possessio frustra petita sit, l. filius, eod.

Filius emancipatus herede instituto, si exheredauit quis filiam dotatam, quae per 2/3 quærelam dimidiam hereditatis abtulit instituto, frater institutus non cogitur ei conferre bona propria, quia pro parte tenet testamentum, & hic frater ex testamento successit, & libertates in eo relictae sunt in totum valent, nec ipsa foris tenetur fratri conferre dotem, cum ipsa ab intestato, frater vero ex testamento sint heredes, l. pater filium, eod.

Filius emancipatus succedens patri ab intestato debet conferre bona fratribus etiam institutis, & etiam non petentibus contra tab. pro virili parte, si filius non habeat nepotes in aui potestate, sed si habeat, illis solis tenetur conferre, l. 1. §. emancipatus, de coniungend. cum emancip. liber.

Filius vnus heres patris, si viuentis patre & ignorante contraxit cum aliquo, & eius debitor factus fuerit, coheredes suos vili iudicio familiae excusandae non directo conuenire potest, vt conferant, & communicent illud debitum, vltra quod vt de peculio praefectio suo recipiat tantam quantitatem, in quantam condemnatus est his, cum quibus ipse contraxit, gl. 1. in l. certum, l. 3. C. familiae excise.

Filius heres si sit factus debitor ex contractu inuito viuentis & ignorantis patris conuenire potest coheredes, vt constanter illud debitum, si illud in rem patris sit verum, vel eius iussu contractum, tunc enim praestabit solidum de substantia patris, gl. 1. ibid.

Filius emancipati inter se non conferunt, gl. si in l. 4. C. de collatio.

Filius emancipati tenentur conferre fratribus in potestate illa tantum bona, quae habuerunt tempore mortis patris, aere alieno deducto, l. ea demum, §. C. eod.

Filius emancipatus non tenetur conferre ea bona, quae sine dolo malo ante mortem patris exierunt de bonis debitoris eius, vt quia fuerit euicta, l. 1. §. 1. de dolo exierunt, quia tunc tenetur illa conferre, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

- 213 Filius emancipatus bona quaesita in vita patris tenetur conferre filius in potestate deducto aze alieno, gl. fi. ibi.
- Filius emancipatus non tenetur conferre bona castrensis, vel quasi, nec alia bona quaesita post mortem patris, ibi.
- Filius emancipatus tenetur conferre bona inuita patris quaesita, vel re, vel spe, debet enim detrahi aze alienum, vel re, vel spe, ibid.
- Filius emancipatus emancipato etiam profecticia non tenetur conferre, sed emancipatus suis tenetur omnia conferre, gl. 1. & fi. in l. fi. emancipati, C. eod. gloss. omnino, in §. illud quoque, in auz. de triente & semis. col. 3.
- Filius sui tenetur conferre omnia de iure veteri, hodie tamen conferunt inter se profecticia tantum, ita & emancipati inter se tantum profecticia conferunt, gl. 1. & fi. ibi.
- Filius hodie emancipatus, & emancipati suis profecticia tantum tenentur conferre, ibid.
- Filius emancipati conferre tenentur non solum filiis iam natis, sed eorum postumis, postquam nati fuerint, & si non faciant, denegantur eis actiones, l. postumus, 11. C. eod.
- Filius emancipatus succedens patri communi cum fratre in potestate non habet praecipuum fundum sibi donatum a patre, gl. pen. in l. si donatione, 13. C. eod.
- Filio in potestate si fundus a patre donatus sit, concedendo eum in peculium, filius non habet fundum praecipuum, sed debet diuidi inter fratres succedentes patri, gl. fi. ibi.
- Filio in potestate si fundum eius non emptum, a patre ipse patre tradidit, videtur quod per vicinum iudicium conferat in eum, & tanquam donatus in diuisione hereditatis sibi praecipuum adiudicatur, ibid.
- 214 Filio in potestate si sit donatus a patre fundus, intelligitur non donatus, sed concessus in peculium, ibi.
- Filio in potestate si donatio a patre facta sit simpliciter, & non exprimentio propter merita, tamen si praecedat merita, valet donatio, & intelligitur facta ob merita, & non ex affectione paterna, ibid.
- Filio non solum sui, sed etiam emancipati non tenentur conferre quaesita post mortem patris, sed illa retinentes patris bona pro hereditatis portionibus diuidunt, nec emancipati, 15. C. eod. gl. fi. in l. 6. C. eod.
- Filio emancipati hodie adiungunt, & inter se tenentur conferre ea, quo tempore emancipationis, vel post in vita patris a parentibus consequuti sunt, l. vi. lib. 1. & gl. fi. in l. ea demum, 6. C. eod.
- Filius emancipatus hodie non solum profecticia, sed etiam aduentitia debent conferri, quando tractatur de successione illius, a quo talia bona prouenerunt, ibi.
- Filio quoque modo suo iuris efficiantur ad collationem, ut emancipati veniant, l. liberos, 18. C. eod.
- Filio emancipati conferunt suos, sed sui emancipatis non conferunt, gl. fi. in l. 1. §. illud, C. communia de success.
- Filius suos debet conferre suo, vel emancipato profecticia, non aduentitia, glo. omnino, in §. illud quoque in auz. de triente & semis. gl. 1. & fi. in l. fi. emancipati, §. C. de collat.
- Filius emancipatus debet conferre suo profecticia, non aduentitia, & hoc in his, quae tempore mortis patris habebant, non quae postea quaesierunt, ibi.
- Filius emancipatus nullo modo debet conferre extraneis, qui cum filio succedebant, ibi.
- Filius familias vras, vel aliud lucrum illicitum si adquisierit ex pecunia paterna, patre ignorante, vel non consentiente, non tenetur illud post mortem patris communicare fratribus, l. quod seruus, 24. in additio. marg. de acqu. poss.
- Reliqua verbo, Collatio, 1. v. §. 5. Pater, §. 8. Filius, 7. 11. 12. & inf. ad nu. 197. 204. & inf. nu. 215. Liber, 12. Donatio, 30. v. §. 33.*
- 215 FILIUS quartam praecipuam debet habere, & in ea potest institui, imò debet, gl. patrimonium, in l. 3. §. sed vtrius, de min.
- Filius hodie iure institutionis debet relinqui quarta, ut testamentum valeat, gl. maximi, in l. vnica, §. quae a nobis, C. de rei vxo. act.
- Filius, cui relictum est minus legitima, etiam si agnoscat illud, potest hodie nihilominus agere ad supplementum legitima, gl. excludi, & gl. videatur, in l. Papinianus, §. si conditioni, de inoff. testam.
- Filius olim quando agnoscebat legatum, non agebat ad supplementum legitima, aut habebat querelam, sed si non agnoscebat, agebat querela, sed hodie non, d. §. si conditioni, & ibi gl. excludi.
- Filio agnoscens relictum minus legitima imputatur in legitimam, ut non possit agere de inofficio, cum confirmare videatur testamentum accipiendo, sed agnoscendo relictum non imputatur in quartam iure institutionis, quomodo possit habere quartam de legatis, si in sibi relictum quartam non habeat, d. gl. videatur.
- Filius, cui a patre donatum est inter viuos, ut illud imputaret in quartam, si vult ab intestato succedere cum aliis, debet conferre, gl. 1. si non mortis, 25. & ibi gl. 2. eod.
- Filius non debet habere legitimam in proprietate tantum, sed in proprietate cum usufructu, gl. 1. in l. xxi, 35. de usufructu legato.
- Filius emancipatus quando petit contra tab. non computat in legitimam, quod filii causa emancipationis datum est, gl. emancipatus, in additio. marg. in l. 1. §. 5. quoque, de collat. bonorum.
- Filius legitima fraudari potest, si viuentis pater omnia bona sua vendat post mortem suam, ac consecratur de pretium recepit, sed in hoc pater non caret peccato, cum legitima iure naturae filii debeatur, l. hereditarium, 7. in additio. marg. de bonis auz. iudi. possid.
- Filio non censetur grauati in legitima propter fideicommissum reciprocum inunctum inter filios, eo quia habent aequalem speciem, & dubius est euentus, quia ita potest acquirere, sicut erogare, l. si pater, 12. C. de inoff. testam.
- Filio, quibus relictum est minus legitima, ad supplementum legitima possunt agere, nisi ab heredibus ingratum legitimi modis arguantur, cum testator dixit eos fuisse circa se ingratos, l. omnimodo, 30. C. eod.

Filius pro sua legitima non soluta non potest possessionem propria auctoritate occupare, gl. 4. in additio. in d. omnimodo, 30. C. eod.

Filius, & aliae personae, quae ad inofficio querelam vocantur, tenentur computare sibi in legitimam militiam legi redditum annuum ex defuncti pecunia emptum, nisi filii militia de silentiis, d. l. omnimodo, §. imputari.

Filius, cui relinquitur minus legitima in testamento in scriptis, vel in nuncupatio, si illud accepit, & computatur in legitimam, & sic denegatur querela, & agitur ad supplementum, l. si quando, 35. §. fi. & l. quae nuper, 32. C. eodem.

Filio, cui relinquitur minus legitima, boni vizi arbitri repletur legitima ipso iure, l. finimus, 36. C. eod.

Filius, cui minus legitima relictum est, si substituitur legatario, vel heredi, non imputatur in legitimam, quod caput substitutionis, ibi.

Filius non potest grauari in quarta legitima sibi a patre, creditoribus tamen licium est vnumquemque heredem etiam pro hereditaria parte conuenire, vel ipsi creditoribus possidentibus res hereditarias se tueri contra heredes pro hereditaria portione, gl. fi. in l. cum a matre, 14. C. de rei vend.

Filiis nullo modo quarta pars hereditatis, quae eisdem filiis deberetur ex legibus, potest minui, nisi ex his causis, quae de inofficio excludunt querelam, l. hac edictali, 6. C. de fecun. nuptis.

Filius usufructu legitima non potest hodie defraudari, glo. fi. in l. tuores, 18. C. de exculat. tutorum, §. prohibemus, in auz. de triente, & semis, col. 3.

Filius accusando testamentum patris de falso si succumbat, perdit etiam legitimam, l. 2. C. de his, quib. v. indignis.

Filius per non confessionem inuentarii non perdit legitimam, idest, quartam debitam iure naturae, gl. iurari, in §. si vero non fecerit, in auz. de heredi. & Falcid. col. 1.

Filius non potest grauari in portione, quae de necessitate debetur, sed bene in possessione, quae debetur iure institutionis, gl. heredem, & ibi add. marg. in §. si vero expressum, ibi.

Filiis a parentibus triens, vel semis secundum numerum liberorum quoquo relicto debetur antiqua lege cessante, his obinentibus in omnibus, in quibus quarta portio per legem de inofficio testamento debetur, exceptis liberis curialibus, quibus nouem vices debentur, §. 1. in auz. de triente, & semis, col. 3.

Filio omnes, quando sunt curiales, vel quando plures curiales nuptae, quilibet debet habere tres partes eius, quod ab intestato esset habiturus, sed si sit quis non curialis, trientem, vel semissem habere debet eius, quod ab intestato esset habiturus, gl. curialibus, in additio. marg. in §. ex capiat, eod. tit.

Filiis proprietatem, & usufructum legitima debet pater relinquare, si vult vocari pater filiorum non fame morientium, sed viuere volentium, ibi.

Filius potest defraudari in usufructu legitima, quando pater filium vulgariter in omnibus bonis suis instituit relicto alij usufructu omnium bonorum, nam tunc valet legatum usufructus, nec se in legitima grauatum filius potest conuenire, quod intelligi, quando nuda proprietates a legitima filij supra tantum valet, quantum ipius legitima usufructus valet, alioquin potest filius huiusmodi legatum impugnare, gl. relinquit, in additio. marg. ibi.

Filius debet habere legitimam sine grauamine, gl. si non sufficeret, in §. quam ob rem, in auz. de reit. & ea quae parit, col. 4.

Reliqua verbo, Legitima, Quarta, Conditio, 29. Filia, 6.

FILIO potest legare pater, si legatum in tempore existentiae iuris iuris confectum, l. filium, de auro, & argento.

Filius heres institutus, qui legata a se in testamento relicta codicillis sua manuscriptis ademti, non tenetur pena falsi, si iulla patris id fecerit, cum esset minor 25. annis, & ita hereditatem quoque sibi capere potest, l. 5. de falsis.

Filius si in testamento patris legatum sibi ascripserit, si venia impetrata abstinet a legato, vt remitteretur pena falsi, recte potest habere bonam possessionem contra tab. patris, glo. non posse, in l. 1. si quis legatum, §. fi. C. eod.

Filio quod relinquitur, vt filio, si non est filius, non valet, l. neque profectio, §. C. de testam.

Filio, vel fratri quod relinquitur, vt filio, vel fratri, valet, etiam si non sit filius, vel frater, si testator hoc sciens reliquit, secus si ignorans, gl. fi. ibi.

Filius in potestate, & seruus iussu patris, vel domini defuncti ascribentes sibi eunt penam, sed legato carent, extraneus tamen, vel emancipatus, & legato carens, & penam incurrit, glo. 1. in l. 1. C. de his, qui sibi ascrib.

Filius, vel seruus non potest petere satisfactionem a domino, vel patre, a quo sibi legatum est sub conditione, si tamen pendente conditione pater emancipet filium, vel domini seruum, tunc potest pater sibi cauere simplici cautione fideiussoribus, filio, vel seruo, vt legatorum nomine caueat.

Filiofamilias minori si legatum, vel fideicommissum sit relictum post mortem patris, & postea pater fecit pactum cum herede de non petendo legatum, ad filium consentit, & sic laesus sit, potest restitui, cum ipse interit propter ipem legati, quod ei post mortem patris competit, l. 3. §. si quid minori, de minorib.

Filiofamilias minori si sit relictum militia, & postea pater pactus est de non petendo eam, filio consentiente, ipse minor potest restitui, cum eius interit, ibi.

Filiofamilias minori si legatum sit relictum in vita patris dandum, & pater fecit pactum cum herede de non petendo legatum, consentiente filio, filius restitui potest, glo. post mortem, ibi.

Filiofamilias, cui relicta est optio alius rei, non potest optare sine iussu patris, nec ante aditam hereditatem potest eam cum iussu, Julianus, io. & ibi glo. 2. de legat. 1.

Filiofamilias minori 14. ann. si legetur, cum in tutelam suam peruenerit, potest capere legatum, cum erit pubes, nec expectatur, quod fiat filij iuris, nisi mater habens mariti vitam suspectam legauerit filio communi, cum in suam tutelam peruenerit, quia tunc expectatur, quod fiat filij iuris, l. cum filiofamilias, 50. de legat. 3.

Filiofamilias relictum legatum, quoad in potestate patris sit, dicitur valere persona filij, tamen pater potest quod sibi relictum, l. fi. & ibi glo. fi. de annuat. legatis.

Filiusfamilias eo quod patre invito actus fuerit testatentum de falso, non de-
negatur patri actio legatarij, post legatum, §. si filiusfam. de his, vt indignis.

Filiusfamilias legato relicta iure Digestorum patri acquiratur, si id hodie
non, gloss. patri, ibi.

Filiusfamilias, si quis legauerit aliquid ita, quod dicto filio foret ut illud, va-
let legatum, & non imputatur heredi, si soluar filio, & non patri, imò pater si
petierit legatum, exceptione repellendus est, l. si vult fructus, 1. §. si ita quis,
quando dies legat. cedat.

Filiusfam. si legatum, vel fideicommissum relictum sit sub conditione, & heres
nolit cauere de donando legato in euentum conditionis, tam filiusfam.
quam eius pater mittitur in possessionem bonorum, cum ambo habeat spem
colomodi, quia si durante potestate condicio exierit, patri quiritur, alioquin
filio, l. si filiofam. 1. & ibi gl. 1. & ex quib. causis in possesseat.

Filiusfam. legatum relictum in tempus manumissionis valet, & queritur ei, &
non patri, gl. in l. si de stipulat. seruorum.

Filius legitimus, & naturales habens non potest relinquere filiis naturalibus,
aut eorum mater vltra vnciam, & si quid amplius reliquerit, illud sit fi-
liorum legitimorum, sed non extraneis naturalibus concubij, potest re-
linquere media vnciam, §. si iugit, in auct. quib. mod. naturalis eff. l. u. col. 7.
Reliqua verbo, Legatum, 63. 107. 108. Pater, 32. 33. 34. Fratrum, 107.

FIMVM, aut lutamen incorruptum in aliquem deiciens, aut conuo, aut luto
obstinens extra ordinem puniuntur, l. de extrao. d. crimin.

FINIS si habet necessariam consequentiam ad principium, inspicimus princi-
pium, sed si non habet necessariam consequentiam ad principium, tunc in-
spiciamus finem, §. si quis, & ibi gl. relinquentium, de minorib. l. damus, 18. §.
Sabini, de damno infecto.

Finis quandoque trahit ad principium, quandoque e contra principium trahit
ad finem, gl. in l. qui sella, §. si de feruit, rultic.

In Finibus deliquitibus si fuerit creatum, ob id non vitatur actus, l. qui fundum,
45. in add. marg. de iur. do.

Finium diuersitas, quando existentibus finibus, vt prius, dirimi non potest, potest
iudex finium regundorum dirimere veteres terminos exequendo, vel eos amo-
uendo novos ponere, & de vniu. p. d. aliter aduoc. c. c. n. denudando ali-
quid in pecunia cum, aut adiudicat, l. 1. & 3. finium regundorum, §. si iur. do.
officiis, c. d.

Finium regundorum iudicio venit omne illud, quod mea interest in solo mee
non seminat, l. sed & loci, §. in add. finium regundorum.

Finium regundorum iudicio venit pars mercedis, quous altera pars dedit agri
mensura, l. sed & loci, §. si mensur.

Finium regundorum iudicio restituntur fructus percepti post litem contestatam
nem ex aliquibus fundi partibus, sed percepti fructus ante litem contestatam
nem non restituntur, sed ipse percipiens suos fructus, eos consumpti, si vero
mala die percepti, atque consumpti, restituntur, d. l. sed & loci, §. post
litem, eod.

In Finibus agri arborum positam si quis ad iudicis preceptum non incidit,
condemnatur quanti in litem iurauerit aduersarius, d. l. sed & loci, §. si sed & si
quis.

Finis si dicantur eicci, vel exarati, iudex, qui per accusationem criminaliter co-
gnoscit de deiectione finium, est etiam iudex civiliter de eadem deiectione,
d. l. sed & loci, §. si dicantur.

Finis magis censetur fundo adiudicari, quam personis, id est, domitiis fundi, d.
§. si dicantur.

Finium regundorum iudicium potest esse inter plures, d. l. sed & loci, §. si com-
munem.

Finis agri irruptione fluminis si inundatio confudit, & praeter quibuscum occa-
sione viurpandi loca, in quibus ius non habet, iudex debet iubere, vt aditu-
neant ab alieno, & sicut contenti sibi, l. si irruptione, eod.

Finium regundorum iudicium manet vicino, quiauis loci communis diuidan-
do egerint, vel fundum alienauerint, l. iudicium, 9. eod.

Nes antiqui non praesumuntur mutari, nisi probetur, l. in finib. eod.

Finium quaestione antiquus terminus statui, nisi probetur varietate successio-
num, vel aliquo possessorum fines, aliquo addito vel detracto, permutatos
§. si ibi.

Nes debent poni, tantum quo dominus demonstrat tempore, quo vendidit,
l. pen. eod.

In circumscriptio non est necessaria, ubi res demonstrata est, l. cum seruo, §.
1. & ibi add. marg. de contrah. emp.

Nis vniu. caula est initium alterius, gloss. illius in l. 4. de excus. tur.

Nes plebanatus, vel plebeium, aut curiarum non probantur per instrumenta em-
ptionis, gloss. emptionis, in l. praedixi, §. 1. Titio, de legat. 3.

Nis quando habet necessariam consequentiam non est facilis, l. qui cum ma-
ior naru, 14. §. 1. de bonis libertorum.

Nes ampliores possit ab emptore, quam continet fundus emptus, praeribun-
tur titulo per emptore longo tempore, & pars praescripta assignatur praeribi-
tenti, sed finium regundorum actioni non praeribitur, nisi 30. annis, glo. non
singula, in l. 1. §. cum Stichum, pro emptore.

Nes publici a priuatis derinori non debent, l. si legatus, §. si de operibus publicis
nes publicos a priuatis separare, & publicos augere praes. provinciae debet
curare, & si qua loca publica, vel aedificia inueniunt occupata a priuatis, debet
restituere, an sint vendicanda in publicum, an sint relinquenda penes pri-
uatum possessorem impositio veltigalij, dicto §. fin.

Nes plebanatus, vel territorij non probantur per instrumentum inter alios con-
scriptum, gl. pen. in l. cum aliquis, 1. C. de iure delib.

Nes plebanatus, vel territorij probantur per verba enuntiata instrumento-
rum, gl. si seruis, in l. pen. C. de contrah. emp.

Nes non aut agunt metiri spetro iudicis mandato non permittens teneat
iudicio finium regundorum, inquantum actori in litem iurauerit, §. si & ibi
gl. condemnatur, l. iudex de off. iudicis.

Finium regundorum iudicio ad iudicem non debet quis priuati dominio rei iu-
dicare nisi ex magna, & necessaria causa, §. si iur. do.

in Finium regundorum iudicio ex causa necessaria potest iudex alteri adiudicare
patrem rei, facta alteri recompenatione in pecunia, ibi.

Finium regundorum iudicio teneat, qui circa fines aliquid malitiose commi-
sit, vt quis lapides finales furatus sit, vel arbores finales excidit, & condemna-
tor, quanti in litem iurauerit actor, potest etiam criminaliter puniri in 50. au-
reis ex lege agraria pro qualibet vice, quae p. na applicatur fisco, nec cuius
tollitur per criminales, nisi interit donec altera exerceat, d. §. si & ibi gl.
furatus est, l. sed & loci, §. si dicantur, & ibi gl. de crimine, finium regund.

Finium regundorum iudicium redditur ita pro re parua, sicut pro re magna, l.
quinque pedum, §. C. finium regund.

Finium regundorum iudicio non poterat olim agere, quod exstitit uicinia effec-
tantum de quinque pedibus, vel minus, hodie tamen potest etiam pro parua
qualibet quantitate occupata, glo. 1. ibi.

Finium regundorum quaestio non tollitur, nisi 30. annis, & non spatio longi
temporis, l. si C. eod.

Finium regundorum actio mixta est, & in rem, & in personam, gl. si ibi.

Finium regundorum actio nascitur a tempore, ex quo coeperat termini fines, ibi.

Finium regundorum actio non nascitur ex contractu, vel quasi, vel fideicom-
mi vel quali, sed est datua propter turbationem, ibi.

Finis, & terminata bona fide mutuo consensu iustaurari non debent, l. si inter
vos, 8. C. communia vtriusque.

Reliqua verbo, Actio, in 100. §. ius 105. Termini confines, initium, iudicium, 14. Li-
menarchia, l. u. ex. 46. Compromissum, 7. Falsa, 2.

FINIS, vide verbo, Inieper, iudicium, 10. Mandatum, 3. 16. Tutela, 7.

FINIS, & praesumere differentiam figitur super id, quod est certum, sed
super incerto praesumitur, gl. praesumatur, in l. vnicuique, accedit, C. de rei vxo. acti-
bi, cum in genere, in l. 1. §. ius 5.

Quod bona fide delata & applicatum, §. 6.

Quod fides succedunt, nu. 6. 7.

Quod fides prius legum, nu. 8. 9.

Quod ius, cum & praesumitur, nu. 10. 11.

Quod venditorem verum, 12. 13. 14.

Quod pro, christianum, nu. 15.

Quod mutuum pecuniam fidei officiali, ibi, & eius reserua, nu. 16.

FINIS, & dicitur a fidei, id est, oportulis, quibus asseruatur ea pecunia ad princi-
pis vultum, l. si pignus, in add. marg. qui petores in pigno.

Fiscus principis, & ararium vero populi pecunia est, ibi.

Fiscus proprie loquendo dicitur Imperialis camera, in qua receptatur quid-
quid ad commodum pecuniarum, vel regni pertinet, & ea verbaque p. t. c. n. e.
ad burile commodum, & iurisdictionem, & houbres reipub. non continen-
tur appellatione fisci, ibi.

Fiscus instantibus necessitatibus reipub. ante tempus praestitum debito potest
debitores eos, re ad soluendum, rem illo tamen interuultio medi tempore
l. cum quidam, 17. §. fisci, in add. marg. de vltis.

In Fiscum cadunt iura conditionalia, §. l. iur. do. ceterum, 26. §. si. in add. marg. de
pacto dotali.

Fiscus semper est solutus, & idoneus, & ideo immunis satisfactionem cum semper
localex iure fingatur, semperque durat, & non moritur, veluti Ecclesia, vel
dignitas, glo. si & ibi add. marg. in l. 1. de fundo dotali, l. 1. §. si ad fiscum, & ibi
gl. laudare, vt iur. do. in nomine caueatur.

Fiscus, & reipub. Romanorum iure idem, gl. 1. in l. non est ambigendum, de bo-
norum poss. si.

Fiscus ab omnium veltigalium praestationibus immunis est, l. locatio, 9. §. si. de
publicanis.

Fiscus, ciuitas, pupillus, & priuatus aequiparantur in his, quae non sunt futura eo-
rum damna, l. 4. §. nihil, in add. marg. de manumiss.

Fisci debitor si dedit alicui pecuniam, vt eam solueret fisco, & is coram petitorē
confessus sit se habere eam pecuniam, & recessit postea aliqua de causa i
provincia, & non soluit, non tenetur lege lulij de reidais, debitor tamen fisci
est, & potest cogi a procuratore fisci ad soluendum exigendo pignora, & cum
detinendo, & mutam in dicendo, & si per annum non soluet, teneat de re-
idais, l. cum eo, ad leg. lul. peculatus.

Fiscus cum arario in iure conueritur, solet tamen separari, quod princeps pa-
trimonium habet, id est, facultates proprias, propterea & fiscum hoc est, pecu-
niam publicam a populo Romano illi decretam a filiis, hoc est, sportulis di-
ctam, quibus illa condebatur. Ararium autem populi Romani pecunia erat,
id est, reipub. cui praeerat, adq. marg. super rub. de iure fisci.

Ad Fiscum sit nanciatio ex variis causis, aut cum quis proficere se capere non
posset, quod tacite relictum est, vel ab alio praenuntius defertur, vel quod mors
ab heredibus non vindicatur, vel quod indignus quis heres nunciatur, vel
quod princeps heres institutus est ex aliis multis causis, de quibus ibi in l. 1.
& ibi gloss. ad l. 1. §. u. eod.

Fiscus habens causam cum aliquo potest petere sibi exhiberi instrumenta spe-
ctantia ad illam causam, quoties de iure c. p. d. i. vel de iure domini, vel de
alta simili re nuntia queritur, non si de capitali causa agatur, l. 2. §. item
diu, eodem.

Fiscus regulariter non potest conuenire debitorem debitoris sui, nisi principalis
debitor non sit soluendo, vel nisi ex pecunia fisci causus fuit debitoris
fisci, vel nisi quando fiscus agit ex contractu ficali condemnato, scilicet prius
debitore, vel nisi esset delegatus fisco, l. non intelligitur, §. multa, & ibi gl. de
fecerint, eodem.

contra Fiscum in dubijs quaestionibus facile respondens indiget, vel doctor inter-
pretando, non ob id dicitur delinquere, l. non puto, 10. eodem.

Fiscus non suscipit lites sibi doctas, id est, vllas actiones, nec recipit polli-
cationem illius, qui pollicetur ei se derelictum bona sua fisco, vel patrem,
l. res, quae, 22. §. lites, & ibi gl. lites, eod.

Fisco & priuato mouentur, causam super vna re, prius tractatur causa fisci, l. 2.
apud Iulianum, 35. eod.

Fiscus ex tacto fideicommissio relicto non capaci habet actiones in rem, l. Im-
petator, 43. & ibi gl. 1. eod.

potest petere, quia hoc facit ex privilegio fiscali, l. 3. C. eod.

si reuocatur pecuniam solutam a i. creditor, salua remanet creditori actio contra suum debitorem, glo. h. ibi.

si in privilegio personarum praeretur aliis, glo. fin. in l. 1. C. de priuileg. doris.

si perimatur actio, sicut et priuato, quando procurator fiscali agit cum libera ante tempus, l. iustas, & ibi gl. h. C. de iure fiscali, lib. 10.

si quid habet specialitatis, & Caesaris & Augustae ratio solet habere, gl. 1. in l. 1. C. de iure fiscali, lib. 10.

si magis priuilegiatus est, quam ciuitas, gl. molestiam, in l. 1. C. de debitorib. ciuitat. lib. 11.

Reliqua sup. nu. 7. 8.

si c. v. succedens vni creditori non habent hypothecam, non praeretur aliis creditoribus, sed tantum iure illius vtiur, gl. hypothecas, in l. re scriptum, de pactis.

si ex suo contractu habet tacitam hypothecam, ibi.

si non praeretur aliis creditoribus, quando quis fisco est obligatus debitor ex maleficio, nu.

si ex privilegio suo si concurrat cum alio creditore priore non privilegiato, creditor prior in tantum bonis est potior, quia debitor ante obligationem cum fisco factam habuit, sed si concurrat cum alio creditore priuilegiato, tunc prius est potior, etiam in bonis postea quæsit, gl. praefenda, in l. 1. si potior in pignore.

si iure antea, siue postea contrahat, praeretur in personali priuilegio ei, qui credit in refectionem, sed mulier praeretur eidem fisco, in reali praeretur iure, qui potior est tempore, l. quod quis, l. 8. & ibi gl. si de priuileg. credit.

si nungquam dicitur chirographus creditor, gl. fin. l. p. eod.

si petendo hereditatem quæ auctori non capax, postponitur creditoribus hereditatis petentibus sibi satisfaci, l. in summa, l. 7. de iure fisci.

si habet tacitam hypothecam in bonis eius, tum quo contraxit, glo. fin. in l. 1. l. 18. eod.

si semper habet ius pignoris ex suo contractu, lausfertur, 46. §. fisci, & ibi gl. pignoris, de iure fisci.

si non habet tacitam hypothecam in bonis delinquentium, d. gl. pignoris, & ibi add. mag.

si sunt tacite obligata omnia bona contrahentis cum fisco, l. 2. & ibi glo. 1. C. de seruo pignori dato, & gloss. l. in l. 1. & l. 2. C. de iure fiscali, & gloss. obligatur, in l. 1. C. de iure fiscali, lib. 10.

si reuocare potest bona sibi obligata, si fuerint alienata per suum debitorem causa doris continenda pro filia, pen. C. eod.

si habens hypothecam tacitam pro annua praestatione, vel pro debito singulari, quando vendit pignus, debent multa intervenire, scilicet quod sit debitum, & quod sit cessatum in soluendo, & quod emptor sit bonæ fidei, & alia solemnitates, alias reuocatur res a debitoribus, l. in l. 3. C. eod. it.

si in penis habet tacitam hypothecam, glo. fin. in l. 1. C. de penis fiscalibus, lib. 10.

si in penis non praeretur creditoribus, l. 1.

si cum excludit vxo defuncti in bonis defuncti, item socius liberalitatis Imperialis, vel curia, vel aliud collegium licitum praeretur fisco in bonis defuncti, gl. 1. in l. 1. C. de bon. vac. lib. 10.

si creditor patrimonius in bonis defuncti, item substituti, & coheredes praeruntur fisco, ibi.

Reliqua verbo Hypotheca, l. 3. 4. Hypothecaria, 3.

si c. v. s. ratione patris siue potest totum vendere etiam alius dissentientibus, & speciale est in fisco, regulariter tamen nemo ultra partem suam potest vendere, gl. 1. in l. 1. in l. 1. C. de bon. vac. lib. 10.

si non potest alienare bona, quæ sunt in controuersia, l. res, quæ, 22. & ibi add. marg. de iure fisci.

si fisco potest vendere res sibi obligatas, sed non res antea alij obligatas, nisi de pretio faciat solui prioribus creditoribus, vel ipse soluat eis, d. l. res, quæ, §. 1.

si quando vendit res minoris tantum sui debitoris, minor non inuatur, nisi frans intercesserit, vel solemnitas seruata non fuerit, l. si. C. si aduersus fisco.

si vendit rem alienam, vt suam, iure antiquo ex edicto Dini Marci emptor securus erat praescriptione quinque annorum, exceptis reb. minorum, qui ultra quinque annos potestant reperire, hodie tamen sublati illo iure statim emptor est securus, licet intra quadriennium possit agere dominus contra fisco, gl. 1. ibi.

si vendit rem maioris vt suam, hodie emptor est securus, licet dominus possit agere, & citari cum intra quadriennium, si verò vendiderit rem minoris, potest agere minor contra fisco etiam ultra quadriennium, d. gl. 1.

si vendit rem alienam ob aliquod debitum sibi, cuius rei possessionem nunquam habuit, quo casu neque maiores, neque minores inuatur, si concurant hæc tria primum vt aliquis debeat, secundum vt cesset in solutione, tertium q. d. venditio sit facta solemniter, quæcunque istorum deficiente, venditio etiam a maiore reuocatur soluto pretio, ibi.

si hereditate vendita speciali iure non tenetur creditoribus hereditariis respondere, sed emptor est conueniendus ab eis, l. 1. C. de heredi. vendit.

si vendit emptor bona vacantia, emptor tenetur actionibus, quæ competebant contra defunctum, & est speciale in fisco, aliis autem non tenetur, gl. 2. ibi.

si quando vendit hereditatem, si emptor non sit soluendo, equum est creditoribus hereditariis in fisco dari actionem, intelligi in quantum ad eum potuerunt, & non ultra, d. gl. 2. & ibi add. mar.

si vendens hereditatem priuilegio fisco, ne vexetur pluribus actionibus, non debet conueniri actionibus hereditariis, sed emptor debet conueniri, d. gl. 2. l. 1. C. de iure fisci, lib. 10.

emptor enim statim sit securus, ibi.

si vendit hereditatem quasi vacantem, emptor tenetur petitione hereditatis, d. gl. 2.

si vendit rem tanquam suam simpliciter, & tunc non potest res ab emptore euinci, aut vendit tanquam suam ex certa causa, & tunc potest illa res ab emptore euinci, d. gl. 2. in add. marg.

si rem communem recte poterit vendere, & praedictat socio in sua parte, priuatus tamen non poterit vendere, licet emptor de voluntate venditoris fisco socio pretium soluat, l. 2. C. de communium rerum alienatione.

si sciens se non habere partem in aliqua re, non poterit eam vendere, neque praedictat domino, gl. 2. in l. 2. C. eod.

si habet priuilegium, quod occasione modice patris rem totam communem possit vendere, vel quia suam patrem ita melius vendit, vel quia indiuidua est, d. gl. 2. & gl. 1. in l. 1. C. si communis res pignori data.

si ratione patris suæ rem communem poterit obligare, d. glo. 1. in dict. l. 1. si creditor si sciens priore creditore pignus vendit, prior creditor videtur remissile actioni hypothecariae, l. si hypothecas, 8. C. de remissione pigno.

si minor pretio quam valebat vel gratia, vel fraude vendit rem venditoris, cuius bona habebat obligata, debitor potest petere coram procuratore Caesaris, vt sibi eam restituat, prius tamen probando quod fraude, dolo, vel gratia emptori fuit vendita ea res, teneatur tamen pretium, pro quo erat obligata res, restituere fisco, l. 3. & ibi gl. mag. C. de iure fiscali, lib. 10.

si potest vdicare rem, quam male vendidit etiam vt alienam ex iure pignoris, vel alio modo, d. gl. mag. ver. vel dic. si tradiderit.

si administrator vendit, licet rem fiscoalem conueniens nō potest frustrari, dicens se non habere adhuc pretium eius ab emptore, neque liberatur credendo, nec potest ex quacunque causa pignori edere se conueniri debere, nisi suum conueniat debitorem nec potest dici fisco, vt conueniat debitorem debitoris sui, glo. 1. in l. 4. C. de iure fiscali, lib. 10.

si quando vendit rem minoris, vt suam, & tunc minor restituitur, sed quando fisco vendit rem minoris, vt sibi obligatam pro tribus, minor non restituitur etiam iure speciali, si intervenit tutor, vel curator in venditione, glo. fin. in l. penult. C. de fide instrument. lib. 10.

si rem totam potest vendere ratione partis etiam minime, quæ in ea habet, etiam si commodè possit diuidi, & totum pretium fisco est soluendum, & alius pretij pars redigitur in fisco, vt reuocabilitate habeat, & aliam redditat facio suo, l. 1. & ibi gl. redigatur, C. de vend. rerum fiscal. lib. 10.

si rem, quam habet communem cum dote, potest diuendere in totum, glo. distrahatur, ibi.

si quando vendit rem credens suam, statim emptor securus est, aut sciens alienam, & non praedictat domino, ibi.

si res solemnitè vendita non euincitur, licet non pertinerit ad stationem venditoris, l. 1. C. ne fisco rem, quam vendidit.

si non potest habere fidem de pretio, d. l. 1. & ibi gl. acceperit.

si quando vendit rem vnius, quasi ut alterius, non potest alterius nomine reuocare, gl. penult.

si non potest retrahere id quod finit rectè vendidit, l. 2. C. eod.

si vendente rem, non potest ea res auocari ab emptore, & perpetuo penes ipsum, vel eius successorem debet permanere, nisi aliud adiciat pretio, l. 1. & ibi gl. 1. C. de fundis rei priua. lib. 11.

si quando vendit rem alienam, vt suam, emptor securus est, dominus tamen agit contra fisco intra quadriennium, post non, nisi sit minor, vel alienus, causa reip. §. si. & ibi gl. quadriennium, & gl. emit, l. in l. de vscap.

si quando vendit rem alienam, vt alienam, vt quia cessatum est in solutione, tributorum, tria exiguntur, scilicet quod sit debitum, & quod sit cessatum forte biennio, & quod res subleuetur, idest, preconizetur, d. gl. emit.

Reliqua verbo Venditio, l. 1. §. siue ad 14. fi. calis.

si c. o. delata bona, & iam quæ sita, assignantur 30. annis, fallit in quibusdam casibus, glo. fin. & ibi add. marg. in l. 1. in omnibus, de diuersis & temp. praescrip.

si c. o. deferentia bona, nondum tamen quæ sita sit titulo si possideantur, praescribuntur spatio 20. annorum, nulla praecedente denunciatione, sed si titulo possideantur, tunc praescribuntur x. vel xx. ann. spatio, sed si post denunciationem fisco factam possideantur, praescribuntur spatio quatuor annorum, nisi sint delata in fisco propter vechiga. non solutam, quo casu quinquennio praescribuntur, §. ibi.

contra fisco regulariter currit praescriptio 20. ann. nisi minor praescriptio specialis contra fisco pertinet reperitur, l. 3. de requir. reis, l. in omnibus, & de diuer. & temp. praescrip.

si tollitur rei vindicatio quandoque quinquennio, glo. 2. in l. 2. C. de vechigal.

si res ab emptore non vscapitur, l. 2. C. communia de vscap.

si c. o. petenti bona vacantia obstat praescriptio quatuor annorum ex die nunciationis, sed ex die quo fuerunt vacantia obstat praescriptio 20. ann. gl. 2. in l. 1. C. de bon. vac. lib. 10.

Reliqua verbo Praescriptio, 4. §. supra nu. 4.

si f. s. c. officialibus accipiunt mutuum pecuniam etiam fuit vscitis, tenetur in quadruplum conditione ex lege, vel actione in factum, l. 1. C. de his, qui ex publicatione mutu. lib. 10.

si f. s. c. officialibus accipiunt aurum fiscale mutuo puniunt in amissione omnium bonorum, & etiam subditur exilio perpetuae deporationis, & officiales dantes, puniuntur pena capitali, & hoc procedit, quando aurum mutuantur, & agitur criminaliter, sed quando mutuantur pecunia, & agitur ciuilitè, puniuntur tunc accipiunt in quadruplum, & non in amissione omnium bonorum, d. l. 2. C. eod.

si succedens in locum priuati vtiur iure priuati, & idco ad vscitas, quas defunctus tenebatur solvere, tenetur etiam fisco si succedens, l. 2. & ibi glo. 1. C. de fiscal. vici. lib. 10.

si non potest stipulari vscitas ultra legitimum modum, idest, ultra dimidiam censuram, neque etiam ab alto stipulatus sibi exigere, l. fin. C. eod.

Fiscus ex

Fiscus ex suis contrahibus statuta die non soluendo pretium, vel mercedem eius, vltimas non prastat, ipse tamen accipit, vt solet a fornicariis, & vestigialibus, qui tardius pecuniam soluunt ei, cum quidam, 17. §. fiscus, de viuris. Fiscus in locum priuati succedens ex contrahibus defuncti statuta die non soluendo pretium, vt mercedem eius, vltimas prastare tenetur, ibid. Fiscus succedens priuato potest defuncti debitorum, qui minores semilibris vltimas prastabant, cogere, vt deinceps semilibris ibi prastent, ibid. Fiscus, ex mutuo iure speciali potest petere vltimas, etiam si promissum non sint, gl. fi. in l. Herennius, 43. de viuris.

Reliqua verbo, Debitor, 82. 83. 84.

FISCALIS res quasi proprie, & priuata principis sunt, & ideo in illis non habet locum interdictum, ne quid in loco publico, quia in illis nec facere, nec prohibere potest priuatus, l. 2. §. publici, ne quid in loco publico, rubr. C. de fundis rei priuati, lib. 11.

Fiscalem rem quando vendit procurator fisci, debet eam vendere iusto pretio, quod non ex praterita emptione, sed ex prastenti affirmatione constitui debet, l. non intelligitur, §. Diui, de iure fisci.

in Fiscalibus causis pacti cum delatoribus habentur pro confessis, si modo pretium, vel modicum dederunt, & non aliter, l. 4. & ibi gl. pen. eod.

Fiscalem rem vendens procurator Caesaris quamuis duplum, vel triplum pro euictione promiserit emptori, licet euincatur emptori, fiscus non tenetur prastare duplum, vel triplum promissum, sed tantum simplum, l. si procurator, §. de iure fisci.

Fiscalis res vendita a procuratore Caesaris, & tradita emptori tunc fit emptor is, cum soluerit pretium, ibi.

Fiscalem rem vendens procurator Caesaris, euicta ea re tenetur ad duplum promissum, §. 1. ibi.

Fiscalis debitor si soluerit suo creditori, potest fiscus eam pecuniam ab illo creditore repetere, & sic remanebit debitor obligatus suo creditori, & eius si deiusores & pignora, ac si nihil soluerit, l. de iure, §. si cum tribus legibus seq. eodem.

Fiscalis res Romanæ ciuitatis prastantur 20. annor. spatio, actio tamen, que competit ciuitati, centum annis tantum, gl. centum, in l. vi inter diuinum, l. 3. C. de sacrosanct. Eccles.

Fiscalis res non vltimantur, prastantur tamen 40. annis, gl. si in l. 1. C. communia de vltimatio.

Fiscalis res intelliguntur esse de substantia principis, l. 3. C. eod.

Fiscalis bona debent de facto occupari, & in fiscum incorporari post cognitionem iussu principis, l. si de bonis vacantibus, lib. 10.

Fiscalis cause dicuntur cause rei publicæ. Lex varia, C. de delatoribus, l. 10.

Fiscalis res, aut in fiscum per successionem delatas impetrare nemo potest, & impetrans & officialis curie principis, qui in his impetrationibus operam darent, vel subserberent legitimè puniuntur, l. 1. & l. si de prelio, bonorum sublat. lib. 10.

Fiscalis debitor summam debet exigere, citra inducias, & dilaciones, l. 2. & ibi add. marg. C. de fundis rei priuati, lib. 11.

Fiscalis fundi possessor non cogitur ad extraordinaria munera, vel super indicationes, l. 1. C. de privileg. domus Augusti, lib. 11.

Fiscalis ratio quandoque dicitur ratio Imperatoris, gl. fiscalis, in l. 4. C. de numerariis, lib. 12.

Fiscalis arca dicitur, quia a principio consuetudo fuit populi Romani, vt pecuniam, quam ex tributis percipiebant, in marsupium ab initio reponerent, sed si marsupium non sufficeret, ad fiscum, id est, ad saccum deuenirent, & hoc ipsum fuit in principe, vt primo in bursa, deinde ad fiscum, id est, ad saccum deuenirent, & postea cum nec fiscus sufficeret, ad domum deuentum est, quæ vocatur ærarium, quod æs ibi reponeretur, ibi.

Fiscium rerum venditiones, aut locationes videntur semper fieri sub pacto adfectionis in diem, l. Lucius Titius, 2. §. si in add. marg. ad municipalem.

Reliqua verbo, Fundus, 7. 8. Interuenerunt, Prædium, 3. 4. Venditio, 11. 12. 13. 14.

FISTULA dicitur, per quam aqua tusa ducitur, a fundendo, veluti tubulus a tundendo, l. si fistula, in add. marg. de feruit. vrbano. r. Fistula, per quam aquam ducbas, si adibus meis applicatæ damnum mihi dent, competit mihi contra te actio in factum subdaria legis Aquilæ, & possum etiam petere cautionem damni infecti ante damnum, d. l. si fistula.

Reliqua verbo, Cloaca, Tubulus, Pares, Riuus, Tubuli.

FLAGITIUM, & nequitia sunt generalia ad omnia mala, propriè tamen flagitium fuitur pro errore flagris, & increpatione digno militum more, nequitia verò pro lasciuia, libidineque, & luxu vite, prodigo, atque effuso ponitur, & nonnquam etiam vt sit frugalitati contraria, l. bouem, 43. §. mortis, in add. marg. de edili. edic.

FLORENTIA statutus est certus modus altitudinis in turribus & domibus ædificandis, gl. 1. in l. 1. C. de ædificiis priuatis, & glo. 1. in l. qui luminibus, de feruit. vrbano.

Florentini portant acetum in exercitu, & faciunt hoc, vt resp. non grauentur, & vt sufficant ad malum, item quia non sunt ebrj, sicut si quotidie carnes & vinum haberent, possent tamen hoc milites de suo facere, gl. acetum, in l. 1. C. de erog. milit. anno, lib. 12.

FLOMINIVM quedam sunt publica, quedam priuata, l. 1. §. Fluminum, de Fluminibus.

Flumen publicum dicitur id, quod perenne est, id est, perpetuum, et si non omni tempore fluat, ibi.

Flumen priuatum nihil differt a ceteris loci priuatis, ibi.

Flumina perpetua, & portus publica sunt, & ideo ins piscandi in eis commune est omnibus, §. flumina, Inst. de rerum diuis.

Flumina quedam dicuntur priuata, vt fossata in agris posita, quæ crescunt & decrescunt, quæ quandoque currunt, quandoque non, gl. flumina, ibi.

Fluminis aqua communis est, quia conceditur occupari etiam irrationabili, sed ipse alueus est publicus, quia occupanti non conceditur, vnde aquam alicui deriuare alio non licet, gl. 1. in l. 3. de rerum diuisio.

Flumina omnia, & portus publici sunt, præter ea, quæ ad tempus fluunt, vt Rapo, & Melloncellum, quæ sunt priuata, l. nemo, & ibi gl. f. eod. & gl. 1. & 2. in l. Fluminum, 2. 4. de dam. infec.

Flumina etiam manufacta publica sunt, non priuata, d. gl. f.

Fluminum publicorum proprietates sunt communes est, sicut publicarum viarum, & litorum, l. Fluminum, 2. 4. eod.

Flumen publicum si currit inter duos montes vique ad cacumen montis dicitur publicum, cum semper vergit ad aquam propter tractionem aquæ, sed si nihil vergit propter tractionem aquæ, quia laxam est vique ad aquam, dicitur esse publicum vique ad locum, quod plenissimum flumen excurrit, gl. f. ibi.

Flumen à riuo differtur magnitudine, aut ex estimatione, vel opinione circumlocutionum, l. 1. eod.

Fluminum quedam sunt pecuniaria, & quedam torrentia, ibi.

Flumen perenne dicitur illud, quod semper fluat, id est, sine fine, sed torrens dicitur quod hyme tantum fluat, ibi.

Flumen perenne licet aliqua æstate exaruerit, non desinit per hoc esse perenne, ibi.

Flumen publicum si circumeat agrum, ager remanet eius, cuius fuerat, & quod illic factum est, non est factum in flumine publico, nec pertinet ad interdictum, ne quid in flumine publico fiat, si quid in priuato factum sit, nec si in priuato flumen fiat, d. l. 1. §. si fossa, eodem.

In flumine priuato factum perinde est, ac si in aliquo loco priuato fiat, ibi.

In flumine publico factum dicitur illud, quod in aqua factum est, & quod extra factum est, non est factum in flumine, d. l. 1. §. in flumine.

In flumine publico non videtur factum, id quod factum est in ripa, ibi.

In flumine publico non debet aliquid fieri, per quod nocetur alteri, d. l. 1. §. non autem.

ex Flumine publico non nauigabili potest duci aqua, nisi Imperator aut Senatus vetet, l. 2. eod.

de Flumine non nauigabili idem est dictum, ac si esset nauigabile, quando ex eius adiunctione facit aliud nauigabile, ibi.

In flumine publico, vel in ripa eius aliquid fieri, vel immitteri, quo statio, id est, locus, vbi naues tutæ sunt, vel iter nauigij deterius fiat, prohibetur est, rub. & l. 1. eod.

In flumine publico, vel eius ripa prohibetur esse aliquid facere, vel immittere, per quod aqua alteri fluat, quam priore ætate fluat, rub. & l. 1. ne quid in flum. publico.

Fluminum cursus naturalis certior est ætate, quam hyme, & indubitator est fluxus prioris ætatis, quam præsentis, & ideo interdictum, ne quid in flumine publico fiat, quo alter aqua fluat, quam priore ætate fluxit, refertur ad priorem ætatem, & non ad præsentem, d. l. 1. §. si autem.

In flumine publico nauigare volenti, aut in ripa eius onerare vel exonerare, vim fieri prohibetur, & contra prohibentem datur interdictum, ne quis in flumine publico nauigare prohibeatur, l. 1. vt in flumine publico nauigare.

Fluminis publici ripa, vt depuratur prioris appellandi gratia, ægere quis non potest, d. l. 1. §. si.

ad Flumen publicum vel ripam eius licitum est culibet ducere oues, aut pecus ad bibendum, & si prohibeatur, habet interdictum, ne cui vis fiat, quo minus pecus ad flumen publicum, vel ripam eius appellat, ibi.

Fluminis naturalis cursus opere manufacto auertere alio non licet, munire tamen ripam aduersus fluminis impetum licitum est sine magno incommodo vicinorum, l. 1. & ibi gloss. l. C. de alluionibus.

In fluminis superioris parte non debet quis lauare equos, vel pannos, per quod lauacrum commune poculum aquæ corrumpitur, l. qui supra, C. de remilitari, lib. 12.

In flumine non debet quis balneare inuerecundè, & bestiarum more in loco, quo videri potest, d. l. cum supra, & ibi gl. f.

Flumen quandoque appellatur liguum excavatum, in quo colligitur aqua pluuialis, vel alia naturalis, quæ semper fluat, gloss. flumen, in l. foramen, 2. 8. de feruit. vrbano.

Flumen, vel torrentem si aquis auerterit, ne aqua ad eum perueniat, non tenetur actione aquæ pluuiæ arcende, etiam si nocet id vicino, nisi auerterit animo nocendi vicino, l. 2. §. pen. de aqua pluuiæ arcend.

ex Flumine nauigabili non debet princeps concedere aquæ ductionem, si ex ea flumen minus nauigabile efficiatur, etiam si per hoc aliud flumen fiat nauigabile, l. si autem, §. fin. eod.

ex Flumine non cedere alicui aquæ ductionem solus princeps, vel Senatus potest, gl. præterem, ibi.

ex Flumine nauigabili, aut à quo aliud nauigabile sit, non potest tolli aut deriuari aqua ad molendina extruenda, aut irrigandos agros, si per aquæ subductionem minus ex equo deriuaretur nauigabile fieret, alioquin liceret si vique adeo illud ampliam foret, vt deriuata inde aqua non redderetur minus nauigabile, d. §. f. & ibi add. marg.

Fluminis publici ager, vel eius, quando respicit frontem alterius agri, eius dicitur quoad proprietatem, etiam est ager, quoad vltimū verò est publicus, l. si. §. si in add. marg. de acquir. rerum dom.

Fluminis vi exportata in fundum alienum non potest tollere, nisi de damno futuro, & præterito caueri fundum domino, l. hoc amplius, §. 5. de his, de damno infecto.

Fluminis vis si partem aliquam ex prædio alicuius detraxerit, & meo prædio appulerit, illa pars illius permanet, si tamen prædio meo hærent tanto tempore, vt coalescat in terra mea, & arbores, quas secum traxit in meum fundum, radices egerint, ex eo tempore videtur fundo meo acquisita esse, potest tamen illa recuperare à me per actionem in factum, l. adeo, 7. §. 4. & ibi gl. longiore, & gl. adquisitione, de acquir. rerum dom.

Fluminis pars si ex vino latere protuberet, & alia parte non riuo fluere ceperit, ad iudicem

rit, deinde infra nouis riuus se conuerterit in veterem alueum, & ager, qui à duobus riuis comprehensus in formam insulae redactus est, eius est, cuius & fuit, d. adeo, §. quod si vno.

amen si toto alueo naturali relicto alia parte coeperit fluere, prior alueus eorum est, qui prope ripam prædia possident, pro modo latitudinis cuiusque prædij, quæ latitudo prope ripam sit, nouus tamen alueus, incipit esse eius, cuius erat flumen, id est, publici iuris gentium, reuerso tamen alueo ad veterem alueum, rursus nouus alueus eorum esse incipit, qui prope ripam prædia possident, ibi, & §. quod si naturali, f. de acquir. rerum domi.

uminis natura hæc est, vel cursu suo mutato, aluei causam mutat, l. ergo, 30. §. tribus, eod. tit. uminis inundatione, vel paulatim, vel non paulatim, sed vno impetu si ager, qui est inter viam publicam, & flumen, occupatus sit, & recessa fluminis restitutus, ad pristinum dominum pertinet, d. l. ergo, §. aliuo.

umina vice censitorum funguntur, vt ex priuato in publicam alluione superueniente addicant, & ex publico in priuatum alluione recedente, ibi, & in l. adeo, §. insula, & ibi gl. iuris, eod.

Flumen fluit fundus, qui alueus fluminis factus est, sit publicus, ita & per fluminis recessum sit priuatus, si licet esse eius, cuius antea fuit, ibi.

lumen, vel maris occupatum, siue sit mobile, siue immobile, definit quis possidere, qui vniuersas, 30. §. 1. & ibi gloss. occupatum, de acquir. possel.

amen publicum si alueum suum reliquerit, & aliis currere coeperit, quidquid factum est in veteri alueo, non pertinet ad interdictum, ne quid in flumine publico fiat, l. 1. §. simili, de fluminib.

amen publicum si alueum suum reliquerit, vetus alueus vtriusque vicini est, aut si limitati fuerint agri, occupatis sit alueus, ac definit esse publicus, ibi.

amen publicum si omisso alueo suo aliis currere incipiat, ille alueus, quem ibi flumen fecit, est priuatus ante fuit, incipit tamen esse publicus, ibi.

uminis publici alueus impossibile est, quod non sit publicus, ibi.

amen publicum si fluere per fossam manufactam, nihilominus ea fossa publica est, & ideo si quid ibi fiat, in flumine publico factum videtur, secus si flumen aliquem agrorum inundauerit, nec ibi fecerit alueum, tunc non sit publicum, quod aqua cooperitum est, d. l. 1. §. fossa.

amen per alluionem poterit vni fundo auferendo dare alteri, & præiudicare domino fundi, gl. 1. in l. nemo res, 6. C. de reb. alien.

amen priore alueo derelicto alium si sibi faciat, ager, quem circue, prioris domini manet, l. 1. & ibi gl. 1. C. de alluion.

men si auferat alium fundo ita paulatim, vt alteri parti applicet, id alluionis iure ei queritur, & cuius fundo adreuerit, ibi.

mina vicem iudicium tenent, & laus, & auferunt dominia, gl. incipit, ibi in §. quod si naturali, l. int. de acqu. rer. dom.

minis vis poterit esse etiam sine tempestate, l. 2. §. quod diximus, si quis aut. omibus.

minis vis exculat vocatur in ius, & vis fluminis intelligitur cuius magnitudo impediatur sit, siue pons solutus sit, vel nauigium non sit, ibi.

Flumine, quod nauigio traicitur, non sit nauigium, vel pons, ad traiciendum, exculat quis, si ob id non comparuit, d. §. quod diximus, & ibi gloss. non flet.

Fluminis inundationem non perditur proprietates, sed bene possellio, & per consequens interruptitur vsu capio, datur tamen restitutio, l. 3. §. item Laro, & ibi gl. definire, de acquir. possel.

Reliqua verbo. Alluio, Alueus, Aqua, l. 1. Insula, l. 2. Interdictum, 47. 48. Inundatio, Litorea, Molendinum, l. 1. p. Torren.

ita FOCEVM habentem iuxta parietem communem non potest agi, vt reuocetur, nisi non interit, nisi sic habeat, vt quotidie flammeas paries, gl. qui eorum, in l. 1. feruus, 27. §. si furum, ad legem Aquil.

Reliqua verbo. Ignis, Fornum, Paries.

DIENS in suo fundo etiam si vicini fontem auerterit, non tenetur aliqua datione, neque de dolo tenetur, si non animo nocendi vicino, fed sum agrum reuocem facienti id fecit, l. 1. §. denique, de aqua pluui.

lens, vel quid faciens in suo animo nocendi vicino, tenetur de dolo, d. §. denique, & ibi gl. habere.

Reliqua verbo. Effodere, Creta, Lapis, Putum.

DERATI, & liberi populi exterarum gentium nomine non censentur, non dubito, in add. marg. de captiuis.

erati dicuntur illi, cum quibus populus Romanus amicitiam coierat, solumque appellabat, ibi.

Reliqua verbo. Colligationes.

mina ingere, m. 1.

mina successit, m. 2.

ad dignitatem, num. 3.

ad iudicia, & officia, m. 4.

MINUS bone sunt rare, male vero sunt multe, gloss. l. in l. ex his, de gibus.

Femine delinquentes, nisi fuerint nobiles, in opus metallicorum in perpetuum, vel ad tempus damnari solent, simili modo & in salinas, & si in perpetuum fuerint damnata, quasi serue pœne constituantur, si vero dampnentur ad tempus, acquittant ciuitatem, l. aut damnatum, §. quisquis, de pœ.

Femine à muneribus patrimonialibus non exculantur, sed bene à personalibus, gl. 1. in l. femine, 2. de reg. iur.

Femine minores ad imperandam veniam etatis propter pudorem, & verecundiam, non coguntur cœui publico demonstrari, l. 2. C. de his, qui veniam eunt.

Feminarum condicio inspicitur quoad ingenuitatem filiorum, gl. 1. in l. neque natales, C. de probat.

Femine non habent in potestate filios, vel filias, gl. 1. in l. si constante, C. de donatio. inter virum, §. femine, & ibi gl. habent, l. iustit. de adoprio.

Femine minus audent, quam masculi, gl. minus audent, in l. quisquis, §. §. ad filios, C. ad leg. Iul. marit.

Femine post 12. ann. creduntur esse viripotentes, §. nostra, l. in. quibus modis tutela finitur.

Femine non possunt fideiubere pro alio, fallit in quibusdam casibus, gl. 1. in l. femine, 2. de reg. iur.

Femina minor 12. ann. nubere potest de facto, l. nec vilam, §. item pro dote, de petit. heredit.

Reliqua verbo. Masculus, Pagiular, Vir.

FOEMINA nulla potest habere suos heredes, neque potest definire habere à propter capitis diminutionem, l. nulla, de ius, & legitimis.

Femine iure agnationis patitur, vt masculi admittuntur sub lata media iuris prudentia contrarium disponente post legem 12. tab. l. lege duodecim, 14. de legit. hered.

Femine non succedunt iure Lombardorum, sicut masculi, gl. legib. in c. 1. §. hoc autem, de his, qui feud. dare poss.

Femine, tam per se, quam cum masculis æqualiter iure Romano succedunt, quia sublata est differentia sexus, neque debent puniri propter hoc, quod femine nate sint, quid enim peccauit natura, quod masculos non procreauerit, l. lege 1. 2. tab. 14. C. de legit. heredib. gl. 1. g. b. in c. 1. §. hoc autem, de his, qui feud. dare possunt.

Femina in successione feudi posita in copula cum masculo non succedit in feudo simul cum eo, sed ita demum si masculus non est, c. 1. §. si, & ibi gl. pen. Episcopum, vel Abbatem, & c. in vob. feudor.

Femine non parit locus in feudi successione, donec superest masculus ex eo, quod primo de illo feudo fuerit inuenerit, ibid.

Femina inuestituram noui feudi facere potest, c. 1. §. feminam, per quos fiat inuestitura.

Femina in datione feudi similis est masculo, sed non in successione, gl. femina, nam bi.

Femine, licet vt masculi legibus succedant, tamen à successione feudi remouentur femine, & earum filij, gl. femine, in c. 1. de successione fratrum, vel grad.

Femina inuestita à domino, si feudum in dorem dedit, ea mortua sine herede successio feudi non pertinet ad maritum, c. 1. de inuestitura, cap. Titus.

Femina ideo non potest retinere feudum, quia ei seruare non potest, c. 1. & ibi gl. si autem, vel alius imperfectus.

Femina non succedit in feudo, donec superest masculus, etiam in eo feudo, in quo femina succedit ex pacto, glo. nisi ex pacto, in cap. 1. de natura successio. feudi.

Reliqua verbo. Feudum, l. 1. Vallus, 8. Descendentes.

Femine Consulares dicuntur Consularium vxores, l. 1. de Senatorib.

Feminis clarissimum dignitatem tribuunt mariti, parentes vero donec plebeis, & nuptis fuerint copulata, d. l. femine, & ibi gl. 1. eod.

Femina clarissima tandem erit, quando uiro Senatori nupta est, vel clarissimo, aut figurata ab eo, alij inferioris dignitatis non nupti, ibi.

Femina prius Consulari viro nupta si impetrauerit priuilegium, vt nupta iterum viro minoris dignitatis nihilominus in Consulari maneat dignitate, vt let tale priuilegium, l. si eod.

Femine, licet regulariter non possint habere dignitates, quandoque tamen habent similem sine administratione à principe, & etiam cum administratione, si dicat non obstante aliqua lege, gl. 1. in l. femine, 2. de reg. iur.

Femine possunt habere dignitatem per alium, puta per virum, coruscant enim radijs virorum, item per patrem, ibi, & gl. 1. in l. femine, de Senator.

Femina, quæ successit argentario, tenetur reddere ex causa rationes auctoris sui, vel eius, cui successit, non vero suas, gl. id ex causa, in l. 1. C. de edendo.

Femine ab omnibus officiis ciuilibus, vel publicis remotæ sunt, & ideo nec iudices esse possunt, nec Magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio fideiubere, nec procuratrices existeret, l. femine, de regulis iuris, & l. 1. §. 2. loco, & ibi gl. virilibus, de postulando.

Femine non possunt postulare, fallit in quibusdam casibus, gl. 1. in d. l. femine, & d. gl. virilibus.

Femine possunt postulare pro se, cum non prohibentur, ibi, gl. 1.

Femina non potest esse argentaria, gl. id ex causa, in l. 1. C. de edendo, l. pe. ff. eod. tit.

Femina potest esse procuratrix ad negotia, sed non ad iudicia, gl. cuiunque, & ibi addit. marg. in §. fin. l. iust. de his, per quos agere possimus, & gl. officis, in addit. marg. in l. 1. §. 2. de postulan. gl. 1. in l. femine, de reg. iur.

Femine virilib. officiis fungi non debent, l. 1. §. 2. loco, de postulando.

Femina impossibilissima, nomine Calpurnia, fuit causa impulsus, quare femine prohibentur postulare, & exercere officia virilia, causa tamen finalis fuit, propter pudicitiam, quæ competit sexui femineo, & ne fingerentur opera virilia, vnde femine, quantumcunque bonæ, sunt prohibita, gloss. causam, ibid.

Feminis pro parentibus causa cognita agere permittitur, veluti si parentes morbus, vel ætas impediatur, nec habeant quemquam idoneum, qui agat, l. feminis, de procuratorib. gloss. in l. femine, de regulis iuris.

Femine

FOR

IVRIS CIVILIS

FOR

Formine ab officio tutela, & a postulatione, & a similibus actib. remotæ sunt, gl. 1. in l. 1. de edendo.

Reliqua verbo, Calpurnia, Mulier, 7. 7. 78. Postulare, 1. Iudex, 17.

FORMINIVM nomen non concipit masculinum, gl. 1. in l. si quis ita, 16. de testam. tutel. & gl. 1. in l. 1. de verborum significatio. & gloss. quia filij, in §. fin. Instit. qui testamentum tutores.

Feminino vocabulo etiam masculos comprehendit turpissimum est exemplo, l. si ita scriptum, 45. de legat. 2.

pro Feminino quandoque ponitur prolixus nomen masculinum, glo. 1. in l. 1. de verbor. signific. glo. quia filij, in §. fin. Instit. qui testamentum tutores.

per Femininum lineam iure Digestorum de iure pretorio poterat succedere quis, non autem de iure ciuili, hodie autem sublata est differentia, l. quidam, 29. §. si. & ibi add. marg. de donatio.

Reliqua verbo, Masculinum, Filia, 2.

FORNIS exerceatis, licet non habeat possessionem, tenetur ad onera patrimonialia, etiam si non habeat ibi domicilium, secus est in personalibus, l. si filij, 12. fin. & ibi gl. fin. ad municipal.

Fornerari peccatum est, gloss. potius, in l. at qui natura, §. penult. de negot. gest.

Fornerari an sit solitas quis, vel non, hæc distinctio non habet locum in mutuo, sed in aliis contractibus, gl. conditio, in §. in l. rogasti, si certum petat.

Fornerans non dicitur negotiator, & ceterum, Instit. quod cum eo, qui in aliena.

Reliqua verbo, Vjura.

FOROR, & malus odor quando exiit de domo alicuius in viam publicam, potest agi contra eum interdictio, ne quid in via publica fiat, l. 2. §. idem art. si odor, ne quid in loco publico.

Reliqua verbo, Interdictum, 46.

FORVS est eius, cuius est mater, non cuius est pater, l. idem Pomponius, §. idem scribit, si equum de rei vend.

Forus pecoris vfucapi potest, gl. non fuerunt, in l. 4. §. fructus, de vfucapio.

Forus pecudum conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem statim fit bonæ fidei possessoris, & cessat vfucapio, quod secus est in partu ancillæ concepto, & edito apud bonæ fidei possessorem, l. qui vas, 48. §. ancilla, & ibi gl. vfucapi, de furtis.

Reliqua verbo, Legatum, 65. Pæna.

FONS habens venas ex fundo tuo si oriatur in fundo meo, non facit mihi iniustitiam, si eas venas incidere, & ob id deferat aqua ad me peruenire, si nulla feruoris debeat ut nomine, nec teneris interdictio, quod vi, aut clam, l. si in meo, 1. 1. de aqua pluvia arced.

Fons habens venas ex fundo tuo si fcaruatur in fundo meo, si fcas venas incidere animo nocendi, teneris mihi actione de dolo, in dubio tamen non præsumitur, quod animo nocendi id fecerit, nisi ex cōiecturis colligatur, vt quia de hac re præcellerint comminationes, aut quod inde in faciem nulla redundaret vitilitas, gl. si. & ibi add. marg. ibi.

Fons publicus ab initio, vel ex post facto publicus effectus vsui priuatorum, non applicatur ex rescripto super hoc imperato, & super hoc non obstat reipub. præscriptio temporis, l. diligenter, C. de aqueductu, lib. 1. 1.

Reliqua verbo, Interdictum, 39.

FORENSIS aliquis, vel alius, licet intret portam cum salina videntibus gabellariis, & nihil sibi dicentibus, possunt ire post eum, & capere salinam, & auferre pecuniam, nec ille potest dicere, quare a me non petebas gabellam, quia libenter soluissem, l. si. §. Diui de Public.

Forensibus non licet ignorare statutum consuetudinis loci de gabellis soluendis, secus tamen est regulariter, d. l. si. licet.

Forensis conuentus Mutinæ non debet iudicare secundum statuta Mutinæ, quibus non subest, gl. 2. in l. 1. C. de summa Trinit.

Reliqua verbo, Vetiagal, Gabella.

FORMA est, quæ dat esse rei, & mutata forma substantiali res non dicitur eadem, sed diuersa, licet sit identitas materie, l. Iulianus, 9. §. si quis, in add. marg. ad exhibend.

Forma rei purata, vel perempta, propriè interimitur substantia rei, idest, status rei, d. §. si quis, & ibi gl. substantiam, gloss. facta, in l. qui vfum fructum, 36. de vfuctu.

Forma tradita a lege seruari debet, in princ. Instit. de testam.

Formule iuris aucupatione syllabarum insidiantes cunctorum actibus, radicibus amputatz sunt, l. 1. C. de formulis sublati.

Reliqua verbo, Omisso substantia, Species.

FORMARI pactum dicitur, quando vestitur, gl. pen. in l. interpositas, 13. C. de transactio.

Reliqua verbo, Pactum, 23. vsque 34. Informari, Libellus, 5.

FORMIDIOSI dicuntur illi, qui timent ea, quæ nulla suspitione sunt digna, l. scimus, 22. C. de iure delib.

FORNACARIVS idem est, quod pistrinarius, vel pistor, a fornace; vel a fornice, idest, iupanario, vel a fornice, idest, arca lapidea, qui dicitur fornix, l. si feruus, §. si quis, in addit. marg. & ibi gl. fornacarius, ad leg. Aquil.

FORNACARI dicuntur, qui fur forum, vel fornacem, vel apothecam, vel aliud simile conducunt a fisco, gloss. a fornacariis, in l. cum quidam, 17. §. fiscus, de vfuris.

Fornacarij sunt opifices, & propolæ, & infitores, qui tabernas a fisco conducunt vel fornacibus, vt ibi merces suas venales habeant, cuiusmodi esse solent in porticibus fori venalium, id est, macelli, quas fallas vocant, d. §. fiscus, in addit. marg.

FORNACATOR, & fornacarius idem sunt, & dicitur, qui facit ignem ad calefaciendum balneum, vel furnum, gl. fin. & ibi additio margin. in l. continetur, de fundo instructo.

FORNICANS coniugatam credens solutam, non committit adulterium, gl. si. in l. vxor, C. de repudijs.

FORSTAN dictio ponitur pro certè, l. mutus, & ibi gloss. 2. de procuratorib.

Reliqua verbo, Foris.

FORTASSIS aduerbium, quandoque in oratione abundat, gl. pretia, in l. si

possessor, 1. 3. §. quod si, de petit. hered.

FORTE aduerbium varietatem facti non iuris dationem inducit, quandoque tamen inducit iuris dubitationem, glo. forte, ibi add. marg. in l. in substitutione, 3. 1. de vulgari.

Fortè dictio, vel dubitandi, & sub dubio fortè respondit sæpe petiri, glo. forte, in §. semel autem, in authent. quomodo oportet Episcopos, col. 2.

Fortè dictio, vel fortasse, vel fortitan, est temperamentum philosophicum, & proprie designat dubitatem, aliquando tamen est expressum veritatis, gloss. fortasse, & ibi addit. in l. si duo, 34. de arbitris.

Fortè dictio vbi est apposta, debet intelligi, vt idem disponatur in eo, in quo non est apposta, quod disponit in eo, in quo est apposta, §. xque, Instit. de actio.

Reliqua verbo, Fortitan, Fortassis.

FORTITUDO sine iustitia non est commendanda, auth. vt omnes obediant iudicibus, in princ. col. 6.

Fortitudo in armis virtus appellatur vulgariter, si tamen ab ea subtrahatur iustitia, delictorum solummodo, non quorundam bonorum fiet occasio, ibi.

FORTVNA dicitur iniuriari illis, quibus accidit infortunium, l. 1. & ibi gl. 1. C. quando Imperator contra pupillos.

Fortuna dat imperium, iuxta illud, Si fortuna vales, fies de Rhetore consul, Si vales heredes, fies de consule Rhetor, gl. principium, in l. 4. C. de legib.

Fortuna Imperialis omnes fortunas supereminet, l. pen. C. de bonis, quæ liberis. à Fortuna, quando aliquid procedit, non debet imputari alicui, sed nos, Instit. de S. C. Terul.

FORTVTO quandoque quis bene dicit, gloss. 4. in leg. 4. C. de præscriptio, 30. vel 40. anno.

FORTVTO casus exilio voluntario luebantur, intellige quando delictum casum commissum est, præcedente aliqua culpa, laut facta, §. euentus, de poen.

Reliqua verbo, Casus, 3. vsque 7.

FORVM, licet quis fortitatur ratione contractus in genere in isto loco, non tamen specialiter fortitatur coram illo iudice, vbi fecit contractum, glo. 2. in l. 1. §. si quis in ius voc.

Fori priuilegio qui renunciauit, remittendus est ad forum, quod fortitatur est ratione contractus, ibi.

Forum si quis nulla alia ratione fortitatur, quam ratione contractus, nullo modo ibi conueniri potest, nisi ibi inueniatur, sed si renunciauerit foro suo, etiam ibi non inueniatur, potest conueniri, & ibi remittendus est, ibi.

Fori priuilegio si quis renunciauerit, non valet renunciatio, quando tractatur de iurisdictione danda ei, qui non habebat, valet tamen, quando tractatur de iurisdictione excedente eius, qui habebat iurisdictionem, vel si non habebat, eo ipso quod ibi fideiussit, ratione contractus tenetur ibidem, & valet renunciatio, gloss. fina. ibi.

Foro suo potest quis renunciare iure ciuili, nisi sit clericus, qui nec iure canonico, nec ciuili potest renunciare foro suo, gloss. 1. in l. 1. de iudicis.

Forum melius fortituri quis ratione contractus, & loci, quam ratione loci tantum, vel ratione contractus tantum, vt aduenas, l. 2. §. legatis, & ibi gl. contraxerint, eod.

Fori priuilegium superueniens pendente iudicio non eximit quem à iurisdictione, l. si quis postea, eod.

Forum fortituri ratione quasi contractus, si ibi intenatur, secus si ibi non inueniatur, quia tunc nec remissio ad locum contractus, §. gl. 1. de debet, & ibi additio margin. in l. heres abens, §. 1. eodem.

Forum fortituri quis ratione delicti, & si ibi non inueniatur, fiet remissio ad locum delicti, ibi.

Forum fortituri quis ratione contractus in loco contractus, nisi ipse conueniatur, alio loco sese defenderet, 19. d. l. heres, 19. §. proinde.

Forum non fortituri ratione contractus aduenas, qui à mercatore aliquid emit vel vendit, i. mercator scitebat confectum inde cum profectum, qui tunc in loco domicilij debet conueniri, d. §. proinde, & ibi gl. profectum.

Forum non fortituri aduenas ratione contractus, etiam si ibi postea reperitur, §. gl. quotquot, ibi.

Forum ratione contractus fortituri ille, qui habens tabernas, vel officinas, vel hortem contraxit, atque distinxit ibi, nisi generalium mundinarum ratione inducat, dict. §. quia proinde, & ibi gl. de debet.

Forum fortituri ratione contractus, item ratione patriæ communis, vt Romæ item ratione domicilij, vbi habet maiorem partem fortunarum suarum, & gl. de debet.

Forum fortituri ratione manumissionis, vt libertus sequatur forum patroni, item fortituri originis propriæ, vel paternæ, ibi.

Forum fortituri ratione militiæ, & ratione matrimonij, mulier sequitur forum vici, & ratione ordinis, vel clericatus, vel iudicij, scholastici, Episcopij, vel magistratus, ibi.

Forum non fortituri ratione concubinarum, concubina enim non sequitur forum viri concubinarij, ibi.

Forum fortituri ratione cursus temporis, scilicet decennij, item ratione possessionis, item ratione constitutionis, vel priuilegij, & ratione reconuentionis, & ratione delicti, ibi.

Forum fortituri quis ratione contractus celebrati per alium, d. l. heres abens, apud Labeonem.

Forum fortituri quis ratione contractus ex quacunque obligatione, siue per se siue per alios, vt per seruos, siue delinquendo, siue contrahendo obligetur, etiam si non muni causa obligetur, l. omnem, 20. & ibi gl. 2. eod.

Forum (subeundi necessitate inducunt contractus, & delicta, d. l. omnem, in an. dit. marg.

Forum priuilegio renunciare videtur quis incipiendo soluere, vel paciscendo, & iudicium suscipiendo, l. si fidei commissum, 10. §. si. eod.

Forum causarum, & iudiciorum locus, idem est forum, in l. si duas, §. decet, de causat. tutorum.

Forum dicitur locus iudicij, dicitur etiam locus venalium mercium, gl. foro, l. si de curatore bonis dando.

Foro nummularium cedere, idem est, quod mensariam negotiationem abru-

- 4 **FRATER** consanguineus est legitimus heres fratri, & quandoque potest agere querela inofficiosi, l. 1. in l. postumus, ff. inoffi.
- Frater** consanguineus defuncti, si credidi matrem potiorum esse, dicitur in iure errare, hodie tamen nouo iure non errat, quia mater omnib. ex latere venientib. praeponitur exceptis fratrib. ex utroque parente, l. 1. & ibi gl. 2. de iuris & facti igno.
- Frater** consanguineus repellitur a successione fratris propter vnam causam ex tribus causis ingratitudinis, gl. infamia, in l. fratres, 27. C. de inofficio test. & gl. ingratitudine, in auth. de nuptiis, col. 4. & gl. fratrium, in §. cum igitur, in auth. de non eligendo secundum nuben. col. 1.
- Filius** emancipatus vocatur ad legitimam fratris, vel sororis hereditatem, hodie tamen cum eo admittitur etiam filius fratris, l. pen. & ibi glo. 1. C. de naturalib. liberis.
- Frater** autem in successione nepotum ex filio masculo atque excludit filiam alterius fratris prae mortui, l. si C. de successore, edicto.
- Frater** non potest succedere fratri pueri ex substitutione pupillari, sed bene ex fideicommissaria, l. si frater, §. C. de fideicommissis.
- Frater** legitimus heres est fratri nato, ex eodem patre, qui licet non agnouerit bonorum possessionem sibi delatam intra centum dies, non excluditur nihilominus a succedendo, secus tamen est, si sit natus ex eadem tantum matre, hodie tamen idem est, l. 1. & ibi gl. 1. C. de suis & legitimis.
- Frater** vterius centum diebus elapsis, intra quos bonorum possessio erat petenda repellitur a succedendo fratri, hodie tamen admittitur, gl. 1. ibid.
- Frater**, & forores defuncti vocantur ab intestato ad eius successionem cum ascendentibus gradu proximis in virilem portionem, authent. defuncto, C. ad Tertullian.
- Frater**, & forores vocantur ad hereditatem fratris defuncti in virilem portionem cum patre, vel auo, aut prouo, si nullus eos praecedat, §. glo. pen. ibidem.
- Frater**, & forores etiam dotate titulo consanguinitatis, vel cognationis ad successionem pariter adnoscuntur, licet non sint suscepti ex eadem matre, l. 1. & ibi gl. 1. C. de legit. heredib.
- Frater**, & forores inter se agnati sunt, cum succedant iure ciuili, vel per vnde agnati, quia sunt ex eodem patre, gl. 1. ibid.
- Frater**, & forores vtriusque coniuncti, & eorum, qui ex his primogeniti sunt, filij relictis agnatis & cognatis omnibus praefertuntur, qui fratrium filij vocantur in stirpe, cum ascend. titub. in grada proximis, auth. cessante, C. eod.
- Fratrium** filij succedunt cum ascendenti filij, si ibid.
- 5 **Frater**, forore ex vno latere, & eorum filij admittuntur ad successionem fratris, vel fororis mortui, deficientibus ascendentibus, & descendentibus, & fratrib. vtrique coniunctis, & eo. un. filius, auth. post fratres, 1. C. eod.
- Fratrium** ex vno latere filij cum pares sint defuncti fratrib. excludunt patruos, & auunculos defuncti, ibid.
- Frater** consanguineus in reb. paternis praefertuntur patruis, & auunculis defuncti, & aliis similib. gl. 2. ibid.
- Frater** vterini in rebus maternis praefertuntur patruis, & auunculis defuncti, ibidem.
- post** fratres, fraterque filios vocatur gradatim proximiores in capita, & non in stirpes, subdita differentia masculorum, & feminarum, authent. post fratres, 2. C. eodem.
- Frater** defuncti iure consanguinitatis admittitur ad successionem filijs se abstinentib. vel repudiantib. defunctis, 6. C. eod.
- Frater** patris, hoc est, patruus praefertur forori matris, hoc est, materterae, hodie vero non l. patruo, 7. & ibi gl. 1. C. de legit. hered.
- Frater** vterinus praefertur auo, gl. 1. in l. successione, 9. C. eod.
- Frater** vterini praefertuntur fratribus consanguineis in bonis maternis, fratres consanguinei fratribus vterigis in bonis paternis, in reb. aliunde quae sitis aequaliter succedunt, authent. post fratres, 1. & ibi glo. 1. & l. de emancipatis, 13. & ibi gloss. exceptis, C. eod. & gloss. melior, in §. 1. & 2. in authent. de consanguineis, col. 6.
- 6 **Frater** vterinus tanquam si consanguineus fuisset, admittitur ad successionem fratris cum legitimis fratrib. & fororibus, adiecto etiam gradu cognationis, l. si C. de legit. hered.
- Frater** emancipatus cum sorore in potestate existente, ad successionem fratris emancipati pariter vocatur, l. 1. C. communia de successio.
- Frater** emancipatus definit esse agnatus, tam quoad alterum fratrem emancipatum, quam quoad fororem, quae in potestate remanet, sed hodie contra, gloss. 1. ibidem.
- ad **Frater** etiam in potestate morientis successionem tam in lucris nuptialibus, quam in bonis maternis, primo veniunt eius liberi, secundo eius frater, tertio pater, vnde fructus tamen debetur ei, in cuius fuit potestate, sed hodie correctum est hoc, l. si & ibi gl. 1. C. eodem.
- Frater** ex utroque parente coniuncti mortuo patre in successione fratris intestati praefertuntur fratrib. ex vno tantum parente coniunctis in omnibus bonis etiam in paternis, authent. itaque, C. eod. glo. 2. in auth. post fratres, 1. C. de legit. heredib. & §. 1. & 2. in auth. de consanguineis, col. 6.
- Frater** ex vno tantum latere, pura vterini tantum, vel consanguinei, tantum deficientibus fratribus ex utroque latere succedunt fratri intestato, gl. si in authent. itaque, C. communia de successio.
- Frater** succedens matri simul cum fratre pacifcendo, vel agendo sine mandato fratris non praeiudicat in portione hereditaria sibi competenti, l. si. C. res inter alios acta.
- 7 **Frater** defuncti ad ipsius successionem vna cum ascendentibus vocatur, cum is ex utroque parente coniunctus est, alioquin solus ascendens vocatur, gl. accipiat, & ibi add. marg. in §. prima si quidem, eod.
- Frater** vtriusque coniuncti soli superflites fratri defuncto ab intestato aequaliter succedunt in eius bonis vndeque quae sitis, gl. melior, in §. 1. & 2. in authent. de consanguineis, col. 6.
- Frates** soli consanguinei superflites succedunt fratri ab intestato aequaliter in bonis vndeque quae sitis, gl. melior ibi & glo. si in auth. itaque, C. communia de successio, gl. 1. in auth. post fratres, 1. C. de legit. hered.

Frates soli vterini superflites aequaliter admittuntur in successione fratris intestati vndeque quae bona ei perueniant, d. glossa melior, & glossa final. & d. glossa 1.

Frater vtriusque coniunctus praefertur in bonis fratris defuncto auo, vel prouo, §. gl. proximi, in §. si igitur, in auth. de heredit. ab intestato venien. col. 8.

Frater, & forores vtriusque coniuncti defuncto vocatur ad eius hereditatem deficientibus ascendentibus non extantibus, sed fratribus vtriusque coniunctis non extantibus, vocatur coniuncti ex vno latere tantum, & existentibus vtriusque, vocatur coniuncti ex utroque latere, & eorum filij exclusi coniunctis ex vno latere tantum, §. si igitur defunctus, 2. eod.

Frater defuncti filij vocantur in stirpes, quando cum patruo succedunt (uo patruo, si vero nullus frater superest defuncto, sed filij fratrium vocantur in stirpes, §. ibidem.

Fratrium filij vna cum alijs fratribus defuncti succedunt in iure suorum parentum, & sic in stirpes, alij autem excluduntur, d. §. si igitur defunctus, & ibi glo. pen. ibidem.

Fratrium filij in propriis parentum locum succedentes soli in tertio constituti gradu cum his, qui in secundo gradu sunt, vocantur ad hereditatem, §. si autem frater, col. 1. ibid.

Frater si non sunt, nec fratrium filij ad successionem vocantur ceteri agnati, & cognati secundum gradus praetogantiam in capita subdita differentia sexus agnitionis, & cognationis, & patris potestatis, & emancipationis, §. si vterque frater, eod.

Frater fraterque filij ex utroque parente coniunctorum hodie cum ascendentibus defuncti vocantur ad successionem, & corrigitur, §. si autem eius fratribus, in authent. de heredit. ab intestato veni. aut. ut fratrium filij succedant, §. 1. col. 9.

Frater habet querelam immensae donationis contra donationem inofficiosam factam per fratrem, §. gl. filiorum, in auth. de impensis donationib. in princ.

Frater potest exheredare fratrem vna ex tribus causis ingratitudinis, etiam cum persona instituta, quo casu habet querelam, sed quando exheredat non cum persona instituta, tunc semper cessat querela, glo. has esse, in §. alud quae, in auth. ut cum de appellatione cognof. glo. possunt, in l. fratres, 27. C. de inofficio testam.

Frater, & foror ex legitimo matrimonio nati praeferuntur, vel exheredati habet querelam inofficiosi testamenti turpi persona instituta in eo, dummodo legitima in totum, vel in partem eis non relinquatur, secus si per rescriptum principis essent legitimati, vel legitima, aut minus legitima eis relinquatur, quia tunc agunt ad supplementum, §. foror, in addit. in princip. Instit. de testam. offic. testam.

Frater non tenetur fratrem institui, gl. iust. in l. si quis a liberis, §. idem rescriptum, de liberis agnol.

Frater solus scriptus heres prohibens venire testes, ut per hoc sit facultas mandandi testamentum, non praeiudicat, immo prodest fratri ad hoc, ut habeat legitimam hereditatem, l. 1. & ibi gl. non nocet, si quis aliquem testari, Reliqua verbo, Soror, Heres, 86.

Frater succedit in feudo paterno fratri decedenti sine legitimo herede, cuius intestato legitima hereditas defrauit, gl. frater, in c. 1. §. & quia, de his, §. si feud. dare possunt.

Frater non potest transferre feudum paternum in extraneum, & ideo fratri extraneus non succedit in feudo paterno, sed fratri, qui a maioribus patris intelligitur habere, quam a fratre, ibid.

Frater fratri debet succedere in feudo, ex quacunque causa feudum amittit, tamen culpam non possit, qui succedere intendit, ita tamen succedit si dominum in aliquo offendit, ei satisfaciatur, alioquin tali beneficio indignus videtur, ibid.

Frater excludit in feudo paterno legitimos, velut proximiori, si fuerit masculus, nisi feloniam praecedat feudum amittit, quo casu proximior excluditur, & vltior admittitur, nisi dominus gratificatus fuerit proximiori, & ei idem concederetur, ibid.

Frater in feudo fratri concessum non succedit ei, nisi expressum sit dictum constitutione, ut illo defuncto sine herede legitimo eius frater succedat, relicto herede, frater remouebitur, ca. 1. §. fin. autem vnus, & gl. nominatum, his qui feudum dare possunt.

Frater fratri succedit in feudo emptum de communibus bonis, cum simul starent, & domino sciente, secus si domino ignorante de pecunia communis emptum, quia tunc frater non succedit, d. gl. nominatum.

Frater alienans partem suam feudi paterni, vel faciens inuestiri filium suum decessit sine herede masculino, reuertitur nihilominus feudum ad fratrem superflitem, quod olim obtinebat vique ad quartum gradum, & postea vique ad septimum gradum, sed hodie obtinet vique in infinitum, c. 1. §. hoc quae, & ibi gl. vique ad septimum, de success. feudi.

Frater quando conuenit fratri alienanti partem feudi paterni, vel aucti, praeiudicat filio suo, gl. inuestiti, ibid.

Frater ad partem feudi fratris, qui necessitate sua deinde alienauit, vel alio modo iure suo excedit, non admittitur, donec supererit alienator, ibid.

Fratri superfliti assentiendum feudum paternum deferret iusamentum, si partem beat in illo feudo, & quo est contentio inter eundem, & dominum, sed si iam habet partem, de quo est contentio, nisi vassallus prober paternum fuisse, contentione inter me, & dominum.

Frater fratri non succedit in feudo nouiter ab eo quae sitis, nisi ex pacto, gl. pen. in c. 1. §. 1. de feudo Marchiz, vel Ducatus.

Frater duo si fuerint inuestiti de nouo feudo, vno eorum mortuo sine defunctis hereditas masculini sexus, dominus succedit in eo, non frater, pactum fit in inuestitura, ut frater fratri succederet, quo casu excludo dominum frater succedit, d. c. 1. §. si ca. 2. de fratribus, de nouo beneficio.

Frater duo inter se si diuidant bona fratris, & in diuisione vni soli eueniat dum, quod erat antiquum, fratre, ad quem decuit feudum, mortuo herede, deferret feudum fratri superfliti, nisi refutaute, vel refutaute ad hoc, ut dominus de nouo eum inuestiret, & tunc ad ipsum dominum reuertitur.

reueritur, glossa si. in cap. si quis, Constitutiones feudales domini Lotarij Imperatoris.

Frater fratri defuncto sine filio non succedit in feudo nouo, nisi tempore inuenturæ per pactum aliquid conuenit, vel de communibus bonis sit emptum, vel frater fuisse inuestitus vtriusque nomine domino sciente, vel nisi frater adquisisset in hostem regis, c. 1. de beneficio matris, & qualiter.

Frater fratri defuncto sine filio succedit in feudo nouo, si defunctus frater emit feudum communem nomine vtriusque, & propria emens pecunia, & domino sciente, & quod ambo fratres insimul cohabitarent, & idem si simul non cohabitarent, dum tamen de communem pecunia esset emptum, & domino sciente, gl. 1. & ibi addit. marg. in c. 1. eod. tit.

Fratribus duobus de re indiuisibili data simul in feudum vno eorum mortuo sine herede masculino, eius portio ad dominum, & non ad superiorem fratrem debet pertinere, maxime si aliam portionem emicit ad superiorem fratrem, § glo. 1. in cap. 1. de fratribus de nouo beneficio.

Frater vnus ex duobus simul habitantibus si feudum adquisierit, eo mortuo sine herede masculino, feudum pertinet ad dominum, non ad alterum fratrem, nisi pactum interuenisset, neque eo viuente pertinet ad superiorem fratrem, fructus tamen erant communes, donec simul habitaret, d. c. 1. § 1.

Frater vnus ex duobus simul habitantibus si feudum adquisierit communibus equis, & armis, vel communem pecuniam ignorante domino, feudum pertinet ad dominum, non ad superiorem, ne dominus alium, quam quem voluerit adquirat vasallum, teneatur tamen dominus alteri fratri pro parte competenti restituere id quod de communem expensum est, sed si adquisierit frater expensis frateris domino, tunc fratri superiorem, si non domino pertinet feudum, d. c. 1. § 1. & ibi gl. pen.

Frater duo si de feudo nouo fuerint simul inuestiti, & quodam capitaneo, vt quandoque ipsi, vel heredes eorum masculi viuerent, etiam masculis deficientibus femine feudum haberent, decedente altero vasallo, si masculus, vel femina ex eo superiorem, superiorem frater non succedit fratri defuncto, sed filius, vel filia eius, sed si frater decesserit sine herede, eius portio pertinet ad fratrem, & non ad dominum, c. 1. de duobus fratribus a capitaneo.

Frater primus si cum fratre suo feudo possidente feudum paternum fecit pactum de eo feudo non petendo ab eo, nec ab herede suis, frater secundo decedente sine herede masculino, tertio fratre agente ad feudum, fratri primo non obstat pactum factum, c. 1. § 1. in de feudi defuncti contentio sit inter dominum.

Reliqua verbo, Feudum, § 7.

Frater perfratris etatis frater emancipati impuberis tutor fiduciarius est, & non legitimus, quia per emancipationem defuncti esse agnati inter se, sed hodie iure codicis dicitur tutor legitimus, l. 4. & ibi gl. 1. de legiti. tutor. § pen. & ibi gl. 1. c. de legiti. tutela.

Frater emancipatus non potest se excusare a fratre, vel sororis tutela, ob hoc, quod sit emancipatus, vel sub pretexto capitis diminutionis, l. penultim. C. de legiti. tutela.

Frater emancipatus sicut vocatur ad legitimam hereditatem fratris, vel sororis, ita & ad forum, vel fructum, & eorum filiorum tutelam vocatur, nisi iustam causam excusationis habeat, ibi.

Frater emancipati cum hodie vocentur ad successionem fratrum, vel sororum, iuris fuerunt sicut curatores legitimi, l. ne leuam, § C. de curator. furio.

Fratribus inter se quod tutelam iura legitima seruauit, l. de emancipatis, 13. & ibi gl. 1. C. de legiti. heredi.

Frater fratri impuberis in potestate retenti est legitimus, & fiduciarius tutor ex mente, & verbis legum xij. tab. § gl. si liberi, in addit. & gl. atqui, in § 1. Inst. de fiduciaria tutela.

Frater tenetur alteri fratri inuolam. l. 4. & ibi gl. vi. pupillus educari debeat, gl. 1. in l. 1. C. de alend. liber. In herede instituto si eius sorori a patre dote nomine centum legata fiat, tutor vtrique a patre testamento datus potest etiam sine decreto iudicis in pupilli forem alimentando, & liberalibus artibus instruendo sumptus facere de bonis ipsius pupilli heredes scilicet a patre, & eos sumptus potest impurare pupillo, vel eius substituto in ratione tutelæ, nec illi sumptus sunt computandi cum dote, d. l. 4.

Frater duos, qui sunt in eisdem potestate, & inter patrem, & filium sola obligatio naturalis contrahitur, quæ per fructum mutuantem acquiritur patri, l. frater a fratre, de condit. indeb.

Frater si a fratre, cum in eisdem potestate essent, pecuniam accepit, & post mortem patris, sine post aditam hereditatem, sine anceli, alteri fratri mutuantem soluerit, repetere potest pro ea parte, qua ipse heres exiit patri, sed non pro illa, qua ipse mutuantem exiit heres, d. l. frater, & ibi gl. post mortem. Frater vnus alium fratem non obligat, etiam si socij sint, nisi pecuniam in domum conuenerint, l. iure societatis, § 1. in additio. marg. pro socio.

Reliqua verbo, Tutor, § 10.

Frater conuentus a fratre non habet beneficium, quod vult, quam facere possit, non sit condemnandus, & ita frater inaccusare potest fratrem, gl. 1. & ibi add. marg. in l. verum, § 3. pro socio.

Frater coheres soluens pecuniam debitam a defuncto pro fratre coherede agere potest actione negotiorum gestorum, l. 3. C. de neg. gest.

Frater soluens pro fratre censetur solvere animo donandi, quia non est tanta pietas in fratre, sicut in matre, gl. 1. ibi gl. 1. C. quibus rebus, in qua non nocet tanquam coniuncta persona admittitur ius mandato, sed non sequitur hoc, quod sententia contra eum lata præiudicet ei, & non vult ratam habere, l. & ibi gl. 1. C. eod.

Frater sine mandato quoad commodum poterit agere pro fratre, ibid. Frater accusare volens de crimine capitali non auditur, sed relegabitur exilium, l. si magnus, 13. C. de his, qui accusare.

Frater potest accusare fratrem de crimine leui, non de capitali, cuius poena est mors, vel exilium, nisi vixit frater infidus, cum tunc mater etiam contra filium admittitur, gl. 1. ibid.

Frater potest accusare fratrem, vel sororem de crimine leui, sed non de grauiori,

l. si sororem, 18. & ibi glossa l. C. eodem.

Frater potest accusare detinentem, vel occultantem fratrem suum, l. si fratrem, § 1. C. ad leg. fraud. de plagiaris.

Reliqua verbo, Soror, Accusatio, 210. Communis, §.

FRATER non videtur quis in aliquo cum, qui scit, & ad illud consentit, l. qui autem, § 6. praterca, quæ in fraud. creditorum, & l. nemo videtur, 145. de regulis iuris.

FRATER si legi, vi id sit, quod fieri noluit, fieri autem non vult, & quod distat verbum a sententia, hoc distat frater ab eo, quod contra legem sit, l. frater, & ibi gl. 1. de legib.

Frater si legi, quando quis verba ferendo sententiam offendit, & sit quandoque de re ad rem, vt si quis derisiofamilias aliud, quam pecuniam mutui quandoque de persona ad personam, vt si vir volens donare vxori supponat alium, qui donet, quandoque de vno contractu ad alium contractum, vt si vir volens vxori donare, sit contractus venditionis in fraudem legis, quandoque de vno contractu ad eundem contractum, sed non eodem modo faciendum, vt si mulier volens intercedere, colorem quaerit, & conuenit, vt cum ipsa potius contraheret, glo. 1. in l. contra legem, eod. & glo. vltimiorum, in l. humanum, § C. de legib.

Frater est duplex, vna re, & consilio, alia re tantum, quam facio, quandoque causa iuris mei conseruandi, vel habendi, glossa fraudandi, in l. iur. iur. gentium, § de l. fraudandi, de pactis.

Frater fraudem repellere licitum est, vt si testator voluit defraudare filium in legitima, potest filius heredes omittere ex testamento, & habere ab intestato, l. Papinianus, § quarta, de inoffic. testis.

Frater a poena quandoque differt, quia frater sine poena esse potest, sed non poena sine fratre, quoniam etiam poena est noxæ vindicta, frater vero & ipsa noxæ dicitur, & poenæ quasi preparatio quædam, l. cum autem, 23. § excipitur, in additione marg. de adul. edicto, & l. alius est, 13. de verb. significat.

Frater presumitur de facili inter coniunctas personas, l. penultima, de ritu nuptiarum.

in Fratre legis, vel orationis, quod agitur, pro infecto habetur, gl. 1. in l. si vir, § 2. de donatio. inter vir.

Frater, vel iniuria non fit volenti, & consentienti, l. 1. § si, quod falso tutore.

Frater partice reitur, licet lucra ad eum non peruenierint, glo. conueniunt, in l. 4. § si quis omittit causam.

Frater facit non videtur, qui fraudem excludit, l. cum pater, § 77. Titio, in fi. 2. de legat. 1.

Frater dicitur fieri a liberto patrono, in damno pecuniario, non in affectione rei ratione vicinitatis, ceteri, vel opportunitatis, l. 1. § sed si rem, si quid in fraud. patron.

in Fratre creditorum manumitteri non potest seruus, & ita manumissus reuocatur in seruitute, nisi decennio fuerit in libertate, l. si, cum fideicommissa, 16. § pen. & qui a quibus manumissus.

in Fratre filii cred. tot, collata in finibus debitoris reuocanda sunt, ibi.

in Fratre creditorum relicta libertas a testatore non competet, etiam si mortis tempore hereditas sit soluenda, si tamen tempore additionis defuit esse soluendo, l. si mortis, 18. eod.

in Fratre creditorum semper intelligitur relicta libertas ab eo, qui scit se soluendo non esse, licet bene mereatur hoc d. beat. semper, 23. eodem.

in Fratre creditorum manumissus liber esse potest, siue dies soluenda pecunie iam elapsi, siue in diem, vel sub conditione sit deb. tum, l. in fraudem, 27. eodem.

Frater facere non videtur ille, qui facit id, ad quod tenetur, l. qui autem, § 6. § apud Labenem, quæ in fraud. credit.

de Fraude dolo, vel fraudulenti cum generaliter disputatur, non quid habeat actor, sed quid per adu. factum habere non potuerit, considerandum est, l. generaliter, 78. de reg. iur.

Frater interpretatio semper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur, l. fraudis, 79. eod.

Frater quandoque significat damnum, veteres tamen accipiebant fraudem pro poena, gl. si in l. 1. C. de rep. ad bonorum possessione, & l. cum autem, 23. § excipitur, de adul. edict.

Frater propria alleganti non debet patrocinari, l. si creditorib. C. de seruo pignori dato.

Reliqua verbo, Confessio, Cra. litor, 38. 59. Debitor, § 63. v. § 72. Dolus, Lex, 8. 13. Libertus, 20. 21. Prauaricatio, Libertus, 18. Interdictum, 3. Adio, 215. 216. 217. Calliditas, Capitis.

FRATER & equitatis fellæ & balisæ non possunt exornari margaritis, & smaragdibus, & hyacinthis, sed bene aliis gemmis, & contrariaciis, puniuntur in quinquaginta libris aut, l. 1. C. de nulli licere in faciem, lib. 11.

FRATER & IAS nimis vitandæ causa aliquando aliquod constituitur, glo. si in l. cum aliis, C. de curat. furio.

FRATER fieri dicitur, quod fit bis, & ita ex duobus vicibus causatur frequentia, glossa final. & ibi addit. marg. in §. fin. in authentic. de defensor. ciuitat.

FRATER & IAS dictio sumitur nonnunquam pro supplicetili tenaci, ac vili, propriè tamen dicitur vasa fictilia quædam, gl. fruola, & ibi addit. marg. in l. solutum, 11. § solutum, de pign. actione.

FRATER & IAS dicitur, cum ob id subitaneam tram coniuges recedunt, neque diuoriantur, sed cessante fructu, itaque quiescente reuertuntur, glo. si fructum, in addit. marg. in l. cum hic status, 32. § si diuoriantur, de donat. inter virum.

Fructus in genere, num. 1. v. § que nu. 7.

Fructuum computatio, & compensatio, nu. 8. 9.

Quod bene fidei, vel male fidei possessionem, nu. 8. 9. 10.

Fructus in quibus actionibus, & quando veniant, nu. 11. v. § que 14.

Quod proprietarium, & usufructuarium, nu. 15.

Quod fructus rerum dotialium, nu. 16. 17. 18.

Quod fructus legati, vel fideicommissi, num. 19. v. § que 22.

O'ia, Teste, Pignus, l. 1. 2. Sequelratio, Solum, Sull'hu, Vassallus, l. 2. Vendita, 8. 9. Vira, l. 2. Animal, 4.

R v o r t v s compendatur cum pecunia, l. minor, 40. §. si de minor.
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam
fructus percipi ex aliena re licet compendatur cum expensis, & sumptibus, tam

fructum pertinent, quoquomodo à solo separati fuerint, etiam à fructibus, d. §.
in alieno, & ibi gl. separati.

Fructus bona fide perceptos ex pignoris emptis à fideiussore tenetur ipse fi-
deiussor restituere cum ipsis pignoris, oblata sibi quantitate sortis, & vsu-
rarum, l. 1. C. de dolo malo.

Fructus mala fide percepti sunt restituendi, non verò bona fide, glo. 3. in l. 1. C. si
dos constante matrimonio.

Fructus industriales quando percepti malæ fidei possessor, de consumptis tene-
tur ipse conditione sine causa, de extantibus reuendicatione, non eadem
reuendicatione, quæ peritur res, sed alia omnino, licet secus sit in petitorio
hereditatis, gl. cum fructibus, in §. 1. Inst. de off. iudicis.

de Fructibus percipiendis tenetur malæ fidei possessor officio iudicis, sed si malæ
fidei possessor titulum habeat, de consumptis, tenetur conditione sine causa,
de extantibus reuendicatione, à percipiendis propter titulum excludatur, nisi
in quatuor casibus, ubi de percipiendis tenetur etiam habens titulum,
ibidem.

de Fructibus quos percipit, vel culpa sua non percipit, tenetur malæ fidei pos-
sessor in iudicio ualuerit, & in singulari, §. & si hereditas, Inst. de officio
iudicis.

de Fructibus, quos percipit, & consumpsit, vel de his, quos non percipit, non tenetur
bonæ fidei possessor, sed post litem contestationem tenetur de consump-
tis, & de his, quos culpa non percipit, nisi possessor sit infans, d. §. & si heredi-
tas, & ibi gl. fin.

de Fructibus consumptis, vel de non perceptis non tenetur bonæ fidei possessor
reuendicatione, vel officio iudicis, sed bene per conditionem sine causa,
cum bonum & æquum sit, §. glo. non habetur, ibid.

*Reliqua verbo, Bona fide possessor, 3. vjque 8. Possessor, 9. vjque 14. 22. 23. Prædo,
Redemptor.*

R v o r t v s, & omnis causa post litem contestationem venit in actione ex stipulatu,
post litem contestationem præstantia actori vique in diem sententia, l. 3.
de viis.

Fructus, & omnis causa post litem contestationem venit in actione ex stipulatu,
& etiam in donatione contra donatorem, gl. bonæ fidei, ibid.

Fructus percipiendi veniunt in stipulationibus rem dari, cuiusque vacuum possessio-
nem tradit, 4. cod.

Fructus percepti non veniunt in stipulatione rem dari, nisi adiiciatur, & vacuum
eius possessionem tradi, gl. 1. ibid.

Fructus quandoque veniunt etiam in personali actione, vt in conditione ob
causam, veluti si fundus datus sit dotis causa, matrimonio non sequuto, fru-
ctus quoque percepti eo tempore, quo sperabatur matrimonium contrahi,
sed & posteriores fructus percipiendi etiam sunt restituendi, cum sit mora
in rem, videamus, 38. & ibi gl. omnimodo, & gl. ratio, cod.

Fructus quoque repetere potest ille, qui indebitam fundam soluit, d. l. videamus,
§. item si indebitum.

Fructus quoque rei donatæ mortis causa, conualecente eo, qui donauit, resti-
tuendi sunt, ibid.

Fructus quoque, qui erant tempore alienationis, vel percepti post litem contesta-
tionem sunt restituendi in Pauliana, & in Pauliana, per quam, quæ in fraudem
creditorum alienata sunt, reuocantur, ibid.

Fructus non veniunt etiam post moram, quando quis habet actionem ad con-
sequendum id, quod suum non fuit, veniunt tamen tunc post litem contesta-
tionem, d. l. videamus, §. si actionem.

Fructus quoque sunt restituendi, id est, dandi emptori à venditore, d. l. videamus,
§. ex causa.

Fructus etiam percepti à socio putante fundum suum sunt communicandi in so-
cietate, & à tempore moræ etiam percipiendi, §. sed in, & ibi glossa com-
municandi.

Fructus quoque sunt restituendi in deposito, & in commodato, d. l. videamus, §.
si possessionem.

Fructus, & omnis causa restitui debet in interdicto, quod vi aut clam, ibi.

Fructus omnimodo sunt restituendi, & præstandi ab initio, id est, statim à tempo-
re moræ, in omnibus bonæ fidei iudiciis, d. l. videamus, §. pen. & glo. 2. in §.
actionem, Inst. de actio.

Fructus medio tempore percepti in actione in factum, quæ datur creditoribus
pro alienatione facta in fraudem, non reuocantur, sed in actione Pauliana &
Calvisiana veniunt fructus tam præteriti, quam post litem contestationem
percepti, l. 1. §. cum l. seq. & ibi gl. 1. si quid in frau. patro.

Fructus ante litem contestatam non veniunt in iudiciis stricti iuris, quando pe-
cuniarum id, quod nunquam fuit agentis, §. reprob. glo. placet, in l. si homo, 8. de re
iudi. l. si filiusfamilias, 78. §. si de verb. oblig.

Fructus veniunt in interdictione ex die, quo lis fuit contestata, non retrò, fallit
in interdico unde vi, in quo veniunt ex die expulsiōis, & idem quandoque
in interdico quod vi, aut clam, l. 1. & ibi gl. 1. & 2. de interdictione.

Fructus in fundo existentes, licet non veniant in stipulatione fundi, quæ est stri-
cti iuris, tamen secus est in emptione, & in aliis contractibus bonæ fidei, glo.
fi. in d. l. si filiusfamilias, 78. §. si de verb. oblig.

Fructus pendentes in fundo tempore contractæ stipulationis non veniunt in sti-
pulatione fundi, si postea fuerint separati à promissore, ita quod tempore pe-
titionis, vel litem contestationis non erant in fundo, d. §. fi.

Fructus pendentes in re meo, pro qua datur mihi rei vendicatio, & sic actio rea-
lis, sunt pars rei, quo casu etiam separatos possunt petere, secus est respectu iu-
ris, seu actionis personalis, quia tunc fructus pendentes tempore contractus
in re, quæ non est, nec vnquam fuit mea, sed mihi debita ex contractu stricti
iuris ante moram, vel ante litem contestationem separati à fundo, non veniunt
tamen pars fundi, §. reprob. d. gl. fi. & ibi add. marg. ibid.

Fructus rerum hereditariarum augent hereditatem, & ideo veniunt in peti-
tione hereditatis simpliciter intentata, licet de ipsa nulla sit facta mentio, l. 1. C.
de pet. hered.

Fructus veniunt in actione petitionis hereditatis, non tamen sic in rei vendica-
tione, gl. fructus, ibid.

Fructus veniunt in actione familie circumsundæ, non est ambiguum, 9. C. famil. circumsund.

Fructus, quos percipit coheredes credens hereditatem esse suam, vel non credens se habere coheredem, tenetur restituere villi actione fam. circif. sed non directæ, quia non percipit coheres, gl. h. ibid.

13 Fructus veniunt in contrahibus stricti iuris à tempore litis contestationis, & non ante, quando quis petit id, quod non fuit suum, sed sibi debetur, sed quando quis petit id, quod est suum, vel aliquando fuit suum, tunc veniunt fructus à tempore moræ, gl. 1. in §. actionum, de actio. gl. h. in l. quod te, si certum petat, & gl. cum petum, in l. vinum, si certum petat.

Fructus in actionibus bonæ fidei veniunt statim à tempore moræ, d. gl. 1.

Fructus non veniunt, nec peti possunt iure actionis in contrahibus bonæ fidei ex mora officio iudicis, f. Doct. de reprob. gl. 1. ibid.

Fructus in iudicio universali ita veniunt, sicut & in singulari, §. sed si hereditas, Inst. de officio iudicis.

Fructus etiam veniunt in omnibus actionibus, quæ de usufructu aguntur, l. vti frui, §. 1. si usufructus petat.

Fructus præterit temporis veniunt tam in iudicio finium regundorum, quam in iudicio familie circumsundæ, pe. fam. circif.

Fructus percepti antiquum res communis esset, vel sumptus ante facti, non veniunt in iudicio communis diuidendo, sicut nec in familie circumsundæ iudiciis, d. 4. §. planè, & ibi gl. non veniunt, in communis diuidendo.

Fructus veniunt in restitutione fundi, gloss. putat, in Lait Prætor, 23. §. 1. ex quibus caus. maiores.

Fructus rei venditæ non veniunt à tempore moræ in stipulatione vacuum possessionem tradi, veniunt tamen in actione ex empto, l. 3. §. 1. de actio. empt.

De fructibus post rem iudicatam iudex causæ principalis ex officio non inquirat, & ita fructus illi non veniunt, quia lata sententia super re, cessat officium iudicis super fructibus, de fructibus tamen ante litem contestatam, vel pendente lite iudex bene disquirat, ut etiam percipiendi veniant, si dolo vel culpa prædecessoris petet res, gl. 1. in l. Iulianus, 17. de rei vind.

Fructus ante litis contestationem percepti iure actionis petuntur, & peti possunt quandoque etiam post sententiam, cui actioni, vt & aliis, fuit officium iudicis, sed percepti post litis contestationem solo iudicis officio petuntur, f. gl. h. in l. heres furiosus, §. 1. de petitione hered. gl. refore, in l. & ex diuerso, §. 3. §. 1. de rei vindicatione.

Fructus, & pars veniunt officio iudicis, & re perempta cessat officium iudicis, nisi erat perempta res lite contestata, & sic officium iudicis corroborat est, vt remaneat ante sententiam, licet res interdicta, gl. 1. in l. vtrique, 16. eod.

14 Fructus pendentes pars fundi esse videntur, & in eadem vindicatione veniunt propter unitatem, l. fructus, 44. & ibi gl. 1. eod.

Fructum mentio non est faciendæ in vindicatione, vel petitione, cum tanquam pars veniat sub vindicatione, d. glo. 1. in add. marg.

Fructus percepti ex iniusta causa conditione sine causa, & furtiva, condici possunt cum ipsa res à fure, vel prædone, si furtum etiam ipsorum fructuum facere incipit, si quis nec causam, §. 1. & ibi gl. condicendi, si cert. pet.

Fructus, qui domini fuerunt ab initio, soluit prædoni extantes vendicantur, sed consumpti condicuntur conditione furtiva, si verò ab initio non fuerint domini, repetit à prædone ille, qui eos indebitis soluit ei, aut dominus condicit eos, non fructuum nomine, sed nomine obventionum civilium, glo. solet, in l. si vrbana, §. 5. de conditione indebiti.

Fructus, vel obventiones civiles condicuntur à prædone conditione furtiva, ib. Fructus, & obventiones differunt, nam fructus proveniunt ex re, sed obventiones proveniunt propter rem, vt est pensio domus, d. gl. solet, in add. marg.

Fructus, partus, & accessiones ex re indebitæ soluta per conditionem indebiti, & non officio iudicis, debent restitui deducta impensa, l. in summa, §. 5. ei, qui, & ibi gl. partus, eod.

Fructus ex arbore mea si cadant in alieno fundo, & illi fructus immisso pecore defalcantur, non habet locum actio de pastu pecoris, sed ad actionem in factam recurritur, l. qui seruandam, 14. §. si. de præscr. verbis.

Fructus, & vltra peti non possunt officio iudicis, restituta re per sententiam ab eo, cui tradita fuit res vi, vel metus causa, rectè tamen peti possunt iure actionis etiam lata sententia, f. gl. restituat, & ibi add. marg. in l. videamus, §. 8. §. item si, de vltis.

Fructus principaliter non potest petere ille, qui agit rei vindicatione, sed vt accessorio ad ipsam rem debet petere, gl. pen. in l. fundi, de exceptio.

Fructus naturalis solum conditione indebiti peti possunt, non tamen vltra, quia vltra est fructus accidentalis, gl. pen. in l. r. c. de condic. indebiti.

Reliqua verbo, Prado Stipulatio, 66. Petito, 4. 10.

15 Fructus proprietatis, quam ab usufructuario dominus petit, competunt nuda proprietati domino, ab eo tempore quo usufructus ad proprietatem reuerlus est, l. fructus, 33. de rei vindicatione.

Fructus proprietatis, quam dominus petit ab extraneo non usufructuario, debentur domino proflus, gl. h. ibid.

Fructus proprietatis, etiam ante percepti à possessore, non debentur ab eo tempore, quo usufructus sibi à domino proprietario discessit per aditionem hereditatis, l. & ex diuerso, §. 5. & ibi gl. non heredes, eod.

Fructus non efficiuntur fructuarij, nisi ab eo, vel ab alio eius nomine separentur à terra, & ideo actiones competentes domino, ei non competunt, l. si fur, de usufructu.

Fructus annuos fundi si quis legauerit, perinde est ac si usufructum legasset, f. l. si quis ita, 2. & ibi gl. 1. eod.

Fructus extantes pertinent ad fructuarium ab adita hereditate, & si heres moram fecit in adendo, vt sic fructus pendentes fructuarij non deponere, tenetur de dolo, si hoc dolose fecit, l. si pendentes, 27. & ibi gloss. extantes, eodem.

Fructus nondum perceptos fructuarij non transmittit ad suos heredes, sed omnes pendentes ad proprietarium pertinent, secus est in marito, qui soluto matrimonio fructus rei dotalis etiam non perceptos pro ea parte anni, qua durauit matrimonium, lucrat, & transmittit ad suos heredes, l. diuortio,

& ibi gloss. debeatur, soluto matrim.

Reliqua verbo, f. usufructuarij, 8. 8.

Fructus rei dotalis totius anni, licet maritus percipiat, non tamen lucrat integros, sed tantum pro rata, pro qua sustinuit onera matrimonij, sed secus est in usufructuario, qui omnes perceptos facit suos, gl. 2. in l. defuncta, §. 8. de usufructu.

Fructus ferui dotalis viri est, gl. quantio, in l. hinc queritur, 19. de peculio. Fructus quoque percepti ante matrimonium dotis sunt, & cum ea restituantur, l. videamus, §. 8. §. si possit, de vltis.

Fructus prædiorum vrbianorum in dotem datorum ante matrimonium percepti debent restitui cum ipsis prædiis, ibid.

Fructus dotis ante nuptias percepti in causam legati veniunt, quando dos prælegata fuit, d. l. videamus, §. si.

Fructus constante matrimonio percepti, dotis non erunt, sed erunt mariti, sed fructus ante nuptias percepti, in dotem conuertuntur, & eam augent, nisi inter maritum futurum, & destinatam uxorem aliud conuenierit, quia tunc quasi donatione facta fructus sunt mariti, dotis, §. de iure dotium.

Fructus dotis date post matrimonium ex die, quo est data, sunt viri vsque ad vltimum annum matrimonij, si onera sustineat, alius non, & vltimus annus incipit habito respectu ad principium, quando prædicta duo concurrunt, & fructus vltimi anni diuiduntur ita, vt vir habeat pro quota durauit matrimonium, pro alia vxor, gl. 1. in l. de diuisione, solu. mar.

Fructus dotis non lucrat maritus, licet iustitiae onera matrimonij, si nondum sit sibi tradita dos, cum ante traditionem non lucrat, d. gloss. 1. & glossa ibi, ibidem.

Fructus dotis non lucrat maritus, nisi à tempore moræ, cum actio ex stipulatu pro dote sit bonæ fidei, gl. si.

Fructus dotis de acquiret lucrat, is, qui duxit bona fide puellam decem annorum, & sustinet onera matrimonij, secus quando maritus sciebat matrimonium non posse teneri, f. d. gl. fin. & ibi add. marg.

Fructus dotis lucrat maritus non à die constitutæ dotis, neque à die contracti matrimonij, sed tantum ex die traditionis dotis, l. de diuisione, §. eod.

Fructus dotis rei maritus lucrat, tria requiruntur, scilicet quod matrimonium sit actualiter contractum, & quod maritus sustineat onera matrimonij, & quod dos sit tradita, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Fructus dotis date ante matrimonium augent dotem, nec dicuntur esse vici, d. gl. 1. & fin. ibid.

in Fructibus & pensionibus rei dotalis diuidendis inter maritum, & vxorem inspicitur tempus contracti matrimonij, & non tempus factæ locationis, l. diuortio, §. eod.

Fructus naturales, & accessiones ciuiles rei dotalis à pari procedunt quoad diuisionem soluto matrimonio inter coniuges, gl. 3. portio, ibid.

Fructus, quos mulier percipit ante contractum matrimonium, non veniunt in contributionem cum marito, d. diuortio, vers. apparet, eod.

Fructus ex re dotali si diuortio facti maritus percipiat, illis consumptis, non restantur ad vxorem, vel eius heredes ad fructus, sed tantum ad eius estimationem, gl. compensationis, in l. diuortio, §. ob donationes.

Fructus duplices, qui producuntur ex fundo dotali, habentur pro fructibus vnius anni, d. diuortio, vers. item si menses, & ibi gl. item si menses.

Fructus semel quando bis in anno colliguntur ex re dotali, facto diuortio fructus semel, diuiduntur inter maritum & vxorem pro rata semel, pro qua durauit matrimonium, sicut & fructus totius anni diuiduntur, quando semel tantum percipiuntur, diuortio, §. quid in anno, & ibi glo. 1. eod.

Fructus rei dotalis quando per singula quinquennia producuntur, vt est in sylua, soluto matrimonio diuiduntur inter maritum & vxorem pro rata quinquennij, quæ durauit matrimonium, ibid.

Fructus rei dotalis omnis debet habere maritus soluto matrimonio, neque si diuio eorum inter maritum & vxorem, quando maritus lucrat totam dotem ex pacto, gl. reddit, in l. diuortio, §. interdum.

Fructus dotis pro ea parte anni, qua non stetit matrimonium, augent dotem, & ideo quod iuris est in dote, erit & in fructibus illis, l. si marito, §. 1. si. eod.

Fructus dotis vltimi anni diuidi debent inter maritum & vxorem, d. si marito, §. si fundum, gl. quo, ibid.

Fructus dotis pro parte anni, qua non stetit matrimonium, etiam soluta dote repetuntur à muliere, soluto matrimonio actione de dote, licet non sint dotis, sed dotis accessio, quia non est perfectè soluta, gl. de dote, ibid.

Fructus dotis putatiue bona fide percepti à viro, & consumpti in mulieris oneribus, postea, quamvis constet matrimonium nullum, peti non possunt, l. si infamam, 42. §. 1. eod.

Fructus dotis putatiue perceptos restituere tenetur maritus, nisi quatenus in vxorem consumpsit, vel in eius res necessario & vtiliter expendit, quo casu quatenus expendit fructus perceptos sibi compensat iure exceptionis doli, cum non fuisset dos, d. §. 1. & ibi gl. superflui.

Fructus dotis secundum pactum verum in alimentis, & sumptibus mulieris, & suorum, repeti non possunt à viro, l. 1. C. de pactis conuentis.

Reliqua verbo, Dos, 34. 3. 5. Maritus, 3. 3. 4. Mulier, 14.

Fructus fideicommissi pendentes omnes sequuntur fideicommissarium, cum quodammodo pars fundi fingitur non lucrum, in l. 3. de vltis.

Fructus fideicommissi post aditam hereditatem percepti, & percipiendi sequuntur fideicommissarium, & si heres fuit in mora restituendi, sed fructus ante mortem heredis percepti impendio & opera ipsius heredis ipsam sequuntur, cæteri verò fideicommissarium, & idem est in fœtu, ibid.

Fructus fideicommissi omnes heredi in quartam computantur, præter eos, qui negligenter actionem ad fructus percipiunt, secus in his, qui petuntur, quia nondum venit dies fideicommissi, vel conditio, quia hi, qui in iudicio defuncti videntur percepti, in Falcidia computantur, sicut & ceteri, qui rogatur hereditatem, & fructus specialiter restitueret, d. gloss. non lucrum, in l. 3.

Fructus in generali fideicommissio post restitutam hereditatem percepti transeunt, & pertinent ad fideicommissarium, quidam tamen fructus ad heredem

heredem pertinet, & sunt restituendi, scilicet, qui negligentia non petentis fuerit percepti, ibid.

Fructus in legatis, & fideicommissis non veniunt à die mortis, sed à tempore litis contestationis veniunt, quando ante litem mortis non intercessit, potest tamen esse casus, in quo non solum vique ad contestationem, sed vique ad sententiam heres non sit in mora restituendi, d. glossa non lucrum, in final.

Fructus hereditatis aut pecuniarum vltra nominatim quancumque non sit alicui relicta, nihilominus tamen quandoque cunctis, quod debeat, veluti quando quis rogatus est restituere, quidquid supererit ex hereditate, vel quando dilatio apponitur gratia fideicommissarii, tunc veniunt fructus in restitutionem, d. l. 3. §. nonnunquam.

Fructus percepti veniunt in restitutionem fideicommissi ex voluntate testatoris, ut quia dixit testator, quod restitueret heres fideicommissario, quidquid ex bonis supererit, alius non veniunt percepti, gl. voluntatis, ibid.

Fructus fideicommissi post aditam hereditatem ex terra testatoris percepti ad fideicommissarium pertinent, licet maior pars anni ante diem fideicommissi cedentem præterierit, l. Herennius, 4. de viuris.

Fructus ante diem fideicommissi percepti ad heredes eius, qui rogatus est, pertinent, ipsique in quartam Falcidiam, & in quartam fructus computantur, si de Falcidia questio incidat, l. Paulus, 2. ad leg. Falcid.

Fructus percepti non veniunt in restitutionem fideicommissi, nisi de eis quis fuerit specialiter gratus, vel nisi heres fuerit in mora constitutus, l. in fideicommissaria, 18. ad Trebel.

Fructus percepti ex fideicommissis ab herede rogato restituere hereditatem, regulariter computantur ei in quartam Trebellianicam, d. l. in fideicommissaria.

Fructus ex fideicommissis rectè percipiuntur ab herede rogato, iudicio testatoris, ut quando sub conditione, vel ex die rogatus est, eos computat sibi in quartam Trebellianicam, & nihil restituit, fallit quandoque quoad quid, gl. 1. ibidem.

Fructus percepti ex fideicommissis ab herede rogato computantur ei in Trebellianicam, & superfluos restituit, quando testator expressè præcepit eos restitui, vel etiam tacite, ut quando gratia fideicommissarii distulit, ibid.

Fructus percepti ab herede rogato iudicio testatoris, vel propter moram rogati non soluentis, in quartam Trebellianicam computantur, nisi rogatus sit de liberis primi gradus, sed aliis liberis veluti nepotibus computantur, ibi, & gl. 2. in l. iubeamus, & in §. illud, C. ad Trebel.

Fructus percepti ex fideicommissis ab herede rogato non computantur ei in quartam iure naturæ, gl. 1. in l. in fideicommissaria, 18. ad Trebel.

Fructus ab herede percepti, qui erant in facione tempore mortis testatoris, computantur ei in quartam iure institutionis, quæ vocatur Falcidia, sed potest tamen non computantur ei, ibid.

Fructus percepti ex fideicommissis ab herede non veniunt in restitutionem fideicommissi, nisi heres fuerit in mora, vel nisi expressè vel tacite fuit rogatus de eis restituendis, vel nisi percepti fuerint ante aditam hereditatem, glossa accepto, ibid.

Fructus hereditatis accepto feruntur ipsi rebus hereditariis, non tamen hereditati, d. l. in fideicommissaria, 18. eod.

Fructus percepti ex fideicommissis ab herede negligentia non petentis, non restituantur etiam ab herede coactio adire, l. ita tamen, 27. §. i. eod. & gl. 1. in d. l. in fideicommissaria.

Fructus ante diem hereditatem percepti veniunt in restitutionem fideicommissi, d. l. §. 1. & gl. non lucrum, in l. 3. de viuris.

Fructus, qui percipiuntur mora non restituendis, veniunt in fideicommissum etiam liberis primi gradus, l. postulant, 44. §. sed & in huiusmodi, ad Trebellian.

Fructus fideicommissi percepti ante moram restitutioni fideicommissi factam, non sequuntur fideicommissarium, ibid.

Fructus non veniunt in restitutionem fideicommissi, quando heres rogatur, quidquid ex hereditate supererit, secus si rogatus esset, quidquid ex bonis supererit, l. 1. in l. Titius, 5. §. eod.

Fructus, & vltra percepti ex fideicommissis iudicio testatoris imputantur heredi in quartam, scus in his, qui percipi possunt à patrefamilias diligentissimo, non tamen fuerint percepti, l. deducta, 18. §. ante diem, eod.

Fructus ex fideicommissis percepti inera dilationem datam heredi rogato ad restituendam hereditatem, non veniunt in restitutionem fideicommissi, quando dilatio in fauorem fideicommissarii data fuit, l. Lucius Titius, 78. §. heredum, & ibi gl. restituenda, eod. & l. liberto, 2. §. si sum, & ibi gl. debere, de annuis legatis.

Fructus rerum legatarum, vel fideicommissarum, & mercedes seruatorum, qui ex testamento debentur, debent præstari à die litis contestationis, si antea heres non sit in mora, l. 1. & ibi gl. 1. C. de viis, & fructibus, legat.

Fructus rerum, & mercedes seruatorum, qui ex testamento debentur, debent præstari à tempore mortis, quando illa præcessit litis contestationem, & idem est in testib. d. gl. 1.

Fructus in legatis reialienæ, & fideicommissis à tempore litis contestationis, non ex die mortis debentur, sive in rem, sive in personam agatur, l. fin. & ibi gl. 1. C. eod.

Fructus in legato reistestatoris debentur ab adita hereditate, cum dominium illius rei transeat in legatarium ab adita hereditate, nisi excusetur heres propter bonam fidem, gl. 1. ibid.

Fructus percepti ab herede rogato iudicio testatoris computantur in quartam, ut quando quis est rogatus, ut remaneat post certum tempus, & tunc fructus medio tempore percepti non computantur in quartam, & nihil restituit, etiam si superest vltra quartam, gl. 2. in l. iubeamus, C. ad Trebel.

Fructus percepti ab herede rogato negligentia non petentis non computantur in quartam, nec rogatur aliquid restitui ex illis fructibus, ibi, & gl. 1. in l. in fideicommissaria, 18. & l. mulier, 22. §. si heres, & ibi gl. percepti, ad Trebel.

Fructus percepti ab herede rogato mora sua non soluentis, vel non restituendis

hereditatem non computantur in quartam, & quod superest rogatus tenetur restituere, gl. 1. in l. in fideicommissaria, 18. gl. percepti, in l. mulier, 22. §. si heres, eod. & gl. 2. in l. iubeamus, C. eod. tit.

Fructus percepti ante litis contestationem ab heredibus, suis grauatis restituere non computantur in quartam, percepti tamen post contestationem computantur in quartam, d. gl. 2. in add.

Fructus percepti ex re legata iacente hereditate, debent per heredem legatario restitui, & actio questita ex re legata iacente hereditate, ceditur legatario, l. huic scripturæ, & ibi add. marg. ad leg. Aquil.

Fructus ex fundo purè legato percepti à legatario post aditam hereditatem, pertinent ad legatarium, & non ad colonum, qui cum herede potest agere ex conducto, l. nihil proponi, 20. §. 1. de leg. 1.

Fructus ex fundo purè legato percepti à legatario ante aditam hereditatem non pertinent ad legatarium, sed ad colonum, qui conduxerat illum fundum, glossa ibidem.

Fructus percepti ex re legata conditione pendente non debentur legatario, nec nudo ministro, l. pe. & ibi gl. ad falsam, & gl. si de optione legata.

Fructus percepti ab herede ex re legata sub conditione ante conditionem dicuntur heredi, & computantur in Falcidiam, sed si expressè fuissent relicti fructus, tunc veniunt illi in restitutionem, glossa relictos, in l. quod bonis, 15. §. fructus, ad legem Falcid.

Fructus ex propria re heredis, quæ legata est post diem fideicommissi cedentem percepti, & si non sint restituendi fideicommissario, sed apud heredem remanent, nec imputantur ei in quartam, l. Paulus, 24. eod.

Fructus percepti ex re legata ab herede etiam post aditam hereditatem iudicio testatoris computantur sibi in Falcidiam, & nihil restituitur de eis, sed si mora heredis non soluentis, vel legatarii non petentis percepti in Falcidiam computantur, & superfluos restituit heres legatario, gl. 1. in l. in fideicommissaria, 18. ad Trebel.

Reliqua verba, Legatum, 65. Heres, 108. usque 122. & 136. usque 146. Fideicommissum, 31.

Fructuarius in genere, num. 1. 1.

Quid fructus & vltra fructuum, num. 3. 4.

Quid vltra fructum in domo, vel adium, num. 5.

Quid vltra fructum per rem, num. 6.

Quid vltra fructum fundi in sale vel filia, num. 7. 8.

Quid locandum vel alienandum, num. 9.

Quid faciendum aliquando de novo in ea re, quæ habet vltra fructum, num. 10.

Quid restitutionem, num. 11.

Quid agendum pro vltra fructu, num. 12. 13.

Quid cautionem præstandam, num. 14.

FRUCTUARIUS est, cuius est fructus, sicut usufructus, cuius est usus, l. item 1. Melas, §. in add. marg. ad legem Aquil.

Fructuarius differt à bonæ fidei possessore, quia fructus statim, atque quocumque separati fuerint à solo, etiam à fructibus, efficiuntur bonæ fidei possessor, fructuarij tamen non sunt, antequam ab eo, vel ab alio eius nomine percipiantur, & in horreis reponantur, l. qui scit, 2. §. in alieno, & ibi glossa separati, de viuris.

Fructuarius non transmittit fructus ad heredem, sed bonæ fidei possessor transmittit, item fructuarius etiam naturales fructus facit suos, sed bonæ fidei possessor non, d. gl. separati.

Fructuarius tantum habet, quantum usufructus, & non plus, quando usufructus sylvarum non cadit ei relicto est, nam pedamenta, & ramos ex illa tantum habet, quæ sunt sibi necessaria ad vineam, & non vltra, l. ex sylva, 10. & ibi glossa in vineam, de usufructu.

Fructuarius sicut debet vti frui, ita proprietatis dominus securus esse debet de proprietate, l. si cuius, 13. eod.

Fructuario consentiente, etiam salvo iure suo, proprietario potest facere locum religiosum, & hoc est verum, fauore religionis, l. locum, 17. eod.

Fructuario queritur pro tempore, quo durat usufructus in effectu, pro tempore, quo non durat in effectu, proprietario, l. sed & si, 2. §. si operas, & l. si operas, 26. eod.

ad Fructuarium pertinet quod cloacarij nomine debetur, vel ad collationem viæ, vel ob formam aqueductus, qui per agrum transeat, expendi debet, l. si pendentes, 27. §. si quid, eod.

ad Fructuarium pertinet, quod ob transitum exercitus, vel principis aduentum confertur ex fructibus, & quod municipio debetur, ibid.

Fructuarius cum proprietario componens ita, ut aliquid ab eo accipiat causa remissi usufructus, usufructu finito, non tenetur restituere perceptum compositionis nomine, gl. si & ibi add. marg. in l. si usufructus, 3. §. si eod.

Fructuarius tenetur præstare tributa rei, cuius usufructus sibi legatus fuit, nisi specialiter nomine fideicommissi placuerit testatori, illa quoque ab herede præstari, l. usufructus, 12. eod.

Fructuarius venari potest in montibus, & salibus possessionis, neque agnum, aut ceruum, quem cepit, proprium domini, cal. usufructuarius, 6. eod.

Fructuarius venari potest capere de illis animalibus, quæ in eo sunt inclusa, dum tamen eundem numerum per singula genera ferarum finito usufructu restituit proprietario venarij, qui fuit tempore cepti usufructus, d. l. 6. §. si.

Fructuarius de usufructu sibi relicto si nihil probet, nec petitor probet suam intentionem, fructuarius, si est in possessione, præfertur, & obtinet, l. vi frui, & l. ibi gl. potiores, si usufructus petat.

Fructuarius de usufructu sibi relicto si nihil probet, & is, qui agit negatoria, probat se dominum, denegabitur facultas fruendi fructuario, nisi de iure suo probet, quia præsumitur res libera, d. gl. potiores.

Fructuarius non possidens usufructum, si non probat de iure suo, semper, id est, si aduersarius probet se dominum, sive non, semper imponitur ei necessitas probandi, ibid.

Fructuario, qui vicit, omnis causa est instituenda, l. fructuario, eod.

Fructuarius si proprietatem assequutus sit, definit usufructum ad eum pertinere propter cõfessionem, & stipulatio de restituendo ipso iure non committitur,

vel si committitur, exceptione eliditur, l. si fructuarius, usufructuarius quemadmodum.

Fructuarius tenetur de dolo, & lata culpa, & de leui, cum arbitrio boni viri debeat frui, siue in faciendis, siue in praetermittendis quid amittitur, sed de dolo tantum suo proprio tenebuntur successores eius vniuersales, cum ad eos non transeat usufructus, glossa continetur, in l. huic stipulationi, §. eodem.

Fructuarius, cui vestis usufructus legatus est, licet reddat eam vestem attritam siue dolo malo, non tenetur ad aliquid, etiam si cautionem praestiterit, nisi ad eius aestimationem se obligasset, l. si usufructus, §. si ibi gl. si eod.

Fructuarius tenetur solvere vectigal, vel tributum rei, in qua habet usufructum pro futuro tempore, & etiam pro praeterito, recuperat tamen id, quod soluit pro praeterito a concedente sibi usufructum, vel ab eius herede, gl. si aliarum, & gl. praeteritum, in l. cum senus, §. si heres, de legat. 1.

Fructuarius dicitur dominus, quoad hoc, ut si ipse latet, sit venditio usufructus, quem habet, & etiam quoad alia, sed in aliis casibus non, l. in venditione, & ibi gl. 2. de bonis auct. iud. possi.

Fructuarius licet manumittere non possit, tamen manumittenti consentire potest, gl. accommodauerit, in l. si C. de pac.

Fructuarius respectu iuris, quod habet, tenetur ad exhibendum, glossa. 1. in l. 2. C. ubi in rem act.

Fructuarius naturalem possessionem habet, gl. is autem, in l. Celsus, §. Iulianus, ad exhiben. & gl. pen. & si ibi add. marg. in l. Aquilius, 27. de donat.

Fructuarius expulsi habet interdictionem vnde vi, §. glossa penult. & final. & ibi addit. marg.

Fructuarius non possidet civilem, sed naturalem possessionem, §. gl. non possidet, in l. 1. §. per eum, de acq. possi.

Fructuarius causam proprietatis deteriori facere non debet, meliorem tamen facere potest, l. acquisi muni, de vusu.

Fructuario, cui usufructus legatus est, tenetur heres ad damnum, quod habuit, quod tardius adiut hereditatem, l. si usufructus, §. 5. eod.

Reliqua verbo, usufructuarius, per tot. Fructus, 15. Seruus, 12. usque 18. Legatum, 127.

FRVCTVARIo pertinent fructus pendentes, quos testator reliquit ei, si dic legat cedente adhuc pendentes deprehenderit, l. si pendentes, 27. de usufructu.

Fructuarius fructus etiam immaturos potest percipere, glossa. praestabitur, in l. si usufructus, §. 5. eod.

Fructuarij sunt fructus immaturi, vt sylua cedua iotempestatine caesa, oliua immaturo lecta, & ficum immaturum caesum, & hoc, quando fructuarij interest magis colligere fructus immaturos, quam maturos, l. si absente, §. 8. & ibi glossa. pen. eodem.

ad Fructuarium pertinent fructus percepti, non inspecto, quata parte anni vixerit fructuarius, l. defuncta, §. 8. eod.

Fructuarius fructus iure civili aut gentium suos facit, l. usufructuarium, 62. eodem.

Fructuarius si lite pendente moriatur, pro futuro tempore nulla sit condemnatio fructuum, sed bene pro praeterito, l. vi frui, §. si usufructus petat.

Fructuario sicut confessoria directae, vel Publiciana agenti fructus praestandi sunt, ita proprietatis domino, si negatoria actione vtratur, l. pe. §. 1. eod.

Fructuarius, cui usufructus legatus est, etiam inuito herede, eum vendere potest extraneo, secus tamen est in emphyteota, l. cui usufructus, 67. & ibi glossa. 1. de usufructu.

Fructuarius ante satisfactionem non facit fructus suos, gl. si in l. & ex diverso, 35. de rei vindic.

Fructuarius retinet usufructum, non solum quando ipse locat, sed etiam quando alius negotium eius gerens locaret, l. arbitrios, 12. §. non solum, de usufructu.

Fructuarius retinet usufructum si absente, & ignorante fructuario, negotium eius aliquis gerens vtratur, & fruatur, cum actionem negotiorum gestorum adquisierit, ibidem.

Fructuarius expensas necessarias, atque utiles potest facere, quae omnes faciunt rem meliorem, nisi faciat immutatio statuta rei, gl. facere, in l. acquissimum, eodem.

Fructuarius potest facere expensas voluptarias, non tamen cogitur ad aliquas, nisi sint modice, ibid.

Fructuarius non vendo amittit usufructum, gl. si in l. non vitur, 38. eod.

Fructuarius videtur retinere usufructum, quem vendiderat, etiam si emptor non vitur, dummodo nullus alius vtratur, vel si vtratur, vitur nomine emptoris, vel fructuarij rei, vel interpretatiue, d. l. non vitur, & ibi gl. si.

Fructuarium non debet impedire proprietarius, quando vitur ita, quod deteriori eius conditionem non facit, l. sed, §. 13. §. proprietatis, eod.

Fructuarius, cui usufructus fuit relictus, potest dolius, feris, cupis, & cadis, & amphoris, & aliis fundi instrumentis vti, neque potest prohiberi a proprietario, nisi ad contraria voluntas defuncti, ibid.

Fructuarius potest vti re secundum conditionem, & possibilitatem rei, ita vt non incidat in poenam per proprietarium impositam, l. si pendentes, 27. §. final. eodem.

Fructuarius non vitur usufructu, si nec ipse, nec alius eius nomine vtratur, veluti qui emit, vel qui conduit, aut qui donatus est, vel qui negotium eius gessit, & si aliquis istorum vtratur, ipse vti videtur, l. non vitur, 38. eod.

Fructuarius in omnibus rebus mobilibus eum modum tenere debet, ne sua feriat, vel feriat ea corrumpat, alioquin etiam lege Aquilia potest convenire, l. sed, §. 13. eod.

Fructuarius, cui vestimentorum usufructus relictus est, ita debet eis vti, vt non debeat illis abuti, neque potest locare, quia vir bonus non ita vteretur, ibid.

Fructuarius, cui usufructus vestis scenicae relictus est, vel anuli aurei, vel alterius apparatus, alibi, quam in scena, non debet vti, & etiam locare ad eum vsum potest, licet testator non locare, sed commodare sit solutus, ibid.

Reliqua verbo, Fructus, 3. 4. 15.

FRVCTVARIus cui usufructus aedium relictus est, potest lumina immittere, sed non claudere, item potest picturas, & sigilla, & quae ad ornatum domus pertinent, apponere, l. acquissimum, §. sed si aedium, & ibi glossa. immittere, de usufructu.

Fructuarius, cui aedium usufructus relictus est, non potest dietas, id est loca, in quibus paterfamilias moratur in die mutare, neque aditus posticaeque euertere, vel refugia appetere, vel atrium mutare, vel viridaria ad alium modum conuertere: excolere autem potest, quid inuenit corpus qualitate aedium, non mutata, d. §. sed si aedium.

Fructuarius, cui aedium usufructus relictus est, non potest altius tollere, quamuis lumina non occludantur, neque etiam proprietarius poterit altius tollere inuito fructuario, nec claudere lumina, potest tamen aperire, d. l. acquissimum, §. item Nerua.

Fructuarius, cui usufructus domus relictus est, non potest facere illic meritoria, vel balneum, nec per conacula domum diuidere, atque locare, sed oportet totam domum locare, non mutata eius forma, ibi.

Fructuarius, cui usufructus domus relictus est, non potest, vt publice lauet, locare alicui balneum, quod in ea domo vbius dominici solitum erat vacare, vel in intima parte domus, vel inter dietas amenas, d. l. acquissimum, §. si.

Fructuarius non potest locare domum ad stationem iumentorum, neque potest locare ad opus piscium stabulum, quod erat domi iumentis & charuiculis vacans, ibi.

Fructuarius si quid inaedificauerit, postea non potest hoc tollere, neque refringere, neque extirpare, potest tamen agere ad aestimationem, vel vendicare, si est dissolutum, nisi donare voluerit, vel nisi aestimationem sit consecutus, vel ad eum spectabat talis impensio, l. sed, §. 13. eod.

Fructuarius, cui usufructus gregis relictus est, debet ex natis gregem supplere in locum mortuorum, vel inutilium, illa tamen inutilia siue fructuarij, l. verus fuit, §. cum l. seq. eod.

Fructuarij sunt fructus pecorum, usufructu gregis sibi relictus, d. l. verus fuit, cum l. seq.

Fructuarius, cui usufructus singulorum capitum gregis, vel armenti, vel alterius vniuersitatis relictus est, nihil tenetur supplere in locum mortuorum, vel inutilium, secus quando fuisse sibi relictus usufructus gregis, vel alterius vniuersitatis, l. quid ergo, 70. eod.

Fructuarius usufructu gregis sibi relictus, si non suppleat gregem ex natis in locum mortuorum, tenetur proprietario cauere, quia se obligauit vltimum boni viri arbitrio, vel si cautio non fuit interposita actione in factum, d. l. quid ergo, & ibi gl. teneri.

Fructuarius usufructu gregis sibi relictus, si non suppleat gregem ex natis in locum mortuorum, secus dominum interm dum non suppleat capita de mortua in pedem est, vt si suppleantur, sunt proprietatis, si vero non suppleantur fructuarij, & si decesserit scetus, perit periculo fructuarij, & tenetur alios supplere, ibi.

Fructuario pertinet caro fetus demortui, qui fuit natus ex grege sibi relictus, ibi.

Fructuarius tenetur gregem supplere ex natis, antequam aliqui demortui essent, vel ex postea nati, d. l. quid ergo, & ibi gl. nocere.

Fructuarij pleno iure dicuntur esse agni, homi, & vituli nati ex pedibus, id quibus habet usufructum, sicut & lac, pili, & lana, in l. pecudum, 28. de vusu.

Reliqua verbo, Elatitatio, Meritoria, usufructuarius, 3. Legatum, 127. 128. usufructus, 14.

FRVCTVARIus cui mancipiorum usufructus relictus est, eo non debet abuti, sed secundum conditionem eorum vti debet, l. sed, §. 13. de usufructu.

Fructuarius habens usufructum mancipiorum, si liberatum mancipium cuius mittat, & qualum, vel calcem porcare cogat, de hitione balneatorum faciat, vel de symphoniao atriensem, abuti videtur proprietate, d. l. sed, §. 13. eod.

Fructuarius mancipiorum tenetur sufficienter alere, & vestire secundum conditionem, & dignitatem mancipiorum, d. l. sed, §. 13. eod.

Fructuarius non potest contrariis ministris, aut iniustis artificibus seruorum, quorum usufructum habet, corrumpere, vel eos feris cicatricibus deformare, nisi ex causa, l. locum, 17. & ibi gl. deformare, eod.

Fructuarius habet vtilem actionem exemplo directae legis Aquiliae, si quis seruum, in quo habet usufructum, occiderit, d. l. locum, in fi.

Fructuario competi, quod seruus adquisit ex opera sua, vel ex re, & contemplatione fructuarij, & potest etiam cogere operari, l. idemque & si acceptum, §. l. si seruus, §. si eod.

Fructuarius cogi debet alere seruum, in quo habet usufructum, ita & impendenda valetudinis illius serui ad eum spectant, l. sicut impendia, 45. eod.

Fructuario non solum legis Aquiliae actio, sed etiam serui corrupti, & iniuriarum potest competere, si seruus torquendo deteriori fecit dominus, l. cum usufructuario, 66. eod.

Fructuarius ancilla non habet usufructum in partu ancillae, neque partus ancillae sunt fructuarij, nisi testator ei reliquerit etiam usufructum partus, l. verus fuit, 68. eod.

Fructuario, si seruus, in quo habet usufructum, proprietarius dedit pro noxia, confunditur usufructus, & proprietarius liberatur a praestatione usufructus, l. si seruus, 27. quib. mo. usufructu.

Fructuario, cui usufructus serui legatus est, restituitur debet possessor quidquid ex re fructuarij, vel ex operis serui consecutus est, l. fructuario, si vult fructu. petat.

Fructuarius leniter debet castigare seruum fructuarium, gl. si in l. sed & si, §. si ad leg. Aquil. l. idemque & si acceptum, & ibi gl. si de vusu.

Fructuarius, vel proprietarius simpliciter, non tenetur de peculio serui, sed potius conuenitur vni eorum, ad quem negotium pertinet, & in subsidium dicitur conueniri ad alium, l. hinc, 19. & ibi gl. ex omni de pec.

Fructuarius serui potest agere contra proprietarium, & econtra, si peculium ad eum spectans non sufficiat ad sibi debitum, d. l. hinc queritur, §. si.

Fructuarij vel bonae fidei possessores serui si plures fuerint, quorum vnus si fuerit conuentus de peculio a creditoribus popularibus, ceteri liberantur de rigore

Fructuarius ex testamento potest agere, ut heres reficiat, quando testator iussit, ut heres reficeret in usum, vel rem, cuius usufructum legavit, si vero non cogitur heres reficere, si tamen refecerit, pati debet fructuarium vii, l. si, extraneo, 46, & ibi gl. f. eod.

Fructuarius abfente si heres eius, qui reliquit ei usufructum, quasi negotium fructuarii gerens reficiat, habet negotiorum gestorum actionem adversus fructuarium, si illa refectio sit talis, quae ad fructuarium spectat, l. si, abfente, 48, & ibi gl. f. eod.

Fructuarius paratus recedere ab usufructu non est cogendus reficere, & liberatur ab actione negotiorum gestorum, si heres eius, qui reliquit usufructum, quasi gerens negotium fructuarii reficiat, ibid.

Fructuarius si paratus est usufructum domus relinquere, non tenetur ad domus refectiorem, nec ad alia onera sibi propter usufructum incumbenda, l. cum fructuarius, 64, cod.

Fructuarius tenetur reficere, quod suo suorumque facto deterius factum est, nec est absolvens, licet sit paratus usufructum relinquere, l. sed cum fructuarius, 65, cod.

Fructuarius tenetur facere omne illud, quod diligens paterfamilias in sua domo debet facere, ibid.

Fructuarius si aliquid inaedificaverit, postea non potest illud tollere, neque potest infixa, sed refixa, siue cuila recte potest, gl. tollere, in l. sed addes, 19, §. si inquitinus, locati.

Reliqua verbo, V. usufructuarius, 20.

12. FRUCTUARIUS datur actio ad petendum usufructum data cautione, vel quando per eum non stat, l. si usufructus, & ibi gl. 2. de usufructu.
- inter Fructuarios duos quando est controversia, vult iudicio communi diiudicandum debere agere, vel cauere stipulatione, inter se qualiter fruatur, ut unus alteri promittendo quod alterum non impediat, d. l. si usufructus, §. si cum l. seq. & ibi gl. stipulatione.
- Fructuarius poterit agere actione ex testamento contra heredem, vel interdicto quod vi aut clam, vel confessoria, ut proprietarius arbores vento agitas, per quod incommodum est usufructus, vel iter tollat, aut pro derelicto habeat, l. Proculus, 19, §. si, & ibi gl. f. eod.
- Fructuarij heredes possunt agere pro fructibus praeteritis vsque ad mortem fructuarij, gl. 1. in l. defuncta, 18, cod. & l. vii frui, §. si, in usufructu petatur.
- Fructuarius si deiecit de perceptis & percipiendis fructibus agere potest contra expulsorem actione in factum loco unde vi, si interim donec sibi restituatur possit, petierit usufructus, l. cuiusque, 60, de usufructu, & quemadmodum.
- Fructuarius si cecidit ab usufructu sibi tradito, potest agere confessoria pro usufructu contra omnem possidentem, siue sit dominus, siue non, gl. redditor, in d. l. cuiusque, §. 1.
- Fructuarius ante diem usufructus agens nihil facit, quia iure iure nullam habet actionem, quamvis legatarius, cui legatum relictum est, vel promissum ante diem agens male agat, quia actionem habet, sed exceptione repellitur, l. 1, §. si, & ibi gl. si, quando dies usufructus cedat.
- Fructuarius non agit confessoria pro usufructu accessoria, sed pro ipso usufructu, per quod indirecte consequitur, quod mero iure directe consequi non potest, l. 1, §. si usufructu petatur.
- Fructuarius potest vindicare usufructum per confessoriam competentem pro usufructu personalia, si non possidet, alius vii possidet, quasi non possit vii frui, gl. 1. ibid.
- Fructuarius quando non possidet usufructum fundi, potest vindicare usufructum fundi cum adito, & aliis utilitatibus, non vi pro usufructu fructuarius, sed quasi sit pars ipsius usufructus, gl. praeterea, in d. l. 1.
- Fructuario datur confessoria, proprietarius autem non potest, etiam ex persona fructuarij, agere confessoria contra tertium, l. vii frui, cod.
- Fructuario competit actio in rem aduersus quemlibet possidente, d. l. vii frui, §. primo.
13. Fructuarius, cui servitus debetur, non servitutem directe, sed usufructum debet vindicare adversus alterius vicini fundi dominum, ibi.
- Fructuarius, cui parvis fundi usufructus relictus est, de eo potest agere actione in rem per confessoriam, vel negotiorum, ibid.
- Fructuarius licet possideat, potest agere confessoria, non vi sibi usufructus tradatur, sed vi securus coniequatur fundi licentiam, l. pe, §. si, cod.
- Fructuarius non datur utilis actio pro servitute, quia servitus servitutis esse non potest, creditor vel emphyteotez datur, l. 1. in l. ei, qui, 16, de servitutibus.
- Fructuarius potest vindicare servitutem utiliter, sed non directe, & etiam competit ei Publiciana, gl. valicare, in l. 1, & gl. vtrius, in d. l. 2, §. 1, si servitus vendi.
- Fructuario competit interdictum possessorium de itinere, si triginta diebus, vel vicibus eo anno visus sit, d. l. 2, §. si.
- Fructuario competit vtile interdictum, si restator, qui legavit usufructum, eo anno itinere triginta vicibus visus sit, ibid.
- Fructuario competit vtile interdictum de itinere pro reficiendo itinere, siue, siue datur utilis confessoria, d. §. si, & ibi gl. interdicto.
- Fructuario, vel usufructuario datur utilis actio legis Aquiliae, etiam si dominus fecerit damnum, l. item Mela, §. si, & ibi gl. si, l. sed & si proprietarius, ad leg. Aquil.
- Fructuarius directa actione aquae pluviarum non potest agere nomine proprio pro opere manufacto, ex quo sibi & domino aqua nocet, sed procuratorio nomine recte potest, pro eo tempore tamen quod sibi nocet, potest agere vtili, l. 3, §. si, & ibi gl. si, & add. marg. de aqua pluvia arrend. & l. si usufructus, 22, cod.
- Fructuarius si paratur aliquod incommodum in fundo fructuario ex opere manufacto, in eo per heredem prohibitum facere, contra eum potest agere interdicto, quod vi, aut clam, l. si usufructus, 22, & ibi gl. quod vi, de aqua pluvia arrend.
- Fructuarius si faciat opus in fundo, in quo habet usufructum, ita quod ex eo opere aqua pluvia noceat vicino, proprietarius tenetur actione aquae pluviarum directe, sed fructuarius vtili, d. l. si usufructus, §. fin.

Reliqua verbo, V. usufructuarius, 9.

FRUCTUARIUS tenetur praestare cautionem proprietario de restituenda re, & de vrendo & fruendo arbitrio boni viri, adeo ut antea non videatur facere fructus (uos, nisi eos percipiat sciente, & patiente proprietario, gl. 1. & ibi add. in l. si cuius, 13, de usufructu.

Fructuarius tenetur cauere, siue in testamento, siue inter vivos usufructus sibi relictus sit, quandoque tamen non tenetur cauere, gl. f. ibid.

Fructuario, donec non praestet cautionem, non datur actio efficax ad petendum usufructum, l. si usufructus, cod.

Fructuarius debet praestare cautionem singulis proprietariis pro sua parte, vbi plures sunt proprietarii, l. si usufructus, cod. & l. si usufructus, 9, §. si usufructus quemadmodum.

Fructuarius si non praestiterit cautionem, per conditionem incerti potest agi, ut cautio interponatur, gl. 1. ibi in d. l. si usufructus, de usufructu.

Fructuarius debet praestare cautionem non solum de vrendo fruendo in futurum, sed etiam de antea facto, vel vltro, d. l. si usufructus, & ibi gl. arbitrat.

Fructuarius de damnis praeteritis ante cautionem datis tenetur lege Aquilia, & interdicto quod vi aut clam, si aliquid opus ibi fecit prohibitus, vel sciens se prohibendum, tenetur etiam actione furti, d. l. si usufructus, §. de praeteritis, & ibi gl. quod vi.

Fructuarius, cui usufructus pecuniae legatus est, debet satisfacere, l. 1, & ibi gl. 1. de usufructu earum rerum.

Fructuarius si sibi tradita si non praestiterit cautionem proprietario, heres proprietarii potest vindicare, & si obiciatur de retradita sibi usufructus nomine, debet replicare de cautione non praestata, l. & si usufructus, 7, usufructuarius quemadmodum.

Fructuarius siue ipso iure, siue per tuitionem praetoris si habeat usufructum, tenetur cauere de vrendo boni viri arbitrio, & de restituendo, l. si usufructus, 9, cod.

Fructuarius si agros non profcindit, vel vitis non subferit, vel aquarum ductus patitur corrumpi ante cautionem lege Aquilia non tenetur, l. si usufructus, §. denique, de usufructu.

Fructuarius si praestiterit cautionem, venient in cautione omnia damna futura, & etiam praeterita, d. §. denique, & ibi gl. actionem, & gl. non tenetur.

Reliqua verbo, V. usufructuarius, 7, 8, V. usufructus, 24, 25, Cautio, 16, 17.

FRUGES non dicuntur omnia, quibus homo velicitur, quia carnes, aues, ferae, aut poma non dicuntur fruges, l. frugem, 77, de verb. signific.

Fruges pro reducta appellantur, non solum quod ex frumentis, aut leguminibus, verum etiam quod ex vino, vel ex suis caduis creti-fodinis, aut lapidicinis capitur, ibi.

Frugem quidam a fruendo dixerunt, estque quidquid ex terra fructu in alimentum conuertitur, alij vero à frumine protrahunt, quod pars est gutturis sub mento emittens, quia in alium cibum ducitur, ferendo cibo dictum, d. l. frugem, in add. marg.

Frugum appellatio continetur messis, & vindemia, & quod plus est, comprehenditur rationis tempus, gl. 2. in l. 1. C. de agricol. & cens.

Frugum nomen non continet fenum, & talia, quibus homo non fruitur ad vescendum, l. 1, §. de eo opere, de aqua pluvia arrend.

FRUMENTUM afferunt habentes cogi possunt ad panem exercitui vendendum, l. si pendentes, 17, §. si quid, & ibi add. marg. de usufructu.

Frumentum afferunt habentes tempore caritatis cogi possunt vendere illud communiter ad releuandum tenuum famem, etiam pretio viliori, ne populus fame corrueretur, ibi.

Frumento alieno arcam, vel alium miscens, ut difficilis sit separatio, quasi de corrupto conueniri potest vili Aquilia, vel in factum, l. si seruus, 27, §. item siquis, ad leg. Aquil.

Frumento in specie indebitè soluto, & per recipientem in eius utilitatem consumptum condicere eius pretium, vel affirmatio, sed in genere frumento indebitè soluto, eo consumptum, non pretium, sed tantundem repetitur, §. 1. in summa, 65, §. in frumento, & ibi gloss. soluto, & ibi add. marg. de condic. indebit.

Frumentum Aphricum est optimum, gloss. Aphricum, in l. si, qui, 50, §. fin. mandati.

Frumentum si quis seminaverit in alieno fundo, segetes, & quod ex messibus collectum fuerit, erit dominus fundi, l. qui sinit, 2, §. in alieno, de vfuis.

Frumentum extrahi si statuto prohibetur, non tamen censetur prohibitum extrahi frumentum sibi vltis causa, argumento, l. cetera, 41, §. item quatuor, & §. sed si, de legat. 1.

Frumentum percipiens ex fundo alieno per plura tempora praeterita, tenetur ad affirmationem illius, quia non potuit seruari, l. si, qui, §. qui legatorum, ut in poss. legat.

Frumenti verbum habet largam significationem, frugum tamen nomen habet largiorem, gl. frumenti, in l. 1, §. de eo opere, de aqua pluvia arrend.

Frumentum excusum ex alienis spiciis eius est, cuius & ipse fuerit, l. adeo, 7, §. cum quis, de acquit. rerum dominio.

Frumenta, quae sata sunt, ea ratione intelliguntur cedere solo, quia ratione plantae, quae terra coalescit, solo cedunt, l. quae ratione, 9, cod.

Frumentum seminans in alieno bona fide habet exceptionem doli mali contra dominum soli perentem solum, nisi sibi reddiderit estimationem seminis, & expensas, ibi.

Frumentum cuiusvis sibi vendere vilius, quam annona exigit, non coguntur decuriones, l. si ad leg. Iuliam de annona.

Frumenti pretium non iustum statueri non potest ordo cuiusque Mutatis, sicut nec alius priuatus, potest tamen iustum pretium statuere, d. l. si, & ibi gl. ordin. & ibi add.

Frumentum illud dicitur, quod arista in se tenet, & in frumento continetur etiam lupinum, & faux, licet non arista, sed siliqua continetur, l. frugem, 77, de verb. signific.

Frumentum specialiter, & vulgari sermone dicimus id tantum granum, quod praefat bonitate ceteros excellit, gl. f. ibi.

Frumentum vetus in horreis vrbis conditum donec consumatur non debet erogari

erogari nouum, l. i. C. de conditio in publicis horreis, lib. 10. & gl. mancipibus, in l. i. C. de frumento vrbis Constant. lib. 11.

Frumentum verus in horreis conditum si ita corruptum sit, vt per semet erogari sine querela non possit, potest eidem nouum frumentum misceri, ita vt eius adfectione corruptio velata dampnum sisco non faciat, & ad id officialis nobilis, prudens, fidelis, ac optime conficius eligi debet per superiorem, d. l. i. C. de conditio in publicis horreis, lib. 10. & gl. mancipibus.

Frumentum, vel alias species in horreis publicis depositas nullas debet usurpare, vel in suam utilitatem conuertere, quod si usurpauerit aliquid de illis, deportabitur, l. fin. C. de conditio in publicis horreis, lib. 10.

Frumentum, vel aliud granum quanta habet reipub. ad vendendum omnes tenent emere, nec aliquis excusatur, licet hoc ei necessarium non sit, l. i. & ibi gl. fin. C. vt nemini liceat ab emptione, lib. 10.

Frumentum distrahendi causa, quod nullus extrahat a ciuitate, nisi duntaxat ad vsum suum, si caueatur statuto sub certa pena, non incidit in pecuniam ille, qui sui vltus causa extoraxit, & mox mutato proposito diuendat, l. i. §. si. & ibi add. marg. C. de imponendo. lucrat. de script. lib. 10.

Frumentum, vel alias res prohibitas portans inuentus in aliqua via non recta, nec consueta, maxime prope consinia praesumitur, quod portet extra territorium, penult. & ibi Doct. C. de nauiculariis, lib. 11.

Frumentum appellacione continetur omnia, quae ad victum sunt necessaria, gl. 1. in rub. C. de canone frumen. vrb. Romae, lib. 11.

ad Frumentum emptorem statuta quantitas non potest minui, nec ad alios vfus conueri, & quod de ea fit, debet in publicum librum scribi, & contra faciens in duplum puniri, & lucrum sumit naturam fortis, l. si. C. de frumento vrbis Constantinop. lib. 11.

Frumentum si quis exportauerit, quod puniatur certa pena, si statuto caueatur, exportans reperiens in via puniri non debet, quoniam non portauit, gl. pen. in add. marg. in §. fin. Insti. de lege Fufia Cani.

Frumentum canonicis mutationem nemo potest postulare, & impetrata privilegia non admittuntur ad iudicibus, & impetrantes in duplum puniuntur, & iudices qui canones in propriis vfus conuertunt, puniuntur, l. 2. & l. si. C. de canone frumen. vrb. Romae, lib. 11.

Frumentum comparandi cura minus est personale, a quo excusatur habens 70. annos, aut quique liberos, l. 3. §. cura, de munet. & hon.

Frumentum faciens ex alienis spicis non efficitur dominus, quia non transit in aliam speciem, sed tantum detegitur, & ad vsum ordinatur, §. cum ex aliena, & ibi gl. vltima, in §. quod si naturalis, Insti. de rerum diuisi.

Reliqua verbo, Corruptum, Satecma, Satecma, Satecma, Vinum, l. 3. Davidianarj, Frustru, §.

FRUSTRA, dictio, significat actum ipso iure nullum, l. i. verbis, 7. de vulgari.

FRUSTRATOR dicitur ille, qui est in mora ex interpellatione, non ex delicto, gl. si. & ibi add. marg. in l. penult. de vi & vi amata.

FRVS color est, gl. 1. in l. i. C. quae res ven. non poss.

FRUGA facit exemplum probationem, gloss. ex acco, in l. admonendi, §. 1. de iureiurand.

FRUGA facit aliquem suspectum, & haec suspicio est sufficiens ad condemnationem, quando ipsa suspicio habetur pro delicto, l. impuberibus, §. pen. & ibi gl. feneratoris, de suspente.

FRUGA sola non probat maleficium, nisi doceatur, l. lege Cornelia, ad Syllan.

FRUGA ferui non prius dominum possessione citius ipsius ferui, l. i. §. per feruum, qui de adq. poss.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

FRUGA facit aliquem suspectum, ita vt actori iuranti credatur contra eum, §. si. & ibi add. marg. in auth. de collatorib. col. 9.

Fugitiuus non est ille, qui progressus est ad hoc, vt se precipitaret, vel domi in alium locum ad se precipitandum ascendit, qui magis dicitur velle sibi conseruare mortem, ibi.

Fugitiuus non est ille, qui nocte aliqua sine voluntate domini extra domum mansit, ibi.

Fugitiuus est ille, qui recessit a magistro, & rursus ad matrem peruenit celandi causa, ne ad dominum reuertetur, secus si vt per matrem faciliorem deprecationem alicuius delicti haberet, ibi.

Fugitiuus non est ille, qui moriendi duntaxat consilio concepto a domino discessit, & se in Tiberiam deiecit, nec sit strangulatus, sed si prius consilium fugae habuit, & mutato consilio in Tiberium se proiecit, & euasit, manet fugitiuus, d. l. quid sit fugitiuus, §. Caelius.

Fugitiuus est seruus vicarius, qui abductus inuitus, & imprudens sequens est seruus ordinarius fugientem, nec occasionem ad dominum redeundi nactus praetermisit, sed si cum fugeret, intellexit, quid ageretur, aut postea cognouit, quid actum esset, & redire ad dominum, cum posset, noluit, dicitur fugitiuus, d. l. quid sit, §. idem ait.

Fugitiuus seruus facit animus, d. §. idem ait.

Fugitiuus non est ille, quem plagiarius abduxit, & intolitus sequutus est eum, si non praetermisit occasionem redeundi ad dominum, secus si praetermisit, ibi.

Fugitiuus dicitur ille qui cum in fundo esset, exiit de villa ea mente, vt profugeret, & aliquis eum, quiaquam ex fundo exiisset, comprehendit, ibi.

Fugitiuus non est ille, qui ad fugam gradum vnum alterumve promouit, vel etiam currere cepit, si dominum sequentem non potest euadere, d. §. idem ait.

Fugitiuus dicitur seruus pignori datus, si posteaquam creditor sui suum exercit, & alium vendidit, se subtraxit emptori, d. lege, quid sit, §. pignori, & ibi gloss. creditor.

Fugitiuus non est confugiens ad asylum, vel conferens se eo, quod solent venire, qui petunt, vt dominus eorum compellatur eos vendere, quia id facit quod publice facere licet arbitrat, d. l. quis sit fugitiuus, l. 7. §. apud Laetentium, eodem.

Fugitiuus non est ille, qui ad statum Caesaris confugit, quia non animo fugiendi hoc facit, secus si ante fugit, & postea ad statum Caesaris confugit, ibi.

Fugitiuus est ille, qui eo se confert, vnde cum dominus recuperare non possit de facto, vt ad inimicos dominum, & multo magis qui eo se confert, vnde abduci non potest, veluti Ferrariz, ibi.

Fugitiuus dicitur seruus, qui ea mente ne rediret ad dominum extra habitacionem liberti fugit, sed intra dies patroni tota nocte oblituit, d. l. quid sit, §. et rationem.

Fugitiuus non est seruus, qui in provinciam a domino missus, cum dominum mortuum esse, & testamentum se liberum relictum audisset, & in eodem officio permanisset, ac tantum pro libero se gerere cepit, quia mentiendo se liberum, non cepit esse fugitiuus, quia sine fugae consilio id fecit, d. l. quid sit, §. idem Caelius.

Fugitiuus non est, qui ad amicum domini deprecatur confugit etiam si ea mente sit, vt non impetrato auxilio domum non reuertatur, l. bouem, §. 3. §. i. eodem tit.

Fugitiuus est ille, qui persuasus alterius a domino recessit, licet id non fuisset acturus citra consilium eius, & persuasus teneatur actione serui coartari, d. §. r. & ibi gl. qui persuasit.

Fugitiuus est seruus meus, qui sibi bona fide feruens fugit, siue sciens se meum esse, siue ignorans, nisi animo reuertendi ad me fugit a te, d. l. bouem, §. si seruus.

Fugitiuus esse sicut est vitium seruorum, ita etiam esse alicatorem, est vitium eorum, gl. 1. in rub. de alea vii & alea.

Fugitiuus qui vult tamdiu seruire, quamdiu abseruerit, vel non seruerit, auditur, l. seruus, qui, 14. §. si in add. marg. de statulibetis.

Fugitiua ancilla quemadmodum sui furum facit, ita quoque partum contrahendo facit furum partus, sed ipsa nec pro se, nec pro partu teneatur furti, l. ancilla, §. 60. & ibi add. marg. de furtis.

Fugitiuo seruo offensus iter non est fur, l. furtum, §. 62. eod.

Fugitiuus dicitur non solum, qui fugiendi a domino consilium cepit, licet id se factorum iactauerit, sed etiam qui in ipsum factum fugae vitium mentis deduxit, l. fugitiuus, 22. §. de verb. sign.

Fugitiuus, aut erro non secundum propositionem solam, sed cum aliquo actu intelligi debet, ibi.

Fugitiuus ibi est iudicandus, vbi fuerit inuentus, l. i. C. vbi quis de cohortali vel curiali.

Reliqua verbo, Debitur, l. 73. Seruus, 106. vlt. Inuentum, Capere, Libertas, §.

FVLGURS verbum non continet edificatiuam, vel constructionem, quod sola faciunt locum edicto de boni operis nunciacione, neque ex eo quod fulcitur, dicitur species non operis, quod est necesse, gl. ne possimus, in l. i. §. si quis de noui operis nunc.

Fulciens, aut refarciens iudicium non dicitur nouum opus facere, d. gl. ne possimus, in add. marg.

Reliqua verbo, Reficere, Domus, §. 10. 11.

FULLO vel sarcinator non pro custodia, sed pro opera mercedem recipiunt, custodia tamen nomine teneatur ex locato, l. nauta, nauta, capto, statulibetis.

Fullo est, qui curanda poliendae vestimenta suscipit a fouendis aqua calida vestibus, non autem dicitur pannarius, l. 2. in add. marg. si quadrupes pauperi.

Fullo si soluit domino ultimam rem vestimentorum perditorem, vestimentis recuperatis a domino, contra dominum potest agere actione ex locato, vel conditione sine causa ad recuperandum solutum, l. 2. de conditione sine causa.

Fullo si vestimenta polienda acceperit, easque mures roserint, ex locato teneatur, quia debuit ab hac re cauere, & in locum tutiorem transferre, l. item quaxitur, §. si fullo, & ibi gl. cauere, locati.

Fullo, qui vestimenta polienda accepit, si illa etiam ignoranter permittauerit, & alij alterius dederit, teneatur ex locato, qui errauit in suo facto, ibi.

Fullo,

Fullo, vel farnator vestimentis etiam si dolo perdidit, eoque nomine satisfecerit domino, tenetur dominus vindicationem eorum, vel conditionem cedere ei, si merces 2. §. si cod.
 Fullo si perdidit vestimenta tua, & habes possidorem, à quo petere potes, iudicium agere debet, ut agas magis contra furem, vel possidorem, & ab eo tua vestimenta conquisquis lumbis. scilicet fullonis, sed si index viderit, difficile tibi esse hoc, ex loco cum fullone ages, & postquam ipse tibi satisfecerit, debet ei cedere tuas actiones, l. cum in plures, 60. §. vestimenta, cod.
 Fullo si perdidit vestimenta, potest dominus nondum conueto fullone agere confectione furtiva, vel rei vindicatione contra possidentem, sed non potest agere furti, quia tantum fulloni datur, si sit solvendo, gl. agere, ibi, & gl. 1. in l. solvendo, 114. de verbo. signi.
 Fullo, cui vestimenta curanda poliendisque data sunt, tenetur prestare custodiam, & ideo si sibi fuerint subrepta, competit sibi actio furti contra furem, nisi sit non solvendo, quo casu ad dominum vestimentorum pertinet, l. itaque fullo, 11. de furtis.
 Fulloni, cui vestimenta polienda subrepta sunt, non competit conditio furtiva, nec rei vindictio, quia domino competunt, gl. actio, ibi.
 Fullo, & farnator accipiens vestimenta polienda, & facienda, si vtatur illis ex contractione furtum fecisse videtur, quia non videtur accepta in eam causam, l. fullo, 82. e. cod.
 Fulloni si vestimenta polienda sibi data subrepta sunt, competit ei furti actio contra furem, quia sibi tollitur, si dominus cum liberat ab actione locati, quia tenebatur ei, l. fullo, 90. e. cod.
 Fullo si pro vestimentis poliendis sibi subreptis furti egerit, & priusquam ex loco conueniret domino antequam iudicaretur, de furtis liberatus est, ab actione locati etiam si fur debet absolui ab eo, ibi.
 Fulloni datur actio furti, non tamen commodatario quia contractus factus cum fullone est factus gratia vtriusque commodati, tamen contractus est factus gratia tantum commodatarii, unde et magis fauetur, quam commodatario, gl. ex tunc, in l. fin. C. de furtis.
 Fullo dicitur, qui lauat, siue tingit, siue polat vestimenta, gl. si fulloni, in principio Inst. de locatione & conductione, & gl. pen. in §. in Inst. de mandato.
 Fulloni vestimenta curanda, vel polienda si quis dederit, nulla statim mercede constituta, sed postea daturus tantum, quantum inter eos conuenit, proprie non est locatio, sed est contractus innominatus, in principio Inst. de locatione & conductione.

Reliqua verbo, Custodia, Deposito, 2. Fur, 8. Commodatarius, 9. Furtum, 14.

FULLONICAE dicuntur riuuli subterranei à folle, quod per follem, siue burram, vel quandam quali manicam, aqua mittitur, vel à fullone, quia fullones in diuerticulis aquarum lauant telam, vel dicuntur officina fullonum, gl. 1. & ibi add. marg. de aqua pluua.
 FVL MEN quoddam viri, quoddam affiat, quoddam dirigit, gl. deusit, in l. nauis, ad leg. Rhodiam.
 Fulmen dicitur magis ardentior quam incensus turbo, amburens, ac proterens contacta, d. lauis, in add. marg.
 Fulmen à fulgore differt, quia ad fulgur maiore opus est igne, quam ad fulmen, ibi.
 FVM M si aliquis faciat in inferiore parte, nulla seruitute constituta, contra eum potest agi negotiorum, & etiam actione iniuriarum, l. sciri, §. Aristo, & ibi gl. agique, si seruitus iudi.
 Fumum immittere non potest dominus domus inferioris in superiorem, ita vt dominus superioris partis cogatur fumum recipere, & propter hoc fenestras dimittit, nisi seruitus sit constituta, d. §. Aristo, & ibi gl. iure, & gl. admittit.
 Fumum facere potest dominus inferioris partis, quantum vult, nisi faciat animo iniuriandi dominum superioris partis, qui suscipit fumum, sicut naturaliter ascendit, potest tamen le munire, siue potest ne fumus transceadat, d. gl. iure.
 Fumum non grauem, quod licet sibi in suo facere, pacifice non potest, cum iure communis hoc concedatur, d. l. sciri, §. si.
 FVNCTIONES publicas omnes tenentur solvere, cum non sit munus extraordinarium, adeo vt nec veterani excusentur, l. 4. & ibi gl. 1. C. de annon. & tribut.
 Functionis publicae immunes esse tentans se defendere aliquo munimine, debet adire iudicem, & promere, quae duxerit afferenda, & iudex ipsum non audiens puniunt in 30. libris auri, & apparitor in 50. l. fin. C. de officio civil. iudic.

Reliqua verbo, Tributum, Munus, 9. 10. 11.

FVNDA MENTVM vbi dicitur, superadditum non potest, l. legi tecum, 26. de exceptione rei iud.
 Fundamento destructo totum aedificium destruitur, gl. alienaueris, in l. 3. §. opus, de alienatione iudicij mut. & §. quae autem, Inst. de bonorum poss.
 Fundus in genere, nu. 1. & 3.
 Fundi appellatio quid veniat, nu. 4. & 5.
 Quoad haereditatem & a quam plurimum, nu. 6.
 Quoad fundus patrimonialis, §. si sales & respu, nu. 7. & 8.
 FVN DVS vel domus non naturalis, sed nostra destinatione constituitur, gl. de ritorio, in l. si domus, 71. de legat. 1.
 Fundi plures sola destinatione per regiones possunt fieri ex vno fundo, l. quod in rerum, 14. §. si quis, & ibi gl. & domus, cod.
 Fundus dicitur integrum aliquod, & plerumque fundus accipitur sine villa, l. locus, 60. de verb. signi.
 Fundi quilibet portio potest dici fundus, si iam hoc constituerimus, alioquin quilibet portio fundi dicitur locus, non fundus, ibi.
 Fundus habet suos fines certos, & limitatos, locus vero latere potest quatenus determinetur, & definitur, ibi.
 Fundus à possessione, vel agro differt, nam fundus est omne, quicquid solo continetur, id est, tam praedium rusticum, quam vrbium, ager est species fundi, qui ad vsum hominis comparatur, vt colatur, & seminetur, & sic praedium rusticum tantum est, l. quacumque est, 115. e. cod.

ex Fundo meo si summa, ac supereminens terra sublatà sit, & alia reposita, non definit ideoque meum solum esse magis, quam stercozato agro, l. cum vsum fructum, 24. quibus mod. vsum fruct.
 Fundus, in quo est locus religiosus, venit in iudicium diuiforium, loco religioso excepto, l. fundus, 30. fami. erciscund.
 Fundus vnus si diuisus sit, post diuisionem duo fundi dicuntur esse, gl. duob. in l. in comuni, 7. commun. diuid.
 Fundos confines, vel maiorum nostrorum etiam supra iustam estimationem acquirere saepe nostra interest, propter quod interesse valet legatum de eis vendendis nobis iusto pretio factum, l. si aequo, 66. & ibi gl. 1. de legat. 1. & l. si cui fundus, 54. & ibi gl. si de legat. 2.
 Fundus, in quo quis operatur, magis inspicitur, quam fundus, in quo moratur, quando legatur fundus instructus, l. cum quidam, 4. de fundo instructo.
 Fundi pars dicitur arundinetæ, & salicæ, & alia huiusmodi, quamdiu non sint caesa, locus postquam sunt caesa, quæritur, §. cellarium, & ibi gl. iste non potest, eod.
 Fundus non potest esse feudi instrumentum, ibi.
 Fundus venditus pendente iudicio aequo pluuiæ arcendæ non efficitur licitissimus, sed bene ipsa actio per litis contestationem efficitur licitissima, & non potest transferri, gl. iudicium, in l. 4. §. 1. de aq. plu. ar.
 Fundus medius inter fundum dominantem, & seruientem non impedit seruientem constitui domino fundi medi permittente vt, l. si prius, §. si. eod.
 In fundum aliquem ingrediens gratia venandi, vel aucupandi, potest à domino, si is praeridit, iure prohiberi, ne ingrediatur, l. 3. de acquir. rer. dom. §. iteræ, Inst. de rer. diuis.
 Fundi speciem non mutat inundatio, & ideo cum recesserit aqua, eiusdem est fundus, cuius fuerat, quando totum fundum nouus alueus occupat, mutatur species & forma fundi, & dominus fundi illius nihil habet quicquam in eo aluco de rigore iuris, quando relicto eo aluco, alia parte corripit fluere, sed de acquiretate, l. adeo, 7. §. insula, & ibi gl. de vix, de acquir. rer. dom.
 Fundum habens valentem centum, si tempore mensium sit ibi fructus valentes decem, non dicitur habere duas res, scilicet centum valentem centum, & fructus valentes decem, sed vnam tantum rem dicitur habere, scilicet fundum valentem centum & decem, l. fin. §. fructus, quæ in frau. ced.
 Fundus, quando adsum fructus, plurius videtur esse quoad detrachendam Falcidiam, sed quoad hybernale tempus, id est, quando non adsum fructus, non dicitur plurius esse, gl. fundum, ibi.
 Fundus dari non intelligitur, si vsum fructus detrachitur, l. qui vsum fructum, 58. de verb. oblig.
 Fundus dicitur meus, etiam cuius vsum fructus alienus est, l. recte dicimus, 25. de verb. signi.
 pro Fundo, quem quis habet in aliquo loco in actione reali, ibi debet conueniri, sed in actione personali non potest conueniri in loco fundi, gl. locari, in l. forma, §. si vero, de censib.
 inter Fundum, & fundum est differentia, gl. 1. in l. minor, 15. C. de praediis min.
 Fundos proprios, vel praedia, aut loca sui domini murali ambitu circumdare, & vallare cunctumque licet, ut per pronicias, 10. C. de edictis priuati.
 In fundo alieno si quis dicat se vidisse ferream, vel lapideam venam, inuito domino potest ingredi, vt depiciat, si in eo veretur publica utilitas, scilicet si priuata tantum, gl. inuenisse, in add. marg. in l. 1. C. de thesauro. lib. 10.
 In fundum alienum volens ingredi causa requiritur ferum fugitium, vel glaudis colligendæ causa, vel causa recipiendi pecuniam, quam ibi absconderat, non potest prohiberi à domino, gl. venandi, in §. feræ, Inst. de rer. diuis.
 In fundum alienum potest ingredi, si via sit diruta, d. gl. venandi, in add.
 In fundum alienum, vel domum non potest quis ingredi causa requiritur res suas, nisi sine iudicio, ibi.
 Fundus pestiferus dicitur ferens pestiferas herbas, l. pen. & ibi gl. 2. de reb. eorum, qui sub tutela.
 Fundus saxosus dicitur saxis plenus, nihil, vel parum vitellitatis existens, ibi.
 Fundi aganorhetici dicebantur, qui arhelis ab aganorhetici adiacabantur, gl. 1. & ibi add. marg. in l. libemus, C. de fun. p. n. l. 11.
 Fundi limitorij militibus assignati erant per receptum Principis, vel annotationem in emphyteosim, vel iure domini non possunt transferri in alium, & translati reuocantur, l. omnis fundi, & ibi gl. 1. C. eod.
 Fundum communem inter se si aliqui habent, non potest agi iudicio finium regundorum, l. fed & loci, §. si dicantur, finium regund.
 de Fundi communis duorum confinium si fuerit discordia cum fundo viciniorum dominorum, potest iudex vni parti adiacere locum de quo queritur, ibi.
 Fundum communem si habeo, & alium non communem solum habeo, non possum agere finium regundorum contra locum pro fundo non communem, nisi vendam meam partem, quam habeo in fundo communi, d. l. fed & loci, §. si communem.
 Reliqua verbo, Ager, Prædium, Alluuium, Frustrarius, 7. 8. Ingressi, Instrumentum, 18. vsque 21. Legatus, 8. Legatum, §. 66. 67. vsque 70. Lex, 23. Locum, 5. Optimus, Paris, 1. 2. 3. Prædium, per tot. Vendens, 6. Vendita, 3.
 FVN D appellatio plena proprietatis continetur, gl. 1. in l. si proprietatis, 10. de vsum fructu. adref.
 Fundo legato cum instrumento, & instrumenta fundi, & patrisfamilias legantis intelliguntur legata, scilicet quando simpliciter legatur fundus, gl. non esset, in l. Lucius, 93. §. quæritur, de leg. 3.
 Fundi appellatio nihil continetur, nisi quod intra se affixum est, & ideo pabulum, scenum, palea, machina, vasa vinaria, & dolia, quæ in cella defixa sunt, & granaria, non continentur in legato fundi simpliciter facti, d. §. quæritur, & ibi gl. non esset.
 Fundi appellatio continetur & mole ita affixæ, & inadfixæ, vt parvis aedificiorum esse videantur, l. cum fundus, de fundo instructo.
 Fundi appellatio continetur, & dolia mole obtinuit, & prælum, & alia ita indix.

infixa, quæ moueri non possunt, sed dolia, & alia, quæ moueri possunt, non continentur, ibid.

Fundi appellatio omne ædificium, & omnis ager continetur, l. fundi appellatio, 2. l. de verb. sig.

Fundi rustici nihil aliud est, nisi id, quod intra se tenet, l. fundi, 18. de actio. empti.

Fundi vel villæ esse non dicuntur multa defossa, & affixa ipsi fundo vel villa, reputata vasa vinaria, & torcularia, quæ non sunt ædium, quando ad tempus posita sunt, scilicet si causa vsus perpetui sint posita, quo casu ædium sunt, d. l. fundi, & ibi gl. coharere, & ibi add. marg.

Fundi verbum commune est pertinens ad fundum rusticum, & ad vrbicum, gl. l. ibid.

Fundi esse dicuntur non pasci, quæ vineæ causa parati sunt antequam collocentur, sed qui exempti sunt hac mente, ut iterum collocentur, qui tunc dicuntur esse fundi, d. l. fundi, §. fi.

in Fundi generali obligatione non veniunt illa, quæ ad tempus ibi posita sunt, scilicet si posita sint, ut ibi perpetuo essent, d. §. fi. & ibi gl. non esse.

Fundus venditus ob tributa non soluta, si in venditione non fuerint seruata, vel non interuenierit à iure requisita, vendicatur, nisi 30. annis sit præscriptus, l. 1. C. de præscrip. 30. vel 40. ann.

Fundo vendito non veniunt pisces, aut pulli, aut cetera animalia, quæ in fundo sunt, l. fundus, 16. & seq. de actio. empti.

Fundo vendito, vel legato framentum dicuntur esse emptoris, & legatarii, signa autem dicuntur esse heredis vel venditoris, quia fundi non sunt, quamuis ad eum parata sunt, l. fundi, 18. §. fundo, eod.

Fundo vendito, vel legato sterquilinum stercorendi agri causa comparatum sequitur emptorem, sed sterquilinum vendendi causa comparatum sequitur venditorem, nisi aliud sit actum, nec interfecti iaceat in stabulo, vel sit acerus, ibid.

Fundi nomen generale est, & propriè vniuersitatem fundorum significat, gl. fundus, in l. i. ubi nomen, 14. C. de sacrosanctis Eccl.

Fundus aduentitius filij venditus à patre filius, cuius erat fundus, heres infans à patre confecto inuentario filium vendit ab emptore, poterit emptor per exceptionem eum repellere, quatenus habet de hereditate vltra legitimam, sed si vendit non confecto inuentario, in totum poterit repellere, gl. confundatur, in l. scimus, 22. §. in computatione, C. de iure deliber.

Fundus aduentitius filij si sit venditus à patre, filius, cuius erat fundus, heres infans à patre, si hereditas sit solvendo, confecto inuentario, si nihil habeat ex testamento patris vltra legitimam, poterit ipsum fundum vendicare, neque poterit repellere exceptione ab emptore, §. ibidem.

Fundus aduentitius filij venditus si sit à patre, filius, cuius erat fundus, à patre heres infans, si hereditas sit solvendo non confecto inuentario, à venditione fundi in totum repellitur ab emptore, etiam si nihil habeat ex testamento patris vltra legitimam, ibid.

Fundus extranei si fuerit venditus à defuncto, extraneus, cuius erat fundus, heres institutus à venditore si adierit hereditatem eius, etiam cum inuentario, & postea velit vendicare fundum, semper repellitur exceptione ab emptore, quatenus consequitur aliquid lucris ex institutione, & sic etiam in quarta iure institutionis habet exceptionem, ibid.

Reliqua verbo, Legatus, 8. 9. Legatus, 66. 67. vsque quo. Infirmum, 18. vsque 22.

FUNDVS, cui aqua ex plurimo fundo opere manifesto nocet, si sit vnus, & is agat contra vnum ex pluribus, actione aquæ pluuiæ conuentus ad damni æstimationem pro sua ratione parte condemnatur, l. supra iter, §. officium, de aqua pluuiæ arce.

Fundus, cui aqua pluuiæ nocet, si plurimum sit, potest vnus eorum, vel singuli agere actione aquæ pluuiæ, sed damnum, quod post litis contestationem datum sit, non amplius parte sua consequitur, & si opus restitutum non sit, non amplius, quam pro parte eorum interfecti opus restitui, sit condemnatio, ibid.

ex Fundo priuato si immitatur aqua in commune fundum potest socius agere aqua pluuiæ arce, pro parte sua, d. l. supra iter, §. pe.

Fundum, ex quo aqua pluuiæ propter opus factum vicini fundo nocebat, si bona fide emit quis, quam emptor, quam ceteri successores, tenentur actione aquæ pluuiæ, vel restitute opus factum, si velint, vel præstare patientiam tantum, venditor tamen tenetur interdicto, quod vi, aut clam, de damno, & de impensis, ibidem.

ex Fundo communis si aqua pluuiæ propter opus factum à socio noceat fundo vicini, socius, qui opus non fecit, vel restituit opus factum si velit, aut præstare patientiam debet, ibid.

Fundus, ex quo aqua pluuiæ propter opus factum nocet vicini fundo si donatus, vel legatus sit, donatarius, vel legatarius, vel restituit opus factum si velit, vel patientiam præstare debet, sed ipse donator tenetur interdicto, quod vi, aut clam, de damno, & de impensis, ibidem.

Fundus, ex quo aqua pluuiæ propter opus factum nocet vicini fundo, si vendatur potenti, venditor, qui opus fecit, tenetur interdicto, quod vi, aut clam, intra annum vtilem, quod si annus præterierit, tenetur de dolo, id est, in factum nomine doli ex edicto de alienatione iudicij, l. 1. Antea, 14. & ibi gl. de dolo, eod.

Fundum potest quis arare quomodo vult, & facere sibi sulcos causa frumenti querendi, licet per hoc aqua pluuiæ vicino noceat, neque tenetur aquæ pluuiæ actione, scilicet si fossas vel sulcos aquarios, & non querendi frumenti causa fecisset, per quos in vicini agrum aqua deflueret, quia tunc actione aquæ pluuiæ arce cogitur eos opere, & nisi optineat, condemnatur ad interesse, & l. causer de damno infecto, licet aqua per illas fossas, vel sulcos nondum auxerit, l. vicini, 24. & ibi gl. condemnare, eod.

in Fundo si opus fiat, ex quo aqua pluuiæ noceat vicino, faciens opus cogitur præstare actione aquæ pluuiæ etiam manu militari ad demolendum, & ad deplantandum opus, ibid.

ex Fundo alieno si aliquid cecidit in fundum meum, ille non potest tollere

illud, nisi cauerit mihi de damno futuro, & præterito, quod mihi contigit in fundo ex prolapsu fure rei, §. l. hoc amplius, §. §. de his autem, & ibi gl. damni, de damno infecto.

ex Fundo alieno si aliquid cecidit in meum fundum, præstata mihi cautione de damno futuro & præterito, potest illud vendicare, nisi illud coalerit, aut vinitatem cum terra mea fecerit, quo casu nec ego possum agere contra illum, dicendo non esse licitum illi in meo fundo sic habere rem prolapsam, cum illa, quæ iam coaleuit cum terra mea, sit mea, ibid.

ex Fundo alieno si cecidit arbor in meum fundum, & cum terra mea coaleuit, vendicare non potest arbor ab eo, ibid.

ex Fundo meo si ratis vi fluminis in fundum alienum delata sit, ego non possum tollere ratem, nisi prius cauerim & de damno futuro, & præterito, ibid.

Reliqua verbo, Aqua, 1. vsque 11. Fictio, 5. per. Arbor, 1. 2. 3.

FUNDVM patrimoniale, id est, pertinet ad patrimonium principis scilicet 7 lem sua industria faciens fertilem, debet ipsum perpetuo possidere, & tanquam proprium ipsum relinquere heredibus, l. quicunque, C. de omni agro delicto, lib. 11.

Fundos patrimoniales principis iure priuati possidere dicitur ille, qui illos accepit fertiles, & sua cultura fecit fertiles, cui si postea assignetur alij feudi steriles, habet electionem reuocandi fertiles, quos possidet, aut suscipiendi steriles cum fertilibus, l. qui fundos, C. eodem.

Fundum patrimoniale sterilem sub certis canonis annua præstatione accipienti non debet augeri canon ex melioratione, l. pen. C. eodem.

Fundi patrimoniales principis constituti per Mesopotamiam non possunt locari, quia sunt militibus assignati, gl. 1. in rub. C. de fund. patrimon. lib. 11.

Fundi patrimoniales principis quando in emphyteosim conceduntur, appositio pacti, ut ratione canonis non soluti non incident in commissum, ob hoc non releuatur emphyteota à soluta canonis præstatione, l. 4. C. eod.

Fundum patrimoniale à colonis, vel emphyteoticis destitutum suscipiens à peracquire, vel censitore, possidet eum perpetuo, nisi intra sex menses à die concessionis priores coloni, vel emphyteotici venerint, l. i. qui, & ibi gl. 1. C. eod.

Fundos patrimoniales fertiles accipienti à principe in emphyteosim potest dari alius fundus sterilis, & desertus à peracquire, sed quando priuatus emit à priuato fundos patrimoniales saluo canone, ei non potest assignari fundus desertus à peracquire, l. vniuersi, & ibi gl. 1. C. de fund. patrimon. lib. 11.

Fundi patrimoniales fertiles quando alicui sunt concessi, sed steriles non, peracquire debet sterilia fertilibus congregari, ut sic omnium pensio præstetur, & diuisio fiat sterilium, & fertillum æqua lance, l. fundos, C. eod.

de Fundo sterili in fertilem sit compensatio, & qui fertilem retinet, cogitur sterilem redire, aut verumque dimittere, quod verum est, quando verumque fundus datur à principe in emphyteosim, vel censum, scilicet si à priuato possessor redemerit, saluo canone, quo casu non cogitur sterilem recipere, d. l. fundos, in add. marg.

Fundi patrimoniales, limitrophici, vel saluantes positi in partibus Orientis in alium alienari non possunt, sed pecunia 30. lib. auri contrasaciantur, id est, concedenti & accipienti, l. nulli, C. eod.

Fundi patrimoniales, & emphyteotici regulariter saluo canone possunt alienari, gl. 1. ibid.

Fundum patrimoniale, & templorum, vel alterius iuris cum titulo, siue sine titulo possidens, per 40. ann. nullam pro ipso molestiam vel questionem pati potest, si soluat canonem debitum, sed si à princ. probetur titulus possessoris adempto canone, à principe prædium sibi fuisse concessum, à canonis præstatione securus est, l. i. ubi nomen, & ibi gl. 1. C. eod.

Fundi patrimoniales extraordinariis oneribus non debent fatigari, cum ipsi & auri speciem, & frumenti plurimum modum persoluant, sub pecunia contrasaciantur imposita, l. 2. C. de collatione fundorum patrimon. lib. 11.

Fundos patrimoniales communiter, vel ex æque possidentes tenentur ad fundiones ordinarias numerum omnium ad eisdem fundos pertinentium pro rata portione, vel in solidum, quando ex alio ad extraordinarias autem non tenentur, l. 3. & ibi gl. 1. C. eod.

Fundorum patrimonialium canon à iudicibus ordinariis, id est, præfibus provinciarum debet exigi, & quidquid fuerit exactum ad ararium principis debent dirigere, nec debent aliquid de eo tangere, nec ad alias necessitates transferre, alias puniuntur seuerissime, l. si C. eod.

Fundus fiscalis in perpetuam emphyteosim concessus ab emphyteota non potest auelli, licet alius afferat meliorem conditionem, l. 1. C. eod.

in Fundi fiscalis locatione, vel venditione locus est adiectioni, vel oblationi melioris conditionis, scilicet est in locatione, vel venditione fundi patrimonialis, nisi locatio fuisset temporalis, gl. fin. ibid.

Fundum fiscale, vel priuatum principis dans suo nomine, vel iure emphyteotico, aut titulo conductionis alicui non valenti soluere penititionem, tenetur pro eo, quem succedaneum, & in suum locum subrogauit, l. 3. C. de fundis rei priuata, lib. 11.

Fundi reipub. non debent auferri à colonis perpetuis eorum fundorum, licet alius meliorem conditionem afferat, sed à temporalibus recte potest auferri semel per plus offerentem, l. 2. & ibi gloss. 1. & si C. de locat. prædior. ciuil. lib. 11.

Fundi reipubl. propositis prius edictis, ubi augmenta canonis subreuerint in eum modum, ut extendi vltra, aut superari ab alterius oblatione non possint, tunc locantur perpetuariis conductibus plus offerentibus, l. 3. C. eodem.

Fundum vectigale, seu emphyteoticum habentes duo possunt communi diuidendo agere, non ut diuidatur inter eos fundus, sed ut is adiudicetur vni eorum, l. in communi, 7. communi diuidu.

Fundus vectigalis diuidi non potest, nisi per adiudicationem, ne confundatur vectigalium præstatio, gl. non vectigalium, & ibi add. marg. ibi.

Reliqua verbo, Tributarius, Fiscalis, Prædium, 3. 4. Vectigal, 3. Tributum, Emphyteoticum.

FUNDARI debet colonus, & inquilinus, si non est vnde funeretur ex iure, & c.

Etis, & illatis, & si quid superfluum remaneret, illud solum pro debita pensione remanet obligatum, l. & si quis, §. 1. de religiof.

Funerari testatorem de suo satis est, quam alios consequt legata & se relicta, d. l. & si quis, §. fed & si res.

Funerari idem est, quod sepeliri, d. l. & si quis, §. fed & si res, in add. marg.

Funerari debet testator de se & se legata, si non fit vnde funeretur, si tamen legatum potest indennis ab herede praestari, legatarius non debet carere legato, secus si non possit ab herede praestari, d. §. fed & si res.

Funerari testatorem ab eo, cui testator mandavit funus, si heres prohibuerit, ipse heres non recte facit, nec ob id poena in eum statuta est, d. l. & si quis, §. idem Labeo.

Funerari debet materfamilias ex dote tantum, si eius hereditas non fit solvenda, l. Neratius, 20. §. si cod.

Funerari debent mulieres, sicut de aliis suis patrimonii, ita & de suis dotibus, l. in eum, 16. cod.

Funerari debet mulier pro rata parte ex dote, quae penes maritum remanet, & carceris mulieribus bonis, l. Celsus, 22. cod.

Funerando quis defunctum locupletem modico sumptu potest contumeliam defuncto facere, & id eo illum amittit, nec debet sentire commodum, l. & si quis, 14. §. iudicem, & ibi gl. contumeliam, cod.

Funerandi ius publicum est, & pacto infringi non potest, l. Neratius, 20. cod.

Funerandi facti mortui de suo, l. & si quis, 14. §. idem Labeo, cod.

Funerandi onus competit patri habenti filium defunctum in potestate, l. in patrem, 2. l. & ibi gl. 1. cod.

Funerandi seruum onus competit domino, d. gl. 1.

Funerandus non est ille, qui veniens ad patriam delendam, & ad interficiendos parentes, & liberos interfecit, l. minimè, 3. §. & ibi gl. 1. cod.

Funerans patremfamilias credens se heredem, ex hac iusta causa habet actionem funerariam, quamvis non fecerit animo alium obligandi, nec gerens quasi alienum negotium, l. & si quis, 14. §. si quis dum, cod.

Funerans testatorem prohibente herede habet ex iusta causa actionem funerariam, d. l. & si quis, §. idem Labeo.

Funerans filius patrem defunctum prohibente herede eius, habet funerariam, si propositus est, sed si non sit propositus filius, potest heres ei opponere, quod pietatis gratia funeraverit, l. & si quis, 14. §. idem Labeo, cod.

Funerans testatorem ille, cui testator mandavit, habet contra heredem actionem funerariam, vel negotiorum gestorum, etiam si funeraverit prohibente herede, d. §. idem Labeo.

Funerans mandato alii cuius non habet funerariam actionem, sed mandati, d. l. & si quis, §. qui mandato, cod.

Funerans mandato pupilli sine tutoris autoritate facto habet vtilem funerariam actionem contra heredem, non aduersus pupillum, nisi ipse pupillus esset heres defuncti, cuiusque hereditas solvendo sit, quia tunc datur contra eum actio mandati, ibi.

Funerans defunctum quasi heredis negotium gerens, licet ratum non habeat, funeraria potest agere contra eum, si nondum adit hereditatem, nam si adit, non funeraria, sed negotiorum gestorum actione agere debet, d. l. & si quis, §. pen. & ibi gl. 1.

Funerans defunctum quasi gerens negotium heredis instituti, qui nondum adit, non habet actionem negotiorum gestorum, quia eius negotium in veritate non erat, neque defuncti potuit esse, d. gl. fin.

Funerans filiumfamilias antequam dos patri reddatur, cum eius marito funeraria recte potest agere, maritus tamen eo minus dotem restituit patri mulieris, l. si mulier, 29. §. 1. cod.

Funerans filiumfamilias reddita dote patri cum eius parte debet agere funerariam, ibi.

Funerans filiumfamilias militem habet funerariam prius contra successores eius, qui successerunt ex testamento in peculo castrensi, sed si nullos successores habuit, tunc habet contra eius patrem, l. si filiusfamilias, 3. 1. cod.

Funerans seruum alienum, vel ancillam habet funerariam contra dominum, d. l. si filiusfamilias, 3. §. 1. cod.

Reliquum verbo, Actio, 107.

FVNVS accipitur tam pro pompa, quae fit in mortuorum exequiis, quam pro ipso cadavere, l. & si quis, 14. §. fed & si res, in add. marg. cod.

Funus si accepta pecunia non duxit ille, cui funus sui curam testator mandavit, tenetur heredi actione de dolo, & etiam cogitur extra ordinem funus ducere, d. l. & si quis, §. si cui funus.

Funus, & sepultura filij, & alienum patris est, l. filiusfamilias, de in rem verso.

Funus causa quaedam conceditur, quae aliis non concederetur, gl. inualida, in §. sancimus itaque, in auth. vt cum de appell. cognos. col. 8.

Funus debet facere ille, quem defunctus elegit, quod si ipse non fecerit, nullam poenam ob id meretur, nisi aliquid emolumentum ei relictum sit, quo casu si non paruerit voluntati defuncti, repellitur a petitione relictum, l. si quis, §. funus, de religiof.

de Funere sibi faciendo si defunctus nihil cauit, nec vili id munus mandavit, tunc illud ad heredes scriptos pertinet, & si nemo scriptus sit, ad legitimos, & quolibet cognatos suo ordine, quo ipsi succedunt pertinet, ibi.

Funeris sumptus fieri debent pro facultatibus, & dignitate defuncti, d. l. si quis, §. sumptus.

Funeris sumptus fieri debent ex dignitate defuncti, ex causa, ex tempore, & ex bona fide, vt neque plus imputetur sumptus nomine, quam factum est, neque tantum, quantum factum est, si immodice factum est, l. & si quis, 14. §. hanc actio, cod.

Funeris sumptus quando sunt, debet haberi ratio facultatum eius, in quem sunt, & ipsius rei, quae vltima modum sine causa consumitur, neque est sequenda voluntas testatoris, si res egrediatur iustam sumptus rationem, ibi.

Funeris causa impensum dicitur illud, quod est impensum, vt funus ducatur, sine quo funus duci non potuit, veluti quod impensum est in elationem mortui, d. l. & si quis, §. funus.

Funeris causa impensum videtur illud, quod erogatum est in locum, in quem

mortuus inferretur, quia necessarius locus parari debet, in quo corpus conditur, ibidem.

Funeris impensa est illa, quae fit, vt corpus peregrin mortui perferretur, licet nondum homo funeretur, ibi.

Funeris impensa dicitur illa, quae fit ad corpus custodiendum, vel etiam commendandum, & quae fit ad collocandum marmor, vel vestem, ibi.

Funeris sumptus faciens si fit misericors, & pius in sepeliendo aliquem, ne in pulvis iaceret, sed non in faciendo sumptus, si de hoc constat, recuperat eos, d. l. & si quis, §. fed interdum.

Funeris impensa dicitur, quidquid corporis causa impensum est, veluti pretium vnguentorum, & locum in quo sepultus est, & vestimenta, & sarcophagi, & vectura, & quidquid corporis causa, antequam sepeliretur, consumptum est, l. funeri, sumptus, 37. cod.

Funeris causa impensum non dicitur illud, quod quis impenderat in amplum, & ultra modum munimentum, quod testator iusserat, veluti in circuitu porticationes, & structuras arcuatas, in porticumque factas, & id eo illud non potest repetere, d. l. funeris, §. si ibi gl. si ibi add. marg.

Funeris impensa dicitur se alienum, & id eo ab emptore potest eam repetere venditor hereditatis, l. a. §. si quis, & ibi add. marg. vel actione vend.

Funus si possessor hereditatis fecerit, & victus in restitutione non deduxerit quod impendit, vitis funeraria datur ei, cum neminem sibi voluit obligare, & etiam datur actio negotiorum gestorum, l. si possessor, 32. de religiof.

Funeris impensam facere non tenetur pater pro filiafamilias nupta, sed vir tenetur ex dote, l. si filiafamilias, 60. & ibi gl. 1. solut. matrim.

Funeris impensam tenetur facere pater, etiam pro filia emancipata nupta, quando maritus nullam dotem habebat, d. gl. 1.

Funeris sumptus tenetur quis facere filio defuncto, vel seruo, vel vxori, gl. cum, in l. a. de priuileg. credi.

In Funere impensam praestatur pro impensis in actione personali aliis creditoribus, etiam priuilegiatis, gl. fin. in l. 1. C. de priuileg. dotis.

Funeris sumptus decernere debet iudex, siquidem pecunia sit in hereditate, ex pecunia decernit, si non sit, distrahit iubet ea, quae tempore peritura sunt, quorum recitio onerat hereditatem, sed si non sit res, quae vendi possint, fed sit aurum, vel argentum, illud distrahit, aut pignori iubet, l. si quis, §. final. de religiof.

Funeris impensa semper deducitur ex hereditate, quae etiam solet praecedere omne creditum, cum bona solvendo non sunt, penult. eodem.

Funeris impensa praecedit omne creditum, quod debetur sine pignore, vel etiam sub pignore tacito, d. l. pen. & ibi gl. 1.

Funeris impensa ex hereditate deducitur, quae omne aliud creditum praecedat, ubi bona non sunt solvendo, quod verum est, quando impensa praecedit acti facta, secus si ad luxum, l. impensa, 18. in add. marg. & l. impensa funeris, 4. §. de religiof.

In Funus mulieris conferre debet ille, qui dotem morte mulieris lucratur, siue pater sit, siue maritus, pro parte, quae lucratur dotem, sed pro alia rata debet conferre ille, ad quem spectat aliud patrimonium mulieris, l. in eum, 16. & ibi gl. de religiof.

In mulieris Funus debet conferre maritus vnam partem, & heres duas, si in dote erant centum, in hereditate autem ducenta, veluti, 23. cod.

In Funus mulieris maritus, qui lucratur est dotem, conferit cum herede mulieris pro rata parte, si sit solvendo, alioquin pro eo, quod facere potest, d. l. veluti, & ibi gl. 1.

In Figus mulieris heres eius pro rata debet conferre cum marito, lucrante dotem non deductis legatis, nec pretiis seruorum manumissorum, nec aere alieno deducto, d. l. veluti, cum quinque sequentibus.

Funeris mulieris impensam omnem tenetur praestare pater, vel heres eius mulieris, quando puilla dos erat, sed si non habebat heredes, vel pater non sit solvendo, tunc tenetur maritus, in quantum facere potest, l. quod si nulla, 28. cod.

Funeris mulieris impensam tenetur praestare pater, etiam si ipsa haberet dotem, si tamen maritus nihil possit facere, gl. 1. ibi.

ad Funeris mulieris impensam non cogitur maritus, qui dotem non est lucratus, vt quia vltimus sibi in dotem datus decedente muliere consolidatus est sibi, cum prius esset proprietarius, nihil videtur lucrari, cum & aliis eadem functa hoc erat habiturus, gl. si in l. in eum, 16. cod.

Funeris impensam debet sentire dos, est enim alicuius dotis, l. id eo, 19. & l. impensa, 18. cod.

Funeris impensa pro rata, tam de dote, quam de alia substantia mulieris debet solui, gl. fin. in l. Neratius, 20. §. si cod.

Funeris impensam tenetur praestare patronus, qui bonorum possessionem contra tabulas petit, l. funeris, 1. cod.

Funeris impensa omne a alienum praecedat, l. scimus, 22. §. in computatione, & ibi gl. 1. C. de iure deliber. gl. fin. in l. Neratius, 20. §. si cod.

Funeris causa impendens habet actionem contra eum, ad quem onus funeris pertinet, l. si quis, 12. §. praetor ait, cod.

Funeris causa impendens persequi potest id, quod impendit, ne corpora iaceant insepulta, neque quis de alieno funeretur, ibi.

Funeris sumptus praetore auctore, vel Magistratu municipali, exigi potest ad debitoribus hereditatis, si facit exigi possit, si in hereditate non sit pecunia, vel aliqua res, quae vendi, vel pignori possit, l. si quis sepulchrum, 12. §. si cum l. sequi, cod.

Funeris sumptus non recuperat quis, si fecit eos pietatis gratia, & non animo repetendi, l. & si quis, 14. §. fed interdum, cod.

Funeris sumptus, quo animo sit factus, iudex debet perpendere an faciens sumptus negotium defuncti, vel heredis gesserit, vel ipsius humanitati, an misericordiae, vel pietati, vel affectioni tribuens, ibi.

Funeris sumptus faciens recte facit si proreftetur, quo animo faciat illos, ne potest paritari quaestione an fecerit pietatis causa, vel non, ibi.

Funeris sumptus si quis pro parte pietatis gratia, & pro parte quasi negotium defuncti, vel heredis gerens fecit, illam partem sumptuum consequi potest, quam fecit non animo donandi, sed repetendi, d. l. & si quis, §. pietique.

Furtis furtus modice factus forte in contumeliam defuncti locupletis repeti non potest, d. l. & si quis, iudicem, qui, & ibi gl. non debet.

Furtis furtus faciens non habet negotiorum gestorum actionem, quia furtus, viuentis testatore, explicari non potest, nec eius nomine defunctus potuit esse obligatus, habet tamen actionem furtariam, quae non datur, ubi datur alia pro furtis impensa consequenda, d. l. & si quis, Labco ait, & ibi gl. non actum.

Furtis furtus faciens cum defuncto videtur contrahere quoad beneficii separationem, non quoad hoc, vt habeat negotiorum gestorum actionem, d. gl. non actum.

In Funus filiafamilias quod pater impendit, quae praestitit alio secum agente furtaria, ipse actio de dote, id est, ex stipulatu pro dote a marito recipit impensas cessante pacto de lucranda dote, sed si pater impendit plus, quam sit dos, non repetit quod est ultra, l. contra, 30. & ibi gl. i. eod.

Furtis furtus si quis mala fide fecit immoed, sibi imputatur, nec impensam ultra modum petere potest, l. & si quis, 14. §. hac actio, & ibi gl. ex bona, eodem.

Furtis impensa statim repetitur non expectata dilatio legali, l. si filiafamilias, 60. Iulio matrin.

Reliqua verba, *Cupressus, Expensis, 5. 6. Heres, 94. 1. 10. 112. 132. 160. 101. Legatarium, 5. Pistrinum, Pollentinos, Sumptus, Vestilio, Actio, 107. Creditor, 91. 92. Filius, 163. 164. Monumenta, Legatum, 79.*

Fur in genere, m. 1. r. §. iue 4.

Fur manifestus, vel famulus, m. 5.

Fur pœna, m. 6.

Quoad mram, & interitus, m. 7.

Quoad actionem, furti, & meritis, m. 8.

FVR & s. dicuntur illi, qui occulte, & sine armis furta committunt, & hi non debent mori pro tali furto, neque debet eis abscindi aliquod membrum, sed aliter debent castigari, §. si in auctor, vt nulli aliquid liceat, col. 9. gl. seu furtum, l. hac edita, §. iniuria, de pace tenenda inter subdit. auct. sed nouo, C. de lerus iugiturs.

Fures, id est, latrones publici, qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis in domibus, aut in cinibus, aut in mari, iubentur subd. pœnis legalib. d. gl. final.

Furum non facit sola cogitatio faciendi furtum, l. 1. de furtis.

Fur si sit iuris, ipse conuenitur actione furti, sed si sit alieni iuris, actio furti datur contra eum, in cuius potestate est fur, l. si, cum quis, 4. §. 2. eodem.

Fur dicitur ille, qui contraeuit quod inuito domino se facere icuie, sed per contrarium non est fur ille, qui contraeuit quod non inuito domino se facere putauit, cum tamen dominus velle, l. inter omnes, 46. §. recte, & ibi gl. verum, eod.

Fur non dicitur ille, qui contra voluntatem domini recipit seruum non animo celandi, sed donec ira dominus cessaret, si de celauit dolo, & animo lucrandi, tunc incipit esse fur, & tenetur furti, & etiam lege Flauii, l. qui vas, 48. §. qui ex voluntate, & ibi gl. non celandi, & gl. seq. eod.

Fur quancumque aliqua significatione ex sola animi propositione cuiusque dici possit, quantum ad pœnam infernalem, etiam is, qui nunquam alienam rem inuito domino subtraheret, si modo eius mentis sit, vt occasione data id committeret, & tamen operetur quantum ad pœnam iuris ciuili, furti crimen committit assumptum, licet actus fugiuius, 22. de verb. sign. & ibi gl. 2.

Fures dicuntur de nocte in domibus, sed latrones, vel latrocinantis dicuntur, qui in syluis stant, vt spoliunt transeuntes, gl. subreptum, in l. cum duob. §. 2. §. damna, pro loco.

Fur est non solum ille seruus, qui extraneo, fed etiam, qui domino suo furtum facit, gl. quanto minoris, in l. Iulianus, 14. de actio. empi.

Fur non est, qui possessionem suam inferendo ad domino consequens est, licet qui vi rapit, fure improbius est, l. si, cum exceptione, §. qui vim, quod metus causa.

Fur comprehensus si rem furtiſſam restituit, non est infamis, §. gl. 1. in l. quoniam, de his, qui notantur.

Fur, licet poenitentia ductus reddat rem furtiuam domino, nihilominus fur est, gl. in l. in hoc edicto, §. si de alienat. iudicij.

Fur vt se furtio liberare possit, requiritur, quod probet se furtum admisisse reuerti iudum alcarum domi, & tempore, quo ludebatur, l. 1. & ibi add. marg. de alcaz lusu.

Fur expensas, quas facit in re subſtrata non repetit, imò donare videtur domino rei, l. & ideo, & ibi gl. si de condit. furtiua.

Furum capere, & ducere ad iudicem licitum est alicui speciali iure, ne si fugerit, licet dicamus, quòd nemo potest sibi ius dicere, l. interdu, §. 6. §. qui furem, & ibi add. marg. & gl. damnato, de furtis.

Furum deprehensum deducens ad iudicem videtur elegisse viam, qua rem persequeretur tantum remittendo pœnam, & si iudex cum condemnauerit in estimationem rei subreptae, in simplum videtur furti quod subſtrata, d. §. qui furem.

Fur contraheans rem furtiuam per diuersa territoria, committit vnicum tantum furtum ex pluri, & diuersis contradiſſionib. l. inficiando, 67. §. infans, & ibi add. marg. eod.

Fur quandoque obligatur pluries furti actione pro eadem re, vt si possessionis causa mutata sit, vt si res furtio subſtrata in domini potestate rediit, eandemque idem fur subreperit eodem domino, vel ei, cui dominus commodauerat, vel venderat, l. interdu, §. 6. eod.

Furi auxilium prebens condemnatione facta, & sic post sententiam efficitur infamis, l. lacerit legij, §. si, & ibi gl. famulos, ad leg. Iul. pœcatus.

Fures si corruptis accusatoribus diem suum obiciunt, aut confessi de crimine, non relinquunt defensionem hereditatim, imò bona eorum auferuntur eis, l. 2. de bonis eorum, qui ante sententiam.

Furum indicare nemo tenetur, §. gl. 1. in l. ciuile, §. C. de furtis, repro. gl. 3. in l. 2. C. de his, qui ad Eccles. confug.

ob Furum indicandum licet quis recepit pecuniam, quòd si teneatur indicare, non potest sic recipere, d. gl. 1. in l. ciuile, §. C. de furtis.

Furum in iudicio indicare, & testificari contra furem cogitur testis, in casu, quo

furti agenti est notum, & vult iudici tantum fieri notum, ibid.

ad Furum indicandum potest quis compelli ex officio implorato, vel procedendo per inquisitionem generalem, d. gl. 1. in add.

Furem, vel furtum non indicantes recte potest Episcopus, admonere, & excommunicare, ibid.

Furum indicare non tenetur quis ad instantiam partis, quandoque ob omnino est 3 oculus, quando verò est detectus per accusationem, potest compelli quis ad testificandum contra furem, ibid.

Fur offerens domino rem furtiuam purgat vitium, id est, moram sequuta peremptione, cum per dominum stat, quominus accipiat, gloss. 1. in l. subſtratto, 9. C. eod.

Fur si pecuniam mutauerit, non facit eam accipientis, sed consumptione illius nascitur ei conditio contra accipientem, l. nam & si fur, 13. si certum petatur.

Fur nimos furtiuos creditori dando non transfert dominium, nisi traditor eos nimos immisuerit cum aliis, quae committio operatur translationem dominij, nam illa committio consumptionis loco habetur, §. repro. gl. fin. add. marg. in l. alieni, 78. de solutio.

à Fure si stipulatus sit dominus rei furtiua, quidquid ipse fur sibi facere, vel dare oportet, licet fur semper sit in mora, tamen si dominus oblatus sibi rem accipere noluit, liberatur fur à conditione, nisi tempore stipulationis res promissa à fure non sit pœcatus ita, quod posset accedere oblato, quo casu perempta re priusquam facultatem haberet fur, ad eum pertinet, l. qui decem, 12. §. idem responsum, eod.

à Fure stipulari quidquid debet, & furem offerre, paria sunt quoad tollendam conditionem furtiuam, ita tamen, quòd si secundo casu pereat res, & tunc tollatur conditio, sed in primo statim post stipulationem, & tunc tenetur ex stipulatione, gl. nam & fur, ibid.

Fur tenetur ante obligationem ad damnum interempte rei furtiuae, l. si. C. de conditione furtiua.

Fur si rem furtiuam emerit à domino, & pro tradita habuerit, definit eam pro furtiua possidere, & incipit possidere eam pro suo, l. si fur, §. 2. de viciapio.

Fur improbus dicitur, qui alienam rem vi rapit, in principio hnt. de bonorum raptorum.

Fur deprehensus in furto si metu mortis, vel vinculorum aliquid dedit, vel se obligauit, restituitur per actionem, quod metus causa, l. nec timorem, & ibi gl. adulterum, quod metus causa.

Furum indicare licet nemo teneatur, si tamen aliquid accepit quis, ne indicet furem, turpiter accipit, & alter etiam turpiter datur, & ideo cessat dari repetitio, l. 4. & ibi gl. §. de conditione ob turpem causam.

Fur si aliquid fregit, vel rupit, non animo illud furandi, & eius nomine non tenetur furti, sed bene lege Aquilia, l. si quid fur, 22. & ibi gl. 2. de furtis.

Fur si fregit arcam animo subrepiendi amalos, qui latus erant, pro antulis furtis pœnis tenetur furti ad id, quod domini interet, id est, ad singularem estimationem, d. l. si quid fur, §. si.

Fur si tranſegerit cum domino super furto, dominus non poterit agere actione furti, post decisionem, 13. C. de furtis.

Fur si non tranſegerit cum domino super furto, sed dederit tantum partem de subſtratis, residuum poterit dominus vendicare, condicere, & actione furti agere, ibid.

Fures balnearij extra ordinem causa cognita puniuntur vsque ad pœnam operis publici temporarij, non ultra, l. 1. de furtib. balnearijs.

de Furtib. nocturnis extra ordinem cognoſcendum est, & puniuntur causa cognita vsque ad pœnam operis publici temporarij, non ultra, ibidem.

Furum omnem non licet alicui occidere, nisi se defendat telo, l. nec timorem, & ibi gl. adulterum, quod metus causa.

Furum diurnum deprehensum non permittitur lege 12. tabul. alicui occidere, nisi se telo defendat, permittitur tamen nocturnum defendentem etiam si sine telo occideret, l. si pignore, §. 4. §. furem & ibi gl. telo, de furtis.

Furum nocturnum etiam recedentem, & fugientem cum rebus occidere potest quis, licet se telo non defendat, si aliis parere ei sine periculo suae personae, vel rerum suarum non potuit, nisi res, cuius perditio futura esset vltis, ac non magni momenti foret, l. furem, & ibi gloss. 1. & add. marg. ad leg. Cornel. de ficiatis.

Furum diurnum non potest quis occidere, nisi resistat telo, & ita pro timore personae tantum, d. gl. 1.

Fures diurni ad ius ordinarium remittendi sunt, licet iter vt ciuilitur agatur ad duplum, vel quadruplum, l. a & ibi gl. si de furtib. balnearijs.

Fures diurni possunt accusari de crimine extraordinario, qui mitius puniuntur, quam fures nocturni, d. gl. si.

Fures nocturni telo se defendentes, vel effraſtores, & ceteri his similes, si tamen non perculserint aliquem, in metallum damnantur, honestiores verò relegantur, l. 1. eod.

Furum celans tenetur furti, l. qui vas, 48. §. 1. de furtis.

Furum cognoscens, eò quòd non indicauerit, non tenetur furti, ibid.

Fur semper est in mora, in re furtiua, §. de conditione furti.

Fur deteriorem rem factam dando non liberatur, ibid.

Fur totius laneis dicitur ille, qui lancem rasi de rigore iuris, sed de equitate tenetur furti ad id, quod domini interet, id est, ad singularem estimationem, l. si quid, 22. §. si de furtis.

Reliqua verba, *Apprehendi, Capere, Demittere, 6. Effraſtores, Heres, 63. 64. Inducere, Occidere, Occidens, Opem, Prædo, Seruus, 143. Usque 146. Subreptus, Subreptus, Pecus, Arca, Commodarij.*

FVR manifestus dicitur, qui furtum faciens, vel alius, qui sciens rem furtiuam alicui perferit, qui cum re furtiua deprehenditur ibi, ubi furtum fecit, vel alibi, siue in loco publico, vel priuato, prius quam rem perculerit eò loci, quòd detinuerat, nec refert, à quo deprehendatur, an ab eo, cuius res fuit, an ab alio eius negotium gerente, l. 3. & ibi gl. si, & l. 4. & §. de furtis.

Fur si perculerit rem furtiuam ad locum destinationis, quamuis deprehendatur eum re furtiua, non dicitur fur manifestus, l. §. eod.

Fur manifestus fit, necne, inspicitur, si sit deprehensus in initio, id est, tempore faciendi furti, hoc est, intra illud totale tempus, quo tollit ad locum destinatum, i. quavis, §. 6. ibi gl. 1. cod.

Fur manifestus non dicitur servus, qui in servitute fecit furtum non domino, deinde ex ista libertatis conditione manumissus deprehensus fuit, antequam perferret ad locum destinatum, quia origo furti in servitute facti, non fuit manifesti, §. 1. si quis in servitute, §. 7. ibi gl. 3. cod.

Fur manifestus vt dicitur quis, non sufficit dominum videre furtum committi, nam præter hoc apprehensio est necessaria, vel cum acclamatione occurfio, vel etiam sine acclamatione satis est, quod sit vilus, d. l. si quis in servitute, §. 1. & ibi add. marg.

Fur manifestus vt quis dicitur, parvi refert dominus, an vicinus, aut quilibet tranficus apprehenderit eum cum re furtiva, d. §. 1.

Fur manifestus, & non manifestus est ille, qui fecit ante lucem segetem, & postea contraxit, & deprehenditur, l. vulgaris, §. 1. cod.

Fas manifestus tenetur conditione furtiva non solum, quando fur apprehensus occidit, aut fugit, aut effudit id, quod interceptat, sed etiam quando fuit vilus, sed non captus, dummodo sit acclamatum, §. 1. siue manifestus, i. o. & ibi gl. occidisse, de conditione furtiva.

Fur manifestus dicitur non solum quando est apprehensus, sed etiam quando fuit vilus, sed non captus, dummodo infurrexerit rumor, & acclamatio furti facti, d. gl. occidisse, & l. si quisque, §. 3. §. 1. in add. marg. de furt.

Furi manifestus præbens auxilium per omnia non habetur pro fure manifesti; nam fur manifestus tenetur conditione furtiva, & etiam furti manifesti, sed præbens auxilium non tenetur conditione furtiva, nec furti manifesti, sed tantum tenetur furti non manifesti, gl. condemnatus esset in l. facit legi, §. 1. ad legem Iul. peculat.

Fur manifestus dicitur non solum, qui in ipso furto deprehenditur, sed etiam qui in eo loco deprehenditur, quo furtum fit, & ideo qui in domo furtum fecit, & nondum egressus ianuam deprehensus est, vel qui in oliveto olivarum, aut in vineo vinarum furtum fecit, & nondum egressus deprehensus fit, fur manifestus dicitur, §. furtorum, Inst. de oblig. quæ ex delicto.

Fur manifestus dicitur, quando rem furtivam tenens fur vilus, vel deprehensus est, siue in publico, siue in privato, vel à domino, vel ab alio, antequam eo peruenierit, quod deferre, vel deponere destinasset, sed si pertrahit quod destinavit, etiam deprehendatur cum re furtiva, non est fur manifestus, ibi.

Fur manifestus dicitur etiam ille, qui ultra montes perferre destinavit, si tamen ante deprehendatur, gl. deponere, ibi.

Fur famulos non dicitur ille, qui clam furripit, & talis fustigatur, & furca non suspenditur, sed furripens palam, si sit famulus, furca suspenditur, sed si furripit violenter palam, sed non est famulus, & tunc punitur lege Iulia de vi publica, vel priuata, gl. furca, in l. capitalium, §. famulos, de pennis.

Fur famulus, licet non furripit, nisi clam, nihilominus furca suspenditur, ibi, & gl. si in auth. sed nouo, C. de servis fugitiuis.

Fures duo eisdem rei diverfis respectibus possunt dici unus fur manifestus, alter non manifestus, l. si quisque, §. 3. §. 1. de furtis.

Fur manifestus semper tenetur vi bonorum raptorum, sed non manifestus ita demum, si habuit animum auferendi palam, & quasi per vim, licet ibi neminem inueniat, gl. comprehendatur, & ibi add. in princ. Inst. de vi bonorum raptorum.

Reliqua verbo, Famulos, §. Latrones, Raptor, Delictum, 3.

6 FVR deprehensus in facinore ab officialibus, vel notorius, vel extra iudicium confessus si sit fulgigatus sine causæ cognitione, & sine sententiæ diffinitivæ prolatione, talis fulgigatio eum non infamat, sed causa propter quam furti fulgigatus simul cum fulgigatione, si tamen causa sit talis, ex qua damnatus, vel pactus fieret infamis, gl. 1. in l. ictus furtum, de his, qui notantur.

Fur lege Longobarda pro primo furto oculum perdit, pro secundo nastrum, pro tertio mortuum, gl. furca, in l. capitalium, §. famulos, de pennis, & gl. seu furtum, in l. hac ædicali, §. in curia, de pace tenenda inter sub.

Fur pro furto commissio non debet mori, necque ei aliquod membrum abscindi, sed aliter debet castigari, auth. sed nouo, C. de servis fugiti.

Fur debet castigari fustibus, nisi sit publicus latro, gl. si ibi.

Fur lege Longobarda, quando punitur civiliter, tunc si masculus, & liber furtum manifestum fecerit, novum reddet, & pro culpa solvet 70. solidos, si furtum fuerit vique ad decem solidos, & si non poterit solvere, debet mori, sed si fecerit furtum non manifestum, tunc solum novum reddet, sed si furtum faciens fuerit servus, eodem modo punitur, excepto quod pro culpa solvit 40. solidos, gl. seu furtum, in leg. hac ædicali, §. iniuria, de pace tenenda inter subditos.

Fur si fuerit mulier iure Lombardorum pro manifesti, quando agitur civiliter, tantum reddet novum, alia vero culpa non debet ab ea requiri pro eo, quod passa fuerit curiam, cum comprehensa fuerit in furto, eodem modo punitur pro non manifesti, & eodem modo punitur furtum ab ancilla factum, ibi.

Fur per legem Frederici Imperatoris pro furto quinque solidorum, & supra laqueo debet suspendi, si minus scopis, & forpice debet excoriari, & rudi, d. gl. seu furtum, & gl. 2. in c. 1. in princ. & tex. in §. 1. cod.

Fur tenetur ad pecuniam furti manifesti, & non manifesti, etiam si dominus rem sibi furtivam recuperaverit, l. qui vas, 48. de furt.

7 FUR semper est in mora, & ideo ad eum spectat semper periculum interitus, l. fin. de conditione furti, gl. planè, & si itaque discretis, Inst. de actio. Fur, & meticulous tenetur de interitu rei, siue eodem modo esset peritura pecunia dominum, siue non esset peritura, gl. fin. in l. si plures, §. si depositi. Fur servus etiam eo mortuo tenetur, l. 1. §. rectissime, de vi, & vi armata, l. si de condit. furt.

Fur, & morosus æquiparantur quoad periculum interitus, l. inter stipulantes, 82. §. pen. & ibi gl. facta, de verb. oblig.

In Furis odium inspicimus, quod evenerit potest, licet verisimiliter res non tendat ad hoc, l. cum, qui, 14. §. Papinianus de furtis.

Furis heres re furtiva precepta ante mortem furi nunquam suo nomine, id est, propter suum maleficium potest damnari, sed bene alieno, id est defuncti, si

autem post mortem furis sit precepta, potest heres suo nomine nomine domini actione furti, si contrectet contra voluntatem domini, cui furtivum defunctus, gl. pe. in l. si pro fure, §. si de condit. furt.

Fur si rem furtivam obulerit, vel houauerit cum domino rei, post oblationem, vel novationem re precepta non tenetur ad ipsam rem, vel æstimationem, in re furtiva, §. 8. & ibi gl. & liquidem, & gl. obulit, cod.

Fur re furtiva precepta tenetur conditione furtiva ad eius æstimationem, quanti res plurimi fuerit à tempore furti commissi, & ad fructus, non tamen tenetur de eo, quod plus valuit ante furtum factum, d. l. in re furtiva, & ibi gl. plurimi.

Fur boue furtivo, & occiso tenetur conditione furtiva ad bouem, & etiam ad corium, & ad carnem, si postea contrectet corium, & carnem, ita tamen quod si præstiterit æstimationem bouis, habet exceptionem contra dominum agentem ad corium, sed si prius pretium cori, vel carnis præstiterit, tantum minus postea præstat de bouis æstimatione, l. si servus, 14. §. fin. & ibi gl. corij, cod.

Fur bouis furtivi, & occisi pretium si soluerit domino, dominus postea agens conditione furtiva ad eum, & carnem contra extraneum habentem causam à fure, repellitur exceptione, secus si ageret contra non habentem causam à fure, ibi.

Reliqua verbo, Surripimus, Heres, 64.

Furi non datur actio furti, quia actio furti pœnalis est, per eamque agens consequitur lucrum, sed interdum unde vi datur raptor, quia quod abste profequitur, quo etiam vitiosa possessio adversus extraneos prodicte constat, non tamen per eam lucrum præcipue prævidetur, sed damnum vitanti, §. gl. habet, in additione marg. in l. 1. §. qui à me, de vi, & vi armat.

Fur furti agere non potest contra furtivum à se, nisi casualiter reperitur, gl. furripit, in l. sed & ipsi, nautæ, capones.

Furi, vel prædoni competit actio commodati, vel depositi, aut pigneratitia, l. ita vt, 16. & ibi gl. 1. commodati.

Fur non habet actionem rei sibi furtivæ, quam ipse furtus est, l. cum, qui, 14. §. Iulianus, de furtis.

Fur dicitur habere furti actionem in casu, quo quis falloni vestimenta polienda locavit, deinde in inficio locatore illa commodaverit Tizio, cui furtiva sunt, tunc furti actio competit falloni, cum custodia illorum ad eum pertineat, competit etiam locatori adversus fallonem, quia non debebat illa commodare, & id faciendi furtum facit, l. qui vas, 48. §. ego tibi, cod.

Fur pro re quam furripit, non potest agere furti contra eum, qui sibi illam furripit, dominus autem rei potest agere furti, tam contra primum, quam contra secundum autem, ita vt si cum clam furripit, actionem inchoet, adversus alterum nihilominus daret, potest etiam agere contra quemcumque conditione furtiva, ita quod si prius consequatur sit æstimationem, non tollitur conditio furtiva, sed si prius consequatur sit rem furtivam, quo casu tollitur conditio furtiva, §. 1. si re sibi commodata, 76. §. si quis alteri, reprobo, gl. si eodem.

Fur non agit actione furti, quia licet eius interfit ex probabili causa furtum sibi non fieri, non tamen ex honesta causa, gl. 1. in l. si C. de furtis.

Fur si rem furtivam deleverit, tenetur furti, & Aquilia propter damnum, l. si servus, 27. & ibi gl. 1. ad leg. Aquil.

Furi si dominus rei furtivæ fecit pactum de non agendo furti, si postea de novo contrectat, potest agere dominus ipse ex nova contrectatione, §. gl. 1. in l. ei, qui furtus, §. de furt.

Fur, qui furtivæ furti res, si eandem recuperaverit ab eo, qui sibi furtivæ, etiam si duo furti fecerit, non amplius, quam semel cum eo potest agi furti actione, l. inficiando, 67. §. infans, cod.

À Fure potest quis condicere rem suam, & id quod ex re sua superest, etsi consequutus sit totum, non potest petere partem, sed si consequutus sit partem, potest petere residuum, l. si servus, 14. §. fin. de condit. furtiva.

contra Furem si dominus rei egit rei vindicatione, & consequutus sit litis æstimationem, adhuc potest agere conditione furtiva, sed officio iudicis continetur, quod non aliter sit damnandus restituere rem domino, nisi sibi conditionem furtivam remittere, l. ei, qui furti, §. de furtis.

contra Furem si dominus rei furtivæ egit conditione furtiva, & consequutus sit litis æstimationem, adhuc poterit agere rei vindicatione, aut condemnabit eum, re restituta, & si non restituta, condemnabit, in quantum dominus iuraverit in litem, dummodo reddat æstimationem, ibi.

Fur tenetur pluribus actionibus, pura conditione furtiva, rei vindicatione, & vna per aliam tollitur, §. si itaque discretis, Inst. de actio.

Furis heres infolidum institutus conditione furtiva tenetur infolidum, etiam si ad eum non pervenerit tota res furtiva, sed si pro parte sit hæres, pro ea parte, pro qua est heres, tenetur, si ad eum pervenit de re furtiva minus, quam est pars hereditaria, l. in condit. 9. de condit. furt.

Furis heres pro parte institutus conditione furtiva tenetur in totum, si ad eum tota res furtiva pervenit, nisi cum defuncto fuisset lites contestata, quo casu non tenetur, nisi pro hereditaria parte, gl. pen. ibi.

Fur, & violentus possessor pecunie civilis, & criminali extraordinaria conveniri possunt, quantum res furtiva, vel vi ablata sit precepta, l. subtrahit, & ibi gl. 6. C. de furtis.

Reliqua verbo, Actio, 108. vsque 111. Furtum, 12.

13. Heres, 64. Fulo.

FVRARI non licet pecuniam redactam ex re furtiva, l. quemadmodum, §. 8. §. si de notabil.

Furari totum proponens si partem furatus est, tenetur furti nomine partis tantum, & non totius, si totum tollere non potuit, secus si potuit, l. vulgaris, 2. §. item si, de furtis.

Furandi animo vadens, & non furatur, licet non tenetur civiliter, punitur tamen extra ordinem, l. pen. de extra ordin. crimin.

Furanti pecuniam publicam præbens auxilium perinde habetur, ac si furti manifesti condematus esset, id est, punitur in quadruplum eius, quod ablatum est, & datur sisco proposita actione, l. facit legi, §. 1. & ibi gl. condemnatus, ad leg. Iul. peculatus.

Furans tempore caestitae panem causa comendendi, non est inculpandus de furto, l. 2. §. cum in eadem, in fi. & ibi add. marg. ad leg. Rhodiam.

FVR 1058 qui corripit, statum, & dignitatem, in qua fuit, & Magistratum, & potestatem retinet, sicut & rei iuxta dominium, l. qui furere, de statu hominib.

Furere qui corripit, ad non honores aspirare non potest, gl. Magistratum, ibid.

Furiosus in genere, au. 1. 2. §.

Quoad consensum, & obligacionem, & adquisicionem, num. 4.

Quoad agendum, & conueniendum, & missionem in possessionem, num. 5.

Quoad delicta, & poenam, periculum, & damnum, num. 6.

Quoad patriam potestatem, & adquisicionem, num. 7. 8.

Quoad furiosum institutionem, vel substitutionem, num. 9.

Quoad testamentum, & testimonium, num. 10.

Quia possit facere, vel non, num. 11.

Quoad administrationem bonorum tutorum, vel curatorem, num. 12.

FVR 1059 an sane mentis sit quis, cognoscitur ex sermonibus, item ex gestibus, l. his, qui, l. 2. §. fi. & ibi glo. fin. de tutoribus datis, & l. quidam in suo, 27. de condicio. instituitur, & l. idem Iulianus, §. confat, de legat. 1. & glo. fin. in l. ne codicillos, §. C. de codicillis.

Furiosus an sit testator tempore testamenti probatur per medicos, item ex sermonibus, & actibus, vt qui non conueniant homini sane mentis, item per id, quod probatur ante illud tempus furiosus fuisse, nam furiosus ante testamentum presumitur furiosus tempore testamenti, nisi rursus contra probetur, gl. testari, in additione margin. in §. praterca, Instit. quib. non est permitt. facere testam.

Furiosus loco absentis habetur, non tamen habetur, vt absens, vt scilicet constituitur procurator, vt absens, gl. off. i. in l. 2. de procuratoribus.

Furiosus non est habendus absentis loco, vt procurator constituitur, quia in eo animus deest, vt ratum habere non possit, d. l. 2.

Furiosus, & ab eo acquiritur, vt requiritur verus consensus, sed vbi sufficit non contradicere, tunc differt furiosus ab absente, §. i. sed & fi. & ibi addit. margin. in l. 2. §. fol. maritum.

Furiosus per omnia, & in omnibus absentis, & non consentientis loco habetur, l. 2. §. furiosus, de iure codicillorum, l. vbi non vocat, 1. 2. de regul. iuris, & glo. 3. in l. 1. C. de iur. fur. col.

Furiosus sine curatore existens in iudicio absentis loco habetur, gl. off. i. in l. furiosus, de re iudic.

Furiosus habetur loco dormientis, & absentis, & ideo iurans de non veniendo contra contractum a se factum non obligatur, gl. off. i. in sacramento, in l. hac edita, §. fi. de pace tenenda inter iudicos.

Furiosus, infans, & dormiens acquiritur quoad carentiam sensus, l. 1. §. adipiscitur, de acqui. posses.

Furiosus, vel infans non potest acquirere possessionem sine tutoris, vel curatoris autoritate, ibidem.

Furiosus, vel infans non possunt peculium concedere seruo, vel filio, glo. igitur, in d. l. §. item adquiremus.

Furiosus, & infans equiparantur ignoranti, d. §. item adquiremus, & l. 4. de diuortis.

Furiosus status omnis, & habens a pupilli conditione non multum abhorret, l. 1. Falcidius, §. ex plane, ex quib. caus. in posses.

Furiosus, & prodigius conceduntur omnia privilegia, que conceduntur pupillis, l. qui neque, & ibi add. margin. de reb. eorum, qui sub tutela.

ad Furiosos extenduntur leges, que loquuntur de minorib. l. 2. C. de curatore furios.

Furiosus dantur privilegia prescriptionis, & alia beneficia, que minoribus dantur, glo. 3. ibid.

Furiosus si non possunt per affines, & cognatos contineri, per praesidem eo remedio obuiandum est, vt carceri continerentur, l. congruis, de offic. praesid.

ad Furiosorum custodiam debet aliquis deputari, qui si sit negligens, puniri debet, l. Dianus, eodem.

Furiosus bonorum possessor si per procuratorem sit petita, & decesserit, priusquam ipse ipse mentis compos factus bonorum possessionem petere, patri non obstat, quominus veniat ex Tertylliano, l. 2. §. si quis ex liberis, & ibi gloss. agnoscitur, ad Tertyllianum.

Furiosus si res surrepta fuerit, sufficit curatorem scire eam rediisse in domum furiosus, vt purgetur vitium furti, l. 4. §. si pupilli, de viucapio.

Furiosus si cum existimaretur mentis compos esse, iusserit debitorem creditore suo soluere, is quod soluere creditori, furiosus agens contra debitorem delegatum repellitur exceptione, ne eandem pecuniam bis consequatur, l. apud Celsum, §. que in tutore, de doli mali except.

de Furioso loquens lex de necessitate non habet locum in mente capto, glo. fin. in l. si furiosus, 2. §. C. de nuptiis.

Furiosae vxor si fuerit ante, vel post conceptionem, liberi ex ea nati, sunt in mariti potestate, l. patre, de his, qui sunt sui.

Furiosam potest vir repudiare, ipsa tamen propter dementia, nec eius curator repudiare non potest virum, potest tamen pater furiosae, l. 4. de diuortis.

Furiosae vxori potest vi mittere libellum repudij, vel econtrā, quando furor est ita ferax, & perniciolosus, vt sanis nullas spei sit, ita circa ministros terribilis, vt per eos non possit sustineri, & tunc mittens libellum, in nullum dampnum incidit, hodie tamen ob hanc causam non potest mittere, & si mittere in dampnum incidere, l. si cum dotem, 2. §. si maritus, & ibi gloss. licentia, soluto maritum.

Furiosae vxori vir non potest mittere libellum repudij, vel econtrā, quando furor non est perpetuus, vel quando est perpetuus, sed potest sustineri per eos, qui morantur in domo mariti, & per maritum, & si vir, & si miserit, vir, perdit donationem, si verò miserit vxor, amittit dotem, d. §. si maritus, & ibi gloss. culpa.

Furiosae mariti curatio ad filium pertinet, l. 4. de curatoribus furioso.

Reliqua verba, Democritus, Ennius, 2. §. Fati, Ratuus, Filicus, 7. §. Insans sana mentis, Seneca, Sermo, l. mente captus, Lucan. i. c.

Furiosus non habet tacitum consensum, §. glo. 1. in additione margin. in l. si a

furioso, si cert. petat.

in Furioso dicitur esse quasi voluntas in casibus, in quibus non requiritur expressus, vel tacitus consensus, §. glo. pen. in additione in l. patre, de his, qui sunt sui.

Furiosus in tacito consensu non videtur consentire, saltem propter patrem, glo. fi. in l. qui ad certum, 1. §. locat.

Furiosus consensus non requiritur in matrimonio contrahendo ab eius filio, l. si nepos, & ibi glo. 1. de ritu nuptiarum.

Furiosus consensus in adenda hereditate non requiritur, d. glo. 1.

Furiosus habetur pro consentiente eo casu, quo si fuisset sane mentis, non habuisset causam contradicendi, aliis secus, l. 2. §. si soluto maritum.

Furiosus voluntas nulla est, l. qui seruum, 47. de acqui. hered. & l. furiosus, 41. de regul. iuris.

Furiosus non potest dissentire, quia voluntatem non habet, glo. fin. in addit. in d. l. qui seruum, 47. de acqu. hered.

in Furioso non fingitur consensus, aut voluntas tacita, bene tamen fingitur non contradicere, quia nihil ponit in esse, §. ibid.

Furiosus commodum hereditatis ex testamento non potest sibi acquirere, nisi necessarius heres existat patri, vel domino, quia tunc sibi acquiritur, l. Antistius, 62. §. si de acqui. hered.

Furiosus nullum consensum habet, & ideo nec emere, nec vendere possunt, quamuis tacite videantur consentire, l. 2. & ibi glo. 2. C. de contrahen. empt.

Furiosus habens seruum tenetur de peculio de eo, quod dolo curatoris in fraudem creditorum desit esse in peculio, si curator sit soluendo, maxime si ad eum aliquid peruenit, l. summa, 21. §. 1. de peculio.

Furiosus non potest pignori dare, vel obligare res suas, nec ratum habere, si res suas aliquis obligauit, gl. seruabitur, in l. si fundus, §. 1. de pignori.

Furiosus, siue stipulatur, siue promittit, nihil agere natura manifestum est, quia natura impeditur consentire, l. 1. §. furiosum, de actio. & oblig.

Furiosus, & prodigius, nec naturaliter obligantur, glo. 2. ad modum in l. Marcellus, 2. §. de fideiussor.

Furiosus, & prodigius dicitur naturaliter obligatus, vt quia ante vitium ex nudo pacto promiserant, vel quia successerat cuidam naturaliter obligato, dum erat in furore, ceterum post vitium non potest nasci etiam naturalis, d. glo. 2. ad final.

Furiosus, prodigius, & similes cum nec pro se, nec pro aliis obligentur, neque possunt se constituere, se debere, gloss. cum omnibus, in §. de constituta, Instit. de actionib.

Furiosus, & infans conueniri non possunt, quia non sunt legitimae aetatis, vel sane mentis, gl. fin. in l. 2. de condit. furt.

contra Furiosum non datur commodati actio, dantur tamen actiones communes similes ad exhibendum, vel in rem, l. 2. & ibi gl. 1. & l. 3. commodati.

contra Furiosum quando agitur, debet formari libellus in personam curatoris, l. 3. §. parui, de peculio.

Furiosus non defensio quoad nullum, venditionem, & redditionem residui equiparatur pupillo, in aliis autem differens, gl. non multum, in l. Falcidius, §. plane, ex quib. caus. in posses.

Furiosus si sit factus litigans per procuratorem, poterit procurator litem coram prosequi, neque requiritur creatio curatoris, gloss. 4. in l. fin. §. 1. C. de administrat.

Furiosus non defensio bonorum venditionem, tanquam latrans non potest pati, quia se non occultat, quia suus non est, l. Falcidius, §. latitare, ex quib. caus. in posses, ead.

Furiosus si non defendatur, sit missio in bonis eius, aut dabitur ei curator, qui si nolit eum defendere, remouebitur, & dabitur ei in curatorem vnus de creditoribus suis, qui non amplius, quam necesse est, de bonis furiosi vendat, ibid.

Furiosus bonorum venditionem tanquam latrans paritur, quandoque causa cognita, vt si vergeat res alienum, & dilatio dampni sit alatura creditoribus, ibidem.

Reliqua verba, Conuenire, §.

FVR 1059 si parricidium admittit, excusandum est, vtrum simulato furore & facinus admittit, an reuera fuerit, vt si simulasset, plecteretur, si fuerit contineretur in carcere, l. congruis, de offi. praesid. & l. penna parricidij, §. final. de parricidiis.

Furiosus si tempore furoris delictum commiserit, puniri non debet, secus si habens internalla, & tempore sane mentis commiserit, l. diuus, de offi. praesid.

Furiosus ex delicto commissio non punitur, quia facti infelicitas cum excusat, & satis punitur ipso furore, d. l. Diuus, & gl. fi. in l. fin. de administrat. tutor.

Furiosus, vel infans si hominem occiderit, lege Cornelia non tenetur, cum alterum innocentia consilij teneatur, alterum facti infelicitas excuset, l. infans, ad leg. Corn. de fidei.

Furiosus dans gladium, vt se, vel alium occidat, tenetur lege Cornelia de fidei, ac si ipse occidisset, glo. fi. in l. nihil in re, eod.

Furiosus, & mente captus inaduentes possessionem violentem non incurrit in penam legis, si quis in tantam, gl. fi. in l. si quis in tantam, C. vnde vi.

Furiosus possidens rem si eam amittit, vel corrumpit, non tenetur domino, quia facti infelicitas cum tuerit, gl. 1. in l. quod infans, 60. de rei vindic.

Furiosus si dampnum dederit, quia in eo culpa non est, non tenetur lege Aquilia, l. sed & fi, §. iniuriam, ad legem Aquil.

Furiosus dampni dans assimilatur regulari, quae cadendo occidit, l. sed & fi, §. iniuriam, & ibi gl. quemadmodum, eod.

Furiosus dampnum dans assimilatur quadrupedi dampnum danti, non tamen assimilatur per omnia, quia pro quadrupede datur actio de pauperie, sed pro furioso nulla, ibidem.

Furiosus non potest definire animo possidere, non enim potest habere animum non habendi, vel non possidendi, l. si is, qui animo, 2. §. & ibi gl. fi. de adq. poss.

Furiosus perdit animum, sicut & ille, qui obliuiscitur, & sicut ille, qui obliuiscitur perdit possessionem per obliuionem inductam ex cursu longi temporis, ita & furiosus, si statet per longum tempus, quod non possideret, vel alius eius nomine, possessionem perderet, §. reprobo, d. glo. fin.

7 FVRIOVS habet potestatem in liberos ante, vel post furem natos, l. patre, de his, qui sunt sui.

Furius si fuerit maritus, & vxor, & tunc concipiat, partus in potestate patris nascitur, quia retinetur matrimonium, quasi voluntatis reliquit in eis manentibus, ibidem.

Furius adquiritur omnes actiones ex eisdem causis, ex quibus ignorantibus acquiritur, l. si a furio, & ibi glossa. l. si certum per. l. si a furio, de actio. & oblig. glo. si in l. pater, de his, qui sunt sui, l. filiusfamilias, l. 6. de testam. l. furio, 9. de re iudic. l. 1. si item de adquirimus, de adq. posses.

8 Furius si quis putans eum esse mentis compotem acceperit pecuniam quasi mutuum, consumptione acquirit furio conductionem sine causa, vel certi generalem, d. l. si a furio.

Furius acquiritur actio iniuriarum, glossa 5. in d. l. si a furio, de actione & obligatio.

Furius acquiritur actio ex stipulatu, quando seruus furio stipulatur, d. l. si a furio.

Furius acquiritur actio, quando furtum fit ei, & cum datur aliquid damnum in bonis furio, vel cum furio esset creditor, fraudandi eius causa debitor rem alicui tradidit, item cum ei legatur, aut aliquid per fideicommissum relinquitur, ibidem.

Furius acquiritur certi conditio generalis, quando ille, qui alieno seruo mutauerat pecuniam, furem corripit, & postea seruum eam in rem domini veterit, ibidem.

Furius obligatur actione negotiorum gestorum ille, qui negotia furio gessit, & gerens obligat etiam furio, si sibi aliquid abbit, ibid.

Furius acquiritur conditio certi generalis consumpta pecunia, quam credendi causa sanæ mentis existens dederat, ac postea mentis compos esse dederat, ibidem.

9 Furius nullum contractum, aut negotium, in quo requiratur consensus gerere potest, quia non intelligit, quod agit, §. furio, l. si de inutilib. act.

Furius patri acquirit filius natus ante, vel post furem ratione patriæ potestatis, l. patre, de his, qui sunt sui.

Furius potest sibi acquirere hereditatem, legatum, vel dominium, possessionem, vel actionem per seruum, vel filium in potestate interveniente iussu tutoris, vel curatoris, l. Antistius, 62. §. si & ibi gl. pe. & si de acqui. hered.

Furius etiam cum autoritate tutoris possessionem acquirere non potest, reprobat gl. pupillus, & gl. sine tutoris, in l. 1. si adipsamur, de acqui. possessio.

Furius, & ignorant acquiritur possessio ex causa peculiari per seruum, vel filios, sicut & acquiritur dominium etiam ignorantibus, d. l. 1. si item adquirimus.

per Furius seruum nobis queri non potest possessio, etiam si tradeas hoc animo tradideris, reprobat gl. si pupillus, in d. l. 1. si ceterum.

Furius possunt acquiri bona castrensia, vel quasi, tum etiam legata, l. cum furio, 7. & ibi gl. 3. & 4. C. de curatore furio.

Furius acquiritur dominium hereditatis per additionem curatoris, & ideo legata a furio peruntur, & actiones transferuntur in eum, d. l. cum furio, §. tali itaque, in add. marg.

Furius habet demum causis acquiri debet, ex quibus sanæ mentis homini ignorantibus acquiritur, §. accedat, in d. l. cum furio, §. tali itaque, & §. si, & ibi add. marg. l. si de heredit. que ab intella.

Furius, quod ante furem cepit possessionem, vti capiet, cum non definat possidere, quod verum est, si ex causa possidat, quæ viucapio sequitur, l. 4. §. furio, de viucapio.

Furius, & infans potest viucapere per seruum rem, quæ illi seruo tradita est ex causa peculiari, l. si seruo, 18. de viucapio.

Reliqua videntur, l. si furio, 75.

9 FVRIOVS infans herede si substitutus quis ei, si in furore decesserit, eo mortuo in furore admittitur substitutus, & si aliquis legitimus bona hereditaria occupet, tenetur restituere illa substituto deductis sumptibus, quos fecit vellet, & necessarii circa hereditatem, vel furio personam, l. heres furio, §. 1. de petitione hered.

Furius, & infans sunt necessarij heredes, l. 2. de condit. furio, 1.

Furius institutus si rogatus sit de restituenda hereditate, cuius curator bon. possessionem accipiendo acquirit ei bon. possessionem quæ iuris est, & transfert actiones, l. cum heres, 3. & ibi gl. 1. ad Trebel.

Furius instituto non credit tempus bon. possessionis petende, quamdiu est in furore, neque eius substituto cedit, quamvis curator furio nomine possit bon. posses. accipere, l. 1. de bon. poss. furio.

Furius instituto potest petere eius curator bon. possessionem, & deferat illa furio quantum ad commodum, vt habeat fructus, sed non quantum ad ius, vt habeat dominium, gl. accipere, ibid.

Furius legata relicta bene adquiruntur ei per eius curatorem, quia legata habent tantum commodum, gl. accipit, ibid.

Furius patri decedenti ab intestato suus heres existit, vt si statim curator administrare possit, non verò vt statim teneatur creditoribus, vt non possit abstinere, gl. sius, in l. cum furio, §. 1. C. de curatore furio.

Furius patri ab intestato decedenti suus heres tantum nomine existit, non autem existit re, vnde interim decedens non transmittit, ibid.

Furius, cui delata est hereditas extranei, non potest eam adire, vel bonorum possessionem agnoscere, d. l. cum furio, §. si autem.

Furius sanæ mentis factus hereditatem sibi delatam tempore furoris, & a curatore aditam potest sibi retinere, vel respuere, d. l. cum furio, §. tali itaque.

Furius sanæ mentis factus si respuerit hereditatem tempore furoris sibi delatam, quam curator eius adiut, vel decesserit in furore, ad substitutionem deuoluitur, & si nullus sit substitutus, deuoluitur ad eos, qui succederent, si furio non fuisset, ibidem.

Furius si decedat in furore, non transmittit ad suos heredes hereditatem sibi delatam, & a suo curatore aditam, legata tamen, & fideicommissa transmittit ad suos heredes cum potestate repudiandi, licet decedat in furore, ibidem.

Furius efficitur bonorum possessor per bonorum petitionem curatoris, & po-

test si respiciat, poterit eam dimittere, & perinde erit, ac si non fuisset agnatus, §. gl. admittit, in d. l. cum furio, §. si autem.

Furius heredem facit curator eius adiens hereditatem nomine furio, §. gl. accedat, in d. l. cum furio, §. tali itaque, & d. gl. admittit.

Furius, & mente capitis saltem institutus in legitima permittitur parentibus d. recto substituire, & quo substitutio dicitur exemplaris, l. humanitatis, §. C. de impub.

FVRIOVS non potest esse testis, cum compos mentis non sit, l. qui testam. to, 20. §. nec furiosus, de testam.

Furius habens intermissionem eo tempore adhiberi potest testis ad testamentum, ibidem.

Furius si ante furem testamentum consummauit, valet, & ex eo testamentum bono possessio contra tab. competit, ibid.

Furius non intelligitur, codicillos, vel aliud quidquam facere posse, vbi desideratur voluntas vel consensus de nouo, l. 2. §. furiosus, de iure codicillorum.

Furius non potest testari, nec codicillos facere, l. ne codicillos, §. C. de codicillis.

Furius testamentum non valet, etiam si postea compos mentis factus decesserit, sed testamentum factum ante furem, vel eo tempore, quo intermissus est, valet, etiam si postea furio decesserit, præterea. l. si. quib. non est perm. sum facere testam. & in prin. l. si de inoff. testam.

Furius non potest esse testis, nisi habeat dilucida intervalla, & tempore actu gestis, & examinationis factæ non esset in furore, aliis secus, §. testes autem, & ibi glo. neque furiosus, & ibi add. l. si de testam.

Furius habens dilucida intervalla potest facere testamentum in illis intervallis, dummodo antequam furor superueniret, corripit, & finierit, sed si antequam finierit, & compleuerit, superueniat furor, quod factum est, pro nihilo est, & ideo cessante furore non poterit complere, sed de nouo debet incipere, l. furiosum, §. C. qui testam. facere possit.

Furius nullum negotium contrahere potest, etiam curatore auctore, l. in negotiis, & de reg. iur.

Furius quando promittit, etiam cum autoritate tutoris, nulla nec naturalis nec civilis obligatio oritur in eo, quia sensu caret, quod secus est in pupillo, glo. si in l. si pupillus, l. 27. de verb. oblig.

Furius omnia potest facere in dilucida intervalla, glo. & si furio, in l. 3. §. & si furio, de neg. gest.

Furius forte in conspectu innumbræ quietis si gessit negotium, agi potest actione negot. gestorum, quia quando quis agit eius negotia, & ipse agit, & conuenitur, l. ibid.

Furius nullum verum contractum potest facere, potest tamen facere quasi contractum, neque potest facere contractus, in quibus requiritur expressus consensus, nec tamen in his, in quibus tacitus tantum exigitur, ibid.

Furius si gessit negotia, contra eum agitur actione in factum negot. gestorum de eo, quod ad eum peruenit, & factus est locupletior, §. ibidem.

Furius habens dilucida intervalla iudici delegato recte potest adiungi iudex, & sententiam potest dicere eo tempore, simul cum eo, l. cum furio, 39. de iudicis.

Furius habens dilucida intervalla solus etiam iudex potest dari, & non ideo minus iudicium erit, quod non potest hodie iudicare, nam sanæ mentis effectus potest sententiam dicere, d. l. cum furio, & ibi gl. 1.

Furius perpetuo, nec habens dilucida intervalla, non potest esse iudex, nec arbiter, d. glo. 1. ibid.

Furius habens dilucida intervalla non potest esse arbiter, sed bene iudex, quia arbiter suis paribus debet fieri, non datus extrinsecus dilationibus, propter suas necessitates, iudex vero habet talem legalem dilationem, cum ipse iurisdictionem habeat, sed arbiter non, §. ibid.

Furius maior 3. ann. tempore intermissionis potest facere quolibet contractus, & omnia, quæ voluerit, & illa non infirmantur propter superuenientem furem, l. 2. & ibi gl. 2. & §. C. de contrahen. emptio.

Furius habens dilucida intervalla quando respiciant, difficile est, & in consilio furoris, & sanitatis ipsi sepius constituntur, & post longum tempus sub eadem varietate sunt, cum aliis, C. de curatore furio.

Furius habens dilucida intervalla dum sapit, sine autoritate curatoris potest adire hereditatem, & facere omnia, quæ sanis hominibus competunt, ibidem.

Furius licet vxorem ducere non possit, potest tamen matrimonium retinere, l. patre, de his, qui sunt sui, glossa adquisita, in l. si quis alicui, 48. de acqui. hered.

Furius licet ingredi religionem non possit, ingressus tamen religionem retinere potest, d. l. patre, in add. marg. de his, qui sunt.

Furius retinet bonorum possessionem, quæ iuris est, sicut & eam, quæ facti est, glo. adquisita, in l. si quis alicui, 48. de acqui. hered.

Furius cum sensum non habeat, non potest coniungi libellum repudiij mittere, l. si cum dorem, 22. §. si maritus, solu. matr.

Furius non habetur loco absens quoad hoc, vt absens, ipse ratum habere possit, gl. absens, in l. 2. §. furio, de iure codicil.

Furius in curatione agnatorum sunt ex lege xij. tab. gl. 2. in l. serui furio, l. 13. de manumiss. gl. 1. in l. de cur. furio.

Furius factum adueniente furio ipso iure interdicta est administratio bonorum, gl. 1. in d. l. 1.

Furius tamdiu erit in curatione, quamdiu receperit sanitatem, quod si euenerit, ipso iure definit esse in cura curatoris, d. l. 1.

Furius patri potest dari curator, filius cæcus, si probus sit, ibid.

Furius patrimonium, corpus, & salus tueri debet consilio, & opera curatoris eius, consilio, de curatorib. furio.

Furius curator potest adire hereditatem furio delatam, & facit furio ipsum heredem, §. glo. pe. in l. si pupillus, 9. de acqui. hered.

Furius in patris potestate constituto non datur tutor, neque ipse pater potest esse ei curator, sed erit legitimus administrator rerum ad eum pertinentium, l. cum furio, C. de curatore furio.

Furtio existenti sui furis, & non in patris potestate eius pater datur tutor, d. l. eam furtio, eod.
Furtio in patris potestate constituto pater est legitimus administrator, quando tamen rebus principaliter filij furtio, quas non vult pater agnoscere, pater datur tutor, d. l. cum furtio, & ibi gl. 2.
Furtio minori 2. ann. datur tutor, non ut furtio, sed ut minori quasi etatis sit impedimentum, l. 3. de tutel.
Furtio pupillo non habenti tutorem datur tutor, & non curator, quod si habenti tutorem fur accesserit, nihilominus i. emanet in tutela, ibi.
Furtio maiori datur curator lege xij. tab. quae ad pupillos, vel pupillas in forem venientes non pertinet, l. 3. & ibi gl. 1. eod.
Furtio non potest dari tutor a iudice, sed bene a testatore, quo casu intelligitur datus, cum sane mentis esse coeperit, leg. furtio, & ibi gloss. 1. & add. marg. eodem.
Furtio etiam simpliciter datur tutor testamenti intelligitur datus, cum furere delicti, l. si hereditas, §. si furtio, de testam. tutel.
Furtio perpetuo post susceptam tutelam factus potest eam deponere, secus si ad tempus, quia interim datur curator in eius locum, l. post susceptam, 40. & ibi gl. furtio, de exco. tutorum.

Reliqua verbo, Curator, l. 5. usque 22. Fihus, 75. 166.

FURNUM iuxta parietem communem habens teneat actione in factum, si paries exutus est, & antequam dampnum detur, cogi potest dominus furni dare cautionem damni infecti nomine ignis provenientis vitio furni, l. si servus, 7. §. si furnum, & ibi gl. cautionem, ad leg. Aquil.

Reliqua verbo, Pocus, Ignis, Parties.

FVRO superueniens non tollit iurisdictionem, sed impedit exercitium, l. iud. datus, 46. de iudiciis.
Furore impeditus comparere, dicitur impeditus valetudine, l. 2. §. si non propter, si quis cauto.

Furore impedit matrimonium contrahendum, sed non infirmat, nec dirimit iam contractum, l. furor, 8. & ibi gloss. 1. de sponsalib.
Furore impedit contrahere venditionem, gloss. 1. ibi.

Furore, & dementia ponatur quoadque pro eodem, sed improprè, l. 2. §. si, & ibi gloss. sed si absens, soluto mari.

Furore probatur, quia proicit lapides, & facit malum stantibus secum, nisi proceat ad sui tutelam, glo. ferendus, & ibi add. marg. in l. si cum dorem, 22. §. si maritus, eod.

Furore vnius coniugis, qui nec proicit lapides, nec aliquid mali stantibus secum facit, sustinet debet ab altera coniuge, ibi.

Furore coniugis non est delictum, sed infortunium, unde coniunx debet esse pariceps pecunie sui infortunii, gloss. forquitis, ibi.

Furore aut dementia iudici iurisdictionem in totum non tollit, licet in quibusdam recte tollat, nec mandate, §. 1. & ibi gloss. 2. de turcoribus datis.

Furore superueniens non reuocat ea, quae sunt perfecta vigore mandati, sed impedit perficienda, l. si quis alium, 48. de adqui. hered.

Furore superueniens reuocat mandatum, l. qui seruus, 47. eod.

Furore superueniens, eipet quem posside, non prius in possessione, nec in vfucapione, l. nuncquam, 3. §. si seruus, de vfucapio.

Furtio superueniens non extinguit vfucapionem exceptam, l. pen. §. pen. eod.

Furtio superueniens, & dementia non auferunt singulis propter crimina, vel ut curatore accepto detrectent eius munera, gl. si in l. congruit, de officio praedidis.

Reliqua verbo, Furtio, l. 2. §. de mens.

FURTIVUM est perit pericula furis, gloss. fin. in l. 3. de conditione furtiva.

Furtium rem si dominus vendat, vel pure legauerit furi, haeres condicere eam non potest ab eo, nisi legasset eam sub conditione, l. siue manifestus, 10. §. tamdiu, & ibi gloss. pure, eod.

Furtium rem si dominus legauerit pure, non furi, sed alij, haeres eam non potest condicere, quia dominum factio relictiois diffinit, neq. legatarius potest, quia conditio ei, cui furtum res est, vel eius heredes competis, ipse tamen rem legatam vendicare potest, d. 4. tamdiu, cum l. f. §.

Furtium rei domini si fuerit duo quorum vnus prouocat alium ad diuisionem, si adiudicata sit res furtiva prouocato, prouocans amittit conditionem furti, nam, quia ius facto videtur alienasse suam partem, si verò prouocanti sit adiudicata, prouocatus non amittit, quia non videtur alienasse facto suo, gloss. tamdiu, ibi, l. 1. & ideo, 12. eod.

Furtium rem si dominus alienauerit, vel legauerit ipsi furi, vel alij heres quamuis contra furem non possit agere conditione furti, potest tamen agere actione furti, gloss. fin. in d. §. tamdiu.

Furtium rem si dominus legauerit alicui, legatarius potest agere contra furem actione furti, sed non conditione furti, quia conditio furti prodicta est, ut dicitur domino, quod est contra naturam conditionis, & contra ius, & ideo restringitur ad tempus, quo furtum fuit factum, non ad futurum etiam ex futura contractatione, gloss. 1. in principio, & in fin. l. sed nec legatarius, eod. tituli.

Furtium res si deuenit titulo vniuersali ad alium, vel vi hereditem, vel bonorum possessionem, vel argotorem, tunc ei competit actio furti ex veteri & ex noua contractatione, & sic dux actiones furi eidem, & contra eundem competunt, §. d. gloss. 1. ver. vel dic. secundum.

Furtium res si deuenit ad alium titulo singulari, veluti ex venditione, vel legato, ipse legatarius agat tantum pro noua contractatione, pro veteri tamen agat heres, §. gl. 1. in l. si nec legatarius, eod.

Furtium res non potest vfucapi, nisi in potestate veri domini reuertatur, nec sufficit quod reuertatur in potestatem eius; qui furtum est, si non erat verus dominus, sed custos, vel habet ius in re, l. 4. §. quod autem, de vfucapio.

Furtium res, quae creditori, vel commodatario surrepta est, ut vfucapiatur, oportet quod redeat in potestatem domini, non commodatarij, vel creditoris, ibidem.

Furtium res tunc intelligitur rediisse in potestatem domini, cum eius possessionem ita actus est, ut iuste aucti non possit, sed si ignorans eam surreptam

emerit, non videtur illa in eius potestatem reuerfa, l. 4. §. tunc in potestate, eo, & gl. 2. fin. l. si abducta, C. de furt.

Furtium res non dicitur reuerfa in potestatem domini, quauis possideat eam, si furtum sibi factum ignorauerit, l. qui fundum, 7. §. furtum, pro emptore.

Furtium rem perferendam scienter accipiens si deprehendatur, ipse duntaxat fur manifestus est, secus si ignorabat, quia tunc ipse non est, neque ille, qui surripuit, est fur manifestus, cum non sit apprehensus, l. si quis, 3. §. de furtis.

Furtium res si ad dominum rediit, & iterum contractata sit ei ab eodem, vel ab alio, aduersus eum competit actio furti actio, quod secus est in creditore, l. inter omnes, 46. §. fin. & ibi gl. 1. eod.

Furtium res non est mea, l. qui vas, 48. §. si, & ibi add. marg. eod.

Furtium res non potest dici, donec possessio est apud dominum, sed traditione facta sic, quasi possessione amissa sit furtum, glo. furtum, in l. interdum, 56. §. si res, eodem.

Furtium res, vel vi possessa non videtur in potestatem domini reuerfa, quando ad dominum ignorantem peruenit, & ideo nec vfucapio sequitur, si post talem domini possessionem bona fide emerit vendidit, l. si ad dominum, 86. eodem.

Furtium res, quam alius surripuit, si apud aliquem ignorantem comperita sit, sententia durior non ledit famam ipsius, imò idem si ipse habeat illam rem sciens esse furtivam, dum tamen non contractauerit, & lucrandi animum non habuit, l. si facti, & ibi gl. 3. C. ex quib. caus. infam. irrog.

Furtium rem ignorantem habens si condemnatur in duplum actione furti propolita, non est infamis, quia licet praedictur quoad pecuniam, non tamen quoad infamiam iuri lingitoris, gl. si ibi.

Furtium rem ignorantem habens potest condemnari in duplum, quae est pona actionis furti, non tamen actione furti, sed propolita certi conditione generali, quae non infamat, d. glo. fin. ibi.

Furtium rem ignorantem habens condemnari potest in rem, & in interesse, & etiam in plus, quàm esset iuratum in litem, propolita actione ad exhibendum, vel rei vendicari, ibi.

Furtium res, & vi expulsa possessa non praescribatur, gloss. fin. in l. 3. C. de his, quae vi.

Furtium rei, vel vi possessae periculum pertinet ad furem, vel violentum possessorem, nisi moram purgauerit offerendo, l. subactio, C. de furtis.

Furtium res non possunt vfucapi ab emptoribus, ut vtriusque, sed domino & eius heredi restitui debent, l. si abducta, 10. C. eod.

Furtium res ad dominum reuerfa interpretatur dicuntur, quando dominus litem estimationem pro illis accepit, vel eius voluntate alij fuerunt traditae, vel quando ipse fur emit ad dominum, gl. 2. ibi.

Furtium res definit esse furtiva, si in quasi domini potestatem peruenit, ut tutoris, & si res sit peculiaris, sufficit quod in potestatem serui redierit, ibi.

Furtium res ablata a seruo in custodia recipiens tenetur non solum conditione furti, sed etiam pona furti actione, l. eos, qui, 14. C. eod.

Furtium res a filio, vxore, vel ab alio, qui seruatur, ablata si in custodiam quis recipiat, tenetur conditione furti, & etiam actione furti, ipse tamen seruus, vxor, vel filius non tenetur furti, glo. 1. ibi.

Furtium rem etiam bonae fidei possessor antequam illa res in potestatem domini reuertatur, non vfucapit, l. sciens, 7. C. pro emptore, §. furtum, l. infit. de vfucapio.

Furtium res dicuntur vicio affectae, l. 1. & ibi gl. 1. C. pro dote.

Furtium res condici per se potest, glo. seu furtum, in l. hac edictali, §. iniuria, de pace tenenda inter subdit.

Furtium res, vel vi possessae quondam vfucapi possunt, si in domini potestatem fuerint reuerfae, & sic rei vicio purgato, §. aliquando, l. infit. de vfucap.

Furtium res vfucapi non potest, nisi fuerit lis aestimata, vel dominus vendiderit furi, vel nisi redeat in domini potestatem, l. quamuis, 84. de furtis, glo. 1. & ibi add. marg. in §. si, qui in potestate, l. infit. de obligat.

Furtium re competit domino reuendicatio, siue ipse fur possideat, siue alius quilibet, sed conditio furti competit tantum aduersus furem ipsum, & eius heredem, §. fin. l. infit. eod.

Furtium seruus si sub conditione legetur, pendente ea heres potest conditione furti agere, & si pendente lite extiterit conditio, vtriusque agere non potest, quia sequi debet absolutio, l. si seruus, 14. de conditione furti.

Furtium non est, quod sciente domino inclum est, l. de eo, 63. de donatio. inter virum.

Furtium non est pretium redactum ex re furtiva, l. qui vas, 48. §. de furtis.

Reliqua verbo, Condicio, l. 3. 10. usque 13. Contractus, Emptor, 27. Furtum, 12. 13.

Periculum, 3. Primum, Vfucapere, 1. 8.

Quando committatur, quod aut non fiat, num. 5. usque 7.

Quod furtum rei hereditaria, num. 8.

Quod furtum factum à familia, seruo, filio, vxore, & à simili persona, §. 10.

Quod purgandum vitium furti, num. 11.

Quod actum furti & conditionem furti, num. 12. 13.

FURTIVUM est contractus rei fraudulosa ludi facendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam vfus eius, possessionis, quae lege naturali prohibuit admittit, §. furtum enim, l. infit. de obligat. quae ex delicto, & l. 1. §. fin. de furtis.

Furtum dicitur vel à furro, id est, nigro, eo quod clam, & obcurè sit, & plerumque nocte, vel à fraude, vel à ferendo, id est, auferendo, vel à verbo Graeco, quo fures & ppe appellantur, §. furtum enim, l. infit. de obligat. quae ex delicto, & l. 1. de furtis, & gl. aprioris, in l. 1. §. tria, de ventre inficiendo.

Furto nullum crimen grauius duxerunt Scythae, §. furtum enim, l. infit. de obligat. quae ex delicto.

Furtum graue dicitur secundum qualitatem personarum arbitrio iudicis, glo. 2. in add. §. si, qui in potestate, l. infit. eod.

Furtum triplex est, scilicet improbum, ut furtum simplex, improbus, ut crimen expilat

expiat hereditas, improbitum, vt rapina, & vi capere, gloss. fin. in l. si te
expiat, l. 2. C. ex quib. causis infamia irrog.
Furtum quandoque fit, & competit actio furti, & res fit furtiva, vt cūm mihi
extraneus rem meam furtiuit, & quandoque fit furtum, & res efficitur furti-
ua, non tamen meam competit actio furti, vt cūm filius, vel seruus furtiuit; quan-
doque non est furtum, sed fit furtum, & competit actio furti, vt cūm debi-
tor rem suam pigori datam creditori furtiuit, l. 4. §. si rem pigori, & ibi
gloss. furti, de viucapio, & gloss. 1. in §. aliquando, Instit. de obligat. quæ ex
delicto.
Furtum non facere naturaliter quis est obligatus, glo. ipso iure, vers. præterea, in
l. si vnus, §. pactus, de pactis.
Furtum dicitur delictum priuatum, & atrox, gloss. atrociorib. in l. auxilium, de
minoribus.
Furtum imputari potest fieri tenenti ludum aleatum domi, & tempore, quo lu-
debat, l. 1. & ibi additio marginalis, de aleæ lulu & aleator.
Furro probato, non irrogatur infamia, nisi sententia, vel confessio intercedat,
glo. probatum esset, in l. sed & si possessor, §. fin. de iureiurando.
Furtum dicitur redimi, id est, res furtiva redimitur, glo. condicte, in l. cūm quis,
de conditione causa data.
pro Furto, vel dolo commisso in pui, vel in stabulo, vel in caupona, tenetur
domini eorum ex quasi maleficio, si modo ipsum nullum est maleficio,
sed furti alius eorum, quorum opera naem, aut caupona, vel stabulum
exercet, §. pen. Instit. de obligat. quæ ex quasi delicto.
2. Furtum eodem instanti quod fiat, & quod transferatur dominium, non potest
efficiat furtum esse contractio rei alienæ, §. gloss. fin. in l. si procurator, de
conditione causa data.
Furti delictum non est publicum, licet imposita fuerit pena capitalis, glo. sum-
mo, in l. pen. eodem.
ex Furto quæsum non venit in societatem per se, venit tamen si fuerit colla-
tum cum aliis, glo. cautionib. in l. pro socio, §. 8. pro socio.
Furtum committit ille, qui iniuriatur, & negat restitui, sed non, quando inficia-
tur, glo. fin. in l. Pomponius, 4. §. fin. de acquir. rerum domino.
Furtum vnus dicitur quantum ad actionem penalem, licet plures res simul
subtrahantur, secus si separatim, l. eum, qui, 4. §. idem dicit, & ibi glo. sed non
in totum, & ibi additio marg. de furtis.
Furtum vnum dicitur pro toto tempore, licet sint plures contræctiones, l. in-
ficiendo, §. 6. §. infans, de furtis.
Furtum vnicum dicitur, quod de loco vnicò contextu, siue vnico tempore fit, li-
cet plures res simul asportentur, quæ non veniant quæ furti suspensum,
nisi esset egregium, quod pluribus parvis præterea, gloss. comprehendatur,
& ibi addit. in princ. Instit. vi bonorum raptorum.
Furtum rei pignoratæ dominus facere videtur: non solummodo possidentis, quæ
tenenti creditori pignus auferat, verum etiam si eo tempore absulit, quæ
non possidebat, vtpot si rem pignoratam conuentione speciali vendidit, l. in
actione, 19. §. fin. de furtis.
in Furto quandoque vitatur persona, & res, & tunc res fit infuicapibilis, vt
quando extraneus facit furtum, & quandoque sola persona vitatur, & tunc res
est viuicapibilis, vt cūm debitor creditori furtiuit; quandoque res tantum vi-
tatur, & tunc non est viuicapibilis, vt quando filij, & serui furtum faciunt vi-
tatur, vel domino, vxor marito, quandoque non vitatur persona, nec res, quoad
se, licet quoad aliam sic, & tamen tenetur furti, vtilis, qui opem, & consilium
degit, glo. furti, in l. si quis vxori, §. 2. l. 1. cod.
Furtum in re viliori faciens libertus patrono, cliens, aut mercenarius ei, qui eum
conduxit, non tenetur furti actione, secus si in re non viliori sit factum, &
sur sit libera persona, l. si libertus, 89. & ibi glo. l. cod.
Furtum facere dicuntur patronus liberti, vel alius, cuius verecundia ductus is,
qui furtiuit, nihil dicit furtiuit, l. pen. cod.
3. Furti faciendi causa ambulatorum cum telo tenetur lege Cornelia de sicariis, l. 2. ad
legem Corneliæ de sicariis.
Furti domestica dicuntur, quæ serui dominis, vel liberti patronis, vel mercena-
rij his, apud quos degunt, furtiuit, l. perspicuum, §. furti, & ibi gloss. pub-
licæ, de penis.
Furti domestica si de rebus vilibus facta sint, non sunt vindicanda, seu punienda
per iudicem, neque necessarii de his debet admitti, secus si sint grauia, quia
pro illis potest agi ciuilitate, & criminaliter, nisi contra seruam, contra quem
ciuilitate agi non potest, ibidem.
Furtum facit ille, qui emit ab eo, qui liberam administrationem non habet, vel
qui specialiter mandat non est, g. l. in l. si pretium, 19. C. de procuratorib.
Furtum plures committentes in solidum obligantur ad penam furti, vniūque
solatio penæ non liberat alium, liberat tamen ad conditionem furtiua; l. 1. r. C.
de condit. furti.
Furtum non fecisse si iurati, nulla alia via de meo furto queritur, nec teneor
respondere ad interrogationes factas de tali maeria, gloss. 1. in l. in conta-
ctibus, §. illo, C. de non num. pec.
Furtum irregulare dicitur, quando seruus fugiendo furtum sui facit, g. l. 2. in ad-
dit. in l. r. C. de seruis fugit.
Furto proprio, & regulari præstans consilium tenetur furti actione, secus verò in
furto irregulari, ibidem.
Furtum proprium, & irregulare dicitur, quando est differentia inter contræ-
ctionem, & rem contræctam, quod non cadit in seruo, qui fugiendo sui fur-
tum facit, & ideo dicitur tunc furtum irregulare, ibidem.
Furti suspicio à bono viro debet esse remota, l. ciuile, §. C. de furtis.
Furtum iudicare quis debet, non tamen furem, glo. 1. in additio. ibid.
Furtum legitime puniri debet, l. hac edictali iniuria, de pace tenenda inter
subditos.
4. Furtum potest ciuilitate, & criminaliter puniri, ciuilitate punitur furtum manife-
stum in quadruplum, non manifestum in duplum, & totum erit pena siue
quadruplum, siue duplum, gloss. l. seu furtum, ibid.
Furtum potest criminaliter puniri, puta quando fur corporaliter punitur, ita ta-
men, quod nec moriatur, nec aliquid ei abscondatur, sed aliter castigari debet,

dum tamen in facie eius nihil inferatur, d. glo. seu furtum, ibid.
Furtum vnum magnum æquipollet tribus, & pro eo fur suspendi potest, glo.
item tria in additio. marg. in §. item tria, Instit. de excusat. tutorum.
in Furto vni rei, & vni æstimario tantum quadruplicabitur, §. gloss. vni, & il-
addit. in §. furtum, Instit. de oblig. quæ ex delicto.
Furtum conceptum dicitur, cūm apud aliquem testibus præsentibus furtiua
quæstia, & inuenta est, & in eum olim erat propria actio, quæ appellabatur
furti concepti, §. conceptum, Instit. cod.
Furtum oblatum dicitur, cūm furtiua res ab aliquo tibi oblata est, eaque aga-
te concepta sit, si ea mente tibi data fuerit, vt apud te potius, quam apud eum
qui dedit, conciperetur, ibid.
pro Furto non imponitur de iure, nisi pena pecuniaria, §. ex maleficijs, Instit.
de actio.
Furto subrahens iudex, vel administrator pecuniam publicam, aut rem sacram
vel religiofam, & tali præstans opem ex lege Iulia peculatus capite puniun-
tur, sed abj. qui non habent administrationem, vel iurisdictionem furantes
illa lege puniuntur pena deportationis, §. item lex Iulia, peculatus, Instit. de
publ. iudicijs.
Furtum non computatur inter fortuitos casus, sed bene latrocinium, glo. etiam
si sine, in l. §. ex hoc delicto, & glossa final. in l. nauta, nautæ, cauponæ
statul.
Furtum, & dampnum non est eadem species maleficij, dicta l. nauta, & ibi glo.
si final.
Furtum dicitur casus fortuitus, quando est factum à persona, cui erat confiden-
dum, vt coniunctio, vel famulo, g. l. 2. in addit. marg. in l. amissis, §. 2. de fidei iuss.
Furtum non est casus fortuitus, cūm non videatur fieri sine culpa, quandoque
tamen est casus fortuitus, vt quando fit à persona domestica, vel ab eo, de qui
diligentissimus homo non fuisset suspicatus, glo. 1. & ibi addit. in l. C. de pos-
si, §. gl. calu, & ibi addit. §. namque si cui, lult. de act.
Furtum facere, aliud esse potest, quam rapere, l. in duobus, 18. §. si quis iurauerit, &
ibi glo. aliud, de iurciur.
Furtum facere potest quis vel etiam clam, sed non rapina, ibid.
Furtum, & rapina æquiparant quantum ad priuationem possessionis, l. rem-
que a nobis, §. 1. de ad. poff.
Furtum non dicitur perfonali iniuria, sed bene rapina, l. itaque fallo, 10. & il-
add. marg. de furtis.
Furtorum genera duo sunt, manifestum, & non manifestum, l. 2. de furtis, & §.
furtum, Instit. de oblig. quæ ex delicto.
Furtum, quod manifestum non est, id nec manifestum dicitur, l. nec manifestum
de furtis.
Furti non manifesti tenentur omnes, qui scientes rem furtiuam suscepunt, &
velauerunt, §. conceptum, Instit. de oblig. quæ ex delicto.
Furti manifesti pena est quadrupli tam ex serui, quam ex liberi persona, sed furti
non manifesti pena est dupli, ibid.
Reliqua verba, Accipere, 4. Auxilium, Bos, Contræctum, Debitor, 49. 50. §. 1. Depe-
benfio, Fur, 3. Furtum, 1. 2. §. Infantis, 1. Instrumensum, 4. Latrocinium, Pæci-
ficandus, Surrigens, 1. Vindicta, Sacriligum, Confessio, 9. Confessio, 1. 1. Creditor
27. 28.
F v r m non committitur à vero domino capiente rem propriam, quæ nulli
sit obligata, alia fecus, §. item mihi, & ibi add. marg. commodati.
Furtum quandoque committitur etiam infans, & veluti cūm debitor per falla-
ciam, & fraudem pignus datum absulit creditori, l. 3. & ibi gloss. furtis, de pen-
gnor. act.
Furtum plerumque præsumitur committi culpa eius, cui res fit subtrahita, quæ
doque verò contra, l. eum duobus, §. 2. §. 2. damna, & ibi glossa surreptum, pro
socio.
Furtum potest fieri etiam sine leuissima culpa, §. 2. §. furtum, Instit.
Furtum non fit sine contræctione, gloss. contræctio, in l. 1. §. fin. de furtis, & l.
3. §. si rem, & ibi gloss. committitur, de acquir. posses. & glo. fin. in l. procura-
tor, §. 5. mandati.
Furtum committit, qui alienum quid iacens in terra lucificandi causa sustu-
lit, licet ignorans cuius sit, nisi dominus id dereliquit, quo casu non commit-
tit furtum, etiam si ipse animum furandi habuerit, l. falsus, 43. §. qui alienum
de furt.
Furtum non committit ille, qui alienum quid iacens in terra sustulit, putans id
derelictum, cūm non esset, nec ille, qui putans derelictum sustulit, non v-
lucraretur, sed vt redderet ei, cuius erat, licet ipse ignoret, cuius esset, debe-
tamen proponere libellum continentem re inuenisse, & redditurum ei, cuius
erit, petendo, si velit, aliquid nomine inuentionis, d. §. qui alienum, & ibi gloss.
vbi p. l. 1.
Furtum potest quis facere etiam in re communij, l. si socius, 4. §. cod.
Furtum non committit ille, qui putans se domini voluntate rem attigit, l. inte-
omnes, 45. §. recte, cod.
Furtum committit dominus rei furtiue auferens per vim pretium redactum in
re furtiua, & teneatur ei furti, & etiam vi bonorum raptorum, l. qui vas
48. §. fin. eodem.
Furtum committit, etiam si non habeat animum furandi, ille, qui contræctat pe-
cuniam domini, & ad domini vtilitatem, si dominus nolit contræctum appro-
bare, l. 1. r. C. de furtis.
Furtum fit in duobus casibus, etiam sine fraude furandi, §. gloss. frauduloso, in §.
furtum, Instit. de oblig. quæ ex delicto.
Furtum regulariter committitur inuito domino, quandoque tamen etiam vo-
lente domino, g. l. in l. in his, de legib.
Furtum an committit ille, qui scienter emit rem ex pecunia alicuius, stat in vo-
luntate domini pecunie, l. 1. C. de furtis.
Furtum, & non sacrilegium dicitur committere ille, qui subtrahit rem, quæ
quis in animum destinauerat, & vouerat dedicare Ecclesiæ, secus si ad actum de-
dicandi peruenit, l. 3. & ibi glo. 1. C. cod.
Furtum committitur etiam in vna gallina, §. gallinarum, Instit. de rerum
diuisione.

Furtum non committitur, nisi animus lucrandi interueniat, d. §. gallinarum, & ibi glossa lucrandi.

Furtum committitur etiam in vno onero, d. glossa qui lucrandi.

Furtum non fit sine contrahatione, licet voluntas, vel alia verba, vel scriptura interueniat, glo. i. in §. furtum, l. i. de oblig. quæ ex delicto, & l. i. si quis vxori §. 2. neque verbo, de furtis.

Furtum de re immobili fieri non potest, glo. i. in d. §. furtum, ibi, & glo. mag. in l. i. C. de feruis fugit, & glossa. i. in add. marg. in l. i. C. de acquir. possel. & §. quod autem, l. i. de vfucapio, & glo. fin. in l. i. liberam, 10. C. quod cum eo, qui, & glo. moueri, in l. i. iudicio, 47. fam. c. c. i. c.

Furtum non potest fieri de re incorporali, cum in ea nec contrahatio fieri possit, ibi glo. i. in §. furtum, l. i. de oblig. quæ ex delicto.

Furtum non committitur in re sua propria, sed bene in communi, ibid.

Furtum committere in re communi licet possit socius, non tamen presumitur, si vtatur ea ad eum vfum, ad quem est destinata, secus si aliter vtetur, ita quod locio auferatur commoditas partis sue, glo. i. in add. ibi.

Furtum non committitur ille, qui credit sibi licere, vel qui credit dominum permittitur, fraudulosa, ibidem.

Furtum non potest etiam committi in filios in potestate, §. interdu, l. i. de vfucapio.

Furtum fundi, vel loci fieri non potest, l. quam rem, §. de vfucapio.

Furtum committitur, quauis fur habuerit animum reddendi, l. qui fundum, 7. §. furtiua, & ibi add. marg. pro emptore, & l. qui iumenta, de furtis.

Furtum non fit sine dolo, glo. i. in l. i. C. mulier, §. fin. rerum amotarum, & gl. furti, in add. marg. in l. i. naturalem, §. gallinarum, de acquir. rerum dominio, l. i. in furti, §. ope, de furtis.

Furtum fit quandoque pro quo non datur actio furti, l. pen. & ibi add. marg. rerum amotarum.

Furtum non fit, nisi fur, cui fiat, l. falsus, 43. §. i. de furtis, & glo. fine, in l. fin. de crimine expli. heredit.

Furtum eius rei, quæ non habet dominium, fieri non potest, d. l. falsus, §. i. de furtis.

Furtum non fit, vbi nullum corpus interuenit, quod furandi animo contrahatur, l. i. si, qui simulabat, 75. eod.

Furtum quandoque committitur sine affectu, & animo furripienti, vt in sacco habente pecuniam furripere, & in ancilla non meretrice surrepta libidinis causa, & in seruo furti suspecto dato a domino ei, cui furtum factum est, vt inquirere, & si eum dedit potestati, glo. i. in l. qui faciem, 77. eodem.

Furtum potest fieri in mancipiis ascriptis, licet censentur efflari soli, quia fuerat creta, fit separata a terra, efficitur mobilis, ita & mancipia ascripta, glo. mag. in l. i. C. de feruis fugit.

Furtum in creta potest fieri, quauis naturaliter sit immobilis, quia separata efficitur mobilis, ibidem.

Furtum fit, non solum cum quis interceptiua causa rem alienam amouet, sed generaliter, cum quis alienam rem iniusto domino contrahatur, §. furtum, l. i. de oblig. quæ ex delicto, & l. i. si fur, 20. C. de furtis.

Furtum sine affectu furandi, præcipue cui ex consequenti habitu non committitur, §. placuit, l. i. de oblig. & l. i. furtum, 37. & ibi add. marg. de vfucapio. & §. sed tamen, l. i. de vfucapio.

Furtum dicitur fieri, quando res ab alio possessa furripitur, secus quando ab aliquo non possideatur, l. i. §. Scamola, si quis testamento heredi esse iussit.

Furtum non ex rei quantitate, sed ex furantis affectu consideratur, l. naturalem, §. gallinarum, de acquir. rerum dominio.

Furtum non committitur solo animo, nisi quando ope fit, & consilio alterius, l. 3. §. i. rem, & ibi glossa committitur, de acquir. possel.

Furtum vt sit furtum, exigitur animus furis cum contrahatione, l. i. si quis testamentum, §. ibi glossa fin. ad leg. Aquil.

Furtum non fit alioquin contrahatione, glossa. corij, in l. i. C. feruis, 14. §. penult. de conditione furti.

Furtum non fit sola infestatione, nisi fit ibi contrahatio, glo. fin. in l. Pomponius, 44. §. fin. de acquir. rerum dominio.

Furtum neque verbo, neque scriptura, neque animo solo perficitur, quin factio opus est, quod sine contrahatione expeditur non potest, l. 3. §. i. rem, in additione margin. de adquirenda possessione.

Furtum committit contrahens rem citra domini voluntatem, & eius rei vfucapio non procedit, scilicet vitio furti impediens, l. 2. C. pro donato.

Furtum fit tantum in rebus mobilibus, & in illis tantum datur actio furti, glossa. fin. in l. i. liberam, 10. C. quod cum eo, qui in aliena.

Reliqua verbo, Aufferri, Contrahens, Fur, per tot. Commodatarius, 10.

F V R T M fit quandoque rei hereditaria, glossa. feruum, in l. i. l. iud. 40. §. fin. de petitione heredit.

Furtum non committit feruus hereditarius subtrahens rem de hereditate, l. i. si feruus, 40. & ibi glo. i. de noxalib.

Furtum non fit iactura hereditate, nisi in re a defuncto pignori data, aut commodata, aut in qua vfusfructus alienus est, glossa. fin. in l. contra nulum, §. i. rerum amot. & l. i. si feruus, 40. & ibi glossa. i. de noxalib. & glossa. fin. in l. i. abduca, 10. C. de furtis.

pro Furto facta hereditate iactata a feruo, cui in testamento domini libertas relicta erat, non datur contra eum actio furti scilicet non manifesti, neque furti manifesti, quauis illa sit prætorica, datur tamen actio ex edicto si quis testamento liber esse iussus in duplum, §. l. i. §. i. & ibi glo. ciuili, si quis testamento liber esse iussus.

Furtum non potest fieri hereditari, quia hereditas non habet possessionem que facti est, & animi nec heredis est possessio, antequam possideat, d. l. i. §. Scamola, fin. de crimine expilata heredit.

in l. de his, quæ, 11. C. eod.

Furtum rei, quod nullus est, veluti hereditaria, non committitur, glossa. i. in §. furtum, l. i. de oblig. quæ ex delicto.

Reliqua verbo, Heres, 89. Coheres, Hereditaria.

F V R T M si committit familia vnius domini, dominus solando pro

vno liberatur quoad alios, l. si familia, de iurisdictione omnium iudic.

Furtum si sit factum a familia feruorum, non datur in singulos potest persequatio, sed sufficit præstari tantum id, quod foret præstandum, si vnus liber id furtum fecisset, & hoc ipsum est seruandum in actione Aquilia pro damno dato a familia feruorum, vt non detur in singulos, sed sufficit tantum præstari, quantum esset præstandum, si vnus damnum fecisset, l. i. l. iud. 32. ad legem Aquilia.

Furtum si mihi fecerit feruus alienus, extinguitur furti actio mihi competitura, si postea ferui dominum ad me peruenit ante litis contestationem, secus si post litis contestationem, l. si alienus, 37. de noxalib.

Furtum si mihi fecerit alienus feruus, actio furti iam extincta, eo quod ante litis contestationem ad me peruenit feruus, non restituitur, etiam si post litis contestationem alienauerim eum, d. l. si alienus.

Furtum si mihi fecit feruus alienus, furti nomine mihi competit actio contra venditorem, a quo emi illum feruum post litis contestationem, ibidem.

Furtum si fecerit mihi feruus tuus, quem pro derelicto habebas, non tenetur eius nomine, l. quæstio admodum, §. 8. §. i. eodem.

Furtum si commiserit feruus, vel filiusfamilias id, quod ad dominum peruenit, condicatur ab eo, in residuum autem potest dominus dedere feruum noxæ, l. 4. de condic. furt.

ex Furto ferui, vel filiifamilias tenetur dominus, vel pater de peculio, quatenus peculium locupletatum est, quia iniquissimum est, ex furto ferui impune dominum locupletari, l. 3. §. pen. de peculio.

pro Furto vno commissio a tota familia meorum feruorum licet sit obligatus tantum pro vno furto, vt pro vno delinquebat, tamen hoc est verum, quando communi voluntate & consilio furtum factum est, secus si quilibet de familia proprio motu furtum fecerit, quia tunc sunt plura furti, & vt pro pluribus furtis, ego sum obligatus, l. semper, §. si in sepulchro, quod vi aut clam.

Furtum si commiserit manumissus, tenetur ipse actione furti, si verò feruus a domino aliquid auferat, quauis furtum committatur, non tamen est nata actio furti, l. i. C. de noxalib.

Furti actione non tenetur liber factus ex furti facto in seruute, nisi ex noua contrahatione facta post libertatem, ibid.

Furtum si sit commissum ab eo, qui erat in seruute, postea factus liber non potest conueniri actione furti, sed si extant res furtiue, vendicari possunt a domino, vel potest agi ad exhibendum, ibidem.

Furti actione non tenetur ferui, vel filij, qui domino vel patri surripuerunt, recipiens tamen eas res in custodia ab illis tenetur furti actione, glossa. i. in l. eos, qui, C. de furtis.

ex Furto facto per filium, feruum, aut vxorem non oritur actio ciuili vel criminalis, nisi sit domesticus, nisi esset magnum, glossa. quia domesticus, in add. in §. i. l. i. de hered. qualiter.

Furtum marito dicitur facere vxor constante matrimonio, sed furti actio contra eam non datur post diuortium, sed datur actio rerum amotarum, nisi post diuortium eadem res contrahatur, quo casu datur etiam actio furti, l. i. & l. 3. & l. nihil, §. fin. rerum amotarum.

Furtum facere potest nurus, & pronurus socero, vel profocero, furti tamen non tenetur, nisi filius sit emancipatus, quo casu nurus faciens furtum patri mariti facit furtum, & tenetur furti, d. l. nihil, §. i. eodem.

Furtum committit concubina amouens res meas, & idem est in ea, cum qua non est mihi matrimonium de iure, licet sit de facto, l. i. si concubina, eodem.

Furtum committit amouens illa, quæ tutori suo pupilli, vel contra mandata cum eo, qui amouet, cum inter eos non sit matrimonium, ibidem.

Furtum committunt feruus, vel filiusfamilias surripiente parti, vel domino, & efficitur res furtiua, licet non detur contra eos actio furti, sed qui open vel consilium dedit, tenetur furti actione, l. qui, qui in potestate, de obligat. quæ ex delicto, & l. i. rer. amot.

Reliqua verbo, Filius, 130. Mulier, 73. 74. 75. Seruus, 143. 144. 145. 146. 147. 148. Bona fidei possessor, 8. Familia, 2.

F V R T M vitium vt purgetur, sufficit, quod res furtiua reuertatur ad eum, per quem dominus possidebat, vel quod reponatur in loco, vbi stabat dominus ignorante, aliàs domini noua scientia, & voluntas requiritur, l. 4. §. Labeco, & §. idem Labeco, de vfucapion.

Furti vitium vt purgetur, sufficit redire rem in potestatem legitimi administratoris, d. l. 4. §. si pupillo.

Furti vitium vt purgetur, requiritur, quod res redeat irreuocabiliter in potestatem domini verè, vel interpretatiue, d. l. 4. §. tunc in potestatem.

Furti vitium purgatur, si dominus rei surreptæ estimationem acceperit, licet possessionem corporaliter non acceperit, & idem quando domini voluntate tradita est alij, ibidem.

Furti vitium purgatur, si fur domini voluntate rem furtiuam habere incipiat, l. i. si fur, 32. eodem.

Furti, vel violentie vitium non purgatur, licet res veniat in potestatem procuratoris generalis, l. si rem surreptam mihi, 41. & glo. i. eod.

Furti vitium purgatur, & soluitur, si res peculiaris ab alio surrepta in potestatem ferui redeat, secus verò si res dominica fuisset, glossa. mag. in l. i. C. de fer. fugit.

Furti vitium non purgatum impedit rem vfucapi etiam ab emptore bonæ fidei, l. cum sit, 6. C. pro emptore.

Reliqua verbo, Violentia, Vitium.

F V R T M acturus si ad exhibendum egerit, ac succubauit, nunc pro alio furto a furto acturus poterit agere ad exhibendum, neque repellitur exceptione, l. de eo, §. item si ei, ad exhibendum.

Furti vt quis teneatur, requiritur, quod contrahatur animo lucrandi, & satis laetari videatur ille, cum suam voluntatem implet de eo, quod placet, glossa. fin. in l. pen. de condic. causa data.

Furti quis tenetur secundario ob faciem cum pecunia subtraham, licet principaliter

cipaliter ob pecuniam furum sic factum, ibidem.
 Furum cui factum est, habet actionem furti, conditionem, vendicationem, & ad exhibendum, l. si pro fure, §. 1. de conditione furtiva.
 Furto si fuerit subtrahita res domino, competit conditio furtiva, si non domino, habenti tamen ius in re, vt creditori, competit ei conditio incerti, si vero subtrahatur non habenti ius in re, sed tantum bona fide possidenti, tunc competit ei conditio triticaria ad ipsam possessionem, l. & ideo, 12. §. fin. & ibi glo. fin. eodem.
 Furto si fuerit subtrahita res non domino, neque habenti possessionem, vel ius in re, sed tantum habenti detentionem, vt commodatarius, depositarius, vel similes, subuenitur eis per actionem in factum, vel conditione ex lege, §. coloni, C. de agricolis, §. d. gli.
 Furtum mihi facientem si quis agens meum negotium deprehenderit, manifesti furti actionem mihi parat, l. si quis, 24. de viuris.
 pro Furto etiam minimo potest agi etiam criminaliter, gl. furti, in additio. mar. in l. naturalem, §. §. gallinarum, de acquir. rerum dominio.
 pro Furto potest agi criminaliter contra furem etiam non nocturnum, §. reprob. gl. in l. si de priuati delicti.
 Furti non tenetur, qui causa furandi conclaue intrat, nisi furatus fuerit, quod intellige, quoad actionem ciuilem, sed quoad criminalem tenetur, vbi conatus sufficit, & ratio differentie est, quia in criminalibus publica vindicta attenditur, & malorum hominum purgatio, sed in ciuili damnum, quod passus est agens, spectatur, l. vulgaris, 21. §. qui furti, & ibi additio. margin. de furtis.
 pro Furto potest agi ciuilitur, & criminaliter, ibid.
 pro Furto factio existenti apud hostes, ei posthumino reuerfo competit actio furti, l. si cum quis, 41. eod.
 Furti actio non competit possessori pro re sibi fureptâ, quam possidebat pro herede, quoniam is eam viuacere possit, l. si is, qui commodata, 71. §. fin. eodem.
 13 Furti actio competit ei, cuius interest, rem non furti, & interesse videtur eius, qui damnum passus est, non eius, qui lucrum facturus est, ibid.
 Furto opem præstans tenetur furti, non tamen præstans opem furto manifesto, tenetur furti manifesti, sed furti non manifesti, gl. etiam si reus, in auth. clericus, C. de Episc. & cler.
 Furti actio competit quandoque alicui, licet furtum factum non dicatur, l. si qui seruo, 10. C. de furtis.
 Furti actio cum sententia infamæ infamia iuris, glo. r. in l. 2. C. de dignitatibus, lib. 12.
 Furti actio datur pro pecunia, quæ actio datur ad quadruplum, & est prætorica, sed quando datur ad duplum est ciuilis, gl. furtum, in l. hac edictali, §. incuria, de pace tenenda inter sub.
 Furti prohibiti actio dabatur aduersus eum, qui furtum querere testibus præsentio, vbi excent prohibuit, §. conceptum, Inst. de obli. quæ ex delicto.
 Furti non exhibenti actio dabatur aduersus eum, qui furtum rem apud se quæsitam, & inuentam non exhibuit, ibid.
 Furti concepti, & furti oblati, & furti prohibiti, & furti non exhibiti actiones recedunt ab vfu, ibid.
 Furti tenetur non solum principali, qui furtum commisit, sed etiam opem præstans, §. interdu quoque, Inst. eod.
 Furti non tenetur, qui per lasciuiam, non vt furtum fiat, furto præstat opem, ibidem.
 Furti non tenetur, qui nullam opem ad furtum faciendum adhibuit, sed tantum consilium dedit, atque hortatus est ad furtum faciendum, ibidem.
 Furti actio competit ei, cuius interest etiam modice furtum factum non esse, licet eius dominus non sit, §. furti autem, Inst. de obli. quæ ex delicto.
 Furti actione potest agere creditor de pigore fureptio, etiam si idoneum debitorem habeat, ino contra ipsi fureptore sibi pignus furtipotentem potest agere, ibidem.
 Furti actio non competit malæ fidei possessori, neque furi, nisi si habuerit bonum initium, vt quia sibi sit commodatum, vel locatum, gl. 1. ibid.
 Furti actio competit bonæ fidei emptori pro re sibi fureptâ, quam bona fide emit, §. item si fullo, Inst. eod.
 Furti actio competit fullo, vel sarcinatori, cui vestimenta polienda, vel curanda, aut sarcinenda certa mercede constituta data fureptâ sunt, si talis fullo, aut sarcinator sine soluendo, aliâs si soluendo non sunt in totum, vel in parte, domino competit actio furti, ibidem.
 Furti actio siue dupli, siue quadrupli tantum ad pœne persequutionem pertinet, §. si Inst. eod.
 Reliqua verbo, Actio, 103, vsque 122. Alen. Commodatarius, 8. 9. 10. 12. 13. 15. 16. 19. Frangus, Conditio, 10. vsque 13. Faciens, Trubem, Fur, 8. Surripens, Bona fidei possessor, 8. Commodatus, Creditor, 27. 28. Impulsus, §. 5.
 FVS TVS cædi prohibitus non potest in metallum damnari, l. capitalium, §. & vt generaliter, de pœnis.
 Fustib. cædi prohibiti, quales sunt honestiores, eandem debent habere reuerentiam, quam & decuriones habent, ibid.
 Fustibus cædi non solent omnes, sed tantum hi, qui liberi sunt, & viiores, honestiores vero non subiciuntur fustib. d. l. capitalium, §. 1.
 Reliqua verbo, Telum.
 FVS TVS AT IO infamiam non importat, sed causa, propter quam ipse pati meretur, si sit ea, quæ infamiam damnato irrogaret, l. i. cæus, de his, qui notantur infamia.
 Fustigatio non infamatur, nisi fustigatio fiat non ad inquisitionem, sed in pœnam suam pro delicto, quod cerum est ab eo esse commissum, vel nisi causa subfiteat, quæ casu fustigatio facta per sententiam infamæ sit, secus si non subfiteat, gl. fin. in l. nullam, 14. C. ex quib. caus. infamia irogat.
 FVS TVS AT VS in crimine stellionatus descendente ex causa famosa infamæ est, non ex fustigatione, sed ex causa vna cum fustigatione, glo. 1. in l. i. cæus, de his, qui notantur infamia.
 Fustigatus fux notorius, vel in facinore deprehensus siue causæ cognitione, vel

sine sententiæ diffinitivæ prolatione, infamæ est, non ex fustigatione, sed ex causa vna cum fustigatione, ibid.

FVS TVS VM tempus quandoque ponitur pro præterito, gl. solebat, in l. pen. §. si de auro & argento.

Futurum tempus sicut non continet præsens, ita præsens non continet futurum, gl. fin. in l. si ita legatum, ibid.

Futurum tempus continetur quandoque sub præsentis, & e contra quandoque præteritum tempus sub præsentis, vel futuro, l. si iam, & ibi gl. fin. eod.

Futurum periculum, vt cunctar, aliquid potest prohiberi, glo. §. in l. comparationes, C. de fide instrum.

Futura veniunt in iudicium in iudiciis vniuersalib. vt est petitio hereditatis, item in adione de peculio, & quando superuenit ius ex causa de præterito, glo. futurum, in l. si litipatus fuerim, 76. §. si de verborum obli.

Futuri fructus, & partus recte possunt obligari, & promitti, & legari, & inest semper tacita conditio, si nascantur, glo. 1. in l. nec emptio, 8. de contrahen. emptio.

Futuri temporis tractus non spectat ad iudicem, l. non quemadmodum, 37. de iudiciis.

Reliqua verbo, Pactum, 49. Præteritum, Tempus, 1. 2. 7. Verbum, 5. 7.

GABELLA non soluitur de vestimentis, quæ portat quis in dorso, nec de eo, quod portatur causa quotidiani vtiis, l. sed & ipsi, §. fin. naure, cauponæ, lib. 12.

Gabellæ nomine quod tot denarii solui debeant pro libra, si statuto caueatur, si illud super quo contrahitur, vel quod colligitur non ascendat libram, nulla gabella solui debet, l. ita autem, in additione margin. de administrat. tutorum.

Gabellam fraudans non tenetur mundo, nec Deo, quando exactio gabellarum sit a communitatibus sine principis consensu, quæ a iure reprobata est, l. vestigalia, de publicanis.

Gabellarum emptores pro necessitatibus reip. possunt conueniri ad soluendum ante diem, vel tempus remissionis ei: interuallum medij temporis, glo. si. in add. in l. 1. C. de conditione ex lege.

Gabellam soluere non tenetur quis de his, quæ fert in vsum proprium, glo. 3. in auth. habita, C. ne filius pro patre.

Gabella nulli solui debet de iure communi pro relictis in vltima voluntate, vel pro hereditate, l. 3. C. de edicto Diui Adriani.

Gabellam fructuum emensâ communitate non intelligitur emisse eam, quæ pro hominum capitis imponitur, vel pro quolibet pœno nato, cum homo in fructibus non computetur, §. in pecudum, in additio. margin. Inst. de rerum diuisione.

Gabellarum non restituuntur pro seruis suis vi, vel furtim ablata si conueniatur, non punitur ipso iure, l. quantæ, in additione mar. de publicanis.

Reliqua verbo, Datum, Forensis, Vestigal, Mulctæ, Nautis, 3. Oſiana, Pedagogum, Conductor, §. Publicanus, Animala, 4.

GALLINA vt congregat pullos suos sub alis, sic ritulus de restitutione in integrum comprehendit quàmplurimos alios, gl. sub hoc titulo, in l. 1. de restitutione in integrum.

GALLINVS, qui non habet testiculos, fortius pugnat cum serpente, gl. gallinaceo, in l. pœna, ad leg. Pomp. de pœniciis, ibid.

Gallus gallinaceus dicitur, qui diligit gallinas, ibid.

GAZOPHYLACIUM dicitur locus, in quo gazæ custodiuntur, gloss. hydrophyllacus, in l. penul. §. fin. C. de aquaductu, lib. 11.

GEMMA inclusa in auro alieno reuendicari potest, nisi appareat, gemmas inclusas fuisse auro causa ornandi aurum; nam tunc gemmæ cedunt auro, gloss. per præsentiam, in l. in rem, 24. §. in omnib. de reuend.

Gemma posita in auro alieno cedit auro, quando posita est causa ornandi aurum, secus quando posuit est auro causa ornandi gemmam, quia tunc aurum cedit gemmæ, sed quando non apparet, vt quomodo possidet ad domino suo, & etiam viuacipitur, si nondum sit viuaciprum, gloss. 1. in l. gemma, ad exhibendum.

Gemma inclusa auro alieno, vel candelabro sigillum non potest vendicari, potest tamen agi ad exhibendum, vt separatur gemma ab auro, vel ab annulo, l. gemma.

Gemmæ sunt perlicudæ materiz, lapilli vero sunt obcuriores materiz, glossa 1. in l. 3. de rerum diuisione, l. & non sunt, 21. §. perueniamus, de auro & argento.

Gemmarum appellatione non continentur murrina vasa, d. §. perueniamus. Gemmæ, & lapilli semper sic facti in litore maris inueniuntur, sed margaritz, vel vt concha margarita apud rubrum mare crescunt, & coalescunt, d. §. perueniamus, & ibi gloss. quia concha.

Gemmis legis non continentur vasa murrina, gloss. murrina, ibid.

Gemmis legis continentur & gemmæ vasa, id est, gemmarum causa facta, ibi. Gemmarum nomine continentur smaragdi, elenchi, chrysolithi, & amethysti, d. l. & si non sunt, §. perueniamus, & §. fin.

Gemmæ in litore maris inuentæ, ita demum sunt inuentoris, si eas occupauerit, vel apprehenderit, gl. qui inuenit, in l. nunquam, 31. de adq. rerum dominio, l. 1. de adq. possid.

Gemmæ, lapilli, & margaritz non adquiruntur sola inuentione, nisi accedat naturalis apprehensio, d. l. 1.

Reliqua verbo, Aurum, 12. Margarita, Linea, Lapilli, Moneta.

GEMINATVS, vel repetitio istorum verborum, heres esto, veluti, Titius heres esto, Seius, & Mænius heredes sunt, facit, quod si diuidenda hereditas in duos semisses, vnum habebunt duo coniuncti, alterum habebit Titius, gloss. duob. in l. liber homo, 59. de heredit. institi.

Geminatio

Geminatio verborum denotat mentem testatoris, gloss. penult. in l. balista, 32. ad Trebell.
Geminatio eiusdem actus nihil ultra primum operatur, l. qui bis idem, 18. de verb. obligat.

Reliqua verbo, Heres, 41.

GENERICUM ad faciendo dicitur arbitratu fieri, certo die dari non demonstrata re, vel quantitate si fuerit stipulatus, valet stipulatio etiam arbitrio detracta, l. cum possit, §. 5. gener, de iure dotum.
Generi appellatio continetur speculius filia, & faceri appellacione continetur pater postea, l. in legib, §. de testib, & l. 4. ad legem Pomp. de parricidiis.
Generi si conuenit cum socio, nedos viuo socio petere, diuortio facto si socii decessit filia exheredata alius heredit. instituit, cum filia actionem de dote sua recuperanda mortuo patre habere coepit, maritus poterit exigere dorem ab heredit. socii, & debet eam exactam vxori quondam prestat, vel actiones cedere, l. si socii, 44. §. Lucius, solut. matrim.

Generi si conuenit cum socio, ne dos viuo socio petere, post mortem socii diuortio facto, nondum exacta dote, poterit gener agere doris actione aduersus heredes socii, ibid.

Gener appellatur filius viri, l. 4. §. affines, de gradib.
Gener diuortio facto socio solvens dorem ignorante filia non liberatur a filia, & adeo potest repetere a socio, nisi filia ratum habuisset, l. qui hominem, 34. §. si gener, de solutiomb.

Generi appellacione continetur maritus neptis, vel proneptis, tam ex filio, quam ex filia editurum, l. generi, 13. §. de verbo, sign.

Gener, vel natus viuentis filio vel filia ad reliquum familie non admittitur, eis mortuis sic, secundum ordinem proximitatis, l. si. C. de verbis, sign.

Reliqua verbo, Natus, Socii, Socer, Socra, Familia, Fideicommissum, 24.

GENERARE homines dicitur vique ad 60. annos, mulier vero vique ad 50. annos, §. ex agnato, in l. si paterfamilias, §. fin. de adoptio.
in Generationis habilitate magis attenditur natura, quam temporale vitium, aut vitiu, l. 3. propter quam abdicatur homo a generandi facultate, l. si quis postumus, de liber, & post.

GENETIVUM, vel genethum dicitur collegium femininarum deputatum ad aliquod opus sisco faciendum, gl. 1. in l. vniuersique, C. ad leg. Jul. repetund.

GENITIVUS casus de necessitate non significat dominum, l. 2. §. in hac actione, vi bonorum raptor.

Genitius verificatur ratione possessionis, l. 1. §. si de peculio.

Genitius quandoque significat causam efficientem, quandoque causam materialem, quandoque formalem, rub. f. noui.

GENIVM principis dicitur Deus principis, qui ingentem, id est, magnam suam potentiam exerceat, gl. per genium, in l. duo, §. si de iureiur.

Genium principis sumitur pro maiestate principis, gl. per genium in add. mar.

Genium pro cuiusque hominis Deo praeside accipitur, vulgo angelum nostri custodem bonum esse dicimus, aliquando tamen usurpatur pro naturae vi, atque ingenio, ibid.

GENIBUS habere dicitur ille, qui habet quatuor liberos, gloss. 1. in leg. 1. de probatio.

Genium funt quinque genera, primum hostes, in quibus postliminium locum non habet, alij sunt, cum quibus neque amicitiam, neque hospitium, neque fedus amicitiae, vel vsum non habent, & in his habet locum postliminium; tertium populi liberi, qui alicui non sunt subditi, siue sint federati Populo Romano, cum prius erant hostes, siue non & in his non habet locum postliminium; quartum populus Romanus, quod accipit pro toto imperio Romano, quod fuit latronum, glo. vel praedones, in l. hostes, de captiuis.

GENERICUS liberatio, vel quitatio facta post computationem rationum restringitur ad ea, quae sunt de rationibus computatis, non autem referuntur ad ea, quae sunt extra solidum rationum, l. emptor, §. Lucius, de pactis.

In generali verbo prolato quandoque aliquid excipitur, glo. fi. in l. cum Aquiliana, de transactio.

In generali sermone intelligitur persona loquentis, gl. fi. in l. 1. de Senator, l. inquisitio, 18. C. de solutio.

Generalia verba prolata in compromisso, vel transfectione restringuntur ad rem, & causam, de qua litigatur, quod secus est in iudiciis, l. si cum dies, 16. & ibi gl. in com. promissum, de arbitris.

In generali confessione non continentur, quae specialiter non est verisimile concedi, l. obligatio, 6. & ibi gl. non fuisse, de pignori.

In generali sermone quaedam tacite excipiuntur, l. quantum, 62. & ibi gl. 2. de ritu nuptiarum.

Generalis prouisio tantum valet quoad omnia, quantum specialis quoad quendam, quod verum est in his, quae grandi dispositione, vel expressione comprehenduntur, quod ad comprehensionem tantum debet referri, l. si duo, §. 2. & ibi gl. fin. & ibi add. marg. de admittit. tutorum.

Generalis locutio fauore publice utilitatis non recipit restrictionem de habilitate personae, l. 3. §. vtrum, ad Syllanian.

Generalis dispositio sequens derogat specialiter precedenti, quando cadit inter granarios, l. Menius, 66. §. eum, qui, de legat. 2.

Generali confessione videtur derogari, quod alij conceditur specialiter, l. vxor, 47. §. si iudicio, & ibi gl. generali, de legat. 1.

Generale dictum non extenditur ad extraordinaria, l. Seio amico, 10. §. 1. de annis legat.

Generalis legato per speciale non derogatur, quando sit simpliciter, non ob eandem causam, l. Titia, 19. §. qui Marco, cod.

Generalis legata augeri possunt, l. si mancipio, & ibi gloss. inducta, de fundo instructo.

Generalis legato eorum, quae in fundo erant, cedunt, nisi aliud de mente testatoris appareat, l. praedia, §. liberti, cod.

Generalis dispositio in legato reiterabili non referuntur ad ea, de quibus specialiter est prouisum, l. alimenta, §. balice, de aliment. & cibis.

Generalis clausulam appositam in vitima voluntate circa idem videtur restrictam specialiter, l. lib. rris, cod.

Generalis dispositio non referuntur ad ea, de quibus circa eandem causam specialiter est prouisum, l. Stichus, 20. cod. & gl. ex generali, in l. si finia, 1. §. de ceteris, de damno infect.

Generale verbum omnia comprehendit, ibid.

Generalia verba generaliter sunt intelligenda, gl. generalia, in l. 1. t. quae in fa. aud. creditorum, & gloss. conueniunt, in §. illud quoque, in iudiciis, in auth. de men. & semis.

Generale verbum non pertinet ad ea, de quibus nominatim cauetur, l. doli clausula, 1. 19. & ibi glossa fin. de verbor. obligat. gloss. fina. in l. & si is, 9. C. de praediis minorum.

Generalis promissio referuntur etiam ad eum, cui postea specialiter est promissum, nisi speciale illud, ad quod referuntur, esset aliis prohibitum, l. 4. & ibi add. mar. de stipul. seruo.

Generalibus semper insunt specialia, l. semper generalib, 147. de regulis iuris.

Generalis lex, vel constitutio dicitur cum edicti vocabulo nuncupatur, vel si mittatur venerabili auri, si praecipitur per omnes populos diuulgari scriptura publica procedente, si dicatur ibi idem in similibus obiter dandum, vel si expressa lex, vel canon appellatur generalis, vel si iubetur expressis ad omnes pertinere, l. 3. C. de legibus.

Generale vix est aliquid, cui non derogatur per speciale, glo. ob id, in l. non dubium, C. de legib.

Generalis remissio, vel transactio comprehendit etiam ea, quae specialiter sunt incognita, gl. 1. in l. sub praetextu, 29. C. de transactio.

Generalis renunciatio non valet, neque extenditur ad casus fortuitos, gloss. 3. in auth. sacramenta, C. si aduersus venditionem.

In generali obligatione non continentur omnia singularia, glo. fin. in l. 1. C. quae res pignori.

Generale dictum legis recipit restrictionem de habilitate, §. disponat, & ibi gl. vniuersique, in auth. de nuptiis, col. 4.

Generalitas quandoque non trahitur, nisi ad ea specialia, de quibus est cogitatum, gl. pen. in l. iudicium, 2. C. ad Velleian.

Generalitas nimis reprobanda est, l. xerum, in add. mar. in l. ita fidei, 40. de iure fisci.

Generalitas aliud est, & aliud est vniuersitas, in generalitate quaelibet species consideratur de per se, sed in vniuersitate non, quia omnes faciunt totum, vnum, gl. non aliter, in add. in l. 1. de offic. eius, cui mandata.

Generaliter dictum debet intelligi generaliter, restringitur tamen per procreationem expressam subsequenter vel tacite inhaerentem, l. 1. & ibi gl. in infinitum, & ibi add. mar. de legat. praefati.

Generaliter dictum restringi potest, gl. 1. in l. 2. C. de edicto Diui Adriani.

Generaliter dici tantum valet, quantum si singula numerentur, fallit in renunciatione generali casuum fortuitorum, glo. 3. in l. 4. C. de praescript. 30. vel 40. anno.

Generaliter non videtur quis concedere, quod specialiter non est concessurus, gl. fi. in l. 1. C. quae res pignori.

Reliqua verbo, Clausula, Iudicium, 13. Lex, 47. Libellus, 1. 2. 6. Liberatio, 1. 4. Plenum, Procurator, 47. vique 50. Petitio, 1. 2. Legatum, 71. 72. Arbitrium, 3. Sententia, 4. Specialis, Transactio, 1. 5. 16. Loquens, Mandatum, 10. Obligatio, 20. 21. Perpetuum, Concessio.

Genus in genere, nu. 1. 2. 3.

Genus, id est, agnatio, num. 3.

GENUS generalissimum dicitur illud, quod supra se non habet, aliquid praedicabile, vt res, vel substantia, glossa 1. in l. legato, generaliter, 37. de legat. 1.

Genus subalternum dicitur illud, quod praedicatur de pluribus differentibus speciebus, vt animal, ibi & gl. in creditum, in l. 2. §. mutui dacio, si cert. petat.

Genus inferius dicitur illud, quod praedicatur de pluribus differentibus numero, quod apud Logicos dicitur species, vt homo, equus, ibi & gl. species, in §. constat. Instit. de iure naturali, & gloss. in creditum, in l. 2. §. mutui dacio, si cert. petat.

Genus secundum Legistas est vnum eorum, quae in pondere consistunt, aliud genus dicitur eorum, quae consistunt in numero, & aliud genus dicitur eorum, quae consistunt in mensura, in quibus tantum mutuum consistit. Species autem dicitur aliquod corpus, vt Stichus, d. gl. in creditum.

Genus quandoque ponitur pro specie, gloss. 1. in l. non videtur, 33. de iudiciis, & gl. aliud, in l. ligni, 55. de legat. 3. & l. 1. §. cautionales, & ibi glo. cautionales, de praetor. stipul.

Genus non excludit speciem, glo. conditionem, in l. 3. §. 1. de conditione causae data.

Genus adiunctum speciei cum copula, & restringitur, & nihil plus significat, quam species, secus si extra copulam adiciatur, gl. 1. & ibi add. mar. in l. sed & si, 13. pro socio.

In Genere, vel incerto, qui tenetur, non tenetur ad id, quod melius est, sed ex bono, & aequo, l. si quid, 18. & ibi gl. ex bono, de aedilio edicto.

In Genere debitum dicitur illud, quod consistit in pondere, numero, vel mensura, glo. 1. in l. pen. fol. marini.

Genus in medio positum ex praecedentibus, & sequentibus restringitur, l. quaestum, 78. §. 2. de legat. 3.

Genus quoad omnes quod operatur, idem operatur particulate, quoad particularia, l. si choros, 79. eodem.

Generis debitor dando estimationem ipso iure liberatur, secus si deberet certam speciem, l. 1. §. 1. de auro, & argento.

Genus quando remouetur ab aliquo, & quaelibet eius species remouetur ab eo, gl. fi. in l. 1. §. si de suis, & legit. 1. 3. C. de viuis rei indic.

Generis ad speciem non est eadem ratio, gl. 2. in l. Stichus, 46. de statuliberis.

Genus a digniori parte sui sumit nomen, gl. 1. in l. 1. de verbor. oblig.

Genere posito supponitur species, & praemissa specie supponitur genus, glo. 1. in rub. C. de haereticis.

In Genere cui non licet, nec in specie licet, gl. 2. in a. 1. de alienat. feud. in vrb. feudorum.

Generis appellatio quælibet species continetur, sed e contra appellatio speciei non continetur genus, nisi in vno casu, gl. de suis, in fine c. 1. per quos fiat inestitutur.

in Genere debitum perire non potest, gl. 1. in l. pen. soluto matr. gl. proficiet, in l. in ratione, 30. §. diligenter, ad leg. Falcid. & gloss. in l. inceptum, C. si cert. petat.

Genus perire non potest, gl. demonstrant, in l. peculium, 65. §. 1. de legat. 2. gl. 1. in l. non mortuum, C. de contrahend. stipulat. glo. in l. legat. causa, 23. de verb. obli. gl. qualitatibus, in l. licet, 12. de actio. c. mpt.

Generi per speciem derogatur, l. vxorem, 41. §. felicissimo, & ibi glo. generali, & gloss. diminiuit, in l. quæritum, 78. §. 1. & l. ferus vrbani, 99. §. h. de legat. 3. & glo. præsentem, in l. cum ita, §. 1. de optione legata, l. 2. de ritico, vno, & oleo legat. in toto iure, §. de regul. iuris, gl. honorario, in princip. Infit. de bon. possessio.

Generi, quod cum signo vniuersali præcessit, non derogatur per speciem nominatim, sed si præcessit sine dictione vniuersali omnis, gloss. in l. ibi add. in l. verba, de aliment. vel cibis, legat.

Genere generalissimo legato derogatur per legatum generis subalterni, vel speciei, & genus restringitur, vt non continet speciem, de qua sunt aliqua individua nominata, l. 1. de auro & argento.

Generi per speciem derogatur, cum vni genus, alteri species legatur, sed quando eidem genus, & species alternatiue legantur, nomine generis solæ partes, vel species innotant intelliguntur, sed quando copulatiue legantur, & causæ determinationis nominatæ sunt species, vel partes, & nunc illæ solæ continentur, etiam si sciente testatore hoc actum sit, si verò fiat nominatæ causa tollendæ dubitationis, siue ad maiorem certitudinem, & tunc generali legato non derogatur, etiam si testator ignorante hoc actum sit, glo. pe. in l. 1. de rebus dubiis.

Genus præcedens non restringitur per enumerationem specierum, l. pediculis, 32. §. Labaco, de auro, & argento.

Genus veluti humo gl. legatur, & legatarius si repndit speciem putat Stichum, illam speciem repudiata potest petere, sed tamen est, quando aliquid debetur homo in genere, & ille pacificatur de non petendo Stichus, quia Stichum non potest petere, quia oblat sibi exceptio pacti, gl. opponitur, in l. si ferus, §. sed si stipulatus, de pac.

Genus quando legatur vni, & alteri legatur species, non distinguitur quod eorum præcedat, l. seruo, & ibi gl. 1. de peculio legato.

in Genere legato genus dicitur esse in obligatione, sed pretium eius in solutione, gl. pe. in l. cum certum, 9. de auro & argento.

Reliqua verbo, Deitor, 32. Legatum, 71. 78. §. 3. Maxime, Obligatio, 20. 21. Promittens, 12. Species, Stipulatio, 34. 35. Causa, 5. 6. Fideiussor, 42.

3 Genus proprie est generationis cuiusque principium, atque origo, siue ab eo, quæ genit, siue a loco, ubi quis genitus est, & etiam aliquorum ad vnum aliquid si inueniunt quodam modo habentium multorum, vt Romanorum ad Remulum relate, & gloss. de natio, & familia est, vnde & gentiles dicti, l. 1. in additio, marg. de probato.

Genus non potest probari, nisi per indicia, sed cognatio potest facile probari, gl. 1. ibidem.

Genus, & gentem an habeat quis cum aliquo, cui præterit succedere, si queritur, debet illud probare se de eius genere esse, vel de genere, id est, natione, vt cum præterit exculat in tutela propter quatuor liberos, cum sit in Italia, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Genus accipitur pro agnatione, gens verò pro cognatione, d. gl. 1.

Generis differentia apud Deum nulla est, gl. non est, in §. illud igitur, in authent. de monachis, col. 1.

de Genere esse dicitur ille, qui descendit per lineam femininam, gl. generi, & ibi add. marg. in §. oportet, in auth. de mandatis principum, col. 3.

3 G E M E T R A à Græco nomine geōs, quod est terra, & meteon, quod est mensura quasi terræ mensuratio dicitur, gl. in l. 4. C. de professorib. lib. 10.

Geometria non habent excusationem aliquam à muneribus personalibus, d. l. 4. & ibi gl. fi.

Geometria artem discere, atque exercere publicè interest, l. 2. C. de maleficiis.

3 G E R O N T O C O M I V M dicitur locus, in quo pauperes propter senectutem, & propter infirmitatem curantur, glo. gerontocomium, in l. lillud, 16. C. de sacrosanct. Eccl. & gloss. gerontocomiorum, in §. hæc ergo, in authent. de non alienan. rebus, col. 2.

3 G E R E alicuius negotia cum proposuissim, deinde tu mihi mandasti, vt gererem, possum agere actione nego. gest. contra dominum, & mandati contra te, l. 3. §. si de nego. gest.

vt Gererem alicuius negotia, si tu mandasti mihi, absque eo, quod ego haberem propositum gerendi, si ego gessi contra vtrumque, competit mihi actio negotiorum gestorum, & mandati, §. gl. si cum, ibi.

Gerere alicuius negotia si proposuissim, & tu postea mihi fideiussisti de indemnitate præstanda, si gererem, si gessi, habeo duplicem actionem, scilicet negotiorum gestorum contra dominum, vel conditionem certi, si est certa promissio, vel ex stipulatu contra fideiussorem, d. §. penultima, & ibi glossa penultima.

Gerere negotia absentis si quis à principio incipit, & postea ille deseruerit, tenetur de illis, in commodato, §. sicut, commodati.

Gerere negotia alicuius si quis incipit à principio gesturus tantum illud negotium, de aliis non tenetur, nisi alias erat gesturus etiam alia, d. §. ficut, & ibi glo. peritura.

Gerere videor, quod per alium gero, gl. ex voluntate, in l. cum dotem, 22. §. pe. soluto matr. & l. ita autem, §. 1. de administrat. tutorum.

Gerere pro herede idem est, quod gerere pro domino, gl. in l. potuit, C. de iure delict.

in Gerendis rebus ad alienum commodum consilium est, illius voluntatem exquirere, vt gesserit se aperiendo gestioni exoneret, l. seruis dotalis, §. 8. soluto matrimo.

Reliqua verbo, Facere, num 2.

3 G E R E N S negotia eius, quæ fuerunt sua, cum moreretur, id est, post mortem testatoris defuncti, & ante aditam hereditatem, obligatur hereditati iacenti, & hereditas sibi, si aliquid impendit in hereditate, l. 3. hæc verba, si quis, de nego. gest.

Gerens negotia mea non mei contemplatione, sed sui lucri causa, potius suum negotium, quam meum gerere, censetur, l. si pupilli, 6. §. sed & si quis, eod.

Gerens negotia mea causa depredandi, suo lucro, non meo commodato studet, vnde tenetur actione nego. gest. ipse tamen ad impensa non potest agere, nisi quatenus ego factus sum locupletior, ibid.

Gerens vnum tantum negotium à se exigere non tenetur, durum enim est, quod is, qui huius rei gratia accessit, ad alia teneatur, gl. imputabitur, in l. si pupilli, 6. §. si eod.

Gerens, qui non habet facultatem conueniendi debitores, nec aliquam actionem, non tenetur extra iudicium tentare, nisi esset dubium de mandato, neque prohibetur bonam fidem agnoscere, glo. non habuerit, ibid.

Gerens negotium duorum sociorum prohibente altero socio, habet actionem negotiorum gestorum contra non prohibentem ita, quod is, qui prohibuit ex nulla parte, neque per socium, neque per se ipsum aliquid damnum sentiat, l. 1. ex duobus, eod.

Gerentis conditio vbi mutatur de seruo in liberum, liber factus non tenetur de negotio gesto in seruitute, de eo autem quod gessit in seruitute, vel libertate, tenetur actio negotiorum gestorum, nisi sit negotium connexum, nam tunc venit in iudicium totam negotium, quod gessit etiam in seruitute, l. cum actum, 17. eod.

Gerens in seruitute constitutus si arcem emit, & in ea insulam adificauit, eaque cotruit, postea manumissus si fundum locauerit, sola locatio fundi venit in actione nego. gest. & de eo, quod gessit in seruitute, non tenetur, quia secunda gestio separatur à prima, ibidem.

Gerens negotia mea imprudens seruitutem rem meam, & etiam ignoranter eam si vfu cepit, non tenetur mihi eam restituere, sed si antequam vfu cepit, & cogit eam esse meam, debet subscire aliquem, qui à se perat meo nomine, & mihi rem, & sibi stipulationem emendationis committat, l. ar qui natura, 19. §. cum me, eod.

Gerenti negotia capiti compet. actio contra eum, si tenuerit, vel contra heredes eius, d. l. a qui natura, §. si cum l. c. q. eod.

Gerens negotia hereditaria si bene gessit, sibi obligat hereditatem, si malè, obligat se hereditati, & heres tenetur ei, quantum sit pupillus, l. nam & Seruius, 21. §. eod.

Gerens negotia alicuius eo mortuo intrinsece non debet, neque tenetur negotia negotia inchoare, vetera tamen conseruare tenetur, d. l. nam & Seruius, 21. §. penult.

Gerens aliena negotia per alium actione nego. gest. tenetur, ac si ipse gessisset, d. l. nam & Seruius, 21. §. fi.

Gerens aliena negotia si indebitum exegerit, restituere cogitur, sed si indebitum soluit à domino, non potest recuperare, l. si quis negotia, eod.

Gerenti sine mandato si debitor domini soluit debitum, non liberatur, nec dominum adquiri creditores, nisi radihabitione sequatur, l. si ego, 24. eod.

Gerens contemplatione vnius ex necessitate tenetur alteri, ad quem in veritate negotium spectat, l. cum alius, 2. eod.

Gerens negotia mea mandato Titij, tenetur Titio mandati in id, quod Titius mihi est obligatus, & id est gestore exigere potest Titius, l. si quis, mandato, 28. eod.

Gerens si gessit negotia mea mandato Titij, Titius antequam soluat, ager contra gestorem actione mandati, siue in fideiussore, quia fideiussor officium gratis suscipit de se obligatio, & soluendo pecuniam vnde antequam soluat, reuocare non potest, sed in mandatore, eo ipso quod mandat alij, vel ipse gerit, pericit mandatum, vnde antequam soluat, potest agere mandati, glossa final. ibidem.

Gerens si gessit negotia mea mandato Titij, Titius antequam soluat, potest agere contra gestorem, vt ipsum liberet ab obligatione, quia mihi tenetur ex gestione mandato suo facta, & sententia mandatur executioni capis pignori. ibidem.

Gerens negotia mea cum mandato, inter illa mei contemplatione gessit alia coniuncta, quæ erant alterius, tenetur ipse mihi, & ego illi actione mandati, §. l. libero, §. 1. & ibi gl. inter negotia, eod.

Gerens vnius negotia credens alterius, cum obligat actione negotiorum gestorum, cuius verè sunt negotia, l. in hoc iudicium, versic. & sicut, de re vendit.

Gerentis personæ conditio, vel eius, cuius negotia ex necessitate gerantur, si variatur, variatur etiam obligationis conditio, l. tutorem, 37. de administratio. tutorum.

Gerens, & acceperis alicuius negotium vnum, potest deferre alia negotia illius, nec tenetur alium gestorem petere, quia latis abundeq. fecit in seruendo amico suo in vna specie, l. tutores, qui, 39. §. 2. eod.

Gerens quasi omnia negotia si gessit vnum negotium alicuius, non potest alia negotia deferre, & si deseruerit, tenetur etiam de illis, gl. non idem, ibid.

Gerens quasi vnum negotium alicuius, tenetur de omnibus eius negotiis, si alius erat omnia gesturus, non alias, ibid.

Gerens negotia domini ignorantis potest emere rem domini à procuratore nomine domini vendente, & vfucapei eam potest, l. 2. §. procuratorem, de vfu capio.

Gerens negotia alicuius, licet ignorantis, si quid vitiliter in rem eius impederit, vel etiam se alicui obligauerit, habet nego. gest. actionem, l. 2. de neg. gest.

Gerens negotia præsentis, & non contradicentis, habet mandati actionem contra dominum ex tacito mandato, sed si gerat negotia alicuius absentis, & ignorantis, contra eum habet negotiorum gestorum actionem, & mandati, gl. 2. in l. qui fide, §. mandati.

Gerens si gessit negotium hominis liberi putans esse seruum tuum, habeo actionem contra te pro illis rebus, quæ sunt tuæ, & contra liberum, pro illis, quæ sunt illius, l. si pupilli, 6. §. sed & si, de nego. gest.

'GÈS

ti habito mea non potest facere, quod negotium suo nomine gestum trahat ad me, cum non sit gestum nomine meo, ibid.

Gerens negotia credens filii mandata, habet solum actionem neg. gesti. cessante mandati actione, item §. i. cod.

Gerens negotia in rebus voluntariis, & voluptariis expendit, illud potest auferre, atque tamen ad illa non potest, glof. locupletior, in §. i. pupilli, §. cod.

Gerens negotia si necessario rem emerit, licet ea interierit, potest omnimodis id quod impendit, consequi actione neg. gesti, nisi culpa precedat causam, si sine hereditaria, §. 2. cod.

Gerens aliena negotia si plus, quam oportuit, impendit, id tantum, quod debuit impendere, recuperabit, & non vitra, si quis negotia aliena, §. 3. cod.

Gerens aliena negotia vitras prestatre cogitur eius pecunia; que, purgatis necessariis sumptibus, superest, ibid.

Gerens aliena negotia tenetur prestatre vitras superest pecunie, si dominus consuevit fenerare, non alias, vel si verit ipse in vitas suos, vel alij cam fenerauit, vel fuit in mora, per compensationem, cum sumptum, cessat vitras vitque ad concurrentes quantitates sumptuum, gl. 1. ibi.

Gerens negotium quum si petiero datum quum per obreptionem, & sim. consensit ampliores, quam oportuit, fructus omnes tibi actione neg. gesti. tenetor prestatre, licet petere non potuerim, gl. autem, §. 5. item §. i. cod.

Gerens negotium non tantum forum, sed etiam vitras ex pecunia aliena percipias tenetur solvere domino actione neg. gesti. si dominus consuevit fenerare, non alias, aquinarta, 19. §. pen. & ibi gl. potius, cod.

Gerens si expendit in aliena negotia vitras, quas prestatit, vel quas ex pecunia sua percipere potuit, feruare, & retinere potest iudicio negotiorum gestorum, ibi.

Gerens negotium hodie non tenetur ad vitras pecunie domini, cum fenerati sit peccatum, gl. potius.

Gerens negotium alicuius ipso facto, habet actionem neg. gestorum, si cum pecunia, §. 3. cod.

Gerens negotium cum mandato de pecunia, quam de propriis opib. pro vestitione erogas, quas fenerare consueuerat, actione mandati pro forte, & vitas contra eum, cuius gestio fuit negotia, peracta, gl. 1. & ibi gl. 1. & 2. Mandati, *Reliqua verbo, Gestio, aut, §. 18. vsque peracta, §. 6. 1. Pupilli, 1. 2. Negotium, à m. 2. v. n. 2. Debitor, cod.*

GERMANAE proprias dicuntur fortiores et eadem tantum matre gl. gesta manas, in l. 1. §. 2. tab. 14. C. de legit. heredit.

Germanus frater, & germana foris dicitur quae ex eodem genere natus, vel nata, gl. germanus, in a. iur. usufructum quod prestat, in princ. col. 2.

Reliqua verbo, Soror.

GERMINALES arbores dicuntur, quae à stirpe aliarum nascuntur fultae, & densae, quae alias dicuntur pedamenta, gl. germinales, in l. diuortio, §. si funa dum, fol. matrim.

Reliqua verbo, Pedamenta.

GERENDUM si respicit verbum, vel participium futuri temporis, inducit conditionem, si tu uti per te, §. 7. verbi quia, de ad. hered.

Gerendum importat necessitatem, quandoque tamen non, gl. 1. & ibi add. marg. in rub. Inst. de heredit. insti.

Gerenda denotant actum, prout est in facto, vt est in exercicio, quia denotantur à verbo, quod significat agere, vel pot. glof. in verbi, in rub. Inst. de actio.

Reliqua verbo, Causa, §. 8.

GESTIO nota dicitur vix quali contractus, l. Pomponius, l. 1. §. 2. de negot. gestorum.

Gestio vna, vel plures distinguunt secundum diuersitatem animi gerentis, ibid.

Gestor tenetur de negligis, si alius erat gesturus, §. i. pupilli, §. 6. §. i. cod.

Gestor tenetur si à se non exegit, & exegit ab alio, & tunc debet, quod forte non erat viturum, incipit esse viturum, nisi vitras remittantur vbi, sed si non exegit à se, neque ab alio, non tenetur, ibid.

Gestor tenetur de gerendis, si alius erat gesturus, gl. verius, ibid.

Gestor atcedens quasi omnia gesturus tenetur de gerendis, alias, ibid.

Gestorum negotiorum cum mandato si quis mutauit, vel dedit contemplatione non domini negotiorum, tenetur dominus, si vitlter cepit rem, vt, quia pecunia erat necessaria, licet fuerit amissa, vel non contemplatione gestoris, tunc tenetur ipse tantum, non dominus, nisi ratum habeat, vel in rem domini videretur, vel nisi in eo, in eam rem, in quam accepit, procuratorum constituit, gl. quia, in l. §. i. pupilli, §. item si procuratori, cod.

Gestori negotiorum si quis mutauit contemplatione ipsius gestoris, & dominus, tunc veretur tenetur, ibid.

Gestor si aliquo modo potest habere obligatum eum, in cuius nomine gerit, non potest conuenire eum, cuius res est, sed si nullo modo potest obligare eum, cuius nomine gerit, quia nullo modo ad eum spectat, dominum rei potest conuenire, gl. duntaxat, in l. §. i. pupilli, §. sed si ego, cod.

Gestor si fuerit de coniunctis, cum sine mandato cum cautione de rato possit conuenire debitores, non conuenit eos, neque exegit ab eis, & actio certo tempore finiebatur, tenetur domino actione neg. gesti, & fectores patitur iuste, quia tenetur ad vitras ex moragiam actum, quae erat temporalis, efficitur perpetua, & efficitur transitoria, quod non erat, d. l. §. i. pupilli, §. §. cum duas bus legibus feq.

Gestor omnia tenetur reddere, quae vt gestor habuit, & fecit, si alias, vt dicitur ius procuratore, in l. §. i. autem, §. 5. item §. 1. & ibi gl. non potuerim, cod.

Gestor si de male gestis condemnatus sit ad decem, non habita ratione compensationis aliorum decem, qui expendit, potest postea agere contentio iudicii negotiorum gestorum ad compensationem, & si pronunciatum sit, compensationis locum non esse, non potest agere amplius contrario iudicio, d. l. si autem, §. fin.

Gestori negotiorum, si ego praesens, & nesciens male gestum ratum habeo, non videor remittere, quantumcumque habeam animum remittendi, secus si scieas ratum habui, gl. probauero, in l. Pomponius, §. eodem.

Gestori vt actio competat, sufficit, quod negotium vitlter fuerit conuenit respectu domini, licet effectum vitilem non habuerit, sed an vitro, 10. §. 1. cod.

Hh s Gestor

Cestor tenetur de dolo, & culpa, & si negotia insolita inchoavit, tenetur etiam de casu, l. si negotia absentis, l. i. eod.

Cestor regulariter tenetur de levi culpa, de levisima autem quandoque, vt si dominum erat diligentissimus, vel alius diligentissimus erat futurus, gloss. a. ibidem.

3 Cestor tenetur de casu, quando gessit negotia pupilli, & quando accessit animo depradandi, vel si gessit negotia insolita, & nova, vel quando casum in se specialiter recepit, vel quando culpa praecessit casum, item si fuit in mora, quibus casibus non sufficit vitare esse exceptum, nisi sequatur euentus, alias sic, gloss. fit solutus, ibid.

Cestor de solito non tenetur de casu, veluti si quis dimisit equum in pascuis, ubi dominus dimittere consuevit, non tenetur, si equus casu sit perditus, vel surreptus, ibid.

Cestor si fecit solita, in quibus damnum fecit, & etiam si fecit insolita, in quibus lucrum, non fit compensatio damni cum lucro, gloss. si ibid.

Cestor non tenetur de casu, nisi praecedat culpa, est autem culpa retinere pecuniam debitam creditoribus, si eam habet solutioni paratam, l. debitor meus, l. 3. eodem.

Cestor negotiorum potest ignoranter rem domini viciare, & si ante viciationem completam superuenerit scientia, debet facere a se euincere, ne teneatur actione negotiorum gestorum, l. atque natura, l. 9. cum me absente, eod.

Cestor potest substituere alium ad negotia, l. nam & Seruius, l. 1. §. fin. eod. Cestor si frumentum, vel vinum comparauerit familiae, idque casu interierit, forte incendio, vel ruina, non tenetur actione neg. gesti, nisi culpa praecessit casum, l. cum hereditaria, l. 2. eod.

Cestor si expendit in re necessaria, vitā quam valeret, expensum plus non repetit, §. l. 2. ibid.

Cestor si emit rem pro decem, quae casu perit, & eo tempore valebat quinque, alia quinque non repetit, si culpa sua casu perit, gloss. si ibid.

Cestores ex necessitate tenentur insolitum, etiam si ipsi diuiserint administrationem, l. cum alii, l. 2. eod.

Cestor expensas voluparias non repetit, conceditur tamen eas abradere, & hoc nisi res, in qua expense sunt factae, erat mercalis, & dominus erat venditurus, quia tunc repetit expensas, l. ex duobus, l. 2. & ibi gloss. non habere, eod.

Cestor negotiorum non potest constituere actorem in negotiis pupilli, l. qui aliena, §. pe. eod.

Cestor negotiorum in dubio praesumitur expendere de bonis illius, cuius negotia gerit, & ad ob. est praesumptio violenta, quae tollit praesumptionem pietatis, quae aliis erat, l. Nefennius, l. 3. eod.

Cestor creditoris si fuerit debitor, a se ipso exigere debet debitum, gloss. facere, in l. diuortio, l. 3. eod.

Cestor regulariter tenetur de leui, & lata culpa, gloss. in officio, ibid.

Cestor negotiorum de periculo tenetur, si sua culpa euentus, secus si casu fortuito, gloss. periculum, in l. liris contestata, l. 3. §. i. eod.

Cestor negotiorum conuersus palam pecuniam domini, tenetur ad vfuras tantum condempnari in regione, si clam, ad vfuras censuras, l. qui sine vfuris, l. 3. & ibi gloss. maximas, eod.

Cestor negotia crypta debet omnino consummare, alias si deserat, tenetur, l. in commodato, l. 7. §. si cur, & ibi gloss. peritura, commodati.

Cestor negotiorum creditor domini solvens plus debito, illud plus non imputat in debitum, nisi dominus id ratum habuit, quia conditio debitoris non quartur domino per gestorem, nisi dominus ratum habeat, quod fides est in seruo solente plus debito creditor domini, gloss. habere, in l. quod si seruus, l. 3. §. i. de in rem verso.

Cestor accedens ad vnum negotiorum gerendum, non tenetur a se exigere, gloss. mandati, in l. si remunerandi, l. 6. §. apud, mandati.

Cestor negotiorum si vtrius pecunia domini, & in reddendo moram fecerit, tenetur domino praestare vfuras, vel interesse illius pecuniae, l. socium, l. 60. pro socio.

Cestor negotiorum si non debuit exigi, tenetur illud domino reddere, sed si soluit non debitum, illud non refundit domino, nisi soluere sit condemnatus sine dolo suo, gloss. non reputare, in l. 2. §. si soler, de heredit. vel actione.

Cestor nego. vel procurator habens pecuniam domini otiosam, non tenetur domino ad vfuras, nisi dominus sit solutus fenerator, vel nisi in vfus suos conuertisset, aut fuisset in mora, l. qui semisses, l. 3. §. si & ibi gloss. de vfuris.

Cestor nego. non debet sibi facere lucra ex gestione, nisi faciat tanquam quilibet gestor, gloss. l. i. in l. qui negotiationem, l. 58. de administrat. tutorum.

Cestor negotiorum naturale etiam debitum debet a se exigere, & deducere, gloss. debitor, in l. ita tamen, l. 2. §. si ex Trebelliano, ad Trebell.

Cestor negotiorum si culpa sua rem domini amisit per furtum, non tenetur domino furti actione, sed actione neg. gesti, quia actione ita condemnandus est, si dominus actionem furti aduersus furem ei cedat, l. qui iniuria, l. 53. §. qui alienis, de furtis.

Cestor negotiorum si petierit aliqua sine mandato, potest dominus illa ratum habere, multo magis per procuratorem generalem possunt peti illa, gloss. in l. si maritus, C. mandati.

Reliqua verbo, Gerens, Negotium, a. vfusque 10. Debitor, 60. Heres, 74. G S T V M quod est factum, frustra id reuocari oportet, l. a. C. si propter publici pensat.

Gesta contra fas fructum calliditatis obtinere non debent, l. 3. C. de repudiis. Gestum non praediuidet generi ex necessitate officii, secus vero generi ex voluntate, gloss. in l. cum quadam, l. 2. C. de administratione tutorum.

Gesta omnia sua ad Dei providentiam vniuersique debet referre, sicut Imperator omnia resultat, in leg. 2. C. de officio praefecti. Africae.

Gesta inter certas personas faciunt fidem inter easdem, sed inter alias praesumptionem tantum, gloss. in l. 2. C. de edendo.

Gesta res dicitur cum sine verbis facta est, vt scribere, & fodere, l. Labeo, l. 4. & ibi gloss. de verb. sign.

Inter Gesta, & facta licet videatur quadam subtilis differentia, tamen nulla est differentia, d. gloss. si ibi, & l. licet inter gesta, l. 8. eod.

Gestum nomine ventris deuoluitur in actione tutelae postumo nato, vel in actione nego. gestorum eo non nato, cum pater, l. 2. de nego. gesti.

Gestum esse alicuius contemplatione probatur probata amicitia inter gerentem, & eius, cuius contemplatione videtur esse gestum, l. si pupilli, l. 6. §. sed si ego, eod.

Gestum quod est bene, non debet ex alio euentu rescinditur, gloss. reprobat, in l. Barbarius, de officio praetoris.

Reliqua verbo, Fastum.

GLADIATORES, & eorum spectacula prohibita sunt, l. 1. de gladiatorib. lib. 10.

GLADIVS ad panem incidendum si fuerit comparatus, vel ad calamos temperandos, non habetur pro armis, sicut nec dentee, nec vicecolus, aut cyathus, vel amphora, §. cooperanda, in addit. marg. Infl. de interdicitis.

Gladij potestatem sibi datam, vel alterius cuiusvis coactionis nemo potest in alium transferre, l. nemo potest, l. 70. de reg. iur.

Reliqua verbo, Ensis, Mercator, Cultro.

GLANS cadauca est, quae ex arbore cecidit, vt pro tali datur interdictionem de glande legenda, l. i. l. 30. de verb. sign.

Glandis appellatio omnis fructus continetur, l. qui venenum, l. 23. eod. & l. 1. & ibi gloss. l. 1. & pen. de glande legenda, & gloss. 3. in l. Iulianus, l. 9. §. glans, ad exhibendum.

Glans ex arbore vicini si tunc cecidit in meum fundum, per interdictionem de glande legenda prohibetur, ne faciam vicini cauenti mihi de damno infecto, quoniam eam possit colligere vsque ad tres dies, a die quo cecidit, & sic de tertio in tertium diem potest ire ad colligendos fructus, l. 1. & ibi gloss. l. 1. & pen. de glande legenda.

de Glande legenda edictum ideo fuit introductum, quia in eo requiruntur minores probationes, quam in rei vendicatione, quae datur etiam in hoc casu, & durat vsque ad tres annos, d. gloss. pen.

Glans ex arbore tua si in meum fundum cecidit, tenetur ad exhibendum, si dolo malo pecus immisi, vt glandem comederet, sed si sine dolo malo immisi, teneor in factum subsidiaria legis Aquiliae, l. Iulianus, l. 9. §. glans, & ibi gloss. consumpta, ad exhibendum.

Glans si in fundum alienum decidit, dominus glandis potest agere ad exhibendum, siue glans exeret, siue consumpta sit, item si exeret, potest etiam agere in interdictione de glande legenda, vt sibi liceat post triduum a die quo cecidit, glandem legere, data prius cautione damni infecti, d. §. glans.

Reliqua verbo, Interdictum, 42.

GNATITER, id est, sapienter, inde ignauus, id est, insipiens, gloss. l. 2. in l. f. C. de quadrienn. praescript.

GRADVS primus dicitur omnium institutorum, secundus vero dicitur substitutorum, glante heredis, in l. 3. §. pe. de liber. & postu. glo. l. in l. 1. C. de liber. praeteritis.

Gratus ponitur pro persona, l. sed si plures, l. 10. §. si & ibi gloss. in vno, de vulgari. Gratus primus, quo filius est praeteritus, nullus est momenti, sed sequens, in quo est substitutus, valet, sed si in primo fit institutus, valet etiam sequentes, licet ab eis praeteratur, l. ex facto, l. 43. §. Lucius, & ibi gloss. momenti, eodem.

Gratus plus est affectum, quam geniculum, sed sunt aequipollentia in significato, gloss. gradum, in ca. 1. §. hoc quoque, de his, qui feudum dare possunt.

Reliqua verbo, Affinitas, 1. Cognatio, Sobrinus, Consobrinus, Stemma.

GRACCI miserunt quandam sapientem Romam, vt exploraret an Romani essent digni legibus, & Romani cogitantes quid poterant fieri, posuerunt quandam stultum ad disputandum cum Graeco, vt si perderet, tantum derisio esset Graecis, Sapiens vnum disputare incipiens eleuauit vnum digitum, vnum Deum significans, stultus credens illam velle cum vno oculo excecare, eleuauit duos, & cum eis eleuauit pollicem, quia excecare eum velle vtrouque, sed Graecus credidit, quod Trinitatem ostenderet, item Graecus aperit manum ostendit, quasi ostenderet omnia esse aperta Deo, stultus credens velle maxillam sibi dare, pugnum clausum quasi reperculurum eleuauit, Graecus intellexit, quod Deus omnia clauderet palma, & sic credens Romanos dignos esse legibus recessit, gloss. continui, in l. 2. §. exactis deinde regibus, de origine iuris.

GRAMMATICAM olim solebant legere mulieres, gloss. institueretur, in l. 4. vbi pupillus educari.

Grammaticam hodie potest addicere mulieres, licet postulare non possunt, quod est contra illud vulgare, Infans nuritur vino, & mulier discens Latinum loqui, vix perueniunt ad bonum suum, d. l. a. in addit. marg.

in Grammatica peccari non debet, l. Plautus, in fin. de auro, & argento.

Grammatica, & Rhetorica in adolescentia solent disci, gloss. gloriosum, in l. 1. §. pe. C. de studiis, lib. 11.

Grammatici fallacii sunt sapientes, & dolo, gloss. in his, ibi.

Grammatici, & Oratores decreto Decurionum approbati, si non legant vtiliter scholasticus, reprobari possunt, l. 2. C. de professoribus, lib. 10.

Grammatici, Sophistae, & Iurisperiti, qui per 20. annos in vrbe Constantinopolitana scientiam docuerunt, per illius ciuitatis ceterum in arte docendi digni existimati, sunt digni ea dignitate, qua funguntur vicarij principis, l. 1. C. de professoribus, lib. 14.

Reliqua verbo, Medicus, 2.

GRATIAE plenitudinem intelligitur recipere ille, cui remittuntur culpe, & recipitur ad fauores, gloss. in plenitudinem, in extranag. de pace Constantie, in princ.

GRATIS quod fit, ad necessitatem non debet deduci, & sic facit pro rustico, qui dedit aliqualind, gloss. final in l. solent, de officio Proconsulis.

Gratis quadam sunt, quae non gratis fieri non possunt, gloss. virtutis, in l. 1. §. hostias, de postulando.

Gratis quadam licent, quae non gratis non licent, veluti pacifici gratis, licet in actione famosa, sed non data pecunia, ita quod infamiam euitet, gloss. inhumanum, in l. furti, §. pactus, de his, qui notantur infam.

Gratis

Gratis non facere aliquid, scilicet alieni, illud non gratis non facere non licet, gl. reperi, in fin. l. 4. §. si de cond. ob. turpem.

GRATIFICATIONIS locus est, si ibi gl. a. de religio. gl. duntaxat, in l. in naum, §. 1. locati, & gl. pen. in l. §. Titius, 9. de verb. obligat.

Gratificationis locus est, quando servus duobus dominis aggressuram patientibus opem ferre non potuit, eligat alteri eorum esse auxilio, l. 3. §. si cum omnes, & ibi gl. contraxisse, ad Syllanian.

Gratificationis locus est, quando legatur Titio, & duo Titij amici testatoris sint, nec appareat de quo testator sentierit, l. si quis servum, §. si inter, & ibi gl. debet, de legat. 2.

GRATVS quilibet prafumitur, nisi ingratum probetur, l. servus, 20. in addit. marg. de manumiss. testam.

GRAVAMEN quando est causa alicuius commodi, cessante gravamine, cessat etiam commodum, l. eum, qui, 30. & ibi gl. probandi, de iurciur.

in Gravamen, quod ponitur, illud non relevat, gl. omittit, in l. quia autem, §. 6. si quis omnia causa testam.

Gravamen omne dilationis, vel conditionis auferatur de portione, vel legato relicto, l. si quis, quantum est pro debito iure naturae, l. quoniam, 32. C. de inoffic. testam.

Reliqua verbo, Legatum, 87. Patronus, 24. 25.

GRAVARI onere fideicommissi non potest servus testamenti manumissus, si neque legatum, neque aliud commodum pecuniarium relictum sit, l. plané, 94. §. si de agat. 1.

GRAVARI onere fideicommissi non potest ille, qui servum legatum rogatus est manumittere, ibi.

Gravari ex causa fideicommissi pecuniam, vel aliam rem praeferre, is solus potest, qui aliquid eiusdem generis, vel simile est testamentum consequitur, ibi.

Gravari potest onere fideicommissi ille, cui datur aliquid causa conditionis implende, l. quidam testamento, 96. §. si eod.

Gravari non potest quis, vel filios suos emancipet, l. filiusfamilias, 114. §. secundum eodem.

Gravari potest quis intantum, inquantum honoratur, & non in plus, d. l. filiusfamilias, §. apud Marcellum, & gl. fin. §. pe. Inst. de testamenti hered. §. 1. & ibi addit. marg. Inst. de singul. reb. per fideicommissi.

Gravari non potest quis in plus, quam apud eum remaneat, deducto onere conditionis, l. civitatis, 122. §. si de leg. 1.

Gravari possunt legitimi etiam in codicillis, gl. vt legitimum, in l. post emancipationem, 40. de legat. 3.

Gravari possunt aliqui de bonis suis communicandis, l. Lucius Titius, 78. ad Trebell.

Gravari non possunt, quem non honorat, l. ab eo, C. de fideicommissis.

Gravari dicitur quando quis mittitur ad inspicendum fructus suae possessionis, l. C. de annos, & tribu. lib. 10.

Gravari potest non solum is, qui commodum sentit, sed etiam eius heres, intellige de commodato estimabili, gl. non possit, in addit. in princ. Inst. de sing. reb. per fideicommissi.

Reliqua verbo, Honorari, Nominatum, Onerari, Testator, 19.

GRAVATA in vno, in alio debet relevari, gl. quia tripli, in litem si cum exceptione, §. quatenus, quod metus causa, & gl. vltis, in princ. Inst. de v. bono. rap. l. eum, qui, 30. & ibi gl. probandi, de iurciur. & gl. decima, in auct. hoc h. & l. iubeamus, 14. C. de sacrosanctis, gl. ex, in l. si quis deferta, C. de omni agro de ferro, lib. 11. §. 1. & ibi gl. commodum, Inst. de hered. qualitat.

Gravatus non videtur institutus propter gravamen sibi inunctum ab aliquo, l. si duobus, 16. §. 1. de legat. 1.

Gravatus dare vnam rem de rebus alternatiue relictis tenetur ad illam, etiam si aliam elegit, l. plané, 94. §. si cui, eod.

Gravatus de re aliena praestanda si eam habere non possit, vel difficulter habere possit, tenetur ad eius estimationem, l. non dubium, 14. §. si & ibi gl. fin. de legat. 3.

Gravatus praestare fideicommissum tenetur ad illud ipsoludum, licet tam ipse, quam alius cum eo succedat defuncto alio iure, quam defunctus crederet, sed in eadem portione, l. post emancipationem, 40. eod.

Gravata portio si per ius adcreverit accedit portioni non gravatae, non est locus contributioni, l. 1. §. si coheredis, ad legem Falci.

Gravata portio quando adcrevit portio non gravata, augentur legata, secus quando gravata non gravata, gl. iudicasse, ibi.

Reliqua verbo, Heres, 132. 133. 134. vsque 145. Legatarius, 29. vsque 36. Relentus, Oneratus.

GRAVIOR causa dicitur id, quod ex causa famosa, vel ex causa iudicati, vel ex causa penali debetur, l. si quid, 7. de solutio.

Graviores causa videtur potius illud, quod cum satisfactione debetur, quam quod sine satisfactione, & quod pure, quam quod in diem, vel sub conditione, & potius quod suo nomine, quam quod fideiussorio nomine, & quod cum poena, quam quod sine poena, l. 3. & §. 5. eodem.

Reliqua verbo, Culpa, 4.

GRASSATORES dicuntur nitentes ad malum, qui aliena subtrahunt, gl. a grassatoribus, in l. aut facta, §. qualitate, de poenis.

Grassatores, qui praedae causa id faciunt, proximi sunt latronibus, & si cum ferro aggrediantur, vel spoliare homines, capere puniuntur, si saepius in itineribus hoc admiserint, alias in metallum damnantur, vel in insulam relegantur, l. capitulum, §. grassatores, eod.

Reliqua verbo, Assisus, Latrones.

GREX dicitur enim, armentum bonum, equorum equorum, gl. gregem, cum duobus glossis sequent. in l. 1. §. final. de rei vendic.

Grege constituitur ex decem ovibus, gl. sed & in l. 1. eod. & l. fin. & ibi gl. pen. de abigens, & gl. sed si, in §. in pecudum, Inst. de rerum diu. gl. in §. si grex, Inst. de legat.

Grege diuersis respectibus potest dici meus, & non meus; veluti quando grex consideratur prout quoddam corpus totale dicitur grex meus, licet sint multa capita aliena, sed non consideratur prout quilibet eius pars, vt quia sunt

multa capita aliena, non potest dici grex meus, §. gloss. final. ibi in d. l. 1. 2. de rei vend.

Grege quando vscupatur, non tantum grex, sed singula capita vscupantur, cum pro eo detur Publiciana, quod secus est in domo, gl. vendicare, ibi.

Gregem possunt vendicare, quamvis aries tuus sit immixtus, & tu etiam potes autem vendicare, l. in rem, §. item quacunque, eod.

Grege continet corpora, & ideo vendicari potest, l. vendicatio, §. 6. & ibi gloss. 1. eodem.

Grege mutatur particulariter idem grex est, sed non omnino, veluti ille, qui de fuit dolo possidere, non est omnino idem, ac si possideret, gl. vendicare, in l. 2. eod. & gl. estimari, in l. proponatur, 76. de iudiciis.

Grege idem censetur, etiam si prioribus capitibus decedentibus totus grex fuerit renouatus, l. greges, 13. & ibi gl. tenebitur, de pignoris.

Grege obligatio in pignus, & etiam prioribus capitibus decedentibus, quae aliunde suppleta sunt, veniunt in obligatione, nisi specialiter fuerint pignora assignata, d. gl. tenebitur.

Grege largi sumitur pro pecudibus, & bobus, & aliis animalibus, quae gregatim pascuntur, l. greges, 2. i. de legat. 1.

Grege ovium legato continentur, etiam agni, & arietes, sed legatis ovibus, neque agni, neque arietes continentur, l. servus legatis, 81. §. si de legat. 3.

Grege totus non potest vscupari, sed singula capita sic, quando singula corpora sunt in qualitate diuersa, vt quia caput meum est meum, aliud alienum, aliud furtivum, aliud non; sed vbi totus grege est vnus conditio, vt quia ad me grege est emptus, recte potest tunc vscupari, §. gloss. singulae res, & ibi addit. marg. in l. rerum mixtura, 30. de vscupatio. & gl. non potest, in l. 2. §. cum Stichum, pro emptore.

Grege potest alienus, & quod quidam caput gregis sint alterius, gl. ex grege, in l. si cum arg. tunc in h. testamento, §. 1. de excep. rei iud.

Gregem petens, ac succumbens non auditur volens iterum eundem petere, licet sit auctus, vel diminutus, nec auditur, si vult aliqua capita ipsius gregis petere, d. si cum arg. tunc in h. testamento, §. 1. & ibi gl. grege.

Gregem porcorum, vel equorum faciunt quinque, vel quatuor porci, vel equi, l. si. & ibi gl. pe. de abigens, sed si, in §. in pecudum, Inst. de rerum diu.

Grege dicitur vnum corpus ex diuturnis capitibus, §. si grege legatus, Inst. de legatis.

Grege legatus etiam si ad vnam ovem reducatur, nihilominus debetur, ibid.

Grege legato veniunt etiam ovae, quae post testamentum factum gregi adiunctae sunt ibi.

Grege ad vnam ovem deductus non est grege, gl. ad vnam, in addit. ibi.

Gregis vscupatus si legatus sit, grege deducto ad pauciora decem capitibus extinguitur legatum vscupatus gregis, secus est in legato proprietatis gregis, d. gl. ad vnam, in addit.

Reliqua verbo, Armentum, Legatum, 17. Equitum, Reuendicare, Reuendicatio, Vscupatio, 3. Fructuarium, 5.

GVERNATIONEM alienarum rerum habentes dicuntur patres in bonis filiorum, orphanotrophi, economi, actores, vel syndici, item apocrypharii, & magistratus nomine municipij, gl. persona, in §. in autem, Inst. de satisfatio.

GVERA sublati, tollitur eius omnis effectus sequutus propter guerram, gl. cessante, de pace Constantiae, in §. privilegia.

Reliqua verbo, Vrenga.

GYNASTY dicitur exercitum, genos enim Graece, Latine dicitur, labor, & exercitum, gl. gymnasiis, in l. seu & reprobari, 7. de excusat. tutor.

GYNASTARI dicuntur, qui panno imperiales texunt, & consuecunt infigendo sericum, & aurum, in §. in autem, Inst. de satisfatio.

GYNASTIUM dicitur locus, in quo panni nudi auro, & argento texitur, a gynos, de id, nudum, quia nudus panno vestitur, ibi.

HABERE possumus quaedam, quamvis ea vilia nobis non sint, l. ei fundo, §. 19. de feruiturib. gl. non reinitur, in l. filius, 35. C. de Decurionib. lib. 11.

Habere verbum verificatur, siue res sit mea, siue non, l. 1. §. si de peculio.

Habere quod quis non potest per suam personam, potest hoc habere per extraneum, l. Acisto, quae res pignori, l. his enim, 70. & ibi gl. 1. de furtis.

Habere dicitur, quicunque fruat vfu possessionis, l. 2. §. habere, ne quid in loco publico.

Habere verbum habet significationem dominij, & possessionis, & nudae detentationis, l. stipulatio ista, habere, 38. §. hanc quoque, de verb. obligat.

Habere centum in bonis dicitur ille etiam, qui habet in praedictis, vel aliis rebus valorem centum, secus si quis legat fundum alienum valentem centum, quia non videtur legare centum, l. tantum, 88. de verb. signific.

Habere quis apud se videtur illud, de quo habet actionem, habetur enim, quod perit potest, l. id apud, 143. eod.

Habere verbum, sicut & peruenire, cum effectu accipiendum est, l. nomen filiae, rum, 164. §. si eod.

Habere verbum duobus modis dicitur, altero iure dominij, altero obtinere sine interpretatione id, quod quis emerit, vel ex alia causa habeat, siue possideat, siue non, l. habere, 188. & ibi gl. emerit, eodem.

Habere dicitur multis modis, gl. vendicantem, in l. 1. C. vbi in rem actio.

Habere quod non potest, quis ex sua persona, neque potest habere ex alterius persona, & econtra, & quandoque quod non potest quis habere per se, potest habere per alium, gl. per medium, in §. 1. in authen. vt de cetero commutationes rerum Ecclesiasticarum, colla. 5.

Habere verbum adiectum portioni hereditatis trahitur ad fideicommissum vel legatum, & non ad institutionem, l. qui concubinam, 29. §. 1. de legat. 3.

Habere verbum prolatum a testatore intelligitur, quod manu heredis accipiat ab herede dante, ibi.

Habere verbum relatum ad legatarium importat, quod legatario intelligatur concessa electio legati alternatiui, l. plané, 34. §. pen. & ibi gl. arbitrio, de leg. 2.

si habes bonum propter me, equum est, vt & ego habeam etiam bonum propter te, gl. opere, in l. meum, 9. §. sed licet, quod metus causa.

Habendi verbo in largissima significatione continentur tam res proprie, quam deposita, commodata, locata, vel pignorate, quarum vsum, vel vsum fructum, vel cultidiam habet. l. 1. §. quod autem, de vi, & vi armata.

Reliqua verbo, Promittens, 3. 4. Promittere, Promissio, 2. Stipulatio, 36. 37. Alius, Pesse.

de **HABILITATE** personarum quis capere possit, non debet disputari separatim ab alia lite, non oportet, §. de legat. 2. **Habilitatus** ad aliqua iura, vel remedia non habet eorum effectum, donec illa ad actum deducatur, gl. in casus positione, in l. 2. C. de inofficio testam. **HABITARE** dicitur quis ibi, ubi familia sua habitat, l. si mulieri, 22. quibus modis usufructus.

Habitare dicitur ille, qui vel in sua, vel in conducto, aut gratuito habitat, l. 1. §. habitare, de his, qui deiecerunt.

Habitare Romae non licet legato, vel damnato ex causa, quae ignominia afficit, gl. 1. in l. si cum decem, 2. §. si patri, soluto matrimonio.

Habitatio in aliquo loco dicitur, quando in maiori parte anni moratur, & causa manendi ibi habitat, cum de lanionis, §. penul. de fundo instructo.

Habundandi facultas ex causa remunerationis concessa alicui, non debet ab eo revocari, & sibi expulso iudicii officio subuenitur, l. Aquilius, 27. de donato.

Habundandi facultas censetur concedi per ista verba, concedo habitare, & non censetur concedi ius habitandi, quod est sequitur, gl. in sequentis, vers. quia nec usufructus, ibi.

Habundando quis dicitur fructus percipere, l. si quis, 1. §. 1. & ibi gl. habitando, de pignori.

Habitator suam, suorumque culpam praestare debet, l. penult. §. 1. de his, qui deiecerunt.

HABITATIO legata non transiit ad heredem legatarii, l. si habitatio, de vfu, & habitatione.

Habitatorius, & vfuus legatum idem penes est in effectu, differt tamen quandoque quia habitatio locari potest, sed non vfuus, d. si habitatio, & ibi gl. 1.

Habitatio, cui legata est, non potest donare, potest tamen recipere inquilinum, hospitem, clientem, & alias personas, quas usufructus, ibi.

Habitatio non vrendo, vel capitis diminutione non amittitur, neque legatum operatur, d. si habitatio.

Habitatio, vel habitatorius vtilitas si alicui si legata, videtur legatus vfuus, sed non usufructus, d. si habitatio, §. 1.

Habitatio si sit relicta alicui, donec vivat, competit ei, ibi.

ad Habitacionem si certa quantitas annua relicta est alicui, potest ipse transigere sine praetore, vt habitatio praestetur, & idem e contra, quando habitatio est relicta, potest transigere de certa annua quantitate ad habitacionem, quod verum est, quando quantitas est tanta, quantum est fructus habitacionis, l. cum ij, §. si & ibi gl. fin. de transactio.

Habitatio pro dominum indebit concessa condicatur pensio, in quantum habitator esset conductus, non in quantum dominus domus esset locaturus, l. in summa, §. 1. §. in frumento, de conditione indebiti.

pro Habitacione gratuita concessa competit actio praescriptis verbis, l. si gratuatam, 17. de praescript. verbis.

Habitatio ipsa, vel pecunia pro habitacione legata in singulos annos debetur ab initio anni cuiusque, l. habitacionis, 1. & ibi gl. 1. de usufructu legato.

Habitatio est individua, gl. neque vfuus, in l. 1. §. si usufructus, ad legem Falcid.

Habitatio si legatur filiofamilias, vel seruo non acquiritur legatum domino, vel patri, si filius, vel servus ante aditam hereditatem decesserit, l. si habitatio, 9. quando dies legat. cedat.

Habitacionem certam non habens dicitur vagabundus, l. dies cautionis, §. praetor ait, & ibi gl. cautionem, de damno infecto.

Habitatorius servitus si fuit alicui constituta, si sit ex expulsus, habet interdictum vnde vide, sed ubi habitandi facultas fuit concessa alicui, defenditur per officium iudicis in suo vfu, gl. p. n. & fin. & ibi add. marg. in l. Aquilius, 27. de donato.

Habitatio morte finitur, & qui eam habet, non potest alienare proprietatem eam in vltima voluntate, l. habitatio, 1. C. de usufructu.

Habitatio, vfuus usufructus habitacionis si alicui legatur, videtur legatum ius habitandi, vt per se possit legatus habitare, & alij locare, proprietatem tamen ad eum non pertinet, nisi probetur de voluntate testantis, l. cum antiquitas, 13. C. de cod.

Habitatio ius proprium, & specialem naturam sortita est, cum neque vfuus, neque usufructus dici possit, d. cum antiquitas, & ibi gl. 3.

Habitatio differt ab vfu, & usufructu, quia habitatio locari potest, vfuus non item habitatio non finitur nisi morte, usufructus autem multis modis, d. gloss. 1.

Habitatio si alicui legatur, datur etiam legatario licentia locandi habitacionem, & multo magis, quando usufructus habitacionis legatur, d. l. cum antiquitas.

Habitacione legata proprietatem vi legatæ vendicare quis non potest, nisi restatorem hoc dixit expressè probaverit, id est, velle dominium ad legatarium pertinere, ibi.

Habitacionis usufructus interpretatur, id est, habitatio, non enim potest esse servitus (servitus, gl. si habitacionis, ibi).

Habitatio non constituitur, nisi in domo, neque finitur nisi morte, usufructus vero constituitur in omni re, & multis modis finitur, d. gl. 3. & gloss. usufructum, ibi.

Habitatio legata, proprietatem rei legatæ censetur legata, si legatarius probet, quod testator solcabat vii vocabulo habitacionis pro domo, gloss. esse relictum, ibi.

Habitatio domo pignoratæ si datur loco usufructum, non inspicitur quantum res locari poterit, l. si ea, 4. C. de vfuus.

Habitatio si creditor detur loco usufructum, non dicitur illicita vfura, quantumcumque habitacionis praestatio possit valere plus, quam ascendat legitima vfura, ibi.

Habitacionem loco usufructum sibi concessam si creditor locaret, & pensiones

maiores legitimis vfuctu percipiat, tunc illa habitatio dicitur illicita vfura, quia in fraudem legitime vfure videtur concessa, gl. ibi.

Habitatio loco usufructum concessa valet, licet plus ascendat, §. si locaretur, quam ascendat legitima vfura, quia vilius conducta habitatio censetur, licet vberiori forte possit contrahi locatio, & ideo non dicitur illicita vfura contracta, d. si ea.

Habitatio est ius distinctum ab vfu, & usufructu, §. fin. Inst. de vfu, & habitatione, Habitacionem habens non solum ipse cum familia potest habitare ibi, sed etiam potest cum alteri locare, ibi.

Habitatio, siue usufructus habitacionis idem est, gl. 1. ib.

Reliqua verbo, Domus, Locum, 4. Adorari, Servitus, 89.

Vfuus, Legatum, 55.

HABITVS dicitur rusticorum, chlamys militum, purpura regum, stola sacerdotum, toga aduocatorum, cuculla monachorum, gl. huius, in l. 1. C. nulli licere in fratribus, lib. 1. 1.

Habitum doctorum philosophiae indebita vfurpans non excusatur a muneribus personarum lib. reddatur, C. de profectibus, lib. 10.

Reliqua verbo, Priuatio, Toga, Tabili.

HEDERA impropre dicitur arbor, & est semper vitens cotonis militum, & nouellam potatum apta, & plerumque inhaeret arboribus, gl. 2. & ibi add. marg. in l. 3. arborum furum Celsarum.

Heres in genere, nu. 1. vfuus nu. 16.

Quoad institutionem, nu. 16. 17.

Quoad institutionem in diem, & sub conditione, nu. 18. vfuus 2. 3.

Quoad heredem legitimum, vt scriptum, & succedentem ab intestato omnia hereditate ex testamento, nu. 24. vfuus ad nu. 30.

Quoad heredem suum, & necessarium, vel extraneum, nu. 30. vfuus 35.

Quoad plures heredes institutos aequaliter, vel inaequaliter, aut in certa parte, vel re, nu. 36. vfuus 40. & 97.

Quoad heredes coniuncti, & disjuncti, & ius aduersum, nu. 41. 42.

Quoad iudicia aduersum familia erit, & communis dissolutio, nu. 43. vfuus 48.

Quoad tempus, & ius liberandi, nu. 49.

Quoad additionem, & repudiationem, nu. 50. vfuus 60.

Quoad gestorem pro herede, nu. 61. 62.

Quoad heredem filiofamilias vtilitatis, & usufructuarius, tutoris, & furis, nu. 63. 64.

Quoad heredem debitoris uxoris, & mariti, nu. 65.

Quoad creditores, vel debitorum hereditarios, & pactum heredium cum eis factum, num. 66.

Quoad agendum, vel conueniendum heredes ad creditores hereditarios, vel legatarios, nu. 67. 68. 69.

Quoad iudicium, & locum conueniendi heredis, nu. 70.

Quoad delictum, dolum, & factum suum, vel defectum, num. 71. vfuus ad nu. 76.

Quoad adimplendum iussus, & voluntatem defuncti, nu. 76.

Quoad heredem putatum, & usufructuarius, & moram heredi, vel defuncti, num. 77.

Quoad factum ab uno ex pluribus heredibus, nu. 78.

Quoad heredem occisi, & necem defuncti, & amissionem hereditatis, nu. 79. vfuus ad nu. 85.

Quoad heredem indignum, nu. 85.

Quoad compennes, vel impennes testari, vel mutare testamentum factum, num. 86. 87.

Quoad heredem scribentem sibi hereditatem, nu. 87.

Quoad capacitem, vel incapacitem heredis, & aduocatum, nu. 88.

Quoad actionem sibi competentem pro furto, vel damno dato sacente hereditate, num. 89.

Quoad exheredatationem filij, & inofficiosa querelam, & bonorum possessionem, num. 90.

Quoad transmissionem, num. 91.

Quoad inuentarium, & bonorum separationem, num. 92. vfuus 95.

Quoad onera hereditaria, & ea, ad qua tenebatur defunctus, nu. 96.

Quoad partitionem hereditatis, & possessionem pro herede, vel pro usufructu, nu. 97.

Quoad heredem agentem contra debitorum hereditarios, nu. 98.

Quoad vocationem vel praescriptionem, num. 100. 101.

Quoad monumentum, & sepulchrum defuncti, & expensis funeris, nu. 102.

Quoad missionem in possessionem hereditatis, & dominium eius, 103. 104.

Quoad testamentum, & aduocatus, & exhibitionem eorum, & edenda rationes, & instrumenta defuncti, & celebrationem eorum, 105.

Quoad restitutionem aduersus aditam hereditatem, nu. 106.

Quoad moram defuncti, & heredi in non restituendo fideicommissum, num. 103. 107. & supra 77.

Quoad legatum, & legatarios, nu. 108. vfuus 122.

Quoad seruum legatum, vel per fideicommissum relictum, num. 123. 124.

Quoad seruum manumissionem, & libertatem eius relictam per fideicommissum, & eorum peculium, num. 125.

Quoad serui hereditarios, & eorum institutionem, & peculium, nu. 126.

Quoad legatum alternatum, & eius electionem, 127.

Quoad cautionem vel fidei iuramentum praestandum legatario vel substituto, num. 128. & supra 77.

Quoad substitutum eius, num. 130.

Quoad substitutionem pupillarem, 131.

Quoad heredes grauatos in genere, nu. 132. 133.

Quoad heredem rogatum, vel grauatum vendere, nu. 134.

Quoad heredem grauatum prestare alimenta, vel aliud, nu. 135.

Quoad heredem rogatum restituere hereditatem, num. 136. vfuus 149.

Quoad fideicommissum, & eius restitutionem, nu. 146. vfuus 149.

Quoad heredem rogatum restituere, & legata, & prelegata sibi relictum, num. 150.

Quoad heredem rogatum quicquid supererit de hereditate restituere, nu. 151.

Quoad fideicommissum tacitum vel expressum de restituendo incapaci, nu. 152. 153.

Quoad heredem rogatum hereditatem restituere, vni ex certis cui videretur, nu. 154.

Quoad

de Herede loquens lex habet locum, etiam in fideicommissario vniuersali, d.l. 1. §. de illo.

Heres ponitur quandoque pro filio, l. ex facto, 17. §. si ad Trebel.

Heres defuncti potest compelli ad id, ad quod potest compelli defunctus, licet verbis legis non exprimat, l. postulant, 44. cod.

Heres, quæ acquirit iure ciuili effectus heres, ea ipsa acquirit honorum possessione iure prætorio effectus heres, l. cum emancipatus, 15. de bon. poss. contra tabulas.

Heres scriptus teneat præstare ei, quem prætor heredis loco per contra tabulas constituit omne ius, quod per causam hereditariam consequutus est, nisi scriptus sit de liberis, d. l. cum emancipatus, & ibi gl. 1.

Heres debet demonstrari certa demonstratione, l. final. de bon. poss. secundum tabulas.

Heredes non possunt partim comprobare iudicium defuncti, partim euertere, l. nam absurdum, de bonis libertorum.

Heres institutus si non habeat voluntatem defuncti, vt quia sint incise tabule testamenti, vel sint cancellatæ, vel alia ratione testator voluntatem mutauit, voluntæ ab intestato decedere, ab intestato habebunt hereditatem illi, qui ad bonorum possessionem admittuntur, l. 1. §. si heres, si tabulæ testamenti, nullæ ext.

Heres institutus heres, & fideicommissarius non est heres, nisi sit & fideicommissarius, l. Lucius, 14. de fideicommiss. liberat.

Heres verbo continetur heres, tam scriptus, quam legitimus, vnde grauatus dare heredi dandi legitimo patet conditioni, l. utaruberi, 29. §. si & ibi gl. pe. de statuliberi.

Heredem esse aliquem per se, an per alium quandoque interest, glo. perinde, in leg. adquiretur, 10. §. 1. de acquirend. rerum dominio.

Heres dicitur possidere rem hereditariam non solum titulo pro herede, sed etiam titulo quo defunctus possidebat, & sic pro emptore, l. 3. §. ex plurib. de acquir. poss. l.

Heres habens dominium, vt heres, si postea incipiat habere, vt ex legato, non dicitur habere ex duabus causis, sed tantum ex causa legati, & definit habere ex causa hereditaria, gl. magis, v. c. f. ibi.

Heres non acquirit possessionem, nisi ipse, vel alius nomine eius apprehendat eam, l. qui vniuersas, 30. §. quod per colonum, & ibi gl. nactus sit, cod.

Heredi non licet quandoque, quod licuit defuncto, gl. non faciet, in l. 1. §. ex contrario de separatio.

Heres de iure postquam hereditatem adiit, & sua propria, & cuius est heres bona communia sunt, & vnum patrimonium quantum ad ius, gl. mita, in d. l. 1. §. præterea.

Heres, qui rem venditam alicui a defuncto, ac antea alij obligatam redemit, potest vt exceptione præscriptionis aduersus pignoris persequutionem, quia in ea succedit in extranei locum, non in eius, qui pignori dederat, l. an vitium, §. final. de iur. & temporalib.

Heres plus iuris habet, quam defunctus, gl. si ibi.

Heres eius, qui precario rogauit, non tenetur quemadmodum defunctus, quia non tenetur, nisi possideat, vel dolo deficiat possidere, gl. conueniatur, in l. cum heres, eodem.

Heres eius, qui precario rogauit, tenetur interdicto de precario propter possessionem defuncti, sed non de precario propter suam possessionem, cum ad eum non transiit, ibi.

Heres institutus in vicia, quæ valebat ducenta, & si nolet eam vnciam, legatum est ei centum, §. magis voluit legatum, in quo erant centum, ne molestis hereditatis implicaretur, & perierit illud, exceptio doli repelli non debet, l. apud Celsum, §. si quis ex vicia, de doli mali except.

Heres institutus in vncia, & si nolet vnciam, legatum est ei centum, si repudiauerit institutionem hoc, quod pretium accepit a substituto, vel aliquid aliud, quod pretij loco haberi possit, si perierit legatum, repellitur exceptio doli, quia pretium est pro ditione, & ideo tunc tenetur ipse, perinde ac si adidisset, ibidem.

Heres scriptus quodammodo non est debitor, quoad ius bonorum possessione contra tab. dari potest filio, l. qui cum herede, de actio. & obligat.

Heredes vendentes, & edificantes post prohibitionem non possunt liberari à principali particulariter satisfaciendo, hoc est, destruendo partem, vel defendendo pro parte, nec particularis satisfactio impedit pecuniam committi, sed solum facit, quod postquam est commissa, quilibet teneatur pro parte, l. 1. §. si & ibi gl. fin. de verborum obligat.

Heredi adiecto soli non potest, l. cum quis, §. de verb. oblig.

Heredis adiectio in stipulationibus, quæ sui naturæ ad heredes transeunt, superuacua est, ibi.

Heredis adiectio in stipulationibus, quæ sui naturæ ad heredes transeunt, superuacua est, ibi.

Heredi non permittitur declaratio voluntatis, quando ex tali declaratione posset alius damnificari, vt in declaratione tutoris, quia hoc potest esse damnosum ipsi tutori, & etiam pupillo, gl. heres, in l. si quis à filio, 32. §. 1. de legat. 1.

Heres actoris non quasi heres, sed ius nomine actione ad exhibendum vt potest, l. de eo, 12. §. fin. ad exhiben.

Heres in rebus iudicis, neque agit, neque conuenitur, vt heres, sed suo nomine, ibidem.

Heres eius, cui feruitus prædij concessa est, vt quoad viueret ius cundi haberet, potest petere eandem feruitutem, cum adhuc vigeat obligatio, sed repellitur pacti conuenienti exceptione, l. eum, qui ita, §. 6. qui ita stipulatus, de verb. obligat.

Heres inhereditate, & rebus hereditariis præteritis titulum lucratium, l. inter stipulante, 82. §. si rem quam, cod.

Heres insolidum tenetur in contractibus, quibus doli præstitio, vel bona fides inest, l. hoc iure viuius, 152. de reg. iur.

Heres potest existere circumscripta hereditate, l. si feruus communis, 18. & ibi addit. marg. de stipulat. feruorum.

Heres postquam adiit hereditatem videtur defuncto successisse ex tempore

mortis, sed quoad quædam non videtur, l. si ex re, 28. §. final. & ibi gloss. pen. eodem.

Heredis familia ex tempore mortis funesta facta intelligitur, licet heres post aliquid tempus heres existeret, d. §. si.

Heredi debet permitti fieri id, quod defuncto fieri permissum erat, gl. in l. fideiussor obligari, 16. §. si de fideiussor.

Heres ita debet dici, sicut defunctus, gloss. vitem, in addit. in l. si fideiussor 41. eodem.

Heredes plures succedentes pro iudicio cepto cum defuncto, vnum defensores tenentur dare, l. iam tamen, §. pe. iudicium solui.

Heres non potest ratum habere, quod factum est nomine defuncti in his, quæ ad heredem non transeunt, l. si, cui, 7. rem ratam haberi.

Heres ratum habere potest, quod nomine, defuncti gestum est, si ius transmissibile est ad heredes, l. si sine iudice, §. si procurator, & ibi add. marg. cod.

Heredes non minus intelliguntur, qui per successionem quamvis longissimam heredes existerent defuncto, quam qui principiter heredes existerent, l. qui per successionem, 194. de reg. iur.

Heredum ferè omnia iura, perinde habentur, ac si continuus sub tempore mortis heredes existerent, l. omnia ferè, 193. cod.

Heredis variatio non variat ius, gl. si viurus, in l. non intelligitur, §. si posteriori, de iure fisci.

Heres institutus, vt filius, si apparuerit, quod non erat filius, aufertur hereditas, vt indigno, & applicatur cognatis, & non fisco, deficientibus tamen cognatis, tanquam bona vacantia applicatur fisco, l. aufertur, 46. & ibi gl. 1. cod.

Heres partis non tenetur propter munera filij, quæ post mortem patris suscepit, etiam si viuo patre fuisset factus Decurio, secus si viuentis patre suscepisset munera, l. Lucius, 21. §. idem respondit, & ibi gl. Decurio, ad municipalem.

Heredi suo nemo relinquitur plus commodi, quam ipse habuit, l. nemo plus, 120. de regul. iuris.

In Heredem cum prætor dat actionem, quatenus ad eum peruenit, sufficit, si vel momento ad eum peruenit ex dolo defuncti, l. cum prætor, 127. cod.

Heredum loco habentur, qui in vniuersum ius succedunt, l. in pari causa, 128. eodem.

Heredis appellatione continetur nonnunquam & legatarius, aliquando continetur solum filij legitimus, non naturales, l. heredis, §. in add. marg. de verb. signific.

Heredis appellatione continetur etiam heredes heredis, fallit in substitutione pupillari, & in lege Aelia Sentia, & in promissione operarum facta à libertato patrono, quia extenditur ad filios patroni, si per se existerent heredes patrono, non si per alium, vt quia heres heredis, l. sciendum est, 70. cod.

Heredis appellatione in materia feudali continetur solum filij, & alij descendentes, gl. 1. in addit. marg. ibi.

Heredis appellatione continetur in feudis tantum filius masculus, sed alibi nomen heres ponitur pro liberis gl. sine filio, in c. 1. §. pen. de alienatione feud. & c. 1. §. pen. & ibi gl. masculus, de lege Corradi.

Heredis appellatione significat succedentes in perpetuum, quandoque tamen significat proximum heredem duntaxat, ibi.

Heredes domini non possunt auferre feudum propter feloniam domino commissam, si dominus nihil dixit cum vixit, glo. non licebit, in l. omnimodo, 30. C. de iact. testam.

Ad Heredem peruenisse quantum ad legata nihil intelligitur, nisi deducto ære alieno, l. venisse, 165. de verb. signific.

Heredis appellatione omnes successores primi, & etiam vltiores iuris ciuils, & prætorij intelliguntur, etiam si verbis non sint expressi, l. heredis appellatione, §. 1. & l. heredis, 170. cod.

Heres esse non vult ille, qui ad alium transferre voluit hereditatem l. non vult, 6. de regul. iur.

Heres, qui agit, non habet iustam causam ignorantie, quia qui agit, certus esse debet, cum sit in potestate eius, quando velit experiri, secus est in eo, cum quo agit, nam tunc dicitur habere iustam causam ignorantie, l. qui in alterius, 41. eodem.

Heres eiusdem potestatis iurisque est, cuius fuit defunctus, l. heredem, 59. cod.

Meris quandoque plus iuris habet, quam defunctus, & ei competit sæpe plenior obligatio, quam defuncto, quandoque minus, vt in priuilegiis personalibus, & in aliis casibus, gl. 1. ibid.

Heredi post litis contestationem prospicitur, & econtra heres tenetur ex omnibus causis, l. nemo enim, 87. cod.

Heres vniuersi cuiusque possessorij, qui possidet pro herede, vel pro possessore, gl. 2. in l. 1. C. de pet. hered.

Heres non cogitur iurare de facto defuncti, cum nesciat ipse veritatem, & liceat ei ignorare, gl. 1. principali, in l. generaliter, C. de reb. credit.

Heres scriptus, quod non possit obnere hereditatem propter vitium testamenti, vel quæcumque aliam rationem, si quis dicat, illud debet probare, l. si scriptum, 11. C. de probat.

Heres præsumitur dominus rei, cuius defunctus fuit dominus, gl. 3. in l. siue possideris, 16. C. de probat.

Heres heredis dicitur heres testatoris primi, gl. 1. in l. 2. C. soluto matrimonio, & gl. 3. in l. fin. C. vnde liberi, & l. si C. de hered. instit.

Heres fœtus non potest defendere esse heres, nisi per querelam inofficiosi, vel si feruus factus sit, vel memoria defuncti damnata, glo. admitti, in l. cum furiosus, §. fin. autem, C. de curator. furio.

Heres tenetur si in vltima voluntate præcepit quis rem dedicari Ecclesie, & sic fortè res exit de bonis heredis propter testamenti auctoritatem, gl. in l. 3. C. de furtis.

Heredem esse aliquem non probatur ex eo, quod probatur, quod ipse possidet res hereditarias, quia potest esse, quod possideat tanquam prædico, l. pen. & ibi gl. C. vnde legitimi.

Heres scriptus non videtur renunciare successioni ab intestato, si adierit ignorans testamentum saluum, vel nullum, gloss. final. in l. final. C. de success. testat. edict.

Herodem aliquem definire, vel facere non potest prator, gl. i. in l. v. liberis, 17.

C. de collatio.

Herodem non potest quis facere extraneum, l. f. C. de heredi. insti.

Heredes hereditati non aditiz si renunciant intra tres menses a tempore scientie

sibi delatæ hereditatis, & emolumentis, & onere etiam alienis, l. scimus, 22. C.

de iure delib.

Heredes expensis necessarias hereditatis probat per solum suum iuramentum,

quod verum est in expensis parvis, gl. 3. in d. l. scimus, §. in comparatione.

Heredes, qui celant res hereditarias puniuntur, ut duplum refundat, d. l. scimus, §.

licentia.

Heredes si confessus est in iudicio, se heredem non esse post aditionem, talis con-

fessio sibi non præiudicat, l. 4. C. de repudi. hereditat.

Heredes primo loco institutus debet induci in possessionem rerum hereditaria-

rum, quando controversia est inter institutum, & substitutum, l. r. C. de edicto

Diui Adrian.

Heredes primo loco institutus inducitur in proprietatem hereditatis, & in legaro, &

in bonorum possessione secundum tabulas prius, quam substitutus, gloss.

finalibidem.

Heredes institutus inducitur in possessionem rerum hereditarium, nisi obiciatur

ei aliud testamentum posterius, vel aliquod tale, ibidem.

Heredes, vel hereditatem petens certius debet esse de suo iure, gl. valere, in l. fin. C.

de codicillis.

Heredes, qui summa auctoritas totius causæ commissa est, potest cogi veritatem

dicere per iuramentum, final. C. de fideicommissis.

siue Heredes dicitur decedere ille, qui statim cum moritur, non habet heredem,

gl. heredes, in l. penult. §. fin. C. ad Trebellianum.

Heredes non potest quis esse, quia si liber, gl. fin. in l. 2. C. de ordine cogni.

Heredes non possunt duo esse in solidum, sicut nec duo domini in solidum, gl. si

in l. pen. C. in quib. causis cessat longi tempor. l. quod contra, l. 4. de regul. iur.

& gl. fieri, in §. in omnibus, in auct. d. heredi. & Falcid. col. 1.

Heredes allegans turpitudinem defuncti non audiatur, nec suam, gl. r. in l. 4. C.

de reuocand. his, que in fraudem.

Heredi mortuo testatore datur interdictum de tabulis exhibendis, & etiam actio

ad exhibendum, gl. fin. in l. r. C. de tabulis exhibend.

Heredes eius, qui concessit habitationem domus suæ precario, si mihi non resti-

tuitur, teneatur mihi interdicto de precario, l. fin. C. de precario.

Heredes rogantis precario non restituitur possessionem non teneatur interdicto,

nisi ad eum processio peruenierit, vel dolo malo fecit quominus perueniret,

gl. r. ibid.

Heredes siue ab intestato, siue ex testamento statim post mortem defuncti sunt

illi, qui in potestate sunt, nec ab intestato quicquam facere potest, quominus

ipso iure sint heredes, facere tamen potest, quominus teneatur creditoribus,

l. 1. §. prætermittere, & ibi glo. qui cum quis omni causa testat.

Heredes donatoris a donatario res auferre non potest, quod si vi abripiat dona-

tatio, nota annum teneatur in quadruplum actione vi bonorum raptorum,

post annum in simplum, l. 2. C. vi bon. rapt.

Heredis iuramentum creditur de mobiliis, & rebus minutis hereditatis, l. 2. §.

in exigendis, C. quando & quib. quæ pars, lib. 10.

Heredes quandoque plus privilegiatur, quam defunctus, glo. monstratur, in l. f. C.

de preiudicis, lib. 12.

Heredes quandoque fit extraneus ex bene facto ab eo testatoris, §. si quis de præ-

dictis, & ibi gl. scriptis, in auct. ut cum de appellat. cognosc. col. 8.

Heredi non debet licere, quod defuncto non licebat, gl. inuestit, in l. 2. §. 1. de

successione feudi, & glo. 2. in c. i. qui successores tenent.

Heredi quandoque non licet, quod defuncto licebat, glo. in cap. r. de feudo

Matthei vel Ducatus.

Heredis, & testatoris iuramentum vnum esse dicimus quandoque tamen mul-

tum discrepat infurandum hereditarium a principali sacramento, gl. præ-

standa, in cap. 1. §. fin. de inuestitura feudi inter dom. & vassal.

Heredes non debet mouere, quod defunctus tacuit, gl. non succedit, in Nouella 1.

§. in super, de prohibita feudi alienat. per Frider.

Heredes in eo, quod defunctus retinebat contra conscientiam, peccat, si ipse he-

res scit, & sic contra conscientiam retinet, secus si ignoret, nisi non paciatur

se certificari, quia tunc in hoc peccat, & perinde est, ac si certificatus esset,

gl. per denunciationem, ad fin. in extrauag. ad reprimendum, quomodo in le-

ge maiest. crimi.

Herodem aliquem non esse scriptum, & scriptum ex qualibet causa heredem

existere non posse, paria sunt, in l. i. quib. ex cau. manumitt. non licet.

Herodem non habendo defunctus afficitur iniuria, ibi.

Heredes solis facultatibus parvis habetur suspectus creditoribus hereditariis, gl. pe-

in §. fin. in l. fin. de suspic. tut.

Heredes presumitur ignorare ea, quæ in hereditate sunt, quo iure ad defunctum

pertinent, §. sed tamen, in l. fin. de viciupio.

Heredis nomen per manus testatoris scribi debebat in testamento, vel per ma-

nus testium, si testator non poterat scribere, hodie tamen potest testator in-

distinere nomen heredis scribere, & satis eriam est, quod interrogatus an ve-

lit talem esse heredem vel ita disponente, respondeat notario coram testib.

quod si, sed his omniibus & ibi glo. testium, & add. marg. in l. fin. de testamen-

tes potest quis facere vnum, vel plures, quos velit, §. & vnum, in l. fin. de he-

redi. insti.

Herodem plures gradus potest quis facere, & in subsidium favore testamēti

vitimo loco seruam necessarium heredem institueri, in prin. in l. fin. de vulga-

& pup. substit.

Heredes facere non potest prator, per legem enim tantum, vel per similem

iuris constitutionem sunt heredes, veluti per Senatus consulta, & per con-

stitutiones principales, §. quos autem, in l. fin. de bono posside.

Hereditus extorquenda sunt turpia lucra, licet crimina extinguantur, glo.

tunc non tenetur actione ex illo delicto, sed actione in factum, ibi.

Heredes de iure canonico tenentur semper in solidum in delictis, & in contra-

dictis, siue ad heredem quid peruenierit, siue non peruenierit, siue cum de-

functo fuerit lis contestata, siue non, d. gl. non competere, in addit. marg.

Heredes primicerij domesticorum, ac propterea principis ad vnum tantum an-

num electi defuncti ante annum percipiunt salarii totius anni, & etiam sub-

sequentis anni, licet defunctus salarii subsequentis anni percipere non po-

tuerit, l. f. C. de de primicerijs, lib. 12.

Heredes ex instantia cepta cum defuncto actione ad exhibendum condemnati

debent, si illo defuncto superuenierit res, licet testator, cum quo actio est ad exhi-

bendum, non possiderit, nec dolo fecerit, quominus possiderit, l. f. ad exhi-

bendum, & ibi glo. si ad exhiben.

Heredes pupillus non tenetur ad negotia perficienda etiam cepta a defuncto, se-

cus si sit legitime ætatis, l. qui aliena, §. tutoris, & ibi glo. tutoris, de neg-

gestis.

Heredes eadem persona cum defuncto est, gl. paratus, in l. diem proferre, §. r. de ar-

bitris, & gl. r. in l. heredem, §. de regulis iur. gl. r. in l. 2. C. pro herede, &

auct. de iureiur. in prin. & ibi glo. vnam, col. 5.

Heredes, & defunctus non sunt vere eadem persona, sed bene consentur vna per-

sona iuris interpretatione, vel fictione, gl. aut enim, & ibi addit. in §. omnium,

insti. de actionibus.

Heredes eadem persona cum defuncto in his, quæ gesta sunt per ipsum de-

functum, gl. extitit, & ibi addit. marg. & gl. interfecti, in l. f. seruus, 14. de condi-

dictis furti.

Heredis & defuncti persona dicitur eadem, scilicet quoad defunctum, & quoad

ea, quæ a defuncto sunt profecta, eamque perungunt, sed quoad ea, quæ ab

herede profecta sunt, vel ipsum pertingunt absque defuncto, non dicitur he-

res eadem persona cum defuncto, gl. non facit, & ibi addit. marg. in l. §. ex

contrario, de separat.

Heredes eadem persona cum defuncto, intelligit pro ea parte, pro qua est he-

res, pro alia parte dicitur extraneus, gl. magis, l. 2. §. fin. de prator stipular.

Heredes dicitur vnus cum testatore, & ita heres, & testator loco vnus habentur,

gl. repellit, in l. huiusmodi, §. 4. de leg. 1.

Heredes sustinet personam defuncti, gl. in l. 3. C. de his, quæ vi-

deret, repugnat personam defuncti, & censetur eadem persona, gl. fin. in l. f. ab-

ducta, l. 10. C. de furtis.

Heredes debet vi iure defuncti, gl. 3. in l. 2. C. si aduer. vendit. pignori.

Heredes licet per se sit privilegiatus, debet vi iure defuncti respectu præteriti,

sed respectu futuri potest vi suo privilegio, l. eam quidam, 17. §. fin. & ibi

gl. dare, & ibi addit. marg. de viuris.

Heredes quoad defunctum semper male fidei intelligitur, gl. r. in l. etiam, 15. de

peti. hered.

Heredes dicitur successor vitiatorum, & culpæ defuncti, ibi & gl. non proderit, in l.

eum, qui, 8. §. prator ait, de Publiciana, & non fuerit, in l. sequitur, 4. §. si

actus, de viciupio, & gl. r. in l. 2. C. pro herede.

Heredes succedit in malam fidem defuncti, licet ipse bonam fidem habeat, gl. fin.

non tamen viciupiet, in l. sequitur, 4. §. heredes, de viciupio, & l. 2. & ibi gl. fin. C.

de fructibus, & l. fin.

Heredes vniuersalis est successor vitiatorum defuncti, etiam si velit incipere præfer-

tionem ex sua propria persona, gl. competat, in additio. an §. furciur, insti. de

viciupio.

Heredes dicitur quasi contrahere, gloss. extitisse, in l. f. seruus, 14. de conditio-

ne furti.

Heredes non tenetur ex contractu, ex quo ad heredes non transit, nisi quatenus ad

eum peruenit, sed in solidum tenetur ex contractu, ex quo transit ius ad eum,

gl. fin. & ibi add. max. in l. quæritur, §. fin. de precatario.

Heredes institutus, eo quod fidem accommodauit de restituendo incapaci in frau-

dem legum adeoquod efficitur heres, nec dicitur heres esse, licet res, quæ ei ita

relicte sunt, auferantur, l. ex facto, §. 3. fin. de heredi. insti.

Heredes interdum solo animo obligatur hereditati, ut si re non hereditaria, quam

putabat hereditariam, quasi heres vnus sit, si quis extraneus, 21. §. r. de adq.

heredit.

Heredes, qui re hereditaria vituit, quasi heres obligatur hereditati, gl. non heredi-

taria, ibi.

siue Heredes decedere non videtur ille, qui suum & necessarium heredem ha-

bet, licet abintentionem se, l. cum quali, 30. §. sed & si suus, de fideicommissis

liber.

Heredis nomen indefinitè prolatum intelligitur de herede in solidum insti-

to, l. plane, 34. §. si duobus, de legat. 1.

Heredes, & successor potius soluens debitum hereditarium repetit illud, l. si a

patre, C. de condi. indeb.

Herodem sunt multi gradus, gl. pe. in l. si pater, 8. C. de actio. empte.

Heredi fideiussores soluenti competit actio mandati pro pecunia soluta, & eius

viuris, & pro consequentis pignoris, gl. r. & in l. 2. C. mandati.

Heredes non potest reuocare donationem in solutum ex pacto facto quondam eum

defuncto, §. successores, l. 10. C. de solutio.

Reliqua verba, Actio, l. 2. §. si quis, l. 2. C. de iudi. l. 17. Defunctus, Ecclesia, §. 3. Em-

por, 21. Fideicommissarius, institutus, l. 23. in l. fin. l. 78. Interrogatio, Interroga-

to, l. 2. §. Interrogatio, l. 2. Sacerdos, Suffraganeus, Testator, l. 3. §. 4. Viciupio, §.

Viciupio, §. Bonorum possessione, l. 2. §. si quis, l. 3. Legatum, l. 17. Viciupio, l. 11. Op-

era, l. 1. §. 14.

Heredes institutus tribus temporibus debet esse habilis, scilicet testamenti, mor-

tis, & aditionis, gl. r. in l. 2. de testam.

Heredis institutio non potest fieri in codicillis, vel legato, vel fideicommissio

viuitur, vel donatione causa mortis, neque ab eo, qui bona sua promittit

post mortem suam, licet dicatur sententia de eo, quod quis post mortem

suam fieri velit de bonis suis amittibus, vel parte, gl. r. in l. 1. cod.

Heredes institui non potest per pactum illi, qui non est capax, §. r. in l. 3. cod.

Heredis institutio valet his verbis facta, Lucius heres, licet non adierit, esto,

item, Lucius esto, licet non adierit, heres, l. 1. §. si ex fundo, de heredi. insti.

Hereditus

Heredis institutio non potest fieri ita, Lucius, & omnia sunt a testatore, heres esto, secus si testator dixit, Lucius heres esto, & notarius non scripserit, heres esto, sed tantum Lucius, & d. g. si ex fundo, & ibi gl. non infutitit.

Heredis institutio his verbis facta valet, ille ex quota puta quarta, & ille ex semise, &c. testator non adiecit, heres esto, l. i. §. t. cod.

Heredis institutio his verbis facta valet, illa vxor mea esto, licet testator non adiecit, heres, & etiam si dicat, illum heredem esse, subintelligitur, iubeo, d. l. i. §. final.

Heredem institutio facta his verbis ex partibus, quas ascripsero, instituo Titium, & Scium, vel si sub conditione si eis partes ascripsero, etiam nullis partibus eis ascriptis valet, & ex aequis partibus censetur institui, quasi duplici facta institutione, nisi voluntati testatoris refragetur, l. a. cod.

Heredis institutio ita facta non valet, ex qua parte me Titius heredem scripserit, Scius heres esto, si non sit Titio heres scriptus, neque Scius videtur heres institutus a me, ibid.

Heredis institutio ita facta, ex quib. partibus ascriptis, instituo te nullis partibus ascriptis non valet, secus si per verbum fururi, veluti ex quib. partibus ascriptis, d. l. i. & ibi gl. i.

Heres institui non potest, nisi certus demonstretur proprio nomine, vel signo iudicabili, vel conditionis euentu, l. quocies, §. §. i. quis, & ibi gloss. demonstrat, cod.

Heredem institutio valet, si institutorum personarum sint certae, licet distributio portionum ex futuro euentu dependeat, ibidem.

Heredem si quis aliquem pure, & simpliciter instituit, deinde eundem sub conditione instituit, institutio secunda conditionalis nihil operatur, nisi habeat coherentem, l. ite solum, l. 27. & ibi gl. seq. eodem.

Heres si sit quis institutus, ita, Titius heres esto, si Mauius heres non erit, deinde testator dixit, Mauius heres esto, Mauius dicitur primo gradu heres institutus, si ita quis, l. 28. eod.

Heredes institui possunt liberi, & etiam serui alieni, dum tamen domini eorum possint institui heredes, ac sint capaces hereditatis, aliis non, l. non minus, §. i. cod.

Heres potest institui capax ab hostibus, & iure postlumiui omnia iura ciuitatis in personam eius in suspensio reuocatur, ita quod reuersus potest adire hereditatem, l. illa institutio, §. 2. §. i. cod.

Heres recte instituitur quis ita, Titius hereditatis meae dominus esto, l. his verbis, §. 2. cod.

Heres institutio intelligitur quis his verbis, bona mea tibi relinquo, si alius non sit scripsero heres in testamento, sed si alius sit scripsero heres, tunc intelligitur fideicommissum relinquare ei, gl. i. ibid.

17 Heredis institutio etiam cum verbis vniuersalibus maledictionis facta valet, veluti, si iura impulsimus, male de me meritis, heres esto, d. l. his verbis, §. 1.

Heredes ex semilibus si sint institui Scius, ac Sempiternus, ac inuicem sint sub institui, deinde etiam Titius, Caius, & Varro sint institui ex aequis partibus, & sint inuicem substituti, primi duo habebunt asem, & alij tres habebunt alium asem, & sic diuidunt hereditas in dupondium, l. Lucius Titius, §. 3. cod.

Huiusmodi potest institui ita, si post 70. ann. decessero, ille mihi heres esto, gl. i. in l. potest quis, §. 5. cod.

Heredem potest quis institui ita, si intra 70. an. decessero, ille mihi heres esto, & dicitur cum sub conditione instituit, d. l. i. potest quis, §. 6.

Heredis institutio per nuncupationem potest fieri ita, hic mihi heres esto, si sit praesens, qui ostendit, nemo dubitat, §. 8. cod.

Heres potest quis institui suo nomine sub appellatione fratris, etiam si non sit frater, sed fraterna charitate diligatur, ibid.

Heres instituitur in primo testamento, si testator putauit falso rumore, quod esset mortuus, ac ob id faciendo secundum testamentum instituit alium hac praestatione, qui heredem, quem volui mihi contingere, habere non potui, Titius heres esto, ex voluntate testatoris hereditas ad institutum in primo testamento pertinet, & non ad alterum, legata tamen ex vltimo testamento praestare debetis, ac si in eo faulset scriptus heres, l. si & ibi gl. pen. cod.

Heredis institutio ubi non valet propter errorem testatoris errantis in coniunctione personarum instituta, legata & fideicommissa intelliguntur repetita a venientibus ab intestato, gl. i. in l. eam quam, l. 4. C. de fideicommissis.

Heredis institutio viciatur, quando erratur in cognatione filij, ex qua inducitur causa finalis institutionis, gl. i. in l. add. marg. ibid.

Heredis institutio non viciatur, quando erratum est in qualitate instituti, qui putabatur liber, eum esset seruus, ibid.

Heredes institui possunt liberi, & serui, tam proprii, quam alieni, in princ. Inst. de heredit. insti.

Heredes institui possunt serui proprii, etiam sine libertate, ibid.

Heredes institui potest quis omnes homines mundi, & valet institutio, & sufficit vnus aditio ad confirmationem testamenti, gl. i. & ibi add. in §. & vnus. Inst. cod.

Heres potest institui etiam penitus ignotus, & quem testator nunquam vidit, §. i. Inst. cod.

Heredis institutio vt valeat, debet esse certa portio instituti, quae sibi deferatur, l. i. C. de bon. poss. secundum tabulas.

Heredis institutio non potest fieri ad certum tempus vel ex certo tempore, nisi a milite, gl. i. in l. sed & ante, l. 10. ad Trebel. §. heres pure, Inst. de heredit. insti. & gl. i. in l. hereditas, §. 4. eod. cit.

Heredis institutio cum sit caput testamenti, si non valet, non potest tunc cogi adire, gl. i. in l. eam, quam, l. 4. C. de fideicommissis.

Reliqua verbo, Aulus, Fideius, §. 5. v. §. 1. 54. Eiusdem, §. 9. Institui, institutio, l. v. §. 1. C. de Mater. §. 9. 10. Nepos, l. 1. 12. Nurus, Pater, l. 28. v. §. 3. Peruenire, Bonorum poss., §. 10. 22. v. §. 33. §. 3. sup. nu. 13. §. 3. in l. 2. nu. 50.

18 HEREDITAS ex die, vel ad diem certum non potest quis recte institui, & si instituitur, sublati vicio temporis manet institutio, l. hereditas, §. 4. & gloss. i. in l. in tempus, §. 2. de heredit. insti.

Heredem institui potest quis in diem incertum, gl. t. d. l. hereditas, & d. gl. i. in l. in tempus, & gloss. i. in §. heres pure, Inst. cod. t.

Heres si sit institutus sub conditione, si seruum manumiserit, eo manumisso potest querelam, rupto testamento non rescinditur libertas data, sed eius pretium a manumisso soluitur ei conditione ex lego, l. i. si sub hac conditione, l. 2. & ibi gloss. i. de inoffic. testam.

Heredes duo si sint institui, vnus pure, alius sub conditione, veluti, Titius heredem instituo, & si venerit ex Asia, si tunc etiam Scium cum eo in instituo, quo casu pure institutus interim insoluidum est heres, & totum debet habere, si vero dicat, Titium in diuidiam instituo, & si venerit ex Asia Scium instituo in aliam diuidiam, tunc institutus pure suam tantum partem interim habet, §. gloss. i. in l. a. si pars hereditatis petatur.

Heres institutus sub conditione implendo conditionem non per hoc censetur adire hereditatem, l. i. §. si parendi, de conditione causa data.

Heres institutus sub conditione, si decem daret, si causa conditionis implenda illa decem daret, & mox repudiaret hereditatem, illa decem repetere potest, ibid.

Heres extraneus sub conditione institutus etiam impleta conditione potest repudiare, sed heres suus sub conditione institutus impleta conditione habetur pro pure instituto, & statim est heres ipso iure, gl. i. parendi, ibid.

Heres sub conditione institutus impleta conditione, eo animo, vt sit heres, non poterit postea hereditatem repudiare, secus quando impleuit eo animo, vt putam reddere institutionem, dicta gl. i. parendi.

Heres sub conditione institutus repetere potest datum implenda conditionis causa, si testamentum falsum sine scelere eius, vel inofficiosum pronuncietur, secus si adhibuit scelere ac in fallo committendo pronuncietur, l. 2. de conditione causa data.

Heredis institutio an fiat sub conditione de praesenti, vel de praeterito, an de futuro differt, quia si dicatur ita, ex qua parte Titius me heredem scripserit, ex tali institutio Scium, vel, ex qua parte mater nostra nos instituit, ex ea vos institui, existente conditione ista, vel existente falsa de praeterito, vel de praesenti deficit testamentum ab initio, sed vbi de futuro, veluti ex qua parte me Titius heredem scripserit, ex ea ita institui, tenet institutio ab initio, licet suspendatur, l. 2. & ibi gl. i. de heredit. insti.

Heres in diem incertum, id est, sub conditione, institutus, etiam pendente conditione potest agnoscere bono possessione, & distrahere hereditatem, vt curatorem bonis, non tamen, vt heres, l. si quis instituitur, §. 3. & ibi gl. 3. eod.

Heres in diem certum institutus potest agnoscere bonorum possessionem, & tanquam heres hereditatem distrahere d. l. si quis instituitur, & ibi gloss. tanquam.

Heres institutus si differt conditionem potest statim implere, ei statuerit terminus ad hoc per iudicem, d. l. si quis, §. 1.

Heredi institutus sub conditione potest statim implere, non solum statui tempus, vt adimpleat conditionem, sed etiam potest statui ei tempus, intra quod adeatur hereditas, d. §. 1.

Heres si institutus fuerit sub conditione casuali, postulanti creditoribus hereditatis, iudex statuet tempus, intra quod si hereditas non obuenierit instituto, neque adeatur, debet eundem iudex iubere creditores possidere bona hereditaria, ac interim curatorem bonis dare, qui possit vendere bona tempore peritura, & etiam alia pro soluendo ere alieno, quod ex pozna crescit, maxime si est publicum debitum, d. l. si quis, §. item si conditioni.

Heres institutus pure, & simpliciter ex parte diuidia, & ex alia diuidia sub conditione, si ex pura institutione adierit, quamvis conditio alterius institutionis pendeat, ex alia fit heres etiam deficiente conditione, quia non potest deeedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, secus si in conditionalis institutione haberet coherentem, vel substitutum, l. si quis ita scripserit, §. 3. & ibi gl. i. conditione, & gloss. ex alia eod. cit. cum heres, §. 2. §. §. i. & ibi gloss. si de acquir. hereditate.

Heres institutus pure si habet coherentem institutum sub conditione, institutus pure tenet totam hereditatem interim, dum pendet conditio, sed an heres erit in solidum, quando ex euentu conditionis, §. gloss. i. in l. si quis ita, de heredit. insti.

Heres vnus ex duobus, qui sunt instituti sub conditione, quae diuidi potest, vt quae consistit in danda pecunia, non tenetur in totum adimplere conditionem, sed sufficit, quod adimpleat pro parte, gloss. i. in l. paterfamilias, l. 44. eod.

Heres si quis sit institutus sub conditione, si mater, ac filia ipsius testatoris viuunt, etiam si testator filiam nunquam habuerit, mater vero superstitet, tenet institutio, l. si Mauius, §. 5. eod.

Heres si sit institutus sub conditione, si legitimus heres hereditatem vendicare nolit, eo vendicatore deficit conditio testamenti, & dicitur vendicare ab intestato propter defuncti voluntatem, qui voluit vendicationem legitimam esse, quasi quandam conditionem, §. l. si quis ita, §. 2. & ibi gloss. si eod.

Heres sub conditione institutus implendo conditionem eo animo, vt sit heres, dicitur adire hereditatem, & est heres, sed si adimpleuit eo animo, vt perficeret conditionem, & non vt sit heres, tunc non dicitur adire, neque esse heredem, sed si dubitetur, tunc dicitur adire, si conditio existit in voluntatis expressione, secus si consistit in facto extrinseco, veluti Deum dare, gloss. i. in l. iam dubitari, §. 6. eod.

Heredi instituto pure in testamento, si in codicillis conditio adiciatur, conditio pro non adiecta habetur, nec heres tenetur eam adimplere, l. quidam, §. 3. §. i. & ibi gloss. i. de vulgari.

Heres institutus sub conditione si ante conditionem existentem repudiauerit, existente conditione potest adire non obstante repudiatione, nisi coram iudice creditoribus instantiis repudiasset, deinde se non adiutur, etiam si conditio extiterit, l. si quis heres, l. 3. & ibi gloss. i. de acquir. hereditate.

Heres institutus sub conditione ante conditionem existentem repudiatus potest existente conditione adire non obstante repudiatione, nisi esset institutus sub conditione impossibili de natura, vel tali conditione, quae habetur pro impleta, vt quia non fiat per heredem d. l. si quis heres, & ibi gl. 4.

Heres institutus sub conditione potest iura tacita, & velata, vt si decem dies, heres esto, ante conditionem, etiam si repudiauerit, potest nihilominus existente conditione adire, secus si institutus sub conditione potest iura expressa, vt si vultes, heres esto, ante conditionem repudiasset, gl. arbitrium, ibi.

Heredis institui conditio tempore aditionis consideratur in hereditate aduenda, sed non in legatis, & stipulationibus, d. l. si quis heres, §. fin.

Heres institutus purè ex parte dimidia, & ex alia dimidia sub conditione, si adierit, ex pura institutione, & decesserit pars conditionalis, ad eius heredem pertinet, in xij. si post mortem heredis exierit conditio, ↑ l. qui ex duobus, §. 3. & ibi gloss. 1. eod.

Heres potest institui sub conditione iurifurandi de prætore, sed non sub iurifurandi condicione de futuro, gloss. ego puto, in l. Antistius, §. 6. eodem.

Heres institutus sub conditione si iurauerit ascendere in Capitolium, si iurauit, ut puticaret institutionem, non fit heres, nisi iurasset, ut heres esset, d. l. Antistius, & ibi gloss. 1. & 3.

Heres legitimus si sub conditione fit institutus, atque iam dies conditionis transierat, non potest ab intestato adire vel repudiare, sed post existentia conditionis potest repudiare ex testamento, & ab intestato, quo casu creditores hereditarii possidebunt bona defuncti, in l. in plurium, 70. eod.

Heres institutus si quinque daret, si decem dederit putans se institutum, si decem daret, aduendo fit heres, l. qui putat, 7. eod.

Heres institutus, si decem daret, si dederit quinque putans se institutum si quinque daret, non videtur adimpletæ conditionem etiam pro parte quoad hoc, ut pro parte fit heres, proscit tamen, ut si dederit reliqua quinque, videatur impleta conditio, & ita fit heres, d. l. qui putat, & ibi gloss. 1.

Heres sub conditione testamentaria institutus si non paruit conditioni, ut ab intestato, & non ex testamento succederet, incidit in edictum si quis omnia causa testamenti, l. 1. §. qui paruit, si quis omnia causa test.

Heres sub conditione institutus pendente conditione non potest offerre ex testamento, & adire ab intestato, cum nec ex testamento, neque ab intestato fieri delata hereditas, gloss. in l. si quis sub conditione, eod.

Heres institutus sub conditione testamentaria directa, illa delata, si adire ab intestato, non teneat edicto si quis omnia causa testamenti, l. mater, 27. §. 1. eodem.

Heres institutus sub conditione si iuraret se daturum decem, vel fideicommissum Titio, teneat prætare fideicommissum, vel decem legata, licet iuramentum remittatur, l. non dubium, 14. §. 1. & ibi gloss. conditio, de legat. 3.

Heres si fit institutus purè, alter sub conditione, pars hereditatis condicione deficiente adereat etiam heredi eius, qui pure hereditas data est, si eius hereditatem adit, hæc scriptura, 26. §. si de condit. & demonit.

Heres institutus sub conditione consistente in dando, & rogatus restituere, offerre fideicommissario cogitur adire, & restituere, l. si cui purè, 31. §. final. ad Trebellia.

Heres institutus sub conditione testamentaria facti, & rogatus restituere, cogi potest parere conditioni, & adire, & restituere, secus si conditio esset casualis, ibidem.

Heres sub conditione institutus, & rogatus restituere, cogitur parere conditioni potestatiue, honestæ, facili, & transitorie, & adire, & restituere, sed in honesta difficulte, & perpetua remittitur ei, facta, §. 3. si sub conditione, ad Trebellia.

Heres potest institui sub conditione, si nomen honestum testatoris ferat, & cogitur implere, secus si nomen esset famulosum, & turpe, d. §. si sub conditione, & ibi gloss. impeditum, & gloss. conditio.

Heres sub conditione, quæ in danda pecunia consistit, si fit institutus, & rogatus restituere, debet ei offerre pecuniam is, qui pete fideicommissum, ut hereditatem impleta condicione possit adire, & restituere, d. §. si sub conditione.

Heredes duo si fuerint instituti, quorum vnus si fuerit institutus purè, alius sub conditione, institutus purè etiam interim heres pro parte, & non in totum, licet coheres delibere, vel nondum exierit conditio sue institutionis, ↑ gloss. pen. in l. si filium familias, 27. quando dies legat. cedat, gloss. vniuersalem, in l. 1. §. sed & quores, ad Trebellia.

Heres institutus sub conditione, pendente ea non potest adire, gloss. potest, in l. 3. §. pen. de bon. poss. contra tab. gloss. heredem, in §. si. Inst. de heredum qualir.

Heres sub conditione, quæ in præteritum collata est, vel ad præsens, non videtur sub conditione institutus, l. 3. §. si patronus, de bonis libertorum.

Heres institutus sub conditione, quæ implora est, dicitur parè institutus, ibidem.

Heres potest quis institui sub conditione si in Capitolium non ascenderit, & eo mortuo locum habet conditio, si scilicet, & ibi gloss. final. de manumiss. testam.

Heres sub conditione testamentaria institutus cogitur ad postulationem creditorum parere conditioni, & adire, sed non præcise, sed statuitur ei terminus, intra quem adire, ut ex tunc repudiatur, etiam si vellet implere postea, l. 1. & ibi gloss. 2. de curatore bonis dando.

Heres sub quacunque conditione, siue potestatiua, casuali, vel mixta institutus postulat ad creditoribus hereditariis, ut adiret, si responderit se nolle adire, etiam si conditio existeret, tunc bona hereditaria venduntur, ut creditoribus satisfiat, d. l. 1. & ibi gloss. 3.

Heres sub conditione casuali institutus cum interim non possit adire, datur curator bonis, qui custodiat, & vendat res, quæ seruando perirent, & vendat etiam alias res ad soluendum graue as alienum, quod ex fenore creuit, l. 1. & ibi gloss. quod si, & gloss. constituendus.

Heres sub conditione potestatiua institutus si nolit adire, datur curator bonis, ut custodiat ea, & vendat, quæ sunt peritura, & etiam quæ non sunt peritura d. soluitur debitum vicius, d. gloss. quod si.

Heres institutus sub conditione, si ea pendente bonorum possessionem secundum tab. petat, cogitur facillatè substatu vulgari, ad quem condicione deficiente peruenit hereditas de restituendo, & etiam de bene administrando, l. Paulus, 8. & ibi gloss. 1. de prætori. stipulat.

Heres institutus sub conditione, etiam pendente conditione, potest petere bonorum possessionem secundum tabulas, gloss. agnita, ibi gloss. 1. in l. 1. C. de edicto Diui Adrian.

Heres institutus sub conditione si diuertat ab vxore reiecta illa condicione tantum turpi remanet institutio pura, & ita admittitur ad hereditatem, gloss. nec exemplum, in l. 2. C. de condit. instert.

Heres sub conditione institutus interim non est heres, imò nec purè institutus dicitur heres ante aditam hereditatem, gloss. 2. & ibi add. in §. sub conditione, Inst. de verb. oblig.

Heres potest institui sub conditione, vel purè, sed non potest ex certo tempore, vel ad certum tempus, veluti post quinquennium, quam moriar, vel ex calendis illis, vel vique ad calendis illas heres esto, quo casu dies adiectus habetur pro non adiecto, & perinde ac si purè fuisset institutus, §. heres purè, Inst. de heredibus insti.

Heres sub conditione institutus debet scire se sub conditione institutum, & valere aditio, licet ignoret conditionem existentem, dummodo opinetur illam existentem, l. 1. si quis extraneus, 21. §. final. & ibi glossa puto posse, de adquirit. hered.

Reliqua verbo, Condicio, 14. v. que 21. Institutio, 9. Institutus, 4. v. que 7. Filium, 145, v. que 158.

Heres legitimus dicitur frater consanguineus, item filius succedens matri, 24 gloss. 1. in l. postumus, de inofficio.

Heres legitimus non excludit suum, gloss. 1. in l. si quis suus, de iure deliberandi.

Heres legitimus si putans defunctum suum esse, & quod peculium actus fuit, non obligatur hereditati defuncti, quia nescit, ex qua causa hereditas pertineat, l. si is, ad quem, 22. & ibi gloss. 2. de adq. hered.

Heres legitimus si putans defunctum libertinum suum esse, & quasi libertini sui cum esset ingenuus, bona eius occupasset iure patroni, non obligatur hereditati, quia errat in causa acquisitionis, ibid.

Heres legitimus scriptus heres in testamento, si antequam tabule profuerant exstimas intestatum pactum familias mortuum fuisse, licet fecerit omnia pro herede, non obligatur hereditati, quia ignorat causam, adhuc tamen poterit adire, ex testamento, cum non videatur ob hoc repudiasse, d. l. si is, ad quem, 22. & ibi gloss. non erit, eod.

Heres legitimus institutus in non iusto testamento, si prolatis tabulis putans testamentum esse nullum, omnia pro herede administraverit, non acquirit hereditatem, nec videtur repudiare ab intestato, adhuc enim ab intestato poterit adire, d. l. si is, ad quem, & ibi gloss. 1.

Heres scriptus in testamento prius admittitur ad hereditatem, quam legitimus ab intestato, etiam si idem legitimus esset scriptus heres, nam debet prius ex testamento adire, vel repudiare, quam adeat, vel repudiet ab intestato, l. in plurium, 70. eodem.

Heres legitimus si fuerit in testamento scriptus potest simul eam hereditatem, & ex testamento, & ab intestato repudiare, quia intelligitur prius ex testamento repudiare, deinde statim eodem momento repudiare ab intestato, l. illud dubitari, 77. & ibi gloss. 1. eod.

Heres legitimus si sciens se ex testamento institutum successerit ab intestato, videtur autè repudiare ex testamento, & ab intestato legitimam hereditatem acquirere, secus si ignorans se in testamento institutum, successerit ab intestato, d. l. illud dubitari, & ibi gloss. 3.

Heres legitimus à succedendo non excluditur, licet intra centum dies bonorum possessionem non petierit, l. 1. C. de ius & legit. & gloss. traditur, in l. eam, quam, C. de fideicommissis.

Heres scriptus in testamento repudians ex testamento si possideat ab intestato, 25 præsumitur in debito in fraudem legatariarum, & ideo teneat legatariis ac si adiuvit, secus si sine fraude possideret ab intestato, d. l. 1. & ibi gloss. calliditati, si quis omnia causa testam.

Heres si fuerit institutus in testamento, filius familias vel seruus, & eius pater, vel dominus, ut succederet ab intestato, & non ex testamento, noluit eos subire adire, vel si iussit eos, ut adirent, sed ipsi non obtinuerant, teneat legatariis, ac si succederet ex testamento, d. l. 1. §. 1.

Heres scriptus si omiserit hereditatem ex testamento, & ex causa fideicommissi possideat, missus in possessionem fideicommissorum seruandorum causa, vel crediti seruandi causa missus sit in possessionem hereditatis, non teneat legatariis ex edicto, si quis omnia causa testamenti, d. l. 1. §. non querimus.

Heres scriptus omittens hereditatem ex testamento toties teneat edicto, si quis omnia causa testamenti, quoties quasi heres legitimus possidet, aut bonorum possessionem ab intestato accipit, aut quasi prædo possidet hereditatem, ibidem.

Heres scriptus omittens hereditatem ex testamento si quasi prædo possideat fingens aliquem titulum possessionis ab intestato, teneat legata præstare data sibi cautione de reddendis sibi legatis euicta hereditate, ibid.

Heres scriptus in fraudem legatariarum hereditatem omittens ex testamento si dolo malo fecit quominus ab intestato possideret, ad alium transferendo possessionem per fraudem, ut ita per eum lucrificatus esset, ut legatarij careant legatis, teneat illis, ac si hereditatem adiuvit, d. l. 1. §. et si non possideat.

Heres scriptus, qui accepta pecunia omisit hereditatem ex testamento, ut ad legitimum illa perueniret, teneat legatariis, prius tamen excusso legitimo, ad quem hereditas peruenit ob id, secus si sine fraude, ac gratis omiserit, quia tunc solus possessor teneat, d. l. final. §. final. & ibi gloss. fin. & l. 2. & ibi gloss. 2. eodem.

Heres scriptus si omisit hereditatem pecuniam accipiendo à substituto, ut illa ad eum perueniret, teneat legatariis excusso tamen prius possessore, ibidem, glossa final.

Heres institutus si omiserit hereditatem ex testamento accipiendo pecuniam à substituto, & eam substitutionem dimiserit, ac ab intestato adierit, quilibet teneat propriis legatariis de relictis ab vtroque separatim, sed de legatis ab vtroque relictis simul teneat institutus, prius tamen excusso substituto, l. 3. & ibi gloss. fin. eod.

Heres institutus si omisit hereditatem in fraudem simpliciter gratis, & pecunia non accepta, ut illa perueniret ad substitutum, vel legitimum, possessor hereditatis solus teneat legatariis, sed si accepta pecunia omiserit, teneat etiam ipsi, prius tamen excusso possessore, l. 4. eod.

Heres institutus grauatus in legitima potest omittre hereditatem ex testa-

mento, & adire ab intestato, neque tenebitur edicto si quis omnia causa testamenti, & exultatus, eod.

Heredi scripto testator non videtur concedere facultatem omittendi hereditatem ex testamento, ex eo, quod ipse testator ab eo fideicommissa reliquerit ab intestato, nisi hoc specialiter, & nominatim concesserit ei, l. quia autem, eodem.

Heres scriptus, à quo testator legata in testamento, fideicommissa verò ab eodem ab intestato reliquit, si omnia hereditate ex testamento ab intestato successit, cogitur omnia legata præstare, deducta Falcidia, nisi testator hoc expresse concesserit, quia tunc usus est facultate, quam testator ei concessit, & ideo non tenetur legata præstare, tenetur tamen præstare fideicommissa, d. l. quia autem, & ibi gloss. omnino.

Heres scriptus, à quo testator legata in testamento, fideicommissa verò ab intestato reliquit, si omnia hereditate ex testamento successit ab intestato, prius tenetur legata præstare ex dodante, & postea ex superfluo illius dodantis fideicommissa solvere, sed si legata absorbeant totum dodantem, nihil tenetur præstare fideicommissariis, quia quadrante hereditatis integrum debet habere ipse heres, d. l. quia autem.

Heres scriptus omittens hereditatem ex testamento non tenetur legatariis, ex edicto si quis omnia causa testamenti, quando testator hoc ei expresse permittit omittere ex testamento, & ab intestato adire, vel alia iusta causa omittendi interuenit, scilicet ut repelleret fraudem testatoris, vel quando bona hereditaria ad alium pertinerent, vel quando ipse omittens ex testamento possidet, vel quasi possidet, & postea desit sine dolo malo ante litem contestatam contra eum per legatarios, d. l. quia autem, §. non simpliciter.

Heres scriptus omittens hereditatem ex testamento non tenetur legatariis, quando bona hereditaria ad alium perueniunt, ut quia euicta sunt ei sine suspitione, & repudiatione, vel quando ultra quadrante nihil possidet, nec dolo malo fecit, quominus possideret, aliis secus, gl. ad alium, ibi.

Heres scriptus, qui non omittit ex testamento, & sic sint vacantia, & ad fideum pertinerent, illi possidet ipse, & teneat etiam per quadriennium à tempore denunciationis factæ fisco, tenetur legatariis ex edicto si quis omnia causa testamenti, d. l. quia autem, §. ceteri si vacantia, & ibi glo. quadriennium, eodem.

27 Heres scriptus omittens hereditatem ex testamento sine fraude, non tenetur edicto si quis omnia causa testamenti, cum id illi non sit interdictum, d. l. quia autem, §. paronius.

Heres omittens hereditatem ex testamento si ab intestato possideat, tenetur præstare seruo libertatem sub conditione in testamento relicta, post extinctionem conditionis, ac si adisset ex testamento, d. l. quia autem, §. fin. & ibi gloss. fin.

Heredes duo instituti si ex testamento omiserint hereditatem, & ab intestato successerint, alter, cui prælegatum est, non potest petere prælegatum ab altero, qui successit ab intestato, cum & ipse petens sit in eadem causa, & idem dicendum est, quando utriusque fuit prælegatum, l. quidam Titium, & ibi gloss. fin. eod.

Heres sub conditione dandorum decem intra annum, vel alia, quæ in dando, vel faciando consistit institutus, si omnia causa testamenti defecta conditione ne ab intestato possideat hereditatem, non tenetur ad dandum illa decem post annum, sed si intra annum omiserit ex testamento, & ab intestato possiderit, non valet repudiatio ex testamento, nec aditio ab intestato, cum tempore repudiationis non fuerit ei delata, l. si quis sub conditione, cum l. sequ. eodem.

Heres sub conditione institutus pendente conditione non potest omittit ex testamento, & adire ab intestato, gloss. l. ibi.

Heres solus scriptus si simpliciter omittens hereditatem ex testamento possideat ab intestato cum alio in pari gradu existente, quilibet eorum tenetur legatariis in viisum, sed si pecunia accepta omisit ex testamento, tam omittens, quam alius, qui cum eo successit ab intestato, tenetur in solidum, l. si non solus, l. 1. & ibi gloss. in solidum, eod.

Heredes instituti, & substituti si omiserint hereditatem ex testamento, & ab intestato possideant substituti, quibus relicta fuerint legata ab institutis, non possunt petere ea legata, quia cum ipsi omiserint, omittentes incursare non possunt, cum etiam quia eis liberum fuit adire ex substitutione, & vniuersa bona obtinere, & non petere legata, vnde sibi imputent, d. l. si non solus, §. 1. & ibi gloss. cui liberum.

Heres institutus, & substitutus si omittunt hereditatem ex testamento, & ab intestato possideant, quilibet eorum tenetur pro legatis suis, d. l. si non solus, l. 1. & ibi gloss. eod.

Heres institutus si ab intestato possideat hereditatem, quam ipse, & etiam substitutus dolo sine tamen pecunia repudiavit, tenetur solus possessor etiam ad legata à substituto relicta, sed si substitutus accepta pecunia repudiavit, ipse substitutus tenetur pro omnibus legatis etiam ab instituto relictis, prius tamen discussio instituto possidente, d. §. si duo, & ibi gloss. conueniendus.

Heres scriptus, & substitutus si omiserint hereditatem ex testamento, & substitutus solus ab intestato eam possidet, institutus tenetur suis legatariis tantum, & substitutus suis, si institutus repudiavit hereditatem accepta pecunia, sed si repudiavit nulla pecunia accepta, solus substitutus tenetur etiam pro relictis ab instituto, si fraudem participauit, cum instituto, & non aliis, d. §. si duo, & ibi gloss. aduersus, & l. 4. eod.

28 Heres institutus, & substitutus si omiserint hereditatem ex testamento, & ab intestato possident, poterit legatarius legatum ab instituto, & substituto relicto petere ab vno eorum, quem ipse velit eligere, consequens tamen ab vno non poterit petere ab alio, l. si ab instituto, eod.

Heres institutus & substitutus si omnia causa testamenti ab intestato possident hereditatem, utique in solidum tenetur præstare libertates, tam quæ ab instituto, quam quæ à substituto relicte sunt, de libertatibus l. 1. eod.

Heres eius, qui omnia testamenti ab intestato possidet hereditatem, in solidum, legatorum actione tenetur, quando illa actio pro legato continet rei perfe-

quationem, & non pernam, & ideo perpetua est, d. l. de libertatibus §. heredes.

Heres eius, qui omnia causa testamenti ab intestato possidet quædam, & quædam omisit dolo, si conueniatur propter dolum defuncti à legatariis, non tenetur nisi in id, quod ad ipsum heredem heredis defuncti peruenit, d. §. heredes, & ibi gloss. fin.

Heres eius, qui omisit hereditatem dolo malo ex testamento si conueniatur, quia adiecit ab intestato, tenetur in solidum de legatis relictis, nisi conueniatur propter dolum defuncti admissum in hoc, quia defunctus heres quædam res voluit adipisci, licet enim tunc defunctus pro omnibus teneatur, heres tamen eius, si quid ex rebus illis non adeptis à defuncto adquisierit, in id, quod ad se peruenit, tenetur, ibi.

Heres, qui dimisit hereditatem ex testamento & ab intestato, non totam hereditatem, vel partem eius, sed minimam partem, vel partem eius possidet, tenetur legatariis in solidum, ac si totam hereditatem possideret, nisi esset minor, l. & si non totam, & ibi gloss. l. eodem.

Heredi cuique licetum est, etiam lucrosam hereditatem omittit, sine dolo, licet eo modo legata, & libertates inciderant, l. si quis, omnia l. 17. eodem.

Heres si omiserit hereditatem ex testamento sine dolo, & ab intestato nec ipse, nec alius possidet, excluduntur legatarii à petitione legatorum, sed si alius possidet, ille conuenitur à legatariis, si fraudem participauit cum omittente, secus si non participauit fraudem, licet institutus omiserit in fraudem, d. l. si quis, & ibi gloss. §. 3.

Heres omittens hereditatem, ac eam non possidet, potest cogi adire, & restituere fideicommissario, cui tota hereditas, vel pars per fideicommissum relicta est, secus quando singulæ res per fideicommissum relicte sunt, vel legatæ sunt, quia tunc per talem fideicommissarium, vel legatarium non potest cogi adire, d. l. si quis omnia, & ibi gloss. fin.

Heredes omnia causa testamenti si ab intestato possideant, quilibet tenetur pro suis partibus, ac si ex testamento adissent, l. duo heredes, eodem.

Heres omnia causa testamenti ab intestato possidens tenetur legatariis, contra quos tamen habet beneficium legis Falcidie, d. l. duo heredes, §. fin.

Heres institutus, & eodem seruo suo substituto si omnia hereditate ex institutione adierit ex substituto, & serui, tenetur præstare legata tam relicta à se, quam à seruo substituto, deducta tamen quarta Falcidia de legatis, si sint ultra dodantem, l. cui serui, §. 7. & ibi gloss. fin. eod.

Heredes scripto omittente hereditatem, si tertius solus eam ab intestato possideat, cum instituto fraudem participando, tenetur legatariis ad legata, secus si cum herede scripto possidet, l. mater, §. 7. fin. & ibi gloss. fin. eod.

Heres institutus, & rogatus restituere hereditatem, si omnia causa testamenti ab intestato possideat, cogitur præstare legata, fideicommissa, & libertates directas, & fideicommissarias, l. si seruum, §. 8. fin. eodem.

Heres rogatus restituere hereditatem, & seruos alienos manumittere, si omnia causa testamenti hereditatem ab intestato possideat, tenetur restituere hereditatem, & seruos alienos redimere, & manumittere, & diminutionem propter redimendos seruos, vel propter alia hereditaria onera debet pari ille, cui restituta fuit hereditas, d. §. fin.

Heres rogatus seruos manumittere, si omnia causa testamenti possideat ab intestato, tenetur seruos manumittere, salvo ibi iure patronatus libertorum, l. pen. eodem.

Heres institutus si omnia causa testamenti possidet hereditatem aliquo iusto titulo inter viuos, puta pro emptore, pro dote, vel pro donato, non tenetur legatariis, vel fideicommissariis, secus si possideret ab intestato, vel pro herede vel pro possessore, l. fin. eod.

Heredes, qui omiserint ex testamento, & adierint ab intestato, possunt accipere id, quod ibi datur causa implende conditionis, pro herede, l. 5. Papinianus de acqui. heredi.

Reliqua verba, A. ff. de Edictis, §. Successio, per tot.

Heredes necessarii dicuntur filii, & serui, gloss. ex necessariis in l. ait prator §. pen. de minorib.

Heres necessarius non admittitur, ut heres, sed ut quidam minister, gl. substituit in l. & si sine dolo, §. sed quod Papinianus, & ibi gl. sed vires, de minorib.

Heredes sui, hæc verba possunt intelligi de quolibet herede, quem quis habet, & de suis heredibus, qui sunt sui, gloss. l. in l. si quis, §. de viusufructu adrecedend.

Heredes necessarii, sunt serui, non presumuntur scire ea, quæ continentur in testamento, l. eius, qui in provincia, ad si §. cert. petat.

Heres necessarius non definit esse seruos heres institutus, eo quod cum aliis transeunt heres institutus, gl. hereditati, ibi.

Heredes necessarii instituti nunquam datur hereditas vacans, vel iacens, ibi.

Heredes sui, & necessarij, ut succedant ex testamento, requirunt, quod si capaces tempore testamenti, mortis testatoris, & aditionis, medio autem tempore tantum, id est, tempore testamenti vsque ad mortem, vel à morte vsque ad aditionem, si efficiantur non capaces, nihil eis nocet, l. si alienum, §. §. extraneis, & l. seq. & ibi gl. 2. de heredi. instit.

In herede suo, & suo & necessario quando succedunt ex testamento, tempore mortis, & aditionis idem est, ibi.

Heres quæ quando succedit ab intestato, inspicitur, quod sit capax tempore mortis testatoris, ibi.

Heres suus, & suus & necessarius an sit quis, inspicimus tempus mortis testatoris, ibi.

Heres necessarius qui potest fieri testator, potest etiam fieri filio testatoris, l. serui, l. 8. de vulgari.

Heres necessarius potest abstinere de iure pratorio, gl. necessarius, in l. more, §. 8. de acqui. heredi.

Heres necessarius tantum quandoque abstinere quoad quid, ibi.

Heres putans se necessarium, cum sit voluntarius, si confitens, in eodem error.

repudiet, vel adeat, non valet aditio, nec repudiatio, l. si quis putat, l. 1. eod.

Heres necessarius tantum, ut est seruus, credens se voluntarium heredem

non potest adire voluntarie, quia vellet, nollet, protius est heres, nisi in causa, quando de necessario sit voluntarius, § glo. i. in l. & e contrario, 16. cod.

Heres suus maior viginti quinque annorum si se immiscuit, neque inopia defuncti eum excusat, neque violentia fratris eripiens portionem suam liberat de cractione ereditatum, & iure civili pro hereditaria portione eum conveniunt, si te bonis, 10. C. de iure deliberandi.

Heres suus minor viginti quinque annorum restitui potest adversus aditionem, gloss. i. ibid.

Heres suus potest abstentionem hereditatis paternae non potest eam adire, si res hereditaria iam fuerint venditae, nisi beneficio minoris aetatis, & non aliis, l. si. C. de repud. heredita.

Heres suus maior 29. annorum post abstentionem potest illam reuocando adire hereditatem intra triennium, si res hereditariae alienatae non sunt, ibidem.

Heres suus minor 25. annorum, vel constitutus inuili tempore post abstentionem, quando res hereditariae alienatae non sunt, poterit adire intra triennium post impletum quadriennium quod minoribus datur, & suam abdicationem reuocare, ibi.

Heres suus transacto triennio post 29. aetatis annum abstentionem aucta factam reuocare non poterit, neque adire hereditatem abdicatam, nisi adhuc in minore aetate constituto res venditae sint, quo casu per in integrum restitutionem potest adire, & res recuperare, & creditoribus satisfacere, ibi.

Heres suus habens substitutum non poterit reuocare abstentionem hereditatis paternae, & post abstentionem admittitur substitutus, gloss. i. ibi.

Heres suus sicut non potest viuacere titulo pro herede, ita nec heres heredis, item extraneus ex persona defuncti, l. 1. & ibi gloss. i. C. pro herede.

Heres suus si necessarius non praescribit titulo pro herede, nec titulo pro suo etiam si habeat coheredem extraneum, l. 2. & ibi gloss. 1. C. cod.

Heres suus & necessarius viuo patre dominus est, & ideo non praescribit titulo pro herede, potest tamen filius perferre inchoatam a patre praescriptionem pro herede, d. gl. 1.

Heres necessarius tamen dicitur servus proprius a domino heres institutus, qui & ideo appellatur necessarius, quia siue velit, siue nolit, omnino post mortem testatoris statim etiam ignorans est liber, & necessarius heres, nisi sit institutus sub hac conditione, si vellet, quae verba faciunt eum voluntarium, §. 1. & ibi gloss. 2. & 3. Instit. de hered. qual. & differ. en.

Heres tamen necessarius bona, quae post mortem patroni sui adquisit impetrata separatione, quod non attingat bona patroni, id est, non inceptis administrare, sibi adquiri, aliis, id est, postquam inceptis administrare, non poterit impetrare separationem, nisi sit minor, d. §. 1. & ibi gloss. referunt.

Heres suus & necessarius dicitur filius, & nepos ex filio, & deinceps ceteri liberi, qui in potestate morientis fuerint, sed in nepote, vel in aliis deinceps liberis verum est, si eos nemo praecedat in potestate, §. sui autem. Instit. cod.

Heres suus dicitur filius in potestate, quia viuo patre quodammodo dominus existimatur, ibid.

Heres necessarius dicitur filius in potestate, quia siue velit, siue nolit, tam de intestato, quam ex testamento ex lege xij. tabul. heres sit, habet tamen de iure pratorio beneficium abstinenti, ibid.

in Herede suo, & necessario inspicitur vnum tempus, scilicet, mortis, vt institutio valeat, §. gloss. tria tempora, in §. in extraneis Instit. cod.

in Herede necessario tantum inspicuntur duo tempora, scilicet testamenti, & mortis, ibi.

Heres suus, vel extraneus post aditam hereditatem non potest repudiare, nisi sit minor, qui restituitur, d. §. in extraneis.

Heredes extranei dicuntur omnes, qui non sunt in potestate morientis tempore mortis, §. ceteri. Instit. cod.

Heres extraneus institutus debet esse capax tempore testamenti, mortis, & aditionis, §. in extraneis Instit. cod.

Heredi extraneo instituto incapax, vel status mutatio medio tempore inter testamentum factum, & mortem testatoris, vel conditionem institutionis existentem non nocet, si modo tribus temporibus, scilicet testamenti, mortis, & aditionis sit capax, nisi ex tali mutatione status tacite induceretur repudiatio hereditatis, vt quia faceret actum contrarium incompenabilem, puta intrando religionem fratrum minorum, dict. §. in extraneis, & ibi gloss. mutatio, & ibi addit. marg.

Heres extraneus institutus habet ius deliberandi de adenda, vel repudianda hereditate, d. §. in extraneis.

Heres extraneus debet scire, quae continentur in testamento, cum non possit adire, nisi certus de viribus testamenti, quod scus est in herede suo, gloss. ne interese, & ibi add. marg. in §. si res legata, Instit. de legatis.

Heredes aut sunt necessarii tantum, aut sui & necessarii, aut extranei, in princip. Instit. de hered. qualitate.

Heredem suum aliquem appellans in contractibus, vel in actibus inter vivos, videtur in eum contulisse supremum iudicium, l. tale pactum, §. fin. de pactis.

Reliqua verbo, *Necessaria, Suus, 4. §. 6. 7. Successores, 1. a. 3. Elide commissum, 2. a. Non pot. 3. 4. Servus, 47. v. sique 60.*

HERES dicitur succedere testatori in iure, & si plures sint instituti, aequa- 36 liter sunt heredes, nisi testator ius, id est, hereditatem diuiserit, l. quoties, §. heredes, de hered. instit.

Heredes si fuerint instituti duo, vnus ex parte tertia fundi, alius ex parte eiusdem fundi, detracta fundi mentione, aequaliter succedunt in hereditate quasi sine partibus heredes scripti, nisi voluntas testatoris manifestissime retrahatur, d. l. quoties, §. si duo.

Heredes instituti in vno, & alio fundo pro aequis partibus perinde habentur, ac si scripti essent non adiectis partibus, nec fundo nominato, l. si alterius, 10. cod.

Heredes instituti in vno, & alio fundo pro diuersis partibus perinde habentur, quantum ad portiones hereditarias, ac si non adiectis partibus, nec fundo nominato essent heredes scripti, sed quantum ad eos fundos non habentur perinde, quia iure praerogationis unusquisque heres habet 11 2 partem.

Heredes necessarii sub conditione potestatiua sunt instituendi, & non sub conditione difficili, gl. i. in l. i. ibid.

Heredes sui existencia facit filium heredem etiam errantem, & ius ignorantem, quando tractatur de commodo filij, l. liber homo, 20. §. apud Labaconem, de fipular. seruatorum.

Heres suus non praesumitur adire, neque praesumitur teneri statim creditoribus, l. 2. a. l. i. C. si minor ab herede se abstinuit.

Heredes sui dicuntur emancipati largi sumendo, l. final. C. familiar. eredi- fionda.

Heres nemo ulterior, qui non sit in eadem patitate, & aequitate ab intestato po-

test existere existente herede filio, vel nepote ex testamento, vel ab intestato, l. 1. & ibi glossa 2. C. unde liberi.

Heres suus maior viginti quinque annorum si se immiscuit, neque inopia defuncti eum excusat, neque violentia fratris eripiens portionem suam liberat de cractione ereditatum, & iure civili pro hereditaria portione eum conveniunt, si te bonis, 10. C. de iure deliberandi.

Heres suus minor viginti quinque annorum restitui potest adversus aditionem, gloss. i. ibid.

Heres suus potest abstentionem hereditatis paternae non potest eam adire, si res hereditaria iam fuerint venditae, nisi beneficio minoris aetatis, & non aliis, l. si. C. de repud. heredita.

Heres suus maior 29. annorum post abstentionem potest illam reuocando adire hereditatem intra triennium, si res hereditariae alienatae non sunt, ibidem.

Heres suus minor 25. annorum, vel constitutus inuili tempore post abstentionem, quando res hereditariae alienatae non sunt, poterit adire intra triennium post impletum quadriennium quod minoribus datur, & suam abdicationem reuocare, ibi.

Heres suus transacto triennio post 29. aetatis annum abstentionem aucta factam reuocare non poterit, neque adire hereditatem abdicatam, nisi adhuc in minore aetate constituto res venditae sint, quo casu per in integrum restitutionem potest adire, & res recuperare, & creditoribus satisfacere, ibi.

Heres suus habens substitutum non poterit reuocare abstentionem hereditatis paternae, & post abstentionem admittitur substitutus, gloss. i. ibi.

Heres suus sicut non potest viuacere titulo pro herede, ita nec heres heredis, item extraneus ex persona defuncti, l. 1. & ibi gloss. i. C. pro herede.

Heres suus si necessarius non praescribit titulo pro herede, nec titulo pro suo etiam si habeat coheredem extraneum, l. 2. & ibi gloss. 1. C. cod.

Heres suus & necessarius viuo patre dominus est, & ideo non praescribit titulo pro herede, potest tamen filius perferre inchoatam a patre praescriptionem pro herede, d. gl. 1.

Heres necessarius tamen dicitur servus proprius a domino heres institutus, qui & ideo appellatur necessarius, quia siue velit, siue nolit, omnino post mortem testatoris statim etiam ignorans est liber, & necessarius heres, nisi sit institutus sub hac conditione, si vellet, quae verba faciunt eum voluntarium, §. 1. & ibi gloss. 2. & 3. Instit. de hered. qual. & differ. en.

Heres tamen necessarius bona, quae post mortem patroni sui adquisit impetrata separatione, quod non attingat bona patroni, id est, non inceptis administrare, sibi adquiri, aliis, id est, postquam inceptis administrare, non poterit impetrare separationem, nisi sit minor, d. §. 1. & ibi gloss. referunt.

Heres suus & necessarius dicitur filius, & nepos ex filio, & deinceps ceteri liberi, qui in potestate morientis fuerint, sed in nepote, vel in aliis deinceps liberis verum est, si eos nemo praecedat in potestate, §. sui autem. Instit. cod.

Heres suus dicitur filius in potestate, quia viuo patre quodammodo dominus existimatur, ibid.

Heres necessarius dicitur filius in potestate, quia siue velit, siue nolit, tam de intestato, quam ex testamento ex lege xij. tabul. heres sit, habet tamen de iure pratorio beneficium abstinenti, ibid.

in Herede suo, & necessario inspicitur vnum tempus, scilicet, mortis, vt institutio valeat, §. gloss. tria tempora, in §. in extraneis Instit. cod.

in Herede necessario tantum inspicuntur duo tempora, scilicet testamenti, & mortis, ibi.

Heres suus, vel extraneus post aditam hereditatem non potest repudiare, nisi sit minor, qui restituitur, d. §. in extraneis.

Heredes extranei dicuntur omnes, qui non sunt in potestate morientis tempore mortis, §. ceteri. Instit. cod.

Heres extraneus institutus debet esse capax tempore testamenti, mortis, & aditionis, §. in extraneis Instit. cod.

Heredi extraneo instituto incapax, vel status mutatio medio tempore inter testamentum factum, & mortem testatoris, vel conditionem institutionis existentem non nocet, si modo tribus temporibus, scilicet testamenti, mortis, & aditionis sit capax, nisi ex tali mutatione status tacite induceretur repudiatio hereditatis, vt quia faceret actum contrarium incompenabilem, puta intrando religionem fratrum minorum, dict. §. in extraneis, & ibi gloss. mutatio, & ibi addit. marg.

Heres extraneus institutus habet ius deliberandi de adenda, vel repudianda hereditate, d. §. in extraneis.

Heres extraneus debet scire, quae continentur in testamento, cum non possit adire, nisi certus de viribus testamenti, quod scus est in herede suo, gloss. ne interese, & ibi add. marg. in §. si res legata, Instit. de legatis.

Heredes aut sunt necessarii tantum, aut sui & necessarii, aut extranei, in princip. Instit. de hered. qualitate.

Heredem suum aliquem appellans in contractibus, vel in actibus inter vivos, videtur in eum contulisse supremum iudicium, l. tale pactum, §. fin. de pactis.

Reliqua verbo, *Necessaria, Suus, 4. §. 6. 7. Successores, 1. a. 3. Elide commissum, 2. a. Non pot. 3. 4. Servus, 47. v. sique 60.*

HERES dicitur succedere testatori in iure, & si plures sint instituti, aequa- 36 liter sunt heredes, nisi testator ius, id est, hereditatem diuiserit, l. quoties, §. heredes, de hered. instit.

Heredes si fuerint instituti duo, vnus ex parte tertia fundi, alius ex parte eiusdem fundi, detracta fundi mentione, aequaliter succedunt in hereditate quasi sine partibus heredes scripti, nisi voluntas testatoris manifestissime retrahatur, d. l. quoties, §. si duo.

Heredes instituti in vno, & alio fundo pro aequis partibus perinde habentur, ac si scripti essent non adiectis partibus, nec fundo nominato, l. si alterius, 10. cod.

Heredes instituti in vno, & alio fundo pro diuersis partibus perinde habentur, quantum ad portiones hereditarias, ac si non adiectis partibus, nec fundo nominato essent heredes scripti, sed quantum ad eos fundos non habentur perinde, quia iure praerogationis unusquisque heres habet 11 2 partem.

- partem, in qua institutus est, d. l. si alterius, & ibi gl. perinde.
- Hereditibus institutis in aequalibus partibus si dictum sit, quos ex disparibus partibus heredes instituitur, æque heredes sunt, dicitur heredes æqualiter, l. si in aequalibus, 12. cod.
- Heredes si instituitur testator unum in duodecim viciis, & alium in sex viciis, unus habebit hereditatis trientem, & alius besselm, l. interdu, 13. §. 1. eodem.
- Heredes duos si testator instituit ex æsse, & alios ex duodecim viciis, qui ex æsse sunt instituti dicuntur heredes ex vno semisse, & ex alio semisse sunt illi, qui ex duodecim viciis sunt instituti, & ita decrevit eis quantum ad numerum viciarum, non quantum ad substantiam, d. l. interdu, §. sed si duos, & ibi gloss. illos.
- Heredes duos si testator instituit ex æsse, & tertium ex dimidia & sextante, as debet diuidi in viginti vicias, ita quod institutus in dimidia & sextante debet habere octo vicias, & reliquis xij. vicias habebunt illi duo heredes scripti, ibidem.
- Heredem si instituit testator, Titium in bese, Sempronium in triente, & eundem Titium in sextante, hereditas diuidi debet in 14. vicias, ita quod Titius habebit octo vicias, reliquis sex habebit Sempronius, d. l. interdu, §. si.
- Heredem si instituit Titium ex prima parte, Caium ex secunda, Mauium ex tertia, intelliguntur omnes æqualiter instituti, l. si qui heredes, 14. eo.
- Heredes si testator instituit, ita, Titium ex dimidia, Seium ex alia dimidia, ex qua parte Seium instituit, ex eadem parte Mauium instituit, Seius & Mauius dicuntur coniunctim heredes instituti, & ideo habebunt duos quadrantes, id est, quilibet tres vicias, sed Titius habebit semissem, l. Iulianus, 15. eodem.
- 37 Heredem si instituit testator primam ex semisse, secundam ex alio semisse, & si primus heres non erit, tertium ex dodrante substituunt, si primus adierit, æquales partes habent primus & secundus, sed si primus repudiaverit, hereditas diuidi debet in 14. partes, in quibus sex habebit secundus, reliquis novem habebit sustinens personam instituti in rebus partibus, & personam substituti in sex partibus, d. l. Iulianus, §. si cum l. seq.
- Heredes duos si instituit quis ex singulis quadrantibus, tertium verò instituit sine parte, tertius institutus habebit, quod alij decet, l. item quod Sabinus, 17. eodem.
- Heres institutus sine parte habebit, quod deest ad pondum, quando ultra æssum inter alios heredes scriptos distribuitur testator hereditatem, l. quæsitum, 18. eodem.
- Heres sine parte quo loco testamenti instituitur, nihil interest, quia semper habebit partem vacantem, l. quo loco, 10. cod.
- Heres si sit institutus vnus ex fundo Corneliano, & alius ex fundo Liboniano, ambo erunt heredes ex æquis partibus, quasi sine partibus instituti, fundus, qui relictus est vnicuique eorum tanquam prælegatum adiudicatur, l. ex facto, 35. & ibi glo. adiudicatur, cod.
- Herede vno instituto in re certa, si alius sit institutus vniuersaliter, institutus in re certa non est heres vniuersalis, nec est legatarius, sed est tertia species per se, quæ vocatur heres ex certa re, quæ partim capit de natura instituti vniuersaliter, quia habet ius ad eisdem, & propria auctoritate potest accipere rem, in qua institutus est, partim etiam capit de natura legatarij, quia non tenetur creditoribus, & per Falcidiam defalcatur, l. gloss. rerum, & gloss. æquis partibus, ibidem.
- Heredes si sunt instituti ex certis rebus, vnus ex certo fundo, alius ex alio fundo, æs alienum pro hereditariis partibus debent agnoscere, hoc est, vnicuique pro semisse, fundus tamen iure prælegationis habent, d. l. ex facto, & ibi gloss. adiudicatur.
- Heres si sit institutus vnus ex vno fundo, alius ex alio fundo, si tantum sit æs alienum, quod illo detracto, nihil super sit de toto patrimonio, institutio illa ex dictis fundis facta nullius est momenti, quoad hoc, vt valeant tanquam prælegata, quia æs alienum prius debet solui, quam prælegata, heredes tamen sunt, quia hereditas dicitur etiam, quæ soluendo non sit, d. l. ex facto, §. vnde scio, & ibi gl. nullus.
- 38 Heres si sit institutus vnus in rebus Italicis, alius in rebus provincialibus, ambo sunt heredes pro æquis partibus, & in iudicio familiae circenside adiudicantur res Italicæ illi, qui sit institutus in Italicis, & res provinciales instituto in provincialibus, & æs alienum soluere tenentur pro æquis partibus, licet plus sit in rebus Italicis, quam in provincialibus, vel contra, ibidem.
- Heres si sit quis institutus ex eaparte, ex qua in aliqua conductione, vel aliqua re est locus testator, pro eadem parte habito respectu totus hereditatis erit heres, si alij sint heredes instituti in toto æsse, vel in parte, l. liber homo, 59. §. 4. eodem.
- Heres institutus purè ex semisse, & ex quadrante sub cõditione, ex alio quadrante alio instituto, si adierit ex semisse, & etiam ex ea parte quadrantis, quæ eum tangit, est heres etiam sub conditione deficiente, sed non pro reliqua parte illius quadrantis, sed existente conditione sine noua additione in totum quadrantem, & sic in residuum partem quadrantis est heres, d. l. liber homo, 59. §. pen. & ibi gl. ex semisse, & gl. seq. cod.
- Heres institutus ex tertia parte purè, & ex alia tertia sub conditione, alio in reliqua tertia instituto, si adierit ante conditionem, statim ex semisse erit heres, sed sextans, id est, duæ viciæ sunt in pendenti, & si conditio exierit, erit in bese institutus, sed si defecerit, aut defecerit institutus, antequam conditio exierit, licet postea exierit, ille sextans coheredi adcrevit, & non hereditatis illi instituti, ibidem.
- Hereditibus Titio, Mauius, & Seio institutis æquis partibus a Sempronio, si debet æquibus duobus Titius tantum pro sua parte hereditatem adiuit, ac postea instituit Seium sibi heredem ex æsse, Seius potest adire hereditatem Titij, & omittit hereditatem Sempronij, nec enim tamen antequam omittat, vel adeat, ex semisse erit heres Sempronio, sed si Seius adeat hereditatem Sempronij ex persona Titij, erit heres Sempronio ex triente, & ex sua ex alio triente, & sic heres habebit besselm, d. l. liber, §. si, & ibi gl. 1.
- Hereditibus duobus scilicet Titio, & Mauius institutis æquis partibus a Caio, si solus

Titius adiuit totam hereditatem, ac postea instituit Mauium sibi heredem ex æsse Mauius, qui repudiavit partem suam hereditatis Caij, est heres in tota hereditate eius, ita quod etiam partem, quam omisit ex persona sua, habebit ex persona Titij, qui successit, nisi Titius solam suam partem adiisset, aliam Mauij repudiasset, quia tunc ex persona Titij Mauius erit heres Caio ea ex parte, quæ erat ipsius Titij, ibid.

Heres si sit institutus vnus ex duabus partibus, alius ex quadrante, tota hereditas videtur diuisa in dodrantem, & quia modus duarum partium ex quadrante declaratur, & sic institutus ex duabus partibus habebit sex vncias, reliquis tres habebit institutus ex quadrante, qui non militabat, 78. §. Lucio, & ibi gloss. declarari, eodem.

Herede vno instituto in sex viciis, alio in octo, si quis instituat tertium ex reliqua parte, vel nulla partis mentione, hereditas diuiditur in xij. vncias, primus habebit tres vncias, secundus quatuor, tertius quinque, sed si deueniatur ad pondum, primus habebit sex, secundus octo, tertius decem, & ita fuit fiat diuisio habito respectu ad æssum, siue ad pondum, nulla vis est, l. ex viciis, 87. & ibi gl. hereditatis, & gl. ratio, & gl. f. eod.

Heres toto æsse non distributo, quo loco sine portione instituitur, nihil interest, quod magis affert residuum accipere possit, l. qui non militabat, 78. §. p. eod.

Heres institutus in parte, aut incerta re, nullo coherede dato, censetur institutus in locum, & admittitur ad hereditatem omnium bonorum, l. coheredi, 41. §. si de vulgari, & gloss. rerum, in l. ex facto, 35. de hereditatibus, & §. si quis, & ibi gl. ex certis, l. si quis mod. testam. & §. hereditas, l. si sit de hereditatibus, l. si sit.

Heres ex parte institutus si eam repudiat potest in alia parte ex substitutione succedere, & partem suam repudiatam iure adcrefendi habebit, l. si tu ex parte, 76. de acqui. hered.

Heres ex parte si incipiat ab additione illius partis, etiam aliam partem eo iure, quo sibi testamentum delata est, cogitur habere, sed si incipiat a repudiatione partis, postea ad eundem aliam partem potest suam partem repudiatam habere iure adcrefendi, vel iure instituti, ibid.

Heres institutus ex semisse, excepta quadam domo cum omnibus, quæ ibi sunt, nomina debitorum, quæ in ea domo sunt, non continentur in illa exceptione, & ideo habebit ea communia cum coherede, in cæteris verò, quæ ibi sunt, nihil habebit, l. Caius, 86. de legatis 2.

Heredes quibus pars bonorum ablata est, non tenentur nomine legatorum ab eis relictorum in ampliore parte, quam pro ea, quæ apud eos remansit, l. in ratio ne, 11. §. Imperator, ad legem Falcid.

Heres institutus in re certa & particulari habetur loco legatarij, non heredis, si habet coheredem, sed si non habet, tunc est idem, ac si in totum esset heres, gl. ex parte, in l. 3. C. de edicto Diui Adria.

Heres institutus in re particulari & certa, si habet coheredem vniuersalem, non debet mitti in possessionem ex sola inspectione testamenti carentis omni vitio, secus si non haberet coheredem, ibid.

Heres institutus in re certa quamuis alij institutus vniuersaliter legatarij loci habetur, tamen habetur pro herede, vt non possit inofficiosi querelam intentare, aut testamentum impugnare, §. hæc autem, & ibi add. marg. in auri. vt cum de appellatione cognoscitur, col. 8. §. sed & si quis, & ibi glo. ex certis, & ibi add. Inst. quib. mod. testam. infirm.

Heredes plures quando instituntur simpliciter, nullis partibus nominatis, intelliguntur ex æquis partibus instituti, §. si plures, Inst. de hereditatibus.

Heres sine parte institutus, quibuldam aliis institutis in omnibus partibus, is habebit dimidiam æssum, reliquam dimidiam instituti in toto æsse, ibid.

Heres sine parte institutus quibuldam aliis institutis partibus expressis, habet reliquum æssum, & si plures sine parte sint scripti, omnes concurrunt in eandem partem, §. si plures, Inst. de hereditatibus.

Hereditibus ex certis partibus institutis pars non distributa singulis pro hereditaria portione adcrevit, sicut & diuerso, si distribuitur ultra æssum, ea pars, quæ est ultra æssum, decrevit singulis pro hereditaria portione, vt si quatuor sint instituti ex certis partibus hereditatis, perinde habeantur, ac si vnicuique ex quarta parte esset institutus, §. videamus, Inst. eod.

Heres institutus simpliciter, & sine parte expleto æsse, intelligitur institutus in vacantem usque ad pondum, gl. idemque, ibid.

inter Heredes distributis partibus ultra æssum sit transiit ad pondum, d. §. videamus.

Heredi quando assignatur vna vel plures res, habetur loco legatarij, & omnia onera hereditaria remanent apud fideicommissarium, §. si quis vna, Inst. de fideicommissis, l. hered.

Heres ex fundo solus institutus, detracta fundi mentione, in totum dicitur institutus, nisi habeat coheredem vniuersalem, vel nisi testator esset miles, l. 1. §. si ex fundo, & ibi gl. solus, Inst. de hereditatibus.

Heredes honorati per nomina propria vocantur in viriles, & non pro hereditariis portionibus, secus si per nomina appellatiua, l. seruus, 67. §. si, & ibi glo. fin. de legat. 1.

Heredum quilibet tenetur in solidum in indiuiduis, l. fideicommissa, 11. §. fin. de legat. 3.

Heres vnus, qui ministrat, si ex pluribus hereditibus vt minister eligitur, ille debet cauere coheredibus, & nihil debet lucrari, l. solent, & ibi gl. delictis, de aliment. vel cibari.

Heres si sit institutus, quis in xj. viciis, & alius simpliciter, iste partem vacantem habebit, sed si sit institutus in xj. viciis, & alius simpliciter etiam sit institutus, in medietate tantum videtur ille institutus, quæ medietas videtur adempta priori, & vitimo data, sic & in legato, glossa minore, in l. cum multa, 20. C. de donatio. ante nuptias, l. quæritum, 13. de hereditatibus, l. si sit.

Heres ex semisse institutus si quadrantis bonorum possessionem per errorem petiit, vel de iure civili quadrantem adiecit, obligatur hereditati ex semisse si erat eius propoliti, vt si fecisset adire illum, secus si non esset eius propoliti, quod præsumitur, quando ex additione semissis fieret eius capitulo detractio, l. ex semisse, 74. & ibi gl. de acqui. hered.

Heres in re hereditaria coheredi non tantum dolum, sed & culpam praestare debet, quia cum herede non contrahit, sed incidit in eum, d. l. heredes, §. non tantum.

Heres in re hereditaria non tenetur coheredi praestare eam diligentiam, quam diligens paterfamilias, sed eam tantum quam praestabat ipse tempore communionis in suis rebus, ibid.

Heres propter suam partem habet causam negendi negotiorum gestorum, si illa res non potest geri pro parte, alioquin bene, ibid.

Heres prope non tenetur coheredibus, si ipse cum ante alios adiisset hereditatem, servitutes praedictis hereditariis debitas passus est non utendo amitti, nisi paucissimi dies lucrent ad amittendam servitutem ipso adveniente, d. l. heredes, §. item culpa, & ibi gl. non utendo.

Heres si pecunia, quam testator domi non habebat, praegata sit, pro partibus hereditariis illa a coheredibus praestari debet, ac si illam pecuniam testator domi reliquisset, d. l. heredes, §. si, & ibi gl. si.

46 Heres, qui pignus datum defuncto est adindicatum, iudicio familiae eriscundae condemnari debet coheredi pro illa parte, quae ei debetur, pro qua erat pignus ei obligatum, sed non pro parte aestimationis rei, l. si pignori, 2. §. & ibi gloss. l. eod.

Heres, qui cedipater suo, non debet coheredi solvendi, cui pignus defuncto datum adjudicatur, canere ipsum indemnem futurum adversus debitorem, qui pignus obligavit, l. d. si pignori, & ibi glo. 2.

Heres, qui coheredi obavit pecuniam partem sibi competentis, habet exceptionem, ut pignus non reddat, nisi quod soluerit, restituitur sibi, & etiam habet actionem negotiorum gestorum contra debitorem, cum ipso gesto g. seu debitoris negotiorum, ibid.

Heres vnus ex duobus si seruum pignori obligatum fuerit de sua pecunia a coherede, potest partem pecuniae solvare recuperare, licet servus decesserit, l. si servus, §. l. eod.

Heres cum re coheredem excederet, quasi cum herede si diuisit per iudicem, statim diuisio, nec solum coheredi putatio ex causa iudicati repetere potest, cum putaret, §. eod.

Heres credens se habere coheredem, si cum eo quasi cum herede sine iudice distiterit, reuocatur diuisio, & datur conditio indebiti pro parte dimidia, ibid.

Heres ex parte institutus si causam communem suscepit, & obtinuit, poterit coheredi pro sua hereditaria parte agenti obicere exceptionem doli, si noluit partem sumptuum solvere, etsi non opus sit exceptionem contra coheredem pro recipienda portione sumptuum, l. ex parte, 3. §. eod.

Heres ex parte institutus si causam communem suscepit, ac perdidit, sumptus, quos fecit, non repetit a coheredibus, l. gl. & obtinuit, ibid.

Heres vnus duobus institutus, quorum vni si praegavit testator seruum cum pecunia, & is servus vino relictus, ore manum illis decessit mortuo testatore, ad heredes, coheredes nihil debent ab eo exigere, l. si ita, 4. §. eod.

Heredi vni ex pluribus si praegavit testator debitum, quod ipse heres sibi debebat, coheredes nihil debent ab eo exigere, l. si ita, 4. §. eod.

Heredi vni ex pluribus si testator praegavit, quod alii aliquis extraneus debet, coheredes tenentur ei, cui praegatum est, credere actionem pro sua parte, ibid.

Heres vnus licet maior pars heredum dissentiat, potest alios ad diuisionem provocare, l. arbitrium, 4. §. & ibi gl. si eod.

47 Heredes communem diuidendo agere possunt pro his rebus duntaxat, quae eis communes sunt ex causa hereditaria, vel aliunde; pro his autem rebus, quae non sunt hereditariae, licet sint ex hereditate, vt res depositae, debent agere familiae eriscundae, l. inter coheredes, 4. §. eod.

Heres vnus si absente coherede rem hereditariam vendiderit, & in ea re dolum fecerit, quo plus ad eum perueniret, familiae eriscundae, vel petitione hereditaria tenetur praestare absenti illud plus, quod ad eum peruenit, d. l. inter coheredes, §. si coheredes.

Heres vnus ex pluribus quod ex suo facto praestavit, eo quod venit contra stipulationem hereditariam, quia defunctus spondit cum pecunia dolum malum futurum a se, & ab herede suo, illud solutum non recuperat a coheredibus, d. l. inter coheredes, §. quod ex facto.

Heres vnus ex pluribus si contra stipulationem defuncti ratam non habuit, quod defunctus promisit, ille solus tenetur, d. l. inter coheredes, §. si quis.

Heres vnus ex duobus damnatis statum ponere, si eam possit, contra coheredem habet actionem familiae eriscundae, vt sibi pars sumptuum boni viri arbitrio praestetur, d. l. inter, §. fin.

Heres, cuius seruum dolum commisit in communem hereditatem, non tenetur familiae eriscundae iudicio coheredi, vt ex suo proprio commisso, nisi sit domini culpa, qui non idoneum seruum rei communi applicuit, l. si quid, 4. §. & ibi gl. final. eod.

Heres, cuius seruum dolum commisit in communem hereditatem, licet coheredi non teneatur iudicio familiae eriscundae, vt ex suo proprio commisso, tenetur tamen vt ex serui delicto, ibid.

Heres plures vnus hereditatis debent vnum procuratorem constituere, non separatim agere, l. si familiae, 4. §. eod.

Heres vnus ex pluribus, ante aditam hereditatem pro sepeliendo defuncto si iussu iudicis, seruum, cui testamentum data erat libertas, vendidit, data cautione dupli ad duplum, quod praestitit ex illa cautione, recuperare non potest a coherede, l. si familiae eriscundae, bene vti, l. qui erat heres, 4. §. eod.

48 Heres vnus ex pluribus quod pro sepeliendo defuncto expendit usui iudicis, recuperare potest a coherede, l. si familiae eriscundae, bene vti, l. qui erat heres, 4. §. eod.

Heredi vni quando per iudicem ad iudicatum est re hereditaria valens quindecim pro parte coheredis, iudex debet illum condemnare in illa quindecim praestanda coheredi, & si postea huic coheredi adiudicauerit aliam rem valentem x. pro parte alterius heredis, in illa x. debuit eum condemnare, sed hinc inde admissa compensatione, solum condemnat in quinque superflual-

lum, qui fuit condemnatus in xv. gl. in l. Marcius, 2. §. fin. eod.

Heres vnus ex pluribus si vendidit partem suam certe rei, non venit illa res in iudicium familiae eriscundae, ex hereditate, §. eod.

Heres minor 25. annorum ex parte institutus si post aditam hereditatem in integrum restitutus sit, onus partis eius non cogitur coheres inuitus suscipere, sed creditores mittuntur in possessionem eius partis quasi vacantis caula rei seruanda, nisi coheres velit suscipere onus etiam illius partis abstinentis, l. si minor, 6. l. & ibi glo. 1. & si de acquir. hered.

Heres pro parte consequitur partem praegati iudicio familiae eriscundae, & si repudiavit, consequitur totum legatum a coherede per actionem ex testamento, l. qui filius, §. si cum l. eq. de vulgari.

Heres vnus poterit compellere coheredem iudicio familiae eriscundae, vel si vnus tantum heres fuerit, compellitur auctoritate Pontificali ad faciendas expensas, quas testator iussit in sua voluntate legitima, l. in l. non oportet, §. C. de his, quib. vt indignis.

inter Heredes ad alienum defuncti pro hereditariis portionibus diuiditur, fallit in septem casibus, l. 1. & ibi gl. 2. C. de annis & tribus, l. 1. §. 1.

Heres qui percipit fructus, auit male versatus fuit in re communi, tenetur coheredibus §. si familiae, l. inde de officio iudicis.

Heres, qui corruptus, vel decauit, vel maculauit, vel consumpsit rem communem, tenetur alteri coheredi iudicio familiae eriscundae, §. si familiae, & ibi gl. corruptus, & ibi additio.

Reliqua verbo, Diuisio, Familia, §. 2. q. 1. §. 1. Inducium, 14. Sententia, 13. 14. Coheres.

HEREDIVS dari tempus ad deliberandum interest defunctorum, vt successores habeant, interest etiam viuientium, ne precipitentur, quamdiu iussu de liberant, l. qui interogatur, cum l. eq. de interrog. actio.

Heredes instituti dum deliberant adire datur ad iudicem curator bonis, l. 3. de curatore furioso.

Heredi petenti tempus ad deliberandum datur a praetore, sed legatario non competit ius deliberandi, cum tantum lucum alicuius, l. 1. & ibi glo. petet, de iure deliber.

Heres intra tempus datum ad deliberandum, si quae res sunt in hereditate, quae tractu temporis sunt deterioris, adito praetore potest eas sine praedictio iussu pretoris vendere, potest etiam vendere ea, quae nimium sumptuosae sunt, veluti iumenta aut venalitates, & etiam ea, quae mora deteriora sunt, & curare debet, vt as alienum, quod sub poena, vel pretio si pignori debetur, soluat, l. Aristo, §. eod.

Heres intra tempus dati datum ad deliberandum, si vinum, frumentum, oleum, & pecunia sit in hereditate, inde debet sibi ipsi facere impendia, sed si non sunt in hereditate, debet exigere a debitoribus hereditatis, quod si nulli sint debitorum, vel sint, sed solvere nolunt, debet res superuenas hereditatis vendere, l. iugiter, §. eod.

Heres extraneus dum deliberat an adire debeat, vel non, alimenta non debet habere de hereditate, nisi sit pupillus, gl. 1. in l. filius, eod.

Heres sius dum deliberat, debet habere alimenta de hereditate, d. l. filius.

Heres ad deliberandum potest petere actionem in factum extra ordinem, vel officio iudicis defuncti rationes sibi exhiberi, l. Aristo, 2. §. cum l. eq. de acquir. heredit.

Heres ad instantiam creditorum potest interrogari, an velit esse heres, vel non, & si petat terminum ad deliberandum, debet sibi moderare statum per iudicem, l. si curatoris, §. C. de iure d. liberandi.

Heres, qui vel tempus ad deliberandum, quod hodie non est necessarium volentibus condicere inuenturam, a principe consequitur annum, ab alio iudice nouem menses ad plus, nec sapius condicere, l. si curatoris, 2. §. hanc quidem, C. eod. & gl. de liberare, in §. extraneis, l. inde de heredum qualitat.

Heredi datum tempus ad deliberandum vnus anni a principe, & ad iudicem nouem mensium, sed tantum debet concedi, potest tamen tempus datum trium mensium pluries dari intra annum, vel nouem menses, non autem ita, quod annus vel nouem menses excedant, d. §. & hanc quidem, & ibi gloss. non sapius, C. de iure delib.

Heres, qui petit tempus ad deliberandum, si repudiaverit hereditatem, tenetur restituere creditoribus hereditatis, vel illis, qui ad hereditatem vocantur, de quarum quantitate statim intramento debentis recipere cum taxatione ad iudicem statenda, d. l. scimus, §. pen.

Heres, qui petit tempus ad deliberandum, interim debet habere res hereditarias penes se, d. §. pen. in §. & ibi add. marg.

Heres petens tempus ad deliberandum eo ipso censetur hodie tacite adire, nisi repudiauerit, d. §. & ibi gl. recusat, & gl. vi bene.

Heredi petenti tempus ad deliberandum datum tempus nouem mensium, sed si non petierit, tunc conceditur annus ad deliberandum, gl. si in d. l. scimus, §. fin.

Heredi instituto quod statuitur tempus ad deliberandum possunt pesere sub iurisdictione, & creditores hereditarii, & filius, qui sperat mouere inofficiosi querelam, gl. substituto, in l. quaudiu, 6. de acquir. hered.

Heredi dicenti se repudiaturum, vel abstinendum, statuitur tempus trium mensium ad deliberandum, ibid.

Heredi ad instantiam creditorum statuitur tempus ad deliberandum arbitrio iudicis, ibid.

Heredi statui potest tempus ad deliberandum ad petitionem suam, etiam sine instantia alicuius, ibid.

Reliqua verbo, Tempus, 13. Deliberandum.

HEREDIS institui voluntas attendenda est in aedibus, vel repudiandis hereditatibus, nisi in pupillis & furiosis, in quibus tutoris, vel curatoris exigunt voluntas, l. 2. & ibi gloss. si de officio procuratoris Caesar.

Heres institutus vt adire possit, debet scire an pure, vel sub conditione sit institutus, & conditio, sub qua fuit institutus, an extrinseca, & etiam debet scire restatorem defunctum, item debet scire conditionem testatoris, licet non si am, item quod testamentum valeat, & quod mortuus sit testator, vel intelatus, gl. si in l. illud, si pars hereditatis, l. heres institutus, 3. l. & ibi gl. sub conditione, de acq. her.

Heres, cui tota hereditas delata est, eam pro parte scindendo adire non potest, l. i. eod.

Heres institutus ex alio gerens pro herede, pro parte totam hereditatem videtur agnoscere, & sic non potest adire pro parte, & successore, gl. i. ibi.

Heres adeundo partem hereditatis sibi delatam, per se, non videtur adire partem sibi delatam per alium, vel servum, gl. a. ibid.

Heres institutus ex plurib. parib. etiam si coheredes habeat, vnam adeundo omnes partes acquirit, si delata sibi fuit, sed non partes, quae delatae non sunt, ibi. & l. si huius, 80. & ibi gl. a. eod.

Heres institutus ex pluribus paribus agnoscendo aliquam ex eis, ceteras acquirit, nec est opus aliqua additione, etiam si ceterae partes delatae non essent, cum adire vnam, quia sufficit semel adire, quando partes omnes sibi deferantur per se, & non per alium, gl. si in l. a. eod.

Heres, quando partem adit, & partem repudiat, ideo praeterat aditio, quia fauorabilior est ibi.

Heres si partem repudiat, & aliam partem additionem differat, non valet repudiatio partis, ibid.

Heres repudiando partem, non videtur ceteras partes repudiare, ibid.

Heres praeterea se cogendum adire si clam, & coram quibusdam sit protestatus, quod licet adire, pro nihilo volebat esse additionem, nulla est aditio, neque efficitur heres ipse, si liber erat, neque dominum facit heredem, si fuisset servus, cui in aliena, §. si. & ibi gl. i. Falcidia, eod.

Heres institutus ita demum repudiatione amittit hereditatem, si in ea causa sit, ut adire possit, si non possit adire, l. i. si, qui heres, 73. eod.

Heres interrum dum dubitat, an viuat testator, necne, sicut non potest repudiare, d. l. i. si, qui heres, 71.

Heres quilibet ut adeat, vel repudiet, debet esse certus de suo iure, alioquin si credens se necessarium, repudiet, non valet repudiatio, quia credens se necessarium credit se non posse repudiare, gl. a. in l. i. si, qui putat, 75. eod.

Heres, qui putat testamentum non valere, vel falsum esse, non potest adire, vel repudiare, nec is, qui, 17. & ibi gl. a. eod.

Heres certus testamentum, quod dicitur falsum, non esse falsum, sicut ex tali testamento adeundo acquirit, ita & repudiando amittit hereditatem, ibi.

Heres dicitur certus de veritate testamenti, quando dicitur se falsum commisit, & tunc potest adire vel repudiare, secus quando dicitur quod non ipse heres, sed alius fecerit falsum testamentum, gl. si certus, ibi.

Heres institutus idemque legitimus si quasi institutus repudiaverit, quasi legitimus non amittit hereditatem, sed si sciens ex testamento institutum repudiare quasi legitimus, dicitur repudiare hereditatem sibi vtroque iure scilicet ex testamento, & ab intestato eo veniente, sed si ignorans se institutum, repudiare quasi legitimus, non nocet ei repudiatio ad testamentarium, quoniam eam non repudiavit, nec ad legitimam, quoniam nondum fuerat ei delata, d. nec is, qui, §. si.

Heres qui non esset aditus hereditatem sibi delatam, aliter quam sibi cauere, damnum praestari, si adiut mandato alicuius, contra credens se ab actionem mandati ad recuperandum damnum quod passus est, l. i. si hereditatem, 32. mandati.

Heres legitimus institutus in testamento si simpliciter repudiet, dicitur repudiare vtroque iure, scilicet ex testamento, & ab intestato, gl. v. in add. marg. in l. nec is, qui, 17. §. de adq. hered.

Heres legitimus institutus in testamento potest vno iure repudiare, & altero amplecti, si in testamento nulli fuit legatarij, alijs tenetur ad onera, ac si ex testamento adisset, d. gl. non amittit.

Heres ignorans portionem, ex qua institutus est, non prohibetur adire, si sit eius propolitus, & voluntarius, & ex quacunque portione esse institutus, vel adire, & tunc nihil nocet error aditum, secus si sit eius propolitus, quod nolo esse heres in maiori parte, quam sit institutus & tunc non valet aditio, l. si quis extraneus, 1. §. si, & ibi gl. i. gignatur, eod.

Heres potest adire, etiam si ignoret portionem coheredis sui, cui substitutus est, esse delatam sibi, propter repudiationem ipsius coheredis, d. §. si.

Heres insolitum institutus poterat olim etiam clausis tabulis adire, sed institutus ex parte non poterat, nisi apertis tabulis, in l. si quis hodie tamen quilibet heres etiam ex parte potest adire, etiam ante apertas tabulas, l. vnica. is §. in nouissimo, C. de caducis tollend. gl. scriptus sit, in l. si quis mihi bona, 25. §. sed verum, de adq. her. & gl. adierit, in l. 3. §. si ad Treb. gl. i. in l. in bonorum, de bonor. possell.

Heres non videtur adire, eo quod defuncti rationes petierit sibi demonstrari, ut videat causam deliberationis, l. Aristot. 28. cum l. sed de adq. hered.

Heres extraneus ab intestato proximus post filium postumum non potest adire hereditatem, dum mulier praegnans est, aut putatur esse praegnans communi opinione, vel ipsius heredis, licet non sit praegnans, sed si sciat opinionem multorum, qui hoc scire possunt, non esse praegnans, adire potest, si hac scientia cum veritate concordat, l. cum quidam, 30. §. 1. & ibi gl. si scit, eod.

Heres proximus institutus cum postumum etiam si putet praegnans mulierem, quae non est, potest adire ditius iam partem, d. gl. si scit, & gl. ad testatos, ibi.

Heres suus ab intestato etiam si putet praegnans mulierem, quae non est, interim potest adire, ibi.

Heres extraneus ab intestato proximus post filium postumum, vt adire possit, requiritur, quod communis opinio sit, mulierem non esse praegnans, & quod ipse heres hoc opinetur, & quod verum sit, & quod testamentum sit factum, sed si quid horum defuerit, non potest adire, d. gl. si scit, & gl. proficit, in d. l. cum quidam, §. quid dicitur.

Heres institutus praeterito postumo, dum mulier praegnans est, aut putatur esse praegnans, non potest adire, secus si sit institutus exheredato postumo, d. gl. ad testatos.

Heres proximus a postumo sicut non potest iure ciuili adire, dum mulier praegnans est, vel putatur esse praegnans, ita nec potest bonorum possessionem accipere iure praetorio, nisi quando est eodem gradu, quo est postumus, d. §. 1. & ibi gl. per bonorum, & gl. edictalem.

Heres proximus post filium postumum non potest adire interim, dum vxor defuncti putatur esse praegnans, siue ipsa vxor dicat se praegnans, siue neget, dummodo alij dicant esse praegnans, veluti obsterices, d. l. cum quidam, §. quod dicitur.

Heres proximus post filium postumum si solus licet iusta ratione, propria tamen non communi opinione ductus putet vxorem defuncti praegnans non esse, nec est, interim adire non potest, ibid.

Heres proximus post filium postumum si secundum multorum opinionem putans vxorem defuncti non esse praegnans, adierit, ac postea vxor abortum fecerit, nihil valet aditio, quia toties heredi sua praesumptio cum communi opinione proficit, quoties concurrit cum veritate, ibid.

Heres proximus post filium postumum si putet secundum multorum opinionem vxorem defuncti praegnans non esse adire potest, ibid.

Heres si fuerit instituta vxor a defuncto, quae fingit se praegnans, cum non esset praegnans communi opinione, adire potest, nisi ipsa putaret se praegnans, ibid.

Heres suus institutus praeterito etiam postumo, etiam si vxor defuncti grauida sit, adire potest, nam admittitur ab intestato, ut interim adeat, multo magis institutus, gl. si dimidia, in d. l. cum quidam, §. si in.

Heres suus institutus cum filio postumo, vel solus exheredato postumo, interim potest adire, ibid.

Heres extraneus, etiam interim dum mulier est praegnans, potest adire, si venter est institutus cum eo, vel exheredatus, secus si praeteritus sit, & ibi. l. venter, 84. eodem.

Heres institutus servus, vel filius familias si sit certus, & putat communi opinione vxorem defuncti non esse praegnans, potest adire, etiam si pater, vel dominus putasset esse praegnans, tunc vero quando servus, vel filius familias putasset esse praegnans, dominus vero, vel pater putasset non esse praegnans, d. l. cum quidam, 30. §. pen. eod.

Heres scriptus si sit certus non esse falsum testamentum, vel iuratum, vel nuptum, licet dicitur esse etiam communi opinione, potest adire, l. cum quidam, §. si in. & ibi gl. si in.

Heres institutus non potest adire, si putet testatorem viuere, quamvis iam defunctus sit, l. heres institutus, 32. eod.

Heres ignorans an pure, vel sub conditione sit institutus, adire non potest, licet verum fuisset institutus pure, vel fuisset pure, vel sub conditione, & praeter conditionem, quia pro certo scire debet conditionem insertam, vel putari esse insertam, d. l. heres institutus, & ibi gl. sub conditione, eod.

Heres institutus incertus de conditione testatoris, an paterfamilias, vel filius familias sit, non potest adire, quamvis in veritate sit eius conditionis, ut testari possit, d. l. heres institutus.

Heres dubitans an testator decesserit apud hostes, vel cuius Romanus, potest adire hereditatem, quia vtroque casu iustus adeundi, si iure decesserit in ciuitate, siue apud hostes, l. quod si dubitet, 33. eod.

Heres dubitans an testator decesserit, non potest adire, gl. i. ibi.

Heres potest adire, etiam si dubitet de sua conditione, an paterfamilias, vel filius familias sit, secus si dubitet de testatoris conditione, quia qui conditionem testatoris ignorat, dubitat, an valeat testamentum, qui de sua conditione, de testamento certus est, sed & si de sua, 34. eod.

Heres dubitans an sit filius familias alterius, quam illius de cuius hereditate agitur, potest adire, secus si dubitet, an esset filius eius, de cuius hereditate agitur, & sic dubitabat, an esset suus vel voluntarius, glo. 2. & ibi add. ibi.

Heres dubitans an testator decesserit paterfamilias, vel filius familias servus, vel §. 4. libere, vel a defuncto fecerit testamentum, vel non, non potest adire, §. si scit si dubitat, an decesserit in ciuitate, vel apud hostes, & ita an ciuis, vel servus, quia tunc bene potest esse certus, an testamentum eius valeat, vel non, & si certus est, adire potest, gl. dubitat, ibid.

Heres institutus pure si putauit se sub conditione potestatiua, vel capitali institutum, implere conditionem, quam in testamento putauit, adire potest hereditatem, d. l. sed & si, §. si, & ibi gl. sub conditione.

Heres, qui ignorabat, an pure, vel sub conditione esset institutus, & sic non applicabat animum suum magis ad vnum, quam ad aliud, adire non potest, secus putet se institutum sub conditione, quae erat purificata, cum esset pure institutus, §. glo. si ibidem.

Heres repudians paternam, potest adire pupillarem hereditatem, si habet coheredem alium non, l. quae situm, 40. eod.

Heres accusatus de falso testamento, quoniam certus est se falsum non fecisse, recte potest adire hereditatem, sed si alius, & non heres, accusatus falsum testamentum fecisse circa conscientiam dicti heredis, heres scriptus non potest adire, cum talis heres iuste possit dubitare, an sit falsum, vel verum, & sic cum dubitet, adire non potest, l. cum falsum, 46. eod.

Heres si probabiliter potest scire in alieno facto, scilicet talium non fecisse testamentum falsum, in quo erat ipse scriptus heres, post adire, gl. si ibid.

Heres duobus testamentis eiusdem testatoris scriptus si dubitet, an posterius sit falsum, ex neutro eorum potest adire, non ex vltimo, quia dubitat, an falsum sit, neque ex primo, quia dubitat, an vltimum sit verum, nisi ipse accusaretur de falso, quo casu potest adire ex vltimo, cum sit certus, an falsum commiserit, l. cum, qui, §. 1. & ibi gl. ex neutro, eod.

Heres duobus testamentis eiusdem testatoris scriptus si dubitet, an posterius sit solemne, vel non, ex mutuo potest adire, quia est solemne, tollitur primum, aliis non, nisi in duobus casib. d. gl. ex neutro.

Heres si adierit hereditatem sub conditione, si hereditas sit soluendo, nulla est aditio, d. l. cum, qui, §. si in.

Heres quocumque adierit, iam tunc a morte defuncti successisse defuncto intelligitur per fictionem, sed rei veritate a tempore, quo adit, l. heres, 54. & ibi gl. si in. eodem.

Heres vnus, qui adierat, propter alium coheredem abstinens, potest a toto recedere, nisi creditores eum pro parte abstinens voluerint molestare, l. cum hereditate, §. 5. eod.

Heres, si postquam se immiscuit hereditati, decesserit, deinde coheres se abstineat, §. 1.

- abstinent, heres heredis ad eundem potest agnoscere totam hereditatem, vel recedere à tota propter coheredem illum abstinentem, nisi creditores eum pro parte abstinentis noluerint molestare, l. si is, qui, §. eod.
- Heres institutus intra trientibus sibi statutum ad instantiam substituti non adiens videtur repudiare, scilicet si esset sibi statutum tempus ad instantiam creditorum, quia tunc intra tempus etiam non adiens videtur adire, nisi repudiet, §. gl. fin. in l. quoad ius, §. eod.
- Heredi instituto statuitur tempus ad adendum ad instantiam substituti, vt post illud institutus agens pro hereditate, vel pro aliqua alia actione non audiat, & quod post illud substitutus admittatur, gl. substituto, ibid.
- Heres ius vel extraneus institutus, cui tempus ad deliberandum non est statutum, perpetuo potest adire, nisi repudiasset, ibid.
- Heres sciens ex alio institutum, si partem adierit, in totum dicitur heres, l. ex alio, §. 10. & gl. fin. l. ex semisse, §. 7, eod.
- Heres solus ex pluribus partibus institutus non potest vnam partem omittere, & aliam habere, etiam si substitutum in aliqua, vel aliquibus dictarum partium habeat, l. 2. & l. si solus, §. eod. & l. vnica, §. si ita, C. de caducis, & glossa penultima, in l. cum in antiquioribus, C. de iur. delib.
- Heres institutus ex alio, siue simul, siue in pluribus vicibus, siue ex parte aliqua aduocando etiam modicum videtur adire in totum, in quo est institutus, & statim infolidum est heres, gl. fin. in eiusdem, in d. l. si solus, §. fin.
- Heres institutus in parte pura, & in parte sub conditione, & in diem, nullo dato coherede, vel substituto in defectum conditionis, si adierit in parte pura, in totum dicitur heres, & ita etiam in conditionalis, nisi in conditionalis parte haberet substitutum, vel coheredem in defectu conditionis, quia tunc aduocando partem puram, pars conditionalis est in pendenti, vt in eo non possit fieri heres, d. gl. in eiusdem.
- Heredem aliquem esse per se, an per alium, multum refert, quoad aditionem, quia quando per seruum, vel filium quis est heres, opus est facto, scilicet iussu, sed quando per se, iussu nuda voluntas, gl. fin. ibid.
- Heres, qui repudiatur partem hereditatis, in qua fuit institutus, tamen totum praelegatum potest consequi, l. cum responso, C. de legatis.
- 56 Heres totius videtur adire etiam ex causa substitutionis, quoties adquirere sibi potest, vt quia est sibi delata, & quia viuit, sed si mortuus est ante aditam hereditatem, ad heredem non transfertur eam partem hereditatis, quae sibi obueit ex substitutione, l. toties, §. 1. de acqui. hered.
- Heres vnus ex tribus institutus si alteri substitutus sit, toties videtur adire etiam, ex causa substitutionis, quoties adquirere sibi potest, sed si mortuus sit ante aditam hereditatem, ad eius heredem, non transfertur partem eius, cui substitutus est iure substitutionis, sed bonum iure adcrendi, gl. fin. ibid.
- Heres institutus vltimo praeterito, non potest aliter ex testamento hereditatem adquirere, quam si sciat mulierem non esse praegrantem, l. ventre, §. 4. eodem.
- Heres si propter vim adierit hereditatem, habet beneficium abstinenti per edictum, quod meus causa, l. si metus, §. 1. & gl. 1. eod.
- Heres impeditus adire propter iustam abstinentiam, si decesserit interim, ius pendendi restitutionem ad adendum suo heredi relinquit, l. Pannonius, §. eod.
- Heres certus de innocentia defuncti potest adire, etiam pendente accusatione criminis lesae maiestatis contra defunctum intentata, d. l. Pannonius, §. 1.
- Heres dicitur adire qualitercumque animum suum declarauerit, l. gerit, §. 88. & ibi glo. fin. eod.
- Heres scriptus in primo, & secundo testamento, si ex secundo testamento institutus, & insuldo per iuris errorem adierit, non videtur ex primo testamento repudiare, & ideo adhuc potest adire ex primo vtili, & valido, §. l. Clodius, §. 97. & ibi gl. 1. pen. & fin. eod.
- Heres, qui potest abstinentiam coheredem se implicauit, ac immisit vniuersae hereditati, tunc vniuersis oneribus, ac integrae actiones dantur ita ad eundem, denegaturque dari in eos, qui abstinentiam, l. pen. & fin. eod.
- Heres non cogitur adire per legatarium, vel per eum, cui singulariter per fideicommissum relicta est, l. si quis, omnia, §. 27. & ibi gl. si quis, omnia causa testa.
- Heres deliberans, eo quod res tantum virgines distraxerit, non dicitur adire, gl. 1. in l. heres, ad Syllaniam.
- Heres aduocando dicitur quasi contrahere cum legatariis, ex quo quasi contractu causatur obligatio legatorum contra heredem, nemo potest, §. 5. de leg. 1.
- 57 Heres coactus adire, nullum commodum sentit, quod habiturus non esset, si non adiuisset, l. si paroni, §. 5. §. qui fideicommissariam, ad Trebellian.
- Herede scripto repudiante succedunt proximiores in gradu cum onere fideicommissi ab intestato repetiti, l. 2. §. si de suis, & legitimis.
- Heres ignorans ex qua parte sit heres, potest adire, & possidere, & vltimare, quia de facili potest fieri certus per testamentum, & petinde est, ac si esset certus, gl. fin. in l. locus, §. 2. de adq. poss.
- Heres si non potest quis esse, nisi diu iure pratorio, per actum extra iudicium non videtur hereditatem agnoscere, l. 1. C. de iure deli.
- Heres institutus si repudiatur ex testamento, facit locum substituto, non potest succedere ab intestato per bonorum possessionem vnde legitimi, si tamen aliquod debebatur à defuncto, illud totum à substituto petere potest, l. 3. C. de impub.
- Heres soluendo simpliciter debita defuncti, intelligitur hereditatem adire, l. 2. C. de iure delib.
- Heres institutus in aliqua parte hereditatis, si de illa parte disposuit in testamento potest per eum facto, illa dispositio habetur pro aditione hereditatis, l. si aui, C. eodem.
- Heredi licitum est vno iure hereditatem repudiare, & alio amplecti, gl. fin. in l. puberem, l. 2. C. eod.
- Heres per aditionem hereditatis acquirit dominium rerum hereditarium, etiam si possessionem non apprehendat, & eas vendicare potest aduersus possidentes, l. si fori, l. 4. C. eod.
- Heres si non petendo tempus deliberandi, neque conficiendo inuentarium, se immiscuit rebus hereditariis, ex tunc neque repudiare, neque onus aris alieni reculare potest, l. cumque, l. 22. C. eod.

- Heres certus de viribus hereditatis potest eam adire, vel repudiare pro libito voluntatis, addique alia solemnitate, prout magis sibi expedire videbitur, ibidem.
- Heres si iure hereditatem antequam adierit, si repudiauerit, non potest post repudiationem adquirere, ita nec post aditam repudiare, l. 4. C. de repud. hered.
- Heres post repudiatam hereditatem matrem potest eam adire intra annum, gl. 1. in l. fin. C. eod.
- Heres institutus habens substitutum vulgarem, potest repudiare ex praesumpta voluntate testatoris, non tamen potest repudiare, vt notat fideicommissarius, glo. 2. in l. 4. C. ad Trebel.
- Heres, postquam repudiavit, non potest penitere de eo, quod repudiauerit, & adire, & quartam retinere, gl. fin. ibid.
- Heres vnusquisque à morte testatoris, & ante apertas tabulas potest adire hereditatem pure relictam, nisi aliud impediat, similique modo legata vel fideicommissa pure vel in diem certam à die mortis cedere statutum est, l. vnica, §. 1. & ibi gl. hereditatem, C. de caducis tollend.
- Heres institutus in testamento militis suam partem poterit agnoscere, coheredis verò partem potest militis repescere, & speciale est in militis testamento, gl. absurdum, in d. l. vnica, §. si ita.
- Heres si sponte & sine fraude repudiavit, omnia, quae in testamento erant relicta, & libertates euaneſcunt, l. si heredes, C. de testam. manuſcriptione.
- Heres si repudiauerit, quia non sit soluendo, potest seruis libertate donatus, causa libertatis consequenda, vel quilibet extraneus, adire praestando satisfactionem de solvendo creditoribus, & de dando libertates, quas testator dari voluit, l. si hereditas, & l. fin. C. eodem.
- Herede repudiante hereditatem, si res hereditariae sint distractae, & venditae à creditoribus, post illam venditionem seruis libertate donatus, vel alius extraneus adire hereditatem, & bona ad emptionis auocare potest intra annale tempus, tempore venditionis celebratae, praestata satisfactione de satisfaciendo creditoribus hereditariis, & libertatibus, d. l. fin.
- Heres repudiante hereditatem, quia non sit soluendo, potest quis adire eam, si satisfecerit de praestando libertatibus, & de solvendo creditoribus non infolidum, sed in partem, si creditores contentiant, & sint de illa parte contenti, nolentibus autem creditoribus talem pacem non admitti, non potest adire, ibidem.
- Herede repudiante hereditatem quia soluendo non sit, admittitur ad eam quis, etiam si libertates omnes adimplere pollicetur non sifect tamen eas, quod testator reliquit, & si res hereditariae sufficiunt ad solvendum creditoribus, bene faciet, si omnes manumittat, si verò non sufficiant, melius est, vt pauci saltem perueniant ad libertatem, d. l. fin. §. fin. eod.
- Herede repudiante hereditatem, quia non erat soluendo, si plures vno momento, vt itaque, vel ampliores voluerint hereditatem, omnibus datur licentia communiter hereditatem adire, prius satisfactione ab omnibus praestanda, vt creditoribus, & libertatibus satisfaciatur, d. l. fin. §. fin. autem, de testi.
- Herede repudiante hereditatem quia non erat soluendo si plures per intervallum temporum venerint, vt admittentur ad hereditatem, qui primus venit, habet praerogativam, si satisfactionem de satisfaciendo creditoribus & libertatibus praestare possit, quod si non possit, alij gradatim secundum tempora petitionis admittuntur, & hoc intra annale tempus obtinendi debet, ibid.
- Herede repudiante hereditatem non soluendo, ille, qui satisfacti de satisfaciendo omnibus creditoribus & libertatibus praestatur ad aditionem hereditatis ei, qui promissit quodam tantum seruos manumittere, ibid.
- Herede repudiante hereditatem non soluendo, seruis non solum libertate donatus, sed etiam is, qui nulla libertas relicta est, potest adire cum satisfactione omnibus creditoribus, & libertatibus, d. l. fin. §. fin. autem, eod.
- Heres repudians hereditatem fauore sibi non solum priuatur hereditate, sed etiam omnibus bonis quocumque titulo de iure de iure per defunctum, l. qui vtilia, C. de omni agro deserto, lib. 11.
- Heres dicitur adire hereditatem gerendo se pro herede in aliquo actu, vel nuda voluntate, vel re, vel verbis declarata, & ita etiam potest repudiare, dummodo sciat hereditatem sibi delatam, quamvis sit metus, §. fin. Instit. de heredu qualitat.
- Heres dicitur adire gerendo aliquid pro herede, nisi protestetur se, vt heredem non facere, quod protestatio non est necessaria, vbi facit actum pium, qui dilationem non recipit, nec releuat protestatio, vbi facit actum contrarium, gl. 1. 2. & ibi add. ibid.
- Heredi aduenti non praedictur aditio, nisi sciat eum, in cuius bonis gerit, pro herede testatum, vel intestatum decessisse, & se ei heredem esse, non tamen requiritur in eo scientia causata ex actu corporeo, sed satis est vehemens opinio ipsius heredis, gl. obisse, & ibi add. ibid.
- Heres vt adeat, necesse est quod sit liber, & sui iuris, alias non poterit adire, nisi iussu patris, vel domini, gl. heredem, ibid.
- Heres vt adeat, necesse est, quod compos sit mentis, & maior xiiij. anno. alias adire non potest, ibid.
- Heres vt adeat hereditatem, oportet, quod sciat, mortuum esse testatorem, alias non poterit adire, item debet esse certus de conditione testatoris, ibi, & l. qui hereditatem, §. 9. de adq. hered.
- Heres aduocando hereditatem quasi contrahere videtur, & inde oritur actio ex testamento, & hypothecaria, quae competunt legatariis, gl. intelligitur, in §. heres quoque, Instit. de obliga. quae ex quasi contractu.
- Heres scriptus quando non repudiatur hereditatem succedens ab intestato non admittitur, l. antequam, §. C. communia de successio.
- Heres aduocando hereditatem damnosam tenetur creditoribus hereditariis, & hodie etiam legatariis infolidum, & sic ultra vires hereditatis, nisi fecerit inuentarium, quo casu solum tenetur vique ad vires hereditatis, & non ultra, l. qui doris, §. 3. & ibi glo. ceteris, solum marit. l. more, §. 8. & ibi glo. soluendo, de acqui. hered.

Reliqua verbo Aditio, Filius, l. 159. vsque 168. Recusare, Repudiare, Repudiare, Repudiatio, Repudiatum, Legatarius, 7.

pro HEREDE gerere dicitur is, qui tanquam heres aliquid gerit, l. pro here-
de, d. 2. de adq. h. hered.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

pro HEREDE gerere non tam facti, quam animi est, quia solus animus sufficit, vol-
untas tamen probatur per factum, d. l. pro herede, & ibi gl. animo.

Heres socij veltigallum, vel antifodinarum, vel aliorum tenetur pro socio, licet
non fuerit socius, nisi fuerit actum, l. verum, 63. §. in heredem, pro socio.

Heres socij tenetur pro socio, quamvis non sit socius, quia emolumentum succet-
sor est, & ideo etiam damni debet esse, ibi.

Heredi socij, vel ab herede præstandum est, quod ex re communi est questum,
item dolus, & culpa in eo, quod ex ante gesto pender, debet præstari, l. actio-
ne, 65. §. morte, eod.

Heres possessoris si non possidet absoluitur lite contestata cum defuncto, alijs
non absoluitur, l. si in rem, 42. & ibi gl. 1. 2. & si. de rei vendic.

Heres possessoris etiam si non possideat lite contestata cum defuncto condem-
natur, quando defunctus dolum commisit in percipiendo fructus mala fide,
vel quando defunctus dolo desit possidere post litem contestatam: sed si lis
non fuit contestata cum defuncto, non veniunt fructus in condemnationem
per rei vindicationem, nec per officium iudicis nisi possideat, d. l. fr. rem, & ibi
gl. off. fin.

Heres possessoris si possideat, potest conueniri rei vindicatione, non tamen de
eo, quod testator circa rem commisit, condemnari potest, quando hoc in
contractu vel quasi commissum non fuit, nisi si fuisset contestata cum defun-
cto, d. gl. fin.

Heres si non possidet lite non contestata cum defuncto, vt quia defunctus ante
litem contestatam dolo desit possidere, tenetur actione in factum, vt resti-
tuit, quatenus est locupletior, ibid.

Heredes possessoris ante litem contestatam conueniuntur rei vindicatione, (se-
cundum quod possident, non tamen pro portione hereditaria, l. si possessor,
55. eodem.

Heredes possessoris post litem contestatam conueniuntur rei vindicatione, non
tamen qui possident, sed etiam qui non possident, gl. 1. ibid.

Heres bonæ fidei possessoris liberi hominis si sciam eum esse liberum, nihil ad-
quirat per eum, cum eum possideat mala fide, l. questum, §. 40. de adq. re-
rum dom.

Heredes malæ fidei possessoris etiam ignorantes malam fidem defuncti tenen-
tur restituere fructus à se perceptos, & percipiendos, sicut defunctus, qui fuit
in mala fide, gl. in l. a. C. de petit. hered.

Heres commodatarij pro ea parte, qua heres est, tenetur, nisi habeat facultatem
totius rei commodate restituendæ, quo casu ultra hereditariam portionem
condemnatur restituere insolidum, l. 3. §. heres, & l. in commodato, 17. §. si ex
facto, commodatarij.

Heres tutoris tenetur actione tutelæ, de eo, quod tutor non administravit, nisi
tutor ipse se excuset, l. 2. C. de heredib. tutorum.

Heredes tutorum, vel curatorum si quid ad eos ex re pupilli, vel adulti peruene-
rit, restituere coguntur, l. si C. eod.

Heredes ipsorum conueniri possunt non solum de administratris, sed etiam de
his, quæ tutor vel curator administrare debent non administrari, ibid.

Heres tutoris inchoata à tutore debet perficere, glo. 3. in l. 1. C. si quis ignorans
rem minoris.

Heres furis tenetur, etiam si nihil ad eum peruenerit de re furtiua, sed heres mu-
lieris amouentis res marito, constante matrimonio, tenetur solum inquan-
tum ad eum peruenerit, gl. sicut, in l. contra iurum, §. si, rerum amot.

Heres ex persona defuncti non tenetur actione furti de reb. furto ablatis à de-
functo, etiam de illis, quæ ad eum peruenerunt, ex persona tamen sua de pe-
uentis ad eum tenetur furti, gl. 1. in l. furti, 15. C. de furtis.

Heres ex persona defuncti tenetur conditione furtiua ad res furto ablatis à de-
functo, etiam si ad eum nihil peruenerit, ibid.

Heres ex contractione defuncti potest conueniri rei vindicatione, sed ex sua
contractione potest agi contra eum actione furti, gl. fin. ibid.

Reliqua verbo, Filius, 346. Tutor, 339. 140. 141. Miles, 27. 28. 29. Socer, 6. Fur, 7. 8.
infra num. 73.

HERES debitoris, pigus, quod defunctus dederat creditoribus, soluto debito, vel
aliiter, satisfacto à defuncto potest petere petitione hereditatis, si creditor
possideat pro possessore, vel pro herede, non alijs, l. ei, qui partes, 54. §. 1. & ibi
gl. dubium, de petitione heredit.

Heres à debitoribus non soluendo si sit institutus ille, qui à lege solidum capere
non potest, puta filius naturalis, erit heres ex asse, siue in totum, quia satisfac-
to creditoribus nihil sibi remanet, lex enim prohibens accipere ultra certam
partem, non habet locum in hereditate, quæ non est soluendo, l. si quis soli-
dum, 72. & ibi gl. pen. de hered. instit.

Heres debitoris, qui non erat soluendo, si transiit cum creditoribus, hereditariis,
ne solidum solueretur, & ob eam transactionem factum sit, vt aliquid reti-
neat, nihil tenetur ex eo præstare legatariis, quia illud non ex hereditate, sed
ex transactione habuit, l. 3. ad legem Falcidiam.

Heres quod defunctus sibi debebat, vt æs alienum detrahit de hereditate, l. parer
filium, 54. eod.

Heres vxoris, quod ex donationibus à marito ei factis cogitur reddere vxori, id non
dicitur esse in bonis mulieris, & ideo venit deducendum, vt in animo, l. quod
bonis, 15. §. ex donationibus, eod.

Heres si seruum manu miserit in fraudem creditorum, ipso iure non valet ma-
numissio, gl. si in l. si. vt in possessionem legatorum.

Heres debitoris mei, adeundo hereditatem eius, non faciet conditionem
meam deterioriorem, licet defunctus facere potuerit, l. 1. §. ex contrario,
separato.

Heres mariti, & etiam heres heredis, & etiam fiscus, qui occupat bona heredis
ob aliquod delictum ipsius heredis, tenetur ad restitutionem dotis, l. 2. C. so-
luto matrim.

Heres à debitoribus si fuerit institutus creditor, & adierit eius hereditatem, con-
funduntur actiones, nisi adierit cum inuentario, l. in imponenda, 6. & ibi gl.
3. C. ad legem Falcid.

Heres debitoris, qui ei pro parte heres extitit, nisi totum debitum exsoluat,
suam portionem ex pigrioribus recipere non potest, l. ut. C. de solitudine pigriorum.

Heres fideiussoris ex persona sua potest euincere, licet tanquam heres fideiussor-
is tenetur de euictione, l. si. C. de euic. ho.

Heredes mandatoris, vel fideiussoris non tenentur infolidum, sed tantum pro hereditaria parte, l. Lucius Titius, 24. de fideiussorib.

Heres, qui ex hereditate vendita non deducit illud, quod sibi a defuncto debebatur, potest condicere, l. si is, qui hereditatem, de conditione indebiti.

Reliqua verba, Creditor, 68. v. §. 71. Debitor, 7. §. 5.

HERES extraneus si mandato creditorum hereditarium adierit, etiam mandati habet actionem contra eos, l. et sumi heredem, de Pactis.

Heres extraneus si mandato vnus creditoris, & dolo ipsius adierit, cum eo potest agere de dolo, & mandati, gl. mandati, ibid.

Heres si mandato vnus creditoris adiuit hereditatem suspectam, contra cum habet doli exceptionem, si solus sit creditor hereditarius, gl. si ibid.

Heres si ante aditam hereditatem pacificatur cum creditoribus, vt minus soluat, validum est pactum, l. iuris gentium, §. si ante aditam, de pactis.

Heres si sit scriptus seruus sub conditione, & pacificatur cum creditoribus hereditariis prius, quam libertatem & hereditatem adipiscatur, non valet, pactum, ibid.

Heres seruus scriptus purus, si pacificatur cum creditoribus hereditariis, antequam hereditatem & libertatem pacificatur, valet pactum, gl. si ibid.

Heredes laus, & seruus necessarius pure scripti pacifcentes prius, quam se immisceant, recte pacifcentur, d. l. et sumi heredem, eod.

Heres filiusfamilias vel seruus necessarius ex pacto, vel contractu inito cum creditoribus ante emancipationem, vel libertatem acquirit directam actionem hereditariam, si ita pactus sit, secus, si pacificatur vt sibi adquiritur, quia tunc non directam, sed viuis adquiritur sibi, gl. respondenda, ibid.

Heredis vnus adiectio in pacto obligatorio nihil operatur, & reiecto illo heredes omnes heredes tenentur pro rata, sed in pacto liberatorio adiectio vnus heredum valet, & sibi soli prodest pactum de non petendo, gloss. final. in l. aures, eod.

Heredes tres aequaliter instituti si diuiserunt hereditatem, & transacti sunt, quod amodo non agerent, postea si duo ex tribus inueniantur, quod tertius (subtraxerit autem de hereditate, possunt agere contra tertium pro suis portionibus, & si tertius opponat exceptionem transactionis, illi duo replicabunt de dolo, l. tres fratres, eod.

Heres putans se grauatum facere debitori pactum de non petendo, si illud fecit ei, talis debitor non liberatur, imo potest conueniri ab herede, & si ipse obijciat exceptionem pacti, heres replicabit de erronea causales tamen fuisse, quod causa liberationis non esset erronea, l. si cum te, & ibi gl. i. eod.

Heres pactum vestitum mandati, vel stipulatione, quod defunctus fecit, tenetur prestare, l. Lepistola, & ibi gl. prestare, eod.

Heres pupilli abintestatis paterna hereditate non tenetur respondere creditoribus hereditariis patris pupilli, l. si pupillus, 42. de acquirendi heredit.

Heredes credentes hereditatem non esse soluendo, si pacti sint cum creditoribus hereditariis de certa tantum parte debiti praestanda, & sic adierunt libertates directae in testamento relictae valent, & tenentur eas praestare, nisi fuissent in fraudem creditorum relictae, l. primo gradu, 21. de curatore bonis dand.

Heredis vnus ex pluribus adiectio in pacto, vel conuentione obligatoria nihil operatur, & nihil valet, imo reiecta nominatione illius personae, omnes heredes pro hereditariis portionibus tenentur, secus tamen est in conuentione liberatoria, & sic in pacto de non petendo, quo casu adiectio vnus heredis valet, & sibi soli prodest, gl. in iudicio, in l. cum, qui ita, §. 5. l. de verb. obli.

Reliqua verba, Creditor, 101. 102. 103. Possessor, 24. v. §. 28. Debitor, 80. §. 1. v. §. 1. in fin. num. 67. 68. 69.

HERES quis sit, quando est incertum, vt qui an succedi debeat ex testamento, vel ab intestato, tunc creditores possunt conuenire possessorem bonorum hereditarium, l. controuersia, de transactio.

Heres scriptus, & legitimus pro hereditatis partibus, possunt conueniri a creditoribus hereditariis, quando diuisio hereditatis est facta inter eos mediante transactione, ibid.

Heres scriptus in totum conueniri debet semper a creditoribus hereditariis, quando erat contentio inter legitimum & scriptum, eo quod dicebatur irritandum testamentum, & occasione talis controuersiae fit facta transactio dando legitimum certam rem, vel quoniam hereditatis, glo. fin. in d. l. controuersia, eod.

Heres scriptus debet conueniri semper a creditoribus hereditariis, quando contentio inter heredem legitimum, & scriptum, eo quod dicebatur irritum & nullum testamentum, est facta transactio, dando legitimum certam rem, & non quoniam hereditatis, quia si quoniam fuisset data, tunc tam scriptus, quam legitimus pro hereditatis partibus, conueniri debent a creditoribus, ibid.

contra Heredem scriptum si opponatur a legitimo de nullitate testamenti, & sit controuersia scripta transactio dando legitimum totam hereditatem, remanendo penes scriptum certam rem, tunc creditores, & legatarii, si ab intestato legata sint repetita, debent conuenire legitimum in totum, ad quem tota hereditas peruenit, sed si legata non sint repetita ab intestato, legatarii debent conuenire scriptum herede, ibid.

contra Heredem scriptum si opponatur, quod sit incapax, vel indignus, & ipse cum eo, qui vult auferre sibi hereditatem vt ab indigno, si transgreditur dando ei certam rem, vel quoniam hereditatis, creditores & etiam legatarii in totum debent scriptum heredem conuenire, gl. si ad si.

Heres vnus conuentus a creditoribus hereditariis, quibus solum est a possessore hereditatis, excipere potest de dolo contra creditores, l. si quid, §. 1. de petitione heredi.

Heres actoris non quasi heres, sub suo nomine actione ad exhibendum vt potest, l. de eo, 12. §. si ad exhibendum.

HERES rei, id est, possessoris suo nomine tenetur actione ad exhibendum, ibidem.

Heres in rebus iudicis nec agit, nec conuenitur vt heres, sed suo nomine, ibidem.

Heres aliiu creditorio suo rem hereditariam obligauit, & alius eam possidebat, cum petitione hereditatis petiit a possessore, & succubuit, eius sententia creditoris agenti seruiana non obstat, l. 3. de pignozib.

Heres non potest conueniri prius, quam poterat defunctus, l. Publius, 36. §. si de conditio, & demonst.

Heres olim, & hodie infolidum conuenitur a creditoribus hereditariis, nisi fecerit inuentarium, gl. sufficiunt, in l. 1. §. pe. si cui plus quam per legem Falcid.

Heres scriptus filio de bonorum possessione contra tab. deliberatam, potest conueniri a creditoribus hereditariis vsque ad litem contestationem, si actio peritura sit tempore, l. cum hereditas, 49. & ibi gl. si ad Trebell.

Heres rogatus ante restitutionem fideicommissi solus ipse debet conueniri a creditoribus hereditariis, sed post restitutionem debet conueniri fideicommissarius, & non heres, nisi fideicommissarius esset abfens, & actio tempore erat peritura, gl. 1. ibid.

Heres a tempore mortis vsque ad nouem dies non potest in ius vocari, gl. fin. in l. si ex re, 28. §. fin. de stipular. seruor.

Heres actio vnus bonorum raptorum conueniri non potest, recte tamen potest conditione futuri in eo, quod ad eum peruenit, gl. fin. in l. vnica. C. ex delicto defunctorum.

Heres aduocum hereditatem tenetur creditoribus hereditariis ultra vires hereditarias, legatariis autem non tenetur ultra vires hereditarias, l. in testamento, 12. & ibi gl. pen. C. de testam. militis, & gl. 2. & ibi add. marg. in l. si te bonis, 10. C. de iure delibandi.

Heres expulsus, atque spoliatus non est propterea a creditoribus hereditariis liberatus, quia violentia tertij non excusat debitorem, d. l. si te bonis, 10. C. eodem.

Heres prius debet soluere as alienum, quam legata, l. scimus, 22. §. & si praestam, & ibi gl. accommodare, C. eod.

Heredes a creditoribus hereditariis sunt conueniendi, si hereditas sit soluendo, sed si non sit soluendo, legatarij, quibus est solum legatum, sunt conueniendi, ibid.

Heres si vendiderit rem hereditariam, cuius pretio satisfecit creditoribus, alius creditor anterior habens eandem rem hypothecam, non poterit agere hypothecaria contra emptorem, quamuis apud eum extet res, sed debet agere conditione ex lege contra creditorem, qui solum est pretium eius, gl. per conditionem, ibid.

Heres extraneus si surripiat aliquid de hereditate, non perdit facultatem repudiandi, neque cogitur esse heres, si a suis heredes amittit per surreptionem facultatem abintestandi, & cogitur esse heres, & obligatur creditoribus hereditariis, gloss. 3. in l. 1. C. de repudiam heredit.

Heres rogatus restituere hereditatem potest conueniri actione ex testamento a fideicommissario vniuersali ad rem singularem sibi restituendam, gl. glo. eorum, in l. restituta, 37. ad Trebell.

Heres institutus non potest conueniri ex testamento de restituenda hereditate, nisi probetur, quod sit grauatus a defuncto, potest tamen conueniri ex mandato, quod suscepisse probatur, l. quidam, cum filiumfamilias, 46. de heredib. instit.

Heres, qui soluit creditoribus post restitutionem hereditatem fideicommissario, pro dote a fideicommissario repetit, l. 1. C. ad Trebellianum.

Ab Herede quandoque plenius agi potest, quam a defuncto porit agi, gl. in l. pater, §. 2. de pactis, dotalib.

Heres regulariter agere non potest, si testator non potuit, fallit tamen quandoque vt agere possit, quamuis testator non possit, l. reperitur, 84. ad leg. Falcid.

Heres ex parte diuidua cum abfente coherede defendere vellet, vt satisfactio omnis euicte posset, si interrogatus in iure responderet se solum heredem esse, & condemnatus sit, si ipse soluendo non sit, tunc actor relictio pro iudicio in eum, qui reuera heres erat, potest agere, l. qui in parte, 19. de interrogatio.

Reliqua verba, Creditor, 101. 102. 103. Legatarius, 4. §. 6. Possessor, 24. Separatio infra, num. 98.

HERES sequitur forum defuncti, nec potest proprium priuilegium allegare, l. heres abfens, 19. de iudiciis.

Heres abfens extra territorium ius dicentis existens debet conueniri, atque defendi vbi defunctus debuit, & nullo priuilegio suo indulto per principem excusatur, d. l. heres, & ibi gl. excusatur.

Heres excusari potest conueniri ibi, vbi defunctus debuit, si habet priuilegium a lege, vt qui est legatus, qui interim excusatur, secus si haberet a principe, d. gl. excusatur.

Heres vnus ex duobus actionem in iudicio deductam a defuncto poterit persequi etiam inuito coherede, si res est diuidua, secus si sit indiuidua, l. si petitor, §. 1. & ibi gl. 1. & add. eod.

Heres quamuis domicilium alibi habeat, iudicium tamen, quod Romae defunctus suscepit per litem contestationem, ipse etiam tenetur suscipere ibi, etiam si ibi non inueniatur, quia in eius locum succedit, l. si is, qui, §. 4. & ibi gl. 1. eodem.

Heres vbi inuenitur conueniri debet, quando iudicium per litem contestationem non est susceptum a defuncto, gl. 1. ibi.

Heres non cogitur respondere creditoribus hereditariis, nisi vbi est maior pars hereditatis, l. si fideicommissum, §. eod.

Heres conueniri potest vbi proprium domicilium habet, praestare tamen rem cogitur tantum in loco, vbi est res, vel vbi voluit testator, gl. d. l. si fideicommissum, §. pen. & ibi gl. domicilium.

Heres si soluere fideicommissum incipit, vbi domicilium non habet, vel vbi non est maior pars hereditatis, non potest vt priuilegio, vel ratione domicilij, vel maioris partis hereditatis, d. l. si fideicommissum, §. cum l. seq.

Heres si confenserit, vt alibi soluere fideicommissum, vel legatum, quam vbi domicilium habet, vel vbi maior pars bonorum est, si potest peruenire, non est audiendus, necesse enim est, vt soluat, vbi confensit, l. quamuis §. 1. eodem.

Heres si iudicium fideicommissi sponte suscepit alibi, quam vbi domicilium habebat, vel maior pars hereditatis est, potest etiam si perueniat non potest exceptionem fori opponere, l. sed & si suscepit, §. 2. eod.

Heres ibi debet conueniri a legatario, vbi ex genere comparationis apparet etiam

flatorum

Herem voluit fieri solutionem legati, d. l. sed & §. si heres, cod.
Heres ibi conuenit debet, ubi ex quantitate rei heredes, vt. c. persona, cui re-
linquitur, praesumitur testatorem, vt. in l. i. de iudic. ibi.

Reliqua verba, Conueniunt, §. l. i. testator, 8.

Heres iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

Heres in iudicij, qui item suam fecit, vt. in l. i. de iudic. ibi. testator ad estimationem
huius, gl. i. in additio. in l. i. de iudic. ibi.

eodem modo tenetur, quo defunctus in deposito de dolo, & lata culpa, in
mandato de dolo, l. i. de iudic. ibi.

Heres tutoris non tenetur de dolo, lata, l. i. de iudic. ibi.

Heres socij non tenetur, vt. socij, quia de solo dolo tenetur, aut si plus tenetur
intantum tenetur ad plus, quantum diligens est in suis, quod diluissit est ei,
ad quod defunctus tenebatur, defunctus enim fuit socij negligens, heres vero
diligentissimus, ibi.

Heres ex sua persona non potest reuocare lites per transactionem sopitas a de-
functo, l. 2. C. de his, quib. vt. indignis.

ex Heredis minoris persona conditio obligationis mutari non potest, glossi
2. ibidem.

ex Heredis minoris persona non mutatur ius quaesitum, & firmatum in prae-
teritum per transactionem defuncti, d. gl. 2. in additione.

Heres tenetur in solidum depositi ex dolo defuncti, quando talis doctus ex con-
tractu rei que persequutione descendit, l. si homin. m. §. l. depositi.

Heredes plures pro parte, qua quisque est heres, tenentur depositi ex dolo de-
functi, d. §. 1.

Heres tenetur in solidum ex dolo defuncti commissio in contractu, vel quasi,
quando dolo datur causam contractui, quo casu non tenetur in solidum, cum
talis contractus sit ipso iure nullus, §. gl. ex contractu, & ibi add. marg. ibi.

Heres non tenetur in solidum ex dolo defuncti commissio in mensura actione in
factum, quae datur contra menforem, quia illa est ex delicto, §. d. gl. ex con-
tractu, & ibi add. marg. ibi.

Heres non tenetur in solidum tributaria ex dolo defuncti commissio in distribu-
tione, sed tantum tenetur de eo, quod ad eum peruenit, §. ibi.

Heres non tenetur in solidum actione in factum de edendo ex dolo commissio
a defuncto in non pendendo iudicij, ibi.

Heres non tenetur in solidum ex dolo defuncti in stipulatione inaei posita a de-
functo de iudicio filii in locum actionis iniuriarum, ibi.

Heredes depositarii ex dolo defuncti tenentur pro hereditaria parte, sed ex dolo
proprio adhibet in deposito tenetur quilibet heres in solidum, l. d. ex dolo
coheredis non tenetur coheres dolo carens, l. in depositi, cum l. seq. eodem.

Heres ex persona defuncti tenetur de dolo, & lata culpa defuncti, sed non de le-
ui, nisi in tribus casibus, gl. negligentia in l. 4. de fideiussor. tutor. & ibi add. l. 1. in l. 1.

C. de heredib. tutorum, gl. 1. & 2. in l. ex depositi, de actio, & oblig.
contra l. heredem ex proprio dolo, vel lata culpa inueni potest in item, l. 4. & ibi
gl. ex proprio dolo, de heredib. tutorum.

Heres tenetur ex omnibus bonae fidei iudiciis propter dolum defuncti, l. 1.
final. eodem.

Heres de dolo, & lata culpa defuncti tenetur in solidum etiam lite non contra-
cta cum defuncto ex causa depositi, commodati, mandati, tutelae, & negotia-
rum gestorum, & ex quolibet contractu, vel quasi, saltem tamen in quibuidam
casibus, l. ex depositi, & ibi gl. 1. & si de actio, & oblig.

Heres de culpa leui defuncti non tenetur in solidum ex causa depositi, commo-
dati, tutelae, vel ex quolibet contractu, vel quasi, nisi lite contestata cum de-
functo, vel quid ad eum peruenit, d. gl. in.

Heres de dolo, & lata culpa defuncti non tenetur maleficio, gl. 1. ibi.

Heres de dolo, & lata culpa defuncti commissio extra contractum non tenetur
nisi lite contestata cum defuncto, vel quid peruenit ad eum, ibi.

Heres gestoris ex necessitate tenetur de dolo, & lata culpa defuncti, de leui au-
tem non tenetur, licet ex suspitione necessitatis gerat, sed de sua leui culpa te-
netur, l. curatoris, 17. & ibi gl. 3. C. de neg. gest.

Heres gestoris ex necessitate tenetur ex persona defuncti, nisi de dolo, & la-
ta culpa, nisi in tribus casibus, scilicet quando lis cum defuncto fuit contesta-
ta, vel ex damno pupilli lucrum caputum, aut gratia praestitum, d. gl. 1. §. 3.

Heres gestoris ex voluntate intantum tenetur, inquantum defunctus, nam si de-
functus tenetur praestare leuem culpam, tenetur etiam heres, ibi.

Heres gestoris ex necessitate non tenetur de leui culpa d. iudicis, sed de dolo, &
lata culpa, licet defunctus tenetur de leui, veluti curator, & tutor, cum ne-
tur de dolo, lata, & leui culpa, heredes tamen eorum non tenentur de leui, cum
sint gestores ex necessitate, ibi.

Heres ex dolo, & lata culpa Magistratus defuncti tenetur, non de leui, gl. 1. in l. 1.
2. C. de Magistrat. conueniend.

contra Heredem petentem tem a testatore sibi rei etiam sicut potest excipi de
dolo defuncti a tertio possessore, ut & potest excipi contra legatarum pe-
tentem rem legatam, l. i. rem legatam, de exc. pro.

Reliqua verba, Definitur, Maleficio, l. 1. eodem, 2. Dolo, 2. 2. 1.

Heres, & quilibet oneratus iussu testatoris omni ius adimplere debet, si
iussu ille legitimus sit, aut si aliqua lex non prohibeat, alias commodo he-
reditario priuatur, nisi lex repraesentet factum, quod ab ipso erat faciendum,
& his igitur, in auth. de hered. & Falcid. col. 1.

Heres, cui de necessitate legitima portio debetur, si admonitus deficiat per an-
num adimplere iussu testatoris, priuatur etiam commodo hereditario,
quod habuit ultra legitimam portionem, & si ad venit applicatum iussu
testatoris, & eo nolente coheredibus, & postea fideicommissarius vniuersalibus,
& aliis personis suo ordine enumeratis, ibi in §. si quis autem, cum sequentibus,
in auth. de heredib. & Falcid. col. 1. & auth. hoc amplius, C. de fidei-
commissis.

Heres monitus non adimplens per annum voluntatem testatoris priuatur com-
modo hereditario, & illud non existentibus substitutis adrecedit potius cohe-
redibus coniunctis, quam disiunctis, non tamen inuitis, sed volentibus cohe-
redibus parrem institutionis, quae vniuersae est distributa, §. d. si quis autem, &
ibi gl. adrecedend.

Heres quilibet extraneus admonitus si fuerit vsque ad annum inobediens omni
commodo hereditario, & ita etiam fructibus medio tempore perceptis pri-
uatur, & applicatur omne id certis personis, a quo commodo filij exhereditati
penitus excluduntur, & ad tale commodum vocati efficiuntur a iure heredes,
& hoc quidem, in d. auth. de heredib. & Falcid. & d. auth. hoc amplius, C. de fidei-
commissis.

Heres si admonitus per annum non adimplet voluntatem testatoris, priuatur
omni

non perdat suas portiones reliqui heredes, qui culpa carent, l. si. & ibi gloss. fin. eodem.

Heres si autem ante habitam questionem de familia, vel si necem testatoris non defendit, hereditas cum onere legatorum, pertinet ad fiscum, qui si repudiaverit, onus legatorum ex necessitate pertinet ad heredem, l. si servus plurius, §. si quis, de legat. 1.

Heres, qui scienter non vindicavit necem defuncti, indignus est hereditate, & applicatur fisco, & actiones confusae non restantur, nisi ignorantia facti deceptus non vindicavit, quo casu non tenetur de fructibus ex hereditate percipere ante motum controversiam, & testantur sibi actiones confusae, l. heredes, de his, quae videntur.

Heres, vel hi, qui pro heredis sunt officiosi, & cum magno affectu agere debent circa defuncti iustitiam, aliis auferunt unicuique eorum sua portio, & applicatur fisco portiones eod.

Heres, si auctori ante habitam questionem de familia super necem defuncti auferat hereditas, ut ab indigno, gl. adierit in l. 3. §. fin. ad Trebellian.

Heres non potest agere actione legis Aquiliae pro testatore occiso, l. nam scitur, §. si ad legem Aquil.

Heres si mortuum defuncti non vindicavit, ob id contra eum, non potest agi de auferendis bonis, ab eo, qui consiliis reus, vel defunctus, l. 1. C. vbi causae fiscales.

Hereses possunt accusari ab alio post mortem hereditatem, quod, non vindicantur mortem defuncti, & quod ex eo bona ab eis sunt auferenda, gl. 1. ibid.

Heres, qui necem defuncti non vindicavit, licet verum sit heres ab eorum, tamen autem et heredes, gl. 1. in leg. §. C. de secunda nuptiis.

Heres ad eundem antequam necem testatoris vindicavit, priusquam successione, & tenetur fisco ad fructus integros, etiam antem lucra motam ad fisco, sed ad vias non incipit, nisi post mortem motam, l. & ibi gl. 2. C. de his, quib. vt indignus.

Hereses si adeant, antequam vindicentur necem testatoris, redduntur indigni, & faciunt contra officium pietatis, & efficiunt male fidei possessores, d. l. 1.

Heres debet viciis necem defuncti accusando homicidam, & non fua autoritate occidendo, & accusatio debet fieri coram alio iudice, & non coram procuratore Calpurnio, gl. 1. ibi.

Heredi ad vindicandum mortem defuncti statuenum est tempus a iudice, gl. 1. ibi.

Heres quamprius potuit vindicare necem defuncti, & non fecit, incidit in poenam priuati onis hereditatis, ibid.

Heres ob additionem hereditatis ante visionem necis testatoris priuatur hereditate, nisi fit pupillus, d. l. 3. & ibi gl. pen. & vlt.

Heredi minor 25 annorum non potest obici crimen incestus mortis defuncti, l. minoribus, §. C. de his, quib. vt indignus.

Heres minor 25 annis, qui accusat interfecitorem, & obtinuit, interfecitorem appellare, debet causam appellacionis persequi pioque officio, sed non de necessitate, maior autem 25 annorum tenetur de necessitate, d. l. minoribus, & ibi gloss. fin.

Heres minor accusatio nem, quam instituit contra interfecitorem necem defuncti, potest ad finem ducere, licet ad id non adstringatur, gl. 1. ibid.

Heres minor 25 annis, si adiuu hereditatem per se accusacione contra interfecitorem defuncti, in qua obtinuit, interfecitorem appellare, appellacionem non tenetur persequi, etiam si fuerit factus postea maior, ibid.

Heres, qui accusat interfecitorem defuncti, si succubuit, non tenetur appellare, nec appellacionem persequi, quia sententia praesumitur iusta, gl. gloss. final. in addit. ibid.

Hereses minores 25 annorum statim post additionem hereditatis si facti sunt maiores, non tenentur accusare interfecitorem, quia initium spectandum est, gloss. 1. ibid.

Heredi non auferunt hereditas, si omiserit viciis mortem defuncti ex eo quod interfecitorem reperire non poterit, l. si deo, §. C. de his, quib. vt indignus.

Hereses eorum, qui clandestinis iudiciis perimuntur, adire possunt ante viciem, tamen si post additionem mortem defunctum non fuerit vici, successione obtinere non possunt, l. cum frater, §. C. eod. & gl. pen. in l. 3. §. fin. ad Trebellianum, & gl. appaeruerunt.

Heres priusquam adeat hereditatem, debet vindicare necem defuncti, quando defunctus est officius a familia, gl. si in d. l. cum frater, & d. gl. pen.

Heres statim potest adire hereditatem, antequam vindicetur necem defuncti, quando defunctus clam est occisus non a familia, sed ab alio, post additionem tamen debet viciis, ibid.

Heres antequam, adeat debet viciis mortem defuncti, quando palam est occisus, ibid.

Heres antequam adeat, torqueri debet serui, & familia defuncti, quando defunctus est occisus a sua familia propria, §. ibid.

Heredi non imputatur, si non vindicauit necem defuncti, eo quia fuit ab alio praeventus, antequam esset in mora, §. fororem, §. C. eod. & ibi gl. 1. C. eod.

Heres testatoris necem non potest ille, qui occidit testatorem, vel praebuit causam mortis, ibid.

Heres interim quod vindicatur necem defuncti, antequam adiret, si decedat, hereditatem nihilominus transmittit, libertates, legata, & fideicommissa in tali testamento relicta valent, l. p. C. de his, quib. vt indignus.

Heres extraneus verbo vindicans necem defuncti, excusatur a calumnia, l. 2. C. de calumniator.

Heres occisi sciens se heredem non debet aperire, vel recitare, vel describere testamentum, & per consequens, neque adire, antequam de familiaribus occisoribus, & de feris non succurrentibus domino occiso habeatur questio, & sumatur supplicium, si fuerit in culpa, §. 3. §. quod autem, & ibi gl. edicto, ad Syllanianum, gl. fin. in l. cum frater, §. C. de his, quib. vt indignus.

Heres occisi sciens se heredem si aperiat, vel recitet, vel describat testamentum, antequam sumat vindictam de familiaribus occisoribus, vel de feris non succurrentibus domino cum occideretur, punitur in centum aureis, sed si adire hereditatem conficiatur illa ei, gl. edicto, & gl. 3. in l. 2. C. de his, quib. vt indignus.

Heres occisi ignorans se heredem, vt sciret an esset heres, si aperiat, recitet, vel describat testamentum, antequam vindictam de familiaribus occisoribus, vel de feris non succurrentibus sumeret, non punitur, cum cesset dolus, d. gl. edicto, in l. 3. §. quod autem, ad Syllanianum.

Heres occisi si ignorans defunctum occisum aperiat testamentum, antequam habeatur questio de familiaribus occisoribus, & de feris non succurrentibus, non punitur, & idem si sciens, non tamen dolo, aperiat, puta per impericiam, vel rusticitatem ignorans penam edicti praetoris, vel Senatusconsulti contra heredes aperientes testamentum, vel codicillos, antequam habeatur questio de occisoribus, vel feris non succurrentibus, ibid.

Heres occisi si antequam questio habeatur de familiaribus occisoribus, & de feris non succurrentibus tabulas non aperuit naturaliter, sed tantum incidit linum, non punitur, secus si partem testamenti occisi aperuit, d. l. 3. §. si quis tabulas.

Heres occisi si aperiens codicillos antequam habeatur questio de familia occisi, & sumatur supplicium, punitur in centum aureis, licet testamentum non aperuerit, d. l. 3. §. si quis codicillos.

Heres occisi aperiens testamentum, vel codicillos antequam questio de familia occisi habeatur, & sumatur supplicium, tenetur edicto praetoris ad centum aureos, etiam si testamentum, vel codicilli non valent, ibid.

Heres viciis occisi si aperuit, & alius recitavit, & alius descripsit, antequam haberetur questio de familia occisi, & sumatur supplicium, omnes tenentur edicto praetoris, ibid.

Heres ab intestato occisi non debet adire hereditatem, vel petere bonorum possessionem, antequam habeatur questio de familia occisi, & sumatur supplicium, alius tenetur edicto praetoris, d. l. 3. §. non tantum.

Heres occisi si interim dum habeatur questio de familia occisi ante aditam hereditatem decederet, ad heredes suos transmittit vires actiones hereditarias, cum per Senatusconsultum Syllanianum impeditus non adiret, secus si impeditus adire alio impedimento decederet ante aditionem, vt quia vxor occisi erat praegnans, vel putabatur, & interim decederet heres ante aditionem, d. l. 3. §. eleganter, & l. 4. eod.

Heres institutus ab occiso sub conditione si a die mortis occisi vsque ad mensum daret centum, si ignorantia non parat conditioni, vt quia non debebat aperiri tabulae ante habitam questionem de familia occisi, succurrit ei, vt adhuc implere possit etiam post mensum, ibi.

Hereses sui, & necessarij occisi si se immiscuerint hereditati, vel aliquam bonorum possessionem petierint, antequam habeatur questio de familia occisi, edicto praetoris confiscatur eis hereditas, vel etiam bona, quorum possessionem petierint, l. necessarios, eodem.

Heredi adpetni, vel bonorum possessionem petenti non publicantur bona, vel hereditas, antequam constet, esse occisum patremfamilias & heredem eius adiuu, vel perisse bonorum possessionem ante habitam questionem de familia occisi, suppliciumque sumptum, d. l. necessarios, §. 1.

Heres putans mortuum eum, cui est heres, cum esset viuus, etiam si ante questionem habitam de familia eius adierit, non punitur, gl. ad iussu, ibi.

Heres potest adire hereditatem ante questionem habitam de familia occisi, quando occisus est propter malam curam, vel infidias medici, defenso, vel vindicta dicte mortis compedit dicto heredi, d. l. necessarios, §. fin.

Heres institutus in castris peculio a filiofamilias occiso si eam hereditatem castrensem adierit, antequam habeatur questio a familia filiofamilias occisi, & sumeretur supplicium, confiscatur ei illa hereditas peculij castrensis, l. Senatusconsulto, §. fin. eod.

Heres occisi si adierit hereditatem, vel bonorum possessionem petierit ante habitam questionem de familia occisi, hereditas, & bona defuncti fisco applicantur propter inultam mortem, ipse tamen fisco tenetur praestare legata, & etiam libertates a defuncto relicta feris non existentibus sub eodem testamento, & non conficiis, & etiam impuberibus existentibus sub eodem testamento, quia ipsi ferula tantum debent torqueri, l. cum fisco, §. & ibi gl. fin. eod.

Heres occisi ob solam aperturam testamenti occisi sine aditione ante habitam questionem, & supplicium de familia occisi non perdit hereditatem, sed requiritur, quod etiam adeat, & perdat, vt applicetur fisco, §. gl. 1. in l. in cognitione, & gl. fin. in l. lex Cornelia, eodem.

Heredi occisi ob aperturam, & aditionem hereditatis occisi ante habitam questionem, & supplicium de familia occisi auferunt hereditas, & fisco applicatur accusacione propoita, & lata sententia contra occisores infra quinquennium, sed post quinquennium, non auferunt ei, nisi esset de suis, §. d. l. in cognitione, & ibi gl. 1. eod. & gl. 2. in l. 1. C. de his, quib. vt indignus.

Heres occisi si ante habitam questionem, & supplicium de occisoribus, & de familia occisi adiuu, auferunt ei hereditas, & applicatur fisco, nec datur substitutio, etiam si substitutus vindicasset mortem defuncti, quia poena iulituti non debet esse praemium substituti, l. si sequens, ad Syllanianum.

Heres persequens accusacionem, quam fecerat contra extraneum veneno occidentem testatorem, potest ordinare res hereditarias vrgentes, & etiam petere bonorum possessionem in bonis occisi, nisi dicatur dominus occisus a familia, quia tunc non potest adire, nec petere bonorum possessionem ante questionem habitam de familia, & supplicium sumptum, l. heres, & ibi gloss. final. & l. sequ. eodem.

Heres aperiens, recitans, vel describens testamentum antequam habeatur questio, & supplicium de familia occisi, punitur in centum aureos actione populari, quorum medietas erit actoris, alia vero medietas erit fisci, l. lex Cornelia, §. si eod.

Heres rogatus restituere si ignorans testatorem occisum aperuit testamentum, & postea noluit adire hereditatem tanquam damnosam, potest cogi per fideicommissarium adire, & ex Trebelliano restituere, nec applicatur hereditas fisco, eo quod adiret ante vindictam, sed si sciens testatorem occisum aperuit testamentum ante vindictam mortem, applicatur hereditas fisco, & fisco conuenitur a fideicommissario, l. si ante, & ibi gl. 1. eod.

Reliqua verbo, Hereditas, l. 2. §. 8. Minor, 45. Vindicatio, & infra, num. 85. §. 8. 87. Filius, 129.

secundo omittente secundum tabulas, potest petere tertius, qui si nec velit adire, vel accipere bonorum possessionem secundum tabulas, ad primum recedit bonorum possessio, nec tenetur deinde petere eam, sed ipso iure accedit ei etiam inuito, d. 1. 2. §. si. & ibi gl. adreleat.

in Heredis nomine, pronomine, & cognomine si inconsulto testatore sit erratum, & de hoc apparet is, ad quem hereditas pertinet accipere bonorum possessionem secundum tab. scus si voluntate testatoris heredis nomen inducitur sit, quia tunc fuit ad adendum hereditatem non intelligitur heres, ita nec ad petendam bonorum possessionem secundum tab. l. si scriptum, §. sed & cum, cod.

Heres legitimus si capite minor sit ad bonorum possessionem unde legitimi repellitur, l. 1. unde legitimi.

Heres institutus omittens contra tabulas sibi competentem beneficio prateriti, si successerit ab intestato, omnibus ad integra legata tenetur, l. si filius, qui, 2. §. si quis, omnia causa.

Heres institutus filius emancipatus ventre praterito potest petere contra tab. beneficio prateriti, quamvis sit institutus, gl. of. 1. in l. ventris, §. 4. de acqui. heredit.

Heres scriptus prius debet petere, vel repudiare bonorum possessionem secundum tab. deinde is, qui ab intestato petere potest, l. in plurimum, 70. cod.

Reliqua verbo Querela, §. vique 7. Bonorum possessio, l. vique 1. §. 2. vique 34. & 35. Filius, l. 1. vique 184. Supra, m. 30. vique 35.

Heres si hereditatem non aditam non transmittit ad suos heredes, gl. pe. in l. 2. de feris, & gl. si. in l. vnica, §. 1. de caducis.

ad Heredes transmittitur ius adreleat, sed non ius substitutionis reciprocæ, l. Lucius, 45. §. si. & ibi gl. de vulgari.

Heres, qui propter aliquam dubitationem adire non potest, si tamen, cognoscens le in omnem euentum futurum heredem, decesserit, antequam adiret, transmittit eam hereditatem etiam non aditam ad suos heredes, l. ventris, §. 4. & ibi gl. retingere, de adq. hered.

Heres factio alicuius impediens adire, si decesserit ante aditam hereditatem, eam transmittit ad suos heredes, d. gl. retingere, ibi.

Heres si propter timorem pœnz Senarum consulti Syllanianum impedius adire decesserit ante aditam hereditatem, eam transmittit ad heredes, ibi.

Heres moriens hereditatem non adita, ficut transmittit ad heredes (suos ius delibandi, ita & fideicommissarius vniuersalis moriens ante restitutionem fideicommissi sibi factam transmittit ius delibandi, cum & ipse habeat rale ius delibandi, scus tamen est in fideicommissario singulari, quia ad eum non transeunt opera hereditaria, item & in legatario, cum ei legatum affertur commodum, l. cum filiofamilias 1. de leg. 1.

Heres pro parte institutus, cui prelegata relictæ sunt, si post deum legatorum decesserit ante aditam hereditatem decesserit, eius hereditas pars ad coheredes substitutos vulgariter pertinet, prelegata vero pro partibus coheredum ad heredem (eum transmittit, l. omnes, §. 5. §. si. de leg. 2.

Heres iussus rem alteri cedere post mortem tenetur ei ad restitutionem illius rei, & ad id, quod ipse conseruauerat, si sibi empti illa fuisset tradita, quod omne transmittit ipse legatarius, l. omnes, §. 5. §. si. de leg. 2.

Heres ignorans hereditatem sibi relictam non transmittit etiam disponendo de ea ignorans, scus vero si sciens, gl. si. in l. si auit, C. de iure delib.

Heres fratris hereditatem non aditam non transmittit, l. quoniam, 7. C. eodem.

Heres suos perpetuo potest adire, & perpetuo transmittit ad suos, nisi repudiauerit, vel certum tempus statutum ad adendum hereditatem non prateriit, gl. pen. in l. cum in antiquioribus, C. eod.

Heres extraneus ignorans hereditatem sibi delatam, non transmittit ad heredes, & ipse heredes hereditatem excluduntur ab huiusmodi transmissione, ibi.

Heres extraneus sciens hereditatem sibi delatam, si ea non adita mortuus sit, non transmittit, nisi vique ad annum, & heres heredis excluditur, ibi.

Heres, qui timore pœnz legis differt adire hereditatem, & interim moritur, transmittit, ac si esset adita, l. pen. C. de his, quibus v. indiguis.

Heres institutus si fuerit filius, vel nepos, aut pronepos solus, vel cum extraneis, hereditatem, vel possessionem hereditariam sibi relictam transmittit, etiam non aditam in liberos suos, nisi repudiauerit, l. 1. C. de his, qui ante apert. tab.

Heres non suos hereditatem non aditam non transmittit ad patrem, vel alios ascendentes, l. 2. C. ad Offician.

ad Heredes transit ius implendi conditionem in contractu, etiam si nihil dicatur de heredibus, gl. 2. in l. 2. C. de pact. inter emptorem.

Heredibus non transfertur officium administrationis defuncti, gl. si. in l. curatoris, 17. de neg. gest.

ad Heredes similisque personas transeunt lites contestatae ex omnibus causis, nisi in quibusdam casibus, l. sciendum, 70. & ibi gl. 1. de verborum signif.

ad Heredem transeunt iure hereditario etiam ea, quæ in nominibus sunt, l. heres in omne, 37. de adq. hered.

Reliqua verbo Transmissio, Hereditas, l. 2. 2. 4. Alibi, l. 2. vique 125. Bonorum possessio, 21. Conditio, 40. 41. 42. Conditionalis.

Heres si in inuentario debet ponere non solum res testatoris, verum etiam res per eum detentas, ex quacunque causa, vel pigoris, vel commodati, vel alia, litem videndum, 20. §. si. & ibi addi. marg. de pet. hered.

Heres faciens inuentarium venturus cum creditoribus mercis peculiaris in tributum, potest pro rata debiti sui detrachere, & hereditati cedere, vt litem vexationes euet, ac postea iudice petere, vt arbiter decernatur ad rationes subducendas, partemque pro rata distribuendas, l. procuratoris, §. si. in addit. marg. de tributoria.

Heres faciens inuentarium tenetur citare creditores defuncti, ex eo quod ipse habet beneficium Falcidiae, tum ex eo quod creditoribus pro viribus hereditariis tantum tenetur, gl. instrumentorum, in l. iutores, 24. C. de administ. tutor. & gl. legatarios, in auth. cum testator, C. ad leg. Falcid.

Heres aduocans hereditatem cum inuentario non tenetur hodie ultra quam ad eum peruenerit, sed non fecit inuentarium, in solidum tenetur, gl. si. in l. in testamento, C. de testam. militis.

Heres dubius de viribus hereditatis si velit cautè agere, vt non teneatur ultra vires hereditatis, debet omnino conficere inuentarium, l. scimus, 22. §. cum igitur, C. de iure delib.

Heres conficiens inuentarium hereditatis debet incipere illud intra 30. dies numerandos post apertas tabulas, vel postquam delatam sibi ab intestato hereditatem cognouerit, & debet adimplere intra alios 60. dies in presentia notarij, testium, creditorum, ac legatarios, d. l. scimus, & gl. statutum, in authen. sed cum testator, C. ad legem Falcidiam.

Heres conficiens inuentarium debet se subscribere, at subscriptio debet continere se esse heredem, & debet significare quantitatem rerum, & quod nulla malignitate ab eo facta, vel facienda res apud eum remanent, d. l. scimus, & ibi gl. quantitatem, C. de iure delibandi.

Heres conficiens inuentarium si ignoret scribere speciali tabulario, ad hoc solùm adhibendum debet tabularius iubente herede scribere pro se, ibi.

Heredem debet cognoscere testes presentes in conficiendo inuentario, ibi.

Heredi volenti conficere inuentarium datur spatium vnus anni a morte testatoris ad consummationem inuentarij, quando res non sunt in eodem loco, sed sint etiam in remotissimis aliis locis, d. l. scimus, §. fin. autem.

Heres poterit conficere inuentarium per se, vel per procuratorem instructum, d. §. fin. autem.

Heres si non petita dilatione ad conficiendum inuentarium, vel petita, sed non confecto adiret hereditatem, tenetur legatariis sine detrachitione Falcidiae, sed si confecerit, detrachit quartam Falcidiam, iure tamen aliter hereditatem heres etiam non conficiens inuentarium de legatis detrachit Falcidiam, gl. omnibus, in d. l. scimus, §. cum igitur.

Heredi propter querelam inofficiosi testamenti, quæ speratur moueri, datur spatium sex mensium ad conficiendum inuentarium, propter creditores tantum datur minus tempus, gl. mensium, ibi.

Heredi ad adendum hereditatem cum beneficio inuentarij datur breue spatium trium mensium propter creditores hereditarios, aliis perpetuo adire possit, ibi.

Heres immiscens se hereditati cum inuentario non condemnat interim, donec fiat inuentarium, gl. si se immiscet, ibi.

Heredi currit tempus conficiendi inuentarium post aditam hereditatem, si nulla mora, culpa, vel malitia sit in protrahendo aditionem, sed si malitiose protrahit aditionem, tunc currit etiam ante aditionem, gl. delatam, & ibi additio in d. l. scimus, §. fin. autem dubius.

Heres, qui incipit inuentarium intra annum super rebus in locis remotis existentibus, debet secundum proportionem perficere intra quatuor menses, qui sunt tertia pars anni, sicut vnus mensis de tribus datur, gl. of. consummationem, ibidem.

Heres, qui solemniter conficit inuentarium obseruando omnia capitula requisita ad illud, non tenetur ultra vires hereditarias, & detrachit Falcidiam, d. l. scimus, §. si præstatam, & §. extraneis, & ibi gl. hac, Instit. de heredum qualitate, & in §. hinc nobis, in authen. de heredibus, & Falcid. col. 1.

Heres, qui conficit inuentarium, habet Falcidiam de legatis, & potest satisfacere legatariis & creditoribus, qui prius uenerint de pecunia, vel de rebus hereditariis, seruatur tamen creditoribus prioribus contra posteriores, & contralegatarios opportuna remedia, sed contra ipsum heredem, vel eum, qui emit ab eo, non datur regressus, d. l. scimus, §. si præstatam.

Heres conficiens inuentarium in tantum tenetur creditoribus hereditariis, in quantum res hereditariæ ad eum deuolutæ valent, ibi.

Heres conficiens inuentarium nihil de sua substantia debet amittere, ne, dum lucrum facere sperat, incidat in dampnum, ibi.

Heres conficiens inuentarium legatariis debet satisfacere ex hereditate defuncti, vel ex ipsis rebus hereditariis, vel ex eorum venditione, ibi.

Heres cum inuentario si omnem hereditatem soluendo legatariis, & creditoribus hereditariis consumpsit, alij creditores non possunt inquietare ipsum heredem, neque eos, qui ab eo emerunt, quantum pretia in legata, & fideicommissa, vel alios creditores processerunt, ibi.

Heres cum inuentario si satisfecit legatariis, creditores hereditarij contra legatarios possunt venire, & vel hypothecis, vel indebiti conditione vti, & illa, quæ acceperunt ab herede, recuperare, ibi.

Heres cum inuentario si res hereditarias creditoribus in solum pro debito dedit, vel per dationem pecuniarum eis satisfecit, alij creditores, qui ex anterioribus ueniunt legibus, possunt contra eos venire, & a posterioribus creditoribus eas abstrahere, vel per hypothecam, vel per conditionem ex lege, ibidem.

Heres cum inuentario quando hereditas non est soluendo, non valent legata, & ideo non detrachit Falcidiam, scus si sit hereditas soluendo, quia tunc valent, & præstat cum detrachitione Falcidiae, gl. Falcidie, ibi.

Heres non conficiens inuentarium tenetur creditoribus, & legatariis in solidum, etiam ultra vires hereditatis, nec potest detrachere Falcidiam, ibi, & auth. sed cum testator, C. ad legem Falcid. gl. nimirum, in l. in ratione, 11. §. quod vulgo, ff. eod. §. extraneis, & ibi gl. fin. Instit. de hered. qual. d. l. scimus, §. si vero, C. de iure delib.

Heres cum inuentario ante omnia de hereditate deducere, vel retinere poterit expensas, quas fecit in funus defuncti, vel in testamenti infortuni, vel in confecti inuentarij, vel in aliis hereditariis necessariis causis, l. scimus, 22. §. in computatione, de iure delib.

Heres cum inuentario si habeat aliquas actiones contra defunctum, illæ non confunduntur, sed concurrunt cum aliis creditoribus seruando inter eos prerogatiua temporis, ibi.

Heres cum inuentario si habeat aliquas actiones contra defunctum, quæ & morte defuncti pereunt, illæ non confunduntur, quia morte defuncti, pereunt, ibi.

Heres debet omnes res hereditarias ponere in inuentario, d. l. scimus, §. licentia.

Heres intra tempus trium mensium, vel si abfuerit vnus anni ad conficiendum inuentarium datum non potest conueniri a creditoribus, neque a legatariis, vel fideicommissariis, d. l. scimus, §. donec.

Heres licet non possit copueneri, donec inuentarium conficiatur, ipse tamen potest interire debitorum hereditarios conuenire. gl. in d. §. donec.

95 Heres liberans omnimodo cum omni subtilitate debet conficere inuentarium, d. l. cimus, §. pen. C. cod.

Heres, qui petit tempus ad deliberandum, licet inuentarium fecerit & adierit hereditatem, vel intra dictum tempus non repudiauerit, quod pro additione habetur, in solidum teneatur creditoribus hereditariis, licet inuentarium fecerit, & vultur Falcidia sicut olim, d. §. penultimo.

Heres, qui petit tempus ad deliberandum, si inuentarium non fecit, neque repudiauerit, quod pro additione habetur, teneatur creditoribus, in solidum, & Falcidiam perdit, ibi.

Heres conficiens inuentarium non dicitur ob id adire hereditatem, d. §. pen. vult, non intra datum.

Heres, qui non petit ius deliberandi, neque fecit inuentarium, sed sponte adiit teneatur creditoribus, in solidum, gl. ibi.

Heres faciens inuentarium absque deliberatione detrahit Falcidiam, & ultra vires hereditarias non teneatur creditoribus, ibi.

Heres, qui petit ius deliberandi, sed non fecit inuentarium, non detrahit Falcidiam, & teneatur creditoribus, in solidum, ibi.

Heres, qui petit ius deliberandi, & fecit inuentarium, detrahit Falcidiam, creditoribus tamen teneatur in solidum, ibi.

Heres hodie si non faciat inuentarium omnibus creditoribus teneatur in solidum, & legata praestantur, licet transcantant substantiam defuncti, secus per leges veteres, ibi & gl. in l. i. C. de bonis author. indicis.

Heres, qui non fecit inuentarium amittit Falcidiam debitam iure institutionis, sed non amittit quantum debitam iure naturae, etiam si faciat contra legem & contra voluntatem testatoris, gl. naturale, in auth. hoc amplius, C. de fidei. commissis, & gl. pe. in auth. sed cum testator, C. ad leg. Falcid.

Heres faciens inuentarium secundum formam à iure traditam, nulla vius malignitate detrahit de legatis Falcidiam, nisi à testatore fuerit prohibitus, §. hinc nobis, in auth. de heredib. & Falc. col. 1.

Heres non faciens inuentarium non detrahit Falcidiam, & teneatur ad legata & fidei commissum, & ad debita hereditaria in solidum etiam ultra vires hereditarias, si verò non fecerit, & ibi gl. legatorum, in auth. de heredib. & Falc.

Heres conficiens inuentarium non potest detrahare Falcidiam aduersus creditores, §. gloss. praedictum, in §. si verò absint, in d. auth. de heredib. & Falcid. colum. 1.

Heres faciens inuentarium non potest detrahare Falcidiam aduersus libertates, ibidem.

Heres faciens inuentarium tam iure authenticorum, quam iure codicis, non solum non teneatur ultra vires hereditarias, sed etiam Falcidiam potest detrahare, §. d. gl. praedictum, & ibi add. marg.

Heres non faciens inuentarium non priuatur Trebellianica, §. gl. substituitur, in additione marg. in §. si verò expresse, in auth. de heredib. & Falcid. col. 1.

Heres infra tres menses teneatur facere inuentarium, quando res praesentes sunt, quod hoc ut ultra vires hereditarias non teneatur, sed si sint absentes intra annum, gl. hoc, in §. in extraneis, Inst. de hered. qualitate.

Heres si faciat inuentarium, tunc damna post mortem testatoris contingentia sibi non obstant, gloss. solida, in additione, in §. quantitas, Inst. de leg. Falcidia.

Reliqua verbo, Inuentarium, Separatio, Repertorium, Creditor, 103.

96 HEREDES onera hereditaria pro hereditariis partibus debent agnoscere, etiam in fidei rationibus, nisi pignus, vel hypotheca intercedat, l. 2. C. de hereditaria actio.

Heredes non teneatur pro hereditariis portionibus, sed quilibet in solidum teneatur, quando individuum est in obligatione, gl. 1. ibi.

Heredes in solidum teneatur, & non pro hereditariis partibus, quando res, quae debet restituatur, ab uno teneatur, ibi.

Heredes teneatur in solidum ex pollicitatione ob honorem apud rempub. facta à defuncto, sicut tenebatur ipse defunctus, ibi.

Heres extraneus in quintam partem patrimonii defuncti, liberi verò defuncti in decimam partem teneatur ex pollicitatione facta à defuncto sine causa, si opus promissum inceptum est, & bona liberaliter non sunt solvendo ad totum opus, ibidem.

Heres vnus potest eligi inter alios heredes, vel ex voluntate defuncti, vel indicis, ut ab eo alimenta legata in solidum petantur, & praestentur, ibi.

Heres vnus ad quantitates legati onus alieni sustinebit, & non alij coheredes, si testator legauerit ab eo creditori hereditario animo compensandi cum debito, & non ab aliis, ibi.

Heres regulariter teneatur ad omnia, ad quae tenebatur defunctus, nisi speciale contra conueniat, veluti in societate facta à defuncto, quae soluitur morte socij, & idem etiam in compromisso, quia soluitur mortuo vno ex litigatoribus, nec heres teneatur, nisi expresse actum sit, l. diem proferre, §. 1. & ibi gl. morte, de arbitris.

ab H: re de instituto in asse, quando d. rector emolumentum, decretere debet etiam & onus, gl. communiter, in l. militis, §. 6. de militari testam.

Heres faciens aliquid tanquam heres dicitur obligatus oneribus hereditariis, secus si faciat aliquid alio animo, quod apparere potest, vel ex facti qualitate, l. pro herede, 2. de adq. hered.

Heres teneatur ut totum onus in unum sibi, & ei, qui à testatore grauari non poterat, si duobus, l. §. 1. de leg. 1.

per Heredem gesta bona fide ante impetratam separationem puta vendendo, vel aliter creditori solvendo rata debent conservari, obligando autem bona hereditaria non praedicitur creditoribus hereditariis, quoad impetrandam separationem, l. 1. & ibi glossa 1. de separatio.

Reliqua verbo, Hereditaria, Separatio.

97 HERES in solidum si sit institutus, debet in solidum petere hereditatem sibi restitui, si vero pro parte, & pro parte rem hereditariam debet petere, l. licet, 10. l. petitione hered.

Heres si sit quis institutus in dimidia totius hereditatis, quae valet mille, si tu

habeas vnum praedium tantum, quod valet quinq. & non teneas ei nisi in dimidia, gl. possidet, ibi.

Heres eius, qui pro herede vel pro possessore possidebat, teneatur petitione hereditatis, etiam si ignoret defunctum pro herede, vel pro possessore possidisse, vel putet eas res fuisse ex hereditate sibi delata, l. nec vilam, 13. §. Neratius, cum l. seq. cod.

Heres eius, qui pro herede, vel pro possessore possidebat, dicitur dupliciter pro herede possidere, primo modo verè, & isto modo non teneatur petitione hereditatis, cum verum titulum habeat alio modo ex persona defuncti, qui possidebat pro herede, vel pro possessore, cum sit eadem persona, teneatur petitione hereditatis, gl. 1. ibi.

Heres possidens res, quas ex hereditate esse putabat, cum non essent, dicitur possidere pro herede, & teneatur suo nomine petitione hereditatis, siue sciuerit eas res penitus ad defunctum ex hereditate aliena, quae peti ab eo poterat, siue putauerit propriam defuncti, & sic siue bonam, siue malam fidem habeat heres, gl. 1. in l. etiam 1. §. eodem.

Heres ob bonam fidem, vel titulum, quem habet, non excusatur, quominus teneatur petitione hereditatis, quae eorum rerum nomine tenebatur praecedere, d. glossa 1. ibidem.

Heredem Titij te esse si te putas, cum non esses, & sic pro herede Titianam hereditatem possideres, si ego heres Sempronij peto res illas quasi ex hereditate Sempronij, tenebis mihi, si me interrogabo inueniam te pro herede, vel pro possessore possidere, secus si responderes te possidere Titianam, & non Sempronianam, ibi.

Heres iustus paruo pretio hereditatem vendere Titio, si eidem Titio vendidit, aduersus Titium emptorem, eundemque fideicommissarium dato vilius alio petitionis hereditatis, ab herede tamen creditor non expedit peti paruum pretium, quod habuit ex venditione, potest tamen agere contra eum ad illud, etiam si ex necessitate vendiderit, §. d. etiam si, §. quod h. & ibi glossa ab herede.

Heres iustus paruo pretio hereditatem vendere Titio, ipse Titius emens paruo pretio dicitur possidere titulo legati, seu fideicommissi, & ideo tunc non teneatur petitione hereditatis, nisi sciens testamentum inofficiosum emit hereditatem, gl. dari, ibi.

Heres si sit iustus hereditatem vendere Titio & Titius bona fide emit, non teneatur petitione hereditatis, nisi modico pretio venderetur ei hereditas, vel ipsemet heres latitaret, ibi.

Heres iustus hereditatem vendere Titio, si vendidit ei multo pretio, ipse heres tantum teneatur petitione hereditatis, licet emptor rei vindicatione teneatur, ibidem.

Heredi scripto si daret decem iussit testator quem esse liberum, si ille dedit illi decem hereditatis, & adita hereditate illa possint peti ab illo herede scripto petitione hereditatis, quia illa pecunia hereditaria esse videtur, d. l. etiam, §. sed Sabinus.

Heres possessoris cum titulo potest conueniri vili petitione hereditatis sicut defunctus poterat, & directa, quando defunctus abique titulo possidebat, d. l. etiam, §. heredes, & ibi gl. heredes.

Heres vnus rei vindicatione contra possidentes res hereditarias, item personali actione contra debitores hereditarios, & contra vtrumque petitione hereditatis potest agere, l. bona fidei, 49. & ibi gl. agere, eod.

Heredes omnes debent agere contra omnes possesores petitione hereditatis, neque vnus heres potest vnum possesorem eligere, & alius alium, l. 1. §. quimodò, & ibi gl. si duo, si pars hereditas petatur.

Heres vnus ex duobus si possidet rem, quae continet dimidiam hereditatis, potest conueniri à coherede petitione hereditatis pro parte dimidia illius rei, dicens vnus medietatem illius rei esse suam, & alteram non esse illius possidentis, & similiter petitorum potest conueniri, dicens vnus medietatem illius rei esse suam, alteram vero esse petitoris, d. l. 1. perinde, & ibi glossa edicere.

Heredes duo si hereditatem pro diuiso possideant afferendo partem dimidiam vnicuique eorum pertinere, si vnus neger heredem, alium, inueniet petitione hereditatis petere debent aduerfam partem ab aduersario, quia quilibet dimidiam eius, quam possidet aduersarius, consequi debet, quia in quilibet parte habet suam dimidiam, d. l. perinde, & ibi gl. consequantur.

Heredes duo si fuerint instituti, in quilibet parte hereditatis habet vniuiqueque dimidiam partem, d. gl. consequantur, ibi.

Heredes duo aequalibus partibus si sint instituti, & quilibet possideat quatuor vncias, & alius extraneus reliquas quatuor vncias, heres vnus potest agere petitione hereditatis ad dimidiam eius, quod coheres, & extraneus possident, & sic à quolibet eorum habebit duas vncias, & sic ille habet vltra, quam debeat, duas vncias, quas debet redere coheredi, & ne circuitus fiat, fiet compensatio, d. l. 1. §. item si cum, & ibi gl. 1. eod.

Heredum quidam si adierint, quidam adhuc deliberent, qui adierunt non possunt petere maiorem partem, quam habuerint essent ceteris aduentibus, illis tamen repudiantibus, eorum pars adcrevit aduenientibus, si modo non sit aliquis substitutus, l. 1. eod.

Heres legitimus si vendidit hereditatem, quam scriptus ab eo persuasus dolo repudiavit, potest venditor agere petitione hereditatis, vel in solidum actionibus ex iure sibi cello contra scriptum heredem possidentem hereditatem, vel rem hereditariam, nec potest repelli exceptione doli auctoris sui, lapud Celsum, §. si cum, & ibi gl. hereditatem, de doli mali exceptione.

Heredi agenti petitorio si obiciatur exceptio inofficiosi testamenti, prius de querela inofficiosi debet cognosci, cum filius possideat, secus si possessorio, gl. 3. in l. 2. C. de editio diui Adrian.

Heredi agenti petitorio, id est petitione hereditatis, obici potest exceptio, quod defunctus erat feruus, in possessorio autem reiciitur talis exceptio, gl. pen. ibi.

Heredi agenti petitione hereditatis possessoris possunt resistere probantes de iure suo, cum petitorio conueniantur, gl. mitti, in l. filium, §. 6. ad Trebel.

Reliqua verbo, Possidere, 6. Hereditas, 17. Petitio, 3. 4. 5. 9. 10. Possessor, 20. vsque ad 31. Interdictum, 8. & infra 105. & sup. num. 36. vsque ad 40.

HEREDITAS s. esse si duo inter se contentant, legitime est debitor solvere, cui vult ex acta cautione, quod se ab alio defendat, l. 1. §. apud Julianum, de pignori.

HERES VNUS ex duobus contententibus de hereditate creditoris potest eo iudicio pendente aduersus debitorem agere, si se paratus satisfare de defendendo aduersus alterum, d. §. apud, & ibi add. marg.

HERES, qui contra voluntatem defuncti petit à debitore, exceptione doli repellitur, l. an nullo, l. 8. de donatio. causa mortis.

HERES petens à debitore id, quod sibi pure debetur, & ipse idem debitum debeat sub conditione reddendi debitori, non repellitur doli exceptione, si paratus est satisfare de reddendo conditione adueniente, alias secus, l. pure mihi, de doli mali exceptione.

HERES quatuor non petere à debitore hereditario si petat, potest debitor repellere cum exceptione doli mali, vel potest agere ex testamento contra heredem, vt liberetur, dolo facit, cod.

HERES, qui à debitore hereditatio fideiussores accepit, si hereditatem restituat per Trebel, vel per contra tabulas fideiussores obligatio stat in suo statu, cedit tamen debet heredi, vel veniunt per contra tabulas, l. heres à debitore, 21. de fideiussor.

HEREDES plures si sunt debitorum, qui successerint de iure prætorio, vel de iure ciuili, debitorum hereditarium ipso iure diuiditur inter eos pro rata hereditariae portionis, l. pacti, 9. de pactis.

Reliqua verbo, Del. l. 10. §. de supra nu. 69.

HERES s. institutus vult cum pupillo, eundemque pupillo substitutus, si vendat hereditatem testatoris, non censetur vendere illud, quod sibi ex substitutione obuenit, quia alia hereditas est, nisi actum effect, quod etiam illud in venditione veniat, l. 2. §. illud, de hereditate, vel actio vendit.

HERES VNUS ex pluribus, ante quàm ceteri adirent hereditatem, si soluerit omnem pecuniam à testatore sub pona debitam, & vendidit hereditatem, potest illam pecuniam ab emptore consecui, si à coheredibus propter inopiam eorum de eo, quod soluit, non possit consecui, l. si ex pl. ius, cod.

HERES si inopem hereditatem suam veniit, non prodest legatariis, quia illud magnam actionem ex sua negotiatione, vel emptoris stultitia habere videtur, gl. propter, in l. venditor, l. 1. cod.

HERES vendens hereditatem non dicitur dolo facere, quia minus possideat, ibid. **HERES** vendens hereditatem non facit exonerat ab oneribus hereditatis, l. 2. C. de pactis.

HEREDES creditoribus hereditariis tenentur lege xij. tabul. & iure prætorio, nec ideo, quia vendunt, desinunt heredes esse, vel teneri, gl. in l. 2. C. de heredit. vel act.

HERES nondum certus de quantitate hereditatis persuadente emptore quasi exigam si eam vendidit, non compellitur, vt res tradat, vel actiones mandet, l. 4. Quodem.

HERES nondum certus de quantitate hereditatis, si persuadente emptore eam vendidit, & tradidit, potest repetere, & a quolibet possidente, res hereditarias persequi, ibid.

HERES quamvis hereditatem vendiderit, tamen legata, & fideicommissa ab eo peti possunt, & venditor ab emptore, vel eius fideiussores potest petere id, quod legatorum vel fideicommissorum nomine dedit, l. 2. C. de leg.

HERES vendendo hereditatem remanet etiam heres, unde debet conveniri ad præstanda legata, & quod soluit legatarii nomine ab emptore recuperat, gl. 1. ib. **HERES**, qui hereditatem vendidit, si hereditas non sit solvendo, non tenetur ad legata, & fideicommissa, quamvis plus, quam valuit, vendiderit, gl. 5. ibi.

HERES vendens rem inuentam in hereditate exitimans hereditatem, quæ non erat defuncti, sed aliena, non committit furtum, & in eum, qui accipit transfere viciuendi conditionem, §. de tames, Inst. de viciu.

Reliqua verbo, Heredit. l. 2. §. Emens, 8. §. Emptor, 19. 20. Heredit. l. 2. §. 6.

HERES extraneus non potest viciuere, quod defunctus non poterat propter vitium personæ, gl. 1. in l. etiam, l. 5. de vit. heredit.

HERES viciuere non potest, quando defunctus non potuit obstante vitio personæ, quod habet ex persona defuncti, ibid.

HERES scriptus si viciuacionem ceptam à defuncto compleuerit, rupto testamento per querelam viciuacio, illa venit in petitione hereditatis, cum omnia rumpantur per querelam, gl. ab herede, in l. 8. non tantum, 19. §. quod si, cod.

HERES non potest viciuare, quod defunctus non poterat propter malam fidem, quam habebat, licet res non sit vitiosa, vel aliis viciuacio inibita, gl. non prodert, in l. eum, qui, §. prætore ait, de Publiciana.

HERES extraneus potest viciuare pro herede, vbi solus titulus defuncto deficiat, ibidem.

HERES eius, qui ancillam furatus fuit, etiam si bonam fidem præterdat, & etiam si apud eum concipiat, & pariat, viciuare non potest, ac per consequens nec per Publicianam, l. si ego emi, 1. §. partus, & ibi gl. hanc, & glo. causis, cod. & l. sequitur, §. heres, de viciu.

HERES viciuare non potest quod defunctus mala fide possidebat, quia est successore vitiorum, & culpe, & ignorantia sua præsumitur scientia, l. 2. gl. off. causis.

HERES extraneus succedens male fidei possessori etiam viciuacionem à se inceptam inchoans titulo pro herede, quamvis bonam fidem habeat, viciuare non potest de iure ciuili, de iure autem canonico heres, vel alius numeris fidei possessor bonam fidem habens, auxilio auctoritatis non vitens, commodè potest viciuare pro herede, l. 4. glo. causis, & ibi add. marg.

HERES potest in viciuacione coniungere suæ possessionem non solum possessionem defuncti, quæ fuit apud eum tempore mortis, sed etiam illam, quæ vacans apud nullum fuit post eius mortem, l. Pomponius, 13. §. non autem, & ibi gl. in antiqua, in add. marg. de adq. poss.

HERES, cui iuritur possessio, & viciuare potest, si colonus apprehendat possessionem nomine heredis, vel quando colonus soluit mercedem heredi, l. qui

vniuersas, 30. §. quod per colonum, & ibi gl. colonum, cod.

HERES non potest incipere viciuare rem, quam defunctus mala fide habebat, l. sequitur, §. heres, & ibi gl. non tamen, & ibi add. marg. de viciuacio.

HERES propriæ loquendo hereditate iacente non viciuatur, cum ante aditam hereditatem nullum ius habeat, sed hereditas tacens, vicemque defuncti representans quodammodo dicitur viciuare, & tunc si heres adeat, relique legatæ possessionem apprehendat, tunc possessionis commoditas transiit in legatarium, cuique prodest, unde legatarius viciuare videtur, non heres, gl. si & ibi add. marg. in l. id tempus, 14. §. si, de viciuacio.

HERES, & hereditas viciuant, quod defunctus viciuabat, gl. off. 1. in l. heres, 22. eodem.

HERES potest viciuare id, quod defunctus non poterat, si in eius persona cessat causa prohibitionis, quæ erat in persona defuncti, l. vbi lex, 24. §. si, cod.

HERES putatius cum titulum habet à defuncto, possessionem verò habet à vero herede, non potest viciuare eam, quia medio tempore ab alio, scilicet à vero herede possesse fuerint res hereditariæ omnes, l. cum solus, 29. & ibi gl. non possit, cod.

HERES viciuatur titulo, quem habebat defunctus, licet ipse credat de alio titulo, quam reuera esset, l. nunquam, 3. §. si, cod.

HERES si rem defuncto locatam, commodatam, vel depositam apud eum existimans esse hereditariam alienauerit, potest à bonæ fidei possessore viciuari, l. potest, §. 6. cod.

HERES rem defuncto commodatam, locatam, vel depositam non potest per se viciuare pro herede, quia non videtur habere bonam fidem, cum in eius locum succellit, qui bonam fidem non habebat, non dico malam, gl. 1. ibi.

HERES bone fidei emptoris non viciuatur rem emptam sciens alienam, si ipsi heredi possessio tradita fuit, secus si defuncto fuisse tradita, quia tunc viciuacio coapta per defunctum continuari non impeditur propter heredis scientiam, l. heres eius, 43. & ibi gl. tradita, cod.

HERES rectè potest viciuare rem emptam à defuncto, & traditam sibi ignoranti eam fuisse emptam à defuncto, gl. quod apertius, in l. 2. si sub conditione, & ibi add. marg. p. o. emptore.

HERES rem, quam defunctus bona fide emit, rectè potest viciuare, quamvis sciat esse alienam, quam etiam si heres non adiuisset, hereditas compleret viciuacionem, quia eadem persona, & e contra si defunctus scienter emit rem alienam, heres eius quamvis bonæ fidei possessor, non potest viciuare, nisi veliet à se incipere, d. l. 2. §. si defunctus, & ibi gl. off. sciat, pro emptore.

HERES extraneus etiam si possidet bona fide rem, quam defunctus possidebat bona fide, eod. amplius titulum, quem defunctus non habuit, modò habet nempe pro herede, proinde cum titulo, & bona fide possidet, beneficio longi temporis præscribere potest, quamquam & defunctus per idem tempus viciuare non potuisset propter tituli carentiam, gl. off. sciat, in additio. margin. ibidem.

HERES verus rem alienam, quam credit hereditariam, potest viciuare pro herede, nisi sit de suis, vel nisi scientia defuncti, cui successit in vitium noceat ei, l. pen. & ibi gl. 1. pro herede.

HERES, vt successor scientia defuncti, non potest præscribere longo tempore rem, quam defunctus propter conscientiam rei alienæ non potuit præscribere, gl. 3. in l. nec creditores, C. de pignora. actione.

HERES ex sua persona potest interrompere præscriptionem inchoatam, sed non perfectam contra defunctum, sed perficiendam in futurum, gl. 2. in add. in l. 2. C. de his, quibus vt indignis.

HEREDEM non habet viuius, ideo viciuacio pro herede non procedit, l. 3. C. pro herede.

HERES putatius non viciuatur pro herede, l. fin. C. eod.

HERES rem defuncto locatam, commodatam, vel depositam existimans esse hereditariam non potest viciuare pro herede, l. gl. off. accipienti, in §. si tamen, Inst. de viciuacio.

HERES potest viciuare pro herede rem, quam defunctus retinebat credens esse suam, sed non viciuabat, quia deficiebat titulus, & heres est extraneus, secus si esset suus, quia in suis bona continuantur, non queruntur de nouo, d. gl. accipienti, & ibi add.

HERES licet possit inchoare præscriptionem in persona sua, & viciuare, tenetur tamen exonerare conscientiam defuncti, & sic rem restituere, ibid.

HERES rectè potest vii accessione temporis ex persona defuncti ad præscriptionem complendam, §. diuinus, Inst. de viciuacio.

Reliqua verbo, l. si heres, l. 4. l. viciuacio, 9. 10. 11.

HERES s. cogi potest ad sepeliendum defunctum, gl. off. volui, in add. marg. in l. in hoc iudicio, 14. communi diuidam.

HERES sepeliendo defunctum neminem sibi obligare intendit, nihilominus tamen agit, si appareat eum postea non esse heredem, d. gl. volui.

HEREDIS negotium ipso gestu geritur in sepeliendo defunctum, & ideo eum obligat, quando quis credens heredem sepeluit defunctum, ibid.

HERES scriptus antequam hereditatem adeat, testatorem mortuum inferendo in locum hereditatis facit eum religiosum, non tamen gerit pro herede, l. sequitur, de religiosis.

HERES funerando defunctum licet non videantur adire hereditatem, neque pro herede gerere, nihilominus tamen solent protestari pietatis gratia se facere sepulturam, quod proficit, ne pro herede videantur gerere, sed non vt sumptus consequi possint, cum protestarentur pietatis causa se id facere, nisi etiam protestarentur, vt & sumptus possent feruare, l. at si quis, 14. §. plerique, de religiosis, & sumpt.

HERES VNUS ex pluribus, cui commissa est cura monumenti, non tenetur ad expensas in soludum, sed tantum pro hereditaria portione, l. Titius heredes, 42. de legat. 3.

HEREDIS instituti ad edificandum monumentum coguntur pontifici, vel præsidis autoritate, & prætoris officio, & iudicio familiaris et cetera, gl. si ibi.

HERES in monumento, vel in funus potest exendere plus, quam dixit restator, in sui præiudicium, sed non in legatariorum, sed si dixit minus, quam deberet,

debet, expendere debet, quod æquum est, l. 1. §. 1. & ibi gl. eo nomine, & add. marg. & gl. pe. ad legem Falcid.

Heres locum sub conditione legatum pendente conditione non potest facere locum religionis, gl. si in l. generaliter, 2.9. qui & quibus manumissi.

Heres, qui expensas funeris non facit, vt testator iussit, priuatur hereditate, quando testator expresse posuit penam priuationis, si non faceret expensas, gl. 1. in l. non oportet, C. de his, quib. vt indignis.

Heres, qui expensas funeris non facit, vt testator iussit, non solum in minus legitimam voluntate, sed etiam in legitima, propter hoc non priuatur hereditate, vt indignus, d. l. non oportet, & ibi gl. 1.

Reliqua verbo, Monumentum, Funus, per tot. Funerari, Sepelire, supra nu. 48.

103 **Heres** scriptus post aditam hereditatem ex testamento sibi delatam debet petere mitti in possessionem, hodie per titulum de edicto diui Adriani, olim per edictum, gl. in rub. C. de edicto diui Adriani.

Heres scriptus mitti debet in possessionem rerum hereditarium, quamuis quis se defuncti filium, & prætiritum obiciat ei, vel testamentum falsum, vel inofficiosum, vel quod defunctus seruus fuerit, l. 2. C. eod.

Heres scriptus mittitur in possessionem hereditatis, nisi filius probet incontinenti se filium defuncti, & prætiritum, vel falsum, vel inofficiosum testamentum, gl. 1. in d. l. 2.

Heres scriptus petens se mitti in possessionem, non debet mitti, si aliud testamentum posterius profuerit, ibi.

Heres scriptus mittitur in possessionem excludit filio in possessione constituto, quando causa, quam filius obicit heredi, requirit altiori indaginem, sed si filius statim velit causam, quam obicit heredi probare, non excluditur a sua possessione, ibi.

Heres scriptus in possessionem mittendus est, adeo, vt appellari non possit, ne hoc fiat, gl. si in l. 2. C. eod.

Heres scriptus hodie ex sola inspectione testamenti non cancellari, neque aboliri, neque vitari in aliqua parte, & septem testium sigillis sigillari, mittitur in possessionem rerum, quæ tempore mortis per defunctum tenebantur, si non appareat legitimus contradictor, l. 3. C. eod.

Heres scriptus apparente contradicte causa cognita mittitur in possessionem ex sola testamenti non vitari inspectione, si allegationes contradicte non sint legitime, vt quia ostendit se habere portoria iura, vel præscriptis bona, in quorum possessionem heres mitti se pollicitus, ibi, & gl. 1. in l. 2. C. eod.

Heres scriptus ex sola inspectione testamenti carens omni vitio non solum vsque ad annum, vt olim, potest petere mitti in possessionem, sed etiam post annum, quandoque nullum obstaculum temporis obici debet ei, nisi tantum tempus effluxerit, quod posterior plenissimum securitatem præstet, vel excludat omnem intentionem eius, qui missus est, d. l. 3. in fi. C. eod.

Heres scriptus hodie mitti debet in possessionem conditione ex lege, si appareat aliquis contradictor, quod si non appareat per officium iudicis auctoritate dicitur legi tertiæ, gl. 1. in add. ibi.

Heredem scriptum in possessionem mittendum in possessionis vitia testamenti visibilia, inuisibilia autem vitia non impediunt, glo. vitium, in d. leg. 3.

Heres scriptum mittendum in possessionem non impediunt vitium visibile vitia inuisibilia in præstatione testamenti, & non in illis locis, in quibus consistit tota vis testamenti, ibi.

104 **Heres** ad hoc vt mittatur in possessionem, debet ostendere iudici testamentum in scriptis carens omni vitio, gl. de positionibus, ibi.

Heres potest mitti in possessionem ex sola ostensione testamenti nuncupati in scriptis redacti per notarium, d. gl. de positionibus, in add. marg.

Heres non potest mitti in possessionem ex sola ostensione testamenti nuncupati in scriptis illud non redactum per notarium, sed datur interdictum quorum bonorum, d. gl. de positionibus.

Heres scriptus mittitur in possessionem ex sola ostensione testamenti non solemnem & imperfectum, quando illud habetur pro solemnem & perfectum, ibi.

Heres potest mitti in possessionem ex testamento nuncupatio, si solemnem numerus testium ante competentem iudicem deponat, & illud in scriptis redigatur, & secundum talem scripturam heres potest mitti in possessionem, d. gl. de positionibus, in l. fi. C. eod.

Heres ex sola ostensione testamenti carens omni vitio mittitur in possessionem rerum, quas defunctus tempore mortis possidebat, vt detinebat, vt gloss. fuerunt, ibi.

Heres etiam ostenso instrumento testamenti iudici non debet mitti in possessionem, quando contradictor illius possidet, & habet titulum in illis bonis similem, quem habet heres, vt quia ostendit etiam ipse aliud testamentum etiam solemnem posterius factum & sine vitio, vt gl. legitimo, ibi.

Heres ostenso etiam instrumento testamenti iudici non debet mitti in possessionem, si fideicommissarius vniuersalis, cui pure debet restitui hereditas, contradictor appareat, qui possidet illa bona hereditaria, secus verò si fideicommissarius non possidet, quia tunc non est legitimus contradictor, & heres tunc mittitur in possessionem, vt ibi.

Heres triplici iure est munitus per missionem in possessionem, ex l. fi. C. eod. per interdictum quorum bonorum, item per petitionem hereditatis, ibi.

Heres ita subintrat in dominium rerum hereditarium defuncti, ac si eadem persona esset, secus tamen est in possessione rerum hereditarium, nisi adita ea hereditatem apprehendat, quia illa facti est, glo. 1. & ibi add. marg. in prin. Inst. de her. ed. instir.

Heres mitti debet in possessionem per interdictum quorum bonorum, vel ex edicto diui Adriani contra quemlibet, licet de restituendo sit grauatus, l. si 1. a. m. & ibi gl. mitti ad Trebell.

Heres debet postulare mitti in possessionem rerum hereditarium ad iudicium illius loci, in quorum territorio sunt res hereditarie, l. 1. & ibi gl. 1. C. vbi de heredit. ag.

Heres scriptus priusquam cognoscatur de exceptione præiudiciali status defuncti mittitur in possessionem ex testamento, quando agit possessorio, secus si petitorio, vt glo. in l. libere, C. de p. hered.

Reliqua verbo, Interdictum, 8.

Heres scriptus potest esse certus testamentum non esse falsum, vt quia dicitur, quod illud falsum esse fecerit ipse, glo. si in l. cum quidam, 30. §. fin. de ad. qui. hered.

Heres filius emancipatus, vel extraneus ventre præterito institutus, quando rumpi potest testamentum, non potest esse heres ex testamento, quia debet expectare præteritum, l. ventre, 84. & ibi gl. 1. cod.

Heredi competit vendicatio testamenti, sicut & ceterarum rerum hereditarium, & ob id etiam ad exhibendum potest agere, l. 3. quemadmodum test. aper. sine Heredis institutione, ab initio nihil valet in testamento scriptum, nec est post factum, nisi fuerit hereditas adita, l. 1. & ibi gl. fi. de vul.

Heres præsumitur habere testamentum, l. si legatum, de edendo.

Heres argentarii tenentur edere rationes, & instrumenta, sicut & ipse argentarius, l. si qui ex argentariis, §. 1. cod.

Heres vnus ex pluribus si solus habeat rationes argentarii defuncti, ille solus tenetur, d. §. 1. & ibi gl. habeat.

Heredes tenentur edere copiam instrumentorum, quamuis protocolia sint alii cui legata, l. quidam, §. nihil, eod.

Heredi nominatio sine scriptura non facit, vt scriptura continens legata sine institutione sit testamentum, sed vt codicilli loco habeatur, l. si C. de codicill.

Heres, qui habuit affirmationem hereditatis ab eo, qui conuenit per interdictum de tabulis exhibendis voluit tabulas testamenti exhibere, poterit ipsam hereditatem petere ab eo, qui possidet eam, secus si conuenit eo interdictum possideret, l. 3. §. pen. & ibi gl. pen. de tabulis exhib.

Heres accusans testamentum de falso, si succumbit, priuatur hereditate, l. 2. C. de his, quib. vt indigni.

Heres dicens testamentum non iure factum licet succumbat, non priuatur hereditate, secus si accuset de falso, gl. pupillo, ad fi. ibi.

Heredi datur electio ex eadem scriptura, vtrum velit agere ex testamento ad hereditatem, an ex fideicommissum tanquam ex codicillis, ita quod vna via electa, postea excluditur ab alia, l. fin. C. de codicill.

Heredi datur electio ex eadem scriptura petere hereditatem, vel vt ex testamentum, aut vt ex codicillis, quando testator dixit, valeat voluntas mea, vt testamentum, vel vt codicilli, ibi.

Heres agnatus vsque ad quartum gradum, cognatus vsque ad tertium gradum si fuerit institutus in testamento, in quo testator posuit clausulam codicillarem, potest, si de hereditate ex testamento agens succumbit, vel etiam antequam succumbat, agere ex codicillis ad fideicommissum, sed extraneus heres non potest, d. l. fi. & ibi gl. 1.

Heres virtute clausula codicillaris petens sibi hereditatem, dicit testamentum, petendo fideicommissum, dicit codicillos, & ideo tanquam contrarius electa vna via ad aliam redire non potest, gl. 4. ibi.

Heres quando testator dixit, quod voluntas sua valeat, vt testamentum, & vt codicilli, habet potestatem iure arbitrium a principio, an agere velit, sed si deliberauit agere, habet necessitatem, vt eligat agere ex testamento, vel ex codicillis, & super hoc debet interrogari a iudice, gl. valere, ibi.

Heres quando testator dixit, quod voluntas sua valeat, vt testamentum, & vt codicilli, habet electionem, vt voluntas vtroque modo poterat valere, siue vno tantum modo, ibi.

Heres, qui ex eadem scriptura peti hereditatem ex fideicommissum, postquam antea petiit ex testamento, dicitur sibi contrarius, neque admittitur, nisi fuerit agnatus vsque ad quartum gradum, ex cognatis vsque ad tertium, d. l. fin. & ibi gloss. præcluse.

Heres si petiit hereditatem ex testamento iure directo, & succumbat postea poterit petere ex alia scriptura quæ ex codicillis, ibi.

Heres occultans testamentum priuatur hereditate, & debet applicari illi, cuius offensam respicit occultatio, gl. 1. in pen. C. de legatis.

Heres non tenetur fideicommissario, vt legatario præstare instrumenta fideicommissi, vel rei legatæ, tenetur tamen præstare cautionem de exhibendis illis, cum opus fuerit, instrumenta, C. de fideicommissi.

Reliqua verbo, Testamentum, 23. & supra 97. Rationes, Edere, Clausula, 4. infra nu. 118.

Heres si impubes, id est, minor 14. ann. aduersus aditam hereditatem inuatur per restitutionem, vt se abstinere possit, vt gl. ex necessariis, l. ait prætor, §. pen. de minorib.

Heres si minor 25. annorum contra aditam hereditatem inuatur per restitutionem, vt se abstinere possit, vt gl. ex necessariis, l. ait prætor, §. pe. cod.

Heres si minor 25. annorum contra aditam hereditatem inuatur per restitutionem, vt possit eam repudiare, ibi.

Heres si sit infans minor seruus cum libertate, antequam se immisceat, potest separationem impetrare, sed postea non potest, nisi per restitutionem, quia restitutione separatio ei conceditur, non autem vt heres designat esse, cum sit necessarius, ibi.

Heres, qui post aditam hereditatem restituitur, debet præstare omnia, quæ ex hereditate in rem eius penenerunt, non tamen tenetur reddere, quæ ataris imbecillitate, vel infirmitate perierunt, si vero dolo eius perierunt, tenetur, d. §. pen. & ibi glo. fin.

Heres qui semel est per restitutionem non definit esse heres directus, sed vtiliter sic, est sine dolo, sed quod Papinianus, & ibi gl. sed vtiliter, cod.

Reliqua verbo Minor, 43. 45. Pupillus, 38. & gl. 4. Minor, 28. 29. Restitutio, 14. Heres non potest purgare moram a defuncto commissam, glo. exhibuerit, in l. Lucius, 71. de actio. empt.

Heres tenetur de mora & tarditate aditionis, l. si vultus tuus, 3. de vultus tu.

Heres grauius post moram tenetur ad vltimas fideicommissi, & ad sumptus litis, l. qui solidum, 78. etiam republica, de leg. 2.

Heres, qui fecit moram in adendo, non videtur fecisse moram in restituendo, sed noua interpellatione opus est, lura tamen, 27. §. 1. in add. marg. ad Trebell.

Heres, qui fideicommissum pupillo non habenti tutorem soluere non potuit, non videtur esse in mora, & ideo non tenetur interim ad vltimas, nec minori succurritur in hoc casu, cum quidam, 27. §. huius, & ibi glo. dare, & ibi add. marg. de vltimis.

Heres abfens cauffa reipub. vel ex alia iufta cauffa impeditur, fi non poffit reftituere fideicommiſſum, non dicitur eſſe in mora, & idem fi voluit ſoluere, ſed non potuit, ibid.

Reliqua verbo, Mora, l. c. ſuprà 77. num. 108.

Heres adita hereditate tenetur legatario præſtare rem legatam, & eius fructus, poteſt tamen à fructibus ſe excuſare, ſi neſcivit rem legatam, & percepit eos ante moram, gl. 1. in l. Herennius, 42. de viſitis.

Heres inſtitutus pater à filiofamilias milite in caſſenſi peculio nolens ſoluere legatam, ſi & omiſerit adire, & aliquid ex peculio poſſederit, aut dolo malo fecerit, quominus poſſideret, tenetur legatario nomine vſque ad finem peculij perpetuo, licet aliis pareat alio decedente ab inſtituto debeat teneri nomine peculij vſque annum tantum, l. i. certarum, 18. §. fi eodem, & ibi gl. legatorum, de militari teſtamt.

Heres liberatur per interitum ſpeciei legatæ, niſi dolo vel culpa ſua preſumpta ſit, l. non amplius, 26. §. 1. de leg. 1.

Heres non tenetur præſtare legatario rem legatam, niſi in loco vbi eſt res, & ſic non in loco domicilij teſtatoris, vel ipſius legatarij, ibid.

Heres tenetur legatario partis bonorum præſtare eam partem bonorum, quæ ſuperſunt, deducto ære alieno, gl. 1. in d. non amplius, §. fi.

Heres in legatis incertis de certis à teſtatore relictis nomine proprio, expreſſo poteſt eligere, vel declarare voluntate teſtatoris l. i. ſi quis à filio, 32. §. 1. eodem.

Heres inuicem grauati onere legati videtur grauati pro onerib. hereditariis, ad hoc, vt legatum valeat, l. plane, 34. §. unde dicitur, & ibi gl. heredes, eod.

Heres poſt moram tenetur ad fructus rei legatæ perceptos, & quos percipere potuit legatarius, & de omni cauffa, & vtilitate, & etiam de interitu, l. Aphricanus, §. fructus, eod.

Heres poſt moram tenetur ad vſuras pecuniæ legatæ ſecundum morem regionis, vel ad vſuras arbitrio iudicis moderandas, ibid.

Heres poſt moram tenetur præſtare legatario ſeruum legatam, & hereditatem, vel legatum, vel quid aliud per eum ſeruum adquiſitum, ibid.

Heres tenetur ſoluere vſedgal, ſeu tributum rei legatæ pro tempore præterito, l. idem Iulianus, l. heres cogitur, eod.

Heres tenetur vſque vires hereditarias, quando legata ſunt facta ſub conditione aliquid dari heredi, non ex dano à legatario heredi ſolui debet creditoribus, gl. in fraudem, in ſeruum filij, 44. §. ſi idem, eod.

Heres ſoluit æſtimationem rei legatæ, cuius ius eſt reſolubile in euentum conditionis, licet illud ius reſoluitur, & tamen æſtimationem ſolutam non recipit, niſi ignoranter ſoluiderit, l. ſeruum, §. ſi ſciat, eod.

Heres rem propriam teſtatoris legatam ſi copiam eius habet, ſtatim & abſque mora debet eam præſtare, quia intercedere, tenetur præſtare vſuras, & omnia vtilitatem eam, l. cum res, 47. eod.

Heres rem legatam ibi præſtare debet legatario, vbi erat tempore mortis teſtatoris, niſi teſtator quod alibi præſtaretur dixit, quo caſu ibi, vbi dixit, vel vbi verifiſime eſt, vel ex genere comparationis, vel ex conditione perſonarum teſtatorum voluſſe, præſtari debet, l. d. cum res, & ibi glo. verifiſime, & glo. reſiſta.

Heres ſi rem legatam dolo malo tranſtulit de loco, vbi erat tempore legati reſiſti, tenetur eam præſtare in loco vbi petitur, ſed ſi ſine dolo tranſtulit, tenetur præſtare ibi, vbi tranſtulit, niſi veſtigat ſibi dari ſuis expenſis in loco, vbi petitur, d. l. cum res, §. ſed ſi res alibi, & ibi gl. tranſtulit.

Heres ſi rem legatam dolo malo tranſtulit de loco, vbi erat tempore facti legati, poteſt legatarius petere eam in vno ex tribus locis, ſcilicet vel vbi eſt maior pars hereditatis, vel vbi heres habet domicilium, vel vbi res legata ſita eſt, ſed ſi dolo tranſtulit, debet petere in loco, vbi nunc eſt, d. §. ſed ſi, & ibi gl. petitur.

Heres quando certum corpus, quod pondere, numero, vel menſura continetur, legatum eſt, veluti frumentum ex tali horreo, vinum ex tali apotheca, debet præſtare illud ibi, vbi exiſtit, niſi alia mens fuerit reſtantis, d. l. cum res, §. ſed ſi id petatur.

Heres tenetur præſtare quantitatem legatam ibi, vbi petitur ratione forti, niſi fuiſſet legata quantitas in ſpecie, ibid.

Heres tenetur præſtare æſtimationem rei debitz, ſi ea res culpa ipſius heredis comparat, ſed ſi ſine ſua culpa non comparat, tenetur tunc tantum cauere de reſtituendo eam debitori, ſi illa ad eum peruenerit, d. §. ſed ſi id petatur, & ibi gl. de reſtitutione.

Heres quando res aliena, vel teſtatoris legata ſine ſua culpa petiit, vel non comparat, ſolum tenetur cauere de præſtando, ſi ad eum peruenerit, ſed ſi culpa heredis res petiit, ſtatim tenetur ad eius æſtimationem, d. l. cum res, §. ſed ſi ſciat, eodem.

Heres tenetur legatario non ſolum de dolo, lara, & leui culpa, ſed etiam de leuiſſima, l. d. l. cum res, §. culpa, & ibi gl. diligencia.

Heres non tenetur, nec ad æſtimationem fundi legati, vel alterius rei ante moram chaſmate percutiſſi, ſed ſi poſt moram petiit etiam caſu, tenetur ad æſtimationem, cum legatarius potuit & acceptum legatum vendere, d. l. cum res, §. ſi.

Heres tenetur de furto ſerui ſui circa rem legatam commiſſo, l. ſi heres, 48. eod. ſed conuenit per legatarium actione in factum propter rem legatam ſubſtracham à ſeruo ſuo ignorante ſe, ibid.

Heres quando conuenit ex delicto ſerui ſui commiſſo circa rem legatam, liberatur dando ipſum ſeruum pro nota, ibid.

Heres conuenit ex furto ſerui commiſſo circa rem legatam, ſi non vult dare ſeruum pro nota, tenetur de peculio, quando ex peculio ſerui reſtat tantum, quantum ex venditione rei legatæ ſubſtracham à ſeruo habuit, ibid.

Heres non implens voluntatem deſuncti omnib. aliis deſicientib. ac repudiantib. hereditatem, compelliunt ipſe accipere, & legata dare, l. ſi ſeruus plurium, 90. §. ſi quis, & ibi gl. onus, eod.

Heres poſt aditam hereditatem ſi occiderit animal legatum, legatarius agere poteſt actione ex teſtamento contra eum ad pretium, quanti eſſet, ſi viueret, vel rei vendicatione ad corium, & carnem, & cætera, l. i. quid ergo, 53. §. ſi he-

res, & ibi gloſſ. non vt carnem, eodem titul.

Heres inferens deſunctum in fundum legatum, cum aliò inferre non poſſet, neſſe ita oportune, non tenetur ex teſtamento ad fundum, neque ad pretium, ſi illo inferri deſunctus voluit, ſed ſi heres intulit ſuo a. b. utro, tenetur legatario ad pretium tantum, ſi ſit in hereditate, vnde pretium ſoluatur, d. §. ſi heres, & l. Mæuius, 66. §. in fundo, de leg. 2.

Heres in legando nominati per nomina propria tenentur ad ea legata virili- ter, ſi verò per nomina appellatiua, tunc tenentur pro portion. b. hereditariis, l. impia, 54. §. ſi, & ibi gl. pen. de leg. 1.

Heres tenetur legatario de euſtione rei legatæ, vel actione ex teſtamento, ſi 111 data ſuit rei legatario extra iudicium non præſtita cautione, vel officio iudicis deſeruiſſe actioni ex teſtamento intentatæ pro legato, quando legatarius petiit rem legatam actione ex teſtamento, l. ſi domus, 71. §. 1. eod.

Heres tenetur legatario de euſtione rei legatæ magis ex qualitate obligatio- nis, quia in genere, quam ex titulo ſive obligationis ſpecie, quando legata ſunt res in genere, gl. ex ſtipulatu, ibid.

Heres tenetur legatario de euſtione rei legatæ, quando teſtator etiam igno- rans, & dubitans rem alienam legauit coniunctæ cauſæ, niſi aliis error præcedentis cauſæ nullæ vel etiam ſinitæ, præſumatur aliquem non legatari- um induxiſſe ad legatum, ibid.

Heres ſi legatum indebitum ex pia cauſa relictum per errorem ſolutum, non repe- tit, gl. actiones, in add. marg. in l. facta, 63. §. ſi quis maior, ad Trebel.

Heredi conſtrenti legatum ad ſoluendum ſtatui debet tempus modicum arbitrio iudicis taxandum, nec cogitur ſuſcipere iudicium, l. ſi domus, 71. §. ſi in pecunia, & ibi gl. modicum, de leg. 1.

Heres poteſt ſoluere æſtimationem patris ſui legati alteri, vel matris vel ſtra- trum alicui legatorum, d. l. ſi domus, §. qui conſtituit, eod.

Heres non poteſt ſoluere æſtimationem peculij in ſpecie legati, eò quod dicat eſſe iniquum, illud ſeparari à ſe, ſed omnino debet ipſum peculium ſoluere, & non æſtimationem, ſecus ſi in pondere reſolubile ad materiam peculium fuiſ- ſet legatum, d. l. ſi domus, §. cum alicui, & ibi gl. non impetrauit.

Heres legatarj non poteſt repudiare legatum rei legatæ alteri factum à legatario, & ſi repudiauerit, non tenet repudiatione, gl. ſi in l. fundi, 81. §. ſi Titius, eo.

Heres qui tenetur legatario præſtare legatum fundum poſt biennium, ſi eundem fundum legauerit eidem pure, legatarius poſtquam recepit æſtimationem fundi ab herede heredis, non poteſt petere fundum ex teſtamento primi le- gantis, l. huiusmodi, 84. §. 1. eod.

Heres obligatus præſtare fundum legatum poſt biennium, ſi eundem fundum eidem legatario legauit pure, videtur legare ius, quod habet, ſcilicet retentionem biennij, glo. repellit, ibid.

Heres vnus ex pluribus quamvis poſſideat rem legatam in ſpecie inſoludum, non tenetur actione perſonali inſoludum, ſed tantum pro ſua hereditaria por- tione, l. ſi tibi homo, 86. §. 1. eod.

Heres ex parte inſtitutus rogatus quòd perciperet per omnia legata, & inter legatarios diſtribueret illa, non poteſt percipere legata conditionalia, ad conditionem, interim tamen pendente conditione coheredes tenentur caue- re ex vel his, quib. legata ſub conditione reſiſta ſunt, quòd illa præſtabunt ad conditionem, l. quidam teſtamento, 96. §. pe. eod.

Heres à quo legata eſt fundus, ſi nolit, quòd teneatur dare centum, ſi vendidit illum fundum, legatarius agens contra heredem ad fundi perſequeutionem poteſt inhiſcere, ſi venditor ſi offerat illa centum, quæ pro fundo legata fue- rant, l. ſi quando, 100. §. ſi. eod.

Heres non tenetur ad ſpeciem legatam, niſi probetur eum habere, vel dolo de- ſiſſe poſſidere, l. cum ita legatur, §. ſpecies, de leg. 1.

Heredib. plurib. inſtitutis ſi ita legatur, heres meus damnas eſto dare quinque, non quilibet heres, ſed omnes coniunctim tenentur dare quinque, ſed ſi ita ſcriptum ſit, quilibet heres meus damnas eſto dare quinque, quilibet tenetur inſoludum ad quinque, l. ſi plurib. 44. & ibi gl. 1. eod.

Heres, qui rem legatam ignoranter in ſinus conſumpſit, non tenetur legatario ad exhibendum, ſed bene tenetur indiſtinctè actione in factum ad indemni- tatem præſtandam ei, l. ſi heres, 63. & ibi gl. ſi. eod.

Heres vnus ex pluribus ſi teſtamento damnatus ſit dare Titio rem, ac poſtea in codicillis omnes heredes ſint damnati eandem rem dare eidem, etiamſi dam- natus in teſtamento à reliquis hereditus pro parte illorum, non autem pro parte illius heredis, qui ſoluit, & domini conſequitur, quia ſi ſoluit, po- teſt repetere à legatario æſtimationem rei legatæ pro partibus coheredum ſuorum, l. Mæuius, 66. §. cum, qui, & ibi gloſſ. rei legatæ, & gloſſ. ab omni- bus, eodem.

Heres ſi fundum legatum tradiderit pigneratum, vel ab alio poſſeſſum, vel dimi- nutum, iure vſuſuctus tenetur legatario actione ex teſtamento, ſecus ſi al- teri ſeruauit, d. l. Mæuius, §. pen.

Heres non poteſt retinere vſumfructum, quem habet in re legata, ſed integrum debet dare legatario, ſecus eſt in cæteris ſeruitutib. quas antea habebat in re legata, quia eam non cogitur præſtare legatario, niſi ipſe patiatur eam redim- poni, l. cum filius, 76. §. dominus, & l. i. cuius 26. & ibi gl. 1. eod.

Heres tenetur præſtare totam rem, quando teſtator legauit ab herede rem, in qua ipſe partem habebat, & partem eius heres, d. §. dominus, & ibi gloſſa portionis.

Heredis factum non teſtamentum impugnans non eſt indignus legato, l. Lucius, 88. §. Sempronius, eod.

Heres ſoluens legata ante diem non præiudicat ſibi, vt alia legata ante diem ſol- uere teneatur, l. d. l. Lucius, §. reſtator, & ibi gl. reſtator.

ab Herede ſolutus plus debito non cedit ad incommodum aliorum legatorum, ſibi, 113 Heres, à quo nomen debitoris legatum eſt, cedendo actionem liberatur, d. l. Lu- cius, §. ciuius.

Heres in ſuo teſtamento ſi relinquit, quòd teſtator legauerat, debetur ex primo teſtamento, & non ex ſecondo, d. l. Lucius, §. ſi.

Heredib. ſingulis ſingulos fundos, vel vnum fundum poteſt teſtator legare, & valere legatum, & ſi vnus repudiat hereditatem, legatum nihilominus habe- bit, l. ſi §. quatuor, & ibi gl. fundum, eod.

consentientis legatario ante aditam hereditatem in accipiendo legato, non amittit interdictionem, quia ille consensus magis accedit renunciationi simplicis, quam renunciationi per pactum, gl. mag. in l. 1. C. de pact.

Heredes legata, vel si fideicommissa ex minus solemnibus testamentis relicta compelluntur solvere, si ipse testator testamentum illud minus solemnibus agnovit, vel solvendo illa, vel promittendo alimenta per triennium, vel promittendo illa sciens non valere, l. non dubium, 16. & ibi gl. f. C. de testam.

Heredes extra iudicium approbans testamentum minus solemnibus patris sui non possunt tendere, vel solvendo legata, non praeiudicat sibi, d. glo. fin.

Heredes vnum legatum ex minus solemnibus testamentis in totum agnoscens, vel solvens, non alius legatis sibi non praeiudicat, ibi. & gloss. 3. in leg. 4. C. de fideicommissis.

Heredes tenentur solvere legata, licet questio de hereditate moneatur prestita cautione de restituendo legata, si heredes cunctati, si in fraudem, C. de legat. Heredes tenentur legatarius prestare cautionem de reddendo id plus, quam quod pro legem Falcidiam capere licuit, quamvis nulla sit de hereditate contraria, ibi.

Heredes ex vltima voluntate non solemnibus non possunt cogi legata solvere, nisi transactionis causa promissit, vel alio modo voluntatem illam agnoverit, l. si licet, 1. 3. & ibi gloss. 4. C. de fideicommissis.

Heredes qui negat fideicommissum, vel legatum relictum fuisse, fideicommissario volente iterum eius iuramentum, cogitur, vel solvere, vel iurare, gl. f. ibi.

Heredes in foro animae tenentur ad legata, vel fideicommissa in minus solemnibus voluntate relicta, quando innotescit eius, d. glo. final. in additione.

Heredes non tenentur fideicommissarius, vel legatarius prestare iuramentum fideicommissi, vel rei legata, tenentur tamen per iuramentum de exhibendis illis, cum eius fidei, instrumenta, 2. 4. C. eodem.

Heredes non debent esse instrumentum authenticum acquisitionis rei legatae, & non penes legatarium, ibi.

Heredes, qui primo negat, et aliam, non possunt postea confiteri relictum esse, & tenentur ex minus iuramentum voluntate, l. fin. C. de fideicommissis.

Heredes si ab initio confiteantur fideicommissum, sed relicto in minus solemnibus testamentis, fideicommissarius debet probare per septem testes illud legatum solvendum, vel quinquaginta, qui testantur in omni vltima voluntate, d. f. ibi.

Heredes, cui deferatur iuramentum a legatario, vel fideicommissario, non possunt illud referre, d. l. f. & ibi glo. subre.

Heredes extraneus, cui totum patrimonium relictum est, si recuset prestare modicum legatum relictum filio per patrem testatorem, cogitur prestare duplicatum legatum, gl. f. ibi.

Heredes bona hinc ad mille annos non erunt obligata obligatione tacita pro legato, quae inducit ad legem, post sex tamen menses legatarius potest mitti in possessionem in bonis, & rebus heredis, & sic erunt obligatae pignore praetorio, gl. pen. in l. 1. C. communia de legatis.

Heredes plures vnius legatarii si discordent in exigendo legato a directo herede, ut quia vnius velit intencare vnum actionem, alius aliam, cogi debent per iudicem ad concordiam, & per sortem non debet dirimi, gl. 2. & ibi add. in l. 3. C. eodem.

Heredes a tempore morte tenentur ad vltimas, & fructus, & sextus legatorum, & fideicommissorum, & ad omne damnum, gl. 1. in l. 1. C. de vltimis, & fructibus.

Heredes tenentur ad vltimas, & fructus legatorum, & fideicommissorum a die litis contestationis mora non praecedente, nisi heres iustum causam litigandi habeat, gl. 1. in l. 1. C. de vltimis, & fructibus.

Heredes si bonis fidei possessor fuerit, credens rem non esse legatam, non tenentur ad fructus si illius rei, gl. f. ibi.

Heredes ad fructus perceptos ex re testatoris legata tenentur a tempore adiectae hereditatis, de percipiendis vero a tempore mortis, gl. 1. in add. in l. 1. C. eod.

Heredes datur auctor ad solvenda legata qui computatur ab administratione iudicij, post annum tamen amittit heredes commodum hereditatis, gl. f. in auth. sed cum testator, C. ad legem Falcidiam.

Heredes contra legatarium propria auctoritate rem legatam occupantem habet interdictionem quorum legatorum, ut sibi possessionem restituat, ut possit Falcidiam remittere, l. 1. C. quorum legatorum.

Heredes ex testamento, vel ab intestato, vel heres heredis poterit agere interdictum quorum legatorum contra legatarium rem legatam propria auctoritate possidentem, d. l. 1. & ibi glo. 1.

Heredes non possunt agere interdictum quorum legatorum contra legatarium rem legatam consensu ipsius heredis post aditam hereditatem possidentem, secus si ante, gl. 1. ibi.

Heredes si dubitent dare legatum relictum religioso loco vique ad sententiam, ad duplicem tenentur, & elapsis sex mensibus, perdit totum, gl. dudum, in §. si quis autem, in auth. de hered. & Falcid. collat.

Heredes substantiam defuncti subditur agnoscens vni legatario integraliter solvens, omnibus aliis insolidum solvere intra annum cogitur penitentia, & inconscientia repulsa, nisi damnum inopinabile emerget tempore instantiae causae, & solutionis statuto, & habet locum hoc in omni vltima voluntate, & in omnibus personis, exceptis minoribus aetate, §. non autem dabimus, eodem titulo.

Heredes partem legati legatario solvens non praeiudicat sibi in residuo, quominus Falcidiam habeat, gl. receptioni, ibi.

Heredi annus, qui datur ad solvenda legata, currit post aditam hereditatem, & administrationem sequuntur, §. illud quoque, eodem titulo.

Heredes, licet olim non tenentur civiliter ex legato relicto incertae personae, tamen obligatur naturaliter, & ideo si solavisset, non poterat repetere, §. incertae, in §. si licet, de leg.

Heredes tenentur legatariis, & creditoribus ex quasi contractu, id est, actione ex testamento, & legatariis, & legatariis, §. si quis quoque, in §. de oblig. ex quasi contractu.

Heredes si pendente conditione legati alienat, & postea dudum exiit conditio, & si tunc expensae a bonae fidei tempore, & ideo opponit adversus legatarium, non exceptio tem, ille legatarius non potest compellere fructus, quos conditio pendente receperit, quia illo tempore non erant legatarii, nec

res, nec eos petere poterat, glossa superflua, in l. emptor, 65. de rei vendic.

Heredes conditione pendente rei vendicare potest rem a possidente, quam testator sub conditione legaverat, l. non ideo, 66. de rei vendic.

Heredes est dominus rei legatae sub conditione, l. si servus, 14. de conditione furtiva.

Heredes fundum sub conditione legatum detentum a legatario, pendente conditione, potest vendicare cum fructibus, l. omnia, 32. §. 1. de leg. 2.

Heredes, a quo duobus res legata est sub conditione, si legaverit eandem rem sub eadem conditione vni eorum, intelligitur legare etiam partem, non illam, quae sibi legata fuit a primo legante, l. Mauius, 66. eod.

Heredes pendente conditione legati alteri facti statim potest agere ex stipulatione, ne lucrativa ad talem rem, quae interim est sua pendente conditione legati, gl. non liberaretur, in l. inter stipulantem, 82. §. si rem, de verb. oblig.

Heredes ad fructus rei alienae legatae tenetur a tempore litis contestationis, gl. 1. in l. si C. de vltimis, & fructibus.

Heredes tenentur luere rem alienam, vel alij obligatam, quam testator sciens legaverat, si legatarius prober a testatore eam sibi esse legatam, quod fallit in consensu, ubi etiam si testator ignoraverit rem alij obligatam, heredes cum luere debet, verius, 2. 1. & ibi gl. 1. de probatio.

Heredes cogitur luere, ac liberare rem legatam, quae pignori obligata est, quando testator sciens eam esse obligatam legavit, idem quando ignorans legavit, si tamen eandem, vel aliam fuisset legaturus, & etiam quando aliquid superesset legatario ex soluto are alieno, l. si res obligata, 17. de leg. 1.

Heredes tenentur legatario de eutione rei legatae, quando testator legavit rem alienam sciens alienam, secus quando ignorans, & tacens alienam, ut suam legavit extraneo, gl. ex stipulatione, in l. si domus, 71. §. 1. eod.

Heredes non cogitur rem alienam legatam immenso pretio redimere, sed iusto, d. l. si domus, 71. §. qui confiteretur, eod.

Heredes non potest cogi prestare rem alienam legatam quam testator ut suam legavit, nisi fuisse heredis, & ut suam legavit, l. vnum ex familia, 67. §. si rem, de leg. 2.

Heredes damnatus dare alicui aedes alienas, si eas emere non potuit, vel potuit, sed pretio immo, & non iusto, tenebitur legatario tantum ad iustum pretium adium, quo soluto, libet, atque, l. qui concubioam, 29. §. si a, & ibi gloss. pen. & in de leg. 3.

Heredes damnatus dare alicui aedes alienas, si prius eas potuit iusto pretio emere, & non emit, & dominus postea nullo modo eas vendere velit, non liberatur praestando estimationem legatario, quia tenetur etiam ad interesse probandum alio modo, quam per iuramentum, §. d. gl. f.

Heredes indistincte tenentur luere rem legatam pignori obligatam a testatore etiam ignorante, quando res legata est obligata pro tanto, quantum valet ipsa res, l. 3. & l. praedia, & ibi gl. 1. C. de leg.

Heredes non potest hypothecare, vel transferre ad alios rem, quam in suis bonis pure non possidet, l. 3. §. sed quia, C. communia de legatis.

Heredes non poterit alienare, vel pignificare ea, quae per legatum pure, vel sub certa die relicta sunt, vel quae restitui aliis disposita sunt, vel substitutioni supposita, ibidem.

Heredes res restitutioni subiectas per fideicommissum, vel per legatum potest alienare, vique ad quartam Trebellianicam, sed supra quartam non poterit alienare, gl. transferre, ibi.

Heredes rem legatam etiam sub conditione non potest alienare, gl. & cuius, in l. f. C. in quibus causis coloni censiti, lib. 11.

Heredes quando non potest redimere rem alienam legatam a testatore, eo quod dominus nolit vendere, vel quia nimium petit pro pretio, sufficit quod praestet legatario eius estimationem, §. non solum, & ibi gl. non potest, in l. de legatis, l. si domus, 71. §. qui confiteretur, de leg. 1.

Heredes tenentur luere rem testatoris legatam obligatam alicui, si testator sciens alteri obligatam legavit, nisi probetur de contraria voluntate testatoris, §. sed si rem suam, in l. eod.

Heredes non potest in domo, quae sibi remanet edificare, ita luminibus adium legatarum officiendo, & eas obstruendo, ut earum vltus totaliter perimatur, l. binas, 9. de servitut. urban.

Heredes potest in domo, quae sibi remanet, ita edificare, & officere luminibus, & obstruere aedes legatas, dummodo relinquat lumen, quantum sufficit habitantibus in vltus diurni moderationem, ibi.

Heredes aedes proprias altius edificare, & obstruere aedes legatas potest, dummodo relinquat lumen, quod sufficit habitantibus, ad vltus diurni moderatio, d. l. binas, & ibi gl. 4. tollat.

Heredes per aedes hereditarias, vel alias tenentur praestare accessum legatario, cui legata est domus, §. d. l. binas, & ibi gl. quae, & ibi additio, marg.

Heredes si domum legatam sub conditione casu, & sine culpa lata vel levi ipsius heredis exstam namis suis extruxit, repetit expensas a legatario inspecto valore domus tempore, quo debuit restituere, l. domus, 58. cum l. sequen. de legatis 1.

Heredes si domum legatam sub conditione casu, & sine culpa sua exstam reparavit, & tradidit, existente conditione sine retentione expensarum potest eas expensas repetere conditione indebiti, quasi plus debito soluerit, l. quod si nulla, 60. eod.

Heredes post mortem tenentur ad pensiones domorum legatarum perceptas, & quas legatarius percipere poterat, l. Apricana, §. fructus, eod.

Heredes si passus sit domum legatam possideri ab agente actione damni infecti ex secundo decreto, eo quod noluit ipse heres cautionem damni infecti praestare, cum id melius esset, tenetur legatario ad domum praestantem, secus si cautionem praestare non esset melius, l. quid ergo, 53. §. si heres, & ibi gloss. promittit, eodem.

Reliqua verbo. Imago. Legatum, per totum, fructus, 19. vsque 22. Fideicommissum. Heredes si debet perquirere suis sumptibus, servum legatum existentem in fuga, 113 vel in longinquo tempore testamenti, & postea debet dare legatario, l. cum servus legatus, 39. de leg. 1.

Heres si præsenterit legatum statuliberum, existente conditione nullum damnum sentiet, nec tenetur legatario ad eius æstimationem existente conditione liberi facti, l. servum filij, 44. §. si statuliberum, eod.

Heres tenetur præstare æstimationem servi legati, si culpa heredis sit in fuga, sed si sit sine sua culpa, solum, solum apprehenderit se præstatum, vel ipsum servum, vel eius æstimationem, si servus alienus fuit legatus, l. cum res, 47. §. sed si id peratur, & ibi gl. de restitutione, eod.

Heres vult ex plurib. si occiderit servum legatum, coheredes non tenentur ex tali delicto, nisi & ipsi sint in culpa, l. si heredis, 48. §. fin. eod.

Heres si servum legatum occiderit ob facinus, & sic iussit, non tenetur ex testamento legatario, sed si servum committentem noxam dedit pro noxa, cum magis expediret retinere eum, quam dare pro noxa, l. quid ergo, 53. §. si heres, & ibi gl. & puto, eod.

Heres si servum legatum compulsi ad faciendum maleficium, ut ab alio occideretur, vel supplicio afficeretur, tenetur legatario ad pretium, sed si servus sua mala mente ad hoc processit, l. quid ergo, 53. §. si.

Heres tenetur legatario si servus legatus dolo ipsius heredis captus sit ab hostibus, sed si sine eius dolo, ibid.

Heres potest retinere servum legatum pro noxa, l. si servus, 70. eod.

124 Heres servum in genere, quem ipse voluerit dare iussus, si scienter servum suum legatario dederit, tenetur ei actione ex testamento nomine doli ad damnum, quod ex furto fuit passus etiam, vel tenetur relinquere eum servum pro noxa legatario volenti, & etiam præstare alium servum, l. si heres generaliter, 110. §. 1. eod.

Heres servum in genere, quem ipse voluerit dare iussus, non debet pæssum, ibi.

Heres si suum servum a testatore legatum manumiserit etiam ignoranter, vel donaverit, & donatarius eum manumiserit valet manumissio, & tenetur legatario ad eius æstimationem, sed si servum testatoris legatum manumiserit, quia tunc non valet manumissio, l. si quis inquilinos, 12. §. 1. & ibi gl. æstimationem, eod.

Heres, qui servum legatum in specie tradidit legatario, non tenetur ei nomine eundem, etiam si ille servus ab aliquo ei sit evictus, sed si servus generaliter legato Stichum in specie tradidisset, illeque ei evictus sit, quia tunc tenetur alia actione ex testamento evictionis nomine, si ante sententiam fuit denunciatus a legatario, & non aliis, l. qui concubinam, 29. §. si heres, & ibi gl. 3. de leg. 3.

Heres servum legatum sub conditione non poterit interim manumittere, l. 3. §. sed quia, C. communia de legatis.

Heres pure rogatus restituere servum nominatim non poterit manumittere inter vivos, neque etiam si sub conditione sit rogatus restituere, poterit pendente conditione, d. §. sed quia, & ibi gl. non numi.

Heres rogatus restituere servum sub conditione, pendente conditione poterit manumittere testamento suo, sed non inter vivos, l. gl. manumittere, ibid.

Heres nihil potest acquirere per servos, quos testator legavit, vel manumisit, si sciens eos a testatore fuisse legatos, vel manumissos, possideat, sed illi essent servi testatoris, siue alieni, l. quæsumus, 40. adquir. rerum dominio.

Heres mortuo servo legato post mortem aut post litem contestatorem tenetur legatario, l. si heres, 16. de noxalib.

125 Reliqua verbo. Legatum, 71. §. 90. 110. 111. 112. Servus, 65. §. 70. 151. 153. §. 1. p. 1. num. 110.

Heres si potest vendere numos peculiares a servo datos pro implenda conditione libertatis sibi in testamento inualido relicta, si fuerint consumpti, quo casu conditio eos gl. pe. ibid.

Heredes instituti a milite, & rogati restituere hereditatem servo, cui relicta fuit libertas, si decederint vivo testatore, vel post, ante aditam hereditatem, favore militis, & libertatis servus habebit libertatem, & hereditatem, ac si libertas & hereditas directè ei fuisset data, neque enim, 14. §. si. & ibi gl. si de milit. testam.

Heredes instituti a pagano, & rogati restituere hereditatem servo, cui libertas relicta fuit in eo testamento, si vivo testatore, & scienter decederint, libertas conservatur servo, sed non hereditas, sed si vivo testatore, & ignorante decederint, aut post mortem suam ante aditam hereditatem favore libertatis valet testamentum, & conservatur servo libertas, & hereditas, l. tractabatur, 15. & ibi gl. fin. eod.

Heres rogatus restituere hereditatem, potest relinquere libertatem servo hereditario, tenetur tamen fideicommissario ad æstimationem servi, l. quidam, 25. §. si. ad Trebel.

Heres non potest denegare, quin det libertatem servo, de quo rogatus est, ut eum manumittat sub prætextu rationum non redditurum, & eorum, quæ gestis in rebus testatoris, l. si pure, 37. de fideicom. liberta.

Heredes rectè, & pie dant libertatem alumno, cui pater in testamento suo reliquit fideicommissariam libertatem, licet ipsi heredes ab intestato succedant, quinimo debent dicto alumno fideicommissa solvere, l. in testamento, 38. eod.

Heres tenetur præstare manumissio instrumentum manumissionis, non verò empionis etiam servi manumissi, gloss. 2. in l. instrumenta, 24. C. de fideicommissis.

Heres manumittere non potest servum suum, vel ipsius testatoris, quem testator prohibuit manumitteri, l. contra voluntatem, 7. & ibi gloss. 2. C. de testam. manumiss.

Heres manumittere potest servum extraneum contra testatoris voluntatem, gl. 2. ibidem.

Heredes collusio non præiudicat libertati relicta testatore, siue collusionem fecerit heres ante aditam hereditatem, siue post, dummodo faciat in fraudem, l. si heredes, 12. C. eod.

Heres si colludat, ut servus, cui libertas in testamento relicta fuit, libertate fraudetur, non præiudicat libertati, ibid.

Heres si dolo malo statuliberum sub conditione manumissio, pendente conditione in solidum condemnari debet etiam impleta conditione, l. si heres, 16. de noxalib.

Heres contra libertatem præstitam a defuncto non potest venire, etiam si servus fuerit heredis, quia adeundo hereditatem confirmat libertatem, l. si ab eo, 7. C. de liberati causa.

Reliqua verbo. Servus, 47. §. 54. §. 58. 59. 71. 72. 73. 74. 75.

Heres si potest institui servus hereditarius ante aditam hereditatem, quia hereditas nondum adita dicitur domina, & defuncti locum habet, l. non minus, 31. de hered. instit.

Heres potest institui servus capti ab hostibus, qui teneretur ab hostibus potest iungere servum adire, si verò apud hostes decederit, ille, qui exister capto ab hostibus, sed si hostibus reuerfus fuisset, per dictum servum heres heres, l. illa institutio, 32. §. fin. eod.

Heres potest institui servus eius, qui post mortem testatoris nascetur, l. cum servum, 64. eod.

Heres per servum hereditarium non potest acquirere aliquid, quod sit eiusdem hereditatis, quia si servus hereditarius antequam adcat, non est heres, & si sit sibi nihil potest quærere, sed postquam est adita, non est hereditarius, l. heres per servum, 43. & ibi gl. 1. de acqui. hered.

Heres si ille, qui litigat super libertate, instituat tanquam servus illius, cur quod litigat, compellitur per iudicem in causa sine præiudicio litis adire hereditatem ipsius illius, & ei acquirere, l. cum aliquis, 2. C. de iure deliber.

Heres si ille, qui litigat super statu suo, instituat tanquam liber, tunc expectatur finis litis, & si pronuncietur servus, cogitur adire hereditatem, & acquirat dominus verò liber pronuncietur, acquirat sibi, adire maluerit, ibid.

Heres institutus ille, quem esse servum constat, dominus eius potest compellere eum adire, neque tenetur adire iudicem ad compellendum, sed si dubitatur an sit servus, vel liber, non sufficit domini potestas ad compellendum eum, & idè debet recurri ad iudicem, ut compellat, gl. 1. in add. ibid.

Heres si sit institutus servus pater suus mortuo testatore etiam inuitus, & ignorans est liber, gl. fin. l. inus generum, §. si ante aditam, de pactis.

Heres vult ex pluribus institutis a defuncto, qui servum manumissio alienaro, vel libero esse iussit, res amittit, conveniri poterat de peculio, si sit convenus de peculio, de iuris rigore careri liberatur, ipse tamen convenus non debet condemnari in plus, quam quod sit in peculio penes ipsum, de acquirat tamen careri tenetur in re iduo, nec liberatur, l. si ex duobus, 32. de peculio.

Reliqua verbo. Servus, 19. §. 22. 27. §. 53. §. 54. §. 57. §. 58. 59. Bonorum possessio, 25.

Heres si vicinque habet facultatem eligendi, facta electione non potest amplius variare, iam dubitari, 86. & ibi gl. si de hered. instit.

Heredi competit electio in legato alternativo, quoties moram in præstando non fecit legatario, cum res, 47. §. sed si Stichus, de leg. 1.

Heres servus vult ex duobus alternativè legatis existente in fuga, vel apud hostes, tenetur præstare præsentem, vel abentis æstimationem, ibid.

Heres servus vult ex duobus alternativè legatis decedente tenetur præstare omnino alterum, vel mortui æstimationem, ibid.

Heres servus duobus relictis ambobus existentibus in fuga tenetur cauere, ut si alterum ex his apprehenderit, de præstando eum, vel æstimationem abentis, ibidem.

Heredes est electio, quando duæ res alternativè legantur alicui, gl. pen. in l. 4. C. de verb. signific.

Heres vult non potest quinque solvere, & alter heres partem Stichum dare, quando ambo heredes damnati sunt dare decem, aut Stichum, sed necesse est, quod vtrique solvas, aut Stichum totum, aut decem, l. si quis, duob. 1. de leg. 2.

Heredes damnatus decem dare vult ex libertis suis, quem elegerit, noluit eligere, qui daret, omnes liberi admittuntur ad legata decem, l. si quis Titio, 17. §. fin. eod.

Heres damnatus dare Stichum, aut Pamphilum, quem eorum velit, si ignorans sibi electionem datam esse a testatore dedit Stichum, non potest eum repetere, & Pamphilum dare, l. si is, qui legatus, 19. eod.

Heres damnatus dare Stichum, aut Pamphilum, quem eorum velit, si ignorans legatum alternarium, ambos dederit, poterit vnum ex his, quem ipse velit, repetere, l. gl. si ibid.

Reliqua verbo. Electio, 2. 6. 7. 8. 9. Legatum, 88. Legatarius, 21. Optio.

Heres si legatorum homine in civitate non potest satisficere, remittendus est ad municipium, quo potest, l. de die, §. tutor, qui satisficere cogatur.

Heres sub conditione si ea pendente possessionem rerum hereditariam adeptus fuerit, cauere debet substituto de non minuendo hereditaria bona, & de restituenda substituto in defectum conditionis, quo cautio committitur, cum defectu conditione substitutus adiut, l. inter omnes, & ibi glossa hereditate eodem.

Heres sub conditione institutus singulis substitutis debet cauere de restituendo bona hereditaria in defectum conditionis, d. l. inter omnes, cum l. seq.

Heres non potest pacisci cum legatario, quod non teneatur cauere, vel præstare satisficere de solvendo legatis adueniente conditione, l. pactum inter heredes, de pactis.

Heres si non satisficere legatariis, mittuntur legatarij, vel fideicommissarij in possessionem rerum hereditarium, post sex autem menses mittuntur in possessionem etiam rerum ipsius heredis, gl. pe. in d. de eo, 26. de iudiciis.

Heres tenetur satisficere de restituendo fideicommissio, nisi testator remiserit ei, & nisi quando frater fratris, & pater filij cogitur restituere, gl. interponenda, in l. cum tale, 7. §. 1. de condit. & demonst.

Heredes cuiuscunque dignitatis, ac quarumcunque facultatum coguntur satisficere legatariis, quia sicut heredes incumbunt possessioni bonorum, ita legatarios non debere carere bonis defuncti, sed aut satisficere eis, aut, si non satisficetur, in possessionem bonorum venire prætor voluit, l. 1. ut legatorum nomine cautatur.

Heres tenetur cauere pro relictis in testamento, falfis in fisco, & in legato repetito, & quando testator uenit, & quando auferat cognitio, & quando calumniosè petitur, & quomodo constat, fideicommissum non debet, vel constat, fideicommissum repudiatur, vel hereditatem non aditam, item quando fideiussor debet satisficere, cum pratoria sit, nisi in casibus, in quibus sufficit nuda promissio, d. l. 1. & ibi gl. femp.

Heres, siue eius substitutus tenetur satisficere legatario, siue debeat ei legatum ex asse, siue ex parte, d. l. 1. §. certè siue.

Heres, qui promittit legatario de soluendo legato ei, ac dedit ei fideiussorem simpliciter, post mortem soluendi tenetur legatario ipse heres, & fideiussor ad fructus, & ad vias, d. l. 1. §. nouissimè.

Heres tenetur satisficere, & promittere procuratori legatarii absentis legati nomine sub exceptione, si legatarius, cuius nomine satisficit, & promittit procuratori legatarii eiusdem viuat eo tempore, quo credit dies legari, sed si ante diem legati decedente legatarius decedisset, quod non teneatur, d. l. 1. §. procuratori.

Heres, qui promittit, ac cauit legatario de soluendo legato, tenetur ex tali stipulatione ad ipsas res legatas, si extant, vel ad pretium earum, si non extant illas, scilicet si culpa heredis perierint, d. l. 1. §. item quiritur, & ibi gl. res.

Heres pro ea parte, qua sibi diminuta est hereditas, ipso iure, vel in effectu sine culpa sua liberatur ab obligatione stipulationis de legato soluendo legatario, d. l. 1. §. minorem.

Heres non tenetur ex stipulatione de legato soluendo legatariis ex maiori parte, quam heres est, ibid.

Heres si pendente conditione legati per stipulationem satisfidit legatario de soluendo legato adueniente conditione, & postquam ab hostibus captus fuit, gaudio dicti legati exstitit, fideiussor interim, dum heres captus est ab hostibus, non tenetur ex dicta stipulatione, l. postquam, vt legatorum nomine caueatur.

Heres tenetur satisficere etiam pro fideicommissis, etiam si purè, siue ex die certa, siue sub conditione fideicommissum relictum sit, siue res aliqua, siue hereditas, siue ius aliquod per fideicommissum relictum sit, hac stipulatione, vt legatorum nomine caueatur.

Heres non tenetur prestare cautionem pro legato, vel fideicommissio, quod euidenter nullum est, d. l. hac stipulatione, §. si.

Heredi si a testatore remissa sit satisfactio, quæ pro legatis, vel fideicommissis conferendis dari solet, per non potest ab eo, etiam si is heres dilapidet, potest tamen cogi statim retinere, vel si hæc sequeratio, d. l. si & ibi gl. non compellendum, eodem.

Heres si pater præstitit legatario satisfactionem, non debet præstare, non potest autem satisfactionem repetere, sed si per ignorantiam facti præstitit, repetit quoad plenam liberationem, si per ignorantiam iuris repetit, quoad liberationem fideiussorum tantum, quibus etiam exceptio competit, l. vt in possessionem legatorum.

Heres non tenetur cauere legari seruandi causa debitori, cui liberatio debiti legata fuit, quia habet legatarius penes se legatum, d. l. 1. §. si debitor.

Heres, qui dicit se non teneri legatario cauere, & incontinenti velit probare, auditur, & dum super hoc cognoscitur, apparet legatum deberi purè, tunc debet illud legatum præstare, siue sit constat, legatum non deberi, l. 3. & ibi glo. de satisfactio, eod.

Heres postquam legatorum nomine satisfactionem præstitit legatario, & is eam accepit, non tenetur iurisdictionem præstare, licet dicatur fideiussor egenos, & non idoneos esse datos, quia debet sibi imputare, qui malum fideiussorem accepit, d. l. 3. §. si.

Heres postquam legatorum nomine satisfactionem præstitit legatario, si fideiussor ab eo dari decederit, aut rem omnem familiarem inopinate fortunæ impetu amiserit, rursus de nouo tenetur præstare cautionem, l. planè, eodem.

Heres vnus ex duobus si paratus sit satisficere legatario de soluendo legato, legatarius in partem eius, qui non satisfidit, mittitur in possessionem legati seruandi causa, & impedit etiam ei, qui satisfidit rei administrationem, nisi in assem, & in totum satisfiderit, l. is, cui, §. si ex duobus, & ibi gloss. missi, eodem.

Heres si per sex menses elapsos à die petite rei, vel debite cautionis legatorum seruandorum præstiterit satisficere legatario de legato soluendo, nec soluit, mittitur legatarius etiam in propria bona heredis, & exinde ex rebus heredis percipiet fructus, donec satisfiat voluntati testatoris, d. l. is, cui, §. Imperator.

Heres suspensus cogitur satisficere creditoribus hereditariis causa cognita, si creditores in initio aditionis hereditatis petierint satisfactionem ab eo, secus si post factum in hereditate morari per aliquod tempus arbitrio iudicis itatendum, l. si creditores, l. 3. de priuileg. creditorum.

Heres iussus quasi suspectus satisficere creditoribus hereditariis si non satisfiderit, creditores mittuntur in hereditatis possessionem, & procedit ad venditionem, ibidem.

Heres non cauet de corporis vicio pro seruo legato, gl. sanitate, in l. emptor, l. 4. C. de actio empt.

Heres debet legatario satisficere, quod adueniente conditione præstabit legatum, quando relinquunt legatum sub conditione, vel in diem, gl. l. 4. & pen. in l. 2. C. de condition. iunctis.

Heres non tenetur cauere legatario speciei de cuius conditione, gl. l. in l. de cuius conditione, 69. ad Trebell.

Reliqua verbo, l. 40. Satisfactio, 3. Testator, 29. Legatarius, 2. 6. 27. 28.

Heres debet legatario satisficere, & inuenire eos sustinuisse videtur testator, ex his verbis, Publius, Marcus, & Caius inuenire substitui mihi heredes sunt; quæ verba perinde habentur, ac si dixisset, ille, & ille, & ille institui heredes, & substitui sunt, l. cum in testamento, 27. §. 1. de hereditat. instit.

Heres si quis instituit duos ita, vter eorum viuat, si ambo viuant tempore mortis testatoris, ambo sunt heredes, sed si alter tantum viuat, illa solus est

institutus in parte, in parte mortui censetur substitutus, l. Titius, 24. cum l. seq. eodem.

Heres si purè ex parte dimidia, & ex altera dimidia sub conditione sit institutus, ex illa parte dimidia sub conditione relicta substitutus deficiente conditione admittitur ad eam, l. si te solum, 27. eodem.

Heredi sub conditione instituto si aliquis sit substitutus, nisi eadem conditione reperatur in substitutione, is purè intelligitur substitutus, l. sub conditione, 73. eodem.

Heredes tres si fuerint, quorum vnus solus sit alteri substitutus, quo decedente etiam si nolit, habet eius partem iure substitutionis, & iure aderecendi, §. glo. ex causa, in l. si quis heres, 3. §. de adquiren. heredit.

Heres institutus ex parte dimidia, & substitutus coheredi in alia dimidia, si gessit pro herede in sua parte, aliam partem, in qua est substitutus, non potest habere, vt coheres iure aderecendi, sed iure substitutionis, & iure aderecendi habere potest, §. ibid.

Heres testamento scriptus si adit hereditatem ab intestato, nec nolit ex testamento eam ad se pertinere, videtur ex testamento repudiare, & continuo transmittit eam ad substitutum, l. filium, 60. eod.

Heres sciens testamento sibi hereditatem delatam, si ab intestato adeat, videtur repudiare ex testamento, & ad substitutum transmittit, nisi ignorans testamento sibi delatam, adierit ab intestato, gl. si ibi.

Heres institutus quamdiu potest admitti de iure communi, non est locus substituto, secus vbi minor institutus per restitutionem potest admitti, quia tunc substitutus admittitur, gl. l. in l. quamdiu, 69. eod.

Heres ita institutus, vt intra certum tempus adeat, & si ita non adierit, ei sit aliquis substitutus, mortuo instituto antequam adierit, substitutus potest statim etiam ante diem instituto statum adire, l. si quis heres, 74. eod.

Heres institutus si mutata causa sibi ipsi sit substitutus, potest ex institutione repudiare, & ex substitutione adire, neque ob id incidit in edictum, si quis, omnia causa testamenti, l. 1. §. si nequeatur, si quis, omnia causa testamenti.

Heres institutus si sit sibi ipse substitutus, potest institutionem omittere ex præsumpta voluntate testatoris, ibid.

Heres institutus, & substitutus quandoque simul admittuntur, glo. si in l. 1. C. de edicto Diui Adriani.

Heredibus duobus institutis pluraliter, si tertius substitutus sit instituti sine liberis decederit, vno eorum sine liberis decedente, coheredes excludit substitutum in parte coheredis defuncti, §. gloss. 2. in add. marg. in princip. Inst. de iure personarum.

Reliqua verbo, Substitutus, l. 2. 3. Institutus, 7. 8. 9.

Heres patris filio impuberi coheredi pupillariter substitutus paternam si 131 adierit, non potest prætermittere pupillarem, secus si non adierit substitutus paternam, l. qui patris, 59. & ibi gl. 1. de acqui. hered.

Heres patris filio impuberi coheredi pupillariter substitutus si adierit paternam cogitur adire pupillarem, si pupillus adiuisset, secus si non adiuisset, §. gl. 1. ibi.

Heres patris filio impuberi coheredi pupillariter substitutus si postquam adiuisset paternam etiam viuo pupillo decederit, heres eius non potest repudiare pupillarem, quia is, qui exstitit heres substituto, erit quoque pupillo heres de necessitate, ibidem.

Heres necessarios, quos possum facere mihi, possum & filio meo, pupillariter substituendo ei, gl. non efficitur, in l. sed et si, §. si seruus, de hered. inst.

Reliqua verbo, Substitutus, 6. 7. 8. Substitutio, l. 1. vbi gl. 20.

Heres si grauatus si fuerit alternatiue, quilibet eorum tenetur infolidum, tantum duo corredi, si ex toto, §. 1. de leg. 1.

Heres iussus facere, vt Lucius centum habeat, cogitur omnino centum ei dare, neque liberatur dando fideiussorem locupletem, l. si heres iussus, 73. & ibi glo. 1. eodem.

Heres vnus ex pluribus in specie hereditaria grauatus, in dubio videtur grauatus pro portione sua tantum, & non vltra, l. si fundum, 81. §. si libertus, eodem.

Heres vnus ex pluribus specialiter grauatus in certa specie simpliciter tenetur infolidum, l. si tibi homo, 86. §. 1. eod.

Heres vnus solus potest à defuncto grauari, vel exonerari, gloss. onus, in l. cum ab vno, 53. de leg. 2.

Heres non præsumitur grauatus duplici præstatione, nisi aliud appareat voluisse testatorem, l. vxorem, 41. §. 1. & ibi glo. oneratum, de leg. 3. & l. penul. de dote prælegata.

Heres grauatus aliquid pati, intelligitur grauatus, vt pariatu eo modo, quo pariebatur defunctus, l. Sempronio, 33. §. si de usufructu legato.

Heres grauatus, vt cum ad annum 25. peruenierit, Titio emerit Militiam, si decederit ante 25. ann. heres eius, cum sibi placuerit, potest comparare intra dictum 25. annum, non tamen tenetur præstare Titio antequam id tempus cesserit, l. libertis, §. ab heredib. de alimentis, vel ebaris.

Heres potest grauari, vt Falcidiam sibi compenferet in debito, l. si debitor, 12. ad leg. Falcid.

Heredes non solum scripti in testamento, sed etiam venientes ab intestato, possunt grauari fideicommissio, l. 1. §. hoc autem, ad Trebell.

Heres non potest grauari plus, quam sit honoratus, gl. 3. in l. ex facto, 17. eod.

Heres grauatus vltra vires hereditarias, illud, quod deest, supplet ex fructibus iudicio testatoris perceptis, & ex eo, quod vltra quartam est, & residuum sibi retinet, quod si fructus non sufficiunt, omnibus pro rata fit diminutio, l. ita tamen, 27. §. heres ex asse, eod.

Heres grauatus quicquid ex hereditate ad eum peruenierit, non videtur grauatus de fructibus pendente conditione perceptis, l. heredes mei, 57. eod.

Heredes videntur grauati in dubio pro hereditariis portionibus, siue à certis, de duobus reis.

Heres grauatus si succedit honorato, confunditur obligatio, l. 3. C. de fideicom. Heres grauatus legato, vel fideicommissio, si neget grauamen, est in potestate fideicommissarii, deferre heredi iuramentum, vel probare per testes, l. final. C. eodem.

Heres grauatus fideicommissio, & negans grauamen, & fideicommissum relictum

1. si iuramentum per fideicommissarium debet iurare, grauamen vel si-

2. ex grauatus fideicommissio, & negans fideicommissum relictum delato sibi

3. iuramentum per fideicommissarium, si illud recusat, habetur pro confesso, &

4. debet condemnari, nec tunc potest excipere, & allegare defectum solemnita-

5. tis, nec iuri, ibi.

6. fideicommissio grauatus si dicat se nescire fideicommissum relictum,

7. delato sibi iuramentum per fideicommissarium, debet iurare; quod nihil

8. restatote audiuit, glossa, si ibi, in leg. fin. C. eodem.

9. grauatus fideicommissio, si constituit ab initio fideicommissum, sed esse

10. iuramentum in iuramento, vel si legatarius non confidit de fa-

11. cimento heredis, tenetur legatarius probare per legitimum numerum tes-

12. tium illud fuisse solemne, glossa, offenditur, ibi.

13. heres solemniter institutus grauati potest fideicommissio in totum, vel in parte

14. puri, sub conditione, vel ex certo die, si in primis, Inst. de fideicommiss. lib. 1.

15. Reliqua verbo, fideicommissarius, per tot. Fiduciarius, Grauatus, Testator, 2.9. Gra-

16. uatus, 1.34. cum segg. Testamentum, 1.8.

17. 11. heres rogatus per fideicommissum vendere hereditatem iusto pretio, dicitur

18. vendidit, ideoque pretium succedit loco rei, glossa, in hereditate, in l. in ius-

19. tutionibus, 48. de petitione heredit.

20. 12. heres rogatus per fideicommissum vendere hereditatem iusto pretio in testa-

21. mento non solemni, irritum, vel ruptum, si vendiderit ex eo pretio, tenetur vero

22. heredi tantum ad pretium perceptum, licet pluri valeret hereditas, nisi modo-

23. dico fuisset vendita, gl. 1. & 2. ibi.

24. Heres rogatus per fideicommissum restituere accepta certa quantitate, non est

25. venditio, sed perinde est, ac si esset rogatus restituere tibi, si rex Hispanie de

26. cem ei desilla decem non veniant in petitione hereditatis, d. glossa, in here-

27. ditate.

28. Heres institutus si damnatus sit, vt venderet fundum ita, vt certum pretium acci-

29. pereret a legatario, est venditio, nec fundus dicitur esse in legato, sed venditio

30. fundi est in legato, & ideo fundus non venit in computatione quartæ Falcid-

31. iæ, sed id solum venit, quod minus iusto pretio vendiderit, ibi.

32. Heres institutus si sit rogatus restituere fundum aliquo accepto a legatario, non

33. est venditio, quia ipse fundus est in legato, ideoque totus fundus computatur,

34. non autem eius, quod pro conditione implenda datur, sit computatio, quia

35. idem est, ac si acciperetur ab extraneo, ibi.

36. Heres simpliciter grauatus rem vendere intelligitur iusto pretio, nisi sit grauatus

37. ex parte vendere, quo casu tenetur illo pretio vendere, l. si fideiusor,

38. §. si de leg. 1.

39. Heres grauatus vendere alicui, potest si oblato pretio agere rei vindicatione, l.

40. vxorem, 41. §. agere, leg. 3.

41. Reliqua supra 99. Hereditas, 2.6. Vendere, 1.

42. 13. 11. heres s. grauatus prestare alimenta, non tenetur prestare in domo alimenta-

43. rii, sed iussit, quod offerat in domo propria, §. l. cum hi, §. vult, & ibi gl. alter-

44. uter, de translatio.

45. Heres si sit grauatus prestare alimenta alicui, alimentandus non tenetur stare

46. in domo heredis, sed extra ipsam domum alimenta poterit petere, & heres te-

47. nentur, d. §. vult.

48. Heres si sit grauatus prestare alimenta, alimentandus potest petere illa, vbi res-

49. tator domum habuit, & vbi est maior pars hereditatis, vbi vbi testator

50. dixit, vel vbi verisimile est voluisse, d. gl. alteruter.

51. Heres rogatus dare alicui centum murio sub certis vltis potest conueniri ab

52. eo, cui rogatus est mutare, l. si seruis legatus, 106. §. si de leg. 1.

53. Heres duo si fuerint grauati prestare legatum alicui, altero repudiante, alter te-

54. netur prestare totum legatum legatario, l. ciuitatibus, 122. §. 1. & ibi gl. huc,

55. & eodem.

56. Heres grauatus vt doceat, vel doceri faciat Stichum iustum liberum aliquod ar-

57. tificium, ex quo possit lucrari victu, & vestitum competentem tenetur doce-

58. re, vel facere docere cum sumptibus suis illud artificium, quod iudex ex vo-

59. luntate defuncti, & ætate, & conditione, & natura, ingenioque eius cui reli-

60. ctum est, arbitrabitur, l. Stichus, liber esto, 12. de leg. 3.

61. Heres grauatus prestare amicis suis, quod ipse testator viuus solebat eis presta-

62. re, & Marco octoginta, tenetur illi Marco prestare non solum illa octoginta,

63. sed etiam annuum, quod solebat defunctus prestare eis, l. Titia, 19. §. 1. de an-

64. nuis legatis.

65. Heres rogatus puri manumittere seruum, cui alimenta relicta erant, etiam si

66. non fuerit in mora communi manumittendi, vt quia interpellatus non fuit,

67. sed fuit in mora rem, tenetur seruo post triennium, puta manumisso ad ali-

68. quenat præterita, quamuis tunc esset seruus, l. cum vnus, §. 1. & ibi gl. verbis, de

69. alimen. vbi cibari.

70. Heres rogatus, vt aliquando Titio decem det, tenetur dare illa, cum primam

71. poterit commodare, & dies cessit, quia illa dictio, aliquando, gratia heredis

72. pontius, l. rogo, 2.9. §. si quando dies legat. cedat.

73. Heres, qui deducit sortem pro alimentis, cauere debet de ipsa sorte restituenda

74. mortis alimentarij, l. pe. §. 1. ad legem Falcid.

75. Reliqua verbo, Legatus, 10. Legatum, 12. & 110. Alimentum, 1. 5. §. 6. 7.

76. 12. 11. heres s. rogatus retenta certa, & modica quantitate restituere hereditatem

77. Titio, restituta hereditate Titio, ipse fideicommissarius tenetur vili peti-

78. tione hereditatis, nisi retenta magna quantitate fidei restituerit ei, l. etiam

79. si, 1.9. §. sed & si, & ibi glossa certa quantitate, de petitione here-

80. ditatis.

81. Heres rogatus restituere hereditatem accepta certa quantitate, non de heredi-

82. tate, sed de bursa eius, qui restituere debet, si restituere, non tenetur petitione

83. hereditatis, & ad quantitates acceptam, quia pro herede non possidet, quod

84. conditionis implendæ gratia accipit, d. etiam si, §. planè.

85. Heres scriptus rogatus restituere hereditatem ad fructus, quos retinet ex illa

86. hereditate, voluntate testatoris tenetur petitione hereditatis, & sic & ipse, &

87. fideicommissarius tenetur petitione hereditatis, l. etiam si, 2.9. §. quod si

88. quis, vbi sed Sabinus, & ibi gl. retinetur, eod.

89. Heres institutus ex assu, vel ex parte si sit rogatus mihi partem aliquam re-

stitueret, mihi competit vtile iudicium familiæ crescendæ ad petendum mihi

restitutum, l. si ex assu, 40. fam. l. c. c. c.

Heres rogatus de restituendo si astat, efficitur dominus rei obligatæ reuocabi-

liter, quia tenetur restituere hereditatem, unde desinit esse dominus, & resti-

tuitur sibi hypothecaria prius precepta, vel restituitur, gl. finita, in l. delegat-

ter, 24. de pign. actione.

Heres rogatus restituere hereditatem recepto seruo, & peculio, si restituit con-

tra creditores peculiatum non potest obicere exceptionem quartæ Trebellani-

cæ, neque fideicommissarius, cui restituta fuit hereditas, tenetur, cum pecu-

lium non habeat, nec dolo fecerit, quominus habeat, l. 1. r. §. fin. quando de pec-

culio actio.

Heres rogatus restituere hereditatem si decedat, antequam adierit, etiam necit fi-

deicommissum, nisi herede viuent fuerit aditus iudex, qui ad eundem cum

compelleret, quo casu quilibet successit restituere compelleretur, glossa

decessit, & ibi additione margin. in l. tutores, qui, 39. §. heres, de admittit,

tutorum.

Heres rogatus restituere, si adiat, & ante restitutionem fideicommissi decesse-

rit, restitit alioque herede, non euaneſcit fideicommissum, sed eius heres cogi-

tur restituere, sed nullo herede restitit ipso iure tranſeunt actiones in fidei-

commissarium, d. gl. decessit.

Heres rogatus tenetur restituere fideicommissum ipsas res, & non eorum admi-

nistrum, gl. fin. l. non amplius, 2.6. §. si de legat. 1.

Heres potest rogatus, vt post mortem suam quantam partem hereditatis ipsius ro-

gatus restituere alicui, & valet fideicommissum, ac si de rogantis hereditate

esset rogatus, & tamen restituere debet, quatenus hereditas testatoris pati-

tur, si in familia, l. 14. §. vt quis, de legat. 1.

Heres rogatus vt restituat hereditatis partem suam coheredi, & tenentio fidei fun-

di, & eorum auctore etiam retentis, deducit fundum de tota hereditate, sed

percutit de parte sua, l. cum pater, de leg. 2.

Heres institutus in testamento si sit in codicillis per fideicommissum rogatus

restituere Titio hereditatem testator iubente codicillis aperiri solummodo

post mortem hereditatis, si si heres iusta ignorantia fundum hereditarium ex-

istimans infructuosum ratione vult vendidit, valet venditio propter iustam

ignorantiam mulieris, & emporis, heres tamen heredis tenetur fideicom-

missario dare pretium, l. si eod.

Heres rogatus restituere hereditatis portionem, accepta certa quantitate à fi-

deicommissario, potest suo arbitrio petere illa centum à fideicommissario, &

restituere ei portionem hereditatis, & similiter potest fideicommissarius da-

re heredi rogato prædicta centum, & cogere heredem sibi restituere portio-

nem hereditatis, ipse tamen non potest iniuncto cogi prestare quantitatem, ni-

si quod aliud ex testamento perceperit, l. fideicommissa, 11. §. cum esset, & ibi

gl. prestare, de leg. 3.

Heres rogatus, vt prædica, que ad eum peruenerint, curaret, vt ad suos filios pos-

set peruenire, tenetur ex causa fideicommissi prestare illa post mortem suam

suis filiis, d. l. fideicommissa, §. hæc verba.

Heres rogatus per fideicommissum certam pecuniam sub vluris dare, tenetur

eam dare sub vluris, prædicta sibi nuda tantum cautione, nec requiritur, quod

sibi præstetur cautio cum fideiusoribus, vel pignoris, d. l. fideicommissa, 11

§. si heres rogatus, & ibi gl. 2. & 3.

Heres rogatus, vt restituit alij id, quod sibi restitutum fuerit, vltra quam capere

posset, potest capere omne illud, ad hoc vt fideicommissario restituat, sed

non alij, l. si fidei, 28. de leg. 3.

Heres rogatus post mortem suam restituere hereditatem Titio, & si si decede-

ret antea, quod restituerit Caius, non liberatur à fideicommissio relicto Caius,

eo quod vnus restituerit Titio, si ante mortem heredis grauati decederit,

l. vxorem, 41. §. Scimus, eodem.

Heres rogatus restituere, eam vult, videtur rogatus post mortem, nec ante est

compellendus ad hereditatem, d. l. vxorem, §. Sciauit.

Heres rogatus, cum mortuus, restituere, quidquid ex hereditate bonivæ testa-

toris ad eum peruenerit, non tenetur ad restitutionem finitum, quos ipse

viuus percipit, nec eorum, quæ iniunctum fructuum habent, sed bene ad res-

tutionem eorum fructuum, quos additionis tempore intente à defuncto per-

cepit, vel ab ipsa hereditate, l. quod his, 83. & ibi gl. 1. eod.

Heres ex parte institutus si sit rogatus, vt coheredem sibi reciperet Titium in

fundo prælegato, Titio debetur pars fundi ex causa fideicommissi, l. Lucius,

93. §. si eodem.

Heres ex parte institutus rogatus restituere Manio hereditatem, non tenetur

restituere aliam partem, quam ex fideicommissio recepit à coherede suo, l. si

Titius, §. eod.

Heres Caius rogatus restituere hereditatem Scianum Titio, si instituit dictum

Titium in suis, & in Scianis bonis, & rogatus restituere, tam hereditatem

ipsius Caij, quam etiam Scianam Sempronio, Titius potest retinere Scianam,

vt res alienum, & non restituere Sempronio, item & quartam Falcidiam de

Caij hereditate retinere, nisi perceperit de Caij hereditate tot fructus,

qui valeant Scianam hereditatem, l. cum pater, 77. §. Titio, & ibi glossa Ti-

tio, de legatis 2.

Heres grauatus per fideicommissum restituere rem Titio, si reliquit vnum fun-

dum dictæ rei eadem Titio & Sempronio, fideicommissarius Titius, eo quod

longo tempore simul cum Sempronio vnum fundum perceperit, sibi non præ-

iudicat, quin possit petere fideicommissum ab herede heredis rogati, l. que

fideicommissa, 79. eod.

Heredes rogatus, vt accipiat centum nummis, restituere partem suam heredi-

tatis coheredi, si adita hereditate decederit similiter, & coheres eius, ante-

quam daret illa centum, heres coheredis non potest offerre illa heredi roga-

ti, & conſequi partem hereditatis, quia per illa verba, vt accipias, &c. in dubio

videtur, quod testator velit facere conditionem, & sic eam r. poterit heres

adimplere, sed si appareat velle deotare modum, tunc heres coheredis po-

terit offerre illa centum, & conſequi partem hereditatis, l. a testatore, 1.9. &

ibi gl. si de conditio, & demonſtr.

Heres rogatus restituere partem hereditatis vni puri, & partem alij, b. condi-

ti, 1.9. &

HER

Heresi si grauius reuertitur post certum tempus, puta decennium, in quartam
Kk 5 comp. 200

computatur ei fructus medio tempore percepti, cum intra illud quartam, & eius fructus potest habere, non tamen computatur ei, qui simpliciter est rogatus, & sic tempus restitutionis est incertum, § gl. 2. in l. iubeamus, 6. C. eod.

143 Heres grauat de restituendo super contumaciam sit abiens, vel si antequam restituitur, decedat sine herede, ipso iure transferuntur viles actiones in fideicommissarium, l. pen. §. fin. C. eod.

Heres grauat de restituendo si antequam restituit, decedat sine herede, debet fieri saltem aliqua proclamatio, si est aliquis, qui velit esse heres talis, & nemo comparetur, tunc transeunt viles actiones in fideicommissarium, gl. herede, in additio in d. l. pen. §. fin.

Heres grauat de restituendo fideicommissum vniuersale, & speciale, totum debet restituere sine speciali detractione, & fideicommissarius specialis agere potest contra vniuersalem, cui restitutio est facta, l. §. C. eod.

Heres si sit grauat de restituendo hereditatem deductis legatis, damus electio heredi, ita quod legata, si vellet, solueret potest, si nolet, poterit restituere illa fideicommissario soluenda legatis, gl. 1. ibid.

Heres scriptus rogatus post mortem suam restituere hereditatem alicui, si condemnatur, & bona eius occupentur a fisco, interim fideicommissarius petens hereditatem repellitur, quia spectanda est mors scripti, gl. masculo, in c. 1. §. 1. de successione laici, in v. b. feudum.

Heres rogatus etiam facta restitutione hereditatis, remanet heres nomine, & in fideicommissarium transeunt omnes actiones viles, restituta, Inst. de fideicommissis heredit.

apud Herodem rogatum remanent omnes actiones ex S. C. Pegasiano restituta tota hereditate, vel ultra dodrantem fideicommissario, nisi cautio fuerit inposita inter ipsum herodem, & fideicommissarium de diuidendis actionibus, § post quod Senatusconsultum, & §. seq. Inst. eod.

Heres rogatus restituere dodrantem tantum actiones diuidi per rata, sed rogatus restituere ultra dodrantem, ex Pegasiano remanent actiones penes heredem, nisi stipulatio sit interposita, si sponte adiuit, secus si coactus adiuit, quia tunc omnes transeunt in fideicommissarium, §. ergo si quidem, Inst. eod.

Heres rogatus potest restituere hereditatem re, vt si passus sit res hereditarias a fideicommissario possideri, vel totas, vel aliquas hac mente, vt vellet restituere, & ille suscipiente, aut verbo, veluti restituo hereditatem tibi, licet corporaliter rerum possessio non tradatur, & ex nunc in vtroque casu res sunt fideicommissarij, gl. restituit, in §. sed quia, Inst. eod.

144 Heres si rogatus sit recenti certa re ascendente ad quartam reliquum restituere, restituta hereditate omnes actiones transeunt in solidum in fideicommissarium, & heres ab nulla onera hereditaria tenetur, §. si quis vna, Inst. de fideicommissis hered.

Heres ab intestato potest grauari fideicommissio, §. praterea, Inst. eod.

Heres rogatus per fideicommissum restituere in diem domum, quae arsit sine culpa heredis ante diem fideicommissum cedentem, si refecit impensa sua, impensam ex fideicommissio potest deducere, & si sine deductione tradidit domum, conditio incerti potest repetere domum, id est, retraditionem eius, vt habeat detentionem pro expensis, l. qui exceptionem, 40. §. 1. & ibi gl. incerti, de condit. indebiti.

Heres rogatus ancillas restituere post mortem patris editos tenetur fideicommissario restituere, l. Paulus, 14. de viuris.

Heres rogatus si sit post mortem suam hereditatem sine reddito restituere, partes ancillarum viuo herede nati, & ante diem fideicommissum cedentem, non continentur fideicommissio, ibid.

Heres rogatus de restituendo equas alienas post mortem tenetur etiam restituere foetus, l. equis, 39. eod.

Heres rogatus restituere hereditatem adulto non habenti curatore non dicitur non posse restituere, cum possit fideicommissum restituere petendo ei curatorem, scus est si pupillo non habenti tutorem tenetur restituere, gl. non potuit, in l. cum quidam, 17. §. si pupillo, de viuris.

Heres institutus a milite si sponte hereditatem adierit, & rogatus totam restituere, hereditarie actiones transeunt in fideicommissarium ex Trebelliano, l. si a milite, 39. de milit. testam.

Heredes duo si iussi sunt restituere partes suas, intelligitur testator partes easdem in fideicommissio facere, quas in hereditate distribuenda fecit, l. quoties, 26. ad Trebell.

Heres si sit rogatus restituere filio testatoris, cum 14. annorum erit, aut si filius prius moriatur, restituere matri eius, ad matrem pueri fideicommissum transferatur, si non sit restitutum filio ante mortem dicti filij sine decessu filij, antequam dies fideicommissi cedat, siue postea, l. quidam, 25. ad Trebell.

Heres rogatus restituere hereditatem pure seruo, cui libertas sub conditione relicta est, non potest cogi pendente conditione libertatis adire, & restituere, & ita libertas & fideicommissi restitutio differtur in euentum conditionis, l. si cui pure, 1. & ibi gl. 1. eod.

145 Heres rogatus si post restitutam hereditatem passus sit controuersiam de hereditate, ac victus sit a legitimo herede, aut litem cessit legitimo heredi, talis sententia, vel renunciatio non praediuat fideicommissario, l. facta, 63. §. si heres, eodem.

Heres rogatus si maiorem partem restituerit, quam rogatus est, in eam partem, quae excedit, non transferuntur actiones hereditariae in fideicommissarium ipso iure, d. l. facta, §. si quis maiorem.

Heres rogatus restituere hereditatem percepta aliqua re, vel summa, si omnia retentione totam hereditatem restituit, transferuntur in fideicommissarium, ibid.

Heres rogatus restituere hereditatem si sine liberis decesserit, decessisse videtur conditio, si patri superuixerint liberi, licet heredes eius non sint, §. l. si iustas milias, 14. §. cum quis, & ibi gl. 2. de legat. 1.

Heredes duo aequaliter instituti si fuerint grauari, ita quod si quis ex his decesserit sine liberis octo vncias hereditatis restitueret alteri superstiti, si alter eorum decedens sine liberis instituit superstitem in nouem vnciis, & extraneum in tribus, potest superstes agere contra institutum in tribus vnciis, vt soluat sibi quartam partem octo vnciarum, quas defunctus sibi debebat ex fideicommissum

missio, cum iste extraneus in quarta parte hereditatis sit institutus, nisi probetur defunctum instituisse superstitem in nouem vnciis animo compendiandi, l. Lucius Titius, 123. eod.

Heres grauat restituere hereditatem, si sine liberis decesserit, non videtur decedere sine liberis si nepotem ex filio reliquit heredem, nisi probetur testator rem alium voluisse, §. 1. C. de condit. inst.

Heres grauat restituere, si sine liberis decesserit, non dicitur decedere sine liberis, si vnum filium, vel nepotem reliquit, d. l. 1. & ibi gl. 1. C. de condit. inst. & l. iubeamus, 6. §. fin. autem, & ibi gl. conditio, C. ad Trebell.

Heres rogatus restituere hereditatem, eo sine liberis decedente, si intret monasterium, euanciscit fideicommissum, nisi alteri loco pio, & religioso rogatus esset restituere, antequam, nisi rogati, & ibi gl. fin. C. eodem.

Heres rogatus restituere hereditatem, eo sine liberis decedente, si intret capellam, euanciscit fideicommissum, licet per eam non renunciet seculo, cum propria possit habere, gl. 2. ibid.

Heres rogatus restituere hereditatem, si sine liberis decedat, si mala fide, & in fraudem fideicommissarij intret monasterium, illud monasterium tenetur reuocatoria fideicommissario, ibid.

Heres grauat restituere hereditatem, eo sine liberis decedente, poterit testari, & instituire heredem fideicommissarium, qui dedecet fideicommissum tanquam alienum, & de residuo soluentur legata detracta Falcidia, l. irritum, & C. ad legem Falcid.

Reliqua infra, 146. §. iusque 149. & verb. Hereditas, 25. Restituere, 4. Fideicommissum, §. supra, 32. Fideicommissarius, 6. 7. 8. Condicio, 11.

HEREDES quandoque dicuntur fideicommissarij, quia per fideicommissum sunt rogati, gl. fideicommissarij, in l. quamuis, 51. de iudiciis.

Heres effectus quodam dicitur ille, cui fideicommissaria hereditas restituitur, & quasi heres videtur ille, qui postulat bona sibi addici causa conferenda liberatam, vel qui occupauit bona pecuniaria filij, vel fecit, vel alia successione, in l. ait prator, §. si hereditatem de minorib.

Heredes loco habetur ille, cui hereditas restituta est per Trebellianum, gl. restituta, in l. non solum, de restit. inst.

Heres in fideicommissum persequitur, si ante sententiam latam fuit in mora, tenetur de fructibus percipiendis etiam intra quadrimestrem tempus, quod datum iudicatis, sed si non fuit in mora ante sententiam, non tenetur de fructibus percipiendis intra quadrimestrem, de percipis tamen tenetur, §. 1.3. & ibi gl. 1. & gl. lucrum de viuris.

Heres, qui fideicommissum licet perquam exiguum prestare differt, non dicitur esse in mora restituendi, si eo quod ambigunt num habenda sit ratio Falcidia, atque subducent rationis bonorum causa, vt id constet, & datur tunc subdotor rationum arbitrius, ita vt ad citatas fideicommissaria veniat, & calculo interit, qui si non addit, sibi nocet, d. l. 3. in additio. marg.

Heres in restituendo fideicommissum dicitur esse in mora semper a die fideicommissi cedente, si fuit testatoris res per fideicommissum relicta, nisi mora fiat gratia legatij, gl. 1. in l. Paulus, 14. de viuris.

Heres expensis in re subiecta restitutioni licet interim sua, videtur expendere animo repetendi, nec fructus percepti aestimantur, l. domus, 38. cum l. seq. de leg. 1.

Heres potest restituere fideicommissum deducto eo, quod sibi debetur, l. ab omnib. 104. §. C. eod.

Heres vnus ex duobus existentibus in eodem gradu ab intestato venientibus, a quibus fideicommissum erat restitutum in codicillis, si repudiauerit portionem ab intestato filij obuenientem, coheres eius cogitur praeitare fideicommissum propter vni adcrecentem cum suo onere, l. si mihi & Titio, 55. §. fin. & ibi gl. de legat. 2.

Heres rogatus restituens ante diem fideicommissi liberatur, si dies appositus fuit propter commodum heredis, vt commodum medij temporis ipse sentiret, secus si grata fideicommissarij tempus, vel dies appositus sit, vt quia rem familiariter tuam non poterat, quo casu ante diem restitutionis non liberatur, nisi recipiens saluum habeat receptum fideicommissum, l. cum, qui, 15. & ibi gl. pen. de annuis legatis, gl. 2. in l. post mortem, C. de fideicommissis.

Heres si debet aliquam defuncto, illud debitum computatur in patrimonio defuncti, & cadit in fideicommissum vniuersali, sicut cetera bona hereditaria, l. pe. ad leg. Falcid.

Heres grauat restituere nunquam conuenitur pro legatis etiam ante restitutionem hereditatis, sed solus fideicommissarius debet conueniri, gl. ad heredis, in l. 3. ad Trebell.

Heres rogatus si decedat ante aditam hereditatem, fideicommissum vniuersale extinguitur, l. ille, a quo, 13. §. 1. eod.

Heres non tenetur ad legata, vel fideicommissa, nec ad restitutionem hereditatis, quando filius obtinuit bonorum possessionem contra tabulas, nisi fideicommissarius esset de liberis, quia tunc a filio esset dandum fideicommissum pro portione virili, l. ita tamen, 27. §. quoties, & ibi gl. compelli, eod.

Heredi & contra heredem non dantur actiones post restitutam hereditatem, dantur tamen fideicommissario, secus ante restitutam eam, d. l. ita tamen, §. qui ex Trebelliano, eod.

Heres in obligationibus per eum contractis non tuetur per Trebellianum, & ideo debet per fideicommissarium de indemnitate cauti, l. cum hereditas, 36. eodem.

Heres si sit rogatus restituere, filio testatoris cum ad 16. annum peruenisset, filio ante 16. annum decedente fideicommissum transit ad heredem filij, & heres filij statim potest petere, neque tenetur expectare illud tempus, quo filius peruenisset ad illam aetatem, §. l. Scius Saturninus, 46. & ibi gl. fin. & addit. marg. eodem.

Heres si indebitum fideicommissum per errorem facti soluit, repetit, secus si per errorem iuris, gl. actiones, in leg. facta, 63. §. si quis maiorem, eod.

Heres scienter soluit fideicommissum relictum in minus solemnem testamento, facit, vt nec ipse, nec eius heredes possint solum repetere, l. 2. C. de fideicommissis.

Heredes scienter promittentes, vel qualitercunque agnoscentes fideicommissum relictum

- relictum in minus solenni voluntate, facit, ut non possint ipsi, nec eius heredes contra facere, gl. 4. ibid.
- Heres, cum quoque res proprie per fideicommissum relinqui possant, l. heredum, C. de fideicom.
- Heres testamentarius, cui grauamen de restituendo in morte iniunctum est, non est ritum, sed fideicommissum detrahatur tanquam ex alienum, & de restituendo soluntur legata, detracta Falcidia, l. in iurum, 8. C. ad legem Falcid.
- Heres, qui affectum grauius fideicommissi, cogitur aut solvere, aut iurare non esse teliendum, quando testator noluit solenni legem, sed in fide heredis committere voluit, §. si ibi gl. solueret, infra de fideicommissi. hered.
- Heres si primo negauit fideicommissum esse relictum, postea convictus non potest dicere fuisse relictum in minus solenni voluntate, §. ibid.
- Heres etiam restituta hereditate per Trebellianum remaneat nihilominus heres nominis, licet quantum ad effectum definit, gl. non vt definat, in l. 3. §. fide heredi, infra de heredi.
- Heres, qui restituit hereditatem, recte potest accipere à statulibero id, quod datur causa conditionis implende, licet quandoque debeat restituere fideicommissarium, quandoque non, l. pro herede, 20. §. Papinianus, de adq. hered.
- Heres institutus ex semisse & rogatus restituere, si coactus à fideicommissario adit, ac ei restituit, reliqua portio hereditatis, quae post restitutionem adrevertit heredi rogato, pertinet ad fideicommissarium sine noua coactione heredis, & sine noua restitutione, l. Papinianus, 43. §. ibi gl. si ad Trebellian.
- Heres rogatus restituens hereditatem non detracta Falcidia, vel Trebellianica nihil donare videtur, quinimo videtur quod perfectus fidei debitum implet, quam iure ciuili additrogatus, quo fit, vt huiusmodi remissio in satisfactione non egeat, l. si sponsus, §. si fin. & ibi add. marg. de donatio inter viros.
- Heres in testamento inutili institutus si ex causa fideicommissi restituere hereditatem, vel singulas res praestiterit, vel vt iuris possessor teneatur petitione hereditatis, quia habet conditionem eorum rerum, quae ex ea causa solutae sunt, quod si in diem, 16. §. fin. de petitione heredit.
- Heres in testamento inutili institutus si ex causa fideicommissi restituere pretia rerum hereditarium, quas vendidit, teneatur petitione hereditatis vero heredi, quia pretia illa repetere potest conditione indebiti, ibid.
- Heres in testamento inutili scriptus si ex causa fideicommissi restituere hereditatem, & legata soluerit de suo, verus heres ab intestato si eam hereditatem euincat, heres scriptus habet retentionem rerum hereditarium propter legata soluta de bursa sua, si sibi culpa non possit imputari, sed actiones suas, quas habet contra legatarios, teneatur cedere vero heredi, l. quod si possessor, 17. & ibi gl. 1. eod.
- Heres in testamento inutili scriptus mota controversia sine cautione, si ex causa fideicommissi restituere, vel soluerit legata, modo carere non videtur, gloss. mota, ibid.
- Heredes duo instituti, & post mortem de restituendo rogati, non teneatur de periculo nominum, vel corporum rerum, licet haec inter se diuiserint, nisi lata culpa intercesserit, l. cum pater, 77. §. hereditatem, de legat. 2.
- Heres rogatus praestare fideicommissum, vel legata, cum iurisdictione religione teneatur praestare illa, si iuravit, etiam si testamento ipso iure nullo ab intestato succederet, l. cum pater, §. filius, & ibi gl. 1.
- Heres sciens restituiens fideicommissario totam hereditatem absque detractioe quartae, in dubio praesumitur voluisse facere liberalitatem fideicommissario, §. gl. 2. & ibi add. marg. in l. §. denique, ad Trebellian.
- Heres non potest ante purificatam conditionem restituere illi, cui fideicommissum vniuersale relictum est sub conditione casuali, quae le habet ad esse, & non esse gl. 2. in l. post mortem, C. de fideicommissi.
- Heres potest ante purificatam conditionem restituere fideicommissum illi, cui fideicommissum relictum est sub conditione omnino extincta, & tunc pro eo habetur, ac si pure effectus rogatus, ibid.
- Heres institutus sub conditione, ante purificatam conditionem restituere fideicommissum non potest, ibid.
- Heres potest ante purificatam conditionem restituere fideicommissum particularem, quando conditio est apposta fauore heredis, secus si fideicommissario, ibid.
- Heres primo loco institutus non teneatur solvere legata, vel fideicommissa relictas à substituto, l. quoties, 13. C. de fideicommissi.
- Heres hereditatem modo verbis potest restituere fideicommissario, gl. 2. in l. 1. C. ad Trebell.
- Heres, qui soluit post restitutam hereditatem, à fideicommissario, quod soluit, potest repetere pro rata actione negotiorum gestorum, gl. si ibid.
- Heres restituendo hereditatem videtur fideicommissarium ponere in locum suum, l. 2. ad Trebell.
- Heres si ante diem vel conditionem restituit hereditatem, non transferuntur actiones hereditarias, gl. actiones, in l. facta, §. si quis maiorem eod.
- Reliqua verbo, Fideicommissum, §. 1. 2. Fideicommissi, §. 6. 7. 8.*
- H E R E S** grauatus restituere hereditatem deductis centum, quae ad quartam sufficiunt, non teneatur legatariis, sed legatarij habebunt integra cententa à fideicommissario, penes quem nihil remanet, l. 1. §. si ad Trebell.
- Heres rogatus restituere hereditatem deducta certa res, vel summa, & tunc nihil soluit creditoribus, vel legatariis etiam multum valeat illa res, nisi quando pars fideicommissariis non sufficit ad legata, quia tunc dabit heres, quod dabit heres, quod dabit ultra quartam, gl. si ibid.
- Heres rogatus restituere hereditatem, si ea restituta retinet vel nomine quotitatis, puta quartam secundum voluntatem, vel contra, vel praeter, & tunc creditoribus teneatur pro rata, ante verò quod restituit, solus heres teneatur, & tanto minus restituitur, quantum retinuit, sed legatariis teneatur solus fideicommissarius restituta sibi hereditate, siue heres habeat tantum quartam, siue minus secundum voluntatem, vel contra, aut praeter, ante verò quod restituit, teneatur solus heres, ibid.
- Heres rogatus restituere tot legata, quod fuit ei necessaria quartae detractio, & tunc legatariis in nihilo teneatur, quia debet habere quartam saluam, gloss. omnibus in add. in §. sed quia, infra de fideicommissi. heredit.

- Heres rogatus si habeat plus quarta sub nomine quota, veluti si erant restituta, puta dimidia tantum, quia tunc teneatur legatariis pro rata tantum, intellige pro rata totius, dummodo quarta non laedatur, sed si testator assignauit heredi aliquid, vt deducto eo totum vadat ad fideicommissarium, quo casu quamuis habeat plus quarta, non teneatur legatariis, nisi bona fideicommissarij sufficiunt, ibid.
- Heres, qui repudiat partem hereditatis, in qua fuit institutus potest consequi totum praegatum, l. cum responso, 12. C. de legatis.
- Heres, cui hereditas, & praegatum relinquuntur sub conditione, si debitum remittat, renunciando hereditati non habet praegatum, nisi remittat, gloss. fin. ibidem.
- Heres abstineas à testatoris hereditate iustis rationibus motus non dicitur iudicium defuncti impugnare, si coheredes adierint, & ita praegata poterit habere, l. filio, 87. cum tribus seq. de legatis, 1.
- Heres pro parte institutus si solus repudiauerit hereditatem patris, consequitur totum praegatum à coherede, sed si mortuus sit, ante quam repudiaret, heres eius non potest consequi integrum praegatum, quia praegatum pro portione tangente ipsum institutum, habet tacitam conditionem, si repudiauerit hereditatem, unde si decedat non repudiata expressè hereditate in extremo mortis articulo, deficit conditio, & ideo non transmittitur ad heredem illa portio praegati, gl. 1. in d. filio.
- Heres, cui praegatum est à coherede, si rogatus sit restituere portionem hereditatis, non teneatur restituere eam partem praegati, quod ab herede perceptum, sed eam praegati partem, quod iure hereditario percepit, teneatur restituere fideicommissario, l. in fideicommissarium, 18. §. si ad Trebellian.
- Heres pro parte institutus, & rogatus restituere deductis praegatis sibi à coherede non potest deducere illa praegata, quae peti non poterant in totum, vel in partem quia pro non scriptis, vel caducis habentur, l. cum heres, §. 1. & ibi gl. 1. & 2. eod.
- Heres rogatus restituere hereditatem non teneatur restituere praegata postea sibi facta, quia non videtur testator rogasse de eo, quod nondum dederat, gl. 1. in l. cum viro, 16. C. de fideicommissi.
- Heres rogatus simpliciter restituere portionem, non faciendo mentionem hereditatis, teneatur restituere praegata sibi etiam antea facta, ibid.
- Heres rogatus restituere hereditatem, vel hereditariam portionem, non teneatur restituere praegata sibi etiam antea facta, ibid.
- Heres extraneus rogatus restituere hereditatem filio testatoris, teneatur restituere praegata sibi antea facta, d. gl. 1. in addit. marg.
- Reliqua verbo, Praegatum.*
- H E R E S** si fuit rogatus restituere quidquid superesset de hereditate tempore mortis, veniunt in restitutionem res emptae nomine hereditario, & ex pecunia hereditaria, gl. conuenit, in l. sed & si lege, 23. §. 1. de peti. hered.
- Heres rogatus restituere quidquid sibi ex hereditate superfluis, alienare poterat olim, nisi alienet causa interueniendi, vel fraudandi, sed hodie vsque ad quartam, d. l. sed & si, quod autem, & ibi gl. fideicommissi.
- Heres rogatus restituere, quidquid ex hereditate supererit tempore mortis testatoris, potest medio tempore bona fide diminuire, & in dubio expensae, quas fecit, intelliguntur factae ab utroque patrimonio pro rata, l. Titius rogatus, §. 4. ad Trebellian.
- Heres si rogatus sit restituere quidquid ex hereditate supererit, fructus non veniunt in restitutionem fideicommissi, secus si dixisset, quidquid ex bonis superesset, gl. 2. ibid.
- Heres rogatus quidquid ex hereditate, vel bonis superesset, si aliqua alienauit, & ex pretio alias res emit, vel creditoribus suis soluit, vel permittat, non videtur consumpsisse, imò vice permittati dominij venit restituendum illud, ibidem.
- Heres rogatus quidquid ex hereditate supererit tempore, quo moreretur dictus heres, non teneatur ad fructus, nec ad luendas res bona fide pigueratas, l. deducta, §. 8. fin. eod.
- Heres rogatus de restituendo quidquid de hereditate supererit, co sine liberis decedente, cogitur fideicommissario restituere quartam partem institutionis, quam nullo modo potest diminuire, nisi in tribus casibus, aut, contra rogatus, C. ad Trebell.
- Heres rogatus de restituendo quidquid supererit de hereditate, co sine liberis decedente, potest diminuire quartam fideicommissario praestandam ex causa dotis, vel donationis propter nuptias, vel redemptionis captiuorum, vel alimentorum, ibid.
- Heres rogatus restituere quidquid de hereditate tempore mortis supererit, de tribus partibus hereditatis sibi relictis potest facere quidquid vult, quartam autem immunitatem cogitur conseruare fideicommissario, nisi in quatuor casibus, aliis de suis propriis facultatibus fideicommissario teneatur satisfacere, qui si non possit, datur fideicommissario actio in rem, & hypothecaria contra emptores, aut possidiores eorum rerum, aut, de restitutionibus, per totum, l. 3.
- Heres rogatus restituere quidquid de hereditate tempore mortis supererit, teneatur satisficere de quarta parte, seu portione fideicommissario restituenda, nisi à testatore fuerit ei remissum, §. pen. eod. r. q. auth. contra rogatus, C. ad Trebellian.
- Heres rogatus restituere quidquid de hereditate supererit tempore mortis, quartam partem fideicommissario praestandam potest diminuire in redemptionem captiuorum proximorum, si alia bona non habeat, sed non potest diminuire donando Ecclesiae, §. si verò Ecclesiae, & ibi glo. excipimus, & ibi addit. marg. in auth. de restitutionib. col. 8.
- Heres rogatus restituere quidquid de hereditate supererit pro dote filij, vel nepti constituenda, vel reddenda, vel pro donatione propter nuptias constituenda, potest diminuire quartam partem, quam fideicommissario restituere debebat, si ipse heres non habeat alia bona, nec reddit illud in eandem restitutionis, etiam si dos data defunctae effectus soluto matrimonio, §. si verò & ipsam, & ibi gl. dare, eod.
- Heres rogatus restituere quidquid supererit de hereditate, potest diminuire quartam

quartam fideicommissario præstandam propter alimenta sua, & suorum filiorum, §. i. verò contingerit, & ibi gl. faciat, eod.

Reliqua verbo, Restituere, 4.

152 **HERES**, vel legatarius accommodans tacitam fidem, vel promittens tacite, vel dans chirographum eo nomine, siue nuda pollicitatione reprimittens in fraudem iuris de restituendo id, quod sibi relinquitur, vel aliud, et, qui legibus capere non poterit, perdat relictum sibi, & applicatur fisco, l. in fraudem, de his, que vt indig.

Heres, vel legatarius rogatus restituere capaci retinet legatum, licet tempore mortis sit incapax legatarius, nisi heres tacitam fidem accommodauerit de restituendo legatario, etiam si in tempore mortis capere legibus prohiberetur, quia tunc perdit relictum, & applicatur fisco, d. l. in fraudem, §. si quis.

Heres, qui tacitam fidem accommodauit contra leges de restituendo aliquid alicui incapaci, in ea parte, in qua fraudem adhibuit, non detrahit Falcidiam, sed in alia parte retinebit Falcidiam, l. heres, qui tacitam, eod.

Heres, qui in fraudem legis tacitam fidem accommodauit de restituendo fideicommissum incapaci, tenetur fisco ad illud, & etiam ad fructus, quos ante litem motam percepit, sed post litis contestationem etiam ad vias præij fructuum venditorum, sed si fructus in via habet heres, sufficit, quod restituit tantum æstimationem illorum fructuum, & hoc de rigore, sed de æquitate citra distinctionem temporis tenetur duntaxat ad fructus, & non ad vias eorum, l. eum, qui, eod.

ad Heredem, à quo vniuersa bona auferuntur ex causa taciti fideicommissi, vel ob omissionem vindictæ necis defuncti, non spectat onus æris alieni, sed pertinet ad fiscum, qui bona sunt applicata, & actiones consilue ob aditam hereditatem non restituntur sibi, d. l. eum, qui, §. i.

Heres ex parte infirmatus, cui prælegatum factum est, si in fraudem legis tacitam fidem accommodauit de restituendo patrem suam hereditatis incapaci, tenetur fisco ad eam partem, prælegatum tamen integrum habebit, cum in eo fraudem non commiserit, l. eum, qui, §. fin.

Heres si rogatus sit tacite in fraudem legis de restituendo incapaci quadrantem, quem legis Falcidie beneficio retinere poterit, auferat ei ille quadrans, & applicatur fisco, qui nihil interest inter tale fideicommissum, & illud, quod ad se ex hereditate peruenit, restituere rogatus sit, si quilibet, eod.

Heres accommodans tacitam fidem de restituendo non capaci, priuatur omni commodo hereditatis, no fisco applicando, qui tenetur ad legata, & Falcidiam debeat, sicut heres facit & potest, l. 3. & ibi gl. i. C. ad legem Falcidiam.

Heres si sit rogatus per tacitam fideicommissum de restituendo hereditatem incapaci, ex tali hereditate applicatur quarta l. co. §. i. ea omnia petit petione hereditatis, tanquam a prædicationibus, gl. pen. ibi.

153 **HERES** si sit institutus filius, vel seruus, & rogatus sit restituere hereditatem incapaci, ex legis non priuatur quarta Falcidia sibi competenti, cum ipsi habeant necesse patere testator, d. gl. pen. ibi.

Heres legitimus grauatus de restituendo non capaci si se deferat, & prodat, de legis relictis habet tertiam partem quartæ Falcidie, extraneus tamen heres se deferens habet dimidiam illius quartæ, ibi.

Heres capax grauatus tacite de restituendo fideicommissum incapaci, si se deferat, raturat tertiam partem, l. i. & ibi gl. ex omni, C. de his, qui de se deferunt, lib. 10.

Heres grauatus tacite de restituendo non capaci, tenetur se deferre statim post tabulas apertas, vt luctetur tertiam partem, sed ante tabulas apertas spectandus est illi, cui relictum est fideicommissum, vt ille primo deferat, gl. vult, §. gl. 2. ibi.

Heres institutus, & rogatus tacite restituere hereditatem incapaci veluti spurio, si consensit, prædionis loco habetur, & fisco tenetur petitione hereditatis, & cy, vt indigno illa auferatur, & applicatur fisco, l. prædionis, 49. & ibi gl. i. & 2. de per. hered.

Heres ex parte dimidia institutus si sit rogatus eam partem restituere incapaci, nihil de parte coheredis repudiantis ad eum ipsi rogato, quia rogatus etiam si adierit pro sua parte, nihil videtur habere, cum fisco ei possit auferre, l. si totam, 83. & ibi gl. fin. de acquir. hered.

Heres accommodans fidem de restituendo incapaci in fraudem fisci, circa partem sibi relictam, quamuis illa priuatus, non tamen priuatur alia parte coheredi relicta, quæ sibi ex substitutione obueniat, ibi.

Heres rogatus de restituendo incapaci si substituitur ei, non priuatur illa hereditate, cum iure substitutionis illi obueniat, ibi.

Heres rogatus clam, vt fundum daret alicui incapaci, si deinde in testamento, & palam sit rogatus restituere illi incapaci, punitur, ac si fidem accommodasset de dando incapaci, sicut si rogatus esset de dando incapaci, & in testamento dixit testator, rogo heredem meum, vt adimpleat, quod ei dixi, l. ita fidei, 40. de iure fisci.

Heres accommodans fidem de restituendo tacitum fideicommissum incapaci, tenetur prestare omne emolumentum fisco, & etiam vias, quas exegit à debitor hereditario, & eas, quas ex sua mora dedit, vel stipulatione, l. cum quidam, 17. §. i. & ibi gl. & vias, de viis.

Reliqua verbo, Fideicommissario, 25. 26. c. p. supra, 88. §. prius.

154 **HERES** rogatus restituere hereditatem libertis suis, quibus voluit, potest eligere etiam indignum, sed rogatus restituere libertis, quos dignos putauerit, non potest eligere indignum, & si indigno restituerit, ceteri liberti, qui fuerint digni, habent repetitionem contra indignum ab herede electum, l. cum quidam, 24. de legat. 2. glo. voluerit, in l. ex facto, 17. §. si quis rogatus, 2. ad Trebellian.

Heres quando rogatus est restituere libertis suis, quos dignos putauerit, videtur quasi bono viro ei commissum, & ideo si indigno præstituerit fideicommissum, reuocatur à libertis dignis, sed si dignis præstitit, repelluntur alij, d. l. cum quidam, & ibi gl. qui non offenderint, de legat. 2.

Heres rogatus restituere libertis, quos dignos putauerit, sufficit, quod eligat dignos, nec requiritur, quod eligat digniores, d. glo. qui non offenderit, §. d. gl. voluerit.

Heres rogatus restituere libertis, quibus voluit, si distulit eligere libertos per ali-

quod modicum tempus, quo potuit eligere, omnes vocantur, & ad heredes tranſmittunt, nisi ipsi in petendo negligentes fuerint, d. l. cum quidam, & ibi gl. neminem.

Heres rogatus restituere libertis, quibus voluit, oportet, quod heres sit in mora eligendi personam, & ex tunc tranſferunt ius petendi in omnes libertos, potest tamen heres purgare moram quouſque petatur ab vno, sed petitione facta priuatur heres iure purgandi moram, gl. vtrique, ibi.

Heres institutus rogatus, vt vni ex nepotibus suis tribueret in honorem nominis testatoris, tenetur per fideicommissum omnibus dare, & aliquid plus ei, cui plus dare rogatus est, quod ipse arbitrari debet, & illi stabitur, dummodo parum plus arbitretur, sed eo non arbitrate stabitur iudicis arbitrio, l. cum filius, 76. §. pater, & ibi gl. nominis, eod. tit.

Heres rogatus restituere hereditatem, cum moreretur, filiis suis, vel cui ex his voluerit, potest, si vult, & ante mortem eligere, quem velit, & ei restituere, dum tamen daret in eadem voluntate, nam alius pot. si variare vique ad mortem, l. cum pater, 77. §. hereditatem, & ibi gl. exstiter, eod.

Heres rogatus restituere hereditatem post mortem suam, cui vellet ex liberis, non potest eligere ante mortem cum effectu, d. l. cum pater, §. a filia.

Heres rogatus post mortem restituere hereditatem, cui vellet ex liberis, si ante mortem elegerit, valet electio, nisi reuocet, quod intelligi, si electus tempore mortis viuis reperitur, alias non gl. non elect, ibi.

Heres rogatus restituere hereditatem liberis suis, sicut vnusquisque eorum meruerit, si elegerit aliquos ex his, qui fuerunt, & aliquos non elegerit, tunc omnes, qui fuerunt, & meruerunt, admittuntur, tam electi, quam non electi, non autem alij, qui non fuerunt, d. l. cum pater, §. rogo, & ibi gl. cessante.

Heres rogatus restituere hereditatem liberis suis, sicut vnusquisque eorum de se meruerit, si nullum elegerit, vel indignum elegerit, admittuntur ad fideicommissum omnes, tam qui meruerunt, quam qui non meruerunt, neque demeruerunt, sed si elegerit eos, qui meruerunt, alij, qui non meruerunt, repelluntur, licet non offenderint, ibi.

Heres rogatus restituere filiis suis, vel cui ex his voluerit, si fuerit in mora eligendi, petitio fideicommissi defertur omnibus ibi.

Heres rogatus per fideicommissum, vt daret decem, cui vellet de certis personis, si antequam elegerit, decesserit, omnibus illis personis pro portione debetur illa summa, l. ab eo, 32. l. fin. de statulib.

Heres potest grauati restituere hereditatem vni ex coheredibus, cui ipse vellet restituere, & valet fideicommissum, quia in arbitrio heredis rogati non est postquam, vnus restituerit, sed tantum cui potius restituit, l. vtrum, §. i. de rebus dubis.

Reliqua verbo, Legatum, 42. 43. c. 103. Arbitrium, 2. 3. 4. Fideicommissum, 27. c. infra, 155. Institutum, 2.

HERES rogatus, cum moreretur, restituere fideicommissum vni de familia, cui vellet, sufficit, quod eligat, & vique ad mortem potest variare, l. vnum ex familia, 67. de legat. 2.

Heres rogatus, cum moreretur, restituere fideicommissum vni de familia, cui vellet, debet eligere vnum, cui det, & si post electionem legauerit dictum fideicommissum testamento suo ciedem, non valet legatum, etiam si heres mutasset electionem, ac alium elegerit, & si mutauerit, sed neminem elegerit, huic electio cum ceteris de familia competet fideicommissi petitio, d. l. vnum, & ibi gl. mutetur.

Heres rogatus, quod, cum moreretur, restitueret fideicommissum vni de familia, cui vellet, non est in potestate eius an debeat, sed cui de familia det, secus quando non apparet de mente testatoris, quia tunc ad heredem spectat interpretatio, gl. debet, & ibi add. marg. in d. l. vnum, & in §. i. eiusdem legis.

Heres si sit rogatus, cum moreretur, restituere fideicommissum vni de familia, cui vellet, electus non capit illud ex testamento heredis eligentis, sed eius, qui iussit restituere, & secundum illud Falcidie ratio non minuitur, & vno electo, ceteri excluduntur, d. l. vnum ex familia, §. i.

Heres rogatus restituere hereditatem vni de familia, cui vellet, si non elegerit, proximioris de familia admittuntur, gl. necessitate, ibi.

Heres rogatus restituere fundum vni de familia, cui vellet, si vnus de familia heredem instituat, ac leges extraneo dictum fundum, alij de familia petere possunt dictum fundum deducta parte instituti actione personali ex testamento ab herede rogati, vel actione in rem à legatario extraneo possidente, d. l. vnus, §. sed, si vno, & ibi gl. petetur.

Heres rogatus restituere fideicommissum vni de familia, cui vellet, potest eligere plures de familia, licet testator dixerit vni, d. l. vnus ex familia, 67. §. si duos, eodem.

Heres rogatus restituere fundum vni de familia, cui vellet, si elegerit duos de familia, & legauerit quartam partem fundi alicui extraneo, alij de familia petent in virilem quartam partem fundi extraneo legatam per heredem, excepta parte, quæ institutis competit in illa quarta, ibi.

Heres rogatus restituere fundum vni de familia, cui vellet, potest diuidere fundum, & si in partem aliquem de familia eligat, & in partem negligat eligere, valet nihilominus electio in partem fundi facta, ibi.

Heres rogatus restituere vni de familia, cui vellet, censetur eligere instituendo heredem aliquem de familia, ibi.

Heres rogatus restituere fundum vni de familia, cui vellet, si instituerit vnus de familia institutus partem dicti fundi extraneo legauerit, illi, qui sunt de familia admittuntur ad partem legatam, ita quod primò proximioris in gradu admittuntur, & ex illis graduum dignitate, & absentium ex iusta causa ratione seruata, præferuntur qui petendo præoccupati, §. si duos, & ibi gl. petent.

Heres rogatus restituere fundum vni de familia, cui vellet, si instituerit vnus de familia, prælegando ei dictum fundum, potest cum rogare, quod dictum fundum restituat extraneo, si tantum, quantum prædictus fundus valebat, reliquit illi, secus si minus valebat, d. l. vnus ex familia, §. sed & si, & ibi glo. tantum.

Heres rogatus, ne fundus de familia exeat, si instituerit vnus de familia, & rogauerit eum, vt dictum fundum det extraneo, possunt alij de familia petere fundum

fundum legatum post mortem instituti de familia, qui eo casu tenetur extraneo ad fundi possessionem, d. §. sed & si, & ibi gloss. efficeret, & gloss. oneratum.

Heres rogatus ne fundum extra familiam alienaret, si instituat vnum de familia, nec cum grauaretur de restituendo dictum fundum extraneo, institutus non aliter habebit fundum, quam cauere aliis de familia se restituendum familiæ, & quod non exibat de familia, ibid.

Heres rogatus restituere fundum vni de familia, cui vult, si instituerit vnum de familia, & ab eo legauerit directò dictum fundum extraneo, non valet legatum, & tam institutus de familia, quam ceteri de familia petent dictum fundum, secus si instituto de familia prælegauerit dictum fundum, ac postea eum rogauit de restituendo extraneo, quia tunc fundi fideicommissum extraneo relictum valet, gl. in expedito, ibid.

Heres rogatus, cum morietur, restituere fundum vni ex libertis, cui vult, potest eligere, donec viuit, & ante nullus admittitur, sed eo non eligente, omnes, qui supererunt, admittuntur, d. l. vnum, §. rogo.

Heres prohibitus alienare rem extra familiam, si alienet extra familiam ex causa necessitatis, vt quia creditores ipsius heredis eam vendiderint, cum aliis bonis heredis, emptor poterit retinere eam, quando heres viuit, sed post eius mortem non potest retinere, l. peto, §. 5. prædum, eod.

Heres rogatus ne rem extra familiam alienet, si vendat ex causa necessaria, emptor extraneus non habebit post mortem rogati, quando rogatus extraneum instituit, d. l. peto, §. 1. & ibi gl. exteus.

Heres rogatus ne domum extra familiam alienaret, sed in ea relinqueret, si vendat, vel si decedat, extraneum instituendo heredem in ea, omnes de familia ad fideicommissum veniunt ordine successiuo, & ita primo loco proximus in gradu admittitur, si cauere sequentes de familiæ restitutionem domum post mortem suam, & si cautio omittatur, non tenetur postea cauere, d. l. peto, §. final.

Heres rogatus ne fundum alienet, nec permittat exire de familia, si alienet in extraneos, admittuntur ad reuocandum fideicommissum non solum, qui sunt proximiores de familiæ, sed etiam eis deficientibus liberti, quibus etiam heredes extranei dederunt fideicommissariam libertatem relictam a defuncto per fideicommissum, l. cum pater, §. 7. §. fidei heredes, & ibi gl. heredes, eod.

Heredes duo rogati iniunctum restituere, si ambo partes suas alienent, superueniens licet partem suam alienauerit, poterit fideicommissum petere, & reuocare alterius partem, quia non fecit expresse contra voluntatem defuncti, gl. ne id alienarent, in d. l. cum pater, §. 7. §. libertis, eod.

Heredes plures iniuncti si sint substituti, & rogati ne alienarent, & quod in familiam retinerent, si aliqui eorum alienarent, ceteri, qui non alienarunt, possunt reuocare partes alienantium, sed si nullus alienauerit, nouissimus de familiæ decedens sine filiis potest alienare, ac relinquare, eo cui vult, cum nullus superstit ad fideicommissi petitionem, d. §. libertis, & ibi gloss. ne id alienarent.

Heredes plures si fuerint iniuncti substituti, & rogati, ne extra familiam alienarent, si vnus eorum non alienaret, sed vni alienanti consenserit, admittitur nihilominus ad reuocandas alias alienationes, quas postea alij alienarunt sine eo, d. §. libertis, & ibi gl. alioquin.

Heres prohibitus alienare, si acceptam pecuniam mutuo à nouo creditore solueret creditori hereditario, potest transferre in nouum creditorem pignori, & hypothecae in ius, quod creditori hereditario ex obligatione testatoris habebat, quasi secundus sit loco primi, l. pater filium, §. 8. & ibi gl. 1. de legat. 3.

Heres prohibitus alienare potest vendere prædia hereditaria, vt ex eorum pretio satisfaciat creditoribus hereditariis, & emptores etiam scientes prohibitionem recte emunt, nisi sit aliud in hereditate, unde debuit exsolui possit, d. l. pater, & ibi add. marg.

Heres vnus ex pluribus, qui fuerint prohibiti, ne quis eorum partem suam alienaret extraneo, & si alienaret, quod periret ad filium, potest eam partem, quam à coherede redemit, relinquare in testamento extraneo, sed suam partem non potest, quia tunc ea pars ad filium periret, d. l. pater filium, §. quindecim, & ibi gl. penult.

Heredi instituto, ne quid alienet, in alienando nullum commentum, fratrisque prodest, nec actum confirmat, l. quamuis, §. 1. in addit. marg. C. de Decurionib. lib. 10.

Heres resque subiectam restitutioni sub conditione, vel die incerta, poterit interim alienare, sed adueniente conditione, vel die, annihilatur alienatio, & fingitur vique retro, nulla non obstante uicupatione, vel prescriptione, l. 3. §. fin. autem, C. communis de legat. 2.

Heres si alienet res restitutioni subiectas sub conditione medio illo tempore valet alienatio, sed adueniente conditione fingitur retro nulla talis alienatio, ita quod emptor restituere eas res, non tamen fucum, cum heres si non alienasset eos lucratus fuisset ex iudicio defuncti, & §. gloss. penult. & ibi additio. marg. ibid.

Heres probabiliter ignorans rem subiectam restitutioni per legatum vel fideicommissum si alienauerit, valet alienatio, & heres fideicommissarius vel legatarius debet percipere pretium ab herede, d. gl. pen. & ibi add. marg.

Heres debitor si creditor dederit ei pignus rem restitutioni subiectam, ea cuius creditor habet pignoratitiam actionem contra debitorem heredem, d. l. 3. §. fin.

Reliqua verbo, Alienatio, §. 7. 8. 18. 19. 20. 21. Prohibitio, Prohibitum, 34. & supra, nu. 154. Legatum, 42. 43. Gmer, Fideicommissum, 24.

HERES rogatus seruus suos manumittere, & eisdem hereditatem restituere, de iusto pretio seruorum, debet hereditatem restituere, l. ita tamen, §. 7. §. si & ibi gl. h. ad Trebell.

Heres rogatus seruus suos manumittere, & eisdem hereditatem restituere, non potest cogi ab eis adire, secus si rogatus esset seruus hereditarios manumittere, & eisdem restituere, gl. si ibid.

Heres si grauatus sit emere seruum, & manumittere sub conditione, si seruus ille decem daret, seruo decem non dante, non peruenit is ad libertatem, l. libertate, §. §. si de manumiss. testam.

Heres rogatus seruum suum proprium manumittere, cogitur manumittere, & præstare ei legata, quæ sibi sunt relicta, leg. herede, 19. §. fin. de fideicommiss. libertat.

Heres rogatus seruum manumittere, si ex Trebelliano restituerit hereditatem, adhuc cogi debet seruum nondum traditum vel per errorem traditum manumittere, qui si latitauerit, vel sit absens ex iusta causa, iudex causa cognita debet eum pronunciare liberum, l. apud Iulianum, 20. eod.

Heredes duo si fuerint rogati manumittere vnum seruum ex seruus hereditariis, quem voluissent, alterio herede latitante potest alter, qui remanet, declarare, quem velit, & competeri seruo libertas, perinde ac si solus præsens manumittere potuisset, quasi totum arbitrium in eum à testatore fuisset collatum, l. i. legatario, 22. §. à duobus, eod.

Heres rogatus de manumittendo seruum, non potest differre manumissionem ob hoc, quod dicatur seruum expulisse res hereditarias, & malè de gessisse circa res domini, l. fideicommissaria, 23. eod.

Heres rogatus seruum manumittere, si quid etiam modicum ad eum peruenit, deducto ere alieno, cogitur manumittere, secus si nihil ad eum peruenit, l. generaliter, 24. §. proinde, eodem.

Heres rogatus seruum manumittere si vendidit eum, ac postea decessit sine successore, seruum, cum peruenit ad libertatem, erit libertus emptoris, non heredis defuncti, nec emptor afficiatur duplici damno, scilicet pretio, & libertate, l. si heres, 25. eod.

Heres rogatus seruum manumittere si vendidit eum, ac postea decessit relicto herede, vel delictum fecit, propter quod bona eius fuerint publicata, in electione serui est, cuius velit esse libertus, iuxta constitutionem Diui Pij, cum verò, 26. eod.

Heres rogatus, cum moreretur, seruum manumittere, si decessit libertate seruo non data, perinde habetur, ac si ad libertatem ab eo fuisset perductus, d. l. cum verò, 26. eod.

Heres rogatus manumittere ancillam dicitur esse in mora sine aliqua interpretatione, & ex tunc pueri, qui nascuntur ex ancilla, dantur ipsi ancillæ factæ libera, vt ipsa eos manumittat, si autem heres interpellatus, vt manumitteret ancillam, & non fecit, est in vera mora, & ex tunc ex ancilla nascuntur liberi, si ancilla sit minor 25. annorum, secus si maior, §. d. l. cum verò, 26. §. apparet, & ibi gl. minorib. & ibi add. marg.

Heres rogatus vt ancillam pignori datam creditoribus lucret, & manumitteret, si non lucret, filij ex ea nati apud creditorem, & ab eo venditi pretio emptori restituito ab herede perinde sunt ingenui, ac si marer eorum suo tempore fuisset manumissa, d. l. cum verò, §. cum quidam.

Heres rogatus seruum hereditarium manumittere, si vendidit, habet locum 158 Senatusconsultum Rubrianum, si emptor latitet, & heres rogatus sit præsens, & pronunciet iudex libertatem deberi ei, & vocatur Orcinus, l. si cum seruis, 28. eodem.

Heres rogatus seruum alienum emere, & manumittere, non cogitur manumittere, si dominus noluit eum seruum vendere, vel velit vendere, sed nimis modico pretio, l. alio, §. 3. si is, cuius, eod.

Heres rogatus seruum alienum emere, & manumittere, cogitur emere, & manumittere, si dominus paratus sit iusto pretio vendere, & rogatus nimis modico pretio voluit emere, vel noluit emere, nisi dominus serui velit seruum manumittere seruo consentiente, quia tunc potest dominus manumittere, ita vt actio pretij sibi detur in heredem, non tamen potest cogi dominus, antequam pretium sibi satisfiat, d. l. alieno, §. fin. cum l. seq. & gloss. fin. in l. debet, C. eodem tit.

Heres post acceptam hereditatem tenetur seruum proprium, de quo rogatus est, manumittere, licet ei sit valde necessarius, vt quia sit dispensator, vel paedagogus filij sui, vel dominum dictus seruus offenderet grauitur, l. Caij Cassij, 35. eodem.

Heres per hæc verba, volo, quod seruos meos habeas commendatos, quos noluit manumittere, donec rationes reddiderit, quod si tibi placuerit eos manumittere, scis mentē meam, intelligitur rogatus de manumittendis seruis, etiam si sibi displicuerit, l. Thais, 4. §. si forte, eod.

Heres rogatus ancillam alienam cum suis filiis emere, & manumittere, tenetur emere etiam cum filiis natis post emptionem, interim dum filij traderentur, si ob id non fuit tradita, quia existens in mora non soluendi pretium non solvebat, d. l. Thais, §. Lucia.

Heres rogatus seruum manumittere, potest eum legare cum sua causa, interim dum nullam moram præstare libertatis facit, l. si debitor, 45. §. fin. eod.

Heres rogatus per fideicommissum manumittere duos seruos ex tribus seruus legatis, quos velle, potest manumittere eos, quos ex his ipse heres velle, & si legatarius velit vindicare, repellitur exceptioe doli mali, l. fideicommissaria, 46. §. fin. eod.

Heres rogatus seruum alienum, vel communem manumittere, si latitet, per Senatusconsultum tenetur heres emere, & manumittere, vel dominus serui poterit eum manumittere, & petere pretium ab herede, l. si pater, 47. §. 1. eod.

Heres rogatus seruum hereditarium manumittere si latitet, seruus efficitur liberus Orcinus ex S. C. Rubiano, l. si is, cui, 49. eod. & glossa fin. in l. debet, C. eodem tit.

Heredes aliqui ex pluribus rogati seruum manumittere si latitet, seruus efficitur liberus Orcinus, & in eos, qui latitauerint, datur vtilis actio eo nomine coheredibus ad pretium partium, quas habebant in illo seruo, d. l. si is, cui, 49. eod. Heres rogatus manumittere seruum, potest ad libertatem perducere, sed etiam eius successor, siue emptio, siue alio modo successerit, & si nemo successerit extrinsecus ad filium ita transit, vt libertas ab eo præstetur, non tantum, §. 1. eo.

Heres rogatus manumittere, cogitur manumittere, etiam si sit eius aratus, quia 159 rem suam alienare non possit, d. l. non tantum, §. si aurem.

Heres rogatus seruum proprium manumittere, siue ex iusta causa sit absens, siue latitet, siue præsens, non vult manumittere, seruus ex S. C. Vinciano post pronuntiationem herede absente factam efficitur liber, d. l. non tantum, §. sed si.

Heres si vendidit seruum, quem manumittere erat rogatus, cogitur emptor manumittere, d. l. non tantum, §. pen.

Heres unus ex duobus heredibus si rogatus sit de manumittendo servum, etiam altero coherede absente, poterit manumittere, perinde ac si traditum a coherede accepisset, reddet tamen ei pretium servi, d. §. pen.

Heres rogatus manumittere ancillam, & vt cum ea contraheret matrimonium, cogitur eam manumittere, sed non eam ducere, d. l. non tantum, §. si.

Heres rogatus ancillam manumittere si moram per interpellationem fecerit post aditam hereditatem, & interea ancilla peperit, partus est liber, l. si quis rogatus, §. 3. cod.

Heres si sit rogatus ancillam manumittere, & ancilla nondum sibi debita libertate peperit, siue studio heredis fuit affectum, vt nondum libertas deberetur, vt quia tardius adierit hereditatem, siue non studiosè distulit adire, interim natus ex ancilla eius servus sit, debet tamen tradi matri, vt ab ea manumittatur, & fiat potius liberus eius, quam heredis, d. l. si quis rogatus, cum duobus seqq. eodem.

Heres rogatus servum manumittere, si antequam cognovisset se heredem, ancilla peperit, ipse heres cogitur manumittere natum, neque tenetur tradere natum matri, l. pen. eod.

Heres rogatus manu mittere servum ipsius heredis tenetur manumittere, quod si latrat, scriptur servus ex fideicommissio in libertatem, & amittit heres ius patronatus ex S. C. Vinciano, gloss. final. in l. deberi, & C. de fideicommiss. libertas.

Heres si sit rogatus manumittere servum legatarii, & si agnoscit legatum, & tunc cogitur ipse praeferre eum heredi ad manumittendum, secus si legatum non agnoscit, ibid.

Heredis libertus efficitur ille, qui est manumissus ex fideicommissio, l. hi quibus, 7. C. cod.

Heres non grauat de manumittendo per verbum commendo, l. ex verbo, 12. C. eodem.

Heres rogatus manumittere, si sit in mora manumittendi, servus ex sententia praeoris potest ad libertatem pervenire non interveniente manumissione heredis, & perinde erit liber, ac si directa libertas fuisset relicta, l. ancillam, 15. ibi gl. fin. C. cod.

Heres rogatus per fideicommissum servum dare libertatem, & decem, si moram fecerit in praestanda libertate, videtur facere etiam in fideicommissio, & ideo si heres incontinenti adita hereditate non manumittit, tenetur non solum ad fideicommissum, & eius usus, sed etiam ad omnia, quae servus adquisivit domino, interim dum sit sibi in mora in libertate praestanda, l. si quis servus, 84. de legatis, 2.

Rel. qua verbo, SERVUM, 90. §. 1. 2. Fideicommissaria, Libertas, §. usque 11.

160 **HERES** rogatus facere monumentum defuncti, si succubuit in petitione hereditatis, sumptus, quos fecit circa monumentum, doli mali exceptione retinet, aut repetit a vero herede actione negotiorum gestorum, veluti negotio hereditario gesto, nisi sumptus probabilem modum faciendi monumenti, vel quantum testator iussit, non excedant, l. hereditas, §. de per. hered.

Heres rogatus facere monumentum defuncti in minus solemnibus testamento, irritum, vel ruptum, quamvis iure stricto nulla actione teneatur ad monumentum faciendum, neque verus heres teneatur, tamen Principis, vel Papae, aut Episcopi auctoritate compelli possunt ad obsequium supremae voluntatis, d. l. hereditas, & ibi gl. heredes.

Heres scriptus rogatus facere monumentum, si voluntatem defuncti servavit in eo, etiam si testator excesserit probabilem modum, vt quia centum marchas voluit ibi expendi, totum repetit a vero herede, gl. non excedat, ibid.

Heres rogatus facere monumentum, vel facere aliquos sumptus usque ad certum quid, tenetur illos facere, etiam si aliquantulum illi probabilem modum excedant, secus si nimis excedant, vt ibid.

Heres scriptus rogatus facere monumentum, negotium faciendi ipso gestu erit hereditarium, & ideo tenebitur illud facere, & cogendus est Principis, vel Pontificis auctoritate, & ideo datur ei adversus verum heredem actio negotiorum gestorum, gl. gesto, ibid.

Heres grauat, vt in funere, aut in monumento duntaxat centum annos consumere, recte potest, si velit plus expendere, nec tunc videtur venire contra testamentum, secus si minus expendat, l. cum in testamento, 102. de verb. signif.

Reliqua verbo, Monumenta, Fenus.

161 **HERES** rogatus restituere inuitus cogi potest adire, & expeditur hoc magis officio iudicis, quam iure actionis, gl. 2. in l. sed & si, 2. de iudiciis, & gl. si in l. non est, §. 3. ad Trebell.

Heres rogatus de restituenda re, vel quantitate non potest cogi adire, secus si rogetur de vniuersitate rerum, vel quota, l. nam quod, 14. §. non omnes, cum duobus legib. seqq.

Heres nolens adire timens ne damno afficiatur, potest cogi adire, & restituere, si fideicommissarius ei dixit, vt suo periculo adiret, & sibi restitueret, nec est querenda causa quare adire recuset, l. 4. eod. gl. apud heredem, in §. sed quia stipulationes, Institut. de fideicommiss. hereditatib.

Heredis grauari dignitas, & vtilitas testatoris defuncti non excusat, quin heres cogatur adire, l. sed & qui magna, §. ad Trebell.

Heres rogatus absens potest per nuncium, & per epistolam recusare adire hereditatem, qui potest cogi officio iudicis adire, siue sit certum, quod ipse recuset adire, siue sit incertum, l. recusare, C. eodem.

Heredes ab intestato, & sui rogati hereditatem restituere coguntur ex Trebelliano adire, & restituere, d. l. recusare, §. 1. eod.

Heres si quis sit institutus si Titio decem daret, & rogatus sit de restituenda aliquo, non aliter cogitur adire, quam si ipse heredi offeratur dicta decem a fideicommissario, vt is Titio daret illa, l. sed sciendum, 7. eod.

Heres institutus sub conditione si nomen ypsilonion, vel aliud nomen turpe portauerit, & rogatus restituere relicta conditione cogitur heres adire, & restituere, d. l. sed sciendum, & ibi gl. fin.

Heres absens causa reipub. rogatus restituere, alio loco potest cogi adire, & restituere, vbi abest, l. sed & si, 9. eod.

Heres rogatus si perierit ad deliberandum tempus, & impetruerit, & post tempus deliberationis adierit, & restituerit, non videtur coactus adisse, ibidem.

Heres rogatus, qui potest tempus ad deliberandum suspectum dicit hereditatem, debet asserere, non sibi expedire adire hereditatem, neque sufficit dicere non esse soluendum, ibid.

Heres institutus pure, & rogatus restituere sub conditione casuali cogitur adire, sed non restituere, & si fiat restitutio ante conditionem, non valet, sed si sit rogatus sub conditione omnino exitura ante conditionem potest restituere, gl. fin. in d. l. sed & si, §. fin. cum l. seqq.

Heres institutus sub conditione, & rogatus restituere, non potest pendente conditione adire, nec restituere, & si fecerit, non transeunt actiones, nisi existente conditione heres ratum habuit, quod fecit, quo casu retro facta trahuntur ad praesens, d. §. fin. & ibi gl. fin.

Heres rogatus non potest cogi adire, nisi omne damnum, quod timet, sibi sarciasit, vel à pratore remittatur, l. apud Iulianum, 1. i. cod.

Heres coactus adire, & restituere, si actione in fideicommissarium non transferatur, perinde non tenetur, ac si non aduissit, d. l. apud Iulianum, §. fin.

Heres pure institutus & de restituendo sub conditione rogatus, potest cogi etiam se absente ante conditionem adire, & restituere, quia etiam ante conditionem, decedente fideicommissario, non tenetur creditoribus, cum nullum damnum pati debeat adiens ita coactus, l. ille, a quo, 13. eod.

Heres rogatus potest cogi à fideicommissario adire & restituere, non obstante, quod dicat defunctum non habuisse ius testandi, vt quia erat minor 14. ann. vel alio modo dictum non valere testamentum, nisi incontinenti venit in probat, aliis filioiorem indaginem requirit, differtur eius probatio post additionem, d. l. ille, a quo, §. 2. & ibi gl. non erit.

Heres heredis rogati ante additionem defuncti non cogitur, sed si post additionem, imò post coactionem, vel iussu de aduendo decessit rogatus antequam adiret, eius heres cogitur adire, & restituere, gl. decedens, ibi.

Heres si sit institutus praeori, vel consuli, & rogatus restituere, non potest ipse se cogere adire, quia triplex officio fungi non potest, scilicet dicentis suspectam, & coacti, & cogentis, & ideo recurrit tunc ad principem, qui eos cogat, d. l. ille, a quo, §. pen.

Heres rogatus etiam post repudiationem cogitur adire, & restituere, nisi bona sint vendita, l. nam quod, 14. §. 1. eod.

Heres rogatus si ex testamento coactus adierit, per illam additionem confirmantur secundae tabulae, & legata praestari debent, & libertates, & cetera, quae sunt in testamento perinde valent, ac si sua sponte heres hereditatem aduissit, d. l. nam quod, §. si quis compulsus, eod.

Heres rogatus si coactus adire hereditatem, perdit omnia commodata occasione hereditatis ei defubentur, adeo quod nec potest etiam penitendo quartam Trebellianicam retinere, cum periculo fideicommissarii adierit, quod fasil in patrono, d. l. nam quod, §. qui compulsus, & ibi gl. retinere, l. 4. & gl. 2. in l. apud Iulianum, 2. & d. l. ita ramen, 2. §. qui suspensam, eod.

Heres rogatus cogi non debet adire hereditatem, vt hereditatis emolumentum refundat per singularem fideicommissa, & ipse oneribus hereditatis obstrictus relinquatur, d. l. nam quod, §. non omnis.

Heres rogatus restituere facultates, vel censum, vel formas, vel substantiam, vel peculium ipsius defuncti, potest cogi adire, & restituere, quia defunctus videtur huius casibus de successione sua rogasse heredem, l. cogi poterit, 16. eodem.

Heres rogatus restituere quicquid ad eum ex hereditate, & bonis defuncti peruenit, cogi potest à fideicommissario ex Trebelliano adire, & restituere hereditatem & etiam praegratam, d. l. cogi, §. sed & si quis, & ibi gl. peruenit.

Heres rogatus restituere hereditatem, deducto are alieno, vel deductis legatis, potest ex Trebelliano cogi adire, & restituere, cum in fideicommissarium transeant omnes actiones hereditariae, d. l. cogi, §. inde queritur, & l. 4. eod.

Heres rogatus restituere hereditatem, deducto are alieno, vel deductis legatis, potest adire, & cum restituit fideicommissario deducere are alienum, & legata cauendo fideicommissario, quod defendit eum aduersus creditores, & legatarios, sed si nolit heres cauere ei, deducere non potest are alienum, nec legata, ibidem.

Heres insoluidum institutus, & rogatus restituere partem, puta dimidiam hereditatis, potest cogi adire, & restituere, & in fideicommissarium transeat tota hereditas, d. l. cogi, §. si quis heres.

Heres potest cogi à fideicommissario certarum rerum adire, & restituere in casu, quo iura & actiones transeant ad institutum ex reb. certis, d. l. cogi, §. sed & similes.

Heres rogatus restituere ad diem certum, potest interim cogi adire, & restituere, d. l. cogi, §. cum quidam.

Heres ad petitionem vnius ex fideicommissariis potest cogi adire, & restituere totam, & ille, cui totum restituitur, à fideicommissario quartam non detrahit, d. l. cogi, §. Marcianus.

Heres, qui solidum capere non potest, si insoluidum sit institutus, & rogatus solidum restituere, potest cogi adire, & restituere, cum nihil emolumentum apud eum sit remansurum, d. l. cogi, §. hi, qui solidum.

Heres si sit institutus quis, & rogatus manumittere servum hereditarium, & restituere hereditatem Titio, qui etiam fuit rogatus, vt eam restitueret dicto seruo, potest fuisse heredem cogere adire, & sibi restituere hereditatem, d. l. cogi, §. pen.

Heres, à quo legata est pars hereditatis sub hoc nomine hereditatis, potest per Trebellianum cogi adire, & restituere, cum ad fideicommissarium finit transiit onera hereditaria, & bene videtur rogatus vt heres, gl. fin. in l. mulier, 22. §. fin. eodem.

Heres, à quo legata est pars bonorum, sub hoc nomine bonorum, non potest cogi per Trebellianum adire, & restituere, quia talis legatarius non videtur subnixus oneribus hereditariis, quia bona dicuntur deducto are alieno, item quia heres potest se liberare dando estimationem bonorum non dando partem rerum, l. gl. fin. ibid.

Heres per fideicommissarium relicti in secundis tabulis cogitur ex primis adire, mortuus demum pupillo, & confirmatis secundis tabulis, omnes pupillares substitui

substituti cogentur adire ex secundis, & restituere, lita tamen, 27. §. à patre.
 164 Heres rogatus hodie testamentum irritato ex causa prateritionis, vel exheredationis, ubi non irritatur, potest interim cogi adire, & restituere filio differente agere ex causa prateritionis, vel exheredationis, §. glo. compell. d. lita tamen, §. quous.

Heres rogatus restituere hereditatem emancipato filio, debet cogi adire, & restituere, quamvis filius bonorum possessionem contra tab. accipere possit, si velit, nondum tamen accepti, d. lita tamen, §. qui rogatus.

Heres rogatus si coactus adiit, perdit praelegata, nisi fuerint sibi relicta sub conditione, si heres non erit, & tunc refunduntur à fideicommissario, non à coherede, d. lita tamen, §. si percepit.

Heres rogatus coacte aditus, neque commodum, neque incommodum debet habere, atque si non adiisset, gl. commodi, ibi.

Heres ex affe institutus si sit rogatus restituere partem hereditatis tibi purè, & aliam partem sub conditione m. h. & is coactus adiit, tenetur tibi ex Tertulliano restituere totum fideicommissum, & tu teneris mihi adueniente conditione dimidium restituere, sed tu reuerfus à legatione cogi sibi expedire, restituet, quarta falcidia, vel Trebellianica retenta, vel si non putauerit, restituet totam, l. si legatus, 30. cod.

Heres rogatus si repudiatur, etiam tempore legationis cogitur adire, & restituere, sed si dicat se velle delibetare, an adeat, nihilominus cogitur adire, non tamen restituere statim, sed tu reuerfus à legatione cogi sibi expedire, restituet, quarta falcidia, vel Trebellianica retenta, vel si non putauerit, restituet totam, l. si legatus, 30. cod.

Heres rogatus restituere sub conditione hereditatem feruo, cui libertas purè relicta erat, cogi potest à dicto seruo, etiam pendente conditione, adire, & restituere, sed, deficiente conditione, libertas illi seruo non potest eripi, sed hereditas non remanet ei, imò venditur per creditores hereditarios, l. si cui purè, 31. & ibi glo. l. 2. cod.

Heres institutus, & rogatus ad petitionem vnius ferri fideicommissarii, cogitur adire, & restituere hereditatem, etiam que soluendo non erat, l. facta, 63. §. fin. eodem.

Heres rogatus restituere hereditatem sub conditione, si non nupserit, relicta conditione, quae pro non apposta habetur in virgine, licet hodie secus in vidua, cogitur adire, & restituere mulieri etiam si nupisset, l. seruo, 65. §. 1. & ibi glo. nupserit, cod.

Heres rogatus restituere hereditatem sub conditione non faciendi, quae non potest impleri, nisi in vitimo vice spiritus ipsius fideicommissarii, praestita cautione Mutiana, à fideicommissario. cogitur adire, & restituere, ibi.

Heres rogatus non cogitur adire ad petitionem procuratoris fideicommissarii, de cuius mandato dubitatur, sed si sponte adiit, cogitur restituere, l. qui ita institutus est, 66. cod.

Heres institutus in vno loco, & rogatus restituere, si in legatione Romam missus sit, & ibi à fideicommissario compellus adierit, & restituerit, fideicommissarius cogitur Romae actiones pari, quamvis heres non cogatur ibi propter legationem, d. l. qui ita institutus, §. pen.

Heres institutus à debitoribus non soluendo, & rogatus restituere cogi potest à fideicommissario vniuersali adire, & restituere, sed non à fideicommissario singulari, vel legatario, cui certum corpus per fideicommissum relictum est à debitoribus non soluendo, l. si heres ab eo, 68. cod.

Heres rogatus non obstante tempore ad deliberandum, cogitur statim à fideicommissario adire, sed non statim restituere, sed vt post illud tempus, si competeret expedire sibi hereditatem, fecit commodum testamenti in retentione quartae, & si sponte adiisset, vt verò ediceret onerosam, restituta hereditate nulla quarta retenta exonerat actionibus hereditariis, l. omnes, qui, 71. eodem.

Heres institutus, & grauatus per fideicommissum restituere hereditatem, si decedat antequam adierit, fideicommissum vitatur, & heres talis heredis non potest cogi adire, & restituere, gl. si in l. eam, quoniam, C. de fideicom.

Heres institutus, & rogatus restituere hereditatem, si intra tempus datum ad deliberandum decederit, intra illud transmittit hereditatem non aditam ad quoscumque, & tunc illi postea cogi adire, & restituere, ibi.

Heres institutus, & rogatus restituere hereditatem, etiam si millesies renunciet, nihilominus tamen potest cogi adire, & restituere, cum suo facto praecidat sibi viam, ibi.

Heres penitus incapax institutus, & grauatus restituere hereditatem per fideicommissum non cogitur adire, §. d. gl. si.

Heres institutus, & grauatus restituere hereditatem per fideicommissum, etiam si pro parte sit capax, totam tamen hereditatem potest capax adire, & restituere, nec partem accipiendo inueniatur testator pro parte testatus, & pro parte intestatus, ibi.

Heres institutus sub conditione, & ignorans restituere impediri adire, non debet cogi adire, propter conditionem, quae nondum venit, ibi.

Heres à principio si est capax, sed postea efficitur indignus, cogitur adire, & restituere, si verò à principio est incapax, non cogitur adire, nec restituere, nisi in tribus casibus, d. gl. si, & ibi addit. marg. ibi.

Heres institutus quando à principio est nulla, non potest heres rogatus cogi adire, & restituere, secus quando à principio est aliqua, ibi.

Heres grauatus de restituendo si recusat adire, iudex compellit eum adire, & restituere, & si antequam hoc faciat, decedat, transactio eius restitutionis in substitutum vulgatem, & coheredem eius sine quarta retentione, l. 4. C. ad Trebell.

Heres rogatus quando cogitur adire, & restituere, nihil retinet, & tunc non tenetur creditibus hereditariis, quia tunc omnes actiones hereditariae transferantur, & competunt fideicommissario, & etiam in eum, si sed qua stipulatione, & ibi gl. actionib. in addit. Inst. de fideicom. hered.

Heres rogatus coactus adire etiam pro futuris habet exceptionem facta restitutione, sed antefactam bene conuenitur, d. gl. apud heredem, & ibi addit. margin.

Heres tenetur fideicommissario vniuersali reddere rationem, nisi veniat testator, l. cum tale, 72. §. 1. de condit. & demonst.

Reliqua verbo, Adire, 7. Fideicommissarius, 6. 7. 8.

Heres volens detrachere falcidiam, sed nescit quantum, potest legatarius interim agere cum herede communi diuid. & rei vindicatione pro parte interita, l. & si non omnes, 8. communi diuid.

Heres non credens sibi licere per iuris ignorantiam, si non detraxit de legatis falcidiam, non potest repetere per constitutionem indebiti, secus si per errorem facti, vt quia plus credet esse in bonis, l. regula, §. si quis, & §. h. de iuris, & facti ignor. glo. 1. in l. 1. & l. in imponenda, 6. & ibi glo. si, & glo. 3. in auri. sed cum testator, & l. error, 9. & ibi glo. 1. & l. si C. ad leg. falcid.

Heres vnus ex pluribus debitum, quod ex voluntate testatoris infoludum finitur, in totum computat in imponenda ratione falcidiae, l. cum ab vno, 53. de legat. 2.

Heredi scripto dicenti testamentum falsum, aufertur beneficio legis falcidiae, quod habet in legatis relictis ultra dodrantem, l. post legatum, §. h. de his quae vt indig.

Heres quartam falcidiam de re, quam amouit, vel subtraxit, non potest detrachere, l. rescriptum, eod. l. Paulus, 24. ad leg. falcidiam, gl. 1. in l. non est dubium, §. C. de legatis.

Heres si ex quadringentis legatis centum subtraxit, trecentorum quartam falcidiam detrachere, & restituere potest, sed quarta falcidia aliorum centum, quae superripuit, ad falcem pertinet, dict. l. rescriptum, ad leg. falcid.

Heredi non computatur in quartam ex facto, quod trahit originem testatore viuentis, l. in ratione, 11. §. Imperator, cod.

Heres pro parte institutus in secundis tabulis solus grauatus ex sua persona tantum, coheres verò, qui contributione facta reperitur grauatus ex sua, & pupilli persona, falcidiam consequitur, d. l. in ratione, §. si filio.

Heres eo quod legatum annum primo, & secundo anno integrè sine detrachione falcidis scierit soluerit, non prohibetur ob id pro sequentibus annis detrachere falcidiam de illo legato, vel de aliis, l. quod bonis, 15. §. non idcirco, cod.

Heres debet habere quartam falcidiam, vel Trebellianicam, & fructus quartae à tempore mortis, d. l. quod bonis, §. fructus.

Heres, qui partem rei legatæ soluit sine detrachione falcidis, potest ex alia parte plenam falcidiam retinere, ibi.

Heres percipiens pecuniam coheredis, vel corpus non hereditarium ex causa praelegati, non imputat illud praelegatum in falcidiam, nisi sit dictum defunctio, sed si percipiat pecuniam hereditariam sibi praelegatam, imputat eam totam in falcidiam, sed si percipiat corpus hereditarium sibi praelegatum, imputat in falcidiam suam tantum partem hereditariam, si detrachere falcidiam contra voluntatem defuncti, alioquin imputat quartam hereditariae partis, gl. coherede, in l. Nescimus, 22. cod.

Heres quod habiturus est non iure hereditario, sed iure fideicommissi non imputatur in falcidiam, l. si in me, 29. cod.

Heredi imputantur in ratione falcidis mortes seruorum, & ceterorum animalium, & furta, rapinae, iucundia, ruinae, naufragia, vis hostium, praedonum, & latronum, item debitorum nomina facta peiora, & omne damnum, si modo culpa legatarii careat, l. in ratione legis, 30. cod.

Heredi non imputantur in falcidiam fructus, & portus ancillarum, & quae per seruos adquisita sunt, vt stipulationes, rerum traditiones, legata, hereditates his datæ, ceteraque donationes, item seruilitates, quibus liberata pignora pretiosa fuerint, actionesque adquisitae, vt furti, damni, iniuriae, & similes, ibi.

Heres poterit retinere quartam falcidiam ex legatis puris ob legata conditionalia, si legatarius noluit praestare cautionem de restitucione, quid iud apparuerit, accepisse tempore existentis conditionis legatum conditionali, ultra quam patitur lex falcidia, secus si praestitisset cautionem, l. si propterea, 53. & ibi gl. 1. cod.

Heres quando propter suam stultitiam plus soluit, quam deberet, ita quod ob illud plus effectum sit, vt habeat locum falcidia, quae alius non haberet, non potest detrachere falcidiam, l. alienus, 61. cod.

Heres damnatus dare decem Titio, & quanto minus idem Titius per legem falcidiam capere poterit, tanto amplius ei damnas esto dare, legatario non detrabitur falcidia, l. si in testamento, 64. cod.

Heres potest sibi praediuicere in eo, quod sibi debetur per legem falcidiam, sed testator non potest heredi, potest heres, 71. & ibi gl. 1. cod.

Heredi non imputatur in falcidiam id, quod praelegati nomine à coherede acceptum, nisi id praelegatum sit ei, vt integra legata, vel fideicommissa praestaret, l. quod autem, 74. cod.

Heredi non imputatur in falcidiam id, quod conditionis implendae causa, vel à coherede, vel à legatario, vel à statulibero datum est sibi, l. id autem, 76. eodem.

Heredi pro sua parte imputantur in falcidiam peculiores numi, quos à statulibero accepit, quia pro ea parte iure hereditario, & non mortis causa capere videntur, ibidem.

Heres non tenetur soluere integra legata indiuidua, antequam sibi soluantur 169 quarta pars estimationis eorum legatorum propter falcidiam, quia potest opponere exceptionem doli aduersus legatarium petentem integra legata, gl. si, & ibi add. in l. si, qui, quadiungit, 80. §. si, cod.

Heres quartam detrachens de voluntate defuncti computat sibi quartam hereditatis, alius toram hereditariam partem, l. Titia testamento, 36. cod.

Heres potest detrachere sibi debitum in imponenda ratione legis falcidiae, sicut si deberetur extraneo, l. qui fundum, 87. §. si quis, cod.

Heredi imputantur in Falcidiam ea, quae cepit ipse iure hereditario, quae verò cepit alio modo, praecipua habet, saluti in vno casu, in quartam, § 1. & ibi gl. à coherede, eod.

Heredi rogato restituere hereditatem, imputatur in Trebellianicam quidquid, quocunque iure acceperit à legatariis, & idem si pecuniam acceperit à coherede, quia totam sibi computet in quartam, sed si acceperit speciem hereditariam à coherede, veluti equum, pro parte coheredis non imputatur, pro sua verò parte imputatur in quartam, quia iure hereditario capit, sed in Falcidiam iure substitutionis etiam in pecunia à coherede habita non computatur, nisi tantum quod habet iure hereditario, ibid.

Heres si non grauatur ut heres, sed ut alius commodum sentiens, non deducitur Falcidia, acceptis, § 3. eod.

Heres rogatus de restituendo ita demum retinet Falcidiam, si ut heres rogatus est, ibid.

Heres ubi alio iure quartam detrahit, cessat Falcidia, § 1. & si cui plus quam per legem Falcid.

Heres non detrahit Falcidiam de legato, si id, quod legatum fuit pro emendo seruo ad deliberandum cum, non sufficit ad pretium serui detracta Falcidia, sed debet solidum legatum solvere, ut seruus emanet, § 1. de decem, § 6. de fideicommissis, ibid.

Heres in quarta Falcidia non potest grauari, ipse tamen heres potest se ipsum grauare in ea gl. pen. in l. cum patrem, § 19. C. de iure dotum.

Heres in quarta Falcidia potest grauari, quando testator expresse dixit, quod animo compendiandi ei dimittitur, ibid.

Heres hodie in quarta Falcidia potest grauari à testatore, ibid.

170 Heres solvens scitenter quod per Falcidiam retinere poterat, non dicitur plus debito solvere, l. 1. C. ad l. § 1. Falcid.

Heres si sit institutus princeps, potest retinere de legatis Falcidiam, si vult, licet donare conseruauerit, ad eo ut ne facere debeat, gl. 1. in l. 4. C. eod.

Heres solvens legata sine retentione Falcidis, ubi non praedicitur in aliis legatis non soluit, nec in solutis, si errore facti soluit, in impendenda, § 6. & ibi gl. fin. C. eod. l. 1. & pluribus, § 1. & ibi gl. 1. ff. ad leg. Falcid.

Heres Falcidiam non detrahit, cum testator prohibuit, & si eius voluntati non obtemperat, redditus alius def. aut, sed cum testator, C. eod.

Heres si per legem, aut agnoscentiam hereditatis praestat insoluidum, neque ex his retentionibus, quae ex alius retentione competunt, nisi quid inopinatum contingat, ibid.

Heres ut Falcidiam detrahat debet conficere inuentarium vocatis legatariis, vel si aliqui sui aliter, vel interesse noluerint, adhibitis tribus testibus eiusdem curatilis locupletibus, & bonae opinionis, & debet iurare de calumnia, & serui subiciuntur questionibus, quae intra annum debent agitari, ibidem.

Heres solutus quandam legata integra, & sine Falcidia olim non praedictabat in aliis, § 1. gl. 4. ibid.

Heres etiam si faciat contra legem, & contra voluntatem testatoris, nihilominus retinet quartam sibi debitam iure naturae, gl. pen. ibid.

Heres minor iuris ignorantia nesciens se uti posse Falcidiam si soluit solida legata, potest repetere quartam Falcidiam, d. l. error, & ibi gl. fin.

171 Heres debet detrahere de hereditate debita, & de residuo legata praestare, de quibus soluit detrahere Falcidiam, § 1. licet adierit, § 14. C. eod.

Heres computare debet quartam Falcidiam, data à legatario causa conditionis implende in totum quoad legatum, qui dedit, sed quoad alios debet computare eatenus, quatenus ex illo legato erat de racturus, gl. 1. in l. pen. C. eod.

Heres si promissit solvere integra legata, teneatur adimplere voluntatem defuncti sine detractioe Falcidis, l. 6. C. eod.

Heres potest detrahere Falcidiam, si fecerit inuentarium, sed de iure canonico etiam si non fecerit inuentarium, detrahit Falcidiam, gl. complere, & ibi addi, marg. in §. his igitur, in auth. de hereditibus, & Falcid. col. 1.

Heres subrahens aliquid de hereditate iure authenticorum perdit Falcidiam non solum in re subtracta, sed etiam in totum, § 1. gl. non forte, in §. hinc nobis, & gl. lucrar, in §. si verò non fecerat, in auth. de hereditibus, & Falcid.

Heres vnus ex duobus hereditibus supra quartam oneratus legatis, potest quartam partem suae partis, quam iure hereditario habet per legem Falcidiam retinere, neque imputabit sibi in quartam datum sibi ab aliquo causa conditionis implende, nisi à statulibero esset datum, & de pecunia hereditaria, de qua ei dare permittitur, nec legatum à coherede relicum sibi imputatur, nisi testator cauerit hoc §. & cum quaestum, & ibi gl. posse, Insit. de lege Falcidia.

Heres rogatus de fideicommissio vniuersali, vel particulari restituendo per Senat. Conf. Regalianum poterat quartam deducere, §. sed quia, Insit. de fideicommissis heredit.

Heres perdit beneficium quartae per aditionem coactae factam, quod tantum fideicommissio vniuersali prodest, cuius lucro credit, & non legatariis particularibus, l. 2. ad Trebel.

Heres grauatus restituere hereditatem deductis legatis detrahit quartam, tam de fideicommissio vniuersali, quam de legatis, facta eorum contributione, l. 3. §. idem Pomponius, eod.

Heres rogatus restituere non computat ubi in quartam id, quod alienauit ex causa dotis, vel donationis propter nuptias, vel ut solueret legatariis, vel creditoribus, & sic ex necessitate, nisi pretium sit conuersum in vitilare ipsius heredis, gl. res, quae, & ibi add. marg. in l. 3. §. res, quae.

Reliqua verba, Falcidia, per tot. Legatum, § 60. Legatarius, 4. Quarta, & infra, num. 172, 173.

172 Heres in quarta Trebellianica praefertur legatariis, sed in eo, quid est ultra quartam, ipse praefertur heredi, l. 1. §. si is, qui quadringenta, ad Trebel.

Heres non debet detrahere quartam aduersus fideicommissarium partis cogen-tem cum adire, neque contra aliam fideicommissarium alterius partis non cogen-tem adire, si heres coactus, & fideicommissarius cogens adire, voluit totum restituere, vel si coactus tantum voluit totum restituere alij fideicommissario, sed si cogens tantum vult restituere totum, sed rogatus vult retinere partem

alterius, tunc rogatus retinet, sed non vtrius Falcidia, sed si cogens adire non curat sibi restituere, nisi suam partem, tunc coactus retinebit Falcidiam contra alium, gl. vniuersam, in l. 1. §. sed & quoties, eod.

Heres licet retineat quartam Trebellianicam in fundo sibi praelegato, & sic in re particulari ex voluntate defuncti, tamen omnes actiones actiue, & passiuae transeunt in fideicommissarium vniuersalem, etiam quae competunt respectu illius rei, & sic in illa re particulari habetur loco legatarij, d. l. 1. §. si heres percepto.

Heres ubi quartam debet habere, habet etiam quartae fructus ex die mortis testatoris, gl. 1. in l. in fideicommissaria, § 18. eod. l. quod bonis, § 15. §. fructus, ad leg. Falcid.

Heres, qui per errorem facti totum fideicommissario restituit, non retenta Trebellianica, condicendo, vel possessiones adhuc vacantes occupando, seu debitoribus hereditariis, ne soluant, denunciano, recuperat, l. heres, cum debeatur, § 1. & ibi gl. fin. ad Trebellian.

Heredi non imputatur in quarta Trebellianica id, quod non venit in restitutionem fideicommissi, quia habet non, ut heres, & sic quasi ex alienum deductus, gl. 1. & ibi addit. in l. si patroni filius, § 1. eod.

Heres rogatus restituere deducta quarta, si prius quam restituere, heres exitit debitoribus hereditariis, actio debiti aditione confunditur, nec ex Trebellianico potest restitui, & idem heres teneatur fideicommissario restituere non solum hereditatem, sed etiam debita pecunia dodrangem, & sic remanet pene cum quarta hereditatis, & pecunia debita, deducta, § 8. eod.

Heres rogatus restituere deducta quarta, si priusquam restitueret, exitit heres debitoribus hereditariis, vltura partem uti temporis, quae cunctur ante confationem debiti factam per aditionem heredis computatur in debitum, quod aditione erat confusum, & videtur fuisse in hereditate, & sic eam quoque dodrangem teneatur restituere fideicommissario, & quartam retinet, sed vltura postea non temporis, post confationem computatur in debitum aditione confusum, ut per heredem aucta fideicommissio facta sit, & non aliter, d. l. deducta, & ibi gl. co. putabuntur.

Heres rogatus restituere hereditatem valentem quatuor centa acceptis centum à fideicommissario amplius non detrahit quartam, sicut si de quatuor centa, quae erant in hereditate ipse acceperit iudicio testatoris, l. deducta, §. numis, & ibi gl. 1.

Heres rogatus restituere computat in quartam Trebellianicam omnia, quae caput ex extraneo, si verò à coherede accipiat pecuniam, & eam computat in quartam, cum totam iure hereditario accipere videatur, quasi videatur heres nullum eis habuisse in ead. §. numis, & ibi gl. petenti.

Heres rogatus restituere computat in quartam Trebellianicam corpus non hereditarium, quod à coherede accepit, sed si accepit corpus hereditarium, tunc pro parte coheredis non computat, d. l. deducta, § 8. §. numis, & ibi gl. petenti, eodem.

Heres quatenus defalcet Trebellianicam à primo fideicommissario, eatenus defalcet primus fideicommissarius à suo legatario, l. facta, § 3. §. si Titius, eod.

Heres institutus ex parte sub conditione si eo heres adisset, & rogatus restituere potest detrahere Trebellianicam ex fideicommissio, etiam si coheres coactus adisset, dummodo ipse non coactus adierit, l. qui ita, § 6. eod.

Heres rogatus si sponte adierit, & sine deductione quartae Trebellianicae restituit, non praesumitur per ignorantiam facti omnis deductionem quartae, nisi probauerit, quo casu eam poterit recuperare, l. si heres ab eo, § 8. §. fin. eodem.

Heres institutus in testamento rogatus in codicillis restituere eam, si eos codicillos destruxerit, ac interiderit, & postea decesserit, quartam, quae codicillis sibi pertinebat ex Trebelliano, pertinet ac sicutum, l. 4. §. si de falsis.

Heres non detrahit quartam, quando ex alienum absorbet hereditatem, & insoluidum conuenit fideicommissarius, gl. 1. in l. 2. C. ad Trebell.

Heres quartam Trebellianicam potest detrahere etiam de hereditate per fideicommissum restituenda reipub. l. 3. C. eod.

Heres ab intestato rogatus restituere, potest detrahere quartam, d. l. 3. & ibi gl. penul.

Heres grauatus si restituit hereditatem sine deductione quartae Trebellianicae repetit quartam, & eius fructus per conditionem indubij, gl. fin. ibi.

Heres grauatus de restituendo transmittit ad suos successores, l. quod poterat retinere ratione quartae Trebellianicae, l. quamquam, § 10. & ibi gl. 1. C. ad legem Falcid.

Heres grauatus de restituendo quartam hereditatis, certis rebus retentis pro Trebellianica, si minus quarta valeret, residuum petere potest, l. sicut allegas, § 11. C. eod.

Heres rogatus hodie ex Trebelliano, quando nihil, aut minus quarta apud eum remansit, potest quartam, vel quod deest quartae, retinere, vel solum repetere, quasi ex Trebelliano actionibus diuisis pro rata, §. sed quia stipulationes Insit. de fideicommissis heredit.

Heres rogatus hodie non potest detrahere quartam Trebellianicam contra voluntatem defuncti, qui expresse prohibuit defalcari, § 1. gl. liceat, & ibi addi marg. ibid.

Heres rogatus si quartam Trebellianicam retinere non vult, consultius faciet si adeat hereditatem coactae, & non sponte, quia ex eo, quod fideicommissarius cogit hereditatem adire, heres videtur ex Trebelliano ei restituere, & transferi in eum hereditarias actiones, nec potest fideicommissarius reculare fideicommissum, quod posset reculare, si heres sponte adisset, & ita teneatur heres implicitus creditoribus hereditariis, l. qui totam, § 45. & ibi gl. 2. ad Trebel.

Heres rogatus quando quartam partem hereditatis iure hereditario ex Trebelliano retinet, actiones hereditariae creditoribus competentes diuiduntur inter heredem, & fideicommissarium, sed quando iudicio testatoris retineat aliquam certam rem, vel pecuniam, quae capit quartam hereditatis, tunc actiones hereditariae apud fideicommissarium sunt, l. si legatus, § 30. §. mul- tum, eodem.

Heres institutus à milite rogatus restituere non detrahit quartam, & ex Trebellian.

Nano transiunt actiones hereditarie in fideicommissarium, l. si a milite, 29. & ibi gl. 1. de milit. testam.

Reliqua verbo, Trebellianica, Trebellianicum, Fideicommissarius, 13. Quarta, 1. 3.

Hereditas in genere, num. 1. vsque 9.

Quoad hereditatem incertam, num. 10. 11.

Quoad additionem, vel repudiationem, num. 12. vsque 16.

Quoad petitionem hereditatis, & ius ad rem, 27. 17. 38.

Quoad hereditatem legitimam, & delatam ex testamento, vel ab intestato, num. 19. vsque 22.

Quoad transmissionem, num. 23. 24.

Quoad restitutionem hereditatis fideicommissaria, num. 25.

Quoad venditionem, vel emptionem hereditatis, num. 26.

Quoad datam hereditatem testamento, & codicillis ad emptam, num. 27.

Quoad hereditatem ablatam heredi scripto, & indigno, & applicatam fisco, num. 28.

HEREDITAS est incorporalis, cum sit ius, & tamen comprehendit res corporales, & incorporales, gl. emptiones, in l. ex hoc iure, de iust. & iure.

Hereditas diuiditur in stirpem, gl. femunciam, in l. Papinianus, §. quoniam, de inoff. testam.

Hereditas recipit augmentum, & diminutionem, litem veniunt, 22. §. item non solum, de petitione hereditatis, l. pecunia, 178. §. 2. & ibi gl. 3. de verb. signifi.

Hereditatem augent omnes fructus, scilicet naturales, sine industriales, sue ante aditam hereditatem sue post accesserint, litem veniunt, §. fructus, & ibi gl. omnes, & d. §. 1. & ibi gl. 3.

Hereditatem augent ancilliarum partus, ibi, l. sed & si, fin. cum duab. legib. sequen. de pet. hered.

Hereditas augere propter fructus, & alias accessiones honeste perceptas, cum ea omnia hereditaria fiant, cum possessor, siue possideat, siue dolo malo non possideat, reatutur restituere, d. l. sed & si, fin. cum duab. legib. seqq.

Hereditatem augent omnes natus, deinde ex his alia natus, item partus ancillarum, & partus parvorum, & veniunt illa in restitutione hereditatis, l. quod si oues, & d. l. ancillarum, 27. eod.

Hereditas etiam sine vilo corpore iuris intellegitur habere, id est, nomen iuris est, l. hereditas, §. 1. & ibi glossa 1. eod. glossa sed dicitur, in l. quod dicitur, de impens.

Hereditas Titiana si sit communis inter me, & te, & inter me, & te, & Titium Scianum, vado familiam, excipit. intentatur inter tres pro Sciana hereditate, & inter duos pro Titiana, l. heredes, 26. §. de plurib. fam. excipit.

Hereditas propter se alium diminuitur, corpora tamen, & res hereditarie manent, nec dicuntur diminuta, gl. maer, in l. pecuniam, §. de verb. peculio.

Hereditas dicitur, quando vnus est institutus in causis, alius in paginis, & debitor vnus eorum obligatur non potest compensare, quod sibi debetur ab alio, si cum militi, & ibi gl. 1. de compensatio.

Hereditas interdam damnofa est heredi, quia onera, & emolumenta comitantur heredi, si hereditatem, §. 2. & ibi gl. damnofa, mandati.

pro Hereditatibus pluribus vno iudicio familiam excipit. potest agi, licet plures sint actiones, gl. vnum, in l. si fratres, §. inter Mela, pro loco.

Hereditas plerumque a parente, vel libero quali debita nobis obuenit, & ideo in communionem non venit ex societate simpliciter coita, nisi & omnium bonorum dicatur, l. & quia, 10. cum l. praecedenti, eod.

in Hereditate viuentis pro herede gerere non potest quis, nec de ea debet quis esse sollicitus, gl. 1. in l. 1. de hereditate vel ad. vendita.

Hereditas, quis videtur lucrosa, quandoque est damnofa, & ideo pupillus sine tutore nullam potest adire, l. quamvis, in l. obligari, de auctor. tutorum.

Hereditas admittit per epitulam, gl. omoia, in l. heredes, 21. §. 1. de testa.

Hereditas durioris conditionis est, quam heres, quia etiam ante additionem gerit vicem defuncti, & non heres, gl. p. & ibi add. marg. in l. non minus, 31. de hered. instit.

Hereditas in diem incertum recte potest dari, gl. 1. in l. hereditas, 34. eod.

Hereditas ex die vel ad diem certum recte non datur, & sublato vitio temporis manet institutio, d. l. hereditas.

Hereditas dari ex die dicitur, quando se per modum principii habet dies, at quando se habet per modum termini, respectu ad portionem alterius rei, vel uti instituto ex ea parte, puta quarta, ex qua mihi locus est, dicitur heres in quarta parte totius hereditatis, si alij sine instituti, l. liber homo, 19. §. 1. eod.

Hereditas opulenta dicitur illa, quae affert opes sine vexatione, sed locuples dicitur, quae etiam vexationem habet, gl. hereditatem, in l. si quis mihi, 25. §. 1. de adq. hered.

Hereditatem dicitur qualis qualis possessio alicui rei, l. gerit, 88. eod.

Hereditatem habere ex institutione est honor, l. Iulianus, 26. & ibi gl. honore, si quis, omnia causa testam.

Hereditas appellatur etiam bona viuentis propter spem futurae hereditatis, gl. hereditati, in l. quaestum, 91. §. pen. de leg. 1.

Hereditas filij dicitur quasi debita matri, gl. fin. in l. quae fideicommissa, 79. de leg. 2.

Hereditatis appellatio non continetur legata, & fideicommissa, l. si Titius ex parte, 96. de leg. 3.

Hereditas totalis ex numero vnciarum non fit maior, nec minor, gl. fin. in l. si, fin. eod.

ad Hereditatem, legatum, vel fideicommissum, vel ad tutelam non debet quis admitti, nisi doceat casu exitum se inuitum, saltem in substituto vltimo moriente ex duobus impuberibus, quia vendicat hereditatem vtriusque, etiam si simul non decesserint, quia vltimi hereditatem vendicat ex testamento, sed primi ab intestato ex persona vicini, l. qui duos, & ibi gl. superflus, de reb. sub. quibus.

Hereditatem vni sub conditione relictam si testator relinquit alij simpliciter, non intelligitur sub eadem conditione relinquere, gl. fin. in l. legatum, 95. de condi. & demon.

in Hereditate au heres sit capax, vel non, inspiciantur tria tempora, gl. fin. in l. cum, qui, 104. eod.

Hereditas, vel legatum sub conditione relictum non valet, nisi adimpleta con-

ditione, gl. remissa, in l. 1. §. ad eos, ad leg. Falc.

Hereditas, quae soluendo non est, licet sit vendita ab herede, non tamen dicitur esse soluendo, & ideo legatariis nihil debetur, etiam si ex pretio superfluo, vnde legata soluantur, quia heres magis ex stultitia emptoris, quam ex bonis defuncti videtur habere illud superfluum, l. 3. eod.

Hereditas non soluendo non inuenit heredem, gl. 1. ibid.

Hereditatem augent fructus facti tempore mortis, ac postea percepti, l. in lege Falcidia, 8. eod.

Hereditatem augent res, quae post mortem superuenerunt ex causa habente originem in vita testatoris, l. ferui, 43. eod.

Hereditas dicitur cum onere, vel aere alieno, quandoque vero dicitur improprie substantia, vel hereditas deducto aere alieno, gl. sit rogatus, in l. cogi poterit, 16. ad Trebell.

ab Hereditate as alienum separari non potest, gl. ex iure, ibi.

Hereditas dicitur etiam si non sit soluendo, gl. superioris, in l. si heres ab eo, 68. eod.

de Hereditate viuentis non debet quis esse sollicitus, gl. vno, in l. si, cui, §. si ex duob. & ibi gl. missi, vt in possessionem legatorum, l. Statius, 48. §. si & ibi gl. si de iure fisci, & gl. de viui, in l. si quis mihi bona, 25. §. an nominatum, de adq. hered. l. 2. §. interdum, de vulgari.

Hereditas non dicitur viuentis, gl. 1. in l. 1. pro herede, & gl. vno, in l. si, cui, §. si ex duobus, vt in possessionem legatorum, & gl. fin. in l. neminem, 27. de adq. hered.

Hereditas relinquuntur titulo honesto, scilicet legari, sed honestiore iure institutionis, l. filium, §. sed & si, & ibi gl. adscripsit, de legat. praefat.

Hereditas iure institutionis est relinquenda filio, dicto §. sed & si & ibi glossa plenior.

Hereditatis commodum aliquem habere, & alium onera hereditaria sustinere in praestando legato abfurdo est, l. si, qui in potestate, §. si, eod.

Hereditas, quae inuenit heredem, dicitur esse soluendo, l. libertus, 36. de bonis libertorum.

Hereditas liberorum non debetur ita parentibus, sicut liberis parentum, qui parentes ad bona liberorum ratio ministrat admittere, liberos tamen admittit ad parentum bona vtrum commune naturae simul, & parentum, l. scripro, §. si, vnde liberi.

Hereditas habet in se debita, & credita, & etiam damnofa hereditas dicitur hereditas, gl. debet, in l. hereditatem, 28. de donatio, gl. neque heredem, in l. 4. de bonis auctor. iudicis.

Hereditas non dicitur, nisi aere alieno deducto, gl. fin. in l. primo gradu, 23. de curatore bonis dando, gl. si in aliis, in §. optimum, in auct. de exhibend. reis.

Hereditas videtur grauati, quando heres grauatur sub nomine appellatio, vnde omnis succedens in hereditate videtur ex hoc grauatus, l. hereditarium, 29. in add. marg. de actio. & oblig.

Hereditas transiit in heredem ad eundem id tantum, quod est hereditatis, id est, dominia, & iura, non autem possessiones, l. 1. §. Scaevola, & ibi gl. hereditatis, si quis testamento liber esse.

Hereditas patris magis est debita filio, quam hereditas liberti patrono, gl. non posse, in l. si quis legatum, §. si de falsis, gl. amittatur, in l. scimus, §. 6. C. de inoff. testam.

Hereditas nihil aliud est, quam successio iuris ciuilis in vniuersum ius, quod defunctus habuit, tempore mortis, l. nihil est, 24. de verbor. signific. & l. hereditas, 62. de regul. iuris, gl. neque in §. neque tamen, l. inf. de aucto. tutoris.

Hereditatem habet, ergo est heres, non procedit, gl. 1. in d. nihil est, 24. de verborum signific.

Hereditatis applicatio continet etiam damnofam hereditatem, l. hereditatis, 19. de verb. signific.

Hereditas est nomen iuris, sicuti & bonorum possessio, ibid.

Hereditatis appellatio continetur bonorum quoque possessio, l. hereditatis, 138. eod.

Hereditate si nemo subit, omne ius testamenti soluitur, l. si nemo, 181. de re iur.

Hereditas patris non est debita filio, sed quasi debita, gl. fin. in l. 3. C. de iuris & facti ignor. l. cum furiosus, §. 1. de curator furio.

Hereditas non potest dari per donationem causa mortis, l. licet, 19. C. de pactis.

Hereditas patris intestati aequaliter debet diuidi inter filios, & filias, l. inter filios, 11. C. fam. excipit.

de Hereditate viuentis quandoque potest quis esse sollicitus, gl. restituatur, in l. hac edictali, §. his illud, C. de secundis nuptiis.

Hereditas extraneis, testamento datur, l. 4. C. de pactis conuentis.

Hereditas, vel legatum, aut fideicommissum sicut Imperatoribus potest relinqui, ita & qualibet dignitate praeditis viris, l. non dubium, 16. C. de testam.

Hereditatem qui non potest capere per se, neque potest per seruum suum vel alienum, l. neque per se, 10. C. de hered. instit.

Hereditas, vel legatum si sit relictum alicui sub conditione, quae consistit in facto eius tantum, cui relinquitur, si conditio deficit per factum suum, non assequitur relictum, gl. fin. in l. 1. C. de instit. & substit.

Hereditas praefertur debet omni lucro, l. reprehendenda, 1. C. eod.

de Hereditate ad legata, & fideicommissa particularia recte fit extensio, l. generaliter, §. 1. C. eod.

Hereditas si non adeatur propter viciscendam necem defuncti, feruus, cui libertas in tali testamento relicta est, si eam accipiat, lucrum, quod est in medio tempore, id est, post mortem defuncti, & ante aditam hereditatem accedit, ibi acquirit, l. p. C. de his, quib. vt indignis.

Hereditas si differatur adiri propter viciscendam necem defuncti, feruus, quib. libertas relicta est in tali testamento, post libertatem acceptam restituitur lucrum, quod in medio tempore eis accedit, & partus ancillae interim editus est liber, ibid.

Hereditas si differatur adiri propter viciscendam necem defuncti, feruus, cui libertas relicta est, etiam ante acceptam libertatem si integrum moritur, habebit heredem, qui consequatur lucrum omne, quod in medio tempore seruo interrum defuncto accedit, ibid.

Hereditas ascendendum dicitur debita descendibus, & e contra, & qui eam perdit,

- perdit, dicitur perdere debitum, l. fi. & ibi glo. debita, C. de codicillis.
- Hereditas in extraneo dicitur ritulus lucrativus, & qui cum perdit, dicitur lucrum perdere, d. fi. & ibi gl. lucra.
- Hereditatem, qui habet ex codicillis, non potest petere mitti in possessionem hereditatis, cum habeatur vt fideicommissarius, gl. moraz, ibid.
- Hereditas cum petitur ex codicillis, tunc competit heredi utilis actio ex testamento, gl. agnationis, ibid.
- Hereditas cognaris dicitur debita, improprie tamen, cum possint granari in eo, quod habent ultra debitum bonorum subsidium, gl. debita, ibid.
- Hereditatem habere ab instituto quandoque utilius est, quam a substituto, gl. 2. in l. 4. C. ad Trebel.
- Hereditas non potest relinqui ex die vel ad diem, sed bene potest relinqui sub conditione, gl. fi. in l. vnica, §. 1. C. de caducis tollen. & l. hereditas, §. 4. de heredi. instir.
- Hereditate adita, & apprehensa possessione, non committitur crimen expilatæ hereditatis, l. 1. C. de crimine expilatæ hered.
- Hereditas si sit delata duobus, & vno præsentem alteri sint dandæ clausæ arce communis, per quod videtur quilibet apprehendisse possessionem, licet postea res teneat, quæ sunt in arca, non crimine expilatæ hereditatis, sed actione ad exhibendum agere debet, gl. 1. ibid.
- Hereditati furtum fieri non potest, nisi in tribus casibus, gl. 2. in principio, Inst. de stipulatione feneratorum.
- de Hereditate nihil deducit ille, qui contemplatione delatæ sibi hereditatis, quæ ad alium pertinebat, lautius de suo proprio impendit, nihil de hereditate attingens, l. sed & fi. 2. §. fi. quis, de petitione hered.
- Hereditatem ad me pertinentem si quis possidebat, vel possidere cepit, & eam dolo malo desit possidere, vel noluit administrare, vt possessor teneatur ad rem, & ad fructus, & iuratur contra eum, d. l. sed & fi. §. petende.
- Hereditatis possessor teneatur cedere actiones hereditarias, si quas habeat, & sibi debet cauere in eo, quod abest, illud quoque, 40. §. actiones, eod.
- de Hereditate interitum dum controuersia pendebat, creditores, & legatarij, & serui non poterant agere, hodie tamen datur electio legatariis, vel conueniendi scriptum heredem, vel differendi vsque ad finitam causam hereditatis, gl. 1. ad fi. in l. fi. quis liberatorem, 7. eod.
- de Hereditate quando est controuersia, creditores hereditarij habent electionem conueniendi, vel petitionem, vel possessionem, & quod perceperint a possessore, si possessor postea succumbat, deducit, si vero a petitore, & petitor succumbat, repetit petitor a possessore hereditatis, d. gl. 1. ad fin.
- de Hereditate quando est controuersia, & petuntur libertates directæ, vel per fideicommissum, differunt vsque ad annum, intra quem si appareat testamentum non valere, neque ipsæ valent, post annum vero præstantur, sed non reuocantur, nisi testamentum apparuerit falsum, ibid.
- 7 Hereditas potest queri Cæsari per procuratorem Cæsaris, quod non est in alio l. 1. & ibi gl. fi. de officio procuratoris Cæsaris.
- Hereditas a tempore mortis testatoris etiam non adita videtur heredis fictione iuris, sed non in rei veritate, gl. hereditatem, in l. 3. §. hæc verba, siue quis, de nego. gest.
- Hereditas non acquiritur instituto, nisi velit, etiam si institutioni adiectum non sit, si vult, quia illa adiectio superuacua fuit, cum etiam si non esset illud adiectum, futurum esset, quod si velit; heres sit, & si nolit, non sit heres, sed in legatis secus est, l. Cornelius, 69. & ibi gl. superuacuum, de hered. instir.
- Hereditas materiam iure Digestorum queritur patri, l. si filius meus, 21. §. quis, omnia causa testam.
- Hereditas si per seruum non queritur domino, sed sibi manu missa, si tenetur ad onera eius domino imposita, l. si alienus, 61. de leg. 2.
- In hereditatis acquisitione per seruum iussus domini debet præcedere, sed in restitutione hereditatis fideicommissariæ sufficit rati habitio domini postea facti, l. seruo, 69. & ibi gl. fi. eod.
- In hereditate per alium adquirenda iussus debet præcedere, vel speciale mandatum eius, cui acquiritur, neque sufficit generale, glo. per alium, in l. 3. §. adquirere, de bonor. posses.
- Hereditas non potest adquiri per procuratorem, cum nuda voluntate adquiratur, & sic statim atque constituit quis procuratorem ad aduendum hereditatem, afficitur heres, & ita nihil habet facere, secus est in bonorum possessione petenda, ibidem.
- Hereditas, vt per seruum heredem eius domino adquiratur, tria sunt necessaria, scilicet iussus, & quod præcedat, & quod serui consensus addi, gl. & si iubentibus, in l. adquirentur, 10. §. 1. de acquir. rerum dominio.
- In hereditate per liberum hominem querenda multa sunt necessaria, gloss. ad ipsum, in d. l. adquirentur, §. de his.
- Hereditas non potest adquiri per alium, fallit in hereditate, in qua est institutus seruus, gl. 1. in l. per hereditarium, 18. eod.
- Hereditas paterna filij heredibus etiam pupillis, vel furibus ipso iure etiam sine tutoris, vel curatoris autoritate adquiritur, sed hereditas extranei vt adquiratur pupillo, requiritur pupilli actus, & tutoris autoritas, nisi sit infans, quo casu sufficit solus tutor, sed vt adquiratur furioso, requiritur curatoris autoritas, gloss. heredes, in additione, & gloss. in pupillis, in §. sui, Inst. de heredi. quæ ab interit.
- 8 Hereditas pertinere potest ad aliquem iure veteri, vel nouo, l. 1. de pet. hered.
- Hereditas iure veteri pertinet ad aliquem, vel ab intestato, id est, ex lege xij. tab. vel ex testamento, vt cum quis suo nomine, siue per se, siue per alios, qui ei subiecti sunt, heres effectus est, d. l. 1. & ibi gl. 1. & l. 1. eod.
- Hereditas pertinet ad aliquem ex testamento, in quo suo nomine per seruum, vel filium est heres factus, vel ipse per se est heres institutus, vel per alium est heres factus succedendo Titio, qui fuit heres Seio, §. glo. 1. in d. l. 2.
- Hereditas ad nos pertinet, si eam personam, quæ in potestate nostra est, institutum iusserimus adire, l. 3. eod.
- Hereditas ab intestato pertinet ad nos, vt quia filij heredes defuncti sumus, vel agnati, vel si sum patronus defuncto, quem manu missi ego, vel pater meus manumissus, cui ab intestato succedo in tertia, d. l. 3. & ibi gl. manu missi.

- Hereditas in plerisque vicem personæ defuncti sustinet, in principio, Inst. de stipulatione feneratorum, gl. ei obligari, in l. nam & Seruius, in §. 1. de negotiis gest. & l. legatum est, 116. §. seruo hereditario, de leg. 1. & glo. fin. in l. verum, §. de manu missi, testam. l. hereditas, §. 4. de adqui. rerum dominio, l. fi. is, qui pro emptore, vers. nam hereditates, de vscapio.
- Hereditas repræsentat defunctum, gl. pen. & ibi add. marg. in l. non minus, 31. d. heredi. instir. & l. mortuo, 22. de fideiussor. & l. cum hereditas, 9. C. de positi.
- Hereditas in repræsentando assimilatur vniuersitati, municipio, curiæ, vel societati, d. l. mortuo, 23. & ibi add. marg. de fideiussor.
- Hereditas non adita dicitur domina, & defuncti locum obtinet, d. l. non minus, 31. & ibi gl. pen. de heredi. instir.
- Hereditas in multis iuris partibus habetur pro domino defuncto, & ideo per seruum hereditarium acquiritur hereditati vt domino, l. hereditas, 61. de adqui. rerum dominio.
- Hereditas non adita repræsentat personam defuncti, sed adita repræsentat personam heredis, quia amplius non est hereditas, l. heres, 22. de vscapio.
- Hereditas in casibus, in quibus factum personæ requiritur, non repræsentat personam defuncti, sed in his, quæ iuris sunt, repræsentat defunctum, vnde potest complere vscapionem a defuncto ceptam, gl. fi. in add. marg. ibi.
- Hereditas non sustinet vicem personæ defuncti quoad hoc, vt capere possit vsum fructum stipulationum per seruum hereditarium, quod tamen non potest, quia nec vt, nec farsidare potest, quod deberet fieri, l. vsum fructus, 16. & ibi glo. 1. & 2. de stipulatione leniuorum.
- Hereditas ius testamentum, siue ab intestato, siue ex lege xij. tab. siue ex alia lege delata inter heredes diuiditur per actionem familie ercisc. l. 2. familie erciscund.
- Hereditatem potest testator distribuere in tot partes, quot voluerit, sed solemnitas, ac frequens, ac certa observatio fieri solita distributio assis in xij. vncias, l. ineredum, 13. §. 1. & ibi gl. solemnitas, de hered. instir.
- Hereditatem si testator distribuere in minus, quam in xij. vncias, illa distributio minor iuris potestate resoluitur in xij. veluti si duos heredes ex quadrante scripserit, hereditas residua eis accedit, & ex semilibus videntur scripti, d. l. ineredum, 13. §. 1. eod.
- Hereditatem testator si diuiserit in plures vncias, quam xij. æquæ pro rata decrescit, quantum ad numerum vnciarum, sed non quantum ad substantiam rerum hereditariorum, d. l. ineredum, §. sed si duos, & ibi gl. illos.
- Hereditatem potest testator diuidere in pondum, id est, in duos asses, glo. migerare, in l. cum quæstio, 23. C. de leg.
- Hereditas matris diuiditur pro numero succedentium, non pro numero superstantium tempore mortis, l. 1. C. ad Officiam.
- Hereditas inter descendentes diuiditur in stirpes, sed inter transuersales non, sed in capita, hodie verò vsque ad fratres eorumque filios diuiditur in stirpes, vltra eos in capita, & seruat ius antiquum, gl. antiquitas, in §. 1. in arch. de hered. ab intestato venient, collat. 8.
- Hereditas proprie diuiditur in xij. vncias, quarum nomina sunt hæc, sexuncs, sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes, dodrans, dextrans, decunx, as, §. hereditas, Inst. de heredi. instir.
- Hereditas, aut as non semper oportet quod sit xij. vnciarum, quia quandoque plurimum, quandoque pauciorum vnciarum, prout testator voluerit, potest esse, ibi & l. seruum, 10. §. fi. & ibi gl. plerumque, eod. tit. de heredi. instir.
- Hereditas diuiditur in stirpes quando descendentes vocantur ad hereditatem ascendentium, & quando ascendentes soli vocantur ad hereditatem descendendum, gradus prærogatiua seruat, sed quando ascendentes cum transuersalibus, tunc diuiditur hereditas in capita, nisi essent etiam præmortui fratres filij, qui vocantur ad partem patris, sed quando succedunt plures collaterales in diuersis gradibus, sit diuisio in stirpes, sed quando in eundem gradum in capita, gloss. in capita, in additione, in §. ceterum, Inst. de legiti. agnat. succel.
- Reliqua verba, Cessio, 1. Diuisio, Expilatæ, Possessor, 20. 21. 22. cum sequenti, Spei, Substitutio, 4. Testam. 18. Codicilli, 1. 6. 7. 8.
- HEREDITAS iacens fit iure ex tempore mortis fuisse heredis, quando potest adire, gl. multus, in l. 1. de rerum diuisione.
- Hereditarij iacens datur curator, l. debitor meus, de neg. gest.
- Hereditate etiam iacente datum damnum venit in Aquila, l. ob id, 43. ad leg. Aquil.
- Hereditas iacens heredi loco domini, l. fi. ante aditam, de interrog. actio. & l. d. quæ, §. quæritum, quod vi aut clam.
- Hereditas iacens præscribit, si præscriptio fuit circa viuente testatore, secus si non fuit cepta, d. l. fi. ante aditam, in add. marg. de interrog. actio.
- Hereditas iacens quantum ad actionem de peculio non dicitur domina serui hereditarij, §. de peculio.
- Hereditate venditoris iacente non potest melior conditio afferri per pactum additionis in diem factum a defuncto, glo. 1. in l. si, prædicto, 15. de diem additio.
- Hereditas iacens repræsentat personam defuncti, & ea adita retro fingitur repræsentatæ personam heredis, qui fictio non habet locum, nisi pro ea parte, pro qua quis potest succedere, l. si Titio & mihi, 15. §. fin. & ibi gl. hereditati, & add. marg. de leg. 2. & §. seruas autem, & ibi glo. defuncti, & ibi add. Inst. de heredi. instir.
- Hereditas iacens licet possit vscapionem ceptam a defuncto adimplere, non tamen potest nouum iachare, l. si §. fi. & ibi add. marg. de vscapio.
- Hereditas, & heres tamen duas appellationes recipiant, vnius tamen vice fungantur, l. heres, 22. eod.
- Hereditas iacens incidit in pœnam conventionalem, l. ad diem, 77. de verborum obligatio.
- Hereditas quando in iacet, ac nullius est possessio, aut detentatio, nullus reperitur, qui inuito res contrahatur, & ideo non potest fieri, vt futurum committatur, l. hereditati, 68. in add. marg. de furtis.
- Hereditarij iacens acquiritur actio ex contractu serui hereditarij, & per eam hereditarij, postea heredi, l. cum hereditas, 9. C. de positi.
- Hereditarij iacens acquiritur actio ex contractu (serui hereditarij), quando sunt heredes

heredes emancipati, vel sui iuris, fed ⁸⁸ conditione potestatis instituti, alioquin non hereditas, sed ipsi heredes videantur actio quæ sita, gl. pen. ibid.
 Hereditas nunquam facit, ubi est alius heres, quia existentia sui heredis inducit confirmationem domini, sine aliquo medio, d. gl. pen. in add.
 Hereditas facit adquirentem actio depositi per seruum hereditarium deponentem acquiritur etiam heredi, nisi eidem seruo alienato, vel manumisso solutus sit bona fide, gl. h. ibid.
 Hereditas facit quidquid adquisitum, postea heredi advenit illud etiam adquisitum, in prin. Inst. de apud. seruum.
 Hereditas facit sine actione augeat, ita & decessione diminuat, l. si moris tempore, l. 8. qui & a quo. manumiss.

Reliqua verbo, Heres, 89.

Hereditas adita habetur pro non adita, quando procurator Cæsaris hereditatem damnosa adit, l. de officio procuratoris Cæsaris.

Hereditas adita non videtur adita, si per restitutionem postea fuerit repudiata, gl. substituto, in l. & si sine §. sed quod Papinianus, de minoribus.

Hereditas si non aditur ex testamento, nihil valet ea, que in eo scripta & legata sunt, gl. ad substitutum, in l. Papinianus, §. 4. de inofficio testam. gl. t. in l. si de re herede, vi. in possit. legato.

Hereditas adiri non potest ex testamento rupta, intro, vel non solemniter, quia hereditas non pericit ad aliquem ex tali testamento, gl. h. in l. de pet. herede.

Hereditas adita a filio, vel seruo inuito iussu patris, vel domini, nec vno momento est penes filium, vel seruum, gl. t. in l. 3. eod.

Hereditatem vi adire possit filiusfamilias, vel servus iussu patris, vel domini præcedere debet, ibid.

Hereditas non aditur tempore Digestorum ante aperturam tabularum, nisi quis esset in totum institutus, vel esset de liberis, aut esset servus in parte institutus cum libertate, §. glossa recitatur, in l. eius, qui in provincia, l. si cerpetat.

Hereditas postquam est adita, amplius non dicitur hereditas, sed dicitur bona propria ipsius heredis, gl. hereditas ibi & glo. per vnum, in l. 1. §. veteres, de acquiren. possessio, §. 1. Inst. de heredum qualitate, & auct. de non eligendo secundo nuben. in prin. ver. verum, col. 1.

Hereditas per delegationem non potest adquiri, nec per procuratorem potest adiri, gl. debet, in l. si mulier, §. 9. de iure dotum.

Hereditas nondum adita subit vicem defuncti, gl. fin. in l. contra murum, §. si. rerum amotarum.

Hereditate non adita ex testamento nulla relicta in eo valet, nisi legitimi sint, rogati, gl. fin. in l. & expleta, §. 2. de heredibus, Inst.

Hereditas quandoque potest adiri ex testamento, cessat ab intestato, nisi venientes ab intestato veniant ex testamento propter defuncti voluntatem, qui voluit vocationem legitimam esse quasi quandam conditionem, gl. fin. in l. si quis ita, §. 82. eod.

Hereditas vi non aditur ex testamento paterno, non valet tabulæ pupillares, l. sed plures, io. §. filio, de vulgari.

Hereditates duæ, quando sunt simul vitæ, & connexæ, non potest vnum ex connexis acceptari, & aliud repudiari, ibid.

Hereditatem agnitam per defunctum non potest heres eius repudiare, l. si quis filiumfamil. 7. §. si. de acqui. hered.

Hereditas, quæ adiri potest, repudiatione amittitur, sed non illa, quæ adiri non potest, §. 15. qui heres, §. 3. eod.

Hereditatem eius, qui est iussus de crimine læsæ maiestatis, potest eius heres interim, id est, pendente causa, adire, si sit certus de eius innocentia, l. Pannoni, §. 6. §. 1. eod.

Hereditatem adire potest quis condendo victimam voluntatem, d. l. Pannoni, §. final.

Hereditas non potest adiri per procuratorem generalem, vel specialem, fallit in procuratore Cæsaris, l. per procuratorem, §. 90. & ibi gl. 1. eod.

Hereditas non queritur heredi sine additione, sed legatum sine agnitione, etiam ignoranti queritur, l. legatum, §. 80. & ibi gl. vi hereditas, de leg. 2.

Hereditas aditur re, & verbo, si animo adeundi adeatur, vi si dixit adeo, vel simile verbum, gl. & si verbo, in l. restituta, §. 37. ad Trebellian.

Hereditas quandoque potest adiri, etiam si testamentum in vita testatoris intercidit, sed bonorum possessorio secundum bonum potest agnosci, l. 1. §. f. mel, & ibi gl. desiderant, de bon. poss. secundum tab.

Hereditas non adita potest repudiari, cum sola voluntate possit adiri, sed bonorum possessorio decretalis nondum agnita non potest repudiari, quia in agnoscenda aliqua, solemnitas etiam hodie est necessaria, vt præsentia iudicis, gl. de decretalis, ibid.

Hereditate non adita, si alicui bona addicuntur causa conferuandarum libertatum, ille assimilatur bonorum possessori, & etiam habet iura sepulcrorum, l. §. si autem, de fideicommissi liberta.

Hereditate non adita si duobus, vel pluribus bona fuerint addicta libertatum conferuandam causa, & communem rem, & communes liberos habebunt, & inter se vtili iudicio famul. exercit. agent ad diuidenda illa bona, d. l. 4. §. fin. & ibi glo. pen.

Hereditate adita licet sit effectum vnum patrimonium, tamen repudiatione petita non venditur bona tantum defuncti, l. si creditores, §. pen. & ibi add. marg. de separatio.

Hereditati conditionali & future recte potest renunciare quis auctoritate prætoris, non alius, l. gl. 4. in l. de curatore bonis dando.

He. aditatis adire retro ad tempus mortis trahitur, l. si ex re, §. 28. §. fin. de stipulat. feruorum.

Hereditas omnis quamvis postea adeatur, tamen a tempore mortis continetur, l. omnis hereditas, §. 13. de reg. iur.

Hereditas debet adiri per scriptum heredem infra sex menses, si sit in eadem provincia, vel intra annum, si sit extra, aliis habetur pro repudiata in casu, quando tempus quinquennale assignatur querelæ, & incipit currere ab adita hereditate, l. scimus, §. 6. §. fin. de inofficio testam.

Hereditas non potest adiri per procuratorem, sed bene potest peti bonos. poss.

sessio per procuratorem, glo. t. in l. maritus, §. C. mandati.

Hereditatem clausis tabulis quilibet adire potest etiam ex parte institutus, gl. j. in l. 3. C. de iure deliber.

Hereditates plures ex plurium testamentis si alicui defunctus, potest ipse vnam acceptare, & alteram repudiare, gl. h. in l. quidam elegio, io. C. eod.

Hereditatis plures portiones vno gradu scilicet institutionis deferuntur alicui ex vnius testamento, l. vna pars, altera sub conditione, vel plures per filium vel seruum, nunquam vna acceptata, alteram portionem repudiare potest, ibid.

Hereditatis vna pars iure institutionis, alia iure substitutionis si defunctus alicui, & sic diuersis gradibus vnam potest repudiare, & aliam admittre, licet repudiata, vel omnia iure aderecedendi ei obueniant, ibid.

Hereditates plures ex vnius testamento si alicui defunctus, putat paternam, & pupillaribus, paternam admissa, pupillares nunquam repudiatur, ibid.

Hereditas ex cursu trium mensium dicitur repudiata, si heres dixit, credo hereditatem respiciendam, vel abstinendam, licet non respuat, vel abstineat, d. l. scimus, §. 22. §. cum igitur, & ibi gl. mensium, C. eod.

Hereditas semel adita amplius repudiari non potest, nec repudiata adiri, fallit in filio suo, item favore vniuersalis fideicommissi, l. 4. & ibi gl. 1. C. de repudian.

Hereditas potest impune adiri, si occisores defuncti ignorantur, sed si postea ad notitiam deueniant, debent per heredes accusari, cum fratre, §. C. de his, quib. vt indign.

Hereditas si ex testamento non adeatur per heredem scriptum, legata & fideicommissa in eo relicta irritantur, nisi expresse vel tacite sint repetita a venientibus ab intestato, l. eam, quam, l. 14. & ibi gl. 1. & §. in add. C. de fideicom.

Hereditas quamvis ex testamento non adeatur per heredem scriptum, legata tamen & fideicommissa in eo relicta debentur, si testator scripserit, vt etiam iure cuiuslibet voluntatis vitæ valeat testamentum, glossa traditur, in d. l. eam, quam, C. eodem.

Hereditas ex testamento si omittitur adiri per heredem scriptum in fraudem, & adeatur ab intestato per eum, legata & fideicommissa in eo relicta valent, ib.

Hereditas quando non potest adiri ex testamento propter errorem testatoris in conuictione naturali, vel ciuili personæ institutæ, legata tamen, & fideicommissa in eo relicta peti possunt a venientibus ab intestato, glossa adaptata, in add. ibidem.

Hereditas quando non potest adiri ex testamento ex alia causa, quam propter errorem testatoris, legata & fideicommissa in eo relicta non debentur a venientibus ab intestato, ibid.

Hereditas si non sit adita, extraneus non admittitur ad hereditatem, quia priuati sunt heredes, & substituti, & alij non adimplendo iudicium defuncti intra annum a die monitionis, nisi admittitur causa libertatum conferuandarum, sed si nullæ libertates sint relicte, non admittitur, glo. substituti, in auct. hoc amplius, C. eodem.

Hereditas potest adiri etiam clausis tabulis, & quoad adeundum cedit dies a morte testatoris, l. 1. §. in nouissimo, C. de cadu. toll.

Hereditatem adire, vel distrahere, aut pacifice super ea non potest ille, qui est incertus de hereditate testatoris, vel eius, cui ab intestato succedit, l. 4. C. de postlim. reuer.

Hereditatem adire, & petere bonorum possessionem potest quis, postquam est certus de morte testatoris, vel eius, cui successit ab intestato, ibid.

Hereditas ab hostibus capta adiri, vel repudiari, vel de ea transigere, vel pacifice non potest, antequam sciat de eius morte, gl. 3. ibid.

Hereditas solo animo aditur, vel repudiatur, siue verbis, siue factis ostendatur, §. fin. Inst. eod.

Hereditas ad hoc vt adiri possit, necesse est, quod heres sit certus de morte testatoris, & quod sciat sibi aditam hereditatem, §. fin. Inst. de heredum qualitate.

Hereditatem adire volens debet scire causam, ex qua sibi defunctus, gl. heredem, in add. in d. §. h. & ibi add. marg.

in Hereditatis additione non sunt necessaria auctus, vel loquela, cum mutus, & surdus hereditatem adeant factis, d. §. fin. & ibi add. marg.

Hereditas illius, qui libertates reliquit, si non adame, potest illi, cui libertas relicta est, vel alius petere sibi adicti bona defuncti, & satisfacere creditoribus, & erit tanquam successor defuncti, & serui, quibus libertas directæ, vel per fideicommissum est relicta, erunt liberi, etiam si bona fuerint a si eo occupata, in principio, Inst. de eo, cui libertas causa bona, l. si hereditas, l. 1. C. de testamen. manumiss.

Hereditatem repudiatis licet possit in integrum restitui, & iterum adire, tamen post additionem libertatum conferuandarum causa factam, libertates, quæ semel competierunt, non reuocantur, §. si quis, Inst. eod.

Hereditatem testamentariam repudiare dicitur ille, qui prætermisit causam testamenti, l. 1. §. prætermittit, si quis, omnia causa testam.

Reliqua verbo, Aditio, 1. c. §. que 8. Heres, 50. c. §. que 60. Filius, 159. c. §. que 168.

HEREDITATIS petitione non tenetur vero heredi ille, qui restituit hereditatem non vero heredi, nisi dolo fecerit, id est, sciens se non teneri restituit ante litem contestatam contra se, l. nec vliam, §. h. & ibi glossa restituit, de peti. hered.

Hereditatis petitione tenetur heres eius, qui pro herede, vel pro possessore possidebat, etiam si ignoret pro herede vel pro possessore defunctum possidere, vel poterat eas res ex hereditate sibi fuisse delatas, l. Neratius, cum l. sequen. eodem.

Hereditatis peticio, quæ datur contra eum, qui titulo possidet, præscribitur per decem annos, cum suos terminos excedat, excedit autem non suis terminis, si termini sunt, vt contra eum, qui pro herede, vel pro possessore possidet, tantum detur, & excedit terminos, vt detur contra titulo possidentem, §. glo. d. ar. in l. etiam, l. 1. §. quod si quis, eod.

Hereditatem possideps absentis nomine non debet conueniri petitione hereditatis nomine proprio, sed nomine absentis, d. l. etiam si, §. si quis absentis.

in Hereditatis petitione quædam veniunt, quæ in familiaris tractandæ iudicium non deducuntur, velati si ego heres sim debitor hereditatus, illud debitorum iudicio familiaris tractandæ coheret non conueniunt a me, sed bene per herede

17

ditatis petitionem, l. fundus, §. r. §. fin. & ibi glo. f. familiae ercisc.
 Hereditatis petitio est in rem, & in personam, glo. fi. in l. i. C. vbi de hereditate agitur.
 Hereditatis petitio potest moveri in loco domicilij heredis, d. l. i.
 Hereditatis petitione potest conueniri heres in loco, in quo sunt res, ad instar meræ realis, glo. fi. ibid.
 Hereditatem petens ex testamento iure directo petitione hereditatis si succumbat, potest postea illam petere ab intestato, gl. præclulisse, in l. fi. C. de codicillis.
 Hereditatem generaliter, & simpliciter petens non dicens ex testamento, vel ab intestato si succumbat, non potest postea ab intestato illam petere, quia totum ius videtur deduxisse in iudicio, ibid.
 Hereditatem si petit heres ex testamento, non poterit postea petere ex fideicommissio propter idem testamentum eadem scriptura reducendo illud testamentum ad codicillos, siue testator expresserit, vt valeret per codicillos, siue non, ibid.
 Hereditatem si coheres possidet cum extraneo pro indiuiso contra extraneum, alter coheres debet agere petitione hereditatis non contra coheredem non plus parte sua habentem, l. i. §. si ergo, si pars heredit. petatur.
 Hereditatem si possideant duo pro diuiso, vel pro indiuiso, & duo etiam sint veri heredes, ambo debent petere hereditatem a primo possessore, & ambo a secundo possessore, neque vnus heres ad petendam hereditatem potest eligere vnum possesorem, & alius aliam, l. i. §. quinimo, & ibi gl. si duos, si pars hereditatis petat.
 inter Hereditatis petentem, & possessorem debent flere lites speciales etiam coram arbitro, non distinguimus, §. si faciat, de arbitris.
 Hereditatem si petam ab eo, qui tantum vnā rem possidebat, de qua sola erat controversia, etiam id, quod postea possidere cepit, tenetur restituere, l. si hereditatem, de petitione hered.
 Hereditatis petitionis iudicium differtur, donec causa testamentum falsi agatur, l. diuus, §. fi. eod.
 Hereditatem si mulier marito dedit in dotem, maritus sciens quod possideat hereditatem alienam pro dote, tenetur vtili petitione hereditatis, mulier autem directa, maxime si diuorciū factum sit, l. etiam, §. §. apud Marcellum, & ibi gl. maritus, eod.
 Hereditas quando petitur, an testator fuerit liber, nec ne, ante omnia disquiri debet, l. liber, §. C. eod. tit.
 Hereditatem ex eadem scriptura non potest petere quis, vt ex testamento, & vt ex codicillis, sed postquam vnā viam elegerit, non potest ad aliam redire, l. fi. C. de codicillis.
 Hereditatem petenti si obiciatur in modum exceptionis, quod sit seruus, prius cognoscitur de causa liberali, sed pronunciabitur de causa principali, id est, de hereditate, l. i. & ibi glo. i. C. de ordine cognit.
 Hereditatis portio deficiens adrecescit alteri coheredi sine onere, quando ei, cuius portio deficit, erat impositum onus nomine proprio expresso, secus si appellatiuis verbis esset ei impositum, veluti quod heredes praestarent legatum, vno non existente herede eius, onus transit ad alios, l. pater meus, §. §. fi. & ibi gl. extitisse, de leg. 2.
 Hereditatis portio deficiens adrecescit coheredibus cum onere pro rata, l. mortuo, §. §. fi. eod.
 Hereditatis portio vnus heredis deficiens adrecescit coheredibus etiam inuitis pro hereditaria portione, siue omnes sint conuulsi, siue disuncti, conuulsi primò, postea defunctis adrecescit, l. i. §. his ita, C. de caducis.
 Hereditatis portio deficiens adrecescit aliis, quod ius transmittitur ad heredes, §. fi. l. i. de S. C. Oficiano.
 Hereditatis portio deficiens adrecescit aliis etiam inuitis, fallit, si iure speciali deficiat, item si quæ exceptionis, vel quando iure diuerso succedat, item in pluribus partibus prouenientibus, ex §. i. iuribus hereditatis, etiam ex eodem testamento, gl. adrecescit, & ibi add. ibid.
 Reliqua verbo, Legatarius, §. 8. Petito, §. 4. §. 5. 9. 10. Pupillus, §. 8. Alio, §. 19. Heres, §. 7. Possessor, §. 20. v. §. que 31. Bonæ fidei possessor, §. 4.
 19 **HEREDITATES** & tutelæ plerumque ex legibus deferuntur quibusdam personis, vt personæ naturaliter designentur, tutelæ de capitis diminutione.
 Hereditas legitima dicitur illa, quæ ab intestato defertur, largè tamen dicitur etiam illa, quæ ex testamento, glo. i. in l. legitimam, §. de petitione hered.
 Hereditatem ab intestato sibi delatam vendicare non prohibetur ille, qui ignorans vires testamenti ex testamento adire, secus si sciens testamentum nullum adierit, quia tunc ab intestato non potuit, d. l. legitimam.
 Hereditas iusta dicitur illa propriæ, quæ ab intestato ex lege defertur, id est, iure legitimo obuente, id est, cognitionis nomine, l. 3. §. de iilo, & ibi gl. iusta, & add. marg. pro socio.
 Hereditas, quæ ex testamento defertur, potest dici etiam legitima, quia lege confirmatur, gl. ex testamento, ibid.
 Hereditas ad proximam defertur, gl. consanguinea, in l. i. de legitimis tutoribus.
 Hereditas sicut agnatio non inspecta hodie proximis defertur, sic & tutela, secus tamen est iure Digestorum, quia non succedebant cognati, gl. prouidentia, ibidem.
 Hereditas maritis ex Oficiano delata filiofamilias dicitur legitima, licet non sit ex lege, l. tab. l. qui in aliena, §. 6. & ibi gl. Senatusconsulto, de acqu. hered.
 Hereditas delata dicitur, si adire potest, gl. i. in l. i. §. qui heres, §. 13. eod.
 Hereditatem esse delatam, & posse adire, conuertibilia sunt, ibid.
 Hereditas maritis filio delata ab intestato olim pleno iure quærebatur patri, & non filio, quia primò per Constantinum fuit inuentum, quod eius proprietates remaneret filio, §. gl. fi. in d. l. i. §. qui heres, §. fi.
 ad Hereditatem non admittuntur sequentes in gradu, nisi primis exclusis, & idè primis statuitur tempus ad adendum, vltra quod non audiuntur, l. quadiu, §. 9. eod.
 Hereditas non defertur ex testamento, quamdiu testamentum potest rumpi, l. ventre, §. 4. eod.
 Hereditas ab intestato defertur proximo agnato, id est, ei, quem nemo antecedit,

siue natiuitate, siue adoptione quæritur, sic, & si plures sint eiusdem gradus, omnibus competet, vt si duos fratres habui, vel duos patruos, vnum ex his vnus filium, alius duos reliquit, hereditas mea diuidetur in tres partes, & sic in capita, l. 2. §. hereditas, & ibi gl. in tres, de suis & legit. hered.
 Hereditas legitima tantum proximo agnato defertur, nec interest, an vnus solus agnatus sit, an ex duobus, vel pluribus prior, an duo, plurèrve ab eodem gradu venientes, qui vel ceteros antecendant, vel soli sint, d. l. 2. §. legitima.
 Hereditas legitima in multis casibus non defertur proximo agnato, gloss. proximo, ibidem.
 ad Hereditatem legitimam interdum vterior agnatus admittitur veluti habens patruum, & patruum filium, vel fecit testamentum, & deliberante herede scripto decessit patruus, & postea heres scriptus repudiavit, patruus filius admittitur ab intestato, & etiam potest petere bonorum possessionem, d. l. 2. §. interdum.
 ad Hereditatem legitimam vocatur etiam is, qui in vtero est, si fuerit editus, nisi sit natus post decem menses mortis, quo casu non admittitur, sed qui centesimo octuagesimo secundo die, id est, sexto mense & duobus diebus, natus est legitime dicitur, & ad successionem vocatur, l. 3. §. vtrique, eod.
 ad Hereditatem legitimam lex 12. tab. vocat eum, qui moriente eo, de cuius bonis queritur in eorum natura fuerit, vel viuo non conceptus est, l. Titius, cum l. sequente, eodem.
 ad Hereditatem legitimam, tanquam suus heres, vel bon. possessionem aui sui, tanquam cognatus, accipere non potest is, qui post mortem aui sui conceptus est, ibidem.
 Hereditates legitimæ, quæ ex nouis legibus, vel ex Senatusconsultis veniunt, capitis diminutione non percutiunt, capitis diminutione, eod. & §. i. l. i. de S. C. Oficiano, & l. i. §. capitis, ad Terryllian.
 Hereditates legitimæ, quæ ex legibus, 12. tab. veniunt, capitis diminutione, etiam minima, percutiunt, vnde viuo aliquo, siue antequam agnatus hereditas eius, capitis diminutio interest, quia iam definit esse agnatus, ibid.
 ad Hereditatem legitimam admittitur ille, qui ante delatam siue post delatam capite minus est, nisi magna capitis diminutio interueniat, quæ vel ciuitatem adimat, vel si deperdetur, ibid.
 Hereditatem lege obuente non impropiè dicit quis, etiam eam, quæ ex testamento defertur, l. lege obuente, §. 30. de verb. sign.
 Hereditatem quandoque etiam lex defert vt agnatis, quandoque delatam per testamentum confirmat, d. l. lege obuente, & ibi gl. fi.
 Hereditas delata intelligitur, quam quis per se, vel per alium, vel per filium, vel per seruum, adeundo potest consequi, l. delata, §. 1. eod.
 Hereditas demum delata potest adiri, & repudiari, conditionalis tantum hereditas non dicitur delata, gl. fi. ibid.
 Hereditas ab intestato primò defertur descendenti, quàm ascendenti, glo. seruati, in l. i. C. de edict. nuptiis.
 ad Hereditatem admittuntur simul frater, & soror, anus, & auia, eod. quòd parces sunt in gradu, ibid.
 Hereditas agnatioe non inspecta defertur proximis, aut. sicut hereditas, C. de legitimis tutoribus.
 Hereditas paterna decedente patre ab intestato deuoluitur ad filium furiosum, etiam filii iuris conuulsi, l. cum furiosus, §. 7. i. de curatore furioso.
 Hereditas furioso delata non potest quæri per curatorem, dum est in furore, gl. quæritur, in l. fi. infanti, §. 8. C. de iure deliberandi.
 Hereditas potest deferri aliter, quam ex testamento, vel ab intestato, vt quando quis succedit ei, qui testamentum facere non poterat, l. cum in antiquioribus, §. 9. & ibi gl. fuisse, C. eod.
 Hereditas non adita ex defectu substituti debetur, & pertinet ad venientes ab intestato, & si nulli sint, vel accipere nolint, tunc deuoluitur ad filium, l. vnica, §. cum autem, C. de caducis.
 Hereditas heredit. deficiente, ex testamento, vel ab intestato pertinet ad vxorem de iure patris, & ex eius defectu ad filium, gl. ararium, ibid.
 Hereditas dicitur deuenerit ad causam intestatam, quando testamentum factum destituitur per repudiationem instituti, vel quouis modo, licet hoc contingat de morte testatoris, sed si factum non esset testamentum, dicitur hereditas esse in causa intestati, glo. ab intestato, in add. marg. in l. fi. quis filio, de iusto rupto.
 Hereditas non defertur heredit. ex testamento, & ab intestato, glo. fin. in l. fi. quis sub conditione, de testam. tutela.
 Hereditas infanti deferri potest, gl. fi. in l. 3. C. qui admittit.
 Hereditatem infanti delatam pater solus adire potest, l. fi. infanti, §. 18. C. de iure deliberandi.
 Hereditas infanti delata transmittitur ad patrem, quamuis infans decesserit, antequam pater adiret eam nomine infantis, ibid.
 Hereditatem infanti delatam potest adire solus tutor pro infante, ibid.
 Hereditatem delatam decedens infans sine aditione non superfluit patre non transmittit, & talis hereditas ad eam deuoluta & non agnita ita intelligitur, quasi ab initio ad eum non fuisset deuoluta, & pertinet ad eas personas, quæ vocantur, si non fuisset hereditas infanti delata, ibid.
 Hereditas infanti delata licet non sit quæ sita viuo filio à patre eidem per aditionem, si tamen filius in infanzia decesserit, eam, vt quæ sita, pater petere potest, gl. quæ sita, ibidem.
 Hereditas infanti si fuerit delata, hereditatis querendæ dies eidem infanti non cedet, eadem tamen dies in praedictum patris, vt post tempus non admittatur ad adquirendam eam, ipse tamen pupillus, vel infans non excluditur, ibi.
 Hereditas infanti delata non adita, vel quæ sita iure speciali transmittitur ad patrem mortuo infante in infanzia, & non alias, regulariter tamen non adita non transmittitur, gl. quæ sita, ibid.
 Hereditas infanti delata non adita à tutore per mortem eius non deuoluitur ad heredes infantis, ad patrem verò sic, quia heredes pupilli possunt habere relictum cum tutore, pater verò si non adierit, contra nullum habet relictum, nisi contra se ipsam, sed contra se ipsam venire non potest, gloss. ad illas, ibidem.

Hereditas infanti delata non adita peruenit ad eos, ad quos perueniret, si nunquam fuisset delata infanti, & non ad heredes pupilli, qui si infans habebat tutores, contra eos habet recusatam, si tutores fuissent in culpa vel negligentes, sed infans non habet tutores, tunc imputent sibi, quare non petierunt dari tutores pupillo, gl. ad illas, in add. ibid.

Hereditatem quomodo cumque quis potuit acquirere ex testamento siue per se, siue per seruum, vel filiumfamilias instituitur, si cum omiserit ex testamento, ut haberet in iustitiam, tenetur legatariis, ac si ipse adisset ex testamento, l. 1. in p. in c. & in §. 1. 6. quis, omnia causa testam.

Reliqua verbo, Heres, 24, v. quia 30. Successio, per tot. Tutor, 255. Cognatio, Cognati, in statu.

HEREDITATEM non aditam nemo transmittit nisi ad suos, gl. adeando, in l. 1. §. si filius mulier ventris nomine, & glo. fin. in l. liberis, de doli mali excepti. l. 1. quant. 7. & ibi gl. c. de iur. delib.

Hereditas non adita non transmittitur ad heredem, legata tamen transmittuntur statim post mortem testatoris, gl. superuacuum, in l. Cornelius, 69. de hereditat. inst.

Hereditas etiam non adita in quibusdam casibus transmittitur, in quibus casibus si relictus sit, cum hac adiectione, si valet, non transmittitur aliter, quam si valet, & gl. superuacuum.

Hereditas non adita transmittitur ad suum cum beneficio abstinendi, vel ad eundem, si ipse transmittens poterat, si quis filium, 7. §. 1. de adq. hered.

Hereditas non adita regulariter non transmittitur, saltem in multis casibus gloss. relinquere, in l. ventre, 84. cod. glo. in l. si à te heredes, legatorum nom. ne caueatur, & glo. non transmittitur, in §. 3. acquiritur, d. l. non poss. & gl. 2. in l. 5. de bon. poss. contra tab. & l. scriptus, §. si. c. de Caribano edicto, & glo. fin. in l. 1. c. de testit. militum.

Hereditas non adita transmittitur ad heredes heredis, quando heres occisi non adit hereditatem antequam haberetur quatio de familia occisi metu potestate editi praxitoris imponentis contrasacient, & ita interem decessit, l. 3. §. eleganter, ad Syllan. & gl. 4. in l. vnica, §. in nouissimo, c. de caducis tollend.

Hereditas non agnita non transmittitur, nec bonorum possessio non agnita, gl. reuertitur, in l. cum filiofamilias, 1. c. de leg. 1.

Hereditas non transmittitur nisi ad heredes, gloss. placuit, in l. miles, 75. §. fin. de leg. 2.

Hereditas non adita non transmittitur ad superiores, l. 2. §. si quis ex liberis, & ibi gloss. agnoscitur, ad Tertullianum.

Hereditas patris etiam non adita transmittitur ad matrem, l. Lucius, 9. & ibi add. marg. de iure filii.

Hereditatem d. latam furiosus decedens non non transmittit ad suos heredes, legata tamen transmittit, quia legata sine onere, sed heredes cum onere, in adquirendis, in l. cum furiosus, §. c. de iur. furios.

Hereditatem siue esse delatam sciam transmittitur vel deliberandi, & adeundi ad quoscunque heredes intra annum à die scientie, ut possit adire intra reditum tempus, quo clauso, excluduntur heredes à iure adeundi, d. l. cum in antiquioribus, 19. c. de iure delibandi.

Hereditatem siue delatam aliquis heres intra annum à die sententiae non si adierit, ipse excluditur à iure transmissiois, non tamen à iure succedendi, si ipse viuat, & gl. p. ibi.

Hereditatem non aditam transmittit quis ad suos heredes, si timore potestatis non adierit, & interim decedat, l. pen. c. de his, quibus ut indignis.

Hereditas non adita non transmittitur, quod ius deliberandi transmittitur, idem & in liberorum personis, ad quos etiam non adita transmittitur, l. vnica, §. in nouissimo, c. de caducis.

Hereditas non adita transmittitur ad heredes iure adcrecenti, secus iure institutionis, vel substitutionis, d. l. vnica, §. his ita, & ibi gl. pro defuncti.

Hereditas ascendit etiam non adita transmittitur ad descendentes per liberos etiam ignorantes fuisse institutos, l. 1. c. de his, qui ante apertas tabulas, gl. praeipuum, & gl. suam, in l. cum in antiquioribus, c. de iure delib.

Hereditas non adita transmitti potest ad ascendentes, & gl. 2. ibi. & gloss. fin. & ibi add. marg. in l. apud hostes, 8. c. de ius & legitimis, gloss. fin. in l. 2. c. ad O. ficiam.

Hereditas siue ex testamento, siue ab intestato delata filiis, vel nepotibus non dum adita ipsis mortuis transmittitur ad suos liberos, nisi exheredauerint eos extraneis institutis, & tunc nec liberi exhereditati, neque extraneis instituti admittuntur, gl. 2. c. de his, qui ante apertas tabulas.

Hereditas an iure civilis an iure pratorio fuerit quaestita, quoad transmissiorem nihil refert, l. 2. c. communia de successio.

Hereditas non adita ab herede extraneo non transmittitur ad heredes suos, sed hereditas patris transmittitur in suos descendentes etiam in extraneos quoscunque, gl. decessit, & ibi add. marg. in §. 1. Iust. quibus modis testam. infirmetur, gl. 2. & ibi add. marg. in l. 3. c. de iure delib. l. penul. §. filiusfamilias, de castren. pecuni.

Reliqua verbo, Transmissio, Heres, 91. Filiius, 169. Bonorum possessio, 21. & sup. nu. 22. & infra nu. 25.

HEREDITAS si non restituitur, secundum quod testator rogauerat, non videtur restituta, gl. fin. in l. 2. §. si de iure iurandi.

Hereditas, cui restituitur nomine meo, nihil interest, an sit liber, vel seruus, an meus, vel alienus, glo. cum in l. 1. §. 1. de exercitoria actione.

Hereditas debet restitui, si fieri potest eo loco, & tempore, quo testator iussit restituere, aliis poterit restitui alio loco, & tempore, si fuerit dies certa, sed ante diem incertam, vel conditionis euentum, restitutione facta non transmittit actiones ex Trebelliano, l. reculsare, §. si. cum quatuor legibus seqq. ad Trebellianum.

Hereditas restitutio non tantum est solutio, sed & successio est, cum obligetur is, cui fit restitutio creditori, & legatariis, l. 1. c. de iur. 38. & ibi gl. fin. cod.

Hereditas restitutio nominis pro fideicommissario, si fiat patrifamilias, vel in aliena potestate existit, vel mulieri, vel masculo, vel seruo, nihil interest, quia perinde est, ac si fideicommissario restituta fuisset, & idem quando fideicommissarius post restitutionem factam vni ex dictis rebus habuit,

l. quamuis, 40. §. fin. cum duabus, l. seqq. eodem.

Hereditate restituta fideicommissario iura sepulcrorum remanent apud heredem, siue sepulcrum sit familiare, siue hereditarium, l. quia perinde, 41. & ibi gl. fin. eodem.

Hereditate ex Trebelliano restituta, seruitutes per aditionem extinctae, quas mutuo praedia heredis & testatoris habent, nihilominus valent, & iterum imponuntur, l. si heres, 73. §. si. & ibi gl. fin. cod.

Hereditatem restituere rogatus post mortem suam potest restituere prius reuocata, vel omnia quarta, l. post mortem, 12. c. de fideicommissis.

Hereditatem restituere si quis sit rogatus post mortem suam, dicitur fideicommissum conditionale, & interim fideicommissarius decedens non transmittit, gl. 2. ibid.

Hereditatem post mortem suam restituere rogatus ante tempus potest restituere, non necessitarius, sed sponte si velit, gl. 1. ibid.

Hereditatem post mortem suam restituere rogatus certe personae, potest ante tempus restituere, si velit, secus si sit rogatus restituere incertae personae, scilicet cum tunc vult ex liberis, ibid.

Hereditas transit in fideicommissarium vniuersalem cum onere legatorum, quando legata fuerunt simpliciter relictas, l. 2. ad Trebel.

Hereditas fideicommissaria non restituatur recte seruo inuito, vel ignorante domino, sed si postea eum habuerit, confirmatur restitutio, & domino adquiruntur actiones, l. seruo, 65. cod.

Hereditas fideicommissaria restitutio, sicut & bonorum possessio, non fit sola voluntate, sed opus est facto, quod potest fieri per procuratorem, quod fecit in aditione, quae fit sola voluntate, glo. si non accidens, in l. qui ita institutus, 66. §. 1. cod.

Reliqua verbo, Fideicommissus, m. 31. 32. Fideicommissarius, 67. 3. Restitutio, 4. Heres, 136. v. quae 196. & l. 1. c. v. quae 149.

HEREDITATEM emens non censetur singulas res emisse, vnde pro singulis de euictione non agit, agit tamen Publiciana, l. siue autem, 11. & ibi gl. Publicianam, de Publiciana.

Hereditas vniuersa, vel illius, qui nullus est de iure civilis, ut serui, non potest emi, neque vendi, l. 1. de nec. vel actione.

Hereditas non dicitur vniuersa, nec potest dici hereditas illius, qui nullus est de iure civilis, & ideo vtroque casu venditio talis hereditatis non tenet, quia debet esse hereditas, quae vendatur, potest tamen agi ex empto ad interesse ad pretium, & ad expensas, gl. 1. ibid.

Hereditatis venditor non tenetur cauere de euictione rerum singularium hereditatis, nisi expresse actum sit, gl. 1. in l. de euictione, 49. ad Trebel.

Hereditatem vendens videtur vendere ipsum ius, non autem res de hereditate, vnde eius non tenetur de euictione, quia res ipse non sunt hereditas, gl. 1. in l. p. c. 178. §. 1. de verb. signifi.

Hereditatis venditio non liberat heredem, quamuis contra emptorem habeat regressum, l. 2. c. de leg.

In hereditatis emptorem transmittit iura utilia actiue, sed non passiuè, & ideo si ceteri ipse possit actiue conuenire debitoribus hereditariis vili actione, non tamen potest ipse conueniri à legatariis, vel creditoribus hereditariis, ibid.

Hereditatis emptor licet non sit obligatus creditoribus hereditariis, vel legatariis, nec ab eis conueniri possit, tamen veniet venditoris, ibid.

Reliqua verbo, Emptio, 83. Emptor, 19. c. de Heres, 99. & 136. Venditor, 78. Vendere, Venditio, 15. Venditor, 17. & quae 21. Venditio, 57.

HEREDITAS in testamento data, per epistolam, vel per codicillos adimi 27 verbis directis non potest, l. 4. c. de his, quibus ut indignis.

Hereditas in testamento data si in codicillis heredes à testatore repentur indigni, aufertur eis, & applicatur fisco, à quo peti possunt libertates in codicillis relictas, d. l. 4. & ibi gl. fin.

Hereditas ex testamento inutili data non potest codicillis directis dari, vel confirmari, sed ex fideicommissum petitur à legitimis heredibus, salua Trebellianica, d. l. 2. §. si. & ibi gl. si de iure codicil.

Hereditas sola non potest dari seruo in diem, vel sub conditione, sed cum libertate potest, veluti post Pascha sit liber, & heres, glo. 2. in l. quia ratio, 22. de condit. insti.

Hereditas codicillis non potest dari directis neque adimi, nisi à milite, sed bene per fideicommissum, quidam in suo, 27. §. si. & ibi gl. pen. de conditio. insti. gl. 1. in l. 4. c. de his, quibus ut indigni & gl. fin. in l. 2. §. si. de iure codicil.

Reliqua verbo, Codicillus, 1. 67. 8.

HEREDITAS licet auferatur alicui tanquam ab indigno, non tamen definit 28 esse heres ipso iure, l. ex facto, 35. §. si. de heredit. insti.

Hereditas etiam si auferatur ab indigno, & applicatur fisco, nihilominus legata, & fideicommissa exigi possunt, gl. 2. in l. 3. de his, quae in testamento.

Hereditas quando auferatur alicui, ut indigno propter dolum non restituatur ei actiones confute, secus si propter culpam, l. propter, §. 1. ad Syllaniam.

Hereditas transit ad fiscum cum onere legatorum, nisi fisco repudiet, l. si seruus plurium, 10. §. si quis, de leg. 1.

Hereditas penes heredem indignum remanet fisco repudiante eam, & tenetur oneribus hereditariis, ibid.

Hereditatem relictam vni si transferat testator in incapacem, hereditas auferitur non solum ei, in quem translata est, sed etiam ei, cui relictus fuit, glo. 1. in l. 1. & si transferam, de adimen. legatis.

Hereditas, vel legatum relictum auferitur filio emancipato, qui bon. possessionem contra tab. patris, ut praeiuratus eius testamentum impugando petitis, & postea ex substitutione pupillari adiut hereditatem, & fisco applicatur illa, l. 2. de his, quae ut indignis.

Hereditas, vel legatum relictum in testamento vxoris auferitur marito, qui contra mandata duxit vxorem ex ea provincia, in qua officium exercebat, & fisco applicatur, sed non auferitur vxori hereditas sibi relictas per dictum maritum, ib.

Hereditas, vel legatum relictum in testamento vxoris auferitur tutori, qui eam quondam pupillam suam contra decretum Senatorum duxit in vxorem, & applicatur fisco, non tamen & contra auferitur relictum vxori quondam pupillae, ibidem.

Hereditas auferitur ab herede scripto, cuius nomen peracto testamento testator cancellauerat, & applicatur fisco, legata tamen ab eo relicta, & etiam prælegata ei relicta valent, nisi euidenter aliud voluisset testatorem apparere, l. cum quidam, & l. cum secundis, §. si de his, quæ videntur.

Hereditas, vel legatum relictum à muliere mariti, quam stupro cognouit, auferitur ab ea, & applicatur fisco, l. mulierem, eod.

Hereditas relicta in testamento non auferitur heredi, qui falsos codicillos effecit, & succubuit, auferitur tamen quod in codicillis ei relictum erat, l. heredi, eodem.

Hereditas auferitur ab herede, cuius nomen incisus tabulis testator cancellauerat, volens prius interfectus decedere, quo casu illa pertinet ad venientes ab intestato, secus si cancellauerat eius nomen, vt soli heredi noceret, quia tunc ea hereditas applicatur fisco, l. cum secundis, §. si & ibi gl. fuisse, eod.

Hereditas si ob heredis culpam, vel delictum sit confiscata, fisco retinetur, quam heres ex Trebelliano erat habiturus, & residuum restituit fideicommissario, l. 3, §. si ad Trebel.

Hereditas auferitur heredi, vt ab indignis, si ante habitam questionem de seruis super necesse testatoris occisus eius familia tabulas testamenti aperit, & hereditas adita, nisi pupilli sint, l. 3, C. de his, quib. vt indig.

Hereditas, quæ auferitur heredi scripto propter delictum defuncti, statim non applicatur fisco, nisi post alios agnatos, glo. in l. 4, C. eodem.

Hereditas, quæ auferitur heredi scripto propter delictum suum, statim applicatur fisco in totum, vel in partem, si pars tantum deferebatur delinquenti, nisi in vno casu, ibid.

Hereditas auferitur heredi scripto, & applicatur venientibus ab intestato, quando testamentum redditur nullum propter errorem testatoris defuncti, vel quia testator non seruauit iuris solemnitatem, ibid.

Hereditas auferitur heredi scripto, & applicatur his, qui in alio testamento solemniter sunt instituti, quando testamentum redditur nullum ob non obseruatam solemnitatem iuris, ibid.

Hereditas auferitur heredi scripto in primo testamento, quando testator fecit secundum testamentum solemne, ita vt etiam legata in primo testamento relicta non præstentur, ibid.

Hereditas auferitur heredi scripto, & applicatur fisco, quando testator post conditum testamentum solemne deuenit in codicillis ad actum verbi, vt quia dixit heredes esse indignos, vel dixit vnum, vel omnes non mereri voluntatem suam, gl. in d. l. 4.

Hereditas ab vxore herede scripta non potest auferri soror, ex eo quod ipsa soror præuenta vindicauit necem fratris defuncti, l. sororem, C. de his, quib. vt indig.

Reliqua verbo, Heres, 79. vsque 85. Minor, 45. supra num. 15.

HEREDITARIA instrumenta non debet habere ille, qui licitatione vicit, apud quem debent manere, quia hoc ad licitationem non debet deduci, l. nam ad licitationem, famulæ cretense l. 2.

Hereditaria instrumenta, & cautiones debent manere apud eum, qui ex maiori parte heres est, quæ describenda sunt ceteris heredibus, cautione interposita, vt, cum es exegeris, illa exhibeantur, si quæ sunt, famulæ cretense.

Hereditaria instrumenta, & cautiones apud quem esse debeant, si heredes æqualibus partibus instituti non concordent, per sortem id effici debet, aut ex consensu eorum debet eligi amicus, apud quem deponatur, vel in ædem sacram deponi debent, d. l. si quæ sunt, eod.

Hereditaria portio dicitur non solum illa, quæ obuenit ex expressa institutione testatoris, sed etiam illa, quæ obuenit mortuo testatore ex iure adrecedendi, l. si in testamento, §. ibi gl. p. de vulg.

Hereditarias quasdam res si tu possideas, & quasdam ego possideam, possum contra te, & tu contra me agere petitione hereditatis, sed si pronuncietur, meam esse hereditatem, agenti tibi contra me obstat exceptio rei iudicate, secus si pronuncietur, meam non esse, l. si inter me, de excep. rei iudic.

Hereditaria rei fursum non fit, negatur pro ea furti actio, nisi defunctus eam pignori dederat, vel commodauerat, vel nisi alius habeat vium fructum in ea, quibus casibus fit fursum rerum hereditarium, & impeditur vti capio, & heredi postea aduenti datur furti actio, l. hereditaria, §. 68. cum duabus, ll. seqq. de furtis.

Hereditaria res non sunt hereditas, gl. 1. in l. nihil est, 24. de verb. sign.

Hereditaria onera ad scriptos heredes pro portionibus hereditarie, non pro modo emolumenti, pertinent, l. 1. C. si cer. pet.

Hereditaria onera inter heredes pro hereditariis portionibus diuiduntur, etiam si in prælegatis sit inæqualitas, ibid.

Hereditaria res vacans nullius est, gl. per ignorantiam, in l. si C. vnde vi.

Hereditaria res in iudicio familia cretense, si commodè fieri potest, æqualiter diuiditur, quod si fieri non potest, recompensatur pecunia, & eadem ratione debet alter ex coheredibus, qui vel rem hereditariam corrupit, vel consumpsit, aut fructus percepit, alios recompensare, §. si familias, Instit. de officio iudicis.

Hereditaria bona desinunt esse hereditaria, cum primum quis heres factus est per legis dispositionem, vel per aditionem, ita vt deinceps non defuncti, sed heredis bona dicantur, §. 1. in add. marg. Instit. de hered. qualitate.

Hereditarius seruis si depositus, potest postea heres succedens agere depositi, gl. 2. in l. cum hereditas, §. C. depositi.

Hereditarius creditor, quando restituit pecuniam possessori ab eo sibi solutam, parit illa pecunia liberationem in duas causas, quia tenebatur restituere per conditionem indebiti possessori soluenti, item liberatur verus heres à possessore, quia possessor potest retinere de hereditate, quantum soluerat paratus cedere conditionem indebiti heredi, cum quis sibi, §. 38. §. de peculio, & ibi gl. repetitionem, de solutio.

Hereditarius titulus dicitur lucrativus, si hereditas ipsa soluendo, aliis non, l. inter stipulantem, §. 2. si rem, quam, & ibi add. marg. de verb. oblig.

Hereditarius nomen, significat dominam scilicet hereditatem, glo. per vnum, in l. 1. §. veraces, de acqu. possessione.

Hereditarium debitum intelligitur etiam id, quod defunctus post mortem suam

daturum se promissit, & quod soluit fideiussor pro debitore post mortem eius l. hereditarium, §. 7. de bonis authorita. iudicis.

Hereditarius seruis si fit vulneratus, vel occisus, actio legis Aquiliæ competit hereditati, cum vicem domini sustineat, sed postea datur heredi hereditate adita, non antea, l. liber homo, §. si seruus, ad leg. Aquil.

Hereditario nomine habens actionem teneat petitione hereditatis tanquam iuris possessor, l. quod si in diem, §. 18. §. Julianus, de petitione hereditatis.

Reliqua verbo, Cretense, Creditor, 101. vsque 104. Debitus, 80. §. 1. Furtum, 8. Legatus, 19. Possessor, 28. vsque 31. Seruus, 19. vsque 22. Heres, 96.

Hereditas non est crimen publicum est, & ideo quilibet de populo potest accusare, quia quod in religionem diuinam committitur, in omnium iniuriam fertur, l. 4. C. de hereticis.

Hereticus omnes verbe legis diuini, & Imperialibus perpetuo debent quiescere, nemôque illas concutit docere, vel discere, ne Episcopus hereticorum fidem infamare adeat, quæ non habent, nec ministros creare, qui non sunt, l. 2. C. eo.

Hereticus criminis inquisiti potest fieri etiam post mortem, & idem in crimine læsæ maiestatis potest innotari defuncti damnari, l. 4. & ibi gl. §. C. eod.

Hereticus crimen, & læsæ maiestatis, & apostatus etiam post mortem accusari potest, forte vsque ad quinquennium, gl. §. ibi, ibid.

Hereticum aliorum hereticis imitantes in deferendo Deum, eius nomen iure debent scribere, vt Nestoriani à Nestorio, & Christianorum appellatione vti non debent, l. damnare, §. C. eod.

Hereticum discipulos in x libras auri, seruantes deportantur, docentes puniuntur, idem fit ad sacrificium, vel in templum conuenerunt, glo. damnentur, in l. quæcunque, §. C. eod.

Hereticum suspensum, nisi ad mandatum Ecclesiæ propriam innocentiam purgatione congrua monstrauerit, sunt infames, & banniti, & per annum permanentes puniuntur, vt heretici, athen. gazatos, C. eodem.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Heretica facta mulier nupta amittit priuilegium sibi aliis competens prælationis dotis aliis creditis prioribus, & in tacitis hypothecis, & alia omnia mulieribus à lege concessa, athen. item priuilegium, C. eod.

Heretica facta mulier amittit priuilegium, quod non reuocatur, nisi inquantum facere potest, & stipulationis tacite de reddenda sibi dote, gl. pen. ibid.

Heretica mulier in sua dote nullam habet priuilegium prælationis, vel aliud, nisi ad orthodoxam fidem peruenerit, §. quæ igitur, in athen. de priuilegiis dotis hereticis, col. 8.

ab Heretica prauitate fit dominus temporalis requisitus, & admonitus ab Ecclesiâ terram suam purgare neglexerit post annum à tempore admonitionis, terra illius occupantibus Catholicis conceditur, qui eam excommunicatis hereticis absque contradictione vlla possident, & in fidei pietate conferunt, saluo iure domini principalis, c. nos Fridericus, §. statum, de statutis & consuetudinibus contra libertatem Ecclesiasticam, & authent. si verò, C. de hereticis.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hereticus si tunc ca si fuerit facta mulier nupta, eius maritus, ipsa existente in heresi, si alienauerit res dotales, ipsa postea reuerfa ad fidem poterit reuocare, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Hæretici filij, vel propinqui nisi poeniteant, non succedunt patri catholico, sed Ecclesia succedit, si clericus filij, vel verò filius laicus, tunc succedit ei filius, si quis de predictis, in auth. de appellat. cogit. col. 8. glo. fi. in §. fin. in authent. de privilegiis dotis hæreticis, collat. 7.

Hæretici pariter non possunt heredes instituire alios filios, quàm Catholici, ibi. Hæretici excluduntur à successione, ac puniuntur aliis poenis, §. fin. in additione mag. in authent. de hæredib. ab intestato venient. collat. 9.

Hæretici res Ecclesiarum per conductionem, vel emphyteosim, vel per emptiōnem, vel alio quolibet modo non possunt accipere ab Ecclesia, & si hæretici pro tali causa dederint aliquid Ecclesie, illud amittunt, & illæ res ab eadem Ecclesia venduntur, & rediunt, vel econtrario Ecclesie, qui eas dedit, à gubernatione remouetur, & à sacra cōmuniōne vno anno segregatur, §. iubemus, autem, in auth. de Ecclesiasticis, col. 9.

Hæretici debentur etiam acephali ipsi, ibi.

Hæretici prohibentur accipere possessiones per emphyteosim, vel conductionem etiam à priuato, ibi.

Hæretici prohibentur facere adulteras collectas, & adultera baptisimata, auth. de interditiis collegiis, col. 9.

Hæ. tunc sunt exco. m. i. n. c. i. i. b. i.

Hæreticorum fautores, receptores, ac defensores banno subiciuntur, quorum quilibet postquam ab Ecclesia fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempnitur intra annum, et tunc est infamis ipso iure, nec ad publica officia nec ad concilia, nec ad eligendum, nec ad testimonium admitti debet, & est etiam interdictus, & si fuerit notatus, eius instrumenta nullius sunt momenti, §. credentes, §. credentes, & d. a. u. h. credentes, C. de hæreticis.

Hæ. tunc sunt fautor, vel receptor postquam est excommunicatus ab Ecclesia, cogitur, ipse respondere, sed nullus ei tenetur respondere, & si fuerit iudex, eius sententia nullam habet firmi aciem, & si fuerit advocatus, non debet admitti ad patrocinium, & si fuerit notatus, eius instrumenta nullius sunt momenti, §. credentes, §. credentes, & d. a. u. h. credentes, C. de hæreticis.

Hæretici non possunt præf. be. & contra consensionem bonorum, gl. 3. in extrat. de pace Constantia, in prin.

Hæretici omnibus interdictionibus est bonis, gloss. i. in l. i. §. cum lege, de testam.

Hæretici fit publicatio omnium bonorum, ipsique amouentur à successione, & donatione quilibet, prohibentur etiam donare, emere, vel vendere, l. 4. C. de hæreticis.

Hæretici infames sunt non ipso iure, sed per sententiam, hodie verò sunt ipso iure, & repelluntur à testimonio, gl. diuina, in l. 1. C. de summa Trinitate.

Hæretici sunt infames, & bannuntur, atque eorum bona confiscantur, nec ad eos vitæus debent reuerti, nec filij ad eorum successiōnem debent admitti, c. nos Fridericus, §. gazaros, de statut. & consuet. contra liberali. Imperator, in add. marg. de iure filii.

Hæreticus hodie non potest testari, glo. quoniam, & ibi add. in l. qui testamento, 20. §. cum, qui, de testam.

Hæretici testamētum, vel codicilli, vel epitola, in qua aliquid in vltima voluntate reliquit, non valent, neque filij eius heredes, nisi à paterna prauitate discesserint, l. 4. & ibi gloss. 5. C. de hæreticis.

Hæretici ad testimonia iudicialia contra Christianos non admittuntur, in contradi. & vltimis voluntariis admittuntur, l. pen. C. cod.

Hæretici, & iudici inter se iudicantibus possunt esse testes super quibuscumque actibus iudicialibus, vel extra iudicialibus, præter quosdam, qui enumerantur ibi in d. l. pen. ibi.

Hæretici contra orthodoxos, neque etiam per orthodoxos producente hæretico non admittuntur, cum testes pro vtriusque parte rei veritatem dicere debeant, gloss. i. ibi.

Hæretici contra orthodoxos, neque etiam in contradi. & vltimis voluntariis admittuntur, cum sint infames, glo. fin. ibi.

Hæretici non possunt ad aliquam dignitatem vocari, nec possunt esse in aliquo officio, vel Ecclesia inter Christianos, §. i. in auth. de privilegiis dotis hæreticis, col. 8.

Hæreticus non potest esse defensor ciuitatis, neque aduocatus, gloss. participium, ibidem.

Hæretici denegantur omnia privilegia orthodoxis concessa, gl. dignos, ibi.

Hæretici perfidiores sunt Manichei, & Samaritani, & maiori, ac specialiori pena sunt digni, gl. in rub. C. de heret.

Hæretici Ariani dicitur substantiam in Trinitate, & non negant Patri Filium cœternum, Macedoniani negant Spiritum sanctum Deum esse, gl. i. & 2. in l. Ariani, §. C. cod.

Hæretici Pneumatomachi asserunt Spiritum sanctum processisse ex matre ipsa de Filio Dei, & ideo dicebantur ita, quia πνεύμα, id est, spiritus, πύμα, id est, mater, gl. 3. ibi.

Hæretici Apollinariani dicunt Christum assumpsisse corpus sine anima, ibidem.

Hæretici Manichei ad imam vsque scelus nequitiam perueniunt, & sunt de ciuitate expellendi, & vltimo supplicio puniendi, l. 1. Ariani.

Hæretici Nestoriani libros habent, legens, vel deservens, aut allegans in disputatione religionis, vel conuenticulum præbens in villa, vel domo, priuatiim, aut publice, puniuntur confiscatione bonorum, l. damnato, 6. C. cod.

Hæretici Eutychariani succumbant legibus laici contra hæreticos, & quod non habeant loca ad conueniendum, & imponentes alicui nomen Episcopi, vel clerici, releguntur confisatis bonis, l. quicunque, 8. C. cod.

Hæretici Apollinaristis, vel Eutycharistis non conceditur cœtus publicè, vel priuatiim facere, nullique eorum libros habere licet, aliis perpetua damnantur deportationis, ibi.

Reliqua verbo, Apostata, Christianus, Fides Catholica, Mater, 4. F. i. c. 135. Inquisitionis, Liber, 12.

Hæretici v. dicitur, qui aris, & altaribus, & sacrificiis demonum deseruit, gl. i. a. n. m. c. o. C. de maleficiis.

Hæretici v. dicitur, quæ quauis conceditur, & sequitur iter tacitè, iter non dicitur

seruitus, sed est quedam accessio, glossa aditum, in l. 3. §. final. de seru. rustic.

Hautum aquæ habens, iter quoque habere videtur ad hauriendam aquam, d. §. final.

Hautum tantummodò aquæ si quis concessit alicui, non valet concessio, ibi.

Hautu aquæ relicto, & iter quoque ad hauriendum relinqui censetur, l. qui binas, 9. de seru. rusticorum.

Reliqua verbo, Aqua, 16. 18. Seruitus, 34. vsque 38.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Hæ. tunc sunt Latine dicitur fol. gl. heliocamino, in l. si arbor, 16. de seru. rustic.

Homo quilibet habet à natura, vt audiat, & loquatur, glo. 3. in l. discretis, 10. C. qui testam. facere.

Homo est animal, & homo non est substantia, sunt diuersa, sed contraria indirec-
tè, id est, per medium, gl. 1. in l. scripturæ, 14. de fide instrum.

Hominis naturaliter discordant, & idè in electionibus, & compromissis dispa-
res sunt eligendi electores, patet tres, vel quinque, & non duo, vel quatuor,
quia in illis posset esse, quod non inueniretur pars maior, glo. ff. de testum, in §.
sanctimus, in auth. de sanctiss. Episcopis, col. 9.

Homines naturalem facilitatem habent in dissentiendo, litem si vnus, §. fin. &
ibi glo. facilitatem, de arbitris.

Homo quando non facit decencia rationabili naturæ, id est, homini, qui est ani-
mal rationabile mortale, non decet, vt dicatur homo, sed bestia, gl. de decemem,
in auth. de monachis, in princ. col. 1. & §. 1. in auth. de inest. nup. col. 1.

Hominis sunt honorandi secundum merita, & virtutes, §. ordinationem, eod-
dem titul.

Homo fatum, non ita bene discernit, sicut ieiunus, glo. epulata, in §. inuincendum, in
auth. de nup. col. 4.

Homini ad malitiam dedito facile est quodlibet malum adinuenerit, gl. occasio-
nes, in §. 1. in auth. vt omnes obediunt iudicib. col. 1, & auth. vt hi, qui obliga-
te habere prohibent in princ. col. 6.

Hominum quidam liberi, simul constitunt, & inter legitimos sunt, alij legitima-
tionem non habentes postea sunt legitimi, & ex naturalibus ad legitimos
ascendunt, alij naturales sunt, & quodam successiones eis existunt, alij
nec naturales sunt, sed hoc monstratur indigni, alij sunt legitimi solum,
vt adoptiui, §. palam, & ibi glo. indigni, in auth. quibus mod. nat. eff. ius,
col. 6.

Hominis auctoritas, scilicet memoria preteritorum, scientia presentium, &
prudencia futurorum, gl. prouidentia, in §. quorum, in princ. Infit.

Homo homini non accedit, §. si quis ancillas, & ibi glo. extinguitur, Infit.
de legatis.

Homini quando nocitum est, licet non sit occisus, per iudicem debet fieri resc-
ipendia medicorum, ac medicinarum, & merces operum, quibus caruit is,
cui nocitum fuit, §. 1. Infit. de oblig. quæ ex quasi delicto.

Homo diuisionem non recipit, & idè parte reiecta non agitur de euictione, ni-
si actum sit, gl. 1. in add. marg. in l. naue, §. 6. de euictio.

Hominis appellatio continetur etiam femina, gl. 1. in l. 2. vi bonorum raptor.
l. hominis, 1. 2. de verb. sign.

Homini conuenit naturaliter agnitiudo, glo. humanitatis, in l. non tantum, de
appellat.

Homo est dignissimus creaturarum, gl. pen. in §. fin. Infit. de iure naturali.

Reliqua verbo, Castigare. Li. vltim. 2. 3. Promittent. 12. Tit. 4. Deuoter, 32.

HOMINIS aut sunt liberi, aut serui, in princ. Infit. de iure persona, & l. 3. de sta-
tu hominum.

Hominum tria genera iure gentium esse ceperunt, quidam erant liberi, alij ser-
uitutem genus libertini erant, qui deserant esse serui, in princip. Infit. de li-
bertinis, & l. manumissiones, de iustitia, & iure.

Homines omnes iure naturali liberi nascebantur olim, hodie autem & serui na-
scuntur, & in hac parte iuri naturalis derogauit ius civile, licet illud sit immu-
tabile in genere, §. l. manumissiones, & ibi gl. 3. de iustitia, & iure, & gl. ab ini-
tio, in §. ius autem, Infit. de iure naturali.

Homo quilibet est liber, nisi sit seruus iure gentium bellis ortis, vel ciuile, vt
quia patriarum se vendi ad pretium participandum, glo. 1. in l. libertas, de statu
hominum, & d. §. ius autem, Infit. de iure naturali, & §. si quis facit, in auth. en.
quib. modis eff. legit. col. 5.

Homo liber, qui se vendidit manumissus non reuertitur ad suum priorem sta-
tum, sed efficitur libertinus, l. liber homo, eod.

Homo liber, qui se vendidit, ad ingenuitatem proclamare non potest, nisi pre-
tium sui reddiderit, aut natalibus restituerit per principem, gl. 1. ibid.

Homo liber bona fide seruientis dicitur possidere, alias dicitur detinere, glo. bona
fide, in l. 1. quoque, ex quib. cap. maiores.

Homo liber bona fide seruientis tamdiu dicitur esse in seruitute, quandiu non est
lis ex parte de statu suo, excepta enim lite non videtur esse in seruitute, quoad li-
beralem causam agendam, & alias inchoandas, l. is autem, eod.

Homo liber bona fide seruientis inchoata lite de statu suo habetur pro libero
quantum ad liberalem causam peragendam, vel finitendam, & omnes alias in-
choandas, gl. 2. ibid.

Homo liber quandoque potest vendi, & estimari, gl. 4. in auth. præterea, C. de fa-
cro sanctis Eccles.

Homo liber ob res alienum seruire creditoribus non cogitur, l. ob res, C. de
actio, & oblig.

Homo liber non debet damnari ad perpetuum carcerem, hoc enim vix in sola
condicione serui procedere potest, l. incredibile, 6. C. de penis.

Homo liber, licet non possit pignori obligari, potest tamen dari in obsequium pro
arbitrio obseruando, l. qui filios, & ibi add. marg. C. que res pignori oblig.

Reliqua verbo, Liberum, 6. 7. 8. 9. Interdictum, 5.

HOMINIS autem, quod sit priuatus omni officio si statuto caueatur, non habet
locum in eo, qui occidit iustitiam exequendo, l. si seruus, in addit. margin.
ad legem Aquil.

Homicidium faciens, ac dolo malo receptans, & celans, obnoxius est criminis, l.
3. §. si quis, ad Syllantem.

Homicida po. na est capitis, & omnium bonorum publicatiois, si non relique-
rit ascendentes, & descendentes vsque ad tertium gradum, quo casu eis con-
ceduntur exceptio criminis l. 2. malefictas, salua tamen dote uxoris, gl. homici-
dium, in l. hac editali, §. homicidium, de pace tenenda inter subditos.

Homicida si à facie iudicum fugerit, tunc res eius mobiles debent publicari in
populo, & dispensari, alia tamen immobilia dabuntur hereditas suis intransi-
bus, quod homicida nunquam de carceri cotum voluntate, aut consensu ali-
quod emolumentum inde percipit, ibid.

Homicide puniuntur pena legis Cornelia de sicariis, §. item lex Cornelia, Infit.
de publicis iudiciis.

HOMICIDIUM, vel membrorum diminutio, vel aliud quodlibet delictum
legaliter vendicari debet, l. hac editali, §. homicidium, de pace tenen-
da inter.

Homicidium faciens capite puniri debet, quia tenetur lege Cornelia de sicariis
cuius pena talis est, nisi per pugnam, vel aliter probauerit, quod ad sui de-
fensionem occiderit, glo. homicidium, ibid.

Homicidij crimen ortum habuit à pastoribus, vt deuenit Cain, & Abel, gl. 4. in
§. si quis homicidij, 1. 1. C. de accusatio.

Homicidium punibile committit aggressus occidens, qui sine homicidio se de-
fendere potuisset, gl. 4. in l. quoniam, 6. C. ad legem Iuliam, de vi.

Homicidium non voluntate, sed casu fortuito commissum non puniunt, l. eum,
qui, C. ad leg. Corneli. de sicariis.

Homicidij poena minuitur ei, qui in rixa casu, præcedente tamen culpa magis,
quam voluntate homicidium admisit, l. 1. §. Diuus, ad legem Corneli. de iur.

Homicidium, licet fuerit puniunt in vno, non releuat aliam verum homici-
dam, l. qui ferunt, 2. 1. & ibi add. marg. de interrogat. actio.

Reliqua verbo, Accusatio, 6. Occidens, Occidit.

HOMOLOGO dictio est Græca, idem significat quod laudo, vel confirmo, glo.
3. in l. 4. §. si quis, de receptis arbitris.

Homologari sententia arbitri runc dicitur, cum pars dicit, non improbo, vel
non contradico, nam non contradicere homologationi potest, d. §. si quis, & gl.
sententia, in addit. marg. in l. sententia, in extrauag. de pace Constantia.

Reliqua verbo, Sententia, 32. 33. 34.

HONESTAS debet preferri omni lucro, redrehendenda, §. C. de institut. &
substitut.

Honestè viuere dicitur quis circa matrimonia, & circa mores, nam mulier,
quæ vult secundum mores loci, dicitur honestè viuere, sed non intelligitur
castè viuere, quæ transiit ad secunda vota, scilicet respectu mariti defuncti, &
filiorum, sed bene respectu aliorum, glo. honestè, in §. iuris, Infit. de iust.
& iure.

Honesti homines suisbus cædi non debent, sed illi tantum, qui liberi sunt, & vi-
les, serui verò flagellis puniuntur, l. capitalium, §. 1. & ibi glo. quolibet, de
penis.

Reliqua verbo, Concedo.

HONOR est administratio repub. cum gradu dignitatis, quæ quandoque est
cum summa, quandoque sine sumptu, glo. 1. in l. 1. C. de muneribus, & honor.
lib. 10. & l. honor, de muneribus.

Honor, qui debetur patrono, non debetur eius tutori, unde nec honor, qui de-
betur eius officiali, sed §. si quis, de in ius vocando.

Honores non solum olim, sed etiam hodie palam peti possunt, glo. petentes,
in l. quæ viuitur, 4. de nego. gestis.

Honores per gradus deferuntur, veluti de minoribus ad maiores, alioquin ca-
sum videtur appetere, qui ad summi loci fastigia, postpositis gradibus, per ob-
rupta quatit accessum, ibid.

Honor habet onus, gl. finit, in l. 3. §. 1. quod metus causa.

Honor idem est quod donatio, vel premium, quia honor est ei, cui datur, gl. 1. &
ibi add. marg. in l. si remunerandi, mandati.

Honor non seruiatur ei, qui se in sceleratam ac turpem vitam deducit, l. Senato-
ris, 47. de ritu nuptiarum.

Honores hodie non emuntur, glo. 1. in l. quod apiscende, 40. de donatio. inter-
vium.

Honor lucro præferendus est, glo. 1. in l. Iulianus, 26. & ibi glo. honore, si quis,
omissa causa.

Honor est, cui datur, & dedecus, cui asserunt, glo. plenior, in l. filium, §. sed & si,
de legis præstand.

ad Honorem habendum cum administratione neque palam, neque clam potest
aliquid dari, & incidit dans in legem Iuliam de ambitu, sed ob habendum
honorem sine administratione potest dare palam, sed non clam, gl. ob hono-
rem, in l. hoc iure, 19. de donatio, & gl. 3. in l. 1. ad leg. Iul. de ambitu, & gl. 1. in
add. marg. in l. fin. C. ad legem Iul. repetund.

Honoris additamentum non debet cuiquam noxium esse, l. 1. in add. marg. de iure
auctorum aulorum.

Honoribus in penam si sit prohibitum, censetur etiam prohibitum honoribus, qui
habent mistam muneris gratiam impensam, tenetur tamen prestare ea im-
pendia, ne pena immunitatem tribuat ei, l. relocatorum, §. fin. cum leg. (eq. de
interdictis & relegat.

Honores duos non potest quis habere in diuersis ciuitatibus eodem tempore, l.
libertus, §. præscriptio, ad municipalem.

Honores duo quando deferuntur alicui simul, & eodem tempore præferuntur cau-
sa originis, vel verò deferantur successinè, ille præferatur, qui prius vocatur, ibi.

ad Honorem, quem habuit, vel alium sine temporum intervallo inuitus non
admittitur, nolens tamen admittitur, l. diuus, & ibi gl. 1. eodem.

Honorem nemo debet continuare, fallit in defectum alterius, item in defensione 2.
ciuitatis, & in aliis duobus casibus, gl. 1. & l. honor, §. si de munerib.

ad Honores, & munera vt quis prius admittatur, non inspicitur, quis primò fue-
rit decurio, l. honores, 7. & ibi gl. 2. de decurionibus.

in Honoribus dandis, & decernendis est inspicienda consuetudo, & statuta ciui-
tatis, l. non tantum, §. si eod.

Honores peti non debent, sed offerri, gl. 2. in l. eos, qui, eod.

ad Honoribus prohiberi non debet quis sine accusatore, sicut nec debet prohi-
beri iustus accusator delicti, l. scripto, §. si quis, de muneribus.

ad Honoribus prohiberi debet accusator, quamuis non sit criminofus, glo. non
debet, ibidem.

ad Honores ne admittatur si quis per sententiam alienius delicti occasione con-
demnetur, & appellet pendente appellatione, non debet admitti ad honores, l.
rem, §. si eod.

Honorem sustinenti munus imponi non potest, sed è contrà munus sustinenti
honor deferri potest, l. honorem, eod. tit.

Honorem sustinenti potest imponi munus patrimoniale, quod rebus impeni-
tur, glo. 1. ibid.

Honores gradatim sunt deferendi, vt a minoribus ad maiores perueniant, l. vt gradatim, & l. honores, §. penult. de minorib. gl. i. in l. 2. C. quemadmodum. ciuil. roun. lib. 10.

in Honoribus præferuntur certe conditionis homines, puta seniores, aut qui in albo præcedunt, aut quia sunt de aliqua progenie, si statum municipali cæneant, tamen id intelligitur, si idonei sunt, d. l. vt gradatim, & ibi gl. 2.

de Honore, vel munere gerendo cum quaeritur, imprimis considerari debet persona eius, qui deferatur honor, siue munus administratio, item origo natus, facultates quoque an sufficere possint inchoato muneri, item lex, secundum quam muneribus quisque fungi debeat, l. honor, §. de honorib. de munerib.

ab Honoribus non excusatur maior 70. an. nec pater munero quinque liberorum fallit in honore facit doti, a quo quis excusatur numero quinque liberorum, l. in honoribus, de vacatio. muner.

Honores non debent continuare ambitione, secus si sine ambitione, glo. r. in l. nemo, §. de assessor.

Honores plures quis non debet habere, sicut nec duas milicias, gloss. i. in l. final. C. eodem.

Honor patris, ab ac patronis debet manere illibatus, atque intactus, l. f. C. qui, & aduersus quos.

in Honoribus continuandis illud, quod facit maior pars, non videtur omnes fecisse, §. fin. ibi, eluctante nullo, in auth. de defensoribus ciuitat. col. 3.

Honores dabuntur calendis Ianuariis, gl. Ianuariis, in §. quantumcumque, in auth. de Consulib. col. 4.

Honores deferuntur ad superiorem scilicet matrem per filium, d. §. quantumcumque, in §. fin. & ibi gl. voluerit.

Honores maioribus sanctus non debet vocari ad minores, nisi sit necessitas, l. 2. & ibi gl. 1. C. quemadmodum. ciuil. muner. lib. 10.

Honores, quod conferantur ascendendo, non descendendo, inspicitur, l. 1. & ibi gl. i. C. eod.

ab Honore, vel munere ei coherente non excusatur maior 55. ann. nisi sit decurio, quæ licet sit dignitas, non excusatur a decurionatu, gl. i. in l. f. C. qui atque, vel professione.

ad Honores pendente lite vocari non possunt illi, quibus questio status mota est, vel omnium bonorum, vel maioris partis, gl. i. in l. 1. C. nulli licere in fignis, lib. 11.

Honorem vitans fluitior est eo, qui vitat onus, gl. restituantur, in l. murelegui, C. de mureleguis, lib. 11.

Honor, dignitas, & familia venit a superioribus agnatis, gl. i. in l. 1. C. de dignitatib. lib. 12.

Honor, vel nobilitas, quæ provenit per accidens, id est, per dignitatem, non videtur extendi ultra pronepotes, d. gl. i.

Honorem sibi in debitum scienter vsuans crimine facillègi punitur, l. 1. C. vt dignitatum ordo, lib. 12.

ad Honorem augmentum non ambitione, sed labore, ac virtute sua debet quis peruenire, l. contra publicam, C. de re militari, lib. 12.

Honorem potest cauere onus cum emolumento pecuniario, glo. decrecat, in addit. in hoc quoque, Insit. per quas personas nobis acquiritur.

Honor sine emolumento non potest esse causa oneris, quamuis quandoque contingat, honorem esse sumptuosum, ibid.

Honor est alios præcedere, item & dextris sedere, e. l. decernimus, & ibi glo. resistenti, C. de sacrosanctis Eccles.

Reliqua verbo, Nobilitas, Decurionatus, Nominatus, Vacatio, Munus, Minor, 3. Collegatus, Debitor, 82. 83.

HONORARI debet ab omnibus ille, quem princeps honorat, aliis non honorans eum, tenetur poena simili facillègi, l. 1. & ibi glo. fin. C. de domesticis, lib. 12.

Reliqua verbo, Grauari, Onerari.

HONORARI dicuntur hi, quibus dignitas a principe conceditur in provincia sine administratione, l. f. C. vt dignitatum ordo, lib. 12.

Reliqua verbo, Tutor, 8.

HONORATVS in vno alio grauat, gl. quemadmodum, in §. sed cum antea, Insit. de Senat. consulto Tertul.

Honoratus in quota, non potest grauari in alia quota, ultra vires relictæ, l. Imperator, 70. §. cum quidam de legat. 2.

Honoratus in quantitate non potest grauari vitæ, quam sit illa, & eius vitæ, si onus in quantitate consistat, secus si in specie propria, d. l. Imperator, §. si centum.

Reliqua verbo, Grauari, Onerari, Accusatio, 2. 2. 5. Dignitas.

HORA est pars temporis ex pluribus momentis constituta, & per tales particulas diuiditur dies, & nox, gl. cuius, in §. hinc nobis, in auth. de heredit. & Falcid. col. 1.

Horæ 24. faciunt diem naturalem, sed 12. faciunt artificialem, ibid.

HORREVM mobile positum in fundo alieno non cinetur eius, cuius est fundus, secus si non fuisset mobile, sed affixum terræ, l. Trius, 60. & ibi gloss. l. de acquir. rerum dominio.

Horreorum dominus non tenetur de effusura latronum, nisi custodiam promiserit, custodes tamen tenetur exhibere, l. dominus, §. locati.

Horreorum domini, diu non apparetur conductibus, nec per biennium soluentibus, possunt aperire domos, & horrea, & quæ ibi sunt de scribere eorum publicis personis, petendo id ab illis, ad quorum officium hoc pertinet, l. cum domini, 16. & ibi gl. pen. eod.

Horreorum dominus auri, & argentum, & margaritas quo nomine, & periculo non recipere videtur, ac si proposito recessisse, si eo sciente ea res induxerit in horreum, gl. fin. in l. 1. §. si de iustitia fendi inter dom.

Horrearius merces in horreo positas habet loco pignoris pro mercede soluenda, gl. pignori, in l. Celsus, ad exhibend.

Reliqua verbo, Locum, 1. 2. Pensa, Vendens, 5. Locator, 3. 4. Legatum, 11.

HOSPES ab habitatore tantum differt, quantum differt habens domicilium a peregrinante, l. 1. §. habitare, de h. s. qui deiecit.

Hospes, qui non habitat, sed tantisper hospitatur, & recipitur a conductore, non tenetur de deiectione, vel effluo, etiam si ipse deiecerit, vel effuderit, sed tantum ille, qui hospitium dedit, tenetur, ibid.

Hospes dicitur, qui recipit, & recipitur, gl. vel vectoribus, in l. 1. §. 1. de exercitoria, & gl. cum vectoribus, in l. 2. ad leg. Rhodiam, de iactu.

Hospites, qui ad hospitium recipiuntur per cautionem, vel stabularium, qui nihil pro domo dant, sed pro comestibilibus, & quandoque pro lecto, tunc magis dicuntur detineri in domo, quam quod ipsi domum teneant, vel pro conducto, vel precario, gl. non intelliguntur, in l. & habet, de precario.

Hospitis receptio est manus canonicum, & patrimoniale, gl. canonicum, in l. placet, §. C. de sacrosanctis, & gl. fin. in l. 1. C. de Episcopis, & clericis.

Hospitis susceptione non excusatur clericus, miles, mulier, impubes, & princeps, si suscepio hospitis coheret rei, al. fin. in d. l. 1.

Hospites suscipere compelli non possunt clerici milites, & veterani, atqueque professores, & philosophi, ibid.

Hospes non cogitur recipere, gl. 2. in auth. omnes, C. communia de success.

Hospes impediens hospitum restari priuatur facultate testandi, & ita puniri debet in eo, in quo delinquit, d. auth. omnes, & c. nos Eridericus, §. omnes, de statut. & consuet. contra libere.

Hospes de bonis peregrini hospitati decedentis ab intestato si aliquid habuerit, debet restituere l. pisco pro tripulm, quod ass. quant. quibus visum fuerit, ibid.

Hospes de bonis peregrini hospitati decedentis ab intestato nihil debet habere, sed omnes eius res debent per Episcopum loci hereditas tradi, vel in pias causas erogari, ibid.

Hospitalitatis iure quis non potest sibi successionem hospitari ab intestato decedentis vendicare, ex consuetudine tamen quidam vendicant, gl. fin. in l. nuntioribus, 10. C. communia de successio.

Reliqua verbo, Caupona, Peregrini.

HOSPITALIA diacorchia habent immunitatem, ne cogatur suscipere prædia sterilia, l. quicumque C. de omni agro deserto, lib. 11.

Hospitalibus privilegia conceduntur ad similitudinem Zorici hospitalis, & res hospitalium etiam gaudent privilegiis concessis, & concedendis Ecclesiis maioribus, l. omnia, §. C. de Episcopis.

Hospitalia sunt omnia res ab hospitio militum, gl. metatorum, ibid.

Reliqua verbo, Asylum, Nominum, Orphanotrophium, Erucatorum, Ptochium, Proctrophium, Xenodochium.

HOSPITALARIVS primus fuit Loticus, vel, vt alii scribunt, Zoricus, gl. dicitur, ibid.

Hospitalarij æquiparantur tutoribus, & curatoribus, vnde hospitalia habetur ad iustitiam minorum, & si larditur, potest nomine hospitalis peti in integrum restitutio, l. orphanotrophos, 32. C. eod.

Hospitalarij quamuis æquiparentur tutoribus, tamen agentes, vel conuenti nomine hospitalis non tenentur dare fideiussorem, de iudicio fidei, vel de rem ratam habendo, quæ incumbunt tutori, d. l. orphanotrophos, & ibi gl. 3.

Hospitalarij sunt tradendæ res, & bona hospitalis cum inuentario præsentibus tabulariis, vel interuenientibus gestis apud iudices, ibid.

Hospitalarij propter sœnos, vel aliam virginem causam, vel eo, quod seruati non potest, alienantur cum decreto res hospitalis, prius habita zificatione, & pretia ab ipsis custodiri debent, d. l. orphanotrophos, & ibi gl. pen.

Hospitalarij non tenentur rationem administrationis reddere, sicut tenentur tutores, quia hospitalarij educando, & sustentando parentes delictuosos propter timorem Dei non sunt vexandi, d. l. orphanotrophos.

Hospitalarij quamuis de iure Codicis, vel authenticorum non teneantur reddere rationes administrationis suæ, nihilominus tamen hodie tenentur, glo. final. ibidem.

Hospitalarij pro impensis de suo factis pro orphanis non potest per orphanos vexari, quia pietatis causa facere censentur, ibid.

Reliqua verbo, Orphanotrophus.

HOSTENDITIA dicuntur aditiorum, quod faciunt Romani dominis suis cum rege in hostem pergentibus, c. 1. §. de capitulis Coradi.

HOSTES sunt, quibus populus Romanus bellum publicè decreuit, vel ipsi decreuerunt populo Romano, ceteri dicuntur latrones, vel latrones, gl. i. in l. ex hoc iure, de iustitia, & iure, l. hostes, 25. & ibi gl. i. de captiuis, l. hostes, 118. de verb. signific. gl. vel in hostium, in §. rursus, de actionib. gl. ab hostibus, in §. si ab hostibus, Insit. quibus modis ius patriæ potest.

ab Hostibus, & Sarracenis capte terræ possunt vendi, si fuerint nostræ, secus si nunquam fuerint nostræ, gl. 1. & ibi add. l. si de actio. empti.

Hostium res, quæ semper eorum fuerunt, non possunt legari a nobis, sed quæ semel nostræ fuerunt, possunt a nobis legari, propter spem postliminii, l. id, quod apud hostes, 9. de legat. 1.

ab Hostibus capte res propter spem postliminii veniunt in iudicium familiaris crescende in venditione, & in hereditate, gl. i. ibid.

ab Hostibus res nostræ recuperatæ non sunt capientium, sed dominis suis restituantur, gl. pen. in l. transfugam, §. de acquir. rerum dominio.

Hostium fundus in stipulationem deduci non potest, quia dari non potest, l. liber homo, 103. & ibi gl. fin. de verborum obligationibus.

Hostes sicut sunt a nostro commercio exempti, ita & eorum res, d. gl. fin. Hostium fundum, qui nunquam fuit noster, tam in contrahibus, quam in victimis voluntatibus, neque promittere, neque legare possumus, sed si semel fuit noster, & legare, & promittere possumus, §. d. gl. fin. & ibi add. marg.

Hostem contra tempus concitans, aut hosti opem tradens lege 12. tab. capite punitur, l. 3. ad legem lul. maiest.

Hostes, & transfuge hac poena afficiuntur, vt viui exarantur, si tamen velimus eos seruare, efficiuntur serui nostri, nisi sit seruus transfuga, aut damnus, 8. §. 1. & ibi gl. exarantur de pœnis.

Hostibus expulsi ex agris, quos ceperant, conficitur dominia eorum agrorum ad priores dominos redire, nec publicantur, nec præda loco cedunt, l. i. captiuis, 20. de captiuis.

Hostes videre si quis ierit sine fraude contra prohibitionem, poena capitis punitur, l. 3. §. is, qui, de re militari.

Hofibus vendere tela, & alia arma non licet, quia peticiotum, & traditioni proximum est; Barbaros, quos indigere telis conuenit, eos instruere, vt validiores reddantur, l. fin. C. quae res exportari non possunt.

Hofes fidei non debent protegi, sed debent exterminari, gl. 3. in constitutione de pace Constantiae, in prin.

Hofibus, & Barbaris subtili ingenio extorquenda est pecunia vt egestate laborant, ibid.

Reliqua uerbo, Capta, Captiuum, Captus, l. 2. §. que 9. Confugiens, Perduellio, Peregrini, Rescriptum, Barbari.

HUMANATA natura quodammodo labitur ad delictum, §. si uero is, in auth. de monachis, col. 1.

Hamauum genus vnicum est, & non sunt plura genera hominum, gl. omni humano, in §. ius autem gentium, Inst. de iure naturali, gentium.

Humana natura multas depererat formas nouas edere, l. 2. §. sed quia diuina, C. de veteri iure enucl.

Humana conditio semper in infinitum decurrit, nihilque est, quod perpetuo in in ea stare possit, ibid.

HUMANITAS, & officium, quod est inter hominem, & hominem, propter cuiuslibet interit, ne alius perimatur, facit, vt quod interit admittitur quilibet ad appellandum priam inuito reo condemnato, l. non tantum, & ibi gl. humanitatis, de appellatio.

HUMILITAS in Iuriconsulto laudatur, gl. secundum parietem, in l. quidam Iberius, 12. de feruiturib. vrbanozum.

HYDROMELVM fit ex aqua, & melle, quod appellatione vini non continetur, l. si quis vinum, & ibi gl. hydromeli, de critico, vino, & oleo legat.

HYDROPHYLACAE, ab *hydro*, quod est aqua, & *phylacus*, quod est custodire, vel seruare, hoc est custodes, vel seruatores aquarum gl. bydrophylacas, in l. pen. §. si. C. de aqua ductu, lib. 11.

HYDROPICVS dicitur aqua plenus, & inflatus, ab *hydro*, quod est aqua, gl. 1. in l. item Offilius de edil. edict.

HYPERBOLICAM loquutionem quandoque Iuriconsulti proferunt, gl. 1. in l. ex emptio, 1. de actio. empt.

HYPERSTIVM ab *hyper* quod est sub, & *sternon*, quod est statio, idest, subterranea factum in aedile bona, gl. hypocaustum, in l. si quis mihi, 16. mandati.

Hypocaustum est fornax in balneo subdita caldaris calefaciendis, & arque cubi culum circumculum, in quo aer non transmittitur, verum igne succento feruore, aestique inuaporans, neque calorem inde diffusundus, d. gl. hypocaustum, in addit. marg.

HYPOCENTAVRYM, est animal natum ex equa, & tauro, quod nunquam fuit visum, gl. hypocentaurum, in princ. Inst. de inutilibus lib. 10.

HYPONEMATOGRAFI dicuntur, qui commentaria scribunt, gl. l. si quos, in addit. marg. reprobb. l. 1. C. de Decretis lib. 10.

HYPRO est cuius aqua circumdata, tanquam in solo plantu, gl. Hyponem, in addit. marg. in huius, ad legem Rhod. de iactu.

Hypotheca in genere, nu. 1. 2.

Hypotheca tacita, l. 2. §. in rebus, num. 3. 4.

2 **HYPOTHECA** dicitur ab *hypo* quod est sub, & *thesis*, idest, positio, quasi subpositio, vel oblatio, quae idem sunt, gl. quasi, in addit. marg. in §. item Seruiana, Inst. de actio.

Hypotheca contrahitur per pactum conuentum, cum quis pacificetur, vt res eius propter aliquam obligationem finit hypotheca nomine obligata, neque interit, quibus verbis l. 1. 4. de pignor.

Hypotheca potest contrahi etiam sine scriptura, nec requiritur aliqua verborum solemnitas, sufficit enim, quod hypotheca sit, & quod probetur, ibid.

inter Hypothecam, & pignus tantum nominis sonus differt, quantum ad actionem hypothecariam, sed quantum ad rem est differentia, quia alterum pignus, alterum hypotheca dicitur, l. 1. §. 1. & ibi gl. fin. cod.

Hypothecam operatur facultas, & potestas de ingrediendo bona auctoritate propria, l. 3. §. si. in additione margin. qui potiores in pignore.

Hypotheca ius praetendenti permyctitur, vel iuri fisci intercedere, ne bona ipsi fisco postea obligata fiscalibus bonis adiudicentur, etiam si ex causa debiti auocaret fiscus, l. fin. §. si. in addit. marg. cod.

Hypotheca, vel pignoris iuris solo consensu contrahitur, sicut & aliae, quae consensu contrahuntur, nec refert, quibus verbis fiat, dummodo aptis ad consensum, l. in re, de de instrum.

Hypotheca, vel pignoris ius contrahitur etiam sine scriptura, sunt enim scripturae de conu. quod actum est, per eas facilius probari possit, ibid.

Hypotheca, quae competit ei, qui succedit in locum primi, non est eadem, sed per omnia est ei similis, gl. fin. in l. 1. C. de his, qui priorum creditorum.

contra Hypothecam praestabitur longo tempore a quolibet possessorio, excepto a debitore, vel eius herede, l. 1. C. si aduersus creditorem.

Hypotheca dari possunt res pro quacunque obligatione, siue mutuata pecunia detur, vel dos, vel emptio, aut venditio, locatio, aut conductio, vel mandatum contrahatur, siue puta sit obligatio, vel in diem, vel sub conditione, siue in praesenti sit contractus, siue praecedat contractus pignoris dationem, l. res hypotheca, §. de pignorib.

Hypotheca dari possunt res nomine obligationis futurae, & non solum soluenda totius pecuniae causa, sed etiam partis, & etiam pro ciuili obligatione, vel honoraria, vel tantum naturali, ibid.

Hypotheca datur res pro obligatione conditionali non aliter obligantur, quam conditio extiterit, ibid.

Hypotheca datur potest quis rem, siue pro sua, siue pro aliena obligatione, d. l. res hypotheca.

2 Hypotheca datur fundus si alluione maior sit factus, totus obligatur, l. si fundus, 16. cod.

Hypotheca si fuerit datae res alienae ignorante domino, si postea dominus id ratum habeat, retrotrahitur, & valet obligatio Hypotheca, si dominus, sit talis, qui possit obligare, d. l. si fundus, §. 1.

Hypotheca non tollitur, si principalis debitor, vel fideiusor condemnatur, nisi realiter satisfacta, l. grege, 1. §. etiam si, cod.

Hypotheca non extinguitur, etiam si res hypothecae data postea mutata sit, vel uti de domo hypothecata horreum factum sit, vel de loco hypothecato domus, vel vinea facta sit, l. si fundus, §. si res, cod.

Hypotheca soluitur, quoties ab ea difceditur, aut pacificetur creditor, ne pecuniam petat, nisi pactum finit interpositum, vt a persona tantum debitoris non petatur, cum forte alius hypothecam possideret, l. soluitur, & ibi gl. actum quibus modis pignus.

Hypotheca soluitur per pactum personale, quod parit exceptionem perpetuam, sed sublati principali actione per praescriptionem non tollitur hypotheca, gl. difcitur, ibid.

Hypotheca, vel pignus soluitur, siue solutum sit debitum, siue eo nomine satisfactum creditori, & etiam soluitur, quando soluitur creditori creditore, l. item liberatur, & ibi gl. 1. cod.

Hypotheca, vel pignus ad tempus obligatum finito tempore finitur etiam pignus, ibidem.

Hypotheca, vel pignus soluitur, quoties aliqua ratione obligatio eius finita est, vt quando ad conditionem fuit obligatum pignus vsquequo nauis uenerit, si nauis uenit, soluitur pignus, ibid.

Hypotheca extinguitur si corporalis extincta, ita & hypotheca vnafructus extinguitur extinctio vnafructus, nisi res per culpam debitoris perit, sicut, & ibi gl. 1. cod.

Hypothecam, vel pignus videtur, qui paratus est soluere in iudicio, sicut si extra, quo casu creditor non conuenit hypothecaria a debitore, l. item liberatur, §. 1. & ibi gl. soluere, & gl. liberat, cod.

Hypothecam vel pignus liberare non videtur, qui non soluere, sed satisfacere paratus est, puta dando pignus, vel fideiusorem, nisi creditor hoc admittat, d. §. 1. & ibi gl. in duera.

Hypotheca liberatur, si creditor consensit venditioni, l. si consensit, cod.

Hypotheca si propter vltura obligata sit, debent solui vltura, alias retinetur hypotheca, si nudo pacto finit debita vltura, sed si alias finit debita, peruntur etiam iure actionis, l. grege, 1. §. fin. & ibi gl. fin. cod.

Hypotheca si pro penna obligata sit, debet solui penna, aliis pro penna retinetur hypotheca, ibid.

Reliqua uerbo, Creditor, l. 4. §. 1. 5. 16. Debitor, 40. §. que 43. Fictus, 10. 11. Pignus, per tot. Phylacus, 13. 24. 31. Iuror, 152. Actio, 126.

HYPOTHECAM generalem actionem tempore licet priuatis habeat, tamen fisco praerit in bonis post suam obligationem quaesitis, l. si qui mihi, 28. & ibi gl. si de iu. fin.

Hypothecam specialem, siue generalem habens praeretur fisco in quaesitis post obligationem fisci, & multo magis fisco prius praeretur priuato postea, gl. d. gl. fisci.

Hypothecam generalem si habeat duo priuati diuersis temporibus sibi factam, prior praeretur etiam in bonis postea quaesitis, & non concurrat, gl. reprobb. d. glo. fin.

in Hypotheca generali bonorum veniunt etiam futura, etiam si nihil dicat de futuris, gl. specialiter, in l. 1. & que, 1. §. 1. de pignor.

Hypothecam generalem habens aequiparatur ei, qui specialem, & expressam habet, gl. licet anteriores, in l. ad iudicium, 12. C. qui potiores in pignore.

Hypotheca generalis non est plus, quam specialem, gl. ad generalem, in auth. de non alienandis, §. si autem creditor, col. 2.

Hypotheca specialis dicitur, quando quis obligat illa sola bona, quae nunc habet, & tunc tenetur creditor probare eas res fuisse in bonis debitoris tempore contractus, generalis autem dicitur, cum quis obligat ea, quae habet, vel habebiturus est, quo casu creditor non cogitur probare fuisse tunc in bonis debitoris, & que, 1. §. 1. & ibi gl. specialiter, de pignorib.

Hypothecam specialem & generalem habens non recurrit ad generalem in praedictis secundum creditores, si specialis sibi sufficiat ad debitum, l. 2. C. de pignorib.

Hypotheca specialis semper praesumitur sufficere ad soluendum debitum, nisi contra probetur a creditore, gl. 3. ibid.

Hypothecam specialem expressam anteriorem habens quilibet priuatus praeretur fisco, & reipub. posteriori, l. si pignus, & ibi gloss. final. qui potiores in pignore.

Hypothecam tacitam habens respub. non praeretur fisco habenti posteriorem, gl. 1. ibidem.

Hypothecam tacitam pro dote habens praeretur fisco habenti posteriorem, 4. ibidem.

ex Hypotheca tacita non perueniunt ad pignorum possessores, nisi excusso priuati principali, l. liberos, §. filium, in addit. marg. ad municipalem.

Hypotheca tacita competit Ecclesiae, etiam pro rebus fidei donatis, vel venditis, sicut in aliis bonis venditis, vel donatis, gloss. penult. in l. vltima, C. de sacrosanct.

Hypotheca contrahitur in administratione pupillarum rerum, & in legatis, & in aliis multis iuris articulis, l. vnica, §. & vt plenius, & ibi gloss. 3. C. de rei vxo. act.

Hypotheca tacita pro dote contrahitur ex vtroque latere, siue ex parte mariti pro restitutione dotis, siue ex parte mulieris pro dote praestanda, vel rebus dotalibus, cuiuslibet, ibid.

Hypotheca tacita datur siue mulieri, siue marito pro dote in scriptis, vel sine scriptis data, vel promissa, aut recepta, ibid.

Hypotheca tacita, quae datur marito pro dote praestanda, non est ita priuilegiata, sicut illa, quae mulieri datur, gl. ex vtroque, ibi.

Hypotheca tacita pro re legata potest etiam nullo verbo praecedente ab ipsa lege induci in aliis bonis testatoris, l. 1. C. communia de legatis.

Hypotheca tacita inducitur a lege pro fidei commissio particulari, ibid.

Hypotheca tacita inducitur a lege pro dote, tutelis, & pro aliis multis casibus, gl. in multis, ibid.

Hypotheca tacita in rebus patris filio concessa competit a tempore administrationis inchoata, non a tempore male gestionis, l. cum oportet, §. fin. C. de bonis, quae liber.

Iactatum ex naue accipiens, putans simpliciter iactatum, non tenetur furti, tene-
tur tamen domino reddere, d. §. p.

Iactatum ex naue pleuque animo derelinquendi iactatum esse praesumitur,
cum quis sciens rem quam proicit perituram, ibid.

*Reliqua verbo, Confratratione, Merces, Missilia, & Commodatarium, 11. 12. Naufragi-
um, Præsent, 1. 2. 4.*

I A C T V S lapilli facit possessionem retinere, non amittere, gl. lapilli, in l. & si
forte, §. si feruitus vendicetur.

I A C V L A, quæ prouidentur, minus faciunt, gl. off. final. in l. final. C. de indictio.
lib. 1.

I A N V A R I calendis honores decernebantur, gl. mancipamus, in l. omnes, 7.
C. de feriis.

Reliqua verbo, Honor, 3.

I A N T H I N V M, vel hyacinthinum est genus coloris, gl. buccinum, in l. si cui
lana, 70 §. 1. de legat. 3.

I D E M propter utilitatem intelligitur, quod non est idem, sed est mutatum, au-
ctum, vel diminutum, gl. intelligatur, in l. feruitutes, 20. de feruit. viban.

Idem dicitur aliquid quoad genus, quod dicitur diuersum quoad speciem, gl. fin.
in l. fin. de Magistral. conueni.

Idem nihil est ei, cui est simile gl. a reo, in l. 3. §. si de duobus reis.

Reliqua verbo, Simile, Eadem.

I D E N T I S rationis facit, quod casus non expressus sit comprehensus in
casu deciso, §. si igitur, iustit. quod cum eo, qui in aliena potest.

I D I S T, id est dictio expostitiua, §. item si de dote, Inst. de actio.

I d e t, d i c t i o, quandoque ponitur exemplificatiue, quandoque expostitiue, gl. 1. in
pen. de annis legatis.

I d e t, d i c t i o, quandoque ponitur expostitiue, seu declaratiue, & non restrictiue, l. 3.
§. saluus, & ibi gl. quodam, de acqui. possit.

I d e t, d i c t i o, ponitur quandoque pro scilicet, gl. id e t, in l. iust. qui in id, 16. de re
iudicat.

I d e t, d i c t i o, posita inter genus, & speciem ponitur restrictiue, vt quadrupedes,
ideo, speculens, l. 1. & ibi gl. vel pecudum, ad legem Aquil. iam.

Reliqua verbo, Vel.

I D O N E V S quilibet praesumitur quoad mores, sed non quoad facultates, unde
affertur si diuitum incumbit onus probandi, glo. pen. in l. si verò, §. fin. qui la-
tisfare cog.

Idoneus non minus dicitur quis ex fide, quam ex facultatibus, gl. fin. in l. eum, qui, 7.
§. si de in eum addictione.

Idoneus quilibet praesumitur, nisi probetur contrarium, glo. non offenderint, in
add. marg. in l. cum pater, 77 §. iogo, de leg. 2.

Idoneus dicitur quis, non solum ex facultatibus, sed etiam ex legalitate, & con-
uenienti facilitate, §. si quis ita disputatus, 112 §. fin. de verb.

Reliqua verbo, Etenim, 1. 2. 30.

I E T V N I V M indicitur pro salute principis ob egritudinem, vel quia in hos-
tes proficiscitur, & ob alias causas, gl. vora, in l. si calatur, 233. de verb. signif.

I E S V S Hebraice, Latine Saluator dicitur, glossi, 2. in rub. principij authenti-
corum.

I C I T V R, dictio, ponitur quandoque interceptiue, non illatiue, vt ibi, igitur
Beatus Martinus, quandoque vero illatiue, gl. fin. in l. ius ciuile, de iust. & iure,
gl. igitur, in §. si finit. de officio i. o. testam.

I C N I S propè veniens venisse videtur, gl. 1. in l. si deo, §. de euitio.

I g n e m innocentem habere aliud est, & aliud omnino ignem non habere, quia in
primo casu permittitur ei habere, sed innocentem, & talis non tenetur de in-
cendio casu fortuito facto, sed in secundo tenetur, quia non debuit ignem ha-
bere, l. videamus, 11 §. si hoc, locati.

I g n e m postquam fornaci subiecit, non debet obdormire prius, quam vel ignem
extinguat, vel ita muniat, quod non euagabitur ignis, l. si feruus, 27 §. si quis,
ad leg. Aquil.

I g n e m immitens die venoso in stipulam suam, vel spinam comburendæ eius
causa tenetur lege Aquilia, si ignis viceris euagatus, & progressus alienam se-
getem, vel vineam laeserit, l. qui occiderit, 30 §. in hac actione, eod.

I g n e m immitens in stipulam suam, vel spinam comburendæ eius causa si non
obseruauit, ne ignis longius procederet, tenetur lege Aquilia, si ignis laeserit
alienam segetem, sed si omnia, quæ potuit, obleruauit, vel subita vis venti lon-
gus ignem produxit, non tenetur, cum careat culpa, ibid.

I g n e m extinguendum fuit electa quadam familia, quia illa familia vocabat
homines vocibus & cornib. vt irent ad extinguendum ignem, gl. fin. in l. 1. C. de
officio praefect. vigil.

ad I g n e m extinguendum primum triumvirum, qui nocturni vocabantur, sunt
constituti, deinde adiles, & tribunus plebis, tum & familia publica circa muros,
& portas disposita erat, quæ vocaret, cum ignis ortus esset, fuerunt & priuatae
familiae, quæ incendia mercede, vel gratia extinguere, d. l. 1.

Reliqua verbo, Focis, Fornum, Pares, Incendiarius, Incendium.

I G N O B I L E S & viles magis sunt puniendi, quam nobiles, §. 1. & ibi gl. viles,
in auth. de incestis nuptis, col. 2.

Reliqua verbo, Nobiles, Puerperas.

I G N O R A N S potest aliquando illud, quod sciens non posset, gl. fin. in l. si forte,
de officio praedictis.

Ignorans, & sciens paria sunt quandoque, ibid.

Ignoranti mandatum esse reuocatum praebendum, glossi, 2. in l. si tamen, ad
Macedon.

Ignoranti quandoque paritur, & non scienti, glossi, penult. in l. si de iussu, ad
Velleian.

Ignorans ius stultus dicitur, glossi, nec stultus, in l. regula, §. si quis, de iuris & facti
ignorant.

Ignorans videtur contradicere, etiam si coniuncta persona, gl. 1. in l. si verò,
64. soluto matrim.

Ignorans locuti militi tanquam pagano possum mercedem exigere, l. si §. fin. in
add. marg. de legatis 1.

Ignoranti factum non currit tempus petendæ bonorum possessionis, sed igno-

ranti ius currit, quia quilibet debet scire ius, l. 2. §. fin. & ibi gl. si. quis ordo i.
bonorum possit.

Ignorans non potest dici deliquisse, gl. restituitur, in l. cotem, §. dominus, de pu-
blicanis.

Ignorans nec bonam, nec malam fidem potest habere, & ideo ignorans non po-
test viciari, cum in viciatione bona fides requiratur, gl. 3. in l. 1. C. de ad-
possi.

Ignoranti potest adquiri possessio, quia in possessione non refert, an iuste, an ini-
iuste possideat quis, ibid.

Ignorans praesumitur quilibet, sed aduersus huiusmodi ignorantiae praesumptio-
nem, scientiae probatio in contrarium admittitur non per denunciationem
ipsi factam, vel per publicam famam, gl. 2. & ibi addit. marg. in l. penult. C. qu-
mulcare possunt, lib. 12.

Ignoranti cedit tempus, ne puniatur ignorantia, l. genero, & ibi gl. cedit, de his
qui notantur.

Ignorans non obligatur, l. 4. §. 1. & ibi gl. ignorans, de actio. & obligatio.

Ignorans non delinquit, si nihil omnino à se sit gestum, alioquin sic, d. gl. igno-
rans, & gl. restituitur, in l. cotem, §. dominus, de publicanis.

Ignoranti non credit annus vitis, gl. fin. in l. 1. C. de iure emphyteot.

Ignorans non puniatur, l. 4. C. de iuris fugitiuis, & l. p. & ibi gl. confensum, C. de
tabularis, lib. 11.

Reliqua verbo, Legatum, 7.

I G N O R A N T E r indebitum soluisse probat quis praesumptiue eo ipso, quod
probet indebitum soluisse, gl. ignorantiae, & ibi add. marg. in l. cum de indebito
2. de probatio.

Reliqua verbo, Stultus.

Ignorantia in genere, num. 1. 2.

Ignorantia iura vel facti, num. 3. vsque 7.

I G N O R A N T I a, negligentia, error, & titubatio videtur idem, sed sunt diuersa
sed quantum ad factum, vel ius, non est differentia inter illa, glossi, in rubricis
de iuris & facti ignorantia.

Ignorantia sumitur in mala parte, qui scilicet debet scire, & ignorat, unde dicitur
qui ignorat, ignorabitur, ibid.

Ignorantia est animi, ignorantio vero est rerum, l. 1. in add. marg. de iuris & fa-
cti igno.

Ignorantia sine errore potest esse, sed error sine ignorantia esse non potest, ibid.

Ignorantia est nescire id, quod quis scire tenetur, & debet, l. 2. in add. marg. eod.

Ignorantia eius, quod publice prescriptum, ac propositum est, non potest allegari,
sed & si pupillus, §. 1. in additione marg. de institoria actione.

Ignorantia succurrit debitori soluenti procuratori, & etiam praestat id, vt etiam
finito mandato procuratori competat actio, l. inter, 26. in add. marg. mandati.

Ignorantiam quandoque per iura potest quis probare, praeteritum quando ea fuit
inducta ex probabilibus argumentis, & coniecturis, aliis fecus, glossi, ignorantiae,
& ibi add. marg. in l. cum de indebito, 25. de probatio.

Ignorantia duplex est, quædam est, quæ habet secum vehementem opinionem, &
animus vehementer ad vnam apparet partem, vt heres si ignoret extitisse
conditionem, sub qua institutus est, si tamen opinetur extitisse, adire potest,
alia est ignorantia, per quam animus redditur incertus, quod ad nullam partem
applicatur, & tunc adeo non potest heres ignorans conditionem exti-
tisse, sub qua institutus est, gl. fin. in l. si quis extraneus, 21 §. fin. de ad-
quirend. heredit.

Ignorantia pupilli per ætatem contingens in donatione sibi facta in fraudem
creditorum non debet esse capiosa creditoribus, & ipsi lucrosa, l. qui autem, 6.
§. p. terea, qui in fraudem creditor.

Ignorantia eius, quod publice possum, vel notum est, non est tolerabilis, & vo-
lens iurare contra, non debet audiri, gl. 1. & ibi add. marg. in l. si de decretis
ab ordine factis, & l. sed & pupillus, §. 1. in add. marg. de institor. actio.

Ignorantia affectata dicitur, cum quis forte potuit scire, & noluit, gl. errore, in
l. 4. C. de incestis nupt.

ob Ignorantiam paritur alicui, vel cum sciuisset, si se offerat, aliis purget, glossi,
pen. ibid.

Ignorantia alterius alteri prodesse, gl. vtique, in l. sed Iulianus, §. non so-
lum, ad Macedon.

Ignorantia alterius non debet prodesse alij, l. iniquissimum, §. de iuris & fa-
cti igno.

Ignorantia alterius, per quam non quero, nec à quo causam habeo, mihi non
prodest, fecus si habere causam ab eo, vt emptor habet causam à venditore, &
ideo venditoris ignorantia prodest emptori, gl. 1. in l. 4. & gl. 1. in l. iniquissi-
mum, eod.

Ignorantia vnius scienti non prodest, gl. ignorans, in l. liberis, 7. §. si duo, de
liberali causa.

Ignorantia vnius alteri prodest propter delictum eius, qui se vendit, ibidem.

Ignorantia vnius non prodest alteri, nec alterius scientia nocet alij, l. non so-
lum, 2. §. 1. & ibi gl. proderit, eod.

Ignorantia, & imperitia iudicis, vel officialis partibus obesse non debet, gl. fin. in l.
quoniam, 21. C. de appellatio.

Ignorantia iusta damnum alicui afferre non debet, glo. 2. in l. inter, 26. mandati.

Ignorantia iusta excusat à contumacia, gl. fin. in l. 2. si ventris nomine in posses-
sionem mulier miss.

Ignorantia non excusat quem à pena, gl. 2. in l. 1. C. de interdicto matrim.

Ignorantia quilibet etiam iuris excusat à dolo, gl. fin. in l. plagij, 14. C. ad legem
Flauian. de plagari.

Ignorantia crassa, & supina non excusat aliquem, gl. sciens, in cap. 1. §. item si si-
delis, quib. mod. secundum amittatur.

Ignorantia probabilis est contentorum in codicillis à testamento separatim, l.
non est ferendus, de transact.

Ignorantia heredis male fidei possessoris praesumitur scientia, glossi, causis, in l. si
ego emi, 1. §. 3. partus, de Publiciana.

Ignorantia iusta heredis alienationem ei per fideicommissum relictae, quæ sub-
iacet restitutioni, confirmat, l. fin. §. fin. de legatis 2.

non probatur eo ipso quod non probatur contrarium, vel iuramento do-
g. docet, in l. i. cui crimen, de accusat. & gl. fin. in l. i. tutor, §. C. de pe-
titionum, & l. quidam, §. fin. cum l. sequen. de admittit. tutorum, & l.
ant. & ibi gl. C. qui militat possunt, lib. 1.
quia presumitur, nisi probetur scientia, d. gl. fin. & gl. 2. in authent. si ser-
v. C. de Episcopis & clericis, & gl. 4. in l. i. legib. C. de Episc. aud. & gl. 4. in l. 1.
et custodando.

Ignorantia a p. a. sumitur ex absentia, l. tres fratres, de pact.

Ignorantia in iuris iuribus puniri debet, dicitur, in l. fin. §. licet, de Publicanis.

Ignorantia p. a. sumitur in facto alieno, sed non in suo, gl. suum, in l. i. si quis dele-

tor, §. 1. de donat.

Ignorantia verbo, *Ignorantia, Notarium, Scientia.*

Ignorantia vel est iuris, vel facti, l. i. de iuris & facti ignorant.

Ignorantia iuris, alia facti, rursus facti, alia probabilis, alia improbabilis, item

Ignorantia iuris, alia iuris naturalis, alia quasi iuris naturalis, alia iuris civilis,

prætorij, l. 2. in addit. marg. & l. regula, §. cod.

Ignorantia iuris non tollit bonam fidem, & sic facit quis fructus suos gloss. 1. in

l. i. de ma. g. in l. iuris, §. cod.

Ignorantia iuris etiam si præstet quis, non a. mitterit contra præscriptionem

tenentis, l. 2. de 20. vel 40. an. si his præstet taceat in non repetendo rem, quam

tenet errore indebitam soluit, gl. 1. in l. iuris, §. cod.

Ignorantia iuris non habetur filie emancipata, quæ cessavit a patre petere

intra annum bonorum possessionem, si potuit consulere peritiores, aliis secus,

l. 3. & ibi gl. C. cod. tit.

Ignorantia iuris, vel facti facta divisione inter heredes putatum, & verum,

probatæ veritate, verus heres repetit medietatem per reivindicacionem, aliam

medietatem per conditionem indebiti, vel sine causa, vel dominium ex divi-

sione non fuit transmissum, gl. 1. in l. C. cod.

Ignorantia iuris si quis faciat re deliquisse, præiudicat sibi talis confessio, gl. pe-

in l. cum testamento, §. C. cod.

Ignorantia iuris pecuniam indebitam solvens non repetit, sed per ignorantiam

facti compellit repetitio tantum indebiti solui, l. cum quis, §. 1. C. cod.

Ignorantia iuris sufficit ratiocari, gl. 2. in l. pen. C. qui admittit.

Ignorantia iuris est lata culpa, gl. non æque, in §. suspensus, in l. i. de suspensis

tutor.

Ignorantia iuris quoad fructus non constituit quem in mala fide, gl. facti, in add.

in l. heredes, de his, quæ vt ibi dig.

Ignorantia iuris civilis, & non naturalis dicitur, quando quis putat sibi licere

rem suam auferre, quia magis errat in iure civili, quam in naturali, & ideo

excusatur a pena furti, sed non a pena confiscacionis, si quis in tantam, gl. 1.

in l. regula, de iuris & facti ignorant.

Ignorantia iuris naturalis dicitur, quando filius credit sibi licere pulsare pa-

trem, vel non procurare eum furiosum, vel capivum non redimere, cum ipse

filius esse maior 18. annorum, & ideo ei non partitur quominus exherede-

retur, item si putatur sibi licere facere furtum, vel aliquod delictum, quod ius

naturali prohibet, vt in adulterio, ibid.

Ignorantia quasi iuris naturalis dicitur, quando liberis putans sibi licere pa-

tronum in ius vocat, vel quando quis excusat naum contra Principem, cui

naturaliter reuerentiam debemus, & quando mater præterit ignorantie iuris

non petit tutores filius suis, nec excusatur, vt emittit penam, quæ pena est,

quod non succedat ei in pupillari ætate decedente, ibid.

Ignorantia iuris naturalis mulieres non excusat, gloss. 1. in l. final. C. qui petant

tutores.

Ignorantia iuris arceat mulierem a lucro, neque obest ei in amittendo, ibid.

Ignorantia iuris non nocet ei, qui tractat de damno vitando, nisi sit fideiussor,

qui pro reo liberato per ignorantiam iuris soluit, quo casu sibi nocet, quia &

debitur principalis de hoc eodem damno vitando tractat, qui potior est, glo.

alud, in l. fideiussor, §. non male, mandati.

Ignorantia iuris nocet, vt si quis sciat defunctum esse cognatum, ne sciat tamen

proximitatis nomine bonorum possessionem sibi deferri, aut si sciat lo scrip-

tum heredes, nesciat autem, quod bonorum possessionem scriptis heredibus

prætor promittat, credit ei tempus ad petendum bonorum possessionem, l. 1.

& ibi gl. 1. & add. marg. de iur. & faignor.

Ignorantia iuris nocet illi, qui distulit per biennium soluere debitum canonem,

nec qui rem suam, quam alius possidet, putat sibi licere auferre, quia mihilo-

minus punitur, gl. 1. in l. iuris ignorantia, §. co.

Ignorantia iuris nocet illi, qui comparat contra præcepta legum, nec prætextu

ignorantie effugit penas, vt si emit rem Eccllesiasticam illicite, vel seruos

ascripseris sine terra, ibi.

Ignorantia iuris civilis ei, qui certat de lucro, nocet, ideo, non prodest, si potuit

consulere peritiores, secus si non potuit, ibi.

Ignorantia iuris non nocet minoribus militibus, & mulieribus, d. leg. regula, &

ibi gloss. 1.

Ignorantia iuris prodest mulieribus in damnis, sed non in lucris, d. l. regula, &

ibi gloss. quibudam, & gl. adduntur.

Ignorantia iuris detrimenon est ei, qui facit esse scire, d. l. regula, §. fed iuris, &

ibi gloss. quod raro.

Ignorantia iuris nocet in damnis, quæ habent originem a lucro, quia tunc singu-

lariter tenetur, l. i. de iur. in l. i. §. de adquenda heredit.

Ignorantia iuris regulariter in damno vitando non nocet, fideiussoribus, fidei-

ussoribus, & feminis mulieribus, etiam in casibus, in quibus non iuvant mares,

gloss. 1. in l. 3. & gloss. 2. in l. i. non transacto, & gloss. 1. in l. final. C. de iur. &

fel. ignor.

Ignorantia iuris non patitur nocere, glo. necessarium, in auth. de appellat. & in

tra que tempus, in prin. col. 4.

Ignorantia iuris in viciacione non prodest, facti verò prodest, l. iuris, §. ff.

cod. tit.

Ignorantia iuris non prodest in viciacione ei, qui credebatur sibi licere emere a

pupillo sine tutoris auctoritate, facti verò prodest, vt si quis creditur domi-

nium esse vendentem, d. iuris, & ibi gloss. 1.

Ignorantia iuris non potest adquirere volentibus, suum verò petentibus non no-

cet, l. iuris ignorantia, §. 7. cod.

Ignorantia iuris bonæ fidei possessor hereditatis prodest in non periendo, sed

non in adquirendo, gl. 1. ibi.

Ignorantia iuris nocet, facti verò non, l. regula, cod. & l. 1. §. hæc interdicta, & ibi

glo. non in iure, de aqua quodid.

Ignorantia quasi iuris naturalis dicitur, quando quis putans sibi licere, mutat

filiofamilias, cum quasi naturaliter debeat scire, quod potest pater facillè pro-

pter hoc a filio occidi, & ideo propter hoc repetitio denegatur, item quando

mulier putans sibi licere intra tempus luctus nubis, & non excusatur prætextu

ignorantie, gl. 1. in d. l. regula.

Ignorantia iuris non prodest in lucro ei, qui Iuriconsulti copiam habet, vel qui

sua prudentia instructus est, sed in damno vitando prodest, & subuenitur ei,

etiam si Iuriconsulti copiam habeat, d. leg. regula, §. fed iuris, & ibi gloss.

quod raro.

Ignorantia iuris non prodest mulieri intra tempus legitimum bonorum posses-

sionem non agnoscenti, l. iuris ignorantiam, §. C. qui admittit.

Ignorantia, vel iuris error excusat mulierem, sed non masculum, gl. non iuris, in

l. liberorum, §. si qua, de his, qui notantur.

Ignorantia vel iuris error excusat quantum ad penam adulterij, vel incestus,

sed non quantum ad penam amissionis dotis, gloss. 1. in leg. si de conduct. sine

causa.

Ignorantia iuris in matrimonio illicito de facto consummato non excusat mu-

liercem etiam a periculo dotis amittende, ibi.

Ignorantia facti præsumitur in populo, & minore, l. 1. ad Macedonianum.

Ignorantia iuris non excusat, sed facti licet, quia ius est finitum, ideo habet prin-

cipium & finem, sed facta sunt infinita, l. si fideiussor, §. non male, & ibi gloss.

alud, mandati, gloss. 4. in l. deceto, §. C. in quibus causis infamia in iur.

Ignorantia iuris quandoque excusat, l. 3. §. si quis ignorans, ad Syllaniam.

Ignorantia iuris excusat militem omittentem exceptionem peremptoriam ante

sententiam, ita vt post sententiam possit apponere, l. 1. C. de iuris & facti

ignor.

Ignorantia iuris non excusat filium maiorem viginti quinque annorum decem-

tenualiter hereditati matris per iuris ignorantiam, l. 2. cod.

Ignorantia iuris, vel facti excusat quem, quando tractatur de damno vitando, gl.

pen. in l. creditori, C. de pactis.

Ignorantia iuris non excusat mulieres, si potuerunt consulere peritiores, qui in

propinquo sunt aliis secus, gl. fin. & ibi add. marg. in l. iuris ignorantiam, C.

qui admittit.

Ignorantia facti excusat mulieres, ibid.

Ignorantia iuris non excusat illum, qui clapsus 30. annis omittam actionem vult

recupere, l. 3. C. de præscript. 30. vel 40.

Ignorantia facti non punitur, l. genero, & ibi gl. ne ignorantia, de his, qui notan-

tur infam.

Ignorantia facti, sufficienter, & alia iusta ratio impediunt currere tempus præsi-

sum ad bonorum possessionem agnoscentiam, l. penult. & ibi gloss. 2. C. qui

admittit.

Ignorantia facti tolerabilis est, vt quæ sæpè, vel peritissimos fallat, fed iuris non

est tolerabilis, gloss. 3. & ibi addit. marg. in c. de controuers. inter dominum

& empt.

Ignorantia facti non nocet, vt si quis nesciat decessisse eum, cuius bonorum pos-

sessio defertur, non credit ei tempus ad petendum bonorum possessionem, quod

liberis & parentibus est vnus annus, sed ceteris coniunctis est dicrum centum

vitium, l. 1. & ibi gl. 1. & add. marg. de iuris & facti ignor.

Ignorantia lupina, facti alieni est ferenda, nec scrupulosa inquisitio est exigen-

da, nisi quando alium ex alterius facto in solidum obligare voluit, nec lupi-

na, §. 6. & gl. pen. cod.

Ignorantia in facto proprio non presumitur, neque est tolerabilis, nisi quando

quis tractat de damno vitando, & recipiens de lucro, veluti qui soluit igno-

ranter id, quod nullo iure debetur, toleratur etiam in facto proprio, vt possit

solutum repetere, d. 2. in l. i. res obligata, §. 7. de leg. 1. gl. 1. ad fin. l. regula, de

iuris, & facti igno.

Ignorantia in sua arte non est probabilis, gl. & si ignorans, in l. item queritur, 13.

§. si fullo, locati.

Ignorantia facti probabilis dicitur in facto alieno, quæ prodest in compendis,

& lucris, & non nocet in damnis regulariter, veluti si quis confitatur extra

iudicium rem esse paternam, cum esset materna, in tali falsa demonstratione

sibi non præiudicatur, nisi transgat, vel deficiat iuramentum, vel in iudicio

confessus fuisset, gl. 1. in l. regula, de iuris & facti igno.

Ignorantia facti alieni ita demum cuiquam non nocet, si non ei summa negli-

gentia obiciatur, d. l. regula, §. fed facti.

Ignorantia facti alieni supina dicitur, si omnes, vel maior pars in ciuitate sciant,

& ipse ignorat, & tunc talis ignorantia nocet ei, etiam si mulier sit, sed si igno-

ret, quod maior pars, vel omnes ignorant, non nocet, d. l. regula, & ibi gl. 1. &

in §. fed facti, & ibi gl. solus.

Ignorantia presumitur in facto alieno, & ideo dominus præsumitur ignorare

factum a suo seruo, vel a suo procuratore, gl. 2. in l. i. res obligata, §. 6. de le-

gatis 1.

Ignorantia probabilis est in facto alieno, aliis non est probabilis, gl. probabilis,

in §. recte quoque, in l. de mandato, §. si quis agens, in l. de actio. l. i. mulier, &

ibi gl. ad Vellician. gl. 3. in c. 1. de controuers. inter dom. & emptor.

Ignorantia in facto proprio quandoque toleratur, sed regulariter contra gl. ob-

latus, in add. marg. in §. illud quoque, in auth. de triente & semisse, col. 3. in l. i.

fideiussoribus, cum l. seq. & ibi gl. non potest, ad Vellician.

Reliqua verbo, *Nescire, Ratiocinari, Mulier, 69.*

IGNORARE ius, est lata culpa, non dolus, glo. non iuris, in l. liberorum, §. si

qua, de his, qui notan.

Ignorare factum suum aliquando licet, quando certatur de damno vitando, &

aduersarius de lucro captando, cum eius iactura & damno, gl. reputet, & ibi

add. marg. in l. cum is, qui, §. 2. de cond. indeb.

IMA

IVRIS

CIVILIS

IMM

Ignorare semper praeſumitur quis, niſi probetur ſcire. gl. 1. in l. verius, 2. de probatio. gl. 1. in l. ſi quis ſub conditione, 7. de conditio. inſtit. Ignorare ſuam pecuniſiam eſt minoribus 25. ann. & etiam ſeminis in quibusdam caſibus propter ſexus fragilitatem. l. regula, de iuris & facti ignor. Ignorare, & neſcire differunt, ignorare dicitur, quid ſcire debemus, neſcire vero dicitur, quod ſcire non tenemur. gl. & neſcit, in l. ſi. C. per quas perſonas.

Reliqua verbo, Neſcire, Scire, Certiorare.

IGNOSCENDVM eſt ei, qui non facit ſpontē, l. qui, cum maior natus, 14. §. ſi liberus, & ibi gl. rector, de bonis liberorum. IGNOTVS dicitur certus, ad hoc vt ſi heres, gloſſa demonſtratur, in l. quod, 9. §. heres, de hereditibus inſtituitur.

ILLECITVM omne non punitur. gl. 1. in l. pen. de his, qui notantur inſa. l. & ſi quis, 14. §. Diuus, & ibi gl. in cum ſtatutum, de religioſis, gl. ſi. in l. heres, 12. de viſtuctu legaso.

Illicite faciens non poteſt alium arguere, qui ipſum impedit in ſimili actus, l. 2. §. idem ait, quid in loco publico.

Illicite ſcriptum non ſcripto habetur, l. ſilius emancipatus, 14. §. 1. de falſis. Illicite quod erat ratione loci ſic licitum gl. licens, in c. 1. item ſi fidelis, quibus modis eundem amittitur.

Reliqua verbo, Licitum, Matrimonium, 10. Reſcriptum.

ILLENSES habet excaſationem a tutelis eorum, qui non ſunt licentes, l. non tantum, 17. §. 1. de excaſa. tutorum.

Illeſes habent priuilegium, vt ſilij ſequantur conditionem matris gl. non ſunt, ibidem.

Reliqua verbo, Statim, Incontinenti, Mox, Omnimodō.

ILLICQ dicitur ſieri, quod ſi intra tres dies, l. ſi. C. iudiciis.

ILLITERATI repelluntur a clericatu, & a iudicando, gl. quibus facile, in §. nos autem, in auth. de tabellion. col. 4.

Illiterati a tutela excaſantur, & a poſtulando repelluntur, † ibid.

Illiterati, & ignari recte poſſunt committi cauſa, ſi tamen alias habeant factorum experientiam. gl. ab Imperiali, in add. in §. cūque, in proem. Inſtitutio. Illiteratus non poteſt obtinere beneficium de iure canonico, gl. 1. in §. ſimiliter, in l. de excaſa. tutorum.

Reliqua verbo, Literatus, Iudex, 7. 20.

ILLUSTRES perſonae non poſſunt per ſe litigare. gl. ſi. in l. qui ſtipendia, 9. C. de procuratorib.

Illuſtribus idē non permittitur hodie agere per ſe, quia ratione dignitatis debet ſedere cum iudice, ſed ſi allegatus, ſtare debent, quod eſt abſurdum, gl. 1. d. auth. hoc ius, C. cod.

Illuſtres, & clariffimi ſub praefide non conueniuntur, niſi ratione delicti hoc fiat, gl. pe. in l. 1. C. ne liceat potentio.

Illuſtres, & ſuperilluſtres, & ſpectabiles ſunt ſuper clariffimis, gl. 4. in l. ſin. C. vbi Senatores, vel clarif.

Illuſtres ratione adminiſtrationis ſuae ſuper delictis & criminib. conueniri debent ſolum coram principi, vel delegato ab eo, qui delegatus abſoluere poterit illuſtrenſ illum incoſultato principi, ſed non condemnare, d. l. ſi. & ibi glo. ordinaria.

Illuſtres ex conceſſione principis, qui tantum honorem ſine adminiſtratione habent, conueniri poſſunt ſuper criminib. in vrb. coram praefecto praetorio, vel vrbis, & coram magistro officiorum, ſi hoc ei princeps permiſerit, in prouincis autem coram competentibus iudicibus, vt abſoluantur, non condemnentur, ſed referantur ad principem, ibid.

Illuſtres dicuntur, qui tantum dignitate habent, quibus ſuperilluſtres praecedunt, gl. praecedunt, in l. eos, §. ſuper, C. de viſis.

Illuſtres habentes dignitatem, & adminiſtrationem dicuntur praecedere, ibid.

Illuſtres quidam quandoque ſunt ſola adminiſtratione, gl. 2. in l. communium, 9. C. de naturalib. liber.

Illuſtres licet ſint filij naturales, non tamen deſinunt eſſe curiales, ſi ſint curiae oblati, ibid.

Illuſtres, & ſuperilluſtres in cauſis pecuniariis, & in crimine iniuriarum non poſſunt litigare per ſe, ſed per procuratorem, ceteri vero dignitates inferiores recte poſſunt litigare per ſe, vel per procuratorem, auth. vt ab illuſtribus, & qui ſuper eam dignit. per tot. auth. hoc ius, C. de procuratorib.

Illuſtres de criminibus grauioribus impetiri per aliquem iudicem puniri non poſſunt, ſed de communis per eos ſi relatio principi, ſed conſtituti in minori dignitate puniuntur per praefectum praetorio, l. ſi grauius, C. de dignitatib. lib. 12.

Illuſtres de criminibus grauioribus impetiri in carcerem non detrahuntur, ſed cuſtoduntur cuſtodia militari, ibid.

Illuſtres conueniunt ciuilitate, & criminaliter ad ſatiſfactionem de iudicio ſuſti non coguntur, ſed eorum iuratores cautioni committuntur, qua completa, per eos vel eorum procuratores ſi miſſio in eorum bona in ciuili, ſed in criminali tanquam perſoni dignitate priuantur, & abſque relatione puniuntur per iudicem, l. pe. C. cod.

Illuſtres criminaliter, vel ciuilitate non poſſunt conueniri ſine ſcriptura, ibid.

Reliqua verbo, Dignitas, 2. 3.

ILLYRICVM, id eſt, ſclauonia, gl. in rub. C. de coloniſ Illyricanis, lib. 11.

ILLYRIVM, ſeu Illyria, regio eſt Epiri, conterminata Italiae propinqua, ab Illyrio Polyphemus filio dicta, quae ſines habet Italiam hinc, illinc Germaniam, Macedonia, inde Thraciam, & Epirum, gloſſ. 1. in rub. in add. marg. C. de coloniſ Illyricanis, lib. 11.

IMAGINARIA emptio dicitur etiam illa, quae paruo tempore eſt duratura, penes emptorem, l. 1. in l. contractus, 54. de actio. & oblig.

Imaginatio contractus etiam in emptioſibus iuris vinculum non obtinet, d. l. contractus.

Imaginarij contractus dicuntur, cum ſides facti ſumatur, non intercedente veritate, ibid.

IMAGINEM depictam in tabula ſi heres tulerit, tenetur legatario, cui imago legata fuit, etiam ſi ei tabulam ſoluert, quia non tabula, ſed imaginis fuit legatum, l. ſi imaginem, de auro, & argen. leg.

IMBER dicitur aqua, quae ſolet cadere in hyeme, inde dicitur ibernus, ibernum, & indequiam Septembris, Octobris, Nouembris, & Decembris, gl. e creſcet, in l. 1. de aqua pluuiā.

IMBREVATVRA, id eſt, inſtrumentum notarii non extenſum ſi repetitur, poteſt creditor petere iterum fieri, & extendi illud, vocatis hiſ, quos intereſt, gl. 2. in l. chirographi, 57. de adminiſt. tutor.

Reliqua verbo, Origine, Exemplum, Notarius, 1. 2. Protocolum, Scheda, Tabularium.

IMMEMORIALIBUS dicitur illud, cuius memoriam hominum, qui nunc viuunt, excedit, gl. memoriam, in l. 3. §. dubius, de aqua quotidiana.

IMMENSVM pene omne non eſt bonum, gl. bonum, in auth. vt determinatus ſit numerus clericorum, in princip. col. 1.

Immenſum omne eſt incompetens, gl. immenſum, in §. 2. in auth. de Reſere datis ſacri Palatii, col. 1.

Immenſitas reprehendienda eſt, §. 1. & ibi gl. immenſum, in auth. de Conſult. colum. 4.

IMMISCERE ſuſcitum eſt, ſed adite extraneorum, gl. immiſceat, in l. & ſi ſi §. reſtitutus, de minorib. & gl. 1. in l. ex quibus, cauſ. in poſteur.

Immiſſio in ſuo herede tantum facit, quantum additio in extraneo, gl. poſt mortem, in l. ſrater a fratre, de condi. indeb.

Reliqua verbo, Adire, Adiri, Aggreſſore.

IMMOBILIA vagari, & etiam mobilia capta ab hoſtib. ſi recuperantur, poſſunt eſſe, id eſt, reſtituantur primis dominiſ, † gl. 1. in l. 1. de captiuis.

Immobiliū appellatio, comprehenduntur mancipia, & anſonae ciuiles, y mancipia, & gl. anſonae, in l. 1. libenus, 14. C. de ſacros. ſed.

Immobiles res pete ſe parent, nec cuiquam afficiunt, ex eo, quod diuulgantur, l. verſ. ſed vbi, C. quando quarta pars debeatur, lib. 10.

inter Immobilia numerantur paues ciuiles, gl. oſſ. immobilia, in cap. 1. de ſeu cognatione.

Reliqua verbo, Poſſidere, 3. Poſſider, 17. Rapere, Reddite, Affio, 15.

IMMODERATIONI adue. landum eſt, gl. immoderationes, in §. deinceps, auth. de nuptiis, col. 4.

IMMUNIS ab honoribus & muneribus ciuilibus ſi conſentiat decurioni ſilij, quem habet in poſteur, tenetur pro filio, ſi malē gerat filius, l. penul. & munerib.

Immunis etiam inuiti, ſi idonei ſint, eliguntur ad magiſtratum, & quando aliqui idonei non reperiuntur in ciuitate, l. vt gradatim, §. quod, eod.

Immunis ſponte decurionatum ſuſcipiens omnia munera decurioni iniungendū ſubire cogitur, niſi pacto inuenerit, ſed aliud munus ſuſcipiens in aliis non pra iudic, ſed in eo ſibi, ſed non ſiliis, niſi naturalis curiae offeratur, & tunc etiam cum liberis, gl. 1. in rub. C. de his, qui ſponte publicā munera, lib. 10.

Immunis a publicis munerib. ſponte ſuſcipiens aliquem honorem, excepto decurionatu, non amittit ob id competens ſibi priuilegium in aliis honoribus, vt in eodem, ſi demus vocetur, l. 2. & ibi gl. ſin. C. cod.

Immunis a publicis munerib. ſi omnia munera decurionum, vel honores, ſponte & nulla immunitate neceſſitate peregerit, decurio efficitur, & conſtituitur, ipſe voluit, l. C. cod.

Immunis ſunt ab omni munere ſecundum conſuetudinem negotiantes in curi Principis, vel iuratis, lineones, purpuratij, & pericarij, qui Principi deſeruiunt, intelligi dum ſeruunt, & ante iniunctum munus negotiari ceperant, & tunc etiam a patrimoniali munere excaſantur, niſi ab hiſ, a quibus nec Princeps, negotiantes, & ibi gl. C. de excaſ. muner. lib. 10.

Immunis a muneribus ſubiens ſponte non obligatur muneribus alterius generis, ſue a ſibi ſubiciendis, ſue ignorans, gl. onera, in l. 1. C. de agrico. & cenſ. lib. 10.

Reliqua verbo, Eccleſia, 15. 16. Cubicularij, Munus, 12. vſque 16.

IMMUNITAS quandoque conceditur alicui propter nobilitatem, l. non tantum, 17. de excaſ. tutor.

Immunitas, & remiſſio generalis ciuiliū, & publicorum munerum fauore puſtilorum pertinet ad ea, quae ſunt publica auctoritate, & vtilitate tantum, & non ad tutelam, quae eſt minus vtilitate priuatum, l. ſpadonem, 15. §. qui accipit, & ibi gl. excaſabitur, eod.

Immunitatem habens a tributis, & collectis & aliis huiusmodi grauaminibus communis, ſi in numerum tributariarum reſeruat, & mox vocetur a preſtandis huiusmodi conuulſiones, non eſt ſatis priuilegium immunitatis allegare excipiendo ſe excaſando, quoniam ſtatim, vt reſciunt ſe deſcriptum, & deinde vocatum ad munus, debet ſtatim appellare, l. 1. §. ſi quis tutor, in add. marg. quando appellandum ſit.

Immunitas, vel vacatio, conceſſa liberis, & poſteri, alicuius, ad eos duntaxat pertinet, qui eius familiae ſunt, & 30. de muneribus.

Immunitas perſonalium tantum munerum vel ciuiliū, ſi conceſſa ſit alicui, non poteſt ſe excaſari ob id ab oneribus, quae ab angariis, neque a vehendo, neque a naue, neque ab hoſpiti recipiendo, neque a captatione, niſi ſit miles, vel veteranus, l. ſi. §. ſin. de muneribus.

Immunitatem ciuiliū munerum non habet minus audient, vt ſordidat, l. 2. §. minus, de vacatione mun.

Immunitas conceſſa alicui non tranſiit ad eius heredes, l. 1. de iure immunita.

Immunitas data generi, poſterisque ſuis non tranſiit ad eos, qui ex uxore ſunt illius proliſ nati ſunt, ibid.

Immunitas conceſſa generi, & poſteri videtur conceſſa familiae, poſteritas enim ad familiam reſertur, quae in hiſ, qui per maſculorum ſeciem, non per ſeminum nati ſunt, procedit, gl. ſi. & ibi add. marg. ibid.

Immunitas generaliter conceſſa alicui, vt & ad poſteros tranſmiſſa, tenetur in perpetuum ſuccedentibus maſculis durat, l. 4. de iure immunita.

Immunitas conceſſa perſonis cum perſonis ſinitur, gl. liberis, in l. ſemper, §. immunitati, eod.

Immunitas tribuitur illis colligiſ, vel corporibus, in quibus artiſcij ſui cauſa vniuerſique alimuntur, vt eſt fabricum corpus, d. ſemper, §. pen.

Immu

Immunitate habens a muneribus, si sponte agnoverit decurionatus honorem, compellitur subire munera publica, d. l. l. *Imper.* §. fi.

Immunitate aliquam a muneribus grauioribus municipalibus habent excusatores, medici, valetudinarii, caparii, & artifices, architecti, fabri, sagittarii, lapidarii, ferrarii, & bi qui calcem coquunt, & qui sylvam incidunt, & alij, l. i. fin. cod.

Immunitate a muneribus civilibus habent lanij, vacatores, & qui agris praestod sunt, & librarij, qui docere possunt, & horreorum librarij, & librarij depositorum, & castodes armorum, praeco, buccinatores, & alij, ibid.

Immunitas Ecclesiarum quantum ad hoc, vt configientes ad eas sint securi, firma & intacta debet seruari, l. i. qua, 2. & ibi gl. confugum, C. de Episcopis. Immunitate habens veterans si vocetur ad munera personalia, non tenetur appellare, quia electio est nulla, quod speciale est in militibus, l. veteranis, 9, & ibi gl. fi. C. quando prouocare non est necesse.

Immunitate habens si vocetur ad munera publica, si non appellauerit, agnoscere videtur, & tenetur subire, secus tamen est in militibus, d. gl. fin.

Immunitate ab opere publico non potest concedere iudex, l. 1. C. de operibus publicis.

Immunitates illicitae nullius sunt momenti, ibid.

Immunitas priuilegium non porrigitur ad munus ordinarium, sed ad extraordinarium, l. 2. C. de iudicio, lib. 10.

Immunitas instrumentum fallum conficiens, comburendus est igne, l. 1. C. de immunitate nemini concedenda, lib. 10.

Immunitate habere est priuilegium, & ideo ad infames illa non pertinet, l. nec infames, & ibi gl. fi. C. de decurionibus, lib. 10.

Immunitate a muneribus nullus iudex suo arbitrio ac graciosè potest concedere, sed solum princeps ex causa potest concedere, l. memo, 14. C. cod. Immunitas concessa a muneribus per interlocoi iudicis valet, quoad durat officium iudicis, & non vitra, l. a muneribus, C. cod.

Immunitas concessa a iusticiis alicui fabro, vel simili, ipsi, pro eo soluentibus non valet, sed ipsi quasi pauciores ad solvendum in plus grauentur aliquibus relictis, §. gl. in l. vacuatis, 19. C. cod.

Immunitas non reuocatur exactionem ab actu, qui breuiter expeditur, l. decurio, 41. C. de decurionibus, lib. 10.

Immunitate munerum publicorum habent tenetur nihilominus ad munera patrimonialia, in quibus muneribus venit etiam munus recipiendi hospites, l. 3. C. de muner. patrim. lib. 10.

Immunitate munerum generaliter concessa, censetur remissa munera personalia, sed non patrimonialia, nisi quando concessa est specialiter immunitas patrimonialis, vel alicuius patrimonialis a principe, vel a lege scripra, vt magister liberalium artium, doctoribus legum, grammaticis, & philosophis, quibus remittitur munus hospitum recipiendi, vt alius, l. 3, & ibi gl. i. C. cod.

Immunitas munerum nemini potest tribui decreto decurionum, nisi medicis, ac magistris liberalium artium, quibus decuriones possunt concedere immunitate specialiter etiam in patrimonialibus, cum possint etiam de bursa dare, & decernere, l. 1. & ibi gl. 2. C. de decretis, decurionibus, lib. 10.

Immunitas munerum concedi potest legum professoribus decreto decurionum, d. glo. 2.

Immunitas concessa generaliter sub se comprehendit personalia, & patrimonialia, & patrimonialia fortida, ac molesta, cuiusmodi est hospitum receptio, sed sub illa generalitate non comprehenduntur merè patrimonialia non fortida, nec molesta, a quibus nec princeps, nec pontifex excusatur, gl. 1. & ibi add. marg. in rub. C. de excusat. muner. lib. 10.

Immunitate a muneribus civilibus, & personalibus non habent gerentes negotia principis, nisi sine eis illis officijs, quibus est specialiter concessum, veluti profeccoribus, l. 1. & l. 3. C. cod.

Immunitate ab extraordinariis muneribus habent protonotarij, & referendarij, & generaliter omnes magistris cuiuscunque (sexij), item comites praefatum, & proconsulum, & procuratorem Caesaris, & comites consistorij, & archiatry palatii, l. eos, qui, & ibi gl. 1. & 2. C. cod.

Immunitas data officio habenti dignitatem non extinguitur cum dignitate, sed cum persona, eam legem, & ibi gl. fi. C. cod.

Immunitas data, sed statim reuocata pro non data habetur, gl. 1. in l. nec intra, C. de professoribus, lib. 10.

Immunitates uagationis, id est, eius, quod pro iugo bouis dabatur, absque principis auctoritate concessae non valent, sed ad pristinum conditionem habentes illas reuocantur, l. immunitates, C. de agricol. & censibus, lib. 10.

Immunitas generalis munerum, sicut non extenditur ad munus publicum auctoritatis, & vltimè priuatum, vt est tutela, illa nec ad munus ordinarium reale, sed bene ad extraordinarium, gl. publicum, & ibi add. marg. in princ. Instit. de excusat. munerum.

Reliqua verba, Ecclesia, l. 1. 16. Perna, l. 3. Munus, l. 1. 12. Cubicularij.

M. d. delto, promittit coram, vt collataneus, l. de manu militari, vindicta.

M. d. delto, vt M. tempore, vel vi summus imputatur ei, qui se nimium ardet, cum sit in culpa ordinata ad hoc, l. 2. §. si quis tamen, si quis cauere.

Impedimentum praestitum a Magistrato, nisi fit delo procuratum, dat exceptionem reo non viciari, secus si impedimentum facto priuati conuigit, d. l. 2. §. final.

Impedimentum affectatum, vel procuratum non releuat, vbi alius excusaret, vel releuaret, ibid.

Impedimentum iniunctum a Magistrato etiam sine delo impedit non releuat impedimentum, & impedit tenetur Magistratus, gl. reuocatus, ibid.

Impedimentum naturale M. d. est, quia accidentale l. C. de iure, 39. §. fi. de iure dom. n. & gl. padon. 5. n. §. de iure Institur. de adoptio.

Impedimentum allegans debet probare, et tantum si fecit, quod profecisset, si im-

pedimentum non superuenisset, l. qui commentu, 13. de re militari.

Reliqua verba, Infirmitas, Matrimonium, l. 15.

IMPEDIENS aliquem ne conditionem adipiscatur, tenetur ei ad omne interesse, l. 3. §. fi. de conditione causa data.

Impediens ne depositarius restituat depositum, tenetur deponenti de casu fortuito, gl. fi. in l. fi. in A. §. fi. de positi.

Impediens aliquem mihi relinquere, tenetur mihi in duplum, §. hoc peruenit, & ibi gl. restitui, in auth. vt nulli iudicium, col. 2.

Impediunt multa ordinandum, quae non impediunt ordinatum, gl. non est, ad fi. in l. in ambiguis, §. de reg. iur.

Reliqua verba, Heri, 86. 87. Index, 17. Dolus, l. 2.

IMPEditus impedimento publico, & necessario excusatur a poena ope exceptionis, l. 2. §. fi. quis municipalis, si quis cautio.

Impeditus aduersa valetudine, vel tempestate, vel vi fluminis sistere iudicio secundum suam promissionem, adiunatur ope exceptionis, d. l. 2. §. fi. quis iudicio.

Impeditus si sit iudex, vel aliter ex litigatoribus morbo Sontico, differendus est dies iudicii, ibid.

Impeditus aduersa valetudine sistere iudicio incidit in poenam, sed imatur exceptione, etiam si procuratorem non misit, cum possit, d. §. fi. quis iudicio, & ibi gl. adiuuatur.

Impeditus actor valetudine sistere iudicio, tenetur mittere procuratorem, non tamen reus conuictus promittens sistere, ibid.

Impeditus furore resiliere iudicio censetur impeditus valetudine, d. l. 2. §. fi. non propter.

Impeditus comparere propter tempestatem maritimam, vel terrestrem, excusatur, nisi se nimium ardet, vt aliter fuerit in culpa, d. l. 2. §. quod diximus.

Impeditus praestare operas tempore, quo praestare tenebatur, post illud tempus non tenetur, l. si non fortem, §. libertus, & ibi gl. 1. de conditione indeb.

Impeditus casu fortuito adimplere conditionem, habetur ac si iam adimpleret, cum per eum non stet, l. si pecuniam, & ibi gl. non fateretur, de conditione causa data.

Impedito aliqui adimplere succurrendum est, l. 3. §. eleganter, ad Syllanum.

Impeditus facere actum non excusatur propter impedimentum, nisi proferatur expresse de impedimento, l. de pupillo, §. si quis, & ibi gl. si quis, de noui operis uocatione.

Impeditis non imputatur casus, l. cum a matris, 8. & ibi add. marg. C. qui petant tutores.

Reliqua verba, Libertus, l. 11.

IMPERARE sibi, aut prohibere quisquam non potest, quia verbum in imperatio modo non habet primam personam, l. pen. & ibi gl. fin. de arbitris.

Imperare sibi quis potest archaico de re ipsa, & facto, non autem potest imperare sibi verbo, d. gl. fi.

IMPERATOR dicitur ab imperando, quia imperat subditis, gl. Imperator, in i. procm. Digestorum.

Imperator proprie dicitur post triplicem coronationem, ante vero non Imperator, sed Rex Romanorum dicitur, d. gl. Imperator, in add. marg.

Imperator quilibet dicitur Caesar, a Iulio Caesare, qui dictus est Caesar, quia de ventre matris caesus fuit, §. gl. Caesar, in rub. procm. Institutio. gl. Caesar, in rub. procm. Digestorum.

Imperator omnis dicitur pius a pietate animi, §. gl. pius, & ibi add. in d. rub. procm. Digestorum.

Imperator omnis dicitur Augustus, quia eius propofiti esse debet, scilicet vt augeat imperium, licet non semper possit, gl. Augustus, ibi, & gl. Augusti, in rub. supra titulum de iust. & iur. §. gl. semper, in rub. procm. Institutio. & gl. 1. ad med. in §. praedictales, Instit. de actio.

Imperator dicitur dominus Imperij, & rerum in eo contentarum ratione iurisdictionis, vel protectionis, non ratione proprietatis, §. gl. sanctionem, in d. procm. Digestorum.

Imperator est dominus totius orbis de iure, licet maior pars mundi non obediat ei de facto, l. de precatio, ad legem Rhodiam, & gl. totius, in extrauag. ad reprimendum, quomodo in laze maiestas.

Imperator dicitur dominus vniuersalis mundi, licet singulares sint domini praedictorum suorum, ibid.

Imperatores ideo fecit Deus, vt autu diuino ipsi facerent leges, gl. 1. in l. 2. de legibus.

Imperatores olim sacerdotes erant, vnde Dauid de seipso in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos, qui inuocant nomen tuum, gl. dedicauerit, in l. facta, de reum diuisione.

Imperator licet non sit dignus minori gradu, non tamen sequitur quod si indignus, gl. 1. in l. 4. de Senatoribus.

Imperator dicitur habere iurisdictionem iure proprio ex lege regia, licet populus ei dederit, gl. fi. in l. more, de iurisd. omnium iud.

Imperator si habeat licentiam cum vniuersitate, vel priuato, potest se subiectione iurisdictioni inferioris, gl. 1. in l. est receptum, eod.

Imperator subiectio de iurisdictioni inferioris, si me conueniet coram aliquo Magistrato, possum ego eum reconuenire coram eodem absque eo, quod aliter se submitteret, gl. fi. ibid.

Imperator ex summo suo iure, & potestate potest a nobis transferre in alium dominium nostrorum rerum, etiam nulla intercedente causa, l. item verba, l. 1. §. 1. & ibi add. marg. de reuendi.

Imperator potest esse iudex in causa propria, civilis tamen ager findicem de iure, l. hoc, 41. & ibi add. marg. de hered. Instit. & l. 3. & ibi add. marg. de his, quae in testa delentur.

Imperator non efficitur Imperator sola electione, nisi suscepta insula, gl. electi, in l. antepen. de militari reftam.

Imperator appellat se militem, l. 1. & ibi gl. commilitones, eod.

Imperatore eas leges seruare, quibus ipse solutus esse videtur, decet tantum maiestati, l. ex imperfecto, 23. & ibi gl. fi. de leg. 3.

Imperator licet pluries indicauerit vnum, si tamen postea insurgit contrarium,

rum, receditur ad primo consilio. I. Diui, de iure patronatus.
 Imperator adhibito consilio prudentum, respondere debet iuris dubitationib.
 ibidem.
 Imperator debet ampliare Imperium hominum adiectione potius, quam pecu-
 niarum copia. l. cum ratio. §. si plures, de bonis damnatorum.
 Imperator quando rescribit vni praefidi, ex hoc videtur rescriptum omnib. l. re-
 gatorum. §. interdicere de interdiciis & relegat.
 Imperator dicitur sacratissimus, quia inuinctus est, vel quia sacras leges tradat. gl.
 §. in sub. proxmij Codicis.
 Imperator solus, id est, nullus alius solus potest legem condere, vnde populus
 Romanus, vel Senatus potest. gl. pe. in l. f. C. de legib.
 Imperator non debet confidere armis, neque suis militibus, neque bellorum du-
 cibus, neque suo ingenio, sed omnem spem ad solam prouidentiam Dei debet
 referre. l. 1. & ibi gl. 2. C. de veteri iure enuc.
 Imperator omnia sua facit, quia ab eo omnis aliis impartitur autoritas, d. l. 1. §.
 sed neque.
 Imperator ad immortalitatis praesidium respicere, & summo Numine inuocato
 Deum auctorem, & totius operis praesulem fieri optare debet. l. 2. C. eod.
 Imperatoris rescriptum dicitur res diuina, quia est Deus in terris. l. sacrelegij, &
 ibi gl. 1. C. de diuersis rescriptis.
 Imperator potest conferre dignitates alicui non habenti, & etiam nobilitare
 quonquam. d. l. sacrelegij, & ibi gl. 1.
 Imperator vocat se vltimum seruum Dei, sic Papa dicit in rescriptis, seruus ser-
 uorum Dei. l. 1. §. quo ergo, & ibi gl. 1. C. de officio praefecti Aethiopiae.
 Imperator debet preces effundere Deo Optimo Maximo, vt secundum suam
 voluntatem, ac placitum gubernare sua prouincias faciat. d. §. quo ergo.
 Imperator potest de duabus ciuitatibus vnam facere, vel e contra. l. 1. §. inter ea, &
 ibi gl. 1. C. eod.
 Imperator benignè docet supplicantes, qualiter proponere debeat. Iuris consuli-
 tatem durus respondentem interroganti. gl. 1. in l. vt responsum. 15. C. de
 transactio.
 Imperator Vlpianum praefectum praetorio appellat parentem suum, propter eius
 scientiam, & atatem. l. 4. & ibi gl. 3. C. de locato.
 Imperatori nullus potest legem imponere. gl. fi. in auth. ex complexu. C. de ince-
 stus nuptis.
 Imperatoris solus est voluntatem defuncti interpretari. gl. pen. in Lex verbis. 14.
 C. de donatio. inter virum.
 Imperatoris est iura interpretari. ibid.
 Imperator legibus solutus est. l. 3. C. de testam.
 Imperatori nihil tam proprium est, quam legibus viuere. ibid.
 Imperatoribus nihil debet esse sic studiosum, sicut sacerdotum honestas, cum &
 pro illis ipsi sacerdotes semper Deo supplicent, quia si sacerdotum inculpabile
 sit vndeque, & apud Deum fiducia plenum, Imperator rectè, & competenter
 gubernat cum honore tempus. ibi traditam, in auth. quomodo oportet
 Episcopos, in princ. col. 1.
 Imperator debet habere maximam sollicitudinem circa veta Dei dogmata, &
 circa sacerdotum honestatem, quam illis obinentibus credendum est, quod per
 eam maxima dona et dabuntur ad Deo, & ea, quae sunt firma, habebit, &
 quae nondum habentes venerunt, adque §. nos igitur, eod. tit.
 ab Imperatore bene omnia geruntur, & competenter, si rei principium fiat de-
 cet, & amabile Deo. ibi.
 Imperator debet studere, vt subiecti sint locupletes, gl. locupletibus in §. confi-
 deramus, in auth. vt iudices sine quoquo suffragio. col. 2.
 Imperatori non conuenit auferre, quod concessit, §. 1. in auth. de referendariis
 facti palatii, col. 2.
 Imperator est pater legis, vnde & leges sunt ei subiectae, gl. patres, in §. dubita-
 tum, in auth. de incestu nuptis, col. 2.
 Imperator dicitur habere omnem in pectore suo, & est pater, & anima legum, gl.
 in auth. de instrumentis. cautela, in princ.
 Imperator suscipit Imperium, vt secundum legem iudicet, §. fi. & ibi gloss. fin. in
 auth. in medio litis non fieri sacras iustiones, collat. 8.
 Imperator, licet omnia potest, non tamen potest quod est iniustum, l. fin. in add.
 marg. C. de pascuis publicis, lib. 11.
 Imperator non potest alienare fundos constitutos in Mesopotamia, & sic limi-
 trophos, quia illi militibus assignati sunt. gl. 1. in l. 1. C. de fundis patrimon-
 lib. 11.
 Imperator quandoque accipiebat consulatum, vt fecit Iustinianus, qui ter fuit
 Consul, gl. regali, in l. f. C. publicae laxi, vel Consul, lib. 12.
 Imperator Romae existens potest facere legem generalem vrbis, & orbi, sed spe-
 cialem vrbis non potest, addit. marg. in rub. Constitutiones feudales domini
 l. 1. ha. 11.
 Imperator laudandus est, quando leges condit cum consilio procerum, capit. 1. &
 ibi gl. 2. de prohibita feudi alienat. per Fridericum.
 Imperator debet reipub. curam ita gerere, & subiectorum commoda inuestigare,
 vt regi villas incorrupta perdat, & singulorum status iugiter seruet il-
 latus. d. c. 1. in princ.
 Imperator, vel Rex ante coronationem habetur, vt generalis dominus, & potest
 administrare, & dare priuilegia, & etiam facere condemnationes, potest etiam
 concessionem aliorum Imperatorum tollere, & reuocare. gl. Reges, in extra-
 uag. ad reprimendum, quomodo in laesae maiest. crimine.
 Imperator non tanquam ipse, sed tanquam Deus videtur facere leges, & non sua
 vices, sed delegantis Dei, cuius vice fungitur, gl. 1. in extrauag. de pace
 Constantiae, & gl. 1. in princ. authenticorum.
 Imperator debet esse clemens, & mansuetus, quae quidem mansuetudo ex huma-
 nitate descendit, & merito principi inest, gloss. 2. in d. extrauag. de pace
 Constantiae.
 Imperator debet esse magnanimus, & benignus, ibid.

& per hoc non excedit iustitiae terminos, sed potius iustitia mediante pro-
 cedit. gl. 3. ibid.
 Imperator habet vniuersam iurisdictionem ab ascendente vsque ad descenden-
 tem solum, & Meridie vsque ad Septentrionem, gl. criminalibus, in §. nos Ro-
 manorum, in extrauag. de pace Constantiae.
 Imperatorem potest Papa deponere ex causa, cum Imperator iuret ei fidelita-
 tem, gl. concessimus, & ibi add. marg. ibid.
 Imperatorem potest quilibet eligi, in quem eligentes consenserunt, ibid.
 Imperator debet eligi de dignioribus, ibid.
 Imperatorem hodie quidam principes eligunt, qui potestatem eligendi ab Apo-
 stolica sede acceptum, sed examinatio, promotio, vinctio, coronatio, & ma-
 nus impositio ad dominum Papam spectat, ibid.
 Imperator quando intrat Lombardiam, debetur ei Solum regale, & consuetum,
 & vias pontes aptari, & aptare debent esse sufficienter inuendo, & redeundo,
 & debet habere mercatum sufficientem pro se, & suis, gl. nobis intrantibus, in §.
 sententia, in extrauag. de pace Constantiae.
 Imperator non potest imperare, id est, imperij iurisdictionem exercere, nisi sit
 Christianus, gl. 1. in Rub. proxmij Institutionum.
 Imperator debet coronari triplici corona, ferrea, argentea, & aurea, gl. cessat, in
 add. ibidem.
 ab Imperatore gesta ante coronationem valent, ibid.
 Imperatori sunt necessaria arma, & leges, vt in bello & pace rectè possit guber-
 nare, & imperare, in principio, in proxm. Institut.
 Imperator dicitur esse in maiestate, gl. maiestatem, ibid.
 Reliqua verbo, Princeps, Rex.
 IMPERECTYM, in legibus inueniuntur, ab Imperiali constitutione hoc re-
 pleri potest, l. 1. §. sed quia diuina, C. de veteri iure enucleat.
 Reliqua verbo, Nobles, Oratio, Testamentum. 27.
 IMPERIALIS beneuolentia proprium est, commoda subiectorum inuestiga-
 re, & eorum calamitatibus diligenter mederi, ea. 1. de prohibitis feudi alienat.
 per Lutha.
 Imperiali maiestati nihil est tam peculiare, quam humanitas, gl. 2. in extrauag.
 de pace Constantiae.
 IMPERIVM, quod iurisdictioni coheret, transit in delegatum, & illud dicitur
 modica coercitio, l. 1. §. qui mandatam, & ibi gl. pen. & vlt. de iurisdictione
 omnium iud.
 Imperium aut est merum, aut mixtum, l. imperium, de iurisdictione omnium iud.
 Imperium est de fortuna, vnde dicitur,
 Si fortuna vult, fies de Rhetore Consul;
 Si vultis hac eadem, fies de Consule Rhetor.
 gl. 4. in l. 4. C. de legibus.
 Imperium à caelesti numine traditum est, vnde Imperator animos suos ad Dei
 omnipotentis adiutorium debet erigere, l. 1. C. de veteri iure enucleat.
 Imperium, & sacerdotium sunt dona Dei maxima, & ex vno eodemque princí-
 pio, id est, à Deo, & eodem tempore processerunt, auth. quomodo oportet. Epi-
 scopos, in principio, col. 1.
 Imperium populi Romani fuit Dei dispositione factum, sine quo nihil est fa-
 ctum, gl. 2. ibid.
 Imperij mater dicitur Ecclesia ratione dignitatis, quia res diuinae digniores
 sunt, gl. vtraque, ibid.
 Imperium, & sacerdotium habent idem principium: & ideo parum differunt
 quoad priuilegium, sed bene quoad administrationem, & iurisdictionem, ibi.
 Imperium, & sacerdotium non multum differunt inter se in quibusdam, veluti
 vtriusque res eorum annis praescribitur, quod postea quoad Ecclesiam corre-
 ctum est, §. animus, & ibi gloss. non multum, in auth. de non alienat. rebus,
 collat. 1.
 Imperium humanis rebus, sacerdotium vero sacris praesidet, gl. nec multum, in
 d. §. finimus in auth. de non alienand. in principio, in auth. quomodo oportet.
 Episcopos, col. 1.
 Imperium Deus de caelo constituit permittendo, & populus Romanus Dei dispo-
 sitione, §. quia igitur, & ibi gl. de caelo, in auth. de instrumentis. cautela, col. 6.
 Imperium cum fuit in statu, & tranquillitate, totus mundus fuit in pace, & tran-
 quillitate, gl. in tranquillitate, in extrauag. ad reprimendum, quomodo in lae-
 sae maiest. crimine.
 Imperium iuxta opinionem sanctae Matris Ecclesiae primo fuit Babylonis; se-
 cundo fuit imperium Persarum, & Medorum; tertio fuit Graecorum; quarto
 fuit Romanorum, vltimo fuit adueniente Christo, istud Romanum Imperi-
 um, quod incipit esse Christi, & ideo apud Christi Vicarium est vterque gla-
 dius, scilicet spiritualis, & temporalis, gl. totius, ibid.
 Imperium Romanum Ecclesia approbat, gl. subiecta, ibid.
 Imperium olim ex successione deferebatur, hodie tamen deferretur non ex succes-
 sione, sed ex electione, gl. concessimus, & ibi addit. marg. in extrauag. de pace
 Constantiae, §. priuilegia.
 Imperium semper fuit, licet desit esse eius gubernator, ibid.
 Imperium quandoque ponitur pro modica coercitio, non pro mero, vel mix-
 to, gl. mixtum, ad fin. in l. Imperium, de iurisdictione omnium iudic.
 Imperium merum appellatur etiam potestas, d. l. Imperium.
 Imperium merum habet omnes praesides, gl. potestatem, ibid.
 Imperium merum est habere gladij potestatem ad animaduertendum totum
 corpus animatum, vel partem facinorosi hominis, d. l. Imperium, & ibi gl. ani-
 maduert. eundem.
 Imperium merum consistit in tribus capitalibus poenis, videlicet cum tractatur
 de vita, libertate, vel ciuitate, & cum vnum ex his amittimus, dicitur senten-
 tia capitalis, gl. mixtum, ibid.
 Imperium merum, vel mixtum non delegatur etiam quoad cognitionem, nisi in
 causa, quandoque proficiat, & in aliis tribus casibus, gl. maritum.
 Imperij meri praecipuum est, vt delegari non possit, iurisdictionis autem praeci-
 puum est, vt delegetur, gl. 1. in l. iubeat, eod.
 Imperium merum delegatur ei, cui absente praeside prouincia regenda commis-
 sa est, l. 1. & ibi gl. commissa, de tutoribus datis.

IMPVTATVR ei, qui se posuit in necessitate, gl. inducias, in §. quoniam auren, in athen. vt hi, qui obligatas habere, col. 6.
Impuēt sibi focus in eligendo locum parum diligenter, & deponens in deponendo penes parum diligenter, & adhibens pensorem malum, & compromittens in malum arbitrium, & ille, qui vadit ad locum periculosum, si ei aliquid contingat, gl. fin. in l. focus, 7. pro socio, si ille casus, in l. de liber. & postum.

Impurandum non est ei illud, quod inuitus patitur, l. cum a matrib. & ibi add. marg. C. qui petant tutores.

Reliqua verbo, Eligenti.

IN, dictio coniuncta cum alio verbo stat quandoque augmentatiue, vt insubtiliter, idest, valde subtiliter, quadoque ponitur etiam pro negatiue, vt insubtiliter, idest, non subtiliter, §. glof. non insubtiliter, in l. 1. §. si ex fundo, de heredit. in l. 1. & ibi add. marg. in l. Gallus, de liber. & postum.

IN, dictio denotat inhaerentiam, l. 1. §. hanc autem de his, qui deiecerunt.

INARES dicuntur anuli, quos deferunt mulieres in auribus, qui continentur appellatione ornamenti, gl. inares, in l. pediculis, §. final. de auro, & argento.

INCANTATIONES faciens ad malum finem contra hominum salutem, vel ad mulierum animos ad impudicitiam prouocandos, fecerunt debet puniri, l. 4. C. de maleficiis.

Incantationes faciens ad bonum finem per eas sedando grandines, vel intemperiem aeris, quo magis fructus faleuatur, non puniuntur, secus tamen est de iure canonico, d. l. 4. & ibi gl. 1.

Incantatores, & magi, & ceteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, pena capitis puniri debent, l. nemo, C. de maleficiis.

Incantatores, & demones inuocantes, & consulentes victimis supplicio puniuntur, l. multi, §. C. eod.

Reliqua verbo, Ditiuare, Augures, Aruspex, Magici, Malefici, Praestigia.

INCA & quando se deferat habet, aruspex, neque fit legatarius, huius fideicommissarius, & similiter incapax se deferens habet primum, est praenuntiatur ab alio, vt ab herede capax, vel extraneo, gl. 1. in l. 1. de iure fisci.

Incipiam hereditatis aliquem esse & consequenter prohiberi a tali lucro, est pena, l. si is, qui heres, 1. & ibi gl. cum filius, de valgar.

Reliqua verbo, Fideicommissum, §. 1. & 2. legatus, Heres, §. 8. Legatarius, 7.

INCARCERARI sive vincula dissoluuntur, neque carceri delinquentibus debetur, nisi pro crimine enormi vel affectu, l. 3. C. de Episcop. audi.

Reliqua verbo, Concretari, Vitiuare.

INCENDERE volens insulam meam, si ignis ad insulam vicini peruenierit, tenetur etiam vicino Aquilia, & etiam iniquis in eorum res exiit, l. si feruus, 27. §. si quis, ad legem Aquilia.

Incendens arbutum meum vel villam meam tenetur Aquilia, d. l. si feruus, §. actio autem.

Incendens arbutum insulam alienam imponendo ignem dolo malo, quasi incendiaris pena capitali plectitur, l. si quis dolo, ad leg. Cornel. de sicariis.

Incendens dicitur quasi occidere, gl. 1. ibi.

INCENDIARIUS, & qui studioso comburit domum vel acerum frumenti positum iuxta domum, viatoris, verberatus igne concremat, & lege Cornelia de sicariis potest accusari, si vero casu, idest, negligentia combustus, aut damnum facere tenetur, vel si minus idoneus sit, leuius castigatur, l. qui edes, & ibi gl. 1. & l. p. & ibi gl. 1. de incendio, ruina.

Incendiarij capite puniuntur, l. capitalium, 28. §. incendiarij, de penis.

Incendiarius dolus puniuntur lege Cornelia de sicariis, l. data opera, 11. & ibi gl. 1. C. de his, qui accusare possunt.

Incendiarij variis penis afficiuntur, d. gl. 1.

INCENDIVM si fiat per negligentiam, puniuntur, & castigatur fustibus apud praefectum vigiliam, si vero dolo, apud praefectum vrbis, l. si de officio praefecti vigiliam.

Incendia plerumque sunt culpa inhabitantium, l. 3. eod.

Incendio si domus combusta sit, quod seruus fornacarius conductoris ad fornacem obdormisset, tenetur dominus ferui ex locato ad aestimationem damni, si negligens fuit in eligendis ministris, l. si feruus, 27. §. si quis, ad legem Aquilia.

Incendio si domus combusta sit, quod seruus fornacarius vnus ex conductoribus negligenter custodierit, postquam alius conductor ignem subiecit fornaci, tenetur dominus ferui, qui negligenter custodiuit, ad aestimationem damni, ibidem.

Incendio non tenetur quis propter obdormitionem, nisi culpa praecesserit, gl. vel ignem, ibid.

Incendio si combusta sit villa a feruis coloni, tenetur colonus, vel ex locato suo nomine, cum non prouiderit ignem, vel ex lege Aquilia, & liberatur feruus pro noxa dando, & noxali iudicio condemnato altero amplius contra eum non agitur, nisi ipse colonus sit in culpa, vt qui habuit noxios feruos in ministerio, quia tunc sine noxae deditione tenetur ad damnum iniuria datum, d. l. si feruus, §. Proculus.

Incendij arandi gratia vicinas aedes destruere potest quis, ne ad se ignis perueniat, & non tenetur Aquilia, etiam antequam ad suas peruenient, ignis extinguitur, l. si fumo, §. 1. eod.

Incendij arandi gratia si domus vicini destruat, non potest peti compensatio a vicinis, contrarium tamen indicium est secundum aequitatem, scilicet peti possit, d. l. 1. in add. marg.

Incendium sine culpa fieri non potest, quandoque tamen fieri potest, l. si venditor, & ibi gl. 1. de peticulo & commodo.

Incendium dicitur vis, glo. eam vim, in l. qui insulam, 30. §. si locati.

Incendium non potest fieri facili sine alicuius culpa, glo. 1. in l. si mihi, 59. de legat. 1.

Incendio orto causa defendendarum suarum aedium dissipans vicini aedes, cum dolo careat, ad damnum datum non tenetur edicto de incendio, ruina, neque Aquilia, nisi certum esset, ignem ad aedes suas non esse peruenientem, l. 3. §. quod ait, & ibi gl. & non puto, de incendio, ruina.

Incendium committens fortuito non tenetur, sed si sit in lata culpa, vel dolo, verberatus igne concremat, l. p. & ibi gl. si eod.

Incendium faciens data opera in ciuitate si sit humiliori loco, bestis subicitur, sed si sit in dignitate, vel aliquo gradu constitutus, capite puniuntur, aut in insulam deportatur, aut concremat, l. si & ibi gl. si eod.

Incendius faciens ceterum, concursu, turba, vel seditione, tenetur lege Julia de vi publica, l. qui ceterum, ad leg. Jul. de vi publica.

Incendium faciens dolo tenetur lege Cornelia de sicariis, secus si incendium culpa eius etiam lata, non autem dolo factum sit, l. 1. & ibi gl. si ad legem Cor. de sicariis.

Incendium faciens intra oppidum ob inimicitias, vel praedae causa plerumque viui excurrunt, qui vero extra oppidum in villis aliquantulo leuius puniuntur, l. capitalium, 28. §. incendiarij, de penis.

ad Incendia fortuita ille, cuius negligentia, & non dolo ignis damnum vicinis dedit, tenetur lege Aquilia ad damnum, vel modice castigatur, d. §. incendiarij.

Incendium ex alieno debitore non exiit, l. incendium, 11. C. si certum petatur.

Incendium fortuitum committens per lasciuiam tenetur in aliquo, gl. pen. in l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicariis.

Incendium computatur inter casus fortuitos, §. item is, & ibi gl. naufragio, & ibi add. Inst. quib. modis re contrahitur.

Reliqua verbo, Ignis, Rapere, Rapiens, Focus, Paries.

INCERTITUDO rei impedit condemnationem fieri, l. idem Pomponius, §. si de rei vindicta.

Incertitudo, cuius iudi delinquentium quis mortuus fuerit, non impedit punitionem omnium delinquentium, & hoc ne delicta remaneant impunita, gl. si ibidem.

Incertitudo circa rem venditam declaratur a venditore in odium loquentis, ibi.

Incertitudinis ratione actus non valet, gl. nihil, in l. ad huc, 3. §. 1. de usufructu.

Incertitudo loco vitari stipulationem insula faciendae, l. non vitare, §. si quis insulam, de eo, quod certo loco.

Incertitudo reddit nullam dationem tutoris, legatum, heredis institutionem, & aditionem hereditatis, cum de conditione testatoris dubitatur, vel de viribus testamenti, vel verum, vel falsum, vel de iuribus, quia ignoratur, quod prius, & quod posterius sit factum, cum sint duo testamenti idem dicentia, glo. si in l. cum duo, de in diem additione.

Incertitudo personae vitari actum, l. duo sunt Titij, 30. in add. marg. de testam. tutela.

Incertitudo, siue obscuritas in re legata non vitat legatum, quando apparet, quando testator senserit de certo per expressionem nominis proprii, licet sit insertum de quo, quia tunc eligit heres, l. si quis, 32. §. 1. & ibi gl. p. de leg. 1.

Incertitudo, vel obscuritas quando est in verbis testatoris, declaratio est heredis, sed quando est in verbis praetoris, declaratio est iudicis, d. gl. p. in add. marg.

Incertitudo siue reddit legatum inutile, ita reddit onus inutile, gl. marg. in add. in l. Titia, §. Lucius, de legat. 1.

Incertitudo personarum vitari ademptionem, sicut & vitari ipsum legatum, l. 3. §. si quis duobus Titis, de alimend. legatis.

Incertitudo personae legatarij procedens ex euenitu casus, in quem legatum, vel ademptio confertur, vel ex probatione defuncti, vitat legatum, sed ademptionem non, l. si ita fuerit, de ebus dubis.

Incertitudo rerum, & personarum in ademptione, veluti lego Titio albo decem, & Titio nigro fundum, & postea dixi, quod Titio decem, adimo, ademptio in neutro valet, propter rerum, & personarum incertitudinem, §. gloss. ademptionem, ibid.

Incertitudo personarum tantum in ademptione non annullat ademptionem, imo valet in vtroque, veluti lego Titio albo, & Titio nigro fundum, deinde dixi adimo Titio domum, vtrique Titio videor adimere, ibid.

Incertitudo tantum rerum in ademptione si fuerit, veluti lego Titio duos fundos, & postea dixi, adimo ci fundum, valet ademptio in maiori, & remanet legatum in minori, ibid.

Incertitudo, quae venit certificanda, non vitat legatum, veluti lego ei, qui testamento erit testis, l. si quis ita, eod.

Incertitudinem non recipiunt ea, quae de praeterito sunt, secus in his, quae futura sunt, gl. inuenitur, in l. si de bon. poss. secundum tabulas.

Incertitudo rerum, & personarum vitat legatum, l. cum ex pluribus, 31. & ibi gl. 1. & add. marg. de manumissis testam.

Incertitudo vbiunque causetur ex facto rei admittitur libellus incertus, l. 1. §. quia autem, quorum legatorum.

Incertitudo vitari stipulationem, & acquirere tamen canonica secus est, quia semper poterit peti, vt declaratur arbitrio boni viri, l. triticum, 94. in additione marg. de verb. oblig.

INCERTVM postquam est certificatum, ipsa res certificata aestimatur, l. si actum, & ibi gl. 1. de actio. empti.

Incertum antequam certificetur, potest aestimari in actione ex empto, sed non in actione legis Aquiliae, ibid.

Incertum in actione ex empto aestimatur, secundum quod communiter euenire solebat, d. gl. 1.

Incertum quando est, quis percutientium occiderit, omnes tenentur de homicidio fauore publicae utilitatis, ne maleficia remaneant impunita, cum omnes deliquerint, gl. si & ibi add. in l. duo sunt Titij, 30. de testam. tutel.

Incertus heres non potest institui, neque substitui, nisi demonstretur certa demonstratio, quae habet vim nominis proprii, veluti, instituo postumum ex me natusum, quo casu dicitur certus per illud signum indubitabile ex me natusum, glo. si in l. si patens, §. de vulgari.

Incertum legatum in alimenta, vel aliam similem piam causam factum valet speciali iure, l. si cui, 14. & ibi gl. 1. de annuis legat.

Incerta posuit in contradistincta non valet, d. glo. 1.

Incertis se committere non debet, si potest certis, gloss. cautionis, in l. cogi, 16. §. 1. item quartis, ad Trebel.

Incontineni delictum possidentem vi, aut clam dicitur quis, quando commodum illam a se possidentem vi, aut clam potest delictum, & intelligitur hoc secundum qualitatem rei, & personam, adeo quod si dominus de sua ciuitate expellatur, licitum est ei recuperare, quandoqueque facultas se obtulerit etiam post decennium, glo. in add. in §. recuperando, Inst. de interdictis.

Reliqua verbo Illius, Preterea, Scilicet, Mox, Postquam, &c.

INCORPENTENSIS multiplicitas, vel allegare, nec est ipsum tollere ac dissolvere, §. 2. qui hoc dicit in add. marg. de adulterio.

INCORPORALIA non recipiunt diuisionem, glo. in l. Pomponius, §. de rei vendicatione, glo. imaginem, in princip. Inst. per quas personas nobis acquiritur.

INCORPORALIA non possunt vfucapi, quia non possidentur, glo. §. 1. in l. seruitutes, §. 14. de seruitutibus.

INCORPORALIA vere non possidentur, sed quasi possidentur, d. glo. §. 1. in l. de vtinere, actusque, glo. possessor, in l. §. 1. in l. forte, §. 1. si seruitus vendi, glo. §. 1. in l. 1. gl. incorporalia, in l. 3. de adq. poss. gl. §. 1. in l. C. de seruitutibus, & aqua.

INCORPORALIA proprie possideri non possunt, & ideo nec tradi, nec potest fingi tradi, glo. §. 1. in l. 3. pro socio.

INCORPORALIA iura etiam spiritualia adeo omnibus hominum inhaerent, vt nunquam separentur, nisi solutione vera, vel ficta, ibidem.

INCORPORALIA res traditionem, & vfucapionem non recipiunt, l. seruitus, qui, §. 43. de adq. rerum dominio.

INCORPORALES res dicuntur actiones, & iura, scilicet seruitutes, gl. incorporales, ibi.

INCORPORALES res recipiunt quasi traditionem, vt per patientiam, glo. traditionem, ibidem.

INCORPORALES res proprie non possidentur, & ideo per se non vfucapiuntur, sed bene cum aliis, glo. vfucapionem, & ibi add. marg. ibid.

INCORPORALES res, quae habent perpetuum causam, vel quasi, recte possunt vfucapi, sed quoniam non habent perpetuum causam, non vfucapiuntur, nisi tanto tempore, cuius non extat memoria, ibid.

INCORPORALES res solutionem proprie non recipiunt, d. gl. vfucapionem, in add. margin.

INCORPORALES res per se non censentur esse in bonis nostris, sed bene cum adiunctis, gl. §. 1. in l. rem, §. 1. eod.

INCORPORALIA iura dicuntur vfusfructus, & seruitutes, glo. §. 1. in l. C. de praescript. longi temporis.

INCORPORALIA regulariter non possunt tradi, nec vfucapi per se, sed cum corporalibus scilicet, dummodo concurrat scientia aduersarii, licet in aliis praescriptionibus non requiratur, glo. quaedam, & ibi add. margin. in princip. Inst. de rebus corporalibus.

INCORPORALIA non venduntur, neque transferuntur penitus, neque possidentur, ibi.

INCORPORALIA esse dicuntur angeli boni, & mali, item anima hominis, glo. §. in §. 1. Inst. eodem.

INCORPORALIA iura quamvis vere non possideantur, tamen quasi possidentur, & ideo praescribuntur, glo. vel ius in l. 3. C. de praescript. §. 30. vel 40.

Reliqua verbo Corporalia, Possidere, §. Res, l. 3. Traditio, Penitus, &c. Mox, &c.

INCURSA A R E, est crustum patiens, siue gyno, siue calce, siue marmoreo, aut aeneo id fiat, inducere, l. quidam, §. 12. §. 1. add. marg. de seru. iura, vrbano.

INCURULATIO est expolitio, seu induratio, atque rectorum patiens cum gyno vel calce, ibidem.

IN CV S, est instrumentum fabri super quod fabricam exercet, gl. incudem, in l. 2. §. 1. add. leg. Rhod. de iactu.

IN CV L P A R E aliquem non debet quis, priusquam se lauet, glo. reus, in l. 1. §. qui reus, de publicis iudiciis.

INDEBITVM dicitur non solum quod omnino non debetur, sed quod alij debitum soluitur alicui alij, vt id quod alius debebat alius, quasi ipse deberet, soluit, l. in summa, §. §. fin. de conditione indebiti.

INDEBITVM triplex est, quoddam indebitum naturaliter, & ciuilitur, quoddam naturaliter indebitum, sed debitum ciuilitur, tertium indebitum ciuilitur, sed debitum naturaliter, gl. §. 1. in l. 1. de conditione indebiti.

INDEBITVM naturaliter, & ciuilitur dicitur illud, quod nullo modo debetur, item illud, quod debetur sub conditione, d. gl. §. 1. & gl. conditio, in add. marg. in §. 1. Inst. quibus modis re contrahitur.

INDEBITVM naturaliter, sed debitum ciuilitur dicitur illud, quod debetur ex chirographo ante biennium, item quando ille, qui tenebatur naturaliter, & ciuilitur pacto, vel iureiurando liberatus est, quia tunc remanet ciuilitur debitum, sed indebitum naturaliter, d. gl. §. 1. & d. gl. conditio, in add. marg.

INDEBITVM ciuilitur, sed debitum naturaliter, est, vel inter patrem, & filium, fratrem, & dominum, & in legato relicto in non solemni testamento, & in absoluto per sententiam, & haec indebita per errorem iuris, vel facti minus probabilem soluta non reputantur, secus si per probabilem, quod fallit in muliere, & in minore, qui ignorantia iuris soluentes repetunt, d. gloss. conditio, in add. marg. & d. gl. §. 1.

INDEBITVM quoddam est per exceptionem, quae quadruplex est, scilicet dilatoria, siue temporalis, perpetua, dubia, & rigore iuris conseruandi introducta, ibid.

INDEBITVM reconciliatur consensu modis, quibus mutuum, glo. datione, in §. §. 1. Inst. quibus modis re contrahitur.

IN INDEBITI solutione tacite nascitur obligatio, non tamen ex tacito negotio, sed ex expreso, glo. §. 1. ibid.

INDEBITVM naturaliter & ciuilitur, vel indebitum naturaliter, sed debitum ciuilitur solum, siue per ignorantiam facti probabilem, vt in facto alieno, siue per ignorantiam facti non probabilem, vt in suo facto, siue per ignorantiam iuris repetitur, glo. §. 1. in l. 1. de conditione indebiti, gl. conditio, in add. marg. in d. §. 1. & gl. §. 1. & §. 3. in l. C. de conditione indebiti.

INDEBITA species quando soluitur, ipsa est in obligatione, vbi vero quantitas, id est, illa, quae in mutuo consistit, tantummodo est in obligatione siue in mutuo, quod indebitum, §. 7. & ibi gl. §. 1. de conditione indebiti.

INDEBITVM possessionem ignoranter & bona fide recipiens illa possessione mediante potest praescribere dominium directum aduersus dominum, secus si scienter receperit, §. 5. & §. 1. in l. indebiti, §. §. §. 1. eod.

INDEBITVM possessionem tantum per errorem tradens potest condicere possessionem & dominium, si recipiens eius dominium praescripserit & vfucaperit, neque potest ei opponi exceptio doli, quod statim sit restitutus, quia sola possessione tradita eius dominium vfucapione reconciliatur, & sic possessionem & dominium condicere gl. agerem, ibid.

INDEBITVM possessionem traditam & a recipiente bona fide eius dominium praescriptum si condicat & repetat, tradens non tenetur illi domino, contra quem erat praescriptum, ibidem.

INDEBITVM hominem recipiens si suis sumptibus reddat cum pretiosiore, non potest petere aut retinere eius estimationem quo pretiosior est, l. si non fortem, §. libertus, eod.

INDEBITVM nuntius scienter accipiens furtum committit, si accepit simulans se creditorem, ac inducens debitorem ad soluendum sibi, & contra cum datur conditio furti, sed si debitor soluit & sponte & sine suasionibus accipientis, & non committit furtum, quo casu datur conditio indebiti, §. 1. qui furtum, & ibi gl. §. 1. & add. marg. eod.

INDEBITVM operas scienter obligans se libertus tenetur ad eas, quia quasi donasse videtur, l. Campanus, §. 47. de operis liberti.

INDEBITVM scienter accipiens plus delinquit, quam qui accipit a domino, quem dominum esse non putabat, quia accipiens a domino veritate ei petrocinante non fallit dantem, nec fallitur, cum sciens sibi debitum capere crediderit, glo. emptoris, in l. §. §. sub conditione, pro emptore.

INDEBITVM scienter si quis accepit, dominium eius non transit in eum, quia simul veritate & iusta equa praecedente ex bona fide, & dantis voluntate destruitur, ibid.

INDEBITVM accipiens obligatur per errorem soluentibus certi conditione generali quasi ex mutui datione, & eadem actione tenetur, quia debitoris creditibus, sed non dicitur obligatus ex contractu, sed ex quasi contractu, l. §. §. is quoque, & ibi gl. §. 1. tenetur, de actio. & obligat.

INDEBITVM per errorem soluens magis distrahenda obligationis animo, quam §. contrahenda, dare videtur, ibid.

INDEBITVM per errorem quando soluitur, tacita obligatio nascitur inter eos extra id, quod agitur, gl. distrahenda, ibid.

INDEBITVM pecuniam si quis accepit, in eum non transfertur dominium pecuniae, quia tradens tradidit pecuniam vt debitam, recipiens autem vt indebitam recepit ex quo fit, cum in causa sint discordes nempe, quod recipiens non velit sibi dominium pecuniae acquirere ex iusta causa, ex qua fit traditio, sed ex iniusta & non habili ad transferendum dominium, vt furtum indistincte comittatur, vnde nec dominium accipienti acquiritur, nec tradenti auferitur, l. falsus, §. 43. & ibi add. marg. de furtis.

INDEBITVM recipiens ab eo, qui per errorem soluit, obligatur re, daturque indebitum soluenti contra eum conditio indebiti, §. §. 1. Inst. quibus modis re contrahitur.

INDEBITI solutio licet effectu producat obligationem, quae ipso effectu considerato dicitur obligatio ex contractu, tamen inspecta intentione agentium talis actus non est contractus, sed distractus, ibid.

INDEBITVM solum per errorem recipiens ex quasi contractu dicitur obligatus ad restituendum illud, §. pen. Inst. de oblig. quae ex quasi contractu.

INDEBITVM quando quis soluit errans in obligatione, & tunc transit dominium in accipientem, & is conditio indebiti tenetur, sed quando indebitum soluit errans in soluta re, tunc dominium non transit in eum, nec oritur actio, vnde agens exceptione repellitur, glo. §. 1. ibid.

INDEBITVM solum ex causa, quae per infirmitatem creuit, non potest repeti, §. 4. Inst. eod.

INDEBITA legata soluta venerabilibus & piis locis non possunt repeti, l. §. 1. & glo. §. 1. in l. elegeant, §. §. de conditione indebiti.

INDEBITVM quoad soluentem nomine hereditario solum, sed illi debitum, cui soluitur, non repetitur ab eo, cui solum est, §. 1. quae vtiliter, §. 45. §. §. 1. & ibi glo. §. 1. de nego. gest.

INDEBITVM solum ex conventionem dolosa repetitur per conditionem indebiti & actione doli, quae etiam in aliis, quam in indebito locum habet, l. §. 1. legatarius, & ibi gl. §. 1. de dolo.

INDEBITVM quoad soluentem solum repetitur per conditionem indebiti, si nomine proprio solum est, secus si nomine hereditario, §. gl. §. 1. in l. quae vtiliter, §. 45. §. §. 1. de nego. gest.

INDEBITVM ab initio solum si postea efficiatur debitum, non potest repeti, glo. §. 1. in l. quod si ea conditione, §. 18. de condit. inst. & ibi.

INDEBITVM ex parte soluentis, sed debitum ex parte accipientis solum nomine proprio per conditionem indebiti repetitur, §. 1. §. 1. in l. §. 1. & ibi gl. §. 1. repetere, eodem.

INDEBITVM in quantitate si soluat per plures, cuiuslibet pro rata competet conditio, d. l. §. 1. §. 1. penae, §. §. 1.

INDEBITVM soluens, vt quia creditor delato iuramento iurauit sibi deberi, licet falso non repetit, gl. §. 1. in l. elegeant, §. §. 1. eod. & gl. §. 4. in l. 1. & l. indebitum, C. eod. gl. §. 2. in §. 1. Inst. de oblig. quae ex quasi contractu.

INDEBITVM ex parte soluentis, sed debitum ab aliquo alio si nomine debentis soluit non repetit, alius §. gl. §. 1. in l. d. elegeant, §. §. 1. & glo. §. 2. in add. in §. §. 1. Inst. de oblig. quae ex quasi contractu.

INDEBITVM solum a tutore nomine pupilli, siue de numis pupilli, siue de numis ipsius tutoris, competit conditio pupillo, l. cum indebitum, §. 17. & ibi gl. §. 1. de condit. indebiti.

INDEBITVM solum, & quandoque debitum solum repetitur, l. tutores, §. 1. eod. INDEBITVM quando repetitur, & fructus, & parus deducta impensa relinquitur bene iure ad solutis, l. in summa, §. §. 1. & ibi gl. §. 1. parus, eod.

INDEBITVM si soluitur falso procuratori, statim potest agi ex hac stipulatione, vt vel restituit, vel faciat dominum ratificare, vt ab eo repeti possit, l. §. 1. indebitum, §. 1. rem ratam habet.

INDEBITVM omnino solum aliquando repeti non potest, vt si indebitum fit a principio super quo est transactio facta, cuius occasione solum repeti non potest, nec intentio, §. 2. C. de transact.

- Indebitum solum per sententiam, id est, ex causa iudicati, non repetitur, sed fallit hoc in quibusdam casibus, gl. 4. in l. 1. C. de conditione indebiti.
- Indebitum etiam solum per sententiam non potest repeti, & idem etiam si propter transactionem indebitum solum sit, gl. 2. in §. si. Insuper obligat. quæ ex quali contractu.
- Indebitum pecuniarum recipiens ab aliquo si illam perdat casu fortuito, vel sine dolo consumpserit in res non necessarias, neque viles, liberatur, neque tenetur conditione indebiti, gl. 1. vel et ibi addit. marg. in l. indebiti, §. si. de conditione indebiti.
- Indebitum pecuniarum scienter, & mala fide recipiens non committitur factum, si se crediderit non fingeat, aliis fidei, gl. 1. per cepit, & ibi addit. marg. in l. indebiti, §. si. de conditione indebiti.
- Indebitum rem, quam tuam credebam, si tibi tradidi, & sic dominum in te non transiit, consumptione sequuta nullis conditione indebiti mihi competat ad instar mutui, gl. 1. agerem, in l. indebiti, §. si.
- Indebitum solum si est tale, quod repeti non possit, repeti tamen potest eius estimatio, si non forem, 2. §. si. liberis, eodem.
- Indebitum solum non reconciliatur consumptione pecuniarum, ut in mutuo, §. 1. Stichus, §. 7. eodem.
- Indebitum solum non dicitur illud, quod alius debebat, & alius quasi ipse qui debet, soluit, gl. 1. in l. in summa, §. si. fin. eodem.
- Indebitum solum repetitur, si apparuit indebitum solum, l. exoti, 27. de usufructu legato.
- Indebitum solum ex actione legis Aquilæ, vel ex alia, quæ per inficiationem creditur, non condicuntur, nec repetitur, licet solvens non dederit damnum, dummodo ab aliquo sit datum, gl. 1. pen. in l. Neatias, §. si. legem Aquilæ.
- Indebitum ipso iure, vel per aliquam exceptionem perpetuum solum repetitur, nisi sciens se eum excepit, gl. 1. si non forem, 2. §. indebitum, de conditione indebiti.
- Indebitum per aliquam exceptionem perpetuum inducitur ad rigorem iuris conservandum solum quocunque errore non repetitur, gl. 1. perpetuum, ibid.
- Indebitum per aliquam exceptionem temporalem solum, per errorem non repetitur, ibidem.
- Indebitum per aliquam exceptionem perpetuam inducitur fauore solventis non odio alterius solum per errorem repetitur, & ibi gl. 1. consensu, in l. 2. de conueniunt, de iudiciis.
- Reliqua verbo, Confessio, 3. 4. 5. Ignorantia, Naturaliter, Promissum, 14. Promissio, 8. Scienter, Solvens, 3. 4. 5. Soluere, 3. Solutum, 5. Debitor, 79. Debitum, Legatum, 80. 92.*
- IN DEBITO** in loquutione dubio æquipollet vniuersali ex interpretatione, non ex significatione propria, si sit iuris, 2. de iuribus, vbi notatur.
- Indefinita promissio restringitur ad loca minus damno, si sed quæ 2. de seruitutibus, rursus.
- Indefinita in numero singulari, vel plurali prolata in tutelis æquipollet vniuersali, non tamen comprehendit eos, de quibus constat testatorem non sensisse, l. si quis ita, 1. §. 1. de testam. tutela.
- Indefinita in oculis non æquipollet vniuersali, gl. 1. omnibus, ibi, & gl. 1. in add. marg. in l. 2. de libris, & postum.
- Indefinita, quæ non potest referri nisi ad vnum, æquipollet exheredationi nominatum factæ, secus si ad plures potest referri, d. 1. 2.
- Indefinita dictio non comprehendit eum de quo specialiter est prouisum, l. cum in testamento, 37. §. si. de heredi. insti.
- Indefinita æquipollet vniuersali, si plures, 98. de legat. 3.
- Indefinita loquutione de herede æquipollet vniuersali collectivæ, ut si testator dicat, heres meus datus, idem est, & si dicat, omnes heredes datus, quod intellegitur, quando omnis datus herede est diuindum, secus si esset diuindum, l. 2. §. si. de verborum obligacionibus.
- Indefinita æquipollet copulatiua vniuersali, pluribus de legatis 2. gl. 1. dominis, in additione marg. in l. 1. communis, 37. de stipulat. seruorum.
- Reliqua verbo, Oritio.*
- INDEBITUM** consensuatur quis duobus modis; aut per obligationem, quando creditor obligationem novare placet, aut ei soluitur, secundo quando data est idonea indemnitas cautio, l. si mandato, 45. §. 1. in additio. marg. mandati.
- Indemnem consensuatur aliquem ab extraneo si quis tenerat, multo fortius tenetur a se ipso, l. frater, & frater, per d. de conditione indebiti.
- IN DEBITO** si fuerit, vel malefactorum non teneretur quæ saltem ratione naturalis, quia si teneretur, non liceret accipere pro indicando, gl. 1. repeti, in l. 4. §. si. de conditione ob rumpem.
- Indicare furem, vel malefactorem licet quis non possit cogi per petitionem partis, sed bene per officium iudicis faciendo inquisitionem generalem, ut provinciam purget malis hominibus, ibid.
- Indicare furem non cogitur quis per actionem, vel per officium iudicis, & idcirco licitum est ei accipere aliquid, ut indicat, & non accipere, & ita non indicari, sed non licet accipere ne indicet, quia esset contra publicam utilitatem, quæ est ut malefactor puniantur, ibidem.
- pro Indicando furem, vel malefactorem potest quis accipere aliquid, neque potest ab eo repeti, imò contentum debet solum per actionem præscriptis verbis, ubi fuit contractus do, ut facias, id est, indices, vel per actionem de dolo ubi fuit facio, id est, indicio, ut des, gl. 1. repeti, & gl. 1. ubi. & solens, de præscript. verbis.
- pro Indicando furem, vel socios non est licitum furi, vel malefactori accipere aliquid, & si accipere, repetitur, d. 1. 4. §. fin.
- Indicare reum est de iure, arguisse, accusasse, & conuicisse, l. in d. casus, 197. de verborum signifi.
- Reliqua verbo, Fur, 2. 3. Furtum, 3.*
- IN DEBITO** solum etiam non sufficiens ad semiplenam probationem dicitur sufficiens ad subeundam torturam, gl. 1. & ibi addit. marg. in l. cum probatio de probat. l. 3. & ibi gl. 1. pen. C. ad legem Iulianam.
- Indicia questionem sequentia non confirmant questionem præcedentem, gl. 1.

Indebitum solum per sententiam, id est, ex causa iudicati, non repetitur, sed fallit hoc in quibusdam casibus, gl. 4. in l. 1. C. de conditione indebiti.

Indebitum etiam solum per sententiam non potest repeti, & idem etiam si propter transactionem indebitum solum sit, gl. 2. in §. si. Insuper obligat. quæ ex quali contractu.

Indebitum pecuniarum recipiens ab aliquo si illam perdat casu fortuito, vel sine dolo consumpserit in res non necessarias, neque viles, liberatur, neque tenetur conditione indebiti, gl. 1. vel et ibi addit. marg. in l. indebiti, §. si. de conditione indebiti.

Indebitum pecuniarum scienter, & mala fide recipiens non committitur factum, si se crediderit non fingeat, aliis fidei, gl. 1. per cepit, & ibi addit. marg. in l. indebiti, §. si. de conditione indebiti.

Indebitum rem, quam tuam credebam, si tibi tradidi, & sic dominum in te non transiit, consumptione sequuta nullis conditione indebiti mihi competat ad instar mutui, gl. 1. agerem, in l. indebiti, §. si.

Indebitum solum si est tale, quod repeti non possit, repeti tamen potest eius estimatio, si non forem, 2. §. si. liberis, eodem.

Indebitum solum non reconciliatur consumptione pecuniarum, ut in mutuo, §. 1. Stichus, §. 7. eodem.

Indebitum solum non dicitur illud, quod alius debebat, & alius quasi ipse qui debet, soluit, gl. 1. in l. in summa, §. si. fin. eodem.

Indebitum solum repetitur, si apparuit indebitum solum, l. exoti, 27. de usufructu legato.

Indebitum solum ex actione legis Aquilæ, vel ex alia, quæ per inficiationem creditur, non condicuntur, nec repetitur, licet solvens non dederit damnum, dummodo ab aliquo sit datum, gl. 1. pen. in l. Neatias, §. si. legem Aquilæ.

Indebitum ipso iure, vel per aliquam exceptionem perpetuum solum repetitur, nisi sciens se eum excepit, gl. 1. si non forem, 2. §. indebitum, de conditione indebiti.

Indebitum per aliquam exceptionem perpetuum inducitur ad rigorem iuris conservandum solum quocunque errore non repetitur, gl. 1. perpetuum, ibid.

Indebitum per aliquam exceptionem temporalem solum, per errorem non repetitur, ibidem.

Indebitum per aliquam exceptionem perpetuam inducitur fauore solventis non odio alterius solum per errorem repetitur, & ibi gl. 1. consensu, in l. 2. de conueniunt, de iudiciis.

Reliqua verbo, Confessio, 3. 4. 5. Ignorantia, Naturaliter, Promissum, 14. Promissio, 8. Scienter, Solvens, 3. 4. 5. Soluere, 3. Solutum, 5. Debitor, 79. Debitum, Legatum, 80. 92.

IN DEBITO in loquutione dubio æquipollet vniuersali ex interpretatione, non ex significatione propria, si sit iuris, 2. de iuribus, vbi notatur.

Indefinita promissio restringitur ad loca minus damno, si sed quæ 2. de seruitutibus, rursus.

Indefinita in numero singulari, vel plurali prolata in tutelis æquipollet vniuersali, non tamen comprehendit eos, de quibus constat testatorem non sensisse, l. si quis ita, 1. §. 1. de testam. tutela.

Indefinita in oculis non æquipollet vniuersali, gl. 1. omnibus, ibi, & gl. 1. in add. marg. in l. 2. de libris, & postum.

Indefinita, quæ non potest referri nisi ad vnum, æquipollet exheredationi nominatum factæ, secus si ad plures potest referri, d. 1. 2.

Indefinita dictio non comprehendit eum de quo specialiter est prouisum, l. cum in testamento, 37. §. si. de heredi. insti.

Indefinita æquipollet vniuersali, si plures, 98. de legat. 3.

Indefinita loquutione de herede æquipollet vniuersali collectivæ, ut si testator dicat, heres meus datus, idem est, & si dicat, omnes heredes datus, quod intellegitur, quando omnis datus herede est diuindum, secus si esset diuindum, l. 2. §. si. de verborum obligacionibus.

Indefinita æquipollet copulatiua vniuersali, pluribus de legatis 2. gl. 1. dominis, in additione marg. in l. 1. communis, 37. de stipulat. seruorum.

Reliqua verbo, Oritio.

INDEBITUM consensuatur quis duobus modis; aut per obligationem, quando creditor obligationem novare placet, aut ei soluitur, secundo quando data est idonea indemnitas cautio, l. si mandato, 45. §. 1. in additio. marg. mandati.

Indemnem consensuatur aliquem ab extraneo si quis tenerat, multo fortius tenetur a se ipso, l. frater, & frater, per d. de conditione indebiti.

IN DEBITO si fuerit, vel malefactorum non teneretur quæ saltem ratione naturalis, quia si teneretur, non liceret accipere pro indicando, gl. 1. repeti, in l. 4. §. si. de conditione ob rumpem.

Indicare furem, vel malefactorem licet quis non possit cogi per petitionem partis, sed bene per officium iudicis faciendo inquisitionem generalem, ut provinciam purget malis hominibus, ibid.

Indicare furem non cogitur quis per actionem, vel per officium iudicis, & idcirco licitum est ei accipere aliquid, ut indicat, & non accipere, & ita non indicari, sed non licet accipere ne indicet, quia esset contra publicam utilitatem, quæ est ut malefactor puniantur, ibidem.

pro Indicando furem, vel malefactorem potest quis accipere aliquid, neque potest ab eo repeti, imò contentum debet solum per actionem præscriptis verbis, ubi fuit contractus do, ut facias, id est, indices, vel per actionem de dolo ubi fuit facio, id est, indicio, ut des, gl. 1. repeti, & gl. 1. ubi. & solens, de præscript. verbis.

pro Indicando furem, vel socios non est licitum furi, vel malefactori accipere aliquid, & si accipere, repetitur, d. 1. 4. §. fin.

Indicare reum est de iure, arguisse, accusasse, & conuicisse, l. in d. casus, 197. de verborum signifi.

Reliqua verbo, Fur, 2. 3. Furtum, 3.

IN DEBITO solum etiam non sufficiens ad semiplenam probationem dicitur sufficiens ad subeundam torturam, gl. 1. & ibi addit. marg. in l. cum probatio de probat. l. 3. & ibi gl. 1. pen. C. ad legem Iulianam.

Indicia questionem sequentia non confirmant questionem præcedentem, gl. 1.

IND

INDEX.

INF

glo. à quæstionibus, in I. maritus de quæstio.
Indicium est ad aliquod maleficium ad hoc ut probetur, duo testes requiruntur, glo. vel indicio, in I. C. familiaris et cunctis.
Indicia certa, quæ iure non respondent, non minorem probationis fidem, quam instrumenta continent, I. indicia, 19. C. de rei vindicatione.
Indicia dicuntur argumenta sic dicta, quia rem indicant, glo. 1. ibid.
Reliqua verbo, Torqueri, Quæstio, 10.
Indictio olim continebat quindécim annos, glo. 1. in l. 1. C. de Iulianiano codice confirmando.
Indictio est cursus quindécim annorum, & dicitur indictione prima, secunda, & deinceps usque ad quindécim annorum cursum, & vitra non extenditur, gl. in dictionibus, in auth. vt præponatur nomen Imperatoris, in princ. col. 4.
Indictionis nomen habet originem ex eo, quod antiqui Romani recipiebant tributa de toto mundo singulis quindécim annis, & erat in primo quinquennio erant ferrum, vt inde fierent arma militibus Romanis, in secundo quinquennio erant argentum, vt inde milites haberent stipendia; in tertio quinquennio erant aurum, quod in ætario ponebatur, vt tempore necessitatis pro reipub. Romana expendere, ibidem.
Indictio non per. onis, sed rebus indicii solent, & inde vitra modum earundem possessionum, quas possident, quæ imponi ei non possunt, l. 1. C. de thesauris, lib. 10.
Indictiones dicuntur munera patrimonium, quæ possessionibus inducuntur, gloss. 1. ibidem.
Indictio minus ordinarius est, & ideo ab hac indictione non excusantur, qui à muneribus excusationem habent, l. 1. C. de indictio, lib. 10.
ad Indictionem soluendam, vt se præparent ante tempus solutionis, debet notificari singulis provincis, l. fin. & ibi gloss. 1. C. eodem.
Indictum, vel Indictio dicitur illud, quod vitra tributum, quod singulis annis soluebatur, quælibet provincia soluebat per singula iustria, dicti, singulis quinquennio, in primo lustro tantum ferrum, in secundo argentum, in tertio aurum, & ista indictio, quæ soluebatur per singula iustria, postea reuersa est in extraordinarium munus, gl. in rub. C. de indictio, lib. 10. & glo. 1. in rub. C. de superindictio, lib. 10.
superindictum est munus extraordinarium etiam hodiè, & est illud quod à principe ex aliqua causa, puta propter fertilitatem, vel propter publicam necessitatem, vel vilitatem, imponebatur, & non per iustria, ibid.
Reliqua verbo, Collectas, Superindictum, Superindictum.
Indigentibus vis potius est dandum, glo. numerariis, in l. 1. C. publicæ latitæ, & Confusum, lib. 12.
Indignus, qui est in inferiori ordine, indignior est superiori, l. 4. de Senator. gloss. concessimus, & ibi additio, marg. in extratag. de pace Constantinæ, §. privilegia.
Indignior, qui est de spectabilibus, multo magis erit indignior esse de superioribus, glo. 1. in d. 4.
ab Indigno quod auctur, applicatur fisco, & qui perdit si se fisco deferat, confectur per eum medicatus, l. 1. Papinianus, §. meminit, & ibi gloss. ablatum, de iusticiis, ibid.
Indigno auctur hereditas, & legatum, & quicquid quocunque iure de bonis testatoris mortis causa caperetur, l. si sequens, §. si ad Syllaniam.
Indignus est qui omni commodo ex eo testamento, quod ipse impugnet, l. 2. de his, qui bus, vt indigni.
ab Indigno quod auctur, regulariter applicatur illi, cuius vitulatem respicit cadit, quare ille fit indignus, veluti à tutore excusante fæ tutela testamentaria tanquam ab indigno, auctur legatum sibi relictum, & applicatur filio pupillo, nec ad fiscum transfertur, l. post legatum, §. amittere, eodem.
Indignus non est quis in iure quæsitio post accusationem falsi testamenti, d. l. post legatum, §. qui accusant.
Indignus non est, qui ex necessitate falsi testamenti accusationem dixit, nec legato in eo sibi relicto priuatus, gl. adiuuauerunt, in d. l. post legatum, §. his verò, & §. aduocatum.
vt Indigni, qui repelluntur, submouendi sunt à premio, quod ex edicto diuini Traiani deferentibus se datur, d. l. post legatum, §. fin.
Indignus quando est institutus heres, bona applicatur fisco intellige adita hereditate per indignum, & non aliam, l. eius, qui, 29. §. de iure fisci.
Indigno ablatum fisco applicatur, intellige de eo, qui indignus est suo delicto, vel culpa sua, scilicet si factio alieno abque facto suo fit indignus, vt est ille, qui filius putabatur, cum non esset filius, l. auctur, 45. & ibi gloss. 1. & add. marg. eodem, & glo. 1. in add. in l. 4. C. de hered. instit.
Indigno ablatum quandoque applicatur Ecclesiæ regulariter, contra gloss. 4. in authen. si captiui, C. de Episcopis.
Indigno ablatum applicatur fisco fallit in duobus casibus, gloss. 2. in l. 1. C. de his, qui bus, vt indigni, gloss. armamento, in §. 1. in auth. de armis, col. 6.
Indigno ablatum quandoque non applicatur fisco, sed benefactori, §. si quis de predictis, & ibi gloss. scriptis, & §. si vnum, & ibi gloss. debitis, in authen. vt cum de appel. cog. col. 8.
Reliqua verbo, Dignus, Fideicommissum, 2. 5. 2. 6. Heres, 8. 5. 8. Heredes, 28. Inhabilitas, Relictum, Relictus, 6.
Indistincte loquens reprehendi debet, gl. si in l. si. §. si ad legē Rhodiam.
Reliqua verbo, Passim.
Individua est defensio in causa contenti, l. si cum vno, 4. si ex noxali causa.
Individua alia (speciei sub genere contenti) si nomenclatur, non porrigitur illi, l. fin. ad alia in eadem specie contenta, l. heres meus, 10. de leg. 3.
in Individuis genus non potest peccare, nisi in soludum, l. 4. §. Cato, de verborum obligatio.
Individua res quoad solutionem potest quibusdam heredibus solui mandato iudicis, l. si stipulatus sum, 81. §. si lancem, de solutio.
Individua alia (speciei sub genere contenti) si nomenclatur, non porrigitur illi, l. fin. ad alia in eadem specie contenta, l. heres meus, 10. de leg. 3.
Individuis genus non potest peccare, nisi in soludum, l. 4. §. Cato, de verborum obligatio.

Individua natura diuiduntur per adiudicationem in totum vni, & recompenationem alteri factam, §. si familiaris, Inst. de officio iudicis.
Reliqua verbo, Diuidua stipulatio, 19. 60. Obligatio, 2. 5. 2. 6. 27. Seruitus, 4. 7. 1. 1. De postularius, 10.
Indivisiibilis rei ratione quandoque permittitur aliquod, quod alias non permitteretur, gl. 1. in c. 1. de fratribus de nouo beneficio in vrb. feudorū.
Inducere quandoque dicitur proprie ducto stylo per ceras regere, intelligere, ac memoriam scriptorum obliterare, velut cancellare, hoc est, scripta transierio calamo expungere, l. 1. in add. marg. de his, quæ in testamento desuntur.
Reliqua verbo, Circumducere, Cancellare.
Inductæ dicuntur suspensio armorum, quæ dantur in breue tempus, glo. 1. in l. conuentum, de pact.
Inducæ dicuntur cum in breue, & in præsens tempus conuenit, ne inuicem se ad bellum prouocarent. Treuzg verò dicuntur, cum in longum tempus, quo tempore non est postliminium, nec captus sit seruis, l. postliminium, 19. §. 1. de captiuis.
Inductarum limitatum tempus datum à lege non potest à iudice rescissum tempus constitui, gloss. de fraudata, in add. l. 1. C. de constit. pecun.
Reliqua verbo, Treuzg, Conuentio.
Inductæ in prædium videntur ex, quæ ad vsum perpetuum sunt inductæ, & non quæ temporis causa accommodata sunt, l. debitor, 31. de pignori.
Inducta ad vnum effectum non debent operari alium effectum contrarium, l. legata inutiliter, 19. de legat. 1.
Inducta ad diminutionem non debent operari ad augmentum, ibidem.
Inducta ad vnum finem, quandoque operantur contrarium, gloss. detraxit, in §. pen. Inst. de militari testam.
Inductæ, & illata in prædium vrbianum conductum sunt tacite obligata pro pensionem, siue dominus sciat, siue ignoret, sed inductæ, & illata in prædium rusticum ita demum sunt tacite obligata, si dominus sciat, non alias, quod verum est in vtroque, si eo animo sint inductæ, vt ibi perpetuo sint, & non ad tempus, quia sancta rusticitas omnia palam habet, sed iniquius nulla etiam clam apportat, quæ locator ignorat, gloss. coloni, in §. item Seruiana, Inst. de actio.
Reliqua verbo, Conductio, 7. Colonius, 1. 6. Insectis, Locator, 6. Pensio, Stabularius, Inquilinus, 3.
Indulgentia remittit penam, non infamiam, l. si. C. de gene. abolitione.
Indulgentia solam penam remittit, non autem restituit bona nisi dictum sit, l. 2. C. de sententiam passis.
Indulgentia non restituit obligationes contra reuersum etiam in postea quæsitis, l. 4. C. eodem.
Indulgentia non restituit actiones aduersus quondam debitores damnati restituti, l. si ademptis, §. C. eodem.
Indulgentia concessa filio deportato non restituit eum in patriam potestatem, l. si infulam, §. C. eodem.
Indulgentia principis non restituit militiam, neque famam, l. generalis, 7. C. eod.
Indulgentia simplex tollit penam, sed non abolet infamiam, nisi specialiter, & ipsa sit remissa, l. cum indulgentia, 10. & ibi glo. 1. C. eodem.
Reliqua verbo, Oraculum.
Infestus id, de quo minus videtur inesse, multo magis inest id, de quo magis, glo. vt non fit, in l. §. quædam, de interdictis.
Infamaria quis quandoque potest per sententiam, quandoque ipso iure, quandoque ex genere penæ, gloss. 1. in l. i. lictus fustum, de his, qui notantur.
Infamari dicitur quis ob dolum tantum, sed non ob culpam etiam latam, quæ quæ per sententiam infamatur, gl. non turis, in l. liberorum, §. si qua, eodem.
Infamandi alioquin causa postum aliquod in monumenta, vel in loca publica debet tolli & remoueri, & ponens tenetur ciuili actione iniuriarum prætoria, & etiam lege Cornelia, & sit condemnatio arbitrio iudicis, l. 1. constitutionibus, 37. de iniuriis.
Infamans nocentem siue in iudicio, siue extra ius non tenetur actione iniuriarum, si reipubl. interest quod infamia eius manifestetur, l. eum, qui nocentem, 18. eodem.
Infamatus nocens etiam per libellum famosum non agit actione iniuriarum, neque tenetur infamans eum, ¶ reprobat, gl. 1. in additio ad marg. eodem.
Reliqua verbo, Carmen, Diffamari, Libellus, 4. Sententia, 2. 5. 2. 6. 27. 1. 1. Famosi, Verbum, 5.
Infamia in genere, num. 1. 2.
Infamia iure velfacti, num. 3.
Infamia est detrimentum famæ, quemadmodum dicitur creatura solis, id est, creatura, quæ est sol, glo. 1. in l. 1. C. ex quib. causis infamia irrog.
Infamia dicitur famæ priuatio, seu diminutio, quandoque verò quis in totum priuatur, vt per maximam, vel mediam capitis diminutionem, & hinc non admittitur ad aliquod officium ciuile, vel publicum, cum famia eius sit in totum consumpta, glo. 1. ibidem.
Infamia dicitur ipso iure, turpitudine dicitur quando sunt infames per sententiam, macula verò leuis dicitur, quando opinio alicuius apud bonos, & graues viros grauat, gloss. infamia, in l. fratres, 17. C. de officio.
Infamia non durat post penam, nisi pena sit imposita ex delicto, ex quo infamia durat post tempus, l. Imperator, & ibi glossa 1. de postulat.
Infamia semper concomitatur ipsam infamem, quocunque ear, sicut lepra leprosum, si est in excommunicatione, gloss. 2. in l. ex ea, eodem.
Infamia minuit statum alicuius, glossa 1. in l. 1. de his, qui notantur infamia.
Infamia ipso iure notatur quis ex ipso facto, quoties lex notat factum, quare alicuius notetur ipso iure, quasi ipsa lex notet talem, ex eo, quod tale quid fecit, glo. qui eam, ibidem.
Infamiam irrogat crimen stellionatus damnato, quamuis publicum iudicium non sit, l. quid ergo, §. si. eod.
Infamiam non irrogant verba iudicis vituperosa causa non cognita prolata, l. ob hæc verba, eodem, & l. verbum, 17. C. ex quib. causis infamia irrog.
M m 4 Infamia

Infamia contracta inferuitate aboleretur per libertatem, l. pen. ff. de his, qui notantur infamia.

Infamia alicuius per appellationem si suspensa sit, & per negligentiam appellatione deserta, testimonium pendente sententia latum inualidum non efficiat, gl. palam, in add. marg. in l. 3. §. lege, de testib.

Infamie periculum simile est periculo vite, iusta causa, §. & ibi gl. 1. de manu. miss. vindicta.

Infamia cessat in conditionib. quamvis ex famosis causis pendeat, vt est conditio furtina, grauat tamen eius opinio, l. cessat, & ibi gloss. fin. de actio. & obligatio.

ad Infamiam quicquid sit, sit etiam ad dignitatem, gloss. attendatur, in l. 1. §. omnem, de iniuriis.

Infamia illata, & contra defunctum facta est iniuria heredi, & potest heres pro ea agere, l. 1. §. & ibi fortē, & ibi add. marg. in l. 1. §. eodem.

ad Infamiam alicuius aliquid dici, vel fieri prohibitum est, & qui contra fecerit, tenetur actione iniuriarum pratoria, l. item apud, l. §. ait prator, cod.

Infamia remittitur ei, cui pena corporalis imponitur pro pecuniaria, vel pro corporali minori imponitur maior, vel quando imponitur minor corporalis pro maiori causa cognita, secus si imponeretur minor sine causae cognitione, quia tunc non remittitur infamia, glo. infamis, in l. in seruatorum, §. fin. de penis.

2 Infamiam non irrogat inquisito inquisitio pendens, l. 1. C. ex quibus caus. infamia irrog.

Infamia videtur remissa cum pena maleficio fuit per sententiam diminuta, l. 3. C. eodem.

Infamia censetur remissa, cum imposita pena maleficio fuit diminuta, scilicet ad minus tempus illo transacto non est infamis, donec tamen durat tempus, durat infamia, gl. pen. ibid.

Infamia irrogatur vique dum durat effectus sententiae, siue pena ordinaria, siue minor dicta sit, glo. 2. & pen. ibid.

Infamia censetur remissa, ex diminutione poenae in quocunque delicto facta, §. glo. fin. ibid.

Infamia censetur remissa, vt non duret post tempus sententiae, quando sententia est lata causa cognita in minori, vel maiori poena, d. l. 3. & l. 4. & ibi gloss. oportet, C. eodem.

Infamia durat post implerum tempus sententiae damnato ad minus tempus sine causa in opus publicum, l. ad tempus, C. ex quib. caus. infamia irrog.

Infamia notatur ille, qui seruo alterius iniuriam intulit, & ideo fuit damnatus domino serui, qui domino pro seruum fuit facta iniuria, vel etiam est infamis inspecto iure naturali, non vero inspecto iure ciuili, glo. 2. in l. iniuriarum, to. C. eodem.

Infamiam non irrogat sententia interlocutoria, non precedente causae cognitione, l. verbum, l. 7. C. eod.

Infamiam non irrogat purgatio per iuramentum, veluti accusatus delato sibi iuramentum iurauit se iniuriam non intulisse, absoluitur est, neque erit infamis, l. non damnatos, l. 8. C. eod.

Infamiam non irrogant verba generalia a iudice prolata, vt qui redeat ad meliorem vitam, l. interlocutio, l. 9. C. eod.

Infamiam non irrogat sententia interlocutoria iudicis admonentis quem, vt ad meliorem vitam fugere se reformet, cum non specialiter ob iniuriam, vel aduersum vim ille sit condemnatus, ibid.

Infamia alicui vno ex trib. modis irrogari potest, vel ipso iure, vel per sententiam, vel ex genere poenae, gl. fin. l. 1. §. C. eod.

Infamia videtur remitti eo ipso, quod conceditur dignitas, gl. fin. in l. Imperialis, l. 23. §. miles, C. de nuptis.

Infamiam non incurrit ille, qui ex officio iudicis condemnatur, gl. 1. in l. §. de suspectis tutorib.

ab Infamia solus princeps liberat, §. primae si quidem, & ibi add. marg. in authent. de nuptis, col. 4.

Infamia repellit quem ad dignitate, vel honore habito, & habendo, sed non ab oneribus, idest, muneribus personalibus, & realibus, quia ab his infamia neminem excusat, l. infamia, & ibi glossa 1. & additio. margin. & l. nec infames, C. de decurionibus, lib. 10. & l. 1. C. de his, qui non impletis stipen. lib. 10.

Infamia ad dignitate non repellit, nisi in sententia dicatur, gl. 1. in add. marg. in l. 1. C. de infamis, lib. 10.

Reliqua verbo, *Adulterium, 1. Fustigatio, Indulgentia, Interdictum, 6.*

3 INFAMIA alia iuris, alia facti: de infamia iuris tractatur in titulo, de his, qui notantur infamia, gl. 1. in l. 1. de his, qui notantur infam.

Infamia facti conuincit pluribus modis, vel quia pater, vel iudex increpauit filios, vel alique, & habet duos effectus, primus vt a querela non excludatur frater exheredatus, qui alias excluderetur ab hereditate, & a querela, item & repellitur ad dignitate, d. glo. 1. & gl. fin. in l. quid ergo, §. quantum, eod. & l. ea, que, l. 3. C. eodem.

ad Infamiam iuris, vel facti euitandam, vel aliam poenam, per quam quis per sententiam pro delicto esset consecutus, cautela est, quod ante condemnationem offerat rem statutam, dicendo se non egisse, sed male solueri, idque stare dubio euentu litis, l. hoc edicto, §. & ibi add. marg. de publicanis, l. 1. reus, l. 7. & ibi add. marg. de procurat.

Infamia facti non effleuit poena, l. verum, l. 39. & ibi add. marginal. de furtis.

Infamiam iuris non irrogant tormenta ad eruendam veritatem, si sententia non praecessit ignominiae maculam irrogans, l. nullam, l. 14. C. ex quibus caus. infam. irrog.

Infamiam facti irrogant tormenta, & fustigatio data ad eruendam veritatem, per quam infamia repellitur ad dignitate, nisi in subsidium, gl. 1. ibid.

Infamia iuris, & facti notari, aut inquinari scelere, aut turpitudine vitae ad dignitates ascendere non possunt, l. a. C. de dignita. lib. 10.

Infamia facti siue per sententiam, siue aliis illata repellit ad dignitate non solum ab habenda, sed etiam ab habita, gl. 1. ibid.

Infamia facti repellit etiam ad ingratitudinem probandum productum, c. 1. & ibi add. marg. quot testes (sunt necessarij ad proband. feud. in vrb. feud.

Reliqua verbo, *Condemnatus, 10.*

Infamis in genere, *num. 1. 2. 3.*

Infamis ipso facto vel per sententiam, *num. 4. 5.*

Infamis quoad testificandum, *6.*

Infamis quoad dignitatem indicaturam, *quod mittere, num. 7.*

INFAMIA non est transiens in actione furti, & glo. qui cam, in l. 1. de his, qui notantur infam.

Infames sunt, qui in scenam propter praemium prodeunt, l. 2. §. fin. eod.

Infames sunt, qui quaelus causa in certamina descendunt, vt pugnent cum bestia dentata, secus si virtutis causa, d. §. fin. & ibi gl. pen.

Infamis non est, qui locauit operas suas, vt prodierit artis ludicrae causa, si non prodierit postea secus est in eo, qui locauit operas suas, vt cum bestis pugnet, l. 3. & ibi gl. 1. eod.

Infamis non est, qui non fecit furtum, sed vt litem cuitaret pactus est in actione furti, vel vt bonorum raptorum, §. gl. fin. in l. 4. eod.

Infamis est, qui paciscitur cum pecunia in actione furti, vel vt bonorum raptorum, §. gl. fin. & l. furti, §. pactus, de his, qui notantur.

Infamis non est, qui super actione furti, vel alia famosa iureiurando sibi delata iurat, non deliquisse, nisi postea fuerit iniuriominus condemnatus, l. furti, §. qui iussu, & ibi gl. notatus, eod.

Infamis non est, qui super actione furti, vel alia famosa auctoritate iudicis ordinarij, vel delegati paciscitur a quo pretio, d. §. qui iussu, & ibi gl. qui iussu.

Infamis, & ignominiosus idem sunt, glo. ignominiosus, & ibi add. marg. in l. Pedius, l. 7. de arbitris.

Infamis potest accusare accusatorem suum, fed alium non potest, nisi suum, vel suorum iniuriam prosequatur, gloss. amiserunt, in l. §. qui reus, de public. iudic. §. glo. fin. in l. eriminis, C. de his, qui accusat.

Infames quidam, qui non sunt iudicio publico condemnati, quandoque admittuntur ad accusandum, gl. mortem, l. 1. qui iudicio, de publicis iudicis.

Infamis accipitur in accusatione anonae, & ibi & l. mulierem, eod.

Infames sunt illi, qui per calumniam aliquem accusauerunt, gloss. notatis, in d. l. qui iudicio.

Infames regulariter non potest accusare, nisi in quibusdam casib. gloss. 2. in l. qui accusare, eod. gl. 1. in l. accusator, de praerogatio.

Infames, qui ius accusandi non habent, sine vlla dubitatione admittuntur ad accusationem legis luliae malefactorum, l. famosi, ad legem lul. maiest. gl. fin. in l. eriminis, C. de his, qui accusa.

Infamis potest suam infamiam, §. reprobo, gloss. dubitatio, in l. aut damnum, §. final. de penis.

Infamis non est, qui opere temporario multatus est, vel tantum fustis, caesus est, licet in actione famosa, vel furti, quia infamis non est, qui maiori poena afficitur, quam legis statuta est, l. in seruatorum, §. fin. eodem.

Infamis non dicitur quis ob id, quod in carcere conuictus est, vel vincula legitimi iudicis iussu ei intecta sunt, l. 1. C. ex quib. caus. infamia irrog.

Infamis non dicitur quis ob id, quod vincula iudicis iussu ei iniecta sunt propter crimen explorandum, non exploratum, fin. penam, glo. fin. ibid.

Infamis non remanet ille, cui iudicis certis de causis mitior poenam imposuit, cum enim poenam remittit, & sequelam, hoc est, infamiam remississe videtur, l. 3. & ibi gl. fin. C. eod.

Infamis non est ille, qui in tempus anni super maleficio est damnatus ad exilium, cum in quinquennium esset damnandus, quia sententia cum ceteris damnis transigere videtur, l. 4. C. eod.

Infamis est perpetuo etiam post tempus poenae, cum alicui poena non augetur, vel non minuitur, secus vero si augetur, vel minuitur, quia tunc post tempus poenae finitum non est infamis, gloss. oportet, ibid.

Infamis dicitur damnatus de iniuria, l. decuriones, §. C. eod.

Infamis est decurio, si condemnatus sit actione famosa scilicet iniuriarum, glo. fin. ibidem.

Infamis non efficitur quis ex eo, quod repudiat hereditatem patris, l. nemo, l. 7. C. eodem.

Infamis non est ille, qui patriam suam non defendit, l. neminem, §. C. eodem.

Infamis non est ille, qui patriam suam non defendit in actione famosa, in qua fuit condemnatus, cum alieno nomine sit conuentus, glo. fin. ibid.

Infamis non est ille, qui detulit iudici patriam suam, idest, filio hereditatem esse delatam, quod nec probatur, neque fecit praemio, & ob id, licet vt delator infamis credebatur, non tamen est infamis, ibid.

Infames non sunt debitoribus, qui bonis cessauerunt, licet ex ea causa bona eorum varuerint, l. debitoribus, l. 1. C. eodem.

Infamis non est ille, qui cum multum instaret, & neque locum loquendi aduersario daret, & aduocatus petiret a iudice, vt sibi silentium imponeret, & iudex dixit tace, vel vade Sycophanta, idest, calumniator, non enim ob hoc est infamis, gloss. fin. in l. verbum, l. 7. C. eodem.

Infames sunt improbum seruos ultra legitimum modum exercentes, & vsuras vsuratum illiciti exigentes, l. improbum, l. 20. C. eod.

Infames sunt vsurarij ipso iure ultra modum legitimum exercentes, nam conditione iudicis, vel sine causa si conueniant pro repetendis vsuris illicitis, non infamantur, ergo ipso iure sunt infames, gl. fin. ibid.

Infames non sunt minores, qui in ludicra, & ioculariorie artis ostentatione speculaculum sibi praebuerunt, l. pen. C. eod.

Infames sunt maiores exercentes artem ludicram, & ioculariorum, gloss. 1. ibid.

Infames non sunt minores exercentes artem ludicram, non eo, quod iuuentur per restitutionem, sed ex eo, quod ipso iure non tenentur, lex enim, que infam. exercentes artem ludicram, de maiorib. tantum sentit, glo. 1. ibid.

Infamis est de iure canonicis, quicunque sit positus in peccato mortali, glo. 1. in l. fin. C. eodem.

Infamis est fidei rumpens dolo, secus si culpa, ibidem.

Infamis non prohibetur ad successionem intestatam, tamen testamentum querelare non potest, nisi testator fuerit etiam infamis, l. in arenam, l. 1. de inofficio. Infamis

Infamis est qui ex facto, licet factum de iure non teneat, gl. 2. in l. 4. C. de execut. tutorum.

Infames sequebantur, vt non habent Romæ, vel alibi, vbi Imperator sig. gl. 1. in l. 2. C. de dignitatib. lib. 10.

Infamis est ipso iure, qui contra sponsonem suam, ac iuramentum venit, sed quando contra sacramentum tantum venit, est infamis per sententiam, non ipso iure, gl. priuatores, in l. p. C. eod.

Infamibus potius dignitatem clauduntur, gl. 1. in c. 1. an ille qui interfecit fratrem, in vrb. feud.

Infamis, siue iuris, facti integre opinionis esse non potest, ca. 1. & ibi addit. marg. quod testes sunt necessarij ad proband. feud.

Infami pater non potest restitui eum famæ dare, sed solus princeps, vel Senator, l. 1. §. cum qui, de postulando.

Infamis infamia iuris ipso facto dicitur, qui lenocinium fecit, & qui in iudicio publico præuicationis causa quid fecisse iudicatus est, l. de his qui notantur infamia.

Infamis infamia iuris ipso facto dicitur miles, qui ab exercitu ignominia causa dimissus est, & qui facit ludibrium sui corporis, & pronunciat scenam, vel comœdiam, d. l. 1. & ibi gl. 1. & 2.

Infamis infamia iuris non efficitur condemnatus aliquo interdictione, sed bene efficitur infamia facti condemnatus vnde vi, vel quod vi, aut clam, gl. 1. in l. neque vnde, de vi, & vi armat.

Infamis infamia facti est ille, cui iudex interloquendo dixit, quod ad frugem melioris vice redeat, vel quod malus homo est, & similia, gl. hnt, in l. quid ergo, §. quantum, de his qui notantur.

Infamis infamia facti est filius, cui pater ignominiosa verba dixit, ibid.

Infamis infamia facti repellitur à dignitate, nisi in subsidium, & à querela inofficiosi testamenti, qui aliis admittitur, & ad querelam inofficiosi testamenti facit admittere talem, qui aliis non admittitur, vt fratrem confanguineum, gl. 1. in l. nullam, l. 4. C. ex quib. caus. infamia.

Infamis est infamia facti ille, cui iudex interloquendo grauando, & admonendo, vt ad meliorem vitam redeat, gl. fin. in l. interloquendo, 19. C. eod.

Reliqua verbo, Deprehensur, Visigatus, Infamari, 4. §. Meretrix, Perurur, Refutatio, Speculaculum, Testamentum, 40. 4. Confessio, 9. Confessus, 1. Crimen, 8.

4. INFAMIS ipso facto est, duces militum iura annuum luctus post mortem viri, & parentes eorum consentientes tali matrimonio, sunt infames, l. 1. & ibi gl. pro socio, de his qui notantur infam.

Infamis ipso facto est, qui bona sponalia, binaque nuptias eodem tempore contraxit, d. l. 1.

Infamis ipso iure, vel ipso facto in eff. qui idem esse dicere, gl. in potestate, ibid.

Infamis per sententiam est, qui iudicio publico est condemnatus, & qui condemnatus est de calumnia promissa in iudicio publico, vel priuato, cum ex ea causa descendat, crimen committitur, cuius est actio ciuilis, & infamiam irrogat, l. 1. & ibi gl. iudicio, & gl. qui cam, eod.

Infamis per sententiam est ille, qui damnatus est præuicatione, vel tergiversatione, d. l. 1. & ibi gl. qui cam.

Infamis est per sententiam, qui pro socio, tutelæ, mandati, depositi suo nomine, non contraro iudicio ratione doli damnatus est, secus si ratione culpe etiam latet, d. l. 1. & ibi gl. pro socio, & gl. qui cam.

Infamis est per sententiam ipso iure, qui accipit aliquid ob negotium faciendum alicui, vel non faciendum, & committens crimen expilatæ hereditatis, d. gl. qui cam.

Infames ipso facto per sententiam, vel ipso iure non dicuntur capite minuti, sed dicuntur fama minuti, vel quod plebuntur circa statum gl. libi.

Infamis non est, qui condemnatus est nomine serui sui faciens iniuriam, quia cum alieno nomine hoc facit non est infamis, gloss. in l. iniuriarum, 10. C. ex quib. caus. infam. irrog.

Infamis est fultibus casus, cui per præconem ita dictum est, hoc est per sententiam interloquutoriam causa cognita, l. fultibus, 16. C. eod.

Infames non solum sunt, qui per sententiam sunt damnati, sed etiam si pacificuntur data pecunia pro mala conscientia super certis criminibus, l. non damnatos, 18. C. eod.

Infamis non est, qui contrario iudicio tutelæ, mandati, depositi, vel pro socio damnatus est, fallit in vno casu, gloss. pro socio, in l. 1. de his qui notantur infam.

5. Infamis non est condemnatus in actione, quod metus causa, vel legis Aquiliæ, licet propter dolum in his duarum condemnatus, d. l. 1.

Infamis non est condemnatus in conditione futuri, neque in interdictione vnde vi, licet propter dolum dicatur condemnatus, gl. qui cam, in l. 1. de his qui notantur infam.

Infamis est condemnatus suo nomine in actione furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo malo, etiam si in veritate non fecerit furtum vel iniuriam, l. 1. & in l. 4. §. si eod. & ibi gl. fin.

Infamis est de publico iudicio damnatus, nisi in vno casu, gl. 1. in l. iustis sustinuit, eod. gl. publico, in l. 3. §. lege de testib.

Infamis est, qui se locatur, vt cum bestijs pugnat, & que palam quæsitum facit, vel fecit, gl. locatur, t. & gl. palam, in d. §. lege.

Infamis est damnatus de adulterio, gl. existim, in l. iustis, 14. de testibus.

Infamis est damnatus de publico crimine etiam post tempus sententiæ impleti, gl. fin. in l. ad tempus, C. ex quib. caus. infam. irrog.

Infamis est condemnatus de furto etiam citra verba sustinuit, condemnatus autem de receptatione, quam ignorat fecit, non est infamis, l. si furti, C. eod.

Infamis nullæ efficitur condemnatus super actione certi conditionis generalis, quam nulla conditio infamat, gl. fin.

Infamis est condemnatus ex iniuria facta etiam seruo, vel personæ vili, l. iniuriarum, 10. C. eod.

Infamis est condemnatus de crimine expilatæ hereditatis, l. si te expilasse, 12. & ibi gl. fin. C. eod.

Infamis est damnatus de crimine expilatæ hereditatis, quamuis pona non sit

imposita, vel si damnatus nulla alia pona, quam criminis expilatæ hereditatis, que est in arbitrio iudicis, gl. 1. ibid.

Infamis non est condemnatus de damno dato, eo quod comedit fenus, l. verbum, 17. & ibi gl. pen. C. eod.

Infamis est condemnatus in actione pro socio de fide rupta, l. si C. eodem.

Infamis non est conuentus, & damnatus pro socio de fide rupta nomine alieno, vel hereditario, secus si suo, gl. 2. ibid.

Infamis de facto dicitur accusatus de crimine famoso etiam pendente iudicio, & ideo eo iudicio pendente non admittitur ad dignitates, gl. pen. in l. qui à latronibus, §. si de testam.

Reliqua verbo, Condemnatus, 10. 1. Sententia, 2. §. 3. Confessio, 9.

INFAMES repelluntur à testimonio, gl. sacramento, in l. 2. §. miles, de his qui notantur infam. & gl. fin. l. pen. C. de hereticis.

Infames repelluntur à ferendo testimonio, fallit in crimine læsæ maiestatis, & in heretico, qui per sententiam erat infamis futuros, sed adhuc non erat tentatus, fallit etiam contra pariter infamem, & tunc cum tormentis fortè, gl. palam, in l. 3. §. lege, de testibus, & gl. ita sit, in fin. in §. si verò dictum, in auth. de testibus.

Infames ipso iure si fuerint heretici, vt Manichæi, non admittuntur ad testimonium, ibi gl. palam.

Infamis licet non possit esse testis in testamento, potest tamen facere testamentum, nisi in casibus expressis, quod & in relegato patet, l. gl. fin. & ibi add. marg. in l. conuilege, de testam.

Infamis potest esse testis in testamento, nisi sit ita manifestus, quod constet apud omnes, d. gl. fin.

Infamis de facto non repellitur à testimonio, sed minus ei creditur, gl. non eandem, in l. 3. §. dux autem causa, de Carbon. edicto.

Infamis repellitur à testimonio, à iudicando, & à postulando, gl. 2. in l. eadem, ad leg. Jul. repetund.

Infames de iure non possunt ferre testimonium, secus si sint infames infamia facti, d. iura, in l. 1. C. de summa T. in.

Infames etiam si fuerint omnes homines vnus villæ, vel loci, possunt nihilominus inter se testificari, l. gl. felicissimum, in §. licet in auth. de testib. col. 7.

Reliqua verbo, Test. m. sum, 3. 4. Testes, 20. 7. §. miles, 2. 4. §. 26.

INFAMES etiam de facto non admittuntur ad dignitates, gl. pen. in l. qui à latronibus, §. fin. de testam.

Infames infamia iuris remouentur à dignitatibus veteribus, & etiam nouiter delatis, sed non à muneribus reatibus, & personalibus, l. 1. & ibi gl. 1. C. de infamib. lib. 10.

Infames infamia iuris vel facti non participant circa dignitates, cum hominibus integre famæ, nec in aduocando, nec in assidendo, gl. 1. in l. 2. C. de dignitatib. lib. 12.

Infamis factus dignitates & honores perdit, gl. 1. in l. frustrat, C. de re militari, lib. 12. l. 1. & ibi addit. marg. ad legem Jul. de vi priuata.

Infamis potest esse arbiter, vel procurator, non tamen potest esse iudex, vel assessor, aut aduocatus, gl. ignominiosus, & ibi add. marg. in l. Pædus, 7. de arbitris, l. 2. & ibi gl. fin. de officio assessorum, & gloss. 1. in l. 2. C. de dignitatib. lib. 12. §. fin. Infit de exceptionib.

Infamis si eligatur in iudicem, non potest iudicandi auctoritate abicere, nec ob infamiam se excusare, quæ ipsi adiumento esse non debet, sed potius noxia, nisi infamia à tertio ipsi in fauorem reipub. obiciatur, teneat rames talis infamis electus deiegere suam inhabilitatem, alijs puniunt, nec infames, & ibi add. marg. C. de decurionib. lib. 10.

Infamis cogitur ad subeunda munera, nisi in locis vbi morari non licet, gl. fin. in l. 1. C. de his qui non impletis stipendiis, lib. 10.

Infamis potest esse arbiter, tutor, vel curator, gl. 1. in l. 1. C. de infamibus, lib. 10.

Infames non debent habere immunitatem à ciuilibus muneribus, l. nec infames, & ibi gl. fin. C. de decurionib. lib. 10.

Reliqua verbo, Mulier, 54.

INFANS dicitur vsque ad septem annos, gl. 1. in l. etiam infansem, de adoptio, gl. infanti, in l. 3. §. si pupillus, de tutelis, gl. 2. in l. 3. C. de adq. possessione.

Infans in adoptionem dari potest, sed non in arrogationem, d. letiam, & ibi gl. 1.

Infans septem annorum possidens rem, si eam perdidit, vel corruptus, non tenetur domino, nisi sit proximus pubertati, l. quod infans, 60. & ibi gloss. 1. de rei vindicata.

Infantum tuetur innocentia consilij, d. gl. j.

Infantis opera nulla est, sed pupilli maioris infante sic, gl. infans, in l. arboribus, §. de illo, de usufructu.

Infans damnus dans non tenetur lege Aquilia, l. sed & §. si iniuriam ad legem Aquil.

Infante nato in nauis, pensio pro eo non debetur domino nauis, l. sed addes, 19. §. si quis mulierem, locati.

Infans quamdiu lactat, vnum corpus cum matre censetur, cum eodem lacte nutriatur, quo in vtero existens, d. §. si quis, in addit. marg.

Infanti, cum dari non possit, nec intellectum habeat, non datur curator ad litem, vt rei vindicatione contra tutorem agere, vel conueniri possit, l. §. si pupillus, & ibi gl. infanti, de tutelis.

Infans carens omnino intellectu, vt quia fit duorum, vel trium annorum, non potest acquirere possessionem etiam cum auctoritate tutoris, sed debet solus tutor acquirere possessionem, sed si infans non caret omnino intellectu, vt quia fit quinque, vel sex annorum, & sic facti possit, potest acquirere possessionem cum auctoritate tutoris, l. §. adipiscimur, & ibi gl. sine tutoris, de acquir. possessio.

Infans per se ipsum non potest incipere possidere sine tutoris auctoritate, sed per seruum suum peculiari nomine recte potest incipere possidere, l. quamuis, 32. §. fin. eod.

Infantis iudicium semiplenum suppletur auctoritate tutoris, d. §. fin.

Infans non potest stipulari, neque promittere, quia quid agat non intelligit, secus tamen est in eo, qui aliquem sensum habet, l. §. furiosum, & ibi gl. creditur, de actio. & obli.

Infans delinquens ipso iure non tenetur. gl. 1. in l. fere in omnibus, 108. de regul. iuris.

Infans non possunt testari. gl. 3. in l. si quis ad declinandam, 37. C. de Episcopis & clerici.

Infans non potest tutoris autoritate adire hereditatem sibi delatam. tutor autem potest etiam sine eo adire hereditatem sibi delatam, gl. 1. & in l. potuit, 5. C. de iure deliber.

Infans non potest prestare consensum, vel consentire. gl. quacunque, in l. si infanti, 18. C. de iure deliber.

Infans auctoritate principis potest fieri sui iuris, quamvis consensum, qui ad emancipationem requiritur, non possit prestare. ibid.

Infanti cum auctoritate tutoris potest restitui hereditas fideicommissaria. gl. 2. in l. pen. Cad. Trubel.

Infans non habet affectum ad consentiendum donationi sibi factæ, acquiri tamen ei potest adhibito aliquo per eum. l. cum res, 26. C. de donatio.

Infans potest esse miles, & coronari potest. vt rex, l. 1. & ibi add. marg. C. de muneribus, & honorib. lib. 10.

Infans obligationem iuris sine tutore non acquirit, nec possessionem ex sua occupatione tantum, sed ex traditione possessoris sic, non tantum domini, sed est necesse quod alij nomine ipsius tradatur. gl. dari, in add. in §. 6. Inst. quibus alienare licet.

Infans, vel proximus infantie mutuum accipiens, vel faciens contractum nullo modo tenetur ex mutuo, vel ex tali contractu, etiam si ad eum aliquid peruenit, tenetur tamen conditione sine causa, vel ad exhibendum. gl. datione, & ibi add. marg. in §. 1. Inst. quibus modis re contrahitur.

Infans æquiparatur furioso, quia pupilli huiusmodi ætatis nullum habent intellectum. §. pupilli, Inst. de inutilib. stipul.

Infans dicitur vique ad septem annos, infantie proximus dicitur vique ad decem annos, & dimidium infra, sed proximus pubertati dicitur a decem annis & dimidio supra in masculis, sed in feminis in nono anno, & dimidio. gl. infans, & gl. infantie, ibid.

Infans quandoque differt a furioso, nam infans transmittit hereditatem, sed furiosus nonitem proximus infantie potest alium sibi obligare, sed furiosus non, gl. non multum, in add. ibid.

Infans non transmittit hereditatem sibi delatam, si moriatur ea non adita per eius tutorem, quia tunc perinde est, ac si heredes non fuisset delata infanti, gl. ius, in l. cum furiosus, §. 1. C. de curato. furios.

Reliqua verbo, Articulus, Furius, i. Senfus, Sepulchri, i. Hereditas, 2. 22. Im-pub. 5.

Inferior subest superiori, & debet agnoscere meritum superioris, l. 1. & ibi gl. si C. de officio præfati verbi.

Interioris dignitatis homo maiori personæ debet exhibere reverentiam. gl. seruitutem, & ibi add. marg. in l. 1. §. 6. de vicinis, de aqua pluvia.

Inferiores plus puniuntur, quam maiores. gl. in l. si C. que res vendi.

Inferior non potest collere legem superioris. gl. 1. in princ. in auth. de Ecclesiasticis titulis, col. 9.

Reliqua verbo, Superior.

Inferri, & induci in domum potest pignus voluntate domini ita, vt in partem debiti sit obligatum, l. 5. & ibi gl. obligatum, in quib. caus. pignus tacite contrahatur.

Inferens mortuum in fundum communem non ex societate, tenetur socio actione pro socio ad rescandendum damnum, & etiam actione in factum ad tollendum corpus, vel præstandum precium partis. l. si fundus, 39. & ibi gloss. fin. pro socio.

Inferens mortuum in fundum communem non ex societate, sed ex alia causa tenetur actione communi diuidendo, vel familiarie excusande, & non actione pro socio. gl. 1. ibid.

Inferens focius mortuum suum in fundum communem non facit locum religionis, etiam si habeatur inferendi, sed si ipse focius habens ius inferendi inferatur in fundum communem, efficitur locus religionis, si alibi non tam commodè posset inferri. ibid.

Reliqua verbo, Mortuum, i. Interdictum, 44. Matru, 8. 9.

Inficians actione legis Aquiliæ vt teneatur in duplum, necesse est, quod probatio fiat per testes, & non per iurandum, l. 2. & ibi gl. in duplum, ad leg. Aquil.

Inficiatione crescit causa, puta dampnum erat decem, & ista per inficiationem possunt crescere, glo. 1. in l. 4. C. de conditione indeb.

Inficiatione si dampnum sit decem, quæ decem si fuerint soluta, licet indebita quoad solutem, vt quia alius dedit dampnum, non repetuntur etiam ea, quæ ultra illa decem solutæ, d. gl. 1.

Inficiator puniri debet, gl. non debiti, in l. cum de indebito, 25. de probatio.

Reliqua verbo, Actio, 134. 135. 142.

Infidelis dictio generalis est, & comprehendit etiam eum, qui modicæ rei furum principi fecit, gl. rebelles, in extrauag. qui sunt rebelles.

Infidelitas dicitur omnis denariio a fidelitate, ibid.

Infidelitas quædam est vero animo, quæ cadit in modum proditoris, & istud est nomen generale comprehendens omnes, qui stant, sicut subditi, & inter subditos corpore, mence tamen cum hostibus, & inimicis nunciando eis secreta, & similia, comprehendit etiam eos, qui cum essent subditi, expressè rebellant principi, transgrediendo ad hostes, & conuertendo se in hostes, & hoc modo lumpo dicuntur isti rebelles, ibid.

Reliqua verbo, Fidelitas, Rebelle.

Infinitas vitanda est, l. non distinguemus, §. quæritur, & ibi gl. non sit, de abstrig. l. 2. in l. lege, 77. de contrahen. empione l. fideicommissa, §. si quis decem, & ibi gl. si de leg. 3. l. 1. §. si cui, & ibi gl. in infinitum, vt legatorum nomen, qui bona, 13. §. si, & ibi gl. debet, de damn. infect. gl. 1. in l. singulis, de excep. rei iud. gl. in infinitum, in l. vt inter diuino, 19. C. de sacrosanctis Eccl. gl. si in l. cum aliis, C. de curatore furioso, gl. impossibilitate, in l. 1. C. de sententiis, quæ pro eo.

Infinitas quandoque amplectenda est, gloss. iurare, in l. videamus, §. iurare,

de in litem iurando.

Infinitas in exceptione regulariter toleratur, fallit in exceptione non numeratæ dotis, & non numeratæ pecunie, sed infinitas in obligatione consideratur quadrupliciter, aut respectu temporis, aut personarum, aut quantitatis, aut numeri, l. qui bona, 13. §. fin. in add. marg. de dam. infe.

Infinitas toleratur, vbi verba sunt apta ad infinitatem, l. si ita stipulatus, §. de fideiussor.

Infinitas rei licitum, vel illicitum non iurat, neque excludit, gl. vique in infinitum, in c. 1. §. pe. de his, qui feudum dare possunt.

Infinitas licitum, vel illicitum non viciat, neque excusat, gl. in infinitum, in c. 7. §. pe. de lege Corradi, in vob. feudorum.

INFINITIVVS modus respicit omne tempus, gl. daturum, in l. 5. §. stipulatio, de verb. sign.

INFIRMITAS excusat quem ad comparando, l. 2. §. si quis iudicio, & ibi gl. adiuta, & quis cautio.

Infirmitas, vel impedimentum in persona iudicis, vel alterius partis non prorogat iudicium ipso iure, sed opus est, quod iudex proroget, d. §. si quis iudicio, & ibi gl. diffusum.

Infirmitas impeditus finitio officio, quando non potest quis reducere, vel iter continuare, ei debetur salarium, cum reipub. causa adhuc abesse censetur, l. si cui, §. 8. §. ex quibus causis maiores.

Infirmitas calpæ annuatur in iurion, qui propter infirmitatem impetum muliarum retinere non potuit, & eo dampnum sequatur sit, l. idem iuris, 8. §. si ad leg. Aquil.

Infirmitas quando non habet causam continuam perpetuam, non excusat, l. idem Vlpianus, 14. & ibi add. marg. de excusatio tutorum.

Reliqua verbo, In, c. Inuentum, Martini, 37. 38. Liberius, 11.

INFIRMVS non debet affectare illud in quo vel intelligit, vel intelligere debet infirmitatem suam alij periculum facuram, l. idem iuris, §. final. ad leg. Aquil.

Infirmitas pro infirmitate paratus est omnia dare medico propter timorem mortis, gl. contractum, in l. qui quis, §. C. de postulando.

Infirmitas sanæ mentis sicut testari potest, ita & transigere, gl. 1. in l. sanum mentis, 27. C. de transac.

Reliqua verbo, rbo, Teger, Medicus, Valerudinaris, Febre, Famulus.

INFORMATVM est vox barbara, & nullius sensus, & est nomen magistrale, de quo vnde, & quare non est curandum, quia hoc pertinacibus est relinquendum, gl. 1. & ibi add. marg. in rub. fol. matr.

Informatum iam viderat Yncrinus, §. d. gl. 1.

INFORMARE actionem est implere, vel vendere, gl. quinimo, l. in iurisdictionem, §. quinimo, de pactis.

Informari actionem ex pacto dicitur, quia cum actio ex vendito consueuerit dari ad pretium, potest tunc dari ad hoc, vt Romam vadas, si hoc incontinenti apposito pacto conuenit, & ita hæc actio impletur ex pacto, vt vestis impletur ab homine, ibid.

Informari actionem dicitur, quando actio prima informatur, idest, noua forma ei datur, gl. quinimo, l. in iurisdictionem, §. quinimo, eod.

Informari actionem ideo dicitur, quia cum actio ex vendito sit bonæ fidei sui naturæ, etiam istud ius, cum loco eius præscriptis verbis actio datur, quæ est istud ius, ibid.

Reliqua verbo, Formam, Pactum, 23. vique 34. Instruere.

INFORMANS, vel instruens alios non debet ab aliis informari, vel instrui, gl. vt pote, in l. cum clericis, 25. C. de Episcopis & clei.

Vide verbo, Instruere.

INGENIUM queritur cultura laboris, gl. 1. in l. inter artifices, 3. t. de solutio. Ingenium acutus est ut prunis diti horis, vel post somnum, quando aliquis est recens, gl. indefesso, in l. 1. C. de lustr. Codice confirm.

INGENVTAS alicuius plenè non probatur ex libris natalib. ipsius, vel ex ingenuitate patris, vel ex honoribus, quibus pater ipsius fructus iure, cum nihil prohibeat, & patrem ingenium, & matrem ancillam esse, l. neque natales, 10. C. de probatio.

Ingenuitatem probat quis ex probatione libertatis, quam mater habebat ante eius partum, l. mater, 17. C. eod.

Ingenuitas probatur multis modis, scilicet per restitutionem naturalium, vel per sententiam, vel etiam si quis natus sit ex ancilla, la moram passa in fideicommissaria libertate, gl. pe. ibid.

Ingenuitas debet probari non solum testibus, sed etiam instrumentis, & aliis preiudicialibus, & argumentis, l. 1. C. de testib.

Ingenuitatis sententia præuidet inter omnes, l. 3. C. de ingenuis manumif. Ingenium non perdit plagia abducta, l. ad mutandum, 12. C. eod.

Ingenuitas probatur per scriptam factam de naturitate, sed etiam per testes, & alias legitimas probationes, l. nec omnia, 1. §. & ibi gl. 1. C. de libe. caus.

Ingenuitas vnius ex fratribus non arguit ingenuitatem alterius, quia hæc stant simul, quod vnus frater sit liber, & alter seruus, l. multis, 17. C. eod.

Ingenuitatem non amittit capus ab hostibus, si redemptus sit, gl. 3. in l. 1. C. de collusionem detegenda.

Ingenuitas definit, vt probetur, sufficit, quod communis opinio sic se habuerit, l. si mater, §. C. de defun. defun. etorum.

Ingenuitas probatur ex natalibus, gl. natalibus, in §. fin. Inst. de ingenuis.

Reliqua verbo, Libertas, i. vique 4. Causa, 4.

INGENVS dicitur natus ex ancilla, quæ prægnans manumissa est, etiam si postea facta ancilla peperit, sufficit enim ei, qui in ventre est, liberam matrem, vel in medio tempore habuisse, l. & seruorum, de statu homin. in princ.

Inst. de ingenuis.

Ingenus est, qui ex matre libera natus est, & sufficit liberam fuisse tempore, quo nascitur, licet ancilla conceperit, vel quod conceperit libera, & deinde ancilla facta pariat, d. l. & seruorum.

Ingenus dicitur etiam ille, de quo sententia lata fuit, quamvis fuerit libertinus, l. ingenium, de statu homin.

Ingenus in possessione seruutis constitutus, si in iniuriam parentum suorum, & totius

& totius generis nolui petere se in libertatem, cum posset, parentes eius, & etiam cognati possunt eum etiam inuitum petere in libertatem, & contra filij possunt petere parentes ingenuos in possessione seruitutis constitutos etiam inuitos in libertatem, l. 1. de liber. caus.

Ingenuus de facto manumissus olim non poterat in ingenuitatem proclamare ultra quinque annos, nisi auxilio principis, hodie autem potest, l. fin. C. ubi caus. l. i. caus.

Ingenuum esse assertores non presumunt, eo quod probat, quod questio status non possit moueri fratribus, sed debet probare matrem fuisse liberam ante eius partum, l. matrem, 17. C. de probat.

Ingenuus si sit in quasi possessione seruitutis, debet probare se natum fuisse post manumissionem matris, §. gl. pen. ibid.

Ingenuus si non sit in quasi possessione seruitutis, probat de manumissione matris, modo non tenetur probare se natum fuisse post manumissionem, ibid.

Ingenuus si sit actor, & sit in quasi possessione seruitutis, tenetur probare se natum fuisse post manumissionem matris, sed si sit reus, & constituit, se probaturum hoc, debet etiam probare ingenuitatem, d. gl. pen. in addit.

Ingenuo existens in quasi possessione seruitutis non prodest, nec quoad necessitatem, nec quoad probabilitatem, probatio, quod fratribus nulla questio possit moueri, gl. fin. ibid.

Ingenuorum consensus exerceo familia ministeria coniunctis necessitudine non praeiudicat ad hoc, vt ipsi fiant serui, l. ad probationem, 22. C. de probatio.

Ingenui quandoque faciunt familia ministeria, gl. 3. ibid.

Ingenuus testamento manumissus non efficitur liberus, tamen tenetur restituere manumittenti quicquid de eius domo, vel eius contemplatione habuit, l. 1. C. de ingenu. manum. l.

Ingenuus est natus ex ingenua lite pendente super ingenuitate, l. 3. C. de ingenuis manum. l.

Ingenuus in hostilitate inter duas civitates consistente captus non efficitur servus, l. 4. & ibi gl. C. eod.

Ingenuus captus ab hostibus sit servus, qui si sit redemptus iure postliminii, dicitur reuerfus ad suam ingenuitatem, ibid.

Ingenuus non potest fieri servus, l. sciens, 6. C. eod.

Ingenuus, licet ministerium, quod serui consueverant facere, praestiterit longo tempore nullo titulo intercedente, quo dominus solent queri, non intelligitur ob id mutata sua conditio, ibid.

Ingenuum esse aliquem, & etiam filios suos si constet, natalium veritas eos tuetur, l. si te filios, 7. C. eod.

Ingenui nascuntur, libertini tamen manumissione constituuntur, l. ingenui, 8. C. eodem.

Ingenuus non efficitur ex pacto illi, qui sunt serui, vel liberti, nec dominis etiam consentientibus pacto quidquam praeiudicare possunt, d. l. ingenui, & ibi gl. fin.

Ingenuus est, qui natus est ex libertina matre, nec ei reuerfo obstat, quod in captivitate hostium fuit, l. 1. libertina, 9. C. eod.

Ingenuus, licet in ministerio seruitutis natus sit, nihilominus ingenuus est, l. ad recognoscendum, 10. C. eod.

Ingenuum nullo precedente titulo possident, vel ingenui constituti operas si in 10. vel 20. annos conduxerint, non ob hoc ingenuitatem amittunt, & vt sibi conventionibus filius admittatur agere poterit ad mercedem, vt sibi solvantur, l. si vestram, 11. C. eod.

Ingenuum se contendendo, nec probando si succumbat, non amittit libertinitatem, l. pen. C. eod.

Ingenuus priuatus pactis, vel quocunque acta administrationis non potest mutata conditio fieri servus, l. liberos, 10. C. de liberali causa.

Ingenuus, vt servus si sit venditus, venditio sibi non praeiudicat, quominus ad libertatem proclamare possit, l. si ex liberta, 12. C. eod.

Ingenuis fratribus natis multis rationibus delictis, vel nouis casibus interuenientibus, puta participando pretium fur glorum, causae status separatur, l. multis, 17. C. eodem.

Ingenuus est, qui statim, vt natus est liber est, siue ex duobus ingenuis matrimonio editus sit, siue ex duobus libertis, l. altero libertino, altero ingenuo, in princ. Inst. de ingenu.

Ingenuus dicitur nasci ille, qui ex matre libera, patre vero seruo nascitur, quem admodum qui ex matre libera, patre vero incerto natus est, quoniam vulgo conceptus est, ibid.

Ingenuus dicitur quis quandoque per sententiam, quandoque si se deferente aduersario ingenuum esse iurauerit, quandoque per restitutionem natalium, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Ingenuus natus effectus servus, & postea manumissus redit ingenuus, §. si Inst. de ingenuis.

Ingenuam matrem manumisso de facto non facit libertinam, l. 2. & ibi gl. fin. C. de ingenuis manum. l.

Ingenuam natam sumptus nutrimentorum, neque seruitutis obsequium faciunt ancillam, etiam si per mille annos steterit, vt ancilla, si tamen parata sit probare contrarium, ibid.

Ingenua vendita, & exportata tanquam ancilla non perdit ingenuitatem, & filij nati postea, manent liberi, l. ad nutriendum, 12. C. eod.

Ingenua inuita, vel ignoranter desponsata, vt ancilla, suae ingenuitati non praeiudicat, l. si & ibi gl. 1. C. eod.

Ingenuus, licet in ministerio seruitutis natus sit, nihilominus ingenuus est, l. ad recognoscendum, 10. C. eod.

Ingenuus, licet in ministerio seruitutis natus sit, nihilominus ingenuus est, l. ad recognoscendum, 10. C. eod.

vel etiam impugnat illud, quando nihil relictum est exheredando eum, vel praeiudicando, l. omnimodo, 30. C. eod.

Ingratitudo est adeo horrendum scelus, quod faciat liberum in seruitutem reuocari, & etiam filium liberti, & etiam donationem perfectam, gl. filios, in add. marg. in §. si vero decretum, in auth. de nuptiis, col. 4.

Ingratitudinis causae hodie nominatim in testamento debent inferi ad exheredationem filiorum, sed non erat olim ita, gl. praeiudicium, in l. suam & his, §. fin. de inoffic. testam.

Ingratum existimari possumus, vel illum, qui non sentit, satis crudele est, licet mater, vel pater in testamento ita scripserint, l. si quis in suo testamento, 33. §. fin. C. eod.

Ingratum esse aliud est, & aliud est non esse gratum, §. si & ibi add. marg. in auth. de nuptiis, col. 4.

Reliqua verba, Seruus, 118. Gratius, Filius, 182. 183. 184. Libertus, 17. Denotio, 34. 35. Legatum, 6.

INGREDI in meum possum prohibere persequentem rem, quae in nullius bonis est, sed non persequentem rem suam, gl. prohiberi, in add. marg. in l. 3. de acquir. rerum dominio.

Ingredi potest quis quandoque in rem vel domum alienam inuito domino, l. 1. §. quod ait, & ibi add. marg. de Cloacis.

Ingrredientem in meum possum prohibere, vel etiam manu resistere, & etiam agere iniuriarum, fallit in quibusdam casibus, gl. prohiberi, in l. 3. de acquir. rerum dominio.

Ingradiens clandestine possessionem vacantem absentis acquirere naturalem possessionem, & si rediens absens non admittatur, vel suspicatur se posse repellere, ingressus vi ciuilius, & clam naturaliter dicitur possidere, l. clam possidere, §. qui ad nudinas, & ibi gl. fin. circa principium cum l. seq. de acquir. posses.

Ingradiens clandestine possessionem absentis vacantem si prohibet absentem reueri in suum, quem possidebat, acquirere possessionem violentam, ibid.

Ingradients possessionem absentis vacantem si suspicatur sibi moueri controuerfiam a tertio, propter hoc illi tertio non competit interdictum unde vi, d. gl. fin. vers. sed secundum hoc.

Ingradients monasterium vt saeculo renunciet tacite dedicando se, expresse faciendo se monachum, testari non potest, gloss. 1. in auth. ingressi, C. de sacrosanctis.

Ingradients Ecclesiam saecularem, & renuncians saeculo, tacite, vel expresse testari non potest, secus si non renunciet saeculo, ibid.

Ingradients monasterium si ex pacto aliqua bona reuerfuit sibi, non valet pactum, & ingressus tenet, gl. 2. ibid.

Ingradients monasterium efficitur alterius iuris, vnde non potest ipse aliquid habere, ibid.

Ingradients monasterium si delicto, vel contractu tenetur, post ingressum tenebitur pro eo monasterium, ibid.

Ingradients si habeat precarium, vel libellum, durat etiam post ingressum, saltem in vita ipsius, ibid.

Ingradients inuito monasterium bonum non dedicantur Deo, secus tamen est si spontaneo ingredienti, ibid.

Ingradients monasterium non habens liberos transfert bona sua monasterio, quod intravit, auth. si qua, C. de sacrosanctis.

Ingradients mulieris monasterium bona competunt monasterio, quod intravit, sicut ex morte naturali, nisi pacto dotis, vel donationis prohibeatur, gloss. 2. ibidem.

Ingradients monasterium habens filios non potest donare monasterio omnia bona, & multo minus extraneis, ibid.

Ingradients monasterium patitur capitis diminutionem, cum efficiatur alterius iuris, & decedere censetur, ibid.

Ingradients bona competunt monasterio, quod intravit iure successorio, & non iure hereditario, d. gl. 2. ad fi.

Ingradients sine vlla dispositione bonorum licitum est post ingressum diuidere bona inter filios nulli diminuta legitima, & quae non dederit monasterio competat, d. auth. si qua.

Ingradients habens parentes post ingressum potest disponere de bonis suis inter eos, & monasterium, gl. 4. ibid.

Ingradients si diuidat post ingressum omnia bona sua inter filios tantam partem sibi retinebit, quantum dedit alicui filiorum, cui plus confertur quae monasterio competat, d. auth. si qua, & ibi gl. connumeratur.

Ingradients monasterium habetur pro mortuo, sed non habetur pro mortuo, quoad comedendum, & quoad alia, gl. 1. in auth. idem est, C. de bonis, quae libertis, gl. 2. in auth. si qua, C. de sacrosanctis Eccles.

Ingradients monasterium si tempore ingressus expresse donauerit monasterio bona sua, ipso recedente non reuocatur, secus si tacite donasset, dicendo offero me huic monasterio, l. 3. & ibi addit. marg. C. si pendente appellat.

Ingradients monasterium ipso ingressu se, & sua dedicat Deo, nec vterius ei administratio relinquatur, auth. ingressi, C. de sacrosanctis, & gl. clerici, in auth. sed & hoc praesentis, in auth. de sanctis, Episcopis, col. 9.

Ingradients capellam non dicitur dare capellae bona sua, cum & propria retinere possit, gl. intravit, §. si qua mulier, eod. tit.

Ingradients possessionem vacantem rei alienae si alteri vendat, emptor olim 10. vel 20. annis praescribat, hodie tamen non praescribitur minori 30. ann. gl. fin. in l. si. C. unde vi.

INGRESSVS monasterij non valet, neque valet oblatio bonorum, quae perueniant ad monasterium ipso ingressu, gloss. 2. in auth. ingressi, C. de sacrosanctis.

Ingressus si moriatur antequam bona inter filios diuidat, filij legitimam percipient, reliqua bona monasterio competunt, auth. si qua, C. eod.

Ingressi diuisio bonorum facta inter filios, & parentes, & monasterium est testamentum, & vltima voluntas habens vim testamenti, §. gl. diuidere, ibid.

Ingressus monasterij omnem maculam abstergit etiam ingratitudinis commissam, propter quam non poterit pater exheredare ingredienti filium, gl. 2. in l. si. §. si. C. de Episcopis & cler.

Ingressus monasterium si ad saecularem vitam se remeaverit, non reuocet bona quædam monasterio per ingressum, nisi ingressus non timeat, d. l. si huius, & ibi gl. 1.

Reliqua verbo, Monasterium, 7. c. 6. Intrans, Aqua, 17. Debitur, 5. Passio, 16, 17. 18. Filius, 99. 126. Index, 3.

IN H A B I L E M promouens ad dignitatem scienter videtur tacite cum eo dispensare, si potest, non aliis, gl. directam, & ibi add. in princ. Inst. qui testam. tutor.

IN H O N E S T U M dicitur impossibile, gl. inhonestum, in l. si cum dies, §. plenum, de arbitris.

IN H U M A N I T A S damnatur, in principio, & ibi gloss. inuidiam, Inst. de lege Julia.

Inhumanitas fugienda est, §. igitur liberi, Inst. per quas personas nobis acquiritur.

IN I M I C I T I A capitalis facit reuocare legatum, vel fideicommissum antea relictum, sed postea si cessante inimicitia, ad amicitiam testatoris rerum legatarius redierit, testatur legatum, vel fideicommissum, l. 5. §. si de adi. mend. legatis, non addit, in §. si verò quis, in auth. de testib. col. 7.

Inimicitia capitalis exceptio non potest opponi post pacem factam, l. 3. §. fin. de adm. legatis.

Inimicitia grauius superuenientes, & testamentum secundum imperfectum non vitiant heredis institutionem factam in primo testamento, sed legatum sic, quia institutio heredis cum sit caput testamenti non potest infirmari, nisi certis modis, solummodo, sed legatum sic, ex parte, & ibi gl. i. eod.

Inimicitia capitalis facit tacite reuocare legatum, vel fideicommissum, quando legatarius est causa inimicitiarum, l. si inimicitia, & ibi add. marg. de his, que vt indignis.

Inimicitia capitalis inter legatarium, & testatorem promouentes absque culpa legatarii, non priuant eum legato, l. cum secundis, §. 1. eod.

IN I M I C I T I A capitalis dicitur duobus modis, vel quando duo sibi mortem minantur, vel quando de crimine capitali se accusant, gl. 2. in licet, 1. de arbit. Inimicitias tollit reconciliatio, gl. si tutor, in l. 3. §. si tutor, de suspectis tutoribus.

ob Inimicitias quando vult iudex quem compellere ad cauendum cum fideiussoribus de non offendendo, potest adiciere longum tempus, puta decem annorum, l. pen. in add. marg. de pæto. stipulat.

ob Inimicitiam quædam sunt, quæ aliis non fierent, veluti legata tacite reuocantur ob inimicitiam, item exheredatur, & ad tutela excusatur, gl. non addit, in §. si verò quis, in auth. de testibus, collat. 7.

Inimicitia tribus casibus quæ excusat a tutela, vt quando datus est, vt debitis supponatur, & vexetur a pupillo, item quando interuenit post testamentum, & etiam quando ante testamentum interuenit, si tamen sit capitale certamen, secus tamen quando inimicitia ante testamentum facta non fuit capitalis, quia videtur remissa ex quo in testamento dedit tutorem, gl. 1. in §. item si propter, Inst. de excusat.

Inimicitia capitalis excusant a tutela datus, vel legitima, si non sit sequata reconciliatio, §. inimicitia, Inst. de excusat. tut.

Inimicitia capitalis dicebantur, quando quis accusabat eum de aliquo crimine, quod inferebat potnam capitis, idest, status, vel quod ingerebat potnam sanguinis, vel quia insidiabatur morti ipsius, gl. 1. ibid.

Reliqua verbo, Legatum, 104. 105. Institutio, 3.

IN I M I C I A S capitalis dicitur ille, qui accusat de crimine capitali, l. pen. de adm. leg.

Inimicus alicuius dicitur, qui amicitiam contrahit cum illius inimicis, l. liberi, 28. C. de inoff. testam.

Inimici sui manus committens se, intelligitur committere se boni viri arbitrio, gl. si in l. 3. C. de dotis promiss.

Inimicus domesticus, & familiaris est peior omni peste, gloss. pen. in l. data iam, 27. C. de donat.

Inimici noti repelluntur a testimonio, sed inimici ignoti non repelluntur, & admittuntur ad testimonium saluo iure tempore disputationis, §. si verò quis, in auth. de testib. col. 7.

Inimicus sponso testimonium datum de facto reconciliant se, non valet testimonium, nec ratihabitio illa tacite potest facere, quo minus tanquam inimicus fuerit testificatus, glo. non addit, ibi.

IN I M I C I A S capitalis dicitur quis duob. modis, vno modo propter criminalem accusationem, alio, quia ad mortem se oderunt, gl. de crimine, ibid.

Inimici, & Barbari, vt deprædantur Romanos operant dans, vel prædam factam diuidens cum eis, viuis comburitur, l. si quis Barbaris, C. de re milit. lib. 12.

Reliqua verbo, familiaris, Hostis.

IN I Q U I T A S quandoque sustinetur, glo. si. in l. cum in eo, de pactis, gl. valet, in l. legatari, 23. §. si quis, de conditione indeb. & glo. quoniam, §. emptor in l. damni, 18. §. emptor, de damno infecto.

Inter Iniquitates quoties nihil potest inuestigare, eligendum est, quod minimum est iniquitatis, l. quoties nihil, 200. de reg. iur.

Reliqua verbo, Ius, 14.

IN I T I V M spectandum est, l. quid ergo, & ibi glo. 1. de his, qui notantur infam. l. 1. & ibi add. marg. de pœnis, gl. penul. in l. minorib. C. de his, quib. vt indign. ab Initio quod est voluntarium, ex post facto efficitur necessarium, glo. 1. in c. i. de natura feudis, in vñ. feud.

Initium gestionis incipiendum est, vbi est quasi contractus, vbi sunt plures, cuiusque per se initium incipimus, l. Pomponius, de negot. gestis.

Initium incipimus in delictis quoad conditionem personarum, item in negotiorum gestione, vt quauis pupillus pubes factus sit, tamen de negotiis gestis, vt pupillus quandoque, scilicet in quantum locupletior inueniatur, item si huiusmodi factus sui iuris, condemnatur in quantum facere potest, gl. 2. ibi.

Initium incipimus, quando finis habet necessariam quandam consequentiam ad initium, sed si non habeat necessariam quandam consequentiam ad principium, incipimus finem, l. 3. §. si quis, & ibi gl. restitutum, de minorib.

ab Initio quod sit aliquid, an ex post facto, nihil refert, sed refert in viucapione, in qua ab initio requiritur bona fides, & per superuenientem malam fidem

non interrumpitur de iure ciuili, gl. parui, in l. sed & si, §. de eo autem, de pet. heredu.

ab Initio quod non valet, solo tractu temporis non confirmatur, sed bene aliquo alio interueniente, gl. si in l. per fundum, 1. de seruit. rustic. l. stipulatio, nem, 22. in add. mar. de iure dotum.

ab Initio aliquid esse tale, vel ex post facto deuenire ad tale, paria sunt, l. pen. de conditione sine causa.

Initium contractus incipiendum est, l. si tamen, & ibi gl. 1. ad Macedoni, l. si procurator, §. mandati.

Initium contractus incipimus in deposito, l. 1. §. non solum, de positi.

Initium spectatur in societate, & in aliis contractibus factis a filiofamilias, qui post emancipationem in eis durauit, quia vsque dum durat contractus, idest, vsque ad emancipationem, pater tenetur de peculio, de societate, vel contracta a filio in potestate celebrato, ipse tamen filius tenetur insolidum pro socio, vel alia actione, tam respectu temporis, quo erat in potestate, quam, quo erat emancipatus, l. si id, quod, §. 8. l. si filiusfamilias & ibi gl. de viroque, pro socio.

ab Initio quod non valet tractu temporis conualescit, l. si quis, 27. & ibi gl. si de re nuptiarum, & l. si autem, & ibi gl. inter esse, de aqua piuma, gl. si in l. pignori, 26. §. qui & l. quib.

ab Initio licet si non valet, ex post facto conualescit, l. cum in secundo, in add. marg. de inuito rupto, l. p. §. pater peculij, & ibi gl. si de castris, pecul.

ab Initio quod non valet, non potest postea valere, licet recidat in eum casum, a quo incipere potest, gl. in iustitiam, l. si alienum, 49. de hered. inst.

Initium spectatur quoad viucapionem, vel præscriptiorem, secus quoad adquirendum per liberum hominem bona fide possum, quia tunc singula spectamus momenta, quoad perceptionem fructuum per bonæ fidei possessorem superueniens nulla fides nocet, l. qui bona, 23. & ibi add. mar. in de acquit. tenetur domus.

Initium possessoris spectandum est, an quis etiam possideat, vel non, gl. obtinenda, in l. eam possidere, §. de acqui. poss.

ab Initio quod non valet, solo tractu temporis non superueniente aliqua iusta causa non confirmatur, de acquit. tamen confirmatur superueniente iusta causa, gl. conuenit, in add. marg. in l. cum vi, 42. de viucapio.

Initium possessoris incipit, quæ fuerit, vt computet interdictum de iudicere, atque, ei qui hoc anno vsus est itinere, 30. dieb. glo. pen. in l. 1. §. si de itinere actusque pri.

Initium stipulationis incipit in acquisitione per stipulationem factam a seruo, vel filiofam. l. si & ibi gloss. nostra, de stipul. seruorum.

Initium incipit in contractibus, quando per contractum relinquatur aliquid filiofamilias, secus in victimis voluntariis, gl. si in l. si vxor, C. de condic. instert.

Initium considerari sufficit quandoque, glo. euentus, in §. quia verò hæcenus, in auth. de mptis, col. 4.

Initium spectandum est in obligationibus, l. 1. §. si & ibi gl. pen. C. de imponend. lucrat. de scripte, lib. 10.

Reliqua verbo, Principium Stipulationis, 4. Originis, Debitur, 1. 2.

Iniuncta ædibus possunt transferri in aliam domum remanente eodem domino insolidum vtriusque domus, secus si dominum mutetur etiam in parte, tunc enim sola ædificatio debetur, l. cætera, 41. §. item, de legat. 1.

Iniuncta domui communi exportare, & transferre in domum meam propriam non possunt, d. item quatuor, verbi duo.

Iniuncta ædibus possunt legari ad opus publicum eiusdem ciuitatis, sed non alterius ciuitatis, sed bene ad opus alterius domus eiusdem domini sitæ in alia ciuitate, d. l. cætera, §. sed & si quis.

Iniuncta in vna domo, quam habet in vna ciuitate, potest quis remouere, vt transferantur in domum, quam habet etiam in alia ciuitate, d. §. sed & si quis.

Iniuncta, & affixa ædibus negotiandi causa prohibentur extrahi, prohibentur etiam legari, cum legatum quodammodo sit quædam negotiatio, gl. non conuenis, ibi.

Iniuncta ædibus prohibentur extrahi, quod habet locum tamen in ædibus sacris Romæ, quàm in domibus sacris aliis, d. l. cætera, §. hoc Senatufconsultum.

Iniuncta ædibus non debent extrahi etiam pro debito publico, idest, pro pecunia debita reipub. ibi.

Iniuncta, & affixa ædibus, vel balneis, vel alij cultibus ædificis, vel porticibus, vel tabernis, vel popinis, eculi prohibentur per Senatufconsultum, d. §. hoc Senatufconsultum.

Iniuncta, & affixa ædibus legari prohibentur, quæ non aliis præstari possunt, quàm vt ædibus detrahantur, & suauideantur, ibi.

Iniuncta, & affixa ædibus veluti regula, signa, ostia, armaria, parietatibus inhærentia, eculi, vel legari, non possunt, ibi.

Iniuncta & affixa ædibus potest legare quis quasi translaturus ad aliam domum, & de separata potest alicui legare, extinguitur tamen legatum, si potest assignatur per testatorem, secus si per heredem etiam ignorantem, ibi.

Iniuncta res ædibus venditur, non respectu earum rerum, cum non possideantur, sed vt consequatur vendicamus earum ædificationem, §. glo. 1. in add. marg. in l. qui inuestas, 30. de acqui. posses.

Reliqua verbo, Domus, 14. 15. 16. Legatus, 3. Tignum, Legatum, 1. 1.

Inuria, num. 1. c. 1. §. 2.

In iuriarum actio, num. 10. c. 1. §. 1.

IN I U R I A grauiusima est, flagellare aliquem, l. sed si, pætor, de in ius vocando. 1. In iura ocatio non debet nacti inde, vnde iura nasci debent, gl. 1. in l. ex hoc iure, de iustitia, & iure, meminerit, §. C. vide vi.

In iuria procuratori facta nocet domino, non si alteri fiat, gl. pe. in l. non cogendum, §. si de procuratori.

In iuria qui dissimulat, calidissimus est, gl. seruati, in l. 1. de dolo malo.

In iuria quandoque pro cõtuenia cum domino, vel sine damno accipitur, & pro ea datur actio iniuriarum, l. sed & si, §. iniuriarum, & ibi gloss. contumeliam, ad leg. Aquil.

In iuria quandoque pro non iure facto accipitur, hoc est, quod sit contra ius, vt si contra ius, & culpa quis occiderit, & tunc datur actio legis Aquilæ, ibi.

Iniuria accipitur in lege Aquilia pro damno culpa dato, etiam ab eo, qui nocere nolit, d. §. iniuriarum.

de Iniuria, quam quis facit sibi, nemo agit, l. legis Aquiliae, §. 4. eod.

2. Iniuria facta socio locum agit, sed iniuria, facta emptori non nocet venditori, neque e contra, gloss. in l. si fratres, §. fin. pro socio.

Iniuria nati non debet à lege, l. Senatusconsulto, & ibi glo. Senatusconsulto, ad Syllanian.

in Iniuriarum condemnatione non habetur respectus ad rem, vel ad personam, sed ad ipsam contumeliam, & ideo illa non venit in collatione, sed actio furcific, quia in ea res æstimatur, vt dupletur, l. 2. §. emancipatus, & ibi gl. magis enim, de collatio.

Iniuriam, arque vim propulsare, vnicuique licitum est, l. 1. §. vim vi, & ibi add. marg. de vi, & vi armata.

Iniuria potest fieri verbis, & etiam literis, glo. confituntur, & ibi add. marg. in l. 4. de actio. & oblig.

Iniuria generaliter dicitur ex eo quod non iure fiat, omne enim quod non iure fit, dicitur iniuria, l. 1. de iniuriis.

Iniuria specialiter dicitur contumelia, quandoque dicitur damnum culpa datum, & sic accipitur in lege Aquilia, quandoque dicitur iniuria pro iniquitate, id est, pro iure iniquo, quod fit ex sententia, cum iudex iniuste, vel inique sententiam dixerit, ex eo id dicitur iniuria, quod iure & iustitia carcat, quasi non iuria, ibid.

Iniuria fit quandoque re, quandoque verbis, quoties manus inferuntur, verbis, quoties manus non inferuntur, vt cum conuiuium fit, d. l. 1. §. iniuriarum.

Iniuria omnis inferitur aut in corpus, aut ad dignitatem, vel ad infamiam pertinet, d. l. 1. §. omnem.

Iniuria inferitur in corpus, cum quis pulsatur, ad dignitatem pertinet, cum comes matrone abducitur, ad infamiam pertinet, vt cum pudicitia attentatur, vt de pudico impudicus fit, ibid.

Iniuria aut fit per semetipsum, aut per alias personas, per semetipsum, cum directo ipsi patrifam, aut maritum, fit iniuria, per alias autem personas, cum per consequentiam fit, vt cum fit liberis meis, vel feris meis, vel vxori, aut nurui, d. l. 1. §. item, & §. patitur, l. in l. de iniuriis.

Iniuria, quæ sibi his, qui potestatem nostram, vel affectum, vt vxori, vel nurui subiecti sunt, ad nos pertinet, ibi l. 1. in §. item, & dicto §. patitur.

Iniuria nulla est, quæ in volentem fit, d. l. 1. §. vique adeo, & gl. 1. in l. sed si vnus, 17. de iniuriis.

Iniuria facere posse dicitur ille, qui iniuriam pati potest, l. 3.

Iniuriam pati possunt furiosus, & imputes non debet capax, facere autem non possunt, cum affectum habere non videantur, d. l. 3. §. 1.

Iniuria ex affectu faciens fit & confititur, ibi, & gl. qui intelligebat, in §. iniuria, l. in l. de iniuriis.

Iniuria peti potest quis, etiam si non fecit, sed facere nemo potest, nisi qui scit se facere iniuriam, & si nesciat, qui faciat, ibi l. 3. §. 1. de iniuriis.

Iniuria facta non præsumitur in dubio facta pro iocum, nisi probetur, gloss. per iocum, ibid.

Iniurias plures si quis fecerit, vt quia gente coadunata ingressus sit in domum alius, & opprobrium ei dixit, ac non verberauerit, iniuriarum de omnibus iniuriis simul debet agere, non de quolibet separatim, condemnatio tamen fit ex quolibet, si proponerentur in diuersis libellis, l. prætor, §. si mihi plures, & ibi gl. coniungere, & ibi add. de iniuriis.

de Iniuria omni etiam de atroci potest hodie ciuiliiter agi, d. l. prætor, §. posse.

Iniuria atroc illa est, quæ est quasi contumeliosior, & maior quæ dicitur quandoque ratione personæ, quandoque ratione rei, quandoque ratione temporis, ratione personæ dicitur maior, & atroc, vt si magistrum, vel parentem, vel patrem, & e contra ratione personæ inferentis, ratione temporis, vt si in ludis, & in conspectu prætoris, ratione rei, vt si vultus illatum fit, aut os alius percussum sit, d. l. prætor edixit, §. si, & gloss. l. in l. 1. in l. 4. C. de iniuriis, gl. iniuriam, & gl. legitimum, in l. hac edictali, §. si quis, de pace tenen. inter subditos.

4. Iniuriam fieri in conspectu prætoris, vel in solitudine multum interest, quia facta in conspectu prætoris dicitur atroc, d. §. si.

Iniuria atrocitatem maiorem facit magnitudo vulneris, nonnunquam locus vulneris, vt si in oculo, vel ore si percussus, l. vulneris, §. de iniuriis, §. atroc, l. in l. cod.

Iniuria atroc ratione rei dicitur etiam sine pulsatione, persona atrocitatem faciente, vt quia veltimentum sit ei scissum, vel comes abducitur, vel conuiuium dictum, l. sed & questionis, §. eod.

Iniuriam atrocem facit ille, qui in theatro, vel in foro cedit, vel vulnerat, quamuis non atrociter, ibid.

Iniuria atroc, qui fit an filiofamilias, an parifamilias, nihil interest, ibid.

de Iniuria facta à seruo domino præsentem, & non prohibentem, cum prohibere posset, potest agi non alter cum domino, sed si seruus fecit iniuriam absente domino, prædictum est offerendus, qui cum castiger flagellum, ibid.

ad Iniuriam aliquam vrens velle lugubri, aut qualida aut si barbam dimittat, vel si capillos summat, teneatur actione iniuriarum, l. item apud, 15. §. ait prætor, de iniuriis.

Iniquam faciens quandoque non puniunt inspecta persona, contra quam est facta iniuria, vt quia talis fit, cui famæ damnum non fit iniuria, vel inspecta persona facientis, aut inspecta qualitate iniuriæ, d. l. item apud, §. quod ait prætor.

Iniuria quædam à liberis dominibus facta leues, & nullius momenti esse videntur, eadem tamen à seruis factæ graues sunt, l. sed si vnus, 17. §. seruus, eod.

Iniuria, quæ à seruo fit dicitur maior, gl. in l. eum, qui nocentem, 18. eod.

Iniuria quando inferuntur principaliter in aliquem, veritas inspicitur potius, quam opinio, sed quando inferuntur in aliquem per consequentiam, inspicitur opinio potius, quam veritas, d. l. eum, qui nocentem, §. si iniuria.

5. Iniuriam factam filio potest remittere pater, nisi fit illata pro coniunctam personam, d. l. eum, qui nocentem, §. si in add. marg.

Iniuriarum æstimatio non ad id tempus, quo indicatur, sed ad id, quo illata est

iniuria, referri debet, quando agitur ciuiliiter actione iniuriarum prætoris, & eius ubi agitur criminaliter, vel ex lege Cornelia, de iniuriis, quia tunc alia pœna arbitrio iudicis, aut à iure constituitur imponuntur, l. iniuriarum, 2. 1. & ibi gl. 1. & add. marg. eod.

Iniuriarum æstimatio in actione iniuriarum prætoris fit per iuramentum actoris, qui iurat, quod tantum de suo potius amississet, quam hanc iniuriam esse passus, & se non passurum iniuriam pro tanto, vel nolle esse tantum lucraturum, sed in actione descendente ex lege Cornelia non æstimatur iniuriam passus, sed iudex, §. gl. 1. ibid.

Iniuriæ factæ tempus debet inferri in libello, d. l. iniuriarum, in add. marg.

pro Iniuria atroci damnatus infamis est, & ideo non potest esse decurio, nec prodest ei error iudicis, aut eius, qui de eo aliquid pronuntiavit de iniuria, aut putauit contra formam iuris cum in ordine decurionum posset remanere, gl. 1. in l. si quis iniuriam, 35. & l. Diuus, 40. & ibi gl. 1. de iniuriis.

Iniuriam faciens solet puniri extra ordinem secundum qualitatem causæ & personæ facientis, & eius, cui facta est, l. si eod.

Iniuriam faciens si seruus fuerit, flagellis cæsus domino restituitur, sed si sit liber, & tunc si vilis persona, fustibus subicitur, cæteri autem homines in exilium mittuntur, aut certo loco interdicuntur, ibid.

Iniuriam sacerdotibus inferens nouo iure verberatur, vel in exilium mittitur, turbans vel prohibens sacra mysteria capitaliter puniuntur, aut h. sed nouo, C. de Episcopo.

Iniuriam inferens clerico eunti in litanis verberatur, perturbans autem officium litaniæ, capite puniuntur, d. authent. sed nouo, & ibi gl. pro iniuria.

Iniurias corporales perferens à vilissimis hominibus grauius dicitur perferre, authent. habita, C. ne seculo pro patre.

ab Iniuriis omnes sunt defendendi scholares, maxime ne videantur negligi, glo. 3. ibidem.

Iniuriam inferre alij non licet alicui, maxime scholaribus, gl. scholaribus, ibid.

Iniuriam inferre nemini licet vindicando se, sed ad defensionem licitum est, cum moderamine tamen, ibid.

Iniuriam licet ab aliquo parari, non tamen per hoc alij iniuriosus eris, gl. fin. in l. si re bonis, 10. C. de iure delib.

Iniuria non inferitur iudici ex eo, quod ab eius sententia appellatur, l. & in maioribus, 10. C. de appell.

Iniuria parua toleratur, gl. fin. in l. 4. C. de emancip.

Iniuria facta personæ ita demum cadit in crimen publicum legis Iulie de vi, si fiat coadunatis hominibus, aliis est priuata, l. 4. Cad leg. Iul. de vi.

Iniuriam fieri feruis alienis nec actiue, nec passiue licet, l. 1. & ibi gloss. l. C. de iniuriis.

Iniuriam mihi si quis intulit, dicens me esse delatorem, propter hoc non sum infamis, l. 3. & ibi gl. 1. C. eod.

Iniuriam atrocem facit, qui inferit existenti in sacerdotio, & perferenti habitum, & ornamenta digitorum, & puniunt iniuriam, l. 4. C. eod.

Iniuriarum causa non est publici iudicii, sed priuati, nisi ob famosum libellum 7 detur, l. iniuriam, & ibi gl. 1. C. de iniuriis.

Iniuriarum causam ciuilem, vel criminalem possunt illustres per procuratorem exercere tam actiue, quam passiue, debent tamen per se inscribere, & in eos, & non procuratores ferunt sententiam, l. fin. C. eod.

Iniuriarum ciuilis causa potest per procuratorem tractari, gl. si ibid.

Iniuriam suorum dicitur prosequi, qui prosequitur eorum iniuriam, pro quibus testimonium dicere non possunt, qui sunt vique ad septimum gradum, gl. 1. in l. pen. C. ad Turpil.

Iniuriam passus ab aliquo ante pacem ratam, vel etiam post, debet adire iudicem, & per eum ius suum persequi, & non propria autoritate, & per se sumere vindictam, alioquin tanquam pacis violator puniuntur, l. hac edictali, §. si quis verò, & ibi gl. pacem, de pace tenenda inter subditos.

Iniuria facta inspicit debet, quod hoc, vt quis puniatur arbitrio iudicis, an descendat ex lege Cornelia, vt cum dicitur esse passum, vel de verberatum, vel doctum suam per vim ingressum, vel an descendat ex iurisdictione prætoris, vel an descendat à lege, gl. iniuriam, & gl. legitimum, ibid.

Iniuria ciuiliiter, & criminaliter puniri debet, dicto §. si quis verò, & ibi addit. margin.

Iniurie prouocant dominos, & principes ad indignationem, gl. indignationem, in extrauag. de pace Constantiæ, in principio.

Iniuria, quæ fit verbis, & conuiuo, vel etiam literis d. flammatoris, dicitur fieri ex maleficio, & sic fit gl. iniuria, in princ. l. in l. de oblig. que ex delicto.

Iniuria verbalis dicitur maleficium, d. gl. iniuria, & ibi add. marg.

Iniuria generaliter dicitur omne, quod non iure fit, sed specialiter sumitur quandoque pro contumelia, quæ à contemnendo dicta est, quandoque pro culpa, quandoque pro iniquitate, & iniustitia, in princ. l. in l. de iniuriis.

Iniuria committitur non solum, quando quis pugno pulsatus, aut fustibus cæsus, vel etiam verberatus est, sed etiam quando alicui conuiuium factum est, vel quando quis ad alicuius infamiam libellum, aut carmen, aut historiam scripsit, composuit, edidit, aut dolo malo fecit, & aliis multis modis, §. iniuria, l. in l. de iniuriis.

pro Iniuria facta marito, non potest vxor agere iniuriarum, §. patitur, l. in l. eod.

Iniuria nulla intelligitur fieri feruis, quantum ad hoc, vt agatur actione iniuriarum, scilicet inspecto iure ciuili, sed bene inspecto iure naturali, §. seruus, & ibi gl. l. in l. eod.

Iniuria facta feruis videtur domino pro eis fieri, d. §. feruis.

ex Iniuria seruo facta non agit seruus, sed eius dominus, §. illa iniuria fuit atroc, & in domini contumeliam facta, & copulatiue exiguntur illa duo, neque vnum eorum sufficit, §. d. §. seruus, & ibi gl. ad contumeliam, in add.

Iniuriam passus quando non potest agere ex forma statuti, vt quia forte non soluit collectas, iudex ex suo officio potest iniudicantem punire, gl. & quod, in addit. ibid.

pro Iniuria illata seruo communi agit vtique dominus habita distinctione dignitatis vtriusque domini, §. si communi, l. in l. eod.

9 Injuria si facta fuerit seruo, cuius usufructus est vnus, & proprietates alierius, magis intelligitur facta proprietario, quam usufructuario, nisi in contumeliam usufructuarij esset facta, d. §. si communi, & ibi gl. fi.

pro Injuria facta libero homini, & seruo alieno, qui bona fide nobis seruauit, si fuerit facta in contumeliam possessoris, etiam possessori competit actio iniuriarum, §. sed si libero, Inst. eod.

Iniuriarum poena, quae ex lege 12. tab. introducta erat, in desuetudinem abiit, §. poena autem, Inst. de iniuriis.

Iniuriarum poena pecuniaria est, quanti fuerit aestimata, & per iudicem taxata; quae aestimatio, & taxatio crescit, vel diminuitur, secundum personarum dignitatem, vitæque honestatem, ac conditionem, ibid.

ex Injuria qualibet potest agi ciuilitate ad aestimationem, & criminaliter ad condemnationem extra ordinem, & vnum iudicium tollitur per aliud, cum verumque sit prodictum ad vñdictam, secus si alterum esset de re familiari, §. in summa, & ibi gl. 1. Inst. eod.

per Injuriarum quando agitur criminaliter contra aliquem, non potest procurator eius interuenire, nisi sit illustris persona, ibid.

Iniuriarum quantum quis remiserit in confessione sacramentali, potest nihilominus agere actione iniuriarum, quia rancor est remissus, non interesse, gl. fia. in add. §. fi. Inst. eod.

Iniuriarum fidei annual non potest dici, cum sensu careat, quandoque tamen res inanimata dicitur improprie iniuriarum facere, in principio, & ibi gl. senlū, §. aut praetor, Inst. de quodque pauperem.

Iniuriarum propulsare eum moderamine inculpatæ tutelæ, est de iure gentium, ratione formæ ipsius moderationis, sed ipsamet repulsio iniuriæ illarum est de iure naturali, scilicet in infensa percussione naturæ, gl. bella, & ibi add. marg. in §. ius autem gentium, Inst. de iure naturali.

Reliqua verba, Atrox, Consultum, Filij, 1. Lex, 31. Seruus, 155. 156. Barbarum, Contumelia.

10 INIURIARUM actio ante litis contestationem potest vendi, sed post non, quia litigiosa est, §. gl. 1. in 1.4. de heredi. vel actione.

Iniuriarum actio dicitur, quod non est in bonis, vt transmittatur ad heredes; dicitur tamen esse in bonis, quod dominos, qui eam intentamus, & per nos, & ibi gl. 1. ibid.

ex Injuria facta filio competit actio iniuriarum patri, & etiam auo, qui cum habet in potestate, & etiam ipsi filio, tamen patri, vel auo competit quantum ad exercitium, §. si sine, 22. §. fi. & ibi gl. ad filium, rem ratam habet.

Injuria facta liberis nostris vique adeo perstringit, vt etiam si volentem filium quis vendiderit, nihilominus patri suo competit actio iniuriarum, filij verò nomine non competat, l. 1. §. vique adeo, de iniuriis.

Injuria si fuerit facta defuncto, vel caduente testatoris post aditam hereditatem actio iniuriarum directio competit heredi, sed si fuit facta ante aditam hereditatem, tunc hereditas acquiritur ea actio, & per hereditatem acquiritur heredi futuro, d. l. 1. §. quoties, & §. si forte, & ibi gl. habebimus.

Iniuriarum actio acquiritur hereditati, quando corpus testatoris ante aditam hereditatem decessit, vel quando seruo hereditario ante aditam hereditatem fit iniuria, d. l. 1. §. denique.

Injuria si fuerit facta filio meo, vel vxori meæ, contra iniuriantem mihi competit actio iniuriarum nomine meo, d. l. 1. §. pe.

Iniuriarum actio quandoque competit tribus personis ex vna iniuria, nec vnus actio consumitur per aliam, vt si vxori meæ, filij meæ, fit iniuria facta, & mihi & patri eius, & ipsi competit, quandoque competit etiam quatuor, vel quinque personis, vt si habeat patrem, & auum, item si matrem, & socrum, d. l. 1. §. fi. & ibi gl. fi. gl. 1. in 1. a. C. eod.

Iniuriarum actio non tenetur ille, qui hominem liberum cecidit, putans esse seruum suum, l. 3. §. si putat alienum, l. 3. §. fi. & ibi gl. fi. de iniuriis.

Iniuriarum actio non tenetur ille, qui per iocum aliquem percussit, aut dum cecidit, d. l. 3. §. 1.

11 Iniuriarum actio non tenetur, qui cum extenderet manum causam dandi pugnam seruo suo, percussit multos aliquem stantem in proximo, tenetur tamen Aquila, l. 4. & ibi gl. 1. eod.

in Iniuriarum actioe prætorica non debet indicari, qui in ea cognitione, vel affinitate est, qua est is, qui passus est iniuriam, quia cum vni de cognitione sit, toti fieri videtur, veluti actoris gener, vitricus, socer, priuignus, sobrinus, patruus, amicus, & alij, qui sunt intra sexum gradum, §. gl. coram, in l. lex Cornelia, de iniuriis.

Iniuriarum actio tenetur liberum componens, vel edens, aut dolo malo faciens ad infamiam alicuius, etiam si alterius nomine ediderit, vel sine suo nomine, vel eius, qui scibat iniuria ediderit, & si condemnatus sit, qui id fecit, etiam ciuilitate inestabilis est, potest etiam agere criminaliter accusari, & imponitur poena capitalis, d. l. lex Cornelia, §. fi. & ibi gl. sine, & gl. qui id.

Iniuriarum actio tenetur ille, qui epistham, vel aliud quid, aut scripturam in notam aliquorum produxit, & si condemnatus sit ciuilitate, inestabilis est, potest etiam criminaliter accusari, & puniri poena capitali, d. §. fi.

Iniuriarum actio tenetur ille, qui liberum compositum ad infamiam alicuius, emendum, vel vendendum curauit, ibid.

Iniuriarum actio agens debet nominare personam, de qua queritur, & quam iniuriam fit passus, l. prætor, 7. eod.

Iniuriarum actio agens debet nominare personam, de qua queritur, & quam iniuriam fit passus, l. prætor, 7. eod.

Iniuriarum actio ciuili, quæ ad vindictam competit, si factum, tollitur criminalis accusatio legis Cornelia, secus si actum est iniuriarum actioe, quæ ad rem familiarem pertinet, d. l. prætor, §. 1. & ibi gl. principaliter.

Iniuriarum actioe, eo quod caput serui sui percussit quis, non potest dominus contra eum agere, si prius eum accusasset lege Cornelia, d. l. prætor, §. quid ergo, & ibi gl. non est.

Iniuriarum actio agens debet exprimere iniuriam, quam passus est, vt ex qualitate iniuriæ sciatur, an contra patronum liberto dandum sit iudicium iniuriarum, d. l. prætor, §. præterea.

Iniuriarum actio liberto aduersus patronum datur, si atrox sit iniuria, quam

passus sit, aliis non d. §. præterea.

Iniuriarum actio non datur filio in potestate aduersus patrem, etiam si iniuria sit atrox, d. l. prætor, §. sed & si quis, gl. 1. in 1. fi. a principio quis manumissus.

Iniuriarum actioe agens debet exprimere iniuriam, quam passus est, nec debet exprimere alternatiue, scilicet illam, aut illam esse passum, d. l. prætor, §. quod autem.

Iniuriarum actio non competit domino, quando quis eius seruo conuicium fecit, aut pugno eum percussit, §. seruus, Inst. de iniuriis.

Iniuriarum actioe tenetur ille, qui tam malecium, quam firmitatem suæ ingenios, siue libertinos, impudicos facere attentauerit, l. sed est questio, §. fin. de iniuriis.

Iniuriarum actioe prætorica tenetur non solum is, qui iniuriam fecit, id est, qui percussit, sed etiam, qui dolo fecit, vel curauit, vt aliquis percuteretur, vel aliqua iniuria fieret, non tamen tenetur lege Cornelia, non solum, 1. i. & ibi gl. 1. eodem.

Iniuriarum actio ex bono, & æquo est, tam ex parte actoris, quam ex parte rei, cum æquum fit eum puniri, d. l. non solum, §. 1. & ibi gl. 2.

Iniuriarum actio dissimulatione aboletur, vnde si quis iniuriam dereliquerit, hoc est, statim passus ad auimum suum non reuocauerit, postea ex penitentia iniuriarum remissam non potest recolare, d. §. 1.

Iniuriarum actio cessat, vbi pactum de iniuria intercessit, aut si transactum, aut iniuriarum exactionem cessat, d. §. 1.

Iniuriarum actioe potest quis agere ciuilitate, & per se, & per alium, puta per procuratorem, tutorem, ceterosque, qui per alios solent interuenire, criminaliter autem non potest, nisi in vno casu, d. §. 1. & ibi gl. agere.

pro Injuria facta mandato alicuius, tam mandans, quam is, qui mandatum suscepit, tenetur actioe iniuriarum, d. l. non solum, §. si mandato.

Iniuriarum actio tenetur tam is, qui condixit te, vt iniuriam faceres, quam tu, qui ad hec pretium receperis, ibid.

Iniuriarum actio ratione incertitudinis competit ei, qui ex seruilitate in libertatem, proclamat, vel ex libertate in seruilitatem, petit aduersus dicentem se dominum, d. l. non solum, §. fi.

Iniuriarum actio neque heredi, neque in heredem datur, nisi sit super ea prius contestata, l. iniuriarum, 13. eod.

Iniuriarum actio non est in bonis nostris ante litem contestatam, & quando ad vindictam datur, & ideo non transit ad heredes, gl. 1. ibid.

Iniuriarum actioe non tenetur ille, qui ductus est ex eo, quod decreto prætoris non obtemperauerit, d. l. iniuriarum, §. 1.

Iniuriarum actioe tenetur ille, qui factio facit iniuriam, non ille, qui prohibet, ne quis ad honorem aliquem promoueat, d. l. iniuriarum, §. fi. qui in honoribus.

Iniuriarum actio non competit per muneribus, & honoribus, quæ per iniuriam iniunguntur, quia aliud est onus, vel laborem iniungere, & aliud iniuriam facere, d. l. iniuriarum, §. item Labo.

Iniuriarum actio, quæ ex conuicio nascitur, non datur in heredes, neque heredi, litem apud, 15 §. iniuriarum, eod.

Iniuriarum actioe tenetur ille, qui aliquid medicamentum dedit alicui, vt a mente alienaret, vel alio modo hoc fecit, tenetur etiam criminaliter, d. l. item apud, & ibi gl. 1.

pro Injuria facta seruo an competit actio iniuriarum, debet prætor cognoscere, & rationem habere tam iniuriæ, quæ facta dicitur, quam personæ serui, in quem admittit, vt quia fit bonæ frugis ordinarius dispensor, etiam & sic aut permittit, aut denegabit, d. l. item apud, §. prætor, ait, §. quid.

Iniuriarum actioe pro seruo verberato postquam quis egit, potest adhuc agere Aquila ad damnum, sed si primo egit ciuilitate ad damnum, non potest postea agere criminaliter, d. l. item apud, §. si quis, & ibi gl. altera.

Iniuriarum actioe potest agere dominus pro iniuria facta vassallo, si in eius contumeliam facta sit iniuria, d. l. item apud, §. pen. in add. marg.

Iniuriarum actio magis competit proprietario, quam usufructuario pro iniuria facta seruo, in quo vnus proprietarius, alius vium fructum habet, nisi facta sit in contumeliam fructuarij, d. §. pe.

Iniuriarum actio mihi competit pro iniuria facta libero homini, qui mihi bona fide seruauit, si in meam contumeliam is pulsatus sit, d. l. item apud, §. fin.

Iniuriarum actioe tenetur apprehendens, scilicet liberum pro fugitivo causâ inferende iniuriæ, l. si liber, 22. & ibi gl. 1. eod.

Iniuriarum actio æquum litem contestetur non computatur in bonis nostris quoad hoc, vt transmittatur ad heredes nostros, quia ad solam vñdictam datur, l. iniuriarum, 22. & ibi gl. 1. eod.

Iniuriarum actio dum viuis dicitur esse in bonis nostris, vt tam per nos, quam per alios exercemus, gl. 1. ibid.

Iniuriarum actioe potest quis vendere, §. ibid.

Iniuriarum actioe conueniunt illi, qui fecit iniuriam atrocem, si nihil habeat, vnde possit pecuniariis satisficere iniuriam passio, corporaliter debet puniri, l. si quis iniuriarum, 3. eod.

Iniuriarum accusationem per calumniam infitens extra ordinem condemnatur criminaliter, id est, exilium, aut relegationem, aut amonitionem patitur, l. qui iniuriarum, 43. eod.

debeat, gloss. fin. in add. marg. in l. pen. de donat. caus. mort.

contra Inquilinum prohibentem dominum volentem reficere domum compedit domino interdictionem vel possidetis, tenetur tamen protestari, quod cum inquilinum dimittit habitare domum refectioe facta, l. 3. §. cum inquilinus, vel possidetis.

Inquilinum reddere pensionem si quis prohibuerit, prohibens tenetur reficere damnum, quod inquilinus passus est cum viuis tertie centesima, auth. sed iam, C. de positi.

Inquilinus solvens in solidum pensionem domino inuitus non potest per dominum durante locacione expelli, l. 3. C. de locato.

Inquilinus, qui soluit in solidum pensionem domino, potest etiam inuitus expelli a domo conducta, si dominus ipse suis propriis visibus eam necessariam probauerit, aut reficere voluerit, vel si inquilinus in domo locata male veritatus sit, ibi.

Inquilinus, qui soluit pensionem in pecunia consistentem, vt non expellatur a re locata, agit locati, & conducti, sed si in alia re consistat merces, vel sit partitarius, tunc agit pro socio, vel praescriptis verbis, gl. 2.

Inquilinus non debet solvere pensionem particulariter, d. gl. 3.

Inquilinus, qui solvere paratus est, cum sit proximus danti, non potest expelli a domino durante locacione, gl. 4. ibi.

Inquilinus, quando est actum, vt non expellatur, vt expellatur oportet cessare in solacione pensionis per biennium, gl. 4. & fi. ibi.

Inquilinus etiam locata pensione potest expelli, quando post locacionem ex inopinato superuenit necessitas domino, vt quia alia domus, quam habitabat corruis, vel quia vxorem duxit, secus si tempore contractus hoc prouideretur, ibi.

Inquilino, qui ob necessariam refectioem domus fuit expulsi, pro rata temporis remittitur merces, vel pensio, vel restituitur, alias ad omne interesse inquilini tenetur locator, imò & potest inquilinus resistere, gl. pen. & ibi add. marg. ibidem.

Inquilinus sine damno expelli debet, quando a domino expellitur ob non solucionem pensionis, vel ob refectioem domus ad vsum suum necessariam, d. gl. pen. in d. l. 3.

Inquilinus si male versatus sit in domo, potest conueniri a domino actione locati, & etiam actione legis Aquiliae pro damno dato in re locata, gl. fi. ibi.

Inquilinus si male versatus sit, potest ei pensio dimitti habito respectu destructionis domus, ibi.

Inquilinus, vel colonus potest resistere domino, volenti expellere a re locata, nisi cessauerit in solacione, aut male versatus sit, vel dominus velit eam habitare, vel reficere, gl. fi. in l. 3. C. de locato.

Inquilinus si inferat in domum conductam res alienas domum illarum sciente, & non contradicente, illa sunt tacite obligata domino domus, gl. fi. in l. certi iuris, C. eod.

Inquilino si sepe talia inferant in domum conductam, quae non vult conductor sciri a locatore, & ideo illa sunt domino tacite obligata, et si domino ignorante sunt inuenta, ibi.

ab Inquilino inuenta, & illata in domum conductam sunt tacite obligata, siue dominus ea inuenta sciat, siue ignorauit, colonus autem inuenta non aliter ferit tacite obligata, quam si sciat dominus ea inuenta, d. l. certi iuris.

Inquilinus non dicitur, qui est in ciuitate, nec respectu ciuitatis, sed dicitur respectu praedij, quod colitur, & ita colonus dicitur, qui praedium rusticum colit, inquilinus, qui praedium vrbianum, reprob. gl. coloni, in add. in §. item Seruiana, Inst. de actio.

Reliqua verbo, Colonos, Locatores, l. 2. 3. Interdictum, 49. Conductor.

INQUIRE seruum fugitiuum de licentia iudicis si quis prohibuerit apud se, & in domo sua, mulctatur in centum solidos, l. 1. vers. hoc autem, de seruus fugit.

Inquire si quis velit seruum fugitiuum in praediis alienis, potest adire praesidem, qui debet ei literas dare, & si res exegerit etiam apparitorem, vt ei permittatur ingredi, & inquirere, penam constituendo in eum, qui inquirere non permittit l. Diuus, eod.

Inquire, si seruum fugitiuum etiam in praediis Caesaris, & Senatorum, ac alterius cuius, late quod domino licet, ibi.

Inquire, si iudex ex officio principaliter in causa suspecti tutoris, sicut & in causa, & in quibusdam aliis, gl. fi. tutori, in l. 3. §. praeterea, & gl. mox, in §. fi. tutor, de suspect. tutor.

Inquire veritatem debet iudex ex officio suo, l. 2. C. de edendo.

Inquire quando vult iudex contra singulares personas, oportet quod fama specialiter sit contra eos, nec admittuntur per procuratorem, si causa exigit detentionem, seu carcerem personae, gloss. ab vniuersitate, in §. vassalli, de pace Constantiae.

pro Inquirendo seruo fugitiuo de licentia iudicis licitum est ingredi in domum, vel praedium alienius etiam eo inuito, sed non licet ingredi pro inuestiganda aliqua re subacta, l. 1. & ibi gl. in praedia, & gl. de iur. de seruus fugit.

pro Inquirendo seruo fugitiuo dari debent literae a praesidibus, dirigendo illas magistratibus, vt facultatem inuestigandi seruum praestari faciant, qui si adinuenire recalescant, puniantur in centum solidos applicandis fisco, d. l. 1. §. hoc autem.

Inquire iudex ex officio, vel per denunciationem in crimine lese maiestatis, si superueniat accusator, non debet recedere ab inquisitione, gl. per denunciationem, in extrauag. ad reprimendum, quomodo in lese maiest. crim.

INQUIRITIO cum non erratur iudici, sed ipse inquit, non est necesse, quod prius formetur in scriptis, & postea redigatur in scriptis, gl. per inquisitionem, in d. extrauag. ad reprimendum.

per Inquisitionem regulariter non potest procedi de iure communi, fallit in quibusdam casibus.

per Inquisitionem potest iudex de iure communi procedere, primo per officiales denunciantes, secundo propter incertitatem cognitionis iuris, quia vbi-
cunque iudex cognoscendo principaliter repetit incidenter delictum, esse commissum, potest de illo cognoscere, tertio propter praecedentem genera-

lem inquisitionem, quia vbiunque iudex generaliter inquirendo de malefactoribus reperit aliquem deliquisse, potest ad inquisitionem specialem defendere, quod propter magnam offensionem officio iudicis crimen committitur, coram iudice potest iudex super illo procedere per inquisitionem, ibidem.

per Inquisitionem potest iudex cognoscere de iure communi, specialem iure de crimine lese maiestatis, etiam fama non praecedente, ibi.

in Inquisitione eadem forma, & eadem solemnitas requiritur, quae in accusatoris subeat iudex, & inquisitio loco accusati eiusdem debet esse naturae, ibi.

in Inquisitione etiam si dies non appareat, non tamen ob id vitatur processus, d. gl. per inquisitionem, in fi.

per Inquisitionem etiam in ciuilibus procedi potest propter publicam utilitatem, l. fi. C. de bonis vacantibus lib. 10.

per Inquisitionem quando officio iudicis proceditur super aliquo maleficio ad instruendum iudicem, & quoad iuuandum officium iudicis, possunt admitti etiam personae, quae alias essent prohibita, vt serui, pueri, & similes, l. ad instruendum, 34. in add. marg. de administr. tutorum.

per Inquisitionem iudicis damnatus non efficitur infamis, gl. debeat, in l. 3. §. praeterea, de suspectis tutoribus.

Inquisitio iudicis in decreti interpositione ad alienationem rerum minoris in multis constitit, gl. 2. in l. lex, quae tutoris, l. 2. C. de administr. tutorum.

Inquisitor fidei si quempiam esse haereticum asseruat mortuum, id necesse habet probare, perinde ac si is viueret, l. res, quae, §. res autem, in add. margin. de iure fidei.

Reliqua verbo, Index, 45. Seruus, 160. vsque 164.

INSCRIBERE uiculis praedis suis, vel alienis, vel vela, vel vexilla regia suspendere, nulli priuato permittitur, rubi. & l. 1. C. vt nemo priuatus.

Inscribens suum nomen praedio suo, vel alicui rei perdit eam, & publico iuri videtur deputari velis, cum proprium sit regiae maiestatis, sua patrimonialia inscriptione gaudere, gl. 3. ibi.

Inscribens rei suae nomen Imperatoris, vel suum, perdit eam; si vero rei, vel possessioni alienae inscribat, non constituit illa possessio: sed omnia bona inscribentis, gl. 4. ibi.

Inscribens titulum, vel regia suspensum rebus suis, vel alienis, si plebeius sit, vltimo supplicio puniatur: autem nobilis deportatur, l. 2. C. eod.

Inscriptiones titulum principis rebus suis non debet quis imponere, quia inscribens titulum principis super re sua, eam perdit, & facit eam iuris publici, l. 1. C. eod.

Inscriptiones imponere praediis, vel rebus, proprium est regiae maiestatis, gl. 3. ibidem.

Inscriptiones rebus suis imponere licitum est cum licentia, vel praetextione iudicis competentis, l. 2. C. vt nemo priuatus titulus.

Inscriptiones a priuatis praediis suis impositas frangere, & tollere vnicuique licet, de quo non potest accusari, & iudex recipiens talem accusationem, puniatur, trecentis libris auri, ibi.

Inscriptio, & subscriptio differunt, illa enim fit in principio, haec in fine, quandoque tamen vtrum pro alio sumitur, gl. 1. in l. fi. cui, de accus.

Inscriptiones debent fieri ab accusatoribus obligando se ad penam talionis, nisi probauerint apud iudicem, gl. pagina, in l. fi. C. de fide instrum.

Reliqua verbo, Titulus, Index, 48.

INSYNVAT i. licet debet intervenire vbiunque aliquid remittitur, quia remissio est donatio, tamen hoc est verum, vbi sit per modum donationis, secus si fiat per modum transactionis, gloss. l. 1. & ibi add. marg. in l. fi. quis obligatione, l. 1. §. de regul. iur.

Insynuato, vel publicatio testamentorum pertinet ad magistratuum censum, vel ad defensorem ciuitatis, l. repetita, & ibi gloss. 3. C. de Episcop. & cler.

Insynuato requiritur non solum inter coniunctos, sed etiam inter extraneas personas, quando donatio excedit legitimam summam, l. data iam, 27. & ibi gl. 2. C. de donat.

Reliqua verbo, Donatio, 12. 13. 14. Dos, 14. Sponsalitia.

INSPECTOR quandoque appellatur ille, qui est rerum probator, valorisque rei explorator, ac licitator, l. eum, qui, §. 1. in add. marg. commodati.

Inspector dicitur, qui ad praedia provincialia inspicienda debet accedere, forte vt referat, quae essent defecta, vel male aequata, gloss. l. 1. in rub. C. de censibus lib. 11.

INSPECT debet illud, ad quod res principaliter paratur, non ad quod secundario, l. quamuis, de anr. & argento lega.

Inspicitur quodque id, quod prodest, non id, quod nocet, l. 3. §. fi. quis, de iure fidei.

Reliqua verbo, Testamentum, 3. vsque 34.

INSTANTIA iudicii transit ad heredem, l. seruus, de his, qui notantur, infam. l. sciendum, 58. & ibi add. marg. de actio. & obligat.

Instantia litis si dolo tuo perit, mihi succurritur per actionem de dolo ad interese contra te, non tamen datur mihi restitutio ad causam, vel litis instantiam, l. arbitri, §. pe. de dolo.

Instantiam per triennium durat in causa criminali, sed in ciuili per biennium, gl. dolo, ibi.

Instantia, id est, biennium, si currat dolo aduersarij, contra eum datur mihi actio de dolo, non vt restituar intra biennium, sed ad interese, neque prima actio fuit perempta, quia illa adhuc mihi competit, sed ago actione doli ad damna, §. ibi.

Instantia, & causa si dolo tuo perit, id est, tempus decem dierum datum ad appellandum, vel vltius anni, vel biennij datum ad excedendum appellationem, si dolo tuo currit, mihi contra te datur actio doli, non vt restituar ad tempus praedictum, sed ad interese; sed si tu de dolo conuenius sol-
uendo non sis, restituo ad litem, ibi.

Instantiae primae causae cursum non impedit compromissum, licet aliud sit in causa appellationis, gloss. fi. in add. marg. in l. fi. quis, 30. de arbitris.

Instantia transit in successorem, quae debet terminari in eodem loco, l. fi. is, qui, 34. de iudiciis.

Instantia inchoata cum filiofamilia, eo mortuo, transit ad patrem, licet actionis qualitas alteretur, l. tam ex contractu, 57. eod.

Instantia iudicii transit in singularem successorem ex necessitate, in iudicio, 47. fami. ercic.

Instantia iudicii excepta non transit in fideum, l. si, constante, 24. §. si soluto matrimonium.

Instantia finitima finitima causa litis, l. pen. de suspectis tutorib.

Instantia coepta cum defuncto transit in fideicommissarium facta restitutione fideicommissi, secus facta cum herede, l. r. & ibi gl. iudicia, & ibi add. marg. ad Tichel.

Instantia coepta cum herede facta restitutione durat contra ipsum, & heredem eius, l. Lucius Titius, 78. §. pe. eod.

Instantia causae transit ad heredem, quo non defendente, committitur stipulatio contra fideiussores datos a defuncto de iudicatum soluendo, nisi heres fuerit servus peritoris, l. si cum hominem, 33. de fideiuss.

Instantia triennii non valet actio prima, intellige pertinentia ad litis constitutionem, vt libelli oblatio, fideiussorum datio, sed pertinentia ad decisionem causae valet, nec pereunt, l. & ibi gl. i. iudicatum solui.

Instantia causarum scilicet triennii prorogari non potest consensu partium, cum publica utilitate sit inducendum, gl. triennii, in l. i. propterandum, 11. c. de iudiciis.

Instantia causae variat de iure canonico nō expirat triennio, sicut de iure ciuili, ibi.

Instantia triennii super causis ciuilibus habet locum coram quocunque iudice ordinario, vt delegato, d. l. propterandum.

Instantia triennii durat a tempore litis constitutionis, & non ante, d. l. propterandum, §. et si quidem.

Instantia precepta per sententiam absolutiorem latam auctore absente tollitur etiam litis contestatio, non tamen perimunt effectus induci per litis contestationem, vt quod fiat res iudicata per litis contestationem, gl. iudicii, ibid.

Instantia precepta per absolutiorem an perimat fides auctorum illius instantiae, ibidem.

Instantia triennii si per negligentiam iudicis sit transacta, perit, sed restituitur, gl. r. in d. l. propterandum, §. si nautem vtraque, C. eod.

Instantia triennii ultra triennium durat etiam coram quibuscunque iudicibus, quando iudice mortuo, vel mutato ad liem terminandum superest minus annos, quia tunc suppletur annus integer, gl. si in d. §. fin. autem.

Instantia triennii si per negligentiam aduocati sit elapsa, aduocatus punitur in duobus liberis auri, & fertur absolutoria ab obseruatione iudicii propter lapsum instantiae causa expressa in sententia, d. l. propterandum, §. illo procul.

Instantia triennii si propter non solutionem salarii aduocati sit lapsa, aduocatus compellitur, vt promissum patrocinium praestet, & similiter litigator, vt soluat debitum salarium, d. §. illo.

Instantia tantum perit, & non actio propter lapsum triennii, vnde de nouo potest agi, gl. nihilominus, & gl. vigne, in d. l. propterandum, §. fin.

Instantia finitima, in qua res producti fuerint, debent iterum producti in nouo iudicio agendo prima actione, nisi res sit in d. l. propterandum, §. fin.

Instantia finitima autem super bona opinione testium adhibitorum in conficiendo inueniatur, & super iuramento de calumnia, quod debet heres praestare, & super seruis questionibus subiciendis, auth. sed cum testator, & ibi gl. l. i. C. ad legem Falc.

Instantia precepta adhuc superest iudicis officium ad condemnandum partem in expensis, l. i. C. vt intra certum tempus criminalis.

Instantia causa principalis, quae in ciuili triennio, in criminali biennio finitur, etiam si per iudicem teneat, quominus intra illud tempus expediri, nihilominus tempus currit, neque durat aliquo modo ultra illud tempus, gl. si quando lis, in §. i. in auth. de appellat. & intra quae tempora, col. 4.

Instantia quandoque finitur ante triennium, regulariter tamen triennio durat ciuilibus, gl. proferre, in §. pe. in auth. de litigiosis, col. 8.

Instantia quandoque finitur tribus mensibus, l. generali, 54. & ibi gl. tres menses, C. de decurion. lib. 10.

Instantia causae criminalis est biennium, vnde iudex non cogitur sententiaré, nisi prope finem biennii, gl. procedatur, in extrauag. ad reprim. quomodo in l. i. de Maieft.

Reliqua verbo, Index, 47. proferre, Causae, 6. 10. Eremediciu.

INSTANTIO non releuat accusatorem à pœna, intellige, nisi accusaret ex necessitate officij, Aithales, 14. de fal.

INSTITOR ex promissione institui tenetur, quando institutor contraxisset, & idem promississet, aliis non, gl. pen. in l. si procurator meus, de procuratorib.

Institor si mutuum pecuniam accepit in eam rem, in qua fuit praepositus, mutuatorem condici potest ab illius domino, l. si institorem, 29. & ibi gl. i. si certum pet.

Institor heres institutus si ignorans mortem domini exegit actio familiæ, et c. aduersus eum non competit coheredibus, bene tamen competit eis actio negotiorum gestorum ratione habitatione, quia nomine eorum videtur fecisse, cum fecit nomine defuncti, cuius sunt heredes, vel quia in subfidium habetur illud ratum, quia debitor res liberat suam, l. eius, qui in provincia, & ibi gl. negotiorum, eod.

Institorum seruum suum praeponeus ex ipsius contractu potest agere, secus si seruum alienum, vel liberum hominem institutor praeposuit, quia tunc non potest agere ex contractu institoris, potest tamen agere contra institutorem liberum, vel contra dominum serui institoris, mandati, vel negotiorum gestorum, vt sibi cedant actiones, vel sine cessione potest etiam agere, si aliter rem suam seruare non potest, vt quia institor soluendo non fit, l. i. & ibi gl. potest, & l. 2. & ibi gl. i. de institor. actione.

Institor appellatur ex eo, quod negotio gerendo infert, nec differt, an tabernae, an alia, cui alij negotiationi sit praepositus, 3. eod.

Institor dicitur etiam ille, qui praepositus est, vt afferat merces ad homines honestos, & ibi vendicat, neque locus emendi, vel vendendi mutat causam actionis, l. 4. eod.

Institor appellatur quicumque praepositus est alicui negotio quaestuario, l. 5. eodem.

Institorem praeponeus frumento emendo, vel edificio tenetur in solidum ex contractu gesto cum tali institore, vel infulario, ibid.

Institores dicuntur etiam illi, quibus vestiarii, vel lintearij dant vestem circumferendam, & vendendam, quos vulgo circuitores appellat, d. l. 5. §. sed & eos.

Institores dicuntur etiam muliones, stabularij, item fullones, sarcinatorique praepositi, ibid.

Institoris loco habetur seruus, quem tabernarius eius dominus misit peregrinē ad merces comparandas, & sibi mittendas, d. l. 5. §. sed & si tabernarius.

Institor obligat dominum contrahendo tantum super eo, ad quod praepositus fuit, non verò obligat contrahendo super eo, ad quod non fuit praepositus, d. l. 5. §. non tamen.

Institorem praeponeus ad merces distrahendae eius nomine tenetur actione ex empto, si ad vendendum tenetur ex vendito, ibid.

Institor praepositus a defuncto si sit praepositus, etiam ab eius herede ex contractu cum eo facto etiam ante aditam hereditatem tenetur heres institoria contrahenti cum eo maxime ignoranter, d. l. 5. §. fin.

Institorem si praeposuit procurator, tutor, vel curator, tenetur dominus pupillus, vel adulus eius nomine institoria, & etiam procurator, maxime si omnium rerum sit constitutus, d. §. fin. cum l. seq. & ibi gl. i.

Institor an sit masculus, an femina, an liber, vel seruus proprius, vel alienus, nihil refert, l. sed & si §. parui, eod. & gl. cuius, in l. 1. §. 1. de exercit. actione.

Institorem praeponeus an sit femina, vel masculus nihil refert, & ideo si mulier praeposuit, tenetur institoria, exemplo exercitoriae actionis, & si mulier praeposita, tenebitur etiam ipsa, d. §. parui.

Institor formam, & conditionem praepositi seruare debet ad hoc, vt obliget dominum, alioquin non obligat dominum, l. sed & si pupillus, §. conditio, de instit. actione.

Institor plures habens si denunciavit alieni, ne contraheret cum quodam ex institutoribus, non tenetur institoria, l. sed & si pupillus, §. item si, de instit. actione.

Institores plures habens potest certam personam institoris prohibere contrahere, & quibuscumque eorum permittere, d. §. item si plures.

Institorem habens si cum prohibuit certis horis diei contrahere, & certis diebus non prohibeat, propter variationem continuam tenetur institoria, ne decipiantur contrahentes, ibid.

Institorem praeponeus si in totum prohibuit contrahere cum eo, ille institor non habetur loco institoris, quia is magis loco custodis, quam institoris est, & ideo nec vendere potest, ibid.

Institorem eundem si plures habeant, quilibet tenetur in solidum, si inter eos pro socio, vel communi diuidendo agatur ad repetendum solutum ab uno eorum, illis tamen iudiciis cessantibus, quilibet tenetur pro parte, l. habebat, §. fin. cum seq. eod.

Institor si ad emendum, vel vendendum sit praepositus ex eius contractu aduersus dominum praeponeutem non solum competit institoria, sed etiam redhibitoria, vel ex stipulatu dupla, vel simple in solidum, l. si quis mancipiis, & ibi gl. 2. eodem.

Institor si sit praepositus ad merces emendas, seruus Titij, ex eius contractu obligatur praeponeus institoria, vel Titius eius dominus de pectulo, quod iussu, vel de in rem verso, sed si praeponeus cum eo contraxit vetit, cum Titio duntaxat agi potest, non cum praeponeute, d. l. si quis mancipiis, & ibi gl. ex inferiorib.

Institor a defuncto praepositus obligat heredem etiam impubeem ex contractu celebrato post mortem defuncti, propter utilitatem promissam vias, vt quia vius institoris post mortem patris defuncti erat communis, & vicinus viui ante mortem, & sic est mixtus, d. l. si quis mancipiis, §. i.

Institor cum auctoritate tutoris praepositus ex contractu etiam post mortem tutoris celebrato obligat pupillum, ibid.

Institor improprie ponitur quandoque pro eo, qui domino patiente in peculiari merce negotiatur, gl. institorum, in l. i. §. si is, qui nautem, de exercit. actione.

Institor a defuncto praepositus ex contractu ante aditam hereditatem celebrato obligat heredem etiam furiosum, & datur contra eum institoria, l. si quis mancipiis, §. i. de institor. actione.

Institor contrahens potest condicere ex ea causa, ex qua agitur contra institoria, d. l. si quis mancipiis, §. si.

Institor est, qui tabernae locove ad emendum, vel vendendum cuilibet negotiationi praepositus, quive sine locove eundem actum praepositus, l. institor, & ibi gl. i. eod.

Institor non obligat dominum, nisi ad id, ad quod est praepositus, l. pen. §. si. eod.

Institor scribens nomine officij se debere videtur scripsisse, vt ostenderet sibi fidem mensae commissarii, non vt constitueret se debere, l. si & ibi gl. i. eod.

Institor praepositus mense numularie si misit epistolam creditori, quia significabat ei, quod apud mensam habebat mille, & quod ad certum tempus illa ei numerare deberet, domino defuncto etiam non soluendo sine herede institor ex epistola sua non potest conueniri, d. l. si.

Institor differt à procuratore tripliciter, quia institor rei, & maxime generaliter praeficitur, quod si vni tantum rei non dicitur institor, & tunc habet locum institoria vtilis, procurator verò dicitur factio, vt ad emendum, & c. item institor dominum obligat etiam non nominato domino, sed procurator non, nisi procuratorio nomine, nisi contrahens extimeret dominum obligare negotio, actione, item ex specie actionis, quia procurator ex contractu, vel vili institoria, sed institor directa institoria dominum obligat, l. Iulianus, §. si procurator, & ibi add. marg. de actio. empti.

Institor si dominus non sit soluendo consequitur, si homo liber sit, gl. si in l. i. C. de institor. actione.

Reliqua verbo, Praepositus, Praeponeus, Praeponeus, Seruus, 37. 38. 39. Actio, 78. 79. Creditio, 80. 81.

INSTITUTIO quis non videtur eum, quem legando grauauit, l. hereditas, 69. de hered. institutend.

Instituto verbum ponitur pro substituto, gl. posse, in l. Gallus, in principio, & gloss. non exprimitur, in §. 1. de liber. & postu.

Institui potest servus cuius, qui post mortem testatoris nascetur, l. eius servum, §. 4. de hered. instituen.

Institui licet non possit iure digestorum postumus alienus, tamen potest institui eius servus, d. l. eius servum, in add. marg.

Institui non debet Imperator causa mouendarum litium, vel, e contra sibi non mouendarum, & sic causa vitandi iudicii, l. pen. & ibi gl. pe. cod.

Institui heredem potest quis, nec incipit in penam edicti de alienatione iudicii mutandis, speciale tamen est in principe, qui non potest institui, cum plus ipse sibi cauere debeat, gl. 1. ibid.

Instituto verbum quandoque trahitur ad substitutionem directam, l. qui liberis, §. si cum l. seq. de vulgari.

Institui potest tam miles, quam paganus heredes duerarum rerum, veluti vnum prædiorum urbanorum, alium rusticorum, alium certarum, ac proinde habetur ac si sine partibus heredes con instituisse, resque omnes suas per præceptionem legando distribuisse, l. si certarum, §. 18. & ibi gloss. 1. de milit. testam.

Institui potest heres Deus, & vnus ex Sanctis, in quibus cessat Falcidia, gl. miui, in l. si quis ad declinandam, §. 7. C. de Episcopis & cleri.

Institui quis non debet Deum, filium exheredando, gl. simili modo, ibid.

Institui qui vult Deum, & filium exheredare, alium pro consilio querat, qui recipiat, non Augustinum, ibid.

Institui heres non potest spiritus natus ex nefario coitu, gl. 1. in l. 2. C. de hered. instit.

Institui non potest collegium non approbatum, l. collegium, §. C. cod.

Institui qui non potest per se, nec per alium potest, gl. 1. in l. neque per se, 10. C. eodem.

Institui dominus si potest, & eius servus potest institui, ibid.

Institui potest extraneus penitus ignotus, l. extraneum, §. 1. C. cod.

Institui filium non potest pater sub conditione mixta, scilicet si Sempronio nupserit, secus vero in matre, gl. 1. in l. 1. C. de institutio. & substi.

Institui pauperes recte instituit, etiam si dicat pauperes con intelligere, quos facrum minorum procurator elegent, l. pater, §. 2. in add. marg. de manum. vindict.

Institui pater filium in re aliena valet institutio etiam re euicta, neque censetur præteritus, cum sibi debeatur æstimationi, l. semus, §. 6. C. de iniunctio.

Reliqua verbo, Aui, Informare, Seruus, §. 7. usque §. 90. C. inuita, §. 9.

Instituto heredi in genere, in l. vlt. §. 6.

Instituto certa, vel vnicuius personæ, in l. 7. §. 8.

Quod institutio sub conditione, in l. 9.

Instituto cum liber, in l. 10.

1 **INSTITUTIO** heredis est caput, & fundamentum totius testamenti, & ita est de forma substantiali, cum sine illa nullum dicatur testamentum, §. ante heredis, & ibi gl. fundamentum, Instit. de legatis.

Instituto hodie nulla adhibita differentia verborum potest fieri per verbum, heredem facio, vel instituo, vel volo, vel mando, vel cupio, vel esto, vel erit, aut per alia quæcunque verba, si modo per ea libet voluntatis intentio, l. quoniam, §. 1. C. de testam.

Institutione heredis hodie sublata est forma antiqua, & sufficiunt quælibet verba voluntatem testatoris exprimentia, siue imperatiui modi, siue indicatiui aut directi, aut obliqui, ibid.

Instituto, & exhereditatio probant eundem testatorem non codicillum, sed testamentum voluisse facere, l. non cod. cillum, §. 1. C. cod.

Institutiones, vel exheredationes tantum debent fieri in testamento, gl. ibid.

Instituto verbum conuenit substitutioni, quia omnis substitutio est institutio, sed non e contra, gl. posse, in l. Gallus, de liber. & postu.

Institutionem non vitiat mutatio status heredis de suo in non suum, sicut nec e contra de non suo in suum, d. l. Gallus, §. ille casus.

Instituto valet etiam si in parte, vel patria, vel provincia heredis erratum sit, dummodo de persona institui conuenit, l. his verbis, §. 4. §. si & ibi gl. si. de heredi. instit.

Instituto, heredi Stichus servus meus liber esto, & si liber erit, heres esto, valet, ac si non esset, dictum liber erit, l. talem institutionem, §. 1. C. cod.

Instituto vniuersa personæ si est plena, secunda eiusdem personæ in eodem testamento facta nihil operatur, & idem vbi sub pluribus conditionibus distincte relinquunt, l. si te solum, §. 2. C. cod.

Institutionibus diuersis in vno testamento factis illa, quæ est plenior, præualet, sed in legatis præualet vltima voluntas, d. l. si te solum, & ibi gloss. sequentem.

Instituto heredis recte potest fieri his verbis, Titius hereditatis meæ dominus esto, l. his verbis, §. 4. C. cod.

2 Instituto plenior præualet, & dicitur plenior illa, quæ fit tam purè, quam quæ fit sub conditione, l. si ita scriptum, §. 7. C. cod.

Instituto heredis non ideo minus valet, quod heres testatorem blandis verbis induxerit, vt eum heredem institueret, gl. 1. in l. captatorias, §. 70. C. cod.

Instituto debet fieri ex mera affectione, non per metum penæ, nec cupiditate lucri, gl. si in l. illæ autem institutiones, §. 71. C. cod.

Institutiones fauorabiliores sunt, quam legata, gloss. fin. in l. sub conditione, §. 73. C. eodem.

Instituto si ita fiat, vt ex fratribus meis confobrinam nostram duxerit ex dote, qui non duxerit ex quadrante, heres esto, si ipsa nolens nubere alteri, nupserit alteri, qui duxit habebit dote, aut verò quadrantem, sed si neuter duxerit eam, non, quia ipse ducere noluerit, sed quia illa nubere noluit, vt æqualiter admittuntur ad hereditatem, l. vt ex fratribus, §. 23. & ibi gl. æquales, de conditio. institui.

Instituto si ita fiat, vt ex fratribus meis confobrinam nostram duxerit uxorem ex dote, qui non duxerit ex quadrante heres esto, vt æqualiter admittuntur ad hereditatem, & sic vtique pro semisse in quatuor cibus, scilicet quando illa moritur viuo testatore, vel etiam postea, dummodo antequam sit

in mora contrahendi; item quando illa non vult nubere, item quando vtique sine iusta causa non vult, item quando vtique honestè eam ducere non potest, sed inæqualiter admittitur vtique iuxta voluntatem testatoris, quando illa alteri nupserit post mortem testatoris, vel in vita post testamentum, item quando alter noluit ducere eam volentem, d. gl. æquales, & l. qui ex fratribus, §. 24. & ibi gl. 1. & 2. C. cod.

Instituto licet, & vt ex fratribus, meis uxorem duxerit confobrinam ex dote, qui non duxerit ex quadrante heres esto, duplex est, vna pura sine partibus, altera cum partibus discretis sub conditione, & ideo deficiente conditione æqualiter admittuntur, d. gl. æquales, & gl. heres, ibid.

Institutionis iure aliquid fieri licet, quod aliis non liceret, gl. si in l. qui potuerunt, §. 7. de manum. testam.

Instituto, quæ nondum nobis competit extra bona nostra est, gl. 1. in l. substitutio, §. 41. de acquir. rerum dominio.

Instituto heredis per iocum facta non tenet, l. 3. in fi. in add. marg. de actio. & oblig.

Instituto ab initio inutilis tractu temporis non conualecit, l. penult. de regul. iuris.

Instituto deportati pro non scripta habetur, quia deportatus est incapax aditionis hereditatis, l. 1. C. de heredib.

Instituto inominio facta à testatore, his verbis, Ille impiissimus filius heres esto, valet, gl. 1. in l. 4. C. cod.

Instituto facta de parte hereditatis animo compendiandi totum debitum, excludit institutum à petitione debiti, l. si compendiandi, C. cod.

Instituto heredis, quæ non potest iuari secundum proprium directum sensum verborum, saluatur secundum proprium directum sensum verborum, saluatur secundum improprium, vel indirectum, si fieri potest, aliis redditur nullum, l. si C. cod.

Instituto heredis non valet, quando in heredis contumeliam fit, vt si dicat testator, instituo filium, quem habui ex monacha, gl. pe. in l. p. C. quemad. testam. aptum.

Instituto heredis non reuocatur per inimicitias superuenientes inter testatorem, & heredem, secus est in legatis, gloss. final. in l. 4. C. de his, quib. vt indig.

Instituto facta his verbis, Ille, aut ille heres esto, valet, & ambo ad hereditatem æqua lance veniunt, l. de 4. C. de verborum signif.

Instituto heredis non valet, quando testator, etiam in conjunctione naturalis, vel civilis talis institutio, gl. adoptata, in addit. in l. eam, quam, C. de fideicommit.

Instituto heredis facta ad certum tempus non valet, sed ad incertum valet, §. heres purè, & ibi gl. 1. Instit. de heredi. instit.

Instituto facta de illo, quem testator putabat adhuc esse in vtero, cum esset iam natus, valet, & ad ipsum porrigitur, l. Titius, §. 2. §. final. de libe. & postu.

Instituto plurium ex rebus certis valet, & sunt heredes æqualiter, illas tamen res tanquam prælegatas vniuersique eorum accipiet, l. ex facto, §. 5. de heredi. institui.

Institutionem non vitiat verba vniuersalia maledictionis, veluti filius meus impiissimus male de me meritis heres esto, l. his verbis, §. 4. §. 1. C. cod.

Institutionem non vitiat falsæ demonstrationis, si de persona institui constat, secus si in substantia, & corpore personæ institui error, d. l. his verbis, §. fin. & ibi gloss. fin.

Institutionem vitiat falsæ causæ, legata tamen firma permanent, l. final. C. cod. tit.

Institutione partes ascriptæ intelliguntur repetitæ in substitutione simpliciter facta, l. si in testamento, §. 5. & ibi gl. si. de vulgari.

Institutioni quādam locus est, non est locus substitutioni, gl. 1. in l. si. de conditio. institui.

Instituto facta etiam à milite de persona incapaci tempore testamenti non valet, si rati-v inueniat capax tempore mortis militis conualecere incipit, quasi tunc data, neque enim, l. §. de portari de militari testam.

Instituto heredis si fiat ita, Titius heres esto, & si Titius heres erit, Marcus heres esto, si Titius omnia causa testamenti ab intestato hereditatem possideat, Marcus non potest petere dimidiam partem hereditatis à Titio, ac si ipse Titius adiuuisset ex testamento, quod Titius est in legatis, & libertatibus, quia ad illa tenetur possidere ab intestato, l. si in testamento, §. 22. si quis omnia causa.

Instituto heredis si ita fiat, Scius heres esto, Titius heres esto, quicquid mihi ex superscriptis heres erit, Stichus abet, & heres esto, si Titius omnia causa testamenti ab intestato possideat, non arbet habere Stichus libertatem, nec hereditatis partem, quoniam si sola libertas fuisset ei relicta, eam posset habere, d. l. si in testamento, & ibi gl. non debet.

Instituto heredis si ita fiat, Titius heres esto, & si Titius heres non erit, Marcus heres esto, quicquid mihi ex superscriptis heres erit, Marcus, si mihi datus Marcus heres non erit, centum datus, si Titius omnia causa testamenti ab intestato possideat hereditatem, ideo quia Marcus substitutus noli ex substitutione adhuc habere aliquam iustam causam, teneatur dicto Marco ad illa centum fili legata, d. l. si in testamento, §. 6.

Instituto hæc, instituo Titium, aut Caium, cuiusque eorum prius Capitolium ascenderit, valet, l. si servus legatus, §. 10. §. huius, §. 1. C. de legat.

Institutionem non vitiat incapacitas medi temporis, sed & in conditione, §. solum, de heredi. instit.

Instituto si fiat ita, Titius heres erit, Scius heres esto, expectatur Titij aditio, vt Scius heres fiat, l. §. si quis, C. cod.

Institutionem non vitiat ordinis varietas, l. si ita quis, §. 2. C. cod.

Institutionem non vitiat defectus conditionis de futuro, quæ dependet ex facto testatoris, sed defectus conditionis de præterito vitiat, l. si ita quis scriptus, §. 36. & ibi gl. C. cod.

Institutionem non vitiat conditio de præterito, quam testator apposuit extraneo, veluti, ex qua parte me Titius heredi scripserit, ex ea te instituo, conditio

INS

redditis referando inter pauperes, vel penitus mendicantes, ibidem.

Instituto facta de certis pauperibus, vel de certo hospitali ad illos pertinet, neque Episcopus aliquid agere debet, neque debet aliquid appropriare de talibus relictis, ibid.

Instituto facta de pauperibus indistinctis, vel de hospitalibus pauperiori datur hereditas, ibidem.

Instituto non potest pendere ex alieno arbitrio, gl. sententia in litem §. vnus, §. item Pomponius, de arbitris.

Instituto illa, quos Titius voluerit, id est vitiosa, quia pendet ex alieno arbitrio, illa institutio, §. 2. de heredi. institut.

Instituto, vel legatum non valet, cum testator dixit, vt tabellio scribat legata debet, cuiusque dixerit Titius, vel lego cuiusque cuiusque dixerit Titius, quia confertur in alienum voluntatem, scilicet si confertur in eius arbitrium id, quod de iure est, vt si ita dixit, volo te ita scribere, sicut dixerit aliquis sapiens, quo magis debeat valere, & tenere, quia in testamento reliqui, & quæ ibi statuunt, gl. 2. ibid.

Instituto non potest conferri in alterius voluntatem expressam, veluti si Titius voluerit, id in tiam redde potest, veluti si Titius in Capitolium ascenderit, §. qui Sempronium, 68. eod. & gloss. fin. in l. captatorias, C. de testam. milit.

Institutiones captatorias, quæ ad secretum alienæ voluntatis confertur improbat Senatusconsultum Libonianum, l. captatorias, 70. de heredi. institut.

Instituto ista, quos Titius voluerit instituo heredes dicitur captatoria, & improbat a Senatusconsulto, d. l. captatorias, & ibi gloss. 3. l. illæ autem, 71. eodem.

Instituto captatoria dicitur, cuius condicio de futuro confertur in voluntatem alterius, veluti, si feceris me heredem, heres esto, quam institutionem Senatusconsultum improbat, illæ, 7. eod.

Instituto hæc, Titius si Manium tabellam testamenti fui heredem a se scriptum ostenderit, probauerit, heres esto, est nulla, & captatoria ex Senatusconsulto, gl. pen. in l. captatorias, 70. eod.

Instituto hæc, ex quanta parte a me Titium heredem institutum testificam, ex ea parte Sempronius heres esto, valet, nec dicitur captatoria, quia non est collata in arbitrium alterius, sed in testatoris voluntatem, & nullo recitato testamento inanis est institutio, quia non fuit vera condicio de præterito appointa, l. Clemens, 81. §. si & ibi gl. p. & c. eod.

Instituto in arbitrium heredis arcentis tacite fieri potest, gl. arbitrium, in l. is, qui heres, 13. de acqu. hered.

Instituto heredis ista facta per verbum futuri temporis, ex qua parte me Titium heredem scripsit in testamento, quod facies, ex ea cum instituto, non valet, tanquam captatoria, scilicet si per verbum præteriti temporis, veluti ex qua parte me Titium heredem scripsit in testamento, quod fecit, ex ea instituto, valet institutio, quam feci, si ille me in aliquo heredem feci, l. 1. & ibi gl. p. de his que pro non scriptis habentur, gl. pen. in l. captatorias, 70. & l. illæ autem institutiones, 71. de heredi. institut.

Instituto non debet pendere ex alieno arbitrio, de iure tamen canonico redde potest pendere ad pias causas, gloss. fin. & ibi add. in l. 3. C. qui testam. faciet.

Reliqua verbo, Pauper, Captatoria, Arbitrium, I. 3. 4. Incertum.

INSTITUTIONE heredis si adiecta sit conditio impossibilis, quæ in non faciendo consistit, pendet ex heres, ac si pure fuisset institutus, §. seruum, 30. §. 1. de heredi. institut.

Instituto facta sub conditione impossibili de iure, vel de facto non vitatur, l. 1. & ibi gl. 1. & 2. de condit. institut.

Instituto sub conditione, si Titius, & Manius omnium meorum bonorum socij permanerint vterque ad decem, & sex annos, heredes sumto, valet, cum & ante aditam hereditatem inter eos possit societas initi, quasi rei furæ, l. 4. & ibi gl. significacionem, eod.

Instituto in testamento ista facta per verbum futuri temporis, si codicillis te heredem instituo, heres esto, valet, quia conditionalis est institutio, quæ in testamento data est, nec tunc dicitur hereditas data codicillis, quod verum est in quocunque herede instituto, præterquam in filio, qui ita sub illa conditione casuali, & sic de futuro institutus tanquam præteritus facit testamentum nullum, l. illa institutio, 10. eod.

Instituto sub conditione de præterito, veluti si rex venit, si est vera, valet, & tenet statim quasi pure, sed si est falsa, non tenet, gl. 1. ibid.

Instituto potest fieri in testamento sub conditione, cuius nomen ad codicillis scripsero, valet, etiam si solum nomen proprium codicillis scripsero, gloss. p. ibidem.

Instituto hæc, si Titius heres erit, Sius heres esto, si Sius heres erit, Titius heres esto, inutilis est, cum conditio existere non possit, vt quia si Titius heres, requiritur, vt eius conditio primo impleatur, id est, quod Seius primus sit heres, sed Seius facere non potest, nisi s. sua conditio impleatur, scilicet quod Titius primus sit heres, & ita inuicem propter perplexitatem verborum sic impeditur, §. 1. Titius, 16. & ibi gl. pen. eod.

Instituto hæc negatiua facta, si Titius heres non erit, Sius heres esto, si Sius heres non erit, Titius heres esto, valet, nec vitatur per talem conditionem, quia primus aduocando de facto sibi implet conditionem, & facit facere alteri, gl. p. ibid.

Institutiones plures diuersarum personarum ex eadem specie sub diuersis conditionibus si fuerint factæ, valent, veluti, instituo Titium ex triente, si nauis ex Asia venerit, & instituo Caudem ex eodem triente, si nauis ex Aphrica venerit, conditio, quæ prior extiterit, occupabit institutionem, l. si plures, 17. & ibi gl. 1. eod.

Instituto si sit ita facta, Titius heres esto, si Titius heres erit, Manius heres esto, & rogo ambros, vt restituant hereditatem Cajo, si Titius coadus adierit hereditatem, non debet retinere quartam Trebellanicam, Manius tamen potest adire, & quartam retinere, §. ita scriptum, 12. eodem.

Institutio fit ita facta, institutio heredem, si tu me instituisse, aut aliquid legasse, & sic in prateritum, nihil interest, quo gradu ego sim institutus, aut quid sit legatum mihi, l. mulier, 10. §. fin. eod.

Institutio heredis non recipit diem, licet conditionem sic, gl. 1. in 1. actus legiti-
mi, 77. de regul. iur.

Institutio sub conditione per se sine exheredatione non valet, neque e contra,
sed simul sic, gl. 1. in 1. C. qui numero tutelarum.

Institutio facta sub die incerta mortis tertij valet, & eius eventus tanquam
conditionem inducens expectandus est, l. extraneum, 9. Codic. de he-
red. institut.

Institutio facta sub conditione emancipationis purificatur non solum emanci-
patione, sed etiam per mortem patris naturalem, vel eius deportationem, l. 3.
C. de instit. & substit.

Institutio facta sub conditione, vel modo inferius exprimentis a testatore
non vitatur, licet postea non exprimatur, imò dicitur pura institutio,
l. pen. C. eod.

Institutio facta sub conditione inferius exprimentis a testatore, si exprimat
etiam in fine testamenti, reddit institutionem conditionalem, ac si a princi-
pio fuisset apposta, ibi.

*Reliqua verbo, Condicio, 14. vsque 21. Heres, 18. vsque 23. Institutum, 4. vsque 7.
Filius, 154. vsque 158. Heres, 18. vsque 23. Testamentum, 43.*

10 **INSTITUTIONVM** liber primò debet legi scholaribus, itaque cum in du-
bio, in procem. Digestorum.

Institutionum liber ex omni penè veterum institutionum corpore est elimatus,
& ab omnibus turbidis fontibus in vnum liquidum stagnum conuulsus, §. &
primò, in eod. procem.

Institutiones in quatuor libros mandat fieri Iustinianus Imperator, & post factas
habere vicem constitutionum Imperialium iubet, l. 2. §. sed cum, C. de veteri
iure eaul.

Institutionum liber fuit antea compositus, quam liber Codicis vnde per Codicem
constrigitur quandoque illud, quod dicitur in institutionibus, veluti de au-
no vili, qui secundum institutiones obtinet, & in restitutione minorum, &
maiorum, secus est per Codicem in dictis restitutionibus, §. adimplemus, in
procem. Institutio.

Institutiones ideo dicitur, quia in statum Romanè iuris nostram exigunt intel-
ligentiam, dicitur ab instituendo, glo. Institutiones, & ibi add. in §. cumque, in
eod. procem.

Institutiones sunt principia legum, ibi.

Institutionum liber sumptus est ex volumine Digestorum, gloss. eadem, in §.
igitur post libros, in dicto procem. Institut.

Institutionum in genere, nota, 1. a. 3.

Institutiones in re certa, vel sub conditione, num. 4. vsque 7.

Quoad substitutionem, & velut ab institutione, num. 7. & 8. 9.

1 **INSTITVTVS** quandoque admittitur, vt fideicommissarius, vt est, quando
propter solemnitatem capere non potest directò, vt quia in codicillis directò
est institutus, gloss. fin. l. verbis, 7. de vulgari.

Institutoiurum primus gradus, qui iure militari, & speciali valebat, si rumpatur,
non rumpitur secundus gradus, qui iure communi valebat, ac dependebat ex
eo, l. nam & si, 7. de iniurio rupto.

Instituti plures in re certa diuidunt sibi hereditatem æqualiter, nisi testator ma-
nifeste aliud voluit, l. quocies, §. si duo, de heredi. institutend.

Instituto heredi non nocet medium tempus, l. seruus, 50. eod.

ad Institutum primo loco presumitur testator habere maiorem affectionem,
quam ad institutum secundo loco, gloss. 1. in l. qui soluendo, 60. eod.

Institutus ex eo quod possit petere ex testamento bonorum possessionem secundam
tabulas, non sequitur, quod possit esse heres, glossa pe. in l. si quis eum,
& 16. §. si de vulgari.

Institutus heredi propriis grauari non potest, sed tantum de bonis testan-
ti, nisi tantum percipit de fructibus relictorum, quantum alij dare est graua-
tus, gloss. reuocantur, in l. coheredi, 4. §. quod si eod.

Instituti sub conditione si inuicem causissent se legata ab eis relicta præstitutos,
non tenentur se inuicem cauere, quando legatarij sunt incapaces, ac per legem
capere non possunt, & si vnus ex institutis causisset legatario de soluendis
legatis, si legatarius incapax exigit ab eo legatum, habet exceptionem contra
eum, l. si quis sub conditione, & ibi glossa fin. de cond. instit.

Institutus simpliciter sine partibus, a testatore asse toto distributo aliis heredi-
bus, conueniunt dimidiam hereditatis, & alteram dimidiam consequuntur pri-
mi heredes scripti, gloss. pen. in l. 3. C. de in off. test.

Institutus a lege si in certa parte hereditatis asse distributo a testatore vocatur
cum aliis heredibus, gloss. pen. in l. 3. C. eod.

Institutus a milite in paganis non habet ius adrecedendi in castrensis, nisi
instituto in castrensis substituitur, l. 1. C. de testam. milit. l. si certarum, & ibi
gloss. 1. de milit. testam.

Institutus a milite in paganis non potest iure adrecedendi vindicare bona
castrensis, quia in illis fuerit aliquis institutus, & repudiauerit, siue nullus
sit institutus, quia tunc illa bona vadunt ad venientes ab intestato, ibi h. cer-
tarum, & ibi gloss. 1. & dict. l. 1.

Institutus a milite in paganis non habet ius adrecedendi in castrensis, nisi al-
terutra pars bonorum ari alieno non sufficiat, & propter hoc alter institutus
partem suam non adiuit, gl. 1. in d. l. 1. ibid.

2 Institutus a milite in paganis non habet ius adrecedendi in castrensis, nisi
ab intestato primum locum obtineat, sed tunc non vindicat iure adreceden-
di, sed tanquam ab intestato, ibi.

Institutus heres ex residua parte, quam alter heres capere non poterat pro-
pter incapacitatem, ex toto asse heres esse censetur, l. 2. Codic. de hered.
institutend.

Institutus si fit quis, cum ipse heres moriatur, adfectio temporis reicitur,
& non suspensio institutionem, secus tamen est in legato, §. gloss. 1. in l. ex-
traneum, 9. C. eod.

Institutus in certa parte hereditatis, vel sine parte simpliciter, omnibus heredi-

tariis actionibus vi, vel conueniri potest, l. penult. C. eodem.

Institutus heres in diuersis partibus non potest vnam partem adire, & aliam re-
pudiare, imò vnam adendo alias partes censetur adire, l. quidam elogio, 20.
C. de iure delib.

Institutus heres si suam partem adinit, & coheres postea repudiare aliam partem,
qui primò adiuit, & poterit postea non solum partem coheredis repudiantis,
sed etiam suam repudiare beneficio prætoris, quando creditoris cõtentis sunt
sua parte, gloss. fi. ibi.

Institutus filius ex æquis partibus, si fratrem instituat in duabus vnciis, he-
reditas non in duos asses, sed in vnum diuidi debet, ita quod filij habe-
bunt decem vncias, frater verò duas, l. qui non militabat, 78. §. filius, de he-
red. instit.

Institutus cogitur adire propter fideicommissum substituto pupillari pupillo
mortuo, & non viuentis, & aditio facta ex vi restitutionis in integrum firmat
substitutionem pupillarem, l. 2. §. interdum, de vulgari.

Institutus extraneus si incipiat esse suus, vt quia post institutionem testator
eum arrogauit, non vitatur institutio, secus est in extraneo exheredato,
quem testator post exheredationem arrogauit, quia tunc exheredatio nulla
est, & habetur pro præterito, l. si quis heres, 18. & ibi glossa 1. de iniurio
rupto.

Institutus extraneus solus, & substitutus filio impuberi exheredato repudiando
hereditatem paternam, non potest agnoscere pupillarem, sed si plures, 10. §.
si ex alie, de vulgari.

Institutus filius tanquam extraneus a testatore admittitur ad hereditatem, gl. 1.
in l. 4. C. de heredi. institut.

Institutus si fit quis tanquam filius a testatore errante, errore comperito aufertur
ab hereditate tanquam indigno, & applicatur venientibus ab intestato,
& illis deficientibus loco, d. l. 4. & ibi gl. 1. ibi.

Institutus vt frater ille, qui fuit adoptatus instituitur ab aliquo, cum non valeat
adopto, nihil debet habere de hereditate, l. nec apud, 20. C. eod.

Institutus filius potest contrahere beneficium præteriti, siue apertum fuerit
edictum de contrahat. quia emancipatus fit præteritus, & suus fit institutus,
vel e contra, emancipatus fit institutus, & suus fit præteritus, siue vnus emanci-
patus præteritus, & alter institutus, siue vnus & emancipatus institutus,
& venter præteritus nec tenetur expectare, quod præteritus intenteat, glossa
exheredat, & ibi additio in §. emancipatus, Institut. de exhered. li-
berorum.

Institutus seruus cum libertate si a testatore venditus sit ei, cum quo non est
testamentum factio, & postea ab eodem a testatore redemptus, est heres ex tes-
tamento ipi testatoris, nec medium tempus, quo apud non capax fuit, vitat
institutionem, cum tempore testamenti faciendi, & mortis fuerit testatoris,
sed si eo tempore apud emptorem illam remansisset, vitaret institutio-
nem, l. seruus, 50. de heredi. instit.

Institutus seruus cum libertate si a testatore venditus sit ei, cum quo est testa-
mentum factio, si tempore testamenti, vel mortis testatoris fuit apud emptore-
m iussu emptoris adendo adiuit cum hereditate, ibi.

Institutus his vncis, Stichus si meus erit, cum moriar, liber, & heres esto, aliena-
tus postea non potest iure emptoris adire, quia licet non dixisset testator, si
meus erit, non aliter liberi, & heres esse poteris, quam si mansisset eius, l. talem
institutionem, 1. §. fin. eodem.

Institutus his vncis, Stichus si meus erit, cum moriar, liber, & heres esto, si postea
manumissus sit a testatore dicitur arbitrio iure heres testatoris, quia palam est
testatorem nolle excludere eum ab hereditate in eum casum, quo postea ma-
numissus, nec vna die conditionis repugnans, quia quamuis non sit eius seruus,
eius tamen libertas esse debet, ibi.

Instituto primo delibente si substitutus decedat, is, qui tertio gradu est, succe-
dit, si primus repudiat, vel non adit intra statutum tempus, quandoque, 68. de
adqui. hered.

Institutus si fit seruus sub appellatione liberi, benigna interpretatione fauore
libertatis valet institutio, penult. de ac si liberi, & heres fuisset institutus, secus
verò est in legato, l. 2. C. de necess. seruus her.

Institutus si fit seruus non sub appellatione liberi, vel seruus, sed simpliciter, valet
institutio, gl. 1. ibi.

Institutus si fit seruus sub appellatione liberi si sciente, valet institutio, secus ve-
rò si institutus ab errante, ibi.

Institutis simul patre & filio si tertius adiciatur in institutione, tunc pater, & fi-
lius, qui loco vnus habentur, vnam tantam portionem habebunt, alteram il-
le tertius, l. 1. C. de impub. iur.

Reliqua verbo, Ecclesia, 7. Gradus, Gratuitus, Heres,

vsque 16. Substitutus, 14.

INSTITVTVS in re certa, vel certis rebus pro sua Institutione iussus esse
contentus dato coherede habetur loco legatarij, quoad hoc, vt actionibus he-
reditariis adire & passivè vti non possit, l. pen. C. de hered. instit.

Institutus in re certa non est heres vniuersalis, neque est legatarius, sed est ter-
tia species per se, quod vocatur ex re certa, gloss. 1. in add. ibid.

Institutus in re certa partim capite de natura instituti vniuersaliter, partim de
natura legatarij, ibi.

Institutus in re certa loco vniuersalis heredis habetur, quando non sunt alij in-
stituti, & datur ei tota hereditas, ne testator decedat partim testatus, & partim
intestatus, §. gl. 1. ibi.

Instituti duo si repellantur, quorum vnus in re certa, alius in quota hereditatis,
& de residuo nihil testator disposuerit, residuum adrecedit instituto in quota,
d. l. penult.

Instituto in re certa non minuitur eius portio propter creditores, vel onera he-
reditaria, quod legatarij non tenentur, d. l. pen.

Institutus ex parte purè, & ex parte sub conditione, si habet coheredem, aduen-
do ex pura parte conditionalis institutionis est heres conditione pen-
dente, sed ea existente in totam sine noua additione, & decedens interim non
transmittit, l. liber homo, 59. §. pe. de heredi. instit.

Institutus si fit quis sub conditione, deinde in eodem testamento fit purè
institutus

institutus, secunda scriptura potior est, & plenior priore, cum sit pura, l. ita scriptum, 67. eod.

Institutus ex certo fundo excepto usufructu erit heres in totum detracta mentione fundi, si non sit alius institutus, sed si alius sit etiam institutus, ex alio fundo tunc aequaliter admittitur, l. si quis ita, 74. & ibi gl. 1. eod.

Institutus si fuerit duo serui cum libertate sub conditione, si me eruat cum moriar, altero alienato a testatore, alter remaneat heres, & liber, ac si singulos separatim sub eadem conditione instituisse, l. 1. §. si de conditio, instit.

Institutus heres sub conditione, si decem dederit Titio, si Titius noluit accipere, habebit conditio pro impleta, l. 3. eod.

Institutus si sit heres sub conditione, si decem dederit Titio, Titius non dicitur legatarius, §. gl. 1. ibi.

Instituti heredes a me sub conditione, si permanerint socij omnium bonorum meorum usque ad decem annos, statim atque societatem contraxerint, non habebit conditio pro impleta, sed expectari debet cursus temporis, cum non videatur appositum tantum, sed contraxerint societatem, sed si permanerint, §. gl. 1. significationem, in l. 4. eod.

Institutus sub conditione, si seruum hereditarium non alienauerit, cauendo suo heredi dicitur implere conditionem, sed si solus sub illa conditione sit institutus, cum non habeat, cui caueat, quasi sub conditione impossibili relicta conditione dicitur heres, l. 1. §. si & ibi gl. si de conditio, instit.

Institutus sub conditione si monumentum intratriduum proximum post mortem testatoris fecerit, si intra triduum perficere non possit, illud teneatur tanquam impossibile, reicitur a conditione, & sufficit, quod monumentum faciat post triduum, l. si quis ita, 6. & ibi gloss. 1. eod.

Institutus sub iurifurandi conditione, scilicet si iures, se daturum decem, vel facturum aliquid, licet iuramentum ei remittatur, tamen hereditarias actiones non alter habebit, quam si dederit, vel fecerit id, quod erat iussus iurare, l. quæ sub conditione, §. quociens, eod.

Institutus heres sub conditione iurifurandi, scilicet si iurer Stichum seruum se manumissum, mortuo vel manumisso Stichio viuo testatore, non videtur conditione defectus, cum voluntatem defuncti debet implere, si potest, secus si non possit de iure, vel de facto, & ideo nihilominus debet habere hereditatem, ibidem.

Institutus heres si sit quis ita, Titius heres esto, ita ut Stichum manumittas, vel lego Titio centum, ita ut Stichum manumittas, mortuo Stichio viuo testatore non videtur conditione defectus, si parere conditioni non possit, & ideo nihilominus hereditatem, vel legatum habebit, ibi.

Institutus sub conditione si decem dederit, non videtur adire hereditatem aliter, quam si potest impletam conditionem fecerit id per quod hereditas adiri solet, l. si quis, 1. eod.

Institutus sub conditione si impleuit conditionem eo animo, ut heres esset, tunc per tale impletum conditionis adire censetur, secus quando impleuit conditionem, ut esset pater, & purificaret conditionem, & habere pro pure instituto, quia tunc per solum impletum conditionis non censetur heres nisi adeat, quod procedit etiam in suo sub conditione instituto, §. gloss. final. ibidem.

Institutus si sit quis ex viuo triente sub vna conditione, & idem sit institutus etiam ex alio triente sub alia conditione, talis institutus existente prima conditione prius heres ex ea, & si in secundo triente habeat substitutum, expectatur euentus conditionis illius institutus, alioquin in totum erit heres, gloss. 2. in l. si plures, 17. eod.

Institutus pro parte nepos ab aua si fuerit sub conditione, si emancipatus a patre fuerit, & eidem potest in codicillis legatum sit aliquid vltra illud, in quo fuit institutus, eadem conditio emancipationis censetur repetita in legato, quæ fuit adiecta in restitutione, cum seruus, 18. de condit. instit.

Institutus sub conditione, si reliquias testatoris in mare abiecit, si reliquias testatoris non in mare secundum eius voluntatem abiecit, sed tradidit eas sepulture in memoriam humane conditionis, laudans magis, quam accusandus est, & erit heres, neque excludit eum legitimi, si probet testatorem sanæ mentis, alias testator ex tali sermone, præsumitur furiosus, ac per consequens restitutio nulla, l. quidam in suo, 27. & ibi glossa amoueri, eod.

Institutus post certam diem sublato die statim admittitur ad hereditatem, ac si pure esset institutus, nisi sit institutus a militare, quia tunc antequam dies veniat, quo institutus admittatur, deferetur hereditas venientibus ab intestato, l. miles ita, 41. & ibi gl. iurefari, de milit. testam.

Instituta si sit filia sub conditione si Sempronio nupserit, non est prius heres, quam conditioni pareat, aut Sempronio recuante matrimonium impedimentum fuerit, l. 1. C. de conditio. institutio.

Institutus si sit quis sub conditione, quæ pendet tantum ex facto eiusdem instituti, si conditio deficit per factum suum, non alsequitur hereditatem, gl. si. ibi.

Institutus si sit quis sub conditione, quæ pendet ex facto eiusdem instituti, veluti si manumiserit seruum, si illa conditio deficit per casum, quia moritur antea seruus, consequitur hereditatem, nisi fuerit in mora manumittendi, ibid.

Institutus sub conditione, quæ pendet ex facto eiusdem instituti, scilicet, si manumiserit seruum, si conditio illa deficit per alium, quia alias interfecit seruum, tunc agit lege Aquilia contra interfectorum ad æstimationem eius, quod libere tunc est, si vero interfector non sit soluendo, ex æquitate admittitur ad id quod sub relicto est, ibid.

Institutus sub conditione, quæ pendet ex facto eiusdem instituti, & alterius, si conditio deficit per casum fortuitum, amittit hereditatem, sed si deficit non per casum, sed per alterius factum, non amittit, ibid.

Instituta si sit quædam mulier sub conditione, si Titio nupserit, intelligitur si honeste nubere potest, alias non excluditur ab hereditate, d. glo. si.

Instituta filia sub conditione, si Titio nupserit, conditioni tenetur parere, quando honeste ei nubere potest, alias consequitur hereditatem pure, glo. si. in l. 1. C. eod.

Instituta si sit filia a matre sub conditione, si Titio nupserit, habebit extraordinarium remedium ad hereditatem, quando conditioni non paretur per Ti-

tium, ordinarium tamen habebit, quando est impleta conditio, ibidem.

Reliqua verbo, *Heret*, 18. v. que 23. 36. v. que 40. *Institutio*, 9.

INSTITUTUS, & substitutus concursus non admittitur, l. cum in testamento, 37. 7. de hered. instit.

Instituti, & substituti concursus admittitur propter repugnantiam iuris communis, l. si paterfamilias, 40. eod.

Institutus quamdiu est, non admittitur substitutus, etiam quando seruus communis duorum dominorum est institutus heres, cui substitutus vulgariter datus est, iussu viui domini adiut, & iussu alterius repudiante, quia tunc cum seruis ille duorum vicem subineat, substitutus eius in parte tantum repudiantis admittitur, & non in aduentis, & ita non dicitur, quod concurrat cum instituto, l. seruum, 48. & ibi gl. substituti, eod.

Institutus, & substitutus quandoque simul ad hereditatem admitti possunt, glo. pe. in l. 1. C. de hered. instit.

Instituto filio si testator ita dicat, si filius meus me viuo morietur, tunc nepos ex eo post mortem meam natus, heres esto, duo gradus sunt, scilicet filius dicitur institutus, nepos vero substitutus, & si nepoti Titius substitutus sit etiam vulgariter, tunc erunt tres gradus, & ideo filius institutus primo gradu, si mortuo testatore velit adire hereditatem, non admittitur nepos, neque substitutus ejus, cum in testamento, 37. de hered. instit.

Institutus non potest sibi ipsi substitui, nisi mutata causa, id est, nisi aliquam vilitatem contineat, vel nisi substituat in maiori portione, quam fuerit substitutus, l. sed & si plures, 20. §. si & ibi gl. sibi, de vulgari.

Institutus potest substitui sibi ipsi mutata causa, veluti Titius heres esto, si natus ex Asia venerit, & si non venerit, idem Titius heres esto, conditione deficientis substitutio locum habebit, glo. mutatione, ibid.

Institutus habens coheredem potest substitui sibi, & coheredi, & valet substitutio, secus si tantum sibi ipsi substitueretur, d. §. si.

Institutus quando sibi ipsi substituitur, substitutio est ipso iure nulla, nisi afferat instituto aliquod emolumentum, l. seruum, 48. §. 1. de vulgari.

Institutus sub conditione potest pure ubi ipsi substitui, & tunc dicitur, quod mutatur causa, quia tunc potest ex institutione deficere conditio, & substitutio locum afferit, d. §. 1. ibid.

Institutus sub conditione si sibi ipsi pure substituat, quamvis substitutio illa quoad formam videatur pura, tamen intelligitur substitutus sub contraria conditione, quæ contraria conditio sic tacite intellecta non reddit autem conditionalem, §. gl. pure autem, in d. §. 1.

Institutus si fuerit vius ex vicia, alius ex tribus, tertius ex octo, & postea inuicem sunt substituti, secundo repudiante, eius portio diuiditur in nouem partes, ita quod institutus in octo debet habere octo partes illius portiones repudiantis, & vnam ille, qui ex vicia erit institutus, & sic pro hereditatis partibus censetur substituti, l. si plures, 24. eod.

Institutus quamdiu potest adire, substitutus non potest adire, quia substitutio est secunda institutio, l. 3. de acqui. hered.

Institutus primo loco si velit succedere ab intestato, cum debeat ex testamento succedere, facit, ut substitutus vulgaris admittatur, l. 3. C. de impuberum.

Institutus incapax si sit substitutus vulgariter filio impuberi exheredato, potest capere hereditatem ex substitutione, si tempore mortis pupilli sit incapax, licet tempore institutionis, & sic ex testamento patris capere non possit, & hoc cum alius adiut ex eo testamento, alias nec substitutio valeat, l. si is, qui, 11. & ibi gl. cum solius, de vulgari.

Institutus si substituat pupillarem filio impuberi exheredato, si tempore institutionis sit capax, tempore vero, quo pupillus decedit, erat incapax, potest nihilominus capere hereditatem patris ex institutione ex patris testamento, sed non filii impuberis ex substitutione, ibid.

Institutus si substituat pupillarem filio impuberi, potest habere pupillarem hereditatem sine paterna, & contra paternam nam pupillari propter iuris impedimentum, ibid.

Institutus heres cum pupillo si pupillari sit substitutus, non potest institutionis amplecti, & substitutionem repudiare, l. quidam elogio, 10. C. de iure delib.

Institutus heres si primo adiut hereditatem paternam, cogitur inuicem etiam acceptare pupillarem substitutionem, §. gl. si. ibid.

Institutus heres, qui non adiut hereditatem paternam, & vult adire pupillarem substitutionem, si pupillus abstinuit se ab hereditate paternam reculando eam ab initio, potest habere pupillarem, si pupillus habeat coheredem, cuius aditione confirmetur testamentum, & non alias, ibi, & gl. si in l. quæritur, 40. de adquirenda hered.

Institutus heres, qui non adiut hereditatem paternam, & vult adire pupillarem, si pupillus non abstinuit se, sed immiscuit se, non potest separare paternam a pupillari, licet pupillus possit, d. gl. si in l. si in l. quidam elogio, 20. C. de iure delib.

Institutus idem, pupillo coheredi substitutus si decessat post aditionem suam, sed ante mortem pupilli, transmittit ad partem pupilli, si pupillus adiut eam propter aliam partem acceptam, cui adiungitur pupillaris, secus si pupillus non adiut, glo. superiorem, in l. vii. §. si autem, C. de caducis.

ab Instituto relicta tacite videtur repetita a substituto, l. 4. C. ad Trebel. & glo. non habuit, in l. tutores, qui, 40. §. heres, de admini. tutorem.

Institutus si repudiat hereditatem in fraudem legatorum, & hereditas peruenit ad substitutum, substitutus tenetur ad legata, & non institutus, si dolus communis fuit participatus cum ipso, l. 1. & ibi glossa 1. si omnia causa testam.

Institutus si accepta pecunia repudiavit hereditatem in fraudem legatorum, tenetur præfate legata, & fideicommissa, ac si hereditatem adquisisset, & eam haberet, ibidem.

Institutus, si dolus communem participando cum substituto repudiavit hereditatem in fraudem legatorum, & ad substitutum deueniat, tunc substitutus a legatis conuenitur actione vili, institutus vero non potest etiam in subsidium, nisi accepit pecuniam, §. gl. 1. ibid.

Institutus si repudiat hereditatem, & substitutus non sit in dolo, substitutus non tenetur ad legata, glo. 3. ibid.

Institutus si accepta pecunia à substituto repudiet hereditatem in fraudem legatorum, tenetur ad legata relicta à se, & substituto ad legata relicta ab ipso substituto, glo. fin. ibid.

Institutus, qui omisit adire ex testamento in fraudem legatorum, & adit ab intestato, legata, & libertates tenetur prestare, secus si heredes instituti, l. 2. C. si omissa sit causa testamenti.

Institutus repudiando hereditatem ex testamento, ex cuius defectu non poterat adire, vel petere bonorum possessionem, si adit ab intestato, non tenetur ad legata, neque illa peti possunt, ibid.

Institutus si repudiet hereditatem in fraudem legatorum, & adit ab intestato, legata peti possunt ab eo, ipse tamen heres detrahit Falcidiam, l. si. C. eodem. Institutus testamento recte facto si nolit adire hereditatem propter laborem vitandum, & alius ab intestato succedat, legata, & libertates ex testamento non debebuntur, l. 2. & ibi gl. si. C. eod.

Reliqua verbo, Legatum, 120. 121. 122. Prestitum, Substitutus, 4.
Instruere alios qui debet, non debet ab aliis instrui, l. si quis, si. de edendo, gl. si. in l. quod per manus, de iure fodicillorum.

Instructus esse non potest, qui preter spem ad alienum iudicium trahitur, l. 2. C. de dilationib.

Reliqua verbo, Informans.

Instrumentum in genere, nu. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 12.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 13.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 14.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 15.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 16.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 17.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 18.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 19.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 20.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 21.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 22.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 23.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 24.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 25.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 26.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 27.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 28.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 29.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 30.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 31.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 32.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 33.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 34.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 35.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 36.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 37.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 38.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 39.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 40.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 41.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 42.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 43.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 44.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 45.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 46.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 47.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 48.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 49.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 50.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 51.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 52.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 53.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 54.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 55.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 56.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 57.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 58.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 59.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 60.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 61.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 62.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 63.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 64.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 65.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 66.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 67.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 68.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 69.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 70.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 71.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 72.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 73.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 74.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 75.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 76.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 77.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 78.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 79.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 80.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 81.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 82.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 83.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 84.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 85.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 86.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 87.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 88.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 89.

Quod ad instrumentum editum, in quo exhibitio, nu. 90.

tata confecto continente totam sciem instrumenti facient fidem aduersus debitores, quorum nomina in inuentarium sunt relata, d. glo. 1. in princ. & ibi in fi. & ibi add. marg.

Instrumentum vnius tabellionis non creditur magis, quam septera testib. bonae opinionis, gl. 1. in l. heredes palium, de testam.

Instrumentum appellatum generalis est, & ideo refertur etiam ad testamentum, l. 2. & ibi gl. 2. quemadmodum. testam. aper.

Instrumentum possunt fieri in chartis iuris, gl. 1. in l. 3. de bon. poss. secundum tabulam in Instrumentis priuatis obligationis realis non requiritur dies, & consul, glo. & consul, & ibi add. marg. in l. 2. idem Labeo, de aqua pluia.

Instrumentum verificatum ex actu vero, non ficto, l. pradia, 48. de adq. possessione. Instrumentum non probatur, nisi ea, de quib. notarius fuit rogatus, & quibus instructus, d. l. pradia, in add. marg.

Instrumentum quarentigium habens conditionem reueri purificatum, non tamen potest obtinere in iudicio exceptionem facti, donec pars notum faciat iudici purificatum conditionem esse argumento, l. hoc iure vitum, 10. de verbor. oblig.

Instrumentum publicum presumitur in dubio factum de partium voluntate, quia haec est loci, antiquitas iuristica, glo. 1. ad fin. & ibi add. marg. in l. sciendum, 30. eodem.

Instrumentum promissionis qui non vult facere, tenetur ad interesse, & ita si aliquis mihi vendidit rem, cogitur ad faciendum mihi instrumentum venditionis, l. 1. ex cap. 1. et l. 2. ad ad. in prob. gl. interponens, eod.

Instrumentum coniectum in tabulis d. legum, vel cetera facit fidem, l. qui tabulas, 27. & ibi gl. 1. item, etiam haberi.

Instrumentum alius prodest, ex quo dominus instrumenti damnum passus est, punctum extraordinarium, pen. §. 1. de extraordin. crimin.

Instrumentum vnius partis copiam notarius, aduocatus, vel procurator faciens alteri parvi, vel la si tenetur criminaliter, l. 1. §. 5. qui deposita, & ibi add. marg. d. l. la si.

Instrumentum de locum esse deposita à duobus, si depositarius alteri altero abesse reddidit, aut aduocato prodidit, pro qualitate personarum, aut in metallico damnum, aut in insulam deponatur, l. si quis aliquid, 38. §. Instrumenta, de p. m.

Instrumenta & acta sunt diuersa, tamen lex significatione nomine actorum instrumenta omnia comprehendunt, quib. causa constituitur, in si quis, 43. §. neque, & ibi add. marg. de iure sic.

Instrumentum appellatum, si non comprehenditur, per quam difficile est, l. p. a. et l. notari, 39. §. Instrumentum, de verbor. obligatione.

Instrumentum quodammodo, & propter idem instrumentum, ut charta, in quib. redigitur aliquid in scriptis, quodam dicuntur non verba, sed interpretatione, ne, ut puta testib. & fidem, ex interpretatione, dicuntur instrumenta, dicitur, sed, idem, nullum modo possunt separari ab instrumentis, tunc dicitur instrumentum apparere fundi, gl. l. separare, ibid. & gl. 1. in rub. in auth. de initium, cautela, col. 1.

Instrumenta communia debent esse penes digniores, & ita penes fideum, quando sunt communia fisco, & priuato, alteri tamen parti debet fieri copia, l. procurator, 7. de edendo.

Instrumenta communia, quae sunt penes fideum, vel digniores, altera parte possunt ad fidem probandum apud alium iudicem exhiberi debent, ibid.

Instrumenta communia fisco, & priuato dicuntur, quando sunt confecta super contractu facto ex parte fisci ex vna, & ex parte priuati ex alia, vel quando si seus succedat fratri alius priuati, gl. 2. ibid.

Instrumenta communia debent esse penes digniores, qui debet praebere altis instrumenti authenticum copiam ad scribendum, gl. 3. ibid.

Instrumentis authenticis, & originalibus tantum credetur, vel exemplis, vel re scriptis, gl. 1. ibid.

Instrumentum exemplare faciens mentionem alterius non probatur, nisi producat originali, aut alia probatio secundum leges debita quantitas exhibeat, l. si quis, C. eod.

Instrumentum, cum communium copia sine aliqua cognitione causae delicti pacti fieri, d. l. procurator.

Instrumentum exemplum, siue publicum, siue priuatum non facit fidem, nisi sit iudicis auctoritate originale exemptum, l. gl. 1. in d. auth. si quis.

Instrumentum totum non solum in eo, sed etiam in parte, sed etiam & qualiter pars instrumenti, ex conuentione, l. 1. C. de pactis.

Instrumentum potest quod subtrahere per se, ita ut non cadat in nomen furti, ut si apud eum sunt, & non contradicte, sed celet, datur contra eum actio de dolo, si tamen contradicte, fieret furtum, & daretur actio furti ad duplum eius, quod continetur in instrumento, & sic non daretur actio de dolo, gl. 1. in l. sub praetextu, 19. C. de transact.

Instrumenta subtrahi quis per alium, quando ipse mandauit, ut acciperet ea, qui putans esse mandantis ea accepit, quo cala ipse mandator nec commisit tantum, quia non contradicte, neque sunt patiens, nec accipiens commisit tantum, quia non fuit in dolo, ibid.

Instrumenta subtrahens per se, vel per alium non tenetur furti cum actione de dolo, licet ambae sint famose, ibid.

Instrumentum venditionis licet non sit factum, adhuc per hoc non impeditur, translatio domini rei venditae, & traditae, l. quoties, 15. & ibi gl. non daturum C. de rei iud.

Instrumenta licet non interueniant in contractibus, & traditionibus, non ideo minus valent contractus, & traditiones, gl. non patitur, ibid.

Instrumenta ad me pertinentia si quis detineat, ego debet iurare in litem, pro quanto nollem illum non exhibuisse, & in tantum condemnabitur, l. 4. & ibi gl. si. C. ad exhibend.

Instrumenta alius inuadens accusari potest criminaliter solummodo, accusatio non potest etiam ad exhibendum ciuilitate cogi, l. Instrumenta, C. eod.

Instrumento si quis confiteatur se accepisse oleum, cum accepisset pecuniam, non tenetur ad oleum, sed ad pecuniam, quam verè accepit, nisi in stipulationem oleum fuerit deductum, l. si non singuli, C. si certum petatur.

Instrumentum

Instrumentum vno possunt contineri obligationes diuersarum personarum, neque ob id vitiatum instrumentum, vel probatio, l. eo quod, 10. C. si certum petatur.

Instrumentum debiti, vel crediti non creditur, si debitum vel creditum excedat summam 50. librarum auri, nisi tres testes, vel eorum subscriptiones fuerint in eo, super chirographariis, C. eod.

Instrumentum emptionis non est sufficiens ad probandum dominium, cum forte a male fidei possessore possidet emerit, gl. 2. in l. 4. C. de probatio.

Instrumenta domestica, seu priuata testatio, vel annotatio si aliis adminiculis non iuuentur ad probationem plenam, non sufficiunt, l. instrumenta, 5. C. eod.

Instrumenta domestica dicuntur instrumenta priuata, & non facta à tabellione, sed à consensu, sine ab alio, vt si scribo, debeo tibi decem, glo. 1. ibid.

Instrumenta domestica dicuntur quasi in domo mea scripta, ibid.

Instrumentum domesticum est genus, eius species dicitur testatio, scilicet quando interueniunt testes, alia species dicitur annotatio, quando fit sine testibus, ibidem.

Instrumentum priuatum, testatio vel annotatio confecta sine causa non sufficiunt ad plenam probationem, cum causa tamen sufficiat, & factum valent, nisi in matro, vbi non valent, nec probant, nisi post biennium, ibid.

Instrumentum priuatum, in quo tres testes sunt, inspecti, probat, gl. 1. ibid.

Instrumentum priuatum cum aliis adminiculis parum cum causa, vel cum trium testium inscriptione, probat plenè, gl. 1. & gl. 1. in d. instrumenta.

Instrumentis non geruntur res, vel obligationes, sed in instrumentis rei, vel obligationis gestæ testimonium conferunt, cum res, 12. C. de probatio.

Instrumentum statim datur contra probat, l. cum precibus, 1. & ibi gl. 1. C. de probatio, & gl. scriptura, in l. multum, 6. & gl. 1. in l. 4. C. si quis alteri vel subiglo, 2. in l. 1. si iur, 16. C. de donatio.

Instrumentum, in quo scriptum est, dono, vel loco, cum debet scribi, commo-ditatur, donec contrarium probetur, d. cum precibus, & ibi gloss. 1. C. de probatio.

Instrumentum, in quo scriptum est, dono, vel vendit fundum Sempronianum, cum debet scribi, fundum Cornelianum, statim, donec contrarium probetur, ibid.

Instrumentorum forum futurum probare est sufficiens probatio contra factum, l. si de possessione, 20. C. eod.

Instrumentum nihil aliud probat, quam illud, quod continetur in eo, ad approbationem, 1. C. eod.

Instrumenta aliena subrahens illis vt non possit ad probationem domini, cum eorum lectio non recitantiem, sed quem tenor scripturæ designat, adiungit, ibidem.

Instrumenta diuersa fidem sibi inuicem derogantia ab vna eademque parte prolata nihil firmitatis habere possunt, l. scriptura, 14. C. de fide iustæ.

Instrumenta diuersa fide sibi inuicem derogantia ab vna parte prolata si ambo sunt publica, illis non datur fides, secus si vnum sit priuatum, quia tunc statim publico, cum fit dignus, gl. 1. ibid.

Instrumenta duo si sint producta, in quorum vno me fructuarium, in altero proprietarium continetur, dicuntur contraria, nec vili eorum datur fides, si continetur eodem tempore me fructuarium, & proprietarium esse, secus si in diuersis temporibus, quia tunc vtrumque potest esse verum, d. gl. 1.

Instrumenta diuersa dicuntur, quando in vno continetur me solummodo emis-se, in alio quod cum vxore mea emeram, & eadem die, & aliis testibus præsen-tibus, & idè neutrum valet, quando producit vtrumque ab vno, ibid.

Instrumenta diuersa dicuntur, quando in vno continetur me solummodo emis-se, in alio quod cum vxore mea emeram, & eadem die, & aliis testibus præsen-tibus, & idè neutrum valet, quando producit vtrumque ab vno, ibid.

Instrumenta diuersa dicuntur, quando in vno continetur me emis-se, in alio mihi donatum fuisse & eadem die, quod non est verisimile, idè neutrum valet, si vtrumque producat ab vno, ibid.

Instrumenta diuersa, vel aduersa quando producantur ab vna parte, neutri statim, si verò vnum ab vna parte, alterum ab alia, statim digniori, ibid.

Instrumentum vnum, si continet repugnantiam, non valet, ibid.

Instrumentum fides, & depositiones testium eandem vim habent in exercen-dis litibus, in exercendis, 15. C. de fide instrum. gloss. ostenditur, in l. fin. C. de fidei comm.

Instrumentum, & testes, qui pro eo testificantur, quando sunt ex vna parte, & ex alia solum instrumentum, prævalent illa duo, glo. 1. in d. in exercendis, C. de fide instrum.

Instrumentum in multis casibus requiritur, vnde illi non probantur, nisi per scripturam, ibidem.

Instrumenta à notario confecta dicuntur vulgò rationes, glo. instrumentum, in l. conerach, C. eod.

Instrumenta confecta à notario dicuntur perfecta, & absoluta, quando sunt sub-scripta à partibus, glo. absoluta, ibid.

Instrumenta dicuntur publica, quando apud iudicem, vel per publicam perso-nam confecta sunt, gl. 3. in l. comparationes, C. de fide instrum.

Instrumenta forensia dicuntur, que conficiuntur in foro, idest, in iudicio, puta acta, que fiunt per tabellionem, & generaliter, que formam publicam ha-bent, sic dicta, quia eis vimur in foro, glo. ex forensibus, ibid.

Instrumentum forensi non scripo per manum publicam, vt publico non datur fi-des, ibidem.

Instrumentum, cuius fides semel est approbata, si aduersarius iterum quod propter calumniam non petit, quod iterum producat, & quod credit, illud posse ar-guere de falso inscriptione facta, in qua obligat se ad penam talionis, si non probauerit, tenetur iterum producere, ibid.

Instrumentum iterum approbatum præcedente iuramento calumpniæ pendente causa iterum produci potest condemnari ad redarguendum de falso, secus ve-rò si petatur finita causa, l. si C. de fide instrum.

Instrumentum præsumitur habere ille, qui habuit illud tempore litis contesta-tionis, vnde si dicat amissile casu, & sine dolo, id tenetur iurare, gl. factamen-tum, ibidem.

Instrumentum emptionis si conscriptum sit ab alio credendo locationis esse, ni-hil ei præiudicat, l. si C. plus valere quod agitur.

Instrumentum locationis credens factum de locatione cum fuit factum de em-pione, si fecit, nec vt vendit, valet, quia non fuit cogitatum, neque vt loca-tio, cum accipiens in hoc non consensit, gl. 1. 3. & 4. ibid.

Instrumentum priuatum nihil probat, publicum tamen probat plenè, neque con-tra illud potest excipi, gl. pen. in l. 3. glo. 2. in l. in contractibus, C. de non-merat, pecun.

Instrumentum publicum, in quo confessio de numeratione, vel datione confri-pa est, non probat numerationem, gl. 2. in d. in contractibus.

Instrumentum publicè factum inter te & Titium, in quo continetur quod tu mutasti ei centum, quæ apud te ego deposueram, probat depositum inter me, & te, l. desiderium, C. depositi.

Instrumentorum traditio includit tacitum mandatum de agendo, gl. 2. in l. si C. de pactis conuentis.

in Instrumento, vel in inuentario publico scribi contra se aliquid si quis patia-tur, sibi præiudicat, quia non inuenitur homo sic simplex, imò stultus, quod patiat aliquid contra se scribi, l. 5. & ibi gl. patiat, C. arbitrium tuel.

Instrumentum faciens mentionem de confinibus, non probat confinia esse illo-rum, qui nominantur, gl. pen. in l. cum aliquis, 1. C. de iur. delib.

Instrumentum probat confinia inter illas personas, inter quas conficitur instru-mentum, sed quoad alias personas nihil præiudicat, d. glossa penultim. in additio.

Instrumenti appellatione veniunt codicilli, & testamentum, & dicuntur instru-menta, quia instrunt heredes, quid faciat, l. si idem codicilli, 7. & ibi glo. 2. C. de codicillis.

Instrumentum tabellionis tribus ad plus testibus æquiallet, glo. ostenditur, in 9. l. si C. de fidei comm.

Instrumentum de tale de libera si sit scriptum, vt de ancilla, non præiudicat ei ignorant, cuiusque ætatis sit, neque scienti, si sit minor 20. annorum, l. si miuisterium, 16. & ibi gl. 1. C. de liberali causa.

Instrumentum in quo continetur, quod seruus tuus de tali stipulatus sit à Titio tibi centum, creditur, & statim ei, nec potest negari illum esse fructum, & per consequens, vt acquirat domino, l. pe de contrahen. stipulat.

Instrumento creditur in die, & in loco, nisi per testes fide dignos probetur con-trarium, ibidem.

Instrumentum debet continere diem, & locum, gl. in eo die, ibid.

Instrumentum contra bonos mores factum non valet, l. 4. C. de inutilibus stipul.

Instrumenta antiqua & ferè consumpta possunt, & debent renouari, si tamen li-tera potest legi, & notarius diligens faciat de hoc mentionem, glo. reportare, & ibi add. marg. in §. sed quoniam, in auth. de hered. & falcid.

in Instrumentis iudicialibus omnibus, quæ ad temporis memoriam conservandam aguntur, vel etiam in extrajudicialibus nomen principis, & consulis, indichio, minis, & dies sunt apponenda, & etiam apponi debet aliud, si est de consuetu-dine, §. vnde sancimus, in auth. vt præponatur nomen Imper. col. 1.

Instrumentis datur plurima autoritas ex memoria principis, glo. imperij, d. au-then. vt præponatur nomen Imper. in princ.

in Instrumentis anni Dominice incarnationis, aut natiuitatis apponendi sunt, & alias non valent instrumenta, cum sit de consuetudine, quod apponantur, gl. authore, ibid.

in Instrumento non sufficit dicere locum generalem instrumenti confecti, sed debet apponi locus specialis loci, §. quantum verò, in add. marg. in auth. quibus modis naturales effici, legit.

Instrumentorum cautela habetur in faciendo, sed instrumentorum fides habe-rur, postquam est factum, gl. 2. in rub. in auth. de instrum. cautela, col. 6.

Instrumentum priuatum depositi, mutui, vel alterius contractus testium subscri-ptorum, vel ratio subscriptorum cautelam habens si indubium, reuocatur ex alterius instrumenti comparatione, cum dictorum testium de depositione fidem percipit, & non alteri, in principio, & in §. si quis igitur, & in §. sed & si quis, eodem tit.

Instrumentum cum testium de depositione magis est adhibenda fides, quam scriptu-ræ diffinili, ex qua ad illud instrumentum comparatio est affirmata, d. §. si quis, & d. §. sed & si.

Instrumentum priuatum absque trium testium solemnitate celebratur si in dubium reuocatur, perfectam fidem recipere non potest, sed ad iudicandum denegatur, §. si tamen, eod. tit.

Instrumento quantumcumque publicè confecto, & quantumcumque testes ha-beat inscriptos, derogatur per duos testes, vel ad plus per tres, qui probent contractum, de quo loquitur instrumentum, non fuisse celebratum illo tem-pore, & illo loco, & inter illas personas, de quibus loquitur, cum probent ipsos, vel eorum alterum adeo remotos fuisse ab illo loco illo die, quod impossibile est, eos tunc ibidem fuisse, & contraxisse, ¶ reprob. glo. cum iurando, in §. si verò tale, eod. tit.

Instrumenta publicè confecta licet habeant tabellionem supplementum, nihilominus egent præsentia duorum testium, si quorum nomina debent scribere in fine instrumentorum, antequam compleant, idest, subscribant ipsi, & nomen suum apponant, §. sed & si instrumenta, & ibi gl. additatur, eod.

Instrumentum publico statum, quando non reuocatur in dubium, fed quando reuo-catur in dubium, tunc recurrit ad comparationem, §. si vero, & ibi gloss. pro se, eod.

Instrumenti appellatione etiam testes continentur, gl. instrumentum, in §. si ve-rò dicatur, in auth. de testib. col. 7.

Instrumentum vnum si faciat mentionem alterius instrumenti in eo, quod de alio mentionem facit, & non editur, non probat, nisi originale producat, vel per alias probationes comprobetur, §. & hoc insuper, in auth. vt sponsalia largitas, col. 9.

- Instrumentum licet non probet contra fisco, ex eo, quod non fuit subscriptum per notarium deputatum, probat tamen contra officialem, l. 2. & ibi gloss. l. 1. C. de conuentione. hinc debitorib. lib. 10.
- Instrumentum quitonum debent continere causam, quod intelligi, quando sunt facta ab eo, qui donare non potest, l. 1. C. de apochis publi. lib. 10.
- Instrumentum solutionis solemniter factum habens non debet amplius molestari, l. 2. C. eod.
- 11 Instrumentum, & privilegia antiqua, potest quis petere, ut reparentur, gloss. fin. in add. marg. in l. 2. C. de discussib. lib. 10.
- Instrumentum & privilegia vetustate corrupta, & obliterata tenentur concedentes ea renouare, & talis renouatio petitur officio iudicis, l. p. in add. marg. C. de excusa. muner. lib. 10.
- Instrumentorum conficiendorum ordo est quod primo nomen Imperatoris, & annus imperij, item nomen consulis & annorum consulatus, item mensis, & dies, item dies ciuitatis facta, si hoc sit de consuetudine, quoniam feries, sexto locus, septimo subscriptio testium & contrahentium, octauo subscriptio tabellionis inferatur, in Italia tamen anni Dominus preponuntur, sed in his loci consuetudo suspiciatur, gl. 2. in l. pen. C. de tabularis, lib. 10.
- Instrumentum non valet, quae non sunt subnixae apponuntur, omittantur, nisi probentur ea inesse protocollo, atque breui tabellionis, gloss. facta, in add. marg. in §. acta, in extrauag. de pace Consiliiar.
- Instrumentum si continetur partes fuisse presentes, vel stipulationi interfuisse, statim illi, nisi contrarium probetur, §. item verborum, l. in d. inutili. stipu.
- Instrumentum non solum per aliud instrumentum, quod est melius, sed etiam per testes idoneos omni exceptione maiores potest reprobari, d. §. item verborum, & ibi gl. idoneos.
- Instrumentum duo si sint eiuſdem diei, sed diuersi loci, statim ei instrumentum, cui potius credendum sit bonus iudex animaduertit, alias neutri standum est, §. gl. scripturas, ibid.
- in Instrumento debet inferri dies & etiam alia sunt necessaria inferri, gl. eo die, ibid.
- Instrumentum vacillare faciunt duo testes probantes per indirectum contra instrumentum, d. gl. eo die, in add.
- Instrumentum per se vicem duorum testium habet, dicta glossa eo die.
- contra Instrumentum quando agitur directe, tunc plures, quam duo testes exiguntur, ut vincant illud, sed quando contradicitur instrumentum non directe, sed per obliquum, tunc duo testes faciunt vacillare illud, ibid.
- Instrumenta, & scripturas alienas habens in custodiam si ostendat aliis, & recite, & copiam faciat, incidit in falsum, glossa recitauerit, in additione, in §. item lex Cornelia, l. in d. de publicis iudiciis.
- Reliqua verbo, Chirographum, Depositum, 4. Documenta, Hereditaria, Imbreuitata, Legatum, 6. Scriptura, Monumenta, Originale, Tabellus, 1. Tenor, Transactio, 2. 1. 2. Veritas, Cessio, 2. 3. Creditor, 4. 9. Debitor, 1. 9. Dies, 1.*
- 12 INSTRUMENTA edit debent sine die, & consule ne deur materia falsum fabricandi, vel cogitandi, sed bene debet edi dies destinatae solutionis, l. 1. §. editione, de edendo.
- Instrumenta communia, quae petuntur edi, sunt edenda in totum cum die, & consule, gl. magna, ibid.
- Instrumenta propria tanquam sua propria quando quis petit edi, sunt edenda ei cum die & consule, ibid.
- Instrumentum quando parti a parte editur, licet non teneatur edere cum die, & consule, tamen tenetur edere nomina testium, & notarij, ibid.
- Instrumentorum copiam legendi, & describendi facienda est ei, cui illa eduntur, gl. sunt, in d. l. 1. §. fi.
- Instrumenta possunt edi etiam post publicatas attestaciones, ib.
- Instrumentum quando quis tenetur edere, non tenetur edere originale, sed copiam, vel exemplum, l. si legatum, & ibi gl. 1. C. eod.
- Instrumentum edere cogitur quis contra se fisco speciali iure ad suam fundandam intentionem, l. ne quisquam, eod.
- Instrumentum in forma publica ille, cui notarius semel dedit, non potest petere, quod iterum a notario edatur, l. si quis, §. fi. eod.
- Instrumentum exhiberi cogi potest quis actione ad exhibendum ratione dominij, quia instrumentum vel charta est ipsius, si is non habeat dominium, sed debet agere actione in factum ex edicto de edendo, si sua interfit exhiberi, gl. iudicio, in l. quaedam, eod.
- Instrumentorum exempla, quae sunt ad deliberationem, vel instructionem, & non ad probationem, edi possunt sine subscriptione, & sine die, & consule, l. 1. exempla, & ibi gl. 1. C. eod.
- Instrumenta toties sunt edenda fisco, quoties de iure capiendi, vel de iure dominij, vel de alia simili re numaria quaeritur, non si de capitali causa agatur, l. 1. §. item Diui, de iure fisci.
- Instrumenta criminalia non eduntur fisco, ciuilia autem siue vel ciuilia, & criminalia debent edi fisco, sed in ciuili, eo ipso quod non exhibentur, finguntur fisco subtrahita, ut possit agere furti pro ipsis instrumentis, quod non est in criminali, gl. si in l. 2. C. de edendo.
- Instrumenta si sunt communia, debent edi utrique parti, secus vero, si non sunt communia, gl. 1. in l. fi. C. eod.
- Instrumentum edere cogitur uterque siue actor, siue reus, ad hoc, ut videatur an sit talis charta, cui iudex debeat dare fidem, vel non, & ut veritas constet, non tamen cogitur reus ad hoc, ut actor instruat ad probationem per se praestandam, ibidem.
- Instrumentum commune ut exhibeat socius, possum ego conuenire ipsum conditione ob causam, vel ad exhibendum, vel ut exhibeat, vel ad interesse actione praescriptis verbis possum agere, l. pacto successorum, & ibi gl. 6. & fin. C. de pactis.
- Instrumentum potest peti edi, ut reus conueniens fundet exceptionem ex instrumentum actoris, sed & contra, ut ex instrumentum actoris possit fundare, peti non potest, §. reprob. gl. eo die, in §. item verborum, l. in d. inutili. stipu.
- Instrumentum potest peti edi, quando aduersarius vitur eo, quia tunc editur, ut videatur, an aliquid possit ei opponi, & tunc exhibetur, sed sine die & consule,

ne deur materia falsum fabricandi, ibidem.

Instrumentum potest peti edi, etiam ut de falso accusetur, siue ciuilititer, siue criminaliter, & contra quancunque partem instrumenti falsitas opponatur, si alio bono modo probari non possit, aliis illa tantum pars editur, contra quam opponitur, & debet exhiberi cum die, & consule, d. gloss. eo die, & ibi add. marg.

Instrumenta possunt etiam peti edi, vel tradi per varia genera actionum, d. gloss. eo die.

Reliqua verbo, Edere, 2. 3. Editio, Heres, 10. Campfor, Argentarium.

INSTRUMENTUM si quis produxerit in iudicio pro se, si in eo aliquid continetur, quod sit ad fauorem alterius partis, potest aduersarius eodem instrumentum uti, gl. mag. ad fi. in l. 1. §. editiones, de edendo.

Instrumentum producens intelligitur approbare illud, tam pro se, quam contra se, ibidem.

Instrumentum producens videtur fateri vera omnia contenta in eo, adeo quod contra illud aliquid ducere non potest, ibid.

Instrumenta, quae producuntur de verbo ac verbum, si inserantur in actis faciunt fidem perpetuam, licet originale perdat, l. chirographis, 57. & ibi gl. 1. de administrat. ratorum.

Instrumenta suspecta producens si non potest probare ea esse vera, puniuntur iudicis arbitrio, qui quandoque multum, quandoque parum, vel modice puniunt, & si produxit per errorem, & desistit vii, probando suam innocentiam, ignoscitur ei, diuus, 31. & ibi gl. fi. de falsis.

Instrumenta falsa scienter producens si ante accusationem desistit vii, & tunc poenam falsi uitae, sed ante accusationem non desistit vii, tunc si testamento falsum producit, sit poena falsi puniuntur, sed si esset productum aliud instrumentum, tunc pro modo delicti puniri debet, gloss. fi. & ibi add. marg. ibidem.

Instrumentum minus legitimum ad producente si sit subscriptum, vel etiam approbatum, probat contra ipsum, l. 1. & ibi gl. 3. C. fi minor se maiorem dix.

Instrumentum producens eius fidem negatam probare debet prius, deinde de falso potest institui accusatio, l. fi. C. de falsis.

Instrumenta sibi contradicentia ab eadem parte quando sunt producta, nulli eorum creditur, secus, et quando testes contrarij sibi producti sunt ab eadem parte, quia tunc statim veriora proferentibus, & dignioribus, & ratio est, quia scripturas inducens potuit providere, ne contrarias induceret, non tamen ille, qui testes contrarios induxit, gloss. contraria, in §. si vero quidam, in auth. de testibus, col. 7.

Instrumentum tradendo videtur debitum in eo contentum remisit, glo. pen. in l. postquam, 7. C. de hered. instit.

Instrumentum semel in iudicio productum, & copiatum in actis facit plenam fidem, licet authenticum non reperiatur, nisi redargatur de falso, l. fin. C. de fide instrum.

Instrumentum semel producens si condemnatur iterum producere, excusatur, si iuret sibi casu, & non sua culpa, vel dolo fuisse deperditum, & si noluerit iurare, instrumentum nulla fides in causa adhibenda erit, ibid.

Instrumenta possunt produci post aperturam testium, cum ibi non sit suspicio subornationis, & ita consuetudo obseruetur, gl. productione, in auth. atqui semel, C. de probatio.

Instrumentum semel producere, vel exhibere sufficit, nisi aduersarius iuret non calumniandi causa se postulare, ut iterum producat, gl. existimans, in l. fi. C. de fide instrum.

Instrumentum non potest denuo producere, qui renunciauit vsui illius instrumenti, quod in dubium reuocabatur, secus si in dubium non reuocabatur, sed tantum dixit se non vsurum illo instrumentum, quia potest denuo producere, l. 3. & ibi gl. 1. C. de fide instrumentorum.

Reliqua supra tit. 6. 12.

INSTRUMENTUM non redargitur de falso per hoc, quod probetur non fuisse stipulationem in illo instrumentum, in quo erat scriptum, quod Titius interrogauit, & Meuius spondidit, quia potuit quod responso fuisset sequuta ex intervallo, gl. probetur, in l. iuris gentium, §. quod feret, de pactis.

Instrumentum non redargitur de falso, per hoc, quod licet probetur contra id, quod resultat ex praesumptione instrumenti, dict. §. quod feret, & ibi glossa probetur.

Instrumenti verba quando possunt trahi ad falsum, & non falsum in dubio sit interpretatio, quod non continent falsum, ibid.

Instrumentum si aduersarius retinet, quod credo, vel dico falsum, possum ipsum vi criper de manibus, & ad principem illud referre, l. 2. & ibi gloss. l. 1. C. de paganis.

Instrumentum ratione partis falsae dicitur falsum, si sit indiuiduum, secus si vero si sit indiuiduum, gl. firmes, in l. fi. ex falsis, 42. C. de transactio.

Instrumentum licet sit pronuntiatum falsum contra vnum, non nocet pronuntiatum alteri eo videnti, sed recte ipse potest accusari, l. 2. C. de fide instr.

Instrumentum, de quo alius accusatus falsi videtur esse, si vitatur alter contra aliquem, potest ipse videntem tali instrumentum accusare criminaliter lege Cornelia, vel agere ciuilititer excipiendum, vel actione in factum, gl. 4. ibid.

Instrumentum, de quo vnus accusatus falsi videtur esse, vtens contra aliquem, accusari potest, eo quod falso vitatur, gl. facere, ibid.

Instrumentum falso vitans licet ipse illud non fecerit, puniuntur tantum relegatione per decennium, nisi desistat, §. gl. periciui, ibid.

Instrumentum tacite videtur fateri falsum, qui renunciauit vsui instrumenti, quod in dubium reuocabatur, licet quod valeret instrumentum, vel non, l. 3. C. eod.

Instrumentum licet tacite videtur fateri falsum, qui dicit se non vsurum eo instrumentum, quod in dubium reuocabatur, accusari tamen de falso non potest, gl. fin. ibidem.

Instrumentum falsum per errorem approbans potest posesse illud instrumentum reprobare, l. 3. C. de falsis.

in Instrumenti confessione omisio solemniter induci falsi suspicionem, aduersus quam praesumptionem iuris, & de iure non videtur probatio admitti posse, §. fi. & ibi add. marg. in auth. de tabellion. col. 4.

Instrumento

Instrumentorum falsitibus, quæ comparatione literarum procedunt, obuiantur, etiam de instrument. cautel. in prin. collat. 6.

Instrumenti falsitas, & solennitas, vel error scribentis potest probari per testes, gl. 1. in add. in §. fin. Inst. de fideiussor.

Reliqua verbo, Inst. de fideiussor, l. 1. v. §. 6. Tabellari, l. 1. d. de supra num. 13. Reliqua.

INSTRUMENTUM si reperitur cancellatum penes creditorem, presumitur liberatio debiti, si penes debitorem, non presumitur sibi redditum, nisi probetur, vel aliis constet, sibi redditum, vt tollatur occasio infidiarum per vxorem, vel per alium, qui surripserit instrumenta, & daret debitori, gl. 1. in l. 3. de pactis.

Instrumentum potest cancellari, & cassari solo verbo, l. emptor, §. Lucius, cod.

Instrumento incito, & cancellato, retrahit deo de partium consensu intelligitur facta omnium, quæ prius tradita fuerunt per traditionem instrumenti, gloss. constituantur, in l. ab emptione, cod.

Instrumentum, in quo mihi sub conditione pecunia debita erat, si delictum sit ab aliquo pendente conditione, possum probare testibus pecuniam sub conditione debitam, & delationem instrumenti, & quod ibi erat scriptum, si testium mors, vel diuturna absentia timetur, & pendente conditione fertur sententia, sed exequutio differtur, l. in lege Aquilia, 4. ad legem Aquil.

Instrumenta plura si fuerint de eodem facto, vnius cancellatio alterius vires non tollit, nisi de mente constet, fin. de his, que in testam. delentur.

Instrumento raso, vel deleto, si in eadem parte sit rasum, vel deletum, super qua veritur dubitatio, non creditur, secus si in alia parte, gl. 1. muribus, in l. 1. §. fin. de bon. possid. secundum tabul.

Instrumentum quancumq; cancellatum, & inane, probat debitum præcessisse, l. qui tabulas, 17. & ibi gl. 1. defuit.

per Instrumentum cancellatum probatur debitum fuisse solutum, l. fallo, 82. §. fi. & ibi add. marg. cod.

Instrumentum aliquod ad hoc, vt habeat exequutionem paratam, requiritur, quod non sit cancellatum, neque abolutum, neque aliqua sui parte vitiatum, l. fi. C. de edicto diu. Adria.

Instrumenti, vel testamenti exequutionem non impedit cancellatio vel vitium visibile in præfatione, vel exordio testamenti, secus verò si in parte substantiæ instrumenti fuisset, quia tunc annullat instrumentum, gl. vitiatum, ibid.

Instrumenti, vel testamenti rasura si est bene correctæ, ita quod omnino appareat esse manuscritum notarij, non vitiat instrumentum, vel testamentum, gl. figura, ibid.

Reliqua verbo, Chirographum, Delens, Testamentum, 28. 29. 30. Debitor, 47. 48. Cancellatio, Testator, 30. 31. 32.

INSTRUMENTUM si amissum sit, potest cogere debitorem creditor ad nouam promissionem faciendam, gloss. 2. in l. chirographis, §. 7. de administr. tutum.

Instrumentum etiam publicum sibi redditum à notario si quis amissit, potest cogi notarius ei restituere, si iure calumniæ causa non petere, & quod primum instrumentum perdidit, l. si de bonis auctor. iudicis.

Instrumenta probare perperit causa fortuito, vel alio casu, quam ex furto aduersarij, non est sufficiens probatio contra aduersarium, gl. 1. in l. si de possessione, 20. C. de probatione.

Instrumentum solutionis debiti contracti in scriptis in sortito casu si deperditum, probari debet per testes causa preemptionis, & etiam debiti solutio, damnumque ex amissione instrumenti effugiet perdens, l. testium, 14. & ibi gl. pen. C. de testib.

Instrumentum casu fortuito amissum esse tenetur probare ille, quidicet, gloss. pen. ibid.

Instrumentum casu fortuito fuisse deperditum sufficit, quod probet casum, quando casus fortuitus fuit dolo, vel delicto aduersarij, sed si fuit deperditum casu & sine dolo aduersarij, tunc debet probari casus & solutio debiti, ibid.

Instrumenti amissio non nocet eritori, si potest probare debitum per testes, vel alios legitimis modis, l. 1. C. de fide instrumentorum.

Instrumentum debiti se perdidit casu si dicat creditor, non propterea debitores debent vigeri ad solutionem, nisi creditor probet casum, & tenorem instrumenti, l. vici, C. cod.

Instrumentum, in quo continebatur, quod Titius debebat decem, se amississe casu, si creditor probet duobus testibus, talis probatio plenam fidem non facit, sicut nec exemplum instrumenti, facit tamen simplicem probationem, vt deueniatur ad delationem iuramenti, §. gl. 2. ibid.

Instrumentum manu missio licet sit perditum, potest tamen nihilominus probari manu missio per testes, l. statum, 6. & ibi gl. 1. C. eodem.

Instrumentum proprietatis licet dominus perdat, per hoc non potest ei aliquid præiudicium generari, nec aliquid adscribere fructuario, l. si constitit, 8. C. eodem.

Instrumentum amissum habita protestatio nihil ad probationem veritatis prodesse potest, l. apud eos, C. cod.

Instrumentum deperditum esse probatur per iuramentum, l. fi. C. cod.

Instrumentum deperditum non creditur creditori iuranti, cum ille teneatur ex contractu de dolo, & lata, & leui culpa, creditor tamen ei, qui ad casum non erat obligatus, glossa sacramentum, ibid.

Instrumenti dotalis amissio non nocet, si alia probatione sunt, l. cum citra, 15. C. de iure dotum.

Instrumenti venditionis, vel libertatis amissio, non nocet, vt alibi sunt probationes, gl. fin. ibid.

Instrumentum quando est amissum, potest illud resciri, ita tamen, quod habeatur scientia de tempore instrumenti, vel per testes notarij, vel per testes, debetque probari eius amissio, & debet illud fieri iudicis officio, ad partis rogatum vocatis, quorum interest, gl. 1. in add. marg. in l. 2. C. de discussorib. lib. 10.

Reliqua verbo, Amitti, Debitor, 19. 47. 48. Creditor, 13. 49.

INSTRUMENTI redditio facta per creditorem debitorem non liberat eum ipso iure, sed solum ex optione taciti pacti, l. huiusmodi, 84. §. si ita, de leg. 1.

Instrumentum legans, vel donans intelligitur legare, vel vendere actiones, quas in tali instrumento habet, l. qui chirographum, §. 9. de legat. 3.

Instrumentum reddens iuri suo renunciare videtur, d. l. qui chirographum, in add. marg.

Instrumenta emptionalia mancipiorum donans, & tradens ipsorum mancipiorum donationem, & traditionem factam intelligitur, & ideo rei iudicatione poterit agere, l. 1. C. de donationibus.

Instrumentis emptionalibus mancipiorum venditis, vel legatis, & ipsorum venditionem si pretium sit solutum, vel legatum, fieri intelligitur quis, & idem in pigueratis, gl. 1. ibid.

Instrumentum emptionum donans videtur donare res emptas, si eas donator possideat, non alias, gl. 2. ibid.

ad Instrumentum debiti si soluerit debitor tabellioni, potest agere soluto debito principali ad exhibendum, vel rei iudicatione, gl. 1. in l. fi. C. ad exhibend.

ad Instrumentum debiti potest debitor soluto debito agere conditione sine causa, cum debitor instrumenti dominus non sit, quia creditor soluit tabellioni, d. gl. 1. fi.

Instrumentum solutionis non solum pertinet ad debitorem, sed etiam ad creditorem, unde creditor potest petere antepocham & etiam à notario, quod sibi reddatur instrumentum, l. plures, C. de fide instrum.

Instrumenta apud fideiussorem deposita per conductorem, & locatorem debent de iure reddi conductori facta solutione, l. propter, §. C. depositi.

Instrumentum debiti cuanescit, si exinanitur debitum, l. si conductori, 26. C. de locato.

Instrumentum debiti soluto debito condici, vel vendicari potest à debitore, gl. 2. ibidem.

Instrumenta penes creditorem si post solutionem remaneant non incisa, nec cancellata, condici possunt per conditionem sine causa, si debitor non sit dominus illius, gl. fin. in l. 4. C. de solutio.

Instrumentum solutionis debet esse apud debitorem, l. fin. §. Titius, & ibi add. marg. de conditione indebiti.

Instrumenta communia penes quem debeant esse iudex debet providere inspectis personis, & rebus prius eis descriptis, & cautione practita de his exhibendis, si quando fuerit opus, l. de instrumentis, & ibi gloss. fin. C. communia vtriusque.

Instrumentum dissolutæ quantitatis retentum inefficax penes creditorem remanet, & ideo per conditionem reddi oportet, l. 2. C. de conditione ex lege.

Instrumenti dominium creditoris est, cum ex pecunia creditoris est solutum tabellioni, & ideo non tenetur restituere, gl. 1. ibid.

Instrumenti dominium si debitoris fuisset, non daretur ei pro re sua conditio, nisi ratione possessionis, quia tunc ei daretur, ibid.

Instrumenti dominium si debitoris sit, cum ex pecunia debitoris solutum sit tabellioni, rei iudicatio, vel ad exhibendum datur debitori soluto debito, ibid.

Instrumentum factum spe future numerationis ea non sequuta debitor potest condicere intra biennium, & etiam postea, si protestatio sit facta intra biennium, l. fi. C. cod.

Instrumentum acquisitionis rei legatæ debet remanere penes heredem, quando heres teneatur de euictione, gl. 2. in l. instrumento, 44. C. de fidei commissi.

Instrumentum acquisitionis rei legatæ debet remanere penes legatarium, quando tota res legatario legata est, sed si pars rei sit legata, tunc apud heredem remanet, gl. 1. ibid.

Instrumentum manu missio heres debet prestare manu missio, non tamen instrumentis emptionis etiam serui manu missi, gl. 2. ibid.

Instrumentum manu missio debet manu missio dari à patrono, qui potest cogi dare officio iudicis, vel conditione ex lege, l. si cur, 26. & ibi gl. fin. C. de liberali causa.

Reliqua verbo, Chirographum, Debitor, 47. 48. §. 2. v. §. 55. Cessio, 2. 3. Creditor, 77. 78. Legatum, 25. 66.

de INSTRUMENTO fundi, & domus, & patrisfamilias, & horti, & tabernæ, & cauponæ, & balnei, & villæ, & vineæ, & piscoris, & piscatoriis, lanionis, pistoris, & medici, tractatur in tit. de fun. instru. gl. 1. in rub. de fun. instru.

Instrumenta fundi dicuntur, quæ gratia colligendorum fructuum, & querendorum, ac conseruandorum gratia parata sunt, l. i. instrumento, cod.

Instrumenta fundi gratia querendorum fructuum sunt serui, qui agros colunt, & qui eos exercent, præpositi verò sunt his, in quorum numero sunt villici, & monitores, & bones domiti, & pecora stercorendi causâ parata, & vasa quæ vti lia cultura parata sunt, aratra, ligones, falces putatorii, bidentes, & si qua similia sunt, ibid.

Instrumenta gratia querendorum fructuum sunt torcularia, corbes, falces mesoriae, falces fœnarie, & etiam quali, idest, canistri vindemiatorij, & exceptoria, in quibus vna comportantur, ibid.

Instrumenta gratia conseruandorum fructuum dicuntur dolia, licet non sint defossa, & etiam cuppæ, ibid.

Instrumenti appellatione in quibusdam regionibus, vt villa cultior fiat, continentur etiam serui arrienses, qui purgant, vel custodiunt atrium, & scoparij, qui purgant scopis domum, & etiam vindaria, & serui coparij, qui ordinant, & ornant sultus fundi, ibid.

Instrumenti fundi, vel domus appellatione continentur etiam dolia, si remoueri possunt, secus si remoueri non possunt, vt quia sint affixa fundo, vel domui, gl. defossa, ibi, & gl. continentur, in l. quæstium, §. cellarium, cod.

Instrumento fundi legato, non continetur grex comparatus, vt ex eo fructus caperetur, continetur tamen si ideo comparatus fuit, quod non alter ex saltu dicti fundi fructus percipi potuit, nisi esset ibi grex, l. de grege, cod.

Instrumento fundi legato continentur etiam aluei, & apes, & aues, veluti pauones, phasiani, & etiam cuniculi, ex quibus fundus habet redditus, l. si redditus, cum l. sequi, & ibi gl. 1. cod.

Instrumentum fundi dicitur apparatus rerum diutius mansurarum, sine quibus exerceri possessio nequiret, l. quæstium, cod.

Instrumenti fundi appellatione continentur frumentum, & vinum ad cibaria fortuorum

- uorum cultorum fundi paratum, & etiam frumentum, quod ferendi causâ in fundo paratum, ac suppositum est, ibidem.
- Instrumenta gratiâ conseruandorum fructuum dicuntur granaria, quia in his fructus custodiuntur, vtcoli, capicula, in quibus fructus componuntur, d. l. quæritur, §. conseruandi.
- Instrumenti appellatione continentur etiam ea, quæ exportandorum fructuum causâ parata sunt, veluti iumenta, vehicula, naues, & cuppe, & cullei, ibidem.
- Instrumento fundi legato, si aliquis ex feruis, qui in fundo sunt, legatit quis alij, reliqui ferui, qui gratiâ fundi sunt, legato instrumento continentur, d. l. quæritur, §. Alphenus.
- 19 Instrumento fundi legato, non continentur feruis, qui quasi colonus, & extraneus est in agro, puta mercede certa constituta, ibidem.
- Instrumento fundi legato, continentur etiam omnes ferui salutarij, qui sunt in agro, tam gratiâ conseruandorum fructuum, quam finium custodiendorum causa, d. l. quæritur, §. saluarium.
- Instrumento fundi legato, continentur feruis piscator, tonfor, qui familiâ rusticæ causa fundi parati, & faber villæ reficiendæ causa paratus, & mulieres, quæ panem coquunt, & quæ villam seruant, & molitores ad vsum rusticum parati, item ancilla foratica, & villica, & lanificæ, quæ famuliam rusticam vestiunt, & quæ coquunt pulmentaria, d. l. quæritur, §. Trebarius.
- Instrumento fundi legato, continentur etiam instrumentum instrumenti, veluti ancille focariz, ferui tonfores, & alij, qui feruorum operantium in agro causâ parati sunt, item textores, & infatres feruorum, qui sunt in agro agri gratiâ, ibidem.
- Instrumento fundi legato, continentur etiam pecora, quæ aliqua parte anni pascuntur in fundo, in reliqua parte anni pabulum conducuntur his aliunde, continentur etiam ferui, qui aliqua parte anni colunt fundum, & in alia parte mirtuntur ad locandum alibi, d. l. quæritur, §. si aliqua.
- Instrumento fundi legato, continentur etiam feruis cellarius præpositus, vt rationes saluæ sint, item ostiarius, mulio, iuolæ, & machina, fa num, & stipula, alius machinarius, & machina frumentaria, vas æneum, in quo sapa coquitur, vt defrutum fieret, & aqua, quæ ad bibendum, & lauandum familiam paratur, item cubra, & plaustra, quibus stercores vehitur, d. l. quæritur, §. cellarium.
- Instrumento fundi legato, non continentur ea, quæ solo coherant, veluti arundinæ, & salictæ, antequam cella sint, sed si cella sint, continentur, cum querendo fructus deseruiant, & idem dictum est in palis, ibidem.
- Instrumento fundi legato, continentur etiam venatores, & vlgigatores, & canes, & cætera, quæ ad venationem, quæ fit in agro, necessaria sunt, maxime si ager ex hoc redditum habeat, continentur etiam aucupes, & plage, & huiusmodi res agri, si in eo ex aucupio redditus fiat, ibidem.
- Instrumento fundi legato, continentur etiam aues, sicut & apes, si ex his redditus fiat, ibidem.
- Instrumentum fundi non potest esse fundus, d. §. cellarium.
- Instrumento fundi legato, non continentur supellex, & cætera, quæ in agro fuerunt, quod infractor esset testator, & non quod infractor esset fundus, d. l. quæritur, §. supellex.
- Instrumento patrisfamilias legato, continentur etiam illa, quæ sunt in agro, quod infractor esset paterfamilias, gl. fundi, ibidem.
- Instrumento domus legato, continentur etiam ea, quæ tempestatibus arceant, vel incendiis arceant causâ, & non quæ voluptatis gratiâ parata sunt, d. l. quæritur, §. si domus.
- Instrumenta domus dicuntur ea, quæ ad tutelam domus pertinent, & non quæ ad voluptatem, sicut tabulæ depictæ, ibidem.
- 20 Instrumento domus legato, non continentur speculæ, neque vela, quæ frigoris, vel vmbre causâ, & ad voluptatem in domo sunt, continentur tamen vela, cilicia, quæ id-o parantur, ne ædificia pluuia, vel vento laborent, d. §. si domus, & ibi glossa laborant.
- Instrumenta domus non dicuntur ornamenta, quæ ad voluptatem parata sunt, veluti tabulæ depictæ, quæ dici possunt instrumenta personæ, cum ex his domus non perficiatur, d. §. si domus, & ibi gl. ad voluptatem.
- Instrumento domus continentur centones, siphones, funes, pericæ, scalæ, phormiones, spongiæ, amæ & scopæ, & acetum, quod incendiis extinguendi causâ paratur, item regulæ non affixæ, & tignum ad huiusmodi effectum paratum, & ad alios vsus non deseruiens, & etiam fulcimenta huic rei necessaria, d. l. quæritur, §. acetum.
- Instrumento domus non continentur vela, quæ in hypochris, vel apothecis, vel stationibus extenduntur, nec quæ sunt circa columnas, quia illa magis sunt supellectili annueranda, recte tamen continentur instrumento patrisfamilias, d. l. quæritur, §. de velis, & ibi gl. supellectili.
- Instrumento domus continentur canales, harpagones, & amæ, item pericæ, quibus araneæ deteruntur, item spongiæ, quibus columnæ, pavimenta, & spodia exerguntur, & scalæ, quæ ad lacunaria admoueantur, d. l. quæritur, §. canales, eod.
- Instrumento domus non continentur sigilla, & statux domui affixæ, quia illa domus portio sunt, d. l. quæritur, §. Papiusianus.
- Instrumento domus non continentur sigilla, & statux domui affixæ, quia illa supellectili annuerantur, excepto hystorologio æreo, quod non est affixum, quia illud instrumentum domus continetur, sicut prothyrum domus, si velamen est, ibidem.
- Instrumenta domus non dicuntur fistulæ, canales, crateres, & illa, quæ sunt necessaria ad aquas salientes, item feras, & clauæ, quæ omnia magis sunt portio domus, d. l. quæritur, §. fistulæ.
- Instrumento domus continentur cancelli, sed non speculæ affixæ, quia illa domus pars sunt, secus si non sint reposita ad hoc, tamen sint de nouo facta & parata, vt suppleantur, si qua desint, ibidem.
- Instrumento tabernæ cauponiz legato, etiam infiores continentur, l. tabernæ, eod. tit.
- Instrumentum tabernæ differt ab instrumento-cauponæ, quia tabernæ non sunt,

- nisi, loci instrumenta veluti dollaria vasa, ancones, calices, & trullæ, quæ circa conam (soleat trahit, item, vine aræ, & congiaria, & sextaria, & similia, sed cauponæ dicuntur etiam infiores, ibidem.
- Instrumento villæ legato, continentur supellex, secus si legata esset villa instructa, l. villæ, & ibi gl. a. eod.
- Instrumento vineæ legato, continentur pali, pericæ, rastro, & ligones, d. l. villæ.
- Instrumento fundi legato, continentur ancille lanificæ ad vestiendum familiam rusticam, sed non continentur ancille lanificæ, quæ sunt in fundo, vt infructus esset dominus, quia tunc dicuntur ille esse instrumenta patrisfamilias, & non fundi, quæ continentur sub instructo fundo, d. l. villæ, & ibi gl. fi.
- Instrumento pictoris legato, continentur ceræ, colores, & similia, item peniculi, cauteria, & conchas, l. item pictoris, l. 7. eod.
- Instrumento piscatorio legato, continentur nauiculæ, quæ piscium capiendorum causâ paratae sunt, & ferui piscatores, quos in eo ministerio habebat paterfamilias, qui & ipse erat piscator, ibidem.
- Instrumento balneario legato, continentur etiam feruis balnearior, & cum balneariæ sine balnearioribus legum sum præbere non possint, & etiam fornacator, ibi. & l. tabernæ, §. fin. cum leg. seq. eod.
- Instrumento lanionis legato, continentur fœmoræ carne, menfæ, super quibus venditur caro, pondera, ferimenta, & etiam alia, quæ lanianæ carnis causâ parata sunt, item trutinæ, cultri, & dolabræ, l. cum de lanionis, eod.
- Instrumento mola non continentur mola, vce asina molenaria, quæ molam ducunt, nisi sit rustico operi deputata, d. l. cum de lanionis, §. asinam, & ibi glossa negat.
- Instrumento pisciorio legato, continentur etiam ferui pisciores, si paterfamilias piscinum exerceat per se, secus si per se non exerceat, quia primo casu pisciores ferui sunt instrumentum domini piscioribus per se exerceantibus, sed in secundo pisciorum dicitur paratum ipsis feruis piscioribus, l. cum de lanionis, §. i. & ibi gl. piscium, de fund. instruat.
- Instrumento fundi legato, continentur cacabi, & parinæ, & vas æneum, quid supra focum pendens, quo calefit aqua ad porandum, & vrci, quibus aqua infunditur in dictum vas æneum, & etiam vasa, quibus aqua infunditur in dictos vrces, & sic in infinitum, si constet de voluntate testatoris, sed si non constet, incipitur in hac consuetudo regionis, vnde erat testator, d. l. cum de lanionis, §. asinam.
- Instrumento fundi legato, continentur ferui villici, qui non pensionis certa quantitate, vt extraneus colonus, sed fide domino debita colit, item mola molenaria, idest, inferior pars villæ, si rusticis eius fundi operariis moleretur, item bubulcus, siue arator fundum bobus, siue pascere boues aratoribus, d. l. cum de lanionis, §. cum de villico.
- Instrumento fundi legato, continentur putatores vineæ, qui eius fundi causâ habentur, item pattores, & foliores, ibidem.
- Instrumento medici legato, continentur collyria, & emplastra, & cætera huiusmodi generis, d. l. cum de lanionis, §. in instrumentum.
- Instrumenti legatum est vniuersale, & idco recipit augmentum vsque ad mortem testatoris, l. si mancipia.
- Instrumento fundi legato, continentur etiam mancipia colendi agri causâ inducta, vt ibi sint perpetua, ibidem.
- Instrumento villæ non continentur fructus repositi, neque equitum, neque supellex, quando legatur villa cum instrumentis, sed quando legatur villa instructa, continentur supellex, & d. l. si mancipia, §. fi. & ibi gl. pen.
- Instrumento villæ non continentur feruis peritusarte, vel fabrica, qui annuam mercedem præstabant domino, & laborabant, cui volebat, d. §. fin. & ibi glossa fin.
- Instrumento domus, vel ædificij legato, non continentur ferui parati opere, vel alij rei, quia illi non sunt instrumentum domus, l. Scizæ, §. Caio, & ibi glossa parato, eod.
- Instrumento domus legato, etiam id, quod alibi causâ custodiæ repositum est, d. l. Scizæ, §. fi.
- Instrumento tabernæ legato, continentur illud, quo exerceatur negotiatio, quæ fit in tabernâ, licet magis loci, quam negotiatio sit nomen tabernæ, l. cum quaeratur, & ibi gl. a. eod.
- Instrumento fundi legato, continentur omnia pecora parata ad stercoreandum, licet sint vltra vnum annum, qui necessarius erat, & ita licet mille oves sufficiant ad stercoreandum fundum, nihilominus tamen duo millia, quæ sunt in fundo ad stercoreandum, continentur instrumento fundi, l. fundi instrumentum, eod.
- Instrumento fundi, vbi est fornax, legato, non videtur legare fornaces, d. l. fundi, §. quidam, & ibi gl. singulorum.
- Instrumento omni fundi legato, excepto pecore, non continentur legatores, pastores, ouiliones, nec ouilia, d. l. fundi, §. fi.
- Instrumento fundi legato, continentur etiam molæ manuariz, idest, quæ manu hominum duebantur, item molæ iumentariæ, idest, quæ iumento duebantur, l. dollia, §. fi. eod.
- Instrumento fundi legato, continentur molæ, quæ sunt paratæ ad vsum prædij rustici, sed non molæ ad vsum quotidianum paratæ, in quibus fit falsa, quia ille magis continetur appellatione supellectiliis, & statum appellatione instrumenti, gl. molas, in add. d. §. fin.
- Instrumento fundi maritimi legato, non continentur ferui piscatores, qui solebant in ministerio testatoris esse, & quocunque cum sequi, etiam si tempore mortis testatoris id prædicti legati deprehendi fuerint, l. prædij, eod.
- Instrumentum pui usque rei necesse est quod sit alterius generis, atque ea res, cuius instrumentum esse, l. f. eod.
- Instrumento nauis non continentur scapha nauis, quia mediocritate non genere differt ab ea, ibidem.
- Instrumenta fundi dicuntur boues, aratrum, ligones, falces messoriae, putatoriz, & similia, gl. a. in l. a. c. de verbor. signific.
- Instrumentum fundi est apparatus rerum diutius permanfurarum, sine quibus non posset exerceri possessio, & sunt instrumenta fundi colendi seruandi gratiâ comparata, gl. instrumentum, in §. si quis ancillas, l. init. de legatis.

INT

Belian, Verlo, Prodiom, Mens.

Reliqua verba. Exceptio. 26. Men.

pro aliquo quinque sunt modi, scilicet mandando, con-
 alicnando, obligationem ab initio suscipiendo, & alie-
 no nouandi in se transferendo, gloss. putat, in l. in perfo-

um, l. 3 §. si filiusfamilias, de peculio.
bo, Fideiubers, Fideiussio, Mulier, 58. usque 63.

est quis aliquem ea provincia, quam regit, sed alia in-
relegatorum, §. interdicere, de interdictis.

prouincia, vnde oriundus est, ab eo, qui regit eam pro-
 ciliū habet, ibid.

nae & ignis fiebat, his qui commercium societasque ho-

be, inenia, teob, aut late reciperet, l. z. in add. marg. de

gl. i. in l. i. C. de repud.

is extinguit iura ciuilia, & sic patriam potestatem, quæ illis, §. & quid si tantum, de liber. & postu.

Et ei, qui prodigius non est, valet, cum sit facta contra
ius legis,† gl.ratum,& ibi add.in §.item prodigius.

multum facere testam.

1. 7/1 не 6.

brum, *nn.* 8.

1916, I. 1.

12. $\sqrt{2} \sin \theta$

17. $\sqrt{p} \approx 22$.

et demonstratur, num 30.

и, следовательно, $33.34.35$.

39.

argandis, nu. 41.

segundo em 44

co sacro, nu. 45. 46.

theod nu. 52.51.52.

ine exhibenda, n. 53.
indendus n. 54.

italicui minoribus, non censetur interdictus maiori-
 maioribus, videtur interdictum etiam minoribus, l. cui

ruis exportand l.relegatorum, §. constitutum, & ibi gl.
add. marg. de interdictis.

tria sua, vel ciuitas aliqua, etiam vrbs interdicta videtur
fi. in d. l. cui pacto, de leuis export. & d. §. constitutum,

ur actiones in factum, gloss. etiam, in l. i. §. non fuit, de

onis obtinent; quædam tamen interdicta sunt, quæ in-

ment, vt de libeto exhibendo, in quo probat quis le-
galad instat, in l. eum, qui, § 1. de Publica.

um, cum ad certum terminum, vel diem impenditur, in-
mo, sed eius effectus differtur, cum hic dicitur, 32. §. siue,

aspiciunt opera praeſentia, ſed interdiciſſa prohibitoria re-

ones, sed vim actionum habent, & continentur actio-

inter duas reddita sunt d. gal. & gloff. i. in rub. & ibi

inter duos recunda iungenda. g. p. & glori. f. in rub. & ibi dictis.

n, §. constitutum, & ibi gl. vrbe, & §. potest, in add. marg.

in vno honore, non solum eum honorem non potest
maiores, qui eo honore maiores sunt, d. l. relegatorum.

oribus, non debet ille frui maioribus, gl. i. in l. fi. C. de

cerium, & cigitas viderur interdicta, el. fi. ibid.

Intendi

Intendi

Interdictum cui est maioribus, potest vti minoribus, ibid.
 Interdicta olim certa forma, & conceptione verborum à prætoribus introducta erant, quæ verba hodie non sunt in vi, auctoritas tamen, & vis interdicti hodie, sicut olim est in vi, gl. i. in rub. C. de interdictis.
 Interdicta in alio prætoris erant propostia, vel in libro prætoris, vel in aliqua alba materia, vt chartula, ebore, vel marmore, l. i. & ibi gl. 2. C. cod.
 Interdictorum cognitio leuior est, quam aliarum causarum, gl. i. in l. 2. C. cod.
 Interdicta, licet in extraordinariis iudiciis propriè locum non habent, tamen ad exemplum eorum res agitur, l. 3. C. cod.
 Interdicta cum solemnitate, cum qua olim proponebantur, hodie non habent locum; hodie tamen sine illa solemnitate antiquorum verborum habent locum, sicut qualibet actio, gl. i. ibid.
 Interdictorum natura est, quod possessorium prius, quam petitorium intentetur: item quod sub eodem iudice, ibid.
 Interdicta omnia sunt personalia, licet sint in rem scripta, ibid.
 ex Interdicto omni oritur vllis actio in factum, & veniunt fructus post litem contestationem, in nullo tamen interdicto veniunt ante litem contestationem, nisi in interdicto vnde vi, in quo veniunt à die expulsiōis, ibid.
 Interdictum omne potest vtiliter proponi directis verbis deficientibus, ibid.
 Interdictum nullum reperitur, quod infamem, & in nullo interdicto iudex se interponit, nisi in homine suæ provincie, ibi, & gl. i. in l. i. si quis in tantum, 7. C. vnde vi, ff. in l. 3. de interdictis.
 Interdictum quodlibet potest proponi hodie sine solemnitate, gl. i. in l. 3. C. de interdictis, §. 2. & ibi gl. 1. Inst. de interdictis, & gl. i. in l. 3. cod.
 Interdictum qui proponit in limine iudicij, tenetur actionem exprimere, l. i. C. de interdictis.
 Interdictum restitutorium scilicet retinenda, vel recuperanda possessionis naturalis in se habet æquitate, gl. i. in rubric. C. de precario.
 inter Interdicta, & actiones est differentia, sicut inter matrem, & filiam, cum ex interdicto oriatur actio in factum, item interdicta ratiōem à prætoribus inducitur, sed prætoris, sed actiones pro maiore parte à iure civili sunt inducæ, §. reprob. gl. nihil aliud, in add. in principio, Inst. de actio.
 Interdicta veraprimum versantur, quando circa possessionem, vel quasi possessionem, iterum inter aliquos contendebatur, in princ. Inst. de interdictis.
 Interdicta, & actiones olim differabant, quia interdicta à prætoribus, sed actiones à ceteris Magistratibus formabantur, §. gl. conceptiones, ibid.
 Interdicta omnia sunt prætoris, ibid.
 Interdicta prætoris olim cum certis solemnitatibus proponebantur, & ex formalibus agebatur, quæ solemnitates hodie recesserunt, & ita hodie interdicta non proponuntur solemniter verbis exquisitis, sed in locum interdictorum proponitur actio in factum, quæ actio accommodata est interdictis, d. gl. conceptiones, & ibi add. marg. & gl. i. in l. 3. de interdictis.
 Interdicta omnia sunt prohibitoria, siue restitutoria, siue exhibitoria, dicuntur interdicta, licet vltima duo non interdicant, §. in summa, Inst. de interdictis.
 Interdictum fraudatorium dabatur etiam ad reuocanda alienata in fraudem creditorum, cuius loco hodie est editum, quæ in fraudem creditorum, gl. periculum, in l. si posultante, 67. ad Trebel.
 Interdictum fraudatorium datur, vbi quis in fraudem creditoris sui res alienat alteri creditori suo, nam si ille alter fraudem participet, hoc interdicto sci licet de his, quæ in fraudem, tenetur, l. pupilli debitor, 96. & ibi addit. marg. de solutio.
 Interdictum fraudatorium est speciale interdictum, & non accipitur pro interdicto de his, quæ in fraudem creditorum, §. gl. interdicto, in l. pupilli debitor, 96. cod.
 Interdictorum quædam sunt prohibitoria, quibus prætor vetat aliquid fieri, vt interdictum, ne vis fiat, & de mortuo inferendo; quædam sunt restitutoria, quibus prætor iubet restituere aliquid, vt interdictum quorum bonorum, & vnde vi, quædam sunt exhibitoria, per quæ prætor iubet exhiberi, veluti interdictum de libero homine exhibendo, §. in summa, Inst. de interdictis, & l. i. §. interdictum, & ibi gl. exhibitoria, & gl. seq. de interdictis.
 Interdicta quædam sunt mixta, scilicet tam prohibitoria, quam exhibitoria, tam petunt exhiberi, & prohibetur iniuriis retineri, gl. restitutoria, in d. §. in summa, & d. §. interdictum, & ibi gl. mixta.
 4 Interdicta quædam sunt simplicia, quædam duplicia, §. tertia diuisio, Inst. de interdictis, l. 2. & ibi gl. i. & 2. de interdictis.
 Interdicta simplicia dicuntur, in quibus alter actor, alter reus cognoscitur, qualia sunt omnia restitutoria, & exhibitoria, & quædam prohibitoria, vt ne quid in loco sacro, vel in flumine publico, vel ripa fiat, nam & in illis actor est, qui defiderat, ne quid fiat, reus est, qui aliquid facere conatur, ibid.
 Interdicta duplicia dicuntur, in quibus actor à reo discerni non potest, sed vniuersique sustinet partem tam rei, quam actoris, veluti interdictum vti possidetis, & vtrubi, ibid.
 Interdictum nihil aliud est, quam actio prætoris, & quodcumque proponatur, non est ius, scilicet an actio prætoris, quæ pro interdicto competit, an interdictum proponatur, §. gl. 2. in rub. de interdictis.
 Interdicta sunt certæ formæ, verborumque conceptiones, quibus prætor cum de possessione contendebatur, iubeat aliquid fieri, aut fieri prohibebat, in principio Inst. de interdictis, l. i. in add. marg. de interdictis.
 Interdicta competunt pro diuinis rebus, aut pro humanis, d. l. i.
 Interdicta pro diuinis rebus competunt, vt pro rebus sacris, vel religiosis locis, ibidem.
 Interdicta pro humanis rebus dupliciter competunt, aut pro rebus, quæ sunt alienius, aut pro rebus, quæ liberæ, ac nullius sunt, ibid.
 Interdicta competunt de liberis personis exhibendis, & deducendis, vt de libero homine exhibendo, & de liberis exhibendis, d. l. i. & ibi gl. 2.
 Interdicta, quæ competunt pro rebus alienis, quædam sunt publica, quædam singulorum, publica sunt, quæ tractant de locis publicis, de viis, & fluminibus, publicis, d. l. i.
 Interdicta singulorum, id est, ad singulorum vilitatem spectantia, quædam pertinent ad vniuersitatem bonorum, veluti interdictum quorum bonorum,

quod solum est vniuersale, quædam pertinent ad res singulas, vt interdictum vti possidetis, & interdictum de itinere, actûque priuato, ibid.
 Interdictum, ne vis fiat, dicitur mixtum, quia prohibitorium, & restitutorium est, nam prohibetur prætor vim fieri possidenti, & amissam possessionem iubei restituere, gl. mixta, in l. i. §. interdictum, de interdictis.
 Interdicta quædam ad præsens referuntur, quædam vti possidetis, nam quæ præsentia sunt, id est, tempore litem contestationis possident, non vi, non clam, non precario obtinent, quædam vero referuntur ad præteritum, vt de itinere, actûque, & de aqua æstiva, d. l. i. §. pe. & ibi gl. vti possidetis.
 Interdicta omnia licet in rem videantur concepta, quandoque, vt quod vi, aut clam, & interdictum, de noui operis nunciacione, vi tamen ipsa personalia sunt, quia obligatus est, qui tenetur interdicto ad id quod venit in interdicto, d. l. i. §. penult. & ibi gl. concepta, & gl. penult.
 Interdicta quædam sunt annalia, quædam sunt perpetua, d. l. i. §. fin.
 Interdictis annalius poenam non rem persequimur, sed perpetuis rem ipsam, d. §. fin. in add. marg.
 Interdicta æa perpetuo dantur, quæ continent rei persequutionem, nec ex maleficio dantur, sed quæ sunt ex maleficio, aut non continent rei persequutionem, terminantur anno, nisi de eo, quod peruenit ad maleficium, vel herede eius, de quo perpetuo agitur, gl. fin. ibid.
 Interdictum annale dicitur, vnde vi, & de eo, quod non peruenit ad violentum, interdictum de tabulis exhibendis perpetuum est, ibid.
 Interdicta duplicia dicuntur vtrubi, & de superficibus, & quandoque de aqua quotidiana, & æstiva, vt quando proponitur inter emptores & heredes, & bonorum, possessoribus, gl. vti possidetis, in l. 2. cod.
 Interdicta prohibitoria dicuntur de arboribus cædendis, & de itinere actûque priuato, gl. prohibitoria, in d. l. 2. cod.
 Interdicta omnia prohibitoria non sunt simplicia, quia quædam duplicia sunt, vt vti possidetis, & vtrubi, ibid.
 Interdicta quædam competunt diuini iuris causa, & de religione, sicut est, ne quid in loco sacro fiat, vel quod factum est restituatur, & de mortuo inferendo, vel sepulcro edificando, d. l. 2. §. si.
 Interdicta hominum causa dicuntur competere illa, quæ ad publicam vilitatem pertinent, vel quæ iuris diuini gratia, vel causa tenent officij, vel rei familiaris pertinent, d. l. 2. §. hominum.
 Interdicta, quæ publice vilitatis causa competunt, sunt, vt via publica vti liceat, & flumine publico, & ne quid fiat in via publica, ibid.
 Interdicta, quæ iuris sui tuendi causa competunt, sunt de liberis exhibendis, & de libero exhibendo, & de vxore exhibenda, d. l. 2. §. iuris, & ibi gl. liberis.
 Interdictum, quod officij tuendi causa competit, dicitur de libero homine exhibendo, similiter de vassallo exhibendo, seu ciue, seu monacho, vel pupillo, quis ius habet, §. iuris, & ibi add. marg.
 Interdicta quædam rei, id est, proprietatis persequutionem continent, veluti de itinere actûque priuato, secundum quod datur volenti rescire iter, vnde probatur dominium fructus, & idem in interdicto, quod datur pro aqua ex castello duenda, & in interdicto de arboribus cædendis, d. l. 2. §. quædam, & ibi gl. priuato.
 Interdicta, quæ de locis sacris & religiosis proponuntur, quasi proprietatis causam continent, & agens debet probare rem sacram, & religiofam, d. §. quædam, & ibi gl. de liberis.
 Interdicta, quæ dantur pro re familiari, non est mixtum, quod probatur quandoque causa persequutionis, cum & in interdictis de religiosis, & sacris, & de his, quæ sunt iuris sui tuendi causa inueniuntur, prohibetur causa quasi proprietatis, d. §. quædam, & ibi gl. vt non finet.
 Interdicta, quæ ad rem familiarem pertinent, aut sunt adipiscende possessionis aut recuperanda, aut retinenda, d. l. 2. §. hæc autem, cod.
 Interdicta duplicia dicuntur tam recuperanda, quam adipiscende possessionis, vt est interdictum, ne vis fiat, d. l. 2. §. fin. & ibi gl. fin.
 Interdicta omnia sunt personalia, gl. fin. in l. 3. cod.
 Interdictis omnibus habetur ratio fructuum ex die litem contestationis, fallit in interdicto, vnde vi, in quo veniunt à die expulsiōis, & quandoque in interdicto, vnde vi, in quo veniunt à die expulsiōis, & quandoque in interdicto, quod vi aut clam, ibid.
 per Interdicta questio debet præcedere, cum sint de possessione, ibid.
 Interdicta, quæ sunt annalia, sunt perpetua de eo, quod perueniunt ad eum, cum quo agitur, ibi, & l. 4. cod.
 Interdicta, quæ sunt annua ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, gl. i. in d. l. 3. codem.
 Interdicta omnia non dantur noxaliter, sed ea tantum dantur noxaliter, quæ de maleficio sunt, non alia, §. ibid.
 Interdicto nullo habetur ratio fructuum ante litem contestationem, nisi in interdicto, vnde vi, ibid.
 Interdictum nullum redditur, nisi inter non subiectos, ibid.
 Interdictum nullum penaliter, ibid.
 Interdicta noxalia sunt ea, quæ ob delictum eorum, quos in potestate habemus, dantur, veluti cum vi deiecerunt, aut vi aut clam opus fecerunt, l. fin. cod.
 Interdicta licet personalia sint, in rem tamen sunt scripta, & transeunt aduersus quemlibet successorem rei perueniunt, §. gl. siue in rem, in add. marg. in l. i. §. prodest, quorum legatorum.
 Interdictum nullum infamam infamia iuris, l. neque vnde, de vi, & vi armata, gl. fin. in l. 3. de interdictis.
 Reliqua verbo, Seruatus, 48. Aff. 90. 215. 216. 217. Frustrum, 12. Frane.

Interdicta adipiscende possessionis dicuntur, quæ competunt, qui possessionem ante non sunt habiti, l. 2. §. hæc autem, de interdictis.
 Interdicta adipiscende possessionis sunt, quorum bonorum, & Saluanum interdictum, quod est de pignoris, id est, de possessione rerum coloni tacite obligatarum, & interdictum, quo itinere venditor vti est, quo minus emptor vti, ibidem.
 Interdictorum quædam sunt adipiscende, quædam retinende, quædam recuperanda, §. sequens, Inst. de interdictis.

INT

INDEX

INT

Interdictum adipiscendae dicitur quorum bonorum, quod competit heredi de iure pratorio in possessionem res hereditarias pro possessore, vel pro herede, ibid.

Interdictum adipiscendae ideo dicitur, quia ei tantum utile est, qui nunc primum conatur adipisci possessionem rei, nam si quis adeptus possessionem amiserit eam, inutile est ei hoc interdictum, ibid.

Reliqua verbo, Possessorum.

INTERDICTUM, quorum bonorum, nominatur a primis verbis interdicti, sicut & in aliis interdictis, gl. 1. in rub. quorum bonorum.

Interdictum vniuersale solum reperitur interdictum, quorum bonorum, & datur directum bonorum possessori, vtile heredi de iure ciuili, & differt a petitione hereditatis, & consonat, ibid.

Interdictum, quorum bonorum, competit ei, cui bonorum possessio de iure pratorio data est contra eum, qui tenet illa bona pro herede, vel pro possessore, vel dolo desit possidere, gl. 1. cod.

Interdictum, quorum bonorum, restitutorium est, & pertinet ad vniuersalem bonorum, & est adipiscendae possessionis vniuersorum bonorum, d. l. 1. §. fi.

Interdictum, quorum bonorum, pertinet non solum ad singulas res, sed etiam ad vniuersas, gl. 1. ibid.

Interdictio, quorum bonorum, non tenentur debitorum hereditarij, sed tantum corporum possessorum, gl. 1. cod.

Interdictum, quorum bonorum, datur contra eum, qui possidet pro herede, vel pro possessore, & non contra titulo possidentem, gl. vi. proinde, in l. 1. cod.

Interdictum, quorum bonorum, vel quorum legatorum, datur pro adipiscenda, vnde vi datur per recuperanda, sed vi possidetis, vtrobisq; vel d. aqua quotidiana, & ardua datur pro retinenda, gl. competentes, in l. 3. C. de interdictis, d. gl. in rub. C. ynde vi.

Interdictum, quorum bonorum, vtile datur heredes de iure ciuili, id est, si, qui succedunt, directum vero competit ei, qui possidet pro herede, vel pro possessore, si nihil sit vti fructu, gl. 1. in rub. C. quorum bonorum.

Interdictum, quorum bonorum, tam & petitio hereditatis esset post vniuersalem, si ille, qui possidet pro herede, vniuersam in errorem inueniente loco tituli, vel si ille, qui ab eo emit, vniuersam, & sic petitio hereditatis tollitur triennio, si res immobilis, si vero sit immobilis, vel 20. annis, sed si possidet sine titulo, vel pro possessore, petitio hereditatis datur, 30. annis, ibid.

Interdictum, quorum bonorum, habet communem cum petitione hereditatis, quia vtrumque de vniuersitate, & vtrumque contra eum, qui pro herede, vel pro possessore possidet, ibid.

Interdictum, quorum bonorum, & petitio hereditatis differunt, quia hoc ad possessionem, illa ad proprietatem, in hac datur bonorum possessori, in vtrito vero heredes, sed petitio hereditatis datur directo heredi, & aliter vero bonorum possessori, ibid.

Interdictum, quorum bonorum, & quorum legatorum, si vniuersa nomina a principis acti, vniuersamque res continet, quorum bonorum, & illi ex edicto meo possessorio data esset, & ibid.

Interdictum, quorum bonorum, competit etiam bonorum possessori ab intestato, & datur contra eum, qui possidet pro herede, vel pro possessore, vel dolo desit possidere, l. 2. C. cod.

Interdictum, quorum bonorum, est vniuersale aptitudine, quandoque actu est singularis, sicut etiam vniuersam rem, gl. 1. & ibi add.

Interdictum, quorum bonorum, est duplex, scilicet directum, & vtile. Directum competit succedenti de iure pratorio, & consequatur possessionem hereditatis, quod appellatur quorum bonorum; vtile datur illi, qui succedit de iure ciuili ex testamento, vel ab intestato, gl. 1. bonorum, in §. summa, Inst. de interdictis.

Interdictum, quorum bonorum est restitutorium, intellige inspecta persona defuncti, quia licet vera possessio non transferatur ad heredem, fingitur tamen transferri, praeterim decreta bonorum possessorum ad ardua veritate, & natura sua vi dicuntur adipiscendae possessionis, & d. gl. bonorum, & ibi add.

Interdictum, quorum bonorum, & petitio hereditatis, licet competant etiam pro vna re, dicuntur nihilominus vniuersalia, quia sunt apta comprehendere vniuersitatem hereditatis, & ita tunc sunt vniuersalia in habitu, licet actu tunc sint particularia, gl. 1. & ibi add. in §. sequens diuisio, Inst. de interdictis.

Reliqua verbo, Heres, §. 1.

INTERDICTUM, quorum legatorum, adipiscendae possessionis est, & habet locum, quod legatarij sua autoritate, & non ex voluntate heredis, acceptum aliquod legatorum nomine, & tenentur id restituere heredi, l. 1. quorum legatorum.

Interdictum, quorum legatorum, datur heredi, & heredi heredi, & bonorum possessori, & eius heredi, d. l. 1. §. 1.

Interdictum, quorum legatorum, restituitur ad heredem, nulla opposita exceptione, ea, quae legatorum nomine possidentur a legatariis, vt perinde legatarij possint heredem conuenire, d. l. 1.

Interdictum, quorum legatorum, tunc demum habet locum, cum heres vult vt retentione legis Falcidia, non alijs, gl. vt proinde, ibid.

Interdictum, quorum legatorum, datur contra titulo possidentem, ibid.

Interdictum, quorum legatorum, & petitionem hereditatis simul postest heres proponere, quando est incertum heredi, an conueniat tanquam legatarij, an tanquam heres, vel possessoris, ibid.

Interdictum, quorum legatorum, habet locum, etiam si quis propria autoritate occupat seruicium, vel vltimum sibi legatum, licet talia non videantur proprie possideri, sed teneri, d. l. 1. §. quod ait.

Interdictum, quorum legatorum, datur etiam pro rebus incorporalibus, sed quorum bonorum non, ibid.

Interdictio, quorum legatorum, tenetur legatarius conditionalis, vel in diem missus in possessionem causa legatorum seruandorum ad restitutionem rem legatam heredi, si legatorum nomine satisfecit, d. l. 1. §. quatuor.

Interdictio, quorum legatorum, tenetur non solum is, cui legatum est, sed etiam eius heres, & etiam succesor, ibid.

Interdictum, quorum legatorum, non habet locum, quando heres, vel bonorum

possessor post aditam hereditatem, vel bonorum possessionem secundum tabulas agnitam accommodauit voluntatem suam legatario, vt possideret rem legatam, quam occupauit, secus si ante aditam hereditatem, vel ante bonorum possessionem agnitam accommodasset, d. l. 1. §. quod ait prator voluntatem.

Interdictum, quorum legatorum, competit, siue legatarius possidere cepit rem legatam, siue heres eius, vel successor eius singularis, d. l. 1. §. illud tenendum, & ibi gl. siue in rem.

Interdictum, quorum legatorum, non habet locum, quando legatarius voluntate heredis a principio cepit possidere rem legatam, quae possideret antea, sed postea heres eam habuit, d. l. 1. §. prodest.

Interdictum, quorum legatorum, cessat, quando legatarius cepit possidere rem legatam voluntate heredis, licet postea heres voluntatem mutauerit, quia sufficit semel voluisse, ibid.

Interdictum, quorum legatorum, non datur heredi, nisi satisfecit legatario de reddendo legato salua Falcidia, & debet satisficere, ita vt daret, alius legatarius, qui iam accepta satisfacione restituerat heredi, mittitur in possessionem legatorum seruandorum causa, d. l. 1. §. pe. & ibi gl. nisi, & gl. mittatur.

Interdictum, quorum legatorum, competit heredi pro his rebus legatis, pro quibus satisfecit, & pro eorum augmentis, sed non pro alijs rebus legatis, pro quibus non satisfecit, d. l. 1. §. fi. & l. 2. cod.

Interdictio, quorum legatorum, legatarius non restituens debet condemnari in id, quod interest, veniunt etiam fructus a die litis contestationis, l. 2. ex hoc, & ibi gl. condemnari, cod.

Interdictum, quorum legatorum, competit heredi, si legatarius contentus fuit repromissione, vel si pignori sibi ceteri voluit, vt quia & heres voluit, & idem quando per legatarium fecit, quominus satisficeret, d. l. 2. §. si legatarius.

Interdictum, quorum legatorum, non competit, quando per legatarium fecit, quominus satisficeret, eo autem tempore, quo edicitur interdictum, satis accepere paratos sit, nec ei satisficere, secus si tunc satisficere, ibi.

Interdictum, quorum legatorum, datur contra quemlibet successorum, & datur etiam emptori, licet non sint succedentes iuris, quod non est ita in actionibus, gl. 1. emptori, in l. 1. C. ut prae, de aqua quotidia.

Reliqua verbo, Legatarius, §. 1. heres, l. 17. §. 12.

INTERDICTUM dictum Saluianum, non datur contra emptorem rei in fundum copartem pignoris nominatim, datur, & hic exactionum, & ibi add. datur, & ibi add. gl. 1. in l. 1. de Saluiano, inter l.

Interdictum Saluianum est adipiscendae possessionis, gl. 1. in rub. C. de precario, inquit, vel colonum dictum competit domino tantummodo contra inquilinum, vel colonum pro rebus illatis, & tacite obligatis; vnde tamen competit domino contra emptorem, si ei emat res sibi obligatas, l. 1. & ibi gl. pe. C. cod. in.

In interdicto Saluiano sufficit, si probet colonum possidisse, & sic etiam pro aliena re datur actio, in seruana autem oportet locatorem probare colonum fuisse dominum tempore locationis, & d. gl. pen. in l. 1. C. de precario, & ibi gl. fi. & ibi add. in §. sequens diuisio, Inst. de interdictis.

Interdictum Saluianum possessorium est, sed actio seruiana est petitorium, d. gl. 1. penul.

Interdictum Saluianum adipiscendae possessionis est, & competit domino fundi pro rebus illatis, & inactis in fundum conductum per colonum, quae pro mercedibus, & pro damno dato sunt tacite pignori obligatae, §. sequens, & ibi gl. 1. penul. Inst. de interdictis.

Reliqua verbo, Interdicta, §. 1. Interdicta, §. 1. 228. Columni, 16.

INTERDICTIO retinendae possessionis sunt vti possidetis, vtrobis, & etiam illi d. ne vis fiat ei, qui in possessionem missus est, leg. 2. §. fi. & ibi gl. 1. pen. de interdictis.

Interdictio adipiscendae, recuperandae, vel retinendae possessionis si quis egerit, & succubuerit potest postea agere actione reali, nec repellitur per exceptionem rei iudicatam, & an eadem, §. fi. & ibi gl. fi. de except. rei iudic.

Interdicta retinendae possessionis sunt vti possidetis, pro immobilibus, & vtrobis, pro mobilibus, §. retinenda, Inst. de interdictis.

In interdictis retinendae possessionis, scilicet de superficiebus, & de itinere, & de qua priuato, & via priuata, de aqua quotidiana, & ardua, & inter eos, qui ducunt aquam per eundem riuum, qui corruales dicuntur, & inter eos, qui ex eodem castello, agitur de incorporalium quasi possessione, eodem modo, quo agitur in interdictis vti possidetis, & vtrobis, gl. 1. ingens, ibi.

Interdictum retinendae datur pro vi inquietantia, vt si me arare, vel edificare, aut aliquid in meo me facere prohibes, contentens me possidere, & habere eam locum hoc interdictum, etiam si ille non contendat se possidere, sed solum iniuriat mihi, & etiam datur mihi actio iniuriarum, gl. nec clam, ibi.

Interdictum retinendae competit mihi, quando me possidentem prohibet quis facere aliquid non ratione possessionis, nec iniuriat, sed quia se habere seruitutem contendat, sed si ille possidet, intentabo negotiorum, ibi.

Reliqua verbo, Possessor, §. 1. Possessorum, Abstem, §. 1.

INTERDICTUM, vti possidetis, pro retinenda possessione inducitur contra eum, qui pariter volens mihi turbare meam possessionem se possidere asserit, & si a me vi possideat, vt quia me arare, vel colere fundum, vt a ier re vi prohibeat, interdictio succumbit, si vno ab alio possideat ei sua possessio, & habet locum in rebus tantum soli, & sit condemnatio ad abstinentiam possessionis, si non desinat turbare, & hoc idem habet locum in interdicto vtrobis, quod datur pro rebus mobilibus, gl. 1. in l. 1. exat, quod met. cau.

In interdicto, vti possidetis, & vtrobis, vincit, qui nec vi, nec clam, nec precario ab aduersaria possidet tempore litis contestationis, & vtriusque interdicti vocatur vis turbativa, eo quod, sic per vim facit, turbat, id est, dubium reuocat, & obcurum facit, quis possideat, ibid.

Interdictum vtile, vti possidetis, dari potest pro quasi possessione seruitutis, vel libertatis, quae habet causam continuam, gl. vti, in l. 1. C. de Arto, si seruitus vendide.

Interdictum directum, vti possidetis, datur pro vera possessione rei, quae inquitur pro seruitude, quam non debet, & contra pro vera possessione rei dominantis,

- dominantis, quæ inquietatur, eo quod servitute debita vti non permittitur, ibidem.
- Interdictum, vti possidetis, datur pro rebus immobilibus, & ideò ad exhibendum in eo agi non potest, §. gl. interdictum, in l. 3. §. sciendum, ad exhibendum.
- Interdictum, vti possidetis, datur naturaliter possidenti, glossa non possessionem, in additione marginis in l. 3. §. de acquir. possessione.
- Interdictum, vti possidetis, datur pro civili possessione, quæ turbatur per retentionem naturalis possessionis clandestinè occupatæ, glossa. fin. in l. clam possidere, c. §. qui ad nudinas, eodem.
- Interdictum, vti possidetis, quandoque habet effectum recuperandæ possessionis, licet aliàs solum consequeretur tueri possessionem, ibidem.
- Interdictum, vti possidetis, etià post amissam possessionem competit, si in amissione caput interesse amittentis, ibi.
- Interdictum, vti possidetis, prohibitorium est ad retinendam possessionem, & competit pro immobili, nam pro mobili datur vtrobi, l. r. §. i. & ibi glossa hoc interdictum, vti possidetis.
- Interdictum, vti possidetis, datur inter usufructuarium, & proprietarium, quorum unus civiliter, alter naturaliter possidet, licet quilibet de altero negare, vnde pro vtroque datur sententia, glossa. l. i. & l. h. & ibi glossa l. eod.
- Interdictum vtile, vti possidetis, datur pro rebus incorporalibus, v. pro quasi possessione vias, & usufructus, & cæterarum servitutium, licet propriè non possideantur, d. glo. 1. in add. marg. in d. §. i. & gl. 2. in l. 1. C. eod.
- Interdictum, vti possidetis, non competit pro cloacis, quia in illis est specialiter proutum per tria interdicta, d. l. 1. & ibi glossa non dabo, vti possidetis.
- Interdictum, vti possidetis, datur, ne me inquietes in possessione, & ad interesse præterite inquisitionis, id est, quanti mea interest possidere retrò ab anno citrà, non vitrà, sed ad prohibendam vim, & possessionem tuendam datur perpetuò, d. l. 1. & ibi glossa neque pluri.
- in Interdicto, vti possidetis, currit annus à die redditus interdicti retrò, d. gl. neque pluri.
- 13 in Interdicto, vti possidetis, obtinebit ille, qui in soli possessione habet potiorè causam, d. l. 1. §. i.
- Interdictum, vti possidetis, proponendi causa fuit, vt in iudicio rei vindicationis separata esset possessio à proprietate, dicta l. r. §. huius.
- Interdictum, vti possidetis, datur inter eos, inter quos contenditur vter possideat, quia alteruter se magis possidere affirmat, ibi.
- Interdictum, vti possidetis, datur etiam contra incontinentem, licet non contendat de possidendo, gl. affirmat, ibi, & glo. multis, in d. l. r. §. refutunde, & gl. 1. in l. 3. eodem.
- Interdictum, vti possidetis, retinendæ possessionis est, cuius rei causa redditur, ne vis fiat ei, qui possidet, & consequenter proponitur post interdictum vnde vi, d. l. r. §. et igitur.
- Interdictum, vti possidetis, tueretur, ne amittatur possessio, sed interdictum, vnde vi, amissam possessionem restituit, ibi.
- Interdictum vti possidetis, defendit possidorem, sed interdictum, vnde vi, oppugnat violentum possidorem, & cogit restituere possessionem, quam per vim occupavit, ibi.
- per Interdictum, vti possidetis, defenditur ille, qui non vi, non clam, non precario possidet ab aduersario, sed vi, clam, vel precario possidet ab aduersario, succumbens in hoc interdicto, sed quod extraneum obtineret, d. l. r. §. perpetuò, & ibi glossa perpetuò, & §. fin. & ibi glossa.
- Interdictum, vti possidetis, datur possessori, sed actio, hoc est, rei vindicatio, nunquam datur possessori, ibidem.
- Interdictum, vti possidetis, habet locum, siue contendatur de possessione totius fundi, siue certæ partis fundi, siue pro indiuiso contendat quis se possidere, d. l. 1. §. pe.
- Interdictum, vti possidetis, habet locum in omnibus possessionibus, quæ sunt soli, & sic rei immobili, dummodò possideri possint, ibi.
- Interdictum, vti possidetis, non datur pro Ecclesia, foro, basilica, theatro, re sacra, vel religiosa, cum hæc non possideantur, gl. possint, ibi.
- In Interdicto, vti possidetis, nihil refert aduersus extraneos an iusta, vel iniusta sit possessio, quia qualicumque possessor, eo ipso quod possessor est, plus iuris habet, quam ille, qui nec naturaliter, nec etiam iniuste possidet quod alios, l. 2. & ibi glossa l. eod.
- Interdictum, vti possidetis, duplex est, & hi, quibus competit illud, sunt actores, & rei, l. 3. §. r. vti possidetis.
- 24 Interdictum, vti possidetis, competit etiam ei, qui in suo edificare prohibetur, quando prohibens facit possessiones controuersas, quem prohibet vti sua possessione, secus si prohiberet non faciendo ei possessionis controuersiam, sed dicendo se habere seruitutem, ne altius tolleretur, quo casu competit ei actio negatoria, vel vtile interdictum vti possidetis, dicta l. 3. §. r. & ibi glossa vti mea.
- Interdictum vtile, vti possidetis, datur mihi contra turbantem me in possessione mea iure seruitutis, quam asserit se habere, gl. 1. in d. l. 3. in prin.
- Interdictum, vti possidetis, datur quasi possessori iuris, ne turbetur in eo, d. l. 3. §. sed si supra, in add. marg.
- In Interdicto, vti possidetis, fit condemnatio ad ipsius rei estimationem, id est, quanti vniuersusque interest, possessionem retinere libere, & in ea non esse turbatum, d. l. 3. §. in hoc interdicto.
- In Interdicto, vti possidetis, estimatio habito respectu ad possessionem, non ad ipsam rem, d. l. 3. §. fin. & ibi add. marg.
- Interdictum, vti possidetis, datur etiam inter duos fructuarios afferentes se possidere, & quilibet de alio negat, & potest esse, quod alter, vel ambo vincant, vel neuter eorum, l. fin. & ibi glossa l. eod.
- Interdictum, vti possidetis, datur ciuili ter tantum possidenti, & etiam naturaliter tantum possidenti, d. l. fin. & ibi glossa l. 2.
- Interdictum, vti possidetis, datur usufructuario pro possessione rei, in qua habet usufructum, §. gl. defendat, ibi.
- Interdictum, vti possidetis, datur inter vsuarium, & fructuarium, quia vterque habet naturalem possessionem, d. l. fin. & ibi glossa l. fin.

Interdictum, vti possidetis, non datur possidenti alieno nomine, etiam si non vi, non clam, non precario possideat ab aduersario, l. 1. §. si tibi fundum, de ien. actiue priu.

Interdictum, vti possidetis, competit illi, qui turbatur in iuribus, & iurisdictionibus suis, l. ane si maris, l. de iuribus.

Interdictum, vti possidetis, vtrobi, & alia multa sunt accommodata ad priuatas causas, non ad publicas, introducta tamen sunt causa publici iuris, d. l. ane, & ibi glossa fin.

Interdicto, vti possidetis, prohibetur quis in possessione sua turbari, nisi à turbante possideat vi, clam, vel precario, & in peritorio intentato, si non satisfat, possessio in agentem transfertur, l. 1. C. vti possidetis.

Interdictum, vti possidetis, non habet locum in cloaca, quamuis sit res immobilis, quia speciale interdictum de ea datur, gl. 2. in l. 1. C. eod.

Interdictum, vti possidetis, vt habeat locum, requiritur, vt quis possideat tempore litis contestationis, gl. 3. ibi.

Interdictum, vti possidetis, vt mihi competat contra aliquem, non est necesse, vt & se contendat possidere, sed sufficit, quod me possidentem inquietet, & teneatur ille etiam actione iniuriarum, glossa nec vi, ibi.

In Interdictum, vti possidetis, competit mihi contra eum, qui clam à me possidet, hoc est, me absente clam intrat possessionem meam, gl. nec clam, ibi.

Interdictum, vti possidetis, competit mihi contra eum, qui concessi precario, vt possideret naturaliter tantum, & ille me turbat in mea ciuili, sed si ciuilem, & naturalem concesserim, non competit mihi interdictum, cum non possideam, gl. nec precario, ibi.

Interdictum, vti possidetis, & vtrobi, datur quando est contentio de possessione, quæ scilicet possideat, §. remendæ, Inst. de interdictis.

inter Interdictum, vti possidetis, & vtrobi, olim erat differentia, quia in vti possidetis, ille vincebat, qui interdictum tempore possidebat, si vero non vi, non clam, non precario nactus fuerit possessionem ab aduersario, etiam si alium vi expulserat, aut clam arripuerat alienam possessionem, aut precario rogauerat aliquem, vt sibi possideret licet, sed in vtrobi vincebat, qui maiore parte eius anni, nec vi, nec clam, nec precario possidebat ab aduersario, ibi.

Interdictum, vti possidetis, & vtrobi, hodie exquæta sunt quantum ad possessionem, & ita in illis vincit is, qui tempore litis contestationis possidebat, non vi, non clam, non precario ab aduersario, tamen hodie etiam remanet differentia, vt olim, quoad hoc, vt vti possidetis in rebus immobilibus, sed vtrobi in mobilibus locum habeat, d. §. retinendæ, & ibi glossa quantum, glo. 1. in l. 1. C. vti possidetis.

per Interdictum, vti possidetis, non vincit illum, qui habet à me precario, omnem possessionem, sed vincit eum, qui habet precario possessionem tantum naturalem, aut nullam habet à me, etiam si ego habeam possessionem ab alio vi, clam, vel precario, gl. nec clam in fi. ibi in d. §. retinendæ.

Interdictum vtrobi datur tantum pro mobilibus, & dicitur ab vtrum, & vbi, ita, vt vtrum ponatur pro apud, vel pro penes, & vbi pro quem, id est, penes quem est res mobilis, ibi fin. gl. 1. in l. 1. C. vti possidetis.

Interdicto vtrobi prohibetur quis, ne vis fiat ei, quominus ducat hominem, quem possidet maiore parte anni, l. 1. vtrobi.

Interdictum vtrobi habet locum in possessione rerum mobilium, & adæquatatur interdicto, vti possidetis, quod datur pro rebus immobilibus, ibi.

In Interdicto vtrobi obtinet ille, qui nec vi, nec clam, nec precario, dum super hoc ab aduersario inquietatur, possessionem habet, ibi.

In Interdicto vtrobi si ex duobus prior erit, qui maiore parte anni possideat, sed hoc indicipit qui tempore litis contestationis possidet, gl. 1. ibi.

Reliqua verbo, Tristoria, vtrobi.

INTERDICTA recuperandæ possessionis proponuntur sub rubrica, vnde vi, scilicet interdictum directum, & vtile vt usufructuario, & viutario, alia etiam interdicta recuperandæ sunt in aliis titulis, l. 2. §. pen. de interdictis.

Interdicta recuperandæ possessionis agentis si opponatur exceptio dominij, prius debet agere de violenta possessione, quam de dominio, l. 5. §. de vi, & ibi glossa de vi, & ibi add. marg. ad leg. lul. de vi publica.

Interdictum recuperandæ possessionis dicitur vnde vi, §. recuperandæ, Inst. de interdictis.

Reliqua verbo, Possessor, 16. Possessorium, Recuperanda, Possessio, 19. 20. Spoliatus, & infam. §. 9.

INTERDICTVM vnde vi, non habet locum, quando audio quod quis veniet cum armis, fundum suum dereliquit, quia non videtur deiectus, qui deiecti non expectant, l. metum, §. quod met. cau.

Interdictum, vnde vi, habet locum in rebus tantum soli, id est, in ipso solo, & rebus eidem coherentibus, etiam si mobiles sint, & etiam habet locum de eo, quod ad violentum penenit perpetuò, & pro alio, quod non penenit intra annum, & habet locum vbi, neque coacta, neque spontanea voluntas intercessit, gl. si in l. extat, eodem.

In Interdicto, vnde vi, tenetur quis restituere de causa, secus in actione, quod metus causa, quia arbitria est, glossa itaque, in l. si cum exceptione, §. quatenus, eodem.

Interdicto, vnde vi, potest quis agere pro rebus mobilibus occasione immobili, l. cum, glo. cum in l. ciuiscunque, §. de usufructu.

Interdictum, vnde vi, licet de iure non infamet, tamen de facto infamat, cum nomine delicti datur, l. 1. in l. licet, de obsequiis à libris.

Interdicto, vnde vi, agere non potest quis pro ciuili recuperanda, quam abente perdidit, & potest agere interdicto vti possidetis, pro naturali, glo. fin. in l. clam, & §. qui ad nudinas, de acquir. possessione.

Interdictum, vnde vi, ex eo, quod competit contra dominum serui, qui ignorante domino vi possidet, non sequitur, quod domino sit quaesita possessio, l. quod serus, 24. & ibi glossa l. 2. eod.

Interdictum, vnde vi, datur nomine partium fundi, glo. non singulari, in l. 2. §. cum Stichum, pro emptore.

Interdictum, vnde vi, vel lex, si quis in tantum, non habet locum contra eum, qui prohibet per vim venire in possessionem, eum, qui iussus erat venire à pretore, cum is missus, vel mitti iussus non possideat, §. glossa vt vim, in l. 1. §.

l. i. §. hanc actione vis fiat ei.

Interdictum, unde vi, datur pro vi facta cum armis, vel sine armis, dolo malo, vel pro re immobili tantum, sed lex, si quis in tantum, datur etiam sine dolo, et datur contra eum, qui credidit sibi licere, & competit etiam ad mobilia; lex extrat, quod metus causa, habet locum, quando non est facta vis, sed tua auctoritate alienam rem removere apprehendit etiam cum armis, & constitutionibus in l. i. §. i. de vi, & vi armata.

Interdictum, unde vi, concurrit cum lege, si quis in tantum, l. i. d. Interdictum, unde vi, non pertinet ad omnem vim, sed ad vim atrocem, id est, in qua dolus inest, & ad eos tantum, qui de solo, vel possessione deiciuntur, puta de fundo, vel area, vel de edificio, ad alium autem non pertinet, d. l. i. §. hoc interdictum.

Interdictum, unde vi, non habet locum pro violentia compulsiva, sed pro expulsiua, d. §. hoc interdictum, & ibi gl. deiciuntur, & l. i. rem, eod. Interdictum, unde vi, pertinet generaliter ad omnes, qui de re solo coherent. deiciuntur, & ita competit, quicumque sit locus, unde vi deiectionis est, etiam si fuerit insula superficialia, de qua quis vi deiectionis fuit, d. l. i. §. & generaliter.

Interdictum, unde vi, datur usufructuario, vel usufructu, si vi deiectionis fuerint, gl. off. superficialia, ibi d.

Interdictum, unde vi, non pertinet ad res mobiles principaliter, nam pro illis agitur ex causa furti, vel vi bonorum raptorum, aut actione ad exhibendum, d. l. i. illud trique.

Interdictum, unde vi, datur etiam nomine eorum rerum, quae sunt in fundo, vel in aedibus, unde quis vi deiectionis est, d. l. i. §. plane si qua.

Interdictum, unde vi, non datur ei, qui de nauis deiectionis est, sicut nec ei, qui de vehiculo deiectionis est, ibi d.

Interdictum, unde vi, datur electio de lignis aedibus, quia habet interdictum quale quale sit illud, quod solo coherent. ut ei cedat, unde quis vi deiectionis fuit, secus si solo non coherent, ut ei cedat, d. l. i. §. plane si quis, & ibi gl. coherent.

Interdictum, unde vi, habet locum, quando quis vi deiectionis est de arbore, qui coherent solo, secus si non coherent solo, d. gl. cohaereat, in additio. margin.

Interdictum, unde vi, habet locum, quando deiectionis, quis per vim, suae possessionis naturalis, suae à civilis, d. l. i. §. deiectionis.

Interdictum, unde vi, competit uxori deiectionis à possessione rei, quam vir ei donauit, ibi d.

Interdictum, unde vi, si vtatur deiectionis aduersus eum, qui in l. heratrem ex seru. tute, vel contra petitor post inchoatum liberare iudicium litem contestando, ac si liber iudicatus fuerit, & apparuerit ignorante eo ab eis iuris agentem vi deiectionis in possessionem restitutum, d. l. i. §. si aduersus.

Interdictum, unde vi, competit domino, si deiectionis fuerit de possessione seruus vel procurator, aut colonus, aut quisvis alius, per quem ipse possidebat, d. l. i. §. quod seruus.

Interdictum, unde vi, nulli competit, nisi ei, qui tunc cum deiectionis, possidebat, aut alius deiectionis de possessione videtur, quam, qui possidet, d. l. i. §. interdictum autem.

Interdictum, unde vi, vt competat duo sunt necessaria; primum, quod deiectionis tempore deiectionis verè corpore, vel animo possideat, sicut, quando, quod verè possessionem amittit non tamen est necesse, quod possessio quæratur in violento, cum etiam de eo, quod non peruenit competit intra annum, gl. possidebat, ibi d.

Interdictum vtile, unde vi, datur ei, qui suspicatus est se posse repelli ab eo, qui ingressus esse possessionem suam ipso absente, §. gl. possessionem, in d. l. i. §. siue autem.

Interdictum vtile, unde vi, datur contra dominum, quando familia, vel merces natus expulsum aliquem de pradio, & eius possessio peruenit ad dominum, ex delicto eorum, ibi d.

Interdictum, unde vi, datur etiam ei, qui deiectionis de pradio non expectauit, sed videtur homines venire, & si illi venissent licet non fuerint ingressi in pradium ibi d.

Interdictum, unde vi, competit illi, qui à me vi possidens ab alio vi deiectionis est, d. l. i. §. qui à me, eod.

Interdictum, unde vi, competit contra me ei, qui à me per vim possidens à me ipso postea ex interuallo deiectionis est, & ita teneo ego, & postea agere debeo contra eum, §. gl. habet, ibi.

Interdictum, unde vi, competit directum non solum pro rebus suis propriis, sed etiam pro rebus, quae apud eum deponit, vel pignorat, aut commodata sunt, quare vsum, vel custodiam, aut fructum fructum habuit, & etiam pro his, quae locatae sunt, d. l. i. §. quod autem, & ibi gl. commodata.

Interdictum, unde vi, veniunt res, quae tempore deiectionis, & post deiectionem non tunc sunt, etiam si eius culpa, d. l. i. §. restituitur.

Interdictum, unde vi, veniunt vtiles, qui datur pro re immobili ablata, ac pro eius fructibus, & pro rebus mobilibus, dicitur illi erat, ac pro eorum fructibus, & utilitatibus, computa. ut ex die, quo quis deiectionis est, sed in aliis interdictis ex die, quo edita sunt, computatur annus, & non retro, d. l. i. §. annus.

Interdictum, unde vi, reneat deiectionis restituere omnia, quaecumque deiectionis habuit, & assequitur erat, si vi deiectionis non esset, d. l. i. §. annus, eod.

Interdictum, unde vi, deiectionis etiam si non possideat, cogitur nihilominus restituere, sicut estimacionem, d. l. i. §. ex interdicto.

Interdictum, unde vi, atrocitatem facinoris in se continet, & ideo non datur leuiter in patronum, nec liberis in parentes, sed loco illius interdicti datur actio in factum, nisi liberi, vel liberi sint expulsi vi armata, aut contra parentes, vel patroni, quo casu datur interdictum unde vi, d. l. i. §. interdictum hoc, quia.

Interdictum, unde vi, competit heredi, ceterisque successoribus, & contra, non datur in heredem, nisi peruenierit, d. l. i. §. hoc interdictum, & ibi gl. competit.

Interdictum, unde vi, non competit retinenti possessionem per suos, licet ipse deiectionis faciat, nisi hi, qui remanserunt in fundo, ceperint à deiectione pos-

seid, d. l. i. §. non alij.

Interdictum, unde vi, vel actio in factum loco illius interdicti datur etiam in heredem, & ceteros successores in id, quod ad eos peruenit, aut dolo malo eorum factum est, quominus perueniret, & datur perpetuo, d. l. i. §. fin. & ibi gl. peruenit, & fin. l. 2. & 3. eodem.

Interdictum, unde vi, non competit fugienti, & reliquenti possessionem suam vano metu, l. 3. §. si quis, eod.

Interdictum, unde vi, datur etiam aduersus eum, qui dolo malo fecit, quo quis armis deiectionis, vt quia suaserit ei, d. l. i. §. cum procurator.

Interdictum, unde vi, datur contra deiectionem perpetuam in id, quod ad eum peruenit, ibi.

Interdictum, unde vi, datur fructuario, usufructo, & etiam habitationem habenti, non prohibeatur uti fructuario, l. 3. §. si frui, & §. unde vi, & ibi gl. fructuario.

Interdictum, unde vi, non datur deiectionis à quali possessione iuris incorporalis, d. gl. usufructuario, & ibi d. l. i. marg.

Interdictum, unde vi, non datur ei, qui prohibitus est uti frui re mobili, nisi res mobiles cedebant rei soli, nam si haerint in edificio, vel pradio, in quo habebat vsum fructum, datur interdictum etiam pro rebus mobilibus ibi existentibus, d. §. uti frui.

Interdictum, unde vi, datur etiam ei, qui fundo, vel aedificiis uti frui prohibitus est, ibi d.

Interdictum, unde vi, datur fructuario contra eum, qui prohibet frui fructuario, qui iam uti frui inceperat, sed non contra eum, qui ab initio volentem incipere uti frui prohibuit, ibi d.

Interdictum in directum, unde vi, non datur deiectionis à iurisdictionis quasi possessio, vt bene vtile interdictum, §. gl. fructuario, & ibi add. marg.

Interdictum, unde vi, competit contra municipales in id, quod ad eos peruenit, quando quis deiectionis nomine municipum, l. i. §. me, eod.

Interdictum, unde vi, teneor, quatenus ad me peruenit ex deiectione, vel expulsiua facta ab eo, cuius factum reputatur neque, licet non mandauerim, nec ratum habuerim, nec nomine meo gestum fuerit, secus si ab eo, cuius factum non reputatur meum, quia tunc non teneor ex aliquo, gl. si in additio. margin. ibi d.

Interdictum, unde vi, pro vi compulsiva non habet locum, sed bene actio, quod metus causa, l. i. rem, & ibi gl. eod. tit.

Interdictum, unde vi, non competit quanti actus interest possidere, quod vt re peritum existeret, quandoque in maiorem summam, quandoque in minorem, & hoc interest probatur iuramento in litem contra dolum, vel contumacem restituere, l. i. in interdicto, & ibi gl. i. eod.

Interdictum, unde vi, non competit mihi contra certum deiectionem eum, qui à me deiectionis, nisi deiectionis me fuerit non soluendo, l. cum à te, & ibi gl. non possum, eodem.

Interdictum, unde vi, non datur pro sola rei immobilis detentione, quoniam vera existit possessio, ob idque non datur contra, sed rebus mobilibus rei immobilis accessoriis, in quibus ex consequenti locum habet hoc interdictum, non est necessaria possessio, sed iustici sola detentio, gl. i. in add. marg. l. i. l. i. cunctis, eod.

In structum, unde vi, non datur pro violentia inquietatiua, vel turbatiua, l. i. vim facit, & ibi gl. i. eod.

Interdictum, unde vi, competit aduersus filium familias deiectionem, & etiam eius patrem in id, quod ad eos peruenit, l. i. in interdicto, l. 6. & ibi gl. i. eodem.

Interdictum recuperandae possessionis, veluti, unde vi, concurrit cum petitorio, l. cum fundum, l. 8. §. si, & ibi gl. fin. eod.

Interdictum, unde vi, agenti potest aduersarius obicere exceptionem, unde vi, si excipiens patiebatur magnum damnum, aut copiam iudicis non haberet, §. reprob. gl. d. i. in l. i. alius, §. bellissimè, quod vi, aut clam.

Interdictum, unde vi, non datur in heredem etiam in id, quod ad eum peruenit, si d. bene actiones in factum, gl. si in l. i. §. si vi bonorum raptorum, gl. si in l. i. C. ex delicto defensorum, & gl. non competere, in §. non autem, l. i. de per. petuis, & temporalibus actio.

Interdictum, unde vi, non infamat, l. si pueris, 32. & ibi gl. p. de pernis.

Interdictum, unde vi, etiam ad mobilia occasione immobilium datur, gl. cogatur, in l. si maritus, l. 10. C. de donatio. inter virum, gl. si in l. 4. C. de testam. manu.

Interdictum, unde vi, est annale, & non datur contra heredes spoliatoris, nisi quatenus ad eos peruenit, sed post litem contestatam contra defunctum infandum tenentur heredes, l. 2. & ibi gl. i. C. unde vi.

Interdictum, unde vi, est momentariae possessionis sua origine, sicut & illa, quae pro possessione competunt, gl. i. & 2. in l. momentariae, 8. C. eod.

Interdictum, unde vi, interdum nascitur ex vi publica, interdum ex vi priuata, d. l. momentariae, & ibi gl. i. & 2.

Interdictum, unde vi, qui vult uti, habet necesse inferbere, ibi d.

In interdicto, unde vi, veniunt omnes accessiones, lucra, & damna, ac ex constitutione, si quis in tantum non persequitur, nisi duplum, d. gl. i.

Interdictum, unde vi, quando agitur, dicitur iudicium momentariae possessionis, & 2. ideo non potest appellari, secus si agitur ex lege, si quis in tantum, quia tunc dicitur esse iudicium proprietatis, & non possessionis, ibi d.

Interdictum, unde vi, non habet locum contra occupantem possessionem rei alienae, l. si & ibi gl. 2. C. eod.

In interdicto, unde vi, ad recuperandam possessionem eius rei, quae non peruenit ad violentum, statum est tempus vnius anni, gl. elapsa, in l. i. C. si per vim, vel alio modo, & licet, §. & ibi gl. i. C. de exceptio.

Interdictum, unde vi, ratione naturalis possessionis clandestinae non datur mihi, quia civilem retineo, quae mihi ignorantia auferri non potest, & tempore, quo accepti clam, non fuit natum interdictum, unde vi, nunc ex eo, quod non admittit in possessione naturali, non nascitur, quia olim fuit amissa possessio, gl. nec clam, in l. i. C. vi possidetis.

Interdictum, unde vi, locum habet intra annum pro his, quae perueniunt ad violentum, pro aliis perpetuo, & hoc si civiliter & naturaliter possideat deiectionis,

- ieclus, si autem naturaliter tantum, vile tantum habet, ut fructuarius, glo. re-
stitui, in §. in summa, Inst. de interdictis.
- Interdictum recuperande possessionis dicitur unde vi, §. recuperande, Inst. eod.
- Interdictum unde vi, datur pro rebus mobilibus, sed pro mobilibus datur vi bo-
norum raptorum actio, nisi mobilia cum immobilibus perantur, quia tunc da-
tur unde vi, §. l. ibid.
- Interdictum, unde vi, videtur ideo, quia talia erant verba prætoris, unde in illum
deiecit, & ita sumptus denominationem à principio verborum prætoris, glo.
a. l. ibidem.
- Interdictum, unde vi, competit vi deiecto pro recuperanda possessione contra
deiectorem, licet deiectus haberet illam possessionem vi, aut clam ab eo, qui
vi deiecit ex interuallo tamen, secus si is deiecit incontinenter, d. §. recupe-
rande, & ibi gl. 3.
- Reliqua verbo, Edictum, 10. Deiectionis, Deiciens, Inuadere, Prado, Spoliatus, Vi, 1. 2.
3. §. Violentia, Possessor, 16. infra num. 23. Vique 29. Possidere, 6. Appellatio, 23.
Constitutio, Absens, 5.*
- 23 INTERDICTUM quod vi, aut clam, competit domino soli, vel ci, qui ius in
solo habet adversus eum, qui domino invito, vel coacto fecit, vel per vim, id
est, post prohibitionem aliquam in solo fecit, ut destruat sua impenia, quod fecit,
& restituit rem in pristinum causam, & damnetur ad interdictum, §. fin. in l.
extr., quod metus causa.
- Interdictum, quod vi, aut clam, datur tantum pro opere facto, siue præceperit
auctoritas, siue non, dummodo clam sit factum, pro futuro autem opere datur
operis noui nunciatio, §. l. quod vi, in l. & si forte, §. l. i. si iuratus vendicetur.
- Interdictum, quod vi, aut clam vnum, interdictum est, & non duo, & ideo datur
etiam si factum sit tantum clam, §. l. in l. 3. de mortuo inferendo, §. l. 1. in rub.
quod vi, aut clam.
- Interdictum, quod vi, aut clam, datur ad destruendum, quod vi expulsiua, aut
clam factum est in ea re, de qua agitur, l. 1. eod.
- Interdictum, quod vi, aut clam, restitutorium est, & per hoc occursum est calli-
ditati eorum, qui vi, aut clam quædam edificauerunt, & tenebantur ea restituere, nec
refert, an habuerint ius faciendi, vel non, quia indistincte tenentur interdicto
propter hoc, quod vi, aut clam fecerunt, d. l. 1. §. l. 1.
- Interdictum, quod vi, aut clam, concurrebat cum interdicto vi possideris, sed inter-
dictum, quod vi, est generalius, & expedit potius agi illo, §. l. restituitur, ibid.
- Interdictum, quod vi, aut clam, venit non potest obicere exceptionem, quod
in suo fundo fecerit, d. l. 1. §. denique.
- Interdictum, quod vi, aut clam, ad ea sola opera pertinet, quæ in solo vi, aut clam
facta sunt, ibidem.
- Interdictum, quod vi, aut clam, habet locum pro omnibus operibus, quæ sunt in
solo vi, aut clam, restitutorium, exceptis illis casibus, in quibus imponi con-
temitur nunciatio, & exceptis etiam illis casibus, in quibus competit excep-
tio contra hoc interdictum, §. l. definitio, in d. l. 1. §. quid sit.
- ab Interdicto, quod vi, aut clam, perna excusat amicitia nolentis prohibere quem
opus facere, l. 1. §. pen. eod.
- Interdictum, quod vi, aut clam, vi habet locum, non est opus, quod omnibus
momentis vis fiat, sed sufficit, quod semel inter vitia vis facta persequeretur inter
eandem personam, secus in diuersis, §. l. illud, & ibi gl. persequeretur, eod.
- 24 Interdictum, quod vi, aut clam, venit potest obicere conventionis, si post
prohibitionem ipse, vel procurator, aut tutor, aut curator furiosus, aut adultus
permisit opus fieri, d. l. 3. §. sed si permiserit.
- Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur ille, qui prohibuit ædificari in loco publi-
co etiam permisso prædis, vel procuratoris reipub. nec potest opponere excep-
tionem, quod prædis, vel procurator reipub. sibi permiserit ædificare, nisi
prædis, vel procuratori reipub. hoc fuerit concessum, dict. l. 3. §. planè,
& seq.
- Interdictum, quod vi, aut clam, competit mihi contra eum, qui putans locum
meum esse, cum esset meus, celandi tui non mei causa opus fecit, l. aut qui aliter,
§. l. quis dum, eod.
- Interdictum, quod vi, aut clam, mihi competit pro opere, quod factum est causa
celandi serui mei, vel procuratoris, d. l. aut qui aliter, §. item dicit, eod.
- Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur quis non solum pro opere, quod ipse vi, aut
clam fecit, sed etiam pro eo, quod aliquis suorum, aut alius eius iussu fecit, te-
nentur etiam eius heredes pro tali opere ad patientiam tantum, d. l. aut qui
aliter, §. hæc verba, & ibi gl. heredes, & gl. seq.
- Interdictum, quod vi, aut clam, non tenetur quis pro opere, quod eius seruus fecit
vi, aut clam, nisi fecerit nomine domini, aut peculiari nomine, ibid.
- Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur quis pro opere serui alicui, quem merce-
narium habebat, si is seruus fecit opus vi, aut clam eius nomine, aut iussu, ibi.
- Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur non solum ille, qui fecit, sed etiam, qui fieri
iussit, d. l. aut qui aliter, §. l. i.
- Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur præstare patientiam, ut tollatur opus vi, aut
clam me invito factum à tertio in meo fundo, per quem debebam seruitutem
agenti interdicto, l. si alius, eod.
- Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur dominus suis expensis destruere opus vi,
aut clam factum à seruo suo eius voluntate, secus si opus fuisset factum sine
domini voluntate, quia tunc tenetur tantum præstare patientiam, ut
destruatur, & seruum pro noxa dare, sed si vendidit seruum, præstabit patientiam
destruendi, & emptor præstabit expensas in destruendo opere, aut seruum
dabit pro noxa, l. si alius, §. primo, & ibi gloss. impensa, & glo. seq. & l. nam &
si seruus, eodem.
- Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur dominus præstare impensas, & patientiam
destruendi opus vi, aut clam factum à seruo eius voluntate, etiam si postea cum
seruo venderetur, & liberaretur emptor, si dominus impensas, & patientiam
præstaret, & idem e contra, venditor liberatur, si emptor præstiterit impen-
sas, & patientiam destruendi, secus si præstiterit emptor seruum pro noxa,
quia tunc non liberatur venditor, quia tenetur adhuc interdicto, quod vi, aut
clam, d. l. 1. & ibi gl. impensa.
- Interdictum, quod vi, aut clam, & interdicto, de noui operis nunciatio, tenetur
ille, qui ante remissionem nunciacionis factæ post prohibitionem opus fecit,

remissus autem facta non intelligitur vi, aut clam facere opus, etiam si iterum
prohibeatur, d. l. si alius, §. ait Iulianus, eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, agenti potest aduersarius obicere exceptionem,
quod non vi, non clam fecerit opus, d. l. si alius, §. bellissimè.

Interdictum, quod vi, aut clam, egerit ædificans contra eum, qui opus, aut ædifi-
cium destruxit, vi, aut clam, potest conuentus obicere exceptionem, quod vi,
aut clam edificauerit actor, si enorme damnum pareretur destruens opus, aut
si iudicis copiam non habuit, cuius autoritate opus destrueretur, alioquin
non potest opponere talem exceptionem, cum non debuisset destruxit sua au-
thoritate, sed iudicis, d. §. bellissimè, & ibi gl. ex magna.

Interdictum, quod vi, aut clam, agenti pro destructione domus potest conuentus
obicere exceptionem cum destruxisset occasione incendij extinguendi, si il-
lud vique illuc peruenit, sed si vique illuc non peruenit, non potest obicere,
imò tenetur ad eius ædificationem, nisi à Magistratu iure destrueretur, quo
calu nec Magistatus tenetur, secus si non iure destruxisset, d. l. si alius, §. est
& alia.

Interdictum, quod vi, aut clam, pertinet tantum ad illa opera, quæ in solo sunt,
d. l. si alius, §. notauimus.

Interdictum, quod vi, aut clam, non datur contra eum, qui fructus colligit, sed
recte contra eum, qui arbores, arundinem, vineas, vel salicium succidit, vel
aliquid facit in ea, arbores, quia manus inferit terræ, & quodammodo ipsi solo
corrumpeundo, ibid.

Interdictum, quod vi, aut clam, non tenetur ille, qui quamuis prohibitus vi, aut
clam fecit aliquid agi iuxta colendi causa, si melior facta sit causa agri vicini,
d. l. si alius, §. pen.

Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur ædificans, quamuis non destruat
viq. ad solium, imò & qui regulas de ædificio sustulit, tenebitur, d. l. si alius,
§. final.

Interdictum, quod vi, aut clam, non tenetur ille, qui abstulit feram domus, aut cla-
uem, aut specularem non affixum, aut cancellum, l. nam & si ramos, eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur ille, qui aliquid ædibus affixum auulit, ve-
lut statum, aut quid aliud, d. l. nam & si ramos, §. 1.

Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur ille, qui vi, aut clam agrum vicini, quo fa-
cta deterior sit ager, aruit, aut fossam fecit, d. l. nam & si ramos, §. fin.

Interdictum, quod vi, aut clam, non tenetur ille, qui acrum lignorum, vel alterius
materie succidit, vel disperdit extra fundum, vel agrum, secus si succiden-
da, vel disperda ad vsum prauum agri, putà dispergendo per ipsum agrum,
quod tunc tenetur interdicto, cum per id competi solum, d. §. final. & ibi
gloss. final.

Interdictum, quod vi, aut clam, speciali iure fauore religionis datur contra aucto-
ritatem statum, licet domus non sit affixa, §. affixum, in d. l. nam & si, §. 1.

Interdictum, quod vi, aut clam, ad præsens tempus refertur, quando opus, ex quo
datur damnum, edicitur, sed quando extare desit, ut quia operis domus, aut
damnum extrinsecus opus demolitus est, & tunc datur interdictum æquita-
te inspecta, ad impensas, & cetera damna, & refertur ad tempus præteritum, l.
is, qui in puteum, §. quod alius, & ibi ad eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit pro eo, quod tantum vi, aut tantum
clam factum est, & etiam pro eo, quod vi, aut clam, aut partim vi, & partim
clam id opus factum est, vel utrumque prohibere te, fundamenta polueris, pos-
tea cum conuenisset, ne reliquum opus fieret, absente & ignorante me opus
perficisset, vel e contra, si fundamenta clam fecisset, deinde cetera me prohibe-
nte ædificaueris, d. l. is, qui in puteum, §. hoc interdictum, & ibi gloss.
sufficit.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit venditori pro opere, quod vi, aut clam
factum est in fundo, antequam cum vendidisset, nec tenetur aliquid præstare
emptori ex his, quæ consequens est per interdictum, d. l. is, qui in puteum, §. si
petitæ quam.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit venditori pro opere, quod post vendi-
tionem fundi, ante tamen traditionem vi, aut clam in eo factum est, tenebitur
tamen emptori ad id, quod consequens est per interdictum, vel ad cedendam
actionem, d. §. si posteaquam, & ibi gl. tenebitur.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit emptori post traditionem fundi pro
opere, quod in eo post eius venditionem, etiam ante traditionem vi, aut clam
factum est, §. l. nondum, ibid.

Interdictum, unde vi, datur etiam successor in rem, ibid.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit etiam ei, cuius interfuit opus non fieri,
vel quia fuisset, vel quia in ea habet ius, vel quia possideat, vel teneat
quoquo modo, vel etiam non possideat, vel teneat quandoque, l. is, qui in puteum,
§. si fundum, & ibi gl. interfuit, eod. tit.

Interdictum, unde vi, quod vi, aut clam, competit emptori pro opere, quod in fun-
do in diem addicto, & tradito factum est, antequam conditio melior fuerit
allata, sed si postea & conditio melior fuerit allata, & ita venditori restitutus
fuerit fundus, cogitur emptor cedere interdictum ei venditori iudicio vendi-
ti, sicut & fructus medio tempore perceptos, ibid.

Interdictum, unde vi, quod vi, aut clam, vt ædificans in fundo possit euitare, non semper
debet denunciare possessori fundi se velle ædificare in fundo, veluti si fun-
dum tibi vendidi, & tradidi precario, sufficit, quod ædificare volens in eo tibi
denunciet, d. l. is, qui in puteum, §. Aristio.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit emptori pro opere, quod in fundo in
diem addicto, ac precario tradito factum est, sed venditori competit pro op-
ere, quod factum est in fundo in diem addicto, nondum tradito, licet precarij
rogatio intervenisset, ibid.

Interdictum, unde vi, quod vi, aut clam, licet competat colono, & fructuarij pro interef-
se fructum, qui de fundo percipi poterunt, competit etiam domino pro eo,
quod eius interefit, vt quia circa solum aliquid factum sit, ex quo ipse leditur
in fructibus, & in aliis, quæquam, & ibi gl. 1. & add. marg. eod.

Interdictum, unde vi, quod vi, aut clam, competit venditori pro opere, quod in fundo in
diem addicto, & tradito, sed postea meliori conditione allata resciluta ven-
ditiōne, factum est, d. l. is, qui in puteum, §. planè.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit emptori pro opere, quod pendente
conditio

condicione factum est in fundo empto à se sub condicione, quod si sibi, vel alij displicuerit, vel aliquid euenisset, vel si pretium ipse intra certum tempus non soluerit, ille fundus esset inemptus, hoc si ipse emptor sit in possessione illius fundi, d. l. is qui in puteum, §. h. eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit non solum domino fundi, sed etiam his, quorum interest, opus non fuisse factum, ibid.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit pariter, etiam filio, pro opere, quod factum est filio prohibente, l. denique, & ibi gl. nihilominus, eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit heredibus, & etiam aliis successoribus, etiam pro opere, quod ante aditam hereditatem, vel successionem vi, aut clam factum est, nec refert, an faciens opus scierit, vel non, qui heredes futuri essent, d. l. denique, §. quæstium.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit semper aduersus possessorem fundi, in quo opus vi aut clam factum est, vt patientiam præstet, l. semper, & ibi gl. l. eod. **Interdictum**, quod vi, aut clam, tenetur iubeus de eo, quod eius iussu qui in sepulcro alieno vi, aut clam posuit, sed si plurimum communi iussu id factum sit, potest agi interdictum, vel cum vno illorum tantum infolidum, aut cum singulis separatim pro partibus, si verò quilibet illorum per se iusserit, tunc cum omnibus per se potest agi infolidum, nec vno conuenio alter liberatur, nisi conuentus soluerit, d. l. semper, §. si in sepulcro, & ibi gl. ab altero.

Interdictum, quod vi, aut clam, datur in heredes, & heredes successores in id, quod ad eos peruenit, l. semper, §. hoc interdictum, eod. tit.

Interdictum, quod vi, aut clam, datur intra annum, & non post annum à tempore operis completi, siue à tempore, quo desist opus fieri, licet perfectum non sit, & currit hic annus scienti, non ignorant, d. §. hoc interdictum.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit etiam post annum pro opere vi, aut clam factum ex magna, & iusta causa, ignorantia illius operis, vt quia fit factum in loco, qui facile non adiretur ab eo, cuius erat, vt scire posset, vt quia in sepulcro, vel in alio loco abscondito, vel sub terra, vel sub aqua aut sub cloaca factum sit, ibidem.

Interdictum, quod vi, aut clam, licet sit annale, sicut alia interdicta prætoriana, non tamen currit ei, qui reipub. causa abest, sed reuerfus habet annum integrum, secus tamen est ei, qui necessaria causa tantum afficit, d. l. semper, §. si quis reipub. & ibi gl. anno.

Interdictum, quod vi, aut clam, tanti æstimatur, iis quanti actoris interest, id opus factum non esset, d. l. semper, §. hoc interdictum.

Interdictum, quod vi, aut clam, agens contra facientem opus, consequitur operis destructionem ultra omne interdictum, quod habuit occasione operis facti, vt si propter opus factum seruatus, aut vistructus fundi amittatur, debet ultra destructionem operis emendari, etiam interesse per iussurandum actoris, vel officio iudicis taxationi faciendi, ibid.

Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur ille, qui dolo, aut culpa fecit, quominus posset destruere opus factum, & æstimatur eius interesse arbitrio iudicis, d. l. semper, §. pen.

Interdictum, quod vi, aut clam, non ratione culpæ in non possidendo commissa, sed ratione doli ex preterito commissi in adificando, tenetur ille, qui sue culpæ, sine dolo, & culpa desinit possidere, gl. culpam, & ibi add. marg. ibid.

Interdictum, quod vi, aut clam, non habet ille, qui alia actione consequitur frui interesse, l. semper, §. si.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit etiam his, qui non possident, si modo eorum interest, l. competit, eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, exequitur ille, qui vi, aut clam fecit opus, si illud opus possideat ad patientiam, & impensam tollendi, sed si non possideat opus, nec dolo fecit, quominus possideret ad impensam tantum tollendi operis tenetur, sed ille, qui possidet opus, nec fecit, tenetur tantummodo ad patientiam tollendi operis, d. l. competit, §. si, & ibi gl. si.

Interdictum, quod vi, aut clam, adquiretur domino, per quemlibet prohibentem, licet per inquilinum, l. interdictum, eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, tenetur ille, qui cæcidit sylvam cædam immaturam, secus si maturam, l. si immaturam, eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit filio familias colono, arboribus succisis, d. l. si immaturam, §. si.

Interdictum, quod vi, aut clam, non tenetur ad impensas tollendi operis heres defuncti prohiberi, vel is, qui emittit prohibito, si ignorans de prohibitione facta defuncto, vel venditori in adificando processit, tenetur tamen ad patientiam tollendi operis, l. vim facit, §. pe. & ibi gl. non incidere, eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, non competit pro opere, quod in naue, vel in alia qualibet re mobili, etiam amplissima, factum est, d. §. pen.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit pro opere, quod factum est, siue in privato, siue in publico, siue in loco sacro, vel rei publicæ, d. l. vim facit, §. si.

Interdictum, quod vi, aut clam, conueniunt quis quali ipse opus fecisset, cum alius fecisset, condemnatus, tenetur ipse destruere, l. pe. & ibi gl. l. eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, non tenetur dominus, qui iussit seruum opus fieri bona fide, non putans se ab aliquo prohibendum, licet seruum, quod facit, timet prohiberi, d. l. pen. §. si iussit.

Interdictum, quod vi, aut clam, datur tam pro opere, quod sit in solo, quam in aere, puta ædem corrumpendo, quod fiteris appoluit, vel cloacam aperuit, d. l. pe. §. si.

Interdictum, quod vi, aut clam, competit ad restituendum ius prædij, quod quis amisit propter opus in eo factum ab aliquo, ibid.

Interdictum, quod vi, aut clam, non debemus inspicere qualitatem operis, quod vi, aut clam factum sit, verum sit perfectum, & formatum, vt domus, an informis, vel imperfectum, vt arare, sed illud solum inspicimus, quod opus sit factum in solo, d. l. fin. §. i. & ibi gl. ex qualitate, eod.

Interdictum, quod vi, aut clam, si agam contra eum, qui tabulas, quas ad eius ianum fixi, ipsi quam mihi denunciare, renouit, poterit ille actione me agere eodem interdictum, quod vi, aut clam, nisi ego faciam eum abfolui, aut habeat exceptionem contra me, quia vi, aut clam affixeram, d. l. si, §. si ad ianum.

Interdictum, quod vi, aut clam, non tenetur ille, qui etiam prohibens prius denunciat per suum alie ius fecit, aut aem, aut iterum portauerit, aut venatus

fuerit sine opere villo, d. l. fin. §. pen.

Interdictum, de vi, & vi armata, idem est quod vnde vi, gloss. in rub. de vi, & vi armata.

Interdictum, de vi, & vi armata, competit de iusto ad recuperandam possessionem, l. i. §. i. eod.

Interdictum, de vi, & vi armata, competit contra deiciendum per se, vel per familiam suam aliquem de loco, quem possidebat, & datur intra annum ad omne id, quod ibi per hoc amisit, licet ad deiciendum non peruenierit, sed de eo, quod peruenit ad deiciendum, datur perpetuum, d. l. i. in principio.

Interdictum, de vi, & vi armata, datur filio in patrem, quia hoc interdictum non infamat, gl. si in l. si superstitis, §. C. de dolo.

Reliqua verba, Annus, 3. Arans, Opus, 1. Proprietarius, Clam, Possidere, 6. supra 16. vjque 21.

INTERDICTUM nunciationis non operis, quatenus est prohibitorium, non 30
concurrit cum interdicto, quid vi, aut clam, concurrit tamen, quatenus est restitutorium, gl. transeundum, in l. i. §. i. de noui operis nunci.

Interdictum noui operis est perpetuum, & datur pro futuris operis, vel presentibus, & quando non fit etiam clam, sed interdictum, quod vi, aut clam, annale est, & datur pro præteritis, non pro presentibus operis, & quando fit clam, ibid.

Interdictum demolitorium habet locum siue totum sit adificatum post denunciationem, siue aliqua pars, l. prator ait, §. siue autem, eod.

Interdictum demolitorium est perpetuum, & competit heredi, ceterisque successoribus, & contra edificantem, vel ratum habentem factum post nunciationem, sed contra heredem eius, qui opus fecit, datur tantum in id, quod ad eum peruenit, d. l. prator, §. hoc interdictum perpetuum.

Interdictum demolitorium competit etiam successoribus in rem pro opere præterito, gl. successoribus, ibid.

Interdictum demolitorium datur contra heredem ad patientiam, non ad impensam, l. pe. & ibi gl. l. i. eod.

Interdictum demolitorium est in rem scriptum, & ideo transit etiam in singularem successorem, l. h. eod.

Reliqua verba, Opus, 1. vjque 5. Stipulatio, 28. Nunciatio, 28.

INTERDICTUM, ne vis fiat volenti edificare, competit ei, qui fatidedit de opere demoliendo, vel obtulit eam, sed recepta non est, neque interest an iure ædificet, vel non, l. prator, §. hoc interdictum prohibitorium, & de noui operis nunciatio.

Interdictum, ne vis fiat edificare volenti, post satisfactionem non competit ei, qui tantum re promissit, nec ei, qui in publico vult edificare, nec quando satisfactio præstita non datur, ibid.

Interdictum, ne vis fiat edificare volenti non competit, quod per nunciatorum aliquando fit, quominus satisfactum, sed nunc non fiat per eum, quominus satis accipiat, d. l. prator, §. si aliquando.

Interdictum, ne vis fiat edificanti, competens post satisfactionem, durat intra annum, & non in plus, licet exceptio, quam quis ex eo interdictum habet, sit perpetua, gl. cessat, ibid.

Interdictum, ne vis fiat edificanti, competens post satisfactionem datur intra annum ex die inquisitionis, & non ex die nunciationis, nec ex die satisfactionis, d. gl. cessat, & ibi add. marg.

Interdictum, ne vis fiat ei, &c. generale est, ad omnia possessiones, id est, ad omnes causas, quibus à prætore solet in possessionem mitti, vnde in his causis habet locum, in quibus iudicis præcessit authoritas, alioquin locum sibi non vendicat, nimirum in nulla ciuili, vel naturali, sed pro sola detentione, quam missus habet ex primo decreto iubente prætore, gl. i. & ibi add. marg.

in rub. ne vis fiat ei, qui.

Interdictum, ne vis fiat ei, prohibitorium, & restitutorium est, d. gl. i. & l. 3. fin. eodem.

Interdictum, ne vis fiat ei, summa prouidentia prætor posuit, quia frustra mitteret in possessionem rei seruandæ causam, nisi missus tueretur, & prohibentes venire in possessionem coerceret, l. i. eod.

Interdictum, vel actio in factum ex edicto ne vis fiat ei, generalis est, & pertinet ad omnes, qui in possessionem à prætore missi sunt, siue rei seruandæ causa, siue legatorum, aut ventris nomine, siue dominus, siue alius prohibuerit, d. l. i. §. est autem, eod.

Interdictum, vel actio in factum ex edicto, ne vis fiat ei, non solum tenet eum, qui prohibuit quem venire in possessionem, sed etiam eum, à quo quis de possessione pulsus est, cum venisset in possessionem, nec exigitur, vt vim fecerit, qui prohibuit, sed sufficit, quod dolo malo prohibuerit, l. i. §. hæc actio, & ibi gl. vt enim, & gl. seq. eod.

in Interdicto, ne vis fiat ei, venit tantum dolum, non lata culpa, & ideo prohibens non tenetur, si prohibuit putans, etiam supine suam rem, gl. putabat, in d. l. i. §. si quis.

Interdictum, ne vis fiat ei, non tenetur ille, qui ideo prohibuit quem venire in possessionem, quia putabat suam, vel sibi obnoxiam, vel non esse illius, in cuius bonis missio debeat fieri, d. §. si quis.

in Interdicto, ne vis fiat ei, venit quidquid interest prohibiti, quid non habuit, possessionem, si enim possessio non valet, nisi duos denarios, & debitum sit centum, duos tantum denarios habuit creditor, & contra, si possessio sit plus debito, non consequitur plus debito, quo interest soluto ab eo liberatur verus debitor, si forte esse sit alius, d. l. i. §. hæc verba, & ibi gl. possessionem.

Interdictum, ne vis fiat ei, non tenetur ille, qui prohibuit ingredi in possessionem eum, qui ob falsum creditum, vel ob falsam petitionem missus fuit in possessionem, vel prohibuit eum, quem exceptione lummo ne potuit, d. §. hæc verba.

Interdictum, ne vis fiat ei, non tenetur pupillus, qui doli capax non est, nec furiosus, cum affectum non habeat, sed pupillus doli capax tenetur, sicut ex quolibet delicto, d. l. i. §. hoc edicto, & ibi gl. contra erit.

Interdictum, ne vis fiat ei, competit contra pupillum, in quantum tutor est solvendo, & etiam competit contra ipsum tutorem, quando tutor nomine pupilli prohibuit quem venire in possessionem, d. §. hoc edicto, & ibi gl. solvendo.

Interdictum, ne vis fiat ei, tenetur pater, vel dominus, quando filius, vel seruus patris, vel domini voluntate prohibuit quem venire in possessionem, d. l. i. §. si domini.

Interdictum, vel actio in factum ex edicto, ne vis fiat ei, datur intra annum, & non postea, fallit in eo, qui missus in possessionem legatorum nomine vel damni infecti prohibitus fuit, d. l. 1. §. f. gl. missionem.

Interdictum, vel actio in factum ex edicto, ne vis fiat ei, penaliter est ex parte eius, qui convenitur, ubi extraneus est, sed respectu debitoris in nullo est penaliter, soluit enim debitor, quod debet, & actor, quod sibi abest consequitur, debitorque liberatur, d. §. f. & ibi gl. penalis, & ibi add. mag.

Interdictum, ne vis fiat ei, non datur in heredes, similisque personis nisi in id, quod ad eos pervenit, recte tamen datur heredibus, similibusque personis, d. §. f. & dicitur etiam in heredem, quia si prohibens, vel eius heres possint evitare interdictionem, & liberari ab eo interdictione, si satisfactionem de legato soluendo adveniente die, vel conditione offerant, & ita cum in hoc releventur, merito grauantur in alio, quod hoc interdictione perpetuo, & in heredes detur, d. §. f. & ibi gl. f.

Interdictum, ne vis fiat ei, competit ei, qui missus in possessionem suo nomine, suae alieno, prohibitus est, ingredi, & venit id, quod damni interfuit prohibendum esse in possessionem, l. 1. §. eod.

Interdictum, ne vis fiat ei, competit contra prohibentem suo, vel alieno nomine, teneat etiam ille, pro quo fuit facta prohibitio, vno tamen eorum solvendo alter liberatur, d. l. 1. §. f. & ibi gl. f.

Interdictum, ne vis fiat ei, non prohibetur, potest agere mulier, quae iussa mitti in possessionem ventris nomine non fuit admissa, vel si post missionem fuit defecta, ut restituitur, potest etiam si malit agere actione in factum ad interesse, sicut creditores prohibiti possidere agunt, l. 3. §. cum praetor, & ibi gl. prohibitorum, ne vis fiat.

Interdictum, ne vis fiat conducenti a rebus, quominus vtatur re conducta, publicae utilitatis causa proponitur, & tueri publica vestigia, dum prohibetur quis vim fieri ei, qui ad fruentium conduxit, l. 1. de loco publico fruendo.

Reliqua verba, Editum, l. 1. Opus, Missus, 4. Legatus, l. 1. §. 16.

35 **INTERDICTUM**, de itinere, actusque privato, duo capita habet: primum, quo queritur solium, an eo anno fuerit vltus modico tempore, idest, 30. vicibus, vel diebus. Secundum est, quo agitur de itinere rescindendo, & differt secundum caput a primo, quia in secundo actor debet probare duo, scilicet servitutem sibi competere, & se vltus 30. diebus gl. interdictum, in l. 1. §. f. & gl. de itinere, in l. loci, §. f. quibus si servitus videtur.

Interdictum, de itinere, actusque privato, competit heredi, vel emptori, & ex secundo capite interdicti, si vltus fuit telitor, vel venditor, d. §. f. & ibi gl. f.

Interdictum, de itinere, actusque privato, competit alicui pro facto suo, sed vltus datur heredi, vel emptori pro facto auctoris, vel defuncti, gloss. de iure, ibid.

Interdictum vtile, de itinere, actusque, competit ementi partem fundi, cui fundo servitus itineris erat debita, l. 3. eod.

In interdicto, de itinere, actusque, vincit ille, qui hoc anno iuit, gl. vt de itinere, in l. 1. §. vt possidetis.

Interdictum, de itinere, actusque privato, est simplex, & non duplex, gl. 2. in l. de itin. actusque priu.

Interdictum, de itinere, actusque, prohibitorium est pertineans ad tuendas tantummodo servitutes rusticas, d. l. 1. §. 1.

Interdictum vtile, de itinere, actusque, competit pro servitute urbana habente causam discontinuam ei, qui in ea turbatur, sed pro urbana habente causam continuam datur vtile interdictum, vt possidetis, §. gloss. rusticas, & ibi add. marg. ibidem.

Interdictum, de itinere, actusque, non habet locum pro omni servitute rustica, veluti pro aqua ducta, d. gl. rusticas.

Interdictum, de itinere, actusque, vt competat, non inquiritur, verum is, qui impeditus est, habuerit servitutem impolicam, an non, sed tantum sufficit, quod hoc anno vltus sit, saltem triginta diebus, & computatur annus ex die litis contestationis in hoc interdicto, d. l. 1. §. hoc interdicto.

Interdictum, de itinere, actusque, vt competat, debet quis iuisse iure servitutis, ad quod debet probari aliquid, propter quod ipse motus sit ad credendum sibi servitutem competere, vt quia erat fama, per contrariam, vel quia erat figura viae, vel itineris, quod autem sit vltus iure servitutis probatur ex actibus, §. dd. reprob. gl. calus, ibid.

Interdictum, de itinere, actusque, vt quis vtatur, & obineat, sufficit alterutrum probare, vel iter, vel actum in via habuisse, & vltus ad quem locum fundi vicini iuit, vtque ibi competit interdictum, d. l. 1. §. f. quibus hoc.

Interdictum, de itinere, actusque, vt competat, duo sunt necessaria, & quod intra annum, & quod triginta diebus vltus sit itinere, quorum si quod defuerit, cessat interdictum, d. l. 1. §. hoc interdicto, & ibi gl. 3.

34 **INTERDICTUM**, de itinere, actusque, vt competat, quando talis erat locus, ad quem ibatur, vt non nisi semel in anno, vel bis fuerit necesse ire, duplicatur tempus, vt per biennium, vel maius tempus sufficit iuisse per 30. dies, gloss. conclusit, ibidem.

Interdictum, de itinere, actusque, repetitio die, vel tempore per restitutionem in integrum ex clausula, si qua mihi iusta causa esse videbitur, competit illi, qui hoc anno non est vltus itinere, vel actus proper inundationem, vel propter vim, aut quia erat in vinculis, aut propter aliam causam, ex qua soler dari restitutio, cum superiori anno 30. diebus vltus fuisset, d. l. 1. §. f. quibus propter inundationem, eod. rit.

Interdictum, de itinere, actusque, competit domino, & etiam ei, qui precario rogavit fundum dominantem, non tamen rogavit viam, §. gl. interdictum, in d. l. 1. §. f. ibi.

Interdictum, de itinere, actusque, datur etiam ei, qui alieno homine vltus est itinere, non vi, non clam, non precario, si modo is, cuius nominis vltus est, non possit hoc interdictionem habere, gl. potest, ibid.

Interdictum, de itinere, actusque, datur ei, qui solum triginta diebus abque vltio hoc anno vltus est itinere non vi, non clam, non precario, licet postea coepit vi, clam, vel precario, l. p. eod. & d. l. 1. §. fin. & gl. pen.

Interdictum, de itinere, actusque, non competit ei, qui primò vltus est itinere, vi,

clam, aut precario, licet postea coepit habere bonam fidem, quia inspicitur initium, gl. pen. ibid.

Interdictum, de itinere, actusque, annale est, & emptor fundi victus in eo agit ex emptio contra venditorem, gl. 2. in l. 3. eod.

In interdicto, de itinere, actusque, estimatur quanti interesset eius via non prohiberi sive itinere, d. l. 3. §. in hoc.

In interdicto, de itinere, actusque, fit condemnatio, ne prohibetur vii iustitiae, nec in futurum, & cui praestanda cautio, ne in futurum prohibetur, donec conllet debeat, seuus, necne, item debet condemnari ad damnum, quod hic pallus est propter prohibitionem praeteritam, veluti si circa fructus damnum pallus sit, quia colligere eos non potuit, eo quia vii non potuit, glo. quanti, ibid.

Interdictum, de itinere, actusque, competit ram fructuario, quam proprietario, si quilibet eorum hoc anno vltus sit itinere triginta diebus, non vi, non clam, non precario, d. l. 3. §. item Julianus.

Interdictum, de itinere, actusque, competit etiam ei, qui donationis causa ademptus est fundum, & vacuam eius possessionem, nomine cuius cundo sibi interdictum quaeritur, d. l. 3. §. hoc interdictum.

Interdictum, de itinere, actusque, competit ei, cuius mandato emit quis fundum, si is mandatorius vltus sit itinere hoc anno 30. diebus, d. §. hoc interdictum.

Interdictum, de itinere, actusque, competit ei, qui emit vltus fructu, vel vltus fundi dominantis, vel etiam ei, cui legatus est fundus dominantis, & traditus est, aut dotis causa traditus est, aut ei, ad quem ex aliquo contractu pervenit, ibid.

Interdictum, de itinere, actusque, subvenit ille, qui prohibetur rescindere, & d. §. ait praetor, vel actum adquiretum hoc anno 30. diebus non vi, non clam, nec precario, quominus rescindat, prout sibi ius est, l. 3. §. ait praetor, eod.

Interdictum, de itinere, actusque, quando prohibitus rescindere vult vii, debet cauere aduersario de damno infecto occasione rescissionis, ibi & l. apparet, §. f. eod.

Interdictum, de itinere, actusque, pro rescensione itineris, vel acta vltus vltus est, quia qualiter possit quis vii itinere, vel actum, si ei liceret rescindere, d. §. ait praetor.

Interdictum, de itinere, actusque, pro itinere, vel actum differt ab interdicto de itinere, vel actum pro rescensione itineris, quia illo interdicto possunt vii omnes, qui hoc anno vltus sunt, sed pro rescensione itineris is demum vii debet, qui hoc anno vltus est, & ibi ius est rescindendi docet, & ius rescindendi videtur habere ille, cui servitus debetur, d. l. 3. §. hoc autem.

Interdictum, de itinere, actusque, viens pro rescensione debet docere duas res, scilicet, de hoc anno vltus, & servitutem sibi competere, quorum alterum si defuit, deficit interdictum, ibid.

Interdictum, de itinere, actusque, viens pro rescensione, duo debet necessariò probare, quia incipit probationem, quod ipse vltus sit itinere hoc anno, quia debet etiam probare sibi servitutem competere, sed quando incipit probationem, quod sibi competebat servitus, tunc illud sufficit probare, nec habet necesse probare, & vltus hoc anno, §. gl. competere, ibid.

In interdictum, de itinere, actusque, pro rescensione itineris obinet instat proprietatis, ibid.

Interdictum, de itinere, actusque, competit non solum prohibito vii, vel rescindere, sed etiam eius successoribus, competit etiam emptori fundi dominantis, & in emptorem fundi servientis, l. apparet, §. fin. eod.

Interdictum, de itinere, actusque, competit habentibus servitutem itineris, vel actus iure pacti, vel testamento, vel iure praescriptionis longissimae, cuius non extat memoria, l. apparet, §. pen. & ibi gl. servitutem, & gl. seq.

Interdictum, de itinere, actusque, datur heredi, vel emptori fundi dominantis, licet hoc anno ipsi vltus sit, in clam, vel precario vtatur illo itinere, si tamen testator, vel venditor eodem anno recte vii fuerint illo itinere, l. pen. eod. eod.

Interdictum, de itinere, actusque, non competit ei, qui per fundum vicini vltus est itinere non vi, non clam, non precario, eo viens non iure servitutis, sed habens tantum animam succedendi itatim, cum vicinus cum prohibere, l. fin. eod. eod.

Interdictum, de itinere, actusque, vt competat, requiritur, quod itinere vltus sit iure servitutis, aut quod sit vltus pro iure suo, ibid.

Interdictum, de itinere, actusque, sicut successoribus datur, jra & datur etiam interdictum de aqua quotidiana, & aestiva, l. 1. §. ait praetor, inter, de aqua quotidi.

Interdictum, de itinere, actusque, & de aqua quotidiana, & aestiva, videntur in rem scripta, unde dantur in quembilibet prohibentem, dantur etiam emptori, licet non sint successores iuris, quod in alius actionibus non est ita, eo in aliis interdictis quandoque, gl. emptori, ibid.

Reliqua verba, Servitus, l. 2. §. vltus 33. Actus, §. iter, 2. Facultas.

INTERDICTUM, de aqua quotidiana, prohibitorium est, & interdum relicturum, vt cogatur quis dimittere, quod dicit, si forte aliquid fecit, quominus aliquis possit aquam ducere vii hoc anno duxit, l. 1. & ibi gl. relicturum, de aqua quotidiana, & aestiva.

Interdictum, de aqua quotidiana, competit ad aquam quotidianam, ibid.

Interdictum, de aqua quotidiana, competit ei, qui duxit aquam hoc anno, non quotidiè, sed vel vna die, vel vna nocte, d. l. 1. §. quod autem.

Interdictum, de aqua quotidiana, habet locum in aqua perenni, quae tamen ducit possidet, l. 1. §. loquitur.

Interdictum, de aqua, item de fonte, competit ei, qui ducit aquam ex capite aquae caput autem aquae dicitur locus, unde aqua nascitur, vt si ex fonte nascitur, fons dicitur caput, si ex flumine, vel lacu prima incilla, ut principia fossiarum, quibus aquae ex flumine, vel lacu in primum riuum compelli solent, d. l. 1. §. hoc interdicta.

Interdictum, de aqua, competit ei, qui ducit aquam, quae quod sit mandando, in aliquem locum primum confluere, atque ibi apparere incipit, ibidem.

Interdictum, de aqua, competit ei, qui putans se ducere iure servitutis, vel alicuius iuris, bona fide duxit aquam, quae sibi iure non debebatur, cum non in iure, sed in factum erraverit, d. §. hoc interdictum, & ibi gl. iure.

Interdictum, de aqua, & de fonte, habet locum non solum in aqua, quae ad agros irrigandos pertinet,

fidēs desideratur, vt restituatur sicut a dām est, non tamen est bonae fidei, nisi in duobus casibus, d. l. 1. & ibi gl. bona.

Interdictio, de precario, tenetur ille, qui precario habet, non ille, qui precario rogauit, unde si seruus meus, vel alius, qui iuri meo subiectus est, rogauerit a te precario, non aliquam, & concessisti, non adquisierunt precarium, & ego teneor interdictio de precario, non illi, l. 4. cod.

Interdictum, de precario, competit ei, a quo quis precario rogauit, non ei, cuius res est, l. 4. quæritur, cod.

ex Interdicto, de precario, res precario concessa restitui debet in pristinam causam, & si non fiat ita restitutio, condemnatio in tantum fiet, quanti interfuit actori rei rem restitui ex tempore, ex quo interdictum editum est, & ita fructus tenebuntur præstare, ex eo tempore, id est, ex libelli oblatione, & litis contestatione, d. l. 4. quæritur, §. ex hoc, & ibi add. marg.

Interdictum, de precario, post annum competit, quia est rei persecutorium, tum etiam, quia nonnunquam in longum tempus si concedatur precarium, absurdum esset dicere interdictum non habere locum post annum, d. l. 4. quæritur, §. pen. & ibi gl. post annum.

Interdictio, de precario, tenetur heres eius, qui precario rogauit, sicut & ipse defunctus, vt siue habeat, siue dolo fecerit, quominus haberet, vel ad se perueniret, tenetur, sed ex dolo defuncti tenetur, quatenus ad eum perueniret, l. 4. quæritur, §. fin. de precario.

Interdictio, de precario, plerumque potest conueniri heres eius, qui rogauit, licet ad eum non transeat precarium, l. cum precario, §. fi. & ibi gl. cod.

Interdictum, de precario, introductum est, quia nulla actio ciuilis nominata eo nomine datur, sed bene datur eo nomine actio ciuilis innominata, vt est præscriptis verbis, §. 1. Interdictum, & ibi gl. 1. & add. marg. cod.

Interdictum, de precario, concurrebat cum actione præscriptis verbis, §. 1. in add. marg.

Interdictum, de precario, habet summam æquitatem, vt catenus quisque nostro utatur, quatenus ei tribuere velimus, §. 1. habet, cod.

Interdictum, de precario, non competit ei, qui precario concessit, si per stipulationem cauit sibi reddi, quia tunc competit sibi auxilium ciuile, tum etiam, quia stipulando videtur renunciare interdicto, tum etiam, quia stipulando videtur agere vt donatione non oriatur actio, d. l. & habet, §. cum quis, & ibi gl. non competit.

Interdictum, de precario, vt competat, nihil refert, quo loco an in villa, vel in vrbe, an in præsentia, vel in absentia rei possideat precarium, aut ceperit possidere, d. l. & habet, §. fi. & ibi gl. fi.

Reliqua verbo, Precarium, Actio, 202.

44 INTERDICTUM, de mortuo inferendo, prohibitorium est, l. 1. de mortuo inferendo.

Interdictio, de mortuo inferendo, vt potest dominus proprietatis, quod interdictum datur etiam pro loco puro, non religioso, nec sacro, id id.

Interdictum, de mortuo inferendo, competit ei, cui via sibi debita ad fundum, in quem inferre vult, prohibetur, quia tunc inferre prohibetur, qui via vi prohibetur, d. l. 1. §. item si mihi.

Interdictum, de mortuo inferendo, competit ei, cum seruitus sibi debita ad fundum, in quem inferre vult, prohibetur, ibid.

Interdictum, de mortuo inferendo, propositum est, quia interest religionis monumenta extrui, & exornari, d. l. 1. §. interdictum.

Interdictum, de mortuo inferendo, competit contra prohibentem edificare, vel materiam edificationi necessariam conueni ad eum locum, in quo alicuius est edificandus, d. l. 1. §. facere.

Interdictum, de mortuo inferendo, competit contra prohibentem operi necessarios homines venire, vel machinam edificationi necessariam alligare in eo loco, in quo ius est alicui edificandi sepulchrum domini, ibid.

Interdictum, de mortuo inferendo, non datur contra prohibentem alligare machinam edificationi necessariam in loco suo, in quo alter ius non habet, d. l. 1. §. pen.

Interdictio, de mortuo inferendo, tenetur ille, qui aliquid agit, vt labatur sepulchrum, potest etiam accusari de sepulchro violato, d. l. 1. §. fi. & ibi gl. fi.

Interdictio, de mortuo inferendo, vult agere possunt quædam personæ, etiamsi religiosum locum facere non possint, veluti proprietarius, l. sunt personæ, 43. de religiosis.

Reliqua verbo, Mortuus, 2. 3. 4. Inferri.

45 INTERDICTUM, ne quid in loco sacro fiat competit de loco sacro, non de sacro, id est, de eo, in quo sacra reponuntur, l. 1. ne quid in loco sacro.

Interdictum, ne quid in loco sacro fiat, non pertinet ad hoc, quod ornamenta causa sit, sed ad id, quod deformitatis, vel incommodi est, ibid.

Interdictum, ne quid in loco sacro, competit non solum æditais, sed etiam cuilibet de populo, gloss. fin. & ibi additio. margina. ibidem.

Interdictio, ne quid in loco publico, prohibitorium est, & tam publicis utilitatibus, quam priuatarum, per hoc prospectur, & ita pro opere facto in loco publico, etiam si ad priuati damnum redundet, datur hoc interdictum prohibitorium, l. 2. §. 1. ne quid in loco publico.

Interdictum, ne quid in loco publico, non habet locum in locis, quæ sunt in fisci patrimonio, quia in his, neque facere, neque prohibere potest priuatus, d. l. 2. §. hoc interdictum.

Interdictum, ne quid in loco publico, pertinet ad illa loca, quæ publico vsui destinata sunt, vt quid ibi fiat, quod priuato noceret prætor interdicere interdictum, ne quid in loco publico, ibid.

Interdictum vtile, ne quid in loco publico, datur contra eum, qui velum in Moriano immisum habet, quod vicini luminibus officiat, d. l. 2. §. cum quidam.

Interdictum, ne quid in loco publico, datur etiam contra eum, qui in loco publico positum reficere vult, ad prohibendum reficere, d. l. 2. §. si quis.

Interdictum, ne quid in loco publico, contra eum, qui molem in mare proiecit, competit, etiam hæc res nocitura est, sed si nemo dampnum sentiat, tueri debet is, qui in litore edificat, vel molem in mare iacit, d. l. 2. §. aduersus eum.

Interdictio, de iure, ne quid in loco publico, non potest prohiberi ille, qui in maris pascuis, vel navigat, aut in campo publico ludit, aut in publico balneo la-

uat, vel in theatro non opere facto spectat, sed in his omnibus casibus vtendum est iniuriarum actione, vel interdicto vtili, ne quid in loco publico, §. d. l. 2. §. si quis, & ibi gl. spectare, & gl. fca.

Interdictum, ne quid in loco publico, competit ei, qui prospectus, vel aditus deterior, vel angustior est, contra eum, qui etiam principis permixta in loco publico aliquid fecit, vel edificauit, d. l. 2. §. merito.

Interdictum, ne quid in loco publico, non competit tibi contra eum, qui in publico edificat, & nocet edificio, quod fecerat in eodem loco publico, cum & tu illicite edifices ibi, secus si licite, & permixta principis edificaueris, d. l. 2. §. idem ait.

Interdictum, ne quid in via publica, vel in itinere publico quid fiat, pertinet tantum ad vias ruiticas, id est, in rure constitutas, non ad vrbricas, ad quas pertinet interdictum, ne quid in loco publico, d. l. 1. §. hoc interdictum, & ibi gloss. publicas.

Interdictum, ne quid in via publica fiat, tenetur ille, qui fossam in suo fundo fecit, vt ibi aqua collecta in viam decurrat, d. l. 2. §. si quis cloacam.

Interdictum, ne quid in via publica fiat, tenetur immittens aquam in viam publicam, item & qui ædificat in suo ita, vt aqua in via collecta restagnet, si prius libere curretur aqua per viam, nec damno erat illi, secus si idem edificat, quia ibi prius aqua incommodum afferebat, d. l. 2. §. idem Labeo, & ibi gloss. vtrumque.

Interdictio, ne quid in via publica fiat, tenetur ille, qui in iuxta viam sulphurariam, vel quid aliud fecit ita, quod factore via publica pestilentiosa efficiatur, d. l. 2. §. idem ait.

Interdictum, ne quid in via publica fiat tenetur ille, qui animalia ducit pascendo in via publica, veluti per eos, qui terram fodiunt, ne deteriores faciant viam, d. l. 2. §. idem ait, §. fi. & ibi gl. addo.

Interdictum, ne quid in via publica fiat, habet locum sine per illud opus, vel factum illud, vel postea deterior fiat viam, l. 2. §. de iac.

Interdictum, ne quid in via publica fiat, tenetur ille, qui pontem, vel specus per viam publicam fecit, d. l. 2. §. de iac.

Interdictum, ne quid in via publica fiat, perperam est, & populare, & condemnatio facienda est quanti actoris interelli, d. l. 2. §. de iac.

Interdictum, quod in via publica, itinereque publico factum immisum est, quo ea via, vel illud iter deterius fit, destitui debeat, proficietur ex eadem causa, quia interdictum, ne quid in via publica fiat, scilicet propter publicam utilitatem, d. l. 2. §. prætor ait, quod in via.

Interdictum, quod in via publica factum, vel immisum destrui debeat, restitutorium est, sed interdictum, ne quid in via publica fiat, prohibitorium est, ibid.

Interdictum, quod in via publica, itinereque publico factum, immisum destrui debeat, non solum tenetur, quia in via publica fecit, sed etiam is, qui factum habet, unde si vnus fecit, alius factum habet, tenetur, qui factum habet, & est hoc vtilius, quia is potest restituere in pristinum statum, qui factum immisum habet, & ibi gl. potest.

Interdictio vili, quod in via publica factum est, destrui debeat, tenetur ad destruendum ille, qui in via publica opus fecit, & illud postea pro derelicto habuit, d. l. 2. §. vnde.

Interdictum, ne quid in via publica factum habeatur, tenetur, qui fecit opus in via publica, siue adhuc illud opus possideat, siue dolo desit possidere, ibid.

Interdictum, ne vis fiat, quominus quis utatur via publica, vel itinere publico, tenetur ille, qui vim facit, quominus quis utatur, d. l. 2. §. finali.

Interdictum, ne quid in loco publico fiat, potest quis intentare pro damno priuato, etiam per procuratorem, l. penul. cod. tit.

Reliqua verbo, Actio, 222. Via, Publicum.

INTERDICTUM, ne quid in flumine publico fiat, vel immittatur, quo peius nauigetur, pertinet ad flumina publica, non ad priuata, l. 1. de loco publico, §. de iure.

Interdictum, ne quid in flumine publico fiat, non pertinet ad omne, quod in flumine publico, ripæ eius fit, sed ad id, quod fit, quod deterior fiat, vel nauigatio fiat, l. 1. §. non autem, de fluminibus.

Interdictum directum, ne quid in flumine publico fiat, pertinet ad ea tantum flumina, quæ sunt nauigabilia, ad cætera non pertinet directum, sed vtile sit, vt si opus fiat in flumine non nauigabili ita, quod exarscat, vel aquæ cursus impediatur, competit interdictum vtile, ne vis ei fiat, quominus id opus, quod in alio fluminis ripæ eius factum sit ita, vt cursus fluminis deterior sit, fiat, possit tollere, demoliri, purgare, & restituere boni viri arbitrio, d. l. 1. §. non autem.

Interdictum, ne quid in flumine publico fiat, competit pro eo, quod factum est in flumine publico, quo iter nauigij, id est, ipsa nauigatio deterior sit, fiat, l. 1. §. ait prætor, cod.

Interdictum, ne quid in flumine publico fiat, habet locum etiam si iter pedestre, quod est iuxta aquam, quo iter quandoque funibus trahendo, quia & tunc iter nauigij deterior sit, & idem si per opus factum vltus nauigij coarctatur, vel difficiat, aut minor, aut rarior, aut in totum aufertur, ibi.

Interdictum vtile, ne quid in mari, vel in litore, quo portus statio, iter nauigij deterior sit, competit pro opere quod fit in mari, per quod portus, vel iter nauigij, aut statio impeditur, & idem datur, quando opus erat factum in flumine publico non nauigabili, d. l. 1. §. Labeo.

Interdictum, ne quid in flumine publico fiat, quo iter nauigij deterior fiat, tenetur, qui possidet opus in flumine publico, per quod impeditur nauigium, licet ipse non fecerit ad destruendum illud opus, d. l. 1. §. fin.

Interdictum, ne quid in flumine publico fiat, quo deterior iter nauigij fiat, prohibitorium est, sed interdictum, ne quid in flumine publico, vel ipsa eius factum, vel immisum quis habeat, quo deterior iter nauigij fiat, restitutorium est, ibi.

Interdictum, ne quid in flumine publico fiat, quo deterior iter nauigij fiat, differt ab interdicto, ne quid in flumine publico fiat, quo aliter fiat aqua, quam priore assate fluxit, quia illud propter nauigij utilitatem, & in flumine publico locum habet, sed istud vltimum propter agriorum, vt autem

quàm nauigabiliuitatem competit, & in omni flumine etiam non nauigabili locum habet, g.l. i. in rub. ne quid in flumine publico.

Interdictio, ne quid fiat in flumine publico, vel eius ripa, quo aqua aliter fluat, quàm priore ætate fluxit, proscriptur, ne detractionibus flumina exarefaciant, & ne mutatis aluicis vicinis dampnum inferatur, l. i. eod.

Interdictum, ne in flumine publico quid fiat, quo aqua aliter fluat, quàm fluxit, habet locum in flumine publico nauigabili, siue non nauigabili, d. l. i. §. i.

Interdictio, ne quid in flumine publico fiat, quo aqua aliter fluat, quàm fluxit, non tenetur omnis, qui immisit, vel fecit, sed qui faciendum, vel immitrendo fecit aquam fluere aliter, quàm priore ætate fluxit, nec inspicitur currit minus, vel plus aquæ per illud opus, sed inspicitur an muretur aquæ cursus, & quia citior, vel tardior, vel depressior, vel altior, & per hoc rapidior sit, cum incommo accoleantur, & si quid aliud virij accolentes ex facto eius, qui conueniunt, sentiant, d. l. i. §. ait prætor, & ibi glossa ad quantitatem.

Interdictio, ne quid in flumine publico fiat, quo aliter fluat aqua, quàm fluxit priore ætate, tenetur, qui ex riuo recto, & cooperto, quo licebat, per apertum ducere velit, vel contra, qui priore ætate aperto duxit, nunc opere riuo velat ducere, hoc factum affert damnum colentibus agros ibi iuxta riuum, d. l. i. §. si quis ex riuo.

Interdictio, ne quid in flumine publico fiat, quo aliter aqua fluat, quàm priore ætate, tenetur ille, qui aluicum fluminis immutat, ibidem.

Interdictum, ne quid in flumine publico fiat, quo aliter aqua fluat, quàm fluxit, competit cuilibet de populo, sed non aduersus omnes, sed aduersus eum, qui id egit, vel aliter aqua fluere, cuius non habet, competit etiam in eius heredes, non quasi possessor, vel vt præstent patiemini restituendum, vel vt restituatur, d. l. i. §. hoc interdictum, & ibi glossa in heredes.

Interdictum, quod flumine publico factum, vel immisum habet quis, si ob id aliter fluat aqua, quàm priore ætate fluxit, restituitur, restitutorium est, & peruenit ad iam factum, sed interdictum, ne quid fiat in flumine, quo aqua aliter fluat, prohibitorium est, & ex illo proscriptur, ne quid fiat, d. l. i. §. penult.

Interdictio restitutoria, quod in flumine publico factum, vel immisum habet quis, restituit, veniit etiam, quod dolo malo factum est, quominus haberet, d. l. i. §. restit.

Reliqua verbo, Flumen, 3. 4.

INTERDICTIONEM, de migrando est, per quod finito tempore conductio- nis, aut nudum finito, iusta tamen aliqua causa migraturus, inquilinus reum suum nomine vel suo, in domum locatam inuectum soluta pen- sione, aut ex præstantia eo non relicta aduersus locatorem obducere ventem liberam abductionem prosequitur, addit. margin. super rubr. de migrando.

Interdictum, de migrando, competit inquilino, qui soluta pensione, vult migrare, id est, exire, vel recedere, cum rebus suis, l. i. §. i. & ibi glossa migrari, eod.

Interdictum, de migrando, non competit colono, subuenitur tamen et extra ordi- nem, §. d. i. & ibi glossa in quibus.

Interdictum vile, de migrando, competit ei, qui gratuitam habitationem habet, dict. §. i.

Interdictum, de migrando, non competit inquilino, etiam si pensionem nondum abeat, quia nondum præstent tempus in conuentione expressum, nisi parat- us sit soluere totam pensionem etiam futuri temporis, d. l. i. §. si pensio.

Interdictum, de migrando, non competit inquilino, qui nondum finito con- ductiois tempore, ponere, & nulla necessitate cogente, migrare parat, nisi totius conductiois pensionem præstiterit, si verò parat migrare ex necessitate, quæ vel ex re conductæ oritur, vel ob ruinam, vel ob pestem in eo loco grassantem, pro rata temporis soluta pensione competit hoc interdictum migraturo, glo- ra tamen, in add. marg. ibi.

Interdictum, de migrando, non competit inquilino, qui conuenit, ante con- ductiois tempus, non posse abire, & tunc nondum conductiois tempore finito migrare parat ex necessitate, quæ oritur ex ipsius inquilini persona, vt quia exilio destinatus, aut alia iusta causa necessaria, & ita non potest abducere res suas, nisi totius temporis pensionem soluerit, sed si non conuenit, vt abire non possit ante tempus conductiois, potest abire soluendo pensionem pro rata, nec poterit locator inuecta retinere, ibi.

Interdictum, de migrando, vt competit inquilino pro abducendis rebus illatis, non refert, an res illatas, quas ipse abducere vult, sint suæ, vel non, aut obligatæ sint, vel non, d. l. i. §. pe.

Interdictum, de migrando, perpetuum est, & in successoribus, & successoribus da- tur, d. l. i. §. si.

Interdictum vile, de migrando, datur etiam pro rebus commodatis, vel locatis, et depositis apud eum, quas in domum conductam induxerat, l. i. eod.

Reliqua verbo, Conductio, Inquilinus, 2. 3.

INTERDICTIONEM, de tab. exhib. competit contra eum, qui tenet, vel dolo malo desit habere testamentum, aut codicillos, aut aliam voluntatem, siue leat voluntas, siue non valeat, siue sit victima, siue prior, l. i. in principio, & in hoc interdicto, de tabulis exhib.

Interdictum directum, de tabulis exhibendis, datur etiam pro testamento nuntiatio, §. Doct. reprob. gl. i. ibi.

Interdictum, de tabulis exhibendis, datur etiam contra depositarium, gl. 2. ibi, §. §. si tabule, eod.

Interdictum, de tabulis exhibendis, non datur contra extraneum, qui dolo fecit auctio, quominus testamentum tabulæ cum perueniret, sed competit con- siderandum, qui obligatus est defuncti voluntatem exsequi, gl. 3. in add. marg. d. l. i.

Interdictum, de tab. exhib. vt habeat locum, requiritur, quod is, contra quem agi- tur, sit exhibere posse, vel neget se debere, sed quando potest, sed non vult habere locum interdictum, quemadmodum testamenta aperiantur, & vine oportere, in dicta l. i. §. i.

Interdictum, de tabulis exhibendis, datur etiam pro testamento inualido, & ab- initio nullitate facto, sed postea rupto aliquo vitio, vel pro testa- mento eius, qui testamenti factionem non habuit, & pro omni scriptura te-

stamenti perfecta, vel imperfecta, d. l. i. §. siue autem.

Interdictum, de tab. exhib. competit etiam pro pluribus tabulis, quæ particula- riter scriptæ sunt in diuersis locis, vel integraliter sunt scriptæ vbi libet, d. l. i. §. proinde, & ibi glossa plures.

Interdictum, de tabulis exhibendis, competit, si dubitetur de statu testatoris, vt quia dicatur seruus, vel filiusfamilias, dict. l. i. §. sed & si.

Interdictum, de tab. exhib. competit pro testamento, quod fecit filiusfamilias de caltranti peculio, ibi.

Interdictum, de tabulis exhibendis, habet locum in testamento eius, qui apud ho- stes decessit, & in testamento, quod sine dolo malo in totum, vel in parte delatum, vel per errorem incitum, vel cancellatum est, secus si dolo fecit, d. l. i. §. si, & l. i. & §. 3. & ibi glossa l. eodem.

Interdictum, de tab. exhibendis, non habet locum in tabulis viventis, d. §. si.

Interdictum, de tab. exhibendis, habet locum etiam in tabulis in plurib. codicib. scriptis, quia vnum testamentum sunt, l. 3. §. i. eod.

Interdictum, de tab. exhibendis, competit, & contra depositarium, & contra de- ponentem, & contra tabularum, qui custodiam tabularum suscepit, d. l. 3. §. si tabular.

Interdictum, de tabulis exhibendis, dicitur in rem scriptum, glossa detinet, ibid.

Interdictum, de tab. exhib. competit contra dominum, quando tabulæ penes eius seruum fuerunt, d. l. 3. §. si penes.

Interdictum, de tab. exhib. non habet locum, quando testator, dum viuus, tabulas suas esse dicit, & exhiberi desiderat, quia tunc agere debet ad exhibendum, vt exhibitas vendiderit, d. l. 3. §. si ipse.

Interdictum, de tabulis exhibendis, non conuenit cum actione ad exhibendum, nisi in herede, qui potest agere ad exhibendum, & etiam interdictio de tab. exhibendis, licet dominus dicatur testamenti, quia non dicitur dominus ex sua persona, sed iure hereditario, gl. omnibus, ibid.

Interdictio, de tab. exhibendis, tenetur, qui tab. testamenti dolo desit possidere, potest etiam accusari lege Cornelia testamentaria, quæ dolo testamentum suppreffert, d. l. 3. §. si quis.

per Interdictum, de tab. exhib. non præiudicatur legi Cornelia testamentaria, ibi.

Interdictio, de tabulis exhibendis, tenetur, qui non amouit, neque celauit ta- bulas, sed eas tradidit alij ne teneatur eas exhibere interdicenti, non autem animo supprimendi tabulas, l. 3. §. si quis, eod.

Interdictum, de tab. exhibendis, exhibitorium est, exhibere autem dicitur mate- riam ipsius apprehendendam, vel legendam copiam facere, & apud prætorum exhi- bendæ sunt, vt ipse prætor iubet testes venire ad recognoscendum sigilla, & si non veniant, coercet, capitis pignori, vel multa, dict. leg. 3. §. hoc inter- dictum.

Interdictum, de tab. exhibend. competit omnibus, qui in testamento aliquid ad- scriptum habent, pro quo competit eis actio, alias secus, d. l. 3. §. solent, & ibi glossa adscriptum.

Interdictum, de tabulis exhibendis, conuenit si non exhibeat, tenetur inquan- tum interest petentis, unde si heredi non exhibeantur, condemnatur potestor tab. in æstimationem hereditatis, d. l. 3. §. condemnatio.

Interdictio, de tabulis exhibend. conuenit si non exhibeat legatario, tenetur ei in æstimationem legati, & hoc est verum, si sub conditione legatum sit, nec cogitur ad cauendum se restitutum eam æstimationem, si defecerit con- ditio legati, ibid.

Interdictum, de tab. exhibend. competit etiam post annum, & competit heredi- bus, ceterisque successoribus, d. l. 3. §. fin.

Interdictum, de tab. exhibendis, non est penale, habito saltem respectu ad acto- rem, gl. si libid.

Interdictio, de tab. exhib. tenetur tutor, cuius pupillus possidebat tabulas testa- menti, quæ dolo tutoris defuerunt esse, l. pe. eod.

Interdictum, de tab. exhibend. non competit, quando hereditatis petitio pendet ex tabulis, & lis contestata sit, puta duo sumus Titij, & in tabulis institutus Ti- tius, vtque nostrum per petitionem hereditatis contendit se heredem inso- lidum, amodo nemo nostrum poterit interdictum de tab. exhib. proponere, l. si, & ibi glossa l. i. ibidem.

Interdictum, de tab. exhib. non competit, quando falsum dicitur testamentum, & iam copra est controuersia, d. l. si, & ibi glossa.

Interdictum, de tabulis exhibendis, non competit priuato, quando in eis relicta est hereditas fisco, nam tunc verè pertinent ad publicam questionem, ibid.

Interdictum, de tab. exhibendis, non competit, quando is, qui agit interdictio sibi adscriptum in testamento, cuius causa petit sibi exhiberi tab. quod lege Cornelia vitium est, & relicto iure fisco applicatur, cum auferatur indigno, ibid.

Interdictum, de tabulis exhibendis, post litem contestationem locum non habet, nec proponitur actio ad exhibendum, glo. i. in addit. marg. ibidem.

Interdictum, de tab. exhib. locum non habet, ubi testamentum non est signatum, neque perfectum, quoad eius solemnitates, l. si quis legatum, & ibi glossa perfectum, de falsis.

Interdictum, de tab. exhib. locum habet, ubi testamentum est imperfectum quoad exheredationes, vel præteritiones, sed quoad alia est perfectum, dict. glossa perfectum.

Interdictum, de tab. exhibendis, datur substituto pupillari pupillo decedente in pupillari ætate, item datur legatariis, d. l. i. & ibi glossa l. c. de tabul. exhib.

Interdictum, de tab. exhibendis, habet locum, quando quis negat se exhibere posse, vel etiam fatetur se posse exhibere, sed dicit se exhibere, non debere, gl. si ibidem.

Interdictum, de tab. exhib. competit omnibus, quibus est aliquid in ea scriptura re- lictum, & habet locum mortuo testatore, eo autem viuus, habet locum actio ad exhibendum, ibid.

Reliqua verbo, Actio, 80. vsque 89. Testamentum, 3. i. vsque 34. Editum, 8.

INTERDICTIONEM, de libero homine exhibendo, inducitur est causa tuenda lib- ertatis, ne liberi homines retineantur a quoquam vel serui, quod simile ser- uium erat, l. i. & 2. de liber. homi. exhib.

Interdictum, de libero homine exhibend. nõ auferit legis Flauie erecutionem, nã qui agit hoc interdictio, nihilominus poterit inferre accusationem legis

- Flavia, & c. contrā, qui agit lege Flavia, poterit nihilominus, & hoc interd-
ctum habere, l. 3. eod.
- Interdicto, de libero homine exhibendo, tenetur detinens quemlibet liberum,
sive puberem sive impuberem, masculum, sive feminam, siue vnum, siue plu-
res, siue sui iuris, siue alieni, quia in hoc inspicitur tantum, an liber sit,
d. l. 3. §. 1.
- Interdicto, de libero homine exhibendo, non tenetur, qui detinet eum, qui in po-
testate habet, d. l. 3. §. 1. si tamen.
- Interdicto, de libero homine exhibendo, non tenetur ille, qui detinet eum, quem ab
hostib. redemit, nisi detineat, pretio sibi oblato, aut à se pretio remisso ei, d. l.
3. §. 1. si cum.
- Interdicto, de libero hom. exhib. non tenetur pater, qui detinet filium emancipa-
tum, quia pietas paterna efficit sine dolo malo videri retineri, nisi evidens do-
lus malus intercedat, ibid.
- Interdicto, de libero hom. exhibendo, non tenetur detinens liberum suum, aut
alium, vel nonz sibi datum adhuc impuberem, quem credebatur servum,
cum liber esset, d. l. 3. §. proinde, & ibi gloss. deditum.
- Interdictum, de libero hom. exhib. habet locum, quoties quis pro certo liberum
detinet, secus si detinens ignoret eum esse liberum, aut dabitur, aut faciat ei
status questionem, d. l. 3. §. 1. si qui nescit.
- Interdictum, de libero homine exhibendo, competit omnibus volentibus id in-
tentare remouentem tamen ex causa suspecte personae, si velit intentare, vt
quia forte sit talis persona, quam verisimile est, colludere, aut calumniari, d. l.
3. §. hoc interdctum.
- Interdictum, de libero hom. exhib. competit etiam mulieri, aut pupillo pro pa-
rente, vel affine, aut cognato suo detento, ibid.
- Interdictum, de libero hom. exhib. si plures voluerint intentare, eligi debet à
patrone is, ad quem maxime res pertinet, vel qui idoneior est, quod æstima-
bitur ex fide, & coniunctione cū detento, & dignitate, d. l. 3. §. si tamen plures.
- Interdicto, de libero homine exhibendo, si quis egit, non potest alius postea in-
tentare illud interdctum, nisi doceatur de prauaricatione, aut perfidia prior-
is, ibidem.
- ad Interdictum, de libero homine exhib. quando plures concurrunt idonei, tunc
gratificationi locus est, gl. eligendum, ibid.
- Interdicto, de libero hom. exhib. condemnatus, si malit litis æstimationem, hoc
est, quinquaginta aureos, vel quanti arbitrabitur bonus vir, vel quanti in li-
tem iurauerit solvere, quam hominem exhibere, potest adhuc interdctum in-
tentare, siue exceptione rei indicatæ, vel ab eo, qui primò egit, vel ab alio, d. l.
3. §. pen. & ibi gl. æstimationem.
- Interdictum, de libero hom. exhib. datur etiam in absentem, qui si non
defendatur, fit missio in eius bonis, d. l. 3. §. si.
- Interdictum, de libero hom. exhib. perpetuum est, id est, sine fine, & hoc est contra
naturam popularium actionum, dicto §. finali, & ibi gloss. fina.
- Reliqua verbo, Actio, 80. v. que 89. Liber, 4. §. 1. 1.*
- 54 INTERDICTUM, de liberis exhibendis, competit tantum patri aduersus do-
minicentem filium suum in potestate eius constitutum, vt eum exhibeat ipsi
agenti interdctum, l. 1. de lib. exhib.
- in Interdicto, de liberis exhibendis, non admittitur, ex qua causa fit apud deti-
nentem is, qui exhiberi debet, sed omnimodò cogitur restituere eum patri, ex
quo est in eius potestate, nisi sit mater, quæ tenet filium in potestate patris
constitutum, cum interdum expediat apud eam esse filium magis, quam apud
patrem ex iusta causa, vt quia lactabat eum, d. l. 1. §. 1.
- Interdicto, de liberis exhibendis, agentis potest obici exceptio rei indicatæ, si in-
dicatum fit etiam per iniuriam detentum non esse in potestate, d. l. 1. §. pari.
- Interdicta, de lib. hom. exhib. & liberis exhibendis, exhibitio sunt, hoc est per-
tinentia ad exhibitionem filiorum, cæterorumque liberorum hominum, qui
non sunt filij, deinde, §. 1. eod.
- Interdictum, de liberis deducendis, pertinet ad ductionem, vt ducere quis possit
eos, in quos habet ius ductionis, ibid.
- Interdictum, de liberis exhibendis, prapparatorum est, interdcti de liberis deda-
cendis, quia quò magis quis duci possit, exhibendus fuit, ibidem.
- Interdictum de liberis deducendis, competit ex his causis, ex quib. competit in-
terdictum de liberis exhibendis, & quæ dicuntur in interdcti, de exhibendis
liberis, eadem quoque dicta accipienda sunt in interdcti, de liberis deducen-
dis, d. §. 1.
- Interdictum, de liberis deducendis, non competit patri aduersus ipsum filium
per se stantem, & negantem se in eius potestate esse, quem ducere vult, habet
tamen locum officium iudicis, vt coram eo cognoscatur de hoc, an sit in pa-
tris potestate, vel non, d. l. deinde, §. 2. & ibi gl. cessat.
- in Interdicto, de liberis deducendis, donec iudicetur puella impubes, & ille, qui
proximè præterit ætatem accedit, debet interim apud matrem suam. notæ
authoritatis deponi, d. l. deinde, §. si.
- Interdictum, de liberis deducendis, non competit patri, quando filius sua sponte
apud aliquem est, quia filius tunc magis apud se est, quam apud eum, in quem
interdicatur, nisi controuersia esset inter duos, quæ se patres dicunt, & alter
ab altero exhiberi eum peteret, quia tunc habet locum interdctum, leg. final.
eodem.
- Interdicta, de liberis exhibendis, & de libero exhibendo, continent causam qua-
si proprietatis, quia illi non sunt in nostro dominio, & agens eo debet probare
filiationem, vel libertinitatem, l. 2. §. quædam, & ibi gl. de liberis, de in-
terdictis.
- Reliqua verbo, Actio, nu. 80. v. que 89. Filius, 127.*
- INTERDICTUM, dictio, ponit regulam in contrarium, §. interdctum, Inst. de he-
redit. quæ ab intestato.
- Interesse in genere, nu. 1. 2. 3. 4.
- Interesse commune consuetudinale, & singulare, num. 5.
- Interesse circa rem, id est, extrinsecum vel intrinsecum, numero 6.
- INTEREST est damnum emergens, & lucrum cessans ex eo, quod aliquid fe-
ci cessatur, & glof. possibile, in l. 1. C. de sententiis, quæ pro eo quod, l. si com-
missa, & ibi additio. marginal. rem ratam haberi.

Interesse appellatur qualibet utilitas, l. sed & loci, §. post litem, in add. marg. fi-
nium regndorum.

Interesse æstimabile consideratur quandoque in damno tantum, quandoque in
lucro, quandoque propter affectionem, quandoque propter instinctum natu-
ræ, quandoque quia res fuit maior suorum, quandoque quia vicinia est, gl.
& recipiunt in l. 1. t. fuit maior.

Interesse inestimabile consideratur in liberis personis, ibid.

Interesse venit, quoties factum stipulamur, gl. fi. in l. eum, qui, 43. de iudiciis.

Interesse pro fructu computatur, quia aliis æstimari non potest, gl. non prohibe-
ri, in l. loci corpus, §. in confessionis, si seruus vendicetur.

Interesse, quod non est causatum ex rationabili causa, non dicitur interesse, l. 3.
§. si mecum, ad exhibend.

Interesse est in obligatione, gl. euaneſcit, in l. cum fundus, 31. §. seruam tuum, si
certum peratur.

in Interesse, quod provenit rationem loci propter moram, vel culpam debitoris,
habetur ratio interesse actoris, creditoris, & debitor condemnatur in illud,
secus si culpa debitoris non sit, quia tunc habetur ratio interesse ipsius debi-
toris, glossa 1. in l. 2. de eo, quod certo loco.

Interesse loci solutioni destinari excedi potest ultra legitimum modum vsura-
rum, & in eo venit etiam interesse extra rem, l. non vique, §. fi. & ibi gl. legiti-
mum, & add. marg. eod.

Interesse quando venit ex mora tradendi rem, formatur libellus ita, Peto rem
tradi, & si non tradi, peto interesse, §. glossa 2. in l. 1. de actio. empti.

Interesse fit in quinque ante litis contestationem, & à litis contestatione vs-
que ad sententiam in aliis quinque ob moram non tradendi rem, & interesse
in centum fit, eò quod rem non habet ille, cui tradi debet, primum interesse
venit in petitione, secundum in officio iudicis, tertium in condemnatione
tantum, & etiam illud peti potest, ibid.

Interesse principale licet veniat in obligatione, venit etiam officio iudicis post
litis contestationem, cum incipit esse in mora, vt si quis agat ad rem nullā mo-
ra præcedente, si tamen incipiat mora post litis contestationem, & sic incipit
interesse deberi quod venit officio iudicis, ibid.

Interesse potest excedere duplum, l. Titius, 43. & ibi add. margi. de actio. empti.

Interesse expensarum non debet excedere duplum pretij conuenti, vel commu-
nis contra venditorem ignorantem, sed bene contra venditorem scientem, l.
idque & Iulianum, 45. eod.

Interesse sufficit ab initio licet ex post facto defuerit, fallit tamen inter virum, &
uxorem, & fugitur non interfuisset, §. glo. fi. in l. 4. de impens.

in Interesse æstimando non debet inspic, quod vus potest ad successionem al-
terius venire, post emancipationem, §. fin. de liberat. legat.

Interesse venit in obligatione faciendi à tempore mortis, & sic à tempore, quo
debit fieri, l. si calendis, 1. 1. de re iudicata.

Interesse æstimatorio à tempore mortis in obligationibus faciendi non recipit
augumentum, nec diminutionem vsque ad sententiam, sed bene interesse, quod
venit officio iudicis, & non iure obligationis, §. Doct. reprobat. gl. 1. ibid.

Interesse regulariter non est in obligatione dandi, fallit quandoque, gl. nec pe-
cuniam, in l. si seruus Stichum, 9. §. si. de verborum obligationib.

Interesse nostrum aliquando consideratur ratione lucri, quod facit aduersarius,
l. 3. §. qui de sepulchro violato.

Interesse cuiusque secundum varietatem terminorum, vel maius, vel minus in-
uenitur, gl. 1. in l. quatenus, 24. de regalis iuris.

Interesse cuiusque quatenus fit in facto, non in iure consistit, fallit quandoque,
d. l. quatenus, & ibi gl. 1.

Interesse incertum est quando factum est in obligatione, gl. in casus possessionis,
in l. 1. C. de sententiis, quæ pro eod.

Interesse æstimandum tam in lucro, quam in damno in omnib. casibus, qui cet-
tam habent quantitatem, vel naturam, veluti in venditionibus, locationibus
& in omnib. contrahentibus, non excedi duplum pretij conuenti, d. l. 1.

Interesse æstimandum est in lucro, quam in damno in casib. incertis, non ex-
cedit quantitatem ex legitimis probationibus per iudicem declarandam, ibi.

Interesse rei æstimatur semper, quando conuenitur in alio loco, sed non æstimat
interesse actoris, nisi res fuisset in mora, vel causa, gl. promissori, in ad
in §. plus autem, Inst. de action.

Interesse contra dolum æstimatur secundum iuramentum in litem, l. non à
dice, 64. de iudiciis.

Interesse contra dolum in actionib. bonæ fidei, & in arbitrariis non æstimat
tur quanti mea interest, sed quanti in litem iurauero, secus contra commi-
tentem culpam, gl. 1. ibid.

Interesse affectionis æstimatur contra dolum, quod probatur etiam per solū
iuramentum in litem partis, sed contra culpam tantum æstimatur solū
verum interesse, & istud non probatur per iuramentum, sed per testes det
probari, l. 2. & ibi gl. 2. de litem iurando.

in Interesse affectionis punitur dolum, quantum actor iurauerit in litem, sicut
taxatione à iudice, d. l. 2. & ibi gl. fi.

Interesse lucri cessantis non debet arrendi, sed bene damni emergentis, quod
fallit in multis casib. gl. æstimandum, in l. si sterilis, §. si per venditorie
actio, empti.

Interesse in contrahib. bonæ fidei inspicitur vsque ad sententiam, & idcò in-
fuso de edendo venit interesse quod consideratur tempore decreti, gl. fi. l.
ubi exigunt, de edendo.

Interesse in contrahib. stricti iuris consideratur vsque ad litis contestationem, sed
Interesse ratione affectionis, consanguinitatis, vel amicitie consideratur ipso
ius fidei iudicis, non tamen in pacificando alteri, gl. neque in l. fidei iussu de
pactis.

Interesse affectionis ratio habetur in stricti iuris iudiciis, & super hoc pre-
esse præstat iuramentum, cum taxatione tamen, gl. officio, in l. vt tanq. de
seruo corrupto.

Interesse speciali iure in actione empti ob moram tradendi rem referat
singularem utilitatem ipsius emptoris in aliis autem incipit communis
tuum interesse, glossa interfit, in l. 1. de actio. empti.

ad Interesse quando agitur actione ex empto pro euictione, infpicitur valore rei, vel interesse, quod erat tempore euictionis, sed ubi agitur ex stipulata duplici interesse, quod fuit tempore venditionis, l. idque & Iulianum, 45. cod. Interesse loci, & temporis venit officio iudicis in actionibus bonae fidei, gl. i. in l. in bonae fidei, de eo, quod certo loco.

ad Interesse siue incertum, siue incertum, semper agitur conditione certi, gloss. fi. in l. si quis in ius vocatur.

Interesse contra dolosum non probatur per solum iuramentum, sed debet probari per testes, vel alias legitimas probationes, & argentiarius, §. fi. de edendo.

Interesse etiam contra furem probandum est testibus, vel aliis similibus probationibus, ibid.

Interesse in causis summaris probatur per iuramentum, si iudici considerata qualitate personarum, & quantitate praedicti videatur iuramentum deferendum, l. thelauros, §. ad exhibendum.

Interesse in causis summaris probatur per coniecturas, gl. solebat, in l. non vti que, §. de eo, quod certo loco.

Interesse verum probatur per solum iuramentum patris, quando difficultas probationis praecessit dolo aduersarii, leg. in actionibus vers. plane, de in litem iurando.

Interesse sum, quod quis petit, non tenetur probare contra dolosum, sed sufficit, quod illud iuramento suo declare, secus contra committentem culpam, quia tunc habet necesse probare interesse legitime, l. semper, §. in hoc interdicto, & ibi glo. iurauerit, quod vi, aut clam.

Interesse sum, si actor non probauerit, poterit iudex ex officio suo aestimare illud, licet actor noluit, vel non possit iurare, §. in hoc interdicto, & ibi gl. pe. Interesse licet pro parte non probetur, iudex debet arbitrari ex officio suo, l. 4. C. de actio. empti.

Interesse quando pro parte non probatur, iudex per se, vel per iuramentum eius cuius interest, arbitratibus, gl. fi. ibid.

Interesse petenti incumbit onus probandi quantitatem certam, §. final. Inst. de verb. oblig.

Interesse probatur per testes, nisi petatur ex dolo alterius, nam tunc per solum iuramentum, gl. probare, ibid.

Interesse licet nihil sit probatum, si tamen iudici aliunde ex informationibus quibusdam ab officio eius receptis constet, debet ipse iudex condemnationem facere, d. gloss. probare, in additione marginali.

Interesse licet cessantis probatur per locum a solitis, hoc est, quod tale lucrum solitum, ac consuetum est lucrari, non vti que, §. fi. & ibi gl. solebat, de eo, quod certo loco.

Reliqua verbo, Adio, l. 3. §. 133. Creditor, §. 8. Numeri, Virilias, Facium, 7. 8. C. de i. conditio, 2. Patronus, 22.

INTERESSE in non tradenda re vendita triplex est, quoddam est interesse conuentum, ut pretium, quod conueniunt iudicium, ut quantum res communiter valet; aliud singulare ipsius emptoris tantum, quod excedit vtrumque aliorum, gl. interest, in l. 1. de actio. empti, & gl. i. dupli, in l. 1. C. de sententia, quae pro eo, quod interest.

Interesse, vel pretium commune est, ut si Stichus communi aestimatione valeat quindecim, gl. i. in add. gl. dupli.

Interesse commune interest venit in maleficiis, ut consideretur etiam extra rem, & in contractibus, & quasi, in quo communi interesse venit damnum, non lucrum, l. d. gl. dupli.

Interesse, vel pretium conuentionale dicitur illud, de quo conuenit inter contrahentes, ut si tibi vendidi Stichum pro. ibid.

Interesse conuenit semper venit, cum dicitur praeceptoris conuenta (crabu, ibid).

Interesse, vel pretium singulare est, ut si tua interdictio propter affectionem, 20. vt esset Stichus tuus, ibid.

Interesse singulare non excedit duplum interesse communis, minus tamen potest, & hoc in omnibus casibus, qui certam quantitatem habent; si vero incerti sunt, tunc totum singulare petitur, etiam si duplum communis excedat, dummodo plene probeatur, non enim simpliciter dicto petentis creditur, quantum sit, gl. i. ibid.

Interesse singulare non excedit duplum in maleficiis, & in interdictis, & in obligationibus, quae certam quantitatem habent, glo. in omnibus ibid.

Interesse singulare venit in contractibus bonae fidei, & in quibusdam stricti iuris, & in maleficiis, & in interdictis, si incertam quantitatem habeant, gl. quod interest, ibid.

Interesse singulare in casibus, qui habent certam quantitatem, vel naturam, non potest excedere duplum interesse communis praeter, neque etiam interesse pretij conuenti, §. d. gl. dupli, ibid.

Interesse singulare in casibus certis potest peti quasi plurimi sit, dummodo infra duplum pretij communis, vel conuenti, ibid.

Interesse singulare probari debet testibus & instrumentis, & hoc tam in contractibus, quam in delictis, & testibus deponere debent referendo de ad homines, qui essent eiusdem conditionis, eius est ille, qui petit, gl. subtilitatem, ibid.

Interesse singulare in non tradenda re vendita excedit pretij dati duplum communis pretij, vel interesse, & ita potest venditor condemnari ratione singularis interesse emptoris vsque ad duplum communis pretij, glo. interest, in l. 1. de actio. empti.

Interesse singulare in contractibus habentibus certam speciem, vel quantitatem vsque ad duplum tantum communis pretij extenditur, sed in contractibus non habentibus certam speciem vel quantitatem etiam in infinitum extenditur, ibid.

Interesse singulare non potest excedere vltra duplum interesse communis per iudicis aestimationem, sed bene per taxationem partium, glo. i. in l. si dictum, §. de euictione, gl. legitimum, in l. non vti que, §. fi. de eo, quod certo loco.

INTERESSE quoddam est intra rem, quoddam extra rem, dupli, in l. 1. C. de sententia, quae pro eo.

Interesse, quod est circa rem, magis debet excedere duplum, quam illud, quod est extra rem, ibid.

Interesse intrinsecum ob non traditum, vel non factum semper venit in iudicio, neque consideratur interesse extra rem, ibid.

Interesse extrinsecum, & totum venit in iudicio, quando agitur ex eo, quod malefactum est, vel male traditur, vel quia ipse venditor postea eam euincat, vel alius, ibid.

Interesse, quod est circa rem, non quod est extra rem, venit in actione empti, ob moram tradendi rem, secus quando male tradita est, hodie tamen venit etiam lucrum, gl. interest, in l. 1. de actio. empti.

Interesse intrinsecum dicitur partus ancillae, & hereditas à seruo adita, quia prosequitur seruum, apud quem est, §. gloss. interest, & ibi add. in l. venditor, §. de euictione.

Interesse extrinsecum, quod consistit extra rem, venit in numis ratione morae, sed interesse intrinsecum, id est, affectionis, non cadit in eis, quia tantum interest mea habere hanc pecuniam, quantum illam, quia pecunia per res non aestimatur, quod secus est in libris, & aliis rebus, in quibus cadit interesse intrinsecum, l. 3. & ibi gl. i. de in litem iurando.

Interesse mirabile affectionis consideratur in eo, qui emit rem, quae erat maiorum suorum, l. si in emptione, & ibi gl. fi. de minoribus.

Interesse rei consideratur ratione vicinitatis, ut quia interest aliius rei ea res esse in consilio cum alia re euicendum, d. gl. fi.

Interesse ei ratione vicinitatis, vel affectionis quandoque non admittitur, ibid.

Interesse ratione loci tantum durat pro rata, inquantum restat de sorte solvendum, l. centum Capuae, de eo, quod certo loco.

Interesse ratione loci officio iudicis mercenario exigi potest à fideiussore propter ipsius fideiussoris moram, sed si non fuisse in mora, propter moram debitoris tantum, non condemnatur ad interesse ratione loci, sed bene ad vltra, à principali promissis, ibid.

Interesse ratione loci non debetur iure obligationis, sed officio iudicis mercenario, gl. non oportebit, & gl. diff. sententia, ibid.

INTERESSE si sit vti ab, vti ex tribus, si dubitetur à quo, ratione dubitationis nullus tenetur de homicidio, glo. plures, & ibi add. margin. in litem Mela, §. sed si plures, ad legem Aquili.

Reliqua verbo, Occisus.

INTERIORA per exteriora demonstrantur, l. naturalem, §. §. in his autem, & ibi add. marg. de acqu. rerum domino.

INTERITVS animalis, quod non est in obligatione, sed in beneficio solvendi, non liberat debitorem post litem contestatam, l. 1. §. si quadrupes pauperi, de Interitu speciei promissae, & etiam de fructibus, tenetur promissori post litem contestatam, l. si homo, §. de re iudi.

Interitus rei pertinet ad furem, vel vim inferentem, l. 1. C. de his, quae vi.

Reliqua verbo, Periculum, Debitum, 35. vbi §. 38. Species, Inuadere, Inuolens, Legatum, 7. Legatum, 90. Periculum, Periculum, Pignus, 11. 12. Possessor, 9. 7. 8. Prædo.

INTERLOQUIVTIO dicitur omne præceptum iudicis, quod facit ad litē faciendam, gl. interloquutionibus, in §. ad excludendas, in auct. de litig. col. 8.

Interloquutoria potest dari, & recitari per alium, non tamen definitur, nisi iudex sit praefectus praetorio, vel illius, qui possunt per suum officium recitare, gl. i. in l. diem, de arbitris.

Interloquutoriam, ex qua quis laeditur, iudex absens non potest dare absente parte per nuncium, vel per epistolam, interloquutoriam verò, ex qua quis non laeditur, potest dare absente parte, veluti dilatoriam expectatoriam, quae assignari potest absenti, modo nunciatur, d. gl. i. & ibi add. marg.

Reliqua verbo, Sententia, 3. 6. 37. Appellatio, 5.

INTERMISSIO non profuit, nec nocet mulieri, quae quæstum fecit, & modo non facit, ad hoc vt infamia non notetur, glo. intermissa, in l. palam, 43. de ritu nuptiarum.

INTERPELLATIO debitorem in mora constituens est tantae efficaciae, vt obligationem perpetuet, quando praesertim ab homine praesentem est tempus, l. si mandato, 19. §. pe. & ibi add. marg. mandati.

Interpellatio non requiritur in debitore sub poena, vel sub vitiis, aut ex causa emphyteosii, quandoque tamen requiritur interpellatio, gl. fin. in l. 4. §. fi. de lege commissoria.

Interpellatio debitori an legitime sit facta, vt debitorem constituat in mora, committitur iudicis arbitrio, l. mora, 32. & ibi gl. quod apud, de vitiis.

Interpellatio extra iudicium non constituit in mora eum, qui solum per officium iudicis conueniri potest, l. cum postulat, 44. & ibi add. marg. de damno infecto.

Interpellatio constituit debitorem in mora, l. si ex legati causa, 23. de verb. obli.

Interpellatio facta ante diem non constituit promissorem in mora, vt de interitu speciei teneatur, l. cum filium familias, 49. §. fin. cod.

Interpellatio, quae non constituit debitorem principalem in mora, non nocet fideiussori, sed bene mora ipsius fideiussoris nocet sibi, l. si pupillus, 127. cod.

Interpellatio, hominis non est necessaria, ubi dies est appositus, & ideo potest lapsum diei committitur poena, l. magnam, C. de contrahen. & committ. stipul.

Interpellari dicitur etiam ille, qui facit, vt non interpelletur, l. 1. §. sed & Arifso, & ibi add. marg. quod vi, aut clam.

Reliqua verbo, Dies, 8. Mora, 1.

INTERPRETATIO legis facta à consuetudine est probabilis, & necessaria, & non in scriptis redigenda, glo. i. in l. si de interpretatione, de legib. & glo. i. & 2. in l. 2. C. de i. codem.

Interpretatio legis facta à doctore, vel magistro est probabilis, non tamen necessaria, nec in scriptis redigenda, nisi ad memoriam, ibi, & gl. i. & 2. in l. 2. C. de legib.

Interpretatio legis facta à iudice est necessaria, & in scriptis redigenda, quia sine scriptis sententia non valet, ibid. & d. gl. i. & 2.

Interpretatio legis facta à principe est necessaria, & in scriptis redigenda, & generalis, ibi, & d. gl. i. & 2.

Interpretatio per Iuriconsultos auctoritate principis, vel per principem fieri debet, quoties aliquod verbum dubitabile occurrerit in lege, vt illa esset lex necessaria, & probabilis, & ab omnibus obseruanda, vt euenit in questionibus, ubi sunt contrariae opiniones Doctorum, l. & ideo, & ibi gl. i. cod.

Interpretationis verbum in proprio sensu denotat vocabuli aptam significationem, quandoque tamen sumitur pro correctione, & arctatione, & prorogatione,

gatione, glo. f. & gloss. interpretationem, in l. 1. de origine iuris.

Interpretatio plenam contractibus, plenior in victimis voluntariis, in refcriptis, & beneficiis plenissima fieri debet, glo. 1. in l. beneficium, de constitutio. princip. & gl. 1. in l. princeps, 2. de verbor. signific.

Interpretatio dicitur benigna, & fauorabilis, quæ excludit odium, etiam cum annullatione actus, l. 2. de liber. & postum.

Interpretatio fit in partem fauorabilem, quando duo in eodem puncto concurrunt, l. 1. post mortem, 68. ver. probabilis, de legat. 1.

Interpretatio canonum competit Episcoporum conuentui, & ad conditores eorum, l. omni, 6. C. de sacrosanctis Eccles.

Interpretatio generalis, & necessaria, & in scriptis redigenda solum fieri debet a principe inter aequitatem, & ius scriptum, gl. 1. & 2. in l. 2. C. de legib.

Interpretatio generalis, & necessaria, & in scriptis redigenda inter aequitatem, iusque scriptum potest fieri a Senatoribus, a præfectis prætoris, quia faciunt autoritate principis, d. gl. 1.

Interpretatio legum, sive in principibus, sive in iudiciis, sive alio quocumque modo facta à principe, rata, & indubitata haberi debet, l. 1. C. de legibus.

Interpretatio benignior est admittenda, vt valeat testamentum, & vltima voluntas defuncti, gl. 1. in l. 3. C. de inofficioso testam.

Interpretatio verborum à mente aliena non debet fieri, vbi manifestissimus est sensus testatoris, l. 3. C. de liberis præteritis.

INTERPRETARI in iudicio permittitur ei, qui dicit, vel asserit in iudicio, gl. 1. in l. si quis intentione, 66. de iudiciis.

Interpretari permittitur principi, iudici, actori, & etiam reo asseritibus aliquod ambiguum in iudiciis, in contractibus autem non licet interpretari asserentibus aliquod ambiguum, ibid.

Interpretor verbum idem est, quod cortigio, & idem quod apertius exprimo, item idem, quod prorogo, gl. interpretatio, in l. 1. §. filio, ad T. eryll.

Interpretari eius est, cuius est condere, l. 1. C. de legibus, & l. in prætoris, 9. & ibi add. marg. de prætor. stipul.

Interpretandi potestatem habens non potest interpretari nisi semel tantum, l. quidquid astringenda, 49. & ibi add. marg. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Declaratio, Lex, 18. Obsecrum Sententiæ, 56. Incertitudo.

INTERROGARI potest quis non solum à iudice, sed etiam ab aduersario, vel patrono, aut aduocato aduersarii, cui forte tenetur aduersarius respondere, l. si sine, 9. & ibi gl. 2. de iurro. actio.

Interrogari, vel interrogare non potest seruus in iure, extra ius tamen potest interrogare, & interrogari, d. l. si sine, & ibi gl. 3. de interrog. actio.

Interrogari debet quis in iudicio de se tantum, id est, cum ipse conuenitur, nec cogi potest pro alio respondere an heres sit, nisi ratione officij aliud contingat, d. l. si sine, & ibi gl. 1.

Interrogari non debet quis in tortura de aliquo nominatim, nisi præcedant indicia de illo, gl. 1. & gl. 1. in l. prius, ad Syllanian.

Interrogari potest quis sæpius de eodem, potest enim esse, quod prius non credebatur, nunc aperitis testibus credat, glo. exstipulat, in l. fin. §. quod observari, C. de iurcuran.

Interrogandus toties est heres ante litem contestationem, ex quo parte fit heres, quoties aduersus eum est instituta actio, l. 1. & ibi glo. instituitur, de interrog. actio.

Interrogans si habeat interrogatum loco heredis pro se, ego & contra se debet etiam habere, ne sibi ipse sit contrarius, & sic repellatur, gl. 1. in l. filius, 14. §. fin. eodem.

Interrogante procuratore fisci ob debitum fiscale, si vnus ex filiis, qui nec bonorum possessionem acceperat, nec heres erat, respondit se heredem esse à ceteris creditoribus, qui in iure non interrogantur, ex responsione sua conueniri non potest, l. si eod.

Interroganti non tenetur quis respondere, ne incidat in periculum, vel delegat suam turpitudinem, nisi aliter esset ab alio detecta, §. glo. nihil, in l. si ante hereditatem, de excep. rei iudic.

ex Interrogantibus, vel interrogatis duobus vnus, qui respondet, obligatur, & cui respondetur, quæritur obligatio, & ab vno tantum ex correis potest accipi fideiussor, duos reos, de duobus reis.

Reliqua verbo, Respondere, Testis, 1. §.

INTERROGATIO polita in oratione quandoque raritatem, non impossibilitatem notat, sicut ibi, si sacerdos peccauerit, quis orabit pro eo: gl. facere, in l. sed & ex dolo, de dolo.

Interrogationes fiunt ante litem contestationem, glo. interrogationibus, in l. non solum, de procuratorib.

Interrogationes tam realem, quam personalem actionum sunt preparatorie, gl. in rub. de interrog. actio.

Interrogationes, quæ fiunt per titulum de interrogatoriis actionibus, fiunt olim actionibus propofitis, sed hodie non fiunt, & ideo non est necessarius libellus, sed per officium iudicis fiunt, ibid.

Interrogationes sunt faciendæ, secundum quod necessitas proponendæ actionis exigit, l. 1. eod.

Interrogationes fiunt officio iudicis, non iure actionis, ibid.

Interrogatio, quæ fit heredi, ex qua parte fit heres, est preparatoria actionis instituendæ, & ante litem contestationem est proponenda, d. l. 1. & ibi glossa instituitur.

Interrogatio, pro qua parte fit heres, potest proponi simul cum actione principali, §. d. gl. instituitur.

Interrogatio, pro qua parte fit heres, vt locum habeat, requiritur, quod actio proponenda sit personalis, & quod per eam sit certum petendum, & quod actio sit hereditaria, d. l. 1. & ibi gl. actio.

Interrogatio non fit heredi, ex qua parte fit heres, quando actio proponenda est in rem, vel in rem scripta, quia tunc debet fieri interrogatio, pro qua parte possideat, ibid.

Interrogatio, pro qua parte fit heres, fit ei, quando possidet post litem contestationem, vel dolo delit possidere, quia tunc datur pro hereditariis portionibus tantum, ibid.

Interrogatio, pro qua parte fit heres, non fit heredi, quando incertum est petendum, veluti factum, cuius nomine contra singulos heredes datur actio insolitum, quia tunc non est opus interrogatione illa, cum ab vno petatur insolitum, interrogari tamen potest, an fit heres, licet agatur ad factum, dict. glossa factio.

Interrogatio an fit heres, vel pro qua parte fit heres, non fit heredi, quando incertum, veluti factum est petendum actione in rem, sed si agatur ad interesse, tunc fit vtrique interrogatio, quia ex persona defuncti ad certam quantitatem agitur, ibid.

Interrogationes, quæ sunt ad litem ordinationem faciendæ ante litem contestationem, sunt vndecim; scilicet an fit heres, pro qua parte, qualiter fit heres, an seruum noxiom possideat, quando noxaliter conuenitur, an sua sit quadrupes, an possideat ædes, quarum nomine petatur cauere de astate, & an possideat ille, contra quem agitur actio in rem, & pro qua parte, item vltimo generaliter quodcumque æquitas iudicem mouent, potest fieri interrogatio ante litem contestationem, gl. damai, ibid.

Interrogationes ad hoc vt fiant, duo censentur esse negotia, vnum principalis, & hereditaria actionis, alius interrogatio in iure officio iudicis faciendæ, in qua etiam de calumnia iuratur, ibid.

ad Interrogationes non cogitur quis post contestationem respondere iure actionis, sed tantum officio iudicis, etiam si iudex esset delegatus, quia sine hoc officio frequens iudicium explicari non potest, & ideo hoc etiam mandatum videtur et, §. ibi, & glo. 1. in l. 1. C. de confessis.

Interrogationes, quæ fiunt ante litem contestationem, introductæ sunt ad releuationem oneris probandi, unde non valet responsio, quæ fit per verbum credo, vel simile, quia non releuat ab onere probandi, l. 2. & ibi add. marg. de iurro. actio.

Interrogationes dicuntur fieri in iure vbiunque fiunt coram iudice etiam domi, vel in lectis, quod est verum in his, & similibus, quæ causæ cognitionem non requirunt, l. 4. §. quod ait, & ibi glo. 1. eod.

Interrogationem ex confessione præcessisse iudex præsumit, glossa. 1. in l. si sine, §. eodem.

Interrogatione si quis responderit se heredem, pro interrogato habetur, quia non agitur ex stipulatione, sed ex prima causa scilicet confessione, d. l. si sine, & ibi glo. 1.

Interrogationes debet facere iudex, vbiunque est æquum, l. pen. eod.

Interrogationi facta de vna specie si sequatur fit responsio de duabus copulatiue, adiectio alterius speciei habetur pro superuacua, l. 1. §. sed & si mihi, de verb. oblig.

Interrogationes, & iuramentum super eis introductum fuerit propter exonerationem probatoribus, gl. exstipulat, in l. fin. §. quod observari, C. de iurcur. propter cal. dando.

Interrogationes possunt fieri ante litem contestationem, gl. interrogetur, in auth. offeratur, C. de litem contestat.

Interrogationes quomodo debeant fieri in petitione hereditatis, vide glo. 1. in l. cogi, 1. C. de petitione hered.

Interrogationes cogitur aduersarius respondere officio iudicis, gl. 1. in l. 1. C. de confessis.

Reliqua verbo, Edictum, 1. 1. Responsio.

INTERROGATORIA actiones hodie non trahuntur, imò in defectum adierunt, officio tamen iudicis hodie sunt, l. 1. de interrog. actio.

Interrogatorie actiones olim vocabantur in factum actiones, quarum nomina hodie non habemus, gl. interrogatorias.

per Interrogatorias actiones olim compellatur aduersarius respondere ad interrogationes, quæ fiunt ante litem contestationem, hodie tamen nemo actionis iure cogitur respondere ante iudicium principalis negotij, sed recitatur cogitur, quæ hodie officio iudicis respondere, ibid.

INTERROGATORIA de duobus si vnus responderit affirmatiue, videtur alteri negatiue respondere, & contra, l. si sine, §. 1. quod Panianus, de minorib.

Interrogatus in actione de pauperie an quatuor, quæ damnum dedit, sit sua, responderi non esse, si postea constitit eius esse, insolitum condemnatur, l. 1. §. & cum etiam si quadrupes paup.

Interrogatus in iure si factum dixerit, perdit beneficium, & punitur, d. §. & cum etiam, & ibi gl. effect.

Interrogatus, an heres, vel quota parte sit, vel an in potestate habeat eum, cuius nomine noxaliter agitur, debet impetrare tempus ad deliberandum, l. qui interrogatur, de interrog. actio.

Interrogato non solum de facto alterius, sed etiam de iure etiam post litem contestationem dandum est tempus ad deliberandum, & hoc consuetudine approbat, §. gl. 1. ibid.

Interrogatus quis, an heres sit, non cogitur respondere, si controuerfiam hereditatis ab alio patiatur, ne an superando se heredem præiudicet sibi, aut dicendo se heredem illigeret etiam ablata sibi hereditate, l. & quia, eod.

Interrogatus possessor, an possideat hereditatem, cogitur respondere, licet controuerfiam hereditatis ab alio patiatur, quia possessor hodie ex contractibus defuncti potest conueniri, licet sit controuerfiam de hereditate cum alio, glossa fin. ibidem.

Interrogatus quis, an quadrupes, quæ pauperiem fecit, eius sit, respondere tenetur, & si mentitur suam esse, cum esset sua, non ad noxæ deductionem, sed insolitum ad totum damnum tenetur, l. si quis in iure, & ibi gl. 1. eod.

Interrogatus de seruo, qui damnum dedit, si responderit suum esse, cum non esset, tenetur lege Aquilia, quasi dominus, & si ab eo damnum exactum sit, de minus verus liberatur, d. l. si quis in iure.

Interrogatus defensor, an is, quem defendit, fit heres, vel quota ex parte sit, falso responderi, ipse defensor tenetur aduersario vtili ex confessione, & quasi contracta, non ex cautione iudicatum solui, cum interrogatio ante factam cautionem fiat, si defensor, & ibi gl. 1. & add. marg. eo.

Interrogator defensor, an is, quem defendit fit heres, si falso responderit, nullum præiudicium facit ei, quæ defendit, nisi is ratum habeat, d. l. si defensor, & ibi gl. 1. Interrogas

Intestatus tunc dicitur decedere impubes, cui pater secundas tab. fecit, cum sub-
stitui omiserit hereditatem eius, l. 1. §. impuberem, ad Tertyllian.

Intestatus decedit quis sex modis, gl. 1. in l. testatus, §. 4. de verbor. signifi.
1. **Intestatus** defunctus sit, quando bonorum possessio contra tab. intestatur, an-
tequam heres scriptus adeat, sed si intestatur post aditionem, decedit testatus
de iure civili, licet non de equitate pratoria, gloss. i. in l. vt liberis, C. de
collatio.

Intestatus decedit quis septem modis, quinque modis ante aditionem, & duobus
modis post aditionem, ibid.

Intestata dicitur decedere pupilla etiam, quæ non potest testamentum facere, l.
in testamento, C. de testam. militi.

Intestatum, vel sine testamento mori quem, idem est dicere, gl. 1. in l. generaliter,
C. de institutio. & substitut.

Intestatus proprie dicitur, qui potuit testari, aliis dicitur intestabilis, gl. 1. omni-
no, in add. in §. quod autem, Inst. de leg. agnat. tutel.

Intestatus dici potest quis, etiam quoad singularem rem, causam, aut speciem, in
qua testator nequaquam aut inefficaciter prouiderit, sed in hereditate prout
particularis ad se totum trahit, super quo prouisum non est, d. §. quod
autem, in add. marg.

Intestatus pro parte, & testatus pro parte ab initio non potest quis decedere, sed
bene potest ex post facto, ibid.

Intestatus pro parte, & testatus pro parte potest decedere miles, filius, arrogatus,
item filius testans ad pias causas, ibid.

Intestatus decedere dicitur pupillus, & furiosus non proprie, sed improprie, quia
etiam vellent, non possent testari, gl. 1. & ibi add. in principio, Inst. de heredit.

Intestatus decedere dicitur ille, qui non habens factionem testamenti, de facto
tamen fecit, & etiam ille, cuius testamentum caruit solemnitate testium,
& etiam ille, qui prateritis filios in potestate, gl. 2. in add. ibid.

Intestatus decedere dicitur quis, quandoque per querelam, vel per contra tab. tes-
tamentum rescissum est, quod verum est, quando mora fit ante aditam here-
ditatem, secus si post, gl. extrinsecus, & ibi add. ibid.

ab intestato successio non habet locum, donec habet locum contra tab. quando
pender, vtrum secundum tab. peti possit, sed quando certum est secundum tab.
peti non posse, tunc procedit contra tabulas, & ab intestato, l. pen. & ibi gl. fi-
lius, de bon. poss. contra tab.

ab intestato succedendi gradus primo loco est liberorum, secundo legiti-
morum, tertio cognatorum, quarto vnde vir, & vxor, l. 1. si tabulæ testam. mul-
ex tab.

ab intestato succedunt primo loco illi liberi, qui ad contratab. admittuntur, tam
naturales, quam adoptiui, sed adoptiui, dummodo sint in potestate, sed si sui
iuris fuerint, non inuitantur ad bonorum possessionem, d. l. 1. §. liberos.

Reliqua verbo, Fideicommissum, l. 2. **Heres**, 2. 4. **vsque** 30. **Hereditas**,
19. **vsque** 22. **Legatum**, 7. 4. 5. **Succedens**, **Succedendi**, **Successio**, **Agnatio**, 4.

INTRANS conclaue causa furandi, vel alius, tenetur actione iniuriarum, aut
de vi, si per vim intrauerit, l. vulgaris, 2. §. qui furti, de furtis.

INTRICARE dicitur, quando quis intricat aliquid, puta, obligando, donan-
do, vel consummando, hinc intricatio loco alienationis fraudulente sumitur,
l. summa, & ibi gl. intricare, & ibi add. marg. de peculio.

INVADERE idem est, quod rapere, gl. pen. in l. 2. C. de actio. empi.

Invadere potest creditor impanē rem debitoris aufugientis, vel existentis in
preparatione fuge, vt iudici offendat, non vt sibi haberet, gl. 1. verbi, septimo,
in l. si quis in tantam, C. vnde vi.

Invadens bona, quæ scilicet ad se non pertinet, etiam si ante litem contestatam
fecerit, quominus possideret, perinde est condemnandus, ac si possideret, l. sed
& si 2. §. quod aut Senatus, de petitione heredit.

Invadens hereditatem ad alium pertinentem siue possideat, siue dolo, vel per
culpam desierit possidere, vel non recepit, quod potuit, tenetur petitione he-
reditatis ad omnem hereditatem, & sic de dolo, & culpa tenetur, d. l. sed & si,
2. §. quod aut Senatus, eod.

Invadens, aut vi deliciens, in plus est debitor, quam ille, qui est frustrator, quia
invadens tenetur indubitate de interitu, sed frustrator, licet differat, & fru-
stratur solutionem, non tenetur de interitu, nisi post interpellationem, l. pen. &
ibi gl. fin. de vi, & vi armata.

Invadens possessionem tenetur interdico vnde vi, & tenetur de fructibus per-
ceptis, & percipiendis a tempore delictionis, l. 4. & ibi gl. fin. C. vnde vi.

Invadens possessionem dolo tenetur pena legitima, invadens vero possessionem
per errorem credens esse suam, vel possessionem vacantem, vel per iniuriam
domini non tenetur, nisi ad restitutionem, non tamen tenetur criminaliter, l.
inuasor, C. eod.

Invadens quasi possessionem iurium prædiorum & præbendæ alicuius clerici
mero iure non tenetur pena directæ legis, si quis in tantam, tenetur tamen
vili conditione illius legis, gl. fin. in l. si quis in tantam, C. eod.

Invadens dominus, vel alius possessionem, quam habet usufructuarius, superfi-
ciarius, feudatarius, vel emphyteota, tenetur pena & constitutione directæ, si
quis in tantam, cum hi habeant velle dominum, ibid.

Invadens superficiarius, feudatarius, & emphyteota, sufficit quod suo iure priue-
tur, ibidem.

Invadens rem, quam alii commodavit, locavit, vel deposuit, non tenetur lege, si
quis in tantam, & cum neminem possessione priuare voluerit, nisi constituerit
sibi possidere, & sic inuenietur possessionem, sed si extraneus inuasit, tenetur
ille locanti, commodanti, vel deponenti, gl. 1. ibid.

Invadens rem sibi debant, vel obligatam tenetur lege, si quis in tantam, ita
quod perdit ius, quod habet in re, vel pignus, vt si amodo egerit, exceptione
repellitur, ibid.

Invadens rem alterius vt eam habeat pro pignore, vel in solutum, tenetur lege,
si quis in tantam, nisi debitor aufugerit, vel ex pacto, vel iudicis autoritate
inuasit, ibid.

Invadens debitor rem, quam creditori dedit in pignus, tenetur pena legis, si

quis in tantam, ibid.

Invadens siue permissione iudicis, siue ante litem contestationem, siue post sen-
tentiam, tenetur lege, si quis in tantam, secus si cum sententia iusta iudicis,
quia tunc non puniuntur, nisi si non recte lata, gl. fin. verbi, super.

Invadens clam tenetur lege, si quis in tantam, si habuit animum, vt etiam vim
inferret, si possideret inuasit, ibid.

Invadens incidit per sententiam, & non ipso iure in penam legis, si quis in tan-
tam, §. d. gl. fin. verbi, super quarto.

Invadens rem sibi, & alteri communem, quam socius possidebat, tenetur pro
parte socij, & etiam pro sua parte, diuersimode tamen, d. gloss. fin. verbi, super
vltimo.

Invadens dominus mancipium Christianum possessum a Iudæo, non applicatur
Iudæo, ibid.

Invadens per vim rem ab alio possessam, si ea occasione interuenit homicidium,
siue ex parte inuasentis per vim, siue ex parte defendentis, condemnandus est
ad mortem, & non potest appellari, l. quoniam, C. ad legem Jul. de vi.

Reliqua verbo, Mobilia, **Possessio**, 19. 20. **Prædictum**, **Interdictum**, 17. **vsque** 22. **Creditor**,
72. 73. 74. **Debitor**, 73. **Inuasor**.

INVALIDUM potest quadoque validatur, si etiam validum quadoque
per invalidum vitatur, gl. fin. & ibi add. marg. in l. qui soluendo, 42. de hered.
insti.

Invalidum ab initio ex post facto non conualecit, cap. 1. §. naturales, & ibi gl. le-
gitimi, si de feudo definitio contentio fit inter domos, §. pen. & ibi gl. in noua,
Inst. de milit. testam.

Invalidum ab initio ex diurnitate temporis non conualecit, cap. 1. in principio,
& ibi gl. conualecere, de prohibita scdali alien. per Frederic.

Invalidum testamentum ab initio tractu temporis non conualecit, si defectus
sit in persona heredis, vel testantis, vt quia sit intestabilis, secus si oneratus
creditoribus scruos infirmare nequeat, gl. inutile, & ibi add. in §. præter hos,
Inst. quibus non est permisso.

Invalidum testamentum propter defectum solemnitatis, vt in numero septem
testium rogatorum ex post facto confirmari non potest, secus si defectus res-
piciat fauorem priuatum, ibid.

Reliqua verbo, Testamentum, 15. 16. **Insti. Legatum**, 78. **Pactum**, 10. 21. **Stipula-
tio**, 13. **vsque** 17. **Testamentum**, 15. 16.

INVASOR tenetur de interitu rei, etiam si res interierit eo modo penes eum,
quo esset interitura penes possiderem, gl. fin. in l. 4. C. vnde vi.

Inuasor tenetur ad restitutionem, & ad estimationem proprietatis rei inuasæ,
gl. fin. in principio, in l. si quis in tantam, C. eod.

Inuasor potest sententiam potest appellare, d. gl. fin. verbi, super vltimo.

Inuasor ante litem contestatam, vel ante sententiam relictus non liberatur à
pena legis, si quis in tantam, etiam si sponte expulsiu accepit, cum non lue-
cedat illa pena loco rei, ibid.

Inuasor rei alienæ vacantis credens iustis rationibus esse suam, non tenetur con-
ditione ex lege si C. vnde vi, gl. per ignorantiam, in d. l. fin.

Inuasor rei alienæ vacantis sciens esse alienam, ignorans tamen cuius sit, tenetur
eam restituere domino, ibid.

Inuasor rei alienæ vacantis tunc est præscriptio 30. annorum, gl. 1.

Inuasor potest inuasorem primo percutere, nec debet expectare se primo percu-
ti, quam ipse percutiat, gl. fin. §. recuperandæ, Inst. de interdictis.

Reliqua verbo, Inuadere, Periculum, 2. 3.

INVESTA, & illata per secundum conductorem tenetur pro pensione ipsius
secundæ conditionis tantum, & non vltra, l. solutam, de pignorat. actione.

Inuenta in prædium vrbianum pro pensione sunt tacite obligata domino etiam
ignoranti, sed inuenta in prædium rusticum sunt obligata, si scientia domini
interuenierit, non aliis, gl. tenebuntur, ibi, & l. 4. & ibi gl. 1. & gl. obseruauerit,
quibus modis pignus tacite contr. & gl. quasi, in l. ytique, de damno infecto.

Inuenta, & illata in domum tacite sunt pignori obligata non solum pro pen-
sionibus, sed etiam pro eo, in quo inquilinus deteriorem fecit habitationem,
quo nomine ex locato cum eo agendum est, creditor tamen tenetur pignora-
toria, l. 2. & ibi gl. fin. in quibus causis pignus tacite contr.

Inuenta in horreum conductum, vel aream iunctam domui, & ibi illata, sunt ta-
cite obligata pro pensione, l. 3. eod.

Inuenta, & illata me in domum, cuius habitationem gratuitam conductor mi-
hi præstitit, non sunt domino domus, vel locatori suo pro pensione obligata,
sed bene pro deterioratione, l. 1. & ibi gl. 1. eod.

Inuenta, & illata me in domum, cuius habitationem non gratuitam conduc-
tor mihi præstitit, tacite videntur obligata domino, secus est in prædio ru-
stico, gl. 1. ibid.

Inuenta, & illata in prædium vrbianum videntur obligata, ac si specialiter essent
obligata, tamen tale pignus tacitum non impedit manumissionem seu ob
habitationem tacite obligati, fallit tamen quadoque, l. licet, & ibi gl. fin. eod.

Inuenta, & illata omnia non censentur obligata pro pensione, sed tantum illa,
quæ induta & illata sunt, vt ibi perpetuo sunt, & non temporis causa, in l. præ-
dictis, & ibi gl. fin. eod.

Inuenta & illata à colono in fundum vt pignori essent, donec merces soluta
esset locatori, aut esset satisfactum, si mercedis nomine fideiussorem à colono
accipiat, locator videtur ei satisfactus, & ideo illata pignori esse desinunt,
leg. pen. quibus modis pignus.

Reliqua verbo, Induta, Colonus, 16. **Conductor**, 7. **Locator**, 6. **Stabularius**, **Pensio**, **Mi-
nor**, 2. 1. **Interdictum**, 10. **Inquilinus**, 3.

INVENIRE thesaurum in te empta, tenetur illum reddere emptori, si pecu-
niam reddat venditori, l. 1. tutore, 67. de re vend.

Inueniens rem alienam iacentem in terra si fustulit lucri faciendi causa, com-
mittit furtum, siue scierit, cuius sit, siue ignorauerit, nisi dominum eam dereli-
quit, quo casu non committit furtum, etiam si animo furandi fustulisset, l. fal-
sus, 43. §. qui alienum, & §. si quis sponte, de furtis.

Inueniens rem alienam iacentem in terra, si fustulit putans derelictam, cum non
esset, non committit furtum, ibid.

Inueniens rem alienam iacentem in terra, si fustulit, non vt lincratore, sed vt
redderet

redderet ei, cuius fuerit, non committere furtum, etiam si ignoret, cuius esset, debet tamen libellum proponere continenter inuenisse se, & redditorum ei, cuius erit, etiam si perat aliquid nomine inuentoris, ibid.

Inuentus rem alienam lege Lombarda ante iudicem debet portare, gl. menytra, ibidem.

Inuentus eorum sub tractum non potest auferre ex intervallo propria auctoritate de manibus facis tenentis, nisi fur super equo defugeret, ne expectata iudicis copia furtum passus priuaretur eo, vel alii statim auferret, & qui vult, 48. & ibi add. marg. eod.

Inuenisse thesaurum vel aliud dicitur, qui videt, & percipit, & animum habendi habet, gl. inuenisse, in l. i. C. de thesauris, lib. 10.

Inuentor alicuius ordinationis, vel dispositionis laudandus est, licet non æque perfecte adiuenierit, gloss. laudamus, in add. in §. cum autem, Inst. de leg. 1. egrot. succed.

Inuentus addere facile est, ibid.

Inuentus de nocte cum armis, si statuto caueatur, quod tali pena puniatur, non incidit in penam visus cum armis de nocte, nisi fuerit corporaliter apprehensus, gl. i. in add. in l. i. barforam, C. de fideiuss.

Inuentum, rem non reddit ad inuentoris, dicitur rapere, l. diuortio, §. si fundum, in add. marg. soluto matrim.

Reliqua verbo, Pecunia, 4. Theaurus, Cadens.

INVENTARIUM & liber rationum acquirantur, l. i. §. de feriis, de tutel. & rationib.

Inuentarium fieri debet a tutore mor, cum commodè fieri potest, & in præsentia tabellionis, & iudicis, & fiet vna vice, & si quid bonis addatur, iterum addetur inuentario, gl. i. in l. tutor, qui, 8. de admin. tutorum.

Inuentarium debet fieri coram iudice quantum ad hoc, vt inuentarium faciat idem contra debitores, quorum nomina in inuentario scribuntur, sed quantum ad tutorem sufficit, quod fiat extra iudicium, §. ibid.

Inuentarium tutoris debet fieri coram iudice ordinario, quoad hoc, vt præiudice debitoribus pupilli, sed quantum ad tutorem sufficit, quod fiat extra iudicium per solum notarium, tutius tamen erit, quod fiat iudicis auctoritate, gl. i. in principio, in l. i. chirographis, lib. 7. eod.

Inuentarium omnia bona sua vt quilibet referat, si statuto caueatur, si quis fundum controuersum, quem habebat, si non referat in inuentarium, ob id, non incidit in penam statuti, tutius tamen faceret, si cum preiudicatione retulisset, & quia, in add. marg. de interrogat. actio.

Inuentarium rerum hospitalis faciendum ab hospitalario, sufficit, quod fiat vel a tabulario, vel etiam coram iudice, & ita alterum illorum sufficit, glossa tabularii, in l. orphanotrophos, §. 1. C. de Episcopis & cler.

Inuentarium debet fieri, margaritarum, gemmarum, vasculorum, cæterarumque suppellectilium, res necessarium est, lex, quæ tutoris, 22. & ibi gl. quod, C. de admin. tut. tutorum.

Inuentarium est faciendum scribendo æstimationem rerum, l. i. C. de magistrat. conueni.

Inuentarium licet non sit bene confectum a tutore, vel quia minus est scriptum, vel minor æstimatione, non propter hoc dario ipsius tutoris inualida efficitur, d. l. i. C. eod.

Inuentarium hereditatis vt iure ab herede conficiatur, requiritur, quod incipiat intra triginta dies, & debet periculi exaginata, & quod describatur omnes res testatoris mobiles, sue immobiles, & quod scribatur manu publici notarii, & quod creditoris hereditarij ceterum ad videndum fieri inuentarium certo die, loco, & tempore, & quod heres subscribat in illo, & quod in principio inuentarij ponatur signum crucis, & quod fiat in præsentia testium, & quod testes cognoscant heredem, l. i. C. de iur. delib. 22. & ibi gl. cæterorum, cum tribus glossis sequentibus, C. de iur. delib. 22.

Inuentarium confici debet tutores, & curatores in continenti, gloss. capiat, ibidem.

Inuentario conficiendo duo notarii requiruntur, quando heres necesse scribere, vel scribere præpeditur, d. §. in autem, & ibi gloss. tabulariorum, & gloss. tabulario.

Inuentarium non vitatur, etiam si eo omittatur signum crucis in principio, gl. solidauerit, in d. l. i. C. de iur. delib. 22. & si præfatum.

Inuentarium, vt heres Falcidianus detrahatur, debet conficere solemniter vocatis legatariis, vel si aliqui sint absentes, vel interesse noluerint, adhibitis tribus testibus eiusdem ciuitatis locupletibus, & bonæ opinionis, & debet iurare de calumnia, & serui subiciuntur questionibus, quæ debent agitari intra annum, auth. sed cum testator, C. ad leg. Falcid.

Inuentarij confectio nem heres debet citare legatarios, & fideicommissarios, & etiam creditores, & si aliqui eorum sint absentes, debent interesse ad minus tres testes in ipsa ciuitate fide digni, & possidentes substantiam, & optimæ opinionis, gl. i. C. de iur. delib. 22. & ibi gl. cæterorum, cum tribus glossis sequentibus, C. de iur. delib. 22.

Inuentarium debet fieri coram iudice, cum citatio non possit fieri, nisi per iudicem, gl. agentes, in add. marg. ibid.

Inuentarij confectio nem legatariis, fideicommissariis, & creditoribus citatio debet mitti ad eorum domum, vt aut vocati veniant, aut alios pro se mittant, gl. agentes, ibid.

Inuentarium dicitur scriptura, in qua res inueniunt in hereditate conscribuntur, nec requiritur, quod fiat vno contextu, idem tamen tabello, idemque testes adhiberi debent vsque ad finem, nisi impedimentum superueniat, gl. inuentarium, & ibi add. marg. in §. si verò absunt, eod.

Inuentarij confectio fieri heredem non tenet ultra vires hereditarias, §. extraneis, & ibi gl. hoc, Inst. de heredum qualitat.

Reliqua verbo, Describere, Heres, 92. vbi §. 9. Tutor, 46. 47. Repertorium, Creditor, 103. Crux.

INVESTIRE eoe, ad quos feudum non pertinet, si consentiat tacite, vel expresse, ad quem feudum per successorem obtinere debet, non habet regressum ad rependum illud, c. i. §. præterea, quib. mod. feudum amittatur.

Investitor feudum si sit clericus, & moriatur antequam feudum feudum possessionem manifestetur, exinanitur feudum, nec tenetur successor ratam habere inuesti-

turam a predecessore factam, nisi foret perfecta, & consummata, c. i. & ibi add. marg. quib. modis feudum constituitur potest.

Inuestitus de comitatu, marchia, vel baronia per principem non potest de his decessit sine culpa pro libito, & idem est in inuestito a maximo, vel maiori, valloalioribus, qui dicuntur hodie capitanei, c. i. de natura feudi.

Inuestitus a maioribus, vel minimis valloalioribus, est sine culpa, & pro libito possunt decessit, nisi Romanum cum illis in exercitum perierint, quo casu idem est in minoribus, quod in maioribus, nisi emerint feudum, tunc enim pretium restituendum est secundum antiquum usum, sed hodie secundum modernum, nulla habetur differentia inter maiores, & minores, & idem est in minimis, c. i. de natura feudi.

Inuestitus a principe de dictis aliquo dicitur dux, & inuestitus de marchia dicitur marchio, & inuestitus de aliquo comitatu dicitur comes, c. i. quis dicitur, dux marchio.

Inuestitus a principe, vel ab aliqua potestate de plebe aliqua, vel plebis parte per feudum capitaneus appellatur, qui proprie valloaliores maiores olim appellabantur, & qui a capitaneis antiquitus feudum tenent, valloaliores dicuntur, sed quia valloalioribus feudum, quod a capitaneis habebatur, similiter acceperunt, valloaliores, id est, minores valloaliores appellabuntur, ibid.

INVESTITURA duplex est, quedam propria, alia impropria, & abusus propria dicitur in possessionem realem, atque efficax per dominum, aut eius punctum immisio impropria dicitur in possessionem immisio, quæ fit verbis intercedente aliquo actu corporeo, veluti, cum dominus aut vassallo, inuestituræ hoc annulo, calamo, hata, vel eneo, aut similibus, & c. i. de natura feudi, locorum mores, & consuetudinem, c. i. in principio, & ibi add. marg. si de inuestitura feudi fuerit controversia, c. i. in princ. quid sit inuestitura.

Inuestitura seu immisio in possessionem feudi fit fiat, requiritur præsentia duorum curialium, sue, vt dicunt, curie parium ad gestiones testificationem, alioquin inuestitura est immisio, nisi ea cum breui testato fiat aliis, quæ cum aliis, præsentibus, & testatur dicitur literaria publicaque attestatio brevis te gestificationem faciens, ab eo dictum, quod breuius verbus fiat, §. gl. 3. in d. c. i. & ibi add. marg.

Inuestitura feudi si fuerit facta coram paribus, vel per breue testatum, donatus tenetur inuestituram mittere in possessionem vacuum, quod si dicitur, omnia, m. vlt. item, §. 12. l. i. de c. d. i. in principio.

Inuestitura noua debet fieri coram paribus, si dominus habeat pares, sed si non habeat, sufficientes sunt extranei, gl. 2. ibid.

Inuestitura facta purè de alieno feudo non valet, c. i. qui successores teneantur.

Inuestitura facta a laico de alieno feudo post mortem eius, vel sub conditione sortitur effectum vassallo mortuo sine legitimo successore, sue præsumitur inuestitura, siue inuestitura, siue feudum tenens, quia heres inuestitoris laici tenetur seruare feudum defuncti, ibid.

Inuestitura facta ab Ecclesiastica persona de feudo alieno post mortem tenentis, vel sub conditione, vel tempore, non sortitur effectum, §. i. promotori inuestitor, antequam feudum tenens, vel antequam condicio, vel tempus existat, quia successor Ecclesiasticus non tenetur stare inuestituræ a predecessore, ibidem.

Inuestitura orta contentio inter dominum, & vassallum decidi debet, vel per pares curie testuonit perhibentes, vel per iuramentum possessoris iurantium cum 12. sacramentalibus, nisi vassallus possessor sit castidus, vel iudex domini, quia tunc statim tantum iuramento domini, nisi habeat testes pares, idoneos, c. i. & ibi gl. hoc ita, de contentione inter dom. & fidelem.

Inuestitura feudi potest per procuratorem peti, & iuramentum fidelitatis præstari, gl. absencia, & ibi add. marg. in c. i. quo tempore miles inuestituram.

Inuestitura facta a domino de feudo vassalli sui sine consensu illius, cuius est feudum, pro non facta habetur, si supererit vassallus, sed vassallo promouente sine legitimo herede tenetur dominus adimplere promissum, & tunc incipit inuestitura habere effectum, secus si cum legitimo herede, c. 2. & ibi gloss. 2. eod. tit.

ad Inuestituræ Ecclesiasticæ probationem omnes testes pariter admittuntur, quod fecus est in inuestitura laici, c. i. si inuestitur. inter dom. & vassal. & c. i. & ibi gl. i. quid sit inuestitura.

ad Inuestituræ probationem sufficientes duo testes, gl. pares, in d. c. i. si de inuestitura inter dom.

Inuestituræ tempore, etiam si pares abfuerint, non debent admitti extranei ad probationem inuestituræ laici, sed expectandi sunt pares, si dominus pares habeat, qui si pares non habeat, extranei etiam admittuntur, d. i. ibi. cap. i. & ibi gl. i. quid sit inuestitura.

Inuestitura, quæ fit ab eo, qui habet alios vassallos, saltem coram duobus ex illis solemniter debet fieri, alioquin licet alij testes intersint, inuestitura non valet, c. i. in princ. eod. tit.

Inuestitura nona quando agitur, & dominus habet pares, & est in possessione feudi, debet probare vassallus inuestituram per pares, vel per breue testatum, & ab ipsis paribus confirmari, sed secundum Mediolanenses, etiam si ab alio sit confirmata, sufficiens est, quod intelligit, quando dominus compellit pares iurare, sed si pares aliqua ex causa noluerint iurare, nec dominus compellat eos, & tunc licet etiam per extraneos inuestituram probare, & si extraneus nolit iurare, & tunc a comite, vel a populo debent compelli iurare, & si noluerint eos compellere, tunc vassallus cum missio domini ibit ad Imperatorem, & quod ipse iudicauerit seruabitur, d. c. i. & ibi gl. i. & gl. compellat.

ad Inuestituram probandam sufficientes etiam testes extranei, quando dominus non habet pares, ibi. & c. i. in princ. quæ testes sunt necessarii, gl. per compar, in c. i. de allodiis.

Inuestituram, nouam quando vassallus probare non potest per testes, nec per publicum instrumentum, sicut per breue testatum, tunc domino dabitur iuramentum, vt aut iuret, aut referat vassallo, quod intelligit si vassallus non habeat aliunde feudum ab ipso domino, alias domino remittitur iuramentum de equitate, c. i. & ibi gl. i. eod. tit.

ad Inuestituram veterem, & antiquam etiam testes extranei recipiuntur, dum-

modò sint masculi, non feminæ, ibi. & c. i. qui testes sunt necessarii, vt fiat inuectura.

Inuectura veteris feudi etiam à minore fieri potest, & tunc non intelligitur facta de omni possessione vassalli, sed de iusta tantum, nisi nominatim aliud dicatur, c. i. in principio, per quos fiat inuectura.

Inuectura noui feudi non potest fieri ab alio, quam ab eo, qui habet legitimam suorum bonorum administrationem, ibid.

Inuecturam veterem faciens non intelligitur alienare de bonis suis, quia in bonis computatur ius feudi, gl. suorum, ibid.

Inuecturam feudi quilibet potest accipere, etiam seruus, nisi pretendatur ignorantia, quia si dominus putat liberum, qui postea seruus apparet, tunc non valet inuectura, d. c. i. §. sed etiam, & ibi gl. ignorantia.

Inuecturam quis faciat, vel suscipiat, vel alius pro illo nihil interest, d. c. i. §. i. ver. sed vtrum.

Inuectura potest fieri, vel accipi per procuratorem, ibid.

Inuectura nulla fieri debet ei, qui fidelitatem se facturum domino negat, nisi eo pacto adquisierit, vt sine iuramento fidelitatis habere possit, c. i. §. si. & ibi gl. p. per quos fiat inuectura.

Inuectura debet precedere fidelitatem, ibi gl. p. & c. i. quid precedere debeat, an inuectura.

Inuectura veteri, vel noua facta vassallo tenetur ipse statim exhibere fidelitatem, sed si dominus nondum fecerit inuecturam, tunc dominus debet vassallum interpellare, eademque inuecturam polliceri, sed in antiquo feudo, & renouatione inuecturæ vassallus miles, tunc debet se offerre domino infra annum, & mensem, priuatus intra annum & diem, alioquin priuatur, nec est opus interpellatione, gloss. fi. in addit. marg. in d. c. i. quid precedere debeat.

In inuectura faciendâ, vel petendâ ita vassallus debet adire dominum honorifice, & presentibus curiæ paribus, si dominus habeat pares, aliis presentibus extraneis & inuecturam petere, & eam polliceri, d. gl. fi.

Inuecturam vassallus debet ita petere, Ego inuecturam talis feudi, quam à te possideo, vel possidere debeo, postulo, & fidelitatem contra omnem hominem (exceptis antea iuribus meis dominis, & Imperatori) volo, & paratus sum facere, vel sufficere, quod dicat, postulo inuecturam mei resti feudi, quo facto dominus statim debet eam facere, & sacramentum suscipere, si sibi placuerit, sin autem poterit deferre, ibid.

Inuecturam facere si dominus iterum ultra annum & diem, petita inuectura intra annum à vassallo non obest hoc vassallo, sufficit enim, quod inuecturam petierit, secundum quod debuit, imò intra illud tempus dominus non præstans priuari debet proprietate feudi, ibid.

Inuectura facta, & fidelitate subsequuta omnimodò cogitur dominus inuecturam in vacuum possessionem mittere, quod si differat, debet præstare ei omnem utilitatem, quæ sit circa rem, c. i. §. si de noua forma fidei.

Inuectura inter dominum, & vassallum facta contentione illi, qui fuerint pares tempore inuecturæ non remouentur postea à testimonio, licet deserint esse pares, nisi deserint ex ea causa, quæ infamiam introget, c. i. & ibi gl. fi. & add. marg. an remoueri debeant testes, qui pares.

Inuectura, quæ sit ante tres liberos homines, seruari debet, nisi iuri contraria sit, & si domino & fidei placuit, vt paciscantur de filiabus, quatenus ipsæ succedant, hoc etiam est seruandum, gl. i. in c. i. in quib. caus. feud. amit.

Inuectura de feudo vassalli viuentis facta à domino alicui sumit effectum, cum feudo sibi, vel heredi suo fuerit apertum, sed inuectura facta à prelo eodem modo non capit effectum, nisi inuecturæ aperiat feudum, c. i. §. moribus, si de feudo defuncti contentio sit inter dom.

In inuectura de feudo vassalli viuentis facta alicui à domino non exigitur consensus eius, de cuius feudo procedit, ibid.

Inuectura nulla generaliter est faciendâ ei, qui fidelitatem recusat, gl. si minori, in d. c. i. §. naturalis, & glo. 2. in c. i. de capitulis Corradi.

Inuectura abusu de feudo à domino facta cogitur dominus vassallum mittere in possessionem feudi, nec liberatur præstando interesse, d. c. i. §. si facta, & ibi gl. dominum, eod.

Inuectura noua probari debet per testes pares curiæ, aut per breue testatum à paribus confirmatum, sed secundum Mediolanenses probatur per breue etiam non à paribus, sed ab aliis confirmatum, siue dominus sit clericus, siue laicus, nec aliter facta valet, etiam si dominus confirmetur factam, & alij contra testentur, c. i. qui testes sunt necessarii ad nouam.

Inuecturæ substantia sunt testes, & repro. gl. i. & ibi add. marg. ibid.

Inuectura sine paribus facta, eod quod tunc temporis aberant pares, non valet, quia etiam si absint, expectandi sunt, d. c. i.

Inuecturæ gratis fieri debent, & priuilegia, in extrauagan. de pace Constantiz.

pro Inuectura baculum, vel tipitem palæ debent vnus alteri, vt sit in Marchia, sed in Longobardia bibuna, alibi per mantellum inuecturæ, gl. fi. in prin. Infiti. de verb. obli.

Inuectura per baculum, vel per mantellum de iure ciuili non est necessaria, sed bene de consuetudine, d. gl. fi. in add.

Reliqua verbo, Feudum, §. 6. Prælatum, Successor, 2. Vassallus, 4. 5. ad Trebell.

INVICEM rogati heredes dicantur, id est, vicissim rogati, gl. i. in l. iubemus, C. ad Trebell.

INVIDIA circa pares eff. solet sæpe, gl. teneri, in l. fi. cum exceptione, §. eum, qui, quod metus causa.

Inuidia reprobat, in prin. & ibi gl. inuidia, Inst. de lege Falsa.

Inuidia remouenda est, §. fi. Infiti. de donat.

Inuidus non maior, vel minor statu, sed sibi pari inuidet, gloss. pen. in l. z. C. de dolo.

INUITVS procurator non solet dari, l. filiusfamilias, §. inuitus, de procuratoribus.

Inuitus dicitur ille, qui non tantum contradicit, sed etiam ille, qui consentire non probatur, ibid.

Inuito te si potest aliquid fieri, multo magis te absente & ignorante, gl. fi. in l. si in tres, 20. de arbitris.

Inuitus in seruutibus constituendis dicitur non solum, qui contra dicit, sed

etiam & qui non consentit, l. 4. de seruit. vrb. an.

Inuitus dicitur quis, eo ipso, quod non consensit expressim, gl. contradicit, & gl. pen. ibid.

Inuitus dicitur infans, vel furiosus in constituenda seruute, cum non habeat consensum verum, d. l. 4. & ibi gl. pen.

Inuitus, & ignorans potest quis liberari ab alio soluendo pro eo creditori, sed non obligari, l. solutionem, 23. & ibi add. marg. de solutio.

Inuitum debitorem liberare non potest ille, qui suscipit iudicium pro eo nomine procuratorio, non animo nouandi, quia ille debitor potest alium constituere, & illum non habere etiam inuito creditore, gl. i. ibid.

Inuitum debitorem liberat suscipiens iudicium pro eo animo nouandi volens esse procurator in rem suam, d. l. solutionem, & ibi gl. i.

Inuito priuilegium, vel beneficium non confertur directò, sed bene ex obliquo, d. gl. i. & ibi add. marg. gl. i. in l. soluere, 53. eod.

Inuiti, & etiam ignorantis conditionem meliorem facere vnicaque licet, d. l. soluere, 53. eod.

pro Inuito & ignorante vnicaque licet soluere, ibid.

Inuito confertur operas suas quis suspectus existimatur, gl. pen. in l. si quemquam, 3. l. de Ep. & cler.

Inuitus dicitur quis, nisi probetur eum consensisse, & voluisse, gl. i. in l. inuitus, 17. C. de procuratorib.

Reliqua verbo, Vendere.

INVDATIO speciem fundi non mutat, quantum ad proprietatem, sed possessionem amittit, l. ad eod, 7. §. inuola, verbi. alius, & ibi gl. speciem, de adq. recum domino.

Inundatio fluminis, vel maris non mutat faciem fundi, & ideo si recesserit aqua, fundus eius manet, cuius & fuit, nisi inundatio sit perpetua, vel sit talis, quæ faciat alium, §. quod si naturalis, in fin. & ibi add. marg. Infiti. de rerum diuisione.

Inundatio sola possessione abdicat dominum, & per eam intercurritur præscriptio, d. §. quod si naturalis, & ibi gl. manere, & add. marg.

Reliqua verbo, Alluvio, Fundus, 2.

INVOCATIO diuini nominis fieri debet, in quolibet principio, rub. in proem. Digestor.

INVTILIS adiectio posita in constituto vitatur, & non vitat constitutum, l. hactenus, §. i. & ibi gl. si de constit. pecun. l. placuit, 29. & ibi gl. 2. de viuris, & gl. i. in l. actus legimus, 77. de reg. iur.

Inutilis actus, & inualidus operatur ademptionem actus validi in his, quæ pendunt à mera voluntate vnus, l. planè, 33. de legat. i.

Reliqua verbo, Inuolatus, Legatum, 78. Stipulatio, 54.

vsque 71. Vitis.

IOCVLATORES omnes infames sunt ipso iure, quia quæstus causa, vel mercedibus omnibus faciunt spectaculum sui, licet non faciant semper cum obumbratione cortinarum, qui vero ludicium cum cythara, licet contra omnes causas amonitricas, non mercedis, vt Daud, non est infamis, gl. de infam. in l. 2. §. fi. de his, qui notantur infam.

Reliqua verbo, Gladiatores, Mimiculatores.

IPSO iure, vel ipso facto in effectu idem est dicere, gl. in potestate, in l. i. de his, qui notantur infam.

Reliqua verbo, Occurrus, 1.

IRACVNDIA excusat culpa, & minuit delictum, & contractum rescindit, gl. i. in l. 3. de diuortis, gl. i. in l. quidquid calore, 49. de reg. iur.

Iracundie calore quidquid fit, vel dicitur, non prius est ratum, quam si perseverantia apparuerit fuisse iudicium animi, quidquid in calore, 48. de reg. iur.

IRE, vel agere per agrum alienum, qui seruatur non debet, nemini licet inuito domino, l. per agrum, i. C. de seruutib.

Ire, & non agere dicitur ille, qui sella, aut lectica vehitur, l. qui sella, 7. de seruutib. rusticorum.

IRENARCHÆ dicuntur, qui corrigendis moribus, & publicæ disciplinæ præficiuntur, gl. de irenarchis, in l. Diuus Adrianus, de cult. reo, gl. in rub. C. de irenarchis, lib. 10.

Irenarchæ dicuntur pacis principes, & custodes, ac veluti pacificatores, & pacis reconciliatores, gl. in rub. in add. marg. C. de irenarchis, lib. 10. §. ad maiorem, in add. marg. in auct. vt nulli iudicium liceat habere.

Irenarchæ dicuntur, qui præficiuntur maxime in sedandis discordiis, & in comprehendendis latronibus, gl. in rub. C. de irenarchis, lib. 10.

Irenarchæ dicuntur, quasi arcentes iram, quia iræ sumendæ inturbatores publicæ quietis, & pacis gerunt monarchiam, ibid.

Irenarcharum munus personale est, gl. in rub. in add. marg. C. de irenarchis, lib. 10.

Irenarchæ, qui ad provinciarum tutelam quietis, & pacis per singula territoria faciunt stare concordiam, debent nominari idonei à decurionibus iudicio præfatum, provinciarum, d. l. i. C. eod.

ISAVRI dicuntur latrones perfidiores aliis, gloss. 2. in l. fin. C. ad legem Iul. de vi.

ISRAELITÆ accipiebant spicas alienas transferentes per alienam messem, gl. 2. in l. neminem, i. C. de sacrosanctis Eccles.

ISTHVS appellatur terra, quæ est inter duo maria, gloss. i. in l. p. de seruit. rusticorum.

ITALIA extenditur vsque in Galliam, & Siciliam, gl. i. in l. i. de officio præf. vrb.

Italia appellatur provincia, l. telegatorum, §. dubitatum, & ibi gl. præter Italiam, de interdictis.

Italia dicitur Gallia togata, gl. 2. in l. Diuus, 3. l. de iure fisci.

Italia non est provincia, sed provinciarum dominus, gl. in provincia, in auth. quia in provincia, C. vbi de crimine agi oportet, gl. in provincia, in §. hæc considerantes, in auct. vt omnes obediant iudicio, col. 5.

Italia erat princeps, & domina provinciarum, & absit, quod dicamus eam dominam aliarum esse sub tributo, sicut in Lamentationib. dicitur de Hierusalem, gl. i. in l. fin. C. sine censu, vel reliquis.

Ital appellatio continetur omnis lingua Latina, quae distinguitur in multas provincias, licet Italia quandoque dicitur provincia, gl. Italia, in extranag. sine rebelles.

Italica secundum pacem Constantiae non tenetur ire in Alemanniam, sed Imperator debet habere iudicem appellationem in Lombardia, qui cognoscat, & debeat causas 2 s. librum appellationum sup. §. in causis, & ibi gl. in causis, de pace Constantiae.

Italici iuris sunt colonia Philippenses, & in Lusitania Pacensis, & Emeritenfes, Valentini & Pacentani, & Barchinonenses, item Galli Lugdunenses, Viéncenses, & Narbonenses, & aliae provinciae, l. colonia, cum duab. seq. de sensibus.

Item, dictio, ubi personarum, & rerum identitas est, inducit repetitionem praedictis qualitatibus, veluti, lego decem sub conditione, vel in diem, item lego eadem fundum, exit repetitio diei vel conditionis, tam ad legatum decem, quam ad secundum legatum fundi, nisi conditio effect talis, quae redderet secundum legatum iugile, l. in repetitibus, 63. & ibi gl. 1. de legat. 3.

Item, dictio, ubi personarum, & rerum identitas non est, non inducit repetitionem praecedenti qualitatibus, veluti, lego Titio decem sub conditione, item lego Caio fundum, non tenetur in secundo legato repetita conditio, nisi in secundo legato effect apposita verba repetiticia, hoc amplius, vel eo amplius, vel item, lego Titio Caio hoc amplius fundum, ibi.

Item, dictio, est repetiticia ante dictorem, non similitudinaria, ↑ reprobar. gl. inveniuntur, in add. mag. in §. item lapsus, Inst. de rerum diuisione, & l. 1. de publicanis.

Item, dictio, est continuativa, §. item Scironia, Inst. de actio.

Reliqua verbo, Iterum.

Iter est ius eundi, ambulandi, hominis, non vero ducendi vehiculum, aut iumentum ad manus, vel ante, §. quod actus dicitur, l. 1. & ibi gl. agendi, de servit. rustic. & in principio, Inst. cod. tit.

Iter habens non dicitur habere actum, sed qui actus habet, habet etiam iter, ibi. l. 1. & ibi gl. agendi, cod.

Iter tantum habens, iumentum ducere non potest, nisi ascendat iumentum, vel equum, quia tunc ire dicitur, l. qui sella, 7. & ibi gl. qui iter, cod.

Iter differt ab actu, quia iter est, quod quis pedes, vel equos commovere potest, actus vero, ubi, & armenta trahere, & vehiculum ducere licet, l. inter actum, eodem.

Iter, & actus sunt diversae servitutis, nec via est alia, adeo, quod si primo petij iter, & amissum, nihilominus possum petere actum, gl. trahere, in loci corpus, si servitus vendit.

Iter iniunx, & inhabile si faciat arbor praedij servitutis, possum ego iter petere, aut vendicare confessoria, sed pro refectione viae datur mihi interdictum de itinere, d. l. loci, §. si quis.

Iter habens potest iudici rescire per interdictum de itinere, actusque rescindendo, sed non deperit proponere interdictum, vel confessoriam, si sic iterum velit, quia ita non debet, rescire locum servitutem, nisi in constitutione expresse cautum sit, dicto §. si quis mihi.

Iter, & actum habens si statuto tempore tantum iterit, non perit actus, sed manet, si sciens locum habere tantum iuratum tempore, secus si ignoraret, l. 2. & ibi gl. quemadmodum, servitutes.

Iter si ego habeo in fundo tuo ad exportandas vias ex vinea mea tempore vindemiarum, non poteris ius itineris praestare, nisi abstinere in decennio duplicato, l. si sic constituta, & ibi add. marg. cod.

per Itinera sine mora & periculo committi publice interest, l. 1. §. 1. de his, qui dicebantur.

Itinera, per quae vulgo committitur, eandem securitatem debent habere, quam habent viae publicae, ibi.

Iter duplex est, unum, quod est per se servitutum, aliud quod non est servitutum, sed commoditatis, quae inest in actu, gl. fin. in l. 1. de adimen. legat.

Iter si ademerit is, qui actum legavit, nihil adimere censetur, quia iter, quod non est servitutum, sed commoditatis, quae inest in actu, non potest separari ab actu, nec potest adimere iter, quatenus est servitutum, quia legando actum, servitutum iterum non legavit, d. l. 1. & ibi gl. fin.

Iter legatur vnum actum, gl. ad mat. in l. 3. §. si loci, eod.

Itinere aliquem vnum actum, & sic esse in quasi possessione itineris, prodest quoad hoc, quod ille, qui est in quasi possessione, si agat, siue conveniat, debet ei cauere de non impediendo eum vel servitute pendente iudicio, prodest etiam, quod si turbatur extra iudicium, potest de facto resistere contra turbatorem, ↑ gl. an non, in l. 1. §. hoc interdictum, de itinere, actusque.

Itinere vel via per plerumque non semper vimus, nisi cum vius exegerit, d. l. 1. §. hoc interdictum.

Iter faciens etiam frequenter, & plus quam 30. diebus per proximi vicini agrum propter incommodatam riam, aut propter, quae via publica intercipitur, non videtur omnino vnum fuisse iure servitutum, & ideo non competit ei interdictum de itinere, actusque, etiam si prohibeatur, d. l. 1. §. Julian.

Itinere, via, vel actu videtur vnum ille, cuius colonus, aut hospes, aut aliquis alius iter fecit ad fundum, & interdictum competit ei interdictum de itinere, actusque, etiam si ignoravit, cuius fundus est, per quem iterum, d. l. 1. §. si cuius.

Iter faciens per fundum vicini, credens suum fundum, ad quem ibi, cum effect meus, ubi acquirit interdictum de itinere, actusque, & non mihi, ibi.

Itinere, vel actu si quis propter incommodatam hoc anno vnum non fit, cum superiore anno 30. diebus vnum sit, potest vi interdictum de itinere, actusque, petita integram restitutionem ex illa parte, si quanti ibi iusta causa fuerit, & idem, si per vim non sit vnum secundo anno, d. l. 1. §. si quis propter.

Itinere si quis vnum sit ab autore meo vi clam, vel precario, recte possum ego eum prohibere vi eo itinere, neque habet interdictum de itinere, actusque, quia videtur a me vi, clam, vel precario possidere, cum ab autore meo vi osse possidet, l. 3. §. si quis ab autore, de itinere, actusque.

Itinere, vel via si quis vnum sit vi clam, aut precario ab eo, in cuius locum hereditate, vel emptione, alio iure successi, recte possum eum prohibere vi itinere, nec habet interdictum de itinere, actusque contra me, ibi.

Iter, actum, viam recte potest quis pluribus concedere simul, vel separatum dummodo sine iniuria primorum concedat, aliis non, nisi illi consentiant, l. Lucio, & ibi gl. cedetur, de aqua quotidiana.

Itinerum resectio non est ita necessaria, sicut & riuorum, quia non resectis riuus, omnis vnum aquae auferetur, ut homines fusi necarentur, nam aqua peruenire non potest, nisi resecto riuo, sed non resecto riuo, difficultas conium cundi, agendi que fieret, quae difficultas effect vltate leuior, l. si scibi, gl. 1. de riuis.

Itineris impedimentum probans non sufficit probare impedimentum per vnum iter tantum, l. Imperator, 5. de appellat.

In itinere faciendo 20. millia passuum singulis diebus sunt peragenda, ita quod si post dinumerationem 20. millia passuum minus, quam 20. millia superintegram diem habent ad veniendam, nisi de die pactum sit, l. 3. de verb. sig.

Iter, & via proprie differunt, improprie tamen id, quod est iter, via est, gl. in l. quantum, eod.

Iter est ius ambulandi, id est, ambulationis, gl. 3. in l. magister, 6. C. de iurisdictione omnium iud.

Itineris servitutum, habens non potest mittere iumentum, vel armentum separatum a se, id est, ante, vel post se, sed super equo, vel iumento ipse recte potest ire, etiam super curru, vel vehiculo, si principaliter intendat ipse ad eum, si principaliter intendat ducere quendam, quae superimposita sunt, gl. iumentum, & ibi add. in principio Inst. de servit. rusticorum.

Iter quandoque non est ius actus, ut si usufructuario datur a domino alterius praedij, ibidem.

Iter quandoque grosse dicitur quolibet via, per quam iter, ibidem.

Iter habens non habet actum, sed qui habet actum, habet etiam iter, eoque vel potest, etiam sine iumento, in principio Inst. cod. tit.

Reliqua verbo, Contribuere, Diploma, Interdictum, 33. 34. 35. Servitus, 28. 29. 30. 31. Publice, Stipulatio, 36. 37. Via.

Iterum, dictio, non potest dici, quod ignoratur esse factum, vnde baptizatus ille, qui dubitavit, an sit baptizatus, sub conditione, si tu non es baptizatus, ego te baptizo, glo. 1. in l. 7. C. de sanctum baptis.

Iteratio criminis auget poenam, gl. de furtis, in l. 1. de iure patronatus.

Reliqua verbo, Multipliciter.

Iterum, est repetiticia dictio eiusdem actus, l. filio, quem, 23. de libetis & postu.

Iterum, dictio, pro sepius quandoque accipitur, & toties quoties opus est, l. veluti, §. si & ibi gl. si de edendo.

Iterum, dictio, accipitur quandoque pro postea, d. gl. si.

Iterum, dictio, vel sepius non restringitur ad bis tantum, sed toties quoties opus fuerit, d. §. si & ibi gl. si.

Reliqua verbo, Item.

Iterum, & delegare differunt, quia tutoris datio potest haberi iurisdictionem iuberi, sed non delegari, gl. in l. nec mandante, de tutoribus datis.

Iubere, cauere in causa damni infecti, licet sit mixti imperij, potest tamen delegari Magistratibus municipalibus specialiter inter causa damni infecti propter celeritatem, quae in ea requiritur, l. 1. & ibi gl. si de damno infecto.

Iubere aliud est, aliud fiduciubere, gl. in l. si mandator, 8. C. quod cum eo, qui in aliena.

Iubens deicere vi, interpretatione legis videtur deicere, l. 1. §. quod ergo, de vi, & vi amata.

Iubens damnum dare, si ius imperandi non habet, utique tenetur, ↑ gl. 1. in l. 1. damnum, 169. de reg. iur.

Iubens damnum dare, videtur damnum dedisse, & non is, qui iussus est, si parere ei necesse fuit, d. l. 1. is damnum.

Iubens alius, non debet alius subesse, gl. potest, in §. propterea, in auth. constitutio, quae dignatur, & Episcopatu, col. 2.

Reliqua verbo, Delegare, Subscribere.

IVDA propter cupiditatem 30. argenteorum fuit damnatus, gl. cum Iuda, in §. si in auth. iussurandum, quod piam, col. 2.

IVDAE vti etiam Christianorum tutor esse potest, & vti reliqua administrando, sed ei non est permittendum facere ea, propter quae inquinantur, id est, pollueretur cultus, ut Missam, vel aliud officium exercere, l. padonem, 15. §. iam autem, & ibi gl. administrant, de exco. l. tutorum.

Iudaei in aliqua Ecclesia non possunt esse praetuli, nec aliquam dignitatem temporalem debent habere, licet olim potestant habere, gl. cultus, ibi.

Iudaei non possunt novam synagogam facere, licet veterem iudici possint, gl. 1. in l. pen. de mortuo inferendo, l. h. C. de iudaeis.

Iudeum mancipium potest legari Christiano, sed non e contra glo. non potuit, & ibi add. marg. in l. si huiusmodi, 114. §. si quid alicui, de legat. 1.

Iudei sunt subditi Christianis, non tamen sunt vendibiles, vti iudei, ibi.

Iudei licetum est habere loca ad congregandum, vti ibi tractum de lege Iudaea, haereticis vero non, gl. oblationes, in l. 2. C. de summa Trinit.

Iudaei non permittunt ferre testimonium contra Christianum, nisi in civilis conditione, gl. in l. pen. C. de haereticis.

Iudaeorum collegio, neque legari, neque legatum ab eo peti potest, l. 1. C. de Iudeis.

Iudaei potest quid legari, & valet, si legatarius collegio ipsorum, gl. si ibi.

Iudaei si fugientem a fecti eorum fecti, & ad Dei cultum conuenientem ausi fuerint ardentem faxem, vel simili furore, mox sunt concernandi, l. 1. C. cod.

Iudaeorum synagogas irumpere non licet militibus Christianis, quos merito convenit arripere praetor domus, non religiosorum habitationum loca, l. 3. C. cod.

Iudeis antiquitus concessa immunitas curialium nunquam renouata est, l. 3. C. eodem.

Iudei in multis habebant immunitatem, antequam Christus veniret in virginem, g. 1. ibi.

Iudeus Christianam mulierem, neque Christianus Iudaeam in matrimonio accipere non potest sub poena capitis aequali licentia cuiuslibet concessi, l. 6. C. eod.

Iudeus cum Christiana muliere contrahens matrimonium, vel econverso, quocumque accipiat (sue infcriptione, regulariter tamen non fit accusatio sine infcriptione, gl. fi. ibi).

Iudei (sua lege est) non debent contrahere matrimonium cum coniunctis personis, ob quorum coniunctionem, & inter Christianos non licet matrimonium celebrare, neque coniugia diuersa habere sub vno tempore, l. nemo, C. eodem.

Iudei licebat uxorem suam dimittere, & aliam ducere, at nunc non licet dimittere, ibidem.

Iudei habent iura quae sunt ciuium Romanorum, & coram iudicibus Christianis debent litigare, l. iudei, 8. C. eod.

Iudei possunt eligere arbitros, apud Iudeos, in ciuili negotio duntaxat, eorumque sententias iudices exequantur, ibi.

Iudei non possunt compromittere causam criminalem, gl. 3. ibi.

Iudei non debet quis statuere pretia, cum venalia proponunt, cum iustum sit, sua cuique committere, l. nemo, 9. C. eod.

Iudei inter fidei Christiani non compelluntur, nisi ex causa vendere res proprias ad modum alicuius, d. l. nemo, & ibi gl. 1.

Iudei obnoxii curiae vendicantur a curia, qui eumque, 10. C. eod.

Iudei, quando celebrant sua solemnia, non debent aliquid agere Christianae fidei, alia puniuntur, l. iudeos, 1. C. eod.

Iudei in Sabbato, & in aliis festiuitatibus eorum non possunt conueniri, neque conuenire, l. die Sabbati, 1. C. eod.

Iudeos offendere, vel bona eorum inuadere propria auctoritate non licet cuiquam, l. nullas, 14. C. eod.

Iudei, siue ad eos, siue reus, debet sequi forum Christiani, l. si qua, 15. C. eod.

Iudei bona Christianum circumcidens, vel circumcidendum mandantis publicantur, & ipse perpetuo exilio damnatur, l. iudei, 16. C. eod.

Iudei omnes administrationes, & dignitates interdixit, neque possunt defensoris ciuitatis officio fungi, neque aliquem honorem habere, l. fi. C. eod.

Iudeis officio verita, vel insulas accipiens, quasvis dignitatus non debet potiri, & ab illis penitus est repellendus, ibi.

Iudeus extraneus synagogam compendia Catholicae Ecclesiae nouerit se laborasse, & honores, & dignitates accipiens habebat, vt antea conditionis extreme, ibidem.

Iudeus si synagoga fabricam experit, non studio reparandi, punitur in 50. libris auri, & bona sua publicantur, & poena capitis punitur, l. fi. C. eod.

Iudeus seruum Christianum non debet comparare, neque aliquo largitatis titulo potest consequi, l. 1. C. ne Christianum mancipium.

Iudeus seruus Christianum, vel alterius sectae circumcidens punitur poena capitali, & ipsi seruo donatur libertas pro premio, ibi.

Iudei debitis, vel aliquo delicto fatigati simulantes se velle fieri Christianos, si confugerint ad Ecclesias, vt euitare possint crimina, & debitorum pondera, extrahendi sunt ab eaj. l. 1. C. de his, qui ad Eccles. confug.

Iudei debitis, vel aliquo delicto fatigati si voluerint fieri Christiani, debent priusquam suscipiantur ab Ecclesia, omnia debita soluere, & suspitione criminis se purgare, ibi.

Iudei nolunt recedere a verbis legis, gl. 2. in 1. non dubium, C. de legibus.

Iudeus non potest habere administrationem, vel potestatem, nec potest esse iudex, auri, usurarium, quod praestatur, in principio, & ibi gl. 2.

Iudaica in superstitioem lequentes poterant iure Digestorum habere, honores inter nos, sed hodie non possunt habere inter nos, sed bene inter se, l. 3. §. fi. & ibi gl. permiserunt, de decurionib.

Reliqua verbo, Circumcidere, Paganus.

Index, in genere, nu. 1. vsque 12.

Quod exegationem aut sit index, vel non, nu. 13.

Quod imperium, & iurisdictionem ultra metas, & extra territorium, nu. 14. 15.

Quod facientem aliquem iudicem, & consentientes in non suum iudicem, nu. 16.

Quod eos qui impediunt, vel non iussu esse iudices, numero 17.

Quod in iure ordinatum, vel delegatum, delegationem, & datonem iudicis, nu. 18. 19. 20.

Quod iudices pedaneos, nu. 21.

Quod iudicandam, & ferendam sententiam, nu. 22. vsque 26.

Quod sententiam vitiatam, & inuolutam, nu. 27.

Quod iustum, preceptum, & auctoritas iudicis, nu. 28.

Quod emendandam, vel mutandam, aut reuocandam suam, vel praedecessoris sententiam, & quoad punitionem, & poena augmentum, vel diminutionem, nu. 29. 30.

Quod condemnationem, & absolutionem, nu. 31.

Quod male procedentem, & iudicantem, & facientem litem suam, nu. 32. 33. 34.

Quod iudicem corruptum, & accipientem pecunias, & dona, nu. 35. 36. 37.

Quod suspensum facientem a iudice de facto, vel de iure, nu. 38.

Quod exequutionem, & exequutionem sententiam, nu. 39. 40.

Quod appellatorem, & iudicem appellantis, & iudici a quo, nu. 41. 42.

Quod iudicem malefactorum, delicta, & delinquentes, & eorum punitionem, nu. 43.

Quod suspectum iudicem, & eius reuocationem, nu. 44.

Quod plonam, & summariam causae cognitionem, reconuentionem, & procedendum per inquisitionem, nu. 45.

Quod manifestum in loco, in quo princeps destinatus, & contractus ab eo factus ibi, & faciendam pacem inter partes, & ocularem visum, 46.

Quod iudicem protulantem, & instantiam triennalem, & dationem termini, & negligentem, & non praestantem iustitiam, & conueniendos eos, nu. 47.

Quod dandas, vel prorogandas aut minuendas dilaciones, & exceptiones, & opus publicum, & nominationem tutoris, 48.

Quod iuramentum de re iudicando, nu. 49.

Quod causam referendam, vel ferendam principi, & remissionem causae, & reuocationem iudicis alterius territorij, nu. 50.

Quod iurisdictionem, cognitionem, & sententiam plurium iudicij discordantium, 51.

Quod iudicem post latam sententiam, & iudicem finito officio, & esse syndacatum, & remotionem ab officio, nu. 52. 53.

IVD & dicitur habere dignitatem, l. qui furere, & ibi gl. dignitatem, de statu & homin.

Iudices, & advocati sacerdotes recte appellari possunt, l. 1. de iusticia & iure.

Iudex alimenta praestanti filio poterit decernere referendo causam incidentem filiationis ad cognoscendum plenus, l. pen. de his, qui ius sui.

Iudex, coram quo causa est mora, si infirmatur, coram eius collega causa potest agitari, l. 1. de officio proconsulis.

Iudicis potestati quicquid permittitur, non subicitur iuris necessitati, glo. necessitate, in l. sepe, de officio praefidis, l. 1. C. quomodo & quando, gloss. in causis, in extrauag. de pace Constantiae, §. in causis.

Iudex in aduendo facili debet se praebere, contenti tamen se non pariatu, l. obseruandum, de officio praefidis.

Iudex in cognoscendo, neque exaudescere aduersus eos, quos malos putat, neque precibus calumitorum debet illacrymari, ibi.

Iudex summam debet ius reddere, ita, vt auctoritatem dignitatis ingenio suo augeat, ibi.

Iudicis recti, & constantis non est, cuius animi motum vultu detegit, ibi.

Iudices debent aliquid gerere in corde, & aliquid gerere in vultu, gloss. detegit, ibi.

Iudex debet reo consilio absenti dare vnum diem pro singulis 20. miliaribus ad comparendum, gl. duplicatoris, in l. de die, qui faciliare cogantur.

Iudex debet facere id, quod parit non fit onerolum, gl. fi. in l. si quis caution.

Iudex debet se intrinsecus in transactione alimentorum, quamvis partes sint concordantes, regulariter tamen nullae sunt partes iudicis, vbi partes sunt concordantes, l. cum hi, de transactio.

Iudex non potest cogere partes ad transigendum, hortari tamen potest, glo. qui iussu, in l. furis, §. qui iussu, de his, qui notantur infam.

Iudex arbitrari non debet in determinata a lege, gloss. 2. in l. omnium, de procuratoribus.

Iudex si causam consulendum commisit, consilium datur successori, si officium consulens exprobat, l. verum, §. ex facto, de minoribus.

Iudicis, vel arbitri officium cessat dilacione pendente, nisi dilatio reuocetur, vel mutetur, gl. diem, & ibi add. in l. qualem, 19. §. dicere, de arbitris.

Iudicis verbum quandoque improperie ponitur, gl. fi. in l. si duo, 34. cod.

Iudex si se iudicem esse, sed in modo qualiter sit iudex, errat, valet quod factum est per eum, l. 2. §. conuenire, de iudiciis.

Iudex in iudiciis non est diutius expectandus, sed alius loco eius est sumendus, l. si longius, 18. cod.

Iudex si incidente infirmare, vel necessaria protectione, vel rei suae familiaris periculo non possit iudicare causam intra tempus, ad quod fuit datas, iste iudex mutatur, & alius loco eius substituitur, ibi.

Iudicis praesentia, vel scientia in adiudiciando alij non est necessaria, l. cum furiosus, 39. codem.

Iudex, non omne, quod potest, necesse habet facere, l. non quicquid, 40. cod.

Iudex absente damnare potest, sed non habet necesse, hodie tamen compellitur procedere, & damnare, vel absolue absentem, gl. 1. ibi.

In iudicis nomine, vel praeponime si erratum fuit, ille erit iudex, in quem litigatores conuenerunt, licet in nomine, vel agnomine erratum sit, l. si in iudicio, 80. codem.

Iudex ex officio potest differre questionem libertatis, ne fiat praedictum, l. si quis libertatem, 7. de petitione heredit.

Iudex potest aliquem interrogare, & comminari, quod nisi verum respondeat, tali poena eum puniet, l. si de rei vend.

Iudex debet iurare, vt quis ablineat ab alieno, & stet contentus suo, & potest imponere partibus seculum, l. si irruptione, finium regundorum.

ad iudicis officium pertinet lites dicere, aut diminueret, quidam exstimaue- runt, 2. si certum peratur.

Iudex debet in causis habere summam aequitatem ante oculos, quod intellige de eo, quod de iure colligi potest, quod l. Ephefi, & ibi add. marg. de eo, quod certo loco.

Iudex in causis Deum solum debet habere ab oculis, velut & timore ipsius Dei, ibidem.

Iudicis, & testatoris auctoritas par est, vnde valet argumentum ab actu iudiciali ad actum testamentarium, gl. 1. in add. marg. in l. non est mirum, 26. de pigne. actione.

Iudicis, & testatoris quilibet vox non habet vim sententiae, vel legis, gl. fi. in l. Caius, 39. codem, l. ex stipulatione, 7. C. de sententiis & interloq.

Iudices debent omnia reddere partibus, nihil lucrando de eorum bonis, gl. 1. in l. lex mandato, 20. mandati.

Iudici statim, atque iudex factus est, omnium rerum officium incumbit, quocumque io iudicio versantur, ea autem quae ante iudicium contingunt, non valde ad eum pertinent, nisi fuerint ei nominatim inuincta a lege, vt de eis fiat ius, vel si vt perita per libellum, leg. adiles, 25. §. item & ibi gloss. inuincta, de adit. edit.

Iudex quandoque a voluntate partis recedit ex causa in statuendo locum, vbi pupillus educari debeat, l. 1. §. fi. & ibi add. marg. vbi pupillus educari.

Iudex debet inquirere de conditione testis, gl. de nominib. in l. 1. §. si praes, de Magistrat. conueni.

Iudex non debet habere consilium cum aduocatis litis, ita vt eis credatur, gl. remotis, in l. 3. de his, qui in testamento delin.

Iudex debet imponere finem dictis aduocatorum, quando sibi videtur, ibidem.

Iudex non debet festinare, gl. indulgentum, in l. si finis, §. si forte, de damno infecto.

Iudices possunt ex causa festinare, vel differre causas, l. Diu fratres, 27. & ibi gl. 1. de liberali causa.

Iudex potest concedere parti licentiam ingrediendi possessionem propria auctoritate, & valet concessio, nisi inueniant resistentem, gl. 1. & ibi add. marg. in l. iustit possidet, 1. de adqui. possid.

Iudicis auctoritas facit, vt etiam in eo, quod nobis adiacuerit tanquam non situm, transierit vt vicupendi conditio, l. si per errorem, 17. de viuapio.

Iudici liquere de causa non potest, antequam in causa conclusum sit, cum in ea vique ad conclusionem possint fieri probationes, siue testimonis vocalibus, siue instru.

que iustitiamotis, glo. 1. in add. marg. in i. Peronius, 3. de re iudicata.
Iudicis officio ibi intelligitur, ibi extra co. in. n. gertus, 3. in add. marg. ne
vis fiat ei.

Iudex reddit ius omnibus, dicitur pater, fratres, gl. in l. 1. de iudic. & tempot.
ad iudicis arbitrium spectat, quod dicitur in long. vi. vel brevis tempus, & verum
interfuit debitoris, vel non, si ita quis promiserit 13. §. 1. de verb. oblig.
Iudex dicitur vir bonus, continens, 137. §. si ita stipulatus, eo. glossa quasi in l.
sed si valet, 17. §. cum l. 1. us. de maris.

Iudex debet conquirere facti leges, larciones, & plagiosos, & prout quisque deli-
querit, punire debet, l. 4. §. 1. ad leg. Jul. peculatus.

Iudex requirendus est in loco publico, & in eo loco, in quo consuevit ius red-
dere, l. 1. §. dies autem, quando appellandum.

Iudicem adendi facultas tunc videtur esse, cum iudex in publico sui copiam
facit, ibidem.

Iudicis facultate carens potest manu armata, & propria auctoritate rem suam
recupere, l. 1. hofites, 2. in add. marg. de captivis.

Iudicem, qui semel causam cognovit, tanquam expectare tolerabilius est, quam
iudici nouo re rursus iudicandum committere, l. 1. pe. §. si. de vocacione muner.

Iudice factum, quod ad eius officium non pertinet, ratum non est, l. 1. factum, a
iudice, 170. de regul. iuris.

Iudex non debet peruenire ad domum litigatoris, sed litigator ad domum iu-
dicis, l. iudicibus, 3. §. si. C. de Episcopis.

Iudices debent gubernare suas administrationes secundum Dei voluntatem, &
timorem, & Imperatoris electionem, & ordinationem, l. 1. §. optimus ergo,
C. de officio pref. Aphri.

Iudices diocesis Aphricæ non debent percipere ultra sex solidos pro codicil-
lorum, & chartularum promotione, d. l. 1. §. si.

Iudices non debent vocare coram se eos, super quibus non habent iurisdic-
tionem, poterunt tamen vocare illos tantum ius officiales, & populares sediti-
oni obnoxios, leg. 2. C. de officio pref. vbi.

Iudicium negligens impunitum non debet esse, l. 1. C. de officio comitis sacra-
rum largitio.

Iudicium illorum nomina sunt referenda principis, qui magis student commo-
dis propriis, quam vilitatibus publicis, ibid.

Iudices iustissimi, & vigilanissimi publicis acclamationibus collaudari permis-
sum est, iniunctis autem, & maleficus querelatum vocibus accusari, l. 3. C. de
officio rec. pronunc.

Iudices non debent Praefectum, aut Palatinum, vel militem, vel eos, qui in
humiliandi officio fuerint commorari, facere exequentes cuiusquam liti-
gatoris petitiones, siue in publico, siue in privato negotio, nequis, 8. C. eod.

Iudex principis mandatis contradicens non solum officio suo detrimentum fa-
ciat, sed etiam patrimonium damna committit, ibidem.

Iudex in patria sua nullus debet promoueri, nisi ex speciali principis voluntate,
l. 1. C. eod.

Iudices militares in priuatorum negotiis non debent tribuere exequentionem,
vel tuitionem, l. 1. C. de officio milit. iudi.

Iudices Doctores legum, & his, quorum iudicio nonnunquam prouehantur,
honorificentiam debitam debent præstare, in subscriptionibus tamen factis
non debent vocare, l. 2. C. de officio iud. aud.

Iudices puniuntur in tribus libris auri, si Doctores aduocatis, quibus etiam
facultas consistorium principis ingrediendi præbatur, non patuerit ingressus,
aut reuerentia non fuerit in salutatione, aut sedendi cum iudice faci-
tas denegata, l. final. C. eodem.

Iudices, assessores, vel aliorum publicas administrationes gerentes, pro annoniis,
& capite dignitatis debent consequi pretia illa, quæ singulorum descriptio-
nibus litem contineri, l. 1. C. de annoniis.

Iudex debet laborare ad veritatem inueniendam, gl. in l. 2. C. de edendo.

Iudex debet consulere superiorem, quando habent aduam questionem, l. si.
C. de pactis.

Iudex ex officio etiam parte non potente potest cogere rem, vel declarare exce-
ptionem suam obicere, & etiam actionem reo non petente, vel declarare libel-
lum suum, l. 4. C. de transact.

Iudex potest facere quædam experientias pro inuentione maleficij, l. verbum,
17. & ibi glo. pen. C. ex quib. caus. infamia irrog.

Iudex potest dare aquam calidam illi, qui dicitur commisit sicus, & postea face-
re, vt eum ad exploandam veritatem, d. glo. penult.

Iudex potest citare aliquem, vt compareat personaliter, vt, quia dominus melius
scit veritatem, quam procurator, vel quia dominus est verior, & legalior, &
non ita rixosus, glo. iustitios, in l. 1. C. de procuratorib.

Iudex libellum, qui non debet recipi, potest lacerare, leg. 1. C. vt nemo priuatus
ritulos.

Iudex ordinarius suam sententiam potest interpretari, gl. sermones, in l. 4. C. de
receptis arbitris.

Iudex, vel arbiter de his, que coram eo acta sunt, post sententiam potest esse
testis, cum non sit prohibitus, l. ibi.

Iudex non potest assumi vt testis in causa, donec est iudex, vel arbiter, ne duplici
officio fungatur, d. gl. sermones, in add.

Iudex non potest causam finitam potest accipi, vt testis, super processu, & valet eius tes-
timonium, nisi obstat, quod esset solus vel quod scriptura non esset facta, ibi.

Iudex post sententiam non potest assumi ad resuscitandum super iustitia sue sen-
tentie, quia habetur pro suspecto, ibid.

Iudex cum iuret in principio, quando fit iudex, quod omnia recte iudicabit, non
oportet, quod plus iuret, glo. 1. in l. 1. C. de iurere, propter cal.

Iudices debent se ostendere tristes, & iratos contra nolentes iurare de calum-
niis, gl. 3. in l. si. §. pe. C. eod.

Iudex vnus super causa possessionis, alius super causa proprietatis impetrari non
potest, siue ab vna parte tantum, siue a diuersis, & contra faciens punitur, l.
nulli, 10. & ibi glo. final. C. de iudiciis.

Iudex potest statuere omnes terminos vno contextu ad articulum, ponend-
um, capitulandum, producendum, & probandum, ne iudici currat terminus

instantie, l. prope radum, in fine principij, C. eod.

Iudex actorem absentem potest requirere reo inculcate actoris absentiam, d. l.
prope radum, §. si quidem.

Iudex non potest procedere contra partem absentem, nisi procedat ad instan-
tiam alterius partis præsens, & instantis, ibid.

Iudicium miseris animis dicitur nasci in iustitia, vel amicitia, vel turpe lu-
rum, vel simile quoddam vitium, d. l. prope radum, & iudicare possunt, dum tæ-
men habeant experientiam negotiorum, vel habeant afflictores literatos in
iure, quorum consilio regantur, l. ceteri iuris, 1. & ibi gl. si. C. eod. & gl. habe-
re, in additione, & glo. qui ex se in §. verus, & §. iudices, in auth. de iudicibus,
col. 6. & gl. 1. & ibi add. marg. in l. fin. C. de sententiis ex breuiloq. recit.

Iudex non impetratur, quando vtrique pars est præsens, nisi consensu vtriusque,
secus si alia pars est præsens, & ita oblectat curia Romana, glossa, petierit, in
auth. offeratur, C. de litis contest.

Iudice sedente pro tribunali debent expediri ea, quæ causæ cognitionem desi-
derant, l. 4. C. de dilatio.

Iudice non sedente pro tribunali, sed ad procedendum potest dari bonorum posses-
sio, & libertas, gl. 1. ibi.

Iudex secundum qualitatem personarum compellit ad comprehendendum in iudicio
personaliter, vel mittit ad domum, l. generaliter, §. si. C. de rebis creditis.

Iudices in prouincia, in qua iudicant, scilicet exercere non possunt, lin quisquis,
16. C. si certum petatur.

Iudices funebrem pecuniam mutuant in prouincia, in qua iudicant, vna cum iu-
dice pena exilij plectitur, ibi.

Iudex non debet alligare animum ad vnam speciem probationum, gl. in l. in-
strumenta, 5. C. de probatio.

Iudici facienda est fides de negotio, vel causa, gl. 1. in l. 1. C. de rebis alienis.

Iudices in prohibitis monopolis venalitate, aut dissimulatione, aut quolibet
vitio minus, quam dispositum est a lege si exequantur, puniuntur in 50. li-
bras auri, l. 1. C. ne monopolis.

Iudex ante, & post iudicandum in litem potest illud taxare, §. gl. si. in l. 2. C. de
in litem iudando.

Iudices, & superiores tenentur omnibus modis purgare prouinciam malis ho-
minibus, gl. 1. in add. in l. finale, C. de furis, & l. 3. C. de officio pæfidis.

Iudex, & testis dicitur ille in causa propria, quando eius iuramentum committit-
ur, l. si. & ibi glossa, C. de fidei commissis.

Iudicis officium tollitur spatio 30. annorum, sicut & actio, l. 3. & ibi gl. per se-
quutione, C. de præscriptio 30.

Iudex succesor potest expedire, quod non est expeditum per primum iudicem,
l. conseruatum, 8. & ibi gl. 1. quos, C. eod.

Iudex succesor nouum edictum, & etiam nouam citationem tenetur facere,
vbi primus iudex perfecit edicta omnia, & misit preceptorium, sed si omnia
edicta non sunt data à primo, debet succesor illa perficere, nec tenetur ali-
quid addere, dista glossa quo.

Iudex ordinarius quando vult, potest quem facere capi personaliter, nisi sit mu-
lier, vel sit in domo, gl. ad cogendum, ibi.

Iudicis verba suadent, vel pronunciantis partes debere inuicem concordare,
non habent vim sententie distinctiue, l. ex stipulatione, 7. C. de sententiis, &
interloquo.

Iudex debet sequi veritatem, & legem, & iustitiam vt (ig) 1. nemo, 13. C. eod.
ad Iudicem non spectat tactus furis temporis, gl. 1. in l. 1. C. de sententiis,
quæ sine certa quanti.

Iudicis fulminatio statim exequentis libellum non habet auctoritatem rei iu-
dicæ, l. iudex, C. comminationes, epistolæ.

Iudex absque causæ cognitione non potest dare mandatum de mittendo in pos-
sessionem, & si fuerit datum, non valet, ibi.

Iudex si statuto caueatur, quod debeat committere causam consilio sapientis
parte petente, si post commissionem factam ante habitum consilium iudex
pronunciet, valet sententia, licet possit per appellationem rescindi, l. 1. & ibi
gl. sententiam, C. de relation.

Iudex quando fecit aliquid parte præseente, cui displicet, debet contradicere, &
facere poni in actis parte præseente, & contradicente, d. l. 1.

Iudex non debet cognoscere causam, in qua antea fuit aduocatus, sed debet
eam cognoscendam delegare, gl. prouocatum, in l. eos, qui, 6. C. de appellat.

In iudicis arbitrio est, quando causam consulendam committit ponere in pun-
cto opinionem suam, vel non, l. iudicibus, 34. C. eod.

Iudici est facienda fides, non aduersario, gl. 2. in l. 1. C. quorum bonorum.

Iudex si potest aliquid fieri, vrbanius fit, si fiat cum iudice, quamvis si fiat
sine iudice, non puniatur, l. 3. C. de pignor.

Iudex quod facit videtur pars facere, l. si ob causam, 13. C. de iusticio.

Iudex ad testes, & ad alia facienda potest statuere tempus, & quod vltra non
audiatur aliquis, gl. 1. in l. si, quæ, 7. C. de his, qui accusare non possunt.

Iudicibus nimis facientibus debet imponi frænt temperies, l. 2. C. de custo-
dia reorum.

Iudex, qui negligit punire violatorem sepulcri, condemnari debet in viginti li-
bris auri sileo applicandis, l. 3. C. de sepulcro violat.

Iudex inter vtramque personam medius esse debet, vbi falsi, 21. C. de falsis.

Iudex non debet animi sui motum finalem exprimere, nisi in prolatione senten-
tiæ, ibidem.

Iudex heque ad dextram, neque ad sinistram declinare debet, glossa, medius, ibid.

Iudex ad inuestigandam veritatem non debet a tormentis initium sumere, sed
primò indicis verisimilibus, & probabilibus vt debet, l. iudices, C. de questio.

Iudex debet omnino inquirere veritatem, gl. veritatem, in §. si vero abfuit, in
auth. de heredi. & falsis col. 1. gl. 3. in auth. causis, C. de Episcopis, gl. verita-
tem, in §. nos autem, in auth. de tabello, postea.

Iudices debent esse amatores æquitatis, & iustitiæ, §. illud quoque, in auth. de
non eligendo secundo nubentes.

Iudex debet curare, vt sit rerum vbertas, gl. locupletibus, in §. considerauimus,
in auth. vt iudices sine quoquo, col. 2.

Iudicis nul

Iudex maior potest se subicere iurisdictioni minoris, siue agat, siue conueniatur. gl. f. i. ibid.

Iudex non potest se intromittere de delicto, quod constat fuisse commissum extra territorium. l. i. §. in initio, de officio præfæti vbi.

Iudex statim, atque exiit a terminis sui territorij, non habet iurisdictionem, etiam in qualibet causa. gl. f. i. in l. f. eod.

Iudex si est extra fines sue iurisdictionis, priuatus est, unde iudicare non potest, potest tamen delegare, & iubere delegato, vt iudicet, ibid.

Iudex extra territorium non potest exercere ea, quæ sunt contentioſa, sed bene ea, quæ sunt voluntaria iurisdictionis, ibi. & glo. i. in l. f. eod.

Iudici extra suum territorium imponi non potest etiam a suis subditis, & de possessionibus, quæ sunt in alterius territorio, in quibus vult facere executionem, l. f. i. & ibi gl. i. eod.

Iudex non potest iudicare extra suum territorium etiam inter suos, & de rebus, quæ sunt extra territorium, si iudicat, potest non parere, d. glo. i.

Iudex non potest excedere metas sue iurisdictionis, nisi partes prorogent, d. l. f. i. & ibi gl. f.

Iudici excedenti metas sue iurisdictionis imponi non potest, ibid.

Iudex si ultra metas sue iurisdictionis tulerit sententiam, sententia in totum est nulla, quando non continet capitula distincta, fecit quando continet distincta, quia valeret pro parte, gl. f. i. & ibi add. marg.

Iudex intromittens se de officio, quod ad se non pertinet, punitur acriter, l. f. i. si quis per diuinum, C. de aqueductu, lib. i.

Iudices, qui provincias regunt, habent iurisdictionem a lege in priuatis in omnibus pecuniariis, & criminalibus causis, sed in militibus habent in fiscalibus, & criminalibus causis, & etiam in officialibus, & iudices, qui de principibus curia emanant, & potestatem habent de eis ad principem referendi, §. volumus, in auth. vt iudices sine quoquo.

Iudices habent iurisdictionem in criminibus specialibus specialiter exceptuatis etiam contra priuilegiatos, & cessat eorum priuilegium, siue illud sit inferum in corpore iuris, siue non, veluti aduersus scholares, vel milites, qui habent priuilegium in corpore iuris inferum, sed in aliis criminibus non exceptuatis, vel in causis pecuniariis habent iurisdictionem contra priuilegiatos priuilegium in corpore iuris non iudicat, sed contra priuilegiatos priuilegium in corpore iuris includit, §. glo. priuilegium, & ibi add. marg. in §. quod autem primitus, in auth. vt iudices sine quoquo suffragio, col. 2.

Iudex ratione dubij potest cognoscere, ac pronunciare ultra suam iurisdictionem ordinariam, l. f. i. §. C. de appellat.

Iudex quando excedit terminos, & metas sue iurisdictionis, sententia ipso iure nulla, & ideo appellatio non est opus, licet a ratione, C. quando prouocare non est necesse.

Iudex non cognoscit in eum, qui non est de foro exteri in interdictis. l. i. C. de interdictis.

Iudex inter non subditos ius non reddit, nisi per reconuentionem, vel consensu partium, vel possessio sit in territorio iudicis, vel licet alibi sit, vis tamen sit ibi facta, gl. f. i. ibid.

Iudex non potest excedere suam potestatem ultra id, quod in iudicium deducitur, gl. f. i. vt fundus, l. commun. diuid.

Reliqua verbo, Delegatus per tot. Provincia, Sententia, 50. Iurisdictione, 2. 3. infra nu. 19

I v d i x incompete si ctenet potest fieri competens partium prorogatione, l. i. C. de iurisdictione omnium iud.

Iudicem non facit priuatorum consensus eum, qui nullo iudicio præstet, neque quod ita statuit, rei iudicatur continet autoritatem, §. i. C. eod.

Iudicem non priuatorum, sed alius collegij consensus facit eum, qui nulli præstet iudicio, vt consensus collegij cerdonum, pellipariorum, & aliorum, gl. i. ibid.

Iudicem facit consensus vniuersitatis eum, qui nulli præstet iudicio, ibidem.

Iudex electus consensus aliqui collegij, vel vniuersitatis statim facta electione habet iurisdictionem, sed non effectum iurisdictionis, donec fuerit confirmatus a præfæto prætorio, ibid.

Iudicem consensus priuatorum facit eum, qui aliqui iurisdictioni præstet, gl. f. i. ibidem.

In iudicis defectum licet uti aliquid facere se iudicem, aliis non, sed suum ius amittit, gl. f. i. ibid.

Iudices plures quando sunt in vna ciuitate, est in electione creditoris, coram quo reum velit conuenire, & non in debitoris electione, coram quo debeat conueniri, l. non vtrique, & ibi add. de eo, quod certo loc.

coram Iudice eodem debent litigare, quando vult perire vsum fructum serui, alter vero propriam rem, vel alter perit dominum in seruo, & alter dicit eum obligatum, l. cogitatio, §. f. de liberali causa.

coram Iudice eodem debent litigare omnes, qui vendicant seruum, dicentes eum esse commune, secus quando quilibet dicit seruum esse suum, & insolitum, quia tunc coram diuersis possunt litigare, ibi d.

In iudicem non suum si consentiant partes per pactum, non adstringuntur illi stare, adstringuntur tamen sponte litigando coram non suo iudice eius iurisdictioni se summittere, gl. i. in l. i. de iudiciis.

In iudicem non suum si partes consentiant tanquam in iudicem, in eos habet iurisdictionem, sed si tanquam in arbitrum, tunc non iurisdictionem, sed noticiam habet, d. l. i. in l. i. eod.

In iudicem ordinarium illius causæ compromitti non potest, ibid.

In iudicem non suum si partes consentiant, sed iudicare consentire, vt in non suum, in eo putat habere iurisdictionem in eos, talis iudex habet iurisdictionem lite contestata, & valet, quod factum est per eum, l. 2. §. conuenire, eod. em.

In iudicem consensente non videtur ille, qui perit copiam libelli, l. non videtur, l. 3. eod. em.

Reliqua verbo, Sententia, 50. Arbitr. Iurisdictione, 6. 7. Pactum, 10.

I v d i c e s est: quidam lege impediuntur, quidam moribus, quidam natura, l. cum prætor, §. non autem, eod.

Iudices esse impediuntur natura lardus, maris, & perpetuo furiosus, & impubes,

quia iudicio, & discretione carent, ibid.

Iudices esse impediuntur, qui a Senatu propter turpitudinem moti sunt, & ita vt infames repelluntur, d. §. non autem, & ibi gl. i. motus.

Iudex esse non impeditur furiosus non perpetuo, sed dilucida interualla habens, gl. i. perpetuo, ibid.

Iudex esse non potest adultus vsque ad 18. annos, nisi in duobus casibus, scilicet quando princeps facit eum ordinarium, vel delegatum, vel quando partes scientes eum minorem, in eum consentiunt, gl. i. impubes, ibid.

Iudex potest esse maior 18. annorum vsque ad 20. annos, sed non cogitur pronuntiare, ibid.

Iudex potest esse maior 20. annorum, & potest cogi pronuntiare, nisi petat restitui, ibid.

Iudex esse non potest femina, nec seruus, non, quia non habeant iudicium, sed quia consuetudine, & moribus receptum est, vt ciuilibus non fungantur officiis, d. l. cum prætor, §. i.

Iudex si quocunque modo impeditur, vel non impeditur, non reddit ius, adori non currit tempus vtile, sed currit ei tempus continuum, gl. f. i. in l. i. de diuers. & tempor.

Iudex si succedat in aliquo vni ex litigatoribus, definit esse iudex, & alius sumendus est, l. Iulianus, 17. de iudiciis.

Iudex succedens victo potest appellare, quia iudex retractata sententia non tenetur, §. gl. i. in l. i. de except. rei iudi.

Iudex esse non potest ille, qui iurisdictionem non præstet, neque a principe aliqua potestata præditus, neque ab eo, qui ius dandorum iudicium habet, datus est, nec ex compromisso sumptus, vel ex aliqua lege confirmatus, l. pen. de iudiciis.

Iudici delegato, cui, cum non esset sufficiens, si furiosus iudex adiciatur, valet adiectio, & sententia ab eo sue mentis effecto lata valet, l. cum furiosus, 39. eod. dem.

Iudex recte potest dari furiosus habens dilucida interualla, & illo tempore lata sententia ab eo valet, furoris tamen tempore sententiam dicere non potest, ibidem.

Iudex datus in eodem officio permanet, licet furere postea coperit, cum recte ab initio iudex aditus sit, l. iudex datus, 46. eod.

Iudex esse non potest ille, qui ab initio furiosus est, gl. i. ibid.

Iudex si postquam datus est furere coperit, si furor non permittit eum iudicare, remoueri debet, & alius iudex dari debet, d. l. iudex datus.

Iudex in furore, vel dementia constitutus, licet habeat iurisdictionem, non tamen potest eam exercere, nec mandante, §. i. de tutorib. datis.

Iudex non potest quis esse in sua causa, vel vxoris, filiorum, vel domesticorum suorum, l. qui iurisdictione, de iurisdictione omnium iudi.

Iudex ordinarius non potest quis esse in causa suorum, delegatus tamen iudex potest esse, §. gl. i. ibid.

Iudex quilibet potest esse in causa sua, vel suorum vsque ad litem contestationem, quando alias actio finiri speraretur, gl. i. ibid.

Iudex, vel arbitri sibi esse non potest, gl. f. i. in l. p. de arbitris.

Iudicem rei sue aliquem fieri iniquum est, l. Iulianus, 17. de iudiciis.

Iudicem habere potest pater filium, vel filius patrem in pecuniariis, & ciuilibus causis, sed non in criminalibus, l. in priuatis, 77. & ibi gl. i. eod.

Iudex in causa propria nemo potest esse, neque ius sibi dicere, rub. & l. i. C. ne quis in sua causa.

Iudex in sua causa nemo habens superiorem potest esse, recte tamen potest esse iudex ille, qui non habet superiorem, & ita princeps est iudex competens in sua causa, §. f. i. in f. & ibi add. marg. Inst. de vulgari, & pupil.

Reliqua verbo, Monachus, 5. Seruus, 23. Sententia, 50. Minor, 13. Examina, 4. Arbitrator, Filium, 4. 68. vsque 70.

I v d i x non potest a se dari delegatus, quia cum appellatur a delegato ad delegantem, legeretur, quod ab eo ad eundem appellaretur, quod absurdum est, gl. f. i. in l. f. de officio prætor.

Iudex cum delegat, exercitium iurisdictionis transfert in delegatum, sed quando præcipit, ac iubet nuncio, quod mittat aliquem in possessionem, non transfert aliquam iurisdictionem, sed nudam executionem nudi ministri, gl. i. in possessionem, in l. i. de iurisdictione omnium iud.

Iudicem dare iurisdictionis est, & cuilibet iudici competit in causis, quæ possunt delegari, secus in illis, quæ delegari non possunt, gl. f. i. ibid.

Iudex ordinarius delegans si det potestatem delegandi, delegatus potest subdelegare virtute huius potestatis, licet alias id non possit delegatus ad vnam causam, l. non distinguemus, 32. §. quæsumus, & ibi add. marg. de arbitris.

Iudex, vt cognoscere intra certum tempus si fuerit datus, illud tempus potest prorogari consensu iudicis, & partium, nisi a principe specialiter prohibeatur, l. 2. §. sed iudex, de iudiciis.

Iudicem dare possunt, quibus a lege, vel constitutione, vel consuetudine conceditur, l. cum prætor, §. i. eod.

Iudicem dare potest proconsul, & permittitur ei a lege, ibid.

Iudicem dare potest ille, cui mandata est iurisdictione, vt sunt legati proconsulum, ibidem.

Iudicem dare possunt illi, quibus id more concessum est propter vim Imperij, sicut præfæctis vrbis, cæterisque Romæ Magistratibus, ibid.

Iudicem dare permittitur consuli per constitutionem, §. gl. i. de lege, ibid.

Iudices dari non possunt omnes ab his, qui iudices dandi potestatem habent, d. l. cum prætor, §. non autem.

Iudex, cui, vt intra certum tempus causam finiret, commissum est, si decesserit, illud tempus censetur ex integro repetitum in personam eius, qui in locum primi est delegatus, etiam si nihil sit dictum, l. f. iudex, 32. & ibi gl. i. eod.

Iudex, cui commissum est, vt intra certum tempus causam finiret, si decesserit, & alius in eius locum datus sit, cum expressione non tempore, intra illud debet finire, dummodo illud tempus legitima tempora non excedat, glo. 2. ibid.

Iudex a superiore subrogatus in locum mortui delegati, tantum de tempore semper habet, quantum prior delegatus, gl. 2. in addit. marg. in d. l. iudex 32. eod. em.

hora nona, alioque hora postea tulerit, sententia non caret suspitione, unde actus sic pronuntiatus, alioque tempore gestus, quasi non parte citata factus non valet, l. si. §. si. in add. marg. quod viat. clam.

Iudex debet iudicare secundum leges, fallit in iudice, qui est supra leges, vt Papa, & Imperator, qui debent secundum conscientiam iudicare, glossa punitur, & ibi add. marg. in l. i. §. i. de falsis.

Iudex de crimine extraordinarie cognoscens, scilicet hodie potest ferre sententiam, quam v. t. vel grauorem, vel leuiorem, ita tamen permittitur ferre, vt in vi. que non excedat moderationem, id est, consuetam poenarum impositionem, l. hodie, r. de poenis.

Iudex in pronunciando super criminalibus semel ex quo lata est sententia, functus est officio, vt amplius eam retractare non possit, l. Diui fratres, & ibi add. marg. eod.

Iudex simpliciter interloquendo interdicit alicui, ne arte sua utatur, hanc interloquutio vitra tempus administrationis sue non extenditur, secus si ei interdixit soltem inter lite contestata, & causa cognita, & data sententia diffinitiuam, l. si & ibi gl. i. eod.

Iudex potest iudicare secundum id, quod est ei notum, vt notorium, etiam si ei non probetur ab aliquo parium, gl. i. in l. i. C. qui aduersus quos.

Iudex non potest iudicare secundum id, quod sibi non est notum, vt notorium, sed vt prius, quia tunc magis ad probationem, respicit illud, ibid.

Iudex debet iudicare non solum secundum leges, sed etiam secundum consuetudinem patris, & iudicando contra consuetudinem, ita facit iuram suam, si cur & iudicaret contra ius commune, auct. iubeamus, C. de iudiciis, & in principio Iulitru. de officio iud. c. i.

Iudex debet diligenter, & cum plena causae cognitione ferre sententiam, l. iudices, C. eod.

Iudex regulariter non debet exprimere causam in sententia, nisi quando fert absolutoriam propter mutuantiam ipsam ex negligentia aduocati, gl. 2. in l. i. propter damnum, §. si. o. aut. m. C. eod.

Iudices quando iudicant, debent attendere, quod non magis alios iudicant, quam ipsi iudicantur, rem non nouam, r. C. eod.

Iudicibus magis quam partibus terribile iudicium est, quia litigatores sub hominibus, iudices autem Deo inspectore adhibito causas proferunt decidendas, ibidem.

Iudices habentes honorem sine administratione poterunt iudicare, si aliqui in eos consentiant, gl. sacramentum, ibid.

Iudex debet iudicare secundum conscientiam informatam a iure & ab actis iudicialibus, gl. i. & ibi add. marg. in l. bonorum, 7. C. qui admitti.

Iudices, & locorum ordinarij delegati, & assessores eorum debent semper habere precavissimam hanc duo aduerbia, quomodo, & quando sententiam scilicet proferant, gl. in rub. in add. C. quomodo & quando iud.

Iudex potest ferre sententiam seruatis seruandis, non tamen semper compellitur, l. i. C. eod.

Iudex compellitur ferre sententiam contra absentem, quando praesens iustam fouet litem, absens iniquam, & sic contra reum absentem liquet de causa, gl. i. ibidem.

Iudex potest ferre sententiam contra absentem in civilibus, non tamen in criminalibus, nisi poena relegationis, vel minor sit impendenda, ibid.

Iudex potest ferre sententiam cessante peremptorio contra eos, qui admoniti iudicio adesse noluerunt, l. 2. C. eod.

Iudices debent proferre sententias non subditas, sed deliberatione habitas, l. 2. C. de sententiis ex peric. recie.

Iudex non debet esse fubdus in sententiando, respondendo, & dicendo, ibid.

Iudices possunt cognoscere, & proferre sententiam sine scripto in causis breuibus, quia inspecta qualitate personarum, hoc committitur arbitrio iudicis, scilicet quae dicantur breues, athen. nisi breues, C. eod.

In iudice delegato decreto seruatus non viciat lazam sententiam ab eo tempore, quo communiter liber reputabatur, l. 2. C. de sententiis & interloqui.

Iudex si iurit sententiam, & transiit in rem iudicatam, ita quod appellari non potest, statuta vel iudicata postea super eadem quaestione ab eodem iudice vel ab eius successore non valent, l. post sententiam, §. i. & ibi gl. i. C. eod.

Iudex si in definitiva sententia iuramentum solummodo praestari praecipiat, non tamen addat, quid ex reudatione, vel praestatione iuramenti fieri oporteat, talis sententia non habet vim definitiuam, cum iudex, l. i. C. eod.

Iudex debet iudicare legibus, & non exemplis, l. i. cum iudex, l. i. C. eod.

Iudex, secundum quod iudicauit alius iudex, in consimili casu, non debet ferre sententiam sequendo tales consultationes, vel sententias etiam latas a praefecto praetorio, sed debet iudicare secundum id, quod sibi videtur secundum leges, & iustitiam, ibid.

Iudex datus ad certam rem, si proferat sententiam de aliis, quam quod ad eam rem pertinet, non valet sententia, l. i. C. si non competent.

Iudex non debet iudicare ex conscientia & scientia aliorum, sed ex sua, gl. i. in l. i. singulis, l. 4. C. de accusat.

Iudex non debet venire ad sententiam diffinitiuam in causa criminali, nisi reus fuerit confessus, vel probatio. clarissima conuictus, l. qui sententiam, C. ad Turpil.

Iudices debent habere sententias habito consilio sapientum, & hoc ipsum in ipsis sententiis scribere consueuerunt, gl. patres, in §. i. in auct. de appellat. & intra quo temp.

Iudices delegati debent audire lites, & iudicare secundum formam rescripti, §. audient, & ibi glossa sub schemate, in auct. de iudicibus, col. 6.

Iudex ex voluntate potest iudicare de nocte, sed ex necessitate debet de die, §. gl. i. in martino, in §. sedebunt, eod.

Iudices debent iudicare secundum leges, non obstante aliqua pragmatica functione, & appellationes interiectas recipere, & si de iure dubitent, principem debent consulere, §. omnis auit, eod.

Iudices pauent in sententiis ferendis, ne illos absoluant, qui sunt condemnandi, vel eos damnent, qui sunt absoluedi, quia non magis iudicant, quam iudicabuntur, gl. pen. in §. si tali, eod.

Iudex cum iudicat, debet sedere, sed aduocatus, vel litigans debent stare, cum dicat, gl. sedere, in principio, in auct. vt ab illo trib. & qui super eam dig. col. 5.

Iudex debet iudicare in loco, in quo maiores sui consueuerunt iudicare, & ita etiam in locis amotis poterit iudicare, si erat consuetudo, gl. i. in §. & quoniam, in auct. de testibus, col. 7.

Iudices sacras iussiones in medio litis impetratas seruare non debent, sed secundum leges generales examinare, & iudicare, nisi in quatuor casib. poena contra facientib. imminente, auct. in medio litis non fieri sacras formas, col. 8.

Iudex debet super toto negotio pronunciare, totamque litem dirimere, alioquin sententia super parte lata ipso iure est nulla, idem est in arbitrio, l. i. litibus, in §. in add. marg. C. de aq. ducl. lib. r. i.

Iudex solus ordinarius potest absolvere ab obseruatione iudicij, l. si reus, 73. & ibi add. marg. de procuratoribus.

Iudex regulariter debet iudicare secundum acta, & probata, & non secundum suam opinionem, & conscientiam, sed si haberet aliquid notum non per opinionem, sed certitudinariam, tunc debet iudicare secundum conscientiam, §. gl. ex habitu, & ibi add. in §. pubertatem, Inst. quib. mod. tutela finitur.

Iudex in quantum potest, debet sententiam certam ferre, etiam super libello incerto, si incertitudo est in potestate iudicis, §. curare, Inst. de actio.

Iudex potest ferre sententiam incertam, quando non est possibile certam ferre, quia natura actionis non patitur, argumento a contrario sensu, in d. §. curare, & ibi add. marg. & in gl. i. ibid.

Iudex debet ferre sententiam certam in causa noxali, puta ad emendationem damni, cum illud solum sit in obligatione, §. reprobat, gl. i. in add. marg. ibid.

Iudex debet ferre sententiam, quando incertum petitur est, quod potest certificari, vt si peto interesse, quod debet coram iudice probari, & deduci ad incertitudinem, secus quando petitur est incertum, quod ad certitudinem non potest deduci, vt in homine generaliter petito, quia tunc potest ferre sententiam incertam, d. §. curare, & ibi gl. vel rei.

Iudex, qui est supra legem, vt Papa, vel Imperator, vel princeps, cuius dictum habetur pro lege, debet semper secundum conscientiam iudicare, & qualitercumque eam habeat, siue ex actis, siue non, aliis peccaret, glossa, in eodem, in addit. marg. in §. si minus, Inst. eod.

Iudex debet ferre sententiam secundum naturam actionis propositae, vt in noxali actione debet ita condemnare, Titium Mquo condemnio in decem aureis, aut noxam dedere, in princ. Inst. de officio iudicis.

Reliqua verbo, Sententia, fertur, Etenim.

I V D E X si pronunciet minorem 14. annorum possit iurare, pronuntiatio non valet, gl. cum inique, in l. ius pluribus, de iustitia & iure.

Iudex si iussit sententiam tulit contra leges, vel ius litigatoris expresso errore iuris in ea, talis sententia non valet ipso iure, gl. noui, in l. i. §. qui Magistram, quod quisque iuris.

Iudicis praecceptum continens impossibile est ipso iure nullum, dato, quod iudex ignoret, l. si decesserit, qui satisfare cogatur, l. si. quae sententia sine appel.

Iudex sine vlla cognitione si praecipit nuncio, vt faceret quod debitor videretur debitor, extorta non reuocatur, licet non sit, iudex debuit facere, vt quia causa erat magna, aliis secus, gl. si in l. si. §. quod merus causa.

Iudex, qui omittit id, quod facere debet, punitur, l. non quidquid, 40. §. fin. de iudiciis.

Iudex aduersus legis praecceptum dolo malo iudicare si praetermisit, vt quia non condemnauit victum victori in expensis, vel fructus restituit non praecipit, punitur, d. §. si & ibi gl. si.

Iudex si volenti se excusare ex cura muneris, vel tutela, beneficio liberorum, vel etatis, aut priuilegij dixerit, neque filios, neque etatem, aut vllum priuilegium ad muneris, vel tutela exculationem prodesse, contra ius, constitutionemque pronunciale dicitur, l. i. §. i. quae sententia sine appellatione.

Iudex si volentem se excusare ex cura muneris, vel tutela beneficio liberorum, vel priuilegij, vel etatis de iure suo probantem admisit, sed idcirco contra eum dixerit sententiam, quod negauerit eum de etate sua, aut de numero liberorum probasse, dicitur de iure litigatoris pronunciale, quo casu appellatio est necessaria, d. §. i.

Iudicis praecceptum continens repugnantiam in eodem iudicio, & circa easdem personas, dicitur impossibile, & nullus est momenti, secus si repugnantia sit in diuersis iudiciis, ac inter diuersas personas, gl. i. & ibi add. marg. in l. si. quae sententia sine appellatione.

Reliqua verbo, Sententia, §. 4. §. 47. 48. 49.

I V D E X si iussit facit licitum, quod alias non liceret, gl. qui iussu, in l. furti, §. iussu, de his, qui notant infamiam.

Iudicis iussu facit, quod expensae factae minus legitimae repetantur, quae alias non repetantur, gl. pen. in l. 4. vbi pupillus educari.

Iudice non debet fieri aliquid praecceptum alicui, nisi altera parte, cuius interest, petente, glossa eum, in l. de pupillo, §. meminisse, de noui operis nuncia.

Iudex quando incipit a praeccepto, & sic via executiua, antequam de causa cognouerit, debet saltem praecceptum suum iustificare cum clausula, & si sententia se grauatur, veniat responsurus, ibid.

Iudicis auctoritas praebet iustam causam possidendi, l. iussu possidet, r. i. de acqui. possid.

Iudicis auctoritas facit, vt eius rei, quae mihi restituitur, vt mea, transferatur viciuapiendi conditio, l. Pomponius, r. §. si iussu, & ibi gl. restituta, eod.

Iudex potest prohibere partibus, ne veniant per talem locum, l. quod iussu, l. 4. & ibi gl. i. de re iudic.

Iudex, qui iussit partes adesse calendis, potest nihilominus postea iubere adesse idibus, gl. magna, ibid.

Iudicis simplex praecceptum vltra eius territorium non extenditur, l. cum vnus, r. §. is, qui de bonis auct. iudicis.

Iudicis iussu, vel auctoritas excusat, glossa non interponit, in l. qui autem, c. §. apud

apud Labeonem, quæ in fraudem creditorum.
Indices debent præcepta, & edicta sua tueri, l. 3. ne vis fiat ei.
Indices præceptum, vel imperium inane esse non debet, l. fi. & ibi gl. fi. ne quid in loco publico.

Indices auctoritas ubi necessarii non exigitur, sed ad cautelam duntaxat, tunc non imponitur pena agenti sine iudicis auctoritate, si autem iudicis auctoritas necessarii requiritur in dubio, agens sine permissu punitur, gl. sine permissu, & ibi add. marg. in l. 3. §. non perpetua, de sepulcro viol.

Indices iussa faciens aliquid non videtur dolo malo facere, quia parere necesse habet, l. non iubentur, l. 67. de regul. iuris.

Iudici percipienti aliquid exercendo suum officium, ille, qui parer, neque est in dolo, neque in culpa, vt in domo diruenda, & similibus, quamvis iniustum sit præceptum iudicis, & hoc propter rerum iudicarum auctoritatem, & propter publicam utilitatem, quæ est, vt maleficia puniantur, glo. 2. ibid.

Iudicis auctoritas tantum præstat, quantum tutoris, gloss. fi. in l. bonorum, C. qui admitti.

Iudicis simplex præceptum vt adesset sententia, habet vim peremptorij, & constituit iustum in vera contumacia, gloss. 2. & ibi addit. marg. in l. 2. C. quomodo & quando.

Iudicis auctoritas non debet esse ludibrio, gloss. admonitio, in §. si quis autem, in auth. de heredib. & Falcid. col. 1.

Iudicis præceptum faciens ad causam finiendam dicitur interloquutoria sententia, glo. interloquutionib. in §. ad excludendas, in auth. de litigiosis, col. 8.

Iudex successor alterius iudicis iussionem prædecessori factam adimplere debet, nisi sit contra ius, vel publicam utilitatem, quo casu secundam iussionem debet expectare, §. & hoc verò, in auth. vt nulli iudicum liceat.

Iudicis potestati quicquid permittitur, id iuris necessitati subiicitur, glossa in causis, in extranag. de pace Constantia, §. in causis.

Iudicis decretum facit cessare restitutionem in integrum, quando illud decretum interponitur pro minore recipiente sibi debitum, secus quando decretum interponitur pro minore alienante, quia tunc non facit cessare, gl. fi. in l. si quidem, l. 1. de prædiis minorum.

Iudex potest reuocare decretum interpositum ad alienationem rei pupilli ab antecessore suo, nisi transiisset in contractum, l. quamvis, & ibi gl. fi. & add. marg. de reb. eorum, qui sub tutela.

Iudex quando interponit decretum super venditione rerum minoris, non est necesse, quod taxet pretium, gloss. audicuum, in l. ait prætor, §. permittitur, de minorib.

Reliqua verbo, Iustus, l. 2. 3. Præceptum, Sententia, §. 53.

29 **I V D E X** non potest suam, vel prædecessoris sententiam reuocare, nisi propter restitutionem in integrum, gl. 1. in l. præfcs, 42. de minorib.

Iudex ordinarius, qui simul de plurib. questionib. est aditus, de vna si tulerit sententiam, postea eam non potest mutare, secus est in arbitrio, gl. mutare, in l. quid tamen, 2. de arbitris.

Iudex, qui pluris, vel minoris condemnauit, amplius non potest suam sententiam corrigere, fallit in quibusdam casib. l. iudex, posteaquam, §. 55, & ibi gl. 1. de re iudic.

Iudex licet suam sententiam diffinitiuam non possit reuocare, tamen eam potest interpretari, & declarare, l. ab exequutore, & ibi add. marg. de appellat.

Iudex, qui semel derulit appellationi, non potest reuocare declarationem, l. constitutiones, l. 6. in add. marg. eod.

Iudex postquam recitauit sententiam, functus est officio suo, & ideo eam non potest mutare, vel corrigere, neque interpretari, nisi fit præfcs prouincia, vel procurator Cæsaris, l. 2. & ibi gl. pe. C. de sententiis ex peric.

Iudex sententiam à se recitatam potest emendare in his, quæ pertinent ad consequentiam statutorum, quæ possunt suppleri, non minui, eadem scilicet die, ibidem.

Iudex potest emendare suam sententiam iam recitatam, quando absens fuit damnatus, sed venit iudex sedente pro tribunali, ibid.

Iudices aliqui, puta præfcs, vel procurator Cæsaris, possunt suam sententiam iam latam interpretari in melius, l. 1. in l. si vt proponis, 6. C. de exequ. rei iud.

Iudex verbum dubium sententiæ definitiuæ à se late potest interpretari, gl. fi. in l. 3. C. de nominationes, epistolas & program.

Iudex grammaticæ, & verba tenore sententiæ diffinitiuæ persequente mutare potest, non tamen potest eam reuocare, d. l. 3. & ibi gl. fia. & gl. pe. in l. 2. de sententiis ex peric.

Iudex potest multam à se impositam reuocare vel minuire, gl. 1. in l. pœnam, l. 5. C. de penis.

Iudex ratione restitutionis reuocare potest suam sententiam, d. gl. 1. in d. l. pœnam.

Iudex post sententiam non reuocat, nec minuit pœnam temporalem, vel perpetuam, d. l. pœnam.

Iudex debet punire ita proximum, & magnum, sicut extraneum, & paruum, gloss. pen. in l. fi. de rerum diuisione.

Iudex, qui cognoscit de crimine ciuili, eo comperito, potest ex officio suo criminaliter punire, l. pe. de calumniat.

Iudex potest multam à se impositam remittere, gl. 1. & ibi add. marg. in l. iudex, posteaquam, §. 55, de re iudic. gl. pe. in l. 2. C. de sententiis ex peric.

In iudicis arbitrio est facti questio, sed pœnæ persequutio post sententiam non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritate referatur, l. 2. §. sed non vtique, ad Turpil.

Iudex loci, vnde quis est incolæ, potest quem punire de delicto alibi commissio, l. relegatorum, §. interdicere, de interdictis & relegatis.

Iudex originis potest punire subditum suum ratione delicti perpetrati extra territorium, glossa ex receptis, & ibi add. in d. §. interdicere.

Iudex cum in sententia pœnam minuit causa cognita, censetur remittere infamiam post effectum talis sententiæ, secus vero si princeps post pœnæ impositionem fecerit pœnæ gratiam, quo casu non censetur concedere infamiam gratiam, gl. fi. in l. 3. C. ex quibus causis infamia irrog.

30 Iudex potest pœnam ordinariam mitigare propter artem paruum, vel magnam, vel propter aliam iustam causam cum causæ cognitione, gl. 4. ibid.

Iudex potest minuire pœnam delinquenti sine dolo, ibid.

Iudex augere, vel minuire potest pœnam ex causa cognita ante, vel in ipsa sententia, secus vero causa non cognita, vel etiam post sententiam, gl. fi. ibid.

Iudex potest augere, vel minuire pœnam ex causa tamen in publicis iudiciis, quam etiam in extraordinariis criminib. ibid.

Iudex licet in sententia pœnam non imponat, tamen sufficit, quod pronunciet delictum esse commissum, ad hoc, vt exilio sit infamias, l. si te expulsi, de. 12. C. eodem.

Iudices maleficia dissimulatione non punientes acriter sunt puniendi, l. fi. C. publice latitæ & consul. lib. 10.

Iudex, qui facinus comperit non vindicare, regere, vt conficiat, crimina festinat, gl. certiorare, in c. 1. §. item qui dominum, quæ fuit prima causa benef.

Iudici conceditur arbitrium, vt possit pœnam augere, & imponere, quando multi sunt, qui ingrantantur, gl. 2. in extrauag. ad reprimendum, quomod. in lazar. maiestat.

Iudex, qui punit in criminalibus, punit & in ciuilibus, & in expensis, & in variis, glo. per legitimos, in principio, in proem. Insti.

Iudex in cognoscendo, & iudicando circa crimina debet respicere, ne quid durius, aut remissius constituat, quam causa deposcit, neque seueritatis, aut clementie gloria affectanda est, sed perpeno iudicio, prout quæque res expostulat, statuendum est, l. respiciendum, de penis.

Iudex in leuiorib. causis debet esse priores ad lenitatem, in grauiorib. pœnis seueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi debent, ibid.

Iudicem reprehendi de misericordia melius est, quam reprehendi de seueritate, d. l. respiciendum, in add. marg.

Iudex, qui vim illatam differt vindicare, vel remittit, vel imponit mitiorem pœnam, quam debet imponere, graui infamia notandus est, l. seruos, 8. C. ad leg. Jul. de vi.

Iudex non debet concedere criminofum puelæ petenti eum in virum, qui solus princeps remittit pœnam, d. l. seruos, in add. marg.

Iudex non potest facere gratiam de tempore, nec de pœna imposita per suam sententiam, l. si operis, l. 4. C. de penis.

Iudex nimium in officio aduersus criminofum seruiens puniri potest, & sicut dominus seruo priuatur propter eius seueritatem in eum, ita Iudex debet priuari officio, quando nimis leuit in criminofum, gl. cogantur, in add. marg. in §. fi. Inst. de iure person.

Iudex iniquitatem committit, quando æquitatem pronunciat, iniustitiam tamen committit, quando contra strictum ius, sed iniquitatem & iniustitiam committit, quando contra vtique pronunciat, glo. iniustitia, in princ. Inst. de iniuriis.

Reliqua verbo, Sententia, §. 2. & sequæ §. 5. & §. 6.

I V D E X primus si male erat condemnaturus, non debet secundus in eius locum (subrogatus) condemnare, vel e contra, sed ex suo animo dicet sententiam, gl. 1. in l. mortuo, 60. de iudiciis.

Iudex potest in probatione deficientem ad metallum damnare, l. si quis dicat, §. 5. in add. marg. de manumissio.

Iudex si condemnet aliquem in sententia vt restituat illud, quod habet ex testamento, vel codicillis Mauij, valet eius sententia, quia videtur quasi nominatim quantitate, quæ in testamento, vel codicillis continetur, l. ait prætor, §. 5. §. de re iudicata.

Iudex potest condemnare alteram partem, vt alteram non tueret, nec inquireret, in quod etiam potest cogi cauere, gl. fi. & ibi add. marg. in l. fi. vt possidetis.

Iudex in quantum potest, minus condemnare debet, & sequi, quod minus est, gl. fi. in l. fi. de prætor. stipulat.

In Iudicis potestate est absolueret, vel condemnare reum etiam contra ius litigatoris, & valet sententia, sed ipse potest puniri, si dolo faceret, gl. facti, in l. 1. §. 1. ad Turpillian.

Iudices, & præfcs non habent liberam mortis facultatem concedendi reis, & multo magis non habent facultatem veneno necandi reos, l. aut damnatus, §. 1. de penis.

Iudex potest aliquem condemnare, ne de domo procedat, l. fi. de interdictis.

Iudex ille fatuus est, qui, cum res petitur, in æstimatione condemnat, si res præfari potest, & debet, l. fi. C. de fideicommiss. libert.

Iudex absoluit reum, & non condemnat accusatorem de calumnia, videtur cum absoluit à culpa, gl. 4. in l. fi. tibi, C. de liberali causa.

Iudex, qui condemnationem expensarum omisit, parti tenetur, gloss. l. 1. in l. fi. C. quando prouocare non est necesse.

Iudex debet rationem expensarum examinare, & post præstitum iuramentum per partem super expensis factis non potest in minore quantitate condemnare, nisi propter negotij varietatem sibi alteri visum fuerit, §. oportet, in auth. de iudicib. col. 6.

Iudex potest absentem etiam absolueret, gl. receptionem, in extrauag. ad reprimendum, quomod. in lazar. maiestat. crimi.

Iudex in actionibus realib. reum ad restitutionem rei cum fructibus condemnatur, quo statim fit executio, nisi reus non habet facultatem rei restituendæ, nam tunc datis fideiussorib. executio differtur, §. 1. Inst. de officio iudicis.

Reliqua verbo, Sententia, §. 7.

I V D E X, qui noluit admittere probationes rationabiles, facit litem suam, & tenetur parti ad interesse, l. arguentis, §. fi. & ibi gl. iudice, de edendo.

Iudex vim iniuste inferens veluti pecuniam extorquendo terrore mortis, vel verborum finitio officio, conuenitur per actionem, quod metus causa, l. 3. §. fi. & ibi gl. quod metus caus.

Iudex negligente circa imponenda vel exigenda lucra ararari principis totum salarium, quod in administratione positi perciperent, coguntur reddere, l. pe. C. de annos & tributis, lib. 10.

Iudex dolo malo sententiam dicere dicitur, quando euident arguitur eius gratia, vel inimicitia, vel uti etiam fordes, l. si filius familias, l. 5. de iudiciis.

Iudex litem suam facere intelligitur, cum dolo malo in fraudem legis sententiam dixit, & veram æstimationem litis præfcare cogitur, ibid.

nam infigi remiseris, durante administratione, & etiam postea poterit accusari, & accusari si probaveris, victoriam, & gloriam reportabis, l. 4. C. cod.

Iudex, qui contra ius iuramentum pecuniam, vel aliquid aliud acceperit, in quadruplum tenetur restituere, nec solus dans, sed & accipiens poterit à quolibet accusari, l. 6. C. cod.

Iudex ultra salarium suum non debet, neque dare poterit, gl. 2. ibid.

Iudices, qui tempore administrationis pecuniam publicam, vel sacram, vel fisci, vel populi Romani subtrahunt, & qui iudici ministerium tunc, vel postea prae-buerint, lege peculatus poena capitali, id est, deportationis, puniuntur, l. 1. & ibi gl. 1. C. de crimine peculatus, §. item lex Julia peculatus, Instit. de publicis iudiciis.

Iudices, & civitatum defensores pro administratione nihil debent dare, neque accipere à subditis ex administratione, nisi in defectum salarii iureiurando ab eis praestando, §. scriptum est exemplar, in auth. vt iudices sine quoquo suffragio, col. 2.

Iudex duos auctores in principio, & duos in fine debet accipere pro causa, gl. facra, in §. si tibi quoque, in authentica de mandatis principum.

Iudices providere debent, ne exequutores sportularum nomine exigant, vel suscipiant à ligato ribus amplius, quam à legibus definitum est, & si invenerint aliquem amplius exigentem, debent condemnare eum in quadruplum eius, quod plus accepit, ita vt simplum damnum passio reddatur, triplum vero fisco, vel aulario inferatur, §. & hoc quoque, in auth. vt litigantes iurent, col. 9.

Iudices accipientes aliquid vt malè agerent, tenentur in quadruplum prater facarium acceptum, quod reddere tenentur, gl. si in l. p. C. de annosis, lib. 10.

Iudex non debet recipere sportulas, quando procedit extraordinarie, gl. ex dispositione, in l. facris, l. 1. §. hoc, si prolata, C. de proximis sacro. scripto. lib. 12.

Iudex iure veteri poterat accipere eleculenta, dummodo non nimis magna, sed nouo iure non potest accipere, nisi quando deficiet salarium, gl. lex Julia, in §. pen. Instit. de publicis iudiciis, gl. auaritia, in §. scriptum est exemplar, in auth. vt iudices sine quoquo suffragio, collat. 2. gl. si in l. 1. & eadem, §. si & ibi gl. si ad leg. Jul. repetunt.

Iudex pretio ferens sententiam accusari potest lege Julia repetundarum, & litem facit suam, & qui corrupti, amittit causam, gl. si in l. venales, 7. C. quando provocare non est necesse.

Reliqua verbo, Aitor, §. 7. Corruptum, Corruptum, Sententia, 44. Dans, Datum, 11. Collatio, Arbitr. 10. C. supra, 32. 33. 34. Officialis, 6. Appellor, 2. Lex, 26. Conclusio.

38 Iudex supplere non debet de facto, sed bene de iure, gl. si in l. si de petitione heredit. gl. iudicij, in l. 3. C. de transactio.

Iudex supplere potest de iure, sed non de facto ea, quae defunt aduocatis, rubrica & gl. 1. C. vt quae defunt aduocatis partium.

Iudex supplet, & profert de iure, quando actor dixit mutuari decem, vnde de equitate faciat mihi restitui, licet non sim mihi stipulatus, & nesci, debito rem re esse obligatum, iudex in hoc supplet, ibid.

Iudex supplet, quando pars dicit re obligatum, sed non dicit per quam legem, supplet illam inducendo, vel quando pars inducit minus bonam legem, iudex supplet bonam, ibid.

Iudex supplet, quando pars dicit aliquem obligatum aliqua actione, sed non dicit ius, id est, non inducit aliquam legem, vel si dicit causam, & ius, id est, legem, sed non bonam, ius supplet meliorem, ibid.

Iudex de facto supplet, vel profert non debet, quod est ei notum, vt priuato, sed sic, vt iudici velati ex inspectione instrumenti vel testium, gl. pen. in l. 1. C. eodem, gl. iudicij, in l. 3. C. de transactio.

Iudex si quid aliter agitorib. vel ab his, qui negotiis assistunt, minus fuerit dictum, id poterit supplere, quod sciat legibus & iuri publico conuenire, l. 1. C. vt quae defunt aduocatis.

Iudex supplet de iure inducendo legem, vel arguendo ad causam, sedendo non stando, vel inducendo casum similem, vel inducendo ad inconueniens, gloss. pe. ibidem.

Iudex poterit corrigere libellum non recipiendo eum, si non potest conuenire cause aliquo modo actio, alias actor amittit causam recipiendo libellum in positum actio, quae non potest conuenire cause, ibid.

Iudex potest de iure, & de facto supplere pro parte absente, non solum in causa appellationis, sed etiam vbique contra absentem potest peruenire ad diffinitum, l. si & ibi gl. 2. & ibi add. C. de appellat.

Iudex potest quandoque supplere de facto, quod notum est ei, non, vt iudici, gl. si in l. 1. C. de temporib. & reparatio.

Iudici pro absente respondere, & supplere non licet, gl. 1. in l. si. C. si per vim, vel alio modo.

Iudex potest supplere in iure, & facto, quando factum est sibi notum, vt quia apparet ex actibus, c. 1. §. 1. qui testes sunt necessarii ad nouam inuestit.

Iudex potest ferre sententiam de facto sibi, vt iudici cognitio, l. si irruptione, §. si & ibi gl. pe. finium regund.

Iudex supplet id, quod scit vt iudex, nec potest malignari, gl. gl. solum, in l. quoties, l. 6. §. de probatio.

Iudex potest supplere partis defectum de iure & de facto, & opponere partibus, & silentium imponere, l. Quidius, 97. & ibi gl. sum. de leg. 3.

Iudex supplet etiam parte non opponente in aliis, in quibus iudicio vel iurisdictioni pareretur praedictum, l. si quis vbertatem, 7. de petit. heredit.

Reliqua verbo, Sententia, §. 1. C. supra, m. 22.

39 Iudex, in cuius territorio sita sunt bona, non potest sententiam primi iudicis executioni mandare in illis sine literis illius, gl. generaliter, in l. pe. de iurisdictione omnium iud.

Iudex, qui tulit sententiam, potest mittere literas ad iudicem, in cuius territorio sita sunt bona condemnati, vt ipsa in illis executionem faciat, & cum illis literis potest iste iudex facere executionem in eis, ibid.

Iudex ordinarius si tulit sententiam contra subditum suum habentem bona in alieno territorio, in illis non potest executionem facere, gl. 1. in l. i. cod.

Iudex exequens sententiam non debet de iniquitate sententiae cognoscere, sed

sufficit pronuntiatum esse, l. si prator, 75. de iudicis.

Iudex exequens licet non possit de iniquitate sententiae cognoscere, debet tamen cognoscere, an sit lata praesente, vel contumaciter absente, ibid.

Iudex in sententia potest tempus executionis à lege indultum ex causa prorogare, vel abbreviare, l. 2. de re iudicata.

Iudex ordinarius potest exequi suam sententiam, & sui delegati, sed delegatus non, cum sit mixti imperij, gl. 1. ibid.

Iudex in executione sententiae debet adhibere causae cognitionem, ibid.

Iudex licet non possit abbreviare sine causa tempus executionis à lege indultum, potest tamen sine causa prorogare, gl. coarctat, ibid.

Iudices ordinarii exequuntur sententias suorum delegatorum à sedatorum, & etiam arbitrorum, l. à diuo Pio, 1. eod.

Iudex vnus iurisdictionis potest requirere iudicem alterius territorij, vt eius sententiam exequatur, d. l. à diuo Pio, §. 1. eod.

Iudex vnus iurisdictionis non potest exequi sententiam super delicto latam à iudice alterius territorij, quam executio debet remitti, & fieri in loco commissi delicti, si iudex delicti petierit remissionem, gl. in prouincis, & ibi add. marg. ibid.

Iudicis declaratio facta post sententiam diffinitiuam super eius executione dicitur interlocutoria, d. l. à diuo Pio, §. in venditione.

Iudex exequens sententiam habet cognitionem de emergentibus super reb. pignori capitis in causam iudicati non solum inter easdem personas, inter quas fit executio, sed etiam inter tertium se opponentem, cuius alias non fuisset iudex competens, d. l. à diuo Pio, §. si super reb.

Iudex exequens debet causas coram eo emergentes summam cognoscere, & ex-pedire, ibid.

Iudex quando vendit pignora pro executione sententiae, tunc victori non competit actio contra emptorem ad pretium, d. l. à diuo, §. si fed si emptor.

Iudicis factum licet censurari parvis quoque factum, si tamen ex contractu venditionis factae per iudicem exequentem sententiam victor aduersus emptorem agere non possit ad pretium, nec emptor aduersus victorem secuta cutione vicissim agere possit, §. fed si emptor, in add. marg.

Iudex condemnatus quod dat sine causa minus tempus, quam à lege sit statutum, tunc lex prorogat, & supplet illud, gl. prorogandi, & gl. pro facultate, in l. de iurib. §. 1. eod.

Iudex, qui cognoscit de executione, potest cognoscere de errore, qui potest in executione opponi, pen. de confis.

Iudex, qui habet cognitionem de executione, non potest pronuciare contra sententiam, & de exceptione nullitatis non cognoscit, sed remittit ad superiorem, ibid.

Iudex faciendo executionem corporealem in eum, qui appellauit ante tempora appellationis, vel durante tempore appellationis, est puniendus poena mortis, l. lege Julia, 7. & §. si & ibi add. marg. ad leg. Jul. repetund.

Iudex non potest exequi suam sententiam intra tempus datum ad appellandum, tam in civilibus, quam in criminalibus, licet aliud seruetur de consuetudine, gl. 1. in l. 1. nihil innouari appellat.

Iudex appellationis etiam in criminalibus suam sententiam exequitur, l. additio, 19. C. de appellat.

Iudex si intra tempus quadrimestre praecipit sententiam executioni mandari, vel comminatur quod mandabit, si appellet, potest à tali iniuriola executione appellari, l. si quis, 30. & ibi gl. 1. C. eod.

Iudex, ad quem, mandat sententiam executioni, non iudex à quo, l. praecipimus, 32. C. eodem.

Iudex debet habere duos exequutores locupletes, & idoneos, per quos suo officio diligenter seruiatur, & si viderit talem exequutorem malignari in aliquo, debet eum ab officio remouere, & curare, vt alius in eius locum subrogetur, §. his, qui causas, in auth. de iudicib. col. 6.

Iudicis praecipuum debet exequi, licet iudex praecipiens remoueat, aequant praecipuum exequatur, nisi contra legem, aut publicam utilitatem sit tale praecipuum, §. & hoc verò, in auth. vt nulli iudicem liceat habere, col. 9.

Iudex nullam conuentionem partium coram se factam potest exequi, l. tale pactum, §. qui prouocauit, de pactis.

Iudex appellationis si fit delegatus, potest exequi sententiam suorum delegatorum post appellationem desertam, gl. sequetur, ibid.

Iudex appellationis non potest exequi sententiam primi iudicis, qui fuit ordinarius, ibid.

Iudices duo quando de eadem causa cognoscunt, sententiam executioni debet mandare ille, qui est maior illorum, l. praecipimus, 32. vers. officii, C. de appellat.

Reliqua verbo, Sententia, §. 1. 32. 43. Exequutio, per tot.

IVD EX appellationis debet sequi conuentionem partium, tale pactum, §. qui prouocauit, de pactis.

Iudex à quo appellatur, apostolos sine petitione dare debet, gl. si in l. 4. §. si de lege commissio, l. 2. cos, qui, §. 6. apostolos, C. de appellat.

Iudex appellationis debet tantum pronuciare iustam, vel iniustam, & non debet dicere, condemnò, vel absoluo, sicut primus iudex fecit, gl. reprob. gl. quantum, & ibi add. marg. in l. summa, §. de re iudicat.

Iudex appellationis non habet necesse semper pronuciare ita, iudicatum malè, & bene appellatum, aut è diuerso, nam satis habet, quod per acquipollens expeditur, l. creditor, 102. §. 1. & ibi add. marg. de solutio.

Iudex appellationis reo absoluto, & actore appellante, qui fouet causam iniustam, debet actorem condemnare, & non simpliciter dicere, bene iudicatum, & malè appellatum, l. pen. iudicatum solui.

Iudex si non vult appellationem recipere, potest appellari coram vicinis, l. cum quidam, 7. in add. marg. de appellat.

Iudex appellationis non facit reum iterum iurare de calumnia, poterit tamen taxare, si viderit nimis taxatum, l. creditor, 28. §. 1. eod.

Iudex non recipiens appellationem non punitur, si patenter appareat non recipiendam, imò appellans in 50. libras argenti, & in corpore, & infamia punitur, §. sic potest talis iudex exequi sententiam statim, si alius potest, l. 1. nihil innouari.

Iudex.

Iudex à quo fit appellatio relictis, causam in scriptis debet dare litigatori, quare non recipit appellacionem, gl. 1. in l. 3. C. de appellat.

Iudex ad quem non debet remittere appellacionem terminandam iudici à quo, sed sua sententia debet pronuntiare pronocationem iustam, vel insultam fore, l. eos, qui, 6. C. eod.

Iudex à quo non debet alij delegare, d. l. eos, qui, & ibi gl. conueniat.

Iudex à quo fit successit in locum iudicis, ad quem fuit appellatum, ipse non debet cognoscere, sed eam cognoscendam delegare, gl. prouocatum, ibid.

Iudex appellacionis non habet necesse addere in sententia, & ideo condemnno, vel absoluo, licet consilius faciat, si ponat, §. gl. vel insultam, ibid.

Iudex appellacionis potest pronuntiare primam sententiam insultam habito respectu iuris partis, licet nulla sit iniquitas iudicis, quando actor probauit in causa appellacionis illud, quod non potuit probare in prima causa, ibid.

Iudex à quo fit in causa criminali appellatur, debet transmittere reum ad iudicem ad quem sub fide custodia cum actorum, & sententia copiat, ac cum libellis diffinitoris, d. l. eos, qui, 6. super his.

Iudex appellacionis debet mandare sententiam executioni, ibid.

Iudex non debet dare originalia acta, sed eorum exempla, d. §. super his, & ibi gl. & exempla.

Iudex quilibet debet recipere appellacionem, gl. 1. in l. quoniam, 2. l. C. eod.

Iudex appellacionem non recipiens punitur in 30. libris auri, & in totidem officialis eius, nisi ei perueniat resistere, & causas resistentes apud acta debet inferre, d. l. quoniam, & gl. fac, in l. 1. nihil innovat.

Iudices debent appellaciones recipere, & intra triginta dies à die late sententia numerandos appellantes dare apostolos, alias vna cum eorum officio mulctabuntur, l. iudices, 24. C. de appellat.

Iudices appellacionum, & eorum officiales in causis appellacionum, in quibus officium est commune in iudicio simul examinationem facere debent, & de gressu participare, aut de ammittantur officia in facis appel. per tot.

Iudex non potest cognoscere causam appellacionis, si ab eius sententia de facto fuit appellatum, gl. causa, in §. si verò, in auth. vt clerici apud proprios.

Iudices, tam ordinarii, quam delegati etiam à principe debent cognoscere appellaciones, & hoc peruenit, in auth. vt nulli iudicum, collat. 9.

Iudex appellacionum debet iurare iuramentum, quod bona fide, & sine fraude causas examinet, & diffinit, secundum mores, & leges ciuitatis, §. in c. 1. 15. & ibi gl. in causis, de pace Constantie.

Iudex in causa appellacionis potest ferre sententiam, etiam ante litem contestatam, si vult, d. gl. in causis.

Reliqua verbo, Nullitate, Reconuentione, Sententia, 3. r. usque 41. Appellatio, 1. r. usque 11. in per tot.

Iudex à quo fit appellacionem non potest cognoscere de causis pecuniariis ciuilibus, incidenter tamen potest, l. solenus, §. si. & ibi add. marg. de iudiciis.

Iudex, qui iudicat de latoribus ex concessione principis tantum, vt puniantur, vel non debet iudicare, & non de causis ciuilibus, d. §. si. & ibi gl. 1.

Iudex malefactorum potest cognoscere de causis ciuilibus, quando iudex causarum ciuiliu est absens, d. §. si. & ibi add. marg.

Iudex malefactorum potest cognoscere ciuilitate, sed & loci, §. si dicantur, finium regund.

Iudex provincians super delictis, quæ certam penam continent, si non pronuntiat aliquid de pena, tunc pronuntiat de pena, gl. facti, in l. 1. §. 1. ad Turpil.

Iudex in delictis potest in ipsa sententia penam statutam à lege minuere, sed causa cognita, non aliis, sed post sententiam non potest augere, nec minuere, ibidem.

Iudex potestas vbi non sufficit ad capiendum delinquentem, debet implorare auxilium militare, l. si quis in hoc genus, 10. C. de Episcopis, & cler. 1. 2. C. de his, qui latrones.

Iudex, qui cognoscit de crimine, potest criminofum condemnare ad restituendum id, quod ad eos peruenit, aut quod eorum culpa actori abest, & ad damna, quæ aliis veniant in actione ciuili, §. deinde competens, & ibi add. marg. in auth. de mandatis principum, coll. 3.

Iudex non potest punire totam contractam pro vno delinquente, gl. vici, in §. quoniam, in auth. vt nulli iudicum, coll. 9.

Iudices debent adulteros, raptores mulierum, & committentes alia crimina punire secundum leges, non alios pro aliis comprehendere, nec damna inferre, nec pignorationes, seu repressalias facere, nec delicta vendere pena contra facientes imposta, d. §. quoniam.

Iudex non obtemperanti decreto suo potest denegare iurisdictionem suam, vt non adeat eum in aliqua causa, gl. decreto, in l. sed & si, sed & si, quib. caus. mai.

Iudex ubique non parat quis, potest deferri iuramentum in litem, l. sed & si, §. sed & si, quib. finium regund.

Iudex imperio non obtemperans non potest dolo carere, l. non potest, 199. de reg. iuris.

Iudex quandoque potest, & debet resistere officialis, & quandoque etiam priuati possunt, gl. 1. in l. omnes, 33. C. de Decretis, lib. 10.

Iudices, quando poterant subditorum aliquorum non possunt vendere, neque propter eam examinare, & pronuntiare causam, ad principem, vel præfectum prætorio recurrere debent, vt consulari publice discipline, & tenuioribus legibus, l. 2. C. de officio rectoris provincie.

Iudex, vt litigator iniuriam verbatim inferat, aduersus eum iniuriam administrant debet esse adax, vt incontinenti extra ordinem eum mulctet, nec debet esse meticolosus, quin dicat concitanti, ne recedas donec solueris quin quingenta, ad quæ te condemnno, quod iudici iniuriam talem intuleris, l. illud, 8. in add. marg. de app. elat.

Iudici, aut potestarij aliusque terræ inferre alamp potest capitaliter puniri, l. omne delictum, in add. marg. de re militari.

Iudicibus nulli iniuriam debent inferre subditi, sed fauorem, nisi in eorum officio deliquerint pena mortis imminente, §. illud videlicet, in auth. vt iudices sine quoquoque suffi.

Iudicem contemnere non licet, vnde Cato dixit, Pare fore, gl. vindicatur, in l. 6 familia, de iurisd. om. iud.

Reliqua verbo, Malefictum, Contemnere, Contemptum, Causa, 10. 11. Magistratus, 3. 44

Iudex, qui consimilem causam habet ei, quam habet litigator, vt suspectus remoueri, & alius dari debet, similitudo autem causæ iudicis arbitrio relinquatur, l. lulianus, 17. in add. marg. de iudiciis.

Iudex delegatus potest recusari tanquam suspectus, etiam post litem contestationem, ex noua causa apparente post litem contestationem, ex causa verò præcedente litem contestationem, non potest, l. 4. §. si. & ibi add. marg. de testam. tutel.

Iudex ordinarius suspectus non debet cognoscere solus, sed cum Episcopo, gl. 1. in l. paupertas, 7. de excus. iur.

Iudex propter appellacionem ab eo factam non efficitur suspectus in alia causa, l. 1. apud eum, à quo appellatur.

Iudices delegatos etiam à principe recusare, antequam lis inchoetur, licitum est litigatoribus etiam actoribus, quando certos delegatos non petierunt, alias non possunt, si certos delegatos petierint, l. apertissimum, 14. & ibi gloss. 1. C. de iudiciis.

Iudices delegati etiam à principe post litem contestationem recusari non possunt, ne lites in infinitum extendantur, ibid.

Iudex ordinarius, siue ante litem contestationem, siue post de iure ciuili non potest remoueri, vt suspectus, sed si est suspectus, potest peti sibi adiunctus, licet Episcopo, §. gl. 2. ibid.

Iudex ordinarius de iure canonico ex iusta causa recusari potest, d. gl. 2. in fi.

Iudices delegati etiam à principe non possunt recusari etiam ante litem contestationem, quando recusatio est inhibita à principe, vel etiam quando partes in eos consenserunt, vel quando est sibi iudex in alio casu, vel quando parium consensus requiritur, gl. recusare, ibid.

Iudex delegatus recusari potest, quando etiam post litem contestationem orta est questio inter iudicem, & litigantem, ibid.

Iudex delegatus simpliciter dicendo potest recusari sine causa, & sufficit, quod partes putent, vnde non requiritur probatio, neque allegatio, §. ibid.

Iudicis reuocationis causam licet quis non dicat, poterit tamen iurare se iudicem habere suspectum, & sufficit, §. ibid.

Iudicis delegati reuocationis causa est alleganda, & probanda de iure canonico coram arbitris eligendis, ibid.

Iudicis reuocationis libellus, & formæ gl. libello, ibid.

Iudicum delegatorum recusatio fit in principio litem, in fine fit appellatio, in medio non est locus remedio, nisi iudex in ciuili, vel criminali negotio habendum negotium contra leges interloquutus fueris, quo casu appellacioni locus est, gl. statuerimus, ibid.

Iudex delegatus licet desinat esse iudex, postquam fuit reuocatus quantum ad iudicandum, non tamen desinit esse iudex, quantum ad exequendum, vel exequi faciendum per ordinarium, gl. exequutor, ibid.

Iudice delegato recutato arbitros eligere compelluntur partes, à quibus recusari non possunt, gl. pen. ibid.

Iudex, cui causa committitur, suspectus dari non debet, gl. artificis, in §. & quod scipe, in authent. de trien. & semile, coll. 3.

Iudicem si quis semel repudiavit, & alium acceperit, non potest rursus repudiare eum, qui petrus est, §. si verò, in authent. de exhib. reis, coll. 3.

Iudice existente suspecto, adiungi debet sibi Episcopus, in princ. in auth. vt differentes iudices audire, col. 6.

Iudex recusus habetur loco mortui, l. 1. in add. marg. C. de primicerio, lib. 12.

Iudici verecundia est eum repellere, vt suspectum, l. obseruandum, 47. & ibi gl. si. & ibi add. marg. de iudiciis.

Reliqua verbo, Recusare, Recusatio, Suspectus, 4. Appellatio, 6. Causa, 15. Cuius.

Iudex quandoque potest cognoscere causas summarie ex causa, vt quia est causa alimentorum, vel quia sit pupilli, vel vidue, l. nonnunquam, 72. & ibi gl. vel temporis, eod.

Iudex in examinando negotio debet seruare locum, in quo conueuerunt maiores in iudicando sedere, quando res exigit plenam causæ cognitionem, sed vbi exigit semiplenam, etiam in itinere poterit expedire, gl. 1. in l. 4. §. quod ait de interrogat. actio.

Iudices debent ante sententiam rei qualitatem plena inquisitione discutere, & vtramque partem sapienter interrogare, num aliquid noui desideret, l. iudices, 9. C. de iudiciis.

Iudices debent prius de rei veritate in criminalibus plenissime, in ciuilibus plenarie instrui per probationes, interrogaciones, & responsiones, quam feratur sententia, d. l. iudices, & ibi gl. 3.

Iudices vbi agitur de modico præiudicio summarie possunt cognoscere, d. gl. 1.

Iudex, qui de causa status principaliter non potest cognoscere, tamen incidenter potest, l. 3. C. eod.

Iudex non magis disceptationem principalem terminabit, quam questionem status incidentem, nam vtramque terminabit, licet aliquin super questione status non fuisset, gl. 1. & ibi gl. 1. C. de ordi. iud.

Iudex causæ principalis debet etiam iudex causæ quæ causæ ibidem incidentis, dato, quod de his principaliter non potest cognoscere, d. l. 3. C. de iudiciis.

Iudex debet de incidenti questione prius cognoscere, quam ferat sententiam diffinitiuam, l. 2. C. de ordine iudiciorum.

Iudex debet pronuntiare super emergentibus, & si non pronuntiat, iudicium tamen tenet, l. ait prætor, §. permittitur, de minorib.

Iudices non possunt ad inquisitionem procedere, nisi fama præcedat, l. 2. C. de officio præfecti vrb.

Iudex in notorio debet procedere per viam accusationis solemniter, & non per viam inquisitionis, l. ea quidem, 7. & ibi gl. 1. C. de accusat.

Iudex in notorio ad denunciationem officialis procedit per inquisitionem ex officio citra solemnitatem accusationis, id est, sine inscriptione, ibid.

Iudex in criminalibus non debet credere dicto alterius iudicis, vel notarij, sed debet inquirere per se, l. singuli, 14. C. eod.

Reliqua verbo, Causa, 9. Inquirere, Inquisitio, Cognoscere.

46 **IVDICES** debent permanere, & stare in loco, in quo principes destinavit sub pena 50. librarum argenti ab eo, & ab eius officiali centum, l. ciuitas, 6. C. de officio rectoris promi.

Judices provinciales sine iussione principis non debent adire urbem, in qua existunt, aliis congrua condemnatione puniuntur, l. nullus, 9. C. eod.

Judices, qui provincias regunt in ciuitatibus, in quibus sacra palatia, aut prætoria sunt, non debent habitare illis relictis in priuatis domibus, l. pe. C. eod.

Judices, & prouinciarum rectores in loco, in quo administrationem gerunt, non possunt emere res mobiles, vel immobiles, neque domus extruere sine licentia principis, l. i. C. de contractibus iudicum.

Judicibus interdicitur in prouincijs non solum donationes, sed etiam emptiones quorumcumque rerum mobilium, & immobilium, & adificationes præter emptiones, quæ ad alimoniam, & vestes pertinent, ibid.

Judicibus prouinciarum factæ donationes, vel venditiones rate non sunt, licet quinquennale tempus exerceat, vel consensu donatoris adiectus sit post eandem administrationem, ibid.

Judices, afflictores, & domesticus non solum per se, sed nec per interpositam personam possunt emere aliquid, vel titulo donationis accipere in loco ipsius commissio, nisi pro necessitate victus & vestitus, ibid.

Judex non debet pati, quod partes veniant ad arma, unde potest cogere eos ad pacem ante factas iniurias, sed post velicis debet, l. acquissimum, 17. & ibi glo. iurisdictione, de usufructu.

Judex in criminosis ante factas iniurias potest cogere partes ad pacem, & transactionem causa dirimendam litum, sed in ciuili non, ibid.

Judex quando est controuersia de vna possessione inter duos, potest prohibere utrique parti ingressum, ne veniant ad arma, & rixas, d. l. acquissimum.

Judici creditur in eo, quod videt, ut iudex, l. si irruptione, §. si finium regundorū, l. i. C. de iurisdictione, de usufructu.

Judex quando expedit, debet personaliter accedere ad locum, de cuius finibus est controuersia expensis illorum, inter quos est lis contestata, d. §. fin. & ibi gl. fi.

Reliqua verbo, Finis, per tot. Sententia, 8. Petrus, 2.

47 **IVDICES** omnes non possunt extendere vicerius lites, quam triennijs spatio, l. properandum, 1. de iudicijs.

Judices si noluerint protelare causam, nullam tam audax reperitur, qui possit in iudice protelare litem, ibid.

Judex, qui propter amicitias, vel inimicitias, vel turpissimi lucri gratia litem vltra triennium protelauit, si sit de maioribus, puniuntur in decem libris auri, si de maioribus, in tribus fisco applicandis, & ab officio remouetur, d. l. properandum, §. fin. autem vtraque.

Judice mortuo, vel alius mutato intra triennium, si ad litem terminandam supererit minus anno suppletur annus, si autem supererit annale tempus, vel amplius, intra reliquum tempus fuiti debet, ibid.

Judex ex causa potest terminum statuere alicui ad agendum, vel accusandum, ita quod postea non audiat, gl. i. in l. i. C. v. nemo iniustus.

Judex potest statuere terminum procuratori ad faciendum comparere principalem, quod veniat ad iurandum, vel respondendum positionibus, l. generaliter, 1. §. his de presentibus, C. de rebus creditis.

Judex terminum potest præfigere ad agendum, denegando postea potestatem agendi, & etiam penalem potest indicere multam, gl. pe. in l. diffamari, C. de ingenuis man.

Judex, qui debet de prouincialibus principis tributa percipere, non potest dilationem concedere, nec terminum soluendi prorogare, §. oportet, iuncto vers. cau. in auth. vt iudices sine quoquo.

Judex puniri debet ad veram interesse, si suum officium non exercuerit percenti illud, l. dies cautionis, §. in eum, & §. leg. de damno infecto.

Judex in his, quæ pertinent ad partis utilitatem, non debet impartiri officium suum, nisi parte percenti, iam tamen, §. pen. desiderante, & iudicatum solui.

Judex iustitiam denegans amittit iurisdictionem, auth. statimus, C. de Episcopis, & cler.

Judex non concedens facere testamenta, neque facta insinuare, nec concedens aliquas nuptias facere, aut super nuptialibus donationibus monumenta facere, neque defunctorum corpora sepulture tradi, priuatur administratione, & in exilium mitti debet, ac de sua substantia damnnum laeis restitui debet in duplum, §. hoc peruenit, in auth. vt nulli iudicum, col. 9.

Judex deferens dicere negotium, & non seruans iustitiam litigantibus, debet ab Episcopo compelli ad iustitiam faciendam, aut per se, aut per literas ad principem directas, auth. vt differentes iudices audire, in princ.

Judex negligens quandoque criminaliter puniunt, l. pe. C. de exactoribus lib. 10.

Judices, & locorum defensores, & quicunque Magistratus, qui iustitiam facere neglexerint, & pacem violatam vindicare superederint, compelluntur refarcire omne damnum iniuriam passio, & si iudex sit maior, puniuntur etiam fisco in decem libris auri, sed si minor sit, multatur in tribus libris auri, sed si non habent, unde dictam penam soluere possint, corporis sui correctionem cum verberibus pati debent, & procul ab eo loco, quem inhabitant 50. miliaria per quinquennium vitam agere, l. hac edictalis, §. iudices, de pace tenenda.

Judices minores etiam durante officio possunt conuenire, & conueniri, † gl. ci. uili, in l. pars literarum, 48. de iudicijs.

Judices maiores conueniri possunt etiam durante officio, si in suo officio deliquerint, ibid.

Judices maiores durante officio conuenire, vel conueniri non possunt, sed finito officio ipsi aduersus reos, & reus aduersus eos actiones dantur, & introducantur in iudicio, ibid.

Reliqua verbo, L. i. 1. 2. 3. 4. Magistratus, 3. v. 4. Infantia.

48 **IVDEX** ex causa potest dilationes minuire ex causa, ut quia forte feritæ appropinquant, augere tamen non potest, l. nonnunquam, 72. & ibi gl. vel temporis eodem.

Judex ad instantiam creditorum hereditatis potest intra tempora primi heredis dare dilationem secundo, vel tertio ad deliberandum, an velit esse heres, gloss. in rub. C. de successu, edicto.

Judex debet utrique parti dare dilationes necessarias, non superuacuas, l. i. C. vt intra certum tempus criminalis.

Judex potest partes urgere, vt causas in iudicis notionem deducant, & sic potest dare dilationes etiam paribus iniustis, ibid.

Judex potest comminari exceptiones frivolas proponenti, nisi in probet se in expensis damnaturum, l. si quis dicat, in add. marg. de manumisso.

Judex non potest nouum opus inchoare sumptu publico sine principis licentia, potest tamen antiqua reitaurare, l. §. & l. nemo, 13. C. de operibus publi.

Judex potest nouum opus construere ex suis pecuniis, ibid.

Judex principis maiestatem laedit, qui nomen suum sine principis mentione in opere publico inscribit, l. si qui, 10. C. eod.

Judices non possunt ornamenta, & marmora adium de suo loco eripere, vel transferre sub pena sex librarum auri, nemo, 13. C. eod.

Judices arbitrarui suo horrea, vel stabula possunt fabricare, ibid.

Judex non debet noua opera inchoare prius, quam inchoata perficiat, l. si. C. eodem.

Judex non nominans aliquem ad tutelam in ipsius iniuriam, vt cum lite fatigaret, ad expensas ei reuocandas conuenit tenetur, l. seueriter, 14. C. de excusa. tuto.

Judex nominans aliquem ad tutelam, vel curam, aut ad aliud minus in ipsius iniuriam, vt cum deinde faciat, criminaliter puniuntur lege lulia repetundarum, vel crimine concussione, vel conditione ob torpem causam, quando iudex accepit pecuniam, vt cum a turea redimeret, d. l. seueriter, & ibi gl. i.

Judices, qui minus idoneum tutorem dederunt, vel idoneam cautionem non exegerunt, si alias pupillo satisfieri non possint, pro vitili portione tenentur, si ambo soluendo sint, l. 3. C. de Magistratu conuen.

Judices, qui minus idoneum tutorem dederunt, vel minus idoneam cautionem receperunt culpa culpæ, vel dolo, & non leui tenentur in solidum cum effectui, gl. i. ibidem.

Judex, qui minus idoneum tutorem dedit, vel minus idoneam cautionem recepit, prius debet conueniri, quam alij iudices collegæ, qui non dederunt, gloss. pen. ibidem.

Judex, qui pactus est cum suo collega, & scriptis collegæ periculo darentur tutores, vt si collega tantum dedit minus idoneos, non liberatur ob id actione pupillo competentem, ipse tamen collega prius est conueniendus, d. gl. pe.

Reliqua verbo, Magistratus, 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

IVDEX s, tam ordinarij, vel delegati, quam arbitri compromissarij post iuramentum, quod debent præstare, quod omnia secundum veritatem, & legum obseruationem decident, sancta Evangelia coram se debent tenere, l. rem non nouam, 12. C. de iudicijs, & ibi gl. sacramentum.

Judex, qui omisit iuramentum de iudicando cum veritate, & legum obseruatione, si tulit sententiam, valet sententia, gloss. præterea, ibid.

Judices maiores olim iurabant iudicare cum veritate, & legum obseruatione, sed hodie iurant secundum quod eis visum fuerit iustus, & melius, exceptis defensoribus ciuitatum, qui iurant iudicare secundum leges, auth. hodie, C. eod. & ibi gl. i.

Judices inferiores, & omnes hodie iurant iudicare secundum leges, glo. i. ibi. & gloss. vltim. in §. fin. in auth. iurandum, quod præstatur.

Judices accedentes ad prouincias regendas non pro pretium, vel ambitionem, sed per probatam suam vitam debent vocari, qui debent iurare, se nihil dedisse, nec per se, nec per interpositam personam, nec quod aliquid accipiant præter constitutum sibi salarium, l. §. C. ad legem lul. repetund.

Judices & Magistratus debent præstare iurandum secundum formam à lege traditam, & si deliquerint, sunt puniendi, §. sic igitur, in auth. vt nulli iudicam, col. 2.

Judices, & potestates debent præstare publicè iuramentum pro fidei defensione, quod de terris fidei iurisdictionis subiectis omnes hæreticos à Ecclesia denotatos, pro viribus exterminare studebunt, alioquin non sunt habendi pro iudicibus, nec pro potestatibus, c. nos Fridericus, §. statimus, de statutis, & consuetud. contra libert. Eccl.

Reliqua verbo, Potestas, 2.

IVDEX s, quando de facto dubitant, non possunt consulere principem, gl. dubitant, in §. omnis autem, in authent. de iudicibus, col. 6.

Judici causa iurandi odij non licet principem consulere, nisi faciat, quia non habet potestatem iudicandi, licet cognouerit de causa, ibidem.

Judex causa exonerandi se, vel odij vitandi non debet facere relationem ad principem, sed ipse per se debet secundum iustitiam pronunciare, §. iubemus, & ibi gl. i. auth. vt iudices non expectent sacras iussiones.

Judices possunt facere relationem ad principem propter defectum iurisdictionis, vel propter dubitationem iuris, sed non propter dubitationem facti, d. gloss. prima.

Judex debet scribere principi, quando post sententiam latam apparet de innocentia accusati, gl. receptionem, in extrauag. ad reprimendum, quomodo in l. i. mact. crim.

Judex debet suum processum expedire, antequam cum etiam pro maiore crimine ad alium iudicem remittat, l. si cui crimen, §. fin. de accusatio.

Judex loci, in quo criminofus deprehenditur, tenetur ex necessitate eundem remittere ad locum delicti ad huius loci iudicis instantiam de crimine vicerius non discutit, d. §. fin. & ibi gl. fin. & ibi addit. marg.

Judex vnus prouincie potest scribere ad iudicem alterius prouincie, vt remittat sibi cum fidei custodiis eum, qui in sua prouincia deliquit, vt ibi puniatur, l. solent, de eorum reuoc.

Judex vnus territorij non potest mittere in possessionem alterius territorij, gl. 2. in l. delegatorum, de interditijs, & relegat.

Judex alterius territorij non potest mittere executionem sententiam ab alio iudice latam, nisi ad literas, & requisitionem illius iudicis, qui sententiam tulit, alias exequutio facta non valet, l. properandum, §. fin. autem reus, C. de iudicijs.

Judex executionem sententiae suæ super rebus in alio territorio existentibus debet

debet referre, & mittere literas requifitorias iudici illius territorij, vt exequatur, gl. ad maiorem, ibi.

Iudex, qui causam remittit terminandam ad principem, debet omnia acta mittere, & si causam non miferit, infamis est, l. ne causas, l. 1. C. de appellat.

per Iudicem suum si fuerit requisitus quis, vt remittatur ratione criminis, iudex requisitus teneatur cum remittere sine aliqua informatione formali, requiritur tamen summaria informatio, l. fin. in add. marg. C. de fugitiuis colonis, lib. 11.

Iudex, qui cepit malefactorum, si cognouerit de delicto, non cogitur remittere, nisi fit incompetent, gl. remittitur, in add. marg. in §. pen. l. it. de suspect. tut.

Iudices referentes causam ad principem non possunt aliquem cogere ad pacta, & transacciones faciendas cum aduersariis, quod si coegerint pacifcenti nullum preiudicium generatur circa ius suum, & iudices ita cogentes compelluntur dampnum lesae persone ob id illatum restituere per competentem iudicem, & ultra id sustinere amissionem dignitatis, & administrationis, §. fin. in auth. vt litigantes iurent, col. 9.

Iudici non liceat referre causam, vt quia timeret partes, glo. fi. in l. eum, quem temerè, 79. §. 1. de iudiciis.

Idem verbo, Pen. offi. Relatio, Criminis.

IVDICIBUS aqua numero circumdantibus statim sententia eorum, quæ pro libertate totius, l. lege Iunia, 2. 4. de manumiss.

ex Iudicibus tribus vno iurante sibi de causa non liquere, alij duo concordēs sententiam fieri possunt, tunc omnia res deciduntur, iudicare, cum omnes sint patescentes, l. Pompeius, 4. de am. l. ieq. & ibi gl. de re iudic.

Iudices prius ordinari habent iurisdictionem, & eius exercitum infolium, non solum ordinari, sed etiam contumeliam, & alios ex pluribus ordinari, 4. ut ait a prince, pro iudicibus alios cognoscere, & iudicare, glo. l. ad med. ibi.

Iudices plures ordinari, licet habeant iurisdictionem, & exercitum infolium, si tamen omnes iuncti coequeant cognoscere de causa, non potest provinciam vnus sine alio, fed debent iudicare omnia simul, nisi vnus iuret sibi non liquere de causa, ibi.

Iudex vnus ex pluribus ordinariis, vel delegatus ad vniuersitatem causam potest ferre sententiam interloquutoriam, dampnum non sit talis, per quam officium iudicis finitur, ibi.

Iudices omnes intelliguntur iudicare, cum omnes adfunt, & etiam sententiam ferant, & vnus iudicari, vel iudicari, id est, vt nentur conficiantur, nec sufficit maiorem partem iudicum pronuntiare alij presentibus, & tacentibus, l. tunc autem, 37. & ibi glo. 1. cod.

Iudices ordinarij pares numero si ferant diuersas sententias in causa libertatis, standum est illi sententia, quæ pro libertate lata est, inter pares, 38. cod.

Iudices duo si condemnent, & alij duo absoluant, præsertim sententia absolutoria lata pro reo, ibi.

Iudices duo ex tribus debent, vel ordinarij ex perit cognoscere, non possunt iudicare tertio acente, vel mortuo, quia omnes Iudices iudicare iussu sunt, nisi alij eorum iuret sibi non liquere, l. duo ex tribus, 39. & ibi gl. l. 2. & pen. cod.

Iudicium duorum iudicium statim, si tertius iudex adit, & contra sentiat, ibi.

Iudices duo, vel plures quando sunt, & discordant, vnusquisque debet ferre suam sententiam, & plurimum sententia tenet, si sunt inopes, sed si sunt pares in causa liberali pro libertate, in alijs pro reo valet, hoc in iudicijs ordinariis, sed in iudicijs paribus expectatur delegatus declaratio, §. iubemus, & ibi gl. in auth. vt iudices non expectent facili iussu.

Iudices duo si gerant administrationem, non potest vnus autoritate præstare alteri, vt in provincia contraclus a facti iure resti, glo. 3. in l. 1. C. de contrah. iudicium.

Totaque verbo, Multitudo Sententia, 28. 29. Arbitr. 2. 3.

IVDICII x postquam (eme), iue bene iudic male, iussu sententiam diffinitiuam, functione est officio iudicis, & definit esse iudicem, l. iudex, §. 1. & ibi glo. l. 1. de re iudicari.

Iudex, qui tulit sententiam ipso iure nullam, adhuc est idem iudex, & cognoscit, si est ordinarius, secus si sit delegatus, d. gl. 1. in additione marg.

Iudex, qui tulit sententiam pro vendicatore rem suam, adhuc non præiudicat talis sententia in proprietate illius rei, gl. 1. in add. in l. re tua, 18. C. de rei vend.

Iudex officio finito debet per 30. dies morari in loco, in quo exercuit officium, & de delicto, vel iniuria facta ab eo sit inchoari, & finiri intra 20. dies, fed in patria sua, vel in domo potest perpetuo conueniri, gl. 1. in fi. in l. 2. ad legem Iul. repetund. & l. 1. in princ. & §. 1. C. vt omnes iudices, tam ciuiles, quam criminales.

Iudex finita administratione per 30. dies morari debet in loco, in quo exercuit officium, vt omnibus pateat libera facultas super furtis, & criminibus quærimonia commouendi, & vt possit respondere pulsare volentibus, d. l. 1.

Iudices super furtis domesticorum suorum, & pauperum in quadruplum condemnantur, gl. 3. ibid.

Iudex finita administratione super furtis, & alijs criminibus coram Episcopo conueniri debet, vel coram principe, vel superiori Magistrate, vel coram eo, cui commissi præfectus pretorio, glo. l. ibi.

Iudex fugiens finito officio ante 30. dies punitur in 30. libris auri, & tanquam seruus in honorem capere potest, & deduci ad provinciam suæ administrationis, ibidem mortuus per sex menses, ad hoc, vt interea crimina minus possint celari, d. l. 1. & ibi gl. inferre, & §. quod si iudex.

Iudex finita administratione intra 30. dies pulsatus, & eo tempore apellat, nec finita lite ciuiliuer pulsatus dato procuratore post illos 30. dies potest discedere, sed in criminalibus vique ad terminum causæ ibi debet perdurare, d. l. 1. §. quod si intra.

Iudex, qui pendente officio, vel administratione, est electus ad aliud officium, non propter hoc excusatur, quin debeat stare ad syndicatum, d. l. 1.

Iudex finis iurisdictionem semper exercet vique ad aduentum successoris, si nullam miserit delegatum ipse successore, gl. penenerit, ibid.

Iudicis iurisdictione non extinguatur, nisi per duos dies tantum ante successoris ad-

uentum, ibidem.

Iudicium notarij, & domesticij post depositam administrationem iudicum per 30. eisdem administratores, quorum domesticij sunt, debent se exhibere iudicio, legibusque propter sua delicta traditi, l. si post, 9. C. de alessorib.

Iudices, vel alessores, vel famuli post finitam suam administrationem accusati si astringantur, habentur pro confisitis, l. 3. C. cod.

Iudex in syndicato tenetur etiam de delictis alessorum, notariorum, & famulorum suorum, glo. 3. in l. 3. & l. nullus, & ibi gl. fi. C. cod.

Iudex in syndicato si confiteris, quod fecerit furtum, ipse, vel etiam famuli restituere debent in quadruplum ea, quæ debebantur ablata, duplum spoliatus, & duplum fiscus accipiet, d. l. 3.

Iudicium notarij, & cancellarij, & alij domesticij officiales post finitum sui temporis actum ad eandem rursum sollicitudinem non debent ambitione, vel auaritia aspirare, l. nemo, C. cod.

Iudices ad provinciam sibi commissam secum ducere non debent quemquam, cui domesticij, & cancellarij nomina imponant, ne fama nota cum bonorum publicatione plebs, l. nullus, C. cod.

Iudicium notarij, & domesticij si idonea causa exegerit, in syndicato iudicium possunt torqueri ad reg. iudicium flagitia, ibidem.

Iudicium notarij, cancellarij, & alij domesticij post depositam administrationem non debent eam dilatare, sed debent esse presentes, vt volentibus facili sit contra eos accusandi, facultas, ibidem.

Iudex, qui depositum minus iudicandi, quatenus & tempore quietis fructum praetitorum laborum consequatur, appellatur, & est clarissimus, l. 1. C. de advocat. d. iur. iudicium.

Iudex officio finito debet cum suis ministris per 30. dies ibi commorari, & si fugiat, ad locum redire cogitur ad syndicum, glo. l. 1. in l. 1. C. ad leg. Iul. repetund. vbi si verò, C. vt omnes iudices, tam ciuiles, §. pen. & si in auth. de collatorib. §. vti inter iudicibus a re. vt iudices sine quousque, §. C. de alessor.

Iudex durante officio non potest accusari occasione officij, ex alia tamen causa potest, gl. pen. in d. l. 1. C. ad leg. Iul. repetund.

Iudex fugiens, antequam administratione plus punitur, quam si post finitam administrationem intra 30. dies syndicus fugerit, glo. maiori, ibid.

Iudex si fuerit iudicando remissus, subrogatur alius per principem, non per alium, §. si quis autem, in auth. de iudicibus, collat. 9.

Iudices, vel iussu suorum in iudicio quodam, non, vel contra iudicum gesta super alienatione iussu suorum in Ecclesia, l. c. i. ut dignitas & omnium bonorum amissionem sint damna, d. l. ibi, §. 1. §. his quoque, §. de sacrosan. Eccles.

Iudices, vt perperam ad actum, vel longam vtilitatem, vel neglegentiam, vel factum, vel simile aliquod vitium remoueri possint ab officio, subrogatis alijs iudicibus eorum iussu, & quæ pax legitime iudicis, l. 3. C. de officio prætoris, orientis.

Reliqua verbo, Reuocatio, De iussu, & iussu 9. Syndicatus, Administratores, 3. 4. 5. Sententia, 28. 29. Arbitr. 2. 3.

IVDICARE munus publicum est, l. qui ppe, 78. de iudiciis.

Iudicare periculosum est, unde dicitur, Quia mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & illud, Nolite iudicare, & non iudicabimini, gl. iudicantur, in l. item non nouam, C. de iudiciis.

Iudicari exemplis non potest, nisi quando ex eis introducta est consuetudo, gl. in rubr. C. quæ si longa consuetudo.

Iudicandum non est exemplo sententiae interloquutoriae, sed sententiae diffinitivæ, ita, vt potest fieri in iudicijs obiectur, glo. 1. in l. 2. de his, qui sunt iudicandi necessitas vnus personale est, §. h. §. iudicandi, de muneribus.

Iudicandi multa necessaria, in est, & ita cogitur quis iudicare, ibid.

Iudicandi necessitas concessa est etiam militibus hominibus, l. certi iuris, C. de iudiciis.

Iudicandum est legibus, & non exemplis, l. nemo, 13. C. de sententiis & interloquut. & l. fi. C. quib. res iudicatur.

Reliqua verbo, Affectus, Affidere, Autoritas, Iudex, 2. 2. iussu 2. 6. Seruus, 2. 3.

IVDICAT I autoritatem non habet omnis vox iudicis, glo. pen. l. si autem, §. si de neg. gest.

Iudicatum facere idem est, quod condemnationem soluere, glo. facias, in l. pen. de auth. tutorum.

Iudicari exequationis tempus olim non erat diffinitum, sed arbitrio iudicis erat relictum pro qualitate, & quantitate, ac cuiusque facultate diffinendum, hodie verò diffinitum est tempus quatuor mensium, §. glo. 2. & ibi addit marg. in l. 2. de re iud.

Iudicialibus sententiis eos, quos res exegerit ad iudicium vocari, non ipsos iudices ad subiectos deduci, in iudicialibus, & ciuili conuenitis, l. iubemus, 37. §. fi. C. de Episcopis.

Reliqua verbo, Promittent, 9. 10. Res, 14. 15. Actio, 210. 211. Iudex, 3.

Iudicium in genere, num. 1. 2. iussu ad not. 9.

Iudicium inter patrem & filium, seu ius & liberum, num. 9.

Iudicium captum & l. c. m. 2. si iussu & finiri debeat, num. 10.

Iudicia publica, & priuata, num. 11. 12.

Iudicium vniuersale generale, & particulare, num. 13.

Iudicium familiae et cetera, communis diuidenda, & finem regnorum, num. 14.

IVDICII quandoque ponitur pro actione, quandoque pro diffinitione, quandoque etiam accipitur alteri, gl. 1. in l. 1. C. de actio. emp. gl. 1. in l. 1. reum amotum, glo. iudicium, in l. 3. C. de trans. glo. iudicium, in l. 1. de dolo malo.

Iudicium adire, vel ire ad iudicium, est res meticulosa, gl. in rubr. C. de pacis.

Iudicia per Magistratus exercentur, gl. in rubr. C. de eden.

Iudicia incipiunt a citatione, gl. in rubr. de in ius vocando.

Iudicia triplex est, vniuersale, vt peritio hereditatis, generale, vt negotiorum gestorum, & tutelar, singulari, vt locati, mutui, gl. mag. in l. 1. de eden.

in iudicijs strictius agitur, quam in gestis extra iudicia, gl. fi. in l. filius familias, §. fin. de procuratoribus.

extra iudicia quædam permittuntur, quæ in iudicijs non permittuntur, l. reus, & ibi glo. l. 1. cod.

In Iudicio agitando sine figura iudicii non requiritur litis contestatio, sed quando merita causam tractari incipitur, ut quia legitimis personis proponuntur exceptiones, vel sunt positiones, vel articuli habent vim litis contestationis, ibid.

In Iudicio agitando sine figura iudicii iurandum est de calumnia, & dari debent dilationes ad probandum, licet breues probationes factae sine termino probent, item debent laturae praesente parte, & testium dicta debent concludere, sicut in ordinariis, item testes, & coram dicta publicantur, nec possunt testes produci post didicita testificata, nec potest per editio instrumentorum, nec requiritur conclusio in causa, nec datur necessarii terminus ad allegandum, d. glo. & figura, col. 2. & 3.

In Iudicio agitando sine figura iudicii partes citari debent ad audiendam sententiam, & sententia ferenda est in scriptis de iure canonico, sed de iure civili in scriptis necessario non feruntur, dummodo redigatur in actis, item potest fieri iudicium non sedente, & valet sententia in dominum lata procuratore praesente, valet etiam in absentem non citatum, & potest iudex praecedente causae cognitione absque alia sententia rem capere, & illam distrahi, d. glo. & figura, col. fi. usque in fi.

Iudicium quandoque accipitur pro discretionem, quandoque pro sententia, quandoque pro instantia causae triennij, quandoque pro actione, ut iudicium familiaris crucifandi, quandoque pro lite sine controuersia, quandoque pro autoritate, quandoque pro foro, quandoque pro arbitrio, quandoque pro vltima voluntate, quandoque pro questione, quandoque pro diffinitione, siue iuris positione, quandoque pro potestate iudicandi, quandoque pro perniciem, quae damnatione, quandoque pro pena, quandoque pro processu iudiciali, glo. iudicium, & ibi addi in §. praeterea, Inst. quib. non est permitt. fac. testam.

Iudicia omnia non sunt de iure civili, gloss. necessitate, princip. Insti. de oblig. Iudicium idem videtur propter identitatem personarum, scilicet actoris, rei, & iudicis, etiam vbi prolixius aliud peritur, gloss. in eodem iudicio, in §. si minus, Insti. de ad.

In Iudicio quicumque potest esse nomine proprio, potest etiam procuratorem constituere, gl. quilibet, in addi. in prin. Insti. de his, per quos agere possumus. Iudicia omnia sunt absolutoria, intellige quando ante rem iudicatam, is, cum quo agitur, satisfaci actori, §. si Insti. de perpetuis & temporalibus actio.

Iudicia incipiunt a citatione, intellige, quoad preparatoria coram, sed proprie a litis contestatione exordium capiunt, §. fi. & ibi add. marg. Insti. de pena remerit litig.

Iudicium aliud civile, aliud criminale, & aliud mixtum, quando pena partim venit applicanda patri, & partim filio, gl. 1. & ibi add. marg. in rub. de iudiciis. Iudicium civile non possunt influere per se litigando praefectus praetorio, vel vrbis, vel magister militum, vel vicarius principis, recte tamen possunt per procuratorem, sed per se litigauerint, sententia per se lata non habet effectum, & iudex, qui eos admittit, puniuntur in 20. libris auri, l. quicumque, 2. §. C. de procuratorib.

Iudicium civile, & criminale intentatum contra militem coram vno iudicio non potest intentari criminaliter coram alio, nisi primo peracto, & idem econuerso, & contra faciens puniuntur, l. si §. fi. C. de re militib. l. 2.

Iudicia omnia sunt extraordinaria, & ideo extraordinarii probari dicuntur, gl. si in l. ordo, de accusatio.

In Iudiciis extraordinariis vbi conceptio formularum non obseruatur, subtilitas actionum superuacua est, l. actio, 47. de negot. gestis.

Iudicium claudicare non debet, glo. ratio, in l. idem Pomponius, de arbitris.

Iudicium defuncti agnoscere dicitur filius maior, qui debuit paternum pro hereditaria parte persequi, vel alio legitimo modo satisfacere, non potest agere querela inofficiosi testamenti, etiam si filius legitima ei fuisset relicta, l. parentibus, 8. C. de inoffic. testam.

Reliqua verbo, Extraordinarium, & omnia, 4. Insti. in l. minor, 8. vsque 11. Profectus, Procurator, l. 13. 14. 15. & qualitas.

In v d i c i u m nullum potest esse inter patrem, & filium in potestate, nisi de eaferenti peculio, vel quasi quod secus est de iure canonico, l. si nulla, & ibi add. marg. & ibi gloss. 1. de iudiciis.

Iudicium potest esse inter patrem, & filium in potestate de peculio aduentitio, in quo patri non acquiritur viusfructus, gloss. 1. ibidem.

Iudicium potest esse inter patrem, & filium, quando est dubium de hoc, an sit in potestate, vel non, ibid.

Iudicium potest esse inter patrem, & filium in potestate in illis casibus, in quibus filius compellitur patrem, ut emancipatur, item quando petit alimenta, vel quando alieno nomine, & commodum alieno agit filius, ut tutorio, vel curatorio, vel procuratorio, d. gl. 1. & ibi add. marg.

Iudicium potest esse inter patrem, & filium in potestate, quando pater dissipat fideicommissum filio in potestate relicto sub conditione, si filius in potestate esse defuisset, d. gl. 1.

Iudicium potest esse inter patrem, & filium emancipatum, ibidem.

Iudicium inter patrem, & filium non valet, nec confessio, l. si filius, 19. de interrogat. actio.

Iudicium non potest esse cum seruo, sed bene cum filio, glo. datur, in l. 3. §. si seruus, de peculio, & l. seruus, 6. C. de iudiciis, l. si n. C. de noxalib.

Iudicium non potest fundari ex persona domini defuncti contra seruum pignotum obligatum decemtem bona domini defuncti, sed herede, vel alio non descendente causam actor per officium iudicis in possessionem mittitur, l. cum debitoris, 7. C. de iudiciis.

Iudicium nullum potest consistere inter dominum, & seruum, etiam ex delicto post manumissionem commissio, l. si C. an seruus ex facto facto.

Reliqua verbo, Seruus, 1. §. vsque 10. Filius, 44. vsque 51.

In v d i c i u m vbi caprum est, ibi finiri debet, etiam si post acceptum iudicium mutetur forum, pe. & ibi gl. generaliter, de iurisdic. omnium iud.

Iudicij locus debet esse idoneus vtrique parti, alias citatio non valet ad eum locum, nec constituitur citatum in contumacia, etiam si effectus vbi parti honestus, alteri inhonestus, si cum dies, §. si arbitri, & ibi add. marg. de arbitris.

Iudicium irritatur si deuenit ad eam causam, a qua incipere non potuit, l. si ad me,

& ibi gl. 1. de iudiciis.

Iudicium si caprum sit inter me, & Titium, illud iudicium dissoluitur, atque irritatur, si ego cum arrogauim, vel econtra, ipse arrogauerit, ibid.

Iudicium caprum apud vnum iudicem, potest apud alium iudicem prosequi, l. sed & fi. 18. §. sed & fi. eod.

Iudicium vbi caprum est, etiam per citationem apud vnum iudicem, apud eundem debet accipere finem, etiam in alio loco, dummodo sit in eadem terra, l. vbi caprum, 30. & ibi gloss. 1. eod.

Iudicium, idest, causam capram coram ordinario potest ordinarius delegare, quia idem iudicium videtur in delegato, ibid.

Iudicium caprum dicitur per solam citationem, vbi quis habet plures iudices, quorum par est iurisdic. & neutrum potest declinare, sed si per incompetentem esset vocatus, d. gl. 1. in additione marg.

Iudicium in loco, in quo defunctus acceptat, illud heres eius, quamvis domicilium alibi habeat, debet accipere, l. si is, qui, 34. eodem.

Iudicium si contra plures inceptum est, simul & quidam abesse ceperint reipub. causa, potest respectu praesentium sententari, & respectu absentium differri, l. non idcirco, 44. eod.

Iudicium caprum ab alio ratione interesse sui potest quis suscipere ne colludatur, l. si suspecta, 29. de inoffic. testam.

Iudicium suscipere debet quis propter dubitationem, ut ex post facto declaratur, an teneatur, vel non, l. quoties, 2. §. 1. de noxalibus.

In Iudicio accipiendo si quis tergiversatur, & moratur, perinde est, ac si iudicium esset susceptum, ac contestatum, l. electio, 26. §. si is, quem, & ibi gl. accipiendo, & ibi add. marg. eod.

Iudicium tunc dicitur acceptum, cum lis est contestata, l. cum fundus, 31. & ibi gl. 1. si certum petatur.

Iudicium quando suscipitur ab alioquo pro alio animo nouandi, olim praesumebatur nouatio, sed hodie non praesumitur, nisi exprimat verbis, quod fiat nouatio, §. gl. 1. in l. solutionem, 23. de solutio.

Iudicium suscipiens pro alio ignorante reperit, si accessit animo repetendi, alias non vtroque tamen casu suscipiens, tenetur iurare de calumnia, d. gl. 1. in fi.

Iudicium caprum dicitur, cum lis est contestata, gl. 2. in l. 1. C. de iudiciis.

Iudicium dari debet secundum statuta loci, vbi agitur, glo. 1. in leg. 1. C. de emancipat.

Iudicium vbi caprum est, ibi finiri debet, licet aliud sit naetus alter litigantium, l. si & ibi gl. fi. C. de veteranis, lib. 12.

Reliqua verbo, Dignus, 6. 7. Domicilium.

In v d i c i u m quoddam est publicum, ut cum accusatur quis de crimine publico, aliud priuatum, ut cum accusatur quis de crimine priuato, ut furto, l. Pomponius, 13. arbitri, & ibi glo. publicum, & l. aut priuatum, de arbitris.

In Iudiciis publicis non permittitur agi amplius, posteaquam semel est actum, nisi de praeparatione prior accusator fuerit condemnatus, vel nisi secundus accusator suam, vel suorum iniuriam prosequatur, & doceat se ignorasse de accusatione prius, l. 3. §. fi. tamen plures, & ibi gl. amplius agi, de heredo homine exhib.

Iudicia publica ideo dicuntur, quia cuilibet de populo competunt, gl. 2. in rub. C. de publicis iudiciis.

Iudicia publica dicuntur accusationes publicorum iudiciorum, §. glo. 1. ibi.

Iudicia omnia, in quibus crimen vertitur, non sunt publica, sed ea tantum sunt publica, quae ex legibus publicorum iudiciorum veniunt, l. 1. de publicis iudiciis, & §. publicorum, & ibi additio margin. & §. publica, cum §. sequentibus. Insti. de publicis iudiciis.

Iudicia publica dicuntur, quae veniunt ex lege Iulia maiestatis, ex Iulia de adulteriis, ex Pompeia de paricidiis, ex Iulia peculatus, ambibus, & ex lege Iulia de vi publica, & ex lege Cornelia de testamentis falsis, quae omnia sunt publica, & ordinaria; sed iudicia, quae veniunt ex lege Iulia reperiundum, & ex lege Iulia de annona, sunt publica, sed extraordinaria, d. l. 1. & ibi gl. reperiundum, & d. §. publicorum, & §. publica, cum §. seqq. Insti. de publicis iudiciis.

Iudiciorum publicorum liber terribilis est: terret enim homines, ne delicta committant, gl. 2. in rub. de publicis iudiciis.

Iudicium publicum dicitur semper illud, quod ex lege Flauia pronuntiat, & illud, quod venit ex lege Velleia, §. gl. de annona, in l. 1. eodem.

Iudicium publicum non est illud, quod venit ex Turpiliano, imò est priuatum, §. ibidem.

Iudicium priuatum, & non publicum dicitur crimen suspecti tutoris, ibid.

Iudiciorum publicorum quaedam sunt capitalia, quaedam non capitalia, l. 2. eod. & §. publicorum, Insti. de publi. iudiciis.

Iudicia capitalia sunt, ex quibus pena mors naturalis, vel civilis, aut exilium est, hoc est, aquae, & ignis interdictio, per has enim eximitur caput de ciuitate, d. l. 2. & ibi gl. 1. & d. §. publicorum.

Iudicia non capitalia dicuntur, per quorum poenam non eximitur caput de ciuitate, quae non sunt proprie exilia, sed improprie, & relegationes proprie dicuntur, tunc enim ciuitas retinetur, d. l. 2. & ibi glo. 2.

Iudicia non capitalia sunt, ex quibus poena pecuniaria, aut in corpus aliqua coëctio, scilicet modica poena est, l. 1. eod.

Iudiciorum publicorum capitalium exercendorum solemnitas in via esse desit, poena tamen eorum durat, unde extra illem solemnitas hodie proponuntur accusationes, l. ordo, de accusatio.

In Iudiciis publicis oritur actio in factum ciuilliter, l. qui nomine, 25. de falsis.

Iudicia publica peculatus, & de residuis, & reperiundum aduersus heredes exercetur speciali iure, cum in his, questio principalis ablata pecunie moueatur, l. si ad l. lul. peculatus.

Iudicia publica non ordinantur per actiones, in princip. Insti. de publicis iudiciis.

Iudicia publica non habent aliquid simile cum iudiciis priuatis, ibidem.

Iudicia publica dicuntur quasi populi, ex eo quod cuius ex populo exequutio eorum plerumque datur, ibid.

Iudicia publica, & criminalia differunt a ciuilibus in multis, nam in ciuilibus agitur, ut aliquid detur actori, sed in criminali non, ut detur aliquid, sed ut puniatur accusatus, item ciuilia per actionem, criminalia per accusationem instituntur.

instituntur, item in civilibus probat actor, sed in criminalibus actor, & reus quandoque, in aliis tamen sunt similia, nec differunt, nam in utroque iuratur de calumnia, & sic libellus gl. nec omnino, ibi.

Iudicia publica sunt quedam, in quibus non competit accusandi quilibet de populo, ut in crimine suppositi partus, ubi accusant soli parentes, & in crimine adulterij, cuius accusatio primo defertur certis personis gl. plerumque, ibi. **Iudicia publica** non capitalia dicuntur, quæ aliquam infamiam irrogant cum damno pecuniario, §. publicorum, Instit. de publicis iudiciis.

Reliqua verbo, Crimen, 1. Condemnatus, 2. §. Lex, 25.

Iudicia duo vniuersalia respectu eiusdem hereditatis recte possunt concurrere, l. 1. §. proinde, si pars hereditaria.

in iudicio vniuersali veniunt ea, quæ post litem contestationem reus capere possidet, secus in iudicio particulari, l. si hereditatem, 4. & ibi glo. fin. de peti. hered.

Iudicia particularia, per quæ fit præiudicium petitioni hereditatis, vel præparatorij, debent differri vsquequo iudicium vniuersale finem accipiat, ad quod certus terminus a iudice debet statui, secus in iudiciis particularibus, quæ vniuersali præiudicium non pariunt, l. si quis libertatem, 7. eod.

in iudicio vniuersali vniuersaliter designanda est res, vel peto hereditatem talis, cuius heres sum gl. mag. in l. 1. de edendo.

in iudicio generali sufficit generaliter petere rationem administrationis, in iudicio particulari debet res particulariter in libello exprimi, ibidem. per iudicium vniuersale finitum non prohibetur singularia iudicia moueri, vel inter eosdem, vel inter alios, l. si post item, de exceptio.

Reliqua verbo, Petitio, 9.

Iudicium familiæ habet locum inter heredem scriptum in testamento, & heredem ab intestato, l. nam & si, §. si & ibi add. marg. de inoff. test.

Iudicium familiæ circumscribitur inter heredes, qui se non dissentunt heredes, sed non datur, ubi de hereditate est questio inter eos, ut quia vnus alterum negat coheredem, l. 1. §. proinde, & ibi gl. non faciunt, de peti. hered.

in iudiciis familiæ circumscribitur, communi diuidendo, finium regundorum, quilibet est actor, & reus quoad satisfactionem, & finitiam, sed non quoad ordinem iudiciorum, quia qui prouocauit prius de calumnia iurat, l. iudicium, eo, & ibi glo. 1. finium regund.

Iudicium vniuersale familiæ circumscribitur amplius, quam semel non potest intentari, glo. penultima, in l. 3. C. de neg. gest.

Iudicium familiæ circumscribitur aduersus coheredes debet quis experiri, si quid ab hereditate sublatum sit aliquid, §. C. familiæ circumscribitur.

Iudicium familiæ circumscribitur concurrere potest cum criminali iudicio expilatæ hereditatis, consistit de dolo coheredis subtrahentis, gl. 2. in addit. ibi.

Iudicium vnus familiæ circumscribitur in vno libello potest inuentari pro pluribus hereditariis diuidendis, præ pro hereditate paterna, & materna, l. bona, §. C. eodem.

Iudicium familiæ circumscribitur non veniant nomina defuncto, vel a defuncto debita, mala medicamentis iniuncta quæstia, & libri improbatæ lectionis, gl. 1. ibi.

Iudicium communi diuidendo aliquando datur non ad faciendam diuisionem, sed ad iudicandum apud quem debeant esse communia instrumenta, gl. 1. in l. 1. de instrumentis, C. communia vtriusque iu.

Iudicium familiæ circumscribitur, & communi diuidendo, ita demum competit, si corpora maneat communia, l. familiæ, §. C. eod.

Iudicium rectæ familiæ circumscribitur, vel communi diuidendo non potest agi post interitum rei communis, recte tamen potest agi vtriusque familiæ circumscribitur, vel communi diuidendo, glo. 1. ibi.

Iudicium vtriusque familiæ, circumscribitur, vel communi diuidendo, potest agi pro præstationibus & sumptibus factis, antequam res esset communis, directæ verò non potest, ibi.

in iudiciis familiæ regna familiæ, circumscribitur, & communi diuidendo, si ad iudicium sit aliquid aliqua res, statim ille nanciscitur dominium illius rei, §. final. in fin. Instit. de officio iudicis.

Iudicium finium regundorum agitur, ut agis consensibus ponantur termini, sed pro domibus vicinis hoc iudicio non agitur, sed si domus sit in prædium rusticum, agitur vtriusque finium regundorum iudicio, non directo, gl. 1. ibi.

in iudiciis communibus quando ambe partes ad iudicium prouocant, nec apparet quis primò prouocauit, forte, id est, per taxillos discerni debet, l. sed cum, 14. & ibi glo. 1. de iudiciis.

Reliqua verbo, Actor, 2. Ad iudicium, Actio, 101. vsque 105. Communi diuidendo, Dividere, Diuisio, Familia, 5. vsque 11. Fines, 1. 2. 3. Heres, 14. vsque 48. Prælegationes, Socius, 5. Fundus, 1.

Iudicium vniuersale potest errare, vel fugere, non tamen dicitur erro, vel fugitiuum, leg. pen. de iudicio edicto.

Iumenta castrata non ideo dicuntur viciosa, vel morbosa, & ideo, ex eo quod sint castrata, non habet locum ædilitium edictum, glo. fin. in l. fin. auren. eod.

Iumentorum appellatione non continetur omne pecus, nec omne animal, nam aliud significat iumentum, aliud pecus, l. ædiles, 38. §. iumentorum, & ibi glo. idcirco, eod.

Iumentum dicitur iungendo, quod curui iungeretur, ut equi, muli, &c. vel, ut alij volunt, a iuvando, dicto §. iumentorum, in additione marg.

Iumentis legatis, non continentur boues, nec contra, leg. legatis, 65. §. pen. de legatis, 3.

Reliqua verbo, Redhibere.

IVNIORES, id est, moderniores, tantò perspicaciores sunt, glo. si filius, in §. Gallus Aquilinus, de liberis & postum.

Reliqua verbo, Moderni, Senior.

Iuramentum, in genere, num. 1. vsque ad 12.

Iuramentum voluntarium, necessarium ex iudiciale, num. 12. vsque ad 28.

Iuramentum calumniae, num. 28. vsque ad 35.

Iuramentum litem, num. 35. vsque ad num. 39.

IURAMENTUM potest remittere lex civilis, & sic princeps secularis, gl. 1. in l. fin. qui faciliare cog.

Iuramentum præstitum qui non obseruat ex causa concessa a iure, dicitur perjurus, licet absoli debet interim, ibi.

in iuramento excepta videtur auctoritas legis, vel superioris, d. l. si & ibi addit. marg. ad multa.

Iuramentum testis, quod de necessitate præstatur, potest de consensu partium remitti, glo. sententia, in l. 1. de testib., glo. pen. in l. fin. §. sed quia, C. de iur. iur. propter cal.

Iuramento alicuius statum etiam pro se quandoque, glo. iurare, in l. prætor, de edendo.

Iuramentum contra ius commune, vel publicum non est seruandum, l. iurifigentium, §. & generaliter, & ibi glossa de hoc de pactis.

Iuramentum contra ea, quæ recipiunt principaliter utilitatem publicam, non valet, ibi.

Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis, glo. dolus, in additione, in l. si vnus, §. illud nulla, eod.

Iuramento si quis promiserit se non denuntiaturum maleficium, non valet iuramentum, quia aperit aliâ viam iniquitati ad delinquendum, ibi.

Iuramentum siue si præstitum per partes propria voce, & si postum in actis, siue partes scripserunt, vel scribi fecerunt se iurasse, idem sunt, l. 4. C. de receptis arbitris.

Iuramentum habet vim transactionis, non tamen quoad infamiam, l. furti, §. qui iussu, & ibi glo. notatus, de his, qui notantur infam. & glo. pen. in l. fin. C. de transactio.

Iuramentum non continetur in generali mandato, l. quoties, 21. §. si tutor, de noxalibus.

Iuramentum testis operum purgationis iudicis, & aduocati, & ratione ætatis, dicitur iuramentum de veritate, gl. 1. in rub. de iur. iur.

Iuramentum est affirmatio, vel negatio cuiuspiam assertionis rei factæ, vel assertionis firmata, d. glo. 1. in addit. marg.

Iuramentum non est propriè probatio, non erit, §. dato, ibi quasi, de iur. iur.

Iuramentum de veritate exculat a calumnia, l. prætor, 3. & ibi gl. in possessione, eodem.

Iuramenti species est, si iuro pro crede mihi, ut faciam monachi, gl. religionis, in dict. l. non erit, §. dato, eodem, & glossa ad superflitionem, in leg. quæ sub conditione, 8. de conditio. instit.

ex iuramento adiecta causa præstatio oritur actio civilis ex ea causa, veluti iurans actor in reali, si verè actor dominus, habet rei vendicationem, & actionem in factum, velutque rei vendicationem, l. sed si, 11. §. fin. & ibi glo. vtilis, de iur. iurando.

ex iuramento oritur actio in factum, siue iuretur formiter, siue informiter, dict. gl. vtilis, & glo. 1. verit. superas, in l. 2. eod.

ex iuramento formiter præstito datur actio vtilis ex eo contractu, cuius forma continet iuramentum, l. si duo patroni, 13. §. si quis iurauerit, eod.

Iuramentum habet vim pacti obligatorij, gl. teneri, ibi.

ex iuramento contra eum, qui iurauit oritur actio propter connexitatem in omnibus contractibus, in quibus vtrò citroque obligatio oritur, si iuratur ex vna parte, ex alia citra iurare videtur, d. §. si quis, & ibi gl. teneri.

ex iuramento formiter præstito tam per pignore, quam super dote, vtrique parti datur actio, sicut si verè probatum esset, d. l. si duo, §. Marcellus, eod.

Iuramentum alterius alicui prodest, gl. promissa, & hic, ibi.

Iuramentum veritatis non potest per procuratorem præstari, sed debet quis per se iurare, gl. fin. in l. ad personas, 15. eod.

Iuramentum veritatis, quo actor sibi dari, reus verò se non dari oportere iurat, non remittitur patrono, vel parenti, l. si patronus, 16. in add. marg. eod.

Iuramentum affectionis, ut iuramentum in litem, quo quis se carere nolle pro tanto affirmat, non remittitur patrono, vel liberto, ibi.

Iuramento priorius vnus est standum, etiam si sit contrarium primo alterius, nec ex hoc arguitur alterius peritium, l. in duobus, 28. §. fin. eod.

Iuramento contra aliud iuramentum per alium præstitum valet, ibi.

per iuramentum non potest deberi res, quæ non est in rerum natura, nisi ratione delicti, vel moræ præcedentis fingatur extare odio morali, l. eum, qui, 30. §. 1. & ibi gl. ex causa, eod.

Iuramentum licet habeat vim nouationis, & nouatio moram iam contractam tollat, iuramentum tamen eam non tollit, quin eandem conseruet, dict. §. 1. in add. marg.

Iuramentum pro veritate accipitur, gl. præstandum, in d. l. eum, qui, §. si mulier, & gl. nec operum, in dict. l. eum, qui, §. pen. eod. l. sed si possessor, 11. §. item si iurauerit, & ibi gl. eod. tit.

Iuramentum actoris tollit exceptionem contrariam iuramento, sed non tollit exceptionem ibi competentem, dict. §. si mulier, & glo. præstanda, & glo. præstandum.

per iuramentum non tollitur exceptio, quæ non est contraria iuramento, d. l. eum, qui, §. fin.

Iuramentum de veritate præstandum non sufficit, si iurans dicit se credere, nam debet continere præciptum, si esse, vel non esse, secus tamen est in iuramento, quod præstat tutor, vel curator, & in iuramento calumniae, gl. certioreretur, & ibi add. marg. in l. iurandum, 34. eod.

de iuramenti forma, vel qualitate quando inter partes dubitatur, recurritur ad arbitrium iudicantis, vtrum in præsentia iudicis, vel alibi, vel in libro, vel in Ecclesia, vel alibi sit iurandum, d. l. iurandum, §. si de qualitate, & ibi glossa in arbitrio.

Iuramentum credit in locum pacti in civili obligatione, quia sicut pactum non tollit civilem obligationem, ita iurandum in locum solutionis credit in naturali obligatione, quia sicut naturalis obligatio tollitur ipso iure pro solutione, ita & per iurandum, gl. iudicio, in l. tutor, 35. §. 1. eod.

Iuramentum credit in locum iudicij, quia sicut iudicium parit actionem in factum, id est, ex sententia, ita & iuramentum, ibi.

Iuramentum credit in locum acceptationis, ibi.

Iuramentum præstare non compelluntur illi, qui non possunt compelli iudicij accipere, veluti Romæ legari provinciales, dict. l. tutor, §. fin.

Iuramentum restringitur ad eam causam, super qua iuratur, nec ad aliam porrigitur, l. si actor, 36. eod.

Iuramentum exceptio obstat ubi alia actio, quae propoñitur, ex eadem causa competit, ex qua & illa actio, de qua iuratum est, sed ubi competit alia actio, & ex alia causa non obstat, gl. 1. ibidem.

Iuramentum vim solutionis habet si sit, sed non verè, quia verum est, quantum ad id, de quo iuratum est, veluti si iuratum est de constituta, quantum ad constitutionem pecuniae habet vim solutionis, unde de constituta reus iurans non tenebitur, ac si solvisset, non autem quantum ad alias actiones, super quibus non iuratur, ibidem.

Iuramentum habet vim solutionis, quando est iuratum super principali, secus si super accessorio, d. gl. 1. in add. marg. & l. in duobus reis, 2. §. quod reus, & ibi gl. etiam reo, eod.

Iuramentum a debitore praestitum efficit, ut pignus liberetur, l. iurandum, 40. eodem.

Iuramentum a debitore praestitum simile est acceptationi, & perpetuam parit exceptionem, ibidem.

Iuramentum praestitum super principali extenditur, & porrigitur etiam ad accessoria, d. l. iurandum, in add. marg.

Iuramentum anceps, id est, super re dubia, non cogitur quis subire, l. videamus, de in litem iurando.

Iuramentum, quod fit pro lite decidenda, & pro quantitate expensarum, tutores, & curatores etiam iniuri praestare coguntur, gl. admitrendam, ibid.

Iuramentum dicitur esse instrumentum decidenti liceat, glo. fin. ibidem.

Iuramentum obligat iuramentum praestitum ad factum, neque liberatur soluendo interese, gl. necesse, & ibi add. in l. pecuniam, de conditione causa data.

Iuramentum fit oppositum in contractu innominato, facit, ut censetur res definire esse integram, quod non fit locus praestentia, d. l. pecuniam, & ibi glo. necesse.

Iuramentum prohibet personam, vel inter prohibitos contrahere non valet, glo. fin. in add. marg. in l. si sciens, 2. de contrahend. emptione.

Iuramentum inter alios factum nec prodest, nec nocet alteri, l. si mulier ventris nomine.

Iuramentum mulieris dicentis se praegnantem à vero quondam suo, ut in eius bonis mitteretur ventris nomine, non prodest, nec nocet parvi, ibid.

Iuramentum factum à contrahentibus matrimonium de non separando matrimonio etiam ratione consanguinitatis, non valet, glo. 1. in l. i. quis sub conditione, 7. de condit. insti.

Iuramentum non firmat quod de se non valet, glo. fin. in l. si quis inquilinus, 1. r. 2. §. fin. de leg. 1.

Iuramentum importat illam clausulam, quod illud, super quo interponitur, valet omnimodo, quo valere potest, cum patet, 7. §. filius matrem, & ibi gl. 1. de legat. 2.

Iuramentum importat illam clausulam codicillaris, & facit quod legata, & fidei commissi relicta etiam in testamento nullo, & venientibus ab intestato, sed iuramentum delatum heredi per testatorem, non facit legata debere ab intestato, t. d. §. filius, & ibi gl. 1.

Iuramentum dicitur summaria probatio, etiam quoad missionem in possessionem ex primo decreto, gl. summam, in l. 3. vt legatorum nomine caveatur.

Iuramentum remittere potest lex civilis iuranti, & ita habet in eo vim apostolicam, adgere, & ibi gl. si de iure patronatus.

Iuramentum de faciendo, vel gerendo aliquid, inest tacita conditio, nisi iusta causa impedit, gl. fin. & ibi add. marg. in l. si collataneus, 23. de manumissis vindicta.

Iuramentum alicui obligatur, & agitur ex eo actione in factum, l. si. & ibi gl. incontinenti, de liberali causa.

Iuramentum ab adultero tantum praestitum super contractibus, valet, & obligat ipsum, secus si sit praestitum à pupillo, vel impubere, quia illud non obligat impubem, etiam doli capax, t. gl. ponit, ibidem.

Iuramentum non est modus inducens obligationem in ingenuo, & ideo non potest ei accedere fideiussor, l. si quis pro eo, 5. de fideiuss.

Iuramentum non confirmat contractum, qui nullus est ob id, quod deficiat consensus, aut quia intercedi non potest ob turpitudinem, secus ubi contractus est nullus, ob solemnitateis defectum, quia tunc iuramentum confirmat talem contractum, gloss. 1. in add. marg. ibidem.

Iuramentum simpliciter praestitum superiori per subiectum de obediendo ei, intelligitur semper in licitis, & honestis, & in verisimilibus, & in his, quae spectant ad eius officium, aliis autem non, gloss. 2. & ibi add. marg. in l. non videntur, 167. de regulis iuris.

Iuramentum non admittitur super actu à lege prohibito, & stipulatio, vel mandatum sunt nullius momenti, l. non dubium, 5. C. de legibus.

Iuramentum minoris vel inuolabiliter observetur, emptori competit exceptio, & etiam actio contra minorem ad illa observanda, gl. 1. in l. cum de novo, C. eod.

Iuramentum de iure civili vestit pactum considerando verba illa aduersus pacta, & ibi actione priuatus, l. si quis maior, 4. C. de transactio.

Iuramentum non nocet iuranti, ubi falsitas interuenit, vel tri transactio iurata rescinditur praetextu falsi instrumenti, l. si falsis, 42. C. eodem.

Iuramentum impedit rescindi pactum dolo aduersarij in minore iure speciali, secus tamen in maiori, nam praetextu falsi instrumenti rescinditur iure communi, gl. 4. ibid.

Iuramentum super contractibus perpetuo prohibitis praestitum non confirmat contractus in quibuscumque casibus permittis, & perpetuo non prohibitos, t. gl. 1. in leg. 1. C. de aduersus venditionem.

Iuramentum religio facile repellit aliquem à privilegio, quod habet in contractu licito, vel illicito initio, non iurasset, gl. fin. ibid.

Iuramentum religio non repellit aliquem à iure communi, quod habet, vt rescinderet contractum, vel pactum, si non iurasset, licet etiam iurauerit, non repellitur, ibid.

Iuramentum puberum super contractibus rerum suarum non retractandis sponte praestita inuolabiliter custodiri debent, auth. sacramenta, Cod. eod. & l. hac edictali, §. item sacramenta, de pace tenenda inter subd.

Iuramenta puberum, vel etiam à maioribus per vim extorta super contractibus

rerum suarum non retractandis, sunt inuolabilia, ibi & d. §. item sacramenta.

Iuramentum de non exponenda querela malefactorum non valet, ibi, auth. facta mentis, C. de aduersus venditionem.

Iuramentum, siue in ipso contractu, siue post, etiam quando cunctae fuerit interpretum, seruandum est inuolabiliter, gloss. 2. ibi.

Iuramenta super contractibus validis, vel etiam ipso iure inuolabilia, vt quia in eis non fuit decretum, inuolabiliter custodiri debent, t. gl. 3. ibi.

Iuramentum non solum firmat contractus, ubi hinc inde nascitur obligatio, sed etiam contractus, in quibus ex vna tantum parte nascitur obligatio, vt stipulatio, & donatio, t. ibi.

Iuramentum generaliter praestitum coram aliquibus testibus & tabellione de non contrahendo contractui à se factuto, non valet, quia res inter alios acta, & c. t. ibi.

Iuramentum minoris, quod ipse intererit in iudicio siue tutoris, & quod non contrahent iudicio, neque sententiae, obiciendum est, quia licet iudicium reddatur in iniuriam, tamen iuramentum non exigitur ab iniuto, t. ibi.

Iuramenta super contractibus praestita obseruari debent, ita vt detur actio, & exceptio, glo. 4. ibi.

Iuramentum praestitum de non faciendo querimoniam de prioris iuramenti vi, vel metu extorri, non valet, d. auth. sacramenta puberum.

Iuramento minoris venditio si fit firmata emptori datur actio ex eo contractu, quasi 4. id est, cum sacramento, non fit inhibita alienatio, glo. 4. ibi.

Iuramento minoris venditio si fit firmata, & re tradita, emptor cadit à possessione, agit rei vindicatione, ex quo dominium tranllatum est, & non actione ex contractu illo, cum res semel sit tradita, ibi.

Iuramento contrahente, vel deicere non dicitur, qui ex licita causa contrahentis, glo. fin. ibi.

Iuramentum praestitum corporaliter, & tactis Euangelis maioris auctoritatis est, quam iuramentum simpliciter praestitum, l. 3. C. de minorum se maiorem.

Iuramentum in compromisso positum, si non sit scriptum coram arbitro à notario, vel à partibus, sententia lata ab arbitro ex tali compromisso non producit actionem, glo. iudice, in l. 4. C. de receptis arbitris.

Iuramentum de veritate dicenda tenetur praestare minores, & etiam filij, quorum nomine conuenitur pater, & etiam serui, quorum nomine conueniuntur domini, tum etiam & monachi, & etiam conuersi, ex quorum facto conueniuntur, vel agunt abbates, vel praetati, licet sic non conueniantur eorum nomine, glo. scire possunt, in l. fin. §. obseruari, C. de iureiur. propter calum.

Iuramentum de credulitate debet praestare tutores, vel curatores, in sacramento tamen testis non debet inseri de credulitate, t. gl. existimar, ibi.

Iuramentum de iudicio iusti clerici non tenetur praestare, gl. os. pen. in l. fin. §. sed quia, C. eod.

Iuramentum non debet taxationem expensarum litis precedere, quando iuratur de veritate expensarum, sed debet precedere taxatio iudicis, postquam enim iuratum est, non potest taxari, glo. 1. in add. in auth. post iurandum, Cod. de iudiciis.

Iuramentum debet precedere taxationem expensarum litis, quando iuratur de affectione, quia tunc non detegitur iurantis pericurium, sed refragatur immoderata affectio eius, d. glo. 1.

Iuramentum omni requiritur veritas intentionis, iudicium discretionis, & iustitiae implerio, glo. fin. in l. 4. C. de rebus creditis.

Iuramentum potest praestari ab actore, etiam appellatione pendente, ne probationum copia pereat, quando iudex reum condemnat in diffinitiva sententia sub conditione, si actor iurauerit, & sententia illa fit appellatione suspensa, l. generaliter, Cod. eod.

Iuramentum obtinet locum probationis, glo. probatione, in d. l. generaliter, 1. a. Cod. eod.

Iuramentum non obtinet locum probationis quantum ad pernam, secus quantum ad rem, ibi.

Iuramentum quandoque obtinet locum veritatis, quandoque vim litis contestationis, quandoque vim pacti, & transactionis, quandoque solutionis, vel acceptationis, quandoque nouationis, quandoque delegationis, ibi.

Iuramentum quando praestari debet, iudex debet compellere secundum qualitatem personarum ad comprehendendum in iudicio personaliter, vel mittere ad domum, d. l. generaliter, §. si.

Iuramentum si sit praestandum à muliere, vel etiam à constituto indignitate, iudex debet mittere ad eorum domum, & non debet eos compellere, vt compareant personaliter in iudicio, d. §. si. & ibi gl. in domib.

Iuramentum super vicinis voluntate praestitum retractatur, si postea contrarium probetur, l. si C. eod.

Iuramento falso decisa causa victimae voluntatis retractatur veritate reperta, ibidem.

Iuramento falso praestito si datum sit legatum, vel fidei commissum praestanti, veritate reperta repetitur, nullumque ex huiusmodi periculo luctum ei accedit, ibidem.

Iuramentum si praestiterit delator, quod in relicto sibi non sit locus Falcidia, reperta veritate heredes poterunt detrachere Falcidiam ex illo relicto, non obstante iuramento, ibid.

Iuramentum etiam rerum quidam subtili reuerentia tenci praestare non patiuntur, l. si C. de fide instrum.

Iuramenti praestatio est probatio, glo. 1. in l. in contractibus. C. de non numerata pecunia.

Iuramentum deferre non potest ibi, ubi exceptio non numerata pecuniae non potest opponi, vel ab initio, vel post lapsum biennij, d. l. in contractibus, §. illo.

Iuramentum recipit exceptionem, quam actus, super quo interpretatur, habet, l. si C. eod.

Iuramento quandoque inest tacita conditio, quae intelligitur in obligatione principali, veluti in contractu mutui, scilicet si detur pecunia, & hoc ideo, quia hoc cogitabatur, gl. 1. ibid.

Iuramentum deferitur ex permissione legis ratione pietatis, vel ratione conditionis, vel quando fit contra leges, gl. 2. in auth. quod eis, C. de nuptiis.

Iuramen

Iuramentum tolerabilis est non implere, quam turpiter facere, ibid.
 Iuramentum debet tria continere, iudicium, veritatem, & iustitiam, quorum si quod defecerit, periurus est, qui facit, glo. fin. ibid.
 Iuramentum facit iuramentum haberi maiorem, gl. 2. in l. si p[re]dium, 2. §. C. de iure d[omi]nii.
 in Iuramentis promissoris licet insint certe conditiones, nulla tamē insunt in iuramentis asser[er]is, l. si mulier, 2. §. in add. marg. C. eod.
 Iuramentum est species probationis, gl. si. in l. 2. C. de in litem iurando.
 Iuramentum praestitum non observans non incidit in crimen lese maiestatis, quia alio modo puniunt, l. 2. & ibi gl. fin. C. ad legem Jul. maiest.
 Iuramentum factum super quolibet libro de consuetudine valet, gl. 3. in princ. auth. iurandum, quod praestatur.
 in Iuramento continere possibile, §. 1. eod. tit.
 Iuramentum super re illicita servandum non est, §. 1. in auth. Scenicas non solum si fidei iudices, col. 5.
 Iuramentum licitum servandum est, non tamen puniunt non servans, nisi quantum ad mundum valet, & firmat, quod agitur, vt si fiat a minore 2. §. an o[mn]ium super aliquo contractu, item quando libertus post manumissionem iurat se operas praestare, glo. Deo, ibid.
 de Iuramento ficto solo vbi canis quis non tenetur, intelligitur iure ordinario, & civiliter, sed extra ordinem potest accusari crimine falsitatis, vt extra ordinem puniatur, ibid.
 Iuramentum testis, vel de se non debet fieri per verbum credulitatis, nisi quando testis deponit super eo, de quo non potest per veritatem haberi notitiam, nisi per credulitatem, veluti si deponat an mulier praegnans sit, nam tunc de credulitate iurat, nec cogitur aliter iurando anseps perituri subire, glo. credens, & ibi add. margin. §. vt autem non, in auth. vbi qui obligatus se habere.
 Iuramentum, quod praestat tutor, vel curator datus ad se exandam, quando est incertum, quod praestat probare, sufficit, quod praestat per verbum credulitatis, & ita dicitur illud iuramentum quasi calumniae, sicut quando quis iurat, quod credit se habere falsum, & quando vult invenire pecuniam suam in alieno solo absconditam, ibid.
 Iuramentum testis potest & alibi praestari ex causa, & non in loco, in quo iudicium agitur, sed etiam potest alibi praestari iuramentum calumniae, vel iuramentum iudiciale, vel necessarium, glo. abundantiam, in §. quoniam, in auth. de testib. col. 7.
 Iuramentum reuocatur metu periurij, regulariter tamen contra est, gl. testimonium, in §. si autem qui, in auth. vt liceat matri & uxori, col. 9.
 Iuramentum loco probationis succedit, & appellatur quasi probatio, glo. pen. in cap. 1. de feudi cognitione.
 Iuramentum puberum super contractibus rerum suarum vt valeat, oportet, quod puberis fidem, & mentem suam super sacro iuramento adstringant, puta, super altari, vel libro continente sacra Evangelia, vel super alio libro, vel lapide, sed hodie non observatur, glo. item sacramenta, in extrauag. hac edicti, §. item sacramenta, de pace tenenda inter subd.
 Iuramentum verbo tenus factum a minore, puta, per Deum, non veniam contra contractum a me celebratum, non valet, sed bene de iure canonico, d. gloss. item sacramenta, & ibi add. marg.
 Iuramentum ab aliquo factum pro alio, & in eius animam valet, & idem est, ac si ille iurasset, si iuratum sit iuramentum mandante, ibid.
 Iuramentum impuberis, vt contractus cum eo habitus valeat, non tenet, ibid.
 Iuramentum de non veniendo contra testamentum factum a se, non valet, quia testamentum factio iuris publici est, & ius publicum pactis privatorum tolli non potest, sed contra testamentum alienum valet eo casu, quo pactum de iure communi tenere potest, alius non, glo. super contractibus, ad medium, ibidem.
 in Iuramento omni sufficit dicere verum secundum conscientiam, ad hoc, vt saluetur quis de periurio, gloss. volumus, in extrauag. de pace Constantiae, §. nos Romanorum.
 Iuramentum in contractibus non habet vim probationis, si non vult adversarius, glo. obligetur, in §. potest, in l. de literarum obligat.
 Iuramentum fidelitatis non debet praestare omnis domestica persona, praesertim in quos nulla cadit suspicio, veluti pater filio, vel filius patri, vxor marito, vel e contra, quamvis non desint coniuges, qui consortes mortem exoptent, nec alij carentes suspicione, exceptis his, omnes reliqui domestici praestare tenentur iuramentum, cap. 1. & ibi glo. fin. & addit. margin. qualiter iurare debeat vassallus.
 in Iuramento omni fidelitatis excipi debet nominatim Imperator, ca. 1. §. si de prohibita feudi alienat. per Fredericum.
 Iuramentum fidelitatis praestandum est a vassallo Imperatori, & eius forma, §. in Christi nomine, in extrauag. de pace Constantiae.
 Iuramentum maioris est efficacia, quam pactum, gl. 1. in l. in duobus reis, 28. de iuriciurand.
 Iuramentum heredis multum differt a iuramento defuncti principalis, l. generaliter, 12. C. de rebus creditis.
 Reliqua verbo, Credere, iurandum, Index. 49. Minor. 30. 3. I. Sacramentum, sententia. 45. 46. 56. Testis, 10. 11. Vassallus, 67. Iurare, Heres, 10. 11. 12.
 IURAMENTUM triplex est, voluntarium, necessarium, & iudiciale, & dicuntur de veritate, rub. & ibi gl. 1. de iure iuran. & gl. 1. in l. 1. C. de rebus creditis, & gl. si. in §. item si quis postulantem, in l. de actio.
 Iuramentum voluntarium, iure conuentionale est, quando extra iudicium absente iudice pars pars defert iuramentum, quod solet id dici ex pactione, d. gl. 1. in add. marg. de iure iuran.
 Iuramentum iudiciale dicitur, quando pars parri coram iudice, & eoque approbante, iuramentum deferret, & ibi gl. 1. in l. 1. eod.
 Iuramentum necessarium triplex est: quoddam est suppletium, siue in supplementum, vel in defectum probationis; aliud purgatorium, quo se quis purgat de conscientia aliud necessarium in litem, quando aestimatur lis ex affectione iurantis, ibid.
 Iuramentum est maximum remedium ad finiendas lites, ad quod iuramentum

peruenitur, vel ex pactione litigantium, vel per iudicem, l. 1. & ibi gloss. 2. de iure iurando.
 Iuramentum circa finiendas lites de consuetudine est inuentum, ibi.
 Iuramentum quoad faciendas lites ex pactione, & extra iudicium a litigantibus est inditum, & dicitur conuentionale, & exceptio talis iuramenti dicitur exceptio litis finitae, d. l. 1. & ibi glo. 2.
 Iuramentum iudiciale, quod a parte parri defertur in iudicio, iudice approbante, dicitur necessarium, quia ipse iudex iurat, & etiam contringat iurandum, nisi iustam causam viderit recusandi, §. d. gl. 2.
 Iuramentum speciem transactionis continet, maioremque habet auctoritatem, quam res iudicata, l. 2. de iure iurand.
 Iuramentum transactionem excedit, quia ex eo agitur, sed non ex transactione, glo. 1. ibid.
 Iuramentum, & transactio equiparantur in naturali obligatione; quam utrumque tollit, ibid.
 Iuramentum & res iudicata pares sunt in agendo, ibid.
 Iuramentum tollit naturalem obligationem ipso iure, sed non sententia, gl. 1. ad fin. ibidem.
 Iuramentum non prouocatur nec recedat, nisi in vno casu, sed bene a sententia, ibidem.
 Iuramentum ad hoc vt proficiat siue in personam, siue in rem, siue in factum, siue actione penalis, vel quauis alia agatur, vel interdicto, requiritur, quod sit praestitum adversario deferente, & non propria auctoritate, l. ait prator, 3. eodem.
 Iuramentum iudiciale alicuius alteri neque prodest, neque nocet, d. l. ait prator, verum sed & si.
 Iuramentum ad iudiciale mulieri iuranti se praegnante proderit, ne conueniatur quasi calumniae accita veniens domus fuerit in possessione, vel ut vi paratur in possessione, ibid.
 Iuramentum adversario deferente super conditione, vel statu personae praestitum valet, ibid.
 Iuramento sibi delato si quis iurauerit se in potestate deferentis non esse, valet iuramentum, ibid.
 Iuramentum super possessione danda mulieri ventris nomine adversario deferente potest praestari, itaque si mulier iurauerit se praegnantem ibi in possessionem sine metu, si vero contra eam sit iuratum, non ibi, quamvis verum praegnas fuerit, ibid.
 Iuramentum iudiciale praestitum a muliere iurante se praegnantem, non prodest quoad hoc, vt post editum partum non queratur, an partus ex eo editus sit, vel non, cuius esse dicitur, debet enim non obstante iuramento inuestigare veritas, ibid.
 Iuramentum iudiciale maritis partui non prodest, neque nocet, si mater detulerit, & iurauerit ex eo praegnas non esse, d. l. ait prator, 3. ad fin.
 Iuramentum nemine deferente praestitum nihil prodest iuranti, alioquin enim facillime quisque ad iurandum decurrens nomine sibi deferente iurandum se liberaret oneribus actionum, quod fieri non debet, d. l. ait prator.
 Iuramento praestito adversario deferente super pactione actione standum est in omnibus quoad ipsos litigantes, non autem quoad alios etiam filios, ibidem.
 Iuramentum voluntarium, vel iudiciale potest deferri in causa criminali, secus tamen est in iuramento necessario, gl. agatur, & ibi add. marg. ibid.
 Iuramentum voluntarium, vel iudiciale potest deferri in causa matrimoniali, ita tamen, quod is, cui delatum est, si iurauit maritum non esse, non statim iuramento, si postea veritas inueniatur, quod sit maritus, ibid.
 Iuramentum voluntarium, vel iudiciale potest deferri in causa monachationis, & conuersionis, ita tamen, quod is, cui delatum est, si iurauerit se conuersum, vel monachum non esse, non statim eius iuramento, si postea veritas inueniatur, quod sit monachus, vel conuersus, §. ibid.
 Iuramentum vnus alij non nocet, neque prodest, fallit quando alius fingitur, non alius, quod euenerit ratione patriae potestatis, vel dominicae, vel ratione societatis, contractus, vel procreationis, gl. nocet, ibid.
 Iuramentum si sit delatum, vt iuraret per Deum, & is per caput suum, vel filiorum iurauerit, non valet tale iuramentum, d. l. ait prator, 3. §. si. cum duabus legibus, seq. eod.
 Iuramentum si sit delatum, vt per salutem iuraret, & is iurauerit, stabitur tali iuramento, l. non erit, §. eod.
 Iuramentum omne licitum, per quod quis vult sibi iurare, idoneum est, & ex eo si fuerit iuratum, tali iuramento stabitur, nisi specialiter a iure prohibeatur, glo. 2. ibid.
 Iuramentum, quod propria superstitione iuratum est, standum est, vt si iuret Iudas, vel Sarracenus per Deum suum, valet iuramentum, & standum est ei, d. l. non erit, & ibi gl. propria, in add. marg.
 Iuramento delato nihil aliud queritur, quam an iuramentum delatum sit reuocatum, vel sit delatum, ab eo, qui potuit deferre, vel an iuratum sit, d. l. non erit, §. dato, & ibi gl. dato.
 Iuramento delato praestito non queritur ultra, an debeat, quasi satis probatum sit iurandum, sit tamen debiti questio, quandoque in quibusdam casibus speciali iure, ibid.
 Iuramentum illicitum, scilicet improbate publice religionis, veluti Dianae, vel Apollinis, si quis detulerit, & is iurauerit, habetur, ac si iuratum non esset, secus si non esset publice reprobata, d. §. dato, & ibi gl. religiosus.
 Iuramentum delatum si non sit praestitum, neque a deferente remissum, habetur ac si res in iurandum admissa non esset, d. l. non erit, §. si neque.
 Iuramentum delatum incipienti debet praestari, sed si is, cui delatum est, postea ex intervallo, & ad alium actum diuertere praestiterit, nihil prodest ei iuramentum, nisi acceptanti daretur tempus ad deliberandum, quod iuratur, d. §. si neque, & ibi gl. si postea, & ibi add. marg.
 Iuramentum quando deferatur incit conditio, vt incontinenti iuretur, d. §. si neque, cum l. seq.

Iuramentum quando remittitur, habetur atque si iuratum esset, remittitur, ibi. & ibi add. marg. cod.

Iuramentum remittitur dicitur ille, qui deferente se cum paratus esset aduersarius iurare, gratiam ei facit contentus voluntate iuramenti suscepti, d. l. remittit.

Iuramentum fidei iuratum remitti debet, non quod non est fidei iuratum, ibid.

Iuramentum si quis non fuisse, licet postea parato iurare actor nolit deferre, non videtur remissum iuramentum, ibid.

ex Iuramento aduersario deferente praestito non datur actio de eo, quod iuratum est contra iuramentum, neque contra eius successorem etiam in rem, datur tamen in eos exceptio iuramentum admittit actore interim propter ambiguitatem iuramenti donec reus probet se iurasse, l. ait pater, 7. & l. nam postea, 9. & ibi gl. exceptioni, eod.

Iuramento delato, vel remisso actor acquirit actionem, reus vero exceptionem sibi, ut quod successoribus, vel fidei iuratori, l. nam postea, 9. eod.

Iuramento delato si actor iurauerit in causa famola, & reus sit condemnatus, efficitur infamis, d. l. nam postea, 5. si damnetur, & ibi gl. si damnetur.

Iuramento delato reus si iurauerit in causa famola si non teneri, & postea conuentus non opponens exceptionem iuramenti si sit condemnatus, efficitur infamis, d. l. ibid.

Iuramentum habet vim litis contestationis, & ideo perpetrat actionem, ubi cumque per litis contestationem perpetretur actio, d. l. nam postea, 5. si is, qui, & ibi gl. post litem.

Iuramentum si detulerit ille, qui mihi temporaria actione, veluti iniuriarum erat obligatus, & ego iurauerim cum mihi teneri, tempore non liberatur ab actione iniuriarum, d. l. si is, qui, & ibi gl. temporalis.

Iuramento non perpetrat actio de dolo, sicut nec per litis contestationem, gl. post litem, ibid.

Iuramentum in fraudem creditorum si quis detulerit debitori aduersus exceptionem iniuriarum, replicatio fraudis creditoribus agentibus prima actione dari debet, sed non ei, qui detulit, d. l. nam postea, 5. sed & si, & ibi gl. fed & si, add. marg. & gl. dari, ibid.

Iuramentum defensoris, vel procuratoris rei aduersario deferente praestitum prodest domino quoad exceptionem, sed iuramentum procuratoris agentis prodest ei quoad actionem, l. nam postea, 9. & iurandum, eod.

Iuramentum possessoris deferente si sit praestitum in actione reali, parit actionem auctori contra deferentem, & eius successores, sed non contra alios, ad quos peruenit possessio, d. l. nam postea, 5. fin.

ex Iuramento praestito aduersario deferente in actione reali tantum oritur actio personalis in factum, d. l. si is, qui, & ibi gl. actio.

Iuramento delato ab actore in actione reali reus possidens si iurauerit rem non esse actoris, datur ei exceptio contra deferentem, non autem actori, secus si iurauerit rem suam esse, quo casu datur etiam actio in factum, si possessio ad deferentem peruenit, l. sed & si possessor, 1. eod.

ex Iuramento aduersario deferente si fuerit praestitum in actione reali super re principali, illud extenditur ad fructus rei, & ad alia accessoria, licet in iuramento de eis nihil sit dictum, ibid.

Iuramentum si fuerit delatum auctori in actione reali ad rem, si actor nititur ex solo iuramento, solum sibi competit actio in factum, sed si nititur ex iuramento, & traditione, tunc sibi competit Publiciana, gl. dandam, ibid.

Iuramentum si fuerit delatum in actione reali reo possessori, qui postea cecidit a possessione, & illa peruenit ad auctorem, & tunc virtute iuramenti nunquam competere potest Publiciana reo iuranti, quia nec res ei traditur, sed ex transiitione apud eum remanere videtur, sed solum competere contra deferentem, ad quem peruenit possessio, ibid.

Iuramentum habet vim probationis, & sententiae inter easdem personas, non inter alias, d. l. sed si possessor, 1. & si, & ibi gl. probatum esse.

Iuramentum habet vim sententiae precedentibus probationibus, l. ait, ibid.

Iuramentum defensoris post completam praescriptionem amittit exceptionem praescriptionis, & iuranti datur actio in factum, & vilis rei vendicatio, si iuravit iuramentum esse, d. l. si duo, & ibi gl. idem ait, & ibi gloss. praescriptionem, eod.

Iuramentum si sit praestitum aduersario deferente super actione, tollitur tantum illa actio, super qua iuratum est, non autem alia actio, quae ex eodem facto descendebat, secus tamen esset, si esset iuratum super facto, & glossa conditio, & ibi add. marg. in d. l. duo, & gl. Iulianus.

Iuramentum negativum si sit praestitum aduersario deferente super toto facto, tollitur omnis actio ex illo facto descendens, d. l. si duo patroni, & si item Iulianus.

Iuramentum de veritate delatum parenti, vel patrono, non remittitur, sed bene potest remitti iuramentum calumniae, cum illud sit de crudelitate, l. quoties, 14. & ibi gl. 1. eod.

Iuramentum voluntarium, quod extra iudicium deferatur alicui, si, cui deferatur, non tenetur referre, si noli iurare, nisi iam esset conuentum inter partes, l. iurandum, 1. & ibi gl. 1. & additio marg. eod.

Iuramentum iudiciale, & necessarium delatum alicui, tenetur is, cui deferatur, referre, si noli iurare, d. gl. 1.

Iuramentum deferre non potest pupillus sine tutoris autoritate, l. iurandum, 17. & 1. eod.

Iuramentum deferre non potest ille, qui non potest alienare, ibid.

Iuramentum iudiciale deferre potest tutor, vel curator foris, vel prodigii iudicis autoritate, etiam si tutelam non gerat, dummodo non sit interdicta administratio, d. l. 1. & ibi gl. tutelam, & gl. debet.

Iuramentum deferre potest ille, qui potest solutionem recipere, & ille, qui potest alienare res, quae seruando seruari non possunt, d. l. 1. & ibi glossa alienare.

Iuramentum licet habeat vim solutionis, non tamen est per omnia idem, quod solutio, quia iuramentum non liberat omnino, imò remanet civilis, per solutionem autem, omnis tollitur obligatio, gl. debet, ibid.

Iuramentum deferre non potest tutor in iudicio sine auctoritate iudicis, d. l. d.

gloss. debet, & ibi additio margin.

Iuramentum deferre non potest adultus habens curatorem sine ipsius curatoris auctoritate, d. l. gl. debet, & gl. obstat, & ibi add. marg. ibid.

ad Iuramentum deferendum requiritur speciale mandatum, vel generale cum liberta, aut quod sit procurator in rem suam constitutus, alioquin non potest deferri, l. iurandum, 5. procurator, & ibi gl. vniuersorum, eod.

Iuramentum delatum iusta causa potest reculare quis, quando alio agente contra eum potest de tege periculum, l. alius autem, 18. eod.

Iuramentum delatum in iudicio ab eo, qui non potest stare in iudicio, sed potest extra iudicium deferre, non valet in vim pacti, vel iuramenti extrajudicialis, gl. 1. & ibi add. marg. in l. quidam putant, 2. eod.

Iuramentum deferens alicui inhabili, qui postea iurauit, non potest postea opponere de eius inhabilitate, l. iurasse, 26. in add. marg. eod.

Iuramentum habet effectum nouationis, delegationis, constitutionis, seu iudicii, & solutionis, d. l. qui iurasse, 5. si cum l. scq.

Iuramentum habet de natura nouationis accumulativum, quia sicut in nouatione datur nova actio pro veteri, ita in iuramento iudiciali datur actio in factum, & etiam prima, gl. quia, ibid.

Iuramentum differt a nouatione, quia per nouationem prima tollitur obligatio omnino, sed in iuramento non, sed solum iuramentum auctoris est seruandum, ex parte tamen rei iuramentum simile est nouationi, quia per tale iuramentum rei tollitur obligatio naturalis, sicut & per nouationem, ibidem.

Iuramentum delatum ab vno ex duobus reis credendi nocet alteri, etiam si socij non sint, l. in duobus reis, 18. & ibi gl. 1. & add. marg. eod.

Iuramentum rei prodest indistincte fidei iuratori, sed iuramentum exactum a fidei iuratore prodest reo, si fuit conceptum super re, vel debito, aut obligationi rei principalis, secus si de persona ipsius fidei iuratoris fuisse factum, d. l. in duobus reis, 5. quod reus, & ibi glossa de re.

Iuramentum fidei iuratori loco solutionis habetur quantum ad creditorem & iuramentum, non quantum ad alios, nec quantum ad rem principalem, vt ab eo repetere possit actione mandati, gl. etiam reo, in add. marg. ibid.

Iuramentum fidei iuratori aduersario deferente praestitum in dubio praesumitur de re principali, vel de debito, aut contractu principali, & non de persona, & ideo prodest principali dicta glossa de re, ibidem.

Iuramentum si detulit creditor ei, qui debitorem suum iudicio sibi promissit, & is israuit se non promississe, vel se non teneri, quia debitor non potest promissionem exhiberi, tale iuramentum non prodest debitori, neque liberatur debitor, nisi iurasset se non teneri, eod. quod soluerit, quia tunc prodest debitori iuramentum, & liberat debitorem, d. l. in duobus, 5. si ei, qui.

Iuramentum si detulit creditor fidei iuratori, & is iurauerit se non debere praestare, quia non promissit, & tunc non liberatur debitor principalis, secus si iurasset non debere praestare, quia soluerit, & tunc per tale iuramentum liberat debitorem principalem, d. l. si ei, qui, & ibi gl. distinguendum.

Iuramentum aduersario deferente praestitum ab vno ex duobus reis debendi prodest alteri, quamvis non sint socij, d. l. in duobus reis, 5. ex duobus, & ibi gl. ex duobus, & ibi add. marg.

ex Iuramento praestito aduersario deferente oritur exceptio contra omnem actionem, quae oritur ex eadem causa, super qua iuratum est, sed non contra actionem, quae ex alia causa oritur, d. l. in duobus, 5. exceptio, & ibi gloss. quaestio.

Iuramentum aduersario deferente si sit exactum ob actionem mandati, vel negotiorum gestorum, vel societatis, exceptio iuramenti obstat deferenti, si velit conuenire iuramentum certi conditione, ratione eiusdem rei, vel contractus, quia vna per alteram consumitur, ibid.

Iuramentum delatum per vnum de populo in popularibus actionibus bona fide, aliis de populo praedictis, nisi collatum sit, l. cum, qui, 30. in popularibus, eodem.

Iuramentum delatum per vnum de populo in popularibus actionibus habentibus durationem, non praedictis aliis, d. l. per collationem, & ibi add. margin. ibidem.

Iuramentum necessarium deferatur, quando causa est dubia, & sic quando non est probatum plene, sed semiplene, l. admodum, 31. & ibi glossa exacto, eodem.

Iuramentum voluntarium, vel iudiciale est species transactionis, d. l. admodum, d. l. fin.

Iuramentum necessarium, productum vno tantum teste, ab actore potest deferri a iudice ipsi auctori, si res petita modica sit, & actor honestus, glossa exacto, ibidem.

Iuramentum necessarium in supplementum probationis deferri potest in causis modicis, sed non in magnis, & arduis, d. l. exacto, verum per vnum.

Iuramentum necessarium datur auctori semiplene probanti, qui nouerit veritatem rei, sed si actor non nouit veritatem rei, & causa non est modica, & persona auctoris est suspecta, vel non est suspecta, si reus est ita honestus, vt actor, reo deferatur iuramentum, & absoluitur in contractibus bonae fidei, siue in stricti iuris iudiciis, & in delictis, & quasi delictis, d. l. exacto, in fin.

Iuramentum necessarium datur auctori propter enormitatem criminis, & etiam propter contumaciam rei, ibid.

Iuramentum delatum non potest pupillis, etiam cum tutore, remittere, vel gratiam eius facere ei, cui detulit, l. iurandi, 31. & ibi gl. 1. eod.

Iuramentum delatum remittere, est species donationis, d. gl. 1.

Iuramenti delati forma ita praecise est obseruanda, quod non sufficit iurare per zequippolens, l. qui per salutem, 33. eod.

Iuramentum delatum, non legitime praestitum habetur pro non praestito, ideo de nouo praestandum est, ibid.

Iuramentum quando deferatur, intelligitur, quod iuretur per Deum, & non potest iurari per salutem creaturam, nisi si specialiter deferatur, ibid.

Iuramentum de pecunia, vel de operis alio loco praestandis, vel non, & de omni re potest deferri, iurandum, 34. eod.

Iuramentum deferens non potest queri de iniuria, cum is, qui deferatur, possit illud iuramentum

juramentum referre deferenti, ibidem.
in Iuramento veritatis deferendo potest quis petere tempus, seu dilationem ad deliberandum, ibid.
Juramentum deferre potest defensor municipij, vel civitatis, vel cuiuslibet corporis, si super hoc mandatum habeat à syndico, d. l. i. iurandum, §. 1.
Juramentum deferre potest defensor municipij habens administrationem, sicut et tutor, quoties sibi videtur deficientibus probationibus, secus est in defensore electo à syndico, d. §. 1. & ibi gl. mandatum.
Juramentum delatum præstare non cogitur procurator, neque defensor, ne subeant pro alio anceps periculum, d. l. iurandum, §. 4. §. pupillo, & ibi glo. non compelli.
Juramentum de veritate deferens prius de calumnia iurare debet, si hoc ab eo exigatur, deinde sic ei iurandum est, d. l. iurandum, §. qui iurandum.
20 Juramentum si deferatur reo, cogitur iurare, vel referre, aut solvere, sed si actor, cui iuramentum refertur, non iurat, ej. denegatur iudicium, nec referens cogitur iurare de calumnia, d. l. iurandum, §. ait Praetor.
Juramentum aliquando ex causa potest referri aliter, quam delatum sit, ibidem.
Juramentum si deferatur reo, habet electionem, aut iurandi, aut referendi illud, aut solvendi, vel ex causa recusandi, quia alternativè tenetur, l. iurandum, §. 4. §. ait Praetor, & ibi gl. eligat, eod.
Juramentum deferens tenetur iurare de calumnia, sed non iuramentum referens, d. §. ait Praetor.
Juramentum delatum referri, vel recusari non potest in actione rerum amotarum, & in aliis actionibus turpibus, si tantum reus convenius, cui delatum est iuramentum, fiat factum, secus si verique æque sciet veritatem, quia tunc potest recusari, & referri, §. gl. si militi, & ibi add. marg. ibi.
Juramentum si delatum sit reo, si reus vult, absolvi debet, si non vult iurare, sed referre, audiri debet, sed si nolit iurare, neque referre, tunc si vult solvere, antequam condemnetur, absolvi debet, sed si nolit etiam solvere, tunc condemnari debet, d. l. iurandum, §. 4. §. eod.
Juramentum delatum si referatur actori, & actor iuraverit, condemnatur reus, sed si nolit iurare, reus debet absolvi ab observatione iudicij, d. §. si & ibi glo. cum res.
Juramentum deferre potest tutor deficientibus probationibus, & denegatur actio pupillo contra tale iuramentum, nisi inveniatur læsus, l. tutor, §. 5. & ibi glo. 2. eo.
Juramentum delatum à tutore non potest recusari ex eo, quod superveniens pupillus possit restituere, & sic eius periculum detegi, neque profuturum esset ei iuramentum suum, quia merito iure sibi prodest iuramentum, nec debet inspicere, quod iure civili evincere potest, d. l. tutor, in add. marg.
Juramentum deferre non possunt prodigus, & alij similes, d. l. tutor, §. 1.
Juramentum iudiciale, vel necessarium loco iudicij succedit, non autem iuramentum voluntarium, gl. si & ibi add. marg. in d. l. tutor, §. si.
Juramentum delatum reus si acceptaverit, potest post acceptationem, quod actor afferens iure de calumnia, qui si reculaerit, habetur iuramentum pro remisso, si non fuerit, §. 7. eod.
Juramentum deferens, si iuramentum de calumnia prius nolit iurare, remittenti similis est, quia actio sibi denegatur, ibid.
Juramentum delatum etiam antequam acceptetur, non potest recusari, nisi ex causa, §. gl. 1. & ibi add. marg. in l. manifestus, §. 8. eod.
Juramentum delatum etiam abicere, & ignoranti per nuncium, & per epistolam remitti, & gratiam fieri potest, l. Labco, §. 1. & ibi gl. 1. eod.
21 Juramentum voluntarium, & iudiciale tollitur naturalis obligatio, sed non iuramentum necessarium, gl. tollitur, & ibi add. marg. in l. si. eodem.
Juramentum aduersario deferente præsumitur in dubio in rem, vel super contractu prius, quam in personam, d. l. si. §. si fideiussor, in autem.
Juramentum si præstiterit fideiussor aduersario deferente se dare non oportere, ve quia non fuit contractum, vel fuit solutum, reus principalis exceptione iuramenti tutus erit, sed si iuraverit, se dare non oportere, vt quia non fideiussor, sed iuramentum reo non proderit, d. l. si. §. si fideiussor.
Juramentum fideiussoris super facto vel principali contractu prodest reo, secus si super persona iurantis, ibid.
Juramentum si præstiterit defensor actor deferente reum dare non oportere, exceptio iurandi queritur defensor, cuius nomine iuratum est, d. l. final. §. final.
Juramentum si præstiterit defensoris fideiussor, actor deferente, reum dare non oportere, exceptio datur reo principali, ibid.
Juramentum si præstiterit reus principalis actor deferente se dare non oportere, exceptio iuramenti tutus est eius fideiussor, ibid.
ex Iuramento delato, vel relato agi potest de constituta, si iuratum sit constitutum interuenisse, l. illud, §. si de constituto.
Juramentum delatum referens quid modetibus agit, quam si ipse iuraret, d. §. final.
Juramentum deferens compellitur iurare, si ei referatur illud, l. 2. §. 1. & ibi gl. compellitur.
Juramentum deferre potest ille, qui agit actione rerum amotarum, si prius iuratum de calumnia, & cogitur iurare nihil causa diuortij amotum esse, nisi patet sit à libera convenius actione rerum amotarum, l. Marcellus, §. fin. & ibi gl. iurare, reum amotum.
Juramentum delatum sibi in actione rerum amotarum non potest quis deferre, uti referre, d. §. si.
Juramentum veritatis dicitur illud, quod conuenio actione rerum amotarum delatum est, glo. de alieno, ibid.
Juramentum delatum super aliquo delicto non potest referri, quando illud delictum, de quo queritur, non cadit in scientiam eius, cui refertur, sicut in scientiam eius, cui ab initio deferitur, sed quando æqualiter caderet in scientiam utriusque, vt cum aliquis est verberatus ab aliquo, tunc indistinctè locus est relationi, gl. si. in add. ibid.
22 Juramentum furi delatum, an furtum commiserit, non potest referri deferenti,

non magis, eodem.

Iuramentum de veritate semel tantum præstatur, quia quod semel est verum, semper est verum, quod secus est in iuramento calumnie, quod potest fieri, quod tunc vel nunc quis calumniatur, l. qui bona, §. si quis, & ibi gl. iurandum, de dam. infe.
per Iuramenti præstationem non queritur an id, de quo iuratum est, sit verum, vel non, l. 1. §. pari, in add. marg. de lib. exhib.
Iuramento delato, & præstito non debet queri an iustè, vel iniustè sit iuratum, sed solum queritur, an sit iuratum, nisi in casibus, in quibus queritur, iustè necne sit iuratum, gl. si in l. aduersus, de exceptio.
Juramentum deferens aduersario facit eum quasi iudicem in causa sua, l. 1. quarum rerum actio.
per Iuramentum voluntarium parti delatum tollitur naturalis, & civilis ej. iudicij, sed in necessario iuramento tollitur civilis, & remanet naturalis, §. gl. 1. in l. vbiunque, eo. de fideiuss.
Juramentum in supplementum probationis non habet locum in causis criminalibus, §. gl. 1. in l. maritus, de questio.
Juramentum deferri testibus etiam absente altera parte per contumaciam, glo. absente, in l. fin. §. si autem fuerit, C. de iureiur. propter calum.
Juramentum quandoque ex delatione, quandoque ex spontanea voluntate præstatur, glo. 2. in l. si cum patre, C. communia viri quæ.
Juramentum inferre, idem est, quod referre, nam qui refert, inferit gl. 2. in l. 1. C. de rebus creditis.
Juramentum necessarium deferit iudex, ibi.
Juramentum qui remissum est, habetur illo pro iurato, gloss. 3. ibidem.
Juramentum voluntarium, quod à parte parti deferitur, prætextu peritij non retractatur, gl. 1. ibid.
Juramentum iudiciale regulariter prætextu peritij non retractatur, nisi sit prestitum in causa vltimæ voluntatis, quia tunc retractatur reperta postea veritate, fauore vltimæ voluntatis, ibid.
Juramentum necessarium prætextu infirmorum nouiter repertorum retractatur, ibidem.
Juramentum voluntarium super vallando contractu inualido prætextu nouorum infirmorum, & falsitatis retractatur, sed iuramentum super lite non retractatur prætextu peritij, §. ibid.
Juramentum voluntarium extra iudicium deferitur, & sic dicitur, quod spontè suscipitur, & refertur, & recusatur, ibi.
Juramentum iudiciale deferitur in iudicio à parte parti, iudice approbante, & confortante, & hoc potest recusari, & referri, olim tamen non poterat recusari, ibidem.
Juramentum necessarium deferit iudex, & necessarium imponit, nec excusatur, nisi iusta causa, ibid.
Juramentum necessarium deferitur alteri partium per iudicem, vel per aliam partem, vbi semiplenè probatum est, tam in contractibus bonæ fidei, quam etiam in ceteris causis, l. 3. C. de rebus creditis.
Juramentum necessarium deferri potest alteri partium per iudicem, vel per aliam partem ob inopiam probationum, tam in contractibus bonæ fidei, & ita, & ita, quæ iuris quam in delictis, & quasi delictis, quando agitur civiliter, gl. 2. ibid.
Juramentum delatum si fit alteri partium causa secundum eam, qui iuravit, potest dici, gl. si. ibid.
Juramentum deferitur reo à lege ad purgationem sui in multis casibus, ibi.
Juramentum deferitur reo, vbi actor semiplenè probauit, quando verique actor, & reus dicit, quod fiat veritatem, & verique est æqualis honestatis, ibid.
Juramentum deferatur actori, vbi actor semiplenè probauit, quando verique scilicet actor, & reus dicit, quod fiat veritatem, & actor est dignior reo, ibid.
Juramentum quando est deferendum, vbi actor semiplenè probauit, debet prius iudex inspicere personam actoris, & rei, si fit alia honesta, vel non, & personam testis iudicij, & causæ magnitudinem, vel modicitatem, ita quod pro qualitate personarum actoris, & rei, & testium deferatur iuramentum huic, vel illi, vel nulli, ibid.
Juramentum semper deferitur actori in quibusdam casibus in odium rei, vbi actor semiplenè probauit, d. gl. si. in si.
Juramentum regulariter non est deferendum actori, qui semiplenè probauit per vnum testem, quia sic teneret vicem alterius testis, sicque in re sua testificaretur, quod esse non debet, nisi fit legalior reo, ibid.
Juramentum non deferatur actori, vbi semiplenè probauit, quando actor dicit necesse veritatem per veram scientiam, sed dicit scire per famam, §. ibi.
Juramentum si pupillus derulerit ad excludendam tutelæ actionem, nihilominus postea iure exercere non prohibetur, l. 4. C. de rebus creditis.
Juramentum deferre non potest pupillus tutori, quia deferre sine tutoris auctoritate, neque potest dici, quod tutor iurans in hoc auctoretur pupillo in re sua, glo. si. ibid.
Juramentum potest deferri tutori in causa pupilli, l. cum etiam, §. C. eod.
Juramentum potest deferri, vel referri super questione, vel causa status, l. cum proponas, & C. eod.
Juramentum partium consensu præstito causa status decisa, iudex eam observare partes cogere debet, l. cum proponas, §. C. eod.
Juramentum, vel delatio vnius non præiudicat alteri ratum non habenti, l. nec filius, §. C. eod.
Juramentum deferre non potest filius in causam patris, vel alia coniuncta persona in causam coniuncti, nisi habeat mandatum, vel patet, vel coniunctus rati fuerit, ibid.
Juramentum deferre non potest filius, vel coniunctus debitori patris, vel coniuncti sine mandato, d. l. nec filius, & ibi gl. si.
Juramentum producit actionem in factum ad instar iudicati, l. actori, §. C. eodem.
Juramentum si fit delatum, vel relatum actori, & si iuraverit, vel ei remissum sit iuramentum, ad similitudinem iudicati, in factum actio oritur ex illo iuramento, ibidem.
Juramentum remissum dicitur postquam fuit delatum, & susceptum ab eo, cui delatum

delatum fuit, & postea à deferente remissum, glossa. 2. ibidem.

Iuramentum alicui delatum, & ab eo præstitum informiter non referendo se ad aliquam speciem causæ, partem actionem in factum, glo. 1. ibid.

Iuramentum formiter scilicet super aliquo facto, vel contractu præstitum producit actionem vitalem ex tali contractu, vel rei venditionis, actionem vitalem ex vendito, ibid.

Iuramentum si fit delatum reo ab actore, si per actorem non steterit, quominus de calumnia iuret, reus ipse debet iurare, aut solvere, nisi ipse reus referat iurandum, delata, 9. C. eod.

Iuramentum potest deferri reo ab actore, quando placet actori causam decidi per iurandum, glo. 1. ibid.

Iuramentum referens non debet iurare de calumnia, gl. pen. ibid.

Iuramentum quandoque non licet referre reo, cui delatum est iuramentum, gl. pen.

Iuramentum præstare, vel referre præcisè non compellitur reus in actionibus turpibus, & famosis, defendendis ex delictis, d. gl. pen. in add.

Iuramentum delatum si suscepum sit, non potest recusari, quando inter partes fuit conventum, vt causa iuramento decideretur, exemplum si non sit conventum inter partes, gl. 1. ibid.

Iuramentum potest deferri in actione depositi ad feculum ceterorum bonæ fidei iudiciorum, l. in actionibus, 10. C. eod.

Iuramentum delatum potest recusari, antequam sit iuratum, vel sententia sit lata, & recusatum iuramentum non potest iteratò deferri, l. si quis iurandum, 11. C. eod.

Iuramentum deceptis tenetur prius de calumnia iurare, & si, cui deferatur, renetur iurare, vel deferre, aliis compellitur solvere, l. delata, 9. C. eod.

Iuramentum delatum potest recusari antequam sit præstitum, vsque ad sententiam diffinitivam, post sententiam tamen non potest, si provocacione suspensa non sit, vel post appellacionem confirmata, l. si quis iurandum, 11. C. eod.

Iuramentum ad decisionem litis delatum à parte, vel in defectum probationis à iudice delatum ante diffinitivam sententiam, vel in ipsa sententia est præstandum, d. l. generaliter, 12. C. eod.

Iuramento iurato, & prestito standum est, cum illud à partibus factum fuerit, & à iudice approbatum, vel ex auctoritate iudicis, ceterumque parti illatum, d. l. generaliter, §. sed iuramento.

Iuramentum ille, cui delatum est, debet præstare, vel referre, vel etiam recusare potest, intelligit cum causa, d. §. sed iuramento.

Iuramentum delatum recusatum sine causa iudex potest habere pro confesso, & contra eum pronuciare definitivè, si iuramentum respicit totam causam, vel interloquutorie super aliquo capitulo, ibid.

Iuramentum delatum recusatum ob recusacionem si iudex condemnauerit, poterit is appellare, si credit se gravatum, & iustificare appellacionem, ibid.

Iuramentum si fuerit recusatum ab eo, cui referatur, habetur pro confesso, & non appellatur, ibid.

Iuramentum si fuerit recusatum ab eo, cui deferatur, & ob recusacionem condemnatus, & appellaverit, & iudex appellacionis pronuciaverit non rectè iurandum recusatum, res secundum quod fuerit iudicium permanebit, sed si pronuciaverit rectè fuisse recusatum iuramentum, poterit sententiam primi iudicis emendare, quæ quasi ex recusato sacramento processit, d. §. sed iuramento.

Iuramentum parti illatum si fuerit præstitum, vel recusatum, id est, remissum delatori, nullum appellacionis auxilium referatur, d. l. generaliter, §. siue autem, & ibi gl. 1.

Iuramentum iudiciale quandoque à parte non approbatur, vt si ille, cui deferatur, dicat se nescire veritatem, glossa. 2. in d. §. sed iuramento.

Iuramentum potest recusari, vel etiam appellari ab eo, cui à parte, vel etiam à iudice delatum est, gl. vel referatur, ibi.

Iuramentum non potest recusare delatori si ei sit relatum, sed rectè poterit recusare ille, cui primò delatum fuit, glossa. deciderat, ibidem.

Iuramentum si delatori sit relatum, delator non potest appellare, sed rectè poterit appellare ille, cui primò delatum fuit iuramentum, d. glo. deciderat, & gl. auxilium, ibid.

Iuramentum alicui delatum potest ab eo recusari arrestando causam fortè, quia dubitat de facto, cum hoc iuramentum sit veritatis, gl. atresterur, ibid.

Iuramenti delator non appellat, sed relator sic, quia facit hoc ex necessitate, ¶ gl. detulit, ibidem.

Iuramentum voluntarium est, quod spontè suscipitur, & recusatur, & referatur, gl. peritonem, ibi, & gl. in l. item si quis postulante, Inst. de actio.

Iuramentum quandoque nullo modo refertur, gl. detulit, in l. generaliter, 12. §. sed iuramento, C. de rebus creditis.

Iuramentum deferatur absenti, & debet venire ad iudicem, vel ad eum mitti, vt subactorum testificacione iuret, vel referat, vel recuset, d. l. generaliter, §. his de prescrib.

Iuramentum quando committitur in absentia, debet statui terminus parti absenti, vt ad illum locum compareat ad videndum iurare partes, vel testes, ibidem.

Iuramentum iudiciale, vel necessarium potest præstari per partem aduersario etiam absente, & valebit, sicut si aduersarius fuisset præsens, ibid.

Iuramentum illatum sibi si quis suscipiat, & præstet, obinet, & idem est, si relatum præstet, gl. euentus, ibid.

Iuramentum relatum, vel iuratum sine causa si quis recusat, amittit causam, neque licet ei, qui intulit, id est, detulit iuramentum, appellare, ibid.

Iuramentum delatum alteri parti, & ab eo præstitum deferens condemnatur in expensis, gl. vel altera, ibid.

Iuramentum iudiciale subexistente causa recusari potest, ¶ gl. pen. in add. in d. l. generaliter, §. si.

Iuramentum regulariter non deferatur ob culpam, fallit in tutore, vel eius heredem ob latam culpam, non exhibentibus instrumenta, gl. 1. in l. pen. C. de in litem iurando.

Iuramentum potest deferri contra heredem, sicut contra testatorem defunctum, quando cum testatore lis est contestata, gl. si ibid.

Iuramentum aliud est referre, & aliud deferre, cum deferens primò iuret de calumnia, gl. 2. in auth. & consequenter, C. de sententiis, & interloq.

Iuramentum non deferatur ex indicis reo, neque actori, sed ex semiplenis probationibus, gl. iureiurando, in add. marg. in §. vnde sancimus, in auth. de nuptiis, col. 4.

Iuramentum non semper est dandum possidenti feudum, sed quandoque possidenti, quandoque petenti, quandoque neutri datur, vt cum alicui eorum datur, ita demum datur, si aliquid sit pro eo, quod iudicem moueat, sed vbi nihil est, quod faciat pro aliquo eorum præter possessionem solam, tunc secundum quod iudici melius visum fuerit, aut possidenti dabitur iuramentum, aut actore nihil probante reus absolvetur, vel obtinebit, ca. 1. §. quod autem, qui testes sint necessarij ad nouam inuestituram.

Iuramentum habere loco solutionis inter deferentem, & iuramentum, non tamen est propriè solutio, gl. 1. in add. in §. item per acceptacionem, Inst. quib. mob. tollitur obligatio.

Iuramentum litis decisum habet vim plenæ probationis, §. item si quis postulare, Inst. de actio.

ex Iuramento litis decisum datur actio in factum, etiam si sententia subsequatur, ¶ gl. si ibid.

Iuramentum litis decisum præstat altero ex colligantibus deferente, & non aliter, d. §. item si quis, & ibi gl. 1.

Iuramentum necessarium est, quando necessitate imposta à iudice deferatur, & suscipitur, nec potest illud referre, vel recusari, nisi præterdatur iusta causa recusacionis, vt quia iam probauit, vel quia se offert probatum, vel nisi semel reuocatum velit pars iteum deferre, glo. si & ibi add. marg. ibid.

Iuramentum iudiciale est, quando pars parti in iudicio sacramentum deferat, quod non est necesse subire, sed potest recusari, & referri, iure tamen veteri non potest recusari, d. gl. si.

ex Iuramento formiter prestito, id est, expressa causa, oritur non solum actio vitilis ex eo contractu, sed etiam in factum ex iuramento, sed ex iuramento informiter, id est, sine causa oritur tantum actio in factum, gl. debet, & ibi add. marg. ibid.

Iuramentum debet referri à creditore, §. aquè, Inst. de exceptio.

Iuramento à parte delato prestito non queritur amplius an debeatur, nisi contra legem fuisset iuratum, vel quando veritas aliis per testimonium potest inueniri, vel quando deferatur iuramentum à iudice, gl. 1. ibid.

Iuramentum delatum à petitore in actione reali si sit præstitum à reo, ita quod iuravit suam esse rem, tunc ex tali iuramento datur actio, & exceptio, sed si iuret petitoris non esse, tunc datur ei exceptio contra petitorè tantum, gl. si ibi.

Iuramento sibi delato si quis iurauerit se dare non oportere, si postea per errorem soluerit, solum tantum indebitum repetere potest, secus si sine delacione iurasset, & soluerit, l. si quis iurasset, 43. & ibi gl. 1. de condit. indeb.

Iuramentum delatum prestito tollit etiam naturalem obligationem, gl. si ibi.

Iuramento delato aduersario si quis iurat se ingenuum, ingenus censetur, ac si per iudicis sententiam ita declaratus esset, gl. 1. in l. ingenuum, de statu hom. Reliqua verbo, Debitor, 31. Delato, iurans, 3. 4. Eximius, 7. 8. Procurator, 11. 12. Puppilus, 34. Sententia, 52. §. 6. Iurandum, Causa, 4. 7.

I V R A & E N T V r calumnia potest remitti alicui per scriptum principis, gl. 2. in l. qui autem, si quis cautio.

Iuramentum calumnie non potest de consensu partium remitti, gl. sententia, in l. de feriis, l. si §. sed quia, C. de iureiurando.

Iuramentum de calumnia hodie dominus ipse præstat, non procurator, l. non solum, de procuratorib.

Iuramentum calumnie dicitur esse de credulitate, l. quoties, 14. & ibi glossa. 1. de iureiuran.

Iuramentum calumnie parenti, & patrono remittitur etiam hosti, quando inter patrem, & filium, patronum, vel libertum lis esse potest, l. si patronus, 16. & ibi gl. si & add. marg. & l. iurandum, 34. §. qui iurandum, & ibi glo. exigitur, eod. & gl. de calumnia, in l. Marcellus, §. si rerum amota, & gl. mouisse, in l. 2. C. de iureiur. propter calum.

Iuramentum calumnie potest remitti tacite, id est, omitti tacite, cum demum sit præstandum, si exigitur, d. §. qui iurandum, & ibi glo. exigitur, & l. non solum, de procuratorib. & gl. exigitur, & ibi add. marg. in l. de pupillo, §. qui opus, de noui ope. nunc.

Iuramentum calumnie olim pluries præstatur in causa, sed hodie in emergentibus post contestacionem semel tantum iurari potest, sed in emergentibus ante litis contestacionem pluries potest iurari, d. gl. exigitur, & ibi add. marg. & gl. 1. in l. si non fuerit, 37. eod. & glo. 1. in auth. hoc sacramentum, C. de iureiuran. propter calum.

Iuramentum calumnie tutores, & curatores, etiam inuiti præstare coguntur, gl. admittendum, in l. videamus, de in litem iurando.

Iuramentum de calumnia olim præstatur in singulis capitulis, nisi in certis casibus, vt in noui operis nunciacione, in damno infecto, & in delacione iuramenti, sed per Iustinianum cepit iurari in omni capitulo, & sic pluries in causa, postea tamen per eundem Iustinianum tantum semel esse iurandum de calumnia in causa statutum fuit, ¶ glo. suscipitur, in l. 1. §. 1. de administr. tutorum, l. si quis, §. exigitur, & ibi glo. calumnie, de cedendo, & auth. hoc sacramentum, & ibi gl. 1. C. de iureiur. propter calum.

Iuramentum calumnie debet præstari iudice decrecente, qui debet decernere parte petente, & non alicui, de pupillo, §. qui opus, de noui operis nunciat.

Iuramentum de calumnia iterum debet præstare is, qui peti sibi cauet, licet primò iurauit in alia iusticia, quæ apparet finita, l. qui bona, 13. §. si quis, & ibi gl. iurandum, in addicione, de damno infecto.

Iuramentum calumnie præstari debet in causa appellacionis, etiam si in principio pali causa fuerit iuratum, ¶ gl. iurandum, in d. §. si quis, stipulatoris, & gl. mouisse, in l. 2. C. de iureiur. propter calum & gl. 2. in addicione marg. in auth. vt litigantes iurent in principio, col. 9.

Iuramentum calumnie in eadem instantia pluries præstari non debet, nisi aliquid appareat iudici, quod mutationem animi faceret præsumere, d. glo. iurandum, in add. in d. l. qui bona, 13. §. si quis, de damn. infect.

Iuramentum calumnie debet prestare procurator in persona domini, nisi effusus in causis, in quibus proceditur ex bono, & aequo, d.l. qui bona, §. pe. & ibi add. margin.

Iuramentum calumnie debet prestare is, qui nomine alieno petit cautionem domini inficti, nisi is, cuius nomine petit, non debet iurare, d. §. pen.

Iuramentum calumnie, quod est de ordine, & forma iudicii, non potest prestare procurator, sed bene iuramentum calumnie, quod prestat ad petitionem iuris petentis, non vt forma, vel solemnitas iudicii, sed vt probatio, † glo. de heo, ibidem.

Iuramentum calumnie non prestat filius, vel libertus, qui nomine patris, vel patroni petit cautionem damni inficti, cum ipsi, quorum vice funguntur, non prestant cautionem, d. §. pen.

In iuramento calumnie iuratur, quod pecunia non dabitur, & iuratur de calumnia etiam in causis criminalibus, gl. §. in l. i. de bonis eorū, qui ante sententiam.

Iuramentum calumnie nolens prestare, si ideo perdat actionem, appellans auditur, † gl. appellandi, in l. creditor, a. §. i. de appellat.

Iuramentum calumnie prestat super noua actione cumulata, cum super ipsa actione iuretur, † gl. §. in l. 3. C. de edendo.

Iuramentum calumnie prius prestare tenetur petens in omnibus causis, in quibus necessitas probationum exigitur, l. i. C. de iureiurando propter calum.

Iuramentum timore contentiosa litigancium instantia compescitur, ibid.

Iuramentum de calumnia prestat debet, quod non odio feruorum, vel dominorum petatur, sed quia veritas aliter haberi non potest, quādo petitur, quod ferri torqueatur ad hoc, vt veritatem dicant super rebus hereditariis, ibid.

Iuramentum de calumnia femel in initio negotij prestatum, remittitur postea in toto negotio, cum iuramentum fit prestatum de nihil agendo calumniosē in toto negotio, aut hoc iuramentum, eod.

Iuramentum generaliter prestatum videtur in quolibet articulo repetitum, d. auth. hoc iuramentum.

30 Iuramentum calumnie prestat debet in omnibus libris, l. a. C. cod.

Iuramentum calumnie prestat debet tam ab actore, quā ab reo post narrationem facti, & responsum, idest, post litem contestatam, antequā aduocati vtriusque partis iurent de calumnia, ibid.

Iuramentum prestat actor non calumniandi animo se moueri litem, sed existimando se bonam causam habere, ibid.

Iuramentum prestat reus, quod putans se bona instantia vt ad relucendum peruenire, ibid.

Iuramentum prestat debet aduocati postquā actor, & reus presterint iuramentum de calumnia, ibid.

Iuramentum de calumnia prestat sacrosanctis Euangelis ante iudicem positum, non tamen tactis, d. l. a. & ibi gl. i.

Iuramentum de calumnia prestat debet in initio litis, vel paulo post litem contestatam, cum satis dicitur fieri in primordio, si statim pōt fiat, gloss. narrationem, ibidem.

Iuramentum de calumnia in duplicibus iudiciis quilibet prestat, vt actor, & reus, & ille, qui prius prouocauit, prius iuret, gl. & actor, ibid.

Iuramentum de calumnia actor prius quā reus debet prestare, licet reus confiteatur intentionem actoris, sed opponit exceptionem, † ibid.

Iuramentum calumnie iterum prestat debet, cum triennio instantia iudicij fit finita, gl. mouille, ibid.

Iuramentum calumnie iterum prestat non debet a litigatoribus, vel aduocatis, cum iudex sit mutatus intra triennium, ibid.

Iuramentum calumnie non prestat iterum, quando actio mutatur patiente reo, sed non causa, cum super facto magis, quā super actione iuretur, † ibi.

Iuramentum calumnie prestat debet coniunctus, qui admittitur ad agendum contra voluntatem ipsius coniuncti, cum magis propter suum dedecus vitandū agat, ibid.

Iuramentum calumnie poterit prestare actor, quando scit se iustam causam non habere, & vult, quod deus sententia propter stipulationem de euictione, quo casu non debet iurare rem esse suam, sed debet iurare, quod litigat ex causa, scilicet propter causam euictionis, vel etiam poterit confiteri rem esse alterius, & nihilominus agat de euictione gl. instantia, ibid.

31 Iuramentum calumnie iure nouo debet etiam continere, quod nulla probatio non necessaria exigitur, nisi quam pro veritate quis putat esse necessariam, auth. in isto, C. cod.

Iuramentum calumnie sepius prestare non debet, d. auth. in isto.

Iuramentum calumnie principalis persone, & illar, ad quas instantia, & ius negotij transit, debet prestare coram iudice, vel coram officialibus ab eo ex causa missis prestante aduersario, auth. principales, C. cod.

Iuramentum calumnie prestare debent tam actor, quā reus, quod ipsi non dantur per se, vel per alium, neque dederunt, vel promiserunt aliquid iudici, vel alie persone, vt pro eo iudicet, nisi quatenus iura permittunt, putā aduocatis pro patrocinio, apparitoribus pro sportulis, ibid.

Iuramentum calumnie debet prestat coram iudice, sed si litigantes ad iudicem iurare nequeunt, putā propter infirmitatem, debent prestare coram officialibus à iudice ad eos missis, prestante aduersario, ibid.

Iuramentum calumnie mulier honeste vitæ prestare debet coram officialibus à iudice missis absente aduersario suo, ibid.

Iuramentum calumnie debet prestat apud iudicem ab vna parte, si vna pars eorum, vel ambz in aliis locis contingat abesse, ibid.

Iuramentum calumnie actor prestare nolens perdit litem, & reus absoluitur, & contra reus nolens iurare, condemnatur, ibid.

Iuramentum calumnie debent prestare tutores, & curatores in causis, quas agunt, ibid.

Iuramentum calumnie illi, qui sunt tantæ dignitatis, quod ad iudicem peruenire non debeant, debent prestare in domo sua coram officialibus à iudice missis, prestante aduersario, vel eius procuratore, l. a. §. fin. autem, C. cod.

Iuramentum calumnie heredes, & successores tenentur prestare etiam super aliis directis capitulis, quā illis, super quib. lis est inchoata cum defuncto, gl. a. d. auth. principales, C. cod.

Iuramentum calumnie prestare debent procuratores, etiam si sine deputati, & constituti post iuramentum calumnie ad non prestatum, ibid.

Iuramentum calumnie debent prestare tutores, & curatores secundum credulitatem eorum in animam suam, non in eorum, quorum bona administrant, aliis iuramentis in suo robore permanentibus, l. si §. quod oblerari, C. cod.

Iuramentum credititatis non debet prestare tutor vnius duorum pupillorum pro vtroque pupillo, quando vna pupillus agit, alius vtriusque pupillus iudicium illud suscipit, gl. i. ibid.

Iuramentum calumnie secundum suam credulitatem poterit prestare tutor vnius duorum pupillorum pro vtroque pupillo, quando vna pupillus agit contra extraneum, & alius pupillus conuenit ab eodem extraneo, † ibid.

Iuramentum calumnie secundum suam credulitatem debet prestare pater, si super bonis aduentitius ipsius filij agit, vel conuenit nomine filij, gl. a. ibid.

Iuramentum calumnie debet prestare filius, & non pater, quando filius agit, vel conuenit autoritate patris super bonis aduentitiis, si aliis habeat legitimam ætatem, quia maior est, ibid.

Iuramentum calumnie debet prestare filius, & non pater in causa super bonis castrensis, vel quasi, & alius, quæ tantum filio adquiruntur, cum consensu tamen patris, gl. a. in l. si §. quod oblerari, C. cod.

Iuramentum calumnie debet prestare seruus, & pupillus, & quilibet extraneus in causis momentaneæ possessionis, super quib. admittuntur, ibid.

Iuramentum calumnie minor nunquā tenetur prestare, etiam si sciat veritatem melius, quā curator, quia iuramentum hoc cadit in legitimam tantum personam, gl. scire possunt, ibid.

Iuramentum calumnie tenetur prestare tutor, & non minor, quando ipse minor autoritate tutoris, vel curatoris agit, quia tunc tutor, vel curator videtur agere, cum autoritatem prestat, ibid.

Iuramentum calumnie debet prestat in causa, in qua quis dicens se minorem, vult curatorem constituere ad causam, & aduersarius negat, † ibid.

Iuramentum calumnie debet prestare principalis, quando causa per procuratorem agitur, siue ex parte actoris, siue ex parte rei, l. si §. fin. autem, C. co.

Iuramentum de calumnia prestat dominus, non eo ipso personam procuratorem confirmat, vnde post iuramentum prestatum procurator, qui satisdederat de rato, conueniri poterit ad intercessit, si dominus ratum non habuit, glo. sub eo, ibid.

Iuramentum calumnie tenetur prestare procurator in rem suā, cum propriam vult causam, siue sit ex parte actoris, siue ex parte rei, nisi melius veritas possit scire per dominum, † ibid.

Iuramentum de calumnia prestat debet etiam coram arbitro, gl. 4. in l. fin. §. sed quia, C. eodem.

Iuramentum calumnie debet prestat quacunque hora iudicij petatur, quando tacite, in principio causæ omiffum est, ibid.

Iuramentum calumnie prestando non videtur fieri litem contestatio, cum tale iuramentum fit post litem contestatam, ibid.

Iuramentum calumnie est inductum pro publica vtilitate, & non pro priuata, d. §. sed quia.

Iuramentum calumnie potest tacite remitti, & sic sententia lata omisso iuramento calumnie valet, & debet appellari, † gl. pen. ibid.

Iuramentum calumnie non tenetur prestare clerici in spiritualibus, in aliis autem tenentur prestare, † ibid.

Iuramentum calumnie potest à principe remitti faciendo mentionem legis inducentis tale iuramentum, ibid.

Iuramentum calumnie tenetur prestare impetrans rescriptum à principe super remissione talis iuramenti, si aduersarius dicit per mendacium tale rescriptum impetratum vel fuisse falsum, ibid.

Iuramentum calumnie debet prestare syndici illi, qui regunt vniuersitates, vel maior pars eorum, super causa vniuersitatis, scilicet enim iudicium, maiorem partem alicuius magnæ ciuitatis iurare debere, glo. pen. in d. l. fin. §. hoc etiam.

Iuramentum calumnie debet prestare syndici, vel actor monasterij, vel etiam abbas, quando nullus actor, vel syndicus est constitutus, vel etiam quando ipse abbas melius scit veritatem, quā syndicus, ibid.

Iuramentum calumnie si nolit actor prestare, cadit ab actione per sententiam, d. l. si §. pen. & ibi gl. a.

Iuramentum calumnie reus recusans prestare habetur pro confesso super his capitulis, quæ narratione comprehensa sunt, & licet iudici proferre sententiam quemadmodum rei qualitas suggerit, d. §. pen.

Iuramentum calumnie actor postquā incipit causam, vel tenetur prestare, vel etiam nolens prestare, cadit ab actione sua, gl. a. ibid.

Iuramentum calumnie abens, eo quod non presterit illud, non cadit ab actione sua, sed reus verò prefens, & recusans iurare, ibid.

Iuramentum calumnie prestare recusans, eo quod iurasset se nunquā iuraturum, habetur pro confesso, gl. 4. ibid.

Iuramentum calumnie prestare recusans, cum habeatur pro confesso, condemnatur diffinitiuè, & ab ea poterit appellare, gl. pro confesso, ibid.

Iuramentum calumnie prestare recusans non est per hoc semper ideo condemnandus, sed prout rei qualitas suggerit, debet condemnari, glossa rei qualitas, ibidem.

Iuramentum calumnie prestare recusans non est condemnandus, si actor sit confessus tale quid, propter quod reus non debet damnari, putā dixit illum sibi decem promississe per metum, qui caderet in constantissimum virum, quo casu non est condemnandus, licet nolit iurare, ibid.

Iuramentum calumnie prestare recusans non tenetur actione iniuriarum illi, qui iurauit, ibid.

Iuramentum calumnie debet prestat in primordio litis in libris mouendis, post Iustiniani legem, in libris, vnde pendebitis in ingressu litis, & si vna pars sit prefens, illa sola debet iurare, & si ambz sunt absentes, lis suo Marte debet difficere, d. l. si §. si.

Iuramentum defrens si non vult iurare de calumnia, remittenti similis est, vnde denegatur ei actio, gl. a. in l. delata, §. C. de rebus creditis.

ibi gloss. quanti, de constituta pecun.
Iuramentum in litem præstatur in depositi actione directa, sed non in contraria, l. 1. §. in depositis, & l. 1. apud quem, & gl. 1. de pos.
Iuramentum in litem non præstatur, nisi propter dolum, gl. 1. in l. dolus, 44. m. d. l. i.
Iuramentum in litem præstatur plerumque in actione mandati, ibid.
Iuramentum in litem præstatur in actionibus in rem, l. si fundus, 16. §. in vindicatione, & ibi gl. in rem, de pignori.
Iuramentum in litem præstatur in actionibus rerum amotarum, sicut in arbitriis, licet verè non sit arbitraria, imò in omni actione, in qua quis convenit restituere ad præceptum iudicis, in litem iurare potest, l. si cum dos, §. si, & ibi gl. si, & add. marg. rerum amotarum.
Iuramentum in litem præstatur in actione tutelæ contra tutorem, vel eius heredem, sed non contra eius fideiussorem, glo. 1. in l. sine herede, §. 2. de adm. tutor.
Iuramentum in litem præstatur in actione in rem, sed non in actione ex testamento, nisi quando res legata non extaret, glo. fin. in l. cum pater, §. 6. §. fin. ad leg. Falcid.
Iuramentum in litem solemniter deferitur ad iudicem in rei vindicatione, & in ceteris actionibus arbitraris, glo. iuris iurandi, in l. a possidentibus, 21. C. de rei vindicatione.
Iuramentum in litem præstatur contra heredem tutoris, etiam propter leuem culpam, quando lis cum testatore defuncto contestata est, l. pen. & ibi gl. 1. C. de in litem iuran.
Iuramentum in litem non præstatur contra heredem pro dolo defuncti, sed communi interesse petitur, gl. pen. ibid.
Iuramentum in litem cum præstatur propter dolum, latam, & leuem culpam, venit commune interesse in facti cognitione iudiciaria, sine alia probatione, ibidem.
Iuramentum in litem licet non deferatur contra heredem tutoris ob non factum inventarium à tutore, conveniri tamen potest heres ad commune interesse de dolo defuncti, l. fin. & ibi gl. 1. C. eod.
Iuramentum in litem ob dolum præstatur contra tutorem dolum, non tamen contra eius heredem, nisi ipsi heredes sint etiam in dolo, §. gl. 1. ibid.
Iuramentum in litem præstatur in hypothecaria, & in petitione hereditatis, cum altera arbitratia, altera bonæ fidei sit, glo. l. fin. in l. iussum, 22. §. pen. C. de iure delib. d. 1.
Iuramentum in litem præstatur in actionibus realibus non iure actionis, sed officio iudicis, gl. in rem, in §. appellamus, Inst. de actio.
Iuramentum in litem non tenetur præstare tutor, vel alius administrator legitimus, sed bene iuramentum calumnias, gl. 3. in l. fin. §. quod observari, C. de iur. reit. per cal.
Reliqua verbo, Tutor, l. 1. §. Curator, §. Commodatarius, 3.

Iurans in genere, num. 1. & 2.

Iurans delato iuramento, num. 3. & 4.

IURANS se patronum non habetur pro patrono quoad succedendum, secus si sententia proficiatur pro eo, & ita sententia superat iuramentum, gl. 1. in l. 2. de iurici.
Iurans negativè de facto suo, scilicet se furtum non fecisse, potest conveniri conditione futuri, tanquam heres ex facto, vel furto defuncti, neque potest repellere adversarium exceptione iuramenti, l. si duo, §. item Iulianus, de iur. iur.
Iurans mulierem, quæ vxor sua fuerat, rem sibi in dorem dedisse, tenetur vxori ex suo iuramento actione vtili de dote, l. si duo patroni, §. Marcellus.
Iurans in pecuniaria per principem dare se non oportere, vel sibi dare oportere, & peioraverit, subit debet cædi, l. si duo patroni, §. fin. eod.
Iurans intra certum tempus se soluturum si non soluerit, subit debet castigari, ibidem.
Iurans per Deum, si peioraverit, maiorem, & duriorē habet vltorem, quam si iuraret per Imperatorem, vel per principem, gl. fin.
Iurans ex ea actione, quæ per institutionem excipit, aliquid sibi deberi, non acquirit dupli, sed simpli persequutionem, l. eum, qui, 30. eod.
Iurans per salutem suam, per Deum iurare videtur, respectu enim diuini numinis ita iurare dicitur, l. qui per salutem, 33. eod.
Iurans per salutem suam non videtur præstare iuramentum sibi delatum, nisi ita specialiter sit ei delatum, ibid.
Iurans rem valere centum, quæ valebat plus, non est periurus, licet non dicat, & plus, l. cum furti, de in litem iurando.
Iurans se non interfuturum consilio, si eligitur postea decurio, aut consilii iustitiz, qui habet necesse interesse consilio, remittitur ei iuramentum, l. fin. & ibi gl. creatus, ad municipalem.
Iurans si veniat contra iuramentum, efficiatur infamis, & ab actione cadit, l. si quis maior, 41. C. de translatio.
Iurans solvere decem per metum, postea si sponte soluit, non reperit, quia solvere non tenebatur, num etiam, quia sublata est per solutionem proxima causa impudicinis, idest, metus, sed de iure canonico solvere tenetur, sed postea reperit, gl. 4. in l. 2. C. de his, quæ vi.
Iurans quis dare decem per dispositionem authenticæ sacramenta puberum, non tenetur, gl. si iud. auth. sacramenta, C. si adversus venditorem.
Iurans testator non contravenire testamento à se facto, potest contravenire, non obstante iuramento, citra etiam metum periuri, ibid.
Iurans non comedere carnes si contraveniat tali iuramento, Satis Deum vltorem habet, secus quando suum iuramentum prænam alij nocent, quia tunc punitur, gl. 1. in l. 2. C. de rebus credit.
Iurans per Deum, Deum habet vltorem, gl. si in l. 2. C. ad legem Iul. malef.
Iurans per Evangelia debet tangere, quod est verum, nisi à iudice iudicante, & in Episcopo testificante, & in alienante rem Ecclesiæ in emphyteosim, glo. 4. in princ. in auth. iurandum, quod præstatur, collat. 2.
Iurans per aliquod membrum Dei, dicitur blasphemare, auth. vt non luxurietur homines contra natur. & ne iurent per capillos, per tot. col. 6.
Iurans per aliquod membrum Dei, aut per capillos Dei, aut blasphemās Deum, vltimo damnatur supplicio, ibid.

Iurans simpliciter videtur iurare in omnem causam, ex qua iurare tenetur, gl. vassalli, in §. in causis, de pace Constatia.
Iurans in alicuius animam debet iurare, non quod ipsi videtur, sed quod illi, pro quo iurat, gl. in animam, & ibi add. marg. in §. nomina, eod. tit.

Reliqua verbo, Iuramentum, l. 1. §. iure, l. iurandum.

IURANS aduersario deferente vniuersum alicuius rei suum esse, vel sibi dari oportere, de cætero habetur pro usufructuario, & eisdem modis habetur, quibus si ei per veritatem usufructus esset adquisitus, l. sed si possessori, 11. §. item si iurauerit, de iur. iur.
Iurans aduersario deferente sibi deberi vniuersum alicuius rei, in qua non potest esse usufructus, præstata cautione de restituenda æstimatione, habebitur pro vero usufructuario, ibid.
Iurans aduersario deferente hereditatem suam esse, id consequi debet, qui habet, si secundum eum de hereditate pronuntiandum esset, & aduersarius non solum eas res, quas tunc possidebat, tenetur ei restituere, sed & si quas postea cepit possidere, dicitur, l. sed si possessori, 11. §. fin.
Iuranti hereditatem suam esse competit vtilis actio petitionis hereditatis contra deferentem, qui possidet res hereditarias, sed si iurans cum possideret, sit conuentus petitione hereditatis à deferente, habet exceptionem iuramenti contra ipsum deferentem, ibid.
Iuranti hereditatem suam esse, prodest iuramentum contra ipsum deferentem, sed non contra alium, qui ab eo hereditatem petierit, ibid.
Iurans in actione furti aduersario deferente se furtum non fecisse, de toto facto videtur iurasse, & ideo non tenebitur actione furti, neque conditione futuri, l. si duo, §. item Iulianus, eod.
Iurans deferentem iuramentum sibi vendidisse rem, poterit agere contra deferentem, vt & ei restitatur, & de euidencia cautetur, & per consequens ipse deferens habet actionem ad pretium, nisi iurans etiam iurauit, quod pretium soluerit, d. l. si duo, §. si quis iurauerit.
Iurans se locum esse, poterit agere pro locio cum deferente, & etiam ab eo potest conueniri, ac si locum fuisset in veritate, ibid.
Iurans se ob decem pignori dedisse fundum, non aliis contra deferentem poterit agere pignoratitiam, quam si decem soluat, vel offerat, & potest etiam conueniri ex suo iuramento actione in factum ad illa decem, d. l. si duo, §. Marcellus, & ibi gl. soluerit, & glo. conueniri.
Iurans se obligasse rem pro decem quæ accepit, potest conueniri ex suo iuramento, neque tenetur probare deferens se numerasse, nisi iuramentum simpliciter præstiterit, pro decem obligasse, quia tunc ceditur tenetur probare, & se numerasse, d. gl. soluerit.
Iurans ille, cui delatum est, nihil refert, cuius sexus, vel ætatis sit, l. qui iurasse, 26. eod. tit.
Iurans mulier aduersario deferente se non amouisse rem causa diuorti, non de sententia per exceptionem iuramenti, si cum ea in rem agatur, & si contrahat rem suam esse, alio iuramento opus est, l. in duobus, 28. §. quæ iurauit, eod.
Iurans mulier aduersario deferente rem suam esse postea in actione rerum amotarum defenditur per exceptionem iuramenti, licet deinde quaesito pro aliam actionem moueatur, ibid.
Iurans aduersario deferente se non rapuisse, non adiunatur exceptio iuramenti in actione furti, & in conditione, d. l. in duobus, §. si quis iurauerit.
Iurans aduersario deferente se non esse condemnatum, etiam si ex stipulata iudicatio, solui ob rem iudicatam conueniatur, defenditur per exceptionem, d. l. in duobus, §. iuravit, qui.
Iurans aduersario deferente se dare non oportere, ex stipulatione iudicatum soluit, conueniatur postea actione in factum ex re iudicata defendi non potest per exceptionem iuramenti, ibid.
Iurans aduersario deferente se furtum sibi fuisse factum, non semper habet conditionem futuri, qui conditio soli domino competit, d. l. in duobus, §. si, & ibi gl. conditioni.
Iurans aduersarium deferentem sibi dare oportere Stichum, qui non erat in rerum natura tempore iuramenti, sed esse credebat, vel sperabatur, nullam habet actionem ad æstimationem contra deferentem, nisi ex causa futuri, vel propter moram, l. eum, qui, 30. §. 1. & ibi gl. ex causa, eod.
Iurans rem deferente alore de constituta pecunia se non teneri, videtur exceptione si de constituta conueniatur, sed si de sorte, idest, de priore obligatione conueniatur, exceptio cessabit, nisi de hac quoque obligatione iurauerit, l. si actor, 36. eod.
Iurans aduersario deferente se liberatum, quia Stichum, quem promiserat, putat decessisse, vel remitti debet iuramentum, aut dari debet dilatio, intra quam certioreretur, & iur. l. iuris iurandum, 34. eod.
Iurans delato sibi iuramento pro se, sibi tantum parit exceptionem, secus si in rem iuret, l. 1. §. si fideiussor, quarum rerum actio.
Iurans delato sibi iuramento, in dubio videtur iurare in rem, ibid.
Iurans filius familias delato sibi iuramento patrem suum dare non oportere, patris datur exceptio iuris iurandi, idem e contra, si pater iurat filium dare non oportere, quia datur exceptio filio, l. fin. & ibi glo. 1. eod.
Iurans delato sibi iuramento se furtum non fecisse, non tenetur furti actione, nisi deinde contrectet, tenetur tamen rei persequutione, idest, rei vindicatione, l. si quis vxori, 52. §. si quis iurauerit, & ibi gloss. contradicit, & ibi gloss. seq. de furtis.
Reliqua verbo, Iuramentum, l. 1. §. iure, l. iurandum, 34.

IURANS videtur ille, qui per eum non remanet iurans, gl. 1. in l. necem, 6. de iur. iur.

Iurare videtur vassallus offerens iuramentum domino, si per domum, vel alium stetit, quominus iuraret, d. glo. 1. in add. marg.

Iurari debet eo modo, quo delatum est iuramentum, ait prætor, 3. §. fin. eodem.

Iurare non debet quæ importune, & si iurauerit, puniri debet, gl. fin. in l. si duo patroni, §. fin. eod.

Iurare non cogitur quis super actione, quæ contra eum proponi non potest, l. si patronus, 16. eod.

Iurare non cogitur quis, ubi non potest conueniri, l. tutor, 35. §. fin. eod.

Iurare vel referre tenetur ille cui iuramentum delatum est, aliis habetur pro confesso, l. manifeste, §. 8. eod.

Iurare non cogitur quis de facto alieno, & de aliena scientia, neque quis debet gravare conscientiam suam ratione officij, quod gerit, sed debet præferre salutem animæ suæ cuiusque officio, l. videamus, & ibi add. marg. de in litem iurand.

Iurari potest in litem in contrariis iudiciis, quando agitur de perfidia, ac fide rupta, sicut in actionib. directis, secus quando non agitur de fide rupta, gl. tenetur, & ibi add. marg. in l. si pignore, §. si possit, de pignorat. act.

Iurare aliquem de alieno facto iniquum est, l. Marcellus, §. fin. rerum amotar. & gl. fuisse, in l. prætor ait, de damno infecto, gl. a princ. in l. generaliter, C. de reb. creditis.

Iurare potest quis, ut testis f. de facto alieno, gl. de alieno, in l. Marcellus, §. fin. rerum amotar. quoniam.

Iurare non licet per superstitionem publicè tantum probatam, veluti per Iunonem, vel Apollinem, & similia, secus si per superstitionem publicè non reprobata, ut per credere mihi, gl. ad superstitionem in l. quæ lub conditione, de conditio. institut.

Iurare vni pro alio non compellitur, gl. debeo, in l. qui bona, §. 5. pen. de damno infecto.

Iurare quilibet debet in iudicio tam clericus, quam laicus, præcipue ut famam suam purget, & cum testimonium dicit, gl. prohibetur, in l. cum clericis, §. 5. C. de Episcopis.

Iurare de calumnia in accusationibus, & causis criminalibus, gl. a. ibid.

Iurari potest nitem in actione ad exhibendum, quando conuentus ad exhibendum non exhibet, l. 3. & ibi gl. C. ad exhibend.

Iurari debet per Deum, non alius, interdum & aliter iuratur, si parit. placeat hoc, gl. in Deo, in §. sic igitur, in auth. ut iudices sine quoquo suffragio, col. 2.

Iurare prohibetur impubes, & cum de eius virilitate agitur, fallit quandoquism potest iurare se daturum patrono operas, & quando est minor, vel histrio, nam tunc obligatur, gl. item sacramenta, in l. hac edictali, §. item sacramenta, de pace tenenda, nec libditi.

Iurare nemo debet compelli, ante l. ann. m. gl. sufficiens, & ibi add. marg. in §. sententia, in extrauag. de pace Constantiar.

Iurare personaliter veare coram iudice non coguntur egregie persone, & morbo impediti, sed debet iudex mittere ad domum eorum ut iurent, l. ad personas, §. 1. de iureiurando.

Iurare personaliter venire coram iudice non coguntur Episcopi, nec presbyteri, nec senes, nec legum Doctores, & eorum familia, sed debet iudex mittere ad domum eorum, ut iurent, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Iurare domini, id est, materfamilias, non debet cogi venire coram iudice, si cogatur venire, iudex, qui cogit, capitali pena punitur, gl. 1.

Iurare domini in litem non admittuntur in causa pupillari, pupilli, nec mater etiam volentes, sed tutores, & curatores, & adules admittuntur volentes, sed iuvari non coguntur, l. videamus, de in litem iurand.

Iurare domini in litem admittitur mater tutrix in causa pupilli, si velit, sed inuita cogi non potest, gl. admittendum, ibid.

Iurare domini dicuntur quidam faciles contemptu religionis, quidam verò timidi, & diffidiles, l. quæ sub conditione, §. de conditio. institut.

Iurare curat olim in omni casu, & in omni capitulo, sed hodie sufficit semel iurare, inrelligunt in his, quæ obueniunt post litem contestatam, sed in his, quæ fiant ante litem contestatam iuratur hodie sicut olim, etiam in singulis, gl. iurauerit, & ibi add. in §. Inst. de fideicommiss. hereditat.

Reliqua verbo, iuramentum, per tot. Heres, to. 1. 1. 1.

IRISCONSULTVS vel iuris prudens quicunque vult esse, non debet Theologiam legere, cum etiam diuina in corpore iuris inueniatur, gl. notitia, in l. iustitia, de iustitia, & iure.

Iurisconsulti quandoque dant consilium ironicum, gl. sicuti, & ibi gl. & restituant, si feruent vendicetur.

Iurisdictio in genere, l. 2. §. 3.

Iurisdictio voluntaria contentiosa, & ordinaria, num. 4.

Iurisdictio delegata, num. 5.

Iurisdictiois prerogativa, num. 6. 7.

IRISDICTIONE sine modica coactione nulla est, l. fin. de officio eius, cui mandata.

Iurisdictio est potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicendi, & æquitate statuenda, gl. potest, in l. 1. de iurisdictione omnium Iud. gl. iurisdictio, in §. nulla, in auth. de defensor. ciuit.

Iurisdictio concessa, videtur etiam concessa eas, sine quibus iurisdictio explicari non potest, l. 2. de iurisdictio omnium Iud.

Iurisdictio concessa, videtur etiam concessa modica coactio, & per posse citare, & verbo litem contestata coram se, vel etiam ante litem contestatam, si sit delegatus principis, gl. 1. ibid.

Iurisdictio est iudicis dandi licentia, imperium, eod.

Iurisdictio dicitur a dinoscere, quod est potestas, & iuris, quod dicit legitima potestas, gl. mixtum, & ibi gl. iurisdictio, in §. nulla, in auth. de defensor. ciuit.

Iurisdictio quatuor sunt gradus, merum, mixtum, modica coactio, & iurisdictio, d. gl. mixtum, & d. gl. iurisdictio.

Iurisdictio dicitur omne id, quod competit iure Magistratus, d. gl. mixtum, in d. 1. imperium.

Iurisdictio inest modica coactio, ibid.

Iurisdictio consistit in pecuniario commodato, gl. 1. in l. iubere, de iurisdictio omnium iudic.

Iurisdictio nem priorem iudicis non impedit mutatio fori post litem contestationem, vel sententiam, l. pen. eod.

Iurisdictio quando non est præoccupata, licitum est mutare forum scilicet domicilio, d. pen. & ibi gl. generaliter.

Iurisdictio iudicis alicuius quando est firmata per sententiam, vel per litem contestationem, talis iurisdictio intelligitur firmata non solum ad cognoscendum de causa principali, sed etiam quoad executionem, d. l. pen.

Iurisdictio præoccupata dicitur per litem contestationem, vel per sententiam, ib.

Iurisdictio quæstio expeditur iuxta formam petitionis, & libelli, non attentum, quod in veritate debetur, d. l. pen. §. 6.

Iurisdictio non alicui competit, vel non inspicitur id, quod petitur in libello, non quod verè debetur, ibid.

Iurisdictio nem plenissimam habet ille, cui adhæret merum imperium, plenior, cui adhæret maximum, semiplenam, cui adhæret modica coactio, gl. pen. in l. 1. in aliquam, de officio proconsulis.

Iurisdictio inest etiam mero imperio, gl. iurisdictio, in l. 1. de officio eius, cui mandata.

Iurisdictio quando cum administratione datur, non potest dari furdo, muto, perpetuo, iurioso, & impuberi, secus quando iure proprietatis competit alicui eorum, ut quia succedunt ei, qui ex proprietate iurisdictio nem habet, veluti regi, principi, duci, & similibus, quia tunc per tutores, vel curatores iurisdictio nem exercent, l. cum prætor, §. non autem, & ibi add. marg. de iudiciis.

Iurisdictio nem exercere potest per se femina, cui iure proprietatis competit, ibid.

Iurisdictio adquiritur absentibus, & ignorantibus, l. cum furiosus, §. 3. & ibi gl. neque, & gl. scientia, eodem.

Iurisdictio licet sit vltus indiuiduus, diuidi tamen de consensu paritum potest, ubi ipsarum sola attenditur virilitas, l. quocies, §. 4. & ibi add. marg. de usufructu.

Iurisdictio nem exercens in vno, retinet in omnibus, ita ut, qui exerceat in ciuili, retineat in criminali, & contra, l. vna est, §. 12. & ibi add. marg. de feruit. rusticorum.

Iurisdictio si vtrius collegarum, omnes videntur vti, & esse in quasi possessione, l. feruitus, §. in add. marg. quemadmodum feruit.

Iurisdictio nem formam innuat non potest imperitia litigantium, l. si filia, §. 40. famul. erclic.

Iurisdictio communis plerib. in vno castro si cohareat persona, non venit in iudicium communi diuidendo, si cohareat castro, aut territorio, diuidi potest, sicut & ipsum castrum, l. labor, §. 5. & ibi add. marg. communi diuid.

Iurisdictio nem suam denegare potest iudex alicui ex causa, gl. non dabit, in l. iusuradum, §. 4. ait prætor, de iureiur.

Iurisdictio dubitationis causa alicui potest quandoque competere, quæ aliis non competet, gl. fin. l. 1. C. si contra ius vel utilitatem, & gl. reculare, in l. apertissimi, §. 14. C. de iudiciis.

Iurisdictio nem competente vno iudici, alius non debet se intromittere, l. 2. C. de officio Comitum rerum priuatarum.

Iurisdictio nem ad comitem rerum priuatarum pertinet nullus iudicium vix illultrari, vel præfectus vbi vendicare debet sub sub pena 50. librarum auri sisco applicanda, ibid.

Iurisdictio alicui concessa ab ipsa constitutione, vel à principe per constitutionem, vel ordinariis sit illius causæ specialiter delegari non potest, gl. fin. l. 1. C. ne licet potest.

Iurisdictio ex causa necessitatis potest per alios explicari, gl. 2. in auth. ad hæc, C. de iudiciis.

Iurisdictio nem eius, qui præest collegio, reculare non possunt illi, qui sunt de collegio ratione professionis, vel negotiationis, l. fin. C. de iurisdictio om. iud.

Iurisdictio Papæ est distincta à iurisdictio nem Imperatoris, & idem nec Papa in temporalibus, nec Imperator in spiritualibus debeat se intromittere, gl. contentens, in princip. in auth. quomodo oportet Episcopos, col. 1.

Iurisdictio nem nomen quandoque ponitur pro mero, vel mixto Imperio, quandoque vero pro eo, quod iure Magistratus competit, & secundum hoc potest delegari, gl. iurisdictio, in §. nulla, in aut. de defen. ciuit.

extra Iurisdictio nem sui iudicis existens in officio non potest vocari ab eo, l. curialis, §. 1. C. de decurionibus lib. 10.

Iurisdictio nem diuerforum iudicum ubi sunt inter se se iunctæ omnino, vni in alterius officium non debet se iungere, sed nec etiam ubi communes sunt de eo, quod vni eorum cognoscere capit, alter cognoscere debet, nisi in subdium, l. 1. in add. marg. C. de apparitoribus præf. annoz, l. 12. & l. repetita, §. 4. C. de Episc. & cler.

Iurisdictio impellit habentem eam, ut cogat testes testimonium reddere, etiam aduersus ipsum habentem eam iurisdictio nem, gl. domino, & ibi add. marg. in c. 1. quid sit inuestitura.

Iurisdictio nem possessio probatur per exercitia, quibus quis est vltus liberè, & quærit, gl. possident, in §. sententia, in extrauag. de pace Constantiar.

Reliqua verbo, Declinari, iudex, l. 3. 14. 15. Notio.

IRISDICTIONE contentiosa dicitur, quæ redditur in inuitum; voluntaria verò, quæ inter volentes tantum, gl. 1. in l. 1. de officio proconsulis, & gl. fin. in l. 1. C. de patria potest.

Iurisdictio nem voluntariam potest exercere iudex, etiam extra territorium, sed contentiosam non, d. l. 1. de off. procon.

Iurisdictio nem voluntarie sunt emancipatio, manumissio, & similia, quæ sunt apud defenforem ciuitatis, & etiam apud Magistratum municipale, gl. 1. in l. magistratum, de adopt. & gl. fin. in l. 1. C. de patria potest.

Iurisdictio nem voluntarie quæ sunt, possunt fieri quoconque loco, & tempore, tamen idoneo, non verò, quæ sunt contentiosæ iurisdictio, l. emancipati, & ibi gl. fin. de adoptio, & gl. ferui, & ibi gl. transitu, Inst. de libertat.

Iurisdictio nem voluntariam habens ab alio, quam à principe, non potest extra territorium eam exercere, l. apud proconsulem, §. 17. in add. marg. de manumiss. vindicta.

Iurisdictio nem ordinariam dat lex, vel consuetudo, gl. 1. in l. 1. quia, de iurisdictio omnium iud.

Iurisdictio nem ordinariam dat Papa ordinando Episcopos, Imperatorum lex scripta, consensus vniuersitatis, licet à præfecto confirmari debeat, consensus aliquorum, qui sunt eiusdem professionis, item consuetudo, consensus tamem priuatorum dare non potest, ibi gl. 1.

Iurisdictio proprium est ordinari, notio verò delegati, l. arbitri compromissarii, gl. iurisdictio, in l. 1. de postulando.

Iurisdictio ordinaria dicitur illa, quæ datur à lege, l. cum prætor, & ibi add. marg. de iudiciis.

Iurisdictionem ordinariam dant rectorib. suis illi, qui sunt de collegio alicuius professionis, ita vt non possint postea declinare, glo. pertinet, in l. fin. C. de iurisdictione omnium iud.

Iurisdictioni ordinaria recitari potest propter miserabilitatem personarum, l. 1. C. quando Imperator inter pupillos.

Reliqua verbo, Notatio, 7. §. Potestas.

IURISDICTIONE mandata, & delegata idem est, qui mandata, in l. 1. §. qui mandata, de officio eius, cui mandata est iurisdictioni.

Iurisdictioni delegata potest transferri in delegatum, sed non merum imperium, quod lege datur, d. §. qui mandata.

Iurisdictioni mandari dicitur, quando vniuersitas causarum, sed delegari dicitur, quando vna species committitur, gl. qui mandata, ibid.

Iurisdictioni transferri conceditur ei, qui habet merum imperium ex se iure Magistratus, non qui habet specialiter a legibus de maioribus, gl. transire, ibid.

Iurisdictioni mandata non transferuntur ea, quae specialiter, & in vim privilegij lege vel Senatusconsulto, vel constitutione principum tribuantur, d. l. 1. in princ. & ibi gl. 1.

Iurisdictioni cessat mandatum per legem, imò quia per legem demandatur, alteri delegari potest, quia non specialiter mandatur alicui, gl. 1. ibid.

Iurisdictionem mandata non censetur data potestas delegato interponendi decretum super alienatione rerum minoris, l. mandata, eod.

in Iurisdictione generali mandata legato suo à patre venit etiam cognitio de suspectis torib. l. pen. eod.

Iurisdictione delegata alicui privato, etiam imperium, quod non est merum, id est, modica coëctio censetur delegari, l. 1. §. qui mandata, & ibi gl. imperium, & gl. si. & l. fin. & ibi gl. si. eod.

Iurisdictione delegata morte delegantis re integra expirat, l. & quia, de iurisdictione omnium iud.

Iurisdictioni, quae à principe non est data, neque lex defert, mortuo delegante re integra extinguitur, ibid.

Iurisdictione specialiter si defertur alicui in privilegium, vt maiori, & tunc non delegat, aut generaliter defertur, & tunc delegare potest, gl. 1. ibid.

Iurisdictionem delegatam dare potest omnis, qui potest dare ordinariam, item quilibet ordinarius, item delegatus à principe, vel ad vniuersitatem causarum, vel legatus proconsulis, ibid. gl. 2.

Iurisdictionem delegatam non potest dare delegatus, nisi forte lite contestata coram se ad instar procuratoris, ibid.

Iurisdictione delegata mortuo delegato re non integra non expirat, glossa antequam, ibidem.

Iurisdictione delegata vt perpetuetur, & non expirat re non integra, per mortem delegantis, requiritur litis contestatio, tunc enim dicitur litis non integra, ibidem.

Iurisdictione morte delegantis re integra non expirat per mortem habentis dignitatem, quando dignitati non expreffo proprio nomine committitur, alias secus, ibi. & gl. si. in l. tale pactum, §. si de pactis.

Iurisdictione potest delegari in totum vel in partem, l. solet, de iurisdictione omnium iud.

Iurisdictione iudicis delegati reuocatur etiam post litis contestationem, quod non est ita in ceteris mandatis, quia in isto non vertitur damnum pecuniarium, sicut in illis, gl. 1. in l. iudicium, §. de iudicis.

Iurisdictione delegari finitur, si delegetur alij, gl. fin. in l. venditor, §. si. fin. eod.

Iurisdictione sicut lite contestata non expirat morte delegantis, ita quando non mortuus delegans, vel remouetur, expirat iurisdictione, si lite non contestata mortuus, vel remouetur sit delegans, d. §. si. & ibi gl. si.

Iurisdictionem ordinariam delegatum, vel ex lege non habens, non potest esse iudex, l. pen. de iudicis.

Reliqua verbo, Delegari, per tot. Delegata, Delegatio.

IVRISDICTIONIS prorogationem impedit error litigantium cum impeditur consensus, quo mediante fit prorogatio, si per errorem, de iurisdictione om. iud.

Iurisdictione iudicis non sui pacto litigantium si fit prorogata, vsque ad litis contestationem admittitur penitentia, sed si ille erat iudex, tamen poterat ex privilegio declinari, si pactum fit, quod non possit declinari, tunc non admittitur penitentia, etiam ante litis contestationem, §. l. fin. & ibi gloss. 1. & fin. eod.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

Iurisdictione iudicis pacto litigantium si fit prorogata, post litis contestationem non habet locum penitentia, d. l. si conuenit, & ibi gl. 1.

Iurisdictioni iudicis non sui praesentis, & acceptantis, si duo se summisserint sponte litigando, talis iudex habet in eos iurisdictionem, d. l. 1. & ibi glo. 1. de iudicis.

risdictioni, cum non essent, quia tunc non fit prorogatio, §. d. 1. & ibi gloss. alium esse, eod. & glo. scientes, in l. 1. C. de iurisdictione omnium iudicum.

Iurisdictionem non sui iudicis non prorogat ille, qui iudicis compulsi consentit in eum, quia tunc nulla est iurisdictione ipso iure, d. l. 1. & ibi gl. nulla.

ad Iurisdictionem prorogandam sufficit consensus partium, nec requiritur consensus, nec scientia iudicis, d. l. 2.

Iurisdictione delegati vt prorogatur de tempore ad tempus, requiritur consensus etiam iudicis, gl. in l. in l. 1. C. de iurisdictione omnium iud. & ibi gl. iudex.

Iurisdictione iudicis potest prorogari consensus partium de quantitate ad quantitatem, l. de qua re, §. 7. §. 1. eod.

Iurisdictionem prorogare possunt principales personae, sed non procuratores eorum simpliciter constituti, l. si ita legatum, in additio. margin. de auro & argen. lega.

Iurisdictionem Episcopi prorogare possunt non subditi sponte, & postquam consentiunt in eum, ex necessitate compelluntur, §. glo. sponte, in l. si qui ex consensu, 7. C. de Episcopi. audi.

Iurisdictionem non sui iudicis prorogans, praesumitur consensum praestare potius tanquam in iudicem, quam in arbitrum, vt sententia valeat, & actio nem pariat, nisi pena vel simile quid sit appositum, quod declaret esse arbitrum, gl. 1. in l. Episcopi, §. 8. C. de gl. 1. in l. 1. de iudicis.

Iurisdictione prorogari non potest pactum, nisi lite contestata, euitare autem prorogationem iurisdictionis potest per pactum, fallit tamen in multis, glo. pen. in l. si quis in confribendo, 2. C. de pactis.

Iurisdictione eius, qui alias iurisdictionem habet, potest inter non subditos consensu partium prorogari, l. 1. C. de iurisdictione omnium iud. l. 1. de iudicis.

Iurisdictione ei, qui alias nullam habet iurisdictionem, consensu partium de nouo dari non potest, secus si alias haberet, glo. personas, in l. 1. C. de iurisdictione omnium iud.

Iurisdictione iudicis inter non subditos consentiendo partes in eum, vt possit esse iudex, prorogatur, non vero si partes consenserint, vt sic iudicaret ille iudex, qui fieri non potest, §. glo. ex consensu, ibid.

Iurisdictionem non possunt conferre privati ei, qui nullam habet iurisdictionem, l. 3. C. eod.

Iurisdictione illa tantum potest prorogari ab his, qui adueniunt sunt, quam habet ille iudex in subditos suos, l. testamenta, 1. 8. C. de testam.

Iurisdictione specialiter concessa alicui in certo genere causarum non videtur posse prorogari ad alterum iudicem eiusdem loci, ibid.

Reliqua verbo, Prorogatio, iudex, 16. Arbitr, 5.

IVRISPERTITIAE sub dubio, forte, respondent in iure, glo. fortasse, in l. si duo, 3. de arbitris, & gl. forte, in l. ab executione. C. quorum appellat.

Iurisperiti assumpti in consilium principis dicuntur sedere circa latus principis, & non ad pedes, l. iurisperitos, 3. o. de excusatio. oib. tutorum.

Iurisperiti in consilium principis assumpti excusantur etiam à tutela suscepta, ibi.

Reliqua verbo, Iurisperitus, Consulter.

IVRISPREDICTA est diuinarum, atque humanarum rerum notitia, iusti, atque iniusti scientia, in princip. Iust. de iust. & iure, l. iustitia, de iustit. & iure.

Ius in genere, num. 1. §. quae 9.

Ius naturale, §. diuinum, num. 9.

Ius gentium, num. 10.

Ius civile, num. 11. 12.

Ius publicum, vel priuatum, num. 13.

Ius nouum, vel iniquum imperatum, num. 14.

Ius renunciatum, §. ius tertij, num. 15.

Ius offerendi, §. paucissimi, §. si iudicij, num. 16.

Ius aduocandi, §. deliberandi, num. 17.

Ius aduersarij, num. 18. 19. 20.

IVS appellatur à iustitia, sicut à matre sua, l. 1. & ibi gl. iustitia, de iustitia & iure. 1.

Ius est ars boni, & aequi, id est, eius, quod est aequum, & vtile, d. l. 1. & ibi gl. ius est, & gl. cuique, in l. iustitia, eod.

Ius pluribus modis dicitur vno modo, cum id, quod semper bonum, & aequum est, ius dicitur vt est ius naturale: alio modo, quod omnibus, aut pluribus in quaque ciuitate vtile est, vt est ius ciuile, etiam dicitur ius honorari: aut dicitur etiam ius locus in quo ius redditur, l. ius plurib. eod.

Ius reddere dicitur praetor, etiam cum inique decernit, relatione scilicet facta, non ad id, quod praetor ita fecerit, sed ad illud, quod praetorem facere conuenit, ibidem.

Ius iniquum iniquitatem habet matrem, & non iustitiam, quia ius est iustum, gl. decernit, ibidem.

Ius quandoque sumitur pro necessitudine, id est, iure sanguinis, vt ius cognationis, vel affinitatis, si & ibi gl. 1. eod.

Ius, in quo versatur, patrio, & nobili viro causas ex oranti ignorare turpe est, l. 2. §. Seruius autem, de origine iuris, l. ius singulare, & ibi gl. 1. de legib.

Ius singulare est, quod contra tenorem rationis propter vtilitatem aliquam auctoritate constitutum est introductum, vt quod mulieres intercedentes non teneantur, d. l. ius singulare, & ibi gl. de legib.

Ius omne aut consensus fecit, aut necessitas constituit, aut consuetudo firmavit, l. ergo, eod.

Ius facit consensus, vt lex, Senatusconsultum, Plebiscitum, quae sunt per consensum populi, & etiam necessitas facit ius, vt principum leges, quas necessitas scire debemus, gl. si. ibid.

Ius omne vel ad personas pertinet, id est, qualiter ferui adquiruntur, alienentur, amittantur, conferuntur, & de conditionibus eorum vel pertinet ad res, id est, qualiter acquiruntur, conferuntur, amittuntur, vel alienentur, vel ad actiones qualiter nobis competant, & qualiter eos proponere debeamus, l. 1. & ibi gl. 1. de statu homin. & gl. 1. in rub. de verb. sign.

Ius omne hominum causa statutum est, & ideo prius de iure personarum, l. 1. C. 2. dixit esse agendum, l. 2. eod.

Ius suum auctori non debet alicui, nisi consuetudo aliud inducat, glo. detrahi, in l. 2. de his, qui per sui, §. fin. Iust. de iure personarum.

Ius, quod in liberos habemus, proprii ciuium Romanorum est, gl. 2. in l. 1. de adop. l. 1.

Ius idem debet ibi dici, quod ipse alii dixit, vel dici fecit, l. 1. quod quisque iuris.
 Ius idem in ipsius quoque persona quis pati debet, quod ipse in alterius persona æquum esse credit, ibid.
 Ius nouum non dicitur factum contra legem consuetudine roboratum, quia tunc dicitur inuenerat, gl. noui iuris, in l. 1. §. qui magistratum, eod.
 Ius nouum dicitur, quod non est scriptum de iure, nec consuetudine est roboratum, ibid.
 Ius idem, quod aliis quis statuit, & tenait, feruare contra se debet, siue quis vsus sit illo iure, siue non, gl. statuerit, ibid.
 Ius nouum, & iniquum singulariter contra aliquem, vel ius commune iniquum si quis fecit, fit retortio eiusdem iuris contra eum, gl. aduersario, ibid.
 Ius iniquum si quis facit constituit ius sit talis assessor, siue litigator, fit retortio eiusdem iuris contra eum, ibid.
 Ius iniquum si Magistratus assessoris imprudentia constituit, non fit retortio eiusdem iuris contra Magistratum, sed bene contra assessorum, nisi Magistratus esset iuris peritus, l. 2. & ibi add. marg. eod.
 Ius quandoque ponitur pro loco, in quo ius solet reddi, gl. in iure, in l. 1. de postulando.
 Ius semper est certum, & finitum, gl. de dolo, in l. 1. & eleganter, §. non solum, de dolo malo.
 Ius triplex est in comparatione, quoddam ius dicitur bonum, quando libertas competit ab adita hereditate, sed reuocatur, vel singitur non data, prolata querela intra quinquennium melius, quando libertas data nunquam reuocatur, sed datur 20. aureis optinum, vt quando data libertate sunt liberi, & nihil dant, gl. optimo, in l. 6. mulier, de minorib. gl. in l. 1. C. de viuis.
 Ius rescindens potest in modum exceptionis proponi, §. 1. Papinianus, §. si filius, & ibi gl. contradictionis, de inofficiis, l. 1.
 Ius nouum dicitur omne ius, quod est post legem 12. tab. l. 1. iuncta l. 3. §. si. de per. heredit.
 Ius summi iudicium non debet quis relinquere, gl. relinquere, in l. illud quoque, 40. eodem.
 Ius minus validum non durat maiori tempore, quam ius magis validum, l. 3. §. viusfructus petatur.
 Ius vile non est maioris rationis, quam ius directum, ibid.
 Ius non fauet delictorum votis, gl. 1. in l. v. pomum, de fructibus.
 Ius suum desecrare videtur quis per actum contrarium, l. si filii dii, & ibi add. marg. quemadmodum seruatur, amitt.
 Ius, quod ignoratur, quandoque transfert quis in alium, iura quod postea non possit reuocare, l. si partem, §. si eod.
 Ius ex facto oritur, & ius est implicitum facto, l. si ex plagis, 52. §. in cliuo, ad legem Aquilam.
 Ius quandoque ponitur pro qualitate facti, gl. vnde iure, in l. si de iure iuran.
 Ius habere si quis incipit, etiam pendente iudicio facit, nisi ex facto procedenti, gl. in l. 1. si rem, §. si de pignorat. actio.
 Ius superueniens pendente iudicio auctori in re, de qua litigat ex causa de preterito, fundat actionem ab initio male institutam, §. si, & ibi add. marg.
 Ius superueniens auctori meo mihi prodest, secus si dominus succedat auctori meo, quia tunc illa successio mihi non prodest, l. rem alienam, 4. eod.
 Ius reale, qui pignus ab vno socio pro parte indiuisa est constitutum, facta diuisione remanet in eo statu, in quo primo erat, secus in iure personali, l. 3. §. qui portiores.
 Ius in re de futuro non potest in iudicium deduci, nec ad iudicem pertrahitur, sed quando ius de presenti est, quod habet dependentiam de futuro, tunc ad iudicem pertrahitur, si auctori nihil possit imputari, secus si auctori possit imputari, vt quia fortiter non exegerit, cum posset exigere, gl. tractus, & ibi add. marg. in l. 1. §. si de viuis.
 Ius alicui quæritur, siue eius factum non potest ei auferri, l. stipulatio, 63. & ibi add. marg. de iure dotum.
 Ius non deficit, sed probatio, l. duo sunt Titij, 30. de testamen. turela.
 Ius Galli Aquili appellatur ius antiquum, licet aliud ius antiquum, scilicet 12. tab. præcessit, & ius Velleianum dicitur nouum, l. Gallus Aquilius, §. si eius, de liber. & postum.
 Ius commune potentius est, quod priuilegium militis, & sic quam ius speciale, l. centurio, 1. de vulgari.
 Ius consuetudinis, quod erat in persona instituit, transit in personam substituit, & eius substituit, l. cum ex filio, 39. §. si eod.
 Ius, & potestas pro eodem ponuntur quandoque, gl. ius, in l. 1. ad legem Aquil. ius idem potest esse quodque, vbi diuersa ratio est, l. 1. & ibi gl. & tamen, de tollat. contra Ius commune quæ sunt, non sunt trahenda ad consequentiam, gl. si in l. 2. §. si de priuileg. credit.
 Ius dicere vnumquemque sibi ipsi non est æquum, l. 1. quorum legatorum.
 Ius recte quæritur ex superuenienti delicto non potest tolli, l. 2. de itinere actus. que priuat.
 Ius quandoque ponitur pro seruitute, l. si & ibi gl. pen. eod.
 Ius suum debet quis tueri, non iniuriam committere, l. 1. §. 1. quod vi, aut clam.
 Ius quod potest deducere in iudicium per modum agendi, & per modum excipiendi, si primo fit deductum per modum excipiendi, & super illo succubitur, reus, non potest iterum deduci ab eodem per modum agendi, si tendit ad eundem finem cum exceptione, l. duobus, de exceptio. rei iudicata.
 Ius quæritur ex conuentione non tollitur vnius partis reuocatione, secus si in mandato, l. alid est, 106. de solutio.
 Ius ignorare permittit mulieribus, l. si adulterium cum incestu, §. stuprum, & ibi gl. lexu, de adulteris.
 Ius vocari, etiam tempore feriatu, potest ille, qui eis non impeditur, gl. seruati, in l. semper, §. immunitati, de iure immunitat.
 Ius getorum dicitur de officialibus curiæ, qui scribantur, gl. ius, in l. iubeamus, 14. §. his quique, C. de sacrosanctis Eccles.
 Ius scriptum, vel æquitas si interpretari debet, ad principem pertinet, gl. 1. in l. 1. C. de legibus.

Ius antiquum totum digestum est in libros quinquaginta, quod antea per mille & quadraginta annos erat confusum, l. 1. §. iubeamus, C. de veteri iure.
 Ius, quod sibi competit ex sententia, si remittat quis dolo aduersarii, talis remissio est nulla, & sententia executioni mandatur non obstante remissione illa, gl. 4. in l. cum, posteaquam 9. C. de pactis.
 Ius, quod sibi competit ex sententia, si remittat quis per dolum aduersarii, & illud ius sit sublatum ipso iure per Aquilianam stipulationem, tunc replicatur de dolo, ibid.
 Ius commune potentius est priuilegio, & facilius tollitur priuilegium, quam ius commune, vnde & difficilius expugnatur ius commune, gl. si. in l. 1. C. si aduersus vendit.
 Ius aureorum annulorum est priuilegium à principe concessum, ita quod necesse habeat portare annulum in signum semiplene ingenuitatis, & libertatis prateritis, l. 2. & ibi gl. 1. C. de iure aureorum annulorum.
 Ius nouum appellatur totum corpus iuris, gl. si. in l. vnica, §. ne autem, C. de caducis.
 Ius scriptum, quod est certum, & finitum, probari non potest, gl. 2. in l. 1. C. quæ sit longa consuetudo.
 Ius versutum, dicitur ius decipiens, quo per quasdam versutias, & machinationes verborum homines ab accusatione repelluntur, vt si cadetera syllaba, cadet ab accusatione, gl. si. in l. ita nobis, 18. C. de adulteris.
 Ius sibi dicere potest quis quandoque, gl. licetiam, in §. 1. in auth. vt de cætero commutatio, ecclesiast. rerum, col. 5.
 Ius habens ad aliquam electionem, etiam non elegerit per multos annos, quia non expeditur, non tamen perdit illud, l. in filius, 3. & ibi gl. quæ est, C. de decurio, lib. 10.
 Ius pæcedi tripartitum est, aliud est bonum, ex quo tantum est exceptio; aliud est melius, ex quo tantum iudicis officio est petitiu; aliud est optimum, quod est vndeque ex omnibus suis partibus circumuallatum, id est, per quod actio, exceptio & iudicis officium conceditur ad sibi debitum consequendum, gl. si. & ibi add. marg. in l. 1. C. quando, & quib. quarta pars, lib. 10.
 Ius extra ius quod sit, tantum valet regulariter, quantum quod sit cotam iudice, salit quandoque, gl. & inter acta, in l. cum scimus, §. illud, C. de agniti. & censit. lib. 11.
 Ius esse in ciuitate parum est, nisi sint, qui iura reddere, vel regere possint, gl. constituit, in l. hac edictali, §. Iudices, de pace tenenda inter lib. 10.
 Ius, ex quo sunt iura vindicta, duplex est, scilicet accusatio, & officium iudicis, officium iudicis exercetur quandoque, cum per inquisitionem ad alterius denunciationem proceditur, nam super denunciatione inquirunt, quandoque per inquisitionem factam proprio motu iudicis, gl. per accusationem, in extraneis ad reputandum, quomodo in l. iuxta maiest.
 Ius persequitur iustitiam, & effectus iustitiæ, & vt admiuistratur, §. reprob. gl. 2. add. ibi. in rub. Inst. de iust. & iure.
 Ius omne non præcipit, imò quoddam punit, quoddam verat, quoddam permittit, & quoddam consulit, & quoddam hortatur, gl. iuris, in §. iuris, præcepta, Inst. eod. & gl. iuris, in l. iustitia, ff. eod.
 Ius correctum licitum est scire, & allegare ad declarationem iuris noui, sed non ad decessionem, gl. 2. in add. in princip. Inst. de testam. ordi.
 Ius strictum est, quod spreta æquitare, & humanitate rigorem imitatur, in princip. Inst. de S. C. Tertuliano.
 Ius canonicum præualeat in concernentibus peccatum etiam in terris imperij, & contra in non concernentibus peccatum ius civile præualet etiam in terris Ecclesiæ, gl. hætenus, & gl. indiuiduum, in add. in princip. Inst. de paria potest. & add. in §. pe. Inst. de gradib. cognatio.
 Ius omne consistit aut in acquirendo, aut in conferendo, aut in amittendo, gl. quasi, §. item Seruiana, Inst. de actio. l. si de legib.
 Iuris author est homo, iustitia verò est Deus, gl. ius, in l. 1. de iustitia & iure.
 Iura reddentes sacerdotes vocantur, d. l. 1. & ibi gl. cuius.
 Iuris præcepta sunt hæc, honeste viuere, alterum non ledere, & ius suum vnicuique tribuere, l. iustitia, eod. & §. iuris præcepta, Inst. de iust. & iure.
 Iuris sui persequutionem, aut spem futuræ præceptionis deteriorum constituit vnicuique licet, l. pactum inter heredem, de pactis.
 Iuri suo competitori vel competenti non potest per pactum renunciare in dote, 7. de ea vltiori die reddendo, gl. si in d. l. pactum inter heredem, eod.
 Iuris interpretes debent verbis congruam interpretationem adpare, l. item veniunt, 10. §. præter, in §. si & ibi add. marg. de petitione heredit.
 Iura, quæ obtinent in fisco, habent locum & in priuato, & est contra, gl. in publica, in d. l. item veniunt, §. ait Senatus.
 Iura plura quando vni competunt, si vnum remittit, aliud remittere non dicitur, nisi quoniam vnum ius dependet ab altero, l. si domus, 1. & ibi add. marg. de seruatur. vrbano, & l. si mihi, 10. de seruatur. rusticorum.
 Iure suo quilibet debet esse contentus, gl. 2. in l. si irruptione, finium regundor.
 Iura quædam possunt feruari, quæ de nouo acquiri non possunt, vt ius sepulchri non potest præscribi, potest tamen feruari, gl. 1. in l. pe. de mortuo inferendo.
 Iuri vendendi pignus, quod creditor habet, speciali iure non potest per pactum renunciare, gl. si in l. si conuenit, 4. de pignorat. actione.
 Iura varia ex tempore, & loco statuuntur, gl. tempus, in l. 1. de exercitor. actione.
 Iuri dicendi nullum si nitentur agendo vel replicando præscribitur, secus si excipiendo, vel duplicando proponatur, gl. statutum, in add. marg. in l. quæritur, 30. §. si de peculio.
 Iura aptantur ad frequentiora, gl. quanto minoris, in l. Iulianus, de actio. empti. gl. si in l. preuia, 63. §. si ad legem Falcid.
 Iura non possunt reddi sine iudicibus, gl. 2. in l. huius, qui potiores in pignor.
 Iura nullas partes discretas, vel pro indiuiso intellectas habent, gl. certa, in l. si consensit, in §. si congenerit, quib. modis pignus.
 Iure omnia licere, & fieri posse, & esse iure facta præsumuntur, nisi contra probeatur, gl. specialiter, in l. ab ea, §. 4. probat.
 Iura considerant effectum, non formulam verborum, gl. 1. in add. in l. 3. de legitim. tutor.
 Iuris occasione non debet quis trahere ad iniquum compendium, gl. dar. dam, in

dam, in l. de auctorit. tutorum, & gl. fi. in l. pupillo, 15. de solutio.
Iuribus pluribus qui potest vti, vno caltato, potest ex alio vocare, l. fed & milites, de excusat. tutorum.
Iuris ratio non est prius querenda, quam persona eius, cui relinquatur, & a quo relinquatur, & ipsius relinquens, l. quidam referunt, & ibi gl. persona, de iure codicillorum.
Iura sepulchrorum non transeunt in fideicommissarium cum vniuersitate, gl. 2. in l. quidam, 62. de acquir. rerum dominio.
ad Iura sua rescindenda per singula momenta non debet quis archari coërcerique, l. peregrin, 44. §. 1. & ibi add. marg. de acquir. possess.
in Iuribus incorporalibus habentibus causam discontinuam dicitur quis esse in quasi possessione, si illo anno visus sit 30. diebus, adeo quod si me turbas, possum contra te de facto resistere, l. 1. §. hoc interdico, & ibi gl. an non, ad fi. de itinere actusque priuato.
§ Iuri luendi potest praescribi, l. in bello, §. si quis seruum, & ibi gl. intelligi, de capitiis.
ad Iuris significationem pertinet paries, murus, materia, iter, via, vel femita, l. quantum, 157. de verb. sign.
contra Iuris rationem quod est receptum, non debet trahi ad consequentiam, l. quod contra iuris, 14. de regulis iuris.
Iuris appellatione non solum venit ius commune, sed etiam ius consuetudinarium, gloss. 3. in l. 2. C. si contra ius vel iustitiam.
Iura subueniuntur etiam minoribus non decipientibus, l. 2. C. si minor fe precius.
Iura minorum intacta seruari, melius est, quam post causam vulneratam remedium quaerere, l. fi. C. in quibus causis in integrum restit.
Iura in silico statuta, & in priuatis obtinent, gl. 3. in leg. 1. C. de petitione heredit.
Iuris idem est de toto quoad totum, quod de parte quoad partem, gl. fi. in l. 2. C. de non numerata.
Iure communi quod conceditur, frustra peritur, l. cum interdico, & ibi gl. à nobis, C. arbitrium tutelar.
Iura nascuntur à principe, quae habent omnia iura in finis pectoris sui, gl. nascuntur, & gl. praecipue, in l. memoriam, C. vide vi.
Iuri veteri, & antiquo relinquatur id, quod non mutatur, gl. firma, in §. finimus, in auct. de non alienand. col. 2.
Iura communiter, & generaliter in omnium utilitatem facta potius debent valere, quam ea, quae circa aliquos videntur agi ad corruptionem communium legum, §. quia verò, vers. oportet. eod. titulo.
Iura specialia facilius tolluntur, quam communia, d. vers. oportet. in add. marg. gl. 1. in rub. C. de decretis decurion. lib. 10.
Iuri quod potest derogari pacto, vel renunciatione, potest derogari per statutum, gl. 1. in rub. C. de decretis decurion. lib. 10.
de Iuris apicibus non conuenit interdum disputare, gl. si qua verò, in extrauag. de pace Constantiae, §. sententia.
Iura esse in ciuitate param valere, nisi essent qui ea executioni mandarent, gl. per legimos, in princip. in proemio Institutionum.
Iuris scientia habet principium, & finem, licet in aliis artibus hoc non sit, gloss. principale, in §. cūque, in proem. Institutio.
Iuris interpretes olim publica auctoritate concessa à principe deputabantur, quibus à Cæsare Augusto ius respondendi datum est, & illi appellabantur Iuriconsulti, à quorum sententia recedere non licebat iudici, §. responsa, Instit. de iure naturali, gentium, & ciuili.
Iura iurib. debent concordari, §. fed cum paulatim, ibi, in vnam consonantiam, Instit. de testam.
Iura exhibent negotiis, quod medicamenta exhibent morbis, gl. necessarium, in §. fed iste quidem, Instit. de actio.
Iuris appellatione venit ius ciuile, §. non autem, & ibi gl. ipso iure, Instit. de perpetuis & temporal.
in Iure nullum inutile, nullum defunctum reperitur, §. 2. in proem. Digestorum.
Iure suo quis vti non debet principaliter in damnum alterius, glo. fi. & ibi add. marg. in l. quia, redhibito, de alienatione iudicij.
Reliqua verbo, Error, 11. 12. 13. Dispenfatio, Domus, Filiatio, Ignorantia, 3. 4. 5. Ignorare, Iustitia, Pactum, 12. Peritio, Possessio, Regula, Sanguine, Sententia, 10. 11. 12. 45. 46. Seruitus, 1. 2. Solemnitas, Strictum.
§ Ius naturale est, quod natura, id est, Deus, omnia animalia docuit, l. 1. §. ius naturale, de iust. & iure, in princ. Instit. de iure naturali, gent. & ciu.
Ius naturale non humani generis solum proprium est, fed omnium animalium, quae terra, marique nascuntur, autum quoque commune est, d. §. ius naturale, & in d. princ. Instit.
Ius naturale quatuor modis dicitur. Primò, lex Mosaiica, secundò, instinctus naturae, tertio, ius gentium, quarto, ius praetorium, gl. quod natura, in d. §. ius naturale, & gl. 1. in d. princ. Instit.
ex Iure naturali descendit maris, & feminæ coniunctio, quam nos matrimonium appellamus, d. §. ius naturale.
Iuris naturalis primus motus impunitus est, gl. coniugatio, ibid.
Ius naturale est commune omnibus animalibus, sed ius gentium proprium est hominum, d. l. 1. §. fi.
Ius naturale quamuis sit immutabile, quandoque tamen in parte mutatur, l. mandumissiones, & ibi gl. 3. eod.
Ius naturale quoddam est quoad omnia animalia, quoddam verò quoad omnes homines, & hoc dicitur etiam ius gentium, gl. obligationes, ibid.
Ius naturale semper est bonum, & æquum, gl. 1. in l. ius ciuile, eod.
Ius commune dicitur primò ius naturale, quia est commune omnibus animalibus, secundò ius commune dicitur ius gentium, quia omnibus hominibus est commune, gl. 1. ibid.
Ius naturale semper est immutabile in suo genere, mutatur tamen in certis casibus, vel licet mutetur in aliquo, quoad obseruationem ipsam, tamen semper bonum, & æquum seruat, ibid.
Iuri naturali detrahatur in viciatione à iure ciuili, additur in matrimonio dandoci formam, additur etiam in materia, & forma, vt in tutela, quæ à iure ciuili formam, & materiam accipit, ibid.

Iuri naturali in sua corporis vniuersitate non potest detrahi, sed bene potest in casibus specialibus, vnde fere totum corpus iuris est ius ciuile, cum illi vel in forma, vel in materia iuri communi sit additum, vel detractum, ibid.
Ius naturale quoddam à naturali ingenio, vel industria hominum est introductum, quod dicitur ius gentium, proprie tamen est, quod commune est omnibus animalibus, gloss. 1. in l. 1. de pactis.
Ius naturale ponitur quandoque pro naturali obligatione, glo. summoueatur, in l. scribit, 34. §. fin. de auro & argento.
Ius Diuinum dicitur dupliciter, primò, quia à Deo est constitutum, vt Evangelia alio modo ab effectu, siue materia, & quod ipse Deo factum est, gloss. 1. in l. vt inter diuinum, 19. C. de sacrosanctis Eccles.
Ius naturale secundum canones dicitur, quod in lege Mosaiica, & in Evangelio continetur, quod intelligit in præceptis moralibus, secus in mysticis, & figuratis, quia illa sunt mutabilia, gloss. 1. & ibi addit. in princ. Instit. de iure naturali, gentium, & ciu.
Ius naturale primæum, quod mouent omnia animalia ad aliquid faciendum, semper permixtum immutabile in sui totalitate, hoc est, quantum in se est, scilicet in abstracto, fed quantum est in concreto, potest in aliquo casu mutari, vt in seruitute & viciatione, §. fed naturalia, & ibi gloss. 1. & addit. marg. Instit. eodem.
Iura naturalia & ciuilia possunt concurrere in vna persona, §. fed hodiè, Instit. de adoptio.
Ius naturale capitur pro illa ratione & dictamine rationis, quod à natura infertur et hominibus, §. fin. Instit. de Arriano tutor.
Reliqua verbo, Obligatio, 9. vñque 14.
Ius gentium est, quod gentes humane solæ videntur, l. 1. §. fin. & ibi gl. humane, de iust. & iure, & §. 1. in potestate, Instit. de iur. personarum.
Ius gentium dicitur religio erga Deum, & vt parentibus & patriæ obediatis, & vt vim, atque iniuriam propulsemus, l. 2. & l. vt vim, de iusticia & iure, & gloss. vnuatur, in §. ius autem ciuile, Instit. de iure naturali.
Ius gentium dicitur quandoque ius naturale, glo. fin. in l. omnes populi, eod. & glo. 1. in l. nam hoc natura, 14. de conditione indebiti, & §. 1. & ibi gloss. 1. & §. singulorum. Instit. de rerum diuisione.
Ius gentium per hominum necessitatem est introductum, gloss. fi. in l. ergo, de legibus, & glo. 1. in l. libertas, de statu hominum.
Ius gentium appellatur quod ius ciuile, eo quod, ab omnibus gentibus sit receptum, gloss. fin. in l. rerum quod amotarum, 2. rerum amotarum.
Iure gentium condici quis res suas, reddita tamen actione de iure ciuili, ibid.
Ius gentium cum ipso genere humano proditum est, l. 1. de acquir. rerum dominio, & §. singulorum, Instit. de rerum diu.
Ius gentium dicitur illud, quod ratione naturali inter omnes homines peræquè seruatur, dist. 1. §. & in potestate, Instit. de iure personarum.
Ius gentium veritatis est iure ciuili, d. l. 1. & ibi gl. omnia, de acquir. rerum dominio, & d. §. singulos.
Ius gentium dicitur, & naturale, quia instinctu naturæ est inductum, gl. iure gentium, in l. qua ratione, §. 9. hæ quoque, eod.
Ius commune appellatur ius gentium, & dicitur illud, quod apud omnes gentes peræquè obseruatur, §. ius autem ciuile, Instit. de iure naturali, gentium & ciu.
Ius gentium introductur ratione naturali, vnde est immutabile d. §. ius autem ciuile, & ibi gl. malis.
Ius gentium commune est omni humano generi, §. ius autem gentium, Instit. eod.
Iuris gentium constitutiones, vel ex commoditate, vel ex necessitate gentium sunt introductæ, ibi.
Iure gentium orta sunt bella, captiuitates sequuntur & seruitutes, ibi.
ex Iure gentium omnes contractus introducti sunt, vt emptio, venditio, locatio, conductio, societas, mutuum, & alij immutabiles contractus, exceptis quatuor, scilicet stipulatione, literarum obligatione, contractu emphiteotico, & donatione propter nuptias, d. §. ius autem gentium, & ibi gloss. pen.
Ius gentium derogat iure naturali, ibi.
Ius gentium, quod apud omnes gentes peræquè obseruatur, diuina quadam providentia constitutum totaliter semper firmum, atque immutabile permanet, §. fed naturalia, & ibi gl. 1. Instit. eod.
Reliqua verbo, Obligatio, 9. vñque 14.
Ius ciuile percipere sine præceptore difficile est, & sic prius dicere, quam intelligere oportet, §. 2. antea, & ibi add. marg. in proem. Digestorum.
Ius ciuile dicitur, quod est ars, quia implicat alias, §. & quod iam primis, & ibi gl. finem, in d. proem. Digestorum.
Ius ciuile habet caput, & finem, caput habet, Institutiones, & finem, Codicem, ibidem.
Ius Ciuile composuit Iustinianus, hæc autem, in d. proem. Digestorum.
Ius ciuile debet legi in ciuitatib. Romana, Constantinopolitana, & Berytensi, & aliis locis non potest legi, sub pena a. o. libratum auri imponendi legenti, ibi.
Ius, quando nobis traditur in libris Pandectarum, per similitudinem vocatur ius encycletum, gl. encycletæ, in rub. super titulo, de iust. & iure.
Ius ciuile est, quod neque in totum à naturali, vel gentium recedit, neque per omnia ei ferit, & cum aliquid detrahimus, vel addimus huic iuri naturali, vel gentium, effectus ius proprium, id est, ciuile, l. ius ciuile, & l. 9. eod.
Ius ciuile constat aut ex iure scripto, aut ex non scripto, ibid.
Ius ciuile ponitur quandoque pro lege 12. tab. gl. fi. in l. Ius ciuile.
Ius ciuile est, quod ex legibus, plebiscitis, Senatusconsultis, decretis principum, auctoritate prudentum venit, l. ius autem, eod.
Iuris ciuilis scripti partes sunt lex, scilicet leges, plebiscita, Senatusconsulta, principum placita, Magistratuum edicta, & responsa prudentum, & ex his quique faciunt ius ciuile, & sextum scilicet Magistratuum edicta faciunt ius praetorium, gl. 1. ibid.
Ius ciuile quandoque ponitur pro statutis ciuitatum, quandoque pro lege 12. tab. quandoque ponitur ad differentiam praetorij, quandoque pro disputatione prudentum, ibid.
Ius ciuile dicitur lex, id est, ius scriptum, vel mores, id est, ius non scriptum, & omnes populi, & ibi gl. 1. & 2. eod.

Ius civile proprium potest consisti a populo, sed ius civile commune constituit solus princeps, §. gl. po. ibid.
 Ius civile dicitur statuta civitatum, gl. 2. in l. ius pluribus, eod.
 Ius civile quandoque sumitur pro omni iure civili pratorio, & naturali, gloss. in rub. de origine iuris.
 Ius civile pratorium, dicitur liber ab eo compositus, non quia de suo quidquam addidit, sed quod leges sine ordine latas in vnum compulsi, l. 2. in princ. eod.
 Ius vnum civile potest tolli per aliud ius civile, sed non potest tolli ius civile a pratore ipso iure, sed bene per exceptionem, gl. 1. in l. 1. ad legem Falcid. gloss. agnatio, in fi. in l. de agnatio, in tutela.
 Ius civile dicitur ius proprium civitatis Romanæ, l. 1. de acquir. rerum dominio.
 Ius civile Romanorum sequuntur omnes, gl. civitatis, in l. 2. §. 1. ne quid in loco publico.
 Ius civile sapientia non est premo numeratio a timenda, nec de honestanda, d. an petat. in l. ius dicitur, in ab eius profitore, l. 1. §. proinde, & ibi gloss. in l. ius dicitur, de variis & extraordinariis, & gl. ius civile, in §. ius autem gentium, in l. ius dicitur, de variis & extraordinariis.
 Ius civile, quod per se sit utilissima est quoad animam, quia eius præcepta concordant cum divinis, & est summa quoad mundum, ibid.
 Ius civile committitur a tribus voluminibus, videlicet, gestorum Institutionum, & Constitutionum Imperialium, quod ius a tribus annis perfectum, l. 2. §. omne igitur, C. de veteri iure, c. de iudicio.
 Ius civile dicitur ita ut terrarum, quæ dicuntur iura municipalia, dicitur etiam ius civile lex 12. tab. tertio dicitur ius civile omne ius, quod non est pratorium, prout dicitur in præfatio prædium, quæ sunt facta super 12. tab. quarto dicitur, quæ quid habemus scriptum de 12. tab. dicitur ius civile, tertio dicitur quod ius aliquod dicitur ius naturale, vt in matrimonio, vel detrahatur iuri naturali, vt in vitiis, vel ad ius gentium, vt in tutela inuenta a iure naturali, sed originalem, vel detrahatur, vt in potestate servorum restricta, gl. ius civile, in §. ius autem civile, in l. de iure naturali.
 Ius civile quandoque capitur strictè, & ponitur ad differentiationem pratorij, quandoque largius, & comprehendit pratorium, & omne id, quod a populo Romano constitutum est, quandoque largissime, & capitur etiam p. o. naturali ius gentium recepto a iure civili, sive ut si in p. o. receptum, ius aliquod additum, vel mutatum, gl. ius civile, in l. 2. §. 1.
 Ius civile vocatur quod quique populus non ius constituit, & dicitur civile, quia proprium ipsius civitatis, §. ius autem civile, in l. eod.
 Ius civile denotatur ab usqueque, & a iure condita, veluri Atheniensium, & ius civile populi Romani vocatur, dicitur ius civile Romanorum, & ius Quintum, quod Quintus vivunt, §. sed ius quidem, in l. eod.
 Ius civile appellacione simpliciter intelligitur de Romano per Antonianam, ibid.
 Ius civile finis est populi quies, d. §. sed ius quidem, in l. add. marg.
 Ius civile Romanorum aut est scriptum, aut non scriptum, §. vt autem lex, plebiscitum, Senatusconsultum, Principum, sacra, Magistratuum dicta, & responsa prudentum, non ius scriptum est, quod vix approbatur, §. consuetudo autem, & §. non scriptum, in l. de iure naturali.
 Ius civile scriptum, & non scriptum habuit originem a duobus civitatum ordinamentis, videlicet Athenarum, & Lacedæmoniorum. Lacedæmonij vrebatur iure non scripto, nam ea, quæ pro legibus observare debebant, memoriter mandabant, Athenienses vero e contra, quæ in legibus scripta comprehendebant, custodiebant, §. sed non scripto.
 Ius civile mutatur quandoque per aliud ius, quandoque per contrariam consuetudinem, §. sed naturalis, & ibi gl. 1. in l. eod.
 Ius civile pertinet aut ad res, aut ad personas, aut ad actiones, §. in l. eod.
 Ius non potest parum esse personarum, quantum causa constitutum est ius, ignorentur, ibidem.
 Iura civilia tunc esse ceperunt, cum & civitates condidit, & Magistratus creati, & leges scribi ceperunt, §. singulos, in l. de rerum diuisione.
 Ius civile non tollit naturalis, §. minus ergo, in l. de hereditatibus, quæ ab intestato.
 Ius pratorium est, quod prætores introduxerunt aduandis, vel supplendis, vel corrigendis iuris civilis gratia, propter publicam utilitatem, l. ius autem, de iust. & iur.
 Ius pratorium dicitur ius honorarium, ad honorem pratorum sic nominatum, ibidem.
 Ius pratorium adiuuat ius civile, cum suis instructis dat bonorum possessionem secundum tab. cum & prius habebant pericionem hereditatis, gl. ibid.
 Ius pratorium supplet ius civile, vt in actione furti manifesti, quam prætor induxit, furti non manifesti est civilis, ibid.
 Ius pratorium corrigit ius civile, vt in emancipatis, qui iure civili non succedunt, licet iure pratorio sic, in p. o. alieno, qui iure civili non succedit, sed iure pratorio licet etiam in suis feudis quandoque, ibid.
 Ius pratorium, vel honorarium quasi via vox iuris civilis est, nam & ipsum, de iur. & iur. c. & gl. 1. in l. ius iur. §. C. vnde in.
 Ius civile v. pluribus, & non dormientibus scriptum est, gl. incipit, in super scripto, in l. ius dicitur, & gl. cum ius, in §. quorum, in princ. in l. ius dicitur, in l. ius dicitur, §. 1. §. 14. C. de iur. Lex, Prætor, Institutionum.
 Ius autem publicum, aut primum, & publicum est, quod ad statum rei Romanæ spectat. Primum vero, quod ad singulorum utilitatem, l. §. huius, de iustitia & iure.
 Ius publicum in sacris, sacerdotibus, & in Magistratibus consistit, d. §. huius, & ibi gl. in sacris, & gl. publicum, in §. h. in l. de iustitia & iure.
 Ius primum tripliciter collectum est, id est, vel ex naturalibus præceptis, aut gentium, aut civilibus, d. §. huius, & ibi gl. in sacris.
 Ius publicum ad rei Romanæ statum conferendum, non perat, spectat ad statum eiusdem rei, quia villam quamlibet consecravit, & ibi sacra, & similia fieri pertinet ad Romanam civitatem, gl. publicum, ibid.
 Ius publicum principaliter ad publicam utilitatem spectat, secundario ad singulorum utilitatem, gl. ad singulorum, in d. §. huius, & §. h. & ibi gl. spectat, & gl.

pertinet, in l. de iustitia & iure.
 Ius primum principaliter ad singulorum utilitatem, secundario vero ad publicam utilitatem spectat, d. gl. ad singulorum, & d. §. h. & ibi gl. spectat, & gl. pertinet.
 Iura, & leges Magistratum, sicut, Ecclesiarum, & sacerdotum, vbiunque sunt, dicuntur ius publicum, gl. in sacris, in d. l. 1. §. huius, de iustitia & iure.
 Ius primum collectum est ex naturalibus præceptis, vt nemo fiat locupletior cum aliena iactura, gl. naturalibus, ibi, & §. h. & ibi gloss. tripartitè, in l. de iust. & iure.
 Ius primum collectum ex iure civili dicitur, vt præcepta de vitiis, in l. de iust. & iure, in d. §. huius, & in d. §. h. & ibi gl. tripartitè.
 Ius primum collectum ex iure gentium dicitur, vt quod quique ob tutelam corporis sui fecerit, iure fecisse existimetur, d. gl. gentium, & d. §. h. & ibi gloss. tripartitè.
 Ius publicum pratorum pactis mutari non potest, l. ius publicum, de pactis.
 Ius publicum duplex est, quoddam dicitur publicum auctoritate, & utilitate, vt sunt illa iura, quæ tractant de iure fisci, vel quod in communi seruatur, id est, publica utilitate, aliud dicitur publicum auctoritate, sed primum, utilitate, gl. 1. ibid.
 Ius publicum non potest remitti, l. quidam, §. de administrat. tutor.
 Ius publico derogari non potest, l. cerdonem, §. de operis libertorum.
 Iure publico vrens non facit iniuriam, iuris enim executio non habet iniuriam, l. iniuriam, §. 1. §. 1. de iniuriis.
 Ius publicum dicitur dupliciter, vt quod a qualibet civitate factum est, & dicitur tunc ius civile, secundum quod civitati factum est, id est, de rebus ciuitatis, gl. in l. vt inter diuini, §. 2. C. de sacrosanctis Eccles.
 Ius publicum appellatur aliarum civitatum præter Romanorum, aliquando dicitur ius publicum tantum pro Romanorum, gl. 3. in l. vt inter diuini, §. 2. eodem.
 Ius primum aliquando dicitur ius publicum, quia publica auctoritate est inuentum, gl. iuris, in l. 1. C. de adversis fisco.
 Ius publicum per constitutos in dignitate expediri debet, gl. in rub. C. de dignitatibus, l. 12.
 De iure publico non tractatur in libro Institutionum, sed in ff. & in C. de iure fisci, & in alius titulis sequentibus, & ferè per tres libros Codicis, gl. dicitur, in §. h. in l. de iust. & iur.
 Ius novum, vel iniquum si quis impetrauerit ab aliquo iudice, officiali, vel principe, fit retorquacio eiusdem iuris contra eum sine dolo, sine fine dolo impetrauerit, l. 1. in principio, & gl. ius, in §. qui Magistratibus, quod quique iuris.
 Ius iniquum si quis impetrauerit ad sui postulationem fit retorquacio eiusdem iuris contra eum, sed si proprio, etiam superioris, & non ad sui postulationem obtinuit, non fit retorquacio, gl. de decernentibus, ibid. & l. 3. eod.
 Ius iniquum si quis impetrauerit generaliter contra omnes, licet contra vnum, specialiter fit vltus, omnes possunt vt retorquacione eiusdem iuris contra eum, d. l. 3. hæc poena, & ibi gl. experitur.
 Ius iniquum si quis impetrauerit specialiter contra vnum, alij non videntur retorquacione contra eum, sed tantum ille vnus vultus, d. l. 3. experitur.
 Ius iniquum si debitor principalis impetrauerit contra creditores, fit eiusdem iuris retorquacio etiam contra fideiussorem, d. l. 3. §. si is, pro quo.
 Ius iniquum si aliquis fideiussor impetrauerit contra creditores, non fit retorquacio eiusdem iuris contra debitorem principalem, sed tantum contra fideiussorem, ibid.
 Ius iniquum si debitor principalis impetrauerit contra creditores, & postea fecit pactum de non petendo, exceptio pacti de non petendo non est fideiussori efficaciter aduersa, vnde fit retorquacio eiusdem iuris imperatori etiam contra fideiussorem, §. d. §. si is, pro quo, & ibi gl. vii.
 Ius iniquum si debitor principalis impetrauerit contra creditores, & fideiussor confenserit imperatori, exceptio de non petendo aduersa fideiussori per pactum debitoris auferitur sibi per ius iniquum imperatoris a debitore, vt ipse confenserat, d. gl. vii, ibid.
 Ius iniquum si impetrauit defunctus contra aliquem, fit retorquacio eiusdem iuris contra heredes imperantis, d. l. 3. §. quod autem.
 Ius iniquum, vel priuilegium, quod non teneretur creditoribus soluere, si quis impetrauit, creditores contra eum eodem iure vt possunt, sed si soluerint non vntendo, & iure imperatum, non possunt repetere, d. l. 3. §. si & ibi gl. vii.
 Ius iniqui retorquacionem non patitur Magistratus defendens per sententiam eum, qui vitur retorquacione eiusdem iuris contra impetratum ius iniquum, §. h. & ibi gl. 1. eod.
 Ius aureorum annulorum imperatori idem est, quod nobilitati restitui: nam aureus annulus erat insignis equestris ordinis, l. si is, qui is, §. 4. & ibi add. mat. de adulteriis.
 Iuri contraria non conuenit impetrare, l. 3. C. de prec. Imperat.
 Reliqua verba, Impetrare, Impetratio.
 Ius publicum auctoritate, & utilitate renunciare non potest, gl. 1. in l. ius publicum, de pactis.
 Ius, quod est in priuilegium indultum alicui, siue iuri communi lege hoc statuente, potest renunciari, ibid.
 Ius priuatum utilitate, licet auctoritate publicæ, siue de futuro, siue de presenti potest renunciari, fallit in quibusdam casibus, ibid.
 Ius suo vnicuique licitum est renunciare, l. si iudex, §. 1. de minor.
 Ius, quod sibi comparere ignoret, vel sciebat, non videtur renunciare per electionem alterius iuris, quod sibi competere credebatur, l. mater, & ibi gl. competere, de inof. testam.
 Ius suum debet quis intentare, non ius tertij, nisi habere mandatum, l. vii. frui, & ibi add. marg. si vult frui, per.
 Ius tertij si non est exclusiuius iuris agentis, non potest quis de illo iure tertij exipere, loci corpus, competit, si seruus vindicetur.
 Ius tertij vbi est exclusiuius intentionis agentis, nec tertius contradicat, de huiusmodi tertij iure opponi potest, l. 1. in add. marg. de excep. rei indic.
 De iure tertij potest quandoque opponi, l. cum seruus, §. C. de seruus fugitiuis.

Iuri vendendi pignus, quod creditor habet speciali iure non potest per pactum renuciare, gl. in l. si conuenit, 4. de pignorat. actione.

Reliqua verbo, Renunciari, Remanari, Pa-

Hum. 12. et supra, 6. 7.

16 **IVS** offerendi, & implendi conditionem tacitam, quae denominatur per ablatus abluos in contractibus, mortuo promissore transit ad eius heredes, l. epistola, §. si inter debitorem, de pactis.

Ius offerendi ad heredem non transit, l. a testatore, 109. & ibi gl. si de conditio. & demonstr.

Ius offerendi potest praescribi, quia ius offerendi non dicitur mera facultas naturalis, sed quoddam ius, cui potest praescribi, prout dicitur de actu, & facultate aditionis hereditatis, gl. finis, & ibi add. marg. in l. si finita, §. si postea, de dam. infect.

Ius offerendi habet quilibet possessor, gl. debitum paratus, in l. cum notissimi, §. eodem iure, C. de praesc. 30. ann.

Ius offerendi tollitur triennio in seruo bona fide redempto ab hostibus, ibid.

Ius offerendi tollitur 30. annis, §. d. §. eodem iure, & ibi gl. opponere.

Ius eundi ad Ecclesiam, vel per viam publicam, vel ad sanctum locum, non potest tolli per 30. nec per 40. annos, ibid.

Ius offerendi, quod competit per modum iuris, reputatur secundus creditor habet ius offerendi, & conformandi sibi pignus, & hoc ius tollitur per 30. aut 40. annos, gl. opponere, & ibi addit. & gl. pignoratitia, & ibi add. marg. in l. si rem, §. omnis, de pignoratitia actio.

Ius offerendi, quod competit per modum facultatis, veluti debitor potest quandoque vult offerre debitum, & pignus luere, ista facultas nunquam potest praescribi, sicut nec facultas eundi per viam publicam, quia licet per mille annos non iuris, semper poteris ire, ibi. & gl. pignoratitia, & ibi addit. marg. in l. si rem, §. omnis, de pign. actio.

Ius pascendi quando conceditur non habenti praedium, non est seruitus praedialis, vel personalis, sed est ius quoddam ex promissione, vel ex alio contractu quodvis, §. gl. quod personae, in l. si quis binas, 32. de usufructu.

Ius pascendi si est seruitus, tempore est realis, vel praedialis, & quandoque dicitur personalis, vt cum certa persona, quantum ad commodum, finitur seruitus, non sui natura, quia postea obstat exceptio, §. ibid.

Ius siluicidij immittendi habens in aream meam si mihi permiserit edificare in illa aera, amittit ius siluicidij, l. si siluicidij, quoadmodum seruitus.

Iura praediorum rusticorum & vrbiorum dicuntur seruitus, l. in l. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Creditor, 82. 83. 84. Seruitus, 8. 42. Conuersio, 10.

17 **IVRI** ad iudi non praescribitur longi temporis praescriptione, l. licet, 8. C. de iure de iur.

Iure aduendi praescribitur longissimo tempore, quia tanto tempore omnis actio praescribitur, gl. 1. ibid.

Iure deliberandi vnaquique transmittit in quoscunque heredes, ita quod si decedat intra annum a die scientiae, aut heres possit adire intra residuum temporis, quo elapsio excluditur heres a iure aduendi, l. cum in antiquioribus, 19. C. eodem.

Ius deliberandi currit solum scienti, & hodie a quocunque transmittitur in quemcunque, quod olim in filiis erat specialiter, quibus.

Ius deliberandi vt quis transmittat, quatuor sunt necessaria copulatiue. Primò, quod alienus hereditas sit delatamque heres sciat sibi delatamque quod heres non adierit, nec repudierit, sed sit in deliberatione verum debeat adire, vel non; item quod decesserit intra annum ad deliberandum, nam residuum talis anni transmittit, ibid.

Ius deliberandi semel tantum potest concedi, intra tamen tempus anni, vel nouem mensium potest saepius concedi tempus ad deliberandum, ita tamen, quod illud tempus non excedat, glo. non saepius, in l. si cum, 22. §. & hae quidem, C. eodem.

Ius deliberandi potest transmitti ad heredem extraneum, non tamen potest transmitti hereditas non adita, l. vnica, §. in nouissimo, C. de caducis.

Reliqua verbo, Deliberandum, Heres, 49.

18 **IVRI** aderecendi locus est inter usufructuarios, quibus coniunctum usufructus relictus est, non verò, si diuinctum totaliter relinqueretur, l. 1. de usufructu aderecendo.

Ius aderecendi plenius est in usufructu, quam in proprietate, quia usufructus, siue usufructuarius repudiet eum, antequam habeat, siue postea amittat aliquo modo, aderecit alteri parti, sed proprietate ita demum, si a domino tradita sit res, l. 1. §. si.

Ius aderecendi locum habet etiam in usufructu constituto inter viuos duobus, vel pluribus, gl. quotidie, in l. 1. §. si eod.

Ius aderecendi toties admitti debet, quoties in duobus, qui insolitum habuerunt, concursu dimissus est, in l. idem Neratius, eod.

Ius aderecendi non habent illi, qui vocantur ad usufructum ex verbis testatoris, l. si duobus, cum l. seq. eod.

Ius aderecendi non habent heredes, si testator illis heredibus institutus deducto usufructu proprietatem legauerit alicui, & ideo repudiata pars usufructus ab vno herede pertinet ad proprietarium, eundemque legatarium, & non ad coheredem, ibid.

Ius aderecendi non est locus inter legatarium plene proprietatis, & legatarium usufructus, l. idem, 3. §. si eod.

Ius aderecendi est ratione coniunctionis verbalis inter habentem usufructum causalem, & inter habentem usufructum formalem, l. si tibi, 4. §. eod.

Iuri aderecendi non est locus ex testamento diuersorum, l. si sub conditione, 16. quibus modis usufructus.

Iuri non aderecendi est locus in contractibus, l. proprium, communia praediorum.

Iuri non aderecendi est locus in seruitutibus, non autem est locus iuri aderecendi, l. aquam, quae, & ibi gl. pen. quemadmodum seruitus.

Ius aderecendi non habet locum, quando seruitus, vel aliud quodcumque ius inter viuos quocunque genere coniunctionis coniunctis constituitur, gl.

fin. in add. marg. ibidem.

Ius aderecendi habet locum in legato vsus, & vsusfructus, vel alterius iuris personalis, ibidem.

Ius aderecendi non habet locum in legato iuris, vel seruutis realis, si illud ius reale fit iam quersum, quod potest amittere, secus si illud ius esset adquirendum, ibidem.

Ius aderecendi habet locum generaliter inter collegatarios, nisi legata sit seruitus aqueductus ad praedia illorum, & per non viam viuos collegatarij perscripfit dominus proprietatis sibi libertatem seruutis pro illa parte, quae debeatur praedio illius, quia illa pars aderecit domino seruutis praedij, & non collegatariis, gl. pen. ibid.

Ius aderecendi fugit retrò, sicut aditio hereditatis etiam super re perempta, l. quia retrò, 3. §. & ibi add. marg. cum l. sequent. ad legem Aquil.

Iuri aderecendi vt sit locus, requiritur, quod portio deficiat ipso iure, secus tamen esset, si deficeret ope exceptionis, quia tunc non aderecit, l. si duo, & ibi add. marg. & ibi gl. iuraliter, de iure iurando.

Ius aderecendi pariformiter competit instituto in re certa, sicut instituto in quota, & sic in certa hereditatis parte non dato coherede, vel ipso repudiante, l. cum quidam, 19. de liber. & postu.

Ius aderecendi, quod obuenit, licet dicatur obuenire per legem, tamen obuenit ex lege mediante persona testatoris, & habetur ac si proueneret ex mente & dispositione ipsius testatoris, l. si in testamento, & ibi gl. legem, de vulgari.

Ius aderecendi transit ad heredes, sed non ius substitutionis reciprocae, l. qui plures, 2. & ibi gl. an superfluit, eod.

Ius aderecendi transit ad illum, ad quem transit portio iure substitutionis, l. cum ex filio, 39. §. si eod.

Iuri aderecendi locus est inter heredes disiunctos, gl. si in add. marg. ibid.

Ius aderecendi transit ad heredem, & si est vnum cum pupillari substitutione, trahitur ad eam, vt locum habeat post aditam hereditatem, & trahatur ad bona impuberis, qui patri, 59. & ibi gl. 1. de acquir. heredit.

Ius aderecendi non inducitur ex coniunctione legali in legato proprietatis, sed in legato vsusfructus, gl. si in l. seruus communis, 6. 7. eod.

Ius aderecendi inducit coniunctio legalis in hereditate, ne testator decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus, ibid.

Ius aderecendi perdit perdens portionem, licet nomen heredis retineat, non tamen perdit ius substitutionis, l. si totam, 8. 3. & ibi gl. si eod.

Iure aderecendi, quod quis consequitur, dicitur si habere illud ex iure suo, l. si mihi & tibi, 12. & ibi gl. 1. de lega. 1.

Ius aderecendi cessat, quando coniunctum non est in rerum natura, sed esse spectatur, l. si duobus, 16. eod.

Ius aderecendi habet locum, quando testator res alienas legat, l. huiusmodi, 84. §. si Titio & Mauro, eod.

Ius aderecendi inducitur est per legem 12. tab. l. patet, 29. §. si & ibi gloss. fin. de legat. 2.

Iuri aderecendi non est locus inter eos, inter quos nulla est coniunctio, sed bene inter coniunctos verbis tantum, gl. 1. in l. Mauro, 4. 1. eod.

Iuri aderecendi est locus inter duos reos promittentes, quibus liberatio legata est, l. si 19. qui duos, 29. de liberatione legat.

Ius aderecendi transmittitur ad heredes, l. hae scripturae, 26. §. si de conditio. & demonstr.

Ius aderecendi non habet ille, qui admittitur ad legatum de iure speciali contra voluntatem defuncti, l. mulier, 74. eod.

Ius aderecendi habet locum inter bonorum possessores, l. si duobus, 12. de bon. poss. contra tabulas, 12. §. si de secundum tabul.

Ius aderecendi in usufructu cessat post ius adquisitum, gl. si in l. vtrum, de assign. libet.

Ius aderecendi sequitur rem, & ideo ad heredes transit, l. si ex pluribus, de suis, & legicimis.

Iuri aderecendi locus est in contractibus, siue tractetur de iure aderecendi à contractu exordio, siue de iure aderecendi ex contractu facto post, l. per seruum, 37. §. si cum, in add. marg. de acquir. rerum dominio.

Ius aderecendi regulariter non habet locum in contractibus, gl. 2. in add. marg. in l. cum, qui ita, §. de verb. oblig.

Ius aderecendi non habet locum in contractibus, etiam inter coniunctos re, & verbis, fallit in quibusdam casibus, l. si mihi & Titio, 120. & ibi add. marg. eod.

Ius aderecendi habet locum in contractibus, inter coniunctos coniunctione legali, vt si stipulor decem mihi, & ei, in cuius potestate sum, & ita sum ei coniunctus coniunctione legali, d. l. si mihi, ibi, extraneo à contrario sensu.

Ius aderecendi habet locum in contractibus, quando interest concedentis, vel venditoris volentis totum vendere emptori, gl. 2. ibid.

Ius aderecendi transit cum suo onere ad debitorem, l. ex parte heres, 25. & ibi add. marg. de solutio.

Iura aderecendi inter heredes locus est de iure ciuili ipso iure, vt non sit necesse iterum adire, si eodem iure admittantur, gl. si in l. 1. C. quando non petentium partes.

per Ius aderecendi bonorum possessio alterius aderecit ipso iure ei, qui eodem iure succedit, ita vt non habeat necesse plus petere, secus verò si diuerso iure succederet, ibid.

per Ius aderecendi aderecit portio pro ea parte, pro qua in prima admittentur singuli, ibid.

per Ius aderecendi aderecit portio etiam innitis, ibid.

per Ius aderecendi portio hoc etiam repudiantium aderecit institutis etiam innitis, si & suam partem velint, l. testamento, 6. & ibi gl. 1. C. de impuberum.

Ius aderecendi ad hoc vt locum habeat, oportet, quod testamentum sit iure factum, ibi.

Ius aderecendi ad hoc vt locum habeat, oportet, quod multi sint instituti, ibid.

Ius aderecendi non impedit substitutio facta ad iniunctum inter coheredes, ibid.

Ius aderecendi habet locum in donatione facta mortis, l. vnica. §. fin. C. de caducis.

IVS

Iustus iudicis non est efficax, nec valet, si non appareat in scriptis, veluti nec præceptum in hypothese, si non est causa adiecta, sed nec valebunt præcepta, si causæ non adiciantur, vt si dicatur, condemno te ad decem, si non addidero, ex causa mutui, vel ex alia causa. I. filius emancipatus, 14. in add. margin. de filiis.

Iustus proprie est quando præcipitur habenti iurisdictionem eam excitando, gl. in iustitiam, in §. pen. Iulit. de Atreliano tutore.

Iustus patris excipitur etiam hodie in profectiis, sed non in aduentitiis, gl. iustitia, & ibi addit in principio, Iustitia, de Senaualconf. Terrulliano.

Iustus facere cum consilio alicuius, si quidem ille est particeps officij, tenetur cum requirere, & sequi, alias non l. Titium, 47. & ibi gl. dedisset, de admin. tut.

Iustus ego à te opus facere vi, aut clam, si iusserim alium, & ille fecerit, ego & tu & etiam ille, qui fecit, interdicto quod vi aut clam tenemur, sed iussisti me iubere facere, & ego alium iusserim, & ille fecerit, tenetur, qui fecit, & etiam tu teneris, sed non ego, quia non video facere, cum non iusserim iustus facere, secus tamen est in atrocioribus, in quibus si iubeo te, vt iubeas alique, vt calumniosam accusationem moueat, tenemur ego, & tu, & etiam ille, qui mouit accusationem, §. gl. non recum, & ibi add. marg. in l. aut qui aliter, §. pen. & l. seq. quod vi, aut clam.

Iustus dare seruo, si dederit domino, non videtur implere conditionem, nisi ex voluntate serui domino dedit, l. Stichum aut Pamphilum, 95. §. vsum fructum, de soluto.

quod iustus vt tenetur dominus, vel pater, requiritur, quod sciat speciem contractus, quem filius vel seruus voluntate, & iussu patris, vel domini gerit, sed vt tenetur tributoria, vel exercitoria, iussit quod sciat seruum vel filium familiaris negotiari, licet speciem contractus ignoret, gl. si is, qui, in add. marg. in l. 1. §. si is, qui, de exercitoria act.

quod iustus tenetur ex contractu serui ille, qui vsum fructum habet in seruo, vel ille, cui bona fide seruus, si eorum iussu contractum est, l. 1. §. si iustus, quod iustus.

Reliqua verbo, Adio, 133. Index, 128. Mandatum, 3. Permissio, Scientia, Titulus, Donum, 1. §. 2. 6. Seruus, 41. 42. 43.

IUSTE idem importat, quod iure, & recte §. reprob. gl. 1. in l. iuste possidet, 11. de acquir. poss. & gl. iuste, in §. exheredatos, in auth. de heredib. & Falcid. colum. 1.

Reliqua verbo, Litigare.

IUSTINIANVS fuit ita dictus à patre adoptiuo, vel à iustitia, quam semper colat, & colendam subditis iniunxit, glo. Iustinianus, in rub. procmj Digestorum.

Iustinianus quandoque appellatur filius Constantini, quia successit ei in regno, §. ibidem.

Iustinianus ex multitudine antiquorum librorum compilauit primò Codicem, deinde Digesta, tertio Institutiones, gl. si ibid.

Iustinianus omnem reipubl. sanctionem expurgauit, & composuit in quatuor Institutionum libros Digestorum, & in xij. libros Imperialium constitutionum, in procm. Digestorum, in principio.

Iustinianus fuit filius Iustini per adoptionem, quia reuera nepos eius ex sorore fuit, gl. collecti, super rub. libri primi Digestorum.

Iustinianus bella Parthica æterna pace sopierat, Vandalicam gentem eripuerat, Carthaginem, & omnem Libyam Romano Imperio sociauerat, l. 2. C. de veteri iure enue.

Iustinianus omnem sanctionem Romanam ab Vrbe condita vsque ad tempora sua, & constitutiones Imperiales reduxit ad vnam consonantiam, ibid.

Iustinianus incensur per Placentinum bibisse, & idem non recordatum fuisse de quibusdam legibus, gl. pen. in l. si C. in quibus causis in integrum resti.

Iustinianus per vnam de constitutionibus vicinis suis approbando quatuor Concilia generalia, in quorum vno erant prohibita vsuræ, quasi penitus videretur de eo, quod permisit vsuras, gl. fin. in auth. adhuc, C. de vsuris.

Iustinianus fuit Christianus, gl. 1. in superscriptione Institutionum.

Iustinianus appellatur Alemanicus, Gothicus, Francus, &c. ab euentu, quia vicit Alemanicos, Gothicos, &c. ibid.

Iustinianus appellatur pius, à pietate animi, quam habere debet Imperator, glo. Pius, ibidem.

Iustinianus in procmio Institutionum reddit lectorem attentum, docilem, & beneuolum, gl. incipit, ibid.

IVRIS CIVILIS

IVV

IUSTINVS Imperator fuit pater Iustini, glo. 1. in l. iubemus, 6. C. de naturalibus liberis.

Iustitia tribuit vnicuique ius suum quantum ad propositum, gl. Augustus, in rub. super procm. Digestorum.

Iustitiam colere, & boni, & æqui noticiam proficere debemus, æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu penarum, verum etiam premiorum exhortatione efficere cupientes, veram philosophiam, non simulatam affectantes, l. 1. de iustit. & iure.

Iustitia est constans, & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuendi, intelligence de diuina iustitia, & non de humana, §. Iustitia, & ibi gl. 1. eod. & in principio Inst. de iustitia & iure.

Iustitia est habitus animi communi vtilitate seruata, suam cuique tribuens dignitatem, secundum Ciceronem, d. gloss. 1. in d. l. Iustitia, & gl. 1. in add. in d. principio.

Iustitia est virtus, quæ plurimum potest in his, quæ minimum possunt, secundum Platonem, d. gl. 1. in d. l. Iustitia, & d. gl. 1. in add. in d. principio.

Iustitia est congrua dispositio in singulis rebus recte diuina, d. gl. 1. in d. l. Iustitia, & gl. 1. in add. in d. principio.

Iustitia differt à iure, vel iuris prudentia, quia iustitia est virtus, ius est eius virtutis exequutio, Iuris prudentia est scientia illius iuris, gl. notitia, in d. l. Iustitia, ibidem.

Iustitia est summum bonum, ius medium, Iuris prudentia infimum, vel iustitia est, tribuere ius suum cuique, ius coadiuuat, Iuris prudentia docet qualiter fiat illud, ibid.

Iustitiam habemus ne fallamus, per Iuris prudentiam ne fallamur, gloss. fin. ibidem.

Iustitia locum sibi non inuenit, vbi non est fides, l. scire, 13. §. consequens, in add. marg. de exculat. tutorum.

Iustitia, vel iustitiam possessionis significat qualiter possessionis, non autem substantiam, vel speciem possessionis, l. 3. §. ex contrario, de acquir. possessione.

Iustitia, & veritas seruari debet cessando omnem violentiam, & auaritiam, & ita Deus placatur, l. 1. §. ergo iubemus, C. de offic. præf. Apherice.

Iustitia est maior inter ceteras virtutes, gl. Iustitia, in §. 1. in auth. de referendaris sacri palatii, col. 2.

Iustitia est omnium virtutum perfectissima, authen. vt omnes obediunt iudicibus, in principio, col. 5.

Iustitia est mater iuris, gl. 1. in rub. Inst. de iustit. & iure.

Iustitia tanquam in abstracto est prima, ius prout est in concreto est secundum, Iuris prudentia est tertium, sicut scientia post scibile, gl. notitia, in add. in principio Inst. eod.

IUSTVS in die septies cadit, & ille nunquam in eodem statu permanet, nam & sanctus Petrus cecidit, gloss. 1. in l. Iustitia, de iustitia & iure, gloss. vera, in l. 4. C. de summa Trinit. gl. inter homines, in §. vt autem lex, in auth. de non alienand. col. 1.

Iusta quandoque sumitur pro vera, quandoque vera pro iusta, gl. 1. in l. libertini, de statu hominum.

Iustum dicitur interdum id, quod æquitate, rationisque consentaneum inaximūque est, iustum dicitur & id, quod ex lege & secundum legis solemnem ritum statutum, atque receptum est, l. pupillus, 24. in addit. marg. quæ in fraud. cred.

Iustum aliquid potest dici, cuius contrarium est iustum, gl. non iniuste, in l. exigendi, 12. C. de procuratoribus.

Reliqua verbo, Litigare.

IUVARE aliquem quis non tenetur gratis, cum accipere possit pretium, l. metum, 9. §. sed licet, quod metus causa.

Reliqua verbo, Offensu, Vassallus, 16. Subueniri.

IUVENS quilibet dicitur, qui adolefcentium excelsit ætatem, quoad incipiat inter seniores connumerari, l. non aliter, 69. §. 1. de legat. 3.

Iuuenis non potest seruari naturæ resistere, §. fin. autem, in auth. de non eligendo secundum nubentes, col. 1.

Iuueniles calores coarctandi sunt, ne cupidini dediti tristitem exitum sentiant, qui eos post dispersum patrimonium expectat, l. si filius autem, C. de bonis, quæ liberis.

SECUNDA PARS

INDICIS, ET SUMMAE,
OMNIVM, QVAE CONTINENTVR

IN TEXTV, ET GLOSSA

IVRIS CIVILIS.

Authore Stephano Daoyz Pampilonensi.

Labor in militia, gl. i. in l. si cum. c. de rest. militum.
Laborum prappositi sunt immunes à munerib. personilib. sed
non à patrimonialib. l. 1. & ibi gl. fi. c. de prappositis labo-
rum. lib. 11.

Laborum prappositi durante officio sunt clarissimi, ita vt etiam
finito officio inter consulares habeantur, d. l. 1.

Reliqua verbo, Agon.

LABORATORES sunt alendi, si gratis laborant, aliàs secus, nisi consuetudo,
vel conuentio aliud inducat. gl. pen. & ibi add. marg. in l. quoniam. 11. Cod. de
testibus.

Laboratores ali debent, sed non eorum instrumenta emendari, d. gl. pe.

Reliqua verbo, Faber, Operarius.

LACVS dicitur, qui perpetuum habet aquam, non tamen exinde exeuntem. gl.
lacu. in l. foramen. 2. §. de feruitur. vrb. gl. 1. in l. lacus. 12. de acqui. rerum, &
l. 1. vt in flumine publico nauigare.

Lacus proprie dicitur locus, qui perpetuum habet aquam, stagnum verò dicitur
locus, qui temporalem aquam, fossa verò dicitur receptaculum aque manufa-
ctum, gl. lacus. in l. antepe. 4. §. de aqua pluuiæ.

Lacus neque crescit, neque decrevit quoad solum, licet aqua lacus dicatur cres-
cere, siue decrecere, d. §. fi. & ibi gl. lacus, & gl. fi. in l. Rutilia. de contrah.
empt.

Lacus, & stagnum priuata licet interdum crescant, interdum exarescant, retinent
tamen suos terminos, & ideo in his cessat ius alluuionis. l. lacus. 12. de acqui.
rerum.

Lacus licet sit meus, tamen pisces, qui sunt in eo, non possidentur à me, nec sunt
mei ante occupationem. l. 3. §. item feras. de acqu. pos.

Lacus, stagnum, fossa, & flumen possunt esse publica, & priuata. l. 1. vt in flumine pu-
blico nauigare.

Lacus publicus est, & ideo licitum est nauigare eatenus, quatenus fluctus maxi-
me exarsit, & effluit, nisi torus lacus priuatus esset, quod esse potest. l. litus,
12. & ibi gl. fi. de verb. signific.

Reliqua verbo, Stagnum, Interdictum, 39.

LACVS O immo dica dicitur ultra duos auros, vel relinquuntur iudicis arbitrio,
gl. pe. in l. si superstit. §. C. de dolo.

Lacso in bonæ fidei iudiciis in eo, quod inæqualiter factum esse confiterit, in
melius reformatur, l. 3. C. communia vtriusque.

Lacso ultra dimidium si sit facta in contractu, stricti iuris, tunc agenti ex tali
contractu obstat exceptio doli, gl. 2. in l. 2. C. de rescind. vend.

Lacso ultra dimidium iusti pretij si sit facta in quocunque contractu bonæ fidei,
potest lasus acceptum restituendo rescindere contractum, nisi ladens velit ius-
tum pretium supplere, d. l. 3.

Lacso ultra dimidium iusti pretij in emptore decepto dicitur quando res valet x.
& emit pro xvj. in venditore verò si res valet x. & vendidit pro iijj. §. gloss. 2.
in d. l. 1.

Lacso aut capio summa euitari debet, ibid.

in Lacsonem vnus quod est introductum, non debet in fauorem, & commodum
eius redundare, l. si quis solidum. 72. de hered. instit.

Lacsis qualitercunque siue metu, siue calliditate, siue ætate, siue absentia, siue per
statum mutationem, siue per iustum errorem subuenitur, l. 1. & 2. de restitucio-
nib. in integrum.

Lacsis quandoque subuenitur iure actionis, quandoque officio iudicis, gl. plurifi-
cari. ibid.

Lacsis maiorib. etiam per dolum, vel fraudem, vel reipsa ultra dimidium iusti pre-
tij in iudicio communi diuidendo subueniri solet, l. 3. Cod. communia vtrius-
que.

Lacsis ultra dimidium iusti pretij in diuisione bonorum facta sine iudice, re-
tractare poterit illam diuisionem iudicio communi diuidendo, non ad faci-
endam diuisionem, sed ad decipiendum, vel iudicis officio, gloss. fin. ibi-
dem.

Reliqua verbo, Lacso Deceptio, Decipere, Emptor, 18. Minor, 22. Venditio, 7. vj. que,

10. Deceptus, Mulier, 14. ad Rescindendam, Rescissio.

LACVS ratione delicti efficitur de foro Ecclesiastico, gl. pe. in auth. item nulla
C. de Episcopis & clericis.

Lacsi non debent sedere cum clericis in choro, quando dicitur officium, vel ha-
bitare, vel contrahere in locis Sanctorum, id est, in Ecclesiis, gl. fi. in l. 2. C. de
sacrosanct.

Lacsi, & minus clericus, sunt tractandi ad extraneam iudicia, gl. 3. in l. omnes, 33.
C. de Episcopis & clericis.

Lacsi appellantes ante diffinitiuam sententiam, frustratorie puniuntur in 30. li-
bris auri pauperib. erogandis, gl. 1. in l. 2. C. de Episcopis & clericis.

Lacsi non potest procedere contra clericum, nisi ratione feudi, gl. conditionis,
in extraug. ad reprimendum, quomodo in lacse maiestat. crimine.

LANA legata non continetur linum, l. si cui lana, 70. §. lana de leg. 3.

Lanz appellacione continetur lana facta, id est carpinata, pectinata, & batuta, &
in manellis parata ad ponendum in tela, & etiam lana infecta, & non carpina-
ta, d. l. si cui lana, & ibi gl. 2.

Lanz appellacione continetur etiam lana filata, & ita parata, vt solum refert texe-
re, nondum tamen sit in tela posita, quia tunc lanz appellacione non conti-
netur, licet fecus sit in lino, d. l. si cui, §. quæritum, & ibi gl. & netam, & §. la-
nz, & ibi gl. peruenisset.

Lanz appellacione continetur lana fuccida, id est non lota, quæ tonsa est de in-
feriori parte ouis, id est, de corpore, quæque lota est, d. §. lanz, & ibi gloss.
fuccidam.

Lanz fuccida dicitur ideo, quia plena est succo, id est, sudore, & pinguedine ouis,
& afferat sanitatem, d. gl. fuccidam.

Lanam non lauant boccarij malitiosi, vt plus ponderet, ibid.

Lanz appellacione non continetur tomentum, id est, coopertorium de lana fa-
ctum, vt est lana, vel fragana, qua vtuntur rustici pro culcitris, d. §. lanz, & ibi
gl. tomentum.

Lanz appellacione continetur lanz, ex qua quis quasi vestimentum fecit valeru-
dinis, vel deliciarum gratia, nec illa, quæ fomentationis, vel medicinz gratia
parata sunt, ibid.

Lanz appellacione continetur etiam lana, quæ à pellib. animalium mortuorum
separata non est, & etiam continetur ipsæ pelles, ibid.

Lana legata etiam leporina, & aserina, & caprina, & quæ de ligno vt de cannis
sit, censetur legata, d. l. si cui lana, §. lana.

Lanz appellacione non continetur versicoloria, sed versicolorib. legatis viden-
tur legata, quæ tincta sunt accidentaliter, & neta, id est, examinata, & pascina-
ta, & non detexta, vel contrata, d. l. si cui lana, §. de versicolorib. & ibi gloss. de
versicolorib.

Lana legata non continetur vestis, quæ ex ea facta est, nondum cedente die
legati, sed facta post diem legati debetur, l. lana legata. 88. & ibi gloss. 1.
codem.

Lanz appellacione inspecta naturali significatione, & nulla adhibita voluntatis
interpretatione, continetur etiam tincta, quia non definit lana, licet sit tin-
cta, sed inspecta voluntatis testatoris interpretatione non continetur tincta l.
pediculis, 32. §. Labeo, & ibi gl. debebuntur. de auro & argento legato. gl. 1. in
l. si cui, 70. de leg. 3.

LANAM alienam si quis intexit vestimentum, eius, qui intexit, est vestimentum,
gl. fi. in l. sed si meis, 2. §. fi. de acqui. rerum dominio.

Lanam, vel purpuram alienam si quis intinxerit, prioris domini est illa, non eius,
qui intinxit, d. §. fi.

Lanz possessionem perdit quis, si aliquis vestimentum ex ea lana fecerit, l. qui
vniuersas, 30. §. item, quod & ibi gl. ex lana, de acqu. poss.

Lana si legatur, intelligitur legata lana neta, & inneta. gl. ex lana, ibid.

Lana ouium furtiuarum, si fuerit detonsa pene furem, est furtiua, & per nullum
potest viuapi, sed si pene bonæ fidei possessorem, non est furtiua, l. 4. §. fi. ex
lana, & ibi gl. emptorem, de viuapi.

Lana fructus industrialis est, d. §. fi. ex lana, in add. marg.

LANAM furtiua si male fidei possessor fecerit vestimentum, illud furtiuum est, d.
l. 4. §. fi. ex lana.

Lanz, vel panni non debent tingi aliquo colore simili colori muricis, l. 4. Cod. de
vestib. holoberis, lib. 11.

Lanpendia sumitur pro muliere lanifica, quod ea operam in nendo, aut impensis
lanificib. distribuendis collocat, gl. 2. & ibi add. marg. in l. sed si vis, 32. de do-
natio. inter vir.

Reliqua verbo, Stamen, Legatum, 83. Linum.

LANONES dicuntur macellarij, siue bocharij, à laniando sic dicti, quia di-
lantant, id est, per frusta incidunt canes, & vendunt, vel diuidunt quia la-
nam separant, & à coriis bestiarum, & exiunt, siue exoriant bestias, & sic
dicitur laniio à laniatio, gl. 1. in l. cum de lanionis, de fundo, instructio.

LAPIS si per confinia duorum fundorum extendatur, in eo lapide exempto tan-
tam partem habet quis pro indiuiso, quantum habebat in terra, l. pe. pro so-
cio, & l. pro regione, §. de acqu. rer. dom.

Lapis nascitur, & crescit, gloss. nascitur, in d. l. pro regione.

Lapides cadere, & auferre ex lapidicinis agni tui inuito re non licet alieni nec
homine priuato, nec publico, nisi in contrarium sit consuetudo, l. venditor, §.
fi. communia pradior.

Lapis, & marmora, quæ renascuntur, dicuntur esse in fructu, siue in his,
A A A quæ

que non renascuntur, l. disortio, §. si vir, & ibi gl. i. solut. matr. ---
Lapis quilibet designat vnum milliarię, unde intra centesimum lapidem, idem est, quod intra centesimum milliarię, gl. centesimum, in l. scire, §. 1. de excus. lat. tutorum.

Lapides pones in aliquo fundo, qui per hoc dant intelligere, quod si quis colat illum, quod occiderit ab eis, punitur possunt vique ad pœnam capitis, l. p. §. si quis eadem, de variis & extrat.

Lapidem proticens in locum prohibitum, qui casu pertranseuntem feriat, de culpa solum, non de dolo est puniendus, & si proiciendi actus non sit prohibitus, in neutro punitur, nisi quid contingens reum culpæ obnoxium reddat, l. §. & ibi add. marg. ad leg. Iuliam, maiest.

de lapidib. qui fodiuntur in prædiis priuatorum, fîcus debet habere vnam decimam præter vnam canonem in scrupulis præstandum, sed fodiens in prædiis fîci, debet solvere fîco duas decimas, l. cuncti, & ibi gl. fin. C. de metallariis, lib. 1. r.

Lapides perquirere in alieno de iure licitum est alicui, nisi dominus per hoc habeat damnum, vel ædificia destruantur, gl. i. in l. quoddam, C. cod.

Lapidicinæ dicuntur illæ, quæ apparent, & cæduntur, sed non quæ non apparent, l. an lege, §. 7. de contrahend. emptione.

Lapidicinæ marmoreæ sunt in Gallia, & in Asia, in quib. lapides renascuntur, l. disortio, §. si vir, & ibi gl. i. soluto matr.

Reliqua verbo, Ejusdem, Eximere, Creta, Prædium, i. Sums, i. Telum.

LAPIDIVM album veteres solebant ponere per bono die, sed pro malo ponebant nigrum, gl. i. in l. vnica, C. de errore calu.

Reliqua verbo, Gemma.

LAQUEOS ponens in loco, in quo ius ponendi non habet, si in eos pecus vicini incidit, tenetur villi Aquilæ, aut interdicto quod vi, aut clam, nisi denunciaverit, quemadmodum, §. 9. ad leg. Aquil.

in Laqueum si incidat aper, aut aliqua fera, aut aus, non est apponens laqueum, nisi apprehenderit, vel apprehendendi potestatem habeat, per oculorum inspectionem, aut affectionem possidendam, l. in laqueum, §. 5. & ibi gl. i. meam potestatem, de acquir. rerum dominio.

Reliqua verbo, Veniri, aues.

LARE S dicuntur, vbi quis sedes, & tabulas, & res suas constituit, gl. i. larem, in l. i. §. permittitur, de liberis agnos.

Reliqua verbo, Domitium.

LARGITIONES dicuntur ea, quæ provinciales fîco largiuntur, & dependunt, gl. i. in rub. C. de canone largitionib. lib. 1. o.

Largitionum sacramentum vel priuatorum officium nullus potest assumere, nisi mediante principis autoritate, l. non aliter, C. de Palatinis, lib. 2.

in Largitionib. & expensis medium tenendum est, §. scriptum est, in auth. vt iudices sine quoquo suffragio, col. 1.

Reliqua verbo, Donatum.

LATEREVLY sunt camere deputatæ ad thesaurum principis recipiendum, gl. i. C. de Quæstib.

LATICLAUVS est genus vestis, & insignis Senatorij ordinis, velut & limatus calceus, qui tamen posterior rum Senatorio ordini, rum nobilitati cõmunis erat: dicitur & latus claus, & laticlausum, quod pro dignitate Senatoria sumitur, gl. i. laticlav, & ibi add. marg. in l. nuper, §. 4. de donatio. inter virum.

Laticlausus est nomen dignitatis, & dicebatur ille, qui recuperabat clauum de metallo, quam proiiciebat tribunus inter confertissimos hostes, vt sic ceteri omnes fortiter pugnarent, gl. i. in l. 4. C. de testam. milit.

LATINA verba dicuntur legitima, gl. i. in l. i. C. de testam. tutel.

LATTARE, & turpiter se occultare nõ videtur, qui præsens non compellitur iudicium suscipere, cum suo iure vtatur, l. §. & ibi gl. i. de iudiciis.

Latitare non videtur ille, qui in ius vocari non potest, & de hoc constat, alioquin ire tenetur, d. gl. i.

Latitare dicitur ille, qui turpiter se occultat, gl. i. latitare, in l. eo tẽpore, §. 5. de p. culho, & l. Fulcinus, §. quid fit, ex quib. caus. in poss.

Latitare non dicitur ille, qui contemnit venire, l. si eum feruim, §. 28. & ibi add. marg. de fideicommiss. libere.

Latitare potest quis aduersus vnu, & aduersus alium non, & eius bona potest solus ille vendere, aduersus quem latitat, & non alius, aduersus quem non latitas, ibi.

Latitare potest quis etiam existens in eadem ciuitate, & existens in eadem ciuitate potest non latitare, ibi.

Latitare debet quis tempore primi, & secundi decreti, aliàs, missus non potest vendere, d. §. illud sciendum, in add. marg.

Latitare vt quis dicitur nihil interire, vtrum profugerit, an Romæ agens copiam sui non faciat, l. eum qui circa, §. 1. de p. uici, cred.

Latitare dicitur, qui circa columnas se occultat, vt creditorem euitet, & etiam is, qui recedit, hoc est, qui subterfugit, ne secum aliqua actio moueatur tanquã & qui ab vrbe profugit fraudandam causam, ibi.

Latitantis animus inspicitur quoad hoc, vt bona latitantis vendi possint, l. Fulcinus, §. latitare, ex quib. caus. in poss. eatur.

Reliqua verbo, Ausum, Bona, 2. 4. Occultans, Absesse, i.

LATRO hostium si capiat aliquem de nostris, & ad hostes deducat, seruus sit hostium, & habet locum postliminium, gl. vel prædones, in l. hostes, §. 4. de captiuis.

Latronib. seruus alicuius stat. ept. si peruenierit ad hostes, & quib. post bello

victis si aliquis recuperauerit eundem seruum, & venderit, non potest emptor vsu capere eum seruum, l. latrones, §. 7. cod.

Latrones, qui furca suspenduntur, possunt reducere sanguinem suum, gl. 1. in l. 2. de bonis eorum, qui ante sententiam.

Latrones famosi in his locis, vbi graffati sunt, ac frequenter obfederunt itinera publica, furca sunt suspendendi, vt & conspectu deterreantur alij ab istis facinorosis, sed qui semel obfederunt, veniam merentur à furca, l. capitalium, §. famulos, & ibi gl. graffati, de pœnis.

Latrones furcis suspenduntur, deinde bestis subiiciuntur, gl. 1. in l. 2. arborum furtum cæsarum.

per Latrones nõ minùs in villa, quam in mari possunt inquirari, vel molestari, l. §. 1. ab eo, & ibi gl. nec minùs, de incendio, ruina.

Latrones dimittentes pecunia accepta, vel parte rerum substractarum recepta, cum eos apprehendere poterant, in pari causa habentur, l. 1. de receptat.

Latrones dicuntur à latendo in syluis, vel alibi, publicè tamen postmodum rapiunt, qui & prædones etiam dicuntur, gl. i. fin. in l. hostes, §. 18. de verb. sig.

Latrones insignes torqueri, & etiam mitti ad furcas possunt in diebus feriatis, etiam in honorem Dei indicitis, l. prouinciarum, C. de feriis.

Latrones, qui palam homines spoliant, dicuntur aggregiores, gl. i. in l. quæ fortuitis, §. C. de pignorat. actione.

Latrones, qui violententer aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis in domibus, aut in itineribus, aut in mari, pœnis legalibus subiiciuntur, auth. sed nouo, C. de feruis fugit.

Larro publicus, qui consuevit furari, debet furcis suspendi, gl. i. ibi.

Larro publicus non dicitur famosus larro, sed famosus fur, d. gloss. fin. in ad. marg.

Latronem nullus casus excusat à periculo rei substractæ, gl. pen. in add. marg. in l. substracto, §. C. de furtis.

Latrones publici actioe damnantur sententia, & his non prodest appellatio, vel reclamatio, sicut nec ceteris, qui appellare non possunt, c. i. §. publici, de pace tenenda inter sub.

Reliqua verbo, Buccellarij, Fur, Graffatores, Horreum, i. Sauri, Raptor.

LATROCINIUM connumeratur inter casus fortuitos, & plerumque fit sine culpa, gl. furepreum, in l. cum duobus, §. 2. §. damna, pro socio, gl. 1. in l. 1. C. de positi.

Latrocinium palam, maxime in syluis, furtum verò clam, d. gl. i.

Reliqua verbo, Furtum.

LATRONCVIATOR, id est, iudex, qui iudicat tantum de latronibus, non potest iudicare de re pecuniaria, & ciuili, l. i. solems, §. 1. §. & ibi gl. i. de iudiciis.

LATRONCVIATORVM nomine comprehenditur, quando ciuitas de nostris contra ciuitatem aliam de nostris, vel si eiusdem ciuitatis ciues inter se, vt Faentina, & Aretium, vel si castrum cum castris de nostris, vel aliquis tyrannus caperet aliquem, captus non efficitur capientium, nec postliminium est necessarium, & idem si non de nostris similia inter se faciant, & idem si ciuitas de nostris cum alia ciuitate non de nostris, cum non sit de licentia publica, gl. vel prædones, in l. hostes, §. 4. de captiuis.

Reliqua verbo, Repraesalia, Pignorationes.

LATVMIAE dicuntur loca latencia, & dicitur carcer, quia ibi latitant, gl. i. in l. 1. de alex. ludi.

Latumias sunt lapidicinæ, & loca lapidib. excisiss. excoctis excavata, ad quæ mitti solebant, qui in metallum damnanbantur: sunt etiam Syracusis carcer. lingua Scylacorum, d. l. i. in add. marg.

Reliqua verbo, Carcer.

LAVACRA rei militaris comitib. vel tribunis præstari non debent à ciuitatib. rub. & l. 1. C. ne rei militaris comitib.

Lauacra illustri, tantummodo comitib. & magistris militum (si tamen id voluerint) præstari debent sub pœna dupli, d. l. i.

LAVARE quandoque significat nominatim citare, & ad sui defensionem accerere, & appellare, quod vulgò summare dicimus, l. tenetur, §. si tibi, in add. marg. de actio. empti.

Reliqua verbo, Commendare.

LAVDES & gratias, quas Domino Deo exhibere debemus, nec mens nostra potest concipere, nec lingua proferre, l. i. C. de officio præfedi Aphrice.

LAVRY S reluciscuntur rumpere debuit testamentum, quod fecerat, & bona auferre heredit. quia non videtur mortuus, qui tam cito resuscitatus est, gl. i. in l. ex his, de legibus.

LECTICARIJ serui dicuntur, qui lectica, vel lectos domini faciunt, vel qui portat dominos in lectica, gl. i. lecticarij, in l. item legato, §. 4. de legat. §. & gloss. lecticarios, in l. si ex toto, §. si de leg. 1. & gl. lecticarij, in l. 1. C. de excusatio. artium.

Legare in genere, num. 1.

Legari quis rei possint, vel non, num. 2. §. 4.

Legare quis rei possint, vel non possint, num. 3. §. 5. & §. 8.

Legare iustum fructum vel fructus, num. 9.

LEGARE à principio partem, vel legare totum cum modificatione habendi partem, paria sunt, l. planè, §. 4. §. si de legat. 1.

Legare Titio & Mæzio, & legare Titio cum Mæzio, paria sunt, & vtroque modo coniunctim legatum videtur, l. Titius testator, §. 6. §. i. cod.

Legare non rem, sed estimationem eius videtur ille, qui testamentum iubet rem alteri cõparari, & ideo re habita à legante ex causa lucratius, actio legati non extinguatur, l. Titia, §. 7. & ibi gl. i. de leg. 2.

Legari & testari pariter, facilius tamen legatum, seu fideicommissum, quã testamentum confirmatur, gl. i. in l. 1. de legat. 1.

Legare vol ens vestem, si supellectilem legauerit, putans appellatorem supellectilis vestem contineri, & sic errando in nomine appellatio, non debetur vestis, quia vestem non scripsit testator, nec debetur supellectilis, l. si de ea non sensisset, l. quis in fundi vocabulo, §. 4. & ibi gl. non debetur, l. i. §. 1. de legat. 1.

Legare volens electrum, vel aurichalcum, si aurum legauerit, putans appellati-
one aurum electrum, vel aurichalcum contineri, neque debetur electrum, neque
aurichalcum, neque aurum, ibid.

Legandi causa infipienda est, gl. discordis, in l. cum patet, 77. 4. diuiculus, de
legatis, 1.

Legandi causa vel ratio non coheret legato, vt ea cessante, cesset legatum, secus
cit in legis ratione, quia ea cessante, cessat lex, gl. non coheret, in l. cum tale,
71. 4. salum, de condit. & demon.

Legandi facultatem liberari ab initio per legem xij. tab. quilibet capax habebat,
quam facultatem primum caput legis Falcidie confirmant, gl. 1. & gl. qui, in
l. ad leg. Falcid.

Reliqua verbo, Quamvis, Relinquere.

Legari potest id, quod apud hostes est, quia in eo postliminium consistit, vt
si reuertatur, singatur non fuisse captum, & ita id habebit legatarius, l. id,
quod, 9. de legat. 1.

Legari potest pars bonorum, l. si quis bonorum, 23. & ibi gl. 1. eod.

Legari potest mihi res mea testatori debita, & in quo consistat legatum futurum,
cauentus demonstrabit, l. 39. §. 6. Titius eod.

Legari possunt etiam res alienae, si comparari possunt, licet cum difficultate eor-
um comparatio fiat, d. l. 39. §. 6. constar, eod.

Legari non possunt res Ecclesiarum, maxime Romanas, quia eo casu nec res, nec eius
aestimatio debetur, d. 3. constar, in add. mar.

Legari non possunt horri Augusti, nec fundi principalibus, vbi deferuientes, nec
campus Martius, nec forum Romanum, nec aedes Iacobi, d. 3. constar.

Legari non possunt praedia Caesaris, quae in formam patrimonij redacta sub pro-
curatore patrimonij sunt, & si legentur, nec aestimatio eorum debetur, ibi-
tur.

Legari non possunt res alienae, quae cum magna difficultate comparari possunt,
gl. difficultis, ibid.

Legari potest res aliena, quae est in communi commercio aliorum, fed non in ip-
sius legatarij, & valet quoad eius aestimationem, l. id si res, 40. eod.

Legari possunt corpora omnia, & iura, & seruientur, intellige si in nostro com-
mercio sunt, & non alias, l. cetera, 41. eod.

Legari non possunt ea, quae adibus iuncta sunt, vt ea debeantur, possunt tamen
legari ita, vt earum aestimatio debeat, d. l. cetera, & ibi gl. non possunt.

Legari possunt omnia, nisi reperiatur expresse prohibita, ibid.

Legari possunt cancelli, vel vela, quae frigoris, vel venti causa domi ponuntur, ite
automata, & canthari, per quos aquae salunt, maxime si impositi sunt, d. l. ca-
tera, §. item prohibentur.

Legari non possunt statuae parietibus domus inhaerentes, ibid.

Legari non possunt etiam ea quae parietibus domus inhaerent, si illa sint ibi per-
petuo, & idcirco quasi portio aedium euelli non possunt, ibid.

Legari non possunt tabulae affixae, & parietibus iniunctae, nec singula sigilla ada-
quata, ibid.

Legari potest destinata vt adibus iniungantur, affigantur, sed exinguntur le-
gatum, si potest per testatorem iniungantur, secus si per heredem, qui etiam
ignorat tenetur ad aestimationem, & si illa sit affixa deraxerit, incidit in
poenas Senatusconsulti, d. l. cetera, §. si cum duob. lib. seqq. & l. Senatus, 43. &
ibi gl. 1. eod.

Legari potest mihi res, quam absente domino causa resp. vniuerpi, & sic effecta
mea reuocabilitur tamen cum per restitutionem possit ad me auocari a domi-
no, l. non quouunque, 82. 6. 1. & ibi gl. legata, eod.

Legare potest superficies superiorem directo domino soli, l. si tibi homo, §. 6.
de legat. 1.

Legare potest quis vile dominium, quod habet, qui habet directum, ibid.

Legari potest a filiofam. hered. infituro ab extraneo patri vel alteri cuiunque
in eadem potestate constituto, l. quousque, 9. eod.

Legare potest quis rem alienam, gl. ait, in l. si feruus legatus, §. 708. §. si feruus, eo-
dem.

Legari vel per fideicommissum relinqui non possunt aedes destruendae, l. filius fa-
milias, 114. §. aedes, eod.

Legari tibi non possunt aedes, vt eas destruas, & alias forte aedifices, gl. aedes,
ibi dem.

Legare debitor creditor non potest debitor, nisi plus sit in legato, quam in de-
bito, quod potest esse quinque modis, l. Marcius, 66. & ibi gl. plus de legat. 1.

Legare sicut potest quis rem heredis, ita potest legare rem a se debitam ipsi he-
redi, l. vnum ex familia, 67. §. fed si, vno, & ibi gl. doli, & gl. quae ratio,
eodem.

Legare sicut possimus res nostras, ita & heredis, & eadem facilitas est in legen-
do rem heredis, quae est in sua, l. Titio centum, 74. §. si rem, & ibi gl. faciliores,
eodem.

Legare potest quis columnas, & lapides ex domo illiciti, & contra leges adifica-
ta, quam secundum leges oportet destruere, l. fideicommissa, 1. §. si quis illum,
de legat. 3.

Legare non potest quis columnas, & lapides ex domo licite, & secundum leges
adificata, gl. ex eo, ibid.

Legari recte possunt etiam ea, quae futura sunt, veluti insula nascitura in mari, vel
flumine, l. etiam ea, 17. de legat. 3.

Legari recte potest feruus praedium habenti, vel etiam seruo praedium habenti
in peculio, l. etiam ea, & ibi gl. si.

Legari potest de domo id, propter quod domus destruitur, & tunc debetur ta-
tum aestimatio, l. iura, 2. §. si & ibi gl. pe. de leg. 3.

Legari potest via duob. fundum communem habentibus, sicut & feruus commu-
nitatem stipulari viam ad fundum communem dominorum suorum, l. 2. de
seruitute legata.

Legari potest mihi res in ea sub conditione, cum mea esse desierit, l. heredem
meum, 18. de legat. 2.

Legari potest mihi res mea, in qua alius habet ius, d. l. heredem meum, in add.
marg.

Legari non potest alicui res, cuius commercium non habet legatarius propter

suum delictum, sed bene potest legari res, cuius commercium habet lega-
tarius, fed non heres, l. mortuo, 49. 6. Labeo, ibi gl. 1. de legat. 2.

Legari non possunt monumenta, id est, sepulcra, ius tamen mortuum in-
ferendi legare nemo prohibetur, l. monumenta, 12. & ibi gloss. 1. Cod. de le-
gatis.

Legari, vel adimi via non potest pro parte, l. legata, & ibi gl. pe. de adim. le-
gatis.

si Legetur vni totum, alteri pars, illa pars de toto adempta intelligitur, l. cum
quodlibet, 23. C. de legatis.

Legare alteri sicut potest testator a legatario, ita & ab herede eius, fallit in sub-
stituto filij exhereditarij, gl. si in l. cum quidam, 24. C. eod.

Legari potest fundus, vel alia res vique ad decem annos, vel aliud tempus, quo fi-
nitio reuertitur ad heredem, l. si & ibi gl. 1. C. eod.

Legari potest non solum res testatoris, vel heredis, fed & aliena, & tunc cogitur
heres redimere eam, & praestare, vel si eam non potest redimere, debet dare
eius aestimationem, §. non solum, Inst. de legat.

Legari potest res res heredis, & nihil refert, an scierit testator, vel ignorauerit,
gl. 1. ibid.

Legari non potest res, quae non fuit, nec est in rerum natura, nec erit, vt chi-
mra, vel quae fuit, sed non est, vt homo mortuus, gloss. 2. in §. ea quoque,
Inst. eod.

Legari potest res, quae in rerum natura non est, si tamen esse speratur, veluti fru-
ctus, qui in illo fundo nati erunt, aut quod ex ancilla natum erit, d. §. ea quo-
que, & l. quod in rerum natura, 24. de legat. 1.

Legari possunt tam res corporales, quam incorporeales, id est, actiones, & ser-
uitutes, §. tam autem corporales, Inst. de legatis.

Legari potest id, quod defuncto debetur, & tunc heres legatario tenetur pote-
stare actiones suas, viles tamen habet legatarius sine cessione, nisi res sit lit-
igiosa, vel lis cupra, dict. §. tam autem, & ibi gloss. 2. & add.

Legari nobis neque in parte possunt res nostrae, l. huiusmodi, 84. §. si Titio, de
legat. 1.

Legari possunt alienata seruo proprio, l. seruo alieno, 113. §. 1. eod.

Reliqua verbo, Legatarius, 19. Legatum, 98.

LEGARE poterat quilibet, etiam totum patrimonium, lege xij. tab. quia ita ca-
uebatur, Vti quisque legalit lux rei, ita ius esto, in princ. Inst. de leg. Falcidia,
l. 1. ff. eod.

Legari iure antiquo non poterat a legatario, hodie tamen potest legari vel fi-
dei committi a quolibet, qui quocunque modo commodum habet, & etiam
ab eius herede, in prin. & ibi gloss. non possit, & ibi add. Inst. de singulis reb.
per fideicommissi.

Legari potest illis tantum, cum quib. testamenti factio est, §. legari, Inst. de le-
gatis, & gl. 1. in l. 2. de leg. 1.

Legari non potest incerta persona, neque peregrino, siue deportato, neque in
metallum damnato, neque seruo accusato adulterio commisso cum domina,
neque incestuoso, neque haeretico maioris haereticus, neque apostata, gl. 1. testa-
menti, d. §. legari.

Legari non potest mulieri nubenti infra annum a tempore mortis mariti, sed
hodie hoc correctum est, nam primo viro mortuo, potest statim licite nubere
d. §. testamenti, & ibi add.

Legari soli ciui Romano potest, l. ciuius, in l. liber homo, 19. §. si heres d. hered.
Inst.

Legari non potest a substituto filij exhereditarij, l. 6. filius, qui, 12. verf. itaque, de
vulgarj.

Legari potest feruis, si eorum dominis potest legari, l. si mihi, & tibi, 12. §. regu-
la, de legat. 1.

Legari potest quandoque feruis id, quod dominis eorum legari non potest, veluti
possum legare seruo rem domini, quam non possum eius domino, & econ-
tra potest legari domino, quod seruo legari non potest, veluti possum lega-
re domino seruitutem ad praedium domini, gl. possumus, ibid.

Legare alicui a seipso non potest, l. & quidem, 18. de legat. 1.

Legari sibi ipsi potest captus ab hostib. redemptus a legante, & per tale legatum
videtur liberatus a vinculo pretij redemptionis, ad quod redemptus teneba-
tur redemptori legari, l. Senatus, 43. §. si. eod.

Legari potest heredi a legatario, l. si cui legatur, 49. §. si & ibi gloss. heres, eo-
dem.

Legare potest testator seruo proprio alteri legato, & adita hereditate statim fer-
uus acquiritur legatario, deinde res legata seruo sequitur ipsum feruum, l.
seruo legato, 69. eod.

Legare potest habens dominium vile illi, qui habet directum, l. si domus, 71. §.
si. eod.

Legare potest emphyteota fundum emphyteoticarium municipibus, qui ei de-
derunt in emphyteosim, ibid.

Legare potest emphyteota fundum vesticalem, vel emphyteoticarium alicui
etiam siue consensu eorum, qui sibi in emphyteosim dederunt, & videtur le-
gare vile dominium, quod habet, & non directum, §. ibid.

Legari potest vni ex duob. qui prius conditionem impleuerit, l. si seruus legatus,
108. §. huiusmodi, de legat. 1.

Legari potest seruo alieno, quoad feruiet, vel cum feruus ille erit Titij, & lega-
tum debetur, donec feruiet domino suo, vel tunc cum fuerit Titij, l. seruo alie-
no, 113. eod.

Legari potest vicis & ciuitatib. etiam id quod ad honorem, ornatumque eius per-
tinet, l. si heres iustus, 73. §. si & l. ciuitatib. 12. eod.

Legari ciuitati ad eius honorem dicitur, quoties relinquatur aliquid recitanti-
bus, velut vel comediis in scena, gl. ludos, ibid.

Legari ciuitati ad eius honorem dicitur, quoties relinquatur frumentum, vel vi-
num in die natalis, vel aliquid aliud relinquatur minus edendum, ad vena-
tionem, vel ad ludos Circenses, vel ad diuisionem singulorum ciuium, vel
epulum, vel in alimenta aetatis infirmas, veluti senio-ib. pueris & puellis, d. l.
ciuitatib.

Legari ciuitati ad eius ornatum dicitur, quoties relinquatur ad instruendum
forum,

- forum, theatrum, vel stadium, ibid.
- Legari potest postumo alieno, l. pe. de legat. 1.
- Legare non potest heres statulibero, nisi sub conditione libertatis, vel nisi quando moriente herede servus est liber, l. statulibero, 1. de legat. 2.
- Legari heredi à semetipso non potest, quando vnus tantum est heres, sed quando plures heredes sunt, vni ab altero legari potest, & tenet, vt percipiat. gl. non fit interpretandum, in l. Titia, 3. 4. Lucius, eod.
- 7 Legari potest filio naturali extantibus legatis vltra vnciam, quam sibi permittitur capere, si rogatus sit restituere alij, cum ei, 4. 2. & ibi gl. 1. eod.
- Legari potest omnibus heredibus, vna res acqui portionibus. et si vnus eorum heredum repudiet legatam partem suam, l. fin. §. quareus, & ibi gloss. fundum, eodem.
- Legare, vel fideicommissum relinquere potest quis regulariter ab herede heredis, vel legatarij, saluti, si reliquerit, prius ab herede heredis, quam heredi reliquerit. vel si reliquat à Titio, qui postea extitit heres heredis, quia ab initio nullum fuit fideicommissum, etiam si prius scimisset, si libi fuerit, §. & ibi gl. si. de leg.
- Legari non potest seruo deportati, quia videtur incapaci legari, cum seruus domino acquiritur & dominus hoc casu sit incapax. l. si deportati, 7. in add. marg. eod.
- Legari potest seruo id, quod eidem facto libero potest legari, sed non omne id, quod facto libero potest relinqui, gl. denegat, in l. fideicommissa, 11. §. si si seruo, eod.
- Legari non potest seruo, nec libero id, quod ratione rei legatæ, vel personæ legatarij impeditur, ibid.
- Legari potest creditor purgatio ita, ne ab eo, indebitum solum repetat heres, l. creditor, 2. 4. & ibi gl. 1. de legat. §.
- Legari potest tam legatario, quam donatario causa mortis, gloss. 1. in l. cum quis decedens, 3. §. pater, eod.
- Legari potest, & à debitoribus, & à donatorio causa mortis, & etiam à donatorio inter viuos, si inter viuos donatum fuit sub modo secus si pure, & simpliciter. d. §. pater, & ibi gl. 1. & si.
- Legari non potest seruo sine libertate, gloss. seruo, in l. item legatō, 4. §. fin. eodem.
- Legari filio, vel filie liberto, & libertæ, vel seruo cum libertate possunt ea, quæ eius gratia parata sunt, & continentur, quæ ipsi attributa, vel destinata sunt, d. §. si.
- Legare non potest incerta personæ, gl. si in l. qui plures, 18. de vfu. legat.
- Legari non potest illi, cum quæ quis habet matrimonium illicitum. l. vxori, 27. eodem.
- Legari potest ei, qui est testis in testamento, nec dicitur testis principaliter in re sua, sed testamenti, licet secundario sit in re sua, l. si quis ita, 3. & ibi gl. 1. de reb. dub.
- Legari non potest scribens testamentum propter timorem falsitatis, quia per eum facile posset committi, quod secus est in teste testamentario, gl. 1. & fin. ibidem.
- Legari potest alicui res sua propria sub conditione, si viuo testatore eam alienauit, l. 1. & ibi gl. si. de regula Catoniana.
- Legari potest mihi res mea sub conditione, quia tunc inspicitur tempus conditionis impletæ, non tempus facti testamenti, l. mea res, 98. de conditio, & demonst.
- Legare potest quis ab exheredato, cui ipse legauit, sed non potest legare à substituto exheredato, legatum tamen relictum ab exheredato, præstandum est etiam ab eius substituto, gl. ne plus, in l. qui fundum, 87. §. qui filios, ad legem Falcid.
- Legari potest collegio legito, item singulis de collegio, sed non collegio illicito, gl. collegio, in l. recufare, 6. §. item si, ad Trebell.
- Legari potest alicui dimidia hereditatis portio, l. mulier, 2. §. si. ad Treb.
- 8 Legari potest etiam pure ab extraneo patri, & fratri heredis filio herede instituto, l. cum legatō, 17. & ibi gl. si. quando dies legat. cedat.
- Legari potest domino etiam pure à seruo instituto, sed filio, vel seruo non potest legari pure à domino vel patre instituto, sed bene sub conditione, ibid.
- Legari potest seruis etiam sine libertate nomine alimentorum, gloss. fin. in l. filiofamilias, 27. §. 1. eod.
- Legare istantium potest, qui testari potest, gl. possit, in l. filiusfamilias, 7. §. si. de don.
- Legare potest quis seruo, & domino, & econuerso, non tamen in eandem personam, vt seruitutem, gl. etiam si reus, in auth. clericus, C. de Episcopis.
- Legari res propria domino non potest, l. proprias, 11. C. de legatis.
- Legari potest res propria domino sub conditione, vel quando tenator habet aliud ius in ea, vt quia fit sibi obligata, gl. 1. ibid.
- Legare non potest quis vltra facultates, & vires patrimonij sui, l. si vniuersæ, 15. C. de legatis.
- Legari ab eo potest, qui habet aliquid lucrum, scilicet pecuniarium, gl. aliquid lucrum, in l. C. communia de legatis.
- Legari à legatario olim non poterat, sed bene poterat fideicommissi à fideicommissario, gl. legatorem, in l. 1. C. eod.
- Legari potest quis à seipso quandoque, l. 2. & ibi glo. 3. C. de communis serui manumisso.
- 9 Legare non potest vsum, vel vsumfructum itineris, vel viae, vel aqueductus, quia seruitus seruutis esse non potest, l. 1. de vsumfructu legato.
- Legari potest vsumfructus ferui, qui sub conditione liber iussus erat, & interim valet legatum, l. si feruum, 3. 0. eod.
- Legari potest vsumfructus etiam partis bonorum, & si non fiat specialiter mentio partis, de dimidia parte intelligitur, l. etiam partis, 10. de vfu.
- Legare fructus annuos, vel mensuros perinde est, ac si singulis annis legeret vsumfructus, gl. aliter, in l. 1. quando dies vsumfructus legari cedat.
- Legare vsumfructum pure non est pro eodem, ac si singulis annis legaret vsumfructum, quia primo casu semel cedit, & vnum est legatum, quando in annos singulos, & plures annos plures cedit, & plura legata sunt, ibid.

Reliqua verbo, vsumfructum, 13. c. §. que 22. Legati, 2. §. 4. 1.

Legati in genere, & diuersi rei, in l. 1. c. §. que 4.

Legati proprietas, vsumfructum, fructus, vel redditus, nu. 3.

Legati domum, & quæ in ea sunt, vel quæ in arca habet, vel in urbe sunt, nu. 7.

Legati, fundum, nu. 8. 9.

Legati serui, alimenta, & quæ vniuersi prestare solebant, nu. 9. 10.

Legati vniuersum, eleum, rem pignoratam, vel sibi debita, aut chirographum de l. 1. nu. 10.

Legati vxori, num. 12.

Legati corpus Homeri, si non habeat integrum, & plenum, quantæcunque partes illius corporis inueniantur in bonis & functi tempore mortis, debentur, l. librorum, 32. §. si Homeri, de legat. 3.

Legati centum libros, intelligitur legare centum volumina, & non centum libros, quos quis ingenio suo metitur est, quo magis ad libri scripturam sufficeret, vt putat Homeri totum volumen pro vno libro accipi debet, licet in 48. libris diuidatur, d. librorum, 1.

Legati hereditatem sibi quæritam, non videtur legare fructus, quos ipse consumpsit, vel in suum patrimonium conuertit, l. cum pater, 77. §. filia, de legat. 2.

Legati libertatem communi seruo, iure digestorum amittebat suam partem, & alteri adcrebatur, sed iure nouo efficitur liber, gl. sine libertate, in l. verum, 63. §. si seruo, pro socio.

Legati iter ad fontem, censetur legare etiam haustum aquæ, gl. fin. in l. quæuis, 1. C. de fideicommissis.

Legati lances duas leues, quas de sigillariis emerat, intelligitur legare eas duas lances, quas de sigillariis emerat, licet non essent leues, sed graues, l. pe. §. paterfam. de legat. 3.

Legati aliquid supra dotem, intelligitur legare etiam dotem, l. Scia, & ibi gl. 2. de dote prælegat.

Legati fundum instructum, in quo ipse habitabat, intelligitur legare etiam ancillas, & ceteras res, quibus ipse in eo fundo esset instructus, secus si legasset fundum cum instructum, l. viliæ, §. fin. & gl. pen. de fundo instructo.

Legati rem alienam si in ea habet aliquid ius, videtur legare solum illud ius, quod habet in ea, vel ad eam, seruum filij, 4. 4. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Legati mensam non videtur legare locum, in quo sita est mensa, gl. mensa, in l. cum pater, 77. 4. mensæ, de legat. 2.

Legati vniuersaliter mensam vel calendarium, censetur legare etiam nomina debitorum, l. Caius, 86. & ibi gl. nomina, in add. eod.

Legati aliquid duas statuas, item eidem omne marmor, non intelligitur legare plures statuas quam duas, omne tamen aliud marmor intelligitur legare, l. heredes meas, 100. §. 1. & ibi gl. pater, de legat. 3.

Legati testam. vel corbem, frumenti, intelligitur legare frumentum, non ipsum corbem, vel vas, sed si legaret corbem, vel testam. frumentariam, tunc esset dubium an frumentum, an ipsum vas sit legatum, & ex diuersitate lecturarum patet, l. Titia, 89. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Legati duos mulos, qui erant, cum moreretur, si non habet tempore mortis duos mulos, sed duas mulas, illæ duæ mulæ debentur, l. qui duos, 62. de legat. 3.

Legati testudinea intelligitur legare lectos testudineos, etiam habentes pedes argenteos, l. heres meus, 100. §. si. eod.

Legati saltum æstiuum, & hoc amplius etiam eas res, quæ ibi esse solent, non videtur legasse pecora, quæ hyeme in hybernis, æstare in æstiuis ibi esse solent, sed tantum videtur legasse ea, quæ perpetuò ibi sunt, §. qui saltum, 67. eod.

Legati vestem suam, mundum, ornamentaque muliebria, intelligitur legare omnem vestem tam virilem, quam muliebrem, & omnem mundum, non autem omne ornamentum, sed tantum muliebrem, §. ibi gl. tantum, de auro & argento.

Legati militiam, quam ipse habebat, intelligitur legare non solum militiam, quam habebat testator, sed etiam illud, quod solet erogari pro habenda militia, l. pe. §. si. de legat. 3.

Legati omne aurum, quod suum esset, cum moreretur, intelligitur legare omne id, quod legatis potuit vindicare, cum moreretur, l. Q. vinctus, 27. c. qui legaturus, de auro & argento legat.

Legati omne aurum, quod suum erat cum moreretur, intelligitur legare omne aurum, quod suum esset tempore mortis, non quod medio tempore alienauit, sed si legauit omne aurum, quod suum esset, non intelligitur legare illud, quod medio tempore sponte alienauit, sed bene si ex necessitate, §. distributio, ibidem.

Legati villam ita, vt ipse possidet, cum supellectili, mensis, & mancipiis, quæ ibi deputabuntur, vrbani, & rustici, vinique quæ in diem mortis eius ibi erunt intelliguntur de supellectili legare tantum illa, quæ specialiter, & expresse legata sunt in fundo tempore mortis inuenta, sed non libros, vitæamina, & alia quæ expresse non fuerunt in legato, licet in fundo tempore mortis ibi fuerint, l. cum de lanonis, §. pen. de fundo instructo.

Legati cognatis, idem est ac si legasset cognatis, l. cognatis, de rebus dubiis.

Legati cognatis intelligitur legare his, qui sunt cognati tempore testamenti, vel tempore mortis, ibid.

Legati nuncem vel viam, videtur legasse & solum & viam, gl. cogitasse, in l. si fundum, delegat. 1.

Legati argentarias tabernas, & cetera quæ in loco publico sunt non censetur legare, folium, vel proprietatem, sed ius, quod in eis habebat, gl. fin. in l. qui tabernas, 12. de contrahen. empr.

Legati dactylotheam, idest, vas, vbi annuli reponuntur, censetur legare illud vas, & annulos in eo repositos, si testator ita sensit, vt si dixit, lego dactylotheam meam, & si quos præterea annulos habeo, l. libroris, 12. §. quod in bibliotheca, de legat. 3.

Legati pocula oleaginta paria duo, censetur legare duo pocula tantum, quæ sunt paria, & æqualia, sed si ita legasset, bina paria, vel poculorum paria duo, tunc quatuor pocula censetur legasse, l. qui concubinam, 29. §. si Stichus, de legat. 3.

Legans vni ex certis, plus videtur omnib. legare, & excessum in illo videtur ponere in heredis arbitrio. l. cum filius, 74. §. pater. de legat. 2.

Legans vniorem cum hyacinthis, si vnius foliis vniorem, heres non tenetur ad vniorem, si nullus vno repenatur in hereditate. l. Seia ab herede, 6. de auro & argento.

Legans vniorem & hyacinthos, si quosdam ex his in aliam speciem ornamenti, quod postea profectus fuit additis aliis gemis, & margaritis, conuerterit, legatarius non potest petere hos vniorem, quia videtur extinctum legatum in illis per dissolutionem, & mutationem factam a testatore. d. l. Seia ab herede, 6. §. 1.

Legans rationes videtur legare etiam id, quod in rationib. continetur, nisi appareat contrarium, vt iura ibidem contenta essent communia cum aliis collegariis. gl. ab eo, in l. Pomponius, 3. fam. c. c. l.

Legans decem duob. intelligitur decem tantum legasse inter ambos, & non cui libet decem, l. si quis testamento, 77. de legat. 1.

Legans aurum in genere, & gemmas & margaritas, quæ in dicto auro legato sunt, intelligitur legasse etiam illud aurum, in quo non sunt margaritæ, vel gemmæ, quia illa verba, quæ in dicto auro legato sunt, non restringunt legatum auri in genere, sed tantum legatum margaritarum, l. si quis legauerit, & ibi gl. in d. auro & argento.

Legans Titio centum purè, quæ sub conditione legaturæ, si quasi aliam summam legauit, debentur centum purè legata, & alia centum sub conditione relicta, conditione existente, sed si eandem summam mutata voluntate sub conditione legauit, intelligitur puram dationem esse effectam sub conditione, l. cum centum, de adim. lega.

Legans prædium sub conditione, sub eadem conditione videtur legare & fructus, gl. relictos, in l. quod de bonis, 1. §. fructus, ad legem Falcid.

Legans ita, si qua mihi genita erit, ei heres meum centum duob. plurib. natis, videtur singulis tantundem legasse, nisi constet de contraria voluntate legantis, l. qui filiabus, 17. §. 1. de legat. 1.

Legans nomen debitoris, censetur legare debitum, & vsuras l. nomen, 34. de legat. 3.

Legans nomen intelligitur legare id, quod in actionib. est, l. qui chirographum, 59. eod.

Legans nomen debitoris, si postea exigit illud, censetur in dubio voluisse reuocare illud, nisi probetur contrarium, vel quia debitor vitro obtulit, eo non petente, vel quia exactum pro legatario depulsi. s. tam autem corporales, & ibi gl. in l. Inst. de lega.

Legans in dubio, videtur in dubio legare ius, quod habet in re, licet eius morte sit peritum. l. quod in rerum, 24. §. 1. & ibi gl. in iure de legat. 1.

Legans rem, in qua habet aliquod ius, intelligitur legare tantum illud ius, quod habet in ea, l. si fundus, 74. §. 1. eod.

Legans rem videtur velle, vt ei concedatur seruitus per aliam rem propriam, prout ipse vtebatur, l. testatrix, 10. si seruitus vendicetur.

Legans rem in dubio, intelligitur legare ius, quod habet in illa, licet morte finiat, l. Stichus, 36. de usufructu legato.

Legans rem communem, cum nominando suam, censetur legare suam partem tantum, nec videtur legare aliam partem, etiam si post testamentum sua effecta sit, l. l. i. c. de chione, 6. §. 1. & ibi gl. de legat. 1.

Legans fundum Cornelianum, quem cum eo communem habebat, videtur legare non solum suam partem, sed etiam partem Cornelianam, secus si dixisset, lego rem meam, quia tunc sua tantum pars videtur legasse. d. gl. si ibi.

Legans rem communem in dubio videtur legare tantum suam partem, d. si fundus, 6. §. 1. & ibi in soludum, vtique videtur legare, gl. pro parte, in l. si fundus, 6. §. 1. duo, de pignori.

Legans habitationem illi cum illo perinde est, ac si legasset illi, & illi, l. illi cum illo, 10. de usufructu.

Legans Titio, & Sempronio decem, non intelligitur aliud quàm vna decem communiter duobus legare. l. eum, qui ita, 56. de verb. obl.

Legans ita vt alimenta, videtur relinquere pretium aquæ, & tale legatum non continet seruitutem, sed debitum personæ, l. Mela, 3. §. de aliment. vel ciuitatis.

Reliqua verbo, Legare, 2. §. 4.

Legans annuos redditus, vel fructus per verbum, do, lego, censetur legare v. usufructum, cum sit hæc mens testantis, sed per verbum, dari volo, non est usufructus, quia voluit heredem dominum esse fructuum, & eos præstare legatario. l. si quis ita, 24. §. 1. de usufructu.

Legans ex reditu, vel redditu fundi, vel etiam fructib. aliquam partem, non censetur legare usufructum, quia partem rerum corporaliū legat. d. gl. 1.

Legans usufructum in fundo videtur etiam legare viam, si aliunde non habet, quam tenetur heres redimere, & præstare legatario, l. seruum filij, 44. §. fin. de leg. 1.

Legans fundum, in quo ipse habet proprietatem, & heres usufructum, videtur etiam usufructum legare, gl. recipiam, in l. si seruum Titij, 70. §. 1. eod.

Legans tibi usufructum quamdiu viues, vel vsque ad decennium, videtur facere repetitionem legari singulis annis, ac si legasset singulis annis quamdiu viues, vel vsque ad decem annos, gl. 1. in l. legatum, 17. de annuis legat.

Legans vni fundum, & alij usufructum eiusdem fundi, videtur legare vni fundum totum, & medietatem usufructus illius fundi, & alij aliam medietatem usufructus, l. si alij fundum, 9. de usufructu legato.

Legans vt velit quod vnus habeat usufructum, alius nudam proprietatem, debet legare vni fundum detracto usufructu, deinde alij usufructum eiusdem fundi, ibi.

Legans fundum simpliciter, etsi fundum non expresse sit quoad proprietatem, intelligitur legare proprietatem eius, maxime si dixit, quod reuerteretur proprietatem ad heredem mortuo legatario, l. filios, 39. de usufructu legato.

Legans fructus annuos fundi perinde est, ac si legasset usufructum fundi in singulos annos, & vtique legatum finitur mortuo legatario, l. cum ita, 47. & ibi gl. eod.

Legans usufructum loci, si iter ademerit, non valet ademptio, nec vitiatur legatum, l. 1. §. si loci usufructum, de adim. leg.

Legans proprietatem fundi non minuit legatum proprietatis fundi, adimendo iter ad eum fundum, ibi.

Legans rem, videtur legare proprietatem, nec adiectio, vt habeat usufructum, facit videri aliud legatum, quam proprietatis, l. specus, de auro, & argento.

Reliqua verbo, Legare, 9. V. usufructus, 13. V. §. 22. Legatum, 66. 127. Proprietatis.

Legans domum simpliciter, in dubio intelligitur legare vnam de illis, quas habet in patrimonio, sed si nullas habeat, nullum est legatum, l. si domus, 71. de leg. 1.

Legans generaliter omnia, quæ in domo sunt non censetur legare chirographum, & alia nomina debitorum, quæ ibi sunt l. Caius, 86. & ibi gl. in nomina, & ibi add. de leg. 2.

Legans res, quæ in fundo sunt, censetur legare etiam eas res, quæ tempore testamenti non sunt, si esse solebant, sed non censetur legare res, quæ eo tempore casu fuerunt ibi, l. quæritur, 78. §. fin. de leg. 3.

Legans mobilia, quæ ibi habet, censetur legare etiam numos, quos præfixi causa repositos ibi habet, sed non eos, quos vt mutuo daret, habet ibi repositos, l. si choros, 79. §. 1. eod.

Legans ea, quæ Romæ sunt, censetur legare etiam ea, quæ custodie causa in horreis extra urbem deputata sunt, vt perpetuo essent in vrbis, l. cui, quæ Romæ, 84. eod.

Legans domum, & ea, quæ sua ibi erunt, cum moretur, non censetur legare numos exactos a debitoribus, & ibi ad tempus repositos, vt aliis nominibus postea collocaret, neque illa, quæ casu ibi sunt, l. si ita legatum, 86. eod.

Legans domum, & ea, quæ ibi sua erunt, censetur legare etiam numos a debitoribus exactos, quos ibi repositus, cum proposito ibi retinendi, vt thesaurus, nisi postea mutato proposito redierit in primam causam, scilicet mutuandi, vel collocandi aliis nominibus, gl. 1. ibi.

Legans domum, & ea, quæ ibi sua erunt, censetur legare etiam ea, quæ casu in eo loco adfuit, vel absint, d. l. si ita legatum.

Legans domum filiae, si eadem legauerit ius etiam transeundi ad eam per aliam domum hereditariam, non solum filia habitanti domum, sed etiam eius vitro debetur ius transeundi, sed non heredi, ne quod affectu filiae datum est, ad externos heredes eius transeat, quod verum est, quando tali domui patebat aditus aliunde, aliàs domo legata, etiam seruitus realis tacite videtur legata, & transit ad heredes, l. penult. & ibi gl. fin. de seruitude legata.

Legans vasa, & quidquid in illis repositum erit, intelligitur legare etiam prædia contenta in instrumentis emptionis, quæ erant reposita in dictis vasis, si ea mente illa instrumenta reposita haberet in illis vasis, vt illis legatario datis, proprietates prædiorum præstaretur, l. pe. §. 1. de leg. 3.

Legans centum, quæ in arca habet, vel quæ apud se deposita habet, nihil censetur legare, si nulla corpora reperiantur, l. 1. §. adeo, de dote prælegata.

Legans decem, quæ in arca habet, cum sola quinque essent, sola quinque legare videtur, gl. fin. in l. si quis, cum fundum, 24. de actio. empi.

Legans fundum cum instrumento, & cum mancipiis, quæ ibi erant, intelligitur legare etiam ea mancipia, quæ postea in eum fundum induit, vt ibi perpetuo essent, quia adiectio illa, cum mancipiis, causa augendi, & non minuendi legatum fuit facta, l. si mancipia, & ibi gl. 1. de fundo instructo.

Legans quidquid in patria possidet, videtur etiam legare ea, quæ in suburbio possidet, sed non calendarium, vel instrumenta, nec pecuniam depositam, quæ in patria, vel suburbio habet, l. vxorem, 47. §. legauerat, & ibi gl. reliquæ, & gl. seq. de leg. 3.

Legans prædium vbi ab eo possidebatur, & quæcunque ibi erant tempore mortis sue, censetur legare mancipia, quæ in eo prædio morata sunt, vt ibi essent perpetuo vel operis sufficit causa, vel alterius officij, & alias res, quæ ibi fuerunt tempore mortis sue, nisi res, quæ ibi fuerunt tunc ad tempus, l. quæritur, 78. §. prædia, & ibi gl. fuerunt, de leg. 1.

Legans fundum ita, vt ei, non censetur legare reliqua colonorum, quæ in eo fundo erant tempore mortis sue, censetur tamen legare illis verbis cetera omnia, quæ erant in dicto fundo, d. l. quæritur, §. peto. l. qui habebat, 104. §. si de leg. 3.

Legans omnia, quæ in vrbe habet, intelligitur legare omnia, quæ habet intra muros vrbis, sed legans omnia, quæ Romæ habet, intelligitur legare omnia, quæ in continetibus ædificijs habet, l. 1. & ibi gl. 1. de verb. sig.

Legans omnia, quæ in vrbe Romana habet, intelligitur legare omnia, quæ etiam in continetibus ædificijs habet, ac si legaret omnia, quæ Romæ haberet, tibi.

Reliqua verbo, Legatum, 55. & 55.

Legans omnem fundum Seianum dicitur legare etiam dicti fundi partem illam, quam ex causa pignoris nactus est salvo iure debitoris, l. Iuliano, 63. de leg. 3.

Legans simpliciter fundum Seianum, dicitur legare eam tantum partem, quæ sua est, non eam, quam ex causa pignoris habet, gl. 1. & ibi ibidem.

Legans fundum instructum, si adiectio, cum suppellectilib. quæ est in dicto fundo, vel cum mancipiis, quæ sunt in dicto fundo, vel cum aliqua re, quæ nominatim non erat expressa in legato, tacite tamen continebatur in eo, non intelligitur minuisse legatum fundi instructi propter adiectionem expressam speciei, quæ continebatur tacite cum multis aliis in dicto legato, & ideo ex abundanti fuit facta illa adiectio, l. quæritur, §. si de fundo instructo.

Legans fundum instructum, non intelligitur legare ancillas, quas ibi habet, non vt ibi esset instructus, sed vt extra fundum eas locaret, gl. fin. in l. villas, §. si eod.

Legans fundum instructum, & domum superiorem, intelligitur legare etiam

que penus erant, ex quibus singulis annis vendere solitus erat, fed tantum cenſetur legare vxori illas res, quæ ei, & ſuæ familiæ quolibet anno erunt neceſſariæ, & non plus, ibidem, §. 1.

Legatus vxori tantum ſumman, quantum in dotem accepit ab ea, intelligitur legare non ſolum numeratam pecuniam, fed etiã alias res corporales, quas accepi, gl. ex dotis, in l. quifquis, §. 1. de legat. 3.

Legatus vxori veſtem muliebrem, ornamenta omnia, mundum, argentum, quod eius cauſa factum, paratâque eſt, cenſetur legare omnia, quæ ex illis mulieris cauſa facta, paratâque ſunt, l. heres meus, 100. §. vxori, cod.

Legatus vxori amplius quam dotem, tot aureos, intelligitur legare etiam dotem, propter illa verba, *amplius quam dotem*, ſecus ſi dixiſſet, *amplius tot aureos*, & omiſiſſet illa verba, *quam dotem*, l. qui ita, §. & ibi gloſſ. 1. de dote prælegata.

Legatus generaliter vxori veſtimenta, & vaſa, quæ vxoris cauſa emptâ, vel paratâ ſunt, intelligitur legare, quæ ipſius tantum vxoris cauſa emptâ, paratâque ſunt, etiam ſi ſing. aliena, & teſtator putauerit ſuas, fed non, quæ communis vſus, ſcilicet vxoris, & viri, ac liberorum cauſa emptâ, paratâque ſunt, l. Quintus Murius, de auro & argente.

Legatus ſpecialiter putâ veſtem illam purpuream, certam demonſtrando, quæ vxoris cauſa emptâ, paratâque eſt, intelligitur legare eam veſtem demonſtrando, & in ea valet legatum, licet non ſit emptâ, nec paratâ vxoris cauſa, quia illa demonſtratio falſa, quæ vxoris cauſa non extinguit legatum, cum de corpore, id eſt, de veſte legatâ, conſtitit, ibid.

Legatus vxori omnia, quæ ipſe legans dedit, donauit eidem vxori, ac eius cauſa comparauit, intelligitur legare etiam cartucham dormitorum cum mulis, ſi eius vſus cauſa ſemper habita eſſet, & etiam veſtes, quæ ancillis vel leſticariis eiſdem vxoris comparauit, & fecit, l. vxori, §. 1. cod.

Legatus vxori mundum, ornamenta, ſeu quæ eius cauſa paratâ ſunt, intelligitur legare omnia, quæ illa dictio, *ſeu*, ampliandi legatî gratia poſita cenſetur, l. ſi qui ita, §. 1. cod.

Legatus vxori in tempus liberorum, id eſt, cum liberis habuerit, intelligitur non ſenſitæ de ſuis liberis, quos iam tunc vxor habuit, ſed, 6. de condi. & demonſtr.

Legatus vxori domus eam partem, in qua morari cum familia ſua conſueuerat, intelligitur legare omnem partem, in qua morari cum familia ſua conſueuit, l. vxori, §. 3. de legat. 1.

Reliqua verbo, Legatum, 17. 129. 9. Paratâ, Marius, §. 1. Heres, 65.

Legatarius in genere, nu. 1. vſque 12.

Legatarius quando agnoſcit vel repudiat legatum, nu. 13.

de legatario viuo vel mortuo vel teſtatore mortuo, & de tranſmiſſione legatî, num. 14.

quoad occupationem legatî & miſſionem in poſſeſſionem rei legatâ, num. 15. 16.

17.

quoad occupationem & amiſſionem legatî, nu. 18.

quoad dominium rei legatâ & eius æſtimationem, nu. 19.

quoad legatarios conuenſos vel diſſenſos, nu. 20.

quoad legatarium ementem rem ſibi legatam, nu. 21.

quoad legatum alternatiuum & opioni & quoad electionem, nu. 22. 23.

quoad legatum relictum ſub conditione, nu. 24. 25.

quoad cautionem de reſtituendo vel præſtando legato, & de adimplendo conditione, nu. 26. 27. 28.

quoad legatarium grauatum de reſtituendo legatum, aut de manuſcribendo, vel alio grauamine, nu. 29. vſque 36.

quoad actiones ſibi competentes pro legato, nu. 37. 38. 39.

quoad Falcidiam, nu. 40.

LEGATARIUS faciens mentionem in libello de teſtamento, non tenetur edere copiam heredi, cum heres habere præſumatur, l. ſi legatum, de edendo.

Legatarius plus ſubuenitur, quàm creditoribus fauore vltimæ voluntatis in quibuldam, fed quando creditores, & legatarij concurrunt ad aliquid exigendum, magis fauetur creditoribus, quia tunc tractatur de damno creditorum, & lucro legatiorum, gl. tranſigere, & ibi add. in l. cum hi, de tranſſactio.

Legatarius, cui mandatum eſt, ne legatâ ſe reſpellat, non habet contra mandâtem actionem mandati, ſecus eſt in herede, cui volenti adire, mandatum eſt, vt adiret, quia tunc coacta mandante habet mandati actionem ad damnum, quod paſſus eſt ex aditione, l. ſi hereditatem, §. 2. mandati.

Legatarius conuenſus de re ſibi tradita ab herede ex cauſa legatî in genere ſibi relictâ, debet denunciare heredi ante litem conteſtationem; cum habeat eam ex cauſa lucratiua, emptori verò liberum eſt, etiam ante ſententiam, denunciare venditori, modo non tollatur ei ob nimiam retardationem deſenſionis eius, §. gl. 1. & ibi add. marg. in l. heres, §. 8. de euictionibus.

Legatarius, cui legatum relinquitur, debet eſſe certus, falſit in legato relictio pauperibus, & captiuis eorum fauore, gl. 1. in l. tutor, §. 1. de teſtament. tutel.

Legatarij perſona debet eſſe certa, alioquin legatum non valet, gl. heres, in l. quoties, §. 1. qui nomen, de hered. inſtit.

Legatarius, cui relictâ eſt dimidia hereditatis pars, tenetur ad onera legatorum, & creditorum pro parte, gl. 1. in l. cum ex ſilio, §. 9. de vulgari.

Legatarius legatum electum ab inſtituto, & ſubſtituto, ſi repudiaturibus ex teſtamento ſe ab inſtituto poſſidentibus, poteſt petere ab vno eorum, quem vult eligere, conſequens tamen ab eo non poteſt ab alio petere l. ſi ab inſtituto, §. qui omnia cauſa, reſt.

Legatarius poteſt petere ab vno ex heredib. alternatiuè grauatis, & poſtea redire ad alium, l. ſi ex toto, §. 1. de legat. 1.

Legatario ex legato non videtur pertinere amplius, quàm quod deducto eo, quod explenda conditionis cauſa datum eſt, ſuperſit ex legato, l. non amplius, §. 1. cod.

Legatario partis bonorum poteſt heres ſoluere æſtimationem, vel partem rerum, ſi commode diui di poſſunt, poteſt etiam vnam, aut plures res, vel earum æſtimationem ſoluere, prout inter ſe concordauerint, vel ſi diſcordent, prout iudici videbitur, d. l. non amplius, §. ſi cum l. ſeq.

Legatarius vnus ex duob. quib. eadem res legata fuit, etiam ſi heres extiterit heredi, à quo legatum eis fuit relictum, facit partem collegatario, reſeruat enim legatum pro parte, l. planè, §. 4. inde dictum, cod.

Legatario non debet præiudicari per factum heredis, licet illud factum contrarietur nature legatî, l. cetera, §. 1. A. ſi cod.

Legatarij perſona, & relegata quandoque poſſunt eſſe idem, neque eſt inter eos differentia, l. Senatus, §. 3. §. ſi cod.

Legatarij debent adimplere voluntatem deſuncti nihil detracto iure Falcidiæ, gl. complecti, in §. his igitur, in auth. de hered. & Falcid. col. 1.

Legatario debetur id, quod ædificatur in arca legatâ, niſi teſtator mutauerit voluntatem, l. ſeruum, §. 4. §. ſi arca, de leg. 1.

Legatarius agit contra heredem ex delicto ſerui heredis circa rem legatam, l. ſi heredis, §. 4. cod.

Legatarius ſi ſtipuleretur ab herede ſeruum in ſpecie ſibi legatum non eſſe fugitiuum, per talem ſtipulationem nihil plus debetur quam eſſet in legato, quia heres debet præſtare talem, qualis eſt, l. ſi legatî, §. 6. cod. & gl. verſimile, in l. 4. de vſuris.

Legatarius propriè dicitur ille, cuius principaliter intereſt legatâ præſtari, licet verba legatî non ſint ad eum directâ, l. ſeruo legato, §. 9. §. ſi teſtator, de legat. 1.

Legatarius, cui pars Stichî legatâ eſt à Titio, & alia pars eiſdem Stichî legatâ ſit eidem, poteſt conſequi dimidiam Stichî ex vno teſtamento, & aliam dimidiam ex alio teſtamento, & ſic totum Stichum poteſt conſequi, l. Titius Stichî, §. 3. cod.

Legatarius, cui ædes, quib. ædes heredis ſeruiabant, legatæ ſunt in diem, vel ſub conditione, & ab herede traditæ ſunt eis, non impoſita ſeruitute, poteſt agere ex teſtamento, vt heres reſonat ſeruiutem, quæ aditione fuerat conſuſa, l. buiſi modi, §. 4. ædes, cod.

Legatarius, qui ab herede ſeruum legatum accipit debilitatum, dolo, vel culpa ipſius heredis, poteſt agere nihilominus actione ex teſtamento, ibid.

Legatarius, qui ab vno herede ſpecialiter grauato æſtimationem rei legatæ habuit, nō poteſt eam rem ab omnib. heredib. poſtea in codicillis grauatis petere, l. ſi tibi homo, §. 6. §. 1. cod.

Legatarij poſſunt conuenire omnes heredes pro hereditaria portione, vel cum heredem, qui factus eſt executor in ſolidum, l. ſi à plurib. 107. cod.

Legatarius, cui fundus valens centum legatus eſt, ſub conditione, ſi daret cærum, ſi rogatus ſit, vt daret Titio decem, non valet illud commiſſum de decem, quia nihil ex teſtamento videtur capere, qui tantum erogauit, quantum accepit, l. ciuitanb. 122. §. 1. cod.

Legatarius, cui relictâ ſunt centum in quantitate, ſi rogatus ſit, vt reſtitueret domum valentem ducenta, non cogitur accipere legatum, cum nullum commodum habeat, ſed tantum cogitur cedere actiones, ſed ſi accipiat, tenetur alteri dare domum, gl. ſi ibid.

Legatarius, cui ita legatum eſt, quidquid in horreo meo erit, non conſequitur id, quod ex rebus non legatis, ignorante teſtatore, ampliandi legatî ſui gratia in horreum intulit, l. omnia, §. 2. §. cum ita legatur, de legat. 2.

Legatario non tenetur quis ad legatum ex perſona coheredis, qui non eſt ſolutor, l. legatorum, §. 3. & ibi gl. 1. cod.

Legatarij ex primo teſtamento quantum ad heredem habentur vt creditores, l. vnus ex familia, §. 7. cod.

Legatarius, cui hereditas legatâ eſt, debet ſuſtinere commoda illius hereditatis, promittendo creditoribus hereditariis annos nouandi, vel ipſo iure, l. cum ſiliis, §. 6. §. 1. cod.

Legatarius, ſcui vniuerſitas iuris legatâ eſt, veluti menſa, in qua ſunt debita, & credita, vel calendarium, & c. tenetur heredi cauere de indemnitate, l. cum pater, §. 7. menſæ, & ibi gl. 1. cod.

Legatarius agens contra factum heredis, non contra teſtamentum, non eſt indiſſignus legato, l. Lucius Titius, §. 8. Sempronius, & ibi gl. ſilium, cod.

Legatarius, cui bis legatur, bis debet habere, ſi eidem diuerſæ res legentur, vel eadem quantitas in diuerſis voluntatibus, niſi teſtator poſuiſſet clauſulam derogatariam, l. ſi quis in principio teſtamenti, §. 2. de legat. 3.

Legatario poteſt relinqui aliquid in ſingulos annos nomine vſurarium, internum dum ſibi non præſtatur legatâ quantitas, & valebit illud relictum eatenus, quatenus, modum vſurarium non excedunt, & non in plus, l. 1. §. ſi de annuis legatis.

Legatarius poteſt petere legatum ante diem, nudo miniſtro recuſante accipere legatum, l. codicillis, §. 8. §. ſi cod.

pro Legatario habetur ſocius etiam non nominatus in teſtamento, ſi etiam cum contemplatione liberario relictâ ſit alteri ſocio, ſecus ſi contemplatione tantum nominati eſſet relictâ, quia tunc licet commodum ad vtrumque veniat propter ſocietatem, tamen ſolus eſt legatarius, & ſolus agit ex teſtamento nominatus, ſi tamen vtrique ab herede creditoris conueniatur, non nominatus habet exceptionem, niſi nominatus repudiauerit legatum, l. 3. §. conſequenter, & ibi gl. contemplatione, de liberatione legat.

Legatarius quandoque dicitur qui propter ſperu, licet non propter rem, videamus, §. 27. cod.

Legatarij charitas, & neceſſitudo facit legatum intelligi contra conſuetum modum, gl. præſumptio, in l. Aurelius, §. 8. §. 1. cod.

ex Legatarij facto poteſt heres damnicari, & ideò legatarius cogitur ei cauere de illo non faciendo, l. 3. §. ſi qui ita, de adimend. legat.

Legatarius poteſt petere rem pro ipſa pecunia ſoluta, l. quedam, in additione marg. de rebus dubiis.

Legatario deliberante ſi ſpeciem legatam heres tradiderit alij, traditio eſt nulla, ſi legatarius acceptauerit legatum, ſed ſi repudiauerit, cum ſemper heredis fuiſſet ſingular, valet traditio, l. quedam, cod.

Legatarius tantum dicitur conſequi de legato, quantum conſequitur cum effectu, de tracta Falcidiæ, l. quoties, §. 67. ad legem Falcid.

Legatarius neque plus, neque minus debet habere à fideicommiſſario, quàm habuiſſet ab herede, ſine heres caſualitè aduiſerit, ſue ſpontè, licet per coactam aditionem, perdat quartam, quod procedit in omnibus teſtamentis, in quib.

- cessat Falcidia, l. 3. § quod autem, & ibi gl. dicitur, ad Trebellian.
- Legatarius cum hodie habeat tacitam hypothecam, praefertur creditoribus, chi-
rographariis, gl. non habebitur, in l. 1. § qui legatorum, § qui prior, vt in pos-
sessione legatorum.
- Legatarius non est creditor, habet tamen tacitam hypothecam pro legato, et
iam iure digestorum, gl. si. & ibi add. marg. eod. & l. 4. & ibi add. mar. de
separatio.
- Legatarij non praefertur creditoribus, chirographariis, nisi in eo, quod reman-
et prius satisfactis creditoribus, l. 1. 4. in add. marg.
- Legatarius, ex quo habuit auctoritatem ab herede per interdictum de tabulis
exhibendis, non poterit amplius petere illud ab eodem, sed si eius auctoritatio-
nem habuit ab alio, bene poterit petere legatum ab herede, l. 3. § inde quaeri-
tur, de tabul. exhib.
- 5 Legatarius agens contra heredem eius, qui filium praetoritur, si excludatur a le-
gati petitione pro exceptionem, quod emancipatus contra tab. agebat eman-
cipato omittente contra tab. testitur in integrum, vt possit adhuc petere le-
gatum ab herede, l. 2. de exceptione rei iud.
- Legatarius, cum omnis vestis esset sibi legata, si purans argentum tantum sibi le-
gatum, si illud duntaxat petiti generali proposita actione ex testamento ac-
succumbit, postea sciens vestem sibi legatam, poterit petere eam, nec obstat
sibi exceptio rei iudicatae, cum aliud prius petendum fuerit, l. si cum, de ex-
cept. rei iud.
- Legatarius, & fideicommissarius dicuntur creditores hereditarij, quando inter
eos est controuersia de legatis sibi soluendis, sed si inter creditores, & eos sit
controuersia, tunc potiores sunt creditores, l. hereditariarum, 39. & ibi gl. lo-
co, de actio. & oblig. gl. 1. in l. si. C. de hered. vel actio.
- Legatarius si post motam legati quaestionem transegit, vt nomine debitoris co-
tentus legatum non peteret, quamuis nulla delegatio facta, nec liberatio se-
cunda sit, periculum tamen nominis ad legatarium pertinet, & ita ei petenti
legatum contra transactionem obstat exceptio transactionis, l. pupilli, 96. §.
foror, de solutio.
- Legatarius, qui codicillos ante testamentum factos, in quibus legatum ei erat
adscriptum, confirmat, incidit in penam falsi, l. impubereum, 22. §. qui codi-
cillos, de falsis.
- Legatarij si dubitant de fide heredis, possunt in prima causa, in qua de testamenti
inofficiosi querela agitur, aliter, & testamentum defendere, l. si perulorio,
de appell.
- Legatarius quandoque habet vicem heredis, vt si conducens fundum vestigalem
ea lege, vt ad eius heredes perueniret, poterit legare suum ius, & legatarius suc-
cedit in ea conditione, l. in conuentionibus, 19. & ibi gl. si. de verb. sig.
- Legatarius habere plus iuris in re legata, quam heredem, aut ipsum testatorem,
si viueret, absurdum est, l. alius est, l. 60. §. fin. de regulis iur.
- 6 Legatarij cum herede, & non cum defuncto videntur contrahere, § gl. si. in l. 1. C.
vbi fideicommissi peti.
- Legatarij possunt agere contra heredem scriptum, & consequuntur legata praes-
tita cautione, vel possunt expectare litem euentum, quando est controuersia de
hereditate, l. si. C. de petitione hered.
- Legatarij, quid est controuersia de hereditate, consequi possunt ab herede scri-
pto legata praestita cautione de restituendis legatis, si contingat hereditatem
ab eo peti euincit, ita vt, si legatum constat in domo, eam restituat cum pen-
sionibus, in pecunia, eam restituat cum vltimis crescentibus ex quarta centesi-
ma, deductis tamen necessariis, & vltib. expensis, quas fecit legatarius in re
legata, d. l. si. & ibi gl. cautione.
- Legatarius non solum legatum, sed etiam id quod expendit in infirmitate & su-
perare testatoris, poterit repetere, l. si. C. de religiosis.
- Legatarij non possunt petere ultra vires hereditatis, creditores autem recte pos-
sunt petere ab herede, § gl. in l. in testamento, 12. C. de testam. milit.
- Legatarij, & fideicommissarij possunt esse testes in testamento, l. dicantibus, 22.
C. de testam.
- Legatarius primus si legatum agnoscat, substitutio vulgaris ei facta euanciscit, l. si
legata, 6. C. de legatis.
- Legatario contra substitutum competit ad legatum actio utilis, & non directa,
quando legatum est relictum ab instituto, qui repudiavit hereditatem, & de-
uenit ad substitutum, l. 1. C. si omnia sit causa test.
- Legatarij & fideicommissarij vnam naturam habent, l. 1. C. communia de le-
gatis.
- Legatarius in seruo legato nullum ius habet, ante aditam hereditatem, & ideo
legatum relictum eidem seruo ab eodem testatore nullo modo queritur le-
gatum eiusdem serui, g. aliis legatis, in l. vnica, § libertatib. C. de caducis.
- 7 Legatarius poterit esse testis in testamento, si quamuis de eius commodo agatur,
qui non debet interrogari directi super legato, sed in consequentiam, § le-
gatis, & ibi gl. damus, in add. Inst. de testam.
- Legatarij particulares non possunt cogere heredem adire, § quantitas, Inst. de le-
ge Falcid.
- Legatarius admittitur ad legatum alimentorum, vel habitationis, etiam si non sit
capax, vel etiam si maximam capitis diminutionem passus sit, & hoc est specia-
le fauore alimentorum, gl. si. in l. p. de capitis diminutione.
- Legatarius, cui aedes legatae sunt, habet omne aedificium, quod supra solum earum
aedium erit, nisi testator habens binas aedes, aliquid concludat, quod supra con-
commerationem, legatarium aedium habet, in vsum aliarum aedium conuerteret,
atque ita his vsum sit, l. si cui aedes, § 1. de legatis 1.
- Legatarius, cui gratuita habitatio legata est, poterit agere contra heredem, vt eum
liberet a pensione, l. Cassius 19. de liberatione legata.
- Legatarius teneatur ex legato funerari defunctum, si non sit vnde funeretur, re-
petit tamen ab herede, si poterit legatum indempnis praestari ab herede, secus si
non poterit, l. si quis, 1. 4. §. sed & si, de religiosis.
- Legatarius, cui aliena res, vel alij obligata legata est, teneatur probare soluisse de-
functum alienam rem vel alij obligatam sibi legare, nec teneatur defunctum
ignorasse, l. verius 21. de probatio.
- Legatarius, cui legatum est peculium, non deducto aere alieno, si nanciscatur

possessionem rerum peculiarium, poterit vi exceptione doli mali aduersus here-
dem vendicantem corporum peculiarium partem pro debiti rata, l. si pecu-
lium, 6. §. & si fuerit, & ibi gl. vindicantem, de peculio legato.

Legatarius non poterit diuidere legatum acceptando pro parte, & repudiando pro
parte, heredes tamen eius recte possunt, l. legatarius, 38. de legat. 1.

Legatarij periculo res vna ex tribus reb. alternatiue relictis, quando post electio-
nem de ea factam petunt, & perinde habetur, ac si illa sola fuisset legata, l. hu-
iusmodi, 84. §. Stichum, eod.

Legatarius emens proprietatem fundi sibi legati detracto usufructu, ad quem
usufructus postea peruenit per mortem, vel capitis diminutionem vendito-
ris, poterit in tantum, quantum dedit pro pretio, proprietatis vero domi-
no, petere legatum actione ex testamento, sed auctoritatem usufructu-
suum non poterit, quia habet ex causa lucratia, l. non quocunque, 82. §.
fundus, eod.

Legatarius, cui fundus pignori obligatus legatus est, poterit agere contra here-
dem actione ex testamento ad ipsum fundum, & idem, quando fundi sibi le-
gati possessio, alienata est, secus quando fundus legatus debebat seruatum
praedialium alij, nisi vti optimus, & maximus legatus sit, quia tunc liber sibi
tradi debet, l. Mauius, 66. §. p. & ibi gl. seruatum, de legatis 1.

Legatarius, cui legatus est fundus alienus, vel heredis, in quo quis habebat usufruc-
tum, poterit petere ab herede non solum proprietatem fundi, sed etiam
usufructum, vel auctoritatem eius, d. l. Mauius, §. fundo, & ibi gl. non in
parte.

Legatarius, eo quod accepit ex testamento legatum, non prohibetur petere he-
reditatem ab intestato, teneatur tamen restituere legatum cautione sibi obli-
gata de reddendo illud, nisi legatarius fuerit in euidenti calumnia, postquam
legatum, 43. de petitione hered.

Legatarius postquam legatum accepit ex testamento, si dicat illud testamentum
falsum, & perisistat vsque ad senectutem, legatum amittit, secus si dicat minus
solemnem, gl. 1. ibid.

Legatarius, qui ex testamento accepit legatum ab herede scripto, poterit ab in-
testato petere hereditatem, & si obtinuerit, non reddito legato iudicis offi-
cio, restituere hereditas ei deducto legato, quod accepit, cum is, 44. eod.

Legatarij timens de collusionem inter heredem scriptum, & eum, qui de inoffi-
cioso testamento agit, poterit adesse causae, & producere testes, etiam nolente
herede scripto, etiam in causa appellations, & poterit appellare, & omnia fa-
cere, quae sunt, ne colludatur, § gl. 1. in l. si suspecta, 29. de inofficiosi testam.

Legatarij timens de collusionem inter heredem scriptum, & eum, qui de inoffi-
cioso agit, poterit adesse causae, & voluntatem defuncti tuetur, & etiam licet eis
appellare, si contra testamentum pronuntiantur sit, d. l. si suspecta.

Legatarius testamentum datus tutor, si rogatus sit restituere omne legatum alij,
etiam si ex causa iuris a tutela, nihilominus legatum consequitur, quia penes
eum non remanet, cum debeat restituere fideicommissario, secus si non esset
rogatus restituere, quia tunc amittit legatum, & assignatur pupillo, l. legatari-
us, 17. & ibi gl. 2. de excusat. tutor.

Legatarius testamentum datus tutor, si rogatus sit restituere legatum alij, etiam si
accipit testamentum de falso, & succumbat, nihilominus legatum consequitur
propter fideicommissum, cum penes eum nihil de eo debeat remanere, sed si
non fuit rogatus restituere, amittit legatum, & falso applicatur, ibid.

Legatarius, cui propter gerendam tutelam aliquid relictum est, si tutela fe ex-
cusa fuerit, amittit legatum, & retinet illud heredes etiam extranei, nisi lega-
tarius excusatus fe tutela frateris impuberis, esse filius testatoris, quia tunc ve-
litio, & non vt tutori videtur filii legatum a patre, legatarius petitis, 28. §. 1. & l.
Nesennius, 32. in princ. & in §. cum l. sec. eod.

Legatarij, qui propter gerendam tutelam aliquid relictum est, non amittit le-
gatum, si non remanet per eum, quo minus esset tutor, gl. remunerandae, in
d. §. 1.

Legatarius tutor testamentum datus, cui legatum fuit expressis relictum a testato-
re, etiam si tutelam non gereret, vel alias ei testator erat relicti, non
amittit legatum, etiam si excusauerit a tutela, ibid.

Legatarius, cui propter gerendam tutelam aliquid relictum est, si non subierit
tutelam, ei auferitur legatum, & assignatur pupillo, l. p. C. de legatis.

Legatarius, cui seruatus ad suum fundum legata est, amittit eam non vrendo, si
adita hereditate per constitutum tempus ad amittendam seruitutem, etiam
ignoras sibi esse legatam, non fuerit vltus ea, l. si commuene, §. fin. quem-
admodum, seruitut.

Legatarius, cui seruatus ad suum fundum legata est, si adita hereditate intra con-
stitutum tempus ad amittendam seruitutem, antequam Gicet sibi legatum
seruitutem, fundum vendiderit, ad emptorem pertinebit seruitus, si reliquo
tempore ea vltus fuerit, ibid.

Legatario, cui usufructus fundi legatus est, debetur via per alium fundum tes-
tatoris etiam alteri legatum, l. damnas, 15. §. si. de usufructu legat.

Legatario solum debet species legata ibi, vbi est, siue agat actione ex testamento,
siue rei venditione, si vero genus sit legatum, vel aliquid incertum ex certis,
tunc debet ei solum ibi, vbi est maior pars hereditatis, vel vbi heres habet do-
micilium, l. quod legatur, 38. & ibi gl. Dolio, de iudiciis.

Legatarius, cui certa species legata est, si agit personali actione, poterit petere
in duobus locis, Glicet vbi heres domicilium habet, & vbi maior pars heredi-
tatis est, si vero agit rei venditione poterit petere, vbi heres habet domici-
lium, & vbi est maior pars hereditatis, & etiam vbi res est, & hoc quantum ad
conventionem, nam quaecunque actione agat, quantum ad praestationem, ibi
praestari debet, vbi est res, gl. si ibi.

Legatarius, cui legatum est in genere, si agit personali actione, poterit
petere vbi heres habet domicilium, & vbi maior pars hereditatis est, sed
quando agit rei venditione, ultra praedictos modos, poterit agere, vbi
legata res in genere est, praestari tamen debet vbi petatur, & non alibi,
ibid.

Legatarius, cui legata est res in testamentis proflus diuersorum, si ex vnus
testamento habuit rem, non poterit postea ex alterius testamento petere auctori-
tatem, secus si prius ex vno auctoritatem, quia tunc poterit ex altero rem
petere,

petere, sed quando legata est alieui eadem res testamenti duorum, qui loco vnius habentur, scilicet testatoris, & heredis, tunc legatarius recipiens affirmationem ex vnius testamenti, non poterit petere rem ex alterius testamenti, g. repellit, in l. huiusmodi, §. 4. de legat. 1. §. si res aliena, in l. de legatis.

Legatario suam rem, vel quod sibi debet, legare non possum, sed bona eius seruog. subiectis, in l. si defensor, §. si de interrogat. actio.

Legatarius, qui pecuniam legatam, vt debuit sibi, ex causa mutui petens, victus fuit, potest nihilominus ex causa legati petere eam, nisi probetur, testatore errore ductum, ac credentem debitum legasse, l. Lucius Titius, §. 3. Sempronius, & ibi gl. fideicommissum, de legatis 3.

Legatarius, cui fundus, quem detinet, legatus est, non agit, vt sibi tradatur fundus legatus, l. cui vniuersus, §. 10. §. si de usufructu legato.

Legatarius, cui legatum relictum est animo compendiandi, non potest petere legatum, nisi heredes liberet, quo omisso, doli exceptione repellitur, l. pen. §. si de aliment. vel cibariis.

Legatario augetur legatum per alluionem, gl. alluionis, in l. si conuenerit, §. 18. §. 1. de pignorat. actio.

Legatarius est quasi heres circa augmentum, & diminutionem rei legatæ, gl. 2. legatario, in l. quod in rerum, §. 4. §. si quis, de legat. 1.

Legatario acquiritur adquisita post aditam hereditatem, & post acceptationem legati per rem legatam, seu propter rem legatam, & verè sunt legatari, l. si tibi homo, §. 8. §. cum seruus, eod.

Legatario non debentur ea, quæ adquisita sunt per seruum legatum, viuo testatore, secus in quaeritis post mortem, vel aditam hereditatem, l. quæritum, §. 1. §. p. eod.

Legatarius & singularis successor non tenetur stare colono, neque colonus ei, l. qui fundum, §. 3. locati.

Legatarius non succedit in ius defuncti in re locata à defuncto sibi legata, neque testator in eum actio personalis competens locatori defuncto, nisi ei fundus esset legatus, cum omni actione, & iure ipsi defuncto competenti occasione illius fundi, §. 1. in ad. h. ibi.

LEGATARIO 1. possunt expellere colonum, nec tenentur ei stare, in l. nihil proponi, §. 2. §. si ibi gl. de legatis 1.

Legatarius, cui nomen debitoris legatum est, non potest petere illud, si testator exigit illud à debitoribus, nisi probet testatorem non animo adimendi legatum exegisse, quod probatur, eo ipso, quod testator exactam pecuniam, vel oblatam à debitoribus, vel partem in deposito habuit, & ex alia parte prædium emittit, fideicommissa, §. 1. §. si rem, & ibi gl. substantia, de leg. 3.

Legatarius, cui legatum nomen debitoris, habet vniuersam actionem suo nomine, non autem directam, nisi ab herede sit mandata vel cessat, lex legato, §. 18. C. de legatis.

Legatarius, quibus nomen est prælegatum, habent vniuersam actionem ad solidum, & sic debitor, qui eis soluit, liberatur ab obligatione in solidum, gl. si in l. C. de exceptio.

Legatarius, cui nomen debitoris legatum est, licet non possit directam personalem exercere, nisi cedatur, poterit tamen exercere directam realem, g. 2. in ad. in §. tam autem, in l. de legatis.

Legatario datur semper accessio eius temporis, quo possedit, & etiam eius, quo heres possedit ante restitutionem legati, vel ante existentem conditionem legati, & etiam post, nisi heres mala fide possideret, vel esset in mala fide, l. Pomponius, §. 3. §. sed & legatario, & ibi gl. ante existentem, de adq. posses.

Legatarius in re legata vitur accessione eius temporis, quo testator possedit, si cur heres, l. id tempus, §. 4. §. si de usufructu.

Legatarius, cui centum amphoræ vini legatæ sunt, potest agere contra heredem ex testamento, vt sibi faciat copiam degustandi, vt possit approbare, vel improbare, aut agere ad exhibendum quanti interfuerit sibi licet degustare, l. 2. & ibi gl. de vino, tritico, & oleo leg.

Legatarius, qui postquam steterit quominus acciperet, si petiit vinum sibi legatum, potest ab herede doli mali exceptione submoueri, nisi praestet heredi id, quod propter moram eius dampnum passurus est, l. si heres, eo.

Legatarius, cui legatus est homo in genere, si nolit accipere Stichum, quem heres tradere volebat, mortuo Stichio liberatur heres ope exceptionis, l. huiusmodi, §. 4. §. si cui homo, de leg. 1.

Legatarius, cui legatus est homo in specie, veluti Stichus, si nolit accipere illum ei oblatum ab herede, Stichio mortuo, liberatur heres ipso iure, gl. si cui, ibi.

Legatarius, cui seruus in genere legatus est, potest eligere eum seruum, quem in specie repudiari ante exhibitionem, secus si post, l. si homine, & ibi gl. si de opt. legat.

ad Legatarium usufructus pertinet onus tributorum, quæ debentur pro rebus, quarum usufructus legatus est, l. generali, §. 3. §. si de usufructu legato.

Legatarius tenetur soluere vectigal, vel aliud tributum legatæ pro tempore futuro, & etiam pro præterito, cum res sit obligata, heres tamen tenetur legatario tantum pro tempore præterito, l. cum seruus legatus, §. 3. §. heres cogitur, & ibi gl. præteritum, de legatis 1.

LEGATARIUS ignorans rem sibi legatam, si eam legauerit alij, & postea cognito quod sibi esset legata, eam acceptauit, legatum à se factum valet, quia illa res retro ipsius fuisse videtur, ex quo hereditas est addita, l. seruum filij, §. 4. §. 1. cod.

Legatarius ignorans rem sibi legatam, si eam legauerit alij, & postea cognito, quod sibi esset legata, eam repudiavit, extinguitur legatum ita factum à legatario repudiante, §. d. §. 1.

Legatarius decedens antequam sciret rem sibi legatam ad se pertinere, si legauerit Scio decedens, potest Scio eam vendicare, nec potest heres primi legatari repudiare eam rem legatam, & si repudiauerit, non tenet repudiari, l. si fundum, §. 1. §. si Titius, & ibi gl. si cod.

Legatarius consentiens alienationi rei à testatore sibi pure relicte, præiudicat sibi in re, sed non in pretio, quod adhuc potest petere, heredes tamen, qui est debitor quantitatis, respectu rei alienate, soluenda rem legatam, liberatur à debito pretii, d. l. si fundum, eod.

Legatarius si sit prohibitus alienare fundum sibi legatum, non valet prohibitio,

nisi fiat cum causa, & cõtemplatione certæ personæ, in quam petuerit debeat in casu alienationis factæ, eos, in l. si iusta, §. 1. §. diui, eod.

Legatarius consentiens alienationi rei à testatore sibi pure relicte, quæ fiebat propter as alienum hereditarium, & sic ex necessitate præiudicat sibi in re, sed non in pretio, quia adhuc potest petere pretium, sed consentiens alienationi rei legatæ, quæ fiebat ex voluntate, & non ex necessitate, præiudicat sibi in re & in pretio, l. p. e. infulam, & ibi gl. conueniantur, de legat. 2. & g. si in l. si fundum per fideicommissum, de legat. 1.

Legatarius vt conueniantur legatum, sufficit, quod sit capax tempore mortis testatoris, gl. si in l. si alienum, §. 9. §. si de hered. instit.

Legatarius si tempore testamenti erat cuius Romanus, deinde aqua, & igni interdictum sit, intra illud tempus, quo testator decessit, redierit in ciuitatem, conueniantur legatum, gl. ciuius, in l. si liber homo, §. 9. §. si heres, eod.

Legatarius vt conueniantur legatum, solum infimicus, quod sit capax tempore mortis testatoris, sed in herede tria tempora, scilicet testamenti, mortis, & aditionis, gl. in legatis, ibi.

Legatarius sufficit quod sit capax tempore mortis testatoris, licet non sit capax tempore testamenti, g. spectandum, in l. §. 3. §. quando, de iure fisci.

Legatarius non capax si decessit, antequam se deferat heres eius, deferendo illud idem conueniantur, quod defunctus esset conueniantur, si vixisset, & derelisset, & si defunctus habuit animum deferendi, sed morte præuentus non decessit, sed si non habuit animum deferendi, tunc heres deferendo conueniantur tertiam partem eius, quod detulit, l. editio, §. 1. §. 1. cod.

Legatarius credens se non capacem, si denique legatum sibi relictum fisco, postea si scitur, quod sit capax, non præiudicat sibi quod fecit, l. editio, §. 1. §. 1. contra Legatarium petentem rem legatam à tertio possessore, potest excipi de dolo defuncti, l. si rem legatam, de exceptio.

Legatarius dicitur successor vnius rei defuncti, sed heres dicitur vniuersi iuris successor, ibi.

Legatarius si credens legatum valuisse, manuiferit seruum sibi legatum, & tradidit, valet liberatio, licet legatum postea pronuncietur falsum, & o. tamen auri sunt præstanti heredi à manuifero, l. 2. C. de fideicommissa, lib. 2.

Legatarius omnium vnum factum esse videtur, & ideo heres solvens vni totum legatum, quod in solidum non tenebatur, sibi præiudicat in aliis legatis, maxime si sciret soluit, §. non autem, & ibi gl. receptionem, in auth. de heredi. & Falcid. col. 1.

Reliqua verbo, Capacitas, Heres, 108. vsque 122. Legatum, §. 50. Sententia, 13. 14. Tutor, §. 50. §. 5. §. 56.

LEGATARIO repudiante legatum heredi esse actio legati, petinde ac si legatum non esset, l. nam sicut, §. 6. ad legem Aq.

Legatarius repudiando onus adiectum legato, censetur repudiare legatum, l. prouide, & ibi add. mar. si certum petatur.

Legatarius, cui sub conditione, si decem daret, legatum relictum est, decem data causa conditionis implenda repetere potest, si mox post data decem legatum repudiauerit, l. §. si parendi, de conditione causata.

Legatarius si nolit legatum ad se pertinere, idem est, quod non agnouit legatum, non tamen per hoc intelligitur repudiare, plerumque tamen idem sonat, quod repudiare, gl. in l. Titius, §. 4. de actio. empti.

Legatarius maior 15. an. vbi repudiavit legatum, nunquam videtur fuisse eius, gl. pupilli, in l. magis, §. fundum, de reb. eorum, qui sub tutela.

Legatarius non potest vnum legatum scindere pro parte acceptando, & pro parte repudiando, sed eius heredes rectè possunt, vnum eorum acceptare partem suam, & alter repudiare, l. legatarius, §. 8. de legatis 1. gl. si in l. 1. de adq. hered.

Legatarius, cui plura legata relicta sunt, potest vnum acceptare, & aliud repudiare, si illud, quod repudiatur, non habet onus iniunctum, ibi. & l. sed duob. §. de leg. 2. & g. si in l. quidam elogio, §. 10. C. de iure delib.

Legatarius, si succedat collegatario post diem legati cedentem, repetere legatum repudiare ex persona sua, & acceptare ex persona defuncti, vel e contra, & vna via electa, non potest ad aliam redire, l. si mihi & tibi, §. 1. de legat. j.

ex Legatariis pluribus eiusdem rei potest vnus intentare actionem personalem ex testamento, & alius potest agere rei vindicatione pro sua parte, l. si plurib. §. 3. cod.

Legatarij habent actionem legatorum contra fiscum, ad quem peruenit hereditas, eo quod hæres adierit ante habitam questionem de familia, vel antequam necem testatoris defenderet, l. si seruus, §. 5. §. si quis, eod.

Legatarius potest vnam rem repudiare, & alteram petere, quando plures res nominatim sibi legatæ sunt, veluti lego domum, vestem, &c. sed quando sub vno nomine vniuersali plures res legatur sibi, veluti lego suppellectilem, pecuniam, vel instrumentum, non potest vnam rem petere, & alteram repudiare, l. 2. & ibi g. i. & l. sed duobus, §. de leg. 2.

Legatarius, cui vna res in solidum legata est, non potest partem illius acceptare, & partem repudiare, secus quando sibi, & alij legata fuisset, quia tunc potest partem adiectentem repudiare, licet aliam agnouerit, l. 4. & ibi gl. 1. de legat. 2.

Legatarius, cui grex legatus est, non potest quasdam res ex grege repudiare, & quasdam acceptare, quia vnum legatum est, & non plura, & idem quando legatum est, pecuniam vestis vel argentum, l. grege, §. 6. eo & g. si in l. quidam elogio, §. 10. C. de iure delib.

Legatarius agnoscens partem legati, videtur agnoscere totum legatum, l. si cui res legata, §. 8. de legat. 2.

Legatarius agnoscens legatum tenetur parere iudicio defuncti, l. si te donatam, §. 13. C. de fideicommissa, lib. 2.

Reliqua verbo, Legatum, §. 97. Repudiatio, q. sup. nu. 7.

LEGATARIO mortuo, viuo testatore, licet legatum extingatur, & remaneat regulariter pene heredes ipsius testantis, nulli tamen, quando vni legatur usufructus, alij vero proprietates, quia tunc mortuo legatario, cui usufructus legatus est, viuo testatore, usufructus consolidatur cum proprietate, l. si Titio, §. 10. & ibi add. marg. de usufructu.

Legatarius si antequam constitueret, quæ actione vii vellet pro legato, si decessit

sit duobus heredibus relicta, & ipsi simul petant legatum, non potest alter agere rei vendicatione, alter ex testamento, sed cogi debent ambo concordare, quia actione agant, secus si separatim petant legatum, l. huiusmodi, §. 4. §. fi. cum l. seq. de leg. 1.

Legatarius transmittit ad heredem optionem sibi legatam, si decesserit post diem legati cedentem nulla facta optione, l. illud, de optione le.

Legatarius, cui fundus relictus est, si duobus heredibus institutus decem dederit, eo quod alteri heredi dederit quinque, non potest fundi partem vendicare, nisi alteri heredi, vel eidem heredi relicta quinque dederit, quo casu totum vendicabit, l. qui duobus, §. de cond. & demonst.

Legatarius, cui legatum relictum est post decem annos, si satis ab herede non exegerit, decedendo intra decimum annum, ad heredem suum transmittit, l. si ita legatum, §. 103. cod.

Legatarius decedens post diem legati cedentem transmittit legatum ad heredem suum, §. quando dies legati cedat.

Legatarius transmittit legatum ad heredem suum, si heres pure institutus tardius adeat, vel sub conditione nec per conditionem impeditur, & interim decesserit legatarius, l. heredis aditio, §. 7. cod.

Legatarius transmittit legatum ad heredem suum, si nondum natus, vel qui apud hostes est, sit heres institutus, & interim legatarius decesserit, ibi.

Legatarius transmittit ad heredem suum legatum a substituto sibi relictum, si interim dum institutus deliberabat, decesserit legatarius, & postea repudiante instituto, ad substitutum, a quo legatum fuit relictum, peruenit hereditas, & idem est in legato relicto a substituto pupilli, ibi.

Legatarius ad heredem suum transmittit legatum sibi relictum a substituto pupillari sub conditione, si intra pubertatem filius decesserit, si legatarius viuo pupillo decesserit, quia dicta conditio per testatorem expressa inerat, etiam si non fuisset expressa, ibi.

Legatarius, cui generaliter legatus est servus, transfert legatum ad heredem suum, si antequam vendicaret, decesserit, l. nec semel, §. 12. §. de.

Legatarius si stipulatus sit ab herede de soluendo sibi legato adueniente conditione, sub qua fuit sibi relictum, si pendente conditione decesserit, stipulatio praedicta evanescit, vt non transeat ad heredem legatarii, quia nec dictum legatum conditionale transit ad heredem legatarii, qui pendente conditione decesserit, l. §. si quis sub conditione, vt legatum, seu fidei.

Legatarius si mortuo testatore decesserit, legatum transmittit ad heredem suum, §. viuo, in §. si eadem res, Inst. de legatis.

Legatarius si ante conditionem, vel diem venientem decesserit, non transmittit legatum, nisi in tribus casibus, §. cedere, in §. si peculium, Inst. cod.

Reliqua verbo, Transmissio Legatum, §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §. 346. §. 347. §. 348. §. 349. §. 350. §. 351. §. 352. §. 353. §. 354. §. 355. §. 356. §. 357. §. 358. §. 359. §. 360. §. 361. §. 362. §. 363. §. 364. §. 365. §. 366. §. 367. §. 368. §. 369. §. 370. §. 371. §. 372. §. 373. §. 374. §. 375. §. 376. §. 377. §. 378. §. 379. §. 380. §. 381. §. 382. §. 383. §. 384. §. 385. §. 386. §. 387. §. 388. §. 389. §. 390. §. 391. §. 392. §. 393. §. 394. §. 395. §. 396. §. 397. §. 398. §. 399. §. 400. §. 401. §. 402. §. 403. §. 404. §. 405. §. 406. §. 407. §. 408. §. 409. §. 410. §. 411. §. 412. §. 413. §. 414. §. 415. §. 416. §. 417. §. 418. §. 419. §. 420. §. 421. §. 422. §. 423. §. 424. §. 425. §. 426. §. 427. §. 428. §. 429. §. 430. §. 431. §. 432. §. 433. §. 434. §. 435. §. 436. §. 437. §. 438. §. 439. §. 440. §. 441. §. 442. §. 443. §. 444. §. 445. §. 446. §. 447. §. 448. §. 449. §. 450. §. 451. §. 452. §. 453. §. 454. §. 455. §. 456. §. 457. §. 458. §. 459. §. 460. §. 461. §. 462. §. 463. §. 464. §. 465. §. 466. §. 467. §. 468. §. 469. §. 470. §. 471. §. 472. §. 473. §. 474. §. 475. §. 476. §. 477. §. 478. §. 479. §. 480. §. 481. §. 482. §. 483. §. 484. §. 485. §. 486. §. 487. §. 488. §. 489. §. 490. §. 491. §. 492. §. 493. §. 494. §. 495. §. 496. §. 497. §. 498. §. 499. §. 500. §. 501. §. 502. §. 503. §. 504. §. 505. §. 506. §. 507. §. 508. §. 509. §. 510. §. 511. §. 512. §. 513. §. 514. §. 515. §. 516. §. 517. §. 518. §. 519. §. 520. §. 521. §. 522. §. 523. §. 524. §. 525. §. 526. §. 527. §. 528. §. 529. §. 530. §. 531. §. 532. §. 533. §. 534. §. 535. §. 536. §. 537. §. 538. §. 539. §. 540. §. 541. §. 542. §. 543. §. 544. §. 545. §. 546. §. 547. §. 548. §. 549. §. 550. §. 551. §. 552. §. 553. §. 554. §. 555. §. 556. §. 557. §. 558. §. 559. §. 560. §. 561. §. 562. §. 563. §. 564. §. 565. §. 566. §. 567. §. 568. §. 569. §. 570. §. 571. §. 572. §. 573. §. 574. §. 575. §. 576. §. 577. §. 578. §. 579. §. 580. §. 581. §. 582. §. 583. §. 584. §. 585. §. 586. §. 587. §. 588. §. 589. §. 590. §. 591. §. 592. §. 593. §. 594. §. 595. §. 596. §. 597. §. 598. §. 599. §. 600. §. 601. §. 602. §. 603. §. 604. §. 605. §. 606. §. 607. §. 608. §. 609. §. 610. §. 611. §. 612. §. 613. §. 614. §. 615. §. 616. §. 617. §. 618. §. 619. §. 620. §. 621. §. 622. §. 623. §. 624. §. 625. §. 626. §. 627. §. 628. §. 629. §. 630. §. 631. §. 632. §. 633. §. 634. §. 635. §. 636. §. 637. §. 638. §. 639. §. 640. §. 641. §. 642. §. 643. §. 644. §. 645. §. 646. §. 647. §. 648. §. 649. §. 650. §. 651. §. 652. §. 653. §. 654. §. 655. §. 656. §. 657. §. 658. §. 659. §. 660. §. 661. §. 662. §. 663. §. 664. §. 665. §. 666. §. 667. §. 668. §. 669. §. 670. §. 671. §. 672. §. 673. §. 674. §. 675. §. 676. §. 677. §. 678. §. 679. §. 680. §. 681. §. 682. §. 683. §. 684. §. 685. §. 686. §. 687. §. 688. §. 689. §. 690. §. 691. §. 692. §. 693. §. 694. §. 695. §. 696. §. 697. §. 698. §. 699. §. 700. §. 701. §. 702. §. 703. §. 704. §. 705. §. 706. §. 707. §. 708. §. 709. §. 710. §. 711. §. 712. §. 713. §. 714. §. 715. §. 716. §. 717. §. 718. §. 719. §. 720. §. 721. §. 722. §. 723. §. 724. §. 725. §. 726. §. 727. §. 728. §. 729. §. 730. §. 731. §. 732. §. 733. §. 734. §. 735. §. 736. §. 737. §. 738. §. 739. §. 740. §. 741. §. 742. §. 743. §. 744. §. 745. §. 746. §. 747. §. 748. §. 749. §. 750. §. 751. §. 752. §. 753. §. 754. §. 755. §. 756. §. 757. §. 758. §. 759. §. 760. §. 761. §. 762. §. 763. §. 764. §. 765. §. 766. §. 767. §. 768. §. 769. §. 770. §. 771. §. 772. §. 773. §. 774. §. 775. §. 776. §. 777. §. 778. §. 779. §. 780. §. 781. §. 782. §. 783. §. 784. §. 785. §. 786. §. 787. §. 788. §. 789. §. 790. §. 791. §. 792. §. 793. §. 794. §. 795. §. 796. §. 797. §. 798. §. 799. §. 800. §. 801. §. 802. §. 803. §. 804. §. 805. §. 806. §. 807. §. 808. §. 809. §. 810. §. 811. §. 812. §. 813. §. 814. §. 815. §. 816. §. 817. §. 818. §. 819. §. 820. §. 821. §. 822. §. 823. §. 824. §. 825. §. 826. §. 827. §. 828. §. 829. §. 830. §. 831. §. 832. §. 833. §. 834. §. 835. §. 836. §. 837. §. 838. §. 839. §. 840. §. 841. §. 842. §. 843. §. 844. §. 845. §. 846. §. 847. §. 848. §. 849. §. 850. §. 851. §. 852. §. 853. §. 854. §. 855. §. 856. §. 857. §. 858. §. 859. §. 860. §. 861. §. 862. §. 863. §. 864. §. 865. §. 866. §. 867. §. 868. §. 869. §. 870. §. 871. §. 872. §. 873. §. 874. §. 875. §. 876. §. 877. §. 878. §. 879. §. 880. §. 881. §. 882. §. 883. §. 884. §. 885. §. 886. §. 887. §. 888. §. 889. §. 890. §. 891. §. 892. §. 893. §. 894. §. 895. §. 896. §. 897. §. 898. §. 899. §. 900. §. 901. §. 902. §. 903. §. 904. §. 905. §. 906. §. 907. §. 908. §. 909. §. 910. §. 911. §. 912. §. 913. §. 914. §. 915. §. 916. §. 917. §. 918. §. 919. §. 920. §. 921. §. 922. §. 923. §. 924. §. 925. §. 926. §. 927. §. 928. §. 929. §. 930. §. 931. §. 932. §. 933. §. 934. §. 935. §. 936. §. 937. §. 938. §. 939. §. 940. §. 941. §. 942. §. 943. §. 944. §. 945. §. 946. §. 947. §. 948. §. 949. §. 950. §. 951. §. 952. §. 953. §. 954. §. 955. §. 956. §. 957. §. 958. §. 959. §. 960. §. 961. §. 962. §. 963. §. 964. §. 965. §. 966. §. 967. §. 968. §. 969. §. 970. §. 971. §. 972. §. 973. §. 974. §. 975. §. 976. §. 977. §. 978. §. 979. §. 980. §. 981. §. 982. §. 983. §. 984. §. 985. §. 986. §. 987. §. 988. §. 989. §. 990. §. 991. §. 992. §. 993. §. 994. §. 995. §. 996. §. 997. §. 998. §. 999. §. 1000. §. 1001. §. 1002. §. 1003. §. 1004. §. 1005. §. 1006. §. 1007. §. 1008. §. 1009. §. 1010. §. 1011. §. 1012. §. 1013. §. 1014. §. 1015. §. 1016. §. 1017. §. 1018. §. 1019. §. 1020. §. 1021. §. 1022. §. 1023. §. 1024. §. 1025. §. 1026. §. 1027. §. 1028. §. 1029. §. 1030. §. 1031. §. 1032. §. 1033. §. 1034. §. 1035. §. 1036. §. 1037. §. 1038. §. 1039. §. 1040. §. 1041. §. 1042. §. 1043. §. 1044. §. 1045. §. 1046. §. 1047. §. 1048. §. 1049. §. 1050. §. 1051. §. 1052. §. 1053. §. 1054. §. 1055. §. 1056. §. 1057. §. 1058. §. 1059. §. 1060. §. 1061. §. 1062. §. 1063. §. 1064. §. 1065. §. 1066. §. 1067. §. 1068. §. 1069. §. 1070. §. 1071. §. 1072. §. 1073. §. 1074. §. 1075. §. 1076. §. 1077. §. 1078. §. 1079. §. 1080. §. 1081. §. 1082. §. 1083. §. 1084. §. 1085. §. 1086. §. 1087. §. 1088. §. 1089. §. 1090. §. 1091. §. 1092. §. 1093. §. 1094. §. 1095. §. 1096. §. 1097. §. 1098. §. 1099. §. 1100. §. 1101. §. 1102. §. 1103. §. 1104. §. 1105. §. 1106. §. 1107. §. 1108. §. 1109. §. 1110. §. 1111. §. 1112. §. 1113. §. 1114. §. 1115. §. 1116. §. 1117. §. 1118. §. 1119. §. 1120. §. 1121. §. 1122. §. 1123. §. 1124. §. 1125. §. 1126. §. 1127. §. 1128. §. 1129. §. 1130. §. 1131. §. 1132. §. 1133. §. 1134. §. 1135. §. 1136. §. 1137. §. 1138. §. 1139. §. 1140. §. 1141. §. 1142. §. 1143. §. 1144. §. 1145. §. 1146. §. 1147. §. 1148. §. 1149. §. 1150. §. 1151. §. 1152. §. 1153. §. 1154. §. 1155. §. 1156. §. 1157. §. 1158. §. 1159. §. 1160. §. 1161. §. 1162. §. 1163. §. 1164. §. 1165. §. 1166. §. 1167. §. 1168. §. 1169. §. 1170. §. 1171. §. 1172. §. 1173. §. 1174. §. 1175. §. 1176. §. 1177. §. 1178. §. 1179. §. 1180. §. 1181. §. 1182. §. 1183. §. 1184. §. 1185. §. 1186. §. 1187. §. 1188. §. 1189. §. 1190. §. 1191. §. 1192. §. 1193. §. 1194. §. 1195. §. 1196. §. 1197. §. 1198. §. 1199. §. 1200. §. 1201. §. 1202. §. 1203. §. 1204. §. 1205. §. 1206. §. 1207. §. 1208. §. 1209. §. 1210. §. 1211. §. 1212. §. 1213. §. 1214. §. 1215. §. 1216. §. 1217. §. 1218. §. 1219. §. 1220. §. 1221. §. 1222. §. 1223. §. 1224. §. 1225. §. 1226. §. 1227. §. 1228. §. 1229. §. 1230. §. 1231. §. 1232. §. 1233. §. 1234. §. 1235. §. 1236. §. 1237. §. 1238. §. 1239. §. 1240. §. 1241. §. 1242. §. 1243. §. 1244. §. 1245. §. 1246. §. 1247. §. 1248. §. 1249. §. 1250. §. 1251. §. 1252. §. 1253. §. 1254. §. 1255. §. 1256. §. 1257. §. 1258. §. 1259. §. 1260. §. 1261. §. 1262. §. 1263. §. 1264. §. 1265. §. 1266. §. 1267. §. 1268. §. 1269. §. 1270. §. 1271. §. 1272. §. 1273. §. 1274. §. 1275. §. 1276. §. 1277. §. 1278. §. 1279. §. 1280. §. 1281. §. 1282. §. 1283. §. 1284. §. 1285. §. 1286. §. 1287. §. 1288. §. 1289. §. 1290. §. 1291. §. 1292. §. 1293. §. 1294. §. 1295. §. 1296. §. 1297. §. 1298. §. 1299. §. 1300. §. 1301. §. 1302. §. 1303. §. 1304. §. 1305. §. 1306. §. 1307. §. 1308. §. 1309. §. 1310. §. 1311. §. 1312. §. 1313. §. 1314. §. 1315. §. 1316. §. 1317. §. 1318. §. 1319. §. 1320. §. 1321. §. 1322. §. 1323. §. 1324. §. 1325. §. 1326. §. 1327. §. 1328. §. 1329. §. 1330. §. 1331. §. 1332. §. 1333. §. 1334. §. 1335. §. 1336. §. 1337. §. 1338. §. 1339. §. 1340. §. 1341. §. 1342. §. 1343. §. 1344. §. 1345. §. 1346. §. 1347. §. 1348. §. 1349. §. 1350. §. 1351. §. 1352. §. 1353. §. 1354. §. 1355. §. 1356. §. 1357. §. 1358. §. 1359. §. 1360. §. 1361. §. 1362. §. 1363. §. 1364. §. 1365. §. 1366. §. 1367. §. 1368. §. 1369. §. 1370. §. 1371. §. 1372. §. 1373. §. 1374. §. 1375. §. 1376. §. 1377. §. 1378. §. 1379. §. 1380. §. 1381. §. 1382. §. 1383. §. 1384. §. 1385. §. 1386. §. 1387. §. 1388. §. 1389. §. 1390. §. 1391. §. 1392. §. 1393. §. 1394. §. 1395. §. 1396. §. 1397. §. 1398. §. 1399. §. 1400. §. 1401. §. 1402. §. 1403. §. 1404. §. 1405. §. 1406. §. 1407. §. 1408. §. 1409. §. 1410. §. 1411. §. 1412. §. 1413. §. 1414. §. 1415. §. 1416. §. 1417. §. 1418. §. 1419. §. 1420. §. 1421. §. 1422. §. 1423. §. 1424. §. 1425. §. 1426. §. 1427. §. 1428. §. 1429. §. 1430. §. 1431. §. 1432. §. 1433. §. 1434. §. 1435. §. 1436. §. 1437. §. 1438. §. 1439. §. 1440. §. 1441. §. 1442. §. 1443. §. 1444. §. 1445. §. 1446. §. 1447. §. 1448. §. 1449. §. 1450. §. 1451. §. 1452. §. 1453. §. 1454. §. 1455. §. 1456. §. 1457. §. 1458. §. 1459. §. 1460. §. 1461. §. 1462. §. 1463. §. 1464. §. 1465. §. 1466. §. 1467. §. 1468. §. 1469. §. 1470. §. 1471. §. 1472. §. 1473. §. 1474. §. 1475. §. 1476. §. 1477. §. 1478. §. 1479. §. 1480. §. 1481. §. 1482. §. 1483. §. 1484. §. 1485. §. 1486. §. 1487. §. 1488. §. 1489. §. 1490. §. 1491. §. 1492. §. 1493. §. 1494. §. 1495. §. 1496. §. 1497. §. 1498. §. 1499. §. 1500. §. 1501. §. 1502. §. 1503. §. 1504. §. 1505. §. 1506. §. 1507. §. 1508. §. 1509. §. 1510. §. 151

1. non quocunque 81. §. si eo.
- Legatarius, cui Stichus, aut Pamphilus legatus est alternativè in vno testamento, potest petere Pamphilum actione ex testamento, etiam si Stichum habuerit ex causa lucrativa. ibid.
- Legatario quando testator donat vnam ex duab. reb. alternativè legatis, remanet legatum in alia re, nec heres etiam data fuisset electio, potest eligere rem donatam, ne legatum fieret inutile. l. huiusmodi. 84. §. si Titio Stichus, & ibi gl. malit. eod.
- Legatarius, cui alternativè legatus est Stichus, aut Pamphilus, data sibi electione, si gratius, ut Stichum daret alicui, vendicavit Pamphilum, teneatur nihilominus prestare Stichum ex causa fideicommissi, siue pluris, siue minoris sit Pamphilus. planè. 94. §. si cui. eod.
- Legatarius, cui duo servi alternativè legati sunt, si rogatus sit, ut aliquid daret Titio vsque ad pretium vnius ex servis alternativè legatis, altero illorum mortuo, nihilominus teneatur illud nomine fideicommissi prestare, cum ei servus, qui superest, debeatur. l. quidam testamento. 96. §. si tibi, & ibi gl. decesserit. eod.
- Legatarius in legato relicto in genere habet à primo potestatem eligendi, quem velit, dummodo mediocrem eligat. §. gl. legatarij. in l. si servus legatus 108. §. cum homo. eod. & l. si Pamphilo, & ibi glo. generaliter. de optione legata.
13. Legatarius, cui Stichus, aut Pamphilus legatus est alternativè, quem heres elegerit intra certum tempus, potest eligere, herede non eligente intra illud tempus, sed si elegerit Stichum intra statutum tempus, liberatur, si si postea moriatur, sed si intra illud tempus, ante tamen electionem, decesserit Stichus, si perites manet in obligatione. l. statuliberum. 11. §. si de legat. 1.
- Legatarius, cui Stichus, aut Pamphilus legatus est alternativè ad suam electionem, si vendicaverit Stichum, etiam putans eum solum legatum sibi, amplius non habet ius mutande vendicationis. l. si is, cui legatus. 9. eod.
- Legatarius, cui fundus, aut vñfructus legatus est, potest vendicare illius fundi proprietatem, vel vñfructum eius, secus quando legatus est ei fundus, quia tunc non potest petere vñfructum, & dimittere proprietatem, vel contra. l. Lucio Titio. 23. eo.
- Legatarius, cui ita legatum est, ille aut ille hæres centum dato, potest petere legatum à quo eorum tempus, potest eligere, herede non eligente intra illud tempus, sed si elegerit Stichum intra statutum tempus, liberatur, si si postea moriatur, sed si intra illud tempus, ante tamen electionem, decesserit Stichus, si perites manet in obligatione. l. statuliberum. 11. §. si de legat. 1.
- Legatarius, cui fundus, & eiusdem fundi vñfructus legatus est, habet electionem vendicandi fundum, vel vñfructum eiusdem, ita quod si fundum vendicaverit, habet plenam proprietatem, licet vñfructum à se repulerit, sed si vendicaverit vñfructum, & repulerit à se proprietatem, solum vñfructum habebit. l. si Titio. 10. de vñfructu legato.
- Legatarius, cui vñfructus, aut, si navis ex Asia venerit, decem legata sunt, non potest petere vñfructum, antequam conditio decem exisset, vel deficiat, ne auferat heredi electio dandi vñfructum, vel decem. l. Titio. 11. eod.
- Legatarius, cui rerum depositum electio est legata, potest agere ad exhibendum cum eo, apud quem deposita sunt, & etiam cum herede ex testamento, ut si depositi agendo facultatem eligendi mihi præbet. l. si tibi, & ibi de optione legata.
- Legatario optionis statitur terminus ad eligendum, quo elapso, non potest eligere, si res non sit integra. l. mancipiorum. cum l. leg. eod.
- Legatarius, cui opus ferui legatus est, non potest eligere feruum pure, vel sub conditione manumissum, nisi conditione deficiente. l. cum ita. §. questum. eod.
- ad Legatum optionis nihil perinet de legato factio Eroci seruo alij legato. l. si Eroci. eod.
- Legatarius, cui opus ferui legatus est, potest cogi à iudice postulante emptore hereditatis, sicut & cogi potest herede instituto postulante. l. si opus. §. si eod.
- Legatarius, cui opus feruorum legata est, potest eligere vnum feruum ex pluribus, non tamen habebit legatum illi seruo relicto sine libertate, nisi si solus tempore additionis factæ ab herede voluntario in hereditate remansit. l. seruo sine libertate, & ibi gl. feruum. eod.
- Legatarius, cui vestimenta tricinaria, quæ volat, legata sunt, si post aditam hereditatem, & exhibitis omnibus vestimentis dixerit, quæ vestimenta volebat, non poterit postea etiam antequam illa fuerint mutare voluntatem, & dicere se velle alia vestimenta, quia prima vestimenta, quæ sumere se dixit, consumpsit omne ius legatis, nisi elect minor, aut optio non teneat. l. apud Aufidium, & ibi gl. pen. eod.
- Legatarius, cui legatus sunt quatuor lanceæ, quas elegerit, potest eligere eas ex his, quæ mortis tempore fuerunt, licet tempore testamenti condendi non fuerint. l. si & ibi gl. eod.
- Legatario si ferui electio data est, aut feruus in genere legatus est, vñfructusque feruus videtur sibi legatus, si velit, & ideo heres interim non potest manumittere. l. 3. & ibi gl. fin. qui & à quibus manumiss.
- Legatarius debet eligere mediocrem, quando in ipsum est translata potestas eligendi. l. 3. §. sed & si. C. communia de legat.
- Legatarij quibus opus legata est, si dissentiant in corpore eligendo, ne pereat legatum forte debet illud dirimi, ut ad quem fors deveniat, illius sententia in optione præcellat, & idem dicendum est, quando vñfructus legatarij plures heredes sunt, & circa optandum dissentiant. §. optionis. Inst. de legatis.
- Reliqua verbo, Legatum, 18. 88. Eligere, Eligens, Electio, 67. 8. 9. Optio, Heres, 154. sup. nu. 7.
14. LEGATARIUS pro re sub conditione legata potest agere statim ad estimationem illius dubij euentus, quia minus valet, cum eueniente conditione possit sibi auocari, non tamen potest agere statim ad totalem estimationem, huius interesse, nisi existente conditione. glo. agam. in l. non quocunque. 82. de leg. 1. 1.
- Legatarius, cui centum legata sunt sub conditione, si cauerit heredi illa dare alicui, non grauatur cauere, si non vult, sed si sponte vult, potest & debet cauere. gl. in l. huiusmodi. 84. eod.
- Legatarius, cui centum legata sunt sub conditione, si cauerit de dando illa, mutatis non cogitur acceptare eam: legatum in fauorem fideicommissarij, cum nec heres pro singulari relicto possit cogi adire. ibid.

Legatarius, cui certa quantitas legata est sub conditione, si cauerit heredi illa dare Mazui, debet cauere heredi sic, ut valeat, qui recipit cautionem non nec Mazui, ac postea ead. Mazui. §. ibid.

Legatarius, cui defunctus legatur sub conditione rem, quam postea heres ei legauit sub eadem conditione, exigente conditione ex testamento primi defuncti debet habere rem legatam. l. si mihi. 100. eo.

Legatarius, si legatum sub conditione non ascendendi Capitolium habuit ab herede, præstita cautione Muriana à legatario de non ascendendo, si postea ascendit contra dictam cautionem, teneatur restituere heredi legatum cum fructibus. l. cum filius. 76. §. qui Murianam, & ibi glo. fructus. de legat. 1.

Legatarius, cui legatum est sub conditione, si hinc ad decem dies ascenderit in Capitolium, si intra eos dies volens parere conditioni, impeditur sit ab herede, quo minus impleret, statim habetur conditio pro impleta, & capit legatum, sed si sit impeditus ab alio, cuius non interesset, illi dies, in quibus erat impeditus, non computantur in termino, & ita teneatur implere dictam conditionem intra dictum terminum. l. quibus dieb. 40. & ibi gl. 1. de condit. & demonstrat.

Legatarius, cui legatum relicto est sub conditione potestatiua, si impeditur sit implere conditionem per causam, totum legatum consequitur. d. gl. 1.

Legatarius, cui legatum relicto est sub conditione, si intra decem dies ascenderit in Capitolium, si impeditus ab aliquo, quominus impleret, nihil consequitur de tali legato, impeditus tamen teneatur ei actione in factum, si nullo modo implere non potuit. ibid.

Legatarius, cui legatum relicto est sub conditione casuali, vel mixta, quocunque modo ea conditio deficiat, nihil consequitur de legato. ibid.

Legatarius, cui fundus sub conditione, si decem dederit, legatus est, non potest partem fundi consequi, nisi tota decem numerauerit, sed si duobus legatus sit sub conditione dandi, potest quilibet pro sua parte, & conditione parere, & legatum capere. l. cum fundus. §. 6. eod.

Legatarius si pendente conditione decesserit, vel libertate priuetur, exinguitur legatum, secus si sola ciuitate priuetur. l. intercidit. §. 8. eod.

Legatarius si fiat pendente conditione conuersus, vel monachus, non exinguitur legatum. gl. 1. ibid.

Legatarius si pendente conditione ab hostibus captus sit, non exinguitur legatum, sed in pendenti est. ibid.

Legatarius conditionalis non connumeratur inter creditores, sed bene legatarius, cui pure relicto est legatum. l. qui in fraudem. 27. qui à quibus manumiss.

Legatarius in re sub conditione legata sibi nullum ius habet pendente conditione. gl. dominio. in additione marg. in l. si mater. §. eandem. de exceptione rei iudicata.

Legatarius, cui sub conditione legatum est, pendente conditione non est creditor, sed tunc cum existerit conditio. l. is, cui sub conditione. 42. de actio. & oblig.

Legatarius rem sibi legatam sub conditione, si sua erit, potest stipulari ab herede, etiam in eum causum, quo sua futura sit, & valet stipulatio, quia plus consequitur per stipulationem, quia licet legatarius consequatur eueniente conditione dominium quoddam ciuile, heres tamen ex stipulatione teneatur rem legatam facere legatarij per traditionem. l. nemo rem. 87. de verb. obligat.

Legatarius si legatum sub conditione receptum nouandi causa stipulatus sit, & ante existentem conditionem acceptum tulerit, etiam si conditio extiterit, non competit ei actio, neque ex testamento, quia nouatio facta est, neque ex stipulatione, quæ acceptilatione soluta est. l. si sub conditione. 1. de acceptil.

Legatarius, vel heredi gratuito si conditio impossibilis adiciatur, tunc vincit dispositionem. gl. fin. in l. 1. C. de his, quæ pœne nōmine.

Legatarius, vel heredi honorario si adiciatur conditio impossibilis, ut si ei relinquatur aliquid sub conditione impossibilis, talis conditio reiciatur, & relicto tantum purum valet. ibid.

Legatarius, cui legatus est fundus sub conditione, si decem daret heredi, liberando heredem à decem, quæ ipse sibi debet, dicitur implere conditionem, & sic debet habere legatum. l. si fundus. 81. l. Titio. de legat. 1.

Legatarius, per quem non fiat, quo minus impleret modum, etiam si stet per causum, admittitur ad legatum. l. Lucius Titius. 88. §. quisquis de legat. 1.

Legatarius si non implet modum à testatore adiectum, reuocatur legatum sibi solum. l. liberto. 11. §. Lucius. de annuis legatis.

Legatarius si pendente conditione legati sit heres institutus ab herede, existente postea conditione legati, detrahit illud legatum de hereditate heredis, tantum res alienum, nec in ratione legis Falcidie prodest legatarius. l. 4. ad legem Falcid.

Legatarius, cui legatum relicto est, quandoque liberos habuerit, si prægnante vxore relicta decesserit, intelligitur expleta conditione decessisse, & legatum valere, si posthumus natus vnius fuerit, secus si mortuus natus sit. l. is, cui ita. 18. & ibi glo. fin. quando dies legat. cedat.

Legatario non alter traditur seruus sibi legatus, ut eum manumittat, si nauis ex Asia venerit, quam vi cauat, qui adueniente conditione eum manumittat. l. si pater. 47. §. cum sub conditione de fideicommissi libere.

Legatarius, cui legatum relicto est in diem, vel sub conditione, poterit petere, quod heres fasset, ei de dando legato, adueniente die, vel existente conditione. l. 1. C. de possessione legatorum.

Legatarius si pendente conditione fecerit sumptus necessarios in re sibi legata sub conditione, heres non potest conditione existente eas deducere. l. sumptus autem. 61. de legat. 1.

Reliqua verbo, Legatum, 24. vsque 31. Conditio, 14. vsque 21. 31. Fideicommissum, 8. 19. inst. nu. 26. 27.

LEGATARIUS lite pendente super hereditate si sibi legatum velit solui, debet cauere de illo restituendo euita hereditate, & si in ciuitate non potest satisficere, remittendus est ad municipium. l. de die. §. tutor. qui satis dace.

Legatarius de eo, quod plus accipere conigit, quam sibi legatum est, debet cauere de restituendo eo, & si in ciuitate non potest satisficere, ad municipium est remittendus. ibid.

Legatarius mittitur in possessionem rei legatæ, si per heredem fiet, quominus cauere legatario, neque potest admitti, etiam si velit cauere, nisi sine culpa, aut dolo heredis sit missus in possessionem. l. 1. de d. 3. planè.

Legatarius mittitur in possessionem rei legatæ, eo quod heres non cauit si sine culpa, & dolo heredis sit missus, data cautione ab herede debet dicere de possessione, expensæ tamen, quas fecit legatarius, sunt sibi restituendæ. d. 3. planè, & ibi gl. non debet.

Legatarius, quibus bona fide sunt soluta legata per heredem putariunt, non tenentur, nisi quatenus sunt locupletiores. l. 3. de conditione indebiti.

Legatarius, cui solum est legatum præstita cautione, si amplius est, quam per legem Falcidiam accipere liceat, quod reddet, si interim percat, non tenetur, licet debitor generis videatur. gl. non teneberis. in l. in summa. 61. §. pen. eod.

Legatarius, cui legatum est, vt fundum emat, non tenetur cauere de emendo, cum in suum commodum respiciat, aliis teneatur. l. Titio centum. 7. & ibi gl. 1. in additione de condit. & demon.

Legatarius, cui ita legatum est, vt Mariam vxorem ducat, tenetur modum, vel conditionem implere, & præstare cautionem de ea ducenda. d. l. Titio centum. 7. §. 1.

Legatarius, cui ita legatum est, vt à monumento meo non recedat, vel vt in illa ciuitate domicilium habeat, non tenetur cauere de non recedendo, cum per eam cautionem ius libertatis infringatur, nisi legatarius esset liberus defuncti. d. l. Titio centum. §. 1.

Legatarius, qui post cautionem interpositam legatum accipit, si contra cautionem aliquid faciat, tenetur heredi, vel heredis heredi restituere legatum, & etiam fructus, quos interim percepit, ad quos tenetur, etiam si in initio cautionis non cauit. l. heres meus. 79. §. qui post. eod.

Legatarius ad consequendum legatum sub conditione non facienti sibi relictum cogitur cauere de restituendo legatum cum fructibus. ibid.

Legatarius tenetur Falcidiam de restituendo illud, quod amplius quam ex lege Falcidia capere licebat, legati nomine accipere apparuerit, siue in primis tabulis legata sint et relicta, siue in pupillaribus siue in vtriusque. l. 1. si cui plus quam per legem Falcid.

Legatarius, cui purè legata relicta sunt, tenetur satisficere propter legata conditionalia de restituendo ei, quanto amplius, quam per legem Falcidiam accipere licuerit existente conditione. d. l. §. si legat.

Legatarius, quibus legata minuta alimentorum causa præstantur, non tenentur præstare cautionem de restituendo, quanto amplius acciperit, quam per Falcidiam eis licuit. l. 3. §. quamuis. eod.

Legatarius, quibus legata sunt alimenta minuta, licet non satisfecerit, tamen tenetur cauere fidei iussoribus, etiam gl. pma. gl. quib. ibi.

Legatarius in legis Falcidie ratione debet cauere heredi, & fideicommissarius legatario, vel fideicommissarius heredi causa cutandi circuitus. l. videamus, & ibi gl. caueri. eod.

Legatarius omnibus & eorum posterioribus, & eorum successoribus, tenentur heredes satisficere nomine legatorum, quamuis tales successores non ex defuncti iudicio, sed ex successione necessitate quasi ad alienum admittantur. l. 1. §. non solum. vt legatario nomine caueatur.

Legatarius potest remittere cautionem, quam heres tenetur præstare de solvendo legatis adueniente die vel conditione, l. pactum inter heredem de pactis.

Legatarius nomine legatorum tenetur heredes, & eorum successores cauere, & ad dñam causam tenetur etiam fideicommissarius, cui ex Trebelliano restituenda est hereditas. l. 1. §. non solum. vt leg. nomine caueatur.

Legatarius tenetur satisficere etiam illi, qui per alios heredes existunt, vt dominus per seruum, pater per filium, etiam hi, qui honorari successores sunt. d. l. 1. §. plane si ex. eod. tit.

Legatio nomine legati tenetur satisficere heres, etiam si legatarius liem sit constitutus de legato contra heredem, omnia stipulatione de legato solvendo per heredem, nec potest satisficere. d. l. §. plane si quis. eod.

Legatario non debet heres cauere, nisi legatarius testamenti scripturam, qua relictum affirmat, exhibuerit. l. postquam. §. si dies. eod.

Legatarius, vel fideicommissarius tenetur heres nomine legati, vel fideicommissi cauere in loco, in quo omnis hereditas, vel maior pars hereditatis, vel ipsa res legata sita est, nec remitti debet ad locum domicilii, etiam si pretendat in loco vbi sita est, satisficere non posse. d. l. postquam. §. fin. & ibi gl. remittendus. eod.

Legatario, vel fideicommissario si non caueatur per heredem nomine legati vel fideicommissi in casu, quo bona hereditaria distracta sunt permissu testatoris, vel concedente legatario, vel fideicommissario, pretium eorum est habendum in deposito, vel sequestro causa seruandi fideicommissi. d. §. fin.

Legatario, vel fideicommissario non tenetur ciuitas heres instituta satisficere nomine legati, vel fideicommissi, etiam si necessitas dandi intercedat, sed sufficit, quod tantum præstet legatario repositionem, vel nudam cautionem sine fidei iussoribus, siue tamen heres institutus nec nudam cautionem, vel repositionem tenetur præstare, priusquam tamen tenetur satisficere, & cauere fidei iussoribus. l. si quando. §. 1. & ibi gl. repositionem. eo.

Legatario satisficere debet legati nomine etiam is, qui prætermisisset institutionem, cum possit adire ex testamento, pro fraudem ab intestato, possidet hereditatem, secus si non possit adire ex testamento. l. et quoque. & ibi gl. 1. eod.

Legatarius si satisfactionem legatorum seruandorum causa accipit ab herede instituto ante restitutionem, & a fideicommissario post restitutionem hereditatis sibi factam, vtriusque stipulatione committitur, scilicet vna contra heredem, alia contra fideicommissarium, heres tamen tenebitur exceptione contra legatarium, quia cauere vel satisficere non debuit ei. l. etiam. §. 1. eo.

Legatario legatorum seruandorum causa satisficere debent heres, & fideicommissarius pro parte, quæ penes vtrumque est, quando heres pro parte tantum restituit hereditatem fideicommissario. ibid.

Legatarij duo eialdem nominis si de legato contendunt, heres tenetur vtriusque satisficere legati nomine, neque ob id oneratur, cum possit adhibere eandem

fidei iussores ad vtramque stipulationem, quia nec ipsi fidei iussores ab id onerantur, cum futurum sit, quod vni ex legatariis tantum teneatur. l. si duo. eo.

Legatarius si ab vno ex heredibus satisfactionem accipit nomine conferendi legati, quod sibi ab omnibus erat relinquitum, si pars coheredis adierit coheredi, qui dedit satisfactionem, fidei iussores ab eo dari pro seruando legato tenentur in solidum legatario, cum talis coheres solidum legatum ex parte debere. l. pen. eod.

Legatarius nomine seruandorum legatorum satisfaciendum est per heredem ante aditam hereditatem, quando dubium est, an hereditas adierit, vel non, et tamen spes, quod heres delibet, vel conditio institutionis nondum exiit, sed quando certum est, esse repudiatam hereditatem, nec est spes eam adiri, satisficere, & missio in possessionem frustra petiunt legatarij, cum certum sit, legatum tunc non deberi. l. 1. §. si ibi gl. pen. & l. seq. eod. tit.

Legatarius si perat seruum, qui ei legatus est, vt eum manumittat, debet cauere de eo manumittendo, nequam ei tradatur. l. cum in testamento. 48. de fideicommissi. libert.

Legatarius rogatus seruum sibi legatum manumittere si latiter, seruus efficitur libertus orcinus ex S. C. Rubriano. l. §. si, qui seruus. 49. eod.

Legatarius, cui certa pecunia legata est, vt emerget seruum alienum, ac eum manumitteret, si dominus nolit eum vendere, rinet legatum pecuniæ ex voluntate domini. l. non tantum. §. 2. si alienum. eod.

Legatarius, quando de hereditate est controuersia tenetur præstare cautionem de restituendo legato cuius hereditate. l. si in fraudem. 9. & ibi gl. si. C. de legatis.

Legatarius, etiam quando non est controuersia de hereditate, debet præstare cautionem de restituendo heredi, quanto plus cepit, quam per Falcidiam liceret sibi. ibi.

Legatarius, cui factum est legatum ad tempus, tenetur præstare cautionem, quod finito tempore restitueret heredi talem rem legatam non detentatam. l. si. C. eod.

Legatariis legata integra debent solui, si ipsi heredi satisficere de restituendo, si quid amplius heres eis soluat, quam per Falcidiam retinere poterit, l. 1. C. de vfructu, & fructibus. l. si, qui fideicommissum. l. 3. ad legem Falcidiam.

Legatarij si non possunt satisficere restituendo, si quid amplius heres soluat, quam per Falcidiam retinere poterit, præstet iudex tempus certum vtriusque parti ad computandum de bonis hereditatis, & si iudici videatur Falcidia locum non esse, heres debet restituere legata cum fructibus, & vfructibus ad die litis contentationis. ibi.

Legatarius cum petit satisfactionem legati præstari ab herede, debet iudex summarie cognoscere, an legatum debeatur, necne, & debet decernere, quod legatario satisficere heres, nisi paratus sit heres incontinenti probare non debere legatum. l. 1. & ibi gl. 1. C. vt in possessionem legatum.

Legatario, cui vfructus relictus est, non potest restator remittere satisfactionem de vendendo, & fruendo arbitrio boni viri. l. pen. C. eod.

Reliquis verbis Testator. 39. Legatum. 40. Heres. 18. §. 1. 9.

LEGATARIUS non tenetur ex causa fideicommissi solvere alicui ultra quam ipse percepit. glo. in l. si minor. 3. a. de minoribus. l. Imperator. 70. de legat. 2.

Legatarius, cui legatum est, rogatus manumittere seruum proprium, accepto legato, tenetur manumittere, quamuis seruus valeat plus legato. ibi gl. 1.

Legatarius, cui inuincit restituitur, occupat expensam ab eo, cui tenetur restituere. l. Titius. 70. de vfructu.

Legatarius, a quo fideicommissum relictum est, si dolo procurauit, vt heres non adeat, & vt sic ab intestato ad ipsum legatarium hereditas perueniret, tenetur fideicommissarij sed si non perueniat ad legatarium, sed ad alios, tunc tenetur illi, ad quos ea hereditas deuenit. l. 4. §. pen. & ibi gl. conueniri. & ibi add. si quis omnia causa testam.

Legatario habenti rem legatam si legerit eadem res ab alio eidem sub conditione dandi aliquid pro ea, vel rogando eum vt restituere eandem, vel aliquid pro ea, valet legatum, & potest petere, quatenus ei abest pro ea. l. planè. 34. §. quod si rem. & ibi gl. quod si rem. de legat. 1.

Legatarius, cui legata est pecunia, & fidei eius communium est, vt manumitteret seruum alienum, si dominus nolit eum vendere, vel velit immenso pretio, vel si seruus mortuus sit, legatum pecuniæ consequetur, quia per eum non stat, quominus fideicommissum præstaret. l. si Titio 92. & ibi gl. 1. eod.

Legatarius, cui seruus legatus fuit, si rogatus sit, vt aliquid daret Titio vique ad pretium serui, seruo mortuo non tenetur ad aliquid nomine fideicommissi. l. quidam testamento. 96. §. si tibi seruus. eod.

Legatarius rogatus de restituendo rem sibi legatam in specie indiuisibili, tenetur præstare eam, vt accipit, sed si rogatus sit dare aliam rem, tenetur præstare eam in integrum. l. si mihi Stichus 97. eod.

Legatarius rogatus de restituendo partem legati, deducit quartam Falcidiam de illa parte, si sibi de toto legato heres deduxit quartam Falcidiam. §. gl. 1. ibi.

Legatarius rogatus restituere alicui rem legatam, si aliquid aliud accepit ex eo testamento precepta re antequam exigeret, tenetur illi, cui rogatus est restituere, si non exegit etiam sine dolo, lara culpa, vel leui, sed si nihil aliud accepit ex eo testamento, non tenetur nisi de dolo, & lara culpa. l. si seruus legatus. 108. §. cum quid. eod.

Legatarius rogatus restituere alicui rem sibi legatam, cogitur cedere actiones, si ipse nolit agere ad rem legatam. gl. tantummodo ibid.

Legatarius perdit totum legatum, si omni sibi impositum a testatore pro parte reculauerit. l. etiam si partem. 111. eod.

Legatarius, cui fundus legatus fuit, si grauatur, vt dei Titio centum post mortem suam, & restituere fundum alicui, tenetur ipse legatarius, vel eius heres præstare Titio centum, si tantum vixit, quod ex fructibus fundi perciperet integra centum, vel plus, sed si post acceptum legatum confestim decessisset legatarius, Titio nihil tenetur præstare. l. filius familias. 114. §. apud Marcellum. eod.

Legatarius, cui fundus legatus est, si grauatur, vt Titio daret centum, & vt post mortem

mortem suam restitueret fundum alicui, teneretur statim centum dare Titio, etiam antequam aliquos fructus perciperet ex fundo, prius recipiendo cautionem a dicto Titio de restituendo sibi id, quod deest de fructibus fundi ad integram centum eidem Titio soluta in casum, quo legatarius prius decessisset, quam ex fructibus centum perciperet. d. §. apud Marcellum. ver. sed si Titio.

Legatarius, cui fundus legatus est, si grauatius sit, ut post mortem suam restitueret eum alicui, & ut Titio daret centum, si dubium sit, utrum fideicommissum illorum centum sit factum in tempore mortis, an non, tunc non tenetur legatarius de suo prestare Titio illa statim antequam ex fructibus fundi perciperet. d. §. apud. ver. sed vix.

Legatarius, cui fundus legatus fuit, si grauatius sit, ut post mortem suam daret Titio centum, & ut restitueret eum alicui, potest, si vult, prestare Titio totum fundum, ut teneat, donec integra centum ex fructibus eius percipiat, ipse tamen Titius cauebit legatario de restituendo sibi eum fundum, cum ex eius fructibus perciperet integra centum ibi.

Legatarius, cui legatus est fundus, si rogatus sit, ut liberos suos emancipet, non cogitur eos emancipare de iure stricto, ac iure actionis ex testamento, cogitur tamen officio iudicis, si legatum agnouit. d. l. filiusfamilias, 114. §. secundum, & ibi gl. secundum.

Legatarius, cui relicta sunt centum in quantitate, si rogatus sit, ut restitueret domum valentem ducenta, non cogitur accipere legatum, cum nullum commodum habeat, sed tantum cogitur cedere actiones, sed si accipiat tenetur alteri dare domum, quo fin. in l. ciuitatib., 12. §. si eod.

Legatarius, cuius substituti, quibus restituere legatum legatarius erat rogatus, si ibi concurrant in petendo legatum, & tam legatarius, quam substituti velint prestare cautionem heredi de indemnitate, potest heres eligere, cui soluat ab eo cautionem predictam recipiendo, sed si nullus petitorum sit in calumnia, vel solum substituti sint in calumnia, solui debet potius ei, cui primum legatum est. l. si quis seruum. 8. §. pen. & ibi glo. neutrius de legat. 1.

Legatarius rogatus restituere Maruo decem, quae sibi legata fuerant, mortuo Maruo ante diem legati cedentem habebit illa decem, & non heres, nisi legatarius ille, vel nudus minister, fuisset electus. l. si quis Titio. 17. eod.

Legatarius rogatus restituere Titio vsumfructum sibi legatum mortuo Titio ante diem legati cedentem habebit vsumfructum, & non heres, nisi legatarius, vel nudus, minister sit electus. gl. 1. in d. l. si quis Titio. 17. de legat. 1.

Legatarius grauatius restituere legatum Titio, si viuo testatore decessit, legatum relictum apud heredem remanet, qui cogitur illud fideicommissum restituere Titio. l. Celsus praetor. 2. de le. 1.

Legatarius, a quo fideicommissum relictum est, si decessit post sponte agnitum legatum, heres legatarij tenetur illud prestare, sed si decessit ante agnitum legatum, heres legantis, & non heres legatarij tenetur ad illud, siue illud sit caducum, siue in causam caduci, si cum ita legatur. 32. §. 1. & ibi gl. decedant. de leg. 1.

Legatarius, qui nihil ex legato accepit, tenetur tantum cedere actiones suas ei, cui debet per fideicommissum restituere, si legatum agnouit, secus si non agnouit. l. Imperator. 70. vbi gl. 1. eod.

Legatarius grauatius non totum, sed partem legati restituere alicui si differat agere pro legato, cogitur cedere actiones suas usque ad quantitatem, quae fideicommissum continetur ibi.

Legatarius grauatius restituere partem legati si repudiet legatum quantum ad legatum nullum est legatum, heres tamen, ad quem redit cum onere tenetur fideicommissario. gl. 1. ibi.

Legatarius, cui centum legata sunt, si duplum restituere grauatius sit, vbi ad summam tantum legati tenetur, nisi grauatius sit post aliquod tempus restituere duplum, quo casu tenetur ad duplum, si tantum ex legato, & vtrius interim habuit, vel ultra centum eatenus, quatenus interim de vtrius habuit usque ad summam centum, & non in plus. d. l. Imperator. §. si centum.

Legatarius, cui centum legata sunt, grauatius rem propriam legatarij restituere alij, tenetur ipsam rem prestare, quamvis plusquam centum valeret, nec potest cum legato percepto computare ibi.

Legatarius, cui legata sunt centum, non potest grauari ultra centum, etiam si legato percepto magnum commodum ex aliquo negotio consequatur sit, ut quia emit ex centum legatis domum optimam, vel penam stipulationis imminuentem euasit, & sic extitit damnum ibi.

Legatarius rogatus per fideicommissum restituere legatum ancillae testatoris, non potest petere ab herede, sed solum eo habet potestatem instituendi illud, nec tenetur restituere ancillae, nec heredi, cuius est ancilla. l. pen. & ibi gl. petere, de legat. 1.

Legatario inuinctum onus fideicommissi est nullum ab initio mixta consideratione legantis, & fideicommissarij, tunc legatum est nullum quoad petitionem, sed non quoad retentionem ibi.

Legatariis pluribus post eorum mortem simul rogatis restituere duobus heredibus vno legatariorum mortuo, fideicommissi petitio competit superstiti heredi altero mortuo. l. si §. pen. eod.

Legatarius legatum agnoscens, a quo fideicommissum relictum est, non tenetur fideicommissario, nisi quatenus ad eum peruenit, vel nisi per ipsum factum est, quatenus ad eum peruenit, & nisi ad cedendum actionem, quam habet ad legatum. l. si legatarius. 8. de leg. 3.

Legatarius, a quo fideicommissum relictum est, si non agnoscat legatum, non cogitur agere, nec cedere actionem. gl. 1. ibi.

Legatarius restituere legatum rogatus tenetur, si culpa legatarij lis legatarij, id est, causa perierit, ut quia heres absolutus sit, si aliquid commodum remansit sibi, secus si nihil commodi remansisset, quia tunc de dolo tantum tenetur. gl. si non culpa ibi.

Legatarius rogatus per fideicommissum restituere legatum collegio cuiusdam templi, potest petere legatum, cum dissoluto collegio, & apud ipsum, & non apud heredem remanet illud, nisi relictum sit legatum ei, ut ministro. l. pater filium. §. 8. Tullianus, & ibi gl. non tenet de legat. 1.

Legatarius post mortem suam grauatius restituere alicui mancipia legata, non

tenetur grauatius restituere mancipia ex illis post mortem testatoris, & ante mortem legatarij, & sic ante mortem nara, aliis secus. l. vxorero. 4. §. forori. & ibi gl. non contineri. eod.

Legatarius vnus ex tribus quibus legatus fuit fundus sub fideicommissum, ne extra familiam exiret, si partem suam reliquerit alicui extraneo, vel nulli reliquerit, omnes de familia pariter proximi admittuntur ad fideicommissi petitionem, etiam hi, qui ad legatum nominati non sunt ibi.

Legatarius vnus ex tribus quibus legatus fuit fundus sub fideicommissum, ne extra familiam exiret, si partem suam reliquerit alicui extraneo, vel nulli reliquerit, omnes de familia pariter proximi admittuntur ad fideicommissi petitionem, etiam hi, qui ad legatum nominati non sunt ibi.

Legatarius onere fideicommissi extrinseco grauatius non detrahit Falcidiam cōtra fideicommissarium de illo fideicommissum, licet ipse legatario detracta fuerit de legato per heredem, secus si grauatius fuisset onere intrinseco, ut quia partem rei legate grauatius est dare alicui, quo casu detracta sibi Falcidia de legato, detrahit etiam ipse Falcidiam de fideicommissum illo. l. liberto. 21. §. 1. & ibi gl. minutum de annuis legatis.

Legatarius, quibus fundus instructus legatus est, si sunt rogati per fideicommissum, ut mortuos restituere partes suas fundi superstitibus, etiam si nulla sit facta mentio instrumenti, tamen in fideicommissum continentur, & fundus instructus, qualis legatus fuit, & etiam medij temporis augmenta sortium, & partium, & etiam detrimenta fatalium. l. 1. de fundo instructo.

Legatarius rogatus restituere Titio rem legatam non tenetur ei restituere, si postea testator rogauerit Titium, ut dicto legatario restituere eandem rem, nisi denud rogauerit eundem legatario restituere alij. l. si tibi certam. 18. de adm. legat.

Legatarius si rogatus sit Titio restituere legatum, legatum non pertinet ad legatarium, etiam si fideicommissario a testatore adimatur fideicommissum l. penult. de adm. legat.

Legatarius scribens sibi legatum si rogatus sit restituere id legatum alicui, legatum cum onere fideicommissi remanet apud heredem, quamuis pro non scripto sit. l. in de regula Carthana.

Legatarius, cui dimidia pars hereditatis legata est, si sit rogatus eam dimidiam restituere alicui, tenetur illam dare fideicommissario, sed non ex Trebelliano, cum vi heres non sit rogatus, & ideo non poterit quantum detrachere. l. mulier. 11. §. fin. & ibi gl. fin. ad Trebell.

Legatarius, cui res aliena legata fuit, si instituit heredem dominum rei sibi legata, ac rogauit hereditatem restituere, fideicommissarius non potest petere rem legatam ab herede, quia res legata non peruenit ad eum tanquam herede, & sua res alicui legari non potuit, & sic peruenit in eum casum, a quo incipere non potuit. l. si res aliena. §. 1. & ibi gl. legatum ad Trebell.

Legatarius, cui legata sunt centum ita, ut seruum alienum redimat, & manumittat, bonis testatoris venditis propter eas alienum ita, ut totum legatum sibi solum non possit, nihilominus potest partem legati petere praestita cautione de emendis, & manumittendo, si de illa parte potest seruum emere, quod si cautione non praestita petierit, repellitur doli mali exceptione. l. si cui legata. 7. de fideicommissi lib. 1.

Legatarius non cogitur subire onus sibi inuinctum a testatore, nisi solum sibi legato. l. eum, cui mille. 8. eod.

Legatarius grauatius non seruus sibi legati seruient alicui alij, publicatis bonis legatarij propter eius delictum seruus fuit manumittendi a republica. l. Imperator. 11. eod.

Legatarius non minus, quam heres potest rogari seruum manumittere, & si ante manumissum decesserit, eius successores tenentur manumittere ibi.

Legatarius, cui fundus, & decem pretij nomine legata sunt, ut seruum suum manumittat, cogitur etiam iniunctis pecuniis legatum accipere, etiam detracta Falcidia, & seruo fideicommissaria libertatem prestare, si legatum fundi agnouerit. l. legatario. 11. eod.

Legatarius, qui agnouit legatum, quamvis illud sit modicum, vel propter Falcidiam praecedentem, vel alia, cogitur manumittere ancillam, de qua rogatus fuit, ut eam manumitteret. l. si debitor. 4. §. 1. eod.

Legatarius agnoscens legatum sibi relictum, ut seruum suum manumitteret, licet minus sit in legato, quam seruus valeat, cogitur tamen eum manumittere, secus est, si fuit rogatus seruum alienum manumittere, quia tunc non cogitur, si plures sit emendus seruus, quam legatum valeat. l. generaliter. 24. §. si quis alienum. eod.

Legatarius rogatus seruum alienum manumittere, etiam si minus sit ei relictum, dummodo creuerit legatum ex aliqua causa, puta vel fructibus, vel iure adcrendi, cogitur seruum redimere, & manumittere, si hoc legatum cum fructibus, vel accessione sufficiat ad emendum seruum. d. l. generaliter. §. proinde.

Legatarius rogatus de manumittendo seruum alienum, si legatum ab initio sibi relictum sit imminutum in tantum, ut non possit omni seruus, non cogitur eum emere, si illud legatum velit reddere, sed si illud, quod remansit de legato, valet tantum, quantum seruus cogitur emere ibi.

Legatarius rogatus manumittere plures seruos alienos, si legatum non sufficiat ad omnium seruorum pretium, potest tamen cogi emere, & manumittere saltem eos, qui sufficiant ad pretium legati, primo emendos eos, qui primo sunt scripti, quod si ordo scripturae non appareat, tunc forte, vel meritis decernetur, qui proximo sint manumittendi. d. l. generaliter. §. quid ergo.

Legatarius rogatus manumittere seruum proprium, eique facto libero, quod legatum est, prestare, non cogitur repudiatio legato manumittere. d. l. generaliter. §. si cui legatum.

Legatarius rogatus restituere legatum alicui, & seruum proprium manumittere, non cogitur manumittere, cum nihil pretij nomine accepisse videatur, secus si post tempus sit rogatus restituere legatum sibi relictum, quia tunc cogitur manumittere, propter medij temporis fructus, qui sufficiant ad pretium serui. l. generaliter. 24. §. si cui de fideicommissa lib. 1.

Legatarius rogatus restituere fundum legatum, & centum post mortem suam, tenetur ex fideicommissum ad illa centum, si interim tantum lucri percepit ex eo fundum,

eo fundo, & ita est in pendente fideicommissum. d. l. generaliter. §. si rogatus. Legatarius, qui non vult serum sibi legatum, vt manumitteret, accipere, cogitur d. l. i. equo adiones suas edere. l. si filius. 33. §. fin. cod.

Legatarius, cui serum legatus est, si sit rogatus, vt serum manumitteret, & si non manumitteret, debet serum alij sit legatus, qui similiter erat rogatus manumittere, & si non manumitteret, liberare iustus sit, ille serum statim ex testamento dicitur liber, ne per tot circulos vadat. l. inuitus. 3. §. si. fin. cod.

Legatarius si rogatus sit, ne serum sibi legatus vnuquam manumitteretur ab eo, vel ab heredibus eius, potest tamen testator eum serum ad libertatem perducere. l. Lucius. 4. §. si. fin. cod.

Legatarius agnoscens legatum sibi relictum vt serum suum manumitteret, cogitur illum manumittere, etiam si minus sit consequens pretio serui, & panitur Falcidia in legato. l. si ea cuius. 13. & ibi glo. 1. Cad leg. Falcid.

Legatarius rogatus manumittere serum alienum si agnoscit legatum, debet habere pretium, quo cogitur fecit. redimere sine detractioe quartæ, de eo tamen, quod superest de legato, Falcidia potest detrahi. ibi.

Legatarius si sit rogatus manumittere serum, qui non potest ad libertatem peruenire, & tunc etiam legatum eadem legatario relictum est inutile, glo. fin. in l. debet, 6. C. de fideicommiss. libet.

Legatarius rogatus manumittere serum suum, si agnoscit legatum, cogitur manumittere, cum etiam longè maioris pretij, nisi beneficio ætatis restituitur ad omnia. ad l. legatum. ibidem.

Legatarius si rogatus manumittere serum suum, si non agnoscit legatum, non cogitur manumittere. cetera. ibid.

Legatarius si rogatus manumittere serum alienum, si potest emere serum pro tanto, quantum est legatum, cogitur manumittere, alius non, & heres deducit de legato quartam Falcidiam, si ea deducta possit legatarius emere serum, alius non. ibid.

Legatarius, vel fideicommissarius, qui quantitas erat relicta, si grauius etiam in quantitate restituere, non potest quartam iure Falcidie retinere, nisi ex præsumpta mente defuncti, vt quia partem sit rogatus restituere, secus si totum, vel nisi ex liberalitate expressa, vel præsumpta heredis, qui dum possit Falcidiam detrahare, totum soluit, nam tunc legatarius illud retinebit. gl. inuitit in fi. & ibi add. in l. 1. Inst. de singul. rebus per fideicom.

Legatarius si grauius sit soluere creditor defuncti decem, qui sibi legata fuerant, heres, & fideiussor agere possunt contra legatarium, quia eorum interest creditor totum, ne conueniantur ipsi, creditor autem contra legatarium agere non potest. l. si cui legatur. 49. §. de legat. 1.

Legatarius, cui legatum relictum est, ita vt alienam rem emeret, ac eam Titio præstaret, si eam emere non possit, quod Dominus nolle vendere, vel immenso, & magno pretio velis vendere, solum tenetur ad iustam æstimationem illius rei. l. non dubium. 4. & ibi glo. 1. de legat. 3.

Legatarius hereditatis non tenetur ad onera, nisi in quantum res fuerint oneri per testatorem destinata. l. nomen. 34. §. penult. cod.

Legatarius grauius ex fructibus fundi legati dare heredi decem per singulos annos vique ad 30. annos a morte testatoris, etiam herede decedente ante 30. annum, tenetur præstare heredi heredi per residuum tempus, nisi legatarius probet testatorem se tempore ad ætatem 30. annorum ipsius heredis. l. codicillis. 8. de annuis legat.

Legatus, cui usufructus fundi legatus fuit, grauius dare alimenta ex redditu illius fundi si decesserit, non tenetur ad illa alimenta heres legatus, ad quem dictus usufructus per consolidationem pleno iure rediit, nec heres legatarij, nisi probetur voluisse testatorem etiam usufructu finito præstari, dummodo quod ex usufructu receptum esset, sufficeret ad præstanda illa. l. Titia. 19. de annuis legat.

Legatarius agnoscens legatum tenetur ad omnes alimentum impostum legato, tenetur etiam heres legatarij. l. si filio. de aliment. vel cibari.

Legatarius, cui legatum relictum est cum onere de morando in certo loco, si non impleuerit onus, priuatur legato. l. libertatis. §. fin. cod.

Legatarius singularis potest graui legatorem præstatione. l. Stichus. vers. item cum alimentis cod.

Legatarius, vel fideicommissarius simpliciter grauius dare, intelligitur in dubio grauius dare heredi, qui quo sensu commodum. gl. si in additione in l. 1. de rebus dubijs.

Legatarius si sit grauius restituere heredi legatum, heres illud legatum non imputat in Falcidiam, cum vt fideicommissarius id percipiat. l. si a me. 19. ad legem Falcidiam.

Reliqua verbo, Fideicommissum. 20. Fideicommissarius. 13. sup. n. 3.

LEGATARIO pro legato dantur tres actiones scilicet ex testamento, in rem, & hypothecariam. glo. 1. in l. quod legatur. 38. de iudicijs. l. 1. & l. 3. §. sed quia. C. communia de legatis, & §. nostra autem. Inst. de legatis.

Legatarij vnius duo heredes non possunt petere legatum varijs actionib. gl. non potest. in l. cum filius. 76. §. varijs. de legat. 2.

Legatarius potest vindicare rem furtiuam sibi legatam, & etiam potest agere actione furti, sed non conditione furtiua. l. sed nec legatarius. 11. & ibi glo. 1. & glo. 1. in l. si seruus. de condit. furti.

Legatarius in rem alienam legatam ab herede potest yfucaptam habere rei vendicationem, unde dominium translatum videtur. gl. non est & ibi add. marg. in l. Paulus. 4. de viuis.

Legatarius potest & debet eligere vnam actionem ex pluribus sibi competentibus pro legato. l. si seruus legatus. 108. §. cum homo. & ibi glo. legatarij. de legat. 1. glo. electa in l. cum filius. 76. §. varijs. de legatis 2. & gl. per hypothecariam. in §. nostra autem. Inst. de legatis.

Legatario competit actio legatorum contra heredes pro partibus hereditarijs, nisi testator nominauit omnes heredes, vel quosdam proprijs nominibus, quia tunc tenentur ad viriles. l. legatorum. 13. & ibi glo. 1. de legat. 2.

Legatarius, cui res legata non est perfecte soluta, habet adhuc actionem ex testamento ad ipsam rem. l. Meuius. 66. §. in fundo. eodem.

Legatarius non potest vt summi varijs actionibus legatorum nomine. l. cum filius. 76. §. varijs. eod.

Legatarius non potest petere partem rei legatæ rei vendicatione, & partem actione ex testamento, sed vnam debet eligere, & interim aliam non habebit. d. §. varijs. & ibi glo. non potest.

Legatario eademque debitori non solum actio, sed etiam exceptio competit. l. cum pater. 77. §. mater. eod.

Legatarius, cui heres seruus generaliter legato Stichum in specie tradidit, & is ab eo euictus est, habet adhuc actionem ex testamento aduersus heredem pro legato, si anno sententiam denunciantur heredi, quod sibi mouebatur questio nomine dicti Stichi, alius obstat sibi exceptio doli mali. l. qui concubinam. 19. §. si heres. de legatis 3.

Legatarius agens hypothecaria ratione legati sibi facti, non habet necesse probare rem fuisse in dominio testatoris, sed satis est, quod probet illam rem processisse à testatore. l. vers. cum enim. C. communia de legat.

Legatarius habet actionem personalem ex testamento, & hypothecariam in rebus, quas consequutus est à testatore, sed & rei vendicationem non solum pro re legata ab herede relicta, sed etiam relicta ab alio legatario, vel fideicommissario. d. l. 1.

Legatarij pro re legata nullam habent actionem, quando testamentum deficit solemnitate iuris, vel quando non sunt capaces, vel quando possident rem legatam. gl. 1. ibi.

Legatarius olim habebat actionem in rem, cum sibi legabatur per vendicationem, habebat tamen exceptionem, si possidebat, cum sibi legabatur per finem di modum. ibi.

Legatarius olim habebat personalem, quæ dicitur ex testamento, scilicet forsan non sit testamentum, sed relictum nutu solo, quando legabatur sibi per damnationem, vel per captionem. ibi.

Legatarius pro re legata olim non poterat agere rei vendicatione, nisi prius mitteretur in possessionem. gl. missionis. ibi.

Legatarius habet personalem pro re legata, siue sit illa testatoris, siue aliena, sed quando est testatoris, datur in rem. gl. personalem. ibi.

Legatarius habet personalem, & rei vendicationem pro re legata testatoris, hypothecaria tamen nullo modo potest dari ei pro re legata, sed pro alijs rebus defuncti. gl. in multis. ibi.

Legatarius singularis, vel particularis, à quo sunt legata relicta, non potest ex persona sua detrahare Falcidiam, ex persona tamen heredis sibi detrahentis recte potest, scilicet id, quod heres detraheret. §. gl. super his. ibi.

Legatarius debet agere hypothecaria contra heredes legantis pro rata, non infolidum, quod est speciale, regulariter tamen contra gl. in omnibus. ibi.

Legatarius secundus, cui à primo legatario aliquid relictum est, habet actionem contra primum, si agnoscit legatum, sed si primus non agnoscit, remanet legatum penes heredem cum suo onere, & contra eum habet actionem. §. gl. 1. & ibi add. marg. in l. si C. de his, quæ sub modo.

Legatario competit actio personalis, scilicet ex testamento. gl. per actiones in §. nostra autem. Inst. de legatis.

Legatario competit rei vendicatio, quia recta via transit in eum dominium rei legatæ. gl. per in rem. ibi.

Legatario competit hypothecaria pro alijs rebus, quæ fuerunt defuncti §. gl. per hypothecariam. in §. nostra autem. Inst. de legat.

Legatario competunt actiones, personales, hypothecaria, & in rem, quando legatur sibi species, & illa sit testatoris, sed quando legatur sibi in genere, vt seruus, tunc competunt solum duo actiones, personales ex testamento, & hypothecaria sed in vno casu datur tantum vna actio, scilicet ex testamento, & vna exceptio competit, quando ego lego debitori meo liberationem. glo. per hypothecariam. ibi.

Legatario competunt duæ actiones tantum, scilicet personalis, & hypothecaria quando res aliena sibi legatur. ibid.

Legatarius, quamuis dicatur dominus rei legatæ, nihilominus potest agere personaliter ex testamento ratione possessionis ad præstandum, vt tradendum legatum, non autem ad dandum. d. gl. per hypothecariam, in addit.

Legatarij nullam habent actionem ad legata, relicta tamen minus solenni testamento, ac per consequens neque heres exceptionem aduersus eos. gl. 1. in l. cum quis. to. C. de iuris & facti ignorant.

Reliqua verbo, Legatum. num. 118. 119. Actio. 231.

LEGATARIUS non detrahit Falcidiam de fideicommissio si re relicto, etiam 40 si sit relictum sibi sub nomine quatuor hereditatis, l. coheredi, 41. §. quod fi. & ibi gl. debetur de vulgari.

Legatarius, cui decem, & Stichus legatus est, si manumittere cum seruum rogatus sit, si Falcidia locum habet, heres deducet quartam Falcidiam vtriusque legati ex decem legatis, etiam si legatarius repudiasset legatum Stichi. l. si duobus. 40. de legat. 2.

Legatariis in Falcidia detrahenda prodest augmentum facultatum debitoris hereditarij quandoque contingens, l. cum quo. ff. ad legem Falcid.

Legatarius specialis non detrahit Falcidiam §. gl. si Titio. in l. penales. 32. §. si Titio. & gl. pe. in l. acceptis. 92. cod.

Legatarius non detrahit quartam de legato relicto ab eo, nisi in quibusdam casibus §. gl. permittitur. in l. 1. §. denique. ad Treb.

Legatarius lege Falcidia locum habente petens totum legatum non oblata æstimatione quartæ partis legatarij repellitur exceptione doli. l. pure mihi. §. 1. de doli mali exceptione.

Reliqua verbo, Legatum. num. 60. 61. Falcidia. 11. vsque 16. & supra num. 36.

Legatum in genere. num. 1. vsque 6.

Quoad acquisitionem legatarij. num. 7.

Quoad actionem legatarij. num. 8.

Quoad ius aduersus. num. 9.

Quoad legatum domum, vel eis adiuncta & affixa legata. num. 10. 55. 56.

Quoad accessoria rerum legatarum. num. 11.

Quoad legatum alim. mortuum. num. 12.

Quoad legata annua aut singulis annis. num. 13. vsque 17.

Quoad legata alternata. num. 18.

Quoad missionem act. in rem, & diminutionem legatarij. num. 19. 20.

Quoad

Quod capaciatem & incapacitatem legatarii, n. 21.
 Legata codicilla relicta, n. 21.
 Legatum ciuitatis, vel reipub. relictum, n. 23.
 Legata pura condempnalia in reuo die vel ad diem, n. 24. v. § que 31.
 Legatum relictum cum in suam tutelam, vel ad 14. ann. peruenierit, vel cum liberos haberit, vel cum morietur, n. 32. 33. 34.
 Legatum relictum cum nuptiis, vel uxorem duxerit, vel non, 35. v. § que 38.
 Legata caduca, 39.
 Legati praesentati, 40.
 Legatum relictum ob causam, vel contemplationem sui vel alterius, n. 41.
 Legatum relictum in voluntatem vel arbitrium alterius, 42. 43.
 Legati compensatio vel computatio cum debito, n. 44.
 Legatum relictum coniunctim vel disiunctim, 45. v. § que 48.
 Legatum debiti, n. 49.
 Legatum certa quantitate cum demonstratione, quam habet, & cha vel domi aut in fundo, vel quod meum erit, n. 50.
 Legato adiecta demonstratio, vel causa vera, vel falsa, 51.
 Quando dies legati cedat, & quo tempore debeatur, n. 52. 53.
 Legati dominium, n. 54.
 Legatum domus, n. 55. v. § que 56.
 Legatum domus vel fundi cum ibi sunt, n. 56.
 Legatum dotis & rerum dotialium, n. 57.
 Legatum relictum errando in nomine rei legata, & legati cuiuslibet, 58.
 Legati extinctio, n. 59.
 à Legato Falcidia detrahenda, n. 60.
 Legata & fideicommissa, n. 61. 62.
 Legata relicta filiis à patre vel ab aliis aut econtra, n. 63.
 Forma relicta & verba cum quibus olim & hodie legata relinquuntur, n. 64.
 Fructus & factus rei legata, n. 65.
 Legatum pradium vel fundus & eius redditus, n. 66.
 Legatus fundus instructus vel caupona instructus, n. 67. v. § que 70.
 Legatum generis, & legatum relictum simpliciter & in genere, n. 71. 72. 73.
 Legatum relictum ab herede, à coherede vel legatario, & relictum ab hereditibus ab intestato, & relictum ab uno vel duobus hereditibus, n. 74. 75.
 Legatum incertum, 76. 77.
 Legata relicta ex testamento inualido, falso, rupto, vel non solemniter, 80.
 Legatum liberationis, 81.
 Legatum libertatis, 82.
 Legata materia, vel materiam legatum, n. 83.
 Legatum nomen debitoris, 84.
 Legatum relictum alicui ut ministro vel executori, 85.
 Legatum sub modo, 86.
 Legatum relictum nutu, vel cum onere aut gravamine, 87.
 Legati optio vel electio, n. 88.
 Legatum obsecrum vel ambiguum, 89.
 Legata rei interitus & periculum, 90.
 Legatum ad piam causam, n. 91. 92.
 Legatum peneale, vel pene nomine, & legata pene, 93.
 Legatum proprietatis, 94.
 Legatum quantitatis, 95.
 Legati soluti repetitio, 96.
 Legati aditio vel repudium, 97.
 Legatum rei Ecclesiae, vel qua non est in commercio vel in rerum natura, 98.
 Legata eadem rei vel quantitas bis vel ter in eodem testamento, 99. & 109.
 Legata rei communis vel aliena aut hereditas, 100. 101. 102.
 Legata rei ademptio vel reuocatio, 103. v. § que 106.
 Legatum vel fideicommissum sibi adscribens, n. 107. 108.
 Legatum relictum in nouissima scriptura, 109.
 Legatus seruus iuxta vel alienus, 110. 111. 112.
 Legatum relictum seruo proprio, communem vel alieno, n. 113. 114. & 115.
 Legatum peculium, & quando censetur, n. 116.
 Legata vniuersitas vel vni grex, & legatum speciei, 117.
 Legati solutio, praestatio, petitio, & actio, n. 118. 119.
 Legata relicta ab instituto quando dicantur repetita à substituto, & quoad relicta à substituto, n. 120. 121. 122.
 Legati translatio vel transmissio, n. 123. v. § que 126.
 Legatum vniuersitatis, 127. 128.
 Legatum uxori relictum simpliciter vel cum adiectione quod eius causa paratum est, n. 129.

LEGATUM est delibatio, id est, diminutio hereditatis, qua testator ex eo, quod vniuersum heredis foret, alicui quid collatum velit. l. legatum est. 116. & ibi gl. i. de lega. 1.
 Legatum est donatio quaedam testamento à defuncto relicta ab herede praestanda. l. legatum. 116. & ibi gl. fi. de legat. 1. & §. legatum est. Inst. de legatis.
 Legatum differt à donatione causa mortis, contra legatum praestatur ab herede, sed donatio quandoque à defuncto, & quandoque ab herede. d. gl. fi. ibi.
 Legatum quandoque praestatur à defuncto. ibi.
 Legata non debebantur, nisi in testamento relicta, & post heredis institutionem, sed hodie in vtroque est contra gl. sequentiam in Inst. de legatis.
 Legatum differt à donatione inter vivos, contra legatum potest reuocari vique ad mortem, sed donatio inter vivos non gl. donatio in §. legatum est. Inst. eod.
 Legatum differt ab hereditate, cum legatum sit singulare, & sine onere, sed hereditas sit ius vniuersale, & cum onere. ibi gl. adquirendis in l. cum furiosus. 7. §. tali itaque de curat. furioso.
 Legatorum omnium ius pendet ab herede, sed non econtra. gl. non valent in l. Papinianus. §. fi. de inoff. testam.
 Legatum siue relinquatur alicui directo, siue per consequentiam, nulla est differentia, quandoque tamen differt. l. nihil interest. eodem. & ibi gl. 2.

Legatum agnoscendo dicitur comprobare iudicium defuncti, & non potest contra illud potius venire. d. l. nihil interest. & ibi gl. summouebitur.
 Legatum vinum, quod in dolis erat, non potest heres effundere per corbes, etiam si per legatarium fletibus quominus acciperet, & si effundat, suo periculo effundit, quod fecus est in venditore, qui postquam per emptorem sitit, accipere potest effundere per corbes periculo emptoris. l. si heres. & ibi gl. final. de tritico, vino, oleoque.
 Legata si sit res sub appellatione certa, vt fundus, vel domus, tunc habet à forma appellationem, vnde vbi res destruitur, non habet amplius appellationem à forma, quia forma non remanet, at vbi omnium bonorum usus fructus legatur circa certam appellationem, non solum ea, quae habent formas distinctas, veniunt, sed etiam omnis substantia, vnde tunc sumit area etiam domo destructa, quia est in substantia bonorum. gl. final. & ibi add. marg. in l. quories. 34. §. fi. de usufruct.
 in Legato quocunque inspicitur persona domini, an habeam testamenti factionem, vel non, sed in legato viusfructus inspicitur etiam, vt tunc cedat, cum heres id est, dominus adierit. l. i. §. dies. quando dies legati v. usufruct. cedat.
 Legatum restringit, & arctat causa finalis. l. si habitatio. §. 1. de vfu & habitatione.
 Legatum pro non legato habetur quandoque. glo. non esset in l. nam scit. 36. ad legem Aquil.
 Legata aliter valere non possunt, quam testamentum valere conser. l. 3. de pignoribus.
 Legata nunquam praestantur ex alicuius testamento, nisi aere alieno deducto aliquid superest. gl. 1. in l. patronus. de probatio. & gl. legatis in l. si quid in fraudem patris. l. circa legem. 66. ad legem Falcid.
 Legata relicta à libero dolo, vel sine dolo, nunquam praestantur, nisi deducto, quod debetur patrono. d. gl. 1.
 Legatum habere est honor. l. amicis. §. 36. de excusat. tutor.
 Legata quandoque valent etiam vitia institutione, l. si de hered. institutend.
 Legatum dimidie partis hereditatis à nepote in potestate retento alteri nepoti emancipato in tempus perhereditatis relictum, habet vim institutionis, & substitutionis pupillaris. l. cum ex filio. 39. de vulgari.
 Legata relicta in secundis tabulis contribuantur cum relictis à substituto primis tabulis, non cum relictis ab alio. l. coheredi. 4. r. coheres. eodem.
 Legatum substituto relictum, etiam in institutionis defectum, conseruatur per edictum, l. quis omnia causa testamenti. l. si in testamento, §. fi. quis omnia causa testa.
 Legata sunt accessoria testamenti. gl. in rub. de legatis 1.
 Legatis titulus diuiditur in Digestis, in tres libros, propter proximitatem videndam, item quia in primo agitur de rebus legatis, in secundo de personis legantium, & legatarum, in tertio de significatione verborum, & frequenter tamen quod vni attribuitur, in aliis ponitur. ibi. & gl. in rub. de legat. 1.
 Legatum additum modo adiectus legatario. l. plane. 34. §. final. de legat. 1.
 Legatum, quod à principio valeat respectu vnus iuris, potest ex euentu conuerti, vt valeat, tanquam aliud legatum respectu alterius iuris. l. cum seruus. 39. §. si Titius; & ibi gl. fi. eod.
 Legatum dicitur quodammodo, & improprie commercium, & quaedam negotiatio. gl. non commercium in l. cetera. 41. §. sed si quis. eod.
 Legatum est directum facit verbum duo, in prima persona prolatum. l. si ita legatum. 65. eod.
 Legatum ius relictum, heres meus Titio damnas esto, licet non sit scriptum dare, valet. l. si in testamento. 106. eod.
 Legatum hoc, lego tibi tantam pecuniam, quantum heres meus exegerit à Titio, in dubio videtur nullum, & ideo legatarius potest statim agere contra heredem, vt heres praestet sibi actiones contra Titium, sed si alias conseruit in vim conditionis fuisse possum, non potest legatarius agere pro legato, antequam exacta pecunia sit. l. vt hereditibus. 50. §. fi. & ibi gl. fi. de legat. 1.
 Legatum per hae verba, lego quantum plurimum per legem accipere potest, vel quantum maximam partem dare possum, videtur relictum, quandoque etiam in futurum id accipere potest legatarius. l. si ita quis testamentum. §. eodem.
 Legatum datum non potest diuidi in partes. l. cum filius. 76. §. variis. eod.
 Legatum, cui relinquatur, quando ignoratur, debetur ei, cui testator verisimiliter dare voluerit. l. cum pater. 77. §. furo in add. marg. eod.
 Legatum valet, licet qualitas non fuerit adiecta, quam testator se adieciturum dixit. d. l. cum pater. §. fi.
 Legatum quando ita relictum est, Titius tantam partem habeat, quantum vnus heres, si heredes non habeant aequales partes, conseruit minima pars, quae vni ex heredibus data fuit. l. qui concubinam. 29. §. 2. de legatis 1.
 Legatum relictum alicui, si negotiis filiorum testatoris interuenire voluerit, interueniendo mortuis duobus ex tribus filiis pro parte hereditaria superstitis filij debetur, & non pro parte mortuorum. l. Scio amico. 10. de annuis legatis.
 Legatum ne rationes exiganur, intelligitur, quatenus index aestimabit ex qualitate probacionis, & probacionis, id est, secundum ea, quae legatarius euidenter probauerit, testatore sensisse, in dubio autem non continetur in tali legato ea, in quibus dolum commisit legatarius, & quae penes se remanserunt. l. Aurelius. 28. §. filias, & ibi gl. de probationibus de liberat. legata.
 Legatum si non valet propter rem principalem, nec valet propter litis sumptus. l. pe. eod.
 ad Legata, quae diuisionem non recipiunt, veluti legatum viae, itineris, vel actus, singuli heredes tenentur infolidum, & tota legata pertinent ad legatarium, & non pro parte, heredi tamen succurritur, vt estimatione eorum legatorum facta denuntiet legatario, vt quantum partem estimationis sibi inferat legatarius propter Falcidiam, alias contra dictum legatarium possit vi exceptione dolj mali. l. si quis quadringenta. 80. §. fi. ad leg. Falc.
 Legata potest quis relinquere ab herede heredis, generaliter non nominando aliquem, secus si à Titio nominatim, qui licet postea sit heres hereditis, non tenetur.

LEG

Legata rei traditio differtur ex iusta causa. l. servus, vni. 67. eod.
Legati si sint duo cuius vni, quod ex tali praeiudicio laedatur, debentur etiam pro eo
anno, quo mihi vni vultum fuit, dummodo ex vindicta ceterorum annorum
antecedentium & sequentium dari possint. l. legatum, 7. §. si de annis legat.
Legatum eius, quod natum esset, vel quod natum erit, idem esse, cum certus de
trinito, vino, & oleo.
Legatum vel fideicommissum perdit liberatus, qui in patrimonium suum post eius
mortem ingratum iudicis commisit, deferendum quoque illi citre mer-
itis negotiorum, si causam liberatam non perdat. l. 1. de his, qui vel indi-
cibus.
*Reliqua verba. Ademptio. Agni. Balneum. Bos. Heres. 108. o.que 121. Instrum-
mentum. 17. Libertas. 37. 18. Procurator. 10. Servitus. 4. 6. 47. Spei. Stipulatio. 1. Sur-
culus. Vna. Vestis. 7. Vinum. 2. Vnguentum. Viscerale. 5. Viscipio. 9. Bonorum possessio.
29. 30. 31. Citerogregium.*
LE G A T V M etiam ignorant acquiri potest. l. si in patrem. §. si & ibi gl. si quem
admo. feruientes.
Legatum adquiretur mihi cum legatum damnosum esse potest, sed interdum he-
reditas damosa est heredi, quia emolumenta, & damna comitantur ipsius
heredem. l. si hereditatem. 12. mandati.
Legati, vel fideicommissi omnes, & emolumentum queritur etiam ignorantibus
commutabiliter. cum pater. 77. §. furo, & ibi gl. queritur de legatis 2.
Legatum vt per seruum domino eius adquiritur, non requiritur homini iustus,
cum emolumentum tantum continet. gl. & ibi sub tit. in l. adquiruntur. 10.
§. 1. de aduoc. rerum domino.
Legatum sicut hereditas per seruum domino adquiritur, si die cedentis legati nō
inuenitur liberatus. §. 1. t. & ibi gloss. conuenienter.
Legata quando mortui legatarius ad eorum heredes transeunt, eodem casu legatari
adquiruntur corum commodum his, quorum in potestate sunt. l. qui lega-
ta. 18. de regul. iuris.
Legata cum ignorantibus adquiruntur, ergo & furiis. gl. 4. in l. cum furiosus. 7.
C. de curatore furiosi.
Legatum duobus relictum si ab vno venditur, & ab alio repudiatur, actio to-
tus legati dicitur esse vendicantis, ac si i soli legatum esset. nam sicut, 6. ad
leg. Aquil.
Legati verba licet referantur ad debitorem, tamen actio pro legato competit legatario
contra heredem, cum in dubio videtur omnis impositum. l. si seruis. 1. co.
§. pe. de leg. 1.
Legatum quando quis petit ex codicillis, debet petere actione vtili ex testamen-
to gl. agnacionis. in l. fi. C. de codicillis.
Ex legato quatuordecim non oritur actio in rem. gl. actiones. in l. 2. C. communia
de legatis.
Ex legato liberationis debiti non oritur actio hypothecaria. ibi.
Pro legato relicto in testamento, vel in codicillis datur actio personalis ex tes-
tamento, 7. gl. personalis. ibi.
Reliqua verba. Hypothecaria. 2. Legatarius. 37. 38. 3. Remissio.
LE G A T V M quando relinquitur mihi, & ei, qui non est in rerum natura, vel 9
quando relinquitur mihi, & ei, qui tempore testamenti erat in rerum natura,
sed decessit ante testatoris tunc est locus iuri adcrendi, & sic ille, qui non
admititur de patrem, non facit alteri partem. gl. pars. in l. huiusmodi. 84. §. si
Tito de leg. 1.
Legatum quando relinquitur mihi, & postumo, qui nascitur abortiuus, tunc est
locus iuri adcrendi, & sic non facit mihi partem, & non admittitur ad partem.
ibid.
Legatum quando relinquitur mihi & heredi, heres, idemque legatarius ab initio
non facit mihi partem, & ideo illa pars iure adcrendi mihi pertinet. ibi.
Legatum quando relinquitur mihi, & tibi, & tu repudias legatum, pars caduca
mihi adcrebit, & ita tu, qui non admittitur ad partem, parte non facis mihi. ib.
Legatum quando relinquitur mihi, & non capax iure facit mihi partem, licet nō
admittatur, & ita non est locus iuri adcrendi, & impedit me, ne admittas
ad legatum, nisi ad partem meam tantum, quod idem est, quando legat. r
mihi, & tibi res tua, vel mihi & seruo tuo, vel mihi & seruo meo, & tunc ille
legatus, qui non admittitur ad partem, facit partem, neque est locus iuri adcrendi.
ibid. ibi.
Legatum relictum duobus seruis vnus, potest ex persona vnus totum repudia-
re, & ex persona alterius totum habere, quia adcrebit vna pars alteri. l. si duo-
bus. 40. de legat. 2.
Legatum si sit relictum seruo meo proprio, & seruo Titij, si ego repudiaverim
legatum ex persona ferui mei, Titius ex persona ferui sui potest totum conse-
qui, & habet locum iuri adcrendi. l. ibi.
Legatum si sit ita, lego fundum Titio, & Mauro pro aequis portionibus, & eun-
dem fundum lego Seio, si Maucius decesserit, eius pars adcrebit Titio, & Seio
pro virili portione. l. Maucio. 41. & ibi gl. 1. & gl. adcrecat. eod.
Legata relinquuntur gratia legatarij tantum, & iura causa non oneris, & ideo por-
tio deficiens adcrebit alij legatarij volentibus, non vero adcrebit nolentibus,
in heredes focus est, qui etiam nolentibus adcrebit, quia hereditas
gratia emolumentum, & oneris relinquunt heredi. gl. 2. in l. vnica. §. vii. au-
tem. C. de caducis.
Legatum quinque casibus deficit, & collegatario adcrebit, scilicet si collegatari-
us non fit in rerum natura tempore testamenti, item quando legatum est mihi,
& postumo, qui obierit posteaquam fit mihi, & heredi suo legat. ite
quando vnus ex legatarijs spretus legatum, aut viuo testatore decessit. §. si eadem
res, & ibi gl. defecerit. Inst. de legatis.
Legatum tribus casibus deficit, nec collegatario adcrebit, scilicet quando testa-
tori mihi, & seruo suo legat, item quando mihi, & tibi res tua legatur, item
quando mihi, & non capax legatur. d. gl. defecerit.
Legata si fuerit eadem res mihi, & tibi, & postea die legati cedente ego heres sibi
extiterim, si legatum repudiauero ex mea causa, vel ex hereditaria, deficit pars
repudiata, quoniamque fit illi, aut vnique delata, & adcrebit alteri parti, nō
repudianti. l. si Titio, & mihi. §. 1. & ibi gl. partem de legat. 2.
Legata si sit eadem res duobus, viui pure, alteri sub conditione, pars legatari

BBB deficiente

Legatum annuum certe quantitas arundinis, vel facies ex quodam prædio relicta alicui mortuo legatario, finitur. l. Caius. 12. cod.

Legatum annuum vxori relictum, si cum filio erit, debetur ei, etiam si discesserit, ut tamen consilium retinetur habendi legatum liberos. l. si quis ita legauit. 7. de conditio. & demonstr.

Legatum annuum alicui relictum, si heredis negotia gerat, debetur legatario, si per eum non fit, quominus gereret, nisi propter fraudem aliamve iustam causam remorsus sit a negotiis, quæ sibi a defuncto commissa fuerant. l. Mæcia. 13. de annui legatis.

Legatum annuum fauore alimentorum relictum, etiam sine adiectione certæ summe, valet, & debetur id, quod testator solitus erat præstare ei, sed si non sit solitus præstare ei, ex digtate legatarij, & charitate legantis itaui debet. l. si cui annuum. 14. & ibi gl. 1. cod.

Legatum annuum non valet. 7. d. gl. 1.

Legatum annuum relictum seruo a domino, debetur tempore seruitutis, & libertatis, seruis post decem. 16. cod.

Legatum annuum quando relinquitur cum præfinitione certi temporis, tunc non plura, sed vnum legatum dicitur diuisum per tempora gratia graui exonerandi. l. codicillis. 18. & ibi gl. heredis. cod.

Legatum annuum relictum filio sub conditione, si moretur cum matre, debetur etiam defecta conditione per mortem matris, dummodo conditio non fuisset apposta propter vitium matris. l. annua his verbis. 20. & ibi gl. debet. cod.

Legatum relictum in rem reiterabilem, veluti in die natalis sui, intelligitur annuum, & perpetuum. l. cum quidam. 23. cod.

Legatum annuum, vel in singulos annos, debetur integrè pro anno cepto, licet non sit expletus, sed pro non cepto non debetur, nec transmittitur ad heredes. l. filius. 22. cod. l. si Stichum. 16. §. si de verb. oblig.

Legatum relictum filio, quoad in potestate patris sit, intelligitur in annos singulos relictum, quoad pater petet quasi filij relictum. l. si. & ibi gl. de annui legat.

Legatum annuum vel in singulos annos relictum ex fructibus talis fundi, si non potest solui ex fructibus illius fundi vnius anni, supplèbitur de fructibus alterius anni, secus quando non esset legatum annuum, vel in singulos annos, sed relictum sit decem modiorum frumenti, qui nascuntur ex tali fundo. l. ex eo vino. & ibi gl. 1. de tritico, vino, & oleo legat.

in Legato annuo licitum est quolibet anno variare, quia tot sunt legata, quot anni. l. pater Sæterianus. 101. §. fin. de conditio. & demonstr.

Legatum in annos singulos non dicitur vnum legatum, sed plura, & primi anni dicitur purum, sequentium vero conditionale legatum, si licet sit vnum legatarius, secus in stipulatione. l. Senatus. 35. §. fin. & ibi gloss. pen. de donato. causa. mor. 1. 4. de annui legatis. l. si Stichum. 16. §. si de verb. oblig.

Legatum in annos singulos, simile est legato viusfructus, quia morte extinguitur, nisi relinquatur Titio, & heredi, scus est in stipulatione simili, quia morte non extinguitur. d. gl. 1. in l. cum in annos. 10. quando dies legat. cedat.

Legatum quando relinquitur in annos singulos, non cedit dies eius legatij semel, sed per singulos annos, secus in stipulatione ita facta. l. nec semel. 12. & ibi gl. 1. quando dies legat. cedat.

Legatum quando relinquitur in annos singulos, vel quotannis, huius legati dies cedit initio cuiusque anni. ibi.

Legatum in singulos annos feruo relictum sibi adquiri seruis, si post primum, vel secundum annum liber factus sit. ibi.

Legatum quando relinquitur in annos singulos, eius dies ex die mortis testatoris cedit, non ex quo adita est hereditas, & id eo fit post multos annos adeatur hereditas omnium annorum præteritorum ex die mortis debetur legatario. ibidem.

Legatum in annos singulos, vel quotannis relictum dicitur vnum legatum, & semel cedit, quando euidens est voluntas testatoris diuidendis legatum in annuas præstationes, ut quia voluit heredi prosequere, nec vgeretur itatim ad solutionem legati, non autem legatario. d. nec semel, & ibi gl. nisi forte.

Legatum annuum relictum respectu certe necessitatis, debetur tempore necessitatis. d. nec semel. §. 1. & ibi gl. voluntatis.

inter Legatum annuum, & in singulos annos, vel quotannis, nihil interest. d. nec semel. §. nouissimè.

Legatum annuum cum præfinitione annorum, vel alicuius temporis, peti vsque ad annos decem, relictum si sit causa alimentorum, dicuntur plura legata; & legatarius mortuus non transmittit legatum futurorum annorum, quia decessit ante diem cessionem. l. si cum præfinitione. 20. & ibi gl. pen. quando dies legat. cedat.

Legatum annuum cum præfinitione temporis, puta vsque ad annos decem, omnium annorum dicitur vnum legatum, & legatarius decedens intra decennium, etiam futurorum. annorum legatum ad heredem suum transmittit, si testator legatum huiusmodi non pro alimentis, sed in plures præstationes diuisit gratia heredis exonerandi. ibi.

17 Legatum relictum in annos singulos sine dubio inspecta conditione legatarij per annos singulos capere potest, ita, quod si hoc anno non fit capax, sed fit capax in sequentibus, debeatur legatum sequentis anni, & non huius anni. l. cum in annos. 23. cod.

Legatum si sit relictum in singulos annos seruo plurium dominorum, erunt spectandæ personæ singulorum dominorum an sint capaces, quolibet de dictis annis, vel non sint capaces. ibid.

Legatum annuum relictum filio ex fructibus talis prædij vsque ad annum 25. non dicuntur plura legata, sed vnum diuisum pluribus pensionibus, & id eo filius decedens intra 25. annum transmittit legatum sequentium annorum ad heredes suos. l. Firmio. 26. §. pater. cod.

Legatum annuum a legatario ex fructibus bonorum vxori legatorem relictum filio vsque ad annos 25. non potest peti in initio cuiusque anni, quia testator videtur distulisse præstationem annua pecunie, donec fructus perciperet vxor in quolibet anno de bonis sibi legatis, sed si dictum annuum legatum destinasset testator alimentis filij, deficienti persona filij causa præstandi videtur extincta. d. Firmio. 4. §.

Legatum in singulos annos simpliciter relictum in alimenta mortuo legatario extinguitur. gl. si. ibi.

Legatum mensuratum relictum seruis debetur a tempore, quo ipsi liberi esse ceperunt. l. filiusfamilias. 27. §. 1. cod.

Legatum annuum si sit relictum alicui, quod quia heres solvere nqluit, index taxauit, id est, præfinitur, ut certam summam daret, heres cauere debet legatario pro ea summa taxa à iudice soluenda. l. si quando. & ibi gl. 1. ut legatorum fideicommissorum nomine.

in Legato annuo plura legata esse dicuntur, & id eo plures præscriptiones sunt necessariæ, nec sufficit vna. 7. gl. remissionis. in l. de pupillo. §. si in plurib. de noui operis vni.

Legatum annuum dicitur esse tot legata, quot anni, quia plures actiones nascuntur in illis, tum etiam pluries in illis spectatur conditio legatarij, gl. mag. ibi.

in Legatis annuis appellatione heredis veniunt heredes in infinitum, nisi quod in usufructu legato ibi, & heredibus, de primis heredibus intelligitur, ne inuitis sit proprietatis. gl. si. in l. in analibus. 22. C. de legatis.

in Legatis annuis, quæ testator non solum certe personæ, sed & eius heredibus præstari voluit, eorum exactio omnibus heredibus & eorum heredum heredibus pertinet. d. l. in analib.

Legata annua stipulationibus annuis acquiparantur, ut ex quo cessatur soluere, currit præscriptio, ita tamen quod in stipulationibus currit præscriptio omnium annorum, in legatis tamen illius anni tantum. gl. eis. & in l. cum notissimè. 7. §. si. C. de præscriptione 30. vel 40.

Legatum annuum relictum diuiti, ac nobili, non præsumitur relictum ad alimentum, secus si pauperi, quia tunc præsumitur ad alimentum. l. cum ibi. §. si in annos singulos & ibi gloss. annos, de translatio.

Reliqua verbo, Annua, Sæterianus, Fructus, 15. Promissio, 1. Stipulatio, 21.

LEGATUM si a pluribus heredibus alternatiue relictum sit, potest legatarius petere in solidum ab vno ex heredibus, & soluto legato ab eo alij coheredes liberantur, sed parte legati soluta ab vno potest legatarius petere reliquam partem ab aliis heredibus. l. si ex toto. 8. §. 1. de legat. 1.

Legatum si a pluribus heredibus alternatiue relictum sit, legatarius etiam si partem legati perierit ab vno ex heredibus, potest nihilominus petere reliquam partem ab altero heredum, id est, vel ab eo, qui exegerat partem. gl. ab eab. in Legato alternatiue vtrumque debetur, sed non cum effectu ut vtrumque soluat. gl. si. in d. l. si ex toto. 8. §. 1.

Legatum alternatiuum si sit relictum a duobus heredibus præstandum, non potest pars vtriusque rei legatæ alternatiue præstari, sed vna earum solida debet solui. l. si quis duobus. 15. de leg. 1.

Legatum alternatiuum, vel sub duobus conditionibus relictum, dicitur vnum respectu vnius solutionis, sed sunt duo legata propter duas res nominatas in legato. d. l. si illud, aut illud. 17. & ibi gloss. 1. de legatis 2. & l. si quis ierum. 8. §. 1. & ibi gloss. duo legata. cod.

Legatum hoc, decem, aut quindecim heres meus dato, pro eo est, ac si decem tantum legata essent, si ita relictum. 4. §. fin. de legat. 2.

Legatum post biennium videtur relictum, quando ita relinquitur post annum, vel biennium, quam ego decessero, heres meus dato, quia hereditas est potestas in eligendo, ibid.

Legatum alternatiuum in corpore, quod non reperitur in rerum natura, & in pecunia, valet in pecunia, l. cum scriptum, de dote prælegata.

Legatum, cuius dies cessit ab adita hereditate, & aliud legatum, cuius dies cedit a tempore mortis, si alternatiue relinquuntur, quantum ad electionem, vtrumque tempus incipit, quantum ad transmissionem, quodlibet per se retinet naturam suam, l. si usufructus. 14. quando dies legat. cedat.

Legatum quando relinquitur duobus alternatiue sub contrariis conditionibus, vtrumque eorum debet cauere stipulatione prætoris, quia vtrumque ex voluntate defuncti sperat legatum. l. Paulus. 8. de prætor. stipul.

Legatum factum his verbis, lego illi aut illi, valet, & ambo æqua lance legatum accipiet, l. 4. C. de verb. sig.

Legatum si sit relictum ita, lego illam, aut illam rem, vnicæ tantum res legari cõsetur, & non ambe. ibid.

Legatum alternatiue si sit relictum ita, illam, aut illam rem lego, electio est heredis, gl. pen. ibid.

Legatus si sit Stichus, aut Pamphilus alternatiue, quem heres elegerit, post electionem solus electus videtur esse in legato, nec heres potest variare electionem, l. Italiberum, 11. §. fin. de leg. 2.

Legatus si sit alicui seruis, qui iam mortuus erat, aut pro eo centum legata sunt, centum debentur legatario. l. cum scriptum, de dote præleg.

Reliqua verbo, Alternatiua, 2. 4. Electio, 6. Heres, 17. Legatarius, 7. 22. 23. Dissolutio, Obligatio, 20. 21.

LEGATUM vel fideicommissum relictum perdit libertus, qui patronum suum 19 post eius mortem ingratiudinis causam commisit, deferendo cum quasi illicitè mercis negotiatorem, quamvis libertatem non perdat, l. de his, quæ ut indignis.

Legato non priuatur ille, per quem non fiat, quominus tutor suscipiatur, l. cum filius. 76. §. non iure de legat. 2.

Legatum non perdit, qui propter militiam mandatum testatoris exequi prohibetur, lab administratione. 8. C. de legatis.

Legata propter æs alienum minuuntur, aut tolluntur, l. 2. §. 1. de conditione indubiti.

Legatum quantitas vni factum diminuitur per legata quæ postea sunt facta aliis, quando hereditas non est soluenda. ibid.

Legatum vniuersale augmentum, vel diminutionem non recipit. l. pen. in fin. & ibi add. marg. de peculio.

Legatum augetur per adiectionem factam post testamentum circa rem legatam, nec diminuitur per deductionem, l. si ex toto. 8. & l. quod in rerum. 24. §. si quis deleg. 1.

Legatum augetur per adiectionem alluionis. ibid.

Legata diminuantur pro rata parte propter defectum facultatum, & propter. Falcidiam. l. si quis testamento. 79. §. fin. cod.

Legata sicut per contra tab. patroni minuantur, ita & per perceptiones heredum. l. si heres. 1. §. eod.

Legatum peculium augeri, & diminui potest etiam viuo testatore, & ideo res, quae postea peculii esse inciperant, ad legatarium pertinent, sicut & diminutio earum rerum quae desierant. l. peculium. 67. de legat. 1.

In legato universitatis augmentum, & diminutio contingens, etiam viuo testatore, ad legatarium pertinet. ibi. & §. si grex. & §. si peculium. Inst. de legatis.

Legatum infructum fundi l. 3. de fundo instructo, quo restituitur fundi. l. 3. de fundo instructo.

In legato peculii, vel equitum, vel in omni universitate sub nomine collectio legata dicitur esse augmentum, & diminutio, & ita mora etiam non commissa venit augmentum, gl. contineri. ibi. & d. §. si peculium. Inst. de legat.

Legatum generis non minuitur per enumerationem speciei contentae sub genere, sed per numerationem rei individuae, quae continebatur sub quadam specie non nominata, sed contenta sub illo genere recte minuitur in aliis rebus individuiis, quae continebantur sub illa specie. §. glo. non videri. in l. quaxsum. §. si de fundo instructo.

Legatum generis minuitur per numerationem specierum, quando enumeratio specierum respicit verbum, quod significat actum legandi. d. §. si.

Legatum generis, per numerationem speciei scienter ab eodem factam non minuitur, quando numeratio facta est causa remouendae dubitationis, vel ad maiorem abundantiam, si vero facta sit causa taxationis, vel limitationis, & hoc constat, tunc minuitur. §. d. gl. non videri.

Legatum in testamento relictum diminutio non pertinet ad legata, nec ad alimenta relicta in codicillis, vel in tabulis pupillaribus. l. libertas. §. postumus. de aliment. vel cibariis legat.

Legatum quando scinditur per contra tab. vel alia lege, scinditur onus per modum conditionis iniunctum, secus si per faciliam minuat, item secus in onere in vim modi adiecto. l. Plautius. 43. de condit. & demonst.

Legato diminuto per viciationem, viuo testatore, diminuitur etiam conditio dandi dicto legato adiecta. l. qui heredi. 44. §. pen. eod.

Legata relicta in militia cum legatis postea relictis contribuantur quoad diminutionem propter defectum patrimonij faciendam, sed non quoad diminutionem faciendam ratione Falcidiae. l. si post missionem. 17. ad legem Falcid.

Legato diminuto per Falcidiam non diminuitur fideicommissum a legatario relictum, si legatum remansit sufficiens ad onus, nisi alia mens testatoris probetur. l. maritum. 2. §. fin. eod.

Legata relicta a pupillo herede instituto, licet non augeantur propter partem coheredis succedentis pupillariter, tamen augentur ea, quae a substituto in pupillari substitutione sunt relicta. gl. pe. in l. quod si alter intro. 78. eod.

Legata relicta a pupillo, vel eius substituto, non minuantur, nec augentur per augmentum, vel diminutionem bonorum contingentem penes pupillum, & omnium legatorum sit contributio. l. in duplicib. 79. eod.

Legatum si sit relictum testatoris filii, nepoti, pronepti, vel aliae feminae remotiori descendenti, vel uxori, & eis non satisficitur per heredem de soluendo legato, atque ideo mittantur in possessionem rerum hereditarium, possunt diminuire aliquas de illis rebus causa vendendi, si non habent quidquam unde se alij possint secus est in maribus descendentiibus a testatore. l. pe. & ibi gl. si. vi in possessionem legatorum.

Legata & fideicommissa specialia non minuantur per Trebellianum: sed bene universalia relicta. gl. 1. in rub. C. ad Trebel.

Legata non minuantur licet hereditas expleatur, l. pe. C. de crimine expilate heredi.

Legati peculij augmentum seruo contingens post mortem testatoris ante aditam hereditatem, creditur serui. §. si peculium. Inst. de legatis.

Legati peculij augmentum contingens ex reb. pecuniarib. post mortem testatoris ante aditam hereditatem, spectat ad legatarium, aliter non, ibid.

Legata si fuerit universa familia servorum, vel certa familia, veluti rustica, vel urbana, si postea illa familia augeatur, vel diminuat, ad legatarium pertinet augmentum, vel diminutio. l. peculium. 67. de legat. 1.

Legata pars a legatario extenuis minuitur, quantum sibi diminutum est legatari, secus si in totum rogatus sit restituere, vel seruum manumittere, l. penales. 32. §. si Titio. ad legem Falcid.

Reliqua verbo. Augmentum, Legatarius, 10. 18.

Legatum non capax tempore testamenti potest relinqui, cum capere poterit: simpliciter tamen non capax relictum non valet, l. in tempus. 62. & ibi gl. 1. de hered. inst.

Legatum quando relinquitur Titio, & cuidam alij, qui capere non poterat, sola medietas legati debetur Titio: sed ei, qui capere non potest, auferuntur alia medietas tanquam ab indigno, & accipitur fisco, & ideo illa non accrescit Titio coniuncto. l. si Titio. 7. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Legatum militis relictum scienter seruo alieno valet, & eius aestimatio debetur domino serui, cum servus eam habere non possit, secus si ignoranter legatum esset seruo alieno, quia tunc non valet legatum, quia non est verisimile, quod testator reliquisset militiam ei, si scivisset eum esse servum, l. fideicommissa. 11. §. si seruo. & ibi gl. apparet de legatis.

Legatum, quod ratione rei legatur, vel personae legatarij impeditur, non valet, gl. denegari. ibid.

Legatum militis quando relinquitur ignoranter seruo alieno, non impeditur omnino ratione rei, nec personae, sed ex coniecturata mente testatoris: quia praesumitur, quod cum serui non consueverint habere militiam, si scivisset eum seruum esse, quod nihil esset relicturus, ibid.

Legatum relictum damnatum in metallum, vel alij incapax extra causam alimentorum pro non scripto habetur, nec quantur fisco. l. 3. de reg. Catoniana.

Legatum, vel hereditas non queritur fisco post testamentum herede, vel legatario damnato in metallum, ibid.

Legatum relictum incapax, non vindicatur a fisco: sed apud eum, a quo relictum est, remanet, si viuo testatore legatarius incapax decessit, l. si de his, quib. vt indign.

Legatum, seu fideicommissum siue palam, siue tacite quando relinquitur indi-

gnis, tunc confiscatur tale relictum: si vero incapax & palam non valet relictum: sed remanet apud relinquentem, si tacite relinquitur, illud quoque confiscatur, utque id tacitum, quando non in testamentis, vel codicillis, vel publico instrumento quis fidem testatori accommodat de restituendo incapaci, gl. 1. in add. marg. in l. 1. C. de delatorib. lib. 1.

Legata si fuerit militia cantoris muto, vel militia cursoris debili, vel militia liberii seruo a testatore hoc scienter valet legatum, & debetur aestimatio, secus si ignorans vitiu legasset, gl. 1. in l. sed si res. 42. de legatis, 1. & gl. vitiu, in l. filius. 117. §. si quid alicui, de legat. 1.

Legata si fuerit militia ei, qui capere non potest propter delictum suum, non valet legatum, nec debetur aestimatio, sed si non propter delictum suum, sed propter alia causam capere non potuit, debetur ei aestimatio, si testator sciens militiam capere non posse, legavit, secus si ignorasset, l. mortuo boue. 10. §. 1. de leg. 1.

Reliqua verbo. Capacitas, Fideicommissum 25. 26. Monachus 4. Legatarius, 12. Heres, 88. Inst. in l. 107. 108.

Legatum codicillis relictum ei, qui tempore codicillorum non est in rebus humanis, non valet, licet tempore testamenti fuerit, l. quidam referunt. de iure codicillorum.

Legata in codicillis relicta, vel adempta ab institutis in testamento non valent, si omnes instituti erant mortui tempore codicillorum: secus si aliquis eorum superesset tempore codicillorum, gl. institutus, in d. l. quidam in principio, & in §. si. eod.

Legata in codicillis relicta a duobus institutis, quib. datus erat suus substitutus: viuo eorum mortuo ante codicillos, alter superstes solus tenetur integra legata solvere, neque tenetur substitutus coheredis mortui, nisi testatoris voluntas fuisset, vt ex vniuersa hereditate solueretur, quia tunc heres superstes, & coheredis substitutus tenentur solvere per hereditaria portionem, d. l. quidam. §. si. cum l. seq.

Legatum relictum in codicillis nullo facto testamento debetur a postumo praterito nato, vel alio quocumque succedente ab intestato, l. ab intestato. eod.

Legatum relictum in codicillis facto testamento ante, vel post codicillos, non debetur a postumo praterito nato ab intestato succedente: quia cum testamentum non valeat, nec codicilli ex eo capientes vires, d. l. ab intestato, & ibi gl. pe. & vlt.

Legatum codicillis relictum ab vno ex duob. superstitibus filiis, quorum alterum praetabatur parte decessisse: debetur tamen per parte dimidia ab eo filio, ad quem codicilli scripti sunt, nisi per parte dimidia praestari non possit: quia in nihilum debetur, pen. eod.

Legatum relictum codicillis relictum a filio, quem pater putabat in solidum sibi successurum, in partem tantum dimidiam debetur, & non in solidum, gl. si. in l. qui graui. & l. pen. de iure cod.

Legatum indiduum codicillis relictum a filio, quem pater putabat in solidum sibi successurum in nihilum debetur, si filia praeterea cum ea successerit, fallit in legato liberata, quia in totum debetur a dicto filio, qui a sorore debet redimere aliam partem, d. l. qui graui. & ibi gl. si. cum l. seq.

Legatum serui relictum specialiter ab vno ex heredibus in testamento, si relinquitur vniuersaliter ab omnibus heredibus, in codicillis, legatarius semel tantum debet habere legatum: non enim tenentur heredes in solidum, nisi testator specialiter expresseisset, quod quilibet teneretur in solidum, §. l. si tibi homo. 88. §. 1. & ibi gl. ab omnib. de leg. 1.

per Legatum generale iniunctum omnibus heredibus, in codicillis, non videtur relictum a speciali legato iniuncto in testamento, vni ex heredibus, d. §. 1.

Legatum relictum liberis, qui in codicillis nominabuntur, redditur nullum, si nulli liberis in codicillis fuerint nominati, l. qui plures, 18. de usufruct. leg.

Legatum relictum in testamento cum aliquo onere, si in codicillis eadem relinquitur simpliciter, & non expresse onere, intelligitur relictum sine illo onere, gl. 1. in add. l. Caio Seio, de aliment. & ciba.

Legatorum, quae in codicillis relicta sunt, dies perinde cedit, atque cedit dies legatorum relictorum in testamento, l. quod pure, §. si. quando dies legati cedat.

Legata sicut non debentur ex testamento non adita hereditate: ita in codicillis ab intestato relicta non debentur non adita hereditate, l. a. de fideicommiss. lib. 1.

Reliqua verbo. Codicilli, Testator, 9. 21.

Legatum respiciens honorem, & vilitatem publicam factum parti ciuitatis valet, l. si quis a filio. 32. §. si de leg. 1.

Legatum relictum ciuitati valet, siue relinquitur in distributionem, siue in opus siue in alimenta, siue in eruditionem puerorum, siue in aliud quodcumque, l. si quid. 120. eod.

Legatum relictum imaginib. in ciuitate depictis valet, & debetur legatum loco, vel domino loci, in quo depictae sunt, d. l. si quid. in add. marg.

Legatum relictum ciuitatibus etiam sine iusta causa valet, sed non donatio inter viuos facta sine causa, nisi quando donans cepit solvere, §. gl. si libid.

Legatum relictum ciuitati sub modo ita, quod non adimpleto modo remaneret apud heredem, si soluitur ante modum, reuocatur, si postea legatarius non adimplet modum, l. libertas, 1. §. Lucius, de annuis leg.

Legatum relictum simpliciter ciuitati ad celebrandas festiuitates potest converteri in alios vius ciuitatis, puta in reparandos muros, nisi testator expresse dixerit, quod si cunctas nollet festiuitates celebrare, remaneret penes heredem, d. §. Lucius, & ibi gl. vlti.

Legatum annuum ciuitati relictum durat solum centum annis, & non plus, §. gl. 1. in l. si usufructus, & de usufruct. legat.

Legatum relictum ciuitati ad opus illicitum adhibitis hered. & primatibus ciuitatis, debet converteri ad opus licitum, secus si ad opus licitum fuisset relictum, l. legatum, 16. cum l. seq. eod.

Legatum si sit relictum reipub. vt ex eorum reditu ludi liciti celebrentur, respub. si pro aliquib. annis cessauit facere ludos, tenetur reditus perceptos pro illis annis restituere heredi, vel compensare in aliam speciem legatarij ex eodem testamento relicta, l. quidam reipub. 17. eod.

Legatum, per quod queritur ciuitati aliquod ornamentum, valet, licet nondum sit in

fit in rerum natura id, quod legabatur. l. Lucius Titius, de auro, & argenti leg. Legatum si sit reipub. id, quod ex causa publicacionis non debeatur, non valet, nisi legatum exerceat debitum, quo casu superfluum tantum minuetur per balchidiam, l. 1. & ibi gl. fi. ad leg. Falcidiam.

Legata relicta reipub. vel filio praestare differens heres sine causa, & fraude etiam si conuenus fuerit in iudicio, non teneatur ad duplum ob talem procrastinationem, §. in iudiciis, in §. ex maleficiis, Init. de acti.

Reliqua verbo, Cuius, Cuius, §. Minus, in §. 1. Legatarum, 67.

LEGATA non sunt conditionalia ex tacita conditione, verum quoad transmissionem, quia legatarius transmittit legatum ad heredem suum interim, licet aliud sit in expressa conditione, gl. peritur, in l. item quia, §. 1. de pactis.

Legata, & fideicommissa sub conditione relicta in stipulationem Aquilianam deducuntur, gl. Aquiliana, de transact.

Legatum relictum sub incerto die, scilicet quando, sed certa an veniet, veluti in diem mortis, si soluitur ante diem, repellitur per conditionem indebiti, gl. fi. in l. sub conditione, 17. de cond. indeb.

Legatum sub duobus conditionibus, directo contrariis quando relinquitur, non habetur pro puro, unde interum mortuo legatario non transmittit ad heredem, imò extinguitur legatum, quod fecus est in contractu, ut si quis promissit heredem, si natus ex Asia veniet, vel non veniet, talis promissio conditionalis est, & interim agi non potest, dicitur tamen interim debitum, & habetur pro puro, quoad hoc, ut si debitor solueret, repetere non posset, gl. prole, in l. Iulianus, §. 60. de conditione indeb.

Legatum siue a principio legatur sub conditione, siue post legatum sub conditione habetur, dicitur legatum conditionale: & idem est in hereditate relicta, gl. 1. in l. 2. de in diem addit.

Legatum sub conditione, si decem dederit legatarius, non aliter acquirit irreparabiliter, ac incommutabiliter, quam si post impletam conditionem agnouerit legatum, l. 1. §. qui, 1. & ibi gl. fi. de cond. inst.

Legatum sub conditione, si decem dederit, istam impleta conditione ante agnitionem acquirit legatarius, sed non ita, ut repudiari non possit, & tunc licet non questum dicitur, cum per repudiationem perire debet, ac si legatum non esset, sed post agnitionem acquirit irreparabiliter, ac incommutabiliter, gl. fi. de conditione indeb.

Legatum duobus heredibus, iniunctis per verba, si vnus de iniunctis, puta Scius heres ex lege decem, conditionale est, gl. Scius, in l. 3. de leg. 1.

Legata relicta sub conditione, quisquis muli heres erit, vel si Scius erit, vel si hereditatem adierit, non dicitur conditionalia, ita vt impediat transmissio heredis legatarij, d. l. 3. & ibi gl. fi.

Legatum relictum sub eadem conditione, sub qua heres instituitur, non dicitur conditionale, ita vt mortuo legatario pendere conditione impediat transmissio, quae fit, ac si illa conditio non fuisset apposta, d. gl. fi.

Legatum rei, vel ferri sub conditione, si meus erit, valet solum quoad partem testatoris, quam habet communem cum alio, l. ferri electione, §. fi. de leg. 1.

Legatorum conditionalium expressa repetitio simpliciter facta à substituto pupillari non inducit repetitionem conditionis primo appositae, & ita statim debentur à substituto, etiam si pupillus pendente conditione decesserit, l. si cum ferri, §. 5. §. fi. de cond.

Legati relictum sub conditione possibile extinguitur, si legatarius decesserit ante conditionis existentiam, si scius si fuisset relictum sub conditione impossibili, quia illa non scripta habetur, l. ab omnibus, §. 1. de legat. 1.

Legatum relictum sub conditione, si ferum manu miserit, si viuo testatore ferum occidit sit ab aliquo, contra occidere agitur lege Aquilia, in qua venit & pretium legari gl. per te, in l. turpis, §. 7. §. de legat. 1. & in l. Neratius, §. 1. & ibi gl. quia, ad legem Aquil.

Legatum relictum sub conditione, si ferum manu miserit, debetur legatario, si ferus antequam manu mitteretur, ante mortem, & viuo testatore per casum decesserit, si post mortem, d. §. sed & fi. & ibi gl. per te, d. §. 1. & ibi gl. quia.

Legatum ita relictum, si extimuitur heres, si comprobauerit, vel si iurum putauerit, valet, quia tanquam in boni viri arbitrium videtur illatum, l. si sic legatum, 78. de legat. 1.

Legatum pertinet ad substitutum existente conditione substitutionis in legato apposta, l. si fundus, §. 1. Stichum, eod.

Legatum certe quantitas factum sub conditione, si legatarius cauerit heredi illam alteri dare, vel in aliquod opus expendere, est utile, sicut si legatarius dicitur quantitate esse grauatus alteri restituere, l. huiusmodi, §. 6. eod.

Legatum sub conditione, si legatarius cauerit de aliquo dando, vel faciendo, assimilatur legato, cui in vim modi, vel fideicommissi onus imponitur, ibid.

Legatum si factum sit alicui sub conditione, si instrumentum debiti reddiderit heredi, quod continet illa conditio, scilicet, quod instrumentum id est ipsa charta materialis adualiter reddatur, & quod ultra redditionem instrumenti debitor ipso iure liberetur mediate acceptatione, d. l. huiusmodi, §. fi. ita legatum.

Legatum si fiat sub conditione, si instrumentum debiti reddiderit heredi, etiam si instrumentum non sit in rerum natura, non deficit conditio pro hoc imò impletur liberando heredem per acceptationem, ibi.

Legatum sub conditione relictum, ante conditionem ad legatarium non pertinet, & ideo non potest repudiare, quia non cessit, vt debeatur, nec vt transmittatur, l. si ita scriptum, §. 6. §. 1. & ibi gl. pertinet, de legat. 1.

Legatum diem certum si sit relictum, ante diem certum edit dies quoad transmissionem, & actionem personalem, sed quantum ad dominium rei legatarij non edit dies legari, nec transire, nisi adueniente die, & ideo ante diem repudiari non potest, ibid.

Legatum in diem, vel sub conditione: licet ante diem, vel conditionem legatarius non possit repudiare: potest tamen pacto remittere, gloss. in l. sub conditione indeb.

Legatum optionis quantum ad ius eligendi est purum, & ideo edit à die mortis testatoris, sed quantum ad eligendam rem ipsam est conditionale, gl. fi. in l. si Pamphilo, de optione legata.

Legatum alicui relictum, si cum aliquo moraretur, non perdit, si non potest mori

tari ex iusta causa, l. Caio Scio, §. fi. de aliment. & cibari.

Legatum purum, quod tempore testamenti non valebat, si testator tunc decesseret, non confirmatur impedimento cessante, sed in legatis conditionalibus, ac in diem certam, l. 1. de regul. Caronia.

Legatum sub conditione relictum, si testator post calendas decesserit, dicitur inutiliter datum, si statim, & ante calendas testator decesserit, d. l. 1. & ibi gloss. pen.

Legatum relictum sub die certo, quamvis dies non venerit, solui tamen potest, si gratia onerati dies sit appositus, alias non, l. p. & ibi gl. possunt, de condit. & demonstr.

Legatum conditionale relictum sub die incerto, antequam dies venerit, solui non potest, d. gl. possunt.

Legatum conditionale à legato puro differt, ut diei cessione, ibid.

Legatum relictum in diem incertum, veluti cum morietur heres, non transit ad heredem legatarij, si legatarius ante diem decesserit: quia non cessit dies, viuo eo, quamvis certum fuerit heredem moriturum, d. l. 1.

Legato dicitur inesse conditio, quando legatur, quod ex Aretusa nascetur, aut legentur fructus nascituri ex tali fundo, aut legatur seruus, qui alij legatus non erit, d. l. 1.

Legato dicitur inesse conditio, quando ego lego seruum, qui meus erit, cum morietur, gl. fi. ibid.

Legati praestatio sicut fingitur, ita conditionis implementum, etiam fingitur, l. 4. eodem.

Legatum sub conditione, si filia, & mater mea viuent in calendis iam mortua ante testamentum, nullomodo debetur, neque deficit conditio, quia talis conditio tunc habetur quasi impossibilis, & pro non scripta, sed si post testamentum decesserit ante Calendas, deficit conditio, l. multa, §. 4. §. fi. & ibi gl. fi. eod.

Legatum relictum sub conditione, si Stichum, aut Pamphilum manu miserit, Stichus ante testamentum mortuo, debetur legatario, si Pamphilum superstitem manu miserit, vel impedius per casum non manu miserit, quia tunc pro impleta habetur conditio, aliis non, d. l. fi. & ibi gl. pe.

Legatum relictum sub conditione, si Titius heres erit, non est conditionale, quia si mortuo testatore legatarius ante aditam hereditatem decesserit, transmittit ad heredem suos, in conditionibus, l. 1. & ibi gl. accipienda, eod.

Legatum relictum quidquid testator Ephebi dari oportet, non est conditionale quoad transmissionem, licet sit quoad verba d. §.

Legatum relictum à Titio, si Sempronius coheres scriptus heres non erit, vel contra Sempronio, si Titius heres non erit, si ambo heredes extiterint, deficit legati conditio, sed si alter solus heres extiterit, debetur legatario, d. l. in conditionibus, §. fin.

Legatum relictum sub conditione, quae pendet ex facto legatarij, & alieno, veluti si contrahat cum illa, vel si moretur cum illa, aut si decem det illi, deficit, nec debetur legatario, si casu impleat impedius sit, fallit in quibusdam casibus, sed si impeditur per alium, in cuius persona conditio est collata, totum legatum consequitur, gl. 1. in l. testamentum, §. 1. eod.

Legatum relictum sub conditione collata in duos, casu defecta conditione pro parte, consequitur quandoque legatarius pro parte, si pro alia parte impletur conditio, ibid.

Legata sub conditione relicta non statim, sed cum conditio extiterit, deberi incipiunt, & ideo legatarij non possunt legare res ita legatas vt proprias, sed vt alienas possunt, l. legata sub conditione, §. 1. & gl. fi. eod.

Legatum relictum filio, sub conditione, si in potestate patris mansisset, videtur relictum patri, qui suo nomine potest petere, l. filio, §. 2. eod.

Legatum quando relinquitur sub duobus conditionibus, postea diffusum in duobus partibus testamenti, nonnullae conditiones parere debet legatarius, l. sub duobus, §. 6. eod.

Legatum relictum sub conditione tenetur praestare etiam heres heredis, si est pendente conditione decesserit heres, l. legato sub cond. §. 4. de cond. & dem.

Legatum relictum sub conditione tenetur heres praestare legatario caueni de implendo conditionem, qui si postea non adimpleat, tenetur heredi restituere legatum, vel quanti ea res est, l. cum sub hac conditione, §. 6. eod.

Legatum relictum sub conditione, si voluerit legatarius, dicitur conditionale, & non transmittitur ad heredem legatarij aliter, quam ipse legatarius voluerit, scilicet si simpliciter esset relictum, l. si ita scriptum, §. 6. & ibi gl. 1. eod.

Legatum relictum patri, si à liberis non decesserit, valet, & non expolatur, quod conditio exiit per mortem filiorum, sed praestata cautione mater consequitur illud, l. cum tale, §. 1. eod.

Legata quaedam sunt conditionalia, quae patiuntur repulsum, nisi exiit conditio, quaedam relinquuntur sub modo, & tunc patiuntur repulsum, nisi caueant, & ita inspecto exitu sunt conditionalia, gl. 1. in l. eas causas, §. 7. eod.

Legatum factum alicui cum petierit, non est conditionale, l. Titia, §. 4. eod.

Legatum primo relictum pure, deinde ex utroque sub conditione si relinquitur, ultimo loco relictum valet, & idem si prius sub conditione: deinde pure legatum sit, l. non ad ea, §. 6. eod.

Legatum, quod primo pure relictum est, si incontinenti heres sit damnatus dare sub conditione, legatarius poterit eligere, vel statim vindicare illud, vel cum conditio extiterit, nisi commemoratione superioris legati posterius scriptum sit, quia tunc videtur legato primo relicto reuocato sub conditione illud datum fuisse, ibid.

Legatum sub conditione relictum, si testator transferat ad alium simpliciter intelligitur transmissum illud sub eadem conditione, nisi conditio coheret personae primi legatarij, veluti si talis vxorem duxerit, vel studii se imbuere, l. legatum, §. 4. & ibi gloss. 1. eod.

In legato conditionalis inspicitur solummodo tempus existentis conditionis, an legatarius sit capax, vel non sit in puro, vel relicto in diem certum inspicitur tempus testamenti, gl. fi. in l. cum, qui, §. 1. eod.

Legatum rem sub conditione si heres alienauerit, vel seruientem imposuerit, alienatio, & seruientis impositio irritatur adueniente conditione: interim tamen olim tenebat alienatio, nisi in libertate, hodie vero interim non tenet alienatio

- in se non solum tempus sed etiam conditionem: scilicet si Titius sit effectus
14. an. l. i. Titio, 22. quando dies legati cedat.
- Legata si fuerit libertas servus, cum Titius 30. annorum erit, eidemque legatur
sub eadem conditione, servus competit libertas etiam mortuo Titio ante 30.
annos, completis tamen triginta annis, legatum tamen non competit ei, l. i.
ita scriptum, 16. de manumiss. testam.
- Legatum relictum, si ad certam artem perveniret, adveniente aetate transmittitur
ad heredem legatarii, licet nondum illud consequutus fuerit, l. 3. C. quando
dies legati cedat.
- Legatum relictum Titio, cum liberos habuerit, non debetur ei, eo quod filios
quodam adoptaverit, l. si ita 18. testamento, §. 3. §. si de leg. 2.
- Legatum si sit alicui, quandoque liberos habuerit, existit conditio, etiam si
nati moriantur, l. si, cui ita, 18. et ibi gl. si quando dies legati cedat.
- Legatum ita relictum, heres, cum morietur, det decem Titio, ad heredem Titij
legatarii non transmittitur, si Titius vivo herede decesserit, secus quando legatarius
esse relictum, cum Mauius, vel legatarius morietur, l. si pecuniam, 12.
§. si et ibi gl. cum morietur, de leg. 2.
- Legatum relictum Titio, cum morietur dictus Titius, dicitur purum legatum
quantum ad transmissionem, quia non conditio, sed mora censetur apposta,
scilicet vique ad mortem Titij, secus si fuisset legatum Titio, cum morietur
heres, quia tunc dies incertus mortis habetur pro conditione: quia licet sit cer-
tum heredem mortuum: incertum tamen est, an dies legati cedat per mor-
tem heredis, vel non cedat viuo legatario, l. heres meus, 78. et ibi §. de con-
dit. & demonst.
- Legatum alicui relictum, quando ipse legatarius morietur, valet statim, licet sus-
pendit illud, ita quod interim non debeat, g. l. i. in extraneum, §. C. de he-
red. institut.
- Legatum relictum alicui, cum morietur heres, est conditionale, ut non trans-
mittatur interim, si legatarius vivo herede decessat, cum ipse legatarius morietur,
non valet, & habetur pro nullo, ibid.
- Reliqua verba, *Verum, 21. Infirmus, 2. 3. 4. 5. 6. Conditio, 7. 9. Filiae, 180. Vfus-
fructus, 1. c. Heredes, 1. 14. 15. Legatus, 2. 9. 10. 11. Inp. aut, 19. 30. & Inp. 12. 9.*
- Legatum si sit relictum pupillae, quandoque nupersit, si ea nondum viri potens
nupersit, non debetur ei legatum, antequam viri potens esse coepit, id est ma-
ior 12. annorum, l. pen. et ibi gloss. 1. quando dies legati cedat.
- Legatum si sit relictum Titio, si ei nupersit filia testatrix, interveniente morte
filiae, nihil consequitur Titius, secus si per factum filiae stetit, ut quia nola-
bat, gloss. quia retrofuit, in l. inde Neratius, §. 1. ad leg. Aquil.
- Legatum relictum, donec nubat, intelligitur legatum singulis annis quousque
nubat, l. legatum ita, 17. et ibi gl. 1. de annis legatis.
- Legatum principum in tempus nuptiarum si sit relictum filiae, id quod medio
tempore ante nuptias datum est ex dictis principiis, non pertinet ad filiam,
sed ad heredem, l. p. de optione legat.
- Legatum Titio relictum sub conditione, si arbitratu Seij nupersit, Seio de-
cedente viuo testatore debetur ei, turpia, 17. de legat. 1.
- Legatum, vel fideicommissum iure nostro vxori potest relinqui sub conditione, si
non nupersit, & si nupersit, potest gravari testificatore illud, l. non dubium, 14.
& ibi gl. 1. de legat. 2.
- Legatum, vel fideicommissum relictum sub conditione, si non nupersit, poterit
petere, nec potest cogi fideicommissum restituere, l. quoties, 22. de cond. &
demonst.
- Legatum relictum filiae, si arbitratu Titij nupersit, debetur ei, si Titio ante testa-
torem mortuo nupta sit, l. filia sua, 28. de cond. & dem.
- Legatum relictum Titio, & Sempronias, si matrimonio inter se contraxerint,
mortuo Titio ante testatorem deficit, nec superstes potest petere, sed si ambo
superstites testatores, & Titius nolit cum duere, mulier parata nubere de-
betur legatario, & portio Titij redditur inutilis, l. in testamento ita erat, 31. eo.
- Legatum relictum Titio, si Seiam vxorem duxerit, mortuo altero eorum defi-
cit, nec transmittitur ad heredem Titij, & etiam deficit, si vxore vivente Ti-
tius nolit duere, sed si ipse paratus eam duere in vxorem, ipsa nolit, debetur
ei legatum, ibid.
- Legatum relictum sub conditione, quae pendet tantum ex facto ipsius legatarii,
veluti si manu miserit servum, si ascenderit in Capitolium, debetur, si legatari-
us casu impeditur implere conditionem, nisi fuisset in mora manumittere
dicitur si impeditur per alium, non debetur sub legatum, impediens tamen li-
bertatem tenetur legatario secundum qualitatem delicti, vel lege Aquilia, fur-
ti, vel actione in factum, sed eo non existente soluendo legatarius admittitur
ad legatum, gl. i. ibid.
- Legatum relictu vxori, si non nubat, nec se separat a liberis puberib. valet, & po-
test vxor nubere, & capere, secus si reliquit, si non nubat, nec se separat a liberis
impuberib. quo casu ipsa nubente non capiet legatum: quia tunc magis cen-
setur iniuncta ei cura liberorum, quam viduitas, l. sed si hoc, 61. §. si eo.
- Legatum sub conditione, si non nupersit, potest hodie relinqui viduae, sed non ei,
quae vidua non est, gl. si et ibi add. ibid.
- Legatum relictum sub conditione, si neque Titio, neque Mauius, neque Seio nu-
persit, valet: sed nubendo vni eorum amittit illud cum alij cunctis satis com-
modo nubere possit, cum ita legatum, 62. eod.
- Legatum relictu sub conditione, si Titio nupersit, excluditur legataria, si non
nupersit Titio, cum possit honeste ei nubere, secus si Titius indignus sit nu-
persis eius, ibid.
- Legatum relictu sub conditione, si Titio non nupersit, non inducit viduitate-
tem, gl. i. in hoc modo, §. 3. eod.
- Legatum relictu sub conditione, si in aliqua ciuitate, vel terra non nupersit,
capere potest legataria, etiam si ibi illa nubat, si illa conditio in fraudem legis,
quae reicit tales conditiones inducentes viduitatem, adiecta sit, ut quia illa
alibi non potest facere nuptias invenire, d. l. hoc modo.
- Legatum relictu si sit mulieri, si arbitratu Titij nupersit, potest ipsa tam viuo
Titio, quam mortuo sine arbitrio eius nubere, & legatum habere, l. cum ta-
le, 71. §. si scriptum, eod.

- Legatum si sit relictu filiae, & ipsa sit rogata de restituendo ei, cuius arbitrio
debet nubere, si eius arbitrio ipsa nupersit, tenetur fideicommissum restituere
re gl. inferatur, ibid.
- Legatum si sit relictu mulieri in tempus mortis ipsius mulieris, si non nupersit,
potest ipsa nubere, & etiam conlequi legatum confectum, d. l. cum tale, §.
Magna.
- Legatum si sit relictu mulieri vique ad certum, vel incertum diem praeter
incertum diem mortis mulieris sub conditione si non nupersit, ipsa nubens le-
gatum non potest conlequi ante diem certum, vel incertum, ibid.
- Legatum si sit relictu mulieri, & Titio sub conditione, si mulier non nupersit,
mulier etiam nupersit, habebit tantum partem suam ex legato, aliam partem
habet Titius, hoc accrescit illa mulieri, etiam si Titius conditione defectus re-
pudiet, l. mulier, 73. et ibi gl. si eod.
- Legatum ducentorum si sit relictu mulieri, si non nupersit: sed si nupersit cen-
tum tantum sunt legata, etiam nupersit, debet habere ducenta, l. Titius, 99. eo.
- Legatum relictu filiae sub conditione, si Titio nupersit, & si non nupersit, reli-
ctu sit dicto Titio, vel alij, non videtur conditio adimpleta mortua filia an-
tequam viri potens fuerit, & ideo dicto Titio denegatur fideicommissum, l.
pater Severinum, 100. eod.
- Legatum relictu sub conditione, si Titio non nupersit, perinde est, ac si post
mortem Titij relictu esset quoad hoc, ut legatarius posset petere legatum 37
Titio iam mortuo, sed est differentia quoad aliud, quia legatum relictu fi-
liae post mortem Titij, si illa non nupersit, non transmittitur ad heredem, nisi
primo Titius, deinde mulier morietur, sed non transmittitur si mulier primo,
deinde Titius morietur, hoc genus, 105. et ibi glo. 1. eod.
- Legatum si sit relictu sub conditione, si Titio non nupersit, nubendo alij, sta-
tim consequitur illud, nec opus est tunc cautione Mutiana, cum vultente lega-
taria possit existere conditio, d. l. hoc genus, et ibi gl. 2.
- Legatum quando relictu est alicui sub conditione, si vxorem duxerit, si
illa nolit nubere, statim dies legati cedat, cum per legatarium non stet, quo-
minus pareat conditio, sed per alium ita, quominus implicetur conditio,
secus si per causam fortuitam stat, quia tunc deficit legatum, §. si item si qua,
& ibi gl. per alium, quando dies legat cedat.
- Legatum, potest alicui relinqui sub conditione, si vxor post mortem suam non
nupersit, & nupta vxore deficit legatum, & non potest peti, l. i. C. de iudicia
viduitate.
- Legatum si relinquatur vxori sub conditione, si non nupersit, & sic viduitatis, ta-
lis conditio reicitur, & legatum remanet purum, gl. i. ibid.
- Legatum si sit relictu mulieri, si Titio nubat, mulier obtinebit legatum, si per
eam non fiat, quominus voluntati testatoris pareat, sed per Titium stet, l. i. C.
de his, quae sub modo.
- Legatum si relinquatur alicui sub conditione, si vxor post mortem suam non
nupersit, talis conditio reicitur, & legatum remanet purum, si tale legatum al-
teri relictu ad eum redire debeat, vel illa trais fiat ad impendens nuptias,
gl. i. in l. i. C. de iudicia viduitate.
- Legatum mulieri relictu sub conditione, si non nupersit, reicitur conditio,
& consequitur legatum pure, ac si non esset apposta illa conditio, ita tamen,
quod si liberos habuerit ex prioris matrimonio solus habet usufructum, pro-
prietatem vero spectat ad filios, l. 1. C. eod.
- Legatum relictu vxori a viro, vel ab alio, ne secundo nubat, valet, sed intra an-
num non potest peti, nisi pater nuptiarum deficiat, aut, cui relictu, C. eod. §.
quae vero nunc, & §. vnde sancimus in authent. de nuptiis, col. 4.
- Legatum relictu vxori sub conditione, si non nupersit, hodie post annum po-
test peti praestita cautione de restituendo rem legatam cum fructibus, si contia
fecerit, d. aut. cui relictu, & d. §. quae, & d. v. vnde.
- Legatum relictu vxori sub conditione, si non nupersit, phodie post annum po-
test peti praestita cautione iuratoria cum hypothecis pro re immobili legata,
vel etiam pro re mobili si legataria sit idonea, alioquin tenetur praestare fide-
iussoriam cautionem, d. aut. cui relictu, & d. §. quae vero, & d. §. vnde sancimus.
- Legatum si sit relictu mulieri sub conditione, si non nupersit mulier, contra-
ctus nuptias perdit illud, & si illud iam habuerit, tenetur restituere cum fru-
ctibus, ibid.
- Legatum relictu marito, ne ducat vxorem, peti potest post annum praestita cau-
tione, & contracto matrimonio perdit illud, & si illud iam habuerit, restituat
cum fructibus, d. aut. cui relictu, & ibi gl. 2. & d. §. vnde sancimus.
- Legatum relictu marito ne ducat vxorem, peti potest intra annum, si maritus
monachus, vel sacerdos sit factus, & idem in vxore facta monacha, vel conuer-
sa, cui legatum relictu est, ne secundo nubat, gl. 4. in d. aut. cui relictu, &
d. §. vnde sancimus.
- Legatum relictu virginis, vel ei, quae nunquam nupersit, sub conditione, si non nu-
persit, reiecta, conditio potest illa nubere, & legatum petere, §. gl. si in d.
aut. cui relictu.
- Legatum si sit relictu masculo, si caelibatus fuerit, vel ad caelibatum perveniret,
si efficitur caelibatus, statim consequitur legatum, licet in caelibatum non du-
rauerit, l. i. C. de iudicia viduit.
- Legatum si sit relictu sub conditione, si Titio nupersit, mortuo Titio priusquam
cum eo contraheret matrimonium, conditio deficit, & legatum non debetur,
l. 1. C. de cond. inferis.
- Legatum si sit relictu sub conditione, si arbitratu Titij nubat, mortuo Titio
viuo testatore talis conditio est impossibilis, cum viduitatem inducat, & rei
acta conditione legatum obtineat mulier, gl. i. ibid.
- Legatum si sit relictu, cum nupersit, acquiritur patri, in cuius est potestate te-
pore nuptiarum, sed cum iam est emancipata, tunc credit dies legati, cum ipsa
nupersit, l. si vxorem, & ibi gloss. fin. C. eod.
- Legatum sub conditione prohibendum nuptiarum relictu a viro, vel vxore,
vel extraneo valet, & conditio servari debet, alius legatum amittit, & solum
restituatur cum fructibus, & accessionibus medi temporis iuratoria, vel fide-
iussoria cautione praestita secundum qualitatem personarum, & rerum, §. quae
vero nunc in auth. de nuptiis, col. 4.
- Legatum relictu alicui simpliciter, ut nuberet, valet, cum vile sit reipub.
BBB 4 matrimonium

LEG

in Legato eatenus computat, qui iussit emere, vel vendere, quatenus est excessus in re, vel in pretio, in ratione, §. 3. *ad legem Falc.*

Legatum factum illi, cui ex dispositione legali debetur, videtur animo compensandi factum, §. 4. quoniam in auct. de exhibendis. col. 1.

Reliqua verba, Composita, Deben, Debitor, §. 8.

LEGATVM relinquit illi, & illi cum Mevio, vel illi, & illi, & Mevio nihil inter-
est, l. si quis, §. 8. de usufructu accresc.

Legatum si sit relictum pluribus hereditibus coniunctim sub nomine appellati-
um, vel per copiam, heredes pro portionibus hereditatis tenentur legatario,
& non in solidum, §. 1. cum vtro, in l. si ex toto, §. 5. de leg. 1.

Legata si fuerit res duobus coniunctim, & alter eorum non sit in rerum natura, sed
nasci speratur, sola pars legati interit, dum nascatur, debetur alteri, & non to-
ta, secus si non speratur nasci, vt quia mortuus sit, quia tunc eius pars accrescit,
l. si ex duobus, l. 6. & ibi gl. 1. eod.

Legatum relictum coniunctim ab herede, & ab eo, qui non est heres, ab herede
in solidum praestandum est, l. si ex duobus, §. 1.

Legatum vnum, quando relinquitur nominatim à duobus hereditibus tunc vno
repudiante debetur totum ab altero, si repudiantis pars ad eum peruenit,
ibid.

Legatum relictum Titio, & posthumo, totum vendicatur Titius eo non nato : &
idem quando testator dixit Titio, & posthumo viriles partes dari volo. vel id
expressit, l. si ex duobus, §. 1.

Legatum si sit in duobus in solidum, & separatim illi, quod Titius debet ipse testator,
heres tenetur vni legatario cedere actionem, & alteri pecuniam debitam solu-
ere, l. qui duos, l. 1. §. 1. de legat. 1.

Legatum quando relinquitur vni seruo communi duorum dominorum, non di-
cuntur illi coniuncti re, cum non faciant partes per concursum, sed domini-
as, sed quando legatur duobus servis duorum dominorum, tunc dicuntur con-
iuncti re, & verbis, gl. 1. in l. si duobus, §. 1. eod.

Legatum si sit relictum Titio, & posthumo, Titius habebit totum, etiam si vtri-
que non sit legatum coniunctim, quia posthumus licet non esset in rerum na-
tura, tamen esse sperabatur, §. 1. gl. ad illos, in l. 1. §. in primo, C. de caducis.

Legatum si sit ita, lego Titio, & Mevio fundum pro aequis portionibus, & eun-
dem fundum lego Seio, quod Mevius decesserit, eius pars accrescit Titio, & Seio
pro virili parte, §. 1. & ibi gl. 1. & gl. accrescit, de legat. 2.

Legatum si sit ita, lego fundum Titio, & Mevio pro aequis portionibus, & eun-
dem fundum lego Seio, Titius & Mevius funt coniuncti verbis, sed disconi-
cti re, sed Seius dicitur coniunctus re, cum totus fundus sit ei assignatus, §. 1. gl. 1.
ibid.

Legata si fuerint centum tibi, & ei, qui ad funus venerit, eo non veniente ad fu-
nus, nihilominus habebit centum, nec propter hoc minuitur legatum reli-
ctum ei, nisi defunctum verbis: sed coniunctum re fuisset legatum, l. si tibi, &
ei, l. 1. & ibi glossa, de legat. 1.

Legatum si sit relictum illi, cum illo, altero decedente, alter ad legatum admi-
nistrat, perinde, ac si legatum esset ita, illi lego, l. si seruo, §. 1. de statuliberis, & T.
si quis legauerit, l. 2. de legat. 1.

Legatum, vel fideicommissum si sit relictum duobus, vel pluribus, coniunctim, & vni
quique pro sua portione: admittitur, & si pars vnus deficiat, accrescit aliis
volentibus pro virili portione cum suo onere nolentibus vero non, sed reman-
ent apud eum, à quo relictum est, l. 1. §. vbi autem, C. de caducis.

Legatum, vel fideicommissum si sit relictum disconiunctim peruenit & ad omnes,
si voluerint pro virili portione, ibid.

Legatum, vel fideicommissum si sit relictum duobus disconiunctim, non potest vnus
petere rem, & alius actionem, nisi testator expresse dixerit, vt ad alterum
res, ad alterum actionem perueniat, ibid.

Legatum, vel fideicommissum pluribus disconiunctim si sit relictum, portio vnus ex
legatariis deficiens apud alios remanet pro ius non decrefendi sine onere,
ibid.

Legatum pluribus defunctum quando relinquitur, sermo testatoris omnibus
prima facie solidum assignare videtur: unde si vnus agnoscat legatum, habe-
bit totum: sed illud sibi minuitur ex concursu aliorum legatariorum extra-
heundo partes suas ex illo legato, ibid.

Legata si sit res pluribus disconiunctim per vendicationem, vnus rem, alij actionem
petere possunt, d. §. vbi autem, & ibi glossa accipiens.

Legata vna re duobus coniunctim verbis potest vnus legatarius succedens col-
legatario repudiare legatum in solidum suo iure, & petere ex persona defun-
cti, vel contra, sed vna via electa non potest ad aliam redire, d. l. si mihi, & ti-
bi, l. 1. & ibi gl. 1. & 3. de legat. 1.

Legata vna re duobus disconiunctim non potest legatarius succedens collegatario di-
midium legati petere iure suo, & alteram repudiare, secus quando coniunctim
illa res fuisset legata eis, gl. non posse, ibid.

Legata vna re duobus coniunctim potest vnus legatarius succedens collegatario
petere partem legati iure suo, & partem iure suo, vel iure hereditario, vel si dis-
iunctim fuisset eis eadem res legata, potest succedens collegatario totum le-
gatum petere vel iure hereditario, §. 1. gl. non posse.

Legata si fuerint eadem res pluribus coniunctim, quilibet debetur pars, sed si dis-
iunctim faciunt sibi partem per concursum, nisi testator eufiderit voluerit à pri-
mo adimere, vel quilibet insolidum concedere, quo casu electio est prius li-
tem contestatis, nec admittitur variatio, l. si pluribus, §. 1. eod.

Legata quando fuerint eadem res duobus disconiunctim per legatum factum secundo,
non videtur in dubio recessum à primo, sed ambo concurrunt, ibid.

Legata si fuerint eadem res duobus coniunctim legatis tantum, vel verbis, & re,
quilibet debetur pars, & vnus potest agere actione personalis ex testamento, &
alij rei vendicatione, §. 1. d. l. si pluribus, & ibi gl. portione.

Legata si fuerint eadem res duobus disconiunctim, in dubio quilibet admittitur pro
virili, & non in solidum, nisi euidentissime contrarium de testatoris voluntate
re appareat, d. l. si pluribus.

Legata si fuerint eadem res disconiunctim duobus & testator expresse voluit, quod
quilibet solidum haberet, tunc vnus debet habere rem, aliter actionem,
ibid. & l. qui duos, §. 1. §. 1. de legatis, 2.

Legata si fuerint eadem res duobus disconiunctim, & testator expresse voluit, quod
quilibet solidum haberet, legatarius, qui prius licet contestatus fuerit, habet
electionem, aut consequendi rem, aut actionem, & postquam elegerit,
non potest variare, d. l. pluribus, §. 1. de legat. 1.

Legata si fuerint eadem res pluribus disconiunctim, quorum quidam sunt coniuncti re
& verbis, alij re tantum coniuncti, sed verbis disconiuncti, coniuncti vtroque mo-
do habentur pro vno, & habent vnam tertiam partem, non dimidiam, reli-
quas duas dimidias habebunt alij coniuncti re tantum, & ita coniuncti vtro-
que modo habebunt tantum, quantum vnus quique de disconiunctis, §. 1. glossa, por-
tionem, ibi, & l. planè, §. 4. & ibi glossa, de legatis, 1.

in Legato ita relicto Titio, & Mevio singulos seruos lego, ambo non concu-
runt in eundem seruum, sed quilibet habebit suum seruum in solidum, ac si
ita legaretur, Titio seruum lego, Mevio alterum seruum lego, l. huiusmodi,
§. 6. p. eod.

Legatus si sit fundus duobus coniunctim re, & verbis, vel re tantum, quorum alter
actionem partis consequutus est per actionem ex testamento, non potest
alter totum fundum vendicare, quia legatus est eis pro virilibus portionibus,
l. duobus coniunctim, §. 7. eod.

Legatus si sit fundus duobus, aliis vero eiusdem fundi usufructus. illi duo lega-
tarij coniuncti re & verbis habebunt totum fundum, & medietatem usufruc-
tus illius fundi, & inter eos tantum erit ius accrescenti, reliquam medietatem
habebit is, cui usufructus legatus fuit, §. 1. S. S. §. fin. & ibi gl.
constituntur, & gl. si de usufructu legat.

Legatus si sit usufructus fundi duobus, alij vero proprietatem eiusdem fundi legata
sit, illi duo legatarij habebunt medietatem usufructus illius fundi, & inter
eos tantum erit ius accrescenti, aliam medietatem habebit is, cui proprietatem
legata fuit, d. §. 1. & ibi gl. si.

Legatum relictum pluribus, in partem adiectione, intelligitur aequaliter omnibus
relictum, etiam si vnus sapius legeret, nisi de contraria voluntate testatoris
aliud appareat, l. legatus, §. 4. §. 1. & ibi gl. si de legat. 1.

Legatum quantitas factum duobus coniunctim, intelligitur collectivè, & non di-
stributivè, l. si quis testamentum, §. 2. de legat. 1.

Legatum ita relictum, Lucio, & Titio, vel alicui eorum lego, valet, & si vterque
vixerit, vtrique debetur, si alter tantum, superfluit totum debetur, l. si fundum,
§. 3. h. i. verbis, eod.

Legatum si sit relictum separatim duobus, illi quod erat debitum à duobus, res de-
bendi, tenetur heres vni cedere actionem, & alteri actionem solvere, ac-
ceptatione tamen facta per testatorem vni ex res debendi, vtriusque lega-
tum extinguitur, l. non quocumque, §. 4. §. 1. de legat. 1.

Legatum vtriusque factum dicitur, quando legatur Titio cum Seio, sicut & quid-
o legatur fundus cum domo, vtrumque dicitur legatum, l. si quis inquilinus,
§. 1. §. 1. eod.

Legata res vni, si alij legatur, vel per fideicommissum relinquitur, non animo
communicandi, sed vtrique in solidum, hoc expresso à testatore si vna soluta
sit res, alteri non ius ad ipsam rem, sed actio integra competit ad pretium, l. si
res mihi, l. 1. de legat. 1.

Legata si fuerint eadem res sub contrariis conditionibus, si non satisfierit vtri-
que per heredem, vtrique mittitur in possessionem, etiam si vt in possessionem
legat.

Legata si fuerint eadem res ab eodem duobus coniunctim, vel disconiunctim, si ambo
concurrunt ad legatum, medietas datur vni, & alia medietas alteri, §. 1. eadem
res, l. si de legatis.

Legata si fuerint eadem res ab eodem duobus siue coniunctim, siue disconiunctim, id
est separatim, altero illorum deficiente, vt quia viuo testatore decesserit, vel
alio modo defecerit, totum legatum pertinet ad collegatarium, ibid.

Legata si fuerint eadem res duobus ab eodem disconiunctim, ita, lego illi, aut illi, si ele-
ctio datur heredi, tunc videntur duo rei stipulandi, & ita vtrique debentur,
cum ea alternatiua sit expressa, sed quando alternatiua est tacita, tunc herede
non eligente admittuntur omnes patet ad legatum, sed quando electio non
datur heredi, & tunc resoluitur in coniunctam, & copulatiuam, & omnes par-
tes admittuntur, nisi ponatur inter personas, inter quas cadit affectio, gl. 1. &
ibi add. ibi.

Legatum quando relinquitur sub diuersis coniunctionibus separatim per dis-
iunctam coniunctionem poterit eligere legatarius eam, quam vult, glossa, 2. in
l. sub diuersis, §. 1. de conditionibus, & demon.

Reliqua verba, Legatarius, l. 1. 2. 3. 4. Disiuncti, Legatus, 4. supra num. 2. 9.

LEGATVM alicui relictum tanquam sibi debitum, nec vt debitum petitur, 49
nisi probeatur debitum, nec vt legatum, si legatarius legatari in capax, &
talis confessio debiti videtur facta in fraudem legati, l. qui testamentum, §. 6
de prob.

Legatum debiti factum à debitore creditoris valet si aliquid commodum afferat
creditori, secus si non afferat, l. si creditor, §. 1. cum l. legat. de legat. 1.

Legatum ita factum, lego tibi id, quod Titius mihi debet, Titio nihil debentur,
nullum est, quia non apparet, quantum fuerit legatum, l. si legatum, §. 7. de
legatis, 1.

Legatum ita factum quantitate adiecta, lego tibi decem, quia Titius mihi debet,
Titio nihil debentur nullum est legatum, secus si esset ita legatum, lego Titio
decem, quod eadem Titio debeo, quo casu illa falsa demonstratio non perimit
legatum, d. §. 1. & ibi gl. si fuerit.

Legari substantiam facit deficere defectus debiti demonstrati quantitate non
expressa, & idem quando quantitas exprimitur, & ipsi debitori, vel tertio re-
linquitur, secus si per debitorem creditoris, d. §. 1.

Legatum si ita factum, lego tibi id, quod mihi debetur, si mihi debeatur Stichus,
vel decem alternatiua ad meam electionem, heres meus tenetur prae-
stare actionem contra meum debitorem legatario, qui habebit electionem, si
cut & ego habebam, d. l. si §. 1. & ibi gl. si.

Legatum factum à debitore creditoris de re sibi debita etiam animo duplandi
non valet, gl. repelli potest, in l. huiusmodi, §. 6. §. 1. eodem.

Legatum debiti in diem, relictum pure valet, & totum debitum mortuo debito-
re ante

re ante diem dicitur esse in legato, & non vltra, vel commodum medij temporis, quoad hoc, vt peti possit post mortem testatoris ante diem, quoad hoc autem, vt detrahi possit Falcidia, commodum medij temporis dicitur esse in legato, l. debitor, §. 4. & ibi gl. nec pecunia de leg. 2.

Legato pignore debitori in dubio non videtur ei remissum debitum, §. gl. fuit, in l. de liberatione legata.

Legatum debiti factum creditori ad eius vtilitatem non valet, sed ad vtilitatem tertij debitoris valet, l. Aurelius, 2. §. eum, qui de liberat. legat.

Legatum debiti factum creditori a debitore inutile est, si nullum sit commodum in eo, vtile tamen erit, si propter representationem versetur aliquod commodum, & in commodum habet locum Falcidia, l. 1. §. si quis creditori, ad leg. Falcid.

Legatum factum a debitore creditori non valet, si nihil plus sit in legato, quam in debito, sed si debitum in diem, vel sub conditione legatur creditori pure, valet legatum propter representationem, etiam si conditio, vel dies vniu testatore existerit, §. si quis debitori suo. Inst. de legatis.

Legatum debiti factum creditori ab aliquo, non a debitore valet, gl. si debitor. ibid.

Legatum rei debite factum a debitore creditori propter domini translationem, quod sit ex legato, valet, §. reprob. nihil amplius, & ibi add. ibid.

Legatum rei debite factum a debitore creditori propter hypothecariam, quod datur ex legato in aliis reb. defuncti, non valet. ibidem.

Reliqua verbo, Creditor, §. 6. 67. Debitor, §. 1. v. §. 94. Debitum, 11. Legatus, 11. Heres, 114. 115. inst. num. 10.

§. 1. LEGATUM ita factum lego decem, quae in arca habeo, cum sola quinque haberet in arca, in illis tantum quinque valet legatum in reliquis quinque, quod non sunt in arca, non valet, l. si feruus, 1. §. qui quinque. de legat. 1.

Legatum huiusmodi, lego decem, quae in arca habeo, si tempore mortis sint integra decem in arca, valet in tota decem, etiam si aliquid de illis perierit culpa heredis non alias, §. qui quinque, & ibi gl. deperierit.

Legatum ita relictum, decem amphoras ex illo dolio lego, non exingitur, licet non decem, sed pauciores inueniantur, & valet tantum in eo, quod inuenitur, & non in eo, quod deest, l. si quis feruus, 8. §. si quis ita de legatis, 1.

Legatum certe quantitatis ita relictum, lego decem, quae tibi debeo, valet, licet nihil tibi debeam, sed si ita relictum sit, lego tibi decem, quae Titius mihi debet, non valet legatum, si Titius nihil debet, gl. tantummodo, in d. §. si quis ita.

Legatum ita relictum, lego vxori quadraginta, quae nomine dotis debeo, valet, si testator sciens dotem iam reddidit ita legauit, l. cum quidam, 22. de legat. 1.

Legatum ita relictum, lego quicquid mihi debetur, valet, & ad principium debiti hic relatio, nec percat legatum, gl. si in l. Mauius, 42. §. fin. cod.

Legatum si sit alicui, quantum heres meus habebit, intelligitur legatum quantum omnes heredes habebunt, sed quando legatur quantum vnus heres habebit, tunc intelligitur legatum tantum, quantum vnus ex heredibus qui minorem partem habet, l. si ita relictum, 44. eo.

sub Legato isto, lego tibi quicquid mihi Titius dare facere debet, non comprehenditur id, quod debet mihi Titius in diem, vel sub conditione, etiam si dies, vel conditio enuenerit tempore mortis, non autem tempore testamenti, nisi testator id etiam exprimat, l. si ita scriptum sit, 47. & ibi gl. fin. cod.

Legatum certe quantitatis dotis in genere, veluti centum, quae in dotem habui, valet, nec falsa demonstratio nocet, sicut nec in corpore certo, sed quando legans se reseruit ad certum corpus, & certam speciem, veluti centum, quae in arca habeo, lego, non valet legatum, si non reperitur in arca, §. gl. debet, in l. 2. §. ad eod. de dote praegrat.

Legatum factum cum demonstratione praesentis temporis, non exingitur alienatione rei ipso iure, sed ope exceptionis, si alienatio est voluntaria, secus si necessaria, quo casu ipso iure debetur legatum, l. scribit, 36. §. item scribit. de auro, & argento.

Legatum factum cum demonstratione futuri temporis, veluti quod meum erit, intelligitur legatum tantum, quod in bonis testatoris inuenitur tempore mortis testatoris nulla adhibita distinctione, an testator aliquid alienauerit sponte, vel ex necessitate, §. §. item scribit. ver. §. 8. & ibi gl. pen. & si.

Legatus feruus, quae in fundo morarentur, non continentur vicarij eorum, nisi appareat testatorem & de vicariis sensisse, l. quatuor, §. sed & ipse de fundo instructo.

Legato argento, quod ipse testator in fundo, cum moreretur, habuisset, debetur etiam argentum, quod antequam moreretur, ex vrbe in dictum fundum iussu testatoris translatum est, sed non, quod iniussu testatoris translatum est, l. pen. §. fin. cod.

Legatum quantitas quando in eodem testamento relinquitur bis, videtur duplicatum legatum, si testator voluit, secus si noluit, in dubio tamen non intelligitur duplicatum, nisi in testamento, vel codicillis duarum quantitatis legata essent, quia tunc intelligitur duplicatum legatum, nisi aliud appareat, §. l. cum centum, & ibi gl. si de adim. lega.

Legatare, quae tempore mortis erit, neque affirmatio eius videtur legata, si nec eo tempore eius inueniatur, l. falsa demonstratio, 33. §. si de condit. & demonstrat.

Legatus si sit certus numerus amphorarum vini ex eo, quod in tali fundo natura esset, si minus natum esset, non debetur amplius, quam natum sit, quia illa vrba, quod natum esset, quasi taxationis vicem obtinent, vt ita demum petatur tantum, si tantum natum erit, glo. pe. in l. cum certus, de tritico, vino, & oleo.

Legatus si sit certus numerus amphorarum vini nascetur ex tali fundo, vel si singulis annis aliquid relinquitur ex tali fundo, etiam si primo anno tantum non sit natum in illo fundo, nihilominus tamen debetur illud ex sequentibus annis, ibid.

Reliqua verbo, Legatarius, 2. Quantitas, Legatus, 2. 6. 9. Debitum, 11. Debitor, §. 1. v. §. 94. Legatus.

§. 1. LEGATO quandoque adiicitur causa, quandoque demonstratio, quandoque

modus, quandoque conditio, gl. in rub. C. de falsa cau. adiecta.

Legatum vitatur si falsa causa in eo adiecta conditionaliter sit apposta, secus si non fit causa adiecta conditionaliter, ibid.

Legatum non vitatur falsa causa, nisi testator errauerit, l. r. C. eod.

Legatum vitatur falsa demonstratio, si fiat in secunda, vel tertia persona, vt lego tibi, quod mihi debes, vel lego tibi, quod Sempronius debet, si nihil sit in debito, non valet legatum, gl. in l. 1. C. eo.

Legatum vera demonstratione factum siue in prima, vel secunda, vel tertia persona de certa quantitate valet, & heres tenetur ad liberationem, quando testator dixit, lego tibi, quod mihi debes, vel ad cessionem, quando fit ita, lego tibi, quod Sempronius debet, gl. 1. ibid.

Legatum non vitatur falsa demonstratio, quando in legato ponitur quantitas certa in genere, vt decem, quae in dotem dedisti, vxori lego, & tunc valet, licet non sit datum, gl. si in l. 1. §. C. eodem.

Legatum vitatur falsa demonstratio, quando in legato ponitur quantitas, vt corpus, veluti lego tibi centum, quae in arca habeo, non valet legatum, si nulla corpora ibi sint, d. gl. si.

Legatus si sit Stichus coquus, vel futor, licet is, neque coquus, neque futor sit, ad legatum pertinebit, si de eo sensu testator, demonstratio falsa, 15. de condit. & demonstrat.

Reliqua verbo, Demonstratio falsa, per tot.

LEGATA omnia, quae in testamentis siue die, vel conditione relicta sunt, debentur ab adira hereditate, cum quodam temperamento temporis, quod magis intellectu percipi, quam elocatione potest exprimi, l. omnia, §. 1. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Legata simpliciter relicta debentur ab adira hereditate, nisi talia sint, quae in se tacitam conditionem habent, did. l. omnia, & ibi gl. 1.

Legatum censetur fuisse legatum a die adire hereditatis, si fuit agnatum, sed repudiatum nunquam fuisse eius censetur, & idem feruetur in accessoris rei legat. l. si tibi homo, 88. cum feruus, de legat. 1.

Legatorum omnium diem profectus testator dicitur in eum diem prolongare legata tam diem habentia, quam non habentia, nisi specialiter prouiderit eum diem pro legatis tantum sine die relicta, l. Titio centum, 76. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Legatum relictum feruo legato non cedit, nisi ab adita hereditate, gl. ipsi in l. si feruus legatus, de adimend. legat.

Legatum quando pure relinquitur, eas dies cedit ex die mortis testatoris, l. §. quando dies legati cedit, gl. fin. in l. quae sub conditione, §. si de cond. inst.

Legatum vstructus, vstr. vel habitationis, vel aliarum seruientium personalium non cedit ante aditam hereditatem, etiam si pure relictum sit, nec quoad petitionem, nec quoad transiunctionem, si decedat legatarius, adita vero hereditate cedit quoad petitionem, sed non quoad transiunctionem, cum non transeat ad heredes, nisi sit relictum alicui, & eius heredi, ceterarum autem rerum legatum cedit a morte testatoris quoad transiunctionem, licet non possit peti, nisi adita hereditate, l. 1. & ibi gl. 1. quando dies legati.

Legatum seruientium personalium, vstructus ex die certo, vel sub conditione relictum non cedit, est non transiuntur ante diem etiam certum, cetera tamen legata cedunt ex die certo, ibidem.

Legatum vstructus cum ad heredem legatarij non transferatur, frustra dicitur quis ante aditam hereditatem cedere diem eius vstructus, qui legatus est, l. 3. cod.

Legatum post vnum diem relictum quoad transiunctionem, cedit a morte testatoris, nisi legatur id post diem, quod non transeat ad heredem, quia huiusmodi legati dies non cedit ante diem, neque etiam post diem ante aditam hereditatem, veluti vstructus sit relictus post annum, l. §. quando dies legati cedit.

Legatum sub conditione si sit relictum, non prius dies legati cedit, quam conditio fuerit impleta, etiam si sit illa conditio, quae fit in potestate legatarij, ibid.

Legatum quando relinquitur sub conditione, quam praeior remittit, vel sub impossibili, statim a die mortis testatoris cedit dies legati, ibid.

Legatum quando relictum est sub conditione, quae per legatarium non stat, quominus impleatur, sed per heredem, aut per eius personam, in cuius persona iussus est parere conditioni, tunc dies legati statim cedit, quia habetur conditio pro impleta, vt si legatarius iussus sit decem dare heredi, & ille accipere nolit, d. l. 1. §. item si qua.

Legati dies si cessit legatario existente sui iuris, si postea legatarius in ius alienum peruenit, quia se dedit in arrogationem, legatum potius debetur ei, in cuius ius ipse peruenit, l. si vstructus, 14. §. fin. cod.

Legatum si sub conditione sit relictum, & pendente conditione legatarius in ius alienum peruenit, non transeat legatum statim, sed expectatur conditio eius, cum acquiratur, cuius iuris erit tempore existentis conditionis, quod si sui iuris fuerit eo tempore, ibi potius acquirat. ibid.

Legatum si ita relinquitur, Stichum, vel quod ex Pamphila natum erit, lego, dies talis legati alternatiui non ante cedit, quam aliquid ex Pamphila natum fuerit, aut verum fuerit nasci non posse, vt quia mortua sit, antequam pariat, l. cum ita legatum, 6. eodem.

Legatum conditionale cedit a die conditionis impletae, purum vero a die mortis testatoris, gl. 1. & ibi add. marg. in l. non est dubium, 15. C. de iure deliber.

Legata, vel fideicommissa pure, vel in diem certum relicta, hodie cedunt quoad transiunctionem a morte testatoris, l. 1. §. 1. & ibi gl. pen. & vic. Cod. de caducis.

Legata, vel fideicommissa relicta sub conditione, vel sub die incerta non cedunt quoad transiunctionem a morte testatoris, sed adueniente conditione cedunt, gl. pen. ibid.

Legatorum dies cedit quoad transiunctionem ante apertas tabulas, sicut & potest adiri hereditas ante apertas tabulas, gl. si ibi.

Legatum libertatis purum, vel in diem certum relictum cedit non a morte testatoris

siue ratione deductionis impensarum mulieri debetur: sed si vxori legauerit quae simpliciter dorem, tunc debetur dos deductis impensis; quia videtur legari tunc solum id, quod in iudicio mulier conseruata est, d. §. si.

pro Legato nomine dotis facto genero, vel sponsio, non agit gener, vel sponsus; sed filius, quia interest filii, ne remaneat indotata, nisi contemplatione vtriusque factum esset; quia tunc & gener, vel sponsus, & filia possunt agere, l. seruo legato, 7. §. si testator, & ibi gl. debeat. de condit. & demonst.

Legatum tenet, quando legatur pro dote aliquid adiecta certa quantitate, siue dos nulla fuerit, siue fuerit minor quantitate legata, l. cum scriptum, de dote prelegata.

Legatum dotis si sit factum genero contemplatione vtriusque: scilicet filii, & generis, heres ignorans etiam post diuortium soluendo illud genero liberatur, sed constante matrimonio etiam prohibente muliere potest solui genero, l. Titio centum, 70. §. Titio genero. vers. si post. de conditio. & demonst.

Legatum dotis factum genero manet apud heredem, genero, & muliere defunctis ante nuptias, d. l. Titio centum, §. ante nuptias.

Legatum dotis factum genero potest petere filia, si gener eam in vxorem ducere nolle; sed gener non poterit petere, ex quo remansit per eum, imò repellitur exceptione doli per heredem, ibidem.

Legatum dotis factum genero praestare tenetur heres dicto genero, qui matrimonio contracto non tenetur cauere de reddendo; quia legata res efficitur dotis; sed si ante matrimonium contractum gener perierit legatum, heres non debet praestare illud, nisi praestata cautione de reddendo legato mulieri, ibid.

Legata si fuerit res dotalis, nec eius aestimatio debetur, cum eius non sit commercium, gl. nec aestimatio, in add. marg. in §. non solum, Instit. de legatis.

Legatum dotis factum a marito vxori valet, etiam si maritus nullam dorem habuit, dummodo legato exprimat certam pecuniam, vel certum corpus, §. sed si vxori, & ibi gl. 1. Instit. eod.

Legatum dotis factum a marito vxori debetur in solidum etiam ab herede communi filio, nisi in Falcidia per beneficium inuentarii, ibidem.

per Legatum dotis a marito vxori factum tolluntur pacta, quae in praedictum mulieris erant facta, ibid.

Legatum dotis per Falcidiam, & filij legitimam minuitur, sicuti & per alia credita, ubi defuncti bona non sufficiunt, & ideo vtilius foret mulieri agere actione de dote, quam ex testamento, d. §. sed si vxori, in add. marg.

Reliqua verbo, *Dotis, §. Maritus, l. 1. v. §. 4. Heres, §. Socer.*

§. LEGATUM non vitatur propter errorem in nomine proprio rei legatæ, si de corpore constet, sed bene per errorem in corpore rei legatæ, vel in eius nomine appellatio, si quis in fundi vocabulo, d. de leg. 1.

Legata res extra iudicium praestita si euincatur, potest legatarius agere actione ex testamento ad ipsam rem, vt cautio de euictione sibi praestetur, l. si domus, 74. §. de leg. 1.

Legatum rem quando legatarius petis in iudicio actione ex testamento, heres per officium iudicis illi actioni deseruiens compellitur cauere de euictione per stipulationem, & ea sequuta actio ex stipulanti competit ei, d. §. 1.

Legatum rei certae alicui relictum nomine legitime si euincatur ei, poterit ipse agere de euictione, ne intereat querelam secus tamen est in legatis simpliciter relictis, in illis non debetur euictio, gl. amittat, in l. scimus, 36. C. de inoff.

Legata res in specie si fuerit euicta, non debet teneri heres defuncti de euictione; quia legata species talis praestari debet, qualis est, gl. ignorabat, & ibi add. in §. non solum, Instit. de legatis.

Legata res in genere si fuerit euicta siue in iudicio, siue extra iudicium fuerit tradita legatario non stipulanti, nihilominus legatarius agit de euictione, & ac si nihil sibi datum esset, quia in legato generis cum heres habeat latus habendas, debet eligere talem, qualis liceat legatario effectualiter vti, ibid.

Reliqua verbo, *Testator, §. 1. v. §. 2. Heres, l. 1.*

§. LEGATUM quadrage factæ exinguitur vno ex equis mortuo viuo testatore: quia definit quadrage, quod fecus est in legato peculij, vel areæ; quia semper remanet legatum, licet aliquæ res de peculio perierint, vel domus in area sit adificata, gl. demonstrat, ibid.

Legatum quadrage conficiendæ ex equis testatoris non nominatis non exinguitur, licet viuo testatore equus mortuus sit, quia genus perire non potest, ibid.

Legatum quadrage factæ non exinguitur eo, quod vnus de equis quadrage viuo testatore mortuus sit, ab eodem testatore alius equus pro eo adiunctus sit quadrage, dict. §. 1. & ibi gloss. mortuo.

Legatum rei ex plurib. corporib. constitentis perit, si exinguitur, quod ibi est principale, d. §. 1. & ibi gloss. demonstrat.

Legatum non exinguitur per translationem, & sic per mutationem dominij rei legatæ factam ab alio in testatorem, l. Aphricanus, 40. §. si Titius, de leg. 1.

Legatum si sit praedium feruens praedio meo, & illud repudiauero, non censetur exincta feruitus, nec dicitur confusum, quia perinde est, ac si nunquam fuisset mihi legatum, fecus si acceptando legatum factus sim vtriusque praedij dominus, l. legatarius, 18. & ibi gl. 3. de legat. 1.

Legatum exinguitur, quando res legata facta testatoris desit extare, ita quod non est amplius in prima substantia, l. cetera, 43. §. si. & ibi gl. si. in add. eod.

Legatum exinguitur, quando res legata efficitur legatarij ex alia causa lucratua, l. non quocunque, §. 4. §. fundus, eod.

Legatum exinguitur finita causa finali in legato, nisi aliud constet de mente testatoris, l. generali, 32. §. duas, de vñf. legato.

Legatum per alienationem sequentem exinctum non restituitur per redemptionem superuenientem, nisi tantum fauore libertatis, gloss. si. in additio. margin. in l. si cui fundum, de fundo instrutto.

Legato finito finitur etiam onus legato adiectum, nisi aliud de mente testatoris appareat, l. Stichus, & causa, propter quam est praestitum legatum: fallit fauore alimentorum, vt si dedi tibi domum, vel ecclesiam, vt me alimentaret, etiam domino incendio, vel aliter perempta, nihilominus mihi deberent alimenta, d. l. Stichus, §. 1. Titia, in add. marg.

Legatum exinguitur alienatione rei legatæ facta a testatore, puta donatione, l. rem legatum, de adimend. legat.

Legatum non exinguitur eo, quod ex pecunia legata per testatorem aliquod ematur: quae causa legatario praestatur legatum ex re emptæ, l. pater inter filios, eod.

Legatum relictum seruo alieno exinguitur, postea seruo redempto a testatore, l. de regula Catoniana.

Legatum non exinguitur per augmentum dignitatis, legatarij. l. falsa demonstratio, 3. l. 1. de condition. & demonst.

Legatum non deficit, licet deficit onus legatario iniunctum, l. si quis eum, 37. eod.

Legatum vix exinguitur, si tantum est in Falcidia, vel plus, quam via, quando legatur fundus, & via ad ipsum, l. Plautius, 49. §. si ad legem Falcid.

Legatum, quod persona cohaeret, exinguitur mortuo legatario ante aditam hereditatem, l. si habitatio, 9. quando dies legati cedat.

Legatum ex voluntate testatoris finiri potest certo tempore, gl. 4. in l. si. C. de legatis.

Legato seruo alienato exinguitur, quod ei relictum est; tamen non erit inutilis ademptio illius legati facta in codicillis testatoris, si seruus redimatur a testatore, l. si seruus legatus, de adimend. legat.

Legatus seruus cum peculio si fuerit viuo testatore mortuus, vel manumissus, vel alienatus, exinguitur peculij legatum, §. si quis ancillas, Instit. de legatis.

Legatus si fuerit fundus cum instrumentum, postea fundo alienato & instrumenti legatum exinguitur, ibid.

Legata res si efficitur legatarij ex alia causa lucratua, sed reuocabiliter, non exinguitur legatum, fecus si irrevocabiliter fuisset effecta sua, l. non quocunque, §. 2. & ibi gl. 1. de leg. 1.

Reliqua verbo, *Legatarius, l. 1.*

§. LEGATA plura quando sunt facta in diuersis locis testamenti, propter vitiolum legatum habet locum Falcidia in omnib. gl. dimidia, in l. Titia, 89. §. Imperator, de legat. 2.

Legatum indiuiduum quando relinquitur, & imminet Falcidia, debet aestimari legatum, & de eius aestimatione debet detrahi Falcidia, l. in lege Falcidia, 7. ad leg. Falcid.

Legata, & fideicommissa dicuntur contribui in deductione Falcidiæ: fallit in trib. gl. per alia, in l. Neseennus, 12. §. si. eod.

Legatum ne pereat, vna res defalcatur, l. si fundus, 26. eod.

Legata per Falcidiam ipso iure refectantur, l. lineam, 16. eod.

pro Legata re, quæ tempore mortis testatoris apud legatarium erat, potest heres agere contra legatarium, vt sibi restitatur illa interdictio quorum legatario, vt ex ea detrahatur possit Falcidiam, vel si malit, potest agere rei vend. contra legatarium, & petere tantum eam partem, quam nomine Falcidiæ ex ea detrahatur, si effect apud eum, ibid.

Legatum, vel fideicommissum relictum heredi à femetipso, vel eius seruo non valet, & ideo in contributione cum aliis legatis non venit, quando de detrachenda Falcidia agitur, l. in ratione, 30. §. si. & ibi gl. 1. & 2. eod.

Legatum liberatis, vel seruis, vt manumittantur, non defalcatur per Falcidiam, nisi cum illo legato alius res defalcabilis sit legata, legatum vero pecuniae, vt seruis manumittantur, non defalcatur, si per hoc manumissio impediatur, l. si seruis, 3. cum duob. seq. eod.

Legatum annuum quando relinquitur, non defalcatur, antequam veniat dies soluendi legatum, per quod Falcidia interuenit, l. lex Falcidia, 47. ad leg. Falcid.

Legata inutilia minuitur, vel excluduntur Falcidiam, siue sint inutilia à principio, siue ex postfacto, l. non est dubium, 50. cum leg. sequ. eod.

Legatum inutile propter incapacitatem legatarij in detrachione Falcidiæ prodest aliis, ne ipsi minuantur legata, l. ex affe, 1. & ibi gl. 1. eod.

Legatum annuum viuente legatario in detrachione Falcidiæ inter heredes, & alios legatarios aestimatur in quantum vendi potest postea pro incerto quando vicarius sit legatarius, sed eo mortuo spectatur tantum id, quod ex causa tempore mortis legatarij debuit heredi inter heredem, & eum, cui annum legatum relictum est, defalcatur illud per Falcidiam, antequam dies soluendi legatum veniat, l. lex Falcidia, 47. & ibi gl. integra, & l. cum Titio, 55. eod.

Legatum domini, quando non est defalcabile, de legato serui detrahatur Falcidia pro vtroque, & idem e contra, l. cum quo, 56. §. Stichum, eod.

Legato fundo sub conditione, si heredi pecunia soluat per legatarium, totus fundus dicitur esse in legato quoad computationem Falcidiæ, l. fundus, 65. eodem.

Legatum si sit alicui amplius, quam de iure capere liceret, & Falcidia locum habet, prius detrahi debet Falcidia, ita quod detracto eo, quod lex Falcidia excipit, reliquum, si non excedat portionem à iure sibi statutam, debeatur, l. quoties, 67. eod.

Legatum alimentorum ad vitam relictum, & etiam legatum vñfructus subiciuntur Falcidiæ, & reputantur ascendere ad tantam quantitatem, quantum eorum comprehendere potest tempus vite habitae ratione ætatis, l. hereditatem, 68. eodem.

Legata, quæ apud heredem remanent, efficiunt, vt ex cæteris legatis, aut nihil, aut minus detrahatur per Falcidiam, l. quod si alterum, 77. eod.

Legata facta à milite tempore militiae non defalcantur per Falcidiam, si decedat in mi

In militia, vel post missionem à militia intra annum; secus si facta sint facta post missionem à militia, vel etiam prius, si decedat post annum à die, quo missus est à militia, l. i. miles, 91. eod.

Legata si excedunt dodrantem, ipso iure remanent in bonis heredis, quarta Falcidia, gl. i. in l. cum quis, 10. C. de iuris, & facti ignor.

Legata ultra dodrantem dicuntur facta contra legem Falcidiam, in princ. Inst. de lege Falcidia.

Legata quando ultra dodrantem relicta sunt, de singulis legatis potest fieri detractio quartæ partis, & ipso iure propofita etiam rei vendicatione quando res sunt penes legatarium sine voluntate heredis, secus si tradidisset heres erans in iure, vel in facto, gl. dodrantem, & ibi add. ibid.

Legata quando sunt due res, nam tantum, quantum altera est defalcabilis, de illa re detrabi debet Falcidia pro vtraque re, secus quando diuersis fuissent legata, gloss. feruorum, in add. in §. Inst. eodem.

Reliqua verbo, Miles, 31. Testator, 29. Falcidia, per tot. Legatarius, 4. Heres, 167. §. que 121.

Legata si sunt fideicommissa tenentur instar bonæ fidei contractus, gl. de dolo, in l. & elegantes, §. non solum, de dolo.

Legatum si sit relictum Titio, si mortis iure tempore in Italia esset, aut in annos singulos, quæ in Italia esset, & sit exclusus à legato; sed restitutus ipse ob id, quod reipub. causa abfuit, fideicommissum ab eo relictum præstare cogitur, l. si quis Titio, 41. ex quib. causis maioris.

Legata, & fideicommissa veteri iure erant exequuta sententia, vel effectu, sed hodie etiam natura, gl. pe. in l. 1. C. communia de legatis.

Legata veteri iure tribuebantur fideicommissorum natura; hodie vero etiam natura legatorum tribuitur fideicommissis, gl. pe. in add. marg.

Legata, & fideicommissa omnia, quæ diuisionem non recipiunt, sunt præstanda in solidum ab heredibus, l. fideicommissa, 11. §. 1. & ibi gl. de legat. 3.

Legatis omnia, quæ naturaliter insunt, & fideicommissis censentur inesse, & econtrâ, quicquid fideicommissum, hoc intelligitur esse legatum, l. 2. C. communia de legatis.

In Legatis, & fideicommissis si tenentur aliquid contrarium, vel diuersum, hoc fideicommissum quasi humaniori debet aggregari, & secundum eius naturam debet dirimi, l. 1. Cod. communia de legatis.

Legata vniuersalia fideicommissis vniuersalibus, vel econtrâ, singularia singularibus media iuris prudentia, quæ à Iustiniano filio postea approbata per omnia, & sine aliqua distinctione sunt exequuta; sed non legata particularia fideicommissis vniuersalibus, vel econtrâ, l. 1. & ibi gl. de legatis, 1.

Legatum quando relinquitur alicui, ut restituit illud tertio, ut valeat, vel deficiat fideicommissum, inipicitur tantum persona eius, cui relinquitur fideicommissum, vel tantum persona legatarii, quoad hoc, ut habeat retentionem, gloss. pe. in l. pe. de legat. 1.

Legatum si sit relictum municipio, potest fideicommissum relinqui ab administratoribus municipii, l. si fuerit, §. de legat. 3.

Legatum fideicommissum subiectum frequenter pinguis restituitur fideicommissario, quoniam relictum est legatario granato, ut si ager legatus alluione autus sit, vel in eo insula nata sit, l. spe legatarius, 16. de legat. 1.

Legatum quando non valet, neque valet onus fideicommissi adiectum legato, l. cum quis decedens, 35. de leg. 3.

Legari appellatione continentur fideicommissa, & mortis causa donationes, l. & fideicommissum, 85. eod.

Legata particularia simpliciter relicta in computatione Falcidie contribuntur cum fideicommissis vniuersalibus, quod estimatur, quantum superest in hereditate deductis legatis, l. 1. ad Trebell.

Legata particularia quando ab herede granato restituerent nominatim relicta sunt cum fideicommissis vniuersalibus, tale fideicommissum tantum estimatur, quantum valet hereditas tota non deductis legatis, & fideicommissis in tantum tenentur ad legata, in quantum teneretur heres, si sponte adidisset, & idem in testamentis, in quibus lex Falcidia cessat, l. 3. eod.

Legata simpliciter relicta in dubio censentur relicta ab herede, non à fideicommissario; potest tamen testator nominatim relinquere à fideicommissario, gloss. ad heredes, ibid.

Legata, id est prælegata veniunt in fideicommissum, quando aliquis primò legat; postea rogat simpliciter portionem, vel hereditatis portionem, & vel rogauit eum, quicquid ad eum perueniret, secus si rogauit eum, ut restitueret hereditatis portionem, d. l. 3. §. quidam, & ibi gl. 1.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento irrita ex causa exheredationis, vel præteritionis valent, & peti possunt, §. traditur, in l. eam, quam, 14. C. de fideicommissis.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento annullato per contra tab. debentur exceptis personis petita bono possessione contra tab. ibid.

Legata, & fideicommissa in testamento testatoris, vel heredis firmata censentur repetita ab intestato, & peti possunt, ibid.

Legata, & fideicommissa relicta in vitimo testamento valent, licet ipsum testamentum non valeat, quia factum falso rumore prolato, ibidem.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento non debentur, si ex testamento non adeatur hereditas, vel si sponte heres omittat adire, glo. hereditas, ibid.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento valent non adita hereditate per heredem scriptum, & debentur à venientibus ab intestato, quando hereditas non potest adiri, vel delicto heredis, vel quia testator errauit in persona instituti credens filium, qui non erat, ibid.

Legata omnia fideicommissis ex natura iura, vel nulla sit inter ea differentia; sed quod deest legatis, hoc repletur ex natura fideicommissorum, & si quid amplius est in legatis, per hoc crescat fideicommissi natura, §. nostra autem, Inst. de legatis.

Inter Legata, & fideicommissa sunt plures differentie, & inter alias est illa, quod heres non cogitur adire proper legatum: sed bene proper fideicommissum vniuersale; quia heres in secundo casu non patitur damnari; quia omnia iura actiua, & passiva transeunt in fideicommissum, gloss. ex aequo, & ibi add. ib.

Legata fideicommissis adæquantur, intellige particularia quoad particularia, & vniuersalia quoad vniuersalia, & non aliter, §. gl. ex aequo, in add. marg. ibi, & l. 1. & ibi gl. omnib. C. communia de legatis.

Legata à fideicommissis differunt; quia legata ab intestato relinqui non poterant, neque etiam post mortem heredis, vel legatarii: sed fideicommissa & ab intestato, & etiam post mortem heredis possunt relinqui, gloss. legatarium, in l. 2. C. communia de legatis.

Reliqua verbo, Fideicommissum, 1. 2. 6. 7. 8. 14. 15. 16. 17. Heres, 30. Legatarius, 2. 3. 5. 6. Miles, 30. 31. Procurator, 20. Testator, 20. §. que 26.

Legatum relictum patri à filiofam. herede valet, si factus sui iuris adierit; 63 alioquin si iussu patris adierit, non valet; imputatur tamen ei in Falcidia, ut eam summoueatis, sed non ut eam inducat, l. à filio herede, 25. & ibi l. gl. & gl. patris, de legatis, 1.

Legatum relinqui non potest filiofam. à patre herede instituto, gl. 2. ibid.

Legatum ab extraneo relictum filiofam. post mortem patris, mortuo patre acquiratur filio, etiam si non sit heres patris: non autem acquiratur heredi patris, si post mortem, 71. eod.

Legatum relictum filiabus non censetur relictum filiis masculis; sed relictum filiis, censetur relictum etiam filiabus, l. si ita scriptum, 46. de legat. 2.

Legatum relictum filie cum nupserit, vel si nupserit, debetur, si parre absente nupta sit tempore testamenti, nisi parre sciens eam nuptam esse ita legasset; quia tunc de alius nuptis sensisse existimatur, d. l. si ita scriptum, 46. §. si eodem.

Legato prædio filius continetur etiam nepotes ex illis filiis, nisi voluntas testatoris aliud se habeat, l. liberorum, 1. 2. 0. de verb. sign.

Legatum filiae relictum, si eodem postea in dotem datur ab ipsonem patre viuente, non potest amplius eo mortuo peti, filia, 11. C. de legatis.

Legatum si consequutus sit filius ex testamento, quod putauit verum, non prædicar sibi illo falso probato; sed si sciens prædicauit sibi quæ transigerit, nec potest replicare de falso, l. 3. & ibi gl. C. de falsis.

Legatum siue relinquatur filio, siue relinquatur eius seruo, nihil interest, quoad hoc, ut agnosceret illud, repellatur à querelâ, si differret tamen quoad hoc, ut petita contra tab. bonor. poss. quia legatum tunc præstat filio: non autem seruo, l. nihil interest, & ibi gl. summoueatur de inofficio testam.

Legatum relictum filiabus non comprehendit posthumam, de qua non est facta mentio in testamento; secus quando fecit mentionem, l. qui filiabus, 17. & ibi gl. 1. de leg. 1.

Legatum si reliquerit filiabus sentiens, quod filia, quæ erat in ventre vxoris, ad illud legatum admittetur, illa non nata, legatum in solidum debetur (seper-Atti, l. qui quartam, 5. §. si eo.

Reliqua verbo, Filius, 2. 7. 218. Pater, 32. 33. 34. Fideicommissum, 2. 3. 4. 5. 23. Legatarius, 2. 3. 4. 5. 23. C. de legatis.

Legatum an fiat per verba directa, an per obliqua nihil interest, & quibusunque verbis potest fieri, d. l. in legatis, & ibi gl. 1.

Legatum, & fideicommissum reiecta verborum varietate potest relinqui hodie per verba directa, vel præceptiua; quale est iubeo; vel per precatiua, quale est rogo, volo, mando, fideicommitto, l. 1. C. communia de legatis.

Legata, & fideicommissa reiecta antiqua verborum varietate adiuucent sunt ex æquata, ibi.

Legatorum genera olim erant quatuor, scilicet per vendicationem, per sinendi modum, per præceptionem, & per damnationem. i. obligationem, vel cōdamnationem in penam, ut si heres meus Titium duxerit in vxorem in damnum eius centum lego, §. sed olim, & ibi add. marg. Inst. de legatis.

Legatum per vendicationem fiebat dicendo legatario, & vendica tibi talem rem: per damnationem fiebat dicendo heredi, heres damno te illum ære alieno liberare: per sinendi modum ita, heres finito illum habere talem rem; per præceptionem dicendo vni ex heredibus, præcipio talem rem: id est anteprecem capito, gl. 1. ibi.

In Legatis relinquendis forma, & solennitas, quæ antiquitus obseruabatur, hodie sublata est, & potest hodie legari quibusunque verbis, d. §. sed olim, & sequ. eodem.

Legatum hodie potest relinqui quibusunque verbis, siue directis, siue obliquis: modò per ea mens testatoris legare, aut fideicommittere volentis appareat, ut iubeo, volo, rogo, mando, fideicommitto, cupio, opto, credo te daturum; siue loquatur legatario, siue extraneo, §. nostra autem, & ibi gl. quibusunque, & ibi add. marg. Inst. eod.

Reliqua verbo, Fideicommissum, 2. 14. Verbum, 14. Legatis, 5. Equibus alienis post mortem heredis debentur etiam sortus legata, 65

ripi; sed legatis equibus ipsius testatoris ab adita hereditate debentur etiam sortus, l. equis, 19. & ibi gl. 1. de Vfuris.

Legato equitio alieno, etiam si mora non intercedat, sortus accedunt incrementis, si sed si quis legauit decem equas, postea nata ante mortem heredis non veniunt, d. l. equis, & ibi gl. 1.

In Legato partis bonorum non veniunt fructus, nisi à tempore, quo heres fuit in mora, l. si quis bonorum, 23. & ibi gl. 1. de l. 1.

In Legato partis bonorum non veniunt fructus, nisi de voluntate testatoris expressè, vel præsumptè, aliud appareat, gl. ibi.

Legatum non debetur cum fructibus medio tempore ante mortem, & post testamentum perceptis, nisi hoc exprimat. gl. commodis, in l. Lucius Titius, 23. de leg. 2.

Legatum relictum in diem, debetur sine fructibus modij temporis, si gratia heredis fuit appositus dies; secus si gratia legatarii, l. si ita relictum, 44. §. 1. eodem.

Reliqua verbo, Fructus, 19. §. que 12. Pecus, Heres, 108. §. que 122. supra, 6. Legatarius, 2. 3. 4. 5. 23. C. de legatis.

Legatarius fundi continet omne emolumentum, etiam vniuersum, & ideo 66 si tradatur sine vniuersum, potest legatarius ad vniuersum fundum agere actione ex testamento; sed ob præter vniuersum præstationes, quæ fundum sequuntur, debet agere actione ex testamento ad fundum ipsum legatum, l. Mazius, 68. §. pe. & ibi gl. continet, de legat. 2.

Legatum fundi in genere non valet, secus si illius fundi adiecto nomine. gl. 1. in l. si sic, 1. de leg. 3.

Legato fundo non cedit pars, quam defunctus alij actione personali dare debet. l. qui concubini, 2. §. 6. qui fundum. eo.

Legatis prædium non videtur testator legare prædia, quæ sibi ob debitum sibi pigiori data sunt, nisi ex cessione debitoris in proprium patrimonium sine redactione. l. qui habebat, 9. & ibi gl. 1. eo.

Legatum certe quantitatibus falcis, vel arundinis ex quodam prædio, quando relinquatur alicui, illud prædium non censetur obligatum ob talem præstationem, nisi sit relictum pro alimentis. gl. neque in rem. in l. Caius, 22. de annuis legatis.

Legati si fuerint reditus fundi de manu heredis dandi uxori, quoad viueret, potest tutor heredis cum fundo vendere, & uxori legatarie offerre quantitatim annuam, quam testator viuis ex locatione fundi redigere consueverat. l. fundi Trebatiani, 38. de usufructu legato.

ex Legato reddituum fundi dandorum de manu heredis non tenetur heres præstare legatario habitationem in domo, quæ est in eo fundo, tenetur tamen reficere domum, quæ est in eo fundo, si destructa sit eius culpa ita, quod fundus minores redditus præstet, quam consueverit. ibi.

Legatum reddituum præstatorum de manu heredis differt à legato usufructus, quia usufructus fundi non de manu heredis singulis annis sed epemetur, nec percipit omne commodum, nec potest ab herede vendi in sui præiudicium, nec potest prohiberi habitare, cum omnis fructus rei ad eum pertinet; sed legatarius redditus fundi de manu heredis percipit, & potest fundus ab herede vendi, & potest prohiberi habitare. d. l. fundi Trebatiani. & ibi gl. 1. & fi.

Legato fundo debetur seruicius habens causam continuam, & permanentem ex alio fundo legantis, ex quo legans, vel vendens vocabatur, nisi contrarium de voluntate legantis appareat. l. 1. & ibi gl. fi. de seruiciis.

Legato fundo pluribus ut alimenta percipiantur ipsi, videtur plena proprietas eis relicta, & si vnus ex legatariis decesserit ante diem legati ceciderunt, pars ad ceteros legatarios coniunctos pertinet; sed si post diem legati decesserit, transmittitur ad suos heredes. l. libertis, de alimentis & cibis.

Legata si sit pecunia ex redditu prædiorum futuris annis scilicet proximi, non videtur per illa verba ex redditu prædiorum etiam appositæ conditio, sed tantum videtur potestatem tempus soluende pecunie, & sic legatarius interim decedens transmittit, et si fructibus prædiorum primi futuri anni percipiuntur tot redditus, quot sufficere, pecunie legatæ ex vberitate secundi anni percipiuntur. l. Firmio, 26. & ibi gl. postea, & gl. ex fructibus quando dies legati cedat.

Legatus si sit tibi fundus ita, ut eum pro parte habebas, sola dimidia pars fundi videtur legata ei, reliqua dimidia pars apud heredem remanet. l. plane, 34. §. fi. & ibi gl. pro parte de leg. 1.

Legatus fundus si seruientem debeat talis, qualis est, debet dari, nisi ita legatus sit uti optimus, & maximus est, præstetur, quia tunc liber præstari debet. l. seruo, 71. §. p. eo.

Legatus si sit fundus seruicius fundo heredis, heres adita hereditate non tenetur præstare fundum legatum aliter, quam ipse legatarius constituit heredi in eo fundo de nouo seruientem. l. si seruis Titii, 73. eo.

Legatus si sit fundus Cornelianus exceptis vineis, quæ tempore mortis ibi erunt, si nullæ vineæ erunt, totus fundus erit legatarij. l. si quis legauit, 35. de legato. 1.

Legatus fundus talis dari debet, qualis relictus est. l. legatum est, 119. §. fi. eo.

Legata si fuerint quinquagesima fructuum alicuius fundi, etiam vendito fundo ab herede debetur quinquagesima fructuum illius fundi, quæ per æstimationem potest præstari absque redditibus, non tamen debetur quinquagesima fructuum pretij id est vfurarium. l. liberto, 2. 1. & ibi gloss. duntaxat. de annuis legatis.

Legato fundo debentur etiam pascua semper in vfibus illius fundi deputata, & præta, quæ ita à testatore sunt coniuncta, ut sub vna fundi appellatione habeantur. l. Seiz, §. p. de fund. instn.

Legato simpliciter fundo absque mentione instrumenti continentur dolia, molæ oliuarie, & prælum, & alia, si affixa, & inedificata sunt, nec moueri possunt: sed dolia, & alia, quæ non sunt affixa, & moueri possunt non continentur. l. cum fundus. eo.

Legato fundo continentur etiam fossata, & debent mensurari cum fundo; secus est in via. gl. aggeres. in l. prædia, §. fi. eo.

Legato fundo uti optimus, & maximus est, continentur etiam apraria, & cetera venationis instrumenta. l. fundo legato. eo.

Legato fundo non tenetur heres præstare legatario instrumentum emptionis fundi: tenetur tamen cadere de exhibendo, & præstando, quando opus fuerit. l. quæritur, §. Papinianus, & ibi gl. emptiones. eo.

Legato fundo si aliquid post testamentum adiectum sit, etiam id, quod adiectum est, pertinet ad legatarium, si testator eam partem non separatim possedit, sed vnuerfuitarij prioris fundi adiunxit. l. item fundus, 9. de l. 2.

Reliqua verba, Area, Fundus, 4. §. Legatus, 5. & sup. num. 6. Heres, 117. 118. 219. Legatarius, 7.

67 **LEGATA** duo intelliguntur esse, quando legatur fundus cum instrumento, vel fundo instructus, in primo est accessorium instrumentum, in secundo verò vtique scilicet fundus, & instrumentum est principale. l. 1. & ibi gl. 1. de fundo instructo.

Legato fundo cum instrumento si voluntarie fundus à testatore alienatus sit, & sic reuocatur fundi legatum, non potest vendicari, nec statim fundi legatum; quia instrumentum est accessorium, scilicet si legatur fundus, & instrumentum, vel fundo instructus, quia tunc legato fundi reuocato non reuocatur legatum instrumenti. d. l. 1. & ibi gl. fi. & ibi add. marg.

Legato alicui vno fundo cum instrumento, si legetur alij alius fundus etiam cum instrumento, boves tanquam instrumentum fundi debentur legatario fundi, in quo illi boves opus faciebant, non verò legatario, cui legatus fuit fundus, in quo illi boves morabantur, ac manere consueverunt. l. cum quidam. eo.

Legato fundo instructo, & postea alienato extinguitur instrumentum fundi, sed non instrumentum patris, quod continetur, ubi fundus instructus legatus est. gl. fi. in l. si cum fundum. eo.

Legatum fundi cum instrumento differt à legato fundi, & instrumenti; quia in primo alienatione fundi postea facta à testatore, neque fundus, neque instrumentum debetur; sed in secundo, licet legato fundi propter alienationem sequentem extinguitur, non tamen legatum instrumenti fundi. d. l. si cum fundum, & ibi gl. 1. & fi.

Legatum fundi cum instrumento, & legato fundi, & instrumenti, vel fundi instructi parificatur in coniungendo, vt semper vtique & fundus, & instrumentum videatur legatum; sed differtur quoad modum extinctionis legati. ibi.

Legato fundo cum instrumento non continetur grex comparatus, vt ex eo fructus caperetur; continetur tamen grex comparatus, id est, quia aliter ex fundo, vel salu fructus percipi non poterant, nisi grex ibi esset, quo casu veniunt etiam pastores, & serui saluarij. l. instrumenta. in fi. cum l. seq. eo.

in Legato fundi instructi plus continetur, quam in legato fundi cum instrumento; quia in legato fundi instructi continetur non solum instrumentum eiusdem fundi, sed etiam instrumentum ipsius legantis id est omnia, quæ in eo habuit, vt ipse instructor esset in legato fundi cum instrumento continetur tantum instrumentum ipsius fundi. l. questum, §. sed si fundus. eo.

in Legato fundi instructi continetur etiam instrumentum ipsius legantis, vt est supellex, quæ illis fuit vsus ipsius gratia, item vestes eius, lecti, & menies eboreæ, vel si quæ alia sint, item vitrea vasa, & aurum, & argentum, & vina, & omnia alia utensilia, quæ ibi sunt gratia vsus ipsius legantis. ibi.

in Legato fundi instructi non continetur ea, quæ testator concesserat in eo fundo non vsus sui causa sed gratia custodie, nec continetur vina, quæ in apothecis non vsus sui causa, sed causa custodie, quasi in horreo illic habuit, nec fructus, quos ibi repositus, vt venderetur, vel in alium vsum, quam fundi conuerteretur. d. §. sed si fundus.

Legato fundo instructo continetur serui supellectilarij, & ceteri huius generis serui, id est ministri, quibus erat testator instructus in eo fundo præter eos, qui libertatem acceptantur à testatore, & eos, qui in ruere est in villa morari solebant, non tamen in fundo legato. d. l. questum, §. item Celsus, & ibi gl. & qui.

Legato fundo instructo continetur etiam prædatoria, quæ testator ibi habebat, vt cum eo venisset, præsto essent in trichino, puta ad recendendum tripedum, & calcari, & cum sequendum. continetur etiam contrabinales seruorum, id est vxor, & filij vt inuente in bibliotheca, & libri quos illic testator habebat, vt quocies venire in fundum, vteretur, nisi quasi in apotheca causa custodie, ibi habere bibliothecam. d. l. questum, §. si instructum.

Legato fundo instructo continetur supellex, & vina, & mancipia non solum ad cultum, custodiamve villæ, sed etiam quæ ipsi testator in ministerio ibi essent, item imagines, quæ tantum sunt in ornatu fundi. d. l. questum, §. Ne rarius.

Legato fundo instructo non continentur mancipia, quæ temporis causa illic fuerint, nec eo animo testator illic transiit, vt aut fundi, aut suum instrumentum faceret. ibi.

Legato fundo instructo continetur etiam actor, qui stabat in fundo missus in prouinciam, vt ordinatis negotiis ad pristinum actum rediret, quamuis nondum redierit. d. l. questum, §. item respondit prædis.

Legato fundo instructo continetur thesauri, & cetera medicamenta, quæ secessus causa testator ibi habuit, & veltis propter secessum ibi deposita. d. l. questum, §. item respondit thesauri.

Legatis hortis instructis sicut si legauit mater argentum muliebri filiae, intelligitur legale filiae etiam argentum muliebri, quod in hortis habuit, vt ibi esset instructum. d. l. questum, §. fi.

Legatis his, quæ tabernarum exercendarum, & instruendarum pistrinis cauponæ causa facta, paratæque sunt, continentur etiam caballi, qui in pistrinis sunt, & focaria, & merces, quæ in his tabernis sunt, & pittores, & introitores, si testator per se exerceat, & imponit illos introitores, secus si ipsi principaliter hoc committatur, quia tunc non sunt ipsi instrumentum. l. si ita testamentum. & ibi gl. 1. eo.

Legato fundo instructo, vel cum instrumento continetur etiam mulier custos villæ perpetua in fundo, sicut saluarius, qui est in dicto fundo. d. l. si ita testamentum. §. mulier.

Legato fundo ita, ut optimus, & maximus est, cum omni instrumento rustico, & mancipijs, quæ ibi sunt, debentur, & etiam femina, quæ in fundo sunt, & frumentum repositum ibi pro pacendis mancipijs, quæ sunt in fundo, nisi heres probet aliquid testatorem sensisse. l. cum de sanionis. §. vni fundum.

Legato fundo instructo si nominatim etiam legauit eidem quædam mancipia eiusdem fundi, illa tantum mancipia, quæ nominata erant, intelliguntur legata, sed non illa, quæ non fuerunt nominata. d. l. cum de sanionis. §. vni fundum.

ad Legatum villæ non pertinet seruus missus in villam non perpetuo, sed ad tempus illuc futurus, vt quia dominum offenderit, quasi ad tempus relegatus, scilicet si fuit missus, vt ibi perpetuo esset. l. ex facto, 35. §. p. ver. & est de hereditatibus.

Legato fundo instructo non continetur seruus, qui vt extraneus colonus data mercede colit, secus si fide domino debita colit. l. Seiz, §. 1. de fundo instructo.

Legato fundo instructo cum reliquis colonorum, & villicorum, non continentur reliqua, & debita colonorum in nouationem deducta descendentes illis de colonia post finitam locationem. d. l. Seiz, §. præda.

Legato fundo instructo cum actore non continetur vxor, & filia actoris, si is actor non in fundo, sed in ciuitate moratus sit; scilicet si in fundo moraretur, quia tunc tanquam instrumentum fundi deberentur etiam eius vxor, & filia. d. §. prædia, & ibi gl. cedant.

Legato fundo instructo cum mancipijs non continentur mancipia, quæ post

LEG

demquo casu ipse habebit partem legati iure hereditario, & aliam partem iure legat. dict. gloss. non potest.

Legata si fuerit eadem res duobus heredibus à quodam legatario, quorum alter in vndecim vnciis, alter in vna fir institutus, institutus in vndecim vnciis habebit vndecim partes, & alter coheres solum vnam partem. l. plan. 34. §. inde dicitur. & ibi gl. heredis. eod.

Legatus si sit fundus vni ex duobus heredibus, & duobus extraneis, duo extranei possunt petere totum assensum fundi, quem habet heres legatarius: scilicet duas tertias iure suo, aliam iure accrescendi; quia cum non valeat iure legati, accrescit collegatariis, sed in alio fundi semisse, quem habet coheres, non legatarius, quilibet ram heres legatarius, quam duo extranei petent tertiam, & sic feriam tantum partem habebit heres legatarius. l. legatum. 119. §. 1. & ibi glo. potest. & gl. trinent. eod.

Legata, & fideicommissa, quod darentur, si iuravit testator, debentur illa ab heredibus ab intestato, etiam si testamentum sit ipso iure nullum, secus si iuramentum heredi sit delatum per testatorem. l. cum pater. 79. §. filius marrem. & ibi gl. 1. de lega. 2.

Legata relicta ab heredibus vt ab scriptis non debentur ab illis succedentibus ab intestato. l. si quis testamento. 81. eod.

Legata debentur tantum ex testamento solenni, nisi essent repetita ab intestato. gl. nec obuiuit. & ibi add. marg. in l. post legatum. de his, quibus vt indignus.

Legata ex non solenni testamento debentur in odium mentientis, qui negavit relicta esse, & postea delato iuramento dicebat non iure relicta, secus si ab initio fuisset confessus relicta, sed non iure. ibi.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento valent, & peti possunt, etiam si testator cancellauerit institutiones heredum. gl. traditur. in l. eam, quam. 14. C. de fideicommissis.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento etiam non adita hereditate per heredem scriptum debentur ab heredibus ab intestato, si sunt fauore libertatis, pietatis, vel affectionis relicta. ibi.

75 Legata, & fideicommissa debentur, quando hereditas indigni applicatur fisco. ibid.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento, in quo institutio est nulla propter errorem testatoris, censentur repetita à succedentibus ab intestato, & ab eis peti possunt. gl. traditur. & gl. hereditas. & gl. successoribus. ibi.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento non valent non adita hereditate per heredem scriptum propter defectum solennitatis testamenti, neque debentur à venientibus ab intestato. d. l. hereditas.

Legata ab intestato relicta iure antiquiori non valebant, hodie vero valent relicta ab intestato. §. preterea. & ibi gl. valeant. & ibi add. Inst. de fideicommissis. heredit. & glo. hereditatem. in l. 1. §. hoc autem ad Trebellianum.

Legatum qui accepit, non prohibetur petere hereditatem ab intestato, & teneatur tamen restituere legatum cautione sibi oblata, nisi fuerit in euidenti calumnia. l. postquam legatum. 46. de pet. hereditatis.

Legatum relictum in solidum ab vnoquoque ex duobus heredibus, perinde est, ac si in duorum testamentis relinqueretur, distinguunt tamen, an legatarius prius petat rem, an testamentum. l. quid ergo. 46. §. 1. & ibi gl. legatum. de legat. 1.

Legatum, quod à pluribus heredibus relitum est, si vnus ex his iussus sit accipere, & prestare legatarius, in potestate legatarii est petere legatum ab omnibus heredibus pro hereditaria portione, vel ab eo, qui iussus est accipere, & prestare. l. si à pluribus. 110. eod.

Legatum si sit relictum Titio à duobus heredibus, si vnus ex his non extiterit heres, alter totum legatum teneatur prestare Titio. l. ciuitatibus. 12. §. 1. Lucius Titius. co.

Legatum, vel fideicommissum si sit relitum ab vno ex heredibus proprio nomine eius expresso, si is heres non extiterit, ille, cui portio eius accreuit, non teneatur prestare legatum, vel fideicommissum, secus si esset relitum legatum verbis appellatiuis, puta ab heredibus, quia tunc non existente herede eius portio accreuit alii cum onere suo. l. Celsus pater. 19. §. 1. & ibi gl. extitisset. de legat. 2.

Legata si fuerit quantitas, puta decem vni à duobus heredibus in diuersis orationibus, vt quae heres teneatur prestare quinos aureos, nisi vnus eorum ostenderit adimendi causa id fuisse legatum ab alio herede. l. si pluribus. 45. §. final. eodem.

Legata si fuerit eadem quantitas bis alicui ab vno herede, non debetur, nisi semel, nisi contrarium probet legatarius; sed si eadem quantitas legetur à diuersis heredibus, & in diuersis orationibus, quilibet teneatur in solidum. d. §. si. & ibi gl. si.

Legata si fuerit bis eadem species, siue à diuersis heredibus in vno testamento, debetur tantum semel, nisi testator dicat ab vnoquoque rem prestari in solidum. gl. si. ibi.

Legata relicta ab herede etiam proprio nomine expresso, debentur etiam ab herede heredis. l. alimenta. 16. de aliment. & obar.

Legata etiam ab intestato non debentur rupto testamento per querelam inofficiosam. l. patronus. 34. §. si de legat. 3.

Legata ab eo, quem quis putabat in solidum fuisse successurum, debentur in partem, & non in totum, si aliquis cum eo succedat, fallit in legato libertatis, quae in totum debetur. l. qui graui. de iure codicill.

76 *Reliqua verba, fideicommissum, l. 8. §. 1. 2. 3. Legata, §. 6.*
Legatum incertum propter incertitudinem personarum, quibus relinquitur, valet: sed impeditur praestari, donec probetur, de quo testator senserit, & probanti hoc praestari debet, alioquin non gl. debet. in l. seruum. §. si inter. de leg. 2.

Legatum incertum propter incertitudinem rerum valet, & praestari debet res, quae est minoris pretii, nisi probetur contra. ibi.

Legatum ad viam rescindendam factum valet, etiam si certa summa scripta non sit, & tanta summa videtur legata, quanta ei rei sufficiat, nisi appareat fuisse defuncti voluntatem, aut ex magnitudine eius pecuniae, aut ex mediocritate

facultatum testatoris, quo casu officio iudicis secundum aestimationem patrimonij debet iudex definire quantitatem legati. l. quidam. §. o. eod.

Legatum incertum non designata certa summa regulariter non valet, nisi in refectionem vias, vel in alimenta, aut in causam dotis relinquatur, vel in arbitrium alicuius conferatur. f. gl. final. ibi.

Legatum incertum ad rescindendam vias valet, & speciali iure incertum non vitiat legatum. glo. neque legati. in l. legatorum. 34. de legat. 2. gl. pe. in l. priuilegia. 12. C. de sacrosanctis.

Legatum non valet quando corpus ignotum legatum gl. debet. in l. 1. §. adeo. de dote praelegata. gloss. in l. 3. C. de falsa aedicta.

Legatum etiam incertum in piam causam valet. glo. 1. in l. si cui annuum. 14. de annuis legat.

Legatum ratione incertitudinis non valet. gl. nullus. in l. quaesitum. §. si quis. de fundo instructo.

Legatum incertae personae relitum non valet. glo. 1. & ibi add. marg. in l. 4. de reb. dubiis.

Legatum relitum incertae personae de certis, vel incertis valet, si incertum venit declarandi ex futuro euentu, vt si legatus legauerit decem ei, qui restitutionem impetrauerit, debetur legatum impertranti restitutionem. l. quidam relegatus. eodem.

Legatum relitum pauperibus nulla specificata persona speciali iure fauore pie causa valet, nec incertum personarum vitiat tale legatum. gl. 1. ibi. & glo. 1. in §. incertis. Inst. de legatis.

Legatum factum ei, qui ex cognatis primus in Capitolium ascenderit, vel ei, qui monumentum fecerit, vel ei, qui maximus natus est, vitiat propter incertitudinem, si duo simul ascenderint, vel plures fecerint monumentum, vel si duo pares aetate sint. l. si ita fuerit. de reb. dubiis.

Legatum relitum Sempronio amico non valet, si duo sint eiusdem nominis, & aequa charitate coniuncti: potest tamen heres, si vult, prestare ei, cui voluerit, non tamen cogitur. d. l. si ita legatum. & ibi gloss. 1. & d. l. si quis seruum. 8. §. si inter. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Legatum generaliter relitum ei, qui ascenderit in Capitolium, valet, & inspicitur euenus. glo. 1. & ibi add. marg. in d. l. si ita fuerit legatum. de reb. dubiis.

Legatum si relinquitur incertae personae de certis certificanda ex aliquo futuro euentu, censetur quilibet eorum relitum sub conditione, si ille futurus euentus in personam suam eueniat. l. quoties. 12. & ibi gl. 1. eod.

Legatum relitum cognatis intelligitur relitum etiam his, qui per deportationem deseruerit eis cognati, si tempore mortis fuerint cognati: quia sunt restituti: secus si non fuissent restituti: quia tunc non caperent. gl. 1. in l. si cognatis. eodem.

Legatum annuum, quantumvis sit incertum, valet, secus in aliis legatis, & contrahibus inter viros. gl. pe. in l. priuilegia. 12. C. de sacrosanctis.

Legata domus pro parte ratione incertitudinis debetur tota gl. cum familia. in l. 77. vxori. 3. de legat. 3.

Legatus si sit fundus Satrianus, qui est in regione Niphana, ille fundus videtur legatus, si certum sit de eo testatore sensisse, licet non inueniatur in regione Niphana. sed in alia. l. patronus. 34. §. libertis. de legatis, 3.

Legatum si sit incertum de certis, & tunc si testator senserit de certo, vt quia in legato expressit propriam nomen, fed non constat de quo, tunc heres habet electionem: si vero testator non senserit de certo, vt quia legauit vnum de seruicis, & tunc legatarij est electio, gl. consentiendo. in l. heredes. 16. §. non tantum. famul. et. c. l. & gl. 1. in §. si generaliter. Inst. de legatis.

Legatum incertum fauore alimentorum valet. gl. constanter. in l. cum post. 79. §. gener. de iure dotum.

Legatum incertum rei, quae habet fines facti hominis, valet, si in patrimonio testatoris reperitur, aliis fecus. l. si domus. 74. de legat. 2.

Legatum si sit relitum vni ex certis libertis, quibus heres elegerit, eo non eligente omnes simul admittuntur ad legatum. l. si quis Titio. 17. §. si de legat. 2.

Legato peculo auro, quod elegerit legatarius, si nullum peculium aureum inueniatur in hereditate, sed tantum trullae, cyphi, modiolis, & phiales, nihilominus poterit si eligere vnum ex his, licet alteri fuerit materies. l. Seia. 38. & ibi gl. 1. de auro, & argent. legat.

Legatum relitum Titio, si plures Titij sint, & sit controuersia inter eos, eui relitum sit, debetur illi, qui probauerit defunctum sensisse de se. l. falsa demonstratione. 31. de cond. & demon.

Legatum an relinquatur alicui nominatim, veluti Lucio Titio, an per demonstrationem corporis, vel artificij vel officij, vel necessitudinis, vel affinitatis nihil interest. l. nominatim. 34. eodem.

Legatum relitum incertae personae, etiam à milite, iure antiquo non valebat. §. incertis vero personis. Inst. de legatis.

Legatum relitum incertae personae etiam de incertis valet, si venit certificanda ex aliquo futuro euentu, vel si certificatur per legem. d. gl. 1. in addit.

Legata, & fideicommissa relicta incertis personis, & per errorem soluta repeti non possunt. §. incertis. Inst. eod.

Legatum relitum incertae personae ex certis, veluti vni ex cognatis meis, qui nunc sunt, si quis filiam meam vxorem duxerit, ei heres meus illam rem dabo, valet. ibi.

Legatus si sit fundus Seianus, si testator duos fundos eiusdem nominis habeat, minor fundus debetur, nisi legatarius ostendat testatorem sensisse de maiori. glo. pen. in l. Caius. 88. §. si de legat. 1.

Reliqua verba, incertum, incertum, infra 91.

Legatum non valet, si quis legat campum Martium, vel columnas domus. gl. legatum. in l. iurisdictionum. §. & generaliter. de pactis.

Legata per quae tempore testamenti non valent, si testator tunc deederet, per regulam Catonianam non confirmantur impedimento cessante, sed initio, quae tempore testamenti non valent, impedimento cessante confirmantur. gl. fin. in l. qui soluendo. 41. de hered. inst.

Legatum iam mortuo relitum etiam in codicillis testamento confirmatis, pro

non scripto habetur. l. Diuus Seuerus. 6. §. fi. & ibi gloss. fi. de iure codicillorum.

Legatum inualidum ab initio confirmatur ex postfacto impedimento, ex vltima voluntate testatoris, sublati. l. confirmatur. §. pe. & ibi gl. vtile. cod.

Legatum generale non vitatur per enumerationem quorundam indiuiduorum. l. verba. de aliment. & cibor.

Legatum deficit, deficiente onere iniuncto legato ex voluntate defuncti, secus si casu, puta morte legatarii. gl. fi. & ibi add. in l. pecunia. cod.

Legatum inutilia ei personae, quae non est in rebus humanis, non valet, & legatum ab ea persona, quae non est in rebus humanis, gl. non est in l. quidam referunt. de iure codicillorum.

Legata relicta vel adempta in codicillis ab instituto in testamento ante codicillos mortuo, non valent, neque debentur, si substituto, quia heres, ad quem conferat testator sermonem, non est in rebus humanis. d. l. quidam referunt.

Legata inutilia propter defectum voluntatis, vel quia facta per inepta verba, confirmantur per repetitionem, id est per scripturam in codicillis factam, dicendo hoc amplius, heres meus dato ci. l. legata inutiliter. 19. & ibi gl. 1. & 2. de legat. 1.

Legata inutilia propter incapacitatem legatarii, vel quia res legari non possit, non confirmantur, etiam si in codicillis testator dixit, hoc amplius ei lego. d. glossa.

Legata inutilia etiam ex defectu voluntatis non confirmantur per dilationem solutionis eorum legatorum praestitam heredi a testatore. d. l. legata inutiliter.

Legatum relictum ei, qui in hostium potestate est, habetur pro non scripto, si ibi defecerit, quamvis si rediisset, post mortuum confirmaretur, & valeret. l. si seruo meo. 1. cod.

Legata si fuerit alicui provinciali testera frumentaria, quae soli Romani videntur, licet legatario provinciali vellet si inutilis, nihilominus tamen valet legatum, & debetur eius estimatio, & eo mortuo transmittitur ad heredem eius. l. mortuo bono. 5. o. 1. de leg. 2.

Legata non debentur iure Digestorum rupto testamento per querelam, hodie iure authenticorum valent. l. cum filius. 7. 8. & ibi gl. constitit. & gl. placuit. de leg. 2.

Legatum inutile propter se non remanet apud legatarium, secus quando non est inutile propter se. gl. petere. 1. l. eod.

Legatum rei, quae iure, vel natura praestari non potest, non valet, vt si mancipium orthodoxi legatur heretico, vel fundus Marius, vel liber homo. gl. praestari, in l. fideicommissa. 1. §. si seruo. de leg. 3.

Legatum mortuo legatario ante testamentum dicitur pro non scriptum, & non remanet apud heredem cum onere suo. glossa. fin. in l. si ab eo, cui. 9. de usufructu. leg.

Legata inutiliter data, ademptione non confirmantur. l. legata. de adimen. legatis.

Legati dario ex quibus causis est inutilis, ex eisdem etiam causis inefficax habetur ademptio, & e contra, ubi legatum est inutile, & ademptio est inutilis. d. l. legata. & ibi gl. habetur.

Legatum, vel fideicommissum non valet, si nomen legatarii, vel fideicommissarii expresse, vel quasi in testamento adscriptum non sit. l. 1. & ibi gl. 1. de rebus dubis.

Legatum relictum non existenti in rebus humanis habetur pro non scripto. l. pe. de regula. Catoniana.

Legata ultra patrimonium relicta non valent, etiam in testamento militis. glossa. nihil um. in l. 1. ratione. §. quod vulgo, ad legem Falcid.

Legatum relictum domino, cui seruo herede instituto, est inutile domino acquista hereditate per se. l. 1. §. de seruo. 1. o. cod.

Legata inutilia non contrahuntur cum vitiis. l. Nennianus. 12. §. fi. cod.

Legatum quinquaginta aureorum factum alicui sub conditione, si quinquaginta aureos soluerit heredi, inutile, & ridiculum legatum est. l. si fundus. 65. eod.

Legatum relictum alicui, vt faciat impensas funeris, si pro non scripto habetur, remanet penes heredem cum suo onere: quia debet facere impensas heres. gl. perraro. in l. 1. §. in primo. C. de caduci.

Legata ex testamento eius, qui solvendo non est, omnino sunt inutilia. l. & si debitor. 16. de donatio. causa mortis.

Legatum relictum in id tempus, quo tempore id ipsum finem caperet, non valet. l. libertas. 17. in add. marg. de manumiss. testam.

Legatum non vitat angustia temporis. gl. si inter eos. in l. §. si inter eos. de verborum obligat.

Legatum relictum alicui causa contrumelias, veluti lego illi nato ex monacho, non valet. gl. pe. in l. pe. C. quemadmodum. testam.

Legata etiam liberatum non valent, si res alienam absorbet totam hereditatem: sed in eo, quod superest, valet, vt quod ad illud salua Falcidia. l. vniuersa. 15. C. de legatis.

Legatum ab initio inualidum non requalidatur, licet veniat ad casum, a quo posset incipere. §. sed si rem. Instit. de leg.

Legatum relictum ab eo, qui omnino volebat testari sine institutione heredis, nullum est. §. in primis. Instit. de fideicommissis. heredit.

Legatum non valet, quando fructus post mortem suam legat proprietario commodum usufructus. §. gl. pe. in l. 1. §. fi. de leg. 3.

Legatum a testatore relictum, quidquid Epheci ipsi testatori dari oportet, nulli est, si post testamentum in vita, vel post mortem deberi incipiant illud. glossa. oportet. in l. 1. in conditionibus. 19. 6. 1. de cond. & demon.

Reliqua verbo, Fideicommissum, 25. 2. 6.

LEGATA in testamento relicta, in quo pater praeterit filium suum ignoranter, debentur. glossa. praestentur. in add. marg. in l. cum marer. 18. de inoff. testam.

Legatum si petatur ex testamento, quod falsum esse dicitur, in electione heredis est legatum praestari statim habita cautione de restituendo, si probeatur falsum, vel statim queri an debeatur, examinando scilicet quaestionem falsi, si

probationes sunt in promptu: hodie tamen in electione legatarii, & pater heredis est. §. l. si testamentum. 6. & ibi gl. 1. & add. marg. de petitorio. heredit.

Legatum si petat legatarius ex testamento, quod falsum esse dicitur, tanquam sibi contrarius non auditur, etiam si cautionem offerat. d. l. si testamentum. & ibi glossa. fin.

Legatum petere non potest legatarius ex testamento, quod falsum esse dixit, perferens in accusatione vtque ad sententiam, quod falsum esse dicitur, tanquam sibi probauit, siue non obtinuerit: quia non probat; secus si non periculauit vtque ad sententiam: sed ante desistit. ibi.

Legatum ex testamento falso non debetur. d. gl. fi. ibi.

Legatum accipiens ex aliquo testamento de facili non auditur volens agere contra illud. l. postquam legatum. 46. de petit. heredit.

Legatum relictum in minus solenni testamento debetur naturaliter, sed non ciuilitur, & solum per errorem iuris, vel facti non probabilem non repetitur: secus si per errorem facti probabilem. gl. 1. in l. 1. de condit. indebiti, & gl. 1. in l. cum quis. 19. C. de iuris, & facti ignorant.

Legata soluta ex testamento, quod postea falsum, vel inofficiosum, vel irritum, aut ruptum apparuit, repetuntur conditione indebiti. l. 2. §. 1. & ibi glossa. fi. de condit. indebiti.

Legatum inualidum, aut donationem inualidam tollitur validum. gl. 1. in l. si id, quod de rescind. vend.

Legata, & fideicommissa non debentur ex voluntate vel testamento, nec scripta debentur tamen ex voluntate perfecta, sed non scripta, aut scripta, & perfecta; sed deest, heres etio. gl. 1. in l. si quis cum testamentum de testam.

Legata, & fideicommissa ex testamento nullo iure perfecta per non possunt, nisi testator dixerit, hoc testamentum meum omni iure valere volo. l. ex ea scriptura. §. fi. cod.

Legata valent hodie rupto testamento ex causa exheredationis, vel praeteritionis. gl. 1. in l. si quis testamentum. 83. de leg. 2.

Legata, & fideicommissa Imperatori in testam. imperfecto relicta non debent vendicari ab eo, quia decet tanta maiestati seruari eas leges, quibus ipsi solui esse videtur. l. ex imperfecto. 23. de leg. 3.

Legata relicta ex testamento imperfecto debentur naturaliter. §. l. in testamento. 38. de fideicommissis. libetta.

Legata relicta non debentur ex testamento rupto natiuitate posthumis, nisi ab intestato relinquerentur, sed hodie secus est. l. si pater. 47. & ibi gl. ex fideicommissa & gl. non debet. cod.

Legata valent, licet non valeat testamentum, quando filius, vel extraneus, qui negligit testatorem captiuum redimere, instituitur heres. auth. si captiuus. & ibi gl. 4. C. de episcopis.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento inualido non debentur, nisi sine repetita a venientibus ab intestato. l. ex testamento. 29. C. de fideicommissis.

Legata, & fideicommissa relicta in testamento inualido censentur repetita a venientibus ab intestato, eo ipso quod testator dixit, quod testamentum valeret pro codicillis. gl. fi. ibi.

Legata, & fideicommissa relicta a filio praeterito non debentur. l. pe. C. cod.

Legata, & fideicommissa relicta a filiis institutis, cum possint grauari, etiam testamento irritum per contra tab. conferuntur, & valent. gl. 1. in addit. ibi.

Legata, & fideicommissa relicta ab institutis filiis, cum grauari non possint, pro non scriptis habentur. ibi.

Legata, vel fideicommissa relicta in minus solenni testamento non valent, quando grauatus ab initio constituit legatum, vel fideicommissum; sed relictum in minus solenni testamento. §. gl. si ibi. ibi.

Legata, vel fideicommissa relicta in minus solenni testamento tenetur heres delato sibi iuramento per fideicommissarium vel solvere, vel iurare illa non esse relicta, quando ab initio heres diffidit, nec auditur volens se iuri ex minus solenni testamento: tunc enim non est locus poenitentiae. ibi.

Reliqua verbo, Fideicommissum, 18. 19. Testamentum, 19. 20. 21. 44. Heres, 118. 119. Legatarius, 1. 10. 18.

LIBERATIONIS parit exceptionem, quae solui repetitionem inducit. l. si non sortem. 16. §. ad eo. de condit. indeb.

Legatum ad liberationem conuertitur ad agendum. l. Africanus. 40. §. si Titius. & ibi gl. fi. de leg. 1.

Legata si fuerit liberatio debiti vni ex pluribus reis debendi, ille solus, cui liberatio legata est, liberatur, non aliquamvis omnium aliorum eorum interit, vt omnes liberentur. l. fideicommissa. 11. §. plerumque. & ibi gl. habitum. de legat. 3.

Legatum liberationis importat, vt debitor acceptilatione liberetur, si est solus, vel si habet correum socium: sed si habet correum non socium, pacto liberari debet. l. 4. §. nunc. de liberat. legat.

Legatum liberationis habet effectum, nisi a testatore vero legatum exactum sit, secus si a testatore ficto, vel ab herede exigatur. l. non solum. 8. §. fi. cod.

Legatum personale liberationis non transit ad heredem, nisi per heredem testatoris petendo contra fiat. d. l. non solum. §. tale. & l. Aurelio. 21. cod.

Legatum liberationis relictum ei, qui se potest liberatione tueri, non valet. l. si creditor. 14. cod.

Legatum liberationis in dubio intelligitur in rem, vt si personam heredis comprehendat. l. si quis in testamento. 6. cod.

Legatum liberationis non extenditur ad dolum, neque ad reliqua. l. Aurelio. 21. §. fi. eodem.

Legatum liberationis, vel nominis exinguitur solutione, vel alia liberatione contingente viuo testatore: secus si eo mortuo facto heredis contingat. l. si id, quod. 22. cod.

Legatum liberationis extenditur ad debitum accessorium post testamentum contractum, & sic etiam ad viuras post testamentum decurfas. l. Aurelio. 22. §. legatum. cod.

Legatum liberationis restringitur ad debitum tempore testamenti, nec extenditur ad debitum postea contractum. d. l. Aurelius. §. 1. & ibi glossa. repetit.

Legatum liberationis non extenditur ad debitum post testamentum, vel codicillos testatori

testatoris solum: extenditur tamen ad debitum ante testamentum, si per verbum preterit temporis legatum relictum fuit, puta lego debitori id, quod mihi debuit: & testator hoc ignoravit. l. si eod.

Legatum liberationis extenditur ad debitum accessorie post testamentum contractum, & etiam ad novum debitum, quod primo loco succedit. l. si. §. si.

Legatum quando filio debitoris factum est cum his verbis, & plus tibi reliquifsem, si parvis mihi soluisset id, in quo mihi tenebat, per hoc inducitur liberatio patris debiti ipso ei existente hærede. l. si. §. i. & ibi add. marg. de doli mali exceptione.

ex Legato liberationis facto, debitori non datur actio hypothecaria, vel alia cautio, cum habeat exceptionem: sed & actionem ex testamento habet debitor, vt liberetur. gl. super his. in l. i. C. communia de legatis. & gl. actione. in l. 2. Cod. eodem.

Legatum liberationis factum a creditore debitori valet, & potest fieri in perpetuum, & ad tempus. §. si quis debitori suo. Inst. de leg.

Legatum liberationis si ita factum sit debitori: scilicet peti nolo, vel, quod debet, relinquo, vel actionem remitto, legatarius liberandus est ab omni debito: non tamen a dolo. §. reprobat. §. i. in add. ibi in §. si quis debitori suo. Inst. de legatis.

Legatum liberationis si ei, qui negotium testatoris gessit, ita factum sit, rationes te reddere nolo, talis debitor ab omni debito liberatur, nisi ab eo, quod penes eum est, & ab eo, quod dolo fecit. d. gl. i.

Legatum liberationis si ita fiat, damno herede, ne exerceat actiones, tunc si testator habet bonam causam, litis eventus, & sumptus facti ad adversario legari videntur, si malam, nihil videtur legare. ibid.

Legata liberatione ad tempus, sufficit quod legatarius officio iudicis conseqatur, quod heredi imponatur silentium vique ad illud tempus. gl. vt liberet. in add. ibid.

Legata liberatione in perpetuum competit legatario non solum exceptio, si ab eo petatur, sed etiam actio ad petendum, vt creditoris heres liberet eum per acceptationem. d. §. si quis debitori suo. & ibi gl. vt liberet. & ibi add.

Reliqua verbo, Fideiussor, 4. §. 49. 50. Debitum, 13. 4. Liberator, 1. 2. 3. Tutor, 124. 13. 126. Debitor, 17. 5. §. que 2. 6. 62. Heres, 14. 115. Creditor, 66.

§. LEGATVM liberatis sicut non edit, nisi ab acta hereditate: ita & legatum peculii seruo cum libertate relictum. l. pe. & ibi add. marg. de peculio.

Legati libertatis regulariter præualeat legato ipsius serui alteri facto, fallit quando in fraudem creditoris data est libertas, vel si is seruus sit, qui in perpetuum servitute venerit, vel sit seruus, qui pignori specialiter datus est. l. seruum filij. 4. §. si idem. & ibi gl. iussus. de leg. 1.

Legatum libertatis relictum seruo pignori specialiter obligato non valet, secus si generaliter erat seruus pignori obligatus. d. §. si idem. & ibi gloss. pignori.

Legatum libertatis relictum seruo pignori etiam specialiter obligato valet, si seruus se luerit. d. gl. pignori.

Legatum libertatis in fraudem creditoris factum non præualeat legato ipsius serui facto aliter sub conditione, si decem daret heredi. d. §. si idem. & ibi gl. in fraudem.

Legatum libertatis relictum seruo, ita, vt filius testatoris rationes reddat, non intelligitur relictum sub conditione: sed sub modo, & potest compelli ad illum modum implendum. l. libertas. 17. §. hæc scriptura. de manumiss. testamentum.

Legatum libertatis si sit relictum seruo ita, vt alternis mensibus monumento lucernam accendat, vt solentia officio peragat, seruo competit libertas statim adita hereditate, & compellitur officio iudicis testatoris iussioni parere. l. Mevia. 4. §. eodem.

Legatum, neque libertas conceditur ex verbis enunciativis prolatis a pagano, veluti lego fundum Fortunato meo, cum esset seruus, & non liberus. l. ex his verbis. 7. & ibi gl. 3. C. de testa. militis.

Legatum, & libertas censetur concessa ex verbis enunciativis prolatis a milite non errante, veluti lego fundum Fortunato meo libero, cum scilicet eum esse seruum fecisset si ignorasset, quia tunc neque legatum, neque libertas concessa censetur. ibid.

Legata liberatum non minuitur per Falcidiam: sed bene legata pecuniaria. gl. in l. si vniuerse. 1. §. C. de leg.

Legatum libertatis relictum per vim modi valebat olim, veluti vt seruum manumittas, lego decem. l. si. C. de his, que sub modo.

Legatum libertatis in testamento eius, cuius memoria post mortem damnata est propter crimen, quod morte non extinguitur, non valet. l. 2. C. de testam. manumissione.

Legatum libertatis potest relinqui in heredis placito, & voluntate. l. cum proponas. 8. & ibi gl. si. C. de fideicom. libertat.

Legatum libertatis potest relinqui postumo alieno; alia autem legata non poterant relinqui. l. cum inter. 14. & ibi gl. 2. C. eod.

Legatum libertatis relictum seruo alieno ab ignorante testatore valet. gl. ignorabat. in §. non solum. Inst. de leg.

Legata libertate seruo non intelligitur legatum peculium, nisi expresse legetur ei, vel nisi legata sit libertas seruo sub conditione, si rationes reddiderit. §. peculium. Inst. eod.

Legata libertate seruo, si testator veteraverit eundem reddere rationes, non intelligitur legatum peculium fisci. gl. cum rationibus. ibid.

Legata libertate, si pro parte adimatur, non valet ademptio. gl. fin. in l. legata. de adimendis legatis.

Legata libertas si fuerit seruo, quem testator credebat suum, illa libertas indistincte debetur ei. gl. fin. in l. cum alienam. 10. C. de leg.

Reliqua verbo, Heres, 123. 124. 125. Seruus, 77. §. que, 81. Libertas, 1. §. 1.

§. LEGATVM materialiter non intelligitur legata materia. l. librorum 50. §. chartis, de leg. 1.

Legata materia non intelligitur legatum armarium, vel aliud materiarum factum de materia illa. l. sentius. 15. eod.

Legatis potestis si massa facta sit, vel contra, valet legatum in illis, & debetur

id, quod extras, nisi testator mutaverit voluntatem. l. seruum filij. 46. §. si pecunia. de leg. 1.

ex Legata lance si massa fiat, & postea ex massa poculum, valet legatum, & legatario poculum debetur. ibid.

ex Legata lana vestimentum si factum sit, debetur legatario vestimentum, quod legatario constat clare testatore non mutasse voluntatem; scilicet quando dubium est, an testator mutaverit voluntatem: quia tunc non debetur vestimentum. d. §. si pecunia, & ibi gl. consiliter.

Legatis duobus status marmoreis vni, si alij legetur omne marmor, legatarius statuari nihil aliud habebit, quam duas statuas marmoreas: reliquum autem marmor habebit alter. l. de auro, & argento.

ex Legata lana si vestimentum factum sit, in eo legato non continetur vestimentum. gl. alud naus. in l. si conuenit. 18. 4. pe. de pigno. actione.

ex Legato lana purpurea vxori relicto continetur lana purpurea, quam libertus mandato testatoris eo viuo emit. l. 4. de auro, & argento.

Legata specialiter naus potest vindicari a legatario, etiam si postea per partes tota refecta fuerit a testatore, eadem carina manente. l. quod si rerum. 24. §. si de legatis. 1.

Legatum naus simpliciter factum valet, si postea de nouo facta, vel per partes tota refecta fuerit a testatore. gl. vel specialiter. ibid.

Legata insula si combusta fuerit, nihilominus legatarius potest vendicare arcem, cum area fit pars insule, & quidem maxima. l. si grege. 22. & ibi gl. fin. eodem.

Legata insula, etiam insula combusta casu, adhuc durat legatum in area, sed legatum domus censetur reuocatum etiam quoad arcem, quando domus est destructa a testatore, & sic interueniente facto testatoris, per quod videtur mutare voluntatem. gl. fin. in l. si ita legatum. 68. §. si domus. cod. titulo.

Legata insulae potest exusta, & a testatore noua facta non debetur legatario. l. tabernam & ibi gl. de fundo instructo.

Reliqua verbo, Majus, Argentum, 2. §. Aurum, 12. 4. Lana, Linum, Materia, Species, 1. Argentum, 117. 73. Heres, 111. 112.

LEGATVM si sit in hominem debitor, debitor habet exceptionem. gl. cedantur. in 84. l. seruum filij. 46. §. cum, qui chirographum. de leg. 1.

Legatum si sit nomen alicui non debitoris, sufficit, quod heres cedat legatario actiones aduersus debitorem, quia id, quod debetur, legatum esse censetur. d. §. cum, qui, & ibi gl. leg.

Legatum nominis per exactionem a testatore factam extinctum videtur, nisi aliud appareat. l. pe. §. si de adimend. leg.

Legatis nominibus debitorum, si vnus ex debitoribus viuente testatore condemnatus non soluit, etiam illud debitum pertinet ad legatarium, nisi si testator exactione facta decelisset. l. nepoti. & ibi gloss. ii. de fundo instructo.

Legato instrumentum continetur nomina debitorum in eo contenta. l. qui chirographum. 57. de leg. 3.

Reliqua verbo, Nomen, 6. Legatarius, 12. Debitor, 96. Heres, 113. Legans, 1. 4.

LEGATVM relictum ab eo, cui testator nihil reliquit, valet, si vt ab exequatore reliquit. alio herede. & ibi gl. 1. eod.

Reliqua verbo, Exequutor, 4. §. Commisarius, Legatarius, 52. §. si, nu. seq.

LEGATVM debetur, etiam si modus mixtus adiectus legato deficiat per factum alienum, vel casum fortuitum. l. si Titio. 95. de leg. 1.

Legatum, vel fideicommissum relictum sub modo, veluti vt aliquid legatarius faceret, non potest peti, nisi casus de implendo modo, etiam si non interfuerit heredis id fieri, nisi quando legatarius est effectus, vt nudus minister. l. si tibi legatum. 19. & ibi gl. si. de leg. 3.

Legatum relictum sub modo solui debet ante completum modum cautione exacta. l. libertas. 2. §. Lucius. & ibi gl. non prohibens. de annuis leg.

Legatum sub modo intelligitur relictum, quociens alicui legatur aliquid, vt ex eo aliquid faceret, puta vt monumentum testatori, vel opus, aut epulum alicui faceret, aut ex eo partem retineretur. l. demonstrato falia. 14. §. si de conditio. & demonstrat.

Legatum sub modo non potest effectualiter peti, nisi præstata cautione de implendo modo. l. quibus diebus. 40. §. si eod.

Legata, vel fideicommissa relicta in vim modi olim non valebant, nec nascebatur actio: hodie vero valent, & nascitur actio. l. fin. Cod. de his, que sub modo.

Legata si sit aliqua res Caio sub modo: scilicet vt det Titio quinque: isto casu olim non dabatur actio secundo, nisi in libertate, hodie tamen datur ei. gl. 1. ibid.

Legatum modale est, quando quis legat aliquid Titio, vt det Caio decem, vel vt Capitolium ascendat, & tunc est simplex modus. gl. si. ibid.

Reliqua verbo, Modus supra num. 82.

LEGATVM nutu potest relinquere testator, quando articulat non potuit 37 loqui propter infirmitatem. gloss. vocabula. in l. si quis infundit. 4. de leg. 1.

Legatum, vel fideicommissum nutu potest relinqui: non tamen potest fieri nutu heredis institutio. gl. in l. i. iubemus. 29. C. de testam. & gl. pe. in l. & in epistola. 2. C. de fideicommissis.

Legatum relictum cum onere a principio impossibili non potest peti; si tamen onus tenuit a principio, sed ex postfacto est impossibile, tunc tale legatum potest peti. gl. sentire. in d. l. 2. §. pro secundo.

Legatum relictum cum onere, quod a principio erat nullum, si tamē testator voluit ad legatarium aliquid commodum pertinere, puta interuentum medij temporis, & tunc non annullatur legatum, licet annulletur onus. ibid.

Legatum si testator reliquit vni, & eundem fideicommissum eiusdem rei gratuita-

uerit, & eidem postea eandem rem legauerit, in victimo legato non intelligitur repetitum huiusmodi primum. gl. qui conueniunt. in l. 3. de probatio.

Legatum certo partis hereditatis relictum intelligitur cum honoribus, & oneribus sed legatum certe partis bonorum intelligitur deductis oneribus. l. si quis seruus. §. si. & ibi gl. cum l. leg. 2.

Reliqua verbo, Natus, Onus.

Legatum optionis seruo meo herede instituto relictum non valet: quia tale legatum optionis habet in se tacitam conditionem, non expressam, & ideo regula Catoniana locum habet in eo. §. gloss. data. in l. si domino. 101. de leg. 1.

in Legato serui in genere quando serui non sunt in testatoris patrimonio, electio est heredis. gl. volebat. in l. huiusmodi. 88. §. 1. eod.

Legatum optionis serui est purum, quando seruorum familia redit ad vnum. l. si optio. de optione legata.

Legatum si sit sero id, quod Titius elegerit, Titio post electionem decedente, locus est vendicationi legati acquiritur, l. nec semel. §. fin. quando dies legati.

Legatum serui, vel alterius rei, quam legatarius optauerit, olim erat conditionale, ita vt nisi legatarius optaret, ad heredem non transiret, sed hodie etiam heres legatarius potest optare seruum, licet legatarius viuis hoc non fecerit, 4. optionis. Inst. de leg.

in Legato generaliter relictio: veluti homine, electio est legatarii, vt mediocrem eligat: sed si testator (senior de certo, & apparuit, illud vindicabitur, alias si non constet, electio, seu declaratio est heredis. §. l. legato generaliter. §. 7. & ibi gl. 1. de leg. 1.

Legato in genere facto de re animata legatarius potest eligere mediocrem; sed legato in genere facto de re inanimata, id, quod minimum est, debetur legatario, nec potest eligere mediocrem. gl. 1. ibid.

Legato si sint ex quatuor virilibus duæ, quas legatarius elegerit, valet legatum optionis, licet duæ tantum viriles sint ab initio tempore testamenti, vel duæ tantum sint relictæ tempore mortis. l. si tibi. §. 1. de optio. leg.

Legatum ita relictum, lego Stichum Titio, si Pamphilum non elegerit, & eidem lego Pamphilum, si Stichum non elegerit, simile est, ac si ita legatum esset, Titio Pamphilum, aut Stichum, vtrum eorum vellet, lego. cum ita eodem.

Legata quantitate olei simpliciter non adiecta eius qualitate electio est heredis, quale soluat, nec attenditur, cuius generis oleo defunctus vti solitus sit, nec cuius generis oleo homines illius regionis vtrantur; sed in legato quantitas numerorum simpliciter facto inspicitur consuetudo defuncti, & regionis propter numerorum magnam varietatem, quæ est in forma, pondere, materia, & visu. l. 4. & ibi gl. 1. de critico, viuo, oleo.

Legatis duabus tunicis, quas legatarius elegerit, debet eligere de his, quæ in hereditate inueniuntur; quod si nulla inueniantur, teneat heres præstare eas tunicas ex Synthetis: id est veram assimilationem. l. Titia. 40. §. 1. de auro, & argento.

Legato seruo, vel alia re in genere electio est legatarii, si seruus, vel tales res testator habeat in hereditate; ita tamen, quod non debet eligere meliorem; sed si seruus non habeat, tunc heres eligat: quod ex ceteris legata res aliena, non videtur electio legatarii, §. si generaliter. Inst. de legatis. & ibi glo. 2.

Legata domo in genere si testator habeat domos, vnam ex illis eliget heres, sed si non habeat, derisorium est legatum. gl. 1. ibid.

Legato fundo in genere si testator habeat fundos, vnum ex illis intelligitur legare, & eliget heres: sed si nullum fundum habeat, tunc legatum non valet. §. reprobo. gl. 2. in add. ibid.

Legate rei electio quid est legatarii, non debet eligi meliorem: quod est verisimile testatorem voluisse legare id, quod non fuisset in specie concessurus: sed quando electio est heredis, vel debitoris, poterit dari vtilior res, dum tamen non sit omnino inuulnus: quia potuit testator, vel creditor cogitare, quod daret minor. ibid.

Legata optio si fuerit duobus, & ipsi differant in corpore eligendo, non percat legatum, fore debet illud dirimi, vt ad quem fors decernat, illius sententia in optione præcellat, & idem dicendum est, quando vnus legatarius plures heredes sunt, & circa optandum differunt, §. optionis. Inst. eod.

Legatus si sit Stichus, cum plures Stichos haberet, si non constaret de quo senserat testator, heredis est electio. l. si quis a filio. 32. §. 1. de leg. 1.

Reliqua verbo, Electio. 3. 7. 8. 9. Legatarius. 2. 23. Optio, Heres. 12. 4. 12. 5.

Legatum obsecrum declaratur ex septem coniecturis: scilicet ex consuetudine testatoris loquendi, & regionis, in qua versatus est testator, & ex mentione testatoris, quæ colligitur ex præmissis, & sequentibus, & ex dignitate legatarii, & ex dilectione, & consanguinitate, & ex vicinitate summorum, quæ præcedunt, vel quæ sequuntur. l. si seruus plurium. 53. §. fin. & ibi gloss. fi. de leg. 1.

Legatum numerorum obsecrum, quando ex septem coniecturis, de quibus ibi, non potest declarari, de quibus senserat testator, exiguiore debetur. d. gl. fin. in fi.

in Legato ambiguo, quod minus est, videtur legatum. gl. fin. in l. 4. §. fin. de pen. legata.

Legatum ambiguum, vel obsecrum facit diuersitas rerum. l. ita fidei heredis. 40. de iure fisci.

ad Legatum operis relictum a pluribus heredibus: quique eorum in solidum tenetur, §. gl. in l. mortuo. 50. §. fi. de leg. 2.

Legatum in opere ciuitatis faciendo quando aliquid relinquitur, vel quando legato statua, vel seruus, vel aliud, quod diuisionem non recipit, cuiuslibet heredi præstari debet tempus, intra quod faciat cohæredes venire pro faciendis illis, & post illud tempus ille, cui datum est tempus, in solidum facere debet: impletur tamen cohæredibus pro rata sumptus, quos fecit in prædictis. l. si deicommissum. 11. §. fi. de leg. 2.

Reliqua verbo, Obsecrum, Ambiguum, 3. & supra numero 76. 77.

LEGATUM, vel fideicommissum peremptum etiam casu fortuito post mortem 90 perit periculo heredis. l. pen. & ibi gl. 1. C. de vltis, & fideiuss. l. si seruus legatus. 111. §. si seruus legatus. de legatis. 1.

Legata species perit periculo legatarii, nisi dolus, vel culpa heredis interceiserit. l. non amplius. 26. §. 1. de leg. 2.

Legatus bos, si antequam esset factus legatarii, mortuus sit, legatario neque corium, neque caro debetur: secus si post diem legati cedentem mortuus sit. l. mortuo. 50. & ibi gl. 1. de leg. 2.

Legatus bos alienus si mortuus sit, antequam sit factus legatarii, neque corium, neque caro debetur. ibid.

Legatus bos sub conditione, si mortuus fuerit ante conditionem, neque corium, neque caro debetur. ibid.

Legata domus testatoris si post diem legati cedentem, & maxime post aditam hereditatem ruat, ac diruta sit, tunc tam actione personali, quam reali debetur arca, quasi pars; secus si ante diem legati cedentem diruta sit. §. d. gloss. 1.

Legatus bos si decesserit post cedentem diem legati, & post aditam hereditatem line mora, & culpa heredis, neque corium, neque caro debetur legatario actione personali: sed bene reall. ibid.

Legata res si per heredem consumatur sine dolo, succurritur legatario per actionem in factum. l. si heres sem. 65. de leg. 2.

Legata peni cum certis vasis, & consumpta viuo testatore, nec vasa quidem debentur legatario. l. 1. de pen. leg.

Legata res si apud legatarium perierit, succurritur exceptione dicto legatario, qui satisfecit de restituendo quanto amplius accepit, quam per legem Falcidianam accipere ei liceret, nisi dolo ipsius legatarii perierit. l. 1. §. cum duobus legibus seque. l. cui plus, quam per legem Falcid.

Legata res si sine mora heredis perierit, perit periculo legatarii. §. si res legata. Inst. de leg.

Legatum seruum si sine causa occiderit heres, teneatur ad eius actionem: secus si sine causa gl. 2. ibid.

Legata res percipit tenetur heres de dolo, lata culpa, & leui; de negligentia vero non tenetur actione personali, nisi fuerit in mora. ibid.

Legatis ancillis cum suis natis, etiam si ancillæ mortuæ fuerint, partus earum debentur, §. si quis ancillas. Inst. eod.

Legatis seruis ordinariis cum vicariis, etiam si ordinarii mortui fuerint, nihilominus tamen debentur vicariis. ibid.

Reliqua verbo, Periculum, Heres, 108. 7. §. que ad 122. 123. Seruus, 151. 153. Occidens, 2. 3. 5.

LEGATUM ad pias causas executio potest fieri per laicum, & per ecclesiasticum. l. hereditas. 53. & ibi gl. 1. & ad marg. de petitione heredit.

Legatum relictum Sacerdoti, vel Ministris Ecclesiæ, ipsi Ecclesiæ videtur relictum, & in perpetuum, quia eis non fuit causatus potius templi, qui deferrebant, legatum esse relictum verisimile est. l. annua his verbis. 1. §. fin. & ibi gl. pen. & ult. de annuis leg.

Legatum relictum pro redemptione captiuorum valet, non obstante incertitudine. l. nulli. 18. C. de episcopis.

Legata pia, & pro redemptione captiuorum vniuersique potest manifestare, vel denunciare Episcopo, vel rectori Prouincie. ibid.

Legatum relictum pro anima dicitur relictum ad pias causas. §. si vnum de prædictis. in additione marg. in auth. vt cum de appel. cognof. xli. 8.

Legatum relictum simpliciter sub nomine magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi debetur Ecclesiæ illius ciuitatis, vbi testator habet domicilium. §. si quis in nomine. in auth. de Ecclesiasticis vniuers. col. 3.

Legatum, vel hereditas si sit relictum vni Sanctiorum, nec specialiter nominatur Ecclesiæ, si in eo loco, vel ciuitate sint plures Ecclesiæ nominis eiusdem Sancti, debetur illi Ecclesiæ, quæ pauperior est: sed si non sit in eadem ciuitate defuncti nominata Ecclesiæ, & sit in territorio, illi debetur, Sed si nec sit in territorio, tunc debetur Ecclesiæ, in qua testator domicilium habet. ibi dem.

Legato relictio, vel hereditate pro redemptione captiuorum, aut pro alendis pauperibus persona a testatore designata debet secundum voluntatem testatoris omnia adimplere, & si semel, & secundum monita adimplere diluili, omni lucro priuatur, & Episcopus, vel superior secundum voluntatem testatoris distribuere debet. §. si quis autem. eod.

in Legato, vel hereditate pro redemptione captiuorum, vel pro alendis pauperibus, aut ad pias causas relictis, si testator non designat exequutorem, Episcopus succedit in exequutorem, qui debet adimplere omnia secundum voluntatem defuncti erogando relictâ inter pauperes, vel captiuos ciuitatis defuncti, alias si in ea ciuitate non fuerint, potest, prout voluerit, distribuere. ibidem.

Legatum relictum ad pias causas debetur, omni Falcidia cessante, & heres sol- 92 uere recusans intra sex menses ab inscriptione testamenti numerandos, ad vsum, & fructus tenebitur. §. si autem heres. eod.

Legatum annale relictum ad pias causas, vel Ecclesiæ non potest alienari, nisi in Prouincia remota fuerit relictum. ibid.

Legata relictâ piis locis sine causa, & fraude differens heres præstare, si in iudicio conuentus fuerit, speciali iure tenetur ad duplum, scilicet et in aliis legatis, in quibus non præstatur duplum ob dilationem: sed tantum veniunt vltur ex mora, vel saltem post litem contestationem, & fructus rerum restitutum, §. ex maleficiis. & ibi gl. distulunt. Inst. de act.

Legata relictâ piis locis habent priuilegium, quod indebitè soluta non repetantur. ibid.

Legata relictâ piis locis si heres negauerit esse relictâ, potest postea penitere, nec tenebitur ad duplum, si Ecclesiæ, vel pius locus vellet vti sua confessione, & per eam probare legatum, alias secus, nisi iustus error interuenisset. d. gl. distulunt. & ibi in addit. marg.

Legata relictâ piis locis postquam heres confessus fuit, si postea neget, puni- tur in duplum, cum vitiosa mora noceat, nisi interuenisset iustus error. C. C. 2. d. gl.

d. gl. distulerint. & ibi add.
 Legata relicta piis locis si heres non neget: sed dicat non valere, vel aliam proponat rationabilem causam, non puniuntur in duplum. l. d. gl. distulerint.
 Legatum generale, siue speciale relictum piis locis differens heres sine causa, & fraude prestat, puniuntur in duplum, si in iudicio conuentus sit: & si duplum non potest solvere, luerit in corpore: sed si in iudicio vocatus non fuerit, non tenetur ad duplum, etiam si alias sit in mora, nisi negauerit: quia tunc etiam non vocatus tenetur ad duplum. d. gl. distulerint. & gl. in iudicium. & ibi add. marg. ibid.
 Legatum relictum piis locis differens heres prestat, si non sit vocatus in iudicio: sed alias sit in mora, tunc currunt usure, & fructus debentur ex mora, & ipsa res id est, sine interpellatione. d. gl. in iudicium.
 Legata relicta in redemptionem capitorum heres differens prestat sine causa, & fraude tenetur ad duplum, si conuentus fuit in iudicio. l. d. gl. in iudicium. & ibi add.
 Legata relicta Deo, vel alicui Sancto prestat, differens heres sine causa, & fraude tenetur ad duplum, si conuentus fuit in iudicio. ibid.
 In Legato relicto Ecclesie ciuitatis non comprehenduntur Ecclesie postea constructe. l. qui filibus. 17. de leg. 1.

Reliqua verbo. Anima. Ecclesia. 2. 3. Pin. Affio. 142. Heres. 114.

91 **LEGATUM** penale si incipit a precedenti dispositione, ipsum legatum est in prelatione, & non in peritione quoad executionis effectum. l. 1. & ibi gloss. dumtaxat. de pen. legata.
 Legatum pene nomine dicitur, quod coercendi heredis gratia relinquitur, quo magis aliquid faciat, vel non faciat. §. si. Inst. de leg.
 Legatum pene nomine factum hodie valet etiam in hereditatibus, & potest etiam legatum pene nomine factum in alium transferri, vel adimi, nisi aliquid impossibile, vel legibus interdictum, vel probrosum precipiatur. ibi.
 Legata pene, & si non detur, & aliquid legatur nomine pene, dicitur duo legata, primum penoris, & purum, sequens conditionale, & forsan penale, quia legatum penale incipit a precedenti dispositione, sed si iacopillet a precedenti conditione, veluti si penum non dederis decem dato, tunc vnum tantum est legatum. l. 1. & ibi gl. nummos. de pen. legata.

Reliqua verbo. Penus. Legatus. 12. Heres. 114.

94 **LEGATA** proprietate non accedunt instrumenta, nisi infixa: legato tamen usufructu accedunt instrumenta, cum alias non possit vti frui instrumentis. l. sed est. 19. & ibi gl. contineri, de usufructu.

In Legato usufructus latior est interpretatio, quam in legato proprietatis. gloss. pe. in addun. d. l. sed & si. §. si.

Legata si sit proprietatis mihi, & tibi, & postea egi pro mea parte actione in rem, vel ex testamento, & amisi, si deinde tu repudias tuam partem, illa non accrescit mihi: quia portio, vel pars proprietatis, vel ut aliiuius, accrescit alteri parti. l. si Titio. 40. & ibi gl. usufructum. eod.

Legatum proprietatis seruo communi si sit relictum, vno dominorum repudiante alteri non accrescit eius pars: secus est in legato usufructus relictio seruo communi: quia vno dominorum repudiante accrescit eius pars alteri, quia si usufructus facilius accrescit, ita facilius etiam ius coniunctionis recipit. l. si Titio. in l. 1. §. 1. & gloss. ex fecis. in §. idem ait. de usufructu. accrescen.

Legata si fuerint mihi decem millia in plena proprietate, & tibi usufructum eorumdem decem millium, tota decem millia sunt mea, sed tibi de eo numerare quinque millia prout mihi prestando cautionem de restituendo, usufructu finito morte tua, vel capitis diminutione. l. si tibi decem. 6. de usufructu. eorum. eorum.

Legatus si sit mihi fundus in plena proprietate, & tibi usufructus eiusdem fundi, proprietatis totius fundi mihi competit: sed usufructus totius non: sed tantum dimidie, & alterius dimidie partem tibi dare debet, prout mihi prestando cautionem de restituendo finito usufructu morte tua, vel capitis diminutione. ibid.

Legata proprietate rei hoc modo, ut usufructus maneat apud heredem, talis usufructus vna cum herede finitur, & consolidatur cum proprietate. l. antiquitas. 14. C. de usufructu.

Legata si sit plena proprietatis fundi duobus, & usufructus sit relictus vni, semissem duo proprietarii habebunt, & alium semissem usufructuarii. l. si proprietatis. 10. de usufructu. accres.

Legata proprietatis quod reuocetur ad heredem, si testator dixit, intelligitur post mortem legatarii. l. filios. 39. & ibi gl. filias. de usufructu. legato.

Legata proprietate fundi non videtur instrumenta legata: quia fundi nihil est, nisi quod terra se tener paret. l. 2. §. fin. & ibi gl. fin. de fundo. instructo.

Legatum nomine videtur possidere is, cui legatum est a non domino, & quandoque a domino, aliis ita sit dominus etiam sine traditione. l. 1. & ibi gl. 1. pro legato.

pro Legato possessio, & usucapio nulli alij competit, quam ei, cui legatum est, d. l. 1.

Legatum nomine possidere dicitur non solum ille, cui legatum est: sed etiam heres eius, ceterique successores. l. 1. §. quæstionem. quorum legatorum.

Reliqua verbo. Proprietatis. Legatus. 5. Usufructus. 13. §. sique. 23. & inf. 127. 12. 8.

97 **LEGATUM** certe quantitatis ad pondus, veluti lego olei quinquaginta pondo, dicitur vnum legatum propter vnum nomen numerale: scilicet quinquaginta, quod comprehendit hæc pondera. l. si ex toto. 8. §. si. de leg. 1.

in Legato quantitatis non habet locum regula de duobus causis iuracis. l. Titia. 39. de leg. 2.

Legatum quantitatis relictum per modum hodie valet, siue consistat in dando, vel lego tibi decem, ut des Titio quinquaginta consistat in faciendo, ut lego tibi decem, ut ascendas Capitolium: & oriatur actio ex tali legato. l. si. C. de his, quæ sub modo.

Legata si fuerint diuersæ quantitates in duabus scripturis principalibus eiusdem testamenti, illa tantum, quæ minor fuerit, debetur. l. Sempronius. 48. de leg. 2.

Legata si fuerint eadem quantitas in duabus scripturis duarum voluntatum, veluti in codicillis, & in testamento, seu vitæ quantitas debetur, secus quando legata est in duabus scripturis vnius tantum voluntatis, quarum vna altera non patitur: sed solum cunctar. gl. fin. ibi.

Reliqua verbo. Quæstio. 1. & inf. num. 99. 100.

LEGATA soluta ex testamento repetuntur, si postea apparuerint codicillis, qui continent ademptionem, seu diminutionem legatorum solutorum. ibid.

Legatis solutis ex testamento si heredi auferatur hereditas ex noua causa: ut qui posthumus natus sit, quem heres in vtero fuisse ignorabat, vel quia filius ab hostibus captus reuerfus sit, quem pater obisse falso præsumptus, posthumus, vel filio, qui hereditatem euicit, aduersus legatarios, quibus legata soluta sunt, dantur vitales actiones, in quantum locupletiores facti sunt, & periculum nominum ad eum, qui sine culpa soluit: non pertinet. l. 3. eod.

Legata soluta ex primo testamento repetuntur, si postea appareat secundum testamentum. l. 4. eod.

Legatum si solum sit per iuris ignorantiam non detracta Falcidia, non repetitur. gl. locum esse circa principium. in l. interduum. 28. eod.

Legatum indebitum propter Falcidiam, vel inofficiosum, vel ruptum, vel irritum testamentum, si soluitur fideiussor, repetit solutum. l. frater. §. si. & ibi gl. si. eod.

Legata soluta de hereditate repetuntur a fisco damnata postea memoria testatoris ob crimen perditionis illatum: sed soluta de pecunia heredis ipse heres repetit. l. cum filius. 78. §. si. & ibi gl. danda. de leg. 2.

Legata si fuerint soluta de hereditate per heredem post damnatam memoriam testatoris ob crimen perditionis illatum, heres solvens non repetit illa: sed magis tenetur fisco. gl. pe. ibi.

Legata relicta in minus solenni testamento soluta non possunt repeti, cum iuris ignorantia soluta sint, secus vero si facti. gl. in l. cum quis. 10. C. de iuris, & facti igno.

Legata soluta possunt repeti, ut detrahat Falcidia, nisi sint legata relicta incertis personis, quia tunc soluta quocumque errore non repetuntur. §. sed quia stipulationes. in additio. marg. Inst. de hede commisi. hereditat.

Reliqua verbo. Repetitur. Heres. 11. 116. 117.

LEGATUM non potest quis repudiare ad incommodum alterius. l. si partem. 97. quemadmodum feruitur.

Legatum habetur pro non relicto, si legatarius repudiatur illud. gl. non effect. in l. non erit. 3. §. si. de iureiur. l. legatarius. 38. §. si. de leg. 1.

Legatum ante diem, vel conditionem repudiari non potest. gl. in l. si feruus. 14. de conditione. futuri.

Legatum vnius rei non potest pro parte adiri, & pro parte repudiari a legatario: potest tamen ab herede legatarii. gl. si. in l. de acq. hered.

Legatum repudiari non videtur quis, nisi sit certus, saltem vehementer opinione, de iure suo. l. in repudianda. 23. eod.

Legatum delatum seruo potest quis dominus repudiare: intelligere post aditam hereditatem ab herede. l. legatum seruo. 7. de leg. 1.

Legatum relictum tantum ab vno ex heredibus proprio nomine eius expresso, illo repudiante, alij coheredes non tenentur prestare, licet eius pars illis accresceret. l. gl. totum. in l. si duobus. 16. §. 1. eod.

Legatum relictum filio, vel seruo alieno potest quis dominus, vel pater repudiare. gl. in l. legatum nulli. 1. de adimend. leg.

Legatum non potest repudiari ante aditam hereditatem, quam non possit tolli ius de futuro. gl. legatum. & ibi add. marg. in l. qui autem. quæ in fraud. creditorum.

Legatum rem seruo in testamento, quæ in codicillis legata fuit eius domino, potest dominus repudiare ex serui persona, & agnoscere ex sua. l. si seruo meo. 104. de leg. 1.

Legata si fuerint eadem res domino pure, & eius seruo pure, vel sub conditione, potest dominus repudiare suam partem, & aliam partem adueniente conditione, sub qua seruo legata fuit, agnoscere ex persona serui, & ita pars repudiata non pertinet ad dominum, nisi per ius accrescendi. l. si mihi pure. 6. & ibi gl. 1. de leg. 2.

Legata si fuerint eadem res duobus seruis meis, possum repudiare partem legati ex vnius serui persona, & ex alterius agnoscere, & ideo pars repudiata non pertinet ad dominum ex persona serui, ex qua repudiasti: sed bene per ius accrescendi ex alterius serui persona, ex qua partem eius agnouit. ibid.

Legata si sint ducenta a Titio herede, & postea centum legata sint ita, quisquis mihi heres erit, decem centum, si Mauius coheres repudiauerit hereditatem, trecenta Titius debet: quia 200. iure suo: sed quinquaginta iure accrescendi. e contra si Titio repudiasset Mauius adierit, Mauius debet 300. ita quod quinquaginta iure suo, & 250. per ius accrescendi. l. si Titio. 63. & ibi gl. 1. de leg. 2.

Reliqua verbo. Legatarius. 7. 13. Repudiatio. sup. m. 2. 9. inf. m. 116.

LEGATUM factum de rebus publicis, vel de his, quæ sunt destinata ad v. sum publicum principis, ut magna palatia, horti publici, & similia, non valet etiam quoad æstimationem. l. idem Iulianus. 41. §. constat. de legat. 1.

Legatum factum de re, cuius commercium nullus est: ut quia sacra, vel religio, vel liber homo, non valet etiam quoad æstimationem. gl. 1. in l. sed si res. 42. eod.

Legatum factum de re, quæ est in commercio cum magna difficultate, non valet, neque debetur æstimator: secus si cum difficultate: sed non cum magna. ibidem.

Legatum factum de re, quæ est in commercio legatarii: sed non heredis valet. ibidem.

Legatum rei, quæ non est in commercio nostro, non valet, ut si quis legauit Campus Martium, basilicas, vel templa, aut quæ vñ publico destinata sunt. §. non solum. Inst. de leg.

legatum rei, cuius nullum est commercium, vel est: sed cum grandi difficultate, non valet, nisi testator voluerit contrarium manifeste, & nisi in alio casu, vt si liber homo libi legatur, qui fuerat ab hostibus redemptus: quia tunc à pigno- re eximitur. *gl. nec affirmatio d. 1.* non solum.

legatum reijciunt commercium est in communis: sed non est ei, à quo relinquitur, valet, vt ipla dicitur, vel affirmatio. *ibid.*

legatum rei, cuius commercium non est tantum, cui præstari debet, si propter suum delictum, vel sectæ diuersitatem, vt in Iudæo, & mancipio Christiano, non valet, nec datur affirmatio: sed si propter status conditionem, vel corporis vitium, vt quia seruo militiæ, vel seruo contr. itco legatur stipendium curioris, valet, & datur affirmatio, si testator sciens inesse vitium, legauit, aliis. non. *ibi. & glo. i. in l. sed si res. 4.2. & gloss. non potuit. i. in l. filiusfam. i. 17. §. si quid. de leg. 1.*

legata si fuerit res ecclesiastica, nec eius affirmatio debetur, cum ea res non nisi cum difficultate sit in commercio. *d. gl. nec affirmatio. in add. marg.*

legata si fuerit res, quæ dubium est, an sit, vel non sit in rerum natura, tenetur heres cauere de prosequendo, & restituendo. *gloss. 2. in §. si res aliena. Inst. eodem.*

legatus seruus, qui fugerit ante testamentum, si sit dubium, an sit in rerum natura, vel non, tenetur heres cauere de prosequendo, & restituendo. *ibid.*

legata fides, cuius commercium legatarius non habet propter suum delictum, non debetur, nec eius affirmatio, secus si legatarius habet eius commercium: sed fides non valet, quia tunc heres tenetur ad ipsam rem, si in bonis testatoris fuit, vel si non fuisset ad eius æstimationem. *l. mortuus. §. o. §. labeo. & ibi glo. labeo. de leg. 2.*

legatum rei, cuius commercium est in communis, licet non sit in commercio legatarii, valet, & debetur eius affirmatio. *l. filiusfam. l. 17. §. si quid. de leg. 1.*

legatum rei, quæ non est in patrimonio testatoris, non valet. *l. si ita legatum. 68. cod.*

legatum eius, quod in rerum natura non est esse speratum, non dicitur conditionale: sed licet quoad impediendam transmissionem: sed quoad alla dicitur conditionale. *gl. i. in l. quod in rerum. 24. cod.*

Reliqua verbo, Si, in l. 1. Legatarius. 19. Legari. 3. 4. sup. nu. 40.

L E G A T V M idem sepius legando non ampliat illud testator: se autem legata etiam eius æstimationem, si legauerit testator, ampliare dicitur legatum. *l. si alius. 49. de usufructu.*

legata si fuerit eadem res diuersis personis ab instituto, & subdito, ille, cui ab instituto legata est præstat in vendicatione eius. *l. si eadem. 20. si quis omnia causa.*

legatum si fuerit sepius alicui in eodem testamento, idem pondus auri, vel argenti, vel aliud, quod constituit in pondere, numero, vel mensura, sepius debetur: & quando sepius reliquitur eadem quantitas. *l. plan. 34. §. 1. & ibi gl. ostendatur. de leg. 1.*

legatum rem alicui testator legauerit secundo, si constat testatorem voluisse adimere prioris, solum secundum habebit. *l. si pluribus. 13. cod.*

legata si fuerit eadem res alicui sepius, sine in eodem testamento, siue in testamento, & codicillis ab aliquo, amplius quam semel pecuniæ non potest. *l. plan. 34. §. 1. cod.*

legata si fuerit eadem res alicui in duorum testamentis, quorum alter alterius heres non sit, legatarius habita prius æstimatione rei ex vius testamento, potest petere rem ipsam ex alterius testamento, si secus si prius effect consecutus res ipsam ex vius testamento, quoniam non poterit petere æstimationem ex alterius testamento. *ibid.*

legata si fuerit eadem quantitas sepius alicui in eodem testamento, sepius debetur eidem, si ita appareat volentes testatorem, nisi eadem quantitas sepius reliqueretur, vt certum corpus, veluti centum, quæ in arca habeo. *d. §. 1. & ibi gl. ostendatur.*

legata si fuerit eadem quantitas, sepius alicui in eodem testamento, in dubio debetur semel tantum, secus quando in diuersis scripturis, puta in testamento, & in codicillis plures legatur eadem quantitas ab eodem: si quoniam tunc sepius debetur. *d. §. 1. & ibi gl. ostendatur.*

legata si fuerit eadem res vni in primis tabulis, postea eadem legatur alteri in secundis tabulis, per legatum secundum non videtur adeptum primum, imò sunt res coniuncti, & faciunt sibi partes per consensum. *d. l. plan. §. si coniunctum.*

legata si fuerit eadem res vni in testamento, deinde alij legatur eadem res in secundis pupillari, ambo faciunt partes per consensum, interum tamen habebit aliam partem, quam forte sibi partes per consensum. *d. l. plan. §. si coniunctum.*

legatum eiusdem rei sepius relicum in eodem testamento semel tantum debetur: quia tunc non presumitur, quod testator heredem grauauerit duplici præstatione, etiam si in pluribus testamentis sit relicum ab vno, eodemque testatore, secus si à diuersis testatoribus, & in diuersis testamentis relicum sit. *l. Marcius. 61. & ibi gl. ad vnum testamentum. de leg. 2.*

legata si fuerit alicui in duorum testamentis vna, & eadem pars fundi, quam Marcius habebat, soluta illa legatario ab vno herede ex vno testamento, nihil debetur ei ex alio testamento, quia per solutionem eius ex vno testamento, sublata est obligatio ex alio testamento, nec renascitur postea actio semel extincta, licet aliena pars sit soluta. *d. l. Marcius. §. duobus. & ibi gl. non perimit.*

legata si fuerit alicui simpliciter pars fundi in vnius testamento, & in alterius testamento legatur eidem etiam simpliciter pars eiusdem fundi non dicendo, quæ erat Marci soluta illa ab vno herede ex vno testamento, non propter hoc est liberata heres alterius testamenti, qui potest eandem partem soluere etiam eodem legatario. *ibid.*

legatum duplicatio trahitur ad legata, quæ consistunt in quantitate, non ad ea, quæ consistunt in specie. *l. Lucius. 90. §. impuberem. & ibi gloss. censile. de leg. 2.*

legata ab instituto relicta, quod à substituto in duplum præstentur, si testator

cauerit, substitutus non tenetur ad duplicationem eorum legatorum, quæ consistunt in specie, nec ad illa legata in specie ab instituto relicta, quæ ad ius legatum ex alia luctuaria causa perueniunt, secus constitutibus in quantitate. *ibid.*

legatum primum purum propter verbi hoc *amplius* in secundo legato sub conditione appositum intelligitur repetitum, ac debetur sub eadem conditione, sub qua secundum legatum. *l. si vbi pur. §. 1. & ibi gl. 1. & 2. de leg. 3.*

legatum secundo factum de eadem re sub commemoratione primi, facit vt primum legatum intelligatur reuocatum in totum, quando secundum est factum pure, vel in diem omnino extrinsecum, secus si effect sub conditione, quia tunc primum non censetur in totum reuocatum, imò videtur datum primo in euentum contrarie conditionis. *l. si post mortem. 71. §. si de leg. 1.*

legatum repetitum bis tantum debetur, & pro ipso ab herede non cauetur legatario, neque a legatario heredi. *l. 1. §. si cui legatum. vt legatorum, seu fideicommissum.*

legatus si sit specialiter vxori fundus æstimatus in dotem datus, & mox generaliter dos sit legata eidem vxori, fundus non bis sed semel debetur. *l. 1. §. si. & ibi gl. in dotem. de dote prælegata.*

Reliqua infra nu. 109. & verbo, Si, Quantitas. Agere, 2. Fideicommissum, 2. Legatus, 3. Legatarius, 3. 10. Liberta, 12. 16. sup. nu. 95. nu. 103. 109.

L E G A T V M rei alienæ scienter factum valet: sed factum ignoranter non valet, nisi sit factum coniuncte personæ, vel vxori, vel alij, cui verissime est, testatorem voluisse legare, etiam si sciussit alienam. *l. cum alienam. 10. C. de legatis. & l. fideicommissio. 11. §. si rem. & ibi gl. non reliquitur. de leg. 1. & glo. ignorat. & ibi addit. in §. non solum. Inst. de legatis.*

legatum indistincte valet, quando testator scienter, vel ignoranter legat rem suam, vel heredis. *gl. 1. in d. h. cum alienam.*

legatum rei alienæ etiam scienter factum de iure canonico non valet. *ibid.*

legatum valet, quando testator legat scienter rem sibi cum alio communem, vel rem alienam, in qua habet aliquid ius, & legatarius tantum iuris habebit, quantum testator in ea habebat. *d. gl. 1.*

legatum rem alienam scienter a testatore heres tenetur iusto pretio redimere, & præstare legatario, vel eius æstimationem, si non potest eam redimere. *gl. 2. ibi gl. si in l. serui electione. 6. §. fin. de leg. 1.*

legata si sit res aliena certi hominis, heres postquam semel redemit, & soluit legatario, etiam si euincatur, non tenetur amplius. *gl. si in d. alienam.*

legata si sit res aliena in genere, & heres præstitit legatario, cui si euincatur, tenetur ei de cuctione. *ibid.*

legata si sit res aliena ignoranter valet, quantum ad possessionem saltem, quam habet testator, & eam tenetur heres præstare. *ibid.*

legatum rei communis factum a testatore credente totam suam esse, non valet, nisi pro ea parte, pro qua non est err. *l. gl. 1. in §. non solum. Inst. de legatis.*

legatum rei communis factum a testatore valet in parte sua, nec est verissime voluisse grauari heredem in plus. *d. gl. 1. in additione.*

legata si fuerit res aliena, vel alij obligata scienter a testatore, heres eius tenetur eam luere, nisi ea res ob legatarij factum obligata fuerit, quo casu ipse, & non heres luere nisi in legato esset factum aliquid certe vniuersitatis, vt dotis, quo casu ipse legatarius debet redimere, quia vniuersitas sepius transit cum iure onere. *l. vnius. 11. & ibi gl. 1. & add. marg. de probato.*

legatum factum de re aliena omnino extinguatur etiam quipad æstimationem, si designat posse præstari, & ita heres ad nihil tenetur, nisi sua culpa desinit posse præstari, vel quando fuit in mora. *l. si alienum. 33. & ibi gl. si de leg. 1.*

legatum rei alienæ vplet saltem quoad æstimationem, si res sit in commercio hominum, & sciat testator alienam, cuius probatio incumbit legatario. *§. non solum. Inst. de legatis.*

legatum rei alienæ factum ab ignorante, vel errante testatore non valet. *ibid.*

legatum rei, quæ hostium est, vel quæ ab hostibus capta est, valet, siue nostra alio: quando fuerit, siue nunquam, dum modo legatur sub conditione, si nostra efficiatur, vel sit ipse, quod nostra efficiatur, alias secus. *gloss. aliena. & ibi add. ibidem.*

legatum rem alienam si heres velit redimere, sed in eius pretio sit contentio inter dominum, & heredem, iudex debet suas partes interponere, ac declarare iustum pretium eius. *gl. non potest. in additione marg. ibid.*

legata si fuerit mihi à Titio res Caij pure, & Caius postea eam leget Mauii sub conditione, quæ pendeat heres Caij mihi eam donauit, res legata, licet ex causa donationis sit facta meatamen quia auelli potest mihi per Mauium existente conditione sui legati, non definit mihi deberi ex causa legati. *l. nō quocunque. §. 4. & ibi gl. 1. de leg. 1.*

legata si fuerit res vnius heredis in specie ab omnibus heredibus, ille solus non tenetur: sed omnes tenentur pro portionibus hereditariis. *l. si tibi homo. 8. §. si cod.*

legatum rei heredis valet, etiam si testator legauerit eam, vt suam; secus quando legauit rem, quæ non est sua, nec heredis credens esse suam. *l. vnum ex familia. 69. §. si rem. de leg. 2.*

legata si sit alicui res pignori data creditoris, ex communi pecunia heredium illa est luenda, & præstari debet legatario. *l. rem pignori. 19. famul. erci.*

legata si fuerit res testatoris alteri obligata à testatore sciente eam esse obligatam, tenetur heres eam luere, nisi testator expresserit, se velle legatam re luere. *§. sed si rem suam. Inst. de legatis. & l. si res obligata. 60. de leg. 1.*

legatum res obligata tribus casibus licet quid ignorat, sed reliquit coniuncte personæ, vel quando pro tanto erat res obligata, quantum valet, vel pro maiori summa. *l. gl. 1. in d. §. sed si rem suam. Inst. de leg.*

legatum rei testatoris factum, licet testator putauerit eam esse legatarij, vel alienam, si qui sit rem suam. *Inst. eod.*

legatum rem, quæ pignori est obligata, si testator ignorans eam obligatam legauit, legatarius tenetur luere, nisi eam, vel aliam verissimiliter legatarius esset, vel nisi aliquid superesset legatario ex soluto ære alieno. *l. si res obligata. 60. de leg. 1.*

- Legatum mihi factum de re mea, quod liberè, & irrevocabiliter non est mea: sed est debita testatori ex contractu emptiōis, valet, si cui res est mea liberè, & irrevocabiliter. l. Aphricanus. 10. §. si Titius de legat. 2.
- 101 Legatum purum de re mea mihi factum non valet, nec conalefcit, etiam si post testamentum fuerit alienata à me. l. cetera. 4. §. 1. de leg. 1. §. sed si rem. Inst. de leg.
- Legatum factum mihi sub conditione de re mea valet, si tempore existens conditionis mea non sit. ibid.
- Legatum rei meae, in qua alius habet ius, valet. gloss. l. uatur. in l. si tibi homo. 88. eodem.
- Legatum rei valet, quando quis mihi legavit rem à Titio, quam ipse Titius mihi per stipulationem antea promiserat, si illa stipulatio non intercessit ex lucrativa causa, si quis si stipulatio, sicut & legatum intercessisset ex lucrativa causa, ut quia mihi legatum de re legata nihil abest, quo casu non potest mihi praestari bus eadem res. l. si servus legatus. 11. §. Stichum. & ibi gl. ex duabus. eod.
- Legatum rei valet, quando quis mihi legavit à te herede rem, quam tu ex testamento Titij mihi debebas, si legans fidei meae commiserit, ut alicui restituerem eandem rem, vel tantam pecuniam, quantum valebat res; quia nihil de tali legato sum habiturus. ibi.
- Legatum rei valet, quando primus testator mihi in suo testamento legavit à te herede rem, & fidei meae commisit, ut eam restituerem alicui, & eandem rem mihi alius testator legavit in suo testamento. ibid.
- Legatum rei meae propter servitutem personalem, vel praedialiam, quae debetur leganti, vel alij in re mea, non valet. l. Maenius. 6. §. pen. & ibi gloss. l. istas. de leg. 2.
- Legatum rei meae, in qua legans habet usufructum, non valet, quia etiam sine legato sum habiturus plenam proprietatem eo mortuo. ibid.
- Legatum rei meae, pro qua legans habet ius, ut quia legatarius debet eam leganti ex venditione, vel ex alia causa, valet. gl. l. istas. ibi.
- Legatum certae rei, vel speciei purè debita factum creditori, licet valeat propter commodum translationis domini; sed à tali legatario non potest fideicommissum relinquere, etiam si commodum sentiat propter sumptus litis, quos faceret, si ex stipulatione litigaret. l. 3. §. 1. de leg. 3.
- Legatum rei propter ipsius legatarii valet ratione iuris, quod habet testator, ut quia habebat in ea actionem personalem, vel hypothecariam. l. 1. & ibi gl. valere. de liberat. legata. gl. l. istas. in l. Maenius. 6. §. pen. de leg. 2.
- Legatum factum de re testatori debita non extinguitur, licet testator post testamentum rem à debitor exegerit. l. Aphricanus. 40. §. idem Iulianus. de legat. 1.
- Legata si fuerit una res ex duabus alternativè debitis, eventus solutionis declarabit an legatum valeat. l. si Titius mihi. 32. de leg. 2.
- Reliqua verbo, Testator, 27. Flores, 121. 122. 168. Legatarius, 7.*
- 103 Legatum rei meae ob impignorationem rei legatae postea factam à testatore non censetur revocatum si quis est in re uxori donata à marito, & postea ab eo pignorrata. l. cum hic status. 33. §. si maritus & ibi add. marg. de donatio. inter virum.
- Legata si fuerint relicta possunt codicillis revocari, cum tacita etiam voluntate possint revocari. gl. omnia. in l. heredes. 1. §. 1. de testam.
- Legata si sit eadem res vni in testamento paterno, & alij in testamento pupillari, per secundum legatum relicto in testamento pupillari non censetur additum legatum relicto in testamento paterno, & duo faciunt sibi partes per consensum. l. coheredi. 4. §. coheres. & ibi gloss. nam & cum. de val. g. n.
- Legatum factum servo non potest testator adimere eius domino. gl. in l. legatum servo. 7. de leg. 1.
- Legata ademptio facta in eodem testamento, siue precedat, siue sequatur, legatum perimit ipso iure, & quod minimum est, debetur. l. si ita sit scriptum. 14. eodem.
- Legata plura si alicui fuerint relicta, & testator, siue ante, siue post in eodem testamento dicat, si bis, vel pluries legauero, semel tantum deberi volo, ipso iure omnia legata praeter vnum adempta videntur, & si non appareat, quae legata adimantur, tunc illud legatum, quod minimum est, praestari debet. d. l. si ita scriptum. & ibi gl. ipso iure.
- ex Legata facta detractio à testatore habetur loco ademptionis. l. quod in rerum. 24. §. si quis. & ibi gl. & domus. eod.
- Legatum revocare videtur testator eo ipso, quod rem legatam ipse affixit, vel in iuxta adibus. l. cetera. 4. §. si. eod.
- Legatum ademptum sub conditione non videtur datum in euentum contrariae conditionis, quando contraria conditio est impossibilis cum ipso legato. l. si fundum. 83. §. Stichum. eod.
- 104 Legatum rem, quam testator alienavit ex necessitate, potest legatarius petere, si quis si ex voluntate alienasset, quia tunc censetur revocasse legatum. gl. reliqui. in l. Lucius. 21. de leg. 2.
- Legata si fuerit res, vel pecunia ex eius venditione redacta, si postea testator eam vendiderit, ac pretium consumpserit in usus suos, ac aliam pecuniam soluerit legatario, tunc testator videtur duplicare velle legatum, & sic poterit petere rem legatam, vel pretium eius, non obstante quod fuerit à testatore sibi soluta gl. voluisse. ibi.
- Legatum relicto in testamento solenni intelligitur tacite revocatum per testamentum minus solenne. l. si iura. 18. de leg. 3.
- Legatum filie relicto in testamento non revocatur per legatum factum patri in codicillis. l. Paulo Callimacho. 27. eod.
- Legato revocato videtur revocatum onus legato appositum. l. Pamphilus, 37. §. si. eodem.
- ex Legato revocato, vel cui renunciatum est, nihil petitur. l. uxorem. 39. §. testamentum, quo. eod.
- Legatum videtur revocatum in eo, in quo apparet esse mutata voluntas testatoris, non in alio. l. tabernam. de fundo instructo.
- Legatum relicto duobus Titijs, si vni ademptum sit, nec apparet, cui ademptum

fit, non valet ademptio, & neutri debetur legatum, quemadmodum & in dando, si non appareat, cui datum sit, neutri debetur legatum relicto. l. 1. §. si quis duobus de adim. legatis. l. si ita fuerit legatum & ibi gl. de rebus dub.

Legata, vel fideicommissa revocantur mda voluntate, vel tacita, ut ex grandissimis inimiticiis, quibus cessantibus restantur, & redintegrantur. d. l. 3. §. si cum l. q. de adimend. leg. & l. si inimiticiae de his, quibus vt indignis.

Legata, & fideicommissa renouantur sine voluntate, & sine facto; sed in hereditas institutione requiritur factum, quod delect, vel canceller testamentum, aut linum concidat, & tunc ipso iure rumpitur. d. §. si. & ibi gl. nuda.

Legatum sicut potest adimi, ita & ad alium potest transferri, veluti, quod Titius legavit id Seio lego in persona Titij tacitam ademptionem continet tale legatum. l. §. de adimend. leg.

Legata quando sunt alicui eadem res, quae alij sunt legata sine tamen commemoratione primi legati, ambo legatarij concurrunt, sed quando legatur res alteri legata sub commemoratione primi, tunc censetur facta ademptio primo legatario. gl. si. & ibi add. ibid.

Legatum simpliciter ademptum manet apud heredem cum onere suo. l. si adimendo. eod.

Legatum nulli alij potest adimi, quum cui datum est. l. legatum nulli. 11. eod.

Legatum relicto filio, vel servo alieno non potest adimi patri, vel eius domino. ibid.

Legatum relicto libero videtur ei adimere testator, eo ipso, quod cum appeller ingratum in testamento, in legatum ei reliquitur. l. libertus. eod.

Legatum videtur ademptum per ademptionem oneris adiecti in vim mœdi. l. alumnus. §. Seia. eod.

Legatum relicto in testamento potest adimi in codicillis, nisi filio iure institutionis legatum certae rei esset factum. glo. codicillis & ibi add. in l. pen. §. 1. eodem.

Legatum purè relicto sub conditione ademptum mortuo legatario pendente conditione ad heredem legatarij non pertinet, etiam si conditio defecerit. l. si legatum purè de adim. leg.

Legatum, vel fideicommissum relicto videtur tacite revocatum, si legatarius palam, & aperte testatorem maledixerit, & infamias voces adversus eum iactaverit. l. si inimiticiae de his, quibus vt indignis.

Legatum relicto cum cinere in vim conditionis appositum non videtur ademptum, eo quod onus impossibile sit ademptum. l. cetera. quando legatum erat relicto propter onus iniunctum. l. si quis secum. §. 1. & ibi glo. 1. de cond. & demonst.

Legata per secundum testamentum videntur revocata, licet in eo non fiat mentio primi, si quis in tacito fideicommissum. l. scriptus in l. 3. §. item si ipse. si cui plus, quam per leg. Falcid.

Legatum ademptum non habetur omnino pecunie, ac si legatum non fuisset, aut hoc inducat iustum causam errandi, ob quam viucapere pro legato possit. l. 4. & ibi gl. 1. pro legato.

Legata renouari possunt propter res alienum, & debitum bonorum subsidium, vsque sunt nulla. gl. pe. in l. 1. C. si certum petatur.

Legatum non revocatur per sequentem obligationem, vel alienationem, & donatio tamen inter coniuges revocatur. gl. 1. in l. si maritus. 12. C. de donatio. inter virum.

Legatum non potest revocari ex leui culpa legatarij. gloss. in l. 2. C. de libertis.

Legatum datum alicui potest ei purè, & sub conditione adimi. l. datum legatum. 17. C. de legatis.

Legatum datum in eodem testamento, videtur non fuisse datum, si in alio testamento solenni ipso iure adimatur, sed si adimatur in alio testamento minus solenni, ipso iure debetur, sed obstat exceptio. gl. 1. ibi. & l. si ita scriptum. 14. & ibi gl. ipso iure. de leg. 1.

Legatum si adimatur per inductionem, si quidem fiat ante consummationem testamenti, ipso iure adimatur, alioquin per exceptionem. gl. 1. in l. datum legatum. 17. C. de leg.

Legatum in testamento relicto potest codicillis adimi: licet testamento non sine confirmari. gl. 1. in princ. in auth. de rest. fideicom. col. 9.

Legatum ademptio sine in eadem voluntate, siue in dicta quibusque verbis facta valet. in princ. Inst. de ademptione legatorum.

Legatum rem vni si in secundum legatum transfulerit testator volens adimere priori, non debetur legatum priori, licet in secundum legatum personam non possit consistere legatum. l. planè. 34. de leg. 1.

Legata res cum fructibus potest revocari à legatario pendente conditione legatum. l. omnia. 32. §. 1. de leg. 2.

Legato horreo vinario cum vino, si testator vendiderit horreum, venditionem autem vini diffult, ut carius venderet, postea decedens videtur revocasse legatum horrense sed legatum vini, & valorum, quae legatario debentur. l. tabernam. & ibi gl. si de fundo instructo.

Legato fundo potest testator adimere legatario proprietatem eiusdem fundi, & relinquere ei usufructum, & contra, adimere usufructum, & relinquere ei proprietatem, & etiam potest adimere ei partem fundi, & partem relinquere. l. 1. de adimend. leg.

pro Legata re alia res legetur, prius legatum videtur ademptum. l. translatio. eo.

Legato homine in genere, si Stichus adimatur, non perimitur legatum; sed tantum extenuatur, ita, quod legatarius non possit eligere Stichum, quod alias possit. l. qui hominem. cum l. leg. & ibi gl. non possit. eod.

Legata si fuerit alicui una res de rebus specialiter alij legatis, & sub generali confirmatis, in totum videtur esse legata, & legatario primo adempta. l. alumnus. §. Titia. eod.

Legatum purè relicto vni, si alij legetur sub conditione, non videtur à primo legato receffum, nisi conditio sequens exierit. l. quod si alij. eod.

Legatum, quod sub conditione adimatur, sub contraria conditione videtur relicto: id est, quod non adimatur. gl. si. ibi. & l. si legatum purè. & l. legata. eod.

Legatum rem vni legando, postea alteri, videtur à primo legatario ademptum legatum, & secundo datum fuisse, si probetur testatorem hoc voluisse, alias secus. gl. do lego. in §. si eadem res. Inst. de leg.

Legata res etiam si postea fuerit alienata, aut pignori obligata a testatore, nihilominus debetur legatario, nisi animo ei adimendi alienata fuerit, quod in dubio heres teneatur probare, §. si rem suam, & ibi gl. i. Inst. de legatis.

Legata rei parte alienata pars, quae non est alienata, debetur omnino, sed pars alienata ita debetur, si non adimendi animo fuerit alienata. ibid.

Legatam rem si testator postea donauerit alicui, videtur indistincte adimere legatum legatario, nec distinguitur an valeat donatio, vel non, etiam si postea reuocetur. dict. gl. i. & ibi additio.

Reliqua verbo, Inimicitia, Legatarius, 18. Testator, 20. §. sique 26. Ademptio, Fideicommissum, 29.

LEGATVM, vel fideicommissum sibi adscribentes teneatur lege Cornelia de falsis. l. 1. §. ad testamentum, de falsis.

Legatum si extraneus, vel filius, vel seruus sine iussu ascribitur sibi, vel alij, qui eos tangit per potestatem, incidit in poenam legis Corneliae de falsis, & legatum non habent, sed si iussu ascripserint filius, vel seruus, excusantur a poena falsi, licet legatario careant; extraneus autem in nullo excusatur. d. §. ad testamentum; & ibi gl. inter filium, & l. filius emancipatus. 1. 4. eod.

Legatum sibi sibi ascribi curans si decesserit, ab herede eius legatum illud extorqueatur, & confiscetur. l. 4. & ibi gl. i. eod.

Legatum si ascribens teneatur lege Corneliae de falsis, licet legatum sit inutile, puta rei factae, vel fundi Albani. l. i. quis legatum, & ibi gl. i. eod.

Legatum si ascribens in testamento, quod postea ruptum est, vel etiam quod initio non fuit fiebat, teneatur lege Corneliae testamentum perfectum fuit, sed si in testamentum non sit factum, ibid.

Legatum ascribens fratri suo sine patris iussu, cum ambo essent in potestate patris eorum, incidit in legem Corneliae de falsis, licet ascripserit voluntate, & iussu patris, quoniam tunc non filius ascribens, sed ipse pater incidit in poenam falsi. l. de eo qui, & ibi gl. committitur. eod.

Legatum ascribens extraneo, licet viue testatore postea in potestate cum habere coepit, non incidit in poenam falsi, sed si tempore, quo ascripserit, esset in potestate, d. l. de eo qui, §. si ibi gl. pen. & gl. eadem, in l. filius emancipatus. 1. 4. eodem.

Legatum ascribens pater filio suo militi in testamento committit ipse filio non puniatur poena falsi, cum hoc legatum non acquiratur patri; quia ex castra causa filio est quatuor l. si pater. 1. eod.

Legatum ascribens filius matri suae etiam sine iussu testatoris non teneatur poena falsi, cum non dicatur esse in matris potestate; etiam inter potestatem capere legatum, nisi speraret ad se perueniendum per successorem quoque casu non potest, nisi ascripserit filius iussu testatoris. d. l. si pater, & ibi gl. si.

Legatum ascribens filius emancipatus sibi, & Titio, vel seruo suo, & Titij in testamento patris, non excusatur a poena falsi licet iussu patris adiecerit, & legatum nulli acquiratur. l. filius emancipatus. 1. 4. eod.

Legatum si quis ascripserit sibi iussu testatoris, & grauetur alij testificari, non potest ipse petere legatum; sed apud heredem remanet cum onere fideicommissi. d. l. filius emancipatus. §. si in si.

Legatum filii sua manu, vel ferri, vel filij, ascribens in alterius testamento ad diu Diu Claudij pendente teneatur, ac committitur in legem Corneliae de falsis, nec prodest filio, quod dicat se ignorasse illud ad diu Diu Claudij. l. Diuus Claudius. 1. §. eodem.

Legatum ascriptum domino a seruo de voluntate testatoris valet, & debetur domino, nec puniatur seruus poena falsi, si testator specialiter recognouerit, dictio legatum illud de sua voluntate ascriptum domino a seruo suo, sed si generaliter subcriptum omnia, quae in eo testamento erant scripta, non debetur legatum, nec puniatur seruus poena falsi, si tamen tamen esse, si peteretur venia a principe adnectendo a legato. d. l. Diuus §. plane, & l. 1. §. ad testamentum; & ibi gl. inter filium, de falsis.

Legatum si filio dicante matri per seruum suum ascriptum sit, valet legatum, nec puniatur seruus poena falsi, si filius specialiter subcriptus, sed si generaliter subcriptus, non valet legatum, nec puniatur seruus, & idem si filia dicante matre sua per ignorantiam iuris legatum sibi subcriptus, d. l. Diuus §. item Senatus, de falsis.

Legatum sibi seruum si vnus ex heredibus sua manu sibi ascripserit, & rogatus esset eum manumittere, ille seruus ab omnibus heredibus testatoris est manumittendus, cum quidam. 7. eod.

Legatum ascribere vxori in alieno testamento potest maritus. l. vxoris. 7. eod.

Legatum ascribens pater in alicuius testamento filio suo existenti apud hostes, eo reuocato incidit in poenam falsi, licet si decesserit, quia tunc non valet legatum. l. impuberem. 2. 2. & ibi gl. extinguitur. eod.

Legatum ascribens pater in alicuius testamento filio emancipato, vel in adoptione non datur, non incidit in poenam falsi. ibid.

Legatum ascribens quis in alicuius testamento seruo suo, cui debebat libertatem ex causa fideicommissi, & est in mora dandi, non incidit in poenam falsi, & idem si seruo bona fide possessor ascripserit. d. l. impuberem. §. item si.

Legatum sub conditione, cum liber erit, si quis ascripserit suo seruo in alicuius testamento, non incidit in poenam falsi, & idem quando pater ascribit filio legatum sub conditione, cum erit emancipatus. d. l. impuberem. §. si dominus.

Legatum si quis ascripserit sibi cum voluisset testatoris, ut restitueret Caio tale legatum, non valet, & habetur pro non scripto, remanetque penes heredem cum onere suo; si licet restitueret Caio gl. petarod. in l. 1. §. in primo. C. de caducis tollendis.

Legatum si quis ascripserit extraneo, valet legatum, neque incidit in poenam falsi, si specialiter testator illud recognouerit, sed si generaliter, tunc non valet legatum, & extat poena falsi. l. 1. §. ad testamentum, & ibi gl. inter filium de falsis.

Reliqua verbo, Ascribens, Heres, 88. Filius, 108. Legatarius, 5.

LEGATVM purum relictum in priori scriptura potest in nouissima scriptura mutari apponendo diem, vel conditionem, vel etiam in totum adimi. l. si mihi, & ibi. 12. §. si de leg. 1. in legatis nouissima scriptura valet, nisi prior scriptura sit derogatoria posteriori, quos casus prius, nisi in posteriori

dicat testator expressse se penitere prioris voluntatis. ibid.

In legatis nouissima scriptura spectatur semper, gloss. fin. in l. 5. de manumiss. testam.

Reliqua verbo, Libertas, 11. §. si non, 99.

LEGATVM vnus dicitur, quando quis legat octo seruos, & sic per nomen numeralis, secus quando eos singulariter nominauit, vel pro quoque legat decem, quia tunc dicuntur esse plura legata. gloss. l. si octo, de leg. 1. fin. de legat. 1.

Legatum serui alieni per manumissionem domini expirat. l. si alienum. 34. eod.

Legatum serui testatoris, vel heredis per manumissionem factam ab herede, non expirat. gl. i. ibid.

Legatus si fuerit diuersae speciei seruorum duobus, serui, qui participant de utraque specie, debentur, siue sint excepti obsecrati, siue non sint excepti: secus si clare fuerint excepti. l. Titia; textores. 36. eod.

Legato seruo non debet eligi seruus actor, qui praesumitur vilior, & melior. l. legato generaliter. 37.

Legatus Stichus duobus infolidum si mortuus sit antequam heres interpellaretur ab altero, heres nulli eorum tenetur. l. Titia; textores. 36. §. si eod.

Legatum ita factum, Scio lego decem seruos, praeter eos decepti seruos, quos Titio legauis, inutile legatum est, si testator non habear in patrimonio plures, quam decem, si habear plures praeter eos, quos Titio legauis, inter ceteros valet legatum; sed non in plures, quam decem, quod si pauciores inueniantur, in eos, qui inueniuntur, valet, l. si ita legatum. 68. eod.

Legatum factum de seruo validat defectu conditionis appositae libertati, secus si conditio libertatis eueniat. l. si fundum. 83. §. si eod.

Legato seruo Titio si legentur decem sine libertate eidem seruo, cum morietur ipse seruus, valet legatum, & illud habebit Titius, cum morietur seruus; secus contra, si dominus seruum legasset Titio, cum morietur seruus, & ipse seruo decem: quia sic inueniuntur legatario seruo sine libertate, quod non valet. l. si plures. 1. 6. §. si ibi gl. si. eod.

Legatum si sit mancipium Iudaeum Christiano, valet legatum; quia Iudaei sunt Iudaei Christiani, non tamen sunt vendibiles, vt ferunt. gl. non potuit. in add. magis. in l. filius natus. 17. §. si quid alieni. eod.

Legatus seruus sub nomine officij non incipit legatarius, qui post testamentum ex eo officio ad aliud officium, vel artificium voluntate testatoris transfertur, nisi etiam sub nomine proprio legentur. l. legatus testatoris. 63. §. 1. & ibi gl. transierit, & gl. factus, de legat. 1.

Legatus seruus sub nomine artificij veluti licticarius, censetur legatarius, etiam si postea voluntate testatoris ad officium, cuiusque et coequis et mulionis transfertur, secus si ad aliud artificij transfertur; quia tunc illi non censetur legatarius. ibid.

Legatus si fuerit alicui serui licticarius, & alteri textores, seruus utrumque artificium legens censetur legatus ei, in quo artificij pietrumque versabatur. d. l. legatus. §. si vnus.

Legatus si sit Titio, & Scio, & deliberante Scio, cum Titius vendidisset legatum, seruus occisus sit, repudiato legato a Scio, Titio competit actio Aquiliae, ac si soli legatus esset, quia retro accensus dominum valetur et l. Titius. 34. cum l. si legat legem Aquili.

Legatus ancillis oratiuicibus continetur etiam ancilla, quae seipsum ornare, siue steterit apud magistrum per auos mentes, siue plures, siue minus. l. legatus. 63. §. oratiuicibus, de legat. 1.

Legatus seruus communibus sub conditione, si ipsius legatus fuisset, cum morietur, non debetur in totum illi, si testator fecit ut ita deberetur, si infolidum eius fuisset, debetur tamen eorum pars, quae erat testatoris. l. Iulianus. 90. §. seruus, & ibi gl. l. si. eod.

Legatus seruus iuuenis, quos testator habebat, intelligitur legatarius, quos apparet testatorem sensisse iuuenes esse, & si non apparet, intelligitur legatarius, qui excederent 25 annos, quoad incipiant inter se conuenerunt, non aliter. 67. §. si. eod.

In legato mancipiorum non coequebantur partus eorum. gl. i. in add. l. mancipia, de fundo instructo.

Legatus si sit seruus in genere, & traditus sit alienus, eo euncto, legatarius cum herede potest agere ex testamento, quamuis heres alienum esse ignorauerit. l. heres. 18. de euncto.

Legatus si sit certus seruus in specie, talis dari debet ab herede, qualis est, nisi testator sciens alienum legauerit, vel commissa persona legauerit. gl. i. ibi, & l. si i. substituto. 47. §. fin. de legat.

Legatus si fuerit res sub nomine vnus qualitatibus vnus, & legatur alij res sub nomine alterius qualitatibus, res participantes de utraque qualitate utriusque legato cedunt, veluti lego Titio textores, Marci vnus; seruus, qui suus vnus & textores simul, ambobus sunt communes, & debentur utrique. l. Titia; textores. 36. de legat. 1.

Legatus si sit mihi seruus, qui mihi fecit furum, si repudiauerit seruum legatum, integra mihi manet actio furti aduersus eum. l. legatarius. 18. & ibi gl. 1. eod.

Legato seruo in genere heres non tenetur promittere seruum datum a se esse suum, teneatur tamen promittere eum seruum solum esse furtis, & noxiis. l. si i. substituto. 47. §. si. eod.

Legato seruo in genere heres tenetur praestare modicam gloss. pen. ibi.

Legatus si sit Stichus, aut Pamphilus alteruarius, quorum alter est in fuga, vel apud hostes, heres tenetur praestare praesentem, vel abfentem estimationem. l. cum res. 49. §. Stichus eod.

Legatus si sit ancilla cum liberis, sola ancilla, si non sint liberi, & liberi soli, si non sit ancilla, debentur. l. si ancilla. 65. eod.

Legata ancilla, & partus eius debetur partus etiam ancilla mortua. l. si ancillas. 66. eod.

Legatus in genere alicui seruus vrbis, si alij legetur seruus dispensator in specie, legatarius seruus dispensatoris nullum alium, quam vnum seruum dispensatorem habebit, alter vero habebit reliquos seruos omnes, l. 1. de auro, & argenteo.

Legatus servus a testatore ex voluntate alienatus non debetur legatario, etiam si testator eum redemerit, nisi legatarius probeat novam voluntatem testatoris. cum servus de adme. legat.

Legatus servus si ante aditam hereditatem factum fecerit heredi, & postea adita hereditate legatarius habuit legatum, potest heres (servus nomine agere actione furti contra legatarium, quia tempore furti heredis non erat servus legatus, sed erat legatarij a tempore mortis testatoris fidei. l. à Titio. 66. & ibi gl. fi. de furtis.

Legatus si sit servus alicui, vt manumittatur, cum testator non posset manumittere, legatarius licet non manumittat ex voluntate testatoris, nihilominus tamen valeat legatum, & apud legatarium remanet. glossa apud eos. in l. 1. §. in primo. C. de cadu. cis tollend.

Legatus servus alicui, vt manumittatur, si habetur pro non scripto, remanet penes heredem cum suo onere, & ita debet ei dare libertatem. glossa. perraro. ibidem.

Legatus servus alienus si sine facto heredis à domino fuerit manumissus, non tenetur heres, secus si heres sit in culpa, vt quia non certificaverit domino, qui si scivisset se posse vendere, non manumissus, vel si fuisset in mora in emendando: nam his casibus tenetur heres. §. si res legata. & ibi gl. sicut factio. Inst. de legatis.

Legato statulibero expedit heredi ipsum statuliberum praestari magis, quam æmulationem. l. servum filij. 46. §. si statuliberum. de legat. 1.

Reliqua verba. Ancilla. 2. Heres. 123. 124. Legatus. 19. Servus. 65. Ufque 70. Sum. 2. Chorus.

313 LEGATUM factum per unum ex sociis communi servo sine libertate non debet conferri inter socios, & heredes legantis. l. verum. 64. §. si servo. pro socio.

Legatum relictum servo proprio sine libertate non valet, nisi sit miles; sed bene servo communi. gl. sine libertate. ibi. & glossa. pe. in l. & si transferam. de adi. mendis legatis.

Legatum relictum servo pœnz, veluti damnato ad bestias, vel ad gladium, aut in metallum, pro non scripto habetur, nisi relinqueretur ad alimenta. glo. pro non scripto. in l. si quis mil. 2. §. de acqui. heredit.

Legatum relictum servo privati ad alimenta tenet. d. §. 1.

Legatum relictum in testamento servo proprio valet, si codicillis postea libertas sit data ei: quia semel dedisse legatum, & libertatem videtur; cum adhuc penderet legatum vique ad mortem. l. consuevit. §. pe. & ibi gl. vult. de iure codicillorum.

Legatum relictum servo communi acquiritur dominis pro dominica portione. l. si servus plarium. 53. de legat. 1.

Legatum relictum mihi, & servo meo, vel filio meo in solidum in eodem testamento valet legatum vtriusque. l. quid ergo. §. 1. & ibi gl. legatum. eod.

Legatum factum ab extraneo servo alienus post mortem domini sui, mortuo domino pertinet ad heredes domini, nisi dominus illi servo libertatem puram directè reliquerit, & fuerit institutus heres suus, vel necessarius, quia tunc quando credit dies legati, reperitur liber, & sic legatum acquirit sibi. l. si post mortem. 81. eod.

Legatum quando à domino suo relinquitur servo proprio alteri legato, dies rei legati cedit ab adita hereditate, sed quando ab extraneo relinquitur tali servo legato, inspicitur tempus, quo cedit dies legati, & si ante aditam hereditatem cederet tunc hereditarij, & per eam heredi futuro si autem post, tunc legatario. l. servo legato. 72. & ibi gl. 2. eod.

314 Legatum factum servo communi potest vni ex dominis repudiare, & alter agnoscere. l. si fundum. 83. §. 1. eod.

Legatum servi Titij factum eidem Titio, & Mauro, non valet quantum ad Titium, quia res sua sibi legari non potest: facti tamen parte dictus Titius quoad hoc, vt Mauro totum servum habere non possit ex testamento: sed tantum medietatem. l. huiusmodi. 38. 4. §. Titio. & ibi gl. pars eod.

Legatum factum servo valet, si libertatis, & legati dies cedit simul, vel libertatis prius, secus si dies legati prius cedit. l. quæritur. 93. 4. 1. eod.

Legatum relictum pure servo non iuste manumisso non valet, nec confirmatur, si postea manumittatur. l. si minor. 100. eod.

Legatum mihi fundum si quis servo meo donaverit, adhuc actio ex testamento indistinctè mihi remanet pro legato. l. si servus legatus. 111. §. 1. eod.

Legatum servi alieni rectè factum per invicem libertatis donationem eidem servo factam non vitatur. d. l. si servus legatus. §. si servus.

Legatum relictum servo alieno sine libertate acquiritur, si antequam dies legati cedat, pervenerit ad libertatem, nisi dominus quondam repudiet illud. l. si huius. famul. 117. §. si fideicommissum. & ibi gl. posse. eod.

Legatum, vel fideicommissum relictum servo libero iusto vitatur, si aliquo casu libertas impeditur tempore, quo cedit dies legati. l. cum filius. 77. §. servus. de legat. 1.

Legatum relictum servo deportati non valet, & fisco acquiritur, nisi deportatus vivo testatore eum alienaverit, vel ipse restitutus fuerit; quia tunc ad ipsum restitutum, vel novum dominum pertinet; quia tempore mortis, quo cedit dies legati, dominus servi capere potest ex testamento alijs non quaeretur ei. l. si deportati. 7. & ibi gl. de legat. 1.

Legatum relictum servo vt valeat, non sufficit, quod tempore testamenti eius dominus sit capax: sufficit tamen, quod tempore mortis sit capax, licet ad fuisset tempore testamenti. ibid.

Legatum si ita relinquitur, si Stichus, & Dama servi mei in potestate mea erunt, cum moriar, illi liberi sint, & fundum Titianum sibi habeant: si testator factio testamento alienasset, vel manumissus unum ex eis, alter, qui remanet in potestate, erit liber, & habebit legatum, cum non sit verisimile testatorem voluisse adimere legatum ei, cui libertatem donare festinavit. l. qui concubina. 29. 4. §. Stichus. & ibi gl. & legatum. eod.

Legatum si quis pure legaverit servo suo, & si si servus per biennium servierit heredi suo, quod esset liber, legatum post biennium debetur, non ante: quia in id tempus & legatum, & libertas referri debent. d. l. qui concubina. §. cum in testamento.

Legatum relictum servo meo sicut mihi relinquitur: ita legatum relictum rei meae mihi videtur relictum. l. Caius. 12. de annis legat.

Legatum relictum servo vt valeat, duo requiruntur: primum quod dominus eius sit capax, & quod talis res sit legata, quæ possit legari ei facto libero, quorum unum si deficiat, legatum est nullum. l. & si maxime. & ibi gl. 2. de servitute. legat.

Legatum factum servo proprio sine libertate herede voluntario instituto conualecit, si optione servi legata alicui, omnes servi hereditarij præter eum, cui legatum fuit relictum, decesserint ante aditam hereditatem; quia tunc legatarius optionis sine optione aliqua habebit dictum servum superstitem, & etiam legatum illi servo relictum; secus si heres necessarius fuisset institutus quia tunc legatum servo proprio relictum non valet propter regulam Catonianam. l. si optio. de optione. legat.

à Legato relicto specialiter libertatis testamento manumissus non videtur recessum per legatum in codicillis generaliter omnibus libertis relictum, non ab eodem herede: sed à diversis gl. relicta in l. libertis. de alimentis.

à Legato relicto specialiter libertatis testamento manumissus non videtur recessum per legatum in codicillis generaliter omnibus libertis relictum ab eodem herede, nisi legatarij liberti testamento manumissi probent contrarium. d. l. libertis. & ibi gl. recessum. de aliment. & cibis.

Legatum relictum servo duorum sub conditione dandi potest per partes conditioni parere. l. qui heredi. 44. §. si duorum. de condit. & demonst.

Legatum relictum ancillæ alienæ, cum ea nupsisset, valet, quia videtur cogitatum de eo tempore, quo manumissa possit nubere. l. si ancillæ. 97. & ibi gl. fi. eod.

Legatum relictum filio, vel servo debetur domino, vel patri, si filius, vel servus, cum dies legati cedere incipit, sui iuris non sit: aliud est in contrahiens, vt si fiat sui iuris etiam ante conditionem obligationis, domino, vel patri acquiritur. l. 1. 4. §. & ibi gl. pe. quando dies legati cedit.

Legatum relictum pure servo debetur eius domino, si post diem legati cedentem liber factus sit. d. 4. §. fi.

Legatum relictum servo, si heres alienaverit eum, non valet quoad ipsum servum: sed bene quoad redemptorem eius, cui acquiritur illud. l. Stichus. 39. & ibi gl. pe. de manum. testam.

Legatum si sit relictum servo proprio sub appellatione liberti, non ob hoc relinquitur libertas. l. 2. C. de n. testat. fruis.

Legatum servo proprio factum sine libertate non valet de rigore iuris, nec vlla actio pro illo competit: impius tamen est heres, qui illud solvere negat. l. pen. §. illo. C. eod. plane. 34. §. si consuevit. & ibi gl. proprio. de leg. 1.

Legatum servo proprio factum sine libertate non valet, nec cogi potest heres solvere, licet non solvendo opinionem suam aggravet. gl. 2. in d. §. illo.

Legatum servo proprio factum sine libertate non valet, etiam relictum ad alimentum: relictum tamen ad alimenta servo alieno, & non testatoris, vel heredis, valet. ibid.

Legatum servo proprio si sit factum relinquendo ei libertatem sub conditione, si conditionem exequam certum est, teneat legatum: si vero est incertum legatum, est in suspensio, si vero libertas propter conditionem est inutiliter data, neque tenet legatum. ibidem.

Legatum relictum servo sine libertate valet si consequatur libertatem vivo domino testatore, vel si ipse servus alij legetur. gl. 1. & si in l. 4. C. de legatis. & l. quæritur. 93. 2. quibus de legat. 1.

Legatum, vel fideicommissum relictum servo testamento dominorum sine libertate non valet, nec potest conualecere, licet post mortem testatoris aliqua ratione libertatem consequatur fuerint. d. l. 4.

Legatum, vel fideicommissum relictum servo proprio, cui fideicommissaria libertas relicta est, valet. l. qui fideicommissariam. §. Cod. de fideicommissis.

Legatum rem servo si heredes venientes ab intestato diversimodè aequaliter, dominus servi, etiam si divisioni fuisset adhibitis, vt teltis potest petere rem legatam, nisi appareat interfuisse causa repudiandi legatum. l. Titia. 15. §. Lucia. de legat. 1.

Reliqua verba. Servus. 67. Ufque 64.

LEGATUM si fuerit servi omnes cum peculio, etiam si servi debentur, qui nulum peculium habent, quia illa verba, cum peculio, causa augendi, non minuentur. d. l. si sunt dicta. l. si cum servi. 55. & ibi gl. 1. de leg. 1.

Legatum servi castrensium peculij filij sui factum à patre valet, si vivo patre filius moriatur sine testamento: sed si pater præmoriatur, vel filius testetur; quia tunc non valet legatum. l. servum filij. 4. & ibi gl. 1. eod.

Legito servo non censetur legatum peculium eius, nisi legetur expresse: fallit tamen hoc quandoque. l. si legatus. & ibi gl. 1. de peculio legato. gl. fi. in l. fin. de fupelle. dicti legat.

Legatum peculij servo relictum non cedit, nisi ab adita hereditate; sed extraneo relictum, cedit ex die mortis testatoris. l. pe. & ibi add. marg. de peculio.

Legatum unum dicimus, quando legatur suppellex, peculium, vel instrumentum, quo casu non potest legatarius unam rem spernere, & aliam petere; sed quando plures res nominatim in legato exprimitur, plura legata dicuntur, & ideo potest unam spernere, & aliam petere. l. 1. & ibi gl. 1. de leg. 1.

in Legato peculij servo factum in dubio non continetur debita à domino ipsi servo ratione peculij, peculium. Inst. de legatis.

Reliqua verba. Heres. 124. Peculium. 123. Legatarius. 2. 3. 7.

LEGATUM eius, quod in pondere, numero, vel mensura consistit, si fiat, pro vt est in certo loco, iudicatur vt species, & non vt quantitas, veluti si legetur pecunia existens in sacculo, vel in arca, censetur legata vt species, & non vt quantitas. l. talis scriptura. 2. de legat. 1. & l. si de certis. 1. 4. eod.

Legatum speciei non recipit permutationem, vt aliud pro illa specie solvatur. d. l. si de certis, & ibi gl. pe.

Legatis certis speciebus vestis, vel argenti specialiter demonstrando singulas species suis designationibus, fugientibus vice proprij nominis dictarum specierum, debentur illæ tantum, quæ in hereditate manebant, & non aliter tenentur.

tamen heres caute de praestandis his, quae inueniuntur. l. qui uxori. §. si. & ibi gl. pe. & si. l. Titia. 40. & ibi gl. i. de auro & argento.

Legata particularia ita debentur, ut adire heredes ab intestato: sicut & ex testamento. gl. ob aliud. & ibi addi: marg. in. quaecumque. in auct. de hered. & Falcid. col. i.

Legato grege vnuerſaliter omne futurum incrementum etiam contingens post testamentum, etiam si viuo testatore contingat, vel etiam ante mortem heredis, pertinet ad legatarium. l. grege. 21. & ibi gl. i. de legat. 1.

Legato grege vnuerſaliter, etiam si aliqua pecora viuo testatore sint mortua, & in eorum locum alia sint substituta, legatarius potest vendicare illum gregem, cum videatur idem grex. l. si grege. 22. cod.

Legato grege vnuerſaliter, etiam si de illo grege omnia pecora sint mortua praeter vnum, illud pecus, quod superest, ad legatarium pertinet. d. l. si grege. 22.

in Legato vnuerſitatis, vel gregis facto recta via, & ipso iure transferatur dominium heredis, quae continentur sub illa vnuerſitate, vel grege. d. l. si grege. & ibi gl. si.

Legato vnuerſitatis iuris valet, etiam si incommodum contineat. l. cum pater. 7. & in fine. de lega. 2.

Legato vnuerſitatis iuris, veluti mensis, in qua sunt debita, & credita, simile est emptio vnuerſitatis iuris, dicitur. l. mensis. & ibi gl. si.

Legato vnuerſitatis iuris potest habere in commodum. ibid.

Legato vnuerſitatis codicis, quod ex ea deducitur, si in eam postea redigatur. l. Lucius Titius. 3. cod.

Legato vnuerſitatis gregis facilius perditur, quam proprietatis legatum. gl. vendicari. in l. si grex. l. de legatis.

Reliqua verba, *Sed et si legatarius, 9. l. ob. 70. v. q. 74.*

Legato vnuerſitatis personalis actione, ibi solui debet: vbi est res legata, nisi dolo heredis transſatur alioquin tunc dari debet, vbi petitur. l. quod legatarius. 3. de iudic.

Legatum in specie relictum si petatur vbi est, vel petatur cautio, exceptio heredis, quod alibi fit maior pars hereditatis, non obstat. l. sed & si. 31. §. fin. eodem.

Legatum, vel fideicommissum si soluat deterioratur, vel male praestetur, adhuc potest agi per actum actione. gl. de dolo. in l. & eleganter. non solum. de dolo.

Legatum, non vitia difficultas praestationis. l. si mihi & tibi. 2. §. r. de legat. 1.

in Legatis quod minimum est praestari debet. l. si ita sit scriptum. 14. & ibi gl. pe. & f. cod.

Legato puri relictio si apponatur designatio, unde illud solatur, talis designatio non valet legatum conditionale: sed tamen videtur apposta causa demonstrandi, unde sine incommodo rei familiaris solui possit. l. quidam testamentum. 99. cod.

Legata, & fideicommissa omnia, quae diuisionem non recipiunt, sunt praestanda in solidum ab heredibus. l. fideicommissa. 11. §. si. & ibi gl. si. de lega. 3.

Legata, quae in profundo maris esse dicuntur, quodcumque appareat, tenetur heres praestare. l. heres testatoris. 15. eo.

Legata si relinquuntur a seruo in solidum instituto, & a domino, prius soluantur legata relictia a seruo, quam a domino, & si dominus institutus repudiet, & per seruum substitutum acquirat hereditatem, prius debent solui legata in institutione relictia. l. Nefennius. 12. §. seruo ad legem Falcid.

Legatum quando incipit a praecedenti dispositione, sequens, in quod transſinitur statim mora committitur, persequitur, si incipit a praecedente conditione, legatario interim morante nihil ad heredem transſinitur. l. cum fine praestitutum. 9. quando dies legati cadat.

Legata debent solui post solutionem aris alieni. l. scimus. 11. §. & si praestatur. & ibi gl. accomodare. C. de iure delicti.

Legata, & fideicommissa relictia simpliciter, in dubio a fideicommissario sunt praestanda. l. C. ad Trebel.

Legata, & fideicommissa a testatore relictia si fuerint, iniungendo onus legatario nominatim heredi, ab eo sunt praestanda: talia non. gl. si. ibid.

Legatis deductis si heres iussus est restituere hereditatem, tunc habet heres electionem, an velit soluere legata, an velit restituere fideicommissario soluenda a se. ibid.

Legata annua ab initio cuiuslibet anni sunt soluenda. l. i. C. quando dies legati cadat.

Legata parte bonorum potest heres indistincte soluere a estimationem etiam in iuro legatario, etiam si bona recipient diuisionem commodam. l. non amplius. 2. §. cum l. si. de lega. 1.

Legata res quando tempore testamenti est in longinquo, vel seruus legatus in fuga, heres tenetur suo opere, & suo sumptu perquirere, & legatario praestare, sed si dubitatur an sit in rerum natura, vel non, tunc debet cauere. l. cum praesens. 39. & ibi gl. si. cod.

Legatus seruus, vel alia res quando post testamentum ante mortem testatoris est in fuga, vel in longinquo, tunc heres perquirere debet sumptum, & periculo legatarii, quia dari debet, vbi erat tempore testamenti. d. gl. si.

Legatus seruus, vel alia res, si post testamentum, & ante aditam hereditatem, vel post culpa heredis est in longinquo, vel in fuga, heres tenetur ad a estimationem, nisi vero sine culpa heredis sit in longinquo, vel in fuga, heres tunc caute de restituendo, si ad eum perueniat. ibid.

Legatus seruus alienus, vel heredis si post testamentum, & aditam hereditatem culpa heredis sit in fuga, vel in longinquo, tunc heres non tenetur ad a estimationem, sed si sine culpa heredis sit in fuga, vel in longinquo, tunc heres non tenetur ad a estimationem: cautebim tamen de restituendo, si ad eum perueniat. ibid.

Legatus rei a estimationem debetur, quando legatur res, cuius non est commercium separatum ab alia. l. si quis inquilinus. 1. §. de leg. 1.

Legatum rem alienam tenetur legatario ad eius a estimationem, si heredis alienantis erit, sed si ipse testatoris, quia tunc alienatio non valet. d. l. si quis. §. i. & ibi gl. a estimationem.

Legata pecunia etiam si in bonis delicti non esse appareat: nihilominus heres

tenetur praestare eam, siue de suo, siue ex vend. rerum hereditarium, siue vn- de voluerit, si hereditas sit soluenda. l. si pecunia. 1. & ibi gl. de leg. 1.

Legatum pecuniam non tenentur heres praestare, si hereditas soluendo non sit: hodie tamen tenetur etiam tunc, si inuentarium non fecerit. gl. i. ibid.

Legata si fuerit res, vel pecunia, quae ex venditione redigi poterat, si postea testator soluerit pretium ex venditione rei redactum legatario post mortem eius, non potest legatarius petere nisi docuerit de mente testatoris: sed si soluerit partem pretii, superfluum pretii poterit legatarius petere, nisi heres probet quod testator soluerat ei partem pretii eo animo, ne amplius ex tali legato haberet. l. Lucius Titius. 23. cod.

Legata species nominatim non potest peti ab herede, si non reperitur, nec dolo malo heredes deesse probetur. l. cum ita legatur. 33. §. species. cod.

Legata res praestari debet, quae si praestari non potest propter difficultatem praestationis, eius a estimationis praestatur legatario. l. fideicommissa. 11. §. si seruo. & ibi gl. apparet de leg. 1.

Legata res si facto heredis etiam ignorantis praestari non potest, tenetur heres. §. si res legata. Inst. de legatis.

Legatum si petatur personali actione, ibi solui debet, vbi est res legata, etiam si ipse legatarius sua impensa, & periculo velit rem perferri ad locum, vbi agitur, secus in rei vindicatione, & actione ad exhibendum. l. quod legatur. 38. & ibi gl. si. de iudiciis.

Legatum relictum peti potest absque fori praescriptione: vbi testator voluit, & vbi heres habet domicilium, & vbi est maior pars hereditatis, & vbi cepit soluere, vel respondere. l. l. in l. pe. annus legatus.

Legata debent peti ibi, vbi est hereditas: quia legata, & fideicommissa hodie fraternizant. gl. in l. i. C. vbi fideicom. pet.

Reliqua verba, *Legatarius, 9. l. ob. 70. v. q. 74.*

Legata res si facta heredis etiam ignorantis praestari non potest, tenetur heres. §. si res legata. Inst. de legatis.

Legatum si petatur personali actione, ibi solui debet: vbi est res legata, nisi dolo heredis transſatur alioquin tunc dari debet, vbi petitur. l. quod legatarius. 3. de iudic.

Legatum in specie relictum si petatur vbi est, vel petatur cautio, exceptio heredis, quod alibi fit maior pars hereditatis, non obstat. l. sed & si. 31. §. fin. eodem.

Legatum, vel fideicommissum si soluat deterioratur, vel male praestetur, adhuc potest agi per actum actione. gl. de dolo. in l. & eleganter. non solum. de dolo.

Legatum, non vitia difficultas praestationis. l. si mihi & tibi. 2. §. r. de legat. 1.

in Legatis quod minimum est praestari debet. l. si ita sit scriptum. 14. & ibi gl. pe. & f. cod.

Legato puri relictio si apponatur designatio, unde illud solatur, talis designatio non valet legatum conditionale: sed tamen videtur apposta causa demonstrandi, unde sine incommodo rei familiaris solui possit. l. quidam testamentum. 99. cod.

Legata, & fideicommissa omnia, quae diuisionem non recipiunt, sunt praestanda in solidum ab heredibus. l. fideicommissa. 11. §. si. & ibi gl. si. de lega. 3.

Legata, quae in profundo maris esse dicuntur, quodcumque appareat, tenetur heres praestare. l. heres testatoris. 15. eo.

Legata si relinquuntur a seruo in solidum instituto, & a domino, prius soluantur legata relictia a seruo, quam a domino, & si dominus institutus repudiet, & per seruum substitutum acquirat hereditatem, prius debent solui legata in institutione relictia. l. Nefennius. 12. §. seruo ad legem Falcid.

Legatum quando incipit a praecedenti dispositione, sequens, in quod transſinitur statim mora committitur, persequitur, si incipit a praecedente conditione, legatario interim morante nihil ad heredem transſinitur. l. cum fine praestitutum. 9. quando dies legati cadat.

Legata debent solui post solutionem aris alieni. l. scimus. 11. §. & si praestatur. & ibi gl. accomodare. C. de iure delicti.

Legata, & fideicommissa relictia simpliciter, in dubio a fideicommissario sunt praestanda. l. C. ad Trebel.

Legata, & fideicommissa a testatore relictia si fuerint, iniungendo onus legatario nominatim heredi, ab eo sunt praestanda: talia non. gl. si. ibid.

Legatis deductis si heres iussus est restituere hereditatem, tunc habet heres electionem, an velit soluere legata, an velit restituere fideicommissario soluenda a se. ibid.

Legata annua ab initio cuiuslibet anni sunt soluenda. l. i. C. quando dies legati cadat.

Legata parte bonorum potest heres indistincte soluere a estimationem etiam in iuro legatario, etiam si bona recipient diuisionem commodam. l. non amplius. 2. §. cum l. si. de lega. 1.

Legata res quando tempore testamenti est in longinquo, vel seruus legatus in fuga, heres tenetur suo opere, & suo sumptu perquirere, & legatario praestare, sed si dubitatur an sit in rerum natura, vel non, tunc debet cauere. l. cum praesens. 39. & ibi gl. si. cod.

Legatus seruus, vel alia res quando post testamentum ante mortem testatoris est in fuga, vel in longinquo, tunc heres perquirere debet sumptum, & periculo legatarii, quia dari debet, vbi erat tempore testamenti. d. gl. si.

Legatus seruus, vel alia res, si post testamentum, & ante aditam hereditatem, vel post culpa heredis est in longinquo, vel in fuga, heres tenetur ad a estimationem, nisi vero sine culpa heredis sit in longinquo, vel in fuga, heres tunc caute de restituendo, si ad eum perueniat. ibid.

Legatus seruus alienus, vel heredis si post testamentum, & aditam hereditatem culpa heredis sit in fuga, vel in longinquo, tunc heres non tenetur ad a estimationem, sed si sine culpa heredis sit in fuga, vel in longinquo, tunc heres non tenetur ad a estimationem: cautebim tamen de restituendo, si ad eum perueniat. ibid.

Legatus rei a estimationem debetur, quando legatur res, cuius non est commercium separatum ab alia. l. si quis inquilinus. 1. §. de leg. 1.

Legatum rem alienam tenetur legatario ad eius a estimationem, si heredis alienantis erit, sed si ipse testatoris, quia tunc alienatio non valet. d. l. si quis. §. i. & ibi gl. a estimationem.

Legata pecunia etiam si in bonis delicti non esse appareat: nihilominus heres

tenetur praestare eam, siue de suo, siue ex vend. rerum hereditarium, siue unde voluerit, si hereditas sit soluenda. l. si pecunia. 1. & ibi gl. de leg. 1.

Legatum pecuniam non tenentur heres praestare, si hereditas soluendo non sit: hodie tamen tenetur etiam tunc, si inuentarium non fecerit. gl. i. ibid.

Legata si fuerit res, vel pecunia, quae ex venditione redigi poterat, si postea testator soluerit pretium ex venditione rei redactum legatario post mortem eius, non potest legatarius petere nisi docuerit de mente testatoris: sed si soluerit partem pretii, superfluum pretii poterit legatarius petere, nisi heres probet quod testator soluerat ei partem pretii eo animo, ne amplius ex tali legato haberet. l. Lucius Titius. 23. cod.

Legata species nominatim non potest peti ab herede, si non reperitur, nec dolo malo heredes deesse probetur. l. cum ita legatur. 33. §. species. cod.

Legata res praestari debet, quae si praestari non potest propter difficultatem praestationis, eius a estimationis praestatur legatario. l. fideicommissa. 11. §. si seruo. & ibi gl. apparet de leg. 1.

Legata res si facto heredis etiam ignorantis praestari non potest, tenetur heres. §. si res legata. Inst. de legatis.

Legatum si petatur personali actione, ibi solui debet, vbi est res legata, etiam si ipse legatarius sua impensa, & periculo velit rem perferri ad locum, vbi agitur, secus in rei vindicatione, & actione ad exhibendum. l. quod legatur. 38. & ibi gl. si. de iudiciis.

Legatum relictum peti potest absque fori praescriptione: vbi testator voluit, & vbi heres habet domicilium, & vbi est maior pars hereditatis, & vbi cepit soluere, vel respondere. l. l. in l. pe. annus legatus.

Legata debent peti ibi, vbi est hereditas: quia legata, & fideicommissa hodie fraternizant. gl. in l. i. C. vbi fideicom. pet.

Reliqua verba, *Legatarius, 9. l. ob. 70. v. q. 74.*

Legata res si facta heredis etiam ignorantis praestari non potest, tenetur heres. §. si res legata. Inst. de legatis.

Legatum si petatur personali actione, ibi solui debet: vbi est res legata, nisi dolo heredis transſatur alioquin tunc dari debet, vbi petitur. l. quod legatarius. 3. de iudic.

Legatum in specie relictum si petatur vbi est, vel petatur cautio, exceptio heredis, quod alibi fit maior pars hereditatis, non obstat. l. sed & si. 31. §. fin. eodem.

Legatum, vel fideicommissum si soluat deterioratur, vel male praestetur, adhuc potest agi per actum actione. gl. de dolo. in l. & eleganter. non solum. de dolo.

- dem Caio, ac postea repetita sint legata generaliter, tunc videtur repetita, ita scilicet, quod centum debeatur solvere Titius, & ducenta Mennius. l. seruo alieno. 1. 1. §. si quis a primo. & ibi gl. si quis de legat. 1.
- Legata relicta a pupillo si fuerint relicta ab eius substituto pupillariter, non debentur ex repetitione, sed tantum debentur ex primis tabulis, si pupillus heres exstitit, & intra pupillarem aetatem decessisset prius, quam esset heres, tunc legata debentur ex secundis tabulis, siue ex expressa, siue ex tacita repetitione. d. 1. si quis a primo. & ibi gl. debeantur.
- Legata relicta sub conditione ab instituto pupillo si fuerint repetita pure à substituto pupillari, debentur illa ex secundis tabulis ex repetitione. gl. debeantur. ibid.
- Legata si fuerint Titio centum, & eidem à substituto ducenta, illa centum videtur incise in ducentis, & si eadem legata repetita essent. ibid.
- Legatum relictum a pupillo sub conditione, si ad pubertatem peruenit, si fuerit repetitum simpliciter ab eius substituto, pupillo in pupillari aetate decedente debetur à substituto, nec videtur repetita illa conditio in repetitione legati à substituto, quia variatur legatum, nisi expresse repetatur. d. l. seruo. §. si ab impubere. & ibi gl. repetita.
- Legatum sub conditione relictum ab instituto videtur repetitum à substituto per legem sub eadem conditione. l. cum pater. 7. §. ab instituto. de legat. 2.
- Legatum cum repetitione facta in substitutione debentur etiam libertates; quia appellatione legatorum continentur libertates. gl. 1. in l. cum in substitutione. 7. de legat. 1.
- Legatum relictum nominatum ab uno, & sequentibus in gradu non debetur, sed si relictum sit ab herede, & sic indefinita; quia tunc etiam à sequentibus in gradu debetur. l. si plures. 9. de legat. 3.
- Legata relicta a pupillo in primis tabulis, & ab eius substituto in pupillari substitutione si relinquuntur, sit eorum contributio siue substituti esset coheres pupillo, siue non. l. in ratione. 2. §. quæsitum. & ibi gl. non oportere. ad leg. Falcid.
- Legata quando relinquuntur à coherede impuberis, & ab impubere in institutione, non fit contributio eorum, si portio impuberis, quæ aduenit substituto, fuit grauata, & si fuisse grauata succedens portio. ibid.
- Legata quando relinquuntur à coherede impuberis in institutione, & ab eodem coherede in pupillari substitutione, fit contributio eorum legatorum ab herede substituto, & sic fit confusio bonorum. ibid.
- Legata relicta ab instituto ex primis tabulis, & ab eodem in secundis factis filio exheredato debent contribui. d. l. in ratione. §. fin.
- Legatum, vel fideicommissum relinqui non potest à substituto impuberis exheredato, etiam si impuberi aliquid legatum sit. l. cum quidam. 24. Cod. de legatis.
- Legata à substituto relicta non debentur ab instituto aduenire. l. quoties. 13. C. de fidei commissis.
- Legata aliqua quando relinquuntur ex substitutione, vel in conditionis euentum, legata prima scilicet ex institutione, vel pure relicta præstantur cautione recepta, quanto amplius, quam per legem Falcidianam legatarius coeperit, reddi. l. 1. §. iunctum. ad legem Falcid.
- Legatum relictum à substituto pupillari non euascescit, quando legatarius interitum emittit à pupillo instituto, & postea alienauit. l. si à substituto. 47. de legat. 1.
- Legatum non potest relinqui à substituto exheredato, nec à legitimo exheredato, neque ab ipso exheredato, siue in instituto, qui beneficio prætoris succedit per contra tabulas. l. ab exheredato. 1. §. 6. & ibi gl. 1. de legat. 1.
- Legata relicta à posthumo instituto debentur à substituto, nato posthumo. d. l. ab exheredato. §. si.
- Legata relicta à posthumo instituto sub conditione, si heres erit, non sunt conditionalia, ac proinde habentur, ac si pure relicta essent. d. §. si. & ibi gl. si.
- Legata relicta à substituto filij exheredati non valent, etiam si ad eum bona defuncti perueniant per mediam personam. l. fin. de legat. 3.
- Reliqua verba, Institutus. 7. §. 8. Relictum, & sup. num. 7. 4. Repetitio, Legatarius. 1. 6.
- Legatum conditionale non transmittitur. gl. fin. in l. 123. quæ sub conditione. 8. §. si. de condit. inst. §. optionis. Inst. de legatis.
- Legatum quoad transmissionem cedit à die mortis testatoris. gl. 1. in l. si mihi, & tibi. 12. de legat. 1.
- Legatum, quod liceat alicui cedere lapidem, non transit ad heredes legatarii, nisi nomen heredis adiectum sit tali legato. l. idem Iulianus. 4. §. si quis alicui. cod.
- Legatum, quando continet merum factum explicandum per legatarium, censetur merè personale, ideo non transit ad heredem, nisi de eo sit facta mentio. ibid.
- Legata conditionalia non transeunt ad legatariorum heredes eo mortuo ante conditionem. l. si pecunia. 1. §. si. de legat. 2.
- Legatum eius, cuius æstimatio debetur, ita ad heredem transmittitur, sicut quando res legata debetur. l. mortuo boue. 10. §. 1. eodem.
- Legatum relictum principi sub nomine dignitatis transit ad successorem in dignitate, etiam si decederet, antequam dies legati cederet, quando dignitatem habebat per seipsum si haberet per consequentiam alterius, l. quod principi. §. cum leg. seq. eodem.
- Legatum relictum principi sub nomine proprio eius, speciali iure transit ad eius successorem, etiam si decessisset, princeps post testamentum, antequam decederet testator, siue tamen esset in legato relicto priuato. gl. 1. ibid.
- Legatum relictum ab uno sub conditione, quæ ex eius persona pendet, si transferatur ad alium, non transfertur conditio. l. peculium. 47. §. si. cod.
- Legatum redituum parimonij sui omnibus annis uxori relictum non transit ad heredem uxoris, quia simile est legato usufructus, vel in annos singulos relicto, quoad hoc, vt morte finiarur. l. parimonij. 1. 1. & ibi gl. 1. de usufructu legato.
- Legatum in diem quod transmissionem statim cedit à die mortis, sed quoad do minij acquisitionem, non cedit, nisi adueniente die. l. Sempronius. 26. cod.
- Legatum, quod coheret persone legatarij, veluti personalis seruitus ad coheredem legatarij non transmittitur, si non coheret eius persona. l. non solum. 8. §. tale. de liberato. legat.
- Legatum si ita factum sit, heres dato Titio, aut si Titius ante decesserit, quam accipiat, Sempronio dato, mora ab herede Titio facta si decesserit Titius, legatum exacto ad heredem Titij transmittitur, Sempronium repellendo, si nulla mora facta, vel ante diem legati cederem decesserit Titius, legatum pertinet ad Sempronium, & non ad heredem Titij. l. 1. §. si quis Titio. de adm. legat.
- Legati translatio fit quatuor modis, scilicet de persona in personam, aut ab eo, qui dare nullus est, transfertur, ut alius, pura coheres det, aut cum res pro re datur, aut quod pure datum est, transfertur sub conditione. l. translatio. de adm. legatis.
- Legatum transfertur de persona in personam, veluti quod Titio legauit, Seio lego, & continet tacitam ademptionem in persona Seij. ibid.
- Legatum quando transfertur ab herede, qui dare iussus est, vt alius pura coheres det, continet ademptionem in persona prioris, veluti quod Titium dare damnavi, Seius dare damnas esto, videlicet ne Titius det. ibid.
- Legatum rem si testator transferat in incapacem, non valet legatum in persona eius, in quem translatum est, neque in eum, cui primò legatum fuit ademptum. l. cum seruis. cod.
- Legatum sub conditione relictum si transfertur in alium, sub eadem conditione videtur translatum, nisi conditio priori legatario cohereret. l. legatum sub conditione. cod.
- Legatum relictum uxori sub conditione, si liberos suscepit, si transferatur in Seium, non intelligitur translatum sub eadem conditione: quia illa conditio uxori tantum persone coheret. ibidem.
- Legati translatio facta de viro in eundem non videtur facta cum onere. l. si tibi certam. 8. cod.
- Legatum relictum si transferatur in alium à legatario occasione mortis peratæ ex instante infirmitate legatarij, transfertur in alium, si legatarius decesserit ex eadem infirmitate, siue si decesserit ex alia. l. alumnæ. §. si. cod.
- Legatum relictum, cum heres morietur, conditionale est, & ideo si viro herede legatarius decesserit, non transmittit ad heredem. l. 4. quando dies legati.
- Legatum relictum, cum legatarius morietur, transmittitur ad heredem legatarij, quia conditio viuentis legatarii existit: quia viuentis moritur; mortuus verò non moritur, fallit in libertate relicta seruo suo, cum morietur, dicit. l. 4. & ibi gl. pen. & fin.
- Legatum sub conditione relictum, ea pendente non transmittitur ad heredem legatarij, gl. heredi. in l. 1. §. item si qua. cod.
- Legatum pure datum si sub conditione adimatur, quasi sub contraria conditione videtur legatum, & ideo ea pendente legatarius non transmittit. l. quod pure. & ibi gl. 1. cod.
- Legatum, quod extrinsecus suspenditur, non ex ipso testamento, ad heredem legatarij transmittitur, licet legatarius ante decesserit, veluti si maritus legauit alicui extraneo rem dotalem, & pro illa re dotali uxori legauerit pecuniam, si vxore deliberante vxorem velim dotalem, vel pecuniam legatam legatarius decesserit, postea vxor elegerit pecuniam legatam, legatarius transmittit legatum ad heredem suum. dicit. l. quod pure.
- Legatum huiusmodi, si illud factum fuerit, vel non fuerit, lego, non transit ad heredem legatarij, nisi alteruter casus viuo legatario extiterit. l. huiusmodi. 11. cod.
- Legatum relictum alicui, cum heres morietur, non transit ad heredem legatarij, si viuo herede legatarius decesserit, quia conditionale est. ibid.
- Legatum purum primum in sequens legatum transfunditur demum post mortem heredis ad heredem legatarij non transmittitur transference non facta. l. si penus. 2. §. cod.
- Legatum conditionale non transmittitur ad heredes mortuo legatario ante mortem testatoris, vel euentum conditionis, fallit in legato facto liberis. gl. 1. & ibi ad. marg. in l. si, cui sub conditione. 4. de actio. & oblig.
- Legatum etiam ab ignorante legatario transmittitur. gl. si in l. si auct. C. de iure delibet.
- Legatum potest relinqui ex die, vel ad diem, vel potest transmitti hereditate non adita, quod fecus est in hereditate. gl. si in l. 1. §. C. de caducis.
- Legata, vel fideicommissa pura, vel in diem certum cedunt à die mortis testatoris, & ita non adita hereditate transmitti possunt. l. 1. §. in nouissimo. C. de caducis.
- Legatum etiam ab extraneo relicum, etiam ante apertas tabulas transmittitur ad liberos legatarij. gl. si in l. 1. C. de bis, qui ante apertas.
- Legatum, vel fideicommissum relicum filiis, vel nepotibus, vel pronepotibus transmittitur etiam ante apertas tabulas, vel ante aditionem ad liberos eorum cuiusvisque sexus, nisi repudiarum fuerit. d. l. 1.
- In Legato pluribus relicto si apponatur grauamen, vt ad superuenientem redeat, superueniens, ad quem redit legatum, ad heredem suum in solidum transmittit, nec ad heredes collegatariorum reuertitur. l. 1. & ibi gl. 1. Cod. quando dies legati cedat.
- Legatum ab instituto relicum à legatario ignorante transmittitur. l. si. C. quando dies legati cedat.
- Legatum potest transferri ab uno ad alium in eodem testamento, vel in alia scriptura, in princip. Inst. de adempt. legatorum.
- Legatum per non scriptum non transit in substitutum, vel coniunctum cum onere iniuncto legato; portio tamen hereditatis deficiens vadit ad coheredem cum onere suo. gl. nullo grauamine. in l. 1. §. in primo. C. de caducis tollen.
- Legatum sub conditione alicui relicum etiam si simpliciter, & non repetita conditione transferatur in alium, nihilominus sub eadem conditione videtur translatum, quod fecus est in substitutione non repetita conditione, quæ adiecta erat in institutione, l. sub conditione. 1. & ibi gl. si. de hered. inst. Reliqua verba, Translatio, Transmissio, Legatarius. 14.
- Legatum usufructus factum ab usufructuario non valet; conualidatur tamen superueniente proprietate, vt quia ab eo empti sit proprietates. l. quod in eundem

retum. 1.4. §. 1. & ibi gl. iuste de lega. 1.

Legati vñsfructus dies edicti ad adita hereditate. d. glo. inuile.

In Legato vñsfructus omnium bonorum proprietatis, & vñsfructus estimati debent, nam potest minus valere proprietatem quam vñsfructus, & econtrā, vt si legatur alicui habenti 40. annos, vel plus, fit computatio quinque aporum; si vero puero, fit 30. annorum gl. i. in L. omnium de vñsfructu.

Legatum vñsfructus sicut morte legatarij finitur, & omni illi legato imposuit finitur eius morte, licet testator largitus sit loquutus, nisi probetur testator voluisse etiam vñsfructu finito praestari illud onus ab herede legatarij, dummodo illud, quod ex vñsfructu recipit, sufficiat ad illud onus praestandum. l. Titio. 1.6. & ibi gl. redierit de annuis legatis.

Legatum reddituum parimonij vñsfructus omniis annis vxori relictum non dicitur legatum vñsfructus, licet quoad hoc, vt morte finiat, sit simile illi. gl. fi. in l. parimonij. 2. de vñsfructu legato.

Legatum vñsfructus relictum vxori solum repetitur, si postea pronunciarum sit illicitum matrimonium fuisse inter eos: nisi vxor ignorasset esse illicitum, quo casu valet relictum, nec repetitur. l. vxori. 17. & ibi gl. i. de vñsfructu legato.

Legato vñsfructu vxori, donec ei totius dotis nomine satisfiat per heredes; si vxor solus heres satisfiat ei pro sua parte, pro illa parte vxor desinat habere vñsfructum. l. cui vñsfructus. 30. eodem.

Legato vñsfructu vxori, donec ei totius dotis nomine satisfiat per heredes, si vxor ex hereditas non satisfiat, eo, quia nolit vxor accipere, pro ea parte, pro qua voluit satis accipere, finitur ei vñsfructus. ibid.

Legatum vñsfructus bonorum, vel tertie partis quando relinquatur, deducitur vñsfructus alicuius alienum, secus quando vñsfructus certarum rerum legatur. l. fi. & ibi gl. i. eod.

inter Legatum vñsfructus bonorum, & legatum tertie partis mulem, differet quis in primo legato deducitur alicuius alienum secundo vero diuiditur. ibid.

Legatus si fit vñsfructus mihi, & tibi, si petij partem meam, & fecubui, postea consfructuarius si eade a sua parte, mihi accrescit, & non propriorio; quia vñsfructus accrescit personae, & non rei. l. Titio. 40. & ibi gloss. vñsfructum, de vñsfructu.

Legatus si fit vñsfructus Titio, & Mevio, ita, vt alternis annis vtatur, & fruatur, prius Titio, deinde Mevio videtur legatum dari. l. quoties. 41. eod.

Legatus si fit vñsfructus duobus eiusdem nominis, veluti, Titius vñsfructum alternis annis do lego, neuter vtatur, nisi consentiant quis primò habeat. ibid.

Legatus si fit vñsfructus Titio, ita, vt alternis annis vtatur, iudex debet interuenire, vt consentiant quis prius vtatur, glo. impediendi. ibid.

Legatus si fit vñsfructus Titio, & Mevio, ita, vt alternis annis vtatur, si postea Titius erit propriorio pro decem, & forte tenuit suis annis, interim habet plenam proprietatem, sed non vñsfructum formalem, sed causalem sic, cum Maximus suis annis etiam debet habere vñsfructum. dict. l. quoties. & ibi gl. non habet.

Legatus si fit vñsfructus seruo communi Titij, & Meuij, & separatim Caio; si Titius focus Meuij amittat, vel repudiet vñsfructum, eius pars pertinet ad Maximum locum quasi locum coniunctum, & non ad Caium. l. 3. §. idem. de vñsfructu accrescent.

Legatus si fit vñsfructus vñsfructus vñsfructus fundi duobus separatim quoad verba, licet coniunctum rei dicatur, vno amittente alteri accrescit eius pars, & idem est in proprietate fundi duob. legatur. sed cum coniuncti dicatur, vno repudiante eius pars alteri accrescit. dict. l. 1. §. interdum.

Legatus si fit Titio & Titio, & Mevio, & tibi fit vñsfructus eiusdem fundi legatus, Titius solus vñam dimidiam, & alterius dimidiam tertiam habebit. §. gl. fin. in l. tibi. §. eodem.

Legatus si fit vñsfructus Titio, & heredibus suis: dimidiam habebit Titius, & eius heredes aliam dimidiam. l. §. quis. 2. eod.

Legatus si fit vñsfructus Titio, & Mevio cum heredibus ipsius testatoris; tres sunt partes: vñam habent heredes aliam Titius aliam Meuius. ibid.

Legatus si fit vñsfructus simpliciter, vñum legatum est, & semel incipit deberi, licet singulis annis legatarius vtatur. l. 1. quando dies vñsfructus legati cedat.

Legatus si fit vñsfructus per singulos annos, vel menses, tunc plura legata effe censentur quia adita hereditate, per singulos annos, vel menses incipit deberi legatum. ibid.

Legatus si fit vñsfructus gregis, exinguitur, si pecora ad minorem numerum, quam greges debet habere, perueniant, nisi singulorum pecorum gregis vñsfructus legatus sit, vel gregis proprietatis. l. final. & ibi gloss. final. quibus modis vñsfructus.

Legatus si fit pecunia, ita, vt post mortem legatarij ad Maximum rediret, proprietatis pecuniae videtur legata, quamuis vñsfructus mentio facta sit; quia illa restituenda est post mortem eius. l. final. de vñsfructu eadem rerum.

Legatus vñsfructus alicuius rei exinguitur mutatione rei gl. consistere. in l. seruum filij. 46. §. si potula de legat. 1.

Legato vñsfructu fundi libertis suis potest patronus legare proprietatem eiusdem fundi vñi ex dictis libertis, qui superueniunt. l. si seruus legatus. 111. §. huiusmodi. eod.

Legatus si fit vñsfructus omnium, quae sunt in domo excepto argento, illa exceptio non facit, vt illud legatum comprehendat merces, & vñalia. l. generali. 34. §. vxori, & ibi gloss. merces de legato legato.

Legato vñsfructu pecuniae nunciatu tenetur legatarius satisficere heredi, licet testator satisfactionem exigi prohibuerit. l. si pecuniae, vt in possessionem legatorum.

Legatus si fit vxori alicuius rei vñsfructus, & eius proprietatis, cum liberis habuerit nato filio istam eedie dies legari proprietatis, etiam filius decedat. l. 4. C. de legatis.

Legatus quando est vñi simpliciter fundus, alij vero legeret vñsfructus fundi, ambo concurrunt in vñsfructu; quod verum est quando vtique legatum est speciale; secus quando legatum vñsfructus effe vñuersale omnium bonorum gl. deducto & ibi add. in §. 1. Inst. de vñsfructu.

Reliqua verbo, Habitatio, Seruitus. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Legatus vñm vxori relictum, quando liberi non existunt, computatur in quartam, in quam succedit ipsa, si sit sine dote, & inops. auth. praeerea. Cod. vi. de vir.

Legatum relictum vxori, cum liberis haberet, intelligitur de liberis susceptis ex eodem viro post testamentum natus: non tamen de natis tempore testamenti. glossa. i. in l. 4. Cod. de legatis.

Legatum relictum vxori, in tempus liberorum, intelligitur de liberis susceptis ex eo, qui viuo marito, vel post mortem eius nati fuerint; sed non de liberis susceptis ex alio, nisi specialiter reliquerit in tempus liberorum etiam ex alio post mortem suam susceptorum. l. si vir vxori. 60. cum seq. de conditio. & demonstrat.

Legata si fuerint vxori ea, quae eius vxoris causa parata sunt, non censentur legata ea, quae non ad eius tantum, sed ad communem vxori parata sunt. l. legati. 36. de legat. 1.

Legatum huiusmodi, lego paratum vxoris causa, generale est, continetque tam vestem, quam argentum, aurum, ceteraque, quae vxoris causa, siue antequam in vxorem reciperetur illa, siue postea parata sunt. l. hoc legatum. 43. de legat. 3.

Legatum per huiusmodi adiectionem, quae vxoris causa parata sunt, quandoque augetur, quandoque minuitur; augetur, cum sit scriptum etibulo tibi aurum, argentum, vellem, quaeque vxoris causa parata sunt, quia continetur non solum, quae scripta sunt, sed etiam alia, quae scripta non sunt; dum tamen sint parata vxoris causa; minuitur tamen detracta coniunctione, quae, vt lego vestem, aurum, & argentum, quaeque vxoris causa parata sunt, quia tunc ea sola continentur, quae ex supra dictis vxoris causa parata sunt, & non alia. l. ea tamen adiectione. 44. & ibi gl. quae dicta de legat. 3.

Legatum si fit vxori aurum, quod eius causa paratum est, licet postea voluntate tamen non mutata sit constatum, debetur illi materia; id est massa extrins, si tempore mortis vxor esset, secus si propter diuortium vxor non esset, vel mutata voluntate constatum esset. l. item legat. 47. §. item interesse. & ibi gl. constatum. eod.

in Legato eorum, quae vxoris causa parata sunt, facto vxori non continentur parata vxoris causa, quae mandatus mandato testatoris ignorante eum decessisset, post eius mortem emit, nec quae emerit viuentis legatoris post mortem vxoris, vel post diuortium quasi non videantur vxoris causa parata. l. 2. de auro. & argento.

Legatum eorum, quae vxoris causa parata sunt, factum vxori videtur reuocatum propter diuortium, per quod videtur mariti voluntas mutata, nisi diuortium fieret bona gratia. gl. fi. in d. l. 1. & l. 1. & ibi gl. fi. eod.

Legata si fuerint vxori mancipia, quasi propria vxoris, etiam si propria eius non sint, nihilominus debentur ei iure legati, & vxor gratuita ex fideicommissio vniuersalis tenetur restituere illa, secus si propria vxoris fuissent, quo casu ex fideicommissio non tenetur. l. quae vxori. eod.

Legato argento, quod vñsfructus illius causa paratum esset, non id, quod commodandi causa habebat. leg. cum in testamento. 30. eodem.

Reliqua verbo, Dos, §. 1. Heres, §. 1. Maritus, §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 5

gio suo ut non potest, cum in Italia contractum. sic l. cum furiosus. 39. §. si. de iudiciis.

Reliqua vide verbo, Legatus, Ambasciator, Syndicus.

LEGATUS non potest conveniri de debito ante legationem contracto. l. 1. §. legatus. & ibi gl. legatus. de iudiciis.

Legatus si in legatione contraxerit, vel deliquerit, ipsi, vel eorum servi tenentur iudicium pati in illo loco, secus si quasi contraxerint in loco legationis, vel si dies est exitura, quia tunc lis contestatur ibi, licet antea contraxerint. gl. dummodum. ibid.

Legatus si in legatione contraxit, ibi recte potest conveniri, neque habet exceptionem revocandi domum, secus si ante legationem ibi contraxisset. glo. non compellatur. ibid.

Legatus in legatione contraxisse videtur, qui in id tempus se obligavit. ibid.

Legatus perfectus, ac completa legatione si ibi subsistat per aliquod tempus arbitrio iudicis praestitendum, conveniri potest ibi de contractu ante legationem gestis, secus si per momentum steterit conveniri. d. l. 2. §. plane. & ibi gl. si perfecta. & ibi add. eodem.

Legatus si durante legatione agat de contractu antea gesto, compellitur se defendere, nisi iniuriam suam, vel furum, aut damnum, quod nunc passus est, persequatur. d. leg. ij. §. fed & si agant.

Legatus in legatione interim dum agunt civiliter contra aliquos, contra omnes compelluntur se defendere, cum tantum pro omnibus, quantum pro uno autentur. §. gloss. compelluntur. ibidem.

Legatus in legationis loco possit emere domum, aliis neque negotiis propriis, neque aliis debent se interponere. gloss. consummelis. ibidem.

Legatus, eo quod in legatione se vindicant experiendo, & conquerendo de iniuriis tibi illatis, non compelluntur se defendere contra eosdem. d. §. fed & si agant. & ibi gl. vendicant.

Legatus tempore legationis cogitur litigare coram arbitro illis casibus, quibus coram iudice ordinario cogeretur, & non aliter. l. non distinguemus. 37. §. item si quis de arbitris.

Legatus municipiorum causa absentibus succurritur ex constitutione Marci, & Commodi. l. legatus. ex quibus caus. maior.

Legatus vius municipij nulli ad aliud municipium non censetur abesse causa reipub. unde ipsi non restituuntur ex edicto, ex quibus causis maiores: sed ex constitutione dui Marci, & Commodi. l. legatus. & ibi gl. 1. & 2.

Legatus nulli de municipio ad principem, vel civitatem Romanam, vel contra, censetur abesse causa reipub. & ideo restituuntur ex edicto ex quibus causis maiores. d. gl. 1.

Legatus villae, vel civitatis ad aliam civitatem, vel castrum, vel baronem missi non censetur abesse causa reipub. nec restituuntur ex edicto, ex quibus causis maiores. fed bene ex constitutione Dui Marci. d. l. 1. & ibi gl. 1.

Legatus an habeat ius revocandi domum, si dubitet, ipsemet iudex debet cognoscere, & si constituit habere, debet remittere ad suam provinciam cum cautione, nisi est promissione personalis de iudicio sistendo, nisi suspensa sit personam, quia tunc cum fideiussore tenetur cauere. l. 1. §. fed si dubitet. & ibi gloss. de iudiciis.

Legatus, eo quod cogatur cauere cum promissione legali de iudicio sistendo in provincia sua, non censetur gravari in officio suo. d. gl. sola.

Legatus si ante legationem expressit constituit se soluturum Romae, ubi nunc est legatus, tunc ibi conveniri potest, secus quando constituit se soluturum non dicendo in quo loco. gloss. l. in addit. marg. in l. si quis in legatione. eod.

Legatus ex delictis in legatione commissis coguntur iudicium suscipere Romae, vel servi eorum, si ipsi commiserint. l. non alias. 2. de iudiciis.

Legatus non potest conveniri etiam actione in rem ratione praesentis possessionis, quam etiam ante legationem habuit, secus si tempore legationis cepit possidere. d. l. non alias. §. fed & si.

Legatus si tempore legationis servum, vel aliam rem emit, aut ex alia causa possidere coepit, potest ibi de his rebus conveniri; aliis datur legatis materia auferendi, & tutandi res alienas. l. si legationis. 3. eod.

Legatus Romae tempore legationis contrahens ibi conveniri debet, nec deiecit contrahere ibi, ut aduenat, cum aemo sit aduenat Romae. gl. 1. ibid.

Legatus, qui legationem gerit ratione contractus, qui solo animo fit, non potest legationis tempore conveniri. l. de eo. 16. eod.

Legatus antea heres institutus, si durante legatione adiit hereditatem, durante legatione conveniri non potest a legatis, vel creditoribus; teneatur tamen satisficere de legatis praestandis, & satisfaciendis creditoribus hereditariis, aliis creditoribus, & legatis mittuntur in possessionem rerum hereditarium. l. de eo. 16. de iudiciis.

Legatus si durante legatione quasi contrahit cum certa, & definita persona, & tunc potest conveniri ex illo quasi contractu, si vero quasi contrahit cum incerta persona, ut cum adiit hereditatem & tunc non convenitur. gl. actionem. & ibi ad. marg. ibid.

Legatus, qui durante legatione adiit hereditatem, si non satisfecerit legatis, vel creditoribus non fit nullus, nisi in re hereditaria, etiam post sex menses non satisfecit, quod secus esset in aliis heredit. gl. pe. ibid.

Legatus, qui durante legatione adiit hereditatem, si satisfecit de legato, vel debito hereditatis, conveniri non potest, alia si ibidem.

Legatus si durante legatione adiens hereditatem non satisfecit legatis, vel creditoribus, ipsi mittuntur in possessionem rerum hereditarium, quia non satisfecit, ut quia officio legationis non impeditur per id. l. quid enim. 27. & ibi gl. eod.

Legatus si tempore legationis restituitur hereditas ex Trebelliano, ipse pro illa hereditate tunc non poterit conveniri a creditoribus hereditariis. l. fed & si. 28. eod.

Legatus si tempore legationis adierit, & restituerit, datur actio in fidei commissarium, nec ille poterit ex persona legati se defendere, quominus respondere compellatur. ibid.

Legatus privilegium, & beneficium, quod durante legatione non conveniatur, personale est, & ideo non transit in alium. ibi.

Legatus si agat contra heredem petendo, & compellatur adire, & sibi restituere, non ex eo, quod agit potest conveniri, quia illud magis expeditur iudicis officio, quam iure actionis. glo. 2. ibid.

Legatus ex his causis, ex quibus non cogitur iudicium suscipere, neque cogitur iuramentum praestare, si ei delatum sit, quia tale iuramentum succedit in loco liti contestationis. l. fed & si. §. 1. eod.

Legatus nomine adium Romae, vel in provincia positum tenetur satisfacere vicino de damno infecto, alias vicinus mittitur in possessionem adium ex primo decreto, si vero fuerit ex secundo decreto, tenetur missio, fed restituitur. d. §. 1. & ibi gloss. in possessionem.

Legatus, quando dies actionis exitura est, & actio peritura ipso iure, tenetur causa cognita iudicium suscipere, ut lis contestetur, & ita in provinciam transferatur. d. l. fed & si. §. fed & si.

Legatus, quando actio de dolo peritura est, tenetur non solum licem contestari, sed etiam se defendere vsque ad definitionem, causa, cum illa non perpetuetur per contestationem. gloss. contestatur. ibid.

Legatus Romae contrahens non habet ius revocandi domum, cum dicatur tunc in Italia contrahere, secus si non Romae; sed in alia parte Italiae contraxisset; quia tunc habet ius revocandi domum. l. cum furiosus. 30. §. si. & ibi gl. si. eod.

Legatus, qui Romae accepit vxorem, & ipsa ab eo diuiterat, potest conveniri ab vxore ibi, cum ibi contraxerit. l. si vxor. & ibi gl. fin. eod.

Legatus, cuius vxor Romae diuiterat ab eo, actione de dote potest ibi conveniri ab vxore, & speciale est ista dote. ibid.

Legatus, qui defendit simul publicum negotium, intra biennium ad idem officium non cogitur. l. legatus. de vacatione muner.

Legatus municipalis si defuerit legationem, pena extraordinaria afficitur remotus ordine, in quo erat. l. 1. de legato.

Legatus contra tempus, cuius legatus est, potest petere aliquid a principe per alium, fed non per se. l. 1. eod.

Legatus vnus ex duobus, eo quod defuerit legationem, non nocet alteri legato, 4 quominus, ut oportet, peragat. ibid.

Legatus suscipiens legationem etiam non gratuitam datur legarium; id est salarium, vel viaticum ex forma legationis, vel consuetudine loci. d. l. 2. & ibi gl. si.

Legatus existens in legatione vt datur actio, oportet quod in legatione sit debitum contractum, & quod actum sit, quod & legationis tempore solueretur, nec sufficit alterum, quod ante legationem debitum, licet tunc solvendum, non potest peti, nec potest tunc peti debitum tunc, sed solvendum extra legationem. l. 1. & ibi gl. si. eod.

Legatus plures, quam tres, mittere non possunt civitates. d. l. 4. §. de legato.

Legatus tempus, ex quo legatus creatus est, non ex quo Roman venit, prodest, vt ab eo tempore reipub. causa videatur abesse, & non tantum, quando iter incipit arripere. l. 1. & ibi gl. i. eod.

Legatus an sit quis, vel non, si debitor, praeior Romae de hoc cognoscit. ibid.

Legatus de eo damno, quod legationis tempore passus est, potest etiam legationis tempore experiri. l. Paulus. 4. de legato.

Legatus antequam legationis officio functus sit in rem suam, nihil potest agere, si damnum sit reipub. exceptis his, quae ad iniuriam eius, vel damnum peracta sunt. l. legatus. i. eod.

Legatus si in munere legationis, antequam ad patriam reuocaretur, decesserit, impetus ei datur etiam, qui superfluo non restituuntur ab eius heredibus, & si dari non fuerint, possunt nihilominus legati eius heredes petere, quia videtur defunctus legatione perfunctus. d. l. legatus. & ibi gl. si.

Legatus creatus a patria sua non prohibetur etiam durante legatione emere domum in patria sua, prohibetur tamen alias res emere. l. legatus. 11. & ibi gl. 1. eod.

Legatus durante legatione non potest moueri causa, & si moueatur, & feratur sententia in eum, vel procedatur in eum in aliquo, per quod ius suum laedatur, restituatur in alio denegatur restitutio. l. pe. & ibi gl. si. eod.

Legatus, cui ante legationem suscepit, vel etiam post, causa mora est, debet se defendere per se, vel per alium, & si non sit, qui eum defendat, mittitur aduersarius in possessionem, vel restituatur aduersus ipsum legatum. d. gl. si.

Legatus hostium dicuntur sancti, & inuolabiles. l. si de legato.

Legatus hostium liberi debent manere apud nos, & contra ius gentium est, quod pulsant, imo pulsant eos dari debet hostibus quorum erant legati, si hostes eum non receperint, manet civis Romanus, ac periturum quoque gerere potest. ibid.

Legatus dicitur, qui a ciuitate, vel provincia mittitur ad principem, vel ad alium. gl. 1. in rub. C. de legat. lib. 10.

Legatus quandoque dicitur per consulis, quandoque legatus Ecclesiae ad Papam, quandoque is, qui mittitur a principe, vel a Papae suorum autem, licet nobilibus dicuntur missi, vel missi ad causam distinguendam. ibid.

Legati non possunt dare vicarios, nisi filios suos, & quando absenti est iniuncta legatio, quam gratia dicitur. ibid. & l. 4. §. de legato.

Legatus libellum principi dare non potest, nisi de his, quae ad iniuriam, vel damnum eius pertinent, vel pupille suae. gloss. l. in rub. C. de legat. lib. 10.

Legatus ordinem eligi debet, nisi necessitas sit. ibid.

Legatus superueniens episcopus non perdit suam iurisdictionem. gl. 1. in l. 3. C. de metris. lib. 11.

Legatus, & aduocatores, quib. salarium datur, non debent petere expensas itinere. l. idemque. 10. §. idem Labeo. in add. marg. mandati.

Legatus ad hostes missi possunt facere testamentum, etiam si ibi capri, cum capri ibi non debeant. l. qui a latronibus. 8. & ibi gl. funguntur. de testam.

Legatus per forum tempore sue legationis poterunt merces computare cum mercatoribus Romanis. l. 4. C. de commerciis.

Legatus si existens in loco legationis constituit se soluturum in loco legationis, tenetur ibi solvere, sed si non existens in loco legationis constituit se soluturum in loco legationis futurae, non valet constitutum, nec ibi potest conveniri. §. l. cum, qui. §. 1. & ibi gl. quod & verum. de constit. pecunia.

LE G

Legitima,

LEX

INDEX.

LEX

- gestorum, & in 12. libros Codicis prius fuit in Latino conscripta. gl. graeca. in proem. Digestorum.
- Leges à regib. huc ad populum expulsi illis exoluerunt, iterumque cepit populus Romanus incerto magis iure, & consuetudine aliqua vi, quam per lata leges. l. 2. §. ex actis. de orig. iuris.
- Legem praefidere & bonis, & malis, & principem, & ducent esse oportet id est bonis merium, malis poenam. l. 2. & ibi gl. malis. de legib.
- Lex debet adaptari potius ad ea, quae & frequenter, & facili, quam ad ea, quae per raro eueniunt. l. nam ad ea, quae.
- Legis virtus est imperare, vetare, permittere, & punire. l. legis. e.
- Lex imperat, cum iuber lex Iulius de adulteriis accusantem, & accusatum, & aduocatos esse praesentes, quando ferri torquentur in causa adulterij, & praecipit etiam feruos confiscari. gl. 1. in d. l. i. de iur. codem.
- Lex vetat, cum prohibet res immobiles minorum sine decreto alienari. ibid.
- Lex quod imperat, non sufficit ad hoc, quod imperat, & vetat; quia imperat lex, quod fieri vult, vetat, quod fieri non vult. ibid.
- Lex permittit militi etiam post sententiam vii exceptionis. d. gl. 1. a.
- Lex punit maleficia. ibid.
- Lex quandoque confultat, vii extraneis confultat, ne expendat agendo querela, item quod primo possessionum, quam petitorum, si competat, intenteretur. ibid.
- Lex non reperitur, quae vnam de virtutibus imperandi, vetandi, permittendi, puniendi, vel confutendi, vel acquipollens non subaudiatur. ibid.
- Leges non in singulas personas, sed generaliter constituuntur. l. iura. de legibus.
- Leges, quae frequent, & communi auxilio indigent, debent communiter se iurare, licet vni fuerint datae, si scribatur, vt situs commune, secus si specialiter datur. gl. 1. ibid.
- Leges non sunt conditae, vt hanc locum habeat in persona eius, & illa in persona alterius; sed generaliter in omnibus personis sit eiusdem casus responsio. ibidem.
- Leges, & senatus consulta ita scribi non possunt, vt omnes casus, qui quandoque incident, comprehendantur, sed sufficit ea, quae plerumque accidunt, contineri. l. codic. leges. eod.
- Leges scribi non possunt ita, vt omnes casus, qui quandoque incident, comprehendantur: & hoc est propter negotiorum mutabilitatem nimiam, vel propter hominum incognitam fidelitatem, aut propter delictorum multipliciter. d. l. neque leges. & ibi gl. 1.
- contra Legis rationem quod receptum est, non est producendum ad consequentiam, l. quod verò. de legib.
- Leges scire non est verba earum tenere: sed vim, ac potestatem. l. scire. eodem.
- Lex cum in praeteritum quid indulget, in futurum vetat. l. cum lex. eod.
- Leges tota non perfectae, sed vna aliqua particula propat, iudicare, vel respondere, incipit. l. incipit. eod.
- Leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod iudicio populi receptae sunt, merito & ea, quae sine vilo scripto populus probante omnes. ibid.
- Legis habet vigorem, quod principi placuit. l. 1. de cons. princ.
- Lex communis praeualere scripto, vel beneficio principis, nisi princeps dixerit, non obstante tali lege. glo. fin. in l. beneficium. eod.
- in Legum defectum probationem glossarum non debet quis inducere. gl. 1. in l. sed licet. de officio praefidis.
- Lex loquens per dictionem, si quis, comprehendit non solum singularem personam, sed etiam vniuersitatem personarum, vt familiam. l. si familia. iuncta l. si quis. de iurisd. et omnium.
- Legem parere, quam ipse tulerit. Cato. gl. 1. in l. 1. quod quisque iuris.
- Lex vbi cumque vult aliquid fieri cum consensu iudicis, debet intelligi causa cognita. l. sed si. prae. de in ius vocando.
- Leges imitantur ius diuinum, gl. grandia. in l. 2. §. quis iudicio. si quis causio.
- Lex scripta, quamuis dura, seruanda est. gl. si. in l. archetas. §. si de his, qui norantur. l. proposit. 12. qui, & à quib.
- Legis potestas quandoque ambulatoria est. gloss. fin. in l. planè. de minor.
- Lex non debet redargi de mendacio. gl. 1. in add. marg. in l. 1. de inofficio. so.
- Lex indeterminate loquens circa locum, & tempus debet intelligi indeterminate de omni tempore, & loco. l. in add. marg. de alee luso, & alee.
- Lex de eo est certa, quod est certum per rerum naturam creans, licet sit incertum apud ipsos contrahentes, veluti si ex viuitat de his, quae certa non sunt per rerum naturam creatam, vt in conditionibus de futuro contingentibus lex quoque certa non est. l. cum ad praesens. 37. & ibi add. marg. si certum petatur.
- Lex loquens in actu liberatorio non habet locum in actu obligatorio. Lelius, qui in provincia, verumque enim. eod.
- Legis, vel statuti dispositio refertur se ad aliam legem, quae non reperitur, per hoc non vitatur. gloss. constitutionibus, in l. admonendi. 31. de iureiurando.
- Lex quando obligationi non assinit, nec refinit, contrahitur naturalis obligatio, quae impedit repetitionem indebiti solutis, quando lex refinit, impeditur etiam naturalis obligatio, & solum repetitur. l. si non forem. 26. & ibi add. marg. de conditio. indebiti.
- Lex vel textus semper loquitur, etiam si loquatur per verba praesentis temporis. gl. 1. in add. in l. 1. de cond. ex lege.
- Leges debent obferuari generaliter, & indifferenter in quibet loco, quia leges in quolibet loco funt vniuersales. gl. si. in add. marg. in l. idè. de eo, quod certo loco.
- Lex permittente debet quis agere id, quod aliis prohibet lex, nec ob id meior poenam, nec ad interesse teneri. gl. pe. & ibi add. marg. in l. eleganter. §. si. de pig. actione.
- Lex frustra inuocat, qui in legem committit. gl. ex delictis. in l. 4. §. interdum, cum eo, qui in aliena.
- Lex in dubio videtur loqui de illa actione, de qua & titulus, cui inferitur lex. l.
- imperator. in add. marg. de in diem additio.
- Lex quando non respondet quaestioni propositae, videtur determinari pro ea parte, quae vicino proponitur. l. bona fides, & ibi gl. de defendenda. depositi.
- Lex vbi deficit, alij supplet. gloss. fin. in l. quia actionum de praescrip. verb.
- Lex quandoque confultat. l. sicut. §. illud. & ibi gloss. natus. quibus modis pignus.
- Legis praefatio si est generalis, licet lex sit specialis, generaliter intelligitur. l. regula. §. si quis. & §. si. & ibi gl. pen. de iuris, & facti ignor.
- Lex specialis, si tamen ratio sit generalis, generaliter intelligenda est. ibid.
- Legis principium quando generale non est, sed frequentia sunt specialia, recipit lex restrictionem ab ipso principio, nisi aliud appareat ex mente concedentis. d. gl. pe. in add. marg.
- Lex vbi deficit, potest suppleri. l. oratio. & ibi gl. 1. de sponsali.
- Lex quando ipsum factum notat, non requirit sententiam. l. palam. 43. §. fin. & ibi §. add. marg. de ritu nuptiarum.
- Legis beneficium non habet quis in actu, quem facit contra legem. l. filio. 48. §. 1. eod.
- contra Legis prohibitionem factum ipso iure non valet. l. praefectus. 63. eod.
- Lex animata dicitur princeps viuens. gl. 1. in l. quia tale. 1. 4. fol. marii.
- Legis contrarius sensus pro lege accipitur. gl. argumento. in l. qui testamentum. 20. §. cum, qui. de testam.
- Lex comprobatur per eius usum, & obseruantiam. l. si filius heres. in add. marg. eodem.
- Leges plures quando concurrunt ad vnum effectum, si cessat vna, remanet virtus alterius. l. si non lex. 81. de heredit. insti.
- Lex licet fingat contra ea, quae sunt facta, tamen nunquam fingit contra ea, quae sunt iura. l. lex Cornelia. 28. de vulgari.
- Lex semper est certa de eo, quod est, idè incertitudo hominis nascitur non vitiat additionem, quae per legem inducitur. l. cum quidam. 30. §. sum. de acq. hered.
- Lex quando requirit plurafacta ad poenam imponendam, non requiritur concursus omnium, sed sufficit alterum est factum. l. 4. §. si alius. ad Syllaniam.
- Legem quis sibi imponere non potest, à qua non licet recedere. l. Diuus Silius. de iure codicillorum. & l. si quis in principio testamenti. 22. & ibi gl. 2. de legat. 3.
- Lex non fingit de eo, quod est impossibile de iure. gl. si. in l. talis scriptura. 30. §. si. de legat. 1.
- Lex prohibita, & poenalis loquens in venditione, habet locum in datione in iurum. l. Senatus. 45. in princip. eod.
- Lex habet vim apostolicam in remittendo iuramentum. gl. si. in l. adigere. de iure patronatus.
- Legis ratio quando patitur vnam fallentiam, non dicitur ratio ratio. gl. si. in l. creditor. 9. de noui operis nunciat.
- Lex, quae prohibet actum fieri imponendo poenam, videtur etiam ipsum actum annullare, si poena sit annullatio ipsius actus. l. prae. 20. §. si. & ibi gl. ex prescriptum. eod.
- Legis dispositio deficit, vbi legis verba deficiunt. l. dies. 4. §. toties. de damno infecto.
- Lex, vel statutum quando dicit, quempiam teneri, & obligari perinde, ac si esset confessus, id potest argui vt eo modo, eoque ordine, & ad id tempus vique teneatur, quousque teneretur, si verè esset confessus. l. si finit. 15. §. fin. in add. marg. eod.
- Lex semper est certa, secus est in eo, quod in hominis facto consistit. l. causam. 20. in add. marg. de manumisso.
- Lex vbi cumque specialiter, & expresse aliquid requirit, illud debet specialiter, & expresse adimpleri, & in forma specifica: non autem in genere, & per acquipollens, vel per consimile. l. si. §. omnem. C. de administr. tutorum. gl. si. in add. in l. decem. 6. de fideicommissa. libertat.
- ex Lege simpliciter lata, quae non dat actionem, inducitur actio, & exceptio. l. status. 41. & ibi gl. si. de acq. rerum dominio.
- Lex supplet, quod amittit homo in libertatib. & legatis, & fideicommissis. gl. supra in l. 4. §. si quis condemnatus. de re iudic.
- Lex quando praesumitur super certo, non admittitur probatio in contrarium. gl. contentus. in l. a Diuo Pio. 15. §. si pignora. de re iudicata.
- Lex fingit super acquisitione possessionis, quae est mere facti. l. quamuis. & ibi gl. pe. de bonis auct. iudicis.
- Lex quando requirit actum, & limitationem, non sufficit actus sine limitatione, nec limitatio sine actu. l. Fulcinius. §. 1. ex quibus causis in possessionem eatur.
- à Lege quando profertur aliquid cum aliqua qualitate, debet probari verumque: scilicet illud, & qualitas eius. l. 1. §. quod autem ait. ne quid in flumine publico.
- Lex quandoque vitur vocabulis exempli causa dandi. l. 1. §. quod vulgo. de vi, & vi armata.
- Leges quandoque ponuntur extra materiam tituli. gl. 1. in l. vim facit. eo.
- Lex liberalior est cum eo, qui ignorat, quod sit inuadens, quam cum eo, qui habet potestatem agendi, quando vult. l. pure mihi. §. si. de doli mali except.
- Lex sicut fingit aliquid, quod est impossibile, sic etiam potest fingere, quod nullum est. gl. 1. in l. si sub conditione. 16. de solut.
- Leges omnibus hominibus praestant securitatem. l. capitalium. §. ad statuas. de poenis.
- Lex, vel statutum non debet esse superuacua, nec in casu non dubio debet prodici, cum in dubium Lex ferri debeat. l. postlimini. §. si. & ibi add. marg. de captiuis.
- Lex loci inspicenda est, siue sit scripta, vel non. gl. legem. l. semper. §. 1. de iure immunit.
- Legibus sustentatur respubli. & armis. gl. sustentationem. in l. 1. C. de nouo Codice faci.
- Leges integre debent remanere refectis superfluis. glo. quantum in d. l. 1. re. pe.
- Leges valent etiam sine die, & consule, si sunt comprehensae in corpore iuris, secus

secus si non fuerit gl. ponendus. ibid.
 Leges indigent armis, & contrā glo. 3. in l. i. C. de Iustiniano Codice confir.
 Legem quando non intelligi, ubi infidatur gl. infidantem. ibid.
 Leges contra canones ecclesiasticos in reuocantur gratia, vel ambitionis facte sunt nullae. l. privilegia. 1. C. de sacrosanctis.
 Lex civilis succumbit iuri canonico, ubi est ei contraria. glof. ambitionis. ibid.
 Lex generalis est, quae ubique est seruanda. gl. 1. in l. generali. 13. C. cod.
 Lex generalis contra libertatem ecclesiasticam condita a tyrannis, & Imperatoribus, & iura contra Imperatorem sunt cassata. decernimus. C. cod.
 Lex censetur esse in viridi obseruancia, & suas vires emittit quantumcumque penalit, si disponit in futurum, & non in praeteritum. l. Arrianis. C. de hereticis.
 Legem quilibet iudex facit trahendo de similibus ad similia. glof. 1. in l. i. C. de legib.
 Lex generalis aequaliter in posterum obseruari debet. l. 3. C. cod.
 Lex dicitur generalis si editi vocabulo nuncupatur, vel venerabili aetui mittatur, vel dicitur ibi generalis lex, vel iubetur expresse ad omnes pertinere. ibi.
 Leges sunt prolatae diuino nutu. gl. 4. in l. digna vox. C. cod.
 Lex fraudem facere dicitur, quando quis non venit contra verba legis, imò verba legis obseruando venit contra mentem legis; contra legem facere dicitur, qui contra verba, & mentem legis directo facit; committere verò in legem dicitur siue quando venit directo contra verba legis, siue quando venit contra mentem legis. gl. 1. in l. non dubium. C. cod.
 Lex fraudem faciens dicitur in legem committere; contra legem facit quando contra mentem, & verba, vt quando lex aliquid prohibet, & quis contrarium facit. gl. 1. ibid.
 Lex prohibente contractus factus, pactum, vel conuentio nullus est momenti. d. l. non dubium.
 Lex prohibente aliquid factum non solum est inutile; sed pro infecto habetur, licet legislator non dixerit expresse contrarium factum esse inutile. l. non dubium. 7. C. de legib.
 Lex se nescire, & ignorare nemo potest dissimulare. l. pe. C. de iuris, & facti igno.
 Lex ubi dicit debere custodiri, & obseruari aliquid, intelligitur ad dandum actionem, vel exceptionem. gl. 4. in auth. sacramento. C. si aduersus vend.
 Lex declaratoria, vel interpretatoria extenditur etiam ad praeteritas leges, & ad nouas. l. non dubium. C. de legibus.
 Lex prohibens simpliciter loquens semper intelligitur habere clausulam derogatiam, & annulationem actus. ibid.
 Leges futuris dant formam negotiis, nec reuocantur ad facta praeterita, nisi cautum sit in ea quod extendatur ad praeterita, vel pendencia. l. leges & constitutiones. 7. C. cod.
 Lex, quae respicit litem ordinationem, extenditur etiam ad praeteritas lites, si verò respiciat decisionem causarum, non extenditur ad praeteritas; quia secundum veteres leges sunt decidenda. gl. 1. ibid.
 Leges veteres correctae possunt allegari ad decisionem praeteritorum negotiorum, cum secundum eas debet iudicari, non secundum nouas. d. gl. 1.
 Lex quando est condenda debet prius examinari a proceribus principis, secundo debet scribi a notario, tertio debet recitari in consistorio principis, vt vniuersorum consensus datus super illa lege auctoritate principis firmetur. l. humanum. 8. C. cod.
 Lex fit fraus quandoque de persona ad personam, de re ad eandem rem, vel diuersam, de contractu ad contractum, de nomine ad nomen. gl. vniuersum. ibi.
 Lex promulganda examinatur, deinde scribitur, & postea recitatur, qui ordo non est necessarius, sed voluntatis, vnde eius omisso non vitiat. gl. pe. ibid.
 Leges contrahunt hominum vitas. l. leges sacrasissime. 9. C. cod.
 Leges ab omnibus debent intelligi, vt cognitio illarum dicto vel inhibita omnes declinent, vel permissa sectentur. ibid.
 Legum obcuritas, & duricia a principe est interpretanda, vel emendanda, aut modificanda. ibid.
 Legis intellectus ubi a consuetudine, vel alia lege non est declaratus, debet declarari a principe, vel conditor. l. cum de nouo. 10. C. cod.
 Legum enigmata soluere nullus idoneus videtur, nisi solus princeps, qui habet auctoritatem condendi. l. si. C. cod.
 Legum auctoritas diuina, & humanas res bene disponit, & omnem iniquitatem expellit, nihilque tam studiosum in omnibus rebus inuenitur. l. 9. cum itaque. C. de veteri iure.
 Legum trames, & multitudine ita erat confusus, & in infinitum extendebatur, vt nullius humanae naturae capacitate concluderetur. d. l. 1. §. cum itaque.
 Leges omnes Romani Imperij colligere, & emendare, & tot auctorum dispersa volumina ad vnum codicem ostendere, est difficillimum, imò impossibile. ibid.
 Leges antiquas eligere, & eliminare fuit data facultas ab Imperatore Triboniano, vt ex his omnibus materia colligatur nulla similitudine, neque discordia derelicta. d. l. 1. §. iubemus.
 Leges, quae per defectum non sunt abrogatae, non permittitur compilare compilarioribus tantum illas, quas iudiciorum frequentissimum ordo exercuit, vel consuetudo comprobauit. d. l. 1. §. sed est.
 Legum ex antiquis legibus collectarum volumina habent nomen Digestorum, vel Pandectarum. d. l. 1. §. idcirco.
 Legibus compilatis ab Imperatore Iustiniano non licet alicui iurisperito commentarios applicare, & sua verbositate compendium Codicis legum confundere. d. l. 1. §. non tram.
 Leges Codicis non debent scribi per signorum captiones, & compendiosa enigmata, quae multas per se, & suum vitium antioquias induxerunt. ibid.
 Legum contrarietas in iure nulla datur, neque idem, neque simile in iure inuenitur, neque geminae leges pro rebus singulis positae apparent. l. 1. C. de veteri iure enucle.
 Legum antiquarum libri erant penè duo millia, & plus tricies centena millia versuum, ex quibus quod optimum esset, Tribonianus elegit. d. l. 1. §. sed cum.

& in §. & antea in proximo Digestorum.

Leges antiquae iuris prudentum sunt redactae in libros 50. quibus impositum est nomen Digestorum, & Pandectarum. d. l. 1. §. quod coelesti. C. de veteri iure enucle.

Leges compilatae in Digestis, Codice, & in Institutionibus sunt obseruandae, neque alias quis conetur allegare sub pona falsi, & aliis grauissimis poenis. d. l. 2. §. has itaque.

Legibus commentarios annectere non est licitum sub pona falsi, & corruptelae, d. l. 2. §. hoc autem.

Leges si quis conscripserit per signorum obscuritates, sed nomina prudentum, & titulos, & librorum numeros per literarum consequentiam debent manifestari sub pona falsi. ibid.

Leges Digestorum, Institutionis, & Codicis suum robur habere ceperunt in tertio Iustiniani consulatu duodecime indictionis. d. l. 1. §. si.

Lex civilis potest reprobare iuramentum, auctoritate decernit. C. de receptis arbitris.

Leges legibus concordare promptum est. l. 1. C. de inoffic. dotibus.

Leges dicuntur sacrae auctoritate & ibi glof. 2. C. ne filius pro patre.

Lex solennis dicitur, cum examine episcoporum, abbatum, ducum, omniumque quidem, & procerum principis fuerit facta. gl. 1. ibid.

Leges non debent esse ludibrio. gl. pe. in l. quando. C. de testibus & l. si. vbi autem. & ibi gl. non autem. C. de bonis, quae liberis, gl. fin. in l. adoptare. Cod. de adoptio.

Leges vultus ius suum vniuersique tribui. glo. 1. in auth. fed & si quis. C. de rebus.

Lex quandoque dat formam non solum futuris negotiis, sed etiam praeteritis, & perfectis, nisi causa sit sopita transactione, vel sententia. l. contractus. C. de iudic. iurum.

Lex seruati debet ubique super futuris negotiis, non super praeteritis. l. comparationes. C. cod.

Lex pro parte potest seruari, & pro parte non seruari. gl. 1. in l. pe. C. de viuis.

Lex noua trahitur ad praeterita, quatenus tractum habet pro tempore futuro. d. l. pe.

Lex declaratoria licet de rigore debeat retrorahi, nisi exprimat, quod non retrahatur, sed tantum ad futura porrigatur. l. si. C. mandati.

Lex in claritate nihil est proprius. l. lege Leonis. 10. & ibi gl. pe. C. de pactis conueni.

Lex vniuersi Principis per approbationem alterius potest esse approbantis. gl. 3. in l. si. C. de repudiis.

Lex ubi rubricae, quae prohibitoria est, renunciari non potest. gl. 2. in l. 1. C. ne finis dolum.

Lex quando stat in finibus prohibitionis, nec ultra procedit ad aliam specialem poenam, illud, quod fit contra legem, est nullum, neque accessorium tenet. gl. 1. in l. & si is, quem. 9. C. de praediis minorum.

Lex loquens quae erubescimus. l. lillam. 19. C. de collatio. §. consideremus. in authentic. de tunc, & sem. se. col. 3.

Legis auxilio carere debet, qui in illam peccat. l. scimus. 22. §. si verò postquam.

& ibi glof. 6m. C. de iure delib.

Lex trahitur ad futura tantum, non ad praeterita. l. si. C. de suis, & legit.

Leges diuinitas facit, & promulgatae dicuntur per ora principum. gl. diuino. in l. fin. C. de praescript. longi tempor.

Lex dubia debet intelligi secundum rubricam, sub qua ponitur. glof. 3. & ibi add. marg. in l. 1. C. ne liceat in via, & eadem causa.

Leges sicut stringunt, & regunt vias hominum, ita & consuetudo retinet ius eorum. gl. 1. in l. fin. C. quae sit longa consuetudo.

Legis diuinae sanctitatem nesciendo qui omittit, et errando in articulis fidei vel rebaptizando per errorem, vel negligentiam, vt sacrilegus debet puniri. l. 1. & ibi gl. 2. C. de crimine sacrilegij.

Legem diuinam qui per negligentiam violat, vt sacrilegus punitur. ibid.

Leges debent adaptari ad possibilia, quaecumque in auth. de heredib. & Falcidia. col. 1.

Leges neglectae per defectum, reprobantur sunt per principem. §. sed quoniam. cod.

Lex est moralis scientia. glo. 3. in auth. de nuptiis. in principio. col. 4.

Leges innotescunt nemini esse licitum, imò etiam quilibet tenetur scire. glo. necessarium. in auth. de appellat. & intra quae tempore. col. 4.

Lex omnis dicitur aperta ad clementiam, nec mirum cum sit sancta. §. quoniam. & ibi glof. aperta. in auth. de exhibend. reis.

Lex, aut consuetudo noua post publicationem statim ligat in ciuitate Constantiopolitana; in Prouinciis tamen post duos menses a tempore publicationis, in auth. vt factae nouae consuetudine. per tot.

Lex noua quandoque speciali iure post tres menses a tempore publicationis, quandoque post 30. dies ligat. glo. huiusmodi. ibid.

Legis nouae ignorantiam post tempus publicationis statutum quis non potest allegare. §. tempore namque. eodem.

Leges, & Senatus consulta ab initio non sufficiunt ad omnia; sed multa indigent correctione, vt ad naturae varietatem, & ad eius machinationes sufficiant correctae. auth. quod. mod. naturales filij effici. legit. in princ. col. 6.

Lex ad futura trahitur, nisi caueatur expresse, vt ad praeterita trahatur. auth. hae consuetudine interpretatur proterum. ad fin. & ibi glof. pe. col. 6. & §. sup. hoc. & ibi glof. 1. in auth. in medio litis non fieri sacras iustiones.

Leges ciuiles debent seruari in foro ecclesiastico, & episcopus debet eas scire, & propterea & ibi add. marg. in auth. vt libere de cetero. col. 6.

Lex sufficit in eo, in quo homo deficit, glof. ad lege. in §. si quis autem. in auth. quibus modis naturales effici. col. 6.

Lex dandi alicui non potest priuatus auferre. d. §. si quis autem. & ibi glof. minus.

Lex deridendi non debet, hoc igitur. & ibi gl. vndeque. in auth. de aequalitate d. ris. col. 7.

Lex debet esse clara, & idè debet fieri cum magna deliberatione. auth. de statu. impericis. in princ. & ibi gl. clara. col. 8.

Lex quandoque fit mala, quæ creditur bona, & cum post apparet, est necessaria nova lex. gl. 1. in auth. hæc constitutio innotuit consuetudinem. col. 8.

Lex debet insumari, & insumata valet post 30. dies ab eius inscriptione numerandos. s. 1. in auth. vt neque miles neque fœderatus. col. 8.

Leges Codicis non continuantur ad præcedentes, cum quælibet per se, & certa esse debeat. gl. 1. in l. 2. C. de petitione bonorum sub lib. lib. o.

Legum Romanarum auctoritas non est vilis; non tamen vique adhuc vim suam extendunt, vt consuetudinem vincant, aut mores. c. 1. de cog. feud. glo. a. successione. in c. 2. §. hoc autem, de his, qui feudum dare possunt.

Lex noua quidquid non reperitur expressum, illud veteri legi intelligitur relictum. gl. 1. in rubr. de alienatione feud. paterni. & gl. amittere. in §. item si fidelis. quibus modis feud. amit. & gl. partem. in c. 1. §. 1. de successione feud.

Leges non possunt obuiare consuetudini, neque decretis Ecclesiasticis. gl. 2. in c. 1. de cog. feud.

Leges sacratissimæ, quæ constringunt hominum vitas, ab omnibus debent sciri. gl. 3. in c. 1. de controu. inter dom. & empior.

Lex edictalis habet vim legis generalis. gl. 3. in cap. Imperialis. de prohibita alienatione feud. per Lotharium. & gl. hæc edictalis in extrauag. ad reprimendum. quomodo in lase Maieft.

Legibus Romanis viuens eis subiacere debet. gl. legitimè. in extrauag. hæc edictalis de pace tendenda inter subditos.

pro Lex haberi debet, quod principi placuit, & quodcumque per epistolam, vel subscriptionem principes statuit, vel edicto præcipit. d. gloss. legitim. post med.

contra Lexes facta habentur pro infectis. gl. pro infectis, in §. vassalli. in extrauag. de pace Constantiæ. & l. iubemus. 14. §. 2. C. de sacrosanctis Eccles.

Lex est sermo determinatus secundum communem concordiam ciuitatis admodum quomodo oportet agere singula. gloss. hæc sunt. de pace Constantiæ.

Legum compilationem principem committere non sufficit, nisi postea approbet. §. igitur post libros. & ibi gl. delictuudine in procmio Institutio.

Lex quando refilit, facit quod actus etiam ipsi sit ipso iure nulli in princ. & ibi gl. 1. in addit. Inst. quibus ex causis manumittere.

Legis voluntas pro ratione citari potest in princ. & ibi gl. quia lex Inst. eod.

contra Lex, vel statutum faciens contra statum in præiudicium communis, vel alterius obligatur, licet in præiudicium communis, vel alterius non teneat contractus, & quamvis homini contractus sit nullus; habet tamen locum penna imposita facienti talem contractum. gl. nihil agit. & ibi add. marg. ibid.

contra Legem fraudem faciens puniri debet. §. si Inst. de his, qui sunt sui vel alieni iuris.

Leges funt ponende sub congruo titulo. §. si Inst. de vsu, & habet.

Lex debet esse generalis in princ. Inst. de viucipio.

Lex censetur perpetua quia semper loquitur, & est in viridi obseruantia. §. siu. & ibi gl. p. & ibi addit. Inst. de successio. libtorum.

Lex quandoque introducit ad veteri iure, quandoque ab vsu in princ. Inst. de satisfaciendo.

Lex ciuili potest permittere monacho facultatem testandi. §. si quia mulier. in auth. de sanctis. Episcopis. col. 9.

Lex furoris regulas imponere conuenit, non præteritis calumnias exoritare. l. p. in c. de dictionibus lib. 10.

Lex lara in præiudicium alicuius statim ex die, quo lata est, incipit habere effectum. ibid.

Lex debet intelligi secundum materiam tituli, vbi est posita. gl. si in l. ius emphiteutici. C. de fundis patrimonial. lib. 11.

in Lex quando dicitur non obstantibus priuilegiis, intelligitur in corpore iuris non inclusi: nam quod in corpore iuris clauditur, per hoc tolli non videtur. gl. non obstantibus. col. 6. in extrauag. ad reprimendum. quomodo in lase Maieft. cri.

Lex legem simpliciter emanatam non tollit priuilegium alteri concessum cōtinens illius fauorem. ibid.

ex ex voluntate defuncti coniecturam capit, vt quos testator testamento prædixit, & lex prædilat eos. gl. institutionis. in §. si quis autem. in auth. de hæredib. & Falcid. col. 1.

ex, quo coniecturatur voluntatem testatoris, intelligitur, nisi aliud appareat de voluntate testatoris. l. licet Imperator. 77. de leg. 1.

ex quando specialiter disponit, potest extendi ad præterita, & futura. l. iubemus. C. de Vellia.

Legis actio apud magistratum est l. magistratum. de adoptio.

Legis actio id est legitimi actus, vt adoptio, emancipatio. l. 1. & ibi gl. 1. de officio iuridici Alexand.

Legis actio id est legitimi actus, qui explicantur per magistratum. gl. 1. in l. magistratum. de adoptio. & gl. 1. in l. 3. de officio proconsulis.

Legis actio id est plena, & ordinaria iurisdicatio. gl. 1. in add. marg. in d. l. magistratum.

Legem mitius agitur, quam cum ministro legis. gl. 1. in l. Celsus. 28. de arbitris. gl. donare. in l. filius. 7. §. si de donat. & gl. 2. in l. 4. C. de seruus fugit. gl. auferri in §. si quis autem. in auth. de hered. & Falcid. col. 1. gl. non obligat. in §. soluto in auth. de nuptiis. col. 4.

Legis minor est, quam iudex esse potest, vnde legis verbis standum est, & vbi non distinguit, nec nos. gl. neque videri. in §. oportet. in auth. de iudicibus. col. 6.

Lex quandoque mitius punit, quam minister legis. gl. p. in l. 1. C. vincta certum tempus crim.

Lex dura agitur, quam cum homine. l. si libertus. 16. & ibi gl. in fraudem de iure patro.

Legis præceptum mitius est, quam testatoris. gl. si in l. filio, vel seruo, vel legato. rum, seu fideicommissorum nomine.

Reliqua verba, Edictum, Constitutio, Consuetudo, Contra, Contrarium, Contrarietis, Legislator, Patium, 12. Paragraphus, Plebiscitum, Prouisio, Senatusconsultum, 1. Arma.

Lex est curiata ad Populum primo talis Romulus. 1. in prin. de origine iuris.

Legis condendæ potestas à populo translata est ad princ. pen. d. l. 2. nouissime Leges in his, quæ verisimilia sunt, vel quæ multum accidunt, fieri debent, non vero in his, quæ extra naturalem cursum. l. iura. & ibi gl. 1. de legibus.

Leges consilium non debent ex his, quæ sortuito aliquo casu accidere possunt. l. ex his de legibus.

Lex non debet fieri propter bonas fœminas: quia raræ sunt: sed propter malas: quia multæ sunt. gl. 1. ibid.

Legis condendæ potestas viri munus est. gl. 1. in l. princ. eod.

Legem generalem condere potest ad principem: quilibet tamen magistratus potest facere legem specialem, licet non generale. gl. magistratum. in l. 1. quod quisque iuris.

Legis condendæ occasionem præbent subiectorum vitæ, & eorum interpellatio. in princ. in auth. de hæredib. & Falcid. col. 1.

Legem condere non poterat alius, quam Imperator postquam Populus transfudit Imperium in Principem. gl. 2. in princ. in auth. de non eligendo secundum nubes.

Legis condendæ modus erat, quod facta conuocatione populi Romani magistratus id est Senatus, non totus: sed qui maior erat omnibus id est Consul, interrogabat populum an sic placeret, & sic ad libitum Populi fiebat. gl. lex est. in addit. in §. consular autem. Inst. de iure naturali.

Legis condendæ potestas lege Regia translata est de populo in Principem. §. sed quod Principi. & ibi gl. lege Inst. eod.

Reliqua verba, Princeps, 7. Promulgare.

Lex priores ad posteriores trahi possunt. l. non est nouum de legibus.

Leges priores determinantur id est limitantur, suppletur, vel corriguntur per posteriores. d. l. non est nouum. & ibi gl. 1.

Leges antiquiores ad posteriores trahi vitantur cit. vt ad eas quoque personas, & ad eas res pertineant, quæ quandoque similes erunt. l. eod. eod.

Leges nouæ ad veteres trahuntur: scilicet determinando. gl. 1. ibid.

Leges nouæ trahuntur ad veteres, nisi contrariæ sunt. l. sed & si posteriores. & ibi gl. 1. eod.

contra Legem facit, qui id facit, quod lex prohibet: in fraudem verò legisfacit, qui salus legis verbis sententiam eius circumuenit. l. contra legem. de legibus.

Lex noua quando est condenda, euidentis utilitas debet esse, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est. l. 2. de constit. Principum.

Lex superueniens cum addit prioribus, non tollit priorem. glo. inquietari. in l. item aia prætor, ex quibus causis maiores.

Lex posterior derogat prioribus legibus. l. 1. ad legem Aquil.

Lex noua, vel vetus quoribus obligationem introducit, nisi nominatim cauere, vt vitantur (ola ea actione, quam introduxit, etiam veteres actiones eo nomine competunt. si tale sit negotium, vbi & veteres competunt. l. quoribus lex. 40. & ibi gl. actione. de actio. & oblig.

Leges nouæ determinantur frequenter etiam per ceteras. gl. si in auth. ex testamento. C. de collatio.

Leges veteres in quantum possumus tolerare debemus. gl. sumat in §. si quis igitur. in auth. de fideiusor. col. 1.

Lex noua habens clausulam, non obstante aliqua lege: non obstantibus. col. 1. in extrauag. ad reprimendum. quomodo in lase Mai.

Lex noua non limitatur, nec distinguitur per leges priores, si in ea dicatur, non obstante aliqua lege, quæ generaliter, vel specialiter in contrarium loquatur. ibidem.

Lex sequens quando pro eodem delicto imponit maiorem penam, quam lex præcedens, habet locum p. na vltimæ legis, & etiam præcedenti, si lex vltima confirmat præcedentem, non alias. l. si C. de aqueduct. lib. 11.

in Lex, vel statuto quando fit mentio alterius legis, vel statuti, quod non reperitur, talis lex, vel statutum, de huiusmodi, quod reperiri nequit, mentionem faciens, de se disponit, quod secus est in instrumentis. gl. constitutio. in add. mar. in l. postumo. Inst. de legatis.

Reliqua verba, Posteriora, Prior, Vltima, Constitutio.

Lex per non vltim non tollitur: sed decuiando, vel diuertendo, §. & ante, in 17 procmio Digestorum.

Leges non solum iustitiam legislatoris: sed etiam tacito consensu omnium per delectuunt abrogantur. l. de quibus de legibus.

Lex corrigitur per aliam legem contrariam, vel per consuetudinem. l. de quibus. & ibi gl. si.

Lex corrigens in vno casu videtur porrigi ad alium casum habentem eandem rationem. l. Gallus. §. & quid sit tantum de liberis, & posthum.

ex Legibus correctis inclusi in corpore iuris potest sumi argumentum. gl. 1. in l. 1. de coniungend. cum emancipat. libet.

Lex generalis corrigit statutum præcedens speciale. l. 3. §. Diuus Adrianus. & ibi gl. sepeliri. de sepulch. violat.

Lex communis delicti alicuius punitus non tollit per statutum aliam penam imponens, & ideo iudex vtram velit porrigat tunc imponere, nempe legitimam, vel statutariam, quod si eligere cogatur, debet eligere statutariam, tamquam posteriorem. gl. 1. in addit. in l. Senatus. de accusationi.

Legi derogatur, cum pars detrahitur abrogatur legi, cum proflus tollitur. l. derogatur. 1. de verb. sign.

Legem superioris non potest inferior tollere. gloss. in auth. ad hæc. Eod. de viuis.

Legem domini sui, vt ferus tollat, est contra naturam. ibid.

Lex abrogatur antea, vel consuetudinem ob errorem antea inductam. l. 1. & ibi gl. 1. C. de fideiusor. dotum.

Lex vna correctæ intelliguntur etiam correctæ alix leges tendentes ad illius interpretationem, vel declarationem. l. 3. Cod. de edicto Diui Adriani.

ex Legibus correctis non debet sumi argumentum in causis: sed bene ex eorum ratione. gloss. imaginem. & ibi addit. marg. in l. 1. Cod. de Latina libertate.

Lex sequens tollit consuetudinem precedentem. l. 2. Cod. que sit longa consuetudo.

Legem correctam ubi non invenimus expresse, antique dimittimus figuram. gl. fi. in auth. de administrantibus officia. col. 3.

Legem in dubio non debemus corrigere, nisi quando expresse id cautum est. gl. de iure in §. i. ubi in auth. quibus modis naturales effici. sui. col. 6.

Lex bona, & æqua, & que in idem semper permanet, non potest consuetudine contraria tolli, & e converso, quæ mutatione, vel ex loco, vel ex tempore, vel naturæ varietate, aut patris vilitate recipit, contraria consuetudine tolli potest, talis lex indiget gubernatoria scientia. auth. neque virum quod ex dote. §. 1. in add. marg. col. 3.

Lex tollitur, vel innumeratur per defectum. §. igitur post libros, & ibi gl. de consuetudine in proemio Institutio.

Legem non tollit non usus, nisi habeat in se actum contrarium. glo. de consuetudine. in add. ibid.

Lex remanet, etiam correctæ una ex rationibus leg. gl. vel contra. in additione. in §. minima. Instit. de capitis diminutione.

Lex nova corrigens vnum ex pariteris a lege veteri, censetur etiam corrigere aliud. gl. pe. in addit. in §. fin. Instit. eod.

Lex tollitur per non usum. in princ. Instit. de testam.

Leges correctæ possunt allegari ad cognoscendum, in quo sit correctio sequuta. ibidem.

Lex consuetudine approbata non tollitur re scripto. gl. 2. in l. 1. C. de collatio. doctorum. lib. 10.

Lex, quæ cassatur, intelligitur cassari quoad futura, non quoad præterita. l. legem Anastasij. 7. C. de naturalibus liberis.

Lex nova corrigens in vno casu, non trahitur ad alium, similem rationem habentem, vel æquiparatum. gl. impleverit. in add. in §. cum ergo. Instit. quibus ex causis, manumittere.

Reliqua verbo, Testator, 8. Consuetudo, §. 5. 7. 8. 10.

18 Lex est benignius interpretanda sunt, quod voluntas earum conferretur. l. benignus. de legib.

in Legis ambigua voce ea potius accipienda est significatio, quæ vitio caret: præteritum, quod etiam voluntas legis ex hoc colligi possit. l. in ambigua. eod.

Lex vtilis reipub. debet adiuvare interpretatione. l. hoc modo. 63. de conditio. & demonstr.

Leges interpretari interdum permittitur iudici. glo. fin. in l. 1. de doli mali exceptione.

Legibus interpretationes, imò magis perverfiones, vel commentarios facere nulli licet, ne opus moderate factum hæc, atque illuc in diversis sententias producentes in infinitum distrahant. l. 2. §. hoc autem. Cod. de veteri iure enuel.

Lex una, licet generaliter loquatur, tamen per alias leges patitur limitationes, & restrictiones, & sic lex patitur interpretationem passivam. gl. actione. in fi. in add. in §. hæc autem. Instit. de pœna temeræ litig.

Lex quoties aliquid vnum, vel alterum introductum est, bona occasio est, & cetera, quæ tendunt ad eandem vtilitatem, vel interpretationem, vel iurisdictionem suppleri. l. nam vt ait. de legibus.

Legis defectum interpretatione potest iurisdictionis suppleri. l. cum hic status. 33. §. si ambo & ibi add. marg. de donat. inter vivos.

Lex interpretatio principalis culmine competit. auth. de rapt. mul. in princ. col. 9.

Lex nova veterem interpretatur. §. quia enim tale. & ibi gl. centumimus. eod.

Lex sequens potest declarare precedentem. §. quod autem. Instit. de capitis diminutione.

Lex ubi non distinguit, nec nos distinguere debemus. gl. fin. in l. 3. de officio prædicti. gl. fin. in l. 2. de officio assessoris. gl. 2. in l. quamvis. de in ius vocando. gl. prætor. in l. ab hostib. §. fi. ex quibus causis maiores. gl. 4. quo. in l. item venit. 22. §. petram. de petitione heredit. gl. simpliciter. in l. de alce. lusi, & alcat. gl. acceptis. in l. 1. §. si liber homo. de conditio. causa data. gl. non erit. in l. si verò. 65. §. de viro. solut. mari. gl. intelligendum. in l. adigere. de iure patr. gl. lex. in l. proposit. 11. qui. & quibus. gl. 1. in l. 1. C. si aduersus vend. glo. fin. in auth. ex testamento. C. de collatio.

Lex ubi non distinguit, non tamen quandoque possumus distinguere. glo. fin. in l. pater instituto. §. fi. de captiuis.

Lex ubi non distinguit, nec nos distinguere debemus, ubi lex est generalis, nec sit aliqua specialis, quæ de materia illa loquatur: sed si sit aliqua specialis lex, quæ plus dicat in aliquo, quam generalis, tunc quod omisum est a lege generali, non est omitendum, quod a lege speciali traditur, iuxta quam possumus distinguere legem generalem. l. de pretio. 10. & ibi gl. 1. de Publiciana.

Lex ubi non distinguit ipsa, neque ipsius ratio, neque alia vlla siue in se, siue in ratione sua, siue dubio obliuenda est lex. d. gl. 1. in add. marg.

Lex humana legem diuinam distinguere potest, vt in ore duorum, vel trium steterit omne verbum: nam distinguitur testamentum ab aliis. gl. fin. in l. 7. de constit. principum.

Lex, vel statutum quando nullum casum excipit, non debet iudex excipere. gl. 2. & ibi add. in l. quamvis. de in ius vocando.

Lex generaliter, vel indistincte loquens recipit distinctionem per aliam legem. d. l. quamvis. & ibi gl. 2.

Lex quando indistincte loquitur, debet indistincte intelligi. l. prætor. 20. §. ait prætor. de noui operis nunciacione.

Reliqua verbo, Interpretatio.

19 Lex loquens super vno, & certo casu, ad similes pertrahi potest. l. si ei, cui. 47. & ibi gl. 1. igitur. & in add. marg. de euictio.

Legibus, aut Senatorum consulis omnes articuli singulatim non possunt comprehendere cum in aliquo sententia legum manifesta est, iudex ad similia procedere, & ius dicere debet. l. non possunt. de legibus.

Legem ad casum similem extendere licitum est, nisi contra reperiatur dispositum, & idem est in statutis, & consuetudinibus. d. l. si ei, cui. 47. & ibi glo. his igitur.

Legis extensio debet fieri causa euitandæ absurditatis ad casum non expressum habentem similem rationem. l. quæritur. 13. de testibus.

Lex scripta trahitur ad ius non scriptum de similibus ad similia, vt si vltimatio aliuos incrementum cedat, sic cedat emphyteuticario. gl. 1. in l. de quibus. de legibus.

Legis propositio contra ius commune non extenditur ultra illud, quod lex exprimit, licet eadem sit ratio. l. si verò. 65. §. de viro. soluto. matrum.

Lex ibi debet extendi ad vltiores casus, ubi est eadem ratio. l. 1. §. quod vulgo. de vi, & vi armat.

Lex extenditur ad pendentes lites, si hoc exprimat simpliciter: non tamen ad pendentes per appellationem. gl. fi. in l. lancimus. 17. C. de sacrosanctis.

Legis dispositio ad futura, non ad præterita debet extendi. l. cum furiosus. 7. §. fi. C. de curato. furios. gl. pe. in l. fi. C. de pact. pignor. gl. initium. in §. fin. auth. nullum credentem agricolæ. col. 4.

Lex loquens in aunculo non extenditur ad patres, amicos, vel materteras. l. illam. 19. C. de collatio.

Legis ratio non minus attenditur, quam ipsa lex. gl. fi. in l. 1. & gl. fi. in l. 2. C. quæ sit longa consuetudo.

Lex noua, licet dictum sit, quod trahatur ad præterita; tamen non trahitur ad præterita, si in causa principali renunciamus sit omnibus allegationibus, & relationibus principi factis, autem. vt cum de appell. cogn. in princ. col. 8.

Lex noua non trahitur ad pendentia per appellationem, licet sit dictum, quod trahatur ad præterita: quia iudex appellacionis debet sententiam sententiam iutam, vel iniustam, seu esse bene, vel male iudicari, atque ita necessariò debet iudicare secundum legem; quæ erat tempore latæ sententiæ, alias non esset sententiam primi iudicis emendare, vel confirmare, sed esset promulgare nouam sententiam. auth. vt cum de appellat. cogn. in principio. & ibi addit. marg.

Lex noua non trahitur ad præterita negotia pendentia, & in quibus iudicium inchoatum est, licet expresse sit dictum, quod trahatur ad præterita: trahitur tamen ad præterita in quibus iudicium non est inchoatum. in d. princip. & ibi gl. referentem.

Lex trahitur ad præterita facta. §. fi. & ibi gloss. fin. in auth. de raptis mulieribus. col. 9.

Lex licet tantum dicat de venditione: nihilominus tamen potest pater filium obligare pro lame. gl. 1. in l. non possunt de legibus.

Lex aliqua quod habet plura capitula, in quibus est imposita certa pœna, & postea in fine sit apposta clausula generalis, illa clausula non porrigitur ad specificata. §. 1. sanctio legum. 41. reproh. gl. 1. ibid. de pœnis.

Legis dictum restringitur per aliam rationem. l. quod autem. de pactis.

Lex generaliter loquens restringitur, ne quis ad lucrum indebite admittatur. l. 3. ad Trebel.

Lex generaliter loquens restringitur per rationem, vt ibi locum habeat, ubi est ratio. l. adigere. de iure patron.

Lex generaliter loquens ex defectu rationis non restringitur, vt luctu amissio eueniat. l. prospect. qui, & quibus.

Lex generaliter loquens recipit restrictionem de habilitate. l. de quibuscumque, & ibi addit. in §. nostra autem. Instit. de legat.

Reliqua sup. num. 11. 13. 14.

Lex est bona offendere licitum est, dummodo non offendatur mens. gl. 1. in l. 2. contra legem. de legibus.

Legis mentem potius debemus inspicere, quam verba. gl. fi. in litem ei. ex quibus causis maiores. gl. imitari. in l. at si quis. §. idem Labco. de religiosis. & gl. pen. in l. 1. C. de interdictis.

Lex rebus, & non verbis imponi debet. gloss. & non puto. j. r. necnon. §. si quis. ex quibus causis maiores. 2. C. communia de legatis. §. nostra autem. Instit. de legatis. gl. 1. in l. cum allegas. 15. & l. fi. C. de vñus. gl. legitimo. in l. fi. C. de edicto diui Adrian.

Legis ratio, & mens idem est. l. cum mulier. 49. foliur. matrum.

Lex dicitur, quod ex mente legis eiusdem colligitur, licet verba deficiant. l. 3. de legit. tutorib.

Legis verbis standum est, nec licet alicui offendere verba legis. gloss. lex. in l. 1. prospect. 12. qui, & quibus.

Lex dicitur esse quod est ex sententia legis. l. 3. ad leg. Cornel. de fideiuris.

Legis appellacione continentur verba legis, & ipsa legis sententia tunc cessantibus verbis. l. uominis. 6. & ibi gl. verbum. de verborum significat.

contra Legis sententiam faciens punitur eadem pœna, quæ faciens contra verba, & sententiam legis. d. gl. verbum.

Legis verba non sunt amplectenda semper, vt ab eis tanquam Iudeis recedere non possit, quando venit contra mentem legis obliuenda verba. gl. 2. in l. nò dubium. C. de legibus.

Legis mentem non licet offendere, siue eadem sit cum sensu verborum, siue non. ibid.

Legis verba licitum est offendere, quando mens, vel æquitas patet in contrarium in scriptis redacta, vel ex alia leges fecus si non constat. ibid.

Lex dicitur esse aliquid, quando id est ex ratione ipsius. in princ. & ibi gloss. 1. Instit. de leg. patr. tutela.

Lex ratione quod sumitur, dicitur venire per interpretationem, ibid.

Lex verbi licitum est recedere propter iniquitatem insurgentem, item propter legis rationem repugnantem, item propter eorum vsum loquendi contrarietatem. gl. legitima. in add. marg. in §. 1. Instit. eod.

Legis mentem, & verba offendens incidit in pœnas legum, l. non dubium. Cod. de legibus.

Legis verbi, vel menti actus contrarius est nullus, & quidquid ex eo sequitur, siue sequatur mediare, siue immediate. ibid.

Reliqua verbo, Mens, Ratio, 1. 2. 3.

Lex punitis facientem delictum comprehendit etiam mandantem. l. si quis. de iurisdictione omnium iud.

Lex pœnalis semper intelligitur habere clausulam in se, si delicta dolo commissa sint.

LEX

INDEX.

LEX

fin. gl. i. in fi. & ibi add. marg. in l. fi. quod quique iuris,
Lex penalis non debet extendi ultra terminos, & personas in ea comprehensas.

Lex autem in l. fi. de in ius vocando.
Lex quando factum punit, non curatur de iuris effectibus, veluti quod si infamis,

qui contrahit nuptias, vel sponsalia cum ea, quam ducere non potest, vel fas
non est, quod ergo. §. cum autem. de his, qui notantur.

Lex quando imponit poenam, statim annulat, & infringit actum. l. i. de his, qui
non scripserunt.

Lex penalis, & odiosa, & contra regulas iuris communis inducta extenditur per
identitatem rationis, vel aequitatis. gloss. fin. in l. fi. quis servus. 20. Cod. de
furtis.

Leges, quae poenam imponunt, sunt factae propter malos. glo. legem. §. nam si hoc
non (ancuerimus. in auth. quib. mod. naturalis efficit. l. i. col. 4.

Lex quantumcumque penalis habens plura capitula, censetur repetere in sequenti,
quod dictum est in praecedenti. §. capite tertio. Inst. per quas personas nobis
acquiritur.

Reliqua verbo, Sanctio, Penna, 9. 10. 11.

Lex i. b. v. xij. tab. latis cepit interpretatio prudentum, ac fori disputatione, quae
communis nomine ius civile appellatur. l. 2. §. exactis. de origine iuris.

Leges quae decem viri a populo constituti habuerunt a Graecis, in decem tab. aeneis
per scriptas pro rostris posuerunt, ut possent aperitis prospectu ipse ipsi
animadvertentes istis primis legibus aliquid decesse, addicerent eisdem tabulis
alias duas, & appellatae sunt leges xij. tab. ibid.

Lex legibus xij. tab. cepit fluere ius civile, & ex eisdem legis actiones composita
sunt, & ita haec tria fecerunt eodem tempore sunt nata. d. l. 2. §. deinde ex his legi-
bus.

Legum xij. tab. interpretati scientia, & actiones apud collegium Pontificum erat.
l. 1. §. deinde ex his legibus. de origine iuris.

Lex xij. tab. ius civile, & legis actiones cum essent, auferente ciuitate euenit, ut
plebs in discordiam cum patribus perueniret, & recederet, ubique iura constitu-
tueret, quae plebiscita vocantur. d. l. 2. §. deinde cum esset.

Lex xij. tab. aut in ciuitate est, aut ius proprium ciuile, quod sine scripto in sola
prudentum interpretatione consistit, aut sunt leges actiones, quae formam a-
gendi continent, aut Plebiscita, quod sine auctoritate patrum est constitutum, aut
magistratum edita, unde ius honorarium nascitur, aut Senatusconsultum, quod
sola Senatus constitutio inducitur sine lege, & aut principalis constitutio: id est
quod ipse princeps constituit pro lege feretur. d. l. 3. §. ita in ci-
uitate.

Lex i. C. de rescind. vendit. habet locum in omnibus bonae fidei contractibus. l.
item si pretio. a. §. fi. & ibi addit. marg. locat.

Lex, aut oratio Diui Marci, quae prohibet post quinque annos, a die manumissio-
nis in ingenuitatem proclamare, licet nullam causam, aut personam excipias:
aliquae tamen causae ex iusta causa excipiuntur. l. 4. & ibi gl. fi. & add. marg. si
libertas ingenuus esse dicatur.

Lex, ne fidei iussores dorum dentur, non potest renunciari. §. gl. 3. in l. i. C. ne fi-
dei iussores dorum.

Lex, ne quid in loco publico, vel sub ne in iura causa &c. vel ne Christianum
mancipium, cum sint prohibitoriae, renunciari non potest. ibid.

Lex finalis. C. de legitima tutela, septies fuit recitata in nouo Consistorio Palatii
Iustiniani. l. fin. C. de legitima tutela.

Leges super non alternandis rebus Ecclesiae, vel super aliis rebus Ecclesiasticis, et-
iam si in beneficium Ecclesiarum sint factae ab Imperatore, ex defectu potesta-
tis non valent. gl. constitutionem in additione in §. facere res. Inst. de rerum
iudiciis.

Lex commissoria odiosa est, & in fraudem vfurarium inducta, & ideo etiam in pi-
gnoribus reprobatur. gl. displicet. in l. 1. §. militibus. de minoribus.

Lex Licinia pro libertis alienantem agere pro fructibus, & expensis rei alienatae: nam
pro ipsa re, cum non sit dominus, non potest agere, etiam si lex Licinia nihil
disponit. gl. i. in l. fi. de alienat. iudiciis.

Lex Velleia concessit nepotibus habentibus primum locum in suitate, quod si re-
periantur praeteriti ab auo, possint rumpere testamentum aui. l. 1. & ibi gl. fi. &
add. marg. C. de liber. praeter.

Lex Iulia Miscella correctata in muliere, correctata etiam est in viro. l. fi. C. de indi-
cta viduitate.

Lex Iulia loquens de Larina libertate sublata est. l. 1. in princip. & in §. fi. C. de La-
rina libertate tollenda.

*Reliqua verbo, Agraria, Ambitus, Annona, Constitutio, Inuadere, Remedium, Re-
frendendum, Ille, Cisse, Conditio, 14.*

Lex i. C. de fundo dotali non fuit inducta a Iulio Paulo Iurifconsulto. gloss. ad-
nerget leges. in l. iurifconsultum. §. praeter ait de pactis.

Lex Iulia de fundo dotali facilius permittit ab fundo alienari, quam obligari.
in princip. Inst. quibus alienare licet.

Lex Iulia de fundo dotali approbat a Iustiniano in his, quae directo disponit:
sed in his, quae a contrario sensu colligi poterant ex ea, corrigitur. ibid.

Lex Iulia de annona habet locum, quoties qui facit, ut annona carior sit, cuius
pena est 20. aureorum. gl. 1. in §. fi. Inst. de publicis iudiciis.

Lex Iulia de adulteris plura iura capitula habet, quod de adulterio, veluti de stu-
pro, ubi publicatio bonorum fit, nisi quando in puerum, & vel rure in pupila-
m, vel a seipso in dominum commissio. gl. infamis. in l. 2. §. fi. de his, qui no-
tantur.

Lex Iulia de adulteris capitula tunc, si quis adulterij damnatam sciens vxore
duxit, vel si vxorem in adulterio deprehensam non dimisit, vel si quatuor
de adulterio vxoris fecit, pretium pro comperto iure accepit, aut donum
probit ad id stuprum, adulterium in ea committendum, & in his incidit
in poenas legis Iuliae. auxilium. 2. §. de minoribus.

Lex Iulia de adulteris multa habet capitula, quorum quaedam non inferunt
mortem. gl. 1. in l. scio. §. de rebus.

Lex Iulia de adulteris coercedis lata est a Diuo Caio Augusto: dicitur tamen
Iulia, quia primo eam Iulius Caesar induxit, & Caius eam perfecit. l. 1. & ibi
gl. 1. ad legem Iul. de adulteris.

Lex Iulia de adulteris inter liberas tantum personas adulterium stuprumve pas-
sas habet locum: non autem in ancillis, quia tunc actio legis Aquiliae, vel in-
iuriarum, aut ferri corrupti competit. l. inter liberas. 6. cod.

Lex Iulia de adulteris tenetur non solum dolo malo faciens adulterium, vel
stuprum, sed etiam qui suavit, vel mandauit fieri. l. haec verba. cod.

Lex Iulia de ambitu, & lege Iulia de annona irrogatur poena pecuniaria. gloss.
quibus. in l. hos accusare. §. omnibus. de accus.

Lex Iulia de ambitu in vrbis Romanae cessat: quia ad principis curam perti-
net magistratuum creatio: non ad populi fauorem. l. 1. ad legem Iuliam de am-
bitu. gl. 1. in l. 1. C. ad leg. Iul. de ambi.

Lex Iulia de ambitu idem erat, quod nunc de simonia. d. l. 1. in add. marg.
Lex Iulia de ambitu, repetundarum, de annona, & refiduis, quae in quibus capitu-
lis loquuntur, diuersas poenas, praeterquam mortis inferunt. §. pe. Inst. de publ.
iudiciis.

Legis Iuliae de ambitu poena est centum aureorum: quandoque tamen est depor-
tatio, ut quando quis bis idem officium contineat esse affecturus, quod fallit in
aessore, & in proconsole. gl. 1. ibid.

Lex Iulia de ambitu habet locum in quatuor casibus. Primo quando quis dedit pecu-
niam, vel aliquem fortiter honorem cum administratione, vel fine admini-
stratione non in ciuitate Romana. Secundo quando quis in magistratu vltra
annum. Tercio, quando quis ingreditur domum iudicis cognoscens de causa
criminali. Quarto, quando aliquis iudex nouum vethgal instituit. d. gloss. fi. in
addit. ibid.

Reliqua verbo, Dot, 36. Donatio, 9. 10. 11. Mulier, 21. 22. Adulterium, Ambitio.

Lex i. C. de Falcidia primo capite cuiuslibet cui Romano competeat libera legandi
facultas: sed ex secundo capite dictae legis restringitur dicti facultas libera:
scilicet vt vltra dodranem non possit quis legare, ita, quod quarta heredi iure
institutionis relinquatur. l. 1. ad leg. Falcid.

Lex Falcidia dicitur a Falcidio consule, qui eam rogauit interrogando populum,
ci placet, vel a falcis, quia refecit legata vt falx. gl. 1. ibid.

Legibus Falcidia primo capite quilibet poterat liberare donare per donationem
causa mortis, & legare per legata, & fideicommissa, nisi fit inter tabulas. gl. dare.
ibidem.

Legis Falcidia quarta non detrahitur ex legatis, vel fideicommissis specialibus,
vel generalibus relictis a milite in suo testamento iure militari facto. l. in tes-
tamento. 12. & ibi gl. 1. & §. C. de testam. militis.

Lex Alia Sentia conscribit libertatem seruo, qui in fraudem creditorum insti-
tutus est, si nemo alius ex eo testamento heres esse possit. l. si is, qui soluendo, 17.
de hered. insti.

Lex Alia Sentia cauetur vt si duo, pluresve serui ex eadem causa heredes insti-
tuti sint a domino non soluendo, vt qui quisque primus scriptus est, ita heres sit
reliqui autem sequentes neque heredes, neque liberi possunt esse. l. qui soluendo.
60. cod.

Lex Alia Sentia prohibet relinqui libertatem seruo in fraudem creditorum, sed
permittit instituire eum heredem, & liberum etiam in fraudem creditorum, &
ex sententia legis potest alium instituire, & iubere seruo restitui. gl. verbum.
in l. non omnis. C. de verb. oblig.

Lex Alia Sentia militibus non est remissa. l. 4. & ibi gl. 3. C. de testam. militis.

Lex Alia Sentia militibus minoribus 20. annorum manumittere seruos. gl. 1. in l. 1.
si pater. C. de his, qui a non dominis.

Legis Papiae sanctio, quae non patitur matrimonium inter senatores, & libertas,
est crudelissima. l. fi. C. de nuptiis.

Lex Papia a multis principibus fuit emendata, & per desuetudinem abolita. l. vni-
ca C. de caducis tol.

Lex Papia circa caducorum obseruationem multis prudentissimis viis multas
inuenientibus vias, per quas caducum non fieret. ibid.

Lex Papia multis rationibus hodie correctata est. d. l. vnica. in princip. & in §. 1.
Legi Papiae omnes iniudebant ex eo, quod iniquitas sua vigeat. gl. iniudicium.
ibidem.

Lex Papia statuerat quod heredes ante apertas tab. adire non poterant, nisi essent
de parentibus, & liberis vsque ad tertium gradum; quod hodie correctum est
in omnibus abque personarum differentia permittentibus adire ante apertas
tab. d. l. vnica. & ibi gl. erubuit. & gl. concedimus.

Lex Papia exordium, & materiam caducorum sumpsit ab additionibus, quae circa
defunctorum hereditates procedebant: & ita non a morte testatoris, sed ab a-
pertura tabularum dies cedet & decretum fuit. d. l. vni. §. & cum iugitur.

Lex Papia duo continebat: primum, quod legata fierent caduca legatario dece-
dente ante aperturam tabularum. Item nec heres poterat adire ante apertas
tabulas. gl. iniudicium. in d. l. vnica.

Lex Rhodia subuenit his, qui iactum fecerunt. gl. in rub. ad leg. Rhodi. de iactu.

Leges Rhodiae sunt commerciorum naualium ab Insula Rhodo cognominatae,
in qua antiquis mercatorum vfus fuit. d. gl. rub. in add. marg. & gl. 1. in d. l. 1.
1. cod. tit.

Lex Rhodia cauetur, quod merces si in tempestate nauis leuanda causa in mar
proiecta fuerint, omnes habentes merces in ea nauis, & tenenti domino illa-
rum mercium contribuere, & reticere damnum, & ad eam contributionem
tenetur etiam dominus mercium iactatum, cum pro omnibus ibi fuerint pro-
iectae. d. l. 1. & ibi gl. fi.

*Reliqua verbo, Libertinus, Patronus, 12. Falcidia, Caducum, Iactare, Minor, 40.
1/que 43. Debitum, 70. 71. 72. Seruus, 49. 50.*

Lex i. C. de Iulia peculatus tenetur adiciens, vel immiscens aliquid ferri in aurum, &
vel argentum publicum. l. 1. ad legem Iul. peculatus.

Lex Iulia peculatus tenetur aliquid ex pecunia, vel vasis sacris, vel religiosi, aut
publicis auferens, aut interceptis, vel conuersens in rem suam, aut faciens,
vel procurans, vt haec sunt ab aliquo. d. l. 1.

Lex Iulia peculatus non tenetur sacerdos, vel officialis conuersens rem sacrae,
vel publicam in vfus suos in casu, quod id sibi licet. d. l. 1. & ibi gl. pe.

Legis Iuliae peculatus poena continet aequae, & ignis interditionem, & qui con-
demnatur ea poena, amittit bona, & omnia priuata iura. l. 3. cod.

Lex Iulia de relictis tenetur, qui pecuniam habitum ex locatione, vel em-
ptione

DDD 2. 1. 1. 1.

- ptione fundi reipub. penes se retinet. l. 4. §. r. eod.
- Legis Iuliae peculatus crimen ante quinquennium commissum obliui non potest.**
l. peculatus. eod.
- Legis Iuliae peculatus tenetur, qui tabulam aeneam leges, formamve agrorum, aut quid aliud continentem refigerit, aut quid inde mutauerit. l. qui tabulam. eod.**
- Legis Iuliae peculatus tenetur, qui aliquid in tabulis publicis deleuit, vel induxit. ibid.**
- Legis Iuliae peculatus crimen committit quandoque etiam ille, qui priuatam pecuniam furripit, ut si quis quod sisco debetur, simulans se sisci creditorem accepit, quamvis priuatam pecuniam abstrulerit. l. facilegi. 9. §. r. eod.**
- Legis Iuliae peculatus crimen non committit ille, qui pecuniam publicam traiciendum suscepit in usus suos, vel quilibet alius custos pecuniarum publicarum, ad cuius periculum pecunia pertinet; tenetur tamen legis Iuliae de rebus d. l. facilegi. §. pe. & ibi gl. non committit.**
- Legis Iuliae peculatus tenetur, qui fecit potestatem tabularum publicarum inspiciendarum, & describendarum sine iussu eius, qui ei rei praer. erat. d. §. pe.**
- Legis Iuliae peculatus tenetur administrator rerum publicarum, qui cum vendendo, vel locaret fundum reipub. certo pretio, scripsit in libro rationum fe minoris vendidisset, vel locasset. l. hac lege. & ibi gl. l. eod.**
- Legis Iuliae peculatus inuenta est ad puniendos eos, qui publicam pecuniam, aut res sacras, aut religiofam furari fuerint. §. item lex Iulia peculatus. Inst. de publicis iudiciis.**
- Lex Iulia de rebus d. in usus suos conuertit, cui erat illa administratio commissi gl. lex Iulia de rebus d. in §. pe. Inst. eod.**
- Legis Iuliae de rebus d. poena est amplius tertia parte: quia puniuntur in simplicem, & in tertia parte simpli. §. gl. 3. ibid.**
- in Legis Iuliam de rebus d. incident officiales, siue camerarii, qui habent ex administratione publicas pecunias, & finito officio retinent aliquid, & puniuntur in simplicem, & in tertia parte simpli. gl. legis Iulia de rebus d. in add. ibid.**
- Legis Iuliae de rebus d. tenetur officiales, qui habent vnam collectam impositam in communi destinata pro usu, & necessitate communis, & ipsi conuertunt dictam pecuniam in alium usum, etiam si effect pro necessitate communis, & puniuntur aliter in simplicem, & in tertia parte eius. ibid.**
- Reliqua verbo, Peculatus, Publicum, 3. Sacrarum, Magistratus, 7. Iudicium, 11. 12.*
- 26 Lex Iulia repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in magistratu, vel officio publico accepit ab aliquo, vel aliquis de eius familia. l. 1. ad leg. Iul. repetundarum.**
- Legis Iuliae repetundarum actio in factum datur in heredes iudicis intra annum dumtaxat a morte ipsius iudicis, vel a tempore dispositionis officij de eo, quod peruenit, & etiam de eo, quod non peruenit, ut sicut est speciale, ut tenetur de eo, quod ad eum non peruenit, ita fit speciale, ut intra annum dumtaxat tenetur de eo, quod ad eum peruenit, non autem tenetur post annum. §. l. 2. & ibi gl. 1. & in addit. marg. eod.**
- Legis Iuliae repetundarum actio datur etiam in comites, & socios iudicij, qui illud crimen commiserunt. l. in comites. eod.**
- Legis Iuliae repetundarum tenetur, qui ob denunciandum, vel non denunciandum testimonium pecuniam accepit. l. eadem. eod.**
- Legis Iuliae repetundarum damnatus prohibetur esse iudex, & testimonium dicere, & etiam prohibetur postulare. ibid.**
- Legis Iuliae repetundarum tenetur, ne quis ob militem eligendum, vel mittendum in aliquam legationem pecuniam accipiat, nec ob sententiam in Senatu, vel in Consilio publico dicendam, vel ob accusandum, vel non accusandum quis accipiat pecuniam. d. l. eadem §. si.**
- Legis Iuliae repetundarum tenetur accipiens pecuniam, ut arengit in Consilio publico, puta Bononiensi. gl. pe. ibi.**
- Legis Iuliae rep. tenetur ille, qui accipit aliquid ob iudicem, vel delegatum dandum, vel mutandum, vel iubendum, ut iudicet, vel ob non dandum, vel non mutandum, vel non iubendum, ut iudicet, aut ob hominem in publica vincula coniciendum, vel vincendum, vinciri iubendum, vel ob ex vinculis dimittendum. l. lege Iulia. eod.**
- Legis Iuliae repetundarum tenetur, qui accipit aliquid ob hominem condemnandum, vel absolvendum, ob litem aestimandam, iudiciumve capitis, pecuniarve faciendum, vel non faciendum. ibid.**
- Legis Iuliae repetundarum damnati hodie extra ordinem puniuntur, & plerumque vel exilio puniuntur, & quandoque durius, & quandoque mitius pro delicti admitti qualitate puniuntur. d. l. lege Iulia. 7. §. si.**
- Legis Iuliae repetundarum tenetur, qui munus, vel officium publicum accepta pecunia ruit, ac male se in eo habuit. d. l. si. eod.**
- Lex Iulia repetundarum habet locum, quando iudex per pecuniam facit aliquid, vel omittit. gl. lex Iulia. in §. pen. Inst. de publicis iudiciis.**
- Legis Iuliae repetundarum poena est civilis in quadruplum: criminalis vero extra ordinem. ibi.**
- Reliqua verbo, Calumniam, l. 2. 3. Index, 35. Officialis, 6. Concessio, Iudicium, 1. 12. Poena, 9.*
- 27 Lex Iulia de vi publica tenetur, qui per vim aliquem sibi obligauit. l. qui cautat legem Iul. de vi publ.**
- Legis Iuliae de vi publica tenetur, qui hominem dolo malo incluserit, obfedit, aut qui fecerit, quominus sepeliatur, quo magis funus diripiatur, vel distrahat. ibid.**
- Legis Iuliae de vi publica tenetur, qui reum accusatum vincit, impedire, quominus Romam vadat ad excusandum, vel se defendendum. l. lege Iulia. 8. eod.**
- Legis Iuliae de vi publica tenetur ille, qui per iniuriam exegit ab aliquo, polliceri ludos faciendos, vel pecuniam. l. qui dolo. eod.**
- Legis Iuliae de vi publica tenetur ille, qui in conuentu hominum fuit, aut ubi iudicium exercebatur, nisi homines haberet propter venationem, qui cum bestiis pugnant. ibid.**
- Legis Iuliae de vi publica tenetur, qui conuocatis hominibus, vim facit, quo quis**

verberetur, & pulsatur, etiam si homo aliquis non sit occisus. ibid.

Legis Iuliae de vi publica damnato interdicitur ei aqua, & igni. ib.

ex Legis Iuliae de vi publica, vel etiam de vi priuata condemnatus infamis est. §. gl. pean. l. 6. praes. de pomis.

Legis Iuliae de vi priuata poena est tertiae partis bonorum publicatio; sed legis Iuliae de vi publica; id est cum armis ultra publicationem dictae tertiae partis bonorum est et elegatio gl. de vi. in §. recuperanda. Inst. de interd. d. 1.

Legis Iuliae de vi priuata damnato publicatur tertia pars bonorum per inuentia. l. 1. & ibi gl. publicatur. ad leg. Iul. de vi priuat.

Legis Iuliae de vi priuata damnatus non potest esse senator, aut decurio, nec potest aliquid honorem capere, nec in eum ordinem sedere, nec esse iudex; & debet carere omni honore, quali infamis. ibid.

Legis Iuliae de vi priuata condemnatur inferens vim sine armis, in amissione dignitatis, & infamia; item potest relegari, & si humilis sit, forte deportatur, quandoque puniuntur poena capitis, si homicidium occasione violentiae sit commissum. gl. 1. ibid.

Legis Iuliae de vi priuata tenetur, qui conuocatis liberis hominibus, vel seruis suis, vel alienis vim fecit sine armis, quo quis verberaretur, ac pulsaretur, nec homo sit occisus, tenetur etiam eadem lege, hi, qui conuocati sunt. l. 2. cum l. seq. eodem.

Legis Iuliae de vi priuata tenetur ille, qui nullis conuocatis hominibus, nullisque pulsatis per iniuriam ex bonis alienis quid abstulit. l. 3. eod.

Legis Iuliae de vi priuata tenetur ille, qui eorum, concursumque fecit, quominus quis in eis produceretur. l. 4. eod.

Reliqua verbo, Iudicium, 11. 12.

Lex Aquilia omnibus legibus, quae ante eam de damno, atque iniuria tractauerunt, derogat. l. 1. ad legem Aquil.

Lex Aquilia Plebiscitum est, cum eam Aquilius Tribunus plebis a plebe rogauerit. ibid.

in Legis Aquiliae principaliter agitur ad damnum, & non ad vindictam, & ideo non est publicum iudicium. gl. publica. in l. licet. §. si plures. de procuratorib.

Legis Aquiliae capite primo cauetur, ut qui seruum alienum, vel quadrupedem iniuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum a domino dare debet. l. 1. ad legem Aquil.

Legis Aquiliae capite, quae capitula olim tria erant, hodie sunt duo tantum; scilicet primum, & tertium; sed secundum in eandem adiectio in eius loco posito gl. 1. ibid.

in Legis Aquiliae primo capite ideo fit computatio damni retro per annum, & in tertio intra 30. dies tantum; quia is, qui occidit, magis delinquit, & magis damnum, quam is, qui dumtaxat vulnerat, & ideo acrius puniuntur, & fit maioris temporis repetitio. gl. anno. ibid.

in Legis Aquiliae venit etiam culpa leuissima. gl. off. iniuria. in l. sed & si. §. ad leg. Aquil.

Legis Aquiliae, vel in factum legis Aquiliae tenetur ille, qui seruum agrorum leuiter percussit, & ibi obit. l. qua actione. §. sed & si quis. eod.

in Legis Aquiliae quandoque solus dolus venit, non culpa, ut si quidam in campo iaculatorio iaculantes seruum per eum locum transeuntem occiderint, non tenetur Aquilia, nisi data opera in eum iaculati sunt, licet si obstitit. §. si. & ibi gl. si. eod.

Legis Aquiliae tertium caput continet, quodrens, frangens, vel rumpens iniuriam, quanti res erit, in diebus 40. proximis tantum a tenetur praestare. l. si seruum. 2. §. actio. eodem.

Legis Aquiliae habet multa specialia; videlicet quod possit agi de futuro iure, & quod poena crescat per infestationem, & quod solum indebitum ex hac causa non repetatur, & quod tenetur de leuissima culpa. gl. debebo. verbi. vel die. in l. in lege Aquilia. 4. eod.

in Legis Aquiliae venit damnum datum etiam hereditate iacente. l. ob id. 44. eodem.

Lex Aquilia vbi deficit, suppletur actione in factum. l. quia actionum. de praescript. verbis.

in Legis Aquiliae venit leuissima culpa: quandoque tamen venit ex lata tantum culpa, gl. grauiores. in l. liber homo. §. 4. de acquir. rerum dominio.

Legis Aquiliae secundum caput non est in usu §. liberum. Inst. per quas personas nobis acquiruntur.

Legis Aquiliae non tenetur miles, qui dum iaculis ludit, vel exercitatur in campo, ubi solum est exercitatus, traiecit, vel transgreditur seruum transeuntem; secus si id admittit in alio loco, quam in eo qui ad exercitandum militibus est destinatus: item secus si in loco ad id destinato alius, quam miles id admittit. §. 1. Inst. eodem.

ex Legis Aquiliae tertio capite datur actio pro alio damno, quam mortis illatione, & pro omni re, in qua citra mortem dampnum datum est. §. capite tertio. Inst. eod.

Lex Aquiliae, & eius dispositio, qua cautum est, ut negans damnum in duplum, confirmata est a Iustiniano, & ad eundem ordinem plures sunt actiones inducitur §. studium. in auth. de triente, & semisse. col. 3.

Reliqua verbo, Actio, 134. 2. §. que 144. Bona fides possessor, 1. 8. Camis, Carnuarius, Consensus, Damnum, Effundens, Emittens, Equus, Equitare, Executens, Frumentum, 1. Euen, Ignis, Impulsus, Infans, 1. Inuria, 1. Medicamentum, 1. Onemum, Medicus, 1. 1. Mulio, Mulus, Obfiter, Occidens, Oeci, 1. Oneratus, Pecus, Percussus, Percutiens, Pila, Praecipitans, Pugna, Putator, 2. Quadrupes, Raptum, Salitum, Segetes, Spolians, Surreptus, Sutor, Trabi, Vacca, Vinum, 1. Vna, 2. Vnum, 3. Debitum 14.

Lex Flauia de plagiaris habet locum cum quis dolo seruum, aut pecus domino, vel filium, pariter subtrahat: & olim erat poena pecuniarum, quae hodie cessat. l. lege Flauia. & ibi gloss. l. 1. & add. marg. de manumisso. & gl. 1. in §. est & inter. Inst. de publicis iudiciis.

Legis Flauiae tenetur bonae fidei possessor serui alieni. l. 3. ad legem Flauiae de plagiar.

Legis Flauiae de plagiaris accusatio publica est. gl. si. in l. si. eod.

Legis Flauiae de plagiaris poena olim erat pecuniaria: hodie tamen pro modo

modo delicti imponitur, & plerumque in metallum damnatur, si est nobilitas, si autem ignobilis gladio punitur, si vero servus, vel libertus, bestiis subicitur: & ita in quolibet plagio imponitur poena ordinaria dicti. fin. & ibi gl. fi.
 Lex Flavia de plagiaris habet locum, cum quis alicuius filium subtrahit, vel celat. gl. i. in l. j. C. de nozalib.
 Legis Flaviae accutatio prodita est ex crimine, quod committebat quis vendendo scienter liberum. gl. i. in l. fi. filium. §. 7. C. de liberali caus.
 Lex Flavia de plagiaris quandoque poenam capitis, quandoque leuiorem irrogat. §. est & inter. & ibi gl. capitis. Inst. de publicis iudiciis.
 Lex Flavia de plagiaris dicitur, quia plagiaris ea lege plagis damnatus esset hincque plagium crimen ipsum, ac poenam significat, quae ipsi plagario infligitur. gl. i. in add. marg. ibid.
 Lex Flavia tenetur etiam ille, qui liberum hominem de loco in locum transportat dolo: secus si sine dolo, eadem lege tenetur, qui servum in fuga constitutum vendit, ita vt statum emptio teneat. ibid.

Reliqua verbo, Plagium.

Lex Cornelia facit filios fidei flores patri ab intestato apud hostes defuncto, & eadem inter fratres dat hereditatem & tutelam. gl. vel ex lege. in l. tutelae, de capiti dimin.
 Lex Cornelia non desert hereditatem: sed delatam consecrat. gl. lege delatam. in l. familiaris. eret.
 Lex Cornelia capitis ab hostibus fingitur mortuus praetambula hora captiuitatis. gl. i. in l. fi. C. quib. ex causis. glof. i. in l. ab hostib. i. i. soluto marci. l. lege Cornelia. 13. de testamentis.
 Lex Cornelia pertinet non solum ad hereditates eorum, qui testamentum fecerunt, & postea in hostium potestate defecerunt: sed etiam ad omnes hereditates, quae ad quemcumque ex eorum testamentis pertinere potuissent, si in hostium potestate non pervenissent. l. lex Cornelia. 28. de vulgari.
 Legis Corneliae fectio conualecit non solum testamentum patrum, sed etiam pupillaribus substitutis, siue solus pater mortuus fuerit apud hostes vivente filio, siue solus filius post veram mortem patris: secus si pater vivente, & in ciuitate manente: quia tunc filius impubes ab hostibus captus, si ibi decesserit pater factus, vel impubes: quia tunc ad proximum agnatum testatoris pertinet. ibid.

Lex Cornelia perinde testamenta eorum, qui apud hostes moriuntur confirmat, atque si in ciuitate decesserint. l. 1. §. 1. ad legem Falcid. l. 4. de bonis libert.
 Lex Cornelia parte defuncto apud hostes filium vocat ad hereditatem. gl. alia. in l. §. si unde legitimi.
 Lex Cornelia fingitur quis mortuus ante horam captiuitatis, & sic in libertate censetur mortuus, quamvis sit mortuus apud hostes, & si succedat agnati iure agnationis, vel petita bonorum possessio. l. si iis. §. & ibi gl. i. C. de legitimis. hered. gl. fi. in l. 1. & gl. pe. in l. captum. §. C. de postliminio. gl. ex lege. in §. fi. Inst. quon non est permil.
 Lex Cornelia cauetur quod captus ab hostibus potest institui, dum est captus. gl. i. in l. i. captum.

Reliqua verbo, Fictio, Postliminium, Captus.

Lex Cornelia de iniuriis competit ei, qui se pulsatum, vel verberatum, domumve suam introitum per vim esse dicit, & his casibus potest agi etiam actione iniuriarum praetoria, nec ob id lex Cornelia est superflua: quia actio ex lege Corneliae est perpetua, & non iuratur: sed officio iudicis damnatum aestimatur: sed actio iniuriarum praetoria est annalis. l. lex Cornelia. & ibi gl. i. de iniuriis. §. sed & lex Inst. de iniuriis.

Lex Cornelia de iniuriis cauetur, ne iudicet is, qui actori gener, socer, vitricus, prauignus, sobrinus, aut propior est, vel in proximiori gradu, quam sit sobrius, vel utriusque pariter, auunculus, & frater, & alij, qui sunt intra sextum gradum. d. l. lex Cornelia. & ibi gl. eorum de iniuriis.

Lex Cornelia de iniuriis cauetur, ne iudicet is, qui in ea cognatione, vel affinitate est, quae est, qui passus est iniuriam, quia cum vim de cognatione sit, rati fieri videntur. ibid.

Lex Cornelia de iniuriis continetur omnis iniuria, quae manu fit. d. l. lex Cornelia. §. 1.

Lex Cornelia de iniuriis competit ei, qui dicit domum per vim esse introitum, siue ea domus sit propria inhabitantis, siue sit conducta, siue gratis concessa, siue habitet in villa, siue in ciuitate, siue in horris. d. l. lex Cornelia. §. domum.

Lex Cornelia de iniuriis coepit colono paritario, qui dominus fundum locauit, si in eum fundum & domum ibi positam impetus sibi factus sit. ibi.

Lex Cornelia de iniuriis competit ad omnem habitationem, in qua quis habitat, licet ibi domicilium proprium, vel in perpetuum definitum non habeat, vt si quis Romae existeret studiorum causa, & in domum, quam habitabat, introitum fieri per vim, competit ei actio legis Corneliae. d. l. lex Cornelia. §. si tamen.

Lex Cornelia de iniuriis non pertinet ad meritoria, vel stabula, eo, quod in eis per vim introitum sit: competit tamen ad eos, qui habitant non momenti causa: sed perpetua: licet ibi domicilium non habeant. ibi.

Lex Cornelia de iniuriis non potest agere paterfam. filio iniuriarum passio: potest tamen agere actione iniuriarum praetoria: filio tamen competit actio legis Corneliae, quam pater exercet, vt & praetoriam filij, dicti. l. lex Cornelia. §. illud. & ibi gl. filio.

Legis Corneliae de iniuriis actione potest agere filiosfam. qui dicit se verberatum, vel pulsatum, aut domum suam vim introitum: hoc pater absente, nec teneat caute patrem ratum habiturum. d. l. lex Cornelia. §. in lege, & ibi gl. agere.

Lex Cornelia de iniuriis permittit actori deferre iuramentum, vt reus iuret iniuriam se non fecisse, & idem permittit etiam in actione iniuriarum praetoria. d. l. lex Cornelia. §. hac lege. & ibi gl. ex.

Lex Cornelia de iniuriis ideo fit dicitur: quia Cornelius Sylla praefectus prius eam fecit. gl. i. in §. sed & lex Inst. de iniur.

Lex Cornelia de ficiariis habet locum etiam in seruo dolo occiso, quae competit domino eius. l. inde Notarius. §. si dolo. & ibi gl. lege Cornelia. ad legem Aquil.

Lex Cornelia de ficiariis tenetur ille solus, qui in occidendo est in dolo: non qui in culpa. gl. iniuria in l. sed est. §. eod.

Legis Corneliae de ficiariis, & veneficiis poena olim erat infusae deportatio: & omnium bonorum ademptio: sed hodie solent capite puniri: id est subiciuntur bestis, si fuerint humiliores: si vero altiores deportantur in insulam, nisi aliqua specialis poena imponatur. l. §. fi. & ibi gl. pe. ad leg. Corneliae de ficiat.
 in Lex Cornelia dolo: hoc est dolosum propositum pro facto accipitur, vt si ambulauerit cum telo causa occidendi, tenetur, ac si occiderit. l. in Lex Cornelia. 7. & ibi gl. i. eod.

Lex Cornelia, quae Senarum consilium Syllaniam sequuta est, dat praemium necem accusantibus quinque aureorum liberis, seruis libertatem. glo. fi. in l. cum fratre. §. C. de his, quib. vt indig.

Legis Corneliae de ficiariis poena est mors. §. gl. persequitur. & ibi add. in §. item lex Cornelia. Inst. de publicis iudiciis.

Legis Corneliae de falsis poena est deportatio, & omnium bonorum publicatio in libero: sed in seruo est vltimum supplicium. gl. periculi. in l. 1. Cod. de fide instrum.

Lex Cornelia de testamentis falsis publicum iudicium est. l. 1. de publicis iudiciis. *Reliqua verbo, Homicidium, Naufragium, Occidens, 2. §. 3. Pigmentary, Praetorian, Sedicio, Telum, Venefici, Venenum, Iniuria, Pansa, 9. 10. 11.*

LIBELLARIVM dicitur emphyteosis, seu res emphyteutica, in qua filia quoque succedere potest, etiam si ab Ecclesia defunctus recognouisset. c. 1. §. in add. marg. si de fidei defuncti contentio.

Reliqua verbo, emphyteuta, Libellus, 4.

Libellus, in genere, i. vsque 4.

Quoad modum concipiendi in diuersis actioibus. §.

Generalis, & particularis cum ex ratione causae, & actionis. 6.

Quoad mutationem, & emendationem. 7.

Quoad libellum in criminibus, & accusationibus. 8.

LIBELLVS dicitur petitio scripta in quadam charta; & libellus ideo dicitur, quia in breui charta fieri consuevit. gl. libellum. in §. illud quoque in a. de exhiben. reis.

Libellus tria debet continere: scilicet res, quae petitur, & causa petendi; & athen actionis res tamen petit singulariter, vbi est singularis, vt peto Codicem: vel vniuersaliter, si est vniuersalis, vt hereditatem; vel generaliter, si generalitas petitur, vt peto rationem negotiorum gestorum; item causa inferenda est, vt quia emi: item actio est inferenda, vt ex empto, vel similis actio, & ita formatur; peto Codicem: quia emi, & hoc per actionem ex empto: alia plura, quae ponuntur, superflua sunt. ibi & gloss. i. in l. Cod. de annali exceptione.

in Libello de consuetudine non apponitur actio. d. gloss. libellum. in §. illud quoque in a. de exhiben. reis.

Libellus dari in scriptis, etiam si reus sine eo possit certificari; quia si mutaretur in aliquo, citius per scripturam appareret; quam alias. ibid.

Libellum dari in scriptis in causis ciuilibus cepit tempore Iustiniani: nam olim non dabatur in scriptis ex necessitate, nisi in conuentione illustrium personarum. ibid.

Libellus dari non potest expresse, nec tacite remitti. ibid.

Libellus est facendus in causa iure nouo, nisi in quatuor casibus, imo in 46. casibus non requiritur libellus. gloss. in libello. & ibi add. in §. triplici. Inst. de actio.

Libellus iure veteri fiebat in causa ciuili ex voluntate: sed non ex necessitate, nisi in vno casu in causa tamen criminali etiam iure veteri fiebat libelli de necessitate. ibid.

in libello certa quantitas, vel res comprehendenda est, & ita etiam in personali actione debet actor certificare reum. d. gl. in libello.

in Libello conclusio debet esse conformis qualitati obligationis, vt si obligatio est in genere, petatur, & concludatur in generis alternatiua, alternatiue; sic de finilib. §. huius autem. Inst. epd.

Libellus conditionalis potest dari die feriata, gl. compellendi. in l. 1. de feriis.

Libellus actoris debet edi clarus, & certus, & taliter, quod reus ex eius inspectione possit deliberare an cedat, vel contendat. l. 1. & ibi gl. 2. de edendo.

Libellus quod producatur in scriptis, non est necessarius satis est, quod actor dicat petitionem suam apud acta notario scribenti. ibid.

Libellus quandoque appellatur oratio in scriptis, quam facit princeps ad Senatorem, quatenus super aliquo dubio. gl. libello. in l. item veniunt. 22. §. pridie. de petit. hered.

Libellus potest dari contra communitatem, sicut contra singularem personam. l. tigni. §. item municipes. ad exhiben.

Libellus non est necessarius vbi cumque per officium iudicis aliquid explicatur, cum quasi misericorditer petatur, & maxime vbi nec condemnatio, nec abolutio sequitur post responsum: sed solum procedit in principali negotio. gl. in rub. de interrogat. actio.

Libellus cum in causis iuramentis non requiritur, si tamen porrigatur libellus, & ille fit inepus per hoc non vitiat processus, nec iudicium. gl. cum petitum. in l. vinum. si certum petatur.

Libellus, in quo petitur dos restituatur, debet concludere ad totam dotem, licet maritus condemnatur in quantum facere potest, deducto ne exeat. l. 3. & ibi add. marg. de constit. pecun.

in Libello petens debet exprimere speciem, & materiam, & pondus, nisi si ignoret ponderis quantitatem iurauerit. l. 1. §. si quis argentum. de positi.

Libellum concludere praesumptiue sufficit. l. omnes. 17. §. 1. quae in fraud. crediturum.

Libellus, in quo petitur vnum, vel aliud promissum, & si non fiat, petitur interest, recte procedit. gloss. item si infacto. & ibi add. marg. in l. §. si de verb. oblig.

per Libellum non est quis adstrictus ex contractu. l. illa stipulatio. 67. §. 1. eodem.

in Libello vbi cumque petit quis fundum simpliciter, videtur etiam petere

DDD 3

seruitutem

seruitutem eidem fundo debitam. gl. fi. & ibi. add. marg. in l. rei appellatione. 23. de verb. fig.

Libellus subscriptus ab actore inducit conductionem ex lege: aut sit ad hoc, vt iudicis officium interueniat in decima parte exigenda, quando actor non prosequitur, vel iniuste prosequutus est. auth. generaliter. & ibi gl. 4. Cod. de episcopis.

Libellus supplicationis, & impetrato rescripto habetur pro litis contestatione in praeoris, & annalibus actionibus fecus in perpetuis. l. i. & 1. Cod. quando libellus Principi.

Libellus cum offertur coram Principe, & impetratur rescriptum, exequutor non est mittendus; secus vero quando coram aliquo iudice: quia tunc exequutor mittitur. gl. 2. in d. l. i.

Libellus est offerendus vocato in iudicium civile, vel criminale, & danda dilatio 20. dierum ad deliberandum, an cedat, vel contendant; in iudicem an consentiat, vel dissentiat, vel contradicat, vel fideiussorem praestet, & sine his contestatio non tenet. auth. offeratur. C. de litis contestatione.

Libellus est offerendus vocato ad arbitrium, & danda dilatio 20. dierum ad deliberandum. gl. 3. ibid.

Libellus in scriptis necessarius debet dari hodie olim fecus, nisi in casibus, in quibus necessarium non est dari sententiam in scriptis. ibid.

Libellus est offerendus vocato ad iudicium, vel ad arbitrium a iudice, vel ab arbitro, vel ab actore, vel aliquo alio mandato iudicis. gl. 1. ibid.

Libellus est offerendus vocato ad iudicium solutus sportulis, & data fideiussione iudicio fisci, nisi possideat immobilia, neque sufficit dare pignora, nisi in clericis. gl. 4. ibid.

Libellus debet contineri in principio annos Domini, hodie non seruatur, sed scribitur in libello terminus ad respondendum. gl. pen. ibid.

Libelli productio tacite consensu partium potest omitti; sed expressè ei non potest renuntiari. gl. fi. ibid.

Libellum antequam dirigat actor, debet facere de reo de omni damno refarciendum in duplum, dum tamen non excedat summam 36. aureorum, & reus de lite contestanda intra duos menses caueat. auth. libellus. C. eod.

Libello, aut assertioni in libello facta non creditur; sed necesse est probari causam. glo. 1. in l. minorum. C. de praedis minorum.

Libello supplicatorio Principi oblato statim. l. 2. C. de infir. & subfir.

Libellus quandoque significat delegatum, vt quando rector sedet per libellum id est per delegatum. gl. 4. in l. 2. C. quemadmodum. rest.

Libellum portgens si dicat aliquid contra se, statim dicto suo. l. cum precum. & ibi gl. 1. C. de liberali causa.

Libellus incertus non debet amitti, nisi sponte reus recipiat consilium de iustitia sua. gl. 1. in l. 6. C. de annali exceptione.

Libellus conditionalis admittitur, vbi commissio poenae dependet a processu causae. gl. ordine. in fi. & ibi add. marg. in l. pen. C. vnde vi.

Libellus hodie dari debet vbique, & in scriptis; fallit in illis casibus, in quibus septentia potest dari sine scriptis, qui sunt quatuor, item in teste falso, & in instrumento falso, & in leuibus criminibus, & in crimine notorio, & in omni crimine, in quo proceditur sine accusatore; in quibus omnibus potest procedi sine libello, si tamen super illis velit quis accusationem solennem intrinsecare, necesse habet dare libellum. in q. illud quoque. in auth. de exhibend. reis.

ex Libelli subscriptione facta ab actore non queritur aliqua actio reo; sed vt iudicis officium in exigenda decima lris interueniat; licet stipulatio non fuerit interposita; sed quando fuit stipulatio interposita, tunc reo queritur velis actio ex stipulatione, & promissione facta ipsis executoribus ab actore. gloss. & actus. & glo. praefertit. & ibi add. marg. in q. ad excludendas. in auth. de litigiosis. col. 8.

Libellus primo offertur iudici, deinde per iudicem reo. auth. de exequutorib. in princ. & ibi gl. duos. col. 7.

Libellus continens actionem sicut dicitur libellus: item & chartula continens exceptionem dicitur libellus. l. 1. C. de his, qui potentiorum nomine.

Libellus apud Feudistas significat emphyteusiam, hinc libellarium ius dicitur emphyteusium, per quod dominus certam quorannis ab emphyteuta recipit pensionem, qua sibi dominium directum in feudo, seu emphyteusi retinet. gl. inde. in add. marg. in c. 1. §. 1. de alienatione feudi.

Libellus potest fieri ita, conquisitor de domino meo, qui me spoliavit tali feudo, & huiusmodi querela habetur pro libello. cap. 1. & ibi add. marg. de milite vafallo, qui conquis.

Libellus in causa primo est dandus, & causae examinatio debet precedere observationem, quae circa sententiam adhibetur. gl. 2. in princ. Inst. de offi. iudicis.

Libelli conuentionalis datio sola non facit, vt videatur vocari in ius, nisi nuncius mittatur. gl. 1. in l. libertus. 2. de ius vocando.

Libellus Principi oblatus inducit perpetuitatem actionis interrumpendo praescriptorem, & tunc talis libellus habet vim citationis. gl. fi. & ibi add. ibi.

Libelli oblatio non habetur pro occasione. gl. 1. in l. 1. de in ius vocando.

Libellus dicitur quando quis emit ab eo, qui habet precariam. gloss. 2. in auth. in gressu. C. de sacrosanctis.

Libellus debet dari etiam in arbitris. gl. oblata. in q. illud quoque. in auth. de exhibend. reis.

Libellum dari in crimine falsi necesse est. gl. libellum. ibid.

Libellus coram arbitro debet dari in scriptis, sive coram iudice. gl. conuentum. in l. cum antea. C. de recept. arbitris.

Libellus suspiciosis iudicis delegari debet offerri coram delegato etiam ante lris contestationem. l. apertissimi. C. de iudiciis.

Libellum famosum faciens etiam contra incertam personam tenetur lege Cornelia, & actione iniuriarum, ac si certae personae fieret. gl. nulla. in l. item apud Labonem. de iniuriis.

Libellum infamatorium dans Principi, vel alij, in quo continetur alicuius iniuriatorum iniuriarum actio. d. l. item apud Labonem. §. si quis libello.

Reliqua verba, appellatorius, Carpon, Cumulari, Declaratio, Deprecatio, Famulus, Petens, Petito, 2. Recusatio, Supplicatorius, Vendicare, Auerum, 1. Causa,

9. Liber, 12. Accusatio, 15. Agens, 1. 2.

LIBELLVS quando venditor est in mora tradendi, ita debet formari, Peto rem tradidi, & si non tradas peto interesse. gl. 2. in l. 1. de actio. empt.

Libellus ad interesse potest formari, quando interesse est in obligatione rem tradidi, & venit iure actionis, vt quia fuit interrogatus reus, an velit rem tradere, & ille negauit. ibid.

Libellus in actione hypothecaria ita concipitur, nempe peto aduersarium possidentem condemnandum ad tradendam, & relaxandam possessionem rei, & ad ipsam rem detinendam ad causam pignoris, donec relaxetur. l. si cum venditor. 66. in add. marg. de euictio.

Libellus in actione tutelae potest formari exprimeudo certam quantitatem, ad quam quis dicit tutorem sibi teneri. leg. 2. & ibi gloss. 1. Cod. si aduersus rem iudici.

Libellus etiam in actione personali debet continere rem certam. gl. decimans. in q. ad exhibendas. in auth. de litigiosis. col. 8.

ex Libelli conceptione apparet vtrum quis prouocet ex possessione seruitutis in libertatem, an prouocetur ex possessione libertatis in seruitutem. l. eam, quae. 21. C. de libertati causa.

Libellus criminaliter recte concipitur per verbum, conquisitor de iniuria illata à Tizio, gl. vendicam. in add. marg. in l. 2. §. sed si agant. de iudiciis.

Libellus ineptus, & male conceptus debet à iudice reici, imò debet lacerare eum. gl. nec tenere. in l. 1. si menor. falsum modum.

Libellus formatus super obsequiis, & reuerentia exhibenda. gl. alteri. in add. marg. in l. si duo patroni. de iureiuram.

Reliqua verba, Petens, Actor. 1.

LIBELLVS generalis procedit in libello productum in iudicio vniuersali, nec est necesse specificare res. gl. mag. in l. 1. de edendo.

Libellus in petitione hereditatis procedit ita, Peto hereditatem talis cuius heres sum, & postea in exequutione examinabitur de ipsis rebus. ibi.

Libellus generalis procedit in iudicio generali, vt peto rationem administrationis. ibid.

Libellus particularis exprimeudo in eo singulariter rem, procedit in iudicio particulari. ibid.

Libellus in actione personali generaliter, & nulla causa expressa si proponatur, procedit iudicium, si non apponatur, sicut in reali. ibid.

Libellum generaliter producens in personali videtur omne ius sum in iudicio deduxisse. l. 5. C. de annali exceptione.

Libellus generalis non est admittendus. l. 1. & ibi add. marg. Cod. de veteranis. lib. 12.

Libellus debet continere causam habilem, ex qua inferatur conclusio ad condemnationem, vnde si petessem decem, quia rex est in Francia, vel qua ego sum hic, est in ipsa causa. d. gl. mag. in l. 1. de edendo.

In Libello, quando actio reali agitur, non requiritur, quod exprimatut aliqua causa, sed bene requiritur, quando agitur actioe personali. ibi.

In Libello, agendo actione personali etiam si exprimatut actio, & specificetur res, non tamen per hoc intelligitur causa, nisi exprimatut. gl. ibi.

In Libello sufficit, quod exprimatut res, & causa, ita quod ex eo resultat actio, quamvis non exprimatut. gl. de gl. mag.

In Libello proponi debet actio, vbi ex vna causa oriuntur plures actiones, quae electione tolluntur. ibi.

In Libello quando resultant plures actiones vniam tenetur eligere. ibi.

In Libello actione debet edi ad hoc, vt iudicium procedat consuetudine tamen Bononiae, & in aliis locis non requiritur, quod exprimatut: sed sufficit, quod exprimatut res, & causa, ita quod ex eo resultat actio. ibi.

Libellus viatur, si in eo causa, & res recte exprimatut: sed actio inepte exprimatut. d. gl. mag. ad fi.

In Libello personalis actionis debet exprimi causa: sed non in reali actionis libello. gl. per nunciationem. & ibi add. in l. 1. de noui operis.

In Libello debet poni res causa, & actio fallit in libello generali. gl. loco. & ibi add. marg. in l. de pupillo. §. qui nunciat. eod.

Libellus iste, Peto decem, quia promissisti, non debet admitti, cum in promissione non sit causa sufficiens, sed debet adicere, quia promissisti ex causa mutui, vel simili. gl. sine causa. l. 2. §. circa speciem. de doli mali excep.

Libellus iste, peto par caponem singulis annis, quia tui maiores promiserunt, non debet admitti, sed debet adici pro possessionibus, quas maiores tui habuerunt à maioribus meis, & probata diuturna praestatione praesumitur promissio, & causa. ibi.

Libellus procedit si exprimatut quantitas, licet non expelmatut causa. l. fin. C. de annali exceptione.

Libellus procedit, licet non exprimatut quantitas, neque causa, dum tamē dicam supplicet aduersarium mihi esse obnoxium. ibid.

Reliqua verba, Petito, 1. 2. Generalis, Actor. 1.

LIBELLVS potest quia mutare pendente eodem iudicio, & sic potest lris contestationem addendo, vel diminuendo priori actioni qualitatem; sed mutando rem, vel causam, aut actionem. gl. fi. in l. 4. §. de noxalib.

Libellus, in quo primo petebam minus, potest concordari plus petendo, vel e contra. gl. emendare. in l. 1. C. de edendo.

Libellus potest emendari vsque ad diffinitiuam sententiam iudicis vniuersalis; sed in singularibus, vsque ad lris contestationem, & non post. ibid.

Libellus emendari non potest, quando vna de concomitantibus actionibus, scilicet res mutatur, & ideo mutatur & actio. ibid.

Libellus recte potest emendari vsque ad sententiam, quando emendatio fit circa aliquam qualitatem, non circa actionem, vel circa rem petitam. ibid.

Libellus potest emendari vsque ad sententiam coram eodem iudice, si alio tamen iudicio, vsque instantia. ibid.

Libellus post lris contestationem mutari non potest; cum iari autem potest, si licet agendo vna veteri, & noua. ibid.

Libellus hodie nec ante lris contestationem potest mutari, si reus sit conuentus, & libellus oblatus, si vero non sit conuentus reus, neque libellus oblatus, impunit actor potest desistere. ibid.

Libellus mutari, vel emendari ante litem contestationem potest eatenus, ut arma, & defensiones, quas reus sibi parauerat primo contra prius editam actionem, proinde et propter similitudinem, quo casu non dantur ei in iudicio, neque solvantur expensæ. gl. pe. ibid.

Libellum emendare, vel mutare non potest actor, quando per hoc non est instructus de secunda actione, nisi prius soluat reo expensas, & damna facta in prima actione, danturque ei dilaciones, vel inducias ad deliberandum. ibid.

Libellus in iudiciis singularibus non potest emendari, nisi vique ad litem contestationem. ¶ gl. in eodem iudicio. in §. i. minus. Inst. de actio.

Libellus dans vique ad contestationem etiam hodie potest emendari. ¶ reprobi. gl. in eodem iudicio. in addi. marg.

Libellus in iudiciis vniuersalibus potest emendari vique ad sententiam. d. gl. in eodem. doctores tamen eam reprobant dicentes quod illud procedit ex natura actionis vniuersalis: ut est petitio hereditatis, quæ recipit augmentum, & diminutionem, secundum quod reus plus, vel minus possideret. Iaso. nu. 11. in l. edita. C. de edendo.

Reliqua verbo, Accusatio, 15. Actor, 6. Advocatus, 4. 11.

LIBELLVS debet formari in aliis criminibus, sicut in adulterio. l. libellorum. §. sed & si. & ibi gloss. simile de accusat.

Libellus accusationis debet continere in principi consilium, apud quem fit accusatio, & diem, quo datur, non quo scribitur libellus, deinde sequitur narratio, in qua designatur locus, in quo commissum est delictum, & persona committentis adulterium, & cum qua admissum est, & mensuram autem, vel horam criminis commissi inuitus non cogitur inferre. d. l. libellorum. in princ. & gl. in insituentis. in princ. Inst. de publicis iudiciis.

In libello accusationis anni Domini, vel nomen Imperatoris non apponuntur: sed tantum apponuntur in instrumentis, in quibus habetur memoria temporis. gl. consil. in d. l. libellorum.

Libellus accusationis si non fuerit legitime ordinatus, cancellatur accusatio reo postulate, & ex integro legitime, & solenniter repetendi reum potestas fit ei. ibi.

Libellum accusationis proponens ipse, vel alius pro eo, si literas nesciat, debet subscibere dicto huic meæ accusationi subscibit, & vique ad finem, vel sententiam me perferuntur promitto, & super hoc etiam fideiuflorem dabit. d. l. libellorum. §. item subscibere. & ibi gl. subscibere.

In libello Principi prorecto licet quis dicat se velle aliquem de publico crimine accusare, & ultra non proceditur, non incidit in Turpilianum, cum non accusauerit. L. questum est ad Turpilianum.

Libellus in criminali causa debet continere nomen accusatoris, & accusati, & criminis magnitudinem, & tempus commissi criminis, quod si aliter fiat, iudex recipiens libellum, mulctatur in quinque libris auri. l. pe. C. de accusatio.

Libellus accusatoris formam tradit. gl. si. ibi.

Libellus in causa criminali, & olim, & hodie dari debet in scriptis etiam in priuatis delictis, si criminaliter agitur. gl. libellum. in §. illud quoque in auth. de exhibitis.

Libelli solennitas quandoque est necessaria in iudicio criminali, puta in crimine notorio, & leui, & in casibus, in quibus fine accusatore quis dampnari potest. gl. & in insituentis. in princ. Inst. de publicis iudiciis.

Reliqua verbo, Accusatio, 1. 2. 3. 15.

LIBENTER portans dicitur leuiter portare. §. item tria. Inst. de excusat. tutorum.

Ziber, libera, liberum in genere. nu. 1.

Ziber homo in genere. nu. 2. 3.

Ziberi hominis possessio, & retentio. 4. 5.

à Libero homine bona fide seruente acquirit. 6. 7.

Ziber homo promittens, vel condicens operas, & quando teneatur de alio gesto. 8.

Ziber quando potest fieri seruus, & de eius manumissione. 9.

Ziber homo patiens se venditari. 10.

Ziberum hominem emens, vel vendens. nu. 11.

Ziber in genere. num. 12.

Ziber rationum. 13.

Ziber id est filius de verb. Liberi.

Ziber a populus dicitur ille, qui nullius alterius populi potestati subiectus est, siue sit federatus est, siue non. siue æquo fodere in amicitiam obuenit, siue fodere comprehensum est, ut is populus alterius populi maiestatem communiter conferret. l. non dubito. §. 1. de captiuis.

Ziberum, verbum adiunctum cum verbo, arbitrium, resoluitur in liberam voluntatem. l. fidei commissi. 11. §. si fidei commissi de leg. 3.

Ziberum arbitrium si concedatur potestati, non potest in iniussu arbitrari, & si arbitretur teneatur de dolo. l. filius. 7. & ibi add. marg. de donatio.

Ziberi populi erant, qui in prouincia formam non erant redacti, nec quidquam Romanis prebuerant. l. non dubito. in add. marg. de captiuis.

Ziberum prædium dicitur non obligatum, vel non alienum in rotum, vel in partem. gl. 3. in l. i. pro fundo. 33. C. de transactio.

Ziberam rem habere asserens poterit postea dicere se habere in feudum. gl. 1. in l. pe. C. de ingen. manumif.

Zibera presumitur res, nisi contra probetur. gl. possessoris. in l. si cui. §. sed si queratur. f. seruus vendicetur.

Reliqua verbo, Administratio, Seruus, 104. 105. Voluntas, Index, 12.

LIBERVM hominum multe sunt conditiones, quidam magni, alij parui, quidam diuites alij pauperes; quidam milites, alij non milites. gl. 3. in l. præfenti. C. de his, qui ad Eccl. consueg.

Ziberum hominum differentie quatuor sunt, aut sunt ingenui, aut liberini, aut Latini, aut deditici. gl. in §. h. Inst. de iure personarum. l. & seruorum. de statu hominum.

Ziberi hominis status non lædatur ob tenorem instrumenti male concepti. l. Imperator. 1. de iure hominum.

Ziberum corpus æstimationem non recipit. l. 3. si quadrupes pauper.

Ziberum hominem si vulnerauerit quadrupes contra dominum quadrupedis agitur actio de pauperie, non pro æstimatione personæ: sed tantum ad impensas in curatione factas, & ad operas amillas, & quas amissurus est ille nullis factus. ibi.

Ziberum hominem si occiderit quadrupes, non potest agi actione de pauperie pro æstimatione personæ: sed bene pro impensis factis. gl. 1. ibi.

Ziber homo, cui damnum datum est in aliquo membro, habet vitalem actionem legis Aquiliæ: sed non directam. l. liber homo. 13. ad legem Aquil.

Ziber homo non est dominus membrorum suorum. ibid.

Ziber homo, cui membrum incisum est, potest agi actione legis Aquiliæ pro dano sibi dato, & etiam pro futura opera. ¶ gl. 1. ibi.

Ziber homo si perit eo, quod inhabitans aliquid effudit, vel deiecit, damni æstimatione non fit in duplum, sed tantum fit æstimatione 50. aureorum ex edito de deiectione. l. 1. §. sed cum liber. de his, qui deiecer.

Ziber homo non subiicitur dominio alicuius. gloss. 2. in l. 3. de acquirend. rerum domino.

Ziber homo à seruo difficile potest dignosci. l. 5. de contrahen. emptione.

Ziber homo à seruo difficile nasci potest. gl. seruus. in l. si cum dorem. 23. §. si. soluto matris.

Ziberi hominis casum, aduersusque fortunam expectare non licet in eius damnum, & in commodum, sed bene in eius commodum. l. generaliter. 24. in add. marg. de fidei commissi. liberta.

Ziber nemo fit inuitus. gl. concedendum. in l. sed si alienare. 32. eod.

Ziberi homines, & filij nostri in nullis bonis dicuntur esse. l. 1. & ibi gl. 2. de interdictis.

Ziber homo non potest fieri accipiens. gloss. 2. in l. liber homo. 103. de verb. oblig.

Ziber homo, aut mortuus non potest deduci in stipulationem. d. l. liber homo.

Ziber homo habito respectu ad substantiam personæ, personam tantum vnus potest sustinere; sed habito respectu ad officium, si officium sint repugnantis, non potest tunc vicem plurius sustinere, secus si non sint repugnantis. gl. communis. & ibi add. in l. §. communis de stipulatio. seruorum.

Ziber homo non potest se dare alteri, ut is eum torqueat ad inueniendum crimine. ¶ reprobi. gl. damnato. in l. interdum. §. 1. de furtis.

Ziber homo factus clericus si reliquit monasterium, vel transierit ad secularē vitam traditur curæ. gl. si. in auth. si seruus. C. de pie. & cler.

Ziber, & ingenuus est, qui ex liberta muliere natus est. l. quod ex liberta. 11. C. de operis libertorum.

Ziberi dicuntur illi, qui medio tempore matrem habuerunt liberam. gl. filius. in l. 2. C. de libertis.

Zibero pronuntiatio non assignatur bona ex testamento, vel donatione sibi quaesita contemplatione possidentis eum, tanquam seruus. gl. testamentum. in l. si. C. de quib. ad liberta. procla.

Zibero pronuntiatio non assignatur bona ante litem contestationem a se quaesita ex opera sua, quia illa quaerit possidentem bona fide: quaesita tamen post litem contestationem sibi quaerit. ibid.

Ziberi sunt omnes de iure naturali. gloss. 2. in l. 2. Cod. de Senatusconsulto Claudio.

Zibera mulier olim si habuisset consuetudinem cum seruo, & si sic ei denuntiatur à domino serui, ne seruo suo committeretur, & iuxta hoc eo admonitum sit ipsa tamen non destruxisset à complexu, suam substantiam perdebatur, & libertatem amittebat, & efficiebatur ancilla illius, cuius erat seruus: hodie tamen nec perdit suam substantiam, nec amoris seruus de se iure liberta. d. l. 1.

super Zibero homine etiam filio debitoris contractus factus non valet etiam patre volente, vel pigoratante, nisi in casu, quo & vendere permittitur ei. gl. prohibemus. in §. quia verò. in auth. ut nulli iudicum liceat.

Ziber homo si iussu alterius, ut seruus adiut hereditatem, non valet aditio. l. liber homo. §. 1. de heredit. insti.

Ziber homo captus ab hostibus si reuertatur animo non reuertendi ad hostes, dicitur postliminio reuerfus; secus si animo reuertendi ad hostes. l. in bello. §. manumittere. de captiuis.

Ziber homo si iussu eius, qui ius imperandi habet, dedit damnum iniuria, actio legis Aquiliæ datur contra iubentem; sed si iubens non habuit ius imperandi contra facientem damnum, datur Aquilia. d. l. liber homo.

Ziber homo regulariter non recipit æstimationem: quandoque tamen ut seruus æstimatur. gl. 3. in l. liber homo. 101. de verbor. oblig. gl. liberi. in l. seruus filij. 26. §. si itaq. liberum de legat. 1. & gl. in l. si hominem 47. de editio. edito. & l. 2. §. cum in eadem. ad legem Rhodiam de iactu. l. 1. §. sed cum liber. de his, qui deiecer. vel effud. & gl. 2. in l. liber homo. 9. ad legem Aquil.

Ziberam personam capere possumus propria auctoritate, & deducere ad iudicem, quando illa persona nobis obnoxia aufugerit. gl. 3. in l. 1. Cod. vbi quis de curiali.

Ziber homo alteri obnoxius, si aufugerit, peti potest officio iudicis, vel vtili in rem, causa adiecta, ut capiat. gl. pe. ibi.

Ziber ex quibus causis caditur subitus, ex illis seruas flagellis cædi, & domino reddi iubetur: & ex quib. delictis liber subitus vbi in opus publicum damnatur, ex his seruus lib. pecna vinculorum ad eius temporis spazium flagellis vbi domino reddi iubetur, sed si non recipiatur à domino, venditari iubetur: & si emptor non inueniatur, in opus publicum, & in perpetuum tradi iubetur. l. in seruorum. de penis.

Reliqua verbo, Affectus maris, 3. 4. 5. Honestas, Ingenuus, Interdictum, 52. Personæ, Stipulari, 11. 13.

LIBER homo non potest possideri, nisi possidens credat eum esse seruum alie-

num. gloss. qui ab alio. in l. 1. §. sed & per eum; de acquir. possessi.

Liberum hominem sciens cum liberum si inuadat animo, & corpore; non tamen dicitur possidere. / gl. mag. ver. sed secundum Ioannem. in l. 3. §. ex contrario. eodem.

Liber homo non potest possideri a sciente, licet eum vinceret. l. cum heredes. 2. §. si. eod.

Liberum hominem dolo malo retinens tenetur eum exhibere per interdictum de libero homine exhibendo. l. 7. de libero homine exhib.

Liber homo potest quocumque velit ire, & qui fugare potest, habet libertatis quandam speciem; & contra, qui loco se mouere non potest, custoditurque, vt inde abeessere nequeat, vinculus, ac in carcere esse dicitur. §. 2. & ibi add. mar. eodem.

Liberum hominem ex iusta causa detinens apud se, non videtur dolo malo facere; & ideo non tenetur interdicto de libero homine exhibendo. l. 3. §. proinde. eodem.

Liberum hominem volentem retinens, non videtur dolo malo retinere, nisi volentem requeat calliditate circumuetam, aut seductum, aut sollicitatam, quia tunc dicitur dolo malo retinere. d. l. 3. §. si quis volentem.

Liberum hominem detinens ignorans cum liberum, dolo malo caret: sed si certioratus detinet, dolo malo non caret. d. l. 3. §. is, qui nescit.

Liberum hominem detinens si dubitat, an is esset liber, vel seruus, aut si facit statum controuersum, non debet agi de libero homine exhibendo; sed de causa libertatis agi debet. ibi.

Liberum hominem ignorans suum statum retinens dolo malo, cogitur exhibere. l. 3. eod.

Liberum hominem scienter retinens statim cogitur exhibere, nec dari debet ei dilatio etiam modici temporis ad eum exhibendum, nisi possit eum statim exhibere, vt quia erat abiens: quia tunc dabitur tempus: puta 10. dierum. d. l. 3. §. ibi gl. 2.

Liberum hominem creditor pro debito retinens perdit debitum, & tantumdem debitor, ei, vel eius parentibus, aut extraneis successoribus ipsius reerenti reddere debet, & etiam puniunt. auth. imo. & ibi gl. fi. C. de actio. & oblig.

Liberum hominem si creditor retineat, aut compellat fieri seruum pro debito, perdit debitum, & tantumdem tenetur reddere reerenti, vel reerenti si velit remittere, parentes eius possunt petere: quia eis videtur fieri iniuria. gl. fi. ibi.

Liber homo bona fide possessor, & seruus paria sunt quoad quid. l. qui fundum. 7. §. fin. & ibi gl. solemus. pro emptore.

Liber homo bona fide possessor promittendo per stipulationem, bonae fidei possessori obligatur, etiam ex re ipsa ei efficaciter, & sic naturaliter, & ciuili. l. liber homo. 18. de verborum oblig.

Liber homo bona fide possessor si stipuletur sibi a bonae fidei possessore, non tenetur ei bonae fidei possessor: quia ex qua causa liber homo possessor bone fide stipulando ab alio acquirit possessori, ex eadem promittendo non obligatur possessori. ibid.

Liber homo vt seruus si possidetur, & si manus missus de facto, elapso quinquennio ad ingenuitatem proclamare potest: hodie sed olim erat secus. l. fi. C. vt causae status.

Liber homo quandoque bona fide possidetur, & quandoque possessor credit eum esse seruum, & suum; quandoque mala fide, veluti quando credo eum seruum esse, & socio meum non esse, quandoque nullo modo possidetur, licet detineatur, vt quando scit liberum esse. gl. 1. in §. 1. Inst. per quas personas.

Liber homo bona fide seruus potest possessori obligari per stipulationem promittendo ei, vel emendo, aut vendendo, aut locando ab eo. l. liber homo. 54. de acquir. rerum domin.

Liber homo bona fide seruus dando damnum lata culpa possessori, tenetur ei lege Aquilia ad illud. ibid.

Liber homo bona fide seruus si iussu possessoris aliquid male gesserit in re eius, aut quasi eius procurator aliquid male egerit, datur actio possessori contra eum, siue possessor eum possideret ex titulo emptionis, vel donationis, aut legati, vel hereditatis. ibid.

Liber homo bona fide mihi seruus si mutuum pecuniam accepit, eamque in re mea vertente actione negotiorum gestorum, teneor ei, & creditori teneor de in rem verso. l. si liber homo, & ibi gl. actio danda de negot. gestis.

Liber homo bona fide mihi seruus si mutuum pecuniam, quam accepit, verterit in rem meam, & ego creditori suo tantumdem soluo actione, qua ei tenebar, ipso iure liberatus sum. ibi.

Liber homo, qui mihi bona fide seruiebat, si damnum dederit, tenetur mihi lege Aquilia; non tamen tenetur de leui culpa. l. liber homo. 13. & ibi gl. mihi. ad legem Aquil.

Liber homo, qui mihi bona fide seruiebat, quasi seruus si rem commodauero, competit mihi utilis actio commodati, & non directa: si vero eum iussu utilis mandati, vel praescriptis verbis. l. si is, qui. §. fi. & ibi gl. vel mandati. commodati.

Liber homo bona fide seruus si propriam pecuniam ministrans mandauit Titio, vt eum redimeret, & manumitteret, si is ingenuus postea sit pronuntiatus, aduersus mandatarium habet mandati actionem, vt sibi cedat actiones ex empto nomine euictionis, vel ex stipulatu, si fuit stipulatus nomine euictionis, quas habet aduersus eum, a quo emit ipsius. l. si procuratorem. §. si liber homo. mandati.

Liber homo bona fide seruus, si pecuniam, quae erat ex peculio bonae fidei possessoris ministravit Titio, & mandauit, vt eum redimeret, & manumitteret, si postea is ingenuus pronuntiatus sit, Titius nullam habet actionem aduersus venditorem: quia soluit venditori suos nummos. ibid.

Liber homo bona fide seruus si se emendum mandauit alicui, mandatarius emens si eum manumiserit de facto, vel non manumiserit, habet contra eum mandati actionem ad consequendum, quod soluit, ita, vt mandatarius ipse cedat mandati actionem ex empto, vel conditionem indebiti aduersus venditorem. l. cum seruus. 54. §. fi. & ibi gl. si mandati.

Reliqua verbo, Bonae fidei possessor, 4. C. de iur. 127. Interdictum, 53, 54. Creditor, 72. 74. C. in j. nu. 6. 7.

Liber homo bona fide possessor ex re alienius extranei si stipuletur simpliciter, vel sibi, iussu possessoris, sibi acquirit de acquirentis: sed non de rigore iuris. l. si liber homo. 13. de stipulat. seruorum.

Liber homo bona fide possessor quod non potest querere sibi, querit possessori, & quidquid non potest querere possessori, querit sibi. l. liber homo. 2. de stipulat. seruorum.

Liber homo stipulando non querit male fidei possessori. l. si seruus testamento. 34. eod.

Liber homo emptus bona fide seruus stipulando acquirit bonae fidei possessori. ibid.

Liber homo, ex quo cepit mala fide possideri, acquirit: sed id, quod per seruum mala fide possessorum acquiratur, acquisitionis tempore, ipsi etiam male fidei possessori acquiritur, ex quo fuit a princ. bonae fidei domino tamen tenetur restituere. gl. fi. & ibi add. mar. ibid.

Liber homo bona fide possessor si sciens suam conditionem vult querere possessori, & sic adempto possessore iubente querit possessori, quia concurrat voluntas seruus & possessoris. gl. 1. in l. si quis multi bona. 2. de acquir. heredit.

Liber homo bona fide possessor, vt acquirat possidentem requiritur, quod possidens habeat bonam fidem in princ. possidit, & continuatam. gl. bona in princ. Inst. per quas person. nobis acquiritur.

Liberum hominem bona fide possessorum hereditas non acquirit possidenti, nisi concurrant sex: scilicet ex quo possidentis contemplatione instituitur, & quod sciat conditionem suam institui, & quod iussu possidentis adeat, & quod volens adeat, & quod velit possidenti acquirere, & quod possidentis possideat eum bona fide. gl. si liber esse. ibi. & gl. sciens in l. liber homo. 54. de acquir. rerum domin.

Liber homo mihi bona fide seruus stipulando, & per traditionem accipiendo ex re mea mihi. acquirit. l. aditio. 4. de acquir. heredit.

Liber homo mihi bona fide seruus heres institutus praesumitur heres institutus propter me, §. dicat testator, instituto seruus talis gl. propter me. ibi.

Liber homo bona fide seruus heres institutus si quasi iussu domini adierit, non obligatur hereditati, etiam si sui contemplatione fuisset institutus: quia non libera voluntate adierit. l. qui putat. 73. §. 1. & ibi gl. non obligabitur. eod.

Liber homo bona fide seruus ex re possessoris, & opera sua acquirit possessori dominium, & vt capiendi conditionem: sic & seruus potest acquirere dominium. l. qui fundum. 7. §. fi. pro emptore.

Liber homo bona fide possessor quod ex operis suis, aut ex re possessoris acquirit, perit: ut ad possessorum quod vero ei donatum est, vel legatum, aut quod ex negotio gesto est acquisitum ab eo, id ad ipsam perit quantum ad dominium, & obligationem, & actionem: sed non quantum ad possessionem, §. item placet. Inst. per quas personas cuique acquirit. §. 1. Inst. per quas personas nobis acquirit. oblig. & l. si seruus. 11. & ibi gl. ipse. & l. liber homo. 19. & ibi gl. 1. & l. quod fructuarius. 49. & l. liber homo. 4. §. fi. & ibi gl. pe. de acquir. rerum domin.

Liber homo bona fide possessor id, quod sibi donatum, vel legatum est contemplatione possessoris, acquirit possessori, etiam si possessor non sit. l. liber. 19. & ibi gl. acquirit.

Liber homo bona fide possessor heres institutus sponte adempto, si nolit hereditatem acquirere possessori, non acquirit possessori, etiam si contemplatione possessoris hereditas sit sibi relicta, licet eo casu tenetur restituere eam possessori per conditionem sine causa. l. liber homo. 19. & ibi gl. non acquirit. & gl. esse de acquir. rerum domin.

Liber homo bona fide possessor si necessitate ductus a possessore adierit hereditatem, in qua ipse erat institutus, possessori acquirit, sed si sponte adierit sibi acquirit. ibi.

Liber homo bona fide seruus tamdiu acquirit possidenti, quandiu possidens habet bonam fidem: superueniens tamen mala fides nocet ei: quia singula momenta in eo spectare debemus: quod fecus est in possidente seruum alienius bona fide: quia eo casu non nocet ipsi possessori superueniens mala fides. l. qui bona. 23. & ibi gl. expectemus. eod.

Liber homo bona fide seruus acquirit possessori id, quod posseffor donauit ei, quamuis donauerit ei operas suas, l. quod fructuarius. 49. eod.

Liber homo non potest acquirere hereditatem alicui: sed bona fide seruus acquirit possessori, si sciens suam conditionem adierit: sed si iussu possessoris imponendo ei necessitatem adierit, neque sibi, neque possessori acquirit, si non habuit animum sibi acquirendi: sed si habuit, sibi acquirit. l. liber homo. 54. eodem.

Liber homo bona fide seruus heres institutus si ignorans suam conditionem adierit, nulli acquirit: quia sibi non: quia se noluit obligare possessori, etiam si iussu increuerat: quia seruus necessitate scilicet videtur. gl. sciens. ibid.

Liber homo bona fide seruus si ignorans suam conditionem iussu possessoris alicui hereditatem vult sibi acquirere, sibi acquirit: sed restituit possessori conditionem sine causa, si contemplatione illius institutus sit, alius fecus. ibid. & l. aditio. 4. §. de acquir. heredit.

Liber homo, vsi seruus alicuius, qui bona fide seruus, quidquid acquirit extra rem, & operam suam non acquirit possessori: sed sibi, si liber homo fuerit: si sit seruus alienius domino suo acquirit excepta possessione. l. liber homo. §. fin. de acquir. rerum domin.

Liber homo bona fide seruus potest possideri: sed non, vt acquirit possessori extra rem, & operam ratione possessionis, vel proprietatis, nisi hoc gerat, & tunc non vt possessor: sed vt eius procurator querit ei. gl. pe. in l. cum heredes. 23. §. fi. de acquir. possesio.

Reliqua verbo, Homo, 2. Seruus, 126. C. quae 129.

Liber homo & ingenuus potest promittere operas pro libero. gl. fi. in l. pe. de operis libertorum.

Liberi hominis opera potest legari, & locari: non tamen potest iudicando obligari. ibid.

Liber homo non tenetur ad operas. gloss. 3. in l. Titius, 9. Cod. de operis libertorum.

Liber homo potest operas suas in perpetuum locare cum possit per substitutionem seruare: periculo tamen suo, etiam si fuerit a iudice approbatus prout requiritur.

requiritur item debet esse talis, qui aliis principaliter per se esse idoneus, & non sit electa industria persona, & ipse non possit per emptum fieri: aliis fecit, § glo. abfcedente, & ibi additio. Inft. de usufructu. & gloss. 3. in l. antiquas. C. de usufructu.

Liber factus non tenetur ex antea. I. que vultur. 47. §. 1. de negot. gestis. Liber factus ex veteri contratione non tenetur conditione futuri: sed bene actione futuri. I. quod ab alio de conditione futuri.

Liber simpliciter factus, sicut de antea non tenetur reddere rationem: sic nec eius heres. l. 4. & ibi gloss. 1. C. de testament. manu missio.

Liber factus servus, licet manifestus, non tenetur primis creditoribus. gl. 1. in l. 1. C. de sententiam passis.

Reliqua verbo, Servus. l. 32. l. 33. l. 34. *Manu missio.* 2. *Genes.* 1.

Liber factus in servitute calumniosè petens debent puniri pena exilij. l. cum necessitas. 39. §. 5. de liberali causa.

Liberi homines non debent fieri servi. gl. 1. in l. ob as alienum. Cod. de actio. & oblig.

Liber homo si se obligavit ad servandum vsque ad aliquod tempus, tantumdem debitor, vel eius parentibus debet reddere: & etiam puniri. auth. imò. C. eod.

Liberi, qui aliquando fuerunt, servi fieri non possunt propter reuocationem parentum in servitute. gl. filius. in l. C. de leg.

Liberi dicuntur filij nati, vel concepti ex ancilla manu missa, que ex ingrati tudine in servitute est reuocata. gl. nati. ibid.

Liber homo ex contubero ancillæ alienæ, licet ei fuerit denunciatus, vt se absteruerit, non fit servus domini ancillæ, neque succedit ei dominus ancillæ. l. 3. & ibi gloss. 1. C. de liberali causa.

Liber homo secundum legem Longobardorum efficitur servus viuentis ancillæ, si cooperatur in coitu cum aliquo panno. gl. 1. ibid.

Liber homo si confessus sit se esse servum eius, qui sciebat, vel ignorabat se liberum, talis confessio sibi non præiudicat in libertate: quia est contra naturam. l. non ideo. §. 1. & ibi gloss. 1. C. eod.

Liber homo si confessus sit apud acta se servum, talis confessio sibi non præiudicat, si modo probet contra: quia si perfit in confessione sibi præiudicat: sed alius poterit contradicere. gl. si in l. interrogat. 1. 4. C. eod.

Liberi concubitus ratione non constituit ancilla. l. libera. 34. C. eod.

Liber homo proficiens se servum non potest ob hoc mutare statum suum. l. liberos. 19. C. eod.

Liber homo maior 20. an. cum non possit dare libertatem servo suo, tanto minus potest se in servitute constituere. gl. maior. in add. in §. fi. Inft. de iure person.

Liber homo non potest de iure manumitti. gloss. fi. in l. cum servus. 54. §. fi. mandati.

Liber homo potest esse in libertate dolo malo, veluti infans liber surreptus si statat tanquam servus, deinde credens se servum si recessit, & clam stric, tanquam liber, dicitur dolo malo stare in libertatis possessione, & e contra, servus potest esse in libertate sine dolo malo, veluti servus si accepit libertatem ex testamento in valido, dicitur esse in libertate sine dolo malo, cum servus sit l. quod autem. 10. & l. i. §. 1. de liberali causa.

Liber homo tanquam servus manu missus, atque ita existens tanquam liberis manu missis potest ante quinquennium, quàm fuit manu missus, provocare ad ingenuitatem: sed post quinquennium non auditur, nisi post quinquennium reperit se instrumenta iur. civ. atque sic dicitur, & de hoc coram principe debet agi. l. 1. §. si liberos ingenuus esse.

Liber homo si in possessione sit iuris decessit, & ante quinquennium, & post quinquennium potest cognoscere de eius ingenuitate. l. penult. nec de statu defuncto.

Liberi non potest præstari libertas non prohibitione: sed eius impossibilitate: quomodo tamen potest præstari, & valet libertas libero relicta. gloss. fin. in l. cum ancillam. 6. C. de conditione ob causam.

Reliqua verbo, Ancilla.

Liberi homines si se vendunt passim sunt, vel in servitute quaue ratione reduci, possunt se proclamare in libertatem, nisi pretium participaverint. l. libris. 7. de liberali causa.

Liber homo minor 20. an. si ad pretium participandum se vendidit passus sit, potest petere se in libertatem, nisi maior 20. annorum factus pretium participaverit. ibid.

Liberum hominem si quis scienter emit, ille licet passus sit se vendi: nihilominus tamen poterit petere se in libertatem etiam invito emptore, secus si emisit cum bona fide patiente eo. l. qui sciens. 33. eod.

Liber homo maior 20. an. qui se vendidit ad participandum pretium, etiam si postea manu missus sit, non efficitur ingenuus. l. cum pacto. 40. eod.

Liber homo si ob pretium participandum constituitur apud acta se servum, non poterit postea proclamare in servitute, secus in adscriptio. gl. si in l. interrogat. 1. 4. C. de liberali causa.

Liber homo si passus sit se vendi ob pretium participandum de iure civili efficitur servus. gl. 1. in l. 1. C. quib. ad liber. procla.

Liber homo vt fit servus per venditionem, requiritur quodd sit maior 20. an. & vt eo animo vt pretij accipiat partem, & quod vere habeat partem, & quod vendatur ignorant conditionem venditi, & quod sciat conditionem suam, & quod seipsum vendat per interpositam personam: & si quid horum defuerit iure communi provocat ad ingenuitatem: alius non poterit provocare ad ingenuitatem, etiam si manu missus, nisi redderet pretium, & dominus sponte acciperet. gl. maior. & ibi add. in §. fi. Inft. de iure perso. gl. 1. in l. & servorum de statu hominum.

Liber homo maior 20. an. minor tamen 25. an. vendidit se passus ob pretium participandum non habet in integrum restitutionem aduersus venditionem. d. gl. maior.

Liber homo maior 20. an. se vendidit passus potest iudicialitè reuocari, in pristinam libertatem à parentibus, vel affinibus restituendo pretium, siue parentes fecerint, siue ignorauerint venditionem. 7. reprob. gl. maior. & ibi add. in

§. fi. Inft. de iure personarum.

Liber homo per venditionem, vel alio quocunque titolo si passus fuerit, se transferri in alium, efficitur servus, si pretium participaverit, vel aliquid aliud iurum fecerit. d. §. fi. & ibi gloss. vendidit.

Liber v. m. hominem si quis scienter emit, emptus cuiuscunque ætatis sit, potest se in libertatem proclamare etiam aduersus eum, qui eum scienter se liberum emit. l. libris. 7. §. si quis. de liberali causa. & l. p. quib. ad libert. proclama.

Liber homo bona fide emptus non potest se in libertatem proclamare. ibidem.

Liberum hominem si duo emerit: alter scienter, alter ignoranter, quoad ignorantem tenet emptio, & per consequens quoad scientem, & ideo non potest ad libertatem proclamare. 7. d. libris. §. si duo. & ibi gloss. ignorans. & l. si eodem.

Liberi hominis vsum fructum si quis vendiderit, ac efferit, is efficitur servus: sed proprietates servi ita demum efficitur vendens vsum fructum, si bona fide vendiderit: alius sine domino est servus. l. si vsum fructum. 23. de liberali causa.

Liberum in servitute petens etiam scienter causa habendi regressum de cessione contra venditorem eius, non tenetur propter hoc illi iniuriarum actione. l. cui ex libertate. 2. eod.

Liberi etiam hominis vendicio consistere potest, & de cessione stipulatio contrahitur. l. penult. quibus ad libertatem proclama.

Liberum hominem scienter emens, vel vendens punitur ex lege Flavia de plagiaris: & est pena capitis. l. ad legem Flavianam de plagiaris. & l. si filium. 37. C. de liberali causa.

Liberum hominem credens servum si quis emerit, vel vendiderit, non tenetur lege Flavia de plagiaris. gl. 1. in d. l. ad leg. Flavi. de plagiaris.

Liberum hominem, vel servum alienum exportans alibi, vt ibi vendat, tenetur pena legis Flaviæ de plagiaris. gloss. final. ibidem.

Liberum hominem vendens scienter, vel alias, qui in legem Flavianam incidit, tenetur pena legis Flaviæ, licet decesserit is homo, cuius occasione iudicatur in legem Flavianam. ibid.

Liberum hominem scienter donans, vel in dotem dans, & etiam accipiens scienter ex vna de illis causis, tenetur pena legis Flaviæ de plagiaris: licet emptor, & venditor, & idem quando quis scienter dat liberum ex causa permutationis, & etiam qui scienter recipit. l. lege Flavia. eod.

Liberum hominem, & libertinum iniunctum si quis celaverit, aut vincum habuerit, vel emerit scienter dolo malo, tenetur pena plagij: & etiam is, qui iur. socius huius facti. l. penult. 4. lege. eod.

Liber homo quandoque vendi potest, gl. si in auth. præterea. C. de sacrosanctis Ecclesiis.

Liberi hominis emptio quandoque valet. l. liber homo. 103. de verborum obligat.

Liberum hominem pro servo bona fide emens si reitiner, non tenetur interdicto de libero homine exhibendo. l. si de libero homine exhibendo.

Liber homo ab hostibus redemptus, licet liber fit, tamen in l. 1. de p. non vel ad pretium, vel ad opera quonque annorum, l. ostendat. in l. si servum. 70. de acq. hered.

Reliqua verbo, Emptio. l. 12. Interdictum. 13.

Liber quandoque sumitur pro volumine, quandoque pro tractatu distincto, 12. & separato. glo. 1. in add. marg. in rub. soluto martini. gl. 1. in rub. de legat. 4.

Libri membrarum dicuntur libri in membranis conscripti ab ipsa materia nomen habentes. l. & ideo. 12. §. si in add. marg. de conditione futuri.

Librorum appellatione continentur omnia volumina siue in charta, siue in membrana, siue in alia quavis materia scripta. l. librorum. 10. de legat. 3.

Librorum appellatione continentur etiam libri cerati, & ebori, si testator eis utebatur pro libris, nisi contraria probetur voluntas. ibid.

Libri appellatio in dubio intelligitur de vno volumine: non de libris numeralibus, per quos volumina diuiduntur. d. l. librorum. 6. r.

Libris legatis continentur membrana, quæ scripte sunt: non tamen continentur bibliotheca, neque armaria, neque scrinia, & alia, in quibus libri conduntur. d. l. librorum. §. libris.

Libris legatis chartæ non scripte non continentur: & chartis legatis non continentur libri, nisi aliter voluntas testatoris esset inest. d. l. librorum. 8. quod tamen Cassius.

Librorum appellatione non continentur libri cepti scribi. d. l. librorum. §. sed nec cepti. & ibi gl. & non puto.

Libris legatis non continentur libri cepti scribi: sed bene continentur libri in totum scripti, licet nondum sit maleati, vel orati, vel ligati, aut emendati. ibid.

Libris legatis continentur membrana scripte nondum confutæ, & etiam membrana non scripte, si talis appareat voluntas testatoris. d. l. sed nec cepti. & ibi gl. sed & membrana.

Libris legatis videtur legata etiam bibliotheca si hoc testator voluit. d. l. librorum. §. sed si bibliothecam. & ibi gloss. tractatus.

Libri appellatione non continentur chartæ. gloss. 1. in l. carbonum. 167. de verborum signific.

Libri reprobari fidei debent comburi coram episcopo, & artem mathematicam exercens expellendus est ab imperio, intra quod postea reperitur deponatur. l. mathematicos. 1. 1. C. de episc. audien.

Libri, ac chartæ hæresis Eurychæti, & Apollinaris comburendi sunt, vt facinorose peruersitatis vestigia, flammis combusta deperant. l. quicumque. C. de hæreticis.

Libros Nestorianos habere, legere, aut describere nulli licet, qui sunt diligenti studio inuenerunt, & concurrendi. l. damnato. 6. C. eodem.

Libri prohibiti non operantur in malum non puniuntur tanta pena, quanta puniuntur habentes, & op. an. 1. malum. gl. fin. in l. mathematicos. C. de episc. audien.

Libri legum possunt comparari vltima pecunia, vnde facilis est comparatio

D D D j diuiti

diutibus, & etiam pauperibus, sed hodie falsum est hoc. l. 2. §. omni. & ibi gl. 1. C. de veteri iure enucl.

Libros, velles doctores, & alia, que doctores conveniunt, si pater dat filio doctores, statim efficiuntur quasi castrenses peculij, & statim valet donatio, neque potest reuocari, neque communicantur cum fratribus in diuisione hereditatis parentis, neque computantur in portionem suam, sed reliqua communicantur gloss. in casu positione. in l. 4. C. famil. cretund.

Libros, quos pater emit nomine filij, habet filius precipuos, & videtur pater, quod per vltimum iudicium ipsius conferat eos in eum. gl. 1. in l. filia; cuius. 18. C. eod.

Librum allegare licitum est abique eo, quod allegetur titulus. §. item si de dote. Inst. de actio.

Librum ad alieuius infamiam si quis ediderit, fecerit, vel composuerit, & eum quis accusauerit, vel indicauerit, & indicanti, vel accusanti siue sit liber, siue seruis pro modo substantie accusate persone estimatione iudicis premium constituitur, & si seruis fuerit, habebit libertatem dando premium domino a fisco. l. lex Cornelia. §. ff. & ibi gl. de iniuriis.

Librum ad alieuius infamiam componens, vel faciens potest accusari a quolibet de populo, quando non est exprellum nomen eius, in quem factus est l. quod Senatus. 6. ff. ibi gloss. publica. eodem.

Librum ad alieuius infamiam componens, vel faciens, si nomen infamati adiectum sit, potest conueniri criminaliter, & etiam ciuilitate actione iniuriarum; & si agatur vna, tollitur altera. l. 1. quod Senatusconsultum. & ibi gl. iure. & gl. pe.

Librum, vel testimonium, vel quid aliud conquirens, vel ordinans, vel in iudicio professus in fraudem alieuius puniatur calumnie causa. l. ab accusatione. §. ff. ad Turpian.

Libri & rationum noster probat in his, que pendunt ex mera voluntate nostra. l. Nescientias. in fi. de nego. gesti.

Libri rationum copia debet cum die, & consule; quod secus est in copia instrumentorum. l. 1. §. editiones. de edendo.

Libri rationum copia debet et aduersario cum die, & consule; quia data, & accepta non possunt aliter apparere, nisi dies, & consul fuisset editus. ibid.

Libri mercatorum, vel campiorum non faciunt idem pro scribente: sed solum contra scribentem. gloss. decurritur. in l. quodam. §. ff. eod.

Libri nummulariorum dabatur olim fides etiam pro scribente: quia ipsi olim constituebantur publica autoritate: hodie autem pro voluntate sua quilibet est, & ideo pro se non datur fides. ibid.

in Libro rationum licet pater, vel domus referat se seruo, aut filio debere, non propter hoc efficitur debitor serui, vel filij, nisi subit aliqua causa debendi. l. non solum. 10. §. ff. & ibi gl. ff. & add. marg. de peculio.

Librum rationum tenetur quis edere alieui actione descendente ex eo contractu, vel quasi ex cuius contractus necessitate conficit, veluti tutor non exhibens librum rationum tenetur exhibere actione tutelae, socius pro socio, procurator vero mandati. gloss. officio. in l. 1. §. officio de tutelae & rationibus distrahent.

Librum rationum tenetur quis edere alieui officio iudicis, vel actione in factum ex editio de edendo, quando ab initio non fuit contractum; sed tantum dixit argentario, vt scriberet rationibus. ibid.

Libri rationum defuncti non probat ibi deberi. l. rationes. 6. C. de probatio.

Libri solus rationum defuncti in ipsius bonis inuentus ad probationem sibi debite quantitas non sufficit. ibid.

Reliqua verbo, Breviarium, Calendarium, Debitor, 3. 48. Edere 2. 3. Inuentarium, Ratio, 3. 4. 5. Mercator, Ratio, 3. 4. 5. Scripser, Argentarius, Exhibere, Consuetudo, 3.

LIBERALIS in necessitatibus nemo existit. gl. 1. l. ff. usufructus. 67. de iure dotum. Item legatam de adimen. leg.

Liberalis causa olim exercebatur per quosdam, qui assertores dicebantur, quod quod assertent eum liberum, qui dicebatur seruus. gl. in rub. Cod. de assertione tollend.

in Liberali causa solebat is, cui mouebatur questio status facere assertorem, qui ei affereret libertatem. ibid.

in Liberali causa etiam altera parte absente, reo suo, siue etiam actore potest procedi, & diffinitive pronuciari, l. iuxta edicti. & ibi gl. 1. C. de liberali causa. & l. 1. §. sciens, & ibi gl. obnoxij. C. de assertione tollend.

Liberalis causa dicitur causa ingenuitatis, vel libertinatis. d. l. iuxta edicti. & ibi gl. 1. C. de liberali causa.

Liberalis causa dicitur per similitudinem causa adscriptitiae, vel similibus conditionibus. ibid.

in Liberali causa non iuratur de calumniarum illud iuramentum praestatur, cum vtrique est liber non alius. gloss. pen. in l. si tibi. 31. C. eodem.

in Liberali causa maris conditio, & non patris inspicitur, l. aui paterni. 28. C. eodem.

Liberali causa pendente is, qui petit, ex seruitute in libertatem, vel ex libertate in seruitutem vocatur, loco liberi habetur, & potest inrenare actiones temporales, quas habet contra eum, qui se dominum dicit, contra alios; & e contra, potest is, qui dicit se dominum inrenare actiones temporales contra eum, qui petit se in libertatem, & ex euentu liberalis iudicij apparbit, an iudicium super actione temporali sit validum, an nullum. l. ordinata. 24. de liberali causa.

in Liberali causa ordinata siue per directam, quam dominus mouet, siue per vtilem in rem praedictalem, quam ille, qui prouocat ad libertatem, mouet, cum nemo sit dominus sui, seruus potest esse in iudicio cum eo, qui etiam de libertate litigat, & cum aliis agendo, vel defendendo. gloss. iudicium. ibid.

Liberali iudicio pendente is, de cuius statu sit controuersia, loco liberi dicitur, ita tamen, quod si seruus sit, quod interim acquisiuit vel per stipulationem, vel per traditionem, domino videtur acquirere perinde, ac si non de libertate eius quaereretur, & idem si interim possessionem alieuius rei acquisiuit, domino videtur acquirere. l. si cui. 2. §. 1. eod.

in Liberali causa si obtinuit dominus proclamantem in libertatem esse seruum suum, non cogitur litis estimationem pro eo suscipere, si velit eum inuitum abducere. l. dominus. 36. eod.

Liberalis causa quando est in obscuro, vt quia dubitatur an quis sit in possessione seruus, liberatus, si is velit probare se esse in possessione libertatis, prior audiendus est, quam procedat causa liberalis. l. liberali causa. 41. & ibi gloss. audiendus. eod.

de Liberali causa quando cognoscitur, debet index cognoscere de rapina, & de furto, si quod fecit, vel de aliquo alio magno damno. ibid.

in Liberali causa data sententia pro libere, dominus immediatè perdit possessionem seruus. l. 3. §. ff. seruus, quem de acquirend. possessione.

Liberalis causa multum est privilegiata, quandoque tamen est deterioris, quam aliae. gl. eum annorum. id. l. vt inter diuinum. 19. D. de sacrosanctis.

Liberalis causa interim dum pendet, pro libero habetur ille, cui status questio mouetur. can. 1. C. qui dare tutores.

Liberalis causa postquam est ordinata vsque ad sententiam habetur pro liber^{to}. h. is, cui mouetur questio status, quoad plura: sed non quoad quaedam. gloss. ibidem.

Liberalis causa ratione dubij tenet inter seruam, & dominum. ibid.

Reliqua verbo, Assertores, Causa, 46. Necessitas.

LIBERALITAS dicitur donatio, quia libera, & remota necessitate sit. gl. noa potest. in l. hoc iure. 19. §. non potest de donatio.

ex Liberalitate sua conueniens in id, quod facere potest, condemnandus est. l. Diuus Pius. 29. de reg. iur.

Liberalitatem accipiens non est verisimile, quod crimen commiserit in donantem. gl. ff. in l. ff. maritus. 10. C. de donat. inter vitum.

Liberalitas imperialis si fuerit concessa in duobus communiter, vno eorum decedente sine herede, eius pars pertinet ad socium: cuius si cum herede decedisset. l. 1. & ibi gl. 2. C. si liberalitatis imperialis socius. l. 10.

Reliqua verbo, Donatio.

LIBERARE potest quis aliquem inuitum, & etiam ignorantem; sed non potest ei inuito actionem auferre, neque eum obligare. l. si Stichum. 8. §. ff. & ibi add. marg. de notatio.

Liberare potest quis aliquem inuitum, & etiam ignorantem soluendo pro eo, vel iudicium suscipiendo animo nouandi. l. solutionem. 3. de solutio.

Liberamur ferè iisdem modis, quibus obligamur. l. ferè quibuscumque. 196. de regul. iur.

ad Liberandum prompiores esse debemus, quam ad obligandum. l. Ariannus. 46. de actio. & oblig.

Reliqua verbo, Debitor, 1. Seruus, 45. 46. Soluens, 8.

LIBERATIO generalis dicitur capto, & ideo non valet. l. cum Aquiliana. de translatio.

Liberatio semel competens alieui perpetua est, nisi liberatus iterum velit obligari. gl. ff. in l. ff. de pactis.

Liberationis debitoris causa fauorabilior est, quam obligationis. l. eius, qui in prouincia veris, neque enim. ff. certum petatur.

Liberatio debita pecunia si fuerit facta ob causam, non sequuta causa reperitur pecunia, ac si soluta non fuisset. l. ff. mulier de conditione causa data.

Liberatio generalis restringi debet ad cogitationem autem ad penitus ignorata. l. final. §. penult. in addit. marg. de conditione indebiti.

Liberatio per vocationem facta vni ex debitoribus prodest aliis omnibus. gloss. l. si solui. l. quamus. 8. §. quamquam. ad Velleianum.

Liberatio habet vim solutionis etiam quoad implendam conditionem. l. si fundum. 83. §. Titio. de legat. 1.

in Liberationis legato generali non venit pecunia ipsius legatarius, quae apud legatarium remanet, & ideo heres potest eam condicere. l. ff. Titia. de liberatione legat.

Liberatio rationum tutelae, quam Titius cum Maenio egit, si legata sit Maenio, non intelligitur facta conuitori. ibid.

in Liberatione generali non videtur remissa, quae possunt vendicari: sed ea, quae sunt ei debita, nec possunt vendicari, videtur remissa. l. Aurelius. §. Maenia. & ibi gl. pupilla. eod.

Liberatio generalis patri relicta continet liberationem etiam reliquorum specialiter iure in patre propter naturalem affectum, nisi aliud sensisse testatorem probetur ab heredibus. d. l. Aurelius. §. Titius. & ibi gl. praesumptio.

Liberationis effectus reliquae pupillis non extenditur ad tutorem. d. l. Aurelius.

Liberatione legata debitori, qui erat solus, vel habenti correm socium per acceptationem debitor liberatur; sociis si haberet correm non socium; quia tunc pacto, & non acceptatione debet liberari. l. 4. §. nunc de effectu de liberatione legat.

Liberatione legata relicta debitori habenti correm non socium fit liberatio dicti debitori pacto, quod de equitate prodest alteri correo non socio pro parte, quae tenetur in solidum, ibi debitor est conuersum in communem causam ne alius si in solidum conueniretur, haberet regressum contra alium. §. gl. socii. ibidem.

Liberatio quando relinquatur ei, qui duobus iuribus tenetur, in dubio ab vtroque est liberandus, nisi aliter sit actum. l. si quis reum. §. ff. eod.

Liberatione legata ab vna re ex duobus alternatiue debitis, per acceptationem vnius sequitur liberatio ab altera. l. non solum. §. 1. eod.

Liberatio debitori legata habet effectum, si dum vixit testator, debitor non fuit exactum a debitoribus, sed si eo vivo exactum esset, vel alia ratione debitorum fuit exactum. eodem.

Liberatio legata debitori a substituto pupillari non extinguitur eo, quod pupillus heres interim debitum exegerit a debitoribus, vel solummodo item sit conuictus contra debitorum, quia mortuo impubere in pupillari etate substitutus pupillus tenetur actione ex testamento restituere debitori pecuniam exactam a pupillo, vel remittere instantiam petendi. d. l. non solum. §. ff. eod.

Liberatio sub conditione relicta debitori, si pendente conditione debitor sit exactum, vel si contra eum sit conuicta, existente conditione debitorum com-

petit actio testamentum, vt heres restituit pecuniam, quam ab eo exegit, vel remittat sibi instantiam petendi. ibid.

Liberatio potest relinqui non solum debitori nostris, sed etiam debitori heredis, vel cuiuslibet alterius. l. non solum. 1. ff. eodem.

Liberationis habita in rem collata, veluti quod mihi debetur a Titio peti nolo, pro eo habetur, ac si heres petere vetitus sit. d. l. non solum. 2. §. si liberationis.

Liberatio si fiat inter contrahentes, vt exceptio pacti loqum habeat, requiritur consensus duorum, & partis presentia; sed ad hoc, vt habeat locum exceptio doli, sufficit quod fiat in absentia debitoris: sed si fiat in vitima voluntate, potest fieri illa in absentia. §. gl. debitoris. ibid.

Liberatio facta gestori, vel procuratori de his, quae suo nomine ab eo gesta sunt, non extenditur ad ea, quae dolo, & fraudulenter ab eo gesta sunt. d. l. non solum. 6. p.

Liberatio potest relinqui obligatio ex causa depositi, vel commodati, vel ex causa furtiva. d. l. non solum. §. si.

Liberatio ab onere reddendarum rationum ad reliqua non porrigitur, nisi exprimat. l. si quis rationes. & l. Lucius. 13. de liberatione legata.

Liberatio legata conductori, omne id videtur remissum, ad quod praestandum teneatur actioe personalis. l. si cui. 17. cod.

Liberatio legata conductori non videtur relicta ipsa res conducta: sed vt heres teneatur pari vi frui. ibid.

Liberatio tribus modis legitur: Primò quod Titius debet, peti nolo; vel quod debet, ei relinquo, vel actionem ei remitto. Secundò, si negotium rectoris gerenti dixit, rationes cum reddere nolo. Tertiò, si reus, vel actor damnet heredem, actionem exerceat. gl. fin. l. Aurelio. 1. §. final. cod.

Liberatio in vitima voluntate si ita facta sit, libero debitorem, vel liberationem ei relinquo, vel grauo heredem meum non agere; ex tali liberatione non videtur remissus dolo, neque reliqua, nisi testator damnaverit, & grauauerit heredem, vt debitorem liberaret; quia videtur remissus ei dolo, & obligatio reliquorum. §. ibid.

Liberatio legata a procuratori ad reddendis rationibus non videtur legata pecunia ab argentario debita ex contractu, quem vt procurator fecit: quia eam si exegerit, cogitur restituere actione mandati: si exegit, debet actiones suas praestare heredi contra argentarium. l. procurator. 24. cod.

Liberatio facta debitori heredis restringitur ad debitum, quod manet à tempore aperturam tabularum. l. cum heres. 27. cod.

Liberatio debitori heredis facta, debitum solum heredi ignoranti voluntatem defuncti ante apertas tabulas, non potest debitori repetere: scilicet si ante apertas tabulas ab herede sciente voluntatem defuncti exactum sit, quia illud potest repetere ab eo, cum dolo proximus sit. dict. l. cum heres. & ibi gl. penultim.

Liberatio legata debitori heredis si post apertas tabulas debitor heredi soluitur, potest debitor tanquam indebitum solum repetere ab eo nulla adhibita distinctione, an sciat, vel nesciat. ibid.

Liberatio debitor potest relinqui heredibus à legatario, qui agnito legato repellitur exceptione, nisi iuxta beneficium azarii. l. iuror. 17. cod.

Liberatio à debito in fraudem creditorum facta ab vxore ipsi marito debitori causa dolo constituitur, & tenetur à creditoribus mulieris. l. ac praeior. 10. §. si mulier, qui in fraudem creditorum.

Liberatio, vel absolutio non cadit propriè, vbi non est obligatio: sed improprie dicitur quandoque liberatio, vel absolutio, etiam vbi non est obligatio. l. decem stipulatus. 1. §. 6. & ibi gl. de verb. oblig.

ad Liberationem sufficit rem perfectè solutam ex post facto fieri creditoris. l. qui res suas. 9. de soluto.

Liberationis generalia verba referuntur ad omnes obligationes. l. pluribus. 6. de acceptat.

Liberatio per acceptationem non valet, nisi congruat acceptatio cum obligatione, & nisi verum sit, quod in acceptatione demonstratur. l. nisi consentiat. 14. cod.

Liberationis verbum eandem vim habet, quam solutio. l. liberationis. 47. de ver. sign.

Liberatio debiti per dolum facta est nulla replicatione doli, vnde ager ad debitum excipitur de pacto liberatorio, replicabitur de dolo. gl. 4. & fin. in l. cum postea quam. 9. C. de pactis.

Liberatio generalis facta in vitima voluntate non excludit dolum de praeterito, & sic debita remissa generaliter ex testamento, non censentur remissa debita dolo contracta: generalis liberatio in contractu, & sic inter viuos excludit dolum etiam de praeterito: nam omnia remissa videtur. gl. fin. in l. 4. C. de transactio.

Liberatio facta sub conditione, quod liberantem institueret heredem, non valet etiam conditio expleta ex parte debitoris, veluti remitto tibi debitum, si me feceris heredem. §. gl. 1. in l. cum donationis. 34. C. cod.

Liberatio simpliciter facta nulla de hereditatis successione mentione habita; licet tamen retenta in mente, valet, siue ille, cui transigebatur eam pollicebatur, siue nihil dixerit. ibid.

Liberatio facta sub conditione modalis, veluti idè remitto tibi debitum, vt tu liberatus infans me heredem, & sic sub conditione modalis impossibili de iure valet, neque potest creditor petere debitum. ibid.

Liberatio idem operatur, quod in contractu venditionis traditio. gl. 1. in l. de tutela. 7. C. de in iure restitutio minorum.

Liberationis ratio, si dolo dar causam, non valet liberatio, si statum esset in finibus pacificis: verò si acceptationem fuisset liberatus, quia tunc valet remissio ipso iure. ibid.

Liberationi per acceptationem, vel traditioni rei venditae, si dolo dar causam, datur in viroque actio de dolo. ibid.

Liberatio facta pupillo ipso iure est nulla: sed ab adulto carens curatore, quia tunc valet. c. nullus. sed datur restitutio. ibid.

Liberatio simul data non est liberatio, si obligatum 3. C. de soluto.

Liberationem debitori suo relinquens, intelligitur reliquisse liberationem de

his, quae iuste id est sine dolo, vel fraude sibi tenebatur: vnde talis debitor de rebus furtiuis non poterit se tueri. gl. 3. inc. 1. peti quos fiat inuestitura. Reliqua verbo, Debitor, 17. vsque 16. 62. Fideiusor. 48. 49. §. 10. Generalis. 1. Legatum, 81. Quittatio, per cui. Minor. 39. Obligatio. 3. Pignus, 13. Pena. 25. Penitentia, Pupillus, 16. Solutio, 7. 8. 9. Debitum, 13. 14. Acceptatio. 12. 34.

LIBERTAS semel ex honesta causa non potest inuicem iterum obligari: scilicet quando ex inhonesta causa fuisset liberatus: quia tunc non videtur liberatus. gl. eodem, in l. illud, quod merus caus.

Liberatus praetextu fallarum litterarum teneatur actione de dolo. l. quidam debitor. 39. de dolo.

Liberatus ob causam conuenitur actione praescriptis verbis, vt faciat quod conuenit. l. ob eam causam, de praescript. verbis.

Liberatus acceptatione non potest vii praescriptione, quae vteretur, si liberatus non esset. l. quod debitor. 2. de donatio, causa mortis.

LIBERTAS, dictio in testamenti faciendi concessione nihil operatur. l. si quando. 35. C. de inoffic. testam.

LIBERTAS, dictio in plurali numero tantum consuevit declinari; inuenitur quandoque etiam in singulari. l. si quis in suo. 33. & ibi gloss. 1. C. de inoffic. testam.

Liberi ex iustis nuptiis procreati in patris potestate sunt. l. 3. de his, qui sunt sui.

Liberorum appellatione veniunt descendentes in infinitum: quoad honores, & priuilegia ad nepotes tantum extenditur liberorum appellatio. l. liberos. & ibi gl. si de lenatoribus. l. sed si §. liberos. de in ius vocando. l. si dotali. 48. & ibi gl. 1. soluto matrimonio. l. 2. §. non solum de excusat. tutor. glo. in l. Titia. 84. de condit. & demonstr. l. 1. de legat. praestant. & l. 1. §. penult. de assign. libert. l. liberorum. 22. de verborum signific. gl. personis. & ibi add. in §. ita demum. Instit. de heredit. quae ab intestato.

Liberorum appellatione veniunt liberi veriusque sexus, & masculi, & feminae. l. sed si §. liberos. de in ius vocando.

Liberi in numero singulari quandoque pro filio accipiunt. l. iura autem. & ibi gl. liberum, de pactis §. hoc quoque Instit. per quas personas nobis acquirit.

Liberorum numerus non supplet aetatem quoad impediendam in integrum restitutionem, sed bene quoad decemendos honores. l. de minoribus.

Liberorum numerus prodest parentibus quoad excusationem tutelae, & ad excusationem personalium munerum. gl. final. ibid.

propter Liberos quando in datione pacificetur maritus, quod possit retinere certam partem dotis, intelligitur etiam propter Liberos iam natos, antequam dos daretur: scilicet camen est in ultimis voluntatibus quia si vxori vir legat in tempus liberorum, de futuris, non de natis intelligitur legare. gl. fin. add. marg. in l. si inter. 14. de pactis dotal.

Liberi, verbum prolatum à lege simpliciter intelligitur de legitimis, & non de liberis naturalibus tantum. l. Lucius. 45. de vulgat.

Liberi differunt à posteris. l. si iustam. 117. §. diu. de legat. 1.

Liberorum mentio facta inter virum, & vxorem, intelligitur de natis ex eis. l. cum vir vxori. 15. de cond. & demonstr.

Liberi proprio vocabulo apud Romanos vsque ad triepotem nominantur: veteriores, qui non habent speciale nomen, vocantur posteris. l. final. §. patentes de gradibus. gloss. penultima. in l. neque Dorotheum. 61. Cod. de decurionibus lib. 10. 10.

In Liberos habemus ius patrie potestatis: in liberos ius patronatus: in nepotes ius men eorum habemus dominum, & pro illis competunt nobis interdicta de liberis exhibendis, & de libero exhibendo. l. 2. §. iuris. & ibi gl. liberos. de interdictis.

inter Liberos contingit etiam nepos ex filio. l. si de pollicitatio. l. 1. & ibi gl. C. de conditio. inferis.

Liberorum appellatione continentur non tantum, qui sunt in potestate, sed etiam omnes, qui sunt sui iuris, siue virili, siue feminini sexus sunt, vel ex legitimis sexu descendentes. l. cognoscere. 56. §. si de verb. sig.

sine Libris esse non dicitur ille, qui vnum filium, vel vnam filiam habet. l. non est sine libris. 148. cum l. seq. cod.

Liberorum nomen semper in plurali numero profertur: sicut & pugillares, & co-dicilli. ibid.

sine Libris decedere non videtur, qui nepotem suum heredem reliquit. l. liberorum. 120. 6. p. cod.

sine Libris decedere non videtur, qui vxorem praegnantem reliquit. l. si quis praegnantem. 148. cod.

Liberorum appellatio quandoque strictè pro filiis tantum accipitur, in princip. & ibi gl. 2. Instit. de Senat. consul. Orficiano.

Reliqua verbo, Decedens, Interdictum, 54. Monasterium, Patres, Patris, Plautianum, Posteri, Substitutio, 3. 4. Conditio, 11. Legatum, 34. 129.

Libertas in genere num. 2. vsque §. 5.

Libertas directus, vel fidei commissa. num. 5. vsque 12.

Libertas relicta, vel data puro, vel sub conditione. num. 11. vsque 16.

Libertatis relicta vocatio, repositio, vel ademptio. 17.

Libertas relicta in fraudem creditorum. 18.

Libertatis hominis, vel praeiudicis seruatus praescriptio. 19.

de Libertate tu seruatum, vel contra proclamatum. 20.

LIBERTAS est naturalis facultas eius, quod quilibet facere libet, nisi vi, aut iure prohibeatur. §. & libertas. Instit. de iure person. l. 1. & ibi gloss. 1. de statu homin.

Libertas est inextimabilis res. l. libertas. 107. de regulis iuris. gloss. 3. in l. 1. de conditio. inferis. §. tum ergo, & ibi add. marg. Institut. quibus ex caus. mittuntur.

Libertas omnibus rebus fauorabilior est. l. libertas. 165. de regulis iuris. §. ante heredis. Instit. de legat.

Libertatem sibi competere asserens habet suam intentionem fundatam de iure commun. gl. possessoris in l. si cui §. sed si queratur, si seruatus videtur.

Libertas secundum ius naturale primarius status hominis est. gl. status. in l. Lucius. qui in provincia. si certum petatur.

toris exprimi possunt, relinquuntur. ibid.

Libertas directio feruit tantum propius potest relinqui. gl. i. ibid.
Libertas fideicommissaria vtiliter relinquatur per hæc verba heres, cum tibi vi-
um fuerit, manumittere. l. cum tibi. 17. cod.

Libertas fideicommissaria intelligitur data per hæc verba, rogo ne Stichus alterius
seruiturum experiar. l. rogo. 2. cod.

Libertatem fideicommissariam ex testamento competere seruo debet iudex pronun-
ciare, quando hi, qui rogati sunt præstare, vel ex iusta causa absint, & alij ab-
sint fraudandis fideicommissi gratia, aut quando sunt heres hereditate se ab-
stinuit, & debent pronunciare, qui tibi absentes ex iusta causa, vt illi sint pat-
roni, & qui non ex iusta causa, quod non fit patroni. l. si a legatario. 22. §. f. eodem.

Libertas fideicommissaria non potest differri præstari prætextu expilatæ here-
ditatis, aut rei domini male gestæ. l. fideicommissaria. 13. cod.

Libertatem fideicommissariam ab herede non præstatam cogitur præstare here-
dis heres, qui ex Tybelliano restituit hereditatem, si seruis ab eo libertatem
petiit. ibid.

Libertas fideicommissaria relicta à filio potest certam ætatem, si filius ante eam
ætatem decessit, debet præstari ab herede filii, tunc temporis, quo si filius vi-
ueret, eam ætatem compleret, licet ætas sit in cæteris fideicommissis. d. l. fi-
deicommissaria. §. pe. de fideicommissis. l. 4. cod.

Libertatem fideicommissariam possunt ascribere illi, qui fideicommissum pecu-
narium relinquere possunt. l. generaliter. 24. cod.

Libertas fideicommissaria relicta principis seruo, vel municipij, vel cuiusvis al-
terius, valet. ibid.

Libertas fideicommissaria etiam hostium seruo potest relinqui, & tunc debetur,
cum in seruis nollet esset instit. ibid. & gl. i. in l. debetur. 6. C. de fideicom-
missis.

Libertas fideicommissaria potest relinqui etiam libero homini, & tunc tenetur, si
tempore mortis testatoris, vel tempore existens conditionis, sub qua relicta
erat libertas, seruis inueniatur. d. generaliter. & d. gl. i.

Libertas fideicommissaria potest relinqui seruo eius, qui nondum in rebus hu-
manis est. d. generaliter. de fideicommissis. l. libertatibus.

Libertas directæ non potest relinqui seruo in metallum damnato, sed bene fidei-
commissaria, & debetur, cum à pena erit liberatus indulgentia principis. d.
l. generaliter. §. si seruis. cod.

Libertas directæ non potest relinqui nato, & concepto ex damnata in me-
tallum, cum etiam possit talis seruis vendi à fisco. d. l. generaliter. §. ex dam-
nata.

Libertas fideicommissaria potest relinqui per hæc verba: puto à te, ne postea Sti-
chus seruiat. d. l. generaliter. §. si peritum.

Libertas fideicommissaria videtur relicta per hæc verba: puto à te, ne cum ser-
uum vendas, neve alienes, hoc animo adscriptum sit, quod voluerit testator
ad libertatem perducendi si alia mente id scripsit: puta animo cruciandi
eum, & sic in eius odium, vel animo consulendi heredem, nec eum vendat,
cum esset seruis bonus, non censetur relicta libertas, si heres hoc probauerit,
ibidem.

Libertas tam directæ, quam fideicommissaria relicte in testamento non competi-
tunt rupto testamento natiuitate posthumi, nisi testator dixerit eas dandas.
d. l. generaliter. §. ex testamento. & ibi gl. fatis.

Libertas fideicommissaria quoties efficaciter relinquitur, in ea causa est, vt ne-
que alienatione, neque vocatione extingui possit: ad quemcumque enim ve-
nerit in seruis, cui fideicommissaria libertas relicta est, cogitur manumittere
heres rogatus, vel emptor, si mali seruis ab eo petere, est enim in serui ele-
ctione, à quo libertatem velit petere. d. l. generaliter. §. quoties. & ibi gl. ro-
gatus.

Libertas fideicommissaria, neque ætate heredis infantis rogati, neque condi-
tione rogati furiosi, muci, furci, neque mora non præstantium, vel tardius
reddendum eorum, iunguntur, nec in deteriori statu perducuntur. l. cum qua-
si. 29. §. 1. & pen. cod.

Libertas relicta per hæc verba, cum Thais ancilla mea seruerit heredi meo an-
nos x. volo, vt sit liberta mea: debetur fideicommissaria; non tamen dicitur
deberi directæ: sed dicitur competere directæ adita hereditate. l. Thais. 41. &
ibi gl. debeatur. cod.

Libertas directæ in obliquam pertrahitur quandoque. gl. libertates. & ibi addit,
marg. in d. l. Thais. §. Lucius.

Libertas fideicommissaria non induitur per hæc verba, tales seruos meos tibi
heredi commendo. dict. §. Lucius. Titius ita testamento.

Libertas fideicommissaria non debetur seruo, quem dominus postea legauit,
quia eo ipso, quod dominus postea legauit videtur dominus mutasse vo-
luntatem. l. fideicommissaria. 43. & ibi gl. i. cod.

Libertatem fideicommissariam debens si ex iusta causa absit, & hoc pronuncia-
tum sit, perinde competit libertas, atque si vt oportet, ex causa fideicommissi
est manumissus. l. non tantum. §. 1. §. Senatus consulto. cod.

Libertates fideicommissariae non debentur ex testamento rupto natiuitate post-
humi, nisi ab intestato relinquatur, etiam si ab intestato non relinquere-
ntur. l. si pater. 47. & ibi gloss. aut fideicommissa, & gl. non debetur. cod.

Libertates fideicommissariae præstandæ sunt, etiam si non sint præstæ datis 20.
aureis, & quolibet directæ non ante quinquennium, vel tunc sit datis 20. aureis,
gloss. in l. 4. Cod. de iusticio.

Libertates fideicommissariae præstantur etiam si post quinquennium sit actum
de iusticio præstandis 20. aureis, vel saltem pro parte à singulis victori,
quando testamentum per querelam est in totum nullum, vel etiam in parte,
gloss. in l. cum duobus. 13. C. cod.

Libertates directæ, & etiam fideicommissariae etiam ante quinquennium valent,
quando testamenti pars per querelam est annullata, & alia pars data ita, vt ne
20. aureis non præstetur victori, sed fiat restitutio totius damni, & pars
præstabitur à seruo ei, qui obtinuit in querela. ibid.

Libertates directæ, vel fideicommissariae quando cit controuersia de hereditate,

si petantur, differuntur ad annum: post annum tamen præstabuntur, neque te-
nentur de amegesto reddere rationem. l. si. C. de petitione heredi.

Libertas, & hereditas si sit relicta per fideicommissum ancillæ testatoris ab eo-
dem herede, tunc heres potest pagi adire, & restituere: sed si ab vno herede
sit relicta libertas, & ab alio hereditas, vel fideicommissum. gl. i. in l. 3. C. de fi-
deicommissis.

Libertas, & hereditas si sit relicta per fideicommissum ancillæ heredis, heres
non potest cogi adire: sed si adiret, cogitur restituere. ibid.

Libertas fideicommissaria seruo proprio data valet, & potest ipse legata, & fidei-
commissa sibi data suo iure persequi. l. qui fideicommissarium. 8. C. cod.

Libertas fideicommissaria cedit ad adita hereditate: legatum verò à die mortis
testatoris, sed quando testator legatum reliquit seruo purè, & per fideicom-
missum reliquit libertatem, legatum fingitur cedere eo tempore, quo libe-
ratis est præstata, & non antea. gl. i. ibid.

Libertas directæ, vel fideicommissaria si alicui sit relicta sub conditione reddend-
darum rationum, ille non consequitur libertatem, nisi rationes reddiderit, &
reliqua restituerit. l. 4. C. de testam. manumissione.

Libertas quando directio datur seruo testamento, vel inter viuos, duo sunt neces-
saria, scilicet consilium id est fraudantis, & euentus: scilicet quod non sit sol-
uendo, sed in fideicommissaria sufficit euentus, §. in fraudem. & ibi gloss. non
inspediri. Inst. quib. ex causis manumittere. gl. i. in l. si. C. qui manumissi. non
possunt.

Libertas non potest relinqui directio alieno seruo, etiam si sit heredis. l. seruo tuo.
§. C. de testam. manumissione.

Libertatem directam seruo testamento datam consequitur seruis & per impos-
sionem pilei, & per aditionem hereditatis: & vocatur libertus orcinus. l. direc-
tis. 10. C. cod.

Libertas directæ tam Græcis, quam Latinis verbis potest relinqui. l. directas. 14.
C. cod.

Libertates directæ, & fideicommissariae impediebat lex Fusia Caninia. gl. in rub.
C. de lege Fusia Caninia.

Libertates omnes directæ, & fideicommissariae valent: item etiam donatæ per
contractum inter viuos sublata lege Caninia. l. i. Cod. cod.

Libertas fideicommissaria relicta in testamento hereditate non adita, non debe-
tur à legitimo herede ab intestato succedente, nisi sit rogatus de manumitten-
do. l. C. de fideicommissis. l. libertas.

Libertas fideicommissaria relicta in testamento, hereditate etiam non adita
competit seruo, si heres accepta pecunia hereditatem repudiavit, vt sic seruis
ad libertatem non perveniret. ibid.

Libertatem testamento relictam seruis consequitur etiam non adita hereditate,
si heres gratia agnati succedentis ab intestato, vel odio serui repudiaverit he-
reditatem, quo casu heres cogitur manumittere: dum tamen prius convenia-
tur possessor. gl. pe. & final. ibid.

Libertas per fideicommissum potest relinqui seruo alieno, & licet dominus velit
vendere seruum, non deficit legatum libertatis ab herede quandoque po-
testa præstandæ. l. debetur. 6. C. cod.

Libertas fideicommissaria si sit relicta seruo alieno, dominus accipiendo aliquid
à testatore compelli potest seruum vendere heredi, nisi habeat auxilium mi-
noris ætatis. gl. 3. ibid.

Libertas fideicommissaria relicta, si heredi placuerit, valet l. cum proponas. 8. C.
eodem.

Libertas fideicommissaria si sit relicta, cum filius testatoris ad annum 20. perue-
nerit, non perit libertas: licet filius intra præstitutam ætatem decessit, sed
cum tempus advenit, debetur. l. fideicommissaria. 10. C. cod.

Libertas fideicommissaria per verbum commendo in testamento, vel codicillis
non videtur relicta. l. ex verbo. 12. C. cod.

Libertas fideicommissaria potest relinqui alicui ancillæ, & heres tenetur eam
redimere, vel dominus ancillæ eam vendere, si legatum sibi relictum agnoverit.
l. si te donamus. 13. C. cod.

Libertas directæ, & per fideicommissum potest relinqui in ventre existentis, &
si mater adhuc in servitute existens eum, vel eam ediderit. l. cum inter. 14. C.
eodem.

Libertas directæ, vel per fideicommissum si sit relicta in ventre existentis, & si
plures nati sint, omnes erunt liberi, etiam si vnus tantum, vel plures fecerit
mentionem testator. ibid.

Libertas directæ, vel per fideicommissum potest relinqui infanti nato. gloss. i.
ibidem.

Libertas directæ, & fideicommissaria quandoque differunt, quandoque non. gl.
ibidem.

Libertas directæ si relinquatur posthumo, nascitur ingenuus, neque est libertus
heredis: sed si per fideicommissum: quia tunc heredis libertus, erit. gl. i.
ibidem.

Libertas fideicommissaria si sit relicta vni ex liberis ancillæ, quem heres elegerit,
illo moriente nulla fidei electione omnes ad libertatem perducuntur.
ibidem.

In libertatibus fideicommissariis fraus consideratur ex euentu damni, & ita so-
lus euentus inspicitur. l. si. C. qui manumittere non possunt.

Libertates directæ competunt statim adita hereditate nullo hereditis beneficio:
fideicommissariae ipse heres præstat, sed nihil ultra vires hereditatis præstare
tenetur. ibid.

Libertas fideicommissaria si alicui purè debeat, & sit passus sic se vendi, si pre-
tium participavit, non potest proclamare in libertatem, sed si non parti-
cipavit. l. i. Cod. qui ad libertatem proclamant.

Libertas potest relinqui per fideicommissum non tantum seruo proprio, sed alie-
no, vt quando potest, ematur, & manumittatur. l. si. libertas. Inst. de singulis
rebus.

- reb. per fideicommissum.
- Libertatem directam ex testamento non potest consequi, qui vtriusque tempore: scilicet testamenti, & mortis non fuit testatoris. §. p. Inst. eod.
- Libertas directam tunc dicitur dari, cum testator non ab alio seruum manumittit rogatus, sed vel ex suo testamento, vel codicillis testamento confirmatis libertatem seruo competere vult. d. §. p. & ibi gl. testamento.
- Libertas directam hodie potest dari ab intestato etiam in codicillis. gl. testamento. in add. ibid.
- Reliqua verbo, Fideicommissum, Seruus, 90. §. 1. 9. Subuocare, Codicilli, 1. 1. 3.*
- 12** *LIBERTAS* dicitur ab eo, qui postea seruus pronuntiatur, valet gl. reprobari. in l. Barbarius. de offic. praetoris.
- Libertas, vt compescat, sufficit semel existisse heredem, qui institutus est, & vt denegetur ex substitutione libertas, sufficit institutus semel adiuuiss. §. gl. substituto. in l. & si sine §. sed quod Papin. de minor.
- Libertatem si quis dederit seruo alieno per errorem, non praedicitur domino, nisi seruum cum praescripserit, quo casu dans non habet conditionem indebiti. gl. agerem. in l. indebiti. §. 1. si de cond. ind.
- Libertas etiam libero homini potest relinqui. gl. expectare. in l. si in emptione. §. 4. §. 1. de contrahend. emptio.
- Libertas, si fuerit relicta sub vna conditione, deinde fuerit relicta sub alia conditione, attenditur conditio, quae leuior est, id est in legatis, & in datione tutorum attenditur nouissima scriptura, nisi prima deroget alij. tutor. §. si & ibi gl. antep. & si de testam. cura.
- Libertatis relicta dies cedit ab adita hereditate etiam ignorante seruo. gl. aditam. in l. qui testamento. 14. de testam.
- Libertas in arbitrium, & voluntatem heredis potest committi. gl. 1. in l. illa institutio. §. 1. de heredit. insti.
- Libertatem seruo proprio dare aut pure, aut sub conditione, aut in diem debet quis, si eum velit instituire, nec habet facultatem instituendi heredem dictum seruum in casum obuenientis libertatis ei ab aliquo alio seruo domino. l. quia ratio. 2. 2. & ibi gl. si de conditio. insti.
- Libertatem post aliquod tempus si quis dederit seruo suo, potest rogare heredem, quod det ei alimenta interim, dum ad libertatem peruenerit. l. seruo alieno. 1. 16. §. 1. de legatis. 1.
- Libertas pro parte praestari non potest, sed legatum, vel fideicommissum potest. gl. damni. in l. cum pater. 79. §. cum existimauerit de leg. 1.
- Libertas quando saepius testamento relinquatur, illa datio praeualet, per quam ad libertatem promptius, ac facilius peruenerit. l. 1. & ibi add. marg. de manumiss. testam.
- 13** Libertas relicta in vltimum vitae serui spiritum, veluti Stichus cum morietur, liber esto, nullus est momenti. l. libertas. 17. eod. & l. si eod. gloss. 1. in l. §. de vfu. fr. legat.
- Libertas ad diem, vel ad annum dari non potest, si tamen ita detur, recipit interpretationem fauore libertatis ex die, vel ex anno, vt post diem, vel annum, quam morietur testator, liber sit. l. qui duos. 18. §. haec conditio. & ibi gl. ad annum. de manumissio.
- Libertas pure testamento data statim, atque fuerit adita hereditas, saltem ab vno ex heredibus, competit in diem, si ex die, vel sub conditione relicta competit, cum dies venerit, vel conditio exierit. l. testamento. 2. 1. testamento. 15. eod. gl. in l. 1. §. C. de testam. manumiss.
- Libertas potest relinqui in testamento seruo sub conditione, si codicillis eum liberum esse non vult, vt si non ascendero in Capitolium. l. Stichus. 18. de manumiss. testam.
- Libertas ad tempus dari non potest, vt si relicta valeat, sed adiectio temporis superuacua est, & valet libertas. l. libertas. 31. & l. deo. §. 4. eod.
- Libertas ex die potest dari. d. l. libertas.
- Libertas si sit relicta directam, siue per fideicommissum vni ex pluribus, seruis eiusdem nominis, nec apparet quis sit, nullus erit liber. l. cum ex pluribus. 32. & ibi gl. 1. eod.
- Libertas relicta competunt, filio herede suo, & necessario existente, quamuis se abstinere, nisi in fraudem legis Aelia Sentiae: id est in fraudem creditorum data sint. l. sciendum. 34. eod.
- Libertas testamento seruo ita potest dari, cum per leges licebit, liber esto, tunc dicitur licere per leges, cum leges non prohibent. l. libertas. 38. & ibi gl. 1. eod.
- Libertatis datio in id tempus, quo seruus alienus futurus est, non valet: licet statuliber post alienationem fiat liber ex testamento. l. Stichus. 39. eod.
- Libertas ita potest relinqui, ut illius libertatem esse volo, & recte potest libertatem serui, & ille, vt habeat libertatem. l. si quis ita scripserit. 24. eod.
- Libertas relicta seruo sub modo, statim adita hereditate competit, sed iudicis officio compellitur factus liber implere modum appositum in testamento. l. Mruia. 44. eod.
- Libertas si pure ancillae relicta sit in testamento, quod post per quinquennium erat clausum, filij ex ea interim nati debent tradi matri eorum, vt manumittantur. l. cum vero. 26. §. idem. de fid. libere.
- Libertatem testamento pure si quis acceperit, non tenetur reddere rationem auctus, quem viuente domino administrauerat. l. quae vtiliter. 47. §. 1. de neg. gestis.
- Libertas testamento si legeretur alicui sub conditione rationum, tenetur reddere rationem de ante gesto. gl. qui pure. ibid.
- 14** Libertas ita relicta, Stichus, vt quis in Capitolium non ascenderit, liber esto, nullus est momenti, si appareat in vltimum vitae tempus conferti libertatem testatorem voluisse, cum donec viuat, possit ascendere, nec Mutianae cautioni erit locus. l. in de manumiss. testam.
- Libertas si seruo fuerit relicta sub quacunque conditione, & quod ante conditionem seruus ille non fiat liber, illa adiectio, & quod ante conditionem, etiam superflua est, si fuit apposta conditio serui odio, vt ad libertatem seruus non peruenerit, sed si heredis fauore, vt interim ei seruatur, & tunc non est superflua. d. l. §. 1. & ibi gl. §. add. marg.
- Libertas testamento data seruo accusato de adulterio commissio cum domina,

pro non data haberi debet. gl. 1. in l. 1. de ademptione libertatis.

Libertas testamento data seruo, qui seruatur intra 60. dies ob questionem adulterij, pro non data habetur. ibid.

Libertas testamento relicta rescinditur testamento rescisso, quando de virib. testamenti fuit questum, & disputatum, secus quando non fuit questum: quia nec ostenditur. §. gl. 1. in l. statuliberi. 29. §. si de statuliber.

Libertas dat ab eo, qui potest ex aliqua noua causa factus est seruus, valet. l. competit. 19. qui, & quib. manumiss.

Libertas seruo alieno data non consentiente domino non valet: licet manumissor postea heres exierit domino. l. si seruo. 20. eod. gl. 1. in l. si quis alienam. 47. de actio. empti.

Libertas, quae prius non fuit relicta a domino, licet non confirmetur additione hereditatis, tamen, si is, qui eam dedit, velit reuocare, per exceptionem repellitur. d. l. si seruo. & ibi gloss. si de statuliber.

Libertas data seruo confirmatur ex dominio postea superueniente. l. pe. §. pater peculij, de castrensi peculio.

Libertates dare possunt domini in seruis in Ecclesia praesente episcopo, & populo, & interueniente scriptura. l. 1. & 2. C. de his, qui in Ecclesia manumitt.

Libertas seruis dari potest a clericis dominis specialiter quidem iure secundum iura Codicis, siue inter viuos, siue in vltima voluntate, & serui plenam consequuntur libertatem. d. l. 2.

Libertas serui testamento relicta a clerico competit post aditam hereditatem. §. gl. 3. ibid.

Libertas serui dari potest etiam a laicis dominis. gloss. pe. & vlt. ibid.

Libertas data a minore causa non cognita, neque probata, non valet ipso iure: unde non est opus restitutione. l. 3. C. si aduerus libertat.

Libertas data a minore causa probata valet, neque datur restitutio. ibid.

Libertas data a minore causa probata per dolum, & fraudem liberi, & curatoris, valet, deditur, quod passus est minor ab eo, per iudicem consequitur: quod si fraudis sit aperta, grauius fit emendat contra eum poenam corporalem insignendam. ibid.

Libertatem impedit lex Aelia Sentia. gl. 1. ibid.

Libertas data ex falsis codicillis valet, non data ex falso testamento. §. gl. falsum. in l. si. C. de petitione heredit.

Libertates in codicillis possunt relinqui, & sicut auferens hereditatem ab herede indigno tenetur eas praestare. l. 4. C. de his, quib. vt indignis.

Libertas relicta seruo, quem testator credit suum, indistincte debetur ei. gl. si. in l. cum alienam. 10. C. de legatis.

Libertas relicta his verbis, illum, aut liberum esse volo, valet: & ambo erunt liberi, & accipiet libertatem. l. 4. C. de verb. sig.

Libertas ex testamento defuncti praestari non potest, hereditate non adita. l. 2. C. de testam. manumiss.

Libertas in testamento relicta hereditate adita competit, etiam si heres postea per in integrum restitutionem abstineret hereditate. l. 3. C. eod.

Libertas contra voluntatem testatoris non debet praestari ab heredibus. l. contra voluntatem. 7. C. eod.

Libertas si relinquiatur in tempus nuptiarum alicuius, intelligitur relicta, si ille vere nuptias contraxerit, non cum ad tempus habile ad nuptias contrahendas peruenerit. l. in fraudem. 5. C. eod.

Libertas aliis seruis imponi potest per seruum, cui libertas relicta non est. l. si. §. in autem vno. C. eod.

Libertas si sit relicta pluribus seruis: si quidam ex his velint libertatem adipisci: quidam non volentes admittuntur nolentes remanent in seruitute. ibid.

Libertas praestata non potest retractari, nec augeri. l. 2. Cod. de vindict. li. 26. bera.

Libertas non competit ex testamento falso data tamen bona fide non reuocatur. l. 1. C. de fideicommiss. libertat.

Libertatem seruo relinquere testamento suo potest is, qui xviii. annum attingit: quamuis tunc antiquo ante 20. annum non poterat. §. cum ergo. Inst. quib. ex caus. manumitt.

Libertatem hodie relinquere testamento potest quis, ex quo testari potest. gl. impleuerit. ibid.

Libertas non solum expressis, sed etiam tacite potest dari: puta quando dominus nominat seruum in iudicio filium, ut si non inueniret extra iudicium. §. si. & ibi gl. si. Inst. de adoptio. & in princ. Inst. qui testamento tutores dari.

Libertas data ante conditionem, sub qua relicta fuit, non valet: secus quando sub modo relicta est, quia tunc ante modum data libertas valet. gl. 2. in l. filius. de dolo.

Libertas si sit relicta sub conditione apposta in fauorem alicuius potest ipse dare libertatem ante conditionem, & serui quando gratia aliorum conditio fuit apposta. ibid.

Libertas ex die, vel ad diem si fuerit data, sub lato vitio temporis valet datio libertatis. gl. 1. in l. hereditas. 34. de her. insti.

Libertas potest dari diuersis conditionibus, si distinctim in diuersis paribus, testamenti postea relinquiatur, potest is, cui relinquiatur, eligere eam conditionem, quae sibi leuior esse videbitur. l. sub diuersis, §. de conditio. & demo. l. quod vulgo. 45. de manumiss. testam.

Libertas si sub pluribus conditionibus coniunctis fuerit data, omnibus parendum est, vt debeatur libertas. d. l. quod vulgo.

Libertas si sit relicta ancillae, si tres pepererit, statim erit libera, si per heredem steret, quominus pepererit, vt quia ei medicamentum dedisset, quominus conciperet, vel egit heres, vt abortum faceret. l. 3. §. si de statuliberis.

Libertas recte potest dari seruo sub conditione, si Titio per triennium seruierit, vel si illi centum operas dederit. l. 4. §. Stichus si Titio. eod.

Libertas si fuerit relicta Stichus, si heres meus cum in suo testamento non manumiserit, liber esto, expectabitur mors heredis, an heres eum manumiserit in testamento, vel non. l. si quis ita. 3. eod.

Libertas si sit relicta sub conditione reddendarum rationum, si redditis rationibus nihil apud eum remansit, perinde libertatem consequitur, ac si pure relicta fuisset. l. 4. C. de testam. manumiss.

Reliqua verbo, Condicio, 30. Legatum, 32.

LIBERTAS femel præstita seruo à domino reuocari non potest. gl. manumissum in iuris gentium de pactis.

Libertates datæ, & solutiones creditoribus, factæ non rescinduntur minore restitutum aduersus additionem hereditatis, si mulier de minoribus.

Libertas data causa implendi conditionem in testamento inofficio adiectam non rescinditur eius pretium à manu scriptor. l. super hac conditione. 1. 6. de inoff. testam.

Libertas sicut difficiliter datur, ita & difficiliter reuocatur. gl. ipso iure. in l. noxale. 17. de noxalib. gl. 2. in l. 3. C. de conditione ob causam.

Libertas, & hereditas quando simul seruo relinquuntur, non potest una sine alia adimi, potest tamen simul vtrumque. l. si ita scriptum, §. regula. & ibi, eodem testamento de liberis, & posth.

Libertas, & hereditatem si simul reliquit miles seruo suo, potest speciali iure vnam sine alia adimere. ci. gl. habebit. ibid.

Libertatem, & hereditatem si dominus simul reliquerit seruo, adempta vna eorum censetur adempta etiam alia, quando hoc apparet ex voluntate testatoris volentis vtrumque adimere. ibid.

Libertas potius adimi, quam dari dicitur ex his verbis, Onesiphore, nisi rationes diligenter excuseris, liber ne esto. l. Titia. 39. §. si de manumiss. testam.

Libertates, quæ femel competuerunt, reuocari non possunt. l. ergo. 4. §. si is, qui de fideicommiss. liber.

Libertas, quæ à lege adimitur, testamento data pro non data haberi debet, aut penitus debet observari, ac si à testatore postea adempta sit. l. 1. de ademptione liber.

Libertas relicta per fideicommissum, & femel data, non retractatur, neque reuocatur per querelam restitutum. l. 4. & ibi gl. 1. Cod. de inofficio testam.

Libertas præstita ante notam questionem commissi, non reuocatur prætextu redigendi non soluti. l. 1. C. de his, qui de lib. & testigib.

Libertas relicta potest adimi, si ille, cui relicta est libertas, non impleat onus à testatore iniunctum. l. 1. C. de his, quæ penæ nomine.

Libertas ex falsa causa data retractatur cum falsa causa. gl. in l. 1. C. de vindicta libere.

Libertas data statuliberis non potest adimi ab herede. l. statuliberis. 13. C. de testam. manumissione.

Libertas si sit præstita seruo alieno, cum iudicis decreto sine penæ reuocabitur libertas. l. si & ibi gl. 1. C. de his, qui de non domino.

Libertas si sit præstita seruo alieno, cum decreto principis restituitur seruo domino, & duo mancipia eiusdem artis, seruis, & ætatis, qui manumissus, teneatur dare domino, & alia tria sicut eadem ratione similia, nisi ferus ille libertatem præscripserit. l. si.

Libertatem femel præstitam sicut non reuocat dominus, sic non præstitam non vendicat seruus. l. sicut femel. 10. & ibi gl. 1. C. de liberali causa.

Libertatem datam manumissis adimere patronus non potest, nisi ex causa ingratitudinis. l. sicut datam. 2. 6. & ibi gl. 1. C. eod.

Libertas femel collata non reuocatur, nisi ex magna causa. gl. 1. in add. in princ. Inst. quibus ex causis manumittere.

Libertas data à minore non retractatur femel causa approbata, siue vera, siue falsa. gl. 1. in l. 3. C. si aduersus liberat.

Libertas femel præstita seruo difficiliter reuocatur: alienatio facilius: unde facilius contra prohibitionem sit alienatio, quam manumissio. gl. causam. in l. pe. C. si mancip. ita fuerit.

Reliqua verbo, Libertas, 22. 23. 24. Seruus, 118.

LIBERTATES directæ vt reuocentur, tanquam in fraudem creditorum datæ, duo requiruntur: scilicet fraudis consilium, & euentus. l. 1. C. qui manumittere non poss.

Libertates fideicommissaria datæ vt tanquam in fraudem creditorum reuocetur, sufficit solus euentus damni. gl. 1. & ibi. l. si. C. eod.

Libertates inter viuos vt reuocentur, tanquam in fraudem creditorum datæ duo requiruntur: scilicet fraudis consilium, & euentus. d. gl. 1.

Libertates in fraudem creditorum datæ reuocantur à creditoribus, si fraudis consilium, & damni euentus sequatur, & creditor intelligitur etiam, cui ex vltima voluntate ad libertatem præstandam debetur seruus. d. l. 1.

Libertas in fraudem sicut si sit data, non valet, nec dicitur sicut fraudatus, si pretium serui receperit, & sic sit manumissus, & tunc valet libertas. l. si in fraudem. 5. C. eod.

Libertas in fraudem creditorum data non censetur, & ideo non reuocatur, quando est data libertas, postquam creditores receperint pretium serui. ibid.

Libertas in fraudem creditorum data non valet, nisi sit præscripta x. annis. d. l. si in fraudem, & ibi gl. 1. in princ. & ibi gl. 1. in add. Inst. quibus ex causis manumittere, & gl. si in l. si sciens. 1. de contrahend. emptione.

Libertates in codicillis datæ non valet, ne fraudetur creditores, quando testator testamento suo confirmat codicillos postea ab eo consensidos, & testamento facto effectus est non soluendo. l. si qui integri, qui, & à quibus manumissus.

Libertates relicte in fraudem creditorum propter novos creditores, etiam si prioribus solutum sit, reuocantur. l. in fraudem. 5. C. eod.

Libertates testamento relicte in fraudem creditorum non valet: licet debitori defuncto heres, qui soluendo est, extiterit. l. in fraudem. 5. C. de testam. manumissione.

Reliqua verbo, Fraud, Debitore, §. 63. & si que 72. Creditor, 79.

LIBERTAS præscribitur à seruo ex parte, si fide per x. annos: mala autem fide hoc est iniustus rationibus existente in libertatem, non præscribitur minori tempore, quam 30. annor. gloss. 4. in l. 1. Cod. vbi causa status.

Libertas præscribitur per 20. annos tam inter presentes, quam inter absentes. §. gl. in l. pe. C. de longi temporis prescriptione.

Libertatem non præscribitur etiam per 60. annos, imò nec per centum annos. l. si & ibi gl. 1. C. eod.

Libertas seruitutis vrbana non præscribitur, si dominus prædij dominantis solimmodo non vtriusque sed requiritur factum præscribitis: scilicet quod aliquis domus eleuetur, vel foramina obtineantur. l. hac autem iura, de seruitut. vrbano.

in Libertate seruitutis præscribenda necessarium est factum vrbane. gl. habueris. ibid.

Libertas contra seruitutem, alius non tollendi, non præscribitur, licet arbor alius extollatur: quia tunc contra seruitutem nihil fit. l. quod autem. 6. & ibi gl. pe. eod.

Libertas contra seruitutem, ne prospectui officiar, præscribitur, si arbor alius extollatur: quia fit contra talem seruitutem. d. gl. pe. & ibi add. marg.

Libertas seruitutis prædialis potest præscribi sine titulo apto. l. si ades meæ. 31. & ibi gl. 1. eod.

Libertas seruitutis prædialis recte præscribitur, si domus seruiens exaltata, & tanquam libera possideatur, nisi interrupta sit præscriptio ante statutum tempus ad præscriptionem. d. l. si ades meæ. §. 1.

Libertas seruitutis præscribitur x. vel xx. annis. gl. statutum. ibid.

Libertas seruitutis in vrbanis seruitutibus, non præscribitur, nisi factum domini prædij seruiens inueniatur: scilicet edificando, sicut est in rusticis, qui solum per non vltim amitti possunt. l. si quis alia. §. si. & ibi gl. si. quemadmodum seruit.

Libertas seruitutis non potest præscribi absque bona fide. l. 1. C. de seruitutibus.

Libertas seruitutis, alius non tollendi, acquiritur longo tempore ab eo, qui bona fide fuerit in quasi possessione libertatis. ibid.

Reliqua verbo, Seruitus, 25. 26.

LIBERTATEM proclamare non possunt masculi maiores 10. an. qui se vendunt, ac pretium participant: nec mulieres, neque hi, qui nati sunt ex eis tempore seruitutis. l. 3. qui ad libertatem. proclama.

in Libertatem proclamare non potest ille, qui liber esse dicitur ex eo testamento, quod prætor aperit: veritas quia testator à familia occisus esse dicitur. l. libertatis. 7. 4. sunt & alie de liberali causa.

ex Libertate in seruitutem si quis petatur, si quis seruum suum dicit, sustinet partes actoris: sed quando quis ex seruitute in libertatem proclamatur, dicitur is proclamans sustinere partes actoris. d. l. libertatis. §. si quis ex seruitute.

in Libertatem si quis vult proclamare, non auditur, nisi prius reddiderit rationes administrationis. l. imperator. 34. eod.

de Libertatis possessione in seruitutem si aliquis petatur, pendente liberali causa erit liber. l. eam. quæ. 21. C. de liberali causa.

in Libertatem proclamare potest quis, non obstante, quod confessus sit apud acta, non in modum iudicii se esse seruum; sed si confessus sit coram iudice in figura iudicii, non possit proclamare. l. interrogatam. 24. & ibi gloss. 1. C. eod.

de Libertatis possessione in seruitutem si quis promouet, debet per procuratorem respondere: qui verò de possessione seruitutis in libertatem proclamauerit, causam per se tantum debet agere, & à sententia super his lata potest appellari, vt in aliis, aliis sententia remanet in sua firmitate. l. 1. C. de assertione tollend.

de Libertate in seruitutem quando quis promouet, eius res non deponuntur penes alium, si paratus sit fideiussorem de eis præstare, & vbi non potest dare fideiussorem, iuxta iudicis cautionem debet committi. d. l. 1. §. super.

de Libertate in seruitutem promouens si legitime citatus per annum contumax fuerit, remanet seruus; & ei, qui litem sibi intulit, assignatur. d. l. 1. §. scientes.

de Libertate in seruitutem promouens, si assertum seruum conuenit coram vno iudice, & postea eum conueniat coram alio, prius audietur de dominio suo, nisi seruus causam præstiterit. d. l. 1. §. si.

in Libertatem proclamare licitum est ei, qui passus se vendi pretium non participauit: si participasset, denegatur ei libertatis defensio. l. 1. C. quib. ad libertatem. proclama.

in Libertatem proclamare potest ille adueniente conditione, qui libertate fideicommissaria sibi relicta sub conditione, ante conditionem passus se vendi non participauit pretium. gl. si. ibid.

in Libertatem proclamare non possunt serui effecti propter insignie delictum. l. 1. C. eod.

in Libertatem promouens si faceret, de rebus apud eum consistentibus aliquas esse eius, qui se dominum dicit, statim ei debent restitui. l. si. C. eod.

in Libertatem se proclamans si neget res aliquas domini esse apud eum, in tuto debent deponi apud sequentem: & si postea pro libertate fuerit pronunciatum, peculium, quod ei vt seruo fuerat concessum, debet domino restitui, & de eo, & de eius iuribus bona ratio debet reddi. ibid.

in Libertatem se proclamans si sit pronunciatu liber, bona ex testamento, vel donatione qua sita debent assignari eidem. ibid.

in Libertatem se proclamans si cautionem idoneam non præstiterit, non sequantur eius res. ibid.

in Libertatem proclamanti si obiciatur res sibi rapuisse, vel amouisse, prius de liberali causa agitur, quàm de rebus raptis: & si pronuncietur liber, postea aduersarius poterit eum accusare de rebus raptis, vel amoris: l. 1. vt seruus pronuncietur, euanciscit accusatio vi bonorum raptorum, & poterit castigare eum verberibus. l. pe. & ibi gloss. 1. C. de ordine cognito.

Reliqua verbo, Seruus, 118. 119. Seruitus, 67.

LIBERTA nupta patrono non potest diuertere, & inuito, & alij nubere, & hoc i privilegium, quod eo inuito non possit nubere, datur patrono, qui hac lege emittit, vt manumittat: sed non ei, qui iurauit se patronum, nec ei, qui non suis nummis comparauit. l. in eo iure. 44. de ritu nuptiarum.

Liberta sponsata patrono potest eo inuito remittere nuncium, & cum alio nuptias contrahere: scilicet tamen est in liberta nupta. ibid.

Liberta communis nupta patrono eo inuito non potest alij nubere. l. dubitationis. 4. eod.

Libertam suam in gnomiofam si vxorem ducat patronus: quia contra legem fit ei, maritus non habet beneficium, quod ipsa sibi nupta alij nubere non possit eo

eo initio. l. filio. 48. §. 1. eod.

Libertatem suam, quam ex fideicommissi causa manumissus, si vxorem duxit, illa libertate initio eo potest cum alio manumissus, & non ex voluntate, vel arbitrio suo. l. proximo. 10. eod.

Liberta, quæ manumissus fuit matrimonij causa, non potest alij, quam patrono nubere, nisi patronus matrimonio eius renunciaverit. l. matrimonij. 51. eod.

Liberta, quæ ingenua si Senatorem deceperit, & ei nupta sit, datur in eam actio iniuriarum, vel de dolo, & ex dolo, quæ nulla fuit, nullum lucrum habet. l. 1. ad Duos. Plo. 18. eod.

Liberta, quæ discessit voluntate patroni, cui nupta erat, potest ab eo repetere: scilicet si eo initio discessit. l. liberta. 37. & ibi gl. 1. soluto matrim.

Liberta concubina patroni sui non potest ab initio patrono discedere, & alij nubere, licet possit alteri in concubinam dare. l. 1. & ibi gl. connubium. de concubinis.

Liberta concubina non deferit patronum initium pro alio viro, vel non viro. d. gl. connubium.

Liberta vxor non potest diuertere a patrono. d. gl. connubium. in l. 1. de concubinis.

Liberta, quæ non consensit patrono suo nolenti eam recipere in concubinam, excusat, si patronus habet aliam concubinam: scilicet si aliam non habet. gl. denegabitur. in l. cum secundis. §. 1. de his, quib. vt indignis.

Liberta non est ingrata, eo quod art. sua contra voluntatem patroni vtatur. l. si de obsequiis.

Liberta non videtur nupta voluntate patroni impuberis, quoad hoc, vt ipse perdat operas, nisi tutoris autoritas accesserit: rati habitio tamen obest patrono in nuptis libertæ. l. si quis. 13. §. 1. de operis libertorum.

Liberta, quæ nupta esse desit, possunt peti operæ. l. planē. eod.

Liberta communis duorum, si vnus patroni voluntate nupserit alteri patrono, ius operarum manet. l. si duorum. 28. eod.

Liberta maior 10. annis operas impositas præstare patrono non cogitur, nec ei imponi possunt. l. liberta maior. & ibi gl. 1. eodem.

Liberta, quæ in concubinam patroni est, petinde ac si ei nupta esset, liberatur a præstatione operarum. l. liberta. 46. eod.

Liberta si ab initio patrono diuerit, lex Julia de maritandis ordinib. retinet istam in matrimonio, dum eam prohibet alij nubere initio patrono. l. 1. vnde vir, & vxor.

Liberta, quæ ius aureorum annulorum impetrare possunt quoad matrimonium, licet non quoad honestatem possint impetrare iura ingenuitatis, & etiam natabilitatem. l. 4. & ibi gl. 1. de iure aureorum annulorum.

Liberta de voluntate patroni, vel iure permittente nupta non tenetur patrono officium, vel operas præstare. l. 2. & ibi gl. 1. de obsequiis.

Liberta nupta sine voluntate patroni non præiudicat ei in iure patronatus. gl. 1. ibidem.

Liberta permittitur a iure nubere etiam sine voluntate patroni, si patronus compulsi eam iurare non nubere. gl. 1. ibid.

Liberta etiam de voluntate patroni nupta adhuc patrono debet reuerentiam, adeo vt possit in seruitutem reuocari ingratam. gl. 1. ibidem.

Liberta hereditas ab intestato defertur patronis, vel manumissoribus: licet ex necessitate eam manumiserit. l. 3. Cod. de fideicommissi.

Liberta non potest in ius vocare sine venia filium ex patrono susceptum, neque filium matrem libertam. l. sed si. §. liberta. de in ius vocando.

Liberta, quam patronus duxit in vxorem, non tenetur ei præstare operas, etiam si diuortium sit factum. l. liberta. 28. & ibi gl. 1. de operis libert.

Reliqua verbo, Patronus. Patrono rapiens.

LIBERTINI sunt, qui ex iustitia est vera seruitute manumissi sunt: qui verò ex non veritate putatiua non dicuntur libertini. in princ. & ibi gl. 1. & add. mar. Inst. de libertini. l. libertini. & ibi gl. 1. de statu homin.

Libertinum affertentem esse, nec adoptando patronus ingenuum facere potuit quoad omnia, sed quoad familiam patroni iura ingenuitatis consequitur. l. si. & ibi gl. 1. eod.

Libertinus libertinam matrem, vel vxorem ducere non potest: quia hoc ius moribus non legitur. est introductum. l. libertinus. de ritu nuptiarum.

Libertino si de iur tutor ingenuus, potest ipse se excusare, nisi sit patronus. gl. 1. in l. pupillo. 27. §. 1. de tutorib. datis.

Libertino tutores libertini dari debent, & si de iur ingenuus, nec se excusauerit, tutor remanet. d. §. 1. & l. 1. & ibi gl. 1. dabitur de excusat. tutorum.

Libertinis pupillis non possunt dari tutores, vel curatores ingenui, nisi libertinorum penuria facendum illum locum sit. l. 1. de excusat. tutorum.

Libertinis pupillis dari debent tutores soli libertini, qui ex eodem loco sunt. ibidem.

Libertini, & eorum descendentes sequuntur originem, & domicilium patronorum, si patroni ibi habent domicilium: ubi cit eorum origo: alioquin non. l. assumptio. §. 1. & ibi gl. 1. ad municipal.

Libertini per manumissionem tantum, vel etiam per sententiam constituuntur: ingenui verò nascuntur. l. ingenui. & ibi gl. 1. de ingenuis manumissis.

Libertinus per pactum non efficitur ingenuus, & detegens collusionem efficitur eius patronus. l. 2. de collusionem detegenda.

Libertini non habent excusationem a munere, etiam in ea ciuitate, in qua domicilium habent. l. 1. C. de libertinis. l. 1. 10.

Libertinus, & libertus olim differabantur: libertinus dicebatur non manumissus: hodie tamen pro eodem ponuntur: differunt tamen respectu differentiarum: nam libertus dicitur respectu patroni libertinus verò respectu ingenui. gl. 1. de iure. in add. in princ. Inst. de libertinis.

Libertini filius dicitur ingenuus. d. gl. seruitute.

Libertinorum status olim tripartitus erat: nam manumissi quandoque consequebantur maiorem, & iustam libertatem, & fiebant ciues Romani: quandoque minorem, & fiebant Latini ex lege Iunia quoad priuilegia tantum, quales erant Latini: non tamen quoad honores, & magistratus consequendos: quandoque inferiorem, & fiebant illi ex lege Ælia Sentia de numero deditionum. §. 1.

berlinorum. & ibi add. marg. Inst. eod.

Libertini deditioni minus habebant, quam Latini. gl. deditioni. ibid.

Libertini deditioni erant induci lege Ælia Sentia, & erant illi in toto tempore vite sui serui, & fiebant liberi, cum moriebantur, quod proderat quia bona, vt peculium, a domino non occupabantur: sed in Latinis aliter fiebat. ibid.

Libertinorum conditio hodie vna est sublati antiquis differentiis Latinorum, & Deditionum. d. §. libertinorum. & ibi add. marg.

Libertinorum deditionum conditio pessima erat. ibid.

Libertinus debet præstare patrono operas obsequiales: scilicet quæ sunt in faciendi, vt de alfurando, & de scriuendo, siue in non faciendi, vt de non vocando in ius, quæ ipsa natura debentur patrono etiam sine impositione. gl. de libertinis. ibid.

Libertinus si patronum vocauerit in ius sine venia, punitur in 50. aureis. ibid.

Libertinus reuocari potest in seruitutem a patrono propter offensam sibi factam. ibidem.

Libertini hodie plenam consequuntur libertatem nulla differentia habita nec ætatis manumissi, nec domini manumissoris, nec in modo manumissionis scilicet in testamento, vel inter viuos, quomodocumque. §. 1. & ibi gl. discriminis Inst. de libertinis.

Reliqua verbo, libertus. §.

LIBERTUS in genere. num. 1. v. que 4.

Liberti diuersi. num. 5.

Liberto præstanda obsequia, & ius reuerentiale. 6.

Libertus quando vocat in ius. 7. 8. 9.

Libertus promittens iurans, vel præstans operas. 10. v. que 13.

Libertus quando fiat ingenuus, vel consequitur ius aureorum annulorum. num. 14.

Libertus quoad tutelam filiorum patroni. 15. 16.

Liberto relicta legata, & fideicommissa, & institutio ab eo facta, & de eius successione. 17. 18.

Liberti assignatio facta uni ex filiis patroni. 19.

Libertus donans, vel alienans in fraudem patroni. 20. 21.

Liberti ingrati, & reuocatio eius in seruitutem. 22. 23. 24.

Liberti an acculare, vel occidere possint patronum. 25.

LIBERTVS dicitur is, qui ex seruitute ad ciuitatem Romanam perduxit, siue sponte, siue ex necessitate: vt qui rogatus fuit eum manumittere, & ad huius liberti legitimum hereditatem admittitur patronus non extantibus. l. 3. de finis, & legit.

Libertus quamdiu patroni filius nasci possit, eo iure est libertus eius, quo iure suus, qui patronus habet. l. p. de statu homin.

Liberti possunt esse affensores, vel aduocati. l. 1. & ibi gl. 1. de officio assessor.

Libertas fideiussor de iudicio sisti etiam non idoneus admitti debet pro patrono: quia patronus cogitabat, quod si libertus haberet damnum pro se, hoc esse suum, cum bona liberti ad patronum pertineant. gl. 1. in l. 1. in ius vocati vt eant.

pro Liberto admittitur patronus fideiussor de iudicio sisti etiam non idoneus: quia saltem timore patroni se præsentat. ibid.

Libertus an ingenuus sit quis non refert, quoad compromittendum in eum, neque quoad alia maxime hodie. l. Padius. 7. & ibi gl. 1. de receptis arbitris.

Libertus deferente patrono si iurauerit se libertum non esse, valet iuramentum, ita, vt nec operarum pretio, nec bonorum possessio contra tab. dari debeat patrono. l. eum. qui. §. 1. de iureiurando.

Liberti ciuem patroni si coierint societatem lucri, quælibet, compendij, vnus eorum a patrono heres institutus si fuerit, alteri verò legatum sit, neuter eorum ista acquisita debet conferre in medietatem. l. auro. 72. §. 1. pro socio.

Liberti factum non nocet patrono gl. auctorem in l. si per imprudentiam. §. 1. de euctio.

Libertus non debet vxorem ducere eam pupillam, cuius patronus res pupillæ administrat tanquam tutor. l. non est. 66. de ritu nuptiarum.

Libertus liberti mei non dicitur libertus meus proprie. l. si quis a libertis. §. 1. de libertis agnosc.

Libertus patronus dicitur noster libertus: sed non econtra. gl. fin. in l. si quis non quasi. 72. de acquir. heredit.

Liberti etiam illi, qui acceperunt ius aureorum annulorum, eo quod non præstiterunt auxilium patrono, cum occideretur, torquentur, & ultimo supplicio puniuntur. l. si exheredatum. §. cum. l. 1. seg. ad Syllan.

Liberti, qui acceperunt ius aureorum annulorum regulariter habentur ingenui: sed quoad quædam non habentur. gl. 1. in l. idemque ad Syllaniam.

Libertum habens non dicitur locupletior. gl. p. in l. planē. 97. §. 1. de legat. 1.

Libertus liberti non continetur appellatione libertorum: sed bene libertus filij. l. pater filium. 36. §. duob. & ibi gl. non contineri. de legat. 3.

Libertorum suorum appellatione continentur etiam serui legati, vt manumittantur. l. 2. de alimentis legatis.

Liberti, quibus alimenta erant relicta, poterant petere a iudice, vt ab vno ex heredibus aleretur data pecunia ei a coheredibus. vt ex vltimis eius alar cosipie tamen heres, qui pecunia datur, canet coheredibus de reddendo, vt quicquid ex libertis decederit, vel cum aliis erit reddenda. l. solent. & ibi gl. exemplum. eod.

Libertus, qui menstruum, vel annum percipiebat, in dubio videtur alimenta percipere. l. alio herede. eod.

Libertorum appellatione continentur libertus liberti, quem testator, vt suum tractabat. l. alimenta. §. 1. eod.

Libertorum suorum appellatione continentur communes liberti pro ea parte, quam quis habet in eis. d. l. alimenta. §. 1.

Liberti a negotiatione licita prohiberi non debent a patronis: sed bene ab illicita. l. 1. & ibi gl. 1. de iure patronatus.

Libertus si delato sibi iuramento iurauerit se libertum non esse, statum eius iuramento: scilicet quando patronus iurauit se patronum esse: quia tunc eius iuramento non statum quantum ad fideicessionem liberti, nisi & per sententiam declaratur patronus. l. si iurauerit. & ibi gl. 1. de iure patronatus.

Libertus non potest prohiberi a patrono in eadem colonia, in qua ipse negotiatur, idem genus negotij exercere. l. quere. eod.

Liberti heredes etiam filius, omnia iura extranei hominis integra habet adversus patronum defuncti, & ideo ei non succedit lib. heres. & ibi gl. h. de obsequiis, & de liberorum bonis editum innotandum fuit causa moderandi honoris, quæ liberti patronis exhibere debent: quia antea soliti erant patroni exigere à liberis durissimas res ad remunerandum tam grande beneficium, & iustissimabile, quod in liberos confertur, cum ex servitute ad libertatem perducuntur. l. i. de bonis liberorum.

de liberorum bonis editum prius omnium Rutilius praetor edixit, se non daturum patrono amplius, quam operarum, & societatis actionem. videlicet si hoc pepigit, ut nulli ei obsequium præstaret liberum, in locum admitteretur patronus, sed postea alij praetores certæ partes bonorum pollicebantur ibid.

Libertus, qui alteri ex filiis assignatur, non definit esse alterius filii libertus, l. i. §. si capitis de affig. lib.

Libertum habere potest is, qui in potestate est, in multis casibus, l. 3. §. 7. de affig. lib.

Libertus alicuius si alio agente ingenuus pronuntiatus sit: verus patronus sine ulla exceptione temporis potest exercere cognitionem petendo eum in libertatem, l. i. si libertus ingenuus esse.

Libertus patrono stipulari non potest directio quantum in libertum suum reliquit, servitus. l. si ita stipularis fuerit, l. 24. §. Chryso. & ibi add. marg. de ver. oblig.

Libertus non excusatur à muneribus civilibus, propter patronum, licet patrono suo capto lumbis, operas, vel ministerium præstet, l. libertas. l. 7. ad municipalem.

Libertorum, libertarumque filij, & liberti libertorum sequuntur patroni manus, missoris domitium aut originem, l. filij, l. 2. & ibi gl. aut originem, ad municipal.

Liberti dicuntur municipales, & in eo loco, in quo ipsi domicilium sua voluntate constituerunt, & nihilominus sequuntur originem patroni: & vtrouque muneribus additringuntur, dist. l. filij libertorum, & municipales, & l. p. §. p. cod.

Liberti debent subire munera apud originem patronorum, si habent patrimonium ad hoc sufficiens, l. 3. §. liberti de munerib.

Liberti appellacione continentur etiam liberta, l. 7. 2. de ver. sig.

Libertorum appellacione continentur etiam hi, qui eodem testamento, vel etiam posteriore loco manumissi sunt, nisi manifeste sit, quo perierit libertas dari, contra defuncti voluntatem doceret peti, l. Scapula, l. 43. cod.

Libertus habet liberam testamenti factionem, ut venditione, vel exactione operarum, vel mercedibus, non sola impositione operarum, l. gl. i. & h. in l. 4. C. de operis liberti.

Liberti possunt morari, ubi volunt, dum tamen operas impositas possint exhibere patrono, l. p. & ibi gl. i. C. de operis libertorum.

Libertum flagit, & morari cum patrono iure non compellunt, nisi hac conditione fuisset manumissus, l. p. & ibi gl. si.

Libertus recte potest consequi liberam testamenti factionem à principibus, non tamen à patrono, gl. non referendus in l. f. C. de bonis libertorum.

Liberti, quibus operæ non sunt impositæ, non possunt à patronis in vinculis poni, l. libertos, C. de obsequiis.

Libertus heredis manumittentis efficitur ille, qui est manumissus ex fideicommissi, & talis patronatus valet quoad hoc, ut cum libertus in ius non vocetur item quod contra tabulas, l. hi quibus, 7. & ibi gl. i. C. de fideicommissi liberta.

Libertus potest matrimonium contrahere, & filij nati ex eo dicuntur ingenui, & ideo ad decuriam aspirare non prohibentur, l. gl. i. C. de servis recipiendis.

Libertus nullas compellitur agere actum publicum, vel reipub. puta tabulariam, gl. p. ibid.

Libertus ad publicos honores, tacita veritate, promotus incidit in legem Iuliam Viscellam, nisi imperatoris iura auctorum annulorum, l. i. Cod. ad legem Viscellam.

Libertus potest esse tabellio, gl. i. in l. p. C. de tabulariis lib. 10.

Libertorum filij non prohibentur adipisci clarissimum dignitatem: quia ingenui sunt, fides tamen est in libertis, sed hoc ipse etiam liberti non prohibentur, l. libertorum, & ibi gl. i. C. de dignitat. lib. 12.

Liberti assignatio facta filio emancipato valet: quia pater est iam certus de conditione filij, sed assignatio liberti facta filio in potestate evanescit, si postea emancipetur à patre, §. si & ibi gl. evanescat in add. Inst. de assignacione libertorum.

Liberti assignatio potest fieri vni ex liberis in potestate, vel in testamento, vel in alia voluntate etiam quibuscumque verbis, etiam nuda, & pure, vel sub conditione, d. §. si & ibi gl. i. Inst. de affig. lib.

Liberti quidam olim non erant ciues Romani; hodie tamen omnes liberti sunt ciues Romani, gl. i. in l. i. C. si mancipium ita fuerit.

Libertum suum potest quis adoptare: non tamen fit ob id ingenuus, gl. obreptionem, in l. sed si §. patronum, de in ius vocando.

Libertus à patrono arrogatus ingenuus est quoad eius familiam: debet tamen abstinere à nuptiis Senatoris, l. sciendum, 32. de ritu nuptiarum.

Libertus non potest dare se arrogandum alij, quam patrono, gl. i. ibid.

Libertus negotiatoris vestitarius potest eandem negotiationem in eadem ciuitate, & eodem loco etiam invito patrono exercere, maxime si nullam latronem sentiat in hoc patronus, l. libertus, 45. de oper. liberto.

Libertum ciuitatis occultans, aut ad fugam sollicitans tenetur reddere eundem cum patri, & filij, solidis, l. mancipia, C. de servis fugiti.

Reliqua verbo, Manumissus, Matrimonium, 22. Orcinus, Patronus, Alimenta, 4. §. 6.

LIBERTORYM olim triplex erat conditio: quædam dedicticia, alia Latina, alia ciuitas Romana. Dediticia, & Romana sublatæ sunt, & sola ciuitas Romana locum sibi vendicat, gl. in rub. C. de dediticia lib. tol.

Beati deditici erant, qui sine conditione se reddebant Romanis, & quamdiu vivebant serui erant: post mortem autem in libertatem eripiebantur, ibid.

Libertus dediticius conditio sublata est libertas enim dediticia nihil significat, sicut nec chimæra, l. i. & ibi gl. i. C. cod.

Liberti Latini dicuntur, qui toto tempore vitæ suæ erant liberi, & post mortem eripiebantur in servitutem, & sic non habebant heredes, gl. in rub. C. de Latina libertate.

Liberti Latini olim habebant in xij. vel in xij. casibus hodie vero sunt ciues Romani, & liberti in omnibus, autem, ex cap. rub. calib. servati in patronatus illorum, d. gl. rub. & l. i. C. cod.

Libertini Latini ad similitudinem antiquæ Latinitatis, quæ in colonis missa est, videntur esse introducti, l. i. C. cod.

Libertorum Latini conditio multis, & pene innumerabilibus modis erat indulta: hodie autem Latina libertate relecta certi modi eliguntur, ex quibus antea Latina libertas competebar: nunc vero defertur Romana conditio, ibidem.

Liberti Latini vocabantur liberi: non tamen erant, gl. ad similitudinem, in l. i. C. de Latina libertate.

Liberti Latini id est Romani dicebantur homines alicuius provincie à Romanis subiugati, qui ad aliam provinciam transmittentur, ibid.

Libertini Latini hodie non sunt: quia sublata est illa transmissio hominum provincie subiugate in aliam provinciam, ibid.

Libertorum, & libertinorum, & dediticionem, & Latinorum omnis differentia sublata est, & ita dicta in liberto, p. procedunt in omnibus liberto, §. si Inst. de successione libertorum.

Libertus orcinus dicitur ille, qui lege directæ manumissus est, gl. orcinus, in l. 3. §. 1. de legibus notioribus.

Libertus orcinus dicitur ille, qui est ipsius testatoris defuncti, & in orci familia adscriptus est, ab orco, gl. orcinus, in add. marg. ibid.

Libertus orcinus dicitur ille, qui manumissus est ab eo, qui tendit ad orcinum: id est ad infernum, vel Orchinus: id est dicitur manumissus, §. pen. & ibi gl. i. Inst. de singulis rebus per fidei.

Libertus sicut olim triplex erat status, ita & in sequis, ut in quibusdam plenum, in quibusdam scriptum, in quibusdam nudum: id est sit sine aliqua veritate haberet dominium, quod hodie sublatum est, gl. in rub. C. de nudo iure Quiri tam possedendo.

Reliqua verbo, Libertini.

LIBERTVS, qui ius auctorum annulorum consecutus est, non eximitur à iure reuerentiali patrono debito, l. sed si, sed & si ius de in ius vocando.

Libertus naralib. restituitur à principe eximitur à iure reuerentiali: quia tunc princeps ingenuum ipsum facit, ibid.

Libertum de crimine capitali si accusauerit filij patris, vel in futurum petierint, nullus honor reuerentialis debetur eis, d. l. sed si, §. si liberta.

Libertus tenetur reuerentiam præstare vxori patroni, sicut ipsi patrono, l. i. C. de in ius vocando.

Libertus non tenetur præstare reuerentiam marito patronæ suæ: sed bene tenetur vxori patroni sui, quia vxori per vium fit honor: sed non conuerio, gl. p. ibid.

Libertus tenetur præstare heredi extraneo patroni sui obsequia, quæ consistunt in non faciendis secus verò, quæ consistunt in faciendo: nam tunc non tenetur, gl. i. in l. 2. C. cod.

Liberti tenentur præstare reuerentiam heredi b. extraneis patroni: quia ex parte patroni est fauor, & ideo prorogandus: heredes tamen extranei liberti non tenentur præstare patrono liberto, quia ex parte liberti est odium, & ideo restringendum, ibid.

Libertus naturalis ratione debet præstare honorem patrono, d. l. 2.

Libertus obsequium necessarium patroni filiis, pupillis, vel adultis præstans, non habet negotiorum gestorum actionem nisi protulerit officio, §. & ibi gl. si. C. de negotiis gestis.

Libertus non potest diminuire iura patroni in vita, gl. si. in l. cum à matre, l. 4. C. de rei vind.

Liberti patroni debent præstare consuetum obsequium etiam liberto damonatorum, quibus si non præstiterint, debent puniri cum fecerint, l. etiam liberto, C. de obsequiis.

Libertus tenetur alere patronum, qui vergit ad inopiam, quamvis non teneatur ad operas, l. i. C. de operis libertorum.

Libertus potest cogi dare patrono pro alimentis pretium pro operis promissis, quando patronus vergit ad inopiam, ibid.

Liberti etiam illi, qui fuerunt manumissi ob pecuniam suam acceptam à domino, tenentur ei mero iure obsequia præstare, l. i. C. de obsequiis.

Libertus non debet in patronum vinum, & aquam exerceat, & l. exerceat, cum temeraria licentia à iudice puniri debet, l. 3. C. cod.

Liberti, quibus operæ impositæ non sunt, consuetum obsequium teneant præstare patronis non verò imperitiorum, l. i. C. de obsequiis, §. C. cod.

Liberti priuigii, & filij patronorum debent præstare reuerentiam, & eis iniuriis extiterint, iudex debet providere, l. p. C. cod.

Liberti noueræ non debent esse iniuriis priuigii patronæ suæ, d. l. p. & ibi gl. i. C. cod.

Libertus tenetur præstare obsequium patronæ, & etiam liberto eius, l. si & ibi gl. i. C. cod.

Libertus si non præstet obsequium manumissori ex necessitate, ei comminari debet prætor, & l. comminatio non prodest, extra ordinem coertio debet imponi, gl. si. in l. 2. C. de liberto.

Liberti non solum patronis: sed etiam heredibus, etiam extraneis obsequium debent præstare reuerentiam, l. 3. & ibi gl. 3. C. de liberto.

Liberti filius, licet ingenuus, tenetur præstare reuerentiam patrono, licet non tantum: sicut pater, gl. si. in l. i. C. cod.

Libertus sicut tenetur præstare reuerentiam non patrono propter patronum, veluti filio patroni viuentis parentis, & non libertus tenetur præstare obsequium patrono propter libertum, ibid.

Liberto semper honesta, & sancta persona patroni videri debet, etiam si sit inhonestus: unde eum non accusat, l. liberto, & ibi gl. i. de obsequiis.

Reliqua verbo, Obsequium, Patronatus, Operas, l. i. Patronus, 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8.

LIBERTVS ex causa fideicommissi manumissus non potest in ius vocari, E E E manumissio.

- manumissorem sine venia. l. is quoque. de in ius vocando.
- Libertus non potest vocare patronum sine venia, neque patrem adoptivum patronum, quamdiu durat adoptio. l. sed si. §. parentis. eod. §. p. nales. Inst. de actio.
- Libertus in ius vocare sine venia non potest filium adoptivum patroni, quamdiu durat adoptio. ibid.
- Libertus sine venia non potest in ius vocare filium patroni, etiam si in adoptione filius se dedit, vel ego dedi. ibi.
- Libertus sine venia potest in ius vocare filium adoptivum a filio emancipato patroni: mortuo tamen auctore debeat ius reverentiale filio patroni, & etiam eius filio adoptivo debet. d. §. parentis. & ibi gl. 1. in ius.
- Libertus ut possit patronum in ius vocare a iudice venia danda est, nisi velit contra eum agere famosa actione, ut furti, vel nisi grauet apud bonos viros fama & opinionem bonam patroni. d. l. sed si. §. p. nales.
- Liberto conceditur venia, ut patronum possit in ius vocare ex causa famosa, quod patronus libertum gravissima iniuria affectus, vel flagellus cecidit. ibi.
- Libertus patronum debet in ius vocare perita venia, etiam si eum velit in ius vocare quasi tutor, vel curator alicuius. d. l. sed si. §. fin.
- Libertus potest vocare in ius sine venia tutorem, vel curatorem patroni sui. ibi.
- Libertus sine venia non potest experiri contra viuentem, a qua fuit manumissus, licet auctorem viuentis vocet in ius: quia viuentis tantum per alium potest conveniri. gl. si. ibi.
- Libertus perita venia debet in ius vocare procuratorem patroni: quia ipse patronus videtur vocari, cum ipse iuret de calumnia, & non procurator. ibi.
- Libertus patronum in ius vocans sine venia incidit in penam ex sola vocatione: quamvis non venialitatis patropus non remitteret, nisi esset commissa. gl. 3. in quamvis. eod.
- Libertus si in ius vocavit sine venia filium patroni in potestate constitutum, incidit in penam §. o. auctorem, ad quam ager filius etiam absente patre. l. libertus. eod.
- Libertus, qui se defendit in crimine, non videtur in ius vocare, licet iudicem intrepelleret, ut causam terminet. l. si libertus. 1. & ibi gl. 1. eod.
- Libertus, qui se defendit in crimine, non videtur in ius vocare, licet petat patronum de calumnia puniri, & etiam potest reaccusando eum aliquod crimen in eum retorquere. gl. 1. ibi.
- Libertus, qui libellum tantum dedit contra patronum, non videtur in ius vocare eum. l. libertus. 1. eod.
- Libertus non videtur vocare in ius patronum per libellum supplicatorium porrectum Principi, vel per libellum conventionalem porrectum iudici. d. l. libertus. 1. & ibi gl. 1.
- Libertus tutor pupilli nomine patronum sine venia potest in ius vocare etiam actione famosa: sed non accusatione, id est criminaliter. l. i. quæsitum. & ibi gl. 1. eod.
- Libertus communis plurium patronorum vocando unum ex eis sine venia incidit in penam §. o. auctorem, ad quam non datur actio heredi, neque in heredem, neque ultra annum. gl. pen. in l. 3. C. eod. l. in eum. gl. pe. in l. 3. C. eodem.
- Libertus plurium patronorum si unum ex eis vult in ius vocare, debet petere a patre veniam. l. communis. ff. de in ius vocando.
- Libertus sine venia vocans in ius patronum incidit in penam §. o. auctorem, ad quam datur actio postulantem patrono, & si is penam non possit solvere castigatur in corpore. l. si eod. §. p. nales. & ibi gl. in eum. Inst. de actio.
- Libertus sine venia vocans in ius patronum incidit in penam §. o. solidorum, nec potest pretendere iuris ignorantiam, ut euitet penam: quia illa ignorantia est quasi iuris naturalis, & que tenetur ad beneficiendum beneficiis nobis. gl. 1. in l. heredi. de iuris, & facti ignorant.
- Libertus vocem patroni sui in ius vocare non potest sine permisso prætoris. l. 1. C. de in ius vocando.
- Liberti, seu liberi eorum non debent in ius vocare sine venia patris patronum suum, vel patronum, vel liberos, vel parentes eorum, vel heredes, etiam si extranei sint. l. 2. C. eod.
- Libertus cuiuspiam non habet necesse veniam edicti petere, si vellet in ius vocare aliquem ex cibus. l. in tantum. de rerum diuisione.
- Liberti non debent in ius vocare sine venia liberos patroni usque in infinitum, quamvis non sint heredes: quia sunt exheredati, dum tamen non mala mente. gl. 1. & 3. in l. 2. C. de in ius vocando.
- Libertorum filii licet sint ingenui, non tamen possunt viuis parentibus patroni in ius vocare sine venia. gl. libertis. ibi.
- Liberti rusticari, vel ignorantie in vocando in ius patronum sine venia non paritur. d. l. 2.
- Libertus si post vocatum in ius sine venia pœniteat, & remittat actionem, vel si patronus non venit, vel volens patronus vocatus est in ius sine venia, non puniuntur in §. o. aureos, ad quos alias teneretur. gl. fin. ibi. & l. quamvis. & ibi gl. 3. de in ius vocando.
- Libertus pro patrono conveniri non debet. rubr. C. ne filius pro patre.
- Libertus, vel servus conveniri non possunt ex contractu patroni, vel domini. l. ex patroni. §. C. eod.
- Libertus statim non debet ad litigandum contra patronum currere: sed debito honore referendo debet coram iudice conveniri. l. 3. C. de obsequiis.
- Liberti contra patronos sine venia non debet audiri. l. 3. & ibi gl. a. C. de libertis.
- Libertus sine venia vocans in ius patronum, civiliter, & criminaliter potest conveniri. gl. 1. in l. 1. C. quando civilis actio.
- Libertus non potest vocare in ius sine venia patronum, qui ex causa fideicommissi manumissus est, vel pro quo iudicatum est in causa ingenuitatis, vel libertatis: vel eum, qui emit eo pacto, ut manumitteret, & manumissus: sed ex constitutione Diui Marci peruenit ad libertatem. §. p. nales. & ibi gl. patronorum. Inst. de actio.
- Liberti heredes exaneque potest in ius vocari sine venia: sed si heres sit filius, non potest. gl. in ius.

Reliqua de iure, Patronum, §. 3. ubi §. 6. Venia, Libertus, §. 3. ubi §. 6. Libertus.

- Libertus si putans se debere operas officiales patrono, si soluerit eas, vel eandem actionem, repetet eas, vel actionem locum conditione iudicis. l. si non forte. 1. §. 1. libertus. de condit. indebit.
- Libertus tenetur naturaliter patrono suo præstare operas officiales ex illa æquitate naturali, ut beneficiarius beneficiarius. d. §. libertus. & ibi gl. natura.
- Libertus operas officiales, quas putabat se debere, per aliquod tempus si non soluit, & ideo super illis transegit, & pecuniam locum, non potest illam repetere. d. §. libertus. & ibi gl. repetere.
- Libertus putans se debere operas artificiales, & fabriles, si soluerit patrono, non potest illas iterum repetere propter varietatem, quæ inhæret ex tempore, & ex persona, quæ operas etiam eiusdem hominis diversificat, & ideo potest repetere eam actionem: quatenus patronus est factus ioculator habita actionem quanti verisimiliter fuisse illas operas conductas. d. §. §. libertus.
- Libertus potest cogi per officium iudicis ad præstandum operas officiales patrono, & etiam reuerentiales, cum sub officialibus contingantur. glo. debere. ibi.
- Libertus si pactus sit cum patrono operas fabriles, aut artificiales ab eo petentur, æstimationem operarum, quas postea soluit, repetere potest. l. qui exceptionem. 4. §. §. si. & ibi gl. si eod.
- Libertus operas obsequiales tenetur præstare patrono iure naturali, & ideo ille non videtur posse remitti. d. gl. 1.
- Libertus non tenetur præstare operas incertas, nisi indicentur. gl. legatario. in l. 1. §. 1. ut in possit. legatario.
- Libertus quando decedit testatur, habet electionem patronus perendi operas impositas causa libertatis, vel tertiam partem bonorum. l. licet testamento. de iure patr.
- Libertus debens operas non potest partem illarum solvere per horas: quia id est officium diurnum. l. 3. de operis liberti.
- Libertus ut obligetur ad præstationem operarum, debet iurare post manumissionem statim, vel post ex intervallo, si tempore manumissionis fuit actum, ut etiam potest iurare, & etiam ante manumissionem potest iurare, si incontinenti sequatur manumissio. l. ut iuraturandi. & ibi gl. manumissionem, & glo. siue. eod. num.
- Libertus ut obligetur ex iureiurando, debet iurare operas, donum, munus se præstaturum, & qualescumque operas, quæ modo probe iure legitime non illicito, ut causa eandem libertatis imponuntur. d. l. iuraturandi. §. iurare. & ibi glo. iure legitime.
- Libertus, qui iuravit operas incertas præstare patrono, aut Lucio Titio, non potest solvere Lucio Titio, ut a patrono libertetur: sed si operas certas præstare iuraverit. l. ferus. & ibi gl. si eod.
- Libertus, qui promissit patrono, aut Lucio Titio pecuniam causa libertatis, solvens de Lucio Titio libertatur a patrono. quia alia. eod.
- Libertus post indicationem operarum incertarum morbo impeditus ita, quod præstare non possit, non tenetur præstare. l. libertus. §. de operis libertorum.
- Libertus communis si duobus patronis se statum mille operis iuraverit, aut communi servo eorum promissit, quingenas cultet eorum tenetur præstare, non singularem operarum dimidias. ibi.
- Libertus, qui iuravit operas incertas præstare, tenetur præstare etiam eas operas eius artificis, quod post manumissionem didicit, illa honesta sint, & sine periculo vitæ possint præstari. l. eius artificis. eod.
- Libertus, qui iuravit operas incertas præstare, non tenetur præstare operas turpes, quas post manumissionem exercere cepit, ut facere artem ludicram: quia tunc eas tantum tenetur præstare, quas manumissionem tempore præstabat. ibidem.
- Libertus diues tenetur præstare patrono operas certas, & incertas suo victu, & vestitu: nisi quando est inopis, quo casu præstanda sunt ei alimenta a patrono, aut liberto est relinquendum satis temporis ad quæsum faciendum, unde se alii possit his diebus, quibus operas edit: alias denegatur patrono operarum petitio. l. suo victu. & ibi gl. 1. & l. §. §. l. pen. eod.
- Libertus habens domicilium in provincia debet venire Romam ad reddendas operas incertas patrono habenti domicilium Romæ: sed dies itineris petuntur patrono ita, quod dies operarum diminuantur, nisi libertas secesserit. l. quod nisi. a. §. 6. & ibi gl. pe. & §. epd.
- Libertus obligatus ad operas non tenetur sequi patronum vagabundum. d. §. si.
- Libertus artem patroni exercens tenetur non solum ipsi patrono: sed etiam amicorum ludis gratuitam operam præstare. l. si libertus. 2. §. eod.
- Libertus medicum exercens tenetur voluntate patroni gratis curare ægros amicos eius. ibi.
- Libertus iurans se tot operas daturum, quot patronus debitoris fuerit, non aliter tenetur stare arbitrio eius, quam si æquum arbitratu fuerit. l. si libertus. 3. §. eod.
- Libertus promittens centum, si in aliquo offenderit patronum, non tenetur ex tali promissione. gl. 1. in l. qui onerandus. 3. de operis libertorum.
- Libertus profusus antea amissus ad eas operas, quæ postea imponuntur, ut non teneatur eis. l. qui libertus. 3. §. eod.
- Libertus liberatur ab operarum impositione obligatione, si vno filio amisso obligavit se ad operas, & deinde alter natus sit ei. ibi.
- Libertus si ab initio delegante patrono promissit creditori patroni operas, non liberatur ab operarum impositione obligatione propter liberos antea, vel postea natos: quia hæc delegatio vicem solutionis habet: licet si filius id, quod patrono promissit, creditori patroni promissit: quia tunc liberatur. d. l. qui libertus. §. nihil.
- Liberti heredes a præstatione operarum non liberantur eo, quod libertus post eius mortem natus sit postumus. d. l. qui libertus. §. si.
- Libertus arenas operas arenas promittens non tenetur ad eas, quæ sine periculo vitæ præstari non possunt. l. hæc demum. 3. §. eod.
- Libertus tenetur præstare operas promissas etiam eius artificis, quod post manumissionem didicit. ibi.
- Liberto, qui nescit operari, possunt imponi tales operæ, quæ non sunt contra eius dignitatem.

ne suis quidem negotiis sufficiat, à tutela patroni, & filiorum eius de iure communi potest excusare. l. p. §. fi. cod.

Libertus egenus à pupillo, eodemque patrono ali debet: etiam si tutor eius non sit. l. 1. §. si pupillus. & ibi gl. quia aliter de tutelis, & rationibus.

Liberti Senatorum, qui negotia patronorum gerunt, à tutela aliorum excusantur. l. libertus. 17. ad municipalem.

Libertus non potest tutores dari filiis patroni subit periculum deserti obsequii: hoc est emendari debet verbis, & etiam in servitutem reuocari. l. 1. & ibi gl. si. C. qui petant tutores. gl. 1. in l. si. §. personis. C. de admin. tutoris.

Libertus tutor si pecuniam pupilli sui non deposuerit, vel in emptionem praediorum non collocaverit: sed conuerterit in vius suos, remitti debet puniendus ad praefectum vrbis arbitrio suo. l. 4. C. de administ. tutorum.

Libertus tutor non deponens, vel non collocans in emptionem praediorum modicam summam pecuniae pupilli, non debet remitti puniendus praefecto vrbis. gl. 2. ibi.

Liberti curatores culpa, vel fraude si curam male administraverint damnum ab eo, qui dedit minori, relaxari debet, & remouetur, & pro modo commissi delicti puniuntur in corpore. l. si liberti. 10. C. cod.

Libertus curator fraudulenter manumittens seruum aduli eo consiliente, vel aliquid male gerens, de culpa tenetur actione vrbis nego. gestorum iure communi: de dolo etiam criminaliter extraordinarie. gl. 7. ibi.

Libertus tutor, qui non potest patronum conuictorem accusare de suspecto, non prohibetur officium iudicis implorare. l. 1. §. 1. C. si tutor, vel curator nō gesserit.

Libertus tutor contra patronum conuictorem actionem pecuniariam etiam famolam nomine pupilli potest intentare: sed tamen, non potest, nisi ex magna causa. gl. p. e. ibi.

Liberti sponte manumissi, à tutela, vel cura filiorum patroni nullam habent excusationem: liberti tamen necessitate manumissi possunt se excusare. l. libertos. 5. & ibi gl. 1. C. de excusa. tutorum.

Libertus si per alii iure non potest se excusare à cura filiorum patroni, quorum tutelam administraverit, vel etiam propter numerum liberorum: his tamen causis alijs porruisset se excusare. d. l. libertos. & gl. 2. & 3. ibi.

Liberti non excusantur à numeribus ciuilibus: veluti à tutela, eo quod patronorum negotia gerant, nisi sit libertus senatoris, cuius negotia gerit. l. nec senatorum. 13. & ibi gl. 1. C. cod.

Libertus à tutela patroni, & manibus municipalibus non excusatur. l. 1. C. ad legem Vicesham.

Libertus, qui fraudulenter tutelam filiorum, vel nepotum patroni gessisse probetur, ad praefectum vrbis puniendus debet remitti, §. pen. Inst. de suspect. tutorib.

Reliqua verbo, Patronus, §. 8.

17 LIBERTUS decedens ab intestato potest fideicommissum relinquere à patrono vique ad partem sibi debitam exclusiue. l. filipsam. 177. & ibi gl. vique de legat. 1.

Libertus faciens testamentum, quo partem debitam relinquit patrono, in qua non potest cum onerare. ibid.

Liberti hereditas tota patrono est debita eo decedente ab intestato sine herede suo: sed si decesserit ex testamento, ojim dimidia, hodie tertia debetur. gloss. vique ibid.

Liberti si consentiunt heredi patroni alienanti rem eis relictam, praesumitur animo donandi, nisi aliud appareat. l. p. §. insulam. de leg. 2.

Libertus potest relinquere legata, & fideicommissa ultra legitimam à patrono successore sibi ab intestato, & debentur illa etiam à filio patroni, si filius ille mox patrono ante aditam hereditatem liberti admissus sit ex sua persona ad bonorum possessionem vnde legitimi. l. 1. §. fin. & ibi glo. à patrono. de legat. 3.

Libertorum ius habent filij patronorum non à patribus iure successione: sed quia filij sunt, quibus exclusus veniunt cognati patroni per ordinem vique ad quintum gradum gl. fuisse. in l. de iure patronat.

Liberti filius heres institutus si bona repudiauerit, excludit patronum, cum non videatur esse filius, cum ei non succedat. l. siue libertus. §. fi. & ibi gl. fi. cod.

Libertus si instituit heredem patronum suum sub conditione, si filius suus viuo se moriatur, valet institutio: quia poterit esse, quod filio decedente patronus possit accipere secundum tabulas. l. 1. §. si libertus. de bonis libertorum.

Libertus habens patronum, & patroni filios, debet instituire patronum ex parte debita, & si substituire liberos suos in eandem portionem, vt si patronus viuo libero mortuus fuerit, satisfactum videatur eius liberis. l. libertinis. 5. cod.

Libertus si habeat patroni filium emancipatum, & ex eo nepotem, qui in aui potestate remansit, debet relinquere debitam partem filio tantum, non nepoti. ibidem.

Liberti filius institutus ab eo si abstinuit, vel adiit, & postea per restitutionem in integrum abstinuit, eius patronus ad eam hereditatem admittitur. l. etiam si. & §. si filius. eod.

Liberto sine liberis mortuo patronus, & patrona possunt accipere bonorum possessionem, & quidem simul etiam ante patrem, & fratrem liberti: sed hodie nō accipiunt ante fratrem, & patrem. l. liberto. 17. & ibi gl. 1. cod.

Liberto sine liberis mortuo ad eius bon. possid. admittuntur, qui sunt proximi patrono, vel patrono mortuis: hoc est eorum cognati vique ad quintum gradum. d. l. liberto. & ibi gl. fi.

Libertus si legauit alicui, & is rogatus sit restituere illud patrono, denegatur legatario petitio illius legati, si patrono ex debita portione fuerit satisfactum. l. si libertus. 20. §. 1. cod.

Libertus si filium suum emancipatum heredem instituit sub conditione, & in eius defectum substituit alium, si deficiente conditione ad substitutum peruenit hereditas, vel pendente conditione filius decessit, patrono partis dedit bonorum possessio aduersus substitutum competit. d. l. si libertus. §. si libertus.

Libertus si decesserit relicto patroni filio, & ex altero filio duobus nepotibus, nepotes non admittuntur in bonis eius, quando filius est: sed si ex duobus patronis alter vnum filium, alter duos filios reliquisset, viriles partes inter eos

debent fieri. l. si libertus. 23. §. fi. de bonis libertorum.

Libertus si condemnatus sit de crimine capitali, illud ius, quod patronus habiturus esset in bonis liberti, aufertur ei: non debet reliqua pars bonorum, quae patrono non pertinet, filio applicari. l. si in liberto. 28. eod.

Libertus meus in seruicium redactus si postea ab eo, cuius seruus factus est, liberatus sit, & eius copierit esse libertus, qui eum manumissit, praefertur mihi in contra tabulas. l. si libertus. 32. eod.

Libertus habens duos patronos si vnum eorum praeterit, & alterum ex semile heredem instituit, & alium extraneum ex alio semile, scriptus patronus debitam sibi partem nimirum redactus si postea ab eo, cuius seruus hac lege emit, vt manumitteret, & ipse ex constituto Diui Marci ad libertatem peruenit. ibidem.

Liberti intestati hereditas deferuntur municipibus patronis, si eum manumissit. ibid.

Libertus, libertabque meis legatum relictum non censetur relictum liberto libertae testatoris. l. Modestinus. 103. & ibi gl. 1. de verb. signifi.

Liberti ius succedendi non transit ad extraneum heredem gl. 1. in l. liberto. 11. C. de testibus.

Libertus minor centenario potest exheredare, vel praeterire patronum. gloss. 1. in ad. marg. in leg. 1. C. de contra tab. liberti.

Libertus minor, vel maior centenario si decessit intestatus, succedunt ei liberi, si quos habet, quibus non extantibus admittitur tutor. d. gl. 1. ibid.

Libertus maior centenario si extraneum instituto exheredit: id est praeterit patronum, datur patrono bonorum possessio contra tabul. ibid.

Libertus filium in sua potestate habere potest, & id eo si filius ad eius successione, vt legitimam admittit. l. filium. 7. C. de suis, & legitimis.

Liberto ob praeteritum statim: id est si, iuramentum non impediret exemplum ingenuorum contrahere matrimonium, & filios habere in potestate. ibi. d. m.

Liberto olim lege 12. tab. licebat patronum suum testamentum praeterire sine timore testamenti rumpendi. in prin. Inst. de successione liberto.

Liberto succedunt omnes dependentes patroni vique in infinitum: sed transfusiles vique ad quintum gradum. gl. vique ad quintum. & ibi add. in §. multis. Inst. eod.

Libertus condemnatus si bona perdat, patrono eius id, quod ex bonis eius habiturus esset, si is, in quem animaduertum est, sua morte decessisset, auferri non debet, reliqua pars ad filium pertinet. l. cum ratio. §. 1. de bonis damnatorum.

Libertus meus si sit alterius seruus factus, & ab eo manumissus, secundum manumissor praefertur in contra tabulas. gloss. 1. in l. si mulier. 29. de re. ligo.

Liberto manumisso per fideicommissum succedit manumissor. gl. fin. in l. nequam. 27. de exculat. tutorum.

Reliqua verbo, Patronus, 14. 15. 16. vique §. 25.

18 LIBERTUS in vnum, vel plures potest pater assignare vni, vel pluribus liberis restamento, vel inter viuos. l. 1. de assignat. libert.

Libertus, qui apud hostes est, potest assignari, vel legari, & vendi, & promitti. d. l. 1. §. quemque. & ibi gl. assignari.

Libertum potest quis assignare quibuscumque verbis, vel nupti, vel testamento, vel codicillis, vel viuis, & assignationem potest adimere etiam nuda voluntate. d. l. 1. §. assignare.

Liberti assignationem sibi factam potest quis repudiare. ibid.

Libertum assignare potest quis filio exheredato. sed si post assignationem fuerit exheredatus, non censetur exheredatus animo adimendi assignationem, nisi hoc animo facta sit. ibid.

Libertus si sit assignatus vni ex duobus filiis vnus patroni existente filio ex altero patrono, cui assignatus est, cum fratre excludat, habebit bensem in hereditate liberti, quando frater eius viuit, vel admitti potuit ad legitimam hereditatem: sed si fuerit capite minutus etiam minima, aequales partes habebit. d. l. 1. §. fi.

Libertus si sit assignatus alicui, & is decesserit relicto filio, & fratre, & alterius patroni filio, nepos habebit semileem, quem esset habiturus frater defuncti, si ei libertus non fuisset assignatus. l. 2. eod.

Libertus potest assignari nepoti, & nepos assignatoris praefertur filio. l. 3. §. 1. eodem.

Libertus potest assignari etiam ei, qui in potestate recasurus est. ibid.

Liberti si quis assignauerit duobus, quorum vnus etiam cum liberis in ciuitate esse debuit, vel repudiavit, portio eius accretet alteri: sed eo etiam defuncto liberti alterius succedunt liberto, nec in familiam assignatoris redit libertus. l. vtrum. & ibi gl. fi. eod.

Libertum si quis assignauerit duobus, quorum vnus filios, alter nepotes reliquit, ordo etiam inter eos seruandus est. d. l. vtrum.

Libertus potest assignari pure, & sub conditione, & per epistolam, vel testatione, vel per chirographum. l. assignare. eod.

Libertus assignatus, neque quasi legatus, neque quasi fideicommissum percipiat, neque fideicommissum potest onerari. ibid.

Libertus soli ei, qui in potestate est, potest assignari: sed non filio emancipato. l. 1. vtrum. 2. & ibi gl. p. & fi. eod.

Liberto sub conditione, vel in diem assignato, interim pendente die, vel conditione

ditione omnia perinde obseruantur, ac si assignatus non fuisset, & ita mortuo eo interiri ad omnes liberos pertinet hereditas, vel bonorum illius liberi possidio. l. i. sub conditione. cod.

Libertus si sit assignatus vni purè, alij sub conditione, is solus, qui purè assignatus est pendente conditione, habet ius patroni. ibid.

Libertus potest assignari etiam posthumis. l. i. cod.

Libertus potest assignari etiam de quocumque certa: sed vsque in diem centum vix potest. ibid.

Libertorum bona quamuis æqualiter pertineant ad omnes patroni liberos, qui eiusdem gradus sunt: tamen si assignetur libertus vni ex patroni filiis, vel nepotibus in potestate, is solus succedit liberti exclusis aliis etiam in eodem gradu constitutis: sed si, qui assignatus est libertus, decesserit nullis relictis liberis, ceteri liberi patroni defuncti recipiunt ius patronatus, & succedunt liberti. in princip. l. i. de assignat. libertorum.

Liberto assignato vni ex liberis patroni non potest si, cui libertus assignatus est, ius patronatus, quod habet ex assignatione sibi facta, transferre ad heredes extraneos, neque potest alicui extraneo assignare: quia ad liberos tantum potest transferre, non ad extraneos. in princip. in addit. marg. l. i. cod.

Libertus, vel liberta permittitur assignari non solum filio, vel nepoti: sed etiam filiz, vel nepri. d. princip.

Reliqua verbo assignatus.

Libertus sine fraude de hereditate sua potest donare amicis bene merentibus, & filiam suam dotare: tamen alienauit in fraudem patroni, ille, qui alienauit, non tenetur petitione hereditatis patrono: quia debitor patroni est, & non hereditarius. l. quod si in diem. l. 8. §. Iulianus. de petitione heredit.

Liberti donationem, vel alienationem causa mortis factam vt patronus reuocare possit per actionem Favianam, vel Clausianam, solus euentus inspicitur etiam sine fraude: sed ad reuocandam alienationem factam inter viuos titulo non lucratio, necessaria sunt duo: scilicet euentus, & consilium. gl. donatum. ibid.

Libertus potest alienare inter viuos, nisi in fraudem patroni alienet, quo casu irritatur, si patronus propter hoc alius non gl. i. in l. patronus. de probatio.

Libertus si alienauit totum, quod habebat, non tenetur patronus probare fraudem liberti. ibid.

Libertus donans omnia bona præsumitur donare in fraudem patroni. d. glo. l. 1. & ibi add. marg.

Libertus si alienauit in fraudem patroni: sed adhuc post alienationem habeat in bonis plus centum aureis, alienationes valent: sed reuocatur per Favianam, vel Clausianam tanquam in fraudem facta. l. si libertus. l. 6. de iure patronatus.

Libertus si in fraudem legis Papiz alienauit aliqua: quæ minus haberet minus centum aureis in bonis, vt ita libere præterito patrono posset cessari, ipso iure non valent alienationes, & patronus habet locum in bonis liberti, perinde ac si fuisset in eis centum aurei. ibid.

Libertus dotans filiam non videtur fraudare patronum: secus tamen est in debitoribus, qui dotat filiam in fraudem creditorum. l. 1. §. sed si libertus. & ibi gloss. reprehendenda si quid in fraude patro.

Libertus si in fraudem patroni vendit, vel locat, datur electio emptori, vel redactori, vel pretium supplere, sed si libertus emat in fraudem patroni maiori pretio, non datur electio patrono: sed ipsi venditori. & idem est in permutatione, vel locatione, & conductione. d. l. 1. §. si quid.

Libertus si bona sine vendidit, & sine vlla gratia, ac pretium alij donauerit, cum patrono in pretio fraudis facta sit, datur ei Favianam contra eum, qui pretium dolo accepit. d. l. 1. §. sed si rem.

Libertus si rem vilis vendidit, & pretium alij donauit, datur patrono Favianam, & contra eum, qui villi pretio emit, & contra eum, quod pecuniam accepit: is tamen, qui emit, si malit rem restituere, non aliter restituit, quam si pretii, quod numerauerat, recipiat. ibid.

Libertus si mutuum pecuniam in fraudem patroni accepit, & donauit, patronus debet conuenire Favianam eum, cui donauit, sed si mutuum pecuniam acceptam consumpserit, non debet perdere, qui mutuum dedit. d. l. 1. §. si mutuum. si quid in fraudem patroni.

Libertus si mutuum pecuniam non accepit: sed spondit se redditurum quasi accepisset, datur Favianam patrono. ibid.

Libertus si fideiussit apud alicuius creditorem in fraudem patroni, vel rem obligauit, creditorem non tenetur Favianam patrono: debitor tamen poterit conueniri a patrono Favianam, vel mandari. d. l. 1. §. si fideiussit.

Libertus si in fraudem patroni aliquid dedit defuncto patrono viuo liberti, filius liberti etiam si contra tabul. liberti accepit, vt potest Favianam ad reuocanda alienata a liberti. d. l. 1. §. pen.

Libertus, qui donauit inter viuos in fraudem, si promissit se non venturum contra sub pena, patronus etiam heres institutus a liberti agens Favianam ad reuocandam donationem non potest conueniri ad penam: quia in hoc plus est ipse, quam defunctus, quia cum rescindit principale: scilicet donatum, ergo & accessorium, vel pactum euictionis, vel pene. glo. Favianam in l. 3. §. patronum. eodem.

Libertus potest inter viuos donare bene merentibus amicis, nec tunc competit patrono Favianam: sed non potest legare etiam bene merenti. l. viuos. eodem.

Libertus si duo creditores dedit in solum rem valentem 20. pro decem, quæ debet, illud, quod valet ultra decem, reuocatur patrono per Favianam: & tamen debitor non potest agere prima actione, & hoc speciale est, quando euincitur res data in solum per Favianam. l. qui res suas. §. 1. de solutio.

Libertus si alienauerit aliquid in fraudem patroni, vsque ad legitimam portionem patronus poterit reuocare. l. 1. C. si in fraudem patroni.

Libertus inter viuos si alienat sine dolo malo, valet alienatio. gl. si in l. 1. C. si in fraudem patroni.

Libertus si inter viuos alienat dolo malo, vel in fraudem legis, vt fit minor centenario, tunc alienatio ipso iure non valet, & totum reuocatur. ibid.

Libertus si inter viuos alienat in fraudem patroni tantum, tunc valet alienatio: sed reuocatur per patronum vsque ad legitimam tantum. ibid.

Libertus potest dotare filiam suam, etiam si non sufficiat reliquum ad legitimam patroni. gl. i. in c. 1. qualiter olim poterat feudum.

Reliqua verbo Patronus, l. 1. §. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Libertus si sit ingratum per procuratorem accusare potest patronus, & libertus etiam per procuratorem respondere. l. sed & ex de procuratorib.

Libertus cum esset meus debitor, si propter ingratitudinem, vel quia passus sit se vendi ad pretium participandum, redactus sit in seruitutem a domino, non restituitur ex edicto de capitis diminutione contra seruum: sed bene contra dominum, vel filium, vel eum, ad quem eius bona peruenerunt. l. tutelae. §. si libertate. & ibi gl. 1. de capitis diminut.

Libertus alicuius cum esset meus debitor, & postquam fuit redactus in seruitutem propter ingratitudinem, actione prima ego conuenierem eum, ad quem bona illius peruenerunt, etiam illis bonis non sufficientibus ad debitum, non datur mihi libertus ille factus seruus pro noxa. d. §. libertate. & ibi gloss. mitti.

Libertus patronum si contumeliosus violauerit, aut illata manu atrociori pulsauerit, aut etiam pauperare, vel corporis valetudine laborantem reliquit, neque inuauit dando ei aliquid, redigitur in seruitutem, & debet præbere ministerium domino. l. alimenta. de liberis agnos.

Libertus si inobsequiosus sit patrono, vel patronæ, aut eius liberis, debet ad iudice castigari verbis sub comminatione seueritatis non desistatur, & si rursus causam querelæ præbuerit, & ita dimitti debet. l. i. de iure patro.

Libertus si contumeliam fecerit, aut conuiuium dixerit patrono, aut eius liberis, relegari debet, quod si manus intulerit, in metallum debet damnari. ibid.

Libertus si aliquam calumniam instruxerit patrono, vel delatorem subordinauerit, vel aliquam causam aduersus patronum, & eius liberos intenuauerit, in metallum damnandus est. ibid.

Libertus, qui patrono delatores submisit, qui de statu id est de libertate, vel de filiatione, aut de eius potestate faceret questionem, et reuocatur in seruitutem. l. diuus. eod.

Liberti ingrati, & inobsequiosi secundum delictum admittuntur contra patronum, sunt puniendi, interdum castigantur verbis, vel pars bonorum eis auferitur, & patrono datur, vel subitis cedantur, & ita absoluantur. d. l. Diuus Vespasianus. eod.

Libertus ingratus dicitur is, qui obsequium necessarium, vel alimentorum, non præstat patrono: vel res eius, vel filioptem tutelam administret recusat, & ob id in seruitutem redigitur; sed si attingat tutelam: sed male gerat, tunc alias pænas patitur, nec in seruitutem reuocatur. l. ingratus. & ibi gloss. 1. & fin. eodem.

Libertus vt ingratus potest accusari per procuratorem. l. 4. de obsequiis.

Libertus, qui accepto pretio ab eo manumissus fuit, potest accusari, vel in seruitutem reuocari a filio, vel herede manumissoris; secus si manumissor accepit pretium ab amico serui, vel eum manumiserit, quo casu cogitur manumittere, nec potest eum reuocare in seruitutem. l. 3. & ibi gl. ab amico. eod.

Libertum vt ingratum tamdiu potest quis accusare: quamdiu persequatur patronus. l. si quis hac leg. 3. §. 1. qui, & a quibus manumiss.

Libertus plurimum patronorum si ingratus exstiterit vni patrono, potest si eum accusare vt ingratus: & si plures ostenderit, offensorem omnium consensu, vel maioris partis est necessarius vt in seruitutem redigatur, si sint eiusdem gradus. d. l. si quis hac leg. 3. §. 2. & ibi gl. consensum. & add. marg.

Libertum in seruitutem redigendi facultas propter ingratitudinem ultra filios patronorum non extenditur. gl. possit. ibi.

Libertum si pater vni ex filiis assignauerit, solus ille filius poterit accusare eum vt ingratus. d. l. si quis hac leg. 4. §. 1.

Libertus manumissus ex causa necessitatis non potest in seruitutem reduci a manumissore. l. 1. C. de operis libertorum.

Libertus ille solus reuocatur in seruitutem, qui sponte manumissus gl. si. ibid.

Liberti a patronorum filiis, quibus reuerentiam, & operam debent, non possunt ad seruitutem reuocari, nisi ingrati probentur. l. pen. & ibi gl. 1. C. eod.

Libertum propter ingratitudinem reuocare in seruitutem non potest ille, qui ex causa fideicommissi manumissus potest tamen petere, vt castigetur, vt ingratus: gl. i. in l. 1. C. de liberis. & l. mater tua. §. & ibi gl. si. C. eod.

Libertus propter ingratitudinem, aut leuis offensæ culpam contra patronum, reuocari potest in seruitutem a patrono. l. 1. C. de liberis.

Libertus si propter ingratitudinem reuocatur in seruitutem, & filij etiam, qui post reuocationem nati sunt, existunt in seruitute: non verò nati ante reuocationem. ibid.

Libertus, qui eorum Principe manumissus fuit, si in seruitutem vt ingratus reuocetur, non poterit dominus eum ad libertatem perducere sine Principis licentia. ibid.

Libertus habens plures patronos potest propter ingratitudinem reuocari, in seruitutem a patronis, quibus ingratus extitit, neque requiritur omnium patronorum consensus: sed raptum offensorem. l. 1. §. 1. ibid.

Libertus propter leuem offensam in faciendo reuocari potest in seruitutem: sed non propter leuem offensam in non faciendo. gl. 1. ibid.

Libertus si est ingratus magnissimo ex voluntate, vt quia non præstat obsequium, non potest reuocari in seruitutem, nisi opportunum obsequium: puta alimentorum non præstiterit. gl. si. ibid.

Libertus non præstans obsequium manumissori ex voluntate, licet non possit reuocari in seruitutem, comminari tamen potest. ibid.

Libertus si sit ingratus manumissori ex voluntate iniuriæ ei faciendo, etiam propter leuem culpam reuocatur in seruitutem, nisi, patronus remiserit ius patronatus. ibid.

Libertus, cuius patronatus remissum est, à manu missore ex voluntate propter graves offensas potest reuocari in seruitutem sed non propter leues ibi.
 Libertus si faciat iniuriam verbis manu missore ex necessitate, damnatur in exilium si vero fecerit factis, damnatur in metallum ibid.
 Liberti si fuerint ingrati heredibus patronorum: ipsi heredes sicut manu missore compent contra eos actio ingrati, & ius reuocandi in seruitutem. l. 3. C. eod.
 Libertum ingratum solus filius hæres patroni potest reuocare in seruitutem non autem heres extraneus, vel suus ultra filium. §. gl. pen. ibi.
 Libertus propter ingratitudinem potest reuocari in seruitutem etiam per procuratorem gl. fi. ibid.
 Libertus propter ingratitudinem potest reuocari in seruitutem officio iudicis, ibidem.
 Liberti, & eorum liberi etiam militantes propter ingratitudinem reuocari possunt in seruitutem. l. fi. C. de libetis. gl. ratione. in cap. 1. §. fin. quod fuit prima causa.
 Liberti filius propter ingratitudinem, vel delictum suum potest reuocari in seruitutem sed non propter ingratitudinem patris gl. fi. in d. l. fi.
 Libertus etiam municipum sine iusta causa non reuocatur in seruitutem, & non est iusta causa tabellionatus officium, licet tabellio seruus publicus appelletur. l. fi. C. de feruis reipub.
 Libertus etiam si non præstet patrono operas obsequiales: non propterea potest redigi in seruitutem. l. solo obsequij. §. C. de liberali causa.
 Libertus potest in seruitutem redigi ratione obsequij necessarii non præstati, vt si capus esset patronus, vel fame laboraret. gl. 1. ibi.
 Libertus scit propter ingratitudinem potest reuocari in seruitutem ita & liberti filius postea etiam, quod natus fuerit ingenuus gl. filios, & ibi add. marg. marg. in §. fi. verò decretum. in auth. de puptis. col. 4.
 Libertus etiam si ei remiserit patronus ius patronatus, etiam reuocatur in seruitutem ex his causis, ex quibus reuocatur donatio; sed si patronus non remiserit, tunc etiam pro leui culpa, quod constituit in faciendo reuocatur: sed non pro ea, quæ constituit in non faciendo. §. illud. & ibi gl. restitimus. in auth. vt liberti de cetero. col. 6.
 Libertus non alendo patronum in paupertate positum punitur à patrono, & in eius potestate redigitur, & contra patronus non præstans alimenta liberti carebit operis impolitius causa libertatis, & ab eius hereditate excluditur, vbi heres institutus fuerit, & ius patronatus amittit. glo. 1. in c. 1. de forma fidelitatis.
 Libertus ingratum reuocatur in seruitutem accusatione, vel actione extraordinaria, per quam officium iudicis imploratur. §. gl. libetis. in §. maxima. Inst. de capitis diminutione.
 Libertus vt ingratum reuocari in seruitutem propter omnem offensam etiam leuem non autem potest reuocari propter omissionem obsequij, nisi in casu: vt eum denegat alimenta: & hoc verum est, quando quis ex propria voluntate manu missore fecit si non ex voluntate; sed ex necessitate manu missore, quia tunc non reuocaretur. ibid.
 Libertus manus iniiciens in patronum damnatur in metallum: verò dixerit conuictus, mittitur in exilium. ibi. & gl. fi. in l. 2. C. de libetis.
 Libertus ingratum potest reuocari in seruitutem, etiam si ei iura patronatus remiserit patronus: quia quoad talem reuocationem talis remissio non valet: sed bene quoad alia iura. §. gl. libetis. & ibi add. in d. §. maxima.
 Reliqua verbo, Ingratitudo. Libertus, 20. Seruus, 118. Alimenta, 4. §. 6.
 25. LIBERTVS non potest occidere patronum deprehensum in adulterio cum vxore sua, l. i. adulterium. 38. §. liberto. de adulteriis.
 Libertus, qui ius autorem annulorum impetrauit, si adulterium commisit cum patroni vxore, vel cum patrona deprehensus est in adulterio, potest occidi, vt libetis, & vltis persona à marito. l. fi. is, qui ius. 42. eod.
 Libertus contra patronum non potest torqueri. l. 1. §. si ferus. de quæstio.
 Libertus famulos exactionem nomine alterius contra patronum potest proponere etiam sine venie impetratione non tamen potest accusare etiam si sua iniuriam prosequatur. gl. suum. in l. 3. §. 1. de suspectis tutor.
 Libetis, vel filius non datur actio de calumniatoribus aduersus patronum, vel parentes suos, eo quod acceperint pecuniam, vt negotium facerent per calumniam, vel non facerent. l. r. de obsequiis.
 Libetis accusans ille, cui erat assignatus, non potest succedere illi liberti, nec petere contra eum etiam si frater ipsius accusantis omiserit contra eum. petere. l. 3. §. si capitis de bonis liberti.
 Liberto aduersus patronum non datur iniuriarum actio pro non atroci iniuria. l. non solum. 1. §. quædam, de iniuriis.
 Liberti non possunt accusare patronos nisi poena eis imponitur: sic in feruis, & familiaribus, qui non possunt dominos suos accusare, & si contra fecerint, puniuntur. gl. 2. in l. qui accusare. de accusat.
 Liberto non licet accusare patronum de adulterio, nisi de adulterio, quod commisit cum eius vxore, l. si adulterium. 38. §. liberto. de adulteriis.
 Libertus potest accusare patronum de atroci iniuria sibi facta. ibid.
 Libertus non solum sponte sed nec vocatus, vel iniutus ad testimonium contra patronum admitti potest. l. libertorum. 1. C. de testibus.
 Libetis nec sponte, nec iniutus aduersus patroni extraneum heredem admittitur ad testimonium gl. 1. ibid.
 Libertus etiam nolentibus patronis contra eos non debet examinari, sed contra alios, aut pro aliis libere potest examinari. ibid.
 Libertus contra patronum famulos actionem instituisse non potest. l. 1. Cod. de obsequiis.
 Libertus non potest accusare patronum suum per libertum: potest tamen implorare iudicis officium gl. pe. & fi. ibi. in l. 1. C. si tutor, vel curator non gestit.
 Libertus contra patronum summæ alieno nomine poterit instituire accusationem: pura suspecti tutoris non tamen poterit instituire actionem famulosam gl. in l. 1. C. de obsequiis.
 Libertus contra patronum non potest intrare famulosam actionem nomine alieno, id est factio, quod pendet ex alterius persona, si suo nomine in iudicio agit:

secus si alieno nomine agit, vt procurator, vel curator. d. gloss. 1. in d. d. i. tione.

Libertus contra patronum non potest intentare furti actionem, nec etiam actionem eum, vt conditionem furti; neque honestam, nisi cum venia, & cum honestate verborum. gl. fi. ibi.

Liberto contra patronum permittitur agere actione, etiam famosa, si patronus grauissimis iniuriis eum affecerit, vel flagellis fortè ceciderit. ibid.

Libertum ille tantum potest accusare de ingratitudine, qui sponte manu missore, verò, qui ex necessitate vt ex causa si fidei commissi manu missore. l. 1. Cod. de libetis.

Reliqua verbo, Accusatio, 7. 8. Patronus, 3. v. §. 6. sup. 7. 8. 9. Adio, 100. C. de i. tione.

LIBERTINA dicitur sepulchrum nobile, vel nobilium; feretrum verò plebeiorum, & damnatorum, & subgradatum sepulchrum infantium; qui necdum decem dies impleverunt, sendipila dicitur. gl. libitarius. in l. 5. §. idem ait. de infistoria actione.

LIBITINARIUS dicitur ille, qui habet laellios, siue suas conchas, vbi funera lauantur gl. libitarius. in l. 5. §. idem ait. de infistoria actione.

Libitarius dicitur à libitina, & dicitur præfectus funeribus sepeliendis. d. glo. libitarius. in add. marg.

Libitarius si ferum præpositi curandis, ac sepeliendis mortuis, & is in mortuopolauerit, renetur quasi infistoria: quamvis actio furti, & iniuriarum conpetat. d. §. idem ait. de infistor. act.

LIBRA autem argenti condemnatus si sit, etiam species comprehenditur. glo. memoratam. in l. cum clericis. 5. C. de episcopis.

Libram autem faciunt 72. atri. gl. auros. in l. fi. de ius vocando. & gl. 2. in l. 4. C. de feruis fugitiuis. & gl. ad trecentos. in §. & iudicare. in auth. de defensor. ciuitarum. col. 3.

Reliqua verbo, As, Pondo, Pondus.

LIBRARYS dicitur scriptor librorum. gl. 1. in l. forte. 2. 9. de rei vendit. gl. neque librariorum. in l. spadonem. 17. de exculat. tutor.

Librarius, vel impressor si vendat libros corruptos, & inutilis, conueniri potest redhibitoria, ac si videret animal morboisum. gl. quæ mobilis. & ibi add. mar. in l. 1. in princ. de adilitio edicto.

Librarius, vel notarius si in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocet, quomius & reus, & fidei iussor teneretur. l. si librariorum. 93. & ibi gl. 1. de reg. iur.

Reliqua verbo, Liber, 12. Bibliotheca.

LIBVM ille est panis subuenientis, & eius diminutiuum est libellus, unde dicitur. Puer fugitiuus noluit libum à Sacerdote accipere. gl. 3. in l. iudices. 10. C. de episcop. aucten.

LICENTIAS, & licentias contra legem aquæ puniuntur. l. 1. & ibi gl. fi. C. de commerc. lib. 12.

LI C E T alicui, quod est plus, multo magis, quod est minus. l. in actionibus, verb. licuit. de in litem iurand.

Reliqua verbo, Liber, M. nro.

LICITVM est, quod minus est, ei, cui licet, quod plus est. l. non debet. 22. de reg. iuris.

Licetum omne non debet esse honestum. l. non omne. 187. de reg. iuris.

Licet preteritum non debet committi illicitum. c. 1. de i. i. illicitis. §. ne potiores. de officio prædicti. gl. 3. in l. qui sub prætextu. C. de sacrosanctis.

Licita sunt omnia, nisi contra agatur. gl. 2. in l. si conuenierit. 4. de pign. actione. Intra Licetum vult illud, quod sit ultra licitum. l. in pupillari. 14. de vulgari.

Licet licet omnia, quæ expresse prohibita non sunt. gl. participationem. in §. fin. in antient. quibus modis naturales effici. sui. co. 6.

Licetum ratione loci deprehenditur, quod aliis non liceret. gl. sciens. in c. 1. §. item si fidelis. quod modis feudum amittitur.

Licetum est aliquid ante, quod postea non licet. gl. 1. in c. 1. de natura feudi.

Licetum est illud expresse, quod tacitum non esset licitum. gl. succedant. in c. 1. §. si de success. feudi.

Licetum aliquid deprehenditur ex rei qualitate, & differentia, quod aliis non liceret. gl. 1. in c. 1. de feudo maritiz. ducatus, vel comitatus. gl. 1. in cap. de natura feudi. c. 1. & ibi gl. in clericorum. si inuestitur. inter domin. & vassal.

Licetum est sine pretio, quod cum pretio non licet; & quandoque non licet gratis, quod pretio non licet. gl. 1. in c. 1. de beneficio fratris, & qualiter frater.

Licetum est pretio, quod gratis non licet. ibid.

Licetum deprehenditur aliquid ex inopia probationum, quod aliis erat illicitum. gl. in clericorum. in c. 1. de inuestitura inter domin. & vassal.

Licetum est per alium, quod per seipsum non licet. gl. 1. putamus. in c. 1. §. 1. per quos fiat inuestitura.

Licetum fit per pactum, quandoque, quod aliis non liceret. gl. 1. in c. 1. de fratribus de nono beneficio.

Licetum est in solidum, quod pro parte non licet. gl. feudum. in c. 1. §. 1. de lege Corradi.

Licetum est mihi per alium, quod per meipsum licebat: dum tamen sit per aliquod bonum illud, sicut alud vitium eiusdem generis, & bonitatis recte potest solui. gl. aut equali. in d. §. 1.

Licetum est aliquid quandoque in specie, quod in genere non licet. glo. à decimo octavo. in l. hac edicti. de pace tenenda inter libditos.

Licet occasione non debet committi illicitum. gl. suis pecuniis in §. multum. Inst. de licentiarum obligat.

Reliqua verbo, Allicentem.

LICETOR dicitur ille, qui magistratus insignia deferret. gl. 1. in l. ego cum in villa. 7. de officiis iudicis.

LIGNVM aliud dicitur materia, quæ ad edificandum, sciendumque necessaria est. aliud vero dicitur lignum, quod comburendi causa paratum est. l. ligni. §. 3. de leg. 3.

Ligni appellatio nomine generale est. ibid.

Ligni legati appellatione continetur lignum comburendi causa paratum à terra separatam,

separatum, speciali nomine non submissum, nisi voluntas testatoris, vel eius co-
ntrario aliud induceret. ibid.

**Ligni legati appellacione continentur etiam arbores, quæ comburendi causa nõ-
dum sunt concisæ ad concidendum sunt destinata. ibid.**

**Ligni legati appellacione continentur, quod comburendi causa paratum est, siue
ad balnei calefactionem, siue dictatum, siue ad calcem, vel aliam rem coquen-
dam. ibid.**

**Ligni legati appellacione continentur arbores concisæ factæ hominis, vel vi-
ventorum, vel alio modo deiectæ in sylva, quam testator ad incidendam ha-
bebat, sed non continetur ipsa sylva, nisi testator aliud senserit. d. l. ligni. 53. &
ibi gl. deiectæ. de leg. 3.**

**Ligni legati appellacione continentur etiam virgule, germina, & fomentum, & su-
peramenta, materiarum & vicium stirpes, atque radices, si sit consuetudo il-
lius regionis, ut eis vintur pro lignis, non aliis. d. l. ligni. 5. Oñitius & ibi glo.
non refragatur.**

**Lignorum appellacione in quibusdam regionibus continentur etiam herbule
quædam, spinæ, & vepres, vt in Ægypto arundine pro ligno vintur, & arundi-
næ, & papirus: id est iunctum comburunt: & in quibusdam regionibus ster-
cora bouum, quib. ad comburendum vintur, continentur ligni appellacione.**

**Lignorum appellacione non continentur carbones, nec ligna, ad carbones co-
quendos, conficiendosque parata, nec tritones, & alia ligna cocta, nec sulphu-
rata de ligno, nec illa, quæ sunt parata ad faces, nisi testator expresse. d. l. li-
gni. 5. & ibi gl. carbonum. 167. de verb. signa.**

**Ligni appellacione continentur de pinu etiam integri trobyli, id est pinæ, quæ-
dam nuclei sunt extracti. d. 4. f. d. l. carbonum.**

**Ligni appellacione continentur pali, & peritæ: quia sunt in numero materiar. l.
pali. 5. 4. de leg. 3. & l. pali. 168. de verb. significatione.**

**Ligni appellacione non continetur materia carbonum. l. carbonum. 167. de verb.
signific.**

**Ligni appellacione non continentur nuclei oliuarum, & alij nuclei, & balani.
ibidem.**

Reliqua verbo, Carbones, Tritones.

**LIMENARCHA est limitis, seu limitis, vel portus præfectus, vel custos. gl.
in rub. in add. mar. C. de fundis limitrophis. lib. 11.**

**Limenarcha dicitur, qui militibus præest, qui permanet in limite causa custodi-
e, ne hostes irruantem dicitur Irenarcha. gl. fin. 1. nõ dicitur. 37. C. de libe-
rali causa. & gl. 1. in l. pe. de seruis fugitiuis.**

**Limenarchæ sunt custodes ad portuum custodiam destinati: qui etiam limeno-
phlæx dicitur, sub quibus limitanei agunt in finitimis locis constituti ad-
uersus hostium subitas, & repentinis incurfiones. gl. 1. in add. marg. ibid.**

**LIMITANEI milites sunt, qui sub limenarcha prouincia limites tutantur. gl.
in rub. in add. mar. C. de fundis limitrophis. lib. 11. gl. 1. in l. viros. C. de diuersis
officiis. lib. 11.**

**Limitanei agri à principe ducibus, & militibus limitaneis donabantur ita, vt si
eorum heredes militarent, nunquam ad priuatos pertinerent. ibid.**

Reliqua verbo, Agri.

**LIMITROPHI agri dicuntur à limitaneis militibus, quod horum possessores
annonam inde proueniunt ad militum castra ducere tenebantur, qui in im-
perij limitibus aduersus barbaros exubarent. gl. in rub. in add. marg. Cod. de
fundis limitrophis. lib. 11.**

**LINA quandoque sumitur pro lino vel filo, siue funiculo, qui per medios v-
niones pettusolis transgredi solet. l. lina. 5. fi. in add. marg. de auro, & argento
legat.**

Reliqua verbo, Margaritæ, Gramma, Aurum, Lapilli.

**LINGVA Græca magis communis est, quam Latinam Græcam sciunt Græci,
item etiam Latini debent scire propter interpretationem, & translationem
multarum legum translatarum, item quando Sacta scriptura lingua Hebrai-
ca in Græcam prius transferrebat, vt in Latinam transferretur, vt facilius ex
Græca sumeretur in Latinam. glo. voce in §. alienationis in auth. de non alie-
nandis. col. 1.**

**Lingum abscissum habens sanus non est, & ideo in eo habet locum adscriptum e-
dictum. l. si cui de adscriptio edicto.**

**Lingux lubricum ad penam facile non est trahendum. l. famosi. ad leg. Iul. ma-
iestat.**

**Linguis radicibus abscissis pro fide Christi multos venerabiles viros loqui mife-
rabili ter penas suas viderat Iustinianus. l. 1. C. de offic. præfecti Africae.**

**LINTARIÆ dicuntur parue nautes, vt buti, buti, & cephe, quæ linteis, a-
liis linteis dicuntur. gl. linteis in l. 1. §. 1. nautæ, capones.**

LINTARIÆ dicuntur, quæ paruas naues habent, & exerceant. ibid.

**Linteis dicuntur à linteis, id est oblongis naubus, & cauatis arboribus confec-
tis. d. gl. linteis in add. marg.**

**LINO legato continetur etiam linum tinctum: fecit tamen est in legato lana:
quia tunc non continetur lana tincta. l. si cui lana. 68. in princ. & in §. lino. &
ibi gl. in rela. de leg. 3.**

**Lino legato continetur tam linum factum, quod non restat, nisi vt ponatur in tela,
quam infectum, & etiam filatum, quod in tela est, dummodo non sit de-
rextum, quod fecit est in lana filata, quæ est in tela, quæ non continetur appella-
tione lanæ. d. §. lino. & ibi gl. in rela.**

Reliqua verbo, Lana.

LITIGIVM dedit arido, si ei vniatur. l. in rem. §. sed & id. de rei vindicatione.

Lit. i. v. que 4.

Lites æstimator. 5.

Lites contestatio. 6. v. que 10.

**LITIS, & causa differunt: quia propriè causa est res, quæ habet controuersiam in
dicendo positam cum certarum personarum interpositione: sed lis est ante li-
tem contestatam, vel post. §. gl. litibus in l. 1. de testibus. & gl. 17. & ibi addit.
marg. in l. lites. numen. 36. de verb. sign.**

**Lis est actio, siue in rem, siue in personam, quæ in iudicium est deducta, idque pro-
priè post litem contestationem: causa vero receptoria vocabulo, & magis gene-**

riore tam ad ciuilia, quam ad criminalia pertinet, siue ante litem contestationem,
siue post. d. l. gl. litibus. in addit. marg.

**Litis nomen significat omnem actionem intentatam, siue in rem, siue in personam,
siue militam, siue officium iudicis. l. lites nomen. 36. & ibi gl. fi. de verb. sign.**

**Lis dicitur post litem contestationem: causa verò dicitur ante litem contestationem:
post controuersiam tamen. gl. 1. in l. causas. 16. C. de transaccio.**

**Lis dicitur super rebus ciuilibus: causa super rebus criminalibus: vel sit genus,
& dicitur ante, & post litem contestationem: causa vero est species, & dicitur
post litem contest. ibid.**

**Lis dicitur ciuilis: causa verò dicitur criminalis: improprie tamen, quandoque
ponitur lis etiam pro causa criminali. gl. inter eos in §. si verò quis in auth. de
testib. col. 7. gl. fi. item. in auth. habita. C. ne filius pro patre.**

**Lites, vel causæ initium dicitur contestatio litem, vel ante, vel circa. gloss. 1. in l. ex-
ceptionem. 19. C. de probatio.**

**Lites sine suspitione procedere principibus debet esse cordi. gl. 1. in l. prætor. de
iurisdictione omnium iudicum.**

**Litem si calumniöse instruit dominus, qui postea procuratorem ordinauit, cum
speciali, vel generali mandato cum libera, & procurator transgredit, valet trans-
actio potius inspecta bona fide procuratoris, quam mala fide domini. gl. litæ.
in l. 1. fin. de calumniatoribus.**

**Litem si calumniöse ordinauerit quis, ac postea super ea transgesserit, non valet
transactio, & puniuntur in quadruplum per edictum de calumniatoribus. ibi.**

**Liti in totum renuntiassè dicitur ille, qui desistit in ille, qui distulit. L. desistisse.
de minoribus.**

**Lis inchoata dicitur quando est ordinata per libellum, & satisfactionem: licet nõ
sit lis contestata. gl. inchoata. in l. autem. ex quibus causis maiores.**

Lites excoctas non est viqueandus. litem si res. §. fi. de alienatione iudicij.

**Litem super vna re si quis mouit eorum vno iudice: deinde super ea compromi-
ssit in arbitrum, & postea ad iudicem redit, iurisdictionem suam non potest iu-
dex denegare, nisi instantia sit precepta. gl. fi. & ibi add. marg. in l. i. quis. 35.
de arbitris.**

**Lis non potest expediri aliter, quam alter sit petitor, alter possessor: id est quod
alter onera possessoris, & alter onera petitoris sustineat. l. inter litigantes. 61
& ibi gl. 1. de iudiciis.**

**Lite pendente si partes concordauerint, & statim concordia, nisi beneficio mino-
ris ætatis retractetur, vel alia causa. l. fi. & ibi add. marg. famulæ creticiundæ.**

**Lites minui, & dirimi ad iudicis officium pertinet. l. quidam ex litigauerunt. 21.
& ibi gl. fi. si certum petatur.**

**Litium finendarum remedium triplex est: scilicet sententia, transactio, & iura-
mentum, quod inter alia i media est maximum. gl. 1. in l. t. de iurur.**

**Litis dominus dicitur ille, qui litem suo nomine contestatus est. l. vulgo. de in li-
tem iurando.**

**Litem contestari, ac libello præfice respondere cogitur quis; quia iudicium red-
ditur in iudicium. l. summa. §. fi. in add. marg. de peculio.**

**Litis, & executionis euentus dubius est, & incertus. l. quod debetur. 52. de pe-
culio.**

**Lis si oritur inter collegium, & prælatum, debet adiri superior, cuius officium
cessabit lite finita. l. 3. §. si pupillus. in add. marg. de tureis.**

**Liti se offerre non dicitur ille, qui se oblitus ex necessitate, gl. oblitus. in l. 2. de
administ. tutor.**

**Lites sunt dirimendæ, & celeriter expediendæ. l. 2. & ibi add. mar. de aqua pluuiæ
arcent.**

**Liti si quis renunciauerit, is postea repellitur. l. 2. §. fi. & ibi gl. fi. de statu defun-
ctorum.**

Liti non videtur renunciare ille, qui repudiauerit instantia: r. repro. gl. fi. ibid.

**Litis pendencia sola in causa liberali non facit seruum haberi pro libero, nec pri-
uar dominum possessione. l. 1. §. si seruus, quem de acquir. posses.**

**Litium finis explicabilis est, si proposita vna actione, & sententia lata non obsta-
ret condemnatio agentis alia actione ex eadem causa. gloss. in l. inexpl. in l. 1. singulis. de exceptio. rei iud.**

**In litem alienam coeuntes improbe, vt quidquid ex condemnatione innocentium
habuerint, inter eos communicetur, teneantur lege Iulia de vi priuata crimine
falsi, item lege Cornelia de fisciis, & crimine concussione, nec accusantur om-
nibus, sed vna. Lex Senatusconsulto, & ibi gl. fi. ad leg. Iul. de vi priuata.**

**Lis instruitur duobus: scilicet aduocato, & testibus. gloss. fi. in l. falsi ponia. 20. de
falsis.**

**Litis dominus dicitur etiam is, qui nunquam fuit in iudicio: intellige causæ, &
eorum, super quibus litigatur. gl. fin. in l. ab executore. §. fi. de appellat.**

**Lites prolixitatem amputare conuenit ad publicam utilitatem. l. 1. C. de nouo
Codice faciendo.**

**Litibus finis imponitur per sententiam, transactionem, & iuramentum: sed si re-
cedere liceret à transactione, sententia, vel iuramento nullus remaneret finis.
gl. pe. in l. fratres. 10. C. de transaccio.**

**Lites ne sunt immortales, & vite hominum terminum excedant, principes, &
iudices debent intendere. l. properandum. 11. C. de iudiciis.**

**Lites omnes debent procedere, & distingi sine vlla suspitione. l. apertissimi. 16. C.
eodem.**

Lites in infinitum extendi non debent. l. apertissimi. & ibi gl. quod esse.

**Lis aliter æstimatur, & consideratur aduersus extraneum possessorem, & aliter
aduersus debitorem, vel eius heredem. gl. numero. in l. cum notiffimi. 7. §. 1. C.
de præscrip. 30. vel 40.**

**Litem contestans in actione ad exhibendum non videtur contestari in rei ven-
dic. gl. 1. in l. fi. C. de annali exceptione.**

**Lite pendente per appellationem, vel consultationem non debet aliquid innoua-
ri etiam ex rescripto principis. l. ex illo tempore. 13. C. de appellat.**

**Lis quousque finitur magna est contritio in animo eorum, qui litigant. gl. con-
tritione. in §. audient. in auth. de iudiciis. col. 6.**

**Lis sumit initium per litem contestationem. §. si verò apud. & ibi gloss. initium. in
auth. de litigiosis. col. 8.**

**Lite pendente non licet supplicare, nec supplicatio, nec sacra iussio imperatæ
EEE 4**

valer

valet, nisi contineat, quod iudicium procedat, aut ut acta edantur, aut ut sententiam det iudex, aut ut allocetur iudex, quibus casibus valet iussio lize pendente... super hoc. & ibi gl. legimus. in athen. in medio litis non fieri sacras iussio col. 2.

Lites non sunt protrahendae. §. fi. Inst. de exceptionibus.
Lites sunt ampuandae, ac dirimendae. Item verborum. Inst. de inutilibus stipul. Keliqua vero, Causa per tot. Confors. Controversia, Curator, 30. Exceptio, 2. Ex-
ceptio, 7. 8. 9. Index, 32. 33. 34. 47. Iuramentum, 33. Ubi que 39. Iurare, Procurator,
21. 14. 15. Quasitio, 1. Denunciatio, Rufficus, Transactio, per tot. Offerre, Offerens,
Bonorum possessio, 6. 9. 14.

Lites non sunt protrahendae, sed estis res. 7. de Publiciana.
Litis aestimatio similis est emptioni: unde solvens litis aestimationem, videtur e-
mere ius actoris, & tanquam emptor habet vim in rem. §. gl. pe. in l. si culpa.
63. de rei vendic.

Litis aestimationem solvens similis est emptori. gl. 2. in l. si per certo. §. §. 1. & gl. fi.
in l. in commodato. §. fi. commodari.

Litis aestimationem recipiens facit statim rem, pro qua litis aestimatio soluitur,
esse solvens, si res erat praesens: alias cum consecutus fuerit possessionem ex
voluntate actoris, fiet solvens. d. §. 1. & ibi gl. 1.

Litis aestimationem recipiens tenetur solvendi victo caute de restituenda re, pro
qua fidei soluta est litis aestimatio, si ad eius manus pervenerit. gl. 1. ibid.

Litis aestimationem recipiens tenetur solvendi cedere actionem, quamvis dolum
commiserit. ibid.

Litis aestimatio similis est emptioni, quoad hoc ut solvens fiat dominus, si res est
praesens, vel ut deus ei causa viciapiendi, & ut competat Publiciana. l. litis
aestimatio. & ibi gl. pro emptore.

Litis aestimationem recipiens, sicut & venditor, tenetur de evizione solvendi. §.
d. gl. 1. ibi, & reprob. gl. tenuit in l. fi. ex quibus caus. in poss. eatur.

Litis aestimationem recipiens tenetur caute de evizione in casibus, in quibus
venditor tenetur de evizione. §. ibid.

Reliqua verbo, Aestimatio, 1. 2. Petitor, Possessio, 18. Solvens, 1.

Litis aestimatio non dicitur facta per responsum factam interrogationi
an quis possideat: §. reprob. gl. & legem. & ibi add. marg. in §. illud quoque. in
auth. de triente, & semel.

Litis aestimatio fit narratione proposita, & sequuta responsione animo procedē-
di in causa gl. litis contestatione. in §. suscepto. in auth. de exhiben. reis.

Litis contestatio fit per responsum factam narrationi propositae per verbum
sicut: tunc nulla sunt iudicis partes in cognoscendo: sed in iudicando tantum:
unde euenit ut hanc responsio obtineat vicem contestationis quasi sententiae:
alias non valeret sententia: & hoc cum libellus datus fuisse gl. iudex extra or-
dinem fecit reum interrogari, & fuit confessus, tunc fit praecipuum de soluē-
do secundum consensum generale. ibid.

Litis contestatio fit per responsum factam narrationi propositae factam per verbum,
non sicut, tunc illa in id iudicium non veniunt: sed si accesserit aliqua ac-
cidit post litis contestationem, & illa petuntur etiam sine libello, & non in-
quam per modum exceptiendi, nec est tunc necessaria libellus: sed si illa ac-
cident ante litis contestationem, ita peti debent per libellum. §. gl. in iuncta. &
ibi add. marg. ibid.

Litis contestatio fit per procuratorem, licet non iuret de calumnia, quando do-
minus non est praesens, & actor affirmat tractu temporis futurum, ut res, vel
actio petat. l. seditionem. & ibi gl. 1. & gl. 1. in l. per procuratorem. 71. de pro-
curatorib.

post Litis contestationem si acciderit aliquid, quod est accessorium ad primum iu-
dicium, aliquid venit in primo iudicio: sicut quando ambo sunt principalia. gl. 1.
in add. marg. in l. non potest. 23. de iudiciis.

Litis contestatio potest fieri per confessionem, negationem, vel dubitationem, l.
si debitor. 41. & ibi gl. 1. de petitione heredit.

post Litis contestationem si seruis petitis exhiberi sine culpa possessoris mor-
tus sit, possessor cum sciebat, vel scire debebat de debite restituere, tenetur
ad hoc exhibendum, quantum interitus actoris exhibendum esse, l. de eo. §. fi.
post. ad exhibendum.

ante Litis contestationem quae contingunt, non veniunt in iudicium, nisi ea spe-
cialiter in libello petantur. l. adiles. 2. §. item. & ibi add. marg. de adilitio
edicto.

post Litis contestationem si aliqua deducuntur in iudicio principaliter per mo-
dum actionis, tunc illa in id iudicium non veniunt: sed si accesserit aliqua ac-
cidit post litis contestationem, & illa petuntur etiam sine libello, & non in-
quam per modum exceptiendi, nec est tunc necessaria libellus: sed si illa ac-
cident ante litis contestationem, ita peti debent per libellum. §. gl. in iuncta. &
ibi add. marg. ibid.

post Litis contestationem quae contingunt in causa, in arbitrium iudicis veniunt
illa, quod si nolit §. 1. §. si mancipium. eod.

Litis contestatio expectatur quoad hoc, ut contestantis conditio sit melior, quam
non contestantis: quandoque tamen ut sit melior conditio expectatur senten-
tia. gl. fi. in l. si plurib. 13. de leg. 1.

Litis contestatione regulariter perpetuatur actio: fallit tamen quandoque ne fiat
transitoria contra heredes. gl. accepta. in l. 1. & ibi gl. fi. & l. 2. ne de statu defun-
ctorum.

Litis contestationis effectus durat per totam instantiam. d. l. 2. §. fi. & ibi gl. fi.
per Litis contestationem inducitur quali contractus: non tamen inducitur ex
sententia gl. nisi actor. & ibi add. marg. in l. de iudiciis, & temporalibus.

Lite contestata super aliqua re inter primum, & secundum filii emgro a tertio, qui
nullam controuersiam pariebat, non dicitur emere rem litigiosam. l. 1. §. 1. de
lrigiosis.

Litis contestatione non efficitur deterius ius actoris: per eam tamen pracluditur
potestas variandi. l. si quis stipulatus sit. 112. & ibi add. marg. de verb. oblig.

Litis contestatio habetur pro electione. ibid.

Litis contestatione non fit deterius ius agentis: imo fit melius, ut constet in actio-
nibus, quae tempore, vel morte finiri possunt, quae perpetuantur per litis con-
testationem. l. aliam. 19. de nouatio. non solet. 87. de reg. iur.

Litis contestatio tollit facultatem soluendi circa rem adiectam ad solutionem,
& circa personam. l. si quis stipulatus. 57. de solutio.

Litis contestatio potest fieri cum procuratore glossa cogitatione. in l. presenti. §.
cum autem. C. de his, qui ad Ecclesiam confug.
Litis contestatio regulariter perpetuat actionem: fallit in actione de dolo, & in
retractatione status defuncti, quae fieri debet vique ad quinquennium. gl. fi. in
l. fi. C. de dolo.

Litis contestatio fit per responsum affirmatiuum, vel negatiuum: gl. responsio. 8.
nem. in l. 2. C. de iureiurando propter cal.

Litis contestatio fit per narrationem propositam, & contradictionem obiectam.
Item non nouant. 11. 4. patroni. & ibi gl. 1. C. de iudiciis.

Litis contestatio multum differt ab edita actione. l. 1. C. de litis contestatione.

Litis contestationem non faciunt postulatione, vel libelli oblatio. d. l. 1. & ibi gl. 1.
Litis contestatio fit per narrationem negotii principalis, & responsum, ut de-
bet mihi Titius decem, & Titius dicit, nego, vel non est verum, vel simile. d. l. 1.
& ibi gl. 3. & fi.

Litis contestatio non fit, si res dicat, respondeo narrationi actoris: sed non ani-
mo litem contestandi. d. gl. fi.

Litis contestatio inducitur per exceptionem pacti, vel iurifurandi: secus si oppo-
natur declinatoria iudicij ex persona iudicis, actoris, vel temporis. ibid.

Litis contestatio cum fiat per responsum narrationi actoris, illa responsio de-
bet fieri de credulitate, vel non de veritate: alius ille, qui conueniatur ex facto
alieno, numquam potest contestari litem. ibid.

Litis contestatio inducitur per confessionem rei, quando libellus actoris praefes-
sit: secus autem si actor simpliciter petit sine libello: quia tunc per confessionem
rei non fit litem contestatio, nec datur definitio: sed fit simpliciter praecipuum
de soluendo. ibid.

Litis contestatio regulariter non potest fieri in feriis solennibus, quando res est peritura. ibid.
gl. 1. in l. 1. C. de feriis.

Litis contestatio potest fieri in feriis solennibus, quando res est peritura. ibid.
Litem non contestata peruenit ad diffinitiuam, quando mandatario cōuēto da-
9
tur dilatio ad denunciandum gūpino, quo non comparcente verque condem-
natur, si sine culpabilibus gl. illic. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi.

Litis contestatio quantum operatur in actionibus petitionis hereditatis, & fami-
liae eriscunde quoad viuas, & fructuantur operatur conuenerit: motio:
secus in rei vindicatione, & fructuantur diuidendo. gl. pen. in l. 1. C. de petiti-
one heredit.

Litis contestatio non iure facta pro non facta habetur, neque prodest ad inter-
rumpendum praescriptionem, sicut nec ab alio facta. pe. & ibi gl. fin. C. ne de
statu defunctorum.

Litis contestatione efficitur quia mala fidei possessor quoad hoc, ut teneatur de
fructibus percipit, & percipiendis; quoad implendam tamen viciapiem, vel
longi temporis praescriptionem, & quoad hoc ut non teneatur de fatalita-
te, id est interitus rei, permanet in bona fide. gl. pep. in l. 1. C. de fructibus, &
litem expenit.

Litis contestatio non potest fieri super pacto nudo, cuius nomine non est actio.
gl. magna. in l. nuda. 1. C. de pollicitatio.

per Litis contestationem obligatur quis, & ita per eam quasi conuenerit, §. illud
quoque. in auth. de exhiben. reis.

Litem non contestata quandoque diffinitiuē pronunciat. gl. fed. ad fi. in cap. 1.
de milite vasallo, qui contumax.

Litem contestata quandoque pōnit. gl. condemnatur. in l. qui se liti. 48. de pe-
titione heredit.

post Litis contestationem quae accidunt, veniunt in actione depositi, & in rei ven-
dicatione, & in actione ad exhibendum. l. 1. §. inde Neratius. & ibi gl. compel-
li depositi.

post Litis contestationem factam in actione depositi, vel in rei vindicatione, vel
in actione ad exhibendum, si res recuperauerit rem, tenetur ad eius restitu-
tionem, nec alias debet absolui. ibid.

per Litis contestationem factam intra quinquennium non perpetuatur causa re-
stitutionis in integrum. gl. fin. l. Pomponius. §. fi. de minorib.

per Litis contestationem non perpetuatur petitiō restitutionis in integrum, nec
actio de dolo. gl. vnam. in l. sed et si. §. quoties. ex quibus causis maior. gl. fin. ca-
dam. in l. 6. C. de temp. in integrum. gl. fin. in l. 1. C. ex delictis defuncti.

Litis contestatione potest perpetuari petitiō restitutionis in integrum proposita
in actione refectionis. gl. fin. in l. 1. C. de delictis defuncti.

Litis contestationis tempore inspicitur in praeteritum an sit finita praescriptio,
vel non; si non est finita, non finietur modò. gl. 1. in l. morit. litis. 26. C. de rei
vindicatione.

Litis contestatione cessat praescriptio x. vel xx. ann. viciapiam tamen triennij cur-
rit etiam post litis contestationem, licet non cum effectu. gl. 1. ibid.

Litis contestatio interruptit praescriptionem x. vel xx. an. si fiat sine contra praes-
cribentem: secus verò si contra alium quia tunc non hocet, cum sit ciuilibus in-
terruptio: secus verò in naturali interruptione. ibid.

Litis contestatione non interruptit viciapiam triennalem, nisi in quatuor cas-
ibus: scilicet quado aduersarius est furiosus, infans, absens, vel sub potestate po-
situs. §. gl. coepit. in l. sed & si lege. §. etiam si ante, de petitione heredit. l. si post
acceptum. 18. & ibi gl. 1. de rei vindicatione.

Litis contestatio interruptit praescriptionem 30. vel 40. ann. d. gl. coepit. ibid.
Litis contestatione perpetuatur rei vindicatio. l. si post acceptam. 18. & ibi gl. 1.
de rei vendic.

Litis contestatio facta quoad vnum non interruptit praescriptionem quoad al-
ium: sed bene quoad illum. l. 2. pro donato.

Litis contestatio coram arbitro facta interruptit praescriptionem. l. cum antea.
§. 6. fi. C. de receptis arbitris.

Litis contestatione non perpetuatur in heredes actio repetundarum, nisi vique
ad annum a morte eius, qui arguebatur. gl. fi. in l. 1. C. ex delictis defunctorum.

Litis contestationem non perpetuat actio competens alicui ad tractanda sen-
tentiam latam de ingenuitate alicuius praemotui. ibid.

Reliqua verbo, Feriata, 1. Citatio, Causa per tot.

Litis contestatio qualis erit, in qua faccedores non inueniuntur, & solennes orationes
non faciunt, §. omnibus. in auth. de sanctissimis Episcopis. col. 9.

Litania facere prohibetur Laici sine Episcopo, aut clericis. ibi. & auth. sed nouo. C. de Episcopis, & Clericis.

Litania Clerico eunti si quis iniuriam inferat, verberatur: si autem Litania concutitur, capite punitur. auth. sed nouo. C. de Episcopis, & Clericis.

Litania sine Oratione, & Cruce fieri non debet. ibid.

Reliqua verbo, Cruce.

LITTE & faciunt fidem, dummodo sint approbate. l. si procuratorum. 65. & ibi gl. intelligendum. de procuratoribus.

Littera alicuius approbata videtur eo ipso, quod sigillata sunt sigillo domini. f. d. gl. intelligendum.

ex Litteris inscriptis in lapide, vel monumento quis non habet ius. l. vel quas patrem. de religio.

Littere credentiae, quae dicunt tali latori praesentiam dabis plenam fidem in his, quae vobis dixerit, praedictum domino. l. §. sed & cum fullo. in add. marg. de iustit. actione.

Littere Apollitiae prius impetratae quandoque incipiunt valere ex nunc quoad effectum. l. i. t. i. in addit. marg. de leg. 3.

Littere impetratae in loco contra aliquid, qui eo loci tutus esse non poterat, nullae sunt. gl. si in l. de arate. 8. ad Trebell.

Littere etiam aures perinde chartis, vel membranis cedunt, sicut solo cedere solent eas, quae inaedificantur, aut inferuntur. l. qua ratione. 9. §. i. de acq. rer. domini. 65. littere. l. iust. de rer. diuisi.

Littere credentiae, veluti si petierit a te frater meus, peto des ei nummos, fide, & periculo meo, praedictum scribent, quando continent certum. l. Lucius Titius. 5. de stipulatione seruorum.

Littere dimissoriae vulgo dicuntur Apostoli, & dicuntur dimissoriae eo, quod per eas causas ad eum, qui appellatur, dimittitur. l. dimissoriae. 106. de verb. sign.

Littere dimissoriae, vel Apostoli sunt, si appellacione interposita scribit primas iudex ad iudicem appellacionis in hunc modum, notum sit vobis, quod talis a sententia mea, quae condemnatur erat, ad vos appellauit, vnde eum ad vos remitto. gl. i. in l. dimissoriae. 106. de verb. sign.

Litteras Episcopii sui si portat aliquis vltimontanus, qualiter est clericus, fidem faciunt propter sigillum Episcopii. gl. & maxime in l. pacta nouissima. 12. C. de pactis.

Littere commendaticiae trahi non debent ad hoc, vt pecunia mutuetur. l. si. Cod. quod cum eo, qui in aliena.

Littere commendaticiae, vel epistola familiares, quibus homines plerumque commendat absentem, non censentur emisse animo obligandi: sed impliciter commendandi. ibid.

Littere commendaticiae non praedictum scribentibus. gl. mentitur. ibid.

Littere praedis in praedictis palatio possit, vel in prouinciam misse. comminationem, & terrorem continent, vel ipsius meram auctoritatem respicientes, non habent vim rei iudicatae. l. pen. & ibi gl. l. C. comminationis epistola, programma, &c.

Litteris Papalibus Episcopus, vel praefatus recte potest non parere, si continent causam irrationabilem. §. in aliis, & ibi gl. in auth. vt determinatus sit num. clerici. l. 1.

Litteris publicae personae adhibetur fides. §. non autem, & ibi add. marg. in auth. quomodo oportet. Episcopos. col. 1.

per Litteras probatur scribentis voluntas. ibid.

pro Litteris continentibus dignitatem potest licite dari pecunia. §. hac autem, & ibi gl. edictis. in auth. vt iudices sine quoquoq. suffragio. col. 2.

Litteras alienas non potest cognoscere quis vt suas, imo vix suas quandoque potest cognoscere, cum aliter iuuenis, aliter fene scribat. gl. eos. in §. si autem etiam. in authent. de trieste, & fensile.

Littere dimissoriae si aliquid vltra veterem consuetudinem continent, praesumuntur erroneae, neque eis est credendum. l. si. C. de canon. largitio. lib. 10.

Reliqua verbo, Apostoli, Comparatio, Epistola, Refutatoria, Falsus, 115.

LITTE & 295 admittunt ad aliqua, quae non recipiunt illiteratus. §. similiter. l. iust. de excolat. tutor.

Litterati vt nobiles debent scipi in canonicos, glo. supplet. in l. societates. §. pro socio.

Reliqua verbo, Illiterati, Nobiles.

LITIGARE cum domino, vel subiectis domini graue est. gl. restituantur, in l. Senatus consulto. de offic. praef.

Litigare coram iudice suspecto durum est, & ideo arbitri eliguntur. gl. sciatur, in l. si quis in ius vocatur.

Litigare iuste dicitur, ille, qui litigat causa, conferenda solum pudorem. l. quae omnia. §. i. de procuratoribus.

Litigare cum pluribus graue est. gl. in l. licet. §. si. cod. & glo. cum multis. in l. iust. l. iust. f. de adlito edicto.

Litigare seruum Dei non oportet. gl. in l. neque similitas. 74. de procuratoribus.

Litigare volens debet ostendere aduersarium admodum prius, quam iudicio expectetur cum eo, licet non sit necesse, l. quidam liberus. 12. in add. marg. de iur. iur. vrb.

Litigare si iudice sit compulsum cum falso tutore, iudicium in praedictum pupilli non valet: & ideo litiganti, & quo restituito conceditur ex edicto quod falso tutore sed si litigauit quis cum tutore legitimando ad iudice eius per sonam, valet iudicium in praedictum pupilli, & restituito denegatur. gl. 2. in add. in l. §. quod falso tutore.

Litigare causas suas non possunt per seipsum per procuratorem debent litigare praedictum.

fectus praetorio, praefectus vbi, magister militum, comes consistorij, siue palatii Principis, vicarius Principis. l. quicumque. 25. §. i. Cod. de procuratoribus.

Litigandi iustam causam potest habere quis vsque ad aperturam testium, & productionem instrumentorum. l. si quis inficiatus. de positi.

Litigandi iustam causam habet ille, qui litigat cum procuratoribus, vel herede alicuius negando cum esse heredem, vel procuratorem: sed postquam cognouerit litigans cum illis, habet iniustam causam. ibid.

Litigandi iustam causam habens exculatur ab impensis etiam olim: scilicet si haberet iniustam. l. qui solidum. 20. §. etiam, & ibi add. marg. & glo. in l. ius. de leg. 2.

Litigandi iustam causam habens non debet condemnari in expensis. gl. fortassis. in l. §. i. de leg. 3.

Litigandi iustam causam habere videtur, qui agit ob id, etiam si sciat se malam causam fouere, & interim sibi de euictione prouideat. gl. si in add. marg. in l. qui ex libertate. 16. de liberali causa.

ad Litigandum ne homines de sua iurisdictione de facili procedant, debet principes iudicare. in princ. l. iust. de pena remere litigant.

Litigantes temere triplici poena coartantur, pecuniaria, perituri, & infamiae. §. ibid.

Litigans actor calumniosus olim puniebatur in decima parte litis: hodie vero poena perituri, & victori in expensis condemnabitur. §. hac autem. l. iust. codem.

Litigans non debet condemnari in expensis, nisi improbe, & calumniosus litigauerit. gl. in actione. ibid.

Litigans actor calumniosus hodie iure athenensiorum condemnatur in decima parte litis per officium iudicis: sed hoc hodie non est in viud. gl. in actione in add. marg.

Litigantium vna pars postquam tenuitauerit allegationibus, alia cogi debet intra 30. dies proponere quidquid velit, & si hoc non fecerit, ad omnes eius malitiam separandum duo mensis dari debent, quibus lapsis iudex debet ferre sententiam legibus consonantem. §. sed & hoc praesentis in authent. vt cum de appell. cognol.

Litigantium principales personae, & similes in quacunque lite, & coram quacunque iudice debent iurare, quod nihil iudicibus, aut patrocinijs causa ipsius, vel alij cuiusque personae pro ea causa quolibet modo dederunt, vel promiserunt, aut postea dabunt per se, vel per aliam personam exceptis aduocatis pro patrocinio, & alijs personis, quibus leges dare disponunt. auth. vt litigantes iurent in princ. col. 9.

Litigantium principales personae si non possunt venire ad iudices, vel propter infirmitatem, vel aliam iustam causam, debet iudex mittere ad eas aliquos officiales cum aduersa parte ad hoc, vt iurent, quod nihil iudicibus pro ea causa dederunt, vel promiserunt, nec postea dabunt per se, vel per alios: & si veritate pars, vel altera in altera prouincia sit, debet praestare dictum iuramentum ad iudicem prouinciae, vel loci defensorum. §. si autem. in auth. vt litigantes iurent.

Litigantium aliquis absens, vel praesens si nolit praestare iuramentum, quod nihil dedit, vel promisit iudicibus, vel alijs personis pro ea causa, nec dabit, per sententiam iudicis actor sustinet causam actionis: reus vero condemnationem. ibidem.

Litigans si iustam causam litigandi habet non debet condemnari in fructibus a die litis contestationis. gl. i. in l. i. C. de viis, & fructibus.

Litigantium contentiosa instantia compellitur quandoque metu iuramenti de calumnia, vel pecuniariae poenae quandoque etiam metu infamiae. gl. compellitur. in l. i. C. de iur. iur. & propter.

Litigans non debet aduersarij conditionem duriorem facere, veluti tradendam potentiori aduersario. l. si de litigiosis.

Litigantes quando sunt in concordia, debet iudex approbare concordiam: fallit in criminalibus, in quibus non fingeritur poena sanguinis sed alia poena. l. i. §. inde, & ibi gl. dimittit de noui operis.

Litigans perdit causam, quando per corruptelam recessum est a lite. gl. licem. in l. i. §. si. de calumniator.

Litigator subrahens defensionem aduersario videtur non fouere hostiam causam. l. i. pe. C. de postulando.

Litigator si trasauerit causam cum plurimis aduocatis, vt & aduersario suo tali fraude subrahatur partis defensionis copiam, ostendit, proculdubio iniquum licet a se foueri, & auctoritatem iudicis a se delusam expetere. ibid.

Iam Litigatores aequalitas est seruanda in iudicijs, & in arbitrijs: quandoque tamen secus est in contractibus, l. si cum dies. §. si arbitri. in si. & ibi glo. absurdum, de arbitris.

Litigatores, vel qui litea lites morantur, omnia mala nouerunt, glo. 3. in l. si. C. mandati.

Litigator adiens Principem, priusquam distat iustitiam, vel Episcopum, puniri debet. auth. vt differentes iudices. §. si quis vero. col. 9.

Litigator, qui iudici, vel alij promittit aliquid pro causa, si promittenda datus personam declarauerit, & hoc probauerit, veniam meretur: sed qui donationem, vel promissionem susceperit, punitur poena statuta: quod si litigator probare nequiverit, punitur iurando ab eo praestando, qui dicebatur susceperit: sed peritio postea detecto, peritius de peritio est puniendus. §. si quis autem. in authent. vt litigantes iurent. col. 9.

Litigator vnus ex pluribus litigantibus familiis erit communis diuid. vel finitimi regundi si decesserit relicti pluribus haeredibus non potest iudicium in partes scindit: aut omnes haeredes coheredes de eadem accipere debent iudicium loco vnus personae, aut procuratorum: vnum instituit. l. si familiis. 49. §. diuini l. ius. de iur. iur.

Reliqua verbo, Actor, 13, Calumnia, 14, 3, Illigere, Miles, 12, Pauper, Aequalitas, Sententia, 45, 46.

LITIGIOSA res sit, quando questio mouetur per actionem in rem, nisi esset actio hypothecaria, quae non facit rem litigiosam gl. alienato. in add. marg. in l. si quis militum. 17. §. si de damno infect.

Litigiofa res non fit, quando quæstio mouetur per actionem personalem: quod verum est indistincte, quando actio personalis non competit ad rem alienatam, sed ad id, quod interest, ut in actione in factum ex edicto de damno infecto, & in stipulatione, si verò computat ad rem, tunc licet per solam citationem non fiat litigiofa, per contestationem tamen fieri videtur. ibid.

Litigiofa res non fit per actionem aquæ pluuiæ arcendæ, quia de re alienata non queritur realiter, vel personaliter actione, sed de opere facto, gl. iudicium. in l. 4. de aqua pluuiæ arcen.

Litigiofa res est, quando de dominio fit quæstio, vel de re actione personali: sed si de opere facto in re, vel de aliquo iure reali, tunc non dicitur res litigiofa. gl. iudicium. & ibi add. marg.

Litigiofa res fit in iudiciis vniuersalibus per solam citationem. l. Diuus Pius. §. & ibi additio marg. de petitione heredit.

Litigiofo rei alienatio non valet. glo. fin. in l. si post acceptum. 18. de rei vendicatione.

Litigiofa res si pignori data sit, habet locum exceptio rei litigiofa. l. 1. §. si. quæ res pignori.

Litigiofa res emi non potest, nec pignori. d. §. si. & ibi glo. acciperet.

Litigiofa res non facit denunciationem, quæ impediendæ venditionis causa facta est venditori. l. 1. de litigijs.

Litigiofam rem emens si cecidit ad possessionem, & eam petat ab aliquo, obstat ei exceptio rei litigiofa. gl. exceptioni. in d. l. §. 1.

Litigiofa res vt dicatur, non sufficit iure Digestorum denunciationem intercedere, quia litis contestatio desideratur, siue in actione personali, siue in reali: sed hodie in actione personali nihil omnino est immutatum: in reali verò feruissimam in ea non requiritur litis contestatio: sed sufficit libelli oblatio. glo. contestata. & ibi add. marg. ibid.

contra Litigiofam rem emanentem iure veteri nulla alia pœna sancita erat, quam ille agens repelleretur, excepto casu, quo etiam eo iure statuta est alia pœna: sed hodie alia quoque pœna tam contra scientem, quam contra emanentem statuta est. ibid.

Litigiofo rei exceptio ex parte agentis in personam est: sed ex parte opponentis realis est, sicut & est in doli exceptione. ibid.

Litigiofa res vt fiat, inspicitur scientia, vel ignorantia eius, qui emit, & non eius, cui acquiritur. l. 1. de litigijs.

Litigiofam rem consecrare, vel dedicare in sacrum prohibitum est: alioquin consecrans paritur pœnam dupli, & applicatur illa aduersario. l. i. cod.

Litigiofam rem si quis consecrauerit, vel in sacrum dedicauit fecit, & ea res non fit litigiofa, si aliena erat. gl. nec immerito. ibid.

Litigiofam rem veluti tignum adiungens adibus dicitur facere duriorum conditionem aduersarii, & etiam quando litigiofam rem vendit in potentiorum: non tamen tenetur dupli pœna ob id, gl. facere. ibid.

Litigiofam rem, vel alij obligatam non potest vendere procurator Cæsaris: sed bene rem sibi obligatam. l. res. quæ. 1. de iure fisci.

Litigiofa res fit per litis contestationem in iudicio communi diuidendo. §. l. 1. & ibi gl. fin. C. communi diuidendo.

Litigiofa res non esse vitiosa vitio rei. gl. j. in l. vitia. 1. de acq. poss.

Litigiofa res olim non poterat alienari. glof. ea. in l. 1. Cod. de præscript. longi temporis.

Litigiofa res est, de cuius dominio, vel quasi quæstio mouetur inter possessorem, & petitorum iudiciaria conuentio coram ordinario, vel delegato. auzb. litigiofa. & ibi gl. 1. C. de litigijs.

Litigiofa res non efficitur quando non contenditur de dominio: sed de confessione, negotiorum, & hypothecharum: ipsa tamen actio efficitur litigiofa per litis contestationem. gl. 1. ibid.

Litigiofa res nunquam efficitur quando contenditur, & agitur de actione personali: sed ipsa actio personalis efficitur litigiofa per litis contestationem. §. ibidem.

Litigiofa res, vel actio litigiofa non potest transferri aliquo titulo in coniunctam, nec in extraneam personam lite pendente. l. 1. C. de litigijs.

Litigiofa res, vel actio litigiofa si legetur, debetur æstimatio, litigiofa re apud heredem remanente. l. 3. C. eod.

Litigiofam rem scienter emens tenetur illam restituere, nec pretium repetit: sed illud, & tantumdem venditor fisco soluet. l. 4. C. eod.

Litigiofam rem ignorantem emens tenetur eam restituere, pretium tamen recuperabit, & ultra illud tertiam partem æstimationis, rei vendicatione irrita remanente. ibid.

Litigiofam rem si quis donauerit, donatarius tenetur donatori eam restituere, & donator multatur in tertia parte æstimationis rei præstanda donatario, ibidem.

Litigiofa res potest dari in dotem, & in donationem ante nuptias, vel ex causa transactionis. ibid.

Litigiofa res legari, vel fideicommissi potest, vel dari ex causa communi diuidendo. ibid.

Litigiofam rem emens præsumitur in dubio ignoranter emisse, in donatore certum est de eius scientia. gl. 1. ibid.

Litigiofam rem vendens punitur in tertia parte pretij rei venditæ præstanda emptori restituenti rem, & ipse emptor ad illam tertiam partem, & venditor ad rem venditam possunt agere conditione ex lege. glof. recipiat. in l. si. C. eod.

Litigiofa res hodie si legetur, solum debetur litis euentus, ita quidem, quod si heres vincat, rem restituat legatariis: si nihil consequatur per illas actiones, nihil tenetur dare legatariis. auzb. nunc si heres. C. eod.

Litigiofa re legata heres pro ea litigabit sumptibus suis, quando cum legabatur res erat litigiofa: sed si postea viuo, vel mortuo testatore cepit esse litigiofa, tunc sumptibus legatarij, nisi postquam cepit heres esse in mora. glof. si. ibidem.

Litigiofa res efficitur mobilis, vel immobis, cum inter petitorum, & possessorem de eius dominio causa mouetur per iudicalem conuentionem, aut per preces Principi oblatas, & infirmatas iudici, & per eum aduersario interpellationes cognitæ. §. 1. in auzb. de litigijs. col. 8.

Litigiofam rem non facit simplex interdictio. gl. mouetur. ibid.

Litigiofa res vt fiat, non est necesse litrem contestari: sed sufficit libellum dari. ibid.

Litigiofa efficitur actio personalis per litis contestationem dumtaxat: non prius: sed nunquam ipsa res efficitur litigiofa in actione personali. §. gl. & possidentem. in add. marg. ibid.

Litigiofa efficitur actio realis per litis contestationem dumtaxat: non prius: sed ipsa res efficitur litigiofa per iudiciariam conuentionem, & ita potest actio realis cedi ante litis contestationem: licet non ipsa res. ibid.

Litigiofam rem scienter emens tenetur illam restituere, nec pretium repetit: sed venditor illud, & tantumdem tenetur solvere fisco: sed ignoranter emens pretium repetit, & ultra illud, tertiam partem, alienatione irrita manente. gl. discernimus. ibid.

Litigiofa res quando per successionem ad heredes perueniunt, diuisione earum inter coheredes facta non debet intelligi alienatio, & ideo heredes eius, qui conuentus de re litigiofa pendente decessit, possunt sine aliquo obstaculo inter se diuidere. §. 1. cod. tit.

Litigiofam rem potest quis sine metu pœnæ dare, & accipere causa dotis, vel donationis propter nuptias, vel transactionis, vel legati, vel fideicommissi. glo. diuisio. ibid.

Litigiofam rem nomine legari potest quis cuiusque relinquere in victima. voluntate, & heres iudiciali sententia dominus illius demonstratus si fuerit, tunc legatarius, quod sibi relictum est, modis omnibus consequitur: quod si heres agere nolit, compellet eum legatarius. d. §. 1. & ibi gl. conuequatur.

Litigiofa res quando legatur, potest legatarius adesse liti excedende, ac fieri litis particeps, ne aliquam negligentiam, seu prodicionem possit obicere. d. §. 1.

Litigiofa res quando legata est, iure veteri agebat heres, & in omnem euentum tenebatur legatario: sed postea iure nouo per iustitiam agebat legatarius suo periculo: iure nouissimo heres agit periculum legatarij. gl. conuequatur. ibid.

Litigiofa non efficitur res a debitore hypothecata per litem super hypotheca intentatam: potest debitor eam vendere etiam pendente lite super hypothecariata tamen vt ex pretio eius vique ad debiti quantitatem satisfaciatur creditor: quod si non satisfecerit, potest creditor rem super hypothecam venditam vendicare, donec ei pro debito satisfiat. ab hoc eodem tit.

Litigiofam actionem, vel dubiam ex causa donationis res pub. vel fisco suscipere non potest. l. 1. C. ne fisco, vel reipub. procuracionem.

Litigiofa, vel dubia actio non potest dari in solum fisco, vel reipub. sponte recipienti. l. 1. C. eod.

Litigiofi vitium non afficit rem, aliis noceret culibet, vt vitium furti. gl. non poterant. in l. 1. §. de litigijs.

Litigiofi vitium licet obstat intuitu alienationis: non tamen obstat confirmationi alienationis præcedentis litis contestationi. l. si post acceptum. 18. & ibi add. marg. de rei vend.

Reliqua verbo, Alienatio, 13. Vitium.

LITIOFA res maris omnium communia sunt quoad vsum, & dominium: sed quoad protectionem sunt populi Romani. gl. fin. in l. 2. de rerum diuisione. glof. & per hoc in §. 1. Inst. cod. tit.

in Litore maris lapilli gemmarum, & cætera, quæ inueniuntur, iure naturali occupantis sunt. Item lapilli de rerum diuisi. §. item lapilli. & ibi gl. inueniuntur. Inst. eod.

ad Litum maris accedere nemo prohibetur piscandi causâ: tamen monumentis, & ædificiis ablineat. l. nemo. cod. & §. 1. Inst. de rerum diuisi.

in Litore maris si quis velit ficcare retia ex arbore; alius verò velit arborem incidere præferri debet, qui vult ficcare. gl. si. in l. riparum. de rerum diuisione.

Litora maris communia sunt: fluminis vero publica. gloss. 1. in l. litora. §. 1. de contrahend. emptione. gl. non ita. in l. quod in litore. 14. de acq. rerum dominio.

Litora fundi venditi in modum, vel mensuram agri non computantur, cum multi sunt, nisi conueniat ab initio d. l. litora.

Litora maris non sunt ita publica, vt ea, quæ sunt in patrimonio populi: sed sunt vt ea, quæ primum natura prodita sunt, & in nullis adhuc dominium perueniunt. l. quod in litore. 14. de acq. rerum dominio.

Litora maris sunt publica: id est publicæ communia. l. p. & ibi gloss. continenti eodem.

Litora maris in quo populus Romanus imperium habet, populi Romani esse dicuntur quoad iurisdictionem. l. 3. & ibi gl. p. ne quid in loco publico.

Litora quædam maris à Sarracenis possidentur. gl. 1. ibid.

in Litore maris culibet iure gentium adficcare licet, nisi impediretur vñ publicis: quia tunc vel à magistratu est prohibendum, vel vitii interdicto, ne quid in loco publico fiat. agendum. l. 4. & ibi gl. eod.

Litus maris dicitur quousque maximus fluctus hybernus à mari peruenit. l. litus. 96. & l. litus. 112. de verbis significationibus. §. flumina. Inst. de rerum diuisi.

Litorum vñ publicus est de iure gentium: sed eorum proprietates nullius est: sicut & ipsius maris. §. litorum vñ. Inst. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Mare.

LOCARE potest quis operas suas in perpetuum, nec potest dici, quod libertas sit inutilis: quia præstando operas per substitutum, vel dando interesse, libertatur. §. glof. p. in l. 3. de vñfuctu.

Locare vel conducere potest mutus. gl. non verbis. in l. 1. locari.

Locare seruatum realem nemo potest, siue sit dominus rei, non sit, cui debetur seruitus prædialis. l. locare. 47. & ibi gloss. 1. eod.

Locare potest quis seruatum personalem, vel usufructum, & similia. gl. 1. ibidem.

Locari possunt iura coherentia solo, non tamen ad soli vtilitatem pertinentia, vt ius percipiendi pedagium, portorium, tributum, vel viatoria. d. gl. 1. in add. marg.

Locare potest dominus rem alteri, cum fuerit finita locatio primi, nec primus conduca

LOC

Locans operas, 6.
Giennan d'...

deum habundantius, et commodius debet exaspere et vendicare, et exaspio illi, & in-
 quiliuo habitare liceat: alioquin fit conductor prohibitus sit ab empore fer-
 uire,

ulre, potest agere ex conducto cum locatore ad interesse. l. merces. 28. §. 1. eodem.

Locans fundum, si locavit ea lege, ut etiam si quid vi maiore aliquid accidisset, hoc ei præstaret conductor, valet tale pactum. l. si quis fundum. 10. eod.

Locans fundum in plures annos, si decessit illo fundo legatario alicui, heres eius non potest agere contra colonum, ut colat, cum sua non interfuit legatarius tamen poterit dedecere colonum, & tunc colonus agere contra heredem ad interesse. l. qui fundum. 31. eod.

Locans fundum, in quo erat colonus servus si illum dedit conductori æstimatum, si perit etiam sine dolo conductoris, nihilominus tenetur ad pretium servituti non ad plus. l. quarto. 16. §. 1. & ibi gl. fi. eod.

Locans agrum sulphurarium poterit agere actione furti contra ex illo agro surripientem terram, ex qua sulphur extrahitur, & quicquid consequutus fuerit, tenetur præstare conductori actione conducti. l. si quis vxori. 33. §. 1. sulphurarius de furtis.

Locans fructus fundi certa olei ponderatione, non potest recedere de contractu bona fide habito propter hoc solum quia alter maiorem ponderationem olei obtulerit. l. si olei. 21. C. de locato.

Locans sine scienter, siue ignoranter vasa vitiosa indistincte tenetur, si oleum, vel vinum infusum corruptum, effusum sit: sed secus est in commodate ignoranter, & in aliis gl. item qui in l. in rebus. §. pe. commodati. & l. sed addes. 21. §. 1. locati.

Locans servum scienter vitiosum tenetur conductori de damno ab eo dato; si scius si ignorans vitiosum locaverit. d. glo. item qui. ibid.

Locans scienter saltum pasuum, in quo herba mala nascebatur, si pecora mortua, vel deteriorata sint, tenetur ad omne interesse: si vero ignorabat herbam malam ibi nasci non tenetur ad interesse, neque potest petere pensionem. l. sed addes. §. 1. & ibi gl. in quo locati.

Locans operas suas ut artifex videtur asserere se peritum esse in illa arte. l. si quis fundum. 10. §. pe. locati.

Locans operas suas, vel rem, & operas; si per eum non stetit, quominus solueret eas, sed stetit per conductorem, licet casu fortuito impedimentum, totam mercedem totius temporis consequatur, ut de scriptore, & de eo, qui mancipia vendenda conduxit, dicitur, & etiam de herede advocati, à quo non reperitur salarium, cum per eum non stetit, quominus causam ageret gl. personis. in l. si vno. 27. §. item cum quidam. eod.

Locans operas suas, vel rem, & operas; si per eum stetit, quominus operas præstaret, tenetur ad interesse; sed si stetit per casum fortuitum contingentem in sua persona, tenetur vel pensionem remittere, vel reddere pro rata temporis, quo eas non præstitit, ut dicitur de eo, qui munere vehendi functus non est. ibid.

Locans operas si sit impeditus certo tempore præstare, potest supplere alio tempore, & totam mercedem consequatur, nisi opere deberentur ex contractu nominato, & peniteret eum, cui opere præstare sunt. d. gl. personis. in add.

Locans operas suas non tenetur de damno contingenti ex culpa levissima illius, vel illorum, quorum opera vicuntur, sed de levi culpa tenetur. l. si merces. 28. §. 1. & ibi gl. diligentiſſimus. eodem.

Locans operas duobus, tenetur præstare prius illi, cui prius locaverat. l. in operis. 29. eod.

Locans operas totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quominus eas præstaret, secus si per eum steterit. l. qui operas. 41. eod.

Locans operas suas ut certum opus faceret, tenetur de operis vitio, siue vna pensio, siue in singulos dies fuerit præstita: qui autem operas suas singulis diebus locat, neque ad certum tempus se adstringit, non tenetur de operis vitio. l. ea lege. 33. §. 1. eodem.

Locans operas suas scriptor per annum, si decesserit in medio anni, salarium totius anni non transmittit ad heredem, secus est in advocato. gl. si in l. post duos. 15. C. de advocat. diuer. iudic.

Locans operas certa mercede constituta potest petere ante opus finitum, quando vno pensio non conducti, sed si suo periculo conduxit, ante opus finitum non potest petere. gl. si in l. 2. C. de locato.

Locans operas suas ad faciendam totam domum vna mercede, si sit pauper ita, quod non possit totam domum perficere, nisi minutatim sibi detur pecunia, poterit petere minutatim etiam non perfecto edificio, cum tacite videatur ita fuisse actum. gl. si in add. ibid.

Locans operas ad faciendam totam domum vna mercede, si sit ita consuetudo, poterit petere mercedem minutatim, etiam non perfecto edificio. ibid.

Locans operas ad vehendum frumentum, vel hordeum, ex locato conuenitur, si accepta pecunia eas non præstat. l. si iij. qui. 14. C. de locato.

Locans operas ad vehendum frumentum, dicitur locare, & conducere. gloss. 1. ibidem.

Locans operas usque ad certum tempus, tenetur bona fide seruare conuentionem. l. si ij. contra. 21. C. de locato.

Locans operas si fuerit contumax, cum præcisè ad factum agitur, iurabitur in litem. gl. 1. ibid.

Locans operas præcisè potest cogi ad factum, vel ad interesse prout voluerit actor, si æquitas hoc suadeat; quia forte nesciret, vel non posset tales operas præstare, aliàs soluendo interesse, vel penam, si erat promissa, liberatur. d. gl. 2. & ibi additio. marg.

Reliqua verbo, Artifex, Aurifex.

Locatio non potest esse sine mercede in pecunia constituta: unde contra partiarium colonum præscriptis verbis, vel actione pro socio agitur. gloss. non datur. in l. 1. §. si quis feruum. depolici. & gloss. in l. 1. §. olei. 21. C. de locato.

Locatio licet sui natura hinc inde pariat obligationem: tamen quandoque ex vna tantum parte parit. glo. 1. in l. potest. 41. mandari.

Locatio potest fieri hac lege, ut opus arbitrio locatoris fiat, & eius arbitrium reductur ad arbitrium boni viri. l. veluti. 78. pro socio.

Locatio, & conductio alicuius rei toties dicitur, quoties materia, in qua aliquid præstat, in eodem statu maneat quoties mutatur, & alienatur, dici

magis emptio, quam locatio. l. emptio. 65. de contrahend. emptione.

Locationis, & conductionis verbo veteres promiscue utebantur. l. veteres. cum l. 1. §. de actio. empti.

in Locatione, vel venditione vasis, vel delij in dubio intelligitur, ut integrum, & incorruptum præstetur. l. tenetur. §. sed si vas. eod.

Locatio, & conductio iuris naturalis est hoc est iuris gentium. l. 1. locati.

Locatio, & conductio non verbis: sed consensu fit; sicut emptio, & venditio. ibidem.

Locatio, & conductio quoad tractatum, & sensum proxima est emptioni, & venditioni, & eiuſdem iuris regulis consistit. l. 2. eod. & in princ. Inst. de locat. & cond.

Locatio, & conductio adeo habet familiaritatem aliquam cum emptione, & venditione, ut in quibuscumque casibus quæri soleat, an sit emptio, vel venditio, an locatio vel conductio. d. l. 1. §. 1. locati.

Locatio, præcative rogatio ita facta, quoad is, qui locauit, vel dedit, vellet, morte eius, qui locauit, vel dedit tollitur. l. 4. eod.

Locatio differt ab emptione, quando venditæ res cuiſta est, tunc præstando æquæ bonam non liberatur, venditor: sed si locata domus cuiſta sit, præstando ei æquæ bonam habitationem, liberatur. gl. locatorem. in l. si quis domum. 9. eodem.

Locatio, sicut emptio potest fieri sub conditione; sed donationis causa contrahi non potest, sicut nec emptio. l. sicut emptio. 1. & ibi gl. 1. eod.

Locatio est, quando principaliter venit ratio, secundario autem factum. litem si pretio. 15. & ibi add. marg. eod.

Locatio dicitur, non emptio, quando quis locat opus ædificandum in solo suo de materia conducti: licet in eum transferat conductor dominium suæ materiæ. dicit. litem si pretio. §. 1.

Locatio, & conductio non contrahitur vbi merces contrahitur arbitrio incertæ personæ, sed vbi committitur arbitrio certæ personæ recte contrahitur, veluti quanti Titius æstimauires, & valet si is, qui nominatus est, mercedem definitur, si voluerit definire, vel non poterit. l. si merces. 28. eod.

Locatio facta in arbitrium eius, quem contrahentes elegerint, non valet: quia in æstimaenda persona possent differre. gl. 1. ibid.

Locatio non potest fieri in arbitrium vnius ex contrahentibus, sed bene in arbitrium tertij. l. Titius. ibid.

Locatio proprie non dicitur inter dominum, & colonum partiarium: sed dicitur societas. dicit. l. si merces. §. vis maior.

Locatio facta vno nummo non valet, quia hoc donationis instar inducit. l. si quis conduxit. 46. eod.

Locatio, vel conductio potest fieri vno nummo ex necessitate, cum res non est digna maiori mercede non aliàs. gl. 1. ibi. & gl. pe. in l. si quis ante. 10. de acq. possit.

Locatio ad hoc ut sit, quando ego do, ut tu facias, duo copulatiue requiruntur, scilicet quod interueniat pecunia, & quod si sit tale factum quod locari consuevit, & si alterum eorum deficiat, non erit locatio. l. naturalis. §. ad cum do, & ibi gl. si res. & gl. præscriptis de præscriptis verbis.

Locatio non est, quando ego do tibi pecuniam, ut tu aliquid faceres, si factum illud sit tale, quod non consuevit locari; dicitur tamen contractus innominatus, do ut tu facias. ibid.

Locatio quandoque naturam suam immutat. gloss. prætes. in d. l. naturalis. §. sed si facio.

Locatio non fit similiter ut venditio: quia in locatione non transferetur dominium sicut in emptione. l. sciendum. 63. & ibi gl. si de ædificio edicto.

in Locatione vestigialium non admittitur plus offensus, nisi præster fidei iussor idoneus. l. locatio. 9. de publicanis.

Locatio agrorum publicorum facta per officiales in perpetuum: id est quando soluntur vestigialia, non potest sine causa reuocari per officiales sequentes sine autoritate principis. l. eodem. 11. §. 1. eod.

Locatio stationum publicarum, vel domum cum ad aliquem pertineret, si dum uiri alij onus eas locandi inuenerint, non potest agi actione iniuriarum ob laborum iniunctum. l. iniuriarum. 13. §. si quis in honorib. de iniuriis.

Locationis contractus soluitur finito tempore locationis. l. 3. §. cum quinquennium de iure fisci.

in Locationibus futuris non spectantur pacta, quæ sunt apposta in locationibus præteritis. l. 2. de administrat. rerum ad ciuit.

Locatio, & non depositum dicitur, quando dominus horreorum data sibi mercede retinet merces in horreis suis; quo casu tenetur de culpa præsumpta. gl. si in l. 1. C. de locato.

in Locationibus, & conductionibus, maxime fides contractus seruanda est, si nihil specialiter exprimitur contra consuetudinem regionis. l. circa locationis. 19. C. eod.

in Locationibus, & conductionibus quædam non dicta seruantur quandoque, si bonum, & æquum sit. gl. 1. ibid.

Locatio fundi pro certa quantitate licet sit contractus innominatus: tamen est bonæ fidei, quia fundus erat expostus locationi; & ideo habet similitudinem cum contractu bonæ fidei: aliàs non esset contractus bonæ fidei. d. gl. 1. in add.

Locatio operarum in perpetuum facta valet, cum saltem diebus feriatis interpellentur, & sic non fit seruatus etiam quia per substitutum potest seruare. §. glo. 1. in l. si contra. 22. C. eod.

Locatio, & conductio etiam non interuenientibus instrumentis valet. l. contractus. 4. C. de locato.

Locatio, & conductio cum nudo consensu contrahatur, neque verba, neque scriptura desiderantur. gl. 1. ibid.

in Locatione, & conductione veniunt dolus, & custodia: non verò casus, cui resti non potest. l. in iudicio. 28. C. eod.

Locatio rerum ciuitatis perfecta non reuocatur: licet alius maiorem pensionem offerat. l. 2. C. de vendend. reb. ciuitatis. lib. 1.

Locatio prædij fidei, vel patrimonialis perfecte facta in perpetuum, non reuocatur, etiam si alius offerat maiorem pensionem: secus si fuisse facta ad tempus. §. glo. 1.

LOC

Kellina verobis, Ca. de hereditate.

LOCATOR si p^{er} pacta, si sine a colono propter sterilitatem, pensionem vna. p^{er} 5
 ni p^{er}teret, valet pacta, & nihilominus locator obligatus est ad ea, quae ex

fuerunt præstare locatores colonis. l. si conuenerit. & ibi gloss. fin. de patris.

Locator si rem locatam ex necessitate demolitus sit, vel propriis vrb. probauerit necessariam, vel frui prohibeatur conductor ab eo, quem locator propter vim maiorem, aut potestatem eius prohibere non potest, remittitur pensio conductoris pro rata, aut reddetur soluta. gl. perfonis. in l. si vno. 17. §. cum quidam locat.

Locator tenetur exonare colonum à præstatione mercedis propter omnem vim, cui resisti non potest, veluti fluminum, græculorum, sturnorum, & si quid simile acciderit, aut incurfus hostium fiat. l. ex conducto. 15. §. 1. locati.

Locatibus, & conductibus licitum est in pensione se inuicem decipere sine dolo, & idcirco prætextu minoris pensionis locatio facta si nullus dolus aduersarij probari possit, rescindi non potest. locatio. l. item si pretio. 25. §. si. cum l. seq. locati.

Locatori, & conductori non est licitum se inuicem decipere in pensione ultra dimidiam iusti pretij, vel iustæ mercedis. d. 4. §. si. & ibi add. marg.

Locator si impedit habitationem conductoris propter refectionem necessariam domus, tenetur conductori remittere pensionem domus pro rata temporis; sed si impedit ob refectionem non necessariam, tenetur ad interesse. l. qui infulam. 3. eodem.

Locator si parum impedit conductorem frui putat in rescindendo domum indigentem refectione, non tenetur remittere pensionem: scilicet si ex voluntate, quo casu fit deductio de mercede si conductor vult pati, si tamen vult, potest restituere. l. habitatores. 30. & ibi gl. demoliri. eod.

Locator non tenetur remittere mercedem conductori, vel colono, quando damnum quomodocumque illatum contingit in reb. propriis colonis: scilicet verò si in re locata; quia tunc debet fieri remissio. gl. 1. in add. in l. damnum. 12. C. de locato.

Locator in priuatis locationibus non potest pensionum nomine amplius, quam conuenit petere: in publicis tamen locationibus. potest. gl. 2. in l. legem. 18. C. eodem.

Locatores duo si fundum locauerint colono, & vnus eorum pensionem renuiserit contra legem contractus, atque consuetudinem regionis, hoc alij præiudicium asserere non potest. l. circa locationes. 19. C. eod.

Reliqua verbo, Merces, Pensio, Colonius, l. 4. §. 1. Conductor, 10. 11. Decipere, Arbitrium, 2.

LOCATORI inuecta vt illata in vrbis habitationibus. sunt obligata pro pensione, quamuis nihil nominatim sit conuentum. l. 4. de pactis.

Locatori inuecta, & illata in rusticis prædiis non sunt tacite obligata, nisi dominus sciuerit, quæ inuecta, & illata sunt. gl. vrbis. in d. l. 4.

Locatori vt inuecta, & illata tacite fit hypotheca, requiritur primò, quòd prædium conductum sit vrbium, & non rusticum, & quòd bona illata, sint ipsius conductoris, & non aliena, & quòd illata sint eo animo, vt ibi perpetuo sint, quandoq. conductor ibi manebit, & quòd conductor sit persona, quæ possit obligari, & non sit minor. l. item quia. & ibi gl. illata. eod.

Locatori inuecta, & illata in prædium alienum, etiam aliena sunt tacite obligata, si dominus consensit illationi: quia tunc censetur tacite consensisse obligationi. d. gl. illata.

Locatori non sunt tacite obligati bona illata in prædium vrbium à pupillo, quæ non possunt sine decreto obligari, nisi interuenierit tutor illationi. ibidem.

Locatori secundo res inuectæ per inquilinum tacite videntur traditæ, cum illas locator possit includere pro pensione. gloss. experiri. in l. solum, 11. §. solum. de pign. actione.

Locator secundus, qui prior conduxerat, non potest dici res inuectas, & illatas in domum possidere, cum illas nec viderit, nec tetigerit. d. gloss. experiri. in l. add. marg.

Locator domus inuecta, & illata non possidet, nisi vbi illa includerit pignoris iure. l. vtrique. 34. & ibi add. marg. de damno infecto.

Locator potest propria autoritate inuecta, & illata in domum conductam retinere, si conductor migrauerit non soluta pensione, neque incidit in edictum Diui Marci, neque in leg. si quis in tantum. ex quo ius sibi permittit. d. l. vtrique. & ibi gl. fieri. & gl. in l. pignoris. 10. C. de pign. actione.

Reliqua verbo, Inducta, Inuecta, Colonius, 16. Conductor, 7.

LOCATA re quo minus vtatur, si per conductorem sterit, vel per casum fortuitum ex eius parte contingente, conductor tenetur præstare solidam pensionem. gl. perfonis. in l. si vno. 17. §. item cum quidam locati.

Locata mihi si fuerit domus aliena, quæ postea mihi donata, vel legata fuit, non tenetur locanti ad pensionem futuri temporis: tenetur tamen ad pensionem præteriti temporis, si aliquid pensionis ante diem legati, vel donationis debetur. l. si quis fundum. 10. §. si. eod.

Locatarum rerum duo sunt genera: vnum, vt idem redderetur, veluti cum vestimenta fulloni curanda locantur, & tunc res domini manet; aliud vt eiusdem generis reddatur, veluti cum argentum purgatum fabro datur vt vasa fierent, aut aurum, vt annuli fierent, & tunc transit dominium in conductorem. l. in naue. 34. eod.

Locata, vel vendita si fuerit res duobus, etiam si ambo soluendo sunt, tenetur in solidum iure Digestorum, neque habent beneficium diuisionis: iure tamen Authenticoz habent beneficium diuisionis. l. cum apparebit. 30. & ibi glo. pe. eod.

Locato fundo si conuenit, vt fructus fundi sint obligati pro mercede, colonus clam exportans fructus, tenetur locati actione furti, & idcirco si colonus fructus vendiderit, & emptor eos exportauerit, quia fructus efficiuntur furtiui. l. si seruus communis. 63. & ibi gl. locati. de furtis.

Locata villa cum territorio, & terreno non censetur locata, loca syluestria ad cultum penitus inhabilia. l. 1. & ibi gl. 1. C. de mancip. & colon. patrim.

Locata res in perpetuum videtur dari in emphyteosim, nec de nouo potest ei adici. gl. retrahenda. in l. si. C. de locatione prædiorum. c. i. lib. 1.

in Locato, & conducto culpa præstat. l. 3. §. ex hoc edicto naue, & apiones, & stab.

in Locato verbum quandoque promiscue ponitur & pro conducto, & etiam pro locato. gl. ex locato. in l. 1. ad legem Rhodiam.

Locati actione non potest agere ante acceptam pecuniam, qui locauerat operas suas. gl. si. in l. si. qui. 14. C. de locato.

Reliqua verbo, Actio, 144.

LOCUPLES est, qui satis, & idonee habet pro magnitudine rei, quam actor restituendum esse petit. l. quos nos. 14. §. 1. de verb. sig.

Locupletem esse aliquem, quando est causa danda, vel denegande additionis, inspicitur tempus litis contestationis. l. in pupillo. 47. & ibi gl. 2. de solutio.

Locupletior dicitur ille, qui non est pauperior. ibid.

Locupletior an sit quis inspicitur tempus litis contestationis, l. si maior. 33. de minorib.

Locupletior an sit quis inspicitur tempus rei iudicate, etiam si tempore litis contestationis non fuerit locupletior. l. si à patre. 39. §. quo tempore. & ibi gl. rei iudicate. de petitione heredit.

Locupletior nemo debet fieri cum alterius detrimento: quod producit ex aequitate. l. nam hoc natura. & ibi add. marg. de condit. indebiti. & l. iure nature. 207. de regulis iuris. & gloss. lucrum. & ibi add. marg. in l. si quis mancipiis. §. si. de iniuriarum actione.

Locupletiore aliquem fieri, & dolum committere paria sunt, & vterque pariter tenetur. gl. 1. in l. commodati.

Locupletior factus videtur quis eo ipso, quòd non sit effectus pauperior. † gl. 1. ibid.

Locupletior si fiat ex alterius facto ex re mea, neque aduersus illum subit remedium, in subdium habeo aduersus te actionem ex aequitate, nisi in tantumdem fit debitor tui, vel ex postfacto incipit esse. l. si pro parte. §. si domini. & ibi add. marg. de in rem verso.

Locupletior si factus sit quis, ex re mea, possum ab eo condicere, & ipse à me, quòd expendi, repetit. l. si iterum. 15. §. 1. de actio. em. r. i.

Locupletior an sit facta vxor ex donatione facta sibi à viro, vel e contra viri inspicitur tempus litis contestationis. l. quòd autem. 8. de donat. inter vium.

Locupletiore esse inspicitur tempus litis contestationis quando patitur occasio danda actionis: sed quando præstat causam condemnationis moderandæ, tunc inspicitur tempus rei iudicate. d. l. quòd autem. in add. marg. l. iuris contestatio. 19. de neg. gestis.

Locupletior dicitur mulier, vel vir, eo ipso, quòd ab obligatione sit liberatus: non autem eo ipso, quòd sibi pecunia datur, nisi ex pecunia appareat aliquid apud eum remansisse. l. si cum mulier. 12. de donat. inter vium.

Locupletior non dicitur quis habens ius adeundi hereditatem. l. pretia rerum. 63. ad legem Falcid.

Locupletior an sit effectus agens cum quaeritur inspicitur tempus litis contestationis, & rei iudicate. l. 4. & ibi gloss. de exceptio.

Locupletior factus solutione debiti sibi facta l. iterum petat, repellitur exceptione doli. l. apud Celsum. §. si quis pupillo. de doli mali exceptione.

Locupletior factus non videtur, qui libertum acquisiuit. l. nemo prædo. 126. de regul. iuris.

Locupletior pupillus, vel minor an sit factus iure speciali, consideratur tempus litis contestationis: regulariter tamen sufficit vltiter negotium à princ. gestum. gl. 2. in l. C. de neg. gestis.

Locupletior quis ex pecunia recepta tribus modis efficiat, vel quando habet eam pecuniam, vel aliud emptum ex ea, vel quando talem rem emit, quam de suo emisit necessarii: sed modo perit. gl. 1. in l. si. C. pro emptore.

Locupletari non debet quis ex alienis laborib. §. 1. multiplex quas personas nobis.

Locupletari potest dominus negotiorum cum alterius iactura propter suam cōtradictionem factam gestori ita, vt ei non teneatur, licet bene gesserit. gl. 2. in l. si. C. de neg. gestis.

Locupletatur Ecclesia cum alterius iactura propter delictum iacturam patientis gl. si. in auth. qui rem. C. de sacro. sanctis.

Locupletari non debet quis regulariter ex aliena iactura: fallit in filio: in odium mutuanis: quia licet filius ex mutua pecunia liberos, vel fundum emerit, quæ etiam penes se habet, nihilominus creditorem agentem repellit per exceptionem Macedoniani. † l. sed & si. hoc senatusconsultum. & ibi gl. an extent. & ibi add. marg. ad Macedon.

Reliqua verbo, Dives, Pauper, Idonatus, Equitatus, 1.

LOCVS solutionis debet exprimi in libello, quando eius omnisio debitori est nocua. l. 2. §. si. & ibi gl. fin. de eo, quòd certo loco.

Locis contractus inspicitur, quòd solennitatem: quia ad eam spectanda sunt loci statuta, & consuetudines: ad aliud autem spectatur locus, in quem collata est solutio. gl. quòd verum. in add. marg. in l. eum. gl. 1. eod.

de Loco, per quem, sicut de Loco, ad quem est idem iudicium. gl. destinari. in add. mar. in l. 2. §. legatis. de iudicis.

in Loco non videtur esse illud, quòd dolo legatarij illatum est. l. cum ita legatum. 33. de legat. 1.

in Loco non videtur esse illa, quæ ibi ad tempus sunt: sed tantum dicitur illud, quòd ibi perpetuo est. l. si fundus. 42. de legat. 3. l. qui saltum. 65. & ibi gl. 1. de legat. 3.

Locus loci in testamento debet poni, & si non ponatur, subintelligitur locus, vbi testator domicilium habuit. l. quæ conditio. 39. §. si. & ibi add. marg. de condit. & demonst.

Locus loci in libello accusatorio non est inferendus. l. 1. §. si. ibi autem. de vi, & vi armata.

Locus est, non solum totus, & integer, sed portio: talia fundi, quandoque tamen locus dicitur etiam fundus. l. locus. 60. & ibi gl. 1. de verb. sig.

Loci appellatio non solum ad rusticæ: sed etiam ad vrbana prædia pertinet. ibidem.

Locus à fundo non separatur magnitudo: sed nostra affectio, & idcirco quaeritur portio fundi potest dici fundus, si iam hoc constituerimus. ibid.

Locus sine edificio in vrbe area dicitur: in vrbe appellatur ager. l. fundi appellatio. 211. eod.

Locus fundi dicitur regio aliqua fundi. gl. i. in l. 3. C. finium regund.
Locus vacans dicitur cum à nemine, neque corpore, neque animo possidetur. gl. loci. in add. marg. in §. quod autem. luit. de vi cap.
Locus interdum dicitur plenus, ut qui possidetur interdum semiplenus, ut ille, in quo aliquis est causa legatorum, vel rei seruanda causa: interdum dicitur vacans, vel vacans, quod fit tribus modis: scilicet propter absentiam, aut propter negligenciam domini, aut quia sine successore decesserit, vel cum successore: dammodo non fuerit apprehensus. d. §. quod autem: & ibi gloss. loci & gloss. sine successore.
Locus adfectus solutioni afficit stipulationem in illa diem, qua verisimiliter possidet ad locum peruenit: §. loca etiam. luit. de verb. oblig.
Locus sacra, & religiosa in nullis bonis sunt: & ideo rem vendicare non possumus, ut nostris: sed bene possumus petere actionem in factum. l. in rem. §. 1. & ibi gloss. quasi. de rei vend.
Locus sacra, & religiosa, & vasa sancta si alienentur, vel obligentur, episcopi, & economi possunt vendicare ius, quod habent adiecta causa de iure canonico: §. d. gloss.
Locus religiosus habentibus ius, per quod nobis competunt interdicta, ne in eis aliquid inferatur, & etiam actiones in factum ut corpus illatum tollatur ab eo, qui non habet ius gloss. non possunt ibid.
Locus profanus ut certum numerum personarum recipiat, pacisci potest quis per stipulationem, cum adhuc locus prius sit monumentum, sed sepulchro facto non potest tale pactum adici. l. 4. & ibi gloss. fin. communia praeiorum.
Locus facit dicitur res diuina, & Ecclesiae gloss. neque facit. in l. 3. purus de religiosis.
Locus sanctus dicitur muri, & porte ciuitatis. gl. neque sanctus. ibid.
Locus religiosus dicitur sepulchrum gl. neque religiosus. ibid.
Locus purus dicitur, qui neque facit, neque sanctus, neque religiosus est, sed ille, qui ab hominibus nominibus vacat dicitur purus. d. §. purus. & gloss. locum. in §. religiosum. luit. de rerum diuisione.
Locus, vel fundus in quo est monumentum, si sit venditus, ne in eum inferatur, quod venditoris esset ius inferendi, non sufficit ad hoc pactum: sed requiritur stipulatio. l. quod si locus de religiosis.
Locus fit religiosus inferendo corpus in eum, & efficitur nullus: & definit possideri. gl. i. in l. vi. in possessionem legatorum.
Locus fit religiosus licet sit iuxta religiosum locum, non est religiosus: fecus vero si locus profanus adhaereat loco religioso: quia tunc religiosus est. l. 4. & ibi gloss. C. de religiosis.
Locus profanus si est deputatus ad vsum alterius loci, dicitur etiam pars, vel portio illius, & pertinet ad illum, ad quem pertinet ille locus, ad cuius vsum est destinatus. ibid.
Locus religiosus scienter vendi non potest: sed coherentem loco religioso vendere potest quis. l. locum. s. C. eod.
Locus purus coherens loco religioso profani iuris est: ideoque potest venundari. ibid.
Reliqua verbo, Promittens, Soluere, 5. Solum, 3. Religio, 3. Sacra.
Locus vni tenens sanguinis penam imponere non potest de iure communi: sicut hic quovis vicem gerit: quod verum est: vbi locum tenens est suspectus ab homine: fecus vbi à lege viua est princeps, vel à mortua, ut ex autoritate legum de iure autem canonico omnia potest exercere, quae praefatus potest. l. in prior. §. 3. & Titio. in add. marg. qui potiores in pigno.
Reliqua verbo, Delegatus, Vicarius, Vice.
Logarium dicitur ratiocinatum à logos, quod est sermo, vel ratio. gl. ad logarium. in l. 3. §. p. de penu. legata.
Logographi dicuntur, qui dupliciter rationibus, describendis deputati sunt, & dicuntur à graphos, quod est scriptura, & logos, quod est ratio: quia scribunt leges, & rationes publicas, & hi quoque numerarii appellantur, & plerumque vnum pro altero ponitur. gl. i. in rub. C. de tabularis. libro 10.
Lombardia secundum canonistas non est vna prouincia: nam Cremona est de vna prouincia, quia est de archiepiscopatu Mediolani, & Rhegium est de alia: sicut de archiepiscopatu Raucenli gl. Lombardia, in extratragan. quoniam qui sunt rebelles.
Lomovm tempus dicitur decennium, gloss. inueterata. in l. de quibus legibus.
Longi temporis tolerancia in re detinenda taciti praetii exceptionem inducit. gl. cum poit. 70. in add. marg. de iure dotum.
Longa consuetudo dicitur decem annorum vsus. gl. diuturni in §. ex non scripto. luit. de iure naturali.
Longissimum vite hominis tempus est centum annorum spatium. l. vi. inter diuinitum. 19. C. de sacrosanctis.
Reliqua verbo, Tempus, Oblitus, Praescriptio, 3. vsque 7. 10. Iudex, 4.
Loquens de supernis non oportet queri, cum quo loquatur: sed in quem voluntarius intentio dirigatur. l. cum pater. 79. §. donationis. de legatis. 1.
Loquentis persona non continetur in generali sermone, quando ex mente vtriusque non potest comprehendi persona loquentis: fecus si ex mente vtriusque potest comprehendi persona loquentis. gl. si & ibi add. marg. in l. qui insulam. 33. §. si locari.
Loquentis persona continetur in generali sermone. gl. si in l. Paulus. 29. §. fin. de pigrioribus.
Loquentis persona non continetur in generali sermone. l. si mercede. §. 5. §. si & ibi gloss. habitatio de actio. empti. gl. si in l. C. de contum. pecun. & gl. i. in l. inquisitio. 18. C. de solutio.
Loquentis persona deprehenditur mens loquentis. gl. abundat. in add. marg. in l. de heredi. institui.
Loquentis persona subintelligitur, quando testator dicit, Titius heres esto, intelligitur, nisi innotarius tamen si dixit, rogatus scripsi, intelligitur à partibus, vel à testatore d. gloss. abundat. in add.
Loquendi vsus communis dat significationem rei. l. Labeo. versico. non enim. de su. et electi. l. legata.
Reliqua verbo, Sermo.

Lucrari non debet quis ex suo dolo. gloss. i. in l. a. de eo, per quem.
Lucrari non intelligitur quis nisi damno deducto. gloss. in seru. petio. in l. 3. de in rem versio.
Lucrari aliquem cum damno alterius, aut dampnum sentire pro alterius lucro non conuenit aequitate. l. iure succursum. 7. de iure dotum.
Lucrari non debet quis ex eo, ex quo panis debet. l. si ab hostibus. 17. §. si & ibi gloss. pe. soluto matrim.
Reliqua verbo, Frustrarius, 9.
Lucrativae duae causae possunt concurrere in obligatione alternatiua in testamentis diuersorum, vel in vnus testamento. l. non quoque. 84. §. fin. de legat. 1.
Lucrativae duae causae possunt concurrere in diuersis rebus, & in diuersis partibus eiusdem rei, sed non in eadem re. d. §. si & ibi gloss. fin. l. seq.
Lucrativae duae causae in eadem re, & persona regulariter concurrere non possunt. gl. i. in l. non quoque. 84. eod.
Lucrativae duae causae possunt concurrere in parte intellectuali, quae non potest ad oculum demonstrari. l. Titius Stichus. 85. eod.
Lucrativae duae causae ex persona duorum, qui habentur loco vnus, iudicantur, ac si ex testamento vnus procederet. l. huiusmodi. 86. §. 1. eod.
Lucrativae duae causae, quae habentur originem in personis diuersorum, possunt in eadem re concurrere. l. si seruus legatus. 111. §. 1. eod.
Lucrativae duae causae non possunt concurrere circa idem, nisi ex altera aliquid ab sit ipsa re, vel ex eius occasione. d. l. si seruus. §. Stichum. & ibi gloss. ex duobus.
ex Lucrativa causa consequi non dicitur quis illud, quod diminuit propter onus dandi, vel restituendi alteri. l. plane. 34. §. quod si rem. & ibi gloss. quod si rem. eod.
Lucrativae duae causae in eiusdem persona, & in eadem specie, quae vere potest ad oculum demonstrari, non possunt concurrere eodem tempore quoad effectum solide tractionis. l. M. g. uis. 68. §. duobus. & ibi gloss. non perimet. de legat. 2.
Lucrativae duae causae possunt concurrere in eadem persona, & in eadem parte intellectuali, & re, quae non potest ad oculum demonstrari. l. M. uis. 68. §. duobus. & ibi gloss. non perimet. & gl. hanc. de legatis. 2.
Lucrativae duae causae non possunt concurrere in eadem. l. iura. 21. & ibi gloss. placuit. de legat. 3.
Lucrativae duae causae non possunt concurrere circa eandem rem, nisi vna sit reuocabilis. l. inter stipulantem. 82. §. si rem, quam. de verborum obligat. & l. quoties. 61. de solutio.
Lucrativae duae causae possunt concurrere circa eandem rem diuersis temporibus. l. ex tunc. 8. de verb. oblig.
Lucrativae duae causae possunt concurrere in quantitatibus: sed non in specie. l. si quis duos. 67. & ibi gloss. dando. & gl. liberabitur. in l. qui decem. 72. §. Stichum. de solutio.
Lucrativae duae causae directae non possunt concurrere in eundem hominem, & in eadem rem, sed bene per obliquum, si res aliena, & ibi gloss. in eandem. luit. de legatis.
Lucrativae duae causae possunt concurrere in eundem hominem in eandem quantitate. gl. rem. ibid.
Lucrativa causa dicitur titulus legati: sed dotis promissio non dicitur lucrativa causa. gl. ex alia. ibid.
Reliqua verbo, Causa, 15.
Lucrum quis ex dolo alieno in dampnum alterius consequi non debet. l. si. de eo, per quem.
Lucrum, & dampnum in vna re coningere possunt, veluti insula, cuius pars perierit, alia pars bene vendita sit: quod cum sit, non compensatur lucrum vnus rei cum damno eiusdem rei. gl. si in l. si negota. de negotiis gestis.
Lucriferi cessant loco habere locum tantum in consuetudine lucrati, ac mercati: quod lucrum probatur per coniecturas. gl. solebat. in l. non vtriusque. §. si. de eo, quod certo loco.
Lucrum sine onere esse non debet. gl. i. in l. si sine. depositi.
Lucrum de alieno non debet quis sentire: hoc enim congruit bonae fidei. l. idcirco. que. 10. §. si procurator. mandati.
Lucrum, nomen generaliter sumptum, continet omne lucrum: sed questus continet tantum id, quod ex opera, & industria prouenit. gloss. i. in l. sed & si. §. pro socio.
Lucrum, nomen, si adiungatur dictioni, questus, restringitur, & nihil plus significat, quam questus. ibid.
Lucrum, industria vnus socij acquisitum non compensatur cum damno culpa, & negligentia eiusdem socij dato. l. non ob eam. 25. cum l. seq. & ibi gloss. si pro socio.
Lucrum, quod expectat is, qui & dampnum expectat, iustum est, & e contra. gl. si in l. si non fuerit. 29. eod.
Lucrum non intelligitur, nisi omni damno deducto, & dampnum non intelligitur, nisi omni lucro deducto. l. Mutius. 30. eod.
Lucrum, & dampnum possunt esse in eadem societate secundum vnum sensum, & secundum alium sensum non possunt esse: veluti dampnum culpa socij accidens, & lucrum possunt esse in eadem societate, & tunc communicatur lucrum, sed non dampnum: imò praesertim illud. gl. i. ibid.
Lucrum, & dampnum in societate, in hereditate, & in peculio esse non possunt inspecto exitu: quia vnum de altero deducitur. §. glo. si. ibidem.
Lucrum, & dampnum, quod sine culpa socij contingit, commune esse debet, l. tunc duobus. 12. §. damna. in fine. eod.
Lucrum vnus participans debet etiam participare eius dampnum. l. si igitur. 56. eod.
Lucrum rei emptor eius debet esse, cuius est periculum: scilicet emptoris. gl. & legata. 10. l. Iulianus. §. si quid de act. empt.
Lucriferi, & dampni eadem debet esse ratio. l. si merces. 28. §. vbi maior. locati.
Lucrum, & momentum debet comparari onus gl. cui. ibid.
Lucrum sentiens ex culpa mea mihi non potest culpam imputare. gl. si in l. pe. §. si.

§. si. solut. matr.
 Lucrum ac damni non est par ratio. glo. affuerit. in l. post legatum. §. his verò de his, quib. vt indignis.
 Lucrum non facere, & damnum sentire differunt. l. Proculus. 26. & ibi gl. pe. de damno infecto.
 Lucrum capere non dicitur ille, qui damnum, vel fraudem fugit. l. si fraudator. 24. & ibi gl. faciat. quæ in fraud. credit.
 Lucrum ex qua persona quis capiat, ex eadem & damnum sentire debet. gl. admittit in Lapid. Celsum. §. illa etiam. de doli mali exceptio.
 Lucra turpia sunt extorquenda ab heredibus. gl. 1. ad fin. in l. in honorariis. 34. de actio. & obligatio. l. 4. & ibi gl. 1. & l. cum falsi. 12. de falsis. & gloss. final. in l. 1. C. ex delictis defunctorum.
 Lucrum pecuniarium non est preferendum honestæ vindictæ. l. miles. 11. §. focer de adulteriis.
 ad Lucrum quilibet anhelat. gloss. si ex voto. in l. 4. §. de muneribus.
 Lucratio quoties in vtriusque causa vertitur, is preferendus est, cuius in lucro causa tempore præcedit. l. quoties in vtriusque. 99. de reg. iur.
 Lucrum etiam est ex alieno largiri, & beneficii debitorem ibi acquirere. gl. si in l. 1. C. de heredi. tutorum.
 Lucrum qui perdit, non dicitur damnum patiri. l. C. de codicillis.
 Lucrum qui sentit, debet etiam sentire grauamen. l. fin. Cod. de legitimis heredibus.
 Lucrum non capere aliud est, & aliud damnum sentire. gloss. 1. in l. 2. C. de vris rei iudi.
 Lucrum assumit naturam illam, quam habet capitale. l. si in ad. marg. C. de frum. meo vrb. lib. 11.
 Lucrum dicitur, quod superest, omni damno deducto. §. 1. Institur. de societate.
 in Lucro adiecta particula tacite videtur adiecta in damno, & econtrâ. §. illud expeditur. Instit. eod.
 Lucrum non potest dici, nisi deducta oneris æstimatione, quod quis subiit. gl. lucrum in l. pe. C. de collatio.

Reliqua verbo, Interesse, l. 4. Onus, Possessor, §. usque 14. Societas, 8. Socius, 7. 8. 9.

LUCRATIO a verbo lucrare, quod est ad lucram vigilare, & aliquid compositionis, ad id ipsum nocturnum. gl. 1. & ibi add. marg. in princip. in auth. vt iudices sine quoquo iustitio. col. 2.
LUDERE in pecunia verat senatusconsultum, nisi in quibusdam casibus. gl. Senatusconsultum. in l. iur. gentium. §. praxor ait. de pactis.
 Ludere ad calcules, vel tabulas non potest vnus, sed cum multis, quia non reperitur, quis esset victus, & quis vincens. l. licet, §. si plures. de procuratoribus.
 Ludere in pecuniam virtutis causa licitum est. l. 2. de aleæ lusu.
 Ludere in pecuniam prohibuitur est, præterquam quando cecuratur hasta, vel pilo iaciendo, currendo, saliendo, ludando, & pugnando. ibid.
 Ludere permittitur in eam rem, quæ in mensa vescendi causâ appositâ est. l. fin. eodem.
 Ludere permittitur, vt si tu pauciora puncta habueris, amittas portionem tuam; sic vt ex pecunia, quam vnus, vel plures amiserint, emanatur aliqua, vt communiter vescantur. d. l. si & ibi gl. fin.
 Ludere non est licitum clericis ad tabulas, aut aliis ludentibus participes esse, aut inspectores effectus suspenduntur officio per triennium. auth. interdictum. C. de episcopis.
 Ludere etiam gratis ad tabulas non licet clerico: sed bene ad schacos. gloss. 4. ibidem.
 in Ludendo commissum non presumitur animo nocendi factum, nisi contrarium appareat ex cõiecturis de industria admissum esse. l. si ex plagis. 14. §. cum pila. in add. marg. ad leg. Aquil.
 ad Ludendum alea si quis seruo mutauerit pecuniam, datur contra dominum actio de peculio: sed non ad plus, quam ex ea re in peculio est. l. si. de aleæ lusu.

Reliqua verbo, Lusus, Clericus, 2.

LUDENS pila si vehementius pila percussa in tonforis manum eam deiecerit, & sic ferui, quam tonfori radebat, gula sit præcisâ ille, qui percussit, teneatur Aquila, nisi tonfori sit in culpa tendens vbi ex consuetudine ludetur, vel vbi transitus frequens erat. l. item Mela. 11. ad leg. Aquilam.
 Ludentes adinuicem si se impellant, & impulsus in terram percutit caput, vel crur frangit, impellens non teneatur, nisi studiosè fecisset extra naturam ludi. l. si ex plagis. 14. §. cum pila. & ibi gl. si ad leg. Aquil.
 Ludens ad taxillos, si perdidit aliquid, potest illud repetere vsque ad quinquaginta annos, hoc addito, quod potest auferre vel furari id, quod amisit in co ludo, vel æquiualens. gl. fin. in add. marg. in l. si. de aleæ lusu.
 Ludens eum siliofam, vel seruo ludo prohibito, si amisit, illud amissum repetere potest gl. ad domino, vel patre, si dominus manumiserit, vel pater emancipauit re- tento, quod viceat seruus, vel filius. d. l. fin. & ibi gloss. fin. de aleæ lusu, & aleæ.
 Ludens ludo alearum potest amissum non soluere, & solum repetere. gl. si in l. in exceptionibus. de probatio.
 Ludens rem inæstimatam, vel eius æstimationem ludo prohibito non teneatur de euctione: & si euctione conueniatur, exceptione repellitur emptor. l. fin. & ibi gl. aux ludam. quarum rerum actio.
 Ludens ludo prohibito, si vendat tibi rem, & eius pretium sibi solum perdidit, non teneatur tibi de euctione, nec tu vti capies: secus si in ludo permisso vendidisset. l. reprobat. gl. vendam. & ibi ad. marg. in d. l. si.

Reliqua verbo, Lusus, Pædum, 10. Alitio, 109.

LVDVS est crimen, cum ex eo crimen oritur, §. illud in proœmio Digestorum.
 Ludos indignos, pessimos, imò ferules, & quorundam effectus iniuria est, vel in ipsos doctores, vel focios exercere prohibetur scholasticis. ibid.
 Ludus notus in culpa est, imò non est ludus, ex quo crimen oritur. l. nam ludus. 10. & ibi gl. 1. ad legem Aquil. gl. iudicet. in c. 1. §. item si fidelis. quib. modis

feudum amitt.

per Ludum si sit nocitum ei, qui est in ludo, ludo imputatur. d. gl. 1.
 in Ludo hasta, pili iaciendi, currendi, saliendo, ludandi, pugnandi licitum est facere sponsonem: id est facere consuetudinem præmij victoris: sed alio ludo; vbi pro virtute certamen non fit, non licet. l. 3. de aleæ lusu.
 in Ludo quod amittit seruus, vel siliofam, potest repetere pater, vel dominus. l. si eodem.

in Ludo prohibito si aliquid sit amissum, datur illius repetitio vsque ad 50. annos. §. gl. si. ibid.
 in Ludo alearum ludens si vendat aliquam rem, & postea emineatur illa ab emptore, non teneatur de euctione. gl. si in l. in exceptionibus. de probatio.
 Ludo prohibito si tu vendas mihi fundum Trianum, & si viceris vendam tibi fundum Sempromianum pro decem, si fuerit euctus fundus, venditor non tenetur de euctione: & si conueniatur, repellitur emptor exceptione, nisi fuerit venditio facta in ludo permisso. l. fin. & ibi gl. vendam. & ibi add. marg. quarum rerum actio.

Ludus schacorum consistit in ingenio naturali: tabularum verò consistit in rebus fortunæ. gloss. 4. in auth. interdictum. C. de episcopis & clerici & gl. aut scilicet, matris in §. interdictum. in auth. de sancti. episc.

Ludi quique sunt permitti, in quibus tamen non licet ludere vltra vnum solidum, etiam si sit multum diues, vt si quem vinei contrahit casum grauem non subineat. l. final. C. de religiosis.

Ludus comonouolens dicitur ludus, vbi lapis in locum proicitur. gloss. 1. ibidem.

Ludus comodaulomolo dicitur ludus, vbi lapis, vel palus in breue spatium proicitur. gl. 2. ibid.

Ludus regindalia dicitur ludus, in quo equites capiendo in certam rem proiciunt. gl. 3. ibid.

Ludus reppulata dicitur ludus, in quo pondus dentibus eleuatur. gloss. 1. ibid.

Ludus equorum ligneorum prohibitus est. l. fin. C. de religiosis.

Ludus alearum si in aliqua domo exerceatur, dampnus, in qua ludus ille reperitur, publicatur. ibid.

Ludo alearum perdens si soluerit, solum repetit. qui si noluerit repetere, si casus repetet, & conuerter in opus publicum. ibid.

Ludus schacorum clericis non est prohibitus: tabularum verò prohibitus est eis, cum etiam prohibetur inspicere cum ludum, & interdictum. & ibi gl. schematis in auth. de sancti. episcopis. col. 9.

Ludis facris deferentes, & agitantes non sunt infames. gloss. 1. in l. 2. C. de spectaculis. lib. 1.

Ludis facris deferentes propter hoc, quod sint agitantes, cum id non sit delictum, nullo afficiuntur supplicio. d. l. 1.

Reliqua verbo, Alea, Greenies, Schachi, Alea, Sponso, Clericus, 1. Filus, 117. 125.

LVR est nomen significat quamdam pestem, huc corruptionem ex aliquo elemento prouenientem. gl. lue. in l. licet. 8. C. de locato.

Reliqua verbo, Pestis.

LVRRE tenetur vxor maritum: sed non econtrâ. l. vxores. & ibi gl. 1. de his, qui notant.

Lugere non tenetur filius patrem, nec pater filium: quia matrimonium contrahere possunt. l. filiorum. eod.

Lugeri non solent hostes perditionis damnati, neque suspensio, neque, qui manus sibi inuoluerunt, non tamen vxores intra annum non debent nubere, & si nuperis, tamen ipse, quam qui sciens ducunt eas, sunt infames: sed si ignorantes ignorantia facti eas ducunt, non sunt infames. d. l. liborum. §. 1.

Lugendus non est ille, qui veniens ad partem defendam, & parentes, & liberos interficiendos ipse interfecit. l. luminimè. 34. de religiosis.

Reliqua verbo, Mulier, 133. usque 41. Vir, Vidua, Sponsa.

LVRATICVS est, qui certis lunæ temporibus aut ab infania, aut morbo grauiatur. l. qui tertiana. 53. in add. marg. de editio edito.

Reliqua verbo, Demus.

LVO verbum habet multas significationes: vnde versus, Crux luit, & repo, lux mala, pignus, quem, tenebrisque. & re luo pignus, cruce pomas, luce tenebras. gloss. lue. in l. licet. 8. C. de locato.

Luo verbum significat quodque quando salitur ouis. ibid.

LVPANARIA exercebantur in multorum honestorum victorum prædiis vrbanis, & domibus, & idem pensiones ex illis perceptæ veniunt in pensionem hereditatis. l. accillarum. §. si de petitione hereditatis.

Lupanar dicitur locus meretricibus destinatus ad hoc solum, vt sui formam vanalem exhibeant. gl. lupanario in l. palam. 43. de ritu nuptiarum.

Reliqua verbo, Meretrix, Prostitutum.

LVPVS, aut alia bestia fera si rapiat pastoris meo oues, vel porcos, & aliquis eripiat eos, vel canes eius extorserint, illi porci, vel oues remanent mei tam illi, quam illi consumpti non sunt, quod fecit est in aubus, piscibus, ac feris maris, quæ si ore lupi, vel bestie fuerint liberatae, sunt occupantis. l. Pomponius. 44. de acqui. rerum dominio.

ad Lupo, vel a bestia fera si eripiat quis porcos meos, vel oues, aut alias res meas, illæ res remanent meæ, & aduersus eripientem mihi competit actio furti, ad exhibendum, & rei vendicatio, licet si furandi animo non expuerit, si modo reposcit mihi non reddiderit. d. l. Pomponius. §. si.

Lupus ex vento viuit. gl. fin. in l. 2. C. de aliment. pupili. o. præstand.

Reliqua verbo, Bestia, Fera.

LVSCTOSVS dicitur ille, qui lumine adhibito ante oculos nihil videt. l. idem Offibus. §. pen. de editio edito.

LVS CVS dicitur, qui lumine adhibito ante oculos nihil videt. gl. luseus. in Linter. l. luptum. 101. l. penulti. de verbor. signific.

LVSITANI erant hostes Populi Romani. gloss. 2. in l. nam & Seruius. de negotiis, gcl.

LVSOR si contraxerit, vel mutauerit collusori pecuniam, illamque amiserit, non potest eam ab eo repetere: secus si extraneus lusori mutauerit, vel contra-

xix

MAG

¶ X V R I A N S contra naturam ultimo supplicio dampnatur. auth. vt non luxurientur homines contra natur. per tot. col. 6.

M

Equa actione. 7. cod.
Magistris levis castigatio concessa est: sed non grauis, & ideo si excesserit in modo castigandi, tenetur ex loco, & lege Aquilæ. item queritur. 1. 4. §. Iuliano. locati.
Magistris pro dignitate natalium merces præstari debet. gloss. 1. in l. quæzio. 61. de iure dotium.
Magistris appellantur etiam cunilibet mechanice artis præceptores monendo, vel monstrando. l. quibus præcipua. 17. & ibi gl. appellantur. de verb. sig.
Magistris appellantur hi, quibus præcipua cura rerum incumbit, & qui maiorem, quam discipuli diligentiam, & sollicitudinem rebus, quibus præstunt, debeant, ut sunt **magistri** societarum, & etiam legum, & liberalium studiorum. ibid.
Magistris nobilitatur per scholarem, & præses per subiectos, gl. & nobiliores. in §. generaliter. in auth. constitutio, quæ dignitatibus, & episcopa. col. 6.
Magistris liberalium artium excusantur ab oneribus, sed non eorum filij descendentes ex curiali stirpe. l. in filiis. 35. & ibi gl. fi. C. de decurio. lib. 10.
Magistris liberalium studiorum debent excellere primùm moribus, deinde facilius. l. magistris. C. de professoribus. lib. 10.
Magistris defuncti locum non debet quis subrogari, nisi fuerit approbatus ad minus à septem doctoribus, & iuratis, & licet subrogetur in numerum: non tamen subrogatur in gradum. l. si quis in archiatri. C. cod.
Magistris scientiarum, qui fuerint Palatini, habent perpetuam immunitatem ab omnibus muneribus, & ipsi, & eorum filij, & coniuges. l. fi. C. cod.
Magistris legentes in aliquibus locis ad hoc, ut ibi staret multitudo populi, vel in locis priuatis conuocantes homines vndique, ut viderentur habere multos scholares: & sic magis ad pompam, quam ad utilitatem, debent prohiberi à dicta ostentatione, & si prohiberi non cessauerint, expellendi sunt à ciuitate, & sunt infames. l. 1. C. de studiis. lib. 11.
Magister non debet facere scholarem legere pro se, cum quoad docendum personæ industria sit electa. l. 1. & ibi gl. viupantes. Cod. de mancipiis, & colon. lib. 11.
Magister eligendus est, qui in se laudabilem vitam probis moribus demonstrabit, & docendi peritiam, dicendi facundiam, & interpretandi subtilitatem, & copiam differendi se habere patefecerit. gl. quorum. in §. cūque, in proœmio Institutionum.
Magistri debent primò docere leuia, deinde difficiliora, ne chiores aut studium deferant cum magno labore ad scientiam diffidenter, ac tardius perducantur. §. his igitur. Instituta de iustitia, & iure.
Magister cæremoniarum: vide verb. designator.
Reliqua verbo, Discipulus, Docere, Doctor, Euere, Scholasticus, Tutor, Præceptor, Causidicus.
MAGISTRIS nauis dicitur ille, cui totius nauis anchora, & gubernatio commissa, & mandata est. l. 1. §. 1. & ibi gl. anchora. de exercitoria actione. & gl. questus. in §. si igitur. Inst. quod cum eo, qui.
ex Magistris factio tenetur dominus, etiam si ignorantes conditionem, & qualitatem magistris nauis cum eo contrahamus. d. l. 1. de exercitoria actione.
Magistri præpositi nauis, ut eam locent ad merces emendas, vel vendendas, aut ut peregrinos veherent, vel ad arma emenda, obligant exercitorem, & tenentur exercitoria. d. l. §. 1.
Magister nauis præpositus, cuius conditionis sit, an liber, an seruus, an exercitoris, an alterius, vel cuius ætatis nihil interest ad hoc, ut exercitoria detur contra dominum, quia præponenti imputatur hoc. ibid.
Magister nauis dicitur non solum, quem exercitor præposuit: sed etiam ille, quæ magistris præposuit etiam ignorante exercitore, & ex facto tam magistris, quæ ex facto illius substituti tenetur exercitor. dict. l. 1. §. magistrum. & ibi gloss. magistrum.
Magistri omnia facta intervenientia gratia eius rei, in qua præpositus est, debet præstare ille, qui cum præpositis, alioquin contrahentes deciperentur. d. §. magistrum.
Magister nauis expressim prohibitus ne Titio magistris vteretur, si cum præpositis, nihilominus ex facto Titij substituti tenetur exercitor. ibid.
Magister nauis semper intelligitur etiam præpositus ad reficiendam nauem, nisi contrarium exprimat. gl. impensum. in d. l. 1. §. non autem.
Magister ad vsum eius rei, in quam præpositus est, mutuum pecuniam accipiens, obligat dominum, id est exercitorem. dict. §. non autem.
Magister si creditore sciente pecuniam refectioni necessariam accepit ab eo mutuum qualem in nauem impensurus, licet mox mutauerit voluntatem, & in vsum suum conuerterit, obligat dominum, & tenetur exercitoria mutuant. d. §. non autem. & ibi gl. voluntatem.
Magister si ab initio animo fraudandi creditorem ab eo mutuum pecuniam accipiat, non obligat dominum, nisi specialiter expresse sit tunc, quod ad nauem causam accipiat. d. §. non autem.
Magister licet ab initio accipiendo mutuum pecuniam habeat consilium fraudandi creditorem, tamen obligat exercitorem, si creditor expellit a principio sibi mutare in causam nauis, & ipse sciebat pecuniam refectioni nauis esse necessariam. d. §. non autem. & ibi gl. non expresse.
Magister si deceptor creditorem in emendo aliquas res necessarias ad nauem, dominum spectat ad exercitorem, non ad creditorem. d. §. non autem. in fi.
Magister, accipiens mutuum pecuniam ad soluendum ei, qui in refectionem nauis creditur, obligat dominum, & tenetur exercitoria huic secundo creditore, quasi in nauem crediderit. ibid.
Magister nauis præpositus ad hoc tancum, ut vecturas exigit, non ut locet: quia forte ipse dominus locatur, tamen obligat dominum, si magister locauerit. d. l. 1. §. igitur.
Magister nauis præpositus ad locandum tantum, non ad exigendum, vel ad hoc ut reddat, ipse locat, non ut mercedibus nauem præstet, vel cetera modum in regit. si fuerit non obligat exercitorem. ibid.
Magister nauis præpositus ut ceris mercibus leuibus nauem locet, veluti leguminibus, vel cannabibus, & similibus, vel alius materis ponderosis locauit, non obligat exercitorem. ibid.
Magistri quandoque præponuntur nauibus, ut certa regione, & certo mari negotio.

tiuntur, veluti nauibus, quæ Brundisium, vel à Capua, vel à Dyrrachio vectores trahunt, & illæ sunt ad opera inhabiles. d. §. igitur.
Magistri plures simpliciter, & non diuisis officiis si fuerint præpositi, etiam si cum eorum fuerit gestum, tenetur exercitor ad illud, scilicet si diuisis officiis veluti vni alter locat, alter exigeret: quia tunc pro cuiusque officio tantum obligatur. d. l. 1. §. si plures.
Magistri plures præpositi ne alter sine altero quid gerat, si quis cum vno tantum contraxit, ad illum contractum non tenetur exercitor. ibid.
Magistro contrahens habet electionem, vtrum velit conuenire exercitori per exercitorem, vel magistrum per actionem ciuilem, puta ex empto, vel si mili. d. l. 1. §. est autem. & ibi gl. exercitorem. & gl. seq.
Magistro mortuo nihilominus tenetur exercitor. l. si tamen. §. fin. de exercitoria actione.
Magister nauis non tenetur excutere fortunas vniuscuiusque vectoris ad hoc, ut pro damno iactum mercium non teneatur pro eo vectore, qui soluendo non est. l. 2. §. si nauis. & ibi gl. non sunt. ad legem Rhodiam.
Reliqua verbo, Caupo, Nauis, 2. Exercitor, Adito, 208. Creditor, 80. 81.
MAGISTRIS & militum dare non potest lententias, gl. militari. in l. 1. C. de ius, istiniano Codice confirm.
Magistri militum, & alij, qui habent experientiam negotiorum, licet illiterati, possunt causas dicere, & sententias proferre. certi iuris. §. C. de iudiciis.
Magister militum literarum peritus, non tamen iuris, potest causas dicere, & sententias inter milites tantum, & non inter alios, gl. magistratus. ibid.
Magistri militum etiam iuris dictionem inter milites, vel priuatum adorem, & reum militarem etiam in ciuilibus questionibus. l. p. C. de iurisdictione omnium iud.
Magister militum solus inter milites habet coercionem in militum equine, veluti si vendidit arma. gl. 2. ibid.
Magister militum non potest pronunciare contra non militem: si non habet commissionem ab eo, sub cuius iurisdictione ille est. l. 1. C. si à non competenti.
Magister militum etiam si sit datus ab eo, à quo dari non potest contra non militem, non potest pronunciare, et si pronuntiet, non valet sententia, neque est necesse appellari. d. l. 1. & ibi gl. j.
Magister militum dicitur habere dignitatem in principis. in auth. ut ab illustribus. & qui super eam dignit. col. 1.
Magistri militum quos donetlicos (senatores, duces, nuncios, vel centenarios facere non possunt. l. j. C. de priuilegiis. senatus. lib. 12.
Magistri militum etiam quos scholares verberare, aut degradare non possunt: sed istud spectat ad magistrum officiorum. ibid.
Magistri sacrorum scriuorum sunt, quos Cicerone pecunie principalis custodes vocat, & obseruatores sunt, & proximi sacrorum scriuorum, qui seruant principis libellos, quos candidatus quæstor legebat, veluti & scriuarius iuribus, qui cuiusque prædicti, ac iudicis acta seruabant, ac quæstoris ararum quoque. in rub. in add. marg. C. de magistris sacrorum. scriuorum. lib. 12.
Magistri sacrorum scriuorum etiam dignitate finita vna cum eorum filiis à grauius priuato, & publico sunt immunes, & penna jo. auctorem imponitur contra eos, qui compellunt eos munus subire. l. 1. C. cod.
Magistri officiorum dicebantur, quibus cura erat procurare, ut milites ceteros in acie antecederent, quibus meliora stipendia darentur, vel labor prolixior acie antecederet: his incumbat quæstoris Cæsaribus referre, quemadmodum militum numerus se haberet, castrorum, ac claustralium iura procederent. in rub. in add. marg. l. de quæstoribus. lib. 12.
coram Magistro officiorum conueniri debent duces, & apparitores, & limitanei castrorum præpositi, nec per hoc derogatur iurisdictioni militum Thraciarum, & Illyrici, qui consuetudine contra eos iurisdictionem habent. l. eos. C. de diuersis officiis.
Magister militum non habet iurisdictionem inter priuatos. l. qui restitueret. 67. de rei vendic.
Magistratus in genere. nu. 1. vsque 10.
Magistratus municipalis. 10.
Magistratus dantes tutores, & recipientes fideiussores, & an possint esse tutores. II. 12. 13.
MAGISTRATUS dicitur, quia magis instat utilitati publicæ. gl. 2. in l. qui accusare. de accusat.
Magistratus sunt quadruplices: scilicet principes, qui est primus, illustres, spectabiles, & clarissimi. gl. in l. præcipimus. 32. C. de appellat.
Magistratuum ordines sunt tres: quidam sunt maiores, quidam medijs, quidam minores. §. illud etiam. & ibi gl. veneranda. in auth. de appella. & intra que.
Magistratuum habentium ordinariam iurisdictionem quinque sunt generatim, quidam sunt super illustres, alij illustres, & ibi huius per procuratorem tantum, & sunt illustres, ut præfectus prætorio Orientis, & Illyrici, item vrbis Romæ, alij sunt spectabiles, qui post illustres sunt, ut proconules, & præfectus Ægypti, qui dicitur Augustalis, item alij sunt minores, ut clarissimi, & præfectus provinciarum, alij sunt minimi, ut nec nomen habent, ut pedanet, & ordinarij, tamen sunt, ut defensores ciuitatum, & municipiorum, & de minimis causis iudicant. gl. post magnificentiissimos. in §. si. in auth. ut ab illustribus. & qui super eam. col. 1.
Magistratus ut sunt in rebus, cuiuslibet interest: parum enim prodest iura esse in ciuitate, nisi sunt homines, qui iura reddere possint. gl. in sacris. in l. 1. §. huius. de iust. & iure.
ad Magistratum decemviri constituti sunt: hi cum magistratuum prorogarent, & rem iniuriarum tractarent, neque vellent decemque alios magistratum loco sui constituere, ut ipsi, & factio sua perpetuo tempore occupatum retinerent, à Vigilio sumpta occasione populus concessit in meum Auentinum, populi que consensu partem magistratus in carcere necati, partem in exilium acti, reipublicam suam accepit, quem habebat ante legem 12. tab. l. 2. §. deinde cum aratum de orig. iuris.
Magistratus velperitis temporibus in publicum exire inconueniens erat, & ideo quinque viri constituti sunt, qui possent pro magistratibus fungi. d. l. 2. §. constituti.
Magistratus, ac dignitates postulare de iure licitum est. l. Barbarius. de officio prætoris.

- officium, tunc vnus non conuenitur propter administrationem alterius, nisi demum excusso nominatore, & demum cum & collegam debuit suspectum facere, & idem in tutoribus dicendum est. ibid.
- Magistratus reipub.** quib. officium indiduum fuit commissum, si diuifum gesserunt, diuisione facta ab ipsis, & non a iudice: tunc non conuenitur vnus propter administrationem alterius, nisi demum nominatore excusso: sed tunc fuit in tutoribus, sed si vnus tantum esset, cum omnibus indiduum esset innum: tunc non conuenitur vnus propter administrationem alterius, nisi excusso nominatore. d. glof. nominauit. & d. gl. in l. 3. C. de conueni. filii debet. lib. 10. & l. quid ergo. 13. ad municipalem.
- Magistratus nominans** sibi successorem tenetur pro mala administratione sui successoris: sed non fideiussor ipsis nominantis. l. libertus. §. pe. & ibi gl. a. nominauit. ad municipalem.
- Magistratum fideiussor**, qui saluam rem publicam sponderunt, item magistratum nominatores tenentur emendare damnum ciuitati illatum per eum: non tamen tenentur ad penam. d. l. libertus. §. fi.
- Magistratus** quilibet hodie iure magistratus potest restituere in integrum fauore minorum, cum generaliter etiam possit delegari. gl. in l. ca. quæ. 2. 6. cod. ad Magistratum officium pertinet exigere legata reipub. relicta, & si non exegerint, ipsi magistratus, & eorum heredes tenentur, & si soluendo non fuerint, tenentur fideiussores eorum. l. fi. §. Imperatores. cod.
- Magistratus coactus** agnoscens officium non minus cauere debet de indemnitate reipub. quam qui sponte agnouit. d. l. in §. fi.
- ad Magistratum** non sunt eligendi illi, qui sunt tenues, & exhausti, & inopes. l. rescripto. de munerib. & honorib.
- 7 in Magistratum** creatus in municipio a præfide debet cogi agnoscere illud munus remediis, quibus tutores cogi solent. l. fi. quis magistratus cod.
- Magistratum** subire non cogitur quis amplius, quam semel, nisi necessitas id fieri postulet: vt quia non inueniantur alij idonei. l. æstimationem. cod.
- Magistratus vnus** ex duobus habentibus administrationem rei ad ciuitatem pertinentis, si male gesserit, tenetur alter ciuitati, & quod vnus soluit ciuitati pro mala gestione alterius, recuperat ab eo, pro quo soluit, & ab eius heredib. l. 2. §. ius reipub. de administrat. rerum ad ciuit.
- Magistratus finito officio** non tenetur. gl. mag. in l. 4. cod.
- Magistratus reipub.** non solum dolum, sed & latam negligentiam, & etiam diligentiam tenetur præstare. l. magistratus. cod.
- Magistratus**, qui pecuniam publicam tempore sui magistratus, & etiam post non pauco tempore apud se detinet, tenetur præstare eam cum viuis, nisi aliquid allegare possit, ex qua causa tardius intulerit. l. fi. §. fi. cod.
- Magistratus** non debet cogere piscatores, nec rusticos, vt deferant ad ciuitatem venientia: scilicet frumentum, & gallinas, & pisces, & familia, & vendant ciuib. minutatim, cum per hoc relinquunt agros incultos, cum debeant ea summam vendere, & statim reuerti ad agros. l. de nudinis.
- Magistratus** potest quis resistere in illicitis, gl. in l. toties. de pollicitatio.
- per Magistratum** quod publice fieri potest, non est singulis concedendum, ne occasio sit maioris tumultus. l. non est singulis. 137. de regulis iuris.
- Magistratus** vniuersitatem representat. gl. 3. in rubr. C. de contrahibus iudicium.
- Magistratus**, vel defensores plebis possunt volentibus donationis instrumenta retinere: quidemque robur adiciat scries gestorum apud vnum eorum confecta. l. 1. C. de officio iudici Alex.
- Magistratus iure competiti**, ergo est mixti imperij, non est bona consequentia. gl. 5. in l. fi. C. vbi, & apud quem.
- 8 Magistratus**, vel alicui personæ publicæ si prohibet quis, ne soluant alicui præbendam, quam ex publico debet habere, prohibens tenetur ad quodcumque damnum cum viuis, quod passus est ille, qui debuit habere illam præbendam. gl. in auth. fed. iam. C. de positi.
- Magistratus** minores possunt conueniri durante officio, aliud est in ordinariis. gl. examinare. in §. volumus. in auth. vt iudices sine quoquo suffragio. col. 2.
- Magistratus** durante officio conueniri non potest. gl. eum, qui. in §. si tamen contigerit. in auth. vt differentes iudices. col. 9.
- ad Magistratus** putat ad defensoris ciuitatis, vel pæfidis officium pertinet conuocare consilium, & facere eligi officiales, & eis electis nunciare, vt possint, si velint, appellare, & qui male nominat, tenetur ad sumptus. l. 1. C. de curionib. lib. 10.
- 9 ad Magistratum** nominatus si fuerit contumax, loco eius alius eligitur, & is iterum bona contumacis habebit, & contumax duplicato tempore debet officium exercere. l. fi. ad Magistratum. C. cod.
- ad Magistratum** nominatus cogi debet suscipere, & exercere remediis prætoris, & interim si quod damnum habet ciuitas, tenetur emendare illud. d. l. ad magistratum. & ibi gl. 2.
- Magistratum** nominato debet fieri ante per tres menses, quam incipiat administratio, vt si nominatus se excuset, possit alius eligi. gl. 1. ibi.
- Magistratus** sunt eligendi ex decurionibus, tantum gl. diuini virag. ibi.
- Magistratus** nominatus antequam suscipiat magistratum, cogitur suscipere, & inchoatum perficere, etiam si iurauerit se non susceperum. gl. 1. in l. Cirpensum. l. 10. C. cod. tit. & lib.
- Magistratus** defensus magistratum inchoatum cogitur perficere, ac refundere expensas, quas ciuitas fecit pro eo. d. l. Cirpensum.
- ad Magistratum** pertinet sibi nominare successorem, sed electio pertinet ad consilium ciuitatis. l. fi. & ibi gl. 1. C. de periculo nominatorum. lib. 11.
- Magistratum** fideiussor tenetur reipub. ad interesse, non ad penam, in quam magistratus delinquendo incurrit. l. i. C. de periculo eorum, qui per magistratum.
- Magistratus** appellacionis vacante, ad populum, non ad successorem appellari debet. gl. ad Imperatorem. in c. r. si de inuestitura inter dom. & vasa.
- Magistratum** negligente administrare iustitiam licitum, & ad populum eius loci recurrere, qui iustitiam, ac iurisdictionem exerceat. ibi.
- ob Magistratum** inopiam non debet quis sibi ius dicere: nam si aberat, debet expectari. gl. expectandi. in c. 1. in princ. de consuetud. recti feudi.

- Magistratus** dicuntur gerere honores. §. prætorum. Inst. de iure naturali.
- Magistratus** minori quod licet, licitum est etiam maiori. gl. magistratus. in l. 2. de adoptio.
- Magistratus maior** si coeuerit propter dolum, vel negligentiam, a fortiori minor magistratus. l. ne custod. recor.
- Reliqua verbo, Ediles, Conuenerunt, 2. Delegare per tot. Filius, 68. 69. 70. Libor, Marimonium, 1. 1. Minor, 13. Officiales, Ordinare, Praefecti, Tramites, Index, per tot. Defensor, 6. Immunis.*
- MA G I S T R A T V S** municipalis potest exercere iurisdictionem voluntariam, vt emancipationes, & manumissiones. gl. 1. in l. magistratum. de adoptio.
- Magistratus** municipales non possunt ad mortem damnare. l. magistratibus. de iurisdic. omni. iud.
- Magistratus** municipales habent modicam coercionem, sine qua iurisdictione esse non potest. d. l. magistratus. & ibi gl. fi.
- Magistratus** municipales si damnum iniuria dederint, tenentur de damno dato lege Aquilia. l. quemadmodum. 19. §. magistratus. ad legem Aquil.
- Magistratus** municipales dicuntur ciuitatum decuriones. l. fi. quis. 12. §. fi. in add. marg. de religiosis.
- Magistratus** municipales iure magistratus possunt iubere cauere, cum a prætore mortuo speciali iure in causa damni infecti propter celeritatem, quæ in ea requiritur, sit delegata. l. 1. & ibi gl. fi. de damno infecto.
- per Magistratus** municipales possunt expediri, & delegari cause damni infecti, & alia, quæ celeritatem desiderant. d. l. 1. & ibi add. marg.
- Magistratus** municipales in causa damni infecti prætor, vel præfex delegatur cautionem: scilicet quod possint iubere cauere, item quod possint diem protelare, & mittere in possessionem ex primo decreto, & quod possint cognoscere super actione in factum: sed non delegantur eis missionem ex secundo decreto. l. dies cautioni. §. 1. & ibi gloss. ad legem. & gloss. possessionem. eodem.
- Magistratus** municipalis in causa damni infecti non faciens ea, quæ sibi ex edicto prætoris delegata sunt, tenetur actione in factum ad verum interesse. d. l. dies. §. in eum.
- Magistratus** municipalis existens prope urbem, vel prope locum, vbi est præfex, non debet se interponere in causa damni infecti: sed debet recurri ad prætorum, vel præfidem, & idem etiam si requisitus non interpolluerit, non tenetur actione in factum ad interesse. d. l. dies. §. pe. & ibi gl. poterit. & ibi add. marg.
- Magistratus** municipalis necessarii munus subit, vt tutor. gl. in l. in honorariis. 34. §. fi. de aho. & oblig.
- Magistratus** municipales perpetuo, etiam finito officio, tenentur ex contractu nomine municipij facto de eo, quod non est verum in vilitate municipij: scilicet de eo, quod est verum in vilitate municipij: quia tunc non ipse magistratus, sed ipsa ciuitas, vel municipium tenetur. d. §. fi. & ibi gl. fi.
- Magistratus** municipalis non potest feruam ad mortem damnare. gl. deportandi. in l. 2. §. 1. de penis.
- Magistratus** municipales licet sint duo: tamen cum vnum magistratum administrant, vicem vtriusque hominis fulcunt. l. magistratus. 1. ad municipal.
- Magistratus** municipales non possunt facere ea, quæ sunt meri, & mixti imperij. l. ea. quæ. 26. cod.
- Magistratus** municipales non possunt in integrum restituere, nec mittere in possessionem causam, vel deus, vel legatorum seruandorum. d. l. ea, quæ.
- Magistratus** municipales potest consensu partium cognoscere, & iudicare de re maiori pecuniaria, quam sibi liceat ratione iurisdictionis. l. inter conuenientes. 18. cod.
- in Magistratum** municipalem non potest quis consentire de causis meri, & mixti imperij, vt de illis possit cognoscere, & iudicare, cum tales causæ exigant maximos iudices. gl. 1. ibi.
- Magistratus** municipales, vel defensor ciuitatis ratificare non potest emptiones, & donationes iudicibus factas in suis provinciis. gl. 3. in l. 1. C. de contradicibus iudicium.
- Magistratus** municipalis, & defensor ciuitatis non habent merum imperium: sed modi cum iurisdictione, & coercionem. ibid.
- Magistratus** ciuitatum dicuntur ciuitatum defensores: magistratus municipales dicuntur municipiorum, villarum, vel burgorum. gl. in rubr. C. de magistrat. municip.
- Magistratus** municipales & consueiendorum actuum habent potestatem. l. 1. C. eodem.
- Magistratus** municipalis non potest accipere aliquam adm. inistrationem extra suos terminos, & exire municipium, nisi publica vilitas addit. l. diuini. v. 3. & ibi gl. fi. C. de decur. lib. 10.
- Magistratus** municipalis non potest exercere suam officium extra suos terminos, nisi publica addit vilitas. ibid.
- Magistratus** ciuitatis dicitur esse membrum ciuitatis. l. 1. Cod. de apparitoribus proconsulis. lib. 12.
- Magistratus** municipales dicuntur præfates, qui hodie eliguntur, vel defensores ciuitatum gl. in criminalibus. in extrauag. de pace Constantia. §. nos.
- Magistratus** municipalis potest agere pro sua ciuitate, vel municipio. gl. personæ. & ibi add. in §. fin. aures. Inst. de fari. d.
- Reliqua verbo, Duumviri.*
- MA G I S T R A T V S** iussu præfidum dant tutores. gloss. 1. in l. fi. de tutoribus datis.
- Magistratus** datus tutor non debet conueniri pro tutore non idoneo, priusquam tutoris conueniantur etiam nomine illius. gl. administratur. in l. Lucius. 47. §. 1. de administr. tut.
- Magistratus** si dedit curatores reipublicæ ad administrandam hereditatem sui debitoris, curatore vno facto non soluendo tenetur nomine eius magistratus legitimo heredi, ad quem illa pertinet. nec ceteri administratores tenentur pro eo, etiam si administrationem diuiserint. d. §. 1. & ibi gl. administrant.
- Magistratus**, qui dedit curatores reipub. ad administrandam hereditatem sui debitoris,

Maiores 18. an. minor verò 17. non restituitur à contractu inito pro redimendo patre, vel consanguineo captivo. gloss. 4. in auth. si captivi. C. de episcopis, & cler.

Maiores factus si ratificat ea, quæ in minori ætate gessit, restitutionem perdit. l. 1. C. si maior factus ratum.

Maiores factus non potest ratihabitione confirmare contractum dolo in minori ætate initum, si tempore ratihabitionis etiam lateret dolo. gl. 1. ibi.

Maiores factus potest ratificare contractum dolo in minori ætate initum, si tempore ratihabitionis sciret. ibid.

Maiores factus frustra rescissionem eorum postulat, quæ in minori ætate gesta sunt, siue à minoribus, siue à tutoribus. l. 2. C. eod.

Maiores succedens minori habet annum utilem: hodie quadriennium continuū ad petendam restitutionem ex persona defuncti. l. ea, quæ. 5. §. cum verò. C. de temp. in integ. restit.

Maiores succedens minori iure civili ab intestato, vel ex testamento, ab adita hereditate habet annum utilem ad petendam restitutionem ex persona defuncti; si succedat iure prætorio, à tempore bonorum possessionis occupatæ. ibidem.

Maiores succedens maiori decedenti intra quadriennium restituitur tantum intra illud tempus, quod supererat defuncto, neque habebit tempus minoris ætatis. gl. in d. l. ea, quæ. 5. §. verò.

Maiores si succedat minori, iacente hereditate tempora restitutionis, quæ competeant minori defuncto, non currunt: quia tempus accelerat, & iusta ablatæ subducitur de medio; nisi dolo, vel fraude heres adiunctionem differat. d. gloss. fi.

Maiores succedens minori, ad opponendam exceptionem non numeratæ doris non habet, nisi annu ex persona illius, etiam si plus illi supererat, vel minus de xij. annis aliis ex persona defuncti habet annum utilem, vel quod ei supererat de anno utili. gl. pe. in auth. si minor. C. eod.

Maiores in restitutionibus propter absentiam causa reipub. iudicis officio iuvare possunt: maiores ex aliis causis iure actionis, vel de dolo, vel quod metus causa, vel simili restitui possunt. gl. in maiorem. in l. fi. C. eod.

Maiores restituuntur si propter officium legationis factum ad Principem, absentes, & indefensi condemnati fuerint. l. 1. C. quibus ex causis maiores.

Maiores, qui legationis officio ad Principem à ciuitate funguntur, in eo privilegio sunt, in quo absentes causa reipub. l. 1. C. quibus ex causis maiores.

Maiores absentes propter legationis officium ad Principem à ciuitate, vel à Principe factæ, si nullo modo fuerit defensio, vel minus legitime defensio, restituitur ad totam causam: sed si legitime fuit defensio, tunc ad appellandum. gl. j. & 2. ibidem.

Maiores detento in carcere succutitur, si propterea non potuit comparere, & restituitur in integrum ad totam causam. l. 1. C. eod.

Maiores in contractibus bonæ fidei enormiter læsis officio iudicis subueniunt. l. 1. C. eod.

Maiores potest petere restitutionem intra quadriennium. gl. 1. in l. cum te. 9. Cod. de probat.

Maiores recte poterit pacto, vel nouatione gratis remittere sibi debitum. gl. fi. in l. 3. C. de in litem iurando.

Maiores 55. annorum excusantur à muneribus personalibus: sed non à patrimonialibus. gl. 1. in l. 1. C. qui morbo se excusant.

Maiores, & honestior reputatur, quanto præstet melioribus. §. non igitur. in auth. de defensor. ciuitat. col. j.

Maiores si puniuntur, multo fortius puniuntur & minor. l. fi. C. de petito. bonor. sub. lib. 10.

Maiores quandoque puniuntur, ut terreatur minores. d. l. fin. & ibi gl. ceteris. que.

Maiores vendidit, & iuravit deceptus ultra dimidium, non potest agere remedio leg. 2. C. de rescin. venditione. gl. super contractibus, in extrauag. hac edictali. §. cum sacramenta de pace tenend. inter sub.

Maiores potest renuntiare iuri reuocandæ donationis. d. gloss. super contractibus. post med. & ibi add. marg.

Maiores 17. annorum potest postulare, allegare, & aduocare pro alio: non tamen potest pro se esse in iure: sententia tamen contra eam lata valet: sed rescinditur. §. fin. & ibi gl. pe. & add. marg. In quibus ex causis. manumittere.

Maiores auctoritas excusat. gloss. propter prætoris. in l. iniuriarum. 13. §. 1. de iniuriis.

Reliqua verbo, Minor. per tot. Pubes, Restitutio, 10. §. que 13.

Maiores pars creditorum in remittenda quora parte debiti consideratur primò respectu cumuli debiti: secundò respectu numeri personarum: tertio respectu dignitatis. l. maiorem. de pactis.

Maiores pars quoad facit, omnes videntur facere, quod verum est in his, quæ pertinent, vt vniuersis, vt in rebus collegij: quandoque tamen requiruntur duæ partes. gl. parte. in l. & ium. §. fi. cod.

Maiores parti arbitrorum itari debet. l. item si vnus. §. fi. de arb.

Maiores pars arbitrorum poterit sententiare aliis presentibus, & tacentibus: secus tamen est in iudiciis ordinariis, vel delegatis: quia omnes debent loqui. gloss. sed aut omnes. in d. l. item si vnus. 4. 1.

Maiores partis consensus præiudicat aliis in rebus communibus vt vniuersis: sed res vepo in rebus communibus vt singulis. gl. fi. & ibi add. in l. per fundum. de feruit. rutic. & gl. maris. in auth. hoc ius. C. de sacrosanctis. & gl. maior. in §. sed si ex testamento. In l. de facildat. tut.

Maiores pars heredum non ex numero personarum tantum: sed ex magnitudine portionum hereditarium intelligitur, & idem etiam dicitur in creditoribus. l. si plures. & ibi gl. 3. de poffit.

Maiores pars creditorum non præiudicat minori parti habenti pignus, vel hypothecam in remittendo partem debiti. gloss. debitoris. in l. si præcedente. §. 8. §. si Lucius. mandati.

Maiores pars creditorum in remittendo debitori partem debiti non præiudicat minori parti creditorum absentium contra fideiussores, vel mandatogem, nisi ipsi etiam consenserint remissioni. d. §. si Lucius.

Maiores pars decurionum presentium debet conuenire in datione tutoris: quando eis competit datio propter absentiam eorum, qui dare possunt, & actum diti maior numero personarum, vel ætate, vel dignitate, vel auctoritate. l. vbi ab. sunt. 19. & ibi gl. 2. de tutoribus datis.

Maiores pars standum est. gl. autem. in l. 3. §. fi. de administrat. tutorem.

Maiores pars iudicium intelligitur respectu numeri, & etiam dignitatis, quando iurisdicchio competit pluribus singulis: secus quando competit pluribus vt vniuersis. gl. fi. & ibi add. marg. in l. si vni ex pluribus. 36. de re iud.

Maiores pars quandoque non potest præiudicare minori. gl. 1. in l. quod maior. ad municipal.

Maiores pars consideratur non solum respectu maioritatis numeri: sed etiam dignitatis, & sapientia. d. gl. 1. in add. marg.

à Maiori parte factum vt habeatur ab omnibus factum, debent vocari absentes, & esse presentes duæ partes, & maior illarum duarum partium consentire. d. l. quod maior.

Maiores parte am posse diuile intelligitur quis, etiam si duobus mensibus tantum possiderit, si modo aduersarius eius, aut paucioribus diebus, aut nullis possiderit. l. maiore. 13. de verborum significacione.

Maiores pars intelligitur considerando primò numerum, secundò dignitatem. gl. maiore. in auth. hoc ius. C. de sacrosanctis.

Maiores pars intelligitur etiam si sit maior pars duarum partium presentium tantum, neque ex consideratæ terna pars abiens, quo casu vocari debet. ibid.

Maiores pars sufficit in debitor habente plures creditores, & potest inferri mortuum in locum communem: & si debitum, vel locus pertineat ad plures, vt ad singulos. gl. maioris. ibid.

Maiores partis iudicio quandoque non statim fauore libertatis. l. 1. & ibi gl. vno ex his. C. de comuni iurdo manumisso.

Maiores pars ratione quis consequatur maiorem potestatem, gl. amphorem. in l. sancimus. 34. §. ne autem. C. de donatio.

Maiores pars monachorum, vel collegij attenditur primò in numero: secundò in dignitate. gl. in eis. hoc etiam in auth. de alienatione, & emphyreus.

Maiores partis iudicio in collegio standum est. gl. 1. & fin. l. nominationum. 45. C. de decurionibus. lib. 10.

à Maiore parte collegiatorum factum, minore parte contradicente, ratum quoad omnes debet haberi: quia omnes collegiati rediguntur ad iustitiam vnius corporis. gl. maior. in extrauag. de pace Constantia. in Christi nomine.

Reliqua verbo, Minor.

Maiores summæ inest minor. gl. conferunt. l. diem proferre. §. si plures. de arbitris. l. rogatus. 13. & ibi gl. si mandati. l. quores. 9. §. sed si non. & ibi gloss. in semisse. de hereditibus iust. l. qui concubinam. 29. & ibi gloss. minor. de leg. 3.

in Maiori summa etiam negatiue prolata continetur minor. in l. si vnus. §. fi. cum in ibi de pactis.

Maiores causa minorem ad se trahit, vnde per minorem causam maiori cognitioni non nisi per iudicium. l. per minorem. 54. de iudiciis.

in Maiori summa inest minor in summis affirmatiue prolatis. l. cum furti. de in litem iurando.

Maiores pretij res accedere potest ei, quæ est minoris pretij. gl. in l. iustissime. 44. de editio edito.

in Maiori summa inest minor intelligitur, nisi de maiori summa facta sit alia summa specialis, lex facta. 43. §. item quæro. de vulgari.

in Maiori summa inest minor, siue loquatur in summa quotatiua, siue in quantatiua. l. qui quartam. 15. de leg. 1.

in Maiori summa inest minor ex proprietate sermonis, nisi constet de voluntate partium, quod in maiori quantitate non sit minor. l. 1. §. si stipulanti. & ibi gl. non erit. & add. marg. de verb. obligat.

in Maiori summa inest minor in materia penali, & odiosamque promittens sub pena non agere ad eum, si perat partem: puta quinquaginta, incidit in totam penam. l. 4. §. Cato. in fi. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Minus.

MAIUMA Græce, Latine dicitur ingressus, scilicet æstatis: quandoque herbas, frondæque viuentes lætificantes prouinciales. gl. in rub. C. de maiuma. lib. 11.

Mauma erat festinus, quæ Romæ mense Maio fiebat, cum Romani martirum vrbem adfuerunt. Hostiam inter aquas volu, taciubus incambebant sese iuicé inuadentes. gl. in d. rub. m. add. marg.

Malum læticia, quæ ab Imperatoribus propter elationem prouincialium ablata fuit, nunc redditur eis, ita tamen, vt in ea seruetur honestas, & verecundia castis moribus perferretur. l. C. de maiuma. lib. 11.

Maus cui merceditur multo magis minus. gl. per consequentiam. in l. moris. §. de parris.

Reliqua verbo, Minus.

Mala fides in genere. l. 1. 2.

Mala fides in genere. l. 1. 2.

Mala fides venditoris, si emptor bonam fidem habet, non nocet emptori ad vltimacionem illius rei. gl. 1. in litem si res. de alienacione iudicij.

Malam fidem ab initio habens, vel ex postfacto superuenire quantum ad restitutionem fructuum paria sunt. l. sed & si lege. 3. de eo autem. de petitione heredit.

Mala fides an ab initio, vel an ex postfacto superueniat, nihil refert quoad fructus: sed bene quoad fatalitatem, vel periculum interitus rei. gl. parui enim. ibidem.

Mala fides ab initio, an ex postfacto superueniat etiam quoad fructus, refert in eo, qui habet titulum: secus in eo, qui non habet titulum. ibid.

Mala fides ab initio, an ex postfacto superueniat, nihil refert quoad fructus in petitione hereditatis: secus in petitione singulari. d. gl. parui. & ibi add. ibid.

Mala fides ab initio, an ex postfacto superueniat, refert in vltimacione quia ad vltimacionem ab initio sufficit bona fides, & per superuenientem malam fidem de iure cupili non interruptitur: secus tamen est de iure canonico. ibidem.

Malam fidem non inducit iuris error, vt si heres scriptus putans testamentum

fiat factum, cum in iure esset, & sic errans in iure, possedit hereditatem, dicitur bonæ fidei possessor. d. l. sed et lege. §. citre. & ibi gl. in iure.

Mala fides, quæ per litis contestationem inducitur, non nocet bonæ fidei possessori re naturaliter precepta; secus in eo, qui male fidei. l. illo quoque. 43. eodem.

Mala fides facta per litis contestationem facit possessorem teneri ad verum pretium rerum venditarum ex voluntate, & ex necessitate ad pretium conuentum. §. l. in affirmatione. §. i. & ibi gl. i. eod.

Mala fide iniungens signum alienum suo ædificio videtur melioris conditionis, quam iniungens cum bona fide: quia quando mala fide iniunxit quis, etiam durante ædificio dominus signi rem vendicare potest, & ideo recte præscribit: quod si non fecit, merito sibi imputatur, quod ædificio potest, quando quis bona fide iniunxit: quia dominus signi durante ædificio non potest rem vendicare, & ideo contra eum non præscribitur, cum ibi non imputetur. gl. fi. in l. in rem. 14. §. fi. de rei vindicatione.

Mala fides non nocet, nisi aduersus eum, aduersus quem est mala fides. l. si ædes meæ. 3. de seruit. vrbæ.

Mala fides auctoris nocet heredi vniuersali, quominus possit præscribere, etiam si ipse heres esse bonæ fidei, etiam si vellet incipere vscupationem ex persona sua, & sic noli vti accessione sui auctoris. gl. vitiis, & gl. cum quis in fin. in l. Pomponius. 13. §. i. de acq. possell. & l. si. C. communis de vscupatio.

Mala fides heredis non nocet in præscriptione inchoata perficienda: scilicet est in mala fide emptoris. gl. id quoque in d. l. Pomponius. §. quæritur.

Mala fides heredis, & ex consequenti mora eius non debet nocere legatario quoad vscupationem, nec mala fides subueniens defuncto. §. gl. ante existentem. in add. marg. in d. l. Pomponius. §. ppe.

Mala fides venditoris nocet emptori vniuersitati, seu omnium bonorum, sicut nocet heredi. l. 2. §. & eius bona. pro emptore.

Mala fides in parte impedit vscupationem alterius partis, si est incerta ratione loci, & quoad alia sit. l. emptor. 4. eod.

Mala fides in vna re certa non nocet in altera, in qua certum est adesse bonam fidem, secus si ambe sunt incertæ. l. qui cum. §. 1. eod.

Mala fides auctoris nocet quoad præscriptionem successoris vniuersali, etiam si ignoret auctoris malam fidem: scilicet tamen est in emptore, ac singulari successore. l. an vitium. & l. cum heres. & ibi gl. fi. de iur. & temp. præscrip.

Mala fides defuncti nocet heredi, sed de acquireta canonica secus est, si heres ex sua persona vel computat tempus d. l. cum heres. & ibi add. marg.

Mala fides defuncti indistinctè nocet vniuersali successor, siue fidei, siue extraneo. §. gl. i. in l. quod ipsi. 186. de reg. iuris. & gl. i. in l. vitia. 11. C. de acq. possell.

Mala fidei quis præsumitur esse, quod aliquando fuit. gl. fi. in l. 1. C. de longi temporis præscrip. quæ pro libet.

Mala fides defuncti transit ad heredem. §. gl. i. in l. 2. C. pro herede.

Mala fides superueniens etiam in heredis persona non impedit vscupationem triennale, vel longi temporis rectè initiatam perfici. l. i. & ibi gl. ab initio. & glo. pe. C. de vscup. transfor.

Mala fides successoris singularis impedit vscupationem, licet ille, qui dedit singulari successori, habuit bonam fidem. d. gl. pe.

Mala fides auctoris iure veteri non impedit præscriptionem longi temporis in persona emptoris & de præscriptionem inchoatis. l. i. Cod. de præscrip. longi temporis.

Mala fides venditoris iure veteri: id est Codicis non nocet emptori, si fidei incipit vscupatio: sed iure Authenticorum contra est. gl. ei. ibi.

Mala fides auctoris iure nouissimo non impedit præscriptionem 30. annorum in persona singulari successori. auth. mala fidei. C. eod.

Mala fides auctoris iure nouissimo in præscriptione longi temporis nocet singulari successori, si dominus rei fuit ignorans. ibid.

Mala fides auctoris in præscriptione longi temporis hodie non nocet singulari successori, si dominus sciens rem sibi competere intra 10. annos inter præsentem, & 10. inter absentes litem non sit contestatus. ibid.

Mala fides, quæ per litis contestationem inducitur, non nocet bonæ fidei possessori re naturaliter precepta. gl. pe. in l. 1. C. de fructibus, & litium expens.

Mala fides non præsumitur ex abundantia cautelæ. l. pen. & ibi gl. i. C. de euctio.

Mala fides venditoris hodie nocet emptori præsentibus cum bona fide, quando dominus ignorauit emptorem possidere rem: quoniam tunc non præscribit minori tempore, quam 30. annis. §. iuris. & ibi gl. possidet. in auth. ppona litia largita. col. 2.

Mala fides præsumitur interuenisse in venditione rerum fiscalium, quando solennitas fuit ommissa, & ordo debitus non fuit seruatus. gl. mag. & g. mala fide. in l. 1. C. de fide instrum. lib. 10.

Mala fides auctoris nocet vniuersali successoris, sed non singulari successori, nisi quando veretur accessione temporis eius auctoris: sed hodie vitium personæ nocet singulari successori. gloss. competat. & ibi addit. in §. furtiux. Inst. de vscupatio.

Mala fides defuncti nocet heredi tam in præscriptione, quam in vscupatione. §. diutina. Inst. eod.

Mala fides superueniens in persona heredis non rumpit præscriptionem. ibidem.

Reliqua verba, Author. Bonæ fidei. l. 2. §. 1. Seruus. 126. v. §. que. 129. Vitium.

MALA FIDES possessor faciens expensas nomine domini, repetit illas: verò expendit in faciendo suo nomine, non repetit expensum: sed si expendit in reficiendo, iudicis officium implorat pro repetendis necessariis expensis tantum: vitales tamen premitur ei auferre. §. gl. actionem. in l. si pupilli. §. sed si quis de neg. gestis.

in Mala fidei possessoribus non adhibetur illa distinctio, an res penes dominum eodem modo esset peritura, vel non esset tamen est in actum inferre. §. gl. peritura. in l. si cum exceptione. §. quatenus. quod metus causa.

Mala fidei possessor non est quis, ergo est bonæ fidei, non est bona consequentia: quia mala fidei potest esse, sicut cum lege, seu fictione legis præsumitur, & sic datur medium inter bonam & malam fidem. gl. & non puto. in l. sed & si lege. §. scire. de peritione heredit.

Mala fidei possessor efficitur quis post motam controuersiam in petitione hereditatis, & in aliis vniuersalibus actionibus: sed in singularibus actionibus: quia in illis tantum post litis contestationem efficitur, & non ante. d. l. sed et si. §. etiam si ante. & ibi gl. controuersiam.

Mala fidei possessor per omnia habetur possessor hereditatis facta controuersia, nisi quoad periculum interitus rei. gl. caput. ibid.

Mala fidei possessor efficitur quis post litis contestationem in rei vindicatione quoad fructus gl. caput. ibid.

Mala fidei possessor, ut efficiatur quis post litis contestationem, non requiritur, quod sciat ad alium pertinere: quia etiam si in se post litis contestationem remanet bonæ fidei possessor: tamen præsumptione iuris, & de iure efficitur mala fidei quoad fructus. §. d. gl. caput.

Mala fidei possessor non efficitur quis lite contestata in rei vindicatione quoad vscupationem triennij complendam, nec quoad hoc quin suos faciat fructus: sed eos restituit, sicut & rem vscupatam. §. ibid.

Mala fidei possessor tenetur ad quantum praxia ex negligentia facta sunt deteriora. l. ei, qui partes. 57. §. fi. eod.

Mala fidei possessor litis affirmationem soluti de euctioe non cauetur. l. si seruus. §. cauere. de conditione furtiua.

Mala fidei possessor venationem, quam fecit in fundo, non tenetur restituere domino fundi, nisi fructus fundi constant in venatione. l. venationem. 26. de vscup.

Mala fidei possessor ad princip. si tunc est bonæ fidei, facit fructus suos vscupatione iusta superueniente, non sola perceptione gl. non fuerint. in l. 4. §. fructus. de vscup.

Mala fidei possessor per se percipiendi fructus facit furtum, nec potest vscupare: si eos percipit per alium, qui fit bonæ fidei, possunt vscupari ab alio, non ab herede mala fidei possessoris. ibid.

Mala fidei possessor non est, qui scit se actione tantum personali teneri. l. pignori. 13. §. fi. eod.

Mala fidei possessor, vel ex causa furtiua potest bona fide ex iusta causa incipere possidere. l. si fur. 3. & ibi gl. ad marg. eod.

Mala fidei possessor hereditatis de percipiendis fructibus tenetur: sed non de vscupatione pecuniarum, si eum non attingat. gl. in l. vscupa. 12. §. de verb. sign. gl. 4. in l. 1. C. de pet. heredit.

Mala fidei possessoris seruum alienum nihil potest per eum acquirere, & talis possidens non tantum ipsum seruum, sed etiam operas eius, necnon ancilliarum partus, & animalium furtus reddere cogitur. l. 1. C. de rei vend.

Mala fidei possessor de fructibus percipit, & percipiendis, & de omni causa damni dati tenetur. l. domum. §. 1. C. eum est. 22. C. eod.

Mala fidei possessor sumptus in re aliena factos non repetit, nisi necessarios: & reliques tamen detrahet sine latione prioris status rei. l. domum. §. 1. C. de rei vend.

Mala fidei possessor sumptus necessarios in re aliena factos repetit per officium iudicis, & non exceptione doli. gl. fi. ibid.

Mala fidei possessor nullo modo repetit expensas etiam necessarias, vel vitales, quæ sunt in faciendo de nouo: secus verò in reficiendo. ibi.

Mala fidei possessor factus per denunciationem factam ad domino, ne quis emerret, tenetur restituere rem cum fructibus, tantum percipit: non autem percipendis. l. si fundum. 17. & ibi gl. fi. C. eod.

Mala fidei possessor propter titulum, quem habet, non tenetur de fructibus percipiendis: fallit in eo, qui emit in fraudem creditoris, & in eo, qui emit contra legem interdicta sciens, & in eo, qui cum sit hico p. n. solentem vendere, & in eo, qui fructus maturos parit corrumpti studio. d. gl. fi.

Mala fidei possessor tenetur ad fructus extantes rei vindicatione: ad consumptos conditione sine causa, vel iniusta. l. 3. & ibi gloss. fi. Cod. de conditione ex lege.

Mala, vel bona fide possidere, iuris est: fructus tamen percipere est facti. gloss. i. ibidem.

Mala fidei possessor ad fructus percipit extantes tenetur actione furti, & conditione furtiua. gl. pe. ibid.

Mala fidei possessor ad fructus consumptos potest conueniri conditione sine causa vel iniusta rei vindicatione, & conditione furtiua. gl. fi. ibid.

Mala fidei possessor ad fructus percipiendis tenetur officio iudicis, si non habet titulum. ibid.

Mala fidei possessor à tempore mortis tenetur ad vscupationem pretij accepti ex venditione rerum necessariorum hereditatis: à tempore autem litis contestationis tenetur ad vscupationem pretij accepti ex venditione rerum vitium hereditatis. gl. post motam. in l. 1. C. de his, quib. v. indignis.

Mala fidei possessor si partem rei vendiderit, & partem retinuerit, partem retentam cum fructibus tenetur restituere: venditam verò si emptor mala fide emerit, vel bona: sed non vscupit, tunc dominus poterit vindicare. l. si partem. §. C. pro emptore.

Mala fidei possessor tenetur de fructibus intellige deductis expensis. gl. i. in l. 1. C. de fructibus, & litium expens.

Mala fidei possessor factus per litis contestationem tenetur de fructibus percipit, & percipiendis ex eo tempore, ex quo re in iudicium deducta scientiam mala fidei possessionis accepit. l. 1. C. eod.

Mala fidei possessor efficitur quis post litis contestationem. d. l. 2. & ibi gloss. pen.

Mala fidei possessor factus per litis contestationem tenetur de fructibus percipit, & percipiendis ex eo tempore, ex quo re in iudicium deducta scientiam mala fidei possessionis accepit. l. 1. C. eod.

Mala fidei possessor intelligitur, qui contra legem interdicta mercatur. l. quem admodum. C. de agricolis, & censu. lib. 7.

Mala fidei possessor transferit rem non vniuersalem cum vscupandi venditione in bonæ fidei possessorum. §. quod autem. Inst. de vscupatio.

Mala fidei possessor tenetur ad fructus percipit consumptos, vel extantes, & etiam ad eos, qui percipi poterunt. §. et si hereditas. Inst. de officio iudicis.

Mala fidei possessor alienante cessat hodie longi temporis præscriptio. gl. fi. in l. 3. C. si quis ignorans rem sibi.

Reliqua verbo, dona, fidei possessor, 1. r. §. 1. q. 8. Ement, 16. r. §. 1. q. 2. 1. Empor, 26. Ement, 8. q. 10. Possessor, 5. 6. 7. 8.

MALEDICENS Principi ex leuitate, vel mânia non punitur: sed si per iniuriã maledixerit, Princeps debet æstimare verum, & qualiter puniatur, quod facit ex causis, & personis. l. 1. C. si quis Imperatori maledix.

MALEFACTORES puniri spectat ad commoditatem ciuitatum: expectat enim repub. vt malefacti puniantur, ne ad ea committenda temere quicquam proliat. gloss. in criminalibus in extrau. de pace Constantiæ. §. 100.

Reliqua verbo, Indicare, Maleficium, Receptare, Receptatores, Semel.
MALEFICI dicuntur magici, & incantatores. gl. 2. in l. 1. C. quorum appella. Maleficium, vel incantorem licitum est cuique capere, & iudici præsentare, sed nemini licet occidere. l. 1. C. de malefici.

Reliqua verbo, Magica, Incantatio.
MALEFICIVM, vel aliquod turpe vt fiat, si quid sit promissum, nulla est promissio ipso iure: solum tamen promissum non repetitur. glo. nulla. in l. iuris gentium. §. 1. de pactis.

Maleficium vt fiat, si pignus datum sit, repeti potest per rei vendicationem: & nõ per condictionem ob turpem causam: si ille non vendicauerit, filius hoc repetet, ibid.

Maleficium ne fiat, si quid sit promissum, talis promissio dicitur esse aliqua: quia non dicitur turpiter promissum, solum tamen repetitur. ibid.

Maleficia plura vi sunt, & plura reputantur ex iuris dispositione, non sufficit vna potestas, sed si sunt plura maleficia, & reputantur vnum. l. si familia. de iurisd. omnium.

Maleficia non debent remanere impunita. l. si longius. §. si filiusfam. de iudiciis. l. si ita vulneratus. §. 2. æstimatio. & ibi gl. impunita. ad legem Aquil. & l. locatio. 9. §. quod illicitum. & ibi add. marg. de re galib. l. Scichum, aut Pamphilum. 9. §. tametsi. & ibi add. marg. de solutio. & gl. 1. in l. i. C. de rebus alienis. gl. saluti. in l. 1. C. de famof. libellis.

Maleficiorum nulla debet esse focietas, nec debet esse iusta communicatio damni ex maleficio. l. 1. §. planè. de tutelis, & rationibus.

Maleficium meo nomine gestum potest ratificari per me, si potest geri per alium: secus si non potest geri per alium, vt est adulterium. l. 1. §. sed & si cum. & ibi gl. mandato. & ibi add. marg. de vi, & vi armat.

Maleficium, licet literis, vel verbis committatur, nihilominus tamen re contrahi dicitur. gl. constituit. l. 4. de act. & oblig.

Maleficium committitur quatuor modis: scilicet facto, dicto, consilio, & scriptura: & ita quatuor genera distinguuntur septem modis: scilicet causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, & euentu. gl. maleficio. ibid.

in Maleficio vero locum non habet, quod solutio facta ab vno ex maleficiis, liberat alios, neque quod vnus ex maleficiis soluens agat contra eum, qui verè deliquit: sed in quali maleficio solutio vnus liberat alios, & vnus ex illis soluens potest agere contra eum, qui verè deliquit. gl. agendum. d. l. 4. §. 1.

in Maleficio potest quis esse principalis, & etiam opem ferens, siue sit vnus actus varios effectus producens, siue sint diuersi actus. l. heres. 22. §. pe. in add. marg. de fideiuss.

Maleficia distinguunt voluntas, & propositum delinquentis. l. verum est. 30. & l. qui iniuriat. §. de furtis.

in Maleficiis voluntas spectatur, non exitus. l. Diuus Adrianus. 14. ad leg. Cornel. de falsis. gl. homicidium. in l. hac edictali. de pace tenenda inter subdit.

in Maleficio non debet quis persequeretur. l. reprehendenda. §. C. de institutio, & subdit.

in Maleficiis negatiuis, quæ committitur in non faciendo, sufficit quod tantum tempus prætereat, infra quod facere potuit, & non est necesse, quod desinat posse facere, vt maleficium dicatur perfectum. gl. 2. in l. 1. C. de his, quibus vt indignis.

de Maleficio, aut delicto vt quis teneatur, requiritur, quod arguatur eius dolus. l. fororem. C. de his, quibus vt indignis.

in Maleficiis iam perpetratis inspicitur voluntas, & animus eius, qui commisit, ita, quod si habuit animum delinquendi puniatur: secus si non habuit animum delinquendi. gl. feudum. in c. 1. §. 1. de capitaneo.

Maleficia fieri malum est propter exemplum aliorum. gl. transi. in extrauag. qui sunt rebelles.

Maleficia fiunt verbis, & literis, gloss. iniuria. in princ. Insit. de obligat. quæ ex delicto.

Reliqua verbo, Actio, 145. Beneficium, Index, 43. Obligatio, 28. Promissio, 7. Ratiocinatio, Contemnere.

MALIGNANDY via non debet dari. gl. si in l. 2. C. de indicia viduitate.

MALITIY a sua alicui non debet esse lucrosa. l. 1. de dolo malo.

Malitius via aperiri non debet. gl. nec circumueniatur. in l. cum ip. §. transactio. de transactio. gl. ratio. in l. magis. §. si pupillus. de rebus eorum, qui sub tutel. glo. inuenta. in l. §. sed & si quis. de Carbon.

Malitius non est indulgendum. l. in fundo. 39. de rei vend.

Malitiam committere dicitur ille, qui petit, quod alteri nocet, & sibi non prodest, vt si picturas, quas fecit in alieno, corradere velit. l. in fundo. & ibi gl. indulgendum eod.

Malitius via tolli debet. gl. nam inspectio. in l. 2. §. diem quem admodum. testam.

Malitia supplet ætatem. l. 3. & ibi gl. 4. C. si minor fe maiorem.

ad Malitiam dediti homines nihil est, quod non inueniant. gl. respexerunt. in §. lex itaque. in auth. de non alienand. col. 2.

Malitia non debet extolli laudibus. gloss. fin. in l. 1. C. de mendicantibus validis. lib. 11.

Reliqua verbo, Bonitas.

MALITIOSVS non profectui dicitur, qui scienter profectui omisit, de profectum cogitans: secus tamen dictum est, si ignoranter, vt quia factum igno-
rabat, aut quis sibi non competere. gloss. fin. in add. marg. in l. rebus. 48. de arbitris.

Malitiosus homo quodlibet malum facile excogitat. auth. vt hi qui obligatas se habere perhibent. in princ. col. 1.

MALVM sub velamine boni quandoque officiales solent facere. gl. mandatum. in l. 1. de officio eius, cui mand.

Malo abstinere non sufficit, nisi fiat, quod bonum est. gloss. cuique. in l. iustitia. de iustit. & iure. l. in stipulatione. §. de verborum oblig. gl. 1. aus suam. in §. aues. Insit. de iust. & iure.

Malus non debet esse melioris conditionis, quam bonus. gl. si in l. non solum. 13. de noxalib.

Malum facere videtur, qui ad bonum non studet. gl. si in l. qui liberos. 29. de ritu nuptiarum.

Malus in viro, censetur malus in aliis. gl. verfacus. in l. 3. Si rem erit, de suspens. tutorib.

Malum minus de duobus est eligendum. gl. iustus. in l. si procurator rei. de doli mali exceptione.

Malus semel, & postea præsumitur malus: & e contra qui semel bonus est, & postea præsumitur bonus. gloss. admittendum. in l. si cur crimen. §. 1. de accusat.

Malum aliquid potest dici, cuius contrarium potest dici deterius. glo. non in iust. in l. ex gressu. 12. C. de procuratorib.

Malorum mores infirmis animi non excusant. l. 1. C. si aduersus delictum.

Malo inchoata principio vix peragatur: bono exita. gl. illicito. in §. considerati-
mus. in auth. vt iudices sine quoquo suffrag. col. 1.

Malo vno precedente sequuntur & alia mala: & sic prouentum, cum aduenit v-
num, non aduenit solum. ibid.

Malum esse aliquem dedecus est parentum. gl. generi. in §. 1. in auth. de incestis nuptis. col. 4.

Malo quando quis parit, intelligitur nocere bono. gl. supplicium. in §. si quis au-
tem. in auth. de mandatis Principum: gl. dispensationem. in extrauag. de pace Constantiæ. in princ.

Mali causa non debet oriri, unde iura nascuntur. gl. leges. in §. optime. in auth. de nuptis. col. 4.

Malum fingendum est, & quod melius est, vndeque inueniendum anque eligen-
dum est. auth. quibus modis naturales effici. in princ.

Malorum acta praua potius, quam verba censentur: ipsos faciunt pona con-
dignos. extrauag. quoniam: qui sunt rebelles.

Malus dicitur arbor nauis, & fixus, qui nunquam remouetur, nisi quando para-
tur. gl. 1. in l. malum. 24. de verb. sig.

Malum dicitur nauis pars, quia plerique naues siue malo mutiles essent ad nau-
gandum. d. l. malum.

Reliqua verbo, Bonus, N. nam.

MANCEPS dicitur conductor publicari salutarum, sumi potest etiam pro pu-
blicano. gloss. 1. in l. qui fideiussor. §. 1. locati. & gloss. fin. l. 1. Cod. de vlt. ap. transfor.

Mancipi dicebantur res, quæ domino alicuius suppositæ erant. d. gl. si.

MANCIPIA appellantur ex eo, quod ab hostibus manu capiuntur, l. liberæ. de statu hom.

Mancipia, quæ rudia sunt, simpliciora esse præsumuntur, & ad ministeria aptiora
& dociliora: contra verò mancipia, quæ rura, & veterana. iam, diuile rector-
mari possunt. l. præcipue. 39. de adlito edicto.

Mancipiorum appellatione non continentur postea nati ex eis, l. vxorem. 39. §. forori de legat. 3.

Mancipia, quæ præditi morantur, dicuntur partes prædiorum. l. 3. de diuersis, & temporal.

Mancipia, quæ præditi morantur, præscribuntur longa possessione cum ipsis præ-
ditiis: mox etiam viæ præditi. d. l. 3. & ibi gl. 1.

ex Mancipis vrbis natus, & missus in villam nutriendus constituitur in vrbis
seruis. l. 115. qui natus. 210. de verb. sig.

Mancipia non sunt proficienda. gl. 1. in l. 1. C. si mancipium ita venierit.

Mancipia vrbana totius suppellectilis notitiam gerunt, & ideo in domo, & in
hereditate semper retineri debent. l. lex. quæ tutores. 22. Cod. de administ. tutor.

Mancipia adscriptitia dicuntur pars soli. gl. mag. in l. 1. C. de seruis fugit.

Mancipia adscriptitia non possunt alienari sine solo, nec presentib. ibi.

in Mancipio adscripticio non habet locum vti capio, si possideatur ab alio, nec
prescriptio, quando ipsemet vult se præscribere in libertatem. 7. ibi.

Mancipia diuersis artibus prædita, quæ ad remp. pertinent, in eisdem ciuitati-
bus permanere debent. l. mancipia. §. C. de eruis fugitiuis.

Mancipium dicitur seruus ab hostibus captus, qui etiam super possessionibus po-
nitur, & inferitur, & ab eis non potest separari, cum immobilis censetur. gl. colonum. in §. vt. in auth. de non alienand.

MANDARE aliud est, & aliud exhortari. l. ob hæc verba. & ibi gl. si de his, qui notantur.

Mandare non dicitur ille, qui exhortatur, monet, vel commendat, vel persuadet, vel qui consulit, vel permittit, vel qui demonstrat, vel proxieta. gl. pen. ibidem.

Mandare non videtur quis generaliter ea quæ specialiter norerat mandaturus.
gl. puto. in l. 1. de dolo. 1. de dolo malo.

Mandare intelligitur is, qui patitur, quod alius mandet alicui, vt sibi credatur. l. qui patitur. 18. mandati.

Mandare possunt ego alicui, vt res meas, pignori dedis, & autoritate iudicis
substantur, vt emat, & teneor mandati, nec quantum ad meram rationem
mandatum non constat. l. si mandauero. 12. §. 1. cod.

Mandare potest alicuius, cuius bona publica sunt, vt exeat: & si emerit, con-
tra emptorem habet actionem mandati ad sibi restituenda illa. d. l. si manda-
uero. 12. §. 1. cuius.

Mandari potest alicui, ita, vt si existimauerit, petat, vel faciat aliquid. l. si quis alicui. 48. & ibi gl. 1. de acquir. heredit.

Mandare videtur semper, qui non prohibet pro se intervenire. l. semper qui non prohibet. 61. de reg. iuris.

Mandare, & subscribere paria sunt. l. 3. & ibi gl. pen. C. quod cum eo, qui in aliena potest.

Mandare

MAN

qui mutuum accepit. l. Papinianus. 2. 8. eod.
Mandans tibi, vt tuam pecuniam eius nomine, & periculo mutues, tenetur tibi
mandati, fecus si mandauit tibi, vt mutuares tuam pecuniam tuo nomine, &
tuo periculo, quia tunc non consistit mandatum, nisi alijs non eras mutuaturus.

andatarium, cui mandavi, ut emeret mihi rem, neque de pretio aliquid statui, si
 F F F § emit,

emit, utrinque nascitur actio mandati d.l. 9.
 Mandatarius excedens mandatum aliud facere videtur. l. 5. eod.
 Mandatarius non adimplens mandatum fufcepum tenetur mandati. ibi.
 Mandatarius, cui mandauit, vt domum Seianam mihi emeret centum, si emit Titianam longè maioris pretij per illa centum, aut etiam minoris, non censetur adimpleffe mandatum. ibid.
 Mandatarius, cui mandauit, vt fundum meum centum venderet, si vendidit nonaginta, mihi perenti fundum non obstat exceptio mandati, nisi & reliquum, quod deest mandato meo, praestetur mihi. ibi.
 Mandatarius, cui mandauit, vt Scichum mihi emeret decem, si pluris emit, tenetur mihi mandati, etiam si longè plus seruo Scicho accesserit. gl. fin. in d. l. 1. §. fi.
 Mandatarius, qui mandatum est, vt negotia administret, mandati, & non negotiorum actione conueniri debet. l. 1. si remunerandi. §. 1. eodem.
 Mandatarius, cui mandatum est, vt negotia gerat, non tenetur ex eo, quod negotia gessit, sed ex eo, quod mandatum fufcepit, & ideo tenetur mandati, etiam si non gessisset. ibid.
 Mandatarius, qui emit seruum mandato meo, tenetur mihi mandati ad restituendum eiusdem si dolo emere neglexit, vt quia pecunia accepta alij cesserit, vt emerit, vel lata culpa, vt quia gratia ductus passus sit alium emere, tenetur mandati. l. 1. procuratorem. §. 5. fi. eod.
 Mandatarius tenetur mandati, si seruus emptus à se, dolo, vel culpa eiusdem mandatarij aufugit, scilicet si aufugit sine eius dolo, vel culpa: quia tunc non tenetur, nisi cauerit se restituendum, si in suam potestatem perueniat. ibi.
 Mandatario ementi seruum si cautum est de euictione, mandatarius debet mandati cedere actionem ex empto nomine euictionis, & mandantem facere procuratorem in rem suam, & etiam debet cauere mandati, quod seruum emptum ante traditionem non obligauerit, nec manuauerit. d. §. fi. cum l. seq. & ibi gl. 1.
 Mandatarius, qui non tenetur ad amplius, quam si consequutus sit. dict. §. fin.
 Mandatarius emens rem de suo, habet contra mandantem contrariam mandati ad recuperandum pretium, & ad id, quod bona fide ad emptiorem rei impendit, etiam si mandans rem emptam nollet recipere. d. l. fi. verò non remunerandi. 12. §. si mihi mandauit mandati.
 Mandatarius, qui sumptus fecit in id, quod sibi mandatum est, non tantum id, quod impendit: sed etiam vias potest consequi per actionem contrariam mandati. ibi.
 Mandatarius si ex mandato emit rem, & soluit pretium, illud exigendo à debitor suo, à quo veritas vias consequatur, habet actionem mandati ad pretium, & ad vias, quas à suo debitore consequatur. ibi.
 Mandatarius si ex mandato emit rem, & soluit pretium recipiendo ad id mutuum pecuniam sub viis, habet actionem ad pretium, & etiam ad illas vias. ibid.
 Mandatarius si ad soluendum debitum mandatoris sine viis, vel cum minoribus viis, mutuum accepit cum viis, vel cum maioribus, mandans tenetur ei actione mandati ad easdem vias. d. §. si mihi. ver. sed.
 Mandatarius, qui mandatum est ab adolescente luxurioso, vt per meretricem fideiubeat, si sciens mandatum fufcepit, non habet mandati actionem. d. l. fi. verò non. 11. §. si adolescentis.
 Mandatarius, cui mandatum est ab adolescente luxurioso, vt meretrici crederet pecuniam, non habet mandati actionem, quasi aduersus bonam fidem mandatum sit. ibi.
 Mandatarius potest agere, vt sibi detur pecunia pro executione mandati necessaria, maxime si iam quaedam ad faciendum parauit. d. l. fi. verò non. §. fi.
 Mandatarius ex mandato non debet sentire lucrum, nec damnum. l. ex mandato. 10. eod.
 Mandatarius, cui mandatum est, vt fideiubeat pro se in diem, si fideiussit pure, & soluerit, interim non habet actionem mandati contra mandantem: sed bene cum dies venerit. l. 1. mandauero. 2. 1. ibid.
 Mandatarius, cui mandauit debitor in diem, vt pro se in diem fideiuberet, si fideiussit in diem, & soluit ante diem, non habet interim actionem contra mandantem: sed tantum cum dies venerit. ibid.
 Mandatarius si soluit ante diem, actio, vel obligatio mandati non videtur nata ante diem. d. l. 1. mandauero & ibi add. marg.
 Mandatarius creditor, qui rogatu fideiussoris cum debitor suo egit, quamuis debitum suum persequatur, nihilominus fideiussoris mandatis negotium gerit, & ideo quod minus consequutus fuerit, consequetur à fideiussore mandantis. d. l. 1. mandauero. §. 1.
 Mandatarius, cui data est pecunia ad dandum alicui, si eam non dederit: sed in vius suos conuerterit, tenetur mandati, & furti: nec sunt contrariae: quia secundum domini voluntatem accepit pecuniam: sed quia postea eam retinuit contra domini voluntatem, nec ei, qui debuit, soluit, tenetur mandati, & furti. d. l. 1. mandauero. §. si tibi. & ibi gl. eui.
 Mandatarius, cui mandatum est, vt soluat creditori nomine ipsius mandantis, si is soluit accipiendo mutuum pecuniam nomine mandantis, liberatur mandans, & tenetur mandati: scilicet si soluit accipiendo mutuum pecuniam nomine creditoris, & non vt daret ei nomine mandantis. d. l. 1. mandauero. §. si mandauerim.
 Mandatarius, cui mandatum est, vt aliquid emat, si non emit, neque renuntiavit se non empturum, idque sua, non alterius culpa fecerit, tenetur mandati. d. l. 1. mandauero. §. fi.
 Mandatarius, qui mandatum est, vt aliquid emat: si eo tempore per fraudem renuntiauerit, cum iam recte emere non posset, tenetur mandati. ibi.
 Mandatarius postquam renuntiavit mandato, an possit postea assumere. d. §. si in add. m.
 Mandatarius si aduersae valetudinis, vel inimicitiarum capitalium causa, vel ob immanes rei actiones: vel ob accusationes capitalium criminum, vel ob aliam iustam causam mandatum adimplere non potest, non cogitur. l. sane. 23. cum duabus ll. seq. mandati.
 Mandatarius impeditus circa finis non cogitur mandatum adimplere. gl. 1. in l.

seu ob immanes. 24. eodem.

Mandatarius mortuo mandante non tenetur adimplere mandatum, si tamen per ignorantiam adimpleuit, habet actionem mandati. ibi.
 Mandatarius pro eo, quod spoliatus est à latronibus, vel naufragio amissus, vel quod suo, iurisque langore apprehensus erogauit, non habet mandati actionem. l. inter. 26. §. non omnia. eodem.
 Mandatarius pro his, quae casu fortuito amissae, vel ob casum fortuitum expensae sunt, non habet mandati actionem. ibi.
 Mandatarius pro his, quae erat expensurus habet mandati actionem: scilicet si esset expensurus, etiam si mandatum non fufcepisset. gl. mandato. ibid.
 Mandatario si seruus à se emptus ex mandato furtum fecerit, habet mandati actionem contra mandantem, vt seruus sibi noxae dedatur, si sine culpa mandatarij adhibita in emendo id acciderit, sed si mandans sciens, eum seruum esse furem non praedixit mandatario, vt possit praecavere, tenetur mandatario in solidum, quanti eius interest. d. l. inter. §. non omnia. ver. sed cum seruus.
 Mandatario si seruus à se emptus ex mandato de certo seruo emendo furtum fecerit, mandans tenetur mandatario ad interesse: sed si seruus emptus ex mandato de incerto seruo emendo furtum sibi fecerit, si mandarius fuit in culpa in illum emendo, mandans non tenetur ei: sed si mandarius non fuit in culpa, & mandans potuit certiorare illum seruum esse furem, & non certiorauit, tenetur mandari scilicet si non potuit certiorare. gl. culpa sua. ibid.
 Mandatarius si ex mandato emit seruum pro decem, & artificium docuit, & postea illum vendidit pro 10. quos soluit mandati, & postea condemnatus sit, actione redhibitoria ad pretium reddendum emptori, si in emendo illum seruum non fuit in querendo diligens, an esset vitiosus, & sic sit in culpa, mandans illi non tenetur praestare illa 10. nisi postquam emit sine dolo malo, & culpa eius seruus habere cepit vitium. d. l. inter. §. fi.
 Mandatarius si ex mandato seruum emit pro decem, & mandatoris iussu eum docuerit artificium, & vendidit pro 10. quos soluit mandati, si postea conueniatur redhibitoria ab emptore, condemnatus fit ad reddenda illa 10. habet actionem contra mandantem ad illa 10. sibi restituenda, & ad suum recipiendum, etiam ante emptiorem seruus fuerit vitiosus, & fuerit in culpa in emendo, & tunc intercedit, & ebaria consequitur mandatarius, nisi vt gratis doceret, rogatus sit. d. §. fi. & ibi gl. fi.
 Mandatarius mandatum fufcepum adimplere debet, alioquin tenetur mandanti ad interesse. l. si qui alit. 27. §. qui fufcepit. eod.
 Mandatarius si intelligit fufcepum mandatum non posse adimpleri, cum primum potest, debet illud mandanti denunciare, vt is, si velit, aliter opera viarum sit non possit denunciare, cum potest, tenetur mandanti ad interesse: scilicet si non possit denunciare ex aliqua causa. ibi.
 Mandatarius si bona fide, & probabili ratione fecit impendia mandati, exequendi gratia, habet mandati actionem contra mandantem, vt illi restituatur, etiam mandans potuisset, si ipse negotium gereret, minus impendere. l. si qui alit. 27. §. morte. mandati.
 Mandatarius adhuc integro mandato si decesserit, extinguitur mandatum, adeo quod heres eius, etiam si mandatum adimpleuerit, non habet mandati actionem: nisi negotiorum gestorum actionem tantum, nisi mandatum inchoatum à defuncto perfectum sit, quo casu habet vtilem mandati. ¶ dict. §. morte. & ibi gl. mandati.
 Mandatarius, qui ex mandato pecuniam credidit Titio, si agat contra mandantem, non aliter debet condemnari mandans, quam cessis sibi actionibus, quas contra Titium habet mandatarius. d. l. si qui alit. 4. §. cum l. seq.
 Mandatarius, qui ex mandato pecuniam credidit Titio, si agat contra eundem Titium, non ob id liberatur mandans, sed tenetur tantum in id, quod à Titio non potuit consequi. ibi.
 Mandatarius, qui voluit adire hereditatem sibi delatam aliter, quam si sibi caueretur damnum praestari: si mandato alicuius adiuit, habet actionem mandati contra mandantem ad consequendum damnum, quod passus est. l. si hereditatem. 12. eodem.
 Mandatarius, qui ex mandato alicuius ne legatum sibi relictum à se repelleret, & acceptauit, non habet actionem mandati contra mandantem. ibid.
 Mandatarius, qui emit domum Sempronianam, cum esset ei mandatum, vt emeret Seianam, tenetur mandanti mandati: sed non mandans ei. l. potest. 41. & ibi gl. fi. eod.
 Mandatarius decipiens mandantem tenetur mandati. l. si mandauero. 42. eod.
 Mandatarius, qui mandatum est, vt inquireret, an esse esset idoneus ad mutandum ei, tenetur mandati, si denuntiavit mandanti esse idoneum, cum non esset. ibid.
 Mandatarius si iuxta fufcepum mandatum ipse mandantis pecuniam dedit mutuo in certam diem, potest conueniri mandati, vt actionem cedat mandanti cum dilatione temporis. l. qui mandatum. 49. & ibi gl. fi. eod.
 Mandatarius dicitur esse in dolo, si noluit persequi, quod persequi potest: vel non exigit, quod exigere potest: aut non soluit, quod soluere potest. l. dolus. 44. eod.
 Mandatarius, qui iuxta mandatum emit rem, antequam pretium soluat, potest agere contra mandantem, vt fufcipiat obligationem, quae aduersus eum competit venditori, cum & mandans contra mandatarium possit agere mandati, vt praestet sibi actionem empti aduersus venditorem. l. si mandauero. 45. eod.
 Mandatarius emens rem ex mandato antequam soluat pretium, potest agere mandati: sed fideiussor regulariter non potest, antequam soluat, quia fideiussor de soluendo fideiussor obligatus videtur: quod non est in mandatorio. gl. 1. ibi.
 Mandatarius, qui ex mandato iudicium fufcepit, in dente iudicio sine iusta causa non potest agere contra mandantem, vt transferat in se iudicium, quia nondum perfectum mandatum. d. l. si mandauero. §. 1.
 Mandatarius, qui ex mandato creditoris mandantis promissit soluere animo non quodam, quam soluit, potest agere contra mandantem, vt fufcipiat in se obligationem, & si creditor mutaret obligationem, mandans debet cauere mandatario se defensurum eum. gl. gereret. ibi.

MAN

Mandataris ex mandato ferui mandantis fe emi domino ignorante, fi emerit
ipfum feruum, & domino foluerit pretium de peculiaribus nummis fibi ad-
ministratis i feruo, non liberatur nihilominus a pretio l.i. C. fi feruus extero
fe emi.

Mandatus ex mandato ferui mandantis fe emi, domino ignorante fi emerit &
ipfum feruum, dominus ferui habet electionem, agat mandati, vt feruum con-
fequatur, vel vendito, vt pretium fibi detur, vt amque tamen actionem i-
cilicet mandati, & ex vendito non poterit cumulare obftante contrarietate.
ibidem.

Mandatus ex mandato ferui mandantis fe emi, feiente domino fi emerit fer-
uum, tunc dominus recipiendo pretium ex feiiente peculiaribus fibi inpu-
ter, & liberatur emptor. gl. ignorent. ibi.

Mandatus fubiectus poteltati mandantis fi emerit, illi quarit actionem ex
empto, quia poterit agere per fe, vel per procuratorem. l. cum per eos. 7. C. fi
quis alteri.

Mandatus mandato ferui aliquis emens aliquam rem ex pecunia domini
feienter contra domini voluntatem, & dictum furum committere, & teneatur
domino actione furri. l. i. C. de furis.

Mandatus non debet excedere fines mandati, & agatens excedit, non habet
actionem mandatis bene vtque ad concurrentem quantitatem q. i. si, qui ex-
cquitur. l. init. de mandato.

Mandatus excedens fines mandati non habet actionem mandatis an habeat
aliam, diftingue quod aut emptio eft facta nomine mandantis, & non com-
pellitur tradere mandantem mandati actione: quia in tali fumina non eft
mandatum: non negotiorum gestorum: quia fuo nomine non eft gefturn, aut
nomine mandantis, & potelt habere ratum, & offerendo pretium, cenferat
rata habita, & teneatur ad totum negotiorum gestorum: aut non foueat, &
tunc teneatur approbare totum. gl. mandati, & ibi add. ibi.

Mandatus, qui ignorans mortem mandante, vel mandato renouato, fequitur
eft mandatum, habet actionem mandati. recte quoque l. init. de mandato.

Mandatus, cui mandans ita dixit in genere, bene retribuam tibi ho. leratum,
vel recognofcam, non potelt aliquo perire actionem mandati: potelt tamen of-
ficio iudicis, fi ut quando nullo modo fue promiffum, dum non conflet, quod
fine prefatis verbis gratis fuiffet pariturus. glo. mercede, & ibi add. in §. fi. l. init.
de mandato.

Mandatio fi mandator certum genere, fed incertum in fpecie promiffit, vel uti-
do tibi equum, vel per velteftinorum, tunc valet conuentio falarij, cum
non fit prorlus incertum: fecus eft in his, quae pondere, vel numero con-
stant. ibid.

Mandatus, cui mandator fupulatione promiffit omnino certum, potelt illud
perere certi conditione: fi autem fine fupulatione, & inconuenient aut man-
datum, vel potelt perere actione ex eo contraftu, i cilicet contraria man-
dati informata: fi autem ex intervallo: i cilicet potelt contrahentes ad
alia diuerfiffime negotia, tunc potelt perere officio iudicis. d. gloff. mer-
cede.

Mandatus licet non fit in dolo, mandans teneatur. l. fi id, quod. de iurifd.
omnium.

Mandatus, & mandans fi dolo inalo fecerint delictum, ambo teneatur: fed
fi mandarius fecerit fine dolo, ex iufta caufa excufatur, & mandans teneatur.
ibidem.

Mandatus, qui fufcepit mandatum de fpoliando aedem facram, vel de occiden-
do, & vel vulnerando hominem, propter turpitudinem mandati nihil potelt
confequi iudicio mandati. l. fi mandauero. a. i. §. qui adem. mandati.

Mandatus conueniens de delicto facto mandante aliquo, fi mandans denuncia-
tus non venerit ad iudicium, neque mandatarium prohiberi, videtur cum
approbare, vnde etiam licet non conflata cum eo condemnari potelt, & etiam
mandatus, fi fuit culpabilis. auth. qui in prouincia & ibi glo. noluit. C. vbi
de crimine agi.

Mandatus fi citatus de delicto, vel contraftu mandante domino initio non ve-
nerit, condemnatur: quia contumacia fuis pro praefentia eft. d. auth. qui in
prouincia.

Reliqua verbo, Procurator, pro tot.

MANDATOR accipitur tantum aut obligationem: fed conftituitur accipitur
tantum potelt debuium, vel obligationem: cum conftitutio non potelt fieri, nifi
pro eo, quod debuium eft, & modo tantum obligaturus fed mandatus ex con-
fenfu gl. rectissime. in l. fi verò non. l. i. §. potelt mandari.

Mandator, qui nec fideiufor non potelt dari pro dote gl. poffit. in l. fi heredita-
tem. §. a. cod.

Mandator cum quilibet potelt in folidum condemnari, etiam fi de hoc in mandato
non fit dictum, & fi tunc citari idonei, licet habent beneficium diuifionis ex
epiftola Dion. Adriani: fed hodie non potelt quilibet in folidum condemnari:
quia ipfo iure quilibet teneatur pro parte. gl. l. in quibus. §. §. i. & ibi gl. eligi.
& ad marg. cod.

Mandatos plures iudicio mandati fi fuerint conueni, & condemnati ex cau-
fa iudicati, hoc eft ex fententia, finguli pro rata parte conueniri debent.
d. §. 3.

Mandatos plures non teneatur in folidum, nifi fit actum. gl. pro folido. in l.
creditor. §. o. §. ad ob. cod.

Mandatos, qui pecuniam alius crediti mandauerunt, conueni i mandatorio habent
beneficium diuifionis. l. p. e. de fideiufor. l. tutorum.

Mandato electo non liberatur reus p. principalis, nec eo auctore. l. fi mandato. §. 4.
de fideiufor.

Mandator conuenus actione mandati a mandatorio, qui iuxta mandatum cre-
ditur Titio, non aliter debet condemnari mandatorio, quam fi actiones, & quas
ipfe habet aduer. vs Titium, ex l. mand. non d. l. i. mandario.

Mandator vnus ex pluribus in folidum condemnatus non potelt conueniatur
actione in factum ex re iudicata potelt petere, vt auctores, eo qui id. m. man-
dauit, actiones fibi manent. l. §. de iur. §. §. d. §. f. uod.

Mandator vnus ex pluribus, qui mandauerunt aliquid, vt matare, conueni. §. 3.
ibi apbip

Mandataris ex mandato ferui mandantis fe emi domino ignorante, fi emerit
ipfum feruum, & domino foluerit pretium de peculiaribus nummis fibi ad-
ministratis i feruo, non liberatur nihilominus a pretio l.i. C. fi feruus extero
fe emi.

Mandatus ex mandato ferui mandantis fe emi, domino ignorante fi emerit &
ipfum feruum, dominus ferui habet electionem, agat mandati, vt feruum con-
fequatur, vel vendito, vt pretium fibi detur, vt amque tamen actionem i-
cilicet mandati, & ex vendito non poterit cumulare obftante contrarietate.
ibidem.

Mandatus ex mandato ferui mandantis fe emi, feiente domino fi emerit fer-
uum, tunc dominus recipiendo pretium ex feiiente peculiaribus fibi inpu-
ter, & liberatur emptor. gl. ignorent. ibi.

Mandatus fubiectus poteltati mandantis fi emerit, illi quarit actionem ex
empto, quia poterit agere per fe, vel per procuratorem. l. cum per eos. 7. C. fi
quis alteri.

Mandatus mandato ferui aliquis emens aliquam rem ex pecunia domini
feienter contra domini voluntatem, & dictum furum committere, & teneatur
domino actione furri. l. i. C. de furis.

Mandatus non debet excedere fines mandati, & agatens excedit, non habet
actionem mandatis bene vtque ad concurrentem quantitatem q. i. si, qui ex-
cquitur. l. init. de mandato.

Mandatus excedens fines mandati non habet actionem mandatis an habeat
aliam, diftingue quod aut emptio eft facta nomine mandantis, & non com-
pellitur tradere mandantem mandati actione: quia in tali fumina non eft
mandatum: non negotiorum gestorum: quia fuo nomine non eft gefturn, aut
nomine mandantis, & potelt habere ratum, & offerendo pretium, cenferat
rata habita, & teneatur ad totum negotiorum gestorum: aut non foueat, &
tunc teneatur approbare totum. gl. mandati, & ibi add. ibi.

Mandatus, qui ignorans mortem mandante, vel mandato renouato, fequitur
eft mandatum, habet actionem mandati. recte quoque l. init. de mandato.

Mandatus, cui mandans ita dixit in genere, bene retribuam tibi ho. leratum,
vel recognofcam, non potelt aliquo perire actionem mandati: potelt tamen of-
ficio iudicis, fi ut quando nullo modo fuo promiffum, dum non conflet, quod
fine prefatis verbis gratis fuiffet pariturus. glo. mercede, & ibi add. in §. fi. l. init.
de mandato.

Mandatio fi mandator certum genere, fed incertum in fpecie promiffit, vel uti-
do tibi equum, vel per velleturum, tunc valet conuentio falarij, cum
non fit prorlus incertum: fecus eft in his, quae pondere, vel numero con-
stant. ibid.

Mandatus, cui mandator fupulatione promiffit omnino certum, potelt illud
perere certi conditione: fi autem fine fupulatione, & inconuenient an man-
datum, vel potelt perere actione ex eo contraftu, i. cilicet contraria man-
dati informata: fi autem ex intervallo: i. cilicet potelt contrahentes ad
alia diuerfiffime negotia, tunc potelt perere officio iudicis. d. gloff. mer-
cede.

Mandatus licet non fit in dolo, mandans teneatur. l. fi id, quod. de iurifd.
omnium.

Mandatus, & mandans fi dolo malo fecerint delictum, ambo teneatur: fed
fi mandarius fecerit fine dolo, ex iufta caufa excufatur, & mandans teneatur.
ibidem.

Mandatus, qui fufcepit mandatum de fpoliando aedem facram, vel de occiden-
do, & vel vulnerando hominem, propter turpitudinem mandati nihil potelt
confequi iudicio mandati. l. fi mandauero. a. i. §. qui adem. mandati.

Mandatus conueniens de delicto facto mandante aliquo, fi mandans denuncia-
tus non venerit ad iudicium, neque mandatarium prohiberi, videtur cum
approbare, vnde etiam licet non conflata cum eo condemnari potelt, & etiam
mandatus, fi fuit culpabilis. auth. qui in prouincia & ibi glo. noluit. C. vbi
de crimine agi.

Mandatus fi citatus de delicto, vel contraftu mandante domino initio non ve-
nerit, condemnatur: quia contumacia fuis pro praefentia eft. d. auth. qui in
prouincia.

Reliqua verbo, Procurator, pro tot.

MANDATOR accipitur tantum ante obligationem: fed conftitutor accipitur
tantum poftea debitum, vel obligationem: cum conftitutio non poffit fieri, nifi
pro eo, quod debitum eft, & modo tantum obligatus fed mandatus ex con-
fenfu gl. rectissime. In l. fi vero non. l. i. §. i. pofit. mandati.

Mandator, qui nec fideiufor non poffet dari pro dote gl. poffit. in l. fi heredita-
tem. §. a. cod.

Mandator cum quilibet potelt in folidum condemnari, etiam fi de hoc in mandato
non fit dictum, & fi tunc citari idonei: licet habent beneficium diuifionis ex
epiftola Dion. Adriani: fed hodie non potelt quilibet in folidum condemnari:
quia ipfo iure quilibet teneatur pro parte. gl. l. in quibus. §. §. i. & ibi gl. eligi.
& ad marg. cod.

Mandatos plures iudicio mandati fi fuerint conueni, & condemnati ex cau-
fa iudicati, hoc eft ex fententia, finguli pro rata parte conueniri debent.
d. §. 3.

Mandatos plures non teneatur in folidum, nifi fit actum. gl. pro folido. in l.
creditor. §. o. §. ad ob. cod.

Mandatos, qui pecuniam alius credi mandauerunt, conueni i mandatorio habent
beneficium diuifionis. l. p. de fideiufor. l. tutorum.

Mandato electo non liberatur reus p. principalis, nec eo auctore. l. fi mandato. §. 4.
de fideiufor.

Mandator conuenus actione mandati a mandatorio, qui iuxta mandatum cre-
ditur Titio, non aliter debet condemnari mandatorio, quam fi actiones, & quas
ipfe habet aduer. vs Titium, ex l. mand. non d. l. i. mandario.

Mandator vnus ex pluribus in folidum condemnatus non potelt conueniatur
actione in factum ex re iudicata potelt petere, vt auctores, eos qui id. m. man-
dauerunt, actiones fibi manent. l. §. i. de iur. §. 2. §. fi uod.

Mandator vnus ex pluribus, qui mandauerunt aliquid, vt matare, conueni. §. 3.
ibi ab ipso

absolutus fuerit, non ex eo ceteri mandatores liberantur; sed si vnus ex mandatoribus soluat totam pecuniam mutuam, omnes liberantur. l. amillis. §. 3. §. fi. eod.

Mandator tenetur, siue mandatarius per se, siue per alium adimpleat mandatum de numerando alicui. l. Vranus. 72. §. fi. & ibi gl. fi. eod.

Mandatores illicitarum pactionum eadem pena tenentur, quia & ipsi facientes. l. is, cuius ope. 14. de adueritiis.

Mandator ab eo, pro quo intercessit, non tantum quod soluit, repetit; sed etiam vsurus ex mora. post solutionem. 28. C. de mandato.

Mandator si alicui mandauit dari mutuo post solutionem a mandatore factam ab eo, pro quo intercessit, vel successibus eius, quod soluit etiam cum vsuris post moram recte postulat. ibid.

Mandator si soluit, recte conuenit cum, cui mutui mandauit, & eius heredes ad restituendum quod ei solutum est cum vsuris. gloss. 1. ibi.

Reliqua verbo, Fideiussor, §. 4.

Mandatum in genere. nu. 1. §. que 9.

Mandatum generale. §. cum libera. nu. 10.

Mandati contrarius, & actio, 11. 12. 13.

Mandati reuocatio, 14.

Mandati extinctio, & quando finitur, 15. 16.

1 MANDATUM obligatorium contrahitur pluribus modis, siue sit tantum gratia alius tibi mandare, vel tua, & tuarum aliena tantum; vel tua, & aliena; vel tua, & aliena, vel tua, & aliena in pte. & ibi gl. 1. Inst. de mandato. l. 1. & gl. 1. mandati. ibid.

Mandatum, quod gratia tantum mandatarij fit, non est obligatorium, & ideo ex eo nec mandati actio inter eos nascitur, nisi dolus, & caliditas intercedant. d. pte. & ibi gl. fi. §. tua tantum. Inst. de.

Mandatum est officium gratuitum ab eo, qui suscepit, exhibendum. gloss. 1. ibidem.

Mandatum si non fiat gratis, incipit esse locatio, si non erat alijs facturus tale factum, ideoque locari consuevit. ibi.

Mandatum fit per verbum. mando, rogo, supplico, & similia. ibi.

Mandatum mandantis tantum gratia dicitur, quando quis mandauit tibi, vt negotia eius gereres, aut vt ei fundum emerces, aut vt pro eo sponderes. §. mandantis. Inst. eod. l. 1. eod.

Mandatum dicitur gratia mandantis, & mandatarij, vt si quis mander tibi, vt pecuniam sub vsuris crederes ei, qui in rem ipsius mandantis mutaretur, aut si quis volente te agere cum eo ex fideiussoria causa, mander tibi, vt cum reo agas periculo ipsius mandantis. ibid.

Mandatum gratia tantum aliena dicitur, quando aliquis tibi mandat, vt Titij negotia gereres, aut vt Titio fundum emerces. ibi.

Mandatum tua, & aliena gratia dicitur, quando quis de communibus suis, & Titij negotijs gerendis tibi mandat, vel quod tibi, & Titio fundum emerces, aut vt pro eo, & Titio sponderes. ibi. & d. l. 1.

Mandatum tua, & aliena gratia dicitur, quando quis tibi mandat vt Titio sub vsuris crederes; sed si sine vsuris crederes, tunc gratia tantum aliena intercedit. ibi. & l. 1. §. tua, & aliena. mandati.

Mandatum gratia sua, tua, & aliena dicitur, quando quis mandat tibi vt emas fundum pro me, & pro te, & pro Titio, & quando tutor mandat contutori, vt seruum necessarium emat pupillo, & sic gratia mandantis, mandatarij, & pupilli. gloss. quinquae. & ibi add. ibi.

Mandatum & in diem differri, & sub conditione fieri potest. §. pen. Inst. eod.

Mandatum debet esse gratuitum, alijs transire in alium contractum. §. fi. Inst. eod.

2 Mandatum mercede constituta non mandatum, sed locatio, & conductio contrahitur intelligitur, si nulla mercede interueniente dicitur mandatum, & ideo si quis fulloni dedit vestimenta polienda, curandave nulla mercede constituta, mandati competere actio; sed si mercede constituta. ibi.

Mandatum non debet esse mandatum, eo quod salarium constituitur gratia remunerandi gl. mercede. ibid.

Mandatum mercede interueniente dicitur locatio, & conductio: & regulariter agitur locari, nisi sit talis persona, quae non consueuerat locare operas suas: vel sit res talis, quae non consueuerat locari, quo casu non locari: sed praescriptis verbis agitur. gl. interueniente. ibid.

Mandatum ubi datur, non competit negotiorum actio. §. igitur cum quis. & ibi gl. sine mandato in add. Inst. de oblig. quae quasi contracta.

Mandatum si sit alicui, vt getar negotium commune cum aliquo, & tunc quatenus est respectu sui, oritur actio mandati: respectu alterius dicitur negotiorum gestorum. d. gl. sine mandato in add.

contra Mandatum factum penes acta non opponitur. §. fin. autem. Inst. de exceptio.

Mandatum suscipiens, & is, qui fidem, quam aduersarius sequens est, non praestat, & ob id actione mandati condemnatus fit, infamis est. l. furti. §. mandati. de his, qui notantur infam.

sine Mandato si aliquis quaedam in iudicio deduxit inuito domino, nec postea dominus ea comprobauerit, illa non praediciant domino. l. in causis. de procuratoribus.

Mandatum quando est dubium, in electione illius, qui tenetur cauere de rato, est, vel probare mandatum, vel cauere de rato. gl. debet. in l. non solum. §. qui alieno. eod.

Mandatum non exigitur ab eo, qui cauet de rato. gl. debet. in l. non solum. §. qui alieno. de procuratoribus.

Mandatum fit dubium, quoriscumque negatur illud, quo casu cautio de rato praestari debet necessario. ibid.

iuxta Mandatum aliquid fieri, vel quid simile fuisse. glo. si in l. ad legatum. 62. eod.

Mandatum habens ad certam personam si contrahit vt nuncius, tunc dominus tenetur ex illo contractu, & si ipse contraxisset. gl. quia ex abundantia. in l. si pupilli. §. item si procurator. de neg. gest.

Mandatum habens ad certam personam si contrahit vt procurator, vt vadit ad

lem, & accipe decem ab eo homine meo, tunc tenetur procurator ex contractu mutui, & dominus contraria mandati. ibi.

Mandatum habenti ad incertam personam si quis mutauit contemplatione domini tantum, tunc ipse solus dominus tenetur mutuant negotiorum gestorum actione; sed si contemplatione procuratoris, & domini mutauit, tunc utrique tenetur, procurator ex mutuo, & dominus actione negotiorum gestorum, & vtili infortioria. ibid.

Mandatum habenti ad incertam pecuniam si quis mutauit contemplatione ipsius procuratoris tantum, tunc ipse solus procurator tenetur. ibid.

Mandatum factum vt gererem, si ego renui, ideoque tu fuisti indignatus, & propter illa postea gessisti, & tu ratum habuisti, propter primum mandatum agitur mandati gl. negotiorum. in d. l. si pupilli. §. item queritur.

Mandatum si sit factum libere homini, qui bona fide se habebat, vt ageret aliquid, ex tali mandato non oritur actio mandati contra eum: sed actio negotiorum gestorum. l. at qui natura. §. libero. eod.

Mandatum si sit factum alicui, vt pecuniam mutuam acciperet, & eius contemplatione creditor recepto fideiussore si dedit mutuum pecuniam mandatario, etiam si illa pecunia non sit versa in rem mandantis, nihilominus tamen datur actio negotiorum gestorum alicui creditori, & fideiussori. scilicet ad exemplum infortioria actio. l. libero. eod.

Mandatum si sit alicui vt emeret rem pro decem, & ipse emit rem pro quidem, illud plus non potest repetere. §. igitur. erogatur. in d. l. qui aliena. §. 1. eod.

Mandatum serui non impedit actionem negotiorum gestorum contra dominum, licet possit etiam ex persona serpi conueniri. l. si serui. 44. eod.

Mandatum si sit alicui, vt emeret fundum; si ego contemplatione mandatarij emi, ne iudicio mandati teneretur, ille aduersus mandantem habet mandati actionem, & ego aduersus illum actionem negotiorum gestorum. l. mandati. 48. eod.

Mandatum si sit alicui, vt pro eo fideiussoret, & ego si contemplatione mandatarij fideiussori pro mandante, contra mandatarium habeo actionem negotiorum gestorum: & mandatarius contra mandantem, vel contra actionem mandantis si contemplatione mandantis pro eo fideiussit, ego contra mandantem habeo negotiorum gestorum actionem. ibid.

Mandatum potest conici in tempus post mortem: quia tale mandatum non finitur morte. l. si heres. in add. marg. de conditione causa data.

Mandatum obligandi se si quis habeat, intelligitur etiam habere, quod soluit. l. indebitum. 47. & ibi add. marg. de conditione indebit.

Mandatum suscipere voluntatis est: post susceptum necessitas est consummare. l. in commodato. §. sicut commodati.

Mandati verba clara, & facilia esse debent, & etiam in reuocatorio mandato verba debent esse clara. l. sed & si pupillus. in add. margin. de inst. actione.

Mandatum inutile non impedit oriri actionem negotiorum gestorum. l. si fideiussores. 6. ad Velleian.

Mandatum incertum non valet. gl. & Titio. in l. 1. mandati.

Mandatum, quod tu emerces aliquid incertum mandanti, valet. ibid.

ex Mandato gratia mandantis, & alterius tertij facto mandatario datur actio mandati contra mandantem, & negotiorum gestorum contra illum tertium. ibid.

Mandatum gratia mandantis, & mandatarij fit, quando quis mandat tibi, vt sub vsuris credas ei, qui in rem eius mutatur; est enim in hoc etiam mutuantis voluntas propter lucrum vtiarum. d. l. 1.

Mandatum gratia mandatarij factum dicitur, quando quis tibi mandat, vt pecunias tuas portis in emptione praediorum colloces, quum fonereris, vel econtra: & tale mandatum magis est consilium, quam mandatum, & ideo non est obligatorium. d. l. 1. §. fin.

Mandatum postquam est susceptum, oportet perfici: quod secus est in consilio. gl. si ibi. in d. §. fi. & l. Quintus. 48. §. fi. & ibi gl. fin. eod.

Mandati fines diligenter sunt custodiendi. l. §. eod. gl. si in l. maritus. 2. 1. C. de procuratoribus.

Mandatum si sit factum procuratori suo, & seruis vt ita demum gesta ab eis rata essent, si interuentu Titij gererent, si pecunia male credita fit, Titius non tenetur, si nihil dolo fecerit: dolo fecit, non mandat: sed de dolo tenetur. l. 1. de iure. 10. 1. si cum mandant.

Mandatum si sit alicui post eredi cum pecuniam, vt crederet eam, nullum est mandatum. l. si verò non. 2. §. si post eod.

Mandatum potest interuenire tantum ante obligationem, non post, nisi mandator creditori, vt daret interualum suo periculo gl. rectissime. ibid.

Mandatum in re sua valet, quando pro utilitate mandantis. gl. si in l. si quis. mibi. 16. eod.

Mandato tui si quis fideiussit pro Titio, non potest agere mandati contra Titium, sed bene contra te. l. cum mandato. 2. 1. eod.

Mandati tui inuitu quis si spondit alicui nolens in se transferre obligationem, non habet contra illum mandati actionem: sed bene contra te. ibid.

Mandati forme excessus secundum tempus obligationem mandati non vitiat, licet excessus secundum rem vitiet. l. si mandauero. 22. & ibi add. margin. eod.

Mandatum quando respicit commodum mandantis, & mandatarij valet, & ex eo oritur mandati actio. d. l. si mandauero. §. 1.

Mandatum de re mea emenda a tertio de iure vendente valet. d. l. si mandauero. §. si h. quoniam.

Mandatum de re emenda, quae est pro parte mandatarij, valet. d. l. si mandauero. §. 4. Iulianus.

Mandatum super re propria continens communem vtriusque mandantis, & mandatarij valet. d. §. Iulianus. in add. marg.

Mandatum non suscipere fuit liberum vnicuique: ita post susceptum consummare oportet, nisi renunciatum sit a mandante, vel a mandatario. d. l. si mandauero. §. fi. & ibi gl. renunciatum.

Mandato debet renunciari ita, quod integrum ius explicandi eandem rem mandati reſeruetur vel per ſe, vel per alium: ſed ſi ita non renunciatur, in eum, qui ſuſcepit mandatum, redundat capio. d. 3. ſi.

Mandatum de adenda hereditate eſt obligatorium, ſed legatum non. l. ſi hereditatem. 32. eod.

Mandatum ſi fit tibi, vt rem emas, quam habes communem cum aliquo, pro parte fociorum tantum tenet mandans: ſed pro parte tua tenet mandatum, & emptio. l. qui negotia. 34. §. ſi. eod.

Mandatum ſi fit tibi vt rem, quam habes communem cum aliis, emas, ceteris partibus emptis etiam tuam partem præſtare teneris actione mandati. l. ſi fundum. 35. eod.

Mandatum ſi fit tibi, vt rem, quam habes communem cum aliis, emas certo pretio, aliorum partibus emptis tuam etiam partem pro pretio, quo emiſti ceterorum partes, præſtare teneris actione mandati, dummodo non excedat illud pretium ſtatutum in mandato. ibid.

Mandatum ſi fit tibi, vt rem, quam habes communem cum aliis, nullo certo pretio conſtituo emeres, ſi tu ex diuerſis pretiis ceterorum partes emeris, tuam partem viri boni arbitrio æſtimato pretio coacturatis ſummis aliarum partium teneris præſtare mandati actione. ibid.

à Mandari forma non eſt recedendum, quando certum eſt mandatum: ſed quando eſt incertum, id eſt de incerta, poteſt adimpleri per æquivalentes recedendo à forma mandati, ſi mandanti expedit. l. ſi qui pro eo. 46. eod.

Mandatum factum à ſeruo de ſe emendo, à principio nullum eſt: ſed poſtea emptione ſequuta validum efficitur, & venditori competit actio mandati, vt ſibi retrahatur, ſed non mandatio contra dominum. l. cum ſeruus. 54. & ibi gl. 1. & 3. eod.

In Mandato ad alienandum perſonam induſtria, aſque fides electa præſumitur, neque in id electus poteſt ſubſtitui. l. mandatum. 57. in add. marg. 1. eod.

Mandatum ad heredem mandatarij non tranſiſ, quia in dubio induſtria perſonæ videtur electa. d. l. mandatum.

Mandatum tempore limitatum poſt moram eius erit perpetuum. l. ſi mandato. 59. 6. pen. eod.

Mandato de exigendo idonea cautione à debitore non videtur ſatisfactum, ſi exacta ſit cautio ſine fideiſſoribus, vel pignoris, aut hypothecæ. d. l. ſi mandato. §. ſi.

Mandatum ſi fit de exigenda cautione à debitore ad ſenſum ſapientis, ſenſus ſapientis debet eſſe, vt legitimè liget, & caute: ſed non, vt cum fideiſſoribus. gl. ſi. ibid.

Mandatum, quod fit propter utilitatem mandantis, actionem mandati contra tertium non parit. l. creditor. 60. §. 1. eod.

Mandatum collatum in certam perſonam, non poteſt in aliam exerceri. l. cum ſeruo. 61. de contrahen. emptione.

Mandatum etiam non gratuitum dicitur reſpectu eius, qui egit: & eius, contra quem agitur. l. naturalis. §. ſed ſi facio. de præſcript. verbis.

Mandato debent eſſe gratuita. l. ſi tibi rem. 3. eod.

Mandato meo ſi liber homo mihi emiſſe ſeruum, ſi mandatum fuit ei de incerto, ementis tantum ignorantia, vel ſcientia inſpicitur ſuper eius morbo, vel vitio, ad hoc vt competat redhibitoria. gl. 1. in l. cum mancipium. 51. de ædilitio edicto.

Mandato meo ſi quis rem meam venderit, exceptio rei venditæ mihi vendicanti nocet, niſi problem me mandante traderetur, antequam pretium ſolatur, quo cauſa agere poſſum rei vendicatione ante pretium ſolutum, ſecus poſt. l. j. & ibi gl. 1. de exceptione rei venditæ.

Mandato meo ſi quis rem meam venderit, ſed minoris, quam ei mandavi, non videtur alienata, nec mihi vendicanti obſtat exceptio rei venditæ, niſi quod edicti, mihi præſtetur. d. l. 1. & ibi gl. exceptio.

Mandatum habens ad vendendum rem aliquam non poteſt habere fidem de pretio. l. à diuo Pio. 1. §. ſed ſi emptor. de re iudicata.

de Mandato ſubſtituti quando dubitatur, ipſe ſubſtitutus debet cauere, tantum procuratore principalis rem ratam habiturum non admodum dominum. l. 1. in add. marg. de curatore bonis dandi.

Mandati qualitas ex eadem re facit aliam rem. l. ſi is, qui heres. 24. §. ſi. & ibi add. marg. de except. rei iud.

Mandato meo expreſſo quando quis ſtipulatur ſibi dari, rectè ſibi ſoluitur, etiam me inuito: ſed ſi mandatum tacitum ineſt, vt ſi ſtipulatur ſi, mihi, aut ſibi dari, non rectè ei ſoluitur, ſi denunciauero, ne ei ſoluitur. gloſſ. expreſſe. in l. eum, qui. 38. §. ſi. de verb. oblig.

Mandatum ad recipiendam pecuniam valet, & tenet etiam non expreſſa pecunie quantitate, arque tunc deinde poteſt agi quantenus numeratum eſſe perſpicitur, niſi ad certam cauſam mandatum reſatum ſit: quia tunc cauſa numerum limitat, tempo ad quantitatem neceſſariam. l. Lucius. 25. & ibi addit. marg. de fideiſſoribus.

Mandatum habens ad recipiendam ſolutionem non poteſt nouare, vel remittere ſolutionem. l. ſi debitorem. 1. de nouatio.

Mandatum factum debitori de ſoluendo debitum alicui non extenditur, vt poſſit promittendo illi nouare, quamvis ſoluendo illi, liberaretur. ibid.

Mandatum de ſoluendo ad cauſam efficacem, & ſic ad debitum quod exigi poteſt, videtur directum. l. ſi is, qui nummos. 94. §. Flavius. de ſolutio.

Mandatum principis eſt conſtitutio ſpecialis: & eſt differentia inter mandatum, & conſtitutionem, tanquam inter genus, & ſpeciem. gl. in rub. C. de mand. princip.

Mandatum principis habere dicenti non creditur, niſi illud probet per inſtrumentum publicum. l. 1. C. eod.

Mandatum probari poteſt per ſcripturam, vel etiam ſine ſcriptura: ſcilicet per teſtes. gl. in l. maritus. 1. C. de procuratoribus.

Mandatum procuratoris factum poſt litis conſtellationem etiam morte domini non extinguitur. l. nulla dubitatio. 3. C. eod.

Mandatum tertij non impedit orti actionem negot. geſtorum inter gerentem, & eius, cuius negotia geſta ſunt: ſed inter mandantem, & mandatarium parit actionem mandati. l. ſi mandatum. 14. C. de negot. geſtis.

Mandato mariti ſi geſſiſti negotia, marito, & vxori communia, inter gerentem, & maritum oriur actio mandati; inter gerentem, & vxorem actio negot. geſtorum. ibid.

Mandato mariti ſi geſſit quis negotia communia marito, & vxori, geſtor tenetur vxori actione negot. geſtorum, ſiue geſſerit negotia contemplatione vxoris, ſiue non. 7. gl. 1. & 3. ibid.

Mandatum, & nullus differunt. gl. 1. in l. 3. C. quod cum eo, qui in aliena. gl. 1. in l. 1. C. de delatoribus. d. 10.

Mandato dato alicui per epistolam vt alicui mutaret, mutuans iuxta mandatum habet mandati actionem contra mandantem, & contra recipientem mutuo certi conditio ex mutuo. l. ſi literas. 7. C. mandati.

Mandatum ſi dirigitur ad creditorem, vt pecuniam mutuaret procuratori, tunc mutuans habet mandati actionem contra recipientem ex mutuo. gloſſ. 1. ibidem.

Mandatum ſi mittitur procuratori, vt pecunia mutetur ei ab aliquo, tunc mandans dominus tenetur vili inſtitutor. ibid.

Mandatum ſi mittitur creditori, vt mutuaret nuncio: tunc tenetur dominus certi conditione ex mutuo. ibid.

Mandatum cum dirigitur ad extraneum, & non ad filium, vel ſeruum, tunc poteſt dici competere actionem mandati, & quod inſu. gl. pe. in l. ſi tibi. 8. C. eod.

Mandato meo ſi emiſſi mihi fundum, poteris contra me agere actione mandati, etiam antequam ſolus pretium, vt ſuſcipiam ego obligationem. gl. feciſſes, in l. ſi pro eo. 10. C. eo.

Mandatum, qui accipit de fideiubendo, videtur accipere & de ſoluendo; ideò fideiſſor, antequam ſoluar, non poteſt agere contra debitorem, vt liberet eum. ibi.

Mandatum de emendo fundum, qui accipit, non videtur accipere de ſoluendo; & ideò ſi mandato tuo emi fundum tibi, antequam ſoluar, poſſum agere contra te, vt ſuſcipias obligationem. ibi.

Mandati forma integra debet ſeruati ſecundum bonam fidem. l. cum mandati. 12. C. eod.

Mandato duorum ſi quis emptor equos propria pecunia, vel in ſolutum à proprio debitore ſibi tradidos vni de illis vtriuſque voluntate dedit, ad parendum placitis eos mandati actione conuenire poteſt. l. ſi ſecundum. 14. Co. eodem.

Mandato alicuius ſi quis propria pecunia emit equos, poteſt conuenire mandatore actione mandati vt reſtituatur ſibi, quod equorum nomine à ſe fuit profectum. gl. ſi. ibi.

Mandatum mihi factum de re mea vendenda mandatoribus non valet de re autem aliena emenda vt eam mandator emiſſe acquirat, valet. ibi.

Mandatum ſerui mandantis ſe extero emi eſt inualidum ab initio. l. 1. C. ſi ſeruus extero ſe emi.

Mandatum de emendo à ſe rem ſuam eſt nullum: quia, qui mandat, vt à ſe res compareret, inuituliter mandat: quia nulla eſt emptio ſuæ rei. d. l. 1. & ibi gloſſ. mandauerit. & gl. non poteſt.

Mandatum ſerui mandantis ſe extero emi, licet ab initio ſit inualidum nullo alio ſequuto: tamen emptione eius ſequuta ex poſſiſſimo conualeſcit, & datur actio ex mandato. d. l. 1. & ibi gl. ex ipſo.

Mandatum ſerui mandantis ſe extero emi nullum eſt etiam ſecundum ius naturale, quo liber eſt: quia nec liber poterit id mandare. gloſſ. non poteſt. ibidem.

Mandatum poteſt contrahi per verbum, volo. gloſſ. 1. in l. in vendendis. 13. C. de contrahen. empt.

Mandatum principis eſt conſtitutio, qua cauetur quomodo reſtor provincie debeat ſe habere in provincia, quam adminiſtrat. gl. 1. in l. 8. ſi contra. 4. C. de nuptiis. gl. mandatis. in auth. de mandatis princip. in princ. col. 1.

ſine Mandato nullus regulariter admittitur pro alioſſiſſe in his, qui agunt pro recuperanda poſſeſſione abſentis ſpoliati, item & in conſueſſe. gl. decio. in l. 1. C. ſi per vim, vel alio modo.

ſine Mandato agentes pro aliis, ſi amiſerint, non præiudicant dominis: fideiſſores tamen dati de rato reuener. gl. differunt. ibi.

Mandatum differt à inſuſſu quia mandatum eſt ex voluntate: ſed inſuſſus eſt neceſſitatis. gl. inſuſſione. in §. pe. laſt. de Attiliano tutor.

Mandatum eſt officium ab eo, qui gratuito ſuſcepit, exhibendum. 7. gloſſ. in rub. mandati.

Mandatum etiam de inhoneſta re dicitur mandatum, licet non ſit obligatio-rium. 7. ibi.

Mandati obligatio conſiſtit conſenſu contrahentium tantum, non deſiderante aliquod adminiculum verborum, ſiue rei, ſiue literarum. l. 1. & ibi gloſſ. 1. eodem.

Mandatum ſiue per nuncium, ſiue per epistolam poteſt ſuſcipi, & per verbum, rogo, vel mando, vel volo alio quocumque verbo ſimili, & idoneo ſci, dummodo non admonendo ſolum, vel commendando ſolum, vel exhortando tantum, aut perſuadendo tantum. d. l. 1. & ibi gl. 1.

Mandatum ſit per verbum, rogo, vel volo, aut ſimili verbo, quod mandatarius proſtulit animo obligandi; nam ſi à proxeneta fuerint prolata, non dicitur ſi mandare, ſed laudare, & ideò non ſe obligat: quia non proſtulit animo ſe obligandi. d. gloſſ. 1.

Mandatum poteſt in diem differri, ac ſub conditione contrahi. d. l. 1.

Mandatum niſi fiat gratuito, nullum eſt: quia ex officio, & amicitia traxit originem, & merces eſt contrarium officio. ibi.

Mandatum ſi fiat interueniente pecunia, non dicitur mandatum: ſed locatio, ſeu conductio. ibid.

Mandatum procuratorum ad lites gratuitum eſſe debet. gloſſ. penultim. ibidem.

Mandatum gratia tantum mandatarij ſi fraudulenter fiat, mandatario datur actio de dolo. gl. 1. in l. 2. eod.

Mandatum principis eſt ſpecies continens præcepta tantum principis, conſtitutio eſt genus, alias tamen dicitur mandatum quodlibet principis præceptum pet

per excellentiam, & aliis dicitur rogatus quidam. gl. mandatis. in princ. in
auth. de mandatis principum. col. 3.
in Mandato regulariter venit dolus, lara, & levis culpa in his, quæ mediocrem
exigunt diligentiam in his vero, quæ maximam etiam leuissimam; in his, quæ
modicam, venit tantum dolus, & lata culpa, & hæc sunt vera in actione man-
dati directæ: fecus in contraria: quia venit etiam leuissima, ¶ gl. iusta causa. &
additio in §. mandatum. Inst. de mandato.
Mandatum in delictis non obligat mandantem, nisi mandatarius executioni
mandes, nisi maximum sequitur effectus delictum: vt homicidium. l. item
apud Labeonem. 1. §. si quis cutauerit. & ibi add. marg. de iniuriis.
Mandatum si fit tibi, vt committeres homicidium, & tu mandatarius mandasti
alteri idem homicidium, & ille postea perpetravit homicidium, tam primus
mandans, quam secundus, tum etiam & is, qui fecit homicidium, tenentur de
homicidio. l. si ego tibi. in addit. marg. quod vi, aut clam.
Mandatum flagitiose rei non valet. l. quod sepe. 33. de contrahen. emptione.
Mandatum rei turpis nullum est. l. si mandauero. 1. §. qui adem mandati. §. illud
quoque. & ibi gl. 1. Inst. de mandato.
Mandatum contra bonos mores, vel inducens ad peccandum, vel continens tur-
pitudinem, non valet, etiam si iuramentum intercederet. d. §. illud quoque. &
ibi gl. 1.
Mandatum contra bonos mores non continens turpitudinem de iure ciuili va-
let. gl. 1. in add.
Mandatum pluribus quando illud per vnum solum potest expediri, illi soli videtur
mandatum. l. fidei commissaria. 2. §. seruum. & ibi addit. margin. de fidei-
commiss. liber.
Reliqua verbo, Contrahens, 10. Procurator, 17. 18. Procuratorium, Ratihabito,
Scientia, Dominus, 2. §. Gerens, 2.

MANDATUM generale includit debitum futurum. gl. mandati. in l. si remu-
nerandi. 7. §. si apud. mandati.
Mandatum generale de nuptiis contrahendis non sufficit, nisi mandantis ratihabi-
bitio sublequatur. l. generali. 34. de ritu nuptiarum.
Mandatum generale regulariter sufficit: fallit in quibusdam casibus, in quibus re-
quiritur speciale. gl. specialiter. in l. si quis mihi bona, 25. §. fed verum. de ac-
quir. heredit.
in Mandato generali non continentur illicita. gl. non dominus. in l. fin. §. si pro-
curator. quæ in fraud. cred. gl. quoties. in l. 1. §. quoties. de vi, & vi armat.
in Mandato generali factio ad repub. non venit alienatio rerum suarum. l. 3. §. pla-
ne. in add. marg. quod vi, aut clam.
Mandatum generale de gerendo negotia non præiudicat domino, vt quod iussu
teneatur, nisi & liberam concedat administrationem, vt dicitur in procurato-
re. gl. specialiter. in l. si. C. quod cum eo, qui in aliena.
Mandatum vniuersale cum libera tantum operatur, quantum mandatum spe-
ciale. l. iusturandum. 4. procurator. de iureiur.
in Mandato generali datur procuratori intelligitur datum mandatum, quod sol-
uat creditoribus. l. si procurator. de cond. indeb.
in Mandato generali nunquam intelligitur mandatum procuratori, quod inde-
bitum recipiat, aut faciat illicitum. d. l. si procurator. & ibi add. marg.
in Mandato generali non videtur mandatum, quod fieri non potest de iure. gl. of-
f. quoniam. ibid.
in Mandato, vel dispositione generali prohibita vtique censetur prohiberi,
quæ illicita sunt: non autem quæ iuridica sunt: e contra in generali manda-
to, vel dispositione permissa, omnia censetur permitti, quæ licita sunt, non
quæ sint illicita. d. gl. quoniam. in add.
in Mandato generali Papa non concedit ea, quæ sunt reseruatæ summo Pontifici
in signum privilegij. gl. 1. in add. marg. in l. qui peculij. 47. de peculio.
Mandatum cum libera reuocatur mutata conditione persone: in deterius. l. libe-
ra. 49. cod.
Mandatum cum libera administratione videtur concedi, quando concessum est,
quod faciat, vel emat aliquid, vt vult, vel quod possit ipse facere, quidquid do-
minus ipse. l. creditor. 60. §. Lucius. mandati.
Mandatum liberum, & plenum idem importat. ibid.
Mandatum quantumcumque liberum concedatur alicui intelligitur, quod dolus
debeat abesse. ibid.
Mandatum speciale exigitur in quibusdam casibus, vt in interdico de homine
libero exhibendo, in causa suspecti tutoris, item quando quis mandat alicui,
quod inueniat maritum suæ suæ, item quando quis fecit generaliter duos
procuratores, nam neuter ab altero exigit, nisi habeat speciale mandatum,
item in petenda restitutione in integrum, & in aliis multis casibus. gl. 1. in §. si.
Inst. de his, per quos agere possumus.
Mandatum speciale requiritur ad defendendum tutorem accusatum de suspec-
to: quia tunc fidelius litigat pro se. gl. fin. in l. non solum. §. si. de procura-
toribus.
Mandatum speciale requiritur ad intendendum interdico de liberis exhiben-
dis, & deducendis, & quod pater sit valetudine, vel alia iusta causa impeditus,
ne agere possit. l. Pomponius, & ibi gl. 1. eodem.
Mandatum speciale requiritur ad hoc, vt vnus procurator agat contra alium, qui
si excipiat quod fit procurator, sicut & ipse, sed habens mandatum replicabit
de speciali mandato. l. qui duos. & l. seq. & ibi gl. 1. eodem.
Mandatum speciale regulariter nõ requiritur: fallit ad petendam restitutionem,
ad quam requiritur speciale mandatum, & in aliis casibus. gl. non debet. in l. il-
lud. §. si. de minorib.
Mandatum speciale vbi requiritur in aliquo casu, ibi admittitur coniuncta
persona, si proprium interesse prætetendit; aliis fecus. l. patri pro filio. de
minor.
Mandatum generale regulariter tantum operatur quoad omnia, quantum spe-
ciale quoad speciem. gl. si. in l. qui mihi donatum. 13. de donatio.
Reliqua verbo, Procurator, 47. v. quæ 50.

MANDATI contractus solo consensu contrahitur. gl. 1. in l. mutus. de procura-
toribus.
Mandati contractus est excellentior iniet contractus eos, in quibus solo consen-

su nascitur obligatio. gl. in rub. C. mandati.
Mandati contractus trahit originem ex officio, & amicitia. ibid.
Mandati actio directa, non contraria condemnatus infamis est. l. furti. §. man-
dati. de his, qui notantur infam.
Mandati actio si fideiussor condemnauerit reum principalem eo quod, cum
fideiussor pro eo, & soluit, infamis est principalis. ibid.
Mandati actionem parit obligatio ex contractu mandati: quandoque tamen ex
mandato non oritur actio mandati. l. licet. §. ea obligatio. de procuratorib.
Mandati actionem parit obligatio ex contractu mandati, nisi ex necessitate præ-
cedens contractus mandatum fuit sublequutum. ibid.
Mandati actio non oritur ex contractu mandati, quando quis hereditatem ven-
didit tibi, & creditores hereditarij conueniunt te, & tu promissisti iudicatum
solui, ac venditoris fideiussorem dedisti, ille fideiussor conuentus si satisfecerit
pro te, ager contra te ex vendito, & non actione mandati. d. §. ea obligatio. &
ibi gl. 1. parit.
Mandati actio non oritur ex contractu mandati, quando ego pro te fideiussor in
decem, & cum conueniret, feci te procuratorem, & fideiussor iterum pro te tuo
mandato, & satisfidisti iudicatum solui, & solui, agam ex primo mandato, &
non ex secundo. ibid.
ex Mandato testatoris fufcepto de sepeliendo eum non oritur actio mandati: sed
actio de dolo: quia mandatum fuit factum de re, quæ viuo testatore explicari
non potuit: quia sepeliri non potest, nisi decedat; fecus est quando mandatum
est, vt fieret monumentum, quia illud eo viuente fieri potest, & ideo tunc
oritur actio mandati. ¶ gl. compellendum. in l. 1. at si quis. 24. §. si. cui. de re-
ligiosis.
Mandato finito datur actio mandati. gl. etiam nulla. in l. solutum non videtur. §.
1. de pignor. acti.
Mandati actio quandoque cum depositi actione concurrit. ¶ gl. custodiz. in l. 1.
§. quod si rem. depositi.
Mandati actio datur ex mandato facto per verbum, rogo, volo, vel similia, nisi
aliud impedit, vt si de re turpi fiat mandatum per illa verba idonea ad man-
datum, quo casu non datur actio mandati. ¶ gl. 3. in l. 1. mandati.
Mandati actionem non impedit id, quod datum est mandatorio remunerationis
causa: fecus si datum esset, vt merces, quia tunc locatio est. l. si rem. merendi. &
ibi gl. 1. eod.
Mandati teneretur is, qui passus est aliquem pro se fideiubere, vel alijs interueni-
re, nisi is animo donandi, vel pro inuito, aut eius negotia gerens intercessit. d.
l. si remunerandi. §. si passus.
Mandatum rei turpis nullum est, & ideo mandati actio tunc non potest agi ab
aliqua parte. ibid.
ex Mandato tantum gratia mandatarij factio nulla erit mandati actio, nisi & ma-
dantis interitus, vel alijs mandatarius non esset facturus. d. l. si remunerandi. §. si
tibi mandauero.
Mandati actio tunc competit, cum copie interesse eius, qui mandauit: ceterum
si nihil interest, cessat mandati actio. l. si procuratorem. 8. §. mandati. eod.
Mandati actio extensius, quatenus interest, competit, veluti si mandauit tibi, vt
fundum emeris, & intererit mea emi, teneberis; sed si eundem fundum ego
ipse emi, vel alius mihi emit, vel alijs non intererit mea te emere, cessat man-
dati actio. ibid.
Mandati actio competit deum, si interest; non tamen semper datur quando in-
terest. gl. cessat. ibid.
Mandati actio nulla datur mandanti negotia sua gerere, si nihil de eis perierit,
quantum nec mandatarius, vel alius non gesserit. d. §. mandati.
Mandati actio nulla datur mandanti negotia sua gerere, quando alius, quam
mandatarius, idonee gesserit. ibid.
in Mandati actione veniunt vltur, & etiam ea, quæ præter domini voluntatem
acquiritur procuratori. l. idemque. 1. o. §. 1. in add. marg. eod.
Mandati actio etiam pro eo, quod mandatum non fuit, competit, maxime quan-
do ei accesserunt non est. ibid.
in Mandati actione veniunt etiam sumptus, & reputationes. d. l. idemque. §. idem
Labeo.
Mandati contrario iudicio agunt illi, qui mandatum susceperunt: siue vnus
rei, vel plurius procuratorem fufceperint. l. si vero non. 12. §. si filiosum.
mandati.
Mandati actio vitro, citroque est, sed quandoque non. l. seruis meus. 19. & ibi gl.
1. eodem.
Mandati, & furti actiones impediuntur ratione contrarietatis, quando actio fur-
ti impeditur dicendo, quod mandatarius pecuniam ad dandum datam contra
domini voluntatem contrectauerat; mandati vero actio intentatur dicendo,
quod secundo domini voluntatem; & sic contrariæ, & non competunt
ambæ. gl. vt cur. in l. si mandauero. 11. §. 1. tibi. mandati.
Mandati, & furti teneretur, qui rem in suos vltus citra formam mandati conuer-
tit. ibid.
Mandati actio consistere potest, vbi fideiussor potest obligari. l. si hereditatem.
31. cod.
Mandati, & negotiorum gestorum actionem impedit prohibitio. l. si pro te. 40.
eodem.
Mandati actio licet sui natura pariat obligationem hinc inde; tamen quandoq;
ex vna tantum parte parit, veluti si mandatarius mandatum fufceptum egres-
sus fuerit, ipse teneretur mandanti actione mandati, & mandans non ei. l. potest.
41. & ibi gl. 1. eod.
Mandati condemnatus plerumque infamatur. gl. si. in l. dolus. 44. eod.
in Mandati actione plerumque iuratur in litem. ibid.
Mandati actio vt competat, satis est mandatum ipsum, aut impleri iuxta for-
mam, aut per acquipollens. l. si quis pro eo. 46. in add. marg. & l. si. §. fin.
eod. tit.
Mandati actio potest in omnib. in quib. interuenit est mandatum. gl. si. in l. in fa-
miliæ. 2. C. familiæ ereit.
Mandati actio non datur, vbi nullum fuit mandatum. gl. off. fin. in l. 3. C. de con-
trahen. stipulat.

Mandati actione obligatur, qui ratum habuit, quod gestum est. I. semper qui non prohibet. 61. de reg. iur.

Mandati actio datur, quando dominus mandat in re sua scilicet verò si in pecunia, quia tunc datur, quod iussu gl. penult. in l. i. ubi. & C. mandati.

Reliqua verbo, Actio, 146. Perferendam, Girona, 2.

MANDATVM procuratorum potest litteris contestationem non potest reuocari: sed mandatum iudicis etiam potest litteris. contestationem potest reuocari: quia in procuratore veritur damnum pecuniarium; non in delegato. gl. 1. in l. post litteras de procuratoribus.

Mandatum infortis reuocatum esse si ignoret debitor, soluendo iustitiori liberatur. I. eius, qui in provincia. versis. placbat. si certum petatur.

Mandatum infortis non reuocatur morte tantum infortis: sed requiritur etiam mutatio status infortis. f. gl. ignorasset. & ibi add. marg. ibid.

Mandatum infortis non reuocatur morte tantum infortis, unde debitor scientes mortem domini, si soluerit iustitiori liberatur. f. ibid.

Mandati reuocatio, que fit tacite per mortem domini, vt habeat effectum, non est necesse, quod procurator istam reuocationem sciat, imò etiam eo ignorante reuocatio habet locum. d. l. eius, qui. versis. nam est.

Mandatum morte mandantis re integra non reuocatur, quando mandatum erat illud, ad quod tenebatur mandans. gl. nam est. in l. i. ibid.

Mandatum non reuocatur mutatione status infortis. l. pen. §. 1. de infortis. actione.

Mandatum datum ad contrahendum, & sic ad extrajudicialia, ante contrahendum contraria voluntate potest reuocari, adeo quod etiam sine certificatione factum non tenet, nisi mandatum fit ad iudicialia tunc vt iudicium cum procuratore factum fit nullum, requiritur certioratio. l. i. §. sed ego. & ibi gloss. quemadmodum, quod iussu.

Mandatum re integrat: est ante litem contestationem potest reuocari. gl. mutatur. in l. si cum dotem. 2. §. eo autem tempore. soluto matrimonio. §. recte quoque. Inst. de mandato.

Mandatum primum tollitur per secundum, quando ambo sunt circa idem: scilicet quando sunt circa diuersa. cum semel. §. & ibi gl. 1. de tutelis.

Mandatum de adenda hereditate factum feru pupilli à tutore reuocatur morte tutoris. l. si per epistolam. 10. de acquirend. hereditat.

Mandatum simplex, cuius effectus confertur potest mortem, reuocatur morte, si mandarius sciuerit, scilicet si ignorauerit. l. cum pater. 79. §. Mæcio. de legat. 2.

Mandati reuocatio non debet peruenire in noticiam mandatarij, si ex reuocatione non laeditur, sed vbi ex reuocatione laeditur, debet reuocatio peruenire in noticiam eius, qui reuocatur, ad quem etiam mandatum peruenit. l. si pater. 4. & ibi gl. non fiat. in add. marg. de manum. vindicta.

Mandatum non habetur omnino perinde, ac si mandatum non fuisset, cum hoc inducat iussu causam feruendi. gl. 1. in l. pro legato.

Mandatum potest reuocari: sed non facilius soluendi adiecta. l. vero procurator. 12. §. si de solutio.

ad Mandati reuocationem si sufficit vnum, illud ignorare oportet à debitore solente vt liberetur, si requiruntur duo, sufficit ignorare vnum, vt liberatio competat, licet recipiens scienter fuisset teneatur. l. si quis feru. 18. eod.

Mandatum feru factum confertur reuocatum feru manu missio, quod fecus est in mandato facto filiofam. nam mandatum est factum durat, nec confertur reuocatum propter emancipationem de eo factam: quia in filio etiam post emancipationem firma remanet fiducia, quod non est ita in feruo, quia manu missi non nunquam aduersus dominos erigunt ceruicem. gl. 1. & ibi add. marg. in d. li. si feruo.

Mandati reuocatio non nocet debitori solenti, in cuius noticiam non peruenit. l. qui hominem. 14. §. Titium. eod.

Mandatum, quod feruus habet recipiendum ex suo contractu, non reuocatur: sola domini morte fecus tenet in mandato, quod feruus habet ad recipiendum ex contractu cum domino intro: quia tale mandatum morte domini finitur, sicut et cuiuslibet liberi hominis. l. quod feruus. 35. & ibi gl. 1. & add. marg. eodem.

Mandatum reuocatur per exilium mandatarij. l. cum quis sibi. 18. eod.

Mandatum simplex quandoque potest reuocari. l. si cum Cornelius. 82. eod. gl. 1. in l. tam mandatori. 12. C. de non numerat. pecun.

Mandatum, vt pecuniam à suo procuratore acciperet, factum sicut expresse re integra potest reuocari: ita etiam tacite: scilicet eo mortuo, potest reuocari. f. gl. 4. in l. si quidem. 8. de actio. & obligat.

Reliqua verbo, Procurator, §. 2. reuocatio §. 8. Reuocatio.

MANDATVM re integra morte mandantis, vel mandatarij finitur, §. recte quoque. Inst. de mandato. gl. 1. in l. si defunctus. de procuratoribus. l. inter. 26. & l. si quis alicui. 27. §. morte. mandati. & gl. 4. in l. si quidem. 8. C. de actio. & oblig. l. mandatum. 15. C. de mandato.

Mandatum re non integra morte domini non finitur. gl. 1. in l. mandatum. 15. C. de mandato.

Mandatum non videtur res integra, quando dominus mandato dato procuratori, & eo sciente praestita iurisdictione de iudicium soluendo ante litem contestationem mortuus est, unde cogitur etiam tunc iudicium suscipere. l. si defunctus. & ibi gl. 1. de procuratoribus.

Mandatum per mortem iudicis delegantis extinguitur ante litem contestationem licet delegatus ignoret. gl. ignorasset. in l. si in l. eius, qui in provincia. si certum petatur.

Mandatum speciale de mutuando, morte finitur. d. l. eius, qui in provincia. versis. nam est.

Mandatum vniuersale non finitur morte. l. §. fin. cum l. seq. & ibi gl. 1. de inst. actio.

Mandatum generale infortis re integra finitur morte mandantis, sed re non integra, ac geri cepta non finitur morte. f. l. si quis mancipis. §. 1. & ibi gl. dandam. & add. marg. eod.

Mandatum speciale infortis morte mandantis finitur. d. gloss. dandam. in add. marg.

Mandatum extinguitur per contrariam voluntatem mandantis, nisi per iussu

ignorantiam adimpletum sit, quo casu datur actio mandati. gl. quia. & ibi add. marg. in l. si verò non. §. penult. mandati.

Mandatum vt post mortem sibi monumentum fiat, non finitur morte, & ideo heres mandantis habet mandati actionem, vt periclitatur, vel fiat monumentum: sed si mandarius sua pecunia fecit, habet mandati actionem contra heredem. d. l. si verò non remp. etandi. 12. §. si.

Mandatum si fit alicui, vt post mortem ipius mandantis fundum emeret heredi-bus eius, non finitur morte mandantis, & heredes habent actionem mandati contra mandatarium, vt emat, & mandatarius, si emat, contra heredes. l. idem est. 13. iuncto §. procedenti legis precedentis. mandati.

Mandatum, & effectus mandati confertur, vt in vita mandantis fiat, & tunc morte mandantis finitur: scilicet quando mandatum, & eius effectus confertur post mortem mandantis. gl. 1. in d. l. idem est. & l. mortis. 18. §. Titia. & ibi gloss. doli. de donatione caus. mort.

Mandatum morte mandantis soluitur: sed obligatio, vel actio mandati durat, si periciatur mandatum. l. inter. 26. & ibi gloss. aliquidando. & l. si precedentem. §. 8. & ibi gl. morte. & add. marg. mandati.

Mandatum finitur domino reuertere, si post reuersionem aliquid gei cepit. gl. infrauerit. in l. qui mutam. 16. §. non ideo. eod.

Mandatum dicta heredum seruorum morte mandatarij finitur. l. mandatum. §. 8. eodem.

Mandatum ad heredem mandatarij non transit: quia in dubio industria personae mandatarij videtur electa. ibid.

Mandatum fauore libertatis morte mandatoris non finitur. gl. morte. in l. si p. cedente. §. 8. eod. l. si pater. & ibi gl. 1. de manum. vindicta.

Mandatum sicut extinguitur morte, ita & superueniente furore. l. qui seruum. 47. & l. si quis alicui. 48. & ibi gl. penult. de acquir. heredit.

Mandatum de soluendo aliquid ex causa donationis morte mandantis finitur. l. 16. 2. §. sed si quis. & ibi gl. constat. de donat.

Mandatum quando constitit circa id, quod mandator necesse habet facere, tunc morte mandatoris non finitur: alias sic. d. gl. constat. in d. l. a. §. p.

Mandatum morte finitur: sed propter ignorantiam eius effectus durat, quoad liberationem, & quoad actionem. l. hoc iure. 19. §. si quis. eod.

Mandatum in rem suam ex causa donationis morte finitur secundum iura. Di- gestorum. l. si & ibi gl. portionib. de donatio.

Mandatum morte mandantis regulariter finitur etiam mandatario ignorante. l. si pater. & ibi gl. 1. de manum. vindicta.

Mandatum factum super eo, quod mandans prestare tenebatur, morte eius non finitur: bene tamen potest reuocari per heredem eius. l. fundi venditor. 33. §. si de acqu. pos.

Mandatum tacitum ita morte mandatarij finitur, sicut expressum. gl. 2. in l. si stipulatus sum. 8. de solutio.

Mandatum collatum post mortem non finitur morte. gl. 1. in l. fin. eod.

Mandatum factum procuratori post litem contestationem etiam morte domini non finitur. l. nulla dubitatio. 13. C. de procuratoribus.

Mandatum in rem suam eum non finitur re integra mortuo procuratore, neque etiam mortuo mandatore finiri debet. gloss. 1. in l. 1. Cod. de actio. & oblig.

Mandatum exercendarum actionum directarum in contractu societatis morte mandantis extinguitur, & nascitur actio utilis. ibid.

Mandatum etiam remanentis gratia finitur morte mandantis re integra. l. si quidem. 8. C. eod.

Mandatum in rem suam, vel per quod aliquid donatum est, vel cessum est, morte mandantis non finitur. gl. 4. & ibi. l. illam. 3. & ibi gl. 3. C. de donatio.

Mandatum licet morte finitur, si tamen ignorans mandantis eum mortuum re adhuc integra aliquid fecerit, potest agere contra heredem, ne iusta, & probabilis ignorantia cum damno afficiat. gloss. 1. in l. mandatum. 15. Cod. de mandato.

Mandatum morte mandatoris finitur, nisi sit mandatum tale, quod suscipit initium à morte testatoris, vt de sepulchro. ibid.

in Mandata iurisdictione res definit esse integra etiam per solam citationem. f. gl. item si adhuc. in add. in. recte quoque. Inst. de mandato.

Mandatum procuratorium ad iudicia si fit actoris, per litem contestationem dicitur res non integras rei, sufficit, quod dominus pro eo sciente, & volente iurisdixerit. ibid.

Mandatum ad negotia dicitur non integrum, quando sunt facta preparamenta: puta sine quibus principale negotium expediri non potest. ibid.

Mandatum re non integra morte mandatarij non finitur, & tenetur heres crepta negotia consummare, licet noua inchoare necesse non sit: quod fecus est in mandato re integra: id est cum nullum negotium ceptum est. d. gl. item si adhuc.

Reliqua verbo, Mortis.

MANGONES, id est seruorum comparatores non dicuntur mercatores: sed venalitiarj appellantur. l. mercis appellatione. c. 67. de verb. sign.

MANIFESTVM, euident, & notorium sunt synonyma. gl. euidentissime. in l. si verò §. r. qui satisfaro.

Manifesta, quae sunt et notoria, non indigent probatione. ibid. & l. 1. de reff. in integrum. & gl. si in l. 1. §. si de dote praelegata. & gl. indubitata. in §. vnum si quidem. in auth. de reffitut. & ca. quae.

Manifesta, quae sunt, non indigent commendatione. l. 1. & ibi add. marg. de executor. actione.

Manifestum differt à notorio quia manifestum dicitur, quod pluribus innotescit: sed notorium dicitur, quod publice existit, & omnibus patet. l. quid est. in add. marg. in l. heredes palam. de testam.

Reliqua verbo, Fur, §. Euident, Notorium, Publicum, Delictum, 3.

MANIPVLVS est minima exercitus manus, quae signum sequitur. gl. si. in add. marg. in l. milite. 31. C. de locato.

Reliqua verbo, Exercitus, Ala, Legio, Cohors.

MANSTO mala dicitur carcer. gl. excofium. in l. si hominem. depositi.

Reliqua verbo, Carcer.

MANVMISSIO est de manu datio: nam quandiu quis est in seruitute, manui, & po

& potestati suppositus est, & manumissus liberatur potestate. l. manumissiones. de iustitia, & iure.

Manumissiones iuramentum sunt. ibid.

Manumissio iure naturali non erat nota, cum servitus esset incognita. ibid.

Manumissionis beneficium sequitur ius gentium, postquam iure gentium servitus liberata est. ibid.

Manumissiones ut fiant, præcipue non disponit ius; sed dispositum custodit, & confirmat. gl. i. ibid.

Manumissio per omnia non continet restitutionem natalium, cum iura quædam patrono revertuntur. gl. fin. in l. homo liber. de statu homin.

Manumissio servus tantum recipit: improprie tamen quandoque ponitur pro emancipatione. l. liberum. & ibi gl. i. de adoptio.

Manumissioni debet autoritas præstare idem ipse, qui cognovit causas, propter quas fit inanimissio, & non alius. l. i. & ibi gl. manumissiones. de officio consulis.

in Manumissione servus, quæ fit à minore a. p. an. causa manumittendi probari debet, & sic cognitio causæ requiritur ad interpositionem decreti, & illa non venit in generali delegatione. l. mandata. & ibi gloss. a. de iurisdictione omnium.

Manumissio contra libertatem defuncti facta non valet: scilicet quando præter eius voluntatem. gl. i. in l. filiusfamil. de dolo.

Manumissio servus scilicet facta ab eo, à quo indubite servus solutus fuit, valet, quando in eum translatus fuit dominium servus, quia fuit error in causa; sed si fuisset error in persona servi soluti, cum dominium servi in eum non fuisset tunc translatus, non tenet manumissio. glo. ad prædictum in l. i. in summa. 61. §. si servum de condi. & indubi.

Manumissio ad servos, emancipatio ad filios pertinet. l. i. §. alienatio. quando de peculio actio annalis.

Manumissio non potest fieri per procuratorem. gloss. j. in l. si hominem. jo. mandati.

Manumissio similis est morti quoad quædam: sed non quoad omnia. gloss. i. in l. si hominem. 47. de edicto edicto. gl. ex hoc. in l. servus communis. 63. de furtis.

2. Manumissio licet inualida facta à testatore extinguit legatum servi. l. 3. §. si. de fundo instruat.

Manumissio non est in administratione patrimonii. l. servus furiosus. 13. de manumissio. & gl. fin. in l. 3. C. de vindicta libera.

Manumissio iusta causa est, si servus liberavit dominum periculo vite, vel infamie. l. iusta causa. 9. de manumissio vindicta.

Manumissio iusta causa semel approbata coram iudice, non potest postea revocari. ib. d.

Manumissio iusta causa dicitur, quando manumittitur quis, ut procurator negotiorum extra ius sit, vel quando virgo, vel mulier matrimonio causa manumittitur extracta prius iureiurando, ut intra sex menses vxorem duci eam oporteat. l. si collataneus. 13. eod.

Manumissio iusta causa etiam de præterito possunt esse; veluti quod dominum in prælio adiuvit, quod contra latrones tutus sit, quod eum sanaverit, quod infidias detexerit, & alia multa incidere possunt, quibus honestum fit libertatem cum decreto præstare, quæ æstimare debet ius, apud quem de ea re agitur. l. etiam conditionis. 15. eod.

Manumissio causam potest absens probare per procuratorem, licet non possit manumittere per procuratorem. d. l. etiam. §. plures. & ibi gl. per procuratorem.

in Manumissionis causa probanda debet iudex approbare causas descendentes ex affectu, & non ex luxuria: scilicet per manumittens habere pro concubina. l. illud. 16. eod.

Manumissio potest fieri hodie domino tacente per literas: id est pos, qui deferunt insignia magistratus, licet solennitas, quæ olim erat necessaria, non fiat. l. manumissio. 1. eod.

3. Manumissio respectu domini quoad aliqua est similis morti: sed non quoad omnia: sed respectu servi, cum servitus sit mors, manumissio, quæ ad servum servitutem pugnat, vita est, & non mors. l. si alienum. 91. & ibi gloss. similis. & ibi add. marg. de solutio.

Manumissio servi similis est morti eius quoad subrahendum domino eum servum, item quoad actionem de peculio annalem, & quoad deductionem, quæ fit de peculio utriusque sed quoad conditionem futuri, & quoad ratihabitionem manumissio non est similis morti. l. inter omnes. 46. & ibi gloss. a. de furtis.

Manumissio extinguit conditionem futuri, sed non mors. d. l. gloss. a.

Manumissio servi in contractu venditionis eius si sit prohibita, non potest emptor servum manumittere; quia apponens conditionem, ne manumittatur, non de actu manumittentis; sed de beneficio libertatis intellexisse censetur. glo. 2. in l. 3. C. de conditione ob causam.

Manumissionis prohibitio in contractu venditionis si sit appositæ à venditore propter servi delictum, quod ne remaneat impunitum, emptor non potest manumittere iuxta pactum. ibid.

Manumissio sine instrumento potest probari. gloss. i. in l. statum. 6. C. de fide instrum.

Manumissio est iuris, nisi quando servus hereditarius sit manumissus de facto ab eo, qui nondum est heres, si postea sit factus. gl. causam. in l. p. C. si mancipium ita fuerit.

Manumissio cum sit iuris, non possumus servum alienum manumittere. ibidem.

Manumissionibus servi sunt liberi. gl. in rub. Cod. de dediticia libertate tollenda.

Manumissio potest fieri sine scriptura, l. sicut instrumenta. 25. Cod. de liberali causa.

Manumissionis instrumentum potest cogi patronus præstare manumissio officio iudicis, vel conditione ex lege. l. sicut datam. 16. & ibi gl. i. C. eod.

4. Manumissionis instrumentum si sit nullum, vel sit factum nullum, vel etiam eo

non vult quis uti, potest probare per testes omni exceptione maiores. gl. instrumentum. in §. si verò dicatur. in auth. de testib. col. 7.

Manumissio sua propria, vel paterna efficitur quis cuius civitatis manumissio- ris, & si plures fuerint manumissores, sequitur omnium manumissionum origi- nem. gl. i. in l. c. de incolis. libro 10.

Manumissio facta de mancipio fundi patrimonialis, vel emphyteotici à non domino, rescinditur per procuratorem Caesaris. l. 2. C. de mancip. & eolon. lib. 1.

Manumissio de facto facta non nocet ingenuitati. §. si. & ibi glo. manumissum. Inst. de ingenuis.

per Manumissionem ingenuus natus redditur ingenuus: natus servus efficitur li- bertinus. gl. in servitute. in add. ibid.

Manumissio est datio libertatis, quæ ideo dicitur manumissio, quia quandam ali- quis est in servitute, manus & potestati suppositus est, & manumissus liberatur à domini potestate. in p. n. c. l. i. de libe. tunc.

Manumissio non erat cognita de iure naturali, cum servitus esset incognita: sed postquam servitus in ius ingenuitatem iure gentium, sequitur est eodem iure beneficium manumissionis. ibid.

Manumissio quandoque fit ex sacris constitutionibus in sacrosanctis Ecclesiis: scilicet sub aspectu populi, & antititibus, & intercurrente qualicumque scriptura. s. multis. & ibi gl. i. l. i. in c.

Manumissio quandoque potest fieri vindicta: est causa cognita, quandoque inter amicos præsentibus quinque testibus, quandoque per epistolam, quandoque per testamentum, quandoque per aliam quamlibet voluntatem ultimam; & potest etiam fieri aliis multis modis. d. §. multis. Inst. de libertis.

Manumissio, & datio libertatis potest fieri codicillis, vel in testamento minus solenni, quia valet inter patrem, & filios; & tunc ut facta inter vivos, non ut in testamento. gl. quamlibet. & ibi add. ibid.

Manumissio cum possit fieri sine prætoris, vel iudice, multo magis potest fieri cum iudice, vel minus legitima autoritate: scilicet quando manumissio non poterat fieri sine prætoris. gl. transiit. in §. servi. Inst. eod.

Manumissionis faciendæ à minore 20. ann. iusta causa fuit, si quis patrem, aut matrem, filium, vel filiam, fratrem, vel sororem naturalem, prædagonem, vel nutricem, aut educatorem, vel alium, aut collataneum manumittat, vel servum procuratorem habendi gratia, aut ancillam matrimonio causa: dum tamen intra sex menses in vxorem ducatur, nisi iusta causa impediatur, eadem lege. Inst. quib. ex causis manumittere. & l. si minor. 1. cum duabus seqq. & l. si rogatus. 2. de manumissio vindicta.

Reliqua verbo. Consul, 1. Pater, 5. Servus, 71. 72. 73. 75. 94.

usque 97. 98. 99. 115.

MANUMISSOR alieni servi si exitit heres domino servi, licet non confirmetur libertas: non tamen potestis venire contra suam manumissionem. gloss. i. in l. vendicantem. 17. de eundem.

Manumissor, qui eum ex causa fideicommissi manumissit, non potest imponere operas, nisi filii testatoris, nec potest eum accusare ut ingratum, nec in bonis talis liberi datur causa tab. gloss. causa in l. si quis à liberis. §. solent. de liberis agnol. gl. fin. in l. 2. C. de operis liber.

Manumissor non potest vocari in ius sine venia à manumisso ex causa fideicommissi. d. gl. causa.

Manumissor eum, quem propriis nummis ipsius servi redemit, non potest accusare ut ingratum, nec habet in bonis eius bono, possessionem contra tab. nec operas potest imponere ei: non tamen potest libertus manumissorem in ius vocare sine venia, nisi quando patronus fidem fregit. gl. ius nummis. ibid.

Manumissor lege 12. tab. tutor est liberi sue sponte, siue compulsus ex causa fideicommissi manumissit. l. 3. de legitimis tutoribus.

Manumissor filium accipitur pro emancipatore. gl. 2. in l. si superstitie. §. C. de dolo. l. 2. & ibi gl. 1. C. ad Trebellianum.

Manumissor, cui causa manumissionis servus est traditus, non potest manumissum reducere in servitutem; licet sit ingenuus. l. 1. & ibi gloss. 1. C. de operis liber.

Manumissor operas impositas petere non potest ab eo, quem ex causa fideicommissi manumissit. l. mater tua. §. C. eod.

Manumissor si ancillam, quam manumissit ducat in vxorem, ac postea diuertat, non potest ille habere alij, inuito primo marito: & si contra fecerit, non erit matrimonium: sed fornicatio. §. iocundum. in auth. de nuptis. col. 4.

Manumissor datur libertatem, quam non habet. §. gl. 2. in l. manumissiones. de iustitia, & iure.

MANUMISSVS à repub. petere debet veniam, si contra rempub. velit experiri, quævis auctor rempub. sit vocaturus. sed si. §. qui manumittitur. de in ius vocando.

Manumissus ab aliquo corpore, collegio, vel civitate singulis in ius vocare potest: quia non est eorum libertus, sed reipub. cui ius reuerentiale exhibere debet. d. gl. loco. in l. si cui. 12. de verb. obligat.

Manumissus ab eo, qui habet causam à gratuito de manumittendo, potest eligere in patronum ipsum gratitum, & eum manumittere, vel econtrā. l. Titius. 44. iuncta l. idque Iulianum. 46. in f. de actio. empti.

Manumissus ex causa fideicommissi tutor filiorum manumittentis datus potest proponere exculationem, si quam habet, quod alij non licet. l. nequaquam. 27. & ibi gl. 1. de excusat. tutorem.

Manumissus ex causa fideicommissi continetur appellatione libertorum testato- ris. l. cum pater. 79. §. fidei heredum. de legat. 1.

Manumissus operis non impositis non potest cogi ad præstandas operas, etiam si aliquo tempore sua voluntate præstiterit. l. operis. 39. de operis liber.

Manumissus ex fideicommissio, & sic ex necessitate non tenetur præstare operas manumissori: & si promissus, non tenetur. l. eodem. 42. eodem.

Manumissus ex fideicommissio dicitur libertus manumissoris, & tam contra tab. quam ab intestato ab bona eius venire potest quali patronus: sed operas ei imponere, & impositas ab eo petere non potest, nisi filius rogatus ea intentione, ut pro patrono haberetur. l. qui ex causa. 29. de operis liber. & gl. 1. in l. huius quibus. C. de fideicommissio. liber.

Manumissus

Manumissus testamento ita demum sit liber, si testamentum valeat, & ex eo adita sit hereditas, vel si quis in fraudem omnia causa testamenti ad interitum possidet hereditatem. l. si testamento. 13. de manumissis testam.

Manumissi à debitor non soluendo in fraudem ciuitatum, vel scilicet ad libertatem non perueniunt. l. in fraudem. 11. qui, & à quibus.

Manumissus à debitor fidei, qui soluendo non erat, debet reuocari in seruitutem, nisi per decennium fuisse in libertate. l. si cum fideicommissaria. 16. §. pen. eodem.

Manumissus ab eo, qui erat debitor, sub conditione, interim dicitur statuliber: quia si conditione existente debitor non sit soluendo, reuocatur libertas: secus si non existeret conditio. ibid.

Manumissus à domino retento peculio, si rem pecuniariam habuit aliquo tempore, manumissor ad eam rem præscribendam non potest vel accessione possessionis illius temporis, quo possedit manumissus. l. Pomponius. 3. §. ex facto. & ibi gl. clam. de acq. possessionis.

Manumissus vindicta efficitur cuius Romanus: secus quando manumissus est quis per constitutionem Diui Marci. gl. non possit. in l. qui Romæ. 122. §. Flauius. de verb. oblig.

Manumissus sequitur originem manumittentis, non eius, qui iussit manumittere. l. 1. & ibi gloss. 2. ad municipalem. & libertus §. ex causa. cod. & §. qui autem. Inst. de singul. reb. per fideicommissum. l. 1.

Manumissus à pluribus, omnium patronorum originem sequitur. l. si quis à pluribus. 7. ad municipal.

Manumissus efficitur municipis eius ciuitatis, unde habet originem suus patronus, & sequitur domicilium patris. l. ciuitatis. 27. & ibi gl. j. eod.

Manumissus efficitur municipis duarum ciuitatum, quarum municipes efficitur patronus, nisi in altera esset municipis ratione dignitatis. d. ciuitatis, qui, & ibi gl. 2.

Manumissus tenetur hypothecaria ex contractu antequam, quo res peculij fuerant obligata. gl. 1. in l. 1. C. an seruus pro suo facto.

Manumissus sub conditione, si decem dederit, ex peculio ea soluere poterit: secus tamen ex mandato serui mandatis se emi. glo. per huiusmodi. in l. 1. C. si seruus extero se emi.

Manumissus ad exclamationem populi non censetur manumissus: quia dominus videtur coactus manumississe. gl. 1. in l. 1. C. qui manumittere non possunt.

Manumissus tanquam natus ex ancilla quadam si postea confusus sit se seruum, veluti ex altera ancilla natus, huiusmodi confessione erronea libertatem manumissionis quamtamen non potest amittere. l. parentes. 22. Cod. de libertati causa.

Manumissus etiam, accepta pecunia à domino non potest reuocari in seruitutem. l. licet acceptam. 13. C. eod.

Manumissus ex ipsa manumissione consequitur ius aureorum annulorum, & regenerationis, patrono iure manumissionis per omnia reueretur, nisi ab eo fuerit remissum, quo casu debet nihilominus patrono exhibere reuerentiam, & iniuriam non inferre, ne possit ex ingratitude in seruitutem reuocari. §. præterea. & §. illud. auth. vt liberi de extero auctore, & c.

Manumissus hodie plenam consequitur libertatem nulla habita differentia ætatis manumissi, vt etiam infans, & qui in vtero est, recte possit manumitti, nulla habita differentia ætatis manumissionis, dummodo habeat 20. annos. §. si & ibi gl. differencia. Inst. de liberis.

Manumissus directò testamento sit liberis testatoris, qui etiam orcinus appellatur. §. qui autem. Inst. de singul. reb. per fideicommissum. relicto.

Manumissus ab vno si provocatur in seruitutem ab alio, manumissus contradicere datur propria defensione: verò consentiat seruituti, cum etiam iniunctum manumissor defendere potest. l. principaliter. 19. C. de liberali causa.

Manumissi si sit mulier, & postea ex antiqua causa sit pronuntiata ingenua, libertas ante nati ducuntur ingenui. l. 3. C. de ingenuis manumissi.

Reliqua verbo, Ingenua, Libertus, per tot. Seruus, 132.

MANUMITTERE est largo summo vocabulo accipitur quandoque pro emancipare. l. verum turpem. 107. & ibi gl. manumississet. de verb. oblig. & rub. & ibi gl. 1. si parente qui manumissus fuerit. l. 2. & ibi gl. 2. de officio proconsul.

Manumittere, & dare libertatem omnibus etiam seruus hodie licetum est tam inter viuos, quam in vitima voluntate, nisi aliqua causa impediatur dari libertatem. in princip. Inst. de lege Fufia Cæni.

Manumittere potest pater seruum apud suum filiumfam. prætorem. l. 1. de offic. prætoris.

Manumittere seruum non potest donatarius causa mortis, cum donator possit reuocare per præsentiam, vel alios multos modos. gl. ad pretium. in l. summa. 65. §. p. de conditione indeb.

Manumittere potest heres seruum à se legatum, & tenetur semper legatario. ibidem.

Manumittere non potest seruum mino. 20. ann. nisi probando iustam causam manumissionis. gl. ex lege. in l. oblig. de auct. tutorum.

Manumittere seruum suum non potest quis in spectaculo: id est sub aspectu populi, & facta manumissio non tenet. l. 3. C. qui manumittere non poss.

Manumittere potest quis seruum suum codicillis, si tempore codicillorum soluendo fuit, quamvis tempore testamenti non esset soluendo: secus si tempore codicillorum non esset soluendo. l. cum, qui, & ibi gl. fin. de iure codicillorum.

Manumittere seruos suos non potest ille, qui seruus penæ efficitur. l. qui penæ 8. de manumisso.

Manumittere seruos suos in vitima voluntate non possunt tei capitalium criminum accusati: sed bene possunt inter viuos, nisi in exceptis criminibus. d. l. qui penæ. ibid.

Manumittere seruum furiosum non potest curator furiosus: debet tamen curare ut manumittatur, si furiosus libertatem debeat seruo. l. seruus furiosus. 13. eodem.

Manumittere potest minor magistratus apud maiorem, non autem apud patrem. l. apud eum. 14. eod.

Manumittere potest quis apud collegam gl. 1. ibi. & l. quod filium. 18. & ibi gl. 1. de manumissi. vindicta.

Manumittere potest imperator sola voluntate absque villa solennitate. d. l. apud eum. de manumissio.

Manumitti potest seruus mortis causa, non, vt designat esse liber, si consuefecat manumittens, & in extenuum tempus vite manumissionis expectabitur conferri libertatem, durante propter mortis causam conditione tacita ex voluntate manumissionis si donatorem non peniteat. l. mortis causa. 15. & ibi gl. p. & add. marg. eod.

Manumittere potest quis vindicta mortis causam: id est cogitans se moriturum, & tunc expectatur mors eius, vt conferatur libertas. d. l. mortis causa.

Manumittere seruum patris potest filius minor 20. ann. patre consentiente, & eum facit patris liberum. l. si consentiente. 16. & l. nepos. 12. eod.

Manumittere seruum compellitur dominus, qui numerum etiam de peculio ipsius serui accepit ab aliquo, ita, vt cum manumitteret, non tamen dans ex pecunia de peculio serui liberatur ex tali datione. l. si quis ab alio. 19. & ibi gl. eius eod.

Manumittere, seruum potest nepos ex filio aut voluntate, & manumissus dicitur am liberus. l. nepos. 12. eod.

Manumittere alumnos magis conuenit mulieribus, quam viris: licet viris etiā hoc conueniat. l. alumnos. 14. de manumissi. vindicta.

Manumittere potest etiam femina minor 20. annorum matrimonij causa: si coersus fuit, vt cum maumittatur, legatus sit. ibi. & l. si rogatus. 20. §. 1. eod.

Manumittere potest pater minor 20. ann. matrimonij causa: sed non castratus: quia primus potest contrahere matrimonium, secundus non. d. l. alumnos. & ibi gl. si.

Manumittere seruum proprium apud se, & præbere auctoritatem, siue consilium potest prætor, vel consul. l. an manumittere. 5. eod.

Manumittere adhibito consilio apud alterius pronuntia præsidem potest ille, qui habet domicilium in Italia, aut alia prouincia. l. etiam conditionis. 15. §. fin. eod.

Manumittere potest quis apud proconsulem, postquam vrbem ingressus est, & apud legatum eius, ex quo prouinciam ingressus est. l. apud proconsulem. 17. eod.

Manumittere potest pater apud filiumfam. magistratum, & econtra filius potest manumittere voluntate patris apud patrem: sed non apud se ipsum. l. apud filium. 18. & ibi gl. 1. eod.

Manumittere qui possunt seruos apud cognatum, possunt etiam eos seruos necessarios heredes libi facere, & per hoc liberos efficere. l. qui poterunt. 27. eodem.

Manumittere seruum ex causa fideicommissi rogatus non potest facere deteriori seruui conditionem, & ideo nec potest eum interim vendere, vt ab emptore, cui traditus est, manumittatur. & si venderit, cogitur cum redimere, & manumittere. l. si, qui. 11. de fideicommissi. libert.

Manumitti seruus à sene potest interit, quā à iuuenere: quia præsumptiuè senex citius moritur, & sic manumissus non præstat tot operas seni, quot iuueni. d. l. si, qui. & ibi gl. si.

Manumittere seruum non potest heres prohibitus à testatore manumittere, nec emptor, qui emit eum seruum hac lege, ne eum manumitteret, nec dominus serui prohibitus à iudice, ne manumitteret, & si manumissus de facto, non tamen seruus efficitur liber. l. ille seruus. 9. qui, & à quib. manumiss.

Manumittere in fraudem creditorum videtur, qui vel iam eo tempore, quo manumittit soluendo non est, vel datis libertatibus defuit esse soluendo, licet non habuerit animum fraudandi creditores. l. in fraudem. 10. eod.

Manumittere non potest accusatus de crimine maiestatis, imò ex eo tempore, quo commissit, non potest manumittere. l. qui filium. 15. eod.

Manumitti non possunt serui creditorum fraudandorum causa. l. si cum fideicommissaria. 16. & ibi gl. 1. eod.

Manumittere nemo potest seruum per procuratorem, nisi per filium. gl. tradidisti. in l. cum proponas. 4. C. de dolo. gl. 1. in l. si pater. 6. C. de his, qui à non dominiis.

Manumittere potest quis seruum per alium, quando in illum transfudit dominij seruui, vel fecit eum procuratorem in rem suam. d. gl. tradidisti.

Manumittere coactus operas imponere non potest. gl. j. in l. 1. C. de bonis libertorum.

Manumittere quis cogi non potest præcise: potest tamen hortari ad manumittendum. ibid.

Manumittere compellitur emens liberum hominem, qui venundati se passus est, si sponte emptor pecuniam accepit, & hoc fauore præteritæ libertatis. ibid.

Manumitti vindicta non potest quis per simplicem procuratorem: recte tamen potest manumitti per procuratorem in rem suam. gl. j. in l. 3. C. de vindicta libertate.

Manumittere potest quis seruos dotales viueque vxore, cum serui dotales dicantur esse viri. ibid.

Manumittere seruum vindicta potest pater per filium suum. gl. si. ibid.

Manumittere potest quis seruum suum apud principem, vel prætorem, vel præsidem, vel apud magistratum ciuitatis, vel defensionem ciuitatis, vel etiam apud extraordinarium iudicem. l. si & ibi gl. C. eod.

Manumittere ex voluntate testatoris cogitur ille, qui aliquid percipit à testatore, vel teneatur vendere vt manumissio fiat. gl. si. in l. si te donatam. 13. C. de fideicommissi. libertas.

Manumittere non licet quilibet domino: nam is, qui in fraudem creditorum manumittit, nihil agit: quia lex Alia Sentia inhibet huiusmodi libertatem. in princip. Inst. quib. ex caus. manumittere.

Manumittere seruum suum testamento potest, qui decimum octauum annum attigit, quamuis iure antiquo ante 10. non poterat. §. cum ergo. Inst. eod.

Manumittere testamentum potest quis hodie, ex quo potest testari. gl. impleuerit. ibidem.

Manumittere non potest quis inter viuos, nisi habeat 20. annos, vel nisi causa cognita. ibid.

Manumittere non aliter permittitur minori 20. ann. quā si vindicta apud consilium iusta causa manumissionis approbata manumississet, & causa manumissionis

factum præscriptis verbis reddendi sunt illi fundi. l. i. vir. eod.

Maritus tempore mensium, vel menstruatorum non debet cum vxore misceri, ne partus contamineatur. l. ept. l. quæ bis. i. in add. marg. de adulterio edit.

Maritus liberat reddendo vxori ipsas res, quas habuit de hereditate liberti mulieris, licet in estimacione fuisset obligatus. gl. i. in l. emptori. 67. de euctio.

Mariti, & vxoris appellacione continentur & sponsus, & sponsa. gl. i. in add. mar. in l. i. qua. 22. de ritu nuptiarum.

Maritus si iussu vxoris pecuniam, quam vxori debebat, nomine vxoris dedit in dotem filiz communis, liberatur ab vxore sed si dedit in dotem filiz communis nomine suo, nihilominus tenetur vxori ad eam pecuniam debitam. l. cum vxore. 8. §. de iure dotium.

Maritus si soluerit creditor vxoris, vel ei, qui vendidit vxori, & tam a creditore, quam a venditore vxorem liberatur, in solidum repetit maritus ab vxore. l. quod autem. 4. §. vxor. de dote. inter vir.

Maritus si ex lana sua vestimentum mulieri confecerit, quamvis illud sit confectum vxori, & vxoris curauit tamen est illud. l. sed si vir. 3. eod.

Maritus vxore volente eius materiam si iniunxit in rem suam, non potest vxore subsistere eam detrachere impediens. S. C. de non dissoluendis adificiis, potest tamen agere conditione sine causa, quasi consumpta sit in rem sed re dissoluta vendicare potest. l. de co. 64. & ibi add. marg. & gl. pe. eod.

Maritus cogitur præstare cautionem mulieri, vt fiat instrumentum, & mulier habeat promptorem probationem. gl. i. i. p. d. in fin. l. i. solut. mari.

Mariti heres non habet coheredem mortui in vxore defuncti. l. rei iudicatæ. 16. §. i. add. marg. soluto matrimonio.

Mariti heres extraneus conuenitur ab vxore eius in solidum tenetur: potest tamen ei obicere compensationem ob res donatas, & amotas, & impensas: sed non ob mores malos. d. 1. i.

Maritus, & vxor dicuntur esse vnum corpus, vna anima. gl. participem. in l. i. cum dotem. 21. §. i. maritus. eod.

Maritus fortuitus, vel prosperis casibus, mulieris, vel econtrâ mulier mariti participes esse debet. dict. 4. §. i. maritus, & ibi gl. fortuitus.

Maritus sciens vxorem res suas commodare, & ei non prohibens, videtur per consequens ei concedere, & permittere. gl. non prohibuit. in l. i. constante. 2. §. pen. eod.

Maritus potest esse procurator vxoris, vel sponsæ suæ: non tamen potest esse curator. l. i. §. i. & ibi gl. de exculatio. tutorum.

Maritus absens, & ignorans si datus sit curator vxori suæ, vel sponsæ, debet petere alium constitui loco sui. d. gl. i.

Mariti, & vxoris domus, & familia dicitur vna. l. i. §. i. vir. & ibi gl. vna domus. ad Syllan.

Maritus non potest testificari pro vxore, nec econtrâ. d. gl. vna domus.

Maritus si vxorem noctu intra cubiculum egressum cubantem occiderit, vel vxor maritum, serui vxoris, vel mariti ob non præstitum auxilium non puniuntur, nisi exaudierit, & opem non tulissent. l. 3. §. i. maritus. eod.

Maritus res, quas transiit in domum vxoris, dicitur habere penes se, nisi probet vxor fuisse ab eo translatas in domum suam eo animo, vt ipsas res ad eam pertinerent. l. Titia. 3. §. Caius. & ibi gl. penes. de leg. 2.

Maritus res, quas transiit in domum vxoris, dicitur habere penes se, etiam si postea decedens relicta vxore herede cum aliis ita cauit testamentum suo, scilicet heredes mei, me nihil habere penes vxorem, & idco eam hoc nomine inquirere nolo, nisi vxor testamenti tempore amouisset res scient testatore, quo casu videtur liberationem legasse, nisi coheredes probent contrarium, quod possunt, nisi testator iurasset. d. 1. Caius, & ibi gl. penes.

Mariti honorare debent vxores suas, & confidere in eis. gl. honor. in add. in l. vnum ex familia. 6. §. de leg. 1.

Maritus est socius vxoris, & non domus. gl. cum vxore. in l. alimenta. §. de aliment. & cibariis.

Maritus, & vxor si vno casu decedant, vxor præsumitur prius decedisse, & idco reputatio de dote reddenda, vel lucranda, gl. mulier in matrimonio decederit, committitur, nisi probetur illa superstes fuisse viro suo. l. qui duob. §. si maritus. de rebus dubiis.

Maritus si fuit in culpa, vel negligentia in non adhibendo medicum, vel in adhibendo malum, vel vxor, qui a heres est institutus, moreretur, aufertur ei hereditas, & applicatur fisco. l. 3. de his, quib. vt indignis.

Maritus potest vxorem suam factam liberam in seruicium petere ob ingratitudinem, & per hoc soluetur matrimonium. l. cui necessitas. 39. §. si. & ibi gl. si de liberali causa.

Maritus quod scit, dicitur etiam scire mulier. gl. sed & seruus. in Laut. qui aliter. §. sed & seruus. quod vi. aut clam.

Maritus recte potest agere interdicto de vxore exhibenda, & deducenda etiam aduersus patrem, qui eam filiam in potestate habet. l. 2. de liberis exhibend.

Marito libertæ vxoris suæ nomine competit actio iniuriarum contra patrem pro iniuria atroci: sed non pro leui. l. non solum. 12. §. quamquam de iniuriis.

Maritus notarius potest facere testamentum ad villitatem vxoris suæ, licet non possit pro seipso facere. l. vxori. 18. in add. marg. de falsis.

Maritus non potest esse curator vxoris minoris: §. ann. ibid.

Maritus potest scribere legatum vxori suæ in alieno testamento. d. l. vxori.

Maritus caput ab hostibus reuerfus non recuperat vxorem, nisi ipsa voluerit, & adhuc alij post constitutum tempus: puta triennis nupta nō si quod si illa noluerit, nulla probabilis causa interueniente puniuntur penis statutis contra eas, quæ sine causa repudiant. l. non vt a patre. 8. de captiuis.

Marito capto ab hostibus soluitur matrimonium, etiam si vxor quondam vellet remanere vxor. l. in libello. 6. medio. eod.

Maritus vxorem repetens debet iurare, quod non lædet eam. gl. interuentione. in l. præfenti. §. 4. & hæc. C. de his, qui ad Ecclesiam.

Maritus poterit agere causam pecuniariam vxoris præstita legitima satisfactio. ne, siue sit causa principalis, siue appellacionis. l. 1. & l. maritus. 17. C. de procuratorib.

Maritus potest esse procurator in causa pecuniaria vxoris etiam sine mandato præstita legitima cautione: sed non in causa criminali vxoris. d. l. 2. & ibi gl. 1. & gloss. 4.

Maritus si debitorem suum iubeat soluere vxori, & ipsa accipiat pecuniam annuo lucrificandi, vel interceptiendi, compert marito post diuortium actio furti contra mulierem, quia interest vxori nummos non intercepti. l. cum quis sibi. 38. §. 1. de solutio.

Maritus licet possit esse procurator vxoris suæ: non tamen potest esse curator eius. gl. 4. in l. 2. C. de procuratorib.

Maritus in causis pecuniariis procurator pro vxore non admittitur etiam cum cautione de rato, quando in illis requiritur speciale mandatum, vel quando non sunt meræ pecuniariæ. gl. si. ibid.

Maritus habens mandatum ab vxore ad vnam causam, in alijs censetur prohiberi agere. l. maritus. 2. i. C. eod.

Maritus citra mandatum potest in omnibus defendere vxorem agendo, cum nō præiudicet vxori: mandato autem habito super 1190, in alijs non potest defendere, quæ præiudicaret. gl. 1. ibid.

Maritus interueniens pro vxore sine mandato non satisfat de rato in paraphernalib. vel dotalib. in alijs autem reb. mulieris tenetur præstare cautionem. gl. 1. ibid.

Maritus est de personis, quæ sine mandato admittuntur, & sunt aliæ multæ. gl. fin. ibid.

Maritus absens non dicitur legitime defensus, si vxor pro eo comparuit in iudicio. l. 4. C. eod.

Maritus in dotem quando agit, vel defendit principaliter, agere, vel defendere dicitur ratione iuris, quod habet. gl. 1. in l. 2. C. vi. in rem actio.

Maritus pro vxore, vel vxor pro marito non debent conueniri. rub. C. ne vxor pro marito.

Maritus pro vxore conuenitur quandoque: veluti si vxor proconsulis in prouincia deliquerit, tenetur ipse proconsul. gl. 1. in l. 2. C. eod.

Maritus pro vxore conueniri non potest, nisi ipse maritus pro ea se obnoxium fecit. l. 3. C. eod.

Maritus non potest obligare res vxoris non consentientis. l. si sine. §. Cod. ad Velleian.

Maritus res vxoris sine eius voluntate non potest pignori dare, etiam de iure communi absque beneficio Velleiani. gl. 1. & 2. ibid.

Maritus si res vxoris ea consentiente obligauerit, & creditor sciebat res obligatas esse vxoris, iuuat vxor Velleiano. d. l. si sine. & ibi gl. 3. ibid.

Maritus cum res vxoris quasi proprias obligaret, si vxor taceret, & parientiam præstiterit, vt deciperet mutuum pecuniam dantem, non succurrit Velleiano. ibid.

Maritus si rem vxoris obligauerit pro debito suo creditori, ipse eam rem vendendo dominium eius auferte non potest. l. si sciens. 7. C. eod.

Maritus si emerit sibi fundum, in instrumento faciendo scribi nomen vxoris tantum, fundus efficitur mariti veritate inspecta, & non scriptura, cum res gesta potior habeatur, quam scriptura. l. multum. 6. Cod. si quis alteri, vel sibi.

Maritus ab initio negotij vxoris gerens si emerit fundum nomine eius, contractus est inutilis, & idco necuti eorum tempore actio ex empto: sed si traditus sit fundus, is, cui traditus, potior est in dominio eius. ibid.

Maritum emisse in veritate fundum, & non vxorem, licet in instrumento emptiois vxoris nomen sit scriptum, probatur, si constat quod vir, antequam perueniret ad instrumentum, suo nomine emisit, & quod ipse vir possidio rei emptæ tradita sit. ibid.

Maritus ab initio sine mandato vxoris, vel etiam cum mandato, si procuratoris, & non nunciij recipientis officium, emit rem vt nuncius vxoris, cum procurator esset, talis emptio est inutilis. gl. comparasse. ibid.

Maritus repetit vxorem etiam a patre maxime, cum pater eam reluctantem detinet. l. si inuita. 1. & ibi gl. 1. C. de nuptiis.

Maritus si stipuletur decem ab vxore, si ea vnumquam diuerteret a se non valet talis stipulatio, & legalem penam subibit, qui sine causa diuerterit. gl. in l. neque ab initio. 14. C. eod.

Mariti felicitas vxori non debet esse infortunium, & quantum maritus in altum tollitur, tantum eius coniux decrescere non debet. l. si. C. eod.

Maritus, & non vxor agere ex promissione doris sibi facta. l. si pater. §. C. de dotis promissione.

Maritus non debet agere: sed mulier agere legatum mulieri relictum. gloss. fin. ibidem.

Maritus emens fundum ex pecunia dotali, etiam si nomine vxoris emerit, nō acquirit actionem ex empto vxori: tamen acquirit nepti. ex pecuniaria. & ibi gl. 3. C. de iure dotium.

Maritum vergere ad inopiam probatur ex vulgi opinione. gl. i. in l. vii. adhuc. 19. C. eod.

Maritus potest iubere seruo dotali hereditatem adire. glo. naturaliter. in l. in rebus. 10. C. eod.

Maritus restituit mulieri thesaurum inuentum in fundo dotali quasi in alieno inuentum. ibid.

Mariti mors quibusdam mulieribus est læticia. gl. tristitia. in l. si. C. eod.

Maritus citra cautiones extra dotem ei traditas tenetur præstare dolum, & diligentiam, qualem in suis rebus habere debet. l. si. C. de pactis conuentis.

Maritus de pecunia sua prædium vxori si emerit, & sollicitudine, & eius dominium ad eam maritum: sed ad vxorem pertinet: totum tamen pecuniam repetere ab ea, si fecit vt gestori verò vt donator, quatenus est locupletior facta. l. & si de pecunia. 9. C. de donatio. inter virum.

Maritus repetere non potest ab vxore solum ex causa promissionis, si nummi soluti ab vxore sint consumpti, alioquin competere ei repetitio, quatenus ipsi vxor locupletior: maritus verò pauperior factus est. gl. pe. in l. si licet cessat. 11. C. eod.

Maritus potest repetere ab vxore solum ex causa promissionis, etiam si nummi soluti fuerint consumpti, quando solum esset immodium. gl. si. ibid.

Maritus, & vxor ad imparia iudicari non debent. gl. equalitate in l. fi. Cod. de repudijs.

Maritus potest vxorem malè moderatam moderatè castigare gloss. fin. in add. ibidem.

Maritus res amotas quondam ab vxore, si extant, poterit vendicare ab heredibus vxoris. l. fi. C. rerum amotarum.

Maritus absens, & ignorans si sit constitutus curator vxori suæ, excusatur à potestate Senatus (con)silium tamen petat alium substitui. l. 4. Cod. de excusat. tutorum.

Maritus ignorans si sit constitutus curator, non euitat infamiam, nisi petat curatorem. gl. fi. ibid.

Maritus indifferenter vitur rebus vxoris, & econuerso: est enim promiscuus usus rerum mariti, & vxoris. l. quidm. l. 17. C. de furtis.

Maritus quod habet, dicitur habere vxor, & econuerso, & ratione huiusmodi promiscui usus dicitur socii diuini, & humane vite. gl. i. ibid.

Maritus contra suam vxorem constante matrimonio non potest habere actionem furti. l. fi. C. eod.

Marito si res commodata subtrahatur ab vxore, in electione domini est, vel agere actione commodati contra maritum, vel furti contra vxorem, si vir solvendo non extiterit. ibid.

Maritus propter matrimonij fidem non furtis in factum rerum amotarum actionem habet contra vxorem. ibid.

Maritus, & vxor ab intestato inuicem excluduntur fisco, vel collegio succedunt deficientibus liberorum, vel parentum, vel propinquo rum legitima, vel naturali successione. l. i. & ibi gl. fi. C. vnde vir. & vx.

Marito morienti ab intestato non succedit vxor deficientibus coniunctis in liberalitate imperiali: sed socius liberalitatis imperialis, qui eam excludit in illa. gl. pe. ibid.

Maritus, & vxor vt ab intestato sibi inuicem succedant deficientibus coniunctis, intelligi si matrimonium durauit inter eos vsque ad mortem. gl. i. ibid.

Maritus vxori succedit ab intestato cum filiis suis emancipatis in virilem vsum fructum. gl. fi. ibid.

Maritus potest blando sermone prouocare vxorem, vt ipsum heredem instituat, & econtra. l. fi. C. si quis aliquem testari.

Maritus si dedit pecuniam vxoris mutuo pro ea accipiendo pignus: vxor si marito non succedit, nomine suo non potest pignus vendere. l. pe. C. de districtione pignorum.

Marito non potest solui, quod debetur vxori sine voluntate vxoris, etiam si vxor sit minor 25. ann. l. multo. l. 1. C. de solutio.

Maritus aliquid sibi ascribens in testamento vxoris incidit in penam legis Cornelia, & pro non scripto habetur. l. 4. C. de his, qui sibi ascribunt.

Mariti domus est domicilium vxoris: sed non contra gl. affectus. in nuptias. in auth. de nuptijs. col. 4.

Maritus non succedit vxori in feudo etiam femineo, nisi specialiter sit inuestitus. c. 1. an maritus succedat vxori. & c. 1. de inuestitura, quam Titius.

Maritus etiam si se immiserit in cura vxoris suæ, potest nihilominus se excusare, imò & si vellet, non admittitur ad curam, quod verum est, quando curatorem fuit, postquam fuit sponsus, vel maritus, sed si antea fuit tutor, vel curator, non potest postea esse maritus: de iure tamen canonico recte potest esse maritus, & item refererent. & ibi gl. se excusare. Inst. de excusat. tutorum.

Maritus potest esse procurator vxoris suæ. gl. curatorem. ibid.

Maritus potest esse curator in item vxoris suæ. l. d. gl. curatorem. in add. marg. in Mariti bonis dicitur esse id, quod vxor conseruit potest de iure, & de facto, vt quia pbi muliere expendit, vel mandato eius præficeret, & ideo illud dicitur potest facere. l. facere. l. 1. solut. matrim.

Maritus si tertia parte bonorum fisco damnatus sit, in ea parte non tenetur creditoribus, nec vxori. gl. 1. ibid.

Maritus non potest improbare vxoris mores, quos ipse ante corruptus, aut postea approbatus. l. eum mulier. 4. C. eod.

Maritus potest conueniri pro vxore, & tenetur de eius debito, quando maritus officialis secum ducit vxorem ad locum, vbi est officialis: quia facta in culpa in ducendo. l. obsequiare. & ibi gl. exigitur de officio proconui.

Maritus potest esse fideiusor pro vxore in omni causa siue civilis, siue criminalis. l. 2. §. prator ait qui satisfare cog.

Mariti non compelluntur lugere vxores: vidua autem compellitur. l. vxores. de his, qui torquentur. l. decreto. C. ex quibus causis infam. i. irog.

Maritus corpore mulieris, & eius substantia, & omni vita sua potitur. l. ad idus. & ibi gl. mulierum. C. qui potiores in pignore.

Maritus potest credere vxori, in iustis & flagellis ex causa: alioquin modeste debet adhibere castigationem. §. si quis autem. in add. marg. in auth. vt liceat matri, & aut. co. 8.

Maritus, qui facto diuortio vxoris negotia gessit, tenetur ad dons restitutionem non solum actione dolis sed etiam negotiorum, si maritus, dum gessit, erat solvendo, & etiam nunc, sed non statim postquam cepit gerere. desit esse solvendo, & imputatur sibi, eo quod gerens negotia vxoris à se non exegerit dotem. l. diuortio. & ibi gl. i. & gl. non tenetur de nego. gessit.

Maritus, qui cum solvendo non fuit, nec est, si gessit negotia vxoris non imputatur sibi, si se non exegerit. ibid.

Maritus facto diuortio statim cum corpore gerere negotia vxoris, desit esse solvendo, & potest soluere dotem, & nunc potest, vel si potuit, sed nunc potest moram non potest, tenetur in solidum actione negotiorum, eo quod à se non exegerit, sed si potuit, & statim non potuit, vel quando non potuit, non tenetur in solidum. ibid.

Maritus si mandat debitori suo, vt vxori soluat, talis solutio debitorem liberat: quia maritus intelligitur factus dominus numerorum solutorum, & traditio tacite in vxorem facta pro nulla habetur: quia fingitur, maritum dedisse vxori. l. 1. §. fi. & ibi gl. creditorem de donatio inter virum.

Maritus in successione bonorum intestata vxoris superfluit. confanguiuei extraneus esse dicitur. l. h. C. quorum bonorum.

Reliqua verbo. Hæres, 65. Vxor, Mulier, Promissio, 6. Stipulatio, 29. 30. Testamentum, Vxor, Castigare, Absens, 13.

MARITVS si delato sibi iuramento in causa matrimoniali iurauerit se maritum non esse, non praudicatur, si postea veritas inueniatur, quod sit maritus. gl. agatur. in lat. prætor. 3. de iurictura.

Maritus, qui non sustinuit onera matrimonij, pro illo tempore non potest petere viaras. l. eum post. 70. §. in domum. de iure dotium.

Maritus tenetur alere, & sustentare vxorem: non vxor virum. gl. contra sexus. & ibi add. marg. in l. si stipulata. 3. §. si vxor. de donatio. inter virum.

Maritus sustinet onera matrimonij, & pro illis fructus dotis ad eum pertinent. l. pro onerib. C. de iure dotium.

Maritus omnes matrimonij debet sustinere post mortem patris, qui recepit vxoris dotem, & ideo præcipere debet eam. l. si maritus. 47. famil. eccl. si.

Maritus si sine causa vxorem verberibus affecerit, ex alia substantia sua etiam constante matrimonio tantum debet vxori, quantum tertia pars antenuptialis litigationis facit: matrimonium tamen ob id non soluitur. auth. sed nouo. & ibi gl. 1. C. de repudijs.

Maritas, vel mulier si post dissolutionem matrimonium communi consensu causa calitatis contrahant nuptias, vel luxuriose viuunt, filij eorum debent habere omnem substantiam eorumque filijs caten non exantibus filio applicantur, & ipsi puniuntur. auth. quod hodie. C. eod.

Maritas, & mulier si communi consensu dissoluto matrimonio causa calitatis ingrediantur monasterium, eorum substantia non traditur continē filiis: sed expectatur mors eorum. gl. fi. ibid.

Maritus propter suam impotentiam naturalem coeundi poterit dirimere matrimonium: quia si primò non cognouerit, nec conatus fuerit cognoscere mulierem, non imputatur ei, quia nemo peccare cogitur, & antequam haberet vxorem, non potuit scire, an esset potens, vel impotens. gl. si n. l. in causis. 10. Cod. eodem.

Maritus minor, qui dolo diuertat, non restituitur aduersus penam diuortij, si cū filia tantumque iura tunc restituitur. l. si ex causa. 10. §. si mulier. & ibi gl. 1. de minor.

Maritus, & vxor si de inuicem accusant, & pronuntiant, causam repudij verumque dedisse, causa repudij data ab vno compensatur cum causa data ab altero. ex coniugibus, quia paria delicta parua compensatione tolluntur. l. viro, ac quæ vxore. 40. solut. matrim.

Maritus poterit vii auxilio repudi contra vxorem in omnibus casibus, in quibus mulier contra virum. l. consensu. 8. §. vir quoque. C. de repudijs.

Maritas si aliquid de causis repudij obiterit vxori, & probauerit, dotem lucrari, & donationem ante nuptias. ibid.

Maritus si sine causa vxorem dimittat, dotem reddere, & donationem ante nuptias amittere debet. ibid.

Maritus causam repudij poterit probare per testes domesticos, & alios inhabiles. ibidem.

Maritus, vel mulier si temere repudium miserit filio, vel filiz, aut filiis ex matrimonio exantibus, quicquid ex nuptiis lucrati fuerit, vel per dotem, vel per donationem propter nuptias illud filijs post mortem parentis debet referri: re data electione, quem filiorum velit institueri in dotē, vel in donatione. d. l. consensu. §. si vero.

Maritus vxorem filii foris permotantem poterit repudiare, nisi fuerit apud proprios parentes, vel alios, qui sunt sine suspitione, vel nisi vir de domo eiecerit. d. §. vir. & ibi gl. foris.

Marito non licet repellere à coniugio vxorē, quam sine dote acceperat, nisi causa legibus expressa interuenierit. l. h. C. de repudijs.

Maritus si reiecerit sine culpa vxorem, quam receperat sine dote, vel ipse talem culpam contra innocentem mulierem iniiecit, punitur in quarta parte bonorum mulieris applicanda, ita tamen quod centum libras auri non excedat. ibidem.

Maritus poterit mittere repudium vxori in dotatā, quæ ope, vel industria abortum fecit, vel stupras cum hominibus causa libidinis intrauit inuito marito, vel viuente marito alijum maritum sibi fieri conata est, & marito applicatur quarta pars bonorum mulieris. d. l. fi.

Maritus, vel mulier non poterit sibi dēdere à coniugio propter malos mores, & iudicium de moribus inter eos sublagum est. ibid.

Maritus solus potest repudiare vxorē: scilicet non furiosam, vel etiam furiosam, dummodo furor tantus sit, vt tolerari non possit. gl. pe. in l. 4. C. de curator furio.

Maritus secundum leges potest vxorem dinittere pro ingrediendo monasterium: sed secum omnes canones non potest, si cognouerit illam carnaliter, nisi illa vouerit castitatem: autem non cognouerit, potest. gl. ead. in §. illud quoque. in auth. de monachis. col. 1. & §. distrahuntur. & ibi gl. licentiam. in auth. de nuptijs. col. 4.

Maritus solus, vel vxor sola si constante matrimonio intrauerit monasterium, soluitur matrimonium, quod intelligi si copula non sit legitima, quod si vir ingressus sit, restituitur pbi vxori dotem, & omnia, quæ ab ea recepit, & etiam ex nuptiali donatione tantam, quantum haberet mulier ex morte viri secundum pacta dotalia. §. sponalibus in auth. de Sanctis. episcopis. col. 9.

Reliqua verbo. Mulier, 42. Matrimonium, 15. 17. 18. 19. inf. à 34. Absens.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

MARITVS si longo tempore absens, & reuersus si vxorem prægnantem inuenit, ante patrum, cum potest, non denunciaverit vxori ex se non esse pignatem, cogitur agnoscere filium. gl. pen. in l. filium. de his, qui sunt filii.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse prægnantem ex eo, debet ipse per se, vel per alium iuratus calidus, quædam renuacare, quod non sit ex eo prægnans: quod si facere non cupiat, cogitur partum agnoscere: alias extra ordinem punitur iudicis arbitrio. l. 1. §. mariti de liber. agnoscend.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse pregnantem ex eo, si renuntiauerit ei, non esse pregnantem ex eo, non aliter teneatur agnoscere partum, nisi verè filius fuerit, lumen hoc cognito. dict. §. mariti. & ibi gl. verè filius.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse pregnantem ex eo, si nihil responderit ei, nullo omnino cognito præstari alimenta, donec causa filiationis plenè discutatur. d. glo. verè filius. l. pe. & ibi gl. 1. & 3. C. de patria potestate.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse pregnantem ex eo, si responderit quòd sic, illa responsio multum facit pro filio. gl. debeat. in dict. §. mariti.

Maritus denunciatus à muliere intra 30. dies post diuortium se esse pregnantem ab eo, si miserit custodes, neque ea eos admitat, vel si mulier ei non denunciauerit, aut si denunciauerit, non admittit custodes arbitratu iudicis, in quibus mala suspicio non sit, liberam est marito, parente eius partum nò agnoscere, nisi verè filius eius fuerit. d. l. 1. §. sed si maritus. & ibi gloss. non agnoscere.

Maritus vxore denunciante se pregnantem ab eo, nullum præiudicium sibi facit ex eo, quòd custodes misit, quòd hoc vix postea partum editum ex se negare possit. l. 1. v. quædammodum. & ibi gl. pregnantem. eod.

Maritus vxore denunciante se pregnantem ex eo, si neget suam vxorem esse, vel ex eo pregnantem, sine præiudicio potest mittere custodes, maxime si multis testes præstet. id. ipsum. ibidem.

Maritus si vxore denunciante se pregnantem ex eo non miserit custodes ad partum custodiendum, neque dixerit coram testibus eam ex se pregnantem non esse, cogitur partum agnoscere, nisi verè probet non filium. d. l. 1. §. Iulianus. l. pen. & ibi gl. 1. & 3. C. de patria potestate.

Maritus vxore denunciante se pregnantem si non negauerit, non ob id partus ei efficiunt suus: cogitur tamen eum alere: & si cesset, satis iniuriolum est ei. l. 1. §. idemque contrarium de liberis agnoscend.

Maritus si longo tempore abfuerit, & reuersus vxorem pregnantem inuenierit, se reiecit, & diuerit: nihilominus partus suus heres nascitur ei quoad alimenta, si vxore denunciante non contraxerit, vel non miserit custodes. d. l. 1. §. si quis.

Maritus vxore denunciante se pregnantem ex eo, negauerit, quamvis custodes non miserit, & super eo apud iudicem causa acta si pronuncietur partum non esse suum, non teneatur maritus eum suum agnoscere, quamvis in rei veritate suus fuerit. d. l. 1. §. ex his appar. cum duabus legibus sequentibus.

Maritus si denunciante vxore se pregnantem ex eo, negauerit, quamvis custodes non miserit, non tenetur mulier, vel filius, quominus queratur, an ex eo sit pregnans, vel non: & si pronuncietur ex eo pregnantem, debet maritus partum agnoscere quoad alimenta, & ius filiationis, siue filius fuerit suus, siue non fuerit in veritate, & fratribus ipsius mariti erit consanguineus. ibidem.

Maritus post diuortium si animo iniuriandi mulierem eam pregnantem, & eam obstrictis inasperet, & ob eorum assertionem custodes sint appositi pro partu: mulier non pariat, potest agere actione iniuriarum contra maritum quondam gloss. exultationem. in l. 1. & in §. omnes de ventre inspiciendo.

Maritus partum editum post diuortium à muliere appositis custodibus iure suo potest petere per interdictum de liberis exhibendis, vel per officium iudicis exhiberi sibi, aut ducere permitti. d. l. 1. §. ex scriptis. & ibi gl. exhiberi.

Maritus post diuortium intra 30. dies sicut in Plautum §. C. debet facere inquisi mulierem an sit pregnans, & etiam post 30. dies audiri causa cognita, quæ causa dicitur fuisse, eo ipso quòd perat maritus, nisi evidens appareat falsitas. d. l. 1. §. meminisse. & ibi gl. audire.

Marito, & vxore ab hostibus capta si vxor ibi à viro facta grauida peperit, si omnes reuersi fuerint, & parentes, & liberi dicantur esse iusti, & in potestate patris: sed si cum matre sua sola filius ibi natus reueris fuerit, quasi sine marito natus spurius habebitur. l. diuus. 1. de captiuis.

Reliqua verbo, Mulier, 44. v. quæ 47. Matrimonium, 15.

MARITUS intra 60. dies post vxorem suæ metu calumniæ accusare de adulterio, si de accusatione confidit: secus quando non confidit, vt quia est evidens calumniæ. l. auxilium. 3. & ibi gl. sine vxore. de minorib.

Maritus minor qui intra 60. dies vxorem de adulterio non accusauit, non restituit, vt illis præteritis possit accusare. d. l. auxilium.

Maritus minor si sit miles, restituitur, post accusare vxorem de adulterio iure mariti etiam transactis 60. dieb. gl. in integrum. ibid.

Maritus habet priuilegium, vt liceat ei sine metu pœne calumniæ vxorem de adulterio accusare, item quòd in ea præferat aliis accusantibus. gl. id est calumniæ. ibid.

Maritus hodie etiam sciens vxorem de adulterio deprehensam retinens nullam pœnam incurrit: olim tamen incidebat in legem l. de adulteriis, nisi prætenderet ignorantiam. d. l. auxilium. & ibi gl. pe.

Maritus si vxorem in adulterio accusatam iure mariti postulat, non prohibetur eam post abolitionem denuò vxorem ducere. l. generali. 34. §. 1. de ritu nuptiarum.

Marito non licet occidere vxorem in adulterio deprehensam: si tamen occiderit, ignoscitur ei ad minoracionem pœnæ: sed non vt in totum releuetur. §. gl. pen. l. si ab hostib. 1. §. si. soluto matrim.

Maritus non potest vxorem de adulterio accusare, si lenocinium ei præbuit. l. cum mulier. 49. soluto matrim.

Maritus consentiens quòd vxor adulteret, vel ducens damnatam de adulterio, vel sciens retinens adulterem non potest postea eam accusare de adulterio, nec lucratur dote ex pacto. d. l. cum mulier. & ibi gl. approbauit.

Maritus accusans vxorem de adulterio, post nomen vxoris receptum inter reos non repellitur exceptione lenocinii: sed ambo puniuntur: sed ante nomen eius inter reos receptum rectè repellitur. d. l. cum mulier. & ibi gl. 1.

Marito occidens vxorem in adulterio deprehensam ignoscitur quatum ad pœnam legis Corneliæ de ficiatis: sed non in totum. l. §. si maritus. & ibi gloss.

ignoscitur. ad Syllaniam.

Maritus si vxorem in adulterio deprehensam occiderit, serui tam mariti, quam vxoris exaudientes, etiam opem non præstiterint, non puniuntur. d. §. si maritus.

Maritus si de adulterio vxorē accusauit, & postea desistit, amodò amplius accusare eam non potest: si egerit, obstat ibi exceptio. l. 2. §. marito. de adulteris.

Maritus, qui pretium recipit ab adultero vxoris suæ, committit manifestum lenocinium, & punitur lege Iulia de adulteriis. d. l. 1. §. lenocini.

Maritus, qui vxorem in adulterio deprehensam retinet, punitur pœna adulterij etiam sine accusatore. d. l. 2. §. lenocini. & §. vnde.

Maritus, qui patitur vxorem suam delinquere, matrimoniumque suum continet, & qui de contaminatione non indignatur, punitur pœna adulterij. d. §. lenocini.

Maritus præfertur patri vxoris suæ ad accusandum de adulterio vxoris, si non fuerit negligens ad accusationem instituendam, & prosequendam. d. l. 1. §. si.

Marito præfertur pater vxoris ad accusandum de adulterio, si pater probet maritum esse infamem, aut quòd vult colludere. l. 3. eod.

Maritus infamis iure mariti non accusat de adulterio vxoris: sed tantum iure extranei, cum suam iniuriam prosequatur, & ideo præfertur pater vxoris. glo. 1. ibidem.

Marito accusante vxorem de adulterio non currunt tempora patri, & si vterque differat: currunt tempora vtrique. 4. eod.

post Maritum, & patrem vxoris adulteræ, qui habent sexaginta dies ad accusandum, admittuntur extranei volentes accusare de adulterio intra quatuor menses viles à tempore diuortij: sed quinquennium continuum à die commissi criminis statuitur vniuersis, qui volunt accusare de adulterio. d. l. 4. & ibi gloss. post sexaginta.

Maritus potest accusare vxorem de adulterio, quod commisit in primo matrimonio. l. nuptam. eod.

Maritus licet accusauerit duos reos diuersis criminibus, nihilominus potest tertium accusare de adulterio cum vxore sua commisso. l. in liberos. §. si. eod.

Maritus faciens quæstum ex adulterio vxoris suæ quasi adulter punitur. l. qui domum. eod.

Marito dantur sexaginta dies viles ad accusandum de adulterio, & in illis computantur etiam dies feriati, & habuit facultatem præstidis adeundi. l. miles. 11. §. sexaginta. eod.

Maritus iure mariti non potest accusare eam frëminam, quæ cum ei desponsata fuisset, alij in matrimonium à patre tradita fuit. d. l. miles. §. quærebatur.

Marito defuncto si eius vxor de adulterio accusata dicēs debere differt causam, donec filius suus impubes erit magnus, quasi hæc causa tangeret ipsum, non auditur, cum hæc causa non præiudicat filio eius. dict. l. miles. §. defuncto.

Marito competit accusatio adulterij, siue vxor fuerit bona, siue mala. l. si vxor. 13. eodem.

Maritus habens vxorem, quæ fuit vulgaris, & meretrix facta tamen matrimonium incipit esse honesta, non potest accusare de adulterio, secus si haberet eam, quæ licet esset vxor, tamen constare matrimonio erat meretrix. d. l. si vxor. & ibi gl. vulgaris.

Maritus cum vxorem accusat de adulterio, ante oculos habere debet, & inquirere an maritus pudicæ viuēs mulieri quoque bonos mores colendi aut fuerit, & id etiam potest virum damnare, nec debet adduci in compensationem mutui criminis. d. l. si vxor. §. iudex.

Maritus, periculum est, quòd exigit ab vxore pudicitiam, quam ipse non exhibet committendo lenocinium. ibid.

Maritus si adulterum eam alterius vxore committat, non ob id ad accusandum vxorem de adulterio repellit potest, si in vxorem lenociniū exerceat, quin repellatur non est dubium, cum delicti particeps sit cum vxorē, non exhibeat. in add. marg. ibid.

Maritus iure mariti, vel extranei non potest accusare vxorem de adulterio commisso antequam fideiuberet: & idem de concubina, quam postea vxorem habuit. dict. l. si vxor. §. si quis vxorem.

Maritus serò accusat vxoris mores, quos eam ducendo approbauit. d. l. si vxor. §. fin.

Maritus non potest accusare vxorem de stupro, quòd ipsa antea commisit. ibid.

Maritus si vxorem repudiatam mox reuixerit, nò quali eodem matrimonio iurante, sed quasi alio interposito non potest eam accusare de adulterio, quòd in priori matrimonio illa admisit. ibid.

Maritus si infamandæ vxoris suæ causa adulterum subiecit, vt ipse deprehenderet, tam mulier, quam maritus teneatur crimine adulterij. l. 15. c. 14. §. 1. eod.

Maritus primum, & post eum pater eam filiam, quam in potestate habet, intra sexaginta dies viles potest accusare de adulterio, nec vilius alius potest intra illud tempus accusare: sed post eos dies neutrius voluntas expectatur: sed de iusto accusatore constituitur, & potest esse, quòd vir, vel pater præferatur tanquam iustior. dict. l. 15. c. 15. §. si. & ibi gl. pe.

Maritus accusans iure mariti vxorem de adulterio non euitat calumniæ periculum. d. §. si.

Maritus in accusando vxorem de adulterio habet quædam præcepia iura: primum quia habet sexaginta dies, in quibus præfertur alij item iure metu calumniæ, & ex falsa suspitione eadem habet pater, præterquam quòd vir ei præfertur, nisi colludat, vel infamis sit, & præterquam quòd non accusat ex falsa suspitione sine libello, quòd viro licet. gl. si. ibid.

Maritus accusans vxorem de adulterio post 60. dies tenetur de calumniæ, cum iure extranei tunc accusentur accusans intra 60. dies, tunc dicitur accusare iure mariti, & non tenetur de calumniæ præsumpta: sed bene de euidens. §. gl. si. in l. 15. c. 14. §. si. de adulteriis.

Maritus dum est in iustis non potest accusare vxorem de adulterio, nec potest pater accusare interim dum maritus magistram gerit, nec interim currunt ipsi patri dies 60. ad accusandum sibi concessi, cum accusare non possit. l. si maritus. 15. & ibi gl. 1. eod.

Maritus, & pater mulieris si dicant se nolle accusare de adulterio, statim currunt tempora extraneis accusare volentibus, nec amodo pater, nec maritus admittuntur ad accusandum. d. l. si maritus. §. si negaverint.

16 Maritus, qui vxorem in adulterio deprehensam repudiavit, potest denunciare, nec alij nubat, & sufficit quod denunciaverit si simpliciter accusatum de adulterio, ad hoc potest incipere accusationem adulterij, etiam ab ea si vellet. l. i. qui vxori. 16. cum l. seq. eod.

Maritus, qui vxorem adulteram repudiavit, si non denunciavit, libellum tamen accusationis de ea dedepit antequam ipsa nubere, & hoc intellecto ipsa nupit, nunquam poterit incipere accusationem ab ea. l. denunciasse. 18. eodem.

Maritus, qui vxorem adulteram repudiavit, si denunciaverit, ne alij nubere, cum vellet accusare de adulterio, nec dixit pro quo adulterio, nec pro quo delicto, si ipsa postea nupserit alij, potest maritus incipere accusationem, etiam ab ea. ibid.

Marito non licet occidere vxorem in adulterio deprehensam, subuenitur tamen ei, vt minus puniatur. §. glo. omnes. in l. nec in ea. 22. & gloss. 1. in l. marito. 24. eod.

Marito adulterum vxoris sue deprehensum domi sue, non foci occidere permittitur, non quemlibet vt patris sed tantum vilem, puta eum, qui leno est, aut qui artem ludicram facit, vel qui in scenam saltandi, cantadive causa prodigit, & debet se ludere ab vxore. d. l. marito.

Marito hodie quandoque licitum est occidere quemlibet adulterum, & etiam alibi, quum in domo sua. §. occidere. & §. domi sue.

Maritus vxorem in adulterio deprehensam retinens, adulterumque dimittens vt leno teneretur, hodie non tam & damnata, & in monasterium immissa potest maritus reconciliare, nec teneretur vt leno. l. mariti lenocinium. 29. & ibi §. 1. & add. marg. eod.

Maritus, qui duxit in vxorem feminam de adulterio, aut de stupro damnatam, punitur lege Iul. de adulteriis, scilicet si ob aliam causam fuit damnata. ibid.

Maritus quæstum faciens ex adulterio vxoris sue punitur lege Iul. de adulteriis, siue fecerit, siue sepius fecerit. d. l. mariti lenocinium. §. qui quæstum.

Maritus quæstum ex adulterio vxoris sue facere dicitur, qui accipit aliquid, vt vxorem pateat ex adulterio meretricio quodam genere. ibid.

Maritus, qui passus est vxorem delinquere, non ob quæstum: sed ob negligentiam, vel culpam, vel quantumcumque patientiam, vel nimiam credulitatem non tenetur lege Iul. de adulter. ibid.

17 Maritus, qui separavit se ab vxore adultera, habet 60. dies viles, intra quos possit iure mariti accusare: qui dies si cucerentur, & etiam quinquennium à die commissi criminis cuceretur, amodo non potest eam accusare de adulterio. d. l. mariti. §. præterea.

Maritus accusans vnum de adulteris non potest interim alium accusare: potest tamen vna cum adultero accusare eum, qui præbuit domum, vt adulterium ibi fiat, vel qui consilium in hoc dedit. l. nihil interest. 31. §. si. eod.

Maritus dicens servum suum adulterium commississe cum vxore sua prius debet accusare vxorem de adulterio, quam in præiudicium servi torquere. l. si quis adulterium. 33. eodem.

Maritus retinens filium, vel servum, vel libertum, qui commiserant adulterium cum vxore sua, punitur lege Iulia quasi leno, & ipsa vxor reus punitur, sed si cum dimissum postea reduxerit, punitur etiam ipse. ibid.

Maritus occidens vxorem in adulterio deprehensam non tenetur lege Cornelia de sicariis puniri tamen secundum conditionem persone, vt si sit humilis loco in opus perpetuum traditur, si vero honestiore loco in insulam relegatur. l. si adulterium cum incestu. 38. §. Imperatores. eod.

Maritus potest accusare adulterum etiam vxore motua in matrimonio. l. vim passam. 39. §. supra. eod.

Maritus, qui post crimen adulterij inscriptum eandem vxorem reduxit, destitit, se videtur, & ideo non potest postea ex eadem lege eandem iterum accusare: maritus tamen ex legis mente potest accusari, licet non possit ex verbis, quod intelligit si damnata reduxit, vel si non possit ignorantiam obtinere. gloss. quæstum. 40. §. si. & ibi add. marg. eod.

Maritus proponens se habere vxorem mercalem, si agat ad permissum causa lenocinij vxoris, excluditur ab agendo, nec ei datur actio ex tali causa, licet acceptum ab eo repeti non possit. l. mercalem. C. de conduct. ob suprem.

Maritus nullo modo poterit accusare vxorem de adulterio, nisi se inscribat, quo casu lueatur dotem. §. adulteram. & §. sibi habere. in l. consensu. §. vir. C. de repudiis.

Maritus potest accusare vxorem de adulterio lege Iulia, sed non vxor virum. l. 1. C. de adulteriis.

Maritus si accesserit soluta: non potest de adulterio accusari. §. 1. ibid.

18 Maritus si accesserit ad alterius vxorem non potest accusari de adulterio ab vxore vxoris iure quia thorum dicit vxoris, vel viri non est violatum, sed tantum viri adultera. ibid.

Maritus si accesserit ad alterius vxorem non potest accusari de adulterio ab vxore etiam iure extranei, cum ea non possit prosequi suam iniuriam: poterit tamen dimittere virum, & lucrari dotem, & donationem. ibid.

Maritus accedens ad solutam, adulterium non committit, nec potest ab vxore accusari ad quamcumque accedat: de iure tamen canonico dicitur maritus adulterium committere. §. pen. ibid.

Maritus retinens vxorem in adulterio deprehensam videtur adulterio confisse, & ideo crimine lenocinij puniri potest. l. 2. C. eod.

Maritus retinens in matrimonio vxorem, quam habet suspectam de adulterio, non punitur. ibid.

Maritus sine accusatore punitur de lenocinio, si vxore rea facta mariti lenocinij deprehendatur. §. si. ibid.

Maritus si velit vxorem accusare de adulterio, servum, & ancillam vxoris, vel patris cois torqueri possunt, vt veritas eruat, & ideo intra 60. dies à die dissolutionis matrimonij prohibetur manumittere, & distrahi: & maritus debet cauere de ipsorum emendatione totali, vel deteriorationis in casu subsecuta: solutionis. l. 3. C. eod.

Maritus ad hoc vt inchoet accusationem contra vxorem de adulterio, opus est vt prius fiat dissolution. §. ex dissolutione. ibid.

Maritus per se vel filios potest impune occidere adulterum vilem in adulterio nocte comprehensum in domo sua: scilicet mariti, non adulteri. l. 4. & ibi §. 1. C. eod.

Maritus per se, vel filios occidens adulterum non vilem in adulterio deprehensum, in totum non liberatur, sed debet mitti in exilium. d. l. 4. & ibi §. l. homicidium.

Maritus iure mariti potest accusare adulteram intra 60. dies viles, quibus etiam prius admittitur iure extranei intra quatuor menses viles. l. iure mariti. & ibi §. 1. C. eod.

Maritus perferat omnibus in accusando adulterium intra 60. dies viles: & singulis columnis, & etiam ex sola suspitione potest vxorem ream facere etiam sine subsecutione, nisi maritus sit infamis. §. 1. ibid.

Maritus ante alios etiam elapsis sexaginta diebus admittitur iure extranei vique ad quatuor menses ad accusandum, & quando plures venerunt ad accusandum, iustior præferatur. ibid.

Maritus, vel sponsus si non est tempore, quo vice stuprata fuit, non potest vt maritus, vel sponsus accusare, licet sit sponsus, vel maritus: sed ipsa puella cum auctoritate curatoris accusare potest. §. stupratorem. l. propter violatam. 7. C. eodem.

Maritus de crimine adulterij cum adultero transigere non potest, & par est delictum vtriusque: scilicet transigentis, alique accepto dato. l. de crimine. 10. C. eodem.

Maritus vxorem, quam retinet in matrimonio, non potest accusare de adulterio: hodie de iure non potest; & si accusatio vera esse ostendatur, repudium mittere debet, & in scriptis accusare debet: & si non probet, similitudine supplicij debet affici. l. crimen. & auct. sed nois. C. eod.

Maritus militis causa absens intra statutum tempus non potuit vxorem de adulterio accusare, non currit ei tempus. l. si quondam. 1. §. C. eod.

Maritus, qui copulatus accusare vxorem de adulterio, si velit desistere, debet impetrare à iudice, alioquin si simpliciter desistat, scilicet nulla abolitione impetrata, pena deferat: accusationis non euitabit, nec de cetero admittitur ad accusandum. l. abolitionem. 16. C. eod.

Maritus, qui vxorem in adulterio deprehensam retinet, vel de adulterio damnatam reducit, crimen lenocinij committit: sed non, qui vana indignatione libellum accusationis solum prorexiit: nam tunc potest desistere, & sine metu legis iulle in matrimonio retinere. l. sine metu. 17. C. eod.

Maritus si reipub. causa absens intra statuta tempora non potuit vxorem accusare de adulterio, sibi reuocet datur ex integro licentia accusandi vt eam accusare possit. l. ob commissam. 11. C. eod.

Maritus retinens vxorem mox meretricio viuentem non potest eam accusare de adulterio quasi lenocinium exercens: potest tamen accusare, si eam deserat. §. si. in l. que adulterium. 29. C. eod.

Maritus in accusatione adulterij præferatur ceteris. gloss. 4. in l. quamvis. 30. C. eodem.

Maritus hodie accusans vxorem de adulterio si iure mariti, siue iure extranei debet se inscribere ad penam talionis. §. gl. inscribere. in q. qua verò in audent vt liceat mariti, & auct. col. 2.

Maritus licet prius debebat repudiare vxorem, quam accusaret eam de adulterio: sed hodie potest accusare eam etiam non repudiata ea. gloss. repudio. ibidem.

Maritus accusans de adulterio non tenetur se inscribere, quia non tenetur de calumnia, nisi sit euidens: hodie tamen se inscribit, & amittit donationem propter nuptias. §. conueniri. in l. quamvis. 30. C. de adulteriis.

Maritus si calumnierit accusando vxorem de adulterio puniri debet illa pena, quam subiret mulier, coiscta: scilicet mitti in monasterium. §. gloss. fin. ibidem.

Maritus si ciuiliiter agens probauerit adulterium vxoris, & ea ciuiliiter sit condemnata, lueatur dotem: sed criminaliter accusauerit, & ea sit damnata, eius substantia diuiditur. §. gl. si. in auct. sed hodie. C. eod.

Maritus ei, quem habet de vxore suspectum, debet denunciare ter in scriptis, nec eum ea loquatur: & si post inuenient eum cum vxore in loco suspecto, poterit eum interficere. auct. si quis. C. eod. & §. his quoque, in auct. vt liceat mariti, & auct. col. 8.

Maritus post denunciationem factam alicui de vxore, suspecto, si inuenierit eum cum vxore in loco, in quo non possunt carnaliter coniungi, licet vellent, potest accusare eum, & debet puniri. ibid.

Maritus admittitur ad accusandum vxorem quondam de stupro commissio, postquam diuerit ab eo. l. pen. C. de adulteriis.

Maritus quando agit criminaliter contra vxorem adulteram, ad hoc vt mittatur in monasterium, potest vir vxorem de adulterio damnatam intra biennium recipere, & tunc nuptie non laudantur, & pacta de alia fuit temporibus seruantur: sed si vir vxorem intra biennium recipere recusauerit, mulier in monasterio permaneat, tunc vir ex adulterio non hauriet dotem, sed ex pacto, §. si quando. & ibi gloss. seruatur. in auct. vt nulli iudicium collatione. 9.

Reliqua verbo. Lenocinium, Adulterium, Stuprum, Mulier. 29.

MARITVS in his rebus, quas mulier extra dotem habet, quo parapherna dicitur, nullam vxorem prohibere communionem, nec aliquam necessitatem imponere potest. c. l. hac leg. 8. C. de pact. conuent.

Maritus potest mouere actiones paraphernales, quarum sibi tradita sunt instrumenta, & exigere debita, pro quibus restituendis bona sua sunt tacite obligata. l. si. C. eod.

Maritus potest mouere actiones paraphernales, & vtriusque earum circa se, & vxorem expendere pecuniam fortis, quam exegerit, seruando mulieri. d. l. si. & §. factus in l. si stipulata. 34. §. si vxor de donat. iner. vir.

Maritus pecunias paraphernales, quas exegerit, poterit distribuere in causas, ad quas ipsa mulier voluerit distribuere. d. l. si.

Maritus in bonis paraphernalibus dicitur factus procurator ex eo, quod tradidit marito.

marito instrumenta cautionum paraphernalium. §. gl. a. ibi.
 Maritus in bonis paraphernalibus tenetur tantum de leui culpa: sed in alio pro-
 curatore venit etiam leuissima. gl. ibi.
 Maritus si consumat bona paraphernalia vxore consentiente, praesumitur dona-
 tio, & repetit vxor quatenus maritus factus est locupletior: si verò ea inuita
 consumptis, totum repetit. l. de his, quæ. 17. C. de donatio. inter virum.
 Maritus si contra voluntatem vxoris eius bona paraphernalia consumpserit, om-
 nia illa bona poterit repetere ab heredibus mariti per actionem rerum amo-
 tarum, vel conditione sine causa, vel depositi, mandati, vel ad exhibendum. d.
 l. de his, quæ. 17. & ibi gl. fi. C. eod.

Reliqua verbo, Paraphernalia, Mulier, 71.

MARITVS est dominus rei dotalis, & non vxor. §. gl. patrimonium. in l. 1. §. sed
 verum de minoribus. gl. in alieno. in l. diuortio. §. §. fundum. gl. in l. etiam
 filios. 19. §. 1. solut. matr. gloss. non acquiritur in l. liber homo. 19. de acquir. rerum
 dominio. gl. accepta. l. Pomponius. 13. §. in dotem. de acquir. possell. gl. fin. in
 l. 3. C. de iure dotium. gl. naturaliter. in l. in rebus. 30. C. eod. l. 1. & ibi gl. 2. C.
 de seruo pigno. dato.

Maritus, qui ob adulterium vxoris lucratur dotem, non dicitur habere eam titu-
 lo lucratio. l. 1. §. lucratus. add. marg. Cod. de imposse. lucrati. descript.
 lib. 10.

Maritus i cui hereditas data est in dotem, tenetur vtili petitione hereditatis, si
 sciens alienam hereditatem accepisset, si ignoraret. l. etiam si. 15. §. apud. &
 ibi gl. maritum. de petitione heredit.

Marito si res emphiteotica inestima sit data in dotem, non debetur domino
 quinquaginta, siue laudemium: si verò data sit affirmata ita, vt periculum pertineat
 ad virum factum dominum, tunc debetur laudemium: quia vim vendi-
 tionis habet: si verò affirmata data sit ita, vt sciat quanti sit, vt affirmatio at-
 tendatur, si forte deterior fiat, tunc non debetur laudemium: quia emptio non
 est in dubio tamen venditio esse censetur. l. seruos. 35. in addit. marg. familie
 ericæ.

Maritus factio diuortio ante mortem patris si sub conditione heres à patre sit in-
 stitutus, interim actio de vxoris dote, quam pater recepit, pendet: quia si heres
 est, ipsum pro hereditaria parte, & cæteris coheredibus conuenire potest vxor:
 sed si non fuisset heres, non potest conuenire illum. l. si maritus. 47. & ibi gl.
 2. eod.

Maritus non tenetur vxorem indotatam habere, & quando dos est promissa, non
 tenetur eam ducere domum, antequam integra dos solatur. l. si donaturus. §.
 si. de conditio. causa data.

Maritus dicitur habere titulum onerosum, non solum in dote: sed etiam in lu-
 cro dotis ex pacto, vel statuto: quia habet propter onus matrimonij præcedens.
 gl. fi. & ibi add. marg. ibi.
 Maritus rebus dotalibus preteritis tenetur de dolo, & leui culpa: sed non de le-
 uissima. l. in rebus commodati. §. l. si filio. a. §. 1. & ibi gl. culpa. soluto ma-
 trimonio.

Maritus quando contra vxorem adulteram agit ciuilem, ea conuicta vi lu-
 cratur dotem. gl. seruentur. in §. si. in auct. vt nulli iudicum. col. 9.

Maritus promittens de soluto in solutum rem pro dote obligatam ipsi mulieri,
 potest renouare, si dolo sortem, & vitas. gl. off. fin. in l. Titius. 34. de pigno.
 act.

Marito ad inopiam vergere si mulieri bona viri ob vxoris causam iuxta iuris for-
 mam sint assignata, & data in solutum, illa peruenit mulieri ipsi peruenisse: sed
 si simpliciter sit facta assignatio, vt fructus percipiat vxor, tunc si pereunt, ma-
 rito pereunt, vxorque agere soluto matrimonio ad dotem. l. si noxali. §. si eam
 recte. in d. de pign. de pignolo.

Maritus si vxorem institutam grauet, vt quidvis superet ultra vitam suam de
 fructibus pauperibus eroget, accipietque idem maritus dotem ab vxore, cen-
 setur vxor adita statim hereditate dotem deduxisse, ob idque de fructibus ad
 dotem vsque habundare vxori licet: reliquum deductis impensis pauperibus e-
 rogare. l. pecuniam. 10. in add. marg. eod.

Mariti sunt res in dotem datæ constante matrimonio, & etiam datæ ante ma-
 trimonium, si ita datæ sint, vt statim efficerentur eius: scilicet si fuissent datæ ea
 conditione, vt efficerentur eius, cum eam duceret. l. dotis. 8. §. si res. de iure do-
 tum.

Maritus in rebus dotalibus tenetur præstare dolum, & culpam leuem, & leuissi-
 mam, si in rebus suis fuit diligensissimus. l. in rebus. 18. & ibi gl. 2. de iure do-
 tum.

Maritus in rebus dotalibus tenetur præstare eam diligentiam, quam in rebus suis
 exhiberit tamen, quod si culpandus sit in suis, vt quia fit minus diligens, nõ
 ideo sit parcendum ei in dotalibus rebus. d. l. in rebus. & ibi gl. 2.

Maritus de dote obligatur, etiam si dos iussu mariti alij data sit: quia hoc ipso ip-
 se videtur accipere. l. etiam. 10. eod.

Maritus si stipulatus sit, vel dicit se accepisse à muliere centum non exprimen-
 do quod ex causa dotis, illa adiectio dotis fuisse intelligitur. l. quod autem. 24.

Maritus si vendidit voluntate mulieris lapides ex lapidicinis dotis fundi, num-
 mi ex ea venditione recepti dotis sunt, si lapides illi non sunt in fructu, quia
 non renascuntur: scilicet si sint in fructu: id est si talis fundus, in quo lapis re-
 nascitur, quia tunc nummi ex venditione talium lapidum recepti non sunt
 dotis, neque tenetur maritus restituere, & idem est in arboribus, argentifodi-
 nis, & cretae fodinis. l. si ex lapidicinis. 33. & ibi gl. 1. eod.

Maritus si sciens accepit promissionem dotis non idoneam à debitor mulieris
 causa donandi ipsi mulieri, non obligatur, nisi ex eo, in quo erat promissio
 idoneus tempore promissionis, nisi ex postfacto post factam promissionem
 dictus promissor fieret idoneus. l. cum vir. 54. eod.

Maritus si dotem in euentum restitutionis promissit vxori, & fideiussorem inter-
 posuit, obligatur fideiussor: sed vbi fideiussor de dote seruanda vxori datur, is
 non tenetur ad euitandam perniciem inter coniuges: sed vbi vxor, vel pater
 eius de dote soluenda fideiussorem interponit, recte is obligatur. l. cum dotis.
 17. & ibi add. marg. eod.

Maritus habet non solum domini dotis: sed etiam onera matrimonij. l. quam-
 uis. 8. & ibi gl. fi. eod.

Maritus si ideo quod pactum interposuit de fructibus in dotem conuertendis,
 ac illis reddendis, maiorem dotem coniequutus sit, valet pactum: secus si non
 recepit ob id maiorem dotem. l. 4. & ibi gloss. distinguunt de pactis dota-
 libus.

Marito licet culpa ascribi non possit, cur à patre dotis promissore eam non exe-
 gerit, ascribitur tamen si ab heredibus eius non exegerit. l. ob res. 20. & ibi ad-
 dit. marg. eod.

Maritus habens in dotem fundum dominantem acquirendo seruiculis domi-
 nium confundit seruiculis: sed in restituendo dote id, quod interest, præsta-
 tur, & restituitur seruiculis. l. si maritus. 7. & ibi addit. marg. de fundo do-
 tali.

Maritus si in fundo dotali oliuetum vxoris rogatu, & eius impensis succidit, vt
 nouellum reponeret, si maritus dotem legauerit, ligna ex oliueto impensis
 mulieris succida, ipsi mulieri, vel eius heredi reddi debent. l. vir. 8. & ibi glo. 1.
 eodem.

Maritus si fundum vt suum sibi datum à muliere in dotem, & inductus in eum,
 quem bona fide Titius possidebat, si neglexit vendicare à Titio, cum id face-
 cere posset: atque ita completa sit præscriptio, periculum mulieris erit, nisi
 paucissimi dies ad perficiendam præscriptionem superaret tempore, quo mu-
 lier sibi in dotem dedit in fundum: quia tunc nihil impatitur viro. l. si fundus.
 16. eodem.

Maritus si soluit dotem patri vxoris sine eius consensu, & pater postea alteri viro
 filiae dederit eandem dotem, repellitur filia, si agat contra primum mari-
 tum. l. si cum patre. 8. soluto matrimonio.

Maritus non potest incidere arbores fructificas ex fundo dotali, & si incidat, di-
 citur fundum deterioralle, & tenetur vxori ad totale interesse actione de do-
 te, vel lege Aquilia. §. l. diuortio. 8. §. si fundum: & ibi gloss. tenetur. soluto ma-
 trimonio.

Maritus quando reperit thesaurum in fundo dotali, dicitur medietas esse viri, &
 alia medietas esse vxoris: & sic idem est, ac si reperisset in fundo alieno.
 ibidem.

Maritus si arbores, quæ vt tempestatis ex fundo dotali ceciderunt, distinxerit, vel
 in suam vilitatem conuerterit, soluto matrimonio tenetur restituere vxori
 pretium illarum. ibi.

Maritus soluto matrimonio licet pro dote tenetur mulieri de dolo, lata, & le-
 ui culpa: tamen quando oblituit, non tenetur, nisi de dolo, & lata culpa, si mu-
 lier sit in mora non recipiendi dotem. l. si mora. 10. & ibi gloss. culpam. co-
 dem.

Maritus soluto matrimonio si oblituit dotem mulieri, post moram mulieris in nõ
 recipiendo dotem non tenetur, nisi de fructibus perceptis, & non de percipien-
 dis. ibi.

Maritus post mortem mulieris in non recipiendo dotem si obliuiscatur soluto ma-
 trimonio tenetur etiam de leuissima culpa in faciendo commissæ. §. dict. l. si
 mora. & ibi gl. in factu. & in add. marg.

Maritus constituitur in mora post lapsum diuin statutus à lege ad restituendam
 dotem. gl. 1. ibi.

Marito sufficit, quod offerat dotem mulieri, quando dos est in pecunia, ad hoc vt
 postea non tenetur de casu fortuito, non tamen liberatur de dolo, lata, & le-
 ui culpa. ibi.

Maritus moram commissam in non restituendo dotem intra statutum tempus à
 lege purgare potest per oblacionem dotis postea factam. ibi.

Maritus in rebus dotalibus dolum, & culpam etiam leuem, & diligentiam, quam
 in suis rebus adhibet, debet præstare, etiam si conueniat in contrarium. l. et si
 filios. 19. §. 1. & ibi gl. 1. eod.

Maritus quando res dotales sine dolo malo eius, vel culpa interueniunt, non tene-
 tur, nisi ad cedendum mulieri actionem quæ eo homine habet, veluti furti,
 vel damni dati contra factum, vel dampnum dantem. ibi.

Maritus soluto matrimonio si soluerit dotem profectum mulieri in potestate
 constituta, ea consumente dotem, nihilominus competet patri actio dotis cõ-
 tra maritum, nisi pater sit soluerit ex iustis causis filiae non perditur. l. si cum
 dotem. 2. §. 1. eod.

Maritus potest committere culpam constante matrimonio in non vñdo ser-
 uiculis fundo dotali debitis, & sic amittendo eas per non vñm: tamen par-
 tiendo non potest alienare. §. gloss. culpa. & ibi add. marg. in l. si filios. a. §. 1.
 eodem.

Maritus post diuortium, & moram in reddenda dote tenetur de periculo, & de-
 terioratione rerum dotalium, etiam si apud vxorem eodem modo essent
 peritura. §. d. l. si filios. a. §. 1. post. & ibi gl. omnino.

Maritus, qui dotem à promissore dotis non exegit, soluto matrimonio conuen-
 tus à promissore herede mulieris nihil amplius tenetur præstare ei, quam
 cum obligatione liberare. l. nupta. 31. §. fi. eod.

inter Maritum, & patrem mulieris si pactum est, ne dos viuo patre peteretur, di-
 uortio facto, & patre mulieris decedente relicto aliis heredibus, & filia exhe-
 redata, potest maritus petere dotem ab heredibus facere, & exacta debet mu-
 lieri præstare, vel actiones ei cedere, cum filia coeperit habere actionem de
 dote sua recuperanda contra maritum. l. si iocet. a. §. 5. Lucius. eod.

Maritus nihil debet retinere de dote, quando mulier viri lenocinio adulterata 46
 c. l. cum mulier. 49. eod.

Maritus, cui non tenet simpliciter dari est in dotem, si sine culpa pecuniam exige-
 re non potuit, vel propter inopiam, vel ob aliam iustam causam, soluto ma-
 trimonio non potest conueniri à muliere actione de dote, neque mandati. l. Me-
 uia. 50. & ibi gl. non poterit. eod.

Maritus etiam in his rebus, quas præter illa, quæ pondere, numero, & mensu-
 ra consistunt, in dotem habet, tenetur præstare dolum, & culpam. l. si
 eodem.

Maritus tenetur vxori de damno dato in rebus dotalibus ab inimicis mariti:
 quia culpa mariti datum videtur. ibi.

Maritus si iocero suo sine iussu mulieris dotem accepit tulit, periculum dotis,
 propter egestatem facere peruenit ad maritum, nisi iussu mulieris accepto tu-
 lisset. dict. l. pen. §. pen.

Maritus ex parte hares institutus ab vxore sub conditione, si dotem sibi per vxorem promissam, & non datam non petierit, debet denunciare coheredem si paratum accepit facere dotem, & debet cauere coheredem suo de non petendo, vt ita adire possit hereditatem. l. Mutianæ, de condit. & demonit.

Maritus ex alie institutus ab vxore sub conditione, si dotem sibi promissam ab ea, & non datam non petierit, non impeditur, quominus adeat hereditatem, etiam si non caueat de non petendo: quia non est, cui caueat. ibi.

Maritus rem dotalem mobilem alienare potest, etiam que seruando seruari non potest. l. seruum dotalem. 2. l. in add. marg. de manumisso.

Maritus per seruum dotalem potest acquirere hereditatem. gl. non acquirit. in l. liber homo. 19. de acquir. end. rerum dominio.

Maritus vitur in re data in dotem vxori acceptione ex eius persona, & e contra vxor in re dotali restituta acceptione in aucti. l. Pomponius. 13. §. in dotem. de acquir. posses.

Maritus possidet rem dotalem, & non mulier: quia vit viciat, & fit ei accessio. gl. accepta. ibid.

Maritus si vendidit pradium dotali scienti, vel ignoranti illud dotali esse, non valet venditio: confirmatur tamen illa, si muliere decedente in matrimonio, ipse maritus lucrum totam dotem ex forma pacti initer in eos. l. cum yir. 42. de viciat.

Maritus in dote dicitur habere causam onerosam propter onera matrimonij, veluti creditor, qui equiparatur. l. Nescimus. 41. & ibi add. marg. de re iud.

27 Maritus dotem accipiens a patre vxoris sciens eam sibi dari in fraudem creditorum ipsius patris, tenetur reuocatoria creditoribus eius: & si conuentus ab illis creditoribus restituerit, liberatur ab actione de dote, nec vxori tenetur diuortio facto: sed si antequam a creditoribus conueniretur, restituit vxori, ab ea conuentus actione dotis tenetur nihilominus creditoribus reuocatoria, eo quod scilicet fraudem, nec habet vllum regressum ad vxorem. l. si §. si a fecero. quod in fraud. creditor.

Maritus dotem receptam a patre vxoris ignorans sibi datam in fraudem creditorum ipsius patris, si antequam conueniretur a creditoribus, diuortio facto restituerit eam vxori: sed si neuter eorum scilicet fraudem, tunc vxor tenetur statim dare dotem, si sibi fuit restituta, vel si sibi non fuit restituta debet cauere de restituenda, cum ad eam peruenerit: ipse tamen maritus non tenetur, ex quo fraudem ignorauit. ibi.

Maritus dotem accipiens videtur quodammodo debitor accipere pro onere matrimonij, & sic similis est creditori. gl. indotatam. ibid.

Maritus non dicitur accipere dotem ex donatione, licet dos dicatur donatio. gl. non dandam. ibid.

Marito agenti contra heredem foceri ad dotem, quam focer dolo inductus a filia sua marito promissit, potest ab herede foceri obici exceptio de dolo vxoris sue, & etiam de dolo ipsius mariti commissio in stipulando sibi dotem, vel etiam postea pacificando de non petendo. l. apud Cellum, apud Iulianum, de doli mali except.

Maritus petens dotem ab eo, qui dolo inductus a muliere pro ea dotem promissit, non repellitur exceptione doli mulieris: poterit tamen promittens agere contra mulierem, si liberetur ab illa promissione: ut si soluit, poterit petere ab ea, quod soluit pro ea. l. puer §. si eum, qui cod.

Maritus, qui promissit constanter vxori pro dote reddenda dare in solutum, potest nihilominus, si vult, reddere dotem, quam accepit. l. quamuis. 45. de solutio.

Marito competit furti actio pro re dotali inastimata sibi surrepta, non mulieri, licet illa periculo mulieris esset. l. interdu. 50. de furtis.

Maritus usufructum in dotem recipiens, proprietatem obligare non potest. l. interest. 6. C. de usufructu.

28 Maritus proprietatem inastimata in dotem recipiens eam non potest obligare. d. l. interest. & ibi gl. 1.

Marito obliganti rem dotalem, aut vxori obligatam in dotem, quantumcumque generaliter, vel specialiter vxor remittat contrahenti ius hypothecæ, ea remissio ad illum tantum contractum, super quo interpretatur, refertur. gl. inutilem. & ibi add. marg. in l. 1. §. 1. quibus modis pignus.

Mariti bona omnia sunt tacite obligata pro dote, & sic etiam nomina sunt tacite oblig. gl. in l. 1. §. 1. C. de hered. action.

Maritus constanter matrimonio alienando res dotales, aut dote obligatas cum euictionis promissione, tenetur de euictione: non tamen mulieri præiudicat alienatio, cum reuocare possit. gloss. mulier. in l. vbi adhuc. 29. Cod. de iure dorum.

Maritus per traditionem rerum dotalium dicitur dominus earum, & tanquam dominus eas vendicare potest, & manumittere seruum dotalem, quod non possit, nisi fuisset dominus. gl. naturaliter. in l. in rebus. 30. C. eod.

Maritus dicitur dominus rerum dotalium æstimatarum de iure gentium, & civiliter etiam mulier in his habeat actionem in rem in subsidium. ibid.

Marito pro petenda dote, vel mulieri pro repetenda, olim due dabantur actiones: scilicet ex stipulatu, & rei vxoriæ: hodie tamen sublatæ rei vxoriæ actione datur ex stipulatu: & si aliquid utilitatis illa habebat, hoc in actionem ex stipulatu translatum est. gl. in rub. C. de rei vxoriæ actione.

Maritus rebus dotalibus cuius potest agere de euictione quando stipulatio, vel pactum dote præcedit donationem, secus vero ibi dote datio fuit facta sine stipulatione, vel pacto. l. 1. §. 1. & ibi gl. marito. C. de iure dorum. l. gl. euictis. in l. 1. §. 1. & vt plenius. C. de rei vxoriæ actione.

Maritus licet habeat hypothecam tacitam pro dote sibi præstanda in aliis bonis mulieris, vel promissis non tamen præfertur cæteris creditoribus in illis, si ceteri mulier. gl. ex vtroque. in l. 1. §. 1. & vt plenius. C. de rei vxoriæ.

Maritus si sibi seruauit electionem de præstando res sibi in dotem datas, vel eam æstimatorem, poterit eligere res ipsas, vel si malit, æstimatorem: quod si non elegerit, transferret electio in vxorem, gl. restituendus. in d. l. 1. §. cum autem.

Maritus institutus heres cum aliis a patre, qui vxoris suæ dotem percepit, de-

trahere poterit dotem de hereditate dando cautionem conuenientibus de secundo eos indemnes scilicet quod ab eius vxore non conuenientur. d. l. 1. §. cautione.

Marito, & eius heredibus, & cuiuslibet alij, qui dotem recepit confessus est, licet tum est exceptio non numeratæ dotis opponere intra annum a die dissolutionis matrimonij morte, vel repudio. l. si. C. de dote caute, non num.

Maritus non poterit retinere dotem, quod probet vxorem adulteram esse, vbi matrimonium soluitur ratione affinitatis, vel confanguinitatis: quia illa potest se excludere, quid non fuerit eius vxor. gl. sibi habere. l. 1. consensu. 8. §. vii. C. de repudiis.

Mariti mors facit dotem ad mulierem recurrere. l. si. C. fol. matr.

Maritus pro cõseruanda dote potest vxori dare pignus ex suis bonis: sed non potest dare pignori bona alicuius extranei amici pro dote: sicut non potest dare fideiussorem, vel aliam quamlibet satisfactionem. l. 1. & ibi gl. 1. C. ne fideiussor, dorum dentur.

Maritus conuentus actione de dote in quantitate pro rebus amoris, potest obicere re competitionem: secus vero in specie. l. 1. & ibi gl. si. Cod. rerum amotarum.

Maritus, qui fundum communem cum alio accepit in dote, ad commune diuidendo iudicium prouocare non potest illum, cum quo habet communionem: recte tamen potest ipse prouocari ab illo. l. si. C. de fundo dotali.

Maritus si mortua vxore in matrimonio tradidit dotem re vera patri vxoris, ipso iure liberatus est: sed si pater vxoris non soluta dote in testamento dixit, dotem filius meæ recepit a marito suo, & ab eo peti vito, tunc maritus per exceptionem sequendum voluntatem defuncti potest se queri. l. p. C. de falsa causa adiecta.

Maritus accipiens in dotem res mobiles, etiam alienas: vitio tamen non affectas, viciat potest titulo pro dote. l. 1. C. pro dote.

Maritus accipiens in dotem rem alienam æstimatam ante matrimonium, non potest eam viciat pro emptore, neque pro fideiussore inastimata accipiat, tunc viciat potest pro suo. gl. 1. ibid.

Maritus potest contractum matrimonium accipiens rem alienam inastimata in dotem, viciat eam pro dote: si æstimatam pro emptore. ibid.

Mariti bona omnia pro principali officio tacite sunt obligata filio, ita, quod etiam mulieris dos sit obligata: tamen pauperiales non sunt obligatæ, nec capiuntur pignori propter mariti debitum: sed separatæ restituantur. l. 1. & ibi gl. 1. & 2. C. de iure filii.

Maritus constanter matrimonio non potest alienare pradium dotali: confirmatur tamen mortua muliere, si dos cessat lucro mariti. gl. in constanter. 2. C. de donat.

Maritus pro rebus dotalibus onera realia soluere tenetur, vt collectas, & tributum ex his ita actus percipiat, sed petionalia, que bonorum causa imponuntur, non tenetur præstare. gl. si. & ibi add. marg. in l. 1. C. de mulieribus, in quo loco lib. 10.

Maritus si fecerit pactum de non amittenda donatione propter nuptias, vel mulier de non amittenda dote, si in aliqua causa repudiaret tale pactum, nullum est. l. consensu. §. si. C. de repudiis.

Maritus in rebus dotalibus tenetur de leui culpa siue in faciendo, siue in omit-

tendo. l. gl. culpanda. in l. si constanter §. si mar. rurs. foluto matrim.

Maritus in ius quamuis sit negligens vltra naturam hominis, non fit debet esse in dotalibus. ibid.

Reliqua verbo, Dos, Mulier, 6. v. l. 1.

MARITVS prædialia æstimata in dote accipiens, si constanter matrimonio pactus sit circumscriptio mulieris causa, vt prædialia inastimata essent, periculum ea deteriora faceret, pactum constanter matrimonio factum si mulier sit vitiosa, valet, vt quia illa prædialia deteriora non sunt facta, nihilominus tamen in illa prædialia rei deteriora, eo etiam nomine dotis tenetur maritus vxori. l. cum maritus. 9. de pactis dotalibus.

Maritus si res dotales donationis causa plusquam valebant æstimatas, accepit a muliere non alias damna esse, nisi aucta æstimatone causa donationis, in arbitrio viro est an velit restituere res dotales deductis rationibus sumptuum vel an eorum pretium emat, quando mulier minoris æstimata res dedit viro, alias non accepturo. l. quod autem. 8. §. si maritus. & ibi gl. arbitrio. de donat. inter viros, & vxor.

Maritus si fundus æstimatus in dotem datus a priore creditore ex causa pignoris euictus sit, non debetur æstimatio mulieri. l. Mævia. 10. §. si foluto matrim.

Maritus proprietatem æstimatam recipiens eam potest obligare. l. interest. ibi, & gl. 1. C. de usufructu.

Maritus proprietatem æstimatam in dotem si recipiat, foluto matrimonio restituere debet eius æstimatorem. ibi.

Maritus si habet electionem an æstimatorem dotis, an fundum dotalem velit restituere, tunc potest fundum dotalem obligare: scilicet quando mulier habet electionem. gl. ibi, ibid.

ad Maritum spectat periculum, & augmentum rei æstimatæ in dotem datæ l. cum dotem. 10. C. de iure dorum.

Maritus æstimatur fructuario in rebus inastimatis in dotem datis, gl. acquiescent. in l. 1. §. cumque. C. de rei vxoriæ actione.

Marito, vel etiam vxori in rei dotalis æstimatone decepto succurritur. l. circumscripta. 6. C. foluto matrim.

Maritus si in dotis æstimatone a muliere sit circumscriptus vltra iustum pretium, extantibus, vel extinctis rebus dotalibus, non tenetur nisi ad veram æstimatorem. d. l. si circumscripta. & ibi gl. pe. & si.

Maritus rem dotalem æstimatam recipiendo in dotem conuenit eius dominum aliquoquin non. l. qui balneum. 9. §. fin. in add. marg. qui potiores in pignore.

Reliqua verbo, Mulier, 13. dos. 15. Quæstus, 6. l. 8.

MARITVS lucrari videtur ex pacto de lucranda dote, quod præstaret mulieri, si conueniretur. l. si pro rata. 286. ff. de religio.

Maritus quandoque lucratur dotis fructus, licet non sustineat onera matrimonij, vt cum foluto matrimonio dote in pecunia existente non restituit, nisi post annum.

annum. gl. i. in dotis. de iu. dor.

Maritus quandoque non lucratur dotis fructus omnes, etiam si sustineat onera matrimonij, quando ante nubem atatem cum nutritio lucratur pascu quatenus ipsa onera sustinet. d. gl. i. & ibi add. marg.

Maritus non lucratur fructus fundi dotalis, etiam si sustineat onera, quando contracto matrimonio sustinet onera, nec petit fundum dotalem sibi dari. ibidem.

Maritus vel lucratur fructus dotis tria exiguntur: scilicet quod contractum sit matrimonium, & quod tradita sit possessio, vel res, & quod sustineat onera matrimonij, & si quid istorum trium defuerit, non lucrabitur. d. gl. i.

Maritus si fundum dotalem vendidit, & tradidit, muliere in matrimonio decedente si fundum dotalem lucrum cesserit ex pacto, fundum non potest emptori auelli. l. pen. de fundo dotali.

Maritus licet sustineat onera matrimonij, tamen ante traditionem fundi dotalis non lucratur eius fructus, & ideo nec mulier constituitur in aliqua mora etiam irregulari. l. de diuisione. §. soluto matrimonio.

Maritus licet percipiat omnes fructus fundi dotalis: non tamen lucratur integros fructus: sed tantum pro rata, pro qua duravit matrimonium. l. diuortio. §. eodem.

Maritus lucratur fructus naturales, & industriali rei dotalis, & etiam pensiones, & mercedes, & sic fructus ciuiles pro rata, pro qua duravit matrimonium. d. l. diuortio. & ibi gl. fructus.

Maritus si consumpsit fructus dotis: mulier, vel eius heredes debent in libello petere estimationem eorum, & non fructus gl. compensationes. in d. l. diuortio. §. ob donationis.

Maritus occidens vxorem non debet lucrari aliquid ex dote, etiam si interuenisset pactum de lucranda dote, si ipsa praececederet. l. si ab hostib. 11. §. si. & ibi gl. i. cod.

Maritus occidens vxorem ipso iure priuatur statim lucro dotis, ex quo heredes mulieris competit dotis actio. ibid.

Maritus expellens vxorem sine causa priuatur lucro dotis, sicut si occidisset. d. §. si. & ibi add. marg.

Maritus priuatur lucro dotis, quando vxor eius negligentia perit, vel quia medicum in ea curanda non adhibuit, vel malum medicum adhibuit. gl. pen. ibidem.

Maritus occidens vxorem repertam in adulterio priuatur lucro dotis, cum sibi interficere non liceat, & secus si consuetudine, vel lege sibi liceret. † ibidem.

Maritus putatus non lucratur fructus dotis putatiue; retinet tamen quatenus in vxorem consumpsit, & quatenus necessarius, vel vtiliter in pradia quasi dotalia impendit. l. in inulam. 4. §. i. soluto mari.

Marito mortem vxoris non vendicant vi indigno dos ex pacto lucrata auferunt, & sic applicatur. l. ei, qui mortem. & ibi gloss. i. de his, quib. vt indignis.

Maritus ad res dotalis cum eas lucratur, salus actiones habet contra fiscum. l. 4. de bonis damnatorum.

Maritus morte vxoris occisae lucratur dotem ex pacto perdit eam, non vendicat mortem vxoris accedendo occidit: & applicatur fisco. l. cum mortem. 27. de iure fisci.

Maritus soluto matrimonio si penes ipsum remaneat dos ex pacto, vel ex iure, tenetur ad soluenda tributa, quae debentur ex rebis dotalibus. gl. fin. in l. licet. 27. C. de iure dotum.

Maritus licet soluto matrimonio ex pacto penes ipsum remaneat dos, non tenetur ad soluenda tributa aliarum rerum, quam dotis vxoris suae: sed tenetur illarum possessione, vel successore. ibid.

Maritus si nihil sit pactus, vel lucrari possit, vel nulla dos sit data, vel promissa; donatio tamen propter nuptias sit data, & de ea lucranda pactum interpositum sit, valebit pactum. † gloss. in l. lege Leonis. 10. Cod. de pactis conuentis.

Maritus pactus de lucranda dote cum prima vxore constante matrimonio, si ei dem relictus dotem sine causa mortis si secundam duxerit, nihilominus poterit eam repetere cum fructibus ex die restitutionis: debet tamen conferre filiis primi matrimonij. † l. i. & ibi gloss. i. C. si dos constante matrimonio.

Maritus pactus de lucranda dote constante matrimonio restituens vxori dotem, quam mortua illa poterat repetere, etiam si secundam non ducit, nihilominus debet conferre filiis ex ea susceptis, quod fisco. final. in l. i. C. si dos constante matrimonio.

Maritus quando liberorum existens dotem lucratur vi consuetudinis iure receptae, tunc eam filijs seruare tenetur, quorum occasione dotem ipsam lucratus est, non inspicit transierit ad secundas nuptias, necne: at quando lucratur non occasione liberorum existens: sed speciali conuentione in matrimonio interpositae in casum praemortis vxoris: & tunc si maritus non transierit ad secundas nuptias vltra vxorem contentus, tunc filiis dotem seruare non cogitur, imo potest de ea inter viuos, & in vltima voluntate disponere; sed si ad secundas nuptias transierit, tunc dotem, quam lucratus est a prima vxore, cogitur referre etiam filiis secundae vxoris, etiam si non conuoluit ad tertias nuptias. † gloss. i. in add. marg. in §. nec illud. in authen. de nuptis. collat. 4.

Maritus lucra ex donatione causa mortis, siue ex legato percipiens conuolarus ad alias nuptias tenetur referre eis filiis, ex quorum matre consequatur effecti verò non conuoluit, de eis pro arbitrio poterit disponere. ibid.

Maritus, qui lucratur vltimum fructum datum in dotem, vel in donationem propter nuptias, ipsum non pediat, licet transierit ad secundas nuptias, etiam si dans in vltima voluntate disposuerit, quod cum perdere debeat transiundo ad secundam vota. §. sed haec quidem. & ibi gl. in solut. matim.

Maritus matrimonio sine dote contracto si ex vxore loquere sine rationabili causa reiciatur, de substantia mulieris nihil lucratur. §. quia verò. in aut. vt liceat matri, & auct. collat. 8.

Maritus si fuerit adulter, eius vxor potest accipere dotem propriam, & lucratur

donationem ante nuptias, si ex matrimonio non extit filij verò extiterint eis conferatur proprietates illius donationis: ipsa tamen solum vfu fruitur, reliqua autem mariti substantia pertinet ad filios, vel ad fiscum, si non extiterint filij sed hodie non pertinet ad fiscum. d. §. quia vt d. & ibi gl. fisco.

Maritus, qui ex vi statuti tertiam partem dotis consequitur muliere decedente in matrimonio, non dicitur eam habere ex titulo lucroso, & ideo non erit necesse infinuari illud lucrum, neque ex eo gabellam, vt vulgus loquitur, quia si ex re lucrosa praestare. l. i. §. lucratias. in add. marg. C. de imponend. lucrat. descript. lib. 10.

Maritus ex dote, vel etiam mulier ex donatione ante nuptias ex morte mariti, vel mulieris eandem partem, non pecuniae quantitate potest lucrari. l. ex morte. 9. C. de pact. conu.

Reliqua verbo, Mulier, 15. §. 6. Partum, 15. vj. quo 19. Dos, 47.

Patet, 49. Partes.

MARITVS cui dos, & vxorae dotis promissa sunt ab vxore, potest petere vfu-ras quia ista non est donatio, cum pro oneribus matrimonij vxoras petat. l. si quis pro vxore. 25. de donat. inter vir.

Maritus, cui dos, & dotis vxorae promissa sunt ab vxore, potest vxori remittere vxoratum petitionem, & talis donatio vxoratum inter eos valet. ibid.

Maritus viuos si non petit vxoras dotis, donare videtur, & periculo viri sunt, & morte confirmantur. l. vir vxoras. §. cod.

Maritus legans dotem non per hoc videtur legare vxoras praeteritis actis. d. l. vir vxoras. & ibi gl. fisci.

Maritus si prope partum, vel proximas transfere onus acceperit in dotem, post partum, vel transfere onus statim diuortio facto, restituit vxori fructus, & Janam oro illa parte anni, qua non duravit matrimonium: sed pro alia parte, qua tenet, retinet vir. l. diuortio. 8. §. non solum. & ibi gloss. i. soluto matrimonio.

inter Maritum, & vxorem soluto matrimonio sicut sit diuisio in fructibus rusticorum praediorum: ita in animalium, & aliarum rerum mobilium fructibus, & in praediorum vrbiorum pensionibus: scilicet pro rata, pro qua duravit matrimonium. d. §. non solum.

Maritus tenetur restituere vxori partus ancillarum dotalium soluto matrimonio. gloss. in alieno. in dict. l. diuortio. §. si fundum.

Maritus licet rei rei dotalis dominus, non tamen retinet, nisi fructum, & ideo quod per alluionis incrementum accellerit, & etiam partus ancillarum dotalium, licet dicatur mariti illa tamen maritus tenetur restituere soluto matrimonio vxori, vt bonae fidei possessor, qui fructus suos facit: extantes tamen restituit. ibid.

Maritus si in fundo dotali inuenit lapideas marmoreas, & exciderit, marmora, quae renascantur, & ideo fundum fructuosiore fecerit, soluto matrimonio marmora, quae sunt excisae, neque sunt exportata, mariti sunt, tanquam fructus fundi, & impensa restituitur. et ab vxore tanquam facta ad propriam vtilitatem fundi: sed quando exciderit marmora, quae non renascantur, quia tunc illa non sunt in fructu fundi, neque dicuntur viri, neque impensa restituitur ei, cum ex eo fundum minus fructuosum fecerit. † d. diuortio. §. si vir & ibi gl. i. & gl. mariti.

Maritus si in fundo dotali exciderit marmora, quae renascantur, & illa asportari non permittat ei mulier, tenetur mulier marito actione ad exhibendum. d. gl. mariti.

Maritus si ad excidenda marmora, quae renascantur in fundo dotali impensam fecerit, & postea mulier non permittat ei eximere, non tenetur marito actione doli: sed in factum iniuriarum. † ibid.

Maritus si inuenit in fundo dotali argenti fodinas, vel aurum, vel creta, vel cuiusque alterius materiae, vel salis fodinas, illae in fructu computari debent, & ideo diuidi debent inter maritum, & vxorem soluto matrimonio pro rata parte anni, qua duravit matrimonium. d. §. si vir.

Maritus non potest retinere fundum dotalem soluto matrimonio propter hoc quod fructus pendentes debentur sibi in totum, vel in partem: sed omnino debet restituere vxori: & satis est, quod mulier nulla voluntate caueat ei, quod natis fructibus restituit illam partem, quam debet. d. l. diuortio. §. an terdum.

Maritus omnes fructus rei dotalis pereptos sibi retinet, nec soluto matrimonio aliquos restituit vxori, quando non percipit plus, quam pax rata temporis, qua duravit matrimonium: sed si plus percipit, illud plus debet restituere vxori. ibid.

Maritus diuortio facto tenetur restituere fundum cum fructibus pendentibus vxori, quando fructus non sunt maturi, & vxor debet cauere ex de restituendo de fructibus eam partem, quam debet pro rata, qua duravit matrimonium: sed si fructus pendentes sibi maturi tempore diuortij, & sic de proximo essent colligendi, maritus retinet fundum, donec fructus percipiat, nec mulier cauet ei. gl. reddet. ibid.

Maritus diuortio facto omnes fructus rei dotalis etiam pendentes retinet ex pacto de lucranda dote. ibid.

ad Maritum pertinet lapidearum commodum, quando eo tempore, quo fundus ei in dotem datus est, lapis ibi caedebatur, nisi mulier in danda dote contrariam voluntatem declarauerit. l. si fundus. 9. cod.

Maritus licet ob non solutam dotem promissam iuste possit expellere vxorem, nec eam late tenetur: tamen si non sustineat onera matrimonij, non potest vxoras ratione morte contractae ab eo, qui promissam dotem, petere, in inulam 43. §. vxoras. in add. marg. solut. matim.

Marito non sustinente onera matrimonij non debentur vxorae dotis, secus si sustineat. d. §. vxoras.

ad Maritum spectant dotalium ancillarum partus, si ad eam spectat pericula earum, vt quia accipit eas estimatas. l. pe. & ibi gl. mancipia. cod.

ad Maritum spectant fructus peculij serui dotalis, & quae sita per seruum dotalem ex re ipsius mariti, & operas serui dotalis. l. si & ibi gl. i. cod.

Marito dotis non soluta interuoluta non debentur, si matrimonij onera non sustineat. l. fin. & ibi gl. per etiam orem, & ibi add. marg. cod.

Maritus mercator si dotem promissam, ac debitam non acceperit soluet pro-

contra

missore eardante, & ex ea lucrum fecisse potuerit, potest petere id, quod inter-
est vna cum dote, ibid.

Maritus si permittit vxori capere fructus dotis donationis causa, poterit agere
contra eam extenuis, quatenus facta est locupletior. l. pro oneribus. x. c. de
iure dotium.

Maritus si permittit vxori capere fructus dotis, & ex illis vxor sit sustentata, ma-
ritus non poterit repetere. gl. ibi.

Reliqua verbo, Dot. l. 1. §. 1. Fructus, l. 6. 17. 18. Mulier, l. 4.

37 **M A R I T V S** si voluntate mulieris donantis seruos dotales manumiserit, quidquid
habuit ab eis de impostis operis causa libertatis, vel habere sperat de hereditate
libertorum, non tenetur restituere soluto matrimonio. l. si constante. 2. §.
§. si vis. soluto matrimonio.

Maritus si negotium mulieris gerens, vel cum pacto de reddendo vxori quid-
quid conquireretur a libertis, voluntate mulieris seruos dotales manumise-
rit, tenetur cauere mulieri se restitutum ei soluto matrimonio quidquid
consequeretur ex bonis liberti, vel ex eorum obligatione. d. §. si vir. & ibi gloss.
negotium.

Maritus si tantum in seruos vxoris seque fuerit, ita quod eos deteriorauerit:
soluto matrimonio tenetur vxori eo nomine. d. l. si constante. §. si ma-
ritus.

Maritus propter immoderatam sauitiam in seruos vxoris, soluto matrimonio
tenetur vxori eo nomine actione de re, etiam si in suos ita fuerit natura
sua. ibid.

Maritus licet teneatur vxori ad eam diligentiam, quam in rebus suis exhibet,
nec in plus teneatur tamen sauitia immoderata, quae in seruis propriis mariti
culpanda est, in aliis coercenda est, & ita in aliis de ea tenetur. d. §. si ma-
ritus. & ibi glo. pen.

Marito modica obligatio in seruos dotales permittitur cum causa legitima, &
etiam usufructuario. gl. fuerit. & ibi addit. marg. ibid.

Maritus debet cauere se seruos dotales, qui culpa eius sunt in fuga, persequen-
tum, & restitutum: sed si sine culpa mariti essent in fuga. l. si filio. 16. §.
pe. & ibi gloss. maritus. eod.

Maritus cibaria, quae praestit vxoris mancipiis tempore matrimonij, non repe-
tit, si mancipia sunt in usu communi, neque repetit cibaria, quae praestit man-
cipiis vxoris tempore concubinatus. l. si praedia. 19. de donatio. inter virum.

36 **M A R I T V S**, qui vxore inuita seruum dotalem manumiserit, si a libero solus sit infi-
lius heres, portionem hereditatis, quam vt patris non consequi potuit, & de-
bit, retinet, alteram vero portionem, quam de impostis operis consequutus
est, dotis iudicio debet restituere vxori. l. dotalem. §. 2. soluto matrim.

Maritus si voluntate mulieris donantis seruos dotales, manumiserit eos, de im-
positis operis libertatis causa sibi praestandis nihil tenetur restituere vxori. l.
quod si vir. 63. eod.

Maritus gerens negotium vxoris volente vxore, si seruum dotalem manumise-
rit, debet vxori, vel eius heredi restituere quidquid ad eum tanquam ad pa-
troni peruenit, vel dolo fecit, quominus perueniret: sed non illud, quod
consequutus est, vt quilibet alius. l. vi. verò. 65. eod.

Maritus gerens negotium vxoris, si ea ignorante seruum dotalem manumise-
rit, dicitur manumisisse vxore contradicente. gl. 1. ibid.

Maritus vestimenta data seruis dotalibus, facto diuortio, qualia sunt, recuperat,
alias compensat in dotem. l. pen. §. 1. eod.

Maritus tenetur vestire seruos dotales nudos, nisi vxor aliunde habeat, quo pos-
sit eos vestire: seruos tamen paraphernales ipsa vxor tenetur vestire. d. §. 1. in
add. marg.

Maritus soluto matrimonio tenetur restituere peculium serui dotalis: sicut ei
ipsum seruum dotalem. l. si eod.

Maritus tenetur de dolo, & lata culpa in querendo, & conseruando peculium
serui dotalis. ibid.

Maritus habet liberam facultatem inter viuos constanter matrimonio manumit-
tendi mancipia dotalia, & etiam ex testamento tempore mortis. l. j. c. de iure
dotium.

Maritus si soluendo est, seruum dotalem inestimatum sibi datum manumittere
potest: sed non inuita vxore, cui specialiter pignori dedit. l. 1. & ibi gl. 1. c. de
seruo pignori dato.

Maritus si non esset dominus rei dotalis, non posset manumittere seruum dota-
lem. gl. 1. ibid.

Maritus tenetur de peculio serui dotalis simpliciter, siue ad se, siue ad vxorem
pertineat. l. hinc queritur. 10. §. 1. de peculio.

Reliqua verbo, Seruus, l. 1. Mulier, l. 4. Dotalis, 9.

37 **M A R I T V S** expensas necessarias, & viles factas in fundo dotali potest recu-
perare a muliere. l. si de fundo dotali.

Maritus expensas, quas fecit in re dotali gratia querendorum fructuum, soluto
matrimonio non repetit, quando ipse retinet fructus totius anni, vt quia toto
anno durauit matrimonium. l. diuortio. 8. §. si solut. matr.

Maritus expensas, quas fecit in re dotali gratia querendorum fructuum, ex fru-
ctibus, & non ex dote debet deducere, etsi in vno anno plus expendit, quam
collegit de fructibus secundi anni, quo solum est matrimonium, non dedu-
cant tales expensas. d. §. fin. & ibi gl. satisfaciendum.

Maritus si in re dotali fecerit expensas necessarias, vel viles, vt quia nouam vil-
lam in fundo dotali vtiliter, vel necessario extruxit, vel veterem totam sine
culpa sua collapsam restituit, repetit eas impensas a muliere soluto matri-
monio actione mandati, vel negotiorum gestorum. d. §. si. & ibi gl. fin.

Marito permittitur auferre ornamentum, quod posuit in re dotali, si profuturum
est ei, quod abftrahitur aliis non. l. pro voluptuosis. de impensis.

Maritus non potest donare vxori expensas viles, & necessarias, quas repetere
potest: fallit tamen quandoque. l. in voluptuosis. & ibi gl. 1. eod.

Maritus non potest exigere stipendium, vel tributum, quod soluit ob dotalem
fundum. l. neque stipendium. eod.

Marito concessa est retentio dotis propter expensas factas in res dotales. §. item
si de dote. Instit. de actio.

Maritus funeraria actione pro expensis in funere mulieris factis ad id tantum

tenetur, quod facere potest. l. 6. pro rata. 47. §. si de religio.

Maritus constanter matrimonio potest reddere dotem vxori, vt se, siusque aliat,
vel vt patrem ab hostibus captum redimat, & tunc non tenetur ad impensas fu-
neris vxoris. d. l. si pro rata. §. 1. & ibi gl. 1.

Maritus pro expensis funeris vxoris potest conueniri funeraria, vtque eo, quod
lucratur ex pacto de lucranda dote, & non vltra. d. §. si. & ibi gl. pen.

Maritus tenetur funerare vxorem in quantum facere potest, quando pater mu-
lieris non est soluendo, neque heredes habet. l. quod si nulla. 18. eod.

Maritus tenetur funerare vxorem, ne iniuria eius videatur, vxorem suam tem-
pore mortis fuisse sepultam relinquere. ibid.

Maritus prior, etiam si lucratus sit dotem, non tenetur funerare mulierem, quae
post diuortium, secundo supra decessit. gl. fin. ibi. & l. si mulier. 19. eod.

Maritus, & vxor si eodem momento decesserint, actio funeraria pro portione
dotis contra viri heredes datur, cum ad eum perueniret portio dotis ex pacto
de lucranda media dote. l. si possessor. 32. §. si eod.

Maritus, & vxor quando eodem momento moriuntur, praesumitur, mulierem
primo decessisse: & ideo funeris mulieris sumptus ad viri heredes pertinent.
gl. si ibi.

Maritus si ex forma statuti, pacti, vel consuetudinis tertiam partem dotis lucra-
tur, si non adhibuit medicos, aut infirmam deservit, perdit eam partem dotis.
gl. adhibuit. & ibi add. marg. in l. quod si noluit. 31. §. si mancipium. de adilitio
edicto.

Maritus pro rata temporis, quo alimenta praestat vxori, etiam iure canonico
licet percipit fructus. l. cum post. 70. §. in domum. in add. marg. de iure
dotium.

Maritus expensas, quas fecit in pueros ex ancillis dotalibus natos, aut in eorum
doctrinam, aut alimenta non repetit ab vxore: quia ipse minuitur eorum vi-
tutem: repetit tamen id, quod nutriti dedit ad educandum eos. l. si id, quod dona-
tum. 29. §. 1. eod.

Maritus id, quod pro redimendis seruis dotalibus a praxionibus expendit, repe-
tere potest ab vxore. ibid.

Maritus cibaria, quae vxoris familiæ, vel eius iumentis, quae in usu communi sunt
praestit, non potest repetere: sed quod expendit in alendo familiam vxoris
domesticam, aut venaliam, repetit ab vxore. l. sed si vir. 31. §. si eod.

Maritus recte potest expendere totam dotem, vel partem eius causa redimendi
ab hostibus aliquas personarum necessarias ipsi mulieri, aut vt extraheret de vin-
culis aliquem de necessariis mulieri, & habet exceptionem pro ea parte, quam
in hanc causam expendit contra mulierem, vel eius partem agentem de dote
soluto matrimonio. l. sed est. 1. soluto matrim.

Maritus recte potest expendere totam, vel partem dotis in socerum pauperem,
& in restitutione dotis habetur ratio eius, quod eo nomine expendit,
ididem.

Maritus cogitur ad petitionem consanguineorum vxorem furiosam alimentare,
& medicina ei succurrere, & alia necessaria impendere secundum quantitatem
dotis: & si detem displicat, deo sequestrabitur. l. si cum dote. 23. §. si autem in
sanissimo. eod.

Maritus tenetur praestare alimenta vxori, etiam si vxor nullam dotem habeat. §.
gl. secundum dotis quantitate. ibid.

Maritus non praestans alimenta vxori iure canonico excommunicatur. ibid.

Maritus funeris impensas, quam patet, vxoris fecit, tenetur ei statim: dotales
tamen res statuto tempore, soluit. l. si filia. 61. eod.

Maritus tenetur subuenire vxori infirmæ de alimentis, & medicinis, & omnibus
necessariis. l. quod in vxorem. 13. c. de negotiis gestis.

Maritus si expellat vxorem de domo propter culpam vxoris, maritus non tenetur
eam alimentare, secus si propter culpam mariti. glo. in casus positione.
ibidem.

Maritus poterit conuenire patrem vxoris, ad quem dos rediit ad soluendas im-
pensas & factas in funere vxoris suae, & etiam ipse vir tenebitur etiam con-
ferre, si quid sibi de dote remanet. gl. si ibid.

Maritus, qui tenetur praestare alimenta vxori, tenebitur etiam seruicibus ei. gl.
onera. in §. illud quoque. in auth. de non eligendo secundum nubentes.

Reliqua verbo, Funeraria, l. 1. Funus, 3. Mulier, 72. Dot, 37.

Expensa, per tot.

M A R I T V S quando reddit dotem, debet reprimere, & praestare cautiones,
quod dolo suo, vel culpa dotis causam non fecerit deteriorem. gl. 2. in l. redim-
bere. 1. de adilitio edict.

Maritus quando habet electionem ancillam dotalem, etiam deteriorem resti-
tuere, vel attestationem, tunc emolumentum partus non spectat ad ipsum,
cum nec pertinet periculum deteriorationis: sed quando ad maritum spectat
periculum, vt quia debet restituere aut attestationem, aut ipsam ancillam non
deteriorem, tunc ad ipsum pertinet partus. gl. 1. in l. si mancipia. 19. de iure
dotium.

Maritus licet per decennium expectabundus dotem non acceperit: in ea tamen
reddenda non potest ea temporis prorogatione vii aduersus definitum tem-
pus. l. Artificius. 17. & ibi add. marg. de pact. dota.

Maritus dotem, quam ex pacto filiae communis nomine retinere potuit, si lapsus
errore non retinuit, & vxor, vel eius heredi restituit, filia, quae patri sola, ma-
tri pro parte heres exstitit, recte petit dotem a patre matris solutam. l. inter so-
cerum. 6. §. vi. de pactis dotalibus.

Maritus ab initio cogitur promittere dotem alij, quam mulieri, nisi quando alio
quod incommode suscipiendum habet. l. 1. & ibi gl. suscipiendum. ad med. soluto
matrim.

Maritus in donatione dotis potest cogi promittere se redditurum dotem extra-
neo danti. gl. nec cogitur. ibid.

Maritus non cogitur promittere dotem de reddenda dote soluto matrimonio
alij extraneo rixoso, vel potentiore. gl. suscipiendum. in l. 1. soluto matrim.

Maritus quando tenetur restituere dotem alicui extraneo, tenetur ei in solidum,
licet mulieri teneatur in quantum facere possit. ibid.

Maritus cogi potest promittere de reddenda dote alicui extraneo soluto matri-
monio, non obstante, quod timeat incommode ex eo, quod mulier non pos-
tulerit.

- restitit aliquid sibi relinquere in morte sua. *¶ d. glof. fufceptum. & ibi add. margin.*
- Maritus cogitur promittere fe reftitutum dotem etiam alicui extraneo, quando sibi nihil nocet, & speciale est in dote. *d. gl. fufceptum.*
- in Marito ftatutum fuper dote reddenda habet locum & an faceret, vel herede mariti, vel focii. *l. diuortio. §. interdu. eod.*
- Maritus conftante matrimonio dotem, quam pater recuperat, poteft repetere mortuo patre etiam eius hereditate iacente aétione familie erifcundæ directæ, fi ipfi patri res heres cum alijs alijs velli. *gl. agar. in l. fi conftante. 29. §. 1. eod.*
- Maritus fi cum paffer, non fatisfecerit de reftituenda dote foluto matrimonio poft ftatutum tempus a lege, ftatim in folidum condemnatur, fed fi non poffet fatisficere, interfulurium medij temporis incontinenti deducitur, nec mulier poftea poterit mutare voluntatem, dicendo fe magis velle dilationem pati, quam deductionem illius commodi medij temporis. *d. l. fi conftante. §. quociens. & ibi gl. nec ferenda.*
- Maritus conftante matrimonio non tenetur fatisficere de dote reftituenda poft tempus ftatutum a lege: foluto autem matrimonio recte poteft cogi. *gl. off. 1. ibid.*
- Maritus foluto matrimonio iudicij officio tenetur ad fatisficendum de dote reftituenda poft ftatutum tempus a lege. *d. §. quociens.*
- Maritus foluto matrimonio præfens non habet beneficium dilationis: fed ita deum fi fatisficet, fed fi non fatisficet, amittit beneficium, fed interfulurium medij temporis relinquatur sibi. *ibid.*
- Maritus legitimo tempore dote foluto matrimonio debet foluere, fiue dos fit periculo ignis mariti, & ipfe mulieris. *d. l. fi conftante. §. fiue dos fit periculo ignis mariti.*
- contra Maritum dolo malo non reftituatur dotem iuratus in litem. *l. fi filiofa. 26. §. 1. eod.*
- Maritus, qui in quinquennium fundum dotalem locauerat, poft primum annum diuortio facto non tenetur fundum mulieri reddere, priuquam sibi caneat mulier fe præftaturam marito id, quod præter vnius anni locationem ipfe maritus damnum erit colono, & ipfe maritus debet cauere mulieri fe reftitutum quidquid ex locacione confequutus fuerit præter primum annum. *d. l. fi filiofa. §. fi.*
- Maritus, qui in quinquennium fundum dotalem locauerat, poft primum annum diuortio facto debet fufficere omnino eius anni incommoda, cum illius anni fructus omnes lucretur. *gl. vnius ibid.*
- Maritus fi poft moram commiffam in reftituendo res dotales, obtulerit eas mulieri, quæ noluit accipere, illis res poftea peremptis fine dolo, & culpa mariti non tenetur maritus, neque heres eius ad pretium illarum. *l. femel mora. 27. eodem.*
- Maritus fub conditione heres inftitutus ex aliqua parte a patre, qui recepit dotem, fi pendente conditione coheredes dotem eius pro fua portione foluto matrimonio mulieri foluerit, maritus non tenetur mulieri dare adueniente conditione, nifi fupfluum dotis: & fi foluit vltra, non repetet a coheredibus. *l. fi marito. 32. §. 1. eod.*
- Maritus ex promiffione dotis reddenda alteri facta non tenetur, nifi dotem a muliere recepit verè, vel interpretatur, feu fide per fuccellionem. *l. quæ dotis. 24. & ibi gl. 1. eod.*
- Maritus licet regulariter dotem promiffam, & non receptam foluto matrimonio reftituere non tenetur: fed cedendo actiones liberetur: tamen quando fuit heres inftitutus ab vxore, vel alio, qui dote promiffam, tunc aduendo hereditatem poteft præfens compelli ad foluendam dotem. *ibid.*
- Maritus dotem, quam confelfus fuerat fe accepiffe, cum non accepit, nec tempora exceptionis fuit lapsa, fi poft diuortium per errorem foluit mulieri, repetit. *l. maritus. 53. & ibi gl. cauerat. eod.*
- Maritus dotem acceptam fi conftante matrimonio per errorem reddidit mulieri, poftea foluto matrimonio repetere eam etiam ab heredibus mulieris: fed poftea reftituit eis. *gl. 1. ibi.*
- Maritus per errorem foluto matrimonio fi promiffi vxori de reddendo ducenta in dotem accepta, cum tantum effent centum, non tenetur vltra quantitatē, quam dotis nomine accepit, nifi maritus fciens, & non per errorem plus debito promiffiffet. *l. p. §. mulier. & ibi gl. errante. eod.*
- Maritus foluto matrimonio promittens vxori de reddenda dote an teneatur in folidum, vel in quantum facere poteft, verba promiffionis funt confideranda. *d. gl. errante. & ibi add.*
- Maritus fi foluto matrimonio in fraudem creditorum reddit dotem vxori incontinenti, cum annua, bima, trima die deberet reftituere, tenetur mulier creditoribus mariti aétione reuocatoria in factum Pauliana in quantum intereſt eorum dotem fuo tempore reddi. *l. omnes. 17. §. fin. quæ in fraudem creditorum.*
- Maritus recipiens fundum æftimatum in dotem, fi ftipulatus fit duplum euictionis nomine, ob idque euicto fundo duplum confequutus fit ab eo, qui dotem dedit poftea marito mortuo agens mulier aduerfus mariti heredes, duplum poſt perire, quod maritus confequutus fuerat euictionis nomine. *¶ l. id, quod 74. in add. marg. de folution.*
- Maritus foluto matrimonio dotem, quam conftante matrimonio reftituerat, vix exim per annum tenere poſſit, repetere non poteſt. *l. fin. in add. marg. rem ratam haberi.*
- Maritus diffoluto matrimonio tenetur reſtituere res dotales mobiles intra annum immobiles autem ftatim. *l. 1. §. cum autem. C. de rei vxoria.*
- Maritus diffoluto matrimonio fi non reſtituit res dotales mobiles, vel fe mouentes, vel incorporables poſt annum, tenetur ad vltimas æſtimationis omnium rerum, quæ extra immobiles ſunt viſque ad tertiam partem cenſuſimæ. *ibidem.*
- Maritus diffoluto matrimonio fi non reſtituit res dotales immobiles ftatim, tenetur ad fructus illarum ex tempore difſoluti matrimonij, & ad penſiones, vel velturas mercium, vel iumentorum, vel ad operas feruorum, vel quæſtus ciuiliū annorum. *ibid.*
- Maritus diffoluto matrimonio nullo pacto adhibito de reſtitutione dotis, vel de modo, vel de tempore reſtitutionis dotatum rerum, debet condemnari ad dotis reſtitutionem in quantum facere poteſt. *d. §. cum autem. & ibi gl. pacto.*
- Maritus diffoluto matrimonio ad dotis reſtitutionem tenetur in folidum, ſi dolum commiſit in diminendo ſubſtantiam ſuam, & iure dotali diſſipanda, & alijs non eſt ſoluendo, licet in eo, quod alijs non ſit ſoluendo, commiſerit dolum. *gl. verſatus. ibid.*
- Maritus in reſtitutione dotis, ſi non ſit ſoluendo, ſufficit, quod det cautionem ſimplicem de ſoluendo, cum ad pinguiores fortunam venerit. *¶ gl. cautione. ibid.*
- Maritus cum fructibus pendentibus fundum reſtituit, debet cauere vxor de fructibus reſtituentis pro rata temporis vltimi anni matrimonij. *gl. temporis. in d. l. 1. §. cum, qui.*
- Maritus locans fundum dotalem colono, cauere debet vxori de reſtituenda parte mercedis pro rata temporis vltimi anni matrimonij. *ibid.*
- Maritus factio diuortio ſi dum gerebat negotia vxoris, non erat ſoluendo: ſed nunc eſt ſoluendo, tenetur ad dotis reſtitutionem ad hæc negotiorum geſtorum, niſi exigat a ſe. *gl. non tenetur. in l. diuortio. de neg. geſtis. 14.*
- Maritus conſtante matrimonio debet reddere dotem vxori, quando maritus venit ad inopiam, quo caſu non tenetur ad impendendum fructus vxoris: ſi pro rata. *27. §. 1. & ibi gl. 1. de religioſis.*
- Maritus ſoluens dotem patri vxoris ſue ea inuita, & contradicenti, & cauſam contradicendi habente, non liberatur a ſectis ſi illa deo contradicenti, nec cauſam contradicendi habet. *gl. qui inuita. in l. Titia. 55. §. 1. quæ inuita. de leg. 2.*
- Reliqua verbo, Dicitur 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50.*
- Mulier. 17. 19. Paſſi.*
- MARITUS factio diuortio in aétione dotis, & in alijs contractibus ab vxore conueniens condemnari poteſt ſolum in id, quod ſciens fecit poſſe, remittendo ſibi unde ſuſtenteret. *l. diuortio. & ibi gl. facere. & gl. abſoluitur dos. de negot. geſt. & l. maritum. 11. cum duab. ſeqq. ſolut. matrim. l. facere. 30. & ibi gl. 1. eod. gl. 1. in l. vbi adhuc. 29. C. de iure dotium. & gl. cum autem. in l. 1. §. cum autem. C. de rei vxoria. & ſitem fi de dote. ſunt de aétionibus.*
- Maritus tutus exceptione ne conueniatur, niſi quantum poteſt ſi ſoluit ipſe, vel alius eius nomine per errorem mulieri, non poteſt ſoluitum aliquod nomine eius ſeq. de conditione indeb.
- Maritus tutus exceptione ne conueniatur, niſi quantum poteſt, ſi promiſſum, ac ſe conſtituerit, vt reſtatur vltra, quam facere poſſet, ſibi non præiudicat. *gl. 2. in l. nam & maritus. 1. eod.*
- Maritus non tenetur mulieri ſoluere illud, de quo debet ſe ſuſtineret: ſed ſi ſoluert, non repetet. *ibid.*
- Maritus promittens, ac conſtituens ſoluere ex dote plus, quam facere poteſt, in ſolidum tenetur: mulieri tamen ſolum tenetur, & in quantum facere poteſt, & condemnatur etiam poſt ſententiam, niſi pater, vel maritus ſoluatur, plus, quam facere poterant, quo caſu non repetunt. *l. quod ſi maritus. & ibi gl. 1. de conſtit. pecunia.*
- Maritus licet propter culpam in reb. dotalib. factam deſinat poſſe facere: propterea non perdit priuilegium, quod habet, vt non conueniatur, niſi in quantum facere poteſt. *¶ gl. non debere. in add. in l. verum. 64. §. ut magis, pro ſocio.*
- Mariti priuilegium, quod habet, ne conueniatur ab vxore vltra, quam facere poſſet, non porrigitur ad eius heredem, licet bene ad eius deſcenſum. *l. maritus. 13. cum duab. ſeqq. ſolut. matrimonio.*
- Maritus conueniens ab vxore aétione orta poſt ſolutum matrimonium, non habet priuilegium, ne condemnatur vltra, quam facere poteſt; quia in ſolidum tenetur. *gl. pen. & ibi addit. marg. ibid.*
- Maritus vt conueniatur ſolum, in quantum facere poteſt, & non vltra, impicitur tempus licis conſtellationis, & etiam rei iudicate. *¶ l. rei iudicate. 26. & ibi gl. 1. eodem.*
- Maritus conueniens iudicio dotis ſi in ſolidum ſit condemnatus per ignorantiam iuris non expreſſo errore in ſententia, nihilominus habet exceptionem, vt non mandetur ſententia executioni contra eum, niſi in quantum facere poteſt. *l. ex diuerſo. 18. §. fi. & ibi gl. pe. eod.*
- Maritus tutus exceptione, ne conueniatur, niſi in quantum facere poteſt, ſi ante ſententiam ſoluit totum, poteſt repetere illud plus, ſed ſi poſt ſententiam condemnatus in ſolidum per ignorantiam iuris ſoluit totum, non poteſt repetere. *gl. fin. ibid.*
- Maritus beneficium, ne conueniatur vltra, quam facere poteſt, perdit propter dolum commiſſum in rebus propriis in fraudem mulieris: ſed in reb. dotalibus qualitercumque fuerit dolum commiſſus eſt factus non ſoluendo, perdit. *l. etiam filios. 19. §. 1. & ibi gl. 1. eod. gl. 1. nec maritus. & ibi gl. 1. C. ſolut. matrimonio.*
- Maritus conueniens ab vxore dicunt poſſe facere totum id, ad quod habet, aétionem, ſi debitor eius ſit ſoluendo, & ſic poſſit conſequi de iure, & de facto, non alijs. *l. facere. 19. & ibi gl. 1. ſolut. matrim.*
- Maritus dicitur poſſe facere nullo deducto xre alieno. *l. maritus. 55. ſolut. matrim.*
- Maritus conueniens aétione rerum amotarum, in ſolidum condemnari debet, nec habet beneficium, ne conueniatur vltra, quam facere poſſit. *l. de eorum. 52. de re iud.*
- Maritus, ſiue de dote, ſiue alio contractu conueniatur ab vxore, habet priuilegium, ne conueniatur vltra, quam facere poteſt: teneatur tamen cauere natiua cautione de ſoluendo, quod minus perſoluit, cum ad pinguiores fortunam peruenit. *l. patronus. 17. & ibi gl. 1. & l. non tantum. 20. de re iud. & l. 1. §. cum autem. C. de rei vxoria. l. nec maritus. 8. C. ſolut. matrimonio.*
- Maritus etiam ſi conueniatur ſoluto matrimonio pro contractu celebrato conſtante matrimonio, habet priuilegium, ne conueniatur vltra, quam facere poſſet. *¶ l. reprob. gl. 1. in d. non tantum.*
- Maritus ex delicto conueniens ab vxore non habet priuilegium, ne conueniatur vltra, quam facere poſſet. *ibid.*

Maritus si sub conditione obligatus est, quantum ad hoc dicitur non posse facere; secus quando pure est obligatus. l. facere. 29. & ibi gloss. fin. soluto matrim.

Maritus in id, quod facere potest, & non ultra debet condemnari, etiam si filius propter vxoris delictum successerit ei in dotem. l. maritus. 37. eod.

Maritus condemnatus in id, quod facere potest, non cogitur cedere mulieri nomina debitorum ad satisfaciendum doti sufficientia, si amplius non habeat preter illa nomina, quae sunt ei necessaria pro victu. l. si maritus. 44. eod.

Maritus pro restitutione dotis tenetur cedere nomina debitorum, etiam si non habeat aliunde viam, si ex sua persona possit sibi querere victum, ut quia nouit aem, quia possit honeste victum querere, quo casu non potest excipere, ut non exigatur ab eo, nisi in quantum facere potest. gloss. fin. & ibi add. marg. ibi. & §. item si de dote. & ibi glo. facultates. & ibi add. marg. Inst. de actio.

Mariti heredes extranei in solidum condemnantur in dotis restitutione: sui autem heredes in quantum facere possunt, & non ultra. nec maritus. & ibi gloss. fin. C. soluto matrim.

Maritus contentus a muliere de dote non habet beneficium, quod non tenetur nisi in quantum facere potest, quando mulier est pauper ita, quod ad ipsius victum tota deesse necessaria, vel quando res dotalis, vel alia acquisita ex re dotali extaret. gloss. facultates. in addit. in §. item si de dote. Inst. de actionibus. l. ad 2. d. si de dote. l. si de dote. l. si de dote. l. si de dote.

Maritus primus ab vxore delegatus fecundo viro non tenetur in solidum: sed solum in quantum facere potest, si promissit quod mulieri deberet: secus si promississet certam quantitate, quam sibi dedit vxori: quia tunc tenetur in solidum, nec habet exceptionem ne conueniatur ultra, quam facere potest contra fecundum virum, cui delegatus fuit. l. similis in l. Nelfennius. 41. de re iudicat. & l. si prior. 33. & ibi glo. soluto matrimonio.

Reliqua verbo, Beneficium. 2. 3. 4. Exceptio. 1. 3. Pactum. 3. Condemnare.

44. **M**ARITUS si donationis causa, & in fraudem legis rem viliori pretio vendiderit vxori, non valet venditio, sed si alij venditorum eodem pretio non donationis causa, nec in fraudem legis vendat vxori, valet venditio. l. vir vxori. 17. & ibi glo. l. & ibi add. marg. ad Velleian.

Maritus si nummos ab vxore sibi donatos sciens suos non esse factos consumpsit emendo rem, tenetur pro illis nummis actiōne ad exhibendum. l. vir ad exhibendum.

Maritus si iussit aliquem donatum sibi, vt vxori suae illud det, traditio vxori facta non valet: quia perinde est, ac si maritus acceptam re suam factam vxori suae dedisset. l. 3. 4. si de donat. inter virum.

Maritus si iussit aliquem factam sibi traditurum mortis causa, vt vxori suae illud tradat, traditio vxori facta non valet: quia perinde est, ac si maritus traditam rem suam factam vxori suae tradidisset, nec refert an donator conualuerit, vel mortuus sit. l. idemque. 4. de donat. inter virum.

Marito si tu donatus sis mortis causa, & tu eius iussu illud tradideris eius vxori, si tu conualueris, tenetur tibi maritus conditione; sed te decedente facta traditio vxori efficitur dominus rei traditae, qua caret, & efficitur maritus pauperior, si valeret donatio vxori facta, & ideo non valet, quoad vxorem; scilicet tamen est in legato, quod maritus est relictor, eius mandato vxori relicto, quia legatum tunc vires sumit, cum tu decederis. l. idemque. & ibi glo. l. & add. marg.

Maritus si vxorem suam, & Titium reos debendi habeat, & mulieri accepto tulerit donationis causa, neuter liberatur: quia acceptatio non valet, si Titio accepto tulerit, liberatur Titius; mulier vero manet obligata. l. si sponsus. §. 1. eod.

Maritus si donationis causa vendiderit vxori rem valentem quindecim proquinque, si nunc valet res decem, quinque tantum tenetur vxor praestare marito; quia in eo locupletior est facta. d. l. si sponsus. §. circa venditorem.

Maritus, vel vxor si donationis causa feruere non vtatur, amittitur seruitus: sed post diuortium condici potest. d. l. si sponsus. §. si donationis.

Maritus si monumentum purum magni pretij donauerit vxori, tunc demum valebit donatio, cum corpus humabitur, & fiet locus religiosus, quod idem est, etiam si ipsa illi illata sit, licet morte eius finitur sit matrimonium. d. l. si sponsus. §. concessa.

Maritus si vxori donauerit locum ad oblationem Dei, vel vt in eo opus publicum, quod promissum fuerit, faceret, vel eodem publicum, valet donatio, & fiet locus sacer. ibid.

Maritus potest vxori donare aliquid, vt Deo detur, vel consecratur. ibid.

45. **M**ARITUS si oleum pro vxore in zede sacra posuerit, valet donatio. ibid.

Maritus heres institutus si donationis causa repudiat hereditatem, in qua vxor erat substituta, vel ab intestato heres futura est, valet donatio. d. l. si sponsus. §. si maritus.

Maritus si donationis causa repudiat legatum, in quo mulier substituta est, vel quando mulier erat heres instituta, valet donatio. ibid.

Maritus si certa quantitate deducta de hereditate rogatus sit restituere hereditatem vxori: potest illam restituere ei sine deductione: quia perfectus fidei debitor videtur impleuisse, quam donasse, nisi per errorem calculi restituisse, quo casu indebiti fideicommissi datur repetitio. d. l. si sponsus. §. si.

Maritus si vxori in vnguenta dedit pecuniam, & illa creditorio ius eam pecuniam soluerit, & mor de sua pecunia emerit vnguenta, non reuocatur donatio, cum tantumdem de suo erogauerit, & ideo nec videtur ipsa facta locupletior. l. quod autem. §. 1. & ibi glo. mortua. & ibi add. marg. eod.

Maritus si lancem vxori in vnguenta dederit, & ipsa lancem retineat, & de sua pecunia emerit vnguenta venditio lancis cessat, cum illa mulier non videatur facta locupletior, cum tantumdem de suo erogauerit, & ideo non reuocatur donatio. ibidem.

Maritus, & vxor si quid inuicem donauerint sibi, & vxor consumpsit: maritus vero seruauerit, compensatio donationum fit. l. maritum. soluto diuortio: secus si morte. d. l. 1. & ibi glo. recte.

Maritus vxori si donauerit pecuniam, & ipsa ex ea pecunia praedia comparauerit, altimari debet in quantum locupletior sit facta mulier, vt in tanta pecunia

condemnetur, si sit soluendo; alius non d. l. quod autem. §. idemque.

Maritus si donauerit vxori mortis causa, & ea diuerterit, infirmatur donatio, licet perueniat ad eam casum, a quo incipere potest. l. sed inter. 12. §. si. & ibi glo. p. eod.

Maritus si donauerit pecuniam vxori ad refectorem adium suum, quae incendio consumpta erant, valet donatio, in quantum adificij extructio postulat: quia non videtur accipiens locupletior, cum de suo tantum amiserit. l. quod si vir. 15. & ibi glo. 1. eod.

Maritus licet donare potest fructus dotis vxori, vt fructusque alat, ita & de alio suo proprio donare potest vxori ad exhibitionem sui quatenus concurrat cum fructibus dotis, quos ibi retinet, & quod supererit facta computatione eius, quod donatum est, cum fructibus dotis reuocabitur. l. ex anno. 16. & ibi glo. dotis. eod.

Maritus vxoris seruus, vel vestimentis si sit vfusus, vel si in adib. vxoris gratis habitauerit, vel econtra, valet donatio. l. si vir. 19. eod.

Maritus si mortis causa donauit seruum vxori, & is seruus priusquam maritus decederet, stipulatus sit, in pendenti est causa obligationis, donec maritus moriatur, aut conualuerit, ita quod si moriatur aut conueniat, aut perimatur: etiam causa stipulationis aut confirmatur, aut resolutur. l. si is seruus. 21. eod.

Maritus si pactus sit, quod mulier dote sua fruatur, vt fructusque alat, valet pactum, nec dicitur quasi donatum, quod compensandum est. l. si quis pro vxore. 22. §. h. eod.

Maritus si seruum vxori suae mortis causa antea donatum cum libertate herede scripsit, hoc animo, quod donationis sit peremptum dicitur, reuocatur donatio valet institutio, scilicet si postquam ex herede instituit, donauerit: quia tunc donatio praeualebit. l. vxori suae. 23. eod.

Maritus si seruum vxori mortis causa donatum heredem scripsit simpliciter, & non cum libertate, nec animo adimendi seruum, non censetur reuocare donationem: secus quando instituit cum seruum cum libertate: quia tunc praesumitur animo adimendi cum instituisse. d. l. vxori suae. & ibi glo. l. si.

Maritus emptor si iussit venditorem, vt daret vxori suae rem emptam & de donationis causa, venditor liberatur erit, si possessionem rei vxori iussu maritis tradiderit: quia licet vxor iure ciuili contradicente possidere non intelligatur, quia tamen venditor nihil habet, quid tradat. l. si eum, qui. 17. eod.

Maritus si operas serui sui praestiterit vxori, vel vxor marito, valet talis donatio, nec habenda est ratio illarum operarum. l. si id, quod donatum. 29. §. 1. eod.

Maritus vxori, vel econtra si vendiderit donationis causa quinque solidis duo mancipia, quorum quilibet valeat quinque, & si decem illa mancipia dicuntur esse communia vxoris, & mariti pro portione pretij. l. sed si vir. 32. §. si duo. eod.

Marito, vel vxore minore emere licitum est, dummodo non sit animus donandi, & ideo vt venditio alicuius rei a marito facta infirmatur, non consideratur, quod res maioris pretij sit, sed solum consideratur quantum ex pretio donationis causa sit remissum. ibid.

Maritus vxori, vel econtra si vendiderit aliquid vero pretio: & incontinenti pacificatur donationis causa, si aliquid ob eam rem venditor praestaret venditio valet: sed pactum tantum irritum est, siue ex intervallo, siue incontinenti fuisset positum. d. l. sed si vir. §. si vir vxori.

Maritus vxori quod in diem debet, siue metu donationis ad praesens soluere potest, nec estimatur donatio remissione dilationis temporis, quamuis commodum temporis reuocanda sentire poterit. d. l. sed si vir. §. quod vir. & ibi glo. potuerit. eod.

Maritus si defunctum sibi aliquid legatum, vel hereditatis nomine relictarum iusserit, vt vxori suae relinqueret, non videtur illa esse donatio: quia nihil ex bonis mariti dimittitur, secus est quando maritus aliquid donatum sibi mortis causa iussit, vt vxori suae traderet, quia in primo casu legatum non traditur statim: sed post aditam hereditatem, sed in secundo casu maritus sit dominus facta traditione vxori, & decedente donatore maritus caret re. l. idemque. 4. & ibi glo. l. & l. sed si vir. 32. §. quod legatum. & ibi glo. donatio. eod.

Maritus vxori si munus immodicum, & ultra vires dotis dederit, dicitur donatio, & ideo reuocanda: secus si daret vxori impensas, quas faceret mulier, quod honestius se haberet. d. l. sed si vir. §. pen.

Maritus rem dotalem donando vxori fructus eius poterit donare: licet enim donatio ipsius rei dotalis non valeat: fructus tamen principaliter donare poterit. glo. fin. l. pro onerib. 10. C. de iure dotium.

Maritus si vxori donauit, deinde cum poenituit, & postea desit poenitere, valet donatio: quia attenditur supremum eius iudicium. l. cum hic status. 31. §. poenitentiam. de depasio. inter virum.

Maritus si rem vxori donatam alicui obligauit, vel pignori dedit, videtur, eum poenitere, ac reuocare donationem, licet dominium rei retineat, nisi non habuerit animum reuocandi, quo casu valet donatio, nec reuocatur. d. l. cum hic status. §. si maritus.

Maritus si rem vxori donatam alicui obligauit non animo adimendi donationem, valet donatio, ita, quod vxor parata satisfacere haberet doli exceptionem, imo si satisfecisset, per doli exceptionem consequetur, vt sibi mandentur actiones a creditoribus contra heredes mariti pro pecunia, quam soluit, & tunc creditur actio contraria pignoratitia, & actio pignoralis, quae pro debito dabatur. d. l. si maritus. & ibi glo. immandatur.

Maritus, & vxor diu foras habitantes si honorem matrimonio inuicem habuerint, donatio inter eos facta valet, si donator prior decederit. d. l. cum hic status. §. si mulier.

Maritus si quendam re ex his, quas donauerat vxori, legat alicui, & quamdā sed quas legauit videtur adimere vxori, nisi animo non adimendi legasset: sed quas non legauit, videtur voluisse ad vxorem pertinere. d. l. cum hic status. §. qui quidam.

Maritus vxori, vel econtra si aliquid annuum promiserit, ab initio non tenet donatio: utrobique tamen morte donatoris confirmatur. l. si stipulata. 34. & ibi glo. non.

gl. non potest. collitur.

Maritus vxori si aliquid annuum promiserit ad sui sustentationem, & mulier illud donatum sibi consumpserit, vel tantumdem de suo, non tenebitur viro restituere: sed si vxor marito annuum praestiterit: tunc etiam illud maritus consumpserit, poterit mulier vindicare, si exat: & vel condicere, in quantum factus est locupletior, si non exat. d. l. si stipulata. & ibi gl. non potest. & §. si vxor.

Maritus si rem, quam ipse & duo fratres eius habebant communem, donauerit vxori suae, ex tertia parte mulieris non fit res donata: sed bene ex duabus reliquis partibus si duo fratres mariti scilicet id vel postquam donata esset res ratum habuissent. l. si frater communis. 39. cod.

Maritus volens pecuniam vxori donare, si promisit vxori, vt ad debitore suo stipularetur, & illa cum id fecisset, antequam exigeret a debitore, diuortium fecit, inutilis est stipulatio mulieri, & ideo illa non potest ex ea agere. l. vir cum vxore. 40. cod.

Maritus volens pecuniam vxori donare, si ei promisit, vt ad debitore suo stipularetur, & ita fit stipulata, postea diuortio facto debitor ignoranter si soluit vxori pecuniam, si ea exat, potest eam vindicare, & eius vindicationem praestando marito pro doli exceptionem liberabitur: sed si non exat pecunia soluta, maritus poterit ab vxore conditione sine causa, in quantum ipsa est facta locupletior. ibid.

Maritus si donationis causa rem vilis locauerit vxori, vt quia volens donare locacionem commentus sit, nulla est locatio. l. si vir. 53. & ibi gl. 1. cod.

Maritus si depositum apud vxorem rem minoris donationis causa aestimatum, valere depositum: sed aestimatum non: quia sine aestimatione depositum potest confiteri. ibid.

Maritus si ex pecunia ab vxore donata rem emerit, vxor reuocata donatione potest villiter condicere, etiam si maritus soluendo non sit omnibus creditoribus, cum ex ea donatione locupletior factus videatur: non enim attenditur quid deducto ex ea alieno liberum habeat: sed quid ex re mulieris possideat. l. vxor. 56. & ibi gl. 1. cod.

Maritus pro pecunia ab vxore sibi donata diuortio facto conuenitur ab vxore reuocante donationem in solidum conditione sine causa: sed diuortio non facto propter inopiam conuenitur in quantum facere potest: sed iudicio de dote ante, & post conuenitur in quantum facere potest. gloss. iudicio. ibidem.

Maritus si vxori pure donare voluerit id, quod sibi donationis causa aliquis donare volebat, non valet donatio vxori facta. l. si quod mihi. 57. cod.

Maritus si ea conditione donauit vxori, vt quod donauit, in dotem accipiat, defuncto eo donatio conualecit, & soluto matrimonio repetit id iudicio de dote. l. si quis vxori. 60. & ibi gl. 1. codem.

Maritus si mulieri diuortio facto donauerit aliquid, vt ad se reuenteretur, & ipsa postea reuerfa, si iterum diuortium fecerit, valet donatio, si verum diuortium fuit illud primum, vt quia alia nuptiae insequente finit, aut longo tempore, vt vidua fuisset, alias non praesumitur diuortium, nec donatio valet. l. vir mulieris. 65. cod.

Maritus si vxori donauerit mortis causa seruum, adhuc mariti manet seruus, & ideo si instituat eum heredem cum libertate, erit ei heres necessarius. l. seruus 76. de hered. instituen.

Maritus si donauit vxori, illud donatum confirmatum morte tacita, ac si expressum in testamento legatum est illud, nec heres mariti potest reuocare, nisi virum pomicerit. l. 1. & ibi gl. 1. est illud de dote praedicta.

Maritus si tradit vxori possessionem ex causa donationis, & finalitatem, transferat possessionem in vxorem, & possessio illa est penes vxorem, quae possessio est penes ipsam sine effectu, quia non potest mulier eam viuacere, imò maritus potest eam reuocare ab vxore. l. si. §. vir. & ibi gl. possidere. & ibi add. marg. de acq. posses.

Maritus si quid vxori donauit, vel vxor marito, donatus dicitur possidere pro possessore: id est, sine titulo, vel causa. l. quod vxor. 1. cod.

Maritus errans in iure si donauerit vxori credens valere donationem inter coniuges, & etiam errans in facto, quia putabat rem donatam esse suam, propter errorem iuris, & facti eam donationem potest vxor viuacere pro donato. l. 3. & ibi gl. 1. pro donato.

Maritus vxori, vel econtrà si remisit pignus, quod ab ea habebat, pro derelicto, quod ei debebat, valet remissio, nec videtur donationem fieri, nisi in fraudem creditorum sit facta remissio, quo casu reuocatur per creditores actioe villi in factum Pauliana, sicut & in quolibet debitore remittente pignus. l. si pignus. 3. quae in fraudem creditorum.

Maritus repetens arcam donatam vxori, in qua vxor adificauit, repellitur exceptione doli, si non soluat ei impensas, & idem econtrà si maritus adificasset in re sibi donata. l. cum vir. & ibi gl. 1. de doli mali excep.

Maritus adificans etiam mala fide in re sibi donata ab vxore, vel vxor in re sibi donata à marito, habet exceptionem contra donatorem, qui petit eam, nisi soluat impensas. l. §. 1. ibid.

Maritus si mille solidorum ante nuptias donationem confecerit, licebit mulieri & minoris, & amplioris quantitas dotem offerre, & similiter licebit marito offerre donationem ante nuptias. l. ex more. 9. C. de pactis conuentis.

Maritus, quod de suo constante matrimonio donandi animo in dotem acceperit, si eandem donationem legitime confectam non reuocauit, & durante matrimonio mortuus esset, ab heredibus mariti mulier potest petere. l. 2. C. de dote causa, & non numer.

Maritus gerens negotia vxoris si de pecunia sua praedium emerit nomine vxoris, numeraueritque, in quantum facere potest, debet conuenire cum ad repetitionem pecuniae. gloss. 4. in l. & si de pecunia. 9. Cod. de donatio. inter virum.

Maritus si animo donandi de pecunia sua praedium emerit vxori, eique tradiderit, in quantum locupletior facta est, debet eam conuenire: id est in eo, quod valet praedium. ibid.

Maritus si vel gestor de pecunia sua erit praedium vxori, eique tradiderit, pecuniam solumam venditori ab ea poterit repetere actione negotiorum gestio-

rum, si vxor donator emerit, repetet conditione sine causa. gl. si ibidem.

Maritus vxorem suam conuenire potest, in quantum eam are alieno liberavit, quando pretium rei emptae ab vxore soluit venditori: autem mulieri soluerit, & ipsa soluerit venditori, tunc poterit eam conuenire in quantum res emptae valet. gl. 4. ibi.

Maritus si de pecunia sua emerit praedium vxori, eique tradiderit, & dubitetur an vt donator, an vt gestor emerit, ex modo, & genere expensarum aestimande sunt. gl. si ibi.

Maritus, cum sui iuris esset, in suam vxorem si praedia, & cetera donationis titulo contulerit, & itrea voluntate usque ad mortem durauerit, confirmatur donatio. l. si maritus. 10. C. cod.

Maritus volens donare vxori, & sciens se non posse, si finxit se vendere eidem, & in eadem voluntate, licet usque ad mortem perseverauerit, ex tali donatione vxori facta sicut debet satisfieri debitorum ex primipilati officio, si ex aliis bonis mariti non potest satisfieri. l. si non verum. 15. C. de donatio. inter virum.

Maritus fingens se vendere vxori, si donauerit, non dicitur venditor: quia noluit: neque donatio: quia non potuit. gl. 1. ibid.

Maritus si vendiderit vxori pretio minori animo donandi, non valet venditio, quatenus ex dono locupletior facta est. ibid.

Maritus postquam incepit esse obnoxius ob primipilarem administrationem fingens se vendere, si donauerit vxori, non praedicitur sicut, quia res iam erat obligata sicut, & ideo in sua causa remansit. gl. 1. ibidem.

Maritus nomine vxoris praedia comparans ad hoc, vt heredes vxoris possint repellere, tenetur probare non animo donandi emisit, sed quod nominis eius tantum titulo vius est, & quod per possessionem rerum a venditoribus traditarum dominus sit effectus. l. si filij. 16. C. de donatio. inter virum.

Maritus si nomine vxoris praedia comparauit animo donandi, mortua vxore ab heredibus eius non rem emptam: sed pretium tantum, quod soluit, potest repetere, nisi vxor sit non soluendo, quo casu habebit vilicem in rem ad fundum. d. l. si filij. & ibi gl. 1.

Maritus potest donare vxori constante matrimonio in casu soluti matrimonij, vt est mortis causa donatio. gl. 1. in l. a marito. 18. C. cod.

Maritus donans vxori constante matrimonio, dominum nec statim, nec post transferri in vxorem traditione, si diuortium intercesserit, vel prior perforce, quae liberalitatem accepit, moriatur, vel fuerit reuocata ab eo, qui donauit. d. l. a marito.

Maritus manumissionis causa seruum mulieri donare potest constante matrimonio. l. maritus. 22. C. cod. & gl. pec. in l. si. §. si C. de bonis, quae liberis.

Maritus si donauerit vxori seruum manumissionis causa, tunc simul definit, & incipit seruus esse mulieris: quia non fit seruus tantum mulieris: sed demum cum manumissus. gl. in d. l. maritus. C. de donat. inter.

Maritus si donet vxori seruum ad manumittendum post certum tempus, talis donatio valet: interim tamen antequam manumittatur, potest reuocare expressè, vel tacite. d. gl. 1.

Maritus si donauerit vxori constante matrimonio: sicut morte naturali eius confirmatur donatio: ita & ciuili, cum seruus pene efficiatur. res vxoris. 14. C. codem.

Maritus si fuerit deportatus, donatio vxori facta ante tempus criminis, in pendenti est, & morte eius naturali confirmatur, si in ea voluntate perseverauerit usque ad mortem, & aduersus eam donationem nullius reprobata data sicut. ibidem.

Maritus si rem, quam donauerat vxori constante matrimonio, & tradidit, vel econtrà, si postea pignoratit, intelligitur reuocare, ita vt morte non confirmetur: quia cum sit contra ius facilius irritatur, non videtur, & ibi addit. in l. 3. C. de legatis.

Maritus potest reuocare id, quod donauit vxori, & cōcondico in §. vlt. in auct. de non alienand. col. 2.

Marito, & vxore constante matrimonio in uxatibus monasterium, vii regitur donationem antenuptialem, & mulier accipit dotem, & quidquid vxor dedit, ita vt vniuiqueque extra damnum suis rebus fruiatur, nisi tempore separationis maritus vxori, vel econtrà voluerit aliquid dignare. §. ipsonalibus. in auct. de sanctis. Episcopis. col. 9.

Maritus donationem propter nuptias ante itit culpa eius diuortio facto. gl. marito. in l. si focer. 4. §. Lucius. soluto matrimonio.

Maritus si dotem a muliere, vel ab alio pro ea soluere volente accipere recusauit, matrimonio soluto, ita poterit mulier petere donationem propter nuptias sicut si verè dos soluta fuisset. §. illud quoque. in auct. de exactione instante dotis. col. 7.

Maritus volens donare vxori si debitorem suum habeat soluere vxori, debitor soluendo vxori non liberatur ipso iure, cum nummi non fiant mulieris: liberatur tamen exceptione, si conditionem, aut vendicationem, quam aduersus mulierem habet, cedat marito creditori. l. cum quis sibi. 3. §. 1. de solut.

Maritus potest vxori fidei committere, vt ea quae ipsi donauerat ei, restituat aliquid. l. sequens. 68. de leg. 1.

Maritus, qui inter viuos soluit aliquid creditori vxoris, ac pignora vxoris huius, potest in testamento declarare an soluisse animo donandi, vel non. l. vxori. 32. §. fin. de leg. 3.

Reliqua verbo, Donatio, 38. usque §. 1. Donare, 3. Donata, Mulier, 15. 16. 23. 24. 25. Promissio, 6. Emens, 22.

MARITVS in testamento si dixit, res, quas donauit vxori, eidem lego, non vi detur legari res, quae ad eius vium datae sunt. l. mortis. §. 4. §. fin. de donatione inter virum.

Maritus legans vxori, in dubio non intelligitur legare animo compensandi cum dote. §. gloss. tantum in l. si cum dote. 2. §. §. 1. pater, soluto matrimonio. l. 1. §. primum. C. de rei vxorie actio.

Maritus si legauerit vxori ita, ne dotem ab heredibus peteret, & vxor legatum capere non poterat, dote adio mulieri non denegatur aduersus heredes. l. qui dote. 47. soluto matrimonio.

Maritus non potest legare seruum donato vxori mortis causa. l. seruus vxori. 76. de hered.

- de hered. instite.
 Maritus paruum domunculam, quam fecit in hortis vxoris, sicut potest detrahere, potest legare. l. Senatus. 45. §. 1. de legat. 1.
 Maritus si simpliciter legauerit vxori centum, cum centum habuisset in dotem? in dubio non censetur legare animo compendiandi cum dote: sed animo exercendi liberalitatem, unde potest vxor utrumque petere, secus quando pater legauit filix dorem promissam vxori: quia tunc si simul veniant maritus ex promissione sibi facta, & filia ex legato, debent inter se conuenire, vt sint alterutro contenti: quia pater in dubio videtur legasse animo compendiandi. l. huiusmodi. 86. §. cum pater. & ibi gl. contenti. & gl. eadem. eod. tit.
 Maritus si legauerit vxori ea, quae viuis donauerat eidem vxori, hoc legatum non pertinet ad eas donationes, quae de iure valebant: sed tantum pertinet ad eas, quae de iure non valuerunt. l. si quando. 112. eod.
 Maritus si donauerit vxori ea, quae viuis manuissionis causa, vel iure donauerat eidem vxori, inutile legatum est, cum nihil plus sit in legato. ibid.
 Maritus, vel alius si legauerit vxori quicquid in dotem dedit, tunc non deducitur impense dotis nomine facta: secus si simpliciter legasset dotem. l. Marit. 41. §. si de leg. 1.
 Maritus si legauerit simpliciter vxori rem, quam aestimata in dotem accepit, vxor habebit rem actione ex testamento, & actione de dote habebit aestimationem. gl. os non etiam in l. Licinius. 49. eod.
 Maritus mancipia, quae aestimata sibi in dotem data fuerant, si legauerit vxori sub conditione, si vxor mallet ipsa mancipia, quam aestimationem, factam si vxor mallet mancipia, quam aestimationem, debentur ei mancipia, non eorum parvus, nisi a tempore quaesiti domini ex causa legati. d. l. Licinius & ibi gl. os non etiam.
 Maritus mancipia aestimata sibi in dotem data si legauerit vxori pure, vxor habebit mancipia, & etiam eorum aestimationem factam, & etiam parvus editus post aditam hereditatem. d. gl. non etiam.
 Maritus si legauerit aliquid vxori pro dote animo compendiandi ab vno herede, potest mulier agere ad dotem, vel ad legatum, quae si malit dotem speciali iure in dote causa vitandi circuitus, si vult habere actionem ex stipulatu pro dote, & contra eum solum, a quo legatum est, usque ad concurrentem quantitatem legati, & non in omnes heredes: & si dos est plus, quam legatum: ad illud plus cum coheredibus communiter tenetur. l. cum ab vno. §. 1. & ibi gl. putat. de legat. 1.
 52 Maritus, qui dotale praedium in aestimatum contra legem Iuliam vendidit, si vxori legatum reliquit, ac fidei emptoris commisit, vt restitueret vxori suae id, quod minus iusto pretio soluit: emptor non tenetur fideicommissum, nisi minus dimidia iusti pretij vendidisset. l. cum pater. 79. §. qui dotale. & ibi gl. constat. eod.
 Maritus, qui dotale praedium contra legem Iuliam vendidit, si vxori legatum reliquerit, mulier, quae accepto legato venditionem irritam facere vult, potest summoueri exceptione doli mali oblatore pretio ab emptore. ibid.
 Maritus si legauerit vxori res, quas constante matrimonio donauerat eidem, debentur vxori illae res, vel eorum aestimatio, & etiam eorum, quae ex eis nata sunt. d. l. cum pater. §. pater filiae.
 Maritus, vel focer si legauerit alicui dotem vxoris, vel auris, ac rogauerit eum, vt restitueret eam vxori, vel nutui, heres poterit detrahere Falcidiam de legato dotis, & mulier quod minus de dote accepit a legatario ex fideicommissum, consequitur ab herede actione dotis. l. a. §. item quaerit de dote praelegata.
 Maritus, vel focer si legauerit vxori, vel nurui soluto matrimonio, eamque rogauerit, vt restitueret dotem legatam, heres non potest detrahere Falcidiam de tali legato: quia fideicommissum quoque non valet, nisi in commodum representationis, in quo tenet legatum, & fideicommissum, & ex tali commodum etiam Falcidia potest detrahi vxori. d. l. a. §. idem Iulianus. & ibi gl. negat.
 Maritus, vel focer si soluto matrimonio legauerit vxori dotem & etiam centum, ac rogauerit eam, vt restitueret dotem, potest heres detrahere Falcidiam de dictis centum, & residuum de dictis centum tenetur mulier praestare fideicommissum pro fideicommissum dotis. d. §. idem Iulianus.
 Maritus, vel focer si legauerit alicui dotem vxoris, vel nurui, & rogauerit eum, vt restitueret eam vxori: heres potest detrahere Falcidiam de commodum representationis dotis, sicut & potest detrahere mulier, cui dos legata fuit: mulier tamen non recuperabit ab herede id, quod heres detrahit nomine Falcidiae de commodum representationis dotis. d. l. a. §. item quaerit si dos. & ibi gl. sic obferuntur.
 Maritus si fundum aestimatum sibi in dotem datum legauerit specialiter vxori, deinde generaliter dotem legauerit eidem, fundus non bis: sed semel debebitur. d. l. a. §. fin. & ibi gl. in dotem.
 Maritus si fundum dotalem locauerit ad certum tempus, & eum legauerit vxori, vxor non aliter consequetur fundum ab herede, mariti, quam si cauerit eis, & de passum colonum frui, dummodo ipsa percipiat pensiones dicti fundi. d. §. fin.
 Maritus si fundum dotalem locauerit ad certum tempus, & eum legauit vxori: vxor legataria speciali iure dotis propter plenam administrationem dotis, quam habet maritus, tenetur stare colono, nec potest eum expellere. † gloss. fin. ibidem.
 Maritus, quod dotem, vel aliquid aliud vxori pro dote, siue etiam simpliciter, & non adiecto pro-dote: si tamen hoc animo legauit, potest eam grauari onere fideicommissi eatenus, quatenus legatum excedit quantitatem dotis saltem propter commodum representationis, vel propter expensas necessarias in dote factas, quae ipso iure dotem minuunt. l. j. §. legataria. & gl. conditionis. de dote praelegata.
 53 Maritus legans ita vxori amplius, quam dotem, aures tot lego, videtur legare etiam dotem: & hoc propter illa verba, amplius, quam dotem: secus si dixisset amplius decem aureis, & omisisset illa verba, quam dotem. l. qui ita. & ibi gl. 1. eodem.
 Maritus si legauerit vxori pecuniam pro dote in mancipiis in aestimatis accepta,

viuo viro, mortuis mancipiis mulier post virum vita decessens transmittit actionem legati ad heredem suum, cum vir non dotem: sed aliud pro dote legauerit. l. vir vxori. & ibi gl. pe. & fi. eod.
 Maritus si fundum in aestimatum, & quae nuptura mulier sibi obtulit aestimata, legauerit eidem in specie, intelligitur legare omnia praedia aestimata, & inestimata, & etiam mobilia in specie: & qualia inueniuntur: non tamen pretium rerum aestimatum. l. vxori. & ibi gl. pe. eod.
 Maritus si dotem a matre vxoris recepit, & eidem matri stipulanti promissam legauit vxori, actio ex testamento pro legato non datur vxori contra heredem mariti, nisi caueat ipsa se defendensuram dictum heredem contra matrem suam, & hoc nisi vxor probet maritum voluisse grauari heredem suum duplici dotis praestatione: quo casu habebit dotem vxor, & mater etiam habebit tantundem. l. pen. & ibi gl. 1. eod.
 Maritus legans vxori quicquid ei comparauerat, & quod illa sibi dedit, intelligitur dotem praelegasse, nisi probent heredes testatorem aliud sensisse. l. si. eodem.
 Maritus legans vxori tantam pecuniam, quanta ad eum nomine dotis peruenit, intelligitur legare etiam eam quantitatem, quae in duobus dotalibus instrumentis conuigialis continetur. ibid.
 Maritus si vxori heredi instituit cum aliis praelegauerit dotem, vxor simul cum marito moriente non valet legatum, neque institutum, cum ipsa non iurauerit litari si dos de rebus dubis.
 Maritus legans vxori quodcumque liberos habuerit, intelligitur quodcumque ex eo ipsa liberos habuerit, & idem si mulier factio priorum liberos habuerit ex alio matris, & postea soluto secundo matrimonio ad priorem maritum redierit, non intelligitur implere conditionem. l. cum vir. 25. de condit. & demonst.
 Maritus legando vxori videtur voluisse, vt ipsa vxor, & dotem, & legatum consequeretur, nisi specialiter pro dote ei legauerit, vt alterutra sit contenta. l. 1. §. 1. C. de rei vxoris actione.
 Maritus si in ultima voluntate reliquerit vxori aliquid, antiquius edicto praetoris caueatur, vt esset contenta alterutra scilicet vel dote, vel legato, quod in actione ex stipulatu pro dote non erat. gl. eodem. ibid.
 Maritus testamento cauens de conferenda vxori proprietate rerum prius ei ab eo donatarum non censetur legare, vel fideicommissum relinquere: sed tantum videtur donationem ei factam confirmare. gl. testamento. in l. ex verbis. 14. C. de donat. inter viros.
 Maritus, qui constante matrimonio, quaedam iure, quaedam non iure donauerat vxori, si postea legauit eidem ea, quae viuis donauerat, tale legatum non ad illa, quae iure donata sunt, pertinet: sed ad illa, quae non iure donata sunt. ibi d.
 Maritus res donatas vxori constante matrimonio postea testamento suo verbis ad legatum, vel fideicommissum aptis si reliquit, quantum ad aestimationem rerum non dicitur esse legatum, vel fideicommissum: sed bene ad eadem res, & habebit illas vxor iure legati, vel fideicommissi, & non iure donationis. gl. verborum. ibid.
 Maritus res ante vxori constanti matrimonio donatas si testamento suo verbis ad confirmationem aptis vxori reliquit, veluti confirmo donata vxori: tunc donationem non reuocat, unde vxor habebit eas res iure donationis. ibidem.
 Maritus potest vxorem instituire heredem, vel legare, aut donare causa mortis, vel vxor marito, neque breuitas temporis, quo matrimonium durauit, impedit, quominus valeat institutio, vel legatum, vel donatio. l. non tantum. 19. C. de legatis.
 Maritus si legauerit vxori certa quantitate non expressa quodcumque dotis nomine ad eum peruenit, oportet vxorem probare numerationem, quod non habet necessesse, si certa quantitas fuisset expressa: quia illa debetur. l. j. C. de falsa causa adie. 2a.
 Maritus si legat vxori dotem, expressa quantitate, nondum sibi datam: sed promissam, tunc videtur legasse liberationem dotis. gl. 1. ibid.
 Maritus si legat vxori dotem sibi datam, valet legatum propter representationem, cum aliis dos debet restitui annua, bima, trima die plim: hodie post annum, & propter huiusmodi legatum debetur incontinenti. gl. 2. in add. marg. in l. j. C. de falsa causa adie. 2a.
 Maritus si legat vxori dotem exprimendo quantitatem, quam sibi dedit, valet: quia ob tale legatum non potest modo retineri dos ob res donatas vxori à viro, quod alias fieret. d. gl. 2a.
 Maritus si legat vxori dotem, non videtur legare expensas: & heres mariti, qui tenetur restituere, poterit eas retinere, vel deducere de dote: secus tamen est quando extraneus legat dotem: quia expensas etiam videtur legare. ibi dem.
 Maritus si legat vxori dotem exprimendo quantitatem, valet legatum: non tamen potest detrahi Falcidia de tali legato, licet bene de commodum representationis. d. gl. 1. in add. marg.
 Maritus si legat vxori dotem exprimendo quantitatem, non valet legatum, si sit petita contra tabulas, & licet vera legata tunc debeantur quibuscumque coniunctis personis tamen huiusmodi legatum, quod falsa demonstratione relinquitur, non valet eo casu. gl. si ibi.
 Maritus si legat vxori ita, volo, vt vxori meae restitatur dos sua tunc, non expressa quantitate, non potest peti, nisi quod probatur nomine dotis fuisse datum. l. f. C. eod.
 Maritus si legat vxori ita, volo, vt vxori meae restitatur dos, quae instrumentis dotali continetur tunc quod significatur instrumentis, peti potest, non obstantem falsa demonstratione. ibid.
 Reliqua verbo. Legatum, §. 7. 119. Dos, §. 3.
 MARMORA dicuntur saxa. l. quodam. & ibi gloss. 1. Cod. de metallariis. lib. 11.
 Marmor non est fructus fundi: sicut nec thesaurus, quando utrumque semel remorum non renascitur, secus si renascitur. l. diuorior. 8. §. si vir. & ibi gl. 1. & gl. qui, solut. matr.

Reliqua verbo, Argentum, 1. Effidere, Tapidicina, Creta, Indus, 48. Legare, 3.

MARTINVS glossator secutum suum alio, agnoscere variabat, vt omnem tectorum amaritudinem vitaret. gloss. fi. in l. heres iustici. 54. de petitione hereditum.

MARTINVS glossator fuit Florentinus, & concius Accursij glossilicita. in §. 1. in auth. deinceps nepitis.

MASCVLVS, & foemina vno partu nati si sunt, & quis prius ignoratur, in dubio praesumitur masculus prius natus. gloss. 1. in l. idem. de statu homi. & l. i. fuerit. §. si de rebus dubis.

Masculus viuaciore vitae est, quam foemina. gl. fin. in l. quod si nulla 28. de religio.

Masculus, vt testari possit, debet habere 14. annos completos: foemina vero xij. annos etiam completos, si saltem diem artificalem vltimum anni decemquaterigentiid est a mane vsque ad vespem, vel diem naturalem vltimum decimi quarti anni: id est transacta sexta hora noctis penultimi diei Calend. Ianuarij, in quibus natus est. l. quia astate, & ibi gl. pen. de testam.

Masculus fortior intelligitur, quam foemina, vt primo intelligatur masculus, nisi fauor libertatis matres aliud suadeat. l. si fuerit. §. si de religio. & gl. filium. & ibi add. marg. in l. ex facto. 17. §. pe. ad Trebel.

Masculus, & foemina quando intercesserunt pro alio animo nouandi: & principaliter obligationem suscipiendo, nec fuit dictum quod singuli in solidum tenerentur, & ideo pro virilibus tantum sunt obligati, & tunc sub lata muliere de medio, masculus tenetur tantum pro parte: sed si intercesserint fideiubendo, quilibet tenetur in solidum, & ideo exempta foemina a solidio, alter remanet obligatus in solidum. l. si Titius. 49. & ibi gl. 1. de fideiussor.

Masculi cum foeminis si intercesserint, vel acceperint patrimonium obligationem simpliciter non constituendo se debere in solidum, pro virili parte teneantur. gl. 1. in l. si patrem. C. ad Velleian.

Malculi, & foeminae in successione aequari sunt. §. neque vlla. & per tot. in auth. de triente, & semisse.

Masculorum conditio in successione fendi melior est, quam mulierum. c. 1. & ibi gl. 1. de successione testu. gl. 1. in c. 1. de eo, qui sibi, vel heredi.

Masculus excludit germanum suum a fendo, etiam si feudum transitum fecerit ad foeminam. c. 1. & ibi gl. 1. de eo, qui sibi, vel heredi.

Reliqua verbo, Foemina, per tot. Pubertas, Quicumque, Quis, Si quis, Agnatio, 2. 4. Bonorum possessio, 33. Descendentes.

MASCVLEVS prolatum a lege concepit etiam foeminam, etiam in materia penali: sed non contrahit, si quis id, quod de iurisdic. omniuni iud. l. sed si §. liber. de in ius vocandi. gl. 1. in l. Lucius. 39. familiaris exco. l. 1. §. 1. & ibi gl. mulieres. de confite. pecunia. l. 1. de peculio. glo. nepitis. in l. Gallus. de liberis, & posthum. l. si ita scriptum. 45. de legat. 2. gl. 1. in legatum sub conditione, §. si de adimend. legat. l. pronunciat. 191. de verb. sig. in princip. & ibi glo. dominis in auth. iusurandum quod praestatur.

Masculinum concipit foemininum: sed non contrahit, saltem in quibusdam casibus. l. ferus legatis. 79. & ibi gl. 1. & l. Lucius. 91. §. quaxitum. & ibi gl. peritineret. de legat. 3. & l. qui duos. 60. & ibi gl. §. l. legatis. 63. §. pe. cod. gl. quia filij. in §. l. iust. qui testamento tutores.

Masculinum non concipit foemininum propter odium. l. 1. §. sed & si. & ibi gl. si. l. de ventre in possessionem mitti.

Masculinum vt dignius concipit foemininum, quod intelligitur quantum ad mentem legislatoris, non quantum ad verba, nisi alia fuerit mens loquentis. gl. 1. in l. 1. de verb. sig.

Masculinum quandoque resoluitur in foemininum. gl. feruitur. in l. 2. Cod. de libertis.

Reliqua verbo, Esquiniupum, Puer, Filius, 4. Fratres, 1.

MASSA est duo duorum dominorum si fuerint confate, tota massa communis est pro indiviso, etiam si aliquid ex prima specie separatim maneat in massa. l. labor. 19. communis diuidi. l. pe. pro socio.

Massa legata etiam scyphi ex ea facti exigi possunt: quia aurum, vel argentum non definit esse. l. lana legata. 86. & ibi gl. si de legatis. 3.

Reliqua verbo, Argentum, 1. Matoria, Legatum, 83. Metalla.

MASSARIA dicitur domus, ex eo quod dependebat, quod massaricie verbum, domestica suppellectilia notet. l. si feruus. 18. in addit. margin. de peculio.

MASSARIVS, & administrator communis de mandato prioris debet pecuniam debitam solvere. l. 3. in add. marg. ad Municipalem.

Reliqua verbo, Administrator.

Mater in genere. num. 1. reliqua. §.

Mater fam. §.

Mater quoad alimenta, & alia datur filio. 6.

Mater quoad successionem filij. 7. §. 9. 10.

Mater quoad tutelam, & curam filiorum. 11. 12. 13.

Mater quoad dationem, & petitionem tutorum, & negligentiam in non petendo tutores, vel non faciendo suspectos. 14. 15.

Mater quoad matrem secundum nubentem. 16.

MATER puer, quam se diligit filium gl. admittendam. in l. videamus. de in litem iurando.

Materis iuramentum, neque nocet, neque prodest filio. l. ait praetor. 3. in fin. & ibi gl. ne iureiur.

Materis factum filio non potest agere, nec nocere ibid.

Materis consularium non dicuntur consulares, sed bene vxores consularium. l. 1. de senatoribus.

Mater licet vt mater secundum voluntatem patris possit gerere negotia: tamen non potest agere in iudicio nomine filij, qui aliena, §. quamquam. & ibi glo. 1. de actionibus. de neg. gestis.

Mater filij nomine non potest agere, neque potest res eius alienare, neque debitorum filij iurari soluendo libentur. d. §. quamquam.

Mater ignorante filia sponsa si accipit aliquas res a sponso, vt filiae daret, filia contra matrem agat actione negotiorum gestorum, si ipsa sponsa habeat ra-

tum, alia datur repetitio sponsa. l. fideiussor. §. si & ibi gl. fi. cod.

Mater, & auia procedunt per eandem rationem, vbi ponatur naturalis affectio, vnde statutum in matre habet locum in auia. l. Nescimus. & ibi addit. marg. cod.

Mater potest committere vni administrationem rerum, quam filio reliquit. gl. necessitudine. in l. 3. nonnunquam de vltis.

Mater super astate filij admittitur vt testis: licet non faciat tantam probationem, quantum alius testis. l. i. l. i. 16. & ibi add. marg. de probatio.

Materis dictum super filiatione facit praesumptionem pro filiatione non contra filium. d. gl. 1.

Mater cum filio anniculo naufragio si perierit, praesumitur infans ante matrem decessisse: sed in filio pubere sic mortuo, l. inter locum. 2. 6. & ibi gloss. 1. de pactis & l. qui duos. §. & ibi gl. patris. de rebus dubis.

Materis factum, vel aliorum nocet parui in possessorio: sed in petitorio, in quo probat se filium, non nocet. gl. non nocet. gl. non dabo. in l. 1. §. si cui. de ventre inspicendo.

Materis factum in non obseruando edictum de ventre inspicendo non nocet in principali causa filiationis, & sic in proprietate, qua probat se filium: sed in possessorio nocet, quia propter matrem praesumitur non filium. gl. 1. in l. 2. cod.

Mater non habet filios in potestate. gl. 1. in l. 1. de testam. tutela.

Mater non potest donare filius vulgo quaesitis. l. cum pater. 79. §. mater. de legat. 2.

Mater eius, cui de libertate, & de hereditate paterna controuersia sit, si in quaestione libertatis vocetur, iudicium de libertate matris non differtur in tempus pubertatis. l. si impubes. §. si mater. de Carboniano edicto.

Mater in causa status, & ad statum pertinentibus, potest testificari pro pupillo. l. 3. §. dux autem. cod.

Mater impuberis accusata de subiecto partu, si obtinuit, potest nihilominus oblici impuberi quaestio status, vt quia dicitur, quod is non fit conceptus ex defuncto, vel si ex defuncto non tamen ex matrimonio. d. l. 3. §. si mater.

Mater si dat filio dotalia bona in peculium, dicitur donatio inter viuos. l. donationes. 32. §. 1. in add. marg. de donatio.

Mater eo ipso quod pronuncietur seruus, non per hoc videtur filius pronunciatu seruus. gl. si in l. 1. vsum fructum. 23. de liberali causa.

Mater si pronunciat libera, licet adhuc quaestio possit fieri filio: tamen onus probandi videtur imminere ei, qui se dominum dicit, eam si possideat. ibid.

Mater praesens patri iniquo in retinendo filium, qui potus debet morari apud matrem, quam apud patrem. l. deinde. §. pe. de liberis exhib.

Mater, & auia administratrices legitime bonorum filiorum, vel nepotum non habentur non tamen denegatur illis administratio, quae ipsi committi potest tam per tutores, quam per alios. l. filiae intestate. 78. in addit. margin. de solutio.

Mater gerens negotia filiae heredis patri intestato defuncto si vendidit aliquas res ipsius filij, & pretium receperit ab emptoribus, ex solutione emptores liberantur, nec aduersus eos filia habet aliquam actionem, nisi sciens matrem non habere uis administrationis, emerint ab ea scienter, & earum pretium dederint ei, quo casu non liberantur, si mater soluendo non sit. l. filiae intestato. 88. cod.

Mater non potest agere actione furti pro filio sibi furepto. gl. palam. in l. cum qui. 14. §. si filius. de furtis.

Mater licet in causa principali non audiatur ad defendendum pupillum: tamen admittitur ad defendendum filium in causa appellationis. gl. fin. in l. alienum. 18. C. de procuratoribus.

Mater cum non possit in iudicio defendere filium pupillum: debet petere adonem tutorem, & eum effectui, ita quod detur non enim sufficiat solum petere. d. l. alienam. & ibi gl. si.

Mater meretrix propter meretricium filiae non potest filiam exheredare. arg. l. in arenam. 11. C. de inofficio.

Mater pro filio non debet conueniri. rub. C. ne vxor pro marito.

Matres ex persona filiorum inquietari, vel interpellari non possunt: ita neque vxores ex persona mariti. l. 3. C. cod.

Matris conditio inspicitur in liberis, & ideo pars sequitur ventrem. gl. 1. & 3. in l. neque natales. 10. C. de probatio.

Mater potest esse, quod fuisse libera, & filij eius esse serui: non tamen praesumitur ita. gl. si. ibid.

Matris, & fratris consensus, qui cum essent ingenui, seruilia ministrarunt, non praedictat filijs. gl. 4. in l. ad probationem. 12. C. cod.

Mater intercedens etiam pro filio, iuuatur Velleiano. l. 3. C. ad Velleian.

Mater pro filio non potest fideiubere, nec filia pro parte. gl. si. ibid.

Mater licet consentiente eius praedium a marito suo sit obligatum pro debito suo, & vendito praedio a creditore, potest ipsa mulier, vel filius, qui successit ei, rem vendicare nullo refuso precio emptori, cum talis venditio sit nulla: l. si sciens. & ibi gl. 4. C. cod.

Mater maior gerens negotia filij tenetur ad vsuras pecuniae, quam administrat. l. si mater. C. de vltis.

Mater pro debito filij non potest dare res filij in solum creditori, nisi filio ratum habente. l. 4. C. de rebus alienis.

Mater filio donans, si ad secundas nuptias venerit, non poterit occasione ingratitudinis reuocare, nisi filius vixit matris infiduciar, aut manus impias inferat, aut circa totius substantiae ablationem agere aliquid aduersus eam declaratur. gl. fin. in l. 1. C. de secundis nuptiis.

Mater non potest dare rem filiorum pro dote sua, & vitrico accipienti non competit actio nomine euictionis, si fuit sciens, nisi pollicitatio, vel stipulatio intercesserit de euictione praestanda. l. si a matre. 13. & ibi gloss. fin. de iure dotium.

Mater si dederit aliquid de substantia filiorum in dorem vitrico scienti, talis datio non valet nec ad Domini translationem, nec ad hoc, vt de euictione tenetur, cum accipiens fuerit sciens. col. 1. ibi.

Mater si dederit rem huiusmodi vitrico in dorem, & illa res sit euicta, vitri-

eius poterit agere actione vili ex empto contra matrem gl. f. ibid.
 Mater etiam constituta matrimonio potest donare filio emancipato, & non habenti patrem. l. f. constante. 11. & ibi gloss. 1. C. de donat. inter vitum.
 4 Mater constituta matrimonio non potest donare filio existenti in potestate patris sui, ne mutuo amore se spoliaret gl. 1.
 Mater non potest administrare res filij furiosi, vel mente capti, nec filium obligare. l. 4. C. de curator. furiosi.
 Matri non competit defensio filij, nisi sit turrix. di. l. 4. & ibi gloss. fin.
 Mater potest facere codicillos absente filio. l. 4. C. de codicillis.
 Mater filium suum infideliorem vite sue accusare potest, nisi à tali intentione eam pietas materna reuocauerit. propter infidias. C. de his, qui accusare.
 Mater accusans aliquem de morte filij sui, licet non probet, excusatur de calumnia. l. 1. C. de calumniatorib.
 Mater est omnib. sue tutoribus, sue agnatis fide dignior ad educationem filiorum, nisi transierit ad secundas nuptias. §. eiusdem quoque. in auth. de nuptiis. col. 4.
 Mater potest relinqui in testamento exequitur testamenti. auth. vt liceat matri & auiz. in princ. in add. marg. col. 8.
 Matris calamitas non debet nocere filiis, qui sunt in vtero. in princ. Init. de ingenuis.
 Mater pro filia si dotem dederit animo donandi, & mandante filia dotem sibi stipulata sit illi, vel postea, ipsa mater tenetur filia actione mandati, licet ipsa sit, quae dotem dederit. l. idemque. 10. §. si cui. mandati.
 Mater pro filia dans dotem semper præsumentur dare animo donandi, nisi contradicat. gl. dotem dederit. ibid.
 Mater si sit stipulata dotem pro filia datam sibi reddi à marito, si filia in matrimonio decesserit viuentem matre, filia simul cum matre decedente, ad heredem matris non competit actio ex stipulatu pro dote: quia mater filiz non dicitur superuixisse. l. quod de pariter. de rebus dubiis.
 à Matre traditæ res extra dotem nomine filiz videtur dotem filiz, quæ præfens erat, & ab ea viro traditæ. l. donationes. 32. §. 1. de donatio.
 Mater heretica cogitur dotare filium orthodoxum. gloss. 1. in l. pæque mater. 14. C. de iure dotium.
 Mater non cogitur dotare filiam nisi ex magna, & probabili causa, vel specialiter in iure expresse. d. l. neque mater.
Reliqua verbo, Dotare, Filius, 30. r. q. 33. Pater, Gloss. filij, 13.
 5 **MATERIAM.** dicitur illa, quæ suæ potestatis est. §. 4. de his, qui sunt sui.
 Materiam, quandoque dicitur illa, quæ honestè viuunt, quandoque illa, quæ est notæ authoritatis femina. gl. 1. ibid.
 Materiam, intelligitur in lege Julia de adulteriis non solum nupta: sed etiam vidua. l. mater autem de adulteriis.
 Materiam, dicitur illa, quæ non inhonestè viuunt. l. pronunciantur. 46. de verborum sig.
 Materiam à cæteris feminis mores discernunt, atque separant, & nihil interest an nupta sit, an vidua, ingenua, an libertina. ibid.
 Materiam faciunt boni mores, non nuptæ, neque natales. ibid.
 Materiam dicitur tribus modis: primo largè pro magnis, & paruis: secundò strictè pro femina notæ authoritatis: tertio largissimè pro omni femina, quæ sit iuris gl. f. ibidem.
 Materiam non debet realiter cogi, vt extrahatur de domo; aliàs extrahens punitur pena capitali. l. 1. C. de offic. iudic. iud.
 Materiam dicitur illa, quæ est honestè vite in domo sua, & authoritatis notæ. gl. materiam in §. 1. Init. de iniuriis.
 6 **MATER,** quæ de suo pietate vigente præstitit filio, repetere non potest. l. Nefennius. & ibi gloss. pietate de negotiis gestis.
 Mater quando alit filium, præsumitur pietatis causa alere, nisi quando mater in contrarium fuit protestata, quod vellet repetere, vel quando pater abfuit, & mater iuxta filium aluit, & protestata sit: & his duob. casib. repetet mater. ibid.
 Mater modica alimenta, quæ filio præstitit etiam cum protestatione, repetere non potest. gl. conueniret. in d. l. Nefennius de neg. gestis.
 Mater, quæ ex necessitate tenetur alere filium, vt quia filius, & etiam pater erant inopes, non potest repetere alimentorum expensas, etiam si fecerit eas cum protestatione. ibid.
 Mater si alit filium de sua substantia interim, dum pater absens reuertitur, non repetit impensa in alimentis, nisi protestaretur. d. l. Nefennius. & ibi gloss. obiit. & gl. habuisse.
 Mater alimenta, quæ præstitit filio, si dubitetur, an præstiterit de suo, an de bonis filij, præsumitur tunc de bonis filij, d. l. Nefennius. & ibi gloss. exhibuisse.
 Mater, quæ expendit pro filio in aliis causis, quam alimentorum, & dubitetur, an expenderit de bonis filij, præsumitur de bonis filij, nisi sit coniectura, quod voluit donare. d. gloss. exhibuisse.
 Mater potest repetere alimenta, quæ præstitit filio, qui à patre debuit aliam si quis, §. si mater. de liberis agnos.
 Mater non potest repetere à patre alimenta etiam non modica materne affectionis præstita filio, in quem erogatura esset, etiam si à patre suo educaretur, nisi esset protestata. l. huius à liberis. §. si mater. & ibi gloss. materno. de liberis agnos.
 Mater non potest repetere à patre alimenta modica præstita filio, vt lac, & castaneas, etiam si protestata sit. d. l. materne.
 Mater non potest repetere à patre alimenta præstita filio, etiam si sit protestata, quando illa tenetur ei præstare quia pater eius est inops. ibid.
 Mater expensas factas pro faciendo repellit suspectos tutores filij, & nouos petendo non poterit repetere actione neg. gestorum, imò denegatur ei talis actio in l. 1. & ibi gloss. 1. de neg. gest.
 Mater quando expendit in alimentando filium, ab eo non repetit, cum id exigente materna pietate censetur factum. l. alimenta. 1. C. eod.
 Mater, quod expendit non alimentando filium, sed circa res filij, si non materna

liberalitate: sed animo repetendi scilicet ostenderit, nego. gestorum actione consequi poterit. ibid.

Mater cum alit filium patre viuente, tunc ea, quæ expendit in alimentando filium, non repetit à filio. gl. 1. ibid.

Mater cum alit filium patre mortuo intra triennium non repetit à filio, etiam si fuerit protestata, quod eas expensas animo repetendi, & non donandi facit. ibidem.

Mater si alit filium post tres annos mortuo patre, tunc index denegat matri repetitionem expensarum ex qualitate facultatum matris, & filiorum, & impensarum. ibid.

Mater si expendat non in alimentis filij, sed in aliis reb. filij, eo ipso quod non monstratur contrarium, censetur quod animo repetendi expendit: fecus tamen est in expensis factis in alimentando filium, quia tunc si non sit protestata, non poterit repetere. gl. f. ibidem.

Mater tenetur alere filium vsque ad triennium, si modò habeat lac, & matrem lactare debeat. gl. filios. & ibi add. marg. in §. illud quoque. in auth. vt liceat matri, & auiz.

Reliqua verbo, Filij, 78. 79. 93. Materna.

MATER nouo iure omnib. venientib. ex latere præponitur exceptis fratrib. ex y vroque parente coniunctis, qui cum eo admittuntur. gl. potiorum. in l. 1. de iuris, & facti.

Mater & cum solis fratrib. & cum solis sororib. & cum permixtis in virilem portionem succedit. §. quoniam mater. in auth. de nuptiis. col. 4.

Mater, quæ filio impuberi pupillariter substituta fuit, si mortuo filio in pupillari atate omiserit hereditatem ex substitutione, & ab intestato tanquam hereditatem filij possidet, tenetur ad legata relicta à se. l. mater. 27. §. si quis omnia causa testam.

Mater, quæ filio impuberi coheres data fuit, & eidem pupillariter substituta, si mortuo filio in pupillari atate omnia substitutione ab intestato hereditatem filij pupilli possidet, tenetur ad legata relicta ex substitutione. ibid.

Mater si factò testamento vnum filium heredem scripserit sub conditione, cum plures filios haberet, si in pendente conditione secundum tabulas perierit, postea defecta conditione ceteri etiam filij admittuntur ad legitimam matris hereditatem. l. 1. §. sed si mater. ad Tertullianum.

Mater siue sit ingenua, siue sit liberta habet commodum S. C. Tertulliani, & succedit filio, vel filiz etiam vulgò quæritis. l. 1. cod.

Mater non potest vindicare legitimam hereditatem filij libertini effecti: quia mater huiusmodi filij definit esse. ibid.

Mater ad legitimam hereditatem filij concepti in seruitute, quem manumissa edidit, admittitur. ibid.

Mater, quæ serua pæne concepit, & restituta edidit, vel quæ libera concepit, & in seruitute redacta edidit, & mox manumissa filij, vel quæ libera concepit, & edidit serua pæne, & mox restituta fuit, admittitur ad hereditatem filij in restituta ex Tertulliano. ibid.

Mater, quæ prægnans manumissa est ad legitimam hereditatem filij admittitur. ibidem.

Mater ex Tertulliano admittitur ad legitimam hereditatem filij in seruitute editi, quando ipsa post motum factam in libertate fideicommissaria peperit, vel apud hostes, & cum eo rediit, vel si redempta edidit. ibid.

Mater etiam famula, sed infamis ad legitimam hereditatem filiorum admittitur. d. l. 2. §. si mulier.

Mater ad filij arrogati legitimam hereditatem admittitur, etiam si impuberi filio pater secundas tabulas fecerit: quia ipsa arrogatione irritatur testamentum pupillare, & hoc si factus filij iuris decessit. d. l. 1. §. impubem.

Mater ad legitimam hereditatem filij defuncti admittitur, etiam quando defunctus suos heredes reliquit, ad quos hereditas non pertinet, vt quia abintuerunt. d. l. 2. §. sed si fuit.

Mater ita demum excluditur à Tertulliano, si filius adit legitimam hereditatem: sed si omiserit filium, admittitur mater, nisi sit alij filij, qui cum eo admittantur, quia quandoque vnus eorum vult, mater non admittitur. d. l. 2. §. ita demum. & ibi gloss. admittantur.

Matri in bonis matris filij, quàm filiz intestatæ obstat pater, siue existat heres, siue bonorum possessor. ibid.

Mater in Tertulliano non nocet aus, nec proaus, quauis emancipauerint contracta fiducia. d. l. 2. §. sed neque.

Mater in Tertulliano excludit patrem adoptiuum post emancipationem filij cum pater esse desierit, & ita neque admittitur ad bon. possessionem contra tab. ibi.

Mater admittitur ex Tertulliano ad successionem filij, quando filius decessit relicto agnato, ac patre naturali in adoptiua familia, & matre. d. l. 2. §. si sit agnatus.

Mater vna cum sorore consanguinea filij defuncti admittitur ad legitimam hereditatem filij, quando filius decessit relicto sorore consanguinea, & matre, & patre adoptato, vel emancipato, & excluditur pater, cum sit extra familiam. ibid. m.

Mater si non adierit ex Tertulliano filij hereditatem legitimam, proximior agnatus admittitur ex lege 1. a. tab. d. l. 2. §. si mater hereditatem.

Mater si repudiaria vult, possessionem filij: de aduenda autem hereditate filij ex Tertulliano debet, agnatus interim non succedet. ibi.

Mater si tutorem idoneum non petierit apud prætorem, vel præsidem, vel apud magistratum filio impuberi, vel priorib. excusatis, reiective confectum aliorum nomina non edidit, repellitur à successione filij, & idem si petiit contempsit, secus si cum petere non cunctaretur, petiit admonita. d. l. 2. §. si mater non.

Mater si tutorem non petiit filio impuberi eo, quod pater prohibuit eam petere, repellitur à successione filij, sed si mater esset absens, & non frustraretur, vel si filij essent egeni. d. l. 2. §. quod si pater.

Mater filius, vel filia, aut nepos, non petendo tutores punitur, vt non admittatur ad successionem filij ex Tertulliano. ibid.

Mater filio impuberi non petiit curatores ex Tertulliano, non admittitur

ad hereditatem filij intestati scilicet si filio puberi non petierit. d. l. 1. §. quod si curatores.

Mater si filio furio, vel cum esset pugnans, vel filio impubere existente apud hostes, curatore bonis non petiit, ex Terryllano non admittitur ad hereditatem filij intestati. ibid.

Mater, quæ procreando filio impuberi petiit tutorem, vel privilegio munitum, vel oneratum tribus tutelis, si data opera hoc fecit, repellitur à successione filij, nisi illi suscepit. d. l. 2. §. non solum.

Mater si filio impuberi petiit tutorem indignum, vel minus habilem, repellitur à successione filij, etiam si prætor eos admiserit pro errore, nisi alios statim petierit. l. 2. §. non solum. & ibi gl. errant. ad Terryll.

Mater si locupletis tutores petiit filio impuberi, licet moribus non sint idonei, non repellitur à Terryllano. ibid.

Mater aliquæ ex tutoribus excusato, si in locum eius non petiit alium filio impuberi, repellitur à Terryllano, nisi reliqui sufficerent administrationi, & idè quando aliqui eorum decesserint. d. §. idoneos. & ibi gl. imputandum.

Mater non repellitur à Terryllano, eo quod non petierit tutores filio impuberi propter legatum amplum relictum cum sub conditione, si tutores non habuerit quod verum est, quando damnum minus est cumulo legati. d. l. 2. §. tractari.

Mater quando repellitur à successione filij, admittuntur illi, qui venient ad filij successione, si mater non fuisset, & ita agnati, & ceteri succedent: & si nemo eorum sit, succedit scilicet d. l. 1. §. si.

Mater non obest pater adoptivus in successione filij intestati emancipati à patre adoptivo. l. 3. & ibi gl. 1. in add. ad Terryllan.

Mater in successione filij intestati obstat nepos ex adoptivo filio natus. l. acquissimum. cod.

Materfam. vel in potestate constituta ex Terryllano ad hereditatem filij intestati admittitur. l. filij mater. cod. gl. 1. in l. i. mater. de except. rei iudi. l. 1. C. ad Terryllan.

Mater si filij impuberis hereditatem petiit generaliter ex Terryllano putans testamentum patris rupto agnatione posthumi substitutionem filio datam non valere: & condemnata sit, ex eo quod testamentum ruptum non erat, si postea aperitis tabulis pupillaribus appareat nullum substitutum fuisse datum pupillo, matri rursus petenti hereditatem obstat exceptio rei iudicatæ: sed contra eam exceptionem restituitur in integrum ex clausula generali, vel quia mater erat, vel quia per errorem egit. l. i. mater. & ibi gl. sed ex causa. cod.

Mater meretrici propter meretricium filiz non potest eam exheredare. arg. l. in arenam. t. r. C. de inofficio.

Mater à filio præterita non potest vti querela inofficio. l. cum filium. r. 7. C. eo.

Mater potest filium in potestate patris constitutum heredem instituere sub conditione, si à patre fuerit emancipatus: quo casu non accipit bonorum possessionem secundum tabulas patris, neque nomine filiorum agere querela. l. filius matrem. 5. §. cod.

Mater si instituit filios sub conditione, si emancipentur à patre, etiam si non emancipentur, filii tamen aliter efficiuntur filii iuris: pro morem naturalem, vel deputationem patris, conditio habetur pro implata. l. 3. C. de instit. & substit.

Mater si instituit filium naturalem, & legitimum, vel naturalem tantum, & post post mortem suam grauer cum fideicommissio, liberi postea suscepti faciunt substitutionem fideicommissariam ex præsumpta testatoris voluntate. glo. 1. in l. generaliter. 6. §. 1. cod.

Matrem à successione filij postea facti adulti non excludit exceptio tutoris non petiti. l. 3. C. ad Terryllan.

Mater à successione filij impuberis morientis excluditur, si tutor non petierit, non tamè excluditur à successione filij facti adulti moriente. d. l. 3. & ibi gl. 1.

Mater, quæ non petiit tutorem filio habenti alium tutorem, puta legitimum, non excluditur ab eius successione: hodie tamen filium succedet per Terryllanum, licet non peperit alios. l. fi. C. de iure liberorum. in princ. Inst. de S. C. Terryllano.

Mater non succedit filio in lucro donationis antenuptialis superfluo filio immisionis ratione sublata. in princ. iuncto §. antenuptialis. in auth. de non eligendo secundum nuben.

Mater excluditur à filiis defuncti filij, item à patre, vel à fratre consanguineo in successione filij defuncti. §. 1. Inst. de S. C. Terryllano.

cum Mater admittitur summi foror defuncti ad successione filij defuncti. ibi. dem.

Mater hodie succedit filiis nulla habita distinctione filiorum, §. fed nos. Inst. eodem.

Mater hodie præfertur in successione filij defuncti omnib. aliis agnatis, exceptis fratrib. & fororib. & cum fororib. solum venit ad dimidiam: sed cum fororib. & fratrib. pro virilifed hodie isto ultimo casu aliter succedit. §. fed cum antea. & ibi gl. omnib. & ibi add. Inst. eod.

Mater non potest exheredari à filio, eo quod non petierit sibi tutorem. gl. imuberum. in add. marg. in §. Inst. eod.

Mater succedit filio non tantum legitimis: sed etiam vulgo quæsitio, nisi talis mater sit illius. §. fi. Inst. eod.

Mater propter furorem si non accipit bonorum possessionem vnde agnati, in bonis patris sui, potest filius agnoscere eorumdem bonorum patris magni possessionem ex successorio edicto. l. 1. C. de success. edicto.

Mater in furore constituta si petiit bonorum possessionem in bonis patris sui per procuratorem, vel curatorem, vel etiam si post furorem decessit, antequam mater ratificet agnitionem factam à curatore, poterit eius filius agnoscere eorumdem bonorum possessionem ex edicto successorio. glo. 3. ibi. dem.

Reliqua verbo, Terryllanum.

MATER non potest esse tutrix testamentaria iure Digestorum, nec à iudice confirmari. l. iure nostro. 2. de testamen. tutel.

Matris consilio tutor quod tutor datus gerat tutelam, potest pater iuberet ipsum tutorem. gl. 1. ibid.

Mater non potest liberis tutorem dare: sed si dederit, iudex ex inquisitione confirmabit eam, qui non tenetur fatidare rem pupilli saluam fore. l. 2. de conf. tuto.

Matres viduæ ad tutelam filiorum admittuntur, & non tenentur hodie præstare iuramentum, quod non accedent ad secundas nuptias. auth. eisdem & ibi gl. fi. C. de secund. nuptiis.

Mater si misit procuratorem ad petendam tutelam filio suo, & à latrone interfecit sit procurator, interim mortuo pupillo ab eius successione non excluditur. l. cum à matris. §. C. qui petant tutores.

Mater quæ iustam causam non habet, quare filio tutorem dari non petiit, à filij defuncti successione, licet repellatur, non tamen perdit fideicommissum à patre eidem matri relictum: hodie tamen amittit etiam illud. §. glo. fin. ibidem.

Mater officium pietatis in petendo tutorem non deserit, si filio suo habenti tutorem non petierit. l. cum iure. §. C. qui petant tutores.

Matres etiam naturalibus filiis: scilicet legitimis subiacent petendorum tutorem necessitati, & nulla iuris ignorantia eas excusat ad euitandum penam legibus statutam. l. fi. C. eod.

Mater in non petendo tutorem filio committit errorem in iure naturali, & idè talis iuris ignorantia non excusat eam. gl. 1. ibid.

Matres olim non poterant esse tutrices filiorum suorum, nisi privilegium imperarent à principe, vel præfide, vti eis tutela confirmetur prius iurando quod ad secundas nuptias non transierint. l. 2. Cod. quando mulier tutelæ officio fung.

Matres tutelam filiorum suorum administrare non debent, si velint ad secundas nuptias venire. ibid.

Mater si magis velit nubere, quam esse tutrix filiorum, audienda est, & præfectus cum prætor tutorem dare debet in proximis autem præfides vel iudices ex inquisitione. d. l. 1. C. eod.

Mater hodie volens esse tutrix filiorum, non est necesse principem adire, neque oportet iurare, quod non veniat ad secundam vota. gl. fi. ibid.

Matrib. hodie non præferuntur tutores legitimi. ibid.

Mater legitima, vel naturalis ad tutelam filiorum admittitur etiam ante auiam, & agnatos, si coram iudice renunciet secundis nuptiis, & Velleiano. auth. matri. & ibi gl. pe. & gl. 1. C. eod.

Mater, & auiæ secundum ordinem præcedunt legitimis, & dativis tutoribus ad filiorum tutelam testamentarij autem soli eas præcedunt. ibid.

Mater, & auiæ possunt esse tutrices, & curatrices filiorum, & nepotum, cum in cura, & tutela sit æquitas, & ratio eadem. §. gl. 4. ibid.

Mater non cogitur suscipere tutelam, vel curam filiorum, nec periculum patitur, etiam si non suscipiat. §. gl. 2. ibid.

Mater renunciat Velleiani facta iudici ad suscipiendam tutelam filiorum prodest creditoribus, quia si adio quæritur abenti extipulatione iudicis, multo magis quæritur replicatio, vti si proponat Velleianum, replicet creditor de renunciatione. d. gl. pe. ibid.

Mater si sit data tutrix filio cum alio extraneo in testamento, ipsa tutrix, si confirmetur, gl. fi. ibid.

Matrem repellunt testamentarij tutores, quando ipsa mater non est data in testamento: scilicet si fuisset data. §. ibid.

Mater sola datrix in testamento non est tutrix, nisi à iudice confirmetur. §. ibi. dem.

Matre ignorante si sit datus quis tutor à iudice, valet datio. §. ibid.

Mater hodie ad suscipiendam tutelam filiorum non tenetur iurare de non veniendo ad secundas nuptias, sed contra hæc secundis nuptiis repellitur, minoribus omni alia cautela salva remanente. auth. sacramentum. C. eod.

Mater, quæ luxuriatur, perdit tutelam filiorum, sicut & quando transit ad secundam vota. gl. 2. ibid.

Mater debetrix filiorum etiam naturalem ad eorum tutelam admittitur debito in sua natura durante: scilicet in alio tutore. auth. ad hæc. & ibi gl. 2. C. eod.

Mater naturalis quoad tutelam filiorum naturalium potest agere omnia, quæ in legitimis filiis definita sunt. auth. ad hæc. & ibi gl. 1. & l. fi. Cod. quando mulier tutelæ offic.

Mater naturalis ad exemplum legitimæ potest esse tutrix filiorum, prius iurando in actis, quod non perueniet ad nuptias, & renunciat Velleiano, & omni alij auxilio. d. l. fi.

Mater nullo existente tutore testamentario, vel legitimo potest nasci tutelam filiorum legitimorum, & multo magis potest esse tutrix filiorum naturalium, cum hoc casu deficiat legitima tutela. ibid.

Mater spuriæ tutelam eius potest petere: quia quantum ad eam non inspicitur id. gl. 2. ibid.

Matres, & aliz mulieres, si res pupillares pro tutore administraverint, ad præstandam administrationem tenentur. l. 2. & ibi gl. 1. & de eo, qui pro tutore nego.

Mater obligans se filio pupillo pro tutoris debito, vel tutori pro eo, quod pupillus debuit, cum in vtroque censetur fideiussor, Velleiano iuvatur. gl. pe. in l. 2. C. si mater. in dem.

Mater obligans se pupillo filio pro eo, quod ipse pupillus debuit, vel obligans se tutori ad eo, quod tutor ipse debuit pupillo, non censetur in vtroque intercedere, & idè non iuvatur Velleiano. gl. pe. ibid.

Mater non excusatur propter legitimam tutelam filij, cum non sit legitimus, nisi

HHH

prius

præd ipsa declarat se esse tutricem gl. i. in add. l. 3. C. ad Tertullian.
 Mater hodie, si vult, præfertur omnibus tutoribus legitimis, & datius ibid.
 Mater in testamento non potest dari tutrix filiorum. gl. i. in l. i. c. omni. C. ad Tertullian.

Mater iure Digestorum non poterat esse tutrix, nisi imperator confirmaret: sed iure Codicis recte potest esse: gl. secundum veteres. in §. 1. in aut. vt sine prohibitione matres. col. 7.

Matres debitorum, & creditorum, ad tutelam, vel curam filiorum admittuntur, nec exigitur instrumentum de non fiendis secundis nuptiis, dummodo renuncient Velleiano, & omni auxilio, & omnia alia impleuerint, quæ alij tutores facere tenentur. d. auth. vt sine prohibitione matres. per tot.

Mater tutrix quandoque iurat de non contrahendo secundas nuptias, & sequeat illud iuramentum §. qua verò. & ibi gl. docet eod.

Mater quando admittitur ad tutelam, vel curam, & obligat se, vt teneatur pro pupillo, debet remittere Velleiano, & omni auxilio: alius non contraheret homines secum, quod pupillo noceret, & ita ex hac renuntiatione datur exceptio contrahentibus, licet exequutorib. vel iudici facta fuerit. §. præterea. & ibi gl. Senatusconsulto eod.

Mater tutrix statim vt secundas nuptias contraxerit, debet expelli a tutela. ibi dem.

Mater prius, deinde aia admittuntur ad legitimam tutelam, vel curam bonorum filiorum, vel nepotum, si coram iudice secundis nuptiis, & Velleiano, & omni auxilio renunciant: talis renuntiatio non valet quoad matrimonium: sed bene quoad Velleianum, §. si ibi gloss. renuntiat, & gl. ordinem. in auth. de heredit. ab intesta. venien. col. 7. & gl. p. in auth. marci. C. quando mulier tutrix officio.

Mater tutrix filiorum, dicitur verè tutrix legitima: & si non per omnia legitimorum naturam fortuitur. d. gl. ordinem. & ibi add. marg.

Mater, vel aia non cogitur iurata tutelam filiorum acceptare. ibid.

Reliqua verbo, Tutor, §. 27. v. que 30. §. 1. 32.

14 MATR ex necessitate tenetur filiis impuberibus tutores petere: sed non curatores, nisi in casu, quo impuberi curator peti debet: l. 1. & 2. qui petant tutores.

Mater expellitur legitima hereditate filij, si neglexit petere tutorem constitui eidem filio: vel si petierit eum, qui ob mores prauos dimitti poterat, & eo dimisso, vel abjecto rursus alium non petuit, vel si studiosè malos petuit. d. l. 1.

Mater tenetur petere tutores filiis ex necessitate: & ideo periculum administrationis eorum tutorum non pertinet ad eam: non tamen tenetur ex necessitate curatores petere: sed ex voluntate peti, & ideo periculum administrationis illorum curatorum pertinet ad eam. l. curatorum. & ibi gl. i. eod.

Mater, quæ tutorem à patre non legitime testamento datum filiis impuberibus non petit confirmari, vel in locum excusari non petit alium dari, cum alius non fuisset, perdit successionem filij, non id, quod filij deberet ex testamento matri, nec imputatur, si vt suspectum non petit remoueri. l. i. eod.

Mater, quæ mortuo yno ex tutoribus idoneis datis à patre in locum mortui, vel excusati non petit alium, vt quia numerus aliorum sufficiebat administrationi tutelæ, non perdit successionem filij: sed si non sufficiebat reliqui tutores. d. l. i. & ibi gl. 2.

Mater si non petierit eos tutores, quos decretum est adiungi tutori coniuncto accusato de suspecto, repellitur ab omni bonorum vindicatione intestati filij. d. l. i.

Mater ex eo, quod non petierit tutorem filio, à quo fideicommissum sibi reliquerat maritus, si sine liberis decederet, vel intestatus mortuus esset, non perdit fideicommissi petitionem, cum ex alieno iudicio: scilicet matri descendat. ibid.

Mater ex eo, quod tutorem filij suspectum non fecerit, non amittit successionem filij, quia huiusmodi facta diuidere, & estimare virilis animi est. ibid.

Mater non pertinet diiudicare, & estimare an tutor datus à iudice sit suspectus: quia illa potius debet ignorare: satis enim est eam petisse talem, qui inquisitione habita à iudice idoneus apparuit. ibid.

Mater non potest dare tutorem filio, quem non instit. gl. dato. in l. cum filius. 78. §. non iure. de leg. 2.

Mater si legauerit tutori non iure dato à se, potest tutor petere legatum, si per eum non fiat, quominus esset tutor: secus si per eum fecit. d. §. non iure. & ibi gl. consentiat.

Mater si legauerit Titio, vt esset tutor filij, non potest habere legatum, etiam si per eum non steterit, quominus esset tutor: secus quando simpliciter esset legatum: quia tunc habebit, si per eum non fecit. d. gl. consentiat.

Mater potest detegere tutores, & curatores filiorum accusando eos de suspecto, & probando gl. i. in l. i. C. de nego. gest.

Mater non tenetur suspectum tutorem filij removere, neque ob id perdit successionem filij. ibid.

Mater tenetur petere, non suspectum tutorem facere. ibid.

Mater maior non potens intra annum tutorem filio impuberi, priuatur successione impuberis. l. 1. & ibi gl. i. C. si aduersus delictum.

17 MATRES minores non petentes intra annum tutores filiis impuberibus, tutæ sunt à priuatione successionis impuberum, nec eis opus est restitutione. gl. i. ibidem.

Mater negligens filiis tutorem petere, creditor, vel alius conjunctus admittitur ad petendum, & iudex debet dare eis tutores, vel nomina mittere. l. quos dicit, & C. qui dare tutores.

Mater maior tunc habet ius perende tutelæ filiorum, cum testamentarius, vel legitimus defuerit, vel priuilegio à tutela excusatur, vel suspecti genere summogetur, vel si quis quidem pro animi, vel corporis valetudine administrandi facultatibus idoneus inuenitur. l. 1. C. quando mulier tutelæ officio.

Mater tenetur pupillis petere tutores, vel curatores, & vt tutores, & curatores suscipiant defensionem, vel si fuerint remoti, vt alij idonei constituantur. l. fin. §. personis. C. de administ. tutorum.

Mater tenetur de sua propria substantia, si petit minus idoneum tutorem, & decreto fuerit comprehensum eius periculo dari. §. gl. 2. ibid.

Mater non cogitur accusare tutores, vel curatores vt suspectum: gl. præparare. ibid.

ad Matris officium spectat non solum, quod denotat tutores filiis suis: sed quod dati legitime admittuntur: hoc est, quod inuentarium faciant, & quod iuret: & similia. ibid.

Mater, quæ tutorem petiit suo periculo dari filio, ex facto illius tutoris magis tenetur iudex, qui talem tutorem dedit, quam mater contra sexus conditionem obligata. l. 1. C. si mater indemnuit.

Mater dolose petens suo periculo tutorem non idoneum filio, tenetur ex iustis illius facto. gl. pe. ibid.

Mater petens tutorem suo periculo dari filio tenetur ex eius facto, si deest temporis datationis hoc esse comprehendens. gl. si. ibid.

Mater non tenetur ex facto tutoris non idonei a se petiti, nisi specialiter eius periculo dari decreto iudicis ipsa consentiret: ut comprehendimus. d. si. & ibi gl. 1. C. eod.

Mater non petens tutorem dari filio impuberi non excluditur à successione eius, si filius sit factus puer, vel quando interesse pupilli erat, non petere tutores: vel quando alius præuult tam petere volentem, vel quando mater esset minor gl. i. in l. 3. C. ad Tertullian.

Mater, quæ non petit tutorem filio habenti alium tutorem: potest legitimam, non excluditur ab eius successione: hodie tamen excluderetur. d. gl. i. in add.

Mater non perdit hereditatem filij, si procurator, quem miserat ad petendum tutorem, decessit, antequam peteret. gl. si aut. præles. C. de appellat.

Mater tenetur petere tutorem filio intra annum, vel petere suspectum remoueri, alias repellitur ab eiusdem filij mortuus successionem. in §. pe. & ibi gl. consuleret. in add. l. fin. §. C. Tertulliano.

Mater vt perdat legitimam filij successionem, eo quod fuerit negligens in petendo ei tutores, requiritur quod sit maior 25. annorum, & quod filius mortuus impubes, & quod esset vt in pupillo tutorem habere. gl. sciturus. in add. ibid.

Reliqua verbo, Tutor, §. 27. v. que 30. §. 1. 32.

18 MATR ex secundo pubes totum viusfructum donationis antenuptialis perdit, glo. & vltim. in §. 1. & §. antenuptialis, in auth. de non eligendo secundo nubentes.

Mater transiens ad secunda vota, si lucra donationis ante nuptias donauerit, vel alias alienauerit extraneæ, alienatio valet in suspensum ita, vt ea mortuo ipsa superstitibus filiis in totum euacuetur: sed filius ante matrem mortuus confirmatur non in totum sed ex parte non existentium filiorum: alias si ipsa mater filijs in totum successit, alienatio in totum confirmatur, & his pariter obtinebitur in patre, & in matre. §. hoc autem. eod.

Mater transiens ad secunda vota succedit ex testamento filio in proprietate, si nullus alius filius superstit. d. §. hoc autem. & §. cum iur. & ibi gl. succedens. eodem.

Mater siue conuolat ad secunda vota, siue non conuolat, filio succedit in omnibus excepta donatione ante nuptias, antiquis constitutionibus. non obstantibus. d. §. cum iur.

Mater ad secundas nuptias transiens ex causa ingratitudinis, non potest reuocare donationem extraneæ, collatam in filium, nisi apertè filius aut circa vitam ipsam infidus matrem, aut manus inferens matri, aut agens eam contra substantiam aliam matrem aut filium aliquid declaretur. §. mater tantum. in auth. de nuptus. col. 4.

Mater filiorum legitimorum, & natu alium tutelam defertur transiens ad secundas nuptias contra sacramentum ante redditas rationes, pariter eisdem parnas, quas mulier nubens intra tempus lucus, & paraturum dissolutionem eisdem modis consequitur. §. si ante tutelam. in auth. de nuptus. col. 4.

Mater deferta tutela filiorum contra sacramentum transiens ad secundas nuptias, dicitur negligere tria: scilicet Deum, defuncti memoriam, & charitatem filiorum. ibid.

Mater ad secundas nuptias transiens quandoque liberis ex testamento succedit, sicut extraneorum quilibet, ab intestato tamen cum fratrib. defuncti succedit, & in bonis à patre prouenientibus in usufructu tantum: sed in alijs bonis filio extrinsecus quæsitis succedit in totum, excepta antenuptiali donatione, in quam succedit in usufructu tantum, ingratitudinis ratione seruata. l. hinc non. eod.

Mater transiens ad secundas nuptias non succedit filio primi matrimonij in lucro, aut in donat. antenuptialis, nisi in usufructu. §. & illud. eod.

Mater, quæ succedit filio ex testamento, vel ab intestato, si secundum non nubat, hereditatem pleno iure acquirit, si verò secundo nubat, in bonis à patre prouenientibus pleno habet usufructum: in alijs autem bonis filij plenum ius habet. l. mater. §. C. ad Tertullian.

Mater si secundum nubat ante mortem filij, succedit filio ab intestato, vel ex testamento in totum: scilicet alijs filiis seruare debeat. gl. i. ibid.

Mater si secundum nubat post mortem filij succedit ei in bonis paternis quoad usufructum tantum: proprietatem tamen ad fratres, vel sorores transmittitur: in alijs tamen bonis acquisitis extra bona patris succedet pleno iure. d. l. mater. & ibi gl. 1.

Mater si secundum nubat ante, vel post mortem filij, indistinctè succedebat filio in bonis vnde cumque quæsitis, etiam in proprietatem in paternis: sed hodie non. d. gl. 1.

Mater, quæ assumpta filij tutela ad secunda vota transiit, antequam alium tutorem ordinari fecerit, & rationem tutelæ reddiderit, omni successione filij priuatur. l. omnem. 6. C. eod.

Mater quando assumebat tutelam filij iurabat, non transire ad secunda vota: quod tamen non iurat. gloss. pen. ibi. gloss. i. in l. pen. Cod. in quibus causis pignus.

Mater, quæ ab intestato succedit filio, si in ea secunda vota puniuit, etiam in successione, vt paternorum tantum habet usufructum. gl. si in d. l. omnem.

Mater, quæ ex testamento succedit filio, in nullo puniuit, licet contrahat secundum vota. d. l. omnem. 6. C. ad Tertullianum.

Mater, quæ ex lege, vel etiam ex testamento vocatur ad tutelam filij, si in ea secunda vota, statim definit esse tutrix. §. ibid.

MATR

INDEX.

MATR

Mater, quæ postquam iuravit, se non venturam ad secunda vota, tutelam filiorum impetrauit à principe, si postea nubat, omnia bona secundi mariti erunt obligata pupillis. l. 2. C. quando mulier tutelæ officio. & gl. si in auth. sacramentum. C. cod.

Mater si ad secunda vota transiit, perdit tutelam filiorum, & redit tutela ad datiuos, ad instar eius, qui tanquam suspectus remouetur. gl. pen. in d. auth. sacramentum.

Mater tutrix si ad secunda vota transiens non petierit tutorem filiis pupillis, bona secundi viri sunt tacite obligata pupillis pro administratione tutelæ præterite reddenda. l. p. c. in quibus causis pignus.

Mater transiens ad secunda vota antequam petierit tutorem filiis non succedit eis gl. ibi.

Reliqua verbo, Filius, 76. Dot. 54. 55. Mulier, 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

MATER A pietas impedit repetitionem eorum, quæ à matre expensa sunt in filium gl. 1. in l. alimentum. 11. C. de neg. gestis.

Mater bona, & psonalitatis facultates patrum suorum, filij ex quocumque cōiugio suscepti debent retinere. l. 4. C. de secund. nuptiis.

Ad materiam bona omne lucrum veniens in secundo matrimonio, siue ex titulo donationis propter nuptias, siue ex aliquo alio titulo; scilicet simplicis donationis inter psonas, omnis posteritas ex priori, vel ex tertio matrimonio habita secundum voluntatem mariti poterit possidere; dum tamen non sint filij ex illo matrimonio, in quo habuit lucrum. d. l. 4. & ibi gl. ad maternas. & gloss. suscepam.

Reliqua verbo, Expensa, 10.

MATER A aliud est, & aliud materium. l. si conueniet. 18. §. p. de pignor. actio.

Materia quandoque sumitur pro eo, quod est ex ea factum, & sic argentum pro valis argenteis. l. si vi certo. §. de me. & ibi gl. sternerem. in add. marg. commodari.

Materia surrepta si à fure fuerit facta species, dominus materiz potest condicere specie conditione futuri, & in ea venit etiā estimatio expensarum quia eas donasse videtur fur, cum sit malæ fidei. l. ex argenteo. 13. & ibi gl. penul. de conditione futuri.

Materiam alicuius tituli aggredi origine non repetita nefas est. l. 1. in add. mar. si certum petatur.

Materia quotidiana melius, & subtilius examinanda est. l. 1. de susp. & tutor. ror.

Materia legata non censetur legatum materium. l. Seruius. 51. de leg. 3.

Materiz appellacione non continetur materium, quod ad sui materiam reuerti non potest. l. quæritur. 76. §. illud fortassis. eod.

Materia legata non debetur naui, vel armarium ex ea facti. l. lana legata. 86. eo.

Materiz diuerse quando sunt iunctæ, & dubium fit quænam illarum sit accessio, estimari debet ex visu, & visu ipsius rei, & ex consuetudine illius, cuius erant. l. si quando. 1. & l. periculis. 14. §. Neratius. de auro. & argento.

MATERIA aliis quibus fecerit species, faciens est dominus speciei, si species non possit reduci ad priorem materiam: si reduci possit, tunc dominus materiz dicitur dominus speciei facit. l. adeo. 7. §. cum quibus, de acq. rerum dominio.

Materiz duorum domiorum si fuerint confusæ eorum voluntate: si materiz fuissent eiuſdem, vel diuersi generis, commune est totum corpus, si materiz separari non possunt: si separari possunt. d. §. voluntas. & ibi gl. idem iuris. & d. §. si duorum. & ibi gl. placuit. Inst. de rerum diuisione.

Materia aliena faciens speciem bona fide, eius dominus efficitur, nisi possit ad priusnam materiam reduci, quo casu is efficitur dominus, qui materiz dominus erat. §. cum ex aliena. Inst. de rerum diuisione.

MATERIA aliena si speciem nouam non reducibilem ad priorem formam fecerit duo, vna bona fide, alius mala fide, ea species dicitur communis dominio materiz, & speciei faciens bona fide non autem mala fide, gl. ab aliquo. ibid.

MATERIA aliena faciens speciem, licet efficitur eius dominus, teneatur tamen actione in factum ad estimationem eius domino materiz: gl. off. vel speciei. ibid.

MATERIA partim sua, partim aliena bona fide faciens speciem, efficitur eius dominus, si ad priorem materiam reduci non possit, alias communis est habitatio materiarum. §. quid si partim. & ibi gloss. dominum. Inst. de rerum diuisione.

MATERIA partim sua, partim aliena faciens speciem mala fide, nō efficitur eius dominus: licet reduci non possit ad priorem materiam: sed ea communis est. d. gl. dominum. ibid.

MATERIA generali exempla sunt necessaria. §. sed inst. de actio.

MATERIA vna aliam materiam immiscere ex causa licitum est, licet ea non sit omnino similis, dummodo vna materia tranſeat, & conformitatem habeat cum alia in princ. Inst. de leg.

Reliqua verbo, Edificium, 1. 10. 11. Alium, 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

MATERIA dicitur matris foror, quæ Græcè metradelphe appellatur. §. tertio gradu. Inst. de gradibus cognatio.

MATERIA magna dicitur foror autæ materiz, amita magna dicitur foror autæ patris gl. materiam. in §. duorum. Inst. de nuptiis.

MATERIA est ars damnabilis, & interdicta omnino, l. 2. Cod. de maleficiis.

MATERIA dicuntur à mathēsi penultima producta, quod est diuinare, non à mathēsi penultima correpta: nam scire facit mathēsis: sed diuinare mathēsis. gl. 1. in l. mathematicos. C. de episcop. audien.

MATERIA licet parari sint combustæ libros erroris proprii coram episcopo, vel imperio reperiuntur: qui si reperiuntur postea intra imperium, vel quod insinuant secreta sui erroris, deportantur. d. l. mathematicos.

Reliqua verbo, Musica.

MATERICULA probat eos esse de collegio, quorum nomina sunt inscripta in matricula, dummodo exerceant ea, quæ pertinent ad collegium, vel matriculam; alias secus. l. petitionem. 13. Cod. de aduocat. diuers. iudiciorum.

in Matricula alicuius artis licet sit quis defcriptus: tamen ob id non gaudet priuilegiis illius artis, si non exerceat artem. l. scinariorum. 16. Cod. de rellam. nultis.

Matriculari debent nomina eorum, qui sunt de collegio, in matricula. d. l. petitionem.

Matriculati, qui non sunt, tanquam priuati iudicantur gl. 2. in l. 3. C. de officio magistr. militum.

Matricularor dicitur, qui literas capitales scripsit libris minio, aut rubrica præponit. gl. si in add. marg. in l. si de liberali causa.

Matrimonium in genere. nu. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Matrimonium prohibitum, & illicitum, & contrahentes illud. nu. 10.

Matrimonium incestuosum consanguineorum, & affinium. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Matrimonij impedimenta. 13.

Matrimonij validitas, vel invaliditas. 14.

Matrimonij onera. 15.

Matrimonium de facto contrahitum ab impuberibus, & quoad matrimonium filiorum, & nepotum. 16.

Matrimonij dissolutio, & diuortium. 17. 18. 19.

Matrimonij prohibitio inter pupillos, & tutores, vel curatores, aut eorum filios, vel alios. nu. 10.

Matrimonium fenorum magistratum, & aliorum constitutorum indignitate. 21.

Matrimonium fenorum cum liberis, vel econtrā, & liberti cum patrona, aut cum alio. 22.

MATRIMONIUM quoad originem est de iure naturali, scilicet à Deo; potest etiam dici esse de iure gentium: quia ab eo receptum: est item etiam potest dici esse de iure ciuili quia ei formam, & solemnitate adiunxit. in princ. & ibi gl. matrimonium. Inst. de iure naturali.

Matrimonium quod formam, & solemnitate verborum est de iure canonico: sed quoad prohibitionem ascendendum, & descendendum est de iure diuino; intellige quod non coniunctio: sed prohibitio sit de iure diuino. d. gl. matrimonium. in addit.

Matrimonium est maris, & femine coniunctio: animorum, non corporum tantum, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, §. nuptiæ. & ibi gl. coniunctio. Inst. de patria potestate.

Matrimonium sufficit sola coniunctio animi cum intentione cōiungendi corpus gl. coniunctio. in add. ibid.

Matrimonio coniunctio animorum significat vnionem, ut scilicet inter Deum, & animam iustam: vnde Apostolus; *Qui adheret Deo, vnus spiritus est cum eo*. Coniunctio tamen corporum significat conformitatem, quæ constituit in carne inter Christum, & sanctam Ecclesiam: id est humanum genus. dict. gl. coniunctio.

Matrimonium dicitur ideò quia mulier nōbat, vt mater fiat, & ideò ab ea potius, quàm à patre dicitur quia maiora sunt inter onera quia ante partum est onerosa, in partu dolorosa, & post partum laboriosa gl. nuptiæ. in add. ibid.

Matrimonium, & nuptiæ idem significant, licet diuersis rationibus: item coniugium, connubium, & consortium, licet hoc vltimum quandoque inter feruos accipitur, inter quos propriè dicitur contraheretur. ibid. & gl. in rub. de ritu nuptiarum.

Matrimonium sic est honestum, & vtile, vt humano generi videatur introducere artificiosè immortalitatem: id est infinitatem, vt scilicet occasione matrimoniorum genus humanum persequeretur libenter ciuilem semper repletibus, & ita hoc idem genus humanum est hodie, quod fuit retrò à mille annis. in princip. & ibi gl. immortalitatem. in auth. de nuptiis. col. 4.

Matrimonium fuit à Deo institutum inter Adam, & Eua. gl. ampliori. ibid.

Matrimonium est principium, & fundamentum humani generis, vel humani status. ibid.

Matrimonium inducunt verba de futuro, si mulier traducta sit in domum viri: & factis si vir vadat, in domum mulieris gl. affectus. in §. nuptias. eo. l. mulierem, & ibi gl. 1. de ritu nuptiarum.

Matrimonium dicitur res indiuidua quantum ad affectum: nam huius propositi debent esse, vt nunquam diuidantur: licet quandoque solentur gl. solutorem, in §. nuptias. in auth. de nuptiis. col. 4. gl. Augustalis. in rub. procm. Digestorum.

Matrimonia inuitantur homines propter dilectionē filiorum procreandis: item propter iuuenilem feruorem: item propter amorem pulchritudinis, & propter alias causas. gl. propter. in §. si autem aliquis. in auth. quomodo oportet episcopos. col. 1.

Matrimonium, connubium, & coniugium idem sunt, nisi in casu, vbi etiam quod matrimonium non est, dicitur connubium gl. 1. in l. 3. C. de incestis nuptiis.

Matrimonium non concubitus: sed consensus solus animorum facit gl. coniugatio. l. 1. §. ius naturale. de iust. iure.

Matrimonium descendit à iure naturali. d. §. ius naturale.

Matrimonij, vel copulæ carnalis actus non est ius naturale: sed ipse motus ad actum gl. dicitur ius naturale. d. gl. coniugatio.

Matrimonium iure naturali inuenitur est: sed à iure ciuili formam accepit tam per sponsalia præcedentia, quàm per consensum sequentem de præsent. gl. 1. in l. ius ciuile. de iustitia, §. iure.

Matrimonium constituit nō solum altero furentē: sed etiam utroque: scilicet marito, & vxore furentibus. l. patre furioso. de his, qui sunt sui.

Matrimonio non potest renunciari, eò quod alter coniux diu, & inuitis repub. causa abfurcus sit. gl. 1. & ibi add. marg. in l. idemque erit. l. 6. pro socio.

Matrimonium inducit consuetudo ad liberam mulierem. l. in libere. 24. de ritu nuptiarum.

Matrimonium idem dicitur, quando mulier non multo tempore interposito ad eundem virum reuertitur, si inter moras illa alij non nupte, aut vir aliam nō duxit, maxime si vir dotem non reddidit. l. perique. 33. eod.

Matrimonia dicitur habere indiuiduam vitæ consuetudinem. gl. si in l. 1. de 3. iure dotium.

Matrimonia non debent esse vxalia. l. 2. & ibi gl. si de donatio. inter virum.

FINIS

Matrimo

Matrimonium non facit coitus: sed maritalis affectus. l. cum hic status. 33. §. si mulier. de donatio. inter virum.
 post Matrimonium contractum quandoque fiunt tabule matrimoniales. l. pen. & ibi gl. 2. cod.
 Matrimonium potest esse sine dote: sed non e contra. gl. causa. in l. 1. soluto matrimonio. l. imperialis. 23. §. presentis. C. de nuptiis. gl. nuptiar. in §. sic itaque. auth. de nuptiis. col. 4.
 Matrimonium idem intelligitur quando mulier, quæ diuiterat, statim, & incontinenti reuertitur in matrimonium: sed si ex intervallo: quia tunc duo esse intelliguntur. gl. 1. in l. si mulier. 30. soluto matrim.
 Matrimonium præsumitur secundum leges, quæ quis retinet in domo mulierem ingenuam, & honeste natam: secus tamen est de iure canonico. l. 3. & ibi gl. eam. de concubinis.
 Matrimonium primus inuenit Cæcrops rex Atheniensium, quod sit ex sola animi destinatione etiam sine concubitu. d. gl. 1. in add. marg. in l. p. eod.
 ad Matrimonium non requiritur ductio vxoris ad mariti domum, si constat antea contractum fuisse matrimonium: sed si non constat, facit præsum. gl. 1. in l. cum fuerit. 14. de condit. & demo.
 Matrimonium non faciunt solæ tabule. l. donationes. 32. de donatio.
 ad Matrimonium substantiam licet non requiratur instrumentum: quoad proli tamen legitimacionem in quibusdam casibus requiritur, & hoc de iure civili. glo. tabulas. & ibi add. marg. ibid.
 Matrimonium bene concordantia iure patris potestatis non debent turbari. l. 1. §. si de liberis exhibent.
 Matrimonia debent esse libera: non solum à vi, quæ inueteret merum constanti viro: sed etiam à quacunque pena pecuniaria: etiam si non esset talis, quæ incideret merum constanti viro. l. Titia. 134. de verborum obligat.
 Matrimonia futura possunt obstringi vinculo archarum: sed non vinculo penæ. gl. matrimonia. & ibi add. marg. ibid.
 Matrimonia inter extraneos, non est necesse, quod sint libera à metu penæ: & ideo si extraneus promittit mihi sub pena se facturum, & curaturum quod Titia contraheret matrimonium meum, talis adiectio penæ factæ per extraneum valet, & tenet, & potest talis pena ab eo efficaciter peti, si matrimonium non sequatur. d. gl. matrimonia.
 pro Matrimonio contrahendo potest dari pignus, non pro pena: sed vel loco archarum sit, vel pignus ipsum sit principale, seu accessorium matrimonij. ibid.
 Matrimonium, nec semper matrimonij violari non permittitur. l. si vxor. 13. §. Diuus. de adulteriis.
 Matrimonij onera post mortem patris statim sequuntur filium: sicut liberi, & vxor. l. si quis. 57. §. post mortem. de iure dotium.
 Matrimonij onus penes virum est. gl. indebita. in l. 2. §. idem Julianas. de dote prælegata.
 Matrimonium quiescens, & vxorem probatam à marito iurare, atque inquietare non debet quis. l. constanter. 2. 6. de adulteriis.
 in Matrimonio exigitur consensus, non vel perficiat matrimonium: sed quia sine eo esse non possit. l. nuptias. 37. & ibi gl. 1. de regul. iuris.
 Matrimonium vel fiat, non exigitur concubitus: nam & sine eo potest esse matrimonium: & contra sæpe est concubitus: sed non matrimonium. ibid.
 Matrimonium, & sponsalia possunt recipere diem, & conditionem, cum fiant consensus. gl. 1. in l.actus legitimi. 78. eod.
 Matrimonium non transit ad heredem, neque eius accessio: id est dos, & neque de dote pactum. gl. non potest. in l. ex conventionem. 11. C. de pactis.
 Matrimonij nimia festinatio puniuntur: sed matrimonium non cassatur. gloss. 2. in auth. decernit. C. de receptis arbitris.
 Matrimonia debent esse libera ab obseruatione penæ. gl. si. in l. si. C. de sponsalibus. l. 2. C. de iurid. stipular.
 in Matrimoniis ius canonicum seruandum est, & præuolat iuri civili. gl. si. in add. in l. 1. C. si rector provincie.
 Matrimonium potest esse sine traditione secundum vtimumque ius. gl. si. in l. cum in re. C. de donatio. ante nuptias.
 Matrimonium non est affinitas: sed est causa affinitatis. gl. 3. in l. cum veterum. C. eod.
 Matrimonium potest esse sine dote, vel etiam sine donatione propter nuptias. l. cum multæ. 20. & ibi gl. c. leuari. C. eod.
 ad Matrimonium præsumendum non sunt necessaria instrumenta nuptiarum. l. si vicini. 9. C. de nuptiis.
 Matrimonium contrahitur solo affectu, nisi legib. contrarium contrahatur. l. si quis aliam. 16. C. eod.
 Matrimonium non potest esse sine dote, vel quartum potest dici secundum, ex eo quod primum sequitur. glo. secundo. in l. si quis prioris. 8. §. talem. C. de secund. nuptiis.
 Matrimonia non dotibus, sed affectu contrahuntur. l. si. C. de repudiis.
 Matrimonio sine dote contracta si mulier inops viro diuite moriente superuiuat, ad quartam partem hereditatis mariti admittitur, si tres, vel pauciores filij communes, vel alterius matrimonij fuerint: si plures in virilenti proprietate tamen reuertatur liberis, auth. præterea. C. vnde vir. §. quoniam. in auth. de exhib. reis. col. 7.
 Matrimonia augent rempub. l. 2. & ibi gl. p. C. de indicta viduitate.
 in Matrimonio priori dicitur stare ille, qui non transit ad secundam vota. l. si. C. de bonis maternis.
 Matrimonium fit per solum consensum, & etiam requiruntur verba. glo. 4. in l. cum notiffimus. 7. C. de præscript. 30. vel 40.
 Matrimonium sicut non est violandum, sic nec spes matrimonij. gl. 2. in l. propter violatam. 7. C. de adulteriis.
 in Matrimonio priori perdurare, & procreata fobolem sequentibus matrimonij non contrahere satis felix, beatumque est vtique contrahentium. §. soluto igitur. in auth. de nuptiis. col. 4.
 Matrimonium dicitur pendere vno coniugum tantum superfluit. §. præterea. & ibi gl. pendente. in auth. neque virum quod ex dote est neque mulier. col. 8.
 Matrimonium potest consistere ex solo affectu sine dote, & sine instrumento. §.

hoc quoque. & ibi gl. consistere in auth. vt licet mari, & auis. col. 8. gl. 2. in l. neque sine. 13. C. de nuptiis.
 Matrimonium regulariter etiam solo affectu sine scriptura, & dote contractum valet: fallit in tribus casibus. Primus in illis, & qui supra eos iunt. Secundus, quando in dignitate potius libertatem in vxorem accipit. Tertius quando quis concubinam in vxorem accipit: item quando sceniam, vel aliquam meretricem accipit: & in his casibus matrimonium sine instrumentis dotibus non valet ad legitimacionem filiorum: valet tamen matrimonium ipsum inter eos, etiam sine dotibus instrumentis: sed hodie in vtroque foro corrigi: quia sine instrumento valet matrimonium, & filij efficiuntur legitimi. gl. iubemus. in d. §. hoc quoque. & gl. instrumentis. & ibi add. in §. si. Inst. de nuptiis.
 in Matrimoniis seruatur publica honestas. §. si vxor. Inst. de nuptiis.
 Matrimonium, vbi non est legitimum, non est dos. §. si aduersus. Inst. eod.
 Matrimonium perititudo nudo consensu etiam sine scriptura. gl. p. in §. si. Inst. eod.
 Matrimonia contra à per sacerdotes dicuntur contrahenda. l. 3. in add. marg. C. de incestu nuptiis. & gl. 1. in add. marg. in princ. Inst. de nuptiis.
 Matrimonium non legitimum habetur pro legitimo quoad duos: scilicet quoad committendum adulterium, & quoad hoc vt parum detur ius occidendi. gl. si. in l. incola. 34. ad munici.
 Matrimonium dicitur contractus personarum: quia in eo persona personæ obligatur, non ex ratione, quia in contracta venditionis, & locationis, & similibus, in quibus persona personæ ligatur respectu rerum, & de quibus contrahitur. gl. 1. & ibi add. marg. in rub. de sponsalibus.
 in Matrimoniis contractus dicitur contractus mutui debiti, & persona personæ sic ligatur, vt ex duabus personis vna quodammodo fiat. ibid.
 Matrimonium contrahitur inter abentes: quia non verbis: sed nudo consensu contrahitur, non tacito: quia necessario exprimi debet. gl. 3. in l. 4. cod. gloss. affectus. in §. nuptias. in auth. de nuptiis. col. 4. & gloss. in nuptiis. 31. de reg. iur.
 Matrimonium inter abentes contrahitur, & in diem, & sub conditione. §. d. gl. 3. in l. 4. de sponsalibus.
 Matrimonium potest contrahi per procuratorem, & fundatur in persona domini. d. gl. 3. in add.
 in Matrimoniis contrahendis naturale ius, & pudor inspiciebat: contra pudorem enim est filiam suam ducere in vxorem. l. adoptius. de ritu nuptiarum.
 Matrimonium inter imitos non contrahitur. l. si patre. 2. cod.
 Matrimonium sicut ab initio citra dotem contrahi potest: ita & ex consequenti matrimonium, & factu postea non petenda dote pacifici potest. l. si. §. si. in add. marg. de pactis dotal.
 Matrimonium de presentibus contractum vt videatur, multum operatur mulieris: in eo, vel deductio in domum mariti. gl. 1. in add. marg. in l. inter eos. 28. de dom. inter virum.
 Matrimonium contrahi non potest ad certum tempus. l. hereditas. 34. in add. marg. de heredit. inst. l. ult.
 Matrimonium contractum esse non probatur per instrumenta facta super dote. l. uque sine. 13. C. de nuptiis.
 Matrimonium ab initio contrahere, vel dissociatum reconciliare quicquam cogi non potest. l. neque ab initio. 1. 4. C. eod.
 Matrimonium contrahendi, atque distrahendi liberam facultatem transferri ad necessitatem non oportet. ibid.
 Matrimonium hodie potest contrahi sine solennitate scripturæ, & aliorum: & est ius generale. gl. 2. in l. 1. ad caligato. 2. C. eod.
 Matrimonium contractum esse censetur inter contrahentes, licet nulla copula fuerit. l. p. C. de incestu.
 Matrimonium contrahere non tenetur inuita mulier per relictum principis: si tamen occasione relictus sit contractum matrimonium, impetrans bonum publicatur sine spe veniæ: & filij nati ex tali coniunctione sunt illegitimi. l. 1. C. si nuptiæ ex relictis petantur.
 Matrimonium etiam cum consensu, non inducit existentia annorum, si non ad sit potestas coeundi. gl. 1. in add. marg. in l. si. C. quando tutor, vel curator.
 Matrimonium sine scriptura, & dote cum concubina contractum etiam de iure canonico valet: sed de iure civili in illis, & non requiruntur instrumenta dotalia, sine nuptiis liberatibus autem communicare requiruntur. gl. instrumenta. & ibi add. in §. inuestitorem, de hæreditat. quæ ab intestato.
 in Matrimonio contrahendo prior debet interrogari sponsus, quam sponsa. glo. matrimonium. in add. in princ. Inst. de iure natural.
 in Matrimoniis contrahere præuolat ius canonicum, cum agatur de animarum periculo. §. si verò ab initio. in add. marg. in auth. de nuptiis. col. 4.
 Matrimonia non solum in futurum contrahenda sunt: etiam contracta debent esse libera ægrena, vt liberè dissolui possint. l. Titia. 134. de verb. oblig.
 ad Matrimonium contrahendum licet non possit quis adtingi meru penæ tamen spe præmij, & lucri potest quis inuitari. d. l. Titia. & ibi gloss. ob testatam.
 ad Matrimonium spirituale contrahendum sub se præmij non debet quis induci, vt si fiat aliquid ab ipso promissio de recipiendo aliquid in monachem quia tunc esset simonia. d. gl. ob statum. in add. marg.
 Matrimonium non potest contrahi in diem, & sub conditione: quia est actus legitimus iure canonico introductus. gl. 1. in l. nuptias. 31. de regulis iuris.
 Matrimonium non possunt contrahere illi, & superfluitates, nisi inueniant dotalia instrumenta, & solennitates, quæ solent in nuptiis interuenire, sed hodie possunt etiam nulla scriptura interuenire. vltimè quoque. & ibi gl. 1. in l. istres. in fin. & gloss. dispensationem, in add. in auth. quibus modis hæc. etc. legit.
 Matrimonium contrahere possunt solo affectu sine instrumentis dotalibus abiectione personæ, vt sunt agricola, & milites caligari. ibid. l. 1. ad caligato. 2. C. de nuptiis.

Matrimonium potest contrahere per constitutum in vicinis causa proli legitima. l. filius d. patre. 28. §. si. in add. marg. de liberis, & posthum.

Matrimonium contrahere potest, qui facile generare non possit per accidens, vt est senex. l. sed est quatuor. cod.

in Matrimonio, vel coniunctione puellæ non queritur consilium tutoris: sed ipsius puellæ, quæ si cultu verecunde non eligit, iudicis erit deliberare. gloss. pen. in l. 4. C. de sponsalib.

in Matrimonio contrahenda libera potestas debet esse inter contrahentes: non verò inter alios. gl. si. in l. si. C. de sponsalib.

Matrimonium si contrahat filius tuus cum filia mea, si promiserim tibi decem, valet talis promissio. ibid.

Matrimonium si contrahas cum Titia, si fueris heres institutus, non prius exitis heres, quam contrahas matrimonium, vel Titia recuset: neque est inhonestas, vel remittenda illa conditio. ibid.

Matrimonium potest contrahi inter maiores, vel minores sexagenariis, & tales nuptiæ nullo modo, & ex nulla causa possunt impediri. l. pe. C. de nuptiis.

si omnino non possit contrahi à sene, qui coire potest, licet difficulteraliis enim fit omnino non possit contrahi, non valet matrimonium. gl. i. in add. ibid.

Matrimonium contrahere potest in minoribus constitutus, si alius non fit monarchus. gl. si. in l. 1. C. si contrahat voluit. gl. enumerari. in add. marg. in §. illud. Inst. de nuptiis.

Matrimonium potest contrahi cum quicquid ageretur, & idem eius partus natus dicitur legitimus, & ad successionem admitti debet. l. si maior. 11. C. de legiti. hered.

Matrimonium contrahere licet et masculis, si sint puberes: sed et, 14. annorum, feminis verò si sint 12. annos: hoc de iure ciuili: sed de iure canonico consideratur potestas cotendi, non numerus annorum. in princ. & ibi gl. puberes, & ibi add. gl. viripotentes. Inst. de nuptiis.

Matrimonium in 15. annis masculis, & feminis frequentius solent contrahere, quàm in minori ætate. d. gl. viripotentes.

Matrimonium contrahens masculus ante 14. ann. femina ante duodecim annum, etiam si repositus fuerit potens, & sufficiens ad matrimonium, de iure ciuili puniuntur, & non valet matrimonium intra illud tempus: sed validatur cum ad ætatem prædictam peruenierit: sed de iure canonico tenet matrimonium etiam ante dictam ætatem, si contrahentes sint potentes. d. gl. potentes. & ibi add. marg.

Matrimonium contrahentes clerici in minoribus constituti, si incedant in habitu, & consensu, gaudent priuilegio fori. gl. enumerari. in add. marg. in §. illud. Inst. de nuptiis.

ad Matrimonium contrahendum licet non potest quis cogi metu penæ: potest tamen inuitari spe lucris, & incertis. Inst. de leg.

Matrimonium onera sunt plura. gl. i. in l. pro queribus. 10. C. de iure dotium. Reliqua verba, Consensio, Legitimus, Filius, 19. vsque 43. Legitimus, Legitimus, Maritus, 9. 10. Mulier, 31. 32. Nubere, Nuptia, Puella, Pupilla, 2. Sponsa, Sponsalia, Sepulchro, 29. 30. Vxor, 6. 7. Patruus, 3. 4. 5. 6. Condicio, 6. 23. Infrascripto. 2.

TO MATRIMONIUM illicitum si de facto contraxerit mulier sciens factum: sed ignorans ius, non repetit dotem damn. gloss. i. in l. si. de conditione sine caus.

Matrimonium illicitum si contraxerit mulier de facto, si sciuit ius, & factum: vel si sciuit ius: sed ignorauit factum, non repetit dotem: damnum applicatur si factum, nisi in facto interuenit error acerrimus, quo casu mulier repetit. ibid. & l. 4. C. de incestis nuptiis.

Matrimonium quis contrahere non potest cum ea, quam possidet per adulterium: & si contraxerit, non valet matrimonium: & quod vir tali vxori reliquit, tanquam ab indigna auferatur ab ea, & contra auferatur à viro, quod vxor et reliquit, & applicatur sibi. l. Claudius de his, quibus vt indignis.

Matrimonium illicitum non excusat quem à pena stupri. l. qui pupillam. de adulteris.

Matrimonium nullum est inter eos, qui de facto contraxerunt sponsalia contra interdici legum. l. si. & ibi gl. prohibetur. C. de sponsalibus.

Matrimonium contra leges, & constitutiones principum non valet, & dos data, & donatio propter nuptias debent consecrari quia dos, & donatio propter nuptias auferuntur accipienti tanquam ab indigno, & applicatur sibi. l. 4. C. de incestis.

Matrimonium prohibuitur à lege si maiores 25. ann. contraxerint, eis non conficitur dos, vel donatio propter nuptias, si postea peruenti ad 25. an. dissoluerint: aliàs conficitur eis. dict. l. 4.

Matrimonium quandoque contra Senatufconsultum non valet. gloss. 3. ibi. dem.

Matrimonium prohibuitur contrahens per errorem facti iustum, & continuum, excusatur à pena. gl. ex errore. ibid.

Matrimonium prohibuitur contrahentes per errorem iustum quantum ad penam incestus, mulier in rotam releuatur, & idem in mare, qui sic errat in iure ciuili, vt quia creditur posse se contrahere cum pupilla. ibid.

Matrimonium prohibuitur iure gentium errans, si quis contraxerit, quoad penam in aliquo fubeatur, non in rotam. ibid.

Matrimonium prohibuitur contrahens clam præsumitur scire prohibuitur esse matrimonium: scilicet si palam, quando bona fides præsumeretur. ibid.

Matrimonium prohibuitur esse ex variis causis. gloss. l. in auth. incestas. Cod. de incestis.

Matrimonium quocumque modo vetitum si quis contrahat, eius bona confiscantur, & filii legitimi ipsius ipso facto sunt filii iuris. ibi.

Matrimonium vetitum si quis contrahat, eius bona confiscantur, si filios legitimos non habeat. gl. i. ibid.

Matrimonium illicitum cotrahitur vno ex 14. modis. gl. illicitas. in §. i. in auth. de incestis nuptiis. gl. enumerari. & ibi add. in §. illud. Inst. de nuptiis.

Matrimonium prohibuitur maior est versus superiores, & inferiores, quam versus transuersales. gl. marceram. in §. duorum. Inst. de nuptiis.

Matrimonium prohibetur inter quosdam ratione affinitatis, veluti non potest

quis priuigiam, vel nuntium præsentem, vel præteritam vxorem ducere. §. affirmatus. Inst. cod.

Matrimonium prohibetur 14. modis: scilicet ratione seruitutis, quod de iure canonico corrigitur ratione ætatis, vt mares minores 14. forinque verò minores 12. iure tamen canonico attenditur potestas coeundi: item ratione angustis, quod diuiditur in tria: scilicet in ascendentes, descendentes, & collateraliter: item ratione adoptionis, ratione affinitatis præsentis, vel præterite, vel futuræ, & ratione matrimonij nam habens vnam, non debet habere aliam eodem tempore. gl. enumerari. & ibi add. in §. illud. Inst. cod.

Matrimonium contrahi prohibetur ratione honestatis, ratione ordinis annexi, vt cum clericis in sacris ordinibus constitutis. ibid.

Matrimonium contrahi prohibetur cum monachis, monialibus, & conuersis: licet non sint constituti in sacris. ibid.

Matrimonium prohibetur raptori cum rapta contrahi: sed de iure canonico matrimonium contractum cum raptore valet. ibidem. intellige si non sit in potestate raptoris: sed in nato, & libero loco. Tndent. sess. 24. c. 6. de reform. matrimon.

Matrimonium contrahentes contra leges carent omni effectu, nec dicuntur viri, & vxores, nec matrimonium, nec dos intelligitur, & filij nati ex tali coitu non sunt in potestate parentum. §. si aduersus. Inst. cod.

Matrimonium prohibuitur contrahentes patiuntur amissionem bonorum, & infamiam: hodie verò puniuntur confiscatione bonorum, exilio, depositione cinguli, vel dignitatis, & verberatione. d. §. si aduersus. & ibi gl. alias.

Matrimonium prohibuitur contrahendi relictum obreptitum si quis impertrauerit, talis impetrantis bona confiscantur, & filij ex ea coniunctione nati sunt illegitimi. l. 1. & 2. in l. 1. C. si nuptiæ ex relictis petantur.

Matrimonium contrahens cum aliqua occasione relictis obreptitum impetrat nullam penam patitur, si consentiente patre contrahat: aliis autem si ead. l. 1. ibi gl. 4.

MATRIMONIUM contrahere nemini licet cum filia: nepte, & descendente. 11. bus vsque in infinitum, adeo vt si Adam viueret, non possit contrahere: & matrimonium. gl. i. in l. nemini. 7. C. de nuptiis.

Matrimonium contrahere cum collateralibus nemini licet, nisi sint in septimo gradu: hodie tamen prohibitio solum extenditur ad quartum gradum inclusiue. gl. 2. ibid.

Matrimonium contrahere non potest quis cum matre, auia, & ex latere amita, matertera, sorore, fororis filia, & ex ea agnate, item ex affinibus priuigium, nouerca, nura, fororu. d. l. nemini.

Matrimonium potest contrahi inter consobrinos siue ex duobus fratribus, siue ex duobus fororibus, siue ex fratre, & sorore nati sint: & filij nati ex eo matrimonio sunt legitimi, & suis patribus succedunt, quod verum est iure fori, non iure poli. celebrandis. 19. & ibi gl. si. C. cod.

Matrimonium non potest contrahi inter eos, inter quos coitus est nefarius, incestus, & prohibitus. l. imperialis. 23. §. imò. C. cod.

Matrimonium contrahi non potest cum vxore suamdam fratris, vel cum duobus fororibus, nec etiam dissoluto quocumque modo coniugio. l. fratris. §. Cod. de de incestis nuptiis.

Matrimonium incestuosum contrahens non amittit bona dum viuit, & neque vxorem, neque filios ex ea editos legitimos habere creditur. l. si quis incesti. 6. C. cod.

Matrimonium incestuosum si quis contraxerit, dos, si qua solenniter data, aut promissa fuerit, confiscatur. ibid.

Matrimonium incestuosum contrahens si testamentum faciat, non potest relinquere extraneis: illis tamen succedunt ex prioris matrimonio potest relinquere, & nepotibus, & pronepotibus, patri, matri, auo, & auia, fratri, & forori, si tamen aliquis eorum in contrahendis incestis nuptiis consilium dederit, ille non habebit aliquid: sed alius, qui est proximus post eum. ibid.

Matrimonium incestuosum cotrahens si non habeat filios, nepotes, vel pronepotes, patrē, vel matrem, auū, auiam, fratrem, vel sororem, succedit ei filius. ibid.

Matrimonium incestuosum contrahenti imponitur necessitas restandi tantum in certas quasdam personas. gl. 3. ibid.

Matrimonium contrahere non potest frater superstes cum vxore fratris etiam virgine permansit, non obstante consuetudine. Ægyptiorum. l. pe. C. cod.

Matrimonium incestuosum contrahere cum fratre, vel fororis filia, vel cum vxore fratris nemini licet etiā cū auctoritate imperiali rescipi. l. 6. C. cod.

Matrimonium inter affines nullum est, & idē tunc non dicitur dirimi, cum nullum sit. gl. si autem. in l. consensu. 8. C. de repudiis.

Matrimonium cum consobrino licitum est de iure ciuili, sed tamen est de iure canonico. l. 1. & ibi gl. pe. C. de insti. & subitu.

Matrimonium contrahi non potest inter ascendentes, & descendentes siue sine ex legitimo matrimonio, siue non sit, & hoc vsque in infinitum, adeo, vt si Adam viueret, non possit habere vxorem. §. ergo. & ibi gloss. in infinitum.

Inst. de nuptiis.

Matrimonium contrahentes ascendentes, & descendentes inter se dicuntur incestas, atque nefarias nuptias contraxisse. dict. §. ergo.

Matrimonium contrahi non potest inter ascendentes, & descendentes per adoptionem in tantum, vt filiam, & neprem adoptatam, etiam dissoluta, ac finita adoptione per emancipationem non possit quis vxorem ducere: prohibetur enim contrahere matrimonium cum ea pro honestatis causa. §. ergo. & ibi gl. idem iuris. & ibi add. Inst. de nuptiis.

Matrimonium inter eas personas, quæ ex transuerso gradu cognationis iunguntur, contrahi non potest, intellige vsque ad quartum gradum. §. inter eas. & ibi gl. sed non tanta. Inst. cod.

Matrimonium inter fratrem, & sororem prohibetur, siue sint ex eodem patre & matre: siue ex altero tantum. ibid.

Matrimonium non potest contrahi inter fratrem, & sororem adoptatam: quādiu adoptio constat inter ipsos: sed adoptione dissoluta, per emancipationem, restet poterit eam vxorem ducere. ibid.

Matrimonium contrahi non potest cum fratre naturali, vel fororis filia, vel neptis bene cum filia, vel nepte fratris adoptiti, vel fororis adoptitiæ: quia talis

talís filia, neque naturalis, neque civilis iure illi iungitur. §. fratris. Inst. eod.
 Matrimonium in contrahere prohibetur cum filia alicuius, censetur etiam prohibi-
 ta. cum eius nepote. ibi d.
 Matrimonium contrahi potest de iure civili inter filios duorum fratrum natu-
 ralium, licet tamen est de iure canonico. §. duorum & ibi gloss. duorum. & ibi
 add. Inst. eod.
 Matrimonium contrahere non potest quis cum amita, nec cum matra etiam
 magna, quamvis sint ad- prius. d. §. duorum.
 Matrimonium con- trahi non potest cum socru, vel nouerca praesenti, vel prae-
 terita. §. socrum. Inst. eod.
 Matrimonium contrahere potest filius mariti ex alia vxore cum filia vxoris ex
 alio marito, vel contrahere habent fratres, & forores ex matrimonio post-
 eà contracto communes. §. mariti. Inst. eod.
 Matrimonium contrahere non potest quis cum filia quondam vxoris suae nata
 post duortium, nec cum sponsa patris, vel filij. §. si vxor. Inst. de nuptiis.
 Matrimonium contrahendum impeditur consanguinitates, & affinitates, quae
 sunt inter seruos etiam manumissos. §. illud. Inst. eod.
 Matrimonium contrahi prohibetur per constitutionem principis, vt cum ea, quā
 quis de sacro fonte leauit, vel cum comitatre, & idem est de iure canonico.
 gl. enumerari. & ibi ad. ibid.
 Matrimonium si contraxerit vxor olim mea à me repudiata cum scio, quae post-
 ea arrogauit, valet matrimonium, nec dicuntur incestu nuptiae. l. si qua. 12. de
 ritu nuptiarum.
 Matrimonium contrahi cum foreore adoptiua durante adoptione prohibetur est
 de iure civili. gl. si in l. si quis posthumus. §. si de liberis, & posthum. l. si stipu-
 ler. 3. de verbo. oblig.
 Matrimonium potest contrahi cum consobrina secundum leges: secus est de iure
 canonico. gl. 1. in l. inter fratres. 23. de conditio. institutio.
 Matrimonium contrahi non potest cum foreore naturali, nec valet stipulatio de
 contrahendo cum ea. l. si stipuler. 31. de verborum obligat.
 Matrimonium non potest contrahi cum foreore adoptiua durante adoptione, nec
 valet stipulatio de contrahendo cum ea: sed finita adoptione potest contrahi.
 d. l. si stipuler. & ibi gl. adoptiua.
 Matrimonium contrahens mulier contra sua gentium non exequatur: sed bene
 contrahens contra sua ciuile. l. si adulterium cum incestu. 37. §. 1. & ibi addit.
 marg. de adulteris.
 Matrimonium iure gentium dicitur interdictum, cum iure sanguinis, vel affini-
 tatis prohibetur: sed iure ciuili tunc interdictum, cum ius ciuile dumtaxat in-
 terdictit, vt in tutore cum pupilla interdictum matrimonium iure ciuili, idem
 in fratre adoptiuo respectu fororis adoptiuae, & priuigo noueram ducente.
 ibidem.

Reliqua verbo, Coniugium, Nuptia.

33 MATRIMONIUM contrahendum multa impediunt, quae non dirimunt iam
 contractum gl. retinere. in l. parre furioso de his, qui sunt sui.
 Matrimonium impediens causa si respicit causam finalem, & tunc sicut impedit
 à principio faciendum, ita impedit iam factum: si verò causa impediens respi-
 cit causam efficientem, vt consensum, qui est causa efficiens matrimonium, &
 licet ab initio aliquid impediatur faciendum, non tamen tollit iam factum. d.
 gl. retinere. & ibi add.
 34 MATRIMONIUM impediendum adscriptum in fraudem legis nullam vim ha-
 bet. l. heres meus. 78. & ibi gl. de conditio. & demonst.
 Matrimonium impeditur propter illicitam coniunctionem, sicut per affinitatē.
 gl. 2. in l. 1. C. de nuptiis.
 Matrimonij impedimento, quae de iure canonico impediunt contrahendum,
 & dirimunt contractum, his verbis continentur. Error, coactio, votum, co-
 gnatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, legamen, honestas, si filii affinis, vel
 si forte eorum nequibus, hac secunda vetant, connubia facta retrahunt. gl. enu-
 merari, in add. in §. illud Inst. de nuptiis.
 Matrimonij impedimēta, quae de iure canonico impediunt contrahendum: sed
 non dirimunt contractum his verbis continentur. Incestus, raptae, §. consilia,
 & ibi d.
 Matrimonium contrahi non sine furor: quia consensu opus est: sed recte contra-
 ctum non impedit. l. oratione. de r. tu nupt. ar.

Rel. pa. verbo, Affinitas, 1. 1.

14 MATRIMONIUM non videtur, licet perueniat ad eum casum, à quo inci-
 pere non potest. l. si qua. 1. de ritu nuptiarum.
 Matrimonium factum cum soluta, quam credo ligatam, non tenet. gl. si. in l. qui
 testamentum. 4. de testam.
 Matrimonium iure contractum non irritatur, ex eo quod instrumenta donatio-
 nis propter nuptias, vel dotis de fuerint, vel omittatur pompa, vel alia nu-
 ptiarum celebretas. l. si donatum. 12. C. de nupt. is.
 Matrimonium olim inter impares honestae non aliter valebat, nisi dotalia in-
 strumenta interuenirent: hodie etiam illis non interuenientibus valet sine dis-
 tinctione personarum, dummodo sine libere, & ingenuz. l. imperialis. 23.
 §. imo. C. eod.
 Matrimonium, quod non valet, facit valere infelicitas alterius coniugis: non
 verò patris. gl. 2. in l. si C. eod.
 Matrimonium contractum à castrato, vel à naturaliter impotente ad coeundū,
 non tenet: scilicet verò ab impotente ex casu superuenientis infirmitatis, vel
 alio. gl. si in l. in causis. 10. C. de repudiis.
 Matrimonium incidente errore super statu vius ex contrahentibus non tenet.
 gl. ignorantia. in c. 1. §. verfic. personam. per quos facta inuestitura.
 Matrimonium si contrahat cum quadam credens esse filiam talis, cum esset alia,
 non tenet. matrimonium: quia non consensit in illam. gl. abscentem. in l. in v-
 ditionibus. 8. de contrahend. emptione.
 15 MATRIMONIUM contra sustinens debet dotem percipere. l. si filia. 10. §. 1. fami-
 liae ercil.
 Matrimonium facit, vt non alienetur fundus dotalis, & etiam vt donationes in-
 ter coniuges non valeant. gl. in rub. de donatio. inter virum.
 Matrimonium ubi praestitit, & sequitur traditio dotis: ex die traditionis dotis

computatur, ad discernendum pro quota parte fructus pertineant ad virum, &
 pro quota ad vxorem. l. si de diuisione. §. soluto matrim.

Matrimonio redintegrato redintegratur quoque dos. gl. si. in l. redintegrato re-
 m. amotum.

Matrimonio redintegrato manet actio marito ob impensas, & donationes in-
 ter virum, & vxorem in priori matrimonio factas. d. l. redintegrato.

Matrimonio soluto morte duortio, vel bona gratia, lucrum dotis, vel donatio-
 nis propter nuptias debet seruari liberis illius matrimonij quoad proprietatem
 usufructu solo à lucrante retento, & quod ab altero coniugum quaeritur,
 retinetur: quae obtinent, siue coniuges transierint ad secunda vota, siue non.
 auth. neque virum, quod ex dote est. per totum. col. 8.

Matrimonium si contraxerit mulier cum auunculo credens sibi licere de iure ex
 consilio auis, filij ex eo nati sunt legitimi propter temporis diuturnitatem, &
 iuris ignorantiam, & fauore liberorum: matrimonium tamen non tenet. l. qui
 in provincia. 57. §. 1. & ibi gl. si de ritu nuptiarum.

Matrimonium si contractum sit in facie Ecclesiae inter personas prohibitas, libe-
 ri legitimi declarantur: sed matrimonium non declaratur legitimum. d. gl. si.
 in add. marg. & gl. errore. in add. in l. 4. C. de incestis.

Matrimonium intermedium impedit legitimationem filiorum, quae fit ex se-
 quenti matrimonio. §. 1. matrimonij. 21. qui, & à quibus manum.

ex Matrimonio natus dicitur quandoque spurcius. gloss. si. in l. Diuus. 26. de ca-
 pteus.

Matrimonium est clandestinum contractum, licet vterque ignorauerit impedi-
 mentum, filij non sunt legitimi. gl. errore. in add. in l. 4. C. de incestis.

Reliqua verbo, Matrimus, 9. 10. 11. 12.

MATRIMONIUM si sit contractum de facto, cum de iure non potuit contra-
 hi, fore ob defectu xratu, pecunia data pro dote interum reperti non potest,
 quia causa non legitima. quod feruus de conditione causa data.

Matrimonium inter masculum minorem 12. an. & feminam 12. an. contractum
 dicitur de iure civilis contractum de facto: licet est de iure canonico: quia nec
 de facto potest contrahi. gl. & ibi add. ibid.

Matrimonium de praesenti contractum inter puberem, & impuberem valet, vt
 sponsalia. gl. 1. & ibi add. marg.

Matrimonium si sit contractum cum minore 12. an. & illa sit habita loco vxoris,
 ipsa legitimo tempore impleto fit vxor etiam sine nouo consensu. gl. 3. in
 l. & si contra. C. de nuptiis. & l. 4. de ritu nuptiarum.

Matrimonium si contraxerit minor 12. an. etiam si auctore 12. ann. possit cognosci, nō
 tamen efficitur vxor. d. d. 4. & ibi gl. 1. de ritu nuptiarum.

Matrimonium absque consensu patris contractum non valet: & filij ex eo nati
 non sunt iustitiae iure tamen canonico valet, & filij sunt legitimi. l. Paulus. &
 ibi gl. 1. de statu homi.

Matrimonium contrahere si vult nepos auo fuerint, omnino necessaria est pa-
 tris auctoritas de iure ciuili: sed si pater sit furiosus, sufficit aui voluntas. l. si ne-
 pos. 8. de ritu nupt.

Matrimonium contrahere potest filius, vel filia, cuius pater ab hostibus captus
 est, vel ita abest, vt ignoretur ubi sit, vel an sit, si triennium effluerit. d. l. si ne-
 pos. 8. in c. 1. seq.

Matrimonium si contraxerit filius vel filia, cuius pater ab hostibus captus est,
 vel abest: tamen triennium captiuitatis, vel absentiae patris tenet matrimonium,
 si filius duxit eam, vel filia nupti taliter, vt eius conditionem verisimile est patrē
 non repudiaturum. l. si filius. 11. eod.

Matrimonium contrahere non possunt filij cum concubinis parentum, & si con-
 traxerint committunt crimen stupri. l. 4. C. de nuptiis.

Matrimonium si sit contractum filia in potestate patris tenet matrimonium,
 si filius duxit eam, vel filia nupti taliter, vt eius conditionem verisimile est patrē
 non repudiaturum. l. si filius. 11. eod.

Matrimonium de iure canonico etiam sine consensu parentum valet. gloss. l. in
 add. ibid.

Matrimonium contrahere inaitus non cogitur filiusfam. sed poterit ducere eam,
 quam velit, dum tamen addit consensum patris. l. nec filium. 12. C. eod.

Matrimonium contrahere sine patris consensu non debet videtur intra 25. annos
 degentes, etiam si emancipationis libertate gaudeant, & hoc de honestate, se-
 cus de necessitate. l. videtur. 18. C. eod.

Matrimonium debet contrahere filia in potestate patris constituta cum consen-
 su patris, imò emancipata, si fuerit intra 25. annos. l. in coniunctione. 22. Cod.
 eodem.

Matrimonium contrahere debet filia filij iuris constituta mortuo patre cum con-
 sensu patris, & propinquo. ibid.

Matrimonium contractum à filia consensu parentum, aut sua volūate non exi-
 stentibus parentibus valet, etiam si instrumenta dotalia nō intercesserint, nec
 dos data fuerit. l. si C. de repudiis.

Matrimonium contrahere possunt filij, vel filiae furiosi, vel mente capti sine con-
 sensu patris: & dos, & donatio propter nuptias à curatore praestanda praesenti-
 bus curatoribus furiosis, vel dementis, vel propinquis constituit debet arbitrio
 rectoris provinciae, vel episcopi loci: & pro isto consilio furiosus nō debet ali-
 quid dare. l. si furiosus. 25. C. de nuptiis.

Matrimonium contrahere non potest quis cum ea, quam loco filiae habuit, &
 educat: sed cum ea, quam educat, non vt filiam, p. test. contrahere, & cre-
 ditur viro dicenti, quod eam ab initio non vt filiam educat. l. si quis alum-
 nam. C. de nuptis.

Matrimonium contrahere non potest cum alumna, vel cum non alumna, quam
 ex facto baptizata suscepit. ibid.

Matrimonium contrahere possunt filij furiosorum sine consensu parentum, in
 princip. Inst. de nuptis.

Matrimonium contrahendum à filiofam. requiritur consensus patrum ex
 ciuili, & naturali ratione in tantum, vt iustus parens debeat praecedere,
 ibidem.

Matrimonium contrahere debet filius emancipatus cum consensu patris, quod

verum est de consensu non de precepto quia potest etiam sine eius consensu. *gl. in postea. ibid.*

Matrimonium contractum a filiofam. sine consensu patris, non valet de iure civili: sed bene de iure canonico, adeo quod statum disponens idem, quod ius civile, non valet. *gl. debeat. ibi ad. ibid.*

Reliqua verbo, Filia, s. Filius, 42. 43.

7 MATRIMONIUM quandoque viuis coniugibus finitur, ut quia ambo ab hostibus capti sunt, & ibi morantur: nam a tempore captiuitatis dicitur finitum matrimonium. l. cum hic status. 33. §. si ambo. de donat. inter vir.

Matrimonium contractum, sapè euenit, quod non possit satis commodè retineri, vel propter sacerdotium, vel fertilitatem, vel senectutem, vel valetudinem, aut militiam, & idè matrimonium bona gratia dissoluitur, quod non sit hoc. d. i. virtuos. 6. l. cum duab. seqq. & ibi gl. i. eod.

Matrimonium dirimitur diuortio, morte, captiuitate, vel alia contingente seruatur alterius coniugis. l. 1. C. de diuortis.

Matrimonium multis modis dissoluitur, & in omnibus casibus, in quibus dissoluitur, habet locum tit. soluto matrimonio. gl. 1. in rub. soluto matrim.

Matrimonium olim soluebatur per captiuitatem: sed hodie non. gl. 1. in l. si ab hostib. 1. r. eod.

Matrimonium muliere ab hostibus capta dissoluitur, etiam si vir velit remanere: sed ea reuera restituitur matrimonium nouo consensu, & nolo statim pœnam decidii hodie tamen per captiuitatem matrimonium non dissoluitur. §. gl. dabis in l. i. quis hic stipulatur. 77. solut. matrim. l. cum duæ. 14. gl. in matrimonio. l. in bello. §. medio. de captiuis.

Matrimonium non dissoluitur per viri deportationem, nisi vxor velit esse solutum. gl. 1. in l. ad fiscum. de rerum amoratione actione, §. de portio. in auth. de nuptis.

Matrimonij dissolutio debet esse libera à pœna conuentionali: nisi idem conueniat, quod pœna legalis. l. si ita stipulatio, 19. de verborum obligatio.

Matrimonium solum dicitur de iure civili, 19. de verborum obligatio. morte, siue diuortio: sed de iure canonico hodie sola morte naturali tantum soluitur. l. cum querebatur. 2. 40. & ibi gl. i. & add. marg. de verb. oblig.

Matrimonium dissoluit mors contra voluntatem morientis. l. si cum ante. 7. C. de donatio. ante nupt.

Matrimonium contractum cum libera non dissoluitur ex eo, quod maritus, vel fecer inter fenatores dignitate illustratus scribatur. l. si. C. de nuptis.

Matrimonium contractum ritè, ex superuenienti casu vitari non debet. l. 3. C. de interdicto matrimonio.

Matrimonium non dissoluitur ex aqua, & ignis interdictione, vel deporatione: sed si mors ex pœna subsequatur sit, dissoluitur. l. res vxoris. 24. C. de donat. inter.

Matrimonium hodie non dissoluitur, cum ex quocumque supplicio nemo fiat feruus pœnæ. olim tamè dissoluebatur, quando ex supplicio fiebat feruus pœnæ. aut. sed hodie. C. eod.

Matrimonium dissoluitur secundum leges, quando vnus ex coniugibus fieret feruus: sed secundum canones non. gl. 1. ibid.

Matrimonium deporatione viri soluitur, si mulier affectionem mutat repudiandum: secus si non mutaret. l. 1. & ibi gl. 1. C. de repudiis.

Matrimonium distrahatur non possunt filii, in læsionem parentum, qui dotem, vel donationem ante nuptias obulerunt, aut supseperunt cum filiis. auth. e. contra. C. eod.

Matrimonium dissoluitur, licet repudij libellus non fuerit traditus, vel cognitus maritus. l. licet. 6. C. eod.

18 Matrimonium licita non possunt dissolui, nisi misso libello repudij. l. consensu. 8. C. eod.

Matrimonij dissolutionem difficiliorem debere esse fauor liberorum imperat. ibidem.

Matrimonium scire sine iusta causa dissolui prohibetur: ita aduersa necessitate pressus maritus, vel pressa vxor: quantumvis infauto: at tamen necessario auxilio debet liberari. ibid.

Matrimonium licita solo consensu sine aliqua solemnitate fauore liberorum contrahi possunt: dissolui tamen non, nisi misso repudio, & sic cum solemnitate, & iusta interueniente causa. gl. 1. & 2. ibid.

Matrimonium antiquis libera erant, & sine causa, & etiam altera parte iniusta poterant dirimi. gl. in autem aliter. ibidem.

Matrimonium olim permittebatur dirimi misso repudij libello, cui postea cause repudij adiectæ sunt, deinde illæ cause abbreviatæ, postea iure nouo ad pauciores redactæ sunt, vltimò iure canonum omnes cause reiectæ sunt. ibidem.

Matrimonium iure Codicis potest dissolui mutuo consensu vxoris, & viri. l. si constante. 9. C. eod.

Matrimonium non soluitur iure nouo verberando vxorem sine causa. gl. in autem. in d. consensu. 8. C. eod.

Matrimonium hodie non soluitur communi vtriusque consensu, nisi religionis, & castitatis causa, quo casu des, & donatio ante nuptias referatur filiis. auth. quod hodie. & ibi gl. 1. C. eod.

Matrimonium præsumptum ab carnalem copulam Papa potest dissolvere. gl. 1. in add. marg. ibid.

Matrimonij diuortium inducebatur olim multi mali mores, & leues inebriationes, & similes: hodie tamen non inducunt. gl. in l. si. C. eod.

Matrimonium iure contractum non irritat ex eo, quod instrumenta dotalia non interuenierint. l. necque sine. 13. C. de nuptis.

Matrimonium dissoluitur mittitur in monasterium cum tertia parte rerum, & due filii seruantur, in quibus pater non habet vltimum fructum. auth. idem est. & ibi gl. 1. C. de bonis, quæ liberis.

Matrimonium per supplicium non dissoluitur. gl. pen. in auth. bona damnatorum. C. de bonis præscriptorum.

Matrimonium captiuitate alterutris non dissoluitur, nisi incertum sit viuere personam quæ ab hostibus capta est: tunc persona, iuxta incertum remanet, libere post quinquennium nubere potest debet, & donatione ad vnuque seque

redeunte de iure canonico expectatur donec cesserit de morte. §. sed etiam. & ibi add. marg. & gl. runc. & ibi add. marg. in auth. de nuptis. col. 4.

Matrimonium non dissoluitur alterutro in metallum damnato. §. quod autem prius. eod.

Matrimonium dissoluitur coniuge alicuius in feruitum redacta tãquam morte sequuta. §. si verò decretum eod.

Matrimonium dissolui permittitur ex causis, & delictis pluribus commissis ab vno ex coniugibus, et tantummodo pœna imminente, qui dissolutioni causam præbuit. §. miriores. eod.

Matrimonium si culpa viri dissoluatur, cum vxor indotata est, maritus cogitur exsoluere quartam partem substantiæ propriæ, dum tamen centum libras dicta portio non excedat. §. sic itaque. in auth. de nupt. col. 4.

Matrimonium si dissoluatur culpa vxoris indotatæ, priuatur quarta parte suæ substantiæ exemplo viri, & per quinquennium à nuptis obtinere debet: sed si ex iusta causatur abstinere tantum per annum, & non punitur. §. & si mulier. eod.

Matrimonium quocumque modo soluatur, inæqualitas in quantitate dotis, & donationis propter nuptias permittitur in quantitate, & qualitate prohibetur, in pactis inæqualibus maius trahitur ad minus. §. deinceps. & §. soluto igitur. & ibi gl. prædictas. eod.

Matrimonium quocumque modo soluto si parens ad secundas nuptias perueniret, habet licentiam alienandi omne lucrum proueniens ex primo matrimonio: sed si non alienauerit, filius referatur præsumitur, eis institutis solis, vel cū extraneis præeritis, vel exheredatis iuste, quidem penitus exclusis, mortuorum portionibus ipsorum filius transmissit. d. §. soluto igitur.

Matrimonium quocumque modo dissoluitur transiens ad secunda vota, debet referare filius primi matrimonij omnia lucta, quæ à primo coniuge habuit. §. quia verò lucta. eod.

Matrimonium regulariter consensu non dissoluitur, nisi castitatis concupiscentia hoc fecerit coniuges, etiam si alter in monasterium non interiret tamè, & donatio ante nuptias referatur eorum filiis: de iure tamen canonico non dissoluitur, nisi vtique voueat castitatem, si matrimonium erat consummatum. §. quæro ex consensu. in auth. vt liceat matri, & auæ.

Matrimonio consensu dissoluto castitatis concupiscentia si ex coniugibus, vel vtique alias nuptias contraxerit postea, vel alter luxuriose vxorem, delinquentis substantia ad filios pertinere debet, filiis minoribus per iudicem dato gubernatore: sed filius non extantibus, ad fiscum pertinet eorum substantia. ibid.

Matrimonium dissoluentium sine causa pœna eadem est hodie in viro, & muliere: quod pœna imposta mulieri, quæ repudium mittit viro, extenditur etiam ad virum mittentem repudium sine causa vxoris. §. si. in auth. vt si virum filij succedant. col. 2.

Matrimonio sine causa soluto vtriusque consensu, vel diuortio, delinquentes in monasterium mittendi sunt: pœna legitima eis imminet, & eorum manijus sed reconciliatio matrimonio consensu vtriusque, aut equum in monasterium mittitur, remittitur pœna: sed altero recusat episcopo solus punitur. §. quia verò. in auth. vt nulli iudicum.

Matrimonium dissoluitur per ingressum in monasterium alterius coniugum, si si sequuta sit copula, quo casu vtriusque ingressus est necessarius. §. ipsolubus & ibi add. marg. in auth. de sanctis. episcop.

Matrimonij separatio fit actu de iure civili, tam veteri, quàm nouo permittente: secus est de iure canonico. gl. indiuiduam in add. in §. nupt. In l. de patris potestate.

Matrimonio illegitimo dissoluto non est locus exactioni dotis, vel donationis per actionem ex stipulatu, quæ datur pro dote: sed bene per conditionem sine causa, vel ob causam, quasi ob causam datum fuerit, nec causa fuerit sequuta, si ignorabat mulier matrimonium illicitè contrahendum: secus si sciebat, quia tunc non repetit. §. si aduersus, & ibi gl. exactioni. In l. de nuptis.

Matrimonium finitum dicitur quantum ad locum, & nuntum: non quantum ad maritum, & vxorem. glo. prima in l. Labeo. 30. de arbitris.

Reliqua verbo, Diuortium, Diuortium, Vxor, 6. 7. Maritus, 9. 10.

Repudium, Mulier, 42.

MATRIMONIUM prohibetur est à lege cū tutoribus & curatoribus, vel cum Deo 10 dicatis, aut cum susceptis ex sacro fonte. gloss. generalibus. in l. si. Cod. ipsonal.

Matrimonium contrahens tutor, vel curator, aut eius filius cum sua pupilla, tenetur restituere dotem pupillæ, neque consistatur, cum tale matrimonium sit prohibitum ex senatusconsulto: & non ex legis. §. gloss. fisco. in l. 4. C. de incestis.

Matrimonium inter pupillam, & tutorem, & eius filium ex S. C. prohibuitur est, nec excusatur quæ præterit iustitatis, & ignorantia. l. 1. Cod. de interdicto matrimonii.

Matrimonium inter pupillam, & tutorem, & eius filium licet iure civili. S. C. auctoritate sit sublatum: tamen de iure canonico inter eos contractum valet. gl. 1. in add. ibi. & gl. enumerari in add. in §. iust. de nupt.

Matrimonium contrahere non prohibetur mater pupillæ cum tutore filiarum, vel cum filio tutoris. l. 3. C. de interdicto matrimonii.

Matrimonium contractum cum minore 27. an. susceptis liberis ex eo quod pater mariti sit datus curator illi mulieri, non dissoluitur, ne liberi ex iniuncto matrimonio suscepti videantur, & vt omnis scrupulus auferatur, dandus est ei alius curator loco eius. l. 3. & ibi gl. 4. C. eod.

Matrimonium legitime contractum cum minore 25. an. etiam non susceptis liberis non dissoluitur, ex eo quod ei sit datus curator pater mariti constituti in patris potestate, vel sui iuris. gl. 1. & 2. ibid.

Matrimonium prohibetur inter filium liberi, & pupillam, cuius tutor ipse liberus est, in tamen liberi filius contrahat cum pupilla, relegatur. l. 4. & ibi gl. si. C. eod.

Matrimonio collocare potest curator filiam suam cum adulto suo, l. curator est. §. C. eod.

membris animalium eripitur. gl. pe. in l. p. de diuersis reſcript.

Reliqua verbo, Charta, Legatum, &c.

MEMBRUM : id eſt pes abſcinditur ſeruo fugienti ad hoſtes, hodie verò abſcinditur manus. gl. i. in auth. ſed nouo. C. de ſeruis fugiti.

Membr abſciſſionem ſi exigit criminis qualitas, vna ſola manus debet abſcindi. d. auth. ſed nouo.

de Membro abſcindendo ſi ſtatuto caueatur, licet vi vitali ſit deſectum, nihilominus ſariſfit ſtatuto, ſi abſcindatur illud: quoniam membrum eſſe apparet illud, licet apud phyſicos non foret idem. l. 3. & ibid. add. marg. arborum futim caſarum.

Membr abſciſſionem vbicumque crimen requirit, vna ſola manus debet amputari, & ſiniſtra, & non dextra. §. ſi & ibi gl. abſciſſionem. in auth. vt nulli iudicem.

Membr abſciſſio æquiparatur morti. §. ad hæc in auth. de collat. col. 9.

Membrum appellatur pes, vel manus. gl. i. in §. pena autem. Inſt. de iniuriis.

Membrorum ſuorum dominus nemo eſt. l. liber homo. ad legem Aquil. gl. debet. in l. depoſiti. 39. §. Stichus de peculio.

Reliqua verbo, Manus.

MEMINISSE videtur, qui non apparet dememiniſſe. l. ſeruo legauit. 20. & l. teſtamentum. §. i. de manuſcriptis.

MEMORIA præſumitur quis eorum, quæ iam ſciuit. l. pen. de adimend. legatis.

MEMORIA, & nomen rei extare poteſt, licet non extet res. gl. ſi in l. ſciuit. §. ſi quod cuiusque vniuerſe.

Memoria extare, qui vult probare, non habet neceſſe probare diem, & conſuleſed ſufficit teſtimonium de auditu. l. 2. §. idem Labco. de aqua pluuiæ. l. ſi arbitet. 28. de probatio.

Memoria non extare, qui vult probare, debet probare, quòd hæc eſt omnium opinio, nec audiſſe, nec vidiffſe, neque audiſſe ex his, qui vidiffſent, vel audiſſent, & hoc infinite ſimiliter ſuſum verſum accidet. d. l. ſi arbitet.

Memoria extare volens probare non habet neceſſe, quo tempore opus ſit factum: ſed ſufficit, quòd ſuperſint hi, qui fieri viderunt. vel etiam audierunt eos, qui viderunt fieri id, & ad hoc ſufficiunt duo teſtes aſſerentes ſe vidiffſe illum, qui vidit. gl. i. ibid.

Memoria non probatur nunc extare ex eo, quòd aliquando extitit. ibid.

Memoria hominis eſt labilis. l. peregr. 44. de acquirenda poſſeſſio.

Memoria infirmitas non facit perdere poſſeſſionem, quam alius inuaſit, intellige quando is non adhibuit diligenter inſpectionem, alias faceret perdere. d. l. peregr. & ibi gl. infirmitatem.

Memoria infirmitas adeſt, vbi adeſt diligens inſpectio, quæ ſi adeſſet, recordaretur. d. gl. infirmitatem. in d. l. peregr.

Memoria omnium habere, & in nullo penitus peccare diuinitatis magis, quàm mortalitatis eſt. l. 2. §. ſi quid autem. C. de veteri iure enucleat.

Reliqua verbo, Immemorialis, Teſtis, 16. Aqua, 4. 6. 7. 14. 17.

MEMORIALES dicuntur notarij, qui ſcribunt memorie cauſa. gl. memoria lib. in l. ſi. C. de offic. teſtament.

Reliqua verbo, Notarius, Tabellio, Scriuiarius.

MENDACIUM ſimplex, non præſumitur dolòſe dictum, & idcò non inducit actionem de dolo, niſi cauſa ſui lucri quis mentiarur. l. & eleganter. §. ſi cum l. de dolo malo.

Mendacium deſundit non nocet heredi, nec ſibi, ſi reuocat mendacium ante litis conteſtationem. l. electio. 16. §. neque heredi. de noxalib.

Mendacium eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi. gl. mendacij. in l. de errat. §. ſi cum eſſet. de interrogat. actio.

ob **Mendacium** punitur quis in plus. gl. in d. l. in l. inde Neratius. §. hæc actio. ad legem Aquil.

Mendacium puniri debet. gl. propter mendacium. in l. 4. §. interdum. quod cum eo, qui in aliena. gl. indulgendum. & ibi add. marg. in l. ſi dubitet. 11. §. ita demum. de fideiuſor.

Mendacium non punitur, cum alium non afficit damno. gl. ſi in l. fundum. 46. §. ſi de euſtio.

Mendacium extraordinarie puniri debet. gl. remouebitur. in l. 3. §. tutor. de ſuſpect. tutor.

propter **Mendacium** non agitur ad duplum, niſi promiſſum ſit. gl. ſi in l. ſi decem 10. de ſtatuliberis.

propter **Mendacium** amittit quis priuilegium, quod alijs ſibi indulgebatur. l. ſi dubitet. 11. §. ita demum. & ibi add. marg. de fideiuſor.

propter **Mendacium** priuatur quis quandoque iure ſuo, quandoque non priuatur ſed premitur onere probandi. ibid.

propter **Mendacium** regulariter non punitur quis, niſi in expenſis: falſit in quibaldam caſibus. ibid.

Mendaciorum etiam ſecundum iura canonica multa ſunt genera. gl. ſi in l. quid ſit falſum. 13. de falſis.

Mendacium non nocet: quia per hoc non mutatur veritas: ſed bene nocet mentientibus: quia ipſe punitur. gl. mutare. & ibi add. in l. aſumpcio. ad municipalem.

Mendacium ita poteſt committi tacendo veritatem: ſicut exprimendo falſitatem. l. 2. C. ſi contra ius, vel vtilit.

Mendacium ſupplicantis delegatum cognoscere, & pronuntiare non impedit pro tenore veritatis. ibid.

Mendacium in tacendo fraude committitur, vt quia dicebat ſe appellatſe, & in veritate appellauerat: ſed non exprimit ſuper quia cauſa, cum talis fuiſſet cauſa, ſuper qua non potuit appellari. gl. tacendi. ibid.

Mendacium fraudulenter ſit tantum a ſciente. gl. ſi in l. 2. Cod. ſi minor ſe maiorem.

ob **mendacium** quis punitur, & priuatur in tranſlatione poſſeſſionis. §. illud quo-

que in iudiciis. in auth. de triente, & ſemiſſe. & authent. cum poſſeſſor. & ibi glo. ſi. C. qui potiores in pign.

Reliqua verbo, Mentiri, Obſopere.

MENDAX omnis non incidit in penam falſi. gl. ſi in l. quid ſit falſum. 23. de falſis.

Mendax precatior proſus non caret impetrariſ: quia ſaltem iudicem habet ex reſcripto per mendacium imperator. gl. ſi in l. 1. C. ſi contra ius, vel vtilit.

MENDICARE non debet robuſti, & validi, ne miſeris, vel verè debilibus pauperum anteaſcat. gl. in rub. C. de mendicantibus validis. lib. 11.

Mendicantes publicè ſine neceſſitate poſſunt impicſci, & qui eos inſpexerit, & prodiderit, & eſſe probauerit, dominium eorum conſequitur, ſi ſunt ſerui, vel ius colonatus, ſi ſunt liberi ſalua dominis actione ſeru corrupti. l. i. C. eodem titulo. & lib.

Reliqua verbo, Pauperes.

MENTIANVM eſt locus prociſus, & propendens, ex quo ludſ ſpectabantur: qualia Romæ in foro fuiſſe notum eſt. l. ſeueritas. 19. in addit. marg. de ſeru. tu. vrbano.

Mentianum dicitur a menibus: & idem eſt, quod ſolarium. gl. in mentiano. in l. 2. §. ſi quis idem. quid in loco publico. gl. i. in l. p. C. de ædificis priuat.

inter **Mentianum**, & **Mentianum** debet ſparium decem pedum, quando ambo ſunt priuatores: ſed inter mentianum publicum, & priuatum debet eſſe ſpatium quindecim pedum, qui modus intercedere ſeruari debet: & ſi quis intra dicta ſpatia mentianum fecerit, non ſolum demoliri, ſed etiam ipſa domus ſiſco debet applicari. d. l. pen.

MENS, & propoſitum facientis aliquid ſeruandum eſt. l. de arboribus. 13. §. ſi & gl. in de viſtuctu.

Mens magis eſt inſpicienda, quàm verbal. l. promittendo. 41. de iure dotium. gl. i. in l. pen. de confirmat. tutore. §. cum pen. inſt. quibus ex cauſ. manuſcripte non licet.

ex **Mente** legis quod eſt, dicitur eſſe ex legem non tamen ex verbis legis. l. 3. & ibi. gl. i. & 2. de legit. tutor.

Reliqua verbo, Conſuetudo, Lex, 20. Intentio, Perplexitas, Teſtator, 7.

MENTE CAPTVS, cui bonis interdum eſt, nullum negotium, vel contra-ctum poteſt gerere. gl. i. in §. item inutilis. Inſt. de inutilibus. ſtip.

Mente captus non poteſt donare: quia non poteſt conſentire, & idcò nihil alienat. l. Modetiſtus. 23. & ibi gl. de donatio.

Reliqua verbo, Dementi.

MENSA quandoque ponitur pro vniuerſitate debitorum, & creditorum in cadem ratione. l. cum pater. 79. §. menſe. de legatis. 2.

Reliqua verbo, Menſularius, Nummularius, Campfor, Pergula.

MENSTR quilibet diuiditur in tres partes, ſcilicet in Idus, nonas, & Calendas. gl. i. & 2. in l. biſextus. 98. de verb. ſign.

Menſe quolibet antiquitus fiebat Romæ forum, & illud forum quolibet menſe durabat per octo dies, & quantum ad hoc erat conformitas inter menſes, ac propter hoc denominantur menſes per nonas, id eſt, per nundinas: quia nundinæ fiebant in quolibet menſe: ſed in hoc differebant, quòd in Maio, Iulio, Octobri, & Martio, incipiebant nundinæ ſeptimo die intrante eo menſe, & ob id dicuntur iſti menſes habere ſex nonas: ſed reliqui menſes habent quatuor nonas. ibid.

Menſis intercalaris conſtat ex diebus. 29. l. cum biſ ſextus. 98. eod.

Menſium duorum mentionem quando lex facit, & qui ſexageſimo primo die venerit audiendus eſt: ſicſet tamen eſt in contrariis, & teſtamentis l. vbi lex. 102. & ibi gl. i. de regulis iuris.

Reliqua verbo, Forum, Nundina.

MENSOR eſt mercedem accipiens, non teneat tamen omnem culpam præſtare. l. i. in ſi ſi menſor falſum modum.

contra **Menſores** agitur datum actio in falſum: quia inter menſores non datur locatio, neque conductio: ſed dicuntur præſtare operam beneficij. gl. d. l. i. in princ.

Menſor bas quod datur, dicitur dari ad remunerandum, & inde honorarium appellatur. ibid.

ad **Menſoribus** non oportet partes falſi in modi renuntiatione, quando de fini-bus eſt contentio, vel emptor, vel venditor ſcire vult, quantæ menſuræ ſit ager. ibid.

contra **Menſorem** agitur ex loco, & conducto ſi fuerit actum, non habet ſo-cum actoris intentio, nec cautio præſtata actori vna actione committitur, cum altera agitur. d. l. i. & ibi gl. vñere.

contra **Menſorem** agitur non datur actio mandati: quia agorum menſura plerumque ſit mercede. ibid.

Menſor tenetur tantum de dolo, & lata culpa: ſi tamen imperit, vel negligent, verſatus ſit, non teneatur: ſibi enim imputare debet, qui talem menſorem adhibuit. d. l. i. & hæc actio.

Menſor falſum modum renūcians, & dicens, tenetur actione in factum, etiam ſi per alium renūciauerit, vel per literas. d. l. i. §. ſi cum l. ſeq.

Menſor, qui menſura agri mandata fuit, ſi alicui poſtea commiſſerit, & iſs dolo malo in ea quid fecerit, tenetur actione in factum. l. 2. eod.

Menſoribus duobus ſi mandatum ſit, vt metirentur agrum, & ambo dolòſe fecerint, aduerſus ſingulos in ſolidum agi poteſt: ſed vno conuenio ſi ſatiſfactum ſit, in alterum actio denegatur. d. l. 2.

Menſor adhibitus a iudice ſi dolo malo fraudauerit aliquem in menſuræ renun-tiatione, tenetur ei, ſi ob ſuam renūciationem de iudicio minus ſibi assigna-tum eſt. l. 3. & p. eod.

Menſor ſi falſum modum non renūciat, ſed tantum diſtulit dolo malo, & ob hoc euenit vt venditor liberetur, non tenetur actione in factum, ſi menſor falſum, & tenetur tamen actione de dolo malo. l. i. menſori. eod.

cum **Menſore**, qui falſum modum renūciat, poteſt agere emptor, qui cum venditore ex emptio egit, & ſolidum non erat conſequutus, vt quia non erat ſoluendo. d. l. ſi menſor. §. ſi cum falſus. & ibi gl. egreſſet.

cum **Menſore**, qui falſum modum dixit, non poterit agere emptor, ſi ſolidum conſequutus eſt a venditore: ſed ſi non egit cum venditore de toto, quia videt quod

quod ab eo solidum non poterat extorquere, de residuo cum menfore poterit agere. d. §. si cum falsus. & ibi gl. fin.

Menfor non tenetur nomine levis culpae de defidia, & negligentia: quia adhibens parum diligenter menforem, sibi id debet imputare. glo. fin. in l. focius. 73. pro socio.

Menfores sunt, qui loca tenentis sigendis apta metiuntur, & qui hospitia in ciuitatibus praestant, & hi habent immunitatem a muneribus grauioribus. l. si de iure immunitatum. add. marg. super rub. C. de menforibus. lib. 12.

Menforum primicerius biennio expulso agens in rebus militum foritur. l. vn. C. de meniorib. lib. 12.

Menfores dicuntur, qui habent curam metiendi, & mensurandi frumentum, qui ad hoc praeparantur: quandoque tamen tempore additatis, & tempore expeditionis, vel simili de causa, & hi exculantur a tutela. l. menfores. 19. & ibi gl. 1. de exculat. tutor.

Reliqua verbo, Agrimenfor, Altit, 94. 95.

MENSULARIUS dicitur, qui praestitit mensuram, in qua sunt debita, & credita. gl. mensur. in l. cum pater. 79. §. mensur. de leg. 2.

Mensularii dicuntur nummularii si fisco praepositi ad mensuram publicam. glo. fin. in l. si ventris. §. in bonis de priuilegiis. et cetero.

Reliqua verbo, Mensura, Nummularius, Argentarius, Campfor.

MENSURA falsa si menfor sit deceptus ab emptore ignoranter, emptor nulla actione tenetur, nisi ultra dimidium iusti pretii sit deceptor. gl. traderetur. in l. arbitrio. §. de eo, qui de dolo malo.

Mensuras maiores, vel falsas pondera si quis mihi commodauerit, id, quod amplius meritis dedit, repetere possum conditione furti. l. venditor hoc fecit: vel indebiti: & etiam habet actionem ex vendito, vt ne decipiat, sicut emptor ex empto. d. l. arbitrio. §. de eo, qui de dolo malo.

Mensuras minores, vel minus pondera si quis mihi commodauit, ad id, quod minus meritis dedi, emptor potest agere ex empto contra me venditorem. ibidem.

Mensuris, vel ponderibus certis se velle mensurare merces si quis dixerit, & vendiderit affirmando decipiendi causa illa quae pondera esse, emptor contra eum habet actionem de dolo. ibid.

Mensuras falsas si quis commodauit venditori, eo in modum tenetur et actione doli in id, quod amplius meritis dedit, si emptor conueniens actione ex vendito non est soluendo, & idem datur emptori in id, quod minus recepit, quando venditor conueniens ex empto soluendo non est. d. §. de eo, qui, & ibi glo. traderetur.

Mensura falsas, vel pondere si venditor meritis, & contrahentes scientes de hoc conueniunt tunc et stare tenentur: aut non; & tunc consuetudo attenditur. d. gl. traderetur.

Mensura falsa si emptor sit deceptus a venditore, tenetur venditor, siue sciens, siue ignorans, nisi conuenit, vt certis mensuris staretur: quia tunc si sciens fuit venditor, & emptor ignorans, tenetur venditor. ibid.

Mensura falsa si venditor sit deceptus ab emptore fecit, in venditoris non transit dominium, cum erret in pondere, id eo quod semper actio furti, & conditio furti, & rei venditio datur. t. gl. traderetur.

Mensuras falsas si tertius commodauit, & contrahentes conueniunt illis mensuris stare, venditor deceptus conuenit commodantem contraria commodati, & si commodator non sit soluendo, dabitur contra emptorem scientem in subsidium actio de dolo. ibid.

Mensuras falsas si tertius commodauit, & contrahentes non conueniunt stare illis mensuris, venditor deceptus ex vendito, & emptor deceptus ex empto conueniunt, & etiam conditio indebiti: & si emptor fuerit sciens, conditio furti. ibid.

Mensuras falsas si tertius commodauit, & contrahentes conueniunt stare illis mensuris, si emptor sit deceptus, non habet contrariam commodati: quia non fuit ei commodatum, quare agitur de dolo contra commodatorem, si sciens fuit. ibid.

Mensuras falsas habens criminaliter potest accusari, & in infamiam relegari. ibidem.

de Mensura quando est dubium, recurritur ad arbitrium. l. qui luminibus. de feruituribus vt bonorum.

Mensura in emptione non proficit emptori ad hoc, vt maior, vel minor pretio res vendatur: sed vt appareat quantum vendatur: sed gustus proficit ad hoc, vt improbare liceat, & id eo post gustum ante mensuram potest improbare: sed post mensuram non potest. l. si in emptione. 34. §. alia. & ibi glo. vt improbare. de contrahend. emptione.

Mensuris, quibus debet mensurari in contrahentium voluntate est. l. Imperator. 71. de contrahend. emptione.

in Mensura quod deficiat, estimatur respectu quantitatis mensurae, non respectu bonitatis loci. l. si feruum. §. si de act. empt.

Mensuras iniquas scientes si quis conduxerit, & eas magistratus frangi iusserit, tenetur ex locato ad eas, nisi ignoranter conduxisset: sed si aequas mensuras conduxit, ita demum tenetur, si magistratus ipsas ipsius conductoris frangi iusserit, non aliis. l. item queritur. 14. §. si quis mensuras locati.

Mensuram falsam habens in infamiam relegatur, l. annonam. §. fin. de extraordin. crimin.

Mensuras, & pondera falsificantes puniri debent. l. modio. C. de fufceptoribus. lib. 10.

Mensuris, & ponderibus falsis ne quis utatur, pertinet ad praesidem, & loci moderatorem: possunt ea infringere, aliquoquin deceptus, & incommodatatus ex talibus mensuris, & ponderibus habet recursum contra eos, & etiam contra ventem illis mensuris. l. si & ibi add. marg. C. eod. tit. & lib.

Reliqua verbo, Dardary, Modius, Pondus, Statera, Tesser, Commodari, Estimari, 9.

MENTIR permissum est quando mendacium non est aliud perniciosum: sed siue salutis praeparatum. glo. 1. & ibi add. marg. in l. qui totam. 45. ad Trebel.

Mentiri nemo potest imponere. l. si C. de calumniator.

Mentiens in summa maior tenetur: scilicet si in summa minori. gl. fin. in l. fundum. 46. §. fin. de euitio.

Mentientis poena est, vt si primo tenebatur pro parte: postea teneatur in solidum, nisi iuste errauerit. l. de atate. §. si cum esset de interrog. actio. contra Mentientem de substantia hereditatis datur actio ex eo contractu, si intercessit: alius de dolo. l. si quis affirmauerit de dolo.

Rel. qua verbo, Mendacium.

MENSTRUM graece idem est, quod pretium inuentionis, vel pretium indicij, vel ipsum indicium. glo. menytra. & ibi add. marg. in l. falsus. §. qui alienum, de furtis.

MERCATOR debet habere libros in loco, in quo exercet artem; & si habeat in alio loco, est in dolo praesumptio. l. prator. §. h. de edendo.

Mercatores quando recipiuntur in matricula, debent iurare omnia legaliter agere. gl. decurritur. in l. quendam. 4. fin. eod.

Mercator non dicitur, qui semel mercatur, vel vnica mercantiam ducit. glo. omnes. & ibi add. marg. in l. de tributaria.

Mercatores, vt praefatur aliis mercatoribus in mercibus venditis tempore venditionis, faciant, quod pro pretio sint illas obligate expresse. l. procurator. ris. §. meritis. eod.

Mercatoribus licitum est se inuicem decipere. gl. mensur. & ibi add. marg. in l. cum pater. 79. §. mensur. de legat. 1.

Mercatores redimendo seruos Christianos nihil debent exigere ultra pretium & quinquennale operam. gl. 1. in l. C. de episcop. audien.

Mercatores subiecti Romano Imperio non possunt mercari a Persis, vel e contra, aut nundinas exercere ultra loca ad deputata, ne alieni regni seruentur arcana. l. 4. C. de commerciis.

Mercatoribus non est licitum cum gentibus populo Romano non gratis conuersari: merationis causa sub poena confiscationis rerum venditurum, & pretij, & perpetui exilij. ibid.

Mercatores ad domum Principis pertinentes debent esse §61. nullique his addendi, myrandi, vel in defuncti locum substituenti ultra dictum numerum: sed tantum subrogentur in defuncti locum alij vique ad dictum numerum. l. pen. C. eod.

Mercatores pertinentes ad domum Principis sunt immunes a muneribus personalibus: alij autem non sunt immunes. ibid.

Mercatores cuiuscumque sint dignitatis, si mercimonium exercuerint ultra ciuitates, in quibus mercari permittitur, vel susceperint negotiationes prohibitas, puniuntur poena exilij, & publicatione bonorum. l. si C. eod.

Mercatori dantes pecuniam exercendam in periculum commune damni, & lucri ante annum finitum non possunt petere edicti rationes, quod procedit in totius ratione: sed non in ratione certi nominis, & capitis, & negotiationis particularis. l. neminem. & ibi add. marg. C. de fufcepto. lib. 10.

Mercator negociandi causa per prouinciam pertransiit gladium suum felle alligatum, vel super vehiculum suum possum portare potest, non vt aliquem innocentem laedat: sed vt a praedone se defendat. c. 1. mercator. de Pace tenenda.

Reliqua verbo, Aduena, Negociator, Cuiusmodi, 3. Mercor.

MERCEDEM accipiens pro custodia ferui si conuenerit eum feruum in pistrinum, tenetur domino ferui ex conductoris: si dominus ferui accipiebat mercedem pro feruo illo, ex locato contra pistrinarium agere: si vero opere ferui cum custodia conueniatur, agitur praescriptis verbis contra pistrinarium, qui tenetur de dolo, lata, & leni culpa, siue apud contra eum ex locato, siue praescriptis verbis. l. §. si quis feruum. & ibi gl. culpam. depositi.

de Mercedibus constituendis studiorum liberalium praepositoribus, & magistris extra ordinem solet cognoscere praeses Praeprae. l. 1. de variis, & extraordin.

de Mercedibus constituendis medicis, qui salutaris hominum curam agunt, & etiam his medicis, qui curam studiorum agunt, praeses cognoscit extra ordinem. ibid.

de Mercede constituenda etiam medico, qui alicuius partis corporis, vel certi doloris sanitatem pollicetur, puta auricularum, dentium, vel situlae, cognoscit praeses: sed non debet constituitur mercedem ei, qui incantauit, vel imprecatus est, vel exorcizauit: quia haec non sunt medicinae genera. d. l. §. medicos.

Mercedem sibi constitui a discipulis petere non possunt philosophi, cum ipsi mercedem ex opere capere spernant, & idem est in poeta. d. l. 1. §. an philosophi. & ibi gl. mercenarium.

Mercedem sibi constitui petere non possunt iuris ciuilibus professores, si tamen discipuli eis velint dare aliquid sponte, possunt ipsi recipere. d. l. 1. §. proinde.

de Mercede constituenda a discipulis magistris ludi literarij, qui dicuntur isti Satyri, qui ludendo, & saltando recitabant, praeses cognoscit. d. l. 1. §. ludi. & ibi gl. quoque.

de Mercede constituenda libraribus, notariis, calculatoribus, tabulariis, & aliarum artium officibus, siue artificibus, quae sunt extra litteras, vel notas posita: praeses non debet cognoscere extra ordinem. ibi.

Merces certa quando constituitur, tunc agitur locati: si incerta praescriptis verbis; quando nulla interuenit, tunc est mandatum. glo. fin. & ibi add. in princ. Inst. de locat.

Merces, quae praestatur ad mensuram tantum pro rata operis facta peti potest. gl. mora. in l. si in lege. 1. §. 7. §. colonus. locati.

Merces in locatione debet consistere in pecunia numerata. gl. solum. in l. si quis ante. C. de acqui. poss.

Merces in fine anni debet solui. glo. fin. in l. pen. §. fin. Cod. de praescripte. 30. vel 40.

Reliqua verbo, Penfit, Locatur, 1. Sterilitas.

MERCENARIO seruo veniens ea quod Christus dedit tantum, quantum illi, qui manet venerat in vineam, nullam iniustitiam fecit: Primo quia pater, tanquam moderator rei suae recte posuit in eo talem legem constituit. Secundo quia facta fuerat conuentum: dixit enim, Amice, non facis tibi iniuriam, nomen

rebus ex denario conveniis mecum. gl. i. & ibi add. marg. in princ. Inst. de iust. & iure. & gl. i. in iustitia de iustitia, & iure.

M. R. V. 1. s. e. videretur, qui non apparet demeruisse. l. servos legavit. 20. & l. testamentum de manumissionem.

M. R. S. 1. x. aliqua si sit, quae velit venire ad habitandum in aliquo vico, vicini possunt repellere eam, ne alias inficiat. gl. honeste. in iustitia. de iust. & iure.

Meretrix turpiter facit in eo, quod meretrix sit: sed non recipit turpiter, cum meretrix sit. l. 4. §. sed & quod meretrix de conduct. ob turpem.

Meretrix datum repeti non potest: quia dans turpiter dat; sed ipsa non turpiter recipit. ibid.

Meretrix datum, vt non sit meretrix, repeti potest. §. gl. non potest. ibid. in d. §. sed & quod.

Meretrix sibi promissum non potest petere: quia turpis causa fuit promissionis, & quedam honeste accipiuntur: non tamen honeste petuntur. gl. sed noua ratione. ibid.

Meretrix bonis interdici potest: quia prodiga est suae personae, per quod praesumitur & rerum. l. & mulieri. & ibi gl. i. de curatore furio.

Meretrix testari non potest, & aufertur ei libera testandi facultas, si bonis interdicta sit. §. iudice. d. gl. i. in add. marg.

Meretrix est turpis persona, non tamen est infamis, nisi in adulterio esset deprehensa. l. 3. & ibi gl. i. si quis a parente fuerit manumissus.

Meretricem ancillam alienam celans libidinis causa non tenetur lege Flavia. l. verum. 40. de furtis.

Meretrix, & minae: id est feminae iopoliticae non debent publice vel habitu virginum, & Deo dedicatarum. l. minae. §. C. de episcop. audien.

Meretrix eo, quod est meretrix, non facit contra ius recipiendo aliquid. gl. pro infectis. in l. non dubium. C. de legib.

Meretrix sibi donatum honeste recipit, quod petendo non honeste peteret. gl. f. i. in l. 2. C. de cond. ob turpem.

Meretrix promissum non tenet, nisi denur promissum, quo casu datum repeti non potest. gl. f. i. in l. ea, quae tibi. §. C. de donatante nupt.

Reliqua verbo, Adolefcenti, Conubinus, Lena, Lupa naria, Prostituta, Rapta.

M. E. T. I. O. R. I. A. diuersoria, vel fullonica facere non licet fructuario in domo cuius viusfructus sibi pertinet. l. aquilissimum. 17. §. item si demus. de usufructu.

Meritoria diuersoria dicuntur loca, in quibus itinerantes diuertunt. gl. diuersoria. ibid.

Meritoria fullonica dici potest gualteria a fullone: quia facit diuersiculum quoddam, vt ibi laet velas vel a folle, per quam trahitur aqua. ibid.

Meritoria dicuntur a statione à merendo: quia ibi operantes lucentur: vel quia ipse merentur mercedem ab operantibus eis, quae domino datur. gl. meritoria. in l. lex Cornelia. §. si tamen de iniuriis.

Reliqua verbo, Diuersorium, Fullonica.

M. E. R. V. officium iudicis dicitur, quod ab omni commissione abstractum, atque sciendum est: vt de statu caueatur, ne à mera interloquatoria appelletur: sententia, qua iudex declaravit instrumentum publice receptum, vulgo guarentigiarum, exequendum esse, potest appellari, quod ea mera interloquatoria non sit. l. §. in princ. in add. marg. de verb. oblig.

Merum imperium id est gladij potestas mandari potest legato à proconsole: non tamen potest ab alio, quam proconsole, nisi tantum modica coercitio. l. solent. & ibi gl. coercionis. de officio proconsul.

Merum imperium habent omnes, qui prouincias regunt. l. licititas. §. qui vniuersas. de offic. praefidis.

Merum imperium habent clarissimi, & multo magis spectabiles, & multo plus illustres, & superiustres praeter praefectum Augustalem, qui licet sit spectabilis, non tamen habet merum imperium. gl. ius gladij. ibi.

Reliqua verbo, Imperium, i. r. Gladius.

M. E. R. C. E. S. illicitae, vt victualia, & arma ad nationes Barbaricas non debent defertur: licet deferenti pena capitis cum amissione bonorum imponitur. l. i. & ibi gl. i. C. de litorum, & itiner. lib. 12.

Merces proiecetas in mari causa vitandi periculi, dominorum permanent. l. qua ratione. §. §. de acquir. rerum.

Merces suas si quis proleciat in mare in tempestate causa leuandae navis, tenetur omnes ibi habentes merces, & etiam dominus navis, & ipsemer dominus mercium proiectarum contribuere pro rebus iactatis, cum pro omnibus factum sit. l. i. & ibi gl. f. ad leg. Rhodiam de iactu.

Mercurium iactarum domini in mare causa leuandae navis habent actionem ex locato contra magistrum navis, & magister contra alios habentes merces in nauis, non solum habet actionem ex conducto: sed etiam retentionem mercium, vt pro portione competentis reficiatur damnum mercium iactarum, & fiat contributio ab eis. l. 2. cod.

Mercurium iactarum domini possunt agere ex locato cum magistro navis, vt res aliorum vectorem in nauis existentes retineat, donec portionem damni competentem praestet. ibid.

pro Mercib. iactatis vnus vectoris potest agere magister contra vectores aliarum mercium ex conducto ad illarum mercium retentionem, imò etiam, si non retineat, poterit agere ex conducto, vt fiat contributio mercium iactarum, ac damnum pro portione reficiatur. ibid.

Mercurium iactarum detrimentum debet esse commune his, qui propter proiecetas merces aliorum consequuti sunt, vt merces suas saluas habent. ibid.

Merces alienae proiciens in mare causa seruandam suarum mercium actione legis Aquiliae, vel simili non tenetur ei, cuius merces proiecetas sunt: sed de acquitate ratione contributionis tenetur in factum generali ad interese, scilicet vt vector magistro, & magister damnum passio: melius tamen faceret damnum passus, si ageret recta via sublato circuitu magistro nolente agere, vel retinere. gl. agere. ibid.

Mercurium proiectarum detrimentum debent etiam contribuere illi, quibus res hantur margaritae, gemmae, annuli, licet merces non dicantur neque onera.

glossi fit. ibidem.

Mercurium domini non tenentur contribuere, & refarcire damnum, quod passa est nauis propter imperitiam magistris: si voluntate mercatorum, vel iusto metu damnum factum sit. d. l. 2. §. i.

Mercurium proiectarum damnum debent contribuere dominus navis, & etiam domini omnium mercium, etiam margaritarum, & gemmarum in nauis existentium pro portione aestinationis illarum, & non propter ponderant. d. l. 2. §. cum in eadem.

Mercurium proiectarum damnum non contribuunt pro liberis capitibus: qui corpora libera aestinationem non recipiunt. ibid.

Mercurium proiectarum damnum debet contribui pro pretio rerum, quae saluae sunt, & quae proiecetas. d. §. cum in eadem. & ibi gl. rerum.

Mercurium proiectarum domini possunt agere cum nauitajd est magistro, ex conducto pro damno mercium. ibid.

Mercurium proiectarum damni contributio fit etiam ratione vestimentorum, & annuorum in nauis existentium pro portione aestinationis illarum. d. §. cum in eadem.

Mercurium proiectarum damni contributio non fit ratione earum rerum, quae causa consumendi in nauis positae sunt, veluti cibaria, cum si illa deficerent in nauigatione, reuocaretur domini cibariorum illa conferre non haberetur. ibidem.

Merces vnus si praeones à nauis abstulerunt, damnum est solius domini illarum, & si illas redemerit, non fit contributio ei ab aliis mercatoribus. d. l. 2. §. si nauis.

Meribus proiecetas fit contributio pro portione aestinationis rerum, quae saluae sunt, & earum, quae amissae sunt ita, quod aestinationis amissarum sit, quanti emptae sunt: non quanti vendi poterant: sed in rebus, quarum nomine fit contributio, debet fieri aestinationis, quanti illae res vendi possunt tempore iactus mercium, non quanti emptae sunt. d. §. si nauis. & ibi gl. non lucri.

Mercurium proiectarum damnum non tenentur praestare magister navis, nec vectores mercium pro aliquo ex vectoribus, qui soluendo non est, vt quia illius merces in nauis existentes sunt aliis obligatae, vt quia habuit tempore iactus, sed nunc nihil habet. d. §. si nauis. & ibi gl. non sine.

Merces proiecetas si reperiantur, exoneratur contributio, & si fuerit facta, hi, qui soluerunt, habent actionem ex locato contra magistrum navis, vt si ex conducto agat contra eum, cui solutum est, & quod exegerit, reddat vniqueque, quod soluit. d. l. 2. §. si.

Merces proiciens non videtur illas habere pro derelicto: quia nemo suam pecuniam iactare praesumitur. d. §. si & ibi gl. f.

Merces vnus ex pluribus habentibus merces in nauis, si in scapham traiecit, sunt, non nauis, extra flumen, aut in ipso officio, vel portu periclitetur, vel eo, quod iactare flumen, vel portum non poterat, scapha submersa est, scapha, & mercium submersarum contributio debet fieri à domino mercium existentium in nauis: secus si scapha cum parte mercium salua nauis perierit: quia tunc dominus mercium, quae saluae sunt in scapha, non contribuit, neque tenetur refarcire damnum mercium cum nauis perierit. l. 4. cod.

Merces proiecetas salua tunc veniunt in contributionem: secus si cum nauis simul perierint: quia tunc cessat contributio pro mercibus, quae saluae extiterunt. d. l. 4. & ibi gl. veniunt.

Meribus proiecetas vnus mercatoris si nauis submersa sit cum aliorum mercibus, & per vnos datos, mercede aliqae illarum recuperatae sunt, illarum domini debent conferre ei, qui merces suas proiecetas causa nauis leuandae; secus si non recuperauerint. d. l. 4. §. sed si nauis. & ibi gl. per vnos. & ibi addit.

Mercurium proiectarum dominus etiam si recuperauerit illas per vnos, non tenetur conferre illas dominis mercium, quae cum nauis submersae sunt. ibidem.

Merces submersae cum nauis non videntur proiecetas causa seruandae nauis, & ideo in contributionem non veniunt. ibid.

Mercurium proiectarum domino tenentur conferre illi, quorum merces in nauis saluae factae sunt pro pretio, & aestinatione praesente, si illae deterioris factae sunt. d. l. 4. §. cum autem. & ibi gl. cum autem.

Mercurium proiectarum contributio tunc debet fieri, cum iactus remedio ceteris in communi periculo salua nauis consultum est. l. §. ad legem Rhodiam.

Merces proicientes nauis lauandae causa non habent hanc mentem, vt eas pro derelicto habeant, & ideo si inuenerint eas, recuperare possunt. l. qui leuandae. d. cod.

Mercis appellatione homines non continentur. l. i. in addit. margi. de tributoria.

Merces, quae illicitae emuntur, & venduntur, sunt fisci, & haeredi, & cuiuslibet alij auferuntur, etiam quolibet nunciante. gl. i. in l. de his, quib. vt indignis.

Merces illicitas transuehens amittit illas, & efficiuntur fisci. gl. pe. in l. Imperatores. 7. §. si de vechigalib.

Merces illicitas si quis portauerit confiscantur illae, & eas poterit vendicare fiscus etiam ab herede portitoris. l. cotem. 11. §. dominus. & l. commissi. fa. eodem.

Merces illicitas portans, confiscatas à fisco potest ipsemet portator per se, vel per alium emere à fisco. d. l. cotem. §. eam.

Merces iactatae in mari causa vitandi periculi dominorum permanent. l. qua ratione. §. §. de acquir. rerum dominio.

Merces obligatas auerens, aut corrumpens, antequam traderet, tenetur crimine stellionatus. l. §. i. de crimine stellio.

Merces malas supponens in locum earum, quas obligatarum se dixerat, & ostendat credituri futuro, tenetur crimine stellionatus. ibid.

Merces bonas postquam quis obligauerat, sed non traderat, si postea tradiderit malas dicens eas esse, quas obligauerat, tenetur crimine stellionatus. d. §. i. & ibi gl. auerit.

Merces obligatas supprems tenetur crimine stellionatus. l. §. fin. eodem.

Mercis appellatio ad res tantum mobiles pertinet. l. merces. §. de verb. sign.

Mercis

Mercis appellatio non continetur ferui. l. mercis appellatio. a. 07. cod.
Mercis loco aliud est, quam effi mercem. gl. fi. ibid.
Merces commutare, & vendere, & emere poterit legat. Perfarum à mercatoribus Romanis, nisi sub specie legationis duntaxat in qualibet provincia refcedunt. l. 4. C. de commercis.

Merces de una ciuitate licet non possint exportari, tamen possunt de illa ciuitate exportari merces aliunde exportate, & sic possunt per ciuitatem transitum facere. l. si quis post. & ibi gl. i. C. de adu. priuatis.

Reliqua verba, Inuitate, Conseruatione, Progreffus, Naufragium, Dardaniarum, actare, Mercator, Saccularij.

MESSIVM, & vindemiarum tempore nemo compellitur in ius venire. l. i. de feris.

Messium, & vindemiarum tempore occupatus circa rem rusticam citatus non tenetur comparere. ibid.

Messium, & vindemiarum tempore milites, & clerici, qui procul à rure sunt, non sunt compellendi in ius venire. † gl. occupati. ibid.

Messium, & vindemiarum tempore ius dici potest de rebus, quæ tempore perituræ sunt, aut actionis dies exiturus est. l. soler. eod.

Messium, & vindemiarum tempore ius dici potest de rebus, quæ morte perituræ sunt, veluti furti, damni, iniuriarum atrocium, & quæ de incendio, ruina, naufragio, rate, & naue expugnata raptae fuisset. ibid.

Messium, & quocumque alio tempore iudicia liberalia finiri possunt, & potest etiam ius dici in eum, qui aliquid nudum nomine aduersus commune utilitatem accepit. ibid.

Reliqua verba, Feria, Nundinae.

MESSONAVTA dicitur medicus nauta, & melior, quod est medicus. † gl. messonauata. in l. i. §. i. nautæ, capones.

Messonatae dicuntur, qui ex parte, nec omnino sunt nautæ. l. si. §. quid. & ibi add. marg. eod.

Reliqua verba, Nautæ.

META Molendinaria dicitur pæuimentum nautæ, vel inferior molæ pars, siue machina; carillus vero dicitur superior pars; quæ paulatim de eo cadit frumentum in molam. l. cum de lanionis. §. item. & ibi gloss. inferior. de fundo instructo.

METALLA, & alia, quæ ex auri fodinis, vel argenti fodinis fundi percipiuntur, dicuntur esse in fructu. l. diuortio. §. si vir. soluto matrimonio.

Metalla omnia superant, & vincunt sua specificata, quia illa facili reduci possunt in massam lana auream, aut cypressum, vel marmor vincuntur à suis specificis, cum ad sua non redeant initia. gl. victa. in l. quæritum. 76. §. illud fortassis. de leg. 3.

in Metallum dari dicitur quando magno pondere metalli punitur: in opus metalli quando minori. gl. in metallum. l. i. §. si vniuersos. de offic. prefidis.

in Metallum damnati magis est, quam deportari, cum ex prima magna capitis diminutio interueniat ex alia media. ibid.

Metalla nullo modo extinguuntur, nec perdit nomen suum specificatione: nam si annulus est, non minus aureus vocatur, sed lana, cypressus, & marmor, & similia, vel fariæ specificatione perdit nomen suum, veluti vestis nunquam dicitur lana, gl. victa. in l. quæritum. 76. §. illud. de leg. 3.

Metalla quædam provincie habent, quædam non, & quæ non habent, mittunt damnatos in metallum ad eas provincias, quæ metalla habent. l. aut damnum. §. est pena. de penis.

in Metallum damnandi potestatem habet prefectus vrbi. ibid.

in Metallum damnati à damnatis in opus metalli differunt tantum in hoc, quod in metallum damnati grauioribus vinculis premuntur: sed damnati in opus metalli leuioribus. d. l. aut damnus. §. inter eos.

in Metallum damnati si refrugunt ex metallo, grauius puniuntur: si licet capite: sed refrigentes damnati in opus metalli, ex opere metalli in metallum damnantur. ibid.

in Metallum, vel in opus metalli damnati dicuntur ferari penæ: & nihil potest eis relinqui in testamento, nisi in causa alimentorum. l. quidam sunt. & ibi gl. 2. de penis.

in Metallum, aut in metallorum ministerium damnati ferui penæ efficiuntur. l. in metallum. 36. eod.

in Metallum simpliciter damnatus semper intelligitur in perpetuum. gl. i. in l. i. in metallum. 12. de iure fisci.

in Metallum damnati nihil possunt fisco querere, cum omnino sint incapaces alicui rei. d. l. in metallum. & ibi gl. i.

in Metallum damnatus capus ab hostibus, & redemptus in pristinum suam pecuniam reuertitur, nec vt transgredietur metalli puniri deberet, si tamen debet redemptori soluere pretium. l. in bello. §. si depozitum. de captiuis.

in Metallum damnatus in integrum restituitur, perinde ac si damnatus non fuisset, ad munera, & honores vocatur in patria sua. l. §. 3. in metallum. de muneribus.

ad Metallum fodiendum adscripti si aufugerint, ad illud officium reuocantur ad propriæ originis stirpem, sacrumque vna cum sobole sua, etiam si principis familiares fuerint. l. §. C. de metallis. lib. 1.

in Metallum damnati possunt addici etiam corpori metallario, non vt immunitatem corpori illi concessa consequantur: sed vt ipsi corpori inferantur. † gl. contra metallariæ. & ibi add. marg. ibid.

Reliqua verba, Damnatus, 1. 3. Relegatio.

METALLARIUS per primo introitu ad officium fodiendi metalla debet soluere octo scæpulos in balucam. l. C. de metallariis. lib. 1.

Metallarij volentes vendere metallum debent vendere fisco pretio competent. ibid.

Metallatus debet annuatim soluere pro canone vnam libram metalli xliij. vñ. c. a. l. C. eod.

METATORES dicuntur, qui præcedentes locum castris aptum eligunt, † reprobata. gl. i. in rub. add. marg. ibi. C. de metatis. lib. 1.

Metator deputatur ad hospitia mensuranda, & militib. dauda, seu assignanda, si in

hospitiis domo scripserit nomen militis, cui sit hospitium assignatum, & postea deleuerit, punitur pena falli. l. i. C. eod. cit. & lib.
Metati milites dicuntur à metior, metris, quia in cæcis metas castra conlocabant, & follis circumdabant. gl. metatorum. in l. omnia. 33. C. de episcopis.

Reliqua verba, Episcopi.

ΜΕΤΡΟCΟΜΙΑ à verbo graeco metro, latine mensura, & comes: id est villa, idem est, quod villa mensurata, quæ datum translati iussu principis. gl. in rub. C. non licere habitatoribus. lib. 1.

Metrocómiam emere non licet villi, licet extraneo. gl. pe. in l. 2. C. de fundis limitrophis. lib. 1.

ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΣ dicitur ciuitas, quæ habet metropolitanum: id est archiepiscopum. gl. in metropolis. in l. si dicas. 6. §. Grammatici. de excusat. tutorum.

Reliqua verba, Cuius.

Metus in genere. in l. i. §. quo 7.

Metum inferens. 8. §.

ΜΕΤΥΣ est instantis periculi, vel futuri metris trepidatio. l. i. de eo, quod metus causa.

Metu si aliquid gestum est, inest in metu quædam voluntas, & sic idem est volens, & nolens. gl. voluntas. ibid.

Metus causa gestum ratum non habetur. d. l. i.

Metu facta censetur, si sine facta terrore mortis, aut verborum, aut timore feritatis, vt ne feriretur in perpetuis vinculis, vel inferretur in perpetuum, & illa rescinduntur per actionem quod metus causa. l. 4. & ibi gl. i. eod.

Metus dicitur non quilibet timor: sed magni mali, vt verborum, vel cruciatus corporis non vilis. l. §. & ibi gl. i. eod.

Metus dicitur, qui cadit in constantem vitum, vt mortis, vel cruciatus corporis, vel feruitus, vel pudicitie: scilicet si alterius leuis vexationis, vel infamie. l. 3. cum trib. sequentib. eod.

Metu infamiae facta, vel alicuius vexationis gestum non rescinditur per actionem quod metus causa. l. nec timore. eod.

Metu infamiae facti vt ne cantaret malam cantilenam de me, si ego aliquid dedi vel promissi non possum resciri per actionem quod metus causa: sed bene alio modo. gl. i. & 2. ibid.

Metu infamiae talis, quæ habet iuris effectum, si aliquid promissi, vel dedi, restitutor per actionem quod metus causa. ibid.

Metu, ne quis interuente instrumenta status sui, quib. perditis non possit restituari liber, si aliquid dedisti, datum per actionem quod metus causa repeti. l. isti quidem. eod.

Metu, ne inquietus instrumenta continentia maiorem partem bonorum meorum, quibus perditis illa anjiterem, si ego aliquid dedi tibi, per actionem quod metus causa illud repeti. † gl. i. metu. ibi.

Metus mortis, & metus amissionis instrumentorum, quib. amissa perdo omnia bona mea, vel maiorem partem participantur. d. gl. metu. in add.

Metu compulsi si iurati decem dare, & illa dedi, per actionem quod metus causa repeti: scilicet si dedi metu perituri. † gl. pe. ibi.

Metus debet esse illatus ab aliquo ad hoc, quod actio quod metus causa habeat locum. l. metu. 9. eod.

Metum passo datur actio, & exceptio ex edicto quod metus causa, si res sit imperfecta: id est promissa, sed non tradita, siue perfectata id est promissa, & tradita. d. l. metum. §. sed quod prætor.

Metum passo datur actio quod metus causa, si res est perfecta: item exceptio, si res redeat ad eum, quam repetit is, qui metum intulit, vel peti cauet de extinctione. gl. siue perfecta. ibi.

Metum passo datur exceptio, si res sit imperfecta: item actio, vt liberetur per acceptilationem. ibid.

Metum passo datur actio, & exceptio, quando res est perfecta, & tradita, quando promissa, & traditio fuerint: factæ per metum, scilicet si sola promissa fuit facta per metum: sed non traditio, imò spontanea voluntate fuit facta; & tunc periclitando videtur approbare promissionem, quo casu non datur actio, nec exceptio. ibid.

Metum passo datur actio utilis in rem ex edicto quod metus causa ipso iure, & per actionem ex edicto, quod metus causa restituitur directæ. † d. l. metum. §. volenti. & ibi gl. in rem.

Metus causa si alicui tradita sit res, tenetur ipse actione quod metus causa non solum reddere, sed etiam de dolo reprimere. d. l. metum. §. idem Iulianus.

Metum passus habet actionem vtilem in rem, si cum agit actione, quod metus causa, & consequens sit quadruplum, non ager postea actione in rem, vel contra. d. l. metum. §. licet etiam.

Metum passus habet actionem vtilem in rem, & non actionem, quod metus causa, quando corporalia dedit per metum. gl. & in rem. in d. l. metum. §. volenti. & §. licet etiam.

Metus causa si tradita sit res alicui, is tenetur reddere eam actione quod metus causa, & etiam cauere de dolo cogitur officio iudicis, ne res deterior sit facta. d. l. metum. 4. pen.

per Metum si te acceptilatione liberaui ab obligatione in diem vel sub conditione tenebris tu me in pristinam obligationem reponere, vel alias ipsum debitor soluere, quod si non feceris, vel non soluas, in quadruplum condemnaberis. d. l. metum. §. pen.

per Metum si tu me compulsi, vt tibi aliquid promitterem, debes me per acceptilationem liberare. ibid.

Metum passo restitutus est vsusfructus, vel seruatus, si per metum amiseram. ibidem.

Metum passus si per acceptilationem liberaui ab obligatione in diem, vel conditionali, inferentem metum, restituitur in pristinam obligationem, sed si liberaui ab obligatione pura, in ipsam pecuniam condemnatur, non vt reponeret in pristinam obligationem. d. §. pe. & ibi gl. condemnandum.

Metum passus si accepto tibi obligationem furti, vel iniuriarum, reponendus est in obligationem tantæ quantitatæ per stipulationem: imò si et ipsa exactio, cum non potest teneri, nisi pure. ibid.

Metum

Metum passus si non sit restitutus in pristinam obligationem, metum inferens eo, quod non reponit metum passum, condemnatur in quadruplum; qui si in aliquo non sit solvendo, in residuum sit quadruplato contra eius fideiussores. d. gl. condemnandum.

Metum passus si per acceptationem liberatus inferentem ab obligatione in diem, vel sub conditione, quem si nolit reponere inferens in pristinam obligationem, condemnatur in quadruplum eius, quod continetur in obligatione ex suo dolo. § ibid.

Metum passus restitui debet res ab eo tradita per metum cum fructibus, perceptis, & qui percipi poterunt a metum passu. l. fed & partus. eod.

Per metum pecora, vel ancillas, aut alias res auferens teneretur restituere illas cum omnibus fructibus, partu, & foris perceptis, & percipiendis a metum passu. ibidem.

Metum passus compellens etiam per metum inferentem sibi restituere eandem rem, vel liberari a promissione per vim facta, non tenetur actione quod metus causa. d. l. fed & partus. §. i.

per Metum, qui reddit id, quod actione quod metus causa, vel alia reddere tenetur, non habet actionem quod metus causa. ibid.

Metu si ego coegi aliquem, ut decem mihi promitteret, & tu me coegisti, ut eum liberarem, neque illi, neque tibi competit actio quod metus causa: quia neuter in damno versatur. ibid.

Metu si ego coegi te, ut mihi promitteres, deinde tu per metum coegisti, ut te liberarem, siue ex intervallo intuleris mihi metum, neuter nostrum habet actionem quod metus causa: sed ab interdicto vnde vi non excluderis, nisi incontinenti vim intulisti. § gl. mox ego. ibi.

Metu si ego coegi te mihi promittere, deinde tu per metum coegisti me ut te liberarem, non amittis exceptionem, quod metus causa, quae tibi competeat: amittis tamen actionem quod metus causa, quae tibi competeat, ut libereris. gl. mox ego. in l. fed & partus. §. i. de eo, quod metus causa.

Metum passus in re tradita damnus non habet habita contemplatione actionis quod metus causa: sed sublata illa actione remanet in damno, & ideo ipsa datur. gl. si ibid.

Metum passus etiam si ab inferente metum possit consequi nihilominus potest agere actione quod metus causa, contra eum, ad quem res pervenit ex causa lucrativa: scilicet si ex causa onerosa, quia tunc contra metum inferentem debet agere. gl. lucrum. in l. si cum exceptione. §. in hac actione. eod.

Metum passus non habet actionem quod metus causa contra eum, ad quem pervenit res per metum alicuius ex causa onerosa, & postea ipse eandem rem alienavit, & ex ea pretium, vel aliud habuit: quia nihil videtur habere: scilicet si habens etiam causa lucrativa vendidisset. ibid.

Metum passus infestis ignorare potest, quis vim sibi fecerit, cum talia fiant de nocte, & in multitudine hominum. gl. ignorantiam. ibid.

ex Metu illato per alium si mihi res pervenit, non tenetur actione quod metus causa, si res apud me sine dolo malo perierit: quia interitu rei liberor. d. l. si cum exceptione. §. aliquando.

Metus alicuius in alterius premium verti non debet. d. l. si cum exceptione. §. Padius.

per Metum si tibi aliquid ego promisi, & dederim fideiussorem, qui liberetur illi obligationi accessit, tam ego, quam fideiussor liberamur per actionem quod metus causa: sed si fideiussor solus metu accessit, non autem reus principalis: tunc solus fideiussor liberatur, & solum contra eum principalem datur actio quod metus causa, in quadruplum. d. l. si cum exceptione. §. Labeo.

per Metum si promiserim iudicio sisti, & postea fideiussorem etiam per metum dederim, tam ego, quam fideiussor liberamur actione quod metus causa: scilicet si fideiussorem sponte dedidit tunc comprobare prius factum, & ideo nec liberaretur. de Labeo. & ibi gl. adhibeat.

per Metum si mihi promissum aliquid, & tu egisti contra me actione quod metus causa, ut te per acceptationem liberarem, & iustus a iudice si te non liberant, & ita in quadruplum sum condemnatus, compellat accepto ferre: id est quod liberem te ab omni obligatione, item triplum nomine penae solvere. d. l. si cum exceptione. §. fed & si quis.

Metum passus si egit actione de dolo, non ager postea actione, quod metus causa ad triplum, gl. alteram. in d. l. si cum exceptione. §. eum, qui.

Metum passus debens ex causa fideicommissi 40. si 300. promiserit per vim, & solerit, consequetur actione quod metus causa, quadruplum ducentorum, & sexaginta: quia in his per metum passus est: alia autem per edictum Diui Marci consequetur. d. l. si cum exceptione. §. Iulianus. & ibi gl. cum effectu. eodem.

Metum passus si a pluribus inferentibus, metum minus consequutus est, habet actionem quod metus causa contra ceteros ad id, quod minus consequutus est: scilicet quoad ipsam rem, vel interesse: non quoad penam, nisi essent contumaces. l. aut in id. & ibi gl. i. eod.

Metum passus si ab uno ex pluribus inferentibus, metum rehavit rem: sed plus sua interit: ad illud interesse habet actionem quod metus causa contra ceteros. gl. i. ibi.

per Metum si duo abstulerunt a me decem, & ego ab uno quinque tantum sum consequutus, vel per actionem de dolo, vel quod metus causa, adversus alium alia quinque quadruplabuntur si sit contumax in restituendo: quia in illis non erat liberatus. gl. si ibi.

per Metum extorta res si perierit, possessor non videtur locupletior: si vero illa res in pecuniam, vel aliam rem conversa sit, possessor videtur factus locupletior, licet res empti ab illo perierit. l. si ipsa res. eod.

Metu iuste illato promissio facta non rescinditur. l. a. & ibi gl. nulla. & ibi add. marg. de iudiciis. l. si mulier. quod metus causa.

Metus causa gestum nullo tempore praeior ratum habet, nisi consensus novus interueniat, vel nisi praescriptio 30. vel 40. ann. curat. d. l. si mulier. & ibi glossa. §.

per Metum si mihi sit extorta res aliena, quam possidebam, contra inferentem metum, habeo actionem quod metus causa in quadruplum, vel in sum tam

eius, quod mihi interest possidere illam rem. d. l. si mulier. §. i.

Metu si dos sit promissa, obligatio nulla nascitur, cum talis promissio nulla sit. d. l. si mulier. §. si dos. & l. a. & ibi gl. nulla. & ibi add. marg. de iudiciis.

Metus quando dat causam contractui bonae fidei, ipso iure nullus est contractus. gl. viam. in d. l. si mulier. §. si dos. quod metus causa.

Metu si quis contrahat matrimonium, nullum est matrimonium, vel si quis per metum in non suum iudicem confectat, ipso iure non tenet. ibi. & d. l. a. & ibi gl. nulla. & add. marg.

per Metum si sim coactus discedere ab emptione, vel locatione, rescissa est venditio, vel locatio: sicut obligatio per acceptationem, vnde mihi competit actio quod metus causa. d. l. si mulier. §. si metu.

Metu coactus si adit hereditatem, efficitur heres: quia quamvis si liberum esset, noluisse: tamen coactus voluit: sed restituitur actione quod metus causa ad abstinentiam ab ea. d. l. si mulier. §. pen.

Metu coactus adiens hereditatem, efficitur heres: fecus quando quis noluit, & apparet ex praesumpta profectione quia aliud agebat, & aliud simulabat. gl. heredes. ibid.

Metu coactus si repudiatur hereditatem, praeior mihi succurrit duplici via, aut velles actiones quasi heredi dando, aut praestando actionem quod metus causa, & quam velim possum eligere. d. l. si mulier. §. si.

Metus non praesumitur illatus ei, qui potuit vocare officiales de curia, vel potestatem, & ideo contra huiusmodi praesumptionem debet aperitissimas probationes habere. l. si eod.

Metum illatum dicens debet probare: tamen si est praesumptio contra eum propter locum, requiruntur probationes luce clariores. ibid.

Metus, vel dolus non praesumitur illatus in urbe Romana, vel vbi est iustitia. ibidem.

Metum posse sibi inferri quando quis dubitat, potest implorare officium iudicis, & vi probatur vim inferri. ibi.

Metu facta venditio a venditore, ne duceretur ad iudicem, non rescinditur per actionem quod metus causa: sed per officium iudicis. d. l. si §. i.

Metu alicuius vercedendi modice factum officio iudicis rescinditur, non per actionem quod metus causa. d. l. si §. si fecerator.

per Metum indebit ab apparitorum illatum si aliquid sit ex actum, iudicis officio rescinditur, quantum quis dampnum patitur, & non ultra. d. l. si §. i.

Metum iustum facient minas sufficientes illare a persona verisimiliter timenda, ut a quodam tyranno, vel homine pestilencioso. l. 3. ex quibus causis maiores.

Metus nullus est, vbi dolus interuenit. l. fed & qui data. eod.

Metu gesta mero iure valent regulariter, sed rescinduntur per actionem quod metus causa, vel alio iure restitutionis: quod fallit in autoritate a tutore per vim praestita, & in dote metu promissa, & in matrimonio metu contracto, & quando in iudicem non suum metu coactus confectus, in quibus casibus gesta per metum sunt ipso iure nulla. gl. non valet. in l. 1. §. i. de author. tutorum. l. a. & ibi gl. nulla. & ibi add. marg. de iudiciis. l. si mulier. §. si dos. & ibi gl. viam. quod metus caus.

Metus verborum non est iustus metus. gl. pen. in l. qui in aliena. 6. §. si. de acqui. heredit.

Metus quando inducit ex nimia reverentia, ut in muliere quoad virum, & in clerico quoad episcopum, ob id contractus rescinditur officio iudicis. l. 1. §. i. quae oneranda. & ibi gl. metu. quorum rerum actio.

Metus mortis, vel cruciatus corporis requiritur, ut alicui competat actio directa quod metus causa. l. interpositas. 13. C. de transactio.

Metu gesta rata non sunt quandoque per edictum perpetuum quod metus causa, quandoque per edictum sententiam, quandoque per officium iudicis, quandoque per constitutionem imperialem. gl. i. ibid.

Metus nomen generaliter prolatum ab edicto, quod metus causa, non comprehendit quemlibet metum. gl. 3. ibi.

Metus mortis, vel cruciatus corporis est iustus, ut alicui competat actio quod metus causa, & an metus sit mortis, vel cruciatus corporis, iudicis relinquitur arbitrio. gl. 1. & 4. ibi gl. 3. in l. pen. C. eod.

Metus interuenisse non censetur in contractu cum penitentia amicorum facto. l. transactio. 14. C. eod.

Metus non praesumitur in transactio, nisi probetur: & si qua suspicio fuerit, interueniens amicorum eam tollit. d. l. transactio. & ibi gl. si.

Metus causa exceptio idola est. gl. in l. a. C. de his, quae vi.

Metu facta, licet sint turpiter facta: non tamen sunt turpia de se, neque veniunt turpia in obligationem. ibid.

Metus dicitur quod animus, vis quoad corpus. gl. 1. in l. 3. C. eod.

Metu gestis tria dantur auxilia: scilicet actio in rem utilis, & actio personalis quod metus causa: item exceptio metus. gl. quoque. ibi.

Metu gesta si sunt postea per consensum expressum, vel tacitum corroborata, valent: quo casu cessat actio quod metus causa. l. 4. C. eod.

Metus inferri, vel dolus non praesumitur ex sola dignitate contrahentis. l. ad invidiam. C. eod.

Metum passus facit praesumptionem contra eum sua dignitas, scilicet quod sibi non sit illatus metus. gl. pen. ibi.

Metum fuisse illatum ex dignitate contrahentis arguit probandum est. glossa. si. ibidem.

Metum iustum inducunt minae capitales, metus mortis, & cruciatus corporis. l. si donacionis. 7. C. eod.

Metu iusto quilibet contractus celebratus siue hinc inde obligatorius, siue ex una tantum parte rescinditur. ibid.

Metum iustum inducunt minae capitales: videlicet ne combureret instrumenta status, vel liberatis, cum feruntur equiparetur morti. gl. a. ibid.

Metum iustum non inducit capitalis acculatio, vnde nullo modo hoc casu competit actio quod metus causa. ibi. & l. acculationis. 1. o. C. eod.

Metus non probatur ex solis minis, nisi fuerit deueniendum ad actum. l. metum. 4. C. de his, quae vi metus.

Metus non probatur ex sola profectione, vel acclamatione actoris. ibid.

Metus ut sufficienter probetur, iactatione minantis probatur considerando personam minantis vim inferre potens an sit, vel non, quod persona verisimilis sit, quod inferre possit. gl. i. ibi.

Metus accusatoris iudicandus non est sufficiens ad repetendum id, quod datum est metu ab accusatoris furtive, & pene legitime, & a legitima persona inferendae scilicet deprehensus in adulterio propter metum aliquid dederit quia repetere potest: quia cum iure occidi potest, habuit iustum metum. gl. i. in l. pen. C. eod.

Metu potentie alicuius scilicet admittantis iustitiam, celebratus contractus rescinditur. ff. de i. & i. gl. i. C. eod.

Metus aliquis non debet conueniri in lucrum alienum. gl. i. in l. a. C. si quis aliquid veluri.

Metu principis factum non valet, si nec factum metu cuiuslibet privati. gl. p. a. liones in Extra. de Pace Constantie. §. va. falli.

Reliqua verba. *Alia. l. 4. §. 1. Formidolosi. Promittens. l. 4. Reverentia. Timor. Vendens. 3. 4. Violentia. Vbi. a. Clericus. i. Creditur. 6. 4.*

Metum inferens ex sententia, & verbis edicti, quod metus causa, quandoque puniatur, quandoque ex sententia tantum, quandoque per restitutionem, quandoque per responsa praedentum. gloss. restitui. in l. nec timorem. quod metus causa.

Metum inferens siue sit singularis persona, siue populus, entia, vel collegium, habet locum actio, quod metus causa. l. metum. §. 9. animaduertendum. eodem.

Metum si inuiti fideiussor, per accepto liberatur, non solum in fideiussorem: sed etiam in reum competit actio reitoria per edictum. quod metus causa. d. l. metum. §. si.

Metum si inuiti debitor principalis, ut ipse, & fideiussor eius liberatur, in vtrumque datur actio reitoria, ut respondeat in pristinum statum. l. illud. eodem.

Metum inferens si non restituit rem acceptam intra annum, in quadruplum condemnatur ita, quod quadruplatur omne id, quod restituisse debuit. l. si cum exceptione. §. i. eod.

Metum inferens facis elementer prator egit ut daret ei restituendi facultatem usque ad sententiam, vult poenam quadrupli evitare. d. §. i. & ibi. gloss. restituendi.

Metum si tu mihi intulisti, ut rem meam tibi darem, & anno elapso si decessi herede instituto Titio, illum rem pro possessore si tu possides, heres meus contra te agere petitione hereditatis ratione illius rei post annum clausum, non actione quod metus causa, licet intra annum agere possit actione quod metus causa in quadruplum. d. l. si cum. §. post annum.

Metum inferens re perempta si affirmationem dare ante sententiam sit paratus, non liberatur a poena quadrupli. in d. l. si cum exceptione. §. hac autem actio.

Metum si quis intulit me non conficio, & res ad me peruenit, quae perit apud me sine dolo malo, non tenet actio quod metus causa. d. l. si cum exceptione. §. aliquando.

Metum inferens si sit condemnatus in quadruplum: quia non liberavit acceptationem eum, qui per metum sibi promissit, triplum praestare, & cogitur liberare. d. l. si cum exceptione. §. fed. & si quis.

Metum inferens condemnatur in quadruplum, si non restituit post sententiam: & in quadruplo inest simplum. d. l. si cum exceptione. §. fed. & si quis. & §. quantenus.

Metum inferens condemnatur in quadruplum, si non restituit ante sententiam secundam, siue res sibi tradita sit, perempta, siue non. d. §. quantenus, & ibi. glo. tenebitur.

Metum inferens si non restituit rem post sententiam secundam intra tempus iudicis, si res perit sine dolo malo suo, perit periculo domini: condemnatur tamen inferens in triplum propter facinus. d. §. quantenus.

Metum inferens si non restituit seruum ablatum post sententiam secundam intra tempus datum iudicis, si seruus sit in fuga, tenetur inferens cauere de eo profutendo, & restituendo, & nihilominus metum passio in rem, & ad exhibendum, & si qua alia actio ei competit ad eum recipiendum, integra seruatur, ita tamen, quod si dominus receperit, metum inferens liberatur a restitutione seruici: sed non a poena tripli. d. §. quantenus. vers. pro eo.

Metum inferens si non restituit rem ante secundam sententiam condemnatur in quadruplum, siue res perit sine dolo malo suo, siue extet: si res non esset peritura penes metum passum, si metus illarum non fuisset. d. §. quantenus. vers. si autem.

Metum inferens si non restituit rem, vel seruum ablatum post secundam sententiam intra quadrimestre tempus datum iudicis, si sine culpa metum inferens perierit, perit periculo inferentis, si res, vel seruus non esset periturus penes metum passum, ut quia erat venditurus seruum. d. §. quantenus. vers. si autem.

Metum inferens de omni casu tenetur ante primam sententiam, & etiam ante secundam sententiam. gl. quantenus. ibi.

Metum inferens post primam sententiam non datur quadrimestre tempus ad restituendum ablatum: sed post secundam sententiam quantum ad poenam triplicatur. gl. intra tempora. ibid.

Metum inferens indistincte tenetur de interitu rei, si post secundam sententiam post quadrimestre tempus perierit: quia erat in mora, si autem sententiam. d. §. quantenus, & ibi. gl. quia tripli.

Metum inferens durius condemnatur propter fugam serui ablati, quam propter eius interitum: quia fuga praepiendi potuit: mors autem non sic. gl. omni modo. ibid.

Metum inferens non tenetur de casu, vel interitu, quando eodem modo effect peritura res penes metum passum, aliis semper tenetur, gloss. peritura. ibidem.

Metum inferens si possessionem a me consequutus est, non est fur: quamvis qui vi rapuit, fure improbius sit. l. si cum exceptione. §. quin. quod metus causa.

Metum inferens quando possessionem a domino consequutus est, habet metum domini voluntatem licet coactam, & ideo non est fur: fur autem non habet aliquam voluntatem domini. gl. non est ibi.

Metum inferens consequendo possessionem a domino, licet non dicatur fur: tenetur tamen actione furti: quia ille sine voluntate domini, ut fur, habet rem. gl. videatur. ibi.

Metum inferens tenetur actione quod metus causa, & actione de dolo: sed vna per alteram tollitur. d. l. si cum exceptione. §. cum. qui. & ibi. gl. alteram.

Metum inferens tenetur actione quod metus causa, & condemnatur in quadruplum eius, quod quis damnum patitur. d. l. si cum exceptione. §. Iulianus. & ibi. gl. cum effectu.

Metum inferens si fuerint plures, & vnus eorum conueniatur sponte rem ante sententiam restituere, vel non restituerit: sed ex sententia soluitur quadruplum, liberantur omnes. d. l. si cum exceptione. §. si.

Metum inferens conueniatur actione de dolo, si soluit estimationem: nihilominus ille, qui possidet, non liberatur, & rei vindicatione potest conueniri a metum passio. gl. si. ibi.

Metum si quis intulerit, & res ad alium peruenit, alter eorum rem, vel quadruplum soluendo, alius liberatur. l. quod diximus. eod.

Metum si intulerit serui potest conueniri dominus, vel id, ad quem res peruenit: & si conueniatur soluerit rem, vel quadruplum, liberatur serui, ne postea facti liberi conueniantur. l. quod diximus. §. i. & ibi. gloss. proderit. eodem.

Metum si intulerit serui, quorum dominus notali actione conueniatur si maleuerit seruos dare pro noxa: nihilominus tenetur ipse, si ad eum res peruenit. ibidem.

Metum si intulerit serui, poterit dominus eos dare pro noxa. ibid.

Meticalosus si aliquam rem frustra metuerit, non restituitur per edictum quod metus causa: quia neque vi, neque metu factum est. l. nec timorem. quod metus causa.

Reliqua verba, Formidolosi.

MEV ut esse hoc cum iudicatur, simul iudicatur illius non esse. l. Pomponius. §. sed deis de procuratoribus.

Meum quod est, non potest esse alterius vno, eodemque tempore. ibid.

Meum est, quod pro parte meum est. l. Iulianus. l. 7. & ibi. gl. de iudiciis. gl. de re mea. in l. damni. 3. de damno infecto.

Meum quandoque dicitur id, quod mihi seruit. l. si cui. §. distat. & ibi. gl. meum, si seruus vendicetur.

Meum dici potest id, quod mihi debetur est: quia si donauit tibi rem meam, ut eam mihi mutares, mea amplius non est: sed mihi debita. gloss. meum. & ibi. add. marg. in l. si tibi pecuniam. si cert. pet. & l. repetitio. 44. in add. de cond. indeb.

Mea res, vel mihi debita si ad te peruenit, nec fit causa, quare apud te debeat remanere, eam certi condicione, vel sine causa possum condicere. l. si me, & Titium. §. i. & ibi. gl. pecunia. & gl. peruenit. si certum petatur.

Meum est id, quod commune est. l. i. §. de peculio.

Meum est id, quod commune est, quando commune est singulari: qui respectu partis contingens proprium cuiusque potest dici: quod commune est vniuersitatis, tunc singularum non potest dici. gl. si. & ibi. add. marg. in l. illud. 46. de ritu nuptiarum.

Meum melius est, quam nostrum. gl. i. in l. quoties de administ. tuorum.

Meum dicitur id, quod in proprietate totius, vel partis est meum. l. a. de condit. iudicis.

Meum verè non dicitur in dubio id, quod commune est, nisi totum sit meum: si dè, & non verè dicitur meum, quod commune est. §. gloss. non deficiente. ibid.

Meum est, quod commune est, intellige quantum ad dispositionem partis meae: l. serui electione. §. i. & ibi. gl. communis de legat. 1.

Meum rem possum sub conditione emere, & stipulari, & etiam sub conditione potest legari. l. cetera. 43. §. i. eod.

Meum pronomen adiectum certo corpori, & verbo praesentis temporis facit demonstrationem: si incerto corpori facit taxationem: sed vero verbo futuri temporis facit conditionem. l. nuptes. 83. de legat. 3.

Meorum & tuorum appellatione continentur etiam actiones. l. si legatus: 30. ad Trebel. & l. meorum. 91. de verb. sig.

Meum non potest fieri amplius illud, quod meum est, sed si rem de legatis. gl. prius. vers. item alia ratione. in l. si finita. §. si plures. de damno infecto. l. 4. in add. marg. C. de contrahen. emptio.

Meum non dicitur falsò, cuius vlla pars non potest dici esse alterius, imò potest dici meum, cuius pars pro indiuiso alterius est. l. recte dicimus. 25. & ibi. glo. vlla. de verb. signi.

Meum quandoque non dicitur id, quod commune est. gl. si in l. pupillis. 239. §. si de verb. signi.

Meum non potest transferri ad alium sine facto meo. id, quod nostrum est. 11. de regulis iuris.

Meum est, quod est, vel nascitur ex re mea: licet quando dominus specificauit, vel alius eius mandato, vel sine mandato nomine tamen domini: sed dominus ratum habuit: vel quando alius mala fide, & vno nomine specificauit: item quando bona fide id res, vel species potest ad priorem materiam reduci. glo. vel species. in §. cum ex aliena. Int. de rerum diuis.

Meum, quod est, non potest effici amplius esse meum, intellige ex causis successibus: sed bene ex causis eodem tempore concurrentibus: item potest quilibet stipulari rem suam sub conditione, si sua esse defineret. §. sic itaque differret. & ibi. gl. marg. & add. Int. de actio. §. fed si rem. Int. de legatis.

Reliqua verba, Nostrum.

Miles in genere num. 1. v. §. 11.

quoad emptionem, cessionem, acquisitionem, vel aliam negotiationem. nu. 11.

quoad procuratorem, & administrationem eorum in iudicio. nu. 12.

quoad missionem a m. l. i. 13.

quoad militem desertorem, proditorem, vel transfugientem ad hostes. 74.

quoad

quod eorum delicta, & pœnas imponendi ei. l. 16. 17.

quod militum iussu. l. 18.

quod privilegia militum. & veteranorum. l. 19. 20.

quod privilegia eorum in testando, & eorum testamenta, & codicillos. 21. v. f. que 26.

quod eorum heredes, & institutionem, exheredationem, vel præeritionem filiorum. 27. 28. 29.

quod substitutionem, & fideicommissum. 30.

quod legata, & Falcidiam, & donationem. 31.

quod excusationem à tutela, & immunitatem civitatum munerum. 32. 33.

MILITIA dicitur aduocatus, & officialis item militat in sylvis catulus. gl. pen. in l. 1. de bonorum possessione. ex testam. milit.

Milites dicuntur in classibus omnes remiges, & nautæ, item vigiles, & iure militari testari possunt. d. l. 1. §. pen.

Milium quidam sunt armate militia, quidam incrimis militia. gl. militia. in l. 1. fi. C. de iurisd. omnium iudic.

Milites olim caractere, vel stigmate quodam notabantur in brachiis. ibid.

Milium varij sunt numeri, vel signa: nam quidam dicuntur militia, alij cohortes, alij vexillatio, manipulus, legio, cuneus, & ala. gl. fi. in l. 1. milites. 31. C. de locat.

Milites dicuntur non solum, qui sub excelsis magistris militum tolerare noscuntur militiam, sed etiam qui in vndecim scholis taxati sunt, & qui sub diversis optionibus fœderatorum nomine decorati sunt. l. fi. C. eod.

Milites protectores dicuntur pedites, qui regunt, & protegent armatos milites. gl. 2. in l. 1. caligato. 2. l. C. de nuptis.

Miles caligatus dicitur, qui habet ocreas ferreas, vel miles infimus, & obsecutus. ibid. & gl. 1. in l. 2. de his, qui notantur.

Milites pedestres dicuntur, qui habent caligas de corio, & hi dicuntur caligati milites. d. gl. 2. in l. 1. caligato.

Milites equestris dicuntur, qui in equis vadunt. ibid.

Miles vt sit quis, sex sunt necessaria, ideo vt miles non sit negotiator, & quod examinetur, & quod præstet sacramentum per genium principis, & Deum omnipotentem, & quod mortem causa reipub. non euitabit, & quod ei ensis cingatur, & quod stigma id est nota publica debet eius brachiis inscribi, vel imponi, & in numero aliorum debet poni, & scribi, & isti tales habent privilegia à legibus militum. concessa. gl. 1. in l. p. de excusat. tutorum.

Milites per antiphrasim appellantur à mollitia: id est duritia, eo quod nihil molle: sed asperum pro nobis sustineant. l. 1. §. milites, & ibi. add. marg. de testam. milit.

Milites appellantur etiam vel à multitudine, vel à malo, quod arcere solent. ibidem.

Milites appellantur à mille hominum numero: quia de mille vnus strepens eligebatur. d. §. milites, & ibi. gl. fi.

Milites nondum sunt illi, qui non sunt scripti in numeris militum, licet sint scripti pyrones, & publicis expensis iter faciant. l. ante. eod.

Milites dicuntur, qui in numero militum referuntur, & quib. stigmata id est nota publica in brachiis eorum inscribitur. d. l. ante. & ibi. gl. 2. & gl. fi.

MILITIA tempore quo admittitur iuramentum, quod non euitabit mortem causa reipub. à quo iuramento soluitur propter infamiam, qua afficitur. gl. sacramento. in l. 1. §. miles. de his, qui notantur.

Milites dicuntur, qui sunt in actu militia: veterani verò miles est, qui est sine actu. gl. veterani. in l. filius. §. veterani. de procuratoribus.

Miles quilibet Romæ militans habetur pro reipub. causa absente. §. l. milites & ibi. gl. 1. ex quib. causis maiores.

Miles absens esse fingitur: non autem magistratus: quia officium militiae remouit, imò contrarium est causis, & legibus, vnde superesse non potest miles aliis negotiis: sed magistratus potest cum ad causas principaliter sit prepositus. d. gl. 1.

Milites de aliquib. prædiis sibi assignatis stipendia habent. ibid.

Miles potest esse impubes. l. fed & milites. 1. o. §. veteranorum. & ibi. gl. impuberi. de excusat. tutorum.

Militibus, qui militabant Romæ inter nocturnos custodes, præfectus vigilam præerat. gl. qui autem. in d. l. fed & mihi. §. qui autem.

Milium omni privilegio fori videtur coequalitas honoris militiae. d. l. fed & milites. in principio.

Miles potest habere bona duplici iure, sed paganus non. gloss. non viderentur. in add. in l. iuri. peritos. 3. §. 1. eod.

Milium præfecti non dicuntur milites, nisi sint commilitones: sunt enim quidam ad pugnandum inepti: sed ad disponendum apti. gl. fi. in l. quod constitutum. 2. de militari testam.

Miles præsumitur liberalis magis, quam priuatus. gloss. 3. in l. Lucius. 42. eod.

Milites, sicut & omnes alij, obsequium debent præstare parentibus. l. 1. de obsequiis à liberis.

Miles cingi iussus, perinde ac si cinctus foret, habetur. l. cum verò. 26. in add. marg. de fideicommiss. libere.

Miles potest petere in libertatem coniunctum etiam iniunctum, constitutum in possessione seruientis. l. 1. de liberali causa.

Miles celsis militiae æquiparatur terrestris militi. gl. 2. & ibid. add. marg. in l. miles. 6. de iudicatura.

per Milites celsis militiae summi numinis veniam speramus. d. gl. 1.

MILITES non possunt facere collegia. l. 1. de collegiis illicitis.

Miles, qui in comitatu agit, vagando non videtur reipub. causa abesse. l. 1. de re militari.

Miles dicitur tam caligatus, quam gregarius, quam equo insidens, ac militans. d. l. 1. in add. marg.

Miles potest esse, qui vno testiculo natus est, vel qui vnum testiculum amisit: nam fuerunt Sylla, & Cotra dices belli cum vno testiculo. l. 4. eod.

Miles efficitur non prohibetur omnis, qui licem habuit: sed tantum ille, qui eo animo factus est miles, vt pretiosorem se aduersario faceret militem, & talis re-

mouetur à militia, non tamen efficitur infamis: nam licet finita potest efficitur miles: sed si transigat, vel non animo malo factus sit miles, pariter ei. d. l. 4. §. non omnis. & ibi. gl. extra ordinem.

Miles non potest effici quis interim, dum patitur controuersiam status: licet res vera sit liber: maxime si lis fuerit ordinata. l. qui status. 8. eod.

Miles non potest effici ille, qui ingenuus bona fide seruus, nec qui ab hostibus redemptus est, nisi prius se iuat. ibid.

Miles, qui non reuertitur dominum, non solum à tribuno, vel centurione: sed etiam à principe coercendus est. l. milites. 13. §. irreuerens. eod.

Miles ibi videtur habere domicilium, ubi inharet: id est moratur, vel militat, et si quib. possidet in patria, vel non habeat ibi, ubi militat, maiorem partem fortunarum. l. municipes. 2. §. fi. & ibi. gl. fi. ad municipal.

Miles ibi sit ciuis, ubi stipendia meret. d. gl. fi. in add. marg.

Militibus superuenientibus in ciuitate debent ciues præstare hospitium, per vices id est quidam vna die, alij alia die. l. 3. §. eos. de muneribus.

Milites debent se exercitare in armis, neque debent diuagari, vt quando necessitas contigerit, possint inimicis resistere. l. 2. §. pro limitaneis. Cod. de officio præfecti. Aphi.

Milites non debent aliquam læsionem inferre collatoribus, & tributariis principis sub pœna à suo iudice pro arbitrio imponenda. d. l. 2. §. postquam.

Milium magistrum nullam habent iurisdictionem in provinciales, neque præfecti in milites viros. l. 1. C. de officio magistr. milit.

Milites, qui sunt ultra statutum numerum, debent subiacere sententiis iudicum ciuilium, & tributariis collationibus. l. 3. & ibi. gl. 1. C. eod.

Milites de locis, in quibus constituti, ad alia loca sine speciali mandato principis transferri non debent. l. 4. C. eod.

Milites iussus de causis, & necessariis, & vt securitati, & utilitati publicæ consulatur, possunt de locis, in quibus constituti, ad alia loca transferri sine speciali mandato principis: tamen vt postea hoc debeat manifestari principi, & etiam causa manifestari quare transferendi sunt, vt ipse princeps possit super eo dare ordinem. ibid.

Milium numerus quemadmodum se habeat debet principi significari à magistris officiorum quotannis. l. 4. C. de officio magistr. officiorum.

Milites debent fieri cum relicto principalis alij qui sine relicto eius ad militiam perueniunt, priuantur illa, & puniuntur. o. lib. auri. l. fi. C. eod.

Milium scholarium notitia vt semper certa sit, & publico damnum aliquod ne infingatur, quadrimenstri breues eorumdem militum debent fieri à magistris officiorum, & eos sacro scrinio laterculi præfati ibi deponendos. ibidem.

Milium duces, & magistri castrorum refectionis, lustrationisque curam debent habere. l. fin. C. de officio militarium.

Milites, & ipsorum duces debent commorari in ijs limitibus, & debent magistris militum, & duces reducere milites ad proprium numerum. ibid.

Miles si negueat iussu, & tenetur probare se militem, quod probato præsumitur, quod ab honeste fuerit missus. gl. pen. in l. fi. solennib. 7. C. de fide iustitum.

Miles ab hostib. rediens volens ad militiam admitti, eius sacramento creditur quod antea fuerit missus: vero dicitur, quod honeste fuerit à militia missus, & per consequens quod habet veteranorum iura, non creditur ei, nisi probauerit. ibid.

Milites atrocitatem armorum debent ostendere contra hostes: non contra vicinos, quos procurandos iussu peruenit. l. fi. C. de locato.

Milium stipendia in solum ad iudicari, vel exequi non possunt, nisi in subsidium. l. 4. & ibi. gl. fi. C. de executione rei iudi.

Miles non potest obligare stipendia publica per actionem priuatam. gloss. 2. ibidem.

Miles dicitur à militaria id est duritia, quoniam sustinet pro nobis. gl. fi. in l. ab hostib. 12. C. de postumio reuerf.

Miles sibi alacris præsumitur iuris error, non malitia in legem incidisse: & ideo ibi pariter quoad pœnam, sed relictum non potest petere. l. 5. C. de his, qui sibi alibi.

Milites non dicuntur priuati personæ. §. volumus. in auth. vt indices sine quoquo suffragio. col. 2. auth. vt nullus mutans agricola. ad med. col. 4.

Miles efficitur, & creatur quis per quamdam solennitatem, vt puta per examinationem, & sacramenti præstationem, quod morum non emittit reipub. causam, item per ensis additionem: item stigma: id est nota publica debet brachiis imponi, vt recognoscantur: item in numero aliorum debet scribi, & talibus militibus dantur privilegia militaria, non aliis. gl. fi. quidem. in §. fi. in auth. de mandatis princip. collat. 4.

Milite ad militiam accedente si eius vxor literas sospitatis ipsius non acceperit, & cum pro veritate à duce belli mortuum fuisse audierit, & per decem annos exstiterit, & à principe gratiam impetrauerit, licet cum alio poterit contrahere nuptiarum sed hoc debet expectare donec sit certa de morte viri. §. notimus. & ibi. gl. decennij. in auth. de nuptiis. col. 4.

Milite etiam vni soli quandoque creditur. gl. militia. in §. sancimus. in auth. de testib. col. 5.

Militem, vel fœderatum nullus debet retinere, vel occultare in domo propria, vel possessione, & contrariis sua dignitate expellitur, & eius bona publicantur, & milites priuantur militia, & iudices negligentes puniuntur in decem libris auri, & exilio traduntur. auth. vt neque miles, neque fœderatis. col. 8.

Milites non debent assumi ex vili officio. gl. 2. in l. vnica. C. negotiores ne militent. lib. 12.

Miles statim vt infamis est, definit esse miles: quia non potest stare, ubi est princeps, neque etiam factus veteranus. gl. 1. in l. frustra vereris. C. de re militari. libro 12.

Miles, qui à principe meruit familiam suam ad se venire, potest coniugem, liberos, & seruos censibus non adscriptos ad se facere venire: non tamen alios. l. quicunque. C. eod.

Milites, vel tribuni nullam habent facultatem euagandi per possessiones: sed cum signis propriis in mansionibus solitis debent manere, & contra facientes se reuocant.

seueriffimè puniuntur. l. tribus. C. de re militari. libro de duodecimo.

Miles quando itant supra ripam fluminis in herba virescente, nullus in eo loco debet balneare, neque equos laurare, ne commune poculum aquae contumpari, & oculi videntium infestentur: sed volens hac facere debet ire ad inferiorem partem fluminis, & in loco secreto: ubi non possit videri. l. cum supra. C. eodem.

Miles deputatus ad principis custodiam, vel de alio numero sine licentia principis vocari non debet, aut aliena negotia peragere, & contra faciens mulctis puniuntur: veniens cum in aliquo obsequio priuato puniuntur in quinque libris auri. l. nemo. C. eod.

Miles ad principem in ambasciatorem missus incontinenti se offerat viris illustribus, sub quorum regimine est, vt itatim comenatum accipiat. ibid.

Miles reperti per provinciam per praefidem puniuntur. ibid.

Miles de vno numero ad aliu de transferre non debent, nisi vtilitatis causa princeps concefferit eis. l. contra publicam. & ibid. gloss. 1. Cod. eodem titulo, & lib.

Miles non potest esse negotiator. gl. 1. in l. pe. de excusatorum.

Miles debent praestare sacramentum per Deum omnipotentem, & per genium principis quod non euitabunt mortem causa reipublicae. ibid.

Miles armatae militiae agrotum cultui, custodia animalium, vel mercimoniis quæsum non debet vacare, & contra faciens puniuntur. l. milites. C. eod.

Miles in partibus orientibus debent obediunt iussu ducum belli in casibus occurrentibus, & conueniunt ciuilitate, vel criminaliter, nec coram magistro militum debet coram praefecto praetorio orientis, vel coram ducibus coram debent respondere. l. si in princ. C. eod.

Miles conueniunt ciuilitate, vel criminaliter coram iudicibus debent soluere vni solidum tantum pro sportulis, & duos solidos, cum vnus numerus, vel vniuersitas militum conueniunt, ex quibus solidus vnus tantum soluunt pro expensis ingressus litis, & hoc ipsum etiam seruatur in persona aduersarij. d. l. si. §. vt autem.

Militum vniuersitas quando conueniunt debet, duo tantum primates, seu principes ipsius vniuersitatis, & syndicus constitutus conueniri debent. ibid.

Militibus tempore expeditionis panis buccellatus: id est bifocutus panis, vinum, acetum, iardum & carnes verueciae tradi debent, ita vt in duob. diebus panis buccellatus, in tertio die panis integer, item vno die vinum, & alio die acetum, item vno die iardum, alio die carnes verueciae sibi dari debeant. l. C. de erogatione militum. annoz. lib. 1.

Miles non amplius vigesimo lapide debent sibi paleas conuectare, & hoc vt facultius de proximo possint vocari. l. a. C. eod.

Miles vt aliquid in cena habeant: a provincialibus nihil possunt accipere. l. 3. C. eod.

Militibus existentibus in castris vicinioribus, annonariae species conferri debent a provincialibus. l. 4. C. eod.

Miles constituti in castris veteranis duas tantum partes annonae ibidem debent continere: tertiam vero partem cognatur rehere. ibid.

Militibus praefanda est annona singulis diebus, & ante lapsum anni, & si cam noluerint recipere, sicut commodis applicatur. l. fortissimi. C. eod.

Miles, qui tempore fertilitatis annonam neglexit recipere de publico, tempore caritatis pretium ipsius, aut annonam petere non potest. l. nulli militarium. C. eodem.

Militibus, & vexilliferis, & scholarm tribus, & comilibus illustribus, frum opor-tunum ad domum eorum habitationis asportari debet a provincialibus. l. provincialium. C. eod.

Militibus vinum nouum, non vetus debet tribui post calendas Nouembriis. l. iu-bemus. C. eod.

Militibus septem diebus fori non vendunturates pretio viliori. l. septem dieb. & ibi. gl. 1. C. eod.

Miles vbi pro annonae res accipiunt, estimari debet annonae, pro vt venditur in foro rerum vernalium. ibid.

Miles impediens exactionem annonae, vel conseruatam erogationem puniuntur in centum libris, & pena sacrilegij. l. repetita. C. eod.

inter Militem, & actuarium si tempore erogationis stipendiorum oritur quaestio de lucro ex pactione actuarij debito, pecunia deponitur apud principes militum, donec per eos principes propolitis sacrosanctis Euangelis causa interin fuerit terminata. l. pe. §. si qua tamen. C. eod.

inter militem abientem legitimum comenatum, & actuarium si tempore erogationis stipendiorum fuerit quaestio de lucro ex pactione actuarij debito, sequatur pecunia in instrumento contenta apud principes militum, donec post reuentionem militis causa fuerit terminata per ipsos principes. ibid.

Militibus tantum quo tribus potest dare licentiam commendi, & si pluribus dederit, illi plures non habent stipendium: sed erogatur ipsam rationi publicae reportabit, ipse tamen tribunus de suo proprio eis satisfacet. d. l. pe. §. non danda.

Militibus defunctis salarium, & stipendium debitum praestari debet eorum vxoribus, & liberis. d. l. pe. §. si in fi.

Militibus pecuniam publicam, quam erogator recepit, intra duos, tres, vel quatuor menses considerata loci distantia debet erogare, & si hoc facere distulerit, omne damnum teneatur rescire militibus, quod ex negotiatione sunt passus. d. l. pen. §. pe.

Miles deputati ad custodiam alienius personae, vel loci, & annonam de publico non percipiunt: sed a constituta persona salarium habebunt de publico. l. fin. C. eod.

Miles non debent deputari ad custodiam alienius sine principis licentia obtenta in scriptis. ibid.

Militibus pro veste militari: id est pro ehlamydis singulis dari debet vnus aureus, non bini tremisses. l. pen. C. de militari veste. lib. 12.

Militibus fortissimis in pecunia dari debent quinque partes pretij vestis militaris: debilibus vero sexta pars in panno. l. fi. & ibi. gl. 1. C. eod.

pro Militibus sub principe militantibus, vel vbi est princeps hospitandis dominus domus debet diuidere domum in tres partes, quarum vniam retinet pro

se: aliam militibus, quam optauerint, debet tradere: tertia etiam dominis domus relinquenda: sed ab hac inquietudine ergasteria sunt immunita, nisi in parte domus militibus assignata stabulum deficiat, quo casu milites debent habere partem pro stabulo in ergasterio: illi tamen militibus assignatur dimidia domus. l. 1. C. de metatis. lib. 12.

Miles aliquis ad praedium publicum, vel priuatum accedere non potest, & contra facientem tanquam sacrilegum quilibet potest expellere, & administratores, qui eum militem transfudit, puniuntur. l. deorum. C. de metatis. lib. 12.

Miles transientes solius debent hospitari a provincialibus: nihil debent petere ab hospitante pro se, nec pro suis animalibus, nec exagere, siue hospitem volens, siue iniurum det. ibid.

Miles ex prociadu redeuntes, vel proficiscentes ad bella debent admitti in turrium murorum vrbs inferiora receptacula, quae solent ipsorum currium solo plano iniquata esse, & non super extantia adornandi, comparandi, ac recolligendi vi gratia. l. deuotissimos. & ibi add. marg. C. eod.

Miles arma magis, quam iura scire legifatores existimantur. l. scimus. 12. C. de iure delib.

Miles hospitans in suis domibus habitationum nullam aliam discussionem, vel penam subire debent. l. omnes. C. de metatis. lib. 12.

Miles hospitandi immunitatem, vel privilegium nullum debent impetrare, ne vicini domus grauetur, & contra faciens puniuntur, & caeabit imperatoris. ibidem.

Militum, vel comitum, aut tribunorum aliquis nomine salgami culcitras, lignum, oleum non debet extorquere a suis hospitibus: sed nec volentibus hospitibus aliquid in praedictis speciebus accipiat, alias puniuntur. l. vnica. Cod. de salgama. lib. 12.

Militibus tempore expeditionis nullus tribunorum, praepositorum, vel vicariorum potest dare comenatum, & contra faciens capite puniuntur. l. 1. C. de comenatu. lib. 12.

Miles debet firmiter stare in militia. gl. 1. in l. 1. C. de tyronibus. lib. 12.

Miles relictis militaribus castris si se ad depradationem, vel latrocinium contulerit, seueritatem iudicis non eualet. l. si. C. de desertoribus. lib. 1.

Militis volentis militare approbatio facta per principem habens subscriptionem principis, & administrantium, sub quibus ipse debet militare, tradi debet ipsi militi: exemplum vero eorumdem iudicum subscriptionem habens apud officium dimittitur. l. si. C. de diuersis officiis. lib. 12.

Miles saeculi desunt esse ille, qui miles Dei factus est: quia militans Deo non debet se implicari negotiis saecularibus. gl. in cap. 1. de feudo terminat. in viib. feudorum.

Miles dicitur a malo, quod sustinet pro nobis: vel a mille; quia ex numero mille hominum eligitur. gl. in rub. l. ut. de militari testam.

Miles praefumitur ignorare iura in prime. Inst. cod.

Militum tria genera erant: scilicet euocatores, qui non milites; sed pro milite erant, alij duntaxat tumultuarij, qui necessitate aliqua electi ad vnum duntaxat bellum militauit; quando scilicet periculum vebis viciniorum erat, nec singulos iurare possunt: alij sunt sacramento relegati, sine adacti, qui iurabant se non recedere a praepcepto consulis post completa stipendia; quod sacramento genus militare dicebatur: sic adacti plenam habebant militiam: erant 1. ann. abtich, quibus peractis honeste ab imperatore mittebantur. in d. principio. in add. marg.

Miles non est idoneus fideiussor de iudicio fisci: quia iuratur splicitudine suae militiae. l. de de. 6. 1. & ibi. gl. probandi, qui fatidare coguntur.

Militis stationarij ideo dicitur, quia assidue in stationibus habitant, neque inde euagantur. d. l. 1. §. pe. in add. marg. de ferus fugitiuis.

Militis stationarij dicuntur milites ordinarij ad aliquem locum tuendum deputati, vbi & ad prociacia quietem aluntur. ibid.

Miles si ex improviso dum iter faciebat, pro aliquo facto captus sit ab hostibus, inspecto vite eius praecedenti actu parituri ei, & si redeat ab hostibus expleto tempore, intra quod erat assumptus ad militiam, vt veteramus restituitur, & emerita accipietur: sed non stipendia medij temporis. l. 3. §. sed si ex improviso. & ibi. gl. restituetur. de re militari.

Miles captus ab hostibus reuerfus ita demum restituitur militiae suae, si probabit se captum ab hostibus eualisse, non transfugisse: & si hoc non potest liquidò probati, inspicitur, si antea bonus miles fuit, vt sic in hoc eius dicto stetur: sed si antea fuit emalor, aut negligens suorum, aut segnis, non statim eius dicto, si post multum temporis rediit. l. non omnes. §. a barbaris. eod.

Miles captus ab hostibus dum ibi est, non potest habere stipendium, vel donarium. l. 1. C. de re militari. l. in. 12.

Miles de delicto militari damatus si donauerit vxori de castris bonis, de quibus permiffum fuit a praefide, qui eum damnauit, vt possit de castris liberari, non de aliis, valet donatio, & confirmatur morte. l. cum hic statas. 33. §. si miles. de donatio. inter virum.

Miles concubinae suae donare non potest. l. 1. Cod. de donatio. inter virum.

Miles emptam a se ancillam concubinae suae si dederit confecto instrumeto emptionali in persona concubinae, talis donatio ad fauorem militis reuocari potest. ibid.

Miles praefens barbarum pro pagano. gl. non restituitur. in l. ab hostibus. §. si damni ex quibus causis maiore.

Miles non restituitur aduersus missionem in possessionem rei suae ex secundo decreto factam eo praesentefecus si eo absente. d. §. si damni. & ibi. glo. non restituitur.

Miles heres absens restituitur aduersus possessorem hereditatis, vel emptorem ab eo, si ad actum fecit. l. Iulianus. cod.

Miles heres si non repudauit, potest perpetuo adire: id est vsque ad 30. annos sine restitutione, quando res hereditariae non sunt vfucapae ab aliquo. gl. 1. ibid.

Miles sub condicione potestatiua institutus, si propter militiam conditionem non implicuit, restituitur, vt adire possit. ibid.

Militibus in expeditione degentibus aduersus praescriptionem contra eos

inchoatam succurritur, non tamen militib. delicatis in domib. ipsorum maneb. tibus. l. fi. C. quib. non obicitur longi.

Milites tela in viliu vomeris, & lignis conuerti non debent. l. fi. C. de mangi-
piis, & colonis patrimonial. lib. 1. 1.

*Reliqua verbo, Caligatus, Cohort, Deceptor, Filius. 80. v. § 83. Fofa, Magister, 3.
Metastore, Magistratus, Negociator, Paganus, Simplicius, Stationary,
Stipendium, Tyrannus, Abesse, 2. 3. 4. Accusatio, 2. 4.*

11 MILITES non possunt emere pradia in provincia, in qua militat, ne forte studio
culture militiam dimittat, nisi sibi vendantur a fisco, vel ab alio pradia pater-
na, l. qui officij, § 6. & ibi. gl. 1. de contrahend. emptione. & l. milites. 9. de re
militari. & l. milites. 13. eod.

Miles post finitam militiam potest emere pradia in qua militabat.
d. l. gl. 1.

Miles non potest fabricare nauem, nec fabricatam emere in provincia, in qua
militat. ibid.

Miles si contra prohibitionem durante militia emit pradium, confiscatur tale
pradium, & fisco venditur illud, si delatum sit, sed si nodum de lata causa mili-
tia finita sit, non est locus delationi. d. l. milites. 9. de re militari.

Miles iure successione potest acquirere pradia in provincia, in qua militat. d. l.
milites.

Miles non debet exercere officia vilia, & mechanica, quibus possit ad militia di-
strahi. l. officium. §. 1. eod.

Milites possunt emere domum in provincia, in qua militant. l. milites. 13. eo-
dem.

Milites possunt emere agros extra provinciam, in qua militant. ibid.

Miles si contra prohibitionem militarem durante militia emit agros, ager il-
le deferitur in fisco ante missionem de militia: sed post missionem non defer-
tur, nisi ignominiose sit missus. d. l. milites. §. is etiam, qui.

Miles qui iuris existens si in militia, aut post missionem se dedit in arrogatione-
nem, habet administrationem omnium rerum, quas ante arrogationem in ca-
stris acquisiuit. l. 4. §. miles. de castrensi peculio.

Milites alienarum rerum conductores, seu procuratores, aut fideiussores, seu m-
datores conductorum esse non possunt. l. milites. 3. r. C. de locato.

Milites omisso armorum usu ad opus rursus se conferre non debent, ne viciniis
graves praesumptione cinguli militaris existant. ibid.

Milites armis, & non priuatis negotiis debent se occupare, vt. numeris, & signis
suis iugiter inhaerentes tempus, a qua aluntur, ab omni bellorum necessitate
defendant. ibid.

Milites possunt conducere stabulum pro equis suis, vel alia ad militiam facien-
tia. gl. 1. ibid.

Milites non possunt conducere res alienas, alias puniuntur, tam ipsi, quam loca-
tores, nisi locatores fuerint ignorantes. ibid.

Milites non possunt conducere domum reficiendam: recte tamen possunt con-
ducere ad habitandum. ibid.

Milites non debet ad sordida ministeria venire, & relictis studiis publicis, signifi-
que vtriusque ad conductiones alienarum rerum proficere. l. fi. C. eod.

Milites suae maiores, siue minores prohibentur ad conditionem alienarum re-
rum. ibid.

Miles si conduxerit res alienas ex ipso contractu ab initio siue aliquo facto, vel
sententia, cadit ad militia, & non est regressus ei ad pristinum gradum, neque
beneficio imperialis, neque consensu, vel permisso iudicis. ibid.

Milites conductores res alienas, stipendia, & alimenta, quae post conductionem a
publico susceperunt, sine aliqua mora, vel procrastinatione reddere compen-
santur. ibid.

Militibus locantes res suas pullam habent exactionem contra eos, & a suis ca-
dunt reditibus. ibid.

Milites conductores quilibet potest accusare, & talis accusator magis est laud-
us, quam vituperandus. ibid.

Reliqua verbo, Procurator, 61. 62.

12 MILITES, qui causas alias defendere non possunt, admittuntur tamen ad ac-
cusationem legis Iuliae maiestatis. l. famosi. ad legem Iul. maiest.

Milites, & qui per sacramentum iurant non euitare mortem causa reipub. pos-
sunt accusare prosequendo suam, vel suorum iniuriam. gl. 2. in l. qui accusare.
de accusatio.

Milites licet ad accusandum aliquem non admittantur, admittuntur tamen ad
accusandum de annona fraudata. l. mulierem. eod.

Miles in sua causa succumbens potest appellare intra tempus, quod priuatis da-
tur, & si victus non appellauerit intra statutum tempus, postea non auditur. l.
qui suspensum. 20. de appel.

Miles alienam causam agere non potest. gl. tempora. ibid.

Miles neque pro patre, neque pro matre, neque pro vxore, etiam ex sacro rescrip-
to potest esse procurator. §. pen. & ibi. gl. fi. Inst. de exceptio. l. militem. 7. &
ibi. gl. 1. & 3. C. de procurat.

Militi utilitate publica non permittitur alienam suscipere defensionem iudicia-
lem, vel redimere negotia, vel quasi suffragatorem accedere. ibid.

Miles veteranus potest esse procurator pro patre, vel matre: sed non miles mili-
tans. gl. 1. ibid.

Miles potest esse procurator pro commilitone suo. gl. 3. ibid.

Milites possunt iudicium deducere tam actiones proprias, quam ex causa hone-
sta sibi cessas. l. qui stipendia. 9. C. eod. §. pe. & ibi. gl. fi. Inst. de exceptio.

Militibus absurdum, & iniuriam est interdicti per se litigare causas proprias, & si-
bi iusta de causa concessas. d. l. qui stipendia.

Miles eo, quod agat per se negotia propria, non offenditur per hoc disciplina
militari, & in criminalibus etiam ipse tenetur per se respondere. gl. 1. ibid.

Milites non possunt per se deducere in iudicium causas ex non honesta causa si-
bi cessas. gl. & veteranda. ibid.

Milites veterani possunt fieri procuratores. l. filius. §. veterani, de procurato-
ribus.

Miles debet multa habere in se, & talis non potest esse procurator, etiam vtro-
que consentiente. d. §. veterani. & ibi. gl. veterani.

Miles datus procurator si non sit repulsus ab initio, iudicium eum eo factum tenet.
d. §. veterani.

Miles procurator esse potest, quando datur in rem suam, vel vt communem cau-
sam omnium sui numeri persequatur, vel suscipiat. ibid.

Militem procuratorem constitutum iudex ex officio poscit repellere, & si non
sit ab eo repulsus, vel contra eum a partibus opposita exceptio, militiam iudi-
cium tenet. gl. praetermissum. ibid.

Miles procurator ad negotia fieri non potest. l. si militum. §. & ibi. gl. 1. Cod. de
conductione ob caus.

Miles procurator ad negotia admittitur, si non obicitur ei exceptio. gl. pen.
ibidem.

Miles non potest esse procurator, nisi in rem suam, vel nisi pro necessitatibus in cau-
sa liberali, vel nisi in suo matrimonio. gl. 2. in l. milites. 3. C. de locato.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles interfectores confobriui sui potest accusare. ibid.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles interfectores confobriui sui potest accusare. ibid.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles ad accusandum admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur; se
tamen inscribere tenetur. l. non prohibentur. §. & l. si crimen. 9. C. de his, qui
accusare possunt.

Miles, qui infra quinquagnum missus non ignominiose: puta ob ægritudinem, nullam habet excusationem à tutela, qui post quinquagnum, habet annum: qui post octo annos, habet biennium: qui post 12. habet triennium: qui post sexdecim, habet quadriennium: qui post 20. annos fuit missus, habet excusationem perpetuam §. item qui reipub. laud. de excusat. tutorum.

Miles sacramento militie solutus si decessit intra annum, pœne est, ac si in militia decessisset. l. mulierem. & ibi. gl. 1. de his, quibus vt indignis.

Reliqua verbo, Missio, 12.

Miles, qui defector accusatur coram præfide, debet remitti ad suum iudicem, nisi admiserit graue delictum in ea provincia, in qua repertus est, quo casu præfides potest punire eum. ff. l. 3. de re militari.

Miles, qui à fossa recedit, capite plecti debet. d. l. 3. §. is, qui. & ibi. gl. is, qui. de re militari.

Miles, qui stationis munus relinquit, pluraquam emanfor est, & ita pro modo delicti castigatur, aut de gradu militie deicitur. d. l. 3. §. qui stationis.

Miles, qui à præcepto præfidis, vel cuiusvis præpositi decessit, pœna defectoris puniatur. d. l. 3. §. si præfidis.

Miles, qui ad diem commentatus: puta vt veniat intra certum diem, ad custodiam, alicuius castri, vel loci, non venit, perinde punitur, ac si emanfor, vel decessisset, pro numero temporis facta prius copia docendi, num forte aliquibus casibus detentus sit, propter quos venia dignus sit. d. l. 3. §. si ad diem. & ibi. gl. si ad diem.

Miles, qui militie tempus in desertione impleuit, priuatur stipendio. d. l. 3. §. qui militie.

Miles plures si simul primipulum deseruerint, deinde intra certum tempus reuerfi sunt, dignitate priuati in diversa loca mandantur: & tamen paretur, nisi bis hoc admiserint, quo casu pœna competenti afficiuntur. d. l. 3. §. si plures.

Miles, qui non defendit duces belli, aut qui deseruit eum, eo officio, capite puniatur. d. l. 3. §. si.

Miles si deferta vna militiam in aliam militiam se cõtulit, debet pœna militari puniri. l. 4. §. qui post desertionem eod.

Miles, qui deseruerunt præfectum eorum captum à latronibus, capite puniuntur. l. omne delictum. 6. §. si eod.

Miles, qui deseruit militiam, deinde restitutus in militiam, non recuperat salaria medijs temporis, nisi princeps hoc specialiter indulserit. l. qui excubias. eod.

Miles, qui per quinquagnum stetit in desertione, si se offerat duci belli, debet deportari per quinquagnum. l. milites. 11. §. si eod.

Miles, qui sub custodia in carcere exilens, inde discessit, vel aufugit, non dicitur militie defector: sed refusa custodia: fed qui carcere effracto fugit, licet ante non fuerit defector militie, capite punitur. d. l. milite. §. eius fugam.

Miles habens commentum à duce belli vique ad certum tempus, si intra illud non rediit, dicitur emanfor, vel defector: inspicitur tamen per quod dies tardius reuerfi sit, & an fuerit impediens in redendo propter infirmitatem, vel propter tempus navigationis, vel itineris, vel si detentus à latronibus vel simili causa moram fecerit, & tunc parcatur ei, si probet se non tardius à loco profectum fuisse, quam posuisset intra commentum redire, nisi impedimenti tueretur. l. qui commentus. 14. eod.

Miles ex causa defensionis damnatus, deinde restitutus non recuperat salarium medijs temporis, quo in desertione fuit: sed si apparuerit defectorem non fuisse, stipendia omnia, etiam medijs temporis circa temporis finem recuperat. l. si eod.

Militia defensionis bona in desertione defuncti confiscantur. l. defunctorum. C. de re militari. lib. 12.

Miles tempore expeditionis etiam si habeat licentiam discedendi, si se absentauerit, capite punitur: sed qui in pace deseruit militiam, tantum perdit eam. l. 1. & ibi. gl. si. C. de commentu. lib. 12.

Miles, qui gladio, vel ense sibi dabo de carcere fugit, capite punitur. l. si quis aliquid. 38. §. pen. de penis.

Miles confugiens ad hostes, & rediens torquetur, & ad bestias, vel in furcam damnabitur, quamvis in aliis criminibus nihil eorum patiat. l. 3. §. is, qui ad hostes de re militari.

Miles, qui volens transfugere, etiam si non profugerit: sed ad aliquem actum profecerit, capite punitur. d. §. is, qui ad hostes. & ibi. gl. volens.

Miles, qui transfugerit, & postea multos latrones apprehenderit, & transfugas demonstrauerit, potest ei parcat: sed si promittat se predicta facturum, non creditur ei, & sic ei non parcat. l. non omnes. §. si eod.

Milites proditores, vel transfugas plerumque capite puniuntur, & exhortati torquentur. l. proditores. eod.

Milites proditores, vel transfugas, non pro milite: sed pro hoste habentur. ibid.

Milites transferentes se ad hostes, possunt à quolibet impunè capi, & resistentes possunt impunè occidi, vt publici latrones. l. 2. Cod. quando liceat sine iudice.

Reliqua verbo, Fosse, Defector, Proditor, Transfuga, Filius, &c.

Miles si in patrem si aliquem commiserit, pro modo delicti puniri debet, vel à patre, vel à iudice: sicut vult pater. l. 1. & ibi. gl. puniendus de liberis agnosc.

Miles, qui ob delictum militare capite puniri meruit, potest testamentum facere iure militari super bonis castrensis tantum, si hoc fit sibi concessum à principe, vel à iudice: sed si condemnatus, & punitus fit, non concessa sibi fatione testamenti, eius bona castrensis pertinent ab intestato ad cognatos vsque ad quintum gradum: sed pagania sisco applicantur. l. 1. & ibi. gl. 1. & 2. de veteranorum, & milit. succellione.

Milites bona castrensis ab intestato decedentis sisco non possunt occupare ob delictum militare commissum, cum heres legitimus vsque ad quintum gradum existit, aut proximus cognatus existit gradus iura tempus bonorum possessione accepit: sed pagania sisco applicantur. l. 1. & ibi. gloss. 1. eodem.

Miles faciens furum in balneo deprehensus, à militia remittitur eum ignominia. l. si. de furib. balnearis.

Milites delinquentes debent remitti ad magistrum militum, sub quo militabāt. l. de militibus. de custodia reorum.

Milites caligatos delinquentes punire potest is, qui accepit exercitum. ibid.

Milites delinquentes statuas, & imagines principis lege Julia maiestatis grauitur sunt puniendi, & plus quam priuati. l. famosi. & ibi. gloss. fin. ad leg. Jul. maiest.

Miles pacificus gratis, vel nõ gratis cum adulterio vxoris suæ remouetur à militia, & deportatur. l. miles. 1. & ibi. gl. 1. de adulteriis.

Miles, qui fororis suam in contubernio habuit, licet non in matrimonium, teneatur inesse lege Julia de adulteriis. ibi.

pro Milite se gerens ille, qui non erat miles, aut illicitis insignis vrens, vt cum non esset centurio, fixit se in capite legionis, pro delicti admitti qualitate grauissimè puniri debet. l. eos, qui. 27. §. si. & ibi. gl. p. de falsis.

Miles faciens artem ludicram, vel in seruitutem se venisse passus capite punitur. l. quodam. de penis.

Miles, qui sibi manus intulit, vt se occideret, non tamen se occidit, capite punitur, nisi ob impatientiam doloris, aut morbi, aut alicuius luctus, aut alia causa fecerit, quo casu cum ignominia mitteri debet. l. si quis aliquid. 38. §. fin. eodem.

Militum delicta aut sunt propria, aut communia: vnde & pœna aut est propria, aut communis. l. 1. de re militari.

Militem se dare alicui, cui non licet, graue crimen est, & augeatur crimen dignitate, gradu, specieque militie. ibid.

Militum pœne sunt quandoque castigatio fustium, quandoque verborum, pecuniaria multa, munerum interdictio, militie mutatio: & alius deiectione, ignominiofa missio. l. 1. §. pœna. eod.

Milites non possunt puniri in metallum, aut in opus metalli, nec torquentur, nec puniuntur alijs pœnis, quæ plebeis conueniant, & ideo hodie de consuetudine non suspiciuntur, ex delicto ex quo plebeius suspenditur: hoc saltem in Gallia, vbi nobiles iuxta, & plebeius suspenduntur. d. §. pœna. & ibi. add. marg. & ibi. gl. torquentur.

Miles, qui sine fraude id videre hostes contra prohibitionem, capite plectendus est. d. l. 3. §. is, qui. & ibi. gl. is, qui.

Miles si in bello arma illicitè amittit, vel alienauit, aut ad ludum amittit, de rigore pœna capitis punitur: sed de aequitate perdit militiam. d. l. 3. §. males.

Miles furriprens aliena arma perdit militiam. ibid.

Miles, qui rem prohibitam a duce fecit, aut mandata non seruauit, capite punitur, etiam si ei bene acciderit. d. l. 3. §. in bello.

Miles, qui agmen excessit, vel fustibus cæditur, vel mutare solet militiam. ibidem.

Miles concitans contra aliquem non hostem, vel etiam in hostes: sed nõ ex præcepto ducis belli capite punitur. d. l. 3. §. pen.

Miles, qui intra vociferationem, aut leuem querelam seditionem mouerit, à militia reicitur. ibi.

Milites commentum omnis aduersus duces, vel præfidem capite puniendi est. l. omne delictum. 6. de re militari.

Miles, qui ad edictum, vel præceptum ducis belli non respondet, & vt proditor liberatis in seruitutem redigebatur: hodie reuocum est à capitis pœna: id est, seruitutis, & perdit militiam, neque admittit ad eam, cum alijs tam impleuerit numerum, qui eius loco suppositus est. l. 4. §. qui post desertionem. & ibi. gl. reuocum. & gl. seq. de re milit.

Miles manus inferens in præpositum: id est, duces belli, capite punitur, & augeatur crimen dignitate præpositi. l. omne delictum. 6. eod.

Miles, qui in acie fugam prior fecit spectabit, militib. propter exemplum capite puniri debet. d. l. omne delictum. §. qui in acie.

Miles caligatus, qui metu hostium languorem simulauit, vt sic in exercitum nõ vadat, capite puniri debet. ibid.

Miles vulnerans commilitonem lapide, militia reicitur: sed gladio vulnerans capite punitur. d. l. omne. §. si quis commilitone.

Miles se vulnerans, aut alijs sibi volens inferre mortem, si impatientia doloris, 17 aut radio vite, aut morbo, aut furore, aut yudo. e. morti maluit, cum i. n. omnia remittitur à militia: sed si metu pœne criminis commissi voluit se occidere, aut vulnerare, capite punitur. d. l. omne. 6. qui se vulnerauit.

Miles se vulnerans, aut volens sibi mortem inferre motus per vinum, aut per lasciuiam, perdit militiam, nec aliam patitur pœnam. ibid.

Miles qui præpositum suum: id est, duces belli non protexit, nec adiunxit, cum posset, punitur eadem pœna, qua occisor ducis: sed si resisteret non potius parcat. d. l. omne. 4. si.

Miles qui centurioni castigare se volenti resistit, infamia notatur, si virgum tenet ita, quod non patitur se verberari, mutat militiam: si frangat virgam, vel manum inferat centurioni, capite punitur. l. milites. 13. §. irreuerens. de re militari.

Miles alienans arma graue crimen committit, & ea culpa defensionis exaquatur, si roca alienauerit, vel etiam partem. l. qui committens. §. si eod.

Miles alienans arma: puta humerale, vel tibiale, verberari debet castigari: sed alienans lorica, scutum, galeam, vel gladium defensori similis est, & ita plus committit, qui maiora arma alienat. ibid.

Militer tyroni alienanti arma parcat. ibid.

Miles turbator pacis publicæ capite punitur: sed non pacis priuata. l. final. & ibid. add. marg. eodem & gloss. 3. in cap. 1. §. 1. de pace tenenda. in vrb. feudo.

Milites si delinquant in communi crimine: si quidem enorme, iudex, vel præfides loci, vbi delinquerunt, habet cognitionem, & coercionem: sed de mediocri habet solum cognitionem præfides, vel iudex loci: coercionem tamen remittit ad magistrum militum. gloss. 2. in l. pen. C. de iurisdictione omnium iudi.

Miles extra militiam delinquens potest puniri à præfide, & si velit, potest

MIL

missionis decesserit, primus gradus irritus fiet, & incipiet testamentum eius a secundo gradu. nam similis. 7. eod.

Miles siue potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: ita potest facere, quod pupillus siue dedecet ex parte testatus, & ex parte intestatus subsistendo: quod fecit est in privato. l. sed si plures. 10. §. ad substituendos. & ibi. gl. militem de vulgari.

Miles potest pupillariter substituere aliquem filio impuberi, ita vt ea sola ad substitutionem perueniant, quae a se ad institutum perueniunt. ibid.

Militibus liberam testamenti factionem primum Iulius Caesar concessit: postea multi imperatores plenissimam facultatem testandi concesserunt. l. 1. de milit. testam.

Miles dicitur simplex à legum obseruatione, & ideo quoquo modo testati fuerint, rata debet esse eorum voluntas. ibid.

Miles possunt facere testamenta quomodo voluerint, & quomodo poterint, & sufficit ad bonorum suorum distributionem faciendam nuda voluntas testatoris. ibid.

Miles qui sunt fidelissimi, habent privilegium militare: scilicet qui non sunt fidelissimi, gl. commilitonibus. ibid.

Miles domi iure communi debet testari: sed in praetio etiam bullo vocato teste, dummodo duobus saltem testibus probetur: sed in tentorio iure vocandi duos testes, gl. nuda. ibid.

de Militum testamentis separatim ideo tractatur: quia testamenta militum iura propria, & singularia habent ex constitutionibus principum. l. 2. de milit. testam.

Miles, qui cepit iure communi testari, & antequam testamentum perficeret, decessit, valet testamentum iure militari, licet definauerit iure communi facere. l. 3. eod.

Miles volens testari iure communi non videtur statim renunciare beneficio militari. ibid.

Miles volens testari iure communi non videtur elegisse illud genus testandi ad impugnanda iura iudicia, quae iure militari valent: sed magis videtur voluisse valere suum iudicium utroque genere testandi: scilicet communi, & militari. ibid.

Miles potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. l. si miles. & ibi. gl. 1. eod. l. querebatur. 10. & ibi. gl. simul & l. duobus. 38. & l. miles ita. 41. de milit. testam. & l. pen. §. si de castris peculio. gl. pen. in l. 2. C. vnde liberi. & l. 1. & 2. C. testam. milit. §. hereditas. & ibi. gl. totus. & gl. nisi. Inst. de hered. instit.

Miles si instituit vnum in paganiciis, vel in castris filius, heres illi sola in quibus est institutus, debet habere. l. 1. in l. si miles de militari testam.

Miles si instituit vnum ex vncis, vel vncis, heres institutus censetur etiam in reliquis vncis: sed si in re certa cum instituitur, non censetur institutus in ceteris quia primo casu in quotis, & ideo secundum eam proportionabilitatem in ceteris videtur instituisse, quod non videtur in institutione vnius in re certa. ibid.

Miles etiam ignorans, vel sciens uxorem praegnantem, si fecit testamentum iure militari, hoc animo, vt quisque filius nasceretur, exheres esset, testamentum non ruptum agna dione posthumi. l. qui iure. 7. eod.

Miles animus inspicitur circa testamentum, vel agnatione nepotis succedentis in locum filij. d. qui iure & l. leg.

Miles si post testamentum iure militari factum filium arrogauerit, vel ei in locum filij successerit nepos, aut sibi natus sit filius viuo le, non ruptum testamentum aut factum, si miles decesserit, volens quod duraret illud testamentum iure militari. ibid.

Miles in hostium potestate positus nec iure militari poterit testamentum facere. l. facere. 10. de milit. testam.

Miles incertus an sit paterfamilias, vel filius, vt quia dubitat an pater suus viuat, potest facere testamentum: quia quomodocumque fit, potest testari. l. ex militari. 11. §. 1. & ibi. gl. incertus. eod.

Miles ex delicto militari capite damnatus iure militari testamentum facere potest de bonis tantum castris, nisi sit damnatus ob fidem sacramenti ruptam faciendo contra aliquod capitulum, quod iuravit, vt iure ad hostes, vel vendere arma. l. ex militari. 11. & ibi. gl. sacramenti. de militari testam.

Miles incertus an sit filius iuris, vt quia dubitat an cum coepertus sint latrones, sui hostes, non potest testamentum facere. l. d. ex militari. §. 1. & ibi. gl. sui iuris. gl. incertus. in add.

Miles filius, ignorans patrem suum decessisse, de castris, in militia si fecit testamentum, bona tantum castris, & non bona patris pertinent ad eius heredem. d. l. ex militari. §. si.

Miles de castris tantum volentes in castris testari, relinquunt scriptis heredibus tantum ea, quae habent in castris, & de paganiciis intestati remanent. l. milites. 12. & ibi. gl. 1. eod.

Miles factus veteranus post annum missionis non potest de parte bonorum testari, & de parte non testari: quia iure communi debet testari: sed bene infra annum missionis. l. neque enim. 14. & ibi. gl. 1. eod.

Miles potest tam sibi, quam filio iure militari testamentum facere. l. in frangem. 16. §. miles. & ibi. gl. miles. eod.

Miles potest testamentum pupillare facere soli filio, licet ipse sibi non fecerit, & vellet ratum testamentum, si miles pater in militia, vel intra annum missionis decesserit: scilicet tamen est in pagano. d. §. miles. & ibi. gl. soli. & l. miles ita. 41. §. si. eod.

Militi licet cum plura testamenta facere, siue simul, siue separatim, & vtrumque valebit, si expresserit miles, non superius per inferius rumpetur. l. querebatur. 20. eod.

Miles si hoc animo fecit testamentum secundum, vt valeret prius factum, idque cauit expressit, valebit vtrumque, & per hoc efficitur, vt duobus testamentis sint. ibid.

Miles si post primum testamentum factum fecit secundum, in quo dixit se fidei heredis committere, vt prius testamentum valeret, valet primum testamentum,

tum, & omnia in eo contenta iure fideicommissi, & non directo, nisi contrarium expressisset testator. ibid.

Miles cum tribus si finito tempore sciens successorem eius in tribunatu aduenisse ad castra, fecit codicillos adhuc manens in castris, non aliter valet eius codicilli, quam si sint in eis cas, quod debet esse in codicillis iure communi factis, nisi scilicet eos ignorans aduentum successoris. l. tribunus. 21. & ibi. gl. 1. eod.

Militum testamentorum verba debent seriose esse dicta de institutione heredis, non iocose, aut cum quadam leuitate. l. diuus. 21. eod.

Miles si conuocatis ad hoc testibus vt voluntatem suam testaretur, declarauit quem vellet sibi heredem esse, dicitur sine scripto hoc modo esse testatus: sed si non impeditus mortis angustia, nec rogando testes dixit alicui, ego te heredem facio, aut bona mea tibi relinquo, non habetur pro testamento. ibid.

Miles si fecit secundum testamentum, in quo instituit posthumos, & quendam legatam ab eis reliquit, & in fine secundi testamenti dixit, si posthumi heredes non essent, redeo ad primum, tunc irritatur secundum, sed posthumi non sint heredes, & sic instituti in primo testamento non debent legata relicta a posthumis: scilicet si fuissent substituti posthutorum. l. centurio. 18. & ibi. gl. testatus. eodem.

Miles testamentum suo non potest dare libertatem illi seruo, cuius libertas lege Elia Sentia, vel alia, veluti Falsa impeditur. l. si a milite. 30. §. miles. & ibi. gl. vel alia. eod.

Miles etiam si doloris impatientia, vel radio vitae se precipitauerit, eius testamentum valet: sed si nullo testamento facto se precipitauerit, eius bona perueniunt ad venientes ab intestato, nisi se precipitauerit criminis conscientia: quia tunc non ad eius heredes ex testamento, vel ab intestato: sed ad filium pertinent. l. eius militis. 15. & ibi. gl. 1. eod.

Miles, qui plura testamenta fecit, per varios dies videtur facere testamentum. l. miles si testamentum. 36. de militari testam.

Miles si ignoranter praeiterit posthumum, nariuitate posthumi rumpitur testamentum, nec legata in eo relicta debentur: soluta vero legata ab herede scripto veli actione, & conditione indebiti, & sine causa potest renouare posthumum a legatariis: non tamen ab herede scripto, qui ante natiuitatem posthumi bona fide soluit. l. militis. 17. & miles. eod.

Miles testamentum iure militari factum honeste, & causae si sit missus, factum si post annum missionis clausus sit in alia militia, valet eius testamentum, quam communi numero prima, & secunda militum. l. quod dicitur. 39. eod.

Militibus quoque modo velint, & possunt testamentum facere concessum est: ita tamen, vt hoc ita subsequatur esse legitimum probationibus ostendatur saltem per duos testes. l. Lucius. 41. & ibi. gl. 1. eod.

Miles si testamentum fecerit ita, Titus vique ad annos decem heres esto, nemine substituto: post annos decem intestati causa locum habebit. l. miles ita. 41. eodem.

Miles sicut potest pro parte bonorum intestatus, & pro parte testatus decedere, ita & in spacio certo temporis potest decedere testatus, & post illud spacium intestatus. d. l. miles. & l. ex testamento. C. de testam. militis.

Miles ex eo tempore iure militari incipit posse testari, ex quo in numerum militum relatus fuit, non ante. l. ante. de milit. test.

Miles ante militiam iure communi factum testamentum, si fecerit codicillos in militia iure militari, codicilli iure militari valent, per se, nec referuntur ad testamentum, nisi testamentum iure communi factum resignauerit tempore militiae, vel quodam adiecto, quo casu iure militari dicitur factum. l. constituitur. §. si miles. & ibi. gl. signauerit de iure codicil.

Miles coram duobus testibus potest in militia testamentum, & codicillos facere. §. re. gl. in militia. ibid.

Miles capitali delicto damnatus potest testari, & fideicommissum relinquere, si iudex, qui damnauit, referauit ei in ipsa sententia factionem testamenti. l. si quis. in princ. 22. §. 1. de leg. 3.

Miles de militia missus iure communi testari debet, & tunc iure intra annum missionis, siue post decessit, habet locum Falcidia: scilicet si in militia testatus sit, & intra annum decessit. l. ad veterani. 40. & ibi. gl. ad legem Falcid.

Miles si testamentum fecerit, dum erat paganus, & militiae tempore codicillos fecit, Falcidia in codicillis locum non habet: sed bene in testamento. l. si cod.

Miles, qui in acie belli fuit, & qui in expeditione versatur, cum eadem pericula experiantur, quomodo volunt, possunt testari. l. 1. de bono. poss. ex test. milit.

Missis voluntas, quae super vltimo vitae spiritu, & de hereditatis dispositione quoquoque contemplatione mortis in scripturam deducitur, obtinet vim postremi iudicii. l. licet. 19. C. de pac.

Miles in testando non praesumitur vt iure communi: sed privilegio singulari. l. 1. C. de testam. militis.

Miles veteranus non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. gl. si. ibid.

Militum testamentaria iuris viciulis non subiiciuntur: cum propter simplicitatem militarem quomodo velint, & quomodo possint eis conceditur facere. l. 3. C. eodem.

Militis testamentum quando potest intelligi, vt valeat iure communi, & vt valeat iure singulari, dubio debet intelligi, vt valeat iure communi. ibid.

Militibus est remissa iuris lenitas in testando propter simplicitatem, & ignorantiam iuris. ibid.

Militum testamentaria iuris vinculis quandoque subiiciuntur in quibusdam: siue & cuiuslibet pagani. gl. 1. ibid.

Miles si maior 20. ann. faciens testamentum seruum suum manu miserit, liber erit, si minor non erit liber, nisi ex probabili causa ipsum manu miserit. l. 4. C. eod.

Miles etiam minor 20. ann. faciens testamentum potest manumittere seruum suum pedagogum, alumnus, vel consanguineum, cum in his censetur probabilis causa manumittendi. gl. 1. & pe. ib.

ex Militis testamentum iure militari factum hereditas, & legata omnibus, quibus relicta sunt, debentur, nisi specialiter a iure prohibuit per eis. l. ex testamento. 1. C. eod.

Militibus inter cetera, quæ eis concessa sunt, liberum arbitrium, quibus velint, relinquendi iudicis supremis suis concessum est, nisi specialiter lex eos prohibeat. ibid.

26 Militibus damnatis ob flagitium militare non permittitur facere testamentum aliarum rerum, quam castrensiū: paganicis tamen ab intestato succedit fidei. l. 1. militibus. 13. & ibi. gl. fi. C. cod.

Militi damnato propter crimen militare: de fide recepta non licet testari: sed non de fide rupta: aliā damnato licitum est testari de castrensiū, si hoc sit ei concessum a iudice, qui eum condemnauit, de non castrensi non potest. dic. gloss. fin.

Militi damnato de crimine capitali permittitur facere testamētum de bonis castrensiū. si hoc sit permittum a principe, vel a iudice. gl. 3. ibid.

Militi damnato de crimine ab intestato succedunt cognati usque ad quintum gradum, & post admittitur fidei etiam in castrensiū. gl. fi. ibid.

Militis testamentum minus solenne factum valet, & heres in eo scriptus præferatur succedendi ab intestato. l. si a fratre. 14. C. cod.

Milites in expeditione degentes possunt testari, quomodo volunt, & quomodo possunt. l. milites. 15. C. cod.

Milites in expeditione degentes quod in vagina, clypeo, vel pulvere cum gladio scripserint (sub ipso tempore, quo in prælio vitæ sortem derelinquant, heres pro testamentum solenni. ibid.

Milites in expeditione degentes testamentum factum in vagina, clypeo, aut pulvere debet probari legitimis probationibus scilicet duobus testibus, licet non rogatis, si voluntatem scripserint tempore, quo in prælio vitæ sortem dereliquit. gl. fi. ibid.

Miles quando non occupatur tanta necessitate, licet sit in castris, debet testari conuocatis, & rogatis duobus testibus, ut voluntatem suam audiant. ibid.

Miles existens in domo sua, & non in expeditione, vel exercitui iure communi debet testari, & in eius testamento exigitur solennitas iuris communis, ibi. dem.

Militum notarii, & apparitores in testamentis conscribendis non gaudent privilegio militum, licet in matricula militum sine descripti. l. scriuarios. 16. C. eodem.

Militum notarii si fiat in loco hostili, vel si iurauerint non euitantes mortem recipi, causa gaudet privilegio militum in testando, secus si non fuerint in loco hostili. gl. fi. ibid.

Milites illi tantum, qui in expeditionibus occupati sunt, habent privilegium testandi, quomodo voluerint: sed non illi, qui non degunt in expeditionibus. l. pe. C. cod.

Militis in expeditione existentis voluntas vitima sine scripta, sine sine scriptura quomodo modo declarata habet vim testamenti, in princ. Inst. de milit. testam.

Miles extra expeditionem debet testari secundum iuris commune. §. 1. Inst. eod. & gl. in §. sed hæc quis. Inst. eod.

Miles conuocatis saltem duobus testibus debet testari in tentoriis sed domi, & extra castra debet testari iure communi, in consensu autem belli nullo testamento testari, debet tamen aliquomodo de voluntate consistere, vel per duos testes, vel per comparationem litterarum, vel alio modo. gl. hominibus & ibi. add. in §. plant. Inst. eod.

Miles de capitali crimine communi damnatus, puta de homicidio, vel simili testari non potest: sed si sit damnatus de capitali crimine militari, ut quia alioquin aranea, vel de fide rupta, vel simili, non potest testari, nisi de castrensiū tantum, & tunc si in sententia fuerit hoc permittum ei, non aliā. gl. post missionem. in §. sed hæc quis. Inst. de milit. testam.

Milites voluntas soler attentius, quoniam ceteris observari. §. fi. Inst. de leg. 2. Miles, qui fecit testamentum in castrensiū, potest decedere intestatus in paganicis. §. hereditas & ibi. gl. totus as. & gl. nisi. Inst. de hered. Inst.

Reliqua verbo, Testamentum. 38. 39. Filius. 80. & que 83.

Miles si instituit vnum pro parte non dato coherede, presumitur in totum instituisse. §. gl. totus as. in §. hereditas. Inst. de hered. instit.

Miles debet exprimere nomen heredis. §. plant. Inst. de milit. test.

Miles si vnum bonorum castrensiū, alium ceterorum bonorum heredem sepece: inter eos cessat iudicium familie. c. i. si. cum patrimonium diuisum sit inter eos. l. heredes. §. si tam. etc.

Miles potest facere heredem aliquem ad tempus, vel post tempus. gl. 1. in l. hereditas. 34. de hered. ibi. inst.

Miles, qui vnum ex fundo heredem scripsit, censetur ex residuo patrimonio intestatus decessisse, si probetur militem hoc voluisse, aliā in dubio presumitur quod heredi omnia dare voluerit. l. si miles. & ibi. gl. 1. de milit. test.

Miles sciens patrem decessisse, si post scriptum quendam heredem in castrensiū, ac paternis cogitauit de mutando testamento, non quia adimere volebat castrensiā heredi scriptæ, sed quia de paternis alium heredem facere voluerit, heredes castrensiū habebit tantum castrensiā: paternā autem habebunt venientes ab intestato, nisi veteranus decessisset: quia tunc vniuersa bona, etiam paternā ad heredem castrensiū debent pertinere. l. idem est. 13. eodem.

Milites possunt heredes facere deportatos, & ferè omnes, qui testamenti factionem passum non habent, & illi ex tali testamento capere possunt. l. neque enim. 14. §. 1. eod.

Miles forum potest heredem si instituerit, non valet institutio, si tamen tempore mortis militis ingenuitatem in ciuitate, testamentum incipit conualescere quasi nunc data hereditate, quod procedit etiam in omni alio non capacissimo a milite, & postea capax ingenuo tempore mortis militis. d. §. 1.

Miles si instituit forum proprium sine libertate, quem liberum esse credebatur, non valet institutio. ibi.

Miles si libertatem dedit seruo, instituyendo heredem quemdam, quem rogauit de restituendo dicto seruo etiam si heres testatorem defuncto ante aditam hereditatem decesserit, habebit seruum libertatem, & hereditatem, ac libertas, & hereditas dara esse directio. d. l. neque enim. §. fi.

Miles si instituit hereditatem nuda voluntate, ac sine solennitate verborum

dare ita & potest adimere. l. in fraudem. 16. §. 1. eod.

Miles potest quemdam facere heredem ad tempus, & alium post tempus, vel ex conditione, vel in conditionem, secus tamen est in pagano. d. l. in fraudem. §. miles. & ibi. gl. miles.

Miles si vnum instituit heredem bonorum castrensiū, alium ceterorum: quasi duorum hominum hereditates intelliguntur esse, adeo quod heres castrensiū solus teneatur ad res alienum, quod in castris contractum est, & heres ceterorum bonorum solus teneatur ad res alienum, quod extra castra contractum est, quod idem descendit est, quando militi debetur: ut si ex causa castrensi debetur, pertinet exactio ad heredem castrensiū: si ex causa ceterorum, ad heredem ceterorum bonorum. l. si certarum. 18. §. Julianus. eod.

Miles si instituit heredem vnum in castrensiū, alium in ceteris reb. si bona castrensiā non sufficiant ad solvendum res alienum, quod in castris contractum est, & propter hoc heres castrensiū non aderit, alter heres ceterorum verū institutus, qui adiuit, cogitur ad defendere totam hereditatem, aut totam creditoribus tradere: & idem e contra, quando ceteræ res extra castra non sufficiunt ad solvendum deb. vnu contractum extra castra. ibi.

Miles potest hereditatem relinquere, & eandem adimere in eodem testamento, cum hoc possit paganus. d. l. si certamen. §. fi. eodem & ibi. gl. eod.

Miles potest instituire seruum cum libertate, & eidem in eodem testamento adimere hereditatem solam sine libertate: quod secus est in pagano. d. gl. eod.

Miles potest instituire vnum ad tempus, & alium ex illo tempore, & vtriusque institutio valet: legata tamen a priore herede relicta, secus si heres non teneatur solvere post tempus, nisi testator hoc voluerit: secus tamen est in substituto pupillo, & in vulgari substituto, qui tenetur solvere legata relicta ab instituto. l. quærebatur. 20. §. fi. & ibi. gl. fi. eod.

Miles si testamentum ex alio heredem scripserit, deinde in codicillis iuxta testamentum factis in diuisa parte hereditatis alium heredem instituit, diuisum habebit scriptus in testamento, & aliam diuisam scriptus in codicillis: legata vero testamentum relicta communiter ab utroque debebuntur quamuis non sint repetita. l. miles. 37. & ibi. gl. communiter. eod.

Miles in primo testamento si instituit vnum in castrensiū, & alium in paganicis, deinde in secundo testamento quosdam alios instituit in castrensiū: instituit in castrensiū in secundo testamento evnt heredes in castrensiū tantum, & non instituit in castrensiū in primo testam. d. l. militis. §. 1.

Miles potest heredem scribere, ita, quoad vivat Titius, heres esto Titius: post mortem eius, Septimius heres esto. l. miles ita. 2. eod.

Milites possunt heredes instituire ex certo tempore, & usque ad certum tempus, & ita antequam dies veniat, quo institutus admittatur, defuncti hereditas venientibus ab intestato.

Miles licet potest circa institutionem separare species bonorum, puta instituyendo vnum in paganicis, alium in castrensiū: ita & per hoc communis potest instituit in paganicis rogare illa restituere alium, & instituit in castrensiū rogare restituere illa alii alii, & dicti heredes possunt cogi a fideicommissariis ex Trebelliano adire, & restituere. l. l. cogi potest. 15. §. sed & simili. ad Trebel.

Miles si instituit aliquem, & rogauerit restituere res Italicas tantum, vel provinciales tantum, potest cogi adire, & restituere. ibid.

Miles potest aliquem ex certa re heredem instituire, actionemque hereditariæ fideicommissario reicere datur, & pari ratione ex Trebelliano facta restitutione hereditatis totius transeat. ibid.

Miles instituyendo vnum in paganicis, & alium in castrensiū, hoc ipso declarat se velle vti privilegio militari. C. de milit. inst.

Miles quando vnum instituit in paganicis, & alium in castrensiū, non est ius accrescendi inter eos, quasi duorum hereditas fuit heredes, etiam si institutus in castrensiū non adiuit. gl. fi. ibi.

Miles si instituit vnum in vna re, alium in alia re, vel vnum ex vna, alium ex castrensiū, & de residuo nihil disponat, est ius accrescendi inter eos, & censetur vti iure communi. ibi.

Miles si vnum ex fundo instituit, quantum ad residuum patrimonium intestatus decedere creditur a iure, si probetur militem hoc voluisse. ibid.

Miles si vnum instituit in paganicis, & neminem instituit in castrensiū, pertinent castrensiā ad heredem ab intestato venientem: & idem e contra si instituit in castrensiū aliquem, & nullum in paganicis. ibi.

Miles si vnum instituit, & quæ ad certum tempus, quoad residuum tempus intestatus decedit, & ad venientes ab intestato pertinent æque bona post illud tempus. ibi.

Miles si in castrensiū commisit nomen instituit, & neminem in paganicis: mater eius tanquam ab intestato ad paganicā vocabitur, proximoque deficiente. l. 12. C. eod.

Miles instituens filiam in duabus viciis, uxorem in vna, nec de residuo portionibus quicquam dixit, in tres partes censetur hereditatem diuisisse, ut duas habeat filia, & vnam partem vxor. l. 3. C. de testam. milit.

Miles institutus potest repelli, si non obediit defuncto. gl. militari. §. fi. in auth. de heredi. & Falcid.

Miles heres institutus si non fecerit inueptarium, tenetur in solidum legatariis, fideicommissariis, & creditoribus. ibid.

Militem præterito facta de filio scienter, pro exheredatione habetur: secus si ignoranter. l. si cert. §. C. de testam. milit.

Miles ignorans posthumum, vel iam natum si præterit, non censetur exheredatæ, & ei ab intestato succeditur: secus si scienter præterit: quia tunc censetur exheredatæ. d. l. si cert. & l. si cum. 10. C. eod.

Miles sciens se filiam habere, appellando eam filiam in testamento ei reliquit legatum non instituyendo eam heredem, videtur exheredatæ: secus est in privato. gl. fi. in d. l. si cum. 10. C. eod.

Reliqua verbo, Testamentum. 38. 39. Codicilli. §. Filius. 80. & que 83.

Miles si potest privilegio militari directo substinere maiori, etiam post aditam hereditatem: sed paganus non potest. l. in testamento. 6. Cod. de test. militis.

Miles, etiam si velit, non potest maiori substituere post aditam hereditatem, quam de mater est in mediocritas tamen possit gl. ibid.

Miles breuiloque substituitur personis imparibus non praesumitur, quod voluerit etiam post aditam hereditatem, quod substitutio pupillaris directa locum habeat, nisi contra probetur, gl. si pen. ibid.

Miles, si post institutum, & substitutum substituitur alium servum cum libertate, licet institutus, & substitutus decesserit ante aditam hereditatem: tamen servus habebit hereditatem cum libertate: secus esse in pagano: quia tunc servus solam libertatem consequetur l. Antonius. 4. 1. & ibi gl. si de fideicommissi. libet.

Miles si substituit filio emancipato viuo auro, ad substitutum non pertinet hereditas aut, quam filius acquisivit. l. miles ita. 4. 2. §. si miles. de militari testam.

Miles si filio exheredato, vel sciemer praterito substituit quemdam, ad substituto legata relicta non valent, licet ampla legata substituto reliquerit. l. miles ita. 4. 2. §. si miles de milita. test.

Miles potest substituere filio exheredato, & etiam filio impuberi emancipato, & tunc habet locum substitutio in his tantum bonis, quae ab ipso milite ad ipsum filium pervenerunt, non in his, quae ipse filius habuit tempore substitutionis, vel postea acquisivit. ibid.

Miles possunt directe substituere etiam his, qui sibi heredes extiterint, in his tantum, quae sunt ex testamento eorum consequuntur. l. milites. 5. & ibi gloss. 1. eodem.

Miles, qui codicillos antea fecit, & rogavit venientes ab intestato, ut per fideicommissum resisterent hereditatem suam Titio, in sequenti testamento si dixit, quod volebat, quod dictus Titius haberet suam hereditatem per fideicommissum codicillos, effectus directa institutio codicillorum, quae prius erat precaria, seu fideicommissaria. l. querebatur. 2. o. cod.

Miles non potest relinquere aliquid mulieri, de qua est suspicio adulterij cum ipso milite commisit, nisi tempore mortis esset bonae opinionis mulier, & absque suspitione. l. miles ita. 4. 1. §. 1. & ibi gl. cadere de milit. testam.

Miles si fecerit testamentum in militia, & codicillos post militiam cum decedente etiam intra annum missionis, Falcidia locum non habet in legatis testamenti relicta: sed bene in relictis per codicillos, licet sit testamentum confirmatum, cum codicillis in militia non sint facti, & ideo in his iuris civilis regulae spectari debent. l. si certum. 8.

Miles si testamentum in militia facto reliquit multa legata, & alia etiam legata in codicillis post militiam etiam testamentum confirmatis, legata in testamento relicta solida sine deductione Falcidiae solvenda sunt de omnibus bonis: & quod superest, debet dividi inter heredes, & legatarios, quibus legata relicta sunt in codicillis, ita ut de dote non habeant illi legatarii, & heres quantatem. d. l. si certum. 8. §. 1. & ibi gl. vlt. cum l. leg. eod.

Miles si mulieris, quae supposito cognovit, reliquit aliquid, id, quod relictum est, auferatur ab eo, & applicatur filio. l. mulierem. & ibi gl. 1. de his, qui vt. indig.

Miles existens non soluendo iure militari testantes non possunt relinquere libertatem servis in fraudem creditorum. l. cum his, qui. 8. §. si, qui, & quib. manu.

Miles pater filio exheredato potest alteri legare, si aliquid legaverit filio, non alia: ab eius tamen substituto non potest alteri legare. l. filii. cum quidam. 24. C. de leg.

Miles non potest legare dotalem fundum filio in dote inasistimatum darum propter generalem prohibitionem alienationis factam a lege Julia. l. dotalem. 17. de milit. test. & ibi gl. 1.

Miles si veterani excusantur, etiam post annum missionis, & tutela nepotum eorum, qui fuerunt milites. l. sed & milites. 1. de excus. tutor.

Milites veterani perpetuo excusantur a tutela praeiutorum: sed & tutela filiorum commilitonum, & aliorum militem excusantur solam intra annum computandum a tempore, quo missi fuerunt in militia: post annum vero non excusantur, nisi habeant iustas, & communes excusationes tutelae competentes etiam omnibus privatis. ibid.

Milites statim, atque missi sunt in militia, statim reassumunt veterem tutelam filiorum commilitonum: sed nonam tutelam non coguntur suscipere intra annum missionis. gl. intra annum. ibid.

Milites veterani dati tutores, si se non excusent, obligantur. d. l. sed & milites. 5. qui olim. & ibi gl. obligabuntur.

Milites quandoque etiam si nondum compleverint militiae tempus, habent eandem immunitatem, & excusationem tutelaram, perinde vt hi, qui compleverint: sed non ita perpetuam. d. l. sed & milites. §. quandoque. & ibi gl. sed non. & gl. nullam.

Milites, qui excesserint 10. ann. militiae, similes esse creduntur his, qui impleverint tempus militiae, ad quos fuerunt assumpti, sed qui intra hos annos missi sunt, non habent perpetuam, & continuam tutelaram excusationem: sed ad tempus id est vsque ad quartam partem eius temporis, quo fuit in militia. ib.

Miles, qui intra quinque annos militia solutus est, nullam habet immunitatem. d. §. quandoque. & ibi gl. nullam.

Miles, qui post quinque annos militia solutus est, habet immunitatem vnius anni, qui post octo, biennij, qui post triennij, qui post sexdecim, quadriennij, qui post 10. annos, perpetuam habet immunitatem. ibid.

Milites, qui inter notorios custodes, qui sunt Romae, militauerunt, habent privilegium vnius anni, si honeste soluti sunt, vt quia compleverint tempus, ad quod fuerant assumpti, vel non compleverint propter aegritudinem. d. l. sed & milites. §. qui autem.

Miles ignominiose missus non habet immunitatem. ibid.

Miles qui liber, etiam honeste missus, recte creatur tutor filiorum commilitonum. d. l. sed & milites. §. veteranus.

Miles veteranus vt habeat immunitatem dicitur non solum legionariis: sed etiam omnis, qui qualitercunque, vel in alia ala, vel in alio numero militum, & non in legione militavit. ibid.

Militi impuberi curator ad litem tantum, vel ad certam causam dabitur ille, qui olim miles fuit. ibid.

Milites cum ignominia missi excusantur ab vrbicis tutelis, cum eis non liceat

ingredi vrbem: sed aliis tutelis non excusantur. d. l. sed & milites. §. scribit. & ibi gl. vrbicis.

Miles militans in cohortibus vrbicis, licet ante annos 10. missus sit, habet perpetuam excusationem a tutela. d. §. scribit.

Miles veteranus cogitur suscipere vnam tantum tutelam filiorum commilitonum, 33 & non aliam, etiam ea finita, nisi primo datus esset tutor filiorum conuenerant, & non administrasset: quia tunc cogitur aliam suscipere. d. l. sed & milites. §. quantum. & ibi gl. recipiant. & l. si C. de excus. veteran.

Miles veteranus etiam si suscepit vnam tutelam prius, non ideo cogitur suscipere aliam. d. gl. recipiant.

Milites veterani, & honeste missi habent excusationem vnius anni a tempore missionis pro futuris tutelis: sed tutelae, quas prius habebant, & propter militiam deposuerunt, statim atque reuersi fuerint, recipere debent, nihil eis auxiliante anno. l. non solum. 12. in principio. & in §. 1. de excus. tutorum.

Miles propter valetudinem etiam temporalem missus a militia, excusatur a tutela, adeo quod senatus non reuocatur ad eadem. gl. 1. in l. idem Vlpian. 14. eo.

Miles si sit datus tutor filiorum commilitonis a iudice, sub quo erat, tenet datio ratione dantis: quin iurisdictionem habeat in eum, & ratione dati, & ita datus, & datus mercedis stipendia in castris. gloss. in l. propter magistratum. 1. 6. §. si cod.

Miles si sit datus tutor a iudice non suo, & alij, quam filio commilitonis, non tenet datio ipso iure ratione dantis, nec ratione dati, etiam si velit dare miles. ibidem.

Miles dum est in actu militiae tutor dari non potest etiam filio commilitonis. d. §. si. & ibi gl. 1.

Miles non potest tutorem dare ei, qui est in aliena potestate. l. miles ita. 4. 2. §. 1. de militari testam.

Militi, qui in castris per militiam operam dat, nullum munus de illo municipio, vnde est, potest iniungi: alij autem priuati, quamuis militum cognati sint, legibus patriae suae, & provinciae obedire debent. l. de muneribus.

Milites, & liberalium artium professores habent immunitatem a praestatione angarium, & a necessitate hospitum recipiendi. l. his acrib. 10. de vacatione munerum.

Milites, & veterani excusantur a muneribus debitis propter expeditionem principis. gl. 1. in l. Luemineum. 1. C. de sacrosan.

Miles armatus militiae non potest esse tutor, vel curator legitimus, nec testamentarius potest, vel alio modo, etiam si voluerit: sed si errore ductus administraverit, negotiorum gestorum actione conuenitur. l. 4. C. qui dant tutores.

Milites veterani ita demum onerunt, & munerum personalium vacationem habent, si post 10. annum militiae, quam militauerint honestam, vel causam missionem consequuti sint: ante autem 10. annum missi non habent vacationem. gl. 1. in l. 1. C. de excus. veteranorum.

Milites veterani si tutores, vel curatores fuerint dati, non veteranorum: sed aliorum filijs intra solennia tempora opponendo tutelae excusationis excusantur a tutela. ibid.

Miles secularis nullo modo potest suscipere tutelam, vel curam. gl. permittimus. in §. De aucto in auth. de sanctis. episcopis. col. 9.

Miles missus ob suam probitatem ad partes transmarinas custodiendas, illis dignitatum insignijs adornatur, quibus praefectus. l. 1. C. de comit. rei milit. lib. 12.

Miles missus principaliter ad defendendam aliquam provinciam citra mare, similis est duci administranti aliquam provinciam. l. 2. C. eod. tit.

Milites implentes stipendia per 10. annos munera foridula non tenentur subire. l. 1. C. de re milit. lib. 12.

Milites civilem curam, veluti munera personalia accipere non debent: & si suscepint, statim militiae, & eius privilegij omnibus denudantur. l. contra publicam. & ibi gl. 1. C. eod.

Reliqua verbo Veteranus, & sup. 19. 20. Excusatio, per tot. Tutela, 11. vsque 14. Tutela, 14. vsque 17. Munus, 12. vsque 16. Filius, 13. Abesse, 2. 3. 4.

MILITARE quilibet dicitur in suo officio: vnde dicitur, militat in suis tutelis. gl. militat. in l. aduocati. C. de aduoc. diuersi. iudic.

Militare possunt negotiatores: sed non vt tacent, non uitatores se mortem pro repub. sed quia signata, vel characterem quodam notabuntur in brachijs. gloss. mittit. in l. si C. de iurisdictione omnium.

Militare non debet ille, qui miles non est. gloss. si quidem in §. si. in auth. de mand. is princ. col. 3.

Militare possunt angarij in omni militia, praeiuram in armata. ibid.

Militare volentes debent se offerre ei, qui habet viros probandi, scilicet officij magistro, l. 1. C. qui milit. possunt. lib. 12.

Militare nullus potest in aliquo numero militum sine licentia principis, si tamen aliquis de numero deficiat, magister militum, & dux belli in illius locum alium subrogabit, facta prius declaratione principis, & contrascentes puniuntur. l. neminem. C. de re milit. lib. 12.

Militans tribunus in cohortibus praetoris etiam a tutela filiorum collegarum speciali beneficio excusatur. l. si tribunus. 1. de excus. tutor.

Militantes ad caligatas militas: id est viles, & obicuras, & ad alias militias non caligatas, vel ad nocturnas, habent tutelae excusationem vnius anni a tempore missionis. l. non solum. 12. eod.

Militares, & alij magistratus nihil habent commune cum curialibus, & si eos offenderint, puniuntur. l. militibus. 4. 1. C. de decurionibus. lib. 10.

Militans in aliqua militia, qui stipendijs decursis primicerius factus est, omnibus privilegijs libi competentibus perfruitur, & etiam in causis civilibus coram magistro officiorum tantum cogitur respondere: in criminalibus vero hoc privilegium non foritur. l. 2. C. de privilegijs scholaram. lib. 12.

Militantes in officio magistrorum militum peditem, & equitum dicuntur esse ordinis militaris, & excusantur ab omni nominationis iniuria. l. 1. & 2. Cod. de appar. magist. lib. 12.

Militans si sit de numero militantium gaudet eisdem privilegijs, quibus alij militantes: sed si constitutus vltra numerum statum militum, non gaudet eisdem privilegijs. l. si C. eod.

Reliqua verbo, Manus.

MILITARIS est aus civilis, & criminales cognoscere possunt per se duces belli, vel etiam delegare principalibus. l. si. 6. erit. C. de re milit. lib. 12.
ad Militares annonas deferendum, vel describendum constituitur, si intra 30. dies annona receptam, & militibus assignatam non ostenderit per publicum instrumentum tam reipub. quam militibus, de suo inferre coguntur. l. actuarij. C. de erogatione milit. annonz. lib. 12.
Militaris annona omnis erogatio per susceptores facta in scriptis est redigenda, & etiam quantitas annonz. suscepta, quam declarare debent principi, & si quid vitia acceperint, quam scripserint, in duplum tenentur. l. excellentia. C. eodem.
Militaris annona exactor cum provincialibus nullum debet habere commercium ad hoc, vt communem summam intra annum conferre possit. l. opinatoribus. C. eod.
Militaris annona exactor debet prestare vnum solidum scholari ad numerum militum regendum deputato: sed deputato ad onus praestandi equis annonam, salarium debitum dari debet vna cum annona, & etiam suis heredibus ipso defuncto. l. his scholaribus. C. eod. tit. & lib.
Militaris annona exactores delegati, vt exigant annonam, & militibus soluant, a provincialibus non debent petere panis excoctionem, nisi sit inter eos confuctudo contraria. l. 1. C. de excoctione, & translatione militaris anno. lib. 12.
Militaris disciplina armata est illa, quae in armis consistit, & disciplina inermis dicitur legalis scientia. gl. 2. in l. pen. de feris.
Militare delictum proprie dicitur illud, quod quis vti miles admittit. l. 2. de re militari.
Militare delictum, siue proprium augetur qualitate personae: sicut communia delicta variantur qualitate personae: illa minuantur, haec augentur. gloss. auger. ibid.
Militare iudicium adire non debent, nec coguntur curiales, & priuatae conditionis homines. l. 2. C. de officio militarium iudic.
Militare manus euitare delictum est. gl. in l. cum te domps. 8. C. de his, quae vi metus.
Militarem rem non esse coerendum, vel exhibendum, etiam si in culpa fuerit, nisi a magistro militum constet. l. pe. C. de iurisdictione omnium iud.
Militare delictum dicitur, quod committitur contra disciplinam militarem: veluti crimen pignitae, contumaciae, vel desidia. l. omne delictum. 6. de re milita.

Reliqua verbo, Manus.

MILITIA multiplex est: quaedam pedestris, quaedam equestris: alia caelestis: vt clericorum alia legalis, vt aduocatorum alia remigum, & vigillum militum, vnde milites vigiles, & remiges dicuntur. gl. 1. in l. pe. de militari testam.
Militia: ius alicui legare dicitur, quando quis legat aliquem redditum, ex quo ipse possit militare. gl. ius militiae in l. 3. §. si quid minori. de minor.
Militis ius filiofam. relicti, censetur esse pecuniam castrens. gloss. sed ipse ibidem.
Militia seruo relicta non potest ei dari, cum seruus militare non possit: datur tamen ei estimatio eius, si testator scuit eum esse seruum talis non ibid.
Militia alicui si sit relicta, & ipse propter corporis vitium militare non possit, tunc debetur ei estimatio. ibid.
Militiam, vel disciplinam militarem non contemnit, qui militem esse aliquem ignorauit, l. si ignorans. 34. locati.
Militia non liberat filium a patriae potestate. l. filiusfamil. 26. de iheris, & posthum.
Militiam habere de iure veritum est feruis, §. gl. militia. in l. si de commissis. 12. §. si seruo. de leg. 3.
Militia inermis gaudet priuilegijs armatae militiae. §. gl. militare. in l. 1. §. si. a. si quis a parente fuerit manum.
Militiam detractare grauius delictum est, quam noquam appetere etiam illicita. gl. 4. in l. 3. C. de conditione ob turpem.
Militia cuiusdam scholaris locus, vel status si vacauerit in quacumque schola, non debet subrogari, nisi ille, qui per scriptum principis subrogatur. l. si. C. de officio magist. milit.
Militia non est dignitas, cum alternatiua, vel sit posita itaque in diuersa. l. si quis in conferendo. 19. C. de pactis. §. 1. ibi dignitatis, & militis. in auth. vt neque miles, neque frateras.
Militia sola non praebeat beneficium restitutionis in integrum aduersus praescriptionem: sed occupatio circa res militares. l. si. C. de rest. milit.
Militia inermi militare dicuntur apparitores, exequutores, scriptores, qui aufugientes possunt capi, vbi cumque reperiantur, vt ad iudicem deducantur: fecus tamen est in militibus militantibus armata militia. gl. militare. in l. 1. Cod. vbi quis de curiali, vel cohortali.
Militia quaedam vendi potest, & ad heredes transmitti. l. omnimodo. 3. o. §. imputari. C. de inoffic. test.
Militia quandoque dicitur redditus, siue officium, vnde redditus prouenit, quae potest vendi. gl. 1. ibid.
Militia quaedam dicitur, quae certum quid heredi dari permittit, licet vendi non possit. d. §. imputari. & ibi. gl. 1.
Militia empti ex pecunia patris computatur in legitimam, & confertur, quando militia sit officium, vnde redditus prouenit: vel sit militia, quae heredi certum quid dari permittit. d. gl. 1.
Militia quaedam dicitur, quae cum persona finitur, & nihil transiit ad heredem, & haec non computatur in legitimam, neque confertur. ibid.
Militia simplex non est dignitas. gl. 1. in l. vnic. Cod. de equestri dignit. lib. 12.
Militiam appertens causa litis vitandae, adgerantur postulantibus. solui debet sacramento. l. i. C. qui militare possunt. lib. 12.
Militia armata non potest nullus debet assumere in fraudem munerum ciuiliu. l. 2. C. eod.
ad Militiam armatam non debent suscipi coloni, vel saluenses volentes, aut iungiri. l. 3. C. eod.

Militias duas diuersi generis, aut dignitatem, & militiam eodem tempore quis habere non potest: sed si ad idem tendant. l. his quidem. C. eod.
ad Militiam nullum tyro vagus, aut veteranus, aut censibus obnoxius debet accedere. l. 1. C. de tyronib. lib. 12.

Militia duabus non potest fungi. gl. 1. in l. si. C. de assessorib.
Militia est quoddam officium, quod datur de publico, ex quo aliquid emolumentum annuum percipiebatur. l. pe. C. de coll.
Militia non liberat quem a patriae potestate. l. si maritus. 7. & ibi. gl. 1. C. de patriae potest.
Militia solutus ob delictum non debet ob hoc quietem accipere, & bona talis delinquentis illi militiae relinquuntur. l. ordinariu. C. de cohortalibus. lib. 12.
Militia solutus ad eandem militiam aspirare non debet sine principis licentia: & impetrans contrarium per obreptionem punitur in quaque lib. aut. l. 2. C. de diuers. officiis. lib. 12.
Militiam inferioris gradus postquam perfectus quis, potest ipse ad maiorem accedere, dummodo faciat propositum honorem adipiscendi, non cupiditate lucrari, aut vt possit delicta iam facta occultare, aut vt alia deinceps possit impunere committere. l. ad spendidioris. C. eod.
in Militia labor est. gl. 1. in l. si cum. 6. C. de restit. milit.

Reliqua verbo, Descriptio, Labor, Missio.

MILITAE passus faciunt vnum miliare, & miliaria non a muro vrbis: sed a continentibus adhibitis numerata sunt. l. mille passus. 194. & ibi. gl. 1. de verb. signi. miliaria 10. dantur pro singulis diebus ad veniendum. l. 1. si quis cautio.
Miliare vnum faciunt mille passus. gl. 1. ibid.
Miliarii dicuntur gesticulatores, qui in scena, vel extra, hominum mores, facta, dicta, naturaeque gesticulatione, actioneque representant a mimorum, quod est imitator, quod imitatorum, atque effictores. l. adiles. 38. §. in. in add. marg. de adhibito edicto.

Reliqua verbo, Pantomimi.

MILITAE sufficientes faciunt iustum metum, quando minae sunt illatae a persona versum militem timenda: vt a quodam tyranno, vel ab alio homine petulencioso. gl. 5. & ibi. add. in l. 3. ex quib. causis metus.
Minae elusoriae filij exheredati dicentis se velle agere querela non sunt timendae. gl. modicum. in l. si quis. 7. de petit. hered.
Minae capitales continentur in atrocitate. gl. 1. in l. metum. 9. Cod. de his, quae vi metusque.

Reliqua verbo, Metus.

MINISTRATOR idem est, quod oculator, vel dicitur is, qui maiusculas: hoc est initials, seu capitales litteras ex minio libris ex aramento iam scriptis, aut impressis adhibet. gl. miniculator. & ibi. add. marg. in l. vt iurifurandi. 3. pe. de operis libetorum.

MINIMVS dicitur secundum magnitudinem rei. l. Scio. & ibi. gl. pe. de restit. in integrum.

de Minimis non curatur in his, quae conceduntur secundum ius commune, sed in his contra ius commune permittuntur ex priuilegio speciali. glo. 1. in add. ibidem.

de Minimis curare debemus. l. licet. 10. de petitione hereditatis.

Reliqua verbo, Magnus, Legatum.

MINISTER nudus dicitur, qui nullum commodum sentit, aliis non dicitur quis nudus minister. l. Sulpicius. 19. de donatio. inter viru. & l. Lucius Titius. 90. §. 1. & ibi. gl. proficere de leg. 2.
Minister electus ad distribuendum satisfare non debet, nisi pauper fiat post mortem testatoris, vel post eius mortem, vel ante ignorare testatore. l. liberto. 21. §. largius. & ibi. gl. viuent. de annuis leg.
Minister electus ad distribuendum non satisfat triplici ratione: scilicet quia nihil dixit testator de satisfaciendo: quia testatoris testimonium eum excusat: quia etiam quia est publicus minister, & nullum commodum habet: aliis secus. gl. liberatores. ibid.
Minister nudus non potest bona defuncti distringere: sed habet actionem contra heredes pro relictis in causa alimentorum vique ad Falcidiam. l. alio herede. de aliment. & ciba.
Minister nudus regulariter non habet actionem contra heredes: speciale est in causa fauorabili alimentorum. d. l. alio herede. & ibi. gl. peritum.
Minister, qui non est ministerium commodare non potest. gl. 4. in l. 2. C. de hereticis.
Ministerium est genus, continetque officium, & artificium, & ideo sumitur quodque pro artificio, quandoque pro officio. gl. si ex officio. & gl. locus. in l. legatis. 61. §. 1. de leg. 3.

Reliqua verbo, Legatum, 85. Exequutor.

Minor in genere. nu. 1. vique 7.
quoad aduocationem, procuratorem, accusationem, & admissionem in iudicio, 8. o. 10. 11.
quoad iudiciorem minoris. 12.
quoad honores, & magistratus. 13.
quoad tuores, & curatores eorum, & iudices dantes eis minus idoneos. 14.
quoad emptorem, & venditionem, & alienationem rerum minorum, 15. vique 20.
quoad obligationem ipsius, & rerum suarum. 21.
quoad deceptionem. 22.
quoad restitutionem in genere. 23. vique 28.
quoad additionem, & repudiationem, & restitutionem aduersus eam. 28. 29.
quoad contractus, & restitutionem aduersus eam, & contrarium iuramentum, & iuramentum de non contrahendo. 30. 31.
quoad restitutionem aduersus emptorem, vel venditionem. 32. 33. 34.
quoad restitutionem aduersus dolum, vel culpam, & confessionem, vel assertionem, & restitutionem aduersus eam. 35.
quoad eius fideiussionem, & restitutionem aduersus eam. 36.
quoad donationem, & restitutionem aduersus eam. hu. 37.
quoad donationem dotis, & restitutionem ad opponendam exceptionem non numer. si aut. 37.

quoad debita sibi soluta, & remissionem debiti, & restitutionem aduersus liberationem soluti debiti, vel legati. 39.

quoad acceptationem, vel damnum peruenientiam mutuo, vel soluentem debitum 2. §. 38. quoad sibi venditionem, manumissionem, & libertatis donationem, & reuocationem & restitutionem sine 2. 40. v. §. 42.

quoad restitutionem aduersus remissionem vestigial vel contra confiscationem, aut cessationem canonis aduersus arrogationem, delationem iuramentum, vel aduersus penam consumptionalem, vel aliam. num. 44.

quoad restitutionem succedentis minoris, priuationem hereditatis ob insultum necem defuncti, & aduersus compersionem. 45.

quoad veniam aetatis, & restitutionem aduersus gesta post veniam, & quoad renunciationem, & restitutionem aduersus eam. 46.

quoad restitutionem aduersus errorem, & omissionem allegationem, vel appellationem, & remissionem actionem, vel iudicium, & restitutionem. 47. 48. 49.

quoad restitutionem aduersus sententiam, vel transactionem, num. 50. §. 1. quoad restitutionem in delictis. 51.

MINORVM defensionem suscipit prator sequens naturalem aequitatem. l. 1. de minorib.

Minorum consilium fragile, & infirmum est, & multis captionibus suppositum, multorumque infidus expositum, & ideo aduersus captionem prator auxilium eis praestitit. ibid.

Minorum edictum prator fecit his verbis, quod cum minore 25. annorum natu gestum esse diceretur, vique res ea erit, animadertam. ibid.

Minores vique ad 25. annorum auxilio reguntur, nec ante sui administrationem committi debet eis, quamvis bene rem suam gerentibus ad hoc, ut gestum ab eis tanquam a patribus, fam. maioribus, ratum sit. d. l. 1. & ibi. gl. fi.

Minor si natus sit anno bissexto, vltimus dies de medio tollitur: est ambo dies pro vno computatus, & vique ad momentum, quo natus fuit, computandus est in vltiori die, & etiam tunc restitui debeat. l. 3. §. minor, & ibi. gl. intercalatur. eod.

Minor in spiritualibus habetur pro maiore, & agit, & conuenitur, etiam si sit minor. gl. 1. in l. ait prator. 7. eod.

Minor sine curatore nullo modo potest debitorem suum de iure conuenire in iudicio: potest tamen de facto, vel extra iudicium. gl. 1. ibid.

eum Minoribus gesta non semper sunt rescindenda: sed illa ad bonum, & aequum sunt rescindenda: quia alias nemo contraheret cum eis, & ipsi magno afficerentur incommodo. l. quod si minor, §. non semper. eod.

Minor filium, qui accepit decem muros, & in ludo illa perdidit, prater vnum denarium, & cum illo solo omnia recuperavit, non tenetur, nisi ad vnum: quia illa non recuperavit ex prima causa. l. in ludo, sed ex acquisitione facta in ludo. gl. liris contestate. in l. minor. 3. eod.

Minor habens curatorem assimilatur prodigo. gl. fin. in l. 1. Cod. de curatore furiosi.

Minor si cautionem praestiterit patri de reddendo praedio sibi donato a patre, talis cautio sibi non praediabit. l. si ad resoluendum. 7. Cod. de praed. minor.

Minores consequuntur beneficio aetatis id, quod appellatio maioribus interposita praestat. l. praes. 43. de minorib.

Minores ita iuvantur beneficio aetatis, sicut maiores per appellationem interpositam. ibid.

Minor, qui aspectu apparet maior, vel dicit se maiorem, & aduersarius negat, debet probare aetatem. gl. probandum. l. de aetate. 44. eod.

Minor si dicat negativè se non esse minorem, & aduersarius etiam dicat negativè, eum non esse maiorem, tunc minor praesumitur, cum senex fuerit minor. ibidem.

Minor si probaverit se maiorem agendo cum vno, praediabit sibi, quominus possit dicere se minorem agendo cum alio, vel etiam cum eodem in alia causa. l. 7. §. fi. ibid.

Minor in dignitate electus si quid culpa in reprob. administraverit, sententia, sine decretum electionis praediabit sibi quia tunc probavit se maiorem, vt teneatur his, quos laesit culpa, nec potest restitui, licet alias restituitur per culpam. ibidem.

Minor si probaverit se maiorem agendo cum vno, praediabit sibi quoad omnes, ne iudicis sententia sit perniciosa secum contrahentibus. ibid.

Minor si iuraverit in vno contractu se maiorem, non praediabit in aliis. ibidem.

Minoribus plerumque maioribus succurritur in excusatione delictorum: at in refectione rerum bonum est argumentum: minor non subuenitur: ergo nec maior. gl. prohibeant. in l. nec non. §. quod eis, ex quibus causis maiores.

Minores possunt inter se diuidere praedia quoad culturam, & redditus: licet non quoad proprietatem: & si aequalitas fuit seruata, debet esse diuisio firma. l. Lucius. 39. fam. l. ericium.

Minor in iudicio interrogatus si respondeat se maiorem, praediabit sibi, etiam si minor sit, nisi restituitur: quod potest, nisi dolose fecerit: quia tunc non potest restitui. gl. 1. in l. de aetate. de interrog. action.

Minor 25. ann. per iuris ignorantiam si crediderit filiofam. subuenitur ei, vt non videatur credidisse filiofam. l. regula. de iuris, & facti ignoran.

Minori 25. ann. succurritur in contractu, vel quasi, si errat in iure ciuili: sed non in naturali iure, vel quasi naturali, vel erret in delictis: iuuatur tamen, quando delicta non perueniunt ex animo. gl. viginquique. ibid.

Minoribus licet, quod non licet maioribus: sed non contrà. l. obseruandum. 49. de ritu nupt.

Minoribus valualioribus inuestire de suo fundo licet: quod maioribus non licet. d. l. obseruandum. in addit. marg.

Minores gradus homines dicere vixiores possunt eas, quas hi, qui sunt altioris dignitatis, legibus propter dignitatem prohibentur dicere: a contrà altioris dignitatis homines non possunt dicere eas, quas dicere licet eis, qui inferioris dignitatis sunt. d. l. obseruandum.

Minor, vel pupillus non potest diuidere, nisi pronocetur ad diuisionem: potest tamen diuidere mobilia, etiam si non pronocetur. glo. fin. in l. inter pupillos. de

auth. tut.

Minor, vel pupillus potest prouocare ad diuisionem decreto iudicis, & auctoritate tutoris. ibid.

Minores, vel pupilli possunt inter se diuidere tutore auctore, quando vnus solus maior eos prouocauit ad diuisionem. ibid.

Minoris efficitur id, quod ex pecunia ipsius minoris tutor, vel curator acquisiuit. l. 1. quando ex facto tut.

Minor, vel adulus curatorem habens differt a pupillo tutorem habente. gl. 1. in l. impuberib. de suspectis tutor.

Minor, vel maior 20. annorum non dicitur: qui est in vltima die 20. annorum. l. 1. de manumiss.

Minor deterioris conditionis est, quam maior: nam bona maioris non venduntur, nisi latitauerit: sed minoris venduntur, etiam si fis de iure non fingatur latitator: sed si damnosus laesus est in venditione, restituitur. gl. fi. & ibi. add. marg. in l. fi. minor. de bonis auctoritate iudic.

Minor laesus, sicut antequam in integrum restitueretur, non habet actionem rescissoriam: sed obtemperat restitutione competere incipit: ita non habet exceptionem, nisi prius petita restitutione, qui potest restitutionem petere in modum exceptionis, in qua exceptione sic proposita necessaria, est conclusio, quia illa habet instar actionis. l. exceptio. 7. §. fi. in addit. marg. de exceptionibus.

Minorem vendicantem seruum infantem, quem mihi donauerat possim repellere exceptione doli, nisi mihi reddat alimeta, & alios sumptus probabiles, quos in eum feci. l. apud Celsum. §. fi. minor. de doli mali exceptione.

Minori 25. ann. procurator Caesaris non debet locare fundos, nec vectigalia, ne aduersus eam locationem beneficio aetatis statuatur. in l. fraudem. 4. §. §. fi. de iure fisci.

Minor 25. ann. liberum suffragium in collegio non habet ad electionem faciendam de aliquo, nec vox eius est admittenda. l. fup. & ibi. add. marg. de electionibus.

Minor si testamentum faciat, & iuret se illud non reuocaturum, potest nihilo minus reuocare: cum aucten. sacramentum loquatur de contractibus: testamentum tamen non dicitur contractus. l. verba. 20. & ibi. add. marg. de verb. signific.

Minor potest prouocare aliquem ad diuisionem praedij communis, si sibi expectat. gl. diuidere. in l. iubemus. 14. C. de sacrosanctis.

Minor 25. ann. tenetur praestare iuramentum de veritate dicenda, gloss. 3. in auth. causa. C. de episcopis, & clericis.

Minor 18. annis non redimens patrem captiui non priuatur successione patris: regulariter tamen impubes doli capaces ex delicto tenentur. gl. captiui. in l. auth. si captiui. C. eod.

Minori non succurritur, quando leditur ex accidenti: sed tunc demum quando laeso resultat ex contractu. l. de fidei commissis. 11. C. de transactio.

Minor vrens iure communi non censetur circumuentus, & ideo neque restituitur. gl. fi. ibid.

Minor nomine alimentorum potest donare mari, vel alij coniuncti, licet alias non possit ei donare. gl. penul. in l. exigendi. 11. C. de procuratoribus.

Minoribus aetas in damnis subuenit, non in rebus prosperis: gettis obesse constituit. l. non eo minus. 14. C. eod.

Minoribus in damnis subuenitur: in rebus prosperis gettis iuuatur: quia huiusmodi privilegium datur minoribus sine cuiusque postulatione. gloss. 1. ibidem.

Minores tam in damno, quam in lucro seruari debent indemnes. gl. 1. in l. 1. C. si vt omnia hereditatem.

Minor si tempore sententiae inueniatur locupletior, licet tempore iudicii non 4 fuerit, nihilominus tamen tenetur creditoribus suis. gloss. fi. in l. 1. C. de integ. restit. postul.

Minor, qui restituitur, sicut in damno motari non debetur nec in lucro. l. 1. C. de reputatio.

Minor quando restituitur, quidquid ad eum peruenit vel ex emptione, vel ex venditione, vel ex alio contractu debet restituere. ibid.

Miporem fieri locupletiorum, vel dolo fecisse, quominus ad eum perueniat, paria sunt. gl. fi. ibid.

Minor si tempore litis contestationis sit locupletior, licet postea desinat tempore sententiae, nihilominus tenetur suo creditoribus. ibid.

Minor curatorem habens aequiparatur prodigo: non tamen in quibusdam casibus: nam minor restatur: sed prodigus non gl. absummis. in l. 3. C. de integ. restit. minorum.

Minor curatorem habens similis est quandoque pupillo, quandoque non, vt in accusatione suspecti tutoris, vel in restituenda hereditate tutori, vel curatori. ibidem.

Minor si probet aetatem tempore contractus ex aspectu, potest apparere nunc non esse intra tempora restitutionis in integrum. gl. fi. in l. 4. C. eod.

Minor si probet aetatem tempore contractus, praesumitur hodie esse intra tempora petendae restitutionis, nisi probet contrarium ab aduersario, vel nisi appareat contrarium ex aspectu. ibid.

Minor aspectu transfert onus probandi. ibid.

Minor si probet se fuisse minorem, non tenetur praesumitur minor: quia solo tractu temporis maior quis efficitur, vel est hodie maior. ibid.

Minor de iure non potest allegare turpitudinem suam: potest tamen allegare ei, qui fraudem participat, & fuit participes turpitudinis. gl. 2. in l. de tutela. 7. C. eodem.

Minor, & absens causa reipub. similes sunt. gl. fi. in l. ea, quae. §. §. fi. quando. C. de temporib. in integrum.

Minor debet iurare de veritate dicenda, & non de calumniis. gl. fi. in l. 1. C. de iur. iur. propter calum.

Minorem se allegans debet probare se minorem. l. cum te. 9. C. de probatio.

Minor ne à curatib. liberaretur, si aliter se minorem 25. ann. debet de ea aetate probare. l. d. l. cum te. & ibi. gl. 2.

Minor non praesumitur nunc, qui aliquando fuit: quia solus cursus temporis

facit maiores. gl. fi. ibid.
 Minor volens liberari à curatorib. si aſſerat ſe maiorem, debet probare de ca. 2. ete. ibid.
 Minor non teneat probare ſe minorem, quando tutores volunt finire tutelam, dicentes eum eſſe puberem: ſed ipſi tutores debent probare maiorem. ibid.
 Minor volens à tutela liberari contra aſſertionem tutorum, ſi dicat ſe minorem, teneat ipſe probare ſe minorem, & probat hoc, eò quòd tempore contractus fuit minor. ibid.
 Minor habens fundum communem cum alio non poteſt prouocare illum ad diſiſſionem fundi: ipſe tamen minor prouocari poteſt à maiore: & talis diſiſſio tenet etiam ſine decreto. gl. fi. in l. fi. C. de fundo dotali. l. 1. pen. C. de prædiis minorum. gl. legitima. in l. ex duobus. 18. de neg. geſt.
 Minor ciuitas, & Eccleſia æquiparantur. gloſſ. i. in l. 3. Cod. quando ex facto tutor.
 Minor poterit eligere, & petere vel rem ex pecunia ſua emptam à curatore: licet non nomine minoris, vel pecuniam ipſam cum viſuris centefimis. l. 3. & ibi. gl. pe. C. arbit. tutel.
 Minor licet conſequi poſſit, vel conſequutus ſit damnum ſibi illatum à tutore, eo ab hereditate paterna abſtinente, non propterea ipſe minor poteſt conueniri à creditoribus hereditariis. l. 4. & ibi. gl. i. C. eod.
 Minor, an maior quis eſſe cenſetur, ætas, non aſpectus corporis conſiderari debet quantum ad finiendam tutelam. l. fin. C. quando tutor, vel curator.
 Minor, vel maior an quis ſit quantum ad contrahendum matrimonium, corporis aſpectus, & indagatio conſideratur, ſi dubium ſit, an ſit pubes, vt generare poſſit. gl. i. in addit. ibid.
 Minores non amittunt beneficium, quod eis debet eſſe perpetuum. gl. pen. in l. minorib. 6. C. de his, quib. vt indignis.
 Minor 25. an etiam ſi ſit femina, abſente curatore, ſtipulari ſibi poteſt. l. neque tutoris. 7. C. de contrah. & co. mmit. ſtipul.
 Minor tenetur ſoluere tributum, cum in hoc locupletior ſit. gl. penas. C. de fundis patrimon. lib. 11.
 Minori quandoque licitum eſt aliquid, quod maiori non licet: regulariter tamen quòd minori licet, multò fortius maiori licet. gl. i. in l. 1. de feudo mar. chie, vel ducatus.
 Minores ſicut conſecrantur illaſi ipſo iure: ita maiores: & ſicut tempora iuſſæ abſentia, quæ dantur minoribus excipiuntur de quadriennio: ita & de quadriennio, quòd datur maioribus. gl. fi. in l. fi. C. de temporibus in integ. reſtit.
 Minor impubes, cui feudum datum eſt, non cogitur fidelitatem facere, donec venerit in maiorem ætatem, in qua doli capax ſit: poteſt tamen illud retinere: ſed pubes per annum, & diem differens facere fidelitatem, priuatur feudo. c. 1. §. fi. minori. & ibi. gl. fi. minori. ſi de feudo deſuncti contentio ſit.
 Minor xviii. ann. non debet compelli iurare de pace tenenda. † gloſſ. à decimo octauo. in l. hac edictali. de pace tenenda inter ſubditos.
 Minor xviii. ann. non tenetur per ſe pugnare, cum non compellatur in pugna iurare: ille enim, qui pugnam facit, debet iurare, quòd nullam rem habet, quæ ad maleſcium pertinet. ibid.
 Minor iurans ſue ſuper altari, ſue ſuper libro continente Euangelia, ſue ſuper alio libro, vel ſuper ligno, vel lapide de non contrahendo contractui à ſe facto, debet obſeruare tale iuramentum. d. l. hac edictali. §. item ſacramenta. & ibi. gloſſ. item ſacramenta. authen. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vend.
 Minor faciens rem non prohibitam non poteſt venire contra ſuum factum, niſi per reſtitutionem. gl. i. in auth. ſacramenta. C. ſi aduerſus venditionem.
 Minoribus interdicitur non debet frui maioribus. l. cui pacto. de ſeru. exportand.
 Minoribus honoribus pœnæ cauſa prohibitus aſpirare ad maiores honores ridiculum eſt: maioribus tamen prohibitus minores petere non prohibetur. l. relegatorum. §. ſi de interd. & releg.
 Minor ætas probari poteſt teſtibus, vel inſtrumentis, vel aſpectu. gl. fi. in l. cum te. 9. C. de probat.
 Minor ætas habet multa ſpecialia. gloſſ. fin. in auth. quod locum. Cod. de dote cauta.
 Minoris ætatis tempus attenditur tempore, quo celebratur actus, & non quòd maior ætas ſuperuenerit. gl. pe. in l. maiorib. C. de his, quib. vt indign.
 Minor ætas excolat matrem, quæ filiis ſuis tutorem non petit, neque ob id eſt priuanda ſucceſſione impuberis. l. 1. C. ſi aduerſus delictum.
 Minor ætas regulariter in delictis neminem excuſat. ibid.
 Minor ætas inſpicitur de momento ad momentum, & dies biſſextilis cum præcedenti computatur pro vno. l. 3. §. minore, de minoribus.
 Minor parti præiudicat quòd maior pars facit in his, quæ pertinent ad plures, vt ad ſingulos: & agitur de præiudicando non conſentientibus, quo caſu requiritur, quòd ſimul ad hoc ſint congregati. l. & ſuum. §. ſi de pac.
 Minorem litem legans intelligitur legare mediam, ſi non appareat quam lancem ex lancibus maximam, minorem, vel mediam teſtator legare voluerit. l. qui lancem. 13. de auro, & arg.
 Minor intelligitur de media. ibid.
 Minor agens contra mulierem ex fideiſſione à ſe facta ſibi nomine alieno repellitur per exceptionem Velleiani, ſi prior debitor ſit ſoluendo alioquin tenetur minori, nec iuuatur Velleiano. l. fi. apud minorem de minorib.
 Inter Minores duos maior eſt conditio conuenti, ſi uterque certat de damno vitando: ſicut ſi alter certat de lucro captando. l. fi. minor. 15. eod.
 Minor dum eſt in minori ætate, non poteſt ratificare eius nomine geſta: ſed bene poteſt tutor, vel ipſe minor cum auctoritate tutoris. gl. ſoluentes. in l. ſi procurator. de conditione ind. ibi.
 Minor 25. an de dote cauta, non numerata non opponet exceptionem intra legitimam, & communia tempora, & earenus reſtituitur, vt non tranſcendat à tempore nuptiarum. 12. annuum. auth. fi. minor. C. de temp. in integ.
 Reliqua verbo, Maior. l. 2. §. 4. 5. Poſſulare, Praſcriptio, 11. 12. 13. Quædriennium, Remittendi, Sententia, 18. 19. Torqueri, lxx. 8. Adoleſcenti, Cauſa, Com-

munis, 1. Dies, 3.

Minor 25. an in cauſis, in quibus reſtitui poteſt, non eſt procurator idoneus, neque idoneus deſenſor: quia ei, & eius fideiuſſoribus ſuccurritur per reſtitutionem in integrum. l. minor. 14. de minorib.
 Minor 25. an etiam ſine mandato defendens quandoque non reſtituitur, vt ſi pro patre, matre, vel ſimilibus interueniat deſenſor in ſubſidium, cum iure communi ſit vſus his caſibus. glo. poteſt. ibid.
 Minor 25. an non eſt idoneus deſenſor, vel procurator, licet fideiuſſor animo donandi pro eo interueniat. d. gl. poteſt. ibid.
 Minor 25. an ad defendendum patrem poſſit licem conſeſtatam ab eo admitti, quando contra patrem abſentem ad diſſiniſſionem poteſt perueniri. gl. non eſt. ibid.
 Minor quaſi procurator volens defendere patrem abſentem non debet admitti: quia non habet legitimam perſonam: tum quia ei, & eius fideiuſſoribus ſuccurritur ad allegandum tamen cauſas abſentia recte admittitur, cum tunc quilibet debeat admitti. ibidem.
 Minor quando iure communi vritur, admittitur, neque reſtituitur. ibid.
 Minor non poteſt conſtitui procurator ad agendum: quia poteſt ſe reſtitui. gloſſ. ſuccurritur. in l. fi. in l. minor. de procuratorib.
 Minores 25. an legitime deſenſi, etiam contra tempus, reſtituantur ad totam cauſam: abſentes vero ex cauſa probabili, & neceſſaria legitime deſenſi reſtituantur ad appellandum. l. fin. de reſtitutione in integrum.
 Minores non legitime deſenſi ſi ſunt condemnati, iudicium nullum eſt. gloſſ. i. ibidem.
 Minor legitime deſenſus contra ſententiam pro libertate datam non reſtituitur: nec contra patrem, vel patronum. gl. cognita. ibid.
 Minores legitime deſenſi poſſunt petere reſtitutionem, & nihilominus poſſunt conuenire tutores, vel curatores. ibid.
 Minor ſolus, & fine curatore ſiſtere non poteſt in iudicio: ſed recte poteſt probata ætate. gl. i. in l. de ætate. 44. de minorib.
 Minorem ſi quis defendat ex ſua voluntate, & ſine mandato, & condemnatus ſit, teneat ex cauſa iudicati, nec ei prodeſt minoris ætas ad impetrandam reſtitutionem, cum non ſit leſus. l. eum, qui. 48. & ibi. gl. i. & 1. eod.
 Minorem cum mandato deſenſus ſi condemnatus ſit, poteſt ex minoris perſona impetrare reſtitutionem, niſi à procuratore res ſeruari poſſit. d. gloſſ. i. ibidem.
 Minorem ex neceſſitate defendens tutor, vel curator, ſi condemnatus ſit, indiſtincte reſtituitur minor, & ipſi nomine eius impetrabunt reſtitutionem. ibidem.
 Minorem ſi quis defendat ſine mandato, ad condemnatus ſit, teneat deſenſor ex cauſa iudicati, & minor deſenſori, ſi deſenſor bene geſſit: ſi vero male geſſit, non teneat, & ſic non indiget reſtitutione, quamvis deſenſor teneatur victori. † gl. final. ibid.
 Minor habens legitimam perſonam ſtandi in iudicio per ſe, poteſt procuratore conſtituere ſine tutore, vel curatore: quoniam neuter requiritur, aut non habet legitimam perſonam, & tunc neceſſarius eſt curator. † gloſſ. fin. & ibi. add. marg. in l. 3. §. qui petant tutores.
 Minor non poteſt procuratorem conſtituere, niſi auctoritate tutoris, vel curatoris. gl. ætate. in l. Lucius. 47. de adminiſtr. tutorum.
 Minor accusans teſtamentum de falſo, iure communi perdit legatum in eo ſibi relictum: ſed per reſtitutionem in integrum ignoſcitur ei, & legatum non amittit. l. poſt legatum. §. ætati. & ibi. gl. ignoſcitur de his, quibus vt indign.
 Minor ſine curatore in iudicio habetur loco præſentis. gl. i. in l. ſurioſo. 9. de re iudicata.
 Minor non habens curatorum in iudicio non obligatur. l. acta. 45. §. fin. eodem.
 Minor 25. an in deſenſus patitur miſſionem in poſſeſſionem, & venditionem: ſed reſtituitur. gl. i. in l. contra pupillam. 54. eod.
 Minor 25. an vel non habens curatorum, ſi nullo defendatur, patitur miſſionem in bona ſua, & venditionem, ſue latere, ſue non latere. l. minor. & ibi. gl. qui habet de bonis auctorit. iud. poſt.
 Minor 25. an curator non habens citatus debet ſibi inuenire curatorem, nec creditores teneantur inuenire ei: poſſunt tamen, ſi volunt. gloſſ. inueniat. ibidem.
 Minor citatus debet legitime comparere: ſcilicet cum curatore, licet in citatione hoc non dicatur: quia intelligitur ita citari minor, vt legitime compareat. gl. inueniat. in add. marg. ib.
 Minor non eſt idoneus deſenſor ſui. d. l. fi. minor.
 Minor latrans, licet de iure non dicatur latitare: de facto tamen dicitur latitare gl. fi. ibid.
 Minor 25. annorum non poteſt accuſare de adulterio, niſi de commiſſo cum vxore ſua, & in eo de facili non præſumitur calumnia. l. ſi maritus. 15. §. lex Julia. de adulteriis.
 Minor 25. an admittitur ad accuſandum in omnibus criminibus, publicis excepto adulterio, etiam ſi non proſequatur ſuam iniuriam, non tamen admittitur pupillus. gl. ſpecialiter. ibid.
 Minor 25. an accuſanti de adulterio vxoris ſuæ, & ſic proſequenti iniuriam ſuam non obſtancur exceptiones ætatis, & leoncinij: ſcilicet poſt nomen rei receptum inter reos, ſicut nec maior obſtancur ſed alia exceptiones, quæ obſtanti poſſunt maioribus, & obſtanti poſſunt minori: veluti quod ſit magiſtratus, item exceptio quinquenni, vel ſex menſium, & ſexaginta dierum. gloſſ. obſtanti. ibid.
 Minor maior infante poteſt vel ipſe cogneniri auctoritate tutoris, vel curatoris, niſi ſit abſens tutor, vel curator: ſed ſi ſit minor infans tunc conuenitur tutor. gl. 3. in auth. cauſa. C. de epicoſcopis, & clericis.
 Minor debet iurare de veritate dicenda, maxime cum ad iudicem pertineat inquirere veritatem. gl. poteſt. in l. i. videamus de in ſtem iurando.
 Minor regulariter non eſt idoneus ad defendendum: idoneus tamen eſt ad defendendum patrem abſentem, quando contra eum abſentem ad diſſiniſſionem poteſt

potest perueniri. l. exigendi. 12. C. de procuratoribus.

Minorum filium defensorum audire iudicialiter pro patre absente praestita satisfactorio multo iustius et quam absente patrem quia contumacem, & indefensum graui condemnatione afficere. ibid.

Minor 5. ann. non potest esse procurator ad iudicia, nisi ad defendendum patrem absente, contra quem potest perueniri ad diffinitum: ad negotia tamen potest esse procurator minor etiam decem & septem annorum. gl. non iniunct. ibid. & gl. non est in l. minor. 5. 1. de minor.

Minor 5. ann. regulariter de iure communi repellitur de procuratore: de iure tamen speciali potest quandoque admitti. 7. d. gl. non iniunct. & gl. legitimam. in l. exigendi. 12. C. de procuratoribus.

Minor filius non auditur pro patre absente sine mandato, quando contra patrem absentem ad diffinitum perueniri non potest: quia lis non erat contestata. gl. pe. ibid.

Minor filius quando admittitur pro patre absente in minoris persona formatur sententia. 7. d. gl. pe. ibid.

Minor filius defendens patrem post litem contestatam si condemnatur, non restituitur, cum iure communi vius sit defendendo patrem, cum ipsa natura hoc exigat. 7. ibid.

Minor procuratorem constituere non potest ad iudicia sine autoritate curatoris. gl. 1. in l. non eo minus. 14. C. de procuratoribus.

Minores non possunt aspirare ad honores, nec contrahere, nec agere in iudicio, vel conueniri, nisi habeant curatores, & ideo indigent beneficio principis concedentis eis veniam. gl. 2. in l. C. de his, qui veniam impetr.

Minor cum iuramento potest interesse in iudiciis, & iuramentum debet obseruari quia licet iudicium reddatur in iniuriam: iuramentum tamen non exigitur ab iniurto. gl. 3. in auth. sacramenta. C. si adit. vend.

Minor cum auctoritate curatoris potest iudicium suscipere. gl. 1. in l. si. 3. quod obseruari. C. de iureiur. propter calum.

Minor filius esse in iudicio sine curatoris auctoritate, quando impetrat veniam aetatis, vel in interdito de libero homine exhibendo, vel in interdito momentaneae possessionis, vel etiam pro conuictis. gl. 2. in l. 1. & l. si. qui legitimam personam standi.

Minor sine curatore non habet legitimam personam standi in iudicio in causa proprietatis. l. si. C. cod.

Minor postquam obtinuit sine curatore in causa possessionis, postea per modum reconuentionis non potest reconueniri sine curatore super proprietate. ibid.

Minor sine curatore non habet legitimam personam standi in iudicio in causa possessionis, quando conuenitur. 7. gl. 2. ibid.

Minor etiam pupillus, & seruus nomine suo agere potest in recuperanda, vel retinenda possessione, scilicet in adipsandis. gl. 3. ibid.

Minor, vel pupillus succumbens in possessione cum curatore obrepando pedentem agere non poterit sine curatore, vel tutore de proprietate. ibid.

Minor, vel pupillus potest conueniri cum auctoritate tutoris, vel curatoris. gl. si. ibid.

Minorem debet admonere volens ligare eum eo, vt curatorem sibi dari postulet: qui si nolit postulare, potest lingas adire iudicem, vt in dandis curatoribus officio suo fungatur. l. 1. C. qui perant tutores.

Minor curatorem habens si a nullo defendatur, patitur venditionem suorum bonorum ex interloquutoria, vel diffinitiva sententia, licet secus sit, si sit pupillus. l. 1. ibid.

Minor 5. ann. habet legitimam personam standi in iudicio super possessione momentaria. gl. 1. in l. in vniuersis. C. qui daret tutores postunt. gl. fin. in l. 1. C. si de moment. possessio.

Minor 5. ann. non habet legitimam personam standi in iudicio, nisi interposito decreto administrandi patrimonij gratia veniat aetatis sibi data, aut in litem curator fuerit sibi datus. d. l. in vniuersis.

Minor sine curatore non potest esse in iudicio criminali, ne ex sua impericia, vel iuuenili calore aliquid vel dicat, vel taceat, quod si fuisset prolatum, vel non expressum, poterat ei prodere. l. 4. C. de auctoritate praestand.

Minor 5. ann. non potest esse in iudicio super causa mercedis dotalis: scilicet tamen quando causa dotalis incidit in causa matrimonij. gl. aetatis in add. marg. in auth. quod locum. C. de collatio.

Minor admittitur vt maior etiam in causa proprietatis auctore tutore: restituitur tamen contra sententiam, cum eam contrahit. gl. si. in l. 1. Cod. si de moment. poss.

Minor in violato thoro sine curatore accusare potest. gl. ne vllum. in §. neque tamen. l. i. de auctor. tutorum.

Reliqua verbo, Procurator, 13. 14. 15. 4. Postulare, Accusatio, 10. Causa, 4.

Minor si restitutus si datur regressus contra alium, tunc sibi, & eius fideiussori succurritur: veluti si minor volens defendere reum dedit fideiussorem, eo restitutus remanet actio creditoris contra debitorem, quem defendere volebat. gl. succurritur. in l. minor. 5. 1. de procuratoribus.

Minori, & eius fideiussoribus succurritur per in integrum restitutionem. d. l. minor.

Minor si sit restitutus eo quod dolo aduersarij ex inducibus, quamuis creditor non detur regressus in alium, tunc fideiussori eius succurritur, non vt minori: sed vt minor restitutus pro sit sibi, imo etiam minor careret restituti, nihilominus iuuaretur fideiussor. gl. succurritur. ibid.

Minor non interuenit aliquo dolo aduersarij si fuerit fideiussor, & creditor non feruetur actus in alium, tunc eius fideiussor non iuuatur. ibid.

Minor quamuis eximatur ab obligatione principali per restitutionem, eius tamen fideiussor non liberatur incontinenti: quia restitutus non tollit actionem, neque obligationem: sed exceptionem inducit. gl. & non puto. in l. 3. §. de vtriusq. de minoribus.

Minor restitutus non est eius fideiussor. l. in causa. 14. de minoribus.

Minor restituitur aduersus creditorem principalem, & aduersus eius fideiussorem agentem contra eam actionem mandati. d. l. in causa. in princip. & §. 1.

Minor si sit in dolo, vt quis pro eo fideiuberet, non solum creditor principalis: sed etiam eius fideiussori subuenitur contra minorem. gl. 1. ibid.

Minor si sit deceptor dolo aduersarij, tunc eius fideiussor restituitur, aliis non gl. rependendum. in d. l. in causa. §. in summa. & l. 1. C. de fideiussor. minor.

Minoris restitutus non prodest eius fideiussor. l. 2. C. de fideiussor. minor.

Minoris fideiussor ex sua persona id est ex suo pacto, vel obligatione sua obligatur: sed in veritate nomine minoris est obligatus. gl. 4. ibid.

Minore restitutus fideiussor eius debet etiam de nouo petere restitutionem in casibus, in quibus beneficium transit ad ipsum: vt in casu quando fideiussor est circumuentus dolo aduersarij debet petere restitutionem eodem iure, quo & minor fuit restitutus. gl. si. ibid.

Reliqua verbo, Fideiussor, 14. 15. Minor, 5. 8. 10. 11. infra §. 5.

Minor non admittitur ad honores suscipiendos, & admissus vocis suffragium non habet inter decuriones. gl. si. in l. 2. de decurion.

Minoribus singuli anni remittuntur per singulos liberos ad suscipiendos honores, ad quos alii ipsi non admittuntur. d. l. 1.

Minor 25. ann. ad honores admitti non potest. gloss. 1. in l. de aetate. 44. de minoribus.

Minor 25. ann. maior vero decem & octo annis potest gerere magistratum, & ferre sententias: scilicet si sit minor decem, & octo annis. l. quidam. 57. de re iudic.

Minor 20. ann. maior tamen decem, & octo annis non cogitur iudicare: si tamen iudicat, tenet sententia. gl. 1. ibid.

Minores 25. ann. non possunt esse decuriones. gl. non improbari. ibid.

Minor etiam decem, & octo annorum dummodo adules sit, consensu partium potest dari iudex scientibus his, qui in eum consenserunt: & valet sententia ab eo lata. l. quidam.

Minor decem, & octo annis prator, vel consul electus a principe, scienter potest ferre sententias, & valent eorum sententiae. ibid.

Minor 25. ann. decurio factus ex causa sportularum, & salaria decurionum debet habere: sed interim suffragium inter ceteros ferre non potest. l. sportulae de decurionibus.

Minores 25. annorum debent admitti ad administrandam rem publicam, nec ad munera personalia, nec ad honores, nec ad decurionatum, nec creati de facto, vel de iure ferunt suffragium in curia. l. ad rempublicam. 8. de muneribus, & honoribus.

Minor 25. ann. dicitur, qui non tetigit annum 25. & qui tetigit 25. habetur pro maiore quoad hoc, vt ad honores sine administratione admitti possit. ibid.

Minores creari, vel admitti ad decurionatum non debent, nisi de ceteris idoneis. gl. 4. in l. 1. C. qui, & aduersus quos.

Minor iniurius creatus, & ordinatus decurio, ex eo quod habebat vicefimum annum, & quinque liberos, veniens est ipsum suffragium inducitur. ibid.

Minor in educatione propagans sobolem, vel ordinatus ad decurionatum virginitatis parit necessitatibus, in quibus casibus ipsum esse inducitur licet sit probabile, & necessarium: non tamen est necessarium ad impediendum restitutionem. gl. si. ibid.

Minor in subdium Senator eligi potest. gl. penult. in l. 1. C. de his, qui veniam aetatis.

Reliqua verbo, Decurio, 2. Index, 17. Minor, 7.

Minores 25. ann. curatores accipere non coguntur, nisi ad litem. gl. fin. in l. 1. 14. de minoribus.

Minor 24. ann. agens si propositus tutelae iudicium contra heredes tutoris, & ante causam finitam eo facto maiore heredes sunt abfolui, restituentur eis minor, si calliditate, vel dolo aduersarij hoc est hereditatem, est factum, vt eo facto maiore ipsi liberarentur: scilicet si propter leuem suspicionem, vel leuem fraudem hereditatem: quia tunc non restituitur. l. 5. si quis eod.

Minor potest prius agere cum tutore, quam cum contrahente, & e contra. l. imperatores. 47. eod.

Minor si sit laesus dolo tutoris, vel curatoris in amittenda actione contra debitorem suum, si amittit eam, habet electionem agendi contra curatorem, vel contra debitorem per restitutionem: nisi vero amittit instantiam tantum, potest solum agere contra curatores ad omne damnum sui restituendum. 7. gl. final. ibid.

Minori 25. ann. furioso dari debet curator, non vt furioso: sed vt adolescenti, quasi aetatis sit impedimentum. l. 3. de tutelis.

Minor 25. ann. si fiat furiosus, non datur ei curator vt prodigo: sed vt minori: & si ei datus sit curator vt prodigo, cum deberet dari vt minori, tenet datio: sed rescinditur, si error non sit expressus in sententia. l. 3. in add. marg. eod.

Minoribus 25. ann. absentibus omnimodo agi debet contra eorum curatores, & non contra eos. l. 3. de administr. tutorum.

Minorem 25. ann. vel eius curatorem in ius vocare liberum est actori: sicut & ipse minor consensu curatoris, vel ipse curator si velit, suscipit litem. d. §. 1. in add. marg.

Minor 25. ann. potest dare tutelam filio suo. d. l. 3. §. quamuis. eod.

Minor factus maior, ex eo quod eum, cui curator praedia condixit, procuratorem fecerit, non videtur eo nomine curatorem suum liberasse, & agnouisse debitum, quod ex condictione reliquatus est conductor. l. Lucius. 47. eod.

Minor curatorem habens non est ab iuribus ei, cui a tutore curatore dato bonus interdictum est, quantum ad venditionem. l. 3. Cod. de in integr. restitutione minor.

Minor in his, quae male gessit tutor, non prohibetur reuocari, licet interdicatur a suo tutore personali actione tutelae, vel vili negotiorum gestorum actione possit consequi. l. 1. C. si tutor, vel curator interuen.

Minor in his, quae male gessit tutor, vel curator, restituitur, & potest ius suum, vel suam rem consequi a tutore, vel curatore, quando superest gloss. l. si. ibid. & l. si. C. eod.

Minor in his, quae male gessit tutor, vel curator, licet a tutore, vel curatore possit ius suum consequi, si tamen non sit soluendo, potest petere restitutionem. gl. si. in d. l. si.

Minor habet vtilem actionem contra magistratum, qui tutorem minus idoneum

neum dedit excussum prius bonis tutorum, & fideiulorum. l. 1. & pen. C. de magist. conueniend.

Minores in subsidium habent regressum contra iudices, qui eis tutores, vel curatores dederunt, & contra fideiulores, quos illi de indemnitate receperunt. ibid.

Minor licet agat contra tutores, & fideiulores rem pupilli saluam fore, non tollitur actio contra magistratum: sed tenetur in subsidium: poterit tamen cedere actionem contra alios fideiulores, quos accepit de propria indemnitate. l. 1. & ibi gl. 1.

Minor habet utilem actionem sine cessione excussum bonis tutorum contra eorum fideiulores, quos iudex recepit pupilli rem saluam fore, & interim non tenetur iudex. §. gl. 1. ibid.

Minori non datur actio contra heredes magistratus, cuius leui culpa idonee cautum pupillo non est, cum dedit ei tutores. l. 2. de magistr. conuen.

Minori contra magistratum lite contestata datur actio pro leui magistratus culpa in non idonee cauendo pupillo. d. l. 2. & ibi gl. 1.

Minor non habet privilegium ante alios creditores in bonis magistratus, qui minus idoneum tutorem sibi dedit, vel idoneam cautionem non recepit, quando magistratus non est soluendo. gl. pen. l. 3. C. cod.

Minor contra nominatorem tutoris, vel curatoris minus idonei non potest antea agere, quam excussum bonis nominati, & fideiuloris eius, & contutorum, cum non sit indemnitate eius satisfactum. l. 4. C. cod.

Minori bus competit utilis actio contra magistratum, si tutores ab eo nominati finito tempore administrationis soluendo non sint, nec a fideiuloribus soluendo exigi potest. l. penult. C. cod.

Minor poterit eligere an magistratum prius debeat conuenire, an scribam, & estimatorem, qui minorem estimationem rerum in inventario fecerunt. gl. fi. in l. fi. C. cod.

Minor non habet utilem actionem sine cessione contra fideiulores, quos iudex accepit de propria indemnitate, quando iudex minori dedit tutorem. §. l. 1. & ibi gl. 1. & fin. C. de magistr. conueniend.

Reliqua verba, Curator, per tot. Magistratum, 11. 12. 13. Fideiulor, 18.
Minorum pradia vendi possunt cum decreto si grauari sint re alieno, vel quando plus incommodi, quam commodi afferunt ipsi minori. l. mandata. & ibi gl. causa. de officio eius, qui mand.

Minor, vel Ecclesia si in causam non concessam vendat, valet venditio, si fecit meliorem suam conditionem. gl. alimentarius. in l. cum ij. §. eam. de transactio.

Minoris res quando venditur, debet fieri subhastatio. l. & si sine. §. quæsitum. de minor.

Minoris res si vendatur, & existat, cui plus liceat, minor propter lucrum in integrum restituitur, vel rursus admittatur licitatio. ibid.

Minoris res si sit vendita sub pacto additionis in diem, & post diem offerat alius maiorem conditionem, restituitur minor, quæ paruum tempus fuerit appositum. gl. qui plus. ibid.

Minores restitui debent contra venditionem rerum suarum, quæ præcepto legis, vel testatoris erant seruanda. d. §. quæsitum.

Minor 2. ann. si vendat rem sine decreto, non valet venditio ipso iure, & ideo tunc habet opus restitutione. gl. i. in l. minor. 39. de iur. iur.

Minor 2. ann. si vendat rem cum decreto nihili, & ego tibi, minor restituit aduersus me, & in ipsam rem aduersus te, tibi competit actio ex empto de euictione in simplum contra me. d. l. minor. & ibi gl. restitui.

Minor curatore auctore si vendidit fundum sine decreto, non indiget restitutione in integrum aduersus venditionem. gl. vendidit. in l. si sine. 33. §. interpositio. de administrat. tutor.

Minor curatorem habens si sine decreto vendiderit res mobiles, vel hodie quæ seruando seruari non possunt, nulla est venditio. gl. res. in l. 3. de in integr. restit. min.

Minor si vendiderit res immobiles cum curatore, talis venditio non valet, nisi addit etiam auctoritas iudicis. ibid.

Minor filius si vendat prædium paternum sine decreto, venditio ipso iure non tenet, nisi quando pater permisisset, fideiulor tamen si accedat, semper tenetur. gl. 3. in l. 1. C. de fideiul. min.

Minor filius si vendat prædium paternum cum decreto, valet venditio: sed restituitur prædium ipsi per restitutionem, neque tenetur de euictione: fideiulor tamen semper tenetur. ibid.

Minori vendenti prædium paternum cum decreto datur restitutio, vt de euictione non teneatur, vel ad ipsum prædium. d. gl. 3. & 4. ibid.

Minor si vendiderit sine decreto iudicis possessiones, talis venditio est ipso iure nulla: sed si vendiderit cum decreto, restitui potest: & si accesserit fideiulor, obligatur. l. 2. & ibi gl. 1. C. de fideiul. minor.

Minor quando vendit, vel alienat, requiritur in tali alienatione decretum iudicis, & auctoritas tutoris. gl. 1. ibid.

Minor vendens cum decreto iudicis possessiones, restituitur, si læsus sit tantum sui facultate licet non dolo aduersarij. gl. 3. ibid.

Minor vendens rem cum decreto, facit rem non prohibitam: vnde tenet venditio ipso iure: sed restituitur, nisi iuramento confirmauerit. gl. 1. in auth. sacramenta. C. si aduers. vendit.

Minor vendens rem sine decreto dicitur facere rem prohibitam: vnde venditio ipso iure est nulla, & potest minor iure suo vindicare. ibid.

Minor vendens rem cum decreto si iurauerit non contrahere, valet venditio, si ipse minor fuerit pubes. ibid.

Minoris res pignoratæ possunt vendi ex pacto, vel lege a creditoribus, etiam sine decreto iudicis, si sine pignoratæ prædecessore. gl. 1. in l. 1. C. si aduers. venditionem pignorum.

Minor poterit approbare venditionem inualidam factam a tutore, & pretium iustum, licet vilior sit venditum, petere ab ipso vendente. l. cum interdictæ. C. arbit. tutel.

Minor sine decreto per transactionem si dedit fundum fratri suo, vel etiam si vendidit, poterit vindicare, restituito fratri, si quid minor ab eo percepit. l. 4.

C. de prad. minor.

Minor si sine decreto fundum, de quo litigabat, per transactionem diuise cum fratre suo aliquo sibi dato nomine transactionis, poterit illum vindicare. §. gl. pe. ibid.

Minoris venditio possessionis per procuratorem oblato libello ad iudicem fieri non potest. l. minorum. 6. C. de prædiis minorum.

Minoris venditio possessionis fieri non potest, nisi apud acta causa alienationis probata, quæ venditionis necessitatem inferat, decretum sollemniter interponatur. ibid.

Minorem locupletatum esse, vel pretium prædij venditi a tutore, vel curatore sine decreto conuersum esse in minoris utilitatem, debet probare emptor, si pretium solum sit tutore, vel curatore: sed verò si pupillo: quia tunc pupillus probare debet non esse verum in suam utilitatem. gl. 1. in l. prædiorum. C. eodem.

Minorem locupletatum, vel pretium prædij minoris esse conuersum in ipsius utilitatem debet probare emptor, si venditio non tenuit: sed si tenuit, & periturum relinquit, debet probare minor. ibid.

Minor si est deceptus in hoc ipso, quod vendidit, quia non expediebat sibi vendere, tunc restituitur ad rem ipsam: sed si sit deceptus in eo, quod vendidit, vel pretio, cum curatore vendere deberet, tunc restituitur, vt pretium suppleatur. gl. fin. ibid.

Minorum prædia sterilia non possunt vendi, cum non dicantur sterilia, quæ vendi possunt, nisi forte nihil posset percipi. gl. 1. in l. ob. 2. 1. C. eod.

Minor curatore auctore etiam sine decreto iure Digestorum poterat alienare prædia vrbana: sed hodie non. §. gl. vendidit. in l. si sine herede. 33. §. interpositio. de administratione tutorum.

Minor si prædium rusticum vendiderit sine decreto, dominium eius, siue ius ab eo discedere non potuit, & ideo poterit vindicare illud cum fructibus extraneis, vel illis consumptis condicere. l. si prædium. 16. Cod. de prædiis minorum.

Minor vendicas prædium a se venditum sine decreto, repellitur exceptione doli mali, si non soluit pretium cum vltis emptori, & etiam sumptus, si quos fecit emptor in prædio, si prius propter emptor pretium fuisse verum in ipsius minoris utilitatem. ibid.

Minorum animalia supereant, & vestes detritæ vendi possunt sine decreto. l. si. C. quando decreto opus non sit.

Minor maior factus si ratam habeat venditionem rei suæ a se, el a tutore, vel curatore factam sine decreto, tenet venditio. gloss. in rub. Cod. si maior factus alienatam.

Minor maior factus licet ratam habeat venditionem prædij intra dimidium iusti pretij factam, potest illud vendicare, nisi sibi suppleatur iustum pretium, vel in debito compenetur. l. 1. C. eod.

Minor maior factus expresse ratam habens venditionem prædij non potest postea eam renouare, licet sine decreto venditio fuerit facta. gl. 4. ibid.

Minor maior factus si ratam habeat venditionem prædij, habetur, ac si in maiori ætate venderet illud. gl. si minore. ibid.

Minor venditio rei immobilis sine decreto factam non potest retractare, si post 2. ann. quinquennium tacerit, & ita tenet, ac si ab initio legitime fuisset alienata. l. 1. C. eod. & ibi gl. 2.

Minor habens tutorem, vel curatorem, si vendiderit sine eo, non valet venditio. gl. 2. ibid.

Minor si auctoritate tutoris, vel curatoris rem immobilem vendiderit sine decreto, & tacerit post 2. ann. per quinquennium, non potest postea contrahere venditionem. l. si. ibid.

Minor statim maior factus poterit expresse confirmare venditionem factam a se sine decreto. gl. 3. ibid.

Maiores 2. ann. permittuntur est res immobiles, & mobiles capui pro eius redemptione vendere, & obligare: & capui postquam redierit, cogitur tales venditiones, & contractus ratos habere. §. si vnum de prædictis. in §. & ibi gl. supponendi. in auth. de appellatio. cog. col. 8.

Minores tam masculi, quam femine non possunt sine decreto alienare prædia, licet habuerint imperatram veniam ætatis. l. 2. & ibi gl. ita tamen. & gloss. non alienat. C. de his, qui veniam.

Minor obrenta venia ætatis immobilia non solum alienare: sed etiam hypothecam dare sine decreto non potest. l. 3. C. de his, qui veniam ætatis.

Minores etiam obrenta venia ætatis similes sunt minoribus, qui non obtinuerunt veniam quoad alienationem, & hypothecam immobilium. ibid.

Minores imperatras veniam ætatis mobilia possunt alienare sine decreto. gl. 3. ibidem.

Minorum res sine decreto alienari prohibentur. gl. Senatusconsulti. in l. 2. Cod. si aduersus donationem. gl. 1. in l. de ætate. 4. de minoribus.

Minori bus recte potest committi rei sue administratione: non tamen committi rei eis, vel gestum ab illis, tanquam gestum a patrefam. maiore ratam sit. l. 1. & ibi gl. si de minor.

Minorum res mobiles omnes olim sine decreto poterant alienari: hodie autem tam mobiles, quam immobiles sine decreto alienari non possunt. gl. penult. in l. 2. C. si aduers. donationem.

Minorum res, quæ seruando seruari non possunt, sine decreto alienari possunt. ibidem.

Minor non obest consensus in re, quæ sine decreto alienari non potest: vnde nec est necessaria restitutio in re, autem, quæ potest alienari sine decreto, obest consensus: sed conceditur ei restitutio. d. l. 1.

In Minoris rei alienatione maior sollemnitas requiritur, quam quod ei soluarur, gl. per sonam. in l. 6. C. si propter publicam pensionem.

Minorum res alienari prohibentur per orationem Diui Adriani. gl. fin. in l. 3. Cod. quibus non obicitur longi tempor.

Minores prohibentur alienare prædia rustica, vel suburbana non solum per venditionem: sed etiam per transactionem, per permutationem, & multo magis per donationem, vel alio modo. l. 4. C. de prad. minor.

Minoris quodlibet prædium vrbicum olim poterat sine decreto alienari: hodie non.

non gl. inconfus. in l. minor. 41. §. fin. & gloss. fundum. in l. intrā. §. si de minor. & j. gl. vendit. 191. l. si sine herede. 23. §. interposito. de administ. tutorum.

Minor s. an. in alienatione rerum captivi facta pro ipsius redemptione habetur pro maiori, & valet contra auctent. si captivi. C. de episcopis.

Minorum res aliquando licere possunt alienari gl. ob id. in l. non dubium. 5. Cod. de legib.

Minorum res in eorum praeiudicium alienari prohibitum est: non tamen praeiudicatur minori, si tutor sit obligatus, vel res eius ad alienationis validitatem. ibidem.

Minorum res mobiles, etiam quae servando servari possunt, ante Iustinianum prohibebantur alienari gl. pe. in l. si. C. in quibus causis in integrum.

Minor prouocatur a maiore: sed non prouocat, tunc sine decreto alienatio, vel translatio facta a se valet: sed restituitur, & contra auctor maior suae actioni restituitur gl. si in l. 1. C. si aduersus transactionem.

Minor bona immobilia non potest alienare: potest tamen in dotem dare, & sic ex causa poterit alienare gl. in l. 1. §. C. de iure dotium.

Minoris res immobilis sine decreto obligari, atque alienari potest quandoque a tutore, vel curatore gl. subsignare. in l. si. §. defensionem. C. de administ. tutorum.

Minoris res ex necessitate permittitur alienari, quae alias non permitteretur l. 1. & ibi gl. 1. C. de praedictis minorum.

Minoris res iure pignoris conationalis, vel ex causa iudicati alienari possunt sine decreto: ex causa tamen minori competit restitutio intra quadriennium. ibidem.

Minor scit fraudem non poterat dominum praedij in alium transferre: si nec stipulanti potest id promittere, cum iam habere videatur stipulator gl. si in l. si ad resoluendum. 7. C. eod.

Minor poterit renouare praedium alienatum a tutore, vel curatore sine decreto. l. & ibi gl. 1. C. eod.

Minor praedia a se alienata sine decreto poterit renouare: tenetur tamen restituere pretium, quatenus in eius utilitatem conuersum est. l. praediorum. 10. C. eodem.

Minor si sine decreto alienauit praedium, cum talis alienatio sit nulla, superuacuum est agere de paritate pretij. l. quidem. 1. C. eod.

Minor ignorans vires praedij, si sine decreto alienauerit praedium illud minori pretio, quam valebat, tenet alienatio: sed restituitur, ut iustum pretium ei suppleatur. ibid.

Minorum praedia possunt alienari cum decreto ab eis alienum, vel similem causam. l. ob res alienum. 1. & ibi gl. 1. C. eod.

Minorum res alienari possunt cum decreto ob dotem, donationem propter nuptias, ob famem suam, vel conuictum. d. gl. 1.

Minor non potest alienare sine decreto praedium vegetale, patrimoniale, sine emphyteotico. l. etiam vegetale. 13. C. eod.

Minor non potest alienare sine decreto ius quod habet in aliquo praedio, vel aliqua re gl. si ibid.

Minor vendicans alienata iniuste exceptione repellitur, nisi pretium in eius utilitatem conuersum restituit l. vterc. 14. C. eod.

Minor non potest praedium pro alio praedio debito a se in solum dare sine decreto. l. minor. 15. an. 1. C. eod.

Minor praedium, quod debet, poterit alienare: non debitum non poterit gl. 1. ibidem.

Minor praedium, quod erat obligatum ad aliquod debitum cum decreto, poterit obligare alteri sine decreto pro primo debito exsoluendo, cum in locum primae obligationis succedat eadem res. ibid.

Minor habens rem communem cum maiore, sine decreto alienare non potest eam, neque potest prouocare maiorem ad commune diuidendi iudicium. l. pe. & ibi gl. 1. C. eod.

Minorum praedia alienari non possunt etiam propter debita fiscalia, nisi causa probata, & decreto interueniente. l. si. C. eod.

Minor poterit alienare cum decreto praedium a patre, vel ab alio debitum, cui succederet gl. 1. ibid.

Minoris bona sine decreto possunt alienari, quando illa sunt communia cum maiore, & ad diuisionem fuerit prouocatus minor gl. in rub. C. quando decreto toto opus non.

Minoris bona sine decreto alienari possunt, quando defunctus permittit, vel quando princeps concessit ei rescriptum alienandi. l. 1. C. eod.

Minoris bona sine decreto alienari possunt, ubi accedit iuramentum, d. gloss. rubr.

Minoris bona alienari possunt sine decreto, ubi non cauetur de damno infecto. ibidem.

Minoris bona etiam immobilia possunt alienari sine decreto ex voluntate eius, cui successit. l. 1. & 3. C. eod.

Minor non sufficit generaliter veniam aratis impetrari ad hoc, ut possit alienare res suas sine decreto gl. in l. 1. C. eod.

Minor specialiter rescripto a principe sibi concessio potest immobilia alienare sine decreto, neque postea aduersus eam competit restitutio. ibid.

Minori quando specialiter conceditur a principe alienatio rerum eorum iudice causa vendendi, licet decretum non interponatur, non competit ei restitutio contra eam. ibid.

Minor rem alienam sine decreto vendicare potest cum fructibus omnibus exarantibus, & consumptis. l. 2. & ibi gl. 1. C. si ignorans rem minoris.

Minoris res censetur in dubio alienata sine decreto, nisi emptor probet solennitatem, vel decretum intercessisse gl. 1. ibid.

Minoris res alienatae sine decreto etiam a secundo emptore vendicari possunt, nisi post artem legitimam praescripserit eas. l. 3. & ibi gl. 1. C. eod.

Minori, interim dum minor est, licet prohibetur alienatio: & contra eum usus capio prohibetur: post minorem artem valet venditio gl. si in l. 1. & l. 3. & ibi gl. 1. C. si quis ignorans rem minoris.

Minoris praedium alienatum renouatur, nisi praescriptio, vel ratihabito post le-

gitimam artem interuenierit. l. 2. C. si maior factus aliena.

Minor si rem immobili alienata sine decreto a se titulo oneroso, nihil dicat tempore minoris aratis, & post 35 annos per quinquennium tacerit, non auditur, si velit venditionem rescindere. l. si. C. eod.

Minoribus secrete committitur administratio rei suae post veniam impetratam a principe, ut gestum ab eis ratum sit, tanquam gestum a maiore gl. si in l. 1. de minor.

Minoribus non debet committi administratio rei suae propter numerum filiorum ita, quod gestum ab eis ratum sit, tanquam a maiore. l. 2. eod.

Minori administrationem rei suae solus princeps potest concedere, & perraro concedit: sed iudex inferior non potest vilo modo concedere. l. 3. in princip. eodem.

Minor 25. ann. rerum suarum administrationem non potest habere, nisi prius probata arate maiore gl. 1. in l. de arate. 4. de minoribus.

Reliqua verbo, Alienatio, 10. 12. Bona, 5. Decretum, 1. 3. 4. Emptus, 7. Emens, 23. 24. Venditio, 11. vsque. 14. Iudex, 28.

MINORVM res inuectae, & illatae sine auctoritate tutoris in domum conductam non sunt tacite obligatae pro pensionibus gloss. illatae in l. item quia de pactis.

Minor alienam obligationem in se principaliter suscipiens restituitur, nisi succedat ei, pro quo intercessit: quia tunc tenetur pro hereditaria parte. 7. gl. poterit. in l. 3. 4. sed vtrum de minoribus.

Minor principaliter obligatus, si sit deceptus, restituitur. ibid.

Minor, qui promittit pecuniam, si ageret, agendo incidit in pecuniam: sed restituitur gl. dum agit in l. ait praetor. §. sed & in iudicis. eod.

Minor carens curatore compromittens obligatur naturaliter, cum fideiussor ad id accedat. l. labeo. & ibi gl. 2. de arbitris.

Minor in iudicio sine auctoritate curatoris obligari non potest: & si obligetur, ipso iure non tenetur d. gl. 1. & l. acta. 4. §. fin. de re iud.

Minor si se obligauit, non praesumitur iurasse gl. j. in l. si sciendum. 30. de verb. oblig.

Minor curatorem habens quoad se non obligandum: sed quoad alios obligandos non est absumptus, cui a praetore curatore dato bonus interdictum est gl. absumptus in l. 1. C. de in integ. restitut. minorum.

Minor 25. ann. dotem accipiens tacite obligat bona sua, cum sit legalis obligatio: alias non sine decreto. 7. gl. pen. in l. fin. C. de legitim. tutoribus.

Minor 25. ann. dotem dans recte facit, si recipiat obligationem bonorum expressam cum iuramento. d. gl. pe. in add.

Minor, qui promittit illam, vel illam rem, deteriori etiam dampno liberatur: sed si vtramque dederit, repetet, quam vult, imo etiam maior conditione indetribit gl. & pretiosiorum in l. & si sine & de minoribus.

Minor 25. ann. si praedium emerit, ac per traditionem accepit, ut quoad pretij solueretur, venditori pro pretio esset pignori obligatum, non valet talis constitutio pignoris: quia postquam dominum eius quatuordecim annis cepit, illud non potest obligari, nisi impetratur rescriptum a venditore. l. j. §. si. & ibi gl. si. & l. 2. de rub. eorum, qui sub tut.

Minor 25. ann. praedium a se emptum ante traditionem sibi factam venditori pignori obligare pro pretio potest: sed non post traditionem sibi factam. d. gloss. fin.

Minor 25. ann. si emit praedium a fisco, ut quoad pretium solueretur fisco, venditori pro pretio esset pignori obligatum, alet talis constitutio pignoris: secus si emitteret a privato. d. l. 2.

Minorum bona possunt obligare tutores, & curatores sine decreto satisfando de iudicio sibi gl. in rub. C. quando opus non est decreto.

Minor si rem immobilem supposuerit alicui obligationi sine decreto, non auditur contra eam, si tempore minoris aratis, & post 35. ann. tacerit per quinquennium. l. si. C. si minor factus alie.

Reliqua infra 37.

MINOR non videtur circumscriptus, qui iure communis usus est gloss. neque c. 22. nim. in l. verum. §. sciendum. de minoribus. l. fin. Cod. de in integr. rest. minor.

Minor quando decipitur in contractu, vel quasi, datur ei annus vtilis, vel quadriennium gl. ex anno. in l. interdum de minoribus.

Minor quandoque decipitur in tempore, quandoque currit tempus, nec restituitur, quandoque non currit ipso iure, quandoque currit, & restituitur: & tunc si laeditur quadriennio, vel maiori tempore datur quadriennium, si minori tempore datur id solum. ibid.

Minor decipitur ex sua persona, ergo debet restitui: argumentum non procedit indistinctum: quia in minimo si decipitur, non restituitur gl. si ibid.

Minor deceptus si facit dolo serui, vel filiam. l. & pater, vel dominus non habeat peculium, neque aliquid ex eo ad eos peruenit, tunc restituitur propter dolum suum verberibus castigandus, vel dedendus est pro noxia: filius autem familiaris propter dolum suum condemnatur actione ex eo contractu. l. quod si minor. §. si seruus. eod.

Minor si circumscriptus in venditione fundi restituitur sit, tenetur emptor fundum cum fructibus reddere minori, & minor ei pretium reddere, nisi minor perdidit pretium: quod sibi soluerat emptor tunc, cum emptor perdidit, non ignoraret, secus si non perdidit. d. l. quod si minor. §. restitutio. & ibi gloss. non ignoraret. eod.

Minor si deceptus sit etiam patre, eodemque tutore auctore, curator postea ei datus postulare potest in integrum restitutionem nomine ipsius, pater autem non potest. l. etiam si. & ibi gl. probat. eod.

Minor deceptus ultra dimidium iusti pretij agi actione ex eo contractu, & non debet petere restitutionem gl. 1. in l. 1. C. si aduersus fisco.

Minor re ipsa, & non dolo aduersarii circumuentus restituitur: secus si dolo aduersarii: quia tunc non restituitur: quia si dolus dat causam contractui, ipso iure est tutus. sed si dolus incidit, tunc est tutus actione ex eo contractu gl. 2. ibidem.

Minor in mutuo lesus praesumitur, nisi mutans probet verum in rem minoris: & ideo restituitur. l. 1. C. si aduersus creditores.

Minor non tenetur probare læsionem, quando creditor sponte in se suscipit onus probandi læsionem. gl. 3. ibid.

Minor præsumitur læsus probando se minorem tempore contractus mutui, & pecunia non indiguisse, & acceptam amississe, nisi creditor probeat eam fuisse veram in eius utilitatem. ibid.

Minor ubi semiplene docuit de læsione, recurrit ad verisimilia: sed ubi constat de læsione, non attenduntur verisimilia. l. 1. C. qui, & adversus quos.

Minorem fuisse læsum per eius sagacitatem, & industriam in publicis actibus approbatam ubi verisimile non est, non conceditur restitutio. ibid.

Minor si probat per vnum reitem se deceptum, defertur ei iuramentum, nisi sit verisimile ipsum fuisse diligenter, & industriolum, quo casu non restituitur. gl. 3. ibid.

Minorem in contractu fuisse læsum si sit certum, ipso iure ipse minor servatur illæsus. gl. pe. in l. fin. C. in quibus causis in integr. restituitur.

Minor debet probare in contractu fuisse deceptum, & eo tempore fuisse minorem: quia præsumitur maior iure communi, & non per suam confessionem. gl. fi. in l. 1. C. si minor se maior.

Minor ab aliis vel sui facilitate deceptus, aut quod habuit, amisit, aut quod potuerat acquirere emolumentum, omisit acquirere; aut oneri, quod suscipere non licuit, se obligavit, restitui omnino debet. l. non omnia. 4. 4. de minoribus.

Reliqua verbo, Deceptus, Restitutio, §. 9. de inf. nu. 2. 3. usque 27.

21 Minor datur restitutio contra contrahentem etiam cum tutore, vel curatore, nisi contrahens sit pater, vel patronus, gl. fi. in l. 1. de id. de dolo malo.

Minori contra rem manumissum non datur restitutio, nisi ex causa impetretur à principio. gl. in integrum. in l. 6. eleganter. eod.

Minor contrahens iure maioris vel procurator non restituitur ad commodum maioris, neque datur restitutio, ubi alia actio competit contra alium, nisi dominus exstat non soluendo. gl. poterit. in l. 3. §. sed verum. de minoribus.

Minor servus non restituitur in his, que ad dominum spectant, etiam si libera pecuniā administratio à domino sit ei concessa: quia sibi imputetur minori rem commiserit. d. l. 3. §. si cum l. 1. seq.

Minori si maior mandaverit aliquod negotium gerendum, & minor in ea re deceptus sit, non restituitur ipse, neque maior: quia sibi imputetur, cur minori rem commiserit. ibid.

Minor restituitur non solum, quando de bonis ipsius aliquid minuitur: sed etiam quando interest minorum litib. & sumptib. non vexari. l. minorib. 2. §. ann. 6. de minorib.

Minor, si se circumventum doceat, semper restituitur. l. ait prætor. §. non solum. eodem.

Minori, qui allegationes in causa dimisit, vel exceptionem dimisit, quando conveniebatur, restituitur. gl. dum agit. in d. l. ait prætor. §. sed & in iudiciis.

Minori decepti in eo, quod sunt lucrati, succurritur. d. l. ait prætor. §. fin. cum l. 1. sequent.

Minori restitutio datur causa cognita: quia aliis nullus cum illis contraheret, si indistincte, & causa non cognita restituerentur. l. & si sine. §. quæsitum. eodem.

Minor datur restitutio non passim: sed causa cognita: hoc est si est minor, & læsus sui facilitate: scilicet si casu fortuito. l. verum. §. sciendum. eod.

Minor non restituitur si sobrie rem suam administrans occasione damni non inconsulte acciderit: sed casu fortuito vellet se restitui. ibid.

Minori casus fortuitus non concedit damni restitutionem, sed inconsculta facilitas. ibid.

Minor si restituitur, sufficit probare se læsum: & si adversarius vult eum excludere, probet diligentiam, vel iure communi vsum. §. d. gl. probentur. ibid.

Minor contra minorem non restituitur, nisi quando certat de damno vitando contra alium minorem agentem de lucro: sed si ambo certant de damno vitando, restituitur reus. l. verum. §. item eodem.

Minor si mutaverit pecuniam minori, & ille perdidit, melior est causa eius, qui accepit, & dilapidavit, vel perdidit, ad petendam restitutionem. ibid.

Minor si mutaverit pecuniam minori, quem credebatur esse maiorem, non restituitur, etiam si pecunia mutata sit perdita. §. gl. vel perdidit. ibid.

Minori tempus petende restitutionis durante minori ætate non currit ipso iure: sed demum finitis 2. annis. §. gl. fi. in l. interdu. de minoribus.

24 Minor in his, que facit, ut procurator non restituitur ad commodum domini maioris. l. cum mandato de minorib.

Minori denegatur restitutio, ubi datur aliqua actio contra alium: nisi ille alius existeret non soluendo. ibid.

Minor potest cedere procuratori in rem suam ius restitutionis, quod ipse habet: non tamen potest cedere ei ius tacite hypothecæ, quod habet ipse in privilegium. gl. procuratorem. in l. quod si minor. eod.

Minor non semper restituendus est, nisi quando sui facilitate sit deceptus. d. l. quod si minor. §. non semper.

Minor deceptus à servo, vel filiofam. restituitur ad omne id, quod ad patrem, vel dominum pervenit: & quod si nihil ad eos pervenit, tenentur nihilominus de peculio petita restitutione. d. l. quod si minor. §. si servus.

Minori restitutio danda est ipso postulate, aut procuratore eius habente specialem mandatum, de quo si dubitetur, cum cautione de rato admittitur. l. illud. §. fi. & l. seq. eod.

Minor, ut sibi concedatur restitutio, debet petere per se illam autoritate tutoris. d. §. fi. & ibi gl. postulante.

Minor adversus eum, cum quo egit iudicio tutelæ, restituitur, nec ideo tutori restituendum est contrarium iudicium tutelæ. l. cum minor. eod.

Minor restituitur etiam adversarius restituitur ad priorem actionem, ubi illa est coniuncta: scilicet si non sit coniuncta. §. gl. 1. ibid.

Minori tollit restitutionem actus ille, qui tolleret illud, ad quod petitur restitutio. l. si filius. eod.

Minor propter interesse affectionis restituitur. l. si in emptionem. de minoribus.

Minor læsus si petit restitutionem, & sit interloquutorie pronunciatum eum esse minorem, quia sententia adversarius appellavit, & pendente appellatione sit factus maior, restituendus est post 2. & 3. annos totam causam principalis, & cognoscitur de tota causa, ac si intra ætatem esset. l. intra vitæ. & ibi gloss. 1. eodem.

Minor si omittit auxilium ordinarium contra curatores, siue administratores, & intentat extraordinarium contra possidiores, tenetur restituere omnes expensas possessoribus. d. l. intra. §. fi.

Minor in omnibus, que gerit, non debet restitui: sed in his, in quibus læsus est. l. non omnia. 4. §. eod.

Minor restituitur restitutio actio in pristinum debitorem in eo statu, in quo erat tempore novationis. l. fi. eod.

Minori datur restitutio rerum, ergo & maiori: valet argumentum. l. necnon. §. quod eis. ex quib. causis. maior.

Minor non debet restitui, eo quod non probaverit intra præscriptum terminum: sed ob id, quod probat se habuisse probationes, quas omiserat. gl. an captus. in add. marg. in l. nam & postea. §. si minor. de iureiurando.

Minor ut restituitur, non sufficit probare se minorem: sed debet probare etiam se læsum: quandoque tamen speciali iure odio creditoris minor videtur læsus probando tantum se minorem, nisi adversarius probeat eum locupletatum. d. §. si minor. & ibi gl. docuit.

Minor non restituitur ad lucrum, quod facere potuisset ex alterius delicto. l. cum quidam. 17. §. si pupillo. de viis.

Minore conuenio nomine illius, contra quem postea in integrum restitutio postulatur, illius iuris beneficium dicitur concedi, alterius. §. fi. de tutelis, & rationibus.

Minore restituitur restituitur actiones confusæ. l. cum bonis, 8. §. fi. de acquir. heredit.

Minor post nunciationem inusitæ ædificans non restituitur, nisi patiatur impensam: scilicet si iuste ædificauit. gl. ignorantes. & ibi add. in l. 1. §. nunciatio. de noui operis nuntiat.

Minore restituitur non tollitur naturalis obligatio, alioquin beneficiis restitutionis ad fideiussores porrigeretur, quod falsum est. l. Stichum. 9. §. naturalis. in add. marg. de solutio.

Minore restituitur ad rem, non restituitur adversarius eius ad pecuniam, si fuit in dolo inducendo minorem ad dandam in solutum. l. qui res suas. 9. §. huic. eodem.

Minor pacifens de fideicommissio reciproco remittendo non restituitur. l. de fideicommissio. 11. C. de transactio.

Minori olim ad petendam restitutionem ex gestis in minori ætate propter læsionem competeat restitutio post impletam ætatem vique ad annum vitalem. hodie vique ad quadriennium. gl. fi. C. si adversus solutionem.

Minori tra restituitur adversus filium, sicut adversus priuatum. l. 1. C. si adversus filium.

Minori datur restitutio: maiori verò actio de dolo, quando dolus dat causam contractui, & processum sit ad traditionem. gl. 1. ibi.

Minor restituitur adversus feneratorem, nisi per eum probetur, pecuniam in eius utilitatem fuisse versam. l. 1. C. si adversus creditorem.

Minor ut restituitur, regulariter debet probare se læsum, nisi quando recipit mutuo pecuniam: nam tunc præsumitur læsus, & restituitur, nisi fenerator probeat pecuniam versam in minoris utilitatem. gl. 2. & 3. ibi.

Minori non est necessaria restitutio, quando ea, que gesta sunt ab eo, qui legitime administratoris personam sustinere non potuit, sunt irrita ipso iure. l. 4. C. in quib. causis in integr.

Minore excludit à restitutione industria probata actib. publicis: non autem actus publici. gl. 1. in l. 1. C. qui, & adversus quos.

Minor probans se deceptum restituitur, non attendendo sit diligens, vel non sit, si non sit deceptus, non restituitur. gl. 1. ibi.

Minorem asserens se maiorem per errorem restituitur nihilominus probata minori ætate ad omnia intra eam ætatem adversus se gesta. l. 1. C. si minor se maiorem.

Minor adversus errorem confessionem non restituitur: quia talis confessio erronea est nulla, cum sit erronea facti, & ideo sibi non præiudicat. gloss. fin. ibi.

Minor fallaciter asserens se maiorem non potest postea petere restitutionem ratione minoritatis. l. 2. C. eod.

Minor restituitur, quando circa probandum annorum numerum apud iudicem erratum esse dicit. l. fi. C. si minor se maiorem.

Minor quando restituitur, debet etiam restituere id, in quo locupletior est factus. gl. restituere. in l. 1. C. de reparatione.

Minor non compellitur, si post imperatam restitutionem nolis ea vti. ibidem.

Minori datur restitutio, si adhuc minor sit, vel petit intra tempora petende restitutionis. gl. fi. in l. 1. C. de integ. rest. minor.

Minor curatorem non habens, in contractu si fuerit læsus sui facilitate, vel dolo adversarii, restituitur alius non. gl. fi. in l. 3. C. eod.

Minor tempore contractus præsumitur maior, vnde debet probare ætatem, ad hoc ut restituitur. gl. fi. in l. 4. C. eod.

Minoribus, in quibus se captos probare possunt, & si dolus adversarii non probetur, competit restitutio. l. minorib. C. de integ. rest. minor.

Minoribus etiam durante minori ætate, & postea de his, in quibus se captos existimant, restitui possunt. ibi.

Minor depiciens tutorem ignorantem non restituitur: scilicet si scientem. glo. 2. in l. 1. de tutela. 7. C. eod.

Minores omittendo scientes, vel ignorantem faciendo quod omittere, vel facere non debuerunt, restituntur. gl. 1. & 2. ibi.

Minor læsus in iudicio, vel extra præse tute, vel curatore, restituitur. l. 2. C. si tutor, vel iudicio interuen.

Minori deficiente alio auxilio conceditur restitutio contra vnum : contra deficientes tamen datur etiam restitutio etiam non deficiente alio. l. 3. & gloss. fi. C. eodem.

Minor potest petere restitutionem, vel etiam actione vili negotiorum gestorum, vel tutelae, hoc est expectari actione ordinaria contra administratorem, vel tutor, vel curator res pupilli distrahitis, nec sibi praedictat per electionem. l. 6. C. eod.

Minor non restituitur contra obligationem, quam eius administrator in se suscepit. l. 4. C. eod.

Minor laesus in infantia triennij propter negligentiam tutoris, vel curatoris, contra tutorem primo agit, ut sibi restituatur omne damnum: quia actio sibi est firmior, quam antea, & si ipsi non sint solvendo, restitutio conceditur minori. gl. fi. in l. 6. C. eod.

Minor non restituitur per restitutionem, si reus extiterit condemnatus ex tutelae officio in minus sed si post 25. an. sententia sit lata, non succurritur. l. 1. C. si aduersus rem iud.

Minor, qui est tempore iudicii, licet tempore sententiae sit maior, restituitur, si dolo aduersarij dilatio sententiae sit facta, etiam si altero die post impletam aetatem sit lata gl. iudicii. ibid.

Minor eo ipso quod laesus sit, potest petere restitutionem in iure integrum absque hoc, quod probet lesionem. gl. fi. in l. 1. C. de in integrum restitutione minorum.

Minor laesus in renunciando querelae inofficiosi testamenti tacite, vel expresse, restituitur in integrum. d. l. 1.

Minor regulariter non restituitur, ubi res minoris pignoratæ à prædecessore, & iure creditoris vendita sunt, nisi propter enormem damnum, vel fraudis consilium cum emptore participatum, in quibus etiam ad rem restituitur: sed maior tantum contra creditorem agit. gl. 2. & 3. in l. 2. Cod. si aduersus venditionem pignori.

Minoris aduersarius restituitur ad actionem, quando perdidit actionem suam ob restitutionem minoris: scilicet si non perdidit: quia tunc non restituitur. gl. fi. in l. 1. C. si aduersus transfactio.

Minor in his, quae faciunt, intra quadriennium non potest petere restitutionem: sed fallit in abdicatione patris hereditatis. gl. 3. in l. 6. Cod. de tempor. in integre.

Minor non est necessaria restitutio in his, quae sunt ipso iure nulla. l. 3. & ibi gl. a. C. de eo, qui pro tutore nego.

Minor frustra petit restitutionem contra gesta à tutore legitimo, vel simpliciter dato, facilitatione non data, cum ea, quae ab eo gesta sunt, sint irrita iure iur. ibid.

Minor semel restitutus iterum non debet contra priorem restitutionem restitui. l. 6. §. ubi autem. C. de bonis, quae liberis.

Minor, ubi cum apparet eum esse laesum, restituitur. gl. fi. in l. 1. C. de moment. possid.

Minor datur restitutio ob facilitatem, & ne decipiatur, nisi faciat id, quod quilibet diligens parem fecisset, vel nisi iuraverit ad id super contractu. §. extraneis, & ibi gl. omnib. & ibi add. Inst. de hered. quali.

Minor si in iudiciis, dum agit, vel conuenitur capus sit, restituitur. l. ait prætor. §. sed & in iudiciis de minorib.

Minor quando restitutionem petit, aduersarij sui vocandi, qui si absentes fuerint, & non contumaces expectandi sunt tribus mensibus. l. in causa. 14. §. in summa. C. eod.

Minori laeso interdum datur restitutio & in rem id est aduersus rei possessorem, licet cum eo non sit contractum. d. l. in causa. §. fi.

Minori non datur restitutio, ubi datur aliqua actio. l. in causa. 17. & ibi gloss. 2. & 3. eodem.

Minori datur auxilium restitutionis propter duos: scilicet propter deceptionem sui facilitate, vel dolo aduersarij. l. 1. & ibi gl. auxilium & gl. capiones. de minorib.

Minor restituitur contra venditionem rerum minoris interposito decreto factam: quia emptio fit voluntate: non tamen restituitur contra solutionem sibi factam per decretum iudicis: quia talis solutio fuit facta ex necessitate, & ideo non restituitur. gl. auditorium in l. ait prætor. 7. eod.

Minor, qui non appellauit, intra tempus appellationis potest restitui, ut appellet. l. 6. §. pe. & ibi gl. i. eod.

Minori currit tempus appellationis, quo indicata firmantur, maxime propter auctoritatem rei iudicatæ, & ideo speciali iure opus est restitutione. l. gl. fing. enim. ibid.

Reliqua verbo, Filius, 124. 125. Restitutio, per tot. Restitutio, 1. 2. Restitutio, 1. 1. 3. 4. §. 8. 9. sup. 22. Dies, 3.

MINOR, qui hereditatem adit, & creditoribus fideiussorem dedit: si postea restitutus repudiatur, reuertitur creditoribus actio in eum, qui heres erit, & fideiussori minoris etiam tunc succurritur. in l. minor. de procuratoribus.

Minor 25. ann. si adit hereditatem patris, vel extranei, ac maior factus exegit aliquid à debitoribus hereditatis, potest petere restitutionem in integrum, ut liceat sibi abstinere ab hereditate. l. 3. §. ideo de minor.

Minor heres institutus potest restitui contra aditam hereditatem etiam locupletem, vel possit cum repudiare, ideo quia multis molestiis sit implicata. gl. fi. in l. minorib. 6. eod.

Minor adiens hereditatem minus lucrosam restituitur, ut possit se abstinere: quia capus est: & idem est in bonorum possessione, vel alia successione. l. ait prætor. §. sed est eodem.

Minor si possideat bona sibi addici causa consecratorum liberat, vel occupant bona peculiaria filij, vel serui: quia ex tunc quasi heres videtur, & in eo fit capus, restituitur, ut se possit abstinere. gl. successione. ibid.

Minori si fidei commissa hereditas restituitur, tunc effectus quodam heres est, & si fit capus, restituitur, ut se abstinere possit. ibid.

Minor si sit filius, qui se immiscuit hereditati patris, vel adit, restituitur, ut se abstinere possit. dict. l. ait prætor. §. penult.

Minor seruus si sit institutus cum libertate, qui se immiscuit, restituitur, ut habeat bonorum suorum separationem. ibid.

Minor, qui post aditam hereditatem restituitur, tenetur prestare si quid ex hereditate ad eum pertinet: non tamen quod ex imbecillitate aetatis perit. ibidem.

Minor 25. an. si adierit hereditatem, iungatur per restitutionem, ut possit abstinere. gl. ex necessariis. ib.

Minor etiam si sine dolo malo repudiaverit legatum, vel in optionis legato capus sit, dum eligit deterius: vel si duas res promiserit, & pretiosorem dederit, restitui debet, cum lucrum amiserit. l. & si sine dolo malo. eod.

Minor restituitur ut hereditatem, quam repudiatur, adeat, rursus potest restitui, ut repudet, vel contra. d. l. & si sine dolo. §. restitutus. gl. 1. in l. 1. C. si ut omisam heredit.

Minor si adit hereditatem, & restitutus est, ut repudet, admittitur substitutus necessarius, si hereditas non sit solvendo, ne defunctus iniuria afficiatur. gl. substituto. in d. l. & si sine §. sed quod Papinianus.

Minor heres, si post aditam hereditatem locupletem multa de illa chafmate perierint, non restituitur, nisi hereditatem, in qua res multae erant mortales, vel praedia urbana ruina, vel res alienum graue non prospiciens possit euenire, adierit. l. verum. §. locupletis de minorib.

Minor adeundo locupletem hereditatem non dicitur capus sui facilitate, si postea causa multa de hereditate sint percipit. ibid.

Minor quando restitutus est aduersus aditam hereditatem, quod in legatis de hereditate expensum est, refundi à minore non potest. l. in integrum. eod.

Minor quando restitutus est aduersus additionem, gesta per eum non refunduntur. ibidem.

Minor heres institutus rogatus, ut quosdam seruos emeret, & manumitteret, 29. deinde adita hereditate, de ea si illos emit, nec manumissit, postea contra additionem sit restitutus, libertates datur ab eo non refunduntur. d. l. in integrum & ibi gl. 1. & gloss. 2.

Minor restitutus aduersus repudiationem gesta per curatorem bonorum decreto pratoris ad distrachenda bona secundum iuris formam constitutum, non sunt irritanda. ibid.

Minore restitutus aduersus additionem, legata soluta per minorem repeti non possunt ab eodem minore: sed bene à legatariis repeti possunt restitutione indebita. gl. 1. & ibi addit. ibidem.

Minore restitutus aduersus repudiationem, legata soluta de suo per curatorem bonorum decreto pratoris constitutum, tantumdesi retinere possit de hereditate. d. l. in integrum. & ibi gl. fin.

Minor iuueni illi arate ductus si omiserit, vel repudiaverit hereditatem, vel bonorum possessionem, restitui potest, si omnia integra sunt: sed si distracta sit hereditas, ad partem pecuniam laborum substitui non potest restitui, & multo minus ipsius minoris heres. l. quod si minor. §. scilicet. C. de a. C. eod.

Minor ad hereditatem repudiatur restituitur rei integra, & etiam re non integrat id distractis rebus per creditores hereditarius: sed de distractis per substitutum. l. gloss. repellendum. ib.

Minor aduersus hereditatem patris agitur non citatis creditoribus hereditariis, si sit restitutus, talis restitutio in eorum praedictum nihil valet. l. etiam si patre. §. fi. eod.

Minore restitutus aduersus aditam hereditatem, libertates datur, & solutiones creditoribus hereditariis factae non refunduntur. l. 6. mulier. eod.

Minor 25. an. inconsulte adita hereditate solutus legatis si in integrum restitutus, repetitio legatorum non ipsi minoris sed ei, ad quem bona pertinet, competit. l. nec nouum. de cond. indeb.

Minores non tantum in his, quae de bonis propriis amiserunt: sed etiam ubi hereditatem sibi delatam non adierunt, si res integra sit, possunt restitui, ut adiant. l. 1. C. si ut omisam heredit.

Minor aduersus non aditam hereditatem potest restitui, & adita hereditate à patre nomine minoris non potest restitui, ut repudet. gl. 1. ubi.

Minor aduersus non aditam hereditatem si heredes non sit integri, ut quia hereditas distracta sit forte à substituto, non restituitur. ib.

Minor aduersus omisam agnitionem bonorum possessionis in bonis paternis restituitur: restitutus vero decreto bona patris, quae habuit tempore mortis patris, conferre debet fratribus. l. 2. C. eod.

Minor si aduersus aditam hereditatem restituitur, mox quicquid ad eum ex hereditate pertinet, debet restituere. l. C. de repuratio.

Minor facit quod quilibet sapiens faceret adeundo pinguem testamenti: quammis postea praedia alluione, vel chafmate perierint, non videtur circumscriptus, & ideo non restituitur. gloss. fin. in l. fin. Cod. de in integre. rest. minor.

Minor aduersus aditam hereditatem restitui potest intra legitimum tempus, quo elapso contra curatorem sibi successit, qui auctoratus est sibi. l. 1. C. ii tutor vel curator.

Minor suus heres aduersus hereditatem repudiatur intra 25. an. & etiam post 25. an. intra quadriennium, quod minoris datur, potest renouare eam per restitutionem, & adire eam, sicut si intra 25. an. repudiasset. gl. constitutus. in l. 1. C. de repud. heredit.

Minor quando petit restitutionem, ut se ab hereditate sibi deuoluta, & suscepta abstinere, creditores omnes, vel legatarij praesentes vocandi sunt: sed si omnes creditores, vel legatarij, vel quidam eorum sint absentes, vocandi sunt à iudice per citationes confectas: qui si intra tres menses non comparuerint, minor sine periculo poterit abstinere, curatore bonis dato à iudice, & facto inventario bonorum, alias restitutio facta non valet. §. ad hac quoque & ibi gl. creditoribus in auth. vt ipsonalia largit col. 9.

Reliqua verbo, Haeres, 106. Pupillus, 38. 29. §. 1. Restitutio, 14. 15. 16.

Curator, 12. Libertas, 17.

MINOR non restituitur aduersus contractum de non contrahendo iuratum contrahenti: scilicet verò si alij tertio, vel etiam coram septem testib. & tabellione aliter sit non venerum contra illum contractum, quem facturus est. gl. 1. in l. 1. d. gl. 3. in auth. sacramenta. C. si aduersus venditionem.

Minor

Minori corporaliter iurato de non contrahendo non datur restitutio contra venditionem in se validam. d. l. 1.

Minoris iuramentum non confirmatur contractus perpetuo prohibitus: confirmatur tamen contractus aliquando permixtus, & non perpetuo prohibitus. gl. 1. ibidem.

Minor restituitur adversus venditionem de non contrahendo verbo tenus, & non corporaliter iuratum. gl. 3. ibid.

Minor contractum in minori etate factum si maior factus ratum habuit, non restituitur. l. 1. §. si quis. de minorib.

Minor si laeditur in contractu, debet restitutionem proponere intra quadriennium. gl. fin. in d. l. §. C. de temporib. in integr. rest.

Minor contractum in minore etate factum si maior factus ratum habuit expressé, vel tacite, vt tacendo per quadriennium, quando contractus tenuit: vel per quinquennium, quando non tenuit, non restituitur. gl. comprobauerit. in in l. 1. §. si quis. de minorib.

Minor 25. an. sed maior 14. curatorem non habens restituitur contra minorem factum ex contractu locupletem, & consequitur per restitutionem, vt totas contractus pro nihilo habeatur, & dilationes, & pactiones non feruntur, & data restitutione vendit pecuniam, vel rem, si extat: que non consequitur, si iure communi ageret. gl. vel perdidit. in l. verum §. item queritur. eod.

Minor contra contractum celebratum cum filiofa. maiore restituitur: secus si cum filiofam. minore contraxisset. d. l. verum. §. fin. & ibi gloss. cum filiofam.

Minor contrahens mandato alterius, si aliqua expendit de suo, & illa non possit consequi à mandato, vt quia factus est non soluendo, restituitur: secus si sit soluendo. l. cum mandato. eod.

Minor si mandavit maiori, vt contraheret, & ex illo contractu est laesus minor, ita demum restituitur, si ille, cui mandatum, factus est non soluendo. ibid.

Minor adversus contractum factum à procuratore suo, qui erat minor, non restituitur, nisi ille eius mandato fecit contractum, & soluendo non sit. ibid.

Minor si procuratorio nomine circumscriptus sit, restituitur minor: non tamen dominus, quia sibi imputet, cum tali commiserit negotia. d. l. cum mandato. & ibi gloss. ergo.

Minor sine mandato maioris eo nomine si contraxerit, & ex eo contractu sit laesus, restituitur. gl. res sit. ib.

Minor laesus adversus contractum factum à tutore, vel curatore maiore restituitur: secus tamen à procuratore: quia tutor gerit ex necessitate: procurator tamen ex voluntate. gl. audierit. ib.

Minor si sua sponte abque mandato aliena negotia gessit, restituitur adversus secum contrahentem in reb. domini, ne alius per eum damnificetur. L. quod si minor. eod.

Minor abque mandato gerens aliena negotia si noluit restitui, conueniens est actione negotiorum gestorum, & per illam congensus compellitur cedere in integrum restitutioni, vt sic damnum sibi per minorem contingens possit rescire. ibid.

Minor curatorem habens si sine eo contrahat, nullus est ipso iure contractus: sed si non habet curatorem, contractus valet: sed restituitur. l. 1. §. ibi gl. non oportet. C. de in integr. restituit. minor.

Minor in pupillari etate si contrahat, contractus est ipso iure nullus. gloss. 3. ibidem.

Minor curatorem habens, si contrahit cum decreto iudicis: sed sine tutore, vel curatore, contractus valet, & tenet. §. gl. ab filiis. ibid.

Minor asserens se maiorem in contractu, nihilominus potest petere restitutionem minore etate probata, nisi minor veniam etatis impetrallet: quia tunc non restituitur in eo, quod postea fecit, praterquam in alienatione, vel hypotheca immobilium. gl. si in l. minorib. §. C. eod.

Minor laeso in contractu datur restitutio: sed non maiori. gl. continuatio. in l. §. C. de temporib. in integr. rest.

Minor petens restitutionem adversus contractum debet probare se minorem, & laesum. gl. 1. in l. praedictum. 10. C. de praediis minor.

Minor si vendidit, & iuravit deceptus ultra dimidiam pretij, potest venire contra agendo, vt pretium iustum suppleatur, aut vt rescindatur contractus. gl. super contractibus. in l. hac edictali. §. item sacramenta. de pace tenenda in rebus subditos.

Minor si iuravit in genere se servaturum omnes contractus, quos fecerit in minori etate, & postea vendat, & non iuret: sed dicat in eo contractu se velle teneri illo iuramento: & tunc tenet talis venditio. §. ibid.

Minor si vendidit, & iuravit, & antequam traderet, cecidit à possessione, ac postea ad eum rediit aliquo casu, si non praeter, vel non restituit emptori, videtur venire contra sacramentum, etiam si eam tradidisset, vel non tradidisset. §. ibidem.

Minor si vendidit, nec iuravit: sed postea ex intervallo iuravit se ratum habiturum, & non contrahenturum, confirmatur praecedens contractus, vt teneat, licet à principio nullus fuerit ipso iure. §. ibidem.

Minor maior factus potest ratum habere contractum in minori etate factum: quamvis ipso iure erat nullus. ibid.

Minor si iuraverit de non veniendo contra stipulationem, vel renunciationem, debet omnino servare iuramentum. §. ibid.

Minor si iuraverit se non venturum contra sententiam, vel contra confessionem, vel contra arbitrium, tenet iuramentum, nec potest venire contra illud: potest tamen saltem appellare. ibid.

Minor iurando solum perdit privilegium etatis, & ita iuramentum iuramentum repraesentat maiorem. d. gl. super contractib. post prine. & ad med.

Minor si sit confessus se mutuo accepisse pecuniam, & renunciavit exceptioni non numerata pecuniae, & iuravit se non venturum contra, nihilominus potest venire contra. d. gl. super contractib. post med. & ibi add. marg.

Minor si donaverit simpliciter, & iuraverit se nullo modo revocaturum, tenetur, nec potest revocare eam. §. ibidem.

Minor si iuraverit transactionem, vel alium contractum similem firmum habere, si de facto contrahent, & peccat, omnes penas, quas peccans subit, cogi-

tur subire. §. d. gl. super contractib. ad fin.

Minor pater si diuisit bona sua inter filios emancipatos, & iuravit de non contrahendo, poterit nihilominus contrahere, si ea diuisio habeat vim testamentarialem non. d. gl. super contractib. ad fin. & ibi add.

Minor si vendat rem alienam, & iuravit de non veniendo contra, tenet venditio, sicut à quovis maiore facta. §. gl. statum. ibid.

Reliqua verbo, Contractus. §. 13.

Minor vendens rem cum decreto si sit deceptus, & vult per officium iudicis rem sibi restitui, potest emptor, vel eius procurator petere pretium. gl. in venditione. in l. non solum. §. si de procuratorib.

Minori si ego vendidi plures res certo pretio, & ipse in minima quantitate pretij, vel in minima specie dicit se deceptum, & in ea parte restitui peti, ego etiam contra possum petere, vt à toto contractu recedatur, cum maiori pretio totaliter non dedissem, vel vnam rem sine alia non vendidissem, unde maiori rei fiat praedictum, non potest restitui: secus tamen esset, si separati essent contractus. gl. si in l. §. de restitutione in integrum.

Minor si tempore minoris etatis vendidit, & factus maior tradidit, non restituitur: si autem in minori etate vendidit sub conditione, vel aliis contraxit, & conditio post 3. ann. extitit, restituitur. gl. an finem. in l. 3. §. si quis. de minorib.

Minorum res, quae servando servari non possunt, si vendantur, contra venditionem non restituitur, nisi sordes, aut evidens gratia tutorum doceatur, vel enorme damnum patiarur, quia tunc per restitutionem revocatur illas. l. & si sine §. qualem. & ibi gl. doceatur. eod.

Minorum res, quae servari possunt, si vendantur, restituitur contra venditionem, etiam pro quolibet damno, dummodo non minimo, & pro levi negligentia, licet fraud non interueniat. d. gl. doceatur. ibid.

Minor restituitur in suis contractibus pro leui damno: veluti si creditor accepit à minore pignus conventionale, & ipsum vendidit: quia tunc restituitur contra venditionem etiam pro leui damno. gloss. si grande. in l. si ex causa. §. eod.

Minor non restituitur pro leui damno in pignore praetorio, vel iudiciali venditio, nisi grande damnum, vel fraudis consilium interuenierit. ibid.

Minor non restituitur contra emptorem vltio modo, quando creditor accepit à praedecessore minoris pignus conventionale, & illud vendit, etiam si grande damnum, vel fraudis consilium interuenierit. §. ibid.

Minor si mandato maioris rem pro decem vendidit, cum valeat 20. non restituitur, nisi pro expensis, si mandator non sit soluendo. gloss. in l. cum mandato. eodem.

Minor restituitur etiam mandatore existente soluendo, quando maior simpliciter mandavit, vt fundum venderet, & is vendidit pro decem, cum valeat 20. ibid.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor si mandato maioris vendidit, vel alio modo contraxit, non restituitur, cum eo modo potius consuleretur maiori, nisi in euentu minor damnum esset passurus, vt quia mandans non sit soluendo, & tunc restituitur. d. l. cum mandato.

Minor restituitur contra venditionem rerum suarum factam a tutore bona fide, & iusta causa, si sit laesus in venditione: non alias. l. tutor. 49. eod.

Minor restituitur contra venditionem rerum suarum factam a tutore ex iusta causa iure creditoris per fides eius, vel creditorum calliditate, non minoris facilitate. gl. nec idcirco. ibid.

Minor restituitur contra venditionem rerum suarum factam iure creditoris, si enorme dampnum ex venditione patiarur. ibid.

Minor non restituitur aduersus venditionem ancillae, quam emptor manu misit, habet tamen actionem contra emptorem quantum sua interit, si dolo eam manu misit. l. ancilla. non l. minor. 10. §. 1. & ibi gl. emptori. eod.

Minor laesus in eo, quod vendidit, restituitur ad rem, si res extat: si non extat, ad eius aestimationem iustam. l. si res. 13. §. si mulier. de iure dotum.

Minor laesus in pretio vel vendidit restituitur ad iustum pretium, nisi quantitas er eo factus est locupletior, nec expensas voluparias, quae aufertur possunt. l. si sine herede. 2. §. si inoppositus. de administ. tutorum.

Minor non restituitur aduersus venditionem solenniter factam a tutore, vel curatore, nisi inueniatur deceptus gl. venditionem. in add. marg. ibid.

Minori filio restituitur praedium patris a se vendito per beneficium restitutionis in integrum, ipse minor non cogitur praestare emptori periculum euisionis. l. 1. C. de fideiul. minorum.

Minor filius praedium patrum venditum potest consequi per restitutionem, vt de euisione non teneatur. gl. 1. ibid.

Minor ad euisionem non tenetur de iure communi in casu, quo non est opus petere restitutionem ibid.

Minor restituitur aduersus commentitias venditiones, & aduersus tutorem, vel curatorem infidias. l. si. C. si aduersus tutorem, ibid.

Minor aduersus commentitias venditiones vel restituitur agendo ad rem, vel etiam sine restitutione actione tutelae contra tutorem, vel curatorem poterit agere. gl. si. ibid.

Minor aduersus venditionem rerum, quae feruari non possunt, factam a tutore, non restituitur, nisi fides tutoris interueniat. gl. 1. ibid.

Minor non restituitur aduersus venditionem pignorum, quae a creditoribus sunt, nisi propter enorme dampnum. l. 1. C. si aduersus venditionem pignorum.

Minor restituitur aduersus venditionem pignorum praeiorum, si graue dampnum intercessit. ibid.

Minor non restituitur aduersus venditionem pignorum, quae sunt a creditoribus, ex pacto vel lege, quando pignora ceperunt a praedecessore minoris. gl. 1. ibi. gl. 2. ibi. & l. 1. C. eod.

Minor restituitur aduersus venditionem pignorum, quae sunt facta a creditoribus interueniente fraudis consilio. gl. 1. in l. 1. & 2. Cod. eod.

Minor restituitur pro enormi damno, vel fraudis consilio aduersus venditionem pignorum iudicialium, vel praeiorum, quae ceperunt a minore. gloss. 3. in d. l. 2.

Minor restituitur pro modico damno, licet non pro minimo, aduersus venditionem pignorum iure creditoris, quando pignora ceperunt a minore. ibid.

Minor non restituitur, ubi venditio pignorum, quae a praedecessore ceperunt, sit ex pacto habito cum praedecessore maiore: secus si ceperunt a minore. ibi. dem.

Minor restituitur ubi interuenit enorme dampnum, vel fraudis consilium in venditione pignorum, quae ceperunt a praedecessore maiore, facta ex pacto habito cum eo. gl. 1. ibid.

Minori filio contra patrem non datur restitutio, ubi venditio facta est patri: sed datur contra emptorem. gl. in l. 1. C. si aduersus donationem.

Minoribus non est necessaria restitutio, si tutores, vel curatores eorum possessione licet pignori heram sine decreto vendiderunt. l. 1. C. de praed. minor.

Minor potest restitui contra venditionem rerum suarum factam a creditore iure creditoris, si in venditione fraus sit commissa, aut minor enorme dampnum patiarur: pro minimo autem non restituitur. gl. 1. ibid.

Minor datur restitutio usque ad quadraginta annos post legitimam aetatem contra venditionem rei immobilis factam cum decreto. gl. 1. in l. si. C. si maior factus alienat.

Minor non habens tutorem, vel curatorem, non impetrata venia si vendiderit rei immobilis, & eauerit post 25. annos per quinquaginta, non potest postea venire contra venditionem gl. 1. ibid.

Minor si laedatur in venditione facta a procuratore Caesaris potest restitui. l. 1. C. si aduersus filium.

Minor alienans rem captiui pro redemptione eius, non potest restitui contra illam alienationem, alias regulariter restituitur gl. debitis in §. si vnum de praedictis in auct. cum appell. cognos.

Minori 25. ann. permittuntur res mobiles, & immobiles captiui pro eius redemptione vendere, & obligare, & captiui postquam redierit, cogitur tales venditiones, & contractus ratos habere. d. §. si vnum. & ibi gl. supponendi.

Minori 25. ann. qui se vendidit, non datur restitutio in integrum. gl. maior. in §. si. Inst. de iure personarum.

Minor emens rem si eam postea vendiderit alicui, minor laesus restituitur aduersus tertium possessorum, ne rem suam perdat, vel se ruat. l. in causae. 1. & §. si de minoribus.

Minor rem emptam si emptor alij vendiderit, datur restitutio minori laeso per officium iudicis, per quem rescinditur alienatio, vt pro non facta habeatur: & sic rei vendicatio vtili ager aduersus tertium possessorum. d. §. si. & ibi gloss. praeiora.

Minor rem emptam si emptor alij vendiderit, si secundus emptor scit rem ita gestam, datur minori restitutio contra eum: secus si ignorat, nisi quando prior emptor sit non soluendo, quo casu datur etiam contra ignorantem. d. §. final.

Reliqua verbo, Restitutio, 14. & 15. 16. Venditio, 11. usque 15. Communis, 1.

MINORI, vel mulier succurrit aduersus latam culpam, vel etiam contra dolum praesumptum: quia non praesumitur illi a iure esse in dolo. gl. proxima. in l. ubi exigitur de edendo.

Minor dolo induci ad sociandum, si cum scriptis societatem coheret, vel si donauit quicquid in societate pouebat sociata. n. illa etiam inter maiores, l. in causae. 17. §. item relatum. de minoribus.

Minor non restituitur, ubi dolo incidit in contractum: quia vt quilibet maior potest agere actione ex eo contractu: sed non potest succurri eius fideiussori per actionem ex eo contractu: quia ipse non erit, vel vendidit: vnde necesse est, quod sibi succurratur per restitutionem in integrum. d. in causae. §. si emptor. & ibi gl. non enim.

Minor afferens proprio dolo se maiorem, non restituitur: sed si dolo aduersarij, tunc restituitur. l. 1. C. si minor se maiorem.

Minor volens decipere, & eius aduersarius eum, non potest petere restitutionem: scilicet enim dolo non infertur. gl. 2. ibid.

Minor si aliquid dolo fecit, quominus aliquid perueniret ad eum, hoc ipsum debet restituere, si fuerit restitutus. l. 1. C. de reparatione.

Minor si sic deceptus dolo aduersarij in contractu, non autem sit deceptus dolo aduersarij in alterando se maiorem, restituitur in viroque quia quodlibet falsificet, siue sit dolo in contractu, siue non sit in alterando se maiorem: quia replicabit de dolo, si ille excepias, quod afferuit se maiorem. gl. per testium 14. §. si minor se maiorem.

Minor afferens simpliciter se maiorem propria simplicitate restituitur probata laesione, & aetate per testes, & instrumenta. l. 3. C. si minor se maior.

Minor propria simplicitate afferens in instrumento cum iuramento se maiorem, debet probare aetatem minorem per instrumenta tantum: sed si afferit cum iuramento corporaliter tactis Euangelis, excluditur ei omnis spes probationis, & restitutionis. d. l. 1. & ibi gl. per sacramenti.

Minor si afferuit se maiorem iuratione aduersarij, sibi non praedicitur talis assertio, si se maiorem, & deceptum probet, etiam si iurauerit qualitercumque. gl. per testium. ibid.

Minor si animo decipiendi aduersarium per se afferuit se maiorem, repellitur a restitutione, quam peteret. ibid.

Minor si credens se maiorem afferuit se maiorem: non tamen animo decipiendi, restituitur. ibid.

Minor credens si afferuit se maiorem cum iuramento, non corporaliter: sed verbo tenus praestito, restituitur, si per instrumenta probauerit contrarium. ibidem.

Minor credens si iurauerit corporaliter, & tactis euangelis se maiorem, nullo modo restituitur. ibid.

Minor si afferuit se maiorem, neque apparet an animo decipiendi, vel non, praesumitur contra eum, qui tunc se maiorem, & nunc se minorem dicit. §. ibid.

Minor licet in liberatione tutoris, & aunculi afferuit se maiorem, illa assertio aunculo, vel tutori non patrocinatur, nec excludit restitutionem minoris, cum ipse aunculus non decipiatur credendo assertioni, quam sic esse falsam. l. de tutela. 7. C. de in integr. restitut. minor.

Minor in liberatione tutoris, & aunculi se maiorem afferens potest probare se minorem, quando tunc afferuit credens se maiorem, & nunc videt se minorem. gl. 2. ibid.

Minor non auditur, ex quo falso probauit aetatem coram iudice, nec propter liberationem tutoris, vel curatoris auditur tamen, ex quo falso probauit aetatem non coram iudice, nec propter liberationem tutoris, vel curatoris aunculi, qui cum scire aetatem praesumatur, non decipitur. gl. 2. ibid.

Minor in liberatione aunculi tutoris afferens se maiorem, si probet nunc se minorem, restituitur, neque datur contra eum actio de dolo: quia restitutio excludit causam dolum dantem liberationis: si autem minor liberationem fecisset nudo pacto, ager prima actione: & si excipiantur, replicabitur de dolo, & sic cessat restitutio, cum iure communi sit tutus. ibid.

Reliqua verbo, Restitutio, 1. 2. usque num. 2.

MINOR 25. ann. non est idoneus fideiussor de iudicio sibi: quia iuratur propter 26 aetatem. l. de die. §. 1. & ibi gl. probandi. qui satisfacere cogit.

Minor intercedens pro patre, siue pro extraneo si successit alicui eorum, etiam in modica parte, pro illa parte tenetur, nec restituitur. §. gl. poterit. in l. 3. §. sed verum. de minoribus.

Minor, qui intercessit pro patre, ac postea ei successit, si conueniatur nomine suo, restituitur: secus si vt patris heres: quia tunc tenetur pro hereditaria parte. ibidem.

Minor, qui intercessit pro patre, vel extraneo, etiam antequam existeret heres parti, vel extraneo, restituitur, etiam si soluendo sit ille, pro quo intercessit: quia interest minoris, potius non soluere, quam solum repere. ibid.

Minor eo ipso quod intercedit, dicitur deceptus, ac restitui debet. ibi. & l. ait praeior. 7. 4. non solum. eod.

Minor si fideiussorio nomine se, vel rem suam obligauit, restituitur contra fideiussorem, etiam si sit tanquam idoneus per iudicem approbatus. l. ait praeior. §. non solum. eod.

Minor non censetur laesus, quando fideiussit in rem suam. gl. doceat. ibid.

Minore restituto obligatio principalis per restitutionem non tollitur in totum: quia ciuili tantum tollitur per restitutionem; id est vulneratur: sed non naturalis, cui naturali obligationi fideiussor rescit accedit, vnde tenetur etiam restituito minore. gl. 2. in l. in causae. 14. eod.

Minor si in id, quod fideiussit, vel mandauit, restitutus sit, non ob id liberatur reus principis. l. minor. 10. eod.

Minor si animo nouandi fideiussit pro quodam debitore, qui tenebatur actione temporalis, cui restabant decem dies ad praescribendam actionem, restituito minore, restituitur etiam pristina actio creditoris contra debitorem in id solum tempus, quod tibi restabat ad complendam praescriptionem. l. fin. & ibi gl. pen. eod.

Minor, vel pupillus si fideiussit ita, vt teneatur, veluti cum auctoritate tutoris, vel curatoris, vel etiam sine curatore, si eum non habeat, restituitur, & per consequens etiam creditor in priorem debitorem. §. gl. 1. ibi. & gl. debet in l.

KKK

in l. 1. C. de reputationibus.

Minor vel pupillus si fideiussit ita, vt non teneatur, nisi naturaliter, vt quia si tutor, vel curator, cum eum haberet, tunc non restituitur, & per consequens nec creditor restituitur in priorem debitorem. §. di. gl. 1. in d. l. fi. & gl. 1. in d. l. 1.

Minor si dolo creditoris fideiussit pro alio, restituitur minore, non restituitur creditor in veterem debitorem. d. gl. 1. in d. l. fi. & d. gl. debet.

Minor filio fideiubenti pro patre succurritur, non tamē succurritur filio defendenti patrem: quia lex admittit filium defendentem patrem absentem, vnde aduersarius remaneret deceptoris autoritate legis, si minor restimeretur, quod esse non debet. gl. pe. in l. xij. c. de procuratorib.

Minor intercedens pro alio animo nouandi si ciuilitur, & naturaliter obligatur: quia cum tutor, vel curator, restituitur ipse, & etiam creditor restituitur in veterem debitorem, nisi dolo creditoris minor sit inductus. §. gl. debet. in l. 1. C. de reputatio.

Minor intercedens pro alio animo nouandi si naturaliter tantum sit obligatus: quia sine tutore, vel curatore intercessit, non indiget restitutione, cum conueniunt non possit, & sic aduersarius eius restituitur. gl. 1. ibid.

Minor intercedens pro alio animo nouandi quando contra naturalem obligationem restituitur in veterem debitorem. d. gl. debet.

Minor quandoque potest restituere aduersus naturalem obligationem. d. gloss. debet.

Minor filius fideiubens pro extraneo restitui potest. l. 1. Cod. de filiofam. minore.

Minor, qui indebitē cautionem, vel fideiussionem praestitit, non restituitur: sed habet conditionem indebiti, vel sine causa. ca. 17. §. Pomponius. & ibidem.

Reliqua verbo, Filius, 124. 125. Fideiussor, 14. 15. Mulier, 8. usque 68. & supra 12. Adolescenti.

37 MINOR non restituitur contra donationem ante, vel propter nuptias congruentem, & moderatē factam in sponsam suam. l. 1. C. si aduersus donationem.

Minor non restituitur aduersus donationem, sponsaliciam, siue simplicem ante matrimonium, dummodō non excedat, & sit moderata. gl. 1. ibid.

Minor non potest sponse donationem antenuptias praedij, vel rei immobilis nomine sponsaliorum sine decreto facere: sed bene potest rei mobilis. j. praedia. 8. & ibi gl. fi. C. de praedijs minor.

Minor potest sponse suae donationem propter nuptias etiam rei immobilis sine decreto facere. gl. fi. ibid.

Minor etiam potest veniam aetatis impetratam si donauerit rem immobilem, non valet donatio, nisi post 25. annos per decennium inter praesentes, & vicennium inter absentes taceat. l. fi. C. si maior factus aliena.

Minor non potest donare res immobiles etiam cum decreto. ibid.

Minoris heres admittitur contra donationem factam a minore intra 10. vel 20. annos post legitimam aetatem minoris, & si ipse heres sit, etiam minor tempus, quod supererat defuncto ex decennio, vel vicennio, non curat ei, nisi demum facto maiore. ibid.

Minor cum decreto, vel impetrata venia potest donare propter nuptias res immobiles. d. l. fi. & ibi gl. excepta.

Minor potest donare praepositoribus rem immobilem, cum & alimentis matri, & sorori, & aliis personis necessariis gl. celebrari. ibid.

Minor non potest facere sponsaliciam largitatem in rebus immobilibus: sed bene in mobilibus. d. gl. celebrari.

Minor iure speciali restituitur ad opponendam exceptionem non numeratae dotis intra 12. annos computandos a tempore nuptiarum contractarum, vel contrahendarum, cum aliis regulariter quadriennium computetur a tempore minoris aetatis completae. gl. pe. in auth. si minor. C. de tempor. in integr.

Minor succedenti maiori iure speciali ad opponendam exceptionem non numeratae dotis currunt quinquae anni etiam durante minori aetate, aliis non, & adeo currunt, vt non restituitur. ibid.

Minor restituitur ad opponendam exceptionem non numeratae dotis eatenus, vt non transgrediat 12. annos a tempore contrahendarum nuptiarum: id est ex quo est habilis aetatis ad contrahendum, quod est in 15. anno, de tempore non solutae pecuniae de dote, & secundum hoc vsque ad 17. annum dabitur restitutio, si ponas finitio 15. anno minore contraxisse matrimonium, vel quodcumque post. gl. 1. ibid.

Minor ad opponendam exceptionem non numeratae dotis sex, vel septem sunt specialia gl. ad praesentem. in §. fi. in auth. de tempore non solutae pecun. col. 7. & gl. fi. in auth. si minor. C. de tempor. in integr.

Minoris praedia, & res possunt speciali iure in dotem dari: regulariter tamen non possunt alienari. §. gl. 1. in l. 1. C. si aduersus dotem.

Minor circumuenta in datione dotis viro non digno tanta dote potest restituere, & etiam eius heres. d. l. 1.

Minor cum decreto potest rem suam immobilem dare in dotem, vel in donationem propter nuptias. §. gl. 1. in l. 1. c. de tutoribus. 17. §. lex enim. C. de administratione. tutorum.

Minor donationem propter nuptias potest dare mulieri consentiente generali, vel speciali curatore: licet curator, vel fideiussor minus habeant in bonis, quae sint res in donationem constitutae. l. mulier. 18. C. de iure dotium.

Reliqua verbo, Exceptio, 18. usque 43. 52.

38 MINOR non tenetur creditori reddere pecuniam sibi creditam, & mutuam, quando illa sibi consumptum mutua est, ac postea consumpta, vel perdit. l. quod si minor. §. restitutio. & ibi gl. non ingoraret. de minor.

Minor consumptum suae in ludo perditionis, siue non ibi sit mutua pecunia, si illam saluam habeat minor, tenetur eam restituere mutanti: secus si salua sibi non remaneret: quia tunc nunquam cum tenetur minor reddere creditori §. gl. non omni modo. ibid.

Minor si indebitum soluerit ex aliqua causa, ex qua iure ciuili non datur repetitio, puta ex causa, quae per infirmitatem crescit, solum repetit vili actione: id est conditione indebiti petita prius restitutione. l. illud. & ibi gloss. & 2. eodem.

Minor indebitum naturaliter tantum ex iuris ignorantia solum cond. 1. one

indebiti prius petita restitutione repetit. ibid.

Minor mutuum pecuniam quam accepit, si dissipauit, denegare debet iudex creditori actionem aduersus eum data prius restitutione. l. patri pro filio. §. 1. eodem.

Minor mutuum pecuniam quam accepit, si alicui egerit mutua, non tenetur amplius, quam actionibus suis, quas ipse habet aduersus eum, cui mutuum creditori suo cedere. ibid.

Minor si filio, minori mutauerit pecuniam, ipseque eam consumpserit, non tenetur: quia melior est causa confluentis, nisi tempore litis contestationis fuisset inde locupletior. l. si minor. 3. de minorib.

Minor si mutauerit pecuniam filio, minori, ipseque eam consumpserit jam tempore litis contestationis, tenetur ad illam, si postea tempore sententiae, & rei iudicatae recuperaverit. gl. iuris contestata. ibid.

Minor si mutauerit pecuniam filio, minori, ipseque eam iussu patris accepisset consumpserit, vel dedit alicui, tenetur ad illam. gl. 1. ibid.

Minor filio si mutua sit pecunia, eo existente locupletiore tenetur pater eius de peculio. d. i. gl. iuris contestata. ibid.

Minor si mutuum sibi pecuniam consumpserit in bonos vsus, vt in impigritando personis sibi necessariis: tunc dicitur locupletior, & tenetur ex mutuo. ibidem.

Minor solvens indebitum ciuilem: sed naturaliter debitum, per errorem iuris, restituitur. l. fi. C. de solut.

Minor solvens legatum indebitum ciuilem: sed debitum naturaliter, vt quia non erat testamentum solenne, per errorem iuris, restituitur. gl. 1. & 2. ibid.

Minor si res, quae debebatur, vtroque iure erat talis, quae alienari non poterat, vt tutore, & decreto iudicis, non potest soluere sine decreto, nisi defunctus permiserit: talis debet facere eum tutorem. gl. pe. ibid.

Minor solvens debitum siue tutore, vel curatore liberatur per consumptionem creditoris, non alias, cum dominium in eum non sit translatum. ibid.

Minor solvens indebitum vtroque iure repeti solum iure communi per conditionem indebiti. ibid.

Minor debitor naturaliter tantum legitime solvens: id est cum tutore, vel curatore, vel decepto, non repetit solum, nisi per repetitionem, siue extortitum, siue non. ibid.

Minor debitor naturaliter tantum non legitime solvens, si solum extortit, repetit illud, id est consumptum, credit in solum, & ex iure communi patitur compensationem, sed ratione compensationis euitat, & repetit illud. ibidem.

Minor si accipiat pecuniam fenori, & ea non sit versa in rem suam, restituitur aduersus cautionem, per quam pro nomine se obligauit. l. 1. Cod. si aduersus creditore.

Minor si accipiat pecuniam fenori praesumptum, quod non sit versa in rem suam, nisi creditor probeat in eius odium. gl. fi. ibid.

Minor si quis numerauerit pecuniam, mutua debet probare eam esse consumptam in minoris utilitatem. gl. 1. in l. praediorum. 10. C. de praedijs minor.

Reliqua verbo, Debitor, 26. 27. Mutuus, 6. 7. Pupillus, 9. 10. 11.

MINOR si filius, restituitur aduersus liberationem legati conditionalis, vel cohereditis personae. l. 3. §. si quid minori. de minorib.

Minor pecunia a debitore paterno, vel proprio si fuerit soluta, & hanc perdidit ipse, subuenitur ei, vt actio in debitorem restituatur. l. ait praetor. 7. eodem.

Minor res soluta a debitore etiam cum autoritate tutoris, si sui faciatate perierit, restituitur: secus si sit precepta casu fortuito. §. gl. item non restituitur. in l. veram. §. sciendum. eod.

Minor, qui debitorem suum liberat per acceptilationem, & sine causa, restituitur contra debitorem, vt reponat se in obligationem, & pignora, & fideiussores. l. patri. §. fi. minor. eod.

Minor, qui vnum ex duobus habebat, acceptilatione liberat sine causa, restituitur contra vtroque. ibid.

Minor probanti perfectam aetatem per autoritatem iudicis, si debitor soluerit debitum pecuniam, liberatur ipso iure, etiam si minor eam consumpserit: tutiores tamen tenentur ei, si sciuit eum minorem perseverauerunt in eodem officio, cum non deberent pari eum accipere pecuniam: scis si ignorantes administrare cessauerunt, vel rationes reddiderunt. l. minor. 3. §. cod.

Minor, debitor solvens, & ignorans excusat pronuntiatio aetatis perfectae a iudice facta. ibid.

Minor 25. an. debitum exigere non potest a debitore sine curatore: sed recte potest exigere probata aetate maiore. gl. 1. in l. de aetate. 4. §. cod.

Minor causa cognita restituitur aduersus solutionem factam ipsius curatori. l. 1. §. si aduersus solutionem.

Minor restituitur contra solutionem debiti naturalis, quam fecit lapsus errore iuris. l. 1. C. eod.

Minor non potest pacto remittere condemnationem securam iuramento in litem praestito. l. 1. C. de litem iurando.

Minor non potest pacto gratis remittere debitorem, quatenus sibi debitam teneat, quae etiam potest transgredi, quando debitum est certum. gl. fi. ibid.

Reliqua verbo, Debitor, 16. 27. Pupillus, 9. 10. 11.

MINOR si a seruo dolo inductus vendidit illum cum peculio, & emptor postea eum manumiserit, non datur restitutio ei contra liberatorem: scilicet ad recuperandum in seruitem: datur tamen ei actio de dolo contra manumissum, vt refarciatur sibi dampnum praestando pretium serui. gl. de dolo actionem. in l. 1. & eleganter. de dolo malo.

Minor a seruo dolo inductus si vendidit eum seruum cum peculio, & emptor postea manumiserit, habet actionem de dolo contra manumissum, si emptor omnino caruit dolo. d. l. & eleganter.

Minor contra emptorem manumittentem seruum non datur restitutio, quanto emptor manumittens erat pater, vel patronus, contra quem non poterat dari restitutio: datur tamen actio doli in manumissum. gl. in integrum. ibidem.

Minor non restituitur aduersus libertatem iam competentem, nisi à principe ex causa aduersus tamen libertatem iam competentem restituitur. l. si ex causa. 10. §. si. & ibi gl. fi. eod.

Minor, qui dolo inductus seruum manumiserit, licet non possit restitui aduersus libertatem à se datam: tamen ad cetera damna contra manumissionem actione de dolo intra annum, vel post annum actione in factum potest agere. l. verum. & ibi gl. i. eod.

Minor 2. §. an. si vendiderit seruum ita, vt manumittatur, restituitur antequam libertas competat: sed non postquam libertas competuit. d. l. verum. §. quod si minor.

Minor emens seruum hac lege vt manumittere possit, restituitur contra libertatem competituram: sed non contra iam competentem. d. §. quod si minor.

Minor 2. §. an. hodie manumittit, & ideo etiam potest & alij tradere ad manumittendum. gl. subueniri. ibid.

Minor, qui seruum necessarium emit, qui mox decessit, non restituitur, cum non dicatur capsum emendo sibi rem necessariam, licet mortalem. d. l. verum. §. vnde Marcellus.

Minor, qui seruum vitalem emit, qui mox decessit, non restituitur. gl. neque enim ibidem.

Minori remittitur per restitutionem onus manumissionis, si est paratus restituere legatum, quod accepit. l. si minor. §. 4. eod.

Minor aduersus libertatem iam praestitam non restituitur. gl. fi. ibid.

Minor 13. an. si tibi vendidit seruum, & tradiderit, vt eum manumitteres, non valet tradidit quoniam ea mente tradidit, vt cum 20. annis ipse compleuisset, manumitteres. l. 4. de seruis exortand.

Minor 15. an. licet ipse seruum suum manumittere non possit: tamen potest debitori consentire manumittere seruum, quem in pignus minor habet. 7. gl. seruatur. in l. si fundus. §. 1. de pignoriis.

Minor 20. an. olim prohibebatur sine causa probata coram iudice dare libertatem, etiam in vltima voluntate: sed hodie maior 14. an. non prohibetur in testamento dare libertatem, etiam non probata causa: inter viuos tamen prohibetur dare, dummodo sit minor 20. an. 7. gl. fi. in l. minor. 10. §. de leg. 1.

Minor 20. an. si seruum manumissum sine causa probata coram iudice legauerit, non valet legatum, nec confirmatur, si postea manumittatur. d. l. si minor.

Minor 20. an. per legem Aeliam Sentiam prohibetur manumittere: potest tamen manumittere ille, qui calendis Ianuarij natus est post horam sextam: quod pridie calendis, quasi annum 0. compleuerit; quia is non dicitur maior 20. an. l. 1. & ibi gl. 1. de manumiss.

Minor 20. ann. seruum sibi donatum, vel legatum vt manumitteret, cogitur manumittere non probata causa. l. causam. & ibi gl. 1. eod.

Minor 20. an. rogatus per fideicommissum seruum proprium manumittere, non potest cum inmanumittere non probata causa manumissionis. ibid.

Minor 20. an. fructuarius serui potest conferre libertatem praestitam à proprietario. l. 2. & ibi gl. 1. de manumiss. vindicta.

Minor 20. an. seruum communem non potest manumittere sine consilio: sed bene cum consilio. l. si pater. §. si. & ibi gl. consilio. eod.

Minor 20. an. seruum sibi pignori obligatum potest parti manumittere: quia intelligitur, is non tam manumittere, quam non impedire manumittere. ibid.

Minores duo 20. ann. si seruum communem apud consilium manumiserint, valet manumissio: quoniam viuos tamen causam alios ager, & probaret, cum teneat libertatis datio viuis; & alter iure communi teneatur manumittere. l. seruis communis. §. & ibi gl. 1. eod.

Minor 20. an. non est necesse, quod seruum manumittat iudice sedente pro tribunali: quia potest etiam non sedente, & in transitu, dum iudex, vel gratia laudandi, gestandi, vel ludorum, vel in villarum sine lictoris praesentia. l. non est omnino. cum l. seq. eod.

Minor 20. an. si seruum causa approbata manumiserit coram iudice, non poterit reuocare manumissionem, dicendo, quod non fuerit illa causa iusta ad manumittendum. l. iusta causa. eod.

Minor 20. an. potest manumittere conditionis implendae causa, vt si heres sit institutus, si seruum ad libertatem perduxerit. l. etiam conditionis. 15. eod.

Minores plures 20. an. possunt seruum communem manumittere vindicta, & plures serui possunt simul pariter manumittere vindicta. l. etiam. §. plures. eod.

Minores duo 20. an. non possunt manumittere causa matrimonij: quia cum debeat iurare, quod intra sex menses manumissum debebat in vxorem ducere, nec efficit alterum perire, cum duobus mupta esse non possit. §. plures. & ibi gl. penult.

Minor 20. an. seruum à se emptum potest manumittere, si venditor ei pretium eius reddidit donationis causa, vt eum liberum faceret. l. illud. 17. eod.

Minor 20. an. si apud consilium matrimonij causa manumissus sit, praeagnans, in teim, antequam cum ducat, si ea peperit, parus est in pendenti an sit liber, vel seruus, quia si contrahat matrimonium extra liberalis non. l. si minor annis. 19. & ibi gl. fi. eod.

Minor 20. an. poterit manumittere filium suum naturalem. l. si rogatus. 20. §. 1. eod.

Minor 20. an. rogatus per fideicommissum seruum legatum, vel alias sibi relictum manumittere, cogitur eum manumittere: secus si seruum proprium manumittere fuerit rogatus: quia tunc non potest manumittere, nisi tantum sit legatum ei, quantum valebat seruus. l. si rogatus. 20. de manumiss. vindicta.

Minor 20. an. manumittens ancillam causa habendi eam in vxorem, debet talem ducere, qualem iuste habere potest. dict. l. si rogatus. §. 1.

Minor 20. an. consul potest praebere auctoritatem manumittere volentibus. d. l. si rogatus. §. si. & ibi gl. fi.

Minor 20. an. etiam miles, non potest manumittere seruum suum in testamento, nisi possit probare iustam causam manumissionis: hodie autem ex quo restitui potest libertatem, quaeque relinquere potest, etiam minor 20. an. 3. & ibi add. marg. & gl. 1. de manumiss. testam.

Minor licet alienare prohibetur: potest tamen dare fideicommissariam libertatem. l. alieno seruo. 31. §. qui fideicommissariam. eod.

Minor 20. an. potest rogare heredem, vt proprium seruum ipsum heredis manu-

mittat, & debetur libertas ab herede: sed non potest rogare, & manumittere seruum ipsius minoris. l. inuitus. 34. §. 1. & ibi gl. vt proprium. eod.

Minor 20. an. qui non potest manumittere seruum sine iusta causa, non potest dare eum alij, vt manumittat. l. si quis integris. 7. §. si. qui, & à quibus manumittit.

Minor 20. an. debens libertatem fideicommissariam seruo, vel quia ita emerat, poterit vendere eum hoc pacto, vt manumittatur: secus si alius eam duxerit libertatem praestare. l. si cum fideicommissaria. 6. & ibi gl. 1. qui, & à quibus.

Minor 20. an. si partem, quam in communi seruo habet, manumittendi causa alienat, non valet alienatio, nisi probet talem causam, quod ipsemet potuisset eum manumittere. ibid.

Minor 20. an. potest manumittere ancillam causa eam habendi in vxorem, & ita manumissa erit libera, si postea eam minor duxerit: secus si alius eam duxerit: quia tunc non erit libera, etiam si nupta alij, & repudiata intra sex menses auferat postea manumissioni. l. matrimonio. 2. 1. eod.

Minor 20. ann. non potest stipulari, quod seruus sibi debitus à promissore manumittatur, licet adhuc non sit iustus: sed bene sit futurus iustus. l. si minor. 66. de verb. oblig.

Minor 20. an. prohibitio de non manumittendo seruum facta non habet locum in eo, qui est 20. annorum. ibid.

Minor 25. an. seruum manumittere potest in Ecclesia praesente episcopo, & populo scriptura interuenientes: sicut & potest coram iudice glo. 1. in l. 1. C. de his, qui in Ecclesia manumittit.

Minori non datur restitutio aduersus libertatem datam per sententiam: sed bene aduersus libertatem dandam. l. 1. C. aduersus libertatem.

Minor per restitutionem non potest reuocare sententiam, ex qua data est libertas: sed bene potest agere actione nego. gestorum contra curatores ad damnum, quod ob eam causam sibi illatum est. ibid.

Minor maior infante potest dare libertatem seruo tutore auctore, & decreto praeoris, & manumissum non sequente peculio. gl. dedisti. ibid.

Minor non potest reuocare libertatem seruo datum tutore auctore, & decreto iudicis, nisi ex magna causa consequatur reuocationem à principe. gl. reuocari. ibid.

Minori datur actio de dolo, vel infactum, in quantum interest, in manumissum, quando damnum sibi illatum ex libertate à se concessa non potest consequi à curatore, vel tutore ex eo, quod non sit soluendo. gl. fi. ibid.

Minor aduersus libertatem praestitam etiam dolo deceptus sit, non restituitur: sed succurritur ei contra dolum actione de dolo, vel infactum. l. 2. & ibi gl. fi. C. eod.

Minor non restituitur aduersus sententiam pro libertate competente latam in causa liberali: sed tamen potest appellare à tali sententia. l. h. C. eod.

Minor 20. an. manumittere non potest seruum propter legem Aeliam Sentiam. gl. 1. in l. 1. C. de testam. manumiss. gl. 1. C. de his, qui à non dominis.

Minor agens in 18. anno si testamentum fecerit, & confirmet codicillos futuros, quod scire debuit, & postea post 20. an. codicillos fecit, quos, relinquere libertatem, valet libertas inspecto iudicio: id est volentem habita in codicillis non potestare iuris, quod tunc codicillos ad testamentum. d. l. 1. & ibi gl. 1.

Minor 20. an. testamentum relinquere non poterat directum, vel fideicommissariam libertatem, nisi his, quibus causam probare potest, hodie tamen recte potest. l. minor. §. C. de fideicommiss. liberta.

Minores 20. an. per legem Aeliam Sentiam prohibetur manumittere seruos: sed hodie correctum est, cum minor 13. an. possit facere testamentum: ergo & manumittere. gl. 1. in l. 1. §. pater. 6. C. de his, qui à non dominis. & auth. sed hodie. & ibi gl. 1. C. qui manumittere non possunt. §. 1. in auth. vt sponsalicia largit. col. 9.

Minor 20. an. non potest tradere seruum ad manumittendum. l. 4. C. qui manumittere non possunt.

Minor 20. an. cui datus est seruus hac lege, vt manumitteret, potest manumittere. gl. fi. ibid.

Minor 20. an. inter viuos nec olim, nec hodie potest manumittere, nisi causa cognita, nec lex Iulianiani permittit minori 17. annorum, nisi in testamento. gl. 1. in auth. sed hodie. Cod. eod. & gl. lege. in §. 1. in auth. vt sponsalicia largitas. col. 9.

Minor 20. an. etiam si se vendidit passus pretium sit participatus, poterit nihilominus proclamare ad libertatem, nisi factus maior 20. an. duxerit in seruutem, quo casu si pretium participatus sit, denegatur ei libertatis proclamatio. l. 1. C. quibus ad libertatem proclamare.

Minor 25. an. maior tamen 20. si se in seruitutem venire patiaturoid est si pretij participatus sit, non potest restitui. l. si ex causa. 10. §. Pomponius. de minoribus.

Minor 24. an. sed maior 17. an. potest libertatem testamento relinquere, & etiam potest esse aduocatus, & sibi impetere qui talem aduocatum sibi elegit: sed iure Lombardorum non potest. gl. fragile. in l. 1. de minoribus.

Reliqua verbo, Seruus, 71. v. que 76. Lex. 24.

Minor 20. an. aduersus commissum vectigal restituitur, nisi in eo dolum commisit. 44. l. si ex causa. 10. §. p. de minoribus.

Minor eo, quod vectigal non soluerat, merces si confiscata sint, ipse minor restituitur. gl. in commissum. ibid.

Minor si transfugas illicitas, ob idque illas sine ei confiscata, restituitur contra confiscationem, nisi dolum in eo commiserit. d. §. pen. & ibi gl. fi. in commissum.

Minoris res si sine confiscata eo, quod omiserit professionem: id est scripturam, qua continetur se nomine vectigalis tantum debere, restituitur contra eam. ibidem.

Minor aduersus commissum vectigal restituitur ipso iure intra 30. dies, post nō, nisi per restitutionem: & tunc nisi dolum interuenierit. gl. p. ibid.

Minor, qui ob cessationem canonis omisit rem emphyteoticam, poterit recuperare, si intra 30. dies post amissionem offerat canonem. gl. 2. in l. si tutoris. 23. C. de admiss. tutorum.

Minor à tempore cessationis canonis per tricenisq. annis rem emphyteoticā: sed

potest restitui: hodie tamen ipso iure feruatur illatus. ibid.
 Minor 25. an. ad arrogandum fit deus, & in ipsa arrogatione fit deceptus, restitui debet. l. 3. §. i. quis minor. de minorib.
 Minor locuples arrogatus a praedone restituitur aduersus arrogationem. ibid.
 Minor, & mulier quando ex forma statuti non possunt se obligare, non possunt etiam se in arrogationem dare, vel quoquo modo se alterius potestati subiacere. in princ. in add. marg. Inst. quib. mod. ius patriae.
 Minor quocumque modo nouauerit obligationem suam, & deceptus sit, restituitur contra nouationem. l. patri pro filio. §. i. minor. de minorib.
 Minor si nouationem accipiat debitorem inopem pro diuite, restituitur minor in debitorem priorem liberatum. ibid.
 Minor aduersus stipulationem, per quam nouauerat actionem habentem paratam executionem vt in officio iudicis ex causa indicata, restitui potest. l. si minor. 4. l. eod.
 Minor si delegatus sit a debitore creditori animo nouandi, restituitur minore, restituitur etiam in veterem debitorem, & sic quod ad maiorem peruenit etiam extraneum, restituitur gl. interuenit. & gl. debet. in l. 1. C. de reputationib.
 Minor vt restituitur aduersus delationem iuramenti, debet probare per testes, vel alias probationes se laesum delatione iuramenti. l. nam postea. §. si minor. & ibi gl. an. captus, de iurciu.
 Minor aduersus delationem iuramenti a se factam restituitur etiam per viam exceptionis, vel replicationis, dummodo probet se minorem, & laesum, & tempore debito excipiet. d. §. si excipiat.
 Minor quauis aduersus iuramentum a se factum non restituitur: restituitur tamen aduersus, quod alteri deculit: quia in primo casu iuramentum eum facit maiorem: sed non in secundo. gl. an. captus. in add. marg. ibid.
 Minor non restituitur in exequutoribus, penarum, quas perit in nece alterius, & ad vindictam tantum: sed bene restituitur, quando iusta causa non excusationem: sed potius relaxationem petit. l. auxilium. 38. §. ibi gl. penarum, de minoribus.
 Minor restituitur aduersus penam conuentionalem, vt possit petere ipsam penam conuentionalem. ibid.
 Minor aduersus penam competentem ex lege Iulia de adulteriis, eo quod adulterij damnata sciens vxorem duxerit, aut vxorem in adulterio deprehensam non dimiserit, quauis vt de adulterio fecerit, vel pretium pro comperto litu pro accepit, aut domum praebuerit ad id stuprum, vel adulterium committendum, non restituitur. ibid.
 Reliqua verbo, Restitutio, §. 9.
 45 MINOR quandoque succedit minori, quandoque minor maiori, quandoque maior minori, quandoque maior maiori. glo. ex anno, in l. interdictum, de minoribus.
 Minoris successor licet sit maior, potest restitui intra annum ex persona minoris defuncti. l. minor. 18. §. si. & ibi gl. si. eod.
 Minoris successor si sit etiam minor, restitui potest toto tempore suae aetatis, & etiam post suam legitimam aetatem intra annum ex persona defuncti. l. interdictum. eod.
 Minor si succedat maiori, cui restabat aliquid ex anno vituli, cum decessit, succedens minor restituitur toto tempore suae aetatis, & etiam factus maior intra illud tempus, quod restabat defuncto de vituli anno. d. l. interdictum. & ibi gl. ex anno vituli.
 Minor heredi non currit ipso iure durante minori aetate tempus ad petendam restitutionem, quod competeat minori defuncto: sed totum quadriennium, vel pars eius, quae restabat defuncto, post 25. annum tantum currit, & non ante gl. si. ibid.
 Minor heredi tempus ad petendam restitutionem, quod competeat minori defuncto, non currit etiam post 25. an. si finit 25. an. incipit reipub. causa abesse: sed currit illud statim eo reuocato, & non alias. ibid.
 Minor hereditate materna non priuatur, licet patris mortem non videretur. l. 1. & ibi gl. si. C. in quib. causis in integr. rest.
 Minor heres maior factus post triduum, quam adiit hereditatem, non tenetur vicicini necesse defuncti. gl. si. ibid.
 Minores, qui in iudicem compromiserunt, & stipulati sunt penam hinc inde tutore auctore, aduersus obligationem stipulatione yallatam restitui possunt. l. si minor. 35. §. 1. de minorib.
 Minor eo ipso, quod compromittit, videtur laesus, cum ab arbitrio compromissario appellari non possit. dict. §. 1. ibi gl. si.
 Minor si compromiserit, & contra eum arbitrer tulerit sententiam, non valet sententia, neque potest peti pena, si postea iterum agatur, quia obstat exceptio petita restitutione in integrum. l. Labco. & ibi gl. dari. de arbitris.
 Minor si compromiserit, & arbitrer sententiam tulerit pro minore, valet sententia. gl. 1. ibid.
 Minor 25. an. maior vero 20. an. restituitur, si temere, & inconsulte passus est causam in se compromitti. l. cum lege. 45. §. si de arbitris.
 Minor 25. an. arbitrer electus non cogitur sententiam dicere, & si tulerit, acquiescitur est eum tueri, nisi sit minor 18. an. d. l. cum lege. & ibi gl. 1.
 Reliqua verbo, Minor, 2. Heres, 79. v. §. 83.
 46 MINOR masculo probata aetate 20. an. femina probata aetate 18. an. princeps quandoque solet concedere veniam aetatis. gl. perraro. in l. 1. de minorib.
 Minores non restituntur aduersus gesta post veniam aetatis impetratam, & iudici inipatam. l. 1. C. de his, qui veniam aetatis.
 Minores restituntur aduersus gesta post veniam aetatis impetratam: sed non iudici inipatam: quia nec quadriennium imputatur, nisi a die inipationis. gl. 3. ibidem.
 Minor in eo, quod impetrat veniam aetatis, est laesus, & restitui potest. gl. si. ibidem.
 Minor masculus debet esse maior 20. ann. & debet probare aetatem, & morum suorum iustitiam per se tantum apud iudicem competentem, vt veniam aetatis consequatur. l. 1. C. eod.
 Minor femina debet esse maior 18. an. & debet probare aetatem, & annorum numerum ad impetrandam veniam aetatis, nec cogitur per se: quia potest per

procuratorem probare. ibidem.

Minor femina minori aetate impetrat veniam aetatis, quam masculus: quia masculus herba cydo crescit, & citius est subdola mulier, & avara. gl. octauum, & decimum. ibid.

Minor masculus differt a femina in impetrandum veniam aetatis in tribus: scilicet in numero annorum: specando in probatione facienda per se tantum in matre, quod non est femina: tertio, quia femina de solo numero annorum debet probare: sed masculus etiam de aliis. gl. ita tamen. ibid.

Minor 25. an. impetrans veniam aetatis potest esse senator, si autem non impetrat, non potest esse senator, neque decurio. gl. pe. ibid.

Minor postquam veniam aetatis impetraverit, non restituitur in eo, quod postea facit, nisi in alienatione, & hypotheca immobilium. gl. si. in l. minoribus. 5. C. de in integrum restitutione min.

Minor repiciens beneficio ecclesiastico non restituitur: quia magis videtur exoneratus, quam damnus passus. gl. in l. aie. prator. 7. de minorib.

Minor non potest renuuciare beneficio minoris aetatis: hoc ipso videtur deceptus. gl. quia vnicuique. in l. si iudex circumuento. 41. cod. & gl. si. in l. intra aetatem. C. de in integrum rest. min.

Minor non potest renuuciare beneficio restitutionis: l. doli mali. 19. §. 1. de nouatio.

Minor deceptus dolo aduersarij non poterit renuuciare beneficio minoris aetatis. gl. datur. in l. 3. C. si minor in maiorem.

Minor laesus in renuuciando querela inofficiosi testamenti tacite, vel expressae, restituitur in integrum. l. 1. C. de in integrum restitutione minorum.

Minor maior factus, expressae, vel tacite potest renuuciare restitutioni in integrum sibi competenti. gl. in l. si intra aetatem. 6. C. eod.

Reliqua verbo, Restitutio.

MINOR contra remedium id est delationem causa per triennium restituitur, vt audiatur. l. & si sine. §. si. de minorib.

Minores laesi propter negligentiam tutorum, vel curatorum in lapsu instantiae triennij restituntur in subsidium pro damno: quia salutem habent veterem actionem. gl. si. in l. propter damnum. §. si. C. de iudiciis.

Minor si primo appellatus, & tempus appellacionis est lapsum, si petita restitutio nec fecit denegata, iterum non restituitur nisi ad appellandum. gl. si. in l. 1. C. si saepius in integrum rest.

Minor non restituitur aduersus omissionem allegationem, vt iterum inducat. l. minor 25. ann. 37. de minorib.

Minor restituitur aduersus omissionem exceptionem dilatoriam, vel peremptoriam tam in civilibus quam in criminalibus causis, vt iterum inducat. gl. 1. ibid.

Minor restituitur aduersus omissionem probationem ante aperturam testium, quod maior non possit. ibid.

Minor restituitur aduersus omissionem allegationem, & probationem legu ad causam per triennium, maxime legis municipalis, vel consuetudinis. d. gl. 1. & ibi add. marg.

Minori non datur restitutio contra semel omissionem iniuriarum pactio, vel diffinitionem, vel etiam anni cursu l. auxilium. 38. & ibi gl. omissionem. eod.

Minori non datur restitutio contra semel omissionem actionem furti, pacti, vel conuenti. d. gl. omissionem.

Minor restituitur aduersus negligentiam in non denunciando adhibitam. l. 3. §. & si heres de minorib.

Minori praescriptio annalis ad petendum bonorum possessionem contra tab. non currit ipso iure. gl. si. in l. si filius. eod.

Minori currit quaedam praescriptio: sed contra eas restituitur, vt praescriptio non numerata pecuniae ex persona defuncti, & praescriptio 30. vel 40. ann. & appellacionis faciendae, & terminandi iudicij, & faciendi inuentarij. gl. cessauit. in l. auxilium. 38. eod.

Minori currit quaedam praescriptio, & non restituitur, vt est praescriptio 60. dierum, intra quos maritus poterat acculare vxorem de adulterio, item praescriptio quinquennij, quae obicitur minori ad tuendum statum defuncti, item non numeratae dotis: & in his vltima tempora statuta non restituitur. ibid.

Minori omnes praescriptiones regulariter ipso iure non currant. ibid.

Minori currit tempus ad constituendum inuentarium, licet possit restitui. ibid.

Minor non restituitur aduersus praescriptionem conuentionalem inceptam cum maiore, quando nihil est gestum cum minore, vel aliquid interuenit, & ex quo etiam maior restitueretur. l. Aemulus. 39. eod.

Minor si sit restitutus, vt actionem rei vendicationis x. vel xx. annorum praescrip. one subiugam possit intentare, & aduersarius appellauit, ac obtinuit, minor etiam in causa appellacionis factus sit maior, potest post 20. an. intentare rei vendicationem, & rem suam vendicare. l. intra vitule. 39. & ibi gloss. 1. eod.

Minoris res alienata sine detrimento potest vsuapi, postquam cepit esse maior. gl. 2. in l. vbi lex. 2. de vsuapio.

Minor restituitur contra eos, qui res minoris tenent, si vsucapione dominium acquisierint. l. 1. si aduersus vsucapionem.

Minores restituntur non solum aduersus vsucapionem, sed etiam aduersus praescriptionem longi temporis. gl. 1. ibid.

Minori ipso iure non currit tempus quinquennij ad mouendam querelam inofficiosi testamenti. l. 2. C. in quib. causis in integrum rest. min.

Minori. fauore minoris aetatis exceptio non numeratae pecuniae ab initio non currit. l. si. C. eod.

Minori praescriptio temporale, quae olim ipso iure curebant cum beneficio restitutionis, hodie ipso iure non currant. ibid.

Minori. post pupillarem aetatem currit praescriptio 30. vel 40. annorum, sed restituitur: quia laesi. d. l. si. & ibi gl. si.

Minori currit exceptio non numeratae dotis, vel etiam aliae praescriptio, quae do fuerit capta a maiore, cui minor succedit. gl. 2. ibid.

Minori res vsuapi non possunt gl. pe. ibid.

Minores in praescriptionibus temporibus ipso iure seruantur illa: quia certum est in illis esse deceptos: in contractibus autem ipso iure non seruantur illae.

sed per restitutionem quia non constat esse deceptos. gl. pe. in l. fi. C. in quibus causis in integrum restituitio.

Minor currunt tempora iudicialia propter auctoritatem iudiciorum: sed postea competet restitutio. gl. fi. C. si aduersus rem iudicat.

Minor laesus si sit miles, & in militia, maior factus auxilium restitutionis potest petere toto tempore expeditionis militaris. l. r. C. de temporibus in integrum.

Minor laesus si sit miles, in militia maior factus toto tempore militaris expeditionis potest petere restitutionem, nec tunc currit ei annus utilis, nisi post minorem aetatem, & tempus reuersionis. gl. i. ibid.

Minori laeso, & factio militi tempus petendae restitutionis post impletam minorem aetatem ex die reuersionis computari debet. dict. l. i.

Minoribus hodie quadriennium continuatum datur ad petendam restitutionem post impletam aetatem. gl. i. ibid.

Minor non currit quadriennium statim post minorem aetatem: quia est continuum quoad omnia, cum quoad sui initium sit vtile in aliquo, licet feriat, & non feriat computetur, & tempora minoris aetatis, & absentiae subducuntur, sicut in anno utilis. ibid.

Minor si succedit minori, vel maiori abfenti causa militiae, tempus, quod superat defectum, non currit heredi. minor, vel in militia existens. l. a. C. eod.

Minor abfentis causa reipso non currit quadriennium, quod datur minori facto minori: scilicet cum effectu, cum restituitur. l. 3. & ibi gl. fi. C. eod.

Minor restituitur de eo, quod modico tempore gessit inter veniam aetatis imperatorem, & intimationem eius. l. ea, quae, & ibi gl. a. C. eod.

Minoribus, de his, quae ante veniam aetatis imperatorem gesserant, quadriennium currit ferat demum completis 3. annis. gl. ita tamen. ibid.

Minor si succedit minori, non prohibetur, cum 3. annos transierit, restitutionis beneficio vti tempore illibato: scilicet toto, quod superat defectum dict. l. ea, quae, & ibi gl. a. C. eod.

Minor si laeditur maior decedenti intra annum vtilem, restituitur ex sua persona quatenus defectum superauerit ex tempore anni utilis d. 3. si quando.

Minor si succedit minori, vel maiori decedenti intra annum vtilem, eadem minori post minorem gratiam completam currit tempus, quod defectum superat. gl. pe. in auth. si minor. C. eod.

Minor succedens minori, ad opponendum exceptionem non numerat dotis habet quinque annos, cum alias habet tempus ferat aetatis, & postea id, quod defectum superat. ibid.

Minor si succedit maiori, currit minori tempus opponendae exceptionis non numerat dotis. ibid.

Minor si laeditur ex cursu temporis, veluti in vfucapione cepta contra praedecessorem, & finita in minore, si quidem tempus laesionis est minus quadriennio, debet de necessitate proponi restitutio iusto tantum tempus quantum est illud tempus laesionis, & non ultra. gl. hendam. in l. fi. C. eod.

Minoris rem si vendiderit aliquis extraneus, vel suam, ignorante minore, si emptor sit bone fidei, habet locum praescriptio x. vel xx. annorum, quae incipit post legitimam aetatem completam. gl. i. in l. fi. C. si maior factus alienationem.

Minoris rem si vendiderit aliquis extraneus ut suam, & emptor sit male fidei, habet locum praescriptio 30. annorum, quae incipit currere post legitimam aetatem. gl. ibid.

Minor 25. annorum non currit praescriptio longi temporis sed demum ea incipit currere, quando ad maiorem aetatem peruenit. l. 3. C. quibus non obicitur.

Minor hodie feratur illatus, & neque opus est restitutione contra praescriptio nem. gl. fi. ibid.

Minor currit tempus, quod datur ad sciendum inuenturam, licet restituitur, & pupillus, & ibi gl. nihil in auth. de heredi. & Falcid. col. 1.

Contra Minorem regulariter non currit praescriptio temporalis: fallit circa iudicia in spatio x. dierum, qui datur praescriptio, item in instantia causae, & praescriptio, quae obest minori volenti secutare, & praescriptio quinquennalis, quae obicitur minori ad sciendum statum defuncti, & in praescriptioe dotis non numerat, quae obicitur minori succedenti alij, vt etiam non restituitur ultra temporis. l. nihil. ibid.

Contra Minorem, & abfentem reipso causa in taxatione collectarum, & tributorum non currit tempus annale ipso iure datum ad petendum si hoc grauamine liberari, donec minor erit factus maior, & abfens reuersus fuerit. l. qui gratias, & ibi add. marg. & gl. fi. C. de censibus. lib. 1. i.

Minor restituitur si propter uitam absentiam: scilicet probabilem, & necessariam nullo modo, vel minus bene defenso instantia sit peremptoria. l. fi. sine. 3. fi. & ibi gl. fi. de minoribus.

Reliqua verbo, Restitutio, 18. Restitutio.

Minor non habet restitutionem contra sententiam latam contra eum tempore maioris aetatis: quando omnia acta sunt perfecta, & solenniter acta: quia sententia non habuit necessariam consequentiam ad initium. gl. non facile. & gl. restitutum. in l. 3. si quis. de minoribus.

Minor, contra quem est lata sententia tempore maioris aetatis, habet restitutionem contra, quod litem prosecutus est: cum deberet desistere; quia de necessitate debebat prosequi, & sic habet necessariam consequentiam ad principium. ibid.

Minor, contra quem est lata sententia tempore maioris aetatis, habet restitutionem aduersus eam, quando illa fuit male lata: forte ex defectu libelli, vel ex defectu probationis, quam omiserat in minori aetate, quia sententia habebat necessariam quandam consequentiam ad illum actum: id est ad initium. ibid.

Minor non restituitur contra transactionem, licet multo magis fuisset in debito, quia etiam verum debitum sine molestia consequi non potest. gl. fi. in l. minoribus. 6. eod.

Minor restituitur, qualitercumque gerat, siue emptor, siue vendat, vel mutuum pecuniam accipiat, vel aliter contrahat, ac deceptus sit. l. ait. procor. 7. eod.

Minor, qui quasi contraxit condemnatus est, restitui potest in integrum. l. minoribus. etiam. 9. eod.

Minor non potest esse cotraxit, & imo se defendere nequit, nisi tunc auctore iudicium subierit, quo casu quasi cotraxit potest damari: sed contra eum

potest restitui. gl. r. ibidem.

Minor, cuius res ex causa iudiciali fuerant captae, & venditae, aduersus sententiam restitui potest ad pecuniam ex illis rebus distractis redactam, & etiam potest restitui ad res venditas, si iste minor ex illa venditione magnum dampnum patitur. l. fi. ex causa. 10. eod.

Minor non admittitur ad restitutionem contra sententiam principis, nisi ex causa omnia allegationis, vel procuratoris aduocati. l. minor. 18. §. 1. eod.

Minor vt restituitur contra sententiam principis, teneat exprime in libello particulariter causam, in qua fuit laesio: alias non admittitur. d. §. 1. ibi add. marg.

Minor aduersus vnum capitulum sententiae ceteris capitulis firmis immanentibus restitui potest, si illud capitulum non habet connexionem cum ceteris: sed si haberet connexionem. l. etiam si pater. §. 1. eod.

Minor ex causa cuiusdam cura, quam pater suus fecit, conuulsam adulti, cui successit, condemnatus aduersus vnum capitulum sententiae restitui potest, & cetera firma remanens, si illi non sunt connexa. d. §. & ibi gl. ex causa.

Minorem restituitur potest iudex contra suam sententiam, vel sui praedecessoris. l. praefes. 41. de minoribus.

Minor laesus potest appellare a sententia contra eam lata: tamen tamen facier per se restitui contra eam. gl. quod enim. ibid.

Minor restituitur aduersus pactum circa dotem appositum. l. minor. 30. §. fi. eod.

Minor aduersus sententiam restituitur; & etiam maior quandoque gl. cognita. §. 2. in l. fi. filia. 20. §. familiaris. c. fi.

Minor contra sententiam licet possit restitui, non tamen potest contra iuramentum. gl. i. in l. 1. de iuribus.

Minor 25. annorum non habens, vel habens eo auctore potest transigere cum tutoribus super damno ab eis sibi dato, licet laesus restituitur, licet si habes curatorem sine eo transigit: quia tunc ipso iure non valet. gl. non inuatur, in l. tutores, qui. 40. §. ab eo. de administr. tutorum.

Minor 15. annis transiens restitutione in integrum iuuatur gl. fuerit. in l. cum proponas. 17. C. de transactio.

Minor contra sententiam latam praeteritum falsorum testium restituitur ratione aetatis, & etiam iure communi. gl. i. in l. fi. C. si minor se maior.

Minor sententia interloquutoria, cum & diuisa contra eum lata praediciat: sed restituitur contra interloquutoriam, sed non contra diuisam: sed tantum appellat. ibid.

Minor non restituitur nisi ad appellandum aduersus latam sententiam contra minorem in causa restitutionis. l. 1. C. si sepius in integrum restitui.

Minor 25. annos potest restitui aduersus sententiam latam pro patre super patria potestate. l. a. C. si aduersus rem iudi.

Minor eodem modo restituitur aduersus sententiam contra eius tutorem, vel curatorem latam: sicut contra ipsum minorem l. fi. C. eod.

Minor restituitur contra sententiam tam ad totam causam, quam ad appellandum. gl. fi. ibid.

Minor non restituitur aduersus sententiam ipso iure nullam: sed res in primum statum reducit per iudicem competentem. l. verum. §. ex facto. & ibi gl. reducere de minoribus.

Minor aduersus transactionem, vel diuisionem potest restitui, quo restituito aduersarius poterit agere verere actione. l. 1. C. si aduersus transactionem.

Minor restituito aduersus transactionem restituitur aduersarius ad primordialem actionem, quam habebat contra minorem ante transactionem: sed si primordialis actio non sit sublata per transactionem, sed alias nam tunc non restituitur ad illam actionem. gl. i. ibid.

Minor restituito aduersus transactionem restituitur etiam aduersarius ita, vt vniuersumque suum habeat, siue sit species, siue quantitas, vt in quantum minor locupletior est factus, restituitur aduersarius gl. fi. ibid.

Minor restituito aduersus transactionem si erat actio extincta, restituitur aduersarius ipso iure ad actionem contra minorem, & etiam contra alium. gl. ibid.

Minor, quod restituitur aduersus transactionem, & aduersarius quod restituitur ad primordiam actionem, esset iniquum. ibid.

Minor potest petere restitutionem, si appareat eum laesum. gl. fi. in l. 1. Cod. si de moment. posse.

Reliqua verbo, Sententia, 18. 19. & Restitutio, 18.

Minor 18. in delictis non subuenitur per restitutionem. l. fi. ex causa. o. §. nunc si videndum. de minoribus.

Minor proximus pubertati committens delictum non excusat a poena, quando delictum potest cadere in personam impunitam. 7. & ibi gl. fi. C. de poenis.

Minori doli capaci facienti furtum, vel danti dampnum in iuria non subuenitur per restitutionem. l. fi. ex causa. §. nunc videndum. de minoribus.

Minori in delictis non subuenitur per restitutionem, siue delictum commiserit in contractu, vt si in re deposita, vel commodata dolum commiserit: siue extra contractum, vt si fiat furtum. ibid.

Minor non doli capax non tenetur ex delicto commissio. glossa non subuenitur. ibid.

Minor in casibus in quibus poena crescit per infamiationem, restituitur, vt habeatur pro confesso. d. l. ex causa. §. sed si eum ex causa.

Minor in delictis, super quibus potuit transigere, & non transigere, restituitur, vt pro transactio habeatur: & si non appareat, quod possit transigere, relinquatur arbitrio iudicis. d. sed si eum. ibi gl. ei subuenitur.

Minor super actione furti transgens non efficitur infamis. d. glossa ei subuenitur. tur.

Minor si ex culpa deliquit, restituitur in integrum in totum, vt in nihilum teneatur: si vero ex dolo deliquit, nullo modo restituitur, nisi vt habeatur pro transactio, vel confesso: & hoc quando ciuiler conuenitur. ibid.

Minor si ex dolo deliquit, & criminaliter conuenitur ex tali delicto ex animo commissio, non subuenitur ei, nisi quatenus militatio aetatis ad mediocrem poenam iudicem perduxerit. ibid.

Minor maior 14. annis delicto adulterij criminaliter conuenitus non restituitur. ibi. & d. l. fi. ex causa. §. si mulier. & ibi gl. ei non subuenitur.

Minor etiam si dolo deliquerit, non tenetur in duobus calibus primo in matre

minore, quæ non petit tutorem filio impuberi secundo in minore, qui ex-
cruit autem iudicium in his eum ipso iure non tenetur, neque opus habet res-
titutione. gl. ei subuenitur. in d. 4. sed si eum ex causa. & ibi gl. si mulier.
Minor non restituitur aduersus pecnam duorum, si duorum fiat dolo. d. l. si ex
causa. §. si mulier.
Minor non subuenitur in crimine adulterij, quod intelligi si sit maior 14. ann.
d. §. si mulier. & ibi gl. ei non subuenitur.
Minor in delictis, maxime atrocioribus non meretur restitutionem: poterit ta-
men iudex considerata fragilitate ætatis mitigare pecnam: & hoc ipsum etiã
poterit in fene. l. auxilium. 38. & ibi gl. miseratio. eod.
Minor aduersus dolum præsumptum in futurum non restituitur, nec aduersus
dolum præteritum, nisi pecna minuat. d. l. auxilium. §. in delictis.
Minor si faciat adulterium se commississe, vel incidisse in aliquod capiculum
legis Iulie de adulteriis, non restituitur aduersus hanc confessionem. d. l. au-
xilium. §. si.
Minor in delictis atrocibus, quæ proueniunt ex animo, siue sint priuata, siue publi-
ca, non restituitur: sed poterit ei mitigari pecna ex causa. d. §. si. & ibi gl. atro-
cioribus.
Minori in delictis atrocissimis: veluti in adulterio nullo modo subuenitur. ibi-
dem.
Minor in delictis aduersus confessionem, quam fecit territus propter tormenta,
restituatur: secus quando perseuerans in confessione contra eam petit se resti-
tuitur, tunc non restituatur. gl. fateatur. ibid.
Minoribus in delictis, quæ ex animo proueniunt non datur restitutio, nec venia,
gl. 1. in l. pe. C. ex quib. causis infam. l. 1. C. si aduersus delict.
Minor, licet non restituatur aduersus delictum dolo commissum: sed bene ad-
uersus delictum culpa commissum. l. 1. C. si aduersus delictum.
Minores non restituuntur in delictis ex animo prouenientibus. ubi fuit voluntas
nocendisse si illi non fiat doli capax, non possunt ex animo delinqui, quo
casu non tenentur. gl. 1. & §. ibidem.
Minor delinques non ex animo sed extrahit culpa, non committit inexcusa-
bile delictum, cum per restitutionem in integrum exsusetur. glo. non com-
mittitur. ibid.
Minori delinquenti ex animo, irrogatur pecna pecuniaria: quia tunc non subue-
nitur, nisi vt habeatur pro transacto, vel confesso. ibid.
Minores etiam in delictis tenentur. glo. 1. in l. si quis te. C. ad leg. Corn. de si-
cariis.
Minor 14. annorum excusatur à delicto carnis, gl. si. in l. impunitas. 7. Cod. de
penis.
Minores generaliter amplius puniuntur in simili delicto, quam maiores. gl. non
in parvis. in §. sic igitur. in auth. vt iudices sine quoquo. col. 1.
Minores de omnib. criminibus accusari possunt excepto crimine carnis. gl. 1. in l.
4. C. de author. præstari.
MINVS dicitur, quod nihil effectus improprie, & non verè. l. illud. §. si cuius. de
tributoria actione. glo. 1. in l. 1. §. hoc verbum. si cui plus, quam per le-
gem.
Minus recipit etiam, qui nihil recipit. l. si ita te stipulatus. l. 1. de verb. sig.
Minus dicere dicitur etiam ille, qui nihil dixit: quia minus dicit, qui nihil dixit.
gl. 2. & pe. in l. 1. C. vt quæ delictum aduocatur.
Minus dare dicitur ille, qui nihil dedit. gl. diuidi. in l. hac edictali. 6. C. de fecid.
nuptis.
Minus solvere dicitur, qui nihil soluit. gl. incurabile. in auth. de exequutoribus
in princ. col. 1.
Reliqua verbo. Licet. Plus. Licetum. Maius. Soluere. 1. 3. Turbidi.
MISERIA cõtingit ex inopia, & ex peregrinatione inopia. gl. agnuntur in auth.
de exhibend. reis. in princ. col. 1.
Reliqua verbo. Inopia. Mendicare.
MISSELLA dicuntur, quæ iactantur in vulgus, & sunt occupantium. gl. missi-
lium. in l. nec emptio. 8. de contrahend. emptione.
Missilia dicuntur aurum, vel argentum, quod proicitur: sic dicta, quia mittuntur
in vulgus, vt facit Papa, vel Imperator quando coronatur. l. adeo. §. voluntas.
de acquir. rerum dominio.
Missilia hoc est aurum, vel argentum proicere permittitur prætoribus. consuli-
bus vel magistratibus iure Codicis: hodie tamen sublata est illa constitutio per de-
fuerunt, & soli principi licet aurum spargere, vel proicere: consuli-
bus tamen licitum est de argento hoc facere: non tamen coguntur. ibid.
Missilia differunt ab habitis pro derelictis: quia qui habet pro derelicto, principi-
paliter vult carere: vnde etiam antequam ab alio apprehendantur, desinunt
esse suasas iactata in vulgus principaliter, vt alius habeat, licet secundario ca-
rere velit: tamen post apprehensionem alterius definit esse dominus. gl. si. in l.
si id. quod. §. si. pro derelicto.
Missilia, & habita pro derelicto sunt occupantis. §. pe. Inst. de rerum diui-
sione.
Missilia dicuntur variarum rerum donaria, quæ imperatores, consulesque libe-
ralitatis causa in perpetuum rei memoriam populo colligenda spargere sole-
bant. gl. missilia. in add. marg. ibid.
Missilia dicuntur ideo: quia in populum mittuntur, vel proiciuntur, vt illuc cur-
rente multitudine possint prætores, & consules petranfired. gl. missilia.
Reliqua verbo. Donarium. Derelictum.

Missi in genere. nu. 1.

Misio in omnib. bonis, aut pro mensura debiti. 2.

Misio quoad aduentum. 3.

Misio quoad primum, & secundum decretum. 4.

Missiones malitiam. 5.

MISIO in possessionem vt fiat, si non reperiantur res mobiles, vel immobiles,
peruenit ad nomina debitorum. l. ciuitas. quod cuiusque vniuersi.

Misio in possessionem naturaliter inducit dominij translationem. l. si fundus.
16. de fundo dotali.

Misio in possessionem potest fieri in bonis, quæ ab debitore pertinent iure
dominij derelicti, vel vtilis, vel quasi: sed si nullo iure pertinent. l. 1. si, cui le-

gatorum. §. qui possessionem. vt in possessionem legatorum.

Misio in possessionem quando est facta in parte rei communis, alius, in com-
partem non est facta misio, potest satisficere, & adimplerentur rei re-
po. d. l. 1. si, cui. §. si ex duob.

Misio in possessionem habet vim cautionis. l. de bonis. §. qui pupillo. de Carbo-
niano.

Misio in possessionem ex causa damni infecti habetur loco cautionis. l. si finis.
§. si quis damni. & ibi gl. acceperit. de damno infecto.

Misio in possessionem facta pro indebito, quod solum non poterat rep-
non valet. §. reprobo. gl. exceptio. in add. marg. ibi in l. 1. §. hac verba. de res
stat. ej.

Misio in possessionem ex diffinitiva fit primò in mobilibus, deinde in immobili-
bus in iuris. gl. si. in l. pacto. 14. C. de pactis.

Misio in possessionem potest fieri contra pupillum indefensum: contra adultum
autem deuenit ad venditionem. gl. 2. in l. 4. C. si aduersus rem iudi.

Misio in possessionem non potest fieri per delegatum, vel per magistratū mu-
nicipalem: sed per magistratū habentem iuram, vel mixtum imperium.
gl. competentia. in l. si. C. de edicto diui Adri.

Misio in possessionem debet fieri a iudice loco, ubi res sita sunt, neque ab alio
iudice fieri potest. ibid.

Misio in possessionem debet fieri ex testamento in scriptis ætate omni visio.
gl. depositio. ibid.

Misio in possessionem non potest fieri a iudice delegato: rectè tamè potest de-
legatus pronuntiare de mittendo. gl. iudex, & gl. omne. in §. si vero causa. in
auth. de exhibend. reis. col. 1.

Misio ipsa in possessionem non potest mandari: sed bene cognitio missionis
possessionem. gl. si. in l. 1. §. quæ. 2. ad municipalem.

Misio in possessionem re ipsa fit per nuncium, & non per delegatum: quia per
nuncium non fit misio, vt trahat iurisdictionis: sed va per eum expeditur: quia
quod fit per nuncium, fit per iussum iudicis, & non per delegationem. gl. in
possessionem. in l. 1. de iurisdictione omnium iud.

Misio in possessionem: hoc est mittere in possessionem re ipsa, vt quis possi-
deat mixti imperij est: verò intelligatur de pronuntiatione dubitativa inter
partes facienda possidere debeat necne, iurisdictionis est, & delegari potest.
ibidem.

Misio in possessionem mixti imperij est, & delegari non potest, nisi à principe. l.
iubeat. & ibi gl. 1. eod.

Misio in possessionem potest competere ex delegatione delegato principis: non
tamen alij. gl. 1. ubi vel dic. ibid.

*Reliqua verbo. Creditor. 4. §. usque 50. Debitor. 98. Donat. 3. 4. Heres. 103. 1. 4. Im-
puber. 2. 3. 4. Legatarius. 16. 7. Misio. Mulier. 40. Vbi no. 37. Pupillus.
10. Venter. Interdictum. 30. Non potest. 34.*

MISIO in possessionem in omnib. bonis fuit fieri ex vna ex trib. causis scilicet 2.
et vel rei seruandæ causa, vel legatarum seruandorum causa, aut ventris no-
mine. l. 1. quibus ex causis in possessionem eatur.

Misio in possessionem omnibus in bonis fit ex Carboniano, cum heres scriptus
postular bonorum possessionem Carbonianam. gl. 1. & 2. ibid.

Misio in possessionem in omnibus bonis vna fit ex causa damni infecti: sed tan-
tum fit in illa re, de qua damnum timetur. d. l.

Misio in possessionem bonorum conueniunt, qui non fecit potestatem sui, fit, vt
quia latet, & tunc sequitur etiam venditio: sed contra abentem se non de-
fendit: tamen tantum misio in eius bonis: sed non venditio. l. 2. & ibi gl. po-
testatem. eod.

Misio in possessionem in omnibus bonis latitantis debitoris non liberat eius fi-
deiussores. l. heres. 2. §. quod si stipulatoria si. & ibi gl. debitoris. de fidei-
iussoribus.

Misio in possessionem in omnib. bonis debitoris non dicitur verè successio vni-
uersalis. gl. obligatum. ibid.

Misio in possessionem tantum rei petite debet fieri, & non in omnib. bonis, quod
do agitur actione reali. gl. audiat. in l. propterandum. §. fin autem. reus. C. de
iudicis.

Misio in possessionem olim fiebat in omnib. bonis: hodie pro mensura debiti in
actione personalis. ibi. & gl. 1. in l. facit. de de in ius vocand.

Misio in possessionem hodie fit secundum mensuram debiti declarati, & etiam
pro maiori quantitate habita consideratione expensarum. gl. mensuram. in
auth. & qui intrat. C. de bonis auct. iudi.

Misio in possessionem potest fieri in omnia bona, quod omnia bona pete quis,
vel vt debita. vel vt habere hypothecam in omnib. bonis. gl. pe. in l. 1. §. C. de
procuratoribus.

Misio in possessionem olim fiebat in omnibus bonis in personali actione, nisi
in causa damni infecti, in qua fiebat misio in possessionem illius rei tantum,
de qua timebatur damnum, sed in reali fiebat misio in possessionem tantum
rei petite: hodie verò fit pro mensura debiti declarati. gl. prius. in l. si finit. 1.
si plures. de damno infecto.

Misio in possessionem in actione personali olim fiebat in omnib. bonis: sed venditio
fiebat pro mensura debiti declarati: sed hodie vtunque fit pro mensura
debiti. gl. ad modum. in l. presente. §. 4. cum autem. Cod. de his, qui ad Ec-
clesiam confug. & gl. si. in l. si pacto. 14. C. de pactis. gl. pe. in l. 1. §. Cod.
de procuratoribus.

Misio in possessionem olim fiebat in omnia bona etiam propter quinque scilicet
scilicet, nisi in damno infecto, & legatorum causa: hodie tamen fit secundum me-
suram debiti declarati: scilicet in plus, vt magis iam, vel in tantum, & dimi-
nu. vt peto centum, quod mittit in possessionem rerum, quæ valeant du-
centa, vel centum, & quinquaginta. §. §. utat se latere, & ibi gl. secundum
mensuram. in auth. de exhib. reis. collat. 1.

Reliqua verbo. Curator. 2. 3.

MISIO in possessionem fit contra quem. bet contumacem, etiam si non lau-
ret: venditio tamen bonorum non fit, nisi contra latitantem fraude. gl. 2. in
l. si quis. de in ius voc.

Misio

Misio in possessionem bonorum absentis non semper sufficit: quia potest esse, ut in bona latitantis mitri non possit aut quod non lateat. *l. ait. prator. 1. §. fi. ex quib. caus. maior.*

Misio in possessionem bonorum absentis potest esse, quod non possit fieri, ut quando pradia, vel bona latitantis inuaduntur, vel res eius non apparent, vel non habet talia bona. *d. §. fi. & ibi gl. non possit.*

Misio in possessionem potest fieri contra absentem in actione personalis non tamen potest fieri venditio cum in actione personalis absens non dicatur latitare. *gl. mag. in l. is. qui. 39. cod.*

Misio in possessionem non fit, eo quod debitor ancedit, vel conditionem consentiens latitare: quia talis non videtur fraudationis causa latitare. *l. eo tempore. & ibi gl. 1. de peculio.*

Misio in possessionem in causa damni infecti contra absentem non fit, nisi prius denuncietur ad domum inquilini, vel procuratoris: vel nullo habitante libellus ipse domibus applicetur. *l. dies cautionis. §. prator ait. & seq. de damno infecto.*

Misio in possessionem potest fieri in dominum propter contumaciam procuratoris. *l. 3. C. de procuratoribus.*

Misio in possessionem fit contra dominum propter contumaciam procuratoris, & quando non defenditur dominus. *d. l. 3. & ibi gl. fin.*

Misio in possessionem fit ante litem contestationem, tunc reuerfus reus auditur de possessione, & proprietate. *gl. fin. l. 1. C. vbi in rem actio.*

Misio fit post litem contestationem, vel quasi, quando dominus denunciat per possidentem nomine ipsius, & citatus non venit, postea reuerfus non auditur de possessione sed tantum de proprietate. *ibid.*

Misio in possessionem fit post definitum sententiam, tunc reus reuerfus non auditur nec de proprietate, nec de possessione. *ibid.*

Misio facta post litem contestationem, vel quasi, vel etiam ex secundo decreto reus reuerfus auditur de proprietate intra 10. an. inter presentes, & 10. inter absentes: quia post illud tempus erit res viciata, vel prescripta. *ibid.*

Misio in possessionem fit super actione personalis, reus si reuertatur ad iudicium, auditur volens recuperare possessionem intra 30. an. cum misus nec possideat, nisi misus eam vendiderit, vel in solutum per iudicem accepit. *ibid.*

Misio facta non recuperat reus possessionem, nisi resectis expensis, & praestita satisfactio de iudicio fuit. *auth. & qui iurat. C. de bonis auctori. iudi.*

Misio facta reus veniens auditur vsque ad 30. an. vel semper donec secundum decretum sit interpositum. *l. §. ibi. ibid.*

Misio facta intra quadriennium non peruenit ad venditionem, si alij creditores sint absentes. *gl. quadriennium. in l. l. C. cod.*

Reliqua verbo, Eger, Absens. §. 10. l. 16. Bona. 3. Citatus. 2. Debitor. §. 9.

Misio in possessionem ex primo decreto causa custodit desiderat semplenam causae cognitionem, & competit iure magistratus. *gl. 1. in l. iudicare de iurisdic. omnium iud.*

Misio in possessionem ex primo decreto contra hitur pignus iudiciale. *l. fi. is. qui. 1. & ibi gl. fi. antichrisi. de pignori.*

Misio in possessionem ex primo decreto rei ruinosa, vel patris, quae minatur ruinam, fit etiam per magistratus municipales contra non cauentem: qui si misum non admiserit, tenetur actione in factum ad interesse: non tamen potest cogi precise capitis pignoris, vel multa indicta illum admittere. *l. dies cautionis. §. 1. de damno infecto.*

Misio in possessionem fit in portione cuius ex pluribus non cauentis de damno infecto: sed non in parte aliorum cauentium, quod si nullus cauerit, fit misio in portione omnium, licet quorundam partes sint maiores. *l. pratoris. l. 4. & ibi gl. portione. de damno infecto.*

Misio in possessionem ex primo decreto aequaliter admittuntur omnes, qui petierunt cautionem damni infecti, licet aliqui eorum habere pretiores ades, alij vero viliores: sed non ex secundo decreto, quia tunc pro rata damni admittuntur. *d. §. 1. & ibi gl. possessionem.*

Misio in possessionem ex primo decreto non cogitur de possessione discedere ille, contra quem facta est misio. *l. fi. finit. 1. §. fi. qui autem. cod.*

Misio in possessionem in ipsam ruinam fit, si post iussum de mittere in possessionem, domus ruinosa ex primo decreto, & ante realem missionem ruat. *d. l. fi. finit. §. fi. iam fuerit.*

Misio in possessionem ex primo decreto non definit quis viciare, vel praescribere. *l. misio. 12. pro emptore. & l. 1. pro herede.*

Misio in possessionem ex primo decreto potest fieri in hereditate iacente. *l. cum debitoris. 7. C. de iudiciis.*

Misio in possessionem ex primo decreto fit, quando reus neque venit, neque defenditur. *gl. fi. ibid.*

Misio in possessionem ex primo decreto datur, quando dato libello super actione principali, & reo citato, vt veniret responsum, est contumax. *gl. 2. & ibi ad. in l. cum proponas. 8. C. de bonis auctori.*

Misio in possessionem ex primo decreto ad hoc, vt deretur, debet reus citari, vt veniat responsurus de tali re, & eo existente contumace, tunc datur libellus, in quo narratur, quod cum reus fuerit lapsus citatus, & exiit contumax, perit interpositi decretum. *ibid.*

Misio in possessionem causa rei seruanda non potest fieri occasione debiti, quod certum est, non posse exigi de presenti, licet possibile sit debitum rei secus si credidat posse exigi. *l. eo tempore. & ibi gl. r. de peculio.*

Misio in possessionem legatorum seruandorum causa quando fit ex edicto, fit ab initio etiam ante aditam hereditatem, & fit in bonis hereditatis: sed quando fit ex rescripto imperatoris Antonini, post aditam hereditatem, & post sex menses, & in bonis hereditum. *gl. ne vis. in l. is. cui. §. qui legatorum. vt in possessionem legat.*

Misio in possessionem ex rescripto imperatoris Antonini, quae datur post sex menses, habet locum non solum, quando legatarius est rogatus restituere alij, totum id, quod sibi legatum esset, etiam partem ex eo, vel aliud pro eo

legato sit rogatus restituere. *d. l. is. cui. §. misus.*

Misio in possessionem, quae fit ex edicto de venire in possessionem mittendo, non constituit quem possiderem, quia dicitur mitti in possessionem, non dari, sed cuius est in Carboniano: quia ex Carboniano dicitur dari possessio: non mitti. *gl. constituit. in l. 3. §. misum. de Carboniano.*

Misio in possessionem ex primo decreto fit in omnibus bonis latitantibus in confessoria. *l. is. cuius. & ibi gl. bona. si feruit vindic.*

Misio in possessionem ex primo decreto si quis passus sit, in confessoria pro seruitute non recuperat possessionem resectis expensis: quia oportet, quod etiam restituat quasi possessionem seruitutis. *d. l. is. cuius. & ibi gl. fi.*

Misio in possessionem ex secundo decreto fit cum causae cognitione, & ideo delegari non potest etiam quoad cognitionem. *gl. off. in l. iudicare de iurisdic. omnium iud.*

Misio in possessionem ex secundo decreto, vt quis constituitur possessor, & vt incipiat viciare, mixti imperij est. *ibid.*

Misio in possessionem ex secundo decreto aliquid imperij habet, quia delegari non potest: & iurisdic. quia continet pecuniariam causam, & ideo dicitur mixti imperij. *ibid.*

Misio in possessionem ex primo, & secundo decreto fit titulo, quibus ex causis in possessionem naturae: & titulus de bonis auctoritate iudicis statuatur, per quod auctoritarius negligere videtur. *l. fi. finit. §. non autem. de damno infecto.*

Misio in possessionem ex secundo decreto in causa damni infecti facta contra absentem causa rei pub. vel minorem, valet, sed retractat remedium restitutionis in integrum, & non alia. *d. l. fi. finit. §. si forte & ibi gl. indultum.*

Misio in possessionem ex secundo decreto in causa damni infecti prior possessor eicitur de possessione. *d. l. fi. finit. §. vbi autem.*

Misio fit contra eam qui habet velle dominium, vel quasi, id tantum transferretur per secundum decretum: non autem transferretur directum dominium, vel quasi, quod transferretur, si secundum decretum interponeret contra ipsum habentem directum dominium, vel quasi. *d. l. fi. finit. §. fi. de viciationibus. & ibi gl. 1.*

Misio in possessionem ex secundo decreto non est locus cautionis oblationi, nisi mediante restitutione in integrum ex causa absentis, vel etatis. *d. l. fi. finit. §. potest.*

Misio ex secundo decreto facta per praeiorem transfert dominium, & viciat conditionem. *gl. fi. in l. fi. finit. de offic. iudicis. l. 1. §. fi. & ibi gl. fi. si ex noxali causa ag.*

Reliqua verbo, Decretum. 2. 3. Pupillus. 30. Cautio. 11. 12. Damnum. 7. 8. 9. Creditor. 49. vbi §. 50.

Misio in possessionem militum generales causa sunt tres, honesta, causaria, & ignominiosa. *l. milites. 13. §. missionum, de re militari. & gl. 1. in l. 1. Cod. de excus. veteran.*

Misio honesta dicitur, quae tempore militiae impleto datur. *d. §. missionum.*

Misio causaria dicitur, cum quis vizio animi, vel corporis minus idoneus militiae renuntiatur. *ibid.*

Misio ignominiosa dicitur, cum quis propter delictum sacramento soluitur. *ibid.*

Misio in genera quatuor sunt, quaedam honesta, quaedam causaria, vt propter infirmitatem, alia causa euitandorum manerum, alia ignominiosa. *gl. 1. in l. 1. C. de his, qui non implent. lib. 10.*

Reliqua verbo, Miles. 13.

Misus in genere. *num. 1.*

Quoad primum decretum. 1. 2.

Quoad missionem ex causa legatorum, vel fideicommissorum. in. 4.

Quoad secundum decretum. in. 5.

Misus in possessionem pendente conditione potest omnia facere, quae potest facere curator bonorum datus. *l. si quis instituitur. 23. & ibi gl. tanquam. & ad. marg. de heredi. instit.*

Misus si fuerint plures in possessionem damni infecti, & ante quem possidere iubeatur, vnus eorum in solam fulciet: sumptus communis diuidendo directo non potest ille consequi: sed bene vili. *l. 4. §. fi. communis diuid.*

Misus si fuerint plures in possessionem damni infecti, & hoc dominum nactus fuerint, partem eius expensae, quam vnus eorum fecit, ab aliis communis diuid. iudicio consequi potest. *l. §. cod.*

Misus in possessionem rei, si non habet vbi eam teneat, permittitur ei, alij dare, vt teneat: sed si habet, vbi teneat. *l. is. cui. §. qui legatorum. & ibi gl. nulla. vt in posess. legatorum.*

Misus in possessionem ex Carboniano tenet prator in ea; & non tamen potest misus, vt Carboniani possessor hereditatem, vel res singulas vendicare, nisi velit de filiatione docere plenē. *l. 3. §. misum. de Carbonian.*

Misus in possessionem ob cautionem damni infecti non praestatur potior est creditore pignoratitio, etiam ante completam praescriptionem, si aliquid potest creditori imputari, alias fecisset post completam praescriptionem, erit potior, etiam si creditori nihil possit imputari. *l. is. qui. 12. & ibi gl. fi. & addit. de damno infecto.*

Misus in possessionem adium minantium ruinam si fuerit quis eo, quod sibi non caueatur, is cuius ades fuerant, non potest petere cautionem damni infecti nomine ipsarum adium ab eo, qui in possessionem adium illarum misus est: sed nomine aliarum potest. *l. qui bina. 1. §. fi. qui quia. & ibi gl. quorum. cod.*

Misus pluribus in possessionem domus ruinosa non praestatur cautionem damni infecti, si vnus eorum ante secundum decretum expensas fecerit, poterit alij eorum, qui vili communis diuidendo ab omnibus scilicet misus in possessionem ex secundo decreto. *l. fi. finit. 13. §. fi. ante decretum. de damno infecto.*

K K K Misus

Misus in possessionem ex primo decreto ob non præstatam cautionem damni infecti non tenetur rem rescire; licet habeat pignus pratorium; secus tamen est in habente pignus conventionale. d. l. i. finita. §. i. quis damni. & ibi gl. acceperit.

Misus in possessionem domus ruinosa, si deposuerit eam sine iussu iudicis, eo quod parua mora erat ruitura, non tenetur. d. l. i. finita. §. i. quis damni. ibid.

Misus in possessionem non cogitur dimittere tenuram, nisi etiam de damno, quod post missionem ex primo decreto sibi factam contigit, caveatur sibi, & etiam de expensis factis in refectione, & etiam de damno, quod contingit post iurium demittendo ante realem missionem, dummodo non stetit per eum, quominus rueretur. d. l. i. finita. §. i. item videamus.

Misus in possessionem ex causa damni infecti non tenetur dimittere tenuram, nisi emendetur sibi damnum præteritum, & etiam caveatur de futuro, & sibi refundantur expensæ factæ in refectione, pro quibus etiam competit actio in factum, dummodo sint rationabiles, & sint factæ sue per eum, & sue per alium nomine eius. l. i. finita. §. i. si iam ruerint. de damno infecto.

Misus in possessionem ex causa damni infecti quando recedit de possessione ex necessitate, vel animo retinendi, non perdit pratoris beneficium; secus si animo deferendi. d. l. i. finita. §. i. quis.

Misus in possessionem ex causa damni infecti contra alienatam, & contra eum, in quem domus ruinosa alienata fuit, agere potest hypothecaria: sed si non fuit misus: sed sibi per stipulationem sit cautio damni infecti præstata, agere ipse ex stipulatione. l. i. quis misum. §. i. & ibi gl. pe. eod.

Misus in possessionem si sit quis, eo quod dominus domus ruinosa, vel creditor, vel fructuarius, aut superficiarius ex causa necessaria absens non cauerit, ei reuerso redditur possessio, si caueat de damno infecto: prius tamen petita reititutio in integrum. l. eorum. & ibi gl. i. & eod.

Contra **Misum** in possessionem in actione reali ante litis contestationem, vel quasi propter rei contumaciam, reus, licet intra annum veniens, audiatur de possessione tamen iudex ei terminum statuat, intra quem comparere, & agere, & de iure suo docere debeat, post lapsum terminum non auditur. l. a quo fundus. §. i. & ibi add. marg. eod.

Misus ex Carbonaria statim possidet, gl. non possessionem: & ibi add. marg. in l. 3. §. i. de acquir. pos.

Misus in possessionem non potest viciari, cum pō habeat possessionem. gl. in tegris. in l. 1. Diogo Pio. 15. §. i. super rebus. de re iudic.

Misus primo in possessionem in bonis debitoris si fuit creditor ex testamento, præterit creditor, qui erat ex contractu: & si ex diuersis causis, titulis, & capitulis: & tunc talis misio non prodest aliis creditoribus, imo nocet; secus quando omnes creditores essent ex eadem causa. l. cum vnus. 12. & ibi gl. i. de bonis auctor. iudicis.

Misus in bonis ipsius heredis si non fuit admissus, officio iudicis, vel interdicto, ne vis fiat ei, inducendus est in possessionem. l. 3. & ibi gl. potestate. ne vis fiat ei. qui.

Misus in possessionem à iudice, eo quod sibi non cauebatur ex causa damni infecti, si prohibeatur ingredi in possessionem, potest vi interdicto, ne vis fiat ei, contra prohibentem, & etiam si quid damni passus sit, habet auxilium illius interdicti. l. i. eod.

Misus in possessionem ex causa damni infecti, vel ex alia: puta rei seruandæ, vel simili, si repellatur, habet actionem in factum ex edicto, ne vis fiat ei, contra repellentem. d. l. i. §. i. & ibi gl. i.

Misus in possessionem in actione reali post annum dicitur possidere. gl. i. in l. 1. C. vbi in rem actio.

Misus in possessionem si ad venditionem perueniret, debet de deposito, & venditione fieri instrumentum cum certa solennitate. l. i. §. final. Cod. de bonis auctor. iudic.

Reliqua verbo, Miles, 13. Creditor, 45. vsque 50. Debitor, 89. Misus, 1. 1.

Interdictum, 31. 32. Carbonarium, Cuius, 2.

Misus in possessionem ex primo decreto non possidet, vi dominus: sed tantum dicitur habere custodiam, & ius pignoris, nisi in solutum possessio ei detur: quod fit ex secundo decreto, quo casu possidet, vi dominus. l. 1. §. i. cui legatorum. & ibi gl. i. vt in possessionem legatorum.

Misus in possessionem primo decreto ex causa legati, vel crediti, vel damni infecti non excludit heredem, vel debitorem, aut damnum inferentem à possessione: quia uterque possidet: quia misus ex primo decreto possidet iure pignoris: sed heres, vel debitor, aut damnum inferens verè possident, & viciantur. d. l. i. §. i. & ibi gl. 2.

Misus si sit quis in possessionem rei ex primo decreto damni infecti nomine, & alius similiter sit misus in possessionem eiusdem rei causa legatorum seruandorum, is, qui misus est causa seruandorum legatorum, tenetur satisfacere etiam de damno infecto, qui si satisfecerit, non aliter debet descendere à possessione, quam si ei caueatur per heredem etiam eo nomine, quo fit damni infecti obligatus. d. l. i. §. i. cui. §. i. alius.

Misus in possessionem ex primo decreto dicitur possessor, & positus in ea potest petere le tueri in ea gl. constituere. in l. 3. §. misum. de Carbon. edi.

Misus in possessionem ex primo decreto in causa damni infecti non efficitur possessor, nisi interponatur secundum decretum. ibid.

Misus in possessionem rei ruinosa ex primo decreto à prætor, si non admiserit quis, potest prætor eum compellere præfice, etiam capris pignoris, vel multa indicta, vt eum admittat, sed inferior magistratus non poterit cogere, l. dies cautioni. §. i. & ibi gl. non puto. de damno infecto.

Misus in possessionem ex primo decreto in causa damni infecti, quandoque ex causa efficitur verus possessor. gl. de cetero. in d. §. i. & ibi add. marg.

Misus si fuerit in possessionem ex primo decreto aequaliter omnes, qui cautione damni infecti desiderant: qui si non fuerint admissi, vel sint expulsi, agent actione in factum ex edicto damni infecti pro rata dampni, & non aequaliter, gl. possessionem. in l. pratoris. §. i. eod.

Misus in possessionem ex primo decreto debet alteri petenti cauere de damno infecto, aliis ille secundus mittitur in possessionem cum primo. l. prator ait. 7. §. i. eod.

Misus in possessionem ex primo decreto non habet possessionem, sed detentorem tantum. gl. prius. ad h. l. i. finita. §. i. plures. eod.

Misus in possessionem ex primo decreto in personali actione non lucratur fructus: fallit in duobus casibus: scilicet in misso legatorum nomine, & in misso ventris nomine: quia in illis casibus non peruenitur ad secundum decretum, ne illud esset superfluum. ibid.

Misus in possessionem ex primo decreto in actione reali, si est dominus, moritur fructus, si fructus suos facit: quia fructus sequuntur dominum fructum ius dominii: sed si dominus non sit, post annum facit fructus suos: quia tunc in plus habetur loco secundi decreti, constituiturque verus possessor: unde possessionis fructus facit suos. d. gl. prius. in fi. & ibi add. marg.

Misus in possessionem ex primo decreto non præscribit, antequam interponatur secundum decretum. d. l. i. finita. §. i. Iulianus.

Misus ex secundo decreto præscribit rem, in quam misus est, si illa res non erat eius, cuius credebatur: alius si esset sua, statim ex secundo decreto efficeretur dominus gl. dominus. ibid.

Misus in possessionem ex primo decreto in causa damni infecti, si non fuerit admissus ab aduersario, sequitur postea damno, poterit agere aduersus eum actione in factum, vt tantum præstet sibi, quantum præstaret sibi, si de e re cauterit: sed antequam damnum detur, non potest agere actione in factum, si antequam detur, aduersarius parauit moram cauendo, vel possessioni cedendo. d. l. i. finita. §. i. cum l. i. seq.

Misus in possessionem ex primo decreto non possidet, & ideo deiectus non habet interdictum vt viscus est in misso ex secundo decreto. l. damni. i. §. i. penultim. & ibi gl. potest. eod.

Misus in possessionem ex primo decreto tenetur discedere de possessione, nisi sibi in solidum soluantur. l. his consequenter. §. si familie erit.

Misus in possessionem ex primo decreto tenetur possessionem loco pignoris, donec illi pecunia soluantur: & fructus computat vt fructus debitas per stipulationem, vel per officium iudicis, si erat bona fidei contractus. l. i. §. i. & ibi gl. i. vbi de pignoris.

Misus in possessionem ex primo decreto, si amiserit possessionem, vel sit deiectus, habet actionem in factum ex illo edicto, ne vis fiat ei, & etiam hypothecariam. d. §. i. & ibi gl. in factum.

Misus in possessionem ex primo decreto in personalibus non possidet intra annum, nec postea tantum dicitur custodire, & habere nudam tenuram. l. 3. §. i. & ibi gl. non possessionem de acquir. pos.

Misus in possessionem ex primo decreto in actione reali intra annum possidet: sed reuocabiliter: sed post annum irreuocabiliter. gl. non possessionem.

Misus in possessionem ex primo decreto in actione personali non possidet naturaliter, & ideo nec datur interdictum vt possidetis. gl. non possessionem. & ibi add. marg.

Misus in possessionem ex primo decreto potest iudex decernere propter nimiam contumaciam rei conueni, quod lucratur fructus rei petat. l. Fulcinius, §. i. & ibi gl. i. quibus ex causis in possessionem.

Misus in possessionem ex primo decreto in actione reali debet locare, & colere fundum, in quem misus est, nec vilam vim in cultura sustinere debet, cum ita tunc possidet, licet reuocabiliter: & idem fiet in personalibus, vbi dies solutionis cessat, gl. non reuocatur. & ibi add. marg. l. prator ait. de bonis auctor.

Misus in possessionem ex primo decreto, etiam si turbentur, non habent interdictum vt possidetis, nec contra te, nec contra alios: quandoque tamen datur contra misos ex primo decreto nomine legati, ventris, vel damni infecti. l. 3. §. i. creditores. & ibi gl. & in ceteris vt possidetis.

Misus in possessionem ex primo decreto in actione reali statim possidet ciuilitate, & naturaliter: sed in actione personali: quia tunc non possidet tunc cum secundum decretum, vel iudicis præceptum est interpositum. gl. possidet. in l. pen §. i. & ibi C. de præscriptione 30. vel 40. gl. bonorum. in l. cum proponas. §. C. de bonis auctor.

Misus in possessionem ex primo decreto in hypothecaria non possidet. ibid.

Misus in possessionem ex primo decreto ad venditionem perueniret, debet primo sibi satisficere, & residuum deponere vt creditoribus postea venientibus, & debitum offendentibus, satisfiat. l. i. §. i. C. de bonis auctor. iud.

Misus in possessionem ex primo decreto post annum à die missionis efficitur verus, & irreuocabilis possessor, quasi secundum decretum interueniat gl. occurrerit. in l. 1. §. i. vt ne lateant. in aut. de exhibend. reis. col. 5.

Misus in possessionem tamen causa rei seruandæ alii non debet de illis bonis: fallit in casu propter nimiam contumaciam, & in missione causa legatorum seruandorum, & ventris nomine, & in Carbonaria possessione. l. Fulcinius. & ibi gl. i. & add. marg. quibus ex causis in possessionem eam.

Misus in possessionem causa rei seruandæ non acquirit dominium etiam ex causa dotis. l. in possessionem. 8. C. de bonis auctor. iud.

Misus in possessionem ex primo decreto causa rei seruandæ fructus medij temporis lucratur secundum consuetudinem terrarum: sed de iure debet reddere debitoris quod fallit in vno casu gl. seruandæ causa. in §. i. §. i. vt ne lateant. in aut. de exhibend. reis. col. 5.

Misus ventre in possessionem mid est vxore nomine ventris nullus legatarius potest mitti in possessionem causa legatorum: & est hoc speciale fauore ventris. l. cum ventris. & ibi gl. i. vt in possessionem legatorum.

Reliqua verbo, Misus, 4. Decretum, 1. 2. 3.

Misus in possessionem ex causa legatorum sibi, non alij possidet, & ideo si plures legatarij desiderent se mitti in possessionem, omnes venire debent in possessionem. secus tamen est in creditoribus, qui causa rei seruandæ mittuntur in possessionem: nam eorum in possessionem misus possidet, non sibi tantum sed omnibus: id est ad commodum omnium creditorum possidet, si præsentis veniant intra biennium: absentes vero intra quadriennium, l. i. §. i. legatorum. §. i. plures. & ibi gl. non sibi. vt in possessionem legatorum.

Misus in possessionem causa legatorum seruandorum non præferitur ei, qui postea ex eadem causa: scilicet legatorum seruandorum causa, misus est: quia inter legatarios, quis prius misus sit in possessionem, non consideratur. d. l. i. §. i. cui. §. i. prior.

Missus in possessionem causa legatorum seruandorum non habetur potior creditoribus, quia ante eum erant missi in possessionem rei seruandae causa: sed eum hodie legatarii habent tacitam hypothecam, praefertuntur creditoribus chirographariis d. §. qui prior. & ibi gl. non habebitur.

Missus in possessionem legatorum seruandorum causa venit omnino in possessionem rerum hereditariarum, id est earum, quae in causa hereditaria manent: sed alias non venit in possessionem earum, quae in causa hereditaria non sunt, cum dolo malo in ea causa esse defuerit, nec tempestive causa cognita. d. l. i. §. cui, §. qui in possessionem.

Missus in possessionem legatorum seruandorum causa debet fructus, & cetera custodire, ac peti heredem colere agros, & posse colligere fructus: sed legatarius missus debet fructus custodire, ne ab herede consumantur. d. l. i. §. cui, §. qui legatorum.

Missus in possessionem causa legatorum seruandorum potest colligere fructus, & collectos seruare, quando heres non vult colligere: imò potest missus eos vendere, & pretium seruare, si fructus sint tales, quos primo quoque tempore vendere expedit. ibidem.

Missus in possessionem causa legatorum seruandorum in rebus hereditariis, quae seruando seruari possunt, debet vniuersas res hereditarias colligere, & ibi custodire, ubi domicilium defunctus habuit: sed nulla domus fit, habitationem conducat, vel horreum quoddam, in quo res collectas custodiat, ita ut nec heredi aufertur, nec depercat, deteriorque fiant. ibi.

Missus in possessionem legatorum seruandorum causa si litem contestatus sit eo nomine cum aliquo, qui cum conuenit, super re, in qua fuit missus, non debet antea decedere de possessione, quam ei per heredem fuerit cautum pro lite praedita: scilicet pro legato fuerit sibi satisfactum. d. l. i. §. cui, §. in possessionem.

Missus in possessionem, si sit legatarius ex rescripto Imperatoris Antonini in rebus hereditariis, eo quod heres post sex menses non satisfecerit ei delegato sibi relicto, aurandum est ne vis fiat vterque, & fruenti legatario. d. l. i. §. cui, §. qui legatorum. vt in possessionem legatorum.

Missus legatarius in possessionem rerum hereditariarum ex rescripto imperatoris Antonini, post sex menses si non admittatur, habet edictum ne vis fiat ei, vel introducere edict in possessionem per officialem praefecti, vel per magistratum. d. l. i. §. cui, §. missus.

Missus in possessionem fideicommissi, seruandi causa non debet prius decedere de possessione, quam ei fideicommissum solutum, aut eo nomine satisfactum sibi fuerit. l. i. pecuniae. §. fideicommissum.

Missus si sit quis in possessionem causa legatorum, seu fideicommissorum in rebus hereditariis, inter quas erat aliqua res per fideicommissum alicui relicta, fideicommissum illi ipse, cui ea res relicta fuit, eam rem potius debet habere, quam missus in possessionem nomine alterius fideicommissi, vel legati. l. i. fideicommissum. cod.

Missus si sit quis causa legatorum seruandorum in possessionem eius rei, quae alij legata fuit sub conditione, legatarius, cui sub conditione illa legata fuit, implet conditionem competis eius rei integra persequitur. aduerfus missum in possessionem ibid.

Missus in possessionem ex causa legati, vel fideicommissi, vel damni infecti non dicitur possidere: sed custodiam rerum, vel rei habere: secus tamen est in missio ex Carboniano. l. cum legati. & ibi gl. ex quib. causis in possessionem eatur.

Missus in possessionem à pratore fideicommissi seruandi causa, si non fuerit admittatur officio ciuicium iudicis: post capitis pignoris, vel multam indicendo, vel nutriendo nuncios, vel officiales, qui mittant: vel etiam manu militari inducendis est in possessionem, habet etiam missus interdictionem, ne vis fiat ei: sed melius est ei agere officio iudicis. l. 3. & ibi gloss. postulare. ne vis fiat ei.

Reliqua verbo, Legatarius, l. 15. 17. Interdictum, 31. 32.

Missus in possessionem ex secundo decreto fit dominus, si prior erat dominus, alia vi vacante, gl. possidere. in l. magis. §. si pupillo. de reb. eorum, qui sub tutela, & l. praeoris. §. & ibi gl. capere. de damno infecto. gl. dominus. in l. si finit. §. Iulianus. eodem. §. & l. a. §. fin. & ibi gl. fin. si ex noxali causa. & l. 5. & ibi gl. i. communi diuidendo.

Missus in possessionem ex causa damni infecti ex secundo decreto si fuerit quis, non datur ei vtile iudicium communi diuidendo, cum vendicationem habere possit. l. i. communi. 7. §. fed. & si communi diuidendo.

Missus in possessionem ex secundo decreto statim efficitur possessor, & incipit vscapere, si ille, contra quem est missus, non erat dominus. l. 3. §. si, & ibi gloss. possessionem. de acquirend. posses.

Missus in possessionem ex secundo decreto acquirit possessionem, & in ea debet per iudicem imminenter defendi: sed per traditionem, quae fit à priuato, licet acquiratur possessio, non tamen tenetur illi priuatus cum in illa defendere. re. l. pe. §. si, & ibi gl. species. cod.

Reliqua verbo, Missio, 4. Decretum, 1. 2. 3.

Mitti in possessionem potest quis ex primo decreto in ades minantes ruinam propter contumaciam superficiali, vel fructuari, vel emphiteotae, vel creditoris, non cauendo ei de damno infecto: sed ex secundo decreto non potest mitti. l. hoc amplius. §. quaesitum. & ibi gloss. mittendum. de damno infecto.

Mitti in possessionem ex secundo decreto non potest quis contra dominum propter contumaciam procuratoris etiam in rem suam: sed ex primo decreto recte potest mitti. d. gl. mittendum. in add. marg.

Mitti in possessionem iussus tamen non datur per nuncium, si immixtus tamen per eum non fiat, quo minus mitteretur, habetur pro efficaciter missio. l. si finit. §. item videatur. & ibi add. marg. eodem.

Mitti iussus ex primo decreto in causa damni infecti si non admittatur à seruo, habet actionem noxalem contra dominum. l. si quis. missum. 17. cod.

Mitti iussus ex primo decreto in causa damni infecti si prohibetur à procuratore mitti in possessionem, datur illi actio in factum ex edicto de damno infecto contra ipsum procuratorem directo: contra dominum vtiliter d. l. si

quis missum. & ibi gl. in ipsum.

Mitti iussus ex primo decreto in causa damni infecti si prohibetur ab actore municipi, vel à tutore, vel ab alio, qui pro alio interueniunt, contra eos datur actio in factum ex edicto de damno infecto, et, qui mitti iussus fuit. ibidem.

Mitti iussus ex primo decreto in damni infecti si negligens fuit in faciendo semiti, si interim domus ruat, perdit ius, quod ibi quæritum erat ex illo decreto: sed si non fuisset negligens. l. si finit. §. pe. cod.

Mittere in possessionem non potest delegatus: potest tamen ille, qui habet metrum imperium, & ideo magistratus municipalis non potest, nisi in quibulda casibus. gloss. si. in l. cum proponas. C. de bonis auct. iud.

Mittendum esse quæ in possessionem poterit pronunciare alius iudex, quam iudex loci, ubi res sita sunt, si apparet legitimus contradicitor, cuius persona subest iudici, qui pronunciauit: alius non poterit pronunciare, & post pronunciationem debet destinare ius litras ad iudicem loci, ubi sunt successores, vel res hereditariae. gl. competenti. & ibi add. marg. in l. si. C. de edicto Diui Adriani.

Reliqua verbo, Decretum, 1. 2. 3. Missus, 2. 3. 5. Interdictum, 31.

32. Sententia, 4.

Mixtum ex duobus non facit tertiam speciem per se. §. 1. l. i. interdictorum autem. de interdictis.

Mixtum continetur sub simplicibus. gl. a. in l. 1. de verborum oblig.

Mixti imperij est restitutio in integrum, missio in possessionem causa rei seruandae, vel dotis seruandae: aut legatorum seruandorum causa. l. ea. quæ. 2. §. & ibi gl. pen. & si ad municipal.

Mixtum frumentum Titij si fuerit cum tuo ex voluntate vtriusque, illud mixtum commune est: secus si casu fuerit mixtum, vel Titius id misceat sine tua voluntate: quo casu non videtur commune. §. quod si frumentum. Instit. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Actio, 1. 2. Imperium, 1. 2. Morum, Interdictum, 4.

Commixtio, Seruitus, 5.

Mobilis dicuntur possideri. gl. i. in l. 1. de acquirend. posses.

Mobilis res citius acquiruntur, quam immobiles. gl. in vscapionibus. in l. nunquam. §. 1. in vscapionibus. ff. de viurpat.

Mobilis rapi, immobilia inuadi dicuntur. gloss. fin. in l. 1. §. fin. de conditione critica.

Mobilis, & mouentia idem sunt, nisi aliud appareat ex mente loquentis, qui animalia tantum, quæ per se moueantur, mouentia appellare fuit solitus. l. mouentium. 93. & ibi gl. 1. de verbor. sign.

Mobilis res alicuius non debet manifestari, nec diuulgari, ne in iudiciis pompæ, in pauperibus villas manifestetur. l. i. versic. amobiles. C. quando, & quibus quarta pars. lib. 1. i.

Mobilis res cum titulo, & bona fide hodie vscapiuntur triennio: immobiles decem annis inter praesentis est degentes in eadem prouincia: & 10. inter abfentes. in princ. & ibi gl. praesentes. Instit. de vscap.

Mobilis rei appellatione continentur per se mouentia, vt equi. gloss. mobilis. in princ. Instit. de in iud. lib. stipular.

Reliqua verbo, Possessio, 17. Rapere.

Moderamen inculpatæ tutelæ constituit circa trias primum est, quod si armis inferatur violentia, & armis repellatur: si sine armis simili modo, & sine armis repellatur. Secundum, quod incontinenti flagrante adhuc maleficio violenter inuadit repellatur. Tertium, quod ad defensionem, & non ad vitiolem fiat. gl. 3. in l. 1. C. vnde vi.

Moderamine inculpatæ tutelæ dicitur se defendere quis, cum ense contra inuadentem, cum pugno, si pugnis illius plus, quam alterius ensis percucit. ibidem.

Reliqua verbo, Vis, a. Desensio, Occidere.

Moderator, & arbiter in re propria non omnia negotia sed plura, quæ ex proprio animo facit: sed moderator in re aliena cautissimo officio debet gerere. l. in re mandata. & ibi gl. 4. C. mandati.

Moderari sunt persequiores ad speculandum. gl. si filius. in l. Gallus, de liberis, & posthum.

Reliqua verbo, Iuniores.

Modicum, vel magnam relictum dicitur respectu personarum, vnde duo pondera auri relicta quibuldam clarissimis viris dicuntur modicum. l. fed. et si. §. 2. §. fed. & si de iudiciis.

Modicum, & aliquantulum terræ dicitur comitissa Mielida concessisse Ecclesiae quæ terra in triginta miliaria extendebatur: nam respectu illius personæ erat modica. gl. modica. ibid.

Modicum tempus dicitur, quandoque decem dierum tempus, quandoque dicitur tempus, quod post condemnationem reis indultum est. gl. modicum. in l. promissor. §. 1. de constitut. pecunia.

Modicum tempus datur ad soluendum constituti sine die si soluturum: sed obligantibus prout pro se, vel pro aliis non datur: sed statim tenentur. ibidem.

de Modicis expensis non est curandum, quando ab amico accipiens beneficium, in eius gratiam expendit, & illa non reperit, cum naturali ratione teneatur ad illas. gl. ad eum. & ibi add. marg. in l. in reb. §. praesens. commodari. de Modico in iure non est curandum, quando ad alius contraxit, vel arbitrij refectionem agitur: potest tamen appellari à sententia iudicis vel pro modico damno. ibid.

Modicum tempus dicitur, quod magis intellectu, quam eloquutione potest exprimi. gl. intervallo. in l. cum guidam. 24. de legatis. 1.

Modico tempore restituitur ille, cuius res post ablatam vscapta est. gl. iudici. in l. 1. C. si aduerfus rem iud.

Modicum tempus ex quo quis reuerfus est, computari non potest abfenti, donec sarcinulas composuerit, & aduocatum quaesierit. d. gl. iudici. in add.

Reliqua verbo, Magnam, Parum, Plur. Postea, Spatium.

Modius iniquus id est falsus, non est modus. l. Paulus. 21. de verb. signific.

KKK § Modij

Modij, vel mensuræ, atque pondera debent esse ænea, vel lapidea in singulis ciuitatibus, & debent collocari in Ecclesia, vel alio loco publico, vt vnusquisque tributarius sub oculis confectus rerum omnium modis sciat, quid debeatur propteribis dare. l. modios. C. de fuceptorib. lib. 10.

Reliqua verbo, Mensura, Falsum.

MODÒ dictio quando repetitur bis, vel ter, exponitur pro aliquando, gloss. modò, in princip. Instituitur de pena temere litigan.

Modò, dictio est demonstratiua presentis temporis, in princip. Inst. de rerum diuisione.

MODVS adiectus contrahui contractum non suspendit, & actione ex eo contractui quis cogitur implere contractum secus in conditione, l. cum ab eo. 41. & ibi add. margin. de contrahend. empt.

Modus ponitur per *vs*, conditio per *scilicet* per *quia*. glo. 1. ibi. & glo. 1. in l. modus. 44. de manum. testam. glo. 1. in l. 1. C. de his. que sub modo.

Modus mixtus pendens ex facto honorari, & alterius tertij, si deficiat per factum illius tertij, vel per casum fortuitum mortis, non facit deficere legatum. l. si Titio. 95. de legatis. 1.

Modus legato adiectus habetur pro conditione, & talis modus dimittit legatum: sicut dimittit conditio, nisi modus esset adiectus in fauorem, & securitatem legatarij. glo. 1. in l. Lucius. de alimentis, & cibarij legatis.

Modus est moderatio quædam dispositioni adiecta aggrauans cum, qui honoratur in tempus dispositionis perfectæ, §. gl. in rub. de conditio. & demonf.

Modi natura est, vt modus adimpleatur. ibidem.

Modus respiciens vtilitatem legatarij intelligitur impulsus: sed respiciens vtilitatem tertij dicitur finalis. l. Titio centum. 70. eodem.

Modus quandoque de futuro non impedit transmissionem. l. a testatore. 108. & ibi gl. si. de conditio. & demonf.

Modus quandoque habetur pro conditione. glo. 1. in l. licet. vt legatorum, seu fideicom. nomine.

Modus opponitur obligationi: veluti cum stipulor decem, aut nouem: nam alterius solutio totam obligationem interimit, nec alterum solum, vel præcise potest perire, quandoque vtrumque est, si quis si alterum desit, vel alterum factum sit stipulatio. l. obligationum ferè. 43. §. modus. & ibi gl. per. de oblig. & act.

Modus adscriptus in legatis, vel fideicommissis pro conditione obferuatur. l. 1. C. de his, que sub modo.

Modus, & conditio conueniunt inspecto exitu: vt enim, qui non parat conditioni, sic & omnino, qui non parat modo, non habet relictum. gl. 1. ibid.

Modus, & conditio differunt inspecto principio: nam in conditione non datur actio, nisi ex tunc: in modo contra: quia datur tunc actio, sed cauebit de adimplendo. d. gl. 2.

Modus appellatur, quando contrinetur onus explicandum ab eo, ad quem refertur. glo. ab absentia. ad med. in extrauag. ad reprimendum. quo modo in crimine læsæ maiest.

Modus ponitur per *vs*, & idem operatur, quod conditio, excepto quod id, quod datur sub modo, & etiam antequam modus impleatur, petitur cautione tamen præstita de implendo, quod non est in conditione. glo. fina. in §. si longe. Instituitur de legatis.

ad Modum statum reducitur, quod fit vltra modum. glo. 1. in l. placuit. 29. de viuris.

Reliqua verbo, Infinitiuus, Legatum, 82. 83. Vt, 95. Condicio,

Postquam, Sententia, 4.

MOLENDINUM habens in flumine publico in parte superiore, non potest resignare aquam in præiudicium habentis molendinum in parte inferiori. gl. rationis. in l. si quis. §. 6. initium. de eadendo.

Molendinum in flumine publico faciendi priuilegium durat perpetuo. gl. pe. in l. 2. C. de diuersis scriptis.

Molendinum si quis habeat in flumine, alius potest supra facere aliud molendinum, etiam si per illud auertatur aqua. §. gl. fin. in l. 6. manifeste. C. de seruitutibus.

Reliqua verbo, Metu, Consuetudo, 10.

MOLITIO significat constructionem, sed demolitio destructionem. gl. molitio. in l. stipulatio. 21. §. 1. de noui operis nunciat.

Reliqua verbo, Domus, 9. 10. 11. Interdictum, 30.

MOMENTVM quandoque dicitur paruum tempus, quandoque dies, quandoque tempus decem annorum. gl. 2. in l. 1. C. que fit longa consuetudo.

Momentum dicitur quoddam tempus, quod magis intellectu percipi, quam eloquio exprimi potest. gl. fin. in l. si. §. fin. C. de bonis, que liberis.

MONACHALIS vita debet detergere omnem maculam, in princip. in auth. de monachis. col. 1.

Monachalem vitam profiteri volentes non promptè mox à præfatis monasteriis debent percipere habitum: sed per triennium totum debent tolerare, non dum monasticum habitum promercentes: sed debent vii tonsura, & veste eorum, qui laici vocantur, & manere diuina adfcentes eloquia. §. illud codè.

Monachalem vitam profiteri volentes præfatis monasterij debet requirere, vnde eis desiderium vite monasticæ accesserit, & discens ab eis, quod nulla maligna occasio ad hoc eos induxit, debet habere eos inter eos, qui adhuc docentur, & monentur: id est intra nouitios, & experimèto percipere eorum tolerantiam, & honestatem, & dum toto triennio ita permanferit, debet dare eis monasticum vestem: scilicet cucullum, scapularium, & tonsuram. ibid.

Monachalibus vestibus, & actibus vti prohibuit id hibernonibus, & generaliter in seculari vita conuersantibus, pena contrahentibus imminente. §. final. in authentic. de sanctis. episcopis.

Reliqua verbo, Monachus, 1. 2.

MONACHATIO non debet ingratitudinem filij: sed de iure canonico secus est. glo. maculam. in princip. in auth. de monachis. col. 1.

Monachatio non tollit infamiam iuris, vel facti. ibid.

Monachatio est causa liberationis à potestate diaboli. gl. occasionem. in §. 1. in auth. constitutio, quæ de dignit. & episcop.

Reliqua verbo, Seruus, 31.

Monachus in genere. 1. 1. quoad eorum contractus, & bona, & mutuum pecuniam. 3. quo. d. legati. 4. & ius succ. l. 1. 4.

quoad agendum, & continentium, & etiam testimonium, & iuramentum, aduocationem, & iudicatum. §.

MONACHVS dicitur a monos, quod est vnus, quasi solus, & achos, quod est trinitas. glo. singul. in §. illud. in authent. de monachis. col. 1. & glo. fin. l. decernimus. 26. C. de episcopis, & clericis.

Monachus Græcè, Latine dicitur augustinus archimandrita. in l. nos reddentes. §. C. de sacrosanctis.

Monachus nullam religionem non potest in aliam transire sine consensu sui superioris, nisi transierit in strictiorem religionem. gl. antepe. in l. qui sub pretextu. 19. C. eod.

Monachus si cepit esse, quod ipse dicitur, vel vocatur, quid facit in vrbe. gl. si. in l. decernimus. 16. C. eod.

Monachus peritus, vt quis efficiatur, indiget & diuinorum eloquiorum eruditione, & conuersationis integritate, vt tanta dignus facta sit mutatione. §. in authentic. de monachis. col. 1.

Monachus si consuetudine non admittatur, idem erit in canonico regulari. gl. 1. in l. de quib. de legibus.

Monachus, & seruus æquiparantur. gl. nullum. in l. Pædus. §. fin. de arbitris.

Monachus est suus parci, & habet omnia iura fuitatis, ac si remanisset in potestate patris. §. 1. sub conditione. in add. marg. de liberis, & posthum.

Monachus definit esse in patris potestate per ingressum monasterij, quatenus illa patria potestas contradiceret potestati monasterij, & effect damnosus, alioquin secus. ibid.

Monachus, vel conuersus habetur pro mortuo quoad matrimonium solvendum, & lucta ex eo petenda. glo. 1. in l. intercedit. §. 8. de condit. & demonf.

Monacho non licet duorum monasteriorum monachus esse. l. 1. in add. marg. de collegiis illicitis.

Monachus accipiens uxorem, vel concubinam, propriæ fortunæ debet reddi: quod si erat seruus, domino; si curialis, curiæ subici debet. glo. fortunæ. in authentic. fed neque. Codic. de episcopis.

Monachus accipiens concubinam redditur in pristinum conditionem quantum ad onus sustinendum, sed non quantum ad honores. ibidem.

Monacho nullam mulierem, secum habere permittitur quantumvis non suspectam. glo. 2. in authentic. episcopos. Cod. eodem.

Monachi non sunt homines. glo. 1. in l. generaliter. 40. Codic. eodem.

Monachi relicta veræ religionis fide si sequantur hæresim, & dogmata hæreticorum, mulierum debent penes legitimos, & de sacro imperio expelli debent. l. si. C. de apostat.

Monachus licet in minoribus ordinibus constitutus, in quibus alijs si non esset monachus, potuit habere uxorem: ipse tamen monachus non potest. glo. fin. in l. 1. C. si contra matris volunt.

Monachus dicitur capite minutus, & actiones primò in eum, & sibi competentes non extinguuntur, cum possit adhuc conueniri, & respondere per Abbatem, vel per alium. glo. mutatione. in §. 1. in auth. de monachis.

Monachus recedens res suas monasterio dimittit. glo. non est masculus. in §. illud. iugur. in authent. de monachis. col. 1.

Monachus, quod non est liber, neque seruus, neque masculus, neque femina, nihil refert: quia quoad gratiam Dei suscipiendam inter illa nulla est differentia: sed quoad alia est differentia inter masculos, & feminas; inter liberos, & seruos, cum sint species oppositæ. dict. §. illud. & ibi gl. non est masculus.

Monachi professo filij, & recipi non debent in loco ignoto infra triennium, & in noto infra biennium; in clerico ignoto infra triennium, sed in noto infra annum probationis. gl. non promptè. ibidem.

Monachi non debent esse diuini ab alterutris, nec debent vi propriis habitationibus sed communiter debent concedere, & in communem dormire, vnoquoque in propria quam situra iacent, in vna verò domo collocati, & non seorsim, & apud seniores: sed in communem testes alterutris sint honestatis, & castitatis. §. cogitandum. eod.

Monachus quoad matrimonium habetur pro mortuo. glo. testis. & sibi addit. marg. ibid.

Monachus masculus dictum habet locum & in monachis feminis, & in monachorum monasterijs. §. si eod.

Monachi quidam sunt clerici, & isti debent scire literas, alij non sunt clerici, & isti possunt esse etiam illiterati. gl. aut ex clericis. §. igitur. in auth. quomodo opteat episcopos.

Monachus non facit habitus. gl. vineas. in §. si quando. in auth. vt nulli iudicium. col. 9.

Monachi debent morari in vno habitaculo: sed dormire separatim. §. si quis autem ad monasterium. in authentic. de sanctis. episcopis. col. 9.

Monachi ad mulierum consortio procul esse debent. ibid.

Monachæ possunt sibi eligere presbyterum, aut diaconum ab episcopo confirmandum. d. §. si quis autem.

Monachi non debent circuire ciuitates; sed debent permanere in suis monasterijs. §. pen. & ibi gl. competere. eod.

Monachus, qui relicto monasterio ad seculari vitam migrasset, militia, quam in saculo adeptus est, priuatus detruditur in aliud monasterium, & quod post eius ingressum quæsitum, monasterio, in quod mittitur, applicatur. ibid.

Monachus de vno monasterio ad aliud transiens acquirat secundo bona sine possidendi. gl. bona. in additio. in princip. Instituitur per quas personæ acquiruntur.

Monachus habetur pro mortuo quoad matrimonium: sed non quoad alia: vnde potest esse testis, & diffranchur. & ibi gl. lucrum. in auth. de nuptijs. col. 4.

Monachi non dicuntur mortui quoad biendum, & comedendum, & quoad alia. gl. aut tunc. in additio. in princip. Instituitur de iure personarum.

Monachi habentur pro mortuis quoad actus ciuiles: sed non quoad naturales actus. ibid.

Monachorum subiectio æquiparatur seruilis quoad hoc, vt ex eorum stipulatione queratur, vel non queratur abbati. rub. de stipulatione seruorum. in add. marg.

Reliqua verbo, Clericus, Conuersio, Conuersus, Seruus, 31.

MONACHVS, & syndicus si quam accipiant mutuum pecuniam, abbas tenetur de mutuo, etiam si nunc sint ipsi fugitiui. liberatur. in l. si non fortem. §. adeo. de con.

de conditione indub.

Monachus ex suo contractu potest se iudicium recipere l. non ideo. 25. in add. marg. de donatio.

Monacho fugitivo solacius ex ipso contractu, si eum fugitivum ignoret, vel solens pro prelo gerenti ex contractu cum eo initio, credens eum verè prelatum, libatur. l. fugitivus. 19. & ibi add. marg. de solutio.

Monachus post ingressum contrahens cum aliquo, vel damnificans, non tenetur ecclesiasticus si contrahens ante ingressum, & bona perveniant ad monasterium. gl. 1. in authent. causa. C. de episcopis.

Monachus a quocunque stipulatur, & in cuiusvisque personam stipulationem concipiat, acquiritur monasterio. gloss. 2. in add. in princip. Inst. de stipul. servu.

Monachi putativi, vel noutici, qui ante annum probationis abfesserunt à monasterio, quique abbas iussu hereditatem adierunt, per huiusmodi actionem nihil monasterio questum est, nec ei, qui adituri. l. lib. homo. 59. in add. mar. de heredit. inst. r.

Monachus non potest sibi retinere, vel excipere aliquid: quia si retineret, contraria veller. gl. 1. in l. i. paterfam. de adoptio.

Monachi non habent dominium rerum, authent. ingressi. Cod. de sacrosanctis eccles.

Monachi tempore Codicis habebant propria, & testari poterant. l. si quis presbiter. 1. & ibi gl. 1. C. de episcopis.

Monachi iure auctoritatem propriam habere, non possunt, cum eo ipso suas res monasterio obtulisse videantur, nisi prius testentur, authent. nunc autem. C. de episcopis.

Monachus si à monasterio discedat, res, quas habebat, dum in monasterio iurabat, dicuntur esse monasterij, & nihil penitus debet eicere. l. si quis autem. in authent. de monachis. col. 1.

Monachi res monachatione non tenent manent apud monasterium, quando monachatio, & rerum oblatio expressè vtriusque facta est: quia tunc cum vnum ex altero non pendeat, licet vnum non valeat, alterum valet: sedus quando monachatio tantum facta fuit, & sic per consequens rerum oblatio, quo casu monachatione non tenent non remanent res apud monasterium. gloss. 8. & ibi. l. ibid.

MONACHO si legatum relinquit quis ita, ut abbas non faciat ei questionem, nec molester eum de tali legato, quod alias reliquit tali extraneo, competet extraneo, si abbas monacho fecit controuersiam, intellige si legatum sit tale, quod valet in monacho, ut pro alimentis: sedus si legatum non valet in monacho: quia nihil habere debet, quo casu recta conditione abbas adnuitur ad illud gl. de omni. in l. Lucius Titius. 78. §. tres heredes. ad Trebellia.

Monachus non monachatum si nihil, aut minus legitima filius contulerit, quarta pars substantiæ monasterij definitur detracta. authent. nunc autem. Cod. de episcopis.

Monachi agnatis, vel cognatis possunt succedere, licet eorum cognatio sit in exilis, non in tertis: intellige quantum ad colloquendum cum eis, exundo de monasterio habent cognationem naturalem. gloss. parentum. in l. final. §. 1. Cod. eodem. & gloss. ingratos. in §. nullam. in authent. de sanctis. episcopis. col. 9.

Monachus post ingressum monasterij potest testari, si liberus habeat, ita ut filiis non minus legitimam reliquam partem relinquo monasterio, vel si totum substantiam vellet dividere in alios, non aliter potest, nisi & vnam sibi partem: virilem scilicet retineat, quo monasterio competere debet. §. si qua mulier. in authent. de sanctis. episcopis. col. 9.

Monachus si relicto suo monasterio in aliud ingrediatur, res eius propria monasterio pertinet, in quod primo fuit ingressus, prout res, quas postea ipse monachus quaesivit, §. penult. & ibi gl. competere. in authent. de sanctis. episcopis. col. 9.

MONACHVS, vel canonicus regularis in scholis confensu abbatis degens, ut studet, abbate exiliente in monasterio poterit agere vtili iudicio, si damnum, furtum, vel iniuriam passus sit, vel etiam agere vtili iudicio mandati, vel petere pecuniam, quam credit. l. si longius. 17. §. si filiusfam. & ibi gl. si de iudiciis.

Monachus, vel canonicus regularis sine consensu abbatis in scholis degens etiam propter absentiam abbatis, si damnum, vel iniuriam passus sit, non poterit agere vtili iudicio, nec mandati vtili agere, nec petere pecuniam, quam credit. d. gl. fin.

Monachus, vel conuersus iudex esse non potest, cum mortui reputentur. gl. si in l. cum prator. eod.

Monachus etiam exemptus suscipiens exequutionem testamenti, aut fideicommissum, potest ibi coram episcopo conveniri. l. interdum. 63. §. fin. in add. marg. eod.

Monachus de bonis monasterij alepsus est in causa, quam habet contra abbatem accusando eum. gl. decreti. in l. si iustitia. §. penult. de inofficio.

apud Monachum quando est aliquid instrumentum, vel liber alicuius notarij, vel sui ipsius, qui fuit notarius ante religionis ingressum debet agi contra monasterium, ut exhibeat. l. 3. §. si penes. in add. margin. de tabulis exhibend.

Monachi, & monacha non sunt trahendi ad iudicium seculare: sed ad episcopum, alias iudices, & exequutores puniuntur. authent. causa. C. de episcopis.

Monachi causam cognoscens iudex secularis priuatur officio suo, & punitur in decem libris aut applicandis fisco, & exequitur in locum decanatum detruditur. ibid.

Monachus exemptus à iurisdictione episcopi vocandus est coram suo superiore. gl. 1. ibid.

Monachus, vel monacha conuenitur coram episcopo, vel suo superiore si fuerit, pro eis respondit abbas, vel Syndicus Ecclesie. gl. 3. ibid.

Monachi nomine potest proponi actio contra collegium. ibid.

Monachus tenetur ad iuramentum de veritate dicenda, si agatur de eo, quod ab eo gestum est. ibid.

Monachus, si velit, poterit agere, ut abbas, vel syndicus agant actione sibi competente. ibid.

Monachus conuentus in causa ciuili non debet condemnari ipse: sed syndicus, vel ecclesia. gl. iudex. ibid.

Monachi, & monales pro causis eorum coram episcopo debent conveniri, qui disponere debet, an per se, an per alios respondere debeant, & secundum leges, & sacras regulas debet cognoscere, & iudicare: cuius autem iudices non habent cognitionem talium causarum puna contra facientes imminuit. authent. apud quos oportet causas per totum.

Monachorum cause debent accelerari, & honestè, & sacerdotali expediri. §. omnis. versic. sed etiam. eod.

Monachus potest conveniri, licet pro mortuo, ut servus, quantum ad mundum habeatur: sed responderi debet per abbatem, vel syndicos, aut economos: & hoc in actionibus personalibus: sedus in realibus, cum ipse non possideat aliquid, imò possideatur: & ita actio realis intentari debet aduersus monasterium. gl. interpellat. & ibi add. marg. ibid.

Monachus exemptus coram Papa debet conveniri. d. gl. interpellat. ibid.

Monachus agere volens debet iurare de veritate dicenda, si agatur de eo, quod per eum factum est, ad similitudinem minorum 55. ann. sed non debet iurare de calumnia, cum principales personæ debeant ita iurare, sed monachus nihil habet per leges, neque per canones. ibid.

Monachus vix potest esse testis alij monachi in iudicio, cum non sit prohibitus: sedus tamen est de iure canonum. gl. testes. & ibi add. marg. in §. cogitandum. in authent. de monachis.

Monachus potest testamentum dicere pro monasterio, vel contra, cum non sit prohibitus. ibid.

Monachus potest testimonium dicere in causa alterius monachi. ibid.

Monachi, & conuersi admittuntur in testem: cum mandato tamen superioris debet iurare, & ferre testimonium coram iudice laico: alioquin si vi deponat, eius testimonium nullum est, quod secus est si sponte gl. ita sit. ad med. & ibi add. mar. in §. si verò dicatur. in authent. de testib. col. 7.

Monachus potest esse testis gl. testimonium. in §. si quis autem ad monasticam. in authent. de sanctis. episcopis. col. 9.

Monachus, vel canonicus regularis liberi sunt, & ideo possunt ferre testimonium, dummodo iurent cum licentia sui superioris, alias non valeret eorum depositio. gl. aut ferui. & ibi add. in princ. Inst. de iure per. foia. iux.

Monachus non debet prestare iuramentum de calumnia, sed syndicus, cum ipse sit legitimus administrator. gl. iudex. in authent. causa. C. de episc.

Monachi debent iurare per, crede mihi. gl. ad superstitutionem in l. quæ lub conditione. 8. de confitio. inst. r.

Monachi prohibentur aduocare, vel esse procuratores, nisi pro suo monasterio gl. offitius. in l. r. §. secundo loco de postulando.

Monachus non potest esse arbiter. gloss. nullam. in l. Padius. 7. §. fin. de arbitris.

Reliqua verbo, Conuenire, 1. Arbitrari.

MONASTERIUM, vel ecclesia exequatur filio nascituro ei, qui ingreditur, & authent. ingressi. C. de sacrosanctis eccles.

Monasterium habetur loco filij. gl. 4. ibid.

Monasterium tenetur soluere creditoribus conuersi, quando conuersus omnia bona contulerit: sedus si singulas res exprimendo donaret. gl. nuda. in l. si peculium. §. & si fuerit. de peculo legato.

Monasterium, in quo ingressus est heres rogatus restituere, per iuratum fideicommissarium, vel substituto. gl. si in l. ob acutissimi. 30. C. de fideicm.

Monasterium ingreditur filius non cum ob eliditur ingratum. gl. machinam. in princip. in authent. de monachis. col. 1.

Monasterium construere non potest quis, antequam licentiam obtineat ab episcopo loci, quia petra episcopus extensis in eadem manuum locum debet consecrare: & tunc fundamentum iaci debet. §. illud igitur. eod.

Monasterium non tenetur reddere domino pretium seruus ingreditur monasterium, qui per perfectionem factus fuit liber. gl. ex lege. ibid.

Monasterium non tenetur tanquam successor pro bonis ingressi: sed tanquam quilibet bonorum possessor. gloss. & nihil. & ibid. add. marg. in §. si quis autem. eod.

Monasterium pro bonis ingressi non tenetur, nisi in quantum ad ipsum pervenit. ibid.

In Monasterium antequam ingrediatur quis, habet licentiam suis bonis vti, quo voluerit modo referuando in alios, non in se. §. illud quoque. & ibi gloss. voluerit. eodem.

Monasterium intrando rumpitur testamentum: quia filius sibi agnoscitur: scilicet monasterium: & ideo aliquid debet ei relinquere, ne dicatur praeiutus, ut posthumus ibid.

Monasterium ex contractu monachi celebrato ante monachus susceptionem, & ingressum, non tenetur. l. in argorem. 43. in add. marg.

Monasterium ingreditur si incontinenti apposuit pactum reservationis bonorum suorum, tunc vitatur ingressus. gl. d. reprob. gl. voluerit. in §. illud quoque. in authent. de monachis.

Monasterium ingreditur minuitur capitis diminutione: scilicet minima. ibidem.

Monasterium ingreditur filij non possunt statim petere legitimam sed demum post mortem ingressi: nec tamen tenetur monasterium alimenta prestare eis. gl. d. reprob. gl. detur. ibid.

Monasterium ingreditur si filius suis donauit aliquid, ut res, aut per antenuptialem donationem, aut per dotis occasionem contulisset ita, quod faciente illa quartam ab intestato eius substantiam, nullum in reliquis bonis participium habent filij: sed si nihil, aut minus quarta donauit eis, postquam iam professus est, debetur filijs quarta, aut supplementum eius. gl. illud quoque. eodem.

Monasterium ingreditur licet statim definit esse domus rerum suarum, & transiit domum illarum in 30. aut. 1. cum. ibid.

Monasterium si ingreditur maritus uxorem relinquo, dos mulieri seruetur, & ex

& ex morte pactum de lucranda donatione. ibid.

Monasterium dicitur locus, in quo monachi simul conuerfantur. gl. no. asterio-
rium. in §. hac ergo. an. auth. de non alienat. col. 2.

Monasterij praelatus, vel abbas proprium habere non potest: qui tamen celebrando
mutuum nomine Ecclesie dando creditori rem immobilem pignori, specialiter
magis ex delicto, quam ex contractu obligatur naturaliter creditori. §. ad. re-
prob. gl. praelatum. in add. marg. in §. si autem creditor eod.

Monasterium ingredi volens antequam ingredatur, recte potest disponere de
suis eo modo, quo vult: sed post ingressum, nullo modo poterit: quia ipso
ingressu se, & sua dedit Deo. auth. hac constitutio interpretatur. in princ.
col. 6.

Monasterium debet agere per suum procuratorem. §. si quando autem & ibi. gl.
abtrahi. in auth. de sanctis. episcopis. colat. §.

Monasterium constructum in diocesi alicuius episcopi dicitur in dubio esse sub-
iectum illi episcopo, nisi probetur exemptum. §. iubemus igitur. & ibi. addit.
marg. eod.

Monasterium ingrediens si norus est, potest incontinenti monachus ordinari, si
abbati videatur: sed si ignotus sit, debet differre per triennium, & domino intra
illud tempus repetere sibi cum iuramento reddi debet, vel ordinandus
cit domino redditus reb. & eo redeunte ad sacularem vitam, domino est omni-
nio reddendus. §. si quis autem ad monasticam. eod.

Monasterium quando est virorum, & mulierum, viri modis omnibus sunt sepa-
randi a feminis reb. communibus inter eos diuisi. ibid.

Monasterium ingrediens non videtur sine liberis decedere, & sic monasterium
habetur loco filij. §. sed & hoc praesenti. & ibi. gl. sed & hoc. eod.

Monasterium habetur loco filij: non tamen pro naturali: sed ciuili ad exclusio-
nem substituti. d. gl. sed & hoc. in add. marg.

Monasterium ingrediens non videtur sine matrimonio, cum per ingressum spe-
ciale matrimonium contrahatur. d. §. sed & hoc praesenti.

Monasterium ingrediens animo ibi manendi, filius non extantibus, res eius com-
petunt illi monasterio. §. si qua mulier. eod.

Monasterium ingrediens potest post ingressum bona sua in proprios filios diui-
dere ita, vt nulli filiorum dimittat legitimam, & pars, quam non dederit fi-
liis, monasterio competit. ibid.

Monasterium ingrediens causa tantum orandi, non censetur se, & sua monaste-
rio dedisse, nisi abrenunciaverit saeculo, & ita fuit iuxta, vt monachus, siue vt
conuersus, dummodo renunciet saeculo, dicitur dedisse bona sua monasterio.
gl. intrauit.

Monasterium ingrediens si decesserit ibi, antequam inter filios diuideret bona, fi-
lij percipient legitimam partem, & reliqua substantiae pars competit mona-
sterio. d. §. si qua mulier. eodem.

Monasterium ingrediens si non habeat liberos: habeat tamen parentes: parenti-
bus exclusis succedit monasterium, cum habeatur loco filij, nisi rogatus esset
alteri monasterio restituere. §. gl. intrauit. in add. marg. ibid.

Monasterium ingresso habenti liberos permittitur bona sua diuidere inter fi-
lios: & illa diuisio dicitur vltima voluntas habens vim testamenti, & agitur
contra monasterium tenens omnes res, conditione ex lege. §. gl. in pro-
prios. ibid.

Monasterium ingrediens non habens filios, si ante ingressum fecit testamentum
insinuando extraneos, certam partem assignando illi monasterio, valet testa-
mentum: nisi monasterio nihil reliquisset in eo, quo casu totum testamentum
recuperat monasterium ad instar filij posthumi, qui rumpit, si se praetentum
inueniat. §. ibid.

Monasterium ingrediens pater dum viuat, non potest compelli a filiis distribu-
re bona subueniri tamen filiis parte viuente, quantum ad alimenta, non vt
partem legitimam habeant, nisi post mortem naturalem patris ingressi gl. per-
sona. ibidem.

Monasterium ingressus pro mortuo habetur. ibid.

Monasterium monacho recusante adire hereditatem, vel ante aditionem mor-
tuo potest adire suo iure, gl. iulium. in addit. in §. alienum quoque. Inst. de he-
red. inst. tit.

Reliqua verbo. Ingressi. Conuersus.

MONAZONIVM dicitur collegium clericorum, vel monachorum, vel alio-
rum ordinum gl. monazonio. in l. quaedam ignauia. 1. Cod. de decurionibus.
lib. 10.

MONETAM falsam expendens non punitur lege Cornelia de falsis: sed punitur
poena extraordinaria. l. pe. & ibi. gl. 1. de extraord. crimi.

Monetam ciuitatis falsificans vltimo supplicio puniri debet sine appellationis
remedio: & domus, in qua fabricata est, confiscatur: sed falsificans monetam
principis igne comburitur, & confiscatur omnia eius bona: sed is, qui aliter
radit, vel tingit, liber ab aeterna damnatur: seruus vltimo supplicio puni-
tur. gl. quicumque. 8. & ibi. glo. fin. in addit. marg. de falsis. l. 1. Cod. de falsa
moneta.

Monetam falsam percutions si in totum noluit efformare, suffragio iustae pene-
tentiae absoluitur, nec punitur. l. qui falsam. 19. eod. de fal.

Monetam falsam formare non est perficere: sed formam indecat: efformare est
ad effectum formae perducere. gl. 1. in add. marg. ibid.

Moneta falsa dicitur illa, quae ab eo cuditur, qui a principe eius cadendae autho-
ritatem non habet. ibid.

Monetam falsam fabricantes torqueri debent, vt manifestent socios suos, & qui
eos accusat, non punitur, si non probet. l. 1. C. de falsa moneta.

Monetam falsam fabricantem similes permittit egredi de carcere, capite punitur,
& appellandi copia ei denegatur. ibid.

Monetam falsam effusione formans reus est laesae maiestatis, & confiscatus bonis
debet igne comburi, & praemium datur accusatori. l. 1. C. eod.

Monetam cudere possunt illi, qui habent priuilegium, & permissionem princi-
pis. vt Pisani & aliae ciuitates. gl. 1. ibid.

Monetam etiam rectam fabricans etiam sine principis voluntate punitur, ac si
falsam fabricaret. gl. obnoxii. ibid.

Monetam tingens, vel radens non punitur: sicut falsam fabricans. gl. si. ibid.

Monetam vt sibi liceret cudere, si quis impetrauit rescriptum per ob-
reptionem, non valet rescriptum, & poenam non effugiet. l. si. C. eod.

Monetam facere foliis principi licet de iure: sed hodie ex concessione principis sit
a regibus, & a multis ciuitatibus etiam de aere. gl. in rub. in l. 1. Cod. de veteris
numis. lib. 11.

Monetae loquutio inter contrahentes intelligitur secundum cursum communem
regionis: sed quando statum loquitur de moneta simpliciter, debet intelligi
secundum praesentem alicuius statuti. gl. solidos. & ibi. add. marg. in §.
penult. Inst. de Actiano iure.

Reliqua verbo. Falsum. Pecunia. Nummus. Numisma. Debitor. 17.

MONETARIUS id est adiciendo ad eundem monetam principis in sua con-
ditione semper debent esse, nec liberantur alicuius dignitatis priuilegio. l. 1.
C. de mureli. lib. 11.

Monetarij falsantes monetam grauissimè puniuntur: poterunt tamen poenitere
ante perfectionem gl. 1. ibid.

Monetaria non potest extraneo nubere. l. edicimus. C. eod. tit. & lib.

MONETARIUM raptores, & corruptores eas, & similibus participes capitali
poena, & bonorum amissione plectuntur: bonis raptores, & aliorum criminum
participum applicandis ecclesiae annali praescriptione contra Ecclesiam cur-
rentes §. fin. auth. de sanctis. episc. col. 9.

MONOPOLIA penultima producta dicitur singularis negotiatorum, vel vendi-
torum. gl. in rub. C. de monopolis.

MONOPOLIUM dicitur a monos, quod est vnum, & polium, quod est vendi-
tio, quali vno, & certo modo faciendi negotio, & venditio. §. glo. in rub. C.
de monopolis.

Monopolium non potest exercere mercator alicuius vestis, vel piscis, vel alterius
cuiuslibet ad vltimum, vel ad quemcumque vsum pertinentis speciei super
reb. vendendis ad certum premium per se impetrato rescripto. l. 1. C. eod.

Monopolium non debet quis exercere, neque illicitis conuersionibus, habitis con-
suetudine, aut pacifici vt speciei diuersorum corporum negotiationis non mino-
ris, quam inter se statuerunt, veniantur. d. l. 1.

Monopolium dicitur, quando vnum genus artificum, vel aliorum operum
profectum conuenientia facit, vt species talis negotiationis minoris non
vendatur, quam statuerint inter se. ibid.

Monopolium exercentes spoliati bonis in exilium damnantur. ibid.

Reliqua verbo. Conuenticula. Colligatores. Dardanary. Conuenticio.

MONSTRUM contra naturam, ac formam hominum natum non dicitur
filius quoad filioscensionem paternam: dicitur tamen filius quoad hoc, vt con-
ditio a matre apponatur, si parceret, videatur impleta. §. l. non sunt. & ibi. glo. 1. de
statu hominum.

Reliqua verbo. Partus. 1. 4.

MONUMENTA id est documenta a moneo, non in memoria: quandoque ve-
rò in memoria dicitur monumentum. gl. monumenta. in §. his igitur solis. in
proemio Digestorum.

Monumentum est locus patens ad sepulchrum paratus: sepulchrum verò est lo-
cus, in quo aliquis iam sepultus est: quandoque tamen improprie ponitur pro
sepulchro: & contra. gl. in l. 4. communia praed.

Monumentum dicitur quidquid nos monere potest, eius praesentem, ad quod in-
fendimus, vt tui, sepulchra, statuae, liberi, & generaliter res memoriae causa
in posterum prodire, in quod si corpus, vel reliquiae infancatur, fiet sepul-
chrum: verò nihil horum fuerit, dicitur monumentum memoriae causa fa-
ctum, & Graecis conotaphum dictum: aliquando tamen aliter in iure sum-
ptum inuenitur. d. gl. 1. in add. marg. ibi. & l. monumentum. 42. de religiosis, &
sumpt. gl. 1. in l. 4. C. de religio.

Monumentum fieri si testator iusserit, familiae erit iudicio, aut praescriptis ver-
bis vnus ex heredibus contra alios agere potest, vt fiat monumentum. l. his con-
sequenter. §. sed & cum. fam. erit iud.

Monumentum faciendum si testator mandauit, agitur mandati contra eum, cui
testator mandauit. gl. 1. in l. qui heres. 30. eod.

Monumentum est, quod memoriae faciendae gratia existit: scilicet antequam se-
pulchrum. l. 1. & ibi. gl. monumentum. de religio.

Monumentum aliud est, aliud monumentum. d. gl. monumentum.

Monumentum, quod adhuc purum est, potest quis donare, vel vendere. l. vel quae
pactum. eod.

Monumentum, quod adhuc purum est, non est religiosum. ibid.

Monumentum generaliter est res memoriae causa in posterum tradita l. monu-
mentum. 4. eod. & gl. in l. 4. C. de religio.

Monumentum Graeci appellant conotaphum quasi inane sepulchrum, quod sine
corpore sit. d. l. monumentum. in add. marg. ibi.

Monumenta quandoque dicuntur termini, a moneo mones, quia monent, & do-
ceat quoque protendunt fines: vel dicuntur termini per similitudinem,
quia sicut sepulchrum est memoria hominum, sic per terminos finium me-
moriam retinetur. gl. si. in l. 1. C. finium regund.

Monumenta quandoque dicuntur instrumenta, quae continent alios fines, qui
modò immutantur. ibid.

Monumentum improprie accipitur pro sepulchro. glo. 2. in l. 1. Cod. de re-
ligio.

Monumentum proprie, cum sit res profana, vendi, & obligari potest: secus quan-
do improprie accipitur pro sepulchro. ibi.

Monumentum appellatione si veniat sepulchrum, iure dominij nullus id vendica-
re potest. l. 4. C. eod.

Monumenta aliquando dicuntur fines, & termini diuidentes duo praedia vicina.
d. gl. 1. in add. ibid.

Monumentum tantum voluntate defuncti cognitur heredes constituitur: non
iure actionis, quia non est, cui competat: id officio iudicis. l. militis. §. & ibi
gl. 1. C. eod.

Reliqua verbo. Conotaphum. Sepulchrum. 1. 2. 3. Heres. 102. 160. Legatus. 4.

Documenta. Monumentum. Pacifens. Legatus. 25.

Mora in genere. num. 1.

Quoad moram principalis. & fiduciariorum. 2.

Quoad moram commissam. 3.
Quoad mora purgationem. 4.
MORA est contumacia debitoris, vel creditoris in solutione, vel receptione contracta. rub. in add. marg. de viis.
Mora diffinitio diffinita est. l. mora. 12. de viis.
ad Moram probationem non sufficit, si seruo debitoris absens denunciatus sit à creditore, vel procuratore eius. ibid.
Mora specialis fit multis modis: primo in petitione hereditatis, quæ fit, quocumque modo seantem in minoribus, 25. an. ubi fit re ipsa, & hæc purgatur tempore cursum in libertate, ubi etiam re ipsa fit item in præstatione doris per solum cursum biennij favore doris fit mora, quæ similiter parit vias, item fit mora re ipsa odio delinquentis, vt in prædione, & fure: in inferente matum distinguuntur gl. diffinita ad fibid.
Mora vni ex duobus rebus promittendi alteri non nocet, nisi sint socij, vel quando vnus fecit moram in non faciendis, scilicet si in faciendo. d. l. mora. 3. fcd fi. & ibid. gl. non nocet.
Mora nulla est, vbi nulla est petitio; verum est quoad vias: scilicet tamen est quoad interitum, gloss. quia tripli. in l. si cum exceptione. 9. quatenus. quod metus causa. glo. h. in l. si pactus fin. de pactis. gl. marg. in l. nuda de contrah. stipul.
in Mora non est, qui habet dilationem à lege. ibid. gl. quia tripli.
Mora nulla est, vbi nulla est petitio. l. nulla intelligitur. 89. de regul. iuris. l. si pupillus. 12. de verb. oblig.
Mora præcedens videtur remitti per nouam protestationem, seu de soluendo. l. 2. milis. 39. de minorib.
ante Moram solui quandoque non interest actoris, imò est damnus. gl. 1. in l. vique. 27. de arbitris.
ante Moram solui semper interest actoris, nec tamen dicitur fieri deterius ius in agendo, quando debitor purgauit moram, antequam iudicium sit acceptum per contestationem. ibid.
in Mora non est ille, qui potest exceptione legitima se tueri. l. lecta ad fi. ver. non enim. fi. certum petatur.
Mora crescente interesse, vel æstimatione crescit, ad quod inspicitur tempus, quod furi, & delinquenti nocet. gl. pen. in addit. marg. in l. in re furta. 8. de conditione furta.
Mora parua non æstimatur, cum damnus non affert. gl. moræ. in l. in lege. 27. §. colonus. locati.
Moram semel fieri sufficit, vt vias, vel vfus fructus debeantur perpetuo. gl. 1. in l. cum patrifam. 17. de viis.
Mora testatoris facta, & eius heredi proximo iure hereditario competit, & deinceps ad ceteros successores transmittitur. d. l. cum patrifam.
Mora mulieris in non recipiendo dotem fundum soluto matrimonio, facit maritum teneri damtaxat de dolo, & non de leui culpa, nec tamen rem reddere fructus, quos percepit. l. si mora. 10. solut. matrim.
Mora mulieris in non recipiendo dotem oblatam soluto matrimonio, non debet esse damnofa marito debitoris, ita e contra, non debet fidei esse lucrosa, & ideo per hoc non debet luctari fructus. ibid.
Mora breuissimi temporis inducit discrepantiam in iure. l. si post pubertatem. de tutelis, & rationibus.
Mora particularis si auferat commodum totius temporis, obligatio statim ad totale interesse committitur. l. 2. de annis legatis.
Mora sua vnicuique nocet, quod & in duobus rebus promittendi observatur. l. in condemnationem. 13. 4. §. de regulis iuris.
Mora non datur vbi est exceptio compensationis. gloss. 1. in l. 4. Cod. de compensatione.
Mora ad hoc, vt inducatur, regulariter requiritur interpellatio. l. si. §. 1. & ibid. gl. biennium. C. de iure dotium.
Mora inducitur ex tempore, quando dos promissa intra biennium non est soluta, & post biennium promissor tenetur ad vias sine interpellatione: sic quandoque purgatur mora etiam in tempore. ibid.
Mora vera perpetuat actionem: interpretatur vetò mora, si quidem est mora debitoris, perpetuat; si fit solius fideiussoris, non perpetuat sine principali. gl. fi. in l. si fideiussor. de dolo malo.
Moramagis perpetuat actionem, quam culpa. l. electio. 26. §. si is, quem. de noxalib. actio.
Mora posterior nocet, nisi prior morosus commiserit dolum, vel negligentiam in prima mora. gl. fi. & ibid. add. marg. in l. si quorum legatorum.
Mora filij principalis debitoris nocet patri quoad perpetuandam obligationem perempta specie promissa post moram, vt adhuc teneatur pater pro filio de peculio. l. cum filius. 49. de verb. oblig.
Mora patris, qui accessorie tenetur, non perpetuat obligationem quoad filium principalem debitorem, sed solum quoad se, vt vtili actione ex aquitate teneatur. ibid.
Mora vltima nocet, nisi dolo aduersarij intercesserit. l. si per venditorem. §. si de actio. empt.
Mora vltima nocet, nisi prior morosus commiserit dolum, & negligentiam in prima mora. gl. fi. & ibid. add. marg. in l. si quorum legatorum. & l. prætor. 20. §. si aliquando de noui operis nunc. l. si seruum Stichum. §. 1. §. sequitur. de verb. oblig. gl. quod non das. in l. Celsus. 4. §. de arb.
Mora vltima quandoque non nocet. l. non videbitur. 3. §. & ibid. add. marg. de statuliber.
sine Mora dicitur fieri, quod fit intra sex menses; aliis infra quatuor menses. gl. mora. in l. si. C. de censibus. lib. 11.
Mora debitoris perpetuat obligationem, §. si res legata & ibi. gloss. 1. Infit. de legatis.
Reliqua verbo. *Æstimatione*, 3. 4. 5. *Fur*, 7. *Heres*, 77. 107. *Interpellatio*, *Peremptio*, *Tutor*, 12. 13. *Vias*, 14. *Vfus*, 11. *Debitor*, 19. 30. *Denunciatio*.
MORA debitoris principalis nocet fideiussori, quia debuit hoc ab initio scire, & sibi imputatur. gl. iniuriam. in l. 3. §. si is, pro quo. quod quique iuris.
Mora actoris, vel creditoris non compensatur cum mora rei, vel debitoris: &

vt utraque mora est inficienda. gl. ratio. ad fi. in l. non vique. §. si de eo, quod certo loco.
ex Mora fideiussoris non soluentis in loco ad soluendum destinato, augetur obligatio fideiussoris, vt condemnari debeat ultra fortem principalem ad omne interesse ratione loci. l. centum Capuæ. cod.
ex Mora debitoris principalis non soluentis in loco destinato ad soluendum, non augetur obligatio fideiussoris, qui non fuit in mora. ibid.
Mora debitoris principalis licet non augeat obligationem fideiussoris, vt in amplius, quam est obligatus, teneatur, vel extra rem: tamen facit quod in eo, in quo est obligatus, non liberetur interitu rei. gl. augeri. ibid.
Mora debitoris principalis non augeat obligationem fideiussoris, quando fideiussor se obligauit in certa quantitate taxatæ, & quod non volebat ultra teneri. gl. nec oportebit. in pti. ibid.
ex Mora debitoris fideiussor tenetur ultra fortem ad omnia accessoria, quæ postea contingunt secundum naturam actionis, vt in bonæ fidei actionibus. §. gl. nec oportebit. ibid.
ex Mora debitoris fideiussor non tenetur ultra fortem ad accessoria, quæ non sunt expresse promissa, neque veniunt secundum naturam actionis, imò præter, vt in natura actionis stricti iuris, in quibus nihil venit ultra fortem principalem, & si quid venit ultra fortem ex accidenti, vt propter interesse loci, illud venit præter naturam. d. gl. non oportebit. in fi.
Moram si fecerint debitor in non soluendo, & creditor in non accipiendo, veluti si debitor dixit die, quo debuit soluere, nolo soluere, & creditor dixit polo accipere, mora debitoris non inspicitur, sed tantum inspicitur mora ipsius creditoris. l. si per venditorem. 13. & ibi. gl. 1. de actione emp.
Mora rei principalis nocet fideiussori, sed non e contra. l. cum filiusfam. 49. de verb. oblig.
Mora debitoris principalis nocet fideiussori, nisi creditor fuisset constitutus in mora à fideiussore offerendo ei rem debitam. l. mora rei. 88. ibid.
Mora fideiussoris ipsi soli nocet, & non principali debitori. ibid.
Mora rei principalis non nocet fideiussori quoad augendam obligationem fideiussoris, vt propter moram rei fideiussor teneatur ultra fortem ad aliquod interesse. gl. 1. ibid.
Mora rei principalis nocet fideiussori quoad producendam obligationem, & actionem: & sic quoad perpetuationem, vt non exstinguatur per interitum rei debitor. ibid.
Mora, vel culpa principalis debitoris perpetuat obligationem quoad se, & fideiussores, & successores eorum. l. si seruum §. 1. §. nunc videmus. & ibi. gl. causam. cod.
Mora, vel culpa fideiussoris: puta occidendo speciem debitam, perpetuat obligationem quoad se, & suos successores. ibid.
Mora filij perpetuat obligationem, etiam contra patrem obligatam quoad iussu d. l. si seruum §. 1. §. pe. cod.
Mora rei principalis nocet fideiussori quoad hoc, vt non exstinguatur obligatio, licet res debita pereat. l. si à colono. 59. §. si. & ibid. gl. fin. & add. marg. de fideiuss.
Reliqua verbo. *Debitor*, 29. 30. *Fideiussor*, 27. 28. 59.
MORA non committit ille, qui potest se tueri exceptione legitima. l. si pactus §. fin. de pact.
Mora in rem etiam sine interpellatione committitur in libertate testamenti seruo relicta, ita vt ex die, quo libertas peti potuit, censetur dari. gl. 1. & in l. si tamen seruus de minoribus.
Mora in rem etiam sine interpellatione committitur in persona minorum in bonæ fidei iudiciis, & legatis, & fideicommissis. ibid.
Moram facere semper videtur fari in restituendo re. l. fin. de conditio. furtiu.
Mora adhibita per venditorem intelligitur, si nihil impeditur ei, quominus tradat. l. §. per venditorem. de actio. empt.
in Mora constituitur quis per dici lapsum, vel per interpellationem. gl. fuerit. ibidem.
in Mora constituitur quis per interpellationem, vel litis contestationem. gl. debet. in l. cum quidam. 17. §. si pupillo de viis.
in Mora constituitur re ipsa etiam sine interpellatione ille, qui est obligatus fisco. gl. inferunt. & ibi. add. marg. ibid.
Moram non committit ille, qui differt solutionem ex iusta causa; scilicet si ex fideiussore. l. sciendum. 21. cum duabus leg. seq. cod.
Mora commissa re ipsa non tollitur ex casu contingente ex persona morosi. l. sed et si. 13. §. si. cod.
Mora committitur re ipsa vbiunque quis sine denunciatione, vel litis contestatione tenetur ad fructus, vel ad vias. gl. fi. ibid.
Mora commissa re ipsa puniuntur propter fauorem minoris, reipub. vel fisci creditoris, & in aliis quibudam casibus: regulariter tamen non puniuntur, cum rei, non personæ vicio enuat. ibid.
Mora regulariter non contrahitur re ipsa: sed per interpellationem factam congruo tempore, & loco: id est eo loco, in quo debitor potest conueniri, vt soluat, non in alio loco, vbi habet domicilium, si ibi non potest conueniri. l. mora. 31. & ibi. gl. opportuno. de viis.
Mora quandoque fit re ipsa, quandoque per interpellationem. d. l. mora. & ibi. gloss. 1.
in Mora vt debitorum constituitur interpellatio, an sit legitime facta, iudicis arbitrio committitur. d. l. mora. & ibi. gl. quod apud.
Mora an facta intelligatur nulla constitutione, nec iuris authoritate questio decidendi potest, cum sit magis facti, quam iuris. d. l. mora.
in Mora non constituitur debitor, qui interpellatus fuit postestatem ferre, si postea creditor omisit repetendi debiti instantiam, & dedit nouam dilationem. d. l. mora. & ibi. gl. repetendi.
Mora, quæ iure communi committitur, dicitur cum quis maior 14. an. curatorem non habens interpellatus per dici interpositi lapsum, vel per litis contestationem, vel per eius, cui debetur, denunciationem congruo loco, & tempore factam, cum intelligat se debere, vel intelligere debeat, nec omnia sit debiti repetendi instantia, & dilulus sine causa rei præstationem, vel solutionem. gloss. diffinitis.

difficilis. ibidem.

Mora iure communi commissi habet quinque principales effectus: Primus est: quia facit rem, vel interesse tantum estimari iudicis officio prout erat tempore morae, vel copit esse postea perseverante mora. Secundus quia facit currere vias in contractibus bonae fidei: & in quibusdam contractibus stricti iuris, nempe in legatis, & fideicommissis: Tertius: quia inducit petitionem fructuum in quolibet casu, si petam, quod aliquando fuit meum, vel eius, à quo causam habui: alias exigitur lre contestata in contractibus stricti iuris: sed in bonae fidei semper sufficit mora sola: quia in casu speciali punit in tertiam partem eius, quod deberetur. Quintum habet effectum circa interitum. ibid.

in Mora non constituitur ille, qui habet probabilem causam resistendi, & litigandi propter expensas, & ideo si res ante sententiam perit eo modo, quo esset peritura penes actorem, non tenetur de eius periculo. gl. difficilis. ad med. ibidem.

Mora in personam non fit, nisi precedat denunciatio. gl. in rem. in l. videamus. 38. eod.

Mora in rem fit, cum nulla denunciazione opus est, quae non habet locum semper nisi in persona minoris, & fidei, & reipub. ibid.

Mora re ipsa fit per creditorem pigora distrahentem, ac residuum non restituens debitori: quia illud cum viuris ex mora re ipsa tenetur dare debitori. l. in eum. 4. & ibi. gl. 1. eod.

Moram facere non videtur paratus iudicium accipere, si ab aduersario eius cessatum est. l. paratum. 47. eod.

Mora committitur à die interpellationis. † gl. in l. quæritum. 93. §. fin. de legatis.

ad Moram contrahendam sufficit sola vna interpellatio. l. Titia. 89. §. 1. eod.

Mora quandoque non committitur cum effectu per litem contestationem. gl. aboluendo. 5. in l. hoc edicto 5. de vect.

Moram committere proprie non dicitur ille, qui speciem debitam occidit. † l. morae rei. 88. & l. si seruum. 91. de verb. obligat.

in Mora ut quis constituitur, sufficit quod ei fiat interpellatio extraiudicialis. gl. testato. in l. qui Romæ. 122. §. coheredes. eod.

Mora commissa in vna ex rebus alternatiue debitis, non videtur commissa in altera. l. Stichum, aut Pamphilum. 91. §. tametsi. & ibi. gl. nullo de solutio.

Moram committens in rem tenetur etiam de casu fortuito. l. fin. de condic. ob turpem causam.

Moram in soluendo si commisit condemnatus, tenetur de interitu rei, & accessibus. l. si longis. 7. Cod. de executione rei iudic.

Mora re ipsa sine interpellatione in bonae fidei contractibus, fideicommissis, vel legatis contrahitur favore minoris. l. 3. C. in quib. causis in integrum.

Reliqua verbo, Debitor. 29. 30. Denunciatio. 1.

4. Mora re ipsa purgatio, ut fiat, requiritur, ut fiat intra modicum tempus, & quod ius actoris non sit factum deterius. l. & si post. si quis cautio.

Mora purgatio non impedit obligationem ipso iure: sed solum parit exceptionem. o. nem. ibid.

Mora purgatio ut fiat, intra paucos dies post moram, intra quos debeat fieri, est in arbitrio iudicis. † gl. 1. ibi.

Mora purgari potest ante litem contestationem in stipulationibus puris: & non penalibus: sed non potest in penalibus, nisi in stipulationibus penalibus iudicialibus, in quibus mora purgari potest. † gl. fin. ibid.

Mora quando dies, & poena apponitur in iudiciis, non purgatur in pertinentibus ad decisionem iudicis in his, quae pertinent ad praeparationem. gl. 1. in l. Celsus. de arbitris.

Mora furis sicut tollitur delegatione, quando dominus furem delegauit alij creditori: ita quando dominus ipse stipulatur, tollitur ipsa nouatione furis. gl. in l. add. marg. in l. parui. 17. de conditione furis.

Mora furis purgatur per obligationem, vel per stipulationem animo nouandi factam, si res praesens sit res futuri, siue non, vel per stipulationem non animo nouandi, si res praesens sit, non alius. d. l. parui. & ibi. l. fin. & gl. difficilis. in add. marg. in l. mora. 32. de viuris. & gl. 1. in l. substracto. 9. C. de viur. gl. offerente. in l. semel mora. 17. solut. matrim.

Moram non purgat quis ex eo, quod sit paratus iudicium suscipere. l. fin. de conditione furis.

Mora iusta causa in parte rei debetur non tollit in alia parte motam. l. qui solidum. 80. de legat. 2.

Mora specialis solo cursu temporis purgatur. gloss. vias. in l. Titia. 89. §. 1. eodem.

Mora purgatio quoad actionem consequendam non admittitur. l. Thais. 41. §. intra caetera. & ibi. gloss. non idcirco. & ibid. add. marg. de fideicommiss. liberta.

Mora purgatio licet alias admittatur, vbi non est dies, vel poena, tamen hoc non habet locum, vbi praesens geminata interpellatio, & per consequens geminata mora. l. traiecit. in add. marg. de actio. & obliga.

Mora potest purgari in stipulationibus iudicialibus, & in arbitriis, vbi dies, & poena est gl. moram. in l. interdu. 73. §. fin. de verb. oblig.

Mora commissa in stipulationibus faciendis potest purgari ante litem contestationem super interesse. l. si infulam. 84. eod.

Mora non potest purgari, si res desit posse praestari. l. si seruum 91. §. sequitur. eo dem.

Mora purgatio permittitur ex aequitate contra iuris rigorem. d. §. sequitur. & ibi. gl. de bon.

Mora purgatio non admittitur, vbi dies, & poena adiecta sunt, etiam si intra terminum, aliquid collatur sit. d. qui Romæ. 122. §. Callimachus. in add. marg. & gl. interesseret. in add. marg. in l. si ita. 13. §. 1. de verb. oblig.

Mora purgatio admittitur post moram, & diem, vbi est adiecta poena ab homine, & non dies, dummodo super poena non sit litem contestata. d. l. qui Romæ. §. Flauius. & ibi. gl. liberetur.

Mora purgatio ex parte creditoris, vel actoris ad actionem conferendam admittitur intra modicum tempus, si aduersarij non intereat. l. si ita quis permissit. 133. §. 1. eod.

Moram purgare ex parte creditoris licitum est etiam ex intervallo, quando non stetit per eum, quominus incontinenti, vel intra modicum tempus eam purgaret. ibid.

ad Morae purgationem admittendam aequiparatur obligatio dandi, & faciendi. l. continuis. 137. §. item qui infulam. eod.

Mora purgari potest à fure, vel violento per obligationem rei futuri, vel vi postea intellige sequuta peremptione. gl. 1. in l. substracto. 9. C. de furis.

Mora purgari potest à fure, vel violento per stipulationem: veluti si stipuleretur animo nouandi à fure id, quod ex causa futuri, vel vi postea ipse fur, vel violentus dare teneretur. ib.

Mora penalis stipulationis non potest purgari: secus in iudiciis & in arbitriis. gl. in l. magnam. 12. C. de contrab. stipul.

Mora commissa purgatur tempore. gl. pe. in l. obfiteretur. C. de annosis, & tribut. lib. 10.

Mora purgatio admittitur vsque ad litem contestationem, vbi poena apponitur: sed non dies, vbi poena, & dies apposta est, mora purgatio non admittitur de necessitate: sed si sponte receperit, petitio poenae tollitur ei. l. si cum dies. §. fin. cum duob. seq. de arbitris.

Mora purgatur, nisi iudicium sit acceptum per litem contestationem, vel nisi actoris interesse ante moram solui. gl. 1. in l. vtrique. 27. & d. l. si & ibi. gl. fin. eod.

Moram dicitur purgare obligatus facere infulam, si ante litem contestatam super interesse, incipit adificare infulam, nec cogitur litem contestari super interesse. l. si infulam. 84. de verb. oblig.

Mora purgatio admittitur vsque ad litem contestatam super interesse, nisi creditoris, vel actoris interit ultra naturam estimationem facti promissi. † gl. 2. ibid.

de Morae purgatione quoad effectum euicendae poenae, purgatur poena etiam post litem contestationem: secus vero quando agitur ad effectum vitandi praestationem damni. gloss. fuerit. & ibid. add. marg. in l. si seruus communis. 8. de noxalib.

Mora purgatio non admittitur post litem contestationem. l. si infulam. 84. de verb. oblig.

Mora commissa in non defendendo potest purgari vsque ad sententiam: sed post sententiam, vel absolutionem non potest purgari. l. 3. §. fin. & ibi. gl. fin. & l. seq. iudicatum solui.

Mora purgatio non habet locum facta executione legis, vel hominis. l. iam tamen. §. in addit. marg. eod.

Mora quandoque potest purgari post litem contestationem. gloss. fin. in l. 3. §. fin. eodem.

Mora purgatio licet non habeat locum post exceptionem legis, vel hominis: si tamen executio tantum per parte sit facta: pro residuo, & diuiduo mora purgari potest. l. si ex duobus. 14. eodem.

Mora purgatio admittitur soluendo interesse. l. si cum dies. §. fin. cum l. seq. & ibi gl. tunc solui. de arbitris.

Moram reus purgare potest, si vult omnem indemnitate praestare actori propter aequitatem litigantium. gl. 1. in l. vtrique. 27. eod.

Mora purgatur quantum ad euicendum interitum per solam obligationem in his, quae recipiunt solam obligationem: non etiam congnationem, vt depositum, nem, vt in equo, & hominibus in his, quae recipiunt congnationem, & depositionem, vt pecunia, debet fieri congnatio, & depositio. glo. difficilis. & ibid. add. marg. in l. mora. 32. de viur.

Mora non purgatur ipso iure per obligationem quantitatis: sed bene ope exceptione nis. l. interdu. 73. §. fin. de verb. obligat.

Mora purgatur ipso iure per obligationem speciei debetur etiam post litem contestationem, nisi actoris interit, vel nisi sit poena apposta. d. §. fin. & ibi. gloss. moram.

Mora purgatio admittitur vsque ad sententiam. † gl. in l. siue apud. 28. Cod. de transactio.

Mora purgatio admittitur vsque ad litem contestationem tantum, & non postea in lite intellige verum, si mora praecessit litem contestationem: secus si postea fuisset: quia tunc vsque ad sententiam potest. gloss. fin. in l. si maior annis. 36. C. eodem.

Mora purgatur etiam post litem contestationem, vbi plus debito exigitur. ibid.

Reliqua verbo, Purgatio.

MORA REI dicitur qui vbi, cum familia sua moratur. l. vxori. 32. de legat. 3.

Morari cum aliquo etiam si teneatur quis: non tamen tenetur eum sequi: sed hoc declarabitur boni viri arbitrio. l. Mzura. 13. §. fin. de annuis legatis.

Morari cum filio, qui teneatur non tenetur omni momento esse cum eo: sed sufficit quod habeat eam mentem, & id propositum, ne filium à se dimittat, neve per eum stet, quominus cum eo filius educetur. l. si quis ita legauerit. 16. de conditio. & demonst.

Reliqua verbo, Habitatio, Legatum. 13. §. 26. 27. 29.

MORBUS fonticus dicitur morbus nocens culibet rei, quam quis agere vult. gl. fontico. in l. 3. §. fin. qui iudicio si quis cautio. l. quæritum. 60. de re iud. & l. morbus. 113. de verb. signific.

Morbus dicitur corporis sed vitium dicitur animi. gl. 1. in l. pacifici de pactis. gl. morbi. in l. 1. §. aiant. de adl. edict.

pro Morbo corporis ponitur nomen vitium in edicto adliti. gl. morbi. in l. 1. §. aiant. de adl. edict.

Morbus est habitus cuiusque corporis moriendi, vel liberi hominis contra naturam, qui vsus eius ad id faciat deteriorem, cuius causa natura nobis eius corporis sanitate dedit. d. l. 1. §. sed sciendum.

Morbus quandoque accidit in toto corpore, veluti febris: quandoque in parte, veluti cæcitas: licet homo ita natus sit. ibid.

Morbus multum differt à vicio, veluti si quis balbus sit: nam si sanus est in corpore, sed vitiosus est in animo, & ideo magis dicitur vitiosus, quam morbosus: sed verbis adliti edicti morbus, & vitium pro vno, eodemque accipiuntur: licet pro morbo corporis. ibid.

Morbus dicitur verbis adliti edicti quidquid est vitij, & contra quidquid est morbi.

Mortis causa capere dicitur, qui pretio accepto repudiavit hereditatem, siue hereditas ob id perueniat ad substitutum, siue ad venientem ab intestato. l. qui pretio. 8. de donat. causa mortis.

de Mortis causa capione non detrahatur Falcidia, quando procedit sine voluntate defuncti, quod procedit de voluntate defuncti, ut quia heres dat alij, tunc heres detrahatur Falcidiam, si sibi detur. gl. videtur. ibid.

Mortis causa capio à donatione differt: quia mortis causa capio datur tam ab alio, quam à defuncto, & potest esse contra voluntatem defuncti: sed donatio causa mortis à defuncto quandoque traditur, vel permittitur, & fit eius voluntate. ibidem.

Mortis causa capi dicitur, quidquid propter alicuius mortem obuenit. ibi.

Mortis causa capi dicitur quidquid à statulibero conditionis implendae causa capitur, vel à legatario, vel quod pater dedit propter mortem filij, vel cognati. ibid.

Mortis filij causa potest donare pater ita, ut si conualuerit, filius, ipsi patri donanti reddatur. ibid.

Mortis causa capere possunt omnes, quibus legari potest. l. oneribus. 9. eod.

Mortis causa capi dicitur id, quod capitur occasione mortis alterius, etiam si illicet, & per calumniam, & preter voluntatem defuncti. l. si mulier. 12. eod.

Mortis causa capio latius patet, quam mortis causa donatio. gl. si. in leum. qui. 2. eod.

Mortis causa capere dicitur etiam ille, qui ut adiret hereditatem, pecuniam accepit à creditoribus, vel à legatariis, ut legata non valeret hereditate non adita. d. l. eum. qui. 1. & ibi. gl. 1.

Mortis causa capio nuncupatur, quidquid occasione mortis alicuius capitur exceptis capiendi speciebus, quod proprio nomine appellatur, & ideo qui hereditario, qui legatarij, aut fideicommissi iure caput, ex morte alicuius nanciscitur capiendi occasione, tamen cum habeant propria nomina non conueniunt sub mortis causa capione propria. l. mortis causa. 3. eod.

Mortis causa capio sine donatione dicitur, quando heres vel alius extraneus caput pecuniam causa aduende, vel repudiandae hereditatis, quam statuliber causa habenda libertatis, vel legatarius causa habendi legata, vel quando legatarius caput, ut legatum omittat. l. mortis causa. 3. §. sine donatione. eodem.

Mortis causa donatio differt à mortis causa capione: quia mortis causa donatio dicitur, quando praesens praesenti donat causa mortis: sed mortis causa capio dicitur illa, quae in specie donatum, puta donationis mortis causa, legatarij, vel fideicommissi nomine, vel nec donatione causa mortis. §. d. de prob. gloss. 1. ibid.

pro Mortis causa capione non est prodia actio: sed bene pro donatione causa mortis. gl. 1. ibid.

Mortis causa capi dicitur illud, quod statuliber implendae conditionis causa dedit heredi, vel quod heres implendae conditionis institutionis causa dedit. d. l. inter mortis.

Mortis causa capio dicitur, quae ex testatoris liberalitate non proficitur, nec petri potest: ut debitor. gl. 1. in l. si mortis. §. C. ad legem Falcid.

Mortis captandae votum quando inducit ex dispositione, ut quando substituit filius adiniunctus tamen valet. l. de fideicommissio. 1. C. de transactio.

Reliqua verbo, Donatio, 18. §. quae 27. Donare, 2. Donari, 3.

Donatarius, 3.

MORTIS causam praestans non Aquilia: sed in factum actione legis Aquiliae tenetur. l. qua actione. 7. §. sed et si quis. ad leg. Aquil.

Mortis causam praestare dicitur ille, qui venenum pro medicamento dedit alicui, & in factum legis Aquiliae tenetur, si damnum sequatur sit. d. §. sed et si. & ibi. gl. sed in factum.

Mortis causam praestare dicitur ille, qui furem gladium porrexit: & si homicidium sit sequatur, tenetur in factum legis Aquiliae actione. ibi.

Mortis causam praestare dicitur ille, qui tenuit, licet alius interemerit, & ideo in factum actio datur contra tenentem. l. item Mela. §. si alius. eod.

Mortis causam praestans alicui per lasciviam, & culpam, in quinquennium relegandus est. l. 4. ad leg. Corneliae de sicariis.

Mortuus in genere. num. 1.

Mortuum inferens in locum sacrum, vel non. num. 2. §. 4.

MORTUUS omnis non dicitur occisus, si quilibet occisus dicitur mortuus. gl. 1. in l. proinde. 1. §. ad legem Aquil.

Mortuo iudice si alius subrogatus sit, ipse subrogatus indicare debet ex actis, quae coram mortuo fuerunt producta. l. mortuus. 60. de iudicis.

Mortuo seruo, si quis in iure interrogatus confessus est suum esse illum, non tenetur ille noxali conuentus. l. si ante aditum de interrog. actio.

Mortuus quandoque per gloriam vivere intelligitur. gl. h. in l. si. de his, qui notantur. infra.

Mortuus ad nullum est vsum. gl. 1. in l. promissor. 23. de constit. pecun.

Mortuus seruo post mortem eius corpus est in obligatione: sed exequatio, vel solutio debet fieri in administratione, quae tanquam debita potest constitui. gl. 2. in l. promissor. 20. de constit. pecun.

Mortuo legato Caesaris ante finem anni, salarium residui temporis debetur comitibus vsquequo se cum aliis non collocauerint. l. diem. 22. & ibi. gloss. 1. locati.

Mortuus per neminem potest defendi, neque tenetur aliqua actione. glo. quem admodum. in l. si praecedente. 18. mandati.

Mortuus potest offendi adeo, quod quis priuatur relicto. gl. si. in add. in l. 1. de his, quib. ut indig.

Mortuus dicitur abesse ex iusta causa. gl. ius. in add. marg. in l. eam quasi. 30. de fideicommissi. libert.

Mortuus si resuscitatus fuerit, recuperat omnia bona, & tenetur creditoribus suis. gl. 1. in l. secus effectus. 28. de actio. & oblig.

Mortuus non dicitur debere, sed debuisse. l. qui Romz. 12. §. Augerius. & ibi. gl. non existeret. de verb. oblig.

Mortuus pena inferenda non est. l. 1. & ibi. add. marg. si pendente appellat.

Mortuus apud hostes fingitur mortuus prima hora captiuitatis. l. in bello. §. si quis capiat. de captiuis.

Mortui nati, neque nati, neque procreati videntur: quia nunquam liberi potest appellari. l. qui mortui. 12. §. de verb. signific.

Mortuus ciuilitate censetur in metallum damnatus. glo. 3. in l. res vtrius. 24. C. de donatio. inter vir.

Mortuum esse aliquem sufficit probari per famam. §. gl. 1. in l. si quidem. §. C. de luto matrim.

Mortuus potest accusari de crimine propter bona. gloss. 3. in l. fin. Cod. de adult. teris.

Mortuo vestimentis auferens vi armata capite plectitur, si sine armis metallo puniatur. gl. et in l. in l. pergit. C. de sepulchri violat.

Mortuum esse, & natum non esse paria sunt. gl. inseriatur. in §. quoniam autem infirmas. in auth. de nuptiis. col. 4.

Mortuus, & moribundus, & funebis eorum, & familiae, domus, & reb. eorum creditores iniuriarum inferre prohibentur absque iudiciali decreto. pena contra facientes imminet. §. 1. in auth. de defunctis. l. de funera eorum. col. 1.

Mortuus, & extrinsecus dicitur ille, qui ab aliqua dignitate, vel officio cum dodecore remouus est. l. 1. & ibi. add. marg. C. de primicerio. lib. 1. & l. bello. 21. & ibi. gl. de excus. tutorum.

Mortuus pro re publica intelligitur in perpetuum per gloriam vivere: sicut contra, qui viuunt per vituperium finguntur mortui, ut deportati. §. h. enim, qui & ibi. gl. per gloriam. l. in de excus. tutor.

Reliqua verbo, Caduca, Vultus, Vultus, Accusatio, 18. 27.

MORTUUS in locum alienum inferens, vel inferri curans, tenetur actione in factum. l. 1. de religio.

Mortuum in locum alienum inferre dicitur ille, qui in agro, vel edificio alieno intulit. ibi.

Mortuum in locum proprietarij si fructuaris intulerit, tenetur domino proprietatis. d. l. 1. §. sed fructuaris.

Mortuum in locum communem ignorante socio si intulerit socius, potest contineatur in socio actione in factum, vel familiae excus. vel communis diuid. nisi socius inferatur. d. l. 2. §. an & socius. & ibi. gl. conuenit.

Mortuum, vel ossa hominis mortui inferens in locum purum alterius, tenetur actione in factum ad pretium loci, aut ut corpus tollat, & pena pecuniariae centum auroreum subiicitur. d. l. 2. §. praetor ait. & ibi. gl. actione. & gl. pecuniariae.

Mortuum inferens in sepulchrum alienum, tenetur actione in factum de sepulchro violato, & punitur in centum aureis. ibi.

Mortuum inferre dicitur ille, qui sepulchra causa inferit. d. §. praetor.

ad Mortuum nantialiter videtur pertinere locus, in quem inferitur: praesertim si in locum a se destinatum inferatur. l. sepulchro. eod.

Mortuum inferens in alienum locum vel eum tollere, vel loci pretium praestare cogitur per actionem in factum, quae heredi, & in heredem datur, & perpetua est. l. 1. §. qui intulit. eod.

Mortuum si quis inferat in alienum locum, in arbitrio eius est, vel eum tollere, vel loci pretium solvere, & fauore religionis dominus loci cogitur et vendere. gl. 1. ibi.

Mortuum inferens in alterius arcam lapideam, in qua mortuus adhuc non est conditus, tenetur vultu actione in factum ad tollendum, quod intulit, aut ad arcae pretium. d. l. 1. §. qui.

Mortuum inferens in alterius arcam lapideam, in qua mortuus non est conditus, proprie non dicitur inferre in sepulchrum, vel in locum alterius: quia locus dicitur fundi portio, & sepulchrum, quod in loco sit, est tertile, & sub terra. d. l. 1. §. qui intulit. eod.

Mortuum, vel ossa mortui, si in alterius locum sint illata, non potest dominus loci illa erueret, vel effodere sine decreto, & iussione pontificis, vel principis: alioquin aduersus eum, qui eiicit, agitur hereditaria actione iniuriarum, l. off. sa. & ibi. glo. fore. eod.

Mortuum inferens in locum publicum tenetur actione in factum, & si dolo intulerit, extra ordinem modica coactione puniri debet: sed si sine dolo malo, absolui debet. d. l. off. sa. §. si in locum.

Mortuum inferre prohibitus in locum, in quo ius inferendi habet, potest aut statim uti interdicto uti possidetis, aut alio inferre, & postea in factum agere contra prohibentem, per quem consequatur quanti eius interstuit, prohibendum non esse. l. liberum. & ibi. gl. 1. eod.

Mortuum inferre si sit quis prohibitus in locum, in quo ius inferendi habet, & ob id alio intulerit, contra prohibentem habet actionem in factum ad pretium loci empti, in quo intulit, & ad conducti mercedem, si conduxerit, & ad loci sui pretium, quem locum ipse nisi coactus religiosum facturus non esset. ibi.

Mortuorum corpora, & ossa ne detineantur, aut vexentur, aut ne prohibeantur, quominus via publica transferantur, aut quominus sepeliantur, ad officium praefidis pertinet. nec corpora. §. de religio.

pro Mortuo inferendo habet locum officium praefidis, & interdictum, & actio in factum de mortuo inferendo: impediendi tamen non imponitur pena. gl. 1. ibi.

Mortuum inferens in locum, ac deponens ad tempus animo inde alio transferendi, potest transferre etiam sine alicuius auctoritate: quia locus ille manet profanus, non religiosus, nec facit factus est. l. si quis eo nomine. 40. & ibi. gl. 1. eod.

Mortuum inferens, & tradens perpetuo sepulture potest transferre eum iusta de causa cum praefidis auctoritate: sed sine causa tunc cum principis auctoritate. d. §. 1.

Mortuus extraneus si inferatur in locum plurium, omnes consentire debent, si fiat religiosus. l. si plures. 1. eod.

Mortuus vnus ex sociis recte potest sepeliri in loco communis, etiam sine ceterorum sociorum consensu, maxime si alius non sit locus, in quo sepelitur. ibi.

Mortuum si intulerit dominus proprietatis in fundum, cuius vnus fructus est alius

nus, non facit iustum, verum, & legitimum sepulchrum: sed si prohibetur inferre, veliter interdictio de mortuo inferendo, quo de iure dominij queritur, agere potest. sunt personæ. 43. eod.

Mortuum inferre potest socius in fundum communem etiam inuito socio. ibi. dem.

Mortuum mulierem si eius heres intulerit in fundum hereditarium, eius ætimationem à marito, qui tenebatur in funus conferre, consequetur. l. fi. eod.

Mortuum inferendi ius habenti in quodam monumento iudex prohibet vim fieri, quominus ei mortuum inferre in eum locum, & sepelire ibi liceat. l. 1. de mortuo inferen.

Mortuum inferendi ius habenti per aliquam partem, siue viam ad fundum, vt sepeliret, defunctum prætor vim fieri veter. l. 1. & ibi. gl. 1. eod.

Mortuum inferendi ius habens non prohibetur inferre. ibid.

Mortuum inferre prohiberi videtur, qui prohibetur siue in locū inferre, siue itinere arceatur. ibid.

Mortuum inferendi ius habenti in aliquo loco vim fieri veter. prætor, quominus illi in eo loco sepulchrum sine dolo malo ædificet liceat. d. l. 1. §. prætor.

Mortuus si illatus sit prope ædificium alienum intra legitimum modum: id est decem pedes, postea ædificij dominus non potest inferentem prohibere, quominus alium mortuum eo inferat, vel monumentum ædificet, si ab initio domino sciente, & non contradicente hoc fecerit. d. l. 3. & ibi. gl. fi. eod.

Mortuum extraneum inferre in communem locum purum non potest quin inuito socios, id est ipse socius recte potest ibi sepeliri, etiam sine consensu socij, maxime cum non est alius locus, in quo sepeliatur. §. religiosum. & ibi. gl. inferre. Inst. de rerum diuisione.

Mortuum inferre potest quis in sepulchrum commune etiam iniunctis sociis. d. §. religiosum.

Mortuum inferre in alienum locum potest quis consensiente domino: & sit locus religiosus, licet postea ratur non habuerit. ibid.

Mortuum totum, vel saltem caput si locum suum intulerit, efficitur ille locus religiosus. gl. mortuum. ibid.

Reliqua verbo, Inferri interdicitur, 44. Sepelire, Offici, Religio, sus.

Mores religiosi, in qua fit contractus, debet attendi. l. semper. 35. & ibi. gl. 1. de regulis iuris.

Mores, quos approbauit, non potest quis recusare. gl. 1. in l. si quis testib. 13. C. de testib.

Mores boni excedunt omnes diuitias. gl. morib. in l. magistros. C. de professorib. lib. 10. gl. ostendit. in §. si in proximo Institutionum. §. si. Inst. de suspensis tutorib.

Mores maiorum id est obseruatione, & placito maiorum. l. ius plurib. & ibi. add. marg. de Iustitia, & iure.

Mores antiquorum seruandi sunt. l. mores. & ibi. gloss. 1. de iurisdictione omnium iud.

Moribus, & consuetudine quod est concessum, non est necesse legibus concedi. gl. more. in l. cum prætor. de iudiciis.

contra Mores bonos quando aliquid geritur, tunc non habetur distinctio quærituratum. l. disputatio hoc modo concepta 61. de verb. oblig.

contra Mores bonos quando aliquid est, non potest firmari etiam per adiectionem pœnæ. ibid.

contra Mores bonos vbicumque aliquid fit, potest ad illud cohibendum pœna induci. lex ea parte. 121. §. 1. eod.

Reliqua verbo, Idoneus, Conseruado, vsus.

Mox dicitur spaciū decem dierum. gl. mox. in ad peremptorium. 68. de iudiciis.

Mox quandoque non accipitur pro confectum; sed longum etiam tempus respicit. §. gl. mox. in l. 1. de certum petatur.

Mox, dictio quandoque impropiatur, & significat etiam ex intervallo. l. Aphricanus. 40. §. si Titius. de leg. 1.

Mox, dictio appositā in dispositione importat ipso iure. gloss. immine. in §. 1. in auct. de incestis nuptis. col. 1.

Reliqua verbo, Statim, Confestim.

MVLTA dicitur incerta pœna pro motu iudicis. gl. multis. in §. his solis. in auct. de non alienand.

MVLTA, vel pœna imposita heredi, vel legatario, vel ei, qui ex vltima voluntate aliquid lucratur, si monumentum arbitrat alicui fecerit, non committitur, si is, cuius est arbitrium, non viuit, vel adesse non possit, aut arbitrat nolit. l. multa 6. de condit. & demonst.

MVLTA dicitur extraordinaria pœna pro arbitrio iudicis. gl. 1. ibid.

inter Multam, & pœnam multum interest: cum pœna generale nomen sit, & communis delictorum coertio; multa est specialis peccati coertio, cuius animaduersio hodie pecuniaria est: sed pœna non solum pecuniaria: sed etiam capitis, & exstimationis irrogari solet. l. aliud est. 131. §. 1. de verb. sig.

Multa differ etiam à pœna quia multa venit ex arbitrio eius qui multam dicit, sed pœna non irrogatur, nisi quæ quicumque lege, vel aliquo iure specialiter hunc delicto imposita est. ibid.

Multa dicitur ibi, ubi specialiter pœna non est imposita. ibid.

Multa dicere potest ius, cui ad iudicium ordinaria est, & soli magistratus, & prædices provinciarum possunt dicere multam, aut vnuquisque potest iterum irrogare, cui huius criminis, siue delicti exequutio competit etiam per delegationem. d. l. aliud. §. fi. & ibi. gl. fi.

Multa recte appellari potest: sed non à pœnitentia multa si imponitur vltra modum lege concessum, non tenet: sed pœna sic, vt pro facto non manifesto in quadruplum item pœna actori plerumque datur, sed multa si co: item multa non infamant: sed pœna sic. d. gl. fi.

Multa, & pœna differunt. gl. 2. in l. 1. si ius dicenti.

Multa magnam in magnis casibus imponere non possunt defensores ciuitatum, ac municipiorum: sed bene parum multam in paruis casibus. §. d. l. 1. & ibi. gl. 1.

Multa imposita à magistratu contra inobedientes petitur à fisco actione in factum. gl. iudicio. ibid.

Multa non solum reo contumaci: sed etiam actori inobedienti potest imponi. d. l. 1. §. non solum.

Multa dicitur pœna, quæ applicatur fisco. gloss. multa. in l. 1. si quis in ius vocatus.

Multa, quæ applicatur fisco, inspicitur interesse partis, & si cesset interesse, remittitur multa applicanda fisco. d. l. 2. & ibi. gl. pen.

Multa pro iurisdictione iudicantis imponi debet, vt maior imponatur à maiore, & minor à minore. gl. multa. ibid.

Multa imponere magistratibus tantum permittitur: & ideo arbitri non possunt imponere. l. non ex omnibus. & ibi. gl. punire. de arbitris.

Multa indicendi ius competit his, quibus publicum iudicium est: id est his, qui possunt cognoscere de publico crimine, vt sunt habentes merum imperiū, vel quibus publica auctoritate concessum est. l. 2. §. fi. & ibi. gloss. penul. de iudiciis.

Multa imponendi ius non habet defensor ciuitatis, licet publicum officium habeat. d. gl. pen.

Multa imponendi ius habent habentes ordinariam iurisdictionem, etiam infirmam. d. gl. pe. in add. marg.

Multa imponendi ius non habent non habentes ordinariam iurisdictionem, nisi hoc specialiter permittum sit à principe. d. §. fi. & ibi. gl. fi.

Multa imponere potest iudex non venienti. gl. 1. debeat in l. heres. 19. §. 1. eodem.

Multa ex quo est multa, applicari debet fisco. gl. multa. in l. 1. de feruis fugiti.

Multa à lege imposita, quæ applicatur fisco, facile à lege remittitur: sed illa, quæ debetur homini, non ita facile remittitur. gl. statuit. ibid.

Multa iudicis non irrogat damnum famæ. l. C. de modo multarum.

Multa applicari fisco nullus ignorat quando simpliciter lex imponit multam vel pœnam. l. pen. C. eod.

Multa potest iudex in eius impositione in salarium aduocatorum deputare, vel in refectionem alicuius rei spectant ad rempub. vel in aliquam aliam causam necessariam. ibid.

Multa imponere possunt iudices ordinarij provinciarum vtque ad summam duarum vnciarum auri: proconsulares senarum vnciarum auri; alij iudices vtque ad tres vncias auri. l. fi. C. eod.

Multa imponere non possunt magistratus municipales. gl. ibid.

Multa imposita non potest minorari, nisi ob paupertatem multati. d. l. fi.

Multa non debet augeri, vel iterari ex iteratione: pœna tamen augeri, vel iterari debet ex iteratione delicti. gl. 3. in l. 4. C. de feruis fugiti.

Multa propter inopiam remittitur. gl. 1. in l. in multis. 2. C. de appellat.

Multa impositio, vltra quam iudex possit ex sua iurisdictione, est ipso iure nullus est in pœna. l. certa. & ibi. gl. 1. C. quando pronocare non est.

Multa imponere certi quidam iudices possunt, & non omnes. gl. in l. 1. C. de fiscalib. vltis. lib. 10.

Multa non potest quis vltra ter ob correctionem malorum morum, & contra faciens puniri. l. fi. C. de modo multarum.

Multa possunt vltra tres vices illi, qui in pecularibus, vel manubris: id est de prædationibus, concussionibus, furtis, aliisque flagitiis, quæ coerceri fuerint conuenit, fuerint deprehensi. ibid.

Multa potest reus contumax non obstante, quod actor ob rei contumaciam sit missus in possessionem ex primo decreto. l. 1. §. is non videtur. si quis ius dicenti.

Multa ex causa necessitatis, vel paupertatis remitti potest, rephēsa exactorum illicita avaritia. l. illicitas. §. si de officio præsidis.

Multa propter inopiam remittitur, ab exactoribus exigere non debet. ibid.

Multa omnis applicatur fisco. gl. 1. in l. 2. C. de feruis fugitiuis.

Reliqua verbo, Pœna.

Mulier in genere. nu. 7. usque 6.

quoad dotem. 6. usque 12.

quoad æstimatam dotem, & æstimationem, & per scriptiōnem verum dotalem, & rem emptam, & datam in dotem, & emptam ex pecunia dotalis. 13.

quoad lesionem in dādo, vel permissiōem dotem, & quoad vsuras, & fructus dotis, & acquisita per seruos dotales. nu. 14.

quoad pacta dotalis, & lucra dotis, & donationes propter nuptias, & quoad donationes. 15. 16.

quoad dota actionem, & dota repetitiōem. 17.

quoad agendum actione de dote constante matrimonio ob inopiam viri. 19. 20.

quoad alienationem verum suarum, vel dotalem, aut donatarum propter nuptias. 21.

quoad donationem factam alieni non marito. 22.

quoad donationem factam coniugi, & pretium fundi empti & donatum à viro. nu. 23. 24. 25.

quoad præsolum dotis, & donationis propter nuptias, & hypothecam, & prælationem. 26. 27. 28.

quod stuprum, adulterium, & lenocinium. 29.

quoad delicta mulieris, & eius punitionem, & incarcerationem pro debitis. 30.

quoad matrimonium. 31. 32.

quoad secundum nubentem intra, vel post annum lictum. 33. usque 41.

quoad diuortium, vel repudium. 42.

quoad dignitatem forum, & domicilium viri sequendum per matrimonium. 43.

quoad mulierem pregnantem, & partum post mortem viri, vel diuortium. 44. usque 47.

quoad missionem in possessionem ventris nomine. nu. 48. usque 49.

quoad filios, tutores, curatores, & indemnitatē promissam ad, vel filio, & quoad exequutricem testamenti. 51.

quoad obligationem pro alio sibi in missionem, & Velleianam. nu. 52. usque 68.

quando succurrendum sit mulieri. 69.

quoad renunciationem Velleiani, vel iuris hypothecæ, vel alterius privilegij. numero. 70.

quoad bona paraphernalia, & extra dotem. 71.

quoad alimenta, & al. a. expensæ. 72.

quoad damnum datum rebus mariti, furtum, & res amotas. 73. 74. 75.
quoad agendum, vel accipiendum, aut defendendum alio, vel conueniendum eam.
76. 77. 78.

quoad mulieres senecas. 94.
quoad successiones in bonis mariti, & hereditatem, & legatum sibi relictum. 55.
quoad necessitates mutuum pecuniam in causam mariti, aut liberandi eius fun-
dum, aut mutuandi postea alij. 56.

quoad debitorum, & eius liberationem, & solutionem factam pro se, vel alio. 57.
MVL 111. E. proprietas, & strictum sumendo dicitur illa, quae est corrupta; quandoque
tamen appellatio mulieris continetur etiam virgo. gl. 2. & ibi. add. marg. &
gl. fin. in l. alioquin. 11. de contrahend. emptione. gl. mulierem. in l. quiritur.
8. mulierem. de adilitio edicto. gloss. feruus legatus. 79. & ibi. gl. virgine. de
legat. 3.

Mulierem fieri grauidam est vitium naturale ipsius mulieris. gl. grauida. in l. 1. §. 1.
si non propter, si quis cautio.
Mulier teneatur viro reddere debitum de iure diuino. ibid.

Mulier, & rufus in iure acquiescitur. l. 1. §. 1. de edendo.
Mulierum genus est avarissimum. gl. ex contrario. in l. Nescimus. de nego. gest.
& gl. 1. in l. quae dotis. 34. solut. matr. & gl. aetatis. in l. 1. C. de his, qui veniant,
& gl. fin. in l. sponso. 16. C. de donat. ante nupt.

Mulier ex quo concepit, non potest iterum concipere, antequam pariat: euenire
tamen potest quod postquam conceperit, possit concipere, antequam pariat.
gl. quadragesimum. l. 3. si pars hereditas. petra.
Mulier circumscripta non per omnia est priuilegiata, sicut minor 25. ann. l. 1. si ad
Velleian.

Mulier cum proficeretur ad maritum, arcam clausam cum veste, & instrumentis
commendat Titio ita, quod si salua, & sana venerit, restitueret sibi: sed si
moreretur, restitueret filio suscepto ex altero marito: si ipsa decederet, inesta-
ta, arca commendata restitueret ad filio per actionem vitem depositi; non
autem marito ex pacto de lucrands rebus suis post mortem suam. l. Publia. &
ibi gl. si depositi.

Mulier, si praedium alienum Titio obligauit, postea Matio non simpliciter: sed
Titio deferit esse obligatum, dominum facta illius praedij, marito in dotem re-
stitutum dedit, si Titio soluta sit pecunia debita, pignus Matio non conuale-
scit, cum eo tempore, quo conditio euenit, in bonis mulieris debitoris non re-
peritur. l. qui balneum. §. fin. & ibi. gloss. postea Matio, qui potiores in pi-
gnore.

Mulier ideo quod sit praegnans, non dicitur morbofa, etiam si alia habere vi-
tium in corpore. l. quiritur. & ibi. gl. 1. de adilitio edicto.

Mulierum maximum, ac perpetuum munus est concipere, ac ueri conceptum. d.
l. quiritur.

Mulier ita arcta, vt mulier fieri non possit propter viri, vel naturae potentiam, sa-
na non videtur. d. l. quiritur. §. mulierem.

Mulier, quae bis in mente purgatur, sana non est, item quae non purgatur, nisi pro-
pter aetatem accidit. l. quae bis. 15. eod.

Mulier, quae alterius concubina, quam patroni fuerit, non dicitur habere hone-
statem matris. l. suprum. 4. de ritu nuptiarum.

Mulier non est ignoscenda, etiam si propter pauperem turpissimam vitam
eligit. palam. 42. §. non est eod.

Mulier etiam propter pauperem turpissimam vitam eligens non potest ferre
testimonium. gl. elegit. ibid.

Mulier quicquid quaerit, praesumitur quousque ex bonis viri, vel eius, sub cuius
potestate est gratia quaerit turpis cuiusdam, quae causa cessat soluto matrimo-
nio morte. l. Quinones. 5. 1. & ibi. gl. 1. de donat. inter.

Mulier dicitur socia dignae, & humanae domus mariti. l. ex diuerso. 18. & ibi.
gl. fuerit. soluto matrim. l. 1. & ibi. gl. societas. & gl. si. & add. marg. res. amot.

Mulier si debitorem inopem ignoranter accipiat animo nouandi, non perimatur
actio de dote. l. si cum dote. 1. 3. §. 1. mulier. solut. matrim.

Mulier si rem mariti eo prohibente commodauerit, & ea res perisse dicatur, sta-
tim fit deductio aetimationis illius rei commodatae de dote, quam petat mul-
ier soluto matrimonio, nisi marito non prohibente commodasset: quia tunc
mulieri perari dorem integra dos restitui debet soluto matrimonio, si ipsa
caueat maritum, quod intra modicum tempus a iudice statuendum perquiret
rem commodatam, & restituit marito, alias quod praestabit eius aetimatione.
l. si constante. 25. §. pe. & ibi. gl. 1. & si. eod.

Mulier tempus, quod datur soluto matrimonio ad restituendas res mariti, quas
non prohibente eo commodauit, arbitrarium est iudici. §. gloss. tempus. & ibi.
add. marg. 6.

Mulier quicquid debet marito filiofa. ob res donatas, vel amotas, aut ob impen-
sas, dicitur esse in peculo filij, & ideo illud poterit compensare cum dote. §. l.
si filiof. 26. & ibi. gl. praestandum. & ibi. add. marg. eod.

Mulier contra virum retinet extraneas res, quas marito debet, & compenfat cum
dote, quando quantitas vtriusque debetur. §. d. l. si filiof. 26. eod.

Mulier teneatur stare locacioni factae per virum, & ideo cauetur de interesse, si co-
tra fecerit; & pensio post solutum matrimonium spectat ad eam, & ideo vir re-
tinetur cauere ei de restituendo, si eam perceperit. d. l. filiof. §. si.

Mulieres olim grammaticam legere solebant. gl. institueretur. in l. 4. vbi pupil-
lus educari.

Mulier non potest esse testis in testamento; quia fragilis, & corruptibilis est: in
codicillis autem recte potest esse, cum & inuiti ad eos admittantur. gloss. non
poterit. in l. qui testamentum. 20. §. eum, qui de testamen.

Mulieres linum, & lanam appetunt. gloss. in lana. in l. cum quaeretur. §. 8. de le-
gat. 3.

Mulieres largi dicuntur omnes quaequeque sexus feminini sunt, quandoque ta-
men non. l. argumento. §. mulieribus. & ibi. gl. feminini de auro, & argento.

Mulier potest esse munda, non tamen ornata, vt contingit in ea, quae se emunda-
uit in balneo lota; sed non ornata; contra ornata est aliqua, quae ex fomno
statim ornata; non tamen emundata est. d. l. argumento. §. mundus.

Mulieres bonae constitutur de morte virorum suorum: sed male gaudent. gl.
quia morte. & ibi. add. in l. parer. Seuerianum 101. §. pe. de condit. & demonit.

Mulieres omnes regulariter sunt male. ibid.

Mulieres diligunt viros suos etiam ultra filios. ibid.

Mulieris caput viri est: sed non e contra. l. 2. & ibi. add. marg. de iniuriis.
Mulieri abducens comitem, vel aliters comitem, & qui attentauit eius pudici-
tiam blanda oratione contra bonos mores, teneatur actione iniuriarum prae-
torial. item apud. 15. §. teneatur. de iniuriis.

ex Mulierum nimia conuersatione infurgit, contrahiturque infamia. d. l. item a-
pud. §. aliud est. & ibi. add. marg.

Mulierem puellam aliqua violentia interpellans corrupto comite, vel abducto
ab ea, quidvis causa impudicitiae faciens, aut praebens domum, aut dans pre-
tium, quod id perluaderet, perfectio flagitio, capite puniuntur, imperfecto autem
in insulam deportatur, & comes corruptus vitimo supplicio afficitur. l. 2. §. si
de variis, & extraord.

Mulier inhonesta non teneatur ad poenam stupri. gl. poena. in l. mater autem. §. si.
de adulter.

Mulier inhonesta dicitur, quae meretricio more viuit. d. gloss. poena. in addie.
marg.

Mulier, quae semel fuit vulgaris, si postea fiat inupta, & sine viro; accessus ad ea
est imputus. gl. vulgaris. in l. si vxor. 13. eod.

Mulier iuste errat in iure. gl. scripserat. in l. Diuus. 15. §. pe. de falsis.

Mulier potest facere testamentum, licet non possit in eo esse testis. d. §. pe. in add.
marg.

Mulieris appellatio largi, etiam virgo viripotens continetur: largissime sumi-
tur pro omni persona feminini sexus etiam infanula: sed strictè pro corrupta
sumitur hoc nomen mulieris. mulieres. 13. & ibi. gl. 1. de verb. sign.

Mulier familiae suae caput est: quia à filiis eius incipit patria potestas: item est si-
gnis quia in ea finitur patria potestas, & incipit cognatio. l. pronuntiatio. 19. §.
si. & ibi. gl. si. eod.

Mulierum proprium est texere, vel facere, & in hoc doceri debent. gl. magistris. in
l. si pater. 15. C. de nego. gestis.

Mulier plus de dolo, & auaritia participat, quam masculus. gl. oclum; & deci-
mum. in l. 1. C. de his, qui veniant arat. imperia.

Mulier cum sit breuioris vitae, quam masculus, citius periscitur, & efficitur saga-
cio, quam masculus, & ideo minus tempus requiritur in femina ad impetra-
dam veniam aetatis, quam in Masculo. ibid.

Mulieribus quodam plus fauetur, quam viris. l. si à sponso. 16. in add. marg. de 4
donato. ante nuptias.

Mulier, vel vxor regis mortuo rege dicitur regina. gl. 1. in add. marg. in l. cum te.
10. C. de nuptiis.

Mulier inuita si detineatur à parentibus suis, iudex interpellatus à marito exhi-
bita muliere voluntatem eius debet sequi. l. si inuita. 11. C. eod.

Mulier, & filius parii passu ambulant: vnde qui prior est tempore, potior est iure.
gl. 1. in l. dotis. 2. C. de iure dotium. & gl. licet. in l. alfiduis. 12. qui potio-
res in pig.

Mulieres multae gaudent de morte mariti. gloss. tristitia. in l. si. Cod. de iure do-
tium.

Mulier, quae gubernanda marito committitur, committit etiam res suas arbitrio
viri gubernantis: non tamen res paraphernales vxore contradicente. l. haec le-
ge. 8. C. de pact. conuent.

Mulier, si fidei venditio per creditorem mariti de pignore liberato, non valet. l.
creditor. 10. C. de donatio. inter virum.

Mulierum malorum conuersatione occiditur animus, sicut corpus occiditur ve-
nenis. l. 1. & ibi. gl. 1. C. de naturalibus liberis.

Mulieris consilium est fragile, & mutabile. gloss. fin. in l. 1. Cod. de confirmand.
tutore.

Mulier matrem concordiam praeferre debet lucro. l. reprehendenda. 5. C. de
institutio. & gl. subiti.

Mulier male interrogati, benignè, & cum distinctione respondendum est. glo.
2. in l. precib. 8. C. de impuberum.

Mulier potest facere codicillos absente eo, quem grauatur. l. 4. C. de codicillis.

Mulieres natura ad hoc progenerit, vt partus ederent, & maxima eis cupiditas in
hoc constituta est. l. 2. C. de indicta viduit.

Mulieres praecipuum debent habere pudicitiam. l. pe. C. ad Offician.

Mulieribus ingenuis, & illustribus castitatis obseruatio praecipuum debetur
debere esse. ibid.

Mulieribus ingenuis, & illustribus nominari filios spurios satis iniurioum, satis-
que acerbum est. ibid.

Mulier per maritum, nec alius per procuratorem apud consilium; id est vindicta
manumitti non potest. l. 1. C. de vindicta libert.

Mulieres flemus clamant. l. affiduis. 12. & ibi. gl. multorum. C. qui potiores in
pignore.

Mulier capta ab hostibus, & redempta si pretium soluerit redemptori, vel quin-
quagennium seruierit, pristinum consequitur statum, & si filium post redem-
ptionem peperit, iure pignoris non erit obligatus. l. praefes. 8. C. de postli-
minio.

Mulier, quae redemit puellam ab hostibus, & prostituat, perdit pretium, & re-
dempta recte fugit ad maritum causa custodiendae pudicitiae. l. sedisime. 7.
Cod. eod.

Mulier, quae semel tantum virum habuit, & ferat inuolatum thorum mariti,
laudanda est, & non procul à virgine ponitur. §. optimum. in auth. de noq. ete-
rendo secund. nubem.

Mulier, quae damnatur, saluatur, intelligi non eadem mulierem, sed alia. gl. leges. in
§. si. in auth. vt liceat mariti. affiduis. col. 8.

Mulier dicitur avara. gl. maxime. in §. quoniam infirmus. in auth. de nuptiis.
col. 4.

Mulier non potest esse testis in testamento propter sexus fragilitatem, nisi in te-
stamento inter liberos, vel multos, & ad pias causas. §. testes autem. & ibi. gl.
mulier. & ibi. add. marg. Inst. de testam.

Mulier potest esse testis in omnib. causis, praeterquam in testamento. d. gl. neque
mulier.

mulieres multa onera, & pericula propter liberos sustinent. §. fed nos. Init. ad Tertullianum.
Mulier iure nupta, vel vidua in loco domicilij mariti subijci muneribus personalia sexuali congruentia: patrimonialia tamen in loco, in quo est patrimonium. l. 1. & ibi. gl. 1. C. de mulieribus, in quo loco. lib. 10.

Mulier honesta more meretricio incedenti si quis iniuriatus fuerit, non tenetur. gl. 1. in l. 1. ignorans. 1. locati.

Mulier si iussit, ut seruo suo mutaretur, tenetur quod iussu: nec Velleianum iuuat. l. si domina. 1. 4. ad Velleianum.

Mulier etiam tenetur infistoria & exercitoria actione. l. 4. C. de infistoria.

Mulier ex contractibus factis ab his, quos negotiationi prapropuerunt, tenetur infistoria, nec videtur intercedere, cum in rem suam agant, unde cessat Velleianum. gl. 1. ibi.

Mulier heres infistoria si hereditatem adiuit, creditoribus hereditatis solvere tenetur, nec iuuatur Velleiano, nisi dolo, & fraude creditorum adierit. l. fin. ad Velleianum.

Mulier si ex lana sua operis ancillarum viri vestimenta muliebria suo nomine confecerit, dicuntur illa mulieris, & pro operis ancillarum nihil tenetur praestare virosque vestimenta virilia confecta viri nomine ab vxore ex sua lana, dicuntur esse viri, praestando vxori pretium lanae. l. sed vir. 1. 2. §. fed vxor. de donatio. inter viri.

Mulier si ex lana sua operis ancillarum viri vestimenta confecerit suo nomine, & postea ea donauerit viro, non valet donatio: quamvis valeat, si viri nomine confecerit ea vestimenta. ibi.

Mulier si conduxerit praedia, debita, quae sunt contra acta occasione conductionis, rescare non potest per Velleianum. l. si aduersarius. 1. 0. C. ad Velleianum.

Mulier, quando non apparet unde quæsierit id, quod ex parte sua in contractum deduxit, praesumitur de bonis mariti quæsierit. l. quod autem. 8. §. vxor. de donatio. inter viri.

Mulier agnoscens legatum sibi relictum potest esse exequatrix in eo testamento, & cogitur illud officium acceptare. l. de aliment. & cibari.

Mulier omnes praesumuntur sapientes generaliter. gl. 1. in l. 1. C. de receptis arbitris.

Reliqua verbo, Afficiari, Famina, 1. Fenerari, 1. Hospes, Intermissiones, Lena, Parca, 2. 3. Pudicitia, Rapina, Castitas, Attentans, Puella.

MVLIER debet de sub conditione, si soluar matrimonium, & si interim pacto conditio sit remissa, non tamen agit statim: quia ex stipulatu interim non potest agere: quia non exiit conditio, neque actio: quia nudum erat. gl. diuortium. in l. iuris gentium. §. ut putat. de pactis.

Mulier, quae dotem promittit filiofam. nec tradidit, solum matrimonio potest agere contra patrem, ut in solidum absoluat a dotis promissione. l. deposit. 19. §. 1. de pectulio.

Mulier, quae ex promissione dotis solum matrimonio in solidum conuenit, potest excipere de dolo. ibi.

Mulier dotes suas saluas habere, propter quas nubere possint, reipub. interest. l. 2. de iure dotum.

Mulier si ego dederit res non animo donandi, ut ipsa eas res in dotem daret, efficiuntur illae res mariti, licet ipsa illas res non dederit ei in dotem: sed maritus conditione tenetur. l. si ego. 10. de iure dotum.

Mulier si ego dedit, & post diuortium rursus in matrimonium rediit, non reuocatis instrumentis, quae maritus habebat pro praediis datis in dotem, intelligitur maritus renouasse priorem dotem, ac redidisse non redotatam. l. diuus. 4. §. eodem.

Mulier si ita promiserit dotem: Decem tibi, aut Titio dari erunt, potest etiam Titio dari vel de dote tenetur, quemadmodum si vir iussisset Titio dari. l. 1. §. mulier. 60. eod.

Mulier promittit lura dotem viro potest eo delegante alteri promittere. ibi.

Mulier dotes nomine non potest obligari alij, quam marito. ibi.

Mulier adulta si cum auctoritate curatoris maiorem dotem promiserit, quam facultates ipsius mulieris valent, ipso iure non valet promissio in id, quod superfluum est: valet tamen, quatenus facultates eius valent. l. sue generales. 62. eodem.

Mulier si viro sciente post diuortio longo tempore fuit in possessione praediorum, quae in dotem promissae, tacite videtur conuenisse, ne dos, quae promissa fuit, petatur: & si maritus eam petierit, pacti exceptione a muliere repellitur. l. cum post. 70. eod.

Mulier si dicitur a marito, qui promissit ei se post quinquennium restitutorum dotem cum viuis semilibus, postea reconciliata cum marito in matrimonio in secundo anno post stipulationem, postea expleto quadriennio si secundum diuerit, potest petere viros a tempore stipulationis vique ad secundum matrimonium: quia tunc fors, & viros coepit non debet contracto matrimonio. gl. matrimonij. ibi.

Mulier omnia bona sua potest in dotem dare, imò simpliciter nubendo videtur omnia bona in dotem dare. l. mulier. 73. & ibi. gl. 1. eod.

Mulier mortis causa donatur si adhibuit matrem, vel aliam, ut negotiorum gestorem, ut stipularetur dotem ab ea daram, potest mulier instrumentum donis mutare, vt sibi promittatur, cum huiusmodi donatio tribus modis reuocetur: si adhibuit, vt donaret inter viuos, non reuocatur, nisi causa ingratitudinis: verò vt gerentem simpliciter negotium, ipse gerens sibi acquirit adione, non mulier tenetur tamen mulieri negotiorum gestor, vel mandati actionem necedere. l. si mulier. 75. & ibi. gl. stipularetur. & add. marg. eod.

Mulier omnia bona sua si in dotem dedit, non videtur dare plus, quam quod superest deducto aere alieno. l. si mulier. 73. & ibi. gl. 1. eod.

Mulier dicitur domina dotes quod quædam: scilicet quod aius, & sustentationem ipsi vxoris: id est quod dominum maritus dicitur dominus. l. quamuis. 78. eod.

Mulier nuptura debitori suo si in dotem promissit id, quod ipse sibi debebat, post nuptias contractas viros sequuti temporis non sunt dotales, & quia tota illa obligatio tollitur, perinde ac si solutum debuisset mulieri, & ab ea postea esset datum viro: tamen mulier si alia, viros sequuti temporis sunt dota-

tales. l. si mulier. 71. & ibi. gl. 1. eodem.

Mulier habens vsumfructum in fundo mariti, si dotis causa eum dedit marito, & maritus vsumfructum formalem non habet: sed suo fundo quasi dominus vtitur, consequendo per dotem plenam fundi proprietatem, non separatam ab vsumfructu: diuortio autem facto constituit vsumfructum in eodem fundo mulieri: sed si ipsa iura matrimonio decesserit, nihil emolumenti ob dotem habet maritus: quia ipsa eam non duxisset, ad ipsum tanquam proprietarium a morte eius veniebat, & ideo nec in funus mulieris conferre tenetur: factis si aliquid de dote luctaretur. l. cum in fundo. 81. & ibi. gl. mulieris. eod.

Mulier dotis causa recte potest constituere marito vsumfructum in suo fundo. d. l. cum in fundo. 81. add. marg.

Mulier si dotis causa constituit marito vsumfructum in suo fundo, ex mariti persona proprie erit vsumfructus: & sibi non vrendo perit: si apud mulierem sit dominium fundi, ad quem reuocatus est vsumfructus, mulier nihil habet in dote, quod actione dotis consequatur a marito, cui non potest imputari quoddam vrendo amiserit vsumfructum, cum ipsa lucrum habuisset si mulier alienauerit proprietatem, dotis actione tenetur maritus, qui quando licuit vsumfructu vt, amiserit eum non vrendo. d. l. cum in fundo. §. quod si mulier.

Mulier si dotis causa constituit marito vsumfructum in suo fundo, morte mulieris non finitur vsumfructus apud maritum: finitur tamen morte ipsius mariti, vel eo non vrendo. ibi.

Mulier si dotis nomine dedit marito vsumfructum fundi sui, diuortio facto vbi maritus vsumfructum non amisit, vel amisit: sed apud mulierem dominium fundi remansit, diuiduntur fructus pro rata temporis illius anni: restituitur tamen vsumfructus ita fiet, vt mulieri habenti fundum, vsumfructus cedatur: & ita cum proprietate consolidatur: sed si mulier non sit domina fundi, nihilominus habet dotis actionem, vt maritus dimittat vsumfructum. d. l. cum in fundo. §. diuortio.

Mulier si nomine dotis dedit vsumfructum viro, & postea manente matrimonio eidem fundum vendidit estimatione nude proprietatis facta: diuortio facto mulier iudicio dotis pretium vsumfructus recuperare debet: sed si vir post diuortium ante litem contestatam decesserit, heredes eius nihil tenentur prestare mulieri, cum vsumfructus morte mariti perierit: & reuertitur ad proprietatem. d. l. cum fundo. 81. §. vxor.

Mulier cum dote melius, & ditioni nabet. gl. ad sobolem. in l. 1. solut. mariti.

Mulier si dotis nomine dedit marito vsumfructum fundi, & manente matrimonio eidem totum fundum vendidit, quanti vendere poterat non detracto vsumfructu: diuortio facto mulier iudicio nihil petere potest: quia intelligitur recepitse dotem manente matrimonio. l. cum in fundo. 81. §. vxor. de iure dotum.

Mulier si marito debenti fundum, aut Stichum promiserit in dotem id, quod sibi debebat, mortuo Sticho fundus est in dote. l. si maritus. 9. de fundo dotali.

Mulier si promissit marito debitori in dotem id, quod sibi debebat, illud efficitur dotale: sed si marito debenti fundum, aut decem promissit esse in dotem, id, quod sibi debet, in arbitrio mariti est, quid in dotem sit, cum & prius esset in eius arbitrio, quid solveret. ibi.

Mulier si marito debenti fundum Cornelianum, aut Semonianum promiserit in dotem id, quod sibi debet, in arbitrio mariti est, quid fundus sit in dote: & quæ illorum velit, potest alienare: & vno alienato alterum non potest alienare: sed si alienatum rursus redimat, adhuc in eius potestate est alienare, quem retinuit, & redemptum esse in dotem. ibi.

Mulier si marito debenti fundum Cornelianum, aut Semonianum, promiserit in dotem id, quod sibi debet: maritus si alterum eorum alienauerit, & eo nondum redempto, si alterum alienauerit, alienatio illius valet ab altera postea redempto: interim tamen non valet alienatio. l. erit. 10. & ibi. gl. 1. eod.

Mulier nuptura Titio, si voluntate, & iussu eiusdem Titij fundum dotis nomine Mæmo tradidit, erit fundus dotalis, & perinde habetur, ac si ipsi Titio tradidisset. l. 6. nuptura. 14. eod.

Mulier si iussu mariti futuri dedit dotem alicui extraneo ita, vt accipienti quæreret dominium, quo actus interuenire dicuntur: vnus in persona mariti, alius in persona extranei, qui inutilis est, cum fundus dotalis non possit alienari. gl. 1. ibidem.

Mulier si debeat maritus fundum alienum, cumque mulier dotis nomine promiserit ei, si fundus in pendenti est, & tunc fieri dotalis, cum ad eam peruenerit. d. l. si nuptura.

Mulier si marito futuro significat per epistolam se fundum in dotem dare, quod maritus recusat, & volens eum fundum habere, ex donatione scripsit vxori, vt illa eum sibi donaret propter nuptias, cum mulier consensit, postea muliere in matrimonio defuncta vir retinet fundum ex causa donationis: quia mulier propter pactum suum actionem de dote non habuit. l. dotale. 15. & ibi. gl. 1. eodem.

Mulier potest sibi praediciare in dote solum matrimonio delegando eam alteri tertio. l. 2. §. quod si in patris. soluto matrim.

Mulier non constituitur in mora tradendi dotem re ipsa sine interpellatione, vel lapsu temporis, licet maritus sustineat onera matrimonij. §. gloss. f. & ibi. add. marg. in l. de diuisione. §. eod.

Mulier soluto matrimonio potest relinquere fundum dotale viro quousque fructus recolligit vir, neque tenetur casere eis quia cum fauore mulieris sit hoc introductum, potest ipsa vel casere, vel relinquere fundum interim, dum fructus percipiat maritus. gl. reddit. in l. diuortio. §. interdum.

Mulier etiam si rem alienam (sicut in dote dedit), solum matrimonio ea reddit debet ei, & etiam fructus pro ea parte anni, quo diuortium factum est. l. si alienum. 1. eod.

Mulier conuenit a marito ex promissione sua, vt de ei dotem, debet condemnari in vxorem facere potest, & non in plus. l. ex diuortio. 17. eod.

Mulier cum viro iussu ei est contra vium actione de dote restituenda sibi: & perinde ac si viro iussu sit in matrimonium, redintegrato matrimonio ex parte iudicium de dote, nil dos esset restituenda extraneo. l. si mulier. 20. & ibi. gl. 1. eodem.

Mulieri etiam filia. constante matrimonio dos recte potest solui ex causa necessaria, veluti si creditor suo soluat, quod ei debet, aut ex viili causa, ut praedia emat, & ea in dotem constituat, aut ex causa pia, veluti ut consuleret filius sua ex prioris matrimonii legibus, fratibus, vel pariteribus, aut eos ab hostibus redimeret, l. quamuis, & ibi. gl. 1. & add. marg. cod.

Mulier soluto matrimonio mortuo eo, qui ad dotis restitutionem teneret, & eius hereditate iacente non potest petere dotem ab eius heredibus, nisi eius hereditate adita, l. si constante. 1. §. 1. & ibi. gl. 1. ager. eod.

Mulier constante matrimonio potest facere alicui tertio dotem promitti etiam ex causa donationis. l. quae dotis. 14. & ibi. gl. 1. eod.

ad Mulierem adhibitus ad stipulandum dotem totam, vel partem, non censetur adhibitus animo donandi, nisi hoc expresse confiteretur. §. gl. 1. ibid.

ad Mulierem adhibitus ad stipulandum dotem animo donandi, in dubio censetur adhibitus animo donandi inter vivos, nisi mentio mortis fiat, ut quia confertur post mortem. §. ibid.

Mulier habens amplum patrimonium nulla facta mentione dotis, censetur illud in dotem tradidisse, si passa est maritum possidere. l. pen. §. vxor. & ibi. addit. marg. eod.

Mulier in collatione bonorum confert dotem tanto minus accipiendo, quanto soluta est, vel faciendo accepto ferti, quando tantum promissa est. gl. bonorum, in l. cum post mortem. 4. §. 1. de administr. tutorum.

Mulieris interest ipsam non esse indotatam, & etiam reipub. & propter fructus etiam interest viro. l. seruo legato. 72. §. si testator. & ibi. gloss. maximè. de legat. 1.

Mulier non est domina fundi dotalis, cum eum vendere non possit. §. gl. non possit. in l. Quintus. 29. §. argento de auro, & argento. §. gl. non inuenitur. & ibi. add. marg. in l. pater filium. 14. ad leg. Falcid.

Mulier non potest heres institui in dote sua. §. gl. 1. ibid.

Mulier patre mortuo tanquam propria incipit habere dotem. gl. si pater. ibid.

Mulier rem dotalem nullo modo dicitur possidere, nisi quoad vitandam satisfactionem de iudicio sit. gl. mag. in ver. sed Ioannes, in l. 3. §. ex contrario, de acq. possid.

Mulier si in fraudem creditorum acceptum tulit marito debiti, quod ipse maritus sibi debebat, ut si illud haberet in dotem, per creditores reuocatur acceptatio, & omnis pecunia, quam maritus debebat vxori, exigitur per creditores vxoris. l. ait pater. 10. §. si cum mulier, ex in fraud. creditorum.

10. Mulier si dolo induxit aliquem, ut sibi promitteret centum, & postea eum debitorem marito delegauit, marito agenti contra debitorem non potest obtinere exceptio de dolo mulieris, ne indotata remaneat. l. apud Celsum. §. sed & si mulier, de doli mali exceptione.

Mulier, quae nihil in dotem habebat, diuortio facto potest stipulari centum dotis nomine sibi dari a marito; imò etiam constante matrimonio potest stipulari, & valet si maritus praeteriatur, non alij. l. si diuortio. 21. & ibi. gl. 1. de verb. obligat.

Mulier si propter dotem bona mariti possidet, omne id, quod ex re mariti percipit, in dotem computatur, habita prius ratione viutarum dotis. l. Titia. 48. de solutio.

Mulier condemnata ex lege Iulia maiestatis, vel de vi publica, aut de patriciis, aut veneficiis, aut de ficiis, publicatur eius dos, intellige cum maritus non erat pater de dote laetanda; alioquin maritus habet contra fiscum saluas omnes actiones, & multo magis omnes exceptiones, l. 3. & ibi. gloss. 1. de bonis damnato.

Mulier condemnata alia lege, quam aliqua de legibus maiestatis, vis publica, patriciis, de veneficiis, vel de ficiis, ut sic amittit libertatem maritus lucratur: quod, quia culpa mulieris tali casu soluto matrimonio, vel quasi ea mortua: si vero detestata sit, & sic amittit ciuitatem solam, maritus non lucratur dote: sed retinetur eam donec confiteretur matrimonium: hodie tamen nec masculus, nec femina amittunt libertatem propter delictum: unde nec soluitur matrimonium, nec maritus lucratur dotem. gl. 1. in d. l. 3. & l. pen. eod.

Mulier potest dare viro omnia bona sua in dotem, si tamen sit minor, & laesa, restituitur non aduersus matrimonium: sed aduersus modum constitutae dotis. l. 1. C. si aduersus dotem.

Mulier minor omnia bona, quae habet, potest in dotem dare, si ultra patrimonium dat, ipso iure non valet, etiam si tutor, vel curator promittatur, nisi dolo, vel animo donandique casu valet in sui tutoris, vel curatoris praedictum. gl. si. ibid.

Mulier minor si ultra vires quaedam bona dedit in dotem, veluti habens centum, debet quinquaginta, dat in dotem sexaginta, valet datio: sed restituitur. ibid.

Mulier minor si ultra vires promiserit in dotem quaedam bona cum auctoritate tutoris, valet promissio ultra vires: sed exceptionem habet de aequitate. ibidem.

Mulier promittens fundum in dotem, dando eum liberatur, licet ipsa remaneat domina, secundum quosdam. gl. 4. in l. acceptam. 1. §. C. de viuis.

Mulier si in dotem dedit marito fundum tributarium inestimatam cum pacto, quod ipsa tributa agnosceret, mortuo marito non tenetur soluere heredibus mariti, cum sua nihil intersit. l. 1. & ibi. gl. 3. C. si sine censu, vel reliq.

11. Mulier si in dotem dedit marito fundum tributarium aestimatum cum pacto, quod ipsa soluere tributa: soluto matrimonio heredes mariti non possunt agere actione ex vendito aduersus mulierem, ut litem placitis. d. l. 1.

Mulier vniuersa bona in dotem dare marito nulla lege est prohibita. l. 4. C. de iure dotum.

Mulier non potest omnia bona sua dare marito in dotem, quando illa dotis constitutio est inofficiosa. gl. 1. ibid.

Mulier cum sorore, vel fratre succedens ab intestato patri ante diuisionem pro indistincta portionem fundi communis in dotem dare non prohibetur etiam si te conlatat cum fratre, vel sorore. Ante diuisionem. & ibi. gl. 1. C. cod.

Mulier proprietatem fundi, quam mater sibi donauerat recepto usufructu, si maritus dedit in dotem: mater vero quod dedit illius usufructum pacto inestposito de lucranda dote si praecedere vxor, qua praecedente fundus pleno iure penes maritum remanet. l. si locus. 18. C. cod.

Mulier si marito debet in dotem proprietatem fundi, quam mater sibi dedit, aut recepto usufructu, quem postea conduxerat a matre mortua muliere ad ipsam matrem reuertitur usufructus, licet fuerit pactum de lucranda dote. ibid.

Mulier quando ex culpa perdit dotem, dos non reuertitur ad eam, qui eam dedit, nisi sibi fuerit pactus, vel stipulatus. l. si dotem. 24. C. eod.

Mulier, quae dotem dedit, cum vellet de ea testari, stipulata est viro sibi dari, ut ex ea testaretur, licet intestata sit mortuam tamen stipulatio committitur, & hereditas mulieris ab intestato venientibus, vel ex testamento reddi debet. l. si mulier. 2. §. & ibi. gl. 1. & si. C. eod.

Mulier tam ex rebus dotalibus, quam ex rebus aliis hereditariis funerari debet. gl. fin. in l. licet dos. 27. C. eod.

Mulier in minori aetate constituta dotem marito consentiente generali, vel speciali curatore, recte dare, & exigere potest, licet curator tempore creationis fideiulcorum in maiorem, quam dos est, quantitatem dicatur praestitisse. l. mulier. 18. C. eod.

Mulier iure primario naturalis, quo domicilia non distinguntur, nisi quantum ad usum, promittit cum viro vter, & secundum illud vis videtur dominum cum viro. §. gl. naturaliter. in l. in rebus. 30. C. de iure dotum.

Mulier a viro heres instituta dotis debuit ante omnia subtrahere potest ex instantia mariti licet actione hereditaria actio ex stipulatu pro dote sit confecta. gl. debuit. m. l. 1. §. igitur. C. de rei vxoris actione.

Mulier a viro nec instituta si sit graua legatus, dotem ante omnia, sicut alibi debita ex substantia mariti potest subtrahere: de residuo vero soluet legata ducta quarta l. aledia. d. 4. §. igitur.

Mulieris captiuitas non facit locum exceptioni dotis, sed mors naturalis. l. si qui dem. §. C. soluto matrim.

Mulier soluto matrimonio potest ingredi possessionem rerum dotium auctoritate iudicis, vel ex conuentione. gl. si. in l. dotis actione. 9. C. eod.

Mulier bona quondam mariti sui pro dote sua non debent adduci, vel in solidum dari. rub. & l. 1. C. ne pro dote mulieris bona quondam.

Mulier decedente marito non soluendo, & sine successore pro dote sua debet petere re iure in possessionem causa rei seruanda: debitor non respondente, & distractis bonis consulitur ei: & si non inueniatur emptor, vel minus idoneus tunc bona mariti dantur ei in solutum. d. l. 1. & ibi. gl. si.

Mulier si dotari debet arbitrio propinquorum, propinqui non possunt arbitrari minus legitima auct. res, quae C. communis de legat.

Mulier potest se congrue dotare, secundum dignitatem, & qualitatem personae de bonis restitutioni subiectis. ibid.

Mulieris penes tota substantia in dote constituta est. l. affiduis. 12. C. qui potiores.

Mulier debet possidere dotem ad suos vietus, si usque a limoniis. ibi.

Mulier proprie non possidet dotem: maximè quando pecunia, quae est in dotem, impropre tamen dicitur possidere, sicut etiam dicitur impropre dominari rerum dotium. gl. possidet. ibi.

Mulier dicitur dotem possidere: quia possessionis, vel quasi commodò gaudet. ibidem.

Mulier non tenetur probare numerationem dotis, nisi contra eam potest excipi de non numerata. d. re. gl. dat. & ibi. add. ibi.

Mulier dotis fideiulcorum non debet exigere a marito, vel ab eo, qui dotem accipit. l. 1. C. ne fideiulcorum.

Mulier si de, si sumptus dotem marito, vel eius patri credendam existimauit, quare fideiulcorum dotis debet exigere, ut causa persequatur in conuictio eorum generetur. ibidem.

Mulier si alicui prius condemnata sit in res dotales, exsequutio fieri non potest, nisi creditores res non obligatas habeant, quo casu per hypothecam petent, cum ad maritum cum sua causa transierint. l. Titia. 63. & ibi. add. marg. de iure dotum.

Reliqua verbo, Dos, Senatus. 11. §. infra m. l. 1. 4. §. 1. 6.

MYLERTI in rebus aestimatis datis in dotem nulla currit praescriptio, antequam agere possit: id est post dissolutum matrimonium maritus opulentis constitutis, constante vero matrimonio, cum vir vergit ad inopiam. l. in rebus. 30. C. de iure dotum.

contra Mulierem res mobiles in dotem date vfucapi possunt triennio: sed res vfui non possunt: quia in illis habet mulier hypothecam, quae vfucapione triennij non tollitur. §. gl. vfucapione. ibi.

Mulier si dicat se circumuentam dolo mariti in aestimatione dotalis serui, tenetur iustam aestimationem serui etiam mortuo seruo prestare vxori maiori, vel minori a 5. ann. l. si res. 13. §. 1. & ibidem gloss. si mulier. de iure dotum.

Mulier minor si dicat se circumuentam in aestimatione serui dotalis, non dolo mariti, sed ipsa re, restituitur, ut habeat iustam aestimationem, nisi in duobus casibus: scilicet quando viuit seruus, item quando mortuus est: si tamen emptorem iusti pretij ipsa inuenit. ibi.

Mulier maior a 5. ann. si dicat se circumuentam in aestimatione serui dotalis re ipsa, restituitur tantum ad ipsum seruum, si viuit: quod si decedat, non praestatur ei iusta aestimatio: sed illatantum, quae fuit facta. ibi.

Mulier si rem aliam aestimatum dare in dotem conuenit, deinde ea moram faciente in traditione post nuptias in rerum natura esse debeat, periculum mulieris, nec aestimationem repetere potest; sequi si ipsa in mora non fuit. l. si rem. 1. §. cum l. seq. eod.

Mulier iusto aestimato in dotem dato si paciscatur, ut quanto pluri venierit fundus, id in dote sit illud obseruandum est, cum & ex contrario possit pacisci, ut si minoris venierit ipsa debeat. l. si pater. 12. §. si mulier. de pactis dotalibus.

Mulier si pacta sit, ut siue pluri, siue minoris fundus aestimatus venierit, pretium, quanti ea res venierit, in dotem sit, statuit huic pacto: sed si culpa mariti minoris venierit, & id ipsum mulier consequitur: sed si non venierit, aestimationem, in qua fuit aestimatus fundus, debet praestare maritus. d. l. si pater. §. si culpa l. seq.

Mulier si res aestimatas dat in dotem marito, maritus dominum earum consequitur.

consequitur, & summa, veluti pretij debitor constituitur. l. aul. 5. C. de iur. dotum.

Uter affirmatas res si dat marito in dotem, maritus solum matrimonium eas retinere potest pretium earum offerendo ei, nisi pactum sit, ut solum matrimonium eas restituatur. ibid.

Uter, quando res affirmatas dat in dotem, tenetur viro actione ex empto, ut praestentur, quae praestanda sunt, etiam euicta. l. cum dotem. 19. & ibid. gl. 1. Co. d. eod.

Uter, quae dedit res affirmatas in dotem, solum matrimonio ad affirmationem non habet actionem ex vendito, cum non sit simplex venditio: maritus tamen habet actionem ex empto, ut praestentur sibi res affirmatae, neque est absurdum ex altera tantum parte dari ex empto, & ex altera ex stipulatu pro dote. glo. 1. ibidem.

Uter pro rebus inaffirmatis in dotem datis habet directam rei vindicationem, pro his, quae sunt affirmatae: habet vtilem: scilicet tunc, cum vir alias non sit soluendo. gl. 1. in l. in rebus. C. eod.

Uter pro rebus inaffirmatis datis in dotem habet rei vindicationem hypothecariam verò pro rebus affirmatis secundum veram affirmationem. § gl. in rem. m. d. in rebus. 30. C. eod.

Uter si in dotem affirmatione a marito sit circumuenta, eius heredes possident res dotales ad eas obtrahendas etiam doli mali exceptione tueri se possunt. l. 6. vir cum scripta. 6. C. solut. matrim.

Uter si circumuenta sit in dotem affirmatione, eius heredes res dotales possunt exigere, si extantes si non extant, solum affirmationem, quae dotali in iuramento indicata sit, possunt petere. ibid.

Uter si in dotem affirmatione sine dolo viri sit circumuenta, tantum poterit petere affirmationem conuentam, etiam si sit minus dimidia iusti pretij: secus verò si vir fuerit in dolo, vel mulier minor, & quod ex res dotales: nam restituitur, ut habeat iustam affirmationem, & non conuentam, § gloss. 1. ibidem.

Uter si emit cum cautione euictionis rem, quam dedit marito in dotem, & is conueniatur ab aliquo, tenetur mulieri denunciare, & mulier venditori, & suo auctor. gl. pen. in l. pro re pupilli. 12. § si de euictio.

Uter, si rem, quam emit, hab stipulatione euictionis in dotem dedit marito, cui si euicta sit ab aliquo, potest mulier agere contra venditorem, vel eius fideiusorem euictionis nomine, quia minore dotem habere cepit, vel nullam, si tantum maritus obtulit, quanti fundus erat, nec requiritur quod prius condemnauerit mulier marito, & soluat ei. § d. si. & ibi. gl. pen.

Uter si rem, quae emit sub stipulatione euictionis marito in dotem dedit, mulier mortua si fundus ex pacto lucratus a marito si ei sit euictus, heredes mulieris agere possunt ex stipulatione de euictione contra venditorem, cum teneantur marito ex pacto de lucranda dote. l. sed est. 23. eod.

Uter emens rem sub stipulatione duplæ euictionis, si nupit venditori, eidem, quae eam in dotem dedit, & si fundus marito sit euictus mulier contra maritum non habet actionem ex stipulatu duplæ euictionis nomine, cum fundus non restituitur, ut iustam habeat affirmationem, & non conuentam. gl. fi. in l. si circumscripta. 6. C. solut. matrim.

Reliqua verbo, Maritus, 30. Dot. 3. infra num. 18.

Uter minor, quae vel vira vires sit patrimonij, vel totum patrimonium in dotem dandi laesa sit, restituitur. l. si ex causa. 10. § 1. de minorib.

Mulier minor, quae cum habere centum, & debet quinquaginta, ac promittit sexaginta in dotem, vel tota centum, tanquam circumuenta restituitur. gl. vira. ibid.

Mulier si vira suum patrimonium in dotem promiserit, ipso iure nulla est promissio. ibid.

Mulier minor, vel maior in constituenda dote circumuenta ex proposito si sit in dolo, restituitur: sed si sine proposito sit circumuenta, minor restituitur: maior non, nisi vira dimidium. § ibid.

Mulier minor si fuerit laesa aliquid paciscendo in laesionem dotis, restitui potest. l. minor. 10. § si de minorib.

Mulier minor, vel maior, si sit decepta in eo, quod dedit, restituitur, ut ipsum repetat, si extat: sed si non extat, iustam eius affirmationem, si sit minor: vel factam affirmationem si mulier sit maior. l. si res. 13. § si mulier. & ibi. gl. 1. de iure dotum.

Mulier sit d. tam magnam dotem viro non digno tanta dote, tanquam laesa potest restitui. gl. 1. in l. 4. C. de iure dotum.

Mulier si in dotalis rei datione sit circumuenta, ut quia dedit rem aliis non daturam, tunc ad ipsam rem restituatur, vel si non extat ad iustam affirmationem. gl. fi. in l. si circumscripta. 6. C. solut. matrim.

Mulier de suo se alens si dotis vires annuas stipulata sit, constante matrimonio illae vires peti non possunt dotis iudicio: compenari autem possunt marito, si agat ex aliqua causa. l. si id, quod donatum. 28. § si de donatio. inter viros.

Mulier si dotis vires constante matrimonio stipulata sit, stipulatio non valet, ut debeantur vires, cum ad viros fructus dotis propter eorum actionem matrimonij spectent, nisi quando stipulata sit, cum de suo se alebat, vel nisi quando solum ex empto matrimonium. d. § si & ibi. add. marg. & gl. stipulata. ibid.

Mulier si calendis Octobris in dotem dedit vineam viuis plenam, in qua colenda impendenda x. & matrimonium durauerit decem annis, & viuo mens, & sic solutum sit calendis Nouembris, & ita mulier reddidit vinea vacua, fructus vltimi anni restitui debent mulieri pro vndecim partibus: pro duodecima autem parte, in qua durauit matrimonium, viro relinquatur, & expensa facta a muliere

in colenda vinea, antequam eam daret viro, deduci debet: secus quando vltimus annus matrimonij esset completus, & sic matrimonium esset solutum calendis Octobris, & vir restitueret vineam plenam, sicut acceperat: quia tunc mulier non deducet expensas factas a se ante datam vineam, sicut nec vir expensas a se factas in vltimo anno. gl. pen. in l. fructus. 7. solut. matrim.

Mulier si contraxit matrimonium calendis Octobris, & dedit vineam viuis plenam marito in dotem, & vir percepit vindemia locauerit eam calendis Nouembris, solum matrimonium in fine Ianuarii coacerbanur fructus vindemiae, & quarta portio mercedis, & ex eis tertiam partem pro illis quatuor mensibus, quibus matrimonium durauit lucratur vir. l. diuortio. & ibi. gl. 1. eod.

Mulier diuortio facto agenti ad fructus dotis restituendos, potest per maritum opponi compensatio de rebus amotis, aut donatis mulieri a marito. d. l. diuortio. § ob donationis.

Mulier ex pacto potest conuenire, quod fructus lapidinarum fundi dotales pertineant ad ipsam, & non ad maritum, quando sunt alij fructus dotis, non tam potest mulier conuenire, quod in totum fructus rei dotalis ad eam pertineret. l. si fundus. 9. & ibi. gl. 1. eod.

Mulier solum matrimonio etiam si fundum dotalem recipiat, potest nihilominus agere pro fructibus illius fundi pro parte anni, qua non fuit matrimonium: quia tales fructus pertinent ad dotis augmentum. l. si marito. 32. § si. eod.

Mulier solum matrimonio si ancillas, vel seruos dotales receperit, nihilominus poterit petere ancillarum partus, & legata, & hereditates, quae post diuortium, vel constante matrimonio, vel ante, contemplatione tamen mulieris per seruos dotales acquisita marito fuerint. d. § si. & ibi. gl. fi.

Mulier dissoluto matrimonio poterit fructus, & pensiones rerum dotalium immobilium, vel si male, vires affirmationem. l. 1. § cum autem. & ibi. gl. restituendos. C. de rei vxoria actione.

Mulier, quae patiente marito fructus fundi dotales constante matrimonio percepit, atque consumpsit, facto diuortio eos restituere non tenetur, nisi quatenus locupletior facta est. l. si fructus. 8. C. de donatio. inter.

Mulier, quae patiente marito fructus fundi dotalis constante matrimonio percepit, atque consumpsit, nec locupletior facta est, ut quia alius se & suos, quod vir facturus erat, facto diuortio non tenetur restituere viro. gl. ibid.

Mulier, quae patiente marito fructus fundi dotalis constante matrimonio percepit, atque consumpsit, id, in quo locupletior facta est, ut vi pauperior, ut quia tantumdem de suo erat erogatura, facto diuortio tenetur restituere viro. gl. 2. ibidem.

Mulier, quae donationem praediorum factam a marito valere putauerat, fructus illorum suos facit: secus tamen quando donatio fructuum esset facta. ibid.

Reliqua verbo, Dot. 9. usque 31. 34. 35. Maritus, 31. 32. 33. 34. Fructus, 16. 17. 18. Maritus, 35. & supra nu. 6. usque 12.

Mulier si cum marito debitore pacta sit, ut id, quod ei debet, habeat in dote, & dotis actione potest agere ad id. l. si res. 13. § si de iure dotum.

Mulier nuptura cum debitore suo potest ita pacisci pro Stichio, quem mihi debes, decem tibi dari erunt, liberatio debiti contingit, & decem diuitem ellet in dote. l. si nuptura. 6. eod.

Mulier si pacta sit, ne maritus amplius, quam dimidium partem dotis peteret a se & si perierit, stipulata est sibi penam a marito, mulier debet esse contenta vel exceptione pacti, vel penam, nisi clausula, raro maneat pacta, adiecta sit poena etiam soluta: nam tunc verumque petere potest mulier marito violante pactum. l. si parer. 12. § si mulier. & ibi. add. marg. de pactis dotalib.

Mulier si certam pecuniam suam promiserit dotis causa, & mancipia ea pecunia affirmata in dotem dederit ea conditione, ut periculo ipsius mulieris essent, & quod ex his natum esset, ad eam pertineret, statim pacto conuenio. l. si mulier. 1. eod.

Mulier si de dote, quam dedit, pacta sit, ut si in matrimonio decessisset, fratri eius ea redderetur, & is frater in eum casum stipulatus sit, maritus earum rerum nomine, quas mulier legauit de dote marito, & aliis, tenetur fratri, cum etiam heredes defunctae legataris obnoxij sint. l. cum maritus. 19. § si. eod.

Mulier dans viro fundum affirmatum in dotem si fecit pactum cum viro, quod diuortio facto eodem pretio vxori vir fundum restitueretur, postea vir volente vxore eundem fundum vendiderit centum, postea diuortio facto vir habet electionem vtrum centum, vel fundum reddere velit, quia voluntate mulieris fundus est venditus, alioquin omnino fundum debebat maritus restituere. l. si eodem.

Mulier si pepigit ut solum matrimonium maritus reddat fundum accepta partis affirmatione, quam non praestat, unde maritus eius partis fructus lucratur, reliquos mulier. l. si. & ibi. gl. fi. de fundo dotali.

Mulier non potest pacisci super dote faciendo causam dotis deteriorem gl. promittant. in princip. Inst. de auctor. tutorum.

Mulier occidas maritum non lucratur donationem propter nuptias ex pacto. l. si ab hostibus. 11. § si. & ibi. gl. fi. solum matrimonium.

Mulier pro donatione propter nuptias praecedente pacto de ea lucranda habet actionem in rem solum matrimonium: secus si pactum non praecessisset. auctor. siue a me. & ibi. gl. 1. C. ad Velleian.

Mulier quod debuit lucrari in casu non existentium liberorum, debet lucrari, si ex postfacto res redeat ad eum casum. auctor. sed & si quis. Cod. de secund. nuptiis.

Muliere mortua quod vir ex dote lucratur, filiis communibus illius matrimonij omnimodo reuertatur quantum ad proprietatem, usufructu patri concessa, auctor. vxore. C. de secund. nuptiis.

Mulier, quae aliquid lucrata est a marito ex donatione propter nuptias, dissoluto matrimonio morte mariti, vel diuortio, compellitur restituere filio siue conuoler ad secundas nuptias, siue non. d. auctor. vxore. & ibi. gl. 1.

Mulieris interest, ne donatio propter nuptias dissipetur. gl. 2. in auctor. donatione. 16. C. de iure dotum.

Mulier quantum partem stipulerit sibi lucro cedere ex donatione ante nuptias, si maritum in matrimonio mori contigerit, tantam & maritus ex dote

4 L L 3 partem

- aliis si denum, cum nihil haberet, elusoria esset actio, quam excludit inopia debitoris: hodie vero mox cum incipit maritus male vi, potest mulier agere ad dotem, gl. non sufficere, ibid.
- Mulier constante matrimonio potest agere contra maritum in solutum propter eius inopiam, cum vir non possit agere, cum sit alendus ab vxore. ¶ repro. gl. non sufficere, ibid. & gl. ad sustentationem. in l. vii. adhuc. 2. §. de iure dotium.
- Mulier constante matrimonio propter inopiam viri contingentem per exheredationem ipsius mariti factam à facere, qui recepit dotem, ex die actæ hereditatis partes debent agere ad dotem contra heredes eius. d. l. si constante. §. 1. & ibi gl. agat.
- Mulier dotem repetens constante matrimonio ob facultates viri collapsas non auditur, nisi ab initio decretionis facultatum viri querelam egerit non autem si diu passa est, eum rem deperdere, ac deoquere, nisi querelæ quoque tempore deoquat, atque ita ex antea deoctione non auditur, nisi persequeretur. l. creditors. 1. §. planè & ibi add. marg. de puiileg. credit.
- Mulier etiam constante matrimonio viri vergente ad inopiam pro reb. obligatis pro dote à se possidens habet exceptionem contra secundum creditorem agentem, & actionem contra detinentem res ad maritum suum pertinetes, à quib. vendicare potest eas res, si ipsi creditores sunt posteriores, vel si priora iura nō habeant. l. vii. adhuc. 19. C. de iure dotium.
- Mulier viri vergente ad inopiam res obligatas pro dote si auocat à creditoribus non debet constantem matrimonio aliam, sed ex fructibus eorum tam ipsa, quam vir, & eorum communes filij debent sustentari. ibid.
- Mulier viri vergente ad inopiam res obligatas pro dote si auocat à creditoribus non potioribus possidentibus, ipsi creditores habent ipsam maritum obligatam personalem, & contra eum, si ad pinguiorem fortunam deuenierit, agere poterunt. ibid.
- Mulier etiam constante matrimonio viri vergente ad inopiam potest repetere dotem: & hæc exactio non impedit pactum de lucranda dote, vel donatione propter nuptias. ibid.
- Mulier quando eidentissimè constat mariti facultates non sufficere ad solutionem dotis, si prius soluat creditoribus: tunc ipsa mulier potest præuenire in ipsius bonis gl. i. ibid.
- Mulier hodie potest repetere dotem, & donationem propter nuptias, & alias res à marito, quando ipse vir cepit male vii sua substantia. ibid.
- Mulier potest repetere dotem à facere, qui post receptam dotem vergit ad inopiam. d. l. i.
- Mulier potest agere ad dotem marito vergente ad inopiam, etiam si maritus det fideiussores idoneos de conferenda, restituenda dote. ibid.
- Mulier marito vergente ad inopiam potest agere non solum ad dotem, & donationem propter nuptias, & ad alias res extra dotem marito traditas: sed etiam ad res pro illis obligatas pacto, vel lege. d. l. vii. adhuc. in princ. & ibi gl. 4.
- Mulier potest iure nouissimo agere ad dotem, quando maritus, & locer tenentur ad dotem, & alter ipsorum vergit ad inopiam: sed iure Codicis nō potest, cum alter eorum sit soluendus. gl. i. ibid.
- Mulier constante matrimonio marito vergente ad inopiam potest agere pro dote recuperanda actione personali de dote, vel alia actione reali, vel etiam hypothecaria, & poterit ipsa eligere, quam velit. gl. i. ibi.
- Mulier constante matrimonio marito vergente ad inopiam, pro dote recuperanda contra fideiussorem, vel contra ceteros privilegiatos creditores priores tempore, vel liberos prioris matrimonij possidentes res mariti pro dote obligatas non habet priuilegium. gl. qui non potiora ibid.
- Mulier constante matrimonio marito vergente ad inopiam, pro dote recuperanda non agit contra creditores possidentes res mariti pro dote obligatas, nisi prius excauo marito. ibid.
- Mulier constante matrimonio marito vergente ad inopiam ita agit pro dote recuperanda, sicut dissoluta matrimonio, non tamen totum est ibidem. d. l. vii. adhuc. & ibi gl. 1. o. modò.
- Mulier constante matrimonio marito vergente ad inopiam si agit actione personali, & ei mariti res sine data: in solutum pro dote, non poterit eas marito vindicare alienare: sed fructus earum rerum ad sustentationem tam sui, quam mariti, & filiorum cedentur. gl. eas res. ibid.
- Mulier constante matrimonio propter inopiam viri si sine data: res mariti pro dote, postea soluto matrimonio mulier potest illas alienare. gloss. constituto. ibidem.
- Mulier quando propter inopiam viri constante matrimonio repetit dotem: maritus etiam si postea efficiatur diues, non recipiet dotem, cum ex iusta causa sit soluta. gl. pe. ibid.
- Mulier marito vergente ad inopiam donationem propter nuptias vendicare potest constante matrimonio. auth. donationem. C. de iure dotium.
- Mulier donationem propter nuptias, sicut dote poterit vendicare constante matrimonio non solum quando vir deductus est ad inopiam: sed etiam quando cepit male vii sua substantia. ¶ ibid.
- Mulier si inducta sit in possessionem donationis propter nuptias constante matrimonio propter inopiam viri, actione directa poterit vendicare: alioquin vtili. gl. 2. ibid.
- Mulier siue sit pacta de lucranda donatione propter nuptias, siue nō, propter spem, quam habet lucrandi, si mariti culpa soluat matrimonium, propter inopiam viri constante matrimonio, eam donationem vendicare poterit. d. gloss. 2.

Reliqua verbo, Actio, 70. usque 73. Doi. 10. Maritus, 39. 40. 41.

21. MVL 1. 2. 3. que vñ cum marito res pro dote sibi obligatas vendit, vel marito alienanti consensit, peti ob id ius hypothecæ. l. Lucius. in add. marg. quib. modis piguis.
- Mulier consensit non potest alienationi, seu obligationi rei sibi donatæ propter nuptias, aut siue à me. C. ad Velleian.
- Mulier si post biennium consensit alienationi rei donatæ propter nuptias habenda illam alienationem ratam, licet, nisi alias res maritus habeat, ex quibus satisfiat ei pro alienatione rei dote: & propter nuptias. ibid.
- Mulier si post biennium consensit alienationi rei donatæ propter nuptias, si a-

- lias res non habuerit maritus, ex quibus possit ei satisfieri, non præiudicatur ei. ibid.
- Mulier datur actio in rem pro alienatione rei donatæ propter nuptias iure domini. gl. 1. & 4. ibid.
- Mulier, quæ venditioni rei suæ factæ per maritum ignoranter apposuit sigillum suum, sibi non præiudicat, nisi imptor viceperit, vel longo tempore preiudicet. l. 1. C. de rebus alienis.
- Mulier si signauerit suo filio instrumentum venditionis rei suæ conquesta fraude mariti dicentis esse locationis instrumentum, vel esse epistolam, sibi non præiudicat. gl. si. ibid.
- Mulier rem, quæ si sibi data est sub lege, ne alienetur, in dotem dare poterit. gloss. 1. in l. 4. C. de iure dotium.
- Mulier constante matrimonio non potest alienare sponte, nec coactè prædium dotale. l. si prædium. 23. C. eod.
- Mulier non potest venire contra alienationem fundi dotalis cum iuramento factum, maxime de iure canonico. ¶ gl. 2. in add. ibid.
- Mulier fundum dotalem constante matrimonio vendens emptori scienti non tenetur de euictione, scilicet si ignoranti vendiderit, quia obligatur emptori de euictione, licet res eius non fiat, nec eam habere possit. ¶ d. gl. 2.
- Mulier ne fragilitate naturæ suæ in repentem deducatur inopiam consensus alienationis dotis, vel obligationis factæ à marito sibi non præiudicat. l. 1. C. & cum lex Iulia. C. de rei vxoris actione.
- Mulier poterit consensit alienationi rei dotalis æstimatæ, & sibi præiudicat, nō tamen præiudicat, quando marito alienanti fundum dotalem inæstimatum, consensit. ibid.
- Mulier quæ prius iurauerat se non venditurum rem dotalem, si vendiderit fundum dotalem, iuraueritque se non contrauenturam, aut marito vendenti consentiens idem fecerit, non valet talis venditio: quia secundum iuramentum si ne salutis periculo seruari nequeat: puniuntur tamen sic secundò iuram. §. in ceter dicta. in add. marg. in princ. in quibus alienare licet.
- Mulier non potest consensit alienationi rei dotalis facta à marito, nec potest huic fauori suo renuntiare, quia etiam re. pub. ius testat. ¶ in c. & ibi gl. neque consensitibus. in quibus alienare licet.

Reliqua verbo, Doi, 76. Det. 11. §. 10. 11.

- MVL 1. 2. non facile videtur donare. gl. contrariò, in l. Nescimus. de negot. 22. gest. gl. dimidium. & ibi add. marg. in l. sed & si lege. §. adeo. de petitione hereditat.
- Mulier potest vscapere rem alienam, quam maritus sibi donauerat, cum donans non fiat pauperior. gl. 1. in l. quod vxor. 1. §. de acq. possid.
- Mulier potest donare non marito etiam per epistolam, & si rem donatam condaxent donatario, ipsa conditio transfert possessionem, quam habet, & etiam dominium, & ideo donatario competit rei venditio. l. quedam mulier. 76. de rei vend.
- Mulier si volens Titio donare accepit ab aliquo mutuum pecuniam, quam donauit Titio, non iuuatur Velleiano. l. 4. ad Velleian.
- Mulier animo donandi tibi pecuniam à te debitam, quam mutuo acceperat, soluere creditori tuo, non iuuatur Velleiano. ibid.
- Mulier facilius se obligat, quam donat alicui. ibid.
- Mulierum genus est auarissimum in donando. gl. si. ibid.
- Mulier potest promittere dotem restituendam alicui extraneo animo donandi soluto matrimonio, & talis donatio valet. gloss. suspensum. in l. 1. solut. vxoris.
- Mulier concubinz, vel alijs, de qua est turpis suspicio, potest priuatus donare, vel in testamento relinquere, sed uiles non. l. miles ita. 42. §. 1. & ibi gl. cadere. de militari testum.
- Mulier donanti non succurritur: sed bene fideiubenti. gl. si. in l. 4. Cod. ad Velleian.
- Mulieres raro solent donare, quia sunt auaræ, & sagaciores. gl. si. in l. si sponsio. 16. C. de donatio. ante nuptias.
- Mulier potest donare extraneis etiam res ab eius parentib. habitas. l. si auius. 9. C. de donatio.
- Mulier dotem suam penes maritum constitutam constante matrimonio donare non potest alicui, ut interim viro præiudicet. ¶ constante. 1. C. de donat.
- Mulier actionem dotis, vel spem potest cedere, & etiam dotem promittere alicui constante matrimonio, & confirmatur mortuo marito. gl. 1. ibid.
- Mulier potest causa mortis donando facere alium stipulanti dotem suam salua Falcidia, seu legitima, quæ liberis eius debetur. l. 1. C. de donat. caus. mortis.
- MVL 1. 2. 3. hodie non licet donare viro causa dignitatis. gloss. in l. si propriis, 23. 21. C. de donat. inter virum.
- à Muliere res à marito sibi donatas, eiusque morte confirmata donatione confirmata, si pater mariti eas iniuriòse postquam abtulit, restituere eas cogi debet; non enim debet auferre à muliere postextu acclamationis ea, quæ donata sunt. l. si maritus. 10. C. eod.
- à Muliere res à marito sibi donatas, eiusque morte confirmata donatione licet pater mariti eas sua authoritate auferre non deberet: si tamen accusauit mulierem interfecisse maritum, & faciat condemnari, auferat liberalitas, ut ab indigno. gl. si. ibid.
- Mulier sicut petere non potest id, quod maritus promisit sibi donare: ita si maritus ex ea causa soluit vxori, quod promisit, & vxor consumpsit, soluto matrimonio, & eo consumpto, nulla competit repetitio mariti. l. sicut cessat. 1. C. eod.
- Mulier non potest petere id, quod maritus sibi promisit per actionem ex stipulatione tamen potest per actionem in factum. gl. 1. ibid.
- Mulier emens prædia de pecunia mariti, eaque sine illi tradita, dominium illorum ad eam, & non ad maritum pertinet. gl. 1. in l. et si de pecunia. 9. C. eod.
- Mulier si simulatè emit rem suam tanquam mariti, non præiudicat sibi, vel eius heredi. l. si mater. 10. C. de contrahen. emptio.
- Mulier si rem sibi donatam à marito cepit, putans eam donationem valere quoad fructus, non habetur loco predonis: si vero cepit eam rem sciens donationem non valere, etiam quoad fructus est prædons: non quoad rei interitum,

cum non reheat donanti reddere, nisi in quantum locupletior est. gl. 1. in l. quod vxor. 16. de acquil. postl.

Mulier accepta a marito pecuniam ex causa donationis pro cognato suo si erogavit, valet donatio: quia mulier non videtur locupletior facta, quamvis mutuum pecuniam efficit acceptura, & esset pro affine erogatura. l. si mulier. 6. de donatio. inter virum.

Mulier ex donatione facta sibi a viro, vel e contra vir, quando dicatur locupletior, inspicitur tempus litis contestationis. l. quod autem. 8. eod.

Mulier si ex pecunia sibi a viro donata emerit pradia, & hodie illa sint yllissima, estimatio eorum inspicitur litis contestationis tempore; sed si magni pretij fuerint pradia, summam numeratam, non viuram pretij debet mulier restituere viro. d. l. quod autem. 8. idemque.

Mulier si emit pradia quindecim, cui maritus numeravit, non totum pretium: sed tantum duas partes pretij: scilicet decem, & vxor de suo quinque, deinde pradiis factis deterioribus. & non valentibus plusquam decem, maritus consequitur tantum duas partes ex illis decem, & tertiam habebit vxor, vt quod perierit ex pretio vtrique perierit: secus quando vir numeravit creditori vxoris: quia tunc in solidum tenetur vxor, licet res deterior sit effecta. d. 5. quod autem. 8. eleganter. & ibi gl. numeravit.

Mulier si emerit a marito pradia, quae ob dotem pignori acceperat, & ea emptio causa donationis dicatur facta, nullus est momenti emptio: pignoris obligatio durat. d. l. quod autem. 8. si vxor.

Mulier si rem emerit, & maritus pretium soluerit venditori pro ea, vir totum pretium repetet a muliere quasi locupletioe ex ea in solidum facta. ibid.

Mulier si viro marito alij tradiderit rem, quam ab ea mortis causa acceperat, ea traditione nihil agitur: quia non est mulieris ante vicinum vitae tempus. l. sed inter. 12. §. si vxor. eod.

Mulier si ex donata sibi pecunia per maritum viuram, quas perceperit, lucratur, neque tenetur ultra quam acceperit reddere, secus si quidquid superesset, rogatur restituere. l. ex annuo. 16. §. si. & ibi gl. si eod.

Mulier si ex centum, quae vir sibi donauit, quinquaginta apud debitorem perierint, & ea reliquis, & illorum viuram alia quinquaginta consequutus sit, maritus ab ea plus quinquaginta eius donationis nomine non consequetur. l. quid ergo. 17. eod.

Mulier ex fructibus praediorum, quae sibi donata sunt a marito, si locupletata sit, eos fructus suos facit, & illi fructus, vt viuram licitam habent donationem, cum putaret donationem praediorum valere: secus ubi fructus donati essent, quia non valet donatio, & repetuntur in quantum ipsa locupletior est facta. l. de fructibus. 18. & ibi gl. si eod.

Mulier per maritum donatus si sit seruus, quidquid is seruus acquisiuit, ad eum, qui donauit, pertinet. ibi. d. l. de fructibus.

Mulier sicut non potest donare marito, sic nec ei qui in ipsi mariti potestate est: hodie tamen recte donatur filio existenti in potestate, cum filius quae querit, sibi, non patri, quaerit saltem quoad proprietatem. l. si vxor. 10. in addit. marg. eod.

Mulier non possidet pro suo rem, cuius possessio donationis causa data est a marito vxori: dicitur tamen possidere pro possessore quantum ad vfucapionem. gl. 1. in add. marg. in l. si eum. qui. 17. eod.

Mulier quoad effectum dicitur non possidere rem sibi donatam, ac traditam a marito constante matrimonio. l. d. gl. 2.

Mulier si ex decem sibi donatis a viro seruum emerit, & is quinque valeat, sola quinque petere virescit si seruus mortuus esset, nihil peteret. l. si ad. quod. 19. §. si ex decem. eod.

Mulier si ex decem sibi donatis a viro seruum emit, & is valet quindecim, non potest petere plusquam decem: quia eatenus ipse pauperior factus est. ibi.

Mulier si ex decem sibi donatis a viro duos seruos emat vno pretio, quorum vnus mortuus sit, alter dignus sit decem, maritus repetet tota decem: sed si diuersis pretiis vxor emisset eos seruos, vir repetet solum quanti emptus est seruus qui superest. ibi.

Mulier si vnam rem emit ex decem donatis a viro, si ea deterior facta sit, vir tota decem repetet, si tanti sit ad huc illa res, veluti si empti sit grex, vel carruca ab vxore ex pecunia donata a viro, & aliqua pars inde perit, vir totum repetet ab vxore, si adhuc carruca, vel grex tanti sit, quanti empti fuit. ibi.

Mulier si quid acquisierit per seruum, quem ex nummis a marito donatis emerat, veluti hereditatem, vel legatum, vel partus editus sit, maritus eo nomine repetere potest ab vxore. d. l. si ex decem.

Mulieris, & non viri est res empti ab vxore ex pecunia vxori donata a viro, nisi mulier, aut minoris fauor aliud suadeat, vel mulier desit esse soluendo. gl. facta. in add. marg. ibi.

Mulier si de suo, aut etiam mutuo expendit, puta pro alimentis antequam a viro ad id annuum sibi donatum acciperet, videtur etiam tantum ex annuo consumpsisse, & illud potest a marito petere. d. l. si id. quod. §. illud constat.

Mulier si ex pecunia sibi donata a viro emptum seruum vendidisset, & alium emisset, postquam seruus periculo viri est, licet non sit emptus ex re mariti, l. si mulier. 30. eod.

Mulier si ex lana sibi a marito donata confecit sibi vestimenta, dicuntur illa esse vxoris: velis tamen actio in factum ad instar fœminatorum competere viro. d. l. si mulier. §. si. cum l. seq. & ibi gl. 1. eod.

Mulier si in area sibi donata a marito insulam edificauerit, ea insula sine dubio mariti est: tamen impensam recipit vxor, si maritus eam insulam vendiderit. l. sed vir. 32. §. si vir vxori. eod.

Mulier pecuniam a viro sibi donatam si impenderit in obsoniis, aut in vnguentis, vel cibariis familiaris, non dicitur facta locupletior, & ideo illa non reuocatur a marito. d. l. sed si vir. §. pœn.

Mulier si consensu patris marito donauerit, morte vxoris confirmatur donatio, neque exigitur vtriusque mors. gl. voluntate. in l. cum hic itatus. 33. §. oratio. eodem.

Mulier viro rarissime donat: sed vir vxori sepe gl. solum ne. in l. si stipulata. 34. §. si vxor. de donatio. inter virum.

Mulier cum donat viro, dicitur donare contra sexum naturam, quod quasi miran-

dum est. d. §. si vxor. & ibi gl. contra sexum.

Mulier in dolo fecit, ne res sibi a marito donata extaret: vel ad exhibendum, vel damni iniuria cum ea agi potest, maxime si poit diuortium id compari. l. si mulier. 8. eod.

Mulier quod adipiscenda dignitatis gratia marito donauit, valet donatio quatenus expendit in dignitate de pecunia donata constante etiam in matrimonio. l. quod adipiscenda. 4. i. & l. seq. eod.

Mulier potest donare marito gratia petendi lateliani, vel vt equestris ordinis fiat, vel iudorum preparandum gratia. l. nupt. 43. eod.

Mulier si seruum o. emerit, & ad eam emptionem vir quinque dederit venditori, diuortio facto vir illa quinque repetet, etiam si seruus sit factus deterior, vel mortuus sit. l. si cum mulier. 51. eod.

Mulier locupletior facta intelligitur, eo ipso quod illa interuenit viri liberata sit a debito, quod ipsa debebat alicui, neque refert ex qua causa illa deberet, an ex debito an ex emptione. ibi.

Mulier si pecuniam accepit a viro, vt seruum emerit, mortuo, vel deteriore facto seruo damnum ad viro pertinet. ibi.

Mulier potest vendicare rem a viro emptam ex pecunia ab ea donata speciali iure. l. vxor. 56. & ibi gl. si eod.

Mulier si promissit per stipulationem viro suo se restitutam pecuniam sibi donatam, si ea diues sit, condicione existente commissa est stipulatio, & vxor tenetur viro in solidum, & si illa stipulatio non intercessisset, tunc non tenetur, nisi in quantum facta est locupletior. l. ea, quae. 8. eod.

Mulier si ex pecunia a viro sibi donata seruum emerit, & illum viro tradiderit, valet traditio. l. si eod.

Rei ius verbe, Donatio, 38. ubi ne §. 2. Promissio, 6. Vxor, 8. Maritus, 44. l. qne §. 50.

Mulier habet priuilegium, vt omnibus praefertur: sed non datur priuilegium illud suo heredi, nisi filio, gloss. l. 1. in l. quod verò de legibus & senatus.

Mulier ob dationem cum habeat priorem hypothecam, & priuilegium inter personales actiones, praefertur in hypotheca secundo creditor mutuantis debitori ad refectionem rei hypothecatae propter illa duo: scilicet propter priorem personalem, & priorem temporalem si illa duo non essent, potior esset secundus creditor. gl. 1. in l. iuxta dum. qui potiores in pig.

Mulier in hypotheca propter dorem non praefertur creditori habenti specialem hypothecam sed creditor secundus mutuantis in refectionem praefertur priori habenti expressam. ibi.

Mulier potest us hypothecae etiam constante matrimonio remittere marito gl. mutuum. & ibi add. marg. in l. 1. quibus mod. pignus.

Mulier sterili competunt priuilegia, quae competunt doti. l. glo. ad sobolem. in add. marg. in l. 1. soluto matrin.

Mulier, quae rem alienam in dotem dedit, soluto matrimonio in ea petenda si conuerit cum vero domino, verus dominus praefertur. gl. si. in l. si alienam. 12. eod.

Mulieris heres extraneus agens ad dotem non habet priuilegium dotis: sed filius heres mulieris est, & hoc ratione filiationis. gl. 1. in l. si post diuortium. 18. eodem.

Mulieris heres non potest agere cum viro, vel eius parente in solidum, quando non est soluendo: quia eadem debent interuenire in restituenda dote, quoad partem communem, quae ipsa muliere agente obseruari solent. d. l. si post diuortium. & ibi gl. 1.

Mulier sterili ex aliquo accidenti habet priuilegium dotis, secus si natura impeditur, quia adeo esset acta, vt non possit concipere: quia magis ipestratur natura, quam impedimentum accidentarium. l. si quis posthumus. in add. marg. de liber. & posth.

Mulier praefertur his, quorum pecunia res refecta sunt: sed non habentibus expressas hypothecas, quibus praefertur hi, quorum pecunia res refecta sunt, glo. debent in l. de accessionibus. de diuersis temporal.

Mulier potest dare omnia bona viri tacite habet obligata. gl. 1. in l. etiam constant 11. C. ad Velleian.

Mulier praefertur omnibus creditoribus: verum talibus, qualis est ipsa: id est habentibus tacitas hypothecas: non tamen habentibus expressas. gl. 1. in l. si. C. si sine censu, vel reliquis.

Mulier in dote praefertur fisco postestus contrahenti. l. dotis tuar. 9. Cod. de iure dorum.

Mulier in dote non praefertur fisco postestus contrahenti ex principali causa, quia tunc etiam res dotalis ex tali causa occupantur, & conueniuntur etiam filij, licet non heredes. §. l. 1. ibid.

Mulier in rebus dotalibus aestimatis, vel in aestimatis praefertur omnibus creditoribus anterioribus tempore. l. in rebus. 30. C. eod.

Mulier in vendicandis rebus dotalibus mobilibus, vel immobilibus, aut fe momentibus aestimatis vel in aestimatis post dissolutum matrimonium habet omnem praeiudicium, si illae res extiterint. d. l. in rebus.

Mulier in rebus dotalibus, etiam aestimatis quasi propriis soluto matrimonio habet actionem in rem hypothecariam omnibus anteriorum. ibi.

Mulier constante matrimonio contra bona mariti parum idonei, pro dote recuperanda hypothecas suas exercere potest recte fictione diuortij, quam lex antiqua fuit amplexa. d. l. in rebus. & ibi gl. 1.

Mulier praefertur creditori priori tempore in re data in dotem, vt si mulier promissit viro dare fundum in dotem, & antequam daret, maritus, illum obligauit alicui, quod facere potuit, posteaque illum tradidit viro, quo casu praefertur mulier. gl. 1. ibi.

Mulier in rebus dotalibus si dicatur domina illarum rerum praefertur in rei vend. omnibus creditoribus: verò dicitur vir, ipsa mulier praefertur in hypothecaria in eisdem rebus gl. vtramque. ibi.

Mulier in rebus dotalibus habet actionem in rem, & hypothecariam, nisi vfucapione repellatur, quod fieri potuit ex tempore, quo potuit dos repeti. gl. omnis. ibi.

Mulier

Mulier non solum datur tacita hypotheca pro dote in bonis mariti: sed etiam marito pro ipsa dote praestanda, vel rebus dotabilibus cunctis, siue dos sit profecticia, siue aduenticia, siue data a muliere, siue ab alio. l. 1. §. et plenius. C. de rei uxoriae actione.

Mulier debet esse contenta hypotheca, quae ab initio pro cautionibus paraphernalibus convenit specialiter cum marito: scilicet si ex postfacto, cum iam sit data generalis tacita. gl. 4. in l. 1. C. de pactis contentis.

Mulier pro cautionibus paraphernalibus traditio marito habet tacitam hypothecam in bonis mariti. d. l. 1. §.

Mulier in dote, & fiscus in obligatione fidei facta a marito pari passu ambulant, & ideò qui prior est tempore, potior est iure. l. 1. C. de iure fisci.

Mulier in bonis mariti pro dote praefertur omnibus privatis creditoribus, nisi habentibus specialem hypothecam. gl. 1. ibi. gl. licet. in l. affiduis. 12. C. qui potiores gl. creditoribus. & ibi add. in §. fuerat. Inst. de actionibus.

Mulier praefertur in hypotheca tacita anteriori: ita etiam praefertur in personali alij creditori privilegiato. gl. fin. l. 1. C. de privilegio dotum.

Mulier in dote privilegiatur tam in personali, quam in hypothecaria actione, ut praefertur in bonis mariti omnibus creditoribus prioribus tacitam hypothecam habentibus. l. affiduis. C. qui potior.

Mulieribus dantur multa privilegia pro dotibus propter obsequia, quae maritis praestant propter parum periculum, & procreationem liberorum. d. l. affiduis. C. qui potior in pig.

Mulier in dote non privilegiatur contra aliam dotem anteriorem, & ideò non praefertur filijs prioris matrimonij, qui pro dote matris eorum habent etiam hypothecam in bonis patris. ibid.

Mulier in donatione propter nuptias non praefertur creditoribus habentibus tacitam hypothecam. d. l. affiduis. in fi.

28 Mulier regulariter in actione personali dote praefertur omnibus creditoribus habentibus actionem personale: non tamen fisco, qui propter principalem administrationem bona data in dote occupat, neque creditoribus funerariis marito facientibus, neque ei, cuius pecunia militis est comparata. gl. j. & gloss. magna. ibid.

Mulier pro dotibus habent tacitam hypothecam a tempore datae dotis: expressam verò possunt habere etiam ante donationem, si ita contrahatur. gl. hypothecam. ibid.

Mulier in dote praefertur creditoribus credenti in refectionem navis, si prius ipsa contraxit in dando dotem. gl. licet anterioris. ibid.

Mulier non praefertur in dotis repetitione habenti generalem hypothecam in bonis mariti postea questus. §. ibid.

Mulier pro dotis repetitione tam in personali, quam hypothecaria praefertur creditoribus prioribus. focietatem tacitam hypothecam habentibus in bonis focietatis, quando ipsae focietates receperunt, vel filius eius voluntate fidei si sine eius voluntate. ibid.

Mulier pro dote non sunt obligata bona, quae acquirunt heredes mariti etiam ex testamento viri: illa tamen sunt obligata, quae vir habebat constante matrimonio. ibid.

Mulier contrahens matrimonium putatum in dote, omnibus privilegiatis actionibus, personali, & hypothecis tacitis praefertur. ibid.

Mulier in dote constituta, non data praefertur creditoribus habenti anteriori actionem personale, vel hypothecariam tacitam, si renunciarit scilicet executioni non numeratae dotis; aliis non. §. reprob. gloss. datae. & ibi additio. ibidem.

Mulier habet hypothecam in donatione propter nuptias: non tamen in ea est ita privilegiata, sicut in dote. gl. §. ibi.

Mulier non praefertur filio habenti tacitam hypothecam anteriorem, neque primipilum, etiam si sit posterior. gl. §. in auth. quo iure. C. qui potiores.

Mulier in dote praefertur habenti actionem personale privilegiatam: veluti creditoribus, quorum pecunia res sunt emptae, vel receptae: non his, quorum pecunia militis est emptae. d. auth. quo iure.

Mulier non habet privilegium dotis contra fiscum, neque contra primipilum, nec contra creditorem, cuius pecunia militis emptae est. gl. mulierem. in §. his consequens. in auth. de aequal. dotis. col. 7.

Mulier privilegiis dotabilibus potest vti adversus omnes creditores viri, etiam si eorum pecunia res sit emptae, vel receptae, nisi his, quorum pecunia est emptae militis. d. §. his consequens.

Mulier dotem repetens priori creditori habenti tacitam hypothecam praefertur, & ita habet privilegium potentius alio privilegio quoad hypothecam, & idem est in privilegio personalium actionum pro dote. gl. ex causa. in l. privilegia. 16. de privilegio creditorum.

Reliqua verbo, Dos, §. 9. Donatio, §. 2. quae §. 9. Fidei, §. 8. Hypotheca, §. 3.

29 MULIER, quae sponte commisit stuprum, puniendi est: non quae per vim: quia cuiuslibet tunc potest nubere. l. fiduciam. 20. C. de adulter.

Mulier si cum suo seruo se immiscuit, capite plecti, & servus comburi debet; & si ij inde nati sunt spurij, & infucibusque matris: & eorum successio defertur legitimis. l. 1. C. de mulieribus, quae probris.

Mulier per vim stuprata eius caro corrupta non dicitur, cum mens corrupta non fuerit: vera non visis volens mulieris corpus maculat. l. vim passam. 39. in add. marg. de adulteris.

Mulier deprehensa in adulterio etiam sequuta sententia, vel non sequuta, vel sequuta sententia absolutoria, est infamis. l. palam. 4. §. fin. de ritu nuptiarum.

Mulier, quae deprehensa non fuit in adulterio, si commisit adulterium, quod probare non potest, non est infamis, nisi deprehendatur. §. gl. si deprehensa. ibidem.

Mulier soluto matrimonio si repetat dotem, & vir excipiat de adulterio, ob quod amittit ea dotem, potest replicare mulier de lenocinio, vel contra si maritus repetat donationem propter nuptias, & mulier excipiat de lenocinio, maritus potest replicare de reitro, & ita adulterum uxoris cum lenocinio viri, vel contra componatur. l. viro, atque vxore. 40. soluto matrimonio.

monio.

Mulier, quae peperit post mortem viri, si accusatur tantum de adulterio, questio adulterij non differtur in tempus pueritatis filij, nisi dicto huius moveatur questio bonorum paternorum. l. Titia de Carboniano.

Mulier domum suam praebens fuerit vel adulterium, vel stuprum committeretur, aut aliquid accepit pro eo, tenetur ut adulter lege Julia de adulteris. l. mater autem de adulteris.

Mulier non nupta euitanda poenae stupri causa faciens lenocinium, aut operas suas in scenam locans, nihilominus accusari, & damnari de stupro potest. d. l. mater. §. si. & ibi gl. ponit.

Mulier faciens lenocinium, aut operas suas in scenam conducens, ipso iure fit infamis. gl. pe. ibid.

Mulier accusata de adulterio, & inter reos recepta, non potest defendi per alium etiam si sit absens. l. miles. 1. 1. de adulteris.

Mulier, quae per vim commisit adulterium, non est in ea causa, ut adulterij, & stupri damnetur. l. si vxor. 13. §. 6. quis plane. eod.

Mulier constante matrimonio non potest accusari de adulterio, nisi prius accusetur maritus de lenocinio. l. constante. 2. eod.

Mulier, quae post commissum adulterium diuerterat a primo viro, & secundo alij nupsit, potest adulter accusari de adulterio, licet primus vir non fuerit accusatus de lenocinio. l. vim passam. 39. §. nupta. eod.

Mulier adultera dextriditur in monasterium, & dos ea viuent, applicatur monasterio: quia inde debet sustentari, sed ea mortua dos tota dari debet viro. §. gl. sibi habere. in l. confensus. 8. §. vir. C. de repudiis.

Mulier antequam accusetur de adulterio, si abijt, absens accusari non potest, neque est transmittenda in provinciam, in qua mulier maritus. l. si quondam. 15. C. de adulteris.

Mulier accusari debet de adulterio in provincia, in qua commisit adulterium, neque ab ea exordium accusationis sumi potest, si alteri nupta reperitur, nisi legitima denunciatio nuptias praecedat. l. si, dum in tuo. 14. Cod. de adulter.

Mulier si accusatur de adulterio, tam ferui sui, quam mariti, & parentis torquentur intra duos menses computandos a tempore diuortij, & ferui iuramentum manumitti non possunt. l. si. C. eod.

Mulier si pendente accusatione adulterij decessit, post mortem suam examinabitur accusato, & ferui intra duos menses a morte mulieris computandos non debent manumitti, quibus elapsis potest heres mulieris manumittere. ibidem.

Mulier adultera perdit dotem, & donationem propter nuptias, & lucratur maritus dotem: & si extant filij ex eo matrimonio, conferuntur dos, & alia mulieris substantia filijs, & etiam donatio propter nuptias, §. quia verò plurimas. in auth. ut liceat matri, & anax. col. 8.

Mulier accusata de adulterio commissio cum seruo proprio non potest illum manumittere, neque heredem instituire, cum uterque grauius puniatur. §. et autem 8. & ibi gl. postulat. Inst. de hered. insti.

Mulier accusata de adulterio commissio cum extraneo intra 40. dies, non potest manumittere seruum proprium: quia eo manumisso non posset torqueri ad probandum delictum. d. gl. postulatam. & ibi addit.

Mulier, quae adulterium commisit, antequam accusetur de adulterio, potest manumittere seruum proprium, nisi maritus fecerit diuortium gratia accusandi. §. ibid.

Mulier adulterium committens cum seruo proprio, & ipse seruus puniuntur: quia verberati traduntur igni: sed non est idem in marito, qui cognouit seruum proprium: quia maior honestas requiritur in muliere, quam in viro. ibidem.

Mulier, quae intra annum luctus fornicata est, priuatur proprietate, & usufructu donationis antenuptialis, §. reprob. gl. mag. in §. vnum si quidem. in auth. de reftituito. & ea, quae col. 4.

Mulier si ante denuntiationem de adulterio sibi factam secundo nupsit, adulter antequam ipsa debet accusari, & condemnari. l. 2. de adulter.

Reliqua verbo, Adulterium, Stuprum, Lenocinium, Maritus, §. 2. quae 10.

MULIER, quae commisit grauissimum crimen debet mitti in monasterium: 30 vel ascererum, vel debet tradi mulieribus, per quas custodiatur, auth. sed nouo. C. de exhib. reis.

Mulier, quae commisit tale crimen, ut sit necesse eam custodiri, si fideiussorem dare potest, creditur ei: sed si inuenerit se dare non posse, iuratoriis cautionem debet praestare de iudicio obseruando. ibid.

Mulier hodie si inchoato crimine se abstinat, ut impediat criminis cognitio, debet citari, & de loco ad locum transmitti, ut ita de crimine cognoscatur, & etiam puniatur. auth. si verò. C. de adulteris.

Mulier si voluit interficere virum, lege Cornelia accusabitur, & ad veritatem erucundam ferui torquentur, & idem quando vir voluit occidere uxorem. l. si. C. ad leg. Cor. de ficiat.

Mulier virum occidens non debet aegre ferre si torquetur, cum venenis suis viscera hominis extinxisse dicitur. l. 3. C. de quaestio.

Mulier, quae dicitur virum occidisse, antequam torquetur, prius debent indicia praecedere, & postea torquetur ferui alieni: deinde mulieris: vitio ipsa mulier torquetur. d. l. 1. & ibi gl. 1.

Mulier damnata in exilium eo, quod latronum socia fuisset, adhuc remanet vxor & in matrimonio. l. vim passam. 39. §. mulierem de adulteris.

Mulier pregnans damnata, vitimo supplicio dari non debet, donec pariat. l. imperator. 1. de statu hominis.

Mulier pregnans si fit aqua & igni interdicta: id est deportata, partus liber est, & in potestate ibi.

Mulier pregnans damnata ad mortem, vitimo supplicio dari non debet. gl. 1. in l. ad m. tuo inferendo.

Mulier pregnans committens delictum, propter quod erat comburenda, differitur parari, & ad parat, nec post partum differtur exequio poenae. l. 3. & ibidem.

Mulier quamdiu pręgnans est, non potest torqueri, nec post partum statim debet differri tortura etiam post partum 40. dies, vel donec fiat fortis ad torturam: quia cum post partum sit debilis, moreretur, & ideo iudex excedens modum puniretur. d. l. 3. & ibi gl. 1. & ibi add.

Mulier hodie non debet pro fiscalibus vel privatis debitis includi, vel incarcerationi: sed ad iudicem veniet per se, vel per procuratorem, quem, vel alium debet mittere, ut negotium exequatur aliis puniatur. auth. sed hoc die. Cod. de officio iudicis fori iudicis.

Mulier hodie pro pecunia fiscali, aut privata, aut pro quolibet crimine non debet in carcerem mitti. auth. de nouo. C. de exhib. reis.

Mulier si pro debito fiscali, aut privato citetur, debet per virum suum, vel alium legitime respondere: quod si noluerit respondere, vel persequi litem, legitima in rebus suis exequutio procedat. ibidem.

Mulier in causis civilibus non debet in carcere includi, & custodiri: in criminalibus tamen committenda est aut iuratorie cautioni, vel debet tradi mulieribus custodienda. §. necessarium. in auth. ut nulli iudic. liceat. col. 9.

Reliqua verbo, Debitor, 73. Capere.

31 **M**VLIER potest nubere viro absentis per literas eius, vel per nuncium, si ipsa in domum viri ducatur: sed vir eam absentem non potest ducere per literas ipsius mulieris, vel nuncium, nam non eodem modo sponsum domum ducitur, efficitur vir eius. l. mulierem. & ibi gl. 1. de ritu nuptiarum.

Mulier contrahens scienter matrimonium illicitum perdit dotem, quę filio applicatur, ita & legatum perdere dicitur, secus si ignoranter: quia tunc dotem recuperat conditione ob causam, vel sine, nec fit dos caduca. gloss. fin. in l. dote. §. 1. cod.

Mulier si putans contrahere matrimonium cum libero, contraxerit cum seruo, in eius peculio habet quasi privilegium contra omnes creditores, præterquam contra dominum mariti putatiui, in reb. extantib. dotis, quas propter impensas potest retinere ipse dominus. l. si cum dotem. 23. §. fin. cum l. sequi. solum matrimonium.

Mulieri contrahenti matrimonium cum seruo per errorem, datur pro rebus suis quasi dotalis. conditio ob causam de peculio. gloss. actionem. in d. §. fin.

Mulier tempore, quo contrahit matrimonium, potest stipulari a viro penam, si concubitu concubinae repetierit. l. ex capite. 121. §. 1. de verb. oblig.

Mulier fingens auditisse de morte viri absentis si nupserit secundo, debet puniri pro admitti criminis qualitate. l. miles. 11. §. pe. de adulteris.

Mulier, quę longo tempore maritum absentem expectavit, & auditio, quod decesserit, falsis rumoribus inducitur quasi soluta priori matrimonio, cum alio nupit, non punitur, & filij interiri nati legitimi sunt: sed vir reuerfus recuperat uxorem suam. d. §. pe. & ibi gl. nuptis.

Mulier hodie iure civili, & canonico quamdiu abest maritus non potest alij nubere, nisi mariti mortis certitudinem omnino habeat. gl. si longo. in add. marg. ibidem.

Mulierem de adulterio accusatam si quis etiam sciens non tamen credens vxorem duxerit, & postquam erat coadmodata, mox ipse eam repudiit, non videtur causam diffidij præstitisse, imò videtur causa mulieris diuortium factum. d. miles. §. si.

32 **M**VLIER si sponsalia contracta non vult exequi, arthas, quas recepit, duplicatas tenetur restituere, si eas receperit post 25. annum, vel post impetratam veniam ætatis: si autem minor sit, solum arthas, quas recepit. l. fin. Cod. de sponsalib.

Mulier contrahens matrimonium cum nobili, beneficio mariti nobilitatem acquirit, quam perdit, si mortuo marito cum inferiore nubat. l. cum re. 10. Cod. de nuptis.

Mulier non tenetur sponsum absentem ultra triennium expectare, ideo sine pena potest postea alij nubere: sed secundum ius canonicum non est præfixum tempus. l. 1. & ibi add. marg. C. de repudiis.

Mulier quando fit ex certo marito viueret, non potest alij nubere: si verò sit incertum, tunc tenetur expectare quinquennium a tempore captiuitatis. gloss. fin. ibid.

Mulier, quę de marito suo per quinquennium non habuit noua, palam nubens, adulterij, & cereras penas euolat. l. vxor. 7. C. cod.

Mulier, quę etiam per quadriennium de marito suo non habuit noua: si clam, & furtiue nuptias contrahat, dicitur habere conscientiam alicuius thori, & penas euolat. ibid.

Mulier habens maritum in expeditione militię non potest hodie alij nubere, quamuis quinq; annis neque literas, neque responsum habuit de eo. auth. hodie. C. cod.

Mulier hodie habens maritum in expeditione militię debet expectare quo vsque audiat esse mortuum: & tunc debet per se, vel per alium adire eum, sub quo militabat, ut sciat veritatem præficti ab ipso iuramento coram adlis iudicis, quod mortuus sit, quo subsecuto post annum computandum a tempore iuramenti potest nubere. d. auth. hodie. & ibi gl. 1.

Mulier audiens maritum suum existentem in expeditione militię esse mortuum, & non audiens per se, vel per alium eum, sub quo militabat, si alij nubat, tam ipsa, quam qui eam duxit, vel adulteri puniuntur. ibid.

Mulier postquam audierit maritum suum esse mortuum, & propter falsum iuramentum eius, sub quo maritus militabat, si alij nubat, iurans falso militicia nudatus decem libras auri soluit illi, quem mortuum fuisse mentitus est, eo licentiam habente, si voluerit, suam uxorem recipere. ibi.

Mulier ignoranter si contraxerit matrimonium cum seruo, quem credebat liberum, filij tamen nati ex illo matrimonio: ut ex libera nati: incerto tamen patre, dicuntur spurij ingenui. l. 1. C. soluto matrin.

Mulier licet metu penę non possit cogi ad contrahendum matrimonium: sed bene potest sub spe hereditatis, & sic sub spe præmij potest inuitari ad matrimonium. l. 1. & 1. C. de iur. & subit.

Mulier rogata de restituendo dotem sibi datam si nuptias non contraheret, si in-

grediatur monasterium, euanesceit fidei commissum, & applicatur monasterio, nisi in defectu conditionis sit rogata alteri venerabili loco restituere. glo. 1. & si in auth. nisi rogat. C. ad Trebel.

Mulieris deductio in domum viri operatur in matrimonio præsumi matrimonium per verba de presentis contractum, ubi de eo dubitaretur, tum etiam facit donationem a viro uxori factam fuisse post matrimonium perfectum, & sic non valere gl. affectus in additione marg. §. nuptias. in auth. de nuptis. col. 4.

Mulier libera non potest nubere ascriptio alieno, etiam possessore consentiente sed neciente fecerit, castigari potest ascriptus per possessorem, & iudicem loci, nec matrimonium tenet, nec dotis nec donationis datio. §. ascriptio. in d. auth. de nuptis. col. 4.

Mulier excusatur a crimine incestus in casu, quo matrimonium a iure civili tantum interdicitur, ut inter adoptiuos fratres. glo. fin. Cod. de iuris, & facti ignor.

Mulier debet maritum expectare, & quando de eius morte est dubium, debet exigere sacramentum a nuncio. gl. fin. in l. genero. de his, qui notant.

Mulier nupta secundo viro non impeditur, quo minus cum priore marito de dote experiat. l. nupta. 31. solut. mar.

Mulier repudiata a viro potest nubere illi, quem maritus suspectum habet de adulterio, dummodo eam non accusauerit. l. quæstio. 40. de adulter.

Mulier si recipiat in matrimonio seruum, vel liberum, domino sciente, & patiente, liber efficitur, & matrimonium tenet. auth. ad hoc. Cod. de latina liberta.

Reliqua verbo, Matrimonium, Nuptis.

33 **M**VLIER nubens intra annum luctus infamis est, & ipsa potest petere remissionem infamiae a principe. l. solet. & ibi gl. 1. de his, qui not. gl. 3. in l. decrero. 15. C. ex quibus caus. infam. l. 1. & ibi gl. 1. C. de secund. nupte.

Mulieri ut liceat intra legitimam tempus luctus nubere, solet a principe impetrari, ne patiatur penas, quas alias pateretur. l. solet. & ibi gl. 1. de his, qui notantur.

Mulier mortuo marito debet ferre per annum lugubriam: id est habitum tristem: forte nigras vestes: sed hodie correctum est gl. in l. genero. eod.

Mulier non tenetur lugere sponsum, nisi esset desponsata per verba de presenti. l. vxores. & ibi gl. 1. cod.

Mulier non potest nubere intra annum luctus: sed bene potest contrahere sponsalia per verba de futuro. l. solet. eod.

Mulier intra annum lugere debet, & non nubere, etiam si maritus esset talis quem more maiorum lugeri non oportet. l. liberorum. §. 1. cod.

Mulieri ideo mortuo marito intra annum luctus prohibetur esse nubere: quia vir intra illud tempus foret elageri propter turbationem sanguinis: id est feminis: quia nescitur, ex quo marito nasceretur filius, qui post septem menses vsque ad vicesimum a tempore mortis mariti nasceretur. §. 1. & ibi gl. 1. prætor.

Mulieri prohibitum est nubere intra annum luctus, ne aliqua maligna suspicio ex tali facto secundo viro præteriret. d. gl. prætor.

Mulier, quę intra legitimum tempus luctus edidit partum, si vir esset talis, qui lugeri non debet, statim post partum potest nubere. l. d. liberorum. §. prætor. & ibi mox, collocare.

Mulier de iure canonico statim mortuo marito potest nubere secundo. d. gl. collocare. gl. fin. in l. 1. C. de secund. nupte. l. testamento. & ibi additio in §. legari. Infrat. de legatis.

Mulier nubens intra annum luctus perdit contra tabulas mariti. gl. potest. in l. 3. §. liberi. de contra tab.

Mulier nubens intra annum luctus repellitur a bon. possessione vnde vir, & vxor, cum nec legitimas hereditates habeat ultra tertium gradum. l. 1. in l. 1. vnde vir, & vxor.

Mulier mortuo viro nubat in Domino, secundum Apostolum 1. ad Corinthios cap. 1. intellige in Domino: dum tamen legitime. gl. 3. in l. decrero. 15. Cod. ex quibus caus. infamia.

Mulieri nubenti intra annum luctus pena, quę imponebatur olim, hodie stante authoritate Apostoli, & iuris canonici est abolita: sed pena, quę imponitur mulieri secundo nubenti, de qua in l. femina. C. de secundis nuptis, non est abolita. d. gl. 3. in additione.

Mulier intra annum luctus nubens non potest secundo viro dare in dotem ultra tertiam bonorum partem, neque ultra illam potest ei testamentum relinquere. l. 1. Cod. de secund. nuptis.

Mulier intra annum luctus nubens est incapax, & expers omnium hereditatum, legatorum, & fidei commissorum in vltima voluntate sibi relictorum, & etiam donationum mortis causa ab alio, quam a primo viro factarum, quę omnia ab heredibus, vel coheredibus ab intestato venientibus vendicari possunt. d. l. 1.

Mulier intra tempus luctus nubens poterit succedere ignatis vsque ad tertium gradum fide ex testamento, siue ab intestato: sed non potest ultra tertium gradum. gl. 1. d. l. 1.

Mulier mortuo viro intra annum nubens dicitur nubere intra tempus luctus. gloss. 1. ibid.

Mulier nubens intra tempus luctus etiam in casu, quo maritus non est legendus, est infamis. glo. 2. ibi.

Mulier nubens intra tempus luctus ultra tertiam partem bonorum suorum, neque ex testamento, neque ex donatione inter vivos non potest viro secundo relinquere, ne inueniatur via, quę fit contra legem. gl. 4. ibid.

Mulier nubens intra tempus luctus si instituat heredem in totum secundum virum suum, in futuro erit heres: sed teneatur restituere venientibus ab intestato, quod ultra tertiam habet, vel scilicet aucter quā indig. no: licet enim acceptio non tamen est capax. §. ibid.

Mulieri secundo nubenti intra tempus luctus si aliquid sit datum ab alio, quam a primo viro suo, id non capitur a fisco, etiam defcendentibus, ascendentibus, & collateralibus vsque ad secundum gradum defcendentibus: sed si sit datum a primo

primo viro, deficientebus illis personis, id capitur a fisco. glo. praefumi. in l. r. C. de fecund. nuptiis.

Mulier si aliquid dedit a primo viro, vel ab aliquo quocunque alium subleuendo, substitutus praefertur fisco in omni, quia alias ipsa secundo viro nubente intra tempus luctus perueniret illud ad fisco. ibid.

Mulier, quae intra annum luctus nubet, & parit, & certum est, quod non parit ex priori viro, amittit vltimum fructum, & proprietatem donationis ante nuptias: sed post annum luctus nubens amittit solam proprietatem. gl. pen. in auth. eisdem. Cod. totid.

Mulier intra annum luctus secundo nubens honestioris, nobilitate ratione decoris, & iure priuatur, & omnia, quae de prioris mariti bonis, vel iure sponsalium, vel iudicio coniugis defuncti consecrata fuerit, amittit. l. a. C. eod.

Mulier olim erat impolitum tempus decem mensium ad legendum morem viri, intra quod non licebat secundo nubere: hodie vero est impolitum annus. d. l. 2. & ibi glo. 1.

Mulier intra annum luctus si nubat, tenet matrimonium, & non dicitur, quod matrimonium punitur: sed nimia festinatio. glo. fin. ibid.

Mulier suscepta ex priori matrimonio filius transiens post tempus luctus ad secundas nuptias, quid quod ex faculbat. prioris viri titulo lucratio habet, tenetur moriens filius communis resecutur, vel alteri eorum, quem elegit contemplatione meritorum, alienatione in ex transe personam per natus resecit. l. femina. C. eod.

Mulier transiens post annum luctus ad secunda vota, liberis susceptis ex prioris matrimonio quidquid a priori viro titulo lucratio consecuta est, habet potestatem tantum possidendi, & quae fructu in vita sua, & ita moriens non potest alienare in extraneum, vel in successorem susceptam ex secundo matrimonio. ibi.

Mulier transiens ad secunda vota post annum luctus, liberis susceptis ex primo matrimonio si alienet in alium, quam in liberis id, quod et titulo lucratio a primo viro datum est, cogitur restituere: filius prioris matrimonij tantum de suo proprio patrimonio, remanente usufructu apud eundem virum, ibidem.

Mulier transiens ad secunda vota post annum luctus succedit filius susceptis ex primo matrimonio, ex testamento, vel ab intestato, vel possit possidere talia bona, donec vltimus moriens autem extraneos filios superstitis illius matrimonij alienare non potest. d. l. femina. & illud.

Mulier post annum luctus transiens ad secunda vota succedit filius prioris matrimonij: & si omnes filii defecerint, habet plenum, & liberum dominium, & etiam alienandi potestatem. ibid.

Mulier post annum luctus transiens ad secunda vota id, quod a primo viro consecuta est titulo lucratio, potest alienare etiam in quemlibet extraneum deficientebus filijs prioris matrimonij. gl. a. in d. l. femina.

Mulier intra annum luctus transiens ad secunda vota maiorem penam patitur, quam si post annum luctus nubet. gl. 3. in d. l. femina.

Mulier transiens ad secunda vota post annum luctus, si id, quod a primo viro consecuta est, alienauerit in aliam personam non susceptam ex prioris matrimonij a filijs prioris matrimonij potest vendicare, nisi sit consumptum, quo casu tenetur restituere ei eundem filium tantum ex suo patrimonio, remanente sibi usufructu, sed integrabitur. ibid.

Mulier post annum luctus transiens ad secunda vota habet tantum usufructum in illa re, quam consecuta est a primo viro ex donatione propter nuptias, & non proprietatem, & testatur de alienis ex permissione legis: gl. super. in auth. in donatione. C. de fecund. nuptiis.

Mulier ad secunda vota transiens perdit dominium donationis propter nuptias: quia deserit eam proprietatem, & remanet ipsa simplex usufructuaria formalis, dicta autem in donatione.

Mulier transiens ad secundas nuptias perdit lucrum, quantum ad proprietatem eius, quod dedit quis ei pro primo viro, qui non dedit donationem propter nuptias. glo. 1.

Mulier si ad secundas nuptias transierit post annum luctus, lucrum, quod consecuta fuit ex prioris matrimonio, aequaliter hodie debet diuidi inter liberos: neque habet mulier electionem, vel licentiam diuidendi. authent. lucrum. & ibi gl. 1. Cod. eod.

Mulier ad secundas nuptias transiens, ex testamento succedit liberis prioris matrimonij: sicut & quilibet alius institutus. auth. ex testamento. C. eod.

Mulier ad secundas nuptias transiens sine ante mortem filij sine post ab intestato succedit ei solum in usufructu eorum bonorum, quae ex paterna substantia ad filium perueniunt: sed in aliis bonis, quae habuit filius non a patre, succedit ei ab intestato etiam quoad proprietatem, nisi mater inueniatur ingrata erga liberos. ibid.

Mulier transiens ad secundas nuptias post annum luctus nullo superstitis filio, priuatur proprietate bonorum filij. gl. filij. ibid.

Mulier ad secunda vota transiens post annum luctus, mortuis liberis prioris matrimonij habet plenum ius in donatione ante nuptias ei facta a primo viro, cum pacto de lucranda ea: sicut filij simpliciter, & nullo appposito pacto de lucranda: quia tunc solum habet usufructum. gl. pen. ibid.

Mulier secundo nubens, etiam post annum luctus, amittit ius proprietatis in illis bonis, quae sibi sunt relicta a primo viro. glo. filij. & auth. filij. & quia. C. eodem.

Mulier secundo nubens amittit omne id, quod pactum fuit cum priori viro de lucrando in casu existentium liberos: sed illis postea mortuis, redit omne id ad eandem mulierem. gl. 1. & 2. ibid.

Mulier sicut cogitur restituere quicquid habuit ex primo matrimonio liberis prioris matrimonij: ita debet restituere filijs secundi matrimonij quicquid habuit ex secundo matrimonio. l. a. C. eod.

Mulier quicquid a marito ex sponsalium largitate est consecuta, omne id sibi, iurisque suo collatum est, marito sine liberis ex eodem matrimonio susceptis decedente. ibid.

Mulier secundo nubens filijs tantum prioris matrimonij iniuriam facit, glo. nec profit. ibid.

Mulier imponitur poena, ut non possit a se aut a filijs largitate disponere relinquendo eam alij propter transeuntum mulieris a secunda vota. ibi.

Mulier secundo nubens sicut tenetur restituere lucra propter matrimonij filijs eiusdem matrimonij: ita vir transeuntis a secunda vota tenetur restituere filijs eiusdem matrimonij lucra dote. l. generaliter. §. Cod. de fecund. nuptiis.

Mulier secundo nubens siue intra, siue post annum luctus, lucra prioris matrimonij tenetur restituere filijs eiusdem matrimonij. §. ibi.

Mulier, quae non transiit ad secunda vota potest esse, quae de bonis mariti sibi de uoluntate sunt, liberè alienare, & confirmare: sed si casum alienauit, nec consumpsit, filij possunt vendicare eas res, & patris. d. l. 2. in d. l. generaliter. et in §. illud autem. eisdem legis.

Mulier mortui, quod vir ex dote lucratur, filijs communibus illius matrimonij omnino restituatur quoad proprietatem, usufructu patri concessio. auth. vxore. C. eod.

Mulier si secundo non nupsit, potest habere virilem portionem portionem cum filijs suis in donatione propter nuptias, & idem in patre, & in omnibus ascendentibus a secundis nuptijs abstinere: tamen. C. eod.

Mulier secundo nubens neque ex testamento, neque nomine dotis, aut donationis ante nuptias, aut donationis propter nuptias, causa mortis, vel inter vivos, quae ex certis causis morte donatoris confirmatur, non potest viritico plus relinquere, quam viri liberorum propter matrimonij inuoluntatis. l. hac. addit. 6. C. eod.

Mulier secundo nubens si ex testamento, vel alio facto reliquerit viritico, plus quam reliquerit viro ex filijs prioris matrimonij, cuiusmodi reliquerit, illud plus, quod est relictum, non valet: sed inter liberos aequaliter diuidetur: hoc idem seruatur in patre. ibi.

Mulier secundo nubens si dat totum, quod habet, viritico, ipsa deinde filijs prioris matrimonij reuocatur ita, ut sine aequali parte secundis nuptijs id est viritico. gl. diuidi. ibid.

Mulier secundo nubens dumtaxat tetraponibus ne sit uxor uxor, & eorum immobilium, maxime priorum, & annorum civilium, quae sibi decessit, siue de bonis primi viri, possit per se alienatione tamen suam totum illud. l. hac. addit. 6. C. eod.

Mulier secundo nubens durante se uxor habet usufructum in bonis mobilibus, quae ad eam de bonis viri deuoluta sunt, facta alienatione per eos, quos utraque pars elegerit arbitrio iudicatus interposito facramento, si idoneum fideiussorem dederit, quod easdem res mobiles, vel eorum pretium filijs, & filibus ex eodem matrimonio susceptis, vel post mortem eorum nepotibus ex eisdem filijs procreatis restituat. d. §. his illud.

Mulier transiens ad secunda vota vir habet usufructum rerum mobilium, quae sibi de bonis viri deuolutae sunt, si non uult, vel non potuit praestare facildationem, apud filios prioris matrimonij illi res remanent: satisfactio autem eis mariti praestita de soluenda tertia parte centesimae alienationis, quae constituitur pro rebus, quas mater lucrata fuerat. ibid.

Mulier secundo nubens pro rebus mobilibus quas lucrata est a primo viro, facta alienatione idoneam satisfactioem praestiterit filijs prioris matrimonij, poterit illas res mobiles vii frui, eademque res dare mutuo, vel obligare, vel vendere. d. §. his illud. in fi.

Mulier secundo nubens si non potuit dare fideiussorem filijs prioris matrimonij pro rebus mobilibus, quas lucrata est a primo viro, neque filij possunt dare satisfactioem idoneam de soluenda tertia parte centesimae alienationis illarum, illae res apud mulierem manebunt usque in diem vice suae. ibid.

Mulier secundo nubens pro usufructu rerum mobilium a primo viro acquiriturum si velit praestare fideiussorem filijs prioris matrimonij, & de illis rebus etiam praestare satisfactioem pro eisdem rebus, praestatur tamen tertia pars, quod ipsa potiri debet usufructu, vel domino illarum rerum: filijs tamen suae obligata bona mariti pro illis rebus. d. §. his illud. & ibi glo. fin. & in §. omnibus in d. l. hac edit. ibi.

Mulier secundo nubens si bona sunt obligata filijs prioris matrimonij pro alienatione ante nuptias, vel pro aliis rebus ab eorum patre peruentis ad eam ex eo die, quo decedente ad eam perueniunt. d. l. hac edit. ibi. §. in omnibus, & gl. maritalibus.

Mulier, quae antequam secundo nubere, obligauit alicui res, quas a primo viro lucrata est, posteaque ipsa secundo nupsit, filij primi matrimonij in vendicatione illis rebus suppositis praefertur his, quibus ante secundas nuptias erant obligata. ibid.

Mulier, vel vir ad secunda vota non transiens potest lucra nuptialia vel vendere, vel quocunque modo alienare, vel pignori obligare, & potest dominus. d. l. hac edit. ibi. §. fin. verò.

Mulier, vel vir ad secundas nuptias non transiens si non disposuerit de lucris temporalibus, puta vendendo, vel obligando illa pignori, filij prioris matrimonij possunt illa vendicare, licet hereditatem primi parentis repudiauerint: at postea decedentis adire debent. l. hac edit. ibi. §. fin. verò, & ibi gl. C. de fecund. nuptiis.

Mulier, vel vir ad secunda vota transiens quod ex ante nuptias donatione, vel ex dote lucratur, uoluo iure non potest transire in alium, nisi patrem pro numero liberorum sibi competentem. gl. fin. in d. l. hac edit. ibi. §. fin. verò, C. de fecund. nuptiis.

Mulier secundo nubens si fideiussorem praestiterit de restituendis rebus mobilibus, quas a primo viro lucrata est filijs primi matrimonij, licet habeat usufructum illarum rerum tamen si illae res id est illa lucra constant in auro vel argento, non exiget mulier, etiam datis fideiussoribus: sed filij praestabunt cautionem in materi de praestanda tertia parte centesimae illorum lucrorum, nisi primi viri iussu tunc, vel hereditas habeat aurum. authent. sed si aurum. Cod. eodem.

Mulier, vel vir transiens ad secundas nuptias lucra, quae habuit ex primo matrimonio, & quae tenetur filijs primi matrimonij, quorum vna si moriatur, si a se decedente, potest, licet post, relictis filijs, vel nepotibus, illi filij, vel de se decedente, non teneant loco genitoris sui, & non fratres. l. in quibus. 7.

bus. 7. Cod. eod.

Mulier secundum nubens lucrum, quod acquisit ex pacto non existentium filiorum, sibi competit, si filij prioris matrimonij sibi promouantur abque progenie hereditum autem conceditur quibilibet defuncti hereditibus. authent. sed & si. C. eod.

Mulier, vel vir transiens ad secunda vota lucra nuptialia ex primo matrimonio debet retinere filios primi matrimonij, & si illi non superint, restituet eorum filiis, vel nepotibus, & non fratribus. l. si quis. 8. C. eod.

Mulier, vel vir ad secunda vota non transiens lucra nuptialia ex primo matrimonio poterit, quo modo voluerit, alienare: sed si aliqua eorum non sint alienata, possunt liberi etiam non aducentes patrem, vel matrem hereditatem, dummodo adeatur eius, qui posterior moritur, illa vendicare. d. l. si quis. §. illud.

Mulier, vel vir non transiens ad secunda vota, si non alienauerit lucra nuptialia prioris matrimonij, mortuo patre, vel matre possunt illa liberi prioris matrimonij vendicare, etiam si non adeant hereditatem eius parentis, qui primo decessit: posterioris tamen tenentur adire. d. §. illud, & ibid. gl. 3.

Mulier, vel vir ad secundas nuptias non transiens censetur alienare lucra nuptialia, quoties illa relinquit specialiter ex testamento alicui, vel generaliter relinquit instituto alicui heredi. d. l. si quis. §. ceterum.

39 Mulier binuba si ex utroque matrimonio lucratur, filij prioris matrimonij non adita hereditate patris filios tantum postea morientis habent lucra precipua, quae ex primo viro conseruata est: sed lucra acquisita ex secundo viro habent filij primi matrimonij cum filiis secundis: ipsi filij secundi matrimonij non adeant patris hereditatem, à quo mater lucrata est: sed tantum matris adeant. §. gl. 1. in d. l. si quis. §. talem.

Mulieris bona: sicut patris ad secunda vota transiens sunt obligata liberis primi matrimonij pro conseruandis lucris, quae ex primo matrimonio ad eam pertinent. d. l. si quis. §. in illo.

Mulier secundum nubens non potest dare secundo viro plusquam darvi ex filiis primi matrimonij, & si dat plus, id, quod plus datum est, pertinet tam ad filios primi matrimonij, quam ad filios secundum: quod in capita inter eos diuidi debet. L. quoniam. 9. C. de secund. nuptiis.

Mulier lucra, quae conseruata est à primo viro occasione repudij, indistincte post secundas nuptias tenetur retinere filijs primi matrimonij, ad similitudinem matrimonij morte viri dissoluti. d. L. quoniam. §. fin.

Mulier secundum non nubens lucra nuptialia non poterit alienare generaliter relinquendo bona sua, vel heredem instituendo: debet enim expressè in alios conferre, alioquin praesumitur conferre illa lucra filiis. authent. nunc. Cod. eodem.

Mulier transiens ad secunda vota si plus transferat secundo marito, quam vni ex filiis prioris matrimonij, illud, plus debet diuidi inter liberos primi matrimonij aequaliter. authent. si tamen. C. de secund. nupt.

Mulier transiens ad secunda vota si nihil dederit filiis primi matrimonij, & aliquid dederit secundo marito, totum restituitur filiis prioris matrimonij ita, quod filij secundi matrimonij non fraudentur in quarta sibi debita. §. gloss. 1. ibidem.

Mulier, vel vir transiens ad secunda vota non possunt plus dare secundo marito, vel secundo uxori, quam vni ex filiis primi matrimonij, dum tamen ipsi non sint ingrati: tamen sine ingrati non admittuntur ad partem lucri eius, quod viri debitum secundo coniugi est restitutum, quod etiam habet locum in personis aui, & auiae, & nepotum in potestate, vel sui iuris constitutis. l. fin. C. eodem.

Mulier, vel vir ad secunda vota transiens si habeat odium irrationabile in prioris matrimonij filiis, sine iusta ratione non debet eos repellere à lucro eius, quod ultra debitum secundo coniugi est restitutum. ib.

Mulier, vel vir ad secunda vota transiens poterit repellere filium prioris matrimonij ab eo, quod ultra debitum secundo coniugi est restitutum, si ille filius ingratus re ipsa liquidis, & indubitis probationibus fuerit conuictus ex aliqua causa de causis à legibus expressis. ibid.

Mulier secundum nubens si fuerit in mora tacita, vel expressa restituendi vsumfructum sibi restitutum à primo viro, quam amiserat ob transfatum ad secunda vota, condemnatur ad omnes fructus, quos percipit, non ad percipiendos. l. 1. & ib. gl. 2. C. si secundum nupserit mulier.

Mulier secundum nubens vsumfructum earum rerum, quas à primo viro lucrata est, non amittit proprietatem autem sic d. l. 1. & ib. gl. 1.

Mulier secundum nubens non perdit ob id vsumfructum simpliciter sibi restitutum à primo viro, nisi vir expresserit, quod perderet illum, si secundum nuberet. authent. hoc locum. C. eod.

Mulier secundum nubens vniuersa bona non potest dare marito in praedictum, & iniuriam filiorum primi matrimonij. gloss. 1. in l. nulla. 4. Cod. de iure dotium.

40 Mulieri licet communis consensu vtriusque scilicet suo, & mariti dissoluto matrimonio post annum ad secundas nuptias conuolare, neque tenetur expectare usque ad quinquennium. l. si constante. 9. C. de repudiis.

Mulieres plerumque nouis maritis non solam res filiorum ex primo matrimonio susceptorum: sed etiam vitam adducunt. l. lex, quae tutoris. 22. §. lex enim. C. de administr. tutorum.

Mulieri permittitur lex Iulia Miscella, licet vir prohibuerit aliquid legando ei, ne ad secundas nuptias veniret, nubere, & intra annum accipere legatum, prius iuratum quod filiorum causa faceret, si contingeret se nubere. gl. 1. in l. 1. C. de iudi. viduitate tollen.

Mulieri permittitur lex Iulia Miscella, licet vir eam prohibuerit aliquid legando ei, ne nubere, nubere, & accipere legatum post annum praestando cautionem Mutianam. ibid.

Mulier permittitur hodie secundum nubere teicta conditione, & accipere legatum restitutum à viro sub conditione de non nubendo: & lex Iulia Miscella cum cautione Mutiana, & iuramento hodie sublata est. d. l. 1. & l. 2. C. eodem.

Mulier non habens filios à viro si nupserit ante completum annum lucus mor-

tis viri, efficitur infamis, nisi beneficio principis sibi remissa fuerit infamia. l. 4. C. ad Tertullian.

Mulier habens filios à viro si nupserit intra tempora lucus, efficitur infamis, nisi à principe remittatur infamia cum aliis penis contra nubentes intra annum lucus: & haec remissio prodest ei, si medietatem omnium bonorum filijs mater cum plena proprietate donauerit, & mortuo viro filio eius portio aliis accrescit: sed omnibus mortuis ab intellectu illa medietas pertinet ad matrem. d. l. 4.

Mulier transiens ad secunda vota dicitur castè vivere, & nuptiae etiam secundae dicuntur castae: cum igitur, veris, nec enim. in authent. de non eligend. secund. nubent.

Mulier secundum nubens proprietatem donationis propter nuptias amittit: & si in rebus immobilibus constituit, eas recipit: sed si in mobilibus, cautionem exigeret, nisi vir substantias habeat: his obinentibus & in permixtis rebus. §. aliud verò. eod.

Mulier ex causa facta diuorrio nubere non potest intra annum propter sobolis confusionem, & ne quid maligni fecerit erga primum virum, & ita etiam si elapsis duobus mensibus ediderit, nihilominus non potuit ante annum nubere secundo viro. §. l. confusionem. in §. si verò altera, in authent. de nuptis. col. 4.

Mulier ad secundas nuptias transiens intra annum lucus non extantibus filiis ex primo matrimonio non percipit ea, quae ex priori marito sibi relicta sunt, nec fructus pensionum, legatate, neque multo secundo ultra tertiam partem suae substantiae offerat, neque extrinsecus sentiat largitatem, neque percipiat ab vilo extraneo: aliquid: puta hereditatem, fideicommissum, vel legatum, vel donationem inter viuos: sed ea omnia debent venire ad heredes scriptos, vel ab intestato defuncti. §. primæ siquidem. in authent. de nuptis. col. 4.

Mulier si deferta lucus nuptiarum tate contra sacramentum, & ante rationem eius reddita transire ad secundas nuptias patitur, eadem poenas, quae secundum nubens intra annum lucus, gl. interpoitione. ibid.

Mulier intra annum lucus transiens ad secundas nuptias si velit ab infamia, & ab aliis penis liberari, debet donare filiis prioris matrimonij mediam partem suae substantiae purae, & non retento vsumfructu, quam diuident omnes filij, & habentes filios transfutunt ad suos filios: sed portiones non habentium filios percipiunt pro portione fratres eorum: sed si omnes sint defuncti, mater rursus accipiet eam partem, quam donauit, & lucra substantia filiorum veniat matrem vna cum aliis legitimis, vt cum fratribus, & consanguineis ex parte matris: hodie mater praefertur talibus, qui sunt coniuncti ex altero tantum parente. d. §. siquidem. veris. si verò gl. recipiat.

Mulier, quae parit intra tempus lucus, vt in vndecimo mense, vel quae intra illud tempus parit stuprum, eadem poenas patitur, quas nubens intra annum lucus, gl. interpoitione. in §. primæ in authent. de nuptis. col. 4.

Mulier secundum nubens post annum lucus nullas poenas patitur, si ex primo matrimonio nulla soboles superet: ea verò existente priuatur dominio omnis largitionis, quam conseruatus fuerit à coniuge, & illud tenetur referre filiis primi matrimonij solo vsumfructu penes nubentem remanente tantum in vita sua. §. si verò expectat. eod.

Mulier secundum nubens non potest alienare, nec obligare lucra ex primo matrimonio venientia, quod si fecerit, filiis datur potestas vendicandi illa, & etiam eorum successores, nisi sint exclusi praescriptione 30. ann. quae eis non currit, si sint alieni: potestatis, & minores pupillari aetate. §. si quod sanctum. eodem.

Mulier, vel vir ad secunda vota transiens si alienauerit lucra venientia ex priori matrimonio, liberos primi matrimonij extantibus, praemortuente eis parente nulla est omnino alienatio: si verò moriantur omnes filij, & rursus ad orbitatem causa veniat, tunc ex affectu ratum erit, quod alienatum erit, quoniam infamis erat.

Muliere secundum nubente superstitibus liberis: vno tamen filiorum abque filiis defuncto, lucrum ex primo matrimonio ad parentem redit pro certa portione ex pacto non existentium liberorum: reliquum vero ad filij heredes debet pertinere, & pro eadem portione alienatio facta à parente confirmatur, vel in totum valet, si non filij praedecefferint. ibid.

Mulier secundum nubens perdit lucra venientia ex primo matrimonio, & inter filios primi matrimonij aequaliter diuiduntur, & inter filios filiorum pro hereditatis portionibus: tamen, quod non plus capiant, quam caperet pater eorum, si viueret. §. venient. eod.

ob Mulieris, vel viri transfatum ad secundas nuptias lucra primi matrimonij pertinent ad filios prioris matrimonij, siue parentibus exstant heredes, siue alteri, siue neutri, nisi sint ingrati erga vltimo morientem, & ingrati tunc aperte probetur. §. & super his. eod.

Mulier secundum nubens non potest relinquere secundo viro plus, quam vni filiorum primi matrimonij, cui minus relinquatur, dummodo tali filio relinquatur legitima: sed si plus reliquerit secundo viro, quod est ultra, reuocatur per liberos primi matrimonij, & inter eos diuiditur nisi sint ingrati. §. optime eodem.

Mulier secundum nubens an reliquerit secundo viro plusquam vni filiorum, primi matrimonij, inspicitur tempus mortis binubi. §. quia verò haec lenis. eodem.

Mulier superstitibus filiis primi matrimonij, si secundum nupserit, & ex secundo matrimonio liberos suscepit, ea in secundo matrimonio moriente, filij primi matrimonij ad lucra venientia ex primo matrimonio vocantur, & filij ex secundo matrimonio filij vocantur ad lucra venientia ex secundo matrimonio: alij suis bonis succedunt aequaliter, & idem est in viro ad secundas nuptias conuolante. §. nec illud. eod.

Mulier transiens ad secundas nuptias existentibus liberis primi matrimonij non perdit vsumfructum à mariti donatum, licet proprietatem licet ea sibi donata fuisset. gl. reliqui in add. marg. in §. quia verò lucra. eod.

Mulier licet sit prohibuit secundum nubere intra annum lucus, matrimonium tamen tenet. §. vnum siquidem & ibidem. gloss. legitimis. in authent. de re. l. i. in q.

stiratio, & ex, quæ parit, collat. 4.

Mulier sponsa in domum viri tradita, si decesserit vir, statim ipsa lugere debet & quamvis virgo, habet dotem, & adionem de dote. l. denique. cum l. sequent. de iur. nuptiarum.

Reliqua verbo, Mater. 16. Filius 76. Dos 4. 4. 5. 5. Lugere, Vidua, Virgo, num. 43. Legare 5.

42. **MVLIER** minor, quæ dolo diuerterat, aduersus pecnam diuortij non restituitur. l. si ex causa. 10. §. si mulier. de minoribus.

Mulier quando diuerit suspicio est, quod propter aliquid delictum in matrimonio commissum diuerit. glo. 1. in l. Q. iuris. 52. de donatio. inter virum.

Mulier factio diuortio adhuc videtur intra annum restitutionis dotis esse in primo matrimonio, cum nec possit nubere secundo. gloss. restituendis. in l. 1. §. cum autem. Cod. de rei vxorie actione.

Mulieri quocumque sponsa potest quis mittere repudij, si non est archa data: sed ea data post biennium inter præsentem, & post triennium inter absentem, nisi fit iusta causa ultra differendi. gl. fin. in l. 1. C. de repudijs.

Mulier potest vii auxilio repudij, si maritum adulterum, vel homicidam, vel veneficum, vel contra principem aliquid molientem, aut falsitatis crimine condemnatum inuenierit. l. consensu. 8. C. eod.

Mulier potest vii auxilio repudij, si probauerit maritum suum sepulchrorum dissolutionem, vel sacris adibus aliquid subtrahentem, vel latronem, vel latronem fuisse potorem. ibid.

Mulier potest vii auxilio repudij, si probauerit maritum suum abactorem, vel plagiarium, vel vitæ suæ veneno, vel gladio, aut alio simili modo infidantem. ibid.

Mulier potest vii auxilio repudij, si maritum afficientem se verbis, vel ad contemptum sui, vel domus suæ ipsi infipientem cum mulieribus impudicis coitum inuentum probauerit. ibidem.

Mulier, quæ sine causa tenuit repudium, infamis est, si intra quinquennium nubat, neque dicatur connubium illa confirmatio. d. consensu. §. vir quoque.

Mulier vtens auxilio repudij sine causa, suam dotem, & donationem propter nuptias admittit, nec intra quinquennium potest iterum nubendi habet. ibid.

Mulier, quæ dotem, & donationem ante nuptias amisit, eo quod non probauerit causam repudij, probauerit postea, recuperat, & datur ei potestas nubendi post annum, ne de eius prole dubitetur. ibid.

Mulier (vel eius parentes) sine periculo dotis amittende repudium marito mittere potest donatione ante nuptias eidem marito seruata, si maritus cum vxore ab initio matrimonij vsque ad quodammodo non potuerit propter naturalem impotentiam, l. in causis. 10. C. eod.

Mulier poterit repudium mittere marito, qui eam propter naturalem impotentiam, vel fracturas, vel fracturas aliquas non poterit cognoscere intra triennium. gl. 1. & 2. ibid. & auct. sed hodie. C. eod.

Mulier indotata repudiandam virum sine causa, puniunt in quarta parte bonorum suorum eius marito applicanda: ita tamen, quod centum libras auri excedat: & si filij exant, lucro illorum cadit illa quarta pars. l. 1. §. C. eod.

Reliqua verbo, Maritus 9. 10. Repudium, Diuortium.

43. **MVLIER** contrahens matrimonium cum nobili, beneficio mariti nobilitatem acquirit, quam perdit, si mortuo marito cum inferiori nubat. l. cum, te. 10. C. de nuptiis.

44. **MVLIER**, quæ sortita est nomen femine clarissimæ, per patrem senatorem retinet dignitatem, etiam si nubat cum viro ordinis inferioris, dum tamen non plebeio. gl. 1. ibid.

Mulier, quæ sortita est nomen femine clarissimæ propter maritum senatorem, retinet dignitatem, si sit vidua, vel nubat: dum tamen non nubat viro inferioris ordinis, nisi & tunc consularem dignitatem impetret a principe. ibid.

Mulier, vel vxor regis mortuo rege dicitur regina. gl. 1. in addit. marg. ibid.

Mulier secundo nubens priuilegia, & dignitatem prioris mariti amittit, & secundum acquirat, & retinet, si non tamen permittimus in auct. de nuptiis. 8. C.

Mulier a marito nobilitatem accipit, etiam si plebeia sit, si maritus nobilis existat. gl. fortunam. & ibi add. marg. ibid.

Mulier in primo matrimonio per viduitatem consistens, priuilegia, & domicilium prioris viri retinet. ibid.

Mulier honoris maritorum eriguntur, ac genere eorum nobilitantur, ac fortissimè ex eorum persona forum, & dignitatem, quæ si postea suscipiant virum minoris ordinis, prioris dignitate priuata sequuntur conditionem, & domicilium secundi viri. l. si C. de incolis. lib. 10.

Mulier nobilis contrahens matrimonium cum gyzaciario, vel monetario, si post denunciationem sibi factam non recedit, efficitur gyzaciaria, vel monetaria. l. 4. & l. edicimus. C. de mulieribus. lib. 11.

Mulier ascripticia nubens monetario, nisi post denunciationem a domino teneatur, efficitur conditionis mariti. d. l. edicimus.

Mulier ascripticia copulans se cum alio in consortium, eam sua sobole reuocatur. l. mulier. C. de agniti. lib. 11.

Mulier liberæ contrahentes matrimonium cum ascriptitis non perdunt ipsas, nec eorum posteri libertatem. l. 1. C. eod.

Mulier habens dignitatem, & nobilitatem ex progenie l. 1. C. de dignitatibus. l. 12.

Mulier patris, & aut illustrum conditionem retinet, dum tamen nubant clarissimis. ibid.

Mulier libera si seruili amore capta coniugatur a alieno seruo contra domini iurisdictionem, olim perdat libertatem per S. C. Claudianum, & etiam substantiam: sed hodie neque substantiam, neque libertatem perdit. §. si inf. success. si ubi. quæ sicbant.

Mulier tamdiu iura primi viri retinet, quamdiu alij non nubat. gl. 1. in l. si mulier. 29. de religio.

Mulier sequitur forum viri in causis nondum ceptis in alio iudicio, secus in ceptis. l. p. de iur. dict. omnium lib.

Mulier præuenta per sententiam, vel per litis contestationem eorum vno iudice, postea mutando forum non eximitur a iurisdictione præuenientis. ibid.

Mulier per matrimonium mutat domicilium: sed non concubina. gl. 1. ib.

Mulier per matrimonium sequitur forum viri. gl. colloca. 12. l. 1. §. permittitur. de liber. agnosc.

Mulier contrahens matrimonium non legitimum non sequitur forum viri, neque adtingitur ad inuenera ibi, unde maritus est: sed tantum ibi, unde ipsa orta est. l. p. §. si ad municipal.

Mulier quamdiu nupta est, videtur incolae eius ciuitatis, cuius est maritus, nec cogitur interim fungi munere. ibi, unde originem trahit. l. si §. idem rescriptum. eod.

Reliqua verbo Famine. 3. 4. Vidua, Vxor. 11.

MVLIERI, quæ putat se prægnantem, sufficit notum facere marito, quod sit 44 prægnans ex eo, nec tenetur denunciare marito, quod mittat custodes, l. 1. §. permittitur. de liber. agnoscend.

Mulier, quæ putat se prægnantem, & ne dicatur partus suppositus, debet ipsa, vel patens eius, cuius in potestate est, vel is, cui specialiter ab eis mandat est, se esse prægnantem ex eo denunciare intra 30. dies continuos computandos post diuortium. ipsi marito, vel parenti, cuius est in potestate, aut domui, si nullius eorum copiam habeat. ib.

45. **MVLIER** incipere debet denunciare post diuortium in 30. dies: videlicet eâ esse prægnantem, neque debet incipere a viro. d. l. 1. §. illud.

Mulier si post diuortium intra 30. dies continuos non denunciauerit se prægnantem, postea denunciatio causa cognita iusti erroris adiudicatur, vt quia ignorabat se prægnantem, d. l. 1. §. si mulier.

Mulier si in totum omiserit denunciationem, nihil nocet ei, qui editur, si probet se esse filium: mari tamen nocet: quia etiam si sit maior triennio, alere eum cogitur: aliis non nisi pater fit incops. d. §. si mulier, & ibi gloss. ei, qui editur.

Mulier si custodes, quos maritus, vel iudex misit, non admittit, cogi potest remediis prætoris eos admittere, si maritus omnino vult, quod illi admittantur, gl. non agnoscere. in d. l. 1. §. si maritus.

Mulier si intra triginta dies non denunciavit, cessat Senatusconsultum Plautianum, neque præiudicat parui, si intra triginta dies post diuortium partum ediderit. d. l. 1. §. & eleganter.

Mulier si non denunciauerit marito intra 30. dies ex die diuortij, se prægnantem ex eo, maritus quondam non cogitur agnoscere parum, quod intelligitur quantum ad alimenta, & donec probauerit puer suum esse filium, quod filio non est prohibitum. d. l. 1. §. idem per contrarium.

Mulier si non denunciauerit intra 30. dies ex die diuortij se prægnantem, nihil præiudicat filio, si filius est: non tamen in iure sui hereditas nec in alimentis: sed si maritus denunciatus non misit custodes, vel non negauerit partum suum datum cogitur alere: ceterum reculare poterit filium. dict. l. 1. §. ex his.

Mulier si post diuortium negat se prægnantem, & maritus dicat eam prægnantem, debent vocari ad locum honestum tres obstrictæ, vt mulieres insipientes: & si duæ, vel omnes dicant esse grauidam, apponuntur custodes pro partu: & si mulier non pariat, presumitur maritus iniuriam fecisse vxori appendendo custodes: sed si obstrictæ dicant non prægnantem, non est opus custodibus, l. 1. de ventre inspicendo.

Mulier quando dissimulat se prægnantem, vel quando negat non habere locum Senatusconsultum Plautianum, nec rescriptum Adriani: sed habet locum tunc titulus de ventre inspicendo, d. l. 1. §. 1.

Mulier post diuortium ad instantiam mariti potest ad prætorum euocari, & apud eum interrogari an putet se prægnantem, & respondere cogi debet, & si non veniat ad ius: vel si venit: nolit tamen respondere, debet iudex eam cogere capitis pignoris, vel multa indicta: est interrogata dixerit se prægnantem, habet locum Senatusconsultum Plautianum, vel rescriptum Adriani: sed si negauerit se prægnantem, tunc iudex secundum rescriptum de ventre inspicendo adhibebit obstrictæ, dict. l. 1. §. ex rescripto. & ibi gloss. exhiberi.

Mulier post diuortium ad instantiam mariti inspicenda est, an sit prægnans, do- 45 mus honeste femine, in qua est inspicenda, & obstrictæ debent eligi, & adhiberi per iudicem, & non per mulierem, vel maritum, d. §. ex rescripto. ad fin.

Mulier si se inspicit ab obstricticibus non patitur, vel recuset venire ad domum, debet iudex eam cogere capitis pignoris & multa imposta. ib.

Mulier post diuortium ad instantiam mariti, si adhibita sint obstrictæ ad inspicendam eam, & omnes, vel plures renuncient eam non prægnantem, potest mulier agere actione iniuriarum ex hac causa contra maritum, qui animo iniuriæ faciendæ fecit, secus si fecit non animo faciendæ iniuriæ: sed nimo desiderio liberorum suscipiendorum ductus, vel si ea illum illexerat, vt crederet, quod constante matrimonio hoc omnino fingerat, d. l. 1. §. si omnes.

Mulieres solent inducere maritos ad credendum, quod sunt prægnantes, dum volunt eis placere, vel quando volunt pellem, vel vestem. gloss. illexerat. ibidem.

Mulier mortuo marito, si dicat se prægnantem agnatis, & aliis, ad quos res pertinet, intra mensem, quo mortuus est maritus, bis debet denunciare, vt mittant, si velint, obstrictæ, quæ ventrem inspiciant: & debent mitti quique tantum, ne aliqua earum, dum inspicit, inuita muliere ventrem tangat, d. l. §. de inspicendo.

Mulier mortuo marito si dicat se prægnantem, debet parere in domo honestissime femine eligenda a iudice. ib.

Mulier, quæ mortuo marito dixit se prægnantem ante 30. dies, quomodo putet pariturum, debet denunciare his, ad quos ea res pertinet, vt procuratoribus eorum, vt mittant, si velint, qui ventrem custodiant. ib.

Mulier, quæ mortuo marito dicit se prægnantem, debet parere in conclauis iudice designato, in quo non debent esse plures aditus, quam vnus: & si fuerint plures, ex vtraque parte tabulis debent præfixi, & ante ostium eius conclausi liberi tres, & tres liberæ cum quatuor comitibus debent custodire, d. l. 1. §. in conclauis.

Mulier partura post mortem mariti quoties ibit ad conclauis a iudice designatum ad partuendum, vel ad balineas, vel alibi, custodes, si velint, id ante præstent: & eos, qui ingrediuntur, excutiant. ib.

Mulier paritura post mortem mariti interim dum est in conclavi, custodes, qui ante conclave positi sunt, si volunt omnes, qui conclave, vel domum introierint, excutere possunt. ibid.

Mulier mortuo marito ad paritendum posita in domo, vel conclavi, cum parturire incipit, debet denunciare his, ad quos ea res pertinet, aut procuratoribus eorum, ut mittant, quibus praesentibus pariat, & quinque dumtaxat mulieres libere mitti debent, ita, ut ne praeter duas obstrictas sint in eo conclavi plures mulieres libere, quam decem, & ancillae plures, quam sex: & haec mulieres, quae intus futurae sunt, excuti debent omnes in eo conclavi, ne aliqua praegnas sit, & tria lumina debent esse ibi, & non minus. d. l. 1. §. mulier cum parturire.

46 Mulier mortuo marito, ac in conclavi posita, si peperit, id, quod natum est, his, ad quos ea res pertinet, vel eorum procuratoribus, si inspicere velint, ostendi debet, & educari debet apud eam, apud quem iussit pater in testamento: sed si nihil iussit, aut is, apud quem voluit educari, noluit eum recipere, constituit iudex causa cognita apud quem educetur, d. l. 1. §. quod natum.

Mulier mortuo marito in conclavi posita si peperit, & quod natum est, educandum sit traditum alicui, is, apud quem educatur, quoad trium mensium sit, bis in mense, & ex eo tempore quoad sex mensium sit semel in mense, & a sex mensibus quoad annulus fiat, alternis mensibus, & ab annulo quoad fari possit semel in sex mensibus, ubi voluit, debet ostendere. d. l. 1. §. quod natum.

Mulier, quae mortuo marito dicit se non praegnantem, si non observat ea, quae statuta sunt in edicto de ventre inspicendo, nocebit parvi, qui cum natas fuerit, non habebit bonorum possessionem Carbonianam. d. l. 1. §. si cui. & ibi gl. possessionem.

Mulier, quae mortuo marito dicit se praegnantem, debet denunciare his, quorum interest, partum non edi: quia volunt succedere defuncto in tota hereditate, vel in parte, ab intestato, vel ex testamento. d. l. 1. §. quamvis.

Mulier, quae mortuo marito dicit se praegnantem, debet denunciare seruo heredi instituto à defuncto sub conditione, si nemo natus sit, ut ab obstrictibus inspicatur an sit praegnas, & debet observare, quae ab edicto de ventre inspicendo statuta sunt. ibidem.

Mulier, quae mortuo marito dicit se praegnantem debet denunciare his, quos proximos spes successiois contingit, veluti primo gradu heredi instituto, non substituto, & si maritus fuit intestatus, debet denunciare his, qui primum locum ab intestato tenent, & si plures ab intestato successuri sunt, omnibus debet denunciare. d. §. quamvis ad fi.

Mulier, quae mortuo marito dixit se praegnantem, si omisit aliqua leuia ex his, quae ab edicto de ventre inspicendo observari debere statuta sunt, excusatur, nec debet parvi denegari bonorum possessio: secus si graue aliquid omiserit, veluti inspectionem ventris, & custodiam, & praesentiam ad partum, & posse inspicere natum, nisi omiserit aliquid horum, propter eius rusticitatem, vel imperitiam, vel morem regionis. d. l. 1. §. si. & ibi gl. p. e. cum l. seq.

Mulier mortuo marito si dicat se praegnantem, substitutus ventri, vel institutus, si ventrem feruare, & inspicere velit, audiri debet. l. 3. cod.

Mulier quandoque in quadragesimo die post primum partum potest parere, ergo & tanto serius concipere, & ita ante quadraginta dies post conceptionem incertum est verum generetur vnus, vel plures, cum quidam. jo. §. ium. de accipiendi. herede.

Mulier, quae partum subiecisse dicitur, licet decesserit, statim cognoscendum est de participib. criminis sed si omnes etiam participes decesserint, ex Carboniano differunt quatio status impuberis, & bonorum in tempus pubertatis. l. 2. de Carboniano.

47 Mulier si accusetur de partu supposito, eius accusatio non debet differri in tempus pubertatis pueri: & est verisimile quod causam capitalem ille, quem tangit, agat ex fide. l. i. C. de falsis.

Mulier ante tempus luctus pariens, cum certum, & indubitatum est, partum ex viro premortuo editum non esse, eandem petetur poena, quas subit mulier intra tempus luctus nubens, & nedum proprietate sed etiam usufructu donationis ante nuptialis priuatur. §. vnus si quidem, in authent. de restituito. & ea, quae patet.

Mulier per decem menses, & duos dies potest portare filium in ventre, & non plus. gl. perfecto. ibid.

Mulier oportet quod filium portet plusquam sex mensibus. ibid.

Mulier, quae intra annum luctus peperit: puta in vndecimo mense perfecto, & ita cum certum est ex marito non esse, praesumitur etiam quod superstitie viro casse non vixerit. d. §. vnus si quidem. & ibi gl. vt appareat. & gl. sequen. & gl. maligne.

Mulier praegnas si pugno à te percussa eiecerit partum, teneris Aquila, l. si feruus. 27. §. si mulier. ad legem Aquil.

Mulier dans operam ad abortum, vel suffocandum filium, quem habet in utero iam per 40 dies, teneretur de homicidio, & idem quocumque operante, l. 4. & ibi gl. si. & add. marg. de extraord. crim.

Mulier viscera suis vim inferens, quod faceret abortum, & fecit, in exilium relegatur. l. si mulierem. ad leg. Corn. de sicariis.

Reliqua verbo, Maritus 11. 12. Nasci, Partore, Partus, Filius 24. 25. 26. & infra 53. Hares 3.

48 Mulier sciens se non esse praegnantem, si vt praegnas per calumniam in possessionem mittatur per sententiam, infamatur, & coercetur actione in factum quod interest eius, qui experitur, l. notatur. & ibi glo. 1. de his, qui norant.

Mulier filia fam. si ventris nomine per calumniam in possessionem sit missa cum sciret quod praegnas non esset, vel conceperit ex alio, infamis est, si sine iussu patris petiit se mitti: secus si iussu eius, & tunc datur actio in factum aduersus patrem, quantum ex eo ad eum peruenit, l. debuit. & ibi glo. 1. eodem.

Mulier, quae falsa exultatione decepta, credens se praegnantem, ventris nomine si fuerit missa in possessionem, non videtur per calumniam missa: & ita non est infamis, l. ea, quae. & l. seq. cod.

Mulier potest deferre iuramentum an sit praegnas, vel non: & si iurauerit, mittitur in possessionem ventris nomine, & prodest ei tale iuramentum, ne conueniatur quasi calumnia causa ventris nomine fuerit in possessione, vel ne patiarum vim in possessionem non tamen prodest, vt post editum partum non queratur partus, an ex eo editus sit, vel non, cuius esse dicitur: quia tunc non obstante iuramento veritas inuestigari debet, l. ait prator. 3. de iureiurand.

Mulier ventris nomine missa in possessionem bonorum mariti, si dolo malo eam possessionem in alium transulerit, tenetur actione in factum ex edicto si ventris nomine muliere in possessionem missa eadem possessio, &c. tenetur etiam mulieris pater, si in eo dolum commisit, contra quos datur actio in quantum interest eius, qui experitur, & is, qui dolo malo venit in possessionem, cogitur diffidere ab ea per interdictum, quod prator adiecit dicto edicto si ventris nomine, &c. l. 1. & ibi glo. per interdictum. si ventris nomine in possessionem.

Mulierem ventris nomine missam in possessionem bonorum mariti non debere transferre eam possessionem dolo malo in alium, interest eius, qui contra mulierem, vel eius patrem agit pro tali interese, vt si is, cui possessio translata est bona fide, fructus perceptos consumpserit, vel si praeo venerit in possessionem, à quo fructus consequi non possit: quia soluendo non est. d. l. 1.

contra Mulierem, vel eius patrem transferentes dolo malo in alium possessionem, in quam ventris nomine ipsa missa fuit, datur actio in factum ex edicto si ventris nomine, &c. etiam post annum ad interesse: quia rei persecutio nem habet, sed si pater mulieris in eo dolum non commisit, non tenetur ipsa, nisi in quantum ad eum peruenit. ibid.

Mulier ventris nomine in possessionem missa dicitur dolo facere non solum, quando veniens in eam possessionem non prohibetur etiam quando circumferendi alicuius causa clam, & per quamdam machinationem in eam possessionem introduxit, l. a. si ventris nomine in possessionem.

Mulier si ventris nomine in possessionem missa sit, eius pater dolo eam possessionem transulerit in alium, is, cuius interest potest agere, si vult, vel contra partem, vel contra filiam: & si elegit filiam, à qua habuit totum interese, praeterquam sumptus vitae, vt quia illa non habet plus, non potest agere contra patrem nisi pro illis sumptibus. ibid.

Mulier ventris nomine in possessionem missa debet viuitere possidere veniens in eam possessionem, aliis dicitur committere dolum, & de eo tenetur ei, cuius interest non fuisse admiffum. gl. 1. eodem.

Mulier mortuo marito, eius herede deferente, si iurauerit se praegnantem ex viro quondam fuo, seruandum est iuramentum, & mittitur ventris nomine in possessionem bonorum mariti, & in ea stabit, donec pariat, nec tenebitur, quasi calumnia causa in possessionem fuerit missa, nec vis ei facienda est post iuramentum: sed postquam peperit nihilominus heredes mariti agere, & probare debet non esse genitum ex viro mortuo, l. 1. eodem.

circa mulierem dandam possessionem ventris nomine sicut est facilis index, ita etiam debet esse seuerus in non relinquendo calumniam eius impunitam, quando per calumniam ventris nomine se mitti petiit. ibidem.

mulier per calumniam in possessione ventris nomine dicitur, quae sciens, prudenque se praegnantem non esse voluit in possessionem venire. ibid.

contra Mulierem per calumniam in possessionem missam ventris nomine datur actio in factum ex edicto, si mulier ventris, &c. quasi poenalis intra annum vitalem, & non vitra, & datur quanti agentis interuist eam non fuisse missam, & etiam datur in mulieris partem, si per eam factum sit, vt in possessionem per calumniam veniret. ibid.

Mulier ventris nomine per calumniam in possessionem missa tenetur actione in factum ex edicto si ventris nomine, &c. ei, cuius interest eam in possessionem non fuisse missam, veluti coheredi speranti partum, vel ei, cui substitutus fuit, vel ei, qui ab intestato, si partus non fuisset, succedere potuit, in alimentis expensis sine causa in ventrem non plenum, & in interesse hereditatis, quam amisit heres heredis ex causa mulieris, vt quia heres extraneus decessit non adita hereditate dubitans, an illa esset praegnas, vel non, & ita eam non aditam non transmissit ad heredem, d. l. 1. §. compet. & §. si ibi gl. exclusus.

Mulier sine calumpnia in possessionem missa ventris nomine non tenetur actione in factum ex edicto si ventris nomine, &c. ad alimenta expensa in ventrem non plenum, & alia. d. l. 1. §. interese.

Muliere per calumniam ventris nomine manente in possessione bonorum mariti si substitutus ventri decesserit non adita hereditate, heres substituti poterit agere contra mulierem actione in factum ex edicto ad pretium illius hereditatis, & etiam legatarij ad estimationem legatorum. l. si cod.

Mulier per calumniam in ventris nomine sit in possessione missa, & in eo dolum patris interese, pater tenetur fuo nomine in solidum ex edicto, si mulier ventris nomine, &c. & infamabitur: sed si non sit doli particeps, tenetur solum in quantum ad eum peruenit, d. l. 1. §. si. & ibi gl. si.

Mulier inuenta praegnas post mortem viro, potest mitti in possessionem bonorum ventris nomine, gl. in l. mulier. quemadmodum restat.

Mulier ventris nomine si in possessione sit, aperienda sunt secundae tabulae: id est pupillares, vt sciatui cui demandata sit curatio. d. l. si mulier.

Mulier si sit missa in possessionem ventris nomine, & mox natus ante bonorum possessionem vnde liberi acceptam decesserit, non nocet matri, si non suus patri agnoscitur, l. 2. §. si quis ex liberis. ad Terrull.

Mulier ventris nomine in possessionem missa per calumniam si pronuncietur, efficitur infamis, gl. accipit. in l. si mulier. 22. de donat. causa mort.

Mulier vt mittatur in possessionem ventris nomine oportet eam esse omnino praegnantem tempore mortis viro, & eo tempore, quo se in possessionem mitti petiit, nec sufficit dicere se praegnantem, l. 1. §. 1. de ventre in possessionem mittend.

Mulier ventris nomine toties mittitur in possessionem, quoties ventem non est exheredatus, & id, quod in vtero est, futurum est inter suos heredes: vt quia ex viro exstante sui iuris, & vxore conceptus est, d. l. 1. §. toties & ibi glo. inter suos.

Mulier

Mulier ventris nomine mitti in possessionem non potest peti. si venter non est pariturus suum, vel quasi suum: fed agnatus, vel cognatus: quia tunc datur, unde agnati, vel unde cognati, vel alia bonorum possessio ibid.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem etiam incertum fit, dum tamen aliquo casu possit existere, quod, qui edierit, suus futurus sit, d. l. i. §. fed & si incertum.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem, etiam si testator exheredationem fecerit ita, si filius vnus mihi nascetur, exheres esto: quia potest nasci filia, vel plures filii, vel filius, & filia d. §. fed et si ibi gl. filia.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem etiam pendente conditione, sub qua posthumus fuit exheredatus, d. l. i. §. fed et si sub conditione.

Mulier ventris nomine non potest mitti in possessionem viuentibus institutis, & aduentibus, quando venter ab institutis exheredatus, & a substitutis prateritis fuit, d. l. i. §. si venter.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem viuentibus institutis, quando venter fuit prateritus ab institutis, & a substitutis exheredatus: sed si non viuunt instituti ibid.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem bonorum foci, si eius maritus captus fuit ab hostibus: quia aliquo casu spes est, id, quod nascitur, inter suos heredes futurum fore, vt si pater eius apud hostes decedat, d. l. i. §. si filius.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem, si defunctus exheredasset ventrem ita, qui mihi intra tres menses mortis mee natus erit, exheres esto, vel post tres menses: quia aliquo casu suus heres futurus est, d. l. i. §. fed et si quis.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem, etiam si tempore mortis non fuerit vxor, forte diuortio separata ab eo, d. l. i. §. et si fime.

Mulier pragnans etiam ex filio emancipato, ventris nomine mittitur in possessionem bonorum foci, d. l. i. §. etiam ex emancipato. & ibi gl. etiam.

Mulier pragnans ex filio in potestate, qui postea emancipatus decessit, ventris nomine mittitur in possessionem bonorum filij emancipati mariti sui, etiam si focerit vxorem ibid.

Mulier pragnans mittitur in possessionem bonorum aui adoptiu, quando filius in adoptionem datus decessit pragnante vxore, deinde adoptator mortuus sit, mittitur etiam in possessionem bonorum eius, qui dictum filium in adoptionem dederat, si hic nepos posthumus institutus fuit ab auo naturali, d. l. i. §. si filius adoptionem.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem defuncti sui casibus, quibus natus iungitur parti emancipato, vel alio modo a patria potestate liberato ibidem.

Mulier, que ventris nomine petit se mitti in possessionem, si negetur vxor, vel natus esse, vel fuisse, vel ex eo pragnante non esse contendatur, summam de hoc cognoscendum est si constituit de manifesta calumnia mulieris, non mittitur ipsa in possessionem: sed si dubium est, mittitur in possessionem, & idem dicendum est, quando mulieri status controuersia sit, dict. l. i. §. si ea, que.

Mulier prima pragnante facta, si quis secundam duxerit, eamque pragnantem fecerit, & decesserit, vtique venter mittitur in possessionem, nisi cuiusdam calumnia appareat d. l. i. §. si quis prima.

Mulier quocunque ventris nomine mittitur in possessionem, potest postulare curatorem dari bonis, & ventris: sed si petit dari tantum ventri, creditores mittuntur in possessionem causa custodie: sed si petit dari ventri & bonis, creditores erunt secuti: & curator dari debet idoneus cum inquisitione, & potest dari solum vnus bonus, & ventris: & si vtile fit bonis, plures poterunt dari, l. i. §. quocunque, de ventre in possessionem mittendo.

Mulier quando mittitur in possessionem ventris nomine, debet a curatore percipere ex bonis ea sola, sine quibus se sustinere, & ad partum vsque perducere non possit, & inhanc rem curator est constituendus, qui cibum, potum, vestitum, & lectum, mulieri prater pro facultatibus defuncti, & dignitate eius, & mulieris: & ad hac curator debet prastare sumptus primo ex pecunia, que est in hereditate, deinde ex fructibus, postea de mobilibus, vitimo de immobilibus, d. l. i. §. mulier missa & ibi gl. consueuerat.

Mulier, quando mittitur in possessionem ventris nomine, si curator ventri, & bonis datus non sit, heres, vel substitutus debet tantum perennuare res omnes hereditarias, & assignare mulieri, d. l. i. §. eligitur.

Mulier missa in possessionem ventris nomine tamdiu debet esse in possessione, quamdiu aut pariat, aut abortum faciat, aut certum fit non esse pragnantem: & si sciens se non esse pragnantem consumpserit, dicitur illa de suo consumpsisse, d. l. i. §. fin.

Mulier missa in possessionem ventris nomine si ediderit eum, qui repulsus est, debet a possessione discedere: sumptus tamen ab ea facti bona fide credens se pragnantem ex defuncto, non reperiuntur ab ea, l. 2. & 3. & ibi glo. i. eodem.

Mulier non mittitur in possessionem ventris nomine extraneo posthumo instituto, nisi mater non habeat aliunde, unde se alere possit, sed si instituto posthumo suo quia tunc mittitur, etiam si haberet unde se aleret, l. extraneo, & ibi gl. i. eod.

Mulier ventris nomine cum cause cognitione mittitur in possessionem, quando is, qui ventri mouet questionem, est de liberis, & tunc fit plena cause cognitio, licet in iam nato fuerit summaria: fed quando is, qui mouet questionem, non est de liberis: sed de agnatis, vel cognatis defuncti, vel quando nullus mouet questionem, & tunc fit summaria causa cognitio, l. vbi cumque, §. 1. & ibi gl. interdictum, eod.

Mulier ventris nomine quando petit se mitti in possessionem, si accusatur de adulterio, vt impeditur partus mitti in possessionem quasi ex adulterio conceptus, debet differri questio adulterij, ne prauiciudicium fieret nascituro, vel iam nato: fed si accusatur de adulterio, vt ipsa puniretur, potest statim cognosci de causa adulterij, neque debet differri, si ventris, & ibi gl. 2. eod.

Mulier quando mittitur in possessionem ventris nomine, quod in ista alimenta diminutum est, decurabitur vel vt res alienum, l. pen. eod.

Mulier ventris nomine mittitur in possessionem, quando is, qui in vtero est, habet bonorum possessionem a patre, licet sit defuncta in quarto gradu, vel vteriori, dummodo alius eum non precedat, §. l. fi. & ibi gl. fi. eod.

Mulier iuranti, delato sibi iuramento per heredem, datur possessio ex edicto de vepre in possessionem mittendo inducto, ad exemplum Carboniani: sed si heres, cui delatum fuit iuramentum a muliere, iurauerit non esse pragnantem: causa cognita denegatur possessio mulieri, ne bonorum possessio denegata mulieri ius ordinarij eripiat pupillo, l. cum mulier, de Carboniano.

Reliqua verbo, Venter, Curator 2.4.25. Iuramentum 5.13.

MVLTER grauida repudiata si marito absente filium peperit, ac irata cum spursum in actis proficiatur, non obest talis professio matri irata facta, quominus filius in potestate sit, & matre mortua inretracta iussu eius hereditatem matris adire possit, l. pe. de probatio.

Mulier in metallum damnata si peperit filium, quem conceperat ante damnationem, si deinde restituta fuerit, cognationis iura videntur huic matri restituta quoad filium; sed si post damnationem concepit cum filium: quia tunc parit serum, nisi restituitur cum matre, l. fin. & ibi glo. fin. de sententiam passis.

Mulier potest habere filium, quem mortis tempore non habuit: vt puta eum, quem ab hostibus redemit, l. etiam ca mulier, l. 14.1. & ibi gl. 1. de ver. significatione.

Mulier etiam illa, cum moretur, creditur habere filium, quae ex fisco vtero edere potest, & potest agere de inofficio extraneis institutis, ibid.

Mulier non habet filios in potestate, glo. fi. in l. vbi auarium, Cod. de suis, & legitimis.

Mulier, quae nec filios suos habet in potestate, non potest aliquem arrogare, l. mulierem, C. de adoptio.

Mulier potest adoptare quem in filium permisso principis in solarium liberorum amiforum, ibid. & l. in adoptionem, C. eod.

Mulier adoptans aliquem in filium permisso principis non habet eum in potestate, cum nec filium naturalem habeat, gl. fin. d. l. mulierem.

Mulieres non possunt esse curatrices: fallit in matre, & aua, l. scire, 2.4. & ibi glo. non creabunt de tutoribus datis.

Mulier luxuriose id est prodigialiter luxuria viuenti bonis interdici potest, & ei dari curator, l. & mulieri, & ibi gl. 1. de curator, furio.

Mulier vt patrimonium filiorum suorum gereret, si promissit securitatem tutoribus eorum, & prastiterit fideiussores, vel pignora dederit, neque ipsa, neque fideiussores ab ea prastiti, neque res pignorate adiuuantur Velleiano, l. si mater, C. 6. Cad Velleian.

Mulier si tutoribus volentibus se excusare interposuerit se promittens indemnitatem eis pro filio suo pupillo, Velleiano vt non prohibetur, d. l. 1. si mater, & ibi gl. 3.

Mulier, quae filio petit tutores, & omne periculum sponte suscipiens fideiuscit pro tutoribus, iuuatur Velleiano, ibid.

Mulier, quae vt patrimonium filiorum gereret, si promissit securitatem tutoribus, quodammodo suum negotium gelsisse videtur, & ideo non iuuatur Velleiano, d. l. mater.

Mulier promittens pupillo filio id, quod debet, vel debebit ei tutor, vel econtra tutori de eo, quod debet, vel debebit ei pupillus, censetur intercedere, gl. 3. ibi, iuuatur Velleiano.

Mulier promittens pupillo filio id, quod ipse pupillus debet, vel debebit tutoris vel econtra tutori de eo, quod ipse tutor debet pupillo, tunc non censetur intercedere, d. gl. 3.

Mulier petens filio tutores suscipiens sponte periculum si fideiuscit ipsis tutoribus, iuuatur Velleiano, nisi specialiter fuerit comprehensum decreto pratoris dari tutores matris periculo gl. fi. ibid.

Mulier regulariter non potest tutelae officio fungi, l. 1. C. quando mulier tutelae officio.

Mulier potest esse tutrix, si a principe impetret, gl. 1. ibid.

Mulier quandoque potest esse tutrix, quod non est in seruo remanente seruo, §. gl. 2. in l. 1. C. de eo, qui pro tutore negot.

Mulieres omnes prater matrem, & aua, non possunt subire tutelae officium, auth. matr. & ibi gl. 1. C. quando mulier tutelae officio.

Mulier promittens indemnitatem tutori filij sui ex eo, quod tutor cessit ei administrationem tutelae, teneatur, neque iuuatur Velleiano: quia suum negotium gelsisse videtur, l. tutorem, 9. & ibi gl. pen. C. arbitrium tutelae.

Mulier potest esse exequutrix testamenti, id est potest esse exequutrix inter viuos & extra iudicium, l. fed et si pupillus in add. marg. de instit. actione.

Mulier agnoscens legatum sibi relictum potest esse exequutrix testamenti, & cogitur illud officium acceptare, l. a filio de aliment. & cibari.

Reliqua verbo, Filius 2.4.25.26. Cy supra 41. Mater 11.12.13.14.

MVLTER s, quae indignam honore conseruationem imbecillitate sexus elegerint, competenti moderatione subleuande sunt, l. imperialis, 23. Cod. de nuptijs.

Mulieres scenice de relictis mala, & inhonesta conuersatione, si commodiorem vitam amplexae fuerint, possunt impetrare a principe, vt eis liceat cum ceteris contrahere matrimonium: quo impetrato ad primum statum intelliguntur reductae, l. imperialis, §. praesenti.

Mulierem scenicam ad frugem melioris vitae reuertentem impetrata licentia potest vnusquisque recipere in vxorem sine ulla poena: & filij nati ex illo matrimonio sunt legitimi, ibid.

Mulieres scenicae ad frugem melioris vitae reuertentes impetrata licentia a principe contrahendi matrimonium, possunt a contrahendo se abstinere salua eis; nihilominus exultatione tam in alijs omnibus, quam ad transfundendam, quibus voluerint, substantiam suam, & suscipiendam hereditatem sibi testamentis ab alijs relictam, vel ab inretracto relictam, l. imperialis, 23. §. praesenti, C. de nuptijs.

Mulieres scenicae dicuntur, quae ludant in scena, & istae etiam sunt infames, gl. scenicae, in d. l. imperialis.

Mulieribus scianis, vel quibuscumque aliis si imperator concedat dignitatis titulum, videtur cum omni macula, & impedimento dispensare, per quam maculam certis hominibus coniungi legitime ipsæ prohibebantur, d. l. imperialis. §. families.

Mulieribus scianis imperator concedendo dignitatem sine administratione veluti si concederet, quod esset illustis, vel similis tacite videtur dispensare cum macula. gl. 3. ibid.

Mulieribus scianis penitentes possunt supplicare principi, ut eis restituatur fama, ut possint nubere honestis personis, d. l. imperialis. §. præfenti.

Mulieribus scianis si iuraverint semper permanere in illo vitio, & in libidinis infamia, postea penitentes possunt petere a principe, ut eis restituatur fama, neque tale iuramentum valet, quia est illicitum, & potius puniendus est ille, qui exigit tale iuramentum, quam illa, quæ iuravit, gl. fin. d. §. præfenti. & auth. quod eis. C. cod.

À Muliere scianis infurandum de permanendo in illo vitio præfatum non tenet, nec fideiusorioris datio, & expensæ ab ea penis mulcatur, & iudex in illarum extortione negligens punitur, authent. scianis non solum fideiusores, & per totum, column. §.

Reliqua verbo, Infamie, 7.

55 MVLIER inops, quæ est sine dote, succedit marito locupletis morienti, ex testamento, vel ab intestato, in quarta parte, si liberi communes, vel alterius matrimonij sint tres, vel pauciores; si vero plures, succedit in virilem portionem referendo proprietatem liberis, auth. præterea. C. unde vir, & vxor. & §. quia vero. 2. & ibi gl. in talibus. in auth. ut liceat matri, & auæ. col. 8.

Mulier quando matrimonium contractum fuit sine dote viro locupletis præmoriens filius cum parentibus habet quartam in bonis viri, & residuum habent parentes viri, §. reprob. gl. in talibus. dd. in d. auth. præterea.

Mulier quando matrimonium fuit contractum sine dote, succedit in bonis viri in quartam etiam solis transuersalibus existentibus, §. d. gl. talib. in d. §. quia vero.

Mulier licet dicatur successe necessearius in fundo dotali locato a marito: actio tamen ex locato mariti non transit in mulierem sine cessione mariti, nisi maritus sit absens, vel non reperitur, §. gl. tertia portio. vers. item an sine, & ibi add. marg. in l. diuortio. soluto matrim.

Mulier si sit relicta domina vsuaria, vel usufructuaria valet legatum, & eligere potest plenum dominium, vel usufructum in vita sua: de consuetudine tamen extraneis liberis heredibus institutis habet alimenta tantum: extraneis institutis habet usufructum integrum, §. gl. fin. in d. auth. hoc locum. C. de secundis nuptiis.

Mulier solum habet usufructum ex legato sibi relicto a marito, si habeat liberos ex illo marito, quibus filius spectat proprietatem, l. 2. Cod. de indicia viduitate.

Mulier vidua, cui relatum est legatum sub conditione, si non nupserit intra annum luctus, non poterit petere legatum, etiam si vellet iurare de non nubendo, & præstare cautionem de reddendo, si nubat, authent. cui relatum. C. eodem.

Mulier vidua, cui legatum relatum est sub conditione, si non nupserit intra annum luctus, poterit petere facta monacha, vel conuerfa, vel alias deficit conditio, & idem in marito, d. auth. cui relatum. & ibi gl. 4.

Mulier, cui viduus, & vestitus viduus est a marito, quamdiu in domo castè vixerit, poterit contractis etiam nuptiis legatum viduus, & vestitus petere: quia castè, & honestè vivere dicitur, quæ virum accepit, gl. fin. in l. fin. C. eod.

Mulier, de qua est turpis suspicio: puta adulterij, non poterit miles aliquid relinquere in testamento, ut quia miles eam cognovit, miles ita. 42. §. i. & ibi gl. cadere. de milit. testam.

Mulieribus legatis etiam virgines debentur, sicut viris legatis etiam pueri debentur. l. ferus legatis. 79. C. de legat. 3.

Mulier quando legatum sibi a marito relatum quod erat tantum, quantæ erat dos eius, sibi præiudicat: secus si legatum esset minus. l. tale prædium. 13. & ibi gl. si de fundo dotali.

Mulier instituta herede si eius maritus legauit fundum dotalem extraneo, valet legatum in solidum: si deductis legatis, totum fundum, vel eius quantitatem vxor poterit retinere ex hereditate: sed si minus retinere poterit etiam retenta Falcidia, id duntaxat ex hereditate vxor retinebit, quod quantitati dotis deest. ibidem.

Mulier non poterit heres institui in dote sua. §. gl. non inuenire in add. marg. in l. pater filiam. 14. ad leg. Falcid.

Mulier, si in hereditate, vel legato sibi relicto a marito sit tantum, quantam erat in dote, non poterit eam dotem alienatam a marito vindicare. gl. 2. in l. quædam. §. 2. de acqui. rerum dominio.

Reliqua verbo, Legatum, §. 129. Maritus, §. 1. Bonorum possessio,

27. Vir, Vxor, 9.

56 MVLIER alij creditura si tanquam in vsus suos pecuniam accepit, non inuatur Velleiano: quia alioquin nemo contraheret cum foriniciis, l. si mulier. l. 1. & l. vir vxori. 17.

Mulier, si cum alio mutuum accipiat, ut duo rei accipiat in causam necessariam, non inuatur Velleiano: sed si in causam voluntariam, eatenus inuatur, quatenus ad alium pecunia peruenit. l. vir vxori. 17. §. si eod.

Mulier, & Titius cum in rem communem mutuum acciperent, si eiusdem pecunie rei facti sunt in solidum, non est locus Velleiano, si ob eam causam mutuum sit, ex qua si creditor pecuniam non dedisset, maius damnum, quam esset pecunia, mulier esset passura, ut quia communis insula non fuisset, vel fundus communis in publicum committeretur propter tributa non soluta. ibi.

Mulier, & Titius cum in aliquam emptionem mutuum acciperent, si eiusdem pecunie rei facti sunt in solidum, mulier non inuatur Velleiano pro parte sua: sed bene pro alia parte, quæ ad Titium peruenit. ibi.

Mulier si accepit mutuum pecuniam, & eam solum pro parte, qui iudicari tenebatur, aduersus mutuantem non inuatur Velleiano: quia donasse, non intercessisse videtur, l. si pro aliquo. 21. & ibi gl. si eod.

Mulier si emat mancipia, & mutuum pecuniam accipiat a marito dato fidei iuræ, quæque soluent venditori, non censetur intercessisse, etiam si maritus teneat in fraudem creditorum caueat, & totam illam pecuniam mutuo accipiat a muliere principaliter debere. l. Scia. 28. cod.

Mulier, quæ rem suam obligat, ut pecuniam pro alio soluat, inuatur Velleiano: aduersus creditorem scientem, d. l. Scia. §. si.

Mulier accipiens pecuniam ut liberaret fundum suum obligatum a marito, tene mutuantem, aduersus ipsum mutuantem inuatur Velleiano. §. si.

Mulier accipiens pecuniam sciente creditore eo animo ut solveret in causam mariti, inuatur Velleiano: aduersus creditorem, si non accepit eo animo, postea mutua voluntate in causam mariti soluit, §. d. gl. si.

Mulier si accipiendo mutuum pecuniam ab initio se ream constituerit, ut aliam eam pecuniam postea accipiat: datur mulieri actio infortioria contra eam, gl. in l. 4. Cad. Velleian.

Mulier accipiens mutuum pecuniam ut eam totam, vel partem daret marito, creditore sciente, non inuatur Velleiano, l. si sciens. 13. Cad. Velleian.

Mulier accipiens mutuum pecuniam ipsa rei veritate, & non in fraudem eius inuatur Velleiano. gl. 1. ibi.

Mulier accipiens mutuum pecuniam ut eam daret marito, etiam creditore sciente, licet non habeat Velleiano: inuatur tamen iure ciuili, quo impediunt donationes in ter virum, & vxorem, in quantum ipsa pauperior, & maritus cupierit factus est, gl. 3. ibidem.

Mulier accipiens mutuum pecuniam, ut eam daret, & donaret marito sciente creditore, licet non inuatur Velleiano: inuatur tamen si accepit eam mutuo eo animo creditore ut se, sicutque rem pro marito obligatam liberaret, gl. si. ibi.

Mulier accipiens mutuum pecuniam pro viro animo donandi, non repetit, si maritus ex ea pecunia fuerit factus locupletior, vel dignitas inde marito empta fuerit, l. si proptis. 2. C. de donat. inter virum.

Reliqua infra §. 8. ubi quoque §. 8. ubi verb. Velleianum.

MVLIER debitorum sumam acceptationem si liberauit ob causam futurarum nuptiarum, non secus nuptiis, repetit ab eo debitum, ac si solum non fuisset, si mulier de condit. causa data.

Mulier, quæ causa solutionis pecuniam numerauit, vel rem suam pro alio in soluto dedit, non inuatur Velleiano, l. ad Vell.

Mulier, quæ rem suam vendidit, & pretium acceptum pro alio soluit, vel emptorem delegauit alieno creditori animo donandi, non inuatur Velleiano, ut si petat solum ab eo, qui soluit: repetit tamen ab eo, pro quo soluit, si donatum non valet a viro, alias nec ab ipso. d. l. 1. & ibi gl. pe. & ult.

Mulier soluens alij pecuniam non ex intercessione, sed ex alia causa non inuatur Velleiano: secus si ex intercessione, si quauis. 8. §. interdictum, & ibi gl. in materia. eod.

Mulier, quæ cum obligare non esset, si pro alio soluerit pecuniam, intercessione cessante non possunt repetere. l. 1. Cad. Velleian.

Mulier quando ab initio soluit pro alio, ideo non repetit: quia videtur donasse, sed si intercessit prius, postea soluit, repetit illud & inuatur Velleiano. gl. 1. ibi.

Mulier si pro debito suo obligauerit, non inuatur Velleiano. l. 1. C. eod.

Mulier maior 25. annorum si prædium sua vendiderit, & pro marito pecuniam soluerit sine intercessione, deicit Velleiano. l. 4. C. eod.

Mulier maior 25. annorum si vendiderit prædium sua, quæ aliis non erat venditorum, & pretium soluerit pro debito mariti, non inuatur Velleiano. gl. pe. in l. 4. Cad. Velleian.

Mulier maior 25. ann. soluens pro marito, licet non inuatur Velleiano: a viro tamen rectè poterit repetere solum pro marito. gl. fin. ibi.

Mulier si vendiderit prædium creditori mariti, cum se fraus fuerit a creditore quaerita, inuatur Velleiano: secus si ipsamet mulier inuenit alium emptorem, quo casu non inuatur Velleiano. ibi.

Mulier ignorans ius, vel factum, veluti credens se intercessisse, cum non intercessisset, si soluerit, poterit repetere: verò sciens, soluerit, tunc non repetit, gl. 1. quauis. 9. C. eod.

Mulier licet pro alio soluere possint, tamen si præcedente promissione, & intercessione ignorans se muniat Velleiano, soluerit, repetere poterit solum condicione indebiti, d. l. quauis. & ibi gl. fin.

Mulier putans se pro dote alicuius mulieris esse obligatam si soluerit eius viro non repetit, nisi esset turpis, & ratione officij soluerit, l. cum is, qui. 30. §. si in ea. & ibi gl. non repetit de condit. indebiti.

Mulier si fidei iusserit pro dote alicuius, cessat Velleianum: & si soluerit, repetit a muliere, pro cuius dote fidei iussit, ita glossa, non poterit. in d. l. cum is, qui. §. pen.

Mulier dicenti rem dotis nomine obligatam si creditor mariti soluit pecuniam dote, ut ageret hypothecaria pro illa rem, non inuatur mulier Velleiano, etiam si dica, non dotis nomine sed mutui rem illam sibi esse obligatam, nisi creditor sciens pro alia pecunia rem mulieri esse obligatam soluerit, l. vir. 17. §. 1. ad Velleian.

Mulier, quod ex intercessione soluerit, si nolit repetere: sed velit mandati agere contra eam, pro quo fidei iussit, auditur, l. penult. ad Velleian.

Reliqua infra, num. §. 8. ubi quoque §. 8. ubi verb. Velleianum, Exceptio, 37.

MVLIER non est idonea ad fidei iudicandum de iudicio filii: quia inuatur Velleiano. l. de die. §. 1. qui satisfat.

Mulier poterit fidei iurare in rem suam, quando est questio super fundo dotali, d. l. de die. §. 1. & 2.

Mulier poterit fidei iurare pro marito in causa fundi dotalis, ibi.

Mulier poterit fidei iurare pro marito in causa fundi dotalis, quando de maritis desit possidere, vel esset dubium an sit dotalis, gl. in rem. in d. §. 1.

Mulier, quæ apud minorem pro alio fidei iussit, poterit repellere per exceptionem Velleiani ipsum minorem agentem contra eam, si prius debitor sit solvendo: alioquin tenetur minori, nec inuatur Velleiano. l. verum. §. si. & ibi gl. cum fidei iussit. de minoribus.

Mulier, quæ intercedens fundum pignori dedit, quamvis a creditore distractum poterit vindicare: quia nullum ius habuit propter Velleiani auxilium, l. redemptio. proce.

ptores, so. 6. f. cum l. seq. de rei vindicatione.

Mulier intercedens pro dote, vel pro pecunia, vel pro libertate danda, aut renunciando Velleiano, aut accipiendo pretium pro intercessione, aut decipiendo creditorem, aut secundo intercedens, vel in rem suam, vel succedendo ei, pro quo intercessit non iuuatur Velleiano, gl. ne pro vilo, in l. 1. ad Velleianum.

Mulier intercedenti pro aliquo animo nouandi transferendo in se obligationem succurritur Velleiano, vt in veterum debitorem, aut in eum, qui pro se constituit mulierem ream, creditor daretur verus actio, etiam si creditor scieret eam accepisset, d. l. 1. & ibi gl. mulier. & gl. f.

Mulieres ne pro viris suis intercederent temporibus Diui Augusti: deinde Diui Claudij per eorum edicta fuit interdictione postea per Senatusconsultum Velleianum, pletissime omnibus feminis subuentum est. l. 2. cod.

Mulier decipiens non aut iuuatur per Velleianum; mulieri tamen decepta opitulatur, quia infimitas mulierum, non calliditas auxilium committit. ibid.

Mulier intercedendo solo vno casu dicitur decipere, vt quia sciebat ipsa se non teneri, & creditor ignorat ex ista causa, vel dolo mulieris interueniente, vt quia veste viri se induisset, aut quia ignorabat eam intercedere, cum diceret ipsa se pro se ipsa, & in suam causam contrahere, cum pro alio, & in causam alienam contraheret, & tunc non iuuatur Velleiano. gl. opitulatur, & ibi add. marg. ibid.

Mulier intercedens iuuatur siue ipsa ignoret, & creditor sciat: siue ambo ignorent, siue ambo sciant ipsam non posse intercedere, d. gl. opitulatur.

Mulier iuuatur Velleiano siue intercesserit alio primo contrahente, siue ipsa sola contrahat pro alio, gl. verbi, & gl. intercesserit, in d. l. 1. §. omnis.

Mulier intercedens non iuuatur Velleiano, si creditor ignorauit intercessionem, l. 4. cod.

Mulier obligata pro alio succurritur Velleiano: sed non mulieri donanti. ibi. dem.

Mulier rem suam obligans, vel in pignus dans pro alio, dicitur intercedere, & ideo iuuatur Velleiano. l. quauis. §. ad Velleianum.

Mulier creditrix non dicitur intercedere, si restituit debitori suo rem, quam in pignus habebat, & ideo non iuuatur Velleiano. ibid.

Mulier si promittit indemnitate tutori distrahenti pradia eius, nō iuuatur Velleiano, quia non videtur intercessisse, imo suam videtur fecisse obligationem, d. l. quauis. §. 1.

Mulier si promittit indemnitate pupillo de eo, quod debet, vel debebit tutori, vel si promittit ipsi tutori de eo, quod debet, vel debebit pupillo, non iuuatur Velleiano: sed si promittit indemnitate pupillo de eo, quod debet, vel debebit tutor, vel eorum ipsi tutori de eo, quod debet, vel debebit pupillus, dicitur intercedere, & iuuatur Velleiano, gl. alienam. ibid. glo. 3. in l. mater. C. ad Velleianum.

Mulier, quae apud Titium intercessit pro Sempronio, & mox pro Titio apud eius creditorem, aduersus Titium, & eius creditorem iuuatur Velleiano, & pristina actio restituitur cuiuslibet in suum debitorem, sed Marcellus aliter distinxit, d. l. quauis. §. si mulier. 1. & ibi gl. pro fecit. lo. ff. ad Velleianum.

Mulier intercedenti competere interdictum conditio, veluti quando contra Velleianum intercessit, & postea soluit, vel debitorem suum delegauit: sed quando non debitorem suum, sed alium delegauit, iuuatur exceptione Velleiani, d. l. quauis. §. interdictum.

Mulier volens intercedere, sed non intercessit, si debitorem suum delegauit, non iuuatur Velleiano, neque ipse delegatus iuuatur, d. §. interdictum. & ibi gl. numerat. ff.

Mulier contra intercessionem releuatur per Velleianum: sed non restituitur in his, quae donauit, d. §. interdictum. & ibi gl. dimittit.

Mulier si intercessit, datur ei conditio, siue soluerit, siue delegauerit debitorem suum, vel non suum, delegato non datur exceptio Velleiani, si debitor mulieris erat, alioquin datur, d. §. interdictum. & ibi gl. datur.

Mulier, quae erat intercessura: sed non intercessit, siue soluerit, siue delegauerit suum debitorem, non iuuatur Velleiano, neque etiam delegatus. ibid.

Mulier, quae erat intercessura: sed non intercessit, si delegauerit debitorem non suum, videtur in fraudem Velleiani factum fuisse, & ideo datur exceptio Velleiani. ibid.

Mulier intercedenti pro debitore alicuius si subuenitur per Velleianum, creditor datur pristina actio contra ipsum debitorem, quauis ille debitor per acceptilationem esset liberatus. d. l. quauis. §. quoties.

Mulierem, quae intercesserat pro debitore, si creditor liberauerit ab intercessione per acceptilationem, nihilominus datur creditor pristina actio contra debitorem, quia inane obligationem mulieris d. mist. d. l. quauis. §. Marcellus.

Mulier si post intercessionem sic soluit, vt repetere non possit, tunc debitor principalis liberatur. ibid.

Mulier si intercessit pro aliquo in causa, quo si soluisse, non posset repetere, si eo casu creditor accepit tulerit mulieris, debitor principalis releuatur. ibid.

Mulier, quae intercessit, si soluit, non repetit, quando in rem suam fideiussit, vel animo decipiendo, vel in similibus: vbi cessat Velleianum, gl. sed cum. ibid.

Mulier si fideiussit pro debitoribus, restituitur pristina actio in eos omnes, qui per eius obligationem fuerunt liberati: sed non restituitur omnibus creditoribus: sed illis tantum restituitur, p. ad quos ipsa intercessit: quia non amiserunt ceteri actionem per exceptionem mulieris, d. l. quauis. §. quamquam. & ibi gl. et soli.

Mulier, quae fideiussit animo nouandi, si successerit debitori principali, potest conueniri a creditore restitutoria actio, & etiam directa, quae dabatur contra debitorem, d. l. quauis. §. si mulieris. & ibi gl. sed & directa.

Mulierem in contractu si quis summisit, videtur ipsa intercessisse, & ideo contra debitorem summissentem ea in contractu data actio magis infistoria, quam restitutoria, ita vt perinde obligetur summissentem eodem genere obligationis, quo mulier obligata fuit, d. l. quauis. §. pen.

Mulier si interuenit obligationi pro eo, qui non obligaretur, si cum eo esset contractum, non teneatur illi restitutoria actio, nisi ex mulieris contractu aliquid petenti ad eum, vel dolo fecisset, neque ipsa mulier teneatur, d. l. quauis. §. si. & ibi gl. non obligaretur, & gl. si.

Mulier si interuenit obligationi pro pupillo, qui sine tutoris auctoritate non obligatur, non teneatur mulier, nec pupillus obligatur infistoria, nisi locupletior sit factus, d. l. 2. & ibi gl. si.

Mulier si intercessit pro pupillo, vel filiofam. vel pro minore, datur in eos restitutoria actio, gl. non obligati. ibid.

Mulier si interuenit pro minore 25. ann. ille minor potest implorare restitutionem in integrum contra actionem restitutoriam, d. §. si. & ibi gl. nec teneatur.

Mulier si interuenit, & contraxit pro filiofam. qui contra Macedonem erat contrahens, filiusfam. habet exceptionem Macedoniam, & ideo neque teneatur infistoria, neque restitutoria, neque ipsa mulier teneatur. ibid.

Mulier si intercessit animo nouandi pro filiofam. vel seruo alieno, prior actio de peculio, vel de in rem verso restituitur contra dominum, vel patremfam. l. sed si pro alieno. §. & ibi gl. si. cod.

Mulier quandoque non iuuatur Velleiano, licet aliena obligationem suscipiat, 61 vt si prima facie alienare vera autem suam obligationem suscipiat. l. aliquando. 13. ad Velleianum.

Mulier ancilla ob pactionem libertatis si ex promissorem dedit, & postea ipsa manumissa si id ipsum suscipiat, quod ex promissore debebat, non iuuatur Velleiano. ibid.

Mulier, quae hereditatem emit, & as alienum hereditarium in se transfert, non iuuatur Velleiano. ibid.

Mulier intercedens pro fideiussore suo non iuuatur Velleiano. ibid.

Mulier si sub conditione, vel in diem pro alio intercessit, etiam pendente conditione creditor potest cum principali debitore agere restitutoria actione. d. l. aliquando. §. si.

Mulier si contra Velleianum intercessit, priori restituitur creditor, non solum contra priorem debitorem: sed etiam contra eius fideiussorem: quia mulieris persona subtrahitur per Velleianum, creditor integra causa pristina restituitur, l. si mulier. 14. cod.

Mulier si promittit per stipulationem creditorem totam habitum illadquod debitor sibi soluit; & creditore ratum non habente conueniri potest ex stipulatione iuuatur Velleiano. l. si mulier. 15. cod.

Mulier a creditore conuentus non iuuatur Velleiano, si debitor, pro quo ipsa intercessit, soluit ei illud, quod pro eo promittit. l. si mulier. 18. cod.

Mulier iuuatur exceptione, si ei vendidit maritus donationis causa rem pro vii pretio, & creditor suo eam delegauit in illo pretio, quauis creditor existimaret mulierem debitorem mariti fuisse. l. vir vxori. 17. cod.

Mulier, & Titius duo rei tantquam socij si intercesserint pro debitore, mulier iuuatur Velleiano: sed Titius in solidum teneatur: fecus si intercesserint non vt socij. idem est. & ibi gl. 1. cod.

Mulier promittens indemnitate alicui pro obligatione propria non iuuatur Velleiano: fecus si pro aliena, l. tutor. 19. cod.

Mulier si promittit indemnitate heredi tutoris filij sui recusanti adire hereditatem ipsius tutoris defuncti propter eius malam administrationem tutelae, vt eam adiret suo periculo, & is postquam adiuuit, praestitit aliquid populo, potest mulierem conuenire de eo, quod praestitit, nec mulier iuuatur Velleiano. ibidem.

Mulier, quae intercesserat, si delegauit debitorem, qui antequam solueret, tutus est Velleiano, si agat repellitur exceptione Velleiani d. l. tutor. 6. ff.

Mulier, quae intercessit animo nouandi pro vno ex duobus, restituitur pristina actio creditori aduersus vtrumque reum, l. si pro vno. 20. cod.

Mulier si intercessit animo nouandi pro procuratore, & in rem mulieris ipsius, quod acceptum est, verum sit, non iuuatur Velleiano: quia non sit pauperior. l. si pro aliquo. 21. cod.

Mulier, quae ex interfectione non damnificatur, non iuuatur Velleiano. l. si mulier. 22. cod.

Mulier intercedens, & eueni, vel ex promittens pro aliquo, in eo, quod sibi soluit, aut datum est, non iuuatur Velleiano. ibid.

Mulier in iure interrogata, an esset heres, si sciens se non esse heredem, responderit se heredem, Velleiano non iuuatur: quia animo decipiendo ita respondit: scilicet si existimans se heredem, eo nomine decepta ita respondit: quia tunc teneatur Velleiano, l. si mulier. 23. cod.

Mulier in iure interrogata si sciens respondit seruum alienum esse suum, non iuuatur Velleiano: scilicet si ignoranter responderit, gl. pe. ibid.

Mulierem debentem mihi si delegauit creditori meo, & ipsa promiserit ei pro me, non iuuatur Velleiano: fecus si aliquid promiserit creditori ne recipere suam delegationem. l. debetrix. 24. cod.

Mulier cum intercedit, per Velleianum actio statim in priorem debitorem restituitur in eo statu, in quo erat: nec spectatur, quod mulier soluat, & postea repetat, d. l. debetrix. §. 1.

Mulier si intercessit pro eo, qui temporaria actione veluti redhibitoria tenebatur, pro rata temporis, quae supererat, restituitur creditori pristina actio temporaria, & residuum illud tempus currit creditori a tempore intercessionis mulieris, d. l. debetrix. §. si. & ibi gl. restituitur.

Mulier si pro seruo suo fideiussit, Velleiano iuuatur aduersus creditorem, nisi seruus pro negotio mulieris contraxit cum creditore accipiendo mutuum pecuniam ad conuertendum in factum ipsius mulieris, veluti ad reficiendam domum ipsius mulieris, vel aliud simile. l. si domus. 14. & ibi gl. si. cod.

Mulier si fideiussendo pro aliquo faciat factum suum, non iuuatur Velleiano. d. gl. si.

Mulier interrogata si animo intercedendi respondit seruum alienum esse suum, quasi intercessit, iuuatur Velleiano, nisi animo decipiendo responderit, vel ipsa pro seruo alieno bona fide sibi seruiente responderit esse suum. l. si mulier. 16. & ibi gl. 1. cod.

Mulieris personam creditor bona fide in contrahendo si secutus est ob ea, quae accepta pecunia inter virum, & vxorem gestae sunt, impendendo in communem rem, Velleiano non iuuatur, l. bona fide. 17. codem.

Mulier, quae intercedit in rem suam, Velleiano non iuuatur, d. l. bona fides. 63 §. si.

Mulier si debitorem suum delegauit viro, & vir creditori ipsius mulieris soluerit

- etiam si ipse pro eo, quem delegavit, intercesserit apud viram, non iuuatur Velleiano. ibid.
- Mulier intercedens non tenetur, & iuuatur Velleiano, etiam si ex intercessione non damnum fuerit, vt quia sibi promissum sit de indomitate, vel ei data sunt pignora. l. quidam. 19. in add. marg. ibid.
- Mulier si in fraudem S. C. Velleiani se obligauit, obligatio non valet, & Velleiano iuuatur. d. l. quidam. §. fi.
- Mulier si intercessit pro aliquo animo decipiendi creditorem vel eum sciret se non teneri, non iuuatur Velleiano. l. si decipiendi. 30. eod.
- Mulier si pro aliquo intercessit induens se veste virili, vt sic creditorem deciperet, non iuuatur Velleiano. d. l. si decipiendi. & ibi gl. pe. in l. 1. C. eod.
- Mulier, quae intercedendo dedit pignora, potest ea pignora vna cum fructibus & omni deterioratione repetere tam a creditore, quam a bonae fidei emptore, vel ab alio, qui habet causam ab eo. l. si. §. 1. ad Velleian.
- Mulier, quae creditori viui, vel alterius vendidit fundum ea conditione, vt emptor pecuniam accepto ferret vico, vel alij debitori, poterit eum vendicare: & si ab emptore opponatur ei exceptio de re empti, & tradita, replicabit ipsa, quod contra S. C. erat venditio facta. d. l. si. §. item si mulier.
- Mulieris mandato si quis intercessit pro aliquo, mandatario competit exceptio Velleiani, si creditor recepit mandatarium scienter in fraudem S. C. vt ipsa non intercederet, secus si ignorauerit, nisi ipse mandatarus sciuisset in fraudem S. C. intercessisse, quo calu ipse mandatarus erit obligatus creditori, nec habebit actionem mandati contra mulierem, secus si ignorasset. d. l. si. §. pen. & ibi gl. excludendum. eod.
- Mulier pro eo, pro quo intercessit, si sit parata iudicium accipere, neque velit exceptionem Velleiani opponere, audiri debet si cauerit a non usurpanda exceptione. d. l. si. §. fi.
- Mulier dicitur intercedere, etiam si intercedat pro eo, qui obligati non potuit, veluti pro seruo alieno, & ideo iuuatur Velleiano, & restituitur actio in dominum eius. ibid.
- Mulier non potest rem suam pro alio obligare, nec alij consentire potest: pro se autem & ipsa potest & alij consentire. gl. feruabitur. in l. si fundus. §. 1. de pignori. ib.
- Mulier fideiubens tenetur, nec iuuatur Velleiano ipso iure sed ope exceptionis. l. gl. vel mulierem. in l. qui facit dare. §. de fideiussor.
- Mulier intercedens quando facit reo principali, exiungitur exceptio Velleiani. l. Stichum. aut Pamphilum. 95. §. additio. de solutio.
- 64 Mulieris leges prouident specialiter in intercessione, vt succurratur, quando pro alio intercedunt. gl. fi. in l. si. C. de iuris. & facti ignor.
- Mulier aduersus confessionem errorem, postquam auxilium Velleiani comperit, si lata sit sententia contra ipsam, non iuuatur Velleiano. gl. in l. error. 7. C. eod.
- Mulier errorem suam confessionem potest reuocare per Velleianum, vel etiam propter errorem facti, quo casu non nocet confitentis: vel etiam per Velleianum, vel per errorem sit reuocata ante sententiam; post sententiam tamen dolum Velleiani competit. ibid.
- Mulieris confessio sua erronea quoad praesumptionem nocet: non tamen nocet, si probetur contrarium. ibid.
- Mulier intercedens animo nouandi pro alio ipso iure tuta est per Velleianum: vnde ipse iure actio restituitur in veterem debitorem. gl. debet. in l. 1. C. de re reputato.
- Mulier per solam confessionem repellitur a Velleiani privilegio: sed non repellitur a iure communi. gl. fi. l. 1. C. si aduersus venditionem.
- Mulier aliena obligationem in se suscipientes vel transferentes, si id non ignorant, iuuatur Velleiano. l. 1. C. ad Velleian.
- Mulier ex intercessione pro aliis facta si ignorat contrahentes ipsas feminas, non iuuatur Velleiano: secus si scirent. ibid.
- Mulier iuuatur Velleiano quando alienam obligationem in se suscipiunt, siue creditor, & ipsa sciant eas intercedere, siue creditor tantum, siue creditor, & etiam ipsa ignorent. ibid.
- Mulier S. C. exceptio tunc datur, cum principaliter ipsa nihil debet: sed pro alio debitore apud creditorem eius intercessit. l. 2. C. eod.
- Mulier non iuuatur Velleiano, quando ipsa pro creditore suo obligauit se alij, vel quando creditor mulieris delegat eam alteri creditori. ibid.
- Mulier obligans se pro creditore suo, censetur obligare se in rem suam: quare ipsa pascitur, neque iuuatur Velleiano. l. si. ibid.
- Mulier siue intercedat pro filio, siue pro extraneo, locus est Velleiano. gl. in l. si. C. eod.
- Mulier, quae alienam obligationem in se transfuit, vel ab initio se eam constituit, cum alius pecuniam accipere, iuuatur Velleiano. l. 4. C. eod.
- 65 Mulier, quae res suas pro aliorum obligationibus obligat, iuuatur Velleiano. l. 4. C. ad Velleian.
- Mulier quando res pro alio obligauit, iuuatur Velleiano, vt ipsae res non teneantur cum effectu. gl. 4. ibid.
- Mulier si tacuerit, et cum res suas maritus, vt proprias, pignori daret, vt deciperet creditorem, qui pecuniam praestitit, non iuuatur Velleiano. l. si sipe. 1. Cod. eodem.
- Mulier consentiens fundum suum obligare pro alio, iniuriter consentit, & cum sit inutile, est inutilis venditio eius per creditorem facta. l. si sciens. 7. Cod. eodem.
- Mulier consentiens si eius fundum maritus propter debitum suum pignori dedit creditori, qui vendidit, talis venditio est inutilis per Velleianum, & reuocanda poterit mulier, vel eius heres non resoluendo pretio emptorii. ibid.
- Mulier emancipata permixtum cum fratribus obligationem paternam si in se transferent animo nouandi, masculi tenentur pro parte sua: mulieres vero iuuatur Velleiano, & pro parte sua non tenentur; subducta tamen mulierum persona pater in id conueniri potest, in quo conueniretur, si filiae non intercessissent, l. si paternam. 8. C. eod.
- Mulier emancipata si cum fratribus emancipatis permixtum uia se transferunt obligationem paternam animo nouandi, & pater pro obligatione nouante pri-

gnus constituit, tenetur in solidum partim pro nouatione, partim pro non nouatione. ibid.

Mulier emancipata si cum fratribus masculis in se transferit paternam obligationem, valet obligatio pro parte masculorum, & pro ea parte pignus veteris obligationis liberatur: sed pro parte feminarum non valet, nec ceterus pignus liberatur. ibid.

Mulier intercedens pro marito, qui conduxit fundos, iuuatur Velleiano: secus quando ipsa conduxit. l. si aduersus. 10. C. eod.

Mulier si pro dote filiae suae genero dotem constituit, & pro ea res suas obliget, non iuuatur Velleiano. l. si dote. 12. C. eod.

Mulier si pro marito fideiussit, & mutuum pecuniam mulieri deditur creditore scienter in fraudem Velleiani, & ipsa accepit, & deditur marito, vt se, vel res suas obligatas liberet ab obligatione facta iuuatur Velleiano. gloss. in l. si fenebris. 13. C. eod.

Mulierem contra Velleianum non posse intercedere, eademque exceptione eius fideiussorem vel posse iuris auctoritas probat. l. mulierem. 14. & ibi gl. 2. C. e.

Mulier si pro marito quondam ipso intercessit, nec ei heres extiterit, recte potest uti Velleiano. d. mulierem & ibi gl. pen.

Mulier, quae pro marito intercessit, mortuo illo si heres extiterit ei, vel à principio, vel ex postfacto intercessit, quod principaliter tenebatur, tunc tenetur, nec iuuatur Velleiano. ibid.

Mulier si à principio, vel ex postfacto intercessit pro alio, quod accessorie tenebatur, tunc tollitur actio, & remanet principalis. ibid.

Mulier pro marito intercessit si mandauit alium, vt fidem suam pro ea obstrueret, & initio contra eum per Velleianum obligationi mandatoris adherat, secus, quasi mandator conueniatur, vt iuratur Velleiano. l. vxor. 15. C. eod.

Mulieris mandato si quis pro alio promittit, ab ipso initio efficaciter non tenetur. ibid.

Mulier quando alienam obligationem in se suscipit, iuuatur Velleiano, & restituitur ei actio vel actio prima, quae restitutoria datur contra priorem creditorem. l. si mulier. 16. & ibi gl. 1. & 1. C. eod.

Mulier, si sub conditione, vel in diem pro alio intercessit, etiam pendente conditione volenti creditor, cum debitor priori experiri, actio restitutoria danda est. l. 4. C. eod.

Mulier cessante etiam Velleiano non tenetur, sed eius maritus quando maritus accepit mutuum pecuniam, & iussit pro se factum instrumentum, in quo dicebatur, vxorem suam, & eam si accepisset, si cum parer. 17. C. eod.

Mulieris nomen simulare si sit, & positum in iustamento loco viri, ratione simulationis obligatio est nulla ipso iure, neque est opus Velleiano. gl. 1. ibid.

Mulier alienas obligationes in se suscipiens iuuatur Velleiano, nisi creditor aliqua ratione sit deceptus per mulierem, quo casu replicatione doli submouetur. l. famulus. 18. C. eod.

Mulier decipiens creditorem non datur exceptio Velleiani, neque quid obligatur pro dote, d. l. si feminis. 18. & ibi gl. 1.

Mulier datur exceptio Velleiani, quando mulier scienter creditore accepit pecuniam à sevis daret aliquid. gl. si ibid.

Mulier veteres obligationes suscipiendo, constitutendo, vel mandando subuenitur per Velleianum, & creditor datur restitutio, quae ante ei dabatur. gl. 1. ibidem.

Mulier suscipit obligationes nouas in se suscipiendo, vt cum creditor esset contractus cum aliquo, elegit mulierem in fraudem Velleiani, quo casu datur restitutio ad effectum, quae in debitorem dabatur, vel erat danda. ibid.

Mulier succurrunt per Velleianum ad obligationes, quae ex mulieris persona caliditate creditoris exordium sumpserunt. l. cum ad ea. 19. C. eod.

Mulier iuuatur Velleiano, si creditor, qui cum alio contrahere propulerat, personam eundem mulieris, & non masculi elegit. ibid.

Mulieris quoque heredes aduersus creditores eadem exceptione, quae ex Velleiano mulieri competit, vt possunt. l. heredes. 20. & ibi gl. fi. C. eod.

Mulier 25. ann. post cautionem intra biennium si constituerit eam dando creditore pro eadem causa pignus, vel fideiussorem: aut fecerit alium instrumentum, non praedicitur tunc si tali consensu. l. mulier. 21. C. eod.

Mulier 25. ann. intra biennium consummans de nouo intercessionem antea factam, censetur, quod adhuc ex consequentia suae fragilitatis in secundam iacturam incidere, & ita etiam iuuatur. ibid.

Mulier 15. ann. post biennium consummans de nouo intercessionem antea factam non habet Velleianum, & sibi imputet, cum id, quod sapienter cogitare poterat, & curare, non fecit: sed vltro confirmat. ibid.

Mulier tam ex secunda cautione post biennium facta potest se obligare, in quantum fecit in prima intercessione, quam pignus, & fideiussores dare poterit. ibidem.

Mulier si credit in instrumento consentiat proprio viro, aut scribat, & propriam substantiam, aut se ipsam obligatam faciat, nullatenus valet id. auth. si qua mulier. C. eod.

Mulier consentiens in sui obligationem, vt se, aut rem suam obligans praedicitur sibi, si manifeste propter, quod pecuniam in mulieris vilitatem expensa sunt. ibidem.

Mulier obligans se, aut rem suam, aut consentiens obligationi mariti, ipso iure sibi non praedicitur, etiam si iurauerit. gl. 1. ibid.

Mulier obligans se, aut rem suam, aut consentiens obligationi mariti non praedicitur sibi, nisi quatenus probetur in rem suam versum, & hoc est speciale in marito: alius autem aliud feruatur. gl. fi. ibid.

Mulier si in instrumento confiteatur pecuniam in sui vilitate consumeram, non probatur id ex tali confessione, quam manifeste hoc probari debeat. d. auth. si qua, l. 2. in l. instrumentum publice confesso, & ad r. b. sub signo confessa est se primum recepit pro intercessione olimjta casu cessabat Velleianum, hodie non, nisi probetur illud pretium in eius vilitatem esse versum. gl. fi. ibid.

Mulier si intercessit sine ab initio, siue postea aliquid accipiens vt se se interponeret, non iuuatur Velleiano, & tenetur siue sine scriptura, siue per scripturam se se interposuisse. l. antequam. 23. C. eod.

Mulier si in scriptis, siue sine scriptis intercesserit, debet creditori probare mulierem

fe habent dotem. ibidem.

Mulier ex quo non est alenda intra annum dilationis ad restituendam dotem, cum habeat alia bona, unde se alere possit, maritus non debet habere lucrum fructuum dotis. ibid.

Mulier ex quo non habet alia bona, quam dotem, intra annum dilationis ad restituendam dotem debet alii ab heredibus mariti. dict. gl. restituendis, in additione.

Mulier intra annum dilationis ad restituendam dotem tenetur operari in domo heredum mariti, à quibus suscepit alimenta ad utilitatem heredum. ibid.

Mulier pro dote fructibus tenetur heredes mariti prestare alimenta intra annum, quod eis indulgetur ad restituendam dotem. ibid.

Reliqua verbo, Maritus, 37. §. 8. Dos, 37.

73 **MVL** si in rem viri dampnum dederit, actione in factum Aquilæ conveniri potest. l. pen. ad leg. Aquil.

Mulier, si margaritas extricatas, ac rudes, quas maritus sibi dedit in usum, iniurio, & inficio viro perforaverit, ut petrus in linea viceretur, tenetur Aquila, siue ipsa disperdit, siue adhuc nuptia sit. l. si servus. 27. §. si cum maritus. eod.

Mulier dans in dote viro serum furem scienter tenetur ad omne dampnum datum à servo fure: sed si ignoranter tenetur tantum ad noxæ condemnationem. gl. fin. l. si servus. 31. de pignori. actio.

Mulier dicitur amovere res constanter matrimonio largæ, quando celat, desert, consumit, aut contrahat dolose, & non errando. gl. 1. ibid.

contra Mulierem pro furto extraneo facto potest marito dari conditio furtiva, si illi ab extraneo fuerit cessilla. gl. fin. in add. marg. ibid.

Mulier non tenetur actione expilatoris hereditatis post mortem viri. ibid.

contra Mulierem amoventem marito non datur turpis actio in honorem matrimonij. l. 2. eod.

contra mulierem ob res amotas non datur marito conditio furtiva, nisi quando servus eius amoverat, vel ipsa ante matrimonium amoverat marito, vel contra matrimonium extraneo, cui maritus heres extitit. gl. fin. & ibi add. marg. ibi in l. 1. & gl. 1. in l. 2. & l. 3. & ibi gl. in vtroque. eod.

Mulier res amotas marito si post diuortium contrahat, tenetur etiam furti, sicut quilibet extraneus; secus si non contrahat; quia ab initio non fuit nata actio furti. l. 3. & ibi gl. 1. eod.

Mulier ob mariti res, quas tempore diuortij comedit, vel vendidit, donavit, vel qualibet ratione consumpsit, tenetur marito actione rerum amotarum, d. l. 3. §. pen.

Mulier, & eius heres pro rebus constanter matrimonio ab ea amotis actione rerum amotarum tenetur marito, & eo mortuo post diuortium eius heredi. l. contra maritum. §. si eod.

Mulier si constanter matrimonio res amovit, soluto matrimonio morte mariti eius heres petitione hereditatis, vel actione ad exhibendum, aut conditione ex iniusta causa potest eas consequi. ibid.

Mulier mortuo marito amotis res furtum non facit, & ideo heres mariti vendicare potest, aut consequatur per hereditatis petitionem, & non per rerum amotarum. ibid.

Mulier mortuo marito ante aditam hereditatem, & apprehensam possessionem, si rem hereditariam amovit, non facit furtum: sed si ea adita amoverit, furtum facit, & heres contra eam agit furti. gl. fin. ibid.

Mulier si habet actionem rerum amotarum contra maritum pro rebus amotis, potest compensare eam actionem, qua maritus agere vult contra eam ob res amotas. l. cum mulier. eod.

contra Mulierem ob res amotas potest maritus agere actione rerum amotarum, etiam si satisfecerit, ac soluerit totam dotem mulieri nulla opposita exceptione, vel compensatione cum rebus amotis. l. si cum dos, & ibi gloss. 1. eod.

74 **MVL** si res amotas soluto matrimonio non vult restituere etiam si iustam æstimationem velit dare marito, in quantum ipse in litere iuraverit, & soluta marito quantitate, quam iuravit, manent res amote amoverit, nec pro eis tenetur maritus cavere de conditione mulieris, cum propter contumaciam ipsius mulieris apud eam res remanserint. d. l. si cum dos. §. si cum dos, legibus. §. q.

Mulier evocante actione rerum amotarum potest maritus deferre iuramentum, & cogitur iurare, & contra maritus à muliere convectus pater autem, aut heres amoventis iurare non coguntur, cum iniquum sit iurare ex alieno facto. l. Marcellus. §. si eod.

Mulier amoventi non permittitur deferre iuramentum sibi delatum, sicut nec ab initio deferre: quia de alieno facto iurare iniquum est. l. ideo. & ibi gloss. 1. eod.

Mulier, vel marito de reb. amotis permittitur de quibusdam reb. iuramentum deferre, & de quibusdam probare. l. de reb. eod.

Maritus, & vxor nobiles quandoque non simul, sed separatim solent habitare in domo, & ideo non dicitur inter eos non esse matrimonium, & amovens eo casu conveniri potest actione rerum amotarum. l. nihil. & ibi gloss. 1. eod.

Mulier pro rebus amotis causa diuortij actione rerum amotarum in simplum, & non in quadruplum tenetur fisco, cui postea bona mariti per eius condemnationem in metallum devoluta sunt quamvis & in quadruplum ei teneretur, l. ad fiscum, & ibi gl. 1. & §. eod.

Mulier si amovit res eo, quod vir damnetur in metallum, & eius bona fisco applicarentur, tenetur fisco in simplum actione rerum amotarum, licet alij teneretur ei in quadruplum. §. ibid.

Mulier amovere res dicitur, non solum cum amover causa diuortij; sed etiam cum nuptia nondum cogitata de diuortio amovit, & postea cum discederet, eas celaverit, & ita de illis etiam tenetur actione rerum amotarum. l. si concubina. eod.

Mulier amovens res tenetur tam pro amotis expantibus, quam pro peremptis actione rerum amotarum, vel conditione certi generalis, vel conditione furtiva. d. l. si concubina. §. si. & ibi gl. certi.

Mulier viro suo res pignori datas amovens causa diuortij tenetur actione rerum

amotarum sequuto diuortio: sed non constanter matrimonio: ipsa tamen do minus potest condicere ab ea conditione furtiva, vel actione furti ita, quod alteruti tantum agere permittitur. d. §. cum l. seq. & ibi gl. 1. & 2.

Mulier si diuortij tempore induxit fures in domum mariti, & per eos amoverit, tenetur actione rerum amotarum, etiam si ad eam res non pervenerint. l. sed & §. eod.

Mulier si diuortij tempore induxit fures in domum mariti, & per eos amoverit, non tenetur conditione furtiva, nisi ad eam res pervenerint. gl. fin. ibid.

Mulier si diuortij causa rem bona fide emptam à marito amoverit, vel opem furti tulerit, tenetur actione rerum amotarum. l. si rem eod.

Mulier si desperans de viro vita amovitis quibusdam reb. diuorterit, viro convalescenti datur utilis actio rerum amotarum contra eam, & non directæ: quia amotio non fuit facta principaliter causa diuortij sed causa mortis. l. si mulier. & ibi gl. 1. eod.

Mulieris servus si iussu eius causa diuortij amoverit, non facit furtum; quia nihil lucri sui causa contrahat, nec videtur mulieri furtum facienti opem ferre, aut mulier furtum non faciat, & ideo tenetur ipsa actione rerum amotarum. l. si mulier. §. 1. rerum amotarum.

Mulier amovens res dotalis tenetur rerum amotarum, licet postea competitura sit mulieri dote actio, & hoc propter interlunium medij temporis. §. dict. l. si mulier. §. rerum. & ibi gl. 1.

Mulier res suas dotalis amovens non incidit in penam legis, si quis in tantum. C. vide vbi, nec in edictum Diui Marci. §. gl. rerum. & ibi add. marg. ibid.

Mulier, cum qua rerum amotarum actione actum fuit, si litis æstimationem soluerit, aduersus maritum, vel eius heredem vindicantem res, vel habet exceptionem: si illa amoverit possessionem earum, dabitur ei actio in rem. l. si propter. eod.

Mulier si causa mortis mariti amoverit res, secuta morte tenetur heredi mariti petitione hereditatis, vel ad exhibendum, & utilis actione rerum amotarum pro rebus amotis. d. l. si propter. §. 1. & ibi gl. fin.

Mulier si causa diuortij amoverit res, secuta diuortio, & redintegrato matrimonio si iterum diuortium factum sit, tenetur actione rerum amotarum etiam pro illis reb. amotis causa prioris diuortij. l. redintegrato. eod.

contra Mulierem amoventem res dotalis, vel proprias mariti, datur marito conditio certi generalis, vel conditio furtiva, vel rei vindicatio: & in eius potestate est, quia illarum velit vitæ, cum vna per aliam rollatur, l. ob res amotas, & ibi gl. pen. & §. eod.

contra mulierem amoventem res dotalis æstimationes, vel non æstimationes, si pactum interuenit de lucranda dote, vel si non interuenit propter interlunium medij temporis datur marito rei vindicatio, vel conditio furtiva, gloss. 1. ibidem.

Mulier si in matrimonio sine consensu diuortij subtraxerit res mariti, ipse maritus licet non possit consequi actione rerum amotarum: potest tamen eas condicere conditione certi generalis, aut sine causa: & hoc in honorem matrimonij. l. rerum. 27. §. & ibi gl. pe. eod.

Mulier si rem viri furripuit, cui eam vir commodavit, commodatarius contra eam habet actionem furti, quamvis vir habere non possit. l. si vxor. 28. eod.

Mulier si rem extranei marito commodatam subtraxerit, si ipsa eligatur à domino, convenitur furti: sed si maritus eligatur, tenetur ei mulier in factum ob res amotas. gl. 1. ibid.

à Muliere, nec à bonæ fidei possessore non possunt viscapri res amote per mulierem. l. pen. eod.

Reliqua verbo, Furtum, 1. vñque 8. Amovere, Actio, 27.

vñque 30. §. 121.

MVL ires & adempta sunt moribus civilia officia, veluti iudicia, arbitria, & 7 similia: quædam tamen potest habere vt tutelam filiorum, & procuratorem parentis. l. 1. & ibi gl. adempta ad Velleian.

Mulieres remotæ sunt ab omnibus officiis publicis. gl. pe. in l. si præfens, 18. C. de episcop. audien.

Mulier regulariter non potest esse procuratrix alterius, neque etiam maritici: fallit in quibusdam casibus. l. quia absente. 4. & ibi gloss. fin. Cod. de procuratoribus.

Mulier potest esse procuratrix in rem suam, & quando in proprium lucrum madate sunt ei actiones. ibid.

Mulieres ab omni iudiciali agmine separari debent. l. fin. Cod. de receptis arbitria.

Mulieres non possunt compromissum recipere: non enim possunt esse arbitres, neque iudices, vel aliquid officium possunt habere in iudicio. d. l. fin. & ibi gloss. 1.

Mulieres ex consuetudine possunt arbitrari, vt sunt comitissæ Campaniæ, & Matildæ. gl. fin. ibid.

Mulieres dignitatem cum administratione, etiam rescripto principis, habere non possunt, nisi datur non obstante lege aliqua. gl. 3. in l. imperialis. 23. §. si miles. C. de nuptiis.

Mulieres non subeunt munera corporalia administranda, licet sint patrimonialia quia mista. gl. 1. in l. 3. C. de munerib. patrim.

Mulier deponenda in loco domicilij sponsum non subit munera personalia sexui congruentia, nec mulier non iure nupta in domicilio mariti: sed in suo proprio domicilio. gl. 1. in l. 1. C. de mulierib. in quo loco, lib. 10.

Mulier corrupta, vel virgo subit munera personalia sexui congruentia in proprio suo domicilio, & non in domicilio corruptæ, vel alterius. ibid.

Mulier pro parentibus procurans Velleiano debet renuciare. §. d. gl. in addit. marg. in §. pe. inf. de excep.

Mulier admittitur pro filijs ad defensionem siue in causa appellatoria, siue in principali: intellige de maiorib. morbo, aut alio impedimento detentis: nam minorib. tutorem querere debet. ibid.

Mulier quando defendit patrem causa cognita, non tenetur renuciare Velleiano. §. gl. fin. l. fœrmis. de procuratorib.

Mulier non potest filios defendere in iudicio, si habeant tutores. ibid.

Mulier offerens se defensioni alicuius conveni in iudicio iuratur Velleiano, C. de iur. iud. §. 1.

quando videtur suscepisse alienam obligationem, cum ex hac re subeat condemnationem. l. 1. ad Velleian.

Mulier non permittitur defendere maritum, vel filium, vel patrem, nisi causa cognita: ut quia morbus, vel aras eos impediunt, nec habeant quemquam qui agat, vel condemnationis illis mulier appeller pro illis, & prosequatur appellationem satisfaciendo de iudicium solvendo in quibus casibus non iuuatur Velleiano. §. d. l. 2. & ibi gl. fi. & add. marg. & §. p. & ibi gl. i. Inst. de excep. l. iteminis de procuratorib.

Mulier mater, soror, vel filia, vel alia; quæ cognatione iungitur potest ligare pro libertate filij, fratris, parentis, vel alicuius cognati: & tunc non dicitur litigare alieno nomine sed suo. d. gl. fi. & ibi add. mār. in l. 1. ad Vellei.

Mulier si defendat eum, qui damnatus regressum habet ad eam, non iuuatur Velleiano quia non videtur intercedere. l. 3. cod.

Mulier si defendat venditorem hereditatis sibi venditæ consentientem à creditoribus hereditatis, non iuuatur Velleiano. ibid.

Mulier defendens suum fideiussorem non iuuatur Velleiano. ibid.

Mulieres ad accusandum non admittuntur, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequantur, gl. egredientis. in l. 1. §. p. de susp. tutor.

Mulier quælibet fauore pupillorum admittitur ad accusandum tutorem de suspecto. §. ut ex pietate, & honesta causa moueatur. ibid.

Mulier admittitur ad accusandum aliquem propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem. l. mulierem. de accusatio.

Mulier non potest accusare aliquem de publico crimine, nisi occisores parentum, & liberorum, patroni, & patronæ, & eorum filij, vel filiar, nepotes, vel nepotiss. l. 1. cod.

Mulieres possunt accusare in quibusdam causis: veluti si mortem exequantur eorum, in quos ex lege publicorum iudiciorum iniuræ testimonium non ducunt. l. 1. cod.

Mulieres possunt accusare aliquem lege Cornelia de falsis, qui commiserat falsum circa testamentum, licet ad eam, vel ad alios suos non pertineat: & est speciale propter humanitatem criminis: sic etiam potest in crimine maiestatis, & in lege Julia de annona, & in crimine suspecti tutoris. l. 2. & ibi gloss. 2. eodem.

Mulier non potest accusare aliquem de falso. ibi.

Mulier accusans si non prosequatur suam iniuriam, repellitur ab accusatione: falsis in crimine maiestatis, annona, & in lege Cornelia testamentaria, & in crimine suspecti tutoris. l. qui accusare, & ibi gl. 1. cod. & gl. 3. in l. de crimine. C. de his, qui accusare, & l. in quæstionibus ad legem Jul. maiestatis, & l. ad leg. Jul. de annona.

Mulier nomine Flavia coniurationem Catilinæ detexit, & Marcus Tullius consulem in iudicium eius introiit, d. l. in quæstionibus gl. jin l. de crimine. C. de his, qui accusare.

Mulier deficiens simpliciter ab accusatione de falso facta pro sua, vel suorum iniuria, non incidit in Turpilianum fectis si pacto defiserit: quia tunc presumitur, eam delinquere. l. 4. & ibi gl. 1. ad Turpilian.

Mulieres ad defendendum alios in iudicio, non admittuntur. l. alienam. 18. C. de procuratorib.

Mulier potest agere quandoque pro patre: non tamen pro filio pupillo, vel etiam defendere eum: quia est consili potest per tutorem, non patri. gl. fi. ibid.

Mulier in causis, in quibus potest agere pro alio, multo magis poterit defendere. ibidem.

Mulieribus regulariter accusare prohibuitur est, tamen speciales iure potest mater accusare tutores filij de suspecto. gl. fi. in l. 1. C. de nego. leg.

Mulier non potest accusare vindicando suam, vel suorum iniuriam. ibid.

Mulier non potest accusare de falso ratione falsis affectionis, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur. l. ex initio. C. de falsis.

Mulier potest accusare interfectores consobrinos sui, & ita suorum iniuriam vindicare: alias non auditur: tutor tamen eius præfatur. l. 4. & ibi gl. 1. & l. 5. C. qui accus. possunt.

Mulier lege Cornelia de fideiussis non potest aliquem accusare, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur: existentes tamen tutores, vel curatores præferuntur matribus. l. 5. & ibi gl. fi. C. cod.

Mulier si quem velit accusare, quia dicit illum interfecisse filium suum, probet se matrem; & hoc verum, si non sit in possessione maternitatis; quia alias pro probato habetur. l. non ignorat. 9. & ibi gl. fi. C. de his, qui accusare.

Mulier de publico crimine accusare non potest nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur: & tunc potest etiam sue inscriptione. l. de crimine. 12. cod.

Mulier sine inscriptione ibi tantum accusat, ubi iure antiquo expressè dicitur, quod accusator fieri possit sine inscriptione. §. gl. pe. ibid.

Mulier, & pupillus possunt accusare suam, vel suorum iniuriam prosequendo. l. 3. §. hoc interdictum de libero homine exhiben.

Mulieri non competit actio iniuriarum pro iniuria facta viro suo, l. 2. de iniuriis.

Mulieri agenti est stipulatio sponsalium causa facta, & in stipulationem deducta, obstat exceptio doli aduersus actionem ex stipulatu, si causa, ob quam facta fuit, secuta non exitit. l. 3. C. de donatio ante nuptias.

Mulier grauida excusatur à comparando etiam post partum donec decumbit, l. 2. §. si non propter. si quis cautio.

Mulier si non steterit iudicio non propter valetudinem sed quia grauida erat, incidit in pernam sed iuratur exceptione. ibid.

Mulier potest conveniri constante matrimonio, & etiam eo soluto. l. cum post mortem. 44. §. 1. & ibi gl. obligatam de administrat. tutorum.

Mulier non debet comparere in iudicio, imò puniuntur eam vocantes ad iudicium. gl. natura. in §. sancimus. inauth. de hereditat. & Falcid. col. 1.

Mulieres obtenta persequente litis in contumeliam matrimonialis pudoris irreuerenter non debent irruere, neque cogi interesse conveniunt. virorum vel in iudiciis. l. maritus. 11. C. de procuratoribus.

Reliqua verbo, Accusatio, 10. 14. Pammis, a. Calphurnia, Officium, Sore, Vx, 1. 2.

MULIERIA ornamenta sunt, quibus mulier ornatur: veluti inanes, & rimilz,

viriole, annuli præter signatorios, & omnia, quæ ad nullam aliam rem parantur, nisi corporis ornandi causa, ex quo numero sunt aurum, gemme, lapilli, qui nullam aliam in se habent utilitatem. l. argumento. §. ornamento. de auro, & argent.

Muliebrum ornamentorum nomine continentur vittæ, mitra, calantica, acutus cum margarita, quam mulieres habere solent, reticula, & crocufusa. d. l. argumento. §. ammis.

Reliqua verbo, Ornamenta, Vestimenta, Vestis, 1. 2. Viriola, Legans, 2.

M V I O, qui per imperitiam mularum impetum retinere non potuit, & ob id id damnum secutum est, tenetur lege Aquilia. l. idem feris. 8. §. 1. ad legem Aquil.

Mulio si præter infinitatem impetum mularum retinere non potuit, tenetur, lege Aquilia, si damnum inde secutum est. ibid.

Mulio cartum, vel mulas nimis onerans, vel per malum locum ducens, tenetur lege Aquilia. gl. neque cum hominibus. l. ex plagis. 16. §. in cliuo. cod.

Mulio tenetur solvere pedagium, vel portorium pro mulis, si non ignorat, eâ se transiitum, cum locauerat: sed pro rebus, quas portat mulus, soluit dominus illarum. l. cum in plures. 60. a. vehiculum. locati.

Mulio non quasi conductor; sed quasi mandatarius deferentis, ac proinde gratis, de levisima etiam tenetur, si in delatione requiritur exactissima diligentia; alioquin nec de leui: sed de lata tenetur. l. eum, qui. 14. §. fi. in add. mar. de furtis.

Mulionem vocans in ius dolo malo, ut ei mulæ subtraherentur, & subtraxerunt, & sic opem præbuit, tenetur furti actione. l. si quis, qui rem. 68. §. eum, qui. & ibi gl. vocat. cod.

Reliqua verbo, Agas, Mulis, Carvencarius.

M V I S V M dicitur nectat, quod conficitur ex melle, & vino: & non continetur appellatione vini, l. si quis vinum. & ibi gl. mulum. de tritico, vino, & gl. mulum. in add. marg. in l. adeo. 7. §. cum quis ex aliena. de acquiritur dominio. gl. mulum. in add. marg. in §. cum ex aliena. Inst. de rerum diuisione.

M V I T I P I C A T I O verborum non necessaria non mutat substantiam. l. pediculis. 34. v. Labco. de auro, & argento.

Multiplicatio personarum in eadem oratione copulatarum non inducit multiplicationem eiusdem quantitatatis. l. eum, qui ita. 16. de verborum ob. §.

Multiplicatio verborum in legatis, vel fideicommissis non est necessaria, nihilque prodest. gl. fi. in l. cum questio. 23. §. fi. C. de leg.

Reliqua verbo, Iteratio, Pansa, 17. usque 21.

M V I T I V D O aliqua ubi est, præsumitur inter eos aliquid bonus, gl. fi. in l. 2. de testib.

Multitudo auctorum in iudicando non debet considerari, cum vnius forsant sententia possit superare sententiam multorum, & maiorum in aliqua parte. l. 1. §. sed neque. C. de veteri iure enu.

Multitudo numerosa nihil habet honestum. §. 1. in auct. de referendariis sacri palatii. col. 1.

Multitudo parit confusionem. gl. honestum. ibid.

M V I T O R I E S verbum intelligitur grosso modo, non tamen in statutis, glossa, quod sibi debetur. & ibi add. mar. in princ. Inst. de actionib.

M V I T O R V M appellatione veniunt quandoque duo secundum communem intellectum, quandoque tria, & singulorum. Inst. de rerum diuisione. gl. fi. in §. 6. Inst. de iure personarum. & gl. multa. in l. 1. §. eodem autem, ad Syllan.

Multum tempus dicitur quinquaginta, quandoque biennium, in princ. & ibi gl. multum. Inst. de literarum obligat.

Multis dictio comprehendit 14, vel qui ultra 40. sunt, vel notat multitudinem in numero respectu materis subiectæ, gl. additis. in add. marg. in §. fi. Inst. de libertin.

Reliqua verbo, Pauca, Plus, Quinquaginta, Tria.

M V L A sibi locatum si quis plus iusto oneraverit, & aliquod membrum rupe-rit, tenetur Aquilia. l. si ferus. 17. §. si mulier. ad leg. Aquil.

Muli nascuntur ex coitu asini, & equæ, gl. in equas. in l. si quis vxori. 53. §. si quis asinum. de furtis.

Mulorum appellatione continentur etiam mule. l. qui duos. 60. & ibi gl. fi. deleg. 3.

Mulos duos habens si ita legauerit; lego duos mulos, qui mei erunt, cum moriar, debentur due mulæ, quæ eius erunt tempore mortis, licet mulos non habeat. ibid.

Mulus, vel equus si præter imperitiam, vel infirmitatem mulionis, vel equitan- tis feruam alienum occidit, tenetur mulio, vel equitans lege Aquilia, nisi talis infirmitas mulioni superuenisset in itinere: quia tunc non est in culpa, §. impetu. & ibi gl. 1. in add. Inst. de lege Aquilia.

Reliqua verbo, Mulio.

M V N D V S muliebris dicitur, quo mulier mundior sit, & mundi muliebris nomine continentur specula, matula, vnguenta, vasa vnguentaria, & alia similia, veluti labicioribus. l. argumento. §. mundus de auro, & argento.

Mundi nomine non continentur vnguenta, quibus valeudinis causa vnguntur, d. l. argumento. §. fi.

Mundo muliebris legato non continentur ornamenta muliebra, & monilia, in quibus insunt margaritæ, & gemmæ, nec vestes: sed continentur argenteum, vel alind, quod paratum est ad lauandam, vel balneandam mulierem. l. pediculis. 34. §. p. cod.

Mundo muliebris legato continentur ea sola, quæ ex his vtendi causa vxori sunt tradita à viro. l. p. cod.

Mundo muliebris legato non continentur vasa pertinentia ad mundum, quæ testator cum esset vascularius, vel faber argentarius, ad vendendum habebat. ibidem.

Mundo muliebris legato vxori, si nihil ad usum mulieris sit datum, vel destinatum, debetur ei quantum ad eius usum sufficit. gl. tradita. ibid.

Mundum instrumentum dicitur, in quo post factam rogationem omnia comprehenduntur, & dicitur à munditia, eod quod sine vituperatione debet esse. gl. in mundum in l. contractus. C. de fide instrum.

Mandas toris regitur ex imperio, & sacerdotis: unde ecce duo gladij hic gl. 1. in aut. quomodo oporteat episcopos. in princ. col. 1.

Reliqua verba, Muliebria, Legati, 1.

MVNICIPITVM quodlibet, castrumque restitui potest, cum eius legati restitui possint, quod vnum quodque tale, & illud magis, l. legatis, & ibi add. marg. ex quibus caus. maior.

Municipio fideicommissum vniuersale, & singulare reliqui potest, l. municipio, vt in possessionem legatorum.

Municipium heres institutus, vel successor per Trebellianum, si singulari legatione non fuit, deditur; legatarius aduersus municipales potest mitti in possessionem legati seruandi causa, sed si contra legatum sit municipio, nec per heredem falsitetur nomine legati, vel fideicommissi, municipales non assequantur vt mittantur in possessionem hereditariarum: sed actor municipis decreto praetoris mittitur in possessionem. ibid.

Municipium quandoque accipitur stricte pro castris, & villa. gl. per longum, in l. si finita, 1. §. si de yectigalibus. de damno infecto.

Municipales magistratus dicuntur ipsi municipierum, ac ciuitatum decuriones, neque sunt hi de ciuitatum defensoribus: quoniam defensores ex aliis, quam ex decurionibus eliguntur, numero sane tres, quorum munus, ac cura in hoc est, vt ignobiliores, & infimos a nobilibus illosos seruent. l. vbi abund. 19. in add. marg. de tutoribus. datis.

Reliqua verba, Ciuitas, per tot. Castrum, Communis, Immobilia, Legatus, 1. Legatum, 2. Ciuitas, 9. Magister, 10. Munus, 3. v. §. 1. 12. v. §. 16.

MVNICIPES quis fit, aut auctoritate propria, vel paterna, aut manu militari; vt eius originem sequatur, a quo fuit manus illius; aut adoptione, dum ea durat. l. 1. & ibi gl. 1. & 2. municipal.

Municipes proprie appellantur quasi muneris participes illi, qui sunt recepti in ciuitate, vt munera nobiscum facerent. ibid.

Municipes improprie, & large appellantur omnes, qui non subeunt opera aliquo priuilegio, licet stent in municipio, gl. improprie. ibid.

Municipes proprie sunt ciues Romani, qui in viribus suo iure, suisque legibus vtentes muneris tantum honorarii participes erant; ac deinde obseruatum est vt vniuersique suae ciuitatis municipales diceretur, vnde magistratus municipales dicitur fuit ciuitatum ipsarum decuriones, d. l. 1. in add. marg. & gl. 1. in add. marg. 1. de tutelis.

Municipes abusive dicuntur sui cuiusque ciuitatis ciues, etiam qui munera non subeunt: vt puta Campani, Puteolani. d. l. 1. §. 1.

Municipes Campani est, qui ex duobus parentibus Campani natus est, & etiam qui ex patre Campano: mare vero Puteolano natus est, nisi priuilegio aliquo materis origo inspicitur, quo casu est maternae originis municipales, vt puta Illienibus concessum est, vt qui matre Illienfi natus est, heres eorum municipales: quod etiam concessum est Delphis, & etiam Ponticis, d. l. 1. §. qui ex duobus.

Municipes originis matris quod sit quis, si concessum sit priuilegium aliqui municipio, intelligitur in veris filiis natis ex legitimo matrimonio: item & in vulgo quæstus filius hoc idem seruatur etiam sine priuilegio, vt matrem sequantur. ibidem.

Municipes intelliguntur ciues, quod sciunt hi, vel maior pars, quibus summa reipublic commissa est, l. municipales. 14. eod.

Municipes definit esse, qui Senatoriam dignitatem adeptus est, intellige quantum ad munera: nam quantum ad honores, retinent originis domicilium, vnde manus illius efficitur municipales manu militari municipij. l. municipales. 23. eod.

Municipes, qui post collectam impositionem est effectus conuersus alicuius monasterij, retinetur ad collectionem, & potest conueniri reuocatoria. 7. gl. 1. in l. incolae. 34. eodem.

Municipes ideo dicuntur, quia munera ciuilia capiant. l. munus 18. de verb. fig.

Municipes intelligendi sunt, & qui in eodem municipio nati sunt. l. municipales. 128. eod.

Municipem facit natiuitas. gl. 1. ibid.

Municipes est genus; originarius vero est species, nam aliquid speciale est in eo, qui est municipales originarius. gl. 1. in rub. C. de municipibus. lib. 10.

Municipes proprie dicitur ille, qui subit munera, siue ibi natus, siue non: sed hodie etiam omnes, qui non subeunt, dicuntur municipales. ibid.

Municipes originarius dicitur ab origine patris, vel etiam sua. 7. ibid.

Municipes est genus, ciuis, & incolae sunt species, gl. 1. in l. ciues. C. de incolis. lib. 10.

Municipes id est ipsa vniuersitas, si seruum municipij manu militari, habent plenum ius in bonis liberti, l. 1. de libertis municipum.

Municipibus potest restitui hereditas ex Trebelliano. ibid.

Municipes heredes instituti a libertis suo possunt acquirere hereditatem ex testamento. ibid.

Municipes possunt petere bonorum possessionem liberti sui. ibid.

Municipes non possunt de facili consentire in petenda bonorum possessione, d. l. 1. & ibi gl. si.

Municipibus tempora bonorum possessionis petende cedunt exinde, ex quo decernere de petenda poterunt, de eligendo, & decernendo syndicum, vel actorem. ibid.

Municipes iurare possunt per eos, per quos municipij res gerantur. l. municipibus. 96. de condit. & demonstr.

Municipes heredes instituti, & rogati de restituendo possunt cogi adire, & restituere, & contra potest fieri cisi restitutio, l. reculare. 6. §. item si municipales. & ibi gl. restituere. ad Trebell.

Municipes non possunt facili consentire, d. gl. restituere.

Municipes dicitur quis: quia simul munera cepit, gl. 1. in l. etiam de tutelis.

Municipium saltus licet sit municipium, non tamen dicitur esse cuiuslibet de municipio, & ideo singulis de municipio potest debere seruatus iuris pascendi in illo saltu, gl. si in preterit. 20. §. 1. si seruatus vindicetur.

Municipes cuiusdam terrae si emeantur munus commune, vt liceret singulis de villa, vel terra pascere in illo saltu bestias suas, postea si aliquis de illa terra venderet, omnes possessiones, quas ibi habebat, vel legauerit alicui, illud ius pascendi transire in emptorem, vel legatarios, nisi specialiter sit exceptum, d. §. 1. & ibi gl. transire.

Municipes conueniri possunt ad exhibendum. l. tigni. §. item municipales. ad exhibendum.

Municipes de facili consentire non possunt: cum difficultate tamen possunt: vt pulsata Campanica videntur facere quod consilium facit, vel maior pars, vel metum inferunt, vel possessionem apprehendunt, gl. facere possunt. in l. led & ex dolo. §. 1. de dolo malo. gloss. & restituere. in l. reculare. 6. §. item si. ad Trebell.

Municipes tenentur actione de dolo de his, quae ad eos perueniunt ex dolo eorum, qui res eorum administrant: quia ratum habere videntur, nisi reddatur, d. §. 1.

Reliqua verba, Ciues, Incola.

MVNIFICES sunt, qui non vacant, sed munus principi faciunt: contra beneficiarj sunt, qui muneris officio vacant. l. munus. 18. in add. marg. de verborum signif.

MVNIMENTVM dicitur a munio: sed monumentum a moneo, vel a memoria gl. munimenta. in l. funeris. 17. §. si. de religiof.

Munimentum sepulchri illud est, quod munimentum: id est causa muniendi eius loci factum est, in quo corpus insepultum est. d. l. §. si.

Reliqua verba, Munimentum.

Munus in genere. an. 1. & 2.

quoad munera ciuilia publica, & priuata, & patrimonialia, nu. 3. v. §. 1. 12. v. §. 16.

quoad continuationem, vacationem, immunitatem, & excusationem munerum, 12.

MVNVS ad nuptias, vel ad aliud dotalitium dicitur, gl. 1. in l. plebiscito. de officio praefidis.

Muneris, vel domi appellatione non continentur xenia per interpretationem pertinent tamen ex verbificatione, gloss. non pertinet in l. solent. de officio praefidis.

Munus, & donum differunt, gl. solennia. in l. cum plures. 13. §. si. de administrat. tutorum. gl. iure legito. in l. vt iurifundus. §. iurare. de operis libert.

Munerib. si quis perne causa fuerit prohibitus, non valet sententia. l. relegatorij. §. si. de interdictis.

Munus, & donum differunt, gl. solennia. in l. cum plures. 13. §. si. de administrat. tutor. gl. iure legito. in l. vt iurifundus. §. iurare. de operis libert.

Munerib. si quis perne causa fuerit prohibitus, non valet sententia. l. relegatorij. §. si. de interdictis.

Munus dicitur tribus modis: vno modo dicitur donum, & inde dicuntur munera dari, mitti, vltimo modo dicitur onus sine honore, quod ei remittitur, praestata vacationem militum, munerique, inde immunitas appellatur: tertio modo dicitur officium cum honore, vnde munera militaria, & quidam milites munifices vocantur. l. munus. 18. de verb. fig. gl. 1. in rub. C. de munerib. patrimon. lib. 10.

Munus sine honore triplex est: quoddam patrimoniale, aliud personale, aliud mixtum. gl. onus, & ibi add. marg. in d. l. munus.

Munus sine personale, siue patrimoniale propriè est, quod necessario obitus legere, more, vel imperio eius, qui iubenda potestatem habet, l. munus. 214. de verb. fig.

Munus quodcumque non dicitur donum: ac contra quod donum fuerit, dicitur id rectè munus. ibid.

Munus est cum causa, & sine causa: sed donum semper est sine causa, gl. si. ibi. & gl. 1. in l. 1. C. de contra tab. libert. gl. munus. in l. mortuo. 50. §. si. de leg. 2.

Munera quodam angaria, alia pangaria, alia rerum gl. munera. in l. placet. 5. C. de sacrosanctis.

Munus extraordinarium dicitur quando princeps praecipit subditis, vt sibi conseruati aliquid, veluti aurum, argentum, vel bouem ad faciendam festam, & conseruati pro filio sibi nato, gl. extraordinarium. ibid.

Munus canonicum dicitur, quando, vel pro capitis animalium, vel seruorum, vel pro rebus suis praestatur collecta, gl. canonicum. ibid.

Munus extraordinarium est, quod debetur propter aduentum repentinum principis, ad quod etiam Ecclesia tenetur, gl. quam. ibid.

Munera solidida extorquebatur ab Ecclesia excommunicandis, & ad exilium perpetuum damnandis est. d. l. placet. in fi.

Munus refugens occasione religionis excluditur a professione, gl. antepen. in l. qui sub pretextu. 9. C. eod.

Munera Lyciarchiae, & Syriarchiae, & Syriae exiguntur per procuratorem rerum imperialium, quae sunt in oriente, & nulli curiali conceditur, l. 1. C. de officio committ. orient.

Munus militiae euitare, & militiam derectare delictum est, gl. si in l. cum te domus. 3. C. de his quae vi.

Munera extraordinaria non conferuntur, nec ordinaria remittuntur, gl. si in l. 4. C. de annis, & tribut. lib. 10.

Munus ordinarius dicitur, quod a lege imponitur. ibid.

Munus ordinarius concessa immunitas per relictum principis non valet, nisi sit praescriptum per 40. annos. l. in fraudem. & ibi gl. fortiri. C. eod.

Munus ordinarius nemo potest excusari, & circa omnes par, atque & qualis est illationis forma. d. l. in fraudem. & ibi gl. si.

Munera fordida plura nomenantur, l. maximarum. vers. fordidorum. C. de excusatio. numerum. lib. 10.

Munus, vel ministerium, quod seruati tantum conuenit, liber homo inuitus non cogitur gerere, qui si cogatur, potest implorare auxilium praefidis. l. 1. & ibi gl. 2. & l. 1. C. ne quis liber inuitus actum recipit. lib. 11.

Munera extraordinaria dicuntur, quae non lege, non Senatusconsulto, non constitutione principis inducuntur, gl. onera. in l. 1. C. de agricol. & censu. lib. 11.

fiscales, siue annona, vel vestis, item cursus vehicularis sollicitudo, item cura emendi frumenti, & olei. ibid.

inter Munera personalia connumeratur calefactio publici balnei, si ex redditib. alicuius ciuitatis curato: pecunia subministraretur, item cura custodiendi aque ductus, l. fi. §. inter personalia.

Muneribus personalibus dicuntur fungi iuraecharae, qui disciplinae publicae, & corrigendis moribus praeficiuntur, item qui ad reficiendas vias eligi solent, & qui praesunt panti & ceteris rebus venalib. quae ciuitatum populis quotidianum victum suggerunt. ibid.

Munus personale sustinere dicuntur illi, qui annonam suscipiunt, exigunt, vel erogant, item exactores pecuniae pro capitib. & curatores, qui ad colligendos ciuitatum publicos redditus eligi solent, item custodes ædium, limenarchae, curatores ad extruenda ædificia publica, & alij. d. l. fi. §. qui annonam.

Munus personale sustinet defensor ciuitatis, & etiam qui eliguntur ad ceretia causam agendam, vel defendendam, d. l. fi. §. defensores.

9 Muneri personali seruiunt scribae magistratus, d. l. fi. §. si autem.

Munus personale est iterare viam, & acceptare, vel suscipere censuales professiones, d. l. §. si autem.

Munera quaedam sunt personalia, quaedam patrimonialia, l. de munerib. & honorib.

Munera personalia sunt ciuilia munera, defensor ciuitatis: id est vt syndicus fiat, legato ad census accipendos, vel vt patrimonium scribarum, annonae, & similib. curae praedictorum quoque publicorum, & similia alia, d. l. i.

Munus personale est, quod cum corporis labore, & solitudine animi, & vigilantiis principis patet existit. ibi. glo. penult. in l. veteranis. 9. Cod. quando prouocare non.

Munus personale est tutela vera adulti, vel furiosi, prodigij, muti, & ventris, & ad exhibendum cibum, potum, lectum: sed & in bonis absentis, & aliae curae, d. l. i.

Munera quaedam sunt patrimonialia, quaedam personalia, quaedam dicuntur honores, l. receptio. §. fi. de munerib. & honorib.

Munera, quae patrimonij inunguntur, vel in retributiones, talia sunt vt illa, neque excusati eras, nec numerus liberorum, nec alia prerogatiua, quae solet ad personalia munerib. excusare. ibid.

Munera patrimonialia duplicia sunt: quaedam possessionib. inunguntur, siue sint municipes, siue non vt sunt munera retributionum, quae in agris sunt, vel in ædificijs possessionib. indicuntur: quaedam, quae non inunguntur, nisi municipib. & incolis vt sunt munera, quae patrimoniorum tantum habentur, d. §. fi. & l. fi. §. patrimoniorum. eo. & gl. i. in l. i. C. de annonis. lib. i. o.

Munerib. patrimonialib. excusari non potest priuilegijs, neque veteranis, neque miles, nec alius, qui priuilegio aliquo subnixus est. d. §. patrimoniorum. Muneribus patrimonialibus non excusatur clencus, nec Ecclesia, nec pontifex, d. l. §. patrimoniorum. & ibi. gl. pontifex.

Munera patrimonialia sunt, quae sumptib. patrimonij, & damnis administrantis expendantur, d. l. §. patrimoniorum.

10 Munera patrimonialia sunt: vt rei vehicularis, item nauicularis, & decemprimatus, l. i. de munerib. & honorib.

Munus patrimoniale est, in quo sumptus maxime postulantur. ibid.

Munera ciuilia personalia suscipere in vna ciuitate quis non cogitur ex eo, quod ibi habeat praedia, & possessiones: nisi ea ciuitas de hoc habeat speciale priuilegium, l. libertus. §. sola ad municipal.

Munera patrimonialia cogitur quis suscipere in vna ciuitate, ex eo quod ibi habeat possessiones gl. munerib. ibid.

Munus exigendi tributi inter munera fordida non habetur, & ideo possunt eligi etiam decuriones ad exigenda tributa. d. l. libertus. §. exigendi.

Munus patrimonij duplex est: vnum, quod indicitur reb. & illud soluunt etiam non municipes, item qui senus exercent: aliud est, quod indicitur personae pro patrimonio, & illud tantum municipes soluunt, & praestatur illud prout indicitur eis per singula lustra, gl. i. in l. i. C. de annonis, & tribus. lib. i. o.

ad Munera icalia non rei etiam quae in pias, quam de re possident, d. l. i. 2.

Munera patrimonialia subire debet quis in loco, in quo habitat, pro domo, vel possessione, quam ibi possidet, gl. fi. in l. i. 4. C. de incolis. lib. i. o.

Munera mere patrimonialia sustinenda sunt per ordinem: id est non vnus tantum grauibitur, vt alius releuetur, & secundum facultates, l. i. & ibi gl. i. C. de munerib. patrimonialia. lib. i. o.

Munera patrimonialia, quae publicae utilitatis gratia indicuntur, subeunda sunt ab omnibus etiam alienigenis, dummodo ibi aliquid possideant: quod verum est, quando imponuntur ipsis rebus: secus si personis pro rebus, l. i. & ibi gl. fin. & add. marg. C. eod.

11 Munus hospitij recipiendi patrimoniale est, & illud remittitur a lege scripta magistratibus liberalium artium, doctoribus legum, grammaticis, & philosophis, gl. i. & fi. in l. i. C. eod. titul. & lib.

Munus patrimoniale est, quod indicitur personis pro reb. & hoc tantum ciuib. & incolis, illud quod indicitur ipsis possessionib. & hoc indicitur etiam alienigenis, modo aliquid possideant. ibi. gl. in rub. C. de muneribus patrimonialibus. lib. i. o.

Munus, vel vnus alinentandis equos decurionum patrimoniale est. l. non videtur. C. eodem.

Minus an sit patrimoniale, vel personale potest per sententiam iudicis decerni, & declarari: & si inique declaratur, non rescinditur sententia sine appellacione. d. l. non videtur. & ibi. gl. fi.

Munera protostatiae, vel sacerdotij, vel decaprotiae licet dicantur corporalia: tamen habent naturam patrimonialium, & sunt mixta, nec protostatiae, & ibi gl. fi. C. eod.

Munera patrimonialia, & personalia sexui congruentia, & quae eorum pudorem non laedunt, debent subire mulieres: sed non personalia incongruentia sexui. l. pen. & ibi gl. i. & add. marg. C. eod.

Munere aliquo personali absens ultra commeatum reuocari potest ad munus: & si custodia castris licentiaris ad tempus, vel sub forma, si excesserit modum, reuocatur ad munus. l. i. §. si ad municipal.

Munera patrimonialia quando possessionibus indicuntur, tunc res illa est onerata, & cum illo onere trahitur, ideo clericus, ad quem illa peruenit, tenetur soluere illud: quod verum est, quando illa possessio erat alienata dare pro soldo, & libra ad collectas, & ea descriptio sit perpetua, & certa; secus si propter imminuentem negotiorum inmutetur, glo. munitionib. in extra de pace Constantiae. §. nos.

Reliqua verbo. Angaria, Paangaria, Coepitiae, Clericus, l. 4. Debitatur, Indictio, Super. ad. q. 10, Muner. §. 3. Debitur, 82. §. 3.

à M VNERIBVS maioribus non excusatur ille, qui confugit de ciuitate ad rus, ne subiretur maioribus. l. i. §. fi. de vacatione munerum.

à Muneribus ciuilibus, si licet tutela, & cura non excusatur, qui 75. ann. est, & tres liberos incolones habet, sed ab alijs personalibus excusatur imò sufficit quod sit 55. ann. d. §. fi. & ibi gl. fi.

à Muneribus patrimonialibus nullo tempore quis excusatur, etiam si habet 75. annos. d. gl. fi.

ad Munera, vel honores non vocatur minor 25. ann. l. 2. eod.

à Muneribus volens se excusare propter liberos, debet probare se habere numerum sibiurum viatorum eo tempore, quo propter eos vult se excusari. d. l. i. §. qui ad munera.

à Muneribus ciuilibus non excusatur, qui minus audit, vt surdaster: sed senectute, vel corporis imbecillitate vexatus ita, quod muneri perficienda pecuniae non sufficiat excusatur, & alius constituitur, d. l. i. §. pe.

à Muneribus patrimonij non excusatur quis propter corporis debilitatem: sed bene muneribus, quae tantum corpore sunt impleta, d. §. pe.

Munus ciuilius immunitatem non habent doctores ymnas literas, quibus munus patrimonij non debet iudici ultra vires, d. l. i. §. fi.

Muneris publicae vacationem habent, qui naues marinas non minores 50. modiorum fabricauerunt, aut plures singulas non minores decem millium modiorum fecerunt, & ad annonam Populi Romani praebuerunt, quod intelligi donec illae naues, aut alio loco silarum nauigant, l. i. eod.

à Muneribus ciuilibus quae patrimonij non indicuntur, excusatur veteranus. l. i. de munerib. eod.

Muneris publicae vacationem habentes non compelluntur ad aliquod extraordinarium, l. hi. qui. eod.

Muneris publicae vacationem habens non cogitur subire collationes sibi ex improuiso impositas a magistratu: cogitur, tamen subire impositas a legell. in honorib. §. i. eodem.

Munera fordida corporalia, item tutela tenentur, a philosophis: sed non munera patrimonialia, d. l. in honorib. §. pe.

Munera, & honores in sua ciuitate, quae appellatur ad principem, & causam propriam actus Romani profectus est, non cogitur subire, quoad cognitio suam accipiat, d. l. in honorib. §. fi.

à Muneribus Romae praesentibus, item de excusantur in patria sua, ac si in patria sua proferrentur, l. eos. eod.

à Muneribus patrimonialib. nulla praesentia praestant immunitatem, sed specialis auctoritatis orienb. o. & ibi ad marg. cod.

Munus excusationem habent illi, qui praestant mensurationem frumenti, vel annonae vrbis Romae, sed in prouinciis non d. l. his orienb.

Munera quaedam sunt, quae coherent rei propriae, in quibus neque liberi, neque athenienses, neque incolae, neque vilius, quod priuilegium iure tribuit excusationem, vt est praetium collatio, via sternendi, angariae, exhibito, hospitij suscipiendi munus, nisi principis beneficio hoc concessum sit alicui, l. sunt munera. l. i. eod.

à Muneribus, honoribus, & tutelis excusantur comites praesidium, proconsulum, procuratores, & Caesaris, legato. eod.

Muneris publicae vacationis tribuenda: duo sunt genera: vnum plenus, cum & militiae daturaeque exiguntur, cum nudum muneris vacationem accipit quis, l. pen. §. i. eod.

à Muneribus ciuilib. immunitatem habent, qui in nauib. sunt ob hoc tantum, vt in eis, causae propriae commodi principaliter operentur: secus si principaliter causa reipub. l. i. & ibi gl. i. de iure immunitatis.

Munera omnia regulariter subeunt laici: facile tamē excusantur ad personalibus: ab angariis autem, & muneribus realib. non nisi speciali priuilegio principis. gl. munerum. in l. placeat. C. de sacrosanct.

à Muneribus patrimonialibus non excusantur luminibus capti, surdi, muti, furiosi, & a perpetua valetudine teneti, glo. l. i. in Cod. qui morbo se excusare.

Munus patrimonialium immunitatem habens non debet excusare ab illis muneribus alios praeterita suae immunitatis. l. final. Cod. de annonis. lib. i. o.

Munera excusationem habentes non excusantur ab indicatione, l. i. C. de indicatione. lib. i. o.

à Muneribus personalibus suis modis excusatur quis per legem scriptam, gl. i. in l. vacatur. 9. C. de decurionib. l. 5. i. o.

à Muneribus patrimonialibus nemo excusatur, nisi speciali beneficio principis, vel lege scripta specialiter de munere patrimonij dante immunitatem, nec sufficit, quod lex, vel princeps dicat immunitatem esse: sufficit quoad patrimonij immunitatem. ibid.

à Muneribus publicis immunitas concessa non valet: intelligi in praedictum si feci, sed bene in praedictum concedendis. ibid.

à Muneribus ciuilib. nullus, qualibet prerogatiua solutus, debet esse immunitis. l. nullus. 25. C. eod.

Munus, & honorum ciuilius continuatio impeditur in eo, qui denuo vocatur ad eadem, vel alia munera, vel cum pater vocatur priuilegium, vel econtra, & multo magis cum simul vocatur, & sic filius per patrem, & econtra excusatur ab honorib. & munerib. scilicet personalib. & mixtis, l. i. & ibi gl. 3. C. de munerib. & honorib. lib. i. o.

Munus, & honorum ciuilius continuatio non impeditur inter patrem, & filium emancipatum: nec inter fratrem, nisi essent in potestate ciuilem: quia tunc in vna domo. d. gl. 3.

Munus, & honorum vacationem tempus prodest tantum his, qui verē sunt

- idem non autem prodest aliis, etiam filio per patrem, vel e contra quoad interualla, nisi esset honor cum sumptu, vel munus mixtum: quia tunc etiam quoad interualla prodest vnus alteri, d. l. 1. & ibi gl. non aliis.
- in Muneribus, & honorum ciuiliu continuatione non distinguitur, an munus, vel honor fit cum sumptu, vel non, nec an in se ipso, vel in patre, & filio: nam in his sine vlla distinctione impeditur continuatio, d. gl. non aliis.
- Munera personalia, vel honores etiam si sponte continuare vellet quis, non potest, & incidit in legem Iuliam de ambitu, nisi cum est inopia, quo casu potest, & cogitur, gl. 1. ibid.
- Munera quere patrimonialia continuo subire debet quis omni excusatione cessante, ibid.
- Munera, quae principaliter respiciunt publicam utilitatem, continuari non debet in eodem, vel in patre post filium, vel e contra: sed respiciencia principaliter priuam utilitatem: vt tutela, vel cura possunt continuari, imò non potest idem, vel filius post patrem, vel e contra excusari ad eadem tutela, vel alia, ibidem.
- Munerib. omnib. functus ad eadem munera vocari non debet, si aliorum ciuium copia fit, qui obsequiis ciuib. fung. possunt: secus si non fit copia, l. 3. & ibi gl. si. C. quemadmod. ciuil. muner. lib. 10.
- Munerib. omnib. excusari non potest quis, cum etiam imperator ipse, & Augusta quaedam talia subeant, gl. 1. in rub. C. de excus. muner. lib. 10.
- Munerib. omnib. fordibus habent immunitatem illustres, & super illustres, item comites consistoriani, notarii etiam principes, & cubicularij, & excubicularij, maximarum, C. eod.
- Muneribus fordibus ita demum habent Palatini, vel qui militari praerogatiua intra palatium sunt muniti, si in commune dignitati, vel corpori eam immunitatem fuisse concessam docuerint, ibid.
- Munerib. fordibus excusantur grammatici, & rhetores, & philosophi, d. gl. maximarum, & ibi gl. vltimo.
- Munerum fordiorum excusatio concessa personis ad heredem, vel successorum extraneum transire non potest: sed bene ad suum heredem, l. fordiorum, & ibi gl. 1. C. eod.
- Munerib. fordibus, & extraordinariis excusantur illustres personae, l. fin. Cod. eodem.
- Munere quolibet fide angariarum, siue parangariarum, vel plaustrorum, vel aliorum nemo debet se excusare in locis, per quae principes, vel Augusta iter arripit: sed omnes siue ad domum principis, siue ad Ecclesiam, vel ad quaslibet illustres domos pertinent, exceptis veteranis, & militib. subire debent, l. 2. & ibi gl. pertinent, C. de quib. munerib. lib. 10.
- Munerib. personalia excusantur maiores 55. annorum: sed non ad patrimonialia, l. 3. C. de quib. munerib. vel praetorio, lib. 10.
- Munerib. personalia excusantur, qui perpetuo podagra teneantur, adeo vt rebus propriis superesse nequeant, sed non perpetuo sed quandoque teneantur, & quandoque non tunc cum ea premittitur, excusatur, non ab ea leuatur, l. podagra, & ibi gl. 1. & add. marg. C. qui morbo se excusare lib. 10.
- Munerib. personalia non excusantur debilitati per causam, & lapsu, si remaneant robusti, & non omnino virib. inutilis, & possint rebus suis superesse, alioquin fecit, d. gl. 1. in add. marg.
- Munerib. patrimonialib. excusationem non praestat aetas, nec liberorum numerus: sed bene a personalib. l. neque tempore, & ibi gl. 1. C. de munerib. patrim. lib. 10.
- Munerib. patrimonialib. immunitatem non habent philosophi praeterquam in munere hospitij recipiendi, à quo excusantur, etiam si illud dicatur patrimoniale, l. hospitio, & ibi gl. 1. C. eod.
- Muneribus patrimonialib. non excusantur minores aetate, & ita illa debent sustineri, & persolvere: non tamen possunt ea exigere, & administrare. l. etiam, & ibi gl. 1. C. eod.
- Munere hospitandi milites immunitatem habent quidam nominati in l. pe. C. de metatis, lib. 1. r.
- Munere hospitandi milites immunitatem habent illi, qui habet consularum, & patrum dignitatem in trib. suis: sed & eorum filij haeredes, parentes, nepotes fororum, & vxor habet immunitatem in duab. tantum domib. d. l. pen.
- Munerum publicorum remissionem generalem habens non censetur habere remissionem, vel excusationem à tutela, vel cura fauore pupillorum, & adultorum, glof. publicum in prin. Inst. de excusat. tutorum.
- Reliqua verbo, Aetas, 3. Decurionatus, Docere, Ecclesia, 15. 16. Excusatio, 1. Excusare, 1. Filius, 73. 74. Geometra, Mechanicus, Medicus, 2. Miles, 32. 33. Palatini, Podagra, Porta, Pontes, Primicerius, Professores, Immutatio, Appellatio, 14. 28. Nominatus.
- MVRX est piscis, ex quo, & ex conchylio fit optimus color purpureus, gl. 4. in l. pe. C. de diuers. rescrip. gl. 1. in l. si quis. C. de murileg. lib. 10.
- Muricis vellus non potest vendi, & duo commodata proueniunt ex murice: scilicet de encausto imperiali, & purpura, gl. pe. in l. 1. C. quae res vendi non possunt.
- Reliqua verbo, Color, Purpureus, Conchylium.
- MVRILEGVI dicuntur qui legunt, & colligunt murices: id est pisces: sic & conchylegvi, qui legunt conchyliam, & sunt serui palatini, gl. in rub. Cod. de murilegulis, lib. 1. r.
- Murileguli si ad aliam dignitatem transierint, debent retrahi ad propriam conditionem, & res alienatae per eos reuocantur, nisi emptor voluerit eam conditionem subire, l. murileguli, Cod. eodem.
- Murileguli, gynaeciarij, luecarii, lympharij, & alij filios feruientes aule regiae non possunt liberari à sua conditione, etiam receptis principis, nisi dato subfortio, qui solent inter approbare, & talis liberatio ultra eius personam non porrigitur, gl. 1. si quis ex corpore, C. eod.
- Reliqua verbo, Murex.
- MVRVS dicitur cum cemento: materia fide cemento, gl. 1. in l. quantum, l. 157. de verb. sign.
- Muri in muneribus quoque dicuntur sancti: prohibeturque ne quid in his committatur, l. sanctum de rerum diuisione.
- Muri ciuitatum aliquid committi non potest sine licentia principis, gl. si. ib.

- Muros municipales reficere non licet sine principis, vel praefidis autoritate, neque aliquid eis coniungere, vel supponere, l. sacra in fi. eod.
- Muros violans capite punitur, sicut transiens scilicet adnotis, vel alia qualibet ratione, l. fi. eod.
- Muros violare, & transgredere hostile, & abominandum est, cum ciues Romanos alia, quam per portas egredi: non liceat, ibid.
- Muros eo quod transgredere voluerit Remus Romuli frater, traditur, quod fuerit occisus, ibid.
- Muri ciuitatis, vel castris non sunt sine licentia principis, vel proconsulis, glo. opera in l. si in aliquam de officio proconsul.
- Murum construens iuxta alterius fundum debet vnum pedem detrahare: si domum, duos pedes: si sepulchrum, aut foueam effodiat, tantumdem debet relinquere, quantum extenditur fones inferius, l. si finium regundum.
- in Muris, & portis ciuitatis Romanae, & in aliis locis sacris, vt in muris municipiorum prohibetur aliquid fieri, quod fit ad damnum, vel incommodum priuato, vel etiam ipsi reipub. l. 2. & ibi gl. 1. & 2. ne quid in loco sacro.
- in Muris, & portis prohibitum est habitare sine permisso principis propter timorem incendi, l. fi. eod.
- Muros alienius Ecclesiae, vel muros publicos: puta massarie ciuitatis perforans, & vel inde auferens pecuniam publicam, vel sacram, vel religiosam, vel lapides, peculatus crimine tenetur, l. qui perforauit, & ibi glof. 1. & 2. ad legem Iul. peculatus.
- per Murum castra ingrediens, vel vallum transgrediens capite punitur, l. 3. §. in bello. de re militari.
- Muros sibi ipsi facere sumptu suo licetum est alicui vnuerstitati: sed non alicui priuato, gl. publice, in l. 3. C. de operibus publicis, l. sacra, & ibi glof. licet de rerum diuisione.
- ad Murorum ciuitatis reparationem princeps deputat tertiam partem redituum fundorum reipub. illius ciuitatis. l. ne splendidi sumus, l. 10. Cod. de operib. publicis.
- ad Muros construendos, & reparandos tenetur quilibet incolae ciuitatis contribuere pro virib. nulli sit, & hoc concedenda immunitate, l. ad portus, 6. & ibi gl. si. omnes, C. eod.
- Muri, & turres pro munitione ciuitatum in terris priuatorum fabricati illorum vsui debent deferuire, & eorum cura, & sumptu reparari debent, l. turrets, 17. C. eod.
- Muri ciuitatum sunt vnuerstitatis, non publici, & ideo ab vnuerstitatib. fieri possunt: sed non à singulari homine, gl. 1. in l. nec prouincias, l. 10. Cod. de aedific. priuata.
- Muris circundare ciuitatem non licet, si ad amulationem alterius ciuitatis fiat, vel materiam seditionis praestet, gl. pe. ib.
- ad Murorum constructionem, & ad comparationem frumenti & aliarum specierum omnes tenentur omni excusatione cessante, & nulla personalis dignitate penitus excepta, l. fi. C. de quib. muner. & praetialib. 10.
- Murorum restauratio fieri debet consilio principis, gl. 1. in l. 3. C. de diuers. rescrip. vrb. lib. 10.
- ad Murorum restaurationem sufficit tertia pars canonis annui tributis, qui rediguntur ex fundis, vel locis reipub. d. l. 3.
- Muri ciuitatis dicuntur sancti: id est firmi, à sancio sancis: non à calce, vel lapidibus: sed quia lege firmati sunt, §. sancte, & ibi gl. sanctos. Inst. de rerum diuisione.
- Muros ciuitatis Romanae transgredienti, vel rumpenti poena capitalis imposita est: sed transgrediens muros alicuius ciuitatis, vel castris extra ordinem arbitrio iudicis punitur, d. §. sancte, & ibi gl. & add. marg.
- Reliqua verbo, Conchylium, Sanctum.
- MVSARII dicuntur illi, qui faciunt illud opus, quod dicitur muscum, glof. muscari, in l. 1. C. de excusat. artific. lib. 10.
- MVTARI aliquid non debet propter paruum rem, gl. 1. in l. Scio. de re iudic. ne in integum.
- Mutare nemo potest possessionis causam: scilicet ad sui villitatem, & nulla causa extrinsecus accedente: causa tamen extrinsecus accedente non tam nuda, quam mutatur ei, gl. pecunia, in l. cum multi si pars hereditas, petatur.
- Mutare causam possessionis dicitur ille, qui prius possidebat ciuili, & naturaliter, vel naturaliter tantum: sed non ille, qui prius non possidebat, gl. videatur, in l. fi. eod.
- Mutari voluntatem impediunt quatuor: scilicet obligationis vinculum, aut ius aduersario quiritum, vel quando res non est integra, vt quia res in iudicio est contestata, vel quando voluntas transiit cum executione, gl. mutaturus, in l. si cum dorem, 23. §. eo autem tempore, soluto matrim.
- Mutare consilium in melius sapientis est, gl. 1. in l. nonnunquam, de collat. bonorum.
- Mutare consilium suum non potest quis in alterius iniuriam, l. nemo potest, 76. de regul. iuris.
- Mutare est, quando vetere relicta nouam actionem eligere quis vult, glo. emendare, in l. 3. C. de edendo.
- Mutare propositum in causa licitum est, in princ. Inst. de legat.
- Mutandum non est aliquid ex solennib. tamen ubi aequitas euident suadet subueniendum est, l. est in l. 144. de regul. iuris.
- Mutanda non sunt, quae interpretationem certam habuerunt, l. minimè, de legib.
- Mutata res in pristinum statum redire non potest, gl. si. in l. homo liber, de statu homin. gl. 1. in l. qui liberatus, de adoptio.
- Mutatum specialiter quando non est aliquid, illud stare censetur, gl. patrem, in c. 1. §. 1. de successione feudi.
- MVTATIO quando superuenit in eius persona, qui fideiussore accepit, mutat consilio latus accipitur, gl. 1. in l. Iulianus, qui farsidare.
- Mutatio procuratoris quando contingit ex parte actoris, semper durat ille respectus, propter quem fideiussores pro reo intercesserunt: scilicet vt domino teneantur: & mandatum superueniens confirmat istam causam: secus est in procuratore, l. 1. ib.

Mutatio personarum mutatur causa gl. mutata in l. i. si ex noli causa.

Mutatio personarum generis negotia non debet nocere absentis, cuius negotia gerantur, quia ab initio nihil de hoc cogitauerat, & ideo secundum varietatem temporum variatur actio contra gestorem. l. Pomponius. 2. de negotiis gestis.

Mutatio absentis personarum, eius negotia gerenti prodesse non debet. d. l. Pomponius. & ibi gl. i.

Mutatio rei extinguatur usufructus, sed non hypotheca. l. si fundus. §. si res. & ibi gl. competit. de pignoris.

Mutatio rei ante mortem testatoris extinguatur legatum: quia legatario ante mortem testatoris non est ius firmum. gl. competit. & ibi add. marg. in l. fundus. §. si res. eod.

Mutatio voluntatis eius, qui administrationem, vel tutelam concedit, presumitur propter mutationem morum eius, cui conceditur, l. in confirmando. de confirm. tutor.

Mutatio rei legatæ quando fit de materia informam, vel e contra, non extinguatur legatum, nisi testator voluntatem suam mutaverit. l. si fundus. §. si res. eod.

Mutatio fit de aliquo in aliquid, sed ex non ente ad aliquid non dicitur proprie mutatio. l. 3. §. illud. in add. marg. de acquir. possess.

Mutatio status non nocet ad succedendum, glossa parentum. in l. fin. §. 1. Cod. de episcopis.

Mutatio non presumitur intervenisse in modico intervallo, gl. 3. in add. in l. siue possidetis. l. 6. C. de probatio.

Mutatio vite hominum non est facilis, sed fit cum animati corporis labore. §. illud in auth. de monachis. col. 1.

Reliqua verbo, Libellus, 7. Nomen, 1. 3. §. Notarius, Possessio, 57. Testator, 30. §. 1. 3. Variare.

MVTIANA: vide supra verbo, cautio. num. 13.

Mutans in genere. num. 1. 2. 3.

Quod nummos alienos, vel suos. num. 4. & 5.

Quod Mutuatum minor Ecclesie, collegio, vel exip. nisi in aliena potestate. numer. 6. & 7.

MVTIANS pecuniam suscipit, ut secum ludant, eam repetere non potest. l. si & ibi gl. accipit. de alea luso, & aleator.

Mutans procurator tuo tui contemplatione ut creditorum tuum, vel pignus liberaret, aduersus te habet actionem negotiorum gestorum: sed aduersus procuratorem nullam habet actionem. l. si pupilli. §. item si procuratori. de negot. gest.

Mutans in refectionem domus ipso iure habet tacitam hypothecam in ea; siue fabro, vel conductori operis mutauerit, l. in quib. causis. pignus.

Mutans pecuniam sine stipulatione, si incontinenti antequam partes teneant contractum pro absoluto, stipulationem fecerit, vnus contractus verbum dicitur, & idem si ante stipulationem facta sit, & mox pecunia mutuata sit. l. si ira fuero. §. si de iustis.

Mutans pecuniam sine stipulatione si ex intervallo stipulationem fecerit, duo contractus esse dicuntur: vnus re, alter verbis, & ex consecutione per secundum contractum primus esset novatus, si hoc tacite, vel expresse actum sit, gl. ex continenti. in add. marg. ibid.

Mutans quando pecuniam mutuam stipulatur in continenti sibi reddi, non nascitur obligatio ex numeratione, deinde illa per stipulationem nouetur: sed magis est, quod numeratio fiat causa implendæ stipulationis, l. cum enim eodem.

Mutans ex mutuo agens non tenetur probare originem domini rei mutuatae, hoc est vnde dominum illius ad eum peruenit, si ut propriam mutauerit. l. non vnde. 7. C. si ea rum per.

Mutans ab pluribus pecuniam, cuilibet pro parte queritur actio: nisi fit conventum, quod sint plures rei credendi re, vel verbis in solidum, l. cum re. C. eodem.

Mutans pecuniam alicui contemplatione Titij contra Titium, qui mandauit mutuam pecuniam accipi, habet actionem negotiorum gestorum ad similitudinem infortior. gl. 1. in l. p. C. de infortior. actione.

Mutans pecuniam, vel fructus aridos agricolis in vno quoque anno pro modico octauam partem modij, & pro solido siliquam accipiens nomine vlturum, terram, siue aliquid aliud, quod pignori accipit, omnino reddere tenetur. auth. ad huc. C. de vltis.

Mutans agricolis pecuniam, vel fructus: & vlturam maiorem octaua parte stipulans eadē ab actione sua, & quod pignori datum est, non tenetur. ibid.

Mutans agricolis pecuniam, vel fructus aridos, sibi stipulando vlturam maiorem octaua parte, cadit ab actione sua per exceptionem. §. gl. 1. ibid.

Mutantes siue rustici, siue alii nouo iure nullas possunt stipulari vlturas, vel accelliones, d. gl. si ibid.

Mutans ex mandato alicuius obligat sibi recipientem tanquam principalem ex contractu mutui, & mandantem per actionem mandati, l. si literas. 7. C. mandati.

Mutans ex mandato alicuius, si recipiat pecuniam mutuam a mandante, debet cedere actionem mandanti contra mandatarium accipientem. gl. 2.

Mutans filius ex mandato patris defuncti habet heredes eius, etiam pupillos, obligatos actione mandati: & si in solutione cessabitur, hypotheca potest etiam pignora persequi. l. si tibi. 8. C. eod.

Mutanti non est obligata res emptæ pecunia numerata, nisi specialiter, vel generaliter emptor eam mutuanti obligauerit, l. quamuis. 17. Cod. de pignori b.

Mutans pecuniam hoc acto expresse, ut militia ematur, quantum ad militiam emptam preferat omnibus aliis creditoribus; alias si non expresse dicatur, ut militia ematur, vxor, & alij similes dotem repetentes preferantur ei in hypotheca: fallit in mutante Silentiario. §. optimam in authent. de exhiben. reis. col. 5.

Mutans pecuniam stipendiariis si sibi non satisfiat, potest eorum stipendium sequestrari. l. pen. §. super his. C. de erog. milita. anno. lib. 1. r.

Mutanti vinum vetus non debet reddi vinum nouum. l. cum quid. si cer tum petatur.

Mutanti vinum nouum potest reddi vinum vetus, si vetus sit melius nouo; quia redditur in eodem genere, & bonitate: non tamen potest reddi vinum vetus deterius pro nouo. gl. nouum. ibid.

Mutans centum ducatos Venetos non cogitur recipere tot florenos Florentinos, qui valent centum ducatos Venetos, si aliquid damnum ex eo passurus est, ut quia nabigaturus sit, & ibi non expendantur floreni. l. Paulus. 99. de solutio.

Mutans pro pecunia mutuata oleum sibi reddi recte potest stipulari, neque ob penitentiam vnus ex contrahentibus rescinditur contractus, l. eo, quod. 10. C. si certum petatur.

Mutans pecuniam, mutationem pecunie mutatur si fecerit, vel transulerit in vinum, vel in aliam speciem, nihil agit, nisi fecerit per stipulationem. gl. pe. ibidem.

Mutans si faciat alium scribi fraudem vlturam, ut maiores vlturas stipuletur, quam potuisset ipse, tunc magis inspicitur, quod verè actum est, quam quod scriptura. gl. 1. in l. 4. C. plus valere quod agitur.

Reliqua verbo, Alea, Credens, Actio, 154. Creditor, 80. 81.

MVTIANS pecuniam Titij, vel suam nomine Titij, Titio acquirit conditionem. l. certi conditio. §. si nummos. si certum petatur.

Mutans si pecuniam domini voluntate acquirit certi conditionem dominos, sed si mutet contra domini voluntatem, dominus eam vindicare potest: sed si accipiens dolo malo consummerit, in eum datur domino actio ad exhibendum: sed fit consummerit bona fide, condicere potest, l. rogati. §. final. eodem.

Mutans alienos nummos non acquirit sibi conditionem, antequam accipiens consummerit: si ille pro parte consummerit, poterit mutans partem consumptam condicere. l. nam est fur. & ibi gl. nondum eod.

Mutans nummos alienos si post numerationem fecerit copert, accipiens si illos consummerit, acquirit furioso conditio certi ex mutuo, l. si a furioso. & ibi gl. si eod.

Mutanti alienos nummos, etiam si stipulatur sit sibi reddi, obstat doli exceptio, si dominus illius vendiderit, antequam consummeretur, cum debitor eam teneatur domino restituere, propter quod generatur praedictum. gl. consummerit. in l. nam est fur. 13. eod.

Mutans alienos nummos contra accipientem nolentem eos consummere poterit agere conditione quasi consumptos nummos, quia per eum fiat, quominus consummeret: sed si bona fide nolens consummere, ut quia est ei denunciarum a domino, ne consummas, mutans eam non poterit consuerire. ibid. & gl. fin. in l. 2. C. eod. it.

Mutans alienam pecuniam ea consumpta habet obligatum eum, qui accepit, l. non omnia. §. si pupillus eod.

Mutans si cum dubitare contra Macedonianum acciperit filius mutuam pecuniam, vel non, nec alias esset daturum filio contra Macedonianum accipienti, si acciperet, quasi dicendo non accipere contra Macedonianum, & quod periculo suo crederet, vel quod bene crederet, teneatur mandati mutanti, l. si verò non. §. si qui mandauerit. mandati.

Mutans alienam pecuniam nomine suo, nisi sibi sit stipulatus, non acquiritur sibi actio, nisi ex consumptione, quo casu videtur reconciliatum mutuum. gl. 3. in l. 2. C. si certum petat.

Mutans alienam pecuniam suo nomine, si sit sibi stipulatus, & dominus eam vendiderit, antequam sit consumpta, mutanti non tenebitur, si eum fuit mutata. §. gl. si ibid.

Mutans pecuniam alienam nomine domini acquirit domino directam actionem, non sibi. gl. 1. in l. 4. C. eod.

Mutans pecuniam alienam nomine domini vtilem actionem sibi acquirit, si dominus ei non cedat directam. d. l. 4. & ibi gl. 4.

Mutans pecuniam alienam nomine domini, deinde incontinenti sibi stipulatur sit, primam actionem directam, domino acquisitam nouare non potuit. §. gl. 3. ibi lem.

Mutans pecuniam alienam ut propriam statim sibi acquirit conditionem ex mutuo. gl. 1. in l. non vnde. 7. C. eod.

Mutans alienam pecuniam ut alienam, consumptione sibi acquiritur conditio ex mutuo: quia tunc consumptione reconciliatur mutuum. ibid.

Mutans alienam pecuniam suo nomine querit sibi ius pignoris, & non domino pecuniae: secus si nomine domini pecuniae. l. & si frater. 16. & ibi gl. 1. C. de pignori b.

Reliqua verbo, Alienum, 3. Filius, 121. Senat. 40. Actio, 154.

MVTIANS scienter minori quasi perdituo non habet actionem ex mutuo. l. 6. si verò. 12. §. si adolescens. mandati.

Mutans Ecclesie debet probare in eius vtilitatem versum esse, §. si verò quis. & ibi gl. profecerant in auth. de alienatione, & emphiteos. col. 9.

Mutans minori debet probare in eius vtilitatem laule versum. dict. glossa. profecerunt.

Mutans Ecclesie potest probare per presumptionem mutuum fuisse conuersum in vtilitatem Ecclesie: ut quia probat Ecclesiam eguisse tunc, cum mutuum accepit d. gl. profecerunt. in add. marg.

Mutans toti collegio, vel capitulo Ecclesie adhuc debet probare mutuum fuisse conuersum in vtilitatem Ecclesie: §. ibi.

Mutans seruo ad ludendum alea habet actionem de peculio ad id tantum, quod ex ea re in peculio est, & non ad plus. l. si de alea luso, & aleat.

Mutans ei, qui in alterius potestate est, curare debet, quod causo instrumentaria complectatur causas, & rationes mutui, ad hoc ut dominus teneatur, l. fin. & ibi add. marg. de executoria.

Mutans si filium suum, & alium sui iuris accepit, tanquam duos reos, cum pecunia mutuata esset peruentura ad filium suum. competit utrique vtilis exceptio Macedonianam, sed Iulianus ad Macedon.

Mutans si duos filios suos accepit, putans alterum esse patrem suum, si pecunia mutuata peruenit ad eum, quem scit esse filium suum, exceptio Macedonianam.

doniani repellitur tam ab accipiente, quam ab alio: quia præsumentur ille alius quasi fideiussor, cum ad eum non perducitur pecunia: sed fraude obligatur cum principaliter, ne habere exceptionem, d. l. sed Iulianus. 9. §. item si duos. & ibi gl. intererit. eod.

7 Mutuus si duos filios suos reos acceperit putans alterum patremfamilias si peruenit mutua pecunia ad eum, quem putauit esse patremfamilias. cessat Macedonianum, nec repellitur ab accipiente principaliter obligato, nec ab alio, quem sciuit esse filiumfamilias, quia non ex causa mutui: sed ex causa fideiussionis videtur teneri: quia licuit cum eo contrahere. ibid.

Mutuu pecuniam seruo, colono, actori, procuratori sine domini permissu, nec accipitur fideiussoribus. multatari debet in quantitate credita mutua, l. si. Cod. quod cum eo, qui.

Mutuu pecuniam seruo actori, vel procuratori habet vtilem: id est efficacem actionem de peculio, si seruus, vel actor, vel procurator fuerit inuentus liber à rationibus, quas gerebat. ibid.

Mutuu pecuniam seruo actori, vel procuratori debet efficacem actionem de peculio, si deducto eo, quod domino debetur, aliquod superest de pecalio suo, & postquam reddiderit rationem domino de his, quas gessit, gl. pc. ibid.

Mutuu filiofamilias iusta causa credens ei assenti esse sui iuris, non repellitur exceptione Macedoniani propter iurati ignorantiam. l. i. C. ad Macedo.

Mutuu filiofamilias credens ei assenti esse sui iuris probat se credidisse non vana simplicitate ductus, eo ipso quod contrarium non probatur. gl. si. ibid.

Reliqua verbo, Creditur, so. 2. i. Administratores, Cuius. 7.

8 MVTUARE non licet cum pacto, quod alio tempore tantumdem ei mutuetur, l. 4. in add. marg. C. de compensatio.

Mutuati tibi decem, & hanc alij stipulatus sum, si inter nos actum sit, ut ex numeratione nulla nasceretur actio: non ex numeratione sed solum ex stipulatione nascitur actio, gl. off. & puto. in l. certi conditio. §. quoniam. si certum petatur.

Mutuati tibi decem, & hanc stipulatus sum alteri, si stipulatio hanc alteri facta non valet, oritur tantum actio ex numeratione: verò stipulatio valet, tunc petatur numeratio, & ex ea nascitur actio. ibid.

Mutuati tibi decem, & hanc stipulatus sum mihi, & alij, cum stipulatio pro parte mea tenuit, pro illa fit notatio: sed pro illa parte cum stipulatio non tenuerit, pro illa remanet prima actio ex numeratione. ibid.

Mutuati tibi decem, si hanc sub conditione impossibili stipulatus sum, nulla est stipulatio: manet tamen conditio ex numeratione, d. §. quoniam.

Mutuati decem illi, cui postea bonis interdictum est, si ab ea postea stipulatus sum, nulla oritur actio ex stipulatione: sed manet conditio ex numeratione. ibidem.

Mutuando pecuniam alienam suo nomine, si quis stipulando, ius quaerit sibi, quod cedere tenetur, l. i. C. si certum petatur.

Mutuando pecuniam alienam nomine domini acquiritur obligatio domino: secus si nomine suo, licet domino pecunie stipulatus sit, quia tunc nulla actio acquiritur domino, gl. i. ibid.

Mutuando pecuniam alienam nomine domini si dominus nomen debitoris ratum non habet, agit actio: mandati, l. 4. C. eod.

Reliqua verbo, Cede.

MVTUARIUS tenetur etiam de casu fortuito, §. item si. Insti. quib. modis re contrahitur.

MVTUATA si sit pecunia consumptura, & consumenti minori, non tenetur ipse ad mutuum, gl. l. i. C. de minor. 3. §. de minorib.

Mutuata pecuniam nomine suo si mutuans paciscatur alteri, ex illa numeratione, non ex pacto, vel stipulatione nascitur actio non obstante pacto apposito, traditioni rei mutuantis, quod debet feruari: quoniam illud intelligitur, quod mutuans duratur, est res, gl. vel ut suos. in add. marg. in l. certi conditio, §. si nummos, si certum petatur.

Mutuata si sint decem aliquid, ut noem daret, mutuum ipso iure non contrahitur in plus, quam noem: sed si mutuata sint decem, ut vndecim darentur, non potest agi in plus, quam decem. l. rogati. §. si tibi. eod.

Mutuata si sint decem, ut vndecim deberentur, dicitur pactum de vndecim incontinenti appositum numerationi, odio tamen vitiarum non parit actionem noam, nec veterem informat: quia tale pactum est contra naturam mutui, gl. condici. & ibi add. marg. ibid.

Mutuata si sint decem, ut vndecim deberentur, dicitur pactum de vndecim incontinenti appositum numerationi: odio tamen vitiarum non parit actionem noam, nec veterem informat: quia tale pactum est contra naturam mutui, gl. condici. & ibi add. marg. ibid.

Mutuata si sit aliquid aliquid hoc pacto appositum, ut liberum scriberet, non poterit ad tale pactum agi, nec distinguitur an mutuans consequeretur fenerari, vel non, d. gl. condici.

In Mutuata pecunia speciale est, quod facilius fit translatio domini, quam in aliis reb. mutabilib. quia in pecunia numerata sola immixtione transferitur dominium: quod fecus est in aliis reb. mutabilib. gl. off. in l. singularia. eodem.

Mutuata pecunia proprie non dicitur, quando mutuatur pecunia de necessitate, & sic sponte alienam fidem non sequitur abusive tamen, & improprè dicitur mutuata pecunia, l. si tibi pecuniam. eod.

Mutuata si sit pecunia, & translatum dominium ea conditione, quod recipiens negotiaretur cum illa, & prima pars lucri vixit ad tantam summam effect, mutuantis: reliquum lucrum effect recipiens, si illa pecunia casu fortuito sine dolo, vel culpa recipiens perierit, recipiens non tenetur, imò est liberatus, l. Titius. §. 6. de præscript. verbis.

Mutuatum colono in rem domini à domino prædij potest peti, gl. i. in l. nimia. C. de actio & obli.

Mutuatum colono in rem suam à domino prædij non potest peti, neque ad dominum obligandum præsentia ipsius actoris adiuvata, etiam si subscribat, d. l. nimia. & ibi gl. si.

Mutuata pecunia, & non deposita censetur in dubio, ubi alia coniectura non apparet, gl. si. in l. 3. C. de positi.

Reliqua verbo, Tactum, to.

MVTUUS, & furdus procuratores dari possunt ad administrandum, & sic ad negotiorum tamen ad agendum, l. mutus. & ibi gl. i. de procuratorib. gl. pe. in l. i. §. si. de tutelis.

Mutus, & furdus natus, vel scribendo, vel per alium modum, qui procedere potest, procuratorem dare non prohibetur. ibid.

Mutus seruus dicitur morbosus, si sine voce appareat: sed qui grauius loquitur, vel obscura, vel obtrusa voce, non est morbosus. l. mutui. de adilitio edicto.

Mutus seruus, qui sine vlla significatione vocis loquitur, dicitur morbosus: & tunc habet locum adilitum edictum in eo. ibid.

Mutus, & furdus tutor esse dari non possunt, l. i. §. si. de tutelis. gl. off. 2. in l. mutus. de procurator.

Mutus, & furdus à muneribus patrimonialibus non excusantur: sed bene à personilibus, sicut à tutela, gl. si. in d. §. si.

Mutus, & furdus ipso iure tutores esse non possunt, nec opus habent excusatione. ibidem.

Muto potest dari tutor, qui potest ei auctoritatem præstare, l. muto. §. de tutelis.

Muto impuberi furioso non potest dari curator, ut furioso. gl. i. ibid.

Mutus post susceptam tutelam factus potest deponere eam, post susceptam. 43. de excusat. tutorum.

Mutus, & furdus recte possunt heredes institui, & possunt adire, & etiam possunt procuratorem facere: sed testamentum facere non possunt, nisi à principe impetrent beneficium, l. i. & ibi gl. possunt. de heredi instituat.

Mutus potest matrimonium contrahere, licet non loquatur, l. ex factio. 43. & ibi 2. gl. vxorem, de vulgari.

Mutus, & furdus possunt hereditatem adire, l. §. de acq. hered.

Mutus, & furdus possunt iussu domini adire, vel alium iubere adire, gl. off. 1. ibidem.

Mutus potest se explicare natus, & facilius scientia literarum scribendarum, l. pater. 9. §. si. Cod.

Mutus seruus heres institutus adeundo hereditatem iussu domini obligat dominum hereditati. ibid.

Mutus non potest facere testamentum, nisi sciat literas, gl. non possit. in l. conficiuntur. §. sed post. de iure codicillorum.

Muri testamentum, quod ante militiam fecerat, non irritatur, licet in mutitate existens non possit facere. d. §. sed post.

Mutus nihil intelligens infanti acquiparatur, l. seruo. §. 5. pen. ad Treb.

Mutus, furdus, & cæcus possunt admittere bonorum possessionem, & etiam hereditatem adire, si intelligant, quod agitur, l. si & ibi gl. si. de bonorum poss. furioso. infan.

Mutus audiens est non furdus potest contrahere, & testari natus ad pias causas, non aliis. d. si. in add. marg.

Mutus, & furdus non prohibentur donare, siue infortunium sit discretum, siue concurrat casus tamen si à natura sit furdus, & mutus simul, non poterit donare inter vivos, l. qui id. quod. 34. §. mutus. & ibi gl. donare. de donatio.

Muto, furdo, fatuo, & prodigo datur privilegium personale, ut præferantur aliis creditoribus in bonis curatorum suorum, l. 4. §. si. & l. seq. de privileg. creditorum.

Mutus non potest stipulari, neque promittere. l. i. §. pe. de actio & obli. & §. mutuum. Insti. de inutilib. stipul.

Mutus si intelligat, potest videri respondere ubi non voce: sed præsentia opus est: idem in furdo, qui respondere potest. l. ubi non voce. 167. de regul. iuris.

Mutus à natura, vel ex accidenti, qui furdus non est, testari non potest, nisi scribere sciat, & manu sua scripserit. l. discretis. Cod. qui testam. facere non possunt.

Mutus, qui nullo modo loquitur, seudum retinere non potest, & si illud seudum sit magnum, quo ei ablato se exhibere non valeat, tantum ei relinqui debet, vnde se sustentare possit, §. i. §. si. episcopum, vel abbatem in vis. seudorum.

Mutus, furdus, cæcus, claudus, vel aliter imperfectus in feudo paterno recte succedit, si à substituto senitium præstari potest: secus si non possit à substituto præstari. cap. i. & ibi add. marg. an mutus, vel aliis imperfectus.

Mutus, & furdus penitus tutor dari non potest: secus est in minus audiente, gl. i. & ibi add. in princ. Insti. qui testam. tutores dari.

Mutus, & furdus à muneribus personalibus immunis est, etiam si talis morbus superueniat: sed non à muneribus patrimonialibus. d. gl. i. in add. marg.

Mutus, qui nihil loqui, vel audire potest, non potest esse testis in testamento, etiam si talem xporum habeat casu, & sit literatus, §. testes autem. & ibi gl. neque mutus. & ibi add. Insti. de testamento.

Mutus, & furdus si sit literatus, potest testari. d. gl. neque mutus. in add.

Mutus, & furdus miles iure militari habet privilegium circa solennitatem, & etiam circa substantiam testamenti, ut qui alias testari non possit, hic tamen possit, dummodo appareat ipsum voluisse sic testari per signa sua, que per notas poterant interpretari, §. i. & ibi gl. i. & s. Insti. de militari testam.

Mutus, & furdus miles etiam post missionem testari non possunt, gl. off. 1. in §. sed hac deus. Insti. eod.

Mutus, & furdus à natura non potest testari, nisi fit miles, vel ad causas pias, vel ex dispensatione principis, gl. certis. & ibi add. in §. item furdus. Insti. quib. non est permitt. facere.

Mutus, & furdus ex accidenti si sciat scribere, & summam scribat, valet testamentum. ibid.

Mutus dicitur proprie, qui nullo modo potest loqui, & is non potest testari, nisi certis casibus, & modis, sed qui tardè, ac difficulter loquitur, potest testari indistinctè d. item furdus.

Mutus, furdus, furioso posthumus, infans, filius, & seruus alienus habent testamenti functionem passiuam: sed non actiuam, §. in extraneis. Insti. de heredum qualitate.

Mutus, & furdus natus, vel postea factus quominus gerat pro herede, & acqui-

rat sibi hereditatem, nihil impeditur, si tamen intelligat, quod agit, §. fin. Inst. eod.

Mutus, & furdus, qui tardè loquitur, vel audit, non prohibetur stipulari, vel contrahere, §. mutuum Inst. de iustitib. stipul.

Reliqua verbo, Eufebii, Sripulari, Surdus, Testamentum, 15, 16, 79 havi, Locare.

1 MVTVM appellatur ex eo, quod ita tibi à me datur, vt ex meo tuum fiat. in princ. Inst. quib. modis re contrahitur.

in Mutuo quasot debent concurrere: scilicet natura, vt ad hoc sit inuenta, vt mensuretur, vel ponderetur, vel numeretur: sicut est in pecunia. Item consuetudo, item aptitudo, vt ad numerum, seu ad pondus sua natura aptetur: item actus, vt detur secundum naturam suam, gl. mutui. & gl. appendendo. ibi. & gl. in creditum. ad fin. in l. 2. §. mutui datio. si certum pet.

Mutuum est triplex: quoddam naturale tantum: scilicet quando fit numeratio sine stipulatione de soluendo: aliud civile tantum: scilicet quando stipulatio interuenit de soluendo sine numeratione: aliud civile, & naturale: quando numeratio, & stipulatio interuenit. gl. mutuum. in §. item si. Inst. quib. modis re contrahitur.

Mutui datio appellatur ab eo, quod de meo tuum fiat: quod est verum, in mutuo naturali: sed non in civili, l. 2. §. appellata, & ibi gloss. tuum. si certum petatur.

Mutui obligatio non nascitur, si de meo tuum non sit. ibid.

Mutuum civile contrahitur, quando quis conficitur se recipisse, quo casu post biennium tenetur. d. gl. tuum.

Mutuum aliud est naturale, aliud est civile, cui civilis natura cooperatur, aliud civile tantum, gl. fin. in d. l. 2. §. fi. & gl. item mutuum. in d. l. 2. §. creditum.

Mutuum naturale contrahitur, quando res mea, in qua mutuum potest consistere, ad te peruenit. d. gl. fi.

Mutuum naturale nunquam contrahitur, neque pignoris obligatio tenet, nisi dominium pecuniae transferatur in accipientem, l. eius, qui in provincia. eodem.

in Mutui datione oportet quod dans sit dominus, vel quasi dominus, d. l. 1. §. in mutui datione, & ibi gl. dominium. si cert. pet.

Mutuum civile, cui natura fauet, quando post factum, vel etiam ante incontinenti stipulor reddi, & tunc stipulatio est utilis, & agitur ex ea, & non ex numeratione: sed si est inutilis, agitur ex numeratione, gl. fin. in d. l. 2. §. fi.

2 Mutuum civile tantum contrahitur, quando ex chirographo, in quo conficitur se recepisse, obligatur quis post biennium. ibid.

Mutui dationi possunt inferi omnia, quae inferuntur stipulationibus, & ideò mutuum potest fieri sub conditione, l. omnia. 7. eod.

Mutui datio, sicut & stipulatio potest fieri purè, in diem, vel sub conditione, gl. of. ibidem.

Mutui datio potest suspendi in euentum conditionis expressae, veluti si quis tibi mutauerit nummos, vt tui fiant, si exiterit aliqua conditio: interim autem sunt numerant, l. proinde. 8. & ibi gl. eodem.

Mutui datio potest suspendi in euentum conditionis tacitae: veluti si heres legatam pecuniam in specie mutauerit alicui impendenti est: quia legatario repudiante incipit esse mutuum ex die aditæ hereditatis: sed illo agnoscante non est mutuum, d. l. proinde & ibi gl. legatum. & gl. redigi.

Mutuum non consistit in speciebus: sed in re, vel corpore, gl. of. speciem. in d. l. 2.

Mutuum est, etiam si mutuatam eandem pecuniam, cum postea non indigeret, reddit mutuant: quia inspicitur propòsitum, ex quo fuit translatum dominium, 7. ibid.

Mutuum non contrahitur, quando quis dat pecuniam in sacculo non numeratam, vt tantumdem sibi reddatur: inter tamen contractus innominatus, gl. of. in creditum. in d. l. 1. §. mutui datio.

Mutuum contrahitur in pane ad numerum, quando panis pondus est limitatum: sed quando non est limitatum, contrahi potest ad pondus, 7. gloss. fin. in fi. & ibi add. marg. ibid.

in Mutuo id agi intelligitur tacitè, vt eiusdem generis, & eadem bonitate extrinseca soluantur, quia datum est in princip. & ibi gl. qualitat. Inst. quib. mod. re contrahi. l. cum quid. & ibi gl. fin. eod.

in Mutui redditione non consideratur, an pretium rei mutuae cursu temporis sit mutatum: sed attenditur, quod sit similis in bonitate, & in eodem genere. ibidem.

3 in Mutuo & si non caueatur, vt æquè bonum reddatur: tamen reddi debet æquè bonum, & in eadem qualitate, & bonitate, d. l. cum quid.

Mutuum contrahitur ea forma, vt non eadem species, quæ data est: sed idem genus reddatur: sed si aliquoquin contrahatur, non mutuum: sed depositum, vel commodatum erit, l. 1. si cer. pe.

Mutuum non erit, si pro tritico, vinum recipiatur: quia recipitur aliud genus, erit tamen contractus innominatus de vt des, d. l. 2. & ibi gloss. non erit mutuum.

Mutuum non contrahitur, nisi in his reb. quæ pondere, numero, vel mensura constunt: quia earum rerum donatio mutuum contrahere possumus, vt de nostro suum fiat. d. l. 2. §. 1. & ibi gl. in creditum.

Mutuum non contrahitur, quando quis dat mutuo argentum, vt sibi reddatur vinum, vel frumentum: sed est contractus innominatus, vel venditio, d. l. 2. §. mutui datio. & ibi gl. in creditum.

Mutuum non contrahitur, quando quis dat libum ad pondus, vel libum tanti ponderis sibi reddatur, vel dat oues ad numerum, vt oues tanti numeri sibi reddantur. ibid.

Mutuum contrahitur sola voluntate, etiam antequàm recipiat, vel incipiat rei, rogati. ibi, vt veteris. si certum petat.

Mutui obligatio potest contrahi in minus, quàm datum sit: sed non in plus: quia illud, quod est in plus, nec tanquam vlura peti potest: quia sine stipulatione non debetur: nec vt mutuum: quia supra illud, quod est mutuum de suo, nihil est alterius factum, nec vt donatio, d. l. rogati. §. si tibi. & ibi gloss. condici.

in Mutuo sunt quedam singularia contra regulas mutui: scilicet lubendo debitorum meum tibi mutare pecuniam, vel debitum à te ex va causa in mutuum conuertendo contrahitur mutuum, licet de meo non fiat tuum, l. singularia. & ibi gl. eod.

Mutuum contrahitur si debitorem meum iussi, quod pecuniam debitam tibi daret mutuo nomine meo, licet pecuniam meam non acciperis: sed mihi debitam. ibid.

Mutuum licet contrahatur re: tamen non potest fieri, nisi inter consentientes, l. fi. & me. & Titium. 12. & ibi gl. pecunia. eod.

Mutui datio non potest consistere in reb. quæ pondere, numero, vel mensura non constunt: quia in eis repugnat natura mutui, cum in creditum ire non possumus, tum quia aliud pro alio inuito creditore solui non potest, l. 2. §. mutui datio. & ibi gloss. in creditum. eod. & in princ. Inst. quib. mod. re contrahitur.

Mutuum ideò consistit in reb. quæ pondere, numero, vel mensura constunt, & non in aliis reb. quia in his datur facultas debitori, vt consumat, cum sit factum iuum, & quia potest liberari per solutionem alterius rei: ita eodem genere tamen, vt si datum sit ad numerum, reddatur ad numerum: si in pondere reddatur ad pondus: in mensura ad mensuram, ibid. & l. 1. §. mutui datio. de actio. & oblig. in princ. Inst. quib. modis re.

Mutuum in reb. quæ pondere, numero, vel mensura constunt, recipit in genere suo functionem per solutionem: id est vt aliud omnino sua vice fungatur, si fuerit solutum magis, quàm per eandem speciem. ibid.

Mutuum constitui non potest sola pactione, vel scriptura, nisi ad manus pecuniam habeat, non dico presentem in area, gl. fin. in l. fi. ex pretio. Cod. si certum petat.

Mutuum rectè contrahitur, quando datur argentum, vel mutuum, vel alia species æstimata pro pecunia mutuada, l. si pro mutua. 8. C. eodem.

Mutuum contrahitur rei in princ. Inst. quib. mod. re contrahitur.

ex Mutuo factio filiofam. non competit actio cum effectu contra filiumfam. etiam factum sui iuris: quia obstat exceptio Macedoniana, l. 1. ad Macedon.

ex Mutuo factio filiofam. oritur naturalis, & civilis obligatio, & sic actio: sed exceptio repellitur, vt in Velleiano, gl. petitiq. ibid.

Mutuum accipiens seruus est feneratoris, gl. non accipere. in l. fidei commissaria. 1. §. si rem. de legat. 3.

ex Mutuo vt aliquis obligetur, non sufficit nummos esse dantis, & fieri accipientis: sed requiritur, vt eo animo denatur, & accipiantur, l. 3. §. 1. de actio. & oblig.

in Mutuo quando interponitur stipulatio, non nascitur conditio, ex mutuo: sed actio ex stipulatione, gl. peritum. in l. fi. sine iudice, rem ratam haberi.

ex Mutui contractu quis non tenetur vltra illud, quod ad eum peruenit, nisi plurius rerum constituto, vel intercessio, vel biennij cursus intercesserit, l. si non singuli. C. si certum pet.

Mutui titulus licet adiciatur in officiali recipiente pecuniam: præsumitur tamen barataria, l. qui quis. 16. C. eod.

Mutuum ab heredit. eius, cui mutuum, possum petere, nisi aliquem debitorem mihi delegauerit, à quo vel fuerit stipulatus illam pecuniam mihi reddi. l. si quidem. 8. C. de actio. & obli.

Mutuum accipiens obligatur mutuanti, non is, ad quem pecunia propter mercimoniam deuenit, l. cum, cui. 13. C. eod.

ex Mutui contractu oritur certi conditio specialis, 7. in princ. & ibi gl. conditio. Inst. quib. modis re contrahitur.

Mutuum non est, si dedero pecuniam in sacculo non numeratam vt tantumdem reddas mihi: quia tunc est contractus innominatus, gl. mutui. & gl. appendendo. ibid.

Mutuum deficit quandoque ratione rei, vt in furentem ratione personarum: tamen ratione dissensu gl. mutuum. in §. item si. Inst. eod.

Mutuum differt à deposito, vel commodato: quia in mutuo reddatur idem genus sed in deposito, vel commodato recipitur eadem species, quæ data fuit, l. 2. si certum petatur.

Mutuum, vel depositum dicitur esse, quando quis dixit simpliciter, tolle pecuniā istam: nisi sit modica, & parua quantitas: dans dies, & accipiens pauper: quia tunc est donatio, gl. pro cauto. & ibi add. marg. in l. cum quid. eod.

Mutuo si quis dederit suam pecuniam, vel meam nomine meo, mihi acquiritur actio ex mutuo, vel voluntate mea, siue me ignoret eam dederit, d. l. 2. §. mutui datione. & ibi gl. voluntate.

Mutuum, quod ab initio non valuit, reconciliatur quandoque stipulatione, con. sumptione, & vlucatione ad instar pecuniarum alienatarum in dorem dare, quam si maritus teneat, & non consumat vlucapit: item conditionis euentu, vel de festu, gl. tuum. in d. l. 2. §. appellata. gl. condici. in §. nunc admonendi. Inst. quibus alienare licet.

Mutuum, reconciliatur consumptione, si seruus mutauerit pecuniam contra domini voluntatem, & recipiens bona fide eam consumperit, l. rogati. §. fi. & ibi gl. eod.

Mutuum reconciliatur sequuta consumptione, licet ab initio non transferatur dominium, & tunc quaeritur certi conditio numeratæ, siue fuerit, siue ignorauerit consumptionem. l. à furio. & ibi gl. ignorantib. eod.

Mutuo pecuniam si quis accipere ab aliquo, & postea mutuantem furere coepit: & deinde consumperit accipientis, conditio acquiritur furioso. ibid.

Mutuo pecuniam si quis accipere à furioso purans eum mentis comotem, consumptione illius acquiritur furioso conditio sine causa, vel certi generalis, d. l. si à furioso. & ibi gl. j.

Mutuo pecuniam accepturus si quis promiserit creditori futuro potest non accipere, nec se obligare cum effectu, quia verè teneatur de solli, vel non numeratæ pecuniarum habere exceptionem, l. qui pecuniam. 30. & ibi gl. fin. eod.

Mutuum ab initio non contrahitur reconciliatur consumptione, gl. pignoratitia. in l. si rem alienam. §. omnia. de pign. actio.

in Mutuum nudo pacto non conuenit, si pecunia debita ex causa mandati consumpta, & non extans, cecis si esset debita ex causa depositi, j. l. qui negotia. & ibi gl. non esse. & gl. præstare. mandati.

Mutuum non contrahitur ex numeratione pecunie aliene quasi si reuocantur licet tamen sequatur consumptione, & tunc datur certi conditio mutuantem ex numeratione, si quis pro eo. 17. §. p. de fidei iuror.

7 Mutuum reconciliatur consumptione, stipulatione, vscapione ad instar alienae pecunie datur in dotem, item propter superuenientiam dominij in mutuantem ex causa de praeterito, item ratiabitione sequuta, gl. tuum, & ibi add. in princip. & gl. mutuum in §. item in l. i. quib. modis re contrah. gl. condici. in §. nunc admonendi. Inst. quib. alienare licet.

Mutuo accipiens pecuniam ad numerum non poterit reddere frumentum ad mensuram, quia debet reddere in eodem genere, l. 2. §. mutui datio. & ibi gloss. in creditum si certum petat.

Mutuo accipiens argenti ad pondus poterit reddere pecuniam: non tamen ære contaminatam, §. d. gl. in creditum ad med.

Mutuo pecuniam accipiens tenetur reddere eam in eadem bonitate, etiam si non exprimitur: & si exprimitur, superflue exprimitur, l. lecta. & ibi gl. proba. eodem.

Mutuo accipiens pecuniam tenetur reddere eam rectè id est in congruo loco, & tempore, gl. rectè. ibid.

Mutuo si pecunia fit data ab aliquo, vt certa modicius tritici præstaretur ei, & nisi in modis sua die promissus oblati, mensuram additamenta in fraudem legitimum vlturum fuisse, quod debent reduci vsque ad debitum modum, l. cum non frumentum. 16. C. de vfusi.

Mutuo pecuniam si quis tritici dedit, iste ad solutionem eius vrgere competenti actione debet, l. cum, cui. 13. C. de actio. & oblig.

Mutuo accipiens pecuniam pro re communi, & obligatus si in solidum soluit, potest à socio partem ad se spectantem repetere, l. si in rem. Cod. si certum petatur.

Mutuo accipiens pecuniam obligatur mutuantem, licet acceperit in res alienas, nisi contemplatione domini rerum mutuantem mutauerit pecuniam, l. cum, & qui. C. eod.

8 ex Mutuo facto per seruum communem vni tertio, quæritur actio vnicuique dominorum pro partibus dominicis, & idem quando mutatur pecunia communis, & tunc fit diuisio per numerum, non autem per singula corpora, l. nam & si. §. si. & ibi gl. si certum petat.

ex Mutuo facto per seruum communem vni ex dominis quæritur actio alteri domino pro sua parte, quæmodum, si pecunia communis mutetur vni ex dominis, pro parte mutantis contrahitur mutuum, d. §. fin. & ibi add. margin.

in Mutuo sunt octo specialia, quæ non seruantur in aliis contractibus. gloss. 1. in l. singularia. eod.

ex Mutuo vsure perici non possunt. ibid.

ex Mutuo celebrato per filiumfamil. patre absente non solum potest implorare officium iudicis, sed etiam ei competit vltis certi conditio, si mutua pecunia consumpta sit: scilicet si extet: quia tunc non est mutuum, cum non possit mutuari, & ideo competit tunc rei vindictio. l. cum si quisfam. & ibi gl. fin. & add. marg. eod.

Mutuum à pupillo sine ratore factum ideo consumptione reconciliatur, quia factio pupilli tradentis videtur ad consentientem peruenisse, l. non omnis. §. si pupillus, & ibi gl. eius. eod.

ex Mutuo facto rectori scholæ non obligatur vniuersitas, nisi probetur pecuniam veram in rem vniuersitatis, gl. 2. in add. marg. in l. ciuitas. eod.

ex Mutuo inter duos fratres in potestate oriatur naturalis obligatio, & acquiritur patri, & vna pars ad fratrem perueniens extinguitur: confusionalia verò etiam extinguitur, quatenus ad fratrem peruenit de peculio, & 1. quomodo eorumque soluerit, repetit, l. frater à fratre. de conditione indebiti.

Mutuo si quis dederit pecuniam alicui ita, vt solueret eam Caio, illi Caio nulla competit actio contra recipientem mutuum pecuniam, nisi rei vindicationem habeat aduersus mutuantem: vt quia illa pecunia erat sua, l. pecuniam. §. 4. fam. l. i. c. c.

Reliqua verbo, Actio, 154. Commodatum, 2. Conditio, Confessio, Confessio, Confessio, Creditum, Filius, 110 vsque 120. Fictus, 16. Maior, 1. Minor, 1. 2. 3. Monachus, 3. Macedonianum, Numeratio, Pupillus, 2. 1. 2. 3. Seruus, 40. Socius, 10. Tutor, 81. 82. 83. Mutuus per tot. Mulier, 56. Creditor, §. 10. 12.

N

Nam sumitur quandoque pro certè: quandoque pro sed. gl. nam. in l. i. de rerum diuis.

Nascitur vnum ex muliere prægnante per rerum naturam certum esse: incertum an plures nascantur, gl. nasci. in l. i. sed & si. §. si de iudiciis.

Nasci possunt vsque ad septem ex muliere prægnante, cum mulieres tot receptacula habeant. ibid.

Nasci solum quinque possunt ex muliere prægnante, & de septem fabulosum est, d. gl. nasci. & ibi add. marg.

Nasci, qui speratur, pro superfluo est, cum de ipsius iure quæritur: aliis autem non prodest vt acquiritur, nisi natus sit, quandoque tamen prodest aliis, & quoad alimenta matris, l. quod dicimus, 23. l. & ibi gl. si de verb. signific.

Nasciturum incertum non impedit heredem adire, licet quæ portio competat sibi, fit incertum, l. illud si pars hereditatis.

Nascitur actio vel querela facilius impeditur, quam iam nata extinguitur, glo. querela. in l. Papinianus, §. si conditioni. de inofficio testam.

Natura 2 s. dicuntur naturæ, vel scripturæ naturæ alicuius, quibus continetur quod pater fit natus, quæ matre, & quibus consilium, glo. neque naturales, 10. & ibi gl. 1. & gl. 1. in l. non epistolis, 1. C. de probatio.

Natales dicebantur scripturæ cum annis domini, & præconizatur, quæ dicebantur Lucium esse natum, & ingenium, & deinceps sic erat, nisi tunc contradiceretur, gl. natalis. us. in §. si iust. de ingenio.

Natalis sanctorum dicitur, quando moriuntur, quasi tunc nascantur nunquam

moriuntur. ibidem.

Natalis etiam dicitur prima natiuitas, quæ est de iure naturali, & omnia hominem dicit esse liberum: unde dicitur seruus restitutus natalis. id est restitutus in eum statum, in quo natus est. ibid.

Natalibus restitutus liberus dicitur ingenuus: liberus tamen, qui conquisitus est ius aureorum annulorum, quamvis omnia munia habeat: non tamen eximitur à iure reuerentiali, l. sed si. §. sed & si. de ius vocando.

Natales habere dicuntur ingenui, non serui, vel liberi, per quos probatur ingenuitas, gl. quam ingenuis. in l. 3. §. si liber ingenuus esse dicatur.

Reliqua verbo, Natiuitas, Nobilis, Restitutio, 3. Restitutio, 6. Restitutio.

Natio ferri aut prouocat, aut detestetur emptorem ferri, l. quod si nolit. 3. §. qui mancipia. de adilitio edicto.

Nationem ferri debet venditor in venditione dicere: alioquin dabitur emptori redhibitoria, licet aliis non sit in causa redhibitionis. ibid.

Natio facit aliquem præsumi bonum, vt quia fit nationis non infamæ, & e contra præsumitur malus, qui est nationis infamæ. ibidem.

Reliqua verbo, Bonus, seruus, 101.

NATIVITAS cuiuslibet olim erat mos, quod scriberetur, gl. 1. in Imperator. 1. de statu homin.

de Natiuitate masculi, & femine: quando non appareat quis eorum prior natus sit, præsumitur ille prius natus, ex quo mater liberatam consequitur, aliis masculus semper præsumitur, l. si ita fuerit. §. si de rebus dubiis.

Reliqua verbo, Natales, Obligatio, 8.

NATURA naturans dicitur Deus, & omnia scit, est & alia natura naturata: id est hominis, quæ præterita, & præsentia tantum scit, gl. 1. in l. recipiendum. si certum petat.

Natura si aliquid facit, id non agit ministerio iudicis, l. si in duobus. §. si quemadmodum. testam. ap.

Propter Naturam statuitur aliter, quàm statueretur aliis, gl. si in l. Iulianus. 26. si quis omnia causa.

Naturæ accusatores non debemus esse. l. 4. & ibi gloss. totos. Cod. de liber. præteritis.

à Natura, quæ probabiliter noscitur esse producta, non debemus respicere, l. si maior. 12. C. de legitim. heredib.

Natura vtrumque corpus, & femine, & masculi edidit, vt maneat vix vicibus immortalis, & alterum alterius auxilio egeat, & vno summo & alterum corrumpitur. l. lege 1. tab. C. de legit. hered.

Natura penè similis est omnium hominum, l. veteris. 13. Cod. de contrahend. stipul.

Natura semper nouas deperperat formas edere. c. 1. §. sed quia, quæ fuit prima causa beneficii, gl. 1. in princip. in auth. de non eligendo secundò nub.

Reliqua verbo, Deus, Ordo.

NATURALIS ratio quod inter omnes homines constituit, id apud omnes petatur eundem, vocaturque iustitiam, quasi quod iure omnes gentes vtiuntur, l. omnes populi. de iustitia, & iure.

Naturalia contractus possunt mutari per pactum, & etiam possunt minui, l. in emptio. de pactis.

Naturalia iura corrumpere non potest ciuilis ratio, l. eas obligationes. de capitis diminut.

Naturalis ratio non potest mutari auctoritate Senatû (consulti), l. 2. §. fin. de usufructu earum rerum.

à Naturali vitio non excusatur, quis, quando culpa est admissa, scilicet si non sit admissa, gl. vel ignem. in l. si seruus, 7. §. si. §. si. de iure ad legem Aquil.

Naturalis obligatio impedit repetitionem soluti, gl. 1. in add. marg. in l. donari. 29. de donatio.

Naturali vitio parandum est, gloss. totos. in add. marg. in l. 4. Cod. de liber. præteritis.

Naturales verbum quandoque importat legitimos, & naturales, §. intelatorum. & ibi gl. naturalis. Inst. de hereditat. quæ ab intestato.

Naturaliter quandoque interpretatur id est naturalis ingenio alicuius, vel natura tantum inspecta, gl. aliter. in l. comparationis. C. de fide instrument.

Naturaliter, & ciuilitur, vel naturaliter tantum indebitum solum per errorem iuris, repetitur per conditionem sine causa, gl. fin. in l. si non. 6. C. de iuris, & facti ign.

Naturaliter, & ciuilitur indebitum, vel etiam naturaliter tantum indebitum per errorem iuris solum repetitur: scilicet verò naturaliter indebitum si sit: quia illud solum per errorem iuris non repetitur. ibid.

Naturaliter quod non potest fieri, non potest fieri ciuilitur, l. 3. §. ex contrario. in si. de acquirend. possession.

Naturaliter interpretatur id est iure gentium, gl. naturaliter. in l. in causa. 17. §. penultim. de minor.

Reliqua verbo, Ius, 9. vsque 9. Obligatio, 9. vsque 14. Possessio, 4. §. 9.

Substantialia, Debitum, 67.

NATVS in septimo mense dicitur legitimus, si ex iustis nuptiis natus sit, l. primo mense. de statu homin.

Natus à sex mensibus, & vno die vsque ad decimum mensem finitum, & non vltra, dicitur legitimus gl. 1. ibid.

Natus apud hostes: sed conceptus prius, non minus quam capus ab hostibus restituitur, si leues fuerit, ab hostibus, §. non minus. & ibi glo. 1. ex quibus caus. maiores.

Natus apud hostes: sed prius conceptus habet postliminium: non proprie: cum non fuerit capus, sed improprie. d. §. non minus. & ibi gl. 1. & gl. qui.

Natus, & conceptus apud hostes, etiam reuerfus cum matre tantum, vel cum patre tantum, quoad quædam habet postliminium, scilicet quod fit liber, item & quod restituitur, & quod matri succedat, §. d. gl. 1.

Natus, & conceptus apud hostes etiam reuerfus cum patre, vel cum matre tantum non habet postliminium, vt habeatur pro iusto filio. ibid.

Natus, & conceptus apud hostes reuerfus cum patre, & matre habet postliminium, & iustus filius dicitur: sed si fuerit reuerfus cum matre tantum, habetur

tur spurius. ibidem.
 Nautus pro non nato habetur propter ignorantiam defuncti, & quandoque non natus pro nato. gl. fi. in l. Titius, §. 3. de liberis, & posth.
 Natus mortuus habetur pro non nato. gl. fi. in add. marg. in l. i. cui ita. 18. quando dies legati.
 Natorum appellatio, & ad nepotes etiam extenditur. l. natorum. 104. de verb. signif.
 Natorum appellatione continentur etiam non nati, quando de eorum commodo tractatur. gl. quia filij. in §. fi. Inst. qui testam. tutores dari.
 Natus illico decedere dicitur, qui antequam nomen in baptismo sit ei impositum, decedit, quod temporis intervallo octo dierum spatium dimititur ex veteri testamento. gloss. pen. in §. fin. episcopum, vel abbatem. in vñb. feudorum.

Reliqua verbo, Vterus.

NAVALIS rei caput, & summa posita est in anchora: quia in periculis siue cohibenda, vel impellenda sit navis, sit necessaria eius figenda, vel refigenda peritia. gloss. anchora. & ibi. addit. margin. in l. i. §. magistrum. de exercitoria.
 NAVRAGIUM patientes ne sibi, nauque consulerent, & opitulari possent, si quis dolum, vel fraudem commisit, tenetur poenis legis Corneliae de ficiariis. l. 3. §. fi. de incendio, ruina, naufragio.
 ex Naufragiorum miserrima fortuna rapientes, vel lucrantes aliquid, tenentur in quadruplum damnum passis, & in tantumdem tenentur fisco. ibid.
 ex Naufragio rem fluctibus, & vñdis expulsum auferens, & furripens tenetur furti, si accipit eam ex intervallo post naufragium: sed si in ipso naufragio tempore accepit, tenetur edicto de incendio, ruina, naufragio: siue ex ipso mari, siue ex naufragio, siue ex litore percipiat, l. si quis ex naufragio. eodem.
 ex Naufragio possessores locorum ubi sit naufragium, non debent aliquid recipere, & si ibi rapuerint, tenentur in quadruplum his, quorum res erant, & puniuntur vt latrones, l. ne quid. de incendio, ruina.
 ex Naufragio si illis quorum opera vitat dominus loci, in quo naufragium fit, aliquid ibi rapuerint, non tenentur dominus loci eorum nomine, §. reprob. gl. possessoribus. ibid.
 Naufragium suum culibet licet impunè colligere, l. fi. eod.
 Naufragium supprimens tenetur lege Corneliae de ficiariis, l. 3. §. item qui ad leg. Corneliae de ficiariis.
 Naufragium dicitur quasi navis fractura, & naue, & frango: quia plerumque navis frangitur, dum naufragium patitur. gl. in rub. C. de naufragiis. lib. 11.
 Naufragij tempore aliquid accipiens tenetur edicto praetoris, & etiam puniuntur criminaliter. gl. 1. in l. 1. C. eod.
 de Naufragio cum quaeritur, debent examinari duo, vel tres testes de navis, qui melius scire debent veritatem, & eis deficientibus deueniunt ad alios. l. 3. C. eodem.
 de Naufragio quando quaeritur, cognosci debet summarius, & omni velamine leuato, & ex eo, quod in illa cognitione reperitur, potest per inquisitionem procedi, & causa debet intra biennium terminari, aliàs nauicularius absoluitur, l. penultim. C. eod.
 in Naufragio causa non requiritur libellus. ibid.
 pro Naufragio culpa vnus nauicularij contingente tenentur omnes alij nauicularij pro rata, l. fin. C. eod.
 Naufragio amissa res non desinit esse domini sui, cui tenetur rapiens eas ex edicto de incendio, ruina, naufragio in quadruplum intra annum: sed post annum in simplum. l. Pomponius, 44. §. fi. & ibi gl. quadrupli. de acquir. rerum dominio.
 Naufragiorum bona eis restituenda sunt. gloss. fin. in l. de precatu. ad leg. Rhodianam.
 Naufragiorum miserrimae fortunae multifarie prouident, vt nullus res eorum causis furripienti colligat, cum ad litus eiecit sunt, vel adhuc in mari fluctuant. lue quid. de incendio, ruina.

Reliqua verbo, Ināna, Mers, Prouiciens, Conseruatio, Tactare, Rapere, Rapies, Surripies, Vt capere, Casus, &c.

NAVICYLAM functioni murtis, & legendis conchyliis deputaram si quis ausus fuerit usurpare, tenetur poena duarum librarum auri. l. si quis nauiculariam. C. de murtilegis. lib. 11.

NAVICYLARIYS sine testamento, & liberis, & successoribus si fuerit defunctus, hereditas eius non ad fiscum, sed ad collegium nauiculariorum pertinet, l. 1. C. de heredit. decurion.

Nauicularij dicuntur, qui habent societatem in nauibus faciendis, & reparandis, gl. 1. ibid.

Nauicularij dicuntur etiam, qui nauibus bladum ducunt, qui habent multa privilegia. ibid.

Nauicularius conducent onus vehendum, si cum flumen ea navis non possit subire, in aliam nauem merces transtulit, & ea navis in ostio fluminis perit, tenetur ex locato, si domino inuito id fecit, vel tempore, quo non debuit, vel minus idoneè imposuit, vel aliàs fuit in culpa: secus si non fuit in culpa, l. item quaeritur, 14. §. si nauicularius locati.

Nauicularij licet non debeant creati muneribus fungi compelluntur, l. Senecus, & ibi gl. penult. de decurionib.

Nauicularij, qui deseruiunt annonae portanda: Romae, immunes sunt à muneribus publicis, dum durant in communi seruitio, si navis sit magna, & sua, non aliena, & non causa effugiendi muneris fecerit se nauicularium, l. semper. §. negotiatores, & ibi gl. annoae. de iure inhumanitatis.

Nauicularij, qui non deseruiunt annonae vrbis: sed qui magnam partem patrimonij ei rei consulerant, habent immunitatem à muneribus publicis vsque ad quinquennium, si navis sit magna, & sua, & non aliena, & non causa effugiendi muneris, fecerit nauicularium, d. gl. annoae.

Nauicularij excusantur à tutela extraneorum, non eorum, qui sunt de corpore suo. l. penultim. Cod. de excusatio. tutorum. glo. in rub. C. de nauiculariis. lib. 11.

Nauicularij dicuntur, qui publicas naues faciunt, vel conducunt, gloss. 1. in d. l. penultim.

Nauicularij dicuntur, qui annonarias species à fuscceptoribus, vel praepositis in prouincia accipere, & Romae, vel ad castra, ubi erant milites, deferre debebant: & sic dicuntur seruire annonae vrbis, gl. in rub. C. de nauicularijs. lib. 11.

Nauicularij excusantur à muneribus personalibus, quamdiu in actu sunt, & ipsi solam, non eorum filij. ibid.

Nauicularij quidam sunt, qui vehunt publicas annonas: alij sunt, qui negotiantur, & maximam partem suae substantiae in hac negotiatione habent, qui & ipsi sunt immunes: alij sunt, qui naues fabricant. ibidem.

Nauicularij portantes res publicas habent plenam securitatem eundi, & redendi, & inquietans eos puniuntur in decem libris auri. l. 1. C. de nauicular. lib. 11.

Nauicularij species publicas, quas fuscceperunt, debent intra annum portare, & ei, à quo fuscceperunt, apochas de soluto reportare intra alterum annum, l. 1. C. eod.

Nauicularij vnus prouincia quando non possunt res publicas eius prouinciae transfichere, nauicularij proximae prouinciae debent transfichere expensis publicis, l. 4. C. eod.

Nauicularius fuscipiens res ficales deportandas si recta navigatione contempra littora decia sectatus eas auertendo distinxit capitali: est deportationis poena puniuntur. l. penultim. & ibi gl. fi. C. eodem.

Nauicularius tempore bonae navigationis si in suo territorio commorari patientur iudices, puniuntur ipsi, & municipes, l. fin. C. eod.

Nauiculariorum res omnes sunt fisco obnoxiae pro negligentia, & culpa eorum, si intra annum species debitas, iuxta formam legis nauarchorum non deseruerunt, vnde re publica damnum passa est: & si res, aliquae dependant eorum culpa, omnes eorum res simili modo sunt fisco obligatae, quae reficari debent ab omnibus nauicularijs pro rata, gl. in rub. & ibi add. marg. C. de praedijs, & omnibus rebus nauicul. lib. 11.

Nauiculariorum res transeunt cum onere suo etiam ad principis domum, quae succedit in ius, vel res nauiculariorum, l. 1. C. eod.

Nauiculariorum aliquae res quando perueniunt ad aliquem, pro rata illius tantum rei tenetur fisco pro onere, ad quod erat obligata illa res, nec patrimonium, vel persona eius vltieris potest aggrauari, & inspicitur, quatenus erat tempore, quo ad eum peruenit, & non augmentum postea accedens, l. 2. C. eod.

Nauicularius onerum publicorum cogi non potest portare sarcinas priuatas. l. j. C. ne quid oneri publico. lib. 11.

Nauicularium cogens ad accipiendum aliquid vltra onus tenetur ad emendationem damni, & criminaliter puniuntur. ibid.

Nauicularius onerum publicorum sponte recipiens priuatas res deportandas, vel mercede recepta, tenetur quasi conuertens publicas merces in negotiationes priuatas, gl. j. ibid.

Nauicularius dicens se fecisse naufragium, debet hoc probare per testes coram iudice illius loci, & intra annum praefecto nunciare, post verò non auditur, l. 2. C. de naufragijs. lib. 11.

Nauicularius eo quod non nauigauerit congruo tempore, vel aduerso, vel quia mala naue, si res naufragio deperierint, tenentur omnes alij nauicularij pro rata: fecit si deperierint naufragio nulla interueniente culpa nauicularij. gl. fi. in l. fi. C. eod.

Nauicularius curialibus, & aliis corporibus similibus publicae vtilitati intendentibus ita subueniri debet, vt non liceat apparitoribus indicium accipere aliquid ab incorporatis praedictis corporibus, quod licet eis ab alijs, l. fin. & ibi gl. fi. C. de lucris aduacatorum. lib. 12.

Reliqua verbo, Naufragium, Nauta.

NAVIGARE licitum est vnicuique per flumen publicum, & in ripa onerare, & exonerare, per lacum & fossam, vel per stagnum publicum, & qui prohibetur à praedictis, habet interdictum, ne quis nauigare in flumine, &c. secus si flumen, fossa, vel lacus fuerit priuatus: quia tunc prohibetur ab illis non habet interdictum illud, l. j. vt in flumine publico nauigare.

Nauigare promittens de tali loco ad talem locum intra certum terminum, facit promissionem, si intra terminum cepit nauigare, licet non peruenierit ad eum locum: quod verum est quando distantia navigationis est tanta, quod non possit intra terminum perueniri: secus si intra terminum possit perueniri, & perferri nauigio, qui Romae, l. 2. §. Callimachus, & ibi gl. nauigauerit, & gl. proficiscatur. de verb. oblig.

Nauigantes decipiens imponendo lumen de nocte in loco periculoso maris, & sic nauigantes ad illud lumen veniant, putantes esse portum, vt veniendo ibi periclitentur, tenetur ac si ipse imponens lumen raperet, l. ne piscatores, & ibi gl. fi. de incendio, ruina.

Nauigio tempore hyemis periculosa, & semper incerta, l. ciuitatis. C. de officio rectoris prouinciae.

Nauigio rerum publicarum debet fieri à calendis Aprilis vsque ad calendas Octobris, l. 3. C. de naufragijs. lib. 11.

Nauigationi aduersum tempus dicitur ab Octobri vsque ad Aprilem, gl. fin. in l. qui petitorio. §. fi. de rei vindicatione.

Reliqua verbo, Periculum.

NAVIGVM non minuit aquam: bene aequeductus gl. nauigandi. in l. i. v. i. §. de seruit. rusti.

Nauigij appellatione etiam raris continetur, l. j. §. ait praetor. de fluminibus.

Nauigium solemus dicere ipsam nauem, & etiam iter nauigij: sed est nauigationem. ibid.

Nauigia aliquo casu rupta si ad terram peruenierint, cum nauigationi bonis debent illis integra referantur non obtante locorum contraria consuetudine, d. authent. nauigia. C. de furtis. extrauag. nos. Fridericus, §. nauigia de status, & consuet. contra liber.

Nauigia, & res naufragiorum non possunt auferri praeterea alicuius consuetudinis, nisi essent piratarum, vel hostium Christiani hominis, vel imperij. ibidem.

Nauigia, & res naufragiorum furripientes bonorum publicatione mulctari debent, &

Beati & fides exegerit, aliis etiam debet puniri, nisi res essent piratarum, vel hostium ibid.

Naugia, & res naufragorum si fuerint surreptæ, ad eas repetendas debet incipi causi intra annum, & perfici post inchoationem vique ad biennium, glossa 2. ibidem.

Naugia habere non tantum senatoribus, sed etiam cuilibet privato licitum est, l. 1. & ibi glossa. C. de nauibus non excus.

Reliqua verba, Naufragium, Ratis, Scheela.

Nautis in genere, num. 1. 2. & 3.

Quod periculum nautis, & receptum, & aliarum rerum viatorum, num. 4. & que ad num. 10.

NAVIS Eadem videtur, etiam si sæpe adeo refecta sit, ut nulla tabula eadem permaneret, quæ non fuisset, l. proponebatur. 76. de iudiciis.

Nautis eadem videtur, quando paritellum tota, & non in totum simul refecta est, nisi fieret eo animo, ut eisdem tabulis recomponeretur: quia tunc eadem fingeretur, glossa extimari. ibidem.

Nautis armamenta non veniunt in rei vindicatione nautis: sed specificè singula vasa specificanda: scapha quoque separatim vindicari debet, l. Marcellus. 3. §. 2. de rei vind.

Nautem sumi si quis ex aliena materia refecit, sua remanet illa: sed si nautem de nouo edificauerit ex aliena materia, ad hoc à domino preparata, non est edificatus: sed eius, cuius est materia, focus si ex ligno alieno fecerit tabulas, & postea nautem: quia tunc est edificatus, l. Minus. 61. & ibi glossa potest. eodem.

Nautis totius proprietatis sequitur causam carinæ: id est omnes tabule aliene causa rescindi possunt in nauti sunt eius, cuius est carina: id est inferior pars nautis, glossa ibid.

Nautis quædam funt onerariæ, quædam emphaticæ: id est habiles ad portanda pondera leuia, & ad portandos homines. l. 1. §. igitur. & ibi glossa. l. de exercitor.

Nautis quædam funt inhabiles ad onera, veluti illæ, quæ frigidissimæ à Capus, vel à Dyrrachio vectores traiciunt, quædam sunt capaces ad flumina: ad mare tamen non sufficientes. d. §. igitur.

Nautis sine nautis nauigare non potest. l. huius, qui potiores.

Nautæ, aut domo empti singula cemeuta, vel tabule emptæ non intelliguntur: idcirco nec emptionis nomine venditor obligatur pro tabula eadem ex stipulatu: sed bene actione ex empto ad interesse, l. nautæ. 36. & ibi glossa. fin. de emptione.

Nautis pars non dicitur scapha, nec quicquam coniunctum habere scapha scapha per se parua nauicula est, l. scapham. 44. eodem.

Nautis quædam membra dicuntur omnia, quæ coniuncta nauti sunt, veluti gubernacula, malus, antennæ, vela: & vendita nautæ pro his ex empto tantum agi potest: sed pro nautæ, & scapha ex stipulatu de emptione, si intercessit stipulatio. d. l. l. scapham. & ibi glossa.

Nautis eadem dicitur, licet tota per partes reficiatur dummodo reficiatur remanente eadem carinæ: id est ventre nautis, l. quod in rerum. 24. §. fin. de legat. 1.

Nautæ legata, & postea dissoluta, neque materia, neque nautis debetur: quia esse definit: licet si refecta sit, eadem carina non mutatur, l. lana legata. 83. & ibi glossa. de legat. 3.

Nautæ cum instrumento emptæ non continentur scapha nautis, l. si. de fundo instructo.

Nautis facta ex tabulis factis ex aliena cupressu, facientis est: tamen ille domino cupressus actione in factum ad pretium: sed nautis facta ex alienis tabulis ad hoc à domino preparatis non est facientis: sed domino tabularum. l. sed si ex meis, & ibi glossa. l. 2. de acquir. rerum dominio.

Nautis dicitur insuperata cibis nautarum: armari vero dicitur arbore, & alijs, glossa. l. in l. quod in nautem, 10. de priuileg. creditor.

Nautis dissoluta sine animo eam rescindi, licet postea reficiatur, non censetur eadem nautis: sed dissoluta intelligi si carinæ id est fundus nautis dissolutus, & mutata fuerit, non aliâ. l. inter stipulantem. 82. §. lacram. de verb. obligat. & l. qui res. 98. §. fin. de solutione.

Nautis dissoluta animo rescindi, si postea reficiatur, dicitur eadem nautis, & stipulatio super ea interposita non extinguitur: sed cessat, id est reall. iuris effectum impeditur cessante. ibidem.

Nautis expugnari dicitur cum spoliat, aut mergitur, aut dissolvitur, aut perit: aut fuit eius prescinditur, aut vela conscinduntur, aut anchoræ de mari inuolant. l. expugnari. de incendio, ruina.

Nautis longa, & onerata propter bellum depurata si ab hostibus capiatur, fit hostium: si tamen recuperetur, postliminium est: id est primo domino restituitur: focus est in nauibus piscatorijs, vel actuarijs voluptatis causa paratis. l. 2. de capitijs.

Nautis Ecclesiæ non excusatur pro rebus precibus, armis, & alijs portandis ad expeditionem exercitus. l. iubemus. 1. C. de sacro sanctis.

Nautis ultra duorum modorum capax non potest excusari ab onere ferendarum rerum, vel personarum ad expeditionem exercitus, quocumque privilegio non obtineat. ibidem.

Nautis tam Ecclesiæ, quam alterius cuiuscumque si excusatur à prelo, vel à domino pro portandis rebus, vel armis ad exercitum, applicari debet fisco. ibidem.

Nautis pars dicitur arbor nautis: sed artemon non est pars ad additamentum nautis. l. malum. 24. de verb. sign.

Nautis, quæ ad emptionem publicæ necessitatis sub nomine, & titulo alieno excusantur, publicantur, l. 1. C. de nauibus non excus. ibi.

Nautis aliqua ob necessitatem publicam non potest excusari aliquo privilegio in corpore iuris infero, vel non infero: si dominus nautis attenta fuerit eam excusare, publicatur illa: focus si non dominus attenta fuerit eam excusare, quia tunc domino non nocet, nec nautis publicatur: ipse tamen rejicitur fisco in quantum valet nautis. l. si. & ibi glossa. C. eodem.

Nautis quando naufragio est expulsa ad litus, vel aliquam terram arripit, ad dominum eius pertinet ea nautis, & res in ea contentæ, l. 1. & ibi glossa. l. Cod. de naufragijs. lib. 11.

Nautis, quæ vi tempestatis, vel timore incurfionis hostium venit ad portum, non tenetur ad gabellam, d. glossa. l. 1.

Nautem Tyberinam habens cogitur suscipere onus publicum, neque excusatur aliquo privilegio, l. 1. C. de nautis Tyberinis. lib. 11.

Nautis quæcumque dimittuntur ex quolibet portu, vel littore, nullam concussionem, vel damna debent sustinere, si earum nauclerij deposuerint, in quam provinciam ituri sunt. l. 1. C. de littorum, & itinerum custodia. lib. 2.

Reliqua verba, Aduentus, Carina, Causpina, Exercens, Exercitor, Locari, 2. 3. Lintaria, Lintary, Magister, 2. Malum, Mercator, Nauigare, Nauigium, Pensio, Proreta, Ratis, Scapha, Synodia, Surporm, Vectura.

NAVIS v. & quidam custodiæ causa præponuntur, ut nauclerij: id est nautium custodes, & dicitur iisdem est minitri, qui victum, & cibum seruant, l. 1. §. 1. & ibi glossa. dicitur, nautæ, capones.

Nautis magister dicitur ille, cui totius nautis anchoræ id est gubernatio mandata est, l. 1. §. magistram nautis. de exercitoria.

Nauti præpositus contra domini voluntatem potest alium substitui, quod focus est in insitutor, d. l. 1. §. magistram autem. & ibi glossa. nauigantium.

Nautis magister videtur illum præposuisse nauti, qui ministerio fungitur, & non contradixit, glossa. l. 1. §. si. de inuestitura inter dom. & val.

Nautem si plures exerceant per se, vniquisque pro parte quoque nautem exerceat, & ueniat ex quali maleficio, actione nautæ, capones focus quando per alium exerceant, l. si. §. si plures. & ibi glossa. exerceant nautæ, capones, & stab.

Nautem si plures exerceant, & conueniant ex quali maleficio, quilibet pro parte tenetur, aut ex contractu, vel quali: & tunc aut omnes exerceant per se, & tunc quilibet pro parte tenetur, aut per conuentionem magistram, & tunc quilibet in solidum, d. glossa. exerceant. & ibi add. marg.

Nautem si exerceat feruus sine voluntate domini, & damno dato mortuus sit feruus, actio ex quali maleficio ipsius ferui de peculio non datur in domino, nec etiam intra annum datur: si vero extitit de delicto damnum sine voluntate ferui intra annum, tenetur dominus de peculio ferui, qui pascum exercebat ex contractu, d. l. si. §. si. & ibi glossa.

Nautis exercitor tenetur non aliter, tamen cum de facto facium, & datur, & de exercitor feruus, liberatur: focus est in facto alienorum exercitorum, datur, §. hæc actio. & ibi glossa. damtaxat.

Nautis dominus tenetur de contractu inito cum magistro, & contrahens ignorat eius conditionis si magister quem nauti præposuit, quia arduum, & ocus, & tempus non pariter plenus deliberandi consilium, l. de exercitor.

Nautis dominus non tenetur de contractu nautarum: sed bene de delicto cuiusque eorum, qui nautis nauigandæ causa in nauti sunt, dummodo in nauti dampnum datum sit, focus si extra. d. l. 1. §. magistram nautis.

Nautis dominus præponens magistrum, contra cum eo permissit, sed iuras adhibens non permittit, contra cum illis: sed debet curare eos curare culpa, & dolo. ibid.

Nautis exercitor si sit, & passus sit substitutum à magistro à se præpositum in nauti magistro vti, videtur ipse cum inposuisse, d. l. 1. §. magistram nautis.

Nautis dominus ne tenetur ex facto magistri, sufficit, quod si præpositus nauti marinus, & fluuialis, vel quod nauiget in aliquo stagno, vel quæ dicitur synodia: id est pars nautis, d. l. 1. §. nauti.

Nautem si exerceat filius suum, vel feruus voluntate patris, vel domini, de eo, §. quod à magistro præposito contractum est, datur actio exercitoria contra eum, in cuius potestate erat is, qui exercebat nautem, d. l. 1. §. si is, qui.

Nautem si exerceat per magistrum in, qui in aliena potestate est cum domino voluntate, in solidum obligatur dominus ex contractu gesto cum magistro: sed si exerceat sine voluntate domini, tunc tenetur vique, ad peculium. ibidem.

Nautem si per magistrum exerceat feruus peculiaris filij mei, vel feruus vicarius ferui mei mea voluntate, tenetur ego in solidum, & etiam filius meus, si ipse voluntatem accommodauit, d. l. 1. §. in potestate.

Nautem si exerceat per magistrum feruus peculiaris filij mei, vel feruus vicarius ferui mei sine voluntate mea, ego tenor daturaxat de peculio: id est filius, ipse tenetur in solidum. ibid.

Nautem plures si exerceant per se, singuli tenentur pro portione exercitoris tantum: non enim iniunctum sui magistrum videntur, ut alter pro altero conueniatur, l. 4. & ibi glossa. l. 1. eod.

Nautem plures exerceant per unum de numero suo, quem fecerunt magistrum nautis, omnes in solidum tenentur, & etiam præpositus. ibid.

Nautem plures si exerceant per communem feruum, singuli tenentur in solidum, §. d. l. 4. & ibi glossa. exercitoribus, & glossa. in superiore.

Nautem voluntate domini si exerceat feruus, & is postea alienatus fuerit, vel fuerit mortuus, nihilominus exercitoria tenetur, qui cum alienatus, d. l. 4. §. fin.

Nautem si exerceat feruus alienus, & cum eius magistro dominus contraxerit, competit domino actio exercitoria, vel cuius contra magistrum, l. cum, §. fin. eodem.

Nautem si exerceat feruus sine voluntate domini, si quidem eo sciente ex contractu eius tenetur dominus, quali tributum, si ignorante eo, tenetur quatuor res pecuniarie parantur, l. per eod.

Nautem si exerceat feruus domini sciente, & voluntate expressæ, vel tacite, tenetur dominus exercitoria in solidum ex contractu cum eo gesto, glossa. fin. ibid.

Nautem si exerceat communis feruus voluntate dominorum, contra si ipsos datur exercitoria in solidum ex contractu gesto cum feruo communi, d. l. penult.

Nautis dominus quando ob condemnatum ex facto nauarum, potest repetere, l. lud ab eis, glossa. quasi ex maleficio. in add. in §. pen. Insistit. de obligatio, quæ ex quali delict.

Nautis exercitor conueniens ex delicto nautæ, capones, pro suo facto à nautæ, si fuerit absolutus, deinde contra nautam si agatur, obstat agenti exceptio: quia non est feruus querendum de facto viuis hominibus, l. iacet, §. possimus, nautæ, capones.

Nautis exercitor omnium nauarum suarum siue sint liberi, siue ferui factum tenetur.

teneretur praestare, cum eos ipse suo periculo adhibuerit, l. i. cod.
 Nautis exercitor de facto nautarum tenetur, si damnum in ipsa navi datum est: a nautis: secus de damno dato extra navem. ibid.
 Nautis exercitor de facto nautarum commissio in navi tenetur actione in factum, nautae, caupones, ex quasi delicto. §. d. l. i. fin. & ibi gl. i.
 Nautis exercitor de damno facto a nautis extra navem non tenetur, nisi receperit custodiam earum, in quibus datum est damnum. gl. i. ibid.
 Nautis exercitor, vel caupo si praedixit, vel protestatus sit, vt vniquisque vectorum, vt veliatorum res suas servet, neque damnum se praestaturum, & vectores consenserint protestationi, non tenetur actione ex quasi contractu: secus vero actione in factum, nautae, caupones. quae ex quasi delicto proficiuntur. l. i. §. item, & ibi gl. conueniuntur. cod.
 7 Nautis exercitor, vel caupo antequam viatorem recipiat, debet ei protestari, & praedicere, quod res suas vniquisque servet, & quod ipse non praestabit damnum, ad hoc vt de recepto non teneatur: sed si postea protestetur, tenebitur gl. item si ibid.
 Nautis exercitor si a principio dedit clausas viatoribus protestando, quod ipsi res suas servarent, & quod ipse damnum non praestaret, non tenetur postea de damno. ibid.
 Nautis exercitor, vel caupo dando simpliciter a principio clausas viatoribus, praefumitur dedisse, vt possent viatores accipere quodcumque vellent, & sub silentio, vt de periculo exoneraret ibid.
 Nautis exercitor si a principio dando clausas viatoribus si non protestetur, quod servarent res, nec quod ipse damnum praestaret, tenetur actione in factum, nautae, caupones. §. ibid.
 Nautis exercitor, vel caupo si postquam recepit viatores, dedit eis clausas etiam cum protestatione, non tenetur a damno. ibidem.
 Nautis exercitor, vel caupo postea protestatio a principio viatoribus, facta etiam si ipsi non consenserint protestationi, quod sibi impudent, cur remanferunt, gl. i. consenserint. ibidem.
 Nautis exercitor tenetur de damno illato mesonatae, & nautae pibatze, & etiam de damno illato ab eis, cum sint nautae. d. l. i. §. & quid.
 Nautis exercitor omnium nautarum factum praestare cogitur: explorare enim debuit cuius fides, & innocentia essent, quod quia non fecit, tenetur actione ex maleficio actione, nautae, caupones, d. l. i. §. hac actione.
 Nautis exercitor tenetur de facto nautarum quia suae culpe imputatur tales adhibendo, & ideo & si decesserint, non reuelabitur. ibid.
 Nautis exercitor tenetur ex quasi maleficio actione ex edicto nautae, caupones, de facto alienorum servorum, quos ad instruendam navem adhibuit, non explorato cuius fides, & innocentia essent de facto tamen suorum servorum noxali tantum actione tenetur, quando agitur ex quasi maleficio: aliis de periculo datur. ibid.
 Nautis vnus si nautarum culpa damnum dedit in scapham alicuius, lege Aquilia cum nautis potest agere dominus scaphae, l. i. quemadmodum. l. 9. §. si nautis ad leg. Aquilianam.
 Nautis si fune rupto, aut cum annulo regere, damnum dedit scaphae alicuius, dominus nautis non tenetur ad illud damnum. ibid.
 Nautis si vi ventorum impulsus sit in fines anchorarum alterius, & nautae funes praeciderint, si nullo modo nisi praecisis funibus explicare se poterint, nulla actio datur contra eos. ibid.
 Nautis si culpa nautarum in retia piscatorum incidit, agitur tantum lege Aquilia pro damno reitum: ad piscium tamen destructionem non agitur, cum capti adhuc non dicatur, cum incertum sit, an caperentur. ibid.
 8 Nautis si culpa nautarum alteram contra se venientem obruisset, datur actio Aquilia contra gubernatorem, aut inductorem, & etiam contra exercitorem, dicto §. si nautis, & ibi gl. gubernatorem.
 Nautis si tanta vi ventorum, quae temperari non poterit, alteram contra se venientem obruisset, nulla datur actio in dominum nautis, nec in alium: sed si culpa nautarum id factum sit, contra eos datur actio Aquilia: qua intentata non datur in factum contra exercitorem, d. §. si nautis, & ibi gl. iustitiae.
 Nautis si fune si fuerit religata, & eum funem quis praeciderit, praecidens tenetur actione in factum de naue perempta d. §. si nautis.
 Nautis si deterioratur, vel aliquid exarauerit, non fit contributio damni a dominis mercium, quae conseruatae sunt, nisi voluntate mercatorum, vel alio iusto metu illud damnum factum sit, l. 2. §. i. ad legem Rhodiam.
 Navem a piratis cum mercibus, quae in ea erant, si quis redemit, omnes tenentur ei conferre, d. l. 2. §. si nautis.
 in Navi existens, si in mare cecidit, non fit contributio. ibidem.
 Nautis arbor, vel aliud instrumentum remouendi communis periculi causa si fuerit pro clauum, eius contributio domus nautis fit ab habentibus merces in navi. l. 3. eodem.
 Nautis aliquod instrumentum si fuerit proiectum sit eius contributio in duobus casibus: scilicet quando proiectum est consensu vectorum, vel iussu meo. gl. i. ibid.
 Nautis amissa damnum non fit contributio per eos, qui merces suas ex naufragio liberarunt. l. 3. cod.
 Nautis arbor si caesa fuerit, vt illa cum mercibus liberari posset, arboris illius contributio fieri debet domino nautis ab habentibus merces in ea. ibid.
 Nautis armamentum, arbor, & antenna, si ictu fulminis fuerint deusta, domini mercium non tenentur conferre ad comparanda intrumenta nautis: quia tales sumptus magis gratia nautis reparanda, quam mercis saluanda. l. facti sunt nautis. §. ad leg. Rhod. de iacta.
 ex Nautis depreffa, ac submersa, vel in terram deiecta si quisque vector suum seruauerit, hoc sibi habeat, tanquam si ex incendio seruasset, l. cum de preffa. eodem.
 Nautis exercitor tenetur de furto, aut damno facto in navi, quasi ex maleficio, si modo illius nullum sit maleficio cumficti alicuius eorum, quorum opera exercet navem. l. 4. §. si de actio, & obligat.
 Nautis exercitor de receptis a se, vel a diserto, vel ab alio, quem ipse praeposuit, tenetur. l. i. §. i. nautae, caupones, & stab.

Nautis exercitor non tenetur de receptis a nauta, quem non praeposuit: sed ipse recipiens tenetur. ibid.
 Nautis, vel cauponom si filius, expressa, vel tacita voluntate patris omercat, & recepti res, pater eius tenetur de recepto. l. 3. §. si filius. cod.
 Nautis periculum non est possessoris, nisi aduerso tempore eam navigatum mittentes, l. si nautis, & ibi gl. iure de rei vindicatione.
 Nautis vltima legato fructuarius potest navem navigatam mittere tempore congruo nauigationis, & non tenetur etiam si naufragij periculum imminet. l. aiboribus. l. i. de usufructu, & quemadmodum.
 Nautis ad hoc paratur, vt nauigetur: vnde mittens eam nauigatum congruo tempore, non tenetur, etiam si sequatur naufragium. ibid.
 Nautis magister si sine gubernatore in flumen nauem immiserit, & tempestate orta nauem perdidit, vectores habent actionem ex locato contra eum, l. i. item queritur, l. 4. §. si nauicularius locari.
 Navem si quis conduxerit, vt de provincia Aquileiam nauigaret, impositis mercibus certa mercede si onerata nautis in ipsa provincia per nouem menses retineretur, postea impositae merces confiscatae sint, eo quod illicitae essent, locator nautis secundum locationem poterit petere a conductore vecturas, in quas conuenit, l. pen. §. fin. locati.
 Nautis, & etiam merces illicitae in eam impositae a domino nautis, vel a vectoribus, vel conductore eius, domino scienter portarentur, vindicantur a confiscatis si domino nautis absente, & ignorante magister, vel conductor, aut gubernator nautis, aut portera, vel nauta merces illicitas imposuit in navi, vt portarentur, ipsi confiscatis mercibus capite puniuntur: sed nautis restituitur domino, l. totum, l. i. §. dominus de peculio.
 de Nauti remouens, vel auferens clausas, vel clauum, per quod nautis fuit in periculo, tenetur emendare omnes res, quae in navi erant. l. 3. §. penultim. de incendi. cum.
 Reliquis verbo, Exercitor, Magister, 2. Commodatarius, 11. 12. Mercet, Creditor, 80. 81. Culpa, 1.
 NAVAE dicuntur omnes, qui nautis nauigant: causa in navi sunt, & non tenentur de recepto, si iussu exercitoris receperint: sed ipse exercitor tenetur, l. 1. §. i. nautae, caupones.
 Nauta, caupo, & stabularius differunt: quia nauta dicitur, qui trahit vectores caupo, qui viatores in caupona manere patitur, stabularius, qui permittit iumenta apud eum stabulari, l. nauta. cod.
 Nautae pibatze dicuntur, qui remum pro nauis, & vecturae pretio praestant, l. i. §. hac actio, & ibi gl. marg. cod.
 Nautae pibatze dicuntur maiores nautae, qui operas suas in navi praestabant, vt exercitor res suas in navi portare pateretur, non etiam pecuniam dabant, gl. i. quos, in d. fin. & quid.
 Nautis nulla vis fieri debet, & si quis fecerit, seipsum simile puniri debet, l. i. ad legem Iul. de vi priuata.
 Nauta tenetur non solum de facto nautarum: fed etiam vectorum id est eorum, qui in navi vehuntur. l. i. §. i. & ibi gl. i. nautae, caupones.
 Nauta, vel caupo i. conuenit, ne de vectorum, vel viatorum periculo tenentur, & tunc non tenentur de recepto tamen tenentur, quatenus culpa leuissima praestari desideratur, gl. i. in ad. marg. in l. i. cod.
 Nauta, vel caupo i. conuenit, ne de vectorum, vel viatorum periculo tenentur: nihilominus tamen tenetur de facto viatorum, si eorum opera nauta vltis fuerit, quia potuit improbare eorum vsu nonuisse: secus si non ita diu vsus fuerit. ibidem.
 Nauta, vel caupo de facto viatorum, vel vectorum non tenetur actione in factum, quae descendit ex quasi maleficio: teneatur tamen actione in factum, quae de suscepto competit. §. d. gl. i. & gl. i. pertinet. in l. licet, i. in factum eodem.
 Nauta ex facto vectorum: id est eorum, qui nautae vehuntur, non tenetur: quia non potest eos eligere, vel reuicere, l. i. §. fin. & ibi gl. fin. furti aduersus nautas.
 Nauta, caupones, & stabularij recepta tenentur restituere. rub. & ibi gl. nautae, caupones, & stab.
 Nauta, caupones, & stabularij quod cuiusque saluum fore receperint, nisi restituant, in eis datur actio. l. i. cod.
 Nauta, id est exercitor nautis tenetur de recepto, si per se, vel per nautis magistrum receperit. d. l. i. §. i.
 Nauta, id est exercitor nautis tenetur de recepto, si iussu eius aliquis a nautis, qui nautis nauigant causa in navi sunt, recepit: secus si sine iussu eius d. §. i. & ibi gl. mesonataum.
 Nauta, cui non erat commissum, si contraxit, & recepit, tenetur ipse nauta de recepto, & non exercitor, nisi ipse exercitor contraxit: quia tunc tenetur de facto nautarum. d. gl. mesonataum.
 Nauta, caupo, vel stabularius tenetur de quacunque re, vel merce recepta, d. l. i. §. caupones.
 Nauta, caupo, vel stabularius magis tenetur de recepto hospiti, quam domino rei ibid.
 Nauta, vel caupo tenetur de recepto de omnibus rebus, etiam si non sint sibi assignatae, eo ipso quod in domo, vel in navi illatae sunt, sciente coequis si ignorante. §. d. l. i. §. fin. & ibi gl. illatae.
 Nauta, qui recipit res non in nauis sed in littore, & ibidem perierunt, periculum ad eum pertinet: ideo datur actio in factum contra eum, nisi restituat, l. 3. §. idem aut. eodem.
 Nauta tenetur de recepto mero iure: sed habet exceptionem, quando res recepta naufragio, vel per vim piratarum perierunt, aut in illis damnum datum est, d. l. 3. §. ex hoc edicto, & ibi gl. exceptionem.
 Nauta tenetur de recepto, quando res sibi substractae sunt, si saltem leuissima culpa inter

pa interuenire fecit si non interuenit gl. etiam si sine. ibid.

Nauta nauta alterius nauis, vel nauta alterius cauponis res recipiens tenetur actione, nauta, cauponis, l. sed & ipsi. eod.

Nauta non recipit pro custodia mercedem recipit, ut trahatur vectores, & tamen custodia nomine tenetur etiam de leuitima culpa, l. nauta, & ibi gl. 3. eo.

Nauta, caupo, stabularius recipiens rem saluam fore non solum a furto, sed etiam a damno recipere videtur, & ideo quae dicuntur de furto, eadem de damno intelliguntur. ibid.

Nauta, caupo, stabularius tenetur de recepto speciali iure, etiam de leui culpa, nomine mercium illatarum, & humentorum datorum in custodia, licet non accipiant mercedem, sed etiam si nullam accedunt, qui non tenetur de culpa nomine vestimentorum seruandorum, si nullam mercedem recipit, quia illi mercedem habent, licet non pro custodia, glossa dumtaxat. in l. 1. §. si vestimenta. de possi.

Nauta recipiens conplurium frumenta transportanda si in naue fecit aeruum commune, conueniendi, vt ex illo aereo tantumdem redderet quilibet, si vii illorum data quantitate ex illo aereo nauis perire cum reliquo frumento, cum domino framenti in nauem sit translatum, recte dedit illud frumentum, neque tenetur aliis de illo frumento: sed si vniuersumque frumentum sit in naue separatum, & vii reddidit, quod esset alterius, quo casu tenetur nauta actione locati, & actione furti, qui sciens accepit, tenetur furti: periculum tamen frumenti amitti non pertinet ad nauam, si non fuit in culpa primae redditionis. l. nauta, §. locati.

Nautam excusat casus, l. Casus, & ibi gl. initio de publicanis.

Nauta, caupo, & stabularius si non recipit, tenetur de quatuor maleficio pro re hostis, qui furtum in ea passus est, gl. in rub. furti aduersus nautas.

contra Nautam, cauponem, vel stabularium datur actio furti ciuili, & etiam furti aduersus nautas, cauponem in duplum hospitibus, qui in nauis, cauponem, vel stabularium passi sunt ab exercitore, vel ab alio, quem ipse tenet in naue, vel ipse cauponem, aut confilio, aut ope eorum, qui erant in nauis causa nauigandi, vel sunt nautae, & habet electionem si furti, si res an malitiae actione praetoria furti aduersus nautas, an furti actione ciuili, l. 1. furti aduersus nautas.

Nauta, vel caupo si receperit rem hostis saluam fore, pro furto illius rei facti competit actio furti, non tantum domino rei furti, sed etiam nautae, & cauponis, si furti solucione, alioquin non competit eis, cum nihil est, quod eius periculo sit. l. 1. §. 1. & ibi gl. non dominus, & add. marg.

Nauta portans annonarias debet conficere se receptis speciebus incortuptas, quod debet approbare aspectu officialium temporis, quo datur ei, & quo restituitur. l. 1. C. de canone frumentar. lib. 11.

Nauta, vel caupo licet habeat actionem contra furipientem: tamen pro damno non datur ei actio legis Aquiliae, sed tantum domino datur, gl. quaeque. in l. nauta, nauta, cauponis, & stabul.

Nauta, vel caupo tenetur actione ex edicto nautae, cauponis, si in nauis, vel cauponis res vectoris, vel viatoris furti, vel damnicatae sunt: fecit si extra nauis, vel cauponem: quia tunc non tenetur, etiam si possit praecaveri, gl. si in dict. l. nauta.

Nauta, vel caupo non liberatur, eo quod furtum receptarum rerum sibi sit factum. ibid.

Nauta si inter se damnum dederit in nauis, non tenetur exercitor, & ideo non potest conveniri actione ex edicto nautae, cauponis, l. licet, §. sed si damnum, & ibi gl. est mora eod.

Nauta, vel caupo damnum dans viatori tenetur pluribus actionibus: scilicet furti, legis Aquiliae, actione in factum ex edicto nautae, & c. & vna debet esse coartatus, si cui competit, d. licet, §. possimus.

Nauta si fuerit conuentus actione furti pro furto, vel legis Aquiliae, eo absoluto postea si conueniatur exercitor, obstat agendi exceptio. ibid.

Nauta absolutio de furto si agatur ex edicto nautae, cauponis, pro furto nautae contra exercitorem, habet exceptionem rei iudicatae propter electionem actionis, quam fecit damnum passus, d. §. possimus, & ibi gl. pen.

Nauta inter se si damnum dederit, non tenetur exercitor, nisi damnum passus sit nauta, & mercator: quia tunc iste habet actionem contra exercitorem non tantum nauta: sed tanquam exercitor, l. fin. §. hae actio, & ibi gl. debeat. eodem.

Nauta seruus si damnum dederit, licet seruus nauta non sit, in exercitorem datur utilis actio ex edicto, nautae, cauponis, d. l. §. si seruus.

Nauta seruus sui nomine conuentus noxae dedit seruum, qui fecit furtum, liberatur, l. §. seruus, furti aduersus nautas, cauponis.

Nauta liberi hominis, vel serui alieni nomine tenetur pro furto facto ab illo homine, vel seruo, quos tenebat in nauis. ibid.

Reliqua verbo, Actio, 155. Edictum, 7. Caupo, Custodia, Mesonauta, Nauticularius, Nauis, 1. vsque 10. Receptum, Titulus, Vectores, Commodarius, 11. 12. Merces.

N, neve istae dictiones important, ne quis faciat, & quod curet, ne per alium fiat. l. in lege. 3. locati.

Ne, dictio quandoque inducit modum, veluti ne retineat, id est vt non retineat, gl. retineat. in l. cum pater. 79. §. Titio de legat. 2.

Ne dictio si adiciatur actui explicando ante emolumentum quaesitum facit conditionem, alias facit modum, l. cum tale. 71. §. 1. de conditio. & demon.

N, & vel neque dictiones habent inclusam negatiuam cum copula, l. si quis ita stipulatur. 129. de verborum obligatiomb.

Nec dictio includit copulam, cuius effectus est, quod ponatur diuersitas in facto, non in iure. gl. nec, in add. in §. 1. Inft. de fideiussor.

Reliqua verbo, Neque.

Reliqua verbo, Heres, 79. vsque 85. Mors, 1. seruus 159. Vendicare.

NECESSARIE persone dicuntur filius, & seruus: alij vero, qui non sunt sui potestate defuncti, extranei dicuntur, glossa prius in l. imperator. 76. de pactis.

Necessarii verum ponitur quandoque pro amico, gl. 2. in l. impuberibus. de suspens. l. 1.

Reliqua verbo, E, 79. vsque 12. vsque 19. vsque 35. vsque 36. Iuramentum, 12. vsque 18. Nonatio, 7. 8. Superflua.

NECESSITAS non habet legem: id est cessat lex, ubi necessitas venit, gl. expedire. in l. 5. de officio pro consulis glossa pen. in l. rem quamuis. communis diuidi glossa penultima. in l. 1. de excusator. tutorum, glossa fin. in l. 1. Cod. de oper. libere.

ex Necessitate quando quis facit aliquid, ei magis tribuenitur, quam ei, qui ex voluntate, l. si fideiussor. §. si necessitas. qui latidare. l. quod si minor. §. restitutio. de minorib. l. si pignori. 30. versic. adiudicatio. famul. erecund. in Necessitate quando quis seipsum ponit, ei non succurritur, dist. 3. si necessarii. & ibi gl. necessitatem. gl. arduam. in l. 2. §. si quis tamen. si quis cautio. propter Necessitatem quod permittitur, illud eatenus permittitur, quatenus necessitas veget, l. sed etiam. 8. §. sed & si de iudiciis.

propter Necessitatem semper aliquid toleratur, quod citra necessitatem non fieret, gl. pe. in add. marg. in litem quamuis. communi ibid.

ex Necessitate quae sunt, curanda, vel emendanda sunt. ibid.

Necessitatis tempore omnia sunt communia: id est communicanda, gl. confereat. in l. 2. §. cum eadem. ad leg. Rhodiam de factu.

in Necessitatis nemo liberalis exilit. l. proxime. §. 10. de ritu nuptiarum.

Necessitas non solum non habet legem: sed etiam ipsa legem facit, l. qui potuerunt. 27. in add. marg. de manumissis testamento.

Necessitas facit probabile, quod alioquin de se probabile non fo. et. ibid.

ex Necessitate quatenus permittitur, quatenus non permittitur ex voluntate, adeo quod necessitas ipsa facere dicitur, l. cum fidei heredes, & ibi gl. pendes, & ibi add. marg. de fideicommissa liber.

Necessitas excusat quem, ne videatur facere, vel ne videatur esse in culpa, glossa tum. in l. 1. §. idem Labeo. ne quid in loco publico. gl. si absent de leg. 2. tionibus.

Necessitas praedicit legi, vt gradatum, §. quoticus de muneribus, propter Necessitatem recepta non debent in argumentum trahi. l. quae propter. 123. de reg. iur.

Necessitas facit licitum illud, quod non est licitum: quod intelligi vbi reperitur aliqua auctoritas approbans id ex necessitate fieri possit, altem apud probatorem generali, licet non perinde specialiter, alioquin aduersus legem non est. in currentum. ibid.

Necessitas in principe non potest poni, gl. necessarium. in §. sed ita quidem. Inft. de actio.

Reliqua verbo, Gracia.

NECESSITUDO pro affinitate quandoque ponitur, quandoque pro cognatione, gl. 3. in l. si filius. 37. C. de liberali causa.

NECETRA dicitur Deorum portio ab immortalitate dictum, gl. nullum in add. marg. in l. adeo. 7. §. cum quis de liberali causa.

NEGANUS emancipationem non recte factam ipse tenetur probare de iure: scilicet cum confit de facto, & non aduersarius eius. l. 5. & ibi gl. specialiter, & gl. si de probatio.

Negans factum per rerum naturam nulla est probatio, l. actor. 23. C. de probatio. l. asseruerat. 10. C. de non numerata pecunia.

Negans factum nulla est probatio per rerum naturam: hoc est per solum cursum casuum: scilicet quod negans probare non debeat, sed affirmans. §. glossa pen. ibi in d. l. actor.

Negans ius debet probare debet: quia est praesumptio pro actore, quod omnia licent, gl. si ibi.

Negans factum probare debet, & in eum transfertur onus probandi, quando pro actore est praesumptio, d. gl. fin.

Negans probare non tenetur, gl. in l. si tutor. §. C. de periculo tutorum.

Negans se heredem repudiando censetur repudiare, quandoque tamen vbi nego ponitur pro non dico, gl. 3. in l. si C. vnde liberi.

Negans aliquid suae mentis tenetur probare, cum praesumptio sit pro aduersa parte, nam vniuersique praesumitur suae mentis, nisi contrarium probetur, gl. fin. in l. nec codicillis. C. de codicillis.

Negans se debere non prohibetur ut etiam alia defensione, nisi lex impedit. l. nemo ex hys 43. de regul. iuris.

Negans se locum non auerit privilegium, vt damnetur tutor, in quantum facere potest, gl. 1. ibid.

Negans scripturam propriam, vel numerationem in ea contentam, siue sit actor, siue reus, vel curator, poena dupli condemnandus est, nisi aduersarius ab onere probationis sua confessione eum releuauit: in expensis nihilominus condemnandus: sed si post infestationem numerationis cucurrit ad solutionem remedium, soluere nihilominus compellitur, §. si enim protulerit. in auth. de trinitate, & semite. col. 3.

Negans tutor, vel curator, aut procurator literas, aut scripturam domini, aut eius, cuius negotium gerit, non condemnatur ob id in duplum, cum nec alienas literas possit cognoscere, vt suas, gl. eos. ibid.

Negans prius non potest postea confitendo se tueri praetextu inualidae depositionis. §. si & ibi gl. si Inft. de fideicommissis heredit.

Negans id, quod debet, plectitur poena pecuniaria, quandoque dupli, quandoque tripli. §. vt aduersus. Inft. de poena temere litigan.

Negans se possidere perdit possessionem, si de mendacio conuincatur, gl. agatur, & ibi add. ibid.

Reliqua verbo, Possessor, 24. debitor, 53. vsque 55.

NEGATIO vna quandoque abunde ponitur in oratione, quandoque duae negationes ponuntur in oratione, gl. 1. in l. manifeste. 38. de iuriciurand. l. 1. & ibi gl. 3. C. de leui fugiti.

Negationes duae faciunt vnam affirmationem, gl. quasi in l. iuramentum. §. si patitur de pactis, gl. nemo in l. 1. ex quibus causator. gl. non erit. in l. si vero. 65. §. de viro solutum. matrim. gl. 3. in l. 1. C. de leui fugiti. l. duobus. 23. & ibi gl. 1. de reg. iuris.

Negatio fit omnis res dubia, gl. debet. in l. non solum. 6. qui alieno. de procuratoribus.

ratoribus gl. ex stipulatu. in l. & eleganter, §. non solum de dolo malo. gl. 1. in l. si debitor. 4. §. de petitione hereditatis.
Negationes duae faciunt vnam affirmationem: sed tres faciunt orationem negatiuam. l. 1. §. 6. si ex fundo. & ibi gl. non infubtiliter de hered. instit.
Negationes duae quandoque vnius vice ponuntur, & e contra, gl. nomine in add. marg. in l. fluminum. 2. 4. de damno infecto.
Negatio postposita aequipollens suo contrario: veluti aequum non id est semper, l. in bello. §. si quis capiatur. & ibi gl. nunquam de captiuis.
Negatio pro affirmatione ponitur, cum quis negat compotem mentis, affirmat furiosum, gl. si in l. nec codicillos. C. de codicillis.
Negatio praeposita, vel postposita aequipollens subalternis, gl. nonnullis in extrauag. quoniam. qui sunt rebellas.
Negatio praeposita signo vniuersali facit aequipollens suo contradiatorio: sed postposita facit aequipollens suo contrario: nisi in contrarium pateat de mente loquentis. ibid.
Negationes duae faciunt vnam affirmationem, nisi constet de mente contraria, vel nisi sumus in iurico, vel nisi referantur ad diuersa. §. cumque hoc. & ibi gl. necnon. & ibi add. in procemio Institution. & §. ex non scripto. Institut. de iure naturali.

Reliqua verbo, Oratio.

1. **NEGATIVA** probari potest: scilicet quem indefensum, l. ergo. & ibi add. marg. ex quibus caus. maior.
Negatiua vbiunque est causa intentionis alicuius, ille, qui dicit, debet probare. ibid.
Negatiua dicitur omnis oratio, quae priuatiua est, vel continens priuationem, gl. 1. in add. marg. in l. 2. de probatio.
Negatiua iuris probari debet a negante, quia talis negatio habet affirmatiuam inclusam, vel implicitam: veluti si dicam, nego te habere ius vendi, videtur affirmare ius esse meum, scilicet quod sum dominus, & prohibere possum, & ideo si non probem me dominum, succumbo, d. gl. 1.
Negatiua iuris probandi onus incumbit neganti, non facti, quae omnia de iure licent, nisi probentur non licere. ibi.
Negatiua triplex est: scilicet iuris, facti, & qualitatibus, & glo. fi. add. in l. actor. 2. 4. C. de probatio.
Negatiua iuris probata, & debet probari ab eo, qui eam proponit, cum omnia praesumantur licere. dicit gl. 1. in l. 1. & l. 1. de probatio.
Negatiua qualitatibus dicitur illa, veluti, cum dicitur, ille non est idoneus, non est dignus, non est soluendo, non est diligens, & haec debet probari ab eo, qui eam proponit. ibid.
Negatiua facti si non habet adiunctam determinationem loci, vel alterius rei, nunquam probatur directè, vel indirectè, vt si dicat quis non fuisse citatum: sed si habeat annexam determinationem, tunc indirectam habet probationem, d. gl. 1. ad fi.
Negatiua coarscata loco, & tempore cadit in veram scientiam, & sic est probabilis, gl. potest querere. in l. Pantoni. §. §. 1. de acquir. hered.
2. **Negatiua**, & sic priuatiua non potest cognosci, nisi cognita affirmatiua, quando talis negatio inducit per legatum alteri factum, l. Titia. textores. 36. de leg. 1.
Negatiua potest probari ex inspectione scripturae, si nego alij esse legatum, probat quis ex inspectione testamenti, ibi gl. competit. & ibi add. marg. in l. pen. de coisessis.
Negatiua rei est, vt quidquid inueniat, destruat, l. duob. in add. marg. de exceptione rei iudic.
Negatiua probatur eo ipso, quod contrarium non probatur, vel etiam per contrariam probationem, 7 gl. pe. in l. 1. C. de errore aduocatorum.
Negatiua potest probari testibus, & instrumentis, gl. manifestum, in l. fi. C. de rebus creditis.
Negatiua facti infuit loco, & tempore non limitati non est probabilis, negatiua verò facti finiti loco, & tempore limitata probabilis est, gloss. pen. in add. in l. actor. 2. 4. C. de probatio.
Negatiua mera non dicitur probari, quando iuro me non consensum alicuius malignitatis, vel te non habere uxorem: quia huiusmodi non sunt iuramenta probationis, gl. si ibid.
Negatiua aliqua vix est, quae non habeat aequipollentem affirmatiuam, gl. si in l. nec codicillos. 4. C. de codicillis.
Negatiua assumentis & si non incumbat onus probandi: tamen si praesumptio sit contra eam, illa praesumptio facit onus probandi transire de vno in alium. ibidem.
Negatiua probatur, quando habet aequipollentiam affirmatiuam, vt cum testis dicit se fuisse vique ad finem inuentum, & nihil potuisse fieri, quin ipse videret, perinde est ac si affirmatiue proponeret, gl. & vidisse. in §. si verò absum. in authent. de hered. & Falcid. col. 1.
Negatiua potest probari per obliquum, gloss. omni. in l. 1. Cod. de fide instrum. lib. 10.
Negatiua loco, & tempore coarscata probari potest per ipsum, sicut affirmatiua, l. 1. & ibi add. marg. C. de canon. frument. lib. 11. §. item verborum. inst. de iur. lib.

Reliqua verbo, Nisi, Oratio, Positio.

- NEGATORIA** habet locum, etiam si seruitus quandoque non competuit, l. 1. & ibi gl. 2. si seruitus vindicetur.
Negatoria potest competere, licet seruitus aqueductus publico loco interueniente esse non possit, d. gl. 1.
Negatoria datur neganti. ibid.
in Negatoriam actionem veniunt etiam fructus, id est quanti interest petitoris aduersarium non vti itinere sui fundi. l. loci corpus. §. inconfessoriam. eodem.
Negatoria quandoque proponitur verbis affirmatiuis, licet resoluatur in negatiuam. d. l. loci. §. competit.
in Negatoria victus victori tenetur cauere iudicis officio, quod in futurum seruatiua non vteretur, legi ius. eod.

Negatoria cogitur habere signa, quae innuntiant quae vicia quam statutum est. l. si cuius natus. eod.
Negatio 1. duo competit, vbi amque, & qualiter cuique in alieno facit, quia si ad ius et iuramentum non habet, facere non potest. gl. non est in l. 1. §. item sciendum. de acqui. p. iura.
Negatoria agens potest simul, & semel petere, quod aduersarius prohibeatur vti seruitute, & quod condemnatur ad interese. gl. 2. l. 1. Cod. de seruit. & aqua.
Negatoria in seruitute quae longo tempore acquiritur, eodem longo tempore tollitur. ibid.
Negatoria in seruitutibus, quae longo tempore non tolluntur, tollitur spatio 30. annorum. l. 1. §. de re, iteratione, quae fuit facta iam sunt 30. anni, sed pro ea iteratione, quae vadit hoste, cum illi seruitus non debeatur, potest intentari negatoria etiam apud. o. r. v. i. d. gl. 1.
Negatoria datur etiam si nulla seruitus sit constituta. §. gl. altius. in §. aequo. l. ult. de actio.
Negatoria datur ratione domini domino fundi, qui negat seruitutem debere: vtilis autem quasi domine, quae ius habet in fundo, quod negat seruitutem debere, & e contra ratione possessionis incenditur contra eum, qui possidet ratione vniuersitatis, vel quasi possidet, & si re vratur propter illam seruitutem, quam ibi dicit esse debitam, in quibus non est mera possessio etiam naturalis. ibid.

Reliqua verbo, Actio, §. 57. Confessio.

- NEGLECTUS** in vno videtur negligens in alio. l. heres statuliberum. 45. de co. cunctis. & demoli.
Negligentibus, & pignoris iura non subueniunt, gl. si ibidem & add. marg. in l. pupillus. 4. 4. quae in fraud. creditor. glo. fi. in l. 1. C. de reitut. milit. l. non enim. ex quibus causis maior.
Negligenti non est ignoscendum d. gl. fin. in add. marg. in l. pupillus.
Negligenti in officio suo non parcat: sed mitius puniatur, caecitate. & ibi gl. fi. de custodia reorum.
Negligenti non currit tempus. gl. cedere. in l. 4. de adulteriis.
Negligere potest quis rem, quam tenet vt suam, & tunc nulli querere subiectus est in vno alienam rem: citret, reuere de negligentia. l. si quis. 3. 4. §. si. & ibi gl. 1. de ele. de pet. hered.
Negligenti non est ad id omnia. gl. fi. in l. Diuus de officio praefidis. glo. fi. ibid. & add. marg. in l. pupillus. quae in iud. credi. gl. multitudinem. l. si quis. C. de bono. p. iur. scripto.
Negligenti vni vni alteri nocere non debet. gl. fi. in l. si ex duobus. de negot. gest. gl. auer. in l. elio. 1. 6. §. si de noxalibus.
Negligenti auctori in racendo facit valere manumissionem; & sic tollit illam, quod est causa concedendae actionis contra alium. gl. in l. item si res. de alienatione. l. 1. §. 1. de susp. c. i. actoribus.
Negligenti vni in rebus propriis non fuit est ad hoc, vt excusetur, si eadem vratur in alius. l. 1. contante. §. §. si de noxalibus. l. soluto. matr.
Negligenti lata dolo comparatiua non in criminibus. gl. quia ista. in l. impub. lib. 1. §. 1. de susp. c. i. actoribus.
Negligenti culpe annumeratur. gloss. negligentia. in l. 4. de magistrat. conueni.
ex Negligenti contracta per longum tempus inducit ex coniectura animi abiciendi, & perdendi possessionem, gl. fi. in add. marg. in l. si quis animo. 2. 7. de acquir. pen.
Negligenti magna dicitur lata culpa, quae in crimen doli cadit. l. 1. §. is quoque. de actio. & obligat. l. magna. 2. 4. de verborum signific.
Negligenti puniri potest. gl. fi. in l. quicumque. §. C. de hereticis.
Negligenti manifesta dicitur lata culpa, gl. fin. in l. 2. Cod. arbitrium tutelae.
Negligenti nocens, & praedictus alius in vno praedictat, & nocet ei in alio. §. fin. in l. 1. C. de his qui a non domo.
Negligenti impletur dicta leuissima iuxta vulgus culpa est; at culpa forisum in lege posita levis culpa est, quae inter leuissimam, & latam media est: latior culpa non est alia lata: quia tunc comparatiua propositio ponitur. l. magna. 2. 6. in add. marg. de verb. sign.
negligentia est nocua, & e contra diligentia est fructuosa, gl. non obdormiat. in §. penult. in auct. de deposit. collation. 6.
Reliqua verbo, Iudex, 46. 47. Vigilans, Culpa, Diligentia, Dolus, Socius, 11. 13.
NEGOTIATUM non est accipere mutuum pecuniam: sed tenori dare est negotiatum. gl. in l. pen. de institor. actione.
negotiatum non potest dici, quando vnus dumtaxat contractus factus est. gl. omnes in l. 1. de tributor.
negotiatione illicita quilibet debet prohiberi. gl. 1. in l. 2. de iure patron.
negotiationem aliquam exerceant super functionibus publicis, vel super debitis publicis fori praescriptum non habent: sed debent conueniri apud praefidis prouinciarum, nisi armata militia praediti sint, vel nisi ostenderint se accepisse commutationem anni ad propriam rem componendam. l. 1. & ibi gl. 1. C. in quibus causis militantes.
NEGOTIATOR non dicitur, qui viuit ex redditibus praedictorum. §. exercitum. Inst. quod cum eo, qui in aliena.
negotiatoris non debent militare, gl. militare. in l. 1. C. de praepositis agent. in rebus. lib. 12.
negotiatoris omnes militare prohibentur, exceptis argenti distractis, qui non possunt accedere ad armatum milicium: sed bene ad aliam quamcumque. l. 1. C. negotiatoris ne militent. lib. 12.
negotiatoris artium vilissimum ad dignitates aspirare non possunt, & aspirantes expelluntur ab eis. l. ne quis. C. de dignitatibus. lib. 11.
negotiatoris artium vilissimum non repelluntur a dignitatibus eo eorum infamiam sed ob negotiationis utilitatem, quae eos in pectos reddit, quod militibus habeant fidei stationariis. in add. marg. ibid.
negotiatoris omnino possunt conueniri in metatibus, vel mundis ex ante geito, nec metes eorum praetextu priuati debent possunt inuestiri, vel in illis aliqua molestia eis inferri. l. 1. C. de manum. ius.

Negotiatores possunt conveniri ab his, qui contraxerunt in mundum cum negotiatoribus habentibus ibi periculum, vel horreum, gl. 2. ibid.

Negotiatorum servorum praestatur vulgar pro servis, etiam si sint alieni civitatis, debet eos proferre, & quod hoc faciat, instruit cum panna capitalis, quae tibi valeant servo consilio imponitur. l. 1. §. in causa, & ibi. gl. in causa. de quaestio.

Negotiatores, qui annona urbem adiuvant, habent immunitatem a muneribus publicis, quando in huiusmodi actu sunt. l. semper. §. negotiatorum. de iure immunitatis.

Negotiatores servi dicuntur hi, qui praepositi sunt causa negotiorum exercendi, veluti ad emendum, vel ad locandum, &c. l. legatus servus. §. de leg. 3.

Negotiatorum servorum appellatione non continentur servi cubicularii, vel oblationatores, vel qui pfectionibus praepositi sunt. ibid.

Reliqua verbo, Nobilis, Nundina, Servus, 37. 38. 39. Mercator.

Negotium in genere. nu. 1.

quoad negotiorum gestorem, & ipsam gestionem, nu. 2. usque ad 10.

quoad rationem, nu. 10.

Negotium actionis, & editum negotiorum gestorem, nu. 11. & 12.

Negotium ad nos pertinere dicitur respiciendo ad dominum, vel cura, & sollicitudine, ut ad tutorem, vel curatorem, aut procuratorem. l. si pupilli. & ibid. gl. 2. de negotiis gestis.

Negotium alienum cura, & sollicitudine dicitur, quando quis gerit negotium, quod ad me pertinet, qui sum tutor, vel curator, vel procurator, & hoc casu teneor, si mei contemplatione fecerit, non aliter, sed versus dominum indistincte. gl. ipso gestu. in d. si pupilli. §. quid ergo.

Negotium alienum re ipsa dicitur, ut cum in rem meam aliquid impenderis, vel necessario, vel vilitate aliquid facis, & ego teneor vice gestis nomine meo, siue alterius, ad quem nullo modo pertineret, vel aliquo modo etiam naturaliter, pertinet ad eum, cuius nomine gestis, ut quia servus, vel filius meus est, tunc teneor de peculio. ibi.

Negotium tria sunt genera: scilicet insolitum, consuetum, & desertum. l. si solutus. in l. si negotia absentis. de neg. gest.

in Negotio hereditatis non inspicitur persona heredis, sed oritur obligatio tantum cuiuslibet esset negotium. l. nam & Servius. §. 1. & ibi. gl. off. ex lita. eodem.

Negotia nostra non inchoandi iusta causa est mors domini: sed non ab incertis descendendi. d. nam & Servius. §. pen.

Negotium quandoque significat controuerfiam. l. 1. & ibi. add. marg. de calumniar.

Negotia rerum plura sunt, quam vocabula actionum. l. natura. de praescript. verbis.

Negotium dicitur exercitium iudicii, vel causae. gl. pen. in l. 1. Cod. de procuratoribus.

Negotium ad aliquem pertinere dicitur quatuor modis: Primo quando ego impendo in rem tuam. 2. ipso gestu, quando solutus creditoribus. 3. cura, & sollicitudine: ut in tutore, curatore, & procuratore. 4. rationibus: ut quando exigitur a debitoribus meo, & ego ratum habui. l. si in l. curatorem. §. C. de neg. gest. gl. ipso gestu. in l. si pupilli. §. quid ergo. de neg. gest.

Negotia scripta iterum aperiri non debent. l. f. C. de fide instrumentum.

Negotia singula veteres inchoabant per inspectionem, & garrum auium. gl. 2. in l. f. C. de interdictis.

Negotiorum mercedis partium assertionem panduntur. l. f. Cod. si per vim, vel alio modo.

Negotium liberatur per ius. glo. 1. in princ. in auth. haec constitutio innovatur. col. 8.

Reliqua verbo, Rationis, Procurator, 61. 62.

Negotiorum gestorum potest petere curatorem bonis absentis, ut talis curator interpellat vocationes. gl. h. in l. 1. de neg. gestis.

Negotium credens Titij esse, cum esset Sempronij, ego gessi, contra Sempronij mihi competit actio nego. gestorum, & non contra Titium, nisi ad Titium cura, & sollicitudine, vel alio modo pertinet. l. item si. & ibi. gl. f. cod.

Negotium pupilli si ego gessi sine tutoris mandato, eius contemplatione, ne teneretur iudicio tutoris, contra tutorem actio negotiorum gestorum mihi competit, & etiam contra pupillum, si ipse si factus locupletior. l. si pupilli. de neg. gestis.

Negotium pupilli si ego gessi mandato tutoris, mihi competit contra tutorem actio mandati. gl. i. ibid.

Negotium adulti si ego gessi sine mandato curatoris, eius contemplatione, mihi competit actio negotiorum gestorum contra curatorem. gl. 2. ibid.

Negotium suum in bonis suis si quis quasi meum gesserit, nulla ex vtroque latere nascitur actio. d. l. si pupilli. §. si quis ita.

Negotium suum & meum si quis quasi meum gesserit, in meum tenebitur actio negotiorum gestorum. ibid.

Negotium, quod mihi tecum erat commune, si ego mandavi alicui, ut gereret, si sciens tuum esse gesserit, tibi tenebitur actio negotiorum gestorum: imo etiam si ignorans. §. d. §. si quis ita. & ibi. gl. sciens.

Negotium meum si quis quasi servus meus gesserit, cum esset libertus, vel ingenuus, teneor mihi actione nego. gestorum. d. l. si pupilli. §. si quis quasi.

Negotium meum gerens quasi servus meus, cum esset liber, non teneor actione negotiorum gestorum de leui culpa. gl. actio. ibi.

Negotium quando non est gestum me contemplatione, & contra me datur actio, ut quia ad me pertinet re ipsa, non datur in solidum, sed quatenus sum locupletior. d. l. si pupilli. §. sed si ego.

Negotium alienum nomine suo si quis gesserit, ut quia in rem meam, quam suam esse credidit necessario, vel vilitate impendit in faciendum, datur exceptio non actio, nisi mala fide expendit, quo casu neque actio, neque exceptio competit. gl. ipso gestu. in l. si pupilli. §. quid ergo.

Negotium alienum nomine suo si quis gesserit, ut quia in rem meam, quam suam esse credidit, necessario, vel vilitate bona fide expendit in reficiendo, officio iudicis illas impensas repetere: si mala fide expendit, tunc necessitas repetere:

vtiles tamen abraduntur. §. d. gl. ipso gestu. ibi.

Negotium vilitate esse gestum sufficit respectu domini, licet effectum utilem non habuerit. l. sed an vltro. §. 1. de negot. gestis.

Negotium non vilitate gerere dicitur ille, qui non necessariam rem, vel quae onerata est patrimonium, aggitur. ibid.

Negotium vilitate capere semper sufficit, siue quis agat negotium vilitatis, siue iam mortuus, ut est hereditas defuncti. l. succellus. co. l.

Negotium tuum si ego gerebam habens voluntatem, ut tu mihi obligeris secundum eam conditionem, in qua tu es, licet postea contingat mutatio in persona tua, hoc non debet mihi prodesse, si enim video voluisse ab initio. l. Pomponius. la. 2. de nego. gest.

Negotium tuum si ego voluntarie gerebam habens voluntatem me obligandi secundum conditionem, in qua sum, si postea contingat mutatio in persona mei gestoris, qui gerebam negotia tui absentis, hoc non debet nocere tibi absenti: quia ab initio nihil de hoc cogitavi, & ideo secundum varietatem temporum, variatur & actio contra gestorem. l. Pomponius. la. 2. de negot. gestis.

Negotia mea si quis gesserit, non dicuntur multa negotia: sed vnus contractus dicitur, nisi ab initio ad vnum contractum accessit, ut finito eo discedam, si postea aliud ceperim gerere, alius contractus dicitur. l. Pomponius. & l. sed & cum eodem.

Negotia omnia gesturus si quis accedat, dicitur vnus contractus, & sic vna actio oritur: sed si accessit gesturus vnum negotium, & postea gessit etiam aliud, tunc sunt plures contractus, & plures actiones. gl. 1. in d. l. sed & cum.

Negotium separatum dicitur quando circa diuersa omnino officium suum gestor adhibuit: in parabile vero dicitur, quod circa eandem rem tantum gestoris perseverat officium, & sic dicitur separatum, & in parabile ratione rei, circa quam impenditur. gl. 3. in l. cum actum de neg. gestis.

Negotium si gestus servus centum promittendo alicui fabio pro toto opere, & nondum finito opere sit manus illius, videtur tota in se iurata expensa, cum semel dies pecuniae edit, secus si per varia tempora curae constituta in crederetur, quia tunc prout vnoquoque tempore credit dies pecuniae. & ita accipitur videtur gl. apparat in huiusmodi natura. eod.

Negotium pupilli siue tu ore si quis gessit, pupillus non teneor, nisi in eo, quo factus est locupletior, quod inspicitur tempore litis contestationis, ita quod si tunc est locupletior, teneor, aliter non, nisi tempore sententiae locupletior reperitur. l. ius contestatae. 19. & ibi. gl. 1. eod.

Negotium necessarium pupilli si quis gessit sine tutore, teneor pupillus siue sit locupletior, siue non sit, vero utile negotium gessit, inspicitur an sit factus locupletior tempore litis contestationis, & tunc teneor, aliter non, nisi tempore sententiae reperitur locupletior. ibi.

Negotium pupilli gerens ante litem contestatam si consumperit rem pupilli in aliam rem pupilli, si est factus locupletior, teneor pupillus rei. d. glo. 1.

Negotium pecuniarum gerens cogitur praestare periculum eorum nominum, quae ipse contraxit, nisi debitoribus, quibus mutata erat, fortuito casu suas fortunas amiserint. d. l. ius. §. 1.

Negotium meum si quis gessit admonitio servi mei, habet actionem negotiorum gestorum contra me, si mandaro serui gessit, habet actionem mandati, & de peculio, vel de in rem verso. l. si serui. 44. eod.

in negotio, quod est alterius, ipso gestu teneor ille, ad quem verum pertinet, licet contemplatione alterius gestum sit. l. quae vilitate. 47. §. f. cod.

Negotium, quod spectat ad dominum solum, si quis contemplatione procuratoris gerit, vigore mandati contra dominum actionem negotiorum gestorum non habet, siue si contemplatione domini gesserit. l. mandati. 48. eod.

Negotium non meo nomine gestum in subdium, re perempta, vel praescripta possum habere ratum, ut mihi actio negotiorum gestorum concedatur. l. final. eodem.

Negotium ipso gestu meum cum tuum esse existimares, si gessisti, mihi competit actio uero gestorum, sed si esset meum negotium rationibus, vel ipsa re cura, & sollicitudine, tu fecisti nomine tuo, non datur mihi actio nego. gestorum. §. d. l. si. & ibi. gl. cum esset.

Negotium ipso gestu dicitur meum, si cum hereditatem, quae ad me pertinebat, tuam putares, & res tuas proprias legatariis solueris, contra me habes nego. gest. actionem, quia ea solutione liberor, unde ipso gestu dicitur meum. ibidem.

Negotium ipso gestu alienam si quis gerat nomine alieno, veluti si tu creditor tuo meo solueris, siue nomine meo, siue nomine alterius, quem debitorum esse putabas, semper oportet me approbare quod tam vilitate est gestum pro me, unde habes actionem nego. gest. contra me, si vero nomine tuo solueris creditorem, non habes actionem nego. gest. contra me, cum tibi nara sit conductio, nisi iure hereditario, vel alterius, qui non erat heres, solueris creditorem hereditatis, vel legatariis, & tunc habes actionem nego. gest. glo. ipso gestu. in l. si pupilli. §. quid ergo, & gl. in l. quae vilitate. 1. 1. & l. f. cod.

Negotium hereditatis absentis nomine gerens conveniri poterit ab his, ad quos negotium pertinet actione nego. gest. & petitione hereditatis, si se heredem contendat. l. si pars hereditatis.

Negotia hereditaria si quis gessit, & debitor esse cepit, postea faciens controuerfiam hereditatis, ut iuris possessor conuenitur petitione hereditatis. ibidem.

Negotia aliena gerens per alium teneor per actionem nego. gestorum, nec liberatur cedendo actione contra tertium: quia in ea actione venit etiam culpa in illum tertium eligendo. gl. 1. in l. si is depositus.

Negotiorum gestorum omnia, quae ad ipsum perueniunt, debet reddere, & nihil lucrari gl. 1. in l. ex mandato. 10. mandati.

Negotiorum gestorum teneor in sua persona id, quod teneor praestare in aliorum persona. l. in negotia. 31. & ibi. gl. f. cod.

Negotiorum gestorum debet exigere etiam a se. d. gl. f.

Negotia gerenda si quis mandauerit ei, qui mandatum tenebatur in, quadruplum intra annum, post annum in simplicium, mandatum post annum in ag. 1. mandati.

NNN 2 manda.

mandatarius quadruplum praestare debet. d. l. si negotia.

Negotiorum gestor, qui creditorum domini solvere promissit, ante solutionem potest agere contra dominum, ut suscipiat obligationem, & si creditor noluit mutare obligationem, dominus tenetur cauere gestori, se defensurum eum. l. si mandato. 45. §. 1. cod.

Negotiorum gestor sine mandato sumptus bona fide factos reperit, si obtinet in causa: si non obtineat, quia in sententia apparet eum non vultiter gessisse, & sic non agitur: sed gerens cum mandato reperit, etiam si non obtineat in causa. l. qui multam. §. 6. §. 1. & ibi. gl. si. cod.

Negotiorum gestor durante administratione conveniri non potest, ut reddat rationem totius administrationis. gl. 1. in l. cum curatore. 27. de administr. tutorem.

Negotium connexum gestum in se invicem venit in actione descendente ex negotio illo gesto in libertate. l. tutorem. 38. cod.

Negotiorum gestor non imputatur paupertas debitorum superueniens, si tempore, quo contraxit, fecit ut diligens paterfamilias. l. qui sub conditione. 110. de cond. & dem.

Negotiorum gestor si petiit sine mandato fundum domini a possidente per rei vindicationem, & succubuit, nec dominus ratum habuit: sed madauit eidem, ut ageret rei vindicationem, potest ex mandato agere non obstante rei vindicationis exceptione. l. si is, qui heres. 24. §. 1. de exceptione rei iudi.

7 Negotiorum gestor si sine mandato egit ad fundum certi conditione, vel alia personali actione, & succubuit, & postea dominus ei mandavit, ut ageret pro eo ad eum fundum, recte potest agere, nec obstat ibi exceptio rei vindicationis. ibid.

Negotia abentis si quis gesserit cum mandato, oritur obligatio ex contractu, ex quo nascitur actio mandati: sed si gesserit sine mandato, oritur obligatio ex contractu, ex quo nascitur actio negotiorum gestorum, & inuicem se obligatur tam gerens, quam is, cuius negotia geruntur. l. 4. §. 1. de actio. & obligat.

Negotia abentis gerens non censetur cum abente antea contraxisse. ibid.

Negotiorum abentis administrationem suscipiens sine mandato non dicitur maleficus, ob id committere. ibid.

Negotium commune marito, & uxori, si sit gestum cum mandato mariti, vxor poterit agere aduersus gestorem, vel etiam maritum actione negotiorum gestor. gl. si in l. si mandatum. 14. C. de negot. gest.

Negotiorum gestor tenetur de dolo, & lata culpa: sed non de leui. l. curatoris. 17. C. de negot. gestis.

Negotiorum gestor ex necessitate dicitur curator. gl. 3. in l. ob negotium. 18. C. codem.

Negotiorum gestor spontaneus, vel ex necessitate poterit petere sumptus factos ob negotium gestum. d. l. ob negotium.

Negotiorum gestor tenetur de dolo, lata, & leui culpa. l. tutori. 10. C. cod.

Negotiorum gestor tenetur domino negotiorum reddere omnia, quae ei debere poterit. ibid.

8 Negotiorum gestor quantum accedat gesturus omnia negotia: non tamen tenetur de gerendis: sed tantum de gestis. §. gl. propria. & gl. secundum. ibid.

Negotiorum gestor si voluntas facit finem negotio ita, ut quae vult gerat, & quae non vult gerere dimittat, licet omnia gesturus accedat. d. gl. propria.

Negotiorum gestor sufficit, quod conveniatur de dolo, lata, & leui culpa super his, quae ipse, nec tutor, vel curator constitutus administravit. d. l. tutori.

Negotiorum gestor conveniri non potest de dolo, lata, & leui culpa super his, quae ipse non administravit, cum ab eo gestore exigi non possit, qui agendi facultatem habere non potuit propter exceptionis obtaculum; si licet quod ipse non habebat mandatum. ibid.

Negotiorum gestor si inceptit gerere, posteaque omiserit gerere, tenetur de illo negotio. gl. propria. in add. ibid.

Negotiorum gestor si non inceptit, vel ab initio accessit, ut omnia gesturus, tenetur de omnibus: vel non accessit, ut gesturus omnia: sed ut gesturus quaedam, & tunc si alius gesturus esset omnia, nisi ipse accessisset, tunc tenetur de omnibus: sed si alius non esset gesturus, & tunc tenetur de his, ad quae gerenda accessit. ibid.

Negotiorum gestor conveniri non potest de his, quae gerere non potuit sine mandato. gl. secundum. ibid.

Negotiorum gestor regulariter tenetur de dolo, lata, & leui culpa: specialiter tamen quandoque de dolo solo tenetur, quandoque de leuissima, quandoque de fortuito casu. gl. leuem. ibid.

Negotiorum gestor accedens ut vnum negotium gesturus, & se ipso debet exigere illud, quod debet ex administratione. §. gl. poterit. ibid.

9 Negotiorum gestor de casu fortuito non tenetur, nisi de hoc fuerit conventum. l. negotium. 22. C. cod.

Negotiorum gestor de casu fortuito potest obligari pacto, quando dominus videns aliquem gerere velle, cui dixerat, si contingat te gerere, de casu fortuito tenearis, cui pacto consensit ipse, atque ita ex isto pacto tenetur. gl. 1. & gloss. pen. ibid.

Negotiorum gestor gerens negotia contradicente domino non habet contra dominum directam, neque vtilem contrariam actionem negotiorum gestorum pro expensis, & aliis, quae circa res ipsas facta sunt post denunciationem facta a domino, licet res bene ab eo gestae sint. l. si. C. de negot. gestis.

Negotiorum gestorum contractus est bonae fidei. l. in bonae fidei. 13. Cod. de viuris.

Negotiorum gestor omnem diligentiam tenetur praestare. l. si mater. 14. Cod. eodem.

Negotiorum gestor tenetur praestare periculum nominum, nisi subito substantias suas amiserit. d. gl. 2.

ex Negotiorum gestione abentis oritur hinc inde actio negotiorum gestorum, quae datur directa domino etiam ignorant: contraria vero gerenti. §. igitur cum quis. Inst. de oblig. quae ex quasi contractu.

Negotiorum gestor tenetur praestare exactissimam diligentiam, & sic tenetur etiam de leuissima culpa, quando alius diligenter volebat administrare. d. §. igitur cum quis. & ibi. gl. ad exactissimam.

Negotiorum gestor quandoque tenetur de solo dolo, & lata culpa, ut si accessit ad negotia: sed tamen quandoque de dolo, lata, & leui culpa, & hoc regulariter: quandoque de casu: ut in his casibus ubi agitur in quantum dominus est locupletior. ibidem.

Negotiorum gestor tenetur de neglectis sine gerere inceptit, & postea dimisit, siue non inceptit, dum modo a principio ut omnia gesturus accessit: idem si non ut omnia gesturus accessit, si alius diligens erat gesturus, alias secus. d. gl. ad exactissimam. in add.

Negotiorum gestor sicut habet dominum obligatum, si bene gerat: ita dominus habet obligatum gestorem, si male gerat. d. §. igitur cum quis.

Negotiorum gestor non habet dominum obligatum, quando pupillus est is, cuius negotia sunt gesta, vel quando animo depradandi gessit, vel quando ad non sua negotia gerenda accessit, vel quando gerens fuit in culpa, vel in mora: quia in his casibus gerens tenetur etiam de casu fortuito, neque sufficit in his vultiter esse exceptum, nisi vtilitas perdat. gl. obligatum. & ibi. add. ibid.

Reliqua verbo. Contumacia, Debitor, 60. Gerere, Gerens, Gestis, Pupillus, 12. Gestor.

NEGOTIUM si sit gestum nomine domini, ad quem pertinebat, si is ratum habuit, competit ei actio negotiorum gestorum, alias non. gl. Sempiternum. in l. si pupilli. l. si Titij. de negot. gestis.

Negotium gestum nomine domini, quamvis dominus ratum non habeat: si tamen vultiter gestum est, competit actio negotiorum gestorum: quia tunc pro rato debet haberi. ibi.

Negotium si sit gestum nomine alterius, qui non erat dominus, si ratum non habuit, non potest agere: si ratum habuit, si quidem ex sua ratihabitione, nihil potest ei dari, & tunc ratihabitione nihil operatur: si vero ei quari potest, ratihabitione retrotrahitur, & negotium notum facit. d. gl. Sempiternum.

Negotium filij, si filij sit gestum nomine filij, vel filij, & quoquomodo eum habeo obligatum, dominus, & pater etiam ratam habens tenetur de peculio tantum. ibidem.

Negotium si quis gessit nomine suo, ego non possum agere actione negotiorum gestorum, quamvis ratum habeam: quia ratum habere non possum negotium non meo nomine gestum. ibid.

Negotium non meo nomine gestum in subsidium, re perempta, vel praescripta possum habere ratum, ut mihi hanc actionem negotiorum concedatur. ibid.

Negotium si geritur nomine eius, ad quem non spectat, ex eius ratihabitione negotium dicitur pertinere ad eum, & actione negotiorum gestorum tenetur, si filij alij, quod ex ratihabitione quaeritur: alias fecit. d. l. si pupilli. §. item quaeritur. 2.

Negotium alienum meo nomine gestum in habitione sit meum, & fingitur meum habere, gl. pro gestu. in l. si pupilli. §. quod ergo.

Negotium gestorum, ubi ratum habui, actio negotiorum durat ratione doli, & culpa, ut reliquorum. l. Pompeius. cod.

Negotium gestorum ubi ratum habui, actio negotiorum tollitur in eo, quod est approbatum. in l. a. ibid.

Negotium meum gestum a te si ratum habui, actio negotiorum tollitur non tollitur: durat ratione doli, culpa, & reliquorum. ibid.

Negotium ratihabitione dicitur meum, quando tu vendidisti rem meam, ut tuam, & ea definit esse in rem naturam, vel est praescripta, vel vincta, & vnde mihi datur actio negotiorum gestorum contra te. §. final. & ibi. gloss. cum esset. eodem.

Negotium si vultiter fuerit gestum, dominus cogitur habere ratum. gl. ratum. in l. si is, qui negotium. 50. mandati.

Negotium vultiter gestum, licet ante ratihabitionem sit domini: quoad hoc, ut gestori teneatur, non tamen quoad hoc, ut gestor agat aduersus rem principalem, pro cuius fideiussore soluit gestor. gl. ratum. ibi.

per negotiorum gestorem sequitur ratihabitione nobis quaeritur actio vultis in illis casibus, in quibus quaeritur per procuratorem. l. §. 2. ver. de est iudicatum solui.

Negotium si sit nostrum ratihabitione, ratum habens tenetur actione negotiorum gestorum. l. si pecuniam. 9. C. de negot. gestis.

Reliqua verbo. Ratihabitione.

NEGOTIORUM gestorum actionem non habet ille, qui putavit se vultiter facere, sed paritiffa, non expediebat. l. sed an vult. §. 1. de negot. gestis.

Negotiorum gestorum actionem habet ille, qui negotia vultiter gessit. ibi.

Negotiorum gestorum actionem habet ille, qui insulam fulsit, vel servum agrum curavit, si vultiter facere coepit, licet evenus non sit sequutus. ibi.

Negotiorum gestorum edictum cum necessarium est, quia magna vtilitas absconium versatur, ne indefensum rerum possessionem, aut venditionem patiantur, vel pignoris distractionem, vel pernam committenda actionem, vel per sententiam iniuncto rem suam amittant. l. 1. de negot. gestis.

Negotiorum gestorum edictum tam inter abentes, quam inter praesentes habet locum, & inter curatorem datum testamento, & aduleum. gl. ubi.

Negotia praesentis gerens habet actionem negotiorum si praesens ignoret, quid agatur, alias scientia cum praesentia inducit tacitum mandatum, & agitur ma idati. ibi.

Negotiorum gestorum actio bonae fidei est. l. §. 1. & ibi. gloss. iudicij. Cod. de trans. actio.

Negotiorum gestorum actione conveniri debet curator super mala administratione bonorum minoris. gl. 1. ibi.

Negotiorum gestorum actioae tenetur pupillus in add., quod factum est in suam vtilitatem. gl. 1. in l. C. de negot. gestis.

Negotiorum gestorum actione tenetur tantum pupillus et, qui pro eo gessit in id, quod locupletior est factus, & in illo etiam non tenetur, si alius gratis illud esset facturus. d. l. 2.

Negotiorum gestorum actio tenetur quis in id, quod vultiter gestum est a principio, licet evenus non sit sequutus bonus. gl. 2. ibi.

Negotiorum gestorum actio tenetur pupillus in id, quod vultiter gestum est, si tamen postea evenus non sit sequutus bonus. ibid.

Negotiorum gestorum actio competit gerenti ex voluntate, sed si ex aliqua necessitate.

neceffitate. l. 1. Cod. eodem.
Negotiorum geflorum actio vilis competit, eum folutum fuerit ex neceffitate
communione: vel molius id quod competit actio communi diuidendo, quæ
datur ad idem, quod negotiorum geflorum. gl. eadem. ibid.
Negotia pupillæ getens mandato tutoris tenetur pupillæ actione nego. geflori:
non autem actione pro tutel. l. 4. C. eod.
Negotiorum geflorum actio non tollitur longi temporis præfcriptione, quæ
datur 30 annis. l. aduerfus. 8. & ibi. gl. f. C. eod.
Negotiorum geflorum actio directæ vel indirectæ contra heredes gefloris neceffarij,
in qua venit dolus, & lata culpa defuncti. l. curat. 17. C. eod.
Negotiorum geflorum actione tenetur dominus directo per aduerbium, quando
negotia fua, vel hereditaria getta funt: viliter quando neutrum horum eft. gl.
2. ibi dem.
Negotiorum geflorum actio directæ directo quandoque datur, quandoque vi-
lis viliter, quandoque directæ viliter, quandoque vilis directo. ibi.
Negotiorum geflorum actio directæ directo quandoque datur, quandoque direc-
tæ viliter per aduerbium datur reo: actori tamen datur per nomen, vt datur
gefiori contraria directæ, & contraria vilis. ibi.
Negotiorum geflorum actionem tollit prohibitio domini in his, quæ poft prohi-
bitionem viliter geruntur: non tamen in his, quæ antea viliter getta funt.
l. 6. C. eod.

Reliqua verbo, Actio, 158. v. f. q. 14. Pupillus, 12. Gerens, Geflor.

Nemo vnus id eft nemo folus. gloff. nemo. in l. item fi vnus. §. 1. de arbi-
trarij.
Nepos in genere. nu. 1. & 2.
quod potestatem. nu. 3.
quod patrem potestatem. vel aui. nu. 4.
quod fuccedendum aui. vel inter se. nu. 5. v. f. q. 14. ad nu. 1. v.
quod inftitutioem, exheredationem, & repudiationem. nu. 11. & 12.
quod querelam, & præteritionem, & repudium testamenti. nu. 13. 14. & 15.
quod bonorum poffeffionem curat. tab. 16. 17. & 18.

Nepos, qui viuentis aui, & ignorante de coniunctione filij conceptus eft, licet
poft mortem aui natus fit, iustus, & legitimus nepos ei non eft. l. Paulus. & ibi.
gl. 1. de iur. hom.

Nepotes aut materni dicuntur cognati ipfi aui non autem agnati, & ab intestato
habent vnde cognati. gl. 1. in l. posthumus. de iust. testam.

Nepoti vxorem ducendi & aus, & filius confutire debent eius nuptijs: fed fi
nepos nubat, voluntas, & authoritas aui fufficit. l. oratione. 1. de ritu nuptia-
rum.

Nepotum appellatione continetur etiam fratris filij: quod falut. quandoque. l.
fi dotali. 48. in add. marg. foluto maritum.

Nepos venit appellatione filiorum, quando fratror tractabat nepotem vt filium.
l. aliment. 1. de aliment. & cibarijs.

Nepos quod habet ab aui filio exheredato dicitur aduentitium refpectu patris.
gl. facit. in l. qui in aliena. §. interdum. de acqui. heredit.

Nepotis appellatione non continetur pronepos in confilio Galli Aquilij: quia
ibi dicitur nepotem nafceretur ex filio: & fupplemento tamen fœcuolæ ad
illum confilium, vel per extenfionem continetur. l. Gallus. 1. ad eum credendum.
& ibi. gl. 2. & quid fit is. & ibi. gl. infinuens. de liber. & poftum.

Nepotes ex confuetudine impropric, & per abufionem appellantur cognati, et-
iam eorum, poft quorum mortem concepti funt. l. item prætor. de ius, &
legiti.

Nepotes proprie dicuntur illi, qui tempore mortis eius, de cuius bonis quæri-
tur, funt nati, vel faltem concepti. l. Titius. cum duabus leuib. fequenti-
bus. cod.

Nepoti fi fuerit facta iniuria aui abfente competit eius patri actio iniuriarum,
qui & per procuratorem potest agere. l. fed fi vnus. 17. §. proinde de iniu-
rijs.

Nepos potest effe feruus: fed non præfumat, licet aui materna, ceterique v-
f. ad lexum gradum probent quod fuerint liberi. gl. fi. in l. neque natales.
C. de probationibus.

Nepos conceptus poft emancipationem filij non eft agnatus aui. gl. 4. in l. fi. C.
vnde liberi.

Nepos mortuo patre fuccedit in eius locum. l. 2. de liber. præterit.

Nepore decedente, in bonis quæfitis à matre, vel à linea materna aus maternus
præferitur paterno. gl. fin autem. in add. in l. §. fin autem. Cod. de bonis. quæ
liber.

Nepotes dulcior nomine, quam filij non poffumus appellare: & ita filiorum no-
mine continentur nepotes. l. liberorum. 2. §. de ver. b. fignif. gl. reuertitur.
in c. 1. §. p. de alienatione feudi.

Nepos non fequitur originem aui: fed patris, fi aus aliunde fuit. gl. 1. in l. 3. C. de
municipiis. lib. 10.

Nepotes fuccedentes in locum parentum profunt aui quoad perficiendum nu-
merum requifitum filiorum ad excufationem munerum: tamen, quod pla-
tes nepotes ex vno filio computatur pro vno filio. l. 3. & ibi. gl. fin. C. de his,
qui numero liberorum. lib. 1. o. & §. item nepotes, & ibi. gl. in locum. Inft. de
excu. tutorum.

Nepotes vno filio ad excufationem tutelæ ob requifitam numerum non pro-
funt aui. d. §. item nepotes, & ibi. gl. in locum.

Nepotes ex filia etiam iam mortua non profunt aui materno ad excufationem
tutelæ. vel cura. ibi.

Nepotum appellatione veniunt nam ex filio mafculo, quam ex filia femina. §. fi.
& ibi. gl. h. & add. marg. Inft. de hereditat. quæ ab intell.

Nepoti, qui in querela obitunt pendente appellatione alimenta pro modo fa-
cultatum hereditatis degeri debent: fœcus fi non obtinuerit. l. fi. inftituta. 25.
de iust. & ibi. gl. fi. de iust. inoff.

Nepos debet alij à patre fuo: non autem ab aui. l. fed fi vnus. 17. §. quod deinde. in
add. marg. de iniurijs.

Reliqua verbo, Aui, Pronepos.
Nepos vnus aui fi incipit tenere locum fui, ficut confirmatur teftamentum

per legem Velleiam, ita tutoris datio. l. fi hereditas. §. qui filium. & ibi. gl. mar.
de teftam. tutela.

Nepotes, qui poft teftamentum incipiunt habere primum locum in fuitate, fub-
fœco filio de medio in vita teftatoris habent loco pofthumorum, & fi non
fuerint inftituti, tunc poft teftamentum. gl. 1. in l. fin qui pofthumos. de liberis,
& poftum.

Nepos licet non obituerit primum locum tempore mortis aui: tamen fit fub-
ftitutus vulgariter filio primum locum tenenti, & filius moriturus poft auium
hereditate non adita, nepos ex fubftitutione erit fuis heres aui, & patri cel-
fante impedimento poftumi præteriti. l. fi filius heres. & ibi. gloff. pen.
eodem.

Nepos pofthumus natus apud hoftes viuo aui, & patre rediens domum poftea,
poft mortem patris, & poftea aui natiuitur iura fui heredis per fictionem
poftliminij. l. Gallus. §. fi eius. & ibi. gl. excludatur. eod.

Nepos, qui nunquam fuit in poteftate aui, nec verè, nec fictè poftliminio effici-
tur fuis heres aui, quando antequam nafceretur eius mater fuit capta ab ho-
ftibus: & donec fuit pofthumus non fuit in poteftate, & quando erat vere na-
tus, erat in captiuitate apud hoftes, & quando fuerat reuerfus, erat mortui
pater, & aus. ibi.

de Nepore, & pronepote natis tempore teftamenti vt filio refitituo fubftituitur,
prouidet fecundum caput legis Velleiæ, fœcuccedentes in locum filij viuo re-
fultatore definientes eile fui, tanquam præteriti rumpant teftamentum: & fi ne-
pos fit præteritus, & moriturus autem filium, pronepos ex fubftitutione admittit-
tur: fœcus fi moriturus poft: quia cum fuccedat in locum filij, nifi fit inftitu-
tus, vel exheredatus, rumpit teftamentum. d. l. Gallus. §. etiam fi pa-
rente.

Nepos regulariter non dicitur fuis aui, fi tempore mortis pater eius viuit, & fit
in poteftate: falut. quando extraneo herede inftituito delib. rante filius exhe-
redatus deceffit, & poftea fcriptus omifit hereditatem, tunc nepos ex illo filio
dicitur fuis aui. l. fcripto. & ibi. gl. non obitat. vnde liberi.

Nepotes, & deinceps donec fuperiunt filij, qui tenent primum gradum, non funt
fui heredes aui ab intestato. l. l. fœcuam de ius, & leg. m.

Nepotes ita demum natiuitur fuitate, li obtinuit p. matris locum, nō alius.
§. fui autem. Inft. de heredit. qualita.

Nepos, & alij vltiores liberi in poteftate ad hoc, vt fui heredes fuit, requiritur
quod alius non præcedat eos. §. ita demum. Inft. de heredit. quæ ab
intell.

Nepos conceptus tempore mortis aui, quamvis natus poft mortem dicitur
fuis: fœcus in conceptu, & nato poft mortem aui. §. cum autem quæritur Inft.
eodem.

Nepos conceptus, & natus poft mortem aui non dicitur fuis nepos quantum ad
hereditatem, neque potest perire bonorum poffeffionem. ibid.

Reliqua verbo, Suis, 4. §. 6.

Nepos ex filio fub patris poteftate eft: non tamen nepos ex filia, quæ fequitur
fuum patrem. l. 4. & ibi. gl. fi. de his, qui funt fui.

Nepos ex filio mortuo aui, recidere folet in filij poteftatem: fic & pronepotes,
& cæteri deinceps vel in filij, vel in eius parentis poteftatem, qui ante eos in
poteftate eft. l. §. eod.

Nepotis loco adoptatus quis à patre filio confentiente, mortuo patre, recidit in
filij fui poteftatem: fœcus fi filius ipfius non confenfit. d. l. §. & ibi. gl. fi.

Nepos conftitutus in poteftate aui, quali liberatus eft à patris fui poteftate em-
cipato patre, & confequitur quod non debeat aui mortuo in patris fui pote-
ftatem recidere. gl. 1. in l. fi pater filium. de adoptio.

Nepos in poteftate aui conftitutus iuffu patris fi adierit hereditatem maternam,
non valet adicio iure Digefforum: fed iure Codicis valet, cum iuffu non re-
quiratur ad additionem filiam. l. filius. 1. & ibi. gl. fi. de acqui. heredit.

Nepotes, & alij defcendentes ex filia non funt in poteftate aui materni: fed funt in
poteftate patris eorum, vel aui paterni. §. fi. Inft. de patria potest.

Nepotes defcendentes ex filia fequentur patrem nō matrem quoad parriam po-
teftatem, & familiam. d. §. h. & ibi. gl. fi.

Nepotes mortuo aui non funt omnimodo fui iuris: fed ita demum fi mortuo
aui in poteftatem patris fui non funt recafui, vt quia pater eorum iam mor-
tuus fit, aut per emancipationem iam exiit de patris poteftate. §. h. verò, qui.
Inft. quib. mod. ius patriæ.

Nepotes mortuo aui funt in poteftate patris fui, qui non per emancipationem
fed per dignitatem acquiritur factus eft fui iuris. gl. fui iuris. ibi.

Nepos ex filia fequitur patris fui poteftatem, non aui materni. gl. vel nepos. in l.
certum. §. h. de inuito rupto.

Nepotes ex filio nati dicuntur effe in poteftate aui: non autem nati ex filia. gl. &
fub poteftate. in §. neque illo. in auth. de triente, & femile.

Nepos pofthumus fubftitutus per illa verba Galli Aquilij, fi filius me viuo, et
iam admittitur ex fubftitutione etiam quando filius non moritur naturaliter:
fed ciuilit per aquæ, & ignis interdictionem: vel quando definit effe filius, &
in poteftate per emancipationem. l. Gallus. §. quid fi tantum. & ibi. gloff. de
ber. & poftum.

circa Nepotes natos poft mortem aui prouidit Gallus Aquilius, fed Velleius cir-
ca natos in vita aui: & hæc lex Velleia habet locum in duobus capitibus. Pri-
mam quando filio mortuo inftituito nepotem iam nafcentium, qui poftea na-
fciat. me viuo: item quando filius viuit tempore teftamenti, & eo inftituito
fubftituitur nepos nafcentium in vita aui poft teftamentum aui, & poft mortē
filij. Secundum caput habet locum, quando tempore teftamenti viuit filius, &
nepos, & filio inftituito nepos fubftituitur, ne rumpat teftamentum, li filius viuo
pater decefferet. gl. 1. in l. 1. Gallus. §. nunc de lege.

Nepos conceptus poft aui mortem ad auium nihil urinet, proinde nec ex perfo-
na fua potest fuccedere aui. l. fi quis filio. in add. marg. de inuito rupto.

Nepos præteritus mortuo filio exheredato fuccedit aui ab intestato repudiante
inftituito: fi tempore mortis aui funt in vero vxoris filij fui: fi verò poft mor-
tem aui fit conc. prius, & mortuo patre nato, neque vt filius, neque vt nepos,
neque vt cognatus ad aui hereditatem admitti potest. d. l. fi quis filio. §. non
fuit.

Nepos ex fratre mortuo non concurrit cum patruo in successione de iure pratorio. §. gl. melius in l. 1. §. 1. de contra tabulas.

Nepos iungitur filio emancipato siue filius sit institutus, siue prateritus; sed filio in adoptionem dato non aliter iungitur nisi instituto, & alio committente edictum de contra tab. l. 1. §. 1. de coniungen. cum emancip.

Nepos hodie non iungitur filio in adoptionem dato extraneo, & instituto; sed hodie, & iure veteri iungitur filio in adoptionem dato auctori, siue filius sit institutus, siue sit prateritus. gl. committere. ibid.

⁶ Nepotes, & pronepos, & sic deinceps gradatim, & non simul iunguntur cum emancipato filio. l. 1. §. 1. liberos. eod.

Nepos ex emancipato, & ex eius alio nepote pronepos iunguntur patri emancipato in bonorum possessione contra tabul. aui. ibid.

Nepos ex emancipato filio captus ab hostibus postliminio reuerfus iungitur patri emancipato. ibid.

Nepotes ex filio emancipato & filius emancipatus quando iunguntur ad successionem aui, hereditas diuiditur sic, ut ipse filius dimidiam, aliam dimidiam nepotes habeant. d. l. 2. §. 1. inter ipsum.

Nepotes quando iunguntur filio emancipato, si vnus ex nepotibus partem suam omiserit, eius pars accrescit fratribus; & si omnes nepotes omiserint, eorum pars accrescit patri, qui si etiam omiserit, tunc patruo accrescit. d. l. 1. §. 1. si quis ex nepotibus.

Nepoti impuberi dicenti se retentum in potestate aui, ut iungeretur patri emancipato, si fiat controversia à dicto patre cum non esse de liberis, dator nepoti possessionem remanet hereditarium, & etiam eius patris; & questio statim differtur in tempus pubertatis. l. 1. §. 1. si quis, de Carbonis.

Nepos ab auctore emancipatus si se dedit ad arguendum patri suo, auctori solus admittitur ad eius successionem, siue in potestate patris, siue emancipatus decesserit. l. 1. §. 1. nepos, si à parente fuerit.

Nepos conceptus, & natus post mortem aui non succedit auctori. l. 1. §. 1. si quis proximior, vnde cognati. gl. 1. in l. 1. si quis. §. 3. C. de instit. eo.

Nepos viuo auctori captus sit ab hostibus, & mox eius pater filii iuris factus ibi decesserit, nepos ille in locum patris succedit. l. 1. §. 1. sed si quis, de suis, & legib.

Nepotes etiam si parentes cum mortis tempore præcesserint: tamen possunt effici sui heredes inter dum veluti si parentum testamentum factum decesserit filio: ex hereditate, & mox delibante filio instituto filius decesserit, & postea institutus repudiauerit, tunc nepos suus heres est auctori, quia hereditas non fuit delata filio. d. l. 1. §. 1. si quis, de iudic.

⁷ Nepos non succedit auctori de iure ciuili etiam ut agnatus, licet filius de medio exierit, sed bene de iure pratorio, gl. consanguinitas in d. l. 1. §. 1. post fuit.

Nepotes omnes ex viuo filio ad vnam partem vocantur, & patruus ad alteram. l. 1. si quis, & C. de secund. nuptis.

Nepos naturalis ex filio legitimo, vel naturali, vel legitimus nepos ex filio naturali ex testamento auctoris iure potest in totum succedere nulla fidei legitima auctoris subsistente, ab intestato tamen non succedit. l. 1. §. 1. ibi. gl. 1. C. de naturalibus liberis.

Nepos naturalis, vel legitimus ex filio spurio succedit auctori ex testamento, nulla fidei legitima subsistente, sed legitima fidei legitima subsistente. d. gl. 1. si.

Nepos emancipatus repudiatus hereditatem patris existentis in potestate aui, vel emancipati, non potest habere hereditatem aui intestati, nisi de iure pratorio. gl. 1. in l. 1. C. vnde liberi.

Nepos existens in potestate aui si repudiauerit hereditatem patris existentis etiam sub potestate, non potest succedere de iure ciuili auctori intestato, quia ut vnus non potest admitti, quia cum præcedit pater; nec ut agnatus: quia non erat proximior tempore mortis: hodie tamen potest succedere auctori. ibi. dem.

Nepos hodie habet successionem in bonis aui, & admittitur ad illa etiam sine bonorum possessione. d. gl. 1. in l. 1. C. vnde liberi.

Nepos non potest succedere soli auctori, nec sola bona aui habere, quin habeat etiam patris, quando pater nepotis adiuit hereditatem aui: quia adeundo patris, & aui bona sunt commixta, & dicitur vnum patrimonium, & vna hereditas. ibi. dem.

Nepotes ex vna filia succedunt auctori paterno pro virili per bo. possessionem vnde cognati, si autem essent ex duobus filiis, succederent in stirpes. l. 3. & ibi. gl. 1. & 2. C. vnde legit.

Nepotes ex filia habent bonorum possessionem vnde cognati in bonis aui materis intestati mortui non autem habent vnde liberi. gl. 2. ibi.

Nepotes ex filia succedunt auctori materno intestato mortuo cum auunculis, vel materis in illa parte, in qua successit eorum mater diminuta tertie illius partis, quæ accrescit auunculis, vel materis: hodie vero succedunt æqualiter. l. 1. illam, & auct. quæ tertie. C. de collatio.

⁸ Nepotes ex filio, vel filia succedunt auctori paternæ, vel maternæ cum patruis, auunculis, materis, vel amitis in illa parte, in qua successit eorum pater, vel mater cum diminutione tertie partis, quæ accrescit eis: hodie tamen succedunt æqualiter. ibi. dem.

Nepotes ex filia succedentes auctori materno cum auunculis, vel materis debent adiutem conferre tam dotem, quam donationem propter nuptias datam auunculis, & materis, per ipsos conferendam nepotibus aui materni & hoc idem est in nepotibus succedentibus auctori paterno cum patruis, vel amitis. ibi. dem.

Nepotes ex filio auctori paterno succedunt cum patruis in totum in illa parte, in qua succederet eorum pater, si viueret. gl. 2. ibi.

Nepotes, vel nepotes succedentes auctori materno, vel paternæ cum patruis, auunculis, amitis, vel materis, debent conferre dotem, vel donationem propter nuptias datam nepotibus, vel neptibus ab eorum auctori, vel auctori. gl. pen. ibi. dem.

Nepotes, vel nepotes succedentes auctori, vel auctori paterno, vel materno vna cum eorum patruis, auunculis, amitis, vel materis, non debent conferre cum illis potestatem, vel donationem propter nuptias, quam habuerant, non ab auctori, vel auctori.

de cuius hereditate agitur, sed ab eorum patre, vel matre, gl. pe. & ibi. add. in a. ibi. dem.

Nepos, qui mortuo patre succedit in locum patris sui auctoris et sua persona, & non ex persona patris. l. 2. C. de liberis prateritis.

Nepotes ex diuersis filiis auctoris succedentes ab intestato non pro virilibus portionibus sed pro tribus succedunt. l. 2. C. de suis, & leg. u.

Nepos ex filio defuncto succedit auctori æqualiter cum filio superfluo. l. 3. Cod. eod.

Nepotes ex filio auctori, vel auctori paternæ, vel maternæ ab intestato morienti alii succedunt cum patruis, auunculis, vel materis cum diminutione tertie partis eius portionis, in qua eorum pater succederet, si viueret. l. 1. si defunctus. §. 1. Cod. eod.

Nepotes concepti post mortem aui ex sua persona non succedunt ei morienti ab intestato: quia non sunt proximi agnati auctori, vel auctori, in cuius vita nondum fuit animal admittitur tamen naturalis causa inspecta ex persona patris. gl. 1. in l. 1. C. ad Orfian.

Nepos ex filio, vel ex filia auctori, vel ex filia ita succedit in ea parte, qua mater, vel pater succederet: quod habet locum in nepotibus filiorum legitimorum, siue incurrerint totali infirmitate, siue non. §. 1. neque illo, & ibi. gl. sub potestate, in auct. de erentis, & item.

Nepos in fundum patris debet succedere, & contra patruus ei. §. 1. pe. in add. mar. in auct. quibus modis naturalis eff. sui. col. 7.

Nepos loco sui patris succedens in fundo. c. 1. in princ. de successione feudali.

Nepos vna cum patruo admittitur ad successionem aui defuncti in locum sui patris. gl. 1. in l. 1. §. 1. de natura successionis feudali.

Nepotes ex filio moriente patre viuo auctori succedunt in locum patris, & eodem modo iura heredum quæ agnatione nanciscuntur, & ideo debent ab auctore, & ibi. vel institui, ne alter præteriti rumpant testamentum: qui modus a lege Velleia est introductus. §. posthumorum. Inst. de exhered. liber.

Nepotes ex filio succedentes in locum patris non dicuntur verè posthumi, sed quasi posthumi. d. §. posthumorum. & ibi. gl. 1.

Nepos vel nepes ex alio filio præmortuo, vel pronepos ex nepote succedit auctori: alium locum patris sui, & ideo succedit cum patruo, & filis patris in stirpe, & non in capite, cum filius Inst. de heredit. quæ ab intestato.

Nepos ex filio præmortuo non succedit auctori simul cum filio viuentis hodie, sed ex filio. l. 1. ibi.

Nepos alium personam patris medium ab intestato: sed etiam factis testamentis, quod potest impugnari: quod verum est, si succedunt titulo hereditario, & si titulo fideicommissi, quia consideratur affectio, quæ naturaliter est maior erga filios, quam nepotes, gl. vocantur, in add. ibi.

Nepotes conceptus, & natus post mortem aui hodie etiam iure authenticorum succedunt auctori inspecta eius persona: nec de iure pratorio, quo casu naturalis causa inspecta fuerit, ex patris persona nihil vetat succedere. gl. tergitur, & ibi. add. in §. cum auctori quæritur. Inst. cod. gl. iura, & ibi. add. in princ. Inst. de legiti. agnat. succed.

Nepotes conceptus, & natus post mortem aui non vocatur tertio ordine inter cognatos, quod hodie procedit, quando filius fuit iustus, & recte exheredatus, ne sequatur aut actio, aliam virtute transmissiois recte admittitur. gl. glo. 1. quæ proximi, & ibi. add. in d. §. cum autem quæritur.

Nepotes ex filio, siue ex filia quando inter se succedunt, admittuntur in stirpes, & non in capita, & idem in pronepotibus. §. 1. in §. 1. & ibi. gl. 1. Inst. de heredit. quæ ab intestato.

Nepotes cum patruis succedunt in stirpes, sed non supersubstitui, patruis inter se succedunt in capita, & æqualiter. gl. 1. superfluis, & ibi. add. marg. in §. eadem. Inst. de legiti. agnat. suc.

Nepotes ad auctorem successionem legitimo iure admittuntur in principio Inst. de Successione. Inst. de legiti. agnat. suc.

Nepotes legitimus natus ex filio naturali tantum potest in vnuerfum succedere ab intestato, non exaribus legitimis, sed si nepos legitimus sit ex filio spurio ex damnato coitus: quia deficiente stirpe, non extantibus etiam legitimis, non succedit talis nepos, glo. 1. in add. marg. in §. nouissime. Inst. eod. dem.

Nepos loco filij succedit auctori ex qua pena paterfam. fuerit affectus, ut vel ciuitatem amittat, vel seruus pena efficiatur, l. 1. si qua pena. de his, qui sunt liberi, vel.

Nepos ex fratre æquipatur fratribus ipsi quoad successionem ab intestato, glo. agentes, & ibi. add. marg. in §. foror. Inst. de iure person.

Nepotes ex filio tempore testamenti viuente, qui aliis non poterat institui, tanquam posthumus aliqui, id est non obtineas tunc primum locum, possunt institui in casum, quo sint futuri sui post mortem aui, ne ipsi præteriti rumpant testamentum. l. Gallus Aquilius. §. 2. de liber. & posthum.

Nepotes ex filio tempore testamenti viuente potest institui, & substitui, autem non debet mentione mortis filij, & intelligatur institutus in casu, quo uiuisset. l. Gallus Aquilius. §. 1. & ibi. gl. credunt.

Nepotes posthumus ex filio tempore testamenti viuente potest quis institui, etiam non facta mentione mortis filij, ita, si quis mihi nepos post mortem meam nascatur, heres esto, vel ita, instituo filium, & nepotem, qui ex eo post mortem meam mihi nascetur, vel ita, si filius heres non erit, nepotem, qui ex eo nascetur, substituo, vel ita, filium, & nepotem ex eo instituo, sentiens testator de nascituro nepote, & his casibus censetur substitutus in casum, in quem rumpit præteritis: scilicet quando viuo auctori mortui filius, & postea mortuo auctori nascitur posthumus intra decem menses, tunc testamentum rumpit gl. non exprimit. ibi.

Nepotes ex filio licet potest institui secundum consilium Galli Aquilij: sic pronepos ex nepote filio solus nepos superfluo tempore testamenti, siue solus filius, siue filius & nepos, hoc tamen ultimo casu, testamentum rumpitur, si testator.

vivo institutus filius decedat ante nepotem prateritum, d. l. Gallus, §. idem credendum, & ibi gl. 2.

Nepotem posthumum ex filio capto ab ostibus potest esse heredem instituere, ita, institutio filium meum capto ab hostibus, & filius meus, antequam redeat ab hostibus, filium susceperit in decem mensibus proximis, quibus filius est captus, sit mihi heres nepos meus; quo casu nepos nunquam rumpet testamentum aui, si filius antequam redeat, decedat post mortem patris, siue nepos nascatur ante viuo aui, & patre, siue post mortem aui, gl. callus in l. Gallus, §. & quid si tantum, & §. quod si is, & ibi gl. 1. cod.

Nepos, vel pro nepos iuxta consilium Galli quando instituitur sub illa conditione, si filius moriatur viuo testatore, &c. debet etiam filius primo loco institui de necessitate, si autem ex aliqua parte, nec sufficeret tunc exheredari quia diceretur exheredatus post mortem suam, & sic frustra fieret talis exhereditatio, cum non possit in eius vita confirmari, d. l. Gallus, §. in omnibus, & ibi gl. 4.

Nepotes, & alij descendentes, qui non tenent primum locum, non debent de necessitate primo loco institui, quando eorum liberi primi gradus instituntur, & non rumpunt testamentum aui, si ante filium institutum moriantur, ibi.

Nepos filius nascatur filio iam mortuo tempore testamenti, siue filio tunc viuo; & postea moriente antequam nepos nascatur, valet institutio talis nepotis nati viuo testatore ex promissione primi capitis legis Velleie, d. l. Gallus, §. nunc de lege Velleia.

Nepos debet institui vel exheredari quando testator habet filium, nepotem, & pronepotem, & filius pronepotis viuo testatore, talis si nepotes habens primum locum sit prateritus, & rumpet testamentum, & si nepotes ex substitutione non possit admitti, d. l. Gallus, §. etiam si pater.

Nepos si subdito filio de medio, viuentis aui, succedit in eius locum, nanciscitur eo modo iura suorum heredum, & tenetur aui eum sicut ipsum filium instituit, vel exheredare, ne rumpat testamentum quasi agnatione, l. posthumorum, de in ius iur. rupo.

Nepotes, & deinceps, quos filius precedit, possunt institui vel omni conditione, etiam si redigi possunt ad filij conditionem, §. l. sed et si, & ibi gl. 2. de heredit. instit.

Nepotes institui debent, ne prateritus filio viuo aui praterito rumpant testamentum per legem Velleiam, quo casu sub omni conditione possunt institui, d. gl. 2.

Nepotes in potestate, habentes primum locum instituenti sunt sub conditione potestatis, siue filij in potestate essent instituenti, si viuerent, §. ibi.

Nepos ex filio instituto non agnita hereditate mortuo potest abstinere ab hereditate aui, & sic potest se non teneri oneribus hereditatis auitae hereditatis, & ideo non habet necesse restitui in integrum aduersus contractum, in quo fuit deceptus aui, l. ei, qui se, 12. de acqui. heredit.

Nepos meretur institui eo ipso, quod non demeretur, gl. merita in l. 3. §. si emancipatus de contra tabulas.

Nepos suus, vel emancipatus heres instituitur etiam sub conditione casuali, pendente conditione potest, & debet accipere secundum tabulas, & si postea defecerit conditio, tueri debet a pratore, in quantum ferret, si contra tab. accepisset, d. l. 3. §. pen.

Nepos ex filio in potestate instituto, vel exheredato ab aui non vocatur ad bona aui, l. 1. §. si pater, de coniung. cum emancip. liberis.

Nepos potest institui sub omni conditione etiam casuali, l. 1. §. sciendum, & ibi gl. vel nepotes de suis, & legit.

Nepos non potest institui sub conditione casuali, vel mixta, quando nemo nepotem precedit tempore testamenti, & sic est suus, secus si filius precedat, §. gl. 1. in l. 4. C. de instit. & sub.

Nepos, qui tenet primum gradum secundum iura antiqua, inter ceteros poterat exheredari sed hodie nominatim filij exheredandi, gl. fin. in l. 1. C. de liber. praterit.

Nepotes olim secundum medium iuris prudentiam non erant necessariò exheredandi nominatim, quia poterant inter ceteros, secus tamen erat in filiis primi gradus, l. 1. C. de liber. praterit.

Nepos ex filio exheredato potest hodie agere querela ex persona patris, gl. testamentum, in l. 1. si quis posthumus, §. si filium, de lib. & posthu.

Nepos prateritus non potest intentare querelam a patre repudiatarum, secus si a patre non fuisset repudiata, gl. testamentum, & gl. omiserit, ibi d. 1.

Nepos ex filio non rumpit testamentum aui, si filius post mortem patris moriatur: quia testator non tenetur facere mentionem, nisi de proximiori, gl. viuo, & ibi add. in l. Gallus de lib. & posthu.

Nepos, aut pronepos natus apud hostes ex nuru, vel pronuru ibi pregnantem, viuis adhuc patre, & aui: & reuersus ab hostib. post eorum mortem non rumpit testamentum, in quo reperitur filio substitutus, nec curatur an excludatur ad rumpendum per consilium Galli, aut per promissionem legis Velleie, d. l. Gallus, §. si eius.

Nepotes posthumum prateritione ne rumpantur testamentum, fuit motus Gallus Aquilius, quod postea instituit nepos posthumus nasciturus post mortem testatoris filio praterito, eadem etiam ratione motus fuit Velleius quod possit institui nepos, qui filio praterito nascitur in vita testatoris, d. l. Gallus, §. nunc de lege.

Nepos nasciturus si substituitur filio, & nascatur viuo filio, & postea moriatur filius viuo testatore non rumpit nepos testamentum ex promissione Iuliani, licet nec consilium Galli, nec promissio Velleie videatur ad hunc casum adaptari, & si talis nepos substitutus emancipetur, erit aui heres voluntarius: sed non necessarius, & ius, d. l. Gallus, §. si talis.

Nepos prateritus agnosco iura demum rumpit testamentum, si filius non precedat tempore mortis aui cum viuo, vel fidei: sed ab intestato succedit aui viuo, si in vita aui fuit conceptus, & tempore testam. aui proximior reperitur, l. si quis filio, de in ius iur. rupo.

Nepotem postea aui prateriti, si tempore mortis aui pater precedebat eum, nec potest testamentum rumpere ipso iure: sed bene per querelam, d. l. si quis, & ibi gl. 1.

Nepos conceptus tempore mortis aui prateritis extraneo herede instituto na-

scendo post mortem aui rumpit testamentum eius, si filius eo tempore erat apud hostes, & ibi decessit post mortem aui: sed si reuersus sit filius post mortem aui, & inueniat se prateritum, facit ipse eius testamentum in ius iur. & ipso iure nullum, d. l. si quis filio, §. non fuisse.

Nepos posthumus conceptus apud hostes, vel in ciuitate, ac post mortem aui reuerius, si succedens in locum patris sui ab hostibus capti, & ibi mortui prateritis ab aui inueniatur, rumpit eius testamentum, nisi inueniat se institutum, vel exheredatum, d. l. si quis filio, §. siue autem.

Nepos filio subdito de medio tenet locum sui, & testamentum rumpitur, si non reperitur institutus, vel exheredatus, l. posthumorum, cod.

Nepos heres institutus in catenis peculo a patre, si nulli aui hereditatem adierit, acquirit aui castrensis, de quibus pater eius poterat testari, quia castrensis defertur esse mutatione persone, l. per procuratorem, 89. de acq. hes. red.

Nepos ex filio exheredato si tempore mortis testatoris non tenebat primum locum, licet potest tenere incipiat, non potest ratione prateritionis rumpere testamentum, vi suus, nisi fisione legis Corneliae ingatur tenuisse primum locum in vita testatoris: potest tamen vi suus ab intestato succedere, si reperiat se tenere primum locum tempore, quo aperitur via causae intestati, licet post mortem testatoris, l. si quis posthumus, §. si filium, & ibi gl. testamentum, de liber. & posthu.

Nepos prateritus ex filio exheredato eo superuivente, & ante aditam hereditatem decedente non rumpit testamentum ex lege xij. tab. cum filius mortis tempore precedat, nec ex lege Velleia, nec habet contra tab. secus si filius esset mortuus viuo aui, gl. testamentum, ibi.

Nepos filio exheredato prateritus dicitur legit. ius heres, si scriptus repudiavit hereditatem, & tunc succedit ab intestato, §. si quis, & rumpit testamentum, vi suus, cum filius precedat eum, d. §. si filium, & ibi gl. de ius iur. r.

Nepos morte aui si reincident in potestatem patris testatoris, prateritus ad similitudinem posthumum rumpit testamentum, licet factum a patre tunc: tunc in vita aui, secus si sit institutus, vel exheredatus, si filius a patre, & §. si quis simil. eodem.

Nepoti non est locus successorio edicto per querelam, quando filius exheredatus decessit ante aditam hereditatem aui, & sic non dandum filii delata querelae: secus si post aditam, §. gl. cum, & ibi add. in l. si quis, 4. C. de inoff. testa.

Nepos, qui post mortem patris viuo aui incipit habere primum locum in iustitate, si reperitur prateritus, rumpit testamentum, l. 2. C. de lib. prater.

Nepos prateritus ab aui si post mortem aui decessit patrem, non rumpit testamentum aui, gl. pe. ibi.

Nepos, qui tenet primum gradum ad successionem aui, si reperitur prateritus, lege Velleia concedente rumpit testamentum, gl. si, ibi.

Nepotes ex filio si sint prateriti, vel exheredati ab aui, vel aui, competit eis contra testamentum idem ius, quod competet parenti eius, si viueret, l. si defunctus, C. de suis, & legitim.

Nepotem ex filio potest quis praterire, gloss. si filius, in l. Gallus, de liber. & posthu.

Nepos ex filio subdito de medio filio habet contra tab. bonorum possessionem contra testamentum aui, gl. si, in l. si quis pater, de his, qui sunt sui.

Nepotes duos habens si alterum eorum emancipatum loco filij adoptauerit, ille solus quasi filius ad bonorum possessionem contra tab. admittitur exclusio nepote, nisi iura adoptionis emancipatione finita sint, l. 3. §. 1. & ibi gl. melius, de contra tabulas.

Nepos patre iam mortuo ad bonorum possessionem aui admittitur: secus si pater viueret, quia tunc is precederet, d. l. 3. §. si emancipatus.

Nepos potest venire contra testamentum aui, non obstat, quod filius faceret iustitiam exheredatus, vel iustitiam potuerit exheredari, ibi d.

Nepos ex filio emancipato, mortuo filio, ab aui prateritis ad contra tab. aui admittitur: secus quando filius emancipatus alitem adoptauerit in filium, quia tunc talis filius adoptatus a filio emancipato prateritis ab aui non admittitur ad contra tab. aui, l. si emancipatus, cod.

Nepos, & filius oportet quod sint in potestate aui, vi lex Velleia locum habet, gl. potest, ibi.

Nepos viuo filio non admittitur ad contra tab. aui quando filius, & nepos erant emancipati: post mortem autem filij prateritis ab aui admittitur ad contra tabulas, d. l. si emancipatus.

Nepos solus emancipatus prateritis mortuo aui, & postea eius patre, admittitur ad contra tab. patris sui, ibi d.

Nepos si in potestate retentus sit filio emancipato, ambo prateriti tam filius, quam nepos ex eo admittuntur ad contra tab. ibi d.

Nepos ex filio emancipato in adoptionem dato extraneo, in adoptius familia procreatus non admittitur ad contra tab. aui naturalis, quando emancipatus filius procreatus nepotibus in adoptionem se dedit, vi eum filij sequuntur, ibi d.

Nepos ex filio emancipato dato in arrogationem procreatus apud adoptionem aui viuo aui naturalis emancipatus admittitur ad contra tab. aui naturalis, si sit prateritus ab eo non durante familia adoptionis: secus si post mortem aui naturalis fuisset emancipatus, d. l. si emancipatus, §. si.

Nepos in potestate retentus emancipato filio admittitur ad contra tab. patris, ibi d.

Nepos in adoptionem datus, & heres scriptus ab aui, quamdiu pater eius in potestate, aut emancipatus est, non potest accipere contra tab. aui, nec potest accipere contra tab. si eius pater post mortem aui, antequam contra tab. accepisset, decessit, l. cum emancipatus §. qui duos, cod.

Nepos in potestate aui prateritis habet contra tab. patris sui, qui datus in adoptionem ab aui, emancipatus a patre decessit, l. si, cod.

Nepos ex filio emancipato remanens in potestate aui si patri suo in adoptionem datus sit, habet nihilominus contra tab. aui: qui talis nepos per adoptionem in altera familia non fuit, secus si extraneo in adoptionem datus fuisset, d. l. si, §. idemque, & ibi gl. si.

Nepos ex filio datus, & conceptus post mortem aui poterit petere contra tab.

aut sui ex persona patris sui emancipati prateriti ab auctore, & debet conferre hereditatem, vel legatum, quod a patre accepit, licet tempore mortis auctoris non fuit in eum natura. l. 2. & ibi. gl. 1. de collatio.

Nepotes duo ex filio mortuo si extant emancipati, & prateriti, & petant contra tab. aut fin. debent conferre semilibem patris sui: quia & si vivo auctore, cum in eius potestate essent, puta 200. acquiescent, centum filius, centum nepotes per hereditatem auctoris habent. d. l. 2. §. 6. duo.

Nepos in potestate retentus si per contra tab. patris emancipati veniat ad successorem patris, auctoris pro eo cogitur conferre, nisi cum bona fide emancipaverit. l. si quis filium. de collatio.

Nepotes omnes ex filio si in locum filij successerint, portio illa, quae patri eorum conferenda erat, petita bon. possessione contra tab. est eis conferenda: sed & ipsi nepotes cum emancipati sunt, ita debent conferre, quasi omnes unus essent. l. si nepotes. eod.

Nepos prateritus filio in potestate ex benef. emancipato ex triente herede instituto si petat contra tab. aufert parvo sextantem, patri vero vnciam. l. 1. §. filio. de coniung. cum emancipat.

Nepotes ex filio emancipato, & ex hereditate in potestate auctoris constituti prateriti admittuntur ad contra tab. nec iunguntur cum patre ex hereditate per edictum de coniungendis cum emancipato. sed bene per clausulam Iulianam. d. §. filio. & ibi. gl. nepotibus.

Nepotes in potestate auctoris constituti eorum patris praterito: patre vero ex hereditate admittuntur ad contra tab. nec iunguntur patri per edictum de coniungendis cum emancipato, nec per querelam ante eam prolatam: sed bene post eam intentatam, & prolatam. §. d. l. 1. §. sed et si. & ibi. gl. nepotes.

Neptris non minus succedit in locum parentis sui, quam nepos. l. 1. §. sed & si quis. de suis, & legit.

Neptris imposterat auctoris constituta dotata ab auctore, vel a suo patre, si successerit auctori, per contra tab. vel ab intestato cum fratre, confert dotem dicto fratri suo, non patri, cum filius, vel filia in potestate non possint habere nisi dotem, & donationem propter nuptias: sed neptris emancipata pariter dotem, & cetera bona confert fratri suo non patri: sed si non habeat fratrem, tunc confert patri, & filijs praemortuorum patruorum. l. 1. §. si sit. & ibi. gl. 1. de collatione dotis.

Neptris fratris, vel sororis, & patruus de iure civili sunt in quarto gradu. §. fratris. Instit. de nuptijs.

Reliqua verbo, Ausus.

Nepos dictio est copulativa. l. quidam. §. o. & ibi. gl. pen. de vulgari.

Reliqua verbo, Nec.

Nescire verbum sumitur in bona, & mala parte: nam omnis ignorans dicitur nescire: sed non conuertitur, quod omnis nesciens ignoret, & ideo haec duo verba quandoque copulantur. gl. in rub. de iuris, & facti ignoran.

Nesciens est cognatum esse interdum in iure dicitur errare: nam si sciat se liberum esse, & ex quib. natus sit; iura autem cognationis habere nesciat, in iure errat: sed si quis forte expositus quorum parentum sit ignoret, & fortasse servituti alicui putans se servum esse, dicitur magis in facto, quam in iure errare. l. 1. cod.

Nex ponitur pro pernicie, & damno. l. summa. 12. de peculio. l. si pro parte. §. si tamen. de in rem verso.

Reliqua verbo, Ignorare, Ignorantia, §. o. §. 7. Scire.

Nihil, & imperfectum acquiritur. glo. nullum. in §. pen. Instit. quib. mod. testam. institui.

Nihil magis ignoscitur, quod non ideo magis habet enim inf. negatium; sicut nihilominus habet affirmativum. glo. nihilominus. in principio Instit. quibus non est permissum facere.

Nihil vide Aggeres, Chomata.

Numerus omne vertitur in vitium. glo. bonum. in auth. ut determinatus sit numerus clericorum. in principio. col. 1. & gl. placet. in auth. de immens. donationib. in principio. col. 7.

Nisi ponitur pro si non. glo. non habentur. in l. scemae de senatori. glo. Pomponius. in l. si cum. §. si fin. si quis cautio.

Nisi dictio ponitur quandoque pro conditione si. l. fideicommissa. 11. §. sic fideicommissum. & ibi. gl. voluerit. de legat. 3.

Nisi dictio ponitur, quando praecedit negatio alias enim negat, seu prius. glo. si. & ibi. add. marg. in l. extremo. de ventre in possessionem mittendo.

Nisi dictio posita in oratione quandoque non ponit. glo. si. in l. Titia. §. 9. de manumiss. testam.

Nisi dictio quandoque ponitur expostive, quodque exceptive. gl. nisi. in l. 2. C. de his, qui accusant. glo. non facile. in l. relium. 14. C. de re libus.

Nisi, vel si non dictiones istae quandoque ponuntur: veluti si non post longum temporis decesseris id est si post longum tempus decesseris. glo. Pomponius. in l. si cum. §. si fin. si quis cautio.

Nisi dictio semper ponit, quando praecedat oratio negatiua veluti non concedam alienationem, nisi maluerit, &c. sequitur quod illo casu possit alienare. glo. satisfacere. in add. in l. Diuus. §. de petitione heredit.

Reliqua verbo, Si non.

Nocturnus efficitur quis ex scientia, vel propter scientiam. l. 2. §. si in si. & l. 4. §. si de excusat. tutorum.

Nobilis mittitur punitur, quam ignobilis. l. 1. §. quamquam. de abigeis.

Nobilibus in iudicio sedendi conceditur facultas, quando non dicunt, neque loquantur: sed si dicunt, & loquantur, quia tunc debent stare, non sedere. glo. sedendo. in l. fin. C. vbi senatores.

Nobiles alij sunt, & alij virtutis, qui honorum luce sunt conspicui alij diuites, unde virtus non dicitur nobilitas, neque diuitia. l. 3. C. de commerciis.

Nobiles debent se abstinere a negotiationibus, ut inter plebeios, & negotiatores facilius sit emendi, vendendi commercium. ibi.

Nobilis non potest esse, qui exercet artes mechanicas. ibi.

Nobilis praefertur in dubio donare: quia donare praefertur nobilitate. glo. 1. in add. marg. in l. 4. Cod. de dotis promissione.

Nobilis, cui ex statuto est interdictus ingressus in palatium, nisi ex causa maleficij, si procurat se accusari, & ipse accusatus ingreditur, nihil prodedit ei talis fraus, quin etiam pennis subijcitur. l. quamvis. §. in add. marg. C. de decurionib. lib. 10.

Nobilis non excusatur a tributis, vel collectis praediorum tributariarum, & se possessorum. gl. 2. & ibi. add. marg. in l. fin. C. de functionibus. lib. 10.

Nobiles non sunt puniendi eisdem pennis, quibus ignobiles. §. item lex Iulia. Instit. de publici. lib. 1.

NOBILITAS requiritur de iure feudorum, ut sit aliquis miles sed non de iure civili. gl. 2. in add. marg. in l. 1. C. negotiorum non milit. lib. 12.

Nobilitas mulieris, quae habetur ex progenie, retinetur etiam si nubat nobili etiam minoris dignitatis, non plebeio. l. 1. C. de dignitat. lib. 11.

Nobilitatem non accipit filius a matre nobili natus patre ignobili. l. nullus folius. §. 4. & ibi. add. marg. C. de decurionibus. lib. 10.

Nobilitati fauendum est. gl. pe. in l. fin. C. de iniuriis.

Nobilitas, & claritas natalium vitae & turpitudine deperditur, tolliturque honor. l. fenatoris. §. 7. & ibi. add. marg. de ritu nuptiarum.

Reliqua verbo, Ignobilis, Literatus, Magni, Paupertas, Rustici, Ingenuitas, Stemmata, Comes.

NOBILE adire est repudiare. l. nolle adire. 15. de acquirend. hered.

Nolle non dicitur, qui non potest velle. l. pater Secutrinus. 100. & ibi. gl. decesserit. de condit. & demon.

Nolo quod possum, quod volo non possum. gl. pe. in l. multum. §. C. si quis alteri, vel ibi.

Nolle dicitur, quod non possum meo facto impeditur. gl. pacto. in l. 1. C. de naturalibus liber.

Nolle est eius, qui potest & velle. l. eius est nolle. nu. 3. de regul. iur.

Nomen. v. §. que §. Nomen dabitur. §. 7.

NOMEN est genus: ponitur tamen quandoque pro specie fui, veluti Albertus, & quod est proprium personae nomen. gl. in nomine. in §. si quis in nomine. Instit. de legatis.

Nomina sunt imposita ad dignoscendum homines. d. §. si quis in nomine.

Nomen mutare sibi potest liber homo: sed non servus. gl. si ibi.

Nomen appellativum, quod non potest verificari nisi vno, habet vim nominis proprii. §. Instit. de exhered. liberorum.

Nomina debent esse consonantia, & convenientia rebus in quantum fieri potest: alioquin non est curandum de nomine, modo rei consequamur effectum. §. est & aliud. & ibi. gl. consequentia. & add. marg. Instit. de donatio.

Nomina debent esse consonantia rebus. glo. tum in princ. Instit. quib. modis re contrahitur. gl. 1. in l. prator. de edendo. gl. fin. l. de censu. §. 5. C. de defensor. ciuita. glo. virum. in §. 1. in auth. de nuptijs. col. 4.

Nomina recipiunt significationem non ex opinionibus singulorum: sed ex communibus viis propriis, & figuratis. l. Labro. versum enim. & ibi. gl. ex communi. de pen. legata.

Nomine suo quod quis non potest facere, potest nomine alieno. l. filius. 2. de inoffic. testam.

Nomina verbalia ponuntur quandoque pro proprio nomine rei, ut habitatio pro domo, quae inhabitatur: emptio pro instrumentum emptoris, donatio pro re donata. gl. habitatio. enim. in l. 1. §. 1. comodati.

Nomina verbalia possunt intelligi actiue, & passiue, & utroque modo proprie. l. filius. §. 1. de testam.

Nomen dicitur proprium, praenomen ab euentu, cognomen a cognatione. glo. 2. §. 3. & 4. in l. 1. de liberis & posthum.

Nomen proprium solum apponi in instrumento sufficit, nec est necesse apponi praenomen, vel cognomen, si sit tale nomen proprium, de quo dubitari non possit. d. l. 1. & ibi. gl. si.

Nomen appellativum filius, quod non potest conuenire nisi vni, habet vim nominis proprii. l. 2. de lib. & posthum.

Nomen appellativum filius in materia exheredationis, & sicut odiosa non comprehendit nisi vnum: scilicet in materia favorabilis. d. l. 2. & ibi. gl. si.

Nomina duo disuncta posita verbo singulari numeri, pluraliter copulantur. gl. mutos. in l. pater quod. §. 2. §. 4. si de acqu. hered.

Nomina, vel vocabula rerum immutabilia sunt; hominum vero mutabilia. l. si quis in fundi vocabulo. de legat. 1.

Nomina, vel vocabula rerum dicuntur illa, quae res habent, eo quod res ex communis appellatione generis sit nominantur sine nominis proprii impositione, ut equus, mulus, & c. hominum vero dicuntur illa, quae ab hominibus sunt imposita singulariter certis rebus: non generi rerum. gl. vocabula. & gl. hominum. ibi.

Nomina adiectiva rerum dicuntur accidentia, ut albus, niger, & rufus. d. gl. hominum. ibi.

Nomina numeralia duo, tria, &c. sunt collectiva, nec dicuntur distributiva, vel diuisiva. gl. lectarios. in l. si ex co. §. si cod.

Nomina collectiva ut est nomen, filius, relata ad plures, coniunctionem verba indeunt, & inter eos est eius accedendi. l. qui quant. 15. §. si. eod.

NOM

Nominatus ad civilia munera, vel ad decurionatum, vel honores, licet sit privilegiatus, si non appellaverit, consensu suo nominationem confirmat. d. l. hi, qui.

Nominatus in defensionem civitatis non potest à nominatione appellare, quantumvis sit privilegiatus. gl. non vntur ibid.

Nominatus ad munera civilia poterit appellare intra x. dies à nominatione, & debet prosequi intra duos menses. l. i. C. de temp. appel.

Nominatus si sit quis ad aliquod munus, & ipse sit inobediens, propter eius inobedientiam non licet nominatori, vel eligenti ad munera illius res sine praesidis autoritate pignori capere. l. nominatori. i. C. de pignoris.

Nominatus ad tutelam debet se excusare, & non appellare à nominatione: potest tamen appellare à sententia, auferente sibi excusationem. l. scire. i. §. & ibi. glo. necesse de excusa. tutorum.

Nominatus ad alia munera, quam ad tutelam, debet appellari à tali nominatione, si nominatio tenet, nisi sit veteranus. d. gl. necesse.

Nominari per nomina propria tenentur viriliter: sed si per nomina appellativa, pro portionibus hereditariis. l. turpia. 17. §. si de legat. i.

Reliqua verbo, Eligere. i. 2. Index. 48. Appellatio. 1. 4. 28. Electio. 5. Inusus, Elector, Contrarius. 1. 5. 6. Electus, Munus, per tot. Debitor. 82. 83. Filius. 180. Officialis.

Non agit, qui non excipit. gl. exigi. i. litem si. 30. de edilitio edicto.

Non qui incipit: sed qui persequatur, saluus erit. gl. dicitur. in l. si pro patre. §. verum. & ibi. gl. vtilis. de in rem verso.

Non fieri aliquid, vel non de iure fieri paria sunt. gl. repetitionem. in l. 3. §. si liber homo. de condit. causa data.

Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse: facit scilicet, & frequenter. gl. si. in l. neque natales. C. de probationibus.

Non refert, quid fieri ex æquipollentibus. l. 3. C. de inst. & sublit.

Reliqua verbo, Vix.

Nosocomium dicitur locus, in quo ægroti curantur. gl. nosocomium. in l. illud. l. 6. C. de sacrosanct. & gl. nosocomium. in auth. de non alienandis. in principio. col. 2.

Notarium non potest transferri ad alium sine facto nostro. l. id, quod nostrum. i. de regl. iuris.

Nostra dicitur res fructus, quæ in dominio nostro est: sed quæ in dominio nostro non est, largi dicitur nostra. gl. in bonis. & ibi add. marg. in l. damnum. 18. de damno infecto.

Nostrum quod non est, quandoque transferimus ad alium: veluti qui fundum habet, licet vsumfructum non habeat: tamen potest cedere vsumfructum causalem: sed non formalem. l. quod nostrum. 70. de vsumfructu, & quemadmodum.

Nostrum quod non est, regulariter non possumus transferre in creditore, vti habente fundum: sed non vsumfructum. d. l. quod nostrum. & ibi. glo. i.

Nostrum est, quod ex re nostra fit. l. de eo. §. si quis ad exhibendum.

Reliqua verbo, Mous.

Notæ significantes numerum positæ in instrumento: veluti si pro semisse scriptum sit ex quadrate, non viciant instrumentum. l. quones. §. sed si non de hered. insti.

Notarii v, vel argentarius potest vni legare rationes, & protocolia alij. l. quadam. §. nihil de edendo.

Notarius potest donare, seu vendere suam abbreviationem, seu protocolium. d. §. nihil in add. marg.

Notarius in sua creatione debet iurare legaliter exercere officium, ad hoc vt ei credatur in suis scripturis, aliis si non iuraverit, tanquam prius homo haberet. gl. decurritur. d. l. quadam. §. si.

Notarius similis est argentario, & tenetur edere instrumenta, data sibi pecunia, & non aliis. gl. ab similes. in l. argentarius. cod.

Notarius, vel argentarius, qui tenetur mihi edere, licet non ediderit, tamen aliter poteram probare intentionem meam per testes, vel alia instrumenta, non tenetur mihi notarius ad interesse quia illud damnum non videor pati ex suo delicto: sed ex mea negligentia. d. l. argentarius. §. si.

Notario afferenti instrumentum ad se factum falsum, vel vitiosum esse, postquam formam instrumenti habet, non creditur. l. Seia. 28. & ibi. addit. marg. ad Velleian.

Notarius publicus quando petitur à rectore civitatis ad aliqua bona describenda, vel ad aliquid aliud, debet ei dari. l. cum domini. §. locati.

Notarius scribens dicta testium quando non potest transferre vulgarem in Latini sermonem, tunc ponat in vulgari argumento. l. i. de excusat. tutorum.

Notarius, vel tabellio dicitur servus publicus: non quia sit servus: nam servus esse non potest: sed quia cuiuslibet de populo servit. gl. servus. in l. i. §. exigere. de magistr. conveniend. & gl. pen. in l. 2. C. de adoptio.

Notarius si fuerit erit instrumentum inductiones, lituræque fecerit, ac instrumentum propria manu subscripserit, eas singulatim designando se fecisse, ob id non viciabitur instrumentum, vel contractus. l. r. §. i. & ibi. add. marg. de his, quæ in testamento delentur.

Notarius si in brevis, vel abbreviatura cancellaverit aliquid, vt alibi excessus transcriberet, nihil obest talis cancellatio, quò minus ex transcripto probatio assumatur. l. h. & ibi. add. marg. cod.

Notarius scribens testamentum alicuius si scripserit testatorem instituisse ex quadrate, cum testator dixisset ex semisse, potius videbitur per errorem illud scripserisse, quam per falsitatem, nisi ex aliis circumstantiis aliud appareat. l. i. §. sed si non corpore de hered. insti.

Notarius, qui fecit imbreuituram testamenti, si eam non legit coram testibus, nec in charta pura scripserit, non valet illud iure testamenti, nec iure codicillorum, etiam si fideicommissum sit sibi relictum. l. fideicommissa. i. §. quones & ibi. gl. quones. de legat. i.

Notarius accipiens pecuniam vt referret iudici talem tulisse testimonium, qui non testatur, aut vt remitteret testimonium dicendum, vel non dicendum,

tenetur lege Cornelia de falsis. l. i. & ibi. gl. ob denunciandum. de falsis.

Notarius licet non possit sibi ascribere in testamento alterius, ne esset rogatus ad sui vtilitatem: tamen potest sibi ascribere mercedem suam, & potest esse rogatus de hoc. l. h. qui legatus. & ibi. add. marg. cod.

Notarius quilibet potest in proprio negotio instrumentum conficere, cum in eius commodum non sit instrumentum: sed aduersus se, vt potest in quo alteri obligatur ipse. l. inpuberem. 22. §. si. & ibi. add. marg. cod.

Notarij officium exerceans ille, qui notarius non est, tenetur actione in factum erga omnes, quorum instrumentum conficit, vel actione pœnali in factum ad duplum: potest etiam criminaliter de falso accusari. l. qui nomine. 25. & ibi. add. marg. cod.

Notarius, qui incipit scribere acta, non potest mutare, l. in fraudem. 4. §. quones. in add. marg. de iure fisci.

Notarius non probatur quis ex eo, quòd probetur plura instrumenta fecisse, & tanquam notarium solutionem recepit, & exegisse. l. Herenius. in add. marg. de decurionibus.

Notarius non debet scribere in instrumento spem partium: veluti Titium acceptum decem. gl. in l. h. C. de conditione ex lege.

Notarius non debet scribere debitorem accepisse pecuniam, nisi sit pecunia in presentia. gl. pen. in l. 3. C. de non numerata.

Notarius, qui inuentarium scripsit, si minorem estimationem rerum fecerit, & secundum illam fideiussorem receperit, tenetur minori actione in factum, nec ex hoc viciatur dum curatoris. l. h. C. de magistrat. conveniend.

Notarij simplicitas non nocet corroborantibus. gl. si. in l. h. C. de fideiussor.

Notarius debet esse rogatus de instrumento. §. nos autem. in authent. de tabell. col. 4.

Notarij actarius debet solennitate observare in actorum libris, quas & in instrumentis observare debet. §. i. in add. marg. in authent. vt preponatur nomen imperatoris. col. 4.

Notarius effectus infamis non poterit testificari de instrumentis, etiam per cum facto, quòd negatur manu sua factus. gl. defunctus. in §. quòd si tabellio. in authent. de iur. iur. ca. col. 6.

Notarius non potest citare, nec in carcerem mittere, siue quæstio criminosa sit, siue civilis. gl. in l. si. in add. marg. C. de iure fisci. lib. 10.

Notarij dicuntur fieri conditionales, seu aliteruendo conditionales, quia hominum conditiones, & contractus faciunt. gl. conditionales. in l. defensionis. C. cod.

Notarij cameræ non granantur ad munera, quæ personæ laborem iniungunt, & qui eos grauantes puniunt, & per officium iudicis superioris defenduntur. l. p. C. de canone largitionis. lib. 10.

Notarius falsum instrumentum in iuramentis tributorum conficiens, debet comburi. l. 1. C. de immunitat. mensi conced. lib. 10.

Notarij si ad aliquod officium, vel militiam aliquam transeunt, intra quinquennium retrahuntur, & statim reddantur municipalib. officiis: sed non possunt retrahi post quinquennium. l. 1. C. de tabularijs. lib. 10.

Notarius rogans instrumentum sciens se rogare non posse, tenetur parti ad interesse. l. p. C. cod.

Notarij principij licet sine iudice deposuerint officium, aut maiorem dignitatem fuerint adepti, non perdunt ob hoc notarium nomen, & notarium, & iuxta dignitatem privilegium retinent. l. i. C. de primicer. lib. 11.

Notarij principij non possunt esse discipulos, aut persequutores, aut similem dignitatem cum administratione habere. ibid.

Notarium principis officium, vel militia nobilis est. l. si. in prin. C. end.

Notarius sciens conficiens instrumentum alienationis feudi factæ à vassallo sine consensu domini priuatur officio tabellionatus, & infamis est, & amittit similitudinem manum: scilicet si ignorans id esse feudum. c. imperialis. & ibi. gl. si. de alienatione feudi per Lotharium.

Notarius si mutauerit signum puniatur pena falsi. gl. signum. in add. marg. in §. item lex Cornelia. l. i. de publicis iudiciis.

Reliqua verbo, Chartularij, Tabellio, Librarius, Manus, Memoriales, Scriuarii, Supernumerarij, Tabellarius.

Notionis vestrum pertinet ad eos, qui iurisdictionem non habent: sed habent de quavis alia causa notionem, vt sunt arbitri compromissarij cum pœna, & sine pœna assuipi. l. air. prator. §. & ibi. glo. non habent. de re iudicata.

Notionem, cognitionem, & iurisdictionem accipimus ita, quòd habens notionem dicitur habere iurisdictionem ordinariam, & cognitionem: id est iurisdictionem delegatam. l. notionem. 99. & ibi. gl. de verb. sign.

Reliqua verbo, Cognitionis, Iurisdictionis.

Notitia militaris prodest, & multum operatur, ita etiam & notitia scholastica multum prodest. l. miles. §. & ibi. add. marg. de castrensi peculio.

per Notitiam vnus immediatorem penecutur ad alterius notitiam. gl. simul. in prin. insti. de iure personarum.

Notorium dicitur terra, quæ quod notorium est, non eget probatione: sed quod manifestum est, probari debet. gl. fin. in l. ciuis. Cod. de appellat.

Notorium tollit ignorantiam presumptionem, quæ aliis præsumeretur. glo. i. & ibi. add. marg. in l. i. ff. de receptor.

Notoria non indigent probatione, gl. quia manifestum. in l. emptorem. 22. C. de actio. empti.

Reliqua verbo, Euidens, Manifestum.

Novale dicitur terra, quæ de nouo colitur, quæ prius erat nemus. gl. nouale. in l. viles. 4. de petitione heredit.

Novalis dicitur terra præcis, quæ anno cessat, antequam atetur, vt proinde melius fructificet: integra, id est arata est, in qua dominus nondum passendi gratia pecus immisit. l. lylua. 30. de verb. sign.

Novalis dicitur terra nouiter ex sylua extracta, & aptata ad colendum, vt præsumitur, quod colitur ad seminandum de frumento. gl. noualis. ibid.

Novari potest naturalis obligatio. gl. ferre. in l. rescriptum. §. si pacto. de pactis.

in rem durante prima. 7. ibid.

Novatio necessaria, quæ fit per sententiam condemnatoriam super actione reali parit vitem in rem actionem, & durat etiam prima realis, quæ si agatur, & excipitur de sententia, replicabitur de re iudicata secundum actorem. ibid.

Novatio, quæ fit per sententiam, quæ transit in rem iudicatam, si agatur actione in factum ex sententia, habebit executionem paratam: id est sine causæ cognitione, nisi noua novatio fuerit facta. ibid.

Novatione, quæ fit per sententiam, decedit primæ actioni, veluti in causa, in qua plures correi obligati in solidum sunt condemnati in sententia, non tenebatur amplius, nisi in partes viriles, neque periculum vnius alius amodo non patitur. d. gl. in fi.

Novatio hodie debet fieri naturalibus verbis: id est expressis, non per subauditum, vel extrinsecum verbis ipsius intellectum, unde hodie obligatio per obligationem non novatur, etiam si noua persona interueniat, vel obligationi aliquid addatur, vel detrahatur. l. fi. C. de novatio.

Novatio vi fiat, si est actum, & expressum, tunc ipso iure tollitur prior obligatio, solaque novatio manet: sed si non est actum, neque expressum, & tunc utraque efficax manet: sed si est actum tacite, licet non expressum, tunc manet prima ipso iure: sed tollitur per exceptionem. gl. in fi.

Reliqua verbo, Elium, 103. 109. Sententia, 9. Creditor, 59. Debitor, 90. Delegatio, 2. Obligatio, 24. Stipulatio, 49. vsque 56. Sententia, 9.

NOVELLE TUM sumitur pro vinea, vel oliueto ex nouis vitibus, vel oliuis confita, gl. nouelletum. in l. veluti de impensis.

NOVERCA dicitur patris vxor filius ex alia vxore natus, l. 4. §. affines, de gradibus.

Noverca si post aditam hereditatem, & apprehensam possessionem à priuigno aliquid subtrahit, tenetur actione furti manifesti, & ad quadruplum: sed pro non manifesto ad duplum, l. de his. 11. C. de furtis.

Noverca dicitur ita, quasi nocens arcus, vel quia noua est arca sine fructu, vel dicitur quasi quæ noua domus princeps à patre superinducatur, gl. noverca. §. locum. Int. de nuptiis.

Noverca suis delinquentis, vel inigationibus solene instigare maritos suos ne iuste exheredent, vel præterant, non est. 4. de inoffic. testam.

Reliqua verbo, Pringens.

NOUITIVS seruus non tyrocinio auti, vt quia rudis est: sed qualitate seruendi dicitur, nec refert sciri loqui latine, necne. l. si de adilitio edicto.

Novit ferui dicitur, qui non vno anno seruierunt, gl. nouitios, in l. si negotia absentis. de neg. gestis.

NOVITEX quæ contingit, imperator potest emendare, & componere, & modis, & regulis competentibus tradere, l. 4. §. sed quia. C. de veteri iure.

NOVVM quid esse non dicitur illud, quod erat in potentia, quando deducitur ad actum, l. si fi. ex noxali causa agatur.

Novum malum, vel triste apportans, vel dicens alicui dolose, propter quod is aliquod damnum passus est, tenetur ad interesse. l. legibus. C. de sacro & sanctis. glo. reculare. in l. apertissimi. C. de iudiciis.

in **Novo** facto nouo consilio opus est, l. r. & ibi gloss. apponaz. de ventre infipicu.

Novum dictio variis modis capitur. Primo, appellatur novum: id est vltimum: vt si novum id est vltimum, cum sint tria volumina. Secundo, appellatur novum exaratione, quæ interdicta appellatur à prima sui parte, vt in interdico quod vi, aut clam, ita etiam dicitur ff. novum: quia tractatur de nouo opere. Tercio modo dicitur novum: quia novum quandoque appellatur iniquum, & ita ff. novum dicitur: quod iniquum puniens iniqua, gl. r. in add. in rub. de noui operi nunciatur.

Nova instrumenta dicuntur, quando sunt antiqua, dummodò sint de nouo reperia. ibid.

Nova omnia placent, gl. noua in §. 2. in procm. ff.

Reliqua verbo, Nunciatio, Edictum, l. 14. Nunciare, Nunciator, Opus, 2. vsque 5. Vetus, Reficere.

NOTES quod sit, valere, sicut quod sit de die, cum possit, requiruntur tamen luminaria, gl. 2. in l. non minorem. 20. C. de transactio.

Reliqua verbo, Dies, Flora. Sententia, 5. 8.

NOXA sequitur caput etiam in quadrupedibus, l. 1. §. & cum etiam si quadrupes pauperiem.

Noxa deditio diuisionem non recipit: sed in solidum, & non pro parte dari potest: scilicet est in litis estimatione, l. si seruus. 27. §. item si seruus. ad legem Aquil.

Noxa deditio euitat quis litis contestationem vsque ad quadrimestre tempus condemnationis: sed postea non euitat. l. 1. & ibi gloss. 1. de noxalib. actio.

Noxa deditio beneficii amittit dominus ratione mendacii, vt quia dixit seruum à quo est damnum datum non esse suum: aut ratione consensu, & patientia, vt quia seruus consensu, scientia, & patientia ipsius domini damnum dedit, d. gl. 1.

Noxa deditio detracta si actum sit in solidum contra dominum ob scientia, absolutione lata in eo iudicio ad noxæ deditioem agi non potest, nisi pendente iudicio, quo contra dominum agebatur, in solidum velit agere ad noxam, l. 4. §. fi. cod.

Noxa sequitur caput in actione furti: non in conditione furtiua, gloss. r. in l. quod ab alio de conditione furtiua.

ex **NOXIS** priuatis oritur damnum pecuniarium, si quis forte noxæ dedere noluerit: sed litis estimationem sufficere potest, l. quis fit. 17. §. quod aiunt. & ibi add. marg. de adilitio edic.

Noxa verbum prolatum in contractu priuato restringitur ad priuata noxam tacitam, l. Lucius. 11. §. fi. de euitio.

Noxa appellatio omne delictum continetur, nisi restringatur ratione contractus venditionis, super quo apponitur stipulatio duplæ, gl. in. ibid.

Noxa priuata sunt ex priuatis delictis, publicæ ex publicis, vt pro adulterio, homicidio, &c. gl. in. ibi.

Noxa non est in obligatione: sed in solutione, quando animal commisit noxam,

gl. de damno. in l. prator. 7. §. hoc edictum de damno infecto.

Noxa sequitur caput, quod verum est, cum hoc fieri potest, quod tamen aliquando fieri non potest, vt si seruus tuus mihi furtum fecerit, & dominus eius effectus vendiderit eum alio, contra emptorem non competit mihi furti actio. l. quod dicitur. 18. de furtis.

Noxa sequitur caput, vel damnum facientem, l. 1. C. de noxalibus. l. 4. C. an seruus ex suo facto.

Noxa deditio est in solutione: sed damnum est in obligatione, & condemnatione. gl. in l. 1. C. de noxalib.

Noxa solutus esse non potest, qui crimen capitale commisit, l. hæc stipulatio. 100. de verb. sign.

Noxa appellatio omne delictum continetur, l. plebs. 237. §. fi. cod.

Noxa dicitur ipsum corpus, quod nocuit id est seruus. noxia autem dicitur ipsum maleficium, veluti furtum, damnum, rapina, iniuria: sed quandoque vno pro alio vimur in principio, & ibi gl. noxia. Int. de noxalib. actio. gl. noxia. in l. 1. C. si aduersus delictum. l. 1. & ibi gl. ipsum. si quadrup. pauperiem.

Noxaliter agi non potest ex publicis iudiciis: sed bene ex priuatis delictis, vel iudiciis. l. quis fit. 17. & ibi gloss. quod aiunt. & ibi add. marg. de adilitio edicto.

NOXA LITIS non datur pro noxis, vel delictis publicis: sed tantum datur pro priuatis, l. actio. 11. §. fin. & ibi gl. de euitio.

Noxali iudicio conueniunt etiam absentes feruus proprios defendere potest, etsi dubitetur, an illi ferui sui, vel alii, dummodo constet eos bona fide seruare ei. l. quoriam. 21. §. 1. & ibi gl. si dubitetur de noxalibus.

Noxali actio conueniunt non potest defendere feruum alienum absentem: sed bene presentem. ibid.

Noxali iudicio conueniunt si negauerit se in sua potestate seruum non habere, actori permittitur, verum detrahendo iuramentum conuenio à iudice velut id decidere, an velit iudicium dicere sine noxæ deditioe, probando, quod possidebat. d. l. quoriam. 21. prator ait. de noxalib.

Noxali iudicio conueniunt si delictum sit iuramentum, si iurauerit, si habet facultatem, & potestatem exhibendi eum: si fuisse in fuga, vel peregre, non videtur fuisse in potestate. ibid.

Noxali iudicio conueniunt si delatum sit iuramentum, id quod negauerit seruum non habere in potestate, qui si iurare recusat, similis ei ei, qui neque defendit feruum, neque exhibet, & ideo condemnatur sine noxæ deditioe quasi contra ius, nisi causet de exhibendo hume absentem, cum potest. d. l. quoriam. §. quod si. & ibi gl. conuam.

Noxali conueniunt tutor si neget seruum in potestate pupilli non esse, ipse tutor iurare debet, non pupillus. d. l. quoriam. 21. tutor.

in **Noxali** causa procurator non potest iurare seruum in potestate domini non esse: sed ipse dominus debet iurare. ibid.

in **Noxali** actione vbi causam exigitur scientia domini, intelligitur, si cum potest prohibere, non prohibuit. l. 3. & 4. de noxalibus.

Noxali actione tenentur deponentes pro damno dato à seruo depositio, non creditores, l. si feruus depositus. 12. cod.

Noxali conueniunt dicitur habere facultatem rependi seruum pignori datum, si habeat pecuniam, ex qua liberari possit. ibid.

Noxali conueniunt si seruum in sua potestate constituit, aut debet eum exhibere, aut absentem defendere, aliis puniuntur vt contumax officio iudicis ex edicto si quis ius dicenti non obtemperauerit, nisi causet. d. l. si seruus. §. si dominus. & ibi gl. fin.

Noxali conueniunt si neget seruum in sua potestate esse, permittitur actori, verum iureiurando id decidere, an iudicium dicere sine noxæ deditioe velit, per quod vincit, si probauerit eum seruum esse in illius potestate, vel dolo eius factum, quod minus esset: si verò non probauerit, amittit rem. d. l. si seruus. §. final.

Noxali conueniunt absolutus eo, quod seruum non habere in potestate, si postea cum habere coeperit, tenetur noxali ex noua possessione, denegata ei exceptione rei iudicatæ. l. sed & fi. 23. cod. & l. quoriam. 21. §. fin. de noxalibus actio.

Noxali conueniunt si dixerit seruum alienum suum esse, vno solente alter liberatur. l. electio. 16. §. si seruum. cod.

Noxali conueniunt si mentiarur seruum in sua potestate non esse, & postea decesserit, actio de eo, quod mentitus est, non datur heredi, neque in heredem, d. l. electio. 16. neque de noxali actio.

Noxali conueniunt si mentiarur seruum non esse in sua potestate, potest puniri ante litis contestationem, & constiterit esse in sua potestate, non tamen post litis contestationem, nisi ex causa. ibid.

Noxali iudicio quamuis teneatur bonæ fidei possessor ex eo, quod dixit in iure seruum alienum suum esse: tamen noxæ deditioe ipso iure non liberatur, cum nullum ius id est dominium transtulit in actorem, l. si noxali. §. fin. eodem.

Noxali iudicium potest reculare, qui in potestate seruum non habet: cogitur tamen cauere de exhibendo eum, cum primum potuerit, l. non solum. 29. & ibi gl. r. cod.

Noxali iudicium euitare potest ille, qui habet seruum in potestate, si modò eum indefensum relinquat: cogitur tamen ad actorem transferre ius suum, perinde ac si damnatu esset, & etiam tenetur, d. l. non solum. & ibi gl. pen.

Noxali iudicio inuitus nemo cogitur alium defendere, l. noxali. 31. cod.

Noxali iudicio si seruum alienum suum esse fateatur, obligatur ex noxali, & etiam causa cognita, quod seruus erat alienus, satisfacionem de iudicatum soluendo dare debet, l. si plurimum. 39. §. 1. cod.

Noxali conueniunt pro seruo suo non tenentur satisficere de iudicatum soluendo: sed bene de iudicio liti, d. 4. & ibi gl. non est.

Noxali iudicium pro seruo mortuo si quis ignorans eum decessisse, acceperit, absolui debet. l. pen. §. si quis. eodem.

Noxali iudicio experiri volens ad exhibendum debet agere. l. 2. §. si quis noxali. ad exhibend.

Noxali causa interponitur secundum decretum, etiam contra non latitantem, l. 2. §. 2.

2. §. fi. & ibi gl. fi. ex noxali caufa.
Reliqua verbo, Actio, 64. vsque 167. Dominus, 2. x. 2. Servus, 149. 150. 151.
NVBERE alij non potest vxor accusata de adulterio, & ob id prius a viro repudiata pendente accusatione, & viuente marito, l. reus, 2. ob id ritu nupti.
 Nubere potest adula suo arbitrio sine curatoris voluntate, qui ad curatoris officium pertinet administratio rerum, non personarum, l. sciendum, 2. eod. eodem.
 Nubere melius est, quam vri secundum Apostolum, gl. resistere in §. si autem, in auct. de non eligendo secundo nub. collat. 1.
 Nubens infra tempus luctus infamatur: matrimonium tamen tenet, gl. 2. Cod. de nuptis.

Reliqua verbo, Mulier, 33. vsque 46. Matrimonium, per tot. Nuptia, Vidua, Curator, 11. Legare, 5.
NVLITATIS causa pertinet ad iudicem appellationis, qui potest sententiam pro parte confirmare, & pro parte nullam pronunciare, l. quædam, 42. famul. ecclesie.

Reliqua verbo, Exceptio, 31. Sententia, 47.
NVLVM, & iusticia aliquid esse de iure paria sunt. Lex his omnibus, §. 4. de condit. indeb.
 Nullum quod est, rescindi non potest, gl. ad distrahendum in l. exempto, §. is, qui vinum de action. empt. l. nam & si de iniurio rupto.
 Nullam causam exprimere, vel eam, quæ pro nulla habetur, patia sunt, gl. eadem in princip. in l. de noui operis nuntiatio.
 Nullum dicitur laque modo id, quod potest in effectu annullari, l. si dari, 25. de actio. & oblig.
 Nullum quod est, non rescinditur per restitutionem, l. 3. Cod. si aduersus libertatem.
 Nullus esse dici potest id, quod est omnium, l. litorum. Infit. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Pactum, 10. 11. Rumpi, Testamentum, 17. 18. Vox.
NVMERARIS ad similitudinem chartularij non potest descendere, l. nulli. C. de numerariis. lib. 12.
 Numerariis orientis: scilicet decem esse eliguntur ferriarij adiutores ab his scriuariis, qui intra 30. a numero retro numerantur: sed in Asia ab his, qui intra 90. a numero retro sunt: sed in Pontica, & Thracia decem ab libitum ex omni multitudine eliguntur, ibidem.
 Numerariofium adulteriorum, & tractationum incumbit necessitas scribendi præcepta, & conuentiones, & eaditiones, quæ sunt prauincialibus, & scripturæ sine predicta forma factæ presumuntur falsæ, & contra faciens puniuntur, ibidem.
 Numerarij fid. est seruientibus rectoribus in diuersis obsequiis, tormentis, & lacerationibus puniuntur, l. 1. C. eod.
 Numerarij, qui hodie tabularij appellantur, subiciuntur tormentis, nisi iudicibus, vel aliis ad prouinciam per principem destinati nomen debitorum sub actum restitutionis monituerint, vt eis iudicantibus ad solutionem omnes sibi debitores compellantur, l. 1. C. eod.
 Numerarij ad actuatorum communione abstinere debent, l. ne diutius, Cod. eodem.
 Numerarij illustrium completa militia, & principatus munere sancti immunes sunt ab omnibus indictionibus, tam militarium, quam ciuiliu iudicum, l. numerarios, C. de apparitoribus magistr. militum, lib. 12.

Reliqua verbo, Logographi, Tabularius.
NVMERATIO omnis non obligat, gl. tacitam, in l. 1. §. accedit, C. de rei vxor. actione.

Numeratio postea facta debitori per creditorem facit, vt fideiussori exceptio non numeratæ pecu. aufertur: quia numeratione postea facta fingitur nunquam competuisse, gl. 1. in l. tam, in l. 12. C. de non numer. pecu.
 Numeratio postea facta debitori per creditorem in fraudem fideiussoris non tollit fideiussori exceptionem non numeratæ pecunie, dgl. 1. in add. marg.
 Numeratio postea facta debitori per creditorem tollit fideiussori exceptionem non numeratæ pecunie etiam oppositam, dict. gl. 1.
 Numeratio in persona vnus non obligat alios dicentes se mutuo accepisse, nisi confiterentur se reos debendi in solidum, vel verbis, vel chrytographo, & biennium fer lapsum, vel iniunctum fideiussoribus, l. si non singulis, §. C. si eorum petatur.
 Numeratione pecunie duo rei in solidum non possunt constitui, cum eiusdem pecunie dominium, vel possessio non possit plures esse in solidum, nisi vni numeretur aliorum voluntate, gl. 2. ibid.
 Numeratio siue præcedat stipulationem, siue contra præcedat stipulatio numerationem, oritur obligatio ex stipulatu, & non ex numeratione, l. si ita stipulatus, l. 6. §. Chrylogonus, in add. marg. de verb. oblig.
 Numeratio omnis non obligat omnem, qui accipit, sed tunc cum id agitur tacite, vel expresse, vt consensum obligetur, l. non omnis, si certum petatur.

Reliqua verbo, Creditor, 93. Debitor, 51. vsque 55. Instrumentum, 19. Exceptio, 38. vsque 43.

NVMERSVS singularis ponitur quandoque pro plurali, & dicitur tunc aliothea, gl. de quo, in l. qui cum tutoribus, §. si de transactione, l. qui filius, 17. §. 1. de legat. 1. l. 4. §. 1. & ibi gl. siue de liberto homine exhibi. l. in vltimis, 158. & ibi gl. l. de verb. signif. gl. 4. in l. fin. C. de legat. l. 1. in l. vlt. affirmas, C. de ing. manumil.

Numerus pluralis ponitur quandoque pro singulari, gl. 1. in l. 1. de rei vindicatione, gl. si l. 1. de feruit. vrb. gl. reliqua, in l. heredes, 3. & gl. vna res, in l. si feruit, 7. 6. ait prætor de acquir. hered. & l. qui quatuor, 2. §. si de legat. 1. gl. 1. in l. 1. C. de his, qui in Eccle. manumit, §. 3. in l. tutores, 24. C. de admistr. tutorum.

Numerus pluralis quandoque vnum significat, vel uti verbum liberi, & codicilli, & in vno numero fit verificatur, & quandoque e contra singularis numerus plura significat, l. non est, 148. & ibi gl. si de verb. signif. gl. 1. in l. 1. C. de ing. manumil.

Numerus singularis resoluitur in pluralem, quando quædam est collectiua, vel rationis paritas, hoc inuenitur hoc induci, aliis non, gl. 1. & ibi add. in princip. fast. de iure personarum.

Numerus pluralis conuertitur in singularem, vbi non potest oratio remanere in propria significatione, quia sequeretur iniquum, vel inconueniens, alias non conuertitur, ibid.

Numerus personarum praeualer dignitari, quando tractatur de commodo burfali: secus si de fide, vel probacione veritatis, l. & veritas, l. & sum §. fi. l. seq. de pactis.

Numerus clericorum secundum facultatem Ecclesie constitui debet, gl. 4. in l. 4. C. de sacro sanctis Ecclesie.

Numerus officialium quod reducatur ad minorem ordinem, gl. canatur lege, talis lex non præiudicat electis tempore conditæ legis, l. incomperimus, Cod. de proxim. sacr. scrib. lib. 10.

Reliqua verbo, Filium, 73. 74. Nota, Pluralis, Testis, 13. 14.
Vniar, Decem.

NVMICULATOR dicitur is, qui bene scit computare, & summas coacervare, gl. numicator, in l. vt iurifurandi, §. pen. de iure patronatus.

NUMISMA vetus, quo pro genum vti solemus, est genus numi valens decem, in quo est imago principis, vel alterius, gl. 1. in l. numismatum, 15. de viufuctu, & quemadmodum.

Numisma, vel monetam falsantes puniuntur, gloss. in rub. C. de veter. numismat. potest, lib. 1.

Numisma, vel moneta olim nebat tantum de auro, & effigies principis erat ibi: sed hodie cum concessione principis fit a regibus, & ciuitatibus etiam de ære, sed non a priuato, ibid.

Reliqua verbo, Moneta, Numus.
NUMI non sunt species, sed est quantitas, gl. finia, l. qui heredis, 46. de conditione indebiti.

Numi non recipiunt æstimationem per res, sed ipsi æstimaunt alias res, glo. 1. in l. 3. de in litem iudando.

Numi repositi vt mutuo dantur, non videntur esse in loco, secus vt ibi perpetuo sunt, l. si chorus, 77. §. 1. de legat. 3.

Numis legis exigentes videntur legati, nisi ex consuetudine regionis, vel locutionis patrisiam, vel ex contextu testamenti appareat, quales reg. 1. in l. numis, 73. & ibi gl. 2. & 3. eod.

in Numis venit interesse extrinsecum, quod consistit extra rem ratione mori, l. 3. & ibi gl. 1. de in litem iurando.

in Numis non datur interesse actionis, ibid.

Numis non restituitur habetur ratio interesse eius, quod potest lucrari, & negotiari, quando persona, cui etiam restituendi, erat mercator, vel solitus negotiari, & lucrum eius apparet, gl. fi. & ibi add. marg. ibi.

Numos aureos radens, vel numos tingens ex auro, aut ex toto falsos falsificans, si liber sit, ad bestias damnatur: si seruus, vltimo supplicio puniuntur: si tamen non pergerit, paritur ei, l. quicumque, & ibi gl. 1. de falsis.

Numos argenteos adulteros constans tenetur pena falsi, & etiam ille, qui non prohibuit, cum potuit prohibere, l. lege Cornelia, 9. eod.

Numos fannos, vel plumbeos dolo malo emens, ac vendens, & ita expendens, pena falsi tenetur, ibid.

Reliqua verbo, Mutuus, 45. Pecunia, Moneta, Numisma.

NVMULI: sicut argentiarij, tenentur edere rationes petentibus his, ad quos pertinet, & iuramentis de calumnia, quædam, 4. si de edendo.

Numularij olim publica auctoritate eligebantur: hodie quilibet est pro sua voluntate, gl. decurritur, ibid.

in Numularij bonis vendendis, & in satisfaciendo creditoribus, præferuntur, qui ex causa depositi pecuniam petunt, nisi de ea acceperint vsuras: quo casu non præferuntur aliis creditoribus, nisi exte. pecunia deposita, l. i. ventri, 8. §. in bonis, de privileg. creditorum.

Numularij, vel argentiarij olim præponebantur a fisco & sic recurrerant ad eorum scripturam, vt ad tabellionis, gl. publicam, ibid.

Numularij dicuntur, qui alienam pecuniam sic tenent publica auctoritate, gl. argentiariorum, in §. si in auct. de fideiussoribus, col. 1.

Reliqua verbo, Argentarius, Campfor, Conductor, 2. Depositor, 2.

NUNCIARE potest quis etiam ignorans, quod opus fieret, l. 1. §. potest autem, de noui operis nunc.

Nunciare nouum opus possunt omnes facienti nouum opus in publico: sed facienti in priuato, tantum potest is, cuius interest, vel cuius non interest, dummodo astat sua interesse, d. l. 1. §. nunc videamus, & ibi gloss. quæ personæ.

Nunciare iuris conservandi causa dicitur ille, qui ius aliquod prohibendi habet, aut d. moi insecti caueatur ei ab eo, qui in publico aliquid ædificauit, aut damni depellendi causa: quando in priuato quid ædificauit: sed publici iuris tuendi causa dicitur, quando quid contra leges, vel edicta principum, quæ ad modum ædificiorum facta sunt, sit, vel in loco sacro, vel religioso, vel in publico, vel in ripa fluminis: ex quibus causis etiam proponuntur interdictiones, ne quid in loco sacro, ne quid in loco religioso, ne quid in loco publico, d. l. 1. §. nunciari, & ibi gl. nunciamus, & gl. vel, & gl. sacro.

Nunciare quilibet potest publici iuris tuendi causa, gl. in publico, ibid.

Nunciare nouum opus iuris sui seruandis, aut damni de pellendi causa potest ille, ad quem ea res pertinet iure domini, vel bonæ fidei possessoris, vel quia habet ius, vel nullum habet: sed contendit ius habere, d. l. 1. §. pen. & ibi gl. vel, pertinet.

Nunciare nouum opus extraneo non potest vltimus actus sui nominis, sed procuratorio nomine, & quasi procurator in rem suam a domino constitutus potest: sed domino non potest, potest tamen cont. a eum per constitutus petere vsum fructum, d. l. 1. §. cum l. seq. & ibi gl. fi.

Nunciare non potest socius socio facienti nouum opus in loco communis, sed tamen cum prohibere communem diuidendo, quando non negatur ius, sed quando non faceret, tunc potest prohibere officio iudicis, l. 1. §. pen. & ibi gl. habet, eod. eodem.

Nunciare nouum opus potest superficarij, qui habet vtile dominium: sed non eo, qui ad modicum tempus conduxit, l. 3. §. pen. & ibi gl. pen.

Nunciare nouum opus non potest inquilinus etiam, p. e. u. t. in nomine domini, ibi.

Nunciare nouum opus, quando edificatur in publico, possunt omnes ciues exceptis pupillo, & muliere, qui non nunciant, nisi ad eorum priuatum commodum res pertineat, & tunc non alter, quam tutor auctore. l. 3. §. fi. & ibi gl. fi. & add. marg. & l. de pupillo. & ibi gl. 2. eod.

Nunciare non potest aditus etiam maior xviij. annorum etiam auctoritate tutoris in causa publica, nisi sit maior 20. ann. §. reprob. gl. 1. & ibi add. marg. in d. l. de pupillo.

Nunciari nouum opus potest non solum edificanti sed etiam immittenti in nostrum, d. l. de pupillo. §. sed & fi.

Nunciare potest nouum opus ille, qui non possidet, nec prætendit se possidere, d. l. de pupillo. §. meminisse.

Nunciari potest illi, qui de nouo facit riuos, vel cloacas. gl. nunciatione. in d. l. de pupillo. §. si quis riuos.

Nunciare ut alicui liceat, non est opus adire iudicem: sed post nunciationem in eius persecutione oportet iudicem adire, ut in iuramento calumniae. gl. exigitur. in d. l. de pupillo. §. qui opus.

Nunciari nouum opus recte potest, & tutori, & curatori, l. & si satisfactionem 7. eodem.

Nunciare nouum opus potest quis non solum vicino proximis: sed etiam remotiori facienti nouum opus. l. non solum. 8. eod.

Nunciare nouum opus potest habens seruitutem rusticam, veluti via: & hoc fauore agrotum: sed bene potest nunciare habens seruitutem vrbaniam. l. qui viam. & ibi gl. agit. eod.

Nunciare nouum opus, & prohibere idem est. gl. 1. in l. si procurator. 18. eod.

Nunciare nouum opus permittitur habenti seruitutem personalem, non realem, gl. fructuario. in l. 3. §. cum procurator. de vi. & vi armata.

Nunciare nouum opus potest ille, qui habet fundum obligatum, in quo fit opus, potest etiam eam nunciationem remittere. l. 1. §. fi. & ibi gl. si de remissio.

Nunciandi nouum opus ius habet ille, qui habet dominium, aut seruitutem personalem, aut vrbicam, non rusticam, d. l. 1. §. ius. & ibi gl. seruitutem.

Nunciandi ius competit ei, qui habet ius vendicandi seruitutem, l. creditori. 9. de noui operis nunciatione.

Nunciandi ius habere aliud est habere ius prohibendi nouum opus, l. de pupillo §. plurium. & ibi gl. alter. & gl. minus. eod.

Nunciandi ius quidam habere possunt, qui prohibendi ius non habent. glo. eare. nus. ad medium. & glo. prohibendi. in l. 1. & gl. alter. in l. de pupillo. §. si plurium. de noui operis nunci.

ad Nunciandum nouum opus quando edificatur in publico licet omnes admittantur: tamen ex illis vnus idoneior eligitur: vel si omnes sint æque idonei, locus est prælationi apud iudicem, ut præferat, quem velit. l. 3. §. fi. & ibi glo. fin. & add. marg. eod.

Nuncians simpliciter verbo perdit possessionem, si eam habet: sed si per prætorum, vel per iactum lapilli, d. l. de pupillo. §. incutisse. & ibi glo. manuum. eodem.

Nuncians in certa parte operis eam debet demonstrare: sed nuncians in toto opere sufficit in toto demonstrare, dicendo ne edificet, & hoc quando opus est vnicum; secus si in pluribus locis, d. l. pupillo. §. qui nunciat. & ibi glo. dicere.

Nuncians publici iuris tuendi gratia dicitur nunciare nomine alieno. l. non solum. §. si in iure. eod.

Nuncians nouum opus debet assumere modulos, ut probare possit quantum post nunciationem edificatum sit: quod si non assumat, non destruetur opus, nisi probetur, quantum postea sit factum, d. l. non solum. §. sed ut probari. & ibi gl. conferantur.

Nuncians potest agere præcisæ ad destruendum opus factum, vel ad interesse, si hoc magis velit, quando committitur stipulatio de opere demolendo, l. stipulatio. 22. §. opus. & ibi gl. placuerit. eodem.

Nuncians nouum opus potest nihilominus petere cautionem damni infecti ab eo, cui nouum opus nunciatur. l. qui bona. 12. §. si quis opus. de damni infecti. Reliqua verba, Cloacas, Rescendi, Deferre, Nouum opus. 2. usque §.

Construere, Clorici. 8.

NUNCIATIO noui operis est, edificanti in alterius verum, vel apparens præiudicium iuris sui cuiusque conferuendi causa, aut damni depellendi, aut publici iuris tuendi gratia intercedens prohibitio, sub. in add. marg. de noui operis nunciatione.

per Nunciationem legitimam potest fieri inhibito etiam ei, qui iure edificat nouum opus: sed postea causa cognita a iudice etiam sine satisfactione remittitur prohibito, quatenus prohibendi ius non habet is, qui nunciatur. l. 1. & ibi gl. eatenus. verfic. vel dic. tertio. de noui operis nunci.

Nunciationem videtur quis permittere eo ipso, quod præcipit destrui opus factum post nunciationem. gl. edicto. ibid.

Nunciatio noui operis non tenet, quandoque ratione rei, & his casibus potest sperni nunciatio: sed ubi hæc non impediunt, tenet nunciatio, licet nanciator ius nunciandi non habeat. gl. per nunciationem. ibi.

in Nunciatione debet exprimi causa nunciationis, si petatur ab eo, qui edificat, aliis potest sperni nunciatio, & impunè edificari nouum opus. ibid.

Nunciatio potest fieri etiam sine prætoris iactu lapilli in ipso opere, vel etiam voce, cum opus sit sed non post. d. l. 1. §. nunciatio. & ibi gl. additionem.

Nunciationem nostram, & etiam alienam nomine: scilicet procuratorio etiam sine mandato cum cautione de rato possumus facere. §. d. §. nunciatio. & ibi glo. alieno.

Nunciatio potest fieri etiam diebus feriatis, & etiam aduersus absentes, & inuitos, & ignorantes. d. §. nunciatio. & ibi gl. omnibus.

Nunciatio noui operis fit in rem, non in personam, & ideo fit contra absentes, & ignorantes, quorum nomine edificatur, & etiam contra sensu carentes. gl. absentes. ibi.

per Nunciationem noui operis factam verbo solo perdit nunciator possessionem, & transfert in aduersarium, d. l. 1. §. in operis. & ibi gl. nunciatione.

Nunciationis noui operis interdictum habet plura remedia, vnum demolitorium, & tuac oportet, quod habeat instar alicuius operis sed quantum ad edi-

ctum prohibitorium, sufficit, quod sit opus inchoatum. gl. ignorans. in add. in d. l. 3. potest autem:

post Nunciationem noui operis litigatores committunt ordinariæ iurisdictioni, d. l. 1. §. & pot. & ibi gl. iurisdictioni.

Nunciationis noui operis edictum est inductum principaliter in fauorem priuati, & ideo super eo potest pacisci absque derogatione iuris publici, d. l. 1. §. inde quaeritur.

Nunciationis noui operis edictum solum ad opera, quæ coherent solo, pertinet, quorum edificatio, vel demolitio videtur nouum opus continere, d. l. 1. §. hoc autem. 2.

Nunciationis noui operis edictum non datur pro eo, quod quis messim faciat, arborem succidit, vineam putat, quamuis in hoc opus dicatur facere: datur tamen tunc interdictum quod vi, aut clam. d. §. hoc autem. d. l. 1. §. hoc autem. 2.

Nunciatio habet locum siue intra oppida, siue extra, siue in villis, vel agris, siue in priuato, siue in publico nouum opus fiat, d. l. 1. §. siue autem. eod.

Nunciatio fit aut iuris nostri conferuendi causa, aut damni depellendi, aut publici iuris tuendi gratia, d. l. 1. §. nunciatio fit.

Nunciationis effectus est, ut destruetur, quod post nunciationem est factum, gl. effectus. d. l. 1. §. nunc videmus.

Nunciatio quando est manifeste calumnia, potest licite sperni, d. l. 1. §. si quis in mari.

Nunciatio noui operis habet locum non solum in prædio Italico: sed etiam in loco communis, quando aliquid factum est ad vicino, l. 3. & ibi gl. 1. eod.

Nunciationis noui operis edictum non datur, nisi in subsidium, d. l. 1. §. 1. & ibi gl. quia possunt.

Nunciatio debet fieri in opere, & sic re ipsa præsentem, quamuis dominus non sit præsens, l. de pupillo. §. nunciationem. de noui operis nunci.

Nunciationis verba debent referri ad eam, qui est præsens, cum nunciat. ibidem.

Nunciatio noui operis ut teneat, necesse est, quod edificetur, vel saltem purgetur locus, vbi vult edificare, d. §. nunciationem. & ibi gl. inchoat.

Nunciationem noui operis fieri in ipso opere sufficit dummodo taliter fiat, ut §. possit versimiliter peruenire ad notitiam domini. ibid.

Nunciatio facta seruo, puero, vel mulieri valet. ibid.

Nunciatio facta in opere nemine præsentem, vel ibi existente, valet: sed non præiudicat domino, nisi deueniat ad eius notitiam, & non ante, glo. nunciationem. ibid.

Nunciatio facta fabris existentibus in opere præiudicat domino, & debet destrui factum post nunciationem, etiam si non perueniat ad eius notitiam. §. reprob. gl. nunciationem. ibid.

Nunciatio facta ab vno ex sociis, non prodest aliis, etiam si omnes haberent ius prohibendi, nisi etiam procuratorio nomine fuisset facta, d. l. de pupillo. §. si plurium. & ibi gl. alter. & gl. minus.

Nunciatio noui operis ex parte eius, cui nunciat, & sic passiuè est in rem, d. §. si plurium.

Nunciatio facta vni ex pluribus dominiis, vel sociis rei tenet, ac si omnibus dominis nunciatur: sed si vnus eorum edificauerit post nunciationem, alij, qui non edificauerunt non tenentur demoliri sumptibus suis, d. §. si plurium. & ibi gl. non tenentur.

Nunciatio domino facta in foro, vel alibi extra locum operis non valet, etiam à tempore sententiae, nec in aliquo adstringit dominum, §. glo. nullus. & ibi add. marg. d. l. de pupillo. §. nunciationem.

Nunciatio noui operis non potest fieri ei, qui in magistratu est: sed debet ei fieri protestatio de nunciando finito magistratu, quæ protestatio facit, ut nunciatio postea finito officio facta retrotrahatur ad tempus protestationis, ut opus factum post protestationem destruetur, d. l. de pupillo. §. si quis, & ibi gl. quis.

Nunciations vnus habet iter arripere ad prætorum, si postea sequatur nunciatio. §. d. gl. si quis, verfic. vel secundo.

Nunciatio iuris nostri conferuendi gratia ex triplici causa fieri potest: scilicet aut ex naturali, aut publica, aut impossibilitate, d. l. de pupillo. §. sextus.

Nunciatio gratia iuris nostri conferuendi ex causa naturali: id est auctoritate iurisgentium fit, quando in nostras ædes quid immittitur, aut in nostro edificatur. ibid.

Nunciatio gratia iuris nostri conferuendi ex publica causa fit, quoties leges, senatusconsulta, & constitutiones principum noui operis nunciationem tenent prohibentes in publico, vel aliis contra ius edificari. ibid.

Nunciatio causa deiendendi leges dicitur, quoties fit ei, qui edificat inter se, & vicinum, & non dimittit pedem, gl. quoties. ibid.

Nunciatio causa nostri iuris conferuendi ex causa impossibilitate fit, quando edificatur contra seruitutem debitam, d. §. sextus.

Nunciatio noui operis potest fieri etiam domino edificanti contra seruitutem impossitam. ibid.

Nunciations noui operis edictum habet tria capita. 1. prohibitorium, permissorium, demolitorium, siue restitutorium, gl. vti possidetis. in l. de pupillo. §. meminisse. eod.

in Nunciatione noui operis per iactum lapilli verba apta ad nunciationem sunt necessaria, quæcumque sint. gl. manum. ibid.

Nunciatio verbo simpliciter fieri potest, etiam per verba personalem, ut prohibeo te, ne edifices. §. gl. polleforem. ibi.

Nunciatione noui operis non potest prohiberi, qui riuos, aut cloacas vult rescire, vel purgare, contra eum tamen saluar remanent alie actiones. d. l. de pupillo. §. si quis riuos. & ibi gl. nunciationem.

Nunciatione noui operis non potest prohiberi faciens opera, quorum mora periculum aliquod est allatura. ibid.

Nunciatio noui operis non habet locum, quoties dilatio operis periculum totius ciuitatis, vel viciniae allatura est: veluti si vis facere aggeres, ne flumen inundet prædia tua, & aliorum, non possum te prohibere, ne facias. d. §. si quis riuos. & ibi gl. periculum.

Nunciacionem noui operis omitti melius est, quam impediri per eam opes necesse est argenteum destructionem. ibid.

Nunciatio noui operis non potest fieri propter periculum priuatum eius, cui fit nunciatio, nisi quando est periculum, quod reparari non possit, ut in casibus, in quibus appellari non possit gl. periculum. & ibi add. ibi.

Nunciatio, ut confirmetur, & super eo iuretur de calumnia, dari debet libellus in actione in factum ex edicto de noui operis nunciacione, gl. auunciare. in l. de pupillo. §. qui opus. de noui operis.

Nunciaciones plures, & consequenter plures remissiones requiruntur, ubi edificatur nouum opus in pluribus locis, d. l. de pupillo. §. si in pluribus.

Nunciatio ipso iure censetur remissa satisfatione, vel reprimitione praestita, & oblata etiam a parte non acceptata, nec expedit adire iudicem pro remissione scienda, d. l. de pupillo. §. si in casu.

in Nunciacionis remissione, quae fit per partis satisfationem, non requiritur additio praetoris, §. d. §. si cui. reprob. gl. venendi. ibid.

Nunciacionis remissionem petens alieno nomine, vel etiam proprio sustinet partes defensoris, & sic rei, & ideo sufficit, quod satisfactio de opere demoliendo, non autem quod caueat de raro. d. l. de pupillo. §. qui remissionem. & ibi gl. 1. & gl. rati. habet.

Nunciacionem noui operis pro absente potest petere quilibet carens mandato, cum sustinet partes defensoris, §. qui remissionem.

post Nunciacionem non debet edificari, donec satisfactio de opere demoliendo, vel remissio obtineatur, nisi in publico, non solum, §. sciendum. & ibi glo. recte. cod.

Nunciatio ex parte nunciantis est in personam, & ideo eius morte, & alienatione extinguitur, sed ex parte eius, cui fit nunciatio, est in rem, & ideo eius morte, vel alienatione non extinguitur, d. l. non solum. §. morte. & ibi gl. si.

Nunciatio ligat singularem successorem nunciati, & consequenter emptorem, tamen actus non transit in singularem successorem. ibid.

Nunciatio si morte nunciantis finita fuit, potest de nouo fieri eadem ab herede nunciantis, & hac secunda nunciatio tollit primam, gl. ius prohibendi. & ibi add. marg. ibid.

Nunciatio ex parte eius, cui fit nunciatio, fit in rem, & non in personam, & ideo potest fieri lab. l. operis. cum seq. cod.

Nunciatio noui operis facta furio, vel infanti non valet in praedictum eorum, quia non intelligunt, quod agunt, nisi eis nunciatur adstantibus his, qui intelligentes remanent tutores, vel curatores, quia tunc ex quo tutores, vel curatores fecerunt, praedictis eis gl. infanti. in d. l. operis. & gl. 1. in l. leg.

post Nunciacionem, & stipulationem de opere demolendo facta operis agitur, ut pronuncietur opus non iure factum, vel demolendum, & committitur iudicialiter tantum, quanti est iudicatum, & quanti potest estimari a iure bono, & estimatur quantum intererit non esse edificatum, & hoc si velit actor, nam & potest agere ad destructionem operis praestis, gl. l. in l. ex operis. 1. l. c. eodem.

Nunciatio facta a praetore, & ab eo praestita satisfactio de raro, sicut refertur debet ad dominum personam, ita remissio nunciacionis debet refertur ad dictum dominum, §. l. non procurator. & ibi gl. remissio. eod.

6 Nunciatio noui operis potest remitti, & illi renunciar. gl. in remissione. in d. l. si procurator. §. si eod.

Nunciacionem auctore praetore factam si ipse praetor renouauerit, edificatum non potest demoliri, quasi factum aduersus eius edictum, l. si opus. 1. c. eod.

Nunciatio potest fieri personaliter aliqui, §. d. l. si procurator. & ibi gl. si. & glo. comp. r. in l. ad.

Nunciatio si fiat vni ex pluribus conuersis, tenentur omnes scienter edificantes ad demolendum suis expensis; & si ignorant non tenentur suis sumptibus: tenentur tamen parti demoliri, l. ad. 1. & ibi gl. si. tenebit. eodem.

Nunciatio ut liget, sufficit quod is, cui nunciatur, sit possessor soli, nec requiritur, quod habeat proprietatem (ola, d. l. ad. 1. & ibi gl. si.

post Nunciacionem edificari non debet, & si edificetur, destrui debet ex edicto praetoris, etiam si alius inus edificandi haberet, nisi falsidetur, vel remissio nunciacionis fiat, d. l. praetor ait. §. 1.

post Nunciacionem factum non potest dici iure factum, cum ius condicatur, si nec faciens habeat ius faciendi, si nunciatio non esset facta, d. l. praetor. ait. §. 1.

Nunciatio habetur pro remissa, si oblata fuit satisfactio de demolendo, & per auunciamen stetit, quod minus praestatur, d. l. praetor. §. si quis paratus.

post Nunciacionem volens edificare impune debet offerre satisfacionem nunciatoris: quod si fecerit, utique consilium tam nunciatori: quia causam habet de opere restituendo in pristinum statum, quomodo est, cui nunciatur est: quia constructio eius non impeditur, l. stipulatio. 1. l. §. 1. eod.

post Nunciacionem quidquid edificauerit, qui antequam caueat, cogitur interdicto restitutorio destruer. ibid.

post Nunciacionem quando plures volunt edificare, debent omnes satisfacere de opere demolendo, nec sufficit vnum satisfacere: sed si plures nunciant, debet omnibus, vel vni pro omnibus satisfacere, & tunc stipulatio simpliciter concepta ad omnium interesse refertur, d. l. stipulatio. §. si.

Nunciacione preta si aditus, & accessus opere facto, eius heres tenetur praestare patientiam, ut opus destruat: non autem tenetur ipse destrueri, nec impensas in destruendo ministrare: quia illud esset peca, in quam non succedet heres, nisi l. si esset comest. l. per. & ibi gl. per. & c. eod.

Nunciatio noui operis est in rem scripta ex parte nunciantis, & ideo afficit ipsum edificum, ut demoliar, & hoc respectu transit ad singularem successorem edificantis, qui reuerat praestare patientiam tantum, ut destruat: sed non impensas destructionis, §. l. si. & ibi gl. dominus. eod.

in Nunciacione non infirmas an edificans sit dominus: sed infirmus tantum in possessione. ibi.

Nunciatio noui operis facta etiam per executorum non interumpit praescriptionem, §. l. per. & ibi gl. per. & c. emptore.

Nunciatio licet ex post facto constituitur quoniam in mala fide quoad factus: non

tamen impedit inchoari, & ideo nihil mirum si noceat quoad vlucapionem, ubi fit ab initio: secus ubi ex post facto, d. gl. per. & ibi add. marg.

Nunciatio seruientis vrbani fieri potest: sed non rutilica: §. gl. si. nunciare. & ibi add. marg. in l. in iudicio. 4. & fam. l. c. r. e. c. f.

Nunciatio personalis feruitur, ut vltimus fieri non potest, d. gl. nunciare.

Nunciatio pro opere faciendo non potest fieri: sed in opere iam facto potest fieri. gl. 1. in l. pen. de mortuo inferen.

Nunciatio noui operis fit tribus modis: scilicet per praetorem, per actum lapilli, & per simplicem nunciacionem: primis duobus retinemus possessionem, si eam habemus in vltimo: scilicet per simplicem nunciacionem: ad est tantum verbo perdimus possessionem, gl. nunciacionem, in l. ius iugentium, §. si pacificat. de pactis.

Nunciacionem praetor ad suam curam adeo reuocat, ut etiam iuste edificatum faciat destrui, gl. imperium. ibid.

Nunciatio potest fieri & de priuata, & de re publica: de re priuata potest fieri remissio, secus de publica, gl. non licet. ibid.

Nunciacionem noui operis publici si quis remiserit, non obstante sua remissione ipsemet admittitur ad agendum nunciacione operis publici, §. ibid.

Reliquum verbo, Edificium, §. 9. Interdictum, §. 30. Opus, 1. §. que §. Remissio, Satisdatio, 2. Nouum.

NYNCIATOR in prosecutione nunciacionis tenetur coram praetore parte aduersaria petente iurare (e non calumnia causa nunciare. l. de pupillo. §. qui opus. & ibi gl. praetore. de noui operis.

Nunciator procuratorio nomine conueniatur a nunciato interdictio, ne vis fiat, et dicitur sustinere partes actoris, & etiam rei: actoris, quia interdictio de noui operis nunciacione, rei, quia dominum defendit in eo opere, ne re sua vi prohibeatur, sicut in interdicto vi possideatis, idem est actor, & reus, gl. si in d. l. de pupillo. §. si.

Nunciator caute faciet, si tempore, quo nunciat, testes adducat, quantum erat factum, ut sit si postea fiat, sciatur quantum sit destructum, u. non totum, §. 1. eodem.

Nunciator debet dicere causam, quare nunciat, gl. in loca. l. si in loca. §. si vero iure.

Nunciator si recusauerit recipere satisfacionem nunciati, habet nunciator, §. 1. o remissa, sicut si satisdedit, nisi modo velit recipere, §. praetor. 2. §. 1. quis paratus. & ibi gl. debet. eod.

Nunciatoris mora in non recipiendo satisfacionem oblata potest per eum purgari, d. l. praetor. §. si aliquando.

Nunciatores, qui reos deserunt per notoria indicia, licet intra calumniam metum accusent, debent tamen assistere suis iudiciis, & quae tueri notoria, quae attulerunt interim, dum quatio de crimine habeatur, lab accusatione. §. nunciatores. & ibi add. marg. ad Turpillan.

Nunciatores portant aliquam nouam triumphalem, vel victoriam, vel aliam laetitiam publicam possunt consequi salarium, vel pretium gaudiorum ab his, quibus eam laetitiam portant, dummodo non sit magnum, & immodicum, l. r. c. publica. latet. lib. 12.

Reliquum verbo, Delator, 2.

NYNCIATVS etiam post satisfacionem non poterit edificare in publico, nisi appareat, quo iure edificet, gl. omnia. in l. de pupillo. §. si is, cui. de noui operis nunciati.

Nunciatus ne quid in loco priuato faciat, non potest edificare, nisi satisfecerit nunciatis, sed nunciatus, ne quid contra leges in loco publico faciat, sufficit quod reprimatur, l. non solum. §. si cum iure. eod.

Nunciatus quod praestet satisfacionem de opere demolendo, quod sit paratus suscipere iudicium dicendo, hodie agatur, paria sunt, si nunciator sprecuerit iudicium suscipere, l. praetor ait, 2. §. si quis paratus, & ibi gl. si glori. edificare. eodem.

Nunciatio volenti edificare post praestitam satisfacionem de demolendo, vel oblata, & non receptam, competit interdictum ex secundo capite edicti, ne prohibeatur volens edificare, d. l. praetor ait §. deinde.

Nunciatus, qui obtulit satisfacionem, efficitur possessor, cum edificare permittatur, d. l. praetor. §. hoc interdictum prohibitorium.

NYNCIATVS, cui pecunia perferenda Titio data est, tenetur ei, qui misit, ac de x pecuniam actione mandati, & etiam furti: sed Titio tenetur furti, & negotiorum gestorum: & si a Titio ad id fuit missus, tenetur condicione furti, gl. competit. in l. si pupilli. §. si quis pecuniam de negot. gest.

Nunciatus, qui literas sumptu perferendas, nec redditus, l. ex eo quod non fuerint redditae literae, is, ad quem mittebantur, damnum accepit, retinet ad id, quod intererit ei, ad quem mittebantur actione negotiorum gestorum, si ab eo missus non fuisset, si fuit missus, tenetur tunc mandati actione, d. si quis. & ibi add. marg.

Nuncio pecunia ad me perferenda data censetur data semper mei contemplatione, cum causa commodi mei pecuniam perferendam accepit, & hoc si fecit scire, secus si ignorans, d. gl. competit. ibid.

Nunciatus, qui habuit commissionem citandi aliquem, & pendente citatione iudex moriatur, potest citare sine aliquo excepto succelloris, & valet citatio, l. reuditor. 42. §. si de iudiciis.

Nunciatus potest conepere verba constituti in personam domino dicendo, tu constitutus te soluturum domino meo, & valet tale constitutum, l. & licet de constit. pecun.

Nunciatus acquirere obligationem domino directam absque alia cessatione scienda per eum domino suo. d. l. & licet. & ibi add. marg.

Nunciatus in acquirendo obligationem domino dicitur gerere vicem epistolae, organi, vel picae, & tantum ministerium dicitur praestare, d. l. & licet. & ibi gl. 1.

Nuncio suo idoneo si commodatarius tradidit rem commodatam perferendam ad commodatorem, si perit, perit periculo domini: non commodatarius: si fuisset in culpa in eligendo non idoneum nuncium, cum, qui §. si. & largotum. commodati.

Nunciatus vicem epistolae gerit, gl. 1. in l. cum mancipium, §. 1. de adilitio edicto.

Nunciatus

Nuncius si quis emit seruum nactus, ut redditoria competat, suspicatur domini scientia, vel ignorantia, non verò emittens, ibid.

2 Nuncius, vel viator in eo, ad quod missus fuit, creditur, etiam si verum non dicat, gl. viator in l. magis, §. ut tamen de magistrat. conuen.

Nuncius debet in domini personam verba concipere, l. 1. in add. marg. de actio. & obliq.

Nuncius deputatus ad recipiendam solutionem, qui habet arbitrium recipiendi quocumque tempore, & quocumque loco, potest terminum solutionis prorogare, secus si non habere arbitrium recipiendi quocumque loco, & tempore, l. qui Romae, 122. §. Callimachus. de verb. oblig.

Nuncius quis potest esse etiam in re propria, l. cum, qui. 14. §. si epistola. de furtis.

Nuncio epistola data si surrepta sit, actio furti competit ei, cuius interest epistolam non fore surreptam, id est ei, ad cuius utilitatem pertinebant ea, quae sunt scripta in epistola, ibid.

Nuncio pro epistola data perferenda sibi surrepta, competit actio furti, si ad eum spectabat custodia epistolae, aut si pro re perferenda recepit mercedem, d. 3. si epistola. & ibi add. marg.

Nuncios, vel apparitores, qui falso referunt citationes, puniuntur lege Cornelia de falsis, l. qui nomine. 2. §. & ibi add. marg. de falsis.

Nuncios publici relationi creditur, quando dicit se citasse aliquem ad domum, & non inuenisse personam, l. 1. propterandum. 21. §. & siquidem. Cod. de iudiciis.

Nuncio in causa deputatus non potest per iudicem mutari, l. 1. & ibi glo. pen. C. de sportulis.

Nuncios delinquens in officio potest puniri corporali multa, & debet ab officio reuocari, & alius subrogari loco eius, l. si. C. eodem.

Nuncium aliquem cognouimus, ut quia vult ex tali actu dominum solum obligare, vel ex forma nunciandi, ut quia verba sunt concepta in persona iurata, gl. 1. in add. in l. 4. C. quod cum eo, qui.

3 Nuncio omnis est procurator largi, sed non conuenitur, glo. pen. in l. multum. C. si quis alteri, vel sibi.

Nuncios quando strictè accipitur, est velut pica, & organum domini, & in persona domini debet concipere verba tractatus, & domino dicitur quatenus per se ipsum, non per alium, ibid.

Nuncios quando concipit verba contractus, sic, videntur illi, domino quare dicitur per se ipsum, & non per alium, verò dicitur, vendis mihi, & sic in sua persona concipit verba, valeat contractus, sed domino tenetur mandati, quasi male fecerit, ibid.

Nuncios communis habet multa nomina: nam quandoque dicitur executor, quandoque apparitor, quandoque causam preparans, quandoque Caesarianus, siue catholicianus, quandoque officialis, gl. causas, in §. his, qui causas, in auth. de iudicibus, col. 6.

Nuncios duo possunt seruire duobus iudicibus, ib.

Nuncios legales debet habere iudex, alius est in periculo electo, glo. probatos, ibidem.

Nuncios debent seruire iudici vsque ad finem causae, aliis remouentur, & multis afficiuntur: nam iudex illis vsque ad sex iocundos: sed inferior vsque ad tres: superius illis etiam corporales poenas poterit ei inferre, gl. opinio, ne ibidem.

Nuncios principis non creditur sine literis, l. prohibitum. Cod. de iure fisci, lib. 10.

Nuncio non creditur sine literis siue commissionis, nisi sit nuncius publicus iuratus, & notus, l. 1. in add. marg. C. de collat. fund. fisci, lib. 1.

4 Nuncios constituitur ad iudicem, & potest constitui etiam infamis, licet sit officium publicum, gl. per nuncium, in extraneant. ad remittendum. quomodo in lege maiestas, crimin.

Nuncios de iure civilis debet eligi persona diues, & honesta, ibid.

Nuncios constitutus debet iurare se facturum officium legaliter: tamen etiam si non iuret, potest nihilominus exercere officium, ibid.

Nuncios eligitur periculo iudicis eligentis, ib.

Nuncios quod sit electus quis, si non appareat, non est credendum ei, cum statim atque commissio fit de citando, in ipsa commissione eligatur, ib.

Nuncios non citat sine commissione, ib.

Nuncio citanti in provincia citatus credere debet: secus si citat extra provinciam, quia tunc non creditur ei sine literis, ib.

Nuncio delegati citanti non creditur sine literis, ib.

Nuncio superioris vtuntur arbitri, & iudex inferior, ib.

Nuncio referenti se citasse, & in dependentibus ab eius officio creditur, ib.

Nuncio referenti se portasse literas citationis creditur, etiam si pars neget, glo. per literas, ib.

Nuncium mittendo dicitur quis se obligari velle per se ipsum, & non per alium, & ideo potest reuocare mandatum clam: sed qui procuratorem mittit, vult obligari per alium, & non per se ipsum, & ita transfert consensum suum in procuratorem, nec valet reuocatio, nisi in noticiam deducatur, glo. finitio, in cap. 1. §. priuilegia, de pace Constantiae in vltimis feudorum.

Reliqua verbo, Apparitor, Exequutor, 1. Perferendam, Stutores, Viator, Casus, 7. Commodarius, 13. Commodatus, 8. Debitor, 14. Filius, 63.

NUNDINAE decennio non vnto amittuntur, gl. 1. in l. 1. C. de nundinis.

Nundinarum tempore negotiatores, & alij ad nundinas currentes non possunt ibi ex antea gesto conueniri, d. l. 1.

Nundinas facere in suis possessionibus impetrans non vnto per decennium amittit vsum earum, l. 1. ff. de nundinis.

Reliqua verbo, Fides, Promissio, 2.

NUPPTIA non videtur, quae virum pari non potest, gl. nubilis, in l. hanc condicio, de condicio, & demort.

Reliqua verbo, Puella, Tutor, 1. §. 6. Rapiens.

1 NUPPTIAE sunt conuentio maris, & feminae, conuentum omnis vitae, diuini & humani iuris communicatio, l. 1. de ritu nuptiarum.

Nuptiae de iure civilis non possunt consistere nisi consentiant omnes: id est qui

coeunt, & hi, sub quorum potestate sunt, de iure autem canonico contrahentium tantum consensus est necessarius, qui etiam contra parentum voluntatem contrahere possunt, l. 1. & ibi add. marg. eod.

Nuptias consentire non possunt furiosi, nec ab hostibus duo capri, gl. 1. ibid.

Nuptiae contrahi possunt, ut solo auctore inter nepotem ex filio mortuo, vel furioso, & nepotem ex altero filio in potestate, l. 3. & ibi gl. 1.

Nuptiae imperfectae contrahuntur propter defectum aetatis adueniente legitima aetate periciuntur, l. 4. eod.

Nuptiae contrahi non possunt inter me, & sponfam patris mei: quamquam nuptiae proprie non dicantur, nec sponsa mea nubere patri meo potest: quamuis proprie nuptus non sit, l. si qua, 12. §. 1. eodem.

Nuptias contrahere non potest quis cum filia, cuius matrem habuit in vxorem, quae post duortium alij nuptae, & illam filiam suscepit, l. si qua, 12. §. 1. de ritu nuptiarum.

Nuptias contrahere potest quis cum filia adoptiua sororis, quia eius filia non est cognata eius, ibid.

Nuptias contrahere potest quis cum sorore patris adoptiui, si non fuit nata eodem patre, d. l. si qua, §. 1.

Nuptias contrahere cum liberto potest patrona, si tamen ignobilis sit ea, vt ei honeste sint nuptae liberto: quia si non esset ignobilis, posset accusari, l. si patro: na, & ibi glo. 1. eod.

in Nuptiis contrahendis obseruantur etiam cognationes seruorum, & ideo manumissus matrem suam, vel sororis filiam ducere non potest, l. adoptiuus, eodem.

Nuptias contrahere non potest pater naturalis cum filia vulgo quaesita, ib.

in Nuptiis contrahendis obseruantur etiam seruorum affinitates: veluti illam quae in contrahendo patris mei fuit, non possum, quasi noxeam ducere, nec pater illam, quae in contrahendo nobis coniuncta fuit, ibid.

Nuptias abstinere potius est in re dubia: id est cum dubitatur an inter eos sit co- gatio, vel affinitas, ibid.

Nuptias contrahere non possum cum matre eius, quam sponfam habui, d. l. adoptiuus, §. 1.

Nuptiae contrahuntur a filia senatoris cum libertino non valent, hodie secus est, l. oratione, 16. & ibi gl. 1. de ritu nuptiarum.

Nuptias est vltimè impedire fratemitas per adoptionem quaesita, donec manet adoptio: & ideo cum quem pater meus adoptauit, & emancipauit, potero vxorem ducere, & etiam si me emancipato illam in potestate retineat, iuribus coniungi matrimonio cum ea, per adoptionem, 17. eod.

Nuptias contrahere non potest quis cum amita, matertera, nec cum amita magna, nec matertera magna, quamuis amita magna, & matertera magna in quarto gradu sint, & etiam per adoptionem nobis coniunctae sint, ib.

Nuptiae si fuerint contrahae, & postea diuoluitur a coniugibus cum consensu parentum, postea inter eadem personas renouari non possunt, nisi volentibus parentibus, l. nuptiae, 18. eod.

Nuptias contrahere licet omnibus ingenuis cum libertinis: sed senatoribus, & eorum liberis non licet habere libertinas vxores: sed hodie corrigitur hoc, l. lege Poppia, 23. & 101. gl. 1. eod.

Nuptias de facto si contraxit senator cum libertina, quamuis illa interim vxor non sit, tamen is cum habuerit post dignitatem amissam, illa incipit esse vxor, l. si quis, 17. eod.

Nuptias contrahere non potest patronus cum liberta inuita, nec cum concubina inuita, l. inuitam, 18. in add. eod.

Nuptiae simulatae nullius sunt momenti, l. simulatae, 40. eod.

Nuptias contrahere potest senator cum libertina cum indulgentia principis, l. si senatori, 31. eod.

Nuptiae contrahi possunt inter priuignos, etiam si fratrem communem ex nouo parentum matrimonio susceptum habeant, l. generali, 34. §. inter priuignos, eodem.

Nuptiae in feminis accelerari debent: non autem retardari propter periculum fornicationis, gl. sufficit, in l. oratione, 16. & l. si quis, 38. in add. marg. eodem.

Nuptias contrahere non potest quis cum sororis proneptem, quoniam parentis loco est ei, l. sororis, 39. eod.

Nuptias incestas contrahere dicitur ille, qui contrahit matrimonium cum illis personis, cum quibus contrahi prohibetur moribus, vel legibus, ib.

Nuptias contrahere non potest quis cum filia priuigna, l. Aristo, 40. eod.

in Nuptiis contrahendis non solum quod liceat de iure stricto considerandum est, sed etiam quid honestum sit de aequitate, l. semper, 42. eod.

Nuptiae nefariae dicuntur inter ascendentes, & etiam quandoque dicuntur incestae, gl. 1. in l. incestae, §. 2. de ritu nuptiarum.

Nuptiae incestae neque dorem habent, & ideo omne, quod perceptum est etiam nomine fructuum, aufertur, & fisco addicitur, d. l. incestae, in add. marg.

Nuptiae incestae dicuntur inter collaterales: inutiles autem dicuntur inter omnes, ibidem.

Nuptiae consistere non possunt inter eas personas, quae in numero parentum, libellorum sunt, siue proximi, siue vterioris gradus sint vsque ad infinitum, adeo quod si Adam hodie viveret, nullam posset accipere, l. nuptiae, 53. & ibi gl. 1. eodem.

Nuptiae vt non consistant inter cognatos, nihil interest, cognatio descendat ex iustis nuptiis, an non: nam & vulgo quaesitam sororem non potest quis vxorem ducere, l. & nihil, §. 4. eod.

Nuptias contrahere non potest quis cum ea, quem adoptauit in filiam, vel nepotem, etiam si emancipauerit eam, l. quinquem, §. 5. eod.

Nuptias contrahere non potest quis cum patris adoptiui matre, aut matertera, aut nepte ex filio, si in eius familia sit, secus si sit emancipatus, ib.

Nuptiae prohibitis prohibentur sponsalia: quod tamen non prohibentur, veluti vidua infra annum luctus non potest duci: peccat tamen desponsari, & idem in his, qui officiis funguntur in provincia, & in minore 14. ann. quae potest esse sponsa non tamen nupta, l. si quis, §. 6. §. quamuis, & ibi glo. plenius, eodem.

OBL

pellatione hominis, si transferit tatum tempus, intra quod commodé fieri potuit, & non fecit, l. si infamam, §. de verb. oblig.

Obligantes pure intelliguntur in dubio obligari viriliter, ac viriliter stipulari, nisi aliud actum sit, l. eos, §. cum in tabulis de duobus reis.

Obligans bona sua alicui intelligitur obligare non solum bona mobilia, & immobilia, sed & minorum corpora, quae ab alio mutuo accipit, l. deferre, §. si in add. marg. de iure fisci.

Obliganti, qui ex voluntate necessitatem sibi imponit, non est subueniendum, gl. si in l. si cur, §. C. de actio. & oblig.

Obligans quis bona omnia intelligitur obligare praesentia, & futura: secus verò vendens, vel donans, ant legans omnia bona sua, quia tunc non comprehendit futura, l. si & ibi gl. i. C. quae res pignori obligat.

Reliqua verbo, Debitor, 77. 78. Seruus, 45. 46. Stellionatus.

Obligatio in genere, nu. i. v. quae ad nu. 8.

quoad naturam, vel ortum obligationis, nu. 8.

quoad obligationem naturalem, civilem, praetoriam, & iurisdictionem, nu. 9. v. quae ad 14.

quoad obligationem contractam re, verbis, vel consensu, & ex contractu, nu. 14. 15. 16.

quoad obligationem putam, conditionalem, & in diem, nu. 17. 18.

quoad obligationem principalem, & fideiussoriam, & accessoriam, nu. 19.

quoad obligationem generis, & alternatiuam, nu. 20. 21.

quoad obligationem generalem, & personalem, & transitoriam, nu. 22. 23.

quoad obligationem nominationem, 24.

quoad obligationem diuindam, & indiuiduam, & facti, & rem dari, vel rem restituere, 25. 26. 27.

quoad obligationem ex maleficio, & ex delicto, nu. 28.

quoad obligationem tollendam, & extinguendam, nu. 29. 30. & 31.

Obligatio non est mater actionis: nam si esset mater, posita matre, poneretur filia: quia sunt correlatae: quod falsum est: quia quandoque datur obligatio sine actione: veluti quando tutor incipit administrare, nascitur obligatio. tamen non oritur actio nisi finita tutela, gl. in add. in rub. Inst. de obligatio.

Obligatio est iuris vinculum, quod necessitate alteriusque alicuius rei soluenda secundum nostrae ciuitatis iura intelligi de obligatione civilis, & naturalis simul, in princ. & ibi gl. i. Inst. eod.

Obligatio est mater actionis, gl. iustitia, in l. i. de iustitia, & iure.

Obligations sunt iuris: contractus vero iuris magis facti, quam iuris, gl. obligations, in l. i. de rerum diuisi.

Obligatio, actio, & contractus diuersa sunt, gl. i. ad med. in l. i. de edendo, & gl. obligations, in l. i. de hoc iure de luit. & iure.

Obligatio, quae potest fieri per legem, potest fieri per pactum, gl. si in l. non impossibile de pactis.

Obligatio, quae inter dominum, & procuratorem consistit, solent, paria actionem mandati, licet, §. C. obligatio de procuratoribus.

per Obligationem frequentem iudiciali non videtur recessum ab obligatione praecedente valida, nec ei videtur derogatum, l. certi conditio, §. quoniam, si certum petatur.

Obligatio tacita plerumque inducitur a legem, intelligitur in contractu praeter id, quod agitur a contrahentibus, l. si quis, l. 1. §. si & ibi add. marg. commod. vel.

Obligatio, quae ex mora procedit, potestior est, & efficacior illa, quae ex culpa procedit, gl. dolo, & ibi add. marg. in l. si §. i. ad leg. Rhodiam de iacta.

Obligationis natura solo cursu temporis non mutatur, gl. habendum, in l. 4. §. sed an, quod cum eo qui in aliena.

Obligaciones datur in eisdem persona de eadem ex re debet possunt concurrere, l. non est nouum de actio. empti.

Obligatio rei alienae non contrahitur, etiam si illa res debitoris sit effecta, si ereditur sciens fuit, l. i. & ibi gl. recepta de pignoris.

in Obligatione bonorum contrahenda non requiritur verborum solennitas, neque scriptura: quod enim pacto sit, l. 4. de pignoris.

per Obligationem ex causa transactionis videtur tacite actum, vt res veniat in obligationem primariam, si transactioni non stetur, l. si in quibus caus. pignus.

Obligatio rei, quae tempore obligationis non erat obligans, nec ei debita, etiam si postea efficiatur sua, non confirmatur, gl. apparuit, in l. 3. §. i. qui priores.

in Obligatione partium, vel fructuum futurorum requiritur, quod res principalis est ancilla, vel fundi sunt in bonis debitoris tempore obligationis, l. p. rior, §. pen. eod. iur.

Obligaciones tot sunt, quor res in obligationem deductae, licet vnicum instrumentum comprehendat vniuersas res, l. cum plures, 71. & ibi add. marg. de euctio.

Obligatio ad aliquod officium: veluti ad tutelam potest conferri in voluntatem eius, qui gratiatur, l. tutor, 13. & ibi gl. i. de testam. tutela.

in Obligatione quando est vnum, & aliud in solutione ante sententiam interrogatur debitor, quid velit dare, & si responderit de fundo, qui est in obligatione, condemnabitur in eorals in eo, quod est in solutione, l. si seruus legatus, 108. §. si & ibi gl. si de leg. i.

in Obligatione quando est aliud: puta res quaedam: sed in facultate soluendi sit aliud ex dispositione legis: puta ultimatio, post condemnationem praetitionis rei potest solui ultimatio, l. Titius 73. & ibi gl. si de auro, & argento.

Obligaciones plures quando sunt praetere eundem rei contractae vna solutione tolluntur, gl. remissiones, in l. de pupillo 4. si in pluribus de noui operis nunci.

Obligatio per liberam personam regulariter non potest alteri accipi: fallit in praetoris stipulationibus, vbi citra actionem acquiritur, gl. si in l. damni, 18. §. si de damno infecto.

in Obligatione quando est vnum, & aliud in solutione, illud solui potest peti, quod est in obligatione: sed in alternatiua obligatione vtrumque potest peti, l. miles, 64. de re iudic.

Obligatio in dubio facta sicut potest condici: ita contra agentem potest opponi exceptio, l. si de doli mala exceptione.

Obligatiorem aliquam acquirere alij non possum ex meo actu, nisi intercessit meae: & tunc non agit illi, sed ego ad intercessit meum, & hoc si mihi stipulor, vt illi

des, secus si mihi stipulor, vt alicui extraneo des: quia tunc nulla est talis stipulatio, 7 gl. i. & ibi add. marg. in l. quaecumque de actio. & oblig.

Obligaciones, quae non consistunt propriis viribus: veluti de homicidio faciundo, vel furto, & impossibiles, & sic reprobatae, neque iudicis officio, nec praetoris imperio, neque legis potestate confirmantur: alioquin si non sunt reprobatae, confirmantur officio iudicis, item praetoris imperio, item legis potestate, l. obligaciones, quae, 26. & ibi gl. si eodem.

Obligaciones naturae est, quod non regatur tempore, & sit impossibile, vt eo regatur, & ideo non curamus de tempore, gl. i. in l. obligationum ferre, 43. §. i. eodem.

de Obligatione contrahenda vbi agitur, si non valet, quod ago, vt ago, non valet etiam, vt valeat potest, nisi expresse actum sit, vt valeat, quocumque modo valeat potest, l. i. §. si quis ita, & ibi gl. sed nec naturaliter de verb. oblig.

inter Obligationem, & liberationem datur medium: scilicet cessatio obligationis ad tempus: & sic aliud est liberatio, aliud cessatio obligationis ad tempus, gl. datur in l. 1. & hanc eod.

Obligatio, quae sui natura est perpetua, non finitur tempore ipso iure, etiam ex partium conuentione: ope exceptionis, l. cum qui ita, §. §. qui ita stipulatur de verb. oblig.

Obligatio suapte natura perpetua non potest limitari, vt post tempus ipso iure finitur, d. i. qui ita stipulatur, & ibi add. marg.

Obligaciones quando adiectur vel res, vel persona, si non valet obligatio in ea, nec valet etiam solutio, l. si duo rei, 118. eod.

Obligatio quando non consistit in vno ex duobus, qui se tanquam duo rei obligauerunt, alter in solidum tenetur, aliis in virilem, l. si verbi de duobus reis.

Obligatio, quae re contrahitur, quemlibet pro parte adstringit, vbi creditor cuiuslibet in solidum fidem sit sequutus, quod etiam habet effectum in mutuo, §. i. r. in add. marg. in l. eandem eod.

Obligaciones duae parae potentia inuicem non tollunt: sed magis potentes sunt minus potens, l. si reus eod.

Obligaciones quando sunt parae, & vnus alteri succeditur, l. rem, vbi dicitur, si alteri reus, utraque remanet: sed si sunt impares, vt reus sit alteri, & alteri reus, utraque remanet principalis, & tollitur accessoria, l. i. ibid.

Obligatio quandoque est in pendenti, l. si de iudicis, 17. §. p. de fideiussoribus.

Obligatio communis duobus, quando sunt socii, efficit, vt quod duobus solutum est, vni solum videatur, l. qui hominem, 14. §. i. de solutio.

Obligatio incerta de certis ad certificationem redegitur per mortem reliquorum, vno extraneo, l. qui decem, 72. §. Stichum in add. marg. eod.

Obligaciones quando sunt dispares, soluens etiam ex intervallo potest petere, vt sibi actiones cedantur, l. Stichum, 95. §. i. mandato eod.

Obligatio, & acceptilatio quando hoc agitur, potest porrigi ad obligaciones omnes, etiam quae ignorantur, si hoc agatur, l. vno, 18. §. eius rei de acceptilatio.

Obligaciones tot sunt, quor summa, gl. si in l. i. C. de iudicis.

Obligaciones origo potius, quam titulus actionis considerari debet, l. 3. C. ad Macedon.

Obligaciones origo non fidei titulus posterioris obligationis attendi debet, quando titulus posterioris obligationis non dependet a causa originalis obligationis, gl. si in add. ibid.

Obligaciones origo, & non titulus posterioris obligationis attendi debet quando titulus posterioris obligationis pendet a causa originalis obligationis, ib.

Obligaciones alienam suscipere in se potest tribus modis, vel mandando, vel si decubendo, vel constituto, gl. i. in l. i. C. ad Vel.

Obligatio pignoris non videtur repetita in sequenti promissione, vel stipulatione vltimum, l. 4. C. de vltis.

Obligatio pignoris, quae fuit orta ex praecedentibus, censetur repetita in sequentibus, nisi in sequentibus promittatur vltim: quo casu odio vltimum, non censetur repetita obligatio pignoris in vltimis, gl. pe. ibid.

Obligatio indubitata dicitur, quando aduersarius non negat: dubia autem dicitur per negationem aduersarii, gl. pro indubitata, in l. pen. C. mandati.

Obligatio est vltro, citroque regulariter in emptione, & venditione, fallit in vno calu, gl. contrarias in l. i. C. si seruus exero.

Obligatio non impedit transactionem dominij: sed transactio dominij praecedens impedit obligationem, l. si quidem, 13. C. de donatio inter viros.

Obligatio bonorum tacita etiam fici non impedit liberationem datam seruo a debitor, nisi in fraudem sit data, l. 2. C. de seruo pignori dati.

Obligatio etiam expresse generalis bonorum, quae habet, & habebimus est, non impedit seruum manumitti: impedit tamen specialis obligatio eundem serui, l. 3. C. eod.

Obligaciones alterius sub stipulatione si quis suscipiat, & is, pro quo stipulationem suscipit, non soluit, nec eum contra iurisdictionem implere solvere cogit, l. si parer, C. de nouatio.

Obligaciones causa recepta in vno ex correis extendit radices in omnes, l. pen. C. de duobus reis.

Obligatio, per quam impeditur cultura, non valet, gl. vendi in l. quendam modum. C. de agricolis, & censu lib. 11.

Obligatio ad antidota sicut contrahitur inter extraneos, cum alter alterum dono afficiat inter matrem, & filium contrahitur, vt mutua ad remunerationem contrahatur obligatio. auct. de non eligendo secundum nubes in princip. in add. mar. col. 1.

Obligaciones vitia impetionalitas, §. si in auct. vt cum de appella. cognoscol. 8.

Obligatio vitiosa veritate temporis non firmatur, l. ius emphyteoticum & ibi gl. si C. de fundis patrimon. lib. 11.

Obligatio est mater actionis naturae, gl. i. & ibi add. marg. in rub. Inst. de luit. & iure.

Obligatio contrario pacto elisa potest nouo pacto iuari, in princ. Inst. de replicatio.

Obligatio natura potest efficere, vt fiat alicuius id, quod nullius esse potest, l. quod nullius, 143. de regul. iur.

Obligaciones, vel adstrictiones maximas super rebus exiguis homines non de-

OBL

Reliqua verbo, Naturalis.

in obli-

in Obligatione, quæ consensu contrahitur, non requiritur verborum solemnitas, l. 1. de pignor.

Obligaciones contrahuntur aut consensu, aut rebus, aut consensu, aut literis, l. 1. §. 1. & ibi gl. consensu, de actio. & oblig.

Obligatio contrahitur re: veluti mutui datione, d. 1.

Obligatio contrahitur verbis: & responsione, cum quid dari, scribere nobis stipulamur, d. 1. §. 1. verbis.

Obligaciones consensu sunt in emptio, venditionibus, locationibus, conductio- nib. & mandatis, l. 1. eod. & in princ. Inst. de oblig. quæ ex consen.

Obligaciones consensu contrahuntur dicuntur ideo: quia in illis neque verborum, ne- que scripturæ qualitas desideratur: sed sufficit eos, qui negotia gerunt, consen- tire simul, & præsentiter, unde inter abentes quoque talia negotia contra- huntur, veluti per epistolam, vel nuncium, d. 1. §. 1. d. princ.

Obligatio non contrahitur consensu, quando quis dicit se velle rem suam ven- dere ei, qui est abens, quo audit ille, qui est abens, dicit se velle, gl. consenti- re, ibid.

Obligacionem contrahi posse inter abentes quando lex dicit, intelligitur per e- pistolam, vel per nuncium, dicit, l. 2. de act. & oblig.

Obligatio verbis contrahi non dicitur ideo, quod non exigitur consensu, sed quia non sufficit solus consensus: in his, quæ consensu contrahuntur, sufficit, nec exigitur verborum solemnitas, ibid.

Obligacionem natura descendunt ex contractu, vel quasi non consistit in eo, & aliquid facti nostrum, sed vel aliquis obligetur nobis ad dandum aliquid, vel faciendum, vel præstandum, l. 1. §. 1. & ibi gl. 1. eod.

ex Obligatione descendente ex contractu, vel quasi inita cum Ecclesia transfer- tur dominium specialiter iure, d. gl. 1.

Obligatio oritur ex stipulatione, quando inter contrahentes id actum est, d. l. 3. §. fin.

Obligatio non oritur ex stipulatione facta per iocum: puta causa de monstrandi, & intellectus, scilicet quo modo verborum obligatio concipitur, ibid.

Obligatio ex contractu non tantum refertur etiam verbis, & consensu consistit, l. 4. de actio. & oblig.

Obligaciones sunt etiam nudo consensu: id est nudo pacto expressis, quamvis verbis solemnibus, id exprimi possit: sed & nudo solo: id est in illis verbis heri possunt, l. obligamus, §. 1. in fin. & ibi gl. pe. eod.

Obligatio non sunt ex contractu, aut ex quasi contractu: aut ex maleficio, aut ex quasi maleficio, s. sequens. Inst. de oblig.

Obligaciones ex contractu sunt quatuor species: aut enim contrahuntur re, aut verbis, aut literis, aut consensu §. fi. Inst. eod.

Obligatio nascitur ex contractu §. fi. ibid.

Obligatio ex mutuo contrahitur re in princ. Inst. quib. modis re contrahitur.

Obligatio omnis est contracta, vel quasi in ipso reo principali est transitoria ad heredes, §. fideiussor. Inst. de fideiussor.

Obligatio hinc inde contrahitur solo consensu in emptio, locationibus, conductio- nib. & mandatis etiam inter abentes mediante nuncio, vel epi- stola in princ. Inst. de oblig. quæ ex consen.

Obligaciones omnes, quæ oriuntur ex quasi contractibus, sunt penitus de iure ci- vilis, gl. 1. ad in rub. Inst. de oblig. quæ ex consen.

Obligatio literis debet fieri per verba futuri temporis tantum: vt scribo me da- turum tibi decem ex causa mutui, §. glof. debere, in princ. Inst. de literarum oblig.

Obligatio literarum potest tolli per contrariam scripturam, glof. scriptura, ibidem.

ex Obligatione literarum statim oritur civilis actio: sed naturalis post biennium, §. gl. obligetur, & ibi add. ibid.

ex Obligatione literarum ante biennium oritur solum obligatio civilis, & non naturalis: & civilis sola non habet effectum exigendi, gl. 1. & ibi add. in princ. Inst. de oblig.

Obligatio literarum est sola scriptura non obligat: sed est necessaria ratio in- tellectus obligandi: non autem per iocum, aut causam doctrinæ dicendo o- bligatur, gl. religionem, in l. generaliter, C. de non numera.

Obligatio literis per verba præteriti temporis tantum non contrahitur: sicut nec stipulatio: per verba tamen futuri temporis recte potest contrahi, gl. 2. in l. in contrahibus, 4. C. eod.

Obligatio literarum contrahitur non figura sola literarum, nec sola ratione sine literis: sed figura literarum simul, & oratione, l. non figura, 37. & ibi gl. 1. de act. & oblig.

O B L I G A T I O sicut est condicionalis: ita & solutio creditoris potest fieri condi- tionalis, gl. 1. in l. omnia, 7. ff. certum petatur.

in Obligatione condicionali ante conditionem nulla actio nascitur: sed in obli- gatione in diem ante diem mero iure nata est actio: sed obstat ei exceptio, gl. non potero, in l. certi conditio, eod.

in Obligatione quacumque pura statim dies obligationis cedit: at modicum tē- pus: scilicet decem dierum, qui continentur dantur ad solvendum, non adhi- ciuntur obligationi: sed conceduntur solutioni formalis gratia, gl. modico, in l. promissor, 10. §. 1. de contr. pecun.

in Obligatione pura datur tempus ad solvendum arbitrio iudicis: sed in consti- tuto lex limitatur tempus decem dierum statui, ibid.

Obligatio condicionalis si purificetur non retrotrahitur, si fuerit conditio pote- stativa: scilicet si fuerit casualis, potior, qui potiores in pignor.

Obligatio sub hac conditione non si velam ego promissor, nulla est: & ideo non te- neor ego, nec heres meus, l. sub hac conditione, 7. de actio. & oblig.

in Obligatione, apponitur aut dies, aut conditio, aut modus, aut accessio, l. obli- gationum, fere, 43. eod.

in Obligationibus, quandoque apponitur dies, vt ex die incipiat obligatio: veluti calendis Martiis dare spondes: & eius natura est vt ante diem exigi non pos- sit: quandoque apponitur dies, ita vt obligatio in diem conferatur: veluti vi- que ad calendis dari spondes: & potest non teneri, ibid.

Obligaciones ad tempus constitui non possunt: ita vt post tempus desinant tene- ri ipso iure: recte tamen possunt constitui, vt per exceptionem desinant teneri

post tempus, l. obligationum, 43. §. 1. & ibi gl. placet, eod.

Obligatio quando habet diem, & conditionem, si implementum conditionis pe- det ex facto promissoris, etiam post conditionem purificatam debet expecta- ri dies: scilicet si non pendeat ex facto promissoris, l. in illa stipulatione, 8. & ibi add. marg. & l. hoc iure, 9. de verborum oblig.

Obligaciones condicionalis effectus transit ad heredes promissoris: idem econtra transit obligatio actiue ex parte stipulatoris ad heredes stipulatoris, l. si quis Titius, 17. & ibi gl. 1. eod.

in Obligationibus omnibus in quibus dies non apponitur, præsentis die debetur, l. in omnibus de regulis iuris.

in Obligatione quando apponitur dies certa: veluti hinc ad pascha: tunc cessit sta- tim dies: sed non veniens quando apponitur dies incerta: vt post partum Are- thuse, vel fructus fundi, vel operam incertam ad liberto: & tunc non cessit, nec venit dies, antequam fructus, vel partus nascatur, vel opere indicantur, gl. 1. ibid. cm.

in Obligatione condicionali nec cessit, nec venit dies ante euentum conditionis, nisi quando est certum eam extitutam, vt promittis, si digito cælum non terti- geris, ibid.

ex Obligatione puta statim oritur actio, & obligatio, nisi ratione loci sit in die: quia tunc inspecta verborum conceptione est pura: sed inspecta mente, & sententia contrahentium est in diem, §. omnis, & ibi gl. 1. & ibi add. Inst. de verb. sig.

ex Obligatione pura ratione rei, quæ adhuc non est in rerum natura, non nascitur statim actio, vel obligatio: quia cum sit incertum an fructus nascantur, vel nō, dies, quæ tacite inest, habetur pro conditione, d. gl. 1. & ibi add.

Obligatio pura, vel condicionalis paria sunt, si ex utroque iuri conditio, glof. sed & hoc, §. sed & hoc præsent, in anth. de sancti. episcopis, col. 9.

Reliqua verbo, Conditionalis, Fideiussor, 13. Dicit, 7.

O B L I G A T I O fideiussoris in pendenti est sub conditione potest esse, l. non 19 quemadmodum, 35. & ibi gl. 1. de iudiciis.

Obligatio fideiussoris potest concipi in futurum: vt quia adhuc neque purè ne- que in diem, neque sub conditione debetur, ibid.

Obligatio rei principalis, & etiam fideiussoris, quantum ad rem vna est: quia vna solutio utraque tollit: sed quoad formam diueria: in qua siue obli- gatione re contracta, vel verbis, vel cuiuscunque generis alii accedat fideiussor, ipse tamen verbis, & nō aliter obligatur, l. 1. §. verbis, & ibi gl. sed aut proprio, & ibi add. marg. de actio. & oblig.

in Obligatione principali si compar electio debitoris, non potest in fideiussoria dari electio fideiussoris, l. si Stichum, 19. de fideiussor.

inter Obligationem principalis, & fideiussoris quando est diuersitas conditionis, inspicitur quæ præcedit, l. si a reo, 71. §. 1. eod.

Obligacione principali sublata accessoria non remanet, gl. & non puto, in l. 3. §. sed utrum, de minorib.

Obligatio principalis ex mutuo quando non contrahitur, neque contrahitur ac- cessoria pignorum, l. eius, qui in provincia, vers. quare si certum petatur.

Obligatio principalis, & accessoria quoties concurrunt in eadem personam extin- guitur accessoria: quia pro se ipso delinere non potest, l. 3. & ibi gl. extincta, de separatio.

Obligatiōi quandoque fit accessio personæ: vt quando mihi, aut Titio stipulor: quandoque reit vt quando mihi decem, aut Titio hominem stipulor: & tunc soluto Titio non fit liberatio ipso iure: sed per exceptionem, l. obligationum ferè, 43. §. accessio, & ibi gl. soluto, de actio. & oblig.

Obligatio principalis extinguitur accessoria si in eadem persona concurrant: se- cus tamen est in duob. obligationibus, paris potentie, l. generaliter, §. de fidei- ussoris.

Obligaciones duæ principales si resident in vna, & eadem persona actiue, per lit- tis contestationem vna electa, altera tollitur: fecus quando duæ obligationes principales resident in eadem persona passiuè, l. si reus, 6. & ibi gl. si. & add. marg. eod.

Obligatio accessoria nulla est deficiente principali: fallit in pupillo & similibus qui naturaliter tantum teneantur: quia tunc fideiussor accedit eis, gl. 1. in l. fi- deiussor, 17. eod.

in Obligatione accessoria non potest esse plus, quam in principali, gl. potest, in l. qui res suas, 98. §. mihi decem, de solutio.

Obligatio principalis, quæ succedit accessorie per confusionem, extinguitur ac- cessoriam: fecus si succedat in alia æque principali, l. si duo rei, 9. eod.

Obligatio fideiussoria non nouat principalem, l. si ita fuero, de nouatio.

Reliqua verbo, Fideiussor, Fideiussor, 13. §. 19. vsque 32. in Pendenti.

O B L I G A T I O generis, & alternatiua æquiparantur in soluendo: quia quilibet potest soluere quod vult: item quia neuter teneatur præcise ad aliquam speciem: sed in repetendo non æquiparantur: quia in alternatiua solvens vnum non re- petit: fecus in obligatione generis, l. cum is, qui, 12. §. fi. & ibi gl. quia hominem, & gl. fi. de conditione indicit.

in Obligatione alternatiua si soluitur pars in diuersis rebus, non inducitur libe- ratio etiam in diuersis heredibus, l. si non forem, §. pen. & ibi gl. fi. de conditio- ne indicit.

in Obligatione generis solvens vnam speciem certam putans se ad eam teneri, potest illam etiam quæ indebit solutam repetere, & aliam, quam veller, soluere, d. §. fi. & ibi gl. quia, & gl. fi.

in Obligatione generis subalterni electio est debitoris: sed in obligatione cate- rarum specierum non cadit electio, l. pe. §. si de actio. empt.

in Obligatione generis non possum petere certum hominem: quando electio est debitoris promittentis: fecus quando est creditoris stipulantis, gl. opponitur, in l. vnus, §. si stipulatur, de pactis.

in Obligatione generis quando creditoris est electio, si paciscatur de non peten- do Stichum, potest eligere omnem alium hominem excepto Stichum, ibid.

in Obligatione generis si creditor accepto rulerit Stichum: obligatio in totum sublata est per acceptationem: fecus tamen est, si pactum intercessit de non petendo Stichum: quia alius potest peti, ibid.

in Obligatione alternatiua mortuo vno, vel pacto de non petendo facto non te- netur

netur in alperio, licet stipulator habeat electionem: secus tamen est in obligatione generis. ibid.

Obligatio generis continet singulos quoad solutionem, ut quilibet possit solui: non tamen continet singulos quoad obligationem: non enim singuli sunt obligati, neque sunt in obligatione, gl. fi. in l. cum incertus, 13. de leg. 1.

in Obligatione vel fuit obligatio hominis, vel alicuius rei in genere nulla res est certa, nullusque homo certus, ac determinatus: sed bene determinandus per solutionem, gl. homines, in l. Marcus, 68 §. si duob. deleg. 2.

21 Obligatio generis, & obligatio alternativa aequiparantur, l. 1. §. & harum, de ver. obligat.

in Obligatione hominis in genere, vel alternativa sicut principalis debitor solvendo partem, etiam creditore volente, non liberatur: ita nec eius heres, dict. l. 1. §. ex his, & ibi gl. postulat.

in Obligatione hominis in genere, vel alternativa quando coheres solvit pro parte coheredis, solvens succurrit per actionem familiae erciscundae, d. §. ex his.

in Obligatione generis, vel alternativa per sententiam absolutam, vel acceptationem potest unus ex heredibus promissoris liberari pro parte sua: & aliorum partes remaneant in obligatione, & solutione, & id quod dictum est in heredibus promissoris, habet locum etiam in eius fideiussoribus, d. l. 1. §. si tamen, & ibi gl. 1. & gl. acceptolatum.

Obligatio plurium servorum in genere ante electionem inter heredes stipulatoris diuiditur numero: sed post electionem pro hereditariis portionibus, l. si centum, 117. cod.

in Obligatione alternativa solutio unus, vel acceptatio, vel pactum tollit obligationem totam, l. si unus, §. sed si stipulator, de pactis.

in Obligatione alternativa vnus petitio tollit obligationem, si sit facta animo novandi, absolute sequuta per sententiam, gl. petitione, ibid.

in Obligatione alternativa acceptatio vnus tollit totam obligationem quando acceptatio facta sub conditione: & res non exstat tempore conditionis, & ita acceptatio in illa re fuit nulla, & remansit altera, gl. summoerui, ibidem.

in Obligatione generis si fiat pactum de certa specie non petenda, perimit obligationem tantum in illa specie, non in aliis: scilicet est in debito alternatio, d. §. sed si stipulatorum.

in Obligationibus annuis alternatiue conceptis licitum est debenti variare singulis annis, l. si fertilis, §. si de actio. empti.

Reliqua verbo, Alternativa, 3. 4. 5. Debitor, 32. 87.

22 OBLIGATIO generalis potestur ad bona praesentia, & futura, l. 1. & ibi gl. recepta, de pignor.

in Obligatione generali rerum, quas habet, habiturusve est, non continentur ea, quae quis in specie verifimiliter non erit obligatus, l. obligatione, 8. cod.

Obligatio generalis omnium bonorum non continetur suppellex: id est domesticum patrimonium, nec vestis ipsius debitoris, nec mancipia, quae in eo vlti habet, vt verifimile, & certum sit, quod in specie non esset obligatus, ibid.

Obligatio generalis omnium bonorum non continentur quae in vltimam quodiam habentur & ideo pro his non competit seruiana, l. vel quae, 7. cod.

Obligatio generalis omnium bonorum facta a defuncto non potestur ad bona heredis, cum illa nunquam fuerint reatoris, nisi defunctus illa obligauerit, & heres eius hereditatem adiunxit, l. Paulus, 29. & ibi add. marg. cod.

Obligatio generalis venietur, qui obligationem contrahit, d. l. Paulus, §. final.

in Obligatione generali venit etiam pecunia quocumque modo quaesita, l. pen. §. si, cod.

Obligatio generalis per illa verba fieri solet, quae habet, & habebimus est: & ideo operatur etiam si illa verba non exprimentur: sed simpliciter omnia bona obligauerit, l. si quis obligatum, 6. in addit. marg. qui sine manu in ditione ad libera.

in Obligatione generali mercium veniunt tantum praesentes, non futurae, nisi exprimitur expressis, l. qui Romae, 12. 2. 6. Callimachus, ibi, & quae de verb. oblig.

in Obligatione generali non venit quod nemo sanus mentis specialiter obligaret, l. 1. C. quae res pignori.

in Obligatione generali non veniunt quae restitutioni subiecta sunt in conditionis euentum, gl. restitutione, in §. 1. in auth. de restitutione, & ea quae parit, col. 4.

23 Obligatio personalis non potest acquiri per liberam personam, l. 1. C. per quas personas nobis acqui.

Obligatio personalis comitatur, & sequitur omnem heredem, gl. 1. in l. 4. C. pro socio.

Obligatio personalis comitatur, & sequitur fundum, gl. quod est difficile, in l. sed & si lege, 28. §. si quis re. de petione heredit.

Obligatio soli personalis actioni conuenit, l. 3. in add. marg. de peculio.

Obligatio conditio non debet immutari ex persona heredum, l. 2. §. ex his, & ibi gl. postulat de verb. obl. l. 1. C. de lutione pignorum, & gl. 2. in l. 2. C. de his, quib. vt indignis.

Obligatio transit in solidum ad singulos heredes quando defunctus tenebatur omni respectu ad indiuiduum, d. §. ex his, verif. & ideo.

Obligatio conditio licet non mutetur ex persona heredum mulieris: tamen condemnatio moderatur vt altera sit persona mulieris cum suo privilegio contra maritum, & aliter heredit. eius, gl. immutatur, ibid.

Obligatio conditio mutatur ex persona heredum in his, quae diuidua sunt, l. 4. §. Cato, in fide verb. oblig.

Obligatio de sui natura quando est transitoria ad heredem, instantia regum capta transit ad heredem tuum, etiam lite incipiente, & per aduersarium tuum non contestata, l. si eum hominem, 13. in add. marg. de fideiussor.

Obligatio, quae non est transitoria ad heredem, non transit ad eum, nisi instantia capta, & lite contestata, ibid.

Obligatioes tam ex contractu, quam ex vltima voluntate possunt ab heredibus incipere actiue, remota antiquorum regula his contraria, l. 1. C. vt actiones

ab heredibus, & contra.

Obligationem incipere debere inter contrahentes ex eorum facto antiquis vt debatur: & ideo ex stipulatione post mortem concepta obligatio non incipit: bar ex pacto contrahentium inter ipsos: vnde ab heredibus non incipit, antequam die tamen sic, d. l. 1. & ibi gl. 3. C. cod.

Reliqua verbo, Personalis, Debitor, 77. 78. Obligam.

OBLIGATIO praecedens non videtur nouari per secundam stipulationem continentem in duplo plusquam prima, l. si diuortio, 1. de verb. oblig.

Obligatio praecedens quascunque fuerit, potest nouari per sequentem ciuilem, & naturalem, vel per naturalem tantum, l. 1. de nouatio.

Obligatio praecedens quascunque fuerit, potest nouari per sequentem ciuilem tantum, gl. ciuilem, ibid.

Obligatio, quae est in diem, potest nouari pariter: & tunc potest agi etiam statim, & antequam dies veniat, l. in diem, & ibi gl. 1. cod.

Obligatio pura potest nouari stipulatione in diem, sed non potest agi ex stipulatione, antequam dies venerit, ibid.

Obligatio in diem, vel pura potest statim nouari: sed conditionalis obligatio non vocatur, antequam conditio extiterit, l. si Stichus, 8. §. 1. cod.

Obligatio in diem quamvis pure nouetur per sequentem: non tamen potest statim, & ante diem peti, quando in sequenti obligatione nulla fuit deducta quantitas: sed fit etiam ita, quod ex prima obligatione debes, promittis quia tunc intelligitur repetita: scilicet quando fuit expressa quantitas: veluti centum, quae mihi debes, promittis: & tunc non intelligitur repetita prioris obligationis: & potest statim peti, reprobat, gl. Stichus, add. marg. ibid.

Obligatio in diem nouatur per puram, & per in diem: & contra pura per puram, & per in diem, si est actum, d. §. 1. & ibi gl. conditio.

ex Obligatione immixtae notatio actus obligationis efficacia, §. praeerea, l. ult. quib. modis tollitur obligatio.

Obligatio secunda est penitus nulla, non nouatur prima, ibid.

Obligatio secunda conditionalis ita demum nouatur primam, si conditio extiterit: alioquin si defecerit, durat prior obligatio, ibid.

Obligatio tollitur etiam nouatione, ibid.

Obligatio fortis, & poene ex poenali stipulatione diuiditur per legem xij. tab. l. 2. heredes, 26. §. idem iuris, familiae erciscundae.

Obligatio aequi est diuidua, non indiuidua, gl. 1. in l. 3. de conditione ob turpem.

in Obligatione diuidua natura: sed indiuidua, & illi si sint plures promissoris heredes, quilibet tenetur pro parte: sed pars praestatio liberationis non praestabit, l. 1. §. ex his, de verborum oblig.

in Obligatione indiuidua omnino heredes promissoris tenentur in solidum, & heredes stipulatoris in solidum competat actio, ibid.

Obligatio ad interese, & sic ad pecuniam est diuidua: & sic contra quemlibet ex heredibus promissoris agi debet pro parte hereditaria, l. stipulationes non diuiduntur, 71. cod.

Obligatio specierum diuiditur per quotas, obligatio vero generis, vel quantum, ita diuiditur numero, l. cum Stichus, 29. de solutio.

in Obligatione facti post moram succedit obligatio, & actio ad interese, l. si si quis in ius vocatus, l. si vius fructus, 6. de viusu leg.

in Obligationibus facti qui non fuerint impediti iusto impedimento, merito iure incide in penam, licet inuenietur ex exceptionibus, l. 1. §. si quis cautio.

in Obligatione ad aliquid faciendum post moram subsequitur obligatio ad id, quod interest, quod & ipsam in petitionem venit, l. quod si heredes, 54. & ibi add. marg. de viusu leg.

Obligatio quando committitur propter non factum ab initio, & certum est non posse fieri ex post facto, statim agitur ad totale interese, vt in contractibus bonae fidei, l. si in lege, §. si domus locata.

in Obligationibus faciendi post moram succedit obligatio ad interese, & illud est in condemnationem, si quis ab alio, 13. §. 1. & ibi gl. si de re iudicat.

in Obligatione faciendi post moram inter esse est in obligatione ita, quod recta via potest agi ad interese, & in libello peti, reprobat, l. si, & reprobat, gl. si mari, in l. cum stipulator, fin. 11. §. si de verb. obl.

in Obligationibus facti indiuidui vno ex heredibus promissoris contrafaciente tenentur omnes pro hereditaria portione: sed quod alij soluant, reputantur contrafacientes, l. 2. & item in facto, de verb. oblig.

in Obligationibus facti indiuidui si vni ex heredibus stipulatoris contractus fiat, pro parte tantum sua committitur stipulatio ad interese: sed quoad partem committitur quod omnes in solidum merito iuramentum alij non impeditur agentes repelluntur per exceptionem docti, ibid.

in Obligationibus faciendi quando contra sit per vnum ex heredibus promissoris, quo modo personalis stipulatio committitur, distinguitur, an obligatio faciendi sit indiuidua, & tunc contra omnes heredes pro hereditaria portione committitur in obligatione faciendi indiuidua pro parte contrafacientis, & tunc modo: sed in obligationibus dandi non adhibetur haec distinctio, l. quid, vel indiuidui, §. 1. 4. §. Cato, & ibi gl. iolum, cod.

in Obligatione venit interese, ubi factum promittitur, l. quoties quis, 81. & ibi gl. contineri, cod.

Obligatio facti indiuidui potest conferri in personam vnus heredis: quia illa non diuiditur, gl. in iure, in fin. l. cum qui ita, §. 5. §. 1. cod.

in Obligatione facti negatiui expressio vnus heredis non impedit stipulationem committi contra omnes heredes ex contra facione heredis nominati: non tamen committitur ex contra facione aliorum heredum non nominatorum, l. Iulianus, 31. reprobat, gl. 1. & add. marg. ibi de verb. obl.

Obligatio facti negatiua per se vni non fieri transit ad heredem, etiam si heredis non sit facta mentio in promissione, gl. capit. in l. si sic stipulatus, 13. §. cod.

in Obligatione facti potest accedere fideiussor, si principalis esset obligatus, l. si quis pro eo, 77. de fideiussor.

Obligationibus facti licet potest moram ad id, quod interest, succedat obligatio tamen secus est in muneribus publicis, in quibus praestitum cogitur ad factum, l. illud, in add. marg. C. de excusat. munerum, lib. 10.

in Obligatione rem dari, vel reddi etiam post moram debet agi ad rem, licet

licet executio, & condemnatio fiat in æstimatione: sed in obligatione rem restitui potest, & ad æstimationem, l. p. & ibi add. mag. de condictione causa data.

in Obligatione rem restitui donec res extat, præcisè agitur ad ipsam rem, si non extat, ad interesse, l. in re futura, 8. de conditione furti, & dd. in l. stipulationes non diuiduntur, de verb. oblig.

in Obligatione rem restitui etiam re perempta, ipsa res, & eius æstimatio est in obligatione, & sic potest peti ipsa res, & eius æstimatione: sed in obligatione rem dari, re perempta, æstimatio tantum est in solutione: sed ipsa res est in peritione, vel obligatione, & sic præcisè re etiam perempta agi debet ad ipsam rem: sed in condemnatione, vel solutione venit æstimatio, ¶ reprob. gl. æstimationis, in d. l. in re futura, & ibi add. & dd. l. stipulationes.

in Obligatione rem restitui, re perempta, succedit obligatio ad interesse, quod est contra furem, quanti res plurimi fuerit: & habetur ratio fructuum, d. l. in re futura.

in Obligationibus rem restitui in contrahib. bonæ fidei heres tenetur ultra hereditariam portionem, quantum res restituendæ facultatem habet, l. 3. §. heres. commodat.

in Obligatione primitiua, quæ ad restitutionem contrahitur, quilibet tenetur pro parte, quia insoluium ad eos peruenire non potest: sed in oblig. secundaria, quæ contrahitur ratione doli, vel culpæ, quilibet tenetur insoluium, & si alter consequens præstitit, liberabit alterum, l. vi. de iur. & ibi cod.

in Obligatione rem tradi potest mortui succedere obligatio ad interesse, vel possit in petitionem deduci, l. 1. de actio. empti.

Obligatio, quæ tenetur venditor ad rem, patim habet naturam obligationis dandici quia tenetur dare, si est dominus: habet etiam naturam obligationis faciendici quia si est dominus, sufficit nuda traditio, l. exempto. cod.

Obligatio, quæ tenetur emptor ad pretium, est obligatio dandi: quia tenetur numerum facere venditoris, ibid.

in Obligatione rem talem esse, vel non esse, succedit obligatio ad interesse, veluti obligationi rem tradi, vel obligationi fundum præstari: sed obligatio re dari perinde non habetur: quia præcisè cogitur ad dandum, l. si ita, 3. & ibi gl. horum, & ibi add. marg. de iur. & ibi cod.

in Obligatione rem restitui fidei deuenit ad æstimationem si non extante, ita re non apparente, l. i. si constante, 1. §. p. & ibi gl. p. reuoc. fol. mat. tri.

in Obligatione rem restitui re perempta ipsa res condicuntur, & sic durat obligatio ad rei restitutionem, l. inter stipulantes, 3. §. p. & ibi gl. Stichum, de verb. obligatio.

in Obligatione dandi adiectio vnus heredum superuacua est: quia vnus heres nominatus non potest obligari ultra portionem suam hereditariam, cum ultra eam non repræsentat personam defuncti, & reputatur extraneus: extraneus autem neminem potest obligare, gloss. 1. in add. marg. in l. Iulianus, 13. codem.

in Obligationibus ad dandum non succedit obligatio eius, quod interest, licet secus est in obligationibus ad faciendum: unde h. re rem potest petere, quod estimationem pollicetur, l. consequi, & ibi add. marg. in §. si res aliena. Inst. de legat.

Reliqua verbo, Factum, 7. resque 10. Diuidua, Indiuia, Stipulatio, §. 60. 61. sique 65. & 66. Depositarius, 10.

OBLIGATIO ex maleficio ipso iure per pactum tollitur, & etiam dissimulatione, l. si vnus, §. pactus ne petere, & ibi gl. in iurium, de pactis. Obligationes ex delictis, & ex contrahibus participant quoad ius fori foritendum, gl. ibi debet in l. heres absens, 1. de iudiciis.

ex obligatione descendente ex maleficio transferretur dominium, gloss. in l. 3. de actio. & oblig.

Obligationes nascuntur ex maleficiis: veluti ex furto, ex rapina, ex iniuria, quæ omnia vnus generis sunt: nam hæc tantum ex re consiliuntur est ex ipso maleficio, l. 1. cod.

Obligatio nascitur ex maleficio: veluti ex damno, nisi per imperitiam, damnum fiat, d. l. 4. §. ex damno.

Obligationes, quæ ex maleficio nascuntur, non sunt de iure gentium, ¶ reprob. gl. penæ, & ibi add. in 1. ius autem gentium. Inst. de iure naturali.

Obligationes, quæ ex quasi maleficio nascuntur, non sunt de iure gentium: sed de ciuilibus: quia in his contingebat, aliquem obligari ex facto alieno, quod ius gentium non considerat, ibid.

Obligatio ex furto manifesto, item ex rapina, & vbicumque prator aliquam obligationem inducit, pratoria est, gl. constituitur in 1. Inst. de obligatio.

Obligationes ex maleficio comprehenduntur sub illis, quæ veniunt ex consensu, ¶ gl. consensu in add. ibi in princ. Inst. de fideiussoribus.

Obligatio, quæ est ex maleficio, vel quasi, solutione eius, quod debetur, tollitur: quod verum est quoad penam parti applicandam, secus in applicanda fisco, gl. 2. & ibi add. in princ. Inst. quibus modis tollitur obligatio.

Obligationes quædam ex maleficio etiam nudo consensu tolluntur ipso iure, vt vt furti, iniuriarum, & similes: quod intelligi quoad præiudicium partis, non sufficit, vel resp. gl. 1. & ibi add. in §. si Inst. cod.

Obligatio omnis ex maleficio, vel quasi nascitur ex reid est ex maleficio: veluti ex furto, rapina, damno, aut iniuriarum, in princ. Inst. de obligationibus, quæ ex delicto.

OBLIGATIO omnis naturalis tollitur per pactum ipso iure, gl. tolluntur in l. si tibi, §. quædam, de pactis.

Obligationes, quæ nascuntur ex contrahib. solo consensu tolluntur ipso iure per pactum nudum, ibid.

Obligatio ciuilibis tollitur per restitutionem: sed non naturalis, qui accedere potest fideiussoribus: retributo tamen tenetur fideiussor, gl. 2. in l. in causis, 13. de minor.

Obligatio omnis, quæ recipit rationem per singulos annos, potest tolli, ex quo competere cepit, gloss. fin. in l. i. vssus fructus, 12. quibus mod. vssus fruct.

Obligatio naturalis non perit per additionem coactæ factam à creditore he-

rede, l. debitor, §. ad Trebell.

Obligationis vinculum eodem modo soluitur, quo queri solet, l. quamuis, 46. de acqui. possess. l. an iuridici, §. acceptum, & ibi gl. ipsa, de accepti.

Obligatio ciuilibis, & naturalis simul: siue naturalis tantum, siue ciuilibis tantum tollitur solutione eius, quod debetur, gl. 2. in princ. Inst. quibus modis tollitur oblig.

Obligatio non contrahitur super re à communi commercio exempta, & contracta extinguuntur, nec reuoluit impedimento cessante, l. inter stipulantes, 8. §. sacram, de verb. obligat.

Obligatio semel extincta propter aliquam causam annullantem non reuoluit, licet tale impedimentum cesset, dict. §. sacram.

Obligatio non extinguuntur: sed effectum reassumit, quando nauis animo restituendi dissoluta, & ex eisdem tabulis refecta est, ibid.

Obligatio extinguuntur, nec reuoluit, quando domus vsque ad aream dissoluta, etiam ea intentione, vt ex eadem materia reficiatur: quia diuersa censetur, ibidem.

Obligatio extinguuntur, si in eum casum inciderit, à quo incipere non potest: saltem hoc quandoque, l. pen. §. si de verb. oblig.

Obligatio confusione extinguuntur tantum pro hereditaria parte, l. Lucius Titius, 1. §. de filiis suis.

Obligatio principalis quando tollitur, ipso iure tolluntur etiam obligationes accessoriae: puta fideiussorum hypothecæ, & pignorum, l. in omnib. 44. de solutio.

Obligatio quælibet dissoluitur eodem modo, quo ligatur: vt si verbis facta sit obligatio, dissoluitur verbis: si re, etiam rei solutione dissoluitur, si consensu, runc, & dissensu dissoluitur, l. prout quique, §. de solutio, l. nisi tam naturalis, 3. §. de regul. iuris, §. si Inst. quibus modis tollitur oblig.

Obligatio potest dissolui aliis modis, quam his, quibus contracta est: puta compensatione, confusione, & similib. gloss. 2. in d. l. prout quique, de solutio.

Obligatio dissoluitur verba bis, cum acceptum sit promissori à creditore, ibid.

Obligationem extinguuntur aliud est, & aliud est obligatio, neminem cessante, l. si res suas, 38. §. aream, cod.

Obligatio semel extincta, nunquam reuoluit, ibi. l. cum ea cat. l. 9. C. de remissione pignori.

Obligatio verborum resoluatur aut naturaliter, aut ciuilibiter: naturaliter, veluti solutione, aut cum res in stipulationem deducta desit esse in rebus humanis sine culpa promissoris: ciuilibiter tamen resoluatur vel acceptatione, vel cum in eandem personam ius stipulantis, promittentis, quæ iure successionis deuenit, l. p. de solutio.

Obligatio non potest tolli verbis, quæ non verbis contracta est: eodem enim iure vnusquodque dissoluitur, quo ligatur est, l. an iuridici, 8. §. acceptum, & ibi gl. & ipsa, de acceptatione.

Obligatio non solum stipulatione contracta, sed etiam iureiurando contracta potest tolli per acceptationem, l. & per iurandum, 13. & ibi add. marg. eodem.

Obligationem per vim factam lex rescindit, l. qui exco, ad leg. Iul. de vi publi.

Obligatio potest tolli partim solutione, partim pacto de non petendo, l. creditoris, C. de pactis.

Obligatio omnis tollitur solutione eius, quod debetur, gl. solutio in auth. contra, C. de non numerata.

Obligatio literarum potest tolli per contrariam scripturam: veluti scribo illum mihi non debere, vel non scripsi, gl. 4. in l. generaliter, 13. C. cod.

Obligatio quandoque simul oritur, & extinguitur: vt in acceptatione, & in donatione ferri facta à marito vxori, vt eam manumitteret, gl. 1. in l. maritus, 12. C. de donatio. inter vi.

Obligatio quandoque non tollitur solutione, §. si verò caverit, & ibi gl. solutionibus in auth. vt hi, qui obligatas se habere, col. 6.

Obligatio omnis tam rei principalis, quam fideiussoris tollitur solutione eius, quod debetur: vel si solutus aliud pro alio contentente creditore: neque interest qui soluat, an debitor, an alius pro eo, in princip. Inst. quibus modis tollitur oblig.

Obligatio ciuilibis contracta tollitur per acceptationem: aliz autem possunt in stipulationem deduci per Aquilianam stipulationem, & demum per acceptationem in totum, vel pro parte tolli cuiuscumque forme, vel materia licet, l. item per acceptationem. Inst. cod.

Obligationes iurigenium, & aliz ciuiles præter verborum obligationem, licet non possint tolli iure acceptationis: tamen possunt tolli iure pacti, etiam acceptatione facta, gl. cetera, ibid.

Obligatio tam ciuilibis, quam naturalis tollitur ipso iure, vt nulla reliqua maneat per xij. modos: scilicet per solutionem, per acceptationem, per novationem voluntariam, per novationem necessariam, & per sententiam, & litis contestationem: vt si alius meo nomine subeat pro me iudicium animo nouandi, vel liberandici: item per compensationem, per delegationem, per confusione debiti, per obligationem, configurationem, & depositum, & etiam ipso iure, & per interitum speciei, item maleficio suo mora non præcedente, vt per l. si quis in tantum, vel per edictum Dni Marcianum quandoque nudo consensu, item nudo pacto, vt in maleficiis, gl. si fin. Inst. cod.

Obligatio tantum ciuilibis quandoque tollitur, & remanet naturalis, vt per sententiam: quandoque remanet ciuilibis, & tollitur naturalis, vt per pactum, & per chirographi traditionem, & iurandum, ipsa etiam ciuilibis sic videtur, vt non habeat vigorem, ibid. & gloss. final. in §. item si in iudicio, Inst. de exceptio.

Obligatio licet tollatur acceptatione: non tamen tollitur vi acceptationis obligatio pignoris, l. solutam, 49. §. si, de solutio.

Reliqua verbo, Sententia, 9.

OBLIGATIO vs vt quis deat ad aliquid, requiritur, quod sit obligatus ex contractu, vel quævis maleficio, vel quasi, l. 1. §. si pars heredit. perat.

Obligatus dicitur non potest quis ad id quod non habet, nec habuit, nec promissit, nec ex suo delicto, vel facto reatur, ibid.

Obligatus quis rem dare ad eam condemnari debet præcisè, nec iuratur in iurem,

nisi actio sit arbitraria, vel bonae fidei, glof. condemnandus. in l. qui restituere, 67. de rei vind.

Obligatus ad pecuniam rei occasione, atque respectu dimittendo eandem rem, vel litem contestata liberatur, & ab observatione iudicij absoluitur: quod fallit in obligato ex contractu societatis, in emphiteota, vassallo, vel feudatario, l. cum fructuarius, 7. & ibi add. marg. de usufructu.

Obligatus ad factum licet regulariter non teneatur praecise facere: sed solus inopino inereffe liberetur fallit quando iurasset, quia iuramentum obligat praecise ad factum, glof. de eccle. & ibi add. marg. in l. si pecuniam de conditione causa data.

Obligatus ad servitutem teneatur praecise dare. l. sed & si. 22. §. 1. & gl. fi. de conditione indeb.

Obligatus sine causa in totum, vel in partem, liberationem condicit in totum, vel pro parte, l. 1. de conditione sine causa.

Obligatus ex constitutione solvere, non liberatur dando fideiussorem, vel pignora, l. promissor, 10. §. fi. de constit. pecun.

Obligata bona habentes sunt melioris conditionis, quam non habentes: & non habentes non concurrunt cum habentibus. l. procuratoris, §. meritis, in add. mar. de tributaria.

Obligatus si non potest actione directa conueniri, potest conueniri vtili, l. si remunerandi, §. 1. in add. marg. mandati.

Obligatus ad insolitos casus non teneatur ad solitos: nec obligatus ad solitos casus, teneatur ad insolitos, gl. fi. in l. fistulas, 7. §. fi. de contrahen. emptione.

Obligato seruo non intelligitur peculium obligatum tunc, vel postea quaesitum, & ideo per creditorem non potest vendi, l. 1. §. 1. de pignori.

Obligato fundo fructus a bonae fidei emptore postea percepti non veniunt in obligationem, d. l. 1. §. cum praedium.

Obligato fundo & fructus etiam obligantur, quamvis nihil sit dictum de illis gl. conuenit, ibid.

Obligatam rem possidens bona fide decennio praescribit etiam contra hypothecariam, gl. nec viciatione, & gl. nunquam, ibid.

Obligato fundo eius fructus bonae fidei emptor percipiens non teneatur restituere creditori ducta, vel vili pignoratitia, siue extenct, siue consumpti sint, quia nunquam fuerunt in dominio debitoris: teneatur tamen iudicis officio extenct restituere, si debitoris fuerunt, gl. vili, & gl. consumpti, ibid.

Obligato grege pignori, & quae postea nascuntur, cessant obligata, imo & prioribus capitibus decedentibus, si totus grex fuerit renouatus, ille totus cessat pignori obligatus, l. grege, 14. de pignori.

Obligatus praestare operas certo tempore, si fuerit impeditus eo tempore, in alio tempore non teneatur, l. si non lotem, §. libertus, & ibi glof. de conditi. indeb.

Obligatus res potest quis alteri obligare sine periculo criminis stellionatus, si ceruicem secundum creditorem, quod etiam alij prius obligauerunt pro decem, & in id, quod excedit, sit obligata, & si a primo creditore sit liberata, in solidum erit obligata, l. & quae non dunt, l. 1. §. fi. de pignori.

Obligata res pluribus diuersis momentis, cuiuslibet censetur obligata in solidum pro suo debito, sed si eodem momento, cuiuslibet pro parte videtur obligata, nisi aliud actum sit, l. si fundus, 16. §. de duo, cod.

Obligata res si fuerit duobus non sub eadem conceptione verborum, sed sub diuersis, cuiuslibet in solidum obligatur, & primus praefertur, gl. dicendum, ibid.

Obligata domus si fuerit exusta, quod postea a bonae fidei emptore aere adificata est, venit in obligationem, & creditor habet hypothecariam: bonae fidei emptor non aliter cogitur creditori adificium restituere, quam si sumptus in extruccionem erogauit, quatenus pretiosior res facta sit, receperit, cuius fuisse malae fidei emptor, l. Paulus, 19. §. domus, & ibi gl. quatenus, cod.

Obligata si fuerit res simul duobus, sub conditione, quae simul extitit, ambo concurrunt in pignores, si fuerit diuersis temporibus, obligata duobus, l. idem, quod, §. fi. & ibi gl. & Tiro, & add. marg. qui potiores in pign.

Obligata res si alteri obligetur de voluntate creditoris, quoad illam prior hypotheca inuultis est: quoad alios inspicitur quod actum est. l. creditori, 12. §. fi. eodem.

Obligatus simpliciter ad promittendum non teneatur ad satisfaciendum, l. si dictus, §. de iusticio.

Obligatus ad quantitatem respectu certae speciei, offerendo speciem non auditur, nisi conferuat partem alteram indemnem, l. emptori, 67. cod.

Obligatus ad factum praecise teneatur ad illud, si id actum, glof. cogenda, & ibi add. marg. in l. hereditatem, 28. de donatio.

Obligatus dicitur, qui exceptione se tueri non potest: sed qui potest exceptione se tueri, non dicitur obligatus, l. vel obligatum, 20. §. pe. de liberali causa.

Obligatum non esse, & exceptionem habere paria sunt. d. §. pen. & ibi add. marg.

Obligatus alieno nomine vocatur fideiussor largissime acceptus etiam pro expromissore, quando liberatur reus, l. §. verbis, de actio. & obligat.

Obligatus ex die, etiam ante diem teneatur, licet non cum effectu: sed obligatus ad diem, etiam postea teneatur, licet sine effectu: sed antequam veniat dies, teneatur cum effectu: quod verum est, cum plures praestationes erant faciendae vsque ad diem: veluti diurnum, vel mensurum aliquid: quia tunc promissor teneatur efficere vsque ad diem: sed post diem non teneatur, cum obiter exceptio: sed ubi vna praestatio facienda est, ut promittitur dare decem vsque ad talem diem, teneatur, sed non efficere: sed post diem efficere, gl. placet, & ibi add. marg. in l. obligationum feret, 43. §. 1. de verb. oblig.

contra obligatum ad faciendum domum, vel fideiussorem eius, non potest agi antequam transierit tantum tempus, in quo potuerit domus adificari, l. si ita stipulatus, 14. cod.

Obligatus facere domum, & sic ad indiuiduum, in nihilo liberatur partem domus faciens, & sic nec liberatur pro illa parte domus, quam fecit, l. & ideo, 15. & ibi gl. 1. cod.

Obligatus facere domum, & sic ad indiuiduum si fecit partem: deinde illa combusta sit incendio, datur ei integrum tempus rursus ad adificandum, iuxta quod possit adificari, d. l. & ideo, 15. & ibi gl. 1. & add. marg.

Obligatus ad bonam fidem potest obligari ex stipulatione, non solum ubi sit no. tunc fecerit, non ubi sit potum, vel conuentio, glof. 1. in l. qui bis, 18. codem.

per Obligatum in euentum conditionis si stat, quominus condicio eueniat, perinde teneatur illi, si condicio euenisset, in executione, §. 1. fi. cod.

Obligatus sub conditione propter defectum conditionis non liberatur: sed eximitur, si non incidit in obligationem, l. decem stipulatus, 11. §. 6. cod.

Obligatus facere ad certam terminum non potest ante lapsum totum terminum, sed eodem, in quo, l. am, 4. cod.

Obligatus esse non potest quis apud eundem pro se ipso, l. heres, 22. §. quod si stipulator vel fideiussor.

Obligatus non potest si quis dissimulata obligatione per calliditatem distraxerit aut, vel obligatus, & ibi gl. permutauerit, aut in solum dederit, teneatur crimine stellionatus, l. & ibi gl. permutauerit de crimine stellionatus.

Obligatus obsequi alicui imperatori, si impetrat a principe regimen provinciae, vel cingulum militiae, vel dignitatis, aut aliquod munus incompetens, l. si quis, 13. C. de officio rectoris provinciae.

Obligatus solvere eam alio fide pro parte, siue in solidum sit obligatus, soluendo solidum pro parte correi repeti a correo, l. si in rem, 12. Cod. si certum petatur.

Obligatus solvere in solidum, pecuniam acceptam in rem communem si soluerit, socium liberat non officio gestions: sed natura obligationis: sed & tunc habet locum actio eam negotiorum gestorum, gl. ibid.

Obligatus res transiunt cum suo onere, gl. fi. in l. si quis, 8. §. in illo, C. de secund. nuptis.

Obligatus, & adstrictus artifex operibus publicis si connubium contrahat cum ancilla, ipse, & vxor, & liberi prius conditioni, & labori restitui debent, l. si, & ibi gl. 1. C. de seruis fugitiuis.

Obligatus ad factum, praecise non debet condemnari ad factum, gl. 3. in l. nec patroni, 6. C. de operibus libertorum.

Obligatus ad factum, praestando pecuniam pro estimatione liberatur, ibid.

Obligatus mihi non est res empti ex pecunia mea, nisi mutuaui em, potest pecuniam cum pacto, vtili esse mihi obligata, l. licet, & ibi gl. fi. C. qui potiores in pignore.

Obligatus debitor in genere, potest quomodo in pecuniam veli solueret, quia debitor generis habet ipse electionem, vnde autem, l. si de actio.

Reliqua verbo, Assignatus, Seruus, 11. §. 1. 16. Debitur, a.

per Obligatoria multa conceduntur, quae directio non conceduntur, vel sunt, gl. 1. in l. 3. de petitione heredit. gl. diuturni, in add. in §. ex non scripto, Inst. de iure natural.

Reliqua verbo, Diuitis.

Oblatio sola non inducit possessionis amissionem, nec sola temporis longinquitas, sed inducit possessionis amissionem immediate ex oblatione fiat, gl. 1. & ibi add. marg. in l. si, quod, 5. §. de acqui. possit.

Oblatio ex longa absentia praesumitur provenire, gl. vel longo, in l. factum, 17. eodem.

Oblatio inducit per longum tempus: id est quantum iudici videbitur, non x. vel xx. annorum spatio, ibid.

Oblatio tradere non debet quis id, quod se, gl. scire, in l. qui fundum, 7. §. seruus, pro emptore.

Oblatio non inducit tempus x. annorum, & oblatione amittitur possessio, gl. propter absentiam, in §. quod autem, Inst. de viciupio.

Oblatio aduenit propter longitudinem temporis, gl. oblitus, in §. illud quoque, in auct. de triente, & semelle, col. 3.

Reliqua verbo, Memoria.

Oblatio est falsis probatio, vel integritas speciei incautam ad ea, quae sunt, munus cogitantem fallere, gl. obreptum, in add. marg. in l. res tutores, 56. §. fi. de aduoc. tutorum.

Oblatio ad magistram dicitur quis, cum per falsam integritatis, aut doctrinae speciem ad magistratum allumitur, ibid.

Oblatio est per mendacium aliquid impetrare, gl. obreptum, in l. de rebus eorum, qui sub tutela.

Oblatio est petere aliquid, ut procurator dicens habere mandatum, cum non habere, l. item si fundum, in l. autem, §. item si de nego. gestis.

Oblatio est, & ambigua pactum contra profertem, qui apertis dicere potuit, interpretatur in emptione, & venditione: sed focus est in iudicis: quia tunc secundum intentionem profertem interpretatur, l. Labco, 21. & ibi gl. 1. & l. si in emptione, & ibi gl. 1. de contrahen. emptione.

Oblatio, & ambigua oratio contra venditorem interpretatur, l. cum in lege, 33. eodem.

Oblatio pactum contra profertem interpretari debet, gl. fi. & ibi add. mar. in l. in lege, 32. locati.

Oblatio promissionibus, & in aliis quod minimum est sequitur: fallit in constitutione dotis propter eius privilegium, gl. fi. in l. nuptia, §. de iure dotum.

Oblatio mortis in l. 1. de donatio, l. semper in obliuio, §. de i. iuris.

Oblatio locutio fidei libertatis pro liberate est interpretanda, l. si peculium, 10. §. si fideus de manumiss. testam. l. in obliuio, §. 40. de reg. iuris.

in Oblatio res melius est fauore repetitioni, quam aduenit lucro, l. non debet, 41. de regul. iuris.

in Oblatio inspicit locum quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet, l. in obliuio, 11. cod.

in Oblatio semper est interpretatio facienda, ut nulli sit capta, & onerosa, l. quod, 1. §. 1. in add. marg. cod.

Oblatio omni modo vitia stipulationem: sed si potest interpretari, sit interpretatio pro promissore, l. quicquid adtingenda, §. 9. de verb. obligat.

Reliqua verbo, Ambigua, §. Incertitudo, Legatum, 89. Oratio, Passio, Respondere, Sermo, Iudex, 6. Verbum, 2.

Oblatio contractum quis non teneatur quando per aliam partem sibi non obliuio.

obferuatur. l. cum propolis. 1. C. de pæctis.
OBSERVIVM dicitur inter patrum, & liberum pietas inter patrem, & filium religio erga Deum, beneficium vocatur generaliter, atque propriè, gl. 1. in l. 1. C. de neg. gestis. & gl. 1. in l. offitio, 5. C. de gl. gemina. in add. marg. in l. cum quis de libero homine exhib.
Obsequium quod liberus debet præstare patrono, consistit in alendo eum, & affuendo, & in similib. gl. 2. in l. 4. C. de obsequiis.
Obsequium quod non expedit, ubi non exigitur, non propere penditur, l. in filiis, 3. C. de decurionibus. lib. 10.
Reliqua verbo, Pietas.
OBSTES testamentum facere non possunt, gl. vel in hostium, in §. rursus. Inst. de actio.
Obstides dati hostib. à populo Romano testari non possunt, nisi à principe, & non ab alio expressè, vel tacite permittatur, gl. 1. in l. obides. de testam.
Obstides dati Romanis ab hostib. pro captivis, vel pro pace componenda, vel iam facta pace tenenda testari non possunt, nisi à principe expressè, vel tacite permittatur, d. l. obides & ibi gl. 1. & 3.
Obstides dati ab via ciuitate alteri etiam sine concessione principis possunt testari, gl. d. in add. marg. ibid.
Obstides dominum bonorum relictorum domi perdunt, ut ipsi capti, & bona quaerita ab eis in obidat sunt fisci, & ideo testari prohibentur, d. gloss. ibidem.
Obstidum bona quaerita in obstidat, & etiam antea quaerita, quae secum portarunt in obidat, post eorum mortem ad fiscum pertinent, & ideo testari non possunt, d. l. Diuus. 3. & ibi gl. de iure fisci.
Obstides d. imperatores pro aliquo pacto seruando si erant iuris doctores, & vsum togæ ab imperatore receperunt, ut togati dicerentur, & ibi tales bona propria habent, & decedentes possunt sibi aliquos heredes instituire, nec eorum bona deueniunt ad fiscum, d. gl. 1. in d. l. Diuus.
Reliqua verbo, Testari.
OBSTATIVM faculum pecuniae depositum si vult ex heredi, velit repetere, debet depositarius exhibere coram prætoris, vel honestis, & faculus debet aperiri coram auctoritate ciuitatis prætoris, vel interuentu honestarum personarum, & debet solum ei pro hereditaria parte, residuum apud eum remanendo, si vult, dum tamen obligetur ab his, coram quib. signacula erant remota, si nolit, in eade facia deponit, l. 1. §. si pecunia deponit.
OBSTATORES ferui dicuntur illi, qui custodit dominum in lecto, vel qui resonant, vel cantant domino in mensa, vel obsoniorum emptores, gl. 1. & ibi add. marg. in l. legatis. 6. de legatis. 3.
OBSTATIVM dicitur quicquid in cibo præter panem, & vinum additur, gl. 1. & ibi add. marg. in l. legatis. 6. de legatis. 3.
Reliqua verbo, Cibaria, Vitæ, Alimenta.
OBSTACVLVM quando est in medio, prius debet agi ad remotionem obstaculi, quam vterius procedatur, l. gemma. ad exhibend.
OBSTANTIBVS vide verb. Lex. 1. 4. 16.
OBSTETRIX si suis manib. dedit medicamentum, & mulier perierit, tenetur lege Aquilia: si dedit, ut ipsam mulier sibi offerret, & perierit, in factum actione tenetur, litem si oblitus, 3. ad leg. Aquil.
Obstetrices est, cui parturitæ conceditur et cura, & custodienda obstando: scilicet circumdando, quod pignori exituro obstat, id ipsum susceperat ne laras mulierib. c. iustis defuit, gl. 1. in add. marg. ibid.
Obstetrices, quae adhibentur in aspiciendo ventrem, admittunt iure iuramentum, vel d. in l. de ventre inspic. gl. in l. iurifurandi. 3. C. de test.
Obstetrices probabilius debent scire mulierem esse prægnantem, vel non, quam alie personæ, puta familiares, gl. obstetrices. in l. cum quædam, 10. §. quod dicitur. de acquir. heredit.
Obstetrices videntur medicum quoque exhibere, & ideo etiam de mercede eis constituenda cognoscit præses, l. 1. de variis, & extraord.
Obstetrici via specialis iure creditur super inspectione ventris, gl. vnius. in l. iuris iurandi. 8. C. de testib.
Reliqua verbo, Medici, Periti, Venter.
OBTEMPERANS venia dignus est, 1. liberorum, §. si de his, qui notantur.
Reliqua verbo, Obtemperans.
OBVENTIONES dicuntur parui, & magni redditus: vel redditus sunt magni errorum, sed obuentiones sunt sapientiæ, ac plerumque contingentium, gl. obuentiones, & ibi add. marg. in l. 1. §. exercitorem de exercitoria.
Reliqua verbo, Reditus.
OCCIDENS furem, cum posset apprehendere, tenetur lege Cornelia de ficiariis, quia dolo fecit, l. sed et si, ad leg. Aquil.
Occidens, vel vulnerans aliquem in publico certamine, non tenetur lege Aquilia, si gloriæ causa, & virtutis, non iniurie gratia occiderit: secus si data opera, l. qua actione. 7. §. si in collatione, & ibi gl. gloriæ causa. eod.
Occidens, vel vulnerans aliquem liberum hominem non publico certamine: sed alibi, tenetur legis Aquiliae villi actione ad omnia damna: sed non ad estimationem ipsius corporis liberi hominis, cum liber homo non recipiat estimationem, §. gl. in publico. ibid.
Occidens, vel vulnerans etiam in publico certamine cedentem: id est recedentem, ac vterius pugnare nolentem, tenetur lege Aquilia, d. l. qua actione, §. plant. & ibi gl. cedentem.
Occidens seruum alienum in adulterio deprehensum non tenetur lege Aquilia, l. qui occidit, 30. ad leg. Aquil.
Occidens seruus sciente & non prohibente domino, cum potuerit prohibere, in solidum obligat dominum, ac ipse domino occidisse videtur, l. 2. de noxalib.
Occidens seruum alienum putans esse liberum, tenetur lege Aquilia, l. scientiam 4. §. 1. ad leg. Aquil.
Occidens fratrem nocet omnib. in gradu: sed non existentib. in eodem, vel proximiori, si sequens ad Syllan. gl. l. i. in l. si quis aliquem testari.
Occidens ad debitam speciem perpetuo tenetur, ac si viueret: fallit quando ex iu-

sta causa occidit: nam tunc liberatur, l. qui seruum. 96. & ibi gl. 1. & add. marg. de verb. oblig.
Occidens quis alterius bovem tenetur lege Aquilia ad estimationem bonis quâ plurimi eo anno fuerit: sed estimatione carnis, & corti in primis est deducenda, quæ apud dominum initium in solutum pro estimatione sui remanebit, l. facienda. in add. marg. arborum furtum cessatum.
Occidens filium tenetur vereri lege Cornelia de ficiariis, & nona lege Pompeia de patriciis, & licet vtraque tenetur: non tamen potest vtraque lege puniri, nec tollitur vterque per nouam quoad originem: sed bene quoad executionem, gl. 1. in l. i. de accusatio.
Occidens hominem, aut qui hominis occidendi causam cum telo ambulauerit, tenetur leg. Cornelia de ficiariis. l. ad leg. Cornelia de ficiariis.
Occidens hominem non tenetur lege Cornelia de ficiariis, si id admisit non animo occidendi: sed vulnerauit, ut occideret, tenetur vt homicida, d. l. 1. §. Diuus.
Occidens eum, qui stuprum sibi, vel suis per vim infert, non punitur lege Cornelia de ficiariis, d. l. 1. §. si.
Occidens vxorem in adulterio deprehensam non tenetur lege Cornelia: punitur tamen leuiori pena: nam si sit ex humiliori loco in exilium in perpetuum datu: si vero sit in aliqua dignitate, ad tempus. ibid.
Occidens aliquem sponte, vel dolo deportari solet, si in honore aliquo sit positus: sed si secundo gradu sit, capite punitur: scilicet vt bestis subiciatur, l. pen. eod. dem.
Occidens patrem, matrem, auum, auiam, & sic ascendentes in infinitum, vel fratrem, sororem, patruelem, matrulem, patruum, auunculum, amicum, matrem, confobrinum, confobrinam, vxorem, generum, nutrum, socerum, vitricum, prauiguum, prauignam, patronum, vel patronam tenetur eadem pena, quæ est legis Corneliae de ficiariis, l. 1. & ibi gl. 1. & gl. pa. na. ad legem Pompeiam de patriciis.
Occidens mater filium, vel filiam, aut aus depotem, & sic in linea descendenti in infinitum punitur pena legis Pompeie de patriciis, d. l. 1. & ibi gloss. pena.
Occidens eas personas, quæ comprehenduntur ex sententia, non ex verbis legis Pompeie de patriciis, tenetur ex illa lege Pompeia, l. 3. & ibi gl. eod.
Occidens nouercam, vel ipsam tenetur ex sententia legis Pompeie de patriciis: diuisi autem ex verbis illius legis. ibid.
Occidens in venatione, & non in opere Veneris filium, qui nouercam adulterabat, in infamiam deportatur: quia eum accusare, non occidere debuit: excusatur tamen a lege Pompeia propter iulium doctorem, l. Diuus Adrianus. & ibi gl. 1. eod. dem.
Occidens propter patrem, matrem, auum, & auam, ac similes personas pena capitis: scilicet ciuitatis, aut vitio supplicio, torte in metallum, vel deportatione puniuntur, l. pena patricii, & ibi gloss. supplicio. & gloss. & auam. eod. dem.
Occidens se radio vitæ, vel impatentia alicuius doloris, vel alio simili modo habet heredem, nec eius bona fisco deueniunt, l. 3. §. si quis autem de bonis eorum, qui sibi mortem.
Occidens aliquem non potest ei succedere, nec eius heredi, l. Lucius Titius. de iure fisci.
Occidens ancillam alienam tenetur ciuilitate actione legis Aquiliae, & criminaliter lege Cornelia de ficiariis, & vna per alteram non tollitur, l. 3. Cod. de leg. Aquil.
Occidens ancillam alienam dolo tenetur ciuilitate, & criminaliter: secus si non dolo, licet Aquilia possit agi etiam pro leuissima culpa, gl. ibid.
Occidens aliquem lege permittente nullam penam meretur, l. 4. C. de adulteriis.
Occidens aliquem non legitime penam meretur, gl. 2. ibid.
Occidens aliquem si probauerit non animo occidendi perculisse, pena homicidii non tenetur: tenebitur tamen minor, l. 1. C. ad leg. Corn. de ficiariis.
Occidens potest probare per presumptiones probando amicitiam, vel asinitatem, & qualitatem occidendi, & quod non perculisset animo occidendi, gl. 1. ibidem.
Occidens vt puniatur lege Cornelia de ficiariis, requiritur voluntas: culpa tamen contrahitur etiam sine voluntate delinquendi, gl. pe. ibid.
Occidens hominem per infamiam in aliquo debet puniri, §. si. ibi.
Occidens hominem intra pacem constitutum debet subire capitalem sententiam, nisi per duellum hoc probare possit, quod vitam suam defendendo illum occiderit, c. 1. §. si quis hominem de pace tenenda.
Occidens aliquem non voluntarie: sed ex improbitate, vt occisit non punitur, gl. vitam. & ibi add. marg. d. c. 1. §. si quis alium.
Occidens aliquem ob defensionem sui corporis, vel filiorum suorum, vel vxoris, aut alterius coniunctæ personæ, vel ob tutelam rerum suarum, iure secus videtur, dummodo cum moderamine inculpate tutelæ id faciat: quod si illud moderamen excederit, punitur in eo, quod excessum est, idque iudicis arbitrio, nisi calore iracundiae impellente excederit, quo casu de excessu non punitur, d. gl. vitam. & ibi add. marg.
Occidens aggregatorem, vel alium in dubio vitæ discrimine constitutum nullam calumniam ob id factum metere debet, gl. homicidium. in l. hac codicili. §. homicidium. de pace tenen. inter sub.
Occidens aliquem pena capitis punitur, nisi occiderit non voluntate, sed casu: quia tunc erit immunis. ibid.
Occidens aliquem pena capitis punitur, & eius bona confiscantur, si non reliquerit ascendentes, vel descendentes vique ad tertium gradum, quo casu eis conceduntur, nisi in crimine læsæ maiestatis: salua tamen dote vxoris, ibidem.
Occidens seruum alienum tenetur lege Aquilia, glo. constitutione. in §. in potestate. Inst. de iure personarum.
Occidens seruum alienum, vel pecudem alicuiam tenetur domino, vel quasi domino, vel alij habenti ius in re ex primo capite legis Aquiliae ad eius estimationem: quantæ pluri fuerit in eo anno retrò: habita scilicet coniuncta æsti-

matrone in prine. & ibi gl. plurimi. Inst. de lege Aquilia.
 Occidens latronem infiduciatorem non tenetur, si alter periculum effugere non potuit. §. i. Inst. eod.
 Occidens aliquem casu non tenetur, si modo nulla culpa eius interueniat. ibidem.
 Occidens miles seruam transeuntem dum iaculis ludit, vel exercitabatur in loco: ubi solum est exercitatio, nulla culpa eius factum esse intelligitur, nisi data opera factum esset, vel in alio loco, quam qui ad exercitandum militibus destinatus esset: admissit, vel alius non miles etiam in loco destinato ad id miserit. di. §. i.
 Occidens seruam alienum heredem institutum ab aliquo, antequam is iussu domini adiret hereditatem, lege Aquilia tenetur, non solum ad æstimationem serui occisifed etiam hereditatis amittit. §. illud. Inst. eod.
 Occidens vnam ex quadrigis equorum, vel vnam ex pari mularum, lege Aquilia tenetur, non solum ad æstimationem occisifed etiam ad id, quanti depretiati sunt, qui super sunt. ibid.
 Occidens hominem teloid est quocumque, quod emittitur manu, vel cum telo causa occidendi persequens, pena legis Corneliae de sicariis puniuntur. §. item lex Cornelia. Inst. de publ. iudiciis.
 Occidens vt teneatur lege Cornelia de sicariis, necesse est, quod interueniat dolus, nec sufficit etiam lata culpa, gl. i. ibid.
 Occidens parentes, & alios affinitate coniunctos, de quib. in l. i. & l. 2. de parricidiis, vnde parricida puniuntur ex lege Pompeia de parricidiis: sed occidens personam coniunctas, in illis legibus non comprehensas, puniuntur lege Cornelia de sicariis, §. alia deinde. Inst. eod.
 Occidendi hominis causa ambulans cum telo pena capitis puniunt, gl. homicidium in l. hac edita. §. homicidium, de pace tenend. inter subditos. l. i. §. qui. 7. C. ad leg. Cor. de sicariis.
 Occidendi animo percussisse non præsumitur ille, qui cum calce solo percussit, & interfectus est, & si ipse hoc allegat, quod non percussit animo occidendi, non puniuntur, l. cum, qui ad legem Corn. de sicariis.
 Occidendi animo fecisse dicitur, qui gladium tranxit, & eo percussit, vt occideret, sed percussus clausa, aut eum cum in rixa, non dicitur animo occidendi percussisse, & minuitur eius pena, qui in rixa magis casu, quam voluitur homicidium admittit. l. i. §. Diuus. ad leg. Corn. de sicariis.
 Reliqua verbo, Homicidium, Homicidium, Incensum, Incensum, Percussus, Venofici, Affectus, Certare, Bona, §. i. Confessio, l. i. §. Filio, l. i. §. Testator, l. i. §. Seruus, l. i. §. 13. l. 14. Legatum, §. Certare, Debitum, l. i. §. Praecipuum.
 Occidens licet ob defensionem personæ suæ, vel rerum suarum, glo. i. in l. 4. ad leg. Aquil. gl. latronem, in add. in l. i. Inst. de lege Aquilia.
 Occidere, vel ambulare cum telo hominis occidendi causa paria sunt. §. item lex Cornelia. Inst. de publ. iudiciis.
 Occidere furem nocturnum quocumque modo se defendat, vt non capiatur, cui libet licet lege xij. tab. dummodo idipsum cum clamore resistit. l. 4. & ibi gl. permittit, & gl. vt tantum, & gloss. ad legem Aquil. & gl. latronem in §. i. Inst. de lege Aquilia.
 Occidere furem diurnum, si telo se defendat, cui libet licet: dum tamen cum clamore idipsum resistit, si telo se non defendat: quia tunc dimittere debet, cum possit cognoscere, & accusari, d. l. 4. & ibi gloss. vt tamen, & d. gloss. latronem.
 Occidere furem diurnum, quamuis cum rebus fugiat, non licet alicui: sed bene nocturnum, d. gl. vt non tamen.
 Occidere potest quis cum, qui ferro aggreditur, quamuis prius occidentem non percussit: ille, quia sufficit terror armorum, l. sed & si. & ibi gl. i. eod.
 Occidere potest quis furem diurnum, vel nocturnum metu mortis, nec tenetur lege Aquilia, d. l. sed & si.
 Occidere potest pater quemlibet inuentus in reb. venereis cum filia sua, & vbi cumque maritus tamen non potest occidere omnem adulterum, nec vbiq: alius puniatur occidens, gl. i. in l. qui occidit, §. eod.
 Occidere aliquem propriis suis manib. aliud est, & aliud præbere causam mortis: quia in primo casu tenetur directa Aquilia: in secundo actione in factum, l. si quis fumo, §. eod.
 Occidere licet filio patrem ad sui, vel patris defensionem, aliis occidens tenetur lege Pompeia de parricidiis, & idem patri licitum est. l. minime, §. i. & ibi glo. si de religiosis, & l. i. §. i.
 Occidere aliquem, vel infirmum sine medico negligere paria sunt, gl. pen. in l. si ab hostib. l. i. §. si. soluto matrimonio.
 Occidere banitum cui libet licet impunè, si licet per statum, & multo magis licet ibi eum vulnerare, l. in suis in add. marg. de libet. & posthum.
 Occidere aliquem, & eum compellere ad delinquendum, ex quo delicto sequatur mors, paria sunt, quid ergo. §. de legat. 1.
 Occidere potest pater, vel maritus impunè eum, quem inuenit cum filia, vel vxore, gl. merentem. ibid.
 Occidere potest quis aliquem pro defensione rerum suarum, nisi res sint viles, & non magni momenti: nam pro huiusmodi rei defensione, & custodia non est admittendum homicidium: sed nec vt vulneretur, & dicitur res viles, cuius pretium non superat aures duos, l. furem, §. i. & ibi add. marg. ad leg. Corn. de sicariis.
 Occidere, & causam mortis præbere nihil interest quantum ad accusationem legis Iulie de sicariis: sed quantum ad Aquiliam interest: quia in vno casu vili Aquilia in alio directa tenetur, nihil interest. & ibi gl. i. eod.
 Occidere innocentem, vel nocentem, qui tamen habet iustam causam defensionis paria sunt, l. lege Iulia, §. si in add. marg. ad leg. Iul. repetund.
 Occidere licet propria auctoritate nocturnum depopulatore agrorum, aggregatore itinerum, & militem desertorem, l. i. & l. 2. Cod. quando liceat sine iudice.
 Occidere, vel offendere nulli licet regulariter propria auctoritate, gl. si in l. 2. C. quando liceat sine iudice.
 Occidere licet latronem telo resistentem, & etiam latronem nocturnum, l. 4. & ibi gloss. l. C. ad leg. Corn. de sicariis.

Occidisse iniuria quoad legem Aquiliam dicitur ille, qui dolus, vel culpam commisit occidendo, §. i. Inst. de lege Aquilia.
 Occidisse hominem si quis negauerit, & dixit quod si appareret se fecisse, ad suam defensionem fecisse, debet audiri, cum sibi incumbat onus probandi; non tamen grauius, quam audiri, gl. accepti, & ibi add. in l. cum de indebito, §. de probato.
 Occidisse hominem viuum si quis falsò confiteatur, si postea offert eum hominem viuum, vocat Aquilia: quamuis ipse confessus sit se occidisse, l. inde Nera-rius, §. 3. §. si. Inst. leg. Aquil.
 Occidisse vulgo dicitur, qui mortis causam quolibet modo, vel manib. vel corpore, vel sine manib. vel sine corpore præbuit, l. si ita vulneratus, §. 2. eod.
 Reliqua verbo, A. Inter, l. i. §. i. §. Aggressio, Certare, Homo, l. i. §. Libertus, §. 2. §. Modestianus, l. arrius, l. i. §. i. §. Confessus, per tot. Filio, l. i.
 de OCCISIONE eiusdem hominis diuersis temporib. plures teneri possunt, l. si ita vulneratus, §. 2. ad leg. Aquil.
 Occisus v. s. vel vulneratus si fuerit quis in priuato certamine, non facto causa publice lætitiæ, patitur poenam supplicij ille, qui dedit occasionem certaminis, gl. in publico in l. qua actione, §. in collatione. eod.
 Occisus, vel mortuus per gloriam, per gloriam viuere dicitur, licet sic mortuus dicatur, d. gl. gloria causa. ibid.
 Occisus si fuerit ferus a plurib. si non appareat cuius ictu perierit, omnes tenentur in solidum actione Aquilia, & vno solente alter non liberatur in poena, l. item Mela, §. sed si plures. eod.
 Occisus si fuerit ferus a plurib. si appareat cuius ictu perierit, ille tenetur, quasi occidit: ceteri tenentur, vt de vi, l. i. §. 2. §. i. & ibi gl. tenetur.
 Occisus si fuerit ferus a plurib. idus cuiuslibet contemplant debet, vt appareat, cuius ictu perierit, §. sed si & ibi gl. cuius ictu.
 Occisus si fuerit ferus ab vno ex plurib. neque appareat quis eorum, nullus tenetur, gl. plures. ibid.
 Occisus ab aliquo si fuerit ferus, & ab alio prius erat mortiferè vulneratus, prior vulneratus non tenetur de feru occisio: sed vulneratus, sed posterior tenetur de occisio, d. §. sed si gl. plur.
 Occisus si sit ferus vnus ex comedis, vel symphoniacis actione Aquilia venit æstimatione non illius occisifed etiam deteriorationis aliorum ferorum, eo quod nesciebant finem occisio cantare, l. provide, §. eod.
 Occisus si sit vnus equus, vel vna mula ex gemellis, vel ex quadriga, actione Aquilia venit æstimatione occisifed deteriorationis reliquorum. ibid.
 Occisus dicitur quis eo tempore, quo fuit quis mortiferè vulneratus, l. si ita vulneratus, §. 2. eod.
 Occisus non potest absolute occidere, cum ea actio competat vnicuique de populo, gl. si in l. 2. ad Syllan.
 Occisio assertio non probat, nisi probetur aliter mors illata, l. §. 3. §. 1. eod.
 pro Occisio feru potest agi lege Aquilia ciuile, & etiam criminaliter lege Cornelia de sicariis, vel pro libero: donec tamen agitur vna, non potest agi ab aliis pacto facta super vna potest agi super alia, l. liberum, & ibi gl. capitalem. Inst. de lege Aquilia.
 pro Occisio homine libero ob id, quod effusum, vel deiectum est, is, ex cuius casu deiectum est, puniuntur pena 50. aureorum: sed si viuit, & sibi fuerit notitium, puniuntur in quantum iudex æstimationis: in qua æstimatione debet index computare mercedem præstatis, & alias expensas in curatione, factas, & etiam operas, quib. caruit, aut cariturus est, eo quod inutilis sit factus, §. 1. Inst. de obligat. quæ ex quasi delict.
 Reliqua verbo, Heres, §. 7. v. §. 8. §. Interfectus, Seruus, l. 2. §. 1. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §. 346. §. 347. §. 348. §. 349. §. 350. §. 351. §. 352. §. 353. §. 354. §. 355. §. 356. §. 357. §. 358. §. 359. §. 360. §. 361. §. 362. §. 363. §. 364. §. 365. §. 366. §. 367. §. 368. §. 369. §. 370. §. 371. §. 372. §. 373. §. 374. §. 375. §. 376. §. 377. §. 378. §. 379. §. 380. §. 381. §. 382. §. 383. §. 384. §. 385. §. 386. §. 387. §. 388. §. 389. §. 390. §. 391. §. 392. §. 393. §. 394. §. 395. §. 396. §. 397. §. 398. §. 399. §. 400. §. 401. §. 402. §. 403. §. 404. §. 405. §. 406. §. 407. §. 408. §. 409. §. 410. §. 411. §. 412. §. 413. §. 414. §. 415. §. 416. §. 417. §. 418. §. 419. §. 420. §. 421. §. 422. §. 423. §. 424. §. 425. §. 426. §. 427. §. 428. §. 429. §. 430. §. 431. §. 432. §. 433. §. 434. §. 435. §. 436. §. 437. §. 438. §. 439. §. 440. §. 441. §. 442. §. 443. §. 444. §. 445. §. 446. §. 447. §. 448. §. 449. §. 450. §. 451. §. 452. §. 453. §. 454. §. 455. §. 456. §. 457. §. 458. §. 459. §. 460. §. 461. §. 462. §. 463. §. 464. §. 465. §. 466. §. 467. §. 468. §. 469. §. 470. §. 471. §. 472. §. 473. §. 474. §. 475. §. 476. §. 477. §. 478. §. 479. §. 480. §. 481. §. 482. §. 483. §. 484. §. 485. §. 486. §. 487. §. 488. §. 489. §. 490. §. 491. §. 492. §. 493. §. 494. §. 495. §. 496. §. 497. §. 498. §. 499. §. 500. §. 501. §. 502. §. 503. §. 504. §. 505. §. 506. §. 507. §. 508. §. 509. §. 510. §. 511. §. 512. §. 513. §. 514. §. 515. §. 516. §. 517. §. 518. §. 519. §. 520. §. 521. §. 522. §. 523. §. 524. §. 525. §. 526. §. 527. §. 528. §. 529. §. 530. §. 531. §. 532. §. 533. §. 534. §. 535. §. 536. §. 537. §. 538. §. 539. §. 540. §. 541. §. 542. §. 543. §. 544. §. 545. §. 546. §. 547. §. 548. §. 549. §. 550. §. 551. §. 552. §. 553. §. 554. §. 555. §. 556. §. 557. §. 558. §. 559. §. 560. §. 561. §. 562. §. 563. §. 564. §. 565. §. 566. §. 567. §. 568. §. 569. §. 570. §. 571. §. 572. §. 573. §. 574. §. 575. §. 576. §. 577. §. 578. §. 579. §. 580. §. 581. §. 582. §. 583. §. 584. §. 585. §. 586. §. 587. §. 588. §. 589. §. 590. §. 591. §. 592. §. 593. §. 594. §. 595. §. 596. §. 597. §. 598. §. 599. §. 600. §. 601. §. 602. §. 603. §. 604. §. 605. §. 606. §. 607. §. 608. §. 609. §. 610. §. 611. §. 612. §. 613. §. 614. §. 615. §. 616. §. 617. §. 618. §. 619. §. 620. §. 621. §. 622. §. 623. §. 624. §. 625. §. 626. §. 627. §. 628. §. 629. §. 630. §. 631. §. 632. §. 633. §. 634. §. 635. §. 636. §. 637. §. 638. §. 639. §. 640. §. 641. §. 642. §. 643. §. 644. §. 645. §. 646. §. 647. §. 648. §. 649. §. 650. §. 651. §. 652. §. 653. §. 654. §. 655. §. 656. §. 657. §. 658. §. 659. §. 660. §. 661. §. 662. §. 663. §. 664. §. 665. §. 666. §. 667. §. 668. §. 669. §. 670. §. 671. §. 672. §. 673. §. 674. §. 675. §. 676. §. 677. §. 678. §. 679. §. 680. §. 681. §. 682. §. 683. §. 684. §. 685. §. 686. §. 687. §. 688. §. 689. §. 690. §. 691. §. 692. §. 693. §. 694. §. 695. §. 696. §. 697. §. 698. §. 699. §. 700. §. 701. §. 702. §. 703. §. 704. §. 705. §. 706. §. 707. §. 708. §. 709. §. 710. §. 711. §. 712. §. 713. §. 714. §. 715. §. 716. §. 717. §. 718. §. 719. §. 720. §. 721. §. 722. §. 723. §. 724. §. 725. §. 726. §. 727. §. 728. §. 729. §. 730. §. 731. §. 732. §. 733. §. 734. §. 735. §. 736. §. 737. §. 738. §. 739. §. 740. §. 741. §. 742. §. 743. §. 744. §. 745. §. 746. §. 747. §. 748. §. 749. §. 750. §. 751. §. 752. §. 753. §. 754. §. 755. §. 756. §. 757. §. 758. §. 759. §. 760. §. 761. §. 762. §. 763. §. 764. §. 765. §. 766. §. 767. §. 768. §. 769. §. 770. §. 771. §. 772. §. 773. §. 774. §. 775. §. 776. §. 777. §. 778. §. 779. §. 780. §. 781. §. 782. §. 783. §. 784. §. 785. §. 786. §. 787. §. 788. §. 789. §. 790. §. 791. §. 792. §. 793. §. 794. §. 795. §. 796. §. 797. §. 798. §. 799. §. 800. §. 801. §. 802. §. 803. §. 804. §. 805. §. 806. §. 807. §. 808. §. 809. §. 810. §. 811. §. 812. §. 813. §. 814. §. 815. §. 816. §. 817. §. 818. §. 819. §. 820. §. 821. §. 822. §. 823. §. 824. §. 825. §. 826. §. 827. §. 828. §. 829. §. 830. §. 831. §. 832. §. 833. §. 834. §. 835. §. 836. §. 837. §. 838. §. 839. §. 840. §. 841. §. 842. §. 843. §. 844. §. 845. §. 846. §. 847. §. 848. §. 849. §. 850. §. 851. §. 852. §. 853. §. 854. §. 855. §. 856. §. 857. §. 858. §. 859. §. 860. §. 861. §. 862. §. 863. §. 864. §. 865. §. 866. §. 867. §. 868. §. 869. §. 870. §. 871. §. 872. §. 873. §. 874. §. 875. §. 876. §. 877. §. 878. §. 879. §. 880. §. 881. §. 882. §. 883. §. 884. §. 885. §. 886. §. 887. §. 888. §. 889. §. 890. §. 891. §. 892. §. 893. §. 894. §. 895. §. 896. §. 897. §. 898. §. 899. §. 900. §. 901. §. 902. §. 903. §. 904. §. 905. §. 906. §. 907. §. 908. §. 909. §. 910. §. 911. §. 912. §. 913. §. 914. §. 915. §. 916. §. 917. §. 918. §. 919. §. 920. §. 921. §. 922. §. 923. §. 924. §. 925. §. 926. §. 927. §. 928. §. 929. §. 930. §. 931. §. 932. §. 933. §. 934. §. 935. §. 936. §. 937. §. 938. §. 939. §. 940. §. 941. §. 942. §. 943. §. 944. §. 945. §. 946. §. 947. §. 948. §. 949. §. 950. §. 951. §. 952. §. 953. §. 954. §. 955. §. 956. §. 957. §. 958. §. 959. §. 960. §. 961. §. 962. §. 963. §. 964. §. 965. §. 966. §. 967. §. 968. §. 969. §. 970. §. 971. §. 972. §. 973. §. 974. §. 975. §. 976. §. 977. §. 978. §. 979. §. 980. §. 981. §. 982. §. 983. §. 984. §. 985. §. 986. §. 987. §. 988. §. 989. §. 990. §. 991. §. 992. §. 993. §. 994. §. 995. §. 996. §. 997. §. 998. §. 999. §. 1000. §. 1001. §. 1002. §. 1003. §. 1004. §. 1005. §. 1006. §. 1007. §. 1008. §. 1009. §. 1010. §. 1011. §. 1012. §. 1013. §. 1014. §. 1015. §. 1016. §. 1017. §. 1018. §. 1019. §. 1020. §. 1021. §. 1022. §. 1023. §. 1024. §. 1025. §. 1026. §. 1027. §. 1028. §. 1029. §. 1030. §. 1031. §. 1032. §. 1033. §. 1034. §. 1035. §. 1036. §. 1037. §. 1038. §. 1039. §. 1040. §. 1041. §. 1042. §. 1043. §. 1044. §. 1045. §. 1046. §. 1047. §. 1048. §. 1049. §. 1050. §. 1051. §. 1052. §. 1053. §. 1054. §. 1055. §. 1056. §. 1057. §. 1058. §. 1059. §. 1060. §. 1061. §. 1062. §. 1063. §. 1064. §. 1065. §. 1066. §. 1067. §. 1068. §. 1069. §. 1070. §. 1071. §. 1072. §. 1073. §. 1074. §. 1075. §. 1076. §. 1077. §. 1078. §. 1079. §. 1080. §. 1081. §. 1082. §. 1083. §. 1084. §. 1085. §. 1086. §. 1087. §. 1088. §. 1089. §. 1090. §. 1091. §. 1092. §. 1093. §. 1094. §. 1095. §. 1096. §. 1097. §. 1098. §. 1099. §. 1100. §. 1101. §. 1102. §. 1103. §. 1104. §. 1105. §. 1106. §. 1107. §. 1108. §. 1109. §. 1110. §. 1111. §. 1112. §. 1113. §. 1114. §. 1115. §. 1116. §. 1117. §. 1118. §. 1119. §. 1120. §. 1121. §. 1122. §. 1123. §. 1124. §. 1125. §. 1126. §. 1127. §. 1128. §. 1129. §. 1130. §. 1131. §. 1132. §. 1133. §. 1134. §. 1135. §. 1136. §. 1137. §. 1138. §. 1139. §. 1140. §. 1141. §. 1142. §. 1143. §. 1144. §. 1145. §. 1146. §. 1147. §. 1148. §. 1149. §. 1150. §. 1151. §. 1152. §. 1153. §. 1154. §. 1155. §. 1156. §. 1157. §. 1158. §. 1159. §. 1160. §. 1161. §. 1162. §. 1163. §. 1164. §. 1165. §. 1166. §. 1167. §. 1168. §. 1169. §. 1170. §. 1171. §. 1172. §. 1173. §. 1174. §. 1175. §. 1176. §. 1177. §. 1178. §. 1179. §. 1180. §. 1181. §. 1182. §. 1183. §. 1184. §. 1185. §. 1186. §. 1187. §. 1188. §. 1189. §. 1190. §. 1191. §. 1192. §. 1193. §. 1194. §. 1195. §. 1196. §. 1197. §. 1198. §. 1199. §. 1200. §. 1201. §. 1202. §. 1203. §. 1204. §. 1205. §. 1206. §. 1207. §. 1208. §. 1209. §. 1210. §. 1211. §. 1212. §. 1213. §. 1214. §. 1215. §. 1216. §. 1217. §. 1218. §. 1219. §. 1220. §. 1221. §. 1222. §. 1223. §. 1224. §. 1225. §. 1226

rum, item apud Labconem, §. si quis bona, de iuribus.

Occupans de alieno in iudicio finium regundorum post litem contestationem illud debet reddere, & tantumdem de suo, l. 4. C. finium regundorum.

Occupans propria auctoritate res post litem contestationem non solum rem, quam male petebat, amittit: sed etiam tantumdem de suo debet reddere. ibidem.

Occupans propria auctoritate rem post litem contestationem, si bene petebat illam, amittit eam tantum, nec tenetur ad aliam pernam, gl. malc. ibid.

Occupans equum soluiquam alicuius in pascuis seicis non esse suum, tenetur furti: sed si credens esse suum, tunc tenetur contestatione sine causa, vel vili conditione legis, si quis in tantum. unde rei vindicatione, gl. huerf. quinto. in l. si quis in tantum. 7. C. vnde vi.

Occupans pradium de iure sua auctoritate, tenetur domino vsque ad biennium: sed occupans pro aquatore, tunc tenetur vsque ad sex menses, gl. obnoxius, in l. 3. C. de agric. & censitis, lib. 1. o.

Occupans pradium de iure ex concessione principis, tunc statim est securus, & accipiens cauet secundum qualitatem personarum, quod pradium non relinquit. ibidem.

Occupantis est id, quod in nullius bonis est, donec custodia eius coarctetur, §. ferat. Inst. de rerum diuisione.

Occupans feram, vel aliud, quod in nullius bonis est, in alieno fundo post prohibitionem sibi factam a domino, illud captem facit suum, nec dominus fundi potest ei auferre. §. repro. gl. ingreditur. in ad. ibid.

Occupans apes, vel feras in alieno fundo, si dominus earum per occupationem, nec potest dominus fundi eas retinere, vt dei ibi, quod accepit, licet potest prohibere eas ne intraret fundum, gl. prodeus. in §. apium. Inst. eod.

Occupans hodie rem propriam per vim, cadit a dominio: sed occupans rem alienam tenetur eam restituere, & etiam dare eius astimationem, §. recuperanda. Inst. de iudicis.

Occupare dicitur vnus ex duobus procuratoribus in solidum constitutus post litem contestatam, & non ante, gl. 1. in l. pluribus de procuratoribus.

Occupare dicitur in actione noxali, vel de peculio ille, qui prior ad sententiam peruenit: alius nec vnus, nec alteri potest occupare. ibid.

Occupare quod nullius est, licet non possit quis principaliter prohiberi: tamen potest in consequentiam prohiberi, vt cum prohibetur ingredi in fundum alienum prohibetur etiam capere ibi, gl. prohiberi. in l. 3. de acquirend. rerum dominio.

Occupatum, quod nullius est, intelligitur esse occupantis, donec eius custodia coarctetur: licet cum quatuor custodiam eius, & in naturali libertatem se receperit, definit esse eius: & rursus fit occupantis, nisi sit factum manifestum, & reueri solutum, d. l. 3. cum l. seq.

Occupari res mobilis dicitur proprie, si tamen etiam immobilis: inuadi autem dicitur immobilis, gl. 1. in l. domum. 1. C. de rei vind.

Reliqua verbo, De iudic. Legatus, 15. 16. 17. Puffius, 16. 17. 18. Apprehensu Creditus, 7. 2. Instrum. 1.

OCCUPARE in tempore melius est, quam post exitum vindicare, gl. subtrahit, in l. longius. §. si filius de iudicis. l. 1. & ibi gl. 2. C. quando liceat sine iudice.

OCULUM dicitur: quia oculum ex mercibus pro vtegalis assumebatur, gl. 1. in l. si cum Hermes. 7. C. de locato.

Oculari dicitur, qui ad exigendum, & accipiendum octauum partem mercium nomine vtegalis constituti sunt, gl. fin. in l. legatis de vtegal. 8. C. eodem.

Reliqua verbo, Gabala.

ODIUM quandoque restringitur, si ad amplianu fauore publicæ utilitatis, gl. sed hic. in l. 2. §. exercitum de his, qui nascuntur.

Odia sunt restringenda, gl. non erit. in l. furti. §. 1. cod. & gl. 1. in l. idem vsque, de dolo malo.

Odia sunt restringenda, fauores ampliandi, gl. momentum, in l. 3. §. maiore de minoribus, gl. habebit, & gl. fin. in l. sed & si, §. si ad Mac. d. l. cum quidam, & ibi gl. si de liberis, & posthumis.

Odio alicuius inductum non debet cedere ad eius commodum, glo. onus. in l. si seruis plurim, §. 3. §. si quis de legatis, 1.

Odio alieno glus non debet prarguari, l. si quis in suo testamento. 3. §. si C. de inoffic. testamento.

Odiola non sustinentur propter fauorabilia, l. cum quidam, & ibi gl. fin. de liber. & posthumis.

Odit lucem, qui malè agit, l. non existimo, §. in adit. margin. de administr. tut. am.

Reliqua verbo, Fauores.

OECONOMVS, syndicus, & actor differtur, gl. syndicum. in l. 1. in §. 1. quod cuiusque viuuerit.

OECONOMVS constituitur tantum ab episcopo, & in reb. ecclesiasticis: syndicus vero à qualibet viuueritate. ibid.

OECONOMVS debet pro aliis fideiubere, non alij pro eo, gl. edetur. in l. si quis, §. si de edendo.

OECONOMVS dicitur, cui res ecclesiastica gubernanda mandatur ab episcopo, l. iubemus, l. 4. C. de sacrosanctis Eccles. gl. oeconomus. in §. 1. & illud in auth. quo modo oport. episcopos, & gl. i. in l. sed & si, §. si ad Mac. d. l. cum quidam, & ibi gl. si de liberis, & posthumis.

OECONOMVS nullus vel alienationi contentiens in reb. ecclesiæ, priuatur administratione, & tenetur ad dampnum Ecclesiæ, d. l. iubemus, §. 2.

OECONOMVS viriliter debet resistere, ne quis possessionem pradiorum ecclesiæ intrare, gl. cedere in d. l. §. 1. C. de sacrosanctis.

OECONOMVS si vendat pradium Ecclesiæ, non valet venditio, & Ecclesiæ lucratur pretium, & illud potest petere, si non sit datum, §. glo. lacquiratur. in d. l. iubemus, §. 1.

OECONOMVS, qui alienauit pradium Ecclesiæ, vendicare potest. illud veniendo contra factum suum propter publicam utilitatem, gl. 3. in d. §. 1.

OECONOMVS alienans rem Ecclesiæ priuatur per sehtentiam, quia verbum, priuatur, futuri temporis, per sententiam præteriti ipso iure intelligitur, gl. oeconomus. in d. l. iubemus, §. 1. & 2.

OECONOMVS, vel ipse coniuncto non est licitum emere, vel accipere etiam in casu alia permisso rein Ecclesiæ, auth. quibuscunque, C. cod.

OECONOMVS citatus ad iudicium super causa Ecclesiæ non tenetur dare cautionem aliquam, l. cum clericis, 2. §. C. de episcopis.

OECONOMVS est fideiussor de iudicio listi, vel indicatum solui vsque ad 50. libras auri pro clerico conuento: de iure tamen authenticorum non debet fideiubere, gl. fideiussorem. ibid.

OECONOMVS alius dicitur, & alius defensor: id est syndicus. ibid.

OECONOMVS Ecclesiæ debet ordinari ab episcopo, l. omnis, §. 1. hoc nihilominus. C. cod.

OECONOMVS est conueniendus in causa Ecclesiæ, qui debet dare fideiussorem defensoris Ecclesiæ: hodie vero non dat, gl. Ecclesiæ, & gl. neminem. ibid.

OECONOMVS quandoque non conuenitur in causa Ecclesiæ, sed alius, gl. 2. 2. ibidem.

OECONOMVS Ecclesiæ debet esse clericus, alioquin episcopus in eum non haberet iurisdictionem, §. glof. & iudices. in l. de ceteris. 14. Cod. de episcop. audient.

OECONOMI vicem tutorum obriunt: Ecclesiæ vero vicem pupillorum, gl. 2. in l. 4. C. quib. ex caus. maiores.

OECONOMVS si non interrogetur, non tenetur dicere vbi, vel quare Ecclesiæ debebat: sed quod tantum debeat ad hoc, vt concedatur licentia alienationis eorum Ecclesiæ, sed si interrogetur, tenetur dicere, gl. fin. in l. 1. C. de testib.

OECONOMVS emendando dampnum Ecclesiæ non euit potius depositionis, §. vlt. vers. oeconomum. in auth. de non alienand. col. 1.

OECONOMVS alienans rem immobilem Ecclesiæ priuatur administratione non ipso iure: sed per sententiam, & ante sententiam potest alienationem reuocare, cum statim non mutauerit, gl. oeconomus. ibid.

OECONOMVS non possunt accipere res Ecclesiæ per se, nec per interpositam personam in emphyteosim, vel in locationes, vel hypothecas: & si contra fecerint, illud inualidum est, & eorum omnis subitanea post eorum mortem peruenire debet ad illam Ecclesiam, §. oeconomus. in auth. de auocatione, & emphyteosim, col. 7.

OECONOMVS, & alij similes coram episcopo, cui subiacent, sunt conueniendi & coram eo debent rationem reddere: licet tamen est eis à sententia episcopi ad metropolitanum appellare, §. oeconomus, in auth. de sanctiss. episcopis. col. 9.

OECONOMVS, & similes personæ si ante rationum expositionem, & debitorum solutionem moriantur: eorum heredes simili modo, & rationibus, & exactioibus, subiacent, d. §. oeconomus, & ibi gl. si quis.

OECONOMVS defendere potest in causa Ecclesiæ, sed non in alienis, vel publicis, gl. oeconomus. in §. sportularum. eod.

OECONOMVS, vel syndicus ab viuueritate tantum instituitur. ib.

OECONOMVS quando agit contra episcopum nomine Ecclesiæ, tunc episcopus debet ordinare actorem auctoritate archiepiscopi, vt facit tutor. ibid.

Reliqua verbo, Syndicus, Administrator, §. 4. §. appellatio, 1. o.

OFFERERE dicitur, qui aliquem iniussit ad turbationem induci, l. qui cum filium. d. 4. de heredi. insti.

OFFERERE presumitur in eo, in quem pœna irrogatur, l. testamento. §. 1. in add. marg. de manum. testam.

Offensam si quis renouit alicui, non potest petere penam pacis hupte, gl. manet. in add. marg. in l. peculium. 4. §. penult. de peculio.

OFFENSIO licitum est misericordiam clamare, dicendo, & clamando, succurrite, l. 4. §. si quis aduentu. vi bonorum raptorum.

Inter Offensum, & offendentem præsumitur animi indignatio, & præsumptio naturæ vulneratæ propter offensam, gl. off. ad indignationem. in extra. de pace Constantia.

Offensum adiuvare, & se honestè interponere verbis tenetur quis de iure canonico: vnde Tullius dicit, qui alterum non defendit, si potest, tam in vicio est, quam si patriam, aut parentes deserat: de iure tamen civilis non tenetur, gl. ius suum, & ibi add. marg. in §. iuris præcepta. Inst. de iure naturali.

Reliqua verbo, Barba, Pas, Proscriptio, 1.

OFFERRE cautionem, vel satisfactionem prodest: quandoque tamen non prodest, gl. fin. in l. Pomponius, §. fin. de procuratoribus.

Offerre se liti efficaciter non dicitur ille, qui iudicium intenter, vel suscipit: sed cumque contestari litem patitur: sed tamen dicitur ille, qui interrogatus an possideat, respondet se possidere: tamen iure non possideat, gl. 1. in add. marg. in l. si, qui se obtulit, & l. fin. autem. 18. de rei vind.

Offerre se liti alio modo dicitur quisque se in litem ingre, aut qui nota in emptorem rei venditæ liti in se cautionis periculum suscipit. ibidem.

Offerre rem, & per stipulationem promittere, idem est, l. qui decem. 7. §. l. qui quid si de solutio.

Obtulisse se liti dicitur ille, qui sine mandato sponte aliena negotia suscipit, l. 4. & ibi gl. 1. de re iudicata.

Obtulisse se liti non censetur ille, qui discessit ante litem contestationem: & sic ante litem contestationem licitum est poenitere: sed non post, gl. fin. in l. si, qui se obtulit, de rei vind.

OFFERENS se fundi vindicationi si condemnatus sit in æstimatione litis, nihilominus à possessore recte petitur, l. si is, qui se obtulit, 7. de rei vind.

Offerens se fundi rei vindicationi, si obtulit, vt possidentem defendere, quod sæpe fit caliditate quadam, vt cuiusque fatidario, & tunc offerens si sit condemnatus in æstimatione, non potest conueniri possidens, nec teneretur dub, scilicet defensori, & domino, quod iniquum est, gl. 1. ibi.

Offerens se fundi rei vindicationi, si se obtulit, vt actorem deciperet, & tunc etiam si ipse in interesse, & in rei æstimatione damnetur, nihilominus possidens conuenitur. ibi.

Offerens se liti vt possessor condemnabitur, licet non possideat, in id, quanti actoris interet, non decipi, nisi actor fuerit ante litem contestationem, cum non possit

possit, requia tunc actor sciens non ab alio sed a se deceptus, l. i. qui se obtulit. 1. §. ibi gl. 2. & add. marg. cum l. seq. eod.

Offertens se liti vt possessor, si actor sciuit ab initio eum non possidere, neque ante litem contestationem, neque post, potest actor aliquid imputare reo, quia ipse a se ipso deceptus. ibid.

Offertens se liti vt possessor actore ignorante si reus vsque ad litem inchoatam persistat in contradictione, tenetur omnino potest tamen ante litem inchoatam ponere, si actor erat incertus, a quo peteret, quia ignorabat rei possessorem: si vero erat certus, & petebat a certa persona, tunc etiam ante litem contestatam non licet ponere. d. gl. 2.

Offertens se liti vt possessor condemnatur, licet non possideat, nisi euidentissimis probationibus, possit ostendere actorem ab initio litem sciuisse eum non possidere: quia tunc actor non videtur deceptus, l. qui se liti, 48. de petitione heredi.

Offertens se liti petitoris hereditatis tenetur de dolo doli clausula, que inest stipulationi iudicatum solui, quam prestat, licet suo nomine esset conuencus, in quo inchoat in persistendo post satisfactionem, non pro anteriori: sed pro anteriori, & posteriori tenetur petitione hereditatis, d. l. qui se liti, & ibi gl. fi.

Offertenti se sponte parcatur quandoque, gl. fortis, in l. non omnes. §. 1. de re militari.

Reliqua verbo, l. i. de Oblatio, l. i. num. 1. o. §. 4.

Officialis in antiquam ingressus sit provinciam, non habet in ea iurisdictionem, l. oblatum. de officio protonotarii.

Officialis, vel iudex non debet ducere uxorem secum: & si ducat, & illa deinde ibi delinquat, tenetur ipse officialis de eius delicto. ibid.

Officialis licet mutetur: tamen idem, & vnum est officium, l. meminisse. eodem.

Officialis, qui summam potestatem habebat, ultra sextum mensem officium retinere non debet, l. 2. §. pupillo. & ibi gloss. sextum mensem. de origine iuris.

Officialis quandoque post vestimentis ouium intus sunt lupi rapaces, gl. concutiendos. in l. illicitas. §. ne potentiores. de officio praefidis.

Officialis solent ferre plerumque homines quosdam, qui sub preteritu adiungunt officialis, solent aliqui extorquere. ibid.

Officialis plerumque malum sub velamine boni solent facere, gl. mandati. in l. de officio eius, cui mandata.

Officialis mortuo praefide, vel assessore sunt liberati, & absolui a conductione, & omnibus pactis super hoc initis, l. diem functo. de officio assessorum.

Officialis publici licet respectu reipub. pro altero teneantur: non tamen respectu priuati, ad quem negotium in veritate spectat. l. cum alicui de negotiis.

Officialis publici tenentur de facto aliorum officialium, quos ipsi habent in subfidium. l. ex facto. eod.

Officialis non possunt durante officio cum subditis negotiari, vel mutuum pecuniam dare, aut fenus exercere, nisi sint perpetui. l. principalis. 3. cum l. seq. si certum petatur.

Officialis gerens officium in sua patria potest mutare, & alios contractus facere. gl. praefidis, 31. eod.

Officialis potest negotiari, & facere contractus cum non subditis: sed non cum subditis, gl. fi. in d. l. principalis. & gl. fi. in d. l. praefidis.

Officialis licet mutuum dare non possit, tamen bene potest sumere, gl. fi. in d. l. principalis.

Officialis potest emere, & contrahere cum subditis ex causa necessitatis: veluti victualia, & alia ad vsum quotidianum necessaria: non tamen potest negotiari, vel exercere fenus, gl. fi. in d. l. praefidis.

Officialis ad ananiam, & sic propter publicam utilitatem potest capere res priuatarum personarum: scilicet data mercede de publico. l. fin. §. fi. de pignori. actione.

Officialis in loco ubi administrationem gerit, contractus per se, vel per alium facere non potest, nisi specialiter sibi concedatur: alioquin perdit rem, & condemnatur in quadruplum applicandum sisco. l. non licet. 46. & ibi gl. pe. & l. qui officij, 62. de contrahen. emptione.

Officialis potest acquirere actionem reipub. sine cessione, l. Caius. 11. & ibi add. marg. de vius.

Officialis in provincia, in qua officium administrat, non potest uxorem ducere ibi oriundam, vel ibi habentem domicilium: quamvis sponsalia contrahere possit, ita vt post depositum officium mulier sponsata nolit nuptias contrahere, licet ei hoc facere arthis tantummodo redditus, quas acceperat, l. fi quis. 38. de ritu nuptia.

Officialis in provincia, in qua administrat officium, non potest ducere uxorem concubinam inde oriundam, vel habentem ibi domicilium, d. l. fi quis. in add. margin.

Officialis in provincia officium administrans potest veterem sponfam inde oriundam, & ibi habentem domicilium uxorem ducere, & dos data non est eadua. d. l. fi quis.

Officialis in provincia, in qua administrat, potest filias suas in matrimonium collocare, & eis dotem constituere: sed filio uxorem ducendo non debet consentire, d. l. fi quis. §. fi. & ibi gl. fi. & l. qui in provincia, 57. eod.

Officialis administrans officium in sua provincia potest uxorem ducere ibi, nec videtur facere contra interdium, l. eos, qui 61. eod.

Officialis contra interdium legit in provincia, in qua administrat officium, si uxorem ducat, & post depositum officium in eadem voluntate perseveret, nuptiae iuste efficiuntur, & liberi postea nati legitimi sunt: sed non filij ante depositum officium nati: scilicet est in concubina, d. l. eos, qui & ibi gl. 1.

Officialis ad beneficium principis dicitur perpetuus, l. iuris peritos. 33. de excusat. tutorum.

Officialis remotus ab officio propter culpam suam, debet perdere salarium suum, l. quid autem, 38. in fi. eod.

Officialis in fine officij conueniunt esse nimis gratiosi, gl. 2. in add. in l. 1. tribuimus, 2. 1. de militari testam.

Officialis plures ex eodem edicto tenentur in solidum: sed exactio fit pro parte, nisi aliter essent non soluendo, l. finituli. 6. & ibi gl. 1. de publicanis.

Officialis mali, & prauis homines sunt edictis principum, vel magistratuum coercendi, l. quantus, 1. eod.

Officiali creditur in maleficiis minimis, l. ediles. vers. ab obuiante, de via publica, & tunc pub. reficiendo.

Officialis publicus non potest ultra ponere, quam sibi concessum sit a lege, vel consuetudine, l. §. plane. quod vt aut clam.

Officiali si fuerit facta iniuria vt officiali, potest ipse eam vindicare, l. item apud Laboneum, 15. §. diem ait. de iniuriis.

Officialis dicens quod debebat praefidis iussa capere aliquem, cum id non esset verum: propter hunc timorem si aliquid sibi dari, id debet restituere, & puniri extra ordinem a consuetudine instituta, l. 1. & ibi gl. 1. de consensu.

Officialis, qui non potest conueniri, nisi tempore syndacatus: tamen ad domum suam, & in paria sua potest perpetuo conueniri, gl. 1. in fi. in l. 2. ad leg. lul. repet.

Officialis quando deliquit in officio, potest praefes eum punire, l. fi quis forte. §. pe. de penis.

pro Officiali intercedens non tenetur in vltis, nec in aliis penis, quas reipub. deberet officialis occasione officij. l. Lucius, 21. §. Paulus. & ibi gloss. 1. ad municipal.

Officialis sequentes si approbant nomen contractus habiti ab officialib. praecedentibus, praecedentes liberantur a periculo: sed si non approbent, l. Titio. 30. §. Titius. eod.

Officialis eritens in aliquo officio antequam sit in syndacatu discussus, rationemque officij reddiderit, in alud assumi, vel eligi non potest, l. rescripto. §. debitor. in add. marg. de muer.

Officialis, qui locum praedia publica, tenetur tantum de tempore expresso in locatione, non de tempore, quo tacite reconducitur, de quo tenetur eius successor, l. 1. de administ. rerum ad.

Officialis rationales principis non redditus rationib. administrationis publicae ad clericatum transire non possunt, alias ad priorem conditionem retrahuntur, l. C. de episcopis.

Officialis rationales principis redditus rationib. administrationis consentientibus, his, qui praesunt publicis rationibus, sine pena praesentis clericari possunt. ibidem.

Officialis rationales principis consentientibus, his, qui praesunt ratio cinis, si clam clericatum suscipiant, duae partes rerum suarum pertinent liberis, vel propinquis. ibid.

Officialis tenens recipere fideiussores, recipiens minus idoneos, tenebitur ei, cuius interest habere bonos fideiussores, gloss. officij. in authent. generaliter. C. eodem.

Officialis finito officio potest clericari, & si aliquid petatur actione aliqua, tenetur respondere: primipilarij autem nullo modo possunt clericari, l. qui quis, 27. C. de episcopis.

Officialis finito officio potest clericari nulla habita distinctione sint obnoxij rationi administrationis, vel non, gl. pe. in l. qui quis, 27. C. eod.

Officialis specialis si constituitur in ciuitate super annonae, vel abundantiae: tamen propter hoc non tollitur iurisd. quam habet super his ratione vniuersalis iurisdictionis.

Officialis magistri militum, vel alterius iudicis ad aliud iudicium trahi non debent: quia debent conueniri sine ciuilitate, sine criminaliter coram iudice, cuius officialis sunt, l. 1. C. de officio magist. militum.

Officialis maioris iudicis delinquentes in territorio minoris iudicis potest ab eo puniri: dum tamen ipse minor faciat certiorum iudicem, l. 4. Cod. de officio rector. prou.

Officialis, vel executor, si res postularuerit, verberibus afficiendus est, vt executio rerum publicarum sit facilis, & officiorum insolentia compellatur, & iudicum auctoritas seruetur, l. omnes. C. eod.

Officialis, qui praestat patrocinium, vel fauorem alicui priuato in aliqua causa, coram alio officiali puniri debet, l. 1. C. de ne liceat potentio.

Officialis maiorem, qui praestat patrocinium alicui priuato eorum alio inferiori officiali, ipse inferior poterit punire. ibid.

Officialis non est mirendus ex aliquo praepcepto iudicis ad domum, in qua matera degit, vt eandem in publicum protrahat, l. 1. C. de officio duer. iudi.

Officialis administrans iustitiam si emerit rem in loco, in quo administrat iustitiam, perdat rem, & sisco in quadruplum condemnatur, gl. 4. in l. pen. C. de his, quae vi.

Officialis, vel executoris stipulatione queritur vtilis actio parti, gl. fi. in authent. l. bellum. C. de liris comit.

Officialis perpetui mutuum pecuniam dare possunt: temporales non, pro reipub. gl. fi. in l. qui quis, 16. C. de certum petatur.

Officialis ad tempus mutuum pecuniam sumere potest ab homine alterius provinciae: sed non ab homine suae provinciae. ibid.

Officialis recipiens pecuniam, licet adiciatur titulus mutui: praefumitur tamen committere barbariam, d. l. qui quis.

Officialis praetereu officij recipiens aliquid per consensum, acceptum restituit, & criminaliter puniuntur, l. 3. C. de conditione ob turpem.

Officialis si inhabilis, & ipso iure excusatus dedit aliquid causa vniuersalis militaria, vt quia iniquitabatur, illud repetit, l. 2. & fi. ibid.

Officialis praetereu officij si aliquid accipiens turpiter accipit, unde & crimine consensum teneatur inhabilis ad militiam, & quem alias index non potest compellere, si dederit ei ne inquietaretur, honeste dat, gl. 4. ibid.

Officiali occulte vendere res suas non licet, neque se ad alium locum transferre destituendo officia, gl. 2. in l. pe. C. de rescind. venditione.

Officialis, vel astritus curiae vt curet ciuili munera, si ad alium locum se transferat, & res suas vendit, debeat, nihil ibi prodest huiusmodi fuga, & emptor sciens in pretio multatur, d. l. pen.

per Officialis iudicis nemine agente quaedam possunt expediti. glo. 1. in l. 2. C. si mancip. ita vniuerit.

Officialis debet resistere rectori, quando male facit, l. quoniam, l. 1. & ibi gl. fi. C. de appellat.
 Officialis condemnatus à proprio iudice de delicto commissio in officio, non potest appellare: secus si lata sententia super alio, quod concernit patrimonium, l. 3. C. quorum appellat.
 Officialis condemnatus à iudice, cuius officialis erat, de delicto commissio in officio non appellat: quia non est verisimile, quod iudex fœd contra eum sententiam, nisi elare reperisset delictum, gl. 1. in add. ibi.
 Officiali soli non creditur etiam in notorio, nisi probet saltem notorium, glo. fi. in l. ea quidem, 7. & gl. fi. in l. singulari, 4. C. de excusat.
 Officialis in officio delinquens ad quadruplum pecunie recepte per se, vel per ministros tenetur ita, quod dimidium lasso, dimidium fisco detur, nisi laesus rupter detur, vt sententiarum forte pro fœqua tunc totum fisco datur, gl. fi. in l. 1. C. ad leg. lul. rependend.
 Officialis, vel iudex delinquens in officio non solum ipse: sed etiam heres eius potest conveniri super pena quadrupli, l. 2. C. eod.
 Officiales possunt se ad nutum superioris emendare, quando pervenit ad actum: si tamen non sit consummatum, nisi in casu lase maiestatis, non tamen potest se emendare, quando pervenit ad actum: & illud fit consummatum, gloss. non emendandus, in §. sic iugur, in auct. vt iudices sine quoquo suffragio.
 Officialis acta posita in archivo debent exhibere cuiuscumque petenti, tamen si antequam in archivo reponantur, non possint peti, nec eorum copia exhiberi, nisi si dntatx, cuius interst. §. i. vero egerint, & ibi add. marg. in auct. de defensor. ciuit. col. 2.
 Officiali venienti ad accipienda bona sine literis principis, vel iudicis, quilibet, cuius interst. potest de facto resistere: secus si cum literis principis venerit, l. prohibetur, C. de iure fisci, lib. 10.
 Officialibus etiam principis potest resisti, si excedant in suo officio, glo. resisten-rib. §. ibi.
 Officiales plura mala sciunt, & committunt, quam alij gl. ad vsurpationem, in l. defensionis, C. eod.
 Officialis fisci quando est diligens, & industrius, ac diues, tunc censetur questus ab eo facti ex industria sua, præsertim si mediocri emolumento fuerint officia ab eo administrata: sed si negligens, & pauper fuerit, nec industrius: officia vero opulentioris emolumentum, diuturnaque si fuerint, tunc ex fisci bonis locupletatur intelligitur, gl. fi. & ibi add. marg. ibid.
 Officiales publici inuicem expectari etiam durante officio, l. 1. Cod. ne fisci rem, quam vendidit, lib. 10.
 Officialis fisci non potest alicui persone publicæ, vel priuatæ pecuniam mutua-ressed eam ad vium deputatum debet seruare, & iussu superioris dare, gl. sum-pter, in l. 1. C. de his, qui ex publ. rationib. lib. 10.
 Officialis, qui mittitur ad aliquid faciendum, debet esse iurati, l. fi. C. de bonis vacantib.
 Officialis non possunt augere, neque diminuire, vel remittere tributa, vel collectas impositas à principe, & si remiserint alicui cognunt dare illud de propriis facultatib. l. 3. C. de annoniis, & tribut. lib. 10.
 Officialis fisci potest remittere, quando ius fisci est dubium, & valet remissio: sed quando est certum, non eundem questus fisci potest remittere alicui in suum præd. ciuit. dummodò solvendo sit, non aliis; & sed iam questus fisci nullo modo potest remittere, gl. fi. in add. marg. ibid.
 Officiales preter pauperes non possunt remittere alicui collectas, d. gl. fi.
 Officialis tenetur ad solvenda tributa, ne ipsi cessantib. ceteri onerentur, l. a. d. cores, 6. de exactionib. lib. 8.
 Officialis deputatus ad recipiendam solutionem non potest exigere ab inuito, l. per, 4. eod.
 Officialis, si non dicit propria autoritate; sed prædis iussu, gloss. dignitatis, ibidem.
 Officialis, qui personaliter debet seruare officium, non cogitur ire ad exercitum, nec custodiam dare, c. pen. C. de canone largitioni, lib. 10.
 Officialis, cui aliquod officium est commissum, non potest prohiberi exercere dictum officium, ibi.
 Officialium conatus nefarii sunt inhibendi, ibi.
 Officialium electio debet fieri per potestates ciuitatis, dummodò in concilio curiam approbatur, d. c. l. penult. 6. illud in add. marg.
 Officialis delictum dominum punit, gl. fi. in l. 2. C. de conditis in publicis hor-reis, lib. 10.
 Officialium procreandum forma erat, vt præcedat nominatio, sen designatio rite facta, deinde renuntiatio, postea vt declaratio, & u creatio subsequatur, l. 2. in add. marg. C. de decurionib. lib. 10.
 Officialis non cogitur exire locum, in quo seruare tenetur, nisi ex causa, l. curiales, 15. C. eod.
 Officialis potest, vel debet resistere quandoque iudici: puta male procedenti, l. omnes, 33. & ibi gl. fi. C. eod.
 Officialis licet habeat dignitatem honorariam, debent obedire suo iudici, l. curiales, 4. C. eod.
 Officialis debet reddere rationes singulis annis, l. neminem, & ibi gl. 1. C. de fufceptorib. lib. 10.
 Officialis non debent esse perpetui: sed annales, vel ad plus biennales, ibi.
 Officialis recipiens aliquid tenetur dare apocalem de recepto, gl. pen. in l. 1. C. de nauticulis, lib. 11.
 Officialis qui post solutionem collectarum sibi factam aufugit, vel perdidit, non imputatur soluenti, l. 4. C. de naufragis, lib. 11.
 Officialis ad exigendum constitui non debent ad aliam dignitatem promoue-ri, nisi prius illud officium perfecerint, cum procuratores, Cod. de metallis, lib. 1.
 Officialis vnus ex plurib. si expensas totius maneris fecerit, pro rata reperet eas à collegis, l. 1. C. sumptus in iuncti munus ad amones, lib. 11.
 Officialis delinquentes magis puniri debent, quam alij ciues, l. 1. Cod. de condu-ctor, & procuratorib. lib. 1.
 Officiali decedente successores eius debet habere salarium totius temporis, l. 3. C.

de agentib. in reb. lib. 11.
 Officialis mortui heres vbiuicque debet habere salarium totius temporis: num-quam in locum officialis mortui debet subrogari alius, ne reipub. duob. fatig-etur salaris, ibid.
 Officialis an sit quis probatur per matriculam regillu, in qua sunt registrata omnia nomina officialium, ibi.
 Officiali non creditur, nisi probet: quod intelligit in his, quæ non pertinent ad eius officium, vel cum de magno præiudicio agitur: decus de his, quæ ad eius officium pertinent, & non agitur de magno præiudicio: quia tunc creditur ei, gl. 2. & ibi add. marg. in l. 1. C. de curiosis, lib. 11.
 Officialis, qui mistionem meruit ab officio, quod in palatio principis exercebat, t anrefertur debet omnib. aliis, qui post ad regendas dignitates, vel provincias sunt assumpti, l. fi. C. eodem.
 Officiales publici possunt mutuare pecuniam stipendiariis, l. pe. in princ. Qod. de erogatione militum, lib. 12.
 Officialis vnus non debet se alterius officio immiscere, l. 4. Cod. de numerariis, lib. 12.
 Officialis vbiuicque creatur, debet seruari mos antiquus, aliis creatio esset vul- la, l. actuarios, C. eod.
 pro Officiali publico licet habeatur, & reputetur ille, qui re vera non est, ob id, quod legitime creatus non est: aut si quis tabellio reputetur, qui non est, quæ ab his acta sunt, nullius momenti sunt, puniuntque qui hæc confect, d. c. l. actuarios, in add. marg.
 Officiales præfecti prætorio Illyricano si dignitatem communiu adipiscantur profertur sententia interlocutoria, seu decretum electionis, & illud dari debet illis, quod datur, cum officio prædicto depotito eligantur, p. ætoriani tri- bun, l. fi. C. eodem.
 Officialis, qui sunt de officio præfecti prætorio, & præfecti rebus fisco offi- possunt adorare principis purpuram, l. 1. Cod. de apparitoribus, p. æd. lib. 12.
 Officialis se officialem esse quatuor modis probare potest: primum per testes: si- cundo per literas eius, qui eum creauit sigillo euidens fastigium: tertio per procedat cum insignibus militis, si quæ bonæ famæ, iuniorumque: & quarto si matricule ascriptus compariatur, l. 1. in add. marg. C. de apparitorib. magist. milit. lib. 12.
 Officiales omnes non debent habere literas probatorias principis; sed tantum memoriales; tamen agentes in reb. & apparitores præfecti prætorio Orientis debent habere literas probatorias manu principis approbatas; alioquin elec- tiones de illis factæ nullæ sunt, l. probatorias, & ibi gl. fi. C. de duobus officiis, lib. 12.
 de Officialium delicto pertinet ad eorum officium tenentur potestates, l. 1. de executorib. lib. 12.
 Officialis præter canonicas pensiones non debent postulare aliquid, à pro- uincialib. & iudicibus debent defendere provinciales, nec permittere inultas iniurias transire, l. 1. C. de iuribus advocat. lib. 12.
 Officialis maleficia diffinitione non punientes, acriter sunt puniendi, l. 1. C. publicæ leuæ, & consilium lib. 12.
 Reliqua verbo, Administratores, 6. 7. Concussio, Contrabens, 2. Decurio, 7. 8. Electores, Emores, 2. Fideiussores, 18. Legatus, 1. Munus, per totum. No- minator, Numerus, Palatini, Refectus, Index, Alius, Delictum, 9. Successor, 12. Lex, 15. 16.
 OFFICINA dicuntur loca, in quib. villa venduntur, gloss. Officinas, in l. heres absens, §. proinde, de iudicis.
 Reliqua verbo, Ergasterium, Figulina, Pergula, Taberna.
 Officium in genere, 1. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.
 Officium Iudicis, num. 7. 8. 9.
 OFFICIUM est generale nomen pertinet ad omne ministerium siue sit arti- ficiu, siue non, gl. fi. ex officio, in l. legatis, 13. §. de legat. 3.
 in Officio, quod aliis ministerium appellatur, habetur seruus, mulio, agaso, opi- ho, saltuarius, armiger, dapifer, cocus, pistor, ostiarius, & alij, qui sine vlla arte ministeria sua domus exhibent, ibid.
 Officium mutatur artificio, d. 4. 1.
 Officium suum nulli debet esse damnosum, gl. pe. in l. sed §. fi. de in ius vocan- do, gl. imperabitur, in l. si pupilli, §. fi. de neg. gestis, gl. fi. in l. aduersus, §. o. §. fi. de inoffic. testam. gl. 1. in l. mandatum, 1. C. mandatum, gl. arg. auctari, in l. cum quædam, 16. C. de in litem dando tutore.
 Officium suum damnosum esse cuiquam iniquum est: quandoque tamen tolera- tur, & statuitur hæc iniquitas, l. sed & si quis, & ibi gl. fi. damnosum, quemad- modum, testam. aperiantur, gl. pen. & ibi add. marg. in l. cui necessitas, 39. §. pen. de liberali causa, l. si seruus communis, 61. §. quod verò, & ibi gloss. damnosum, & add. marg. de furtis, gl. in ius, in 4. penales, Inst. de actio.
 Officium suum facere omittens non debet fructus lucrari, gloss. 3. in add. in l. 1. C. de his, quib. vt indignis.
 Officium relictis non debet sibi esse damnosum, gloss. fin. in l. Caius, 39. de pignori, actione.
 Officium duorum potest quis subire: scilicet emancipantis, & autoritatem præ- stantis, gl. 1. in l. si consul de adoptio.
 Officium duorum potest quis subire in voluntaria iurisdictione: non verò in contentiosa, 7. ibid.
 in Officio suo quilibet debet esse diligens, & non negligens, gl. fi. in l. Diuus, de officio prædis.
 Officij ratione quædam permittuntur, quæ aliis non permitterentur, gl. conce- di, in l. 1. §. bestias, de postulando.
 Officio publico priuatus liberatur à iuramento, gl. sacramento, in l. 2. §. miles, & de his, qui notantur.
 Officium publicum, vel priuatum non debet esse alicui damnosum, l. videlicet, 29. & ibi gl. 1. ex quib. causis maiores.
 Officium publicum, vel priuatum alicui non debet esse compendio: id est lu- cro, ibidem.
 Officium, quod gerunt medici militum, publicè prodest, & damnus eis adferre

- non debet, l. inter eos, 33. eodem.
- Officium, qui accipit, vel gerit contra officium, privilegium officium non gaudet, l. si cui, 38. eod.
- Officium officio feruire abfurdum est, glo. ff. in l. heres furiofi, 54. de petitione heredita.
- Officij sui ratione si quis medicus, vel alius facit aliquid gratis: si tunc malè succedat, tenetur tunc de dolo, & lata culpa, si verò cum pretio, tenetur de leuiffima, l. qua actione, §. fi. & ibi add. marg. ad leg. Aquil.
- Officium dicitur illud, quod homo homini debet, gl. non officium, in l. in commodato, §. ficur autem, commodati. glo. gemina in add. marg. in l. 3. §. si cum quis de liber. hom. exhib. gl. 1. in l. officio, §. C. de neg. gestis.
- Officium, vel artificium facere doceri aliquem, quando quis tenetur sumptibus suis, non tenetur ad quodcumque officium: sed tantum ad illud, quod iudex ex ingenio, natura, ætate, & conditione eius, qui doceri debet, arctabitur, l. Scichas liber, 12. & ibi gl. pe. de legat. 3.
- Officij rutele necessitas, & fides tutoris debet esse excusata. 1. tutorem, de his, quib. vt indignis.
- 3 Officium quandoque dicitur velamen criminis esse, l. tres tutores, 16. & ibi gl. contrafacto, de administ. tutorum, l. si multi. 6. in additione marg. de publicanis.
- Officium duorum potest subire manumittens: scilicet manumittentis, & causam approbantis, & auctoritatem præbentis, nisi fit minor, qui causam præbet, gl. 1. in l. an manumittere, 15. de manumiss. vindicta.
- ab Officio aliquo priuatus, & remotus non potest iterum ad illud assumi, gl. fi. in add. marg. in l. testamentum, §. 1. de manumiss. testamen.
- Officij ratione subuenitur alicui, si illicite non fiat, gl. non videtur, in l. iniuriarum, 13. §. 1. de iniuriis.
- Officium, quod est minus, si alicui interdicitur, is non potest accedere ad maius: sed hoc non habet locum contra, l. relocatorum, §. folet de interdctis.
- Officium habentes plures si falso fraudem fecerint: puta lurrupiendo rem fisci, omnes non tenentur ultra quadruplum, & qui sunt idonei pro non idoneis tenentur, siue debeatur poena fisco, siue priuato; sed si plures non habentes officium furzuperint, tunc tenentur omnes ad duplum, vel quadruplum, nec vnus per alium liberatur, l. auferitur, 46. §. fin. & ibi gl. fecerint, & ibi add. marg. 5. de iure fisci.
- Officij, vel honoris pretium aliquod si quis dederit ambienti, exilij poena puniatur, l. quisquis, 16. C. si certum petatur.
- Officium tutoris morte finitur, l. 1. C. si quis ignorans rem minoris esse.
- Officia, & honores repetens in legem ambitus incidit, & pecuniam legitimam subit, l. 1. C. ad leg. Jul. de ambitu.
- Officium aliud est ciuile, si est personale, & publicum auctoritate, & vilitate, vt consularis, prætoris, iudicatura, & similia: aliud est ciuile: id est personale, & publicum auctoritate; sed vilitate priuatum, vt tutela, & cura glo. 1. in l. 2. de regul. iuris.
- Officium absque dignitate quando quis assequitur, eo durante habet immunitatem: sed quando assequitur, cum dignitate, & tunc si illa dignitas obuenit absque procuratore, pactioque vltio, neque salarij prætexu, fruatur tunc immunitate munerum, ea dignitate durante, & etiam ea finita; sed si dignitas obueniat cum procuratore, vel pacto, aut cum salario, ruat fruatur immunitate durante officio, non eo finito, §. glo. 1. & ibi add. marg. in l. 3. Cod. de legat. lib. 10.
- 4 Officia publica dicuntur proprie muneradicuntur etiam onera, quæ etiam dicuntur proprie munera, gl. onera, in l. 1. C. de agricol. & censu, lib. 11.
- Officia duo non potest quis simul subire, intellige, quando sunt incompatibilia, l. j. C. de præpositis agentium in reb. l. 1. 2. hac parte, & ibi gl. duplici, & glo. meruit, in l. compertus, C. de proxim. sacrorum scrin. l. 12.
- Officia duo quando quis assumit, & non potest habere nisi vnum, non potest habere salarium, nisi primi officij tantum, d. l. j. Cod. de præposit. sacro. scrin. lib. 12.
- Officium corporis valetudine, qui non potuit adimplere, vitur privilegio illius officij, ac si officium impleuisset, l. 4. C. eod.
- Officio, vel dignitate non iuuatur ille, qui malè seruat officium, vel dignitatem, l. pe. & ibi gl. C. de curiosis, lib. 12.
- ab Officio aliquo discedentes in palatio principis, licet sint idonei, & experti: tamen ab omnibus oneribus eidem iniunctis sunt immanes, l. ex aula, C. de privilegiis eorum, qui in sacro libro 12.
- Officia plura regulariter quis habere non potest, l. his quidem, Cod. qui militare possunt, lib. 12.
- 5 Officium vnum, aut vnam militiam habenti si deferatur aliud officium, vel alia dignitas, vel militia, datur ei electio, quod eorum retinendum sibi censcat, & quod deferendum, ita vt in eo, quod optauerit, firmiter maneat, & in eo, quod deprexerit, sine dubitatione repellit debet, ibid.
- Officia administrantes in provincia finito officio purpuram principis adorare non possunt, l. 1. C. de apparitoribus præfecti vrbis, l. 12.
- in Officium approbare aliquem nullus iudex debet sine literis approbatoriis principis, nec debet aliquem promouere exceptis provinciarum officialibus, qui curas publici sollicitudinem sustinent, l. 2. Cod. de cohortalib. & principib. lib. 12.
- Officium in quo quis semel deliquit, non potest exercere, l. si aliquid, C. de suscept. lib. 10.
- Officio depositus non debet ad illud redire, d. l. si aliquid, & ibi gl. fi.
- Officia, & munerum administrationes expertis, non rudibus, & imperitis debentur concedi, l. pe. & ibi add. marg. C. eod.
- pro Officio habendo dans pecuniam præsumitur habere animum malefaciendi, & lucrandi indebitè, l. 1. C. de iur. legulis, l. 11.
- Officium continuare non cogitur quis, vbi alij sunt idonei, & sufficientes: secus quando non sunt alij idonei, l. quis tam, §. 2. & ibi glo. ff. pen. Cod. de decurionib. l. 12.
- Officia plura non debet quis habere eodem tempore, l. j. & ibi glo. ff. pen. & add. marg. C. quemadmod. ciuili. munera, lib. 10.

in Officio non debet quis confirmari, nisi primi officij ratione reddiderit, l. acminem, & ibi gl. 1. C. de fuscceptor. lib. 10.

Officio principalis finito, finitur etiam officium coadiutoris adiuncti, glo. ff. in add. in §. fi. Inft. quib. modis tutela finitur.

Officium administrationis gerende assumere non debet quis in provincia propria, nisi ex certa scientia ibi concedatur à principe, l. hanc Cod. de crimine facit leg.

Officia agentium in reb. palatinorum, & alia plura officia, de quibus ibi, non potest quis habere, nisi approbetur per principem, l. pen. & ibi gl. pe. & l. fi. C. de diaet. offi. l. 12.

ad Officium vnum deputatus non debet se intrinicare in officio collegæ sui, l. 1. & ibi gl. fi. C. de exequutor. l. 12.

Officiis plurib. compatibilib. potest quis fungi, §. cumque hoc in proem. Inft. 6.

Officium aduocationis qui deposuit, est in dignitate, & appellatur clarissimus, l. 1. C. de aduocat. diuer. iudicum.

Officium superueniens facit, quod quis potest feruire primo officio, l. per similitudinem, 2. 1. C. de episcopis.

Officium notariæ etiam si deficiat exercere notarius, nihilominus tenetur respondere de instrumentis confectis coram iudice suo, l. prætor, §. final. de cedendo.

Officium legaliter exercere debent iurare omnes illi, quibus committuntur scripturæ faciendas, gl. decurritur, in l. quædam, §. fi. C. eod.

Officium non dicitur finitum antequam successores venerint, l. meminisse, & ibi gl. debet, de officio proconsulis.

ad Officiū ordinis decurionum pertinet habere pecuniam publicam, & eam tractare, ac erogandam decernere, l. 1. §. 1. ad municipal.

Officium vnum habens quod non debeat in quinque annis ad illud officium eligi, si lege aliqua caueatur, debet intelligi in illa ciuitate, vbi esset officium, non in alia, l. libertus, 17. §. præscript. eodem.

Officia duo non debet quis gerere eodem tempore in diuersis ciuitatibus, etsi in duobus fuerit electus eodem tempore, debet recipere in ea, vnde est ciuis, ibidem.

Officia dicuntur concedi secundum consuetudinem, l. magistratus, 2. §. eod.

Officium rectoris provincie non allegato super gerenda sollicitudine sacro rescripto vitupans, puniatur trium librarum auri dispendio, l. hanc Cod. de offic. quæstor.

Officiis duobus, vel magistratibus duobus non debet quis assidere, & vtriusque curam peragere, l. fi. C. de assessoribus.

Officia administrantes perpetuo in provincia possunt contractus facere: secus si ad tempus fuerint, l. j. & ibi gl. 1. C. si certum petatur.

Officia administrantes ad tempus in provincia mutare, vel etiam alios contractus facere possunt cum non subditi, sed non cum subditis, gl. fi. ibi.

Officium præfecti vrbis est tuetur, ne mancipia prostituantur, gl. in l. 1. C. si municipium ita venient.

Officio duorum quandoque quis fungi potest, gl. debet, in l. fi. hanc actio. nau. 2. capones.

Reliqua verbo, Administ. l. 1. 2. Artificium, Filia, 68. 69. 70. Femina, 4. Insuper, 1. In am. 7. Medici, 1. Nominator, Mulus, Nominatus, Prius, Muller, 76. Dmms.

Officia duo iudicis, per quod petitur in integrum restitutio, potest quandoque edici, l. quod si minor, & ibi gl. procuratorem de minoribus.

Officium iudicis non est actio, §. d. l. quod si minor, §. fi. in add. marg. l. Quintus, 7. de annis legatis, §. quæquam ius in add. in princ. Inft. de actio.

Officium iudicis circa vias propter moram tantum in bonæ fidei iudiciis operatur, quantum stipulatio nominatim circa vias facta, l. quia tantumdem, de nego. gest.

Officio iudicis quando venit factum, vel edicto, non attenditur tempus moræ: sed decretum, vel præceptum iudicis, vbi exigitur de edendo.

Officio iudicis per quod fit condemnatio expensarum ratione vilitatis, non habetur ratio de alius damnis, gl. tenentur, in l. 1. de alienat. iudicij.

Officium iudicis quæ actiones excluduntur, aliud est, & aliud est exceptio, velut aliud est actio, & aliud officium iudicis, quod actioni deferuit, l. 3. §. fin. & ibi add. marg. nau. capones, & l. ita.

Officium iudicis mercenarium non potest producere aliud officium mercenarium, gl. fi. in add. marg. in l. heres furiofi, §. 4. de petitione hered.

Officio iudicis expediti poest, quod per actionem expeditur, d. gl. fi.

Officio iudicis quando agitur, non debet iurari in litem, gl. hanc l. harum, si seruatus vindicetur.

Officium iudicis quando peritur, quasi misericorditer, petitur, & ideo tunc libellus non est necessarius, gl. in rubr. de interrogat. actio.

Officium iudicis potest habere quandoque delegatus iudex ante iudiciū susceptum, quando sine illo iudiciū principale explicare non posset, glo. interrogatoris, in fin. l. 1. eod.

Officium iudicis in arbitratris exercetur etiam contra fideiussorem, l. centum Capæ, de eo, quod certo loco.

Officium iudicis, quod deferuit in actionibus bonæ fidei, protenditur vitra perfonas actoris, & rei, l. bona fides, depositi.

Officium iudicis non præsupponit actionem, vel obligationem, l. qui per collationem, §. fi. de actio. empt.

Officio iudicis mercenatio quæ veniunt, non possunt peti principaliter, ibid.

in Officium iudicis veniunt ea, quæ post contestationem accidunt, si illa sine accessorio, secus si veniant post principaliter, §. gl. iniuncta, in l. adiles, §. pen. de adilitio edicto.

Officium iudicis vbi non est mercenarium, ibi frustra actio instituitur, l. fi. in iudicio, in add. marg. de exceptione rei iudicare.

Officium iudicis datur in locum deficientis actionis, gl. in l. nihil aliud, §. 0. de actio. & oblig.

ad Officium iudicis pertinet denegare actiones super turpibus rebus promissis, l. veluti, 27. de verbis. obligat.

de Officio iudicis vbiunque fit mentio, debet intelligi de eo, quod in locis deficient

deficientis actionis datur, aut intentatur, rub. de variis, & extraordin. in add. margin.

Officium iudicis in bonæ fidei actionibus latius est, quam in stricti iuris, gl. iudicij, in l. 3. C. de transactio.

Officium iudicis per se exercetur in restitutione minorum, gloss. final. in l. 4. C. de positi.

Officium iudicis triplex est: vnum, quod principaliter intenditur, per quod petuntur restitutiones, & salaria constituntur aduocatis aliud, quod inheret arbitriis, & hoc perit per eorum actione principali: tertium est, quod inheret actionibus bonæ fidei, & hoc etiam perit cum actione principali: quod verum est in viris actionis bonæ fidei: sed in fructibus illi veniunt iure actionis, d. gl. fi. & ibi add. & gl. satis fieri, in §. præterea, de actio.

Officium iudicis intra quadriennium ad plus debet dari, gl. 2. in l. 1. C. de rescind. vendit.

Officium iudicis quocumque casu requiritur ad rescindendum, competit tantum intra quadriennium, d. gl. 1. in add. marg.

Officium iudicis magis habet locum in bonæ fidei iudiciis, quam in aliis, gl. 4. in l. 1. C. de actio. empti.

Officium iudicis adiuuatur etiam maiores a §. annorum in bonæ fidei iudiciis in his, que dolo intercedente ex proposito, vel ex ipsa re commissa sunt, d. l. 2. & ibi gloss. 7.

Officium iudicis in iudiciis stricti iuris adiuuatur saltem doli exceptione opposita maiores etiam a §. annorum in his, que dolo intercedente ex proposito, vel ex ipsa re commissa sunt, d. gl. 4. & gl. 1. ibid.

Officium iudicis, quod est ipso iure nullum, tollitur, quando de facto processit, l. 1. par. & ibi gl. 1. C. quando provocare non est.

Officium iudicis considerato officio de per se est iuris: considerato tamen quoad executionem, & administrationem est facti, gl. quam ius, & ibi add. in princ. Inst. de actionib.

Officium iudicis nullam præsupponit obligationem nisi largo modo, gloss. nullo iure in add. in §. omnium. Inst. de actio.

Officium iudicis quandoque largo sumpto vocabulo dicitur actio, intellige quando in debito officio iudicis nullum obstaculum est in medio, alias secus, gl. aliis, & ibi add. in §. in bonæ fidei. Inst. eod.

Officium iudicis in bonæ fidei iudiciis venit iure actionis, gloss. 1. in §. præterea. Inst. eod.

Officium impartiri necessitat iudex in actionibus arbitriis: sed non necessitat ad tale, vel tale, gl. satis fieri, in add. ibid.

Officium iudicis in actionibus bonæ fidei deservit, eis, prout ex natura ipsarum, per quod statim quod debitor est in mora, potest condemnari ad interesse in actionibus stricti iuris prout ex quodam accidenti extrinseco: puta quia non præstitit res, in qua fuit facta condemnatio: & sic fuit iure arbitrarie ibid.

Reliqua verbo, Affessor, 1. Legatus, Perquisito.

OLEVM non estimatur tantum Romæ, vt in Hispania, l. pretia, 63. §. fin. de conditio. & demonstr.

Reliqua verbo, Legatus, 1. Vinum, 1.

OLEVIT id est nasci ad cultum posuit, gloss. officit. in l. si quadrupes pauperiem.

OLIM dictio significat præteritum, & etiam futurum, gl. olim in l. 1. §. 1. de noui operis nuoci.

OLIVA est fructus industrialis, quia si esset naturalis, non efficeretur bonæ fidei possessio, vt efficitur, l. si eius fundi, 7. de rei vindicatione.

OLIVA immatura collecta maiorem fructum fert, quam illa, que maturè collecta est: sed non fert ita bonum fructum, sicut matura, l. si abente, 55. & ibi gl. fi. & add. marg. de usufructu, & quem, & gl. Aquilia in l. si seruus, 26. §. si vilium. ad leg. Aquil.

OLIUM, vel vnam maturam alienam colligens non tenetur Aquilia: sed si interceperit, tenetur actione furti: colligens tamen immaturam, tenetur Aquilia, d. §. si olium, & ibi gl. Aquilia.

OLOBERVS, olobera, oloberum idem est, quod totum deantarum, à bolon, quod est totum, & beris, quod est aurum, glo. in rub. Cod. de vestibus oloberis. lib. 11.

OMITTERE dicitur quis necessariò quandoque, cum laborat fieri brevis, gl. 2. in l. testamentum, 17. C. de testament.

OMISSIO modi, vel forme impedit dispositionem legalem etiam in acta fauorabili, quod non fuerit in add. marg. in non omnis, si certum petatur.

OMISSUM per viam actionis suppletur per viam actionis, l. sed etiam, 21. §. si de conditione indeb.

OMISSA si fuerit ea, que ad rei substantiam, modum, ordinem, vel solennitatem pertinent, quidquid gestum fuerit vitiosum, gl. acta in extrauag. de pace Constantia, §. acta.

OMNIMODO, dictio licet habeat naturam præcisam: recipit tamen congruam immolationem secundum alia iura. §. hi verò, qui. Inst. quibus mod. ius patriæ.

OMNIMODO dictio quandoque importat idem, quod generaliter, §. permiffum Inst. de tutelis.

OMNIMODO est dictio vniuersalis apta comprehendere omnem casum, §. curare. Inst. de actio. l. si cum exceptione, §. quatenus, & ibi gloss. 1. quod metus caus.

OMNIMODO quandoque ponitur pro statim, & illico, §. gl. omnimodo, & ibi add. marg. in l. 3. §. ibidem ad exhibend.

Reliqua verbo, Olio, Statim.

OMNINO dictio importat idem, quod ipso iure, & omni actione liberatur: id est ipso iure, gl. omni, & ibi add. marg. in l. §. pecunia: de positi, gloss. nulli. in add. marg. in extrauag. qui sunt rebelles.

OMNINO dictio secum fert plenitudinem, & absolutionem: vt quia fir omnino obligatus est plenè nimirum ciuili, & naturaliter, atque effaciter sit obligatus, l. liber homo, 118. & ibi add. marg. de ver. oblig.

OMNIS dictio in singulari est nomen distributiuum: sed in plurali est colle-

ctiuum, gl. omnes in extrauag. qui sunt rebelles. l. quod si nolite, 31. §. Marcel- lus in add. marg. de adlit. edicto.

OMNIS homo diligit filium suum, intelligitur de habentibus filios: sic omnia homo timet in mari: intelligitur de his, qui sunt ibi, gl. 1. in l. si. C. sine censu, vel reliq.

OMNIA, que rectè consilio geruntur, iure, meritoque effectus, & firmitate niti debent, l. 3. C. de repudiis.

OMNIUM consensus requiritur, quorum iuri in aliquo detrahatur, l. in concedendo, & ibi add. marg. de aqua pluia arcend.

OMNIA dicens nihil excipit, l. Iulianus, 66. & ibi add. marg. de leg. 2.

quod Omnes tangit ab omnibus debet approbati, gloss. edipionis. in l. si quis, §. 1. de edendo.

in Omni causa reftitutorio rei est faciendū: hæc verba significant quod omnia accessoria, & omnia, que haberet petitor, si ei res fuisset data in tempore, l. cum fundus, 31. si certum petat.

Reliqua verbo, Distributiuum, Penitus, Quisque.

ONERARI non potest is, qui non habet lucrum, gl. Quis est. in l. si alienus seruus, 64. de legat. 2.

Onerari, & grauari regulariter non potest quis in plus, quam sit honoratus: fallit in legatario grauato restituerem rem suam valentem plus, quam fibi legatum est, & in legatario grauato post aliquid tempus restituerem duplum legati, ad quod teneatur de fructibus medio tempore perceptis, & non aliis: fallit etiam in aliis casibus, l. Imperator, 71. §. si centum, & ibi gl. offerat. eod.

Onerari non potest, qui honoratus non fuit, gloss. processit, l. cum quis decedens, 33. de legat. 3.

Reliqua verbo, Grauari, Honorari.

ONERATVS in vno debet in alio releuari, gl. factum. in l. si vnus, §. si pactus de pactis.

Oneratus quis si delececit onus, & occiderit seruum, ita denum tenetur Aquilia, si plus debito se oneravit, aut negligenti per locum lubricum transiit: quia tunc fuit in culpa, cum prædicere potuisset, l. quia actione, 7. & ibi gloss. fuit ad leg. Aquil.

Reliqua verbo, Gubnator.

ONVS reale cuitatur ab eo, qui vult rem dimittere; secus in actione personalis, l. cum fructuarius, 7. de usufructu.

Onus vbi est, ibi & lucrum esse debet, gl. eius in l. si is, qui, 13. §. 1. commodati, gl. indeuotē in §. quæcumque. in auth. de heredi. & Falcid. gl. periculum in §. illud in auth. vt iudices sine quoquo.

Onus, quod libenter portatur, dicitur portari leuiter, gloss. 1. in l. 3. de excus. tutorum.

Onus impositum vni de domo censetur impositum omnibus de domo, l. 4. §. fin. & ibi glo. vni. eod.

Onus iniunctum heredi, & alteri, qui non est heres, debetur à solo herede, l. si duobus, 16. §. 1. de legat. 1.

Onus de mutando alicui iniunctum valet, l. si seruus legatus, 11. §. 7. eod.

Onus iniunctum legatario si est inutile mixta consideratione legatarij, & fideicommissarij, legatarius efficitur inutile quoad donationem, non quoad retentionem, l. penult. de leg. 2.

Onera præterita, & futura quando iniunguntur alicui, intelligitur de præteritis pendentibus, & nondum huius, l. Lucius, 90. §. que maritus. eod.

Onus de aliquo adoptando, & fideicommissum iniunctum legatario in defectum adoptionis non tenet, l. vxorem. 19. §. heres. de legat. 3.

Onus quando est impositum personæ, videtur esse electa industria personæ: & tunc non potest impleri per alium: secus quando non est impositum personæ, gl. 1. & ibi add. marg. in l. alimenta, 16. de alime. & cib.

Onus concontratur emolumentum, l. alumnæ, §. Scio, & ibi gl. ademptum de adimend. legatari.

Onus in vim modi adiectum legato quando admittitur, videtur ademptum legatum: secus si in vim conditionis, l. si quis seruus, 52. & ibi gl. si de cond. & demon.

Onus ad quem spectat, debet & spectare conimodum, gloss. quare in l. 3. §. fin. ad Trebell. l. si, §. pe. C. de furtis.

Onus secundum commodam, quæ quique sentit, tenetur subire l. si plures, 9. de vi, & vi armata.

Onus, quod potest per alium impleri, migrat de subiecto in subiectum, l. 1. §. ne autem. C. de caducis.

Onus, quod per alium impleri potest, ambulat de legatario, causi est legatum caducum, vel quasi, in substitutum, vel coniunctum eius, vel grauatum, apud quem remaneat emolumentum, ib.

Onus, vel grauamen, quod per alium non potest impleri, non migrat de subiecto in subiectum, ibid.

Onus faciendi insulam, vel monumentum, vel aliud tale, vel emendi rem ab herede testatoris, vel locationem, vel fideiussionem potest fieri per alium, ibidem.

Onus eundi in quemdam locum certum, vel liberalibus artibus aliquem imbecendi, vel domum suis manibus extruendi, vel pingendi, vel ducendi vxorem non potest fieri per alium, cum ea testatoris voluntas intelligatur in ipfius solius persona concludere, ibid.

Onus subeundi munera non transit ad heredes patre mortuo, l. 1. C. si post creationem quis decesserit, lib. 10.

Onus vbi est, ibi & emolumentum, & econtra esse debet, §. 1. & ibi add. marg. Inst. de legitim. patron. tutel.

Onus portari leuius, & ad plurius potest dari, gl. 1. in l. actores. C. de exactoribus, lib. 10.

Oneribus muneris, vel officij releuari non debet quis sub prætextu alterius officij, quod non exequitur, l. qui sub prætextu. C. de sacrosanctis.

Onera duplici non debet quis onerari l. pen. & ibi gl. fin. de dore prælegata, glo. 1. in l. honorem de muneribus.

Onera preflus si partem oneris in via dimiserit, non videtur eam dimittere pro derelicto; sed eam dimittere, vt mox cum aliis reuerfus eandem auferat, l. qui leuante.

lenandz ad leg. Rhodiam.
 Onera, quæ sitis destinatione patris suscipere, efficiunt, ne periciantur id, quod eo nomine debetur, l. i. vñ. 2. §. item l. i. ibi. fam. l. er. c. i. vñ.
 Onera quæ plerique personis diversâ ratione remittuntur, inconueniens est imponi clericis, l. omnes, §. 1. §. p. uilegiis. C. de episcopis, & clerici.
 Reliqua verbo, *Actio, 267. Auerfione, Clericus, 1. 4. Emolumentum, Exemptus, Græuari, Heres, 69. Legatarius, 2. 29. Libertas, 2. Matrimonium, 3. 19. 1. 5. Grauiam, Lucrum, Commodum, Seruitus, 4. 2. 43. Hereditarium, Legatum, 87.*
 Ope si ferens furto, conditione futuri non tenetur: nisi ad eum perueniat, §. 1. gl. passim. in l. peculium, 4. §. si opem de peculo.
 contra Opem ferentem conditione futuri non subuenitur, ibidem conditio futuri cessat, alioquin nunquam, d. gl. passim. in add. marg.
 Opem ferens, ut res furetur, tenetur futuri: & si dicitur opem ferre, qui ministrum, atque adiutorem ad furtipendias res præbet. l. in furti actione, §. 1. §. p. de furtis.
 Opem, & consilium præstans vxori subrahenti res mariti, tenetur futuri, licet ipsa non faciat furtum, l. si quis vxori, §. 3. & ibi gl. i. eod.
 Opem, & consilium præstans vxori alicui extraneo furtipienti res mariti non tenetur futuri: sed rerum amorum, l. si quis vxori, §. 1. & ibi gl. i. de furtis.
 Opem, & consilium præstare, ut furetur res, tunc nocet, ut tenetur futuri, cum lequata est contractatio, d. l. si quis vxori, §. neque verbo.
 Opem præstans raptori non dicitur fur manifestus, nec tenetur futuri manifesti, etiam si deprehendatur opem præstare, §. 1. l. si vendidero, 82. §. cum raptor. reprob. gl. non tenebitur. eod.
 Opem, re. sans raptori tenetur futuri non manifesti, cum à rapto sit factum furtum, & etiam: si bonorum raptorum. ibid.
 Opem, & consilium præstare furi non dicitur ille, qui non potest facere furtum propter defectum consilij, & intellectus, §. 1. §. 2. eod.
 Opem præstans furto tenetur conditione futuri in subsidium quando fur non est solvendo, §. 1. reprob. gl. condici. in l. fape, §. 3. de verb. sign.
 Reliqua verbo, *Auxilium, Consilium, Raptor, Persuadens, Vassillus, 26. Armati.*
 Ope, in genere ad num. 1. usque ad num. 5.
 Ope, seruorum, num. 1. §. 6.
 Ope, libertorum, num. 1. §. 1. §. 2. ad num. 1. 1.
 Ope, artificales, fabriles, officiales, & obsequiales, num. 1. §. 1. 1.
 Ope, transitoria ad filios, & heredes patronorum, num. 1. 3. 14.
 Ope, si est diurnum officium, & in actu consistit, l. 1. de operis seruorum glof. officiales. in l. si non sortem, §. libertus. de conditione indeb. gl. 3. in l. 1. C. de operis libertorum.
 Ope non est in rerum natura, antequam sit dies venerit, quo præstanda est, d. l. 1.
 Ope, quædam dicuntur in faciendo, quædam in non faciendo gl. faciat. in l. ait praetor, 2. §. fin. quibus ex caus. maiores.
 Ope, suas in perpetuum potest quis locare, nec dicitur libertas inutilis, cum præstando interesse libertus, & possit seruire per substitutum, glo. pen. in l. 3. de usufructu.
 Ope, variantur ex varietate personarum, l. si non sortem, §. libertus. & ibi gl. neque. de conditione indebiti.
 Ope, vnus dici etiam in eadem persona sunt diuersæ ab operibus alterius dici. ibidem.
 Ope, certæ statim veniunt, & cedunt, cum possint præstari: eedunt verò à die stipulationis: incertæ autem ope non veniunt, nisi iudicentur, & à patrono petantur: vt quæ tamen petantur tunc demum, quando tantum tempus transierit, quo præstari poterint, gl. natura. ibid.
 Ope, promissæ duobus prius præstanda sunt illi, cui prius promissæ sunt, l. in operis, 29. locati.
 Ope, liberi hominis possunt legari, vel locari, & in stipulationem deduci, l. 3. de usufructu legato.
 Ope, suas si liberi homo in quinquennium mihi locauerit, possum ius meum, quod habeo ad illas, legare aliis, gl. ibid.
 Ope, suas potest liber homo in perpetuum locare, §. ibid.
 Ope, dicuntur diurnum officium: id est officium, quod tenetur præstare libertus patrono per diem artificalem, non per diem naturalem, l. 1. & ibi gl. i. de operis liberti.
 Ope, quandoque sumitur pro breuioris temporis, quam diei artificialis officio, ut ope obsequialis, velut in salutando, & in similibus, d. gl. 1.
 Ope, consistit in actu. ibidem.
 Ope, diuidi non potest, gl. si, in l. 3. eodem.
 Ope, debens non potest soluere partem operum, & ideo libertus debens ope, vnus dici, non liberatur, eo quod dicitur se paratum hodie per sex horas, & alia die per alias sex horas, d. l. 1. §. fin.
 Operum obligatio ut contrahatur ex interuicando, oportet quod is, qui iurat, sit libertus, non ingenuus, nec seruus, & quod iuret libertatis capta. l. iurandi. & ibi gl. libertum. eod.
 Ope, vnus partio recte potest fieri per æstimationem, glo. 1. in l. si quando. eodem.
 Ope, præteritæ æstimatio cum ipsa iam dari non potest, etiam ab eadem persona, & eidem semper potest, d. l. si quando.
 Ope, rationem obligationi fidei iussor accedere potest. ibidem.
 Ope, incertæ, & præteritæ in rerum natura non sunt: quia aut sunt solutæ, & non debentur aut non, & tunc non igitur æstimatio petitur, l. ope, 29. & ibi gl. i. eodem.
 Ope, etiam futuræ: id est ipsa ope, vel obligatio eius, antequam veniat dies eius, non sunt in rerum natura. ibid.
 Ope, incertæ iudicium tunc habet locum, cum ope præterierint, l. si quis, 1. §. 1. eodem.
 Ope, non possunt præterire, antequam incipiant cedere, & incipiunt, postquam sunt indicæ. ibidem.
 Ope, non potest peti, neque deberi, neque promitti, neque solui pro parte, l.

libertus. eodem.

Operum editio nihil aliud est, quam præstatio officij, l. cum patronus, 22. eodem.
 Operum editio: id est officium alio die deberi, quam quo is vult, cui præstandum est, dicere absurdum est. ibid.
 Ope, eduntur considerata honestate edentis, & eius, cui eduntur, gl. præstando. in l. har. ope, 2. §. de operis liberti.
 Ope, incertæ delegari non possunt: quia possunt esse, quod tales indicentur, quæ personæ adiectæ non conueniant personæ stipulantis sic, cum vtrique personæ debent conuenire. ibidem.
 Ope, incertæ quoties in stipulationem deducuntur, veluti pictoriæ, fabriles, statim debentur: peti tamen non possunt, nisi præteritæ: id est nisi labatur tantum tempus, quanto commodè præstari possunt: quia trachus temporis re ipsa inest obligationi. l. quoties, 2. 4. eod.
 Operum editio præbet æstimationem edentis: quia ope, sunt edenda conuenientes dignitatibus, facultatibus, & consuetudini. l. penul. eod.
 in Ope, præstatio vnusque adeo obligatio vnus ope, succedit ei, quod interest, ut eius stipulatione expedita sit, si promissor velit præstare id, quod interest: vnde sit ut non tenetur præcisè ad præstationem ope, quod intelligit, quando ope, præstatio habet causam incertam, & difficilem: alioquin licet, ut sit soluere id, quod interest, non audiret creditore initio, l. in stipulationibus, §. 4. §. 5. in add. marg. de verborum obligatio.
 Ope, siue certæ, siue incertæ solutæ indebitæ eadem repeti non possunt, glo. i. in lacmo est de duobus. re. is.
 Ope, non solum diuersorum hominum: sed etiam eiusdem propriè non dicuntur eadem: si tamen dicuntur eadem, quando est eadem petita in præstantibus, gl. promitti. & gl. si ibi.
 Ope, alicuius sepe pro pecunia valer. gl. 1. in l. 1. C. mandati.
 Ope, debet peti semper actione ex stipulari, siue sit ope, certa, siue incerta, quando est imposita per stipulationem, gl. 3. in l. 1. C. de operis liberti.
 Operum æstimator ad instar pecuniæ creditæ debet peti conditione certi, si certa sit æstimatori incerta, conditione indebiti. ibidem.
 Ope, quædam sunt incertæ, quædam incertæ quantum ad quantitatem: scilicet quoad substantiam. ibidem.
 Ope, debet peti actione in factum, quando per insurandum sunt promissæ. ibidem.
 Ope, suas locans potest per substitutum seruire, nisi sit electa industria personæ, quo casu non potest, glo. abscedente. & ibi add. in l. 1. in l. de usufructu.
 Ope, suas simpliciter locans potest præstare interesse. ibid.
 Ope, alicuius, quas arrogatus conduxit, queratur arrogatori, gl. operum. in princip. l. in l. de acquisitione per arrogationem.
 Reliqua verbo, *Locare, Locari, 6. Patrona.*
 Ope, siue legatæ capitis diminutione minima non amittuntur, l. 2. de operis seruorum.
 Ope, ferui legatæ non vrendo, vel morte legatarij, non amittuntur, nisi usufructus proprietatis, quod fecus est in usufructu, qui exingitur morte legatarij, vel non vrendo. ibidem.
 Ope, seruorum ius in personam tribuitur, & sunt personales, & non amittuntur, nisi magna, & media capitis diminutione: quia omnia iura publicantur, §. glof. 1. & ibi add. marg. ibidem.
 inter Ope, seruorum, & usufructum est quedam vnitas: nam in usufructu sunt ope, & in ope, est usufructus, gl. in l. fructus. eodem.
 Ope, ferui si legatarij, legatarius habebit fructum ferui, & econtrâ si legatur usufructus ferui, habebit legatarius ope, gl. 1. ibidem.
 Ope, ferui non possunt dici propriè vius, vel usufructus, glof. 1. in l. ope, eodem.
 Ope, ferui legatarij vius intelligitur legatus, & plus, d. l. ope, & ibi glof. 1.
 Ope, seruorum propter notam debitoris si solutæ non sunt, ipse debitor tenetur præstare eas, vel earum æstimationem arbitrio boni viri. l. final. & ibi gl. 1. & 2. eodem.
 Ope, seruorum boni viri arbitrio sunt restituendæ: sed ferui mediastini secundum ministerium. ibidem.
 Ope, seruorum ratione affectionis, vel voluptatis possessoris non debent plus æstimari, licet quandoque ratione affectionis actoris reus condemnatur, d. l. si & ibi gl. pe.
 Operum æstimator nulla sit, si minor quinque annorum, vel debilis seruus sit, vel nulla ope, apud dominum esse potest, l. si de ope, seruorum.
 Operum ferui æstimator fiet deductis necessariis impensis ab operario in eis alimentis non ratione temporis, quo vius est ope, sed vltimi anni, quo debet ad proprietarium peruenire, l. si & ibi gl. si de ope, seruorum.
 Ope, ferui legatæ capitis diminutione legatarij, vel non vrendo non amittuntur: quia legatarij potest ex ope, mercedem percipere, & etiam potest ipse eas locare, quas si prohibeat heres capi, tenetur ad interesse legatarij, l. 1. de usufructu legato.
 Operum legatum perit seruo viuapote ex extraneo, l. 2. de usufructu legato.
 Ope, incertæ ferui legatæ debentur ex die petitoris factæ post aditam hereditatem, non prius: sed ope, certæ legatæ cedunt etiam ante petitionem, l. ope, 29. & ibi glof. penultim. eodem.
 Ope, ferui per eum legatarij, post petitis seruus agere esse coepit. ibidem.
 Ope, siue certæ, siue incertæ non possunt deberi per seruum nisi iure patronatus, gl. 1. in l. si ferui meus, 2. de stipulatione. eodem.
 Ope, promittit potest ferui, si statim postea sequatur manu missio, vel etiam postea ex interuallo, si modo actum fuit tunc, vel postea imponerentur, glof. 1. in l. 1. Cod. de ope, liberti.
 Ope, imponitur seruo, vel per stipulationem, vel per insurandum, glof. 3. in d. l. 1.
 Reliqua verbo, *Seruus, 120.*

Ope, si libertorum non tribuitur ius in personam, cum sint liberi, & ideo capitis diminutione minima amittuntur, gl. 1. in l. 2. de operis seruorum.
 Ope, in libertis dicitur diurnum officium: in seruo verò dicitur diurnum artificium.

cium, vel ministerium. l. si in add. marg. eod.

Operæ officiales liberti, cum sint personales, non delegantur: sed bene artificiales, si non forent, §. libertus, de conditione indebiti.

Operæ officiales de facto si delegantur, delegatus soluerit eas, non poterit eas tanquam indebitas repetere neque a creditore, neque a patrono. ibid.

Operæ officiales si sit questio inter patronum, & libertum, potest super eis transigi, vel compromitti, dict. §. libertus, & ibi gl. reperere.

Operæ a libertis patrono debentur: quædam sunt obsequiales, quædam fabriles, seu artificiales, gl. natura, & ibi add. marg. ibid.

Operas liberti potest patronus locare, promittere, & legare, gl. i. in l. 3. de usufructu leg.

Operæ prestandæ filio patroni possunt imponi ei, qui manumittitur per fideicommissarium: sed non vt præstentur alij, quam filio patroni, gl. ei, qui in l. si patroni, §. 5. ad Trebellian.

Operarum iudicium daturum de pollicetur prætor in libertos, & libertas, l. 2. de operis libertorum.

Operæ a libertis perinde petitur, ac pecunia credita, l. 4. eod.

Operarum etiam præteritarum actio datur heredi extraneo sine metu exceptionis, si fuerit certe: secus si incertæ: quæ non transiunt ad heredem extraneum, d. l. 4. & ibi gl. p.

Operarum actio dabitur contra libertum impuberem, cum adoleuerit, & quandoque etiam dum adhuc impubes est, vt si forte fuerit libarius, minicular, vel calculator, histrio, vel alterius voluptatis artifex, vt iurifurandi, §. dabitur, eod.

Operas si promiserit, vel iurauerit libertus duobus patronis præstare operas, potest per pars estimationis præstare operæ: sed non futuræ, l. i. quando eodem.

Operas exigere non prohibetur patronus, etiam si libertus habeat uxorem: secus est in libertis nuptiis, l. si quis, l. 3. §. 4. pen. & ff. eod.

Operæ perit possunt a liberta, quæ nupta esse desinit, planè, eod.

Operæ plures si debeantur, & plures heredes existant patrono, qui operas stipulare est, obligatio potest tunc diuisi numero operarum, l. libertus, eod.

Operæ tales debent præstari patrono, quales ex ætate, dignitate, valitudine, necessitate, proposito, ceteri, quæ eiusdem generis in persona tam patroni, quam liberti estimari debent, eius ætatis, §. ff. eod.

Operæ certæ, & incertæ id debent eo loco, quo patronus moratur sumptu, & vetera patroni, l. operæ enim, l. 1. & ibi gl. i. eod.

Operæ incertæ, quas libertus promittit, multum distant a fabrilibus, & pictoriis operis, l. hæc operæ, l. 3. eod.

Operæ certæ, vel pictoriæ statim debentur ex die stipulationis interpositæ, & possunt exhiberi, & præstari patrono, vel alij voluntate patroni. ibid.

Operis omnibus præstandis illud præcipue obseruandum est, vt temporis spatia, quæ ad corpus erant necessaria sunt, relinquenda liberti, cum patrono, §. 2. §. 1. & ibi gl. heredes, eod.

Operæ incertæ, quas patronus a liberto postulare debet, non cedunt confestim: quia videtur inter eos tacite adum, ne cedant, antequam sint indicatæ, l. quoties, §. 4. eod.

Operarum ante nuptias præteritarum actio datur contra libertam, quæ voluntate patroni nupta: sed non futurarum, l. si libertus, §. 5. fin. & ibi gloss. ff. eodem.

Operæ incertæ imponi non possunt libertis, ita vt ipse libertus se aliat: sed incertæ sic, l. imponi, §. 3. & ibi gl. i. eod.

Operarum obligationes interdum diminutionem, & perditionem, interdum augmentum ex pacto, & interdum mutatione recipiunt, veluti si libertus laqueat, patrono operæ, quæ iam cedere ceperunt, percutiuntur si liberta, quæ operas promittit, perueniat ad eam dignitatem, vt inconueniens sit præstare, ipso iure illæ operæ intercedunt, interdum, §. 4. eod.

Operis impositis illæ operæ intelliguntur impositæ, quæ sine turpitudine præstari possunt, & sine periculo vitæ, l. Herennium, §. 3. eod.

Operas meretriciales, quas meretrix manu sua promittit præstare, non debet ipsa patrono, quamvis adhuc quæstum faciat de corpore, ibid.

Operæ non possunt imponi ei, qui ex causa fideicommissi manu missus est: sed si sciens se posse eas operas reculare, se obligari ad eas habere passus est, teneatur ad eas, l. Campanus, §. 7. eod.

Operarum exactionem amittit patroni filius, vel nepos, qui libertæ nuptiis consentiuit: & ipse patronus, nisi illæ nuptiæ sine ulla, quo casu possunt exigere ab ea, l. sicut patronus, §. 4. eod.

Operarum exactio non denegatur patronæ, vel eius filiz, & nepi, vel pronepti, quæ libertæ nuptiis consentiuit, ibid.

Operarum petitio quandoque manet, etiam si ius patroni non sit, vt si patronus assignauerit libertum vni ex duobus filiis: nam & alter potest operas petere, l. si eodem.

Operas præstare patrono si liber homo iurauerit, & fideiussorem dederit, non tenetur iurans, nec eius fideiussor, l. si quis pro eo, §. 7. de fideiussor.

pro Operis præteritis potest conueniri, vt aliquod pretium præstetur: sed pro futuris non potest, vt remaneat ius patroni interitum, §. ff. aliquid in l. i. C. de operis liberti.

Operarum futurarum pretium potest peti à patrono propter inopiam patroni pro sumentibus aliis, dict. l. i. & ibi gl. aliquid, & gl. pen.

Operæ impositæ libertis non debent præstari manu missi, si ex necessitate, non ex voluntate propria seruum manu missi, §. 4. in d. l. i. & l. 1. C. eod.

Operas potest imponere, qui ex voluntate, & non ex necessitate manumittit, gl. ff. §. d. l. 2.

Operæ non debentur ei, qui numis acceptis ab extraneo seruum suum manumittit, l. i. C. eod.

Operarum pretium a libertis promitti potest: patronus tamen id exigens perdit ius patronatus, l. 4. C. eod.

Operarum pretium a libertis non potest promitti, si sit facta causa onerandæ libertatis, ibid.

Operarum exactio tollit contra tabulas, & pretij conventio, siue sequatur ex-

actio, siue non, tollit omnia iura patronatus: nisi libertus sponte offerat, vel si inopia sit patroni, §. gl. i. ibid.

Operas potest ille, cui bona addicta sunt causa libertatam conferendam, petere ab his, qui directi, vel per fideicommissum libertatem ab eo acceperunt, gl. i. in l. mater. C. eod.

Operarum obligatio soluitur ratione infirmitatis liberti, vel dignitatis superuenientis, vel ratione ætatis, vel propter præsumptam patroni voluntatem, vel ratione vitandæ suilitæ (suspicionis, gl. ff. in l. nec patronus. C. eod.

Operas non debet manumissori seruus emptus suis numis, & manumissus, nec ab eo vt ingratulus potest reuocari in seruitutem, licet etiam sit libertus, l. si quis, §. 7. C. eod.

Operæ non debentur heredibus extraneis, neque etiam marito patronæ, l. liberti. C. eod.

Operæ debentur filiis patronorum defunctorum etiam exheredatis: non tamen mala mente, gl. i. ibid.

Operarum artificialium, seu fabrilium obligatio tollitur per pactum nudum, & si soluta fuerint, repetuntur tanquam indebitæ, l. qui exceptionem, §. 4. ff. de conditione indebiti.

Reliqua verbo, Libertus, 10. vsque 13. Patronus, §. 9. 10. 11.

OPERÆ fabriles dicuntur, quæ non habentur sine doctrina, si non forent, §. 12. libertus, verfic. sed ff. de conditione indebiti.

Opera artificiales hodierna etiam ciuilem hominis est prorsus alia, quam crastina, d. §. libertus, & ibi gl. neque.

Opera fabriles, siue artificiales pro eodem ponuntur, §. gl. natura, & ibi add. mar. ibidem.

Operæ artificiales, seu fabriles imponuntur per stipulationem, vel iusurandum præstitum a libertis, d. gl. natura.

Operæ artificiales, seu fabriles si quis stipuletur suis heredibus, intelligitur de primis heredibus, non de herede heredis, d. gl. natura, verfic. sexto.

Operæ artificiales seu fabriles dicuntur labores diuini fabricæ, non impemini, quidque tamen aliter accipiuntur, vt d. eantur etiam officiales, et in add. mar. de præscript. verbis.

Operæ fabriles, vel officiales indebitæ solutæ per errorem non possunt re. et, nec tantumdem ex eodem genere, nec ipsæ operæ, nisi expresse de reddendo aliud agatur, d. l. pen.

Operæ artificiales, vel fabriles cum petuntur a libertis, patronus debet probare conventionem operarum, l. quoties, §. 18. & ibi gl. i. de probatio.

Operæ artificiales differunt a fabrilibus: quia in artificiales necessaria est doctrina, sed in fabrilibus non, d. gl. i. in add. marg.

Operæ officiales id est incertæ, & fabriles non possunt deberi alij cuiquam, quam patrono: cum proprietatem eorum in persona edentis, & in eius, cui eduntur, consistat, l. operæ, §. 9. & ibi gl. i. de oper. liberti.

Operæ incertæ id est fabriles non possunt alij, vel per alium edi, nisi in duobus casibus: secus est in operis certis, gl. i. ibid.

Operæ artificiales id est certæ, possunt a quocumque, & cuiusque solui, d. operæ, & ibi gl. ff.

in Operis artificialibus, in quibus vertitur ingenium, & disciplina, in dubio intelligitur electa industria personæ, l. inter artifices, §. 3. de solutio.

Operæ obsequiales, seu officiales quædam consistunt in faciendo, in ad asurgendo, & similibus: quædam in non faciendo, vt de non vocando patronum in ius, gl. natura, & ibi add. marg. in l. si non forent, §. libertus, de condit. indebiti.

Operæ obsequiales, quæ consistunt in faciendo, differunt ab his, quæ consistunt in non faciendo: quia illa, quæ sunt in faciendo, ad heredem extraneum non transiunt: sed bene ad filios etiam exheredatos, nisi mala mente sint exheredati: quia fuerant ingratis: quæ sunt in non faciendo, transiunt ad heredem etiam extraneos. ibid.

Operæ, quæ consistunt siue in faciendo, siue in non faciendo, conueniunt inter se: quia ipsa natura id est instinctu naturæ: etiam sine impositione, debentur, ibidem.

Opera obsequialia propriis dicitur honor, siue reuerentia, quam opera ibid.

Operæ obsequiales debentur patrono a libertis iure naturali, & ideo illæ videntur remitti non posse, gl. ff. in l. qui exceptionem, §. 4. §. ff. de conditione indebiti, & gl. i. in l. quoties, §. 8. de probatio.

Operæ obsequiales quædam consistunt in faciendo, quædam in non faciendo, gl. 2. in l. liberti. C. de operis libertorum.

Operæ obsequiales, quæ consistunt in faciendo, non transiunt ad heredem extraneos: sed bene, quæ consistunt in non faciendo, ibid.

Operæ obsequiales dicuntur reuerentia, quam libertus patrono debet præstare: scilicet assurgendo ei, & non vocando eum temere in ius, & in aliis, §. illud, & ibi gl. reuerentiam in auth. vt liberti de cetero aureo. col. 6.

Operas obsequiales tenetur præstare libertus patrono, etiam si ei fuerit remissum ius patronatus. ibid.

Reliqua verbo, Patronatus, Libertus, 6. 7. 8. 9.

OPERÆ artificiales, seu fabriles si quis stipuletur pro se, ac filiis: filij æqualiter in eis succedunt, etiam si inæqualiter sint instituti, gl. natura, in l. si non forent, §. libertus, de conditione indebiti.

Operas artificiales, vel incertas si patronus stipuletur sibi tantum, tales operæ pro tempore præterito etiam licet non concessita transiunt ad liberos etiam non institutos, dummodo non mala mente exheredatos: sed operæ incertæ pro tempore futuro alij cedi non possunt, d. gl. natura, d. ff.

Operæ officiales, & incertæ, quas patronus sibi tantum stipulatus est, non transiunt ad extraneos heredes, etiam si te testata, nisi condemnatio facta sit, ibidem.

Operæ artificiales, & certæ, quas patronus sibi tantum stipulatus est, transiunt non solum ad heredes suos, sed etiam ad extraneos directè per se, non per alios ad successionem venientes, & pro hereditariis portionibus, ibid.

Operæ libertorum incertæ ad heredes extraneos non transiunt: sed operæ certæ licet, si non possunt, ut in l. pro herede, 20. §. si quid de acquir. hered.

Operæ obsequiales non transeunt ad heredes extraneos, nec earum petitio competit creditoribus hereditariis, cum nihil proficiat eis. *ibid.*
Operarum incertarum petitio non datur extraneis hereditibus, sed bene creditoribus hereditariis, & ita plus datur creditoribus, quam heredi extraneo, glo. maxime. *ibid.*
Operæ incertæ non debentur aliis, quam patrono, nisi propter inopiam, & necessitatem, quo casu creditoribus competit. *ibid.*
Operarum legatarum transmissio legatarius ad heredes suos, nisi sit legatus ei tantum usufructus operarum, l. 2. de usufructu leg.
Operæ libertorum nunquam transeunt in fideicommissarium, sicut nec ad secundum heredem, l. si patronus, §. 1. & ibi gl. ad Trebel.
Operæ certæ transeunt ad heredes etiam extraneos, si directio, non per obliquum sunt heredes, gl. pe. & si in l. 4. de operis libert.
Opera nulla transeunt ad heredem heredis. *ibid.*
Operarum petitio transit ad filium patroni præmortui altero patrono superstitem: nec in hoc petitio operarum habet quicquam commune cum hereditate, vel bonorum possessione in bonis liberti, quibus patronus superstes admittitur ad hereditatem, vel bonorum possessionem exclusis filiis alicuius patroni mortui, d. l. 4. & ibi gl. bonorum.
Operas certas, vel incertas si quis stipulatus sit sibi, liberisque suis, etiam ad posthumos pertinet stipulatio, & datur filio utilis actio, l. §. & ibi gl. fi. cod.
Operæ fabriles, cæteræque, quæ quasi in pecunie præstatione consistunt, ad heredem extraneum transeunt: sed obsequiales non, l. fabriles. cod.
Operæ aliæ sunt officiales, aliæ obsequiales, quæ sine impositione debentur: & istæ si consistunt in faciendo, ut in alligando, non transeunt ad heredem extraneum: sed quæ consistunt in non faciendo, ut in non vocando in ius, transeunt etiam ad extraneum, gl. i. *ibid.*
Operæ quædam sunt fabriles: id est incertæ, veluti decem operæ, non adiecto pictoris: aliæ artificiales: scilicet certæ, ut decem operæ pictoris, & istæ certæ transeunt ad heredes: sed incertæ non. *ibid.*
Operæ, quas liberis patrono promissit non adiecto, liberisque eius, ita debentur liberis eius, si patri heredes tantum exierint, & tunc habent vim ex stipulatu, nisi per alium heredes exierint, quo casu non debentur eis operæ: sed bene debetur eis reverentia, l. cum patronus, 22. §. 1. & ibi gloss. heredes. eodem.
Operarum incertarum præteritarum petitio non transmittitur ad heredes etiam defuncto patrono post actum iudicii operarum cum libertis, l. si lata sit sententia: sed ad filium patroni defuncti transmittitur etiam lite non contestata, nisi exheredatus sit mala mente, aliis secus, l. si operarum, 19. & ibi gloss. eodem.
Operarum actio non transit cum vniuersitate ad heredem heredis, gl. 1. in l. quædam, 63. de acquirere dominio.
Operas promittere manifestum est causa fideicommissi non cogitur heredi, & si promiserit non datur in eum actio, licet testator fideicommissit heredi, ut eum manumitteret, & ita ut operas ei promitteret, gl. i. in l. mater, §. C. de operis libertorum.
Operæ obsequiales, quæ in faciendo consistunt, veluti in alligando, & similibus, debentur a libertis patrono, neque transeunt ad heredem extraneum, gl. operarum in princip. Insuper de acquisitione per arrogationem.
Operæ autem ipsi dicuntur operæ, ut publicanorum operæ, siue in bona, siue in mala re, vulgo factores dicuntur, l. pe. in add. marg. de præscript. verbis.

Reliqua verbo, Faber, Laboratores.

OPILIO dicitur custos ovium, sic dictus: quia oves ferunt opes; vel quia eorum vellere operitur, gl. opilionem, in l. cum quæretur, §. 8. §. fin. delegat. 3.
OPINIO communis excusat quem, l. 3. & ibi gl. 1. ad Maced.
Opinio vulgi in actibus iuris parum spectatur: aliquando tamen spectatur, l. si dictum, §. 6. in add. marg. de iurisd.
Opinionibus pluribus relatus vltima si sapiat æquitatem, censetur approbata, l. si tibi pecuniam, 10. si certum petatur.
Opinio magis inspicitur, quam veritas in his, quæ consistunt in animo: secus in his, quæ non consistunt in animo, l. is, qui putat, 15. & ibi gl. fi. & add. marg. de acquir. hered.
Opinio communis quando est de aliquo facto, quod pendet ex facto meo, debet attendere factum meum, & veritatem, & non communem opinionem, l. cum quidam, 30. §. qui dicitur. eod.
Opinio magis inspicitur, quam veritas in acquisitione hereditatis: secus tamen est in acquisitione aliarum rerum, in qua magis inspicitur veritas, gl. fin. in l. heres, 32. eod.
Opinio plerumque ponitur pro vero, gloss. admittitur, in l. 3. §. si parer. de contra tab.
Opiniones plures quando referuntur, vltima censetur approbata, l. 3. §. Neratius. de acquir. poss.
Opinio fatua nihil operatur, ut si iudex putans quinquaginta, & viginquinque esse centum, si condemnauerit in centum debitorem, qui 75. tantum debebat, gl. putauerit in l. 1. quæ sententia sine appellat. rescind.
Opinio communis, & veritas ubi concurrunt tanquam diuersa, præfertur communis opinio veritati fauore testamenti sustinendi, l. 1. C. de testam.
Opinio ponitur pro fama, & quandoque dicitur existimatio, gloss. opinionis, in §. sancimus, in auth. de testib. col. 7.
Opinio sumitur quandoque pro estimatione: quia non opinari facit, & communiter dicitur, opinor rem talem tantum valere, gl. opinioem, in l. si C. de præd. & omnibus rebus. lib. 1.
Opiniones doctorum quando sunt contrariæ, & hinc inde sunt rationes: media via potest eligi, si idoneos, & gl. mediam. Insuper quibus ex caus. manumitt.
Opinio communis prævalet veritati: sed non vniuersi tantum, §. sed cum aliquis, & ibi gl. 1. in add. Insuper de testam.
Opinio vnius doctoris quando est fulcra melioribus rationibus, attendi potius debet, quam opinio plurium, in princip. Insuper de hered. instit.

Reliqua verbo, Credendi, Existimatio, Fama, Sententia, t. 2. Valent, Veritas, F. dno.

PISTOGRAPHUM dicitur tabula lineæ, in qua erant scripta debita, ut hodie fit: & dicitur ab opibus, & graphia, quod est scriptura: quasi scriptura suarum opum, gl. fi. in l. 4. de bon. poss. secundum tabulas.
POTEST dicitur succus ex papauere: copiosius sumptus per somnum vim mortiferam habens, gl. surreptum, in add. marg. in l. cum duobus, §. 2. §. damna. pro socio.
POTEST improprie ponitur pro decet: sic contra decet pro oportet quandoque ponitur: proprie tamen oportet necessarium importat, gl. prius, in l. 1. de iustitia, & iure.
Potest verbum tam præfens, quam futurum tempus significat: veluti promittis mihi quidquid te dare oportebit, l. verbum, §. & ibi gl. 1. de verb. significat.
Potest verbum pertinet ad veritatem, & non ad facultatem iudicis, qui potest vel pluris, vel minoris condemnare, l. verbum oportet, §. 7. eod.
Potest verbum necessitatem imponit: secus est in verbo, potest, gloss. 1. ibi. dem.
PUPILUM dicitur ab ope, quod eius rei causa moenia sunt constituta, l. pupillus, 239. ap. de verborum significat.
REPRESSUM debens vendicare, non debet cum opprimere, §. si tamen contingit, in auth. vt defcentes iudices, collat. 9.
REPERE potest feruam alteri specialiter obligatum ille cui optio legata est, l. si domino, 102. de leg. 1.
REPERE o cuiusdam rei, si alicui sit relicta, ille potest agere ad exhibendum, ut eam exhibitam possit vindicare, l. 3. §. item si optare, ad exhib.
Optio malefacta habetur pro non facta: & ideo de nouo fieri potest, gl. fi. in l. qui per salutem, 33. de iureiurando.
Optiois legatario statuitur terminus ad eligendum, quo elapso eligere non potest, si res non est integra, l. in principio, de optione legata.
Optiois legatario habetur ut purum, quando in hereditate non reperiuntur, nisi tot, quot eligi debent, l. si tibi, §. 1. eod.
Optio legata non potest optari ante aditam hereditatem, & si optetur, non valet optio, l. optio. eod.
Optiois legatario cedet etiam iure Digestorum, quoad transmissionem a die mortis testatoris, sed olim ante iura Digestorum non cedebat, gl. 1. ibi. & gl. fi. in l. illud. eod.
Optioe duorum seruorum legata alicui si reliqui serui alij fuerint legati, primo legatario repudiante, vel tempore a iudice statuto ad eligendum exclusio, omnes ferui reliquorum appellatio ad secundum legatarium pertinet, l. cum optio, & ibi gl. 1. eod.
Optioe legata intelligitur de his, quæ sunt in hereditate, si reperiuntur aliæ de his, quæ venduntur, l. Titia, 40. §. 4. de auro, & argento.
Optio in re nullam dicitur quem decurro, aut centurio sibi optat rerum priuatarum ministrum, quo facilius publica subeat officia: olim ascensum dicebatur, l. si in add. marg. de iure iurandi.
Optio ferui, vel alicuius rei si sit relicta duobus, vel pluribus legatariis, quibus discordantibus fors debet fieri inter eos, & quem fors præterierit, ille eliget: ceteris præstat æstimationem partium contingentium eis, l. 3. C. communia de legat.
Optio rei legatæ si vni legatario relicta sit, & eo mortuo duo, vel plures eius heredes discordant in optione, forte debent dividere, & quem fors præterierit, eligat ille: ceteris tamen præstat æstimationem partium contingentium eis. *ibidem.*
Optio rei legatæ quando committitur tertio, illo non eligente intra annum, vel morte prætoris electio transferitur in legatarium, qui non debet eligere meliorem, sed medioctrem, l. 3. §. sed ceteri.
Optio alicuius rei quando committitur tertio in contrahendis, puta venditionis, a persona electa non receditur: sed illo non eligente irritatur contractus, gloss. legatario. *ibid.*
Optio rei legatæ quando committitur legatario, poterit is eligere ab ipso principio meliorem, gl. ex seuis. *ibid.*

Reliqua verbo, Electio, 3. 7. 8. Legatarius, 2. 2. 3. Legatum, 88. Heres, 127.

OPTIMUM quod est, ipsum quoque bonum est, gl. nouum, in l. cum quid, §. cert. per.
Optimus, maximusque est: hæc verba possunt cadere etiam in eum, qui solus est, l. illa verba, §. 1. de verb. sign.
Optimus, maximusque vti est, adiectio in traditionibus, emptionibus, stipulationibus, & testamentis significat, ut liberum præstetur prædium, non vt etiam seruatus debeatur ei, non tantum, 169. eod.

Reliqua verbo, Legatum, 66. 68.

OPUS probaturum, siue approbatum dicitur, quod magistris officiorum inspectu euocati reuelant idoneum, & ritè factum, l. si in lege, 27. & ibi add. marg. locati.
Opus ad mensuram si quis debet præstare, periculum est eius, donec mensuretur, l. opus, 39. cod.
Opus si locatum est cum auerfione: id est vt periculum ad conductorem spectet, donec approbatur, periculo conductoris est. *ibid.*
Opus faciendum gratis si suscipitur dicitur mandatum: si propter mercedem in pecunia ab initio constituta, est locatio: si ex post facto constituta, dicitur præscriptis verbis, l. si tibi polienda, 24. de præscriptis verbis.
Opus si præstatur, pro opere recipiendo agitur præscriptis verbis, l. penul. eod.
Opus faciens in meo, vel etiam fuo: sed contra seruatum mihi debitam prohibitionem, & me, vel prohibendum, vel credens prohibendum, vel debens credere, renetur actione, quod vi, aut clam: & alienas locum, in quo istud opus fecit, renetur ad interesse actione de alienatione iudicij, l. 3. §. item si locum, & ibi gl. vl. de alienat. iudicij.
contra Opus facientem, propter quod aqua pluuia est mihi nocitura, mihi competit actio pluuiæ arcende, vt delstrat opus suis sumptibus: sed si ago contra alium, qui non fecit opus: sed possidet opus, sit cōdemnatio, vt pariat delstrui opus expensis meis, d. §. item si locum, & ibi gl. actionem, & gl. taliter.

opus factum destruitur impensis facientis, quando agitur interdicto quod vi, aut clam, contra facientem: sed si contra tertium constituitur opus sit condemnatio, ut patet opus destrui impensis petitis, quas recuperabit a faciente opus per edictum de alienatione iudicii, aut per interdictum quod vi, aut clam, d. §. item fi. & ibi gl. tollatur, & gl. meis.

Contra opus facientem in actione aequae plurae arceade, vel interdicto quod vi, aut clam, agitur ad impensas factas in demolitio: sed si agitur edicto de alienatione iudicii, agitur ad omnes expensas, & damna omnia, d. gl. meis. Opus aliquod in solo meo me non facturum si promissio tibi sub pena, si alienum solium, & emptor faciat opus, non teneor ego, neque emptor teneor. ¶ gl. alienaueris. ibid.

Opus boni edicto, quatenus est prohibitorium, subuenit aduersus futura opera: non pro praeteritis, pro quibus proceditur per interdictum, quod vi, aut clam: ut quod in loco sacro, religioso, vel per alia remedia retritoria, l. 1. §. 1. de noui operis nunciatio.

Opere veteri iure permittitur alicui aliquid, quod non permittitur in nouo: & idco adificanti nouum opus sit nunciatio, d. l. 1. & ibi gl. fieret. Opus nouum facere videtur, qui aut edificando, aut detrahendo aliquid pristinae faciem operis mutat: scilicet si faciem non mutaret, l. 1. §. inde quæritur, & ibi gl. mutat de noui operis.

Opus inchoatum ad hoc vt per nunciacionem destruat, oportet quod illud opus, super quo sit nunciatio, habeat instar operis, non sit vnum camentum sit appositum, 7. gl. inchoet. in l. de pupillo, §. nunciacionem. eod.

Opera noua sex modis nunciari possunt, gl. interdictum. l. prator ait. 20. §. non nulli. eod.

Opus in publico factum, etiam vt post satisfactionem pronuncietur non iure factum, & committitur stipulatio de demolendo, agitur prius ad hoc, ut stipulatio in factum petendo id in publicum, & dicendo id non iure factum, & ita committitur stipulatio lata sententia, gloss. si iudicium. in l. stipulatio, 1. §. habet. eod.

Opus factum etiam post satisfactionem, vt pronuncietur non iure factum, & demolitur, agitur confessoria, vel negatoria, aut rei vindicatione, & per eas consequitur quis, quod adificans destruat adificatum etiam suis sumptibus, nec ad lumpsus debet imputare aliud iudicium: quia & in illis actionibus veniunt etiam expensae: quo tamen iudicia sunt necessaria: vnum contra principalem: aliud contra fideiussorem. ¶ reprobat. gloss. si iudicetur. in d. §. habet. autem.

Opus nouum factum non dicitur illud, quod non habet figuram operis facti ad hoc, vt possit agi ex stipulatione de opere demolendo, vel spre nunciacione possit peti destrui, d. l. stipulatio. §. opus, & ibi gl. instar.

Opus destructionis factum est individuum in stipulatione de opere demolendo, d. l. stipulatio. §. quæritur. eod.

Opere, quod quis in suo clam facit, tenetur interdicto, quod vi, aut clam. gl. fi. in l. si de eo fundo, 40. §. si de acquirend. possell.

In Opere promissione, & sic facti succedit obligatio ad interesse, l. in stipulationibus, 4. §. si de verborum obligat.

Opus obligatio, & peticio licet sit individua, tamen soluitur in effectu æstimationis, & hoc respectu est diuidua. ¶ gl. partem. ibid.

Opus approbatum dicitur illud, quod magistri officiorum retulerunt esse factum, l. lege Julia, §. pe. in add. marg. ad leg. lili. repet.

Opus publici reficiendi, vel extruendi cura munus publicum personale est: a quo exculatur habens quinquæ liberos, & si per vnum gesserit, non ob id perdit exculacionem, quam habet ab aliis muneribus, l. 4. de muneribus.

Opus duarum curarum non debet quis eodem tempore administrare, l. si. de vacatione munerum.

Opera publica non sunt locanda, sin cautione, l. final. de administratione rerum.

In Operum curatore electus si corpis se excusare, & non potuit, ac decessit, tenetur ipse, & eius heredes pro tempore, quo cessauit in vita: sed pro tempore, quo curauit post mortem suam, non tenetur eius heredes, l. 1. & ibi gl. 1. de operibus publicis.

Ad Opera publica perficienda si cõcessit quis reditus aliquos, & quod nomen fuit inscriberetur in eo opere, eius nomen debet inscribi, & debet præfex provincie interponere suam autoritatem, ne nomen illius eradatur, & aliud ponatur, l. 1. eodem.

Opus nouum in publico potest priuatus sua pecunia facere sine principis autoritate, volendo donare illud publico, & erit vtile reipublicæ, vel necessarium opus, nisi ad emulationem alterius ciuitatis pertineat, vel præbeat materiam seditionis, vel circa theatrum fiat, l. 1. & ibi gl. 1. eod.

Opus nouum in publico non potest priuatus facere sua pecunia sine principis autoritate animo habendi sine in eo gl. 1. ibid.

Opus nouum in publico non potest facere priuatus publica pecunia sine principis autoritate, d. l. 1. §. & ibi gl. 1.

Opus nouum in suo non potest facere priuatus ad emulationem alterius ciuitatis. ¶ d. gl. 1.

In Opere demolendo non debet inscribi nomen alicuius, nisi autoritate principis, aut eius, cuius pecunia id opus factum est, nec debet nomen præfidi inscribi, l. 1. §. cum l. seq. eod.

Ad Opus publicum peti ad statum, vel imagines pondas si legatum, vel fideicommissum relictum sit sine diei præscriptione, quidam debet statui tempus, intra quod heredes ponant, l. si legatum, & ibi gl. 1. & 2. eod.

Ad Opus publicum veluti ad statum, vel imagines pondas si legatum, vel fideicommissum relictum sit cum diei præscriptione, heredes tenentur facere opus, vel ponere statuas intra illum diem, d. l. si legatum, & ibi gl. pendant.

De Operibus, quæ in muris, porticibus, vel in rebus publicis sunt, aut si muri extruantur, debet præfex consulere principem, qui estimabit an locari, vel destrui debeant propter periculum, l. pe. & ibi gl. si eod.

Ad Opera noua pecunia legata potius debet expendi in reficiendis operibus veteribus, quam in faciendis nouis, si satis opum habeat ciuitas, nec habeat pecuniam aliunde ad reficiendum, l. si eod.

Opus ab alio factum potest quis adornare marmoribus, vel aliquo modo scribendo titulum nominis sui proprii: manentibus tamen titulis priorum, qui illud opus fecerunt. ibid.

In Opus, quod publica pecunia sit, si priuatus aliquam summam de suo expendit, debet inscribi in opere qualiter is dedit tantam pecuniam ad opus illud faciendum. ibid.

Operis perfecti assignatio facta a conductore liberat eum a casu fortuito superueniente, siue totum opus, siue pars percat, l. 1. §. fi. & ibi add. marg. de pollicitationibus.

Opere legato, vel conducto intelligitur legatum de opere perfecto: sed quando fauore vltimæ voluntatis ampliatur ad opus etiam inchoatum, l. rei appellacione, §. §. fi. & ibi gl. si de verb. signific.

Opus nouum si nunciatur sit paratus statim de iure suo docere, audiri debet, ac de causa cognosci, & terminari intra tres menses, quibus peractis audiri adificator offerendo satisfactionem de opere demolendo, l. 1. Cod. de noui operis nunciacione.

Opus nouum si nunciatur alicui, non permittitur ei adificare: etiam si velit satisficere de opere demolendo, nisi satisfactionem nunciator receperit: quia tunc potest statim adificare: sed si nollet recipere satisfactionem: sed dicat se inconuenienti probare paratum esse, debet audiri, & expectandum est per tres menses, & postea si non probauerit, poterit ille adificare oblata satisfacione, ¶ gl. si ibid.

Opus firmatur per quindecim annos, gloss. fin. in l. omnes, 7. C. de operibus publicis.

De Operis vitio intra quindecim annos in futurum apparituros tenetur ille, qui præfex operi publico constitucendo, vel etiam eius heres, d. l. omnes.

Opus publicum, vel porticus si indiget reparatione, quibus peractis imaginem principis eo inconsulto cum reuentione disponere: debet tamen respectu opere in suum locum reponi. l. si quando, 1. §. C. eod.

Opus factum vi, aut clam quod restitutum, cum diei prætor, intelligitur, quod non solum restituitur id est destruitur, & in pristinum statum reponitur: sed etiam quod omne damnum emendetur, l. cum prætor, §. & ibi gl. 1. de verb. significat.

In Operis initio inuocandum est nomen Domini Iesu Christi, in rub. princ. Auth. & Digestorum, Codicis, & Instit.

Reliqua verbo, *Aqua*, v. usque 11. *Artifex*, *Inuocatio*, *Nunciare*, *Nunciatio*, *Nunciator*, *Periculum*, 2. *Signum*, *Interdictum*, *num*, 23. *usque* 29. 30. 31. *Reficere*, *Fulcire*, *Incipere*, *Index*, 48.

ORACULUM est quod ad orationem alicuius, vel preces concessum est, vel etiam est diuina voluntas ore hominis declarata, gl. principatum. in l. 4. C. de legibus. gl. illud. in add. marg. in 4. pen. Inst. de adoptio.

Oraculum quandoque dicitur indulgentia, quæ viua principis voce conceditur, l. si in add. marg. C. de petitionibus bonorum sublaris. l. b. 10.

Reliqua verbo, *Indulgentia*.

ORATIO vniuersalis prolata restringitur quandoque, l. inter omnes, & ibi glo. omnes, qui satisficere.

Oratio vniuersalis in vno si est falsa, in toto dicitur falsa, l. si necessaria, 6. si anima, & ibi gloss. his verbis. de pigno. actione. l. si is, qui ducenta, §. vtrum. de rebus dubiis.

Oratio vniuersalis negatiua non potest dici falsa æquæquam in quolibet particulari sit possibilis, dict. §. si annua, & ibi gl. his verbis.

Oratio distributiua verificatur in quolibet particulari distributorum, ibi dem.

Oratio indefinita æquipollet vniuersali. ibid.

Orationes duæ particulares contrariæ possunt esse veræ, l. si is, qui ducenta, §. vtrum. de rebus dubiis.

Oratio sequens determinat, & restringit præcedentem, gl. pe. in l. cum in testamento, 37. §. si de heredit. instat.

Oratio imperfecta perficitur ex voluntate præsumpta defuncti, l. si in testamento, 109. de leg. 1.

Oratio indefinita æquipollet vniuersali: secus est in oratione particulari, quæ si sit dubia, interpretatur in minorem partem, l. si ita relictum, 44. de legat. 2.

Oratio indefinita æquipollet vniuersali distributiua, non vniuersali collectivæ, l. si pluribus, 45. & ibi gl. 1. eod.

Oratio indefinita restringitur ad præsens tempus, l. final. de auro, & ar. 2. gento.

Oratio indefinita quandoque trahitur ad futurum, d. l. si in add. marg.

Oratio particularis quandoque sumitur pro vniuersali ex præsumpta mente contrahentium, l. si is, qui ducenta, §. vtrum. de rebus dubiis.

Oratio respectiua deficit deficientie persona, vel qualitate eius, cuius respectu profertur, l. 1. de auro, & argento.

Oratio imperfecta perficitur ex præcedenti, & sequenti oratione, si congruè fieri potest, l. cum pater, 79. §. cum imperfecta, de leg. 1.

Oratio imperfecta dicitur duobus modis: primo dicitur quando est semiplena: veluti quando testator dixit, Sempronio decem, & quæ oratio perficitur, si superior, vel inferior dixit Titio nominatim lego fundum: illud verbum lego, est commune illius duabus orationibus: secus si non congrueret: veluti Titio decem lego, Sempronio Rome: secundo modo dicitur imperfecta, vt quia proprie non significat quid restator senserit: quia dixit transfero in illum decem, vel mutuo. gl. 1. ibid.

Oratio coniuncta ponitur pro disiuncta, nisi iuris dispositio aliàs repugnat, l. hæpæ ita, 1. de verb. sign.

Oratio disiuncta posita inter genus, & speciem ponitur pro coniuncta. ibi dem.

Oratio soluta resoluitur vel in coniunctam, vel in disiunctam, ad quam eorum facti qualitas, & iuris dispositio, aut mens preferentis adaptatur, d. l. hæpæ, & ibi gl. 2.

Oratio in iudiciis, & in vltimis voluntatibus si neque coniunctionem, neque disjunctionem habeat ex mente loquentis, vel coniuncta, vel diiuncta accipitur: sed vbi non appareat de mente, presumitur coniuncta: in contractibus tamen semper fit interpretatio contra proferentem, l. alienationis, 28. §. si & ibi gl. fi. codem.

Reliqua verbo, Ambigua, 1. 2. 3. Nisi, Negativa, Pluralis, Vniuersalis.

ORATORES appellantur aduocati, l. omnes, 31. §. 1. & ibi gloss. 4. de episcopis.

Oratores permittuntur etiam ad leges, nedum ad alias quaslibet artes, cuius tuba, & flos Romani eloqui fuit Cicero, gloss. in his. l. 1. §. pe. C. de studiis lib. vrb. lib. 11.

ORATORIVM edificari, vel xenodochium si quis iusserit in testamento, heredes eius ab episcopo, & iudice etiam ciuili cogitur complere oratorium intra quinque annos: sed xenodochium intra annum, §. si quis edificationem. in auct. de Ecclesiasticis titulis. col. 9.

Oratoria causa orationis licitum est habere in domibus priuatis, & in eis clericis conu. care, §. 1. in auct. de priuatis domibus sac. minit. col. 3.

ORCIVS liberis dicitur ille, cui directio libertas a testatore relinquitur: & dicitur orcinus ideo quia ab his manumittitur, qui ad orcum tendunt, quem quidam dicunt Orthinum ab Orthos, quod significat directum: alij iure orcinum per capiam literam Græcam, gl. fi. in l. directis. C. de testament. gl. 2. in l. cum testamento. C. de iuris, & facti gl. orcinum, & ibi add. marg. in l. 4. §. per contrarium. de dote prelegat.

Orcinus liberis, cui peculium legatum est, potest de peculio conueniri: sed non heres testatoris, d. §. per contrarium.

Orcinus dicitur seruus directio manumissus, gloss. 1. in l. dominus, 22. de peculio legato. gloss. orcinus, in l. cum quali, 30. §. querendum. de fideicom. liber.

Reliqua verbo, Libertus, 5.

ORDINARE est ad honorem, & magistratus promouere: quasi ad ordines adpare, l. honores, 7. in add. marg. de decurionibus.

Ordinari non poterant presbyteri ante 31. diaconi ante 25. lector ante 18. episcopus ante 35. annos. auct. presbyterum. C. de episcopis.

Reliqua verbo, Clericus, Conseruator, Diaconus, Diaconia.

ORDINARIVS quilibet iudex habet iurisdictionem principis beneficiorum est legis auctoritate beneficiorum: & ideo potest legare potest, gl. fi. in l. more. de iurisdictione omnium iudicum.

Ordinarius ad vbi habet locum, cessat officium iudicis, & alia remedia subdualia, quædam. de edendo.

Ordinarium remedium vbi habet locum, cessat extraordinarium, l. 3. §. quod si sciatis, & ibi gl. quia possum. de noui operis, gl. restitutionem. in l. fi. C. in quibus causis in integr.

Ordinarius iudex quando est impeditus publicis occupationibus, potest referuare processum referuata sibi sententia, litis contestatione, & productione, & conclusionem, quæ coram ordinario debent fieri: cetera autem fieri coram delegato possunt. auct. adhuc. C. de iudiciis.

Ordinarius iudex, qui de appellatione cognoscit, per se debet cognoscere, & non potest delegare causam referuata sibi sententia, d. aucten. adhuc. & ibi gloss. 3.

Ordinarius potest delegare causam totam non tamen poterit delegare causam, si vult sibi referuare sententiam, gl. 2. & 3. ibid.

Ordinarius referuata sibi sententia cetera delegare poterit, dum tamen in principio, in medio, & in fine causam audiat, gl. pe. ibid.

Ordinarius iudex non potest allegari suspectus, vt remoueat: sed vt ei adiungatur episcopus, vel Archiepiscopus loci afficiatur, recte potest allegari suspectus, auct. vbi verò. C. cod.

Ordinarius iudex pro suspecto non recusat, sicut iudex delegatus: sed tunc peritur, alium ordinariū: scilicet Episcopum loci afficiatur, quod in Episcopo de consuetudine non seruatur, imo satis est, quod ei adiungatur arbitrator, vel alius probus vir, neque adiungitur arbiter compromissarius, qui ab ordinario non recipitur, gl. 2. & 3. ibid.

Ordinarius iudex recitari non potest etiam ante litem contestat. §. gl. 1. in l. 4. C. de iurisd. omnium.

Ordinarius iudex recitari non potest de iure communijure autem speciali recte potest recitari a miserabilibus personis, gl. fi. in l. 1. C. quando imperator contra public.

Ordinarius iudex potest recitari de iure canonico: sed non de iure ciuili, sed adiungitur ei episcopus, & trahere, & ibi addit. marg. in §. & iudicare. in auct. de defenso. ciuitat. col. 5.

Ordinarius potest fieri per legem, quod antea erat extraordinarium l. 1. & ibi add. marg. C. de iudicio. lib. 11.

Reliqua verbo, Iudex, 18. 19. 20. Auxilium, Extraordinarium, Manus, 3. 2. Remedium, Superinditiones, Superinditionum.

ORDINATVS ordine diaconatus, vel presbyteratus, aut subdiaconatus, vel lectoratus non potest illum relinquere, §. semel. in auct. quomodo oporteat episcopos.

Ordinatus minoribus ordinibus potest eos dimittere, §. gl. lector. ibid.

Ordinatus non legitime pro non ordinato habetur, gl. pe. in l. 4. C. in quibus causis in integr. restit.

ORDO eorum, quæ lege ponuntur, seruandus est, gl. 1. in l. 1. de adoptio. gl. ordo. in l. nec quicquam. §. fi. de officio proconsulis.

Ordines dignitatum multi sunt: quidam maiores: quidam minores, maior superiustitiam: secundum illustrius: tertius spectabilis: quartus clarissimus, gl. 1. in l. 4. de senatoribus.

Ordo nature est, vt prius moriatur pater, quam filius: eum ergo aliter contingit, turbatur ordo, l. nam est parens, & ibi gl. 1. de inoffic. testam.

Ordo viuis causæ ad aliam causam omisissus non vitiat processum: secus quando viuis causæ ad se ipsam est omisissus, gl. actum. in add. in l. si mancipium, 14. §. 2. de iurisd.

Ordo omisissus vitiat processum circa decisoriam, secus circa præparatoria, §. ibid.

Ordo seruandus est in creatione tutelarum: scilicet quod tertia præferatur quartæ, l. si duas, & ibi gl. ad aliam. de excusat. tutorum.

Ordinis peruersio non nocet, gl. 1. in l. si quis ita, 28. de hered. institut.

Ordo scripturæ regulariter seruandus est, adeo quod talis ordo arguit ordinem intellectus: quandoque tamen non seruatur ordo scripturæ, gl. fi. & add. marg. in l. Lucius, 53. & l. qui soluitur, 60. & ibi gl. fi. de heredibus instit. & gl. ordinem, in §. vbi verò nullus legatarius, in auct. de heredibus, & Falcid. col. 2.

de Ordine scripturæ non curatur, vbi appareat de mente disponentis: secus vbi non constat de mente disponentis, gloss. non conuocare. in add. in l. 2. §. prius. de vulgari.

ex Ordine quando aliquid debet præcedere, illud censetur inductum pro forma in tantum, quod præpoteratio reddidit illud nullum, d. §. prius.

Ordinis peruersio tunc vitiat actum, quando fit de eadem re ad eandem: secus si fieret ex diuersis libid.

Ordo scripturæ non impedit causam iuris, ac voluntatis, cum patet, 79. §. fidei tua. de leg. 2.

Ordo scripturæ inficitur, nisi vbi constat de contraria mente scribentis, d. l. cum patet. §. pe. & ibi gl. ordine.

Ordo in coniunctionibus dictionum, vel orationum, vel locutionum non inficitur, quæ oratio, vel locutio fit prior, l. quidam, & ibi gl. 1. de peculio.

Ordo scripturæ non inficitur, quando legatur vni geniali, verò legatur speciei: siue præcedat legatum generis, siue contrariò derogatur generi per speciem, l. seruo, & ibi gl. 1. cod.

Ordo non inficitur in pignore prætorio, l. si finit, 15. §. si plures, & ibi gl. ordinem. de damno infecto.

Ordo scripturæ non inficitur, quando mens legis est certa, l. nec enim, 6. & ibi gl. 1. & 2. de nouatio.

Ordo præcedendi licet varietur, non tamen variatur potestas legis, l. ordo. de publicis iudiciis.

Ordo seruandus est, gl. ex vno. in l. imperatores, 21. de appellatio.

Ordo scripturæ quandoque non debet seruari, gl. solutus. in l. præfenti. §. cum autem. C. de his, qui ad Ecclesiam confug. gl. & actor. in l. 4. C. de iureiur. propter cal. ordinem. in l. si, cui. a. qui prior vt in possessionem legat. & §. ite si quis. & ibi gl. conceptio. In l. de in iustibus itip. gl. in vltimis. in §. hoc etiam. in auct. de alienat. & emphy. col. 9.

Ordo militis in præcedentia, vel stipendia perueni non debet: & officialis si per scripturæ præterea præcedentiam, in locum, ex quo indecenter emergeret, debet generari, l. 1. C. de officio magistri officiorum.

Ordinis peruersio non vitiat vltimam voluntatem, vel contractum, nisi sit ordo necessarius, gl. fi. in add. in l. præfenti, 25. C. de testam.

Ordo iudiciorum est, vt offeratur libellus, lis contestetur, iuretur de calumnia, depositiones testium conficiantur, & publicentur, sententia scribatur, & à iudice proferatur, qui ordo si perueritur, non valet sententia, gl. 1. in l. 4. C. de sentent. & interlocutio.

Ordo scripturæ in voluntate testatoris non attenditur, §. ante heredis, & ibi gloss. scriptura. In l. de leg.

ad Ordinem sacerdotij promoueri non potest laicus, qui b. multierem non in virginitate sibi copulatur, aut qui ad secundas nuptias transiit, & si latent promouetur, non. ne eo cadit, §. de eth. quis. in auct. de nuptis. col. 4.

Reliqua verbo, Proculus, 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

ORIGINE aliquid instrumentum cui debet, quando esse necesse, l. si quis, 7. C. de edendo.

Originalem causam non spectamus, quando vna prouincia est diuisa in duas, sed accidentalem esse, vnde ortus ex vna prouincia potest esse aliofor in alia, licet alia esse non possit, §. & ibi gl. fi. de officio allefor.

Reliqua verbo, Exemplum, Instrumentum.

ORIGO inficitur in productione actionis, gl. fi. in l. hæc actio si mensur falsum mod.

Origo actus infici debet, gl. aduersus, in l. sed Iulianus, §. non solū ad Maced.

Origo actionis non inficitur in actione, super qua copit esse iudicium, gl. originem. in l. 3. §. idem. de peculio.

Origo rei debet considerari, §. gloss. 1. in venditionibus, 8. de contrahen. emptio.

Origo rei non potest conferri in tempus, quo debet extingui, l. Iulianus, 21. de iure dotium.

Origo obligationis, non titulus actionis considerandus est, gl. veritatis. in l. cum filius, 78. §. heres. de leg. 2.

Originis veritas non perditur errore: neque mendacio dicentis se esse, vnde non fit, ab conditio, l. assumptio. ad municipal.

Originis veritatem mutare non potest quis recusando patriam, ex qua oriundus est: neque mentiendo de ea, quam non habet, vt vel definit esse, vnde est, vel incipit esse, vnde non est, gl. 1. assumptio. & ibi gl. mutare.

Origine rei sublatæ, & eius imago tolli debet, l. 1. C. de Latina libertat.

Origine non dicitur patris domicilium, maxime si filius alibi habet, gl. 1. in l. 3. C. de municipib. lib. 10.

Origine propria non potest quis voluntate sua eximi: fallit propter matrimonium, item quando fit lenator quoad quid, l. pe. & ibi gl. 1. C. eo.

Reliqua verbo, Obligatio, 8. Domicilium, Actio, 4. §. Forum, Orandum, Claus, Principium, Institutum.

ORIVNDVS ex villa, vel vico foritur originem ex illa ciuitate, cui villa, vel vicus ille subest, l. 3. C. de naturalibus liberis.

ORNAMENTVM etiam pretiosius cedit rei ornatu, l. et si non sint, §. fi. in fi. de auro, & argento.

Ornamentorum nomine continentur vitæ, mitræ, semimitræ, calantica, acus cum margarita, quam habere solent mulieres, reticula, & crocufusa l. argumentum. §. ornamentum. cod.

Ornamentorum nomine continentur margaritæ, & lapides pretiosi coniuncti auro, vel argento parato ad mulierem ornandam, etiam si sint apci ad remouendum, vel liti soluti addito auro, vt postea recomponantur, d. l. argumentum. §. margarita.

Ornamentum.

Ornamentorum nomine non continentur lapilli, & gemmæ, vel margaritæ rudēs, nec auro, vel argento coniuncti, nisi aliud appareat de voluntate testatoris. ibid.

Ornamentorum nomine habentur illa, quibus mulieres venustatis, & ornatus causa vti ceperunt, licet quædam eorum ornamentorum alium quoque vsum præbent, sicut mitræ, & anademata, l. quamvis. 1. §. eod.

Ornamenta sua legans non videtur legare ea, quæ habet causa vendendi, l. pediculis. 1. §. item cum quæretur. eod.

Ornamenta sua legans si nulla ornamenta habeat ad vsum proprium, intelligitur legare omne aliud ornamentum, etiam quod debetur, gl. videri. ibid.

Ornamentorum appellatione vestis mulieris non continetur, nec error heredis contentis extra ius, vel solentis vestire potest facere hoc, l. ornamentorum. 3. §. & ibi gl. 1. eod.

Ornamenti appellatione continentur etiam annulli: sed non annulus signatorius, l. signatorius. 7. §. 4. & ibi gl. 1. de verb. oblig.

Ornamenta, quæ itineris causa dicuntur, non veniunt in venditione iumentorum, l. 3. ædiles. §. 8. non tantum de ædilitio causa.

Ornamenta, quæ dicuntur vendendi iumentis causa veniunt vendito iumento, si in ipsa venditione ornatum erit iumentum, vel id eo, ut cum venale esset, sic ornatum inspicere. ibid.

Reliqua verbo, Fibula, Mulieria, Viriolo, Legani, 2.

ORPHANTOPHIUM dicitur locus, in quo pueri orphani parentibus aluntur, gl. orphanotrophium. in l. illud. C. de sacro sanctis Ecclesiis, gl. & totius. in §. hæc ergo. in auth. de non alienandis. collat. 1.

ORPHANTOPHIUS dicitur administrator hospitalis, qui æquiparatur tutori, l. orphanotrophos. & ibi gl. 1. C. de episcopis.

Orphanotrophus id est hospitalarius non tenetur satisfare de iudicium solgendum, neque de iudicio fisci, gl. insistant. in l. §. personis. C. de administ. tutorum.

Orphanotrophus funguntur tutorum & curatorum officio ita, ut etiam sine satisfatione cōueniant de rebus orphanotrophis, & ipsis propriis orphanis competentibus. §. in auth. de Ecclesiasticis titulis. cpl. 9.

Orphanotrophus administrationem accipere debent, ac inventarium cōficere sub presentia publicæ personarum, & ex causa necessaria possunt aliam rem: sed rationem reddere non coguntur aliis, quam ipsis orphanotrophis, d. §. §. & ibi gl. §. add. marg.

ORTHODORA dicitur ab orthos, quod est rectum, & doxa, quod est gloria, quasi recte gloriatur, gl. pen. in l. 2. C. de summa trinitate. & gl. in l. directis. l. 2. C. de testam. manifestione.

OSCULUM dicitur mulier, & non accipere. gl. 1. in l. §. sponso. l. 6. C. de dona. ante nupt.

Osculum grati viri, & non mulieris interuenit. ibid.

OSULA ab alio illara in fundum domini fundi fauore religionis non potest mouere sine autoritate maioris: sicut est in proreco, vel ædificio facto in alieno, gl. proreco. in l. quemadmodum. l. 1. ad Aquil.

OSSEARIA dicitur vinea, in qua ossa reconduntur, id est monumenta, gl. ossuariam. in l. 2. de sepulch. violat.

OSTENTUM id est potestatem est omne contra naturam cuiusque rei gentium, factumque, ostentum, §. 8. de verb. oblig.

Ostentorum duo sunt genera: vnum quodque contra naturam nascitur; putat trib. manibus, vel pedibus, aut in alia parte corporis, quæ naturæ contraria est; alterum cum quid prodigiosum videtur. ibid.

OSTIVUS legatus non continetur agni, neque arietes: sed grege ovium legato continetur etiam agni, & arietes, l. leg. 6. §. §. & l. feruis legatis, §. 1. §. fin. de leg. 3.

Reliqua verbo, Agni.

OPTILIA dicuntur, ubi oues clauduntur, gl. fin. in l. fundi. §. §. de fundo instructo.

OPTILIONES dicuntur, qui custodiunt oues, qui & optiliones dicuntur, gl. pen. in l. fundi. §. §. de fundo instructo.

P

PASVLARE potest quis equum suum transiens per terram, quantum ipse propinquus secundum viam stans in loco amplecti potest ad refectorem, & reparationem equi: potest etiam vti herba, & viridi sylua sine vastatione aliqua. c. 1. §. §. de pace tenenda.

Reliqua verbo, Pastus, Pasceri, Pastio, Sylva.

PACISOT potest mutus tacite, & expresse: nam expresse consentire dicitur, si annuit capite, vel humeris. l. 4. & ibi gl. mutus. de pactis.

Pacifici de furo iam facto licitum est, sed non de furo futuro, cum tali pacto homines ad futandum inueniuntur, l. iuris gentium. §. §. pacifici. & ibi gl. furo. eod.

Pacifici licitum est vnicuique super quibusque rebus, quæ non ad publicam læsionem: sed ad rem familiarem, ac priuatam respiciunt, d. §. §. pacifici.

Pacifici in fauorem alterius non potest quoad querendum exceptionem pacti alteri, si tibi decem. §. §. pactus. eod.

Pacifici possunt filius, vel seruus, ne à patre, vel domino petatur: & ex tali pacto acquirunt exceptionem patri, vel domino, siue pactum illud sit de eo, quod cum eis, vel de eo, quod cum patre, vel domino est contractum, d. l. §. §. tibi. §. §. cum duabus. l. l. eqq.

Pacifici filii potest filiusus ne à se petatur, & prodest pactum sibi, & patri, si de peculio, vel de in rem verso, vel quasi defensor conueniatur pater viuo filio, Lacquirent. §. §. cum l. l. eqq.

Pacifici potest de omnibus criminibus publicis, etiam de his, quæ non ingerunt penam sanguinis: non tamen de his transigi, gl. quatenus. in l. §. vnus. §. §. pater. eod.

Pacifici contra id, quod lex iubet, vel prohibet, non potest licet tamen pacifici cō-

tra beneficium, quod lex dat alicui, gl. 1. in l. pacifici. eod.

Pacifici non licet de quota litis etiam minori dimidiare tamen potest de certa quantitate, l. sumptus. & ibi gl. §. eod.

Pacifici non licet aduocato de octo, cum tota lis esset de decem tantum, quamuis non pacificus sub nomine quoræ litis, §. d. gl. §. i.

Pacifici de dote reddenda, vel de culpa præstanda, & de similibus dum tamen donationis animo non fiant, licitum est post nuptias, etiam si nihil ante conuenierit, l. & ibi gl. 1. de pact. dora.

Pacifici potest maritus de lucranda dote soluto matrimonio, qui lucratur muliere in matrimonio decedente cum liberis, vel sine eis viro decedente in matrimonio non seruatur pactum, siue interueniant liberi, siue non, gl. §. 1. in l. 2. de pactis dotal.

Pacifici potest maritus, ne sit periculo eius nomen debitoris, qui ei dorem promissit, l. Pomponius. 6. eod.

Pacifici potest maritus, ut sit dos periculo mulieris, & per contrarium, quod illa dos, quæ periculo mulieris est, sit periculo mariti. ibid.

Pacifici non potest maritus, ut solummodo in restitutione dotis teneatur de dolo, & non de culpa: & hoc propter viticatem nubentium; scilicet tamen est in commodato, & locato, d. l. Pomponius. & ibi gl. 1.

Pacifici potest qua die reddi debet dos, dummodo mulieris condicio non sit deterius, l. de die. 1. eod.

Pacifici potest, ut citiori die dos reddatur, vel longiori die reddatur, non potest, l. id est. l. §. cum l. l. eqq. eod.

Pacifici quidquid vult, etiam ignorare muliere, sicut & stipulari, potest extraneus de suo danurus dorem: sed postquam dedit, pacifici debet consentiente muliere, l. ob res. 2. eod.

Pacifici non potest de successione sua ille, de cuius hereditate tractatur, potest tamen consentire pacifici, gl. accommo dauit, in l. §. C. de pactis.

Pacifici non potest res publica de quota, vel parte litis, l. 1. u. C. ne fiscus, vel res publici.

Pacifici alteri nemo potest, gl. 2. in l. cum res. 2. 1. C. de donatio.

Pacifici non potest de crimine adulterij, l. de crimine. 1. C. de adulteriis.

Pacifici non potest de pecunia, vel alio pretio in actione furti, vel alia famosa authoritate iudicis ordinari, vel delegati non est infamis: sed si authoritate arbitrij, infamis est, cum eius sententia non infamet, neque ab infamia excusetur eius authoritas, l. furti. §. qui iussa. & ibi glossi, qui iussa. de his, qui not. infam.

Pacificens turpiter tenetur pena edicti de calumniatoribus, scilicet in quadruplum, l. §. §. §. §. & ibi gl. de peccatis, de calumniar.

Pacificens in vno casu etiam in aliis sibi prouideri videtur, gl. 1. in l. §. extraneus, de conditione causa data.

Pacificens de pecunia non petenda vsque ad tempus, si sit ante tempus, patitur duplicem exceptionem: scilicet pacti, & doli mali, & doli mali, & doli mali petit, quod per exceptionem potest elidi, l. 2. §. §. item quætur, de doli mali except.

Pacificens non possunt venire aduersus pacta sua, & contrahentes decipere, l. §. §. quis in conscribendo. 2. C. de pactis.

Pacifici ut in loco vendito fiat monumentum, potest pecuniariter interesse, ne occasione monumenti inimici sui ad illum locum veniant, & ideo valet tale pactum, gl. permanere. in l. §. C. de pact. inter empt.

Pacifici in instrumento dotali, ut bona mulieris post eius mortem pertineant ad tertium extraneum, non competit actio realis, nec personalis, nec directæ, nec fideicommissaria, §. §. §. §. & pen. in l. hereditas. §. C. de pactis conuenitis.

Reliqua verbo, Dei, 47. vsque 50. Pactum. 15. vsque 19. 24. Mulier, 15. 16. Aduocatus, 6. 7. 11. 13. 14. Stipulari, 3. Stipulari, 3. 32. 39. Transactio, 21. Confessio, 6.

PACTIO obfcura interpretatur contra profertorem, l. §. §. §. §. final. de feruit. vrbani.

Pactio obfcura, vel ambigua apposta in contractu valet, si consenserunt partes, de quo agere velint: sed si est eertum, quod partes dissenserunt, tunc nihil valet contractus, gl. §. in l. vereribus. de pactis.

Pactio quando est dubia: ut quia verbum positum in ea potest interpretari secundum vnum tantum, & tunc secundum illius intellectum valet, secundum quæ valere potest: si verò potest interpretari secundum vtriusque partis intellectum, tunc, quod verisimile est, valet: tunc dubium sit, quod sit magis verisimile, tunc contra eum, qui apertius potuit dicere. ibid.

Pactio, vel transactio facta cum quibusdam ex tutoribus, vel curatoribus non prodest aliis, l. 1. C. de transactio.

Pactiones priuatorum in præiudicium fisci non valent: licet inter se valeant, l. §. §. & ibi gl. condiciones. C. de prædiis, & omnibus rebus nubi. lib. 11.

Pactio facta super via re non extenditur ad aliam, nisi illa sit accessoria illius, de qua pactio facta fuit, gl. noceat. in l. §. vbas. §. ante omnia. de pactis.

Pactio facta contra teorem legis respicientis priuatam utilitatem valet, l. pacifici. eodem.

Pactiones, & conuentiones exigunt causam: intellige in pactis obligatoriis: non verò in liberatoriis, l. creditori, §. & ibi gl. 3. C. de pactis.

Pactiones contra leges, & constitutiones, vel contra bonos mores nullam vim habent, l. pacta, quæ contra. 6. C. eod.

Reliqua verbo, Transactio, 1. 2. Ambigua, Conuentio, Pactum, Obfcurum.

Pactum in genere. ubi. 1. vsque 10.

Pactum nullum, & inuoluntarium. ubi. 1. 11.

Pactum turpia, contra ius, aut legem, vel naturam contractus. ubi. 12.

Pactum dolo malo factum. ubi. 13.

Pactum inter virum, & uxorem. ubi. 14.

Pactum dotalis, vel super dote. ubi. 15. vsque 19.

Pactum nudum, & quod ad actionem, vel exco. tu. non obligat. ubi. 19. vsque 23.

Pactum vestitum, & alij qstia inuoluntaria, vel ex intervallo inchoata contractus.

23. *Ulpus* 34.
Pactum personale, vel reale, nu. 34. 35.
Pactum de non petendo, nu. 36. 37. 38.
Pactum factum ab uno quando praedictet, vel pro se alijs, nu. 39. 40. 41.
Pactum quoad pignora debitorum, & creditorum, & quoad liberatorum pactum, nu. 42. 43.
Pactum legis commissoriae, additionis in diem, & retrouendendi, nu. 44. 45. 46.
Pactum factum à filosofo, vel seruo, nu. 47.
Pactum secundum contrarium primo, nu. 48.
Pactum de iure, & futura successione, nu. 49. 50. 51.
P *ACTUM* dicitur à pace, & à genitiuo pacti addita o, dicitur pactio, gl. pactum.
 in l. 1. de pactis.
 Pactum dicitur à percussione palmarum. *ibid.*
 Pactum dicitur à pactione id est à pacis actione: nam in pacto pacis, & concordiae est actus, d. l. 1. & ibi gl. pactum.
 Pactum differt à pollicitatione: cum pollicitatio sit solius offerentis promissio: pactum verò duorum, vel plurium consensus, d. l. 1. ibi gl. duorum.
 Pactum est duorum, pluriumve in idem placitum, & consensus id est placitum consensus: id est spontaneus, & non spontaneus potest dici pactum, d. l. 1. & ibi gl. placitum. & l. 3. de pollice.
 Pacta seruare naturalis aequitas nos mouet, quæ à naturali ingenio, vel industria hominum est inducta, gl. 2. in d. l. 1. de pactis.
 Pacta inita non dolo, nec contra aliquam iuris partem, neque in fraudem legis, seruati debent, iuris gentium, & prætor ait. eodem. & l. si quis in contrahendo. C. eod.
 Pactum initum sine dolo eius, qui desiderat seruari, valet, & seruandum est, d. 5. prætor ait. & ibi gl. dolo.
 Pacta sine dolo, neque contra legem, neque in fraudem sunt seruanda dando ad id actionem, quando habilia sunt ad actionem, vt resita, vel dando exceptionem, gl. prætor ait. *ibid.*
P *Pactum sine dolo factum à patribus in familiæ erciscundæ iudicio, & communi diuidendo debet index seruare, nisi specialiter inhibuitur sit, l. 3. & ibi gl. fin. communi diuid.*
 Pacta quædam inter præsentem, quædam inter absentes, quædam tacita, quædam expressa dicuntur, gl. 1. in l. 2. de pactis.
 Pactum, vel consensio fit re sine verbis, quando creditor dat cautionem debitori, & in alijs tacitis item fit verbis expressis. *ibid.*
 Pactum non iudicari, vel ædium incensuram agatur, valet, l. iuris gentium. §. si pacificat. eod.
 Pactum, per quod tollitur ius priuatum, valet: secus si ius publicum tolleret: quia tunc non valet, etiam si fuerit stipulatione, vel iuramento firmatum. *ibid.*
 Pactum, ne ex re familiarij id est priuata operis noui nunciatio fiat, valet: secus, si de re publica. *ibid.*
 Pactum, ne deposti agat, valet: item etiam valet, si quis pactus sit, vt ex causa deposti omne periculum præstet. *ibid.*
 Pactum de præstando periculum adueniens per omnem culpam valet, non, vt de casu fortuito agatur, gl. periculum. *ibid.*
 Pactum, per quod quis generaliter suscipit omne periculum, valet, gl. pactionem. *ibidem.*
 Pacto aliquod permittitur, quod repudiari non potest, gl. legatum. in l. & heredi. §. si iustitiam. eod.
P *Pactum non potest restaurari illud, quod non est, l. i. vnus. §. pactus ne petere. eod.*
 Pactum si feci, ne deposti agam, intelligitur ratione doli, vel culpæ præterite: res tamen deposta debet restitui, d. l. si vnus. §. illud nulla. & ibi glossa. agat.
 Pactum, quod rem meam, quam possides, alij tradas, facit, vt secuta traditione mihi vindicanti obster exceptio. l. si cum fundum. eod.
 Pactum, quod rem meam, quam possides, alij tradas, facit, vt mihi vindicanti obster exceptio etiam non sequuta traditione, quando traditio non fiat per eum, cuius gratia pactum fuit appositum. *ibid.*
 Pactum potest fieri per verba de præsentem, & etiam de futuro: sed stipulatio debet fieri per verba de futuro, & non de præsentem, gl. 1. in l. tale pactum eod.
 Pactum ad excipiendum interdum valet ad agendum, gl. 1. in l. in traditionibus. eodem.
 Pactum, ne quis conueniatur ultra quam facere potest, valet, l. si quis crediderit. eodem.
 Pactum factum cum eo, qui tantum tenetur, in quantum facere potest, vt teneatur in solidum, & in totum valet, si iure contractus hoc conueniebat ei, vt in actione pro socio, & similibus: secus si fauore personæ, gl. 1. *ibid.*
 Pactum, in quo seruum commodatum, vel locatum furem, vel fugitiuum faciat, valet, & intelligitur, ne ipse faciat, & vt curet, ne per alium fiat, l. non impossibile. eod.
 Pacto potest fieri, quod per legem etiam fieri potest, gl. si. *ibid.*
 Pactum temporale ipso iure non transit ad heredes, l. spili. §. si. eod.
 Pactum de reddendis sumptibus litiganti id est aduocato, vel procuratori valet, l. sumptus. eod.
 Pacto nobis acquiri potest per eodem, per quos nobis potest per stipulationem acquiri, fallit in casibus, in quibus stipulatio sufficit, sed non pactum, l. per quos. 60. & ibi gl. 1. eod.
 Pacto nobis acquiri potest per filium, seruum proprium, vel per seruum alienum bona fide possessum, & per liberum hominem bona fide possessum, & per seruum, in quo habemus vsumfructum, & per eum, in quo habeo vsum. glossa. si. *ibidem.*
 Pacto nobis potest acquiri per procuratorem, licet stipulatione nobis non acquiratur, nisi in quibusda casibus: pacto tamen nobis acquiratur exceptio doli. *ibid.*

Pactum fit de re certa, & gratuita: sed manet nec re, nec re, nec non gratuita, l. 1. de pactis. & gl. 1. in l. transire, l. C. eod.
 Pactum faciens data pecunia, vel alio loco eius in actionibus tamosis infamatum fecus si pacificatur gratis, l. furti. §. pactus de his, qui notantur infam.
 Pactum non obseruans, ad quod naturaliter, non ciuilitur est obligatus, tenetur læso actione de dolo, si aliud remedium deficit, l. & eleganter. §. seruus. d. dolo.
 Pacta, & conuentiones, quæ iure naturali, vel gentium valent, destruantur per restitutionem in integrum, quæ minoribus inspecta æquitate naturali datur, gl. 1. in l. 1. de minoribus.
 Pactum quandoque ponitur pro pacifcente, gl. actum erit, in l. certo generi. de seruatur. rustic.
 Pactum continens id, quod ius commune, non est superfluum: quia præstat tunc pactum, vt ex eo agi possit præscriptis verbis, l. si donaturus, & ibi add. mar. de conditione causa dat.
 Pactum de non mouendo controuersiam non tollit conditionem indebiti, l. si. §. 5. item questum. de conditione indebiti.
 per Pactum iure prætorio naturaliter quis obligatur, gl. si. in l. 1. de constit. pecus, in Pacto potest deduci illud, ad quod de iure communi oblique pacto tenetur quis, l. 1. de conditione indebiti.
 Pactum appositum in fauorem alicuius non debet in eius lesionem petoqueri, l. qui amicus. §. & ibi gl. 1. de pignorat. actione.
 Pactum de vendendo pignore licet dirigatur in personam creditoris, non est ideo personale: sed vt demonstratur persona, cum qua fit: vnde & heres eius potest vendere, nisi in contrarium actum sit. l. si necessarias. §. pe. & ibi gl. de vendendo. eod.
 Pactum de non agendo impedit litis contestationem: sed non impedit litis contestationem pactum de non petendo. gl. 1. in add. marg. in l. si posteaquam. 44. de pæcio.
 Pactum in præstatione dictum inutile conualecit, & efficitur utile per sequentem stipulationem, gl. 3. in l. cum seruus. §. 4. mandati.
 Pactum interpositum secundum ius commune nihil operatur, si non sit appositum secundum ius commune, tunc iuri communi detrache potest, gl. etiam. in add. marg. in l. qui mutuum. §. 6. eod.
 Pactum appositum in contractu causa dubitationis tollenda, ius commune non lædit: secus si sit appositum causa iuris stipulationis limnandi, qui sine stipulatione ius dotis repetendæ non erat habiturus, d. l. qui mutuum. & ibi gl. etiam. & ibi add. marg.
 Pactum manus iniectionis persequitur rem penes quemcumque possiderem, l. si quis. 46. de contrah. emptione.
 Pacto probitior potest renunciari ab eo, cuius fauore fuit introductum, l. 1. de 6. seruus exportand.
 Pactum de manumittendo seruum quado apponitur gratia emptoris, vel vtriusque, non potest per venditorem reuocari, l. quæ situm. eod.
 Pactum appositum, quod seruus venditus emptore mortuo fiat liber, valet. l. fin. eodem.
 contra Pactum, vel conuentionem venire non videtur ille, qui cum licentia legi facit, quod tantumdem valet, gl. 2. ad si. in l. 1. de actio. empti.
 Pactum, ne quis de euctione teneatur, non prodest ei, qui sciatur causam, ex qua res euinceretur, & tacuit, teneatur. §. si. eod.
 Pactum asserionis, vel simile culpam leuissimam comprehendit, non casum fortuitum, gl. conductoris. in l. opus. 19. locati.
 Pactum de vendendo insulam porrigitur ad insulam postea renouatam. l. final. de pignori.
 Pactum ambiguum debet interpretari contra proferentem id est contra eum, in cuius vitilitatem id verbum ambiguum prolatum est, & non contra ipsum proferentem, gl. appere. & ibi add. marg. in l. insulam, qui potiores.
 Pactum de superfluo soluendo creditor superuacuum est: quia tacite inesse intelligitur. l. quæritur. §. si de distractione pignori.
 Pactum de non vendendo appositum ab eo, qui habet ius in re, impedit venditionem, si in eius fauorem est appositum: secus si sit appositum in fauorem eius, qui nullum ius habet in re, §. si creditor. §. si. & ibi gl. si. & add. marg. eod.
 Pactum dicitur, quod vtroque consentiente fit, gl. promissionem. in l. sciendum. 10. §. dictum de adilitio dictio.
 Pactum aliud est, & aliud pollicitatio, aliud dictum, aliud stipulatio, gl. pollicitationem. *ibid.*
 Pacta bona fide facta sunt seruanda, l. Herennius. 63. in add. marg. de euctione.
 Pactum, quod, qui tenetur in solidum, non conueniatur ultra quam facere potest, valet, gl. si. in l. habia causa. §. si. & ibi gl. si. soluto matrimonio.
 Pactum in calum mortis factum valet per ingressum monasterij: secus si deponatur, gl. mulieri. in l. si cum dote. 21. eod.
 Pacta, vel consensio priuatum non faciunt, vt ille possit restitui, qui de iure non potest restitui, qui de iure non potest, vel vt non solenniter restituit is, qui solenniter facere debet, siue coactus, vt ille non testetur, qui potest, gl. in. 3. de restam.
 ex Pacto, & conuentione priuatorum contrahentium contractus formam accidentalem, sed non substantialem mutant, ac legem accipiunt. *ibid.*
 Pactum, vt lex seruati debet, gl. lex in l. 2. de aqua pluia.
 Pactum factum ab eo, qui legis condende facultatem habet, habetur pro lege, l. 8. Cæsar. 15. & ibi add. marg. de publicanis.
 Pactum de non agendo factum sub conditione, si talis iurayerit, valet existente conditione, gl. dilectus. in l. 1. §. quæ omeranda. quarum rerum actio.
 Pacti appellatione non venit contractus nominatus ex communi vfu loquendi, gl. figuris. in l. 1. de actio. & oblig.
 Pactum pro mortuo, vel contra mortuum valet, glossa. l. in l. 1. quæ sententia sine appellatione.
 Pactum, per quod remittitur conditio fideicommissi iungenda, valet, quia vnicuique licet renunciare iuri suo, gl. 1. in l. cum proponas. 16. C. de pactis.
 Pactum bona fide interpretum, & si scriptura non existat: dum lamen alij probatio.

probationibus rei gestis veritas comprobari possit, valet, & tenet secundum iuris formam, siue ad agendum, siue ad excipiendum. l. pactum, quod, 17. & ibi. gl. fi. C. eod.

Pactum tantum valet sine scriptura, quantum cum scriptura. d. gl. fi.

Pactum quandoque suo potest quis contrahere, & etiam decipere in quibusdam casibus. gl. decipere. l. si quis in consensu. 39. C. eod.

Pactum de remittendo fideicommissum reciproco valet, etiam si per dolum: scilicet tamen fuerit pactum, gloss. cum pacto. in l. de fideicommissio. 1. 1. Cod. de transact.

Pactum gratuitum super actionibus famosis non infamat: sed si non sit gratuitum: quia data sit pecunia pro mala conscientia, non damnatur. 18. C. ex quibus causis. infam.

Pacta debent contrahentes iuri. l. 3. C. de servitutibus.

contra Pactum suum venire non potest quis. gl. dixerat. in l. 1. Cod. si mancip. ita vane.

Pactum, quod si res vendita non euincatur, alia res pro ea obligata debitori reddatur, est validum, & seruandum. l. 2. C. de pactis pignoris.

Pactum in pignore appositum, ut non liceat debitori solvere debitum, vel similia, non valet: si appositum ita, ut non liceat solvere hinc ad mensum, vel hinc ad annum, vel hinc ad 10. vel 2. annos, valet, si modo sit minor 30. annorum; alius videtur perpetua alienatio. f. gl. fi. in l. fi. C. eod.

Pactum ab initio certum apponi, & ex post facto certificari, paria sunt. §. pretium infit. de emptione. & venditione.

Pactum si sit, quod donec vix solueretur, fors non peteretur, & postea si fuerit stipulatio facta pure de non petenda forte, intelligitur repetitum, donec vix solueretur. l. item quia. 6. fi. de pactis.

Pactum super alimentis relictis a testatore, item quod non obiciatur exceptio impediendi quoad ad iudicium non venit, non valet. gl. fi. in l. pactum inter heredes. eod.

Pactum gratuitum super alimentis relictis in ultima voluntate speciali iure non valet. gloss. alimentorum. in l. cum ij. iuncto §. eam transactionem. de transact.

Pactum de nunquam dissoluenda societate non valet: quia frustrum fit, l. si conuenit. 14. pro socio.

Pactum de non diuidenti re communi intra certum tempus non cogit socios, ne a societate recedat. ibid.

Pactum de recedendo a societate, etiam intemptu, valet, nec est superuacuum: sed pactum de non recedendo a societate, est nullum. gl. de hoc. in l. actione. 66. §. diximus. eod.

Pactum inter pastorem, & dominum pecorum, ut factus nascitur inaequaliter diuidatur, validum est. l. si pacifice. 8. & ibi. gl. 1. C. de pactis.

Pactum inter pastorem, & dominum pecorum de diuidentibus factibus inaequaliter sit initium, ad eius obsequium compelluntur actione pro socio, si sit contra factus societatis: si vero sit inominatus, tunc agitur actione praescriptis verbis. gl. fi. ibi.

Pactum factum super forte extenditur ad vsutas, & sic ad accessorias, l. lecta. vers. sed cum fortis. l. certum petatur.

Pactum de non manumittendo impedit libertatem: quia sicut difficilius reuocatur: ita difficilius impeditur. f. gl. 1. in l. si C. de reb. alien. gl. 2. in l. 3. C. eod.

Reliqua verbo, Conditio, 13. Conuersio, Conuentio, Iuramentum, 1. 6. Obscurum, Pignus, 9. 10. 11. Secus, 10. Transactio pro totum. Tutor, 84. §. quae 87. Vfur, 14. §. quae 21. Ambigua, Acquisitio, Conscripti.

Pactum nullum est, si pacificatur ego, & tu, quod Sempronius det decem Titio. gl. in idem in l. 1. de pactis.

Pactum nullum est, si pacificatur ego, & tu, quod Sempronius det vni nostrum; hoc est promittit alium dari, vel factum, ibid.

Pactum si fecimus, quod vnus nostrum det Sempronio decem, validum est illud, licet quandoque non habeat efficaciam. ibid.

Pactum initum quod non agam de damno dando non valet; gl. plebsita. in l. iuris gentium. §. prator ait. eod.

Pactum factum inter colludentes ne possint ad ludo discedere, donec alter eorum torum perdidit, non valet. d. §. prator ait. & ibi. gl. Senatusconsultum.

Pactum factum ut decem millia deberentur ex murco, cum sola quinquem millia fuissent mutata, non valet in illud plus, neque ut donato: quia donatio non potest fieri sine stipulatione: neque ut vsutaria vsura circa vinculum stipulationis non debetur. gl. re enim. in l. si tibi decem. eod.

Pactum factum super violentia fienda non valet: super iam facta valet, gloss. quatenus. in l. si vnus §. si pacta. eod.

Pactum ne exequar nuntiationem noui operis factam in publico, non valet. gl. 1. in l. ius publicum. eod.

Pactum ne liceat reuocare precarium non valet, neque de reddenda dote vteriori die. gl. fi. in l. pactum inter heredes. de pactis.

Pactum ut miles sit procurator, vel ut liceat postulare ei; cui per edictum non licet, non valet. ibid.

Pactum de repudiando iure agnationis, vel iure patriae potestatis, vel de remittendo iuramento calumniae, vel de remittendo dolo futuro, non valet. ibid.

Pactum, ut liber sit seruus, vel ut seruus in dominum torqueatur, non valet. ibi.

Pactum, ut quis sit iudex meus, & qui non est iudex meus, nisi adeatur, non valet. ibidem.

Pactum, ne liceat vendere pignus, vel ne quis sit defensor in questione status, vel criminis, aut ut sit seruus hereditus, non valet. ibi.

Pactum, quod aduocatus possit esse collector collectarum, non valet ibi.

Pactum factum super questionibus ex testamento, vel codicillis prouentibus, nisi veritate repecta per inspectionem, vel cognitionem vicinorum voluntatis, non valet: valet tamen de prouentibus ex his instrumentis. ibid.

Pactum, ne quis deponat officium suum, non valet. ibi.

Pactum non valet, per quod quis non possit fundum suum Deo dedicare, vel ne sibi liceat in suo felle mori. l. pe. eod.

Pactum valet, ne praedium suum inuito vicino alienet. ibid.

Pactum gratuitum non valet super dependentibus ex testamento, non visis, nec

cognitis verbis testamenti. gl. 1. in l. de his. de transactio.

Pactum, quod alii liceat facere, quod de iure communi facere potest, non valet: sed si de iure communi facere non poterat. l. deuri. §. si si fecius videretur.

Pactum, quod alii liceat sedere, vel leuare in furo, vel quod non liceat, non valet. ibi.

Pactum, quod quis habeat viam, vel cuniculum: id est riuum coopertum per fundum suum, valet. ibid.

Pactum, ne perpetuo diuidatur, non valet: sed ne intra certum tempus diuidatur, in hoc iudicium. 14. §. si conuenit. communi diuidendo.

Pactum de quota litis facere non licet, nisi post litem finitam; glo. certam. in l. si remunerandi. §. si mandati. gl. 1. in l. si contra. 30. C. mandati.

Pactum factum ab aduocato cum clientela de quota litis parte non valet: sed si fuisset factum post litem finitam: quia tunc valet pactum de quota litis finitae vsque ad legitimam quantitatem: scilicet centum aureorum. l. 1. §. si cui. & ibi. gl. suspensa. de variis. & extraordin.

Pactum dante libertatis in futurum, vel praesenti inter dominum, & seruum non valet, nisi praeterea naturalis obligatio: quo calu valet. glo. pe. in l. eum testamentum. 8. C. de iuris. & facti igno.

Pactum factum a tutore de ductenda pupilla in uxorem, non valet. gl. 2. in l. pacta, quae contra. 6. C. de pactis.

Pactum nullum quandoque reducit ad aliquod. gloss. fi. in l. pe. Cod. de pactis conuenit.

Pacta iniuncta timore imperatoris, vel per impressionem nunciorum, sunt irrita, & callanda. gl. pactiones. in §. vassalli. de pace Constantiae.

Reliqua verbo, Aduocatus, 1. §. quae 14. Mutata.

Pactum quoties generaliter a iure communi remotum est, seruari non debet, neque legatum, neque iustificandum de hoc ad aduocatum seruandum est. l. iurisdictionem. §. si pacificat. de pactis.

Pactum contra ius commune, vel publicum non valet. d. §. si pacificat. & ibi. gloss. remotum.

Pacta nuda, vel vestita, quae turpem causam continent, non sunt seruanda: veluti ne furti, vel iniuriarum agam. l. si vnus. §. pacta. & ibi. gloss. obitruantia. eodum.

Pactum ne experiar interdicho vnde vi, quatenus publicam causam contingit, non valet. ibid.

Pactum remotum a re priuata, & contrarium publicae utilitati non valet. d. §. pacta. & ibi. gl. priuata.

Pactum super furto commisso, vel facta iniuria, vel vi valet: non tamen super committendo. d. §. pacta.

Pactum factum contra ius civile, vel naturale, vel praetorium, vel contra quamlibet partem iuris, vel contra bonos mores statum non habetur, l. contra iuris regulas. & ibi. gl. 1. eod. gl. 3. in l. pacta, quae. 6. C. eod.

Pactis priuatorum forma iuris fiscalis conuelli non debet, l. inter debitorem. de pactis.

Pactum turpe, vel a legibus improbatum non valet, etiam in traditione factum; & idem est, quando pactum est impossibile. gloss. 1. in l. traditionibus. de pactis.

Pactum, per quod quis promittit aliquid, ne homicidium faciat, dicitur esse turpe. gl. fi. in l. non impossibile. eod.

Pactis priuatorum non laeditur ius ceterorum publicorum, vel grauatur. l. 3. & ibi. gl. 1. de transact.

Pactum, quod sit contra naturam contractus, facit illum transire in aliam speciem contractus, quando est dubium, quem contractum facere velint partes. gloss. proclivior. in l. si de conditione sine caus.

Pactio priuatorum legibus non est refragandum, l. quod de bonis, 15. §. 1. ad legem Falcid.

Pactum, vel stipulatio contra leges, si sit factum, tunc nec principale, nec pena valet: sed si secundum leges factum sit, tunc vtrumque valet: sed si sit factum praeter legem, tunc ne principale, sed pena tenet. gl. denegandum. ibi. & gl. 3. in l. pacta. 6. C. de pactis.

Pactum coepta substantiam contractus non valet, l. cum precario. & ibi. add. mar. de precario.

Pactum, per quod immutatur natura precarii non valet. ibid.

Pactio, & cohenctio priuatorum quidquam ex praetorio, vel solemnitate immutandus non est, quamvis obligationum causa pactione possint immutari & ipso iure, & per pacti conuenit exceptionem. l. nec ex praetorio, 18. de reg. iuris.

Pactio priuatorum non infirmatur actionum modus, vel lege, vel per praetorem introductus, nisi tunc, cum inchoatur, pactio inter eos conuenit. ibid.

Pactum, & conuentio priuatorum iuri publico non derogat, l. neque pignus. 46. eodem.

Pactum contra legem est, quando quis pacificatur super eo, quod lex prohibet. gl. marg. in l. 1. C. de pactis.

Pactum contra bonos mores communes, non eius, qui fecit pactum, est nullum, gl. 3. in l. pacta, quae contra. 6. C. eod.

Pactum turpe dicitur non solum, quod est contra ius, vel naturam: sed & illud, quod facit non esse liberi arbitrii, quod esse debebat. gl. fi. in l. pactum, quod is. C. eod.

Pactum, vel stipulatio contra bonos mores nullius momenti sunt, etiam si pena promissa sit. l. 4. & ibi. gl. fi. C. de contrahend. stipulat.

Pactum contra bonos mores sicut non confirmatur iuramento, ita nec stipulatio. gl. pe. & ibi. add. marg. in l. 2. C. de agricol. & censitis. lib. 11.

Reliqua verbo, Deprehensio, l. 10. §. 15.

Pactum si sit initum dolo, qui dolum adhibuit inuito altero, non recedit a pacto. l. iurisdictionem. §. prator. & ibi. gl. dolo. de pactis.

Pacta dolo inita non sunt seruanda. d. l. iurisdictionem. §. rectorum.

Pactum fit dolo malo, quoties circumstentia doli sit. causa aliud agitur, & aliud agi simulatur. ibid.

Pactum fraudulenter factum non est seruandum: sicut & dolo factum: quia fraud

- fraus inest dolo. d. l. iurigenium. §. sed si fraudandi. & ibi. gl. 1.
 Pactum fraudulenter extoritur, vel est iniquum, vel est superfluum; iniquum, quando extorqueretur, quod extorqueri non debebat: superfluum quando extorqueretur id, quod extorqueri non erat necesse. ibid.
 Pactum si sit factum dolo malo ab igno, siue post pactum aliquid dolo malo factum est, obstat exceptio doli, vel actio, vel replicatio, d. l. iurigenium. §. si ne igitur.
 Pactum potest fieri, ne etiam ratione doli futuri agatur. gl. depositi. in d. l. iurigenium. §. si paciscat.
 Pacta inita dolo tolluntur exceptione doli. l. cum posteaquam, 9. C. de pactis.
 Reliqua verbo, Dolo, 1. §. si quis 10. §. si quis 19.
 Pactum constanter matrimonio factum, ne ob res amotas agatur, non valet: quia mulieres iniunguntur ad furandum: sed post sic. l. conueniri. §. & ibi. gl. 1. de pactis dotalibus.
 Pactum constanter matrimonio factum, ne ob res donatas agatur, non valet: quia impignurari ius ciuilem dissolutio matrimonio factum, valet. ibid.
 Pactum, ne ob impensas necessarias agatur, constanter matrimonio factum non valet: quia ipso iure tales impense impinguntur non agitur. ibid.
 Pacta ante nuptias, vel post nuptias interposita quodam ad voluntatem pertinet, veluti si mulier de dote promissa se alar, & dote nuptia sit, dos ab ea non petatur, aut si certum summam viro praestet, & ab eo alatur, & alia similia. Quodam vero pertinent ad ius: veluti quando dos petatur, quodammodo reddatur, in quibus non semper voluntas contrahentium seruatur, hodie vero seruatur huiusmodi pacta, nisi sine contra ius. l. si pater. 12. & ibi. gl. separatur de pactis dotali.
 Pactum inter virum, & vxorem ante nuptias si sit factum, ut quibus diebus dos data esset, vel si in diuortio facto redderetur, si vxor dedit dote viro post quinquennium, si cum nuptiis facta sunt, non valet tale pactum: quia non potest pacisci, vel longiori de reddenda dos, quam legibus est constitutum: sed ut breviori tempore, quam legibus est constitutum reddatur dos, recte potest fieri, & valet tunc tale pactum. l. iurigenium. 17. cod.
 Pactum post diuortium factum ob res donatas, vel amoras, vel ob impensas factas valet. l. ob res, 10. cod.
 Pactum inter virum, & vxorem quod extremi anni matrimonij fructus nondum percepti cedent lucro mulieris, valet: quia pactum donationis collatum fuit in eum casum, id quo valere potuit, l. p. & ibi. gl. 1. cod.
 Pactum, quod maritus conueniatur ultra quam facere potest, etiam in iamento firmatum, tanquam contra bonos mores non valet, cum per illud tollatur ius reuerentiale. l. alia causa, 1. §. 6. & ibi. gl. 1. solut.
 Pactum, quod maritus conueniatur ultra quam facere potest, non valet, etiam si fiat post solutum matrimonium, l. d. gl. 1.
 Pactum appositum per mulierem de lucrando aliquid, si contraheret matrimonium cum tali, non valet. l. si ita stipulatus fuero, 97. §. in ad. marg. de verborum oblig.
 Pactum dotali instrumentum appositum ut bona mulieris post eius mortem perueniant ad tertium extraneum, vel ad maritum, quod dote titulo marito non sunt obligata, non valet nec iure pacti, nec iure testamenti, l. hereditas. 5. & ibi. gl. 1. C. de pactis conuenit.
 Pactis inter virum, & vxorem de lucrando appositis mulier, quae nihil omnino de dote dedit, nihil de donatione propter nuptias lucrabitur: quae vero partem dedit, partem donationis lucrabitur, §. illud quoque. in auth. de non eligendo secundo. nubent. col. 1.
 Pactum, quod maritus non dajnetur in quantum facere potest, sed in plus, cum favore personae hoc concedatur ei, non valet. gl. 1. in l. pactum inter. de pactis.
 Reliqua verbo, Condemnare, Beneficium, 2. §. 4.
 Pactum de lucrando factum de dote lucranda habet locum, etiam si dos sit promissa, & non soluta. l. si donatus, §. 1. & ibi. gl. 1. de conditione causa data.
 Pactum factum a marito de dando in solutum rem pro dote obligatam ipsi mulieri, valet: sed potest reuocari soluendo fortem, & viuras, si mulieri rem pro dote obligatam non dedit, sed tantum dare promissit: secus si dedisset, gl. 1. in l. Titius. 34. de pignori actione.
 Pactum inter socios, quod filiae de communi dotentur, est validum: & si durante societate dos reddatur, reuertitur in commune cum sua causa: secus si societate finita recuperaretur a filia. l. si socius, 81. pro socio.
 Pactum inter socios, quod filiae de communi dotentur, valet, etiam si vnus tantum sociorum habeat filiam: quia hoc pactum aequum ab initio ex causa superuenientis non debet iudicari iniquum, d. l. si socius, & ibi. add.
 Pacta de reddenda dote debent fieri inter eos, qui possunt repetere dote, & a quibus repeti potest. l. 1. & ibi. gl. 1. de pactis dotalibus.
 Pactum factum ut solum matrimonio liberis existentibus dos remaneat pene virum intelligitur si morte mulieris dissoluitur matrimonium, non si morte viri. l. 2. c. qd.
 Pactum de lucrando dote a marito solum matrimonio valet, si diuortium interuenit liberis existentibus, alias non. gl. 1. ibi.
 Pacta dotalia, quae in diuortij tempore collata sunt, non facto diuortio locum non habent. l. 3. cod.
 Pactum dotali interpositum in vnu casum, non habet locum in alio, d. l. 3. in add. marg.
 Pactum, quod maritus non lucratur fructus dotis: sed restituat, non valet, nisi propter illud sit consequens maiorem dorem, vel mulier seipsum aliat. l. 4. eodem.
 Pactum, quod mortua vxore dos apud virum remaneat, valet, & seruandum est, etiam si liberi non interueniant. l. si pater, 1. c. cod.
 Pactum, quod mortua vxore in matrimonio dos nomine liberorum remaneat apud virum, valet, & nepotes etiam continentur sub illo pacto. gloss. 1. ibidem.
 Pactum, ne omnino dos promissa petatur, non valet, ne indotata sit mulier. d. l. si pater.

- Pactum de die reddenda dotis, valet, si eo pacto fiat melior conditio mulieris: sed si fiat deterior. l. iurigenium, 17. cod.
 Pactum constanter matrimonio inter virum, & vxorem, ut longiori die, quam legibus est statutum, dos reddatur, non potest fieri: sed bene post diuortium, si iusta causa conueniens fuerit, veluti paupertas mariti, quo casu illud seruatur. l. licet, 18. cod.
 Pactum si sit factum, ne a muliere, pene a patre dos petatur, potest peti ab herede mulieris ex pacto de lucranda dote, vel ab herede patris promittentis dorem, neque talis heres habebit exceptionem pacti. l. ob res, 10. §. si conuenit. cod.
 Pactum ne constanter matrimonio viro patre dos petatur, mortuo patre statim peti potest: & maritus si non petierit, tenebitur huius culpe nomine, si dos exigi poterit, nisi solum sit matrimonium, antequam pater decederet. ibid.
 Pactum si sit factum inter virum, & vxorem, ut certa pars dotis, vel tota ob vnus, vel plures liberos interuenientes retineatur, etiam eorum liberorum nomine, qui ante patri sunt ex illo matrimonio, quam dos daretur, aut amplaretur, l. si inter virum, 2. 4. cod.
 Pactum inter locum, & generum si sit factum, ut filia in matrimonio sine liberis defuncta dos patris id sit socero restituatur, id actum intelligitur, ut liberis superstitibus filia defuncta dos restituatur. d. l. inter locum, 2. 6. cum inter. cod.
 Pactum ante nuptias factum ut ex fructibus fundi, qui in dorem datus est, maritus creditorem mulieris dimittat, valet, & eo modo diminuitur dos. l. quert. 28. cod.
 Pactum post nuptias factum ut ex fructibus fundi, qui in dorem datus est, maritus creditorem mulieris dimittat, non valet, quia maritus hoc casu de suo pacificetur, ut dimittat creditorem, & eum mera donatio, quae non valet inter virum, & vxorem.
 Pactum, vel statum de lucranda dote non habet locum, quando maritus occidit vxorem, quam quia non debet quos lucrari, unde puniri debet. l. si ab hostibus, 1. §. 1. & ibi. gl. 1. p. solut. matrim.
 Pactum etiam incontinenti interpositum a patre de reddenda sibi dote non valet, sed bene stipulatio, gl. 1. in l. quortus. 30. cod.
 Pactum de reddenda dote non dicitur incontinenti fieri, quando constanter matrimonio sit. gl. 2. ibi.
 Pactum de lucranda dote toties habet locum, quoties mulier in matrimonio degeat, vel diuortium interuenit consensu, vel culpa communi, vel mulieris capriciat, aut culpa, sed non habet locum, etiam si dos praegrata sit, quando culpa tantum viri diuortium sit, nec quando vir praecedat. l. 1. & ibi. gl. interuenit de dote praegrata.
 Pactum in dotali iumento factum cum filia quae dorem accepit, ne quid aliud ex hereditate patris petat, non valet, & ideo ad legitimam hereditatem patris admittitur. l. de ius, & legiti.
 Pactum de lucranda dimidia parte dotis vxore praecedente, vel viro praecedente de lucranda dimidia parte donationis ante, vel propter nuptias valet. gl. legitime. in l. 1. C. de episcopis, cleri.
 Pactum de dote non tranfit ad heredes, gl. non potest. in l. ex coniunctione, 11. C. de pactis.
 Pactum appositum de lucranda, vel restituenda dote solum matrimonio ob matrimonium, quod de iure non potest reneri, nihil operatur, & proinde est, ac si non esset interpositum, l. C. de conditione ob caus.
 Pactum de rebus soluendis ex pradio dotali per mulierem exanescit solum matrimonio pradio mulieris restituitur, etiam si pactum in stipulatione deductum sit. l. C. si sine censu, vel reliq.
 Pactum de lucranda dimidia parte dotis valebit, etiam si nullum fiat in donatione propter nuptias. l. gl. 1. in auth. dos data. C. de donat. ante nuptias.
 Pacta quaedam super dote non valent, ut quae ad ius respiciunt. gl. 1. in l. cum a socero, 7. de iure dorum.
 Pactum, quod maritus teneatur in solidum ad dotis restitutionem, non valet. gl. pater, in l. 1. §. cum autem. C. de rei vxorie actione.
 Pactum de dote reuerenda praerextu liberorum non obest ipsi mulieri dorem repeteri. l. 3. C. de pactis conuenit.
 Pacta de lucrando super dote, & donatione ante nuptias debent esse aequalia in quantitate, non in quantitate: pacta vero contra hoc facta sunt nulla, nulla quoque exactio ex his potest procedere. l. ex morte, 9. C. cod.
 Pacta de lucrando super dote, vel donatione propter nuptias inaequalia non inualidantur, sed malus ad partem cum minore reducit, l. p. C. cod. & gl. ex pacto in §. proximus. in auth. de non eligendo.
 Pacta de non amittenda dote vel donatione propter nuptias si in aliqua causa repudiaverit maritus, vel vxor, sunt inualida, l. consensu. C. de repudiis.
 Pacta de dote lucranda, & donatione propter nuptias simpliciter appositae, veluti quisque mortuus, alter lucratur, valet, tamen lucrum perdit sicut & alia si ad lucum conuoluit. gl. ex pacto, in princ. §. proximus. in auth. de non eligendo secundo. nubent. col. 1.
 Pactum de lucranda dote in casu mortis non habet locum, si mors ciuili adueniat, l. si lucrum in §. distrahunt. in auth. de nuptiis. col. 4.
 Pacta de dote, vel donatione propter nuptias lucranda appositae in casu liberorum existentium valent, & tunc si sit filij, percipiuntur lucra, non alia: sed si sine appofita in casu non existentium, tunc non existentibus filijs percipiuntur lucra: non alia: tamen quod in prima casu potest perire, qui lucratur propter secunda vota: sed in secundo casu non. gl. ex pacto in principio. in §. proximus. in auth. de non eligendo secundo. nubent. col. 1.
 Pacta de lucranda dote, vel donatione propter nuptias si sunt appositae in casu filiorum existentium, non existentium: veluti si erunt filij ex hoc matrimonio superfluos lucratur totam dorem, vel donationem: si autem non existent filij: tunc tertiam, vel dimidiam lucrum tunc exstantibus filijs valet primum pactum: sed non secundum: sed si non extant, valet secundum, & non primum: sed quando extant, si conuoluit ad secunda vota, perdit lucra ratione primi pacti: sed si moriantur omnes, potest requirere lucrum ratione secundi pacti: & si tertiam, vel dimidiam lucrabitur: sed si vnus ex pluribus moriatur: puta ex quatuor, vnus tertiam quartam lucratur: sed si

sed si vnus ex tribus, tunc tertiam tertiz: si verò conuoluet ad secunda vota, tunc luerat secundum vires pacti, nec perdit, nec seruat filius: sed hodie pro virili parte admittitur maris ad proprietatem cum filiis, vt amplius sit ei aliquid, quæ non nubit, quam ei, quæ nubit. d. gl. ex pacto. & §. hoc autem. & §. aliud. cod. tit.

in Pactis lucrativis dotis, & donationis propter nuptias hodie omnino est seruanda æqualitas propter æqualitatem dotis, & donationis propter nuptias. in princip. & per tot. in auct. de æqualit. dotis.

Pactum initum contra legem fundi dotalis non est seruandum, gl. aduersus, in l. iurifundus. §. prætor ait. de pactis.

Pacta nuda etiam super dote non parant actionem, & non dicitur nudum, quod coherentia contractus, seu traditionis est veltum. l. i. C. de pactis conuentis. *Reliqua verbo, Dot. 47. vsque §. 50. Mulier, 15. 16. Pacifici, Pater, 49. vsque §. 4. Maritus, 3. 1. 32. 39. 40.*

Pacta nuda, & etiam vestita fomentum, vel auxilium per legem accipiunt. gl. in l. i. legitima. de pactis.

Pactum nudum fomentum per Senatusconsultum parit actionem, quando creditor restituitur in antiquum debitorem muliere subdacta. ibi.

ex Pacto nudo interdum nascitur actio, & non tempus: & nascitur, cum iuratur lege, vt in contractu donationis, & in dote, & in alijs, in quibus nuda pactio parit actionem iure citi li. vel prætorio. ibi.

Pactum nudum parit actionem, quando est veltum legis auxilio, & ad dandam eam iuratur. §. C. vt pactum, quod fit inter hæredem, & fideicommissarius de solvendi legatis debitis, quod etiam tacite intelligitur. ibi.

per Pactum nudum iure ciuili adiutum, seu confirmatum tollitur naturalis, & ciuilis obligatio. ibi.

Pactum nudum obligationem non parit: sed parit exceptionem. l. iuris gentium. §. sed cum nulla. eod.

Pactum vbi nulla libet causa, non constituit obligationem ibidem.

Pactum, vel contractus innominatus duos res, si nulla subest datio, vel factum, ex quo veltatur, non constituit obligationem. gl. causa. ibi.

Pactum nudum dicitur illud, quod contrahentes voluerunt, quod esset pactum nudum. gl. igitur. ibi.

Pactum nudum producit actionem in quibusdam casibus, vt in dote, in pollicitatione, confuturo, & in alijs casibus. ibi.

Pactum nudum in casibus, in quibus producit actionem, dicitur veltum: scilicet legis auxilio. ibi.

Pactum nudum parere actionem simile est, ac si mulier sterilis generaret, vel virgo pareret. ibi.

Pactum dicitur nudum ab alijs vestimentis, quæ habent pacta: sic & venditio potest dici pactum nudum ab alijs vestimentis, præterquam consensum. ibi.

Pactum nudum potest duorū matrimonij factum, ne statuto tempore dos redderetur: sed statim, non valet, ex pacto oriatur actio. d. l. iuris gentium. §. vt putat.

ex Pacto nudo de pignore nascitur actio de iure prætorio; non tamen tollitur ipso iure per pactum: sed ope exceptionis. l. i. tibi. §. de pignore. eod.

Pactum nudum tollit ipso iure actionem, si fit appositum in contractibus, qui solo consensu contrahuntur, quando res est integra; vel actus retrō similis fiat. id. emptione, & ibi. gl. fi. eod.

ex Pacto nudo oritur actio de dolo ei, qui pactum nudo passus est, & cui aliquid abest, vel patrimonium diminutum est; & ex pacto nudo factio ex causa donationis, & eleganter §. ferus. de dolo malo.

per Pactum nudum compromissum fieri potest. l. litigatores, §. interdum. de arbitris.

Pactum nudum si sit interpositum à partibus in familiarē circumspecte, & communi diuidendo, non statuit illi ad actionem parandam: sed bene ad exceptionem, gl. in l. i. communi diuidendo.

ex Pacto collato in conditionem iuramenti super aliquo facto de præterito oritur exceptio, si præteritum sit iuramentum. l. si quis cum debitoribus, §. & ibi. gl. i. de iuratiōe.

Pactum obligatorium si feci, tibi promittendo decem; si iuraueris te in Capitolium non ascendisse, tunc oritur actio ex pacto, & non ex iuramento, quod erat implementum conditionis: nam si promissus, si ascendens, non ex assensu sed ex pacto datur. d. gl. i.

ex Pacto nudo licet non possit agi: tamen verecundia est denegare promissum pacti nudo. l. promissum, 62. in add. marg. de conditione indebiti.

ex Pacto nudo ex intervallo appositio agi potest, §. glof. fi. in l. sciendum. l. o. §. deinde. de ædilitio edicto.

Pactum nudum regulariter non parit actionem: fallit in vltis ex pacto nudo promissis ciuitati; quia ei ad illas datur actio. l. etiam ex nudo, §. o. & ibi. gl. i. de vltis.

Pactum nudum est contractus innominatus, glo. figuris. in fi. in l. i. de actio. & obligat.

ex Pacto nudo non oritur actio de iure ciuili: sed bene de iure canonico, §. gl. actio, & ibi. add. marg. in l. fideiusor obligari. 17. §. fideiusor. de fideiusoribus.

Pactum tacitum resultans ex tempore tollit naturalem obligationem. gl. i. vers. tertij in l. vbi cumque, 61. eod.

Pactum creditoris non tollit alienam actionem: scilicet verentem inter mandatum, & fideiussorem. l. Vranus, 71. §. pe. & ibi. gl. pactum. eod.

Pacta omnia vel parant, vel perimunt, vel informant, vel elidunt. gl. fi. in l. pacta, quæ contra, §. C. de pactis.

Pacta, quæ elidunt actionem, adiuvant exceptionem: & quæ adiuvant actionem, elidunt exceptionem. ibi.

Pacta elidunt actionem, vt pactum de non petendo, quod parit exceptionem. gl. i. tibi.

Pactum nudum nullam producit actionem, nisi fit appositum oim certa pecunia datur de reddendo aliquid; nam tunc vltis competit conditio. l. legem, 11. C. de pactis.

Pactum nudum si sit de aliqua re permutando, deinde aliud pactum de prestanda pena, postea intercessit stipulatio de prestanda pena, agitur ex stipulatione,

glo. i. in l. si pacto, 14. C. eodem.

Pactum nudum transactionis si sit factum super diuidenda hereditate, potest tunc exceptio: sed non possidenti non datur actio, si pro parte sua non impleuit traditionem. l. cum proponas, 11. C. eod.

Pactum nudum de diuidenda hereditate si sit factum inter duos, possidenti non datur exceptio, si aduersarius opponat pactum esse nudum, & sic non valeat. gl. 4. ibi.

Pactum nudum transactionis si sit factum de diuidenda hereditate, non possidenti non datur actio: quia non dnm videret, quod ipse impleuerit ex parte sua, licet actionem suam primam remitteret, ita quod impleto ex parte sua poterit agere actione præscriptis verbis. gl. pe. & ibi. ibi.

Pactum nudum non producit actionem; exceptio tamen producit, & idem 22 in transactione facta sine stipulatione, l. siue apud, 28. C. de transactio.

Pactum non valet ad agendum: sed bene ad excipiendum. glo. pe. in l. si diuisionem, 13. C. familiarie erectioni.

Pactum nudo si sit facta diuisio hereditatis paternæ inter fratres, dominum non queritur, nisi illorum bonorum apprehensio, & traditio locutor. d. l. si diuisionem & ibi. glof. fi. C. eodem.

Pactum nudum non semper parit exceptionem, quando ad hoc non interponitur vt contractus rescindatur. gl. fi. in l. 1. C. quando liceat ab emptione.

Pactis nodis regulariter dominum non transfert: fallit in pacto legis commissorio. gl. i. in l. 4. C. de pactis inter empte.

Pactum nudum vbi non sufficit stipulatio prædicti tibi. 17. C. de locato.

Pactum nudum in dote parit actionem speciali iure sed regulariter est eborat. §. glof. i. in l. ad axationem, §. C. de dotis promissione. & gl. j. in l. i. C. de iure dotium.

Pactum nudum quandoque parit actionem speciali iure. ibi.

ex Pacto nudo speciali iure oritur actio de constituta. gl. nulla in §. de constituta. Inst. de actio.

ex Pacto nudo oritur actio in quibusdam casibus: vt quando quis ob hehorem decemum, vel decernendum palam pollicetur esse sine interrogatione, in nautico fornore in accessione frumenti, vel vini, aut hordei, aut olestem in vltis ciuitati promissis. §. d. gl. nulla & ibi. add. marg.

Pactum nudum producit actionem in curia mercatorum; item quando fieret in iudicio: quia tunc fingitur stipulatio item quando per pactum nudum aliquid abest parti, si non feruet promissa, cui contra non seruientem datur actio de dolo. d. gl. nulla in add.

Pactum simplicis obligationis omnino non dissoluitur: quia vna tantum scilicet naturalis dissoluitur; sed non ciuilis. §. præterea & ibi. gl. 2. Inst. de exceptio.

Pactum obligatorium non tollit naturalem obligationem ipso iure: sed ope exceptionis. gl. i. in add. marg. ibi. §.

Pactum tollit in quibusdam casibus veramque obligationem: scilicet ciuilem, & naturalem, vt in maleficijs factis si quis pacificatur, ne agatur item in pignore remisso per pactum. gl. 2. ibi.

per Pactum tolluntur ipso iure actiones descendentes ex maleficijs, l. si tibi decem, §. quadam. de pactis.

Reliqua verbo, Conuentio, 1. Conuentio, Promissio, 1. Pador, Actio, 17. 1. 67.

Pactum incontinenti appositum iuxta contractum bonæ fidei, vel stricti iuris, nouam producit actionem, & veterem informat: sed si ex intervallo: qui tunc parit exceptionem, non actionem, §. l. iuris gentium. §. quimino. & ibi. gl. bonæ fidei de pact. & l. lecta. & ibi. gl. stipulationis. & glo. quæritur iterum petat. in l. j. bonæ fidei, 13. & ibi. gl. i. C. de pactis. gl. incontinenti. in l. si ita quis promiserit. 13. §. i. de verb. obligatio. gl. i. in l. 3. C. de vltis.

Pactum nudum appositum iuxta contractum nominatum non solum informat: sed etiam veltitur coherentia contractus: & ex se parit actionem præscriptis i. in princ. verbis. glo. quimino. ibi. in d. §. quimino.

Pactum sex modis veltitur: scilicet vt, in iuramento, & in familiaribus item verbis, vt in stipulatione, literis, vt in chirographo potest biennium: item consensu, & coherentia contractus, & interuentu rei in contractibus innominatis. ibi. & gl. Inst. quib. modis re contrahitur.

Pactum veltitur rei interuentu differre à veltito re: quia veltitum re vna cum pacto nascitur: sed rei interuentu potest esse, quod dudum postea nascatur, vt si non conueniam de permutando, & post annum tradam, tunc veltitur primum pactum. ibi. gl. quimino, in d. §. quimino. & d. gl. i.

Pactum veltitur etiam rei principio: id est operis initio. ibi. gl. quimino. in l. iuris gentium. §. quimino de pactis.

Pactum veltitur legis auxilio, quod dicitur in omni nudo pacto, quod actionem parit. ibi.

Pactum veltitur iurciurando. ibi.

Pactum non veltitur consensu, qui alias sufficiens est veltitum in quibusdam contractibus, qui consensu contrahuntur, qui dicuntur fauorabiliores, ac pinguiores: sed licet veltit esse consensu veltitur, quod secus est in pactis. ibi.

Pactum nudum principale non veltitur coherentia pacti nudi accessorijs, gl. bonæ fidei. ibi.

Pactum nudum non veltit stipulatio penalalis ei, pro quo interponitur stipulatio. ibi.

Pactum incontinenti appositum dicitur, quando est postum atrequeq partes ad alia negotia diuertant. glof. ex continenti. ibidem.

ex Pacto appositum iuxta contractum innominatum, vel nominatum oritur actio personalis, & non rei vindicatio, nisi in quatuor casibus. ibi.

Pactum factum in actioe tutalid est non statum: sed ex intervallo potest illam finiam, vt maiores vltis, quam statuta sunt, præstarentur, non valet, ne actio deat ex pacto. d. l. iuris. §. vt putat.

Pacta, quæ legem contractui dant: id est quæ in ingressu contractus facta sunt, dicuntur iustæ, & producant actionem. d. l. iuris gentium. 4. vt putat.

Pactum post emptionem ex intervallo extra naturam contractus si fuerit factum, ob hanc causam non potest agi ex empto, ne ex pacto oriatur actio. ibi.

Pacta ex intervallo facta non parant actionem: sed exceptionem. ibidem.

Pactum de reddenda dote ante tempus statutum, si fuit factum ante matrimonium contractum, vel post ex intervallo, etiam durante matrimonio, non valet, quoad producendam actionem, sed bene quoad exceptionem. *¶ d. §. vt putat. & ibi. glo. diuortium.*

Pactum de reddenda dote dicitur fieri ex intervallo, etiam durante matrimonio. *d. gl. diuortium.*

Pactum de restituenda dote factum in ipso sine matrimonij, non dicitur fieri incontinenti. *ibi.*

Pactum appositum in principio tutelae non dicitur appositum ex intervallo. *¶ reprob. gl. conueniat. ibi.*

Pactum appositum incontinenti sine stipulatione non valet in mutuo, quod contrahitur in pecunia: secus in alio mutuo, ac in omni contractu bonae fidei. *gl. constituit. ibi.*

Pactum appositum ex intervallo extra substantiam, vel naturam contractus non producit actionem. *glo. extra naturam ibidem.*

Pacta appposita super substantiis in contractibus, qui solo consensu perficiuntur, et integra producant actionem, siue sint appposita incontinenti, siue ex intervallo, siue cum emptore, siue cum vno ex eius hereditibus. *d. l. i. iuris gentium. §. adeo autem.*

Pacta appposita ex intervallo super substantiis in contractibus, qui solo consensu perficiuntur, re integra, dicuntur inefficacia. *ibi.*

per Pactum appositum circa substantia contractus emptoris ex intervallo renouatur videtur totus primus contractus: sed si cum vno ex hereditibus emptoris fiat pactum, non renouatur totus contractus. *gl. vnde illud. ibi.*

Pactum factum a venditore incontinenti, vel ex intervallo, ne ipse teneatur de vito rei venditae, id est ne teneatur reddiditorem, valet. *l. pacifici. & ibi. gl. i. eodem.*

Pactum appositum in traditione vestitur coherencia traditionis, & ideo valet. *glo. in l. si intra. & l. in traditionibus. de pactis.*

Pactum nudum de diuendo non sufficit ad agendum, nisi vestitur traditione, vel stipulatione. *l. diuisionis. eod.*

Pactum nudum diuisionis vestitur traditione. *ibi.*

Pactum appositum in traditione rei non vestitur: ita etiam ubi est tale pactum, per quod ego volo in aliqua re mihi quereere dominium, quod fieri non potest per pactum, nisi in pacto legis commissorie, & in aliis quibusdam. *gl. in l. in traditionibus. eod.*

Pactum factum in traditione rei vestitur coherencia traditionis, etiam quoad actionem, cum sit vestitum rei interuentu. *d. gl. i. ibi.*

Pactum appositum ex intervallo in rei traditione, quae tantum fiebat principaliter ad liberandum se à precedente obligatione, non valet, neque potest operari obligationem: sed secus est in contractibus inominatis: quia tunc pactum appositum in traditione valet: quia tunc traditio non fit principaliter ad se liberandum, cum non teneatur, nisi naturaliter. *ibi. & gl. i. in l. si intra. eod.*

Pactum appositum in traditione valet, & vestitur rei traditione, quando traditio fit ex mera liberalitate nulla cogente necessitate. *ibi.*

Pactum appositum in traditione non valet ad agendum, neque vestitur traditione rei, quando illa fit aliqua necessitate cogente, ad quam cogi poterat remedio iuris ciuili: sed si traditio fit aliqua necessitate iuris naturalis non redacta in preceptis ciuilibus, tunc pactum appositum iuxta traditionem vestitur. *ibi.*

66 Pactum incontinenti appositum iuxta contractum vt pariat actionem, requiritur, vt sit tale, quod possit in contractum deduci: secus si non possit in contractum deduci, veluti cum mutuum tibi decem, pactum sum, vt vdecim debeas: illud pactum licet incontinenti appositum non pariat actionem: quia in contractum deduci non potest: quia est contra naturam mutui, *gl. condici. & ibi. add. marg. in l. rogasti. si certum petatur.*

Pactum incontinenti appositum videtur inefficax contractui stricti iuris, & sic stipulationi. *l. lecta. & ibi. gl. tractum. eod.*

Pactum nudum incontinenti appositum iuxta contractum bonae fidei, vel stricti iuris, quandoque non valet. *d. l. lecta. & ibi. gl. stipulationi.*

Pactum de non petendo sub conditione appositum incontinenti, vel ex intervallo iuxta stipulationem puram praedictat stipulanti, & debitori datur exceptio. *gl. tractum. ibi.*

Pactum de statim petendo iuxta stipulationem conditionalem appositum incontinenti producit actionem, & statim potest petere creditor. *ibi.*

Pactum de statim petendo appositum ex intervallo iuxta stipulationem conditionalem non producit actionem, & ideo statim ante conditionem non potest petere creditor. *¶ ibi.*

Pactum ad incertum si sit appositum incontinenti iuxta stipulationem factam ad certum non informat actionem ex primo contractu: id est ex prima stipulatione, & ita euri conditio, quae competeat ex stipulatione, non competeat ad incertum deducum in pacto: sed producit nouam actionem: id est actionem ex stipulatu. *¶ ibi.*

Pactum quidam ipso iure non perimunt, nec apud stipulationem praecedentem infirmitatem iam commissam: sed stipulationem committendam propter moram ipsarum committi ipso iure: quia impedit moram committi, & consequenter eursum vfurum. *¶ gl. ipso iure. in d. l. lecta. §. sed cum foris.*

67 Pactum incontinenti appositum iuxta stipulationem factam super contractu mutui, & vfuris reddendis quando fit ad differendam solutionem, & sic fauore debitoris, reformat ipsam stipulationem, & sic contractum, & impedit ipso iure ante diem prorogatum committi moram, & consequenter vfurum stipulationem ex mora, nisi nominatim actum sit, quod pecunia sua die non soluta vfure vsque retro ex die stipulationis deberentur. *d. l. lecta.*

Pactum appositum contractui emptoris ex intervallo super accidentalibus, vel naturalibus, si detrahatur aliquid emptoris, videtur inefficax: sed si adiciatur aliquid, non habet vires, nec videtur inefficax. *l. pacta conuenta. §. 2. de contrahend. empt.*

Pactum appositum ex intervallo emptoris detrahendo: scilicet quod cautio dupli non praestet, habet vires, & videtur inefficax emptoris: sed si sit appositum

adiciendo: scilicet cum fideiussore cautio dupli emptori praestet, non videtur inefficax: & ideo tale pactum non prodest emptori ad agendum: sed bene ad excipiendum. *ibi.*

Pactum ex intervallo appositum venditioni super substantiis: scilicet super pretio augendo, vel diminuendo habet vires, & producit actionem: quia creditur rectissime à priori venditione re adhuc integra, & videtur nouam emptoris nem intercessisse. *ibi.*

Pactum ex intervallo appositum venditioni super re vendita augenda, vel diminuenda valet, & producit actionem. *gl. ex pretio. ibi.*

Pactum in donatione positum, vt implicatur, ex stipulatione, vel praescriptis verbis potest agi. *l. legem. C. de donatio.*

Pacta quaedam sunt super substantiis contractus, vt in augendo, vel diminuendo pretio: quaedam sunt super accidentalibus, siue extraneis, vt de dando codicem exemplaris loco, vel quid simile non attingens emptionem, *gl. nouam. in l. pacta conuenta. §. 2. de contrahend. emptio.*

Pacta super substantiis contractus dicuntur esse eadem. *ibi.*

Pactum super substantiis non est idem, quod super naturalibus: quia super naturalibus dicitur pactum, cum sit super id, quod est naturale, veluti de cuius actione praestanda. *ibi.*

Pacta super substantiis eiusdem effectus sunt, quae sunt super naturalibus. *ibi.*

Pacta quaedam incontinenti apponuntur: id est cum contrahentes ad alia negotia nondum diuerterint: quaedam verò ex intervallo. *ibi.*

Pacta quaedam apponuntur in contractibus nominatis: quaedam in inominatis. *ibi.*

Pacta super substantiis incontinenti apposta non tollunt priorem actionem: sed si sint apposta ex intervallo renouatur prior contractus, & producant actionem. *¶ ibi.*

Pacta super substantiis, vel accidentalibus ex intervallo apposta non pariunt actionem: sed tantum exceptionem: sed si sint apposta incontinenti, tunc nouam praescriptis verbis actionem pariunt, & veterem informant, si quam repari informant. *¶ ibi.*

Pactum nudum ex intervallo appositum non parit actionem: fallit in multis. *d. gl. nouam ad med.*

ex pacto incontinenti apposto in quibusdam casibus non datur actio. *ibi.*

Pactum nudum conditionalis contractus coherencia vestitur, agiturque praescriptis verbis, non venditio informata propter defectum conditionis. *l. si in venditione. & ibi. add. marg. de periculo. & commod.*

Pactum nudum incontinenti appositum non valet ad producendam actionem ad poenam pacto promissam, nisi inter sit, nec in vfura. *l. feruus. & ibi. gl. i. de feruis export.*

Pactum appositum iuxta traditionem rei non dicitur nudum: quia vestitur coherencia traditionis, & producit actionem, *l. si dominus. in fi. de praescriptis verbis. l. legem. io. C. de pactis.*

Pactum dubium appositum in venditione interpretatur contra emptorem, nisi quando pactum super accessorio est dubium: sed pactum super principale est elarum: quia tunc pactum super accessorio debet sequi pactum super principali. *gl. aperto. in l. infulum. qui potiores in pignore.*

Pactum quandoque vestitur iuramento, & oritur actio in factum. *glo. siue post in l. vt iusiurandi. §. curare. de operis libertorum.*

Pactum appositum incontinenti non operatur ipso iure, *l. eum. qui ita. §. 6. §. qui ita stipulatur. de verborum obligat.*

ex pactis incontinenti appostis oritur actio praescriptis verbis, *gl. incontinenti. in l. si ita quis promiserit. §. 1. §. eod.*

Pactum incontinenti appositum iuxta contractum stricti iuris, & sic iuxta stipulationem informat, & extendit actionem ex stipulatu, vt etiam competeat ad deducum in pactum. *ibi. in l. petens. §. 2. C. de pactis.*

Pactum de soluendo tercio ex intervallo appositum idem operatur, quod mandatum simplex. *l. si cum Cornelius. §. 2. & ibi. add. marg. de solutio.*

Pactum vestitum parit actionem. *gl. in l. pacta, quae contra. C. de pactis.*

Pacta incontinenti apposta informant actionem: id est noua forma datur veteri actioni, ad quam modò datur. *ibi.*

Pacta incontinenti apposta informant actionem bonae fidei ita, vt efficiatur stricti iuris per talia pacta. *ibi.*

Pactum appositum, cum dos pro alumna dabatur, non est nudum: sed vestitum rei interuentu, vel coherencia contractus, in quo interuenit res, & tunc producit actionem. *gl. pen. in l. legem. io. C. eod.*

Pactum appositum, cum dos pro alumna dabatur, producit conditionem certi generalis: id est personale actionem vfure: id est efficacem, quae nominatur praescriptis verbis. *gl. ibi.*

Pactum appositum iuxta contractum non videtur eius coherencia, quando inter eosdem non fuit: quia tendit ad vtilitatem tertij. *d. gl. ibi.*

Pactum appositum iuxta contractum non porrigit effectum, nisi ad eum, cuius interest, ex conuentione. *l. i. C. eod.*

Pactum appositum iuxta contractum incontinenti duas actiones producit: primò exceptionem ex ipso contractu informatam, & extensam ad pactum. Secundo actionem praescriptis verbis, quae ex ipso pacto inuito nascitur. *gl. 3. in l. in bonae fidei. l. i. C. eod.*

Pactum appositum incontinenti iuxta contractum dicitur quando est appositum in ingressu, vel egressu contractus ita, quod non diuerterint contrahentes ad alia. *gl. 4. ibi.*

Pactum ex intervallo appositum in contractu, si tendit ad actionem, cum non possit prodire ad actionem, neque proderit ad exceptionem. *glo. pen. & fin. ibi.*

Pactum ex intervallo appositum in contractu si tendit ad exceptionem, parit exceptionem, videlicet si tendit, vt non detur fideiussor, quem primò dari pactum est. *d. gl. i.*

Pactum nudum appositum iuxta stipulationem ante, vel post, tunc continet idem, quod ipsa stipulatio, tunc illud pactum, non videtur contra, contra stipulationis, *l. si pacta. §. 1. C. eod.*

factum nudum nunquam vestitur coherencia contractus vestiti accessorij, glossa ibid.

ad pactum si quid denegat, illud deducatur in stipulationem, agit ex stipulatione, quod est appositum causa pacti, fructu, d. 1. penes. 27. C. cod.

pactum declaratorium si sit factum, quod in contractu, quem feci, vel faciam de aliqua quantitate libratum, intelligatur de imperialibus, valet. gl. 1. ibid.

pactum appositum incontinenti iuxta stipulationem non solum informat ita, ut possit agi ex stipulatione informata: sed etiam ex pacto præscriptis verbis potest agi. ibi.

pactum incontinenti appositum iuxta stipulationem ita demum informat veterem actionem, si tale pactum sit appositum pro eo, cui competit prima actio: fecis verò si sit appositum pro alio, cui non competit antiqua actio, nam tunc tale pactum veterem non informat. ibi.

pactum nudum tunc vestitur ex stipulatione, cum stipulatio sit facta super principali: pactum vero nudum super accessorio ibid.

pactum nudum principalem scilicet de permutando non vestitur per pernam stipulationem: scilicet si non permutaveris, sub poenam, cum stipulatio personalis sit accessorio. ibi.

pactum nudum appositum iuxta contractum conditionalem, vestitur ex illo contractu, ut in venditione conditionali, cum a principio nascitur saltem conditionaliter tantum naturalis, & incontinenti nudo pacto pacis: de iude ex internalio primum pactum ex rei traditione vestitur: secundum pactum incontinenti appositum non vestitur ex primo pacto postea ex internalio vestitur: quia ab initio fuit nata obligatio naturalis tantum: sed postea civilis, d. gl. 1.

pactum nudum si semel sit vestitum coherencia contractus: quamvis postea contractus tellatur ipso iure per accipilationem: tamen remanet pactum vestitum. ibid.

pactum refulsorium si sit appositum in contractu inominato datur conditio ob causam, vel præscriptis verbis: in contractu vero nominato datur tantum præscriptis verbis, gl. 1. in l. 1. C. de conditione ob causam.

pactum si sit appositum in contractu donationis, qui est nominatus, ut resoluta, si non solvat creditoribus, illi non solvuntur datur conditio ob causam speciali iure in donatione: in aliis tamen contractibus nominatis datur tantum præscriptis verbis. ibid.

pactum quodlibet nudum rei traditione non vestitur transferre dominium in alium non potest, gl. 2. in l. 3. C. eodem.

pactum nudum de non alienando si sit factum, alienatione de facto sequuta transfert dominium rei donatæ in accipientem, neque impedit quominus dominium non transferatur in accipientem, præterquam in pacto legis commissio: & additionis in diem. ibid.

pactum si sit appositum in venditione serui de non manumittendo, si manumittatur, non valet manumissio, quæ libertas datur. ibid.

pactum vlturum fenebris pecunie incontinenti appositum iuxta contractum stricti iuris non producit actionem, neque debeat vlturæ ex eo pacto, gl. 1. in l. 1. C. de vlturis.

pactum de non alienando in venditione appositum comprehendit, & prohibet translocationem domini, aut pignoris obligationem, aut servitutis constitutionem, l. f. et. ibi. glo. 4. C. de rebus alienis non.

pactum, quod principaliter dedit causam contractui, si non servetur, rescinditur contractus actione ex eo contractu, l. cum te fundum. 6. Cod. de pactis inter emptor.

pacta tempore contractus: id est incontinenti ante, vel post celebrata, servanda sunt, gl. 1. in l. 1. tempore, 8. C. cod.

pactum tempore contractus inter emptorem, & venditorem celebratum servari debet, nisi posteriori pacto ab eo recedatur. d. l. tempore.

pactum ne in loco venditi monumentum extrahatur, vel ne iuri humano eximatur, servandum est. l. f. C. cod.

pactum appositum iuxta contractum non vestitur eius coherencia, quando tendit ad vilitatem tertij, gl. f. & ibi add. marg. in l. f. tibi, 27. C. de locato.

pactum, vel factum, quod sui vicinitate vestitur, inter eosdem esse debet, ad hoc ut nascatur actio præscriptis verbis ex tali coherencia. d. gl. f.

pactum vestitur dicitur cum pecunia datur, & aliquid de reddenda ea convenit, quo casu vtilis conditio oritur. l. 1. & ibi. gl. nudum. C. de pactis convenitis.

pactum non vestitur iureiurando, nisi quando liberus pacificatur cum iuramento tempore manumissionis præstare operas patrono, glossa 3. in l. f. C. de operis liberorum.

pactum nudum vestitur re differt à pacto vestito rei intervenit: quia primum habet vestimentum, & robur statim cum nascitur: nam tacite agitur, ut reddatur murum, vel commodatus sit pactum vestitum rei intervenit tunc habet vestimentum, & robur, quando res traditur, gl. 1. in princ. Inst. quib. mod. re contrahitur.

pactum nudum dicitur illud, quod fit in puris finibus conventionis, aliis si testis in proprium nomen contrahitur, vel formam, seu solennitatem, vel causam, per quam robur, & efficacia assumit, est vestitum. d. gl. 1. in add.

pactum nudum vestitur quandoque etiam legis auxilio, quod est quoties nudum pactum actionem parit, ut in donatione, item vestitur rei principio, ut in pollicitatione rebus facta, item vestitur etiam iureiurando, item vestitur coherencia vel iuraria traditionis, item implemento conditionis. ibid.

Reliqua verbo, *Formati, incontinenti, Informati, Intervallum, Vendita*, v. 6.

Pacta quedam sunt realia, quedam personalia. l. iuris gentium. §. pactorum. de pactis.

Pacta realia sunt quoties generaliter pacificor, ne rem petam: Personalalia verò quoties pacificor, ne à personis est à Titio petam. ibid.

Pacta autem realia, vel personalia non minus ex verbis, quam ex mente pacificentiumendum est. ibid.

Pacta plerumque persona infertur, non ut personale pactum fiat: sed ut demonstretur, cum quo pactum factum est. ibi.

Pactum in dubio præsumitur reale, dato quod persona in pacto sit inserta: quia censetur posita ad demonstrandum, cum quo pactum est. ibid.

Pactum personale dicitur duobus modis. Primo, quando pactum ad vnam tantum personam porrigitur, non vtrâ. Secundo, quando cum persona extinguitur: ea viucnt ad plures competere. gl. personale. ibid.

Pactum factum à domino rei donatæ dicitur personale, & prodest illud donatario videntibus pacificentibus. ibid.

Pactum factum cum venditore à domino fundi dicitur personale, & prodest illud emptori videntibus pacificentibus: secus tamen illis mortuis. ibid.

Pactum factum cum filio, vel seruo ab aliquo, dicitur personale, & prodest patri, vel domino videntibus pacificentibus. ibid.

Pactum reale dici potest ex persona actoris, & rei, vel ex persona tantum actoris, vel tantum rei, vel vtriusque. ibi.

Pactum personale non porrigitur ad heredem. l. f. tibi. §. si quis, de pactis. l. epistola. §. f. eodem.

Pactum personale viuo pacifice porrigitur ad singularem successorem, siue sit ex causa onerosa, siue ex lucratoria, in quem transiit res, super qua pactum factum fuit, d. l. f. tibi. §. pactum.

Pactum etiam personale transit in singularem successorem titulo venditionis, vel donationis, intelligitur quoad ius excipiendi. ibid.

Pactum personale serui non porrigitur ad dominum, nisi ope exceptionis doli. l. & heredi. §. quod si seruus. & ibi. gl. nihil. eod.

Pactum reale factum à seruo prodest domino, & eius heredi, quoad directam & exceptionem. ibi.

ad Pactum personale constituendum ita, ut personam non egredietur, requiritur, quod in pacto apponatur dictio taxativa, l. nisi eod.

Pactum personale factum à venditore, vel donatore filio, vel seruo prodest emptori, vel donatario patri, vel domino, cum hæc vna, & eadem censetur persona gl. non pertinere in l. idem, in duobus §. personale. de pactis.

Pactum personale esse non facit persona adiecta pacto, quia transcat ad heredem: nam illa verba, te non teneri, extenduntur etiam ad heredes, l. tale pactum. eodem.

Pactum si ex vna parte in rem, ex altera in personam fiat: veluti ne ego petam à te, heres meus poterit petere à te similiter si pactum sit, ne à te petatur, ego & heres meus possumus petere ab hærede tuo. l. qui in futurum. §. f. eod.

pactum ex ea parte, qua est in personam, non transit ad hæredes: sed ex alia parte, qua est in rem, bene transit ad heredes. ibidem.

Pactum an sit personale, vel reale contractus verba sunt diligenter expendenda: nam si ita quis pacificatur: Promitto tibi à te non petere, verba tibi, & te faciunt, ut tale pactum sit personale, neque egredietur personam eius, cui promittitur: quod idem dicendum est, quando quis dicit: Promitto tibi rem non petere, nisi verbum tibi apponatur denunciandi causam quoniam tunc non obstat verbo, tibi, pactum reale erit: sed quando pactum intercedit ita, Promitto rem non petere ratione hypothecæ præstare debitor, acceptantque dicitur tunc pactum reale etiam respectu cuiuslibet successoris. l. soluitur. in add. marg. quibus mod. pignus.

Pactum quandoque dicitur personale, quandoque aliter. glossa f. in l. quia tale, 14. folio matrim.

Pactum non egredietur personam pacificentis, gl. liberabor. in l. 4. §. ne effectu. de liberat. legat. l. idem in duobus §. personale. de pactis.

Pactum personale debitori factum non tollit cuiem, neque naturalem obligationem. l. reprobat. gl. 1. in l. vbi cumque, 61. de fideiussor.

Pactum personale non pertinet nisi ad personas pacto comprehensas: & ita licet pactum tecum ineam de non petendo à te, vel ab herediis tuis, vel ab eo, cui dederis, non debet extendi ad alios: sed vbi in genere fit, non exprimentur personam certam, huiusmodi pactum omnes etiam absentes comprehendit, gl. 1. in add. marg. in c. 1. de eo, qui finem fecit agnat.

Reliqua infra nom. 39. 40. 4. 1. 47.

Pactum de non petendo à debitor principali non prodest eius fideiussori, 36 qui animo donandi fideiussit, cum tunc mandati actione non possit debitorem convenire, l. quod autem. de pactis.

Pactum de non petendo à debitor principali prodest eius fideiussori propter debitoris personam, ne mandati iudicio postea conveniatur. ibi.

Pactum de non petendo factum per creditores ei, qui est heres, vel futurus est, statu non mutato prodest quoad directam exceptionem pacis sed statu mutato prodest quoad exceptionem doli, vel vtilis pacti, ut ex pacto inito à filio in potestate patris postea eo emancipato datur exceptio doli, vel vtilis pacti, l. & suum heredem. eod.

Pactum de non petendo factum procuratori debitoris prodest debitori quoad doli exceptionem, l. rescriptum. §. f. eod.

Pactum de non petendo factum à procuratore debitoris non nocet creditoribus, nisi si quando habuit mandatum speciale ad hoc, vel erat procurator generalis cum libera, vel erat procurator in rem suam. d. §. f. & l. quia & solui. cum seq. eodem.

per Pactum de non petendo factum per emptorem hereditatis non acquiritur debitori directæ exceptio pacis sed exceptio doli, l. cum emptore. eod.

Pactum de non petendo factum debitori hereditario ab emptore hereditatis, qui habet viles actiones, nocet venditori, penes quem remanserunt directæ. ibidem.

Pactum de non petendo à se, nec à Titio non prodest Titio, sipe sit extraneus, siue filius, etiam si postea fiat heres pacificentis. l. f. tibi decem. §. si pactus. eodem.

Pactum patris, ne petatur à se, neque à filia non prodest filie, etiam si postea ipsa sit heres patris. ibi.

Pactum de non petendo à me, neque à Titio pro parte mea, non prodest Titio ut hæredi, quia personale fuit, & tantum viucntem voluit Titio prodesse, gl. Titio. ibi.

Pactum patris, ne peteretur à se, neque à filio, ut hærede suo producit exceptionem pacti d. etiam competentem filio hæredi. gl. prodest. Titio. ibi.

Pactum quando si me à te petatur, illa verba, ne à te petatur, ad ius, non ad factum

Autem referuntur. l. & heredi. §. quod si servus. & ibi. gl. nihil. eod.

Pañum de non petendo a debitore cuiuslibet extraneo factum non parit debitori vitium exceptionem doli. §. gl. si. idem in duobus. §. si. eod.

Pañum de non petendo factum ad tempus cum reo ultra tempus non prodest reo, nec fideiussori. l. si vnus. §. si cum reo. & ibi. gl. fideiussori. eod.

Pañum de non petendo si sit factum a debitore, & postea sit factum de petendo, secundum pactum de petendo non nocet fideiussori habenti exceptionem ex primo pacto. d. gl. off. fideiussori.

Pañum de petendo non tollit ipso iure pactum liberatorium præcedens: scilicet de non petendo: sed bene tollit ope replicationis, si prima actio durat: sed si est extincta, non restituitur per pactum: sed in obligationibus, quæ consensu contrahuntur, noua actio nascitur. d. l. si vnus. §. pactus ne peteret.

Pañum de non petendo non tollit ipso iure actionem, d. §. pactus ne peteret.

Pañum de petendo non refuscitat naturalem obligationem sublatam per pactum de non petendo. gl. ipso iure. ibi.

Pañum de non petendo tria operatur: scilicet ipso iure naturalem tollit, & ciuilem elidit, obligat etiam pacifcentem naturaliter ad non petendum. ibi.

Pañum primum de non petendo, si solum habeat vnum effectum: scilicet quod naturaliter obligaret, tunc pactum secundum de petendo ipso iure tolleret primum; sed si haberet plures effectus, vt quia ipso iure tollit naturalem, & elidit ciuilem, & obligat pacifcentem naturaliter ad non petendum, tunc pactum secundum licet tollat ipso iure naturalem obligationem primi pacti de non petendo; non tamen tollit ipso iure alios effectus ortos ex illo pacto. d. gl. ipso iure. ver. præterea.

Pañum de maiori summa non petenda prodest in minori summa, quæ verè debetur: sed non e conuerso. d. l. si vnus. §. si cum mihi.

Pañum factum, ne peterem a. o. a te, cum tantum decem deberes, prodest tibi in illa decem, & habes exceptionem ex illo pacto, vel doli. ibi.

38 Pañum factum, ne peterem a te decem, cum a. o. mihi deberes, valet, & competit tibi exceptio, vt tantum reliqua decem exigere debeam. l. si vnus. §. si cum mihi. de pactis.

Pañum de non petendo æquiparatur solutioni, & acceptationi. d. l. si vnus. §. si stipulatus de pactis.

Pañum de non petendo vnam ex rebus alternatiue debitis, parit exceptionem etiam quoad alteram, nisi aliud expresse actum sit. ibi.

Pañum de non petendo hereditatem si feci, singulas res hereditatis non possum petere; & si petam, obstat mihi exceptio pacti. d. l. si vnus. §. item si pactus.

Pañum de non petendo fundum si feci, si petam vsum fructum fundi, obstat mihi exceptio pacti, nisi specialiter aliud actum sit. ibi.

Pañum de non petendo nauem, vel ædificium si feci, si dissoluit illis petio singulas res nauis, vel ædificii, obstat mihi exceptio pacti, nisi aliud actum fuisse. ibi.

Pañum de non petendo ab eo, qui non potest petere, nullum est. l. contra iuris. §. si filius. eod.

Pañum de non petendo non præsupponit de necessitate donationem. ibi.

Pañum de non petendo licet dolo malo, debitoris factum, producit exceptionem pacti, sed contra eam datur replicatio doli. l. tres fratres. eod.

Pañum de non petendo si feci debitori meo, si iurasset se in capitolium non ascendisse, vel non fecisse, & si iurauerit, exceptio iuramenti nihil obstat, & solutum repeti potest. l. si quis. 19. & ibi. gl. de iureiur.

Pañum de non petendo ipso iure tollit naturalem obligationem, & elidit ciuilem; sed pactum de petendo non tollit primum de non petendo ipso iure, sed ope replicationis. gl. si. in l. Arrianus. 46. de actio. & oblig.

Pañi de non petendo exceptio est de iure prætorio: non verò de rigore iuris ciuilis: quia pactum de non petendo nihil prodest de iure ciuili. l. creditori. 5. C. de pactis.

Pañum si sit factum de non petendo, postea sit factum pactum de non petendo illo pacto antea factum reddit efficacem obligationem elisam a primo. l. pacta nouissima. 12. C. eod.

Pañum de non petendo factum cum aliquibus heredibus tantum, non prodest aliis coheredibus. l. si actionem. 14. C. eod.

Pañum secundum de petendo non elidit pactum de non petendo ipso iure. in princ. Inst. de replicatio.

Reliqua verbo, Debitor, 31. Exceptio, 22. & infra num. 39.

39 P a c t u m habentis vires actiones præiudicat habenti directas. l. si cum emptore. de pactis.

Pañum eius, cui sunt credendæ actiones, nocet ei, qui habet eas. & cedere debet. l. si cum emptore. §. si. eod.

Pañum factum cum venditore, vel donatore super re vendita, vel donata, ita demum prodest emptori, vel donatario, si post donationem, vel venditionem pactum est. gl. emptori. in l. si tibi. §. pactum. eod.

Pañum factum cum venditore, vel donatore super re vendita, vel donata, etiam ante donationem, vel venditionem, prodest emptori, vel donatori: quia succedunt in rem ipsam, super qua pactum fuit. ibi.

Pañum factum cum fideiussore de non petendo rem, super qua erat fideiussor, prodest reo principali, quia pactum in rem ipsam. ibi.

Pañum factum possessori hereditatis a creditore, vel debitor hereditario, neque prodest, neque nocet vero heredi. d. l. si tibi. §. cum possessor. 3.

Pañum factum a creditore hereditario bonæ fidei possessori hereditatis prodest vel nocet vero heredi: secus si fuerit pactum malæ fidei possessori: quia tunc pactum non valet. gl. putari. ibi.

Pañum principalis debitoris prodest eius fideiussori, nisi animo donandi fideiussent, vel in rem suam, vel debitor contradicente, vel nisi hoc expresse actum sit. l. & heredi. §. si. & ibi. gl. si. eod.

Pañum debitoris non prodest fideiussori, quando actum est, vt a debitore non petatur: sed dumtaxat a fideiussore peteretur, quo casu fideiussor exceptione non vretur. l. nisi. eod.

Pañum de non petendo factum fideiussori non prodest debitori principali. l. fideiussoris. eod.

Pañum personali si principalis debitor sit liberatus, eius fideiussor conueniri non

potest si pacto consensit. l. nisi. & ibi. gl. r. eodem.

Pañum factum cum fideiussore non prodest debitori, nisi pactum obtineat locum solutionis, vt iurando, quod circa rem interponi videtur, item nisi actum sit, quod prodest debitori, vel fideiussor esset in rem suam, vel esset fideiussor pro suo procuratore, vel si aliter sua interit. gl. 1. in l. fideiussoris eod.

Pañum factum vni fideiussori non prodest confideiussoribus. d. l. fideiussoris. 40 de pactis.

Pañum cum alio factum prodest alij ratione cuiuslibet interesse, etiam modici. d. l. fideiussoris. & ibi. gl. neque.

Pañum factum vni ex fideiussoribus non prodest principali, neque confideiussoribus: quia nullo modo interest alicuius fideiussoris a reo, vel a fideiussoribus non peti. ibi.

Pañum reo factum prodest fideiussoribus cum per id ipsi reo principaliter provideatur. gl. si. ibi.

Pañum factum cum fideiussore in rem suam, videtur factum cum reo principali. sed si fideiussor. eod.

Pañum de non petendo factum vni ex duobus reis debendi prodest alij, quando sunt socij omnium bonorum, vel specialiter illius debitoris: quia tunc interest pacifcentis, ne ab altero petatur. l. idem in duobus. & ibi. gl. 1. de pactis.

Pañum fideiussoris quomodo non prodest reo: quandoque tamen doli exceptio prodest reo, vel confideiussoribus: videlicet quando actum est, ne a reo, vel confideiussoribus petatur. d. l. idem. §. si. cum l. seq.

Pañum de non petendo, vel per nouationem factum per vnum ex pluribus, argenti, vel locis credendi non præiudicat aliis: et sic per solutionis receptionem, vel per litis contestationem. l. si vnus. eod.

Pañum factum a debitore, ne a fideiussore petatur, valet, & prodest fideiussori exceptio: quia potest etiam interesse debitoris, scilicet ne amicus remaneat grauat. d. l. si vnus. §. si cum reo. & ibi. gl. vniuers.

Pañum factum cum vna persona super vna re non extenditur ad aliam personam, vel ad aliam rem, & sic alij non nocet. d. l. si vnus. §. ante omnia.

Pañum factum cum vna persona, neque nocet, neque prodest alteri, nisi in casibus, in quibus sententia inter alios lata inter alios tenet: & in casibus, in quibus alteri per alterum actio acquiritur, vel nisi principaliter inter sit pacifcentis, vel nisi vna persona reputetur. gl. nocet. ibi.

Pañum factum vni, qui solus succellus speratur, prodest aliis præter spem succedentibus. tale pactum a. si. eod.

Pañum principalis non præiudicat defensionis iam fideiussori quæritur, l. fin. de pactis.

Pañum factum cum possessore hereditatis id est cum herede putatio, non præiudicat, neque prodest vero heredi. gl. fin. in l. 1. & d. de transactio.

Pañi priuatorum non lædunt ius cæretorum publicorum, vel priuatorum. d. l. 1. & ibi. gl. 1.

Pañum factum heredi: id est ad vitilarem heredis, a defuncto transit ad fideicommissarium vniuersalem. l. si cur. §. 1. quib. modis pignus.

Pañum factum a defuncto semper præsumitur factum ad vitilarem heredis, gl. heredi. ibi.

Pañum procuratoris in rem suam nocet, & prodest domino: sicut pactum ipsius domini. d. l. si cur. §. si procurator.

Pañum factum vni ex reis debendi, ne a se peteretur, non præiudicat fideiussori postea soluenti pro altero correo, qui remanebat obligatus, quomodo possit conuenire etiam cum, cum quo pactus est. l. Vranus. 72. §. pen. & ibi. gl. pacti, de fideiussor.

Pañum vnus ex duobus reis promittendi, si non sint socij, non prodest correo. l. qui hominem. 14. §. fin. & ibi. gl. pepigerit de solutio.

Pañum vnus ex duobus reis non nocet alteri, si non sint socij: secus si sint socij, nisi ab alio sit litis contestata, & postea alius pacificatur. gl. necne. in l. si duo rei. 93. eod.

Pañum alterius alteri nocere non debet. gl. fin. in l. 3. C. de pactis. & l. 1. C. de transactio.

Pañum fororis non præiudicat fratri. l. 1. C. si in communi, eademque causa.

Pañum coheredi non præiudicat creditoribus: sed inter ipsos coheredes suum operatur effectum. l. licet pacto. 3. C. familie erisc.

Pañum matris non prodest filio in restituenda dote, neque ex tali pacto filio contra patrem queritur actio. l. 4. C. de pactis conuentis.

Pañum eorum, qui præsumunt societatis, vel collegiis, prodest, & nocet ipsi collegiis id est cæteris de collegio, vel societate. l. item magistri. de pactis.

Pañum priorum artium: puta mercatorum, pistorum, &c. prodest, vel nocet mercatoribus, vel pistorum, si expresse, & specialiter, vel generaliter cum libera est eis concessum, aliis non. gl. si. ibi.

Pañum tutoris prodest pupillo: sed non nocet, si fiat animo donandi: secus si non fieret animo donandi. l. tutoris. & ibi. gl. 1. eodem.

Pacta realia ad omnes porriguntur, ad quos porrigi pecuniariter interest pacifcentis, nisi aliud actum sit. l. & heredi. §. si. cum l. seq. eod.

Reliqua verbo, Fideiussor, 32.

42 P a c t u m factum cum creditoribus valet, si omnes creditores conuenierint in vnum, & communi consensu declarauerint quota parte debiti conueniri sint: si vero dissentiant, tunc sequetur maioris partis voluntatem pro modo debiti, & suum heredem. §. si. de pactis.

Pañum factum a maiore parte creditorum cum herede futuro debitoris mortui de quota parte debiti remittenda, præiudicat aliis fideiussoribus, si in vnum conuenierint, & decretum prætoris intercesserit. d. §. si.

Pañum factum a maiore parte creditorum cum herede debitoris post aditionem de quota parte debiti remittenda, non præiudicat aliis. ibi.

Pañum maioris partis pacifcentium creditorum nocet absentibus, etiam priuilegiatis, dummodo non habeant hypothecam. l. referiptum. eod.

Pañum factum inter debitorem, & eum, qui fundum pignoratam a creditore quassu debitoris negotiorum agens emit vt habita compensatione fructuum, solutione debito fundus restitueretur debitori, valet. l. septima. de pactis.

Pañum circa solutionem tributorum valet inter priuatos quoad eorum præiudicium:

Pactum factum à filiofa. ne à se petatur, valet, cum possit à principio in iudicio conueniri, & ideo ex eius persona patri datur exceptio directa: sed si pactum fuerit factum à seruo, ne à se petatur, superuacuum est, cum ipse etiam ante pactum conueniri non poterat, & ideo tale pactum est iniurè domino ad excipiendum directo, vtilis tamen datur exceptio doli, gl. exceptio. ibid.

Pactum à filiofa. ne de dote ageret, factum in id tempus, quod sui iuris futura est, valet: factum tamen post nuptias contractas, & durantes non valet, gl. filia. in l. & heredi, §. filiamfam.

Pactum à filia, ne de dote ageret, factum in id tempus, quo sui iuris futura esset valet, quia dum est in potestate agere non potest. ibid.

Pactum factum à filiofa. de bonis aduentitiis, & aliis, quorum vsum fructum habet pater, non valet, neque nocet patri, gl. legatum. in d. §. filiamfam.

Pactum factum à filiofa. de eo, quod sibi legatum est sub conditione, valet: fecit de eo, quod ipse stipulatus est, vel contraxit sub conditione: quia tunc pater habet actionem d. §. filia. & ibi gl. legatum.

Pacta quædam facta à filiofam. statu eius mutatio possunt valere: & ex illis potest teneri factus sui iuris, gl. iniurè. in l. contra iuris, §. si filius. eod.

Pacta nulla à seruo non confirmantur pot. manumissionem: ex ante gesto enim non tenentur. ibid.

Reliqua verbo, Filius, 63, 64. Pater, 1. 1. 2. 3. Seruus, 4. 1. Usque 4. 4. Dominus, 45. 4. 6. infra nu. 34, 35.

- 48 **PACTVM** secundum contrarium primo non tollit primum. l. si vnus. t. pactus ne peteret. de pactis.
- Pactum primum si tale sit, quod tollat actionem, veluti iniuriarum: secundum pactum factum, quod agi possit, non valet: quia prima actio sublata est per primum pactum, & secundum pactum est inefficax ad actionem reparandam. ibidem.
- Pactum tollere potest ipso iure primam obligationem ex empto, vel ex alio contractu bonæ fidei: per secundum pactum contrarium: primo non rescinditur prior obligatio: proficit tamen secundum pactum ad nouum contractum. ibidem.
- Pactum si intercescit, non vt tolleretur totum contractum: sed vt minueretur, & tunc posterius pactum primo contrarium potest renouare primum contractum. d. §. pactus. ver. quod si.
- Pactum si fecit mulier, quando dedit dotem, vel quando diuerterit, vt præsentem die dos sibi redderetur, deinde si fecit aliud pactum, vt ei tempore legibus dato dos redderetur, valet hoc secundum pactum, & reuocat primum, & dos reddi debet intra tempus legibus datum. ibid.
- Pacta nouissima, maxime talia, per quæ redditur ad prima, sunt seruanda, l. emptor. & ibi gl. possit. eod.
- Pacta nouissima, prioribus contraria seruanda sunt. l. pacta nouissima. 1. 1. Cod. de pactis.
- Pacta nouissima valent, quando sunt contraria, & ab habili persona, nisi primum habeat clausulam derogatorem posterio. gl. 1. & 2. ibid.
- Pactum de non petendo si sit factum, & postea de petendo, vltimum pactum valet. d. gl. 2.
- Pacta vltima derogant prioribus, quando vltima sunt valida: secus si sint inuoluta, vel nisi per primum sit actio ipso iure sublata, vel nisi ex primo sit res secuta, d. gl. 2.
- Pactum vltimum contrarium valet, & si opponat exceptionem ex primo pacto, replicata aduersarius ex vltimo pacto, & sic non tollitur ipso iure primum. gl. si. ibid.
- Pactum primum non tollitur ipso iure per secundum: sed per exceptionem. ibidem.
- Pacta duo diuersa, & contraria quando sunt apposta, vno habente effectum, aliud non poterit suum fortiri vigorem, gl. moriantur. in §. quoniam infirmas. in auth. de nuptiis. collat. 4.

- 49 **PACTO** renunciari potest iuri de futuro. l. & heredi. §. filia. de pactis.
- Pactum, vt quis succedat certo homini, vel non succedat, vel certo modo succedat, non valet, nisi inter milites. gl. si. in l. pactum inter heredes. eod. & gl. 2. in l. 3. C. de collatio.
- Pactum, per quod libera testandi facultas auferatur, vel impeditur etiam per indirectum, non valet, l. si frater. §. 3. idem respondit. pro socio. l. pactum, quod. 15. C. de pactis.
- Pactum licet super hereditate viuentis non valeat: si tamen filius sperans hereditatem patris illo viuentis pactum sit cum creditoribus paternis, vt minus solueretur, valet, & prodest sibi post mortem patris quoad exceptionem. l. & suum heredem, §. idem probat. de pactis.
- Pactum de futura successione valet, quando non sponte: sed ex necessitate imponitur propter præcedentem contractum validum, §. l. si quis seruum. & ibi gl. 2. de actio. empti.
- Pactum de succedendo etiam cum iuramento non valet. l. stipulatio hoc modo concepta. 63. in add. marg. de verborum oblig.
- Pactum de futuro iure valet: sed renunciatio de futuro iure non valet, nisi fiat per pactum renunciatio. gl. marg. in l. 1. C. de pactis.
- Pactum super bonis captiui, de quo dubitatur, mutat, vel non, est nullum: de bonis autem mortui valet. ibid.
- Pactum de futuro iure ideo valet: quia duorum consensu vallatur: sed repudiatio, vel renunciatio non valet: quia vnus tantum voluntate sit. ibid.
- Pactum de futura successione viuentis non valet: sed de futura successione iam mortui valet. ibid.
- Pactum de futura successione non valet tanquam contra bonos mores factum. gl. 3. in l. pacta, quæ contra, 6. C. eod.
- Pactum, per quod pater promittitur in instrumento dotali, se filium institutum in æquali portione cum filio, non valet. l. pactum quis, 1. §. C. eod.
- Pactum de succedendo non valet, & nullam parit obligationem: neque ciuilem, neque naturalem. ibid.
- Pactum de iniucem succedendo factum inter priuatos non valet etiam in vim donationis causa mortis, l. licet. 29. C. eod.
- Pactum de iniucem succedendo factum inter duos fratres milites pergentes ad

discrimen prælij, valet, & habet vim vltimæ voluntatis. ibid.

Pactum de succedendo collatum post mortem non habet vim donationis causa mortis. ibid.

Pactum de iniucem succedendo non habet vim donationis causa mortis, nisi expresserit, & in huiusmodi pacto heredem sibi efficere vterque cupiebat. gloss. 4. ibid.

Pactum de iniucem succedendo non habet vim donationis causa mortis: quia si donatio continet emolumentum, & non onus: sed huiusmodi pactum habet onus propter vicissitudinem: quia in persona cuiuslibet paciscentium habet locum dictum pactum, item in donatione causa mortis requiruntur quinque relesat huiusmodi pactum sit præsentibus duobus testibus. ibi.

Pactum de iniucem succedendo, quod valet inter milites, non est propriè testamentum in specie: sed est quædam vltima voluntas in genere. gl. si. ibid.

Pactum initum inter aliquos de hereditate viuentis non valet, neque tenet, l. si. C. de pactis.

Pacta super hereditate viuentis sunt odiosa, & plena tristissimi, & periculosi euentus. ibid.

Pacta super viuentis hereditate, quæ contra bonos mores inita sunt, repelluntur, nihilque obstruendum ex his pactis. ibid.

Pactum, per quod de hereditate viuentis certo modo disponitur, non valet, nisi ille consensit, & in eadem voluntate vique ad mortem perseverauerit: quia tunc tollitur acerbissima illa spes. ibid.

Pacta super viuentis hereditate inter eos, qui eam sperant sibi deferri per successionem, non valent propter infidias, quæ parantur eius vitæ, de cuius bonis paciscentur, gl. euentus. ibid.

Pacta super viuentis hereditate, etiam stipulatione vallata, nulla sunt, d. gloss. 4. ibid.

Pacta super viuentis hereditate sunt nulla quoad commodum paciscentium: in præiudicium tamen eorum, vt ab eis, tanquam ab indignis auferatur hereditas, etiam si eis deferatur, valet, gl. obseruari. ibi.

Pacta de hereditate viuentis sub spe futuræ successionis non valent, quando sunt unita de hereditate certæ personæ viuentis: secus vero incertæ. gl. pe. ibid.

Pactum de futura successione tunc initum esse censetur, quando id agitur, vt per pactum successio ad aliquem perueniat. ibid.

Pactum de futura successione etiam ante Iustinianum erat nullum, & reprobatum. ibid.

Pactum super viuentis hereditate ideo est nullum: quia agitur de futura successione: si licet disponenda, quæ ad illos per successionem erat deuoluenda, ibidem.

Pactum super viuentis hereditate initum inter eos, qui habent spem successionis, est nullum: sed non inter vnum eorum, & alium tertium, si fuit initum. d. gl. 4. ibi.

Pactum de futura successione siue sit vt succedatur, siue vt non succedat, non valet, etiam si iuretur: secus tamen est de iure canonico. l. si quando, §. 5. §. illud. C. de inoff. testam.

Pactum inter patrem, & filium, de non agendo querela inofficiosa contra testamentum patris, non valet, neque nocet filio, quod minus post mortem patris agere possit. d. §. illud.

Pactio pater succedit filio, si contracta fiducia emanciper, sic contra per pactum perdere poterat successionem: hodie autem pater non succedit pacto, ita neque pacto potest amittere. gl. 3. ibi.

Pactum de succedendo regulariter non valet: fallit si tantum quis ratione pacti accipit, quantum sibi ex successione debetur. d. gl. 1. in add.

Pactum, quod filia dote contenta patri ab intestato non succedat, non valet: neque ex tali pacto prohibetur filia succedere patri ab intestato, dummodo dote contenta sit. l. C. de collatio.

Pactum de futura successione iuramento non firmatur de iure ciuili. §. gloss. 2. ibidem.

Pactum de succedendo licet non valeat: consuetudine tamen potest firmari. d. gl. 2. in add. marg.

Pactum cum vxore factum, vt filij ex ea nati non succedant, non valet. §. ibi.

Pactum, vt pater filio non succedat, valet, quando pater deliquit accipiendo pretium pro emancipatione filij. §. d. glo. 2.

Pactum de succedendo, vel de certo modo succedendo est contra bonos mores. gl. 1. in l. 4. C. de inoff. testam.

Pactum de futura successione, & hereditate iaceti hominis, etiam viuentis, valet, & etiam valet de hereditate certi hominis, si quidem liberti, & hoc ratione iuris patronatus: sed de hereditate certi hominis, si quidem ingenui, non valet, si tale pactum factum est cum eo, de cuius successione agitur ad impediendam liberam testamentariam actionem: sed factum ad iudicium futuri successoris valet, transactumque ad vnum heredem. gloss. 1. in add. marg. in c. 20. de feudo dato in vicem legis commissio.

Pactum de futura successione feudi non valet, neque tenet, §. reprob. gl. morib. in add. marg. in c. 5. morib. si de feud. defunct. contentio.

Pactum de futura successione negatiue conceptum valet: sed non affirmatiue, & tunc nec iuramento confirmatur. ibid.

Pactum de non succedendo, in feudo fratri, & eius heredibus personale est, personarumque respectu interpretum: id est heredum liberorum masculinorum, non extraneorum heredum, unde fit de defunctibus personis, quarum gratia interpretum est pactum, ipsius renunciantis ius reualecat, d. c. 1. §. si. & ibid. add. marg.

Pactum factum in vita defuncti de non repetenda Falcidia non valet. l. quod de bonis, 1. §. 1. ad legem Falcid.

Reliqua verbo, Filia, 6. Stipulatio, 17.

PACTVS turpiter: id est de peccatis, l. 3. §. si igitur, & ibi glo. de peccatis. de calumniatoribus.

Vide verb. Depeccus.

PAGANVS dicitur ille, qui sacramento militie addictus non est, atque omnino priuatus: & est vox vrbis militis opposita, vt sagarus, cunctisque togato. l. 1. in add. marg. de seruis fugitiuis.

Paganus vel Sarraceni deos innumeros, deosque, imò demones colunt, & adorant. *gl.in rub. C. de paganis.*

Paganus vel Iudeus nulla violentia debet fieri à Christianis. *l. pe. C. eod.*

Paganorum superitionem faciens potest à quocunque accusari, & domini, in quorum prediis committitur, facientes puniuntur publicatione talis prædij, vel domus, scilicet, & confcienties priuatur dignitate, & bonis, *l. fin. C. eodem.*

Paganus dicitur illi, qui non sunt milites, & illis autem. *Inst. de militari testam.* Paganus dicitur à pago, quod est villa: quasi dicat non militum; vel à pagi verbo, qui dicitur fons, & deductur ex eo, quod iuxta fontem villa fieri consuecatur: hinc paganus dici potest villanus, hoc est in villa natus. *gl. paganorum, & ibi. add. ibi.*

Reliqua verbo, Christianus, Fides, Chontheica.

PAGI dicuntur burgi, vel villæ. *gl. in l. exequutores. 7. C. que res pignori. Vide burgi.*

PALAM dictio accipitur quandoque ita, vt testes exaudiri possint: quandoque tamen aliter fumiunt. *l. heredes palam, & ibi. gl. de testament.*

Palam faciens id, quod est omnino prohibitum per legem, vt furum, & similia, plus delinquit, ac plus puniuntur, quam qui eam faciedit palam faciens id, quod non est omnino prohibitum per legem, vt matrimonium, vel venditio, minus puniuntur, quam qui clam facit. *gl. publicæ. ubi. add. in l. 1. §. si in re depositi.*

Palam potest fieri aliquid, & non puniatur tale factum: clam tamen illud fieri non potest. *l. 1. & ibi. gl. of. pretij. de iure fisci.*

Palam dicitur fieri, quod fit coram pluribus, & hoc in contractibus, & propriis: alia aliter, & impropiè, *l. palam. 3. & ibi. gl. de verb. sig.*

Palam facit magis iuri puniendâ, quam clam, si illa sunt de genere prohibitorum: scilicet, quando possunt esse licita, & illicita. *gl. of. 1. & ibi. add. marg. in §. ex malicia. Inst. de actio.*

Palam quæstum facere dicitur non solum illa, quæ in lupanariæ se prostituit. *ibi.* etiam si qua, vt affolæ, in taberna, capona, vel qua alia taberna, vel domo pudori suo non parcat. *l. palam. 4. §. de rita nuptiarum.*

Palam quæstum facere aliquam accipimus id est passim, & sine delectu, quæ viem, ac morem prohibere habet, & non illam, quæ adulteris, vel turpatoribus cum delectu se committit. *ibi.*

Palam corpore quæstum facere cum dicitur illa, quæ cum vno, & altero tantum se pecunia accepta committit. *ibi. eodem.*

Palam quæstum facere dicitur etiam illa, quæ sine quæstu palæ se prostituit. *ibi.* etiam nunc quæstum faciens: sed etiam quæ fecit, licet modo facere desierit, nisi famia notatur: quia turpitudine, quæ postea intermissa est, non aboleretur, nisi statum mutauerit. *l. d. palam. 4. §. non solum, & ibi. gl. intermissa. eod.*

Reliqua verbo, Clam, Intermissus.

PALATINI dicuntur officiales palati principis, qui sunt cum comite largitionum. *gl. 1. in l. 1. C. de officio comitis sacra largitio.*

Palatini debent habere curam, vt periculo proprio notariis deficiant super negligentia iudicum conuenerant, & dicant principi, ne eorum defidia sit imputanda. *l. 1. i.*

Palatini obediunt cum comitibus largitionum, qui nullum habent commercium cum provincialibus, nullum. *l. o. C. de officio rectoris provincie.*

Palatini dicuntur proceres palatii, quorum consilio regitur resp. *gl. palatini. in l. si. C. de rescind. vend.*

Palatini transmissi per comitem rerum priuatarum ad præsidem cum literis, vt sint solliciti circa exactionem pensuum fiscalium, non debent inter aliquid conuentionem: contra facientes puniuntur relatione facta de hoc præfecto prætorio. *l. 1. C. de collat. fund. fisci. lib. 1. i.*

Palatini dicuntur omnes in palatio habitantes, alij quidem semper in domo Augustæ persequentes, qui comitesque dicuntur: sed qui in provinciam mittuntur mittendarij à nuntio mittendo. *add. marg. in rub. C. de palatinis. lib. 1. 2.*

Palatini pro capitibus corum, & iugis tantum tenentur soluere pensationem scilicet: sed ab aliis muneribus extraordinariis, & fordidis immunes sunt. *l. 1. i. Cod. eodem titulo, & lib.*

Palatinus vnus debet mitti singulis annis ad regendum principatum domorum Capadoeciæ. *l. 3. C. eod.*

Palatini nihil habent commune cum aliis iudicibus provinciarum: excepta reuerentia, quæ eis debetur non solum à iudicibus minoribus: sed etiam à maioribus. *l. 4. C. eodem.*

Palatinorum princeps effectus ad aliam dignitatem conuolare non potest. *l. qui. dam. C. eod.*

Palatinus princeps non potest iniungere aliquid fordidum munus palatinis. *l. ab officiis, & ibi. gl. f. C. eod.*

Palatini per provincias transmissi anno claspulo cingulo liberantur, *l. placuit. C. eod.*

Palatini adiutores, & primicerij officio finito sicut agentes in rebus à prohibitione tyrorum, ceterisque muneribus fordidis immunes sunt. *l. palatinos. C. eod.*

Palatini officium, quod olim durabat biennio, hodie anno concluditur, sicut & seruatiorem officium, ad similitudinem, *C. eodem.*

Palatinus in vrbis Constantinopolitana apud præfectum vrbis non cogitur litigare, nisi pro seruatiore, domibus, vel annonis quæsitio moceatur: in provincia tamen cognoscit præfates contra palatinum: sed in causa criminali contra eum non fert sententiam, nisi ex suggestione principis, vel quo militat palatinus. *l. viros. C. eod.*

Palatini primicerij, & tres seruiatij primicerij, & tres tribuni prætoriani funguntur militari dignitate, & nulla potest eis iniungi necessitas publica, vel priuata, nisi ordinata. *l. pe. & ibi. gl. f. C. eod.*

Palatini principes eisdem funguntur priuilegiis, quibus funguntur palatini facitorem largitionum: & ideo primicerij, & primates seruiatorum principis sunt officio inter militares tribunos numerantur, & nulla sollicitudine negotij publici, vel priuati possunt vgeri. *l. f. C. eod.*

Palatini à candidis muneribus fordidis sunt immunes, & eorum filij, & nepotes, & ipsi, & eorum mancipia nulla iniuria inferri debet, & contra faciens puniuntur.

l. 1. & 2. C. de priuileg. eorum, qui in sacro palat. lib. 1. 2.

Palatini habentes aliquod priuilegium, quidquid quæsiuerunt in officio morantes ex donis principis, aut eorum industria principis commo, recinent tanquam castrensium peculium, & à labore castrorum non sunt immunes. *l. 1. C. de castrensium peculio omnium palatin. lib. 1. 2.*

PALATIA, & domus regis excipiuntur ab omni priuatorum vsu, & habitatione, nisi à iudicibus, qui reddunt rus. *l. 1. C. de palatius. lib. 1. 1.*

Palatium, & prætorium vbi reperiuntur in vna ciuitate: palatium habitationi præfatis: prætorium conferendis, suscipiendisque speciebus publicis vice horreorum, vel alij necessitatis rei deputari debet, *l. pen. Cod. de officio rectoris provincie.*

Reliqua verbo, Prætorium, Basilica.

PALASTINA Asiæ provincia est variis nominibus cognominata: nam quam Arabes spectat, Asia Palæstina dicitur, & Iudæa, & Chocle, & Phœnice. *add. marg. in rub. C. de colonis Palæstinis. lib. 1. 1.*

PALLIUM commodare non potest archiepiscopus alicui: quia vti pallio est priuilegium personale. *l. quia tale, 1. 4. & ibi. add. marg. soluto matrim.*

PALAM significat victoriam, *gl. of. nomine. in l. 1. §. si cui de variis, & extraordin.*

Reliqua verbo, Victoria.

PALMYRENA est ciuitas in provincia Phœnicie prope Barbaricas gentes. *gl. 1. in l. 4. Cod. de ingenuis manumiss.*

PANCRATIUM est certaminis genus ex eo dictum, quod aduocatis omnibus corporis viribus, omniumque memorum contentione transigitur: calcibus enim etiam, & cubitis, non modò pugnis pancratistæ utebantur, omnique impetendi, præhendendique modo. *l. qua actione. §. in colluctatione. in add. marg. ad leg. Aquil.*

PANDECTA dicitur à pan, quod est totum, & decten: quod est doctrina: quia totius iuris doctrinam Pandectarum liber continet in se. *gl. Digestorum, in proemio Digestorum, & gl. Pandectarum. in §. i. i. in proemio Institutionum.*

PANES ciuiles dicuntur præbendæ, & redditus. *gl. panes. in l. si. C. de quadricen. præscripte.*

Reliqua verbo, Librum, Reditus.

PANNORVM appellatio continetur ea, quibus quis induitur, & etiam zona, qua quis præcingitur. *l. diuus. de bonis damnaorum.*

in Pannis poni non debet fila purpureo colore tincta pro trama. *l. 4. C. de vestibus eleboris. lib. 1. 1.*

Pannos habentes stamina de filo serico in conchylio, vel purpureo colore tinctos, texere prohibitum est. *ibi. eodem.*

Pannos purpureo colore, vel scarlatæo, qui soli principi conueniunt, nullus debet portare, nec texere in domo propria, nec facere texere: & quicumque habuerit tales pannos, vel vestes de illis coloribus, debet proferre eos in fiscum, ac fisco tradere. *l. 3. & 4. eod.*

Reliqua verbo, Tinctor.

PANTOMIMI dicuntur omnium rerum effiores, imitatorisque, qui in scenis personas simulant, atque ostendunt. *l. Titius. 4. in add. marg. de actio. empti.*

Reliqua verbo, Scena, Comædus.

PAPA si concessit alicui primam vacaturam, quam intra mensem acceptandam duxerit pro se, siue pro alio; & si alicuius facta mandato acceptet intra mensem, quod post mensem acceptare non possit, at intra mensem potest ratum habere geitore illo mortuo, vel facto furioso, aut renuncianti ipsi acceptioni, *l. pen. in add. marg. rem ratam haberi.*

Papa potest facere de vna ciuitate duos episcopos: sic imperator potest de duabus ciuitatibus vnâ facere, vel contra, *gl. of. 1. in l. 1. §. interea, C. de officio præfecti. Aphrice.*

Pape licitum est facere testamentum de bonis patrimonialibus: sed non de papatu. *gl. f. & ibi. add. in l. cum hæredes, 7. C. qui testam. facere.*

Papa in temporalibus non debet se immiscere, nec imperator in spiritualibus. *gl. confertens. in authent. quomodo oporteat episcop. in principio. col. 1.*

Papa est omnium sacerdotum primus, deinde secundum locum habet archiepiscopus Constantinopolitanus, auth. de ecclesiast. titulis. in principio. col. 9.

Papa solet commendari à Romanis clamorosis vocibus: scilicet viuat, viuat talis, *gl. of. fin. in l. 1. C. de quæstionibus. lib. 1. 2.*

Papa osculari debet in pede. *gl. of. 1. in l. 1. C. de domesticis. lib. 1. 2.*

Papa si deponit imperatorem dolo, vel ambitione sine legitima & ardua causa, depositio ipso iure est nulla, & imperator potest se defendere cum exercitu, *gl. coronam. in §. in Christi nomine, de pace Constantie.*

Reliqua verbo, Capellani.

PAPINIANVS fuit præfectus prætorio, l. lecta, si certum petatur.

Papinianum virum prudentissimum appellat imperator. *l. viere, 1. 4. C. de priuilegiis minorum, & l. cum responso, 1. 2. C. de legatis. l. cum virum, 1. 6. C. de f. l. i. in.*

Papinianus fuit varius quandoque, & in contrarias sententias declinauit. *l. fin. §. sed cum in secundum. C. de furtis.*

Papinianus appellatur acutissimus ingenij vir, & merito ante alios excellens, *l. cum acutissimi, 30. C. de fideicommiss.*

Papinianus summi ingenij vir appellatur ab Imperatore in l. cum Papinianus, 1. 4. C. de sententiis, & interloq.

PARE in parem non habet imperium: vnde imperator non dicit, neque vitur verbo, præcipimus: sed verbo, indicamus. *gl. f. in l. 4. C. de legib.*

Paria delicta mutua compensatione tolluntur. *gl. of. 1. in l. 1. de quis eum, qui in ins vocatur.*

in Pari causa melior est conditio rei conueniunt, vel possidentis. *ibi. eodem.*

Par parem cogere non potest. *gl. 1. in l. nam & magistratus. de iur. iur.*

Par, verbum potest poni substantiue, & adiectiue: substantiue, vt lego poculorum duo paria: hoc est quatuor: sed quando ponitur adiectiue, veluti lego peculia paria duo, tunc censetur quis legare duo pocula, quæ sint æqualia, *l. o. de cubinam. §. si Stichus. de legat. 2.*

Par in parem, vel maiorem, vel in seipsum non habet imperium, *l. 1. §. pen. & ibi. gl. imperium. ad Trebell.*

Reliqua verbo, Legamus.

PARABOLANI dicuntur medici quia multas parabolas habent, qui & circulatores dicuntur, gl. parabolani in l. placet. C. de episcop. & cleric. Parabolani dicuntur similes arenariis id est his qui in arena patiuntur se condemnari, glo. prohibet in l. i. §. bestias de postulan.

Reliqua verbo, Modicus.

PAROCHVS idem est quod pensionator, a parare, quod est solvere: vel dicitur a pari: quia domino per omnia ferre par est, gl. parochus in §. Lex itaque in authent. de non alienand. col. 2.

PARAGRAPHVS continuari debet ad alium de bene esse: sed non de necessitate, glo. etenim & ibi. add. marg. in §. etenim in authent. de hereditibus, & Falcidia col. 1.

PARAPHERNA graece lalli appellantur peculium, l. si ego, 10. §. dotis. de iure dotium. glo. in l. hac lege, 8. C. de pactis consent.

Parapherna dicitur illud, quod feminis sponis praeter dotem datur, cum in marito domum deducuntur, a para id est praeter, & pherim: id est dos, d. §. dotis in add. marg. & glo. in rub. C. de pactis consent.

Parapherna dicuntur illa bona, quae praeter dotem vxor secum duxit, gl. in rub. & l. hac lege, 8. C. de pactis consent.

Paraphernalia bona data marito ita, ut statim efficiantur mariti, efficiuntur eius, & cum distractum fuerit matrimonium, vendicatur, vel actione dotis peti non possunt, sed debet codici, & hanc conditionem non erit priuilegiata, l. si ego, 10. §. dotis & ibi gl. sed condici de iure dotium.

Paraphernalium rerum accessiones extrinsecas vir partim lucratur: non autem intrinsecas, glo. 3. in l. si C. de pactis consent.

Paraphernalium rerum fructus naturales vxoris: secus vero in vxoris: quia in exigendo, & agendo ex cautionibus paraphernalibus labor est, quod non est in fructibus, ibidem.

Paraphernalium cautionum actiones apud mulierem remanent: maritus tamen potest mouere actiones paraphernales, quarum instrumenta sibi tradita sunt, & exigere debita, dict. l. si.

Reliqua verbo, Maritus, 2. l. Mulier, 7. l. Antiphrona.

Parata vxoris causa dicuntur illa, quae ad eius usum proprium sunt destinata: scilicet ad usum commune eius, & alterius. l. hoc legatum, 4. §. de legat. 3. inter Paratum, & emptum vxoris causa inter se qua in empto conuenitur paratum, sed in parato non continetur emptum: veluti si quis, quae prioris vxoris causa emit, secundum vxori tradidit, dicitur se parasse illa secundum vxoris causa, non tamen eius causa emisit, l. si quid eorum, 4. §. eodem.

Parata vxoris causa dicuntur etiam illa, quae promissae viui sunt: dum tamen viui tradit illa vxori sit solutus ab ex qua ad usum mutui, item legat. 47. cod. Paratum vxoris causa in his, quibus quis promissae viui dicitur, illud, quod ad eius usum annuum est necessarium, l. cum quaeretur, 8. §. 1. eodem.

Parata vxoris causa si quis legauerit ei, non censetur legari res adimat, quarum pretium erat in dotem, nisi in eius usum datae essent, l. quaesitum, 76. §. pe. eod.

Paratorum vxoris causa appellatione non continentur ea, quae in dotem data sunt, nisi maritus eas res, posteaquam ipsius factae essent, conuertisset in vxoris usum, ibid.

Paratum alienius causa non videtur, quod causa commodandi habetur, l. cum testamento, 30. de auro, & argento.

Reliqua verbo, Penni, Legatum, 1. §. Legatus, 1. §.

PARCERE aliquem alii non est credendum, qui sibi non pepercit, glo. ausus in l. cum autem, 1. §. malus de ad litem edicto.

Reliqua verbo, Ignoscendum.

PARENS praeteritus a filio emancipato milite non habet contra tabulas. l. 1. §. si parens. si quis a parente in manu missus fuerit.

Parens praeteritus si accipit pecuniam, ut emancipat filium, vel postea viuius filius in eam, quantum satis est, consulit, ne iudicia eius inquietaret, exceptione doli repellitur, ibid.

Parens nomen generale est ad omnes ascendentes pertinet, gl. pro auro in d. l. 1. §. 2.

Parens praeteritus a filio, nepote, vel pronepote, ac deinceps per lineam masculinam, emancipato habet contra tabulas filij, vel nepotis. d. §. 1.

Parentum appellatione continentur omnes ascendentes usque in infinitum, l. 1. de legatis praestand. glo. 1. in l. patronus. 17. de re iud. l. appellatione parentis, §. 1. de verborum significat. glo. parens in §. sed ea omnia. Inst. de hereditat. quae ab intest.

Parentes vsque ad tritaum apud Romanos proprio vocabulo nominantur: veteriores vero, qui non habent speciale nomen maiores appellantur, l. si §. parentes. de gradibus.

Parentum nomen quandoque accipitur stricte pro his tantum, qui sunt superiores ex linea masculina. glo. commodum. & ibi add. in §. cum aucta. Inst. de adoptio.

Parentum nomen sumitur large pro ascendentibus, & descendentibus, gl. 1. in l. §. C. de testibus.

Parentum nomen extenditur in infinitum, siue sint liberi in potestate, siue non, cum parens dicatur etiam mater, vel auus maternus, ibidem.

Parentis nomen comprehendit superiores utriusque sexus vsque in infinitum ex interpretatione, sed non ex significatione vocabuli, gloss. 1. in l. appellatione parentis, §. 1. de verborum significat.

Parens non vocatur in ius sine venia, ibid.

Parentibus siue naturalibus, siue legitimis vna seruanda est reuerentia a filiis, l. parentes. de in ius vocando.

Parentes, & liberi in infinitum dicuntur ex benigna interpretatione legis: proprie tamen vsque ad tritaum dicuntur parentes, gl. parentes in l. quique. cod. Parentum appellatione etiam naturales parentes continentur, gl. naturales. in l. parentes. cod.

Parentes, & liberi utriusque sexus, & egeri agnati, vel cognati secundum pietatis rationem, & animi filii patientiam, prout quisque voluerit, legendi sunt: qui vero non eluxerit, non est infamis: quia talis luctus voluntatis, & non necessi-

tatis est, l. parentes. de his qui notantur.

Parentibus non est consentiendum iniuriam aduersus liberos suos testamentis inducentibus: unde si non iuste exheredentur, vel preterantur, competit eis inofficiosi querela, l. 3. & 4. de inofficios. testam.

Parentes nouercalibus delinquentis, instigationibus corrupti plerumque non iuste exheredantur, vel praeterantur filios: & ideo tunc recte datur eis querela inofficiosi, ibid.

Parentibus non debetur filiorum hereditas inspecto voto parentum, & naturali erga filios charitate: inspecta tamen pietate turbato ordine mortalitatis non minus parentibus quam liberis hereditas debet relinqui, l. nam & si parentibus. eodem.

Parentum votum est, ut liberi eis succedant, & non ipsi liberis, & ut eis acquirantur, & illud dicitur ordo naturae, qui ordo dicitur barbari, quando filius prius moritur, gl. off. 1. & 2. ibidem.

Parentum & patronorum honori debetur, ne filius, vel libertus possit conuenire patrem, vel patronum, etiam si per procuratorem se defendat, l. 2. de obsequiis.

Parentes succedunt filiis miserationis, ac pietatis ratione; & in solatium filij amissis filij parentibus ex voto communi naturae simul, & parentum, l. scripro. §. fin. & ibi glo. fin. unde liberi.

Parentibus vel patronis non potest obici exceptio doli, vel alia, quae parentis, vel patroni opinionem apud bonos viros suggillet: sed obicitur eis exceptio in factum loco eius, lapud Celsum. §. aduersus. de doli mali exceptione.

Parentibus vel patronis penantibus pecuniam non numeratam a filio, vel liberto, recte potest obici exceptio non numerata pecuniae, ibid.

Parentibus vel patronis agentibus ex suo contractu, siue alieno, exceptio doli nunquam debet a filio, vel liberto obici eis, nec eorum hereditas, d. §. aduersus. & ibi glo. conueniatur.

Parentibus vel patronis tam viuis, quam mortuis: scilicet eorum hereditas semper est exhibendus honor, & reuerentia, ibidem.

Parentes, vel patroni licet non infamantur per exceptionem doli: eorum tamen exitimatio diminutionem caput apud bonos, & sapientes. d. §. aduersus. & ibi add.

Parentes possunt facere deteriorem conditionem liberorum existentium in potestate in rebus penantibus aduentitias, vel profecticias, d. lapud Celsum. §. si. Parentes possunt contrahere sponsalia pro filiis, & illa sponsalia obligant ipsos parentes, dummodo non sint penalia: si vero sint penalia non obligant parentes, nec suos principales. l. Titia, 3. de verborum oblig.

Parentes liberorum procreandorum voto, & animo vxores ducunt, l. liberorum, 120. §. 3. de verborum oblig.

Parentes habent legitimam in bonis filiorum, ne quid suae opinionis contrarium existat, l. si C. quid, & aduersus quos.

Parentes exheredati a filio praesumuntur grati, nisi probentur ingrati, l. liberi, 28. C. de inofficioso testa.

Parentes magis praesumuntur quod sint grati, quam filij, ibid.

Parentes exheredati a filio propter ingratitudinem, quae probata non habetur querelam contra testamentum filij, secus si non probetur, ibidem.

Parentes non possunt filios alienare quoquo titulo, etiam pignoris, l. 1. C. de patribus, qui filios.

Parenti ad secundas nuptias non veniunt permissum libera facultas alienandi dotem, vel donationem, nisi propter nuptias: quod hodie correctum est, gl. 1. in authent. non. C. de secundis nuptiis.

Parenti tacita ex stipulatu pro dote actio datur, & si stipulatur dotem, fingitur, tacitam stipulationem natam non fuisse, licet sit nata, §. glo. 1. citam in l. 1. §. C. de rei vxoris actione.

Parentes ex parte matris praesentuntur in bonis quaesitis ex linea materna: & parentes ex parte patris praesentuntur in bonis quaesitis ex linea patris, gl. sua autem in add. in l. 3. C. de bonis quae liberis.

Parentes debent suos liberos absentes emancipare per rescriptum principis iudici apud acta inmatrum, accedente antea, vel postea illorum voluntate, nisi fuerint infantes, quorum consensus non requiritur, l. pen. C. de emancipat.

Parentes ad secundas nuptias conuolantes liberis ex priori matrimonio existentibus non possunt dotem, & donationem propter nuptias diminueret, §. de augmentis in authent. de nuptiis. col. 4.

Parentes debent inter filios aequalitatem seruare, licet possint inaequalitatem seruare, si volunt, dummodo filij in legitima portione prouideant, §. fin. in dict. authent. de nuptiis. col. 4.

Parentes possunt exheredare filios ex vna ex quatuordecim causis ingratitudinis, eam exprimendo in testamento, §. aliud quoque in authent. ut cum de appell. cogn. col. 8.

Parenti non licet liberos praeterire, vel exheredare, etiam si legitimam portionem reliquerit eis, nisi iure institutionis reliquerit eis illam, ibidem.

Parentes in successione ab intestato descendendum praesentuntur omnibus ex latere cognatis, liberis ipsorum descendendum non extantibus, exceptis fratribus ex viroque parente coniunctis, qui cum patre, & matre admittuntur, §. si igitur in authent. de hereditibus ab intestato.

Parentes & extranei possunt relinquere res proprias filiis in potestatem, & cui volunt administrationem illarum concedere: non tamen possunt dicere quod illae res sint castrensis peculij, nisi fuerint verae, authent. ut liceat matri, & aui in principio. & ibi gl. n. col. 8.

Parentibus legitimis tutoribus impuberum defunctis liberi masculi sunt fiduciarii tutores, non sic filij patroni, qui durant legitimis, §. 1. Inst. de fiduciaria tutela.

Parentibus & patronis, ac liberis eorum debetur honor, & ideo sine venia non sunt in ius vocandi: alias vocantes in ius eos, puniuntur in quinquevingta aureis, §. fin. Inst. de pena temere litig.

PAREREPHIVS dicitur, qui pater equestris disciplinae modum, ac rationem equos agit, l. 4. in add. marg. C. de eunt. p. bl. col. 1. 1.

PARERE quod non possit in ius, annorum praesentum a iure, & si contra fiat, est iniuratus, §. 2. in add. marg. 12. de act. de nupti.

perficere eam falsum est, cui mortuus filius extractus est, l. anniculus, 132. §. si. de verb. signific.

arces etiam tergeminos videtur ter enixa, l. 137. eodem.

ARIPVS appellatur, qui habens licentiam de duobus vehiculis euehdis, tertium euehit, aut euersionem extra ordinem facit, l. 4. Cod. de cursu publico, libro 12.

ARE, sicut est inter domum tuam, & meam, naturali ratione id est iure gentium dicitur communis, l. parietem, 7. de feruitibus vrbiorum.

arierem communem demoliri, vel reficere non potest vnus ex sociis: quia non solus est domus. ibidem.

inter Parietem communem non licet alicui balnearias stuphas construere, ne vapore, vel flamma balnearum incendatur paries communis, l. quidam lberus, 12. eod.

Parietem communem non licet habere tubulos ad motos: id est canales fideles variis vrbibus accommodatos, per quos ignis transit ad superiora, vel in balneum immittitur, d. l. quidam & ibi gl. tribulos. & ibi add. marg.

Parietem communem non licet habere parietem proprium, d. l. quidam habet.

arierem communem inculcare licetum est, l. quidam lberus. §. si. de feruit. vrbiorum.

Pariete communi habere pretiosissimas picturas licetum est. ibidem.

arierem communem destruere, & melius reficere volens debet cauere de damno infecto: & dampnum parietis, & rerum amissarum veniet in stipulationem dampni infecti: non autem pretiositas parietis per picturam, vel inculcationem. ibidem.

ixra Parietem communem ignem habere non licet, & per consequens non licet facere cantinum in pariete communi ex parte tua, d. l. quidam lberus.

Pariete communi fistulas, per quas aqua ducatur, non licet alicui habere, l. fistulam, 18. eod.

Pariete communi non licet aliquid facere, vel ei aliquid adhibere, per quod paries corrumpatur, & quod subducto pariete stare non potest. ibid.

Parietem communem socius potest habere scias: cum sine lesione habeantur in pariete communium: quia illa remoueri possunt, d. l. fistulam & ibi gl. si.

ixra Parietem communem camera ex lignulo opere facta: id est ex lateribus non ceditis, & lurosa materia, si ita retineatur, vt eam sublatu pariete maneat, iure haberi potest, si modo non impediatur refectionem communis parietis. ibid.

aries feruens quando reficitur fultura, ne domus dominans corrumpat, ad eius dominum pertinet, l. si ferui, si feruius videtur.

aries communis opere ad te facto si te inclinauerit in ades meas, potero tecum agere negotiorum tibi non esse parietem illum ita habere, si tu contendas iure feruitus ita habere, si cum meo. eodem.

aries, qui est inter duas domos si ita ventrem faciat, vt in vnam illarum domum (senepidem) aut amplius inclinet, per negotiarum actionem tollere cogi potest alterius domus dominus, l. si quando, 17. eodem.

ixra Parietem alicuius si vicinus in loco publico sterquilinum fecerit, per interdictionem ne quid in loco publico, vt factum destruitur, cogi potest, gl. per interdictionem. ibid.

ixra Parietem alicuius si vicinus in loco privato eius, cui nocetur, sterquilinum fecerit, agit negotiorum contra eum, d. l. si quando, §. fin. & ibi gl. si.

arierem alienum tollens lege Aquila tenetur domino parietis, l. scientiam, 46. §. si ad leg. Aquil.

aries communis fit, si quis edificet cum suo nomine, & vicini, & in area communis, si fecit animo repetendi ab eo pro parte impensas, vel fecit donationis gratia, l. i. meo, & vicini, & ibi gl. i. communis diuid.

aries communis inter duas domos dicitur communis pro indiuiso, l. i. si, qui duas de feruit. lberas.

arierem communem idoneum ad sustinenda onera vtriusque socij, si quis de molitibus fuerit, tenetur socio ex stipulatione dampni infecti ad omne id, quod actor interfit, cum parietem stare: & si paries restructus sit, nihilominus tenetur ad pensionem, quam amittit actor ob demolitionem: vt quia habitatores migrauerint, aut quia non tam commode habitare possunt, l. in parietis, 3. §. ibi gl. 2. cum duabus seqq. de damno infecto.

arierem communem non idoneum ad sustinenda onera si quis fuerit demolitus, non tenetur socio de damno infecto, si restituit alium idoneum: secus si restituit alium parietem nouum debilem, ac subtilem, vel parietem sumptuosum propter grossitudinem, & longitudinem, vnde ipsum cadere oportuit, vel propter soli debilitatem, vel aliam causam. ibidem.

aries communis vbi refici necesse est, tenetur socius contribuere expensas refectionis illius: sed vbi non necesse non fuit, quia tunc expensarum parietem non potest repetere vilo modo, l. nam si non fit, 37. in add. marg. eod.

arierem communem si vnus ex sociis causa necessaria refecit, poterit repetere de socio, si quid impendit ita, quod primo derabatur, quod posuit de veteri pariete, & quod remansit apud eum, & de reliqua impensa feret partem suam communi diuidendo, l. cum emptor, 38. §. fin. & ibi gloss. i. eodem.

arierem communem si vnus ex sociis reedificat, vel erigit altius, vel ipse onerat, tenetur socio cauere de damno infecto nomine eorum adificiorum, & socius socius habet propria, vt quia in eis timet dampni sibi futurum ex operis vicio, l. inter quos, 3. & ibi gl. si edificet. eod.

Pariete communi si vnus ex sociis, vel vterque edificat, causam dampni infecti prestat debet socio habenti propria adificia pretiosiora, si in eis timet dampnam sibi futurum ex operis vicio, d. l. inter quos, & ibi gloss. aut alter, & gloss. fin. eodem.

aries vnus totus si fuerit occasione vicinarum adium, de quibus promissum est dampni infecti, estimabitur noui parietis facti impensa: vbi vero vitiosus factus fuit, estimabitur impensa refectionis: vtrobique tamen moderata: & attenditur, quod quid meliorem habet nunc parietem, neque estimabitur, si in veteri erat voluptaria impensa, veluti pictura, & similia, d. l. inter quos, §. fin. & ibi gloss. estimandum, & gloss. fin.

arieris communis vicio si dampnum datum sit socio circa refectionem non cessat

santi, ei socius nihil prestare debet, etiam si cautio per errorem interposita fuerit, l. ex damni, 40. §. i. eod.

Paries communis si corruerit, ac dampnum dederit socio, eo quod alter socius ei presterat, vel onerauerat, ille, qui onerauerat, tenetur reficere dampnum socio: secus si equaliter vtriusque oneribus paries pressus decidat, quo casu non tenetur alter alteri, etiam si alter plures, vel pretiosiores res amiserit, d. l. ex damni, §. i.

in Pariete communi reficiendo ille est preferendus, qui magis idonee parietem vult respicere, l. in reficiendo, 4. t. de damno infecto.

Pariete comunem reficere aequi idonee si vterque velit, praefertur ille, qui prior venit, aut iudex vti potest gratificatione in eum, quem veller, aut iudex debet interponere partes suas, vt in diuersis tutoribus dicitur, qui satisfacti volunt, d. l. in reficiendo, in add. marg.

Parietem communem si vterque edificat, non debet interponi stipulatio dampni infecti: & si interponatur, non valet, nisi sit interposita simpliciter ex certa sententia: quia tunc committitur ad dimidium, vel ad totum, si hoc sit dictum, in qua venit, quod alter socius socio ex stipulatione praestiterit, l. dampni, 43. §. cum parietem. eod.

de Parietis communis damno quando timeretur, nemine ibi operante, socius socio non tenetur prestare cautionem dampni, & interposita non committitur; sed agitur pro socio, vel communi diuidendo, gl. cogi potuisse. ibid.

de Parietis damno quando timeretur propter onus, quod in eo sit, tunc si vnus socius edificat, tenetur cauere socio: sed si ambo edificent vltra modum, tunc cautio etiam interposita non committitur: sed si vnus tantum edificet vltra modum, alius non edificans vltra modum potest cauere alteri, sed si nullus eorum edificet vltra modum, cautus, si alius malus dampnum pretendat, vt quia habet pretiosiora adificia, alias non cautus, si tamen cautus committetur cautio, d. l. cogi potuisse, & ibi add. marg.

Reliqua verbo, Feneſtra, Focus, Furnus, Incuſtare, Stergi, et cetera, Damnum, 3.

PAROCHIANVS fraudulenter fugiens de vna parochia, & constituens se in aliam, restituitur pristino cum omnibus decimis, gl. ab illis in l. omnes profrug. C. de agricolis & censitis, lib. 1.

PARRICIDA est, qui occidit patrem, vel alium de parentibus suis ex linea ascendenti, vel descendenti, gl. parricida, in l. 3. C. de episcop. audien.

Parricida poena punitur, qui praeparauit aliqua ad occidendum parentes, etiam si non occiderit, §. alia deinde & ibi gl. praeparauit. Inst. de publicis iudiciis.

Parricida poena est, quod infusus culeo cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus, secundum quod regionis qualitas tulerit, in vicinum mare, vel flumen debet proici, d. §. alia deinde, & l. 1. C. de his, qui parentes, vel liberos.

Parricidium publicum crimen est, d. §. alia deinde.

Parricidij crimen asperitum est. ibid.

Parricidium dicitur committere non solum, qui aliquem ex parentibus occidit, sed etiam alios affinitate coniunctos, de quibus in l. 1. & 2. ff. de parricid. d. §. alia deinde.

Parricidij crimine conficius, vt parricida punitur. ibid.

Parricidij poenam statuit Pompeius: sed acculationem inuenit Cornelius Sylla, gl. i. in rub. ad leg. Pompei de parricid.

de Parricidio accusatus interim decedens si sibi mortem conſciuit, si quis ei succedat: sed si naturaliter decesserit testamento facto, instituti in eo testamentum succedunt ei: vbi vero intestatus decesserit, agnati legitimi succedunt ei, l. parricidij. eod.

Parricidij poena more maiorum hac est, vt parricida virgineis verberatur, deinde culeo infusatur cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & simia, & postea in mare, vel flumen profundum culeus iactetur, si mare, vel flumen proximum sit, alioquin bellis subicitur, l. poena, & ibi gl. alioquin. eodem. & 1. alia deinde. Inst. de publicis iudiciis, & l. 1. C. de his, qui parentes, vel liberos.

Parricidij accusatio semper, & in perpetuum fieri permittitur, l. si & ibi gloss. i. ad leg. Pomp. de parricid.

Reliqua verbo, Conficius, Culeus, Felus, 1. 20. 118. Occidens, 1. 2. §. Proter, 1.

PARS eius rei, quae sine interitu diuidi non potest, peti potest pro indiuiso, gloss. i. vel dolo. in l. qui petitorio, 37. de rei vindicatione.

Partem facit, qui speratur admitti ad partem, l. 2. si pars heredit.

Partem non facit ille, qui non admittitur, nec admitti speratur ad partem: secus si speratur admitti ad partem, gl. pe, in l. si duobus, 16. §. de legatis, 1. L. qui repudiandi. de officio testament.

Partem facit qui non admittitur ad partem: sed admitti speratur, l. Papinianus, §. quoniam. eodem. & d. l. si duobus, 16. & ibi gl. i. de legat. 1. l. si ex tribus. de contra tab.

Partis appellatione dimidia continetur: quia sola dimidia est pars aequalis, l. de aetate, §. si interrogatus & ibi gl. humana. de interrog. actio, gl. fin. in l. Titius, §. de legat. 1.

Pars rei continetur sub appellatione rei, gl. i. in l. i. de euctio.

Parte rei vendite euicta videtur tota res euincta, d. l. i. & ibi gl. i.

Pars quilibet fundi dicitur fundus, tabula nautis non est nautis, & idem tabula nautis euicta non censetur euicta tota, vel pars nautis, gloss. i. in add. marg. in l. 3. eodem.

Pars hominis euicta non agitur de euictione, nisi conueniatur, gl. si in add. mar. in l. nautae, 39. eod.

Pars corporis ex pluribus inter se cohaerentibus consentiens quando euincitur non agitur ex stipulatione duplae euictionis nomine: sed ex empto ad interfectionem: sed quando pars rei diuidua vno spiritu (id est substantiali appellatione, quae quasi a spiritu, & principali forma ducitur) consentiens euincitur, euincitur fundus est, quia substantiali appellatione quilibet eius pars est fundus, tunc ex stipulatione de euictione agitur, siue pars, siue totum emineatur, quo casu refertur pro diuiso, vel indiuiso euincatur: quia priori casu spectatur

QQQ

specatur bonitas, ac proinde qualitas, sed in posteriori inspicitur quantitas, & non qualitas. ibid.

de Parte testamenti patet ad totum testamentum pupillare non procedit argumentum, gloss. quemadmodum. & ibi addit. marg. in l. qui scit, 25. de viuris.

2. Partis appellatio licet veniat simpliciter dimidia: tamen non quando adicitur verbum aliqua: quia tunc secundum substantiam materiam venit legitima, vel alia portio, l. Gallus, §. in omnib. de lib. & posth.

Partis appellatio continetur totum, l. coheredi, 41. §. si. & ibi gloss. de vulgari. l. si quis cum totum. de exceptione rei iud. gl. de suis. in c. 1. per quos fiat in iustitu.

Partes hereditatis proprie non dicitur una res, l. quamvis, 14. §. si quis omnia causa testam.

Pars domus non dicitur res singula domus, gl. 1. ibid.

Pars domus dicitur area. ibid.

Pars corporis integralis dicitur quolibet res vniuersitatis corporum, quando plures res collectivae faciunt unum totum integrale, vt vniuersitatem corporum: sed quando sunt plures res, quibus colligitur vniuersitas iuris illius: quia res est facti, d. gl. 1. & ibi add.

Partes fundi dicitur fundus, si de mente testatoris id appareat, l. plane, 34. §. fin. de legat. 1.

Partis nomen simpliciter prolatum in dispositione testatoris intelligitur de dimidia, d. 4. §. si. & ibi gloss. pro parte. gl. 1. in l. Titius, 83. eod.

Partem facti ille, qui non admittitur ad partem iure actionis, si habeat ius retentionis etiam iure suo proprio, licet non iure legati, l. huiusmodi, 86. §. si Titio. eodem.

Parte fundi legata intelligitur legata dimidia, nisi aliud liqueat, veluti vicefima. gl. 1. pars. in l. Marcius, 68. §. duobus. de leg. 1.

Pars quandoque ponitur pro toto, gl. & legatarius. in l. pater filium, 36. §. filium. de legat. 1.

3. Partis appellatio dimidia continetur, gloss. partiaris. in l. vbi pure, 19. §. 1. ad Trebel. gl. 2. in cap. 1. de contentione inter me, & dominum.

per Partes ab initio relinquere, vt restitutum simpliciter per partes modificare, pars fuit, l. Lucius Titius, 78. §. quae habebat. ad Trebel.

Partis verbo significatur dimidia: sed si addatur dictio aliqua, tunc venit pars infra dimidiam, gl. 1. & ibi add. marg. in l. plures, 27. de damno infecto.

Pars haec si per terminationem sit adiecta parti statum inae, statum tota dicitur esse eius, qui habet maiorem, & pretiosiorum partem in ea: sed si neque habet maiorem, vel pretiosiorum, & sic amborum partes sunt aequales, quibus manet dominus suae partis, l. quid, 27. §. si de acquirend. rerum dominio.

Partes singulae fundi principaliter, & per se non possunt possideri: sed bene cum vniuersitate fundi, non singulae, in l. 2. §. cum Stichum. pro emptore.

Partem facit in contrahibus ille, qui non admittitur ad partem: secus tamen est in ultimis voluntatibus, l. si mihi, & Titio, 110. de verb. oblig.

Partem etiam continetur in toto. l. in toto & pars. 114. de regul. iuris.

Partium consensu, & pacto confirmari potest id, quod alias non tenuit, gl. 1. in l. 2. C. de communia vtriusque.

Partes possunt adire iudicem, vt confirmet contractum ab eis factum, licet eorum consensu sufficiat: & ad hoc faciendum index tenetur, l. si quos, 59. & ibi gl. 1. C. de decurion. lib. 10.

Partem retinens dicitur retinere totum, gl. 1. in l. cum scimus, §. si. C. de agricolis, & censitis. lib. 11.

pro Parte licitum est, quod in totum non licet, gloss. 1. in c. 1. de alienatione fendi.

in Parte quoad partem non est idem iuris, quod est in toto, quoad totum, quando est diversa ratio in parte: secus est, quando est eadem ratio, gl. intellectus. & ibi add. in §. hereditas. Inst. de hereditat. instit.

in Parte idem iuris est, quod est in toto. §. si rem suam. Inst. de leg.

Partis appellatio, quando non venit dimidia, in principio Inst. de leg.

de Parte quoad partem non est idem iuris, quod de toto quoad totum in indiuiduis: secus in diuiduis, gl. 1. & ibi add. in l. per fundum, 11. de feruit. rasti. eorum.

Reliqua verbo, Intestatus, Legatarius, 7. §. 22. Minor, 7. Partum, Socius, 16. 17. Totus, Vendere, Consensus, Legatum, 9.

PARSIMONIA dicitur quasi parce viuendo quicquid, gl. parsimonia. in l. 2. C. de Episcopis.

PARTICIPATIVUM praeteriti temporis iunctum cum verbo est, secundum propriam significationem requirit factum, & factum durare, licet ex interpretatione quandoque aliter sumatur, l. 1. §. qui putem. §. quod ait. quod vi, aut elam.

Participium praeteriti temporis verificatur ex tempore praesenti, vel inconueniente elapso, l. si quis ex naufragio. §. fin. & ibi add. marg. de incendio, ruina, nauis.

Partus in genere, num. 1. & §. 9. Partus animalium, num. 1. & §. 9.

1. PARTVS legitimus dicitur a sexto mense, & vno die vsque ad decimum finit, gl. 1. in l. septimo. de statu hominum.

Partus monstruosus id est contra naturam, seu formam hominum non dicitur legitimus quatuor ab successione, l. non sunt. & ibi gloss. eod.

Partus, qui membrorum humanorum officia ampliat, inter liberos connumeratur, vt quia sex digitos habuit in manu, vel etiam minuit: vt quia quatuor, d. l. non sunt. & ibi gl. 2.

Partus sicut in rationali animali sequitur ventrem ita fetus in irrationali, gloss. sed meum, in l. idem Pomponius. §. idem Ecclib. si aequum. de rei vindicatione.

Partus rei pignorate cadunt in obligationem pignorum, si a debitore, vel eius herede percipiatur, quandoque tamen cadunt in pignus, l. Paulus, 29. §. 1. & ibi gl. 1. de pignoribus.

Partus rei pignorate non veniunt in obligationem, quando res pignorate conceperunt, & pepererunt apud extraneum, & non apud debitorem, si concepti sunt obligati, d. 4. 1. & ibi gloss. eod.

ceperunt, & pepererunt apud extraneum, & non apud debitorem, si concepti sunt obligati, d. 4. 1. & ibi gloss. eod.

Partus non est pars rei venditae, gl. 1. in l. si praegnans. 42. de euctio.

Partus mulieris portio viscerum eius esse dicitur: scilicet quod hoc vt pro eo non agatur interdictio de liberis exhibendis: sed tunc demum cum fuit editus, gl. 1. ibid.

Partus editus post litem contestationem restituitur agenti rei vindicatione, vel personaliter: licet editus ante litem contestationem non restituitur, nisi specialiter pro eo tamen partu agatur, l. partum, 10. & ibi gloss. 1. de viuris.

Partus facti acculatio in tempore pubertatis non differtur, gl. qui fallum. in l. 1. de liberis agnos.

Partum fallum subiciens tenetur crimine falsi, & perpetui, & soli parentes, vel hi, quorum interfecti, accusant, licet falsi querela 20. annis duret. ibid.

Partum praefectis necare videtur, & tenetur lege Cornelia de ficiis, l. necare. & ibi gloss. 1. eod.

Partus, antequam edatur, mulieris portio est, & eius viscerum, vt non competat mulieris interdictum de liberis exhibendis: sed quoad hoc vt sit fictus, non, l. 1. ex hoc. & ibi gloss. de ventre infici.

Partus quod non subiciantur, nec falsae agnationis hereditas deferatur, publicae incertae, d. 1. §. quoniam. & ibi gloss. de ventre inficiendo.

Partus plus fuerit, quam partus, gl. 1. si ventris nomine mulier in possess. gl. 1. in add. in l. 1. §. si. de Carboniano.

Partus natus post decem menses, & duos dies non dicitur legitimus, §. gl. in decem menses. & ibi add. marg. in l. Gallus, 19. de liberis, & posth.

Partus abortivus non nocet additioni, & pro non nato habetur quoad hoc, vt modo heres possit adire, si vel sit post abortum, non ante, gl. in l. in l. cum quidam, 30. §. quod dicitur. de acquirend. hered.

post Partum primum quandoque in quadagesimo die denot potest mulier parere, & tanto serius potest concepere, gl. post certum. in d. l. cum quidam. §. si cum.

Partus fingitur editus in loco, vbi mater fingitur esse, licet verè ibi non sit. l. huiusmodi, 86. §. legatum. de legat. 1.

Partus dicitur ferre portentorum, quando plures, quam tres nascuntur, veluti Se- rapie Alexandrinae, quae peperit quatuor liberos vno foetu, l. vtrum. de rebus dubiis, & l. si pater, 36. de solutio.

Partus nondum editus pro nato habetur quoad eius commodum: sed non quoad commodum heredis, vt legatiorum, gl. 1. in l. in lege Falcidia, 9. ad legem Falcid.

Partus quandoque dicitur fructus: secundum quid tamen non dicitur fructus, vt ad fructuarium pertinet: sed bene vt pertineat ad bonae fidei possessionem, gl. & quartae. in l. Paulus, 14. ad leg. Falcid.

Partus causa fauorabilior est, quam pueri nati: quia partui fauetur in hoc, vt in lucem producat: pueri vero vt in familiam inducatur, l. 1. §. & generaliter. de ventre in possessio.

Partus nascitur non solum parenti, cuius esse dicitur: sed etiam reip. ibid.

Partus diffidens vltra tres filios dicitur portentuosus: quando tamen contigit mulierem vno partu nouem peperisse, quod apud Aegyptios frequenter contingit, l. si pater, 36. & ibi add. de solutio.

Partu vno posse nasci quingue, inquit Aristoteles, quia vultus mulierum totidem receptacula habere possunt, d. l. si pater.

Partus conceptus ante 40. dies non dicitur homo: sed bene post 40. dies, gl. fin. in l. 4. de variis, & extraordin.

Partus supposito accusatio nulla temporis praescriptione repellitur, nec interest decessisse, necne ea, quae partum subdulse contendunt, l. qui fallum, 19. de falsis.

de Partu supposito soli parentes accusant, aut hi, ad quos ea res pertinet, nec admittitur quilibet de populo nolens, vt publicam accusationem intendere, l. lege Cornelia, 30. eod.

super Partu supposito causa torqueri possunt serui hereditarij, l. extraneo. de quaestio.

Partum monstruosum enixa mulier dicitur adimplere conditionem: scilicet si pariat, l. quærit, 35. de verb. signifi.

Partus tempus inspicitur, & non conceptionis: vbi de statu liberorum est dubitatio, nisi in casibus, in quibus conceptionem magis approbatur liberorum conditionis utilitas ex postulat, l. nuper legem, 11. C. de naturalibus liberis.

Partus vaccae fertur dicitur furuius, & eius competit actio furti, si concepit vacca, & peperit apud furem, vel saltem peperit: si vero concepit apud furem, & peperit apud bonae fidei possessionem, partus nomine non datur actio furti, quamvis dicatur furuius, gl. 1. in l. ancillæ, 11. C. de furtis.

Partus natus ex muliere maiore quinquagena dicitur mirabilis, & raro contingit, l. si maior, 11. C. de legitim. heredi.

Partus natus ex muliere etiam quinquagena dicitur legitimus, & ideo ad successione admittitur. ibid.

Partus mulieris dicitur periculosus, l. assiduis, 12. C. qui potiores.

Partus sequitur obligationem matris, l. 1. C. de partu pignorum.

Partus sequitur conditionem illius ex parentibus, qui fuerit in conchyliis, l. 1. C. de murilegibus. lib. 11.

Partus est portio viscerum matris, dum est in ventre: secus post editum, gl. cedunt. in §. si quis ancillas. Inst. de legat.

pro Partu existente in ventre mater vehenda nauis non debet mercedem, & nihil debetur pro filio existente in ventre matris, de gl. cedunt. in add. marg.

Reliqua verbo, Maritus, 11. 12. Mulier, 44. §. si quæ 47. Plantianum, Ventor, Accusatio, 1. 2. 6. Fulsum, 1. Heres, 19. 140.

PARTVS ancillarum, & partus partum non existimantur esse fructus propter hominum dignitatem, l. ancillarum, 30. & ibi gloss. 1. de petit. hered.

Partus ancillarum domini est, apud quemcumque pareretur, gl. potestus. in l. si ego emi, 13. §. partus. de Publiciana.

Partum ancillæ furtiue ex ea causa possumus vscapere, si furtiuam esse matrem ignorem,

ignorem, ex qua causa matrem vscapere possum, si furus non esset. d. 5. partus.

Partus ancillæ furtivæ apud me conceptus, & editus ex matre empta non potest vscapere ex causa emptionis: quia partus est matris, & tunc quasi futuri non possum vscapere: aut non est pars matris, & tunc non possum vscapere eodem titulo, quo mater: sed bene titulo pro suo. gl. partum. ibid.

Partus ancillæ furtivæ conceptus, & editus, vel editus tantum apud furem, dicitur furtivus, & eius nomine actio furti datur. gl. ignorem. ibid.

Partus ancillæ furtivæ conceptus apud furem: sed editus apud bonæ fidei possessorem furtivus est: sed eius nomine non datur actio furti, & ideo non potest vscapi. ibid.

Partus vacæ furtivæ conceptus apud heredem furis: sed editus apud bonæ fidei possessorem furtivus est: sed eius nomine non datur actio furti, nec vscapi potest. ibid.

Partus ancillæ furtivæ, vel vacæ furtivæ conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem non est furtivus, nec eius nomine competit actio furti. ibid.

Partus ancillæ furtivæ conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem non potest vscapi, si bonæ fidei possessor sciat alienam, vel furtivam, antequam conceperit: verò postquam concepit, & antequam pareret, sciat alienam, & non furtivam, potest vscapere partum: scilicet si antequam pariat, sciat esse furtivam, nisi dominum erroris: cum possit, alias non impeditur vscapio, ibi. gl. in l. ancillæ. C. de furtis.

Partus ancillæ pignoratæ post venditionem ancillæ natus pignori etiam est obligatus, si ante venditionem esset conceptus: scilicet si post, l. si conuenerit, 18. §. si fundus, & ibi gl. f. de pign. act.

Partus ancillæ, quæ prægnans vendita, ac tradita fuit, si euacatur, non tenetur venditor de euacuatione, nisi nominatim conveniat per stipulationem de euacuatione, quod teneatur venditor, ubi ancilla, vel partus euacueretur, l. si prægnans, 41. & ibi gl. 1. de euicito.

Partus ancillæ, quæ prægnans vendita est, non dicitur venditus, & ideo si euacatur partus, non tenetur venditor actione ex empto. l. d. gl. 1. & ibi add. marg.

Partus ancillæ in fructu non est, licet vitulus in fructu vacæ sit, ibi, & gl. percipiuntur, in l. diuortio, 8. §. non solum. fol. mat.

Partus quoque ancillarum restitui debent fideicommissario post mortem contrahentis in restituendo fideicommissio, nisi gratia leg. Falcid. mora contrahatur, l. Paulus, 14. de vfrus.

Partus ancillæ in fructu non est, & ideo ad dominum proprietatis pertinet, & non ad fructuarium, nec ad bonæ fidei possessorem directo: sed vellet, pertinet, l. in pecudum, 18. & ibi gl. 1. de fructu.

Partus ancillarum dotalium solum maximo non diuiduntur inter coniuges: sed ex toto debent restitui uxori. gl. percipiuntur, in l. diuortio, 8. §. non solum, solum mat.

Partus ancillarum dotalium æstimatum ad maritum spectant, cum & periculum spectat ad eum, l. p. c. §. mancipia. cod.

Partus ancillarum non est in fructibus fortis pecudum fidei. gl. p. in l. si marito, 31. §. f. de fructu.

Partus ancillæ legatæ post mortem heredis ad legatarium pertinet, l. Apricanus, 40. §. fructus. deleg. 1.

Partus ancillarum dicitur ad aliquem pertinere eodem titulo, quo pertinent ipsæ ancillæ, l. fundum, 84. §. Iulianus. cod. l. si quod, 7. de leg. 2.

Partus verè non emittit: sed mater emittit carior propter hoc, quod sit grauidæ, gl. 1. in l. si quod, 7. de leg. 2.

Partus dotalis ancillæ non minus intelligitur dotalis, quam ipsa mater, sed partus ancillæ legatæ nunquam dicitur legatus ratione matris. gl. in l. vxorem, 39. §. foron. de leg. 3.

Partus ancillarum non sunt in fructu, gl. p. in l. p. de optione legatæ & gl. continetur, in l. 3. de fundo instructo.

Partus ancillæ nondum editus non dicitur homo, & ideo partus, qui nondum est editus, nunquam auger hereditatem, l. in lege Falc. 9. & ibi gloss. f. ad legem Falcid.

Partus ancillarum ante diem fideicommissi editi pertinent ad heredem eius, qui rogatus est, & in quartam, & quartæ fructus computantur, si de lege Falcidia questio incidat, l. Paulus, 4. ad leg. Falcid.

Partus ancillarum, & fortis pecorum, qui ponuntur in locum capitem mortuum, sunt in fructu vel reditu, l. deducta, 58. §. hereditatem. ad Trebel.

Partus ancillæ furtivæ editus penes bonæ fidei possessorem non potest vscapi, si fur in eius potestate fuerit: alias potest vscapi, si ante natiuitatem scientiam rei alienæ non habuit, l. 4. §. de illo, de vscapio.

Partus conceptus, & editus apud furem, vel apud furis heredem potest vscapi ab extraneo, cum partus non sit rei furtivæ pars, l. si aliena, 10. §. f. de vscapio.

Partum ancillæ furtivæ apud se conceptam, & editum quilibet bonæ fidei possessor cum titulo potest vscapere, l. non solum, 31. cod.

Partus ancillæ furtivæ ab alio, quam a seruo subtrahitur, & per seruum domino redditur, ob pactionem liberatis potest dominus vscapere, quasi emptor, qui nullo tempore sciuit alienam, l. qui ob pactionem, pro emptore.

Partus ancillæ furtivæ vscapit emptor, si nullo tempore sciuit alienam: vel si nato partus, & inchoata partus vscapione cognouerit ancillam furtivam, vel si alienam: & idem si post conceptionem ante natiuitatem cognouit simpliciter alienam: sed secus est in aliis casibus, gloss. l. v. in l. qui ob pactionem pro emptore.

Partum ancillæ a seruo manumisso subtrahitur domino, & sibi traditur ob suam libertatem potest dominus vscapere, l. seruus, 10. cod.

Partus ancillæ pignori obligatæ apud emptorem natus: sed non conceptus, pignori etiam est obligatus: scilicet si apud emptorem esset conceptus, & natus, gl. 1. in l. de Saluati. interdict.

Partus conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem non est furtivus, & vscapi potest, l. qui vas, 49. §. si ancilla. de furtis.

Partus ex ancilla prægnante surrepta, vel conceptus apud furis dicitur furtivus, siue sit editus apud furem, siue apud bonæ fidei possessorem: non tamen datur furti actio, cum natus apud bonæ fidei possessorem: sed bene cum nasci-

tur apud furem. ibidem.

Partus ancillæ non numeratur in fructu, & ideo conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem potest vscapi: quod secus est in fructu pecudum, & equorum: nam furus conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem, statim sunt bonæ fidei possessoris, & ideo editus vscapio, dicit. §. si ancilla, & ibi gl. vscapi.

Partus conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem, vel etiam heredem furis ignorauit non est pars rei furtivæ, l. partum, 26. & ibi gl. 1. de verp. sig.

Partus ancillæ furtivæ apud bonæ fidei possessorem conceptus, & editus vscapi potest: scilicet si sit editus tantum apud furem, gl. 1. in l. ancillæ, 12. C. de furt. & ser. cor.

Partus ancillæ subtrahitur apud furem editus est furtivus, & non potest vscapi, & pro eo competit actio furti, conditio furtiva, & rei vindictio. d. l. ancillæ.

Partus ancillæ furtivæ est furtivus, & eius tamen nomine actio furti non competit, quando ancilla furtiva concepta apud furem: sed pepercit apud bonæ fidei possessorem. ibid.

Partus ancillæ furtivæ apud heredem conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem conceptus, & editus apud bonæ fidei possessorem non dicitur furtivus, nec eius nomine competit actio furti: quo casu potest vscapi, ibi, & l. 3. C. pro emptore.

Partus ancillæ furtivæ postquam est editus, si fuerit bonæ fidei possessor eam a furtivam, interpellatur vscapio, nisi denunciauerit domino se habere ancillæ, & partum eius, si potest, alias si non potest denunciare, excusatur, & procedit vscapio, gl. f. in d. l. ancillæ.

Partus ancillæ post mortem libertatis præstandæ dicitur ingenuus, & liber: scilicet verò ante mortem, l. 3. de fideicommissis. libertatibus.

Partus ancillæ domino inuito, vel ignorante expositus repeti potest ad expensas tamen factas in alendo tenetur, nisi sint factæ a fure, l. 1. C. de infanti. expof.

Partus ancillæ si domino volente expositus sit, perdit dominum: quia suum ducere non potest, quod vt non periret, contempnit. l. 2. C. cod.

Partus ancillæ non est in fructu, & ideo non ad usufructuarium: sed ad proprietarium pertinet, nisi etiam in partu usufructus est legatus, l. in pecul. in. & ibi gl. perinet. Inst. de rerum diuisione.

Partus ancillæ ad fructuarium non pertinet, §. sed tamen. Inst. de vscapio.

Partus sequitur matrem quantum ad status conditionem, & dominium: quantum verò ad dignitatem, & honorem, originem, & familiam sequitur patrem, l. partem, l. partum, & ibi gl. 1. C. de rei vindicatione. in princ. & ibi gl. sufficit. & gl. nihilominus. & ibi add. marg. Inst. de ingenuis.

Partus sequitur ventrem, vt si venter sit seruus, & etiam partus sit seruus: sed si venter sit liber, & etiam partus, §. quia igitur. in auth. constitutionem. quæ ex ascriptio. col. §. vel neutro. in l. diffinitum. C. de agricol. & censitis. lib. 11. gl. fin. l. neque natalis, 10. C. de probato.

Partus sequitur ventrem: fallit in filiis liberæ, quæ iungitur tamiaco, vel quæ iungitur mulieculæ: fallit etiam in filiis inquilinorum, vel colonorum natorum ex libera, & in filiis liberrorum curiæ, & in filiis liberrorum Ecclesiæ, & in filiis Aldiorum, qui omnes sequuntur conditionem patris, non diuicitus, & ibi gl. neutrum. C. de agricolis, & censitis. lib. 11.

Partus sequitur ventrem, & sufficit medio tempore liberam matrem habuisse, gl. filius, in l. 1. C. de libertis.

Reliqua verbo, Ancilla, Conceptus, Reditus, Heres, 139. 140.

P A R V M, vel modicum cum iustitia melius est, quam multi fructus cum iniquitate, gl. cautè, in §. f. verò in auth. de tabellio.

Partum dicitur quandoque tertius partus totus, quandoque quarens pars dicitur minuscula, gl. paulo, & ibi add. in §. f. Inst. de hereditat. quæ ab intest.

Partum regulariter quid dicitur, arbitrio iudicis relinquitur, quod determinandum est pro qualitate rerum, & personarum loci, & temporis, ac materiz. ibidem.

Reliqua verbo, Modicum, Spatium.

P A S C E R E animalia sua in pratis publicis diuinitere militibus non debet magister militum: talis punitur vna cum eius officialibus in xij. lib. aut debet tamen prouinciales prouidere, in quo loco animalia militum sine damno prouincialium depascantur, l. 2. C. de pascuis publicis.

Reliqua verbo, Ius, 6. Pabulare, Pastus, Pecus, Sylua.

P A S C H A L I S dies dicitur per septem dies ante, & per septem dies post: quod in feriis, & aliis rebus procedit, gl. 4. in l. 3. C. de Episcop. aud.

Paschalis diebus nullus debet esse incarcerationatus, nisi pro crimine enormi, vel crimine asueto, d. l. 3.

Reliqua verbo, Feris, 2. Feriata, 2.

P A S S I M, & sine delectu, verba pro eodem ponuntur, & idem est, ac si diceretur, indistincto, gl. delectu, in l. 1. de postulando. Vide verb. Indistinct.

P A S S V S si sit quis aliquid fideiubere pro se, teneatur mandati: nisi fideiubere pro inuito, aut donandi animo, aut gerens eius negotia interuenit, l. si remunerandi, §. si passus mandati.

Reliqua verbo, Fideiubere, 1. v. quæ 4.

P A S T I O dicitur locus, ubi bestiz pascuntur, gl. f. in l. diuortio, 8. §. f. solum matrim.

Reliqua verbo, Pabulare, Pasce, Actio, 168.

P A S T I N V M instituere idem est, quod instituere plantationem arborum iuxta flumen, ne terra reat inde pastinatio, d. gl. f.

P A S T V M alieni prati faciens depasci animalibus suis, tenetur domino prati villi legis Aquiliæ actione, non directa, l. f. & ibi gl. 1. C. de lege Aquilia.

P A S T O R si vendat animalia sibi ad nutriendum data, teneatur furti, l. si furtum, 16. C. de furtis.

Reliqua verbo, Caprarius, Ouiliones, Pastum, 9. Allegans.

P A T E R in genere, p. 1. v. quæ 5.

P A T E R quoad educationem, & alimentum filiorum, & seruiorum manumissionem, num. 5.

P A T E R quoad patriam potestatem, & venditionem filiorum, numero 6. 7. & 8.

quoad peculium aduentitium, vel castrense, nu. 9. 10. 11.
 quoad acquisitionem rerum filij, & fructuum rerum filij, 12. 13. 14.
 quoad filios emancipatos, & eorum emancipationem, 15. & 16.
 quoad obligationem de contractu filij, vel suo, nu. 17. & que 21.
 quoad pactum, vel stipulationem, aut emptionem, vel fideiussorem factam pro filio, vel alio, 1. 2. 22. 23.
 quoad aliam, vel remissionem iniurie, furti querela inofficiosa, aut honorum possessionem cum etentem filio, vel patri 24. 25. 26. 27.
 quoad institutionem, vel successorem filiorum, vel patris & divisionem bonorum, & legitimam, nu. 28. 29. 30. 31.
 quoad substitutionem, legatum, & fideicommissum, & exheredationem, 32. 33. 34.
 quoad aditionem factam à patre, vel filio, nu. 35. 36. 37.
 quoad agendum, vel conueniendum nomine suo, vel filij, & defensionem filij, 38. 39.
 quoad tutelam, nu. 40.
 quoad nominationem, vel administrationem tutela, magistratus, vel aliorum nominis, vel officij, 41. 42. 43. quoad administrationem, & alienationem, 44.
 quoad patrem transeuntem ad secundas nuptias, 45. & 46.
 quoad filia nuptias, & eorum dissolutionem, nu. 47. 48.
 quoad dotem, & pacta dotalia nu. 49. & que 55.
 quoad aditionem dotis, & eius repetitionem, nu. 55. 56. 57.
 quoad donationem dotis, & aliarum rerum, & de eorum collatione, 58.
 quoad adulterium filie, vel nurus, & nu. 59.
 quoad patris, vel filij maculam, vel delictum, & eorum bonorum confiscationem, num. 60.
 quoad allegationem & administrationem rerum filij, 44. 45.
Pater & filius: dominus, & seruus vna persona finguntur, patria, vel dominica potestate, & filij, vel serui vox cenetur vox patris, vel domini, l. quodcumque, 45. in princ. & in add. marg. de verb. oblig. l. si. & ibi gl. f. C. de impuber. gl. recutante. in l. si. C. de bonis, quæ liberis. & gl. i. in l. si pater. C. de his, qui à non domino.
 Patris conditio non potest fieri deterior per filium fam. l. 3. §. si filius. quod quæque iuris.
 Pater, & filius cenentur vna, & eadem persona, quando pater conuenit ex persona filij; sed non cenentur eadem persona, cum agit ex persona filij, gl. puto, ibidem.
 Pater, qui ventris nomine filiam, quam in potestate habebat, calumniæ causa in possessionem mitti passus est, infamis est, si credens esse prægnantem passus sit mitti, non est infamis, cum nulla calumnia hoc passus sit, l. non alia. de his, qui notantur.
 Pater plus diligit filium, quam filius patrem; & ratio est in filiis, quia cum quilibet res conseruationem sui desideret, & videat pater in filio suam naturam conseruari, & non contrariando pater eum plus diligit, gl. si. in l. liberorum, 2. 2. o. §. si. de verb. signific. glo. diximus in l. qui testamentum, 2. o. §. i. de testam. gl. si. in l. isti quidem, quod metus causa.
 Pater plus diligit filium, quam seipsum, gl. si. in d. l. isti quidem.
 Patris & filij licet eadem persona videatur; tamen etiam legatum sibi relictum ipse agnoscit, nihilominus nomine filij potest agere querela contra testamentum matris, quando non pater, sed filius est heres, l. filius, 2. & ibi gl. acculare, de inoffic. testam.
 Pater filio suo est in eodem gradu, quo sunt eidem ipsius filij, sed non in eodem ordine successione ab intestato, quoniam filij procedunt in successione patris, l. si non mortis, 2. §. si. & ibi gl. pe. eod.
 Pater mortuo quædam sequuntur filius, etiam antequam fiant heredes, vt matrem in bonis liberi, & tutelæ legitimæ, l. si maritus, 4. fam. l. c. & gl. agat. in l. si constanter, 1. i. solu. matr.
 Pater sicut non potest facere filiz conditionem deteriorem: ita nec filia patris, gl. si. in l. cum à socio, 7. C. de iure dotum.
 Patris, vel matris appellatio cum tractatur de odio, non comprehenditur auus, vel auia, lege, 4. §. hoc capite. de ritu nuptiarum, l. patri, 2. o. de adulteris.
 Pater, & filius angulus si naufragio perierint, infans prius decessisse præsumitur: sicus est in patre, & filio pubere, naufragio mortuis: quia tunc pater prius decessisse præsumitur, gl. 2. in l. inter socerum, 2. 6. de pactis dotalibus, l. qui duos, §. 1. & ibi gl. patris, & §. si de rebus dubijs.
 Patrem regi à filio indecorum est, l. his, qui. 12. de tutorib. datis.
 Pater licet disposuisset, dum viveret, ire ad sanctum Iacobum, filius eius non tenetur ire, nec mittere, nisi ei in testamento præceperit, gl. si defunctus, in add. 3. de rebus eorum, qui sub tutel.
 Patri, & matri æqualis debetur pietas à filiis, licet eorum potestas sit inæqualis: quia pater habet filios in potestate: sed mater non, l. 4. & ibi gl. 1. de curato. furioso.
 Pater quandoque plus inuatur per filium maiorem, quam per minorem, gl. aberrat. in l. cum quidam, 3. o. de acq. heredit.
 Pater non potest imponere filio pernam, quæ excedat legalem, l. si quis dicat, §. in add. marg. de manumissi.
 Pater cum filio ex vna parte, & fideiussor cum principali ex alia parificatur, l. cum filius, 4. 9. & ibi gl. quæ omnia. de verborum oblig.
 Pater subrahens filium à militia belli tempore puniti debet exilio, & parte bonorum multari: sed si in pace subtraxerit, subitus exditur filius autem requisitus, vel pater postea exhibitus, in deteriori militia dari debet, l. 4. §. qui filium, de re militari.
 Pater, qui filium suum debilitauit propter timorem belli indicti hostibus, vel ab hostibus, vt si inabilis militia esset, debet deportari, d. 4. §. cum, qui.
 Patris appellatio non continetur auus, gl. 1. in l. appellatione parentis, §. 1. de verb. sig.
 Patris nomine quandoque continetur auus etiam, l. iusta interpretatione, 201. eodem.
 Pater improperans filios in testamento non infamat eos infamia iuris: sed facti. l. ea, quæ pater, §. C. ex quib. causis infam.
 Pater non potest supplere defectum filij, qui in minori ætate reperiatur, l. si pater,

6. C. de his, qui à non domino.

Pater potest venire contra factum suum illicitum, & inhonestum in fauorem filiorum, quibus præiudicare non poterat, l. 1. C. de liberali causa.
 Patrem nemo potest filio assignare, sed natura assignat; unde qui se vocat ex alio patente natum, non officit veritati, parentis, 2. C. eod.
 Pater si cessit bonis, non ob id debet inquirari bona filij, l. 3. C. qui bonis cedere possunt.
 Pater si dederit filium in adoptionem, non amittit ius patris potestatis: sed ita filius permanet in sua potestate, quasi non esset in alienam familiam transfusus, l. si. C. de adoptio.
 Pater si dicat, nolo quod sis filius meus, & filius consentit; vel ignorat, aut dissentit, hoc fieri non potest de iure ciuili, gloss. 1. in l. abdicatio, 6. Cod. de patris potest.
 Pater si passus sit filium morari in emancipatione, filius præscribit tanto tempore liberationem à patria potestate, l. 1. & ibi gl. pe. C. eod.
 Pater recuperabit pecuniam extortam à creditoribus filij, ad quam reddendam non tenebatur, l. 1. C. ne filius pro patre.
 Pater per conditionem indebiti recuperabit pecuniam solutam nomine suo creditoribus filij, solutam tamen nomine filij non recuperat, gl. si. ibid.
 Pater nobilitat per filium, §. generaliter, & ibi gl. & nobilitor. in auth. constitutio, quæ dignitatus, & episcopatus, coll. 6.
 Pater ex libera muliere, cum qua nuptiæ esse poterant, multos filios habens, vni ex eis præbuit testimonium iure in testamento, siue in instrumento publico, vel priuato habente trium testium fide dignorum subscriptionem dicendo esse filium suum, licet non adiecerit naturalem, non solum ille; sed etiam alij filij ex eadem muliere nati efficiuntur legitimi, & matrimonio iure cessante monstrantur, §. ad hoc autem. in auth. vt mariti, & auiz. col. 8.
 Patrem, & non matrem sequitur quis in honoribus, & dignitatibus, quia non potest habere à matre, quod mater sua non habet, l. nullus, 4. 4. & ibi gl. 1. C. de de iur. iuribus, lib. 1. o.
 Pater honorem habens non inuidet filio, qui filium patris secum admittit, gl. honores. in l. si senator. C. de dignitatibus, lib. 1. 2.
 Patris persona cum persona filij eadem quali intelligitur, gl. contra omnes. in c. 1. §. si filius finitur leg. & gl. præstanda. in c. 1. §. si. de inueltura inter domin. & valal.
 Patri in vnaqueque dispositione seruandus est debitus honor, §. 1. & ibi add. mar.
 Inf. per quas personas non agi.
 Pater, & filius vnum sunt fictione legis, gl. quasi. in §. sui. Inst. de heredita. quæ ab intest.
 Patris vox tanquam filij vox efficitur e contra filij vox intelligitur tanquam patris, quia pater, & filius cenentur vna persona, §. i. verò. & ibi add. marg. & ibi gl. si. Inst. de inueltura filij.
 Pater magis affligitur ex pecunia filij, quam ex propria pecunia, §. si. Inst. de noxalib. actio.
 Patres familias sunt, qui suæ potestatis sunt, siue puberes, siue impuberes; simili modo & mares familias, l. 4. de his, qui sunt sui.
 Patresfam. quæ potestatis pubes mentis compos potest obligari naturaliter, & ciuilitate, obligari, 42. & ibi gl. 1. de actio. & oblig.
 Patresfam. appellatur, qui in domo dominum habet, & recte hoc nomine appellatur, quoniam filium non habentem enim solam personam eius; scilicet quod sit sui iuris, sed etiam iuxta et dominum, quod habet in domo, vel potestate, quam habet in filiis, quos habet demonstrans per hoc nomen patresfamilias, l. pronuntiatio, 19 §. 5. patresfam. & gl. solam. de verb. signific.
 Patresfam. appellatur etiam pupillum, ibid.
 Patresfam. cum mortuus quorquet capita ei subiecta fuerint, singula familias incipiunt habere; & singuli nomen patresfam. subeunt: idcirco euenit in eo qui emancipatur etiam sui iuris effectus propriam familiam habet. ibid.
 Patresfam. & maresfam. sui iuris sunt, cuiuscumque ætatis sint, gl. patresfam. in princ. Inst. de nuptijs.
 Pater si filium suum in adoptionem dare voluerit, scriptura interueniente hoc iudici debet inferre præsepe filio, qui debet adoptari & præstare adoptantem, l. si. C. de adoptio.
 Pater actus facti circa res castrenses peculij filij si statim præstaret alienationem res castrenses, vt quia vendidit, vel donauit, non valet: sed si statim non præstaret præiudicium filio, tunc pendet, vt si vendat, vel legat sub conditione: & tunc l. ex castrensi, & ibi gl. ad præsens. & gl. seq. de peculio castrensi.
 Pater conferens, & donans omnes facultates suas in filium emancipatum, respectu illarum non tenetur ad munera ciuilia, eum iam nihil habere, nisi fecisse in fraudem causa uitandorum munerum, vel nisi postea ductus fuerit, l. c. facultates, & ibi gl. si. C. de his, qui numero libero, lib. 1. o.
 Reliquæ verbo, iudicium, 9. Parentis, Patria, Filius, 77. Confessio, 13.
Pater & adtingitur ad educationem filij, nisi filius per se sit sufficiens, l. 1. §. in naturali, & ibi gl. educatio. de iustitia, & iure.
 Pater tenetur præstare filio non solum necessaria: sed etiam vtilia, gl. solebat. in add. marg. in l. Iulianus, 9. §. proinde. ad Macedon.
 Pater si neget quem esse filium, & idcirco alere se non debere contendat, vel si filium neget parentem, summarie iudex debet de eo cognoscere: & si confiteri filium, vel parentem esse, tunc alii iubebit: sed si non confiteri, l. si qui à liberis, §. si vel parentis. de liberis agnos.
 Pater potest denegare alimenta filio, vel exheredare eum, eo quod filius eum auculauerit, vel derulerit, gl. derulerat. ibid.
 Pater licet cogatur alere filium, non tamen tenetur res alienum filij soluere, gl. cetera. ibid.
 Pater si filio herede instituto in testamento reliquit filiz dotem, frater tenetur interim alere foretorem de suo, nec potest compensare alimenta eum dote l. vbi pupillus educari.
 Pater vltimofructuarius tenetur alere mancipia hereditaria filiorum, l. fin. §. si autem res alienum. C. de bonis, quæ liberis.
 Pater tenetur alere filium non propter vltimofructum hereditatis aduenientem,

sed propter ipsam naturam, & e converso filius tenetur alere patrem, si ad inopiam vergat. d. l. si. ipsum autem.

Pater tenetur prestare alimenta post triennium, & mater usque ad triennium, gl. pen. in l. pen. C. de patria potest. l. 3. & ibi gl. f. C. de alendis liber.

Pater non debet denegare filio patrem pietatem: hoc est alimenta, si filius promeruerit patrem suum officio debito, l. f. C. de alendis liberis.

Pater si noluerit prestare alimenta filii, competens iudex compellet prestare alimenta pro modo facultatum. ibid.

Pater si dicat filio petenti alimenta non esse filium suum: de filiatione summum prius debet constare: interim tamen tenetur alere illum, etiamsi non fuerit filius, d. l. f. & ibi gl. f.

Pater iure Codicis non tenetur alere filium, quem non esse legitimum constat: secus tamen de iure Authenticorum, dict. gl. f. ibid.

Pater tenetur filios in necessariis sustentare, nisi filij sint opifices, unde possint vivere, gl. idonei. in §. in auth. de triente, & semisse. col. 5.

Pater tenetur de iure naturali ad educationem filiorum suorum, nisi filius pro se sit sufficienter, gl. & educatio in princ. Inst. de iure naturali, gent.

Pater tenetur ad alimenta filij etiam legitimum assignare, gl. & educatio. in add. i. one.

Pater filio etiam emancipato, & contra filius patri tenetur alimenta prestare, gl. autem. in §. f. Inst. de patria potest.

Pater tenetur alere filios naturales, gl. f. in §. f. Inst. de nuptiis.

Pater, etiam consentiente filio minore 10. ann. si serum filij manumiserit, non tenetur manumittere. l. f. pater. 6. C. de his, qui a non domino.

Pater eum consentiente filio minore 10. ann. serum filij potest manumittere, & contra pater per filios potest manumittere, gl. 1. ibid.

Pater, vel mater potest per filium, vel filiam apud iudicem, vel aliter servos manumittere, & contra filius per patrem regulariter, contra, l. 1. §. illud. & ibi gl. perducant. C. communia de manum.

Pater si filiam suscepit ex ancilla emerit, si non manumiserit, in servitute remanet filia: post mortem patris remanet libera hodie, l. de ancilla, 129. C. de liberali causa.

Reliqua verbo, Filius, 37. 9. Alimenta, v. usque 12. Educatio, Mater, 4.

Pater si licet possit vendere filium causa necessitatis, non tamen potest vendere filium patrem, gl. 1. in l. quod verò de legibus.

Paterbus vir, neque potestas erat olim in filios: sicut domini in servos, l. 1. & ibi gl. in sermos. de his, qui sunt sui.

In patris potestate est filius natus ex vxore sua, item nepos, pronepos, & deinceps, ceteri, l. 4. de his, qui sunt sui.

Pater si filium in adoptionem dederit alicui, nepote in potestate retento, ac postea eum adoptavit, mortuo aut nepos non reuertitur in potestatem patris, l. si pater filium, 2. de adopt.

Pater non potest vendicare filium, qui passus est se venditari ob pretium participandum, gl. cum statim. in l. si ex causa, §. Pomponius. de minoribus.

Pater perdit patriam potestatem, quando filius ingressus est religionem, vel factus est servus pater. ibid.

Pater scienter vendens filium suum tanquam servum ignoranti tenetur de euctione, l. minor. 39. §. pater. de euctione.

Pater vendens filium suum tanquam servum sine iusta causa, potest ipsum filium diuendunt vendicare, & nomine eius in libertatem proclamare, & euincere, licet de euctione teneatur contra regulam, quem tenet de euctione actio, eundem repellit de euctione exceptio, d. §. pater. & ibi gl. obligatur. & addit. marg. & l. 1. & ibi gl. C. de libera. caus.

Pater potest vendere filium ob famis necessitatem, & valet venditio, d. §. pater. in add. marg.

Patri dicenti filium esse in potestate, ea existente in possessione libertatis, incumbit onus probandi filium esse in potestate eius, quod probat eo ipso, quod probat eum esse legitimum, gl. denegandum. in l. 1. Tit. 3. §. soluto matrim.

Pater potest quandoque vendere filium, nisi sit clericus, gl. palam. & ibi add. in l. eum, qui, 1. 4. §. si filium. de furcis.

Pater habet patriam potestatem in filios naturales, & legitimos, gl. 1. in l. ne cum filio, 16. eod.

Pater ab hostibus captus reuerfus iure postliminii recuperat filium in potestate, l. non vt a patre, 8. de captiuis.

Pater ab hostibus captus si ibi decesserit, eius filij videntur sui iuris fuisse ab eo tempore, ex quo captus fuit, sed si reuerfus fuit, censetur semper fuisse in potestate patris, l. in bello. §. si quis captus. eod.

Pater, captus ab hostibus si ibi decesserit, quidquid eius filij interim acquisierint ex causa stipulationis, vel legati, aut traditionis, proprium cuiuslibet filij est: sed quod acquisierint servus patris apud hostes defuncti ad omnes filios patris apud hostes defuncti vadit communiter. ibid.

Pater filio cum militi non potest auferre peculium castrense, etiam si cum filium alij in adoptionem dederit, vel emancipaverit: potest tamen iure Digestorum auferre filio, peculium aduentitium, vel profectitium, l. pater, qui, 12. & ibi gl. 1. de castrensi peculio.

Pater non succedit filio clerico in patria potestate defuncto ab intestato in bonis quæsitis iustitiatione clericatus: sed filius ipse clericum castrenses, vel quasi fecus est, gl. f. in l. sacro. sancta. 31. C. de episcopis.

Pater filio non tenetur propter nimiam pauperem, egestatemque victus causa potest vendere filium, filiam, vel deest potest pretio oblati, vel alio æque bono mancipio præstito, in pristinam libertatem potest recipi, l. 1. C. de patribus, & filijs distinx.

Pater propter nimiam pauperem victus causa potest filium, vel filiam pignori, cum liceat vendere, quod maius est, §. gl. 2. ibid.

Pater propter causam similem causæ victus non permittitur vendere, vel pignori filium, vel filiam. ibid.

Pater potest dare filios in obsequia, ex aliqua causa, & hoc vsupatum est a patre, alia non potest dare. ibid.

Pater si vendiderit filium genero, cum tam proxima necessitudine sint coniuncti, eius conditionis ignorantiam simulare non possunt, & ideo cum sint par-

tes, criminis, inuicem se accusare non possunt, l. si filium, 37. C. de liberali causa.

Pater filium, vel alium liberum hominem non potest pignori obligare: propter famem tamen recte potest obligare, l. qui filios, 6. C. que res pignori.

Pater non potest vendere filium de iure ciuili, nisi in vno casu, gl. 1. in l. abdicatio, 6. C. de patria potest.

Patribus olim erat potestas vitæ, ac necis in filios: sed hodie non, neque in feruis, l. f. & ibi gl. 1. C. eod.

Pater non potest filium vendere, nec in servitutem redigere, nisi propter famem, d. l. f. & ibi gl. f.

Patres, vel domini filios, vel ancillis si peccandi necessitatem imponunt, prius-tur domino, & patria potestate, & possunt illis filias, vel ancillas adire defensorum, vel episcopum, vt eas liberet a tali miseria: & si instituit faciendo eas peccare, puniuntur amissione bonorum, & pena exilij, l. fin. C. de spectaculis. lib. 11.

Pater, & filius in potestate finguntur ex artificio iuris ciuili vni, & eadem persona, & eadem vox vtriusque, & ideo filius viuo patre videtur dominus, gl. existimantur. in §. sui autem. Inst. de heredum qualitat.

inter Patrem, & filium in potestate non potest esse iudicium, sed inter patrem, & filium emancipatum recte potest esse iudicium, venia impetrata: alius filius emancipatus sine venia vocans patrem in ius, puniuntur in 50. aureis, §. fin. & ibi gl. f. Inst. de pena temere litigant.

Pater ab hostibus captus si ibi decesserit, defuncto iam filio in ciuitate filius fingitur pater, & sui iuris decessisse: quamvis non fuerit liberatus patria potestate quandoque vixit, & ita filius habebit heredem non reuocato patre: sed si postliminio redierit iam defuncto filio, ille retro in eius potestate fuisse fingitur, & pater succedit ei, & filius patri, l. pen. de ius, & legit. hered.

Pater si filium emancipauerit, nepote in potestate retento, & postea eum adoptauerit, mortuo aut nepos in potestatem patris non reuertitur. nisi pater filium, 2. de adoptio.

Reliqua verbo, Filius, 34. 7. ne 57. Patris, 10. 7. 1. 2.

Pater actione de peculio conuenitur ex contractu, filij si latius coeuerit de iudicio filii cum pecunia, & incidat in stipulationem: quia neuio venit, postea si conuenitur est, & exactus filius, qui potest principaliter conueniri, non conuenitur postea pater ad pecuniam, gl. fin. in l. duo. §. si quis cautio.

Pater actione de peculio non condemnatur in plus, quam sit in peculio, gl. vendicabit. in l. 1. §. si pars hereditatis. perat.

Pater si delato sibi iuramento iurauerit super peculio pro filio, filium dare non oportere: & patri & filio datur exceptio iuramenti, l. qui iussus, 2. 6. 1. de iur. iuram.

Pater si delato sibi iuramento iurauerit nihil esse in peculio, filius conueniri potest: pater autem conuenitur de peculio postea quæsitio, d. §. 1.

Pater, qui delato sibi iuramento iurauerit nihil esse in peculio, non cogitur respondere actori, an peculium haberet aut iuramentum, vel postea qui sunt hæc questionis casus, & criminales: sed plene actor tenetur probare peculium postea fuisse quæsitum patri ad hoc, vt de eo teneatur, gl. acquirit. & ibi add. marg. ibid.

Pater post emancipationem filij tenetur adhuc de peculio filij intra annum, l. frater a fratre. verum. argumento de conditione indeb.

Pater, & filius in peculio censentur duo correi, gl. frater ad med. verfic. ideoque. ibid.

Pater in actione de peculio perducit, quod sibi debetur, & quod debetur his, qui sunt in sua potestate: in actione de rem verso tantum filij debentur & dicitur, l. peculium, 0. & ibi gl. 1. de peculio.

Pater, qui tenebatur de peculio, si institutus heres a creditore peculiari hereditatem eius vendidit, tenetur emptori de peculio ex stipulatione, quam interpretatus emptor de præstando ei, quidquid ad venditorem occasione hereditatis, quam emit, peruenit, l. si credito, 35. de peculio.

Pater non tenetur de peculio ex deposito facto apud filium. qui non habebat peculium: nec deposita pecunia dicitur peculij, cum sit, & maneat deponens, & ideo ipse deponens debet agere ad exhibendum, & rei vindicatione, l. de posui, 19. eod.

Pater conueniri potest de positi de peculio ex deposito facto apud filium suum, vbi habebat filius peculium, gl. 2. ibid.

Pater etiam filio adimeret peculium, nihilominus creditores cum filio agere possunt, l. & ideo, 46. eod.

Pater, vel dominus conuenitur actione personali de peculio, in deducto sibi debitum præferunt omnibus creditoribus, peculiaribus, etiam illi filii pupilli: cuius si fuit conuenitur reali de peculio, l. ex facto, 54. eod.

Pater, vel dominus vt de peculio conuenitur, sufficit, quod sit dominus peculij, cum de peculio conuenitur. ibid.

Pater quando tenetur de peculio, intelligitur deducto eo, quod sibi, & suis debetur a filio, gl. off. antepenult. in add. marg. in l. si quis reus, §. final. de liberat. legat.

Pater simpliciter dans filio, in dubio intelligitur dare ei, vt in peculio habeat, l. si de peculio legato, l. quod fructuarius, 49. in add. marg. de acq. rerum dominio.

Pater, vel dominus actione de peculio filij, vel serui nomine conuenitur si laxiter, non fit missio in eius bonis, & venditio, quamvis nihil in peculio fuerit: quia esse potest, l. fulcius, §. si quis actione, ex quibus causis in possessionem ca-

tur. Pater licet concedat filio liberam peculij administrationem, non videtur concedere ei, vt ipse in fraudem creditorum alienet: sed si concessit etiam vt & in fraudem creditorum alienaret, & ipse filius postea alienet, tunc videtur ipse pater alienasse iuris fictione, & tenetur creditoribus in solidum, etiam si nihil sit in peculio, cum dolo fecerit, quod minus esset, l. si pater, 12. & ibi gl. competentes, que in fraudem creditorum.

Pater ex contractibus filij tenetur de peculio accessorie ad similitudinem fideiussoris, l. cum filius, 42. de verb. oblig.

Pater ex concessione peculij filio facta videtur liberam administrationem concedere, quæ comprehendit vt etiam ex mora filij pater repetatur, & sic ex lata culpa,

culpa,

- culpa, quæ dolo acquiritur, d. l. cum filius in add. marg.
- 11 Pater si filio in potestate concedit rem in peculium, non habet eam filius præcipuum ab initio, nec etiam postea post mortem patris, l. si donatione, 13. C. de collatio.
- Pater si donat rem in peculium filio emancipato, cum peculium in eum non cadat, illud verbum, peculium, nihil operatur, sed remanet simplex donatio, ibid.
- Pater hodie in bonis aduentitius filij est legitimus administrator: unde super illis poterit transigere, gl. 1. in l. de re de transigendo.
- Pater in bonis castrensis, vel quasi etiam in præmium emancipationis nihil habet, l. cum oportet, s. cum autem, C. de bonis, quæ liberis.
- Pater dimidiat usufructus bonorum aduentitiorum, quæ sibi competit in præmium emancipationis, potest renunciare, vel donare, ibid.
- Pater filiofam. militie ab intestato mortuo cum apud eum remanet peculium castrense tenetur solvere debita filij intra annum utilem, quatenus patitur peculium, l. pater, qui, 7. & ibi gl. 1. de peculio castrensi.
- Pater viuo filio, qui habet castrense peculium, non tenetur de peculio occidere talis peculij, cum nec possit agere, & filius vt paterfam. habetur, & conuenitur, gl. testamento, ibid.
- Pater, qui rem peculij castrensis soluit, perinde habetur, ac si alienam soluisset, quamvis possit redire apud eum, cui soluta est mortuo filio, l. pater, qui, 8. rem. de solutione.
- Pater rem castrensis peculij soluens creditori, an liberetur, vel non ex futuro censu apparebitur quod si mortuo prius filio intestato pater successeit ei, & ita redierit res apud eum cui soluta est, liberatur, aliis ap. ibid.
- Pater in bonis castrensis, vel quasi nullum ius habet, gl. 1. in l. 2. ad Magdoniam.
- Pater si successores filij item ipse filius minor in castrensi peculio restituitur, l. 3. §. Pomponius, & ibi gl. 1. omnesque de minoribus.
- Pater de iure antiquo filio viuo tenetur de peculio pro se, l. si, quod ei concessit, & passus est eum habere, & etiam de aduentitio; sed hodie non tenetur de aduentitio; potest tamen conueniri, & reperi vt administrator filij, gl. testamento, in l. pater, qui, 17. de castrensi peculio.
- Pater iure antiquo mortuo filio quando ab intestato occupat castrense peculium, iure peculij incipit assumere vires peculij pro se, l. pater, qui, 17. de castrensi peculio.
- Pater hodie mortuo filio intestato occupat vt heres peculium aduentitium, vel castrense, vel quasi, neque tenetur de peculio; sed civilis, & perpetua, ibid.
- Reliqua verbo, Aduentitium, Filium, 80. v. que 83. & 35. 86. 87. & 88. v. que 91.
- 12 Pater olim in totum acquirerebantur aduentitia bona filij: hodie verò acquiruntur solum quoad usufructum, gloss. 2. in l. quævis, 1. §. Cod. de fideicommissis.
- Patri non queritur usufructus in his, quæ momento permanere sunt penes filium, l. si, §. si, C. de bonis, quæ liberis.
- Pater non habet usufructum in rebus, qui filijsfam. vel filiabusfamilias donantur sub ea conditione, vt statim eos in libertatem perducat, ibid.
- Pater hodie solum habet usufructum in rebus maternis filio in potestate constituto delatis; proprietate apud filium remanente, l. 1. C. de bonis mater.
- Pater, penes quem materiarum rerum vtendi, fructuque tantum potestas est, omnem debet tueri re diligenter adhibere, ibid.
- Pater habens usufructum in rebus maternis debet actiones, si quæ matri competebant per se, vel per procuratorem intentare, sumptus ex fructibus facere, & item inferentibus, restituere, & omnia ita agere, tanquam solidum, perfectumque dominium ei fuisset acquisitum, ibid.
- Pater habens usufructum in bonis maternis filiofam. delatis cum administratione, excepto, quod non possit illas alienare in præiudicium filiorum; sed bene in præiudicium sui, & eius fideiussoris, ibid.
- Pater acquirerebantur iure antiquo omnia bona acquisita per filiumfam. præter castrensis, vel quasi; postea fuit statutum, vt in bonis maternis, vel ex materno genere, vt usufructum tantum haberet, deinde extendum est ad omnia aduentitia, vt in illis tantum haberet usufructum, gl. 1. ibid.
- Pater, qui habet usufructum in bonis maternis filiofam. delatis potest procuratorem constituere ante litem contestatam pro ipsius rebus maternis perfequendis in iudicio, gl. 3. & ibi add. marg. ibid.
- Pater habens usufructum in rebus filijsfam. debet facere expensas litis de fructibus, d. l. 1.
- Pater habet solum usufructum eius morte finiendum in bonis filiofam. prout est, & delatis ex genere materno quocumque titulo, & idcirco per patrem alienari non possunt, nec illo mortuo tenetur filius ea conferre, l. 1. C. eod.
- 13 Pater per transitum ad secunda vota non perdit usufructum sibi quæsitum in rebus filiorum, l. si, C. eod.
- Patribus iure potestatis in proprietate acquiri non potest, quidquid eorum filijs autus, vel alij ascendentes ex linea materna quocumque titulo sue donationis inter viuos, vel causa mortis contulerint, l. 1. C. de bonis, quæ liberis.
- Patri non acquiritur id, quod vel vxor marito non emancipato, vel maritus vxori in potestate quocumque titulo, vel iure contulerit, nisi quoad usufructum, d. l. 1. & ibi gl. 1.
- Patribus iure potestatis quoad usufructum acquiruntur lucra nuptialia, vel alia quælibet filio obuentia, & si filius postea mortuus, nihilominus persequatur in usufructu proprietatem primo defuncti liberis dicti filij: deinde fratribus consanguineis, & vterinis; postea vterinis tantum: deinde ad proximos parentes defunctorum, viciniori iure peculij reuertitur ad patrem, qui filium lucratum habuit in potestate, l. 1. & ibi gl. marg. C. eod.
- Pater iure potestatis habens usufructum tantum in bonis filio obuentis ex quocumque titulo, non potest ea alienare, nisi pro utilitate eiusdem filij, d. l. 4. & ibi gl. 4.
- Pater iure potestatis sicut habet usufructum in bonis quæsitis a marito per vxorem: ita in bonis quæsitis ipso proprio proprietatem tamen non habet, l. 5. & ibi gl. si, C. eod.
- Pater si habet usufructum in bonis aduentitiis filij, non extinguitur usufructus rei mutatione, cum adhuc duret aduentitium, & sic usufructus etiam

durat, gl. mobiles, in l. cum oportet, §. non autem, C. de bonis, quæ liberis.

Pater iure potestatis habens usufructum in fundo filij, si adfectum domum in illo fundo, semper habet usufructum in eo, cum adhuc duret aduentitium, ibidem.

Pater in præmium emancipationis hodie habet in bonis aduentitiis filij dimidiat usufructus, etiam si nihil in emancipatione dictum sit, nisi pater renunciet usufructui, d. l. cum oportet, §. cum autem.

Pater non habet usufructum in bonis filijsfam. quando illa eidem filio sunt relicta sub conditione, ne patri usufructus acquireretur, autem, excipitur, C. eodem.

Pater non habens usufructum in bonis filij ex voluntate testatoris, vel contrahentis quæsitis non est legitimus administrator; sed in eis datur curator, glo. 1. ibidem.

Pater, & eius filius si sint instituti heredes ab extraneo, pater in portione filij non habet usufructum, gl. 1. in autem item hereditas, C. eod.

Pater ingressus in monasterium non vt efficiatur monachus; sed quasi penitentiam acturus, tunc retinet usufructum in omnibus reb. filij, præterquam in illis duabus partibus, quæ quantur filio, quando matrimonium dissoluit sine causa, gl. 1. in autem item, C. eod.

Pater non habet usufructum in bonis aduentitiis filij, quando pater ei renunciat, vel quando filius pater volens adiit aliquam hereditatem, vel quando filio legatus fuerit, vt eum manumittat, vel quando usufructus legatus est filio, vel quando donatus imperator filiofam. ibid.

Patri in rebus, quas imperator, vel Augusta donat filio, usufructus non queritur, l. pe, C. eod.

Patribus ea, quæ extrinsecus ad filios, perueniunt, & non ex paterna substantia non queruntur, nisi tantum quoad usufructum, l. si, C. eod.

Pater circa usufructum filium potest facere omnia, dummodo proprietatem deteriorare non faciat, & ad redditionem rationum & cautionem fructuarium non teneatur, d. l. si, in autem ea alienum.

Pater potest filio tutori tutori pupillo querere bonorum possessionem, vel hereditatem; furioso tamen pille non potest, gl. furiosa, in l. si infanti, 18. Cod. de iure liber.

Pater agens in causa status filij repellitur, si ei obiciatur factum suum cum cursu longi temporis; scilicet decem annorum; si autem obiciatur tantum factum suum sine cursu temporis, tunc non repellitur, gl. 3. in l. 1. C. si aduersus rem indicantur.

Reliqua verbo, Filium, 94. 95. 96.

PATER inuitus non emancipat filios, neque filij inuiti possunt emancipari, gl. 1. in l. si de his, qui sunt, l. 1.

Pater habens duos filios, & ex altero nepotem potest adoptare nepotem quasi ex altero filio natum, si eum emancipauerit, & sic adoptauerit, quasi ex altero natum, l. pater, si de adopt.

Pater contra emancipationem filii ad se factam ex diuturnitate temporis roboratam venire non potest, l. post mortem, eod.

Pater filium habens, & ex eo nepotem potest filium emancipare: nepotem verò in potestate retinere, vel contra, vel etiam omnes emancipare, l. liberum, eod.

Pater regulariter non cogitur emancipare filios, nisi quando illis imponit necessitatem peccandi, vel quando pater male se habuit contra filium, l. non potest, & ibi gl. 1. eod. gl. si in §. si inf. quib. modis patris pot.

Pater cogitur emancipare filium, si legatum sit relictum ei hac conditione, vt filium emanciparet, & illud accepit, d. gl. 1. & d. gl. si, & gl. obtemperauerit, in l. filius, 21. C. de inoffic. testa. l. si cui legatum, §. 1. & ibi gl. emancipare de conditione, & demon.

Pater arrogator cogitur emancipare filium minore arrogatum per restitutionem in integrum, d. gl. 1. in d. non potest.

Pater filio emancipato non est agnatus: subalternum enim est ius agnationis per minimam capitis diminutionem, gl. agnatus, in l. patris, de in ius vocand.

Patrem mori, & filium emancipari acquirantur, l. si pater, 45. & ibi gl. 1. de iure dotium.

Pater, cui legatum relictum est, si sit rogatus filios emancipare, non potest cogi iure actionis; sed officio iudicis, l. si cui legatum, §. 1. de conditio. & demon.

Pater, cui relictum est legatum, vt emanciparet filium, non debet restituere illud, nisi legatum, quod fuit relictum ipsi filio, & per ipsum filium patri annexum; sed illud, quod sibi fuit relictum, non tenetur restituere, l. gl. fideicommissi, ibid.

Pater institutus heres rogatus de restituendo filijs non cogitur emancipare: sed fideicommissum videtur delatum in id tempus, gl. si ibid.

Pater si rogatus fuit, vt emanciparet filium, potest filius petere à patre, vt emanciparet, si patri ob hoc aliquid sit relictum, & si illud agnouerit: secus si non agnouerit, vel nihil sit ei relictum, gl. filio, in l. 1. C. potest, 16. §. si pater, ad Trebel.

Pater habet iura patronatus in filium emancipatum, l. si, §. 1. & ibi gl. si quis à parente manumissus.

Pater præteritus habet tertiam de iure in bonis filij emancipati, ad exemplum patroni in bonis liberti, gl. constituitur, in l. 3. eod.

Pater si tempore emancipationis filij imposuit operas ei, frustra si perlabitur eas de filio: quia pietatem, non operas debet filius, l. pe, & ibi gl. si eod.

Pater regulariter non cogitur emancipare filium, nisi quando eum male contra pietatem afficit, & præteritus tunc à filio non habet contra tab. l. si eod. & ibi gloss. 1.

Pater inuitus non potest cogi emancipare filium, nisi receperit aliquid pro emancipando eo, l. virum turpem, 107. & ibi gl. emancipaturus, & ibi add. marg. de verb. oblig.

Patri potest licere accipere præmium pro emancipatione filij in recompensationem tanti beneficii, d. l. virum turpem.

Pater quando emancipat filium, debet eum ad aliquid obligare, vt eo timore eum magis reuertatur, vt frequenter senes dicunt se magis à filiis, & nepotibus timere, si eos habeant obligationibus illaqueatos, d. l. virum, & ibi gl. si.

Patri a tempore emancipationis in bonis emancipato collatis, vel ab eo acquirendis eadem iura prestantur, quae tribuuntur patrono in bonis liberti, §. praeterea infirmo, quibus modis ius patris.

Pater cogitur emancipare filium, quando pignus suum adoptavit: quia tunc compellitur cum emancipare eo pueri factio, si probaverit sibi non expedire esse in potestate, & idem est in quolibet adoptivo, gl. in §. si. Inst. cod.

Pater emancipans filium aequipatur patrono, §. si. Inst. de legitima parent. tutela.

Pater emancipans filium poterat olim retinere tertiam partem aduentitiorum: hodie autem solum potest retinere dimidiam usufructus aduentitiorum, §. hoc quoque. Inst. per quas person. nobis acqu.

Pater emancipans filium habet dimidiam usufructus aduentitiorum a filio iam quæsitorum tantum, non quærendorum post emancipationem, gl. pro tertia in add. ibid.

Pater rogatus restituere filio non cogitur cum emancipare, etiam si fideicommissum dissiparet, & ci ob id restitueret, gl. filio in l. imperator, §. ad Trebel.

Pater, vel dominus regulariter non compelluntur emancipare filium, vel manumittere ancillam, nisi eis imposuerint necessitatem peccandi, quo casu pater potest retinere eum, & cogitur emancipare, vel manumittere, l. si lenones, §. 1. & ibi gl. 1. C. de episcop. audi.

Pater potest querere de emancipatione filij ingenui defuncti etiam post quinquennium a tempore mortis, l. §. C. de statu defunctorum.

Pater, qui filium emancipavit, licet minus solenniter, post transcursum decenni non potest querere post eius mortem de emancipatione illius, gl. si. ibid.

Pater sicut compellitur ex causa emancipare filium ita filius compellitur ex causa recipere emancipationem, §. reprobat. gl. in l. §. C. de emancipat.

Pater olim quando emancipabat filium, impetrabat a principe ius liberorum: id est quod posset eis succedere: hodie tamen non est necessitas: quia remanet ei saluam, l. 1. & ibi gl. 1. C. de iure liberorum.

Pater si sine causa filium male tractat, cogitur cum emancipare, gl. in l. 1. C. de emendatione propinquorum.

Reliqua verbo, Filius, §. 59. & 60. 61. 62. Emancipatus, Emancipatio.
Pater si in obligationibus filij tenetur quasi eius fideiussor, gl. puto in l. 3. §. si filius, quod quilibet iuris.

Pater ex contractu filij sex modis obligatur: videlicet actione exercitoria, infirmitate, tributaria, quod iussit in rem verso, & de peculio: & haec omnes actiones vel appellatores sunt varietate naturae, & affectus, l. 1. in add. marg. quod cum eo, qui in aliena.

Pater tenetur ex quolibet contractu facto cum filio suo, fallit in voto, & in mutuo facto eius filio, gl. in rubr. ad Maced.

Pater regulariter non assimilatur fideiussori: quia fideiussor habet regressum contra rem: sed pater non contra filium, gl. & non puto in l. §. si. sed verum de minor.

Pater quandoque assimilatur fideiussori: sed non quando filius contraxit iussu patris, ibid.

Patris subuenitur ob filij absentiam: non tamen ratione ætatis: quia plus facit absentia, quam ætas, ibid.

Pater, vel dominus licet scribat filio, vel seruo se debere, non per hoc efficitur debitor, l. si peculium, §. si. & ibi gl. 1. reulit. de peculio legato.

Pater tenetur in solidum ex contractu filij, quando mandavit, vel iussit cum fieri, fideiussor pro eo, §. si mandator, §. C. quod cum eo, qui in alie.

Pater si mutat pecuniam filio suo, non habet peculium castrense, vel quasi: sed tantum profectitium, filius obligatur naturaliter: & quomodo in ipsum filium transeat administratio peculij: tamen requiritur consumptio ad contrahendum marum, l. frater, §. si. de iure, si ita peculium de conditione indeb.

Pater si exheredit filium, propter talem exheredationem non tollitur ius quæsitum filio ex contractu marum habito cum patre, d. l. frater, veris. §. si.

Pater non obligatur naturaliter non nunc filij ex mutuo recepto per ipsum filium, si habentem peculium naturaliter bene ciuilem, gl. a fratre, veris. §. sed Azo. ibid.

Pater, & dominus de peculio obligati si se constituerint, tenentur de consuetudine vsque ad eam quantitatem, quæ tunc fuit in peculio, l. §. si de consuetudine, pecun.

Pater, & dominus de peculio obligati quæ tunc fuit in peculio, l. §. si de consuetudine, pecun. l. si in peculio, suo nomine constituerint, non tenentur in id, quod plus est, d. §. si. & ibi gl. si.

Pater si filij nomine constituerit se solatorem decem, & quomodo in peculio fuerint tantum quinque, de consuetudine tenentur in decem, l. 1. cod.

Pater ex contractu filij tenetur de peculio, & iniussu etiam de eo obligatur, gl. si in l. §. de excusatio tutorum.

Pater, qui gerit negotium ex filij persona, tenetur de peculio, & non in solidum: speciale tamen est in tutela, quæ defertur coram iudice: quia tunc tenetur in solidum quasi ipse gessisset, §. si de peculio in l. mandati, §. 4. de neg. gest.

Pater, vel dominus in solidum tenetur de in rem verso, quod ex contractu filij suam, vel serui, qui peculium non habent, si illud in rem patris, vel domini versum est, quia tunc cum patre, vel domino quasi contractum esse videtur, l. 1. de in rem verso.

Pater si res oblatas filie effectus sui iuris suscepit, ea præsentem, heres eius tenetur ad exhibendum, & etiam actione depositi: si res filia absente accepit: quia tunc non potest dici depositum, l. die, & ibi gl. de depositi, & ibi add. de depositi.

Pater si res oblatas filie sub eius potestate constituit suscepit, non tenetur heres patris actione ad exhibendum, neque depositi, cum tantum naturalis obligatio sit nata contra patrem, d. l. die, & ibi gl. 1.

Pater actione quod iussu, vt tenentur non sufficit simplex consensus patris: unde si in instrumentum causatur, quod talis filius facit hoc patre consentiente, non continetur, quod pater tenetur quod iussu: nec si cauere, quod hoc patre volente facit: requiritur etiam, quod dicatur, quod pater iubente, vel mandante, vel ratum habente hoc facit, gloss. ex causa in add. marg. in l. 1. §. sed est, quod iussu.

Pater si filius est fideiussor filij, gl. dandum in §. verum, §. 4. videntur, pro socio.

Pater, vel dominus socij, si iussu eorum contracta sit societas cum filio, vel seruo,

non competit beneficium, quod non teneantur, vltra quam facere possunt, d. §. videntur.

Pater si ex persona filia, tenetur quod iussu, vel de in rem verso aut de peculio, §. ex sua mora propria tantum conuectus non teneatur ad vltimas, etiam si ex bonæ fidei iudicio conueniatur: quia tantum tenetur ipse ad iussu fideiussoris, sed quia dolum committit pater committendo moram, tenetur de iore rei ratione doli, l. mox, §. 3. in bonæ: & ibi gl. non tenetur, de vltimis.

Pater non tenetur ex obligatione filij, nisi de peculio, l. cum filius, §. 49. de verb. oblig.

Pater ex obligatione filij propter moram suam tenetur vtili actione de peculio, non directa quia liberato filio & pater liberatur ab accessoria stricta ratione, d. l. cum filius, & ibi gl. sed vtilis.

Patris auctoritas non sufficit ad obligandum, vbi est defectus ætatis, l. si. §. 1. codem.

Pater si fideiussor creditur pecuniar filio intercessit, tenetur ex ea obligatione, l. si mandator, §. C. quod cum eo, qui.

Pater ex contractu filij si mandauit, vel iussit, tenetur soluere sortem, & vsuras ad hoc, vt pignora sua non sine obligata liberentur, etiam si simpliciter pater se obligauit, d. l. si mandator, & ibi gl. 1.

Pater si mandat mutuari filio, non per hoc videtur permittere vt pignori obliget res suas, gl. 1. ibid.

Pater si exstat fideiussor pro filio tenetur ex illa obligatione, vel ex stipulatione: si autem extraneus tenetur, gl. si. ibid.

Pater ex contractu filij tenetur in solidum, cum mandauit, vel iussit, aut fideiussit, ibidem.

Pater si mandauit alicui, quod contrahat cum filio, eo casu tenetur ipse mandati, & quod iussu, si est in re dominica: sed in peculiari solum quod iussu, ibidem.

Pater si filio iussu, vt contraheret cum aliquo, tunc tenetur pater quod iussu, non mandati, siue in re peculiari, siue in dominica, tenetur etiam eo in rem verso, §. ibidem.

Pater, vel dominus etiam iniussu potest obligari per filium, vel seruum quod peculium: non tamen in solidum, gl. contractus, in l. si de bonis, quæ libet.

Pater si ignoranti obligat rem filij donatam, tenetur crimine felonatus, l. §. C. de crimine felonatus.

Pater potest legitime cogi pro filio: & sunt etiam alie personæ, quæ pro aliis cogi possunt, gl. legitime in §. si verò neque, in auth. vt obediunt iudicib. col. §. 1. Pater quando pepigit filium monasterio, obligatur, glo. ventrem in l. ne diuitis, C. de agricolis, & censitis, lib. 11.

Pater videtur approbasse contractum filij, cum sciens ipsum contrahere, nō prohibuit, gl. in c. 1. §. si de inuestitura inter domin. & valal.

inter Patrem, & filium stipulatio, & sic ciuilis obligatio non contrahitur: sed bene naturalis, §. item inutilis est, & ibi gl. item inutilis. Inst. de inutilibus.

inter Patrem, & filium potest contrahi obligatio ciuilis in castrensis, vel quasi castrensis filij, quia tunc habetur loco patris, & tunc & cum patre obligatur, & agitur cum effectu petita venia, d. gl. item.

inter Patrem, & filium hodie in aduentitijs quoque contrahitur obligatio, etiam ciuilis, d. gl. item inutilis, in add. marg.

Pater, vel dominus ex contractu filij, vel serui tenetur peculio tenus de iure prætorio, & actiones autem. Inst. de actio.

Pater, vel dominus ex contractu filij, vel serui non teneatur inspecto iure ciuili, quod ius non vult, vt alter ex alterius persona obligetur, d. §. actiones, & ibi gl. ipso iure.

Pater vel dominus quandoque tenetur de in rem verso, quando scilicet filius in rem patris, & serui in rem domini conuertit, & tenetur in solidum vsque ad quantitatem versam: sed de peculio agitur quatenus durat peculium, d. gloss. ipso iure.

Pater, vel dominus ex contractu filij, vel serui tenetur in solidum, si iussit contrahi ipsum filium, vel seruum, vel liberum hominem nati, vel alicui negotiationi præpositum, actionibus cognominatis quod iussu, exercitoria, & infirmitate, §. si igitur. Inst. quod cum eo, qui in aliena.

Pater non tenetur pro filio, nisi quatenus est in peculio, gloss. debitor in l. si quis reum, §. 1. de liberatione leg.

Pater qui liberato debitor, quod debebat filius sui, legata est, debet liberari pacto, etiam si nihil sit in peculio, sed si filio, debitori relinquere, debet ipse acceptione liberari, d. §. 1.

Pater, cui liberatio legata fuit tanquam fideiussor filij, tanquam fideiussor filij pacto liberari debet, & non tanquam pater, & ideo de peculio potest conueniri, d. l. si quis, §. si.

Pater, cui simpliciter legata fuit liberatio debiti filia, pro quo fideiussit, liberari debet pacto quasi pater etiam de peculio, licet non fuisset ei liberatio relicta expresse quasi patri, & si non sit liberatus, habet actionem contra heredem, vt liberetur, quatenus tenetur ex peculio, vel de in rem verso dicto heredi, d. §. si, & ibi gl. si. cum l. seq.

Pater potest fideiubere pro filio, & filius pro patre, gl. pe. ibid.

Reliqua verbo, Filius, §. 97. 98. 99. & 100. vsque 103. 118.

Pater quando pacificatur filio, vt heredi, ne periret a filio, tunc filio acquiritur directa exceptio pacti, gl. prodeit in l. si tibi, §. si pacis de pactis.

Pater quando pacificatur filio propter eius beneficentiam, conuenitur pacifici tanquam extraneo: & tale pactum non valet mortuo, nec viuo patre, ibi.

Pater quando pacificatur filio, & non ob beneficentia, valet pactum, & acquiritur filio doli exceptio, ibid.

Pater si pacificatur, vel stipulatur filio propter beneficentia post mortem ipsius patris aliquid sibi dari, vtilis actio, vel exceptio pacti filio acquiritur, ibid.

Pater quando pacificatur, vel stipulatur filio, an vt filio, an vt extraneo pacificatur, colligitur ex coniecturis, quibus cessantibus in dubio præsumitur stipulari vt heredi, ibid.

Pater, si pacificatur filio vt extraneo, non prodest filio, neque patri, neque quoad doli exceptionem: prodest tamē patri, si pacto id actum est, sed si pacificatur

pro filio, ut filio, prodest filio non quoad exceptionem directi patris: sed quoad exceptionem doli, l. i. & heredi, §. uos autem, de pactis.

per Patrem queritur filio, quando ut filio volebat querere, gl. in l. i. Gita conueniat, 9. de pactis dotalib.

Pater fiduciarius pro filio videtur consentire, sicut iubendo, l. i. & ibi gloss. 3. de donato.

Pater stipulando post mortem suam filio, vel filie, acquirit ei utilem actionem, licet non sit heres patris, l. quodcumque, 4. §. pen. de verborum oblig.

Pater cum stipulatur filio in potestate, sibi acquirit: sicut & quando sibi stipulatur, gl. solutionis, in l. eum, qui ita, §. qui sibi, cod.

Pater quando stipulatur dari sibi, aut filio: tunc filius dicitur adiectus solutioni, & non obligationi, & potest illi solui, sed quando pater stipulatur filio, tunc filius censetur adiectus obligationi, & consequenter illi non potest solui, d. §. qui sibi, & ibi gl. solutionis.

Pater si stipulatur filio, quod iuris est, sibi patri acquiritur perinde, ac si sibi fuisset stipulatus: & idem etiam si stipulatur, quod facti est, si illud sit tale, quod patri acquiri possit, l. quod dicitur, 130. & ibi gl. i. licet non sit iuris, cod.

22. Pater quando stipulatur filio merum factum explicandum per ipsum filium, inuultus est talis stipulatio, ibid.

Pater quando stipulatur filio, quod ei tenere liceat, vel ite agere liceat, dicitur merum factum stipulari, et si stipulatio redditur inuultus, ibid.

Pater si stipulatur filio rem tradi, valet stipulatio, licet contineat factum, & patri acquiritur, d. gl. i.

Pater quando stipulatur filio factum coherens filio, & sic personale, non acquiritur patri, siue sit explicandum ab ipso filio, siue sit explicandum per ipsum filium, sed si stipulatur filio factum, quod non coheret personae filij, tunc a quocunque veniat explicandum, acquiritur patri, §. ibid.

Pater quando stipulatur filio domum fieri non solo ipsius patris, ipsi acquiritur superficies: id est ipsum edificium, quod fieri, & non filio, nisi stipulatur filio ex causa aduentitia domum fieri filio in solo patris: puta ob filij benemerita, tunc filio acquiritur superficies, §. ibid.

Pater quando stipulatur filio ex causa profectitia valet stipulatio, & tam olim, quam hodie in tota, acquiritur patri: focus est in aduentitius, in quibus pater quando stipulatur filio proprietatem, & sic, quod iuris est, acquiritur ipsi filio, non patri, licet solus usufructus acquiratur patri, §. ibid.

Pater quando stipulatur filio domum fieri in solo filij, proprietatem edificij acquiritur ipsi filio, non patri, §. reprobo, d. gl. i.

Pater quando stipulatur factum explicandum ab ipso patre, & filio, stipulatio est inuultus & quoad patrem, & quoad filium, gl. §. ibid.

Pater tunc potest adici ad filio ad solutionem, cum patri non queritur actio: sed filius indistincte potest adici eo casu, quod non potest acquiri patri, valet stipulatio, & vultus queritur filio, §. reprobo, gl. non est in add. marg. ibid.

Pater acquiritur filio, siue filio, l. eum, qui, 1. §. 4. §. an pater, de furtis.

Pater si filiosam, militi stipulanti promittat aliquid ex causa peculij castrensis, vel quas, valet stipulatio: scilicet si promittet ex alia causa: & eadem distinctio feratur, quando pater ad filiosam militi stipulatur, pater militi, de castrensi peculio.

23. Pater quod stipulatur filio in profectio peculio, in dubio illud ei concedere videtur, si de peculio legato.

Pater non potest dorem a se promissam acquirere heredi suo per pactum: sed solum per stipulationem acquiri, l. rale pactum, §. si & ibi gl. pactus, de pactis.

Pater si conferat pactum in fratrem, & in heredem, & postea alios instituat heredes, & non ipsum fratrem, vultus huius pacti acquiritur illis heredibus, d. §. si.

Pater delato sibi iuramentum si iuravit pro filio, ut pro filio, ipsi filio acquiritur vultus exceptio iuramenti, ut heredi furato, directi si ex extraneo, nulla acquiritur exceptio, gl. filio, in l. qui iuravit, 1. §. 1. de iure iurand.

Pater, qui sciens quod filio suo tu mandasti, ut potest ut videbatur, si fideiussit pro te contemplatione tui, habet contra te actionem negotiorum gestorum: verò contemplatione filij ex persona sua, aduersus te habet actionem mandati, & tu aduersus eum actionem de peculio, l. mandasti, 48. de negot. gest.

Pater sciens quod filio suo tu mandasti, ut tibi emeret fundum si tibi emit, & contemplatione tui, habet contra te actionem negotiorum gestorum: verò contemplatione filij, ne filius mandati teneretur ex persona sua habet contra te actionem mandati, & tu aduersus eum actionem de peculio, ibid.

Pater stipulatur filio in potestate, videtur sibi ipsi stipulari, l. i. C. de contrahend. stipulat.

Pater mulieris recte potest pacisci in ipsa donatione doris, ut viro mortuo liberis existentibus pars dotis pro liberis retineatur; scilicet verò si pactum sit ex iuramento, gl. i. in l. 3. C. de pactis dotalib.

Pater si nomine filij emat aliquid, & sibi tradidit, debet illi ad iudicari per arbitrium diuidende hereditatis, nisi contrarium eius iudicium probetur, l. filiz, 18. C. fam. l. erit.

Pater si nomine filij emat aliquid, videtur quod per vltimum iudicium conferat illud in eum, gl. i. ibid.

Pater si nomine filij emat aliquid, & sibi tradidit, quod mortuo patre filio ad iudicari, illud non dicitur donatio inter viuos: quia si non valeret, neque causa mortis, neque dicitur legatum: sed dicitur quasi legatum: nam & non adita hereditate patris confirmatur morte, d. gl. i. & 3. ibid.

Pater si nomine filij emit aliquid, & sibi tradidit, donasse praesumitur, nisi contrarium probetur, gl. i. ibid.

Reliqua verbo, Pactum, 63. 64. Filius, 104. 105.

24. Pater inquit filio potest facere remissionem de iniuria facta filio, nisi pater sit vilis, & abiecta persona, gl. qui in l. in personam, de pactis.

Pater inuito filio non potest intendere, nec remittere querelam inofficiosi testamenti competentem filiosam, ibi, & gl. filia actio, & ibi add. in l. fed. 17. §. Proculus, de iniur.

Pater si filij nomine agit iniuriarum actione sibi patri competenti, non tenetur cauere de rato, cum duae actiones sint tunc uincina patris filij, non solum §.

si pater, & ibi gl. si pater, de procuratorib.

Pater potest agere actione iniuriarum filio competente, maxime hodie: cum sit administrator legitimus, non tenetur cauere de rato, d. gl. si pater.

Pater pro iniuria facta filio ex lege Cornelia debet cauere de rato: quia ex illa iniuria non datus actio patri, ibid.

Pater pro iniuria facta filio potest agere iniuriarum: quia illa tangit patrem, & ut suam patri habet, gl. ipsius in l. Papin. 8. de inofficio testam.

Pater nomine filij non potest instituire querelam inofficiosi co inuito: quia iniuria filij tantum est, neque tangit patrem, ibid.

Pater si filio suo mandauerit, ut aliquid iniuriam faceret, tam pater, quam filius tenentur iniuriarum actione, l. non solum, 7. §. Proculus, de iniuria.

Pater potest remittere iniuriarum factam filio, nisi iniuria facta foret a persona coniuncta, l. fed. si vnus, 17. §. filios, & ibi add. marg. cod.

Pater non potest remittere bonorum possessionem in praedictum filiosam, gl. filio actio, ibid.

Pater potest remittere iniuriarum filiosam, factam etiam si ex lege Cornelia actio iniuriarum oritur, §. ibid.

Pater si cepit agere actione iniuriarum pro iniuria filiosam, facta: & lite contestata incipit abesse, vel neglexit procedere, cum vnus esset persona, filius, potest tunc procedere in causa, etiam si filius emancipatus post licem contestatam a patre, d. l. fed. si vnus, §. fed. & §. pater, & ibi gl. si emancipatus.

Pater pro iniuria facta filio potest agere actione iniuriarum nomine suo, & etiam nomine filij, l. pater, 41. de iniuria.

Pater potest accusare aliquem de morte filij sine metu calumniae, l. si de publicis iudiciis.

Pater potest agere actione iniuriarum pro iniuria facta filiz suae etiam nuptae, licet non sit in patris potestate: potest etiam agere mater, & etiam socer, §. §. pater, & ibi gl. fed. etiam, & ibi add. infl. de iniuriis.

Pater debet filios agentem in iudicio consentire ab initio: & si non consenserit ab initio non eo compellitur, & non validerit iudicium, etiam si post litem contestatam, gl. imponenda in l. si C. de bonis, quae liberis.

Pater, qui habet usufructum alicuius rei proprietate remanente filio, debet actiones in remtate consensu eiusdem filij: sed hoc fallit quando vult filios agere pro dote, quam dedit pater, vel alius: quia tunc pater non intencabit actiones, d. l. si vnus, & ibi gl. 2. C. de bonis, quae liberis.

Pater, cuius filio commodata res furto subtrahitur, non competit actio furti, cum custodiam praestare non tenetur, l. eum, qui, 1. 4. 4. an pater, de furtis.

Pater datur actio furti pro filiosa, surrepto, & duplicabitur aestimatio operum perdituram a patre, quae veniunt in actione legis Aquiliae, eo quod filius sit sibi subtrahendus, nec sit potuit operari ibi, d. l. eum, qui, 1. §. filius, & ibi gl. palam, & add. marg.

Pater non potest agere actione furti contra filiosam, nisi filius habeat peculium castrense, vel quolibet casu contra eum potest agere pater vult actione furti, l. nec cum filio, 16. & ibi gl. i. cod.

Pater potest agere conditione furti pro filio in potestate filij surrepto, & duplicatur operum, vel damna, quae pater sustinuit, qui licet non proprie: largo tamen modo habet dominium, & possessionem in filium, & ita habet rei vindicationem, §. reprobo, gl. i. & ibi add. in §. interdum, infl. de oblig. quae ex delicto.

Pater si seruo suo libertatem reliquerit, vel Titio fundum sub conditione si decem daret filio suo filius accipiendo illa decem, siue antequam iudicium querelae moueret, siue post, excluditur a querela, l. Papinianus, §. si conditioni, de inofficio testam.

Pater exheredatus excluditur a querela admittitur successus nepos ad querelam per successorem edictum, gl. ad querelam, in l. pater filium, cod.

Pater potest agere querela nomine filij contra testamentum matris, etiam si ipse pater agnouerit legatum filij relictum in eo testamento, l. filius, 11. cod.

Pater, qui nomine filij egit querela, etiam si succubuerit, non perdit legatum, quod sibi relictum est, ibid.

Pater praeiuravit non competit hodie querela inofficiosi testamenti contra testamentum filij sui in peculio castrensi, vel quasi, gl. 4. in add. marg.

Pater exheredatus a filio emancipato contra facta fiducia habet querelam: si tamen sit praeiuravit habet contra tabulas, ibid.

Pater si non fecit testamentum, filius succedit ab intestato, & cessat querela: sed si fecit testamentum, & in eo exheredauit filium non expressa causa ingratitudo, iure iure non valet testamentum: sed si inferuit causa, & eam probat heres, tunc repellitur filius, & nihil habet, & cessat querela, gl. nominatum, in §. aliud quoque, in auth. v. cum de appellat.

Pater si exheredauit filium causam ingratitudinis exprimendo, si heres eam non probat, tunc filius nullo alio iure potest admitti, quam per querelam, §. ibidem.

Pater a filio potest exheredari, vel praeiurari vna ex septem causis, gl. has esse, ibi, & §. huc quidem de parentum, cod. tit.

Pater inquit, & contra pietatem exheredans filium dicitur quasi non sane mentis testari, in princ. infl. de inofficio testam.

Pater filius sui instituitur, & inuicem substituitur filium si exheredit, intelligendus est exheredationem ab vtroque gradu fecisse, l. 1. Cod. de liberis praeiuratis.

Pater si filium suum ita exheredit, ille filius meus alienus meae substantiae fiat: talis filius ex huiusmodi verbis non praeiuratur, sed exheredatus censetur, l. 3. C. cod.

Pater hodie non potest exheredari in testamento filij, nisi ex septem causis, quae in iure exprimiuntur, auth. in testamento, C. de Terullian.

Pater si sit exheredatus sine iusta causa in testamento filij, testamentum rumpitur quoad institutionem tantum: cetera tamen: scilicet legata, & fidei commissa firma permanent, ibid.

Pater, qui filium emancipauit, vel exheredit etiam iniuste dicitur tractare ipsum, ut filium, & sic non incidit in penam promissam, l. quidam cum filium, 13. 1. de verb. oblig.

Pater si habuit tres nepotes ex vno filio exheredato, & ex altero vnum tantum nepotem, si nepoti vno ex filio reliquerit sexcentum: id est vnicum & dimidiam, quod est quarta pars dimidii hereditatis, vni ex illis trib. neporib. ex altero filio mediam vnicum, quod est quarta debita vnicum nepoti ex tribus nepotib. ex altero filio, ex alia dimidia hereditatis ipsi non habent querelam. l. Papinianus. §. quoniam de inofficio. testam.

Pater si exheredato filio instituit extraneum, si decem daret filio: & filius (cienter) si acceperit illa decem, excluditur a querela, cum iudicium agnouerit, dict. l. Papinianus. §. si conditioni.

27 Pater prateritis contra testamentum filij emancipati habet contra tab. & non querelam inofficio: si fecus si fuisset exheredatus, §. gl. ad querelam. in l. pater filium. cod.

Pater qui contra tab. querelam indebit intemuit, vincit, filius in querela hereditatem, & fructus restituere tenetur, dict. §. fin.

Patris manumissori filij militis praterito datur bonorum possessio contra tab. in bonis aduenticiis: non in castrensis. l. si a milit. §. 3. cum l. leg. de milit. test. Pater emancipator debetur tertio in bonis aduenticiis filij per contra tab. quando filius emancipatus habens substantiam maiorem centum aureis, nec habens filios, fecit testamentum, in quo praterit patrem, d. §. si. & ibi gl. 2.

Pater si filio suo emancipato dederit in adoptionem nepotem, quem ex eo retineat, ratur, deponit iste ad contra tab. aut admittitur pater suo ante defuncto, l. 3. §. si quis. de contra tabul.

Pater prateritis ad filio emancipato habet contra tab. filij: sicut & datur patrono contra tabulas liberi etiam hodie. l. 1. & ibi gl. item. si a parente fuerit manumissus.

Pater habet bonorum possessionem vnde legitimi, quando filius emancipatus decessit intestatus, gl. ad contra tabulas. ibidem.

Pater institutus in testamento filij in castrensis, vel quasi, si per errorem petiit, & accepit contra tab. potest redire ad ius antiquum: scilicet ad secundam tabul. dict. l. 1. §. fin. & ibi gl. fin.

Pater potest petere in solidum contra tabulas filij emancipati, si is pater praterito instituit turpes personas: veluti meretrices: sed si non instituit turpes personas, tunc vsque ad legitimam tantum portionem habet contra tab. l. 3. cod.

Pater prateritis ad filio emancipato indubitanter admittitur ad contra tab. nec tenetur prestare legata relicta ab instituto, nisi sint relicta coniunctis personis, quibus tenetur prestare salua fili terra parte, d. l. 3. §. si. & ibi gl. si.

Pater naturalis vnde cumque bonorum possessionem filij acceperit vnde legitimus, & contra tab. ex quavis parte excludit matrem, l. 4. §. sed neque aius ad Terrullian.

Pater etiam post litis contestationem potest ratum habere, & valider iudicij, quod filius, eius nomine agit sine consensu patris: non tamen poterit post litis contestationem valider iudicij, quod filius, suo nomine agit sine patris consensu, gl. imponenda. in l. si. C. de bonis. quod liberis.

Patre agente, vel conuento nomine filij in bonis maternis eidem filio delatis, libellus fuit fiat nomine filij, sue nomine patris in quo non est vis, semper respondet pater, & iurat etiam de calumnia, gl. §. in l. 1. C. de bonis. mater.

Reliqua verbo, Exheredatio, per tot. Filius, §. 4. & 185. vsque 190. & 191. vsque 196. & 197. cum multis seqq. Bonorum possessio, §. 2. 7. 28. Filius, 32.

PATER, vel dominus per filium, vel serum heredem institutum dicitur heres ex testamento per obliquum, & non directo, gl. ex testamento. in l. qui liberis. §. fin. de vulgari.

Pater habens filium impuberem in potestate, & alium etiam impuberem emancipatum, si vellet vtrumque ex aequo partib. hereditatem facere: & si quis ex his impubes decessisset, ad alteram eius partem transferre, debet solum filium in potestate heredem instituere, & ab eo legatim dimidiam partem hereditatis filio emancipato impuberi, cum ad 14. ann. perueniret: & si filius in potestate impubes decessisset, substituit ei emancipatum, l. cum ex filio, 39. & ibi gl. 1. cod.

Pater mortuus plurib. liberis instituitis, si filius maiori astra tradiderit clausas, & annulum causa custodie, & librum, qui erat praeferens, & res, quas sub cura habuit, eidem assignari iussit, & communes res omnium filiorum esse censentur, nec potest filia dictas res habere praecipuas propter hoc, l. cum pater, 79. §. pater filia. de legat. 2.

Pater hodie tanquam heres succedit filio: sed olim iure digestorum iure peculij omnia occupabat, gl. nam & conditio. in l. in eo, quod, 33. de acqui. rerum dominio.

Patre capto, & redempto, & ante luitationem defuncto potest filius redemptori offerre pretium patris, & esse heres patris, vel etiam non offerendo aliquid, potest succedere patri, l. si pater redempto. de captiuis.

Pater si testamento filiam, scriptis heres existeret, tenetur perpetuo ciuilitate, vt heres adhibita filia. l. pater, qui, 17. & ibi gl. 1. de castren. pecul.

Pater succedens filio, vt heres potest impetrare restitutionem ex persona filij: sed si occupat peculium, iure peculij non potest petere, gl. testamento. & ibi add. marg. ibid.

Patris heres propter munera filij, quae post mortem patris suscepit iure communis non possunt conueniri, l. Lucius Titius, 2. §. idem respondit ad municipal.

Pater potest hereditatem inter filios diuidere etiam inaequaliter: dum tamen assignet cuique legitimam, quae est quarta pars, & parentib. C. de inoff. testa. Pater si non instituit filium: sed praterit, eo quod filius noluit esse heres, filius tanquam prateritis rompit testamentum, gl. fin. in l. si. C. cod.

Pater si in minus solenni voluntate assignauit filijs quoriam portionem, habetur, ac si dixisset, heredes instituo, gl. 2. in l. quoriam. o. C. famul. erecise.

Pater si inter filios suos in solenni voluntate dimisit bona assignando cuique certam portionem, vel rem, pro eodem habetur, ac si dixisset, heredes instituo, ibid.

Pater si in minus solenni voluntate assignauit filijs non quoriam portionis: sed certam rem, tunc illa voluntas non valde, vt testamentum: sed vt voluntas ab intestato, §. ibi.

Pater si diuidat hereditatem inter filios, censetur, eos heredes esse: quia nulli alij sunt heredes, alias essent tales filij loco legatiorum, gl. 3. in l. quoriam. o. C.

famil. erecise.

Pater si voluntate imperfecta, vel minus solenni dimiserit hereditatem vni filio relinquendo maiorem partem, alij maiorem, iudex huiusmodi voluntatem Patris non potest immutare, l. si cogitatione, 1. ibi gl. 4. & §. C. cod.

Pater potest filium furiosum heredem instituere, & ei secundum formam iuris, substituit, l. cum furiosus. 7. §. fin. autem. C. de curatore furio.

Pater in bonis filij emancipati intestati mortui habet bonorum possessionem vnde legitimi, vel vtilem vnde parentes, gl. 4. in l. si. C. vnde liberi.

Pater non succedit filio tanquam heres: sed occupat iure peculij, quando filius suus habens peculium castrense, vel quasi mortui ab intestato, vel etiam iure hereditario, d. gl. 4. & ibi add. marg.

Pater etiam exheredatus, vel prateritus excluditur a successione peculij castrensis, vel quasi castrensis filij sui, si testamentum fecit ipse filius, ibid.

Pater non admittitur ad hereditatem filij emancipati intestati mortui, quando in emancipatione non fuit contracta fiducia, ibidem.

Pater non potest filium, vel filiam sub conditione mixta instituere: puta si Titius, vel Sempronius nupserit: sed bene potest sub conditione potestatis, gl. 1. in l. 1. C. de institutionibus.

Pater si instituit filium legitimum, & naturalem tantum, & graue eum fideicommissum post mortem suam, liberi postea succipiunt cessare substitutionem fideicommissariam ex praesumpta voluntate testatoris. l. generaliter, §. §. 1. C. cod.

Pater prateritis matris in successione filij emancipati sine liberis fratrib. vel sororib. morientis, l. 2. & ibi gl. 1. C. ad. & Terrullian.

Pater excludit auium materem in successione filij, cum mater defuncti non supersit, & mater auium paternum, cum pater non supersit, aut defuncto, & ibi gl. 3. C. cod.

Pater hodie filio succedit etiam extantib. fratrib. gl. fin. in l. si. C. communia 30 de successio.

Pater prateritis aui in successione morientium, l. 3. §. fin. autem. & ibi gl. pen. C. de bonis. quod liberi.

Pater mortuo vno ex filijs in portionem defuncti succedit vna cum fratrib. defuncti ex vtroque parente coniunctis: in portionem tamen fratrum non habet vsumfructum, aut item hereditas. C. codem.

Pater scribens in testamento, quod vult filios suos esse legitimos, & sibi succedere post mortem patris, filij ostendentes testamentum eius principii, & legis, & principis domo sunt heredes: si tamen filij voluntatem patris amplectantur, aut item. C. de naturalibus liberis.

Pater scribens in testamento, quod vult talem filium esse suum, neque adiecerit naturalem, huiusmodi filius legitimus ei successor erit, & ceteris filijs naturalibus ex eadem muliere susceptis ad legitima iure sufficet, aut. si quis. C. cod.

Pater tam inter viuos, quam in vltima voluntate potest relinquere filio naturali vnam vnciam, vel sex, vel hodie in totum, gl. 1. & 2. in l. si. C. de confractione.

Paterfam. si aliqua poena fuerit affectus, vel ciuitatem amittat, vel seruis poenae efficiatur, nepos succedit loco filij, l. si qua. de his, qui sunt sui.

Pater hodie debet relinquere filio aliquid iure institutionis, nec sufficit quod relinquitur iure legati, §. gl. prateritis. in §. aliquid quoque. in aut. vt cum de appella. cognoscitur.

Pater quando habet quosdam filios haereticos quosdam catholicos: catholici tantum succedunt ei, nisi filij haeretici ad fidem conuerterantur: sed si omnes filij & propinqui sint haeretici, si pater moriens sit clericus, succedit ei ecclesia intra annum, post annum non: sed si sit laicus, succedit ei filius, §. si quis de praedictis. cod.

Pater filio emancipato regulariter succedit: sicut patronus libertos: quae similitudo fallit quandoque: nam quandoque pater habet totum, vt si filius instituit turpem personam heredem: quandoque nihil habet ex successione, vel alio modo, vt in sex casib. scilicet quando pater emancipationis accipit pater ad filio, vel quando filius est miles, & habuit castrensis, item quando emancipauit coactus, & in aliis casibus gl. patrono. in §. prateritis. Inst. quibus modis ius patriae potest.

Pater, & frater filij defuncti excludunt matrem in successione filij, vel fratris defuncti. §. 1. Inst. ad S. C. Terrullian.

Pater si ex decem filijs quatuor exheredauit, vel prateritis inuult, isti exheredati, 31 vel prateritis habent semissem totius hereditatis patris, gl. odo centum. in §. 1. in aut. de triente, & semisse.

Pater habens vsque ad quatuor filios debet tertiam partem totius substantiae suae relinquere eis: sed si habuerit vltra quatuor, debet relinquere sextantem: id est semissem. d. §. 1.

Pater non potest priuare filios legitimam etiam in testamento condito ad pias causas, §. si qua mulier. in aut. de sanctis episcopis. col. 9.

Pater emancipatis liberis non cogitur legitimam dare, §. prateritis. in add. Inst. quibus modis ius patriae potest.

Pater sic ut tenetur filio relinquere legitimam: ita filius tenetur patri de suo peculio castrensi, vel quasi relinquere, gl. patrono. in add. marg. ibid.

Pater habet partem legitimam in bonis quae sitis a filio clericis: & potest agere ad eam per querelam inofficio, vel conditione ex lege, gl. fin. in aut. presbytero. Cod. de episcop. & clericis.

Pater si inter filios sine scriptura bona diuideret, & onera eius alieni pro modo possessionem distribuit, non dicitur simplex donatio: sed dicitur iupremi iudicii diuisio. l. si filio, 1. o. §. si pater. famul. erecise.

Pater potest codicillis facere filio suo, licet neque sibi, neque filio relictus, & licet etiam codicillis sibi non faciat: fecus in testamento, & pupillari substitutione: quia pater non potest soli filio facere pupillarem substitutionem, nisi prius faciat sibi testamentum, gl. fin. in l. si Titio, §. §. fin. de legat. 1.

Reliqua verbo, Frater, 3. Filius, 133. vsque 144. & 147. vsque 168. & 215. 216.

PATER potest pupillariter substituere filijs institutis, vel exheredatis, gl. in l. 1. pater. de testam. turt.

Pater si duob. impuberib. substituit, intelligitur, quod ambo debent impuberes decedere, l. pater familiam, 1. 4. §. fin. ad legem Falcid.

Pater si aliquem filiorum substituit per fideicommissum, ac deinde filius ex

sententia capite truncetur, tunc substitutus perinde admittitur, ac si filius morte naturali decessisset, l. cum ratio, §. 1. in add. marg. de bonis donatorum.

Pater si filio impuberi instituitur substitutus, & ab hostib. capus ibi decesserit, postea defuncto impubere substitutus habebit bona exclusis legitimis, perinde ac si prima hora caput ibi decessisset, & ita confirmantur primæ, & etiam secundæ tabulæ, l. pater instituto, §. 1. & ibi gl. testamento de captivis.

Pater si substituitur filio impuberi instituto, & postea filius mortuo parte ab hostib. capus ibi decesserit, tabulæ pupillares lege Cornelia non reconstituantur, & sic de iure civilis bene conualidantur de iure pratorio, & sic substitutus non succedit de iure civili: sed bene de iure pratorio, d. l. pater, §. si mortuo, & ibi gl. marg.

Pater si substituitur filio impuberi instituto, & postea post mortem filij capus sit ab hostib. substitutus pupillares nihil potest habere, siue pater apud hostes, siue reuersus in ciuitate decesserit, d. gl. marg. & l. quod si. cod.

Pater vel mater filio mente capto in legitima instituto potest directo substituere: & si mente capus habeat filios, vni ex filiis, vel certos potest substituere, & alios exheredare: qui si ipsi non relinquat legitimam, possint postea per querelam reuocare testamentum: verò alios praterierit, nulla erit substitutio, gl. h. in l. humanitas, C. de impuberum.

Pater si duob. filiis pupillariter substituit, substitutus non admittitur, nisi substitutio in persona vtri usque locum habeat, l. p. C. eodem.

Pater si duob. filiis pupillariter substituat, substitutus non admittitur, nisi uterque decedat in pupillari ætate: vnde si vnus pubes, alter impubes decedat, non admittitur ibid.

Pater si hereditatem, in qua filius erat institutus, omisit ex testamento, & adiuu ab intestato, vel petiit bon. possessionem vnde legitimi, tunc legatariis, ac si filius institutus, omisit causa testamenti, bonorum possessionem ab intestato accepisset, l. si filius, §. 1. & ibi gl. 1. si quis omisit causa testam.

33 Pater heres institutus si omiserit hereditatem ex sua institutione, & iussit filium sibi substitutum adire, & ita ex substitutione filij possideat, tunc ad legatam si se relicta detracta quarta Falcidia, si illa sit vltra dodrantem: quia filius videtur ei substitutus in vno tantum casu: scilicet cum pater nollet, vel non posset esse heres ex institutione: sed non vt pater haberet electionem, an velit esse heres per se, vel per filium: id est per institutionem, vel per substitutionem. l. Iulianus, §. 6. & ibi gl. in casu. cod.

Pater si omiserit hereditatem ex sua institutione, & iussit filium sibi substitutum adire, & sic possideat ex substitutione filij, tunc ad legatam tam relicta æ se, quam a filio, detracta Falcidia, quæ prius debet deduci ex legatis relictis a filio substituto ibid.

Pater substitutus filio suo instituto si omisit hereditatem ex institutione filij, & adit ex substitutione sua, non tunc ad legatam relicta a filio instituto: quia videtur patri cõcessum esse arbitrium vtrum adeat ex institutione filij, vel ex sua substitutione: quia nemo videtur substituitur patrem filio contra votum ipsius patris, quod votum est, vt filius patri superuiuat, l. Iulianus, §. 6. & ibi gl. 1. si quis omisit causa testam.

Pater si inter filios suos diuisit hereditatem, & instituendo eos heredes vniuique eorum fecit prælegatam, si aliquis eorum repudiat portionem suam hereditatis, non potest consequi prælegatam: quia prælegatum prohibere separari ab hereditate propter præsumptam voluntatem testatoris, l. quid ergo, §. 1. & ibi gl. pen. & fin. de legat. 1.

Pater licet potest grauare fideicommissum legitimis heredibus filij sui succelloribus: ita potest grauare fideicommissum legitimis heredibus filij sui impuberes, l. si Titio, §. §. 1. cod. tit. de legat. 1.

Pater cum possit testari pro filio pupillo, & sic ei substituere pupillariter extraneis, & excludere venientes ab intestato, quod si non substituerit, videtur dare legitimis heredibus venientibus ab intestato, quos potest fideicommissum grauare: quia illi venientes ab intestato videntur habere hereditatem pupilli a patre, gl. si ibid.

Pater heres institutus per fideicommissum rogatus a matre vt daret prædicia filiarum communis, cum instituit cum aliis ita vt hereditatem comparet fideicommissum, & voluit, quod illa prædicia darentur Titio filio suo, si filia hereditatem suscipere nollet, debet fideicommissum præstari filio ab heredibus ad quos hereditatis portio filiarum per ius accrescendi peruenit, vel a substituto filiarum, l. cum pater, §. 9. §. cum pater, de legat. 1.

Pater si legauerit filiarum res, quas dedit in dotem filiarum, debetur æstimatio ipsarum, & eorumque ex eis nate sunt, si sunt dotales, d. l. cum pater, §. pater filiarum.

Pater, vel dominus, cuius filius, vel seruus est institutus ab aliquo, non tunc fideicommissum a se relicta præstat, si filius, vel seruus sibi ipsi acquirit hereditatem, non patri, vel domino, l. pater, §. 4. de legat. 3.

34 Pater quando instituitur heres, & rogatur, vt heres restituere filio, habet locum S. C. Trebellianum etiam quando quartæ deductionem: sed quando filius instituitur, & pater rogatur restituere filio, non vt pater intelligitur rogatus, & habet locum S. C. Trebellianum, vt ei, & in eum transeat actiones, sed non quoad quartæ deductionem, l. 1. & ibi gl. si ipsi filio, ad Trebel.

Pater rogatus restituere filio si dissipat fideicommissum, cogitur filio existenti in potestate restituere etiam ante conditionis euentum, & dabitur curator hereditati, si filius est minor, §. 5. annorum: locus si maior, l. imperator, §. 5. & ibi gl. filio. cod.

Pater rogatus restituere hereditatem filio in potestate (sub conditione, non satisfacta de restituendo, cum extiterit conditio, sed si esset emancipatus, posset pater stipulari filio, hodie tamen etiam filio emancipato non satisfacta, nisi in duob. casib. gl. non poterat, ibid.

Pater institutus a filio emancipato reuocatur præstare legata, & fideicommissa relicta filio sibi remanente tertia iura de iure debita, l. 3. §. §. 1. & ibi gl. si a parente fuerit manumiss.

Pater si vt filius debitor totum peculium, talis filius habebit totum onus pecunie, & ideo alter frater, qui mutauit ei, deducit illud, quod sibi naturaliter debetur ex parte peculij, quæ ad ipsum peruenisset, si non fuisset prælegatus, ut frater a fratre, vers. de eo de conditione indeb.

Pater etiam hodie non potest attribere legatum in alieno testamento si io in

potestate constituto, nisi pater ascribendo filio dixisset, quod ipsi patri non queratur viusfructus: quo casu excludatur pater a penna falsi. l. 1. impuberem. 2. §. 1. & ibi gl. 1. in adoptionem, & add. marg. de falsis.

Pater rogatus de emancipando filium heredem a rogante institutum, potest cogi ex tali rogamine emancipare filium, & ex hoc tacite videtur pater rogatus de restituenda hereditate filio, l. gl. si ibid.

Pater rogatus restituere hereditatem filio, non tunc tenetur cauere de restituendo fideicommissum, nisi testator iussit eum satisfare, vel nisi transeat ad secundam vocam in his duobus casibus tunc pater filio satisfactus regulariter tamen non, l. iuberimus, §. 2. & ibi gl. præbeatur, C. ad Trebel.

Pater si vni filiorum prælegat rem, quam credit suam: non valet legatum, licet filius sit persona coniuncta, ne crescat inuidia inter fratres, gl. si in l. cum alicuius, io. C. de legatis.

Pater si filium impubere exheredauit aliis institutis, & filio exheredato dedit substitutum pupillarem, non potest a substituto alteri legare, l. cum quidam, §. 4. C. de legatis.

Pater potest filio impuberi exheredato substitutum dare in bonis, quæ aliunde habuit filius, vt ex hereditate, propinquitum, vel maritis, d. l. cum quidam, & ibi gl. 1.

Pater si exheredat filium, & ei facit legatum, potest a filio exheredato legare alij personis, & si nihil legauit, gl. si ibid.

Pater a filio exheredato, cui legauerat, licet possit alteri legare: ab eius capta habuit filius, vt ex hereditate, legat.

Pater ex rebus hereditatis aduentitias, si sint sufficientes debet soluere legata & fideicommissa annuatim: verò redditus non sint sufficientes, bona minoris, & redditus, licet sint pretiosiora, debent vendi, l. si §. fin. autem ex alienum. Cod. de bonis, quæ liberis.

Reliqua verbo, Substitutio, 2. Filios, 175. v. §. 180.

PATER si mandauit filio, heredi instituto ab aliquo, quod gereret pro herede, & filio, postea adeat, dicitur pater ei mandasse, vt adiret, l. si quis mihi, §. 5. sed quid de acquirere.

Pater si mandauit filio, heredi instituto ab aliquo, quod gereret hereditatem, aut vt peteret bonorum possessionem, aut venderet rem hereditariam, dicitur mandasse, vt adiret, ibid.

Pater si mandauit filio, heredi instituto ab aliquo, vt adiret hereditatem iure ciuili, ipse filius perit iure pratorio pro bonorum possessionem, vel econtrā mandauit filio, vt adiret iure pratorio, & ipse filius adiret iure ciuili, dicitur pater mandasse adire, l. gl. adeat, ibid.

Pater si habet bonorum possessionem per filium suum, heredem institutum petitam, & postea filius adiret, dicitur pater mandasse ei adire, dict. §. sed quid si.

Pater si ita scripsit alio iustitio ab aliquo, si filio, quod tua prudentia inuigilabis hereditati Lucij Titij tibi delata: si filius postea adeat, dicitur adisse iussu patris, ibid.

Pater si mandauit filio suam, instituto ab aliquo, vt adiret, si expediret adire: vel vt adiret, si putaret expedire, si postea adeat, dicitur iussu patris adisse, ibidem.

Pater si mandauit filio, instituto ab aliquo, vt coram Titio adiret, vel quod adiret arbitrio Titij, & is ita adeat, dicitur iussu patris adisse, d. l. si quis mihi bona, §. si coram Titio, & ibi gl. Titio.

Pater si mandauit filio, heredi instituto ab aliquo, vt arbitrio Titij adiret, & postea si sine consilio, & arbitrio adiret, nulla est aditio, gloss. recte puto, ibidem.

Pater potest limitare iussum, vel in numero, vel in quota, quam limitationem nō licet filio egredi, si per eum fieret conditio deterior: scilicet si melior, d. §. si coram Titio.

Pater si mandauit filio, quasi ex asse instituto, cum tantum ex parte esset institutus, non videtur filius ex iussu patris adisse: scilicet tamen est econtrā, si mandauit ei quali ex parte instituto, cum ex asse esset institutus: quia tunc iussu patris censetur adisse, d. l. si quis mihi bona, §. si mandauit.

Pater si mandauit filio, instituto, vt adiret ab intestato, si si adiret ex testamento, non valet aditio: scilicet si mandauit ei, vt adiret ex testamento, & is adeat ab intestato: quia tunc non fecit deteriorem conditionem patris, ibidem.

Pater si mandauit filio, vt adiret ex institutione, cum reperiretur substitutus, & is postea ex substitutione adeat, valet aditio, & iussu patris videtur adisse, & idem econtrā, si mandauit filio, vt adiret ex substitutione, cum reperiretur institutus, & is ex institutione adeat, valet aditio, nisi faciat deteriorem conditionem patris, d. §. si mandauit, & ibi gl. econtrā.

Pater si iussit filio, vt adiret, & priusquam adiret filius, pater penitentiam egerit de iussu, vel fure expropter, non valet aditio filij postea facta, d. l. si quis, §. fin. & ibi gl. penitentiam.

Pater si iussit filio, vt adiret, etiam si priusquam adiret filius, pater decesserit, valet aditio pro mortem patris facta, d. gl. penitentiam.

Pater, qui iussit filio, si dedit ei alij ad arrogandum priusquam filius adiret, non valet aditio filij postea facta, quia oportet expectare iussum eius, cui est querenda, d. §. si, & ibi gl. si.

Pater, & filius, vel dominus, & seruus si sine instituti, & pater iussit filio, vel dominus, seruus, vt ex sua parte adiret filius, vel seruus partem suam, efficitur heres pater, vel dominus etiam ex parte, in qua ipse pater, vel dominus erat institutus, l. si ego, §. 6. & ibi gl. cod.

Pater, qui filium instituit ab aliquo non potuit iubere, vt adiret hereditatem, eo quod ipse pater causa legationis erat absens, si decesserit filius, antequam adiret, patri reuerso subuenitur, vt habeat eam hereditatem ex clausula generalis, si qua mihi iusta causa videbitur, l. cum quidam, §. 3. & ibi gloss. aberrat, eodem.

Pater adire potest filio infante herede instituto, glo. subueniri, in l. cum quidam, §. 3. de acqui. heredit.

Pater si filium heredem institutum ab aliquo non potuit iubere adire, eo quod filius erat absens causa legationis, si decesserit filius, antequam adiret, pater

- pater per filium, vt habeat eam hereditatem ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur, gl. ab erat. ibid.
- Pater quousq; filium in potestate iuberi adire, debet esse certus, an filius suus ex parte, vel ex alie, vel ex institutione, aut ex testamento, vel ab intestato heres possit existere affe, l. pater quousq; 7. eodem.
- Pater vel dominus mutus filio, vel seruo heredit. institutus si intellectus non caret, potest nuru iuberi hereditate, & illius hereditatis commodam quæritur ipsi patri, vel domino, d. l. pater. §. si.
- Pater mutus filio heredit. instituto si intellectu caret, & sit furiosus, potest filius etiam si sit in eius potestate sine iussu patris adire, l. gl. non caret. ibid.
- Pater institutus, & rogatus non potest à filio in potestate cogi adire, & restituere sibi, nisi quando pater dilapidat. §. gl. à filio. in l. cogi. 16. §. si pater. ad Trebel.
- 37 Pater heres institutus, & rogatus potest à filio interim emancipato per patrem cogi adire, & restituere sibi hereditatem quo casu non potest pater repudiare eam ad damnum filij. d. §. si pater. & ibi gl. à filio.
- Pater heres institutus, & rogatus potest à filio in potestate cogi adire, & sibi restituere fideicommissum ad castrense peculium spectans, d. §. si pater.
- Pater affrens aliquid esse suum filium, & in eius potestate, & cum iussu suo adire hereditatem, potest contra eum de hereditate agere, & etiam interdico de liberis deducere, quamvis si sit per testamentum, l. p. de liberis exhibend.
- Pater filia hereditatem adire, vel ante aditionem mortui, potest nihilominus adire iure suo, gl. iussu. in addit. §. alienus quousq; e. l. de heredit. institut.
- Pater non potest repudiare in fraudem filij hereditatem quamcumq; filio delatam, gl. 1. in l. fin. C. de repudi. bonorum possessione.
- Pater volente filio hereditatem filio delatam adire potest, & sic est heres filius, l. 4. C. de iure deliberandi.
- Pater hereditatem filio in potestate delatam eo contradicente repudiare non potest, vel seruos hereditarios manumittere. l. remittente. 11. C. eod.
- Pater filio infante mortuo omnia ex quacumq; successione ad infantem deuoluta iure suo idem nomine luo proprio quasi iam quæsitam infanti potest capere, l. si infanti. 18. Cod. eodem.
- Pater solus, vel alius ascendens per lineam paternam potest adire hereditatem infanti delatam, siue infans sit in eius potestate, siue sit sui iuris. ibid.
- Pater hereditatem delatam filio maiori infante, consentiente eo debet adire, vel ipse filius patre consentiente. gl. 1. ibid.
- Pater cuius filio infanti delata est hereditas, potest petere bonorum possessionem. gl. 1. ibid.
- Pater hereditatem filio infanti delatam eo mortuo, etiam ante aditionem, potest olim cum occupare iure patrio: id est iure peculij tanquam infanti quæsitam, quod non sit opus non aditione, gl. quæsitam, & gl. ad illas. ibid.
- Pater mortuo infante sine aditione hereditatem ei delata iure authenticorum non occupat iure patrio: id est iure peculij, sed tanquam heres filij iure hereditario, & si opus est aditione, d. gl. quæsitam.
- Pater solus hæreditatem filio infanti delatam potest infantis nomine adire, vel repudiare: aduersus tamen aditionem, vel repudiationem filius effectus aditus, vel sui iuris potest restitutionem implorare, & pater, qui aditus, vbi filius repudiatur, solus remanet implicatus oneribus. l. si. §. vbi autem puerilis. C. de bonis quæ liberis.
- Reliqua verbo, Filius, 19. vbiq; 168. Adit. 17. Hereditas, 12. vbiq; 16. Heres, 50. vbiq; 60.*
- 38 PATER vel dominus si agat de eo, quod eius filiofa, vel seruo deberetur, potest per compensationem deducere solidum, quod filij deberetur, quamvis pater teneatur ei tantum de peculio, l. si cum filiofa de compensat.
- Pater filiofa agens in iudicio non conferetur ab initio, non validatur iudicium, etiam si post litem contestationem, vel sententiam conferatur, gl. perfectio, in l. si quis mihi. 51. §. iussus. de acquir. heredit.
- Pater si promittit iudicio fisci ex filij contractu cum pœna, si deinde creditor agit cum filio ad debitum, non poterit agere cum patre ad pœnam, l. si duo. §. 1. si quis caution.
- Pater debitum naturaliter tantum à filio iuridice actionis remedio apud iudicem quamvis non possit exigere, potest tamen autoritate patria à filio exigere, gl. ignoravit. in add. marg. in l. sed Iulianus. 95. §. proinde. ad Macedon.
- Pater, qui hereditatem sibi delatam donauit filio sui iuris factæ, potest agere præscriptis verbis contra filium rescutem satisfacere creditoribus hæreditariis, vt eum defendat aduersus dictos creditores venientes contra ipsum patrem, l. hereditatem, 8. de donatio.
- Pater vel patronus conuentus à filio, vel liberto venia impetrata, non condemnatur, nisi in quantum facere possunt, §. sed & si quis. Inst. de actio.
- contra patrem, vel dominum ex contractu ferui, vel filij potest agi directò actione quod iussu de iure verso, iustitioria, §. si. Inst. quod cum eo, qui in aliena. Pater nimium non expectatur ad hoc, vt filio permittatur agere propter absentiam patris, vbi alias non possit sine eius consensu, gl. 1. in l. si longius. 18. de iudiciis.
- Pater potest agere iure Digestorum per legato relicto filiofa, etiam si filius iniuncto patre accusauerit testamentum de falso: hodie tamen non potest agere per legato filio relicto, l. post legatum, §. si filiusfa. de his, quib. vt indig.
- Pater pro filio emancipato conueniri non debet. rub. C. ne filius pro patre.
- Pater si fidem suam non obtinuit, non potest conueniri ex persona filij sui, qui cum sui iuris esset, mutuum pecuniam accepit. l. C. eodem.
- Pater amplius, quam de peculio fuisse agere non cogitur pro filio in potestate, qui sine iussu patris contraxit, vel mutuum pecuniam recepit contra Macedonianum. ibid.
- Pater teneatur in solidum pro mutuo recepto à filio, quando ipse filius iussu patris recepit, gl. 1. ibid.
- 39 Pater teneatur in solidum pro debito filij, qui tanquam præpositus patris tabernæ, vel negotiationis contraxit debitum, vel quando verum est in rem patris, gl. 2. ibid.
- Pater pro defensione filij absens, vel filius pro defensione patris absens non adnuitur siue satisfactione de iudicium soluendo, l. filiusfamilij, qui satisfacere cogunt.

- Pater non cogitur præcisè defendere filium, gl. 1. in l. vel de in rem. de pactis.
- Pater quando conuenitur, vt legitimus administrator, vel defensor pro filio re-stituitur pro filio: id est nomine filij etiam eo invito, & hæc restitutio etiam patri prodest, si de peculio conueniatur, licet fideiussori restitui minoris nō prohibetur sua quadoque: si verò pater nomine suo cōueniatur, nunquam est restituendus, licet fideiussori restituitur quandoque si conueniatur, gl. præstant. in l. patris. de minorib.
- Pater filio invito in iure filij eius nomine petendo restitutionem, recte potest agere: non tamen potest agere nomine filij, vbi tantum fuit iniuria filij, gl. nolit. ibid.
- ad patris officium pertinet etiam viuente auctore filium suum in omnib. tueri, l. sed si vnus, 17. §. quod deinde. de iniuriis.
- Pater licitum est reculare defensionem filij, cum nullum vsum fructum ei afferat lex, gl. 1. in l. si filij nomine, 16. eodem.
- Pater defendendo filium teneatur cauere iudicatum solui, & de raro: tutor verò defendendo pupillum non præstat, nisi solum de iudicio fisci: quia officium suum non debet esse sibi damnosum, §. gl. constituitur. in l. si. defensione. C. de administratione tutorum.
- Pater cogitur filiofa agens in iudicio consentire in rebus, quibus patri non queritur vltus fructus: quia non vult, l. fin. in prin. C. de bonis, quæ liber.
- Pater nolens consentire filiofa agens in iudicio, cogitur consentire per captiorem pigorum, vel per indicationem multæ, vel per aliam remedia prætorij, gl. imponenda. ibid.
- Pater interpellatus si non consentiat filiofa agens in iudicio, & index producat in iudicio, non valet iudicium: quia cum effectu debet consentire. §. ibid.
- Pater si compellus litigauerit pro filiofa maiore agendo, vel defendendo non valet iudicium: factis si coactus filiofa. in iudicio consentire: quia tunc valet iudicium. ibid.
- Patri agenti ex contractu filij potest obijci exceptio de facto eisdem filij, l. si iussu. de exceptio.
- Reliqua verbo, Primij filius.*
- PATER tutorem testamenti si dederit posthumum, sique interim admittit, 40 struit, posthumum natus datur actio tutelæ: sed si posthumus non natus, tunc datur actio negotiorum gestorum, l. cum pater. de negotijs gestis.
- Pater quandoque, licet possit filio suo substituere: non tamen potest es tutorem dare, l. pater. de testam. tutel.
- Pater filium, vel filiam, nepotem, vel neptem, & deinceps impuberes, & non pariter si emancipet, vicem legitimis tutoris sustinet, l. §. si. de legitim. tutorib.
- Pater si debitorem principalem, pro quo fideiussor, pure tutorem dedit filio suo, cessante tutore si pupillus factus maior soluerit, ex causa fideiussoria contra tutorem potest agere non solum mandati: sed etiam tutelæ, si tutor factus sit non soluendo, sed si idoneus fuit, nihil venit in iudicium tutelæ, l. quæ excusat. 1. de administrat. tutorum.
- Pater potest authorare filio volenti donare causa mortis fratri suo existenti in potestate quoad proprietatem non quoad vsum fructum, gl. rem. in l. de author. tutorum.
- Pater non est legitimus curator adulto filio suo, §. gl. emancipatus. in l. sed & milites. 10. §. iam verò. de excusat. tutorum.
- Pater est legitimus tutor filio suo, nisi minus idoneus sit eisdem.
- Pater habens tres filios Romæ habet excusationem propriè eos: & si vnus de eis adultus, & à patre emancipatus perierit cum sibi dari curatorem, ipse pater non potest se excusare propter tres liberos, l. amicis filios, 59. §. si. de excusat. tutorum.
- Pater licet nanciscatur legitimam tutelam impuberis filij emancipati, non tamen curam, §. d. si. & ibi gl. vbi posuit.
- Pater peritus curator filio suo contra naturales stimulos facit, si excusatione aliqua vtatur, d. §. si.
- Pater quasi legitimus præferret matri in tutela filiorum, gl. 1. in auth. matri. C. quando mulier tutelæ officio.
- Pater excusatur à tutela ob numerum filiorum: non tamen excusabitur à præpocribus patrimonialibus. l. 1. & ibi gl. 1. C. qui numero liberorum excusatur.
- Patri non computantur filio mortui, vel nepotes ex filio superstiti in numero filiorum ad excusationem tutelæ necessario, l. 2. C. eodem.
- Pater debitor filij potest esse tutor ipsius filij emancipati, gl. matri. in authen. vt sine prohibitione matres. in princip. collatio. 7.
- Pater emancipans filium dicitur eius legitimus tutor, §. si. Inst. de legitima parent. tutela.
- Reliqua verbo, Frater, 11. Mater, 11. 12. 13. Tutor, 11. vbiq; ad num. 15.*
- Pater in solidum tenetur de mala administratione tutelæ in qua filiusfam. tutor 41 fuit creatus, si ipse pater eam tutelam agnouit: alia tenetur tantum de peculio, l. si filiusfam. de tutelis.
- Pater tutelam, ad quam filiusfamilij fuit creatus tutor dicitur agnoscere, quando gerit, vel gerenti filio consentit, vel quando omnino tutelam artingit. ibid.
- Pater si filio, qui ad tutelam creatus est, scripsit, vt diligenter tutelam gereret, iniqui cum scias periculum ad nos pertinere, videtur agnoscere tutelam. ibid.
- Pater si filium creatum tutorem monuit, vt gereret tutelam, non videtur agnoscere tutelam. ibid.
- Pater præstans, & excusans, & non contradicens, cum filiusfamilij daretur tutor, dicitur agnoscere tutelam, ac consentire dationi, gl. 1. ibid.
- Pater si consensit filio, qui vt testamentarius administrat tutelam, non obligatur, nisi de peculio, & de in re verso. l. Lucius Titius, 22. de administr. tutorum.
- Pater cogitur se obligare pro filio tutore, si est necessus, l. si. de suspect. tutoribus.
- Pater non tenetur de dolo filij tutoris, quem commisit, postquam emancipatus fuit: tenetur tamen de dolo commissio ante emancipationem, l. si filiusfam. 6. de tutelis.
- Pater tutelæ, vel negotiorum gestorum iudicio conueniri potest de peculio, & de in rem verso pro filiofa tutore, vel curatore, l. 1. C. quod cum eo, qui in alien.
- Pater licet consentiat, quod filiusfa. detur tutor in testamento, non propter hoc obligatur

obligatur in solidum ex mala administratione filij. gl. 1. ibid.
 Pater in solidum duob. casib. tantum tenetur propter tutelam a filio factam: scilicet quando filius a iudice fuit datus tutor, & pater consensit, & quando a iudice fuit datus tutor: sed prius erat factus decurio voluntate patris, gl. 5. ibid.
 Pater tenetur de peculio, & de in rem verso propter tutelam factam a filio: in duob. tantum casib. scilicet quando filius a testatore fuit datus tutor, & pater consensit: siue non consensit, vel a iudice fuit datus, & pater non consensit. ibidem.
 42 Pater non tenetur pro filiofam. curatore creato. sed qui eum nominavit, tenetur: filius tamen non tenetur in solidum: sed de peculio, l. si. & ibi gl. 1. a. C. de filiisfam. & quemad. lib. 10.
 Pater præstans voluntatem, ut filiusfam. gereret magistratum, videtur tacite promittere remp. saluam fore, l. 1. §. fin. de magistrat. conueniend.
 Pater præstans voluntatem, ut filiusfam. gereret magistratum, æquipatur fideiussori qui intercessit apud temp. non tamen quantum ad omnia: quia talis fideiussor non tenetur pupillo, cui tutor idoneus non fuit datus a filiofam. magistratuique pater tenetur de peculio, gl. si. & ibi add. marg.
 Pater videtur consentire nominationi filia. ad decurionatum, vel aliquod munus, si præstans fuit, & non contradixit electioni, & ideo pro filio quasi fideiussor eius obligatur, l. 2. ad municipal.
 Pater licet consentiret, quod filius suus infans esset decurio, & pro eo obligaretur se resp. non propter hoc adtingitur ad aliqua onera, cum ad ea, quæ mandari possunt, voluntatem dedisse videatur, l. Lucius. §. Imperatores. eod.
 Pater, qui fraudulenter emancipat filium electum in magistratum, ne pro eo teneatur, nihilominus tenetur quasi fideiussor eius: secus si non maliciose emanciparet, l. si. §. pe. & ibi gloss. consulo. eodem.
 Pater dicitur non consentire ad decurionatum filij, si contrariam voluntatem vel apud acta præstidit, vel apud ipsam ordinem, vel alio modo ostendit, l. honores, 7. §. fin. de decurionibus.
 Patris exculatio propter ætatem 75. an. aut propter numerum liberorum: scilicet quiaque non tribuit immunitatem filio a munerib. secus est in muneribus patrimonialib. l. 3. §. quæmnis. & ibi gl. 1. a. munerib. gl. de muneribus.
 Pater non tenetur propter officium filiafam. qui inuito patre creatus est decurio, l. 1. C. de filiis pro parte.
 Pater tenetur in solidum pro officio filiafam. sciente patre in decurionatum creati, gl. 1. ibid.
 Pater tenetur de peculio pro officio filiafam. inuito patre in decurionatum creati, gl. si. ibid.
 Pater consentiens decurionati filij, & aliis munerib. ciuib. quæ sunt publica auctoritate, & utilitate, obligat. in solidum: scilicet quantum ad remp. quib. videtur fideiussore pro eo, gl. si. in l. 1. C. quod cum eo, qui.
 Pater consentiens decurionati filij tenetur tantum de peculio, quando filius magistratus, vel decurio existens malum dedit tutorem, & sic alium a repab. læsi. d. gl. si.
 Pater fideiussor filij hodie pro officiis publicis, quæ ipse filius principaliter gerit, in solidum conveniri non potest, nisi filius prius exculio: secus quando pater tenetur principaliter pro administratione filij, l. gloss. penult. in l. 5. de excusat. tutorum.
 Pater si ad decurionatum filiafam. consensit, tenetur ipse pro eo & etiam eius heres prius facta exculione de principali, l. 1. C. de decurionib. lib. 10.
 Pater ad decurionatum filiafam. consentiens expresse, vel tacite, ut quia seiebat, non contradixit, obligatur tanquam fideiussor pro eo, quod filius gessit, ut decurio, d. l. 1. & ibi gl. 3.
 Pater, & filius possunt esse simul in decurionatus honore: sed non possunt simul habere honores, vel munera ciuib. personalia, vel mixta, nec pater possit filium, vel e contra, nisi filius esset emancipatus, l. 1. & ibi gl. 1. a. 3. C. de munerib. & honor. lib. 10.
 Patris, & filij existentis in potestate est eadem persona, & cum una sola persona iuris fictione præsumatur, ideo solus pater tenetur subire munera, non filius, gl. 1. in l. 1. C. qui ætate, vel professione. lib. 10.
 Pater dissentiens decurionati filiafam. non tenetur ad decurionatum, nisi de peculio, gloss. l. 2. in l. 1. C. de filiisfam. & quemadmodum. lib. 10.
 Pater consentiens decurionati filiafam. emancipati non obligatur ad decurionatum, nisi fideiussor expresse pro eo, vel nisi in fraudem emancipaverit, d. l. 1. & ibi gl. 1.
 Pater consentiens decurionati filiafam. obligatur ad decurionatum in solidum: filius tamen prius exculitur, d. l. 1. & ibi gloss. 1.
 Pater tunc videtur consentire decurionati filiafam. eo ipso quod non dissentit, d. l. 1.
 Pater adoptans eum, qui factus est decurio, videtur consentire eius decurionati, gl. 2. ibid.
 Pater appellans nomine proprio a nominatione facta de filio, videtur consentire decurionati, l. 1. C. eod.
 Pater si promissit de suo pretium pro honore filij habendo, vel subiturum omni honori filij assumi, tenetur ipse pater ad omnes eius heredes ad pretij erogationem, vel ad subeundum onus promissum, l. 1. & ibi gl. 1. C. de periculo succellorum parent. lib. 10.
 Pater consentendo filio in obligando se pro habenda dignitate, censetur quasi fideiussor filij, l. si. vni. §. 1. idem scribit, & ibi gl. fuerit. & gl. professum, fam. crete.
 Pater plures filios habens si consensit, quod vnus filius electus ad munus, illud susciperet, & antequam munere fungeretur, pater mortuus sit, omnib. filiis heredi. institutis, ille filius, quod in eam rem impendit, omne illud iudicio familie ei circumd. & consequetur, d. §. idem scribit.
 Patris delictum non nocet filius, quominus ad honores vocentur, l. 3. §. quod pater. de munerib.

Reliqua verbo, Filius, 68. 69. 70. 71. 72.

44 PATER emancipati filij res a se donatas si administraverit, tenetur filio actione negotiorum gestorum, l. iis. co. testat. 4. si de negot. gest.
 Pater hodie habet administrationem rerum filiafam. nisi in actione iniuriarum, &

de dec. & in aliis similib. quæ sunt propriæ filiorum, imò & in illis pater habet ius, gl. fin. in l. recte Labeo. ex quib. cau. maiores.

Pater non habet Clausianam, vel Fauianam pro reb. alienatis filio emancipato reuocandis: sed patroni habent pro reb. alienatis a liberis reuocandis, l. non vique. si a paren. fuerit manumissus.

Pater id, quod factum legitimum administrator, siue id sit iudicium, siue aliud, mortuo patre instantia transit in filium, etiam si heres non sit: secus si tanquam non legitimus administrator gessisset: quia tunc id ad filium non transit, nisi sit heres patris, l. si sine iudice. §. fin. & ibi add. marg. rem ratam haberi.

Pater post emancipationem filij illo non consentiente non poterit vendere res filij, §. C. de reb. alienis.

Pater fundum, quem post emancipationem filius acquisiuit, non poterit vendere, gl. 1. ibid.

Pater fundum aduentitium post emancipationem filij non poterit vendere: ante verò emancipationem recte poterit, cum sit dominus tunc, d. gl. 1. & 2. ibid.

Pater post emancipationem filij potest res filij vendere eo consentiente gl. consentiente. ibid.

Pater non poterit reuocare alienata pro filium emancipatum in fraudem patris, gl. fin. l. 1. x. C. si in fraudem patroni.

Pater pecuniam, quam dedit filie emancipatæ in potestate sua constitutæ, adimere potest, l. filiz. pecuniam. 7. Cod. soluto matrim.

Pater licet habeat vnum fructum tamen non potest alienare bona aduentitia filij, nisi ad soluendum æs alienum, l. si ipsum autem. C. de bonis, quæ liberis.

Pater potest alienare filij nomine bona aduentitia filiafam. quæ sunt onerosa, & damnosa hereditati filij, ut pretium illorum vel in res, vel in causas hereditarias procedat, vel filio seruetur. ibidem.

Pater subicitur rationibus, quando filij bona in casu filij permisso alienat, gl. pretium. ibidem.

Pater tutor rationem reddere tenetur, & ut bona tutoris sunt obligata pro administratione & patris, gl. causam. l. si. C. de sententia pallis.

Pater hodie non tenetur reddere rationem filio de bonorum aduentitiorum administratione, neque tenetur satisfare, gl. si. in l. orphanorophros. 30. C. de episcopis, & cler.

Pater ancillam ex successione materna pertinet ad filium si veadiit, nec filius patri succellit, poterit filius antequam agat rei vindicationem agere ad exhibendum, l. 1. C. ad exhibendum.

Pater egens in aduentitiis vel legitimis administrator, non tenetur satisfare de iudicando soluendo, & vel de ratos vero ageret ut extraneus, tunc tenetur satisfare, gl. 1. in l. si. vbi autem. C. de bonis, quæ liberis.

Pater in bonis aduentitiis filij habet plenissimam potestatem vendendi, fructuque, neque tenetur reddere rationem administrationis, neque potest impediri disponere quomodo voluerit de acquisitis ex illis, l. cum oportet, 6. §. non autem & ibi gl. 1. C. eod.

Pater si remiserit vnum fructum filio, ceteri filij ab eo non possunt petere, etiam pater mortuo, d. §. non autem.

Patris bona non sunt filio obligata pro mala administratione rerum filij, gl. non autem. ibid.

Pater vbiuque dicitur bona filij, si quidem filio ad ipsa bona potest dari regressus quia vendit res immobiles, & non consumuntur, tunc filius non potest reprehendere patrem, gl. patria. in add. ibid.

Pater si dissipat res mobiles filij, quæ non possunt apparere, si non sit soluendo, & sit homo male vite, tunc potest ei administratio interdici. ibid.

Pater permittitur bona aduentitia mobilia, & illis non sufficientibus, mobilia vendere ad soluendum æs alienum, quod erat in iudicio hereditari aduentitiam: & si pater sit in mora soluendi, cogitur de suo vias solvere, l. si. fin. autem æs alienum. C. eod.

Pater, qui filium miserat ad scholas, habet necesse libros emere, gl. 2. in l. 1. C. ad Macedonian.

Pater licet fecerit expensas pro vno filio militando, vel doctorando, vel vxorando, mortuo patre non debent fieri expensæ de comuni pro alio filio, l. 3. §. si. & ibi gl. si de munerib.

Pater, quod expendit in honorem filij, videtur in dubio expendere de bonis, quæ habet pertinetque ad filium, l. si de petitione heredit.

Pater quod expendit de suo in honorem filij antequam eum emanciparet, potest deducere id de hereditate aduentitia filij, quam pater possidebat, qui eo deducto restitueret. ibid.

Pater tutor, vel curator filio non potest prædia minori acquisita alienare, vel vendere sine decreto, etiam si tanquam suum vendidisset, & non ut pupillare, l. 1. C. de prædiis minorum.

Pater si vendidit fundum aduentitium filij, qui postea patris heres institutus aduit, confecto inventario, si velit vindicare fundum ab emptore, potest emptori repellere eum exceptione, quatenus habet de hereditate vltra legitimam, sed si aderit non confecto inventario, repellitur ab emptore in totum, si velit ab eo vindicare fundum, gl. confundatur. in l. scimus. 2. §. computatione. C. de iure delib.

Reliqua verbo, Aduentitia, Filius, 84. sup. nu. 10. 11.

PATER transiens ad secunda vota illud, quod lucratur ex hereditate filiorum præcedentium prioris matrimonij, tenetur aliis filiis referre, gl. fin. l. 3. §. C. de secund. nupt.

Pater transiens ad secunda vota, quidquid de bonis mulieris ad eum deuolutum est, mortuo mulieris matrimonio dissoluto communib. liberis debet restituere, l. §. C. eod.

Pater omnes res, quæ de bonis mulieris ad eum deuolutæ sunt, dissoluto matrimonio, tenetur restituere filijs eiusdem matrimonij, ad quos spectat dominium earum, & mortuo patre illas vindicare possunt, si extant a quocunque possessoribus, illis tamen consumptis possunt exigere condictione ex lege, vel sine causa ab herede eius, qui eas seruare debebat, l. generaliter, §. & ibi gl. exigent. C. eod.

Pater res, quæ de bonis mulieris ad eum deuolutæ sunt, mortua muliere non habet

- potest reuocare dotem promissam mortis causa, sicut & alias donationes mortis causa factas, l. si pater, 79. eod.
- Pater habens vsumfructum in fundo generi, si eadem genero in dotem dedit cum nomine filiae, ea mortua in matrimonio habebit portionem vsumfructus ex sua persona, l. cum in fundo, § 1. §. plane. eod.
- Pater filiae nomine centum debi si ita promissit, cum commodissimum erit, intelligitur tunc debere, cum primum sine turpitudine, & infamia dare possit, l. aius, 82. eod.
- Pater filiae nomine numos alienos, quos mutuo acceperat, aut in causam crediti receperat, si in dotem dedit, consumptis his dos profectitia efficitur, l. pater, 84. eod.
- Pater si liberavit maritum filiae suae ad solutionem dotis profectitia, vel eam delegauit, donec filia erat in eius potestate, nec ipsa filia in potestate, nec pater potest agere contra maritum, quia non potest venire contra factum suum, gl. sui iuris, in l. 2. §. quod si in patris. soluto matrimonio.
- Pater si dotem dedit, & pactus est, ut filia mortua in matrimonio dos apud virum maneat, pactum seruandum est, etiam si liberi non interueniant, l. si pater, 11. de pactis dotal.
- Pater pro filia si dotem promissit, ut annua, bima, trima, quadrima a se daretur dos & conuenit, ut eisdem diebus soluto matrimonio dos redderetur, valet tale pactum, si filia patri heres exierit, & ea interueniente illud pactum factum fuit, secus est inter coniuges, inter quos non potest pacisci de reddenda longiori tempore, quam legibus statutum, l. aliud, 19. & ibi gl. 1. eod.
- Pater filiae nomine dedit dos, ut mortua filia superstitibus liberis deducta tertia parte reliquae duae partes dotis sibi, aut post ipsius patris mortem filius sibi redderetur, & hoc ita fieri stipulatus sit, filij patris stipulatoris illas duas partes petere possunt a marito, si post mortem patris filia in matrimonio decesserit relicti filii: quia illa stipulatio ita intelligitur facta, ut si in matrimonio mortua esset viuo, vel mortuo patre, dos redderetur patri, vel eius filijs, l. pater, 3. eod.
- Pater dotem sibi reddi si stipulatus sit, filia in matrimonio decesserit, constante matrimonio si capitali crimine damnatus sit pater, diuortio sequuto, vel morte viri soluto matrimonio, conditio stipulatoris deficit: sed si mulier in matrimonio decesserit, ex stipulatio si quo queritur dotis actio, l. inter socerum, 26. §. pater. eod.
- Pater si stipulatus sit dotem sibi dari, si filia in matrimonio decesserit, patre constante matrimonio capitali crimine damnato, & deinde post verum diuortium si fuerit renouata nuptiae, non committitur fisco stipulatio, licet postea defuncta sit filia in matrimonio: quia illa stipulatio ad primas nuptias pertinet, d. inter socerum, §. si.
12. Pater si filiae nomine certam summam in dotem promissit, & pactus sit, ne inuius eam solueret, nihil ipse pater exigit, ex quo nihil soluit, l. si §. si eod.
- Pater non perdit dotem propter delictum filiae emancipatae, si pater sibi reddi stipulatus fuit, l. 1. & ibi add. marg. de diuortijs.
- Pater si sine consensu filiae dotem profectitiam recepit à viro filiae, teneatur alij viro eiusdem filiae nomine eandem dotem dare, nisi clades eidem patri adueniant, l. 1. & ibi gloss. l. solue. matrimonio.
- Pater, & filia in potestate in dote profectitia rependa soluto matrimonio non habentur quasi duo rei stipulandi: quia tunc maritus possit soluere filiae, glo. superest, in l. si cum dotem, §. 1. §. 1. eodem.
- Pater cogitur iterum dotare filiam quae dotem consumpsit, §. d. gl. superest.
- Pater deteriori conditionem in dote filiae facere non potest, nisi consensient filia, l. si filia, §. 1. & gl. 1. soluto matrimonio.
- Pater etiam si dedit dotem filiae ante matrimonium, poterit ex intervallo ante nuptias etiam sine voluntate filiae stipulari sibi de dote reddenda, ibid.
- Pater cum ducenta dotis nomine filiae promississet, si pactus est ne amplius, quam centum à se peteretur, soluto matrimonio diuortio, vel morte filiae, pater, vel filia non poterit exigere plura quam centum, quae ipsi soluta sunt: sed alia centum, de quibus conuenit, ne peterentur, non intelliguntur esse dotis, l. si marito, §. 1. §. 1. eod.
- Pater cum ducenta nomine filiae doti promississet, si pactus est, ne amplius, quam centum à se peteretur, mortuo patre, maritus non obstant illo pacto, cum herede eius poterit agere ad ducenta constante matrimonio, vel eo soluto ex pacto de lucranda dote: quia illa centum, quae pater non tenebatur soluere, dicuntur esse in dote, §. 1. & ibi gl. agere.
- Pater dicitur soluto matrimonio recepisse dotem profectitiam voluntate filiae, etiam si filia contradicat, dummodo iustam causam contradicendi non habeat: maxime si postea ab eo ampliori summa dotata sit, l. dorem, 38. & ibi gl. 1. eod.
- Pater ex intervallo si filiae voluntate stipulatus est de dote sibi soli reddenda, facto diuortio sub conditione, si filia sine liberis decesserit, conditione diuortij existente per mortem filiae, & sine liberis, pater poterit agere ex illa stipulatione, neque obstat ei aliqua exceptio: secus existente conditione diuortij tantum: sed non per mortem filiae, quo casu liberis etiam non existentibus, viua filia patri agere sine illa obstat exceptio, nisi caueat rem ratam filiam habituram, vel causa cognita omnino sibi denegatur actio, §. 1. post dotem, §. 1. & ibi gl. 1. & si eodem.
13. Pater si voluntate filiae stipulatus facto diuortio dotem simpliciter dari, intelligitur stipulari communiter sibi, & si ei, cui debet restitui: & ita filia mortua sine liberis pater ex stipulatu effectualiter agit: sed viuentis filia cum actio sit communis, si pater agit sine filiae voluntate, repellitur exceptio, §. d. l. post dotem, & ibi gl. 1. & ibi add. marg.
- Pater stipulando simpliciter dotem dari intelligitur stipulari communiter sibi, & filiae: actio ex tali stipulatione expresse est communis patri, & filiae, ibid.
- Pater facto diuortio voluntate filiae si stipulatus est sine filiae voluntate dotem sibi dari, non tollitur actio communis, & ideo licet pater mortua filia sine filijs possit agere: ea tamen viuentis non potest, nisi filia consensient, d. l. post dotem, & ibi gl. 1.
- Pater, & filia in dote videtur esse duo rei stipulandi: unde licet unus eorum fuerit cedat dotis debitori, nihilominus in persona alterius in suo statu remanet obligatio, gl. concessit, in l. si socer, §. 1. eodem.

- Pater tenetur dotare filias iudicis officio, & non iure actionis, qui si iure actionis transierit omnes dotandi ad heredes patris, quod tamen non transiit, §. gl. conueniri, & ibi add. mar. b.
- Pater si dotem genero promissam legat filiae, non tenetur heres ad duplicem praestationem: sed ambo alterutra praestatione debent esse contenti, l. huiusmodi, 86. §. cum pater, de leg. 1.
- Pater legando filiae dotem promissam genero, in dubio intelligitur animo compendandi legare eandem dotem, nisi aliud appareat de voluntate patris, gl. eadem, ibid.
- Pater potest legare filiae dotem profectitiam: & si maritus ex promissione, & filia ex legato veniant simul ad petendum, tunc debent inter se conuenire, ut sint alterutro contenti, d. l. cum pater, & ibi gl. contenti.
- Pater si dotem à natu receptam legauit filio exheredato: heres patris oppositi doli mali exceptione non debet cogi soluere legatum, antequam filius legatarius caueat ei de indemnitate propter damnum, quod posset pati muliere agente soluto matrimonio, l. pater, 8. de dote praegata.
- Pater, qui promissit dotem pro filia, quam nuptui tradidit, si eam aliat, non tenetur ad viaras dotis tardius solui, licet eas per errorem promissit genero, l. si de doli mali exceptione.
- Pater tenetur omnino dotare filiam suam etiam nuptam, etiam si inuito patre sit nupta, gl. 1. & ibi add. marg. in Lobigamur, §. 1. de actio. & oblig.
- Pater quando dedit dotem filiae, & eam stipulatus est pro filia, quod mortua filia sine liberis, patre, & matre, & fratribus superstitibus pater solus succedat in dotem, gl. fin autem, in l. 3. C. de bonis, quae liber.
- Pater simpliciter dotando filiam, aut dando donationem ante nuptias, aut promittendo, non exprimendo de quo patrimonio videtur dotasse, vel dedisse, aut promississe de proprio patrimonio ipsius patris, & non de bonis aduentitij filiae, quae bona in sua figura remanent, l. 6. C. de dotis promissione.
- Pater pro filio, vel filia habente bona aduentitia si dotem, vel donationem ante nuptias dedit, vel promissit exprimendo quod dabat, vel dotabat de proprio patrimonio, & filia: tunc si pater sit soluendo, intelligitur dotasse de proprio patrimonio: sed si non sit soluendo, intelligitur de patrimonio ipsius filiae, ibid.
- Pater dotando filiam si expresse, quod dotat de proprio patrimonio, & filiae: si pater non sit soluendo, intelligitur de patrimonio ipsius filiae, & prodest patri haec praesumptio: licet ipse non teneatur ultra, quam facere potest: quia postea etiam perueniat ad maiorem fortunam, non potest conueniri, cum iam soluta sit dos marito: secus si eo casu de suo praesumeretur eum promississe, gl. pertinet, ibid.
- Pater dotando filiam si expresse, quod dotat de proprio patrimonio, & filiae: si ipse pater habeat idoneam substantiam, & ratam, vel qualem, ex qua commodè, & secundum dignitatem, & facultatem suam poterat eam dotem pro filia dare, intelligitur dotare de proprio patrimonio, & non filiae, gloss. idoneam ibidem.
- Pater simpliciter dotando filiam intelligitur dotare de proprio patrimonio: ita quod indistincte teneatur de quo dare, §. ibid.
- Pater non potest bona uxoris ea inuito dare in dotem pro filia: debet enim de bonis propriis dotare, l. neque mater, & ibi gl. 1. C. de iure dotum.
- Pater si dedit res aliquas in dotem pro filia usufructu sibi deducto, eas vendere non poterit in praedictum filiae, l. res, quas, 17. C. eod.
- Pater si dedit res aliquas in dotem pro filia usufructu sibi deducto, vsumfructus finitus cedit lucro dotis, gl. 2. ibid.
- Pater dedit dotem pro filia, si pactus sit, quod si post mortem eius filia decessat in matrimonio, mediam partem dotis redderet eius matrius filio suo post patrem filia mortua in matrimonio, filius non poterit ex stipulatione patris petere partem dotis, nisi ipse filius sibi sit stipulatus, l. cum pater, §. 1. C. eod.
- Pater inhiuendo filium cum aliis, quod grauaretur, ne peteret partem dotis datam à se filiae suae, quam filia stipulatus fuit filio soluto matrimonio post mortem filiae dotatae, eatenus poterit filius ex dote agere, quatenus est institutus, & non in plus: quia in eo, quod plus est, obstat exceptio falsa retentione quartae legis Falcidia, ibid.
- Pater rem, quam pro filia dedit in dotem genero, nec recepit, alienare non potest, l. eum, quam, 22. C. eod.
- Pater dotis à se datae deteriori conditionem facere non poterit constante matrimonio, gl. si ibid.
- Pater rem, quam pro filia dedit in dotem genero etiam si soluto matrimonio per mortem viri recipiat eandem dotem per pactum, alienare tamen hodie non potest, §. glo. 1. ibid.
- Pater genero dando dotem pro filia, eam reddi extraneo etiam filio emancipato non potest stipulari, l. si genero, & ibi gl. 1. C. eod.
- Patri non licet filia denuo nubente diminuire prioris dotis mensuram ad se reueriam, nisi ipsius patris patrimonio fortuito fuerit diminutum, auct. sed quamuis, C. de rei uxoris actio.
- Pater mulieris non potest pacisci, ut viro pro mortuo filijs superstitibus pars dotis pro liberis retineatur ab heredibus viri, §. C. de pactis conuentis.
- Pater recipiens dotem pro filia in potestate, illo mortuo ad dotis restitutionem tenetur, non quatenus est peculium: sed in solidum habita ratione ne egreat, l. p. e. C. soluto matrimonio.
- Reliqua verba, Dos, 37. usque §. 5. 47. usque §. 50. Dotare, §. 3. Passum, §. 1. §. usque §. 18. Mulier, §. 1. Pacisci.
- PATER si agit actione dotis, caueat debent rem ratam filiam habituram, l. non solam, §. si de dote, de procuratorib.
- Pater in actione de dote non ad mittitur, etiam cum cautione de rato, si filia contradicat expresse: & causam contradicendi habeat, ibid.
- Pater actione de dote si agit filia praesente, & non contradicente, filia videtur consentire: & si contradicat sine causa contradicendi habetur pro non contradicente, ib.
- Pater pro dote profectitia potest, agere solus suo nomine, & etiam adiecta persona filiae, l. 2. §. quod si in patris. soluto matrimonio.
- Pater sicut non potest exigere sine filia dotem profectitiam datam à se filia, ita

& in sua, & in domo generi, dummodo & filiam occidat, vel per eum non steterit. gl. 1. in l. 4. C. de adult.

Reliqua verbo, Adult. per tot. Lex. 3. Deprehensio, Adult. 39.
PATRIUS macula non nocet filio, quominus ipse filius vi possit privilegio, & dignitate ex persona aui, l. emancipatum. §. sed si quis. & ibi gl. patris. de senatorib.

Patris factum non nocet filio, postquam fuerit sui iuris, & sic emancipata fuerit, l. 1. §. quod si in patris. soluto matr.

Patris delictum non nocet filio, nisi cui crimen. §. 1. & ibi gl. patris. & accusat. de accusat.

Pater non potest occidere filium inaudum; id est reum iudicio non defensum, neque commissum: sed debet eum accusare apud præsidem provincie, si delictum commissum a filio contra ipsum patrem esset: graue: secus si delictum esset leue, aut commissum contra alios: quia tunc pater non potest accusare eum. l. 1. & ibi gl. 1. & add. mar. ad leg. Corn. de fideiis.

ob patris delictum auferitur hereditas nepoti, gl. fin. in l. si quis patris, 26. de falsis.

ex patris delicto filius non punitur, l. crimen, 26. de pœnis.

Pater damnatus ex delicto, quo publicatur eius bona: tamen filio ex eius bonis salua remanet legitima portio: & si damnatus pater plures filios habeat, non publicantur bona: sed eis conceduntur omnia, l. eum ratio. in pr. & in §. si plures de bonis damnatorum.

Pater condemnatus ex his bonis quæ per delictum commissum acquisiuit, portiones liberorum eius non augentur, cum ea sine fisco applicanda, veluti si occidisset cognatum, cuius hereditatem postea adiuit: quia ea hereditas ad fisco, non ad filios pertinet. l. cum ratio, §. si & ibi gl. non augentur.

Patris iussus non excusat, d. §. si & ibi gl. fin.

Pater occidens se eo, quod diceretur occidisse filium suum, magis videtur dolore filij amissi mortis sibi irrogasse, quam metu pœnæ: & ideo bona eius non sunt publicanda: sed ad eius heredem deueniunt, l. fin. §. videre, de bonis eorum, qui sibi mortem.

Pater non tenetur de peculio ex furto filij, nisi in quantum locupletatus est, quod est generale in filio, & seruo in quolibet delicto, l. ex pœnali. 59. & ibi gl. 1. de regulis iuris.

Pater inuadens possessionem non tenetur filio pœna l. si quis in tantam. sed e contra filius inuadens tenetur, gl. si. in l. si quis in tantam. C. vnde vi.

Pater tenetur de peculio pœna l. si quis in tantam. de violenta inuisione filij post condemnationem filij non præsens, nisi in id, quod ad utrumque peruenisset. ibid.

Pater occidens filium ex voluntate, tenetur de pœna l. si quis in l. 1. C. de emendatione propinquorum.

Reliqua verbo, Delictum, 12. Frater, 12. Parricidium.

PATERNUM affectum nullus affectus vincit. cum furiosus, 7. & ibi gl. patrum. & ibi add. marg. C. de curatore furiosi.

Patrem officium est, & dorem, vel donationem ante nuptias dare pro sua progenie, l. si. C. de dotis promissione.

Paternos liberos recte dicimus nostros: liberorum nostrorum liberos non recte dicimus nostros liberos, licet inter gesta, 18. de verborum sign.

Paterni testimonij authoritas magna est, quando pater testamentum dicit filium suum esse prodigum, & ei curatorem dare, quem iudex debet omnino confirmare, l. pen. & ibi gl. si. C. de curatore furiosi.

Paternitatis vinculum iura magnopere tuerentur, vt etiam patrem improbum, & scelestum a filio debere alii statuunt, §. si verò congerit, in add. marg. in auth. de incestis nuptiis.

Reliqua verbo, Filius, 65. 66. 67. 13. 13. 13. 144. Filia, 8. 9. 10.

PATRIORUM verbum quandoque accipitur passiuè, & non actiuè, l. pe. & ibi gl. si. C. de hereditate vel actio.

si patrius quis fieri id, quod potest prohibere, ipse facere videtur, gl. confutuisse. in l. quid ergo. §. si quis de his, qui notantur iuram.

Patens qui quod necesse habet pati, quantum ad interdictionem ne quid in via publica fiat, excusatur: secus si filia voluntate aliquid contra illud interdictionem molitur, l. 2. §. idem Labeo. ne quid in loco publico.

PATIENTIA habetur pro præcepto, gl. 1. in l. non alia de his, qui notantur.

Patientia in usufructu, & in alijs seruutibus. loco traditionis habetur: quia ille non recipiunt veram traditionem, gl. 2. in l. 3. de usufructu. & l. pe. & ibi gl. traditio. de seruutibus. l. 3. §. si iter. de actio. empti. gl. passus. in l. restituta, 37. ad Trebel.

Patientia præiudicat in seruutibus. constituendis, vel in libertatibus. seruuturum, l. & si forte. §. 1. & ibi gl. effectus, si seruutur vindicetur.

Patientia habetur pro consensu, l. 1. §. magistrum autem & ibi gl. imposuisse. de exercitor. gl. remissum. in l. eum plures. §. 1. §. locator locati. gl. 1. in l. qui taceat, 18. de regul. iuris. gl. fin. in l. 1. C. de acqui. possessione.

Patientia habetur pro consensu, quando spectat ad utilitatem eius, qui patitur: secus quando quis patitur rem suam dari, vel vendi, nisi ratio affinitatis, vel domini intercedat: quia tunc patientia inducit donationem, vel venditionem, gl. 1. in l. qui patitur, 18. mandati.

Patientia sola inducit liberationem a debito odiofo, qui remissus, 13. de vris.

Patientia, & præsentia præiudicant, l. 4. §. si & ibi gl. pen. de fideiussor. tutorum.

Patientia non potest præiudicare ei, qui prohibere non potest, alijs secus, l. seppe, 63. de re iudicata.

Patientia, & modestia debet esse tam in clericis, quam in regentibus. rempub. l. de cernimus, 25. C. de episcop.

Patientia comparatur consensui fauore religionis, vel libertatis, gl. 1. in auth. si seruus. C. cod.

Patientia simplex cum scientia non est causa perdendi dominium, quod est magis præiudicialis in eo quod debet modici præiudicii, bene nocet, gl. fin. in add. in l. solennis, 2. §. C. de rei vind.

Patientia eius, qui tenetur tradere, habetur pro traditione, licet instrumento, quod tradita non fuerit, non continetur. l. 1. C. de acqui. possess.

Patientia non solum inducit præsumptionem consensui: sed etiam inducit præsumptionem veritatis, & solennitatis, l. 1. & ibi gl. pe. C. de patris potestate.

Patientia consensui comparatur, gl. liber. in §. sed neque curiales. in auth. de sanctis. episcopis col. 9. t. pe. & ibi gl. non contradicente. & ibi add. Inst. quibus mod. ius patris.

Patientia sine contradictione habetur pro expresse consensu, gl. fin. in c. 1. §. si de inuestitura inter domos, & vasa. gl. permissione. in c. imperiales. de prohibita feudi alienari per Lotha.

Reliqua verbo, Scientia, 2. 3.

PATRES conscripti dicuntur: quia eorum nomine erant conscripti in diademate capitis eorum literis aureis, gl. 1. in l. 1. C. de emendatione Codicis.

Patria in genere, num. 1.

Patria potestas, num. 2.

PATRIA sua vnicuique est dulcissima, l. qui habebat, 99. & ibi gl. 1. de legat, 3. & de legat, 3.

Patrie obediunt tenetur de iure gentium, & pugnandum est pro patria, l. 2. & ibi gl. si de Iustitia, & iure.

Patrie amor dulcis est: vnde Virgilius, Nos patrie fines, & dulcia linquimus arua, d. gl. si & ibi add. marg.

Patrie plus tenetur quis, quam patri, l. 4. §. qui filium. & ibi add. marg. de re militari.

Patrie utilitatibus, qui se, vel alios subtrahit, non est laudandus, l. 3. §. quod pater. de muneribus.

Patrie suæ administratio nulli debet permitti sine speciali principis permisso, l. si. C. de officio rectoris provincie.

Patrie magis adstringitur quis quam parenti. vnde aduocatus filius debet potius aduocare pro patria, quam pro patre: intellige, quando agitur de statu publico: sed ubi agitur de commodis pecuniariis, debet præferre patrem patrie, gl. 1. in l. paulem, 7. C. de procuratoribus.

Patria, quam quis est sortitus per originem, non tam faciliè mutatur, vt ea patria, quæ citius iure domicilij habetur, gl. pe. in l. in adoptionem, 7. C. de adoptio.

Patrie onera tenetur quilibet naturaliter subire, gl. non remittit. in l. in filiis, 35. C. de decanibus. lib. 1. r.

Patriam propriam etiam vilem non potest deserere quis, l. si & ibi gl. si. C. de municipiis. lib. 10.

Reliqua verbo, Filius, 1. 2.

PATRIA potestas non consideratur in his, quæ pertinent ad ius publicum, gl. fin. in l. illud quod cuiusque vniuersitatis nomine.

Patria potestas dissoluitur per adoptionem, & transfertur in adoptantem, gl. datus. in l. 2. quod cum eo, qui in aliena pot.

Patria potestas proprium ciuium Romanorum est, l. 3. de his, qui sunt sui, & gl. 1. 2. in l. 1. Cod. de repudiis. & §. fin. de patria potestate.

Patria potestas constituitur quatuor modis, per matrimonium, per adoptionem, per principem facta legitimatione, & per dationem curiae, gl. 1. ibi in d. l. 3. de his, qui sunt sui.

Patria potestas sumitur pro subiectione, & reuerentia, gl. 2. in l. 4. eodem.

Patria potestas constituitur etiam in naturalibus liberis, & etiam in adoptiuis, l. 1. eodem.

Patria potestas moribus est recepta id est iure ciuili, l. pater furioso. & ibi gl. receprum. eod. gl. pe. 10. l. iudam sunt. de pœnis, & gl. si. in l. 1. C. qui admittit.

Patria potestatem filij exiunt emancipationibus, & alijs modis, d. l. patre. & ibi gl. casus.

Patria potestatem liberatus potest propter ingratitude in potestatem reuocari, gl. 1. in l. qui liberatus. de adoptio.

Patria potestatem liberatus non potest postea honestè in potestatem reuerti, nisi adoptione, l. qui liberatus.

Patria potestas facta ita facit dorem profectitiam competere patri, ac si vera esset existentia patri potestatis, si ab hostibus, 1. & ibi gl. 1. soluto matr.

Patria potestas durat etiam post furorem patris, gl. 1. in l. cum heres, 52. de acqui. heredit.

Patria potestas inastimabilis res est, gl. per eum. in l. mater, 27. §. si quis omnia causa testam. l. filius, 1. 17. §. secundum de legat. 1. gl. 1. in l. filia, 1. C. de collatio.

Patria potestas debet consistere in pietate, non atrocitate, l. diuus. & ibi gl. 1. ad leg. Pomp. de pœnit.

Patria potestas fuit inducta propter affectionem liberorum iure ciuili Romanorum, gl. charitas. in l. postliminium. §. filius de captiuis.

Patria potestas soluitur per episcopalem dignitatem, consulari, vel præfecturam, & per omnes dignitates liberantes à curia, auth. sed episcopalis. C. de episcop.

Patriam potestatem habet liberi in filios suos, l. liberos, 8. C. de patria potestate.

Patria potestas consistit in septem: scilicet pater necessitate famis potest filium vendere vel obligare: item a filio in ius vocari non potest, nec potest agendo cum filio habere iudicium: item pater per filium acquiritur: item filius in iudicio contra alium hinc licentia patri esse non potest: item pater filio imito bona sua aduenticia administrat: item inter eos non potest esse obligatio ciuili: item filium in potestate, quando a nullo detinetur, potest pater petere per officium iudicis, & præiudiciali actione in rem agere, non interdico, nisi quando vult pater eum adire hereditatem, in qua factus est heres: quando ab aliquo detinetur, potest petere per officium iudicis, & etiam potest agere præiudiciali in rem, & etiam rei vindicationem, gl. ius autem, in §. si Inst. de patria potestate.

Patria potestatis ratio habetur etiam in Gallia, gl. Romanorum. in add. ibid.

Patria potestas non est ad tuendum: sed ad gubernandum prout vult, & sibi acquiendum principis, gl. ad tuendum. in §. est autem. Inst. de tutelis.

Patria potestas requiritur tempore mortis in iustate, §. intestatorum. Inst. de hereditate. quæ ab intest.

Reliqua verbo, Emancipatio, Filius, 54. 55. 56. 57. 58. 59. Nepos, 4. Pater, 6. 7. Potestas.

PATRONATUS, vel factum pupilli quandoque expedit non publici coram patrone ad decernenda alimenta, gl. decernentur. in l. Nefennus. de nego. getis.

Patrimonium dicitur nostrum deducto ære alieno, gl. patrimonium. in l. i. ex causa de minorib.
Patrimonium est nomen iuris, quod est ius, gloss. fed dotis. in l. quod dicitur de impensis.
Patrimonium constituitur ex voluntate patri fam, gl. facit. in l. ex facto, 3. §. re. de heredi. instit.
Patrimonium nostrum dicitur esse illa, de quib. habemus actionem, & exceptionem, gl. pe. in l. rei appellatio, §. de verb. sig.
Patrimonij appellatione continentur ea, que continentur bonorum appellatione, & ista sunt convertibilia patrimonio, d. gl. pen. in add. marg.
Patrimonij sui facultatem, & vires vniuersales præsumitur scire, quisquis. 1. §. C. de rescind. vend.
Patrimonij sui facultatem, & vires regulariter fortius præsumitur quis ignorare, gl. si. in add. ibid.
Patrimonij vires, & facultatem de nouo ad eum peruenientis præsumitur quis ignorare: sed si tale patrimonium sit de antiquo, & in rebus immobilibus, tunc præsumitur scire facultatem talis patrimonij: & idem etiam in rebus mobilibus, præsentibus, secus vero in absentibus, quia præsumitur ignorare eorum vires, ib.
Patrimonij sui vires potest quis ignorare, §. in fraudem. Inst. quibus ex causis. manumittere.

Reliqua verbo, Bonis, Facultas.

PATRIUS si suscipiant aliquem, vel aliquem ex sacro baptismo eorum animæ mediante eo copulatur sunt, si quis alumnus. 2. §. C. de nuptiis.
PATRIUS si honorem accipere permittitur viris illustrib. quamvis nō fuerit decorati consulari, præfectura prætoria, vel alia dignitate, gl. dignitate. in l. 3. C. de consub. lib. 1. o.
Patritius honorem nemo potest ascendere, nisi prius consulari honore potitur, aut præfecturæ prætorie Illyrici, vel verbi administrationem, aut magistri militum, aut magistri officiorum in acta posuit gesserit, d. l. 3.
Patritius dignitas est summa, & maxima, §. filius, & ibi gl. patritius. Inst. quibus modis ius patriæ.
Patritius dicitur quasi principis pater, gl. patritius, ibi. & gl. patritius in §. constat. de iure natural.
Patritius nemo fit, nisi ante habuerit aliam dignitatem, gl. in l. fi. C. de decurionibus. lib. 1. o.
Patritius dicitur ille, quem imperator in patrem eligendū est in dignitate patritius, gl. 1. in l. fi. C. de senatoribus.

Reliqua verbo, Consulatus.

PATROCINIA iniuncta non facere prædarii ad præsidii officium spectat, §. patrocina. in auth. de nuntiatis prue. col. 3.

Reliqua verbo, Advocatus, 2. §. Potentiores.

PATRONA femina, que liberto nuptis consensit, poterit exigere operas ab ea, & etiam poterit exigere filia, & nuptis patronæ, gl. 1. in l. quod ex liberto, 1. §. C. de operis libertorum.
Patrona dotem pro liberto sua iure promissam marito futuro, si exiterit ingratam ante matrimonium, non retinebit, nisi cum in seruitutem reuocauerit, quod potest fieri post contractum matrimonium ingratæ exitit, dissoluto matrimonio culpa liberte patrona non potest petere dotem, etiam si propter ingratitudinem eam in seruitutem reuocauerit, eum post 70. §. patrona, & ibi gl. retinebit. de iure doti.
Patronæ filij non submoventur à petitione operarum, l. vi. iurifurandi, §. fi. de operis libertorum.
Patronæ filius etiam vulgo conceptus potest accipere bon. possessionem liberti materni sed patris filius non, nisi fuerit legitimè quæsitus, l. patronæ, 18. de bonis libertorum.

Reliqua verbo, Liberta.

PATRONAUS iura etiam hodie non leduntur, eo quod hodie liberti habeant tanquam ingenui, gl. 1. in l. non vique. si à parente fuerit manumissus.
Patronatus iura sunt sex: Primum quod turpis actio etiam de facto, non proponatur contra patronum, neque turpis exceptio, item quod debeatur reverentia sue in faciendo, siue in non faciendo etiam sine impositione, & quod debeatur alimentæ, & quod possit reuocari in seruitutem, & quod habeat ius succedendi liberto contra tabulas, gl. si. in l. fi. C. de bonis libertorum.
Patronatus iura amittuntur quandoque propter patroni culpam: vt propter negationem alimentorum, propter exactionem iurifurandi, & quando libertum crimine capitali accusauit: tum etiam quando exegit mercedem pro operis futuris, d. gl. fi.
Patronatus iura quandoque amittuntur non in personam patroni, vt propter præsumum liberti, propter natalium restitutionem, propter deportationem liberti, vel patroni. ibid.

Reliqua verbo, Liberta, 3. §. que 6. Obsequium, Opera, 11. 12.

Patronus in genere, 1. §. 2.
Quod ius patronatus, & vocationem in ius, & amissionem iuris patronatus, num. 3. 4. §. 6.
Quod iuramentum delationem super iure patronatus & tutelam, curam, & alimentis, 7. §. 8.
Quod operas, & earum stipulationem, 9. 10. 11.
Quod bona alienata à liberto, vel à se repudiata in fraudem patroni, 11. 12.
Quod successione, & ius in bonis liberti, 14. §. 16.
Quod legitimam, & eius grauamen, 14. §. 15.
Quod bonorum possessionem contra, vel secundum tab. nu. 17. §. que 17.
PATRONVS non dicitur ille contra quem libertus obtemperat sententiam de sua ingenuitate, vel deferente patrono iuravit se non esse libertum, l. adoptivum, §. patronus, de in ius vocando.
Patronus dicitur, qui ex seruitute manumiserunt, vel qui collusiones detexerunt, vel qui egerunt præiudiciali actione in rem contra aliquem, & pronuntiat eorum libertus. ibid.

Patronus quod hoc, vt eum libertus non possit in ius vocare, dicitur ille, qui iuravit talem esse iurum libertum non verò dicitur quod successione, d. §. patronus, & ibi gl. iuravit. & l. si iurauero. de iure patro.

Patroni appellatione continentur etiam patronas, fallit tamen quandoque, l. patroni, 5. & ibi gl. 1. de verb. sign.

Patronus remittitur iuramentum calumnie, l. si patronus, 16. de iureiurando.
Patronus si duxerit uxorem suam libertam, & ab ea conuentus soluto matrimonio non cogitur iurare de iudicio rerum amotarum, nec iurare de calumnia. ibidem.

Patronus si emit prædium pro decem, & soluit sex, & mandauit liberto suo, vt reliqua quatuor solueret, & recipere prædium, & is soluit pretio recepit illud, & patronus si eo consentiente vendiderit, habet mandati contrariam actionem aduersus patronum pro illis quatuor, deductis mercedibus, quas medio tempore percepit, l. si remunerandi, §. inde Papin. mandati.

Patronus si pro decem emit prædium, & soluit sex, & volens donare mandauit liberto, vt reliqua quatuor solueret, & habere prædium in suum; si patronus consentiente liberto vendidit illud, libertus non repetit illa quatuor soluta à se: quia præsumitur eum velle reddere quatuor patrono, consentiente ei vendenti. ibid.

Patrono quod debetur à liberto, quasi æs alienum censetur, gl. 1. in l. patronus. de probatio.

Patrono honestius, & licentius est habere concubinam libertam, quam matrem fam. l. 1. de concubinis.

Patronus in liberta sua non committit stuprum, etiam si eam non habeat, vt concubinam, gl. honestus. ibid.

Patronus libertam concubinam habens si corperit furere, liberta nihilominus remanet in concubinato, & idem quando eam haberet in uxorem, l. 2. & ibi gl. si. cod.

Patronorum filij quidam sunt, qui sperant iura patronatus liberti; quidam, qui non sperant, vt quando ex necessitate manumissus patronus, & alij, l. libertus, 14. & ibi gl. 1. de tutoribus. datis.

Patronus, qui contra legem Æliam Sentiam libertum ad iurandum adegit, nihil iuris habet ipse, & liberi eius, l. qui contra. de iure patronatus.

Patronus, qui perpetuam viduitatem non iniunxit libertæ, non videtur fecisse contra legem Æliam Sentiam, secus si perpetuam, l. pe. & ibi gloss. l. qui, & a quibus.

Patronus non prohibetur per legem Æliam Sentiam à libertis mercedem accipere: sed eos inuitos obligare prohibetur, nisi propter inopiam patroni. l. si. eodem.

Patronus potest litigare pro libertate liberti, qui passus est se venire patrono ingratum, si eo consentiente, l. 4. de liberali causa.

Patronus surripitens liberto tenetur furti actione, quamvis libertus verecundus ductus non dixerit aliquid patrono surripienti, l. pe. de furtis.

Patronus rethens concubinam potest accusare de stupro accedentes ad eam, l. si vxori, & ibi gl. accusatorem. de adulteriis.

Patronus si dicat liberto promittis decem, si me offenderis, & ipsique promittat, talis cautio dicitur emissæ causæ libertatis oneranda, gl. si. in l. 4. C. de operis libere.

Patronus non potest reuocare in seruitutem libertum, quem sponte non manumissit, gl. si. C. cod.

Patronus plures viuis liberti si sint, vniuersusque dicitur in solidum patronus, gl. 1. in l. 3. C. de liberto.

Patroni hodie manumittentes seruos suos ciues Romanos denunciant, auth. sed hodie. C. de iure iurorum.

Patronus inuadens possessionem non tenetur liberto pena legis, si quis in eam, sed contra libertus inuadens tenetur patrono dicta pena, gl. si. in l. si quis in tantum. C. unde vi.

Patronus, vel eius heredes iniuriam facere liberti æquitas non permittit, & iudex contumeliam heredum iuravit compescere, l. cum nec patronus, 6. C. de iniuriis.

Patronus dicitur aequalis patri; quoniam dilexit seruum, vt pater manumittendo, & succedit ei, vt pater filio ab intestato, §. illud, & ibi gl. patri. in auth. de liberti de cætero. col. 6.

Patronus olim cum liberta poterat contrahere matrimonium, nisi esset senator, vel senatoris filius, aut in simili dignitate positus: hodie tamen indistinctè potest contrahere matrimonium cum liberta, etiam quacunque dignitate sit prædiximus, dummodo dotalia instrumenta intercedant, §. si quis autem, & ibi gl. existens. cod.

Patronus potest cogi officio iudicis demonstrare instrumentum manumissionis, gl. instrumentum. in §. si verò dicitur. in auth. de testibus. col. 7.

Patronus, & filius patroni prohibentur accusare libertum in causa capitis, vel testimonium contra eum reddere; & si contra fecerint, ab omni bonorum possessione contra tabulas remouentur: liberti quoque contra patronum reddentes testimonium puniuntur, gl. accusare. in c. 1. §. fi. de consuetudine recti feudi.
Patrono laico si succedat Abbas, vel alia Ecclesiastica persona, vt iure suo in presentatione: hoc est potest præsentare infra sex menses: quamvis illud ius patronatus fuisset laicorum, quod per successionem personæ Ecclesiasticæ consequitur iura iuris patronatus Ecclesiastici, §. reprob. gl. 2. in add. marg. in l. 2. C. de his, quibus vt indiga.

Patronus xenodochij, quod ædificauerat, poterit eius gubernatorem aliquem eligere in testamento: sed si episcopus inuenietur eū inutilem ad gubernandum, ipse episcopus alio loco eius debet eligere, §. si quis ædificationem in athenis, de ecclesiasticis titulis. col. 8.

Patroni causarum habent privilegium, vt non teneantur ultra quam facere possunt, deducto ne egeant, gl. 2. in l. miles, 6. de iudiciaria.

Reliqua verbo, Advocatus, per tot. Libertus, per tot.

PATRONVM in ius vocare non potest libertes sine venia, l. quinque, & l. adoptivum, §. patronum. de in ius vocando.

Patronus si sit deportatus, amittit ius reuerentiale, ad quod tenetur ei libertus, l. sed si. §. libertos. cod.

Patrono ius reuerentiale, quod debetur à liberto, consistit in salutando, R R R affurgendo

affurgendo, & similibus, gl. honorem. ibid.
 Patrono debetur reverentia a libero, etiam si quasi tutor vel curator interueniat in causa, d. l. sed si. §. fi.
 Patrono debetur reverentia, etiam cuiuscumque nomine ipse conueniatur: sed non ita praestata libertus, quando cuiuscumque nomine ipse agit: quia ex parte patroni fauor est in debita sibi reverentia, qui fauor producit cuiuscumque nomine conueniatur: ex parte liberi est poena, ideoque non arduatur, si ipse alterius nomine agit, gl. pe. ibid.
 Patronus habet beneficium ne conueniatur ultra quam facere potest, nisi ius patronatus amiserit, l. patronus, 17. & ibi gl. 1. de re iudicata.
 Patrono agenti contra heredem liberi recte potest obici exceptio doli. l. apud Celsum, §. aduersus. & ibi gl. conueniatur. de doli mali exceptione.
 contra Patroni heredem datur libero actio de dolo; quia de ratione calculi, & non de ratione perfidia agitur, gl. obiectura. ibid.
 Patrono perenti ius patronatus propter eius delictum nullus honor debetur, l. si. C. de bonis libertorum.
 Patronus aliquando sine venia a libero in ius vocari potest, ut quando patronus adegit ad iusurandum, ne uxorem accipiat, gl. reverentia. ibid.
 Patroni persona semper debet sancta videri libero, gl. 1. in rubri. C. de obsequiis.
 Patroni filius habet quaedam iura in libertos, eo ipso quod filius est, non quia heres: puta si succedendi libero, & ita potest habere quaedam, & tanquam filius, & tanquam heres, puta de non vocando in ius, quod habet ut heres: quia & extraneus heres habet, & tanquam filius, licet non sit heres, gl. iussu. in l. Diu. de iure patronatus.
 4 Patronus a seruo suo pecunia recepta eundem manumittens omnia iura patronatus retinet, l. & ibi gl. 1. C. de bonis libertorum.
 Patronus ab extraneo pecuniam recipiens, si manumiserit seruum suum, cum quo tantum pactum est, tunc recipit omnia iura patronatus, gl. 2. ibid.
 Patronus iura patronatus, quae in vita liberi sibi competunt, potest sibi remittere, gl. referendis. in l. 1. C. cod.
 Patronus dicitur habere ius patronatus in multis, puta a habet ius succedendi, item quod non vocetur a libero in ius sine venia, & quod libertus alar eum, & quod turpem actionem, vel exceptionem contra eum non proponat, & quod possit eum in seruitutem euocare, & quod, ubi eum inueniat, faciat ei reverentiam, gl. repleatur. in l. nostra autem constitutio. Inst. de successione libertorum.
 Patronus iura patronatus perdit, si patronus remiserit illa: quo casu talis remissio valet, quoad ius succedendi: remanet tamen ius reverentiae, & tunc ex iniuria non verbaliter illata in personam, tantum potest eum reuocare in seruitutem, gl. repleatur. & ibi add. ibid.
 Patronus perdit ius patronatus, si compellat libertum iurare, ne accipiat uxorem, vel ne nubat libera, item si ei denegat alimentum, item propter tertiae partis concessionem, vel quando alteruter eorum relegatur, vel deportatus fuerit, vel quando libertus naturalibus restitutus est, vel quando mercedem pro futuris operis ab initio a libero exorsus, vel quando libertus domini mortem vindicauit, vel si eum capite accusauit vel quando eum non suis numis empsit est, vel si a principe factionem testamenti liberam impetravit, d. gloss. repleatur.
 Patronus amittit ius patronatus, si compulsi libertum, ut iuraret, ne duceret uxorem, vel libertam ne nubere: & recte potest libertus zalem patronum in ius vocare: non tamen poterit in ius vocare sine venia filium talis patroni: quia tunc ius patronatus, quod habebat pater, transiit in filium, l. ad optumum, §. patronum. de in ius vocando.
 Patronus amittit ius patronatus, si compulsi libertam in perpetuum ne nubere: quod verum est quando ob id filios colleret ei, secus si non tolleret: quia erat sterilis, gl. nubat. ibid.
 Patronus non amittit ius patronatus, si compulsi libertum, vel libertam ad tempus, & non in perpetuum, ut iuraret, ne duceret uxorem. ibid.
 Patronus non amittit ius patronatus per minimam capitis diminutionem, ut quia est emancipatus, vel datus in arrogationem: sed bene per maximam, vel mediam, d. l. sed si. §. patronum. & ibi gl. minorus. cod.
 Patronus non amittit ius patronatus, eo quod libertus capite minutus sit, dum arrogatur per obreptionem, d. l. sed si. §. patronum. & ibi gloss. minorus. cod.
 Patronus non amittit ius patronatus, quando quis impetrat beneficium spectans ad ius patronatus, non facta mentione iuris patronatus, d. §. patronum. & ibi gl. obreptionem.
 Patronus amittit ius patronatus, si libertum de crimine capitali accusauerit per calumniam, §. gl. accusauerit. in d. l. sed si. §. liberos.
 Patronus amittit ius libertorum: id est bonorum possessionem contra tab. liberti per venditionem, ac solam exactionem operarum, & mercedis liberti, & non per solam impositionem, §. l. si quis a libertis. §. si. & ibi gl. amittit. de liberis agnoscen.
 Patronus si liberti petenti alimenta denegat, perdit ius patronatus: si libertus patronum, redigitur in seruitutem, l. alimenta. cod.
 Patronus liget si datus crimine perduellionis, vel alia causa: nihilominus tamen liberi eius recinent iura libertorum: sed non iura sepulchrorum, l. 4. & ibi gl. 1. de iure patron.
 Patronus, qui libertum suum non alit, perdit iura patronatus, l. diuus. de iure patronatus.
 Patronus si cogat libertam, ne nubat, vel patiat eam iurare ne nubat, perdit ius patronatus: sed si ignorante patrono filius patroni cogit eam ne nubere, patrono nihil nocet: secus si iussu eius filius ius eam libertam cogit ad id, l. adigere. cod.
 Patronus si iurciurando adegerit libertum ne duceret uxorem, vel libertam ne nubere, remittitur eius iusurandum, si modo velit ipse nuptias contrahere, d. l. adigere. §. fi.
 Patronus si iurciurando adegerit libertum ne contraheret nuptias, perdit ius patronatus, si ipse liberos tollere poterat: secus si ipse tollere non poterat, ut quia erat castratus, vel alio modo impotens, d. l. adigere.
 Patronus ducturus libertam si iurciurando adegerit eam, ut sibi nubere, nihil fa-

cit contra legem; secus si adegit non ducturus eam propter hoc solum, ne alij nubere: quia tunc facit fraudem legi, & ideo perdit iura patronatus, ac si eam coegisset, ne nubere. ibid.
 Patroni filius damnatus de crimine capitali amittit iura patronatus, nisi fuerit restitutus, l. filij hereditate. cod.
 Patroni filius si vendidit delictum liberti paterni sine accusatione, & iudice, vel si maior 25 annorum accusauerit, libertum capitaliter, amittit iura patronatus. ibid.
 Patronus, vel libertus deportatus, vel in metallum damnatus, si fuerit in integritate restitutus, recipit ius amitti patronatus, & bonorum possessionis contra tab. l. siue libertus. cod.
 Patronus vnus ex duobus si adegit iurciurando commune libertum, ne contraheret nuptias, perdit ius patronatus, & accretet alteri: qui solus habebit bonorum possessionem partis debite virique, l. communi, 2. 4. de bonis libertorum.
 Patronus non amittit ius, quod habet in libero suo, eo quod libertus per obreptionem arrogatus sit ab aliquo, l. libertus, 49. cod.
 Patronus, qui fecit libertum iurare ne nubere, donec filios impuberes haberet, non dicitur amittere iura patronatus, cum gratia libertorum prohibuerit ei nuptias, §. pe. & ibi gl. 1. qui. & a quib.
 Patroni filius si a libera iusurandum exegit, vel stipulatus sit, ne nubat, patronus ipse, nisi remiserit iusurandum, vel liberauerit libertam ab eo, quod promissit, incidit in legem Eliam Sentiam, per quam amittit iura patronatus, l. si. cod.
 Patronus non amittit ius patronatus, eo quod promiserit libertus sibi alternatiue operas, aut in singulas eas certam summam: quia praecise non tenetur ad summam. ibid.
 Patronus dicitur obligare sibi libertum, ut mercedem operarum capiat, quando hoc solum agit, ut mercedem capiat, etiam si sub titulo operatum eam mercedem stipulatus sit a libero, vel ab alio nomine liberti, & ob id amittit ius patronatus. ibid.
 Patronus si sit condemnatus lege Iulia maiestatis ex eo, quod aliquid contra principem commisit, tunc eius bona cum iure patronatus libertorum excludit filius, a filio vendicantur, §. gl. in l. 1. C. de bonis libertorum.
 Patronus si sit condemnatus ex alius capitalis legis Iuliae maiestatis, & non ex eo, quod contra principem aliquid commiserit, tunc iura patronatus libertorum ad eius filios pertinent, & non ad filium. ibid.
 Patronus, qui patitur libertum suum cum ancilla principis, vel libertam cum colonis principis habere consortium, amittit ius patronatus, l. 1. C. cod.
 Patronus per restitutionem naturalium perdit ius patronatus, l. si. C. cod.
 Patronus, qui remittit ius patronatus, omne ius perdit praeter reverentiam, & ius reuocandi in seruitutem ob ingratitude. ibid.
 Patronus, qui manumittit, si crimine capitali accusauerit libertum patronum, amittit ius patronatus: sed accusando suum libertum non amittit, gl. 1. in l. 1. Cod. si in fraud. patro.
 Patronus amittit ius succedendi per contra tab. si libertus ei concesserit testamentum tertiam partem bonorum, gl. in l. si. C. de bonis libertorum.
 Reliqua verba, Libertus, 7. §. 25. Patronus, 2. 4. Condemnare, Beneficium, 1. 3. Defensor, 3.
 Patronus deficiente aliquo si iurauerit se patronum, non erit patronus quoad operas, vel bonorum possessionem contra tab. neque succedet libero ab intestato, habebit tamen operas reuerentiales tantum, ac officiales, quae circa impositionem debentur, gl. nec operarum. l. cum, qui. §. 10. §. in populi. cod.
 Patronum non facit aliquem iusurandum: sed oportet per sententiam pronunciari se patronum, & tunc sententia stabili, l. si iurauero. de iure patronatus.
 Patronus cum iusurandum defert libero, non tenetur iurare de calumnia, gl. a domino. in c. 1. §. in quibus de consuetudine recti feudi.
 Patronus tutor liberti (si si aliquid in fraudem fecit in administratione tutelae, id totum reuocari debet), l. patronus. de tutelis.
 Patronus non potest dare tutorem libero impuberi: datus tamen ab eo, ex inquisitione confirmatur a iudice, l. qui tutelam, 28. §. si de testam. tutel.
 Patronus vnus ex duobus si decedat filio relicto, & alter nepote relicto, tutelam liberti solus filius habebit, sicut & hereditatem, l. 3. §. si duo. de legatur.
 Patroni si fuerint plures, omnibus defertur liberti tutela, & aliquo deficiente remanet apud reliquos: & omnibus deficientibus vadit ad liberos eorum: & si vnus reliquit filium, alter nepotem, ad filium vadit per eundem modum, per quem defertur, d. l. 3. §. si duo.
 Patroni mortui filius si sit remotus, vel excusatus a tutela liberti, nepos ex alio patrono non admittitur ad tutelam: sed alius datur a iudice in eius locum, d. l. 3. §. quzri.
 Patroni mortui filius si sit mortuus, vel capite diminutus, etiam minima capitis diminutione, nepos ex alio patrono admittitur ad tutelam. ibid.
 Patronus etiam minima capitis diminutione amittit tutelam liberti, & ad sequentem proximum pertinet. ibid.
 Patroni, & patronorum filij, & ceteri liberti tutores libertorum causa cognita cognuntur satisfacionem praestare, si patroni sint viles personae, & minus honestas, sed si sint honestae, remittitur eis satisfactio; maxime si substantia liberti modica sit, l. legimus. cod.
 Patroni plures si fuerint tutores liberti, se inuicem non possunt pronocare ad satisfacionem, nisi ex magna causa, ne quis spem successionis dimittat, d. l. legimus. §. 1.
 Patronus definit esse tutor, si impleuerit liberta 12. ann. l. si impuberi. 13. §. si de tutoribus datis.
 Patronus si curator libertae datur cum inquisitione, non satisfact, d. §. si. & ibi gl. si.
 Patronus potest se excusare curatore esse eius liberti, cuius fuit tutor: secus est in libero, qui non excusatur esse curator filij patroni, cuius fuit tutor, d. gl. si.
 Patroni vocantur ad tutelam libertorum ex mente legis 12. tabul. propter succellentem

cessionem eidem tributam, nisi manumittens sit femina, vel minor 25 ann. in princ. & in §. si & ibi gl. fi. Int. de legit. patron. tutela.

Patrono legitimo tutore mortuo, liberi quoque eius legitimi tutores sunt. §. 1. Int. de fiduciaria tutela.

Patronus tutor potest vel suspectus remoueri: eius tamen famz paritur, & sic remotas à tutela non efficitur infamis. §. 1. & ibi add. mar. Int. de suspect. tutor.

Patronus inops potest conuenire liberum ad alimentaliem in eius manumissione nihil esset dictum. l. liberus, qui. 41. & ibi gl. pen. de operis liberorum.

Patronus si non uoluerit liberum, lex Elia Sentia adimit operas impositas libertatis causa tamen patrono, quam ei, ad quam illæ operæ pertinent: item adimit hereditatem tam ipsi, quam eius liberis, nisi filius institutus: & etiam adimit bonorum possessionem præter secundam tabulas. l. si patronus, 33. de bonis liberorum.

Patronus potest cogere liberum soluere pretium operum propter inopiam alimentorum, gl. ali. quid. in l. 1. C. de operis liberorum.

Patronus cogitur liberum inopem alere; alioquin ius patronatus amitteret, & contra liberum patronum inopem, d. l. 1. & ibi gl. fi.

Reliqua verbo, Alimentum, 4. §. 10. Libertus, 6.

Patronus à petitione operum repellitur, si petat operas, quas vel ætas recusat, vel infirmitas corporis non patitur, vel quibus institutum, vel propositum vitæ minuitur, nec audiendus de operis liberorum.

Patroni filij siue in potestate, siue emancipati, habent ad in adoptionem ex inæqualib. partib. initium pro æqualib. partib. habent actioem operum contra libertos, & non pro hereditatis partib. l. vi. iurifurandi. §. pen. de operis liberorum.

Patronus si stipulatus sit operas incertas, tunc committitur stipulatio, cum poposcit, & libertus non præstiterit: secus est in operis certis: quia illæ statim debentur. l. cum patronus, 1. & ibi gl. de certis. eod.

Patroni plures si maioriē in diuersas regiones discesserint, liberto indictis operis, dies operum cedat, cum indictæ sint: non tamen libertus obligatus est, cum per eum non steterit per patronos, quominus opere dentur. l. hæc operæ, 23. §. 1. eod.

Patroni plures si in diuersis ciuitatib. habeant domicilium, consentire debent in operis accipiendis à libertis: alioquin nihil habebunt, d. §. 1. & ibi gl. off. accipiendis.

Patronus operas liberti sui locans non semper est intelligendus mercedem ab eo capere, vt amittit ius patronatus: sed hoc ex genere operum, & ex persona patroni, & liberti colligi debet. patronus, 2 §. eod.

Patronus mediocris patrimonij si habeat libertum pantomimum, vel archimimum, vel medicum, vt non aliter operis eius vi possit, quam si locauerit eas, exigere operas magis, quam mercedem capere existimandus est. ibid.

Patronus, qui operis liberti sui vi poterat, si locauerat eas, magis volens pretium earum consequi, intelligitur tunc mercedem ex operis liberti capere, quod est illicitum, & amittit ius patronatus. d. l. patronus, & ibi gl. capere.

Patroni, qui libertis postulantibus locant operas, magis pretium operum præstiterunt, quam mercedem capere sunt existimandi. d. l. patronus, & ibi gl. fi.

Patronus exigens operas à liberto debet finire liberationem acquirere meridiano tempore, & valeudinis, & honestatis sue rationem habere. l. medicus, 6. eod.

Patronus si per vim exegerit à liberto pecuniam, quam libertus onerandæ libertatis causa pro operis promissit, repellitur à contra tab. liberti, l. qui onerandæ, 3. eod.

Patronus si in ipsa manumissione stipulatus sit, si decem dierum operas non dederit, vincti numeros dare spondens, operæ tantum promissæ debentur ex stipulatione, 39. eod.

Patrono datur actio operum, quæ post venditionem bonorum patroni factam à creditoribus præstentur: sed non datur ei actio earum, quæ ante venditionem præstiterit. Int. si aliter, & siue operis se ratione possit, l. si bona, 40. eod.

Patronus, qui stipulatus est centum operas, aut in singulas operas quinos autocos dari, non videtur stipulatus contra legem Eliam Sentiam. l. adigere, §. 1. de iure patro.

Patronus quando stipulatur à liberto aliquid simpliciter incontinenti, vel ex intervallo mensurum, vel annum, vel semel præstandum, tunc potest peti vt donum, vel munus, aut opera gl. bellissimæ. in l. 1. §. quæ onerandæ. quarum rerum actio.

Patronus si stipuletur aliquid à liberto non simpliciter, nec animo exigendi simpliciter, sed sub conditione, si patronum in aliquo offenderit, & tunc demum exigat, & non aliàsquo casu si incontinenti ita stipuletur, præsumitur satis causa onerandæ libertatis promissum: sed si ex intervallo promittatur, eodē modo imputet sibi, nisi probet, quod reuerentia & amore, quem habebat in patronum, sic promiserit. ibid.

Patronus si stipuletur à liberto in continenti, vt quocumque ipse libertus eū offenderit, sit socius in omnibus bonis ipsius liberti, si ex stipulatione agat contra liberum ad bona sua communicanda, habet libertus exceptionem, d. l. 1. §. si onerandæ.

Patrono prohibuit est exigere, vel extorquere operas à liberto inuito, vel eum inuitum obligare ad mercedem. gl. 4. in l. 4. C. de operis liberorum.

Patrono non est prohibitum operas, vel mercedem pro operis, vel pretium carū accipere à libertis, cum lex permittat ei soluere, si velit. ibid.

Patronus si ad postulationem, & rogatum liberti accipit mercedem pro operis, non delinquit, vt de non amittit tunc ius patronatus. ibid.

Patronus si exegerit mercedem, vel obligationem mercedis pro operis præteritis non præstatis quo tempore extorquendo ab inuito libertis, non amittit iura patronatus. ibid.

Patronus ex necessitate: puta alimentorum exigens mercedem, vel obligationem mercedis pro operis futuris extorquendo ab inuito libertis non amittit iura patronatus: secus si ex voluntate exegerit. ibid.

Patronus ex voluntate exigens operas à libertis inuito definit esse patronus quantum ad contra tab. non tamen quantum ad reuerentiam, & cætera iura patronatus. ibid.

Patronus non potest consequi l. i. s. et viuctis operas, & iam mortui successorem, gl. fi. ibid.

Patronus non licet accipere mercedem pro operis futuris: potest tamen pro præteritis non præstatis. l. nec patronus, 6. & gl. 4. in l. 4. C. de operis liberorum.

Patronus liberum ducendo in vxorem dignitatem eius auget, & ideo non cogitur operas præstare ei. l. libertas, 8. C. eod.

Patronus liberum concubinam si habeat, non tenetur ipsa præstare ei operas. gl. 1. ibidem.

Patronus contentiens libertæ suæ, vt nubat, quamuis operas ab ea exigere nō possit: tamen patronatus non amittit. l. quod liberta, 1. C. eod.

Patronus potest exigere operas à libertis habentibus vxorem. gl. 1. ibid.

Patronus licet contentens nuptis libertæ, poterit exigere operas præteritis temporis, non futuri. gl. 2. ibid.

Patronus contentiens libertæ, vt nubat, non poterit exigere ab ea operas durante matrimonio: potest tamen eo finito. gl. fi. ibid.

Patronus ab extraneo pecunia recepta manumittens seruum suum ex pacto inigo cum extraneo, non potest ei operas imponere, neque ei succedere. gl. 2. in l. 1. C. de bonis liber.

Patronus ius, quod habet ad operas liberti, habet ex impositione. gl. fi. in l. fin. C. eodem.

Reliqua verbo, Libertus, 10. v. que 13.

Patronus dolo malo liberti alienata ab eo gratis potest reuocare, siue alienatio facta sit mortis causa, siue inter viuos. l. 1. si quid in fraudem patroni.

Patronus alienata inter viuos à libertis gratis sine dolo non reuocat: sed in viciima voluntate gratis etiam sine dolo alienata reuocat: sed non gratis alienata non reuocat, licet quandoque talis alienatio temperetur. d. l. 1. §. 1. & ibi gloss. alienatio.

Patronus siue legata: ita donatione causa mortis reuocat factas à libertis sine dolo malo, vel sine dolo. d. §. 1.

Patronus nō reuocat donata, vel legata sita à parte liberti, d. l. 1. §. quod autem.

Patronus reuocat omne quodcumque gestum à libertis in fraudem patroni, d. l. 1. §. omne.

contra Patronum, qui non possessionem contra tab. omisit, non comperit Fauiana comparato, si non sit plus in eo, quod donatum est, quam pars debita patrono, d. l. 1. §. aduersus.

Patrono non comperit Fauiana pro hereditate relicta libertis, quam ipse libertus non agnit fraudandi patroni causa, vel legato, quod repudiatur libertis, d. l. §. vtum.

Patrono non datur Fauiana pro libertatib. relictis libertis, quas ipse libertus repudiatur. ibid.

Patrono non datur Fauiana pro legato relicto sub conditione libertis, etiam si libertus id egerit, ne conditio existeret, vel sub conditione stipulatus maluit defecere conditionem. ibid.

Patrone datur Fauiana, si libertus voluit vinci in lite, & data opera condemnatus sit, vel in iure confessus sit. ibid.

Patronus non potest experiri Fauiana ob id, quod libertus querelam inofficiosi, quam potuit, vel quam altam, forte iniuriarum, vel similes in iudicium noluit ibidem.

Patronus potest vti Fauiana; quoties libertus translegit in fraudem patroni. ibidem.

Patronus in partem sibi debitam potest vti Fauiana, siue Caluitiana aequaliter aduersus omnes, quibus libertus donauit inter viuos, vel mortis causa, d. l. 1. §. si pluri.

Patrono non comperit Fauiana pro re, quam libertus iusto pretio vendidit, licet dicat patronus interese sua non esse reuocandam, & in hoc esse in fraudem, quod vendita sit possessio, in quam ipse habet affectionem opportunam vicinitatis, vel cæli, vel quod illic educatus sit, vel parentes sepulti, d. l. 2. §. sed si rem.

Patrono quamuis in partem comperat Fauiana: tamen in his, quæ diuidi non possunt, in solidum comperit, vt puta in seruitute, d. l. 2. §. quamuis.

Patronus ex debita parte heres institutus si adierit hereditatem per ignorantiam iuris, putans nihilominus posse reuocare alienata, non reuocat illam, & in partem ei, qui cum posset contra tab. accipere, & propterea etiam accipere per iudicium, quæ alienata, vel mortis causa donata sunt, non fecit. l. 3. & ibi gloss. 2. eodem.

Patronus heres institutus in totum, vel ab intestato non habet contra tab. reuocare tamen potest à libertis alienata in fraudem eius, d. l. 3. §. patronorum, & §. si inestatus.

Patronus vendita, vel similiter alienata à libertis non reuocat per Fauianam, nisi quatenus fecerit libertus aliquid in fraudem eius, gl. Fauiana. in d. l. 3. §. si inestatus.

Patroni si fuerint plures, singuli virilem tantum tertie, vel legitimæ portionem reuocant ex donatione in fraudem patronorum facta à libertis, d. l. 3. §. pen. & l. seq.

Patronus non habet Fauianam pro rebus alienatis à libertis, si libertus decessit relicta portione debita ipsi patrono, d. l. 3. §. fi.

Patroni omnes si viriles per reuocatorias non perierint, portio non petentis accrescit petenti, l. 4. eod.

Patrono repetitur Fauiana tam si, qui accepit à libertis sibi retenturus, quam qui iussit alij dare id, quod ipsi donabatur, l. tenetur. eod.

Patrono datur actio Fauiana contra filium suum, cui libertus pecuniam in fraudem patroni contra Macedonianum mutuauit: sed si filius suum fuisset minor 25 ann. restituitur causa cognita aduersus Fauianam, nisi probet patronus minorem locupletatum, l. si libertus. cum l. sed si & ibi gl. 1. eod.

Patrono non datur Fauiana, si id, quod à libertis alienatum est, non exierit in rem naturam, quemadmodum & si pecuniam in fraudem abiecit, vel etiam si, qui à libertis mortis causa accepit: eam rem vendidit, & bonæ fidei emptor eam viciupet, l. si id, quod. eod.

Patrono non datur Fauiana, si volente patrono alienauit libertus: quia non videtur patronus fraudari, eo quod consentiat. l. non videtur. eod.

Patronus alienata per libertum in fraudem vique ad legitimam reuocat, non per petitionem hereditatis: sed per actionem Caluianam, gl. in l. 1. & l. 2. C. si in fraud. patro.

Patronus in vitima voluntate alienata per libertum etiam sine fraude poterit reuocare vique ad legitimam, quae ante relicta est detrahenda, cum as alienum censetur, gl. in d. l. 1.

Patronus intestato libertum succedens per actionem Caluianam, in eius fraudem alienata poterit reuocare, l. 2. C. eod.

Patronus donationem fundi factam a liberto post eius mortem si ratam habeat, non poterit reuocare. ibid.

Patronus heres plus potest, quam defunctus libertus, cum alienata in fraudem patronus possit reuocare tanquam as alienum, gl. 1. ibid.

Patronus heres, ideo poterit reuocare factum liberti de iuncti, quia magis dicitur debitum accipi, et e, quam heres esse titulo lucrativo. ibid.

Patronus, qui donat onem fundi factam a liberto ante eius mortem ratam habuit, non poterit reuocare, gl. 3. ibid.

Patronus non poterit reuocare donationem a liberto factam benemerenti, gl. si ibidem.

Patronus vt auocare possit alienatum inter viuos in fraudem a liberto, debet probare in fraudem alienatum: alioquin si dicat libertum mortis causa alienatum, vel fuisse legatum, vt dimidiam eius partem habeat, non est necesse, quod probet dolum liberti: fufficit solum probare effectum, vel euentum, l. patronus & ibi gl. 1. de probatio.

Reliqua verbo, Libertus, l. 2. d. l. 1. d. l. 2. d. l. 2. 17.

14 PATRONVS poterit praetermittere hereditatem liberti ex testamento, quo instituitur seruus patroni, si seruus iussus adire non potuit aliquo casu impeditus: secus si noluit, l. ex causis, §. si quis omnia causa testam.

Patronus ex debita sibi portione a liberto institutus, dato sibi coherede ex alia parte, si omiserit hereditatem ex testamento: quia pars sibi debita erat exhausta, & postea etiam col. 1. de iur. pat. omittit. ac ab intestato possidet totam hereditatem liberti: et ut legatus ex edicto si quis omnia causa testam. coheredes colunt. et ap. patrono, aut non, quia autem, §. si patronus, & ibi gl. omiserit, & gl. h. eod.

Patronus in debita sibi parte institutus coherede ex alia parte instituto repudiante, si iure accrescenti possidet totam hereditatem, et ut legatum, gl. omiserit, ibid.

Patronus ex alio institutus omni hereditate ex testamento si ab intestato possidet, tenetur legatum deducta debita sibi parte legitima: id est tertia bonorum liberti, quam libitum a debet habere, ac si ex testamento adiuit, l. praeterea, l. 9. eod.

Patrono ab intestato succedenti liberto occiso, antequam videretur necem eius, auferitur hereditas, & applicatur filio, l. si sequens, §. si ad Syllania.

Patronus non perdit ius succedendi liberto ex sola impositione operatum, nisi sint imposse operis causa onerande libertatis, §. gl. in l. si ex testamento de iure patronus.

Patronus miles iure militari faciens testamentum, si filium praeterit mala mente exheredatus, si patronus, l. 2. eod.

Patronus si exheredato filio cauit, vt ius in libertum saluum esset ei, nihil nocet filio exheredato, quoad hoc vt habeat contra tab. liberti, §. l. 4. eod.

Patroni filius omnis exheredatus non excluditur semper a bonis libertorum patris: si tantum, qui mala inente tantum est exheredatus, l. si patronus, l. 1. §. 1. & ibi gl. rebus de bonis libertorum.

Patronus, & extraneus coniuncti si sperint heredes instituti, pars tota, ex qua patronus est institutus heres, imputatur ei in debitam portionem, & residuum, quod deest ad debitam sibi partem, poterit petere sibi suppleri ex bonis coheredis relicti, & idem in legato, quod reliquum est patrono, & extraneo, l. si libertus, l. 2. §. 1. libertus, eod.

15 Patronus totorum bonorum liberti possessionem, vt legitimus petere potest, quando libertus praeterito patrono instituit extraneum, & patronus antequam contra tab. vnde legitimi peteret, in adoptionem se dedit, & deinde scriptus omisit hereditatem, l. si libertus, l. 2. eod.

Patroni filia si in adoptiva familia sit, nihilominus admittitur ad bona libertorum patronorum, l. patroni, l. 3. eod.

Patronus habes filium, & nepotem, si libertum nepoti assignauerit, nepos admittitur ad legitimam hereditatem, licet sit alterius patroni filius, & hoc facit patri vitalis: si is non esset, nihil ei prodesset ad diminuendum ius filij alterius patroni, l. 3. de assignand. liber.

Patrogo defuncti legitima hereditas liberti, gl. fenatus consulto, in l. 1. de libertis municipum.

Patronus, miles, princeps, & vniuersitas vocatur ad hereditatem liberti sui sine filijs ab intestato decedentis, item filius patroni siue sit natus, siue sit in vtero, si nascatur intra decem menses: sed natus post decem non admittitur: sed si nascatur centesimo octuagesimo secundo die, legitimus filius est, & ad successionem vocatur, l. 3. §. 1. & §. si municipes de suis, & legitimis.

Patronus deportatus, vel in metallum damnatus, & restitutus, ad successionem liberti admittitur, l. 1. de sententiis passis.

Patrono si succedat filius ob aliquam condemnationem, succedit etiam in iura liberti, l. 1. C. de bonis libertorum.

Patronus non potest ex vi pacti concedere liberto liberam testamenti factionem: quia est de futura successione, neque etiam valere poterit talis concessio vi repudiationis, l. si, C. eod.

Patronus amittit ius succedendi per contra tab. si libertus sit factus minor, centenario id est si eius facultates minores sint auctis centum, nisi fit minor centenario in fraudem, gl. si ibid.

Patronus succedit in totum libertum defuncto ab intestato, quando liberti non sunt, gl. 1. in l. 2. C. si in fraudem patroni.

Patrono non praefertur frater liberti in successione intestati liberti, §. ibid.

Patronus si reliquerit filium, & nepotem ex alio filio praemortuo, filius praefertur in successione liberti intestati. ibid.

Patroni si fuerint duo, & vnus decedat relicto filio, & alter sit superstes, solus superstes admittitur ad successionem liberti intestati. ibid.

Patroni duo si sint, quorum vnus decedat relicto filio, alter relicto nepote, solus filius admittitur ad successionem liberti intestati. ibid.

Patronus succedit in totum libertum ab intestato, libertis non exstantibus: sed ex testamentum in tertia parte bonorum liberti: sed liberti existentibus in pibulum, licet olim alter, gl. patrono, in §. praeterea. Inf. quib. mod. ius patris pot. & in pr. Inst. de success. libertorum.

Patronus in succedendo liberto praefertur fratri liberti defuncti, §. gl. in alterius, & ibi add. in princ. Inst. de fructu cognat.

Patronus olim iure patris in liberti bonis habebat dimidiam, non solum herede instituto, sed etiam ab intestato relicto filio adoptiuo, §. 1. Inst. de success. libertorum.

Patronum iure patris excluduntur liberi liberti, siue essent in potestate, siue emancipati, siue in adoptionem dati, dummodo si essent instituti, aut praeteriti, bonorum possessionem perissent. ibid.

Patronum iure patris non excluduntur filij exheredati libertorum. ibid.

Patronus olim per legem Papiam vocabatur ad successionem liberti vna cura filijs ipsius liberti pro virili, nisi tres, vel plures fuissent liberi: vel libertus minus centum aures habuisset in bonis: siue decederit intestatus, siue factore testamento, §. postea vtr. Inst. eod.

Patronus hodie excluditur a successione liberti, si libertus habens in bonis minus, quam centum aures testatus fuerit: verò non fuerit testatus, ei succedit in totum, non exstantibus libertis, §. sed nostra. Inst. eod.

Patronus excluditur a liberti libertis, si libertus habens in bonis vltra centum aures testatus decederit: libertis tamen non exstantibus succedit in totum, sed factore testamento patronus habet tertiam sine onere. ibid.

Patronus siue excluditur a successione per filios liberti: ita etiam excluditur per parentes liberti, gl. omnibus, & ibi add. ibid.

Patronus, & liberi vti succedunt libertis, & etiam ex transfere coniuncti ipsi patronus vtiue ad quinquagradum in capitis, qui tamen proximior est patrono, praefertur §. multis alijs & ibi gl. vtiue ad quinquagradum. Inst. eod.

Patroni filij excludit nepotes, ex alio §. 6. in a successione bonorum liberti, quod non est ita in ingenuis, §. gl. pene, eod.

Patroni filij, & coniuncti ex transfere latere ipsi patrono vtiue ad quinquagradum secundum gradus patronus autem succedunt libertis in capitis: quod locus est in ingenuis: quia i. succed. oac. q. 9. quoniam ius ex descendentes ex vno habentur vt vnusque: et in a successione liberti: filij in patronis Ecclesiae, d. gl. pene & ibi addito.

Patronus non cum prae testamentum liberti, nisi pro suo, & prima ad filij iuramento testamentum patris in totum, vt cum patronus excludit fratres defuncti, seu patrem non excludit fratres defuncti: eam eis excludit, d. gl. pene in additione marit.

Patroni filij, & omnes descendentes in infinitum succedunt libertis: sed transiuntales vtiue ad quinquagradum, ad quinquagradum, ibid.

Patroni filij vt succedunt libertis, licet non sit necesse, quod sint heredes patris: debent tamen esse tales, qui patri, vel matri succedere possint, gl. patronus in add. ibid.

Patronus, vel patroni si vni in bonis liberti viuente nullum ius habent, nisi pro alimentis in causa necessitatis, si de libertis agnoscent.

Reliqua verbo, Libertus, l. 1. d. l. 1. d. l. 2. d. l. 2. 1. 4.

PATRONVS accipiens legatum, quod igitur abbat sibi adeptum codicillis, non videtur renunciare iuri, quod competet sibi contra tab. liberti: sed si iurasset in iure, l. item, l. 9. & ibi gl. competere de inoffic. testam.

Patronus apud hostes existens impedit filium suum petere bonorum possessionem in bonis liberti propter spem reuertendi, quae est de ipso, gl. 1. in l. propter spem, familiae erit.

Patronus heres institutus siue adeat, siue non adeat, non petit contra tabul. gloss. debita in l. ita tamen, l. 7. §. si patronus ad Trebellian.

Patronus praeteritus a liberto siue habet contra tabulas liberti: ita pater praeteritus a filio emancipato habet contra tab. l. 1. & ibi gl. 1. si a parente manuiss. sue.

Patronus praeteritus a liberto milite non habet contra tab. d. l. 1. §. si pater.

Patroni filius accusans libertum patrum crimine capitali excluditur a contra tab. liberti, l. cum patronus de iure patronatus.

Patronus ex vicia heres institutus a liberto excluditur a contra tabulas liberti, si id, quod deest, ad supplendam debitam portionem per seruum ipsius patroni iudicio liberti sine conditione, & dilatione ei ex hereditate vel legato, vel si de commissio queri potest, l. siue libertus §. 1. eod.

Patronus vtiue ex duob. ex parte heres institutus a liberto sine dilatione, & conditione, non poterit petere contra tab. nec accrescit ei portio alterius patroni non petentis: si in minori parte, quam sibi debita, esset institutus, poterit petere contra tab. & alia portio poterit sibi accrescere, d. l. si libertus §. pen. & ibi gl. non poterit.

Patronus praeteritus si antequam peteret contra tab. liberti decederet, liberi eius, vel alterius patroni liberti possunt petere ex illa parte edicti successio, quae est contra tabulas, quia primis non petentibus, aut etiam nolentibus ad se pertinere, sequentibus datur, atque si priores ex eo numero non essent, l. 2. de bonis libertorum.

Patronus vt contra tab. accipere possit, oportet hereditatem aditam esse, aut bonorum possessionem petitam, & sufficit vel vnum ex heredibus aditam hereditatem, vel bon. possessionem petisse, l. 3. §. si quis. eod.

Patronus aduersus ea bona liberti, quae in caltris quaesita sunt, non habet contra tab. sed bene contra alia bona alij quaesita, d. l. 3. §. patronus & ibi gloss. in caltris.

Patronus deportatus restitutus habet contra tab. liberti, & idem est in liberto deportato, & restituito, d. l. 3. §. deportatus de bonis lib.

Patronus toties ad contra tab. liberti admittitur, quoties non est heres institutus ex debita portione, vel ea quoque relicti titulo sibi reliquitur, d. l. 3. §. coheredes & ibi gl.

Patronus sub conditione institutus si ea condicio extiterit vno testatore, vel possit

PAT

capitaliter puniti desiderant, 'per officium iudicis' non ad modum accusationis, ille filius non repellitur à contra tab. ibid.

Patroni filius si morem patris defendens, per calumniam accusauerit liberum patrem, puta modicum patrem, vel cubicularium, vel alium, qui circa patrem fuerat, non perdit hoc contra tab. non tamen libenter et, ne punitur de calumnia, si calumniose accusauit, d. l. qui cum natum. §. si patris. & ibi gl. succurrendum.

Patroni filius ve per accusacionem factam libero de crimine capitali perdat cōtra tab. requiritur, quod crimina obiceret, & causam perorari vult, ad sententiam effectus si ante quiescit, non amittit contra tab. & ideo si pendente appellatione liberus decerneret, patroni filius admittitur ad contra tab. d. l. qui cum §. accusator.

Patroni filius prestant aduocationem accusatori liberi, non repellitur à contra tab. d. l. qui cum natu. §. si.

Patroni filius accusans liberum et quod pater testamēto euerit: vt accusaret liberum, quamvis venenum sit parallel ibi, aut quid aliud in de admittitur, non repellitur à contra tab. etiam si filius patroni accusauerit liberum, & probauit crimen, ac postea liberus sit restitutus eod.

Patroni filius heres institutus, vel exheredatus si in seruicium petiit liberum patrem, vel capitis accusauerit, liberi eius si in eius potestate non sint, habent contra tab. liberi auid. l. in seruicium, 1. §. si patroni. eod.

Patronus si post petitionem bonorum possessionem adire hereditatem impuberis si lib. lib. lib. denegatur et actiones hereditarie, & etiam denegatur persequutio eorum, quae codicillis relicta sunt, vel mortis causa donata. d. l. in seruicium. §. si qui bonorum.

Patrono etiam post petitam bonorum possessionem datur legati persequutio, quando nihil ad emolumentum eius peruenit, vt quia lit. rogatus aui restitue- re. ibid.

Patronus, quia ex minore parte, quam sibi debita, heres institutus falsum testamētum dixit, nec obtinuit, repellitur à contra tab. si patronus, 19. eod.

Patronus ex debita parte heres institutus repellitur à contra tab. siue adit, siue non adeat. ibid.

Patronus heres institutus à libero sub conditione iurifutandi, quam pretor remittere solet, repellitur à cōtra tab. quia verum est eum esse factum heredem, l. si liberus. 10. eod.

Ex Patronis tribus viuo cessante bonorum possessionem petere, duo aequas partes habebunt, l. ex tribus, 1. eod.

Patrono quando bonorum possessio contra tab. partis debita datur potest, datur exceptio debitoris. hereditarius, si conueniantur ab hered. l. quando, 2. eod.

Patroni filio viuo nepos ex eo exheredatus non habet contra tab. liberi auid. l. viuo filio, 1. 7. eod.

Patroni filius si ea voluntate liberum patrem petiit, vt causam euctionis sibi confectus, licet succumbat, non amittit beneficium bonorum possessionis, l. si qui liberus, 30. eod.

Patroni si liberus legauit fundum, quem ab eo emit, patronus agnito legato nō habet contra tab. etiam si ei nihil profecerit legatum, patrono. 1. eod.

Patronus praeteritis habet contra tab. liberi, qui pro praeterito extraneos intitu- it, a quib. hereditas fuit adita. l. i. heres, 3. eod.

Patronus si impositas operas libertatis causa libero reuendiderit, eius filius re- pellitur à contra tab. beneficium si patroni filius reuendiderit, nihilominus ac- cipiet frater eius bon. possessionem contra tab. liberi. l. iulianus, 37. eod.

Patronus, qui institutus heres à libero adit hereditatem, vel petiit contra tab. antequam vindicare necem defuncti, vel de familia quaestio habeatur, repellitur à contra tab. d. l. iulianus. 4. si.

Patroni filio exheredato eo viuo etiam nepotes ex eo à contra tab. liberi auid. excluduntur, donec in eius potestate fuerint si nepotes fuerint emancipati à patre, vel alio modo fuit iuris facti, sine quo impedimento admittuntur ad contra tab. liberi auid. l. quierit, 38. eod.

Patroni filius exiens heres patri si fratrem suum exheredatum à patre arrogauit, exheredatus filius, quamuis à fratre institutus non habet bonorum posses- sionem liberi partis naturalis, l. si filius, 42. eod.

Patronus heres institutus legato sibi seruo, per quem suppletur ei debita, porrio, non petiit contra tab. quamuis frater clausis tabulis decerneret l. si patronus, 44. l. eod.

Patronus, qui per errorem facti iudicium liberi sequutus est, non prohibetur petere contra tab. liberi: scilicet si per errorem iuris. l. paulus. 4. 6. & ibi gl. i. 3. dem.

Patroni nepos exheredatus ab aui, non mala mente sed alio consilio habet contra tab. liberi auid. l. paulus, 47. eod.

Patroni filius eo quod accusauerit liberum patrem de morte patris sequutus si ter- tibus patris fuit, quod ad se misit scribendo in eis se per liberos vios matrisque appetitum, non repellitur à contra tab. ibid.

Patroni nepos etiam post mortem aui conceptus superstitie libero potest petere contra tab. aui liberi, & potest admitti ad eius legitimam hereditatem, d. l. paulus §. paulus.

Patronus, qui liberum crimine effrausauit accusauit, repellitur à cōtra tab. liberi: si accusatio fuit de crimine, ex quo si probaretur, in metallum damnatus es- set. l. quoro. 48. de bonis libere.

Patronus heres institutus, etiam minore parte sibi debita, si adierit hereditatem, repellitur à contra tab. liberi. l. si pe. eod.

Patronus, qui seruum suum heredem institutum à libero iussit adire hereditatem, quam retinet, repellitur à contra tab. liberi. ibid.

Patronus, qui seruum suum heredem institutum à libero, antequam iussit adire, vendidit, aut manumisit, non repellitur à contra tab. scilicet si patronus fran- dem facere voluit edicto de bonis liberiorum, ve vberiore precepto, vel tacita potestate hereditatis ex institutione delata: quia tunc repellitur à contra tab. d. l. pe. §. 1.

Patronus heres institutus ex debita portione à libero, & rogatus restituere hereditatem, si suspectum hereditatem dixit, & compellitur adire, aut neci- rere possit, restituit, non habet contra tab. quia agnoui institutum liberi, &

R R R 3 quia

quia spreuit eam possessionem, d. l. pe. §. si patronus.
 Patronus filius, quem liberus arrogauit, & ex minore parte sibi debita instituit, si nemo alius sit ex familia patroni, admittitur ad contra tabulas liberti patris adoptiui, si se nō inuicem hereditarij, ut patris adoptiui, & abstinuit quali patroni, ibid.
 Patronus, qui suscepit liberationem debita pecunia factam à liberto, repellitur à contra tab. liberti, d. l. pe. §. si.
 Patroni filius accusatus capitali crimine liberum paternum repellitur à contra tab. secus est quando filius seruum accusauit, deinde is seruus patris factus est, ut quia emit, & is postea manumisit eum; quia tunc ille filius propter illam accusationem non repellitur à contra tab. huius liberti, l. si. eod.
 Patronus prateritus si non petierit contra tab. liberti, prator aduersus scriptos heredes non tuerit eum venientem per vnde legitimi, l. 1. vnde liberi.
 Patronus prateritus à liberto si contra tab. bonorum possessionem liberti accipit, non cogitur manumittere seruum proprium, quem heres extraneus instituit, & rogatus erat à liberto manumittere, l. alieno, §. 1. si patronus, de fideicommiss. libert.
 Patronus si in testamento liberti legatum sibi ascripserit, & venia impetrata abstinuit à legato, ut remitteretur sibi pena falsi, non habet contra tab. liberti, l. si quis legatum, §. si patronus, de falsis.
 Patrono praterito à liberto non competeat contra tab. liberti super peculio castrensi, id est rebus in castris ab eo acquisitis, l. si. C. de inoffic. testamento.
 Patronus etiam, qui ex necessitate manumisit, habet contra tab. liberti, gl. si. in l. 1. de operis libertorum, & l. 1. C. de contra tab. liberti.
 Patronus non habet contra tab. in bonis liberti, qui suis numis emptus, ac manumissus est ab emptore, l. 1. C. de bonis libertorum.
 Patronus à liberto prateritus, qui tempore manumissionis imposuit operas liberto, & exegit in vita, non habet contra tab. liberti, l. 2. C. de contra tab. liberti.
 Patronus prateritus repellitur à contra tab. liberti per operarum, & munerum impositionem, & exactionem; non verò per solam impositionem, l. gl. fin. ibidem.
 Patronus si legitime ei non relinquatur à liberto, habet contra tab. liberti, & potest impugnare iudicium liberti, gl. in alterius, & ibi add. in princ. Inst. de seruili cognatione.

Reliqua verbo, Bonorum possessio, 22. vsque 34.

24 PATRONUS in bonis liberti habet tertiam partem, si liberus exheredauit filium, vel filius hereditatem patris ad se pertinere noluit, vel mortuus sit; secus si fuisse institutus filius l. debitor, 40. §. 1. & ibi gloss. possessionem, de pigno. actione.
 Patronus hodie in bonis liberti habet tertiam sed olim dimidiam, gl. pe. in l. patronus, de probatio. gl. portionem, in l. dotalem, §. 2. ibi gl. plan. & l. si verò, & l. soluto matrim. gl. 1. in l. quia autem, in §. patronus, si quis omnia caus. gloss. & que, in l. filiusfam. l. 1. de legat. 1. §. sed nostra. Inst. de successione libertorum.
 Patronus institutus à liberto si grauatus sit in legitima, potest omittre hereditatem ex testamento, & ab intestato adire, neque tenebitur edicto, si quis omnia causa testamenti, l. excusatus, si quis omitt. causa testam.
 Patrono in debita sibi parte non potest hodie poni grauamen: & si ponatur tollitur omne grauamen, quod est postumum, sed olim secus erat, gloss. ex causa, in l. quia autem, §. si patronus, eod.
 Patronus institutus ex debita parte, & grauatus de fideicommissio dando alicui, non cogitur illud prestare, nisi relictum sit liberis, & parentibus, ipsius liberti hodie tamen debet habere debitam partem sine grauamine, l. cum patronus, & ibi gl. pe. de leg. 1.
 Patronus institutus ex debita, & parte grauatus de fideicommissio alicui dando, si repudiatur eam, & accreuit coheredi, coheres tenebitur prestare fideicommissum relictum à patrono, ibid.
 Patrono non vendicandi mortem liberti sui aufertur portio sibi debita de bonis liberti, & applicatur fisco, l. portiones, & his, quib. vt indignis.
 Patronus heres institutus ex debita parte, & rogatus restituere, potest cogi adire, & restituere: quamuis possit mutata voluntate retinere debitam sibi partem, l. ita tamen, l. 17. §. si patronus, ad Trebell.
 Patronus heres institutus ex debita parte, & rogatus restituere, potest ponere: antequam cogatur adire, sed post non potest ponere: quod si sponte adierit, & per errorem plus, quam debet, restituerit, poterit condicere, gl. mutata, ibidem.
 Patronus olim in dimidia, quæ sibi erat debita, poterat grauari à liberis, & parentibus, liberto, non ab aliis, sed si nimis grauabatur, poterat omittre ex testamento, & capere ab intestato citra fraudem edicti, gl. debita, ibid.
 Patronus ex debita parte heres institutus, & rogatus eius sextam partem restituere, si per errorem facti restituerit, repetit illud, sed si per errorem iuris, l. patronus, 60. & ibi gl. si. ad Trebell.
 25 Patronus heres institutus ex debita parte potest grauari restituere liberis liberti defuncti, sed non extraneis, gl. debita, in l. si eius pupilli, §. 4. §. si. eod.
 Patronus heres institutus ex debita parte rogatus restituere eam liberis exheredatis liberti defuncti, si sponte adierit, ac restituerit, potest quartam Trebellianicam deducere de caelestis si coacti: quia tunc in solidum in liberos transit actio, d. §. si.
 Patroni filius accusatus liberrum de crimine capitali nō admittitur ad legitimam hereditatem liberti, quæ ex lege xij. tab. patronis defertur, nec ad contra tab. liberti, quæ datur patronis prateritis, l. is autem, & ibi gl. 1. de iure patron.
 Patrono conditionis implende causa datum in portionem debitam impetratur, si tantum de bonis liberti sit profectum, l. 3. §. si. de bonis libertorum.
 Patrono debita portio dicitur eorum bonorum, quæ libertus tempore mortis habuit, l. & etiam corum, quæ dolo malo facit liberus, quominus haberet, ibidem.
 Patronus institutus in minori parte, quam sibi debita, si adiit quasi ex debita sibi parte institutus, potest agere nihilominus vique ad supplementum debitæ partis quasi de cutione conditione ex lege, l. si vero, §. 8. & ibi gloss. subue-

nendum, eodem.

Patrono, cui minus debita parte relicta est à liberto, datur actio ut suppleatur sibi debita portio, ex eo, quod extraneo heredi, & quod alij patrono amplius sua portione relicta est à liberto, l. si ex patronis, 10. eod.
 Patronus, cui debita portio relicta est, non potest plus petere, ex eo quod postea auctum sit patrimonium liberti per aliuacionem, vel alio modo, l. si patroni, 44. §. si. eod.
 Patronus si minus debita parte, & ex reliqua, quæ deficit ad partem legitimam seruus eius sit heres institutus, ex serui portione fideicommissum non debetur, l. si patronus, §. si. eod.
 Patrono debetur terra, ut res alienum, ut quarta arrogato, gl. legatus, in l. 1. §. 1. si in fraudem patroni, gl. promiserit, in l. si patronus, 2. de donatione.
 Patronus non faciens inuentarium non priuatur legitima portio, §. non autem excipimus, in alch. de hereditibus, & Falcid. col. 1.

Reliqua verbo, Libertus, 17. 18.

PATRVS proprie dicitur frater patris: improprie tamen, qui est patruus matris tuæ: hoc est frater patris matris tuæ dicitur etiam quoad te patruus magnus, gl. 3. in l. 1. C. de successio. edicto, & gl. materteram, in l. 2. duorum. Inst. de nuptijs.
 Patruus patris dicitur patruus magnus quoad filium: ita & auunculus quoad matrem dicitur auunculus magnus quoad filium, gl. 3.
 Patruus est frater patris, qui Græcè πατράδελφος appellatur, §. tertio gradu. Inst. de gradib. cognat.
 Patruus, & auunculus promiscue appellatur theios, ibid.

Reliqua verbo, Auunculus.

PAUCA idonea effundere multo vtilius est, quam multis inutilib. homines prægrauare, l. 1. §. contrarium, C. de veteri iure encl.
 Pauca caute agere melius est, quam multis interesse periculo, gl. neque enim, in §. si quis igitur, in auth. de instrumentorum cautela, col. 6.

Reliqua verbo, Altum.

PAULOSUS dictio verificatur in magno intervallo, §. fin. & ibi gl. si. Inst. de exheredatione liberorum.
 PAVPER quandoque plus habet, quam diues, gl. si. habet, in l. inter feratitres, de seruiculis vrbiorum.
 Pauperi magis prouidentur, quam diuiti, gloss. annos, in l. cum ij. §. in singulos, de transact. gl. tenuioribus, in l. 1. de collegijs illiis.
 Pauper deterioris conditionis est, quam diues, gl. vinculis & ibi add. mar. in l. 3. §. tutores, de fust. p. tutoribus.
 Pauper quandoque dicitur ille, quem oportet laborare, ut alatur: inde dicitur etiam pauper ille, qui nihil habet, gl. in l. pauperas, 9. de excusat. tutorum.
 Pauper repositus in tutela præsumitur eam affectasse, l. spadonem, 17. §. fin. eod.
 Pauper excusatur si quando non potest superesse oneri sibi iniuncto, l. post fultem, 41. & ibi add. marg. eod.
 Pauper aliquis si habet item cum rege Francorum, & non habet vnde faciat expensas litis, reus ei administrat aduocatum, ut veritas cause eruat, l. magis, §. in primis, in add. marg. de rebus eorum, qui sub tutel.
 Pauper non dicitur sibi soluendo, gl. donatum, in l. mortis causa, 31. §. 1. de donat. causa mortis.
 Pauper non tenetur foluere mercedem notario, nec procuracionem visitatori, gl. si & ibi add. marg. in l. si quis a. 4. qui, & quib.
 Pauper dicitur, qui patrum habentibus verò, qui nihil, ibid.
 Pauper, qui tenetur sub pena excommunicationis soluere ad certum diem, si eo die propter paupertatem non soluat, non incidit in excommunicationem, l. continuus, 137. illud in add. de verborum oblig.
 Pauperi elemosynam facere, & ei subueniri etiam iniunctus quis cogi potest, gl. tenuioribus in add. marg. in l. 1. de collegijs illiis.
 Pauper an sit quis, relinquatur iudicis arbitrio inspecta conditione personarum: nam aliter pauperas in rustico, & aliter in ciue, & aliter in pagano, aliter in priuato, aliter in milite, & aliter in comite, & barone consideratur, l. nonnulli, in add. marg. de accusat. gl. 1. in add. in §. sed & propter, Inst. de excusat. tutorum.
 Pauper dicitur, qui non habet quinquaginta aureos quoad hoc, ut prohibeatur acculare, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, d. l. nulli, & l. seq.
 Pauperes non sustinent onera patrimonij: sed bene onera personalia, l. 4. §. 1. de munerib.
 Panperib. vel captiuis relicta hereditate episcopus, & oconomus debent illam accipere, & distribuere in redemptionem captiuorum siue per annuos redditus, siue per vendicionem mobilium abique lucro, l. si quis ad declinandum, 37. C. de episcopis.
 Pauper licet sit quis, si tamen ab ingenio parentibus sit natus, censeri non debet ignobilis, & humilis, l. humilem, 7. C. de incestis nupt.
 Pauper licet reperitur tuor in initio administrationis tutelæ, si postea reperitur diues, non presumitur de bonis pupilli factus diues, sed industria, & labore, l. si defunctus, 10. C. arbitrium tutelæ.
 Pauperi plus debet subueniri, quam diuiti, gloss. fin. l. 1. Cod. de operis libertorum.
 Pauper dicitur, qui non habet quinquaginta aureos, gl. pauper, in §. fin. in auth. de exhibendis, rei. col. 5.
 Pauper, & impar tutelæ oneri sibi iniuncto dicitur, qui sic laborib. est implicatus propter paupertatem, ut tutelæ super esse non possit, cum in agro nota die esse oporteat, gl. 1. in 4. sed & propter, Inst. de excusat. tutorum.
 Pauperem fieri dicitur quis, quando iam non est foluendo, vel quando res suæ in loco periculo sunt, vel subiacent vltis, vel minus, gl. suspectum, in l. 2. soluto matrim.

Reliqua verbo, Diues, Locuples, Mendicare, Infinitus, 7. Legatum, 37. 76.

PAUPERIES est damnum datum sine iniuria facientis, l. 1. §. ait prætor, si quadru-

quadripes pauperiem. in prin. Inst. eod. tit.

Reliqua verba, Adit. 169. v. que 172. Damnum, Equum.

PAUPERITAS excusat gestorem, qui non exegit à debitorib. eod. quod non potuit cautionem dare, gl. facit. in l. i. autem de negot. gest.

Paupertas exceptio est facti, non iuris, gl. i. & ibi add. marg. in l. nam is de dolo malo.

Paupertatis ratione pena remitti potest, aliis non mutatur, & satisfactio remittitur ratione paupertatis, & etiam appellatio, gl. pe. in l. liliensis. §. fi. de officio praefidis.

Paupertas quandoque non prodest, neque excusat, gl. inopia. in l. si procurator. §. 8. fi. ignorantes. mandati.

Paupertas prodest fideiussori, qui sciens iniussit fuisse condemnatum, propter inopiam non appellavit, d. §. fi. ignorantes. & ibi gl. inopia.

Paupertas malum non excusat. l. palam, 42. §. non tantum. & ibi gl. elegit. de ritu nuptiarum.

Paupertatis privilegium non tenet adauis facultatis. l. non tantum, 10. §. eos. & ibi gl. compellatur. de excusat. tutorum.

Paupertas, quae oneri tutelae impar est, excusationem praestat. l. post susceptam. 43. eodem.

Paupertas quandoque prodest ad remittendum alicui satisfactionem, gl. fin. in l. cum non facile, §. si cui plus, quam per legem Falcid.

Paupertas excusat a pena ordinaria, item à desertione appellacionis ne currant fatalia, & ab illius prosecutione, item à tutela, à munerib. & collectis, ab onere conditionis implendae, à penis, item excusat fideiussorem, ne teneatur professio appellacionem, item matrem secundo nubentem, ne reddat rationem tutelae priusquam secundo nubat, item à satisfactione, & condemnatione expensarum, item ne teneatur pauper liberatus in foro contenti, & vt ex communis ab soluitur non facta satisfactione: non à contumacia, gl. fi. & ibi add. marg. in l. si quis, 2. 4. qui, & à quibus.

Paupertatis privilegium, propter quam excusatur quis ab honorib. & munerib. non est perpetuatum temporali, quia postquam factus est diues, cogitur subire, l. 4. §. i. de muneribus.

Paupertas prodest quandoque: praecipue in relicto à testatore pauperib. indistinctis, quia tunc pauperiores praefertuntur, l. si quis ad declinandum, 37. & ibi gl. pauperior. C. de episcopis.

Paupertas, vel diuitiae non faciunt quem ignobilem, vel nobilem, l. humilem, 7. de incetis nupt.

Paupertas licet non reddat aliquem suspectum, aliqui tamen operatur, & quandoque multum operatur, l. 1. & ibi gl. i. C. de suspect. tutorib.

Paupertas, vel diuitiae alicuius probantur pro motu iudicis, gl. substantiam. in §. si verò absint. in auth. de herediis, & Falcid. col. 1.

Paupertas dicitur iustum impedimentum, propter quod secundum annum concedatur ad prosequendum appellacionem, §. i. & ibi add. marg. in auth. de his, qui ingreditur ad appell.

Paupertas quandoque prodest, quandoque nocet, gl. pauperior. in §. si quis in nomine. in auth. de ecclesiasticis titulis. col. 9.

Paupertatis villitatem detegit, & iniuste exponere diuitias publicatione, pompae, quae famam famularum durum, atque iohannem et l. i. ver. quid autem, C. de quando, & quibus quarta pars. lib. 10.

Paupertas excusat quem à munerib. l. fi. & ibi add. marg. C. de his, qui numer. lib. 10.

Paupertas quandoque prodest: sed Deus nos liberet à tali prodeste: & ideo dicitur quod nunquam prodest: sed in quibusdam casibus potius pauperi subuenitur, quam diuiti, gl. egeret, & ibi add. marg. in §. si quis. ex causis munimur, & gl. nullum. in §. sed nostra. de feruli cognatione.

Paupertas non excusat quem à tutela, dummodo possit supere tutelae, gl. i. in §. sed & propter. Inst. de excusat. tutorum.

Reliqua verba, Inopia, Vicinus.

PAX, & charitas solidum vinculum, ad cuius obseruantiam quilibet ex praepo-
to tenetur, l. si in add. marg. de re militari.

Pacis nomen appellatum est à pacatione, l. i. & ibi gl. pactum. de pactis.

Pacem si quis iniuste cum aliquo, sacramentis quae degerit, si eundem proscripti, ac bannitum, quem ex statuto occidere licet, interfecerit, non incidit in penam homicidij, gl. pen. in add. marg. in l. Eleanter. §. si de pignori. actione.

Pacem facere pertinet ad offendum, non ad offendendum. glo. si secundum. in add. in l. arth. §. §. i. de excusat. tutorum.

per Pacem facilius aboleretur offensa tacita, seu ficta, quam vera, & expressa. ibi dem.

Pacis violatorem si dominus castri receperit, debet dominus eum representare cum omnibus bonis sub iuramento, si violator habeat in castro mansionem, alioquin debet facere adducere eum, vt iudex puniat eum tanquam pacis violatorem, l. 1. §. si iudex. de pace tenenda inter sub.

Pacem iurare, & tenere nolens non debet frui beneficio, & lege pacis, l. hac ed. d. l. i. hac ed. d. l. i. in extrauag. de pace tenenda.

Pax perpetua & vera debet obseruari inter subditos omnes imperio, & à 18. anno vsque ad 70. debent iuramentum obstringi ad eam seruandam, & rectores locorum debent adhibere in pace tenenda, atque vendicanda, ac in fine vniuersali, qui quinquenni omnium sacramenta de dicta pace tenenda reuocari debent, l. hac ed. d. l. i. in princ. in extrauag. de pace tenenda.

Pacem, quam cum aliquo inimico quis fecit, si postquam est factus puer, iurauerit: postea contra eum veniens rumpendo non punitur peca legis, hac ed. d. l. i. §. de decimo octauo. ibid.

Pacem iuramento firmatam violans, si sit ciuitas, punitur peca in centum libris auri: si verò sit oppidum in 30. libris auri, si dux, vel comes, aut marchio in 50. libris auri, capitanei, & minores valuosos in 20. libris auri: sed minores valuosos, & omnes alij pacis violatores puniuntur in tribus libris auri, & damnum passio secundum leges teneatur refarcire, d. l. hac ed. d. l. i. §. si quis verò.

Pacem suam laudabilem imperator tribuit summæ trinitati, in extrauag. de pace Constantia. in princ. & ibi gl. i.

pro Pacis bono factum tatum haberi debet: tamen, quod non sit contrarium iuri diuino, vel sit impossibile de iure, gl. pro bono. in d. extrauag. de pace Constantia. §. nos Romanorum.

pro Pacis bono multa conceduntur, quæ aliis non concederentur, d. §. nos Romanorum. & ibi add. marg.

Pax ipsa non habet vim simplicis indulgentiae, sed restitutionis in integrum, gl. privilegia. in d. extrauag. de pace Constantia. §. privilegia.

per Pacem fedantur discordia, gl. compellant. in d. extrauag. de Pace Constantia. §. sententia.

Pax non fingitur concessa ei, qui aduersus pacis statuta venire non timuit. ibid.

Reliqua verba, Irreuerentia, Index, 46. Offensa.

PECCARE humanum est: sed diabolicum perseuerare, l. Papinianus. §. meminit. de minoribus. gl. perseuerauerit. in l. consentaneum. 8. C. quomodo, & quando.

Peccare grauius est, quam ab initio gravissimam penam pati, gl. pe. in l. fi. C. de spectaculis. lib. 11.

Peccandi materia tollit debet, gl. aliis. in auth. de tempore non solatæ dotis. in princ. col. 7.

Peccandi materia dari non debet, imò eam principes debet tollere, l. r. ad Macedonianum.

Peccans eo ipso quod peccat, correctionem meretur, extrauag. quoniam. qui sunt rebelles.

PECCATUM in forma est maius, quam in materia, l. an inutilis. & ibi gl. off. l. & add. marg. de acceptilatio.

Peccatum est id, quod non est ex fide, gl. i. in l. r. de iniuriis.

Peccata nocentium nota esse oportet, & expedit, l. eum, qui nocentem, 18. cod. & gl. fere. in §. i. Inst. de iniuriis.

Peccata suos tenent auctores, l. famulus, 12. de penis.

Peccatum faciens seruus est peccati, gl. seruo. in l. fi. §. minoris. C. de sententiam passis.

Peccatorum remissio fit his, qui vadunt ultra mare, gl. curis. in §. intestatorum. Inst. de heredit. quæ ab intest.

PECCUS est nomen plicis, unde Horat. Pectinibus patulis iactat se nolle Taretum, l. i. in add. marg. C. de monopolis.

PECCULATVS est furum pecunia publicæ, vel priuata, non ab eo factum, cuius periculo fuit, l. sacrilegi, 9. §. i. ad legem Iul. peculatus.

Peculatus crimen proprie dicitur, cum subtrahitur pecunia reipub. Romanæ: sed quando subtrahitur pecunia alicuius ciuitatis, proprie non dicitur peculatus, gl. 2. in l. 1. C. ex quibus causis infamia.

Reliqua verba, Lex, 2. §.

PECCULUM in genere, n. i. v. quæ ad n. 7.

quoad res, quæ continentur in peculo, 8. §.

quoad liberam administrationem, & deductionem de peculo, n. 10. 11.

PECCULUM legatum, 12. 13.

PECCULUM aduentitium, profectitium, castrense, vel quasi, n. 14. v. que 16.

PECCULUM proprie dicitur multis modis: dicitur primo omne patrimonium, t

etiam liberi hominis: item id, quod causa praefidij pro guerra reponitur: item

castrense, quasi castrense, aduentitium, item res paraphernales mulieris; item

quidquid seruus naturaliter, & iuste teneat: item dicitur etiam id, quod dominus

separauit à suis rationibus, & seruo concessit, item peculium dicitur salarium, gl. i. & ibi add. marg. in rub. de peculo.

Peculium est res, quæ in non numerata consistit: sed solo, pecoriis, vel supellectile labore nostro, & industria comparata, ac lucratitia est. ibid.

Peculium quadruplex est: nempe profectitium, aduentitium, castrense, & quasi castrense, ibi l. fi. Cod. de inoffic. testam. glo. procedat. in §. i. Inst. per quas person.

Peculium est pecunia quedam pusilla, vel pusillum patrimonium, quod seruus, vel filius sua parsimonia acquisiuit: dicitur peculium, quasi parua pecunia, & parsimonia quæstia, ibi gl. i. & ibi add. marg. in rub. & l. de pœtiti. §. & ibi gl. quasi de peculo.

Peculium dicitur non solum illud, quod seruus habet scorum à rationib. domini: sed quod ipse dominus separauit discernens suam substantiam à serui ratione, l. peculium, 4. eod.

Peculium est nomen iuris, quod est ius, glo. sed dotis. in l. quod dicitur. de impensis.

Peculium apud rusticos dicitur illud, quod praefidij causa reponitur: vt de cere solebant pecuniam sine peculio fragilem esse, l. si chorus, 77. §. 1. de legat. 3.

Peculium filij, vel serui est patris, vel domini adeo, vt si eorum contemplatione: scilicet patris, vel domini geratur, teneantur actione negotiorum gest. l. si pupilli, §. sed si ego. & ibi gl. i. de neg. gest.

Peculium filium habere magis interest patris, quam filij: quia plus versatur vilitas patris, quam filij in peculo, l. 3. §. sed verum. de minoribus.

Peculium aliquando efficitur filij, vt si bona patris eius à fisco propter debitum pecuniarium occupata sunt, peculium illud filius habet saluum. ibid.

Peculium mortuo patre diuiditur inter fratres: sicut aliae res hereditarie patris, l. fratres. verfic. ita peculium de conditione indeb.

Peculium concedere potest dominus, vel pater filio, vel seruo: & si postea filius, vel seruus incidat in furorem, potest nihilominus retinere peculium, l. quam Tiberionis, §. tam autem de peculo.

Peculium quando dominus concedit expresse, vel tacite seruo: non requiritur, quod sciat ex necessitate singulas res, quæ sunt apud seruum: quia res etiam sunt in peculo, quæ ignorante etiam domino sunt quæstiae, d. l. quam Tiberionis, §. alia. & ibi gl. ex necessitate.

Peculij estimatio fit deducto eo, quod domino, vel patri debetur, l. i. & ibi gl. domino de tributaria.

Peculij constitutio non finitur morte constitutis, l. 3. §. parui. de peculio.

Peculium serui augere, vel diminueri potest dominus, l. 4. eod.
Peculium sola voluntate domini constituitur interueniente traditione vera, vel ficta; secus si nulla traditio interueniat, ibid.
Peculium dicitur illud, quod dominus passus est apud seruum esse, gl. 1. ibid.
Peculium etiam dicitur omne id quod seruus naturaliter tenet. ibid.
Peculium non est illud, quod seruus habet ignorare domino; quia alioquin quod seruus furripuit domino, fieret peculij, quod verum non est, d. l. 4. §. 1.
Peculium dicitur, quod seruus habet volente domino. ibid.
Peculium serui etiam ignorante domino diminui potest; veluti cum seruus damnum dat domino, aut furtum facit, ibid.
Peculium ignorante domino non potest augeri de rebus domini; sed bene alienum de gl. ignorante, ibid.
in Peculio serui quidquid sit, licet domino debeat, remanent tamen res in causa peculiari; quia si dominus seruo donasset: debitum autem serui nomine aliquis soluit domino, peculium supplicetur, nec esset opus noua concessione domini, d. l. 4. §. pen.
Peculium propter res alienum dominicum licet diminuat: corpora tamen, & sic res manent in causa peculiari, nec dicuntur diminui, ibid.
Peculium est, quod seruus domini, vel quasi domini permixtum separatum a rationibus dominicis habet, deducto inde illud, quod domino debetur, vel ei, qui de peculio conuenitur, j. depositi, §. §. fi. & ibi gl. fi. eod.
Peculium si seruus ordinario dominus constituit, eo ipso etiam vicariis constituisse censendus est, j. definitionem, §. de peculio.
Peculium seruo constituere non possunt pupilli, vel furiosi, l. quam T uberonis, eod.
Peculium constitutum a patre pupilli, vel constitutum ante aurorem non potest adimi ex eo, quod dominus sit pupillus, vel furiosus. ibid.
Peculium potest habere seruus communis apud alterum ex dominis, & apud alterum non habere, vt quia erat alter ex dominis pupillus, vel furiosus, qui non poterat constituere, ibid.
Peculij natura, & definitio est, vt intelligatur deductio ex alieno: id est dominico, gl. legati, in l. i. peculium, §. & si fuerit, de peculio legato.
Peculium vt habere possit seruus, non est opus, quod sibi a domino concedatur expresse: id est per traditionem, quia iussit, quod habeat ex tacita voluntate domini: vt quia dominus dixit, vt haberet in peculium, vel scivit cum habere, neque ademit, l. quam T uberonis, & ibi gl. adimi, de peculio.
Peculium non constituitur sola voluntate domini: sed requiritur, quod interueniat traditio, vel re aliqua existente penes seruum dominus patiatur eam esse in peculio, l. non statim, eod.
Peculium serui definit esse peculium sola voluntate domini, ibid.
Peculij datio non fit de leui fit vt ablatio; quia in constitutione peculij naturalis datio exigitur; in ablatione autem verba tantum adesse satis est, cum seruus non dicatur peculium acquirere, vel possidere, gl. fi. ibid.
Peculium vt constituitur, requiritur naturalis datio, vel ficticia effectu efficax, vt cum pro tradito habeatur, d. l. non statim, & ibi add. marg.
in Peculium esse computandum est simpliciter illud, quod dominus ab eo, qui rem peculiarem furripuit, consequatur est, vel consequi potuit, l. sed si dampnum, & ibi gl. 1. eod.
4 in Peculio idcirco minus esse dicitur illud, quod domino, vel patri debetur: quia non est verisimile dominum id concedere seruo in peculium habere, quod sibi deberetur vel his, pro quibus dominus debet a se exigere, si sit debitor aliquis, cuius negotium, vel tutelam gerit, peculium, ro. §. 1. eod.
In Peculio serui dicta & in peculio filifam, censetur dicta, j. noxali, eod.
Peculij, & serui vbi est communio, vnus socius potest in solidum conueniri, etiam si penes eum non sit peculium: sed sit penes socium: secus si nec penes socium esset, d. l. i. noxali, §. fi. cum l. seq. & ibi gl. 1.
Peculij venditor tenetur de peculio, etiam si penes ipsum non sit peculium, si vendidit illud post litis contestationem: secus si ante, gl. off. 1. in l. sed in emptore, eod.
de Peculio alterius potest conueniri vnus ex dominis, vbi est communio serui, & peculij: secus vbi serui tantum, gl. 1. in l. i. §. duo, eod.
Peculium vicarij augetur, quando ordinarius vicario debet: quemadmodum si dominus vellet seruo suo debitor remanere, l. si seruus, 18. eod.
de Peculio ordinarij postquam actum est, non potest agi de peculio vicariorum: quia peculium vicarij in peculio ordinarij consistit, hinc queritur, 20. & ibi add. marg. eod.
de Peculio vicarij postquam actum est, potest agi de peculio ordinarij, ibid.
Peculium apud quemdam potest esse duplicis iuris, veluti si maritus possideat seruum dotalem, ille seruus potest habere peculium vnum, quod respiciat ipsum maritum, & aliud, quod respiciat ipsam mulierem, d. l. hinc queritur, §. potest.
in Peculio mulieris seruus dotalis acquirit ipsi mulieri ipsi mulieri inspecto exitu matrimonij: id est dissoluto matrimonio: quia tenetur tunc restituere mulieri, vel eius heredi; sed inspecto presenti statu: id est constante matrimonio acquirit marito: quia ipsum seruum, & peculium constat esse in dominio mariti, & computatur in eo, quidquid extra rem viri, & operam suam seruus dotalis acquirit, gl. ad mulierem, ibid.
in Peculio si nihil sit tempore litis contestationis; si tamen sit aliquid tempore sententiae, condemnari debet conuentus de peculio, quatenus est in peculio tempore sententiae, l. si ex duobus, §. §. 1. eod.
Peculium venditum dicitur esse non solum penes quem est res peculiaris: sed etiam penes eum, ad quem pretium peculij peruenit, l. sed si quis, §. 4. cum l. seq. & ibi gl. 1. eod.
Peculium non videtur esse penes heredem, qui iussus peculium dare seruo libero esse iussit, accepta certa summa dedit; nihilominus tamen tenetur de peculio, l. & cum heres, §. 6. & ibi gl. fi. eod.
Peculium, quod apud venditorem serui remanet, obligatum remanet creditoribus ante venditionem contrahentibus cum eo: sed non creditoribus post venditionem serui, ac traditionem contrahentibus cum eo, l. depositi, §. 8. §. fin. eod.

Peculium in seruo non dicitur proprium patrimonium: secus est in filiofam, quoniam patrimonium hominis liberi est, l. peculium, 40. in add. marg. eod.
Peculium nascitur, creascit, & decrescit, & moritur, l. peculium, 41. eod.
Peculium simile est homini, & etiam alio, eo quod nascitur, creascit, & decrescit, & moritur, sicut homo, vel asinus, d. l. peculium, & ibi gl. 1.
Peculium nascitur, cum seruus acquirit illud, quod dominus ei non tenetur prestare: sed si acquirat tunicas, vel aliquid simile, quod ei dominus tenetur prestare, illud non dicitur peculium, d. l. peculium.
Peculium creascit, cum actum peculium, veluti scribitur pecorum, d. l. peculium, & ibi gl. fi.
Peculium decrescit, cum serui vicarij moriuntur, vel res peculiares intereunt, d. l. peculium.
Peculium moritur, cum illud seruo, vel filiofam, ademptum est, ibid.
Peculium dicitur esse non solum, quod dominus seruo concessit: sed etiam quod ignorante eo acquiritur est, dum tamen illud sit tale, quod si dominus sciisset, verisimiliter dimisisset apud eum, l. non solum, §. eod.
Peculium exinguitur morte filij, vel serui, vel alienatione, licet dicatur crescere ex ipso quantum ad actionem annualem, l. 1. & ibi gl. exinguitur, quando de peculio actio.
Peculium est vniuersitatis incorporea, & iuris, in qua etiam actiones continentur, gl. non vtrius, in d. l. §. fi.
Peculium licet definat esse morte serui, vel manumissionem: tamen adhuc largo modo potest dici peculium quantum ad creditores peculiares quouique sit eis satisfactum, & recipit augmentum, veluti ex fructibus, pecorum facta, ancillarumque partibus, & recipit diminutionem, quando animal est in peculio, & illud moritur, vel alio modo perit, l. fi. eod.
Peculium exinguitur morte serui, veluti homo, l. 1. & ibi gl. extinctum, de in rem verso.
Peculium a seruo quaesitum non ex re emptoris seruum ipsum sequitur, vt accessorium, nisi aliud actum sit, l. quod si nolis, §. 1. §. fi. peculium, & ibi add. marg. de adilitio edito.
Peculium maior habet patet, hoc ipso quod habeat actionem ex persona filij, & iura in se continet, l. filiofam, 26. soluto matrim.
Peculium reputatur quasi filij patrimonium, non patris, gl. fi. in l. §. de excusat. tutorum.
Peculium quandoque sumitur pro patrimonio liberi hominis, aliis multis modis ponitur, cogi potest, l. 6. & ibi gl. 1. ad Trebell.
Peculium dicitur esse alieno deducto: quod verum est quoad extraneum, non quoad domum, j. Thais, 41. item quoad de fideicommissi, libert.
Peculium possidere seruum, vel filiumfam, domini, vel patris voluntate intelligitur, si illud habeat eis permixtum, quod promittere dicitur, eo ipso quod non ademerit, l. 1. §. item acquiritur, & ibi gl. permixtum, de acq. ut. possid.
Peculium seruus ciuilius possidere non potest: sed natura tenet: dominus tamen quadam interpretatione iuris creditur possidere, l. quod seruus, 4. eod.
Peculium proprie non dicitur habere liber homo, & sui iuris: sed dicitur habere patrimonium, & filius, vel seruus dicitur habere peculium, gl. in peculio, in add. marg. in l. liber homo de stipulatione seruorum.
de Peculio serui nomine cum domino si iis pendet, vel absolutus sit dominus: quia nihil sit in peculio: vel si dominus non soluit totum, cum non esset totum in peculio, adeiutores serui non sunt liberati: si autem seruus ipse soluerit pecuniam ex suo peculio, cum haberet administrationem eius, liberati erunt fideiussores eius, legiti, §. 4. & ibi gl. de solutio.
Peculium habere non potest paterfam, sicut nec seruus potest habere bona, l. paterfam, 182. de verb. sign.
Peculium filifam, facti filij iuris non habet nomen peculij, & cum aliis rebus confunditur, recipit similem fortunam, quemadmodum ceterae res eius, l. fi. C. de nofice, testam.
Peculium si manumissio donetur, intelligitur deducto, quod domino debetur: unde seruus factus liber conueniri potest ex antegresso vique ad peculium, gl. 1. in l. §. C. an seruus ex suo facto.
Peculium non potest habere filius emancipatus, l. si donatione, 13. Cod. de collatio.
Peculium si non adimitur, tacite videtur concessum manumisso inter viuos, l. 1. C. de peculio eius, qui liberatur, §. peculium, Inf. de legat.
Peculium nisi peculiariter concedatur, non censetur concedi manumisso in vltima voluntate, & ita illud remanet penes successores testatoris, d. l. 1.
Peculium non videtur concessum tacite manumisso inter viuos in casibus, in quibus liberata data inter viuos perinde habetur, ac si in codicillis esset data, gl. off. pen. ibid.
Peculium eius, qui in testamento, vel in vltima voluntate manumittitur, non praesumitur ei datum, nisi contra probetur, gl. pen. in c. 1. qui successores feudum dare possunt.
Peculium dicitur, quasi patrimonium filifam, vel serui: verum tamen non est patrimonium filij, vel serui, §. actiones autem, & ibi gl. ipso iure, de actio.
In Peculio dicitur esse id, quod superest deducto eo, quod debetur domino, dummodo non debeatur vicario serui, §. cum autem, Inf. quod cum eo, qui in aliena.
In Peculium tenetur pater, vel dominus ex contractu, vel quasi contractu filifam, vel serui actione ex eo contractu, in eius tamen condemnatione deducitur ex ipso peculio quidquid seruus naturaliter debuit domino, vt quia seruus dominum mutauit, vel alias fecit contra, item debuit id, quod debetur his, qui sunt in potestate domini, vel tutela, vel cura, cum videtur dominus praesentis: & haec omnia sunt §. actiones, Inf. de actionibus.
In voto, gl. ipso iure, in §. actiones, Inf. de actionibus.
Peculiarium rerum periculum ad vtrumque dominum serui communis debet pertinere, sed postquam communi diuidendo.

Reliquae verba, Aftio, 127. usque 129. Editum, 11. Creditor, 68. 104. Debitor, 86. Dominus, 13. vlt. que 20. Filius, 84. Parapherna, Reimundicare. Seruus, 124. 125. Tributoria, Debitum, 2. 3.

- P**ECULIUM continet actiones, & obligationes cum corporibus, & ideo non potest vendicari: recte tamen possunt corpora singularia, l. vendicatio, §. 6. & ibi gloss. l. de rei vindicatione.
- in Peculium vicarius venit non solum quod vicarius scorum a rebus dominicis habet a domino: sed etiam quod habet a seruo ordinario, l. 4. §. 6. de peculio.
- in Peculio possunt esse non solum res mobiles, & immobiles: sed etiam nomina debitorum, item seruus vicarius, & eius peculium, l. quam Tuberonis, §. in peculio, eod.
- in Peculio esse non possunt res sacre, sancte, & religiose, nec liber homo: quia illarum in nullis bonis sunt: possunt tamen esse omnes res, quae in alicuius dominio esse possunt, l. omnes, ibid.
- in Peculium computatur illud, quod re peculiari surrepta seruo debetur actione furti, vel alia actione, d. l. quam Tuberonis, §. si.
- in Peculium computatur hereditas, vel legatum seruo relictum: & legatum, vel hereditatem habebit seruus in peculium, ibid.
- in Peculium sibi habebit seruus, quod dominus ipsi seruo debet, vt quia impedit seruus in negotia domini, & dominus ei debitor manere nec vult, nec noluit: scilicet si dominus noluit illud esse in peculio serui, ibidem.
- in Peculium habet seruus, quod dominus a debitor peculiari exigit, ib.
- in Peculium ferri conuenitur duplum, quod dominus exigit cautionis nomine ex ferri emptione, nisi dominus dicat nolle illud esse in peculio, ibid.
- in Peculium seruus habet, quod conferus sibi debet, dummodo conferus habet peculium, vel habebit alius nullus effectus debet, ibid.
- in Peculio computatur etiam id, quod dolo malo domini factum est, quominus in peculio esset, l. summa, §. 2. eod.
- in Peculio dicitur esse vestimentum, quod seruo datum est gratia vii usus, & vt perpetuo haberet, ac videretur, & non alias: scilicet verò quod vestimentum datum est ei vt non semper: sed ad certum usum, certisque temporibus eo vteretur: veluti cum sequebatur ipsam dominum, aut cum cernenti ministraret, l. id vestimentum, §. 6. eod.
- Peculium ferri vicarij in peculio ordinarij intelligitur, vnde vicarius peculium ordinarij minuire non potest: sed bene ordinarius peculium vicarij, l. depositi §. 3. Stichus, & ibi add. marg. eodem.
- Peculium consistit etiam in his, quae seruus, vel filiusfamilia parimoniam est parci viuendo, vel industria acquirit, si pater vel dominus permittit apud ipsos esse, l. peculium, §. 4. & ibi gl. i. eo.
- Peculium non consistit in rebus, vel rebus, quae dominus, vel pater tenetur prestare seruo, vel filio, l. peculium, §. 4. & ibi gl. non esse, eodem.
- in Peculio computatur id, quod dominus debet seruo, si talis erat domini confectus: alius scilicet effectus, l. dominus, §. 3. §. testamentum, & ibi gl. consuetudine, de peculio legato,
- in Peculium non computatur damnum, quod dominus dedit seruo in peculio, vel quod furtiuit de peculio, l. sed si damnum, §. 1. de peculio.
- in Peculium habebit seruus damnum, quod conferus dedit sibi in peculio, vel furtiuit, ibid.
- in Peculio esse computandum est simpliciter illud, quod dominus ab eo, qui rem peculiarem furtiuit, consequutus est, vel consequi potuit, d. l. sed si damnum, & ibi gl. i.
- Pecunia seruorum vicariorum computatur in peculio ordinarij quia sicut vicarij sunt in peculio ordinarij: & eorum pecunia, l. si seruus, §. 8. eod.
- in Peculio computatur illud, quod in rem domini versum est, gl. 2. in l. filiusfamilia, de in rem versio.

Reli qua verbo, Seruus, §. 8.

- P**ECULIUM liberam ad ministracionem non potest habere seruus, cum res peculiares sunt apud eum, nisi expresse a domino concedatur libera administratio, l. quam Tuberonis, §. alia de peculio.
- Peculij administracionem potest dare curator furiosus seruo, vel filio: ipsum tamen peculium non potest dare, l. curatoris, §. 4. & ibi gl. i. eod.
- Peculij administracione concessa generaliter videtur quis concedere ea, quae verisimiliter in specie erat concessurus, l. qui peculij, §. 7. eod.
- Peculij libera administratio non remanet in seruo, cui concessa fuit, postquam ipse seruus fugit, vel surreptus est, aut ignorat an dominus viuatur, vel non, vt quia magis credit dominum mortuum, l. libera peculij, §. 4. eod.
- Peculij liberam administracionem habens potest debitorum peculiam delegare creditoribus peculiari, ibid.
- Peculij liberam administracionem habentes si vendiderint equos, vel alias res de peculio, reprobandi facultatem non habet dominus, l. liberam, §. 1. eo. C. quod cum eo, qui in aliena.
- Peculij liberam administracionem non habentes rem dominicam si distraxerint ignorante domino, dominum, quod non habent, non transferunt in alium, nec vsu capiendi conditionem in scientem eius conditionem, ibid.
- Peculij libera administratio specialiter concedenda est seruo, vt possit si alienare, gloss. a. ibid.
- Peculij res dicantur esse domini, nisi concedatur seruo peculiari libera administratio, gl. 3. ibid.
- de Peculio dominus non deducit illud quod aliunde consequi potest aliqua actione: sed si aliunde non potest consequi, potest tunc illud inde deducere, l. 4. §. si opem, & ibi gloss. de peculio.
- de Peculio interdum deducitur debita, etiam alia, quam dominus, vel his, qui de peculio conueniuntur, gl. in l. depofiti, §. si de peculio.
- de Peculio deducitur non solum quod domino, vel patri debetur: sed etiam quod debetur ei, qui sub tutela, vel cura ipsius domini, vel patris est, vel cuius negotia ipsi gerunt, vel his, pro quibus dominus debet, l. peculium, §. 1. eo.
- de Peculio deducit creditor ferri heres institutus a domino eius illud, quod sibi debetur, si fuerit conuenus ab aliis creditibus, siue libertas sit relicta seruo, siue non, siue pure fuerit legatus seruus, licet nullo momento habuerit dominum in seruo pure manumisso, vel legato, d. l. peculium, §. sed & creditor.
- de Peculio deducit dominus id, quod sibi ex quacunque causa debetur, d. l. pecu-

- lium, §. siue autem.
- de Peculio deducit dominus id, quod sibi debetur ex delicto: veluti ob furtum, quod sibi fecit seruus, & tunc deducit simpliciter id, solum aestimationem rei surreptae, & non duplam, ibid.
- de Peculio dominus non deducit damnum datum per seruum in ipsum fmet ferri persona: vt quia se vulnerauit, aut se occidit, d. l. peculium, §. si ipse.
- de Peculio deducit dominus, quod impedit incurando seruam a se ipso vulneratum, licet si eum seruam argum, & inuicem curasset, & impedisset, non deduceret, ibid.
- de Peculio deducit dominus illud, quo ferri nomine obligatus est animo agendi, vt seruam liberaret, aut obligatus praestitit, nisi in rem domini, vel patris id quod accepit, verum est, quo casu secum compensabit, d. l. peculium, §. 10. §. si.
- de Peculio deducit dominus id, quod in seruam creditum est: seruo, vel in quo dominus fideiussit pro seruo, si soluit illud: sed si non soluit, non deducit: sed tenetur creditori peculiari soluere accepta cautione a creditore, quod sibi refunderet retro, si ipse conueniatur ab eo, apud quem fideiussit, vel ab eo, qui iussu suo credidit, vt sic creditor possit medijs temporis interueniam consequi, ibidem.
- de Peculio deducit dominus id, quod debet alij ex condemnatione, vel sine condemnatione, quod praestitit creditori ferri nomine, ibidem.
- de Peculio non deducit dominus illud, pro quo prius conueniuit ab vno creditore: repente iudicio ab alio creditore conueniens condemnatus fuit, l. si vero, eod.
- in Peculi deducione veniunt naturalia debita: sed non ciuilia: quia ciuilia consistere non possunt inter dominum, & seruam, l. si noxali, & ibi gl. naturalia, eod.
- Peculij, & ferri communio vbi est, vnus socius deducit, quod alteri debetur: si eius vbi neutrius est communio, vel vbi ferri tantum, non peculi, vel e contra, d. l. si noxali, §. si & ibi gl. eius.
- Peculij usufructuarius conuenus de peculio non deducit, quod proprietario debetur: sed tantum deducit, quod sibi debetur, ibidem.
- Peculij dominus deducit tantum, quod sibi debetur: & non quod bona fide possidenti seruam debetur, ibidem.
- Reliqua verbo, administratio, l. 2. Filius, §. 1. usque §. 1. Seruus, l. 2. §. 1. §. 1. C. de Creditor, l. 1. §. 1.*
- P**ECULIO legato potest heres nomina peculiatia persequi: tenetur tamen, legatario cedere actiones, & etiam dare id, quod ipse heres tenebatur nomine suo dare seruo, l. peculio, de peculio legato.
- Peculium non potest legari non deducto aere alieno domino, & si ita legatur, talia verba nihil adiciunt legato, nec vitiant ipsam legatum, l. si peculium, §. & si fuerit, eod.
- Peculio legato non deducto aere alieno, si legatarius nactus fuit corpora peculiatia: potest vti exceptione doli mali aduersus heredem vendicantem in coporum partem pro debiti rata, d. §. et si fuerint.
- de Peculio legato non deducitur aere alienum dominicum, quando dominus d. x. se remittere seruo, quod seruus ei debet, vel seruum nihil sibi domino debere, ibid.
- Peculium legatum consequitur legatarius non deducto aere alieno, quando sibi legatum sunt res singulae, quae sunt in peculio specialiter, & nominatum exprimendo, gl. nuda, in l. si peculium, §. & si fuerit, de peculio legato.
- Peculium si legatur seruo, seruus non potest petere id quod dominus debet sibi debet ius compensandi cum eo, quod domino debetur, d. l. si peculium, §. siue autem.
- de Peculio legato deducitur non solum quod domino debetur: sed etiam quod heredi debetur, vt quia creditor ferri heres exstitit domino, d. l. si peculium, §. si & ibi gl. si.
- de Peculio legato statulibet detrahatur ipso iure, quod heres interim ei credidit, & per hoc aere alienum singula corpora peculij diminuatur, l. denique, eod.
- Peculij legatum relictum seruo pure cum libertate, minuatur, si heres vel viuo domino, vel ante aditam hereditatem illi seruo credidit, licet nullo momento fuerit dominus ferri, d. l. denique, & ibi gl. nomine.
- Peculium videtur legatum, & si non sit legatum, quando liberta, data fuit seruus si rationes reddidisset, & hereditibus centum intulisset, quo casu parendo dictis conditionibus videtur testatorem voluisse, quod seruus retineret peculium cum iussu sit inferre centum hereditibus de peculio, d. l. denique, §. interdu.
- Peculium quando legatur seruo inspicitur tempus, quo credit dies legatus, & non peculi: id est tempus aditae hereditatis: & sic pertinet ad seruum, & non domino, omne augmentum, quod accedit peculio vique ad aditam hereditatem, quod si fecus est, quando extraneo legatur peculium: quia tunc in peculio, & non in rebus mortis testatoris, vt si quid acciderit peculio ex operis ferri, vel bene partus ancillarum, & fetus pecorum, & alia augmenta naturalia pronuntiantur ex reb. peculiaribus a morte testatoris vique ad aditam hereditatem, d. l. denique, §. vtrum, & ibi gl. futurum.
- Peculium ferri ordinarij, cui relicta est libertas non minuitur propter delictum quo tenetur seruo vicario, l. id, quod, de peculio legato.
- de Peculio legato seruus ordinario non deducitur id, quod ipse debet vicario: quia deductum adhuc remanet in peculio ordinarij: scilicet si vtrique id est ordinario, & seruo libertas, & peculium eorum legaretur: quia tunc quasi duo peculia sunt, & deducitur de peculio ordinarij id, quod debetur seruo vicario, d. l. id, quod, & ibi gl. i.
- de Peculio legato non deducitur id, quod debetur domino, vel patri, quando dominus, vel pater specialiter legauit filio, vel seruo res, quae sunt in peculio dicendo, ne deduceretur sibi debitum, l. si peculium, §. 1. eo.
- Peculium potest legari cum libertate seruo, qui nihil habet, l. ei quoque, eodem.
- Peculium non solum quod praesens est: sed etiam quod futurum est, potest legari, ibid.
- Peculij legatum relictum seruo cum libertate tunc est inutile, cum seruus viuo testatore, & decessit, & tunc si tempore mortis vixit: quia tunc debetur legatario, & si ipse, tunc inutile, eodem.

Peculium si legaverit dominus seruo manumisso, domino mortuo post iudicium acceptum peculium nomine non tenetur heres prestare peculium seruo manumisso, nisi prius cauerit dicto heredi de defendendo cum aduersus creditores peculiares, l. qui peculium. c. l. seq. eod.

Peculio legato seruo per fideicommissum manumisso actiones non competunt creditoribus in eum: secus si directo manumisso legatus, l. si seruo, 1. 8. & ibi gl. non competunt. eod.

Peculio legato seruo, etiam per fideicommissum manumisso, potest ipse seruus agere contra debitores peculiares, d. gl. non competunt.

Peculium si legatur seruo manumisso, & seruus pecularis specialiter legatus sit Titio, id, quod seruus manumissus debet domino, detrahi debet de solo peculio legato sibi, & non de legato serui specialiter relicto Titio, l. si Stichus. eod.

Peculium si legatur seruo ordinario manumisso intelliguntur legari serui vicarii dicti serui manumissi, l. p. eod.

Peculio praelegato si vicarius, qui erat de peculio, liber esse iustus sit, valet praelegatum, & etiam vicarius erit liber, l. si peculium. to. de manumissis. ream.

Peculio legato quidquid peculio accedit, vel diminuitur vivo testatore, pertinet ad legatarium: sed illud, quod post mortem testatoris ante aditam hereditatem peculio accedit, edit legatus, si legatum est ipse seruo: secus si extraneo, §. si peculium. l. ad. de legatis.

Peculium non intelligitur legatum seruo, cui libertas est legata, nisi & peculium legatum esset, §. peculium. l. ad. eod.

Peculio legato seruo, cui & libertas erat legata, non intelligitur legatum ei, vt petitionem habeat pecuniae, quam in rationes dominicae impendit, ac dominus ei debet. ibid.

Peculium actione ex testamento, si legatum est, peti debet, glo. vel alia vniuersitate. in litem veniunt, §. ait senatus de petitione hereditatis.

Peculium tacite non videtur legatum statulibero, gl. peculiares, & ibi add. marg. in l. 1. §. subtilius, de conditione causa data.

Peculio legato seruo non videtur a domino relictum illud, quod seruus in rationes domini impendit, cum totum aliud peculium seruus lucretur, unde domini illud debitum remissum fingitur, gl. in domini. in l. quam Tiberonius, §. si ne peculio.

Peculium suum si legatur seruo ordinario simul cum libertate, & is liber factus ex testamento, si agat de peculio legato aduersus heredem, non potest heredes deducere, quod seruus vicarius debebat testatori, nisi ille vicarius habeat aliquid in peculio, & tunc deducit tantum vsque ad peculium vicarii, l. cui consequens, 1. 9. & ibi gl. co. d.

Reliqua verbo, Legatum, 1. 16. Legatus, 1. 7.

14 **PECVLIUM** aduentitium hodie mortuo patre filius etiam abstinentes hereditate paterna debet habere, gl. pecularibus, & ibi add. marg. in l. apud Celsum. §. si de doli mali exceptione.

inter Peculium aduentitium & profectitium iure Digestorum nulla est differentia quoad acquisitionem: quia vtrumque patri acquiritur: sed quatenus ad repudiationem pertinet, differunt inter se: quia aduentitium pater non potest repudiare inuito filio. ibid.

in Peculio aduentitio vsufructus spectat ad patrem: proprietatem tamen ad filium, gl. ex pecularibus, in l. debitor, 40. §. 1. de pign. actio.

Peculium aduentitium, vel profectitium petinde computantur in bonis parentum, ac seruatorum peculia in bonis dominorum, §. si vero intestati. l. in quibus non est permixtum.

Peculium aduentitium est, quod filiosum, vndeunque questum est, dummodo non ex re patris, l. cum oportet, 6. & ibi gl. 3. C. de bonis, quae liber.

Peculium filij profectitium non publicatur publicatis bonis patris, l. 3. §. sed vtrum de minoribus, gl. 1. in l. p. C. qui bonis cedere possunt.

Peculium profectitium quo ad patrem non dicitur illud, quod consequitur nepos ab aucto paterno, l. questum, 93. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Peculium profectitium, & aduentitium iure antiquo non distinguebantur, & omnia habebant naturam profectitium, gl. testamentum. in l. pater, qui, 17. de conditione indeb.

Peculium pagatum dicitur profectitium, vel aduentitium, gl. 4. in l. si. C. de officio. ream.

Peculium profectitium liberorum post mortem patris venit diuidendum inter heredes. l. certum. 13. C. famil. ercise.

Peculium profectitium filiorum post mortem patris reuocatur ad communionem, quatenus de facto exierat de bonis patris: scilicet quoad administrationem, gl. 1. ibid.

Peculium profectitium sitio concessum venit in restitutione fideicommissi, l. si filium, quem, 24. & ibi gl. 1. C. eod.

Peculium profectitium est, quod acquiritur filiosum de rebus paternis, quod patri quiritur ex toto, l. cum oportet, & ibi gl. 3. & 5. C. de bonis, quae liber.

Peculium castrense non semper potest peti per petitionem hereditatis: sed tunc demum, cum factum est hereditatis, & nomen peculij habere desinit, vel quia factum sit sui iuris, vel quia factum testamentum, gl. vel alia vniuersitate. in l. item veniunt. 12. §. ait senatus de petit. hered.

15 **PECVLIUM** castrense definit esse mutatione personae. l. per procuratorem, §. 9. de acq. heredit.

Peculium castrense mortuo filio, dicitur hereditas & ex eisdem causis confiscatur, ex quibus hereditas extraneo auferitur, gl. ex castrensis, & ibi add. marg. in l. 1. §. si filia de separationibus.

Peculium castrense non dicitur id, quod vivo ab vxore datum est, non causa militantis: sed si datum esset causa militantis, l. si militi, §. de castrensi peculio.

Peculium castrense non dicitur id, quod donatum vel legatum est filio, ab eo, qui ex causa militantis non est notus: secus vero si legatum vel legatum fuisset ab eo, qui erat notus ipse filio, ex causa militantis. l. si forte, §. eod.

Peculium castrense filio, cum testamento decedente quasi hereditas defertur heredi scripto, siue extraneo, siue patrem heredem scripserit: sed decedente ab intestato dicitur remanere penes patrem, quasi ab eo patre non separatum, l. proponitur, 9. eod.

castrense est, quo a parentibus vel cognatis in militia de genti donatum

est, vel quod ipse filius in militia acquisiuit, quod nisi militaret, non fuisset acquisitus, l. castrense. 1. 1. eod.

Peculium castrense non dicitur id, quod filius, acquisiuit, si id etiam sine militia erat acquisitus. ibi.

Peculium castrense non potest pater auferre filio, militi, etiam si eum filium alij in adoptionem dederit, vel emancipauerit: potest tamen iure Digestorum auferre filio, peculium aduentitium, vel profectitium, l. pater, qui, 12. & ibi gl. 1. eod.

Peculij castrensis non est id, quod pater donauerat filio, militi reuerso de militia: sed est peculij profectitij perinde, ac si filius nunquam militasset, l. pater militi. eod.

Peculium quasi castrense superuenit ad imitationem castrensis, l. si. C. de inoffi. 1. 6. ciso. testam.

Peculium quasi castrense dicitur illud, quod filius, acquisiuit a principe ex conuatu, vel aliquo profectura, vel quacunque dignitate, vel administratione vel etiam ex publicis salariis consequitur. ibi.

Peculium quasi castrense obveniens filium, super ipsius tantum, quod rebus, quae quasi castrensis peculij sunt, possunt condere testamentum: secundum rationem legesque eorum testamentum querela inofficiosa expugnari debent, ibi. Peculium castrense, vel quasi post mortem patris intestati non venit diuidendum inter alios fratres, & aduenitum etiam hodie non communicatur cum aliis fratribus, gl. 1. in l. certum. C. famul. ercise.

Peculium castrense, vel quasi non requiritur patri etiam quoad vsufructum, gl. in l. cum oportet, 6. C. de bonis, quae liber.

Peculium castrense est, quod filius, in castriis acquirit: quasi castrense vero, quod in ciuitate queritur ex publica causa, vel salaria ex publico, gl. 1. ib.

Peculium castrense filij deportati, quod ex militia prouenit: sed etiam quod ex quacunque alia causa, & occasione profectitur, l. si. & ibi add. marg. C. de silentiis, lib. 10.

ex peculio castrensi empti res dicitur castrensis, l. 1. C. de castrensi peculio. lib. 11. in peculio castrensi numeratur hereditas fratris quaerita fratri commilitoni. l. cum allegas. C. eod.

peculium castrense habere dicuntur milites, criarii, & exceptores, & alij militantes in officij suis libus: non tamen possunt testari iure militari. l. si. & ibi gl. 1. C. eod.

peculium castrense est, quod filiosum, à quolibet acquirit in castriis, non acquisitum aliis, gl. castrensis, in §. 1. Ant. per quas personas nobis acquirit.

peculium quasi castrense dicitur, quod filiosum, magistri liberarum artium, medicorum, clericorum & advocatorum de publico, vel non de publico: sed particulariter à clientibus acquiritur, d. glo. castrensis, in add. & l. si. C. de inofficio. testam.

peculium castrense, vel quasi proprium est filij, illud acquirentis, nec potest pater ei adinere, nec creditores patris illud vendere, vel inquirere, nec tunc ipse pater mortuo consecrere fratribus, §. si vero intestati. l. in quibus non est permixtum facere testa.

peculium castrense, vel quasi non communicatur in diuisione cum fratribus: sed bene id, quod donatum est à patre in peculium, l. 4. & ibi gl. 3. C. famil. ercise.

Reliqua verbo, Aduentitium, Filius, 80. vsque 83. 85. 86. 87. 92. 93. Pater, 9. 10. 11. Clericus, 11.

Pecunia in genere, nu. 1. 2. 3. quoad pecuniam abstrahit, & inuenit, & traiecit, vel nauticam, n. 4. quoad pecuniam realem, & conditiones, & depositum, donatum, vel datam ad aliquid, vel ad vsus, nu. 5. 6.

PECUNIA abstrahit, & inuenit, & traiecit, vel nauticam, n. 4. quoad pecuniam realem, & conditiones, & depositum, donatum, vel datam ad aliquid, vel ad vsus, nu. 5. 6.

Pecunia nomine omnes res significantur, gl. alia res, in l. litigatores de arbitris.

Pecuniae verbum largi sumitur, gl. si in l. 1. §. 1. de calumnias, gl. 2. in l. non ex omnibus, 44. de arbitris, gl. 1. in l. 1. C. de prohib. sequestr. pecu. gl. 1. in l. 1. C. de conditione indeb.

Pecuniam accipere dicitur, quocumque modo burfale commodum consequatur, d. l. 1. §. si de calumniis.

Pecuniae nomen sumitur quandoque pro pecunia, gl. pecunia, in l. p. de arbitris.

Pecunia quandoque largi sumitur pro omni eo, quod consistit in pondere, numero, vel mensura: quandoque stricte: quandoque largissime pro omni re, gl. pecunia, in l. 2. §. creditum, si certum petatur, gl. mutuum, in l. sed Iulianus, §. mutui ad Macedon.

Pecunia accepta pro restituenda re aliena, in qua quis scienter pignora accipiendo committit furtum, rumpitur accipitur, & ideo repetitur, secus si ignoranter, l. si quis, §. 6. de condit. indeb.

pecunia nomen strictissime sumitur pro numis, cum adiungitur verbum, numerat: facilius quando simpliciter ponitur nomen pecuniae, gl. 1. & gl. mensura, in l. 1. de condit. triticaria.

pecuniae aestimatio, & valor licet vna, & eadem esse videatur vbique: in quibusdam tamen locis facilius, ac leuioribus, vltis inuenitur: in quibusdam difficilius, ac grauioribus vltis, l. & ideo de eo, quod certo loco.

pecuniam, quam alteri dedisti, vel credidisti, licet ad me peruenisse confessus sis, non ob id teneo ego tibi, l. si de condit. pecunia.

pecunia est res separabilis, gl. pro modo, in l. pecuniae, §. de vltis.

pecunia quandoque sumitur pro patrimonio, l. testamentum, §. in add. marg. de testam. tutela.

pecunia, & numi sunt synonyma, item importaria, l. si ex toto, §. si de legat. 1. pecunia nomen à testatore prolatum non refertur ad corpora, nec ad species, sed ad ea tantum, quae ponderis, numero, vel mensura consistunt, & sic non restringitur solum ad pecuniam numeratam: sed largi continet, quidquid numero, pondere, vel mensura consistit, l. talis scriptura, §. eod.

pecunia nomen accipitur prout est species, quando ponitur nomen pecuniae non à simpliciter, sed prout est in certo loco, vt lego pecuniam, quae est in arca, d. l. talis scriptura, & ibi gl. pecuniae.

Pecuniae, vel summius nomen à testatore prolatum, quando tractatur de legato simpliciter

ampliando, quod est favorabile, extenditur etiam ad corpora legata sed quando tractatur de legato restringendo, quod non est favorabile, nec odiosum: quia fit secundum voluntatem defuncti, tunc non refertur ad corpora, § glo. non permittit. ibi.

Pecunia nomen prolatum a testatore, & relatum ad aliquam dispositionem præcedentem, tunc continet omnia, sicut præcedens continet: sed quando non refertur ad aliquam dispositionem præcedentem: sed simpliciter proferitur in casu merè favorabili, largissime sumitur, & omnia comprehendit: sed in casu merè odioso accipitur stricte: ea tantum non favorabili, nec odioso, eligitur mediocriter, & per comprehendit ea tantum, quæ consueverunt pondere, numero, vel mensura, d. l. talis. & ibi gl. continetur.

Pecunia sine peculo fragilem esse, ac de facili posse periri, dicere solebant rustici. l. si choruz. 76. §. 1. de legat. 3.

Pecunia per solidos, per libras, & per vnum numum, vel plures, vel per quotas partes designatur in partibus sed fundus, & alia res corporalis designatur tantum per quotam partem: puta dimidiam, tertiam, vel quartam. gl. i. in l. si de adimen. legatis.

Pecunia non est de his, quæ seruando seruati possunt, ex quo potest sine decreto iudicis alienari. glo. necessaria. in l. 1. §. fuit questum. ad Trebel.

Pecunia appellatur per tota substantia ponitur, quando heres rogatur restituere pecuniam, nec interat fidei commissum quod non procedit in contractu, vel in testamento rustici, in quo pecunie appellatione possessiones non veniunt. gl. si. & ibi. add. marg. in l. nam quod. 1. §. si in l. cogi poterit. 16. eodem.

Pecunie nomen quandoque largissime sumitur, & comprehendit omnia: quandoque nomen stricte accipitur. glo. pen. in l. balista. 3. eod.

Pecuniam iactare nemo præsumitur. glo. si in l. heres. ab eo. 68. eod.

Pecunia nomine continetur etiam species. gl. certæ. & ibi. add. marg. in l. 4. §. Cato. de verb. oblig.

Pecunia, numi, & denarii pro eodem sumuntur, tanquam synonyma. l. scire debeamus. 2. §. eod.

Pecunia aliena numeratio non parit liberationem, vel obligationem, nisi ea consumpta, vel domino satisfacta. l. si. in l. 1. §. cum numos. 94. de solutio.

Pecunia est rerum æstimatio, & ideo fuit inuenta, vt subueniret hominibus difficultatibus. glo. si in l. si. que. sentent. sine appellatione.

Pecunia frumentaria si reddatur civitati cum suis vltis, sufficit, nec debentur vlturæ vlturam. l. 2. §. ad frumenti. de administrat. rerum ad ciuit.

Pecunia publica quando remanet penes curatorem reipub. tenetur ad eam, & ad eius vlturas: pro pecunia, quæ remanet penes redemptorem operum, qui non est solvendo, tenetur curator ad eam tantum, non ad eius vlturas. l. si. eod.

Pecunia æstimat merces, non merces pecuniam. gl. si in l. propemodum. 88. de verb. sign.

Pecunie appellatione non solum pecunia numerata: sed etiam omnia quæque corpora continentur. l. pecunie. 178. & l. 4. & ibi. gl. i. eod.

in pecuniam converti res omnes possibile est. l. 1. C. de constit. pecun.

Pecunie appellatione omnes res significantur. ibi. & gl. mutuum. in l. 1. Cod. etiam ob chirographariam pecuniam. glo. cui similes. in §. in personam. Inst. de action.

Pecunia in res non ita facile convertitur: sicut res in pecuniam convertitur. gl. converti. in d. l. 2.

Pecunie nomen quandoque ponitur stricte, quandoque largè pro his quæ pondere, numero, vel mensura constituent: quandoque largissime pro omnibus, quæ in patrimonio sunt. glo. pen. ibidem.

Pecunia nomen quandoque stricte, vel in vltis fructibus pecunie, quandoque largè accipitur. glo. in l. 3. C. de vltis. glo. pecuniarum. in §. plurimum. in auth. vt obediunt iudicibus. col. 1.

Pecunia potest dari dupliciter: videlicet vel vt species, vel vt quantitas. gl. in l. 4. C. si mancipium ita fuerit.

Pecunia quando datur masculo velur species, tunc non præsumitur emptio, si numerata pecunia datur, & illa correspondet vero precio rei, tunc præsumitur emptio: sed si sit minus vero precio, tunc non præsumitur emptio: sed contractus innominatus. d. gl. 1. in add.

in pecunia nomen coheret patrimonio vt veteres possideant. l. lex. que tutores. 22. §. huc accedit. C. de administrat. tutorum.

Pecunia potest solui illi, cui debetur aurum, & gl. in l. si argentum. 35. C. de donatio.

Pecunia dicitur res mobilis, & ideo potest tutor alienare eam citra solennitatem aliarum rerum immobilium. §. & quia parum. in add. marg. in auth. de nuptiis. col. 4.

Pecunia dicitur res, quæ seruando seruati potest quæ trahitur vt non consummaturalis autem dicitur, quæ seruando destruitur. traditio. §. & quia parum. in additione marg. in auth. de nuptiis.

Pecuniam acceptam sine licentia non potest successor tributorum in massam redigere, & habita licentia non debet retardare illud facere. l. 1. C. de auri publici. per leg. lib. 10.

Pecuniam publicam non potest quis accipere mutuo, vel alio titulo, nisi iussione principis alius teneatur ad vlturas centesimas. l. 1. & ibi. gl. si. & l. 2. C. de his, quæ ex publ. collat. libro 10.

Pecuniam publicam nō debet succesor cōvertere in suam utilitatem. l. si. C. eod. Pecunia pro specie solui non debet. l. 1. & ibi. glo. 1. C. de fabricensis. lib. 11.

Pecunia reipub. ad vltum voluntarium deputata: puta ad ludos, vel festiuitates, abque permisso principis potest converti ex causa in vltum necessarium: puta in refectum murorum. l. 1. C. de expensis murorum. lib. 11.

Pecunia connumeratur in his rebus, quæ vt consumuntur quia affidua permutacione quæ exingitur. §. constituitur, & ibi. gl. per mutacione. & ibi. add. Inst. de vltu fructu.

Pecunia ex se est de rebus, quæ seruando seruati possunt, d. gl. permutacione. & ibi. add.

Pecunie verbum quandoque accipitur largè pro pecunia, quandoque largissime pro omni credito. glo. 1. in l. singularia. si certum petatur.

Reliqua verbo Accipere, As alienum, Euenus, 22. Exceptio, 38. vsque 43. Excipiens, Monetæ, Mutuans, 45. Numi, Pecuniam, 1. Procurator, 63. 64. Res, 1. 2. Ad

ministrator, 3. 4. 5. Solidi.

PECVNIA in re empti inuenta reddidit venditori: si verò sit inuenus thesauri, reddidit emptori. l. i. tutor, 67. de rei vindicatione.

Pecuniam absconditam habens in alieno fundo non poterit contra dominum fundi agere ad exhibendum, neque furti, eo quod domus fundi non patitur eum effodere: quia dominus fundi non contrahat, neque possidet, l. thesaurus. ad exhibendum.

Pecuniam absconditam habens in alieno fundo potest iurare, non calumniam animo postulare, ne sibi fiat vis, quominus thesaurum effodiat. ibi.

Pecuniam absconditam habens in alieno fundo poterit agere contra dominum fundi actione furti, si contraxit aut dominus fundi. ibi.

Pecuniam custodie causa reconditam in suo fundo, vel alieno, si per obliuionem nesciat locum, vbi recondidit, non ob id perdit possessionem illius pecunie, nisi alius eam occupet. l. peregr. 4. 4. de acq. possell.

Pecuniam sepeliri, vt cadaver prohibetur est: sed non est prohibitum sepeliri causa custodie. glo. 1. ibi. & l. 4. §. pe. & ibi. glo. non potest. & ibi. add. marg. ad leg. lul. peculatus.

Pecunia recondita in muro domus venditæ non credit emptori: sed remanet re conditoris. gl. domino. in add. in §. thesauros. Inst. de rerum. diuis.

Pecunie traiectionis, vel nauticæ periculum ex eo die spectat ad creditorem, ex quo nauem nauigare conuenit, & nauigauerit. l. 3. de nautico fœnore. 1. 4.

Pecunie traiectionis periculum aliud non suscepit creditor, quàm nauigij. gl. 1. ibi.

Pecunia, quam mensarij vltra sortem accipiunt respectu alius pecunie, quæ alibi soluenda suscipitur, licet capitur, eo quod ad mensas periculum in transi-

renda pecunia pertineat. l. foreratores. & ibi. add. marg. eod.

Pecunie nauticæ periculum spectat ad creditorem mutuantem, & ideo nomine vlturarum potest peti vsque ad duplum, gl. aridis. in §. 1. in auth. nullum erede-

rentem agricol.

Reliqua verbo Inueniens, Thesauro, Traiectus, Nauticum.

PECVNIA redacta ex venditione rei meæ de partium voluntate statim in eam sam mutui conuertitur. l. rogati. si certum petatur.

Pecuniam quasi donaturus si quis dederit, & alter accepit quasi mutuum, neque donatio, neque mutuum contrahitur: sed si accipiens eos consumpserit, erit mutuum: sed si dans vellet condicere, repellitur exceptione: quia secundum voluntatem dantis numi sunt consumpti. l. si ego pecuniam. eod.

Pecuniam quasi deponens si quis dederit, & alter accepit quasi mutuum, vel quasi mutuum dederit, & alter quasi commodatam obtinendi gratia accepit, consumptis numis danti competet conditio, nec locus erit exceptioni doli. ibi.

Pecuniam quasi donaturus si quis dederit, & alter quasi mutuum accipiat, ex-

tante pecunia si dans velit eam condicere, repellitur exceptio: quia virtusque voluntate videtur donatio posse reconciliari. gl. consumpserit. ibi.

Pecunia si detur, vt aliquis detur, cessabit obligatio, quando in pendenti est, an id futurum sit. l. non omnis. 19. eod.

Pecunia si data sit alicui, & inter eos conuenit, vt tantumdem redderetur, an sit mutuum, vel depositum secundum id, quod est actum inter eos, iudicatur: quod si nihil sit actum, nec conuenit inter eos expressè, vt ea vtrueret, præsumitur tamen, quod recipiens voluerit eo vtique pecuniam non obligatam recipit depositum est inspecto initio, & agitur depositi: sed si expressè sit actum, vt si vellet, vtrueret, deum cum vtrueret, sit mutuum, & de mutuo agitur. glo. si in l. die. §. fin. depositi.

Pecunia debita solutioni non parata nudo pacto non conuertitur in mutuum: scitis si solutioni esset parata, l. qui negotia, 34. mandati.

Pecunia debita ex causa depositi nudo pacto non potest conueniri in mutuum: quia deponentis erant numi: sed debita ex causa mandati, & consumpta nudo pacto non conuertitur in mutuum: quia debita ex causa mandati non erat mandantis, sed erat sibi debita, d. l. qui negotia. & ibi. gl. non esse.

Pecunia redacta ex venditione rei conuertitur in mutuum, quando data est alicui res vendenda, & is vendidit, ac pretium accepit: scitis quando data est res vendenda, & quod eius pretium domino redderetur: vt gl. nihil d. in §. ibi.

Pecunia etiam mutuo accepta venit in obligatione generali. l. pe. §. si de pig-

noribus.

Pecunia publica potest credi sub fideiussoribus idoneis. l. si bene, 33. in add. marg. de vltis.

Pecuniz publicæ prospicere oportet ne credantur sine pignoris, vel hypothecis idoneis. d. l. si bene.

Pecuniz publicæ si bene collocatæ fuerint, in sortem inquietari debitores non debent: maxime si pariant vlturas: quod si non pariant, iudex debet eis propter securitatem reipub. dummodò acerbum, vel contumeliosum exactorem esse non præbeat: sed moderatum, & cum efficacia benignum, & cum instantia humanum. ibi.

Pecuniam si tibi dedi, vt mihi Stichum des, nō est emptio: sed dabo ob causam, & ideo repetere possum pecuniam, si mortuus sit Stichus, antequam dedisset vel mihi tradidisset eum, cum esset alienus, & sic non adepti, cum meum non fecisset, vel si mihi dedisset: sed non vis de euctione cauere, l. si de condictione causa data.

Pecunia quando datur vt species pro cerea re, dicitur contractus innominatus: sed si vti quantitas, dicitur venditio. d. l. si de conditione causa data.

Pecunia data ad comparationem frumenti debet restitui ciuitati, non compensari cum erogata. l. 2. §. ad frumenti. de administrat. rerum ad ciuit.

Pecunia si fuerit data alicui, vt emeret frumentum alicui reipub. si is in aliud vltum conuerterit, debet reddere statim, si reipub. restituerit ei id, quod in alium vltum conuersum est. gl. in alium. d. l. 2. §. quod de frumentaria.

Pecuniam, quam quis ad alium perferendam accepit, si in vltum suos conuertit, furtum facit, l. si cui. 7. C. de furtis.

Pecuniam ad perferendam missus ab aliquo si eam acceptam in vltum suos conuertat, contra eum mittens potest agere conducti, onerati, tanquam sibi quesito dominio, & actione furti. l. si qui dedit, actione furti. gl. 1. ibi.

Pecuniam perferendam missus ab aliquo si eam acceptam in vltum suos conuertat, mittens poterit agere contra eum actione mandati, & ille, cui mittitur, actio-

ne negotiorum gestorum. ibi.

Pecunia redacta ex pignorum venditione computatur prius in vias etiam patet nudo debitas deinde in forem sed pecunia soluta a debitore non computatur prius in vias naturaliter tantum debitas: sed bene in vias civiliter debitas est cum pignore, gl. 1. in l. cum & fortis. 3. de pigno. actione.

Reliqua verbo, Versum, Pignus, 19. 20. Perferendum.

Pecus s. pecoris, vel pecudis generale nomen est ad ea, quae gregatim pascuntur, gl. pecudibus in l. feruis legatis, 79. & l. legatis, 63. §. pecoribus de legat. 3.

Pecora crepta a lupo, vel ab alia bestia non definunt esse nostra tamdiu, quamdiu ab eo non fuerint consumpta. l. Pomponius. 8. §. si famul. et c.

Pecora mea si pascantur in fundo suo per immisionem meam, tunc habet locum actio de pastu pecoris: aut citra immisionem meam: & tunc datur actio in factum, si vero in meo fundo depalcant glandes tuas dolose immissa pecora, tunc datur rei vendicatio ad exhibendum: sed si sint immissa sine dolo, tunc datur actio in factum, l. qui servandorum. 9. §. si ibi. add. marg. de praescriptis verbis.

Pecoris, vel pecudis appellacione omnia animalia, quae sub hominis imperio terrae pabulo pascuntur, ut boves, asini, equi, camelus, oves, & caprae, elephanti, & huiusmodi multa alia continentur, quamvis, pecus, pecudis, pro ovis sapius sumatur: sed pecus, pecoris pro multitudine pecorum, vel pecudum sumi solet. l. apud, 38. §. iumentorum. in add. marg. de editio edicto.

Pecora plura ducent ad pascendum, quam debebat, non potest prohiberi, ne numerum sibi permittit ducatur: quia illa pecora separari possunt. l. pecunia, 9. de viis.

pro Pecore includit datur actio villis Aquilae, & in factum. gl. cauere. in l. qui bona. 1. §. si quis opus. de damno infecto.

Pecoris ad aquam appellandi ius habens, si plura pecora appulerit, quam debuit, non debet prohiberi in omnibus pecoribus: quia pecora separari possunt, l. 1. §. item queritur. de aqua quodlibet.

Pecoribus ostendens panem rubrum doli malo, ut sic figerent, & in latrones incidere, teneatur furti actione: sed si ostendit non furti faciendi causa, non tenetur furtis ad actionem in factum: illa pecora sint praescripta, tenebitur villi legis Aquilae actione, in furti actione, §. si cum l. seq. de furtis.

Pecus non comprehendit etiam magnas bestias, gl. paltore, in l. fundi. §. si de fundo instructo.

Pecudibus legatis & boves, & cetera iumenta continentur, l. feruis legatis, 79. de legat. 3.

Pecudum appellacione continentur ius: sed non canes. l. 2. ad legem Aquilae in pecudum fructu etiam focus est, sicut lac, pili, & lana. l. in pecudum. 28. de viis.

Pecude pregnante surrepta, vel apud furem pregnante effecta, focus dicitur furtivus, nec visu capi potest siue sit editus apud furem, siue apud bonae fidei possessorem: non tamen datur actio furti, cum editur apud bonae fidei possessorem: sed bene cum apud furem. l. qui res, 49. §. si ancilla. & ibi. glo. idem & in pecudibus de furtis.

Pecudis focus conceptus, & editus apud bonae fidei possessorem, statim fit bonae fidei possessoris, & cessat viciatio: quod focus est in partu ancillae. d. §. si ancilla. & ibi. gl. viciatio.

Pecudis focus conceptus apud furem heredem, qui erat bonae fidei, potest viciatio: focus si esset conceptus apud ipsum furem tunc tunc d. gl. idem & in pecudibus.

Pecudis appellacione in lege Aquilae continentur animalia domestica, quae gregatim pascuntur: veluti muli, asini, oves, boves, caprae, & fures: sed non continentur ferae bestiae, neque canes, in princ. Inst. de legat. Aquilae.

Reliqua verbo, Iumentum, Furtum.

Peda & **pedis**, vel passagium, quod soluitur pro vehiculo, soluit dominus vehiculi: sed pro rebus ibi positae soluit dominus rerum, l. cum in plures. 62. §. vehiculum locati.

Reliqua verbo, Mulio, Gabbella, Vestigal.

Peda & **pedis**, nutritrix, & alumnus aequiparantur consanguineis. §. eadem lege. Inst. quibus ex causis manumittere.

Pedagogus dicitur ille, qui ab imo instituit pueros: & dicitur pedagogus a pedes, vel peds, quod est puer, & ago, quod est ducere, quasi ducitor, vel gubernator puerorum. glo. pedagogum. ibid.

Reliqua verbo, Comes, Alumnus.

Pedamentum dicitur stirpes arborum, vel parvae arbores, ad pedes arborum grandium nascentes, quae dicuntur germinales. gl. 1. in l. ex Sylva cedra. de usufructu.

Reliqua verbo, Arbor, Germinales, Saligna.

Pedaneus iudex dicitur delegatus: dicitur etiam ordinarius, qui tantum de minimis cognoscit gl. pedaneos. in l. si quis in conferendo. 29. C. de pactis.

Reliqua verbo, Iudex, 1.

Pelle x apud antiquos dicebatur illa, quae cum vxor non esset, cum aliquo tamen vivebat, quae nunc nomine amica, paulo honestiores nomine concubina dicitur, l. Maillarius. 144. de verb. sign.

Reliqua verbo, Concubina, Legatum, 19.

in **Pendenti** potest esse obligatio fideiussoris, vel potest in futurum concipi, ut iudicium non possit esse in pendenti, vel de his rebus, quae postea in obligationem aduertuntur sunt, l. non quemadmodum. 3. de iudiciis.

Reliqua verbo, Spectandum, Actus, 1.

Penderis quaedam dicuntur. glo. in suspensio, in §. quoniam infirmas. in auth. de nuptiis. col. 4.

Pendere dici non possunt praeterita, vel praesentia inspecto praesenti statu: sed bene inspecto futuro statu, glo. pendet. in §. si ab hostibus. Inst. quib. modis ius patitur.

Pens s. ponitur quandoque largius pro apud, quandoque non ita largius. l. 1. & ibi. glo. penes: & addit. marg. de tabulis exhiben.

Penes te dicere amplius est, quam dicere apud te nam apud te est, quod qualitercumque a te tenetur: penes te est, quod quodammodo a te possidetur, l. penes te. 61. de verb. sign.

Pentitus dictio de notat actum omni iure, omnique prorsus obligatione

nullum. l. solum non videtur. §. si in sortem. & ibi. add. marg. de pigno. actione.

Pensio, vel vectura debetur etiam pro seruo mortuo in navi, si conuentum est, ut deberetur pensio pro his, quae in navi impensa essent: factus si sit conuentum pro feruis, qui deportati essent. l. ad legem Rhodiam. ad pensioem, vel vecturam in dubio tenetur conducent vecturam maiciopium, etiam pro mancipio in navi impedito, & postea mortuo, cum per nautam non remaneat ibi.

Pensio, vel vectura non debetur pro infante in navi nato. gl. 1. ibi.

Pensiones domorum non possunt peti tanquam fructus, cum non sint naturales, neque industriales, nec sint ex re, licet largo modo dicatur fructus, cum sint quasi ex re. gl. pen. in l. si vrbana. §. de condictione indebiti.

Pensionis obligatio in vnumquemque heredium pro hereditaria parte diuiditur, licet defunctus ita se liberare non potuerit, gl. confunderetur. in l. communi. ff. comm. diuid.

Pensiones domorum, vel aliarum rerum in fine anni sunt soluendae, nisi aliud ex conuentione, vel consuetudine statueretur, §. gl. 1. in l. defuncta. 61. de usufructu. l. qui balineum. 9. in addit. qui potiores in pigno. gl. 2. in l. 1. C. de primipil. lib. 12. gl. si. in l. 3. C. de locato. glo. si. in l. si quis. 8. §. si. C. de praescript. 30. vel 40. ann.

Pensiones domorum etiam ex lupanario percipitur veniunt in petitionem hereditatis: sed non sunt percipitur non veniunt. l. ancillarum, 30. §. si. & ibi. gl. de petitione hereditatis.

Pensiones horreorum, vel areas, vel vectura iumentorum in mercibus praefertur ceteris debitis. l. huius. qui potiores.

Pensiones vrbiorum praediorum pro fructibus accipiuntur. l. praediorum. 36. de viis.

Pensio domus ab initio debetur non tamen debetur efficaciter, ut peti possit, nisi elapso tempore, §. l. 1. §. si pensio. & ibi. glo. soluerit. & gl. seq. de migrando.

Pensio iusta in emphyteusi dicitur illa, quae collecta in 20. annis continet rei estimationem. glo. si in auth. praeterea. C. de sacrosanctis.

Pensiones domorum, vel aliarum rerum solui debent eo tempore, quo solui debere est actum, quod si non appareat de tempore, debet solui secundum morem regionis §. ibi.

Pensio certa praestanda quando non exprimitur, datur quantum soler de consuetudine dari. glo. si in l. exceptio. 18. C. de locato.

Pensionis causam mutare sibi nemo potest. l. ad probationem. 23. & ibi. gloss. si. C. eod.

pro Pensione non sunt tacite obligata bona conductoris, quae non sunt illata fundo, ut ibi perpetuo permancerent: & si ad manus locatoris peruenta non, non possunt retineri: sed debent restitui conductori, quem conueniet locator pro pensione. l. 5. C. in quibus causis pignus.

pro Pensione sunt tacite obligata bona inducta, & illata in fundum conductum. d. l. 4. & l. si. C. eod.

pro Pensione ad hoc vt bona illata, & inducta in fundum conductum sint obligata, tria requiruntur: primum quod sint inducta, & quod perpetuo ibi sint, & quod domino scientia in vrbis tamen praedictis non exigitur scientia. gl. 1. ibi.

Pensio antiquo pro pascuis publicis saltem antiquis constituta inconsulto principis augeri non debet. l. 1. C. de pascuis publicis. lib. 11.

Reliqua verbo, Conductus, 10. 11. Colonius, 14. 15. Lacator, 9. Sterilitas.

Pensationes publicae ad viarium vel pontium refectionem sunt praestandae a possidentibus, gl. 1. in rub. C. si propter public. pensit.

Pensationes publicae dicuntur annuae exactiones tributorum, vel vestium, vel auri, vel argenti, quae a certis personis debebantur fisco. ibi.

Reliqua verbo, Tributum.

Pentaportus dicitur munus quinque primorum, qui aliis quinque summates dicuntur, & illi quinqueque non inepte vocabantur. l. 2. & ibi. gl. pentaportus. & ibi. add. C. de privilegiis. lib. 12.

Penula est genus vestis, quae nebulosa, aut pluuiosa tempore loco pallii supra tunicam, quae Romanis breuior, & sine manicis vestis erat, vulgo laye ad arcendas et corporis pluvias sumitur, glo. penulas. & add. marg. in l. pen. de praescriptis verbis.

Penturia aliquando prodest: aliquando vero reprobat, gl. nos vero tantum in proemio Digestorum.

Reliqua verbo, Inopia, Carestia.

Peraequator dicitur ille, qui praedium desertum aqua pensione, ut prius assignat nouo possessori, & aquae sterilitatem cum fertilibus. gl. 2. in rub. C. de censibus. lib. 11.

Peraequator sunt censuum, & capitationum exactiones, quod aequaliter ab omnibus exigant, vel hi, qui tribui taxatores, & constitutores dicuntur, qui si non iuste taxauerint, puniuntur. gl. 1. in add. marg. in l. pen. C. eod.

Peraequator, ac diuiores committentes culpam latam in omitendo, vel male adsequendo, non solum bonorum iacturam: sed etiam damnorum prouincialium acceperunt, in quadruplum coguntur solvere. d. l. pen.

Reliqua verbo, Exactor, Praedictus, 6. Confusio.

Perceptio partis debitis ex vltima voluntate diuisionem non inducit fauore vltimae voluntatis licet aliis induceret diuisionem. gl. si in l. si creditoris. 18. C. de pactis.

Perceptione rei omnes liberantur, sed perceptione pretij non liberatur possessor rei. Stichum. aut Pamphilum. 9. §. dolo. de solutio.

Periculus prior flagello si percussus, atque effudit oculum percutientis, non tenetur Aquilia, nisi data opera effodisset ei oculum. l. si ex plagis. §. 1. ad leg. Aquil.

in Percussio non est culpa, si retrocedit: scilicet est in percussore, d. l. si ex plagis. §. in cluio. & ibi. add. marg.

Percussus in rixa si perierit, etiam si vnius cuiusque inspicitur, vt praesumatur quis percussus rixam occidendi, vt ille, non alij reuocatur, quod si non potest apparere, tunc omnes reuocant. l. si & ibi. gl. si ad leg. Cornelianam de sicariis.

Percutiens leuiter seruum aegrotum, & is obierit, reuocatur lege Aquilia. l. 2. in

res eodem modo penes auctorem, nisi morosus esset violentus expulso: quia tunc indistincte tenetur, §. gl. i. ibid.

Periculum intentus speciei post mortem spectat ad debitorem indistincte, siue eodem modo esset peritura species penes creditorem, siue non esset peritura eodem modo, §. l. nemo rem suam, §. i. §. fi. & ibi glo. homo. de verb. oblig.

Periculum intentus speciei post mortem ideo spectat ad debitorem, & adhuc ab eo potest peti quia odio morosi fingitur vivere, d. §. fi.

Periculum intentus spectat ad furem, & metum inferentem, l. i. C. de his, quæ vi.

Periculum intentus rei non spectat ad furem, vel metum inferentem, si intra tempus quadrimestre post secundam sententiam currens pereat res, gl. pe. ibi.

Periculum intentus rei non pertinet ad furem, vel metum in sententia, si eodem modo res esset peritura penes auctorem: secus si non esset peritura: quia tunc tenetur ibi.

Periculum intentus rei non pertinet ad furem, vel vim inferentem, si ipse fur, vel vim inferens purgauerit mortem per oblationem factam domino, ibi.

Periculum nauigationis qui in se suscepit, intelligitur suscipere in se periculum fortunæ: non tamen suscipit periculum contingens culpa debitoris, l. 3. C. de nauico fenore.

Periculum rei furtiæ pertinet ad furem, nisi mortem offerendo purgauerit, l. subtração, §. & ibi gl. i. C. de furtis.

Periculum rei furtiæ per vim ablatiui semper pertinet ad violentum: periculum tamen rei furtiæ per vim compulsiui ante sententiam pertinet ad violentum: sed post sententiam intra quadrimestre tempus non pertinet: sed bene post quadrimestre tempus gl. pe. ibi.

Periculum qui passus est, debet & lucrum fecisse, l. fi. §. sed cum in secundam, C. de furtis.

Periculum omne in se suscipiens non videtur suscipere periculum proueniens ex alio fortuito, gl. in l. i. C. quæ res pignori.

Periculum homini in multis est, §. pen. Inst. per quas personas nobis acquirunt.

Reliqua verbo, Aestimatio, l. 2. 10. Artifex, Adversus, Commodatarius, l. 1. v. §. que 14. 17. 18. Conductor, l. 3. 14. Creditor, §. 4. §. 5. 6. Debitor, §. 3. v. §. que 38. Depositor, l. 3. Depositarius, §. v. §. que 13. Dos, §. 2. Emptor, §. 3. 32. Emptus, §. 3. Fur, §. 7. Furtivus, l. 1. Interitus, Legatum, §. 90. Morosus, Nautis, §. 4. v. §. que 10. Nauta, Opus, l. 5. Cuius, §. v. §. que 7. Peremptio, §. 6. 7. 8. Prædo, Præstare, Societas, l. 10. Refringens, Soc. 10. 11. 13. T. 10. 132. Venditor, l. 17. Vendita, l. 6. 17. 18. Vinum, §. 1.

Per iudicium dicitur, quod nullum est: quia primus gradus, in quo filius in potestate est præteritus, est nullus, l. 3. §. fi. de liberis, & posthu.

Vide verbo, Perire.

Per iudicium dictio denotat similitudinem, licet non per omnia, maxime in personalibus, §. cum autem & ibi. gl. of. commodo. in add. Inst. quibus mod. ius patriæ potest, l. i. & ibi gl. i. de receptorib. l. 2. de naturalib. restit.

Per iudicium non potest dici, quod non est, l. i. §. quib. mod. usufructus, gl. i. in l. itinere, §. 8. de servit. ruti. gl. non potest. in l. Sempronius, §. 2. de usufructu, legato.

Perire sua culpa, aut negligentia dicitur quis, quando non permittit se curari, vel si conculcat cum viore, vel aliqua muliere; vel si noluit medicis obedire, l. i. qui occidit, §. 3. §. fi. & ibi add. marg. ad legem Aquil.

Perire volens non auditur, l. non tantum in additione marg. de appellat.

Perire volens potest defendi, gl. fi. in l. i. C. de confessis.

Vide verbo, Perire.

Per iudicium dicitur propriis iuris, gl. pe. in l. impuberi, §. 4. de administr. tutorum.

Pericia alicuius rei, quando ab aliquo exigitur, si non habeat, dicitur esse in culpa, veluti medicus sine physica, aduocatus sine literis, gl. qui ex se, §. vetus. in auth. de iudicib. col. 6.

Per iudicium in arte erudendum est, l. i. de ventre inficiendo, ad peritos in arte recurrendum est, & eorum dicto statui debent tamen iurare, §. quod autem in auth. de non alienand.

Periti sub dubio, forte, & respondere, gl. forte in l. 5. C. quorum appellationes.

Reliqua verbo, Medicus, Stultus, Obsequio, Deprensus, 6.

Per iudicium non cadit in pupillum, l. qui iurasset, §. 2. de iururan.

Per iurij prætextu retardari non potest causa decisa ex iuramento delato, & præfinito, vel remisso ex utriusque partis consensu, neque postea de perurio queri potest, l. i. & ibi gl. i. C. de reb. credit.

Per iurij pœna est decem librarum auri, gl. fi. in auth. quod eis, C. de nuptiis.

Per iurij via aperiri non debet per leges, quæ per iuriam puniunt, l. i. C. de indicta viduitate.

Per iurio potest quis puniri à iudice seculari, ubi clarum est eum esse peritum: sed ubi est dubium an valeat iuramentum, vel non, tunc non pertinet eius cognitio ad iudicem secularem, sed ad ecclesiasticum, gl. of. vassalli, & ibi add. marg. in §. vassalli in extrauag. de pace Constantie.

Per iurij licet quis sit habitus expressè, vel tacite, non tamen sequitur quod sit infamis, gl. debeant in l. Lucius de his, qui notant.

Per iurum non est infamis, quando deierant de præfenti vel de præterito: puta rem suam esse, vel fuisse, quando verò de futuro iurati illi, cum quo contraxit, putà veniendo contra sacramentum, & contra pactiorem, infamis est: verò de iuramento iurando sibi ipsi, vel Deo, vel iuri iurando, quod hodie non comedit carnes, non est infamis, ibi.

Per iurum omnis repellitur à testimonio, quia præsumitur & aliàs facili peccare, ibid.

Per iurum quandoque diuinam vitionem, quandoque humanam: id est corporalem afflictionem patitur, gl. i. in l. nam sufficit, de dolo.

Per iurum non est ille, qui legis scientia contra sacramentum venit, gl. 2. ad fi. in l. i. de act. empti.

Per iurum non videtur ille, qui ex causa licita deierat, gl. i. in l. 3. de od.

Per iurum tenetur crimine delinquantis, l. fi. & ibi gl. fi. de crimine fustionat.

Per iurum vel infamis accipiens penitentiam non testificatur, gl. ab solutus, in l. 4. §. ignominia de re militari.

Per iurum punitur lege civilis, licet non corporaliter: saltem alia pœna, gl. of. infamiam in l. i. C. de summa trinit.

Per iurum ipso iure infamia notatur, & repellitur ab agendo, l. fi. quis maior, §. 4. &

ibi gl. infamia, C. de transaccio.

Per iurum à Deo solo punitur, nec tenetur crimine læsæ maiestatis, l. 2. C. de rebus creditis.

Per iurum de iuramento leges non puniunt pœna corporali, ibi.

Per iurum licet non patiatur pœnam corporis, vel pœnam læsæ maiestatis: patitur tamen quandam minorem pœnam, gl. fi. ibi.

Per iurum ponitur quando contrahitur iuramentum de futuro, quod apponitur super contractu: secus quando contrahitur iuramentum de præterito litis desiccio, ibi.

Per iurum nulla pœna imponitur per se solum, sed bene ex adiuncto, vt quia est infamis, si veniat contra iuramentum, & contra pactum, quod confirmauerat sacramentum, aliàs non est infamis: bene tamen repellitur à testimonio, gl. fi. qua omnino in §. i. in auth. scænicæ non solum si fidei iures, col.

Per iurum dignitate priuatur, l. pen. C. de dignitatib. lib. 12.

Per iurum est infamis ipso iure, quando venit contra promissionem, & contra sacramentum: sed quando venit contra sacramentum tantum, tunc est infamis per intentionem, gl. priuatus, ibid.

Per iurum in alio faculo punitur, gl. iurifurandi in principio. Inst. de pœna temeræ litig.

Reliqua verbo, Testis, §. 2. 6. De iurandis.

PERMITTERE in vno, & in alio prohibere quis potest, glo. tantum in l. 3. §. nonnunquam, de viuris.

Permittere, quod non prohibetur, glo. 4. in l. fi. qui, §. de episcop. audient.

Permittere publicè illud, quod priuatim non permittitur, gl. of. priuatim in l. in tantum, de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Prohibere, Concedo.

PERMITTENS mihi ex causa donationis vt iterem in fundo suo, & fructus tolleremsi postea non patiarur me fructus tollere, tenetur mihi actione de dolo: hodie tamen tenetur conditione ex lege, si hæc permissio fuit infacta ex causa donationis: & sic cessat de dolo, l. permissio, l. 7. §. fi. & ibi glo. fi. de præscriptis verbis.

PERMISSIO patris inducit quod iussu, quando filius, permittente patre acceptum mutuum, gl. i. in l. 4. Cad. Muced.

PERMISSVM si sit aliquid vno modo alio modo videtur prohibitum, l. si cur, §. sed est, & ibi glo. onera, quibus modis pignus solui.

Permissa omnia intelliguntur in permisso genere, quæ specialiter non reperiuntur prohibita, l. mutus, §. cum queritur de procuratoribus, & gl. quod eis & ibi glo. prohibebant, cod. & l. istas, §. 7. C. de religiosis.

Permissa videtur, quæ & permissa dunt: sed non videtur permissa illa, quæ postquam erant permissa, sunt prohibita, l. item, §. quod si acter, & ibi gl. dunt, quod cuiusque viuer.

Permissum ad tempus post tempus videtur prohibitum, l. si ita quis, §. 2. de vulgari, l. statuliberum, l. 10. §. fi. de legat.

Permissum quod est in vno, in aliis censetur prohibitum, gl. of. in l. maritus, §. 3. C. de procuratoribus.

Reliqua verbo, Prohibere, l. 2. Concessum.

PERMITTIS idem ius feruatur, quod in separatis, §. si verò permittis, in auth. de nuptiis, col. 4.

Reliqua verbo, Separata, Separatio.

PERMITTARE verbum generale est pertinens ad locationem, venditionem, & omnem contractum, ubi hinc inde accipitur, gl. i. in rub. C. de rerum permitt. Permutabat illud, antequam esset numus, vniuersumque inutilia virilibus secundum necessitatem temporum, & rerum: quia plerumque euenit, vt quod vni fuperebat, alteri deficiat, l. i. de contrahen. emptione.

Permutatus feruor tenetur ad ea omnia, ad quæ tenetur vendens, l. 2. de rerum permutatione.

Permutantes habentur ambo emptoris, & venditoris loco, & eis datur ædilitium edictum, l. sciendum, §. deinde de ædilitio edicto.

Reliqua verbo, Comparare.

PERMUTATIO est species contractus inominati, do, vt des, gl. facias in l. i. iuris gentium, de pactis.

Permutatio non dicitur habere speciale nomen, ibi, & l. i. & ibi gl. tradita, de rerum permitt.

Permutatio ideo non est contractus nominatus: quia non statim, cum effecta est voluntate permittendi, datur actionem: imò exigitur rei interuentus, & tunc non ex rei interuentu sed ex præcedenti pacto agitur: ac commodatum, & alij contractus nominati statim vt fiunt, dant actionem, non tamen sunt nisi re tradita, unde dicuntur re contrahi, d. gl. facias.

Permutatio est aliquid non dedidit etiam paratus dare, non habetur pro dato, & ideo tunc mihi licet penitere, ibi.

Permutatio locus est penitentis, glo. sed cum in l. i. pecuniam, de conditione causa data.

Permutatio differt à venditione: quia in venditione discernitur emptor à venditore, & res à pretio; sed in permutatione non discernitur vter sit emptor, vel vter venditor, l. i. de rerum permitt.

Permutatio non potest discerni quid eorum sit merx, & quid pretium, neque potest esse quod vtrique res sit pretium, vtrique merx sit vendita: quia vna eademque res non potest dici, quod veniat, & quod pretium sit emptoris, d. l. i.

Permutatio res accepta, vel data si euincatur, datur actio præscriptis verbis, vel in factum, d. l. i. & ibi gl. in factum.

Permutatio solo consensu non contrahitur, nisi sequatur traditio, ibi.

Permutatio ex re tradita, etiam ex altera parte, & accipiens facta iniungit obligationem præbet: quandoque tamen præbetur ei initium, veluti stipulatione, licet traditio non interueniat, d. l. i. & ibi gl. tradita.

Permutatio ex vna parte traditio facta, si alter nolit rem tradere, non agitur ad id, quod eius interest illam rem accepisse, de qua conuenit: & ita vt compleatur contractus, agitur præscriptis verbis: sed vt res tradita tradenti reddatur, agitur conditione ob causam quasi re non sequuta d. l. i. & ibi gl. pen.

Permutatio differt à contractu do, vt des: quia permutatio fit in specie certa, sed do

PER

ter verum: quaque est id est vique ad .30. vel .40. annos: quandoque id est fine
intervallo est id est continenter quandoque id est fine temporis praefinitione
glo. i. in l. 30. pro socio. glo. i. in l. interpositas, 3. C. de transactione.
Perpetuum ad id non semper impedit fine praefinitione temporis: in principio,
id est glo. co. ad iurisdictionis. l. i. de perpetuis. et temporalis.
Reliqua verbo. Adia. 204. v. q. 107.
PERPLEXITAS s. contingit ex accidenti potest testatoris propositum, se-
cundum mentem testatoris dimittitur. l. qui quadraginta, et 7. ad legem Falcid.
Reliqua verbo. simpliciter, Ambrosius, Dubia, Obcurum.
PERSERVARE regnum et civitatem vel imperium: quanto tempore Honorij,
et Theodosij incepit tempore Iulianij. gl. i. in l. 4. C. de commercijs.
PERSERVARE hoc est consequi, quod sumit et vel libi debuit, videtur, et qui
facit accepit: fideiulorum puta, vel pignus. l. quibus, 57. de verborum signi-
ficatione. acmo facit causam deterioris: meliorem fidei, l. memo enim. 88.
de reguliuris.
PETITIO v. v. et 3. proprie est officij iudicis imploratio peritine ad causas mi-
ti imperij: velut accusatio ad causas meri imperij: actio vero simpliciter ad
nadam iurisdictionem refertur. glo. i. in additione marg. in l. dolus, 44.
mandat.
Persequutionis, verbo continetur extraordinaria persequutio, et fideicommissi
persequutio. d. gl. i.
Persequutiones dicuntur in rem, vel in personam causae persequende gratia,
item petitio extraordinaria, vel fideicommissaria olim, item petitio salarij ad-
vocati, item mercedis doctorum, et nutritia nutricum. p. l. i. l. antephra proxe-
norum. l. adio. 47. et ibi. gl. fidei actio. et obij.
Persequutio est extraordinaria: id est dicitur officium iudicis merum. glo. i. et
ibi. add. marg. in l. recedentes. 10. de verborum signi-
ficatione.
Persequutio extraordinaria remedium est, quod nonnquam actionis, quod nobile dicit foret:
extraordinarium remedium est, quod nonnquam actionis, nonnquam
exceptionis vim habet, glo. i. in l. add. marg. in l. actionis, 34. cod.
Persequutionis, verbo continetur persequutiones extraordinarias: v. puta fidei-
commisforum, quo olim officio iudicis, non actione percurantur: item et aliae,
quae non habent iuris ordinarij executionem, et de danno infecto, quo etiam largissimo
modo continetur actionis nomine. l. pecuniae, 178. i. et ibi. gl. fideicommissi-
forum, et gl. f. ex.
Persequutionis, verbo largum est. gl. i. in l. i. C. de his, quae vi.
Reliqua verbo. Adia. 192.
PERSONAE quaedam sunt ius iuris, quodammodo iuri alieno iuri subiectae. l. 1. de
his, qui sunt ius. l. i. in principio. Inf. de iure personarum.
Persona vna non potest sustinere vicem plurium personarum: quando considera-
tur persona vna persona: i. vna consulatur respectu alicuius qualitat, v. vel
officij, et si officia le inueniunt comparantur, potest sustinere plurium vicem:
aut non comparantur: et tunc non potest sustinere vicem plurium. gl. i. in l. i.
add. in l. i. confid. de adoptionibus.
Personarum accessorialium appellatio venit non solum personae coniunctae
fanguine: fed etiam affines. l. 1. et 2. in ius vocati, v. eam.
Personarum delectus habetur, glo. sequentes in l. cum iij. f. d. et personarum de
transfatio.
Personae quatuor significat. gl. i. in l. I. Domponius, 2. de negot. gestis.
Personae libere non possunt inueniri alicuius, et ideo reuocantur non possunt,
nisi adiecta causa de iure cuius, quod vendicans habet in potestate. glo. i. in l. i.
de possessor. heredit. petitione.
Persona adiecta verbo potestatem facit censeri pactum esse personale, l. i. mari-
to. 32. i. et ibi. additio marg. soluto maritum.
ad Personas demonstratas sunt nomina iuri inuenta, nomen, p. i. nomen, et co-
gnomen. l. i. et ibi. gl. i. de liberis, et posth.
Persona esse debet, cui de iure deinde debet postea ad datum consistat. glo. f. capaci-
tate in l. i. m. lib. 17. f. fin. de legat. 2.
Personae conditio inficienda est, v. plus minor, quum maior pantiatur ex eodem
delecto extra ordinem. l. Pedius. f. i. et ibi. gl. condidit. et add. marg. de incen-
dio, ruina, et c.
Persona patris, vel patris semper patris, et honesta videi debet filio, vel liberi-
to. glo. turpem. in l. f. C. qui, et aduersus quos.
Personae iuri praefrendere rebus. gl. i. in l. ob. s. alienum, 12. C. de praediis
minorum.
Personam, cum qui litigator, ante omnia debet legitimari: quia si feruus effect, non
valeret actio iudicialis. glo. p. in l. 1. C. de edicti iud. Adia.
Personae litigantes in iudicio, quoniamcumque summario, ante omnia debet
petere legitimari, et ideo si agenti obstat de feruitute, de illa prius cognos-
citur. libi.
Personae alieno iuri subiectae quaedam sunt in potestate parentum, quaedam in
potestate dominorum. in principio. Inf. de iure personarum.
Personarum diuisio respectu potestatis dominorum est de iure gentium: fed diuisi-
o personarum respectu potestatis patrum, est de iure ciuili. gl. diuisio. in
add. ibi.
Personae publicae dicuntur indices, aduocati, exequutores, et milites. glo. expen-
sis. in l. 1. C. de nouo Codice confirmatio.
*Reliqua verbo. Coniunctio, 5. Coniuncti, 5. Inerunt, Meretrices, Seruici, 3. Ius,
Libro homo, 2.*
PERSONALIS obligatio non sequitur fundi possessionem. d. f. s. h. et ibi. gl. f. fi.
de contrahend. emptione.
Personale ius dicitur quis legare, quando legat aliquid, quod licet ibi credere la-
pidem, et ideo non transiit ad heredes, nec dicitur illud ius personale feruitus
personales. l. idem l. huius. 4. f. s. quis. et ibi. gl. i. de credere de legat. 1.
Personalis obligatio non sequitur fundum, etiam praetegatum, gl. p. in l. f. C. fi
certum petatur.
Personalis actio non sequitur debitorem debitoris, non ad verius. l. 1. C. eod.
Personalis iura non sequitur fundum, glo. postea. in l. f. C. de praerip. 30. vel
40. adit.
Personalis praeterea non egrediuntur personam. f. sed quod principi. Inf. de iur.
i. de iudiciali praeterea non egrediuntur personam. f. sed quod principi. Inf. de iur.

[illegible]

re naturali: & §. fin. Instit. de replicatio.

Reliqua verbo, Añio, 179. vsque 187. 193. Debitor, 2. Munus, 3. vsque 11. 12. vsque 16. Obligatio, 22. 23. Pactum, 14. 35. Privilegium, 1. 2. 4. 5. Servitium, 5. 8. 9. Vitiura.

PERSUADERE est suadendo quippiam, aut dissuadendo quempiam in opinionem nostram inducere. l. 1. §. 1. & ibi. add. marg. de seruo corrupto.

Persuadens seruo alieno ut iniuriam, vel furtum faceret, vel fugeret, vel ut amator meretricius existeret, vel ut errori, & malis artibus esset deditus, aut ut esset sediciosus, vel rationes sibi commissas turbaret, teneatur actione serui corrupti. d. l. 1. §. 1.

Persuadens seruo alieno ut stuprum perpetraret cum aliqua, vel persuadens ancillam nostram inducere, l. 1. §. 1. & ibi. add. marg. de seruo corrupto.

Persuadens seruo alieno dolo malo ut in tecum ascenderet, vel in puteum descenderet, si parens ille ascenderit, vel descenderit, & ceciderit, & crux, vel quid aliud fregerit, teneatur actione serui corrupti: secus si sine dolo malo persuaserit: vtili tamen lege Aquilia teneatur, si persuaserit sine dolo malo, siue sine dolo. l. dolo malo. cum. l. eq. & ibi. gl. 1. cod.

Persuadens quid seruo, quem liberum esse putabat, teneatur serui corrupti actione: quia magis delinquit, qui liberum corrumpit. l. doli verbum. cod.

Persuadens seruo alieno, ut alicui furtum faciat, teneatur domino serui actione serui corrupti, non solum in id, in quo deterior seruis effectus est: sed in id, quod dominus serui praestaturus est ei, cui furtum est factum. l. ut tantum. §. si quis consequenter. cod.

Persuadens seruo alieno, ut damnum de domino suo, vel alicui extraneo, teneatur domino serui actione serui corrupti non solum nomine damni dati ipsi domino: sed etiam dati extraneo. ibi.

Persuadens seruo alieno, ut dominum contemnat, teneatur actione serui corrupti, & extraordinarie puniatur, cum animus serui corrumpere ducatur per hoc. l. corrumpitur, & ibi. gl. 1. cod.

Persuadens seruo meo, ut nomen suum ex instrumentis emptiois tolleret causa lucris: puta ne de euctione teneatur, teneatur furti. l. si quis vxorem. §. 3. §. si quis seruo de furtis.

Persuadens seruo meo, ut aliquod instrumentum meum deleat, & deinde seruis deleat, teneatur mihi serui corrupti: sed si persuasor ipse deleuit, teneatur actione de dolo, & etiam Aquilia. d. §. si quis seruo. & ibi. gl. de dolo.

Persuadens alicui, maxime aliis nolenti, ut iniuria in faciem obedi- ret, teneatur iniuriarum actione, l. non solum. 7. §. Proculus. & ibi. gl. nolenti. de iniuriis.

Persuadens alicui, ut faceret semel vnum malum, non teneatur de ceteris malis postea commissis. gl. astrictio. in §. in add. in §. in duplum. Instit. de actione. *Reliqua verbo, Consilium, Opem, Añio, 60. 61. 119. 143.*

PERTINACITER dicitur aperi, id est valde, & tenax: id est fortiter. gl. pertinaciter. in l. 1. §. tutores, de suspect. tutor.

PERTINERE verbum trahitur ad fideicommissum, l. Lucius. 90. §. filium, de legat. 2. & l. fidei commissum, v. §. si filio. de legat. 1.

Pertinere verbum latissime patet: nam aptatur & his rebus petendis, quae domini nostri sunt: etiam his quas iure aliquo possidemus, quamvis nostri domini non sunt. l. verbum illud. 18. de verb. sign.

Pertinere ad nos etiam dicimus ea, quae in nulla eorum causa sunt: sed esse possunt, ut quae ex aliquo contractu nobis debeantur. ibid.

Pertinere verbum est directum, vel potius commune verbum, l. licet. 19. C. de pactis.

Pertinere verbum latissime patet. gl. mortis, in l. 1. de donatio. & gl. pertinere. in l. 1. §. cumque. C. de rei vxoris actione.

Pertinere verbum commune est: non autem merè obliquum, aut merè directum. l. Scia, 42. in additione marg. de donatio, causa mortis.

Pertinere volens res ad aliquem ad tempus, post illud videtur velle ad suum heredem redire. l. Titia, 3. §. §. de legat. 2.

Pertinere, verbum exponitur: id est restitueret. glo. 2. in l. 1. C. de pactis inter emptor.

Reliqua verbo, Clausula, 1.

PERVENIRE verbum quid adiciitur rei singulari, inducit fideicommissum, vel potest trahi ad directam institutionem. l. fideicommissum, 11. §. hanc verba. de legat. 3.

Peruenire, seu peruenisse verbum intelligitur cum effectulimitatur tamē, quod non procedat in contractibus, & ultimis voluntatibus, nisi deductis expensis, l. qui concubinam. §. cum ita & ibi. add. eod.

Peruenisse ad aliquem dicitur siue iam exegit, siue exigere potest: ut quia actio ei delata est. l. si vero, 65. §. peruenisse. soluto matrim.

Peruenire ad aliquem non videtur illud, quod apud eum non durat. gl. remanet. in l. accipitis. 91. ad leg. Falcid.

Peruenire proprie dicitur, quod deductis oneribus ad aliquem peruenit. l. cogi poterit. 16. §. sed & si quis. ad Trebel.

Peruenire rem ad aliquem, vel dolo facere quod minus ad eum perueniret, paria sunt. l. prator. 20. §. hoc interdicitum perpetuo de nouis operis nunciat. non Peruenisse ad aliquem, vel per ipsum factum esse quominus perueniat, paria sunt. l. in illa stipulatione, §. de verborum obligat.

Peruenisse proprie dicitur quod est remanens: quandoque tamen ponitur improprie. l. aliud est. 71. & ibi. glo. 2. de verborum sign.

Peruenisse ad te recte dicitur id, quod per te ad alium peruenit. l. peruenisse, 171. cod.

PESUNDARE idem est, quod pede percutere, siue separatim pede pessundare, conculcare, reprimere, & arcere: sumi etiam potest pro deturbare. nam pessum modo deorsum, modo retrosum innuit, gl. pessundant. & ibi. add. marg. in l. bouem, 43. de adilitio. cod.

PES 18 maior poena est, quam incurso hostium: cum maior poena fit inter homines, & vicinos conculcari, & eorum non posse vi suffragio, quam si esset ab eis remotus. gl. non minorem. in auth. aullum credentem agricol. in principio. col. 4.

Reliqua verbo, Cinitas, 1.

PETERE quis non debet alio, quod ipse habet, & aliis dare debet. gl. eda- tur. l. 6. quis. §. si de edendo.

Petere potest dominus fundi hunc, vel illum fundum alternatiue, quidam vasallus vendidit suum proprium fundum, & illum, quem habebat in fundum a domi- no, & dominus ignorat vter fundorum pertineat ad eum. glo. 1. in l. si in rem, 6. de rei vindicatione.

Peti potest res quandoque specialiter, quandoque generaliter, quandoque vni- uersaliter. gl. si ibi.

Petere quandoque ponitur pro repetere, gl. 1. in l. petenti, 72. de pignor. actione. glo. 1. in rub. C. soluto matrim.

Petere non potest quis id, quod exactum cogitur reddere: sed satis est debitorum obligatione liberare. l. nupta. 3. §. si soluto matrim.

Peti nihil potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolui potest, l. nihil peti. 147. de regulis iuris.

Petere qui non potest, non videtur negligere, vel moram facere. gl. si in l. scimus. 22. §. donec. de iure codicil.

Petere non debet quis, cuius contrarium non esset petiturus. l. cum pro pecunia, 24. & ibi. gl. 1. de solutio. & gl. desideret. in l. si & rem. 2. §. de petitione heredit.

Petere & impetrare sunt dicta §. 1. in auth. de referendis. col. 1.

Petere potest quis id, quod habet, in quatuor casibus: scilicet quando res mihi data potest auferri: item quando habeo ex alia causa, quam debeam habere: quia non videtur habere, cum pretium abfuit: item quando aliquid iuris rei deest: id adhuc tradendum esse: item quando res deterior est dolo dantis ex causa stric- ti iuris, datur actio de dolo, licet habeat remissam in bona fide agitur ex pri- mo contractu: item & quāto potest petere id, quod habet, quando res tradit- formā mutata. d. coequi. & ibi. additio. in §. si res aliena. Inst. de legatis.

PETENS rem non videtur petere etiam aliam rem, quae est eius sequela, l. gl. 1. in l. solemus. §. 1. de iudiciis.

Petens rem debet eam declarare in libello, vtrum totam, an partem, & quotam, designando infestae materiae pondus, signata, ut pecupia numerum, facta speciem, & mensuram, cum res mensura continebitur, l. si in rem. §. de rei vindicatione.

Petens vestimenta actione in rem, vel personali, debet dicere numerum, & colo- rem: non tamen an sit trita, vel noua. ibidem.

Petens hominem eius nomen dicere debet in libello, & vtrum puer an adolescens sit, quando plures sunt apud eum, qui continentur: secus si vnus tantum. ibi.

Petens hominem si eius nomen ignorat, demonstratione eius vi debet: veluti qui ex illa hereditate est, vel ex illa ancilla natus. ibi.

Petens fundum nomen eius, & quo loco sit, dicere debet. ibi.

Petens in actione personali veluti in actione de dolo, & iniuriarum, & in quali- ber quantitate, sicut in actione reali, debet declarare rem, an totam, vel par- tem, & quotam, infestae materiae pondus, signata, ut numerum, facta speciem, & mensuram, si res mensura continebitur. ibi.

Petens quandoque tam in actione in rem, quam in personam non teneatur dec- arare rem, & eius qualiterque, & naturam, ut quando quis petit hominem in ge- nere debitorum, vel aliam quamlibet rem simili modo debitam. gl. 1. ibi.

Petens rem simpliciter totam petisse videtur, & petens partem videtur petisse dimidium. gl. totam. ibi.

Petens vestimenta debet dicere colorem, & numerum, & si iurauerit pro certo se colorem dicere non posse huius rei necessitas remittitur et. d. l. si in rem. & ibi. glo. vtrumque.

Parenibus iussu non est denegandus assensus. l. & Attilicinius, 35. & ibi. add. marg. de seruit. rusti.

Petenti laun, & sibi debitum consulendum est. l. 1. & ibi. glo. fi. de eo, quod certo loco.

Petens argentum, vel aurum depositum debet exprimere in libello speciem: sci- licet scyphum, lancem, vel patenam, diceudo & matriciam, & pondus, vel libel- lus eius admittatur, nisi iurauerit se ignorare pondus quantatem. l. 1. §. si quis argentum. & ibi. gl. iuranti. depositi.

Petens purpuram, aut lanam in genere, teneatur exprimere in libello quantitatem, pondus, nisi se ignoret iurauerit. ibidem.

Petenti argentum, vel aurum in genere, non exprimendo in libello speciem, non succurritur ad hoc, ut talis libellus admittatur, licet iuret se ignorare: quia magis de quantitate, quam de specie dubitari potest. d. gl. iuranti.

Petens illud, quod restituitur est alij, quam ei, a quo petit, dolo facere non vide- tur: secus quando eidem esset restitutus. l. si facer. 45. §. Lucius. & ibi. glo. fi. sed alij. soluto matrim.

Petens, quod restituitur est ex intervallo, per exceptionem, dolo facis, & c. non repellitur. l. fi. ut legatorum nomine caueatur.

Petens hereditatem videtur & corpora, & actiones omnes, quae in hereditate sunt, an petitionem deducere, l. si quis cum totum. §. fi. de exceptione rei iudi.

Petens actione furti lancem, scyphum, aut aliud vas iureptum, debet exprimere matriciam, an auream, vel argenteam, vel alia, quae sit, nec requiritur exprimere pondus, nisi peteret matiam argenteam furti: quia tunc debet exprimere pondus, & etiam quando petit signatos argenteos numos sibi subtrahos, debet exprimere numerum. l. in actione furti, 19. de furtis.

Petens actor per dolum in libello maiorem quantitatem, quam heres debebat, vel ipsum rem maioribus expensis grauet, teneatur in tripulum eius damni, quod reus passus est, in quo triplo continetur simplum pro damno. §. tripli. Inst. de actio.

Petens minus, quam ei debeatur, potest ante litem contestatam reliquum petere in eodem iudicio, §. si minus. & ibi. glo. in eodem. Inst. cod.

Petens per errorem aliud pro alio, potest corrigere errorem, & mutare libel- lum apud eundem iudicem, & iterum debet iurare de calumnia in hac causa. §. si quis aliud. & ibi. glo. in eodem. Inst. cod.

Petens minus debito non fatetur reum debitorem dumtaxat in summa petita, & ideo potest petere residuum coram eodem iudice. d. §. si minus. & ibi. gl. in eodem.

Reliqua verbo, Exigere, Legatarius, 8. Tutor, 9. Petitio, 1. 2. 9. 10. Plus. Petitio in genere, 1. 2.

Petio hereditatis, num. 3. 4. 5.
quod cum qui tenetur petitione hereditatis, & *contra quem datur*, §. 7. 8.
quod verumque veniunt in petitione hereditatis, §. 9. 10.
PETITIO si fuerit generalis, & transactio specialis, tunc solum præiudicatur in re transacta, non in aliis; idem est quando petio est specialis: transactio vero fit generalis, §. 11. in l. qui cum tutoribus §. si de transactio, & gl. in d. l. tres fratres, de pactis.
Petio quando est specialis, & etiam transactio specialis, præiudicat tantum in illa: non alteri rei, vel personæ; si petio, & transactio generalis in omnibus rebus hereditatis, etiam in non cogitatis, præiudicat, nisi dolo occultaverit speciem, in qua deceptus est actor, vel nisi dubium pendat ex testamento, d. gl. in d. §. si & d. gl. in d. l. tres fratres.
Petitiones mutue coram eodem iudice tractandæ sunt, licet vna excedat iurisdictionem iudicis, l. si idem §. quod si mutue, de iurisdictione omnium.
Petitione rei veniunt etiam fructus, & sub petitione hereditatis omnes res tam mobiles, quam immobiles; item veniunt iura in actione familiæ ercisc. & pro socio, & similibus, gl. in l. Iulianus, §. 1. de iudiciis.
Petio legati fine effectum non remouet filium à querela, l. nihil interest, §. si cū filius, de inoff. testam.
Petio in certæ partis in actione in rem, si ex parte actoris sit, iusta ignorantia admittitur iudex tamen debet facere certum contentum sua, l. quæ de tota, §. 7. §. si & ibi, gl. datur, de rei vind.
Petio in certæ partis hereditatis admittitur, & iudex tunc non tenetur facere certum sua sententia: potest pronuntiare incertum, cum iudicium sit vniuersale, gl. datur.
Petio incerta tam in communi diuidendo iudicio, quam in rei vindicatione admittitur propter dubium, l. & si non omnes, §. 8. & ibi, gl. legatum, communi diuid.
Petitionem iustiorum nullus alius habet, quam dominus, gl. vnde non distrahatur, in l. bona fides, depoliti.
Petio restitutionis in integrum impedit executionem sententiæ, l. pe. & ibi, gl. si de auctor. tutorum.
Petio, & receptio æquiparantur, l. si ex toto, §. 1. de leg. 1.
Petio legatæ diuisi per tempora gratia exonerationis transmittitur ad heredem, l. codicillis, §. 18. de annuis legatis.
Petitione quandoque aliud deducitur, & aliud consequitur: veluti si in soluta re deficiat aliquod ius, potest quis petere adhuc totam rem, in ius, quod sibi deficiit, præstetur, & idem quod præstetur talis contrahatur, in quo de euictione teneri debet, l. Iulianus, §. 13. §. si & ibi, gl. de euictione, de verb. obligat.
Petio omnium, quæ in testamento scripta sunt, pendet ex eodem testamento, quo infirmo cetera nihil valens: petio tamen debiti non pendet ex instrumentum, gl. periculi in l. a. C. de fide instrum.
Petio bonorum possessionis lege Constantianina sublata est, l. cum furiosus, §. 7. §. si autem ex alia, C. de curator furio.
Petio generalis re, quantitate, vel causa, citatione sequuta sufficit ad interrumptionem præscriptionem in omnibus, quæ sub illius generalitate comprehenduntur, l. 6. C. de annali exceptione.
Petio incerta per sententiam certificanda admittitur, quando petitur vt interesset, §. 1. C. de iur. lib. stipulat.
Petitione sola, licet infructuosa, puniunt quis, l. 1. & ibi, gl. legis, C. de petitionibus bonorum sub l. lib. 10.
Petio alicui rei quando alicui prohibetur, eiusdem rei concessio facta non valet, nisi ex certa scientia dñe, non obstante tali lege, & c. d. l. 1. & ibi, gl. pen.
Petio bonorum fiscalium, vel ad fiscum delatorum licet prohibeatur; quædam tamen permittuntur peti: veluti bonorum possessio iuris, veluti vnde liberi, & similes; item bonorum possessio facti debitoris cessantis, bonorum adicio facti, & iuris item bona heredis non parentis id est non obediens: item bona captiui, & furiosi item potest peti ius iniquum, licet noccat parenti, gl. si, in l. si, C. eod.
Petio incerta quandoque admittitur iudex tamen certam sententiam super ea debet ferre, §. iurate, Inst. de actio.
Reliqua verbo, Doi, 30. 31. Exaltio, Legatum, 108. 110. Sententia, 4. Generalis, Bonorum possessio, 1. vsque 15. Transactio, 15. 16. Arbitrium, §. Hæres, 114.
PETITIO hereditatis sublata antiqua dubitatione hodie est bonæ fidei, §. actionum, Inst. de actio, l. si in fi. C. de petitione heredit.
Petio hereditatis datur contra possidentem pro herede, vel pro possessore, gl. hereditatis, in d. §. actionum.
Petio hereditatis realis est, & personalis, gl. 1. in §. cessi hereditas, Inst. de officio iudicis.
Petio hereditatis directa datur ei, qui succedit de iure ciuili: sed vtilis datur ei, qui succedit de iure prætorio, gl. bonorum, in §. summa, Inst. de interditiis.
Petitionem hereditatis induxerunt centum viris id est Senatores, gl. quasi in l. qui repudiatis, de inofficio testam. gl. centum, in l. pen. de liberat. legata.
Petio hereditatis differtur propter accusationem falsi testam. l. diuus Pius, §. si, de petitione heredit.
Petio hereditatis datur etiam pro minima re, l. licet 11. eod.
Petitioni hereditatis facit locum possessio sine titulo, etiam si sit heredes non contentat: sed si in quasi possessore, nisi dicat se heredem, gl. sciens, in l. nec vllam, §. omnibus, eo.
Petitione hereditatis venio dolo præiudicatum est ante litis contestationem commissis, vt si dolo malo defecit possidere, d. nec vllam, §. si.
Petio hereditatis habet iustam naturam realem, & personalem, gl. sunt exacta, in l. sed & si lego, §. 8. §. petio, eod.
Petitione hereditatis quod est statutum quoad fructus, habet locum in iudicio familiæ ercisc. nec absurdum videtur, vt quæ peti, possunt, diuisi non possint, d. l. sed & si, §. pen.

Petio hereditatis vnius tertij non impedit executionem alterius petitionis eius, qui prius ad sententiam peruenit, sed possessori cauendum est, l. penult. eod.
Petitione hereditatis conclusio sumitur respectu iuris agentis, non respectu iuris possessoris conueni. l. 1. §. 1. si pars hereditat.
Petio hereditatis partis in certæ admittitur propter incertum numerum nascendorum ex ventre, d. l. 1. §. si.
Per petitionem hereditatis possumus consequi id, quod familiæ ercisc. iudicio consequimur; scilicet vt à communione difcedamus, l. non possumus, eod.
Per petitionem hereditatis quædam consequimur, quæ iudicio familiæ ercisc. consequi non possumus, gl. 1. ibi.
Per petitionem partis hereditatis consequitur quis partem hereditatis pro indiuiso, quæ per iudicium familiæ ercisc. diuidetur, d. l. non possumus.
Petitione hereditatis non tenetur ille, qui vt procurator alterius administrat, nisi illius heredes extiterit in totum, vel in partem, l. cum multi, eod.
Petio hereditatis ciuilis est origine; approbatione tamen dicitur prætoris, gl. 1. in l. 1. de possessoria heredit. petitione.
Petio hereditatis in genere vna est, sed in specie plures dicuntur; non alia est, quæ mihi debetur, & alia, quæ tibi, ibi.
Per petitionem possessionis hereditatis tantundem consequitur bonorum possessor, quantum per petitionem hereditatis hæres consequi potest, l. 1. eodem.
Petio hereditatis dicitur in rem actio, l. in autem, §. 8. §. sed & is, de rei vindicatione.
Petitione generali hereditatis potest aliquid excipi, ne illud veniat, gl. si in l. in iudicium, §. 13. communi diuid.
Petitione hereditatis qui obtinet etiam in iustam sententiam, tenetur legatariis, & creditoribus, si seruis pluribus, §. 13. §. 1. de legat. 1.
Petitione hereditatis condemnatio aliquæ executioni potest fieri in res singulares, gl. carum, in l. restituta, §. 7. ad T. rebel.
Petio hereditatis directa datur hæredi: vtilis bonorum possessori, gl. 1. in reb. quorum bonorum.
Petio hereditatis differt ab interdictione quorum bonorum, in multis, & præcipue in modo proponendi libellum, & per consequens in modo sententiandi; quia in petitione hereditatis petitur hæres declarari, & per officium iudicis fit restitutio reuocandi in interdictione quorum bonorum, petitur principaliter quorum restitutio, vt ei restitatur res ex quibus apparere diuersitas in sententia ferenda, gl. si in add. marg. in l. 1. & gl. 1. in l. si quorum bonorum.
Petitione hereditatis simpliciter agens si succubuit, licet causam intestati fuerit prosecutus, non auditur iterum volens agere ex testamento, l. penult. & ibi, gl. de iure, de exceptione rei iudic.
Petitione hereditatis intentata contra hæredes scriptos, in qua succubuit, non potest postea agere contra testamentum de falsitate; sed quando querela inofficio est propoita, in qua intentans succubuit, quia tunc potest agere de falsitate aduersus testamentum, §. gl. 3. in l. cum, qui, §. 14. C. de inoffic. testam.
Petio hereditatis, & rei vindicatio contra eandem, & per eisdem rebus simul intentari non possunt: quia lata sententia in petitione hereditatis parit exceptionem rei iudicatæ in rei vindicatione, gl. pe. in l. 2. C. de petitione heredit.
Petio hereditatis, & rei vindicatio simul potest intentari contra diuersos; contra vnum petio, & contra alium rei iudicatio, ibi.
Petio hereditatis, & rei vindicatio simul possunt intentari contra eundem pro diuersis rebus, ibi.
Petitione hereditatis, ex vna successione propoita exclusus non excluditur, si ex alia successione proponatur, licet ad eandem res, l. 3. C. eod.
Petio hereditatis regulariter durat triginta annis, gl. 1. in l. hereditatis, §. C. eod.
Petitione hereditatis agenti si obiciatur, exceptio præiudicialis status defuncti, ante defuncti debet illa exceptio, an liber sit testator, necne, quam procedatur vterius in petitione hereditatis, l. liber, §. 8. C. eod.
Petitione hereditatis non potest agi pro hereditate illius, qui erat seruus, cum nulla sit, gl. pen. ibi.
Petio hereditatis competit de iure ciuili, vel prætorio successibus ab intestato, quos repudiauerint hæres scripti, l. si scripti, §. C. eod.
Petio hereditatis quædam est directa, quædam vtilis: vtilis datur cognatis, directa agnatis, gl. si, ibi.
Petio hereditatis directa, 30. annis tollitur: vtilis verò x. annis, gl. si in l. si, C. de edicto diui Adriani.
Petio hereditatis dicitur causa ciuilis, cum à senatoribus sit inducitur, gl. 1. in l. 1. C. si quis aliquem testari.
Petio hereditatis vtilis, & non directa competit filio contra hæredem, licet filius non sit heres propriæ, gl. §. in l. 1. C. de his, quibus vt indignis.
Petio hereditatis non tollitur præscriptione longi temporis, l. pen. C. in quibus causis cessat longi temporis.
Petio hereditatis est actio mixta, & datur contra eum, qui possidet sine titulo, gl. si, ibi.
Petio hereditatis tollitur præscriptione longi temporis, quando scilicet quis iusto errore se credit heredem, cum non sit, & sic possidet, & vsucapit, ibi.
Petio hereditatis est ex quasi contractu, cum non contraxerit, qui possidet pro herede, vel pro possessore, gl. intelligitur, in §. heres, Inst. de obligat. quæ ex quasi contractu.
Reliqua verbo, Actio, 195. Dolus, 23. Fideicommissarius, 11. 12. Hæres, 97. Hæreditas, 17. 18. Pupillus, 8. Fructus, 12. 13. Causa, 1. Interdictum, 8.
PETITIO hereditatis datur contra possessorem hereditatis, quæ non tollitur aliquotem tempore iure Digestorum, nec etiam hodie, nisi 30. annis, gl. 1. in l. Iulianus, ex quibus caus. maio.
Petio hereditatis cum datur contra titulo possidentem, tollitur triennio, de 555 cennio,

centio, vel vicennio. ibid.

Petio hereditatis datur contra eum, qui possidet titulo pro herede putativo, vel pro possessore. gl. fi. in l. qui de inofficio. 20. de inofficio. testam.

Petitione hereditatis directa regulariter tenetur ille, qui vel ius pro herede, aut pro possessore possidet rem hereditariam, etiam minimam. l. regulariter. 9. de petitione hereditatis. & gl. pe. in l. 1. C. de petitione hereditatis.

Petitione hereditatis vtili tenetur quandoque ille, qui neque pro herede, neque pro possessore possidet. gl. 1. in d. l. regulariter. de petitione hereditatis.

Petitione hereditatis vtili tenetur quandoque ille, qui neque ius, neque rem hereditariam possidet. ibi.

Petitione hereditatis volens agere primo interrogabis, an possideat, & si respondeat quod sic secundo quares, an putet se heredem; & si dicat puto, tunc pro herede possidet; vtrū dicat non puto me heredem: tertio quares, quomodo possideat, vel qualiter: qui dicat, quid ad te, vel nolo respondere; tunc scis quod pro possessore possideat: vtrū dicat, quia emi, quares, ut certus possis esse, an titulum pro non titulo habeat, & si dicat a compote mentis emisse; si probet bene esse, nec petitione hereditatis potest tunc conueniri: si non probet, præsumitur quod possideat pro possessore. gl. 1. in l. qui interrogatus. 12. c. de petitione hereditatis non tenetur, qui non possidet, nisi dolo desit possidere. l. nec vllam. §. fi. eod.

Petitione hereditatis directa tenetur ille, cui scienti legatum ex falsa causa solutum est. d. nec vllam. §. in omnibus.

Petitione hereditatis ex persona sui authoris, qui pro herede, vel pro possessore possidet, potest quis conueniri, licet ipse possidet vero titulo, l. Neratius. 14. eod.

Petitione hereditatis directa non potest conueniri ille, qui possidet sine titulo, etiam mala fide; tamen tanquam emptori vniuersitatis vtili petitione hereditatis conueniri potest, l. etiam si. §. §. sed si quis. eod.

Petitione hereditatis tenetur non solum qui corpus hereditarium possidet: sed etiam qui non possidet, dummodo ut possessor sit liti oblati. d. etiam si. §. §. non solum.

Petitione hereditatis tenetur ille, qui dolo desit possidere corpus hereditarium, & non possidet: sed obtrahit liti, nisi actor à principio scierit eum non possidere. quo casu non tenetur. ex dolo. ibi.

Petitione hereditatis possessor tenetur ille, qui dolo desit possidere hereditatem, qui liberatur, si possessor hereditatis obtrahit liti: satisfactio tamen eius, qui dolo desit possidere, non liberat possessorem, d. l. etiam si. §. item si quis.

Petitione hereditatis vtili, & non directa tenetur ille, qui dolo desit possidere, §. gl. reprehendit. ibid.

Petitione hereditatis tenetur debitor hereditatis quasi possessor iuris siue sit debitor ex contractu, siue ex delicto: tamen sit præiens debitum. d. l. etiam si. §. §. cum l. seq.

Petitione hereditatis tenetur ille, qui pretia rerum hereditarium possidet, & etiam ille, qui à debitor hereditario exegit. l. quod si in diem. 18. eod.

Petitione hereditatis tenetur ille, qui petiit hereditatem, & litis æstimationem consequutus est. ibid.

Petitione hereditatis non solum à debitor defuncti: sed etiam à debitor hereditario potest debitum peti. d. l. quod si in diem. §. non solum.

Petitione hereditatis tenetur ex mala gestione ille, qui negotium hereditarium gessit: sed si heredis negotium gessit, non tenetur. ibid.

Petitione hereditatis non tenetur debitor heredis tantum: secus si fuerit debitor defuncti, vel hereditatis. d. §. non solum. & ibi. gl. ad heredis.

Petitione hereditatis tenetur quasi iuris possessor ille, qui possidet pro herede vtrū defunctus est, cum habeat interdici vnde vi, quo iudicio petitione hereditatis vtrū cedere debet interdici: tenetur etiam eadem actione ille, qui vi deiecit. d. l. quod si in diem. §. Iulianus.

Petitione hereditatis tenetur vendens hereditatem rem, siue eam possideret, siue pō, dummodo pretium receperit, siue petere possit, aliis tenetur cedere actiones agenti petitione hereditatis contra emptorem. ibid.

Petitione hereditatis tenetur quis, licet in initio nihil possidet, si ei possessio rei hereditatis, vel iuris pendente iudicio superuenit. l. item videndum. 20. §. fi. eod.

Petio hereditatis vtilis contra possessores hereditarios datur ei, qui ex Trebelliano S. C. hereditas restituta est. l. ei, qui partes. 57. eod.

Petitione hereditatis tenetur etiam ille, qui vnam tantum rem hereditariam hereditario nomine possidet, ac si totam possideret. l. cum enim. 15. §. si quis omnia causa.

Petio hereditatis non datur contra titulo possidentem, gl. fi. in l. 1. C. de inofficio. testam. & gl. 1. in l. hereditatis. C. de petitione hereditatis. gl. 1. in l. si quis. 11. C. de positi.

Petio hereditatis datur contra titulo possidentem, si titulus habetur pro non titulo: tamen contra emptorem titulo emptoris possidentem, si is mala fide emit, vel etiam bona, si modice est distracta, vel si venditor non comparat. gl. fi. & gl. 1. in l. 1. C. de petitione hereditatis. & gl. fi. in l. p. C. in quibus causis cessat longi temporis.

Petitione hereditatis qui tenetur, non habet iustum titulum. gl. 3. in l. hereditatis. C. de petitione hereditatis.

Petio hereditatis non datur contra titulo possidentem: & ideo non excluditur præscriptio longi temporis: sed speciales actiones in rem dantur contra titulo possidentem, & ideo excludi possunt præscriptio longi temporis. d. l. hereditatis.

Petitionem hereditatis non impedit deterioratio: vnde datur petio hereditatis contra deterioratorem. gl. 1. in l. si quis. 11. C. de positi.

Petio hereditatis non datur contra titulo possidentem res hereditarias. l. pen. & ibi gloss. fi. C. in quibus causis cessat longi temporis.

Petio hereditatis in casibus, in quibus datur contra titulo possidentem, tollitur præscriptio longi temporis. d. gl. fi.

Petitionis hereditatis actio ideo non datur contra titulo possidentem: quia titulo possidens non restituit petenti hereditatem: quia potest esse verum illum

emisse, & dominum rei esse, & petentem etiam esse heredem, & possidens petente herede, vel pro possessore restituit, cum possidens se assensum heredem, per consequens negat petentem heredem. d. gl. fi.

Reliqua verbo, Hereditas, 17. 18. Affio, 195. Heret, 97.

in PETITIONE hereditatis veniunt ea, que reus post litem contestationem cepit possidere, l. fi. hereditatem. 4. & ibi. gl. fi. de petitione hereditatis.

in Petitione hereditatis non veniunt servitutes. gl. fi. in litem videndum. 20. §. eodem.

in Petitione hereditatis veniunt omnes res hereditarie, siue corpora, non tantum hereditariae: sed etiam que non sunt hereditariae, quorum tamen periculum ad heredem pertinet: veluti res pignori defuncto date, vel commodate, & depositæ. d. §. si cum l. seq. & gl. quippe. in l. ancillarum. 10. eod.

in Petitione hereditatis veniunt seuda, quæ quis iure hereditario non habet: sed domini beneficio, si filius masculus, vel alius descendens masculus est, qui agi petitione hereditatis: forma autem non potest agere, nisi ex pacto, & agnatus potius agunt: qui seudo seuire possunt, quam forma. gl. fi. in d. §. fi.

in Petitione hereditatis veniunt non solum res, quas defunctus possidebat: sed etiam quas detinebat, l. & non tantum. 11. eod.

in Petitione hereditatis non venit quod non fuit defuncti: sed heredis. l. & non tantum. 11. §. quod fi. eod.

in Petitione hereditatis non venit vti capio pro emptore à vero herede impletum, quia heres, idemque petitor rem vti capiam vendicare potest à possessore hereditatis nulla data exceptione sibi. ibid.

in Petitione hereditatis veniunt res, in quibus defunctus bona fide retentionem habuit. l. & non tantum. §. veniunt. ibid.

in Petitione hereditatis non veniunt servitutes, quæ prædictis hereditariis debentur. d. l. & non tantum. §. fi. & ibi. gl. didici.

in Petitione hereditatis veniunt etiam ea, quæ hereditatis causa comparata sunt. ut mancipia, pecora, & alia necessaria hereditati, l. item veniunt. 22. eodem.

in Petitione hereditatis non veniunt omnia, quæ hereditatis causa comparata sunt ex hereditaria pecunia: ut si possessor sui causa emit serum ex pecunia hereditaria, non venit serum emptoris: sed pretium, nisi interfuit hereditatis illi serum emit. ibid.

in Petitione hereditatis non veniunt emptoria à possessore causa suæ possessionis: sed bene emptoria occasione hereditatis. d. litem veniunt. & ibi. gloss. sine dubio.

in Petitione hereditatis venit res vendita absque necessitate cum fructibus: quod si vendita sit ex necessitate, tunc pretium eius tantum venit. d. litem veniunt. §. simili.

in Petitione hereditatis veniunt non solum, quæ mortis tempore fuerunt de sancti: sed etiam augmenta, quæ postea accesserunt hereditati. d. item veniunt. §. non solum.

in Petitione hereditatis veniunt ea, quæ post aditam hereditatem accedunt ex ea ipsa hereditate: non vero quæ extrinsecus accedunt hereditati, ut acquisitionem per serum hereditarium ex re possessoris. d. §. non solum. & ibi. gl. extrinsecus.

in Petitione hereditatis veniunt fructus omnes, siue ante aditam hereditatem, siue post accesserint. d. litem veniunt. §. fructus & ibi. gl. omnes.

Petio hereditatis cum sit vna actio, & rem, & fructus simul continet: sed in rei vindicatione, cum sit illa duplex, secus est quia rei vindicatio est, quæ datur pro fructibus illius, quæ pro re. d. gl. omnes.

in Petitione hereditatis veniunt non solum hereditariae: sed etiam que non sunt hereditariae, ut pecunia à debitoribus exacta, quæ non sunt hereditariae, & tamen inter pretia rerum hereditarium veniunt. ibi.

in Petitione hereditatis veniunt omnes actiones hereditarie originales, & primordiales, vtrū si tenetur quis actione legis Aquiliae, quæ per inactionem crescit ad duplum, non venit illa actio cum incremento: sed tantum in simplicium: nam illa est natura primordialis actionis legis Aquiliae. d. litem veniunt. §. cum prædictis.

in Petitionem hereditatis venit actio serui corrupti in duplum: quia hæc est natura primordialis, & originalis huius actionis: secus si fuisset accidentalis. gl. simplicium. ibid.

in Petitionem hereditatis non venit actio quod minus causa in quadruplum: quia illa potius quadrupli non est naturale primordialis illius actionis, cum initio debita non esset: sed est accidentalis, & ita non venit in quadruplum. d. gl. simplicium. ibid.

in Petitionem hereditatis veniunt ipsæ res hereditarie cum fructibus, quando possessor hereditatis sciens ad se non pertinere hereditatem, vendidit, & non veniunt pretia earum rerum. d. litem veniunt. §. ceterum.

in Petitione here litatis non venit res emptæ à bonæ fidei possessore hereditatis nomine suo ex pecunia hereditaria: secus si nomine hereditario. gl. conueniunt. in l. sed & §. 18. §. 1. eod.

in Petitione hereditatis veniunt etiam præstationes personales, & ea, quæ à debitoribus sunt exacta, & pretia. d. l. sed & §. §. petio.

in Petitione hereditatis veniunt pensiones, quæ ex locationibus prædiorum vtrū banorum perceptæ sunt, licet à lupanario perceptæ sint: sed secus si perceptæ non sint. l. ancillarum. 30. §. fi. & ibi. gl. pe. eod.

in Petitione hereditatis veniunt mercedes à colonis acceptæ, opere seruorum, & vectura nauium, & iumentorum, quæ loco fructuum sunt. l. mercedes. 21. eodem.

in Petitione hereditatis venit seruus occisus à possessore malæ fidei ante hereditatem aditam à vero herede: sed post aditam, non fidei tantum tenetur lege Aquilia. l. si à patre. 39. §. si possessor. eod.

in Petitione hereditatis venit possessio superueniens post litem contestationem. l. si quo tempore. 44. eod.

in Petitione hereditatis veniunt etiam res depositæ apud defunctum, vel ei commodatæ: sed non in missione legatorum seruorum causa. l. 13. §. cui. §. si deposita & ibi. gl. fi. vtrū in possess. legatorum.

Reliqua verbo, Hereditas, 17. 18. Actio, 195. Fructus, 11. 13. Iudicium, 13.

Tutor actum, 8.

PETITOR non tenetur caute de euictione ei, qui soluit litis estimationem, cum possit restituere remittitur tamen cedere actiones suas. l. 1. de euictione. §. 1. h. & ibi gl. rem. de vindicatione.

Petitor licet non teneatur caute de euictione ei, qui soluit litis estimationem, cum possit restituere remittitur tamen de euictione, si soluerit euincatur. gl. non cogitur ibi.

Petitoris causa durior est in eo, quod vel is qui petit, vel is, à quo petitur, lucrum petitoris est. l. in eo, quod, §. 4. de regul. iuris.

Reliqua verbo, Exactor.

PETITORIVM, & possessorium simul, & in vno libello possunt intentari in interdictione recuperandæ, & adipsam possessionem: sed non in interdictione retinendæ, quia in eo est quis sibi contra usum agendo rei vindicatione dicit alium possidere, & agendo interdictione retinendæ dicit se in possessione retinendum. §. 1. in l. 1. de vi. §. 7. de iudiciis, gl. 1. 4. & §. 1. in l. 1. C. de interdictione. & l. naturaliter. §. 1. h. & ibi gl. de acq. poss. l. cum fundum §. 1. h. & ibi gl. de vi, & vi armata. §. 1. in l. nulli. C. de iudiciis.

Petitorium si propius quis ignorans se possidere, si postquam sciat, renunciat petitorio, petitor agit per se possessionem retinendæ. ibi.

Petitorium intentans si in eo succubuit, potest nihilominus postea intentare possessionem retinendæ, §. 1. naturaliter. §. 1. h. & ibi gl. de acq. poss. gl. hoc ordine. in l. 1. C. de interdictione.

Petitorium, & possessorium possunt simul in eo intentari diuersis respectibus, & ratione diuersæ possessionis: veluti qui egit rei vindicatione contra eum, qui naturaliter detinebat, vel possidebat tantum, potest agere interdictione vel possidendi contra eundem, etiam pendente primo iudicio. d. gl. 1.

Petitorio agens dicendo aduersarium possidere, intelligitur tacite renunciare possessioni, egit sciens se possidere: sed si ignorans. ibid.

Petitorium adipsam possessionem, & possessorium recuperandam quando simul intentantur, potest iudex diuidere libellum, & de vtroque pronuntiare si sibi constiterit. gl. 1. in ad. marg. in l. 1. fundum. §. 1. de vi, & vi armata.

Petitorium iudicium est, quando aliquam rem, vel possessionem ratione dominij peto, vt perpetuo apud me sit. gl. 1. in l. 1. C. qui legitimum. perlon.

Petitorium, & possessorium si simul intententur, debet causa possessionis prius terminari, vt petitorij quæstio ordinetur, l. 1. C. de interdictione.

Petitorium non potest intentari, nisi vnus possideat, & alius à possidente petat, ad quod decernendum compertum interdictione vel possidendi, & vtroque. §. 1. de iudiciis. Inst. de interdictione.

Petitorium, & possessorium quando concurrunt, & petitorium concernat proprietatem, possessorium possessionem, ante debet terminari quæstio possessionis, quam ad petitorium deueniat, eorundem concursus non admittitur: quod verum est in possessione retinendæ: secus in possessione recuperandæ, vel adipsam, nisi possessorium retinendæ diuersis causis proponatur, d. §. 1. retinendæ, & ibi ad. marg.

Reliqua verbo, Sententia, 1. §. Possessorium.

PETITVS propter Christum omnia dimisit, qui nihil præter nauicula habebat. gl. 1. in l. p. C. quibus cedere poss.

PETITVS & PETITVS vera dicitur euiculis sapientia: id est amor sapientie: à philo, quod est amor, & sophia: id est sapientia, licet pecuniam non abiciamus, gl. nisi fallor. in l. 1. de iust. & iure.

Philosophi rei sunt, qui philosophentur: id est de pecuniam suam in utilitate parant, & sic de ea non curent, sed reprobant, & de viciat, tutorum.

Philosophari proprie non dicitur illi, qui curant de pecunia. ibid.

Philosophari est pecuniam contemnunt, l. 1. de reprobant, & ibi gloss. manifesti.

PETITVS est crimen sanguine piandum: id est ad pietatem mouens, gl. 1. in l. 1. C. de sepulch. violat.

PETITVS si in aliena tabula mala fide pinxit, pictura dicitur esse domini tabulæ: secus si bona fide pinxisset, gl. 1. de necess. §. 1. in rem. in l. 1. de id. de rei vind.

Pictor si bona fide in aliena tabula depinxerit, dominus tabulæ habet contra pictorem possidentem tabulam vtilem actionem in rem, si soluat ei estimationem picturæ: sed si dominus tabularum casu possideat, habet pictor contra dominum possidentem directam rei vindicationem soluendo ei pretium tabularum: alioquin nocet ei doli mali exceptio. l. qua ratione, §. 1. de acq. rerum dominio, & §. 1. Titius. Inst. de rerum diuisione.

Pictor, qui bona fide depinxit in alienis tabulis, præterit domino tabularum in actione furti, quam habet ambo contra eum, qui furti pinxit tabulas, gl. vtili. in l. 1. de §. 1.

Pictor possidens tabulas, vel marmora, in quibus bona fide depinxit, potest repellere dominum tabularum petentem casu offerendo ei pretium illarum, etiam si vellet ille ei offerre pretium picturæ. gl. 1. directam. ibid.

Pictores & olim, & hodie sunt chari. ibid.

Reliqua verbo, Pingens, Tabula.

PICTURA semper trahit ad se chartam, vel tabulam. gl. 1. de necess. in l. 1. in rem. §. 1. de id. de rei vind.

Pictura si sit pretiosior tabula, tunc pictura trahit ad se tabulam: si verò tabula sit pretiosior, tunc pictura non trahit ad se tabulam: sed dominus tabulæ remanet etiam dominus picturæ. d. §. 1. de id. ibi gl. 1. de necess.

Pictura cedit tabulæ, l. qua ratione, §. 1. de acq. rerum dominio, & §. 1. quis in aliena tabula. Inst. de acq. rerum dominio.

Picturam faciens bona fide in aliena tabula, si petat picturam à domino tabulæ possidente, potest repelli à domino tabulæ, nisi soluat ei pretium tabulæ, §. 1. Titius. Inst. eod.

Reliqua verbo, Pictor, Charta.

PICAE allegationes debent mouere principem, l. 1. & ibi gl. 1. C. de officio comitis sacri patrimonij.

Picid quicquid faciat aliquid, dicitur lucratum, gl. 1. in l. locum. 1. de usufructu.

Pia causa non minime quartam debitam iure naturæ, gl. 1. in auct. similiter. C. ad legem Falcid.

Pia causa est, quando relinquatur aliquid ad Ecclesiam fabricandam, vel reficiendam, vel pontem, vel aliquid tale, si Ecclesia simpliciter relinquatur. ibi.

Reliqua verbo, Legatum, 91. 92. Ecclesia, 1. 3.

Pietas præsumitur tam ex qualitate personarum, quam ex sumptibus factis. gl. 1. in l. ex duob. de negotiis gestis.

Pietas dicitur inter patrem, & filium, obsequium verò dicitur inter patrum, & liberum, sed inter hominem dicitur beneficium: inter Deum, & hominem dicitur religio, gl. 1. in l. 1. de religio. & sumpt. & gl. 1. in l. 1. C. de negotiis gestis.

Pietatis intuitu nonnunquam receditur à iure communi, nedum à proprietate verborum, l. vxorem, 4. §. codicillis, & ibi gl. pietatis. de leg. 3.

Pietati paternæ fauendum est, gl. præsumptio. in l. Aurelius, 2. §. 1. Titius. de liberatione legata.

Pietatis ratio secundum naturam salua esse debet inter matrem, & filium colliberos, vt quia ambo erant manus missi, & idem etiam quando ambo essent ferui, l. 1. §. 1. & inter colliberos de obsequiis parentibus. & patr. præst.

Pietas vna est communis omnium hominum, quæ vocatur officium: alia singularis inter patrem, & filium, & illa dicitur pietas: & sic gemina: quia homo, & quia pater, gl. gemina. in l. 3. §. 1. cum quis de libero homine exhibendo. & gl. 1. in l. officio, §. 1. C. de negotiis gestis.

Pietas nos Deo purificat, gl. 4. in l. imperialis, 2. §. 1. C. de negotiis gestis.

Pietas decet principem, per quam sola Dei seruatur imitatio, gl. innata. in extra. uag. de pace Constantine in prin.

Reliqua verbo, Expensæ, 10. Obsequium.

PIGMENTARIJ, seu (pecuarij, aut pharmacopolæ temere dantes cicutam, salamandram, aconitum, ptyocampas, buprestin, mandragoram, & cantharides viceramenti causa tenetur lege Cornelia de ficiariis, l. 3. §. alio. ad leg. Cornel. de ficiariis.

Pignus in genere, num. 1. usque 3.

Pignus conuenzionale, legale, & præteritum, num. 5. §. 6. 7.

quoad res, quæ pignori dantur, vel quæ ad personam à quibus pignori dari possunt, vel non, §. 9. 10.

quoad pignori si utitur, sortem, & si vas, com. modum, & incommodum, & interdictum pignoris, & prælatum in eo, num. 11. 12.

quoad liberationem, & remissionem pignoris, num. 13.

quoad tollendum, vel extinguendum uti pignori, num. 4. 15.

quoad pignori possessionem, dominium, & differentiam pignoris, & hypothecæ, 16.

quoad repetitionem, & retentionem, cum pignoris, num. 17.

quoad retentionem pignoris, num. 18.

quoad pignoris aduocatum, item, & §. 1. de pignori, num. 19. 20.

Pignus appellatur à pignori quia res, quæ pignori dantur, manu traduntur, l. 1. plebs est, §. 1. 3. §. 1. de rebus sign.

Pignus nudo consensu contrahitur etiam sine traditione, l. 1. de pignorat. actione.

Pignoris obligatio non contrahitur sola traditione sine consensu: sed bene consensu, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Pignus quandoque ponitur pro obligatione pignoris, gl. 1. ibid.

Pignus quandoque impropiè ponitur, vt quando non traditur creditoribus, ibid.

Pignus contrahitur in auro, & non in are, quando quis ostendit aurum quasi pignori daturus, & dedit as, quia in auro conferentur, & non in are. d. l. 1.

Pignori si quis dedit as affirmans illud esse aurum, si conferentur in corpore, in eo contrahitur pignus: creditor tamen contra debitorem habet pignoratitiam contrariam, & etiam accusare potest crimine fustionis. ibid.

Pignoris obligatio constituitur debet creditori in re certa, & hoc in re incerta non potest constitui corpus, in quo fit obligatio, gl. 1. ibid.

Pignori scienter dans as pro auro punitur crimine fustionis extra ordinem: secus si ignorans dedisset, gl. 1. ibid.

Pignus potest quis dare alicui, vt pro se fideiubeat, l. 1. §. 1. de rei §. 1. & ibi gl. 1. eodem.

Pignus potest dari non solum ob pecuniam: sed etiam ob aliam causam honestam, & non turpem. ibid.

Pignus, vel hypotheca vt substituitur, requiritur, vt saltem naturalis obligatio præcedat, l. 1. solum non videtur, §. 1. in for. in ad. marg. eod.

Pignoris obligatio per liberam personam non potest acquiri alicui, licet eius possessio possit acquiri, dicit l. solum, §. per liberam.

Pignoris possessio potest nobis acquiri per procuratorem, vel tutorem: sed ipsa obligatio, aut actio pignoratitia non semper potest nobis acquiri, nisi quando pecunia nostro nomine mutata est per procuratorem: quia tunc conditio certi, & pignoris obligatio nobis acquiruntur per eos, d. §. 1. per liberam, & ibi gl. 1. pen.

Pignoris obligatio tenet, quando procurator obligauit res domini, domino mandante, vel ratum habente, alias non tenet obligatio, d. gl. 1. pen. ibid.

Pignus constituitur potest testamento, l. non est mirum, 16. & ibi gl. 1. in l. fundus, quem, 9. de annuis legat.

Pro pignore dato si aliud submittatur, furtum committitur: secus si in dando pignore aliud pro alio submittatur: quia tunc submittens non tenetur pignoratitia, & punitur crimine fustionis, l. si quis pignore, 36. de pigno. actione.

Pignoris datio, vel rei obligatio facit intercessionem, l. 1. quamuis, §. 1. ad Velleianum.

In pignore danto bonorum presentium, vel futurorum potest fieri conuen-

tie, l. 1. de pignoris.

Pignus consistere potest ex his causis, ex quib naturalis obligatio consistit, l. que situm, t. eod.

Pignus consistit inter partem, & filium, servum, & dominum, gl. si ibid.

Pignoris dato potest ita fieri, vt si intra certum tempus, & etiam non soluat, iure emptiois creditor possideat rem iusto pretio tunc aestimandam; secus si dictum esset, vt per debita pecunia creditor haberet emptam, l. si fundus, §. 8. si. & ibi gl. f. eod.

Pignoris persequio creditoris parit actionem in rem, & nudam aduocat possessionem, l. pignoris, 17. & ibi gl. 1. eod.

Pignus contrahitur per procuratorem, vel gestorem, §. ratihabio domini secuta sit, l. si inter, 2. eod.

Pignoris obligatio etiam inter absentes recte contrahitur, cum fiat consensus, l. creditor, 23. & ibi gl. f. eod.

Pignus dari non potest adiecto, & datum repetitur, l. is, qui. 33. eod.

Pignus contrahi potest per epistolam, nec vitiatur, licet in ea non sit dies, & consil. l. pe. 1. eod.

Pignus inferri, & induci potest in domum cōductam voluntate domini, ita vt in partem debiti sit obligatum, l. §. & ibi gl. obligatum in quib. caus. pig. tate.

Pignus in parte indiuisa durat per indiuisi etiam post diuisionem inter socios factam, l. §. si qui. potiores.

Pignus tacitum in re empti non habet ille, cuius pecunia res est empti, nisi sit pupillus, vel sit actum, vtpote ea esse obligata, gl. 1. in l. interdum. eod.

Pignoris, vel hypothecae ius solo consensu contrahitur, nec refert, quibus verbis fiat, dummodo fiat apud res verbis ad consilium, neque requiritur scriptura, quia contrahitur etiam sine scriptura, l. in re. de fide iurum.

Pignoris insufficientia non impedit totius debiti executionem, l. si pro mutua. 8. C. si certum petatur.

Pignoris titulus non est sufficiens ad prescriptionem, nec creditores, 9. Cod. de pignor. actione.

Pignus consensu contrahitur, §. gl. in l. sine voluntate, §. C. ad Velleian. l. 2. C. que res pignori.

Pignus substractum etiam ab emptore bonae fidei, non potest vfucapi, nisi redeat in potestatem creditoris, gl. si in l. cum sit probatum. C. pro emptore.

Pignus datum ob vnum debitum potest etiam pro alio debito tantum chirographario retineri, praeterquam contra creditorem secundum agtem, vel se defendentem, l. 1. & ibi gl. f. C. etiam ob chirographar. pecun.

Pignoris, vel hypothecae actio realis est: Saluamen tamen interdici est ad possessionem, & personale est, l. pignoris, 18. & ibi gl. 1. C. de pignor.

Pignoris grana aliquid, quod ad cultum agri pertinet, auctori non conuenit, l. pignorum, C. que res pignori.

Pignoris obligatio est indiuisa, l. 2. C. de lutione pignorum.

Pignus semper debet valere plus, quam sit debitum, & quando creditor vendit plus pignora, residuum debet reddere debitori, gl. of. in mensuram. in §. si verò etiam in auct. de exhibend. reis.

de Pignore ubi dato se inuehitum esse, si quis dicat, non creditur eius iuramentis, sed testib. parib. domus, vel curia; si constet de pignore, alioquin domino incumbit probatio; qui si probare poterit se pignori dedisse, debet vasallum restituere illud, vel probare per pares curis, vel per breue testatum, quod sibi in feudum dederit, postquam in pignus accepit, c. 1. & ibi gl. 1. de pignori dato feudo quod iuris fit.

Pignoris alienatio licet contineatur sub appellatione alienationis, nō tamen est alienatio; quia pignus in bonis debitoris permanet, & ideo ipsi perire in dubium non venit, gl. inde. in c. 1. §. 1. de alienatione feudi.

Pignus dator creditoris vtriusque gratia, & debitoris, quō magis pecunia creditoris, & debitoris, quō magis ei in tuto sit creditum, & ideo creditor recipiens pignus, tenetur praestare exactam diligentiam, sed non exactissimam, §. si. & ibi gl. exactam. In l. quib. mod. re contrahitur.

Reliqua verbo, Accipere, 4. Antichresis, Creditor, 17. vsque 17. Debitor, 40. vsque 43. 44. 45. 46. 49. 50. §. 1. Hypotheca per tot. Inferri, Pignum, 42. 43. Pusillus, 1. 2. Reddita, Seruus, 115. 116. Veneti, Stellonatus.

Pignus quoddam dicitur conuentionale, quoddam legale, quando inducitur à lege tacita hypotheca: aliud praeztorium, quod iudex ex officio suo statuit, in quo traditio requiritur, aliud iudiciale, l. 1. in add. marg. de pigno. actione.

Pignus conuentionale differt à praeztorio: quia conuentionale fit etiam sine traditione possessionis: sed praeztorium non fit sine possessione, gl. traditum, d. l. 1. in Pignore conuentionali si male videretur creditor tenetur pignoratitia creditoris in praeztorio, tunc tenetur actione in factum, ibid.

In Pignore conuentionali habet creditor possessionem naturalem, & ciuilem, sed in praeztorio nullam possessionem habet, §. ibid.

In Pignore conuentionali creditor tenetur de dolo, lata, & leui culpa: sed in praeztorio de solo dolo, ibid.

In Pignore conuentionali si debitori dederit damnum, creditor agere pignoratitia contraria, secus est in praeztorio, ibid.

Pignus praeztorium creditor additum pro toto debito datum praesumitur: sed secus est in conuentionali, ibid.

In Pignore conuentionali agit creditor vti possidetis, sed in praeztorio non potest agere, ibid.

Pignus praeztorium constituitur, quociens ex qualibet causa iudex aliquem miserit in possessionem, l. non est mirum, 26. de pign. actione.

Pignus praeztorium id est iussu iudicis non constituitur, nisi creditor mittatur in possessionem: sed pignus conuentionale constituitur etiam sine traditione, d. l. non est, & ibi gl. f.

Pignus triplex est: quoddam praeztorium, quod propter consumpnam, quae vt feruerunt legata, à praezore: id est iussu viuo datur. Alterum iudiciale, quod pro executione sententiarum datur, Alterum conuentionale, quod inter debitorum, & creditorem constituitur, gl. of. in rub. in add. marg. de pignoris.

Pignoris obligatio iudicialis contrahitur per inuisionem, in, ostensione, sed conuentionalis contrahitur sine inductione in possessionem, gl. si antichresis, in §. si, qui. 11. de pignor.

In Pignore praeztorio computatur fructus pretij in viuo, 25. quani in forem, quod admodum in conuentionali, l. is, qui. 4. quere, 1. in possessionem legatorum.

In Pignore praeztorio nullus est prioritas omnes cuiusque tituli sunt pares, sed illi, qui sunt diuersi utili, l. si finita, §. si placet, & ibi gl. ordinem de damno infecto.

Pignus conuentionale habens tenetur reficere: aliis tenetur de damno, quod contingit, eo quod non refecerit, sed non tenetur ille, qui habebat pignus praeztorium ex autoritate iudicis, nisi dolo, & lata culpa omiserit reficere, d. l. si finita, §. si quis damni, & ibi gl. accipit.

Pignoris conuentionalis possessio ciuilis, & naturalis penes creditorem est, §. gl. possessio, in l. per seruum, 37. de acquir. seruum dominio.

Pignoris praeztorij possessio non est apud creditorem: quia pignus praeztorium non possidetur, ibid.

Pignus praeztorium differt à conuentionali, quia creditor in pignore praeztorio tenetur tantum de dolo: sed in conuentionali tenetur de dolo, data, & leui, l. praeztor, 9. §. est praeterca, & ibi gl. culpa de bonis autorit. iudic. possid.

In Pignore praeztorio non prodest praesentia in tempore, gl. 1. in l. cum vnus, 12. eodem.

Pignus praeztorium differt à conuentionali: nam creditor praeztorium pignus non possidet, nec pro eo habet interdictionem vti possidetis, secus est in conuentionali: nam illud dicitur possidere, & pro eo datur interdictionem vti possidetis, §. gl. non posse, in l. §. 3. creditores vti possidetis.

Pignus praeztorium constituitur, quando legati, vel fideicommissi secundi gratia legatarius, vel fideicommissarius inducitur in possessionem rerum hereditarium, l. §. 3. & ibi gl. 1. C. vt in possessionem rerum hereditar.

Pignus praeztorium traditum creditor non possidet ipse, gl. constituta, in l. cum notissim. 7. §. sed cum. C. de prescriptione 30. vel 40. ann.

Pignus conuentionale post biennium ex tempore morae debitoris per creditorem vendi potest, l. §. & ibi gl. in add. marg. C. de executione rei iudi.

Pignus praeztorium contrahitur ex inuisione in possessionem ex primo decreto, gl. 1. in l. cum apud, 10. C. de bonis autorit. iudic. possid.

Pignora quaedam sunt conuentionalia, quaedam iudicialia, gl. in rub. C. qui potior, in pignore.

Pignus praeztorium dicitur, quando praeztoris decreto mittitur quis in possessionem causa feruendi, quod etiam iudiciale potest dici, gl. 1. ibid.

Pignus iudiciale dicitur, cum ex causa iudicati quis in possessionem mittitur à iudice ex sententia, ibid.

Pignus praeztorium non solum potest constitui à iudice in reb. corporalibus, sed etiam in iuribus, & actionibus, l. 1. C. de praeztorio pignori.

Pignus praeztorium dicitur, quod à quocunque iudice ordinario datur, conuentionale, quod ex conuentione, & pactis hominum nascitur, gl. in rub. & l. 2. C. eod.

Pignus praeztorium iudiciale potest dici, gl. 1. ibid.

Pignus conuentionale sicut ex parium conuentione distrahi potest: sic iudiciale auctoritate iudicis, l. 1. C. si in causa iudicati pignus.

Pignus in causam iudicari captem debet vendi cum iudicis auctoritate, non cū auctoritate creditoris in possessionem missi, & ad licitandum creditor, qui pignus accepit, admittitur, l. 1. C. eod.

Reliqua verbo, Creditor, 17. vsque 17. Pignus obligatio, 17. vsque 17. Pignus obligatio, 17. vsque 17. Pignus obligatio, 17. vsque 17.

In Pignus accipiens scienter rem alienam committit furtum, secus si ignoraret, §. l. furtus, 16. de condic. indeb.

Pignori si dederit rem alienam creditor scienti, non contrahitur pignoris obligatio, etiam si postea illa res sit effusa mea: quo casu creditor competit ius retentionis, l. 1. de pignori.

Pignus super res alienas contractum non potest confirmari, si tempore, quo causa confirmationis euenit, res in bonis debitoris non reperitur, l. qui balineum, 9. §. si qui potiores in pignor.

Pignori obligari nō potest res aliena sine consensu domini, nisi dominus in fraudem creditoris dissimulauerit, l. 2. C. si aliena res pignori.

Pignori si obligetur res, quae non erat in bonis debitoris tempore obligationis, si postea incipiat esse in bonis debitoris, confirmatur pignus valiter, l. §. 1. C. eodem.

Pignori obligare non potest mater rem, quam prius donauerat filio, l. quae praedictum, 6. C. eod.

Pignoris iure teneri non possunt, nisi bona, quae fuerunt obligantis, ibid.

Pignori obligare non potest rem, nisi persona, quae iure potuit obligare, l. si Cod. eodem.

Pignori obligari non potest res aliena per seruum procuratorem, colonum, aut actorem, seu conductorem iurico, vel inuito domino, ibid.

Pignori obligare rem peculiarem potest seruus, qui habet liberam peculij administrationem, gl. 1. ibid.

Pignori dari potest fundus superficiarius, vefigialis, & etiam emphyteuticarius, saluo iure domini, l. tutor, 16. §. si cum l. eq. de pign. actione.

Pignori obligari potest nomen debitoris, & si nomen debitoris sit pecuniarium, creditor exactam pecuniam compenlabit cum debitore, si verò nomen debitoris alicuius corporis sit, si illud accipiat creditor, pignoris loco habebit, l. si conuenierit, 8. eod.

Pignori dari potest nuda proprietates, & si postea data pignori proprietate vfu- §. fructus accreuerit, ipse etiam vfufructus cedet pignori, d. l. si conuenierit, §. 1. Pignori si datum fit praedictum, quod per aliquem accreuerit, pignori cedet, ibid.

Pignori si sit obligata ancilla, illa vendita à debitore nihilominus remanet illa pignori obligata, & etiam partus natus post venditionem apud emptorem: sed conceptus penes debitorem: sed si partus post venditionem esset conceptus, tunc partus non est pignori obligatus, d. l. si fundus, §. si fundus, & ibi gl. f.

PIG

SSS 3

minus, quam esset pecunia debita, illo pretio computato in debito, de residuo integra permanet petio creditor, gl. i. in l. i. C. de pignoris.
 Pignoris ius non tollitur alienatione legali, nec alienatione hominis, l. v. capio, 7. & ibi gl. i. C. eod.
 Pignoris ius rei immobilis tollitur prescriptione x. vel xx. annis tamen pignoris rei mobilis non tollitur v. capione triennij, quia dominium nihil commune habet cum causa pignoris, gl. i. in l. v. capio, 7. C. de pignoris.
 Pignoris ius rei mobilis licet non v. capiat triennio; per ipatium tamen decennij potest v. capui; quia tunc non rei; sed actioni dicimur prescribere. §. ibidem.
 Pignoris obligatio consensu & contrahitur, & dissolvitur, l. i. C. de remissione pignoris.
 Pignus extinguitur per novationem voluntariam debiti principalis, nisi fuerit repetitum, l. i. C. etiam ob chirographa pecun.
 Pignus non extinguitur per novationem necessariam, quæ ex condemnatione debiti principalis inducitur, dict. l. i. & ibi gl. i.
 Pignus de iure pignoris solo consensu contrahitur; sed solo consensu ipso iure non tollitur, sed ope exceptionis, l. i. tibi, §. de pignore, de pactis.
 Pignus quando solo consensu contrahitur, similiter per pactum ipso iure tollitur, nisi intertulerit traditio pignoris, propter quam dicitur contractus rei: quo casu non potest tolli ipso iure per pactum; sed ope exceptionis, §. gloss. actio, ad fi. ibid.
 Pignus quando est contractum non solum consensu: sed etiam traditione, tunc per remissionem non tollitur ipso iure pignus: sed per exceptionem, §. verò fit contractum solo consensu, tunc contrario consensu dissolvitur ipso iure, gl. i. in l. maior, 23. C. de pignoris.
 Pignus fit contractum solo consensu, & creditor remisit debitum, tunc ipso iure videtur sublata hypotheca, licet personalis per exceptionem tollatur, ibi.
 Pignus non v. possidere dicitur creditor, gl. i. in l. inter debitorem, de pactis.
 Pignoris possessionem dicitur esse penes creditorem, proprietatem tamen penes debitorem, l. cum & fortis, 35. §. fi. de pign. actione.
 Pignus in bonis debitoris remanet, cum hic statum, 33. §. si maritus, & ibi add. marg. de donatio, inter virum, gl. vel hypothecam, in l. fi. C. de reb. alien.
 Pignus creditoris datum redigitur in proprium patrimonium ipsius creditoris, quando tantus erat cumulus v. furarum, ut omni debitoris spem luitonis abfisteret, gl. redacta, in l. qui habebat, 99. de leg. 3.
 Pignus & hypotheca differunt quantum ad actionem: nam prescriptio habenti pignus non currit, cum non possideat, sed fecit est in hypotheca, cui currit prescriptio interduum x. annorum, ut quia res possidet per alium à debitor habente bonam fidem, & titulum, & inter presentes interduum 20. annorum, ut quando res possidet per alium à debitor habente bonam fidem, & titulum, & inter absentes interduum 30. annorum, ut quando possidet res per alium à debitor non habente titulum, nec bonam fidem, interduum 40. annis, quod verum est etiam quando res possidet per ipsummet, gloss. nihil, & ibi add. marg. in §. item Seruiana. Inst. de actionibus.
 Inter Pignus, & hypothecam quantum ad actionem hypothecariam nihil inter est, quia siue res mobilis, siue immobilis per debito obligata sit creditor, utraque continetur sub appellatione hypothecarum: in aliis autem differunt, d. §. item Seruiana.
 Pignus ut fit, duo interuenire debent: scilicet quod tradatur creditor, & quod res obligata sit mobili: si autem res obligata sit mobili, & non tradatur, tunc dicitur hypotheca: & idem quando res est immobilis, siue tradatur, siue non tradatur, gl. maxime ibid.
 Pignus est, cuius possessio creditori, præter rem rei mobilis, traditur, & differt ab hypotheca, quæ recum immobilium est, l. si pignori, 30. in add. familie ercif. gl. i. in l. creditor. C. de pign. actione, gl. in rub. & ibi add. marg. de pignoris.
 Pignus, & hypotheca differunt, quia pignus dicitur quod ad creditorem transit, hypotheca verò, quæ non transit, gl. hypotheca, in l. i. creditor, de distractione pignoris.
 Pignus, & hypotheca differunt quantum ad actionem pignoratitiam directam: quia pignus contrahitur re, & ideo nisi ad creditorem transeat possessio, vel denecatio non haberet locum pignoratitia, gloss. non transit, & ibi add. in l. si rem, 9. §. i. de pign. actione.
 Reliqua verbo, Creditor, 6. 2. §. 5. 6. Debitor, 49. 50. 61. supra num. 5. 6. 7.
 Pignus non v. datum à defuncto soluto debito, vel aliter satisfacto defuncto potest versus heres petere petitione hereditatis, si creditor possidet per possessorem, vel per heredem, non aliàs, l. ei, qui partes, 17. §. i. & ibi gl. dubium non est, de petitione heredit.
 Pignus datum soluta pecunia condici potest à fure conditione furtina, vel alia qualibet conditione, si res mobilis sit, in qua furtum committi potest: sed si res fuerit immobilis, conditione sine causa potest condici à prædone respectu possessionis, §. l. si quis nec causam, §. res pignori, & ibi gl. condici, si certum petatur.
 Pignus si datum est sub alterius nomine, soluta pecunia debitor potest recuperare illud pignoratitia actione, l. si pecuniam, 33. de pignorat. actione.
 Pignori si fuerit data res pignoratita, dominus soluens primo creditori agere potest pignoratitia contra secundum creditorem, gl. pignus, in l. grege, 13. §. i. de pignoris.
 Pignori si fuerit data res pignoratita, & dominus soluerit secundum creditori, primus creditor non potest repetere solum secundum creditori: quia secundus compensabit, si est pecunia: si fuerit res, vel corpus, tenebitur à secundo creditore loco pignoris, d. §. i.
 Pignus datum ob turpem causam potest vendicari iure domini, gl. i. in l. i. C. de conditione ob turpem.
 Pignus datum creditori si probetur à debitore, creditore tenente, dominum pignoris potest debitor reuendicare soluta debita quantitate, l. nec creditoris, 9. C. de pign. actione.
 Pignus si possit debitor soluta debita quantitate reuendicare à creditore, debet probare se illud pignus dedisse pro illa quantitate, ibid.
 Pignus reuendicare poterit debitor probando se obligasse rem creditori, & tra-

didisse, nisi creditor opponat questionem domini: nam tunc tenetur debitor probare se dominum esse, gl. dominium, in d. l. nec creditores.
 Pignoris titulus mancipia data debent restitui pignoratitia actione soluto debito, l. pignoris, 10. C. eod.
 Pignus poterit debitor soluto debito, vel aliàs satisfacto recuperare agendo pignoratitia actione, gl. i. ibid.
 Pignus non poterit debitor etiam soluto debito propria autoritate recuperare, gl. actionem, ibid.
 Pignus poterit creditor propria autoritate occupare, si pactum, & conuentum sit, ut non soluto debito liceat creditori propria autoritate rem obligatam accipere, gl. pe. ibi.
 Pignus datum non potest recuperare debitor, nisi soluat debitum, gl. in rem, in l. i. C. de non numerata pecun.
 Pignus ob pecuniam numerandam, numeratione non secuta, potest repeti actione pignoratitia propter rem, & non rei vendicatione, §. d. gl. in rem.
 Pignus soluto debito reddi debet heredi, licet in instrumeto non fiat mentio heredis, l. si vxor, 12. & ibi gl. i. C. de pignoris.
 Pignori si obligauerit quis aliquam rem eo pacto, ut si statuto tempore pecunia soluta non fuisset, res esset creditoris, ut cum pro feudo haberet, debitor quancumque potest pecuniam soluendo pignus recuperare non obstante pacto, c. i. de feudo dato in vxorem legis commisi.
 Pignus si luerit extraneus, non acquirit dominium pignorum, sed tantum retentionem habet, donec solutum recuperet: si tantum retentionem habet, donec solutum recuperet, dominium retinet, l. res obligata, 2. 1. & ibi gl. i. C. de pign. Pignus si datum in vxorem causam non potest propter aliam retineri, nisi secundum obligatio succedat priori, vel sit accessoria ad priorem habens necessariam dependentiam, l. si necessarias, §. i. & ibi add. marg. de pign. actione.
 Pignus si propter vxorem est obligatum, propter aliud non potest teneri, gl. pignoratitia, in l. solum non videtur, §. si in forem, eod.
 Pignus liberatum retineri potest ob aliam quantitatem, d. gloss. pignoratitia, in add. marg.
 Pignus retineri non potest, quando illud vitiosum, & inutiliter datum est, nisi vitium ex aliqua causa purgatum sit, ut quia debitor rem alienam dans in pignus, succellit postea domino, cum viros, 15. & ibi gloss. i. & ibi add. de pignoris.
 Pignus potest retineri pro v. furis debitis pacto, & sic naturaliter, §. gl. i. in l. cum debitor, in quib. causis pignus tacite.
 Pignus obligatum pro sorte, & v. furis, potest retineri pro sorte, & v. furis: sed pignus obligatum tantum pro sorte, recte potest retineri pro p. na, l. pignoris, 22. C. de v. furis.
 Pignus si fit datum ob debitum, pro eius vxura retineri non potest odio vxurari, sed pro sorte recte potest retineri, gl. non cogens, in l. i. C. etiam ob chirographa pecuniam.
 Pignus datum potest retineri pro vxura, quæ debetur naturaliter, & ciuilitate, non tamen quando naturaliter tantum debetur, §. ibid.
 Pignus contra fideiussoriam voluntatem non potest retineri ob chirographariam pecuniam, gl. si in l. i. C. de fideiussoribus.
 Reliqua verbo, Retentio, Retinere.
 Pignus si ad iudicium necessaria est: emptio tamen voluntaria, l. si pignori, 1. 29. familie ercif.
 Pignore à defuncto dato eius heredes singuli in solidum tenentur, & ideo cautiones præstande sunt heredibus, l. heredes, 2. §. idem iuris, & ibi gl. idem obferuatum, eod.
 Pignus datum defuncto venit in iudicium fam. ercif. non diuidendum, sed adiudicandum vni ex coheredibus, l. pignori, 30. eod.
 Pignus datum defuncto si adiudicatum sit vni ex coheredibus, illi tenetur coheredi pro parte, pro qua coheredi pignus erat obligatum, ibid.
 Pignore adiudicato vni ex coheredibus non tenetur coheres, cui data fuit pecunia, cauere illi, cui pignus adiudicatum fuit ipsum indennem futurum aduersus debitorem, cui pignus obligatum, §. d. l. si pignori, & ibi gl. nec cauere.
 Pignus si vni ex coheredibus sit adiudicatum, ille assumitur possessorio conuentio hypothecaria, qui noluit reus restitueret, sed soluit in ultimam rationem, qui aduersus dominum vendicantem est tuendus, nisi restitueret sibi, quod soluit illi, cui adiudicatio est facta, tuendus est, d. l. si pignori.
 Pignus vendi potest, vbi est conuentum de vendendo, vel nihil est dictum de vendendo, sed si est dictum, quod non vendatur, nihilominus trina denunciatione præmissa vendi potest, l. si conuenit, 4. & ibi add. marg. de pign. actione.
 Pignore non vendendo vbi est conuentum, si postea creditor vendiderit, furti obligatur, nisi trina monitione præmissa vendiderit, ibi.
 Pignus vendi poterit olim nulla denunciatione præmissa, quando nihil erat actum in pignoris constitutione: hodie tamen non potest sine denunciatione, gl. licet, ibid.
 Pignus si vendatur, requiritur, quod post denunciationem currat biennium, quando nihil est actum de vendendo: sed vbi est actum de non vendendo post tres denunciations, currat biennium, quando debitum est liquidum: §. d. ibi, quando non est liquidum, post senentiam debet currere biennium, gl. i. ibi.
 Pignus si vendatur contra pactum in constitutione pignoris factum, vedens creditor furti tenetur, nisi contra pactum trina denunciatione præmissa vendiderit, l. idemque iuris, & ibi gl. i. eod.
 In Pignoris constitutione pactum factum de non vendendo secundum actum est, nisi trina denunciatio fuerit præmissa, d. l. idemque iuris, §. eod.
 Pignus quando ex pacto vendi potest, non solum vendi potest propter debitum principale non solum: sed etiam propter eius vxuras in illud factas, l. & necessarias, §. si. eod.
 Pignus vendi potest ab heredibus, creditoris, etiam si debitor vni ex heredibus, illis partem suam soluerit: tamen quod ipsi debent offerre debitori illud, quod coheredi eorum soluit ipse, l. solum non videtur, §. si creditor, eod.
 Pignus venditio redacta pecunia computari debet prius in vxuras: deinde in forem, l. cum & fortis, 35. eod.
 In Pignoris venditione ante litem contestationem, sciendum est an reus conuen-

das possidat, quia si non possidet, nec dolo fecit, quominus possideret, abfol-
uit debet ab obligatione iudicis, vero possidet, etiam est abfoluendum, si pecu-
niam soluit, aut rem restituat, nec si non soluit, aut non restituit, quia tunc
condemnari debet, l. si fundus, 16. §. in venditione, de pignori, ubi.
Pignus venditione rem conuenit, si veluti pignus restitueret, non possit for-
te, quia res longe abest, veluti in pignus: si cauerit re restituendum abfol-
uit, sed si dolo debet possidere, nec possit rem restituere, tantum
condemnat, quanti actor in licem iurauerit tam pro re, quam pro fructibus.
ibidem.
Pignus non potest vendi ante diem soluendae pecuniae pacto collatum, l. 4. de di-
stractione pignorum.
Pignus datum creditor in solutum simpliciter per iudicem praesumitur pro so-
luto debito datum, l. si duo Pignora, 1. §. si pignora, de re iudicata.
Pignora capta, ac vendita nulla sententia diffinitiva, vel interlocutoria praece-
dente reuocari possunt, l. si cum nulla, 69. & ibi gl. i. cod.
Pignora capta, ac vendita sententia minus solenni praecedente reuocari possunt,
4. glo. i.
ex Pignorum venditione pecunia redacta conuertitur ad vfuras debitas, non so-
lum ciuitatis, & naturaliter, sed etiam naturaliter tantum, pro quibus erat obli-
gata, & aequaliter, non pro rata, licet summae vfurarum sint inaequales: & si
quid superet, conuertitur in forem, l. in his, 5. §. impetitor, de solu-
tione.
ex Pignorum venditione vere, vel scilicet pretium perceptum a creditore liberat
debitorem, nisi venditio sit retractabilis, l. i. creditor, 26. cod.
ex Pignoris venditione pecuniam redactam potest creditor vertere in quam cau-
sam vult, l. 10. triginta, 7. §. cod.
Pignus vendens infamandi mei causa, tanquam a me accepisset, cum illud a me
non accepisset, tenetur in iuramentum actione, l. item apud, 15. §. item si quis,
de iniuriis.
Pignus a deitore de consensu creditoris venditum, & postea ab eodem recupe-
ratum ex eadem, vel simili causa, tunc venditor obligatur creditor: sua vero
ex alia causa, non tenetur pignus obligatum creditor, gl. i. C. de distrac-
tione pignori.
Pignoris venditio debet fieri solenniter, & bona fide, & si pretium non sufficiat, re-
siduum peritio competit, l. quod specialiter, 9. C. de distrac-
tione pignori.
Pignorum venditiones, & adiacutiones sunt seruandae secundum iustitiam, & con-
suetudines locorum, gl. reuerentiam in l. i. C. de iure domini impert.
Pignus emptum a creditore definit esse pignus, nisi emptio sit simulata, & de si-
mulatione constat per certa iudicia, c. 1. §. similiter, de conuentione inter
domin. & hilelem.
Pignus si incipit a maiore, & secundum conuentionem creditor distraxerit illud,
minor restitui potest, non auditur, gl. 2. in cap. 1. per quas fiat inueltura.
*Reliqua verbo, Emens, 13. Creditor, 30. vsque ad 45. §. 52. §. 53. Ad iudicium, Solutum,
Datio, 1. venditio, 2. Pecunia, 5. Debitor, 44.*
P I G N O R A R E qui potest, potest etiam lucere pignori, & agere pignoratitia, l. so-
lutum, §. si de pignori act.
Pignori potest res aliena cum volente domino, imo & si domino ignorante
in pignus data sit, veluti pignus, si dominus rerum habuerit, l. aliena, 20. cod.
Pignori non potest res, quae uni non potest, quia commercium eius non est, l.
1. §. cum rem, quae res pignori.
Pignori, vel eum non potest res facere, vel religio, gl. non potest, ibid.
Pignori, vel hypothecari non potest res mobilis, vel immobilis litigiosa, d. l.
1. §. fin.
Pignoratia sua auctoritate non debet quicquid aliud pro alio: & si fecerit pignoratien-
tem, puniatur in quadruplum, & cadit a iure suo, aut. sed nouo. Cod. ne vxor
pro marito.
Pignori tantum bona mobilia prius fuit in vfu deinde ad immobilia ventum
est, potest ad nominatim fieri in executione, gl. i. in l. postquam, 7. C. de he-
reditate, vel actione vendit.
Reliqua verbo, Alienum, 3. §. Hypothecae, Pignus, 8. §. 30.
P I G N O R A T I A res tota vendi potest, etiam si vnus ex hereditibus debitoris por-
tionem suam soluerit creditor, l. si necessarias, §. vnus, de pigno. actione.
Pignoratius fundus si fuerit venditus a deitore, remanet nihilominus causa pignori-
s: quia fundus transiit cum sua causa, l. si conuenit, 18. §. fundus, eodem.
Pignoratia si fuerit sylua, nauis, quae ex ea materia facta est, non pignori obligata,
nisi nominatim in dando pignore sit adiectum, quacunque ex sylua nata,
vel facta sint pignori etiam obligata, d. l. si conuenit, §. si quis.
ex Pignoratia sylua si fuerit facta nauis, sylua principaliter obligata extinguitur,
& ille non remanet in ipsa obligatione, vnde nec nauis potest in obligatio-
nem venire, vt eius accessio, gl. aliud in add. marg. ibid.
ex Pignoratia ancilla si sit partus natus, ille venit etiam in pignus: quia ancilla,
quae erat obligata, non definit errare, & ideo partus non vt principaliter obli-
gatus venisset, vt accessio ancillae pignoratiae, ibid.
Pignoratia si fuerit res pluribus simul, aequalis est omnium causa, l. aliena, 20. §.
1. eodem.
Pignoratia domo, & area ius in pignus tenetur, licet domus comburatur, vel
vel eorum pignoratia solo, & aedificium consistat pignoratium, l. domo, 1. cod.
Pignoratia res si mihi legatur ab aliquo extraneo, heres eius tenetur solutio-
do debitum pignori liberare, l. si tibi homo, 28. de leg. 1.
Pignoratia etiam res potest capi ex primo decreto, l. fundus, quem. 9. de annuis
legatis.
Pignoratia res dominium, quod peruenit ad creditorem irrevocabiter, non per-
mit hypothecariam, l. debitor, 5. ad Trebell.
Pignoratia res alteri si fuit capta in executionem rei iudicatae, si plus valet, quā
sit creditum primum, potest vendi, vt prius satisfactum primo creditori, & resi-
duum conuenerit in causam iudicari, l. si duo Pignora, §. quod si res, de re iudi-
cata.
Pignoratia res quādo efficitur perfecta, & irrevocabiter accipiens, tunc pignus

extinguitur, si reuocabiliter, quia dominij acquiritur non debet nocere
creditori, neque tunc pignus extinguitur, §. reprob. gl. constituit in marg. in l.
pe. §. Latius, de exceptio.
Pignoratius intelligitur partus ancillae pignoratiae, l. 1. C. de patur pignori.
Pignoratius ferui operae percre, & percipiendae computantur in vfuris, & forte,
& extenuant debitum, l. si C. cod.
Pignoratia actio datur debitori contra creditorem ad rependum pignus tra-
ditum, & nascitur tempore solutionis, & satisfacionis crediti quomodocumque
de de voluntate ipsius creditoris facta, licet nascatur ex contractu dudum
facto, & initio, gl. pignoratia in additione in §. actionum, Int. de actione.
Reliqua verbo, Hypothecae, Leg. 10. 11. Partur.
P I G N O R A T I O dicitur significat, quod reprobatur, & est impugnantur per re-
futas aduersi in quolibet de terra debitoris creditoris data pro iniuriis, & damnis,
gl. formam in add. marg. in aut. vt non fiant pignorationes, in princ. col. 5.
Pignorationes reprobari sunt in d. aut. vt non fiant pignorationes, in princ.
secundum Pignorationis formam non est licitum exigere alium pro alio, & exi-
gens tenetur reddere in quadruplum violentiam pulsus, & cadit ab actione, ibid.
Pignoratia dicitur, vt quae accipiuntur, habeantur loco pignoris, vel in solutum,
gl. 1. in aut. sed nouo. C. ne vxor pro marito.
Pignorationem, vel hypothecam potest recipere illud, quod non recipit emptione,
vel venditionem, gl. si in l. sed & quod res, p. ff. de pignori, ubi.
Pignorationem, vel hypothecam potest recipere illud, quod non recipit emptione, vel
venditionem recipit, si sit in seruitute vrbana, & in re aliena, quae licet vendi
potest, non potest obligari, d. l. sed & quod res, & ibi gl. i.
Pignorationes, & reprobatur prohibetur sunt de iure ciuili: ciuitates autem con-
tariarum feruant, aut. sed omnino, & ibi gl. i. C. ne vxor pro matro.
Reliqua verbo, Reprobatur, Latius, ubi, Cuius, 1.
P I G N O R A T I T I A actio datur debitori, & est personalis: seruaria tamen da-
tur pro rebus, quae dantur colono, gl. pignoratitia in l. 3. §. est autem, ad ex-
hibend.
Pignoratitia actio directa dicitur illa, quae debitori soluta pecunia pro re oppo-
gnoratia, aliove modo satisfactio perfecta ad pignus recipiendum adue-
rit creditoris competiti: contraria vero datur debitori pignoris causa adue-
rit debitoris, rub. in add. marg. de pignori, actione.
Pignoratitia directa competit debitori, cum creditor omnem pecuniam solui-
vel alteri satisfecit, l. si rem, §. omnis, cod.
Pignoratitia directa competit debitori, quociens creditor, quemadmodum voluit
satisfactum est a debitore, licet non sit solutum, d. §. omnis.
Pignoratitia potest agi soluta pecunia pro re aliena pignoratia, d. l. si rem, §.
penult.
Pignoratitia datur etiam vbi nullum est pignus, l. solutum non videtur, §. 1. & ibi
gl. etiam nulla, cod.
Pignoratitia potest agere si rem pignori dedit ille, qui habet speciale mandatum
pignorandi, vel administrationem vinierum bonorum ab eo, qui sub pignori-
bus solebat mutare, d. l. solutum, §. si cum l. i. cod.
in Pignoratitia venit dolo, lata, & leus culpa, sed non casus fortuitus, l. si cum
venderet, 3. §. si cod.
Pignoratitia contraria competit creditor, l. tutor, 16. §. 1. eodem.
Pignoratitia agere non potest reteri quaelibet dominij, l. si pignore, §. prae, d. &
ibi gl. proderit, cod.
Pignoratitia de peculio datur debitori contra dominum ferui nomine, quādo
locus peculiaris nomine pignus accepit, l. si creditor, 18. §. si cod.
Pignoratitia competit etiam pro pignore praetorio, intelligendo dictionem a-
richum pro pignore praetorio, l. a pecuniam, §. 3. cod. l. si, cui §. quare, vt in
possessionem legatorum.
Pignoratitia datur quociens pignus liberatum est, gl. l. si in l. quae fundum, §. 1. de
iure dotum.
Pignoratitia actio non praescribitur longi temporis praescriptione, licet credito-
res, 9. C. de pignori, actione.
Pignoratitia actio soluto debito pignoris causa res obligata restitui debent, l.
pignoris, 10. C. cod.
Pignoratitia directa contra creditorem nascitur de iure soluta sibi pecunia, vel
alias sibi satisfactio: non tamen nascitur ex ipsa solutione, siue satisfactio.
sed ex contractu pignoris rei iam antea celebrato, §. gl. actio, & ibi d. l. in
§. si. Int. quibus modis re contrahitur, gl. pignoratitia, l. si rem, §. omnis,
de pignori, actione.
Pignoratitiam actionem parit debitori obligatio sola in iudicio facta: sed facta
extra iudicium non parit, nisi ea obligatio facta sit extra iudicium ostentans
debitum, & consignando, & deponendo, gl. si solute, & ibi add. mat. in l. i. rem
liberatur, §. 1. quib. modis pignus.
Reliqua verbo, Actio, 196. Hypothecaria, Praescriptio, 1.
P I L A dicitur illud, quod vnus alteri proicit, gl. l. i. in l. item Mela, ad legem in
Aquil.
Pila ludi natura est vnum alium impellere, gl. l. si in l. si ex plagis, 4. §. En. cu-
dem.
Pila cum plures luderent, quorum vnus cum pilam recipere conaretur, si impulsit
seruum, & seruus ceciderit in terram, ac crus frangeret, non tenetur Aquila, cū
magis causam culpa videtur factum, d. gl. si.
Pila praeter alia significat etiam opus informē ad tuendas a fructibus nauis tra-
cta portus, & naualia, l. creditor, §. 1. §. si in add. mat. de actio, emp.
Reliqua verbo, Ductus, 1. 2.
P I L A T V S male fecit, qui ad populi clamorem Christum condemnauit, gl. si in
l. de curationum, 11. C. de penis.
P I S C A R E non licet in certa parte maris potest quis eum, & suos heredes obli-
gare, non tamen erit seruus realis, l. venditor, 13. communia praedi.
Piscari si prohibetur ille, qui stagnum, vel lacum publicum conduxit, cōtra pro-
hibentem habet interdictionem vtile, ne vis fiat conditori, quominus vtatur, &
fructus conductionis secundum legem locationis item interdictionem vtile, ne
vis fiat volenti nauigare per lacum, stagnum, aut flumen publicum, l. 1. §. pla-
ne, & ibi gl. interdictionem, ne in flumine publico nauigare liceat.

PLE

Pluralis

Pluralis numeri adiectivum, vel verbum potest dari duobus nominibus singularis numeri. *glos. rel. dicitur. in l. cum filiofam. r. de legat. r.*

Pro plurali ponitur quandoque numerus singularis. *glos. & legat. r. in l. pater filium. r. s. filium. de legat. r.*

Pluralis loquutio continetur in favore vltimæ voluntatis, veluti in legato optionis servorum, alias duos tantum continetur. *l. i. & ibi glo. r. de optione servorum.*

Pluralis loquutio non resoluitur in duas singularitates, propter præsumptam testatoris voluntatem. *l. penultima. Cod. de impuber.*

Pluralis loquutio resoluitur in multas singularitates. *glos. l. in l. si plures. C. de conditio. inferus.*

Pluralis oratio conuenit in singularem, ubi non potest remanere in propria significacione: quia loqueretur inquam, vel in conueniens, alias non conuenit. *glos. homines & ibi additio. in princip. Inst. de iure personarum. glos. vlt. in principio. Inst. de vi bonorum raptorum.*

Reliqua verbo, Numerus.

PLURALITAS quandoque respicit duos effectus: puta quod respiciat diuersa legata, & tunc resoluitur in plures singularitates. *gl. status & ibi additio. in l. si servus. r. si quis cautionibus.*

Pluralitas quandoque respicit vnum, & eundem effectum, licet communem pluribus: veluti quod plures res situlant pro vna causa nexali, tunc non resoluitur in plures singularitates. *ibidem.*

de pluralitate ad singularitatem in oratione quandoque quis transit, & etiam de persona prima ad tertiam. *l. i. & ibi glo. a. de testam.*

Pluralitas vna geminat duas, vel plures singularitates. *l. a. si de conditio. institut. l. qui concubinant. r. s. si Stichus. & ibi glo. & legat. de legat. r.*

Pluralitas resoluitur quandoque in singularem, *gl. rel. dicitur. & ibi add. marg. in l. cum filiofam. r. de legat. r.*

Pluralitas habetum ubi est, ubi requiritur pluralitas pronationum, l. de pupillo. *si in pluribus de non operis nunciacione.*

Reliqua verbo, Actio a. r. s. q. s. o.

PLURIMUM dictio ad minus tres exigit, *glos. filiorum. in §. & quod sap. in auct. de erentio. & femile. col. j.*

PLVS quod est, præualeat, eo, quod est minus, *glos. r. in l. quæritur. de statu homin.*

Plus debito petens sine dolo malo, debet obtinere, quod probauit: quia hoc ei non nocet: scilicet si dolo malo, *glos. offente. in l. si servus. §. si de conditio. ne factura.*

Plus dicitur aliquid quinque modis. *gl. plus fit in l. Mæzaius. §. 8. de legat. r.*

Plus dictio importat modicum, vel parum plus. *glos. nominis. in l. cum filius. 78. §. pater de legat. r.*

Plus verbum apponitur per testatorem in legato importat arbitrium boni viri, & potest modicum arbitrar. *l. 4. pater.*

Plus tempus in fe conuincit, quod minus est, *l. in eo. quod plus, r. r. de regulis iur. l. cum la. C. de episc. audi.*

Plus debito promissio facta per errorem facti, vel iuris reuocatur in eo, quod plus est, nisi transactio causa fuerit facta, *l. si non transactio. §. 6. & ibi glo. 2. Cod. de iuris. & facti ignor.*

Plus debito nomine tributorum publicanum exigens, si sit condemnatus in duplum ob id, neque furit, neque vi bonorum raptorum, neque peculatus damnatus intelligitur, *l. a. C. ex quibus caus. infamia.*

Plus debito cautionem dolo si quis exegerit, & plus petit, litem contestando debitum perdit, nisi transactio, vel secunda cautio interueniat, *l. i. C. de plus petitionibus.*

Plus petens per dolum post exactam cautionem plus, non perdit debitum, nisi post litem contestationem, sed ante litem contestationem propter maiorem debiti petitionem puniatur in tripulum expensarum. *gl. 4. & ibi d.*

Plus petens per dolum potest ponere ante litem contestationem non perdendo debitum, & nullo dispendio prægrauari, *dict. l. i.*

Plus petens per dolum si post litem contestationem conuincatur per iuramentum, vel confessionem ipsius, non perdit debitum: scilicet si per testes, *glos. arguatur. ibi d.*

Plus debito si petierit actor: sed non probauit, unde res sit absolutus de quantitate falsa adiecta per actorem, perdit totum debitum. *gl. pe. ibi d.*

Plus valet, quod agitur, quam id, quod instrumentum inficitur, seu simulatè concipitur, cum precibus, *l. 8. C. de probato. gl. si in l. errore. C. de testam.*

Plus vel minus dicitur non solum in quantitate, sed etiam in tempore: & ita plus est statim dare, quam post tempus: minus vero est post tempus dare, §. si de iur. fidei. Inst. de fideiussorib.

Plus petens in iudicio olim cadebat a causa, nec in integrum restituebatur, nisi minor aut maior subsisteret iusta causa, §. si quis agens. Inst. de actio.

Plus petens tempore hodie punitur in eo, quod inducia duplicantur, & actor ad omne damnum, & expensas lites teneatur: plus petens re, loco, vel causa, punitur in tripulum sumptus, quem sustinuit reus litem nomine. §. sed hæc quidem Inst. de eodem.

Plus tempore olim si petebat fides, cadebat a causa: hodie tamen duplicantur tantum inducia, §. glos. amittit. ab addit. one in d. si quis agens.

Plus petere dicitur, qui quatuor modis, scilicet re, loco, tempore, & causa. plus autem eod.

Plus petere dicitur, quando quis pro decem aureis, qui sibi debebatur, petit 20. aureis, cuius ex parte res est, totam eam, vel maiorem partem esse suam intendit. *ibid.*

Plus petere tempore dicitur, quando quis ante diem, vel conditionem petit, & ita præmatre petens dicitur plus petere. *ibidem.*

Plus petere loco dicitur, quando quis id, quod certo loco sibi stipulatus est, alio loco peti sine commemoratione illius loci, in quo sibi dari stipulatus sit, si quis stipulatus sit, Epheci dari pondus, Romæ purè intendat dari sibi oportere. *ibid.*

Plus petere causa dicitur, qui in alternativa promissione alteram eius partem simpliciter petit, cum electio fit debitoris, nisi alterum interit: quia tunc quod

superest, potest petere, §. hinc autem. & ibi glo. Inst. de actio.

Plus causa petere, & aduersario electionem eripere, idem est. *ibidem.*

Plus petere causa dicitur, quando quis generaliter hominem stipulatus sit, & specialiter Stichum petit, vel qui generaliter vinum stipulatus sit, & specialiter Campanum petit, quia electionem aduersario tollit. *ibid.*

Plus non solum quando quis petierit etiam cautionem exegit post litem contestatam, amittit debitum etiam hodie: sed ante litem contestatam potest petere, nec punitur in amissione debiti: sed in triplo expensarum, quas reus sustinuit nomine illius. *glos. diximus. ibi.*

Plus tempore vel pendente dilatione si quis petierit hodie duplicatur ei inducia, & eidem reo actor in expensis factis in causa condemnabitur ante finitas eas inducias, ad expensarum refectioem super principali negotio audientia denegabitur, §. hodie autem. Inst. de exceptio.

Plus, vel plures, dictio indefinitè posita non solum refertur ad paucos: sed etiam ad paucos eiusdem qualitatis, & generis. *glos. l. in l. & si post. si quis cau. r.*

Plus dictio ad modicum tempus restringitur in teste deponente, possedit tanto tempore, & plus, lab hostibus, §. si & ibi glo. preter. ex quib. caus. maiori.

Plus, vel minus verba in contractibus, vel in confessione apposta nihil plus important, neque aliquid diminuant de confessione, nisi aliud probetur, l. Publica, §. 2. depositi.

Plures in vnum actum difficilissimè consentiunt, *gl. difficilissimè in l. a. §. deinde cum esset de origine iuris.*

Plures serui vnius domini si committant furtum, censetur vnum factum, & vna pena locum habet, & idem etiam si iniurias, vel damnum dedecissent: si corruerint album, censetur diuersa facta, & pro quolibet eorum tenentur penam integrè soluere, §. si fam. l. i. & ibi glo. marg. de iurisdictione omnium.

Plures si habeant vnam, & eadem actionem, loco vnius habent, veluti si plures rei stipulandi, vel plures argentarii, quorum nomine simul sunt facta, loco vnius numerantur: quia vnum debitum est, l. si plures, de pactis.

Plures actiones habent aduersus eum, qui vnam habet, non sufficit plurium personarum vitem, quando conuenit cum aliis pro remittenda parte debiti. *ibidem.*

Plures vel tres possunt fastinere vicem vnius. *glos. difficilè. ibidem.*

Plures exercentes quandam mercantiam per tertium, vel per vnum eorum, tenentur omnes in solidum ex contractu gesto ab illo tertio: sed si exerceat omnes simul per se, tunc quislibet tenetur tantum pro parte, l. si tampe, de exercitoria actione.

Plurium assertio standam est, *glos. vel duæ in l. i. de ventre inspicendo.*

Plures collectivè si fuerint simul vocati ad substitutionem, & vnus nominatus de per se, tantum habet vocatus de per se, quantum habent alij omnes, l. si pater filio. §. de vulgari. & glo. 4. in additione. in l. si C. de impuberum.

Plurium personarum iura quando decedunt ad vnum, & consolidantur in personam iura quando decedunt ad vnum, & consolidantur in personam. *vi. r. s.*

Ille vnus poterit facere quod poterat illi plures, si mihi, & tibi, l. a. de legat. r.

Pluribus potest eadem res esse obligata in solidum, sed à pluribus possidere in solidum non potest, *glos. sed in totum. in l. si finis. r. si ante de damno infecto.*

Plures eandem rem in solidum non possunt possidere neque possunt dominium in solidum habere. *glos. de possessione in d. l. si finis. §. ubi autem.*

Plures quando agere volunt de sepulchro violato, vel quando volunt accusare de aliquo crimine, vel agere interdico de libero homine exhibendo, vel petere bona causa liberarum conferendarum præstare ille, qui melius ager, vel acquirat. *gl. si in l. in reficiendo. r. de damno infecto.*

ex Pluribus dominis vnius fundi vnus potest agere, & conueniri, & etiam condemnari ad interesse pro sua tantum parte, l. si tertius. §. i. de aqua pluvia.

Plures si habent omnia bona in communem indiuisa, & vnus quisque admittit, & fructus percipiat, dicuntur nihilominus possidere, quod iure familiarum, & amicitiarum nomine gestisse videantur, l. communis. §. 2. & ibi add. marginal. de acquirend. possessione.

Plures adiectio non continet infinitam pecuniarum: sed modicum dum taxat arbitrio iudicis declarandam. l. hæc adiectio. r. 2. & ibi glo. 2. de verbor. fig.

Plures quando vocatur sub nomine distributivo, vel alio nomine æquale, & quisquis mihi heres erit, sit & filio meo heres: tunc quislibet admittitur pro virili. *glos. 4. in additione. in l. si C. de impuberum.*

Plures nominationes de eodem vniformiter factæ non faciunt eum ad plures portiones vocari. l. cum quæritio. §. 2. §. i. C. de legatis.

Plures nominationes de eodem factæ difformiter: scilicet sub nomine proprio, & appellativo factæ faciunt eum ad plures portiones vocari. *gl. i. cod.*

à pluribus quod portatur, lenius, ac facilius portatur. *glos. 2. C. de pœnilegis domus Augustæ. lib. r.*

Reliqua verbo, Lieet, Minus, Licetum. Quod solvere, r. vxor. §. 7. Conductor, r. d. Condemnator, §. 3.

PLURIMA dicuntur instrumenta, quibus scribitur, & vulgò dicuntur scellata, & solent poni iuxta parietem in sustentaculo quodam, *glos. plures in l. fundi. §. 18. de act. empt.*

PLURIVENTUM, vel essentium propriè non est donum, vel minus: sed xenium, *glos. 2. in l. i. de beneficiis. de officio præfidi.*

Reliqua verbo, Ecul. n. s. Xeno, Pr. f. s.

POCVLA oleagina dicuntur plena oleo, vel apta ad oleum reponendum, vel ferendum. *glos. oleagina. in l. qui concubinant. r. §. qui quatuor. de leg. j.*

Vide verbo, Absterge.

PODAGRAE valetudo non præstat alieni excusationem à muneribus personarum, quando podagra quandoque eum vexat, quandoque non: sed quando ita debilitatus est propter podagram perpetuò, ut ambulare non possit, & suis rebus interesse, tunc ei præstat excusationem. *l. podagra. & ibi glo. 1. & add. marg. C. qui morbo se excusare.*

Reliqua verbo, Bæbi.

Pæna in genere, *inst. l. i. de pæne ad nu. 9.*

Pæna legalis, & conuentionalis, *num. 9. 10. 11.*

Pæna apposta in stipulationibus, contractibus, & obligationibus, *num. 12. §. 3.*

Pœna appoſita in tranſactione, comprœmiſſo, & in ſolitiis voluntatibus. num.

14. 15. 16.

quod extenſionem, augmentum, & diminutionem, & multiplicationem, pœna ſta-

tuta. num. 17. 18. 19.

quod maioritatem pœnæ, & pœnam capitalem, corporalem, & pecuniariam, & ſo-

luta repetitionem, num. 20. 21.

quod pœna remiſſionem, & liberationem, & immunitatem ab ea, & evitandam

eam. 22.

quod tranſlationem pœnæ ad heredes, num. 23.

Pœna vna vna eſt metus multorum, glo. metu. in l. 1. de iust. & iure. glo. pœnæ.

in l. 1. ne quis eum, qui in ius. l. 1. C. ad legē. l. 1. de iust. & iure. glo. l. 1. de iust. & iure.

ſi quis autem in authent. de man. l. 1. princ. ip. col. 3. gl. reſpicere. in §. ſoluto.

in authent. de nuptiis. col. 4. glo. quibuidam. in §. ſed & ſi. l. 1. de obli. quæ ex

delict.

Pœnam, vel ſupplicium quandoque paritur quis in exemplum, l. 1. §. eodem au-

tem recto. & ibi glo. vel in hoc ad Syllanum.

Pœna grauior quandoque poſſet imponi in exemplum, vt alij tercantur, glo. 3.

in l. penult. C. ſi feruus. & portan. ven.

Pœnas inferri bonis et propter exemplum aliorum, vt vnius pœna ſit exem-

plum, ſeu metus multorum, glo. tranſit in extrauis, qui ſine rebelles.

Pœnam qui non poſſet ſoluere, ſuat in corpore, l. 1. & ibi glo. ſi de in ius vocando.

Pœnas reſtringere debemus, gl. aureos. in d. l. 1.

Pœna, vel multa, quæ imponitur a iudice contumaci, applicatur ſiſco, ſi interſit

actoris ſiſco ſi actoris non interſit, glo. interſit. in l. 1. ſi quis in ius vocatur.

Pœna à prætorie indiſcra intereſſe ſecus in pœna conſuetudin. ibid.

Pœnam, quam erigit vnus ex corſis ſociis, & nec ut communicare alteri, l. 1. duo.

ſi quis cautio.

Pœnam, & ſortem non debet quis perire, ſed altero debet eſſe contentus, d. l. ſi

duo. §. 1.

Pœnam furti, vel iniuriarum timere expedire reipub. l. ſynus. §. pacta. de pactis.

Pœna in dubiis potius ſunt mollienda, quam exasperanda, gl. non erit. in l. furti.

§. ſin. de his, qui notantur. l. penult. in d. pœnis. glo. 3. in cap. 1. quibus modis

ſeudum amittit, glo. ſi in iudiciis. in §. ex maleficiis. inſtitutio. de actio.

Pœna ſtatute contra accipientes pecuniam per baratariam habent locum etiam

contra danes, glo. 1. & ibi additio. marginal. in l. 1. in principio. & glo. dare.

in §. ſed conſtitutio. de calumniar.

Pœnis molliores eſſe debemus, & priores in odiis reſtringendis, gl. 1. in l. idem

viſque. de doſo malo.

Pœnam, & præmium ex eodem facto non debet quis habere, §. gl. cum crimen.

in l. 1. cui, §. ex quibus cauſis. maiores. gl. propter negotiationem. in l. venditor,

21. de heredit. vel actione vendit. l. 1. & ibi gl. ſina. de his, quibus vt indignis.

glo. 1. in l. penult. de interdictis. gl. damnificando, in §. ſi verò. in authent. de

tabellionib.

in Pœna non inſpicitur intereſſe, quando offendiſſe, ſi cui principaliter eſt pro-

miſſa. l. cum pœna. & ibi gl. ſi de arbitris.

Pœna applicatur ſiſco, l. lecta. verſ. pœnæ. & ibi glo. pœnæ ſi certum petatur.

Pœna contumacie non dicitur pœna principalis, l. 1. & ibi add. marg. de in litem

iurando.

Pœnæ nomine quod conſequoſaſione rei tibi debetur, non tenor tibi reſti-

tuere. l. venditor. 21. de heredit. vel actione vend.

Pœna tota committitur, licet pro parte ſit laſiſfactum: vt ſi qui teneret tradere

decem ſub pœna, dedit quinque, nihilominus in totam pœnam committit.

gl. poſſit. in l. Titius. 44. de actio. empti.

Pœnam non meretur, quod malo animo non ſit. glo. non videtur. in l. ſi ſeruum

70. §. ait prætor. de acqui. heredit.

Pœna, quæ opponitur loco contumaciæ, poteſt peti. & etiam ipſa reſol. l. 1. §. 1. cum

duobus. in addit. marginal. de collatione bonorum.

Pœna non debet egredi delictum, §. glo. 1. in l. etiam partes. 114. de legat. 1.

l. diui. in additio. margin. de iure patro.

in pœnæ contemptus iudicis vbi ſumus, non eſt tractandum ſimpliciter de in-

tereſſe. l. prætor. 20. §. interdictum. & §. ait prætor. de noui operis nunc.

Pœnam non meretur, quod legiti. & licet ſit. glo. ſi ſieri. in l. vtrique. de damno

infecto. glo. vendam. in additio. marg. in l. ſin. quædam rerum actio.

ad pœnam cauſandam ſufficit, quod ſaltem de facto ſit factum, l. cauſam. 20. §.

puellam. de manuſilio.

Pœna indiſcra poſt mortem teſtatoris, qui ſeruo libertatem in certum tempus

reſtatuſque, intra illud non viſat daonem libertatis, ſi antequam tempus li-

bertatis venerit, reſtitutus ſit, & liberatus ab illa pœna, l. Aſito. 46. de manuſi-

liſis reſta.

Pœna poſt mortem teſtatoris ſeruo heredi cum libertate in certum tempus in-

ſtituto indiſcra, intra illud non viſat inſtitutionem, nec libertatem, ſi ante il-

lud tempus reſtitutus, vel liberatus ſit ab ea. ibid.

Pœnam, quæ ad te oſſione rei nec peruenit, teneris reſtituere mihi vnâ cum

rei. prætor. iur. §. 1. de bonis author. iud.

Pœnæ quando eſt ex vna parte, & ex alia fauor, potius debet extendi ſquod. gl. ex-

hiberi. in l. apud Celfum. §. aduerſus de doſi mali exceptione.

Pœnæ commiſſæ commodum debet ſentire ille, qui dampnum ſuſtinuit, l. ſin. de

litigio ſi.

Pœnæ non dicitur perdere pecuniam, quam quis habuit ab eo, ad quem reuertit-

ur, glo. ſin. in l. 1. ita ſtipulatio. 9. de verborum obligatio.

Pœna adiecta dationi quantitatis pœnæ valet etiam in nuſſuo, l. ſi pœnam. 68.

eodem.

Pœna adiecta præcedenti diſpoſitioni impoſſibile ſiue conſiſtit in dando, ſiue in

faciendo, non poteſt committi, l. ſi homo mortuus. 9. eodem.

in Pœnam non computatur receptio patris fundi, qui ſub pœna dari debebat:

poteſt tamen retinere ea pars, donec totus fundus ſoluatur: receptio tamē par-

tis quantitatis debetur ſub pœna recte computatur in pœnam, §. glo. prodeſt

in l. executione. 85. §. 6. penult. eodem.

Pœna ſola poteſt peti, & non ſimul res principalis, niſi actam ſis, quod vtrumque

petatur, l. ſi ita ſtipulatus. 11 §. in ſi. eod.

ad pœnæ commiſſionem non ſufficit fieri de facto, l. conſtituti. 137 §. cum quis

eodem.

Pœnas ob maleficiæ ſolui magna ratio ſuadet, propter eas pœnas pecuniarias ſi-

deuſſor recte poteſt adhiberi. l. ſi a reo. 71. §. 5. & ibi gl. mag. de ſideuſſor.

Pœnæ nomine accipiuntur à debitoribus non computantur in ſortem, quæ peti poterat:

aliis non diceretur lucto creditoris cedere, l. id. quod. 74. de ſolutio.

in pœnis impenſendis perſonæ qualitas, rei conditio, & pretium diligenter ſpe-

ctari debet, vt nihil aut leuitas aut duritia ſanciat, quàm cauſa rei poſtulat, l.

Padius §. 1. & ibi glo. conditione & add. marg. de incendio, & ruina.

Pœna imponitur, licet delictum non habeat effectum, l. ſi quis legatum. & ibi

glo. 1. de falſis.

Pœna vna in aliam cōmutatur, l. ſi quis iniuriam, 35. & ibi gl. ſi. & ibi add. marg.

de iniuriis.

Pœnæ, quæ præſides imponere ſolent, ſunt multæ: quandoque enim imponitur

pœnæ mortis, quandoque ſeruitutis, quandoque coactionis corporis, vt ſi

ſiſtum admonitio, flagellorum caſtigatio, vinculorum verberatio: quandoque

imponitur pœna damni pecuniarii cum infamie: vt ſi furti, vel iniuriarum

damnum cauſit: quandoque imponitur pœna de poſitionis alicuius digni-

tatis: quandoque imponitur pœna prohibitionis alicuius actus, l. ſi quis forſe.

§. ſi cum duobus leg. ſeq. de pœnis.

Pœna maior quando quis afficitur, quàm legibus ſtatuta ſit, non eſt infamis, l. 1.

in ſeruoribus. §. ſi. in add. marg. eod.

Pœna minorata cauſa cognita etiam minoratur infamia, aliis non, gl. ſi in l. di-

diſus. 40. de iniuriis.

Pœna impoſita delinquenti non tranſit in eius heredem: quia pœna conſtituitur

in emendationem hominum, quæ mortuo eo, in quem conſtituitur videtur, de-

ſinit, l. ſi pœna. 20. de pœnis.

Pœna impoſita patri, non tranſit in filium. l. crimen. 26. de pœnis.

Pœna eſt delicti, vel delictorum ſatiſfactio, quæ à lege, vel miniſtro legis im-

ponitur, glo. 1. in rub. de pœnis.

in Pœnis impenſendis tempus delicti, non ſententia impoſcitur, l. 1. eod.

Pœna æqualis eſt non accedent ad conſinia, quæ eſt ei, qui poſtquam iuit, non o-

bediuit, l. 1. eod.

Pœna quandoque eſt ſuſcitata à iure, remanet imponenda officio iudicis, l. 1. &

ibi add. marg. de effluoribus.

pro Pœna imponenda ex crimine priuato admittitur tantum ille, cuius intereſt,

quando agitur ad imponendam pœnam corporalem: ſed quādo agitur ad im-

ponendam pœnam pecuniariam, admittitur quilibet de populo: & ſi plures

veniant, admittitur idoneior, glo. 1. in rub. de populatio.

Pœnam legis non euitat ille, qui ſe fecit vilem perſonam, vt effugiat legum la-

queos, l. mater. §. de iniuriis.

Pœna, quæ ad mit. libertatem, dicitur quando quis in metallum, vel in opus me-

talli damnatur, l. aut damnus. §. eſt pœna, de pœnis.

Pœna poteſt alicui iniungi, ne honores adipiſcatur, nec ea res facit, vt decurio

eſſe deſinat: quia poteſt fieri, quod quis ſit decurio: ad honores tamen alios nō

admittitur, l. reſegaturus. §. idem poteſt de interdictis, & releg.

Pœna, quæ pro aliquo crimine inferri debet, corrumptibus quoque in eodem

crimine debet inferri, etiam ſi huiusmodi crimen ſit, propter quod debeant

bona publicari, l. 4. in additio. marg. de iure ſiſci.

Pœna eſt noxæ vindicta, l. aliud eſt, 3. de verb. ſign.

Pœna diſſert à multa: quia à pœna, cum ſit ſtatuta à iure, appellari non poteſt:

ſed à multa, cum iudicis officio imponatur, recte poteſt appellari, l. ſi qua,

244. & ibi gl. de pœna. eod.

à pœna appellari non poteſt etiam ſtatim lata ſententia, quando confeſſus eſt

quis delictum, puta furtum, & vult appellare de iniquitate iuris, quod nimis

eum grauaretur: quia in quadruplum ſit damnatus: quia tunc magis de iniqui-

tate iurta, quàm iudicantis videtur conſequi, l. 1. de glo. de pœna. in d. l. ſi qua

pœna.

Pœnæ nomine quod ab aliquo exactum eſt, id eidem reſtituere non cogitur quis,

l. quod à quoquam, 47. de regulis iur.

Pœnam petere illi debet permiſſi, qui in ipſam non in cidit, l. cum per delictum,

197. §. eod.

Pœnæ in dubio ſiſco applicantur regulariter: ſpeciale tamen eſt in pœna appel-

lantis ante diſſiniſtrium fruſtratio: dilationis cauſa, gl. ſi. in l. 1. C. de epiſ-

cop. audi.

Pœna grauiſſima dicitur pœna mortis, glo. 1. in rub. & in l. 1. C. nemini licere

ſignum ſaluator. gl. 2. in l. 1. C. de eunuchis.

Pœna committitur, quando contrahentur agendo etiam de facto, ſi conueni-

atur, quod committitur, ſi contra fiat de facto: ſecus verò ſi actum,

quod committitur, ſi de iure contra ſat, glo. pœna. in ſin. in l. vbi pactum,

40. Cod. de tranſactione.

Pœna magna quandoque imponitur pro leui delicto, glo. 3. in l. 3. C. nemo vt

priuatur.

Pœna grauis dicitur pœna pecuniaria, & pœna 20. librarum auri dicitur grauis

pœna. auri. ad hæc. C. de iudicis.

Pœnæ omnes, quæ multa dicuntur applicantur ſiſco: quandoque tamen appli-

cantur actori, glo. 1. in l. 1. C. de ſeruſ fugitiuis.

Pœnæ amputationis manus ſi alicui delinquenti imponatur, debet amputari illa

manus, in qua ipſe minus poteſt, glo. 1. in authent. ſed nouo. C. eodem.

Pœna alterius quando imponitur, electio eſt rei, glo. 1. in l. 4. Cod. eodem.

Pœnæ diuerſæ ſi imponantur deſunctis, vna exacta, tollitur alia, niſi in eo, quod

excedit, glo. penult. in l. in eum. 18. Cod. de furſis.

Pœna non debet eſſe vbi delictum non eſt, glo. vitium. in l. lege. 13. tab. 14. C. de

legitimis herediſ.

Pœnæ omnes ſtatutæ contra ſecundò nubentes habent locum in his, quæ inho-

neſtè viuunt, l. his ſolis, 7. & ibi gl. C. de reuocan. donatio.

Pœna per ſententiam diſſiniſtrium impoſita eſt perpetua, l. caſtrati, 9. C. de

adulteris.

Pœna ſecundum diuerſitatem perſonarum, & factorum eſt imponenda, gl. ſi in l.

Poenae plebeiorum sunt fugitatio, in metallum damnatio, vel in ministerium metallicorum, gloss. l. in l. milites. Cod. de quaestione.

Poenam non relevat aras, quando delictum potest cadere in personam, mitius eam agitur, impunitas, 7. & ibi gloss. l. C. de poenis.

Poenam per quam dominus non priuatur ferri dominio, non priuatur eam feruitio, l. feruo, 1. §. C. eod.

Poenam ibi debet esse noxia, l. fanticus, 2. §. C. eod.

Poenam non debet egredi delinquentis sed suos tenere debet auctores, ibidem. & l. rescriptum, & ibi add. marg. de his, quibus vt indig. & in auth. de incestis nuptiis, in princ. col. 2.

Poenam tali masculus committens tale delictum, & eadem poena puniatur femina, si statuto caueatur, intelligi debet, dummodo ea poena mulieri coognat, gloss. fiens, in add. marg. in §. vt verò, in auth. de incestis nuptiis, col. 1.

Poenam nouissime dicuntur, vltra quas nulla est ita magna: & ita dicitur vltimum supplicium, gloss. nouissimas, in auth. b. canonicas non solum si fideiussores, in princ. col. 5.

Poenam parem exigit par delictum, §. fi. & ibi gl. fi. in auth. vt fraterum filij succedant, col. 9.

Poenam imponitur delinquentibus, pramia verò meritis, §. fi. & ibi gl. pen. in auth. de rapto mulieribus, col. 9.

Poenis fiscalibus praefertur rem suam persequentes, l. 1. C. de poenis fiscalibus, lib. 10.

Poenam quando additur per nomina multiplicatiua: veluti triplum, vel quadruplum, in quod inest in eo simplum, ibid.

Poenam fidei debetur ex lege, siue ex pacto: ex mora eius non veniunt vltur, l. 1. & ibi gl. l. C. de fiscalibus vltis, lib. 10.

Poenam quanti plurius, quod additur in poenam non soluentis intra terminum, est poena mora, non delicti primi, d. l. 1.

Poenam quae habet honorem annexum, non debet concedi, nisi ei, qui a curia fugit, l. nequis officialium, 3. §. C. de decurionibus, lib. 10.

Poenam maior est ictus fustium, quam quae habet poena pecuniaria, gloss. cum verberibus, in extra. de pace tenenda inter subditos, §. iudices.

Poenae, quae vindictam publicam imponunt, imponuntur non iure obligationis sed officio iudicis, & non imponitur per actionem sed per accusationem, gloss. meretur, in extra. qui sunt rebelles.

Poenam adiecta statuto imponenti iudici aliquod facienti tenet, si statutum tenet, sed si statutum non valet, neque valet poena adiectio, gloss. penult. ibid.

Poenam remotionis quodcumque imponitur alicui, durante officio potest cognosci de crimine: quia si spectaret finis officij, frustra foret amorio, gloss. credentes, in extra. de pace Constantia.

Poenae damnationis in metallum, vel in opus metalli, vel in opus publicum hodie non vult in vlt. gl. in metallis, in §. eum autem. Inst. quod. mod. ius patriae.

Poenam fuit est arbitria non admittitur procurator, nisi de iusto & consuetudine sit, vt semper poena arbitria pecuniariter imponatur, l. fi. & ibi add. marg. de iniuriis.

Poenam ibi arbitria est, nunquam ad mortem, vel relegationem perpetuam porrigitur, l. hodie, & ibi add. marginal. de poenis.

Poenam extraordinariam quando venit imponenda propter iniuriam factam alteri, debet moderari secundum qualitatem, & dignitatem illius, vt minor imponatur, si est nobilis, quam si ignobilis sit, qui recipit iniuriam, l. non est, 66. de ritu nuptiarum.

Poenam ordinariam in crimine iniuriarum, & in aliis delictis, in quibus non est certa poena apposta, ad arbitrium iudicis imponitur, quae debet esse secundum consuetudinem, & si iura carum imponere poenam, quae communiter solet imponi, gloss. l. & ibi add. marginal. in l. final. de priuatis delictis.

Poenas ordinarias possunt imponere omnes iudices, etiam delegati, gloss. fin. l. 1. C. de fiscalibus vltis, lib. 10.

Poenam iure ipsa si non cadit in certam personam potest alterari, & imponi alia, l. Cod. vt intra certum tempus crimini.

Poenae quae, *Delictum*, 1. *visque* 1. *Delinquens per tot. Fruus, Eur. 6. Occidens, Homicidia, Homicidii, Ignorantia, Inferri, Legatum, 9. Miles, 1. §. 16. 17. Mulier, Periuurium, Premium, Promissa, 1. §. 16. Promissor, Puniui, Punitio, Seruus, 1. §. 13. Stipulator, Trina, Talia, Committens, Indulgentia, Lex, 2. 1.*

Poenam multiplex est talia est legalis: ista conuentionalis: ista iudicialis: ista arbitraria, quae ratione compromissi fit, non distinguemus, 37. in addit. marg. de arbitris.

Poenam legalis potest peti cum ipsa re: vt in actione furti quis potest petere rem subreptam furto, & poenam: licet est in poena conuentionalis, gloss. vtraque, in l. rescriptum, §. si pacto, ibi gl. si pacto de pactis.

Poenam legalem, vel conuentionalem regulariter quis per procuratorem non euitat, gloss. supra, in l. si cum exceptione, §. hanc autem, quod metus causa.

Poenam legalem quis per poenitentiam potest euitare in actione quod metus causa vsque ad sententiam restituendo quia est arbitraria, & hoc sibi conceditur, ibidem.

Poenae legales, & conuentionales ceteris metis finiuntur, l. 1. & ibi gl. l. C. de eo, quod interest.

Poenam legalis, vt furti quadruplum non excedit: poena vero conuentionalis, si ponitur per verba multiplicatiua: vt duplum, triplum, quadruplum, vel quintuplum, & similia: & tunc idem: sed si ponatur per nomina simplicia, tunc in tantum etiam potest ascendere, in quantum contrahentes voluerint, gloss. penult. ibid.

Poenam legalis exacta à debitor non computatur in fortem: sed cadit luero creditoris, & sic potest petere fortem, l. 1. in l. quod si ex stipulatione, 4. pro socio.

Poenam quoties lex per verba furti repositis imponit, nisi addatur aliquid istorum verborum: *mox, omnino, ipso facto, & similia*, non incurritur ipso iure, l. quante, 1. in additione marg. de publicanis.

Poenam legis Iuliae repetundarum ex extraordinaria, gloss. ob negotium, in l. 1. §. 1. de calumniatori.

Poenam legis Corneliae de falsis est deprauidatio, & vltimi supplicij, ibidem.

Poenam legis Iuliae repetundarum tollitur per poenam legis Iuliae de falsis: poena

legis Iuliae de falsis: & poena legis Iuliae de falsis per poenam legis Iuliae repetundarum, ibidem.

Poenam legis Remiae per aliam poenam non tollitur: quia haec ex alio facto datur, 10. ibidem.

Poenam edicti de calumniatoribus non tollitur per alias poenas, quae calumniatori imponuntur, ibid.

Poenam edicti de calumniatoribus est intra annum in quadruplum: post annum in simplum, d. l. 1. in princ.

Poenam quadrupli, quae datur intra annum ex edicto de calumniatoribus, non tollitur per auct. nouo iure. C. de poena iudicis, quia haec fito applicatur illa verò priuato, §. gloss. in quadruplum, in l. si quis ab alio, eod.

Poenam legis Corneliae de falsis est deprauidatio, & omnium bonorum publicatio, gloss. fina, in l. si quis affirmauerit, §. final. de malo.

Poenam legalis non excedit quadruplum sed conuentionalis potest excedere quadruplum ex dispositione contrahentium, gloss. quanta quantitas, in add. marg. in §. alteri. Inst. de iuribus stipul.

Poenam legis Iuliae de vi priuata est tertiae partis bonorum cum relegatione: sed si publica sit vis, tunc omnia bona confiscantur, & ipse deportatur, gloss. l. 1. in l. 1. C. ad leg. Iul. de vi.

Poenam legis Corneliae de fideiis est in maioribus deprauidatio, in minoribus deprauidatio, vel bestis subiiciuntur, gloss. fin. in l. si quis, C. ad leg. Corn. de fideiis.

Poenam legis Flauiae vt locum habeat, necessaria est subscriptio, accusatio, & sententia, l. 3. C. ad leg. Flau. de plagiaris.

Poenam 10. aureorum, quae imponitur effundenti, vel deiecenti pro eo, quod libet homo perit, diuiditur inter fiscum, & agentem de diebto, gloss. penalis, in l. si verò, §. hanc autem, de his, qui deiecit.

Poenam furti non manifesti est duplum: sed furti manifesti est quadruplum, gloss. fin. in l. 1. & eleganter, §. si de condit. indeb.

Poenam dupli, tripli, vel quadrupli aliqui puniri quoties lex, vel statutum, aut edictum dicit, in dubio in ea semper continetur simplum: & sic non est in totum poena, nisi expresse hoc dicatur, l. hoc edicto, §. si de publicanis.

Poenam legis, quae imponitur propter offensam, vel iniuriam alicuius debet applicari illi, cuius offensam respicit, l. p. C. de leg.

Poenam pecuniariam licet imponatur per legem nouam, non propter hoc tollitur antiqua lex, quae imponit poenam corporalem, gloss. fin. in addit. l. 4. Cod. de feupulchro violato.

Poenam pecuniariam si imponatur statuto pro homicidio, non propterea tollitur poena legis Corneliae de fideiis: tamen si quis condemnatur vigore statuti, quod imponit poenam pecuniariam, tollitur condemnatio, quae refertur ex lege Corneliae de fideiis, ibid.

Poenae impostae super delictis per legem nouam non extenduntur ad delicta praeterita prius commissa, sed sua lege veniunt punienda, gloss. maior, in §. interdictum, in auth. vt iudices sine quoquo suffrag.

Poenam conuentionalis exacta à debitor computatur in fortem, nec cedit luero creditoris: quia cum succedat loco rei, non potest vtrumque exigi, gloss. l. 2. in l. quod si ex stipulatione, 4. & gloss. l. 1. in l. si quis, 4. 1. pro socio.

Poenam, & id, quod promissum est sub poena, exigere in poena conuentionali, iniuriam est, nisi adiectum sit ratio manente pacto poenam peti potest: focus tamen, est in poena legalis: item etiam in arbitrio: scilicet quod vtrumque peti possit, si sententia eius non pareatur, etiam si de hoc actum non sit, apud Celsum, l. labeo, & ibi add. marg. de doli mali excep.

Poenam conuentionalis non potest imponi actui, qui debet depedere à libero arbitrio: sed debemus esse contenti poenis legalibus, l. si ita stipulatio, 1. de verb. oblig.

Poenam conuentionalis committitur meto iure ante lapsum termini, quamprimum incipit esse certum opus intra terminum in conuentione deductum non posse perficere quando poena apponitur lege, vt est, quando venit interesse, tunc poena legalis non committitur: nisi transacto toto tempore, l. cum stipulatus, 1. 1. & ibi gloss. commissa, & ibi add. marg. eod.

Poenam conuentionalis cessat, quando lex repraesentat factum, quod erat ab homine faciendum, §. his igitur, in auth. de heredit. & Falcid. col. 1.

Reliqua verbo, Minor, 4. Lex, 2. 1.

Poenam committitur contra omnes in extrajudicialibus stipulationibus, quando

contra vnum contrahentem, gloss. fin. in l. si seruus, §. si quis cautum.

Poenam adiectam facto diuiditur in stipulationibus iudicialibus si impleatur in parte committitur poena in totum ipso iure: sed non in effectu quia obstat exceptio: sed in contrariis poena meto iure non committitur, nisi per parte, ibid.

Poenam certam stipulari in transactione, si contra eam actor venerit vtilius est reo conuenio transigenti, quam facere se liberari ipso iure praecedente stipulatione Aquiliana, l. pacto conuenio, 1. de transactio.

Poenam appositam contra contrahentem potest peti, contra factum, vel pacto firmo remanente, si fuisset etiam apposta clausula, ratio manente pacto, l. p. eod.

Poenam committit petendo extra iudicium ille, qui promittit sub poena nullam questionem mouere: sed ille qui promittit poenam, si amplius petere potest petere ante litem contestationem: sed post litem contestationem non potest petere, & ita poenam committit, gloss. fin. ibid.

Poenam si apponatur in transactione illicita, & adiecta clausula raro manente pacto, talis poena peti non potest, gloss. licet, ibid.

Poenam petere, vel exceptionem opponere poterit reus eligere, quando sine clausula, ratio manente pacto, poenam sibi dari stipulatus sit, si contra fiat, sed si appositum etiam clausulam, ratio manente pacto, potest tunc vtrumque: scilicet poenam petere, & excipere, ne contra fiat, l. p. & ibi gl. fi.

Poenam non committitur, si iter per stipulatorem quomodus accepit, quod ei stipulatum est, arbitrio, 4. de arbitris.

Poenam licet in stipulatione dandi vel faciendi adiecta non videantur esse in obligatione tamen ex stipulatione fortis informata à tali poena recte potest agi, l. heredes, §. idem iuris, & ibi add. marg. familiae erit cum.

Poenam quando est adiecta stipulationibus praetoris, & sic iudicialibus, vno ex hereditibus p. o parte tantum adimplente non committitur poena in solidum, & ita totum sed per parte tantum non parentis: quia per parte impleta ex acqui-

pietis, & dantis: sed si sit interesse, quod est pena respectu solventis: sed non respectu dantis, tunc solutio vnius liberat alium. *l. in l. ad o. cod.*

Pena quando est hinc inde ex parte solventis, & ex parte recipientis, vnius soluendo alium non liberat: secus si ex vna tantum parte. *gloss. penam. in l. i. §. fin. de eo, per quem.*

Pena non affectu immunitatem, nec infames, C. de decurionibus. *lib. i. o. gl. emit. in l. 3. §. i. de leg. tutorib. glo. legi. in l. i. quis solidum, 73. de hered. institut.*

à Pena non liberatur quis propter inopiam, imò maiorem penam sustinet. *gloss. cum verberib. in extrag. de pace tenenda. §. iudices.*

Pena statuti non ligat ignorantes, nisi eis possit imputari, cur sic semel finit. *l. si. gl. i. de decretis ab ordine.*

ad Penam cuiusdam fuisse de facto aliquod fuisse factum, licet de iure fieri non potuerit. *l. quidam, 13. i. de verb. oblig.*

Reliqua verbo, Indulgentia.

44 POENAE delictorum non transeunt ad heredes, *gl. heredi. in l. 3. §. quod autem. quod quisque iuris.*

Poenae statuta viuentem ipso iure à lege transeunt in eius heredes: sed si non esset imposita pena viuenti ipso iure: sed haberet aliquam actionem ad imponendam, tunc non transeunt ad heredes. *ibid.*

Pro pena delicti quando causatur exceptio, illa semper transit ad heredes, *d. gl. heredi. ad fi.*

Pena, in quam defunctus incidit potest exigi ab herede, & commissio poenae non impedit, quoniam possit peti pena interesse, & viura, *l. Lucius, 148. cum l. seq. de actio. empti.*

Poenae ademptionis bonorum ex delictis admissis non transeunt regulariter aduersus heredes defunctorum reorum, antequam his cum eis sit contestata: saltem in crimine perductionis, & in aliis quibusdam, cum filius, 78. §. fin. & ibi *gloss. apparuit de legat. i.*

ad Penas pecuniarias ex delicto defuncti regulariter non tenentur eius heredes, nisi lite contestata cum defuncto, vel in quantum ad eos peruenit, *l. fin. & ibi gloss. poenis de publicanis.*

Poenae ademptionis bonorum descendentes ex publicis iudiciis non transeunt ad heredes delinquentium, nisi lite contestata, & condemnatione sequuta, quo casu si est appellatum ante uerum delinquentem, tenentur heredes nisi defendant, si ademptio bonorum fuit expressè facta: secus si tacite fuisset facta, ex iudicio, & ibi *gloss. sequuta de accusatio.*

Poenae ademptionis bonorum descendentes ex publicis iudiciis lite contestata, & condemnatione sequuta ante appellationem mortuo reo intra tempus appellandi transit ad heredem, si ipse habens beneficium appellandi, & debens appellare, & appellationem prosequi non appellauit. *7. repro. gloss. sequuta. ibidem.*

Pena ademptionis bonorum in criminibus rependendum, & laxe maiestatis in duobus casibus speciali iure mortuo reo transit ad heredes eius, etiam lite non contestata, & vendicatur illa à fisco, *dict. l. ex iudicio. & gloss. fin. in l. i. C. ex delicto defunctorum.*

Pena ademptionis bonorum in criminibus pecularis, de residuis, heredes, & apostatus & quando vxor de morte viri accusata decessit, etiam lite non contestata cum delinquentem, nec condemnatione sequuta transit ad heredes delinquentis mortui. *dict. l. ex iudicio. & d. gl. fi.*

Pena pecuniaria descendens ex priuatis iudiciis, ut pro furto dupli: ita demum transit ad heredes delinquentis, si ipse lite contestata, & pendente causa decessit. *dict. l. ex iudicio.*

Pena imposita parti non transit ad eius filium. *l. crimen, 26. de penis.*

Pena quae inferitur ex ficta confessione etiam in ciuilibus non transit ad heredes, *l. eius, qui, 29. de iure fisci.*

POENALIS stipulatio rato manente pacto si adiciatur pacto, potest peti poena, & etiam contentum in pacto. *gl. ferre. in l. rescriptum, §. si pacto. de pactis.*

Poenalis stipulatio si adiciatur acceptationi, vel transactioni factae per Aquilianam stipulationem, potest petere reus poenam, & quod transactio seruetur, *gl. vtraque. ibid.*

Poenalis stipulatio si sit appositae alicui obligationi animo nouandi eam, sola poena peti potest: sed si ex poenali stipulatione non fiat nouatio prioris obligationis, alterutra peti potest. *l. vel poena, vel quod continetur in obligatione. sed si dicatur quod vtraque valeat: & poena, & quod continetur in priori obligatione. peti potest. gl. h. in l. pe. de transactio.*

Poenalis stipulatio appositae circa id, quod de iure potest fieri, non committitur, si de facto tantum fiat: secus si non poterat fieri, nisi de facto, *l. si venditor. de seru. us export.*

Poenalis materia, & sic odiosa sit extensio ad casum, qui largè sumpto vocabulo, & sic comprehenditur sub expresso propter indeterminatem rationis, *gl. non comereij. in l. cetera, 43. §. sed & si quis. de legat. i.*

Poenalis stipulatio facta circa arbitria si fuerit commissio, ex eo quod promittens non steterit dicto arbitrio ob aduersam valetudinem, conuentus ea stipulatione habet exceptionem doli contra agentem, *l. apud Celsum, §. si in arbitrium. de doli mali exceptione.*

Poenalis vt dicatur promissio, requiritur quod in stipulatione sit facta expressa mentio poenae. *l. 4. §. Cato in principio. de verbor. obligat.*

In Penalibus omnibus iudiciis & avari, & imprudentiae succurritur, *l. fere in omnibus. 109. de regul. iuris.*

Penalia iudicia semel accepta in heredem transmitti possunt, *l. penalia, 12. §. cod. in Penalibus. causis benignius interpretandum est, l. factum cuique, 198. cod.*

Penalis stipulatio semper est incerta, antequam consequatur poenam. *gl. h. in l. si pacto, 14. C. de pactis.*

In Penalibus non fit extensio de similibus ad similia, quando poenae imponuntur habito respectu ad privilegiū alicuius personae, etiam si casus ipsi essent à iure aequi parati. *gl. in iudicio. in add. in §. ex maleficiis. Inst. de actio.*

Reliqua verbo, Actio, 197. v. que 199. Legatum, 93. Lex, 21. Penam, 12. 13. 14. Promissio, 2. Stipulatio, 49. v. que 53. Communitio.

POENITENTIA quandoque non admittitur, *7. gloss. licet vñ. in l. 3. quod quisque iuris. nam quod, 14. §. qui compulsi. & ibi gl. retinere. ad Trebel.*

ex Poenitentia datur excoisio ei, qui incidit in aliquam poenam statuti porrigendo petitionem, vel excoisitionem prohibita. *l. quamuis. & ibi gl. in add. de ius vocan.*

Poenitentia in contractibus inominatis ante implementum locum habet: secus est in contractibus nominatis. *gl. facias. in l. i. iurgitum. de pactis. glo. compario. in l. si pecuniam, §. i. de conditione causa data.*

Poenitentia non est locus in contractu etiam inominato liberatorio, *l. pactum inter heredem. de pactis.*

Poenitentia depositarium, furem, vel bonorum raptorem non liberat à poena, *glo. fi. in l. ex hoc edito. §. fin. de alienatione iud. ci.*

Poenitentia locus est ante litem contestationem, non post, nisi ex causa, *l. electio, 26. §. neque heredi. & ibi gloss. poteris. de noxalibus.*

de Poenitentia certiorari debet aduersarius, *l. si pecuniam, §. i. de conditione causa data.*

Poenitentia locus est etiam in dato ob causam fauorabilem: veluti libertatis. *ibid. de Poenitentia certiorari debet quis, quando aliter si posset damno affici. secus ubi non tractaretur de eius damno. d. l. si pecuniam. §. item si quis.*

Poenitentiam inuocant à Papa potest episcopus ex causa mutare augendo, vel minuendo. *l. si hominem, 10. in add. marg. mandati.*

Poenitentia non purgat animi vitium, *l. si quis sit fugitiuus. & ibi gl. poenitentia, de adlito edito.*

Poenitentia non prodest domino, qui primò colonum expulit, & tardè poenituit, *d. gl. poenitentia.*

Poenitentia non liberatur quis à poena furti, rapinae, vel apostasiae. *ibidem.*

Poenitentia prodest ad penam cuiusdam eudenti fallam monetam, si poenitet ante quam fallam monetam perficiat ibi.

Poenitentia potest appellari, quando appellatio erat ad commodum appellantis, in qua interponenda interceperat vitium. *d. gl. poenitentia, & ibi add. marg.*

Poenitentia locus est in contractibus inominatis: sed non in contractibus nominatis, si viriueque gratia fuit celebrata: sed si sint celebrata gratia vnius tantum tunc potest, si eius gratia celebratus est. poenitere. *gl. i. in l. qui ea mente, 67. de iuris.*

Poenitentia non liberatur ille, qui tenetur ex delicto actione originaliter poenali. *l. i. qui ea mente.*

Poenitentia admittitur ante litem contestationem in actione sepulchri violati, *l. 3. §. pe. de sepulchro violato.*

Poenitentia errantibus id est nolentibus ad fidem conuerti, quam nunquam habuerunt, succurritur: sed ad fidem, quam antea habuerunt, vel quoad poenam mundi non iuuat poenitentia: sed quoad Deum sic, *gloss. fi. in l. 3. Cod. de apostatis.*

Poenitentia in delictis non liberat à poena mundi: sed bene quo ad Deum. *gloss. fin. ibid.*

Poenitentia locus est in contractibus inominatis ante impletam conditionem, *gl. fi. in add. in l. pen. C. de conditione ob caus.*

Poenitentia locus non est in donatione ob causam, si impleta sit causa, vel condicio, vel pro impleta habetur: veluti si casu fortuito non possit adimpleri dicta. *gl. fi.*

Poenitentia excoisat à poena tutorem committentem falsi crimine in conducendo vestigalia. *l. 1. & ibi gl. C. ne tutor vel curator.*

Poenitentia admittitur ad euitandam poenam in crimine falsificationis, & in crimine falsae monetae: ante eius perfectionem, & in crimine incensus ante sententiam, si licet amonitionem dirimendo. *7. gl. 2. ibid.*

Poenitentia iusta admittitur: secus iniusta, *gl. h. in l. si quis libellos, 28. C. de appellatio.*

Poenitentia non habet locum post perfectum delictum, *gl. i. in l. si falsos. C. de falsis.*

Poenitentia in quibusdam casibus admittitur, veluti in eo, qui voluit vt instrumentum falso, & in falsa moneta. *gl. fi. ibid.*

Poenitentia post factum quandoque non habet locum, *gl. pen. in l. 1. C. de conductio. & procuratorib. lib. 11.*

Poenitentia dissoluitur, atque remittitur id, quod per culpam obligamur, extraneam. quoniam in additione marginali. qui sunt rebelles.

Poenitentia quandoque locus est in furto consummato, *l. i. C. de grege dominici. lib. 11.*

POENITENTIA potest quis negans vsque ad litem contestationem in actione Aquila ad euitandum duplum, in quo erat condemnandus propter negationem. *gl. in duplum. in l. inde Neratius. §. hanc actio. ad leg. Aquil.*

Poenitere licet est in contractibus inominatis sed non in nominatis: fallit tamen quandoque. *gl. fi. poenitentia. in l. si quis alicui, 27. mandati.*

Poenitere licet ante litem contestationem, cum adhuc videatur res integra. *glo. mutaverit. l. si cum doctem, 3. §. co. autem tempore. soluto matrim.*

Poenitere non potest quis: fallit in legatis, & in donatione causa mortis, & in donatione inter virum, & vxorem. in dato ob causam, in mandato, & societate, & deposito, & precario. *gl. voluerit. in l. in diem additio. de aqua pluia.*

Poenitere potest quis in delictis, & sic poenam euitare, quando statim in finibus voluntatis, nec processum est ultra, sed quando est processum ad actum, & consummatum est, & perfectum, non potest postea poenitere, quoad hoc vt euiter poenam: fallit tamen in quibusdam casibus. *gloss. i. in l. qui ea mente, 67. de furtis.*

Poenitere potest quis in delictis, nec incidit in poenam, quando processum est ad actum: sed non est consummatum, delictum nec perfectum, vt quia noluit, cum potuisset fallit in vno casu: verò non est consummatum delictum, vt quia non potuit delinquens, nihilominus tenetur. *ibid.*

Poenitere quandoque licetum est. *gl. h. in l. 1. C. qui bonis cedere poss.*

Poenitere voluntibus his, qui nunquam fidem nostram prius cognouerunt, parandum est à principe, tamen à Deo, non tamen est parandum his, qui neca fuerunt catholici, & postea apostatauerunt. *gl. h. in l. fin. in auth. de pnu. gus. vñ. heretici. col. 6.*

Poenitenti, & actionem remittenti, qua conueniebat patrum, conceditur vñ. *l. quamuis. de ius vocando.*

Poenitenti pariter ante consummatum delictum; sed non post consummatum, gl. definit. & ibi add. l. Papinianus, q. unummissit. de inoffic. testam.

Poenitentiis criminis heredis quandoque vni conceditur; sed non apostatice, l. 4. & ibi gl. poenitentibus. C. de hereticis.

Reliqua verbo, vna.

Poen n v dicitur id, quod eius, potiusque destinatum est, gl. poenoris. in l. sed & si nautae, capones, & stabul.

Poenum poeni in neutro genere, quandoque poenus poenus in genere feminino ponitur, gl. i. in l. 2. de critico, vino.

Poenus est generis masculini, feminini, & neutrius; nam reperitur hic poenus, hanc poenus, & hoc poenus, gl. omnib. in l. 4. item si quis de poenu legat.

Poenoris appellatione non continetur omne, quod bibitur: veluti medicamenta, quae non bibuntur principaliter causa alendi, l. non omne de poenu legata.

Poenoris appellatione continetur piper, ligusticum, carum & saler, & cetera huiusmodi: quia per haec edimus, l. non omne de poenu legata.

Poenus appellatione non continetur instrumentum pistrini, nec causa deputata ad coquendum, l. pe. eod.

in Poenu continentur res omnis generis, dum tamen pertineant ad esum, & potum, l. 4. item si quis, & ibi gl. omnibus, & l. non omne. eod.

Poenus legata continentur, quae eius, potiusque sunt parata: non autem, quae sunt causa medendi, vel vendendi parata, l. 3. & ibi gl. potui. eod.

Poenus legata continentur omnes res, quae sunt parata esui, & potui patrisfam. uxoris, vel liberorum, vel familiae, quae circa esse soleant: quae sunt parata esui, & potui iumentorum quae parata sunt causa vltus dominici: id est patrisfam. d. l. 1. & ibi gl. harum.

Poenus legata continentur etiam ea, quae esui, & potui non sunt parata: veluti ea, cum quib. solemus comedere, vel est oleum, garum, muria, mel, & cetera similia, etiam si legatur poenus esculenta, nisi contraria mens testatoris appareat, d. l. 3.

Poenus legata continentur etiam ea, quae vini loco parata sunt, habet: sed non ea, quae potui, & esui non sunt parata, & cum quib. comedere solemus: veluti oleum, garum, mel, & similia, d. l. 3. poenulenta.

Poenus legata continentur etiam actum, nisi extinguendi ignis causa sit parata: quia tunc esui, & potui non dicitur paratum. ibid.

Poenus legata continentur quae parata sunt esui, potiusque ipsius patrisfam. sed etiam amicorum eius, clientum, & vniuersorum, quos circa se habet: sed non eius famulorum, quam circa se, vel circa suos non habet: ut si aliqui de familia sint in villa deputati, vel ibi faciant aliquid opusculi: si ibi deparati in villa, non vt ibi faciant aliquid opus: sed vt itarent circa patrem, qui multoties ibat ad villam, eorum cibaria continentur. ibidem.

Poenus legata continentur etiam cibaria textorum, & tetricum, qui circa patremfam. sunt, d. l. 3. sed quod diximus.

Poenus legata continentur cibaria eorum iumentorum, quae vltus ipsius, & amicorum deferuntur: sed non eorum, quae agris deferuntur, vel locabantur, d. l. 3. & ibi gl. similia.

Poenus legata continentur frumentum, legumina, quae in cella poenaria sunt, & etiam hordeum familiaria, & iumentorum gratia paratum. ibid.

Poenus legata continentur ligna, & carbones, non vendendi causa parata sunt, item eius, & ceteri in domesticum vltum parati, d. l. 3. ligna.

Poenus legata continentur vnguentum, & chartae epistolares, & odores, & chartae paratae ad rationculas, & rationarium, & vasa poenaria, sine quibus poenus non potest recte facere: sed vasa, sine quib. poenus facere potest, non continentur: veluti dolia, & cetera, aculei, frumenti, vel leguminum, sportulae, & alia vasa, quae horrei poenarii, vel cellae poenariae intruendae gratia habentur, d. l. 3. & ibi gl. si.

Poenus legata, & consumpta, vel adempta vltu testatoris, non debent vasa poenaria, sine quibus poenus stare non poterat, vel quia erant liquidae materiae, etiam si specialiter cum vltis poenus legaretur, l. 4. eodem.

Poenus omnis non intelligitur legata per legatum eorum, id est in promptuario sunt: id est in promptu sunt, vt quotidie vtatur parata, illa enim, & non alia intelliguntur legata, d. l. 4. & ibi gl. cui, & ibi gl. quae in promptu.

Poenum legans is, qui solutus est fructus suos vendere, non intelligitur legare omnia, quae commercij causa habuit: sed ea sola, quae in poenu sibi separabat, d. l. 4. & ibi gl. si quis.

Poenus legata si legans vtatur fructibus promissis: id est ad vendendum, & ad vltum suum, intelligitur legare quantum ad annum vltus ei sufficit, familiae, quae eius, & ceterorum, quae circa eum sunt, quod semper euenit in personis mercatorum, qui cum est necesse, solent comedere de rebus, quae habent venales. ibidem.

Poenus, qui est Roma, legata intelligitur etiam legata ea, quae est intra continentia adificia, nedum ea, quae est intra muros, d. l. 4. & ibi gl. i. legatur.

Poenus vrbana legata intelligitur legata etiam ea, quae in villa est vrbico vsui destinata, & etiam quae est extra vrbem. l. extra muros vrbis: sit tamen Roma, putata in continenti. adificiis vrbis, d. l. 5. si ita legatur. & ibi gl. quod vbique, & ibi add.

Poenus legata praeter vinum, omnis poenus praeter vinum videtur legata: sed legata omni poenu praeter vinum, quod Roma est, sola poenus, quae Roma est intelligitur legata excepto vino, d. l. 4. & ibi gl. si.

Poenus omni legata debetur legatario quid poenoris vltus causa vbique testator habebat, si eod.

Poenum alij: id est, vltum si legatur, omne poenum excepto vino ad legatum poeni pertinet, l. 2. de critico, vino, & oleo.

Reliqua verbo, Legatum, 93. Haer. 114. Legans, 12.

Poenus nullam habent immunitatem manerum, nec geometriae, l. 3. & 4. C. de praefectibus, & medicis. lib. 10.

Poenus auctoritates, & epigrammata allegari possunt in causis, q. item lex Cornelia. l. de public. iudiciis. gloss. Virgiliana. l. in tantum de rerum diuisione. q. item pretium. l. de emptione, & venditione.

Poenae appellatione simpliciter, & non addito nomine intelligimus inter Latinos de Vergilio, inter Graecos de Homero, q. sed ius quidem. l. de iure naturali gent.

POL 1 adicitur vniuersitatis, vel armentum equorum a polis, quod est pluralitas, vel a voce Graeca polos, quod pullum praefertur equinum significat, gl. polia, & ibi add. marg. in l. adices. §. si de adilitio edicto.

Reliqua verbo, Equitum, Armentum.

POLLICITATIO est solius offerentis promissio: & ideo non valet, nisi in qui budam callo, gl. duorum. in l. 1. de pactis. & l. 3. de pollicitatione. gl. in rub. C. de dotis promiss.

Pollicitatio, vel sola sponsio sine interrogatione non dicitur pactum nudum, gl. si, l. 1. in l. 1. de iur. iur. §. cum nulla de pactis.

Pollicitatio dicitur vbi vltus tantum consensus adacti, gl. pollicitationem. in l. sciendum. 10. §. dictum de adilitio edict.

ex Pollicitatione facta reipub. cum causa: puta ob honorem, vel etiam sine causa, dummodo inceptis, recte obligatur quis, gl. necesse. in l. 5. ad leg. Falc.

Pollicitatio si fuerit facta ob honorem, quali debuit exigitur, l. 3. de pollicitatione.

Pollicitatio de opere faciendo licet non ob honorem, valet, si a promissore fuerit opus ceptum. ibid.

ex Pollicitatione si quis rem tradiderit municipi, non potest eum vendicare: sed si municipis defensor eam possideret, datur eis vltis actio in rem. ibid.

Pollicitationis diminutio in heredis persona toties habet locum, quoties non est facta ob honorem: sed si facta sit ob honorem, habetur tunc loco aetris alieni, & in heredis persona non minuitur, l. toties. eod.

Pollicitatio facta a masculis, vel etiam a feminis ob honorem suum valet: sed facta ob honorem alienum oportet, quod promissio incipiat, ad hoc vt valeat, & ex ea teneatur, d. l. toties. §. pe. & ibi gl. ob honorem.

Pollicitationes factae ciuitati, vt adimpleantur, debent cognoscere iudices, l. de pollicitationibus. eod.

ex Pollicitatione, quam quis fecit reipub. ob honorem habitum, vel habendum tam ipse, quam eius heredes tenentur in solidum, lex pollicitatione, eod.

per Pollicitationem promissum opus si quis facere cepit, & postea decellerit, si eius bona ad opus perficiendum non sufficiant, tenetur extraneus heres vsque ad quintam partem patrimonij defuncti: liberi vero heredes vsque ad decimam tantum tenentur opus perficere, ibi & l. pe. eod.

per Pollicitationem promissum opus si quis cepit facere vsque ad quintam partem patrimonij sui tenetur facere, si promissoris bona non sufficiant ad perficiendum opus. ibid.

Pollicitatio super hereditate, vel successione cum sit contra bonos mores, non valet, neque obligat pollicitantem, l. cum donationis, 4. C. de transact.

Pollicitatio sit sine precedente interrogatione: promissio vero cum sit interrogatione, gl. 1. & 2. in l. 1. C. de iure dotum.

Pollicitatio dotis, quae est solius offerentis promissio, obligat, & producit actionem, gl. 1. in l. 1. C. de dote cauta.

Polliticus si sit quis reipub. opus facturum, vel pecuniam daturum, si non sit in mora, non tenetur ad vltus: sed si sit in mora, l. 1. de pollic.

Polliticus si sit quis reipub. aliquid propter incendium, vel ruinam, vel terrae motum aliquem, qui reipub. contigit, tenetur quasi sufficiens causa sit incendium, vel terrae motus, alias non valet. l. 4. & ibi gl. 1. & l. ob casum. eod.

Reliqua verbo, Promissio, 1. Salarium, 1. 2. 3. Promittens, 13.

POLLICTORES, seu polliciores dicuntur illi, qui sunt instituti ad hoc, vt funera morientium curent, quasi pollutorum vedores, & curatores, & vndiores, gl. libitinarios in l. 5. de instit. actione.

POLLITIT aliam rem res, quae per se non est polluta iuncta alij, gl. 1. in l. mortuorum, 11. C. de religio.

POLYPOVS dicitur, qui carnem superfluum habet in naribus, sic dictum a quodam pisce, qui dicitur polypos a pluralitate pedum, a polis, quod est pluralitas, & pedibus, gl. 2. in l. qui clauum, 2. de adilitio edicto.

POMERIVM ciuitatis dicuntur suburbia, vel hortus circa ciuitatem, gl. 2. in l. cui pacto, de feris exportan.

Pomerio ciuitatis, cui interdictum est, & vltus eius est pomerium, interdictum est, d. l. cui pacto, gl. si in l. 1. C. si ferus exportand.

PONDO libram significat, gl. pondo in l. scribit, §. 6. idem scribit de auro, & argent. gl. si in l. 3. C. de sepulch. violat.

Reliqua verbo, Libra.

PONDVS large dicitur omne, quod est positum in flatera: quandoque ponitur, stricte pro pondere xij vnciarum: vnde pondum quasi duplex pondum, id est 24. vnciae, gl. solenn. in §. hereditas. l. de heredi. insti.

Reliqua verbo, Mors, Iura, Modius, Pondo, Falsum, Libra, Commodum.

PONIBILIA quae sunt in positionibus, sunt probabilia, gl. l. 1. in l. 1. §. quod obseruari, C. de inreus. propter calum.

PONTES supra viam publicam hieci non possunt, & contra facientes datur interdictum, ac quid in loco publico, l. 2. §. traclarum, & ibi gl. teneri. ac quid in loco publico.

Pontem privati iuris facere non potest, qui in vltura ripa fluminis publici domos habet, l. si de fluminib.

Pontium vltus publica, & statarum instructio, & reparationes non numerantur inter forda munera, & ideo nemo excusatur ab eis, nisi habeat specialiter excusationem ab eis, l. pe. & ibi gl. pe. C. de priuileg. domos Augusti. lib. 11.

Reliqua verbo, Contribuere, Coniunctio, 10.

POPULATOR agerum dicitur deualtor sicutum, & vinearum de nocte, gl. 1. in l. 1. C. quando liceat sine iudice.

POPVLVS quisque quod sibi ius constituit, ad ipsius proprium ciuitatis est, vltus carque ius ciuile, quasi ius proprium ipsius ciuitatis, omnes populi de iustitia & iure.

Populi omnes qui legibus ac moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure vntur: §. ius autem ciuile. l. de iure naturali.

Populus in initio ciuitatis sine certa lege, sine certo iure primum viuere incipit, omniaque arbitrio regis regebantur, l. 2. in principio, de origur.

Populum ciuitatis acta ad aliquem modum diuisit Romulus in triginta partes, q. nunc vtas appellauit, quia reipub. curam per sententias earum partium expediebat. ibid.

Populus Romanus expulsus regibus decem constituit viros, per quos peterebantur

leges à Græcis ciuitatib. vt ciuitas fundaretur legib. d. l. 1. §. exactis.

Populus constituit decem viros ad petendas leges à Græcis, quibus datum fuit summum ius, vt leges corrigerent, si opus esset, interpretarentur, neque pro uocatio fieret ab eis. ibid.

Populus cum difficile conuenire posset, necessitas ipsa curam reipub. ad senatum transtulit, & ita senatus crepit se interponere, & quidquid cõstituit obseruabatur, appellabaturque Senatusconsultum, d. l. 3. §. deinde cum esset in ciuitate.

Populus omne suum imperium transtulit in principem, gl. i. in l. non ambigitur. de legib. gl. pe. in l. fi. C. de legib.

Populus hodie non potest legem concedere, nisi princeps ei permiserit, † d. gl. i. ibi & d. gl. pe.

Populus Romanus potest potestatem imperatoris, quam concessit, reuocare, † d. gl. 7.

Populus idem dicitur hoc tempore esse qui ab hinc centum annis fuisse, etiam si ex illis nemo nunc viuat, l. proponebatur, 76. de iudiciis.

Populus differt à plebe: sicut genus ab specie, gl. genus in l. 2. §. creditum. si cerum petatur.

Populus potest iurare per alium, l. municip. 96. de condit. & demonstrat.

Populi vox est inualida, nec sufficit ad electionem inualidam, l. si constat. de appellat.

Populus Romanus quandoque accipitur pro toto Imperio, glo. vel prædones in l. hostes, 24. de captiuis.

ad Populi clamorem quod sit, non foris iuris effectum, l. a. C. de feditiois.

Populi vanæ voces non debet iudex illicita perpetrare: unde magis debet adherere legibus, quam clamori populi. ibid.

Populum quis non debet felicitare in turba, §. si. in auth. de mandatis principum, col. 3.

Populus maior est imperatore, cum ab eo possit degradari, licet in contrarium dicatur plus posse imperatorem, gl. ad imperatorem in c. 1. si de inuestitura inter dominum & imperat.

Populi omnes possunt sibi concedere statuta, & dicuntur ius ciuile. §. ius autem ciuile. Inst. de iure naturali.

Populi appellatione vniuersi ciues significatur connumeratis etiam paritibus, & senatoribus. §. constat. Inst. eod.

Populus lege Regia transtulit omnem potestatem legis condenda in principem: ita vt populus à modo non habeat potestatem cõdendi legem generalem: potest tamen facere legem municipalem, vel statutum, si tamen princeps sit in ciuitate, non valebit tale iuramentum, nisi à principe fuerit confirmatum, §. sed & quod principi & ibi add. marg. Inst. eod.

Reliqua verbo, Liberum, 1. Plebs, Princeps.

POPULARIUM actionem habens ante litis contestationem non dicitur creditor, nec dicitur locupletior, nisi competat ei pro priuato damno, quo casu dicitur tunc creditor, & cõstineat potest procuretorem etiam ante litem contestatam, l. cui citi. 12. & ibi gl. loco. de verb. sig.

Popularibus acclamationibus in turbulenti ciuitatibus se accommodantes si nihil amplius adfuerint, nec ante sunt à prædæ admoniti, subitus cæsi dimittuntur, aut etiam spectaculis interdiciunt eis: & si ita correpti, in eisdem deprehendantur, exilio sunt puniendi: & si sepius feditioe, & turbulenti se gesserint, capite puniuntur, l. capitalium, §. solent. de penis.

Reliqua verbo, Adic, 199. vsque 201. Creditor, 1.

PORTAM aperire potest quis versus viam, quatenus se cõtendit stillicidij rigor. l. si. §. si de. feruit. vrb. an.

Reliqua verbo, Sanctum.

PORTANDI aridas res facultatem ad Barbaros nullus habet, gl. 2. in l. a. C. quæ res exportari.

Portandi, aut transferendi vini, olei, & liquaminis facultatem ad Barbaricum solum nullus habet, etiam causa gustus, aut vñs commerciorum, d. l. 2.

ad Portandum, vel operandum non debet quis longius miti, quando expensa itineris est maior, quam sit valor eius, pro quo vadit, & ita debet adhiberi ratio itineris, l. nemo possessorum. C. de annosis, & tributis. lib. 10.

Reliqua verbo, Ferra.

PORTICVS dicitur locus ante domum, & dicitur etiam vestibulum ab aue: quia ibi antiqui salutabantur, gl. vestibulum in l. 1. C. de custod. reorum.

Reliqua verbo, Vestibulum, Conclusus.

PORTIO deficiens accrescit coheredi etiam ignorantiam eam defectam, l. heredi. 31. de acq. heredit.

Portio deficiens accrescit coniuncto verbis tantum, & coniunctore tantum pro rara. l. Mauius fundi. 42. & ibi gl. 1. de legat. 2.

Portio non grauata accedit portioni grauata, & sit contributio, & legata solida præstantur, l. si Titio, & Mauius, §. 5. eod.

Portio deficiens accrescit cum onere etiam succedentibus ab inestato. d. l. si Titio, & Mauius, §. si.

Portio deficiens deferret substitutis, & coheredibus. cum onere suo, l. cum pater, 79. §. cum pater. eod.

Portio grauata quando accedit non grauata per ius accrescendi non est locus contributioni. l. 1. §. si eo heredi. ad leg. Falcid.

Portio non grauata quando accedit grauata, augentur legata: sicut quando portio grauata accedit non grauata, gl. iudicasse. ibidem.

Portio quando accedit portioni, postquam legata coequeant ab vtroque coherede debent non esse loci contributioni. d. l. 1. §. si coheredem.

Portio non grauata si iure potestatis vel domini accrescit portioni non grauata, fit contributio: sicut si eoneretur, l. si pupillus. 17. & l. maritum, 25. ad leg. Falcid.

Portio non grauata quando accedit portioni grauata, in ratione Falcidie profectio legataris, sicut quando grauata accedit non grauata, l. quod si alterutro, 77. eod.

Portionis plures vias, & eiusdem instituti contribuantur ad inuicem ad augenda legata, quando tractatur de imponenda legis Falcidie ratione, l. qui fun-

dum, 86. eod.

Portio vnius grauata si accedit portioni minus grauata: ex substitutione pupillari, locus est contributioni: sicut si accedat ex vulgari, d. l. qui fundum, §. coheres.

Portiones appositæ in institutione videntur repetite in fideicommissio, nisi ex onere inuicem, vel ex proprium nominum expressione aliud inducatur, l. ex quories, 21. cum l. sequent. ad Trebel.

Portio accrescit portioni magis, quam heredis personæ: fallit in usufructu, vbi portio accrescit personæ potius, & non portioni gl. si. & ibi add. marg. in l. Pa-pinianus, 43. eod.

Portio deficiens accrescit pro portionibus hereditariis, pro quibus facta est institutio. l. Lucius Titius, 78. §. pater. ad Trebel.

Portio, in qua est institutus seruus per fideicommissum manumissus, iure directo debetur ei, & non per fideicommissum, d. l. Lucius Titius, §. tres heredes.

Portionis appellatione simpliciter adiecta venit dimidia pars, l. nomen filiarum, 144. §. portionis. de verb. sig.

Portionis nomen non semper dimidium significat, sed prout adiectum est: potest enim quis iubere partem partem vicissim, vel tertiam, & prout liberet. ibi.

Portio filiorum mortuorum ad quos deueniunt lucra nuptialia, vel dotes patris, vel maritis, transmittitur ad eorum filios heredes, aliis accrescit fratribus eorum, §. si vero filiorum. in auth. de nuptiis. col. 4.

Portione legitimæ ad quartam descendendum aucta, dicitur etiam aucta portio legitima ascendendum, gl. compensat. in §. pe. in auth. quibusmod. naturalis efficit. tit. col. 7.

Reliqua verbo, Hereditaria, 191. 18. 19. 20.

PORTVS 3 appellatur conclusus locus vbi rates morantur, & stant, & quod important metes, & inde exportantur, l. portus, 19. & ibi gl. 1. de verb. signi.

Portus omnes inflatus sunt insula, l. Cæsar. 15. de publicanis.

ad Portus constitutionem, vel repationem quilibet tenetur contribuere non obstante dignitatis privilegio. l. ad portus, 6. C. de operib. publi.

Portum, vel portuum publicum non potest quis sine principis licentia usurpare, sub pena 50 lib. auri, qui sine. 19. Cod. eodem.

Reliqua verbo, Contribuere, Statu.

POSITIONES sunt introductæ ex generali consuetudine, quæ debent fieri per verbum credis iure autem non sunt, glo. existimat. in l. si. §. quod obseruari. C. de iur. iurand. propter.

Positioni incertæ quando non potest applicari animus magis ad vnum, quam ad aliud: veluti credis cum, qui est vltra mare, viue, vel non, respondet nec scio: potest etiam respondere per verbum dubito, qui debet eo casu dare tempus ad deliberandum. ibidem.

Positioni incertæ si cogatur respondere quis dubitans per verbum, credo, & non per verbum, dubito, tunc debet respondere præmissa negatione, veluti nõ credo cum viue: quia non sequitur, ergo credis cum mortuum esse: quia potest esse quod non credo cum viue, neque credo cum mortuum effectus: si negatiua postposita, veluti credo cum nõ viue, tunc bene sequitur, ergo credis cum mortuum, & sic posset incurere periculum. ibidem.

Positioni negatiue non potest responderi, cum negatiua non possit probari. ibid.

Positiones sunt inducæ loco probationum. ibid.

Positionibus debet sine replica responderi, nisi essent captiosæ: respondent, vel rei, de qua agitur, gl. implici. in addit. in §. his igitur. Inst. de iust. & iure.

Positioni captiosæ non tenetur respondere quis, gl. si. ver. sed nunc in l. contro-uerfia. de translatio.

Positioni, & interrogationi criminose, vel per quam detegitur periculum, non cogitur respondere, gl. acquirit. & ibi add. in l. qui iurasse. §. 1. de iur. iur.

Positionibus de facto alieno in criminalibus non debet respondere quis. l. Marcellus, §. fin. & ibi add. marg. eorum amator.

Positioni implicite, similique multa implicanti, ac continenti non cogitur quis respondere nisi diuidatur, ac explicetur: a proponente de iure tamen canonico implicitis positionibus respondendum esse videtur: sed id sigillatim, atque speciatim facere debet, l. filius emancipatus, 14. de falsis.

Reliqua verbo, Consteri, Responderi.

POSITVM aliquid si quis habeat in recto, vel suggestida super eum locum, quo vulgo iter fit, cuius casus facili nocere possit alicui, tenetur actione in factum de deicto in decem solidos. l. si verò, §. ait prætor. de his, qui deiecerunt, vel effudi.

Positum aliquid si seruus insciente domino habeat in recto, vel suggestida super eum locum, quo vulgo iter fit, dominus ei tenetur ad damni dari æstimationem, aut ad serui noxæ deditionem. ibi.

Positum ab alio in recto super eum locum, quo vulgo iter fit, si quis pariat potius habere, cuius casus facili nocere possit alicui, tenetur actione in factum de deicto, ac si ipse posuisset. ibi.

Positum à seruo in recto super eum locum, quo vulgo iter fit, si dominus pariat potius habere, tenetur dominus suo nomine actione in factum de deicto, & non tenetur noxali. ibi.

Positum habens tenetur actione in factum de deicto siue nocuerit id, quod positum erat, siue non damnum positi casus facili nocere possit: sicut si facili non possit nocere. ibi.

Positum in recto super eum locum, quo vulgo iter fit, si deciderit, & nocuerit, vtilis actio de deicto in decem datur in eum, qui posuit: sed contra inhabitantem datur directæ, d. l. si verò, §. si id. quod, & ibi gl. of. compet.

Positum habere vt directæ actio competat, nõ videtur ille, qui posuit, nisi vel dominus sit ædium, vel inhabitator. d. §. si id. quod.

Reliqua verbo, Suspensum, Suggestum.

POSSE non intelligitur, qui non honeste potest, gl. fin. in leg. vulgo. de statu homin. l. filius, qui, 15. & ibi gl. fin. de conditio. institut.

Possit illud dicimur, quod facili, & commodè possimus. si fideiussor, §. si necessaria, qui fatidare, glo. 1. in l. qui mortui, 129. de verb. signif.

Possit non dicitur, qui facit per beneficium restitutionis, vel per aliud remedium extraordinarium, glo. 1. & ibi add. marg. in l. quamdiu, 68. de acq. hered.

Possit facere dicitur ille, qui dolo facit quominus possit. l. semper, §. pen. quod vi, auc

aut etiam.
 possidetur, qui per alium potest. glo. possibile. in l. continuis. 137. §. si ab eo. de
 verbor. oblig.
 Possidere videtur ille, qui potest facere, vt possit conditioni parere. l. qui potest. 135. de
 regul. iuris.
 Possidere dicitur, quod commodum potest, vel secundum alios in quantum pati-
 tur patrimonium dicitur posse facere, vt in eo, qui cessit bonis. gl. 4. in l. 1. Cod.
 cum eo, qui in aliena.
 Possidere facere non intelligitur, quod commodum fieri non potest. gl. pen. in c. 1. §. fin.
 de alienatione patrum feud.
 Potest verbum quandoque importat necessitatem. gl. potest. in l. 1. de iurisdictione
 omnium iudic. l. fidei commissa. 1. §. hanc verba. de legat. 3.
 Potest verbum ponitur quandoque pro debet, & contra quandoque verbum, de-
 bet, pro potest. gl. 1. in l. nulli. C. de iudiciis. gl. possit. in l. qui bona. 13. §. de illo.
 de damno infecto.
 Potest est verbum temporis, & idem licet sit presentis temporis, porrigitur tamen
 ad futura. l. si ita testamentum. 13. & ibi gl. 1. de leg. 2.
 Potest verbum quandoque capitur extensius, id est tempus qui viuunt, quandoque
 verò ponitur pro potentia proxima, & secundum tempus præsens rebus sit stan-
 tibus. gl. 1. in l. quod Seruus. de conditione causa data.
 Potest verbum quandoque significat naturalem possibilitatem, id est possibile est,
 quandoque significat potentiam hominis quandoque iuris. gl. alio. in l. 1. de in-
 iusto rupto.
 Potest verbum habet amplam, & largam significationem. gl. quod si. in l. cum in se-
 cundo. de iniusto rupto.
 Potest verbum precedente negatione importat præcisam necessitatem; aliàs non.
 gl. non poterat. in add. marg. in l. cum hereditate. §. de acq. heredit.
 quod Potuit, noluit, quod voluit, non potuit. gl. 1. in l. 4. C. de donatio. ante nup.
 Potuit verbum requirit actum, quandoque nec verificatur in potentia. l. §. si quis
 accepit. de statulibris.
 Possim quædam per me, quæ per alium non possum facere, l. post mortem. §. si &
 ibi per alium. de adoptio.
 non Possim pro alium, quæ non possum per me. gl. quia nec ipsa. in l. qui aliena. §.
 pe. de neg. getis.
 Possim per alium id, quod non possum per me. gl. non poterat. in l. cum hereditate.
 57. §. de acq. heredit.
Reliqua verbo, Debeo, Alio, Habere, Facere.
 Possidere in genere. i. 1. 2. 13.
 quod desinentem possidere, & qui possunt possidere. num. 4.
 quæ possunt possidere simpliciter, vel pro dano, vel in iusto. num. 5.
 Possidere pro herede, pro suo possessore, vel pro emptore. vel etiam, vel precario. 6.
 Possidere dicitur quis tripliciter: primo quando quis possidet ciuilitate, & natu-
 raliter, vt qui est in re, vel in conspectu. Secundo quando quis ciuilitate possidet,
 vt qui aliunde redit. Tercio, qui naturaliter tantum, vt usufructuarius, gl. ani-
 mo. in l. 1. v. iure domus. de vi. & vi. armata.
 Possidere dicitur autem id, quod seruus, procurator, vel colonus tenet. d. l. 1. §.
 quod seruus.
 Possidere non dicuntur illi, qui depositam rem, vel commodatam, vel conductam
 habent, aut legatorem seruandam causa, vel dotis, vel ventris, vel rei seruandæ
 nomine in possessione sunt, dicuntur tamen esse in possessione. l. officium. &
 ibi gl. non possident. de rei vindicatione. gl. pen. in l. 4. §. de adio. empt.
 Possidere non dicuntur creditores possidentes ex primo decreto causa rei seruandæ.
 d. l. 1. §. p.
 Possidere aliud est, & aliud est esse in possessione: nam qui rei seruandæ causa lega-
 torum, damni infecti in possessionem mittitur, non possidet: sed fuit in posses-
 sione custodiæ causa. l. si quis ante. 10. de acquirend. possessionem. gl. possessionem.
 in §. de verò etiam. in auth. de exhibend. res. col. §. gl. 1. in add. in §. possidet. Init.
 de interdicit.
 Possidere duo in solidum non possunt naturaliter, nec ciuilitate. gl. 4. in l. 1. Cod. vt
 possidetis. 3. §. ex contrario & ibi gl. accipit. de acquirend. possessione.
 Possidere quod potest quis suo nomine: potest etiam possidere & alieno nomine,
 gl. possessionem. in l. quædam mulier. 76. de rei vindicatione.
 Possidere tempore feruntur sufficit, licet non possidere tempore litis contestationis,
 ad hoc vt condemnari possit actione ad exhibendum, vel rei vindicatione, vel
 petitione hereditatis, aut actione depositi, vel de peculio, nisi restituat. l. signi. §.
 si & ibi gl. condemnari ad exhibendum.
 Possidere si quis cepit post sententiam abfolutoriam, tenetur non obstante excep-
 tione rei iudicatæ actione ad exhibendum, rei vindicatione, depositi, vel fini-
 tialia actione. ibid.
 Possidere solo animo nemo potest incipere, nisi rem teneat ex causa depositi penes
 se. gl. possidere. & ibi add. marg. in l. certi conditio. §. si certum petatur. & gl.
 habent. in l. eius, qui in provincia. eod.
 Possidere non possunt duo in solidum eandem rem, intellige de dominio irren-
 cabili acquirito, non de reuocabili quæsito, & l. si vt certo. §. si duobus. &
 ibi gl. dominium & add. marg. incommutati.
 Possidere non possunt duo in solidum eandem rem, neque ciuilitate, neque natura-
 liter, neque naturaliter tantum, neque ciuilitate tantum, neque ambo iuste, ne-
 que ambo iniuste, neque vnus iuste, alter iniuste: recte tamen potest vnus ciuili-
 ter, alter naturaliter, sicut fructuarius, & proprietarius, dominus & vasallus, domi-
 nus & emphyteota, & dominus vadens ad nudinas, & ingreditus. §. gl. mag.
 verfic. de ergo. in l. 3. §. ex contrario. gl. possessionem. in l. eam possidere. §. qui
 ad nudinas. de acq. poss. gl. 1. in fin. l. 3. vt possidetis.
 Possidere possunt duo in solidum diuersis respectibus, vt quis vnus vtitur superfi-
 cie respectu usufructus, alter respectu vus. l. 1. & ibi gl. 1. de superficiebus.
 Possidere possunt animo nostro tantum, item animo nostro, & corpore alieno,
 item & corpore, & animo alieno. l. 3. §. salus. de acquirenda poss.
 Possidere dicitur ille, cuius nomine eo volente aliquis est in possessione: veluti pro-
 curator, hospes, vel amicus. l. generaliter. 9. eod.
 Possidere se potest qui probabiliter ignorare in duobus casibus; scilicet cum per
 seruum, vel filium possidet: secundum cum credit aduersarium possidere, cum ve-

re ipse possidet. gl. si. in l. naturaliter. §. si. eod.
 Possidere, & alieno nomine possidere non est idem. l. quod meo. 18. eod.
 Possidere possunt alieno nomine id, quod meo nomine possidet, nec dicitur tunc mu-
 tare causam possessionis: sed desino possidere, & alium possessorem ministerio
 meo facio. ibid.
 Possidere dicitur is, cuius nomine possidetur. ibid.
 Possidere non dicitur ille, qui iure familiaritatis, & amicitie fundum ingreditur, l.
 qui verè. 41. eod.
 Possidere melius est, quam in personam experiri. l. 1. §. 1. de superficiebus.
 Possidere verbum intelligitur ciuilitate, nisi conditio personæ faciat intelligi de na-
 da detentione facti: sed verbum, tenere, intelligitur de facto, l. stipulatio ista
 habere. 38. §. hanc quoque. de verborum obligat.
 Possidere de iure ciuili dicitur quis pluribus modis, scilicet, quando possidet ani-
 mo solo. Secundo quando possidet iuste. Tercio quando verbum, possidere de
 iure ciuili refertur ad personas, quod in seruum non cadit, vt si possideat, gl. offi.
 hoc. ibi.
 Possidere non videtur ille, qui se ignorat possidere. l. ad dominum. 88. de furtis.
 Possidere potest præsumitur ille, qui in initio litis possidet, non si multo autè, &
 gl. 1. in l. 4. C. ad exhibendum.
 Possidere non præsumitur, licet aliquando possiderim, eo ipso quod aduersarius agit
 rei vindicatione. §. gl. 1. in l. sue possidetis. 16. C. de probatio.
 Possidere præsumitur tempore litis contestationis, si dico me videri posse. §. ibi.
 Possidere hodie non præsumitur quis ex hoc, quod probat se possidere, si iam decem
 anni fuerint transacti: sedus quando mensis, vel decem dies: qui in modico in-
 teruallo non præsumitur, mutationem interuenisse. §. gl. 3. in add. ibi.
 Possidere hodie præsumitur, qui semel possedit, §. gl. originem. in l. nec crediores.
 2. C. de pign. actione. gl. in rem. in l. 1. C. de non numerata.
 Possidere potest quis ex pluribus causis, gl. possessionis. in l. 4. C. de contrahend.
 emptione.
 Possidere potest quis per procuratorem, colonum, vel per seruum, vel inquilinum,
 aut per quemlibet alium, per quem licentia est data ei possidendam. l. si. C. de acq.
 possit.
 si Possidet quis iam sunt decem anni, & hodie etiam possidet, præsumitur medio
 tempore possidisse, & ita præsumitur continuata possessio, gl. 1. in add. in l. pen.
 C. de præscr. longi temporis.
 Possidere magnum commodum est, intellige de iusta possessione: secus si dolo quis
 possessor intentus fuerit: nam tunc non debet ei patrocinari possessio talis. gl.
 in possessione. in c. 1. in principio, si de inueltur. feud. fuerit. gl. 2. in c. 1. qui
 successores teneantur. gl. pen. in c. 1. de contentione inter domin. & feod.
 Possidere dicitur non solum, qui per se possidet, sed etiam, qui per alium. §. possi-
 dere. Inst. de interdicitis.
Reliqua verbo, Corporalis, Incorporalis, Confectio, Depositarus, 13. Precarium.
 Possidere hereditatem dolo malo si quis delit, vel dolo acquirit, vt possidet
 for tenetur ad rem, & ad fructus; & contra eum iuratur in litem, l. de si lege.
 §. proinde. de petitione heredit.
 Possidere hereditatem dolo malo si quis delit, vel dolo non acquirit, tenetur ad
 rem, & ad fructus, siue ab alio possideatur, siue in totum non extet: & si alius pos-
 seat possideat, a duobus parti potest hereditas: sed si possidet per multos ambula-
 uerit, omnes tenentur ad rem; sed ad fructus tenetur tantum ille, qui possidet,
 vel qui dolo fecit, quò minus possideret. d. 4. proinde.
 Possidere rem si quis dolo delit ante litem contestatam, tenetur actione in rem, l.
 fin. autem. 28. §. sed & is. de rei vind.
 Possidere dolo delinens vt possessor habetur. gl. vel dolo. in l. qui petitorio. §. 7. de
 rei vindic.
 Possidere dicitur, qui dolo fecit, quò minus possideret, l. si bonæ fidei. 12. de noxali-
 bus. gl. si. in l. 4. §. si quis omnia causa.
 Possidere desino eam partem fundi, quæ exercitus cum magni vi est ingressus: sed
 non desino possidere eam partem, quam non est ingressus, l. quod meo. §. si de
 acq. possit.
 Possidere non potest seruus, cum ipse possideatur ab alio. gl. 1. in l. denique. ex qui-
 bus causis maior.
 Possidere potest persona ficta, & representata, vt est vniuersitas, quòd represen-
 tat personas viuendum, sed si representaret personas mortuorum, vt est heredi-
 tatis iacens, l. a de acquirend. possit.
 Possidere non possunt irrationabiles, sicut nec dormientes, nec furiosi. gl. ait. in l. 1.
 eod. gl. 1. in l. 4. C. de acq. possit.
 Possidere non possunt alud per eum, quem ciuilitate in mea potestate non habeo, l.
 cum heredes. 23. §. de acq. possit.
 Possidere se nemo potest, sed dicitur tunc quasi possidere, gl. 1. in l. 2. C. de longi
 tempor. præscrip. que pro liber.
 Possidere, vel dolo delinere possidere paria sunt, l. quod te. si certum petatur.

Reliqua verbo, Condemnatus, 1. Possidet, 47. Bone fidei possessor, 33.

POSSIDERE non possunt corporalia. gl. quasi. in l. ait prætor. 23. §. 1. ex quibus
 causis maior.
 Possidere improprie dicitur quis incorporalia, vt seruientes: magis improprie di-
 citur creditor possidere ius, quod habet in debito: improprie quoque cum ipse de-
 bitor dicitur hoc ius debiti possidere, & appellantur hi possessores. gl. si. in l. re-
 gulariter. 9. de petitione heredit.
 Possidere non possunt res mobiles, & iura pro diuio. l. Pomponius. 8. & ibi gl. si. de
 rei vindic.
 si Possideatur res pro indiuiso a socio meo, vel ab alio, aliam tantum conueniam:
 si pro diuio vsurque pro rata conueniam ibi.
 Possideri pro diuio, & indiuiso potest hereditas ratione rei: non autem ratione
 actionis. gl. si. ibi.
 Possideri pro diuio, vel indiuiso non potest ipsa metus actio petitionis hereditatis,
 id est hereditatis petitio, cum sit incorporalis. ibid.
 Possidentur proprie corporalia, quæ tangi, ac pedibus calcari possunt: sed in
 corporalia, vt iura, & seruientes improprie possidentur. l. 3. & ibi gl. co. po-
 ralia.

ralia. acqut. post.

Possidere non potest incerta res ratione loci, & quotā. d. l. 3. §. 1.

Possidere, & in longam possessionem viciapi potest certus locus ex fundo, vel certa pars fundi pro indiviso: sed incerta pars nec possideri, nec tradi, nec viciapi potest. l. locus viciapi. §. 6. eod.

Possidere non potest eadem res, & vt res soli, & vt mobilis. l. cum, qui xdes. §. 3. §. si. de viciapi.

Possidere incertam partem nemo potest, & ideo si plures sint in fundo, qui ignoret, quoram quisque partem possideat, nemo eorum possidet mera subtilitate. l. si fur rem. §. 2. §. si. eod.

Possidere res non potest ex duabus causis non cōpatiētibz. l. 2. §. si. pro emptore. Possidere rem non potest, vel non posse reperiri paria sunt. l. cum vus. §. si. de bonis auctor. iudi. possid.

§ Possidere non potest incerta pars fundi, gl. pro certa. in l. 1. §. pe. vt possid.

Reliqua verbo, Incorporalis.

Posidere pro herede dicitur bonorum possessor quoad opinionem. l. pro herede. & ibi gl. pe. de petit heredit.

Possidere pro herede dicitur ille, qui putat se heredem esse, & etiam ille, qui scit se heredem non esse ex testamento, vel ab intestato de iure antiquo: credit tamen se heredem ex constitutione aliqua. ibid.

Possidere pro herede dicitur tribus modis primò verè ille, qui verè est heres. Secundo, vt procurator heredis, qui pro eo herede possidet. Tertiò quando quis credit se heredem, & non est: sic dicitur ille possidere pro herede, cum tantum opinione sit heres. gl. i. in l. pro herede. eod.

Possidere pro possessore dicitur prado. d. l. pro herede. §. si.

Possidere pro herede, vel pro possessore non est habere titulum. gl. si. in l. regulariter. §. eod.

Possidere pro herede, vel pro possessore dicitur ille, qui titulum habet pro nouo titulo, nec viliam. §. omnib. eod.

Possidere pro herede, vel pro possessore non potest ignorans, §. gl. sciens. ibid.

Possidere pro herede, vel pro possessore non videtur ille, qui nomine, & contemplatione alterius possidet, nisi alter dixerit se ratum non habere, quod ille possideret suo nomine: quia tunc dicitur quasi prado, & tenetur suo nomine petitione hereditatis. l. etiam si. §. si. quis ab intest. eod.

Possidere pro possessore dicitur emens scienter à furto, & etiam tenetur pro emptore, & pro possessore dicitur etiam possidere dorem accipiens à minore xij. ann. scienter, & maritus, cui ab vxore donatum est constante matrimonio sciens donationem non valere. l. nec viliam. §. in omnib. eod.

Possidere pro herede, vel pro possessore non dicitur habere titulum, nisi probabilis error adit, qui habetur loco tituli quoad viciapiationem, & prescriptionem. gl. viciapium. in l. 1. quorum bonorum.

Possidere pro herede dicitur ille, qui putat se heredem esse, pro possessore verò possidere dicitur ille, qui nullo iure rem hereditariam, vel etiam totam hereditatem sciens ad se non pertinere possidet. §. sequens diuisio. Inst. de interdictis.

Possidere pro emptore, & etiam pro suo dicitur ille, qui viciaperit, & pro herede, & pro emptore potest possidere ille, qui heres extitit ei, qui pro emptore possidebat. l. 3. §. ex pluribus, & ibi gl. magn. vers. tu ergo dicam princip. in add. marg. de acq. possid.

Possidere clam dicitur ille, qui à principio factiue est clam, & occulte ingressus est in possessionem eo ignorante, quam sibi controuersiam facturum suspicabatur, & ne faceret, timebat. l. clam possidere. §. eod.

Possidere clam non dicitur ille, qui à principio palam ingressus est possessionem, etiam mala fide, licet postea se celare incipiat. ibid.

Possidere vi dicitur is, qui expulso verè possessore acquisitum per vim tenet possessionem obtrahit, aut qui in hoc ipsum preparatus venit tali auxilio, vt etiam si quis veller eum deicere, posset se eueni, & ipse veniens intraret possessionem non per vim, sed quia dominus profugerit. l. 4. §. vt possidere. & ibi gl. faciat. de vi. & vi armata.

Possidere vi non videtur, qui per vim possessionem suam retinet. ibid.

Possidere vi dicitur quocumque non dominus, cum tamen possideret, vi deiectus est à possessione. l. Fulcinius. §. eod.

Possidere vi non dicitur ille, qui fundum accepit ab eo, quem sciuit vim passum esse. l. 3. §. non videtur. vt possideris.

Possidere precario non possunt duo in solidum; sicut nec vi, nec clam possunt duo in solidum possidere. l. duo in solidum de precario.

Reliqua verbo, Clam, Interdictum, 2. q. 2. §. 29. & 27. §. 22. Abfens, §.

Posidere in genere. num. l. 1. §.

quoad prescriptionem, & viciapiationem, 4. §.

quoad possidentem nomine alieno, §.

quoad desinentem possidere, 7.

quoad amissionem, vel retentionem possessionis, 8.

§ Possidere domum non dicitur possidere fenestras. gl. post annum. in l. habitator. §. de rei vindicatione.

Possidentis conditio melior est in pari causa. gl. i. in l. 2. ne quis eum, qui in ius vocat. l. si debitor. 1. o. de pignori. l. si militis. §. si miles, de militari testa. l. si seruum Strichum. §. 1. §. sequitur. de verbor. oblig. gl. clientulus. in c. 1. de contentione inter dom. & fidei. de iust. l. si ob turpem. in fi. & ibi gl. si. de conditione ob turpem caus. l. si procurator. de doli mali exceptione. gl. ex eo. in l. non dubium. §. de legib. l. 2. de conditione ob turpem.

Possidentis conditio melior est, ubi aliquid plures dolo fecerunt. gl. 2. in l. 3. C. vbi, & apud quem.

Possidentis conditio quandoque est deterior. gl. directam. in l. qua ratione. §. 6. §. 1. de acq. rerum dominio.

Possidentis causa est melior, cum de lucro duorum queritur, laemo prado, 169. de regulis iuris.

Possidentis interrogatus cur possideat, si respondeat, quia possideo nec contendit se heredem, nec aliam causam possessionis possit dicere, vt prado debet conueniri. l. qui interrogatus. cum lege seq. de petitione heredit.

Possidentis, & possessor potest esse vus, & idem propter fictionem legis, non secundum veritatem: quia qui possidetur, alium possidere non potest, eius qui in pro-

uincia. & ibi gl. si. si certum petatur.

possidens rem non proponit cum vendidisse. l. sicut. §. superuacuum. quibus modis pignus.

possidentis nulla datur actio, gl. ius persequendi. in l. 3. §. bonorum. de bonorum possid.

possidens liberum hominem putans esse seruum suum, dicitur possidere: sed qui putat alienum seruum, dicitur detinere, vel possidere: sed mala fide. gl. in l. 1. quatuor. 4. o. de acq. rerum.

possidens ciuiliiter acquirendo naturalem dicitur nouam possessionem acquirere, l. 3. §. Nerva. & ibi gl. possideri de acquirend. possid.

possidens auctore iustore dicitur iuste possidere, l. iuste. 1. de acquirend. possid. possideri quandoque non possidens potest dare possessionem, quod semper potest fieri, cum quis incipit alieno nomine possidere. glo. 2. in l. interdum. in principio. & glo. si. in §. fin. de acquirend. possessione.

possidens vniuersas res, aut nauem, aut aliquod totum integrale, non videtur possidere singulas res, quae in edificio, vel in nauis, aut in illo toto integrali sunt, l. qui vniuersas 40. eod.

possidens si se in arrogationem dedit, hodie habet possessionem ciuilem omnium, quae antea habebat, item rerum peculii aduentitii arrogator tamen naturalium: quia habet vniuersum, gl. in l. aliter. in d. l. qui vniuersas. §. possessionem.

possidens ciuiliiter potest rei vindicatione, vel ad exhibendum conueniri, l. serui nomine. §. 6. de viciapi.

possident non datur actio; scilicet negatoria, per quam negat rem ad aduersarium pertinere. gl. vltro. in l. 1. §. retinend. vt possiditis.

possident licet deaegetur rei vindicatione non tamen denegatur actio iniuriarum. ibid.

possidenti datur actio in factum, quae datur loco interdicti vt possiditis ibid.

possidens aliquando semper praesumitur possidere, donec contrarium probetur, gl. 1. in l. si rem meam. de exceptio.

Possidentis seruum alienum datur actio furti contra eum, qui seruum fugitiuum, & furem, possidere cepit, antequam in domini potestatem fuerit reuertus. l. serui. & filij. 17. §. illud. & ibi gl. domino. & gl. actione. de furtis.

Possident semel, non praesumitur & hodie possidere, scilicet est in domino, qui semel dominus, & nunc praesumitur dominus. gl. admittendum. in l. si cui ciuitem. §. 1. de accusat.

possidentes si habent ius in re, vt emphyteuta, feudatarius, fructuarius, creditor superflucius, & alij similes, & conueniunt licet suscipiant, non tenentur dominum nominare in iudicio, neque liberantur hoc faciendo, sed coguntur defendere respectu iuris, quod habent. gl. 1. in l. 1. C. vbi in rem actio.

possidens rem sine titulo, nec triennio, nec decennio querit sibi dominium: vnde reuerio ab hostibus datur rei vindicatio directa cellante actione rescissoria, l. nullo. 2. C. de rei vindic.

Possidens sine titulo emptionis, vel alio legitimo quandoque aufertur possessio. gl. legitimum. in l. si. C. de editio diu. Adriani.

Possidens sine titulo emptionis, vel alio simili titulo non est legitimus contraditor ad impedendum heredem mitti in possessionem rerum hereditariarum, quas defunctus tempore mortis possidebat, vel detinebat, ita quidem quod possidentiam quocumque titulo aufertur possessio. §. ibi.

Possidens potest contractum domini sciente, & patiente intelligitur per eundem in possessionem inductus. l. 1. C. de acq. possid.

Possident nulla datur actio, nisi illa, quae loco interdicti competat: scilicet in factum & vi triticaria, vel famulis. gl. competentibus. in l. 3. C. de interdictis.

Possidens iuste potest se tueri auctoritate propria contra iniurias inualoris seruando modum inculpatae tutelae. l. 1. C. vnde vi.

Possidens praesumitur esse dominus. gl. 1. in l. meminerint. C. eod.

Possidentem ad suam possessionem reuertentem ego non admittam, teneor pena legis, si quis in tantum. & idem quando inualerat possessionem alterius credens vacantem. gl. si. in l. si quis in tantum. C. eod.

Possidens quandoque probat per opter praesumptionem, gl. monstrauerint. in §. siue igitur. in auct. vt cum d. appellat. cognof. coll. 7.

Possident cum titulo, & bona fide debentur constitutionibus principalibus, ne cui longa, & indubitata possessio debeat auferri, §. quod autem. Inst. de viciapi.

Possidens vi aut clam, aut precario si furem cepit, adhuc eodem modo dicitur possidere, & auctor furti pergit conueniri nomine eius interdicti vt possiditis per possessionem, quam ante furem acquisit per se, vel quam acquisit post furem per alium. l. nonnullam. §. 1. §. si vi aut clam, de viciapi.

Possidens viam vi tunc ab auctore meo, videtur vi, aut clam, vel precario à me possidere. l. §. si quis ab auctore. de itinere. actusque privato.

Possidens immobilia, vilia, & modica non reuertitur ab onere satisfaciendi de iudicio fisci. gl. 1. in l. sciendum. §. satisfaci.

Possidens immobilia non tenetur praestare satisfaciendam de iudicio fisci, tenetur tamen iure de calumnia ad iustitiam aliorum, quibus remittitur haec satisfactio. ibidem.

Possidens immobilia ad hoc, vt releuetur ab onere satisfaciendi iudicio fisci, requiritur quod possideat immobilia, quae sint idonea, & sufficientia ad litis satisfactionem. ibidem.

Possidens rem immobilis, super qua litigatur, non tenetur satisfaci de iudicio fisci, cum illa res sufficiat ad releuandum possidentem ab onere satisfaciendi. ibid.

Possidens immobilia dicitur ille, qui in agro, vel ciuitate rem soli possidet ex asse, vel per parte. d. l. sciendum. §. possessor.

Possidens immobilia dicitur ille, qui agrum emphyteoticum, vel vectigalem possidet, & etiam ille, qui solam proprietatem habet. ibid.

Possidens immobilia non dicitur ille, qui vniuersum fundi habet. ibid.

Reliqua verbo, Clam, Reuendicatio, Semel, Precario, Precarium.

§ Possidere à principio bona fide rem, licet postea in mala fide constitutur, & eam alienando, vel contrahendo furtum non committit, & sic illa res viciapi potest. §. gl. i. in l. item si res de alienatione iudicij.

Possidens ex secundo decreto rem alienam scienter in causa damni infecti, & no-

xali praefertur, gl. per longum. in l. si fuit. §. si viciapi. de damno infecto.

Possidens.

Possessio iusta non dicitur, ubi bona fides abest, gl. si. l. si quis fundum, 43. cod.
 Possessio rei mobilis est vilis, & abiecta, gl. non inuasi. in l. peregr. 4. cod.
 Possessio, & proprietate non debent permisceri; quia bene potest esse vni sine alio, l. pe. & ibi gl. 3. cod.
 Possessio non debet impediri alicui, si alius fruatur, & neque alterius usufructus debet amputari, si alior possideat, d. l. pen.
 Possessionis civilis, & usufructus causae non debent permisceri ita, ut vna sit; duc enim sunt, vel se contingentes, & penes diuersos existentes, d. l. pe. & ibi gl. 1.
 Possessio iniusta per fraudem superuenientem non fit iusta, nec e converso iusta efficitur iniusta, l. nunquam, 3. §. l. vi. ut clam. de usufruc.
 Possessionis initium infirmum quantum ad bonam fidem quoad ipsam rem, & etiam quoad ea, quae procedunt ex ea, l. pe. §. et si possessionis. cod.
 Possessionem, quam quis culpa, non dolo desit possidere, potest à possessore auocare, gl. 1. in l. 1. pro emptore.
 3 Possessio vera dicitur in corporalibus; sed in incorporeis dicitur quasi possessio, gl. de liberis. in l. 2. §. quaedam. de interdictis.
 Possessio non libera dicitur illa, quae ab alio recipit turbationem, l. vim facit. de vi, & vi armat.
 Possessionem fidei receptam in ipso consensu recuperans intelligitur in pristinam causam potius redire, quam vi possidere, qui possessionem, 7. cod.
 de Possessione, & proprietate simul agi non debet, gl. à proprietate. in l. 1. §. 1. vi possidetis.
 Possessionis omnis questio, aut est, ut nobis restitatur possessio, quam non habemus, aut ut nobis retineatur, quod possidemus, d. l. 1. §. & ut Padus.
 Possessionis accessio procedit de possessione ad secundum, & tertium possidentem, non ab eo, qui titulum habet, & tamen non possidet, l. si duobus de diuersis, & tempore.
 Possessio precedentium authorum non prodest, quando medius aliquis ex autoribus non possederit, l. pe. §. 1. cod.
 Possessio eius, à quo ego emi, vel procurator meus emit pro me, prodest mihi, d. l. pe. §. item adiciendum.
 Possessionis accessio prodest ei, qui emit ab eo, quem procurator constitutus ad vendendum substituit ad vendendum, si dominus id ratum habuit. ibid.
 ob Possessionem solam non potest quis grauari. l. libertus. §. solam municipalem.
 Possessio a fundo iure proprietatis distat: quidquid enim apprehendimus, cuius proprietate ad nos non pertinet, nec potest pertinere, hoc possessionem appellamus, l. quaelibet. 115. de verborum significatione.
 Possessio dicitur delata, cum decreta est, gl. si. in l. delata 15. de verb. signif.
 Possessionem bonorum filia emancipata a patre si non petierit intra annum, non poterit pretendere iuris ignorantiam, l. 3. C. de iuris, & facti ignor.
 4 Possessio parit aduersario in rem actionem contra possessorem, in quem res alienata est causa iudicii mutandis, l. 1. C. de alienat. iudicii mut.
 Possessio sola non inducit actionem in rem, sed opus est, ut actor habeat dominium, vel quasi, gl. 1. ibid.
 Possessio diutina hereditatis si per longum tempus sit detenta per filium, praesumitur iussus patris praestitisse, l. si iussu. 10. C. de petito. here.
 Possessionis suae titulum nemo cogitur dicere ad utilitatem adoris, nisi in petitione hereditatis, l. cogi. 11. C. cod.
 Possessio longa, & error non inducunt titulum in iudicio familiaris exsecutione, l. seruum. C. familiar. eccle.
 Possessio causa causata est dominium, & usufructu conditionam tradita possessione, vel sequitur dominium, vel usufructu conditioni, gl. 1. in l. 1. C. cod. per quas pers.
 Possessio habet plurimum facti, gl. 2. in l. civile, 15. C. de furtis.
 Possessio naturalis, vel de iure gentium dicitur illa, quae est quae sit animo, & corpore, gl. in l. 4. C. de acqu. possel. §. illud quoque, & ibi gl. mutare. ff. de acqu. possel.
 Possessio illa naturalis, vel de iure gentium dicitur, quae animo & corpore quiritur, & etiam potest dici civilis approbatione, & ita dicitur quod vna sit possessio, & non duae. 7 d. gl. 1. ibi.
 Possessio naturalis sola, quae provenit ex actu retenta animo, potest dici etiam civilis, quia retinetur auctoritate iuris civilis. ibid.
 Possessio naturalis potest retineri animo cum plurimum mutetur à iure possessio, ibidem.
 Possessionis causam nullas potest sibi mutare, nulla causa extrinsecus accedente, l. cum nemo. 5. C. cod.
 Possessionis causam mutare dicitur, quando possessio, vel titulus possessionis mutatur ei, qui possidebat, vel retinebat, vel inspiciebatur usufructu, qui non usufructuabatur, gl. 1. ibid.
 Possessionis causa nulla extrinsecus causa superueniente sex modis mutatur: scilicet ex iusta in iustam, & e contra ex iusta in iniustam, & ex nulla in aliquam, & e contra ex aliqua in nullam, item ex vna iusta in aliam iustam, & vltimo ex nulla in aliam nullam gl. 3. ibid.
 Possessionis causam mutari ex iusta in iniustam prohibitum est, similiter etiam ex iniusta in iustam non licet mutari. ibid.
 5 Possessionis causam mutari ex nulla in aliquam prohibitum est, permittitur tamen mutari ex aliqua in nullam. ibid.
 Possessionis causam mutari ex alia iusta in aliam iustam, & ex nulla in aliam nullam, ut de conducto in precarium prohibitum est. ibid.
 Possessionis causam mutari potest ex quacunque causa, aliqua causa extrinsecus interueniente. ibi.
 Possessionem, vel agrum alienum ingressus sine causa tenetur restituere illum cum omni sua causa, nisi sit praescriptum, l. si nulla. 6. C. cod.
 Possessio vacua dicitur, quando à nemine possidetur, vel solo animo retinetur, gl. 1. in l. improba. 7. C. cod.
 Possessionem naturalem habet ille, qui est in fundo, vel in conspectu fundi, cuiusmodi vero, qui est absens, gl. 1. in l. nemo. 10. C. cod.
 Possessionis ritum ab auctore contractum perdurat, & culpa auctoris sui comitatur successorem, l. vitia. 1. C. cod.
 Possessio clandestina licet reperitur, non tamen reperitur clandestina res, gl. 1. ibi.
 Possessio precaria dicitur iusta, cum fiat domini voluntate. ibid.

Possessio continuata probatur ex praesumptiis, gl. 1. in add. in l. pen. C. de praescript. longi temporis.
 Possessio dicitur momentanea, quia est apta durare per momentum, & sic appetit, nevel quia in ea tractatur de possessorio momento, gl. 1. in l. 1. C. si de momento possit.
 Possessiones per interdicta possidentur, gl. in rub. C. de interdictis.
 Possessionis initium attenditur in auctoritate, an sit vitiosa, vel non, §. diutina possessio. Inst. de usufruc.
 Possessio civilis est res incorporalis, sed non possessio iurigenium, gl. quasi. & ibi add. marg. in §. Inst. de hereditatibus, quae ab intest.
 Possessionis commodum maximum estimatur etiam si non sit res eius, qui possidet, si tamen actor non potuerit probare esse suam, remanet possessor in sua possessione, §. retinenda. Inst. de interdictis.
 Possessionem nec naturalem, nec civilem duo possunt habere in solidum, l. si vi certo. §. si duobus. & ibi gl. sententiam. commodati.
 Possessio eadem numero non potest esse in solidum apud plures, l. 3. §. ex contrario, de acqu. possel.
 Possessiones plures eiusdem rei specie, vel numero differentes possunt esse in solidum apud plures, veluti apud concedentem precario civilis possessio, & apud accipientem naturalis, d. §. ex contrario. & ibi gl. acceptit.
 Possessiones duae iustae, quae nec vi, nec clam obstant, sunt, non possunt coexistere in eundem hominem, & in eandem rem, nec possunt concurrere duae possessiones iniustae, quae vi, vel clam obstant, sunt, duo in solidum, & ibi gl. 1. de precario.
 Possessionis mutatio non dicitur, quando tenetur mutatur in possessionem, l. 3. §. illud quoque, & ibi gl. mutare. de acqu. possel.
 Possessionis effectum mutat superuenientia male fidei: sed non causam possessionis, gl. ut non videtur. in add. marg. in l. clam possidere, 6. cod.
 Possessionis causam mutare sibi non potest quis, nisi in quibusdam casibus, gl. 2. in l. quod nemo, 18. cod.
 Possessionis causam nemo potest sibi mutare, nisi prima possessione dimissa eiusdem rei denovo ex alia causa bona fide emendo à domino, vel alia iusta causa possessionem nascitur vellet, l. qui bona, 9. §. 6. ff. cod.
 Possessionis causam sibi mutare non possunt ferui coloni, vel inquilini constituti, d. ibi possidere, eorum ipsi nobis possident, gl. quidquam. in l. si id quod, 23. §. 1. eodem.
 Possessio iusta, vel iniusta absque noua causa extrinsecus non mutatur, l. si de eo fundus, 40. §. seruum. eodem.
 Possessionis iure causam mutare nemo potest, nisi superueniat causa extrinsecus iusta, vera, ficta, vel putativa, non solum, 33. §. 1. de usufructu.
 Possessionis iure causa iusta in iustam, vel de nulla in aquam, vel de iniusta in aliam iniustam mutare nemo potest, d. §. 1. & ibi add. mar.
 Possessionis tam civilis, quam naturalis causam nemo potest mutare sibi, l. a. §. 1. pro herede.
 Possessionis nomen quandoque sumitur pro proprietate, vel dominio, gl. 1. in l. ff. de vi, 37. de iudicis, gl. 1. in l. si quidem, 13. C. de donatio. inter virum, gl. misus est. in l. ff. C. de edicto diu. Adriani.
 Possessio sumitur quandoque pro usufructu, quae provenit ex possessione, gl. 1. in l. denique, ex quib. causis maiores.
 Reliqua verbo, Accessio, 2. 3. 4. Detentatio, Detentio, Dominium, 2. 3. 4. Liberum, 4. 5. Possidere, 1. 2. 3. Precarium, Precarium, Pradium, Quasi, Seruitus, 4. 5. 49. Seruus, 122. 13. 3. Missio, per tot. Appellatio, 19. 21. Debitor, 5.
 Possessio, quae per nos acquiritur, habet plurimum facti, nam oportet, quod corporalis apprehensio fit ibi, quae facti est, licet & animus sit necessarius, quod facile est, denique & ibi gl. pe. ex quibus causis maiores.
 Possessio, quae per nos acquiritur, plurimum facti habet, & etiam multum iuris habet in retinendo, cum solo animo retineatur, gl. pe.
 Possessio quaedam est, quae multum iuris, & multum facti habet, ut illa, quae per procuratorem acquiritur, & ignorans non usufructu ignorans, ibi & gl. 1. in l. 1. C. de acqu. possel.
 Possessio plurimum facti habet, & id eo sine facto nostro non amittitur, facto tamen nostro interueniente facilius amittitur, quam dominium, l. si fratres, §. idem respondit. pro socio.
 Possessio plurimum iuris habet in retinendo, & multum in acquiendo, cum animo retineatur, gl. gl. possideat. in l. bonae fidei emptor, 48. §. si in contrariis de acqu. rerum domin.
 Possessio, quae per alium queritur, habet plurimum iudicis illa, quam quis per se querit, habet plurimum facti, gl. eam rem. in l. 1. adipiscimur. de acqu. possessione.
 Possessio quandoque habet plurimum iuris, quandoque vero plurimum facti, l. possessio, 49. cod. gl. in rem. in l. vi inter diuini, 19. C. de sacrosanctis.
 Possessio illa habet plurimum iuris, quae queritur ex causa peculiaris, nam illa queritur etiam ignorans domino, & etiam usufructu, & possimilium habet locum in omnibus, quibus fingit ius, sed possessio, quam quis per se ipsum querit, habet plurimum facti in acquiendo, gl. 2. in l. possessio, & gl. pe. in l. denique, ex quib. causis maiores, & gl. 3. in l. 1. C. de acqu. possel.
 Possessionum triplex est species: prima est, quae multum facti, & parum iuris habet; alia, quae multum facti, & multum iuris habet. Tertia, quae multum iuris, & parum facti habet, & in hac tria species habet locum facti postliminij, & etiam legis Corneliae, sed in duobus prioribus locum non habet, l. si quis, qui pro emptore, 15. de usufruc.
 Possessionis verbum simpliciter prolatum denotat factum, sed cum dictione, bonorum, ita, quod bonorum possessio sit vna dictio, denotat ius, gl. 2. in l. 1. quorum bonorum.
 Possessionem, prout est facti, & sic denotationem probant testes deponentes Titid tenere, & possidere, gl. stipuler. in l. stipulatio ista habere, 38. §. hanc quoque. de verb. oblig.
 Possessio quaedam est, quae plus facti, quam iuris habet, ut ea, quae per nos acquiritur, quia requiritur quod corporalis fit ibi apprehensio, quae est facti, licet & animus sit necessarius, hanc eadem habet multum iuris in retinendo, cum solo animo retineatur, ibi gl. 3. in l. 1. C. de acqu. possel.
 Possessio, quae per me queritur, habet plurimum iuris, ut in possessione, quae acquiritur per instrumentum, vel clauis traditione, vel per retentionem usufructus, vel per aspectum

aspectum, vel constituendo se quipossidere in his enim casibus sine corpore acquiritur possessio, ibi d.

Reliqua verbo, Detentio.

Possessio duplex est: quædam civilis, quæ habetur animo, & corpore, vel animo solo. Alia naturalis, quæ habetur corpore tantum, quam habet usufructuarius §. 1. §. de iur. & ibi gl. ciuiliur. de vi, & vi armata gl. 1. in fi. & gl. ait. in l. de acq. poss. c.

Possessio largè sumpta triplex est: alia civilis, alia naturalis, alia detentio, quam habet colonus, §. 1. dicit. in l. 1. §. ad ipsum. de acq. poss. c.

Possessiones duæ sunt speciei, & numero differentes: una civilis, quam retinet absens alia naturalis, quam ingrediens habet, l. clam possidere, 6. §. qui ad nundinas. eod.

Possessio siue civilis, siue naturalis dicitur ius, non merum factum: sicut & ipsum dominium, ob id, quod neutra possessio cadit in seruum, l. peregre. 44. & ibi gl. ius possessionis. & ibi add. eod.

Possessio naturalis dignior est civilis, l. 1. §. non alij. & ibi gl. retineo. & ibi add. mar. de vi, & vi arm.

Possessio civilis est causa acquirendi dominium: & est illa, quæ causat viciupationem, l. iure certo, §. si duobus. & ibi gl. dominium. commodati.

Possessionem civilem habere dicitur proprietarius, & ille, qui dedit in fendum, & qui dedit in emphyteosim: naturalem autem tantum habet vasallus, fructuarius, & emphyteota, qui sibi possident ratione iuris, quod habent in re. ibi d.

Possessionem civilem habet ille, qui non est in re, neque in conspectu: sed quando est in conspectu naturaliter etiam possidet, §. gl. dominium. ad med.

Possessio civilis, & naturalis potest esse apud unum. ibi d.

Possessionem civilem potest vnus habere, & alius naturalis: & sic plures possunt habere plures possessiones diuersas speciebus non eadem numero, & specie. ibi d.

Possessio civilis non committit naturalem gl. nec quicquam. in l. debitor, 40. §. si. de pig. act.

Possessio naturalis, quam habet fructuarius non est causa acquisitionis fructuum, l. si fin. 14. de usufructu.

Possessio sola civilis, quæ habet dominus, est sufficiens ad acquisitionem fructuum. ibi d.

Possessio naturalis quæritur potest per conspectum, & multo magis potest retineri: gl. dominium. ad med. in l. si ut certo. §. si duobus. commodati.

Possessio etiam naturalis dicitur de iure civilis, §. gl. ciuiliur. in l. quod seruus, 24. & gl. 1. in l. possessionem, 2. §. de acquirenda possessione.

Possessio corporalis dicitur naturalis, siue de iure naturali secundario, quod ius gentium dicitur, antequam essent iura ciuilia: id est leges, fuit statutum, & quicquid terram calcauerit pedes tuos, tua sit, item quæ naturæ sustentamento: id est corporis auxilio opus est. gl. 1. in l. 1. de acq. pos.

Possessio corporalis est illa, per quam acquiritur præscriptio, & sic naturalis mixta cum ciuili, quæ dominij præscriptionem parit: & ita non reperitur possessio corporalis separata à naturali, §. si. & ibi add. marg. C. de fund. patrim.

Possessio naturalis, quam habet fructuarius, licet exeat, habet in se quid ciuilitatis respectu iuris sibi competentis, reprob. gl. 2. ad fi. & ibi add. marg. in l. 1. de acq. poss. c.

Reliqua verbo, Rei vindictio, Vindicatio, sup. num. 4. §. 6.

Possessio, sicut & dominium acquiritur nobis per eos, quos in potestate habemus, l. acquiritur 10. §. non solum. de acq. rerum dom.

Possessionem cuiusque rei quando nascitur, ibi, qui sunt in nostra potestate, siue sibi, siue nostro nomine, id nos etiam ignorantes possidere videmus: scus si possiderent aliqui alij, d. §. non solum. & ibi gl. adepti. & gl. videmus.

Possessio, & dominium omnium rerum potest quæri per liberam personam, l. traditio, 20. §. fi. eod. & l. solutum. §. per liberam. de pignori. actione.

Possessionem acquire potest quilibet maior, & sane mentis per semetipsum, & etiam per alium, l. 1. §. ad ipsum. & ibi gl. per in finem. de acq. pos.

Possessionem acquirere non possunt furiosi, vel insani, siue tutoris, vel curatoris autoritate, d. §. ad ipsum.

Possessio non potest quæri sine affectu possidendi. ibi.

Possessionis acquisitio est facti, non iuris, intellige quoad actum, & modum acquirendi, & non quo ad ipsam possessionem iam acquisitam, cum sit ius, d. §. ad ipsum. & ibi gl. eam rem.

Possessionem querenda maximum est, quod quis contingat rem suo corpore, gl. dicit. ibi d.

Possessio acquiritur possessori per seruum alienum, vel per liberum hominem bona fide possessum: sed si mala fide, neque illi, nec vero domino, nec sibi acquiritur, d. l. 1. §. sed & per eum.

Possessio, & viciupandi conditio heredi: post aditam tamen hereditatem, acquiritur per se ipsum hereditarium, qui emerat rem, d. l. 1. §. item acquiritur.

Possessio, & viciupandi conditio per seruos, & filios ex causa peculiari acquiritur nobis etiam ignorantibus, & etiam carentibus intellectu, & furiosis, ibi, & l. 4. & d. gl. 1. in l. si aliqua. eod.

Possessio ex causa peculiari acquiritur nobis per filios nostros, etiam si ab alio possidentur: sicut est in seruo ab alio mala fide possessio, quia is non acquirit domino, nec possessori gl. filium. in d. §. item.

Possessio ex causa peculiari non queritur nobis per filium putatum: sed bene per seruum putatum, gl. filium. in d. l. 1. §. item acquiritur.

Possessio etiam ex causa non peculiari acquiritur nobis ignorantibus per filios, & seruos: non tamen viciupandi conditio: quia ad viciupationem requiritur scientia, §. gl. peculiariter. ibi d.

Possessio acquirentis nostra voluntate dicitur, quando acquiritur per eum, cui generaliter administratio commissa fuit, d. §. item acquiritur.

Possessio acquirenda sufficit generale mandatum, neque requiritur specialiale, d. §. item acquiritur.

Possessio potest quæri nobis per seruum impuberem, & etiam per ancillam, d. l. 1. §. ceterum.

Possessio nobis non potest quæri per eum, qui penitus intellectu caret, voluit per seruum furiosum milium ut possideret: quia per eum nobis non acquiritur, cum nec ipse videatur apprehendi posse possessionem, ibi.

Possessionem sibi acquirere potest pupillus etiam sine tutore, si habet intellectum, licet paruum, d. §. ceterum. & ibi gl. sicut pupillus.

licet paruum, d. §. ceterum. & ibi gl. sicut pupillus.

Possessionem ut quis per se querat, requiritur, quod habeat animum possidendi, gl. ceterum. ibi d.

Possessio acquiritur nobis aspectu, & oculis concurrente intentione volentis tradere, d. l. 1. §. pen.

per Possessionis vnus prædij apprehensionem non acquiritur possessio aliorum prædiorum, etiam concurrente voluntate volendi acquirere possessionem, gl. quilibet. in fi. in l. 3. eod.

Possessio civilis non potest à principio quæri sine naturali possessione, seu corporali apprehensione, d. l. 3. §. Neratius.

Possessio sola civilis sufficiens est ad fructuum acquisitionem, sed naturalis non sufficit, nisi concurrat domini voluntas, gl. magis. ad med. & add. marg. in d. l. 3. §. ex contrario.

Possessio in iura ex vera causa, vel titulo non acquiritur nobis sine possessoris voluntate, l. si ex stipulatione, §. eod.

Possessionem non potest quis apprehendere propria autoritate ex titulo, quem in re habet, & si apprehenderit, dicitur prædiorum. ibi d.

Possessionem solum civilem potest quis à principio acquirere sine naturali, §. gl. possessionem. in l. clam possidere. 6. §. qui ad nundinas. eod.

Possessionis acquirenda causa: tot sunt, quot & cause dominij acquirendi, gl. 1. in l. 1. l. quod meo. 18. eod.

Possessio ut alicui acquiritur per alium requiritur scientia, & voluntas eius, cui acquiritur. ibi d.

Possessio acquiritur per solum aspectum interueniente traditione possessoris, d. l. quod meo. §. per conditionem. & ibi gl. non minus.

Possessionem eorum rerum, quæ pro derelicto sunt, & à nemine possidentur, acquirere non potest quis per aspectum, quia eas non potest quis incipere possidere, nisi à tactu, d. gl. non minus.

Possessionem rei non vacantis non acquiritur per solum ingressum, d. l. quod meo. §. fin.

Possessionem adeptus non videtur ille, qui ita nactus est, ut illam retinere possit, l. non videtur. 22. eod.

Possessio querita per seruum quæretur domino, si est iusta, secus si esset iniusta, l. quod seruus. 22. eod.

Possessio, vel dominium non queritur sic per alios, sicut per seruum, gl. quid quæritur. in l. quod. 27. §. 1. eod.

Possessionem non acquiritur ille, qui missus est in possessionem fundi Cornelianis errans, credens esse fundum Scapronianum, nisi errauerit tantum in nomine, & non in corpore fundi, l. si me in vacuum, §. 4. eod.

Possessionem non acquiritur ille, qui errat in corpore, nec tradens amittit: quia quodam modo sub conditione recessit de possessione, licet accipiens non contradiderit, aut discessit. ibi d.

Possessio potest mihi acquiri etiam per seruum alienum recipientem meo nomine: sicut etiam habitatione sequuta, vel mandato præcedente, d. l. si me in vacuum. §. fin.

Possessionem acquirenda non solum est necessaria corporalis apprehensio: sed etiam iuris permissio, siue administratio ipsius, cuius iuris hoc iure situs, & seruus incapaces sunt, l. possessio, 49. in add. marg. eod.

Possessio, & dominium queritur etiam ignorantem per procuratorem: viciupatio tamé per procuratorem domino tantum scienti competit, d. l. possessio. §. fi. & gl. 1. in l. 1. C. per quas personas nob. l. per procuratorem. 8. C. de acq. pos.

Possessio, quam seruus vitiose nactus est, domino nihil prodest, l. 4. §. de illo. de viciupatio.

Possessio per aspectum cum queratur, queritur etiam dominium, & id, quod ab ea separari non potest, l. pecuniam, 79. & ibi gl. 2. de folcio.

Possessionis causa per liberam personam potest acquiri, l. r. C. per quas personas nobis.

Possessio sola per procuratorem acquiritur, quando plus non est penes dantem, gl. 1. ibi d.

Possessio per liberam personam etiam ignorantem acquiri potest, & postquam scientia interuenit, inchoari potest viciupandi conditio, l. 1. de acq. pos. c.

Possessio etiam ignorantem potest acquiri etiam per extraneum, siue ipse habeat mandatum, siue nondummodo querat nomine domini, vel saltem tradens hoc gestat aliis, si neuter hoc gestat, non querit gl. 1. ibi d.

Possessio per seruum alienum à nemine possessum, vel à me mala fide possessum potest mihi ignorantem acquiri, si modo meo nomine acquisierit, gl. 1. in d. l. 1.

Possessio extra rem, & operam per seruum bona fide possessum à me, ut per extraneum acquiritur mihi ignorantem, si modo nomine meo acquisierit. ibi d.

Possessio civilis, & naturalis, & etiam dominium per liberam personam potest acquiri etiam ignorantem, d. l. 1. & ibi gl. 2.

Possessio, & dominium mihi queritur per traditionem rei, gl. 1. in l. 2. C. eod.

Possessio rerum donatarum vacua tradita, & corporaliter apprehensa per seipsum, acquiri potest infanti tutore auctore, l. 3. & ibi gl. pe. C. eod.

Possessio infanti potest quæri per tutorem, vel etiam per seipsum cum tutoris autoritate, licet non habeat effectum: & hoc potius fauore benignitatis, quam stricti iuris ratione, d. l. 3. & ibi gl. fi.

Possessionem infans per se acquirit in his rebus, in quibus habet plenam animi affectionem, ut in aliqua re locali sibi tradita: in illis autem rebus, in quibus infans nullam affectionem habet, ut in fundo, vel in similibus. siue tutoris autoritate non potest acquirere possessionem, d. gl. fi. & ibi add.

Possessionis causa duplex requiritur in acquirenda ea alia, quæ iure consistit: alia, quæ corpore, l. nemo, 10. & ibi gl. 1. C. de acq. pos. c.

Possessio sola civilis sine naturali, vel econtra potest acquiri, si tradens alteri eorum habet, gl. fi. ibi d.

Possessionem rei interdicto recuperandam, vel retinendam, vel adipiscendam nasci vitium est, quàm ab alio possidente rem petere. l. si, qui destinavit, 25. & ibi gl. 1. de rei vindicatione.

Possessio acquiritur per constitutum, quando constitutus possidebat, aliis non. l. quod unum mulier, 76. de rei vindicatione.

Possessio fundi totalis queritur etiam si in angulo intret quis, gl. ceterum. in l. retinuta, TTT 3

- Testatuta, 37. ad Trebel.
ad Possessionem acquirendam duo copulatiue requiruntur: scilicet corpus, & animus, neque potest acquiri per se animo, aut per se corpore, l. 3. de acq. possel.
Possessio totius acquiritur per ingressum partis fundi, si hac mente, & cogitatione ingrediat, quis, ut totum fundum usque ad terminum possidere velit, ibi.
per Possessionem acquisitam per ingressum partis fundi acquiritur non solum omnes partes fundi, quae apprehensa possessioni inerant, sed etiam quae postea alluvione ipsi fundo accreuerant, d. l. 3. & ibi add. marg.
Possessio civilis, & naturalis rerum corporalium acquiritur, quando adipiscimur eas animo, & corpore, §. gl. corpore, ibi.
Possessio in quibusdam casibus solo animo acquiritur, velut propter rei praesentiam, item propter cultodis appositionem, propter clauum traditionem, per traditionem instrumenti, & per constitutum constituendo nos nomine eius possidere, gl. animo, ibi.
15 Possessio acquiritur solo animo per retentionem vsusfructus; nam cum concedatur mihi à iure me posse retinere vsusfructum, necessarium sequitur quod in aliis transeat possessio civilis, & dominium, cum solam retineam naturalem, ibi.
Possessionem fundi acquirit ille, qui intrat in eo fundo putans recte sibi traditam possessionem, l. repro. d. gl. animo, ibi.
Possessionem solo animo non potest quis acquirere, si non antecedit corporalis apprehensio, vel aliud, quod pro eo habeatur, d. l. 3. §. Necritus.
Possessio solo animo acquiri non potest, l. 3. in amittenda. cod. glo. in l. 4. C. de acq. possel.
Possessio nulla viue civilis, siue naturalis quemadmodum non potest acquiri nisi animo, & corpore, ita nulla potest amitti, nisi animo, & corpore, l. quemadmodum, 8. de acq. possel.
Possessio licet de nouo non acquiritur nobis per hospites, & amicos, seu negotiorum gestores aliquoties nomine nostro, nisi liquita ratihabitione: tamen per eas etiam non sequitur ratihabitione potest retineri, l. generaliter, 19. cod.
Possessio quarundam rerum animo acquiritur, l. quarundam, §. 1. cod.
Possessio animo, & corpore quiritur per praesentiam, & cultodis appositionem, & etiam sine cultodis appositione sufficit iustus, gl. 1. ibi.
Possessio dicitur potius apprehendi animo, quam corpore in his rebus, in quibus propter earum magnitudinem, vel naturam non habet corporalis apprehensio, nec potest acquiri possessio per alium actum aequiualentem, puta per appositionem cultodis, vel per aspectum, d. l. quarundam.
Reliqua verbo, leguntur, Dominum, 6. v. §. 1. C. de acq. possel.
16 Possessio vacua non est illa, in qua quis est, situlas, 78. §. 1. in addit. marg. de contrahend. empt.
Possessio civilis, vel naturalis dicitur vacare per negligentiam commissam in recuperando naturalem, vel quia possessor decessit sine herede, vel cum herede, qui non adiecit se adiut, non apprehendit, item dicitur vacare per obliuionem indictam ex cursu longi temporis, l. furtum, 37. §. 5. & ibi gl. decessit, de viciap.
Possessio vacua dicitur, quando nec alius posidet, nec est in quali possessione, gl. 1. in l. non idcirco, 12. C. de fide instrum. & gl. pot. aditum, l. 1. in unquam, §. pen. de viciapio.
Possessionem vacuum occupans etiam si dominum venientem prohibuerit, non dicitur violenter possidere, & sic res non afficitur vicio reali, & ideo potest viciapi, l. 4. §. 4. pe. & ibi gl. possessionem, & ibi add. marg. de viciapio.
Possessionem vacuum occupans si dominum venientem prohibuerit possessio illa vitiosa vitio quali violentia quoad id, ut pro ea auocanda competat domino edificatio, ipsa tamen res non est affecta vicio reali, vnde ea viciapioni subiacet, d. gl. possessionem, & ibi add. marg.
Possessionem vacuam alicuius, quae vel ex negligentia domini vacat, vel quia dominus sine successore decessit, vel longo tempore affuerit, potest quis occupare sine vi, non tamen potest viciapere, quia intelligit alienum se possidere, l. furtum, 37. §. 5. cum l. seq. cod.
Possessionem, vel alienas res per propriam auctoritatem vsurpare nemini licet, l. si. C. vnde vi.
Possessionem, vel alienam rem quasi propriam per ignorantiam occupare ridiculum est dicere, ibi.
Possessionem rei alienae vacante occupans tenetur restituere, quemadmodum inualor, vel fur tenetur, nisi spatio 30. annorum sit minus, ibi.
Possessio vacans, seu vacua dicitur, quae à nemine possidetur, neque animo, neque corpore quod euenit, propter longum tempus, vel propter obliuionem, quae ex longo tempore venit, vel propter absentiam, vel negligentiam domini, vel propter inuadationem eo priuato, vel quia alius cum deiecit, nec tamen ille intravit, neque iste postea est reuersus, §. gl. 1. ibi.
Possessio vacua, seu vacans idem est, §. ibi.
17 Possessionem vacantem si quis occupauerit, res non efficitur vitiosa ita, quod dicatur furtiva, vel vi possessa, dicitur tamen vitiosa quoad poenam inualoris, glo. praedonem, ibi.
Possessionem rei hereditariae vacantis occupans tenetur restituere, nisi sit minus spatio 30. annorum, d. l. 6. & ibi gl. per ignorantiam.
Possessio vacare si coeperit ab eo, qui vacantem intrauit, & postea alius eam ingrediat, illa restitui debet ei, à quo secundo coepit vacare, & non ei, à quo coepit primo vacare, gl. quod suum, ibi.
Possessionem vacantem occupans, si postea eam perdidit, tenetur conditione ex lege, l. 6. C. vnde vi, ibi.
Possessionem vacantem occupans scietur esse alienam si tradiderit alicui accipiente bona fide, poterit ei longo tempore ea possessio acquiri, sed hodie praesumitur talis possessio violenta, & ideo non potest praescribi, §. 3. quod autem, & ibi gl. longa. Inst. de viciapio.
Possessionis apprehensio habet vim contestationis, & actionem perpetuam, l. si is, cuius, 1. & ibi gl. nactus, ex quib. causis maiores.
Possessio bonorum debitoris poterit creditor de facto apprehendere, quando debitor cedit bonis, gl. si in l. 4. §. 1. C. de pactis.
Possessionem ingrediens auctoritate iniuncti rescripti, vel iniuste sententiae suo iure priuatur, l. meminerint, 6. C. vnde vi.
Possessionem si ingrediatur propria auctoritate tutor, vel curator minorum aucto-

ritate iniuncti rescripti, vel iniuste sententiae, possessio ei, à quo ablata est reddi debet, & minores non priuantur suo iure, sed tutores, vel curatores puniuntur criminaliter, ibi.
Possessionem sine auctoritate iudicis non debet quis sua auctoritate ingredi, etiam si iudex, vel princeps dixerit sibi: Vade, & occupa possessionem tua auctoritate, intelligitur ordine iuris seruato, & non aliter, gl. 1. & ibi add. marg. ibi.
Possessionem si ingressus est tuos, vel curator auctoritate iniuncti rescripti, vel iniuste sententiae, vel iure pupillorum, in vendicando restituitur possessio ei, à quo ablata est, dictal. meminerint, & ibi gl. pen.
Possessionem si ingressus fuerit propria auctoritate praetor colludens cum possessore rei Ecclesiasticae, restituitur res ablata possessori saluo iure Ecclesiae in vendicando, imò etiam ipsamet praetor poterit vendicare nomine Ecclesiae, ibi.
Possessionem rei alienae ingrediens abente domino non acquirit civilis, quia abe-sses eam non perdet, gl. 4. in l. 1. C. vi possid.
Possessionem rei alienae ablente domino clam ingrediens acquirit naturalem, non civilem, §. gl. 5. ibi.
Possessionem civilem si ego habeam, tu autem naturalem, & vicinis si ingressus sis, ut vsusfructum habere, ille tertius possidet naturaliter, & quo tu deponis animum possidendi, naturaliter non prius, & inuoluerit agit in iudicio utri possidetis, & vincet, quoniam vi possidetis, quia non à me possidet, gl. 1. ibi.
in Possessionem vacuum alieni fundi ingrediens non contentente domino, vel auctore, qui eius rei potestatem habuit, iustam causam possessionis non adipiscitur, l. improba. C. de acq. possel.
Possessionem alicuius rei qui propria auctoritate potest ingredi utriusque si accedens ad iudicem illius possessionem ingrediendo facultatem impetrauerit non seruata forma statuti, quae in hoc requiritur, & ipse intrauerit, non punitur propter hoc, gl. tranfit in add. mar. in §. ferui. Inst. de libertatis.
Reliqua verbo, Debitor, 1. Ingressus, Vacans, 1. e. idem, 2. Index, 3.
Possessio violata licet, quia cuiuslibet possessionis, l. optet qui, in quis intentat aliquod interdictum, inest aliqua vi, gl. 1. in l. 1. de vi, de iudicibus.
Possessio clandestina, & precaria dicitur esse vitiosa, & violenta, l. Pomponius, 1. §. 1. de acq. possel.
Possessio violata in interdicto utri possidetis prodest aduersus tertium non possidetis remissis non aduersus eam, à quo quis violenter possidet, l. si, & ibi gl. si. in add. marg. cod.
Possessio vitiosa non potest adiungi possessioni non vitiosae, nisi ad praescript. 30. vel 4. ann. gl. vitia, in l. apud C. de acq. possel. de doct. mali exceptione.
Possessionem volenter inuadens sine perm. iudicis quandoque, vel ante, vel post concellationem, vel post diffinitionem sententiam tenetur restituere, & si dominus fur, priuatur dominio eius, si non sit dominus, tenetur ad restitutionem illius, & condemnatur etiam in eius estimationem, l. si quis in tantam, & ibi gl. 5. & ibi C. vnde vi.
Possessionem rerum mobilium, vel immobilium corporalium, vel incorporearum volenter inuadens priuatur dominio suo, gl. 3. & ibi.
Possessionem volenter inuadens femina, vel hermaphroditus, miles, & etiam rusticus tenetur ad restitutionem, & si sint domini, priuatur dominio, si non, condemnatur in eius estimationem, d. gl. si.
Possessionem inuadens pupillus proximus infantie non priuatur dominio; postea vero tenetur restituere, & si dominus sit, priuatur dominio, alius punitur in estimatione, nec restituere, & idem dicendum est in adulto, d. gl. si.
Possessionem inuadens Abbas, monachus, praetor, aut tutor tenetur restituere eam possessionem saluo iure Ecclesiae, vel pupilli in vendicando, nisi faciat communicatio consilio, ibi.
Possessionem alterius si quis inuaserit credens sibi licere, tenetur poena legis, si quis in tantam, §. ibi.
Possessionem alterius si quis inuaserit credens se possidere non tenetur poena legis, si quis in tantam, & idem quando inuaserit possessionem alterius credens vacantem, ibi.
Possessionem alterius si ingressus fuerit iudex, non tenetur poena legis, si quis in tantam, nisi id fecerit vltra officium tanquam priuatus, ibi.
Possessionem auferens dominus furi deportanti rem suam, non tenetur poena legis, si quis in tantam, nisi tam peruenierit ad locum destinationis, d. gl. si. ver. 4.
Possessionem si quis habet, & alius detractionem, & tertius proprietatem, inuadens tenetur poena legis, si quis in tantam, possidenti tantum, non autem alii, ibi.
à Possessione expellens fructuarium credens illum totum ius habere, tenetur vtriusque poena legis, si quis in tantam, si vero expulerit à possessione animo expellendi fructuarium, vel proprietarium, tenetur tantum ad id, quod abstulit, & tantumdem reddere debet, ibi.
à Possessione expulsi si egit contra inuadentem tantum ad rem: nihilominus superest ei actio ad poenam, ibi.
pro Possessione tuenda licet cum alicui viciari, & talis vicio non est vltio, sed defectio, l. de iur. & ibi gl. concessum. C. de metatis, ibi. 12.
de Possessione illa volentem per vim me expellere, possunt licite amici, & vicini mei percutere illum, me me expellat ille, ibi.
Possessionem retinenti per furtum, vel filium suum, ex causa peculiari non datur interdictum vnde vi, licet ipse deiecit fuerit, l. 1. §. non alij, & ibi gl. retinco. de vi, & vi armat.
de Possessione quando dominus vi deiecit, tamen adhuc eam retinet per colonum suum ibi existentem, & ideo non competit ei interdictum vnde vi: secus quando spontanea voluntate possessionem tradiderit alteri: quia tunc eam perdit omnino, nec eam retinet per colonum existentem in fundo, d. §. non alij, & ibi gl. retinco, & ibi add. mar.
Possessionem incontinenti recuperans fingitur non amisisse causam, l. qui possel. fionem, 17. cod.
Possessionem sibi ereptam si deiecit in continenti recuperauit, deiciens non perdit ius suum per legem, si quis in tantam, quia deiectioni non habuit effectum, gl. si ibi.
Possessionem sibi ereptam si deiecit recuperauit ex intervallo, perdit interdictum vnde visum non remedium ex lege, si quis in tantam, quoad poenam criminalem, d. gl. si, & ibi add. marg.

Positio largè testitur per interdita recuperandæ, vel adipiscendæ possessio-
is, vel per actionē etiā ciuilem, vt per conditionē indebiti, & per tractatā &
er conditionē sine causa, l. r. restitue. & ibi gl. per actionē vti possideris.
in possessiois momentanea causa quilibet admittitur sine mandato. l. i. C. si per
im, vel alio modo.

à possessio, quā quis bona fide tenebat, si cecidit, competit ei remedium legis, si
coloni ad recuperandam cā possessionē: sed si fuit in mala fide, illud remediū
non competit ei. l. si coloni. & ibi gl. 2. C. de agricolis, & censitis, lib. 1. i.

de possessione, quā tenebat mala fide, si cecidit quis, & agit possessorio, veluti
vnde vi, non debet queri an iuste, vel iniuste possideat: sed in peritorio quaerit
de bona fide. d. gl. 2.

Reliqua verbo, Clam, Deiectus, Violenta, Possessor, 16. Causa, 4. Index, 4.

o s s s i o non perditur per defectionem appellationis. l. secundum. §. pe. &
ibi gl. possit. qui satisdare cogatur.

Possessio animi, & corporis aliter amittitur, quā possessio solius corporis. gl. of.
ipso iure. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. de pactis.

de possessione recedens in dubio non videtur animo derelinquendi recedere. gl.
animo. in l. si finit. §. si quis metu. de damno infecto.

Possessionem à se abdicans perdit eam, licet eam non transferat in aliquem. l. i.
§. si vir. & ibi gl. amiserit. de acq. possel.

Possessionem quā vult transferre in alium, et perdit, licet alij non quaeratur pos-
sessio. d. l. i. §. per possessionem.

à Possessione recedens non videtur ille, qui videns homines armatos aliō tendē-
tes venire, metu discessit à possessione, nisi illi intrauerint: quia sub illa armati-
one, si illi intrarent, recedisse videtur. gl. discessisset. in l. §. qui armati. de
vi, & vi armata.

Possessio retenta animo, & corpore, vel animo tantū, sine animo nostro non per-
ditur. l. 3. §. in amittenda. de acq. possel.

ad Possessionem amittendam solus animus sufficit, quando quis incipit posses-
sionem ab animo: sed quando incipit à corpore, tunc requiritur vtrumque:
scilicet corpus, & animus. gl. animo. ibid.

Possessionem, quā quis habet per alium, non amittit, licet destinat animo possi-
dere, nisi colonus expellatur. ibid.

Possessionem etiam ciuilem amittit ille, qui scit naturalē possessionem occupa-
tam, & propter timorē veram, vel falsam expulsiōis, vt quia suspicatur se
posse expelli, negligit recuperare. d. l. 3. §. si quis nuncius. & ibi gl. amittit.

Possessionem ciuilem non perdo per mortem ferri, vel coloni, aut alterius, per
quos corpore possidebatur, quia ciuilem cā possessionē, & naturalem animo re-
tinet, sed si alij tradiderit: quia tunc eam possessionem amittit, & idem si vi
deiectus sit, aut mea voluntate discessit ab ea. d. l. 3. §. quod si seruus.

Possessio rerum mobilium amissa custodia protinus, & sic immēdiatē amittitur.
d. l. 3. Nerus filius.

Possessio ciuilem, & naturalem vasis, vel alterius rei perdit quis, simulque sibi ex-
ciderit illud vas, vel illa res, ita, vt non inueniatur, licet à nullo possideatur. ibi.

Possessionem ciuilem rei mobilis non perdit quis, si illa sub eius custodia sit, nec
inuenitur, perdit tamen naturalem. gl. si Nerus. & ibi gl. diffimilitur.

ad Possessionem ciuilem amissionem paria funt, quæ repelli posse vete, vel suspici-
ari posse repelli. sed est noli. 7. eod.

22 in Possessione naturali perdidit tunc debet concurrere animus, quādo ab eo, qui
naturaliter possidet, possessio ipsa naturalis solo animo potest retineri: quod
tunc, etiam quia naturaliter tenebat possidet: sed quando o solo animo, non
potest retineri, quod tunc est, cum quis quiliq; & naturaliter possidet, cū tunc
satis sit solus animus, quod possit ciuilem retinere: possessio naturalis perditur
etiam hoc animo. gl. si in ad. mar. in l. quemadmodum. eod.

Possessio rei immobilis per submersionem perditur. gl. in l. Pomponius, 13. e.

Possessio facilius perditur, quā dominium. d. l. Pomponius.

Possessionem quis perdit per furtum sibi factum: si per rapinam, l. rem, quæ
nobis. 15. eod.

Possessione priuare nos non potest is, qui in nostra potestate est, vt filius, vel ser-
uus, quāuis habeat animum priuandi, vel interuertiendi possessionem, quo-
uque res apud eum est: sed quando in alium transiit, l. rem, quæ nobis. 15.
& ibi gl. aliarum. de acquirenda possessione.

Possessio rei mobilis est vilis, & abiecta, eo quod facile perditur: id est etiam ab
ignorante, quod non est in mobilibus. l. rem, 47. & ibi gl. negl. d. a. & d. gl. 2.
in d. l. rem, quæ nobis. eod.

Possessionem animo potest quis perdere retēdo dominio, hinc est, quod si quis tra-
dat possessionem fundi hoc acto, vt postea sibi restitatur, definit possidere, l. si
quis vi. 17. §. 1. eod.

Possessionem perdit quis, quādo cōstituit in animo, quod non vult esse dominus,
nisi egi, vt dominum tantū, non possessionem perderet, l. non vult. ibi.

23 Possessionem, & dominium perdit quis animo tantum constituto de nolle esse
dominium, & per reprob. gl. in l. quod meo. 18. eod.

Possessionem amittit tradens, licet illi, cui traditur, nō quaeratur, d. l. quod meo. §. 1.
i. Possessionem non solum naturalem, sed etiam ciuilem rei mobilis perdit statim
quis, si id, quod possidebat, ita perdidit, vt ignoret, vbi sit, l. si id, quod. 25. eod.

Possessionem ciuilem ferat sui, & rerum per eum detentatum non perdit quis, li-
cet ignoret vbi sit (seruus, & res ab eo detentæ, gl. 1. ibid).

Possessionem rei mobilis non perdit quis, si sciat, in quo loco sit, licet locum
loco ignoret. ibid.

Possessionem rei immobilis perdit quis per obliuionem inducā ex cursu lon-
gi temporis: licet si ignoret per longum tempus, vbi sit, vel se possidere. ibi.
& gl. of. in l. furtum, 17. eod.

Possessionem naturaliter retinet, vt quia rei insitit, non amittit, eo quod furere
cepit. gl. in l. si is, qui animo, 7. eod.

Possessionem per colonum non amittimus, nisi alius eam apprehendat. gl. in l.
possessionem. 25. eod.

Possessio rei immobilis multis modis amittitur, veluti si quis mortuum intule-
rit in eum locum, quem possidebat: eum iudex, ex secundo decreto iussit
aliquem mitti in possessionem eius ex causa damni infecti, item quia mari,
vel flumine occupatum est, definit possidere: item quando is, qui possidet, in

alterius potestatem peruenit, l. qui inuenit. 30. §. possessionem. eod.

Possessio rei mobilis multis modis perditur, vt cum quis noluit habere, aut cum
seruum manumiserit, aut quando id, quod possidebat, in aliam speciem transla-
tum est, veluti vestimentum ex lana factum, d. §. possessionem.

Possessionis amissionem impedit dilectus accipientis, si me inuacuum, 14. eod.

Possessio non perditur per obliuionem patris loci, in qua res mobilis custodia
causa reponitur, nisi per alium occupetur, l. peregre, 44. eod.

Possessionem, qui per se seruum, vel colonum habet quis, amittit ignorans, si illi
deiciatur: sed quam per se habet, non amittit siue ciuilem, & naturalem habeat
siue tantum ciuilem, d. l. peregre. §. si.

Possessio rei mobilis contracta furandi gratia perditur ab ignorante, & idem
quando rei custodia amittitur: secus est in animalis rationabili. l. si rem mobi-
lem, 47. eod.

Possessio rerum mobilium confestim amissa custodia amittitur: sed possessio fer-
ui retinetur, nisi ab alio possideatur. ibid.

Possessio non perditur ex solo tempore, nam nec tempus centum annorum suffi-
cit ad id, nisi illud inducat obliuionem, d. gl. si. & ibi add. marg. in l. furtum,
37. eod.

Possessio tam ciuilis, quā naturalis perditur expulso, & deiecto colono, quasi
ciuilis concommitetur naturali abusu, vel quia in coloni persona repræ-
sentetur a domino, sed domino tantum expulso neutra perditur. l. 3. §. non
alij, & ibi gl. retineo. de vi, & vi armat.

Possessio aliqua sicut non potest acquiri nisi animo, & corpore: ita nulla amitti-
tur, nisi in qua vtrumque in contrarium actum est, scilicet quibuscumque, 19.
de reg. iuris.

Possessio potest discedere ab inuito, & ignorante: sed dominium non gl. 2. in l. ci-
uilem, C. de furtis.

Possessio non tollitur solo tempore etiam centum annorum, sed tempore inducē
obliuionem, & per obliuionem inducitur amissio possessionis. gl. si in l. 4. C.
de acq. possel.

Possessionem ciuilem, & naturalem amittit dominus, per procuratorem, seruum,
vel inquilinum tradentem, vel deiectum à possessione: domino tamen compe-
tens conditio ex lege, gl. generetur. in l. si C. eod.

Possessionem amittit per sententiam magnum damnum videtur pati: quia si
veriusque iura fuerint obscura, in propriis questione pronunciat per
possessionem, gl. si in l. 1. C. si de momentaria possel.

Possessiones amittit tempore guerræ, quæ ante tempus guerræ possidebantur, fa-
cta pace debent restitui possessoribus, & si eas recuperant, debent eis re-
fendi, nisi essent possessionis, quæ ad imperatorem pertinerent, de quib. stat
debet dicto arbitrorum electorum, gl. possessiones, in §. sententia. in extra-
uag. de pace Constantia.

Possessio solo animo amittitur: sed dominium solo animo non amittitur, gl. of.
manere. in 4. quod si naturalis. In d. rerum diuis.

Possessio quandoque amittitur aufugiendo de prædio, eo quod videt homines
armatos, qui tamen aliō tendebant, & tunc non habet locum interdictionem vnde
vi, nec res efficitur vitiosa: si verò aufugit de prædio, eo quod homines ar-
mati illuc tendebant, non tamen intrauit, amittit possessionem, & habet lo-
cum interdictionem vnde vi: res tamen non est vitiosa, gl. videtur. in l. metus, 9.
quod metus causa.

Possessio quandoque amittitur quando dominus aufugit de prædio, eo quod vi-
dit homines armatos illō tendentes, qui tamen non intrarunt, nec habuerunt
animum deiciendi eum: sed mutato proposito intrauerunt, & tunc amittit
possessionem, & datur sibi interdictionem vnde vi, & res est vitiosa. ibid.

à Possessione si ego discessi posteaquam armati ingressi sunt, tunc datur mihi a-
ctio, quod metus causa, d. l. metum, 9. & ibi gl. videtur.

Possessio non amittitur, eo quod peruersa alius familia mea à possesione di-
scesserit, nisi fuerit ab alio occupata, & nisi familia discesserit animo deserenda
possessionis, l. cum quis, & ibi gl. 1. de dolo malo.

de Possessione discedere persuadens familiæ meæ tenetur mihi actione doli in
omne damnum, quod datum est ex prætensione possessionis facta à familia
mea ex peruersione sua, d. l. cum quis.

Possessionem ciuilem, & naturalem habens per se, vel per alium: putā per se, vel
vel alium statim, atque ex de fundo, non amittit naturalem, si sit in conspec-
tu, & per x. millaria, cum eam etiam sic quætere possit, ergo magis poterit re-
tinere: sed si non sit in conspectu, amittit naturalem, sed retinet ciuilem, gl. 2.
verbi tū distingue. in l. de acq. possel.

Possessionem ciuilem, & naturalem habens si exeat de fundo, nec sit in conspec-
tu: sed sit ita prope, vt citò possit intrare, non amittit naturalem, cum etiam
sic quætere possit eam: sed si non sit in conspectu, nec de proximo, & sic amitti-
si, si redeat, & si sit de proximo, vel sit in conspectu, recuperat eam, si ita stat,
vt de facili possit recuperare. ibid.

Possessionem naturalem si quis habeat per alium: putā per tutorem, curatorem,
procuratorem, seruum, vel per filium: ciuilem autem per se, licet detentans
exeat de fundo, nec sit in conspectu, nec de proximo, teneatur naturalis per do-
minum, si extens habeat animum retinendi dominium. ibid.

Possessionem deserere non videtur, qui agriculturam metus necessitate, non ani-
mo derelinquendi deserit, 4. C. de acq. possel.

Possessionem amittere videtur, qui agriculturam deserit, ex eo quod suspicatur
se posse repelli de possessione, vel non admitti, gl. pe. ibid.

Possessione agri amittit dominus, si suspicatur se posse repelli ab eo, qui se abse-
nt in vacuam agri possessionem ingressus est, l. in l. 6. & ibi gl. 1. C. eod.

Possessionem dolo, aut desidia si deserat, & tradat seruis, procurator, colonus, vel
inquilinus, domino non præiudicat in possessione, & nihilominus tenetur re-
stituere domino omnem iacturam, l. si C. eod.

Possessionem acquirēs domino si noluerit procurator, seruis, filius, colonus, vel
inquilinus dolo, aut desidia, & sic alius ingressus sit possessionē illius rei, do-
minus amittit possessionem, neque illi ob id renatur eidem dominio ad in-
teresse. ibid.

Possessione ciuilem nō admittit dominus per procuratorē, seruū, filiū, colonū, vel
inquilinum descendentem à possessione animo non possidendi, vel proferentē
possessionem.

possessionis civilis retinetur per naturalem ante directionem coloni, vel ferri, à quo non potest separari civilis, gl. ingressus in l. ptegrè 44. §. fin. eodem.

Posseio saltem hybernorum, vel ætiorum solo animo retinetur, licet ibi neque ferri, neque colonum habeat dominus, & licet alius animo possidendi ingreditur, tamdiu retinetur, quamdiu possessionem ab alio occupatam ignorat, d. §. fin. cum duabus legibus scq. & l. 1. §. quod vulgo. de vi, & vi. arma.

Posseio, quæ solo animo retinetur, nō potest rōli ignoranti falli in mobilibus, & quandoque etiam in immobilibus amittit quis: fallit etiam in illa, quam verum teneo, l. quamvis, 4. & ibi gl. fin. eod.

Posseionem retinet dominus per colonum: quia si dominus perit per colonum eiectionem, multo magis retinet per colonum non eiectionem, l. 1. §. non alij, & si gl. retineo. & addit. margin. de vi, & vi. arma.

de possessione etiam si deiectionis fuerit dominus, adhuc dicitur retinere eam per procuratorem, vel alium ibi existentem, qui nomine domini retinet & ideo omnino non datur interdictionem vnde vi. ibidem.

Posseio naturalis, quam habet fructuarius, retinetur solo animo, vbi cumque sit, cum competat ei interdictionem, d. l. 3. §. vtriusq. & ibi glo. non admittit. eod.

Posseio retinetur duplici via: quandoque per exceptionem, vt pacti, vel iuristicti aut rei venditionem, & similis aut per interdictionem vt possideris. l. 1. §. et tunc. & ibi gl. per actionem, vt possideris.

Posseio retinetur hereditarij vt per ministrum, gl. vtriusq. in l. qui à seruo, de acio. & oblig.

Posseio licet solo animo acquiri non possit: tamen solo animo potest retineri, l. 4. C. de acqui. poss.

Posseionem tantum naturalem habet fructuarius, quam tamen retinet animo: nam datur ei interdictionem vnde vi, si non admittatur, quod non daretur, nisi tunc possideret, cum reuerteretur. ibid.

Posseionem naturalem fructuarius animo retinet, glo. §. in l. 1. C. vt possideris.

Posseionem naturalem habens, licet sit in iudicio, & alibi vbi cumque: in iudicio animo retinet eam ita, quod etiam dominus intrat, non acquirit naturalem. ibi.

Posseio naturalis retinetur quamdiu possessor est in fundo, vel in conspectu, aliis non, nisi per seruum, filium, colonum: civilis autem potest gl. fin. ibi.

Posseio iam adepta per alium retinetur, §. possidere. Infr. de interdictionis.

Posseio iam adepta potest retineri animo: sed non potest solo animo adipisci, & acquiri, d. §. possidere. & ibi gl. retinere, gl. non poterit. in l. qui vultuer, 3. §. quod per colonum, de acqui. poss.

Posseionem potest quis retinere per familiam suam, l. si mulier, 22. & ibi gl. 2. quibus modis vltus in usus.

quasi Posseio totius iuris in vultu per vnum actum singularem retinetur, l. arborib. 13. §. de illo, de usufructu.

Reliqua verbo, Absens, §. Infr. de Possidens, §.

Possessio ab onere probandi releuatur: tamen possessio esse victicia, & violenta, claudens, vel precaria pro possidente presumptionem non inducet, l. si qui definauit, 3. §. in addit. marg. de rei vindicatione.

ad Possessionem probandam probatis extremitatibus præsumentur medium, l. si cur, §. superueniunt, quib. modis, pignus.

Posseio victicia non releuat quem à probatione, l. liberis, 7. §. fin. & ibi gl. dolo. & add. marg. de liberali causa.

Posseionem habuisse probans non præsumentur hodie habere, nisi possidens habeat eo causam, vel nisi probetur, cum tempore litis contestationis possideret: nam tunc præsumentur postea etiam possidere, gl. in l. 1. C. de in reg. re. titutione minorum.

Posseio violenta eius, qui se dominum ferri contendit, non potest ad imponendum onus probationis ferri de libertate, l. vis eius, 1. §. C. de probacio.

Posseio iusta eius, qui se dominum ferri contendit, potest ad imponendum onus probationis ferri, gl. 1. ibi.

Posseio violenta non releuat possidentem ab onere probandi: imò fortius aggrauat, d. l. vis eius, & l. si qui. o. de probatio.

Posseionis causa prius debet interitari, & cognosci, quandoque agitatur inter duos de possessione, & proprietate, l. si de vi, 37. de iudiciis.

de Possessione causa prius agitur, quam de proprietate in interdictione tantum retinenda: possessionis, vt quando vnus petitorio, alter possessorio augere vult, §. gl. 1. ibi.

de Possessione violenta prius agitur, quam de proprietate, ibi.

de Possessione plerumque agitatur per interdictionem, quandoque agitatur etiam de proprietate, gl. 1. in rub. de interdictionis.

de Possessione agitatur per interdictionem, & etiam per alia actiones: puta per conditionem indebiti, per triticariam, per conditionem ex lege, & per officium iudicis, ibi gl. & maxime in principio. Infr. de interdictionis.

posseio, & dominium quandoque pro eodem accipiuntur, & tunc possunt simul agitari, l. §. si de vi, & ibi gl. de vi, ad leg. l. de vi. publica.

posseionis questio prius debet terminari, quam crimen venditionis: quod si iudex non fecerit, iuste ab eo prouocari potest, l. 1. C. de appeli.

Reliqua verbo, Dominium, 19. Causa, 4.

Possessiva à nomina meum, tuum, suum largè sumuntur quoad res: sed non quoad tempus: quia restringuntur ad tempus præsens, l. si ita legatum, & ibi gl. 1. de auro, & arg. legat.

posseio in genere, num. 1. 2. 3. 4.

posseio mala, vel bona fidei, in genere, §.

quoad interitum, periculum, & deteriorationem, 6. 7. 8.

quoad lucrum, rem ipsam, & fructus, ac iuramenta, 9. v. §. que 14.

quoad possessionem ferri bona, vel mala fide, num. 15.

quoad possessionem ferri bona, vel mala fide, num. 16.

posseio mobilia, & immobilia, & praestanda satisfactio, num. 17.

quoad possessionem liti affirmationis, 18.

quoad restitutionem possessionis, num. 19.

posseio hereditatis, in genere, 20. 21.

posseio hereditatis quoad fructus, & lucra bona, vel mala fide numero 22. 31.

posseio hereditatis quoad expensas, & conueniendum, & soluendum creditoribus, &

etiam exigendum à debitoribus, 24. v. §. que 28.

posseio hereditatis quoad alienationem rei hereditaria, num. 23. v. §. que 31.

Possessor conuenus rei vindicatione condemnatur, si tempore litis contestationis, vel tempore rei iudicata possideret, l. in autem, 28. §. 1. de rei vindicatione.

posseio conuenus rei vindicatione absolendus est, si tempore litis contestationis possidebat: sed postea tempore, quo res iudicatur, sine dolo malo amittit possessionem. ibid.

posseio conuenus rei vindicatione licet tempore litis contestationis non possidebat: si tamen tempore rei iudicata possideat, cōdemnatur etiam fructum nomine, ex quo cepit possidere. ibid.

posseio casus superueniens excusat à precedente culpa, d. l. 1. in autem §. si homo.

posseio solutio liberat dolo sum desinentem non possidere, non contra, l. etiam quis, de petitione heredit.

posseio conuenus rei vindicatione cogitur respondere pro qua parte possideat, gl. in l. in specialij, 73. de rei vindicatione.

posseio conuenus rei vindicatione non cogitur respondere, sit dominus in totum, vel pro parte: hoc enim petitoris est officium ratione domini, d. l. in specialij.

posseiores dicuntur alij cum titulo, alij sine titulo, gl. in l. Lex diuerso, 36. de rei vindicatione.

posseio in rei vindicatione interrogatus si responderet, se non possidere, & postea conuenatur de mendacio, transferatur possessio in actorem, l. si & ibi gl. 2. de rei vindicatione, gl. pe. in add. in l. cogi. 1. 1. C. de petitione heredit.

posseio in petitione hereditatis interrogatus neget se possidere, & postea conuenatur, transferatur possessio in hereditatis actorem: sed si habeat pretium hereditatis, & neget se possidere, propter mendacium actor mittitur in possessionem bonorum eius, cum res sit talis, quæ possit possideri, gl. 1. in d. l. h. & gl. agatur, & ibi add. §. aduersus. Infr. de pena temere litigantium.

posseio negans se possidere, vt conuenatur de mendacio, & transferatur possessio in actorem, requiritur, quod probetur, quod possidebat, & sciebat se possidere. ibid.

posseio si interrogatus neget se possidere, & ob mendacium trāsata sit possessio in actorem, possessor audiri potest de proprietate, d. gl. 2.

posseio negans se possidere si derulit iuramentum actori, & actor iurauerit possesorem possidere, non transferatur possessio in actorem: quia non grauiatur onere probandi. ibid.

posseio negans se possidere si conuictus de mendacio dicit, non grauietur in translatione possessionis: quia volo probare statim de dominio, non audiri. ibidem.

posseio licet regulariter non possit cogi dicere titulum suæ possessionis, tamen in petitione hereditatis cogitur dicere an possideat pro herede, an pro possessore, l. cogi. 1. 1. C. de petitione heredit.

posseio licet non possit cogi dicere, an res sit sua: tamen recte potest cogi dicere an possideat, vel non, gl. pe. ibid.

ad posseio eodem si duo vindicant eandem rem, illa traditur primo vindicanti, & si non possit cogi dicere, an res sit sua: tamen recte potest cogi dicere an possideat, vel non, gl. pe. ibid.

posseio conuenus rei vindicatione à duobus, si tradidit rem non vincti ex causa cautione, non liberatur ab alio: nam cum possit excusari cautione, & non excipit, & in dolo, & ideo condemnatur tanquam dolo desitit possidere, gl. 1. & ibi add. ibid.

posseio ferri conuenus rei vindicatione ab vno, & ab alio noxali actione, agens rei vindicatione si primo obtinuit, ferus ei dari debet præstita cautione ex cōseruando possesorem indemnem ab actione noxali: si agens noxali primo obtinuit, datur ei ferus simpliciter sine cautione, d. l. 1. §. 4. quo ferus, 59. eod.

posseio si delatum sit ius iurandum, & ipse iurauerit rem petitoris non esse, aduersus eum solum petentem exceptione vetatur, non vt & actionem habeat, l. cum, qui, §. fed & si, & ibi gl. dicimus, de Publicana.

posseio & petitor si non habeant ius in re, praualeat possessor propter modum possessionis, l. vtriusq. si vultus fructus petatur.

posseio quilibet potest remouere creditorem ab hypotheca rei, si dubium ei velle offerre, nec queri debet de iure possessoris, cum ius creditoris remouetur solum pignore, l. Paulus, 12. §. qui pignoris, quibus modis pignus.

posseio non debet archari ad docendum de titulo: vbi exceptionem ius petitoris remouentem proponit, §. qui pignoris, in add. marg.

posseio præsumentur detinens rem ex ipsa sola detentione, nisi constet eum violentum esse in possessione, quo casu solum possessionem de facto tenet, gl. 1. & ibi add. margin. in l. qui, 20. de probatio.

posseio verus licet quis non efficiatur ex primo decretato: tamen ex causa potest quandoque, l. dices teneat, §. 1. in add. margin. de damno infecto.

posseio quilibet tenetur cauere de damno infecto: sed non quilibet possessor petenti cauere, gl. non competere, in l. qui bona, 13. eo.

posseio directa actione aque pluuiæ arcendar conuenus si alienauit iudicio pendente, ex prima instantia condemnatur l. quamquam, §. 1. de aqua pluuiæ arcend.

posseio eius, quod possideo, possum facere alium constituto de eius nomine possidere, l. quod meo, 18. de acqui. poss.

posseio si conduxit rem à non possessore, trāsferit illam possessionem, quam habet, l. qui bona, 19. eod.

posseio absolutus eo quod dominium rei ad ipsum pertinet, si à possessione cadat, & ad actorem perueniat, potest virtute sententiae eam recuperare ab eo, nec auditur ille volens probare de dominio: quia contra sententiam veniret, l. si quis rem, 24. de exceptione rei iudicata.

posseio in pari causa potior haberi debet, l. in pari causa, 171. de regul. iuris.

posseio in dubio non præsumentur dominus, gl. 4. in l. cum res, 12. & gl. dominij, in l. 2. C. de probat.

posseiores prædiorum tenentur ad tributa, & publicas penititationes non obstant-

te conventionem contraria inita cum suo auctore, l. si. C. sine censu, vel reliquis. Possessores tenentur ad publicas pensiones, nisi quando heres non possidens exigitur a legatario, non a fisco, gl. si. ibid.

Possessor autem potest contra secundum possessorem, etiam bona fide possidentem, implorare officium iudicis, vel agere conditione ex lege si colon. gl. pe. in addit. in l. a. C. de furtis.

Possessor non presumitur hodie, eo quod olim possederit, gl. 2. in l. civile. §. C. eodem.

Possessor rei furtivae ex urbanitate tenetur auctorem suum in iudicio nominare, d. l. civile.

Possessor, quilibet praesumitur ignorare rem esse alienam, glo. 1. in l. pen. C. de praescrip. long. temp.

Possessor contentus quacunque actione si negavit rem esse eius, cuius esse actor affirmat, & post probationem actoris constituitur, & ad exceptionem decurrit prius rei possessione priuatur, & in actorem transfertur per officium iudicis quam de iure suo audiatur, §. illud quoque in iudiciis, & ibi gl. & legem, in anten. de triente. & semisse.

Possessor cui ager defensus de nouo assignatus est per fiscum, non tenetur ad tributa praerita, gl. si. in l. si. C. de fide instr. lib. 10.

Possessor praediorum rusticorum dicuntur magis idonei, quam urbanorum, l. si. in l. C. de debitorib. ciuit. lib. 11.

Possessori datur defensio propter defensionem intelligi iustam, gl. 1. in c. 1. qui successores teneantur.

Possessor dicitur dominus per praescriptionem triennalem, quae non currit filio in potestate constituto, l. 1. & ibi glo. si. & ant. nisi triennale. C. de bonis maternis.

Possessor si decem annis inter praesentes, & 20. inter absentes bona fide, & iusto titulo possideat rem mobilem, tuebatur se praescriptione contra creditorem intendentem hypothecariam, cum possit se iuri contra dominum, multo magis contra creditorem, §. glo. si. in l. 1. C. si aduer. credit.

Possessor extraneus possidens immobilia hypothecae obligata titulo, & bona fide praescriptis hypothecariae actioni longo tempore: personalis autem contra debitorem salua remanet, d. 1. & ibi gl. si.

Possessor bonorum vacantium fisco ea praescribit quadriennio, computando a tempore denunciationis fisco factae, & quo ceperant bona esse vacante, l. 1. & ibi glo. 1. C. de quadriennii praescriptio.

Possessor praescribens si sit absens, vel infans, tutor, vel curator carens, potest fieri ei interruptio praescriptionis porrigendo libellum coram praefide, & successore coram episcopo, vel defensore, & vitum per publicam, & iocentem protectionem factam ad eius domum, l. a. C. de annali exceptione.

Reliqua verbo, Titulus, Heres, §. 3. 6. 4.

Possessor male fidei tenetur ultra quam sit factus locupletior, gl. 1. in l. Iulianus. ex quib. caus. ma.

Possessor male fidei non debet esse melioris conditionis, quam possessor bonae fidei, §. glo. si. res. & glo. verum pretium, in l. si possessor, & §. 3. restitueret, de peti. hered.

à Possessore male fidei res mobiles alienae sunt furtivae, glo. diminut. ibid.

Possessor, vt post litis contestationem constituitur in mala fide, non requiritur, quod fiat rem ad alium pertinere, quia etiam si remaneat in se bonae fidei possessor tamen praesumptione iuris, & de iure per litis contestationem efficiatur male fidei quoad fructus, §. glo. ex p. in l. sed et si, §. 2. etiam si ante cod.

Possessor male fidei nautis, abique eo, quod sit furtivae, esse quod sit, vt qui sit heres eius, qui sciebat alienam nauem, hoc est comodatarij, vel similis: & hic heres ignorabat alienam nauem, gl. iure. in l. si nautis, §. 2. de rei vindic.

Possessor bonae fidei tenetur in quantum factus est locupletior, & non ultra, l. sed et si lege, §. 8. §. 1. de pet. hered.

Possessor bonae fidei domino fideli iudicium modicum tantum tenetur praestare, quod honoris gratia sibi datum est, eo quod multibus fidus, quem possidebat, fuisset assignatus, litem veniunt, §. 1. de rei vindic.

Possessor bonae fidei rem ex causa transactionis sibi traditam vfucapere potest: rem vero ex causa transactionis retineat, vel ei liberatam non vfucapit, l. ex causa, & ibi glo. 1. C. pro emptore.

Reliqua verbo, Bona fidei possessor, Fructus, §. 9. 10. Mala fidei, §. 3. 4. Possessio, l. 2. 6.

Possessor post litis contestationem tenetur de facto eius, cui vendidit, si cur de suo facto, §. 1. Iulianus 17. & ibi glo. 1. de rei vindic.

Possessor re perempta in subsidium tenetur actione negotiorum gestorum ad pretium eius, licet non habuerit titulum lucratium, si ei contra peremptorem potest esse consultum, §. ibid.

Possessor si moram faciat in reddendo seruo, & seruus mortuus sit dolo, vel culpa possessoris, tenetur ad pretium, & fructus fructuum vique ad tempus rei iudicatae, d. l. Iulianus.

Possessor post moram re perempta tenetur ad fructus, & ad omnem causam, & sic partus veniunt in restitutionem, & etiam partus partuum, ibi.

Possessor si dolo malo defecerit possidere hominem, & alius per iniuriam eum occiderit, propter dolum cogitur praestare pretium hominis, aut actionem in re, vel actionem Aquilianam, prout actor voluerit, d. l. Iulianus. §. quod si dolo.

Possessor si seruum deteriorem fecit dolo malo, deinde ante litis contestationem sine culpa sua mortuus sit, ille possessor non tenetur domino serui rei vindicatione, neque ad pretium, neque ad damnum: tenetur tamen lege Aquilia ad estimationem datam praestandam, l. in autem, §. 1. §. si homo mortuus, & ibi gl. mortuus cod.

Possessor si seruum deteriorem facit dolo malo, & licet contestata sine culpa sua mortuus sit, tenetur officio iudicis ad estimationem eius, quod deteriorem eum fecerit, eum officium iudicis sit per litis contestationem corroboratum, d. gl. mortuus, & ibi addit. marg. & glo. petitoris, ibi.

Possessor si seruum deterioratus, qui etiam non fuisset deterioratus, similiter fuisset mortuus sit ante litis contestationem, non habet locum rei vindicationi, neque iudicis officium super damno, subducta principali actione, locum habere potest: sed si fuisset mortuus post litis contestationem, d. gl. petitoris.

Possessor, qui non est totaliter male fidei, non tenetur de interitu, si res erat pe-

trita penes petitorum, litem si verberatur, §. 1. §. fin. de rei vindicatione.

Possessor contentus actione in rem, etiam culpa nomine condemnatur, velut si per insidia loca seruum misit, & si petiti, qui petitorio, §. 7. §. si cod.

Possessor si seruum a se petiuit in arena esse concessit, & is mortuus sit culpa nomine condemnatur, & idem si seruum fugiuntum a se petiuit non cultu, & is fugit, ibid.

Possessor si nauem a se petitam aduerso tempore nauigarum misit, & ea nauis sit perempta, condemnatur de culpa: scilicet si non aduerso tempore misit, d. §. si & ibi glo. si.

Possessor infans, vel furiosus si perdidit rem, vel corrupcit, non tenetur domino, nisi sit proximus pubertati, l. quod infans, §. 6. cod.

Possessoris diligentia res melioratur, & negligentia deterioratur, gl. 1. in l. C. de rescind. vend.

Possessor omnis violentus tenetur etiam de casu, gl. periculo, in l. qui ratio, §. 3. de pign. act.

Possessor male fidei tenetur ad rem, & ad interesse deteriorationis, l. non solum, §. 2. de rei vindic.

Possessor male fidei si possideat hominem, & eum debilitatur, vel vulnatur, tenetur domino ad interesse deteriorationis actione in re, & actione legis Aquiliae: sed via per aliam tollitur, prout actor elegerit, d. l. non solum, cum l. §. 2.

Possessor male fidei, si eo quod vineas, pomaria, hortos extra consuetudinem defuncti coluerit, peiora sunt facta illa praedia, tenetur praestare litis actionem eorum praediorum, quanto peiora facta sunt, l. ei, qui partes, §. 7. §. si de pet. hered.

Possessor male fidei restituitur re cum deterioratione dominus ei cauere debet d. defendendo, vel si non actum lege Aquiliae, §. gl. habebitur, in l. non solum, §. 2. de rei vindic.

Possessor male fidei si in contumeliam petitoris seruum verberatur: sed non deterioratum tradiderit, tenetur domino actione iniuriarum, litem si verberatum, §. 1. cod.

Possessor male fidei ab initio tenetur indistincte de casu, etiam si eodem modo esset peritura res penes actorem: sufficit enim quod actor potuit distrahere, gl. si in litem si verberatur, §. 1. §. si. & gl. non enim, in l. non vitique, §. 16. cod.

Possessor quilibet post litis contestationem quantum ad fructus dicitur male fidei: sed non quantum ad interitum rei, & casum: si de debere actori, & non habuit iustam causam ligandi, quo casu tenetur, si res penes actorem non erat eodem modo peritura, ibid.

Possessor quilibet male fidei & sine titulo tenetur ad fructus perceptos, & quos percipere potuit dominus, l. fructus, §. 4. & ibi glo. si. de rei vindic.

Possessor male fidei tenetur de culpa, l. si homo, §. 4. §. 6. cod.

Possessor bonae fidei post litis contestationem, & possessor male fidei pariter sunt quoad hoc, vt ambo similiter teneantur de culpa, d. l. si homo, & ibi gl. 1.

Possessor bonae fidei ante litem contestatam tenetur de dolo: post litem contestatam tenetur etiam de culpa, ibi. & gl. sine dolo, in l. si quo, §. 4. de pet. hered.

Possessor bonae fidei possidens hominem si dolo malo debilitauerit, vel vulnauerit, tenetur domino ad hominem, & ad interesse deteriorationis, gl. habebitur, in l. non solum, §. 2. de rei vindicatione.

Possessor bonae fidei factus male fidei per litis contestationem, si iustam causam litigandi habuit, nullo modo tenetur de casu, d. gl. si. l. vitique, §. 16. & ibi glo. non enim codem.

Possessor bonae fidei ante post litis contestationem licet non teneatur de interitu: tamen re perempta est necessaria sententia propter fructus, & partus, & dilapidationem de eundem, d. litem si verberatur, §. si d. l. vitique.

Possessor cedendo actionem liberatur, si pecunia per possessorem deposita perdat, litem videndum, §. 2. de probatio.

Reliqua verbo, Mala fidei, §. 3. 4. Bona fidei possessor per tot. Emptor, §. 6.

Possessor si dolo malo defecerit, siue male fidei omne lucrum auferendum est, l. post senatusconsultum, §. 1. de pet. hered.

Possessor quilibet etiam cum titulo tenetur restituere fructus naturales etiam consumptos: quia in eis agitur de mero lucro, cum acquiritur sine impensa, & sine iniuria hominis, gl. fructus, & ibi addit. §. si quis à non domino. Inst. de rerum diuis.

Possessor omnis etiam male fidei deducit sumptus causa fructuum factos, cum nullus casus sit, qui eorum sumptuum in fructibus factorum deductionem impediatur, l. si parere, vel domino, §. 3. §. si & ibi gl. si de pet. hered.

Possessor bonae fidei deducit sumptus factos causa fructuum, etiam si nullos fructus percipiat, quod si sumptus, §. 4. de pet. hered.

Possessor omnis etiam male fidei re extrane deducit expensas viles, & necessarias factas ad perpetuum rei vilitatem, sed re perempta bonae fidei possessor deducit tantum necessarias: sed non male fidei, l. plane, §. 1. & ibi gl. 2. cod.

Possessor bonae fidei impensas volaptarias deducit: sed non male fidei possessor, licet illas possit auferre, quae sine detrimento rei auferri possunt, l. villis, §. 4. codem.

Possessoris bonae fidei efficiuntur fructus statim, atque a solo fuerint separati, si eius fundi, §. 7. de rei vindicatione.

Possessori male fidei pro expensis consulitur per officium iudicis: sed non per doli exceptionem, §. gl. desideratur, in l. plane, §. 1. de pet. hered.

Possessoris commodum indigne consequitur ille, qui liberum hominem vi rapuit, & in vinculis tenuit, l. si quis, §. 2. de probatio.

Possessor post motam controuersam videtur non possessor, & in quibusdam habetur male fidei, vt si scilicet teneatur de fructibus perceptis, & percipiendis, quando habet scientiam rei alienae: quoad quendam bonae fidei, vt quoad hortalitatem, nisi habet scientiam rei alienae, gl. pe. in l. memo. C. de acq. posses.

Possessor post motam implet vfucapionem triennij, licet de effectu non proficit, & licet fructus suos, si remaneat bonae fidei, ibi.

Possessor post litis contestationem tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, quod obtinet etiam in eius herede, l. a. C. de fructib. & litium expens.

Possessor victus non restituit rem, tenetur ad restitutionem rei, pro qua sunt quantor auxilia, & ad fructus perceptos extantes, vel etiam ad non extantes, §. 1. de rei vindic.

sed etiam ad eos, quos actor percipere potuit ex eo tempore, quo res fuit deducta in iudicium per contestationem, gl. i. ibid.

Posseffor si, lite iam contestata, precepta li prima instantia, & vicetur de nouo iudicium, non tenetur ad fructus, quos percipit a tempore primæ instantiæ iam precepta vsque ad litem contestationem noui iudicii, ibi.

Posseffor bonæ fidei an sit locupletior, tempus rei iudicari incipit, etiam si tempore litem contestationis non fuisset locupletior, l. si a patre, 39. §. quo tempore de petit. heredit.

Posseffor bonæ fidei si tempore litem contestationis sit locupletior, licet defina possit esse locupletior, nihilominus tenetur tempore sententiæ in id, quo erat occupator tempore litem contestationis, nisi naturaliter res fuit percipita, gl. i. iudicate. ibid.

Posseffor malæ fidei tenetur ad rem cum fructibus, licet eam vendiderit: sed si iam vendi expediebat, in electione actoris est rem, vel pretium consequi. l. rem veniunt, 2. a. exheredum de petit. heredit.

Posseffor malæ fidei, qui ex rei necessitate aliquam rem distinxit, vbi quo tempore erat petitor, ad pretium illius tantum tenetur per speciem in rem actionem: ad pretium vero eum vsurus tenetur per vniuersalem actionem petitoris hereditatis, gl. pretia in l. si posseffor, 2. §. quod si possit. cod.

Posseffor malæ fidei si vendat rem hereditariam, illa exet, habet electionem actor ad rem, vel ad pretium. l. si rem, 2. §. eod.

Posseffor malæ fidei sicut sumptus, a iura querendorum fructuum factos deducta sit facere debuit, nec fecit, tenetur reddere rationem huius culpe, secus tamen est, si fuisset bonæ fidei posseffor, l. si quid posseffor, 4. §. si. & ibi gl. sumptuum. eod.

Posseffor malæ fidei potest tollere expensas voluptarias, quas sine detrimento rei tolli possunt, nisi dominus sit paratus dare tantum, quantum his abstrahit, & corralis habere potest, gl. vtilis, & gl. i. in l. vtilis, 42. cod.

Posseffor malæ fidei debet restituere rem, vbi inuenitur, vel vbi petitor sumptibus suis, si ab alio loco, quam in quo lis est contestata, ad alium transtulit sine dolo, sine fine dolo, l. si verò malæ fidei, 12. & ibi gl. subtrahit. de rei vindic.

Posseffor malæ fidei vel prædo, aut qui in mora restituendi est, si vendidit rem, tenetur ad verum pretium, etiam si nihil ex venditione habuisset, glo. dumtaxat. in litem si verberatum, 1. §. 1. de rei vind.

Posseffor malæ fidei non tenetur de fructibus inhonestè percipiendis: quia tales fructus percipiendi non estimantur: tenetur tamen si perciperet eos, d. l. fructus, & ibi glo. potuerunt.

Posseffor malæ fidei sine titulo tenetur de fructibus consumptis conditione sine causa, & officio iudicis post litem contestationem: de extantibus tenetur rei vindicatione, non eadem rei vindicatione, qua tenetur ad rem principalem: sed alia cogitur. in §. si quis a non domino. Infr. de rerum diuisione. glo. non habendam. in l. & ex diuerso, 36. de rei vindicatione.

Posseffor malæ fidei sine titulo de percipiendis tenetur iudicis officio: id est quos verus posseffor percipere potuisset honestè: de percipiendis autem inhonestè non tenetur, nisi iam perciperet, ibi.

Posseffor malæ fidei conuentus rei vindicatione de noua malæ fidei posseffa, tenetur de fructibus, & accessionibus ciuilibus, etiam de percipiendis, l. si nauis, 62. eodem.

Posseffor malæ fidei nauis idè tenetur de vectura percipienda: quia nauis est parata, vt nauigetur, nec est in periculo possefforis, nisi aduerso tempore eum nauigatum intret, gl. iure. ibi.

Posseffor malæ fidei pecunie idè non tenetur de percipiendis vsuris: quia pecunia non est inuenta, vt foneretur, & idè periculo suo foneretur, atque contrahit non debet, quod ficeret, si tenetur ad vsuras percipiendas. ibi.

Posseffor malæ fidei sine titulo suæ ante litem contestationem, siue post tenetur de percipiendis fructibus, quos petitor honestè percipere potuit, d. l. si nauis, 3. §. si. & ibi gl. generaliter.

Posseffor malæ fidei cum titulo non tenetur de fructibus, percipiendis a domino, nisi in quatuor casibus, d. l. generaliter.

Posseffor malæ fidei conuentus rei vindicatione tenetur de utilitate, quam percipit ex re, licet illa utilitas consistat in vfu: veluti in vasis, & simulibus, & in aliis, in quibus quis est vsuarius, cum in rem, 44. & ibi gl. 1. eod.

Posseffor malæ fidei habens titulum, de fructibus consumptis tenetur conditione sine causa: de extantibus rei vindicatione: de percipiendis propter titulum excusatur, quando emit ab eo, quem scit vendere in fraudem creditoris, vel quando emit ab eo qui metui compellitur est, vel quando emit scienter contra interdictionem legum, vel quando emit ad non solenniter vendente, gl. cogitur. in §. si quis a non domino. Infr. de rerum diuisione. glo. non habendam. in l. & ex diuerso, 36. de rei vindicatione.

Posseffor malæ fidei impenas in picturis, marmoribus, & ceteris voluptariis rebus factas deductas malæ fidei autem non deducit: potest tamen tollere eas, quas sine detrimento tollere potest, l. vtilis, 42. eod.

Posseffor bonæ fidei per litem contestationem factus malæ fidei: si res naturaliter perit, non tenetur de interitu: secus si a principio fuisset malæ fidei, l. si illud quoque, 43. eod.

Posseffor malæ fidei debet restituere rem, vbi est res, vel vbi petitor, sumptibus petitoris, qui debet præstare omnes sumptus præter cibaria, l. si res mobilis, 10. de rei vindicatione.

Posseffor bonæ fidei si ex necessitate vendit rem, tenetur tantum ad pretium, quod recipiunt tamen ad fructus, quos vendidit, nec corrumpuntur, l. item si verberatum, 1. §. 1. eod.

Posseffor bonæ fidei si sumptus factos ante litem contestationem per doli exceptionem recuperat, factos post litem contestationem, si aliquo casu reperit, non recuperat per doli exceptionem: sed per officium iudicis. l. si autem, 28. §. in re petita, & ibi gl. si posseffor, & glo. contestata. eod.

Posseffor bonæ fidei expensas factas in edificando de nouo recuperat, nisi actor deducit actionem sibi concedat, d. in re petita.

Posseffor bonæ fidei si edificauit in area petitoris, potest obicere exceptionem

doli, nisi reddat sumptus, ibi.

Posseffor bonæ fidei si edificauit in area petitoris, ob sumptus aream retinere potest, nisi petitor paratior eum tollere edificium: & tunc non præstatur sumptus facti. si petitor non erat rem venditurus, nec impenas facturus, nec erat diues, in re petita, & ibi gl. edificium.

Posseffor ab initio bonæ fidei, postea factus malæ fidei si in area edificauit, quod edificauit potest tollere: non autem potest retinere expensas per doli exceptionem, l. Iulianus, 38. eod.

Posseffor ab initio bonæ fidei si semper durat in ea, omnes expensas, quas fecit in edificando in alieno, seruat per exceptionem: sed malæ fidei non quia donare videtur, glo. fin. ibi.

Posseffor si bona fide edificauit in alieno fundo, recuperat expensas a domino, si dominus erat venditurus, vel expensas facturus: sed si dominus non erat venditurus, vel expensas facturus, permittitur ei tollere edificium, vel plantaria sine lesione domini fundi, nisi dominus paratus sit dare tantum, quantum habebatur, & erat posseffor illis rebus ablati, l. in fundo, 39. eod.

Posseffor si bona fide in alieno expendit 10. & ob id meliorauit in 15, sola 10. recuperat, quando dominus erat facturus, vel venditurus: si verò in expensa fuissent decem, in melioratione quinque, sola quinque recuperat, glo. plus pretij, ibi.

Posseffor bonæ fidei tollere non potest consista, & seminata in fundo, qui sibi cunctus est: sumptus tamen de fructibus potest deducere, l. si postquam, 44. & ibi gl. 1. eod.

Posseffor bonæ fidei pro impenis habet exceptionem: sed malæ fidei posseffor non habet exceptionem: potest tamen deducere de fructibus, gl. 1. ibi.

Posseffor nauis bonæ fidei a principio postea malæ fidei si sit, tenetur de vecturis percipiendis, si dolo, vel culpa non percipit, §. glo. iure in l. si nauis, 62. eodem.

à posseffore bonæ fidei fructus percepti computantur in vsuris: & sic bonæ fidei posseffor non facit fructus suos. l. emptor, 65. & ibi gl. eos. eod.

Posseffor bonæ fidei regulariter lucratur fructus: quandoque tamen non lucratur, ibi & glo. in l. si sumptus, 49. eod.

Posseffor quilibet etiam malæ fidei rei precepta ante litem contestationem dolo vel culpa ipsius, post litem contestationem tenetur ad fructus, qui percipi poterant a domino quousque haberetur, si non peritisset: id est vsque ad rei iudicationem: id est vsque ad sententiam. l. fructus, 34. & ibi gl. culpa, & gl. indicanda. de rei vindicatione.

Posseffor cum titulo regulariter non tenetur de fructibus percipiendis: id est quos verus posseffor percipere potuisset: fallit in metum infrentes, possidentes, & in aliis gloss. 3. in l. sed & partus de eo, quod metus causa.

Reliqua verbo, Fructus, §. 9. 10. Mala fidei posseffor, per 108.

Posseffor si post litem contestatam remanet in bona fide ea, quæ ex opera sua acquirat, sibi acquirat: illa tamen omnia restituit, si autem in fructibus, §. glo. 1. in l. præterea, 10. de rei vind.

Posseffor bonæ fidei serui habent titulum, & sic Publicanum, rectè potest iubere seruum adire hereditatem, §. ibi.

Posseffor bonæ fidei serui post litem contestatam si vfucaperit, & factus sit dominus per vfucapionem: deinde si acquisito dominio iussit fructum adire, acquirat res post litem contestatam restitui debent domino, d. glo. 1. in additione marg.

à Posseffore bonæ fidei post litem contestationem seruus non consuetus aufugere, si aufugerit, posseffor absolui debet, & si pendente iudicio illum vfucaperit, tenetur cedere suas actiones iudicanti secus si non vfucaperit, quia tunc nec tenetur cauere de eo persequendo: sed tantum tenetur rem in eum, si ad u peruenierit, l. si bona fidei, 31. & ibi gl. de restitutione. de rei vindicatione.

Posseffor bonæ fidei post litem contestationem potest vfucapere seruum, dum in fuga est, nisi pro libero se gerat, vel ab alio possideatur, d. l. si bona fidei, & ibi gl. fin.

à Posseffore bonæ fidei post litem contestationem seruus consuetus fugere, eo quod non custodierit, si aufugerit, posseffor debet condemnari ad interitum, l. si verò, 22. eod.

Posseffor bonæ fidei si ante litem contestatam seruum aufugerit, non imputatur aliqua culpa: sed de dolo tantum tenetur: sed post litem contestationem tenetur de culpa, glo. 1. ibi.

Possefforis dolo si aufugerit seruus, tenetur posseffor, ac si possideret, & in litem iurari potest, l. quod si dolo, 23. & ibi glo. 1. eod.

Posseffor bonæ fidei si fecit expensas in seruo erudiendo non potest eum geri, 12. pro expensis, neque illas deducere, nisi petitor eum venalem haberet, vel per artificium plus pretij consecutus est vel antequam impenderet, denarius actori, vel solueret impenas l. si autem, 28. §. si. & ibi gl. obseruanda. cum trib. seq. eod.

Posseffor malæ fidei serui non tenetur de fructibus eius artificij, in quo fecit serui instrui, quos fructus non percipit: sed percipere potuit: tenetur tamen de percipiendis, sicut tenetur de fructibus sua culpa non percipit: deducta tamen impena in omnibus, glo. fin. in l. ceterum, 32. eod.

Posseffor malæ fidei si seruum fecerit artificem, expensas in eo erudiendo factas compensantur cum fructibus percipitis ante 25. annuum eius, qui artificium consequutus est: fructus autem post 25. annos percipit dominus tenetur restituere deductis cibariis prioris temporis. l. quod artificium, 33. & ibi gl. fin. eod.

Posseffor bonæ fidei pro seruo bona fide possidente potest conueniri actione furti noxali, dum eum seruum possidet: ipse tamen aduersus vnum dominum non habet actionem, lapud antiquos 21. C. de furtis.

Posseffor bonæ fidei pro seruo bona fide possidente non potest conueniri actione furti noxali: potest tamen conueniri dominus pro rebus, quas serui auferunt, est, cum est apud dominum, vel ante l. ibi.

Posseffor bonæ fidei pro fure serui bona fide possidenti in certa temporis parte habet actionem, & non tenetur actione, & dominus in alio tempore non tenetur actione, & in alio sub actione constituitur, ibi.

Posseffor bonæ fidei potest agere actione noxali furti contra eum, qui furti constitutus ab eo bona fide detinebatur, ibi.

defendere, l. permittendum. eod.

Possessor hereditatis malæ fidei tenetur de eo, quod dolo desit possidere, vel dolo non adquisivit, gl. off. in l. 1. §. fed. & si de heredit. vel actione.

Possessor hereditatis bonæ fidei non tenetur restituere id, quod non debitum exigit, nec computare in restitutione id, quod non debitum soluit, nisi condemnatus sine dolo suo soluerit, gl. off. in l. 1. §. soler.

Possessor bonorum, vel heres putativus si sine sua culpa de fido hereditario vi deiectionis sit, aut servus hereditarius ab aliquo sic vinctus, nihil amplius, quam actiones, quas eo nomine habet, tenetur præstare vero heredi, l. fin. de administr. tutorum.

Possessor malæ fidei hereditatis tenetur ad omne damnum dolo, & culpa sua datum, l. fed. & si de heredit. de petitione hereditatis.

Possessor malæ fidei hereditatis si per dolum, vel culpam à debitor hereditario non exigit, vel à fenerator, & idem ipse, vel debitor hereditarius tempore liberatus sit, tenetur ad omne illud debitum, si exigere potuit, ibi.

Possessor malæ fidei hereditatis siue possideat, siue dolo desit possidere, siue eius culpa aliquid acciderit, tenetur petitione hereditatis, ibid.

Possessor hereditatis si postquam verus heres eum convenit, aliarumque rerum possessionem amplectitur, eas res tenetur restituere vero heredi, siue ante iudicium acceptum, siue postea acquisierit possessionem, & si fideiussores, quos dederat ad litrem, non sufficientes, de nouo debet idonee cauere, l. si quo tempore, 4. de petitione hereditatis.

Reliqua verbo, Heres, 97. Creditor, 101. Bonæ fidei possessor, per tot.

Possessor hereditatis bonæ fidei fructus, quos recepit, ex hereditate, suos facit, gl. omnes in l. item veniunt, 1. §. fructus, de petitione hereditatis.

Possessor hereditatis bonæ fidei licet fructus ex hereditate suos faciat: tenetur tamen illis eum hereditate restituere vero heredi propter pensiones hereditatis, ibi.

Possessor malæ fidei hereditatis petitione hereditatis tenetur de fructibus, quos percepit, & potuit percipere: & idem in simplici rei vindicatione, l. fed. et si, 2. §. quod autem, & ibi gl. debetur. eod.

Possessor hereditatis si ab initio iustam causam habuit adipiscendæ possessionis, postea confusus ad se hereditatem non pertinere, etiam possidet, tenetur petitione hereditatis ad restitutionem fructuum pari ratione, ac si ab initio fuisset in mala fide, l. fed. et si, de eo autem, de petitione hereditatis.

Possessor bonæ fidei hereditatis tenetur vero heredi restituere sortem, & vias, quas percepit, vel actionem cedere, prout ipse possessor elegerit, l. Iulianus 33, & ibi gl. 1. eod.

Possessor bonæ fidei hereditatis eos fructus tantum tenetur restituere quasi augmentum hereditatis, per quos locupletior factus est, illud quoque, 43, & ibi gl. reliquæ. eod. cit.

Possessor hereditatis si aliquas actiones nactus sit, cuius hereditate illas cedere debet vero heredi, velut interdictum unde vi, aut quod precario, d. illud, 1. §. actiones.

Possessor hereditatis si postquam verus heres eum convenit, aliarum quoque rerum possessionem amplectitur, eas res tenetur restituere vero heredi, siue ante iudicium acceptum, siue postea acquisierit possessionem, & si fideiussores, quos dederat ad litrem non sufficientes, de nouo debet idonee cauere, l. si quo tempore, 4. de petitione hereditatis.

Possessor bonæ fidei in petitione hereditatis post litem contestatam tenetur prestare vias fructuum perceptorum ante litem contestatam: fed. perceptorum postea non: quia ex necessitate percepti, l. heres furiosus, 4, §. si, & ibi gl. usufructum, & gl. percepti. eod.

Possessor etiam bonæ fidei si in honestos habuerit quæstus ex hereditate: eos etiam tenetur restituere, l. si possessor, 35, eod.

Possessor bonæ fidei lucrum, quod propter hereditatem accepit, suum facere non debet, e. iustas, 18, eod.

Possessor hereditatis tenetur restituere vero heredi fructus, quos percepit, licet verus heres perceptus non fuerit, vt quia erant fructus in honestis, l. cum hereditas, 19, & ibi gl. 1. eod.

Possessor hereditatis si ex fructibus factus sit locupletior, illos quoque restituit, alioquin nequaquam: quia licet non habuerit bonam fidem, propter iuris errorum non habuit tamen malam fidem, gl. p. in addit. marg. in l. si furem, 32, §. p. de viucapio.

Possessor hereditatis, etiam malæ fidei, si hereditariam pecuniam non attingit, ad vias non tenetur, l. si possessor, 23, & ibi gl. 1. de petitione hereditatis.

Possessores omnes hereditatis post motam controuersiam constituntur in mala fide, & vt prædones tenentur, l. fed. et si, 28, §. etiam si, eod.

Possessores omnes hereditatis post motam controuersiam æquiparantur prædones, ibi.

Possessor hereditatis facta controuersia per omnia habetur malæ fidei, nisi quoad periculum interitus rei hereditariæ, gl. caput, ibid.

Possessor hereditatis post motam controuersiam restituit vias pretiorum ex venditione rerum hereditarium, ibid.

Possessor malæ fidei hereditatis tenetur vero heredi restituere sortem, vel vias cum periculo nominum: prout ipse heres elegerit, l. Iulianus, 38, & ibi gl. 1. eod.

Possessor bonæ fidei post litem contestatam efficitur prædo, & malæ fidei, possessor, l. si quid possessione, 24, §. licet, eod.

Possessor hereditatis omne lucrum, quod ad eum peruenit, tenetur reddere victori in petitione hereditatis, gl. ex mandato, in l. ex mandato, 20, mandati.

Reliqua verbo, Bonæ fidei possessor, 1. c. quæ 8. Heres, 97.

Possessor hereditatis malæ fidei necessaria hereditati si cõparauit de suo, pretium eorum tenetur verus heres reddere ei, l. item veniunt, 21, de petitione hereditatis.

Possessor hereditatis malæ fidei si non necessaria hereditati comparauit de pecunia hereditaria, illa retinet sibi, & pretium tenetur reddere vero heredi: bonæ fidei vero possessor etiam non necessaria reddit vero heredi, neque tenetur ei de pretio de hereditate soluto, d. gl. 1.

Possessor bonæ fidei si quid lausis contemplatione hereditatis impendit, in eo

non videtur factus locupletior, l. fed. & si lege, 18, §. quod autem, eod.

Possessor bonæ fidei si id, quod solebat ipse erogare, aut delatâ hereditatem expendere non tam laute erogasset: aliquid tamen ad victum quotidianum expendit de hereditate, tenetur ad aliud, cum in eo locupletior factus videatur, ibidem.

Possessor bonæ fidei, & malæ fidei deducit sumptus, & ea, quæ creditori hereditario soluerit, siue suo nomine, siue hereditario: ita tamen, quod malæ fidei possessor caueat de defendendo verum heredem: bonæ fidei non: autem de hereditate fiat deductio, necesse est, quod fiat per compensationem quantitatis ad quantitatem, gl. sumptuum, in l. 1. quid possessor, 24, §. licet, eod.

Possessor hereditatis, à quo euincitur hereditas, deducit sumptus, quos se fecisse probat in infirmitate, & funere defuncti, l. 4. C. de petitione hereditatis.

Possessor, qui hereditatem restituit, deducit, quod hereditatis creditoribus hereditario nomine soluit, l. 5. C. eod.

Possessor, qui hereditatem restituit, & repetit, quod hereditatis creditoribus nomine proprio, & non hereditario soluit, gl. si ibi.

Possessor malæ fidei hereditatis exigere potest à debitoribus hereditariis, si sit ex cognatis veri heredis, qui tanquam coniuncta persona sine herede mandatum agere poterit, gl. fed. & culpa, in l. fed. et si, 28, §. quod autem, de petitione hereditatis.

Possessor, etiam malæ fidei, hereditatis si id, quod à debitoribus hereditariis exegerat, vero heredi soluit, debitoribus liberatur, d. l. fed. et si, 6. certe si minor.

Possessor etiam malæ fidei hereditatis, quod soluit creditoribus hereditariis, deducit, quæ potest, quamuis ipso iure non liberatur verum heredem à debitoribus hereditariis, l. si quid possessor, 24, & ibi gl. 1. eod.

Possessor malæ fidei hereditatis, quod soluit nomine suo creditoribus hereditariis, ita demum deducit, si cauerit se defensorum verum heredem à debitoribus hereditariis, ibi.

Possessor bonæ fidei hereditatis, quod soluit nomine suo creditoribus hereditariis, deducit, neque tenetur cauere de defendendo verum heredem: si tamen habeat conditionem indebiti nomine suo contra creditores, cum cedere debet vero heredi: quia in hoc locupletior videtur, cum possit repetere, ibi.

Possessor hereditatis soluens nomine suo de pecunia hereditaria creditoribus hereditariis, illa pecunia consumpta habet conditionem indebiti, & liberatur heres per exceptionem celsa sibi conditione indebiti à possessore, gl. soluit, ibi.

Possessor hereditatis soluens nomine suo de pecunia hereditaria creditoribus hereditariis, si nondum sit pecunia consumpta, non habet conditionem indebiti: fed. verus heres reintroducitur eam à creditoribus, nec opponitur sibi compensatio, ibi.

Possessor bonæ fidei hereditatis ex suo nomine, & heredis, siue hereditario nomine quod idem est, debitum soluere potest, licet sit contemplatione faciat, gl. suo nomine, ibi.

Possessor bonæ fidei hereditatis si non appareat, cuius nomine soluit debitum creditoribus, intelligitur quo nomine, si soluit ante motam controuersiam: si vero post motam controuersiam, intelligitur nomine heredis, vel defuncti, ibi.

Possessor bonæ fidei si soluit de hereditate nomine suo creditoribus hereditariis, ante consumptionem heredi datur sola rei vindictio, sed post consumptionem ante cessionem heredi datur exceptio, & conditio soluentis post consumptionem, & cessionem datur heredi etiam compensatio, & conditio, gl. peritor, ibi.

Possessor bonæ fidei si debitum hereditarium soluit nomine veri heredis, vel defuncti de suo, ipso iure liberat heredem, & contra eum habet actionem negotiorum gestorum soluens verò eius nomine, quem viuere credebatur, non liberat heredem ipso iure: fed. per exceptionem, & celsam indebiti conditio, cum nomine heredis soluit, gl. debet, ibi.

Possessor bonæ fidei si debitum hereditarium, soluit de hereditate nomine veri heredis, vel defuncti, ipso iure heres liberatur, & celsam conditio indebiti, & possessor ea, quæ soluit, potest imputare heredi, vt tanto minus debeat condemnari, quanto liberauit heredem: nihil autem ab eo repetitur, quod licuit, heredis fuit, ibi.

Possessor malæ fidei si soluit debitum hereditarium de suo, & nomine heredis, ipso iure heres liberatus est, & idem tenetur actione negot. gest. quæ soluat de suo, siue de hereditate, gl. debeat, ibi.

Possessor bonæ fidei si debitum hereditarium soluit de suo, & nomine suo, habet conditionem indebiti, quam cogitur cedere, si imputare velit verò heredi, & reddi sibi ab herede actione negotiorum gestorum, cum per exceptionem heres videatur liberatus, gl. d. debeat, ibi.

Possessor malæ fidei si soluit debitum hereditarium suo nomine de suo, vel de hereditate, heres non est liberatus ipso iure: fed. per exceptionem: tamen vel lit reputare, cauebit de defendendo heredem: conditionem autem indebiti non habet, quia sciens suo nomine soluit indebitum: verò nomine heredis soluit, non repetitur, quia debitum erat, & idem cedere non potest, nisi stipulatus fuerit sibi reddi, si cuius fuerit ab eo hereditas, ibi.

Possessor bonæ fidei si soluit indebitum de hereditate, reputat heredi, & tanto minus debet condemnari: celsas tamen conditio indebiti, quam habet, d. gl. debeat, ad si.

Possessor bonæ fidei si soluit indebitum de suo, non repetit ab herede, nisi iustissima fuisset ignorantia in bonæ fidei possessore, ibi.

Possessor malæ fidei si soluit indebitum de suo, siue de hereditate, non repetit ab herede, neque in restitutione hereditatis heredi reputat, ibi.

Possessor malæ fidei si soluit naturale debitum hereditarium, & in restitutione hereditatis non deduxit, non potest agere actione negot. gest. contra heredem: quia non fuit vile negotium, cum talis debiti sit retentio, non repetitio, gl. debeat in si, in l. si quid possessor, 34, de petitione hereditatis.

Possessor malæ fidei hereditatis, quod sibi debetur, non deducit de hereditate, nisi expediat petitori id debitum esse solum propter penas, vel vias, d. l. si quid, §. fed. et si.

Possessor malæ fidei hereditatis, quod sibi debetur, non deducit de hereditate, nisi expediat petitori id debitum esse solum propter penas, vel vias, d. l. si quid, §. fed. et si.

Possessor

posseſſor malæ fidei, quod ſibi debetur, etiam naturaliter, rectè poteſt deducere de hereditate, d. ſ. ſed etſi. & ibi gl. debet.

Pater bonæ fidei hereditatis deducit de hereditate omne ſibi debitum, etiam naturale: ſed malæ fidei deducit ſolos ſumptus, & ſoluta creditoribus hereditariis: & ſic deductio de hereditate per compenſationem quantitatis ad quantitatem, gl. ſumptuum, in d. l. ſi quid, ſ. ſicut.

Poſſeſſori malæ fidei hereditatis non imputatur, eò quòd debitor hereditarios non convenit, & interim ipſi ſunt facti non ſolvendo, vel tempore ſunt liberati actione temporalis: quia non habebat actionem, qua poſſet adverſus eos experiri, d. ſ. ſicut.

Poſſeſſor bonæ fidei, vel malæ fidei, quod ſibi ſolutum eſt à debitoribus hereditariis, tenetur reſtituere vero heredi, & ſi reſtituit, debitoribus liberantur, d. l. ſi quid, ſ. ſin.

Poſſeſſor bonæ fidei poteſt convenire debitor hereditarios, & eos, qui occupant bona hereditaria ſi in mora ſit periculum extinguedi actiones, l. ſi bonæ fidei, d. 49. eodem.

Poſſeſſor bonæ fidei poteſt conveniri à creditoribus hereditariis, etiam ſi res nò peneat: agere tamen non poteſt contra debitor hereditarios, niſi peneat actiones ob mortem, ¶ d. l. ſi bonæ & ibi gl. 1.

Poſſeſſor bonæ fidei ideò non poteſt agere contra debitor hereditarios: quia actionem non habet: & ideò ſibi non imputatur, ſi propter ipſius negligentiam actio extinguit ſit, & ideò verus heres præcipue debet agere, gl. ſi. ibi. Poſſeſſor hereditatis ſi exſiſtens heredes eſt ſolvent, non liberatur heres: quia ille ſuo nomine indebitam pecuniam ex perſona ſua dādo, repetitionem eius habet, l. cum quis ſibi, §. ſ. de peculo, de ſolutio.

Reliqua verbo, Heres, §. 7. Bonæ fidei poſſeſſor, per tot.

28 Poſſeſſor hereditatis ſi pretium rei hereditariæ vendit perdat, ad nihilum tenetur petitione hereditatis, gl. 1. in l. ſi ipſa res, de eo, quod metus cauſa. Poſſeſſor hereditatis ſi rem hereditariam vendidit, & pretium habuit de illo pretio tenebitur, etſi ſi habere deſinat, d. l. ſi ipſa res.

Poſſeſſor hereditatis poſt controuerſiam, etiam ex permiſſione iuris ſi non ſatiſfecit, non poteſt aliquid de hereditate alienare: ſed ſi ſatiſfecit, poteſt alienare res tempore perituras ex reſcripto diui Pij, glo. ſatiſfacere, in add. in l. diuus Pius, §. de petitione hereditatis.

Poſſeſſor hereditatis poſt controuerſiam permiſſione expreſſa pretioſi poteſt alienare, etiam non præſtita ſatiſfactione: ſed præſtita cautione, & habita per iudicem cauſæ cognitione, ibid.

Poſſeſſor hereditatis ſic cogitur ſatiſfacere de non alienanda hereditate: ſed de reſtituenda eſt controuerſia ſuper petitione hereditatis: & quando eſt controuerſia de falſo teſtamento, d. l. diuus §. ſi. & ibi gl. ſi.

Poſſeſſor hereditatis malæ fidei ſi fundum hereditarium vendiderit ſine cauſa, tenetur petitione hereditatis ad reſtitutionem fundi, ſi redimere poteſt: alioquin ad quantum iuratum fuerit in litem, & etiam tenetur ad fructus, l. item veniunt, §. 2. ſi. ſimili modo, & ibi gl. fundum, eod.

Poſſeſſor hereditatis malæ fidei diſtribere poteſt rem, quæ onerat hereditatem, & in electione veri heredis eſt, per petitionem hereditatis petere rem, vel pretium, ¶ ſi pretium elegerit, ad illud tantum tenetur, d. gl. fecerit.

Poſſeſſor hereditatis malæ fidei, & ſciens ad ſe hereditatem non pertinere, ſi vendiderit rem hereditariam, tenetur ad ipſam rem cum fructibus: ſed ſi expediat vendi, in electione actoris eſt, rem, vel pretium cōſequi, d. litem veniunt, §. ceterum.

29 Poſſeſſor hereditatis poſt motam controuerſiam vendens res hereditarias tenetur ad eas, niſi eſſet ſterilis, vel tempore perituras, quo caſu actoris eſt electio, ut præſtetur ſibi res, vel pretia cum viſuris, l. ſi poſſeſſor, §. 3. quod ſi poſt, eod.

Poſſeſſor hereditatis poſt motam controuerſiam ſi ex neceſſitate ſux perſonæ, ut propter fidei commiſſum ſibi iniunctum ſolvendum res hereditarias diſtraxit, tenetur tantum ad pretium conventum: ſi vero diſtraxit ex neceſſitate rerum hereditarium: ut quia erant tempore perituras, tenetur ad pretium cum viſuris, l. pretia, ibi.

Poſſeſſor hereditatis bonæ fidei ſi rem hereditariam, diſtraxit non tenetur, niſi in quantum locupletior eſt factus, litem veniunt, §. 2. eos, & ibi gl. pretia, in l. ſi poſſeſſor, §. 3. eod.

Poſſeſſor hereditatis ſi mala fide alienat res hereditarias inuitas ante motam controuerſiam, ad ſolum verum, & iuſtum pretium tantum tenetur: ſi vero alienat poſt motam controuerſiam, petitor habet electionem petendi res, vel pretium cum viſuris, d. glo. pretia, in d. §. 1.

Poſſeſſor hereditatis malæ fidei quandoque res hereditarias viles vendiderit ſue ante litem motam, ſue poſt, ad ipſas res ſine dubio tenetur: ſed ſi petitor malit agere ad pretium, poteſt, cum bonæ fidei poſſeſſor teneatur ad pretium, multò magis tenebitur malæ fidei, ibidem.

Poſſeſſor malæ fidei hereditatis ſi lite mota impoſita ſibi neceſſitate vendendi vendit res hereditarias ſteriles, habet electionem petitor petendi rem, vel pretium: & imputatur poſſeſſori, eò quòd ſciens alienam hereditatem non reſtituit, d. gl. pretia.

Poſſeſſor bonæ fidei ſi vendiderit res hereditarias, tenetur ad pretium, quod exigit, vel cedere actionem, niſi re cuius reſtituit, vel res redhibita fuerit, d. l. ſi poſſeſſor, §. ait Senatus.

Poſſeſſor malæ fidei hereditatis tenetur ad pretium, quod percepit ex venditione rerum hereditarium, etſi illas res deperdit, vel diminutæ fuerint apud emptorem, d. l. ſi poſſeſſor, §. reſtituere.

Poſſeſſor malæ fidei hereditatis tenetur ad res hereditarias, quas vendidit, vel ad pretium ſi actor elegerit, quando illas res apud emptorem exant, nec ſunt deperditæ, neque diminutæ: & ſi recipere illas res ab emptore non poſſit, tenetur ad id, quod in litem iuratum eſt, d. §. reſtituere, & ibi gl. ipſas res.

30 Poſſeſſor malæ fidei hereditatis ſi vendidit res immobiles hereditarias, illis deperditis, vel diminutis, tenetur ad verum pretium illarum, quando verum pretium eſt plus, quam receptum eſt: ſed ſi receptum pretium fit plus, ad illud tenetur, ne malæ fidei poſſeſſor ſit melioris conditionis, quam bonæ fidei, d. §. reſtituere, & ibi glo. verum.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis tenetur reſtituere petitori rem hereditariam,

quam habet, & quod ex venditione eius lucratuſ eſt, l. ſi & rem, §. eodem.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis ſi vendidit res hereditarias appoſita pœna, ſi intra certum tempus non ſolueretur ſibi pretium, tenetur petitori ad pretium, & ad pœnam, quæ pretio tardius ſoluto ſibi prouenit: quia locupletior in totam dicitur factus, d. l. ſi & rem, §. ſin.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis tenetur ad pretium ex venditione rerum hereditarium non tamen ad pœnam, quam occasione iniuriæ perſonalis, cum vi deſectus fuit, exegit, l. at vbi vi, §. 7. & ibi gl. 1. de petitione hereditatis.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis tenetur præſtare rem hereditariam venditam, quam rehabuit propter legem commiſſoriam: & omne lucrum, quod occasione legis commiſſoriæ conſequutus eſt, l. ſed etſi, §. 18. eodem.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis ſi rem hereditariam vendidit, & ex pretio emit ſuo nomine rem aliam, ad pretium tenetur, & non ad rem, quam in patrimonio ſuum conuertit, d. l. ſed & ſi, §. 1. eodem.

Poſſeſſor bonæ fidei ſi rem hereditariam vendidit, & ex pretio emit aliam rem hereditario nomine, tenetur ad illam rem, quam hereditario nomine emit, gl. conuertit, ibid.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis ſi vendidit rem ſingularem hereditatis, & eius pretium petendit, verus heres poteſt illam vendicare ab emptoribus, niſi emptores reſcriptum de cuiuſione ad bonæ fidei poſſeſſorem habeant, d. l. ſed & ſi lege, §. 8. item ſi rem, §. 2.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis ſi rem ſingularem hereditatis vendidit, & poſtea perdidit eius pretium, ut verus heres ſi nolit vendicare ab emptore, & venditor obſtante ſe deſenſionis, ¶ perinde, ac poſſideret illam rem, conveniatur, ille emptor habet exceptionem ex perſona ſua contra verum heredem, & cum repellere poteſt, ibidem.

Poſſeſſor bonæ fidei ſi fit locupletior factus ex pretio rei hereditariæ venditæ, emptor poteſt conveniri reinducatione, etiam ſi habeat contra venditorem reſcriptum: quia non damniſſior poſſeſſor bonæ fidei, cum fit ex pretio factus locupletior, niſi venditor plus, quam de pretio teneatur pro cuiuſione, ¶ gl. exceptione, ibi.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis ſi vendidit iuſto pretio rem hereditariam, emptor reinducatione non poteſt conveniri à vero herede, ſi comparat venditor, & ſe offerat deſenſionem: alioquin ſicet venditor teneatur de cuiuſione, nihilominus emptor teneatur reinducatione, ¶ gl. habeant, in l. ſed & ſi, §. 2. de peti. heredi.

Poſſeſſor etiam malæ fidei hereditatis ſi pretium ex venditione rei hereditariæ ſoluit vero heredi, emptor liberatur ipſo iure, qui ſi ſit conveniendus rei vindicatione poterit repellere verum heredem: quia videtur poſſus eſſe pretium habere, quam rem, d. l. ſed & ſi lege, §. ceteri ſi minorem, & ibi gl. lumen, ¶ etſi.

Poſſeſſor malæ fidei ſi vendidit aliquid hereditarium, non neceſſarium hereditari, tenetur petitione hereditatis ad pretium: ſed ſi neceſſarium hereditari vendidit, ſi non extat, tenetur ad pretium: ſi extat, tenetur ad ipſam rem venditam, l. niſi ex re, §. 1. & ibi gl. poſſeſſor, eodem.

Poſſeſſor malæ fidei rem hereditariam maiori pretio, quam valeret, vendidit, volens dolo deſignare poſſidere, ſi res poſtea naturaliter intereat, tenetur vero heredi petitione hereditatis ad verum pretium, vel ad totum, quod percepit ſecundum quod elegerit verus heres, l. à patre, §. 6. ſi prædo, & ibi gl. oſi, 1. eodem.

Poſſeſſor bonæ fidei ſi vendidit rem hereditariam, totam pretium, quod percepit, tenetur reſtituere vero heredi, etiam percepta re naturaliter: quia tenetur in quantum locupletior eſt factus, gl. bonæ fidei, ibid.

Poſſeſſor malæ fidei ſi vendidit rem hereditariam, etiam ſi eius pretium ſine culpa perdidit, tenetur ad illud, ſecus ſi non fuiſſet malæ fidei poſſeſſor, gl. atque ſi poſſideret, ibid.

Poſſeſſor hereditatis bonæ fidei per litem conſtellationem factus malæ fidei, ſi vendidit res hereditarias ex volutate propria, tenetur vero heredi ad iuſtum pretium, ſi minori pretio vendiderit, quam valeret res, l. in animatioibus §. 1. & ibi gl. 1. eod.

Poſſeſſor bonæ fidei hereditatis per litem conſtellationem factus malæ fidei, ſi vendidit res hereditarias ex neceſſitate, ut qui erat rogatus vendere hereditatem certo pretio in teſtamento non ſolum iſto, vel rupto, non tenetur vero heredi, niſi ad pretium, quod accepit, etiam ſi res multò plus valeret, ibid.

Poſſeſſor poterit alienare res hereditarias, quæ per motam perituras, vel deterior res futuræ ſunt, ibid.

Poſſeſſor hereditatis prohibetur alienare aliquid poſt litem motam, niſi in quibudam caſibus, gl. 2. in l. 2. C. de peti. heredi.

Reliqua verbo, Bonæ fidei poſſeſſor, §. 2. 4. 5. 7. Alienatio, 14.

31 Poſſeſſor hereditatis non diſtinetur propter accuſationem falſi teſtamenti: ſed bene diſtinetur iudicium petitorium hereditatis, l. diuus §. 5. §. 5. & ibi gl. iudicium, de petitione hereditatis.

Poſſeſſorio agere conſultius eſt, quam petitorio, l. 1. §. qui deſtinavit, §. 5. de rei vindicatione.

Poſſeſſorio retinendæ prius debet terminari, ¶ poſt hoc petitorium terminetur, Lexitus, §. de acq. poſſeſ.

In Poſſeſſorio retinendæ ſi vterque: ſcilicet actor, & reus vicit, tunc agit vterque ſi velit, in proprietate, gl. victus, ibid.

Poſſeſſorium iudicium eſt, quando de poſſeſſione tantum ſive adperiſcenda, ſive recuperanda, vel retinenda agitur, gl. 1. in l. 1. C. qui legitim. perſon.

Poſſeſſorium iudicium poteſt etiam intentare, & agere de poſſeſſione per actionem, vel officium iudicis, vel conditione indebiti, vel tuticaria, vel per interdictionem de prædicatione, per interdictionem quod viciat clam, per Sahianum interdictionem, & hodie actione in factum loco cuiuſlibet interdictionis, d. gl. 1.

Poſſeſſorium iudicium dicitur momentarium apertum, quia poteſt eſſe, quòd qui amittit in poſſeſſorio, vincit in petitorio, & ſic parum dicitur apud eum poſſeſſio, ibid.

Poſſeſſorium iudicium vbi res ſunt, debet moveri, l. 1. C. vbi de hereditate agitur.

Poſſeſſorium prius totum debet per ſententiam, quam petitorium, l. ordinarij, §. 14. C. de rei vindicatione, gl. ſi, in l. 1. C. de coloni. C. de agricolis, & cenſu, l. 1. poſſeſſo-

Posseſſorium, & **penſorium** ſub eodem iudice terminari debent, nec cauſa continetur diſtinctur, d. l. ordinat. 1. & ibi gl. fi.
Posſeſſorium & **penſorium** ſimul intentari non poſſunt in interdicto retinendae. ibid.
Posſeſſorium iudicium præfertur criminis falſi, gl. 1. in l. 2. C. de edicto dui Adriani.
Posſeſſorium non præiudicat penſitorio ratione exceptionis rei iudicatæ: ſed bene ratione electionis, quando poſſeſſorium eſt præambulum penſitoris, qui ſit iure directo, idcirco præiudicat iuri electionis, gl. morz. in l. h. Cod. de codicillis.
Posſeſſorio recuperandæ quando agitur, ſive detentator poſſideat cum violentia, ſive non, ſemper debet prius fieri reſtitutio poſſeſſionis, quam agatur de cauſa proprietatis, l. i. colen. & ibi gl. 1. & h. C. de agricol. & censu. l. 1.
Posſeſſorium rei recuperandæ, & **penſitorium** ſuper libertate ſi ſimul intententur ab eodem, **penſitorium** prius deciderit, & ex eius eventu ad poſſeſſorium reuertitur, l. fi. C. de ord. cognit.
Posſeſſorium rei recuperandæ ab vno, & **penſitorium** ſuper libertate ab aduerſario h. intententur, poſſeſſorium prius terminatur, & poſtea ad penſitorium peruenitur. ibid.
Reliqua verbo, Penſitorium, Recuperandæ, Sententia, 15. Interdictum, 7. v. que 29.

Posſeſſum communiter negligi naturale vitium eſt, l. v. v. fic. natura. Cod. quando, & quibus quarta pars. l. 10.
Posſeſſor res bona fide in bonis noſtris eſſe videtur, ſecus ſi mala fide, gl. 1. in l. rem alienam, 4. de pign. actione.
Posſeſſor res non violentè poſſet viſcapij, licet poſſeſſor fuerit expulſus violentè, l. 4. §. fi. tu me vi, de viſcapion.
Posſeſſor res violentè, etiam à male fidei poſſeſſore, non poſſet viſcapij, vel præſcribi, nisi vitium violentiæ ſit purgatum, & tunc violentus non dicitur purgari, ſi res fuerit reuerſa ad dominum violentè, licet violentè ab ipſo fuerit poſſeſſa, quia non eſt reuerſa iureoſcabiliter. ibi.
Reliqua verbo, Penſitorium, Recuperandæ, 122. 123. v. que 29.

Posſum, vide poſſe.
Posſit dictio eſt ſimpliciter prolata non videtur importare intervallum, ſaltem magnum, l. i. ita quis promittit, 133 §. 2. de verborum obligatio.
Posſit dictio denotat modicum tempus, l. ab hoſtibus §. fin. & gl. prætor. ex quibus cauſis maiores.

Reliqua verbo, Prius.
Posteaquam hæc dictio non ſignificat ſemper intervallum temporis, l. quod res, 9. §. i. quis ita de heredi. l. i. n. i.
Postquam dictio non inducit conditionem, ſed modum, l. filiusfam. de dolo malo.
Posterior etiam alienius conceſſa immunitas, intelligitur conceſſa familie, quæ his qui per mafculorum ſeriem ſunt, non per ſceminarum, procedit, gl. fi. & ibi add. marg. l. 1. & l. 4. & ibi gl. 1. t. de iure immunitat.
Posterior appellatio conſequitur liberi tantum, non liberi, l. quod his, 8. §. fi. & ibi gl. i. de legat. 3.

Reliqua verbo, Liberi, Immunitas, 1. 2. 3.
Posterior a derogant prioribus: falſit tamen quandoque, gl. fi. in l. fi. l. fi. l. i. & l. i. de liberis, & poſth. gl. fin. aut. ad h. C. de viſus, & gl. pragmat. in l. 1. C. de luttu. in eo Codicis conſi. gl. noua. in l. pacta, 72. de contrad. empt.
Posterior tempore eſt potior in iure, quâdo agitur de diftractu: aliis regulariter contra gl. i. in l. i. add. marg. in l. cum duo, 25. de conditione indebiti.
Posterior priora inteuiguntur, gl. h. in l. i. quibus, 93. de leg. 3.
Posterior ſcriptura corrigit, commutat, & relinquit priorem: corrigit, cum addit, vel diminuit, commutat, quando tranſfertur: relinquit, cum ex toto tollit: quandoque tamen prior corrigit poſteriolem, l. nihil prohibet, & ibi gl. 1. de adim. legatis.

Posterior non formatur euentus, quoad primordium tituli: veluti promiſſio primò ſi ſit facta coacte: poſtea ſpontanea ſolutio contraria coactioni merito illud tollit, gl. i. de prop. reſc. in l. 1. Cod. de his, quæ vi.
Reliqua verbo, Lex, 16. Prior.

Posthumus, in genere, nu. 1. 2.
quod inſtitutionem, 3. 4.
Posthumus alienus, §.
quod exheredatorem, vel præſentationem poſthumi, num. 6. v. que 10.

Postumus proprie dicitur, qui naſcitur poſt mortem teſtatoris, gl. poſthumus, l. i. Gallus. de libe. & poſt.

Postumi proprie dicuntur nepotes ex filio naſcitur, eo reſpectu quod poſt aut mortem naſcantur: dicuntur tamen quaſi poſthumi, eo reſpectu quod filio exente de medio incipiunt poſſe fieri filii. ibidem.

Postumus natus poſt decem menſes proximos, & duos dies mortis teſtatoris dicitur ex eo naſci, §. gl. in decem menſes, & ibi addit. marg. ibidem.
Postumi proprie, & ex vi verbi, illi tantum dicuntur, qui poſt mortem parentis naſcuntur: ſed large dicuntur etiam hi, qui poſt teſtamentum factum in vita teſtatoris naſcuntur, l. 3. de inſtit. rupto, gl. hereditari. in l. quæſum, 93. §. p. de legat. 1.

Postumus dicitur quaſi poſt humationem patris natus, gl. 3. in d. l. 3. & gl. ſui heredi. in §. ita demum. Inſtit. de heredum qualitate.

Post. quæ habetur pro iam nato, gl. fin. in l. cum pater de neg. geſt.

Postumus non habetur pro nato, cum de incommodo ſuis tractatur, gl. 1. in l. etiam de minoribus.

Postumus naſciturus ex ventre non impedit eos, qui ſunt eiſdem gradus, admitti ad hereditatem: quidem quod ſi vnus ſit ſuperſtes, qui eſt in eodem gradu poſthumi, diſtinditur hereditas in quatuor partes: ſuperſtes habet quartam, & aliz tres reſeruantur ventri, & ſi pauciores naſcantur, pro rata accedat iam nato. l. an quæſi pars heredi patris pater.

Postumus naſciturus ex ventre impedit ſequentes in gradu admitti ad hereditatem. ibid.

Postumi naſcitur, & extraneus ſi ſunt inſtituti, etiam pro virilibus portionibus, interum extraneus adire poteſt, licet quæ portio competat ſibi, ſit incertum, l. illud. eod.

Postumorum loco habentur filij, quos poſt teſtamentum teſtator adoptauit, gl. 1. in l. i. a primo de liberis, & poſthum.

Postumorum loco habentur nepotes, qui poſt teſtamentum incipiunt tenere primum locum in iuritate ſubſtituto de medio filio in vita patris: qui non ſunt inſtituti, rumpunt teſtamentum. ibid.

Postumi appellatio iam natus continetur propter ignorantiam defuncti, gl. fin. in l. Titus, 1. §. 3. fi. eod.

Postumus, vel quaſi poſthumus efficitur quis quatuor modis, & ſic conſequitur ius iuratus, & conſequenter rumpit teſtamentum: ſcilicet per adoptionem factam poſt teſtamentum: per naturam: tempore ſubſtitutionem primi de medio, & quando per mortem aut nepos reſcendit in poteſtatem patris, l. filius à patre, 18. §. filiusfam. & ibi gl. locum. eod.

Postumus natus mortuus pro non concepto habetur, & tunc præteritus non rumpit teſtamentum, nec quando moſtratur, vel prodigium natum eſt, gl. fi. naſcantur. in l. 3. de inſtit. rupto.

Postumorum loco ſunt etiam hi, qui in ſui heredis locum ſuccedendo quaſi agnatiſcunt ſunt parentis ſui heredes: veluti ſi filius viuo teſtatore moriatur, vel alia ratione exeat de eius poſtulate, nepos, vel nepis ex eo filio ſuccedat in eius locum, & eo modo iura ſuorum heredum, quaſi agnatiſcunt naſcitur, gl. poſthumus, de inſtit. rupto.

Postumus, qui non naſcitur, non facit patremſed totum pertinet ei, qui poſthumo coniunctus eſt: ſi verò prius naſcantur, quolibet cum ſibi coniuncto admittitur in iuralem, l. quidam relegatus, §. fi. cum duab. legib. ſeqq. de reb. dubis.

Postumus non natus capere non poteſt, gl. 1. in l. i. vtrum. eod.

Postumus præſumitur quod potius naſcatur, quam quod non naſcatur, gl. nec quaſi in l. illud, §. fi. de contra tabulas.

Postumus conceptus ante mortem teſtatoris natus quoque tempore, poteſt agnoſcere bonorum poſſeſſionem vnde liberi, vel ſecundum tabulas, vel contra tabulas, ſi ſuit inſtitutus, vel præteritus, ſecus ſi conceptus eſſet poſt mortem teſtatoris, l. i. & ibi gl. 1. & 2. de ventr. in poſſeſſione.

Postuma appellatio non continetur iam nata, l. nomen filiarum, 164. & ibi gl. 1. de verb. ſig.

Postumo non poteſt obici, quod non ſit in rebus humanis tempore mortis patris, cum pro nato habeatur, gl. i. in l. poſthumo, l. 1. C. de collatio.

Postumus antequam naſcatur non eſt ſuus, d. l. poſthumo.

Postumus habetur pro nato, cum quatuor de eius commodum, non aliis, gl. 3. in l. cum inter. C. de ſidei commiſſ. l. i. in §. pen. Inſtit. de tuteſt. gl. ſui heredes. in §. ita demum. Inſtit. de heredi. quæ ab interſt.

Postumorum appellatio venit omnis filij, & nepotes, ſive poſthumi, ſive non, §. fi. Inſtit. qui teſtam. tutores.

Postumi ciuiles dicuntur filij poſt teſtamentum adoptati, gl. 1. in addit. marg. in §. poſthumi. Inſtit. de exhered. liberorum.

Postumus, qui ſi viuo parente natus eſſet, in poteſtate eius ſuturus foret, ſuus heres eſt, §. ita demum. Inſtit. de heredi. quæ ab interſt.

Postumus dicitur quis quouque modis, vel naſcendo poſt mortem patris, vel poſt teſtamentum ante mortem teſtatoris, vel arrogato filio poſt teſtamentum, vel poſt mortem aui: quia incipit nepos in ſui patris poteſtate eſſe, vel poſthumus, vel nepos, aui moriente, ſi iſto, gl. 1. in rub. C. de poſthum. heredi. b.

Reliqua verbo, Subſtitutio, 12. Teſtamentum, 22. v. que 25.
Postumum inſtitutio ſimpliciter facta trahit ad omnes poſthumos quandoque, & ex quacunque vxore præſentis, vel futura naſciturus: & hoc fauore teſtamenti conſeruandi, & in odium præteritiſis, l. placet, & ibi gl. fi. & l. ſeq. de lib. & poſt.

Postumum ſimpliciter ſi heredem inſtituerit pater, qui poſt teſtamentum factum mutat matrimonium, videtur inſtitutus iſ, qui ex poſteriore matrimonio natus eſt, nifi ipſe pater diſſiſſet, inſtituo poſthumum naſciturum ex ſcia, vel alia certa perſona: vel inſtituo ventrem vxoris meæ, quæ nunc prægnans eſt, l. idcirco, & ibi gl. i. eod.

Postumum meum inſtituo, ſi teſtator dixerit, comprehendit poſthumum quandoque naſciturum, & ex quacunque vxore, d. gl. 1. & ibi addit. marg.

Postumum inſtituere poteſt ille, qui facile generare non poteſt, vt quia lenex eſſet, l. ſed eſt quæſum. eod.

Postumum poteſt heredem inſtituere ſpado: quia nec ætas, nec ſterilitas ei rei impedimento eſt. ibi.

Postumum heredem ſi inſtituerit in ſecundo teſtamento ille, qui ex accidenti veluti propter ætatem, vel valitudinem generare non poteſt, primum teſtamentum rumpitur: ſecus ſi inſtituat poſthumum naſciturum ex alterius vxore, quam turpe eſt in vxore ſperare, l. i. quis poſthumus. eod.

Postumum heredem ſi inſtituerit in ſecundo teſtamento ille, qui nullum poſthumum habere poteſt, non valet teſtamentum ſecundum, nec prium rumpitur, gl. 1. ibi.

Postumum ex ſore adoptiua poteſt quis inſtituere heredem: quia adoptione ſequuta poteſt eam ducere vxorem, l. i. quis poſthumus, §. fin. eod.

Postumum neſarie naſciturum heredem ſi quis inſtituerit in ſecundo teſtamento, teſtamentum eſt nullum, nec primum ſolenne rumpitur, d. l. i. quis §. p. & ibi gl. teſtamentum. eod.

Postumum naſciturum ex monacha, vel conſanguinea ſi quis heredem inſtituat in ſecundo teſtamento, teſtamentum illud eſt nullum, nec rumpit primum ſolenne, gl. pen. ibi.

Postumi inſtitutio ſimpliciter facta comprehendit omnes caſus: ſcilicet ſive viuo teſtatore, ſive eo mortuo natus ſit, ſed ſi fiat in viuum tantum caſum, & veluti ſi viuo teſtatore naſcatur, vel alius eueniat, habetur pro præterito, & rumpit teſtamentum, l. commodum diſſimile, & ibi gl. fuerit, & gl. i. eod.

Postumus ſi inſtitutus ſit tantum in viuum caſum, ſcilicet ſi naſcatur poſt mortem teſtatoris, conſequenter inſtitutus etiam ſi naſcatur in vita teſtatoris, quando viſum eſt eſt teſtatorum poſuiſſe caſum de morte: quia credebat eum naſciturum.

tarum post mortem, & ideo non rumpit testamentum, cum non dicatur præteritus, gl. fi. ibi.

4 Posthumi institutionem non vitiatur conditio, si ante eius natiuitatem reperitur purificata, l. cum posthumus, 1. & ibi gl. fi. cod.

Posthumus si sub conditione institutus sit, & priusquam nascatur, conditio extiterit, non rumpit testamentum posthumi natiuitate: secus si defecerit conditio, vel adhuc pendet. ibid.

Posthumus sub conditione potestariæ potest institui, nec natiuitate rumpit testamentum, gl. 1. in l. posthumus, 2. 4. 4. cod.

Posthuma heres instituta sub conditione casuali, vel mixta, nec in eius defectum exheredatur, si pendente conditione viuo patre nascatur, rumpit testamentum statim, non expectata conditione, d. l. posthumus, & ibi gl. fi.

Posthumum ex qualibet vidua sacrum potest quis heredi instituire, domo modo cum ea possit matrimonium contrahere, l. posthumus, 1. 7. & ibi gl. fi. codem.

Posthumum ex certa vxore si quis instituit, filij nati, quos postea ex alia vxore habuit, rumpunt testamentum, & ideo si nullius vxoris habita mentione: sed simpliciter posthumos instituerit: qui tunc omnem posthumum comprehendit, l. filius à patre, 1. 8. §. si quis ex certa, & ibi gl. 1. cod.

Posthumus duobus instituitur ex diuersis partibus, si vnus solus nascatur, ille solus est heres in solidum, nisi sit datus coheres, vel substitutus non nascenti. ibid.

Posthumi nepotes ex filio recte possunt institui consilio Galli Aquilij, ita, si filius meus me viuo moriatur, tunc si quis mihi ex eo nepos, vel neptis post mortem meam, vel me viuo in decem mensibus proximis, quibus filius meus moriatur, natus, natus erit, heredes sunt. l. Gallus, 2. 9. & ibi gl. pen. cod.

Posthumi nepotes ex filio, ut instituantur consilio Galli Aquilij oportet, quod præcedat institutio filij: alius si filius non esset institutus, testamentum ipso non valeret, §. gl. postea, ibi.

Posthumi nepotes ex filio si simpliciter sint instituti, intelligitur facta institutio de nepotibus nascendis post mortem filij, & in casu permisso à Gallo Aquilij, l. Gallus, §. 1. de liber. & posth.

Posthumi si nascendo post factum testamentum non rumpunt illud, si in eo sint instituti, vel exheredati ab eo gradu, ad quem defuncti hereditas delata est, l. si quis filio, §. v. etiam de in iur. rup.

Posthumum instituire, vel exheredare debet pater, alius eius natiuitate rumpit testamentum, secus est in filia, quæ filium posthumum potest præterire, & præterito valere pro exheredatione, nisi mater in puerperio decessisset, gl. 1. in l. placet, de libe. & posthum. §. posthumi. Inst. de exhered. lib.

Posthumi institutio simpliciter facta intelligitur de posthumo, qui natus erit de præfati matrimonio, & etiam de futuro, & idem est de filio postea adoptato, gl. 1. & ibi additio. marg. in d. §. posthumi.

Reliqua verbo, Spado, Testator, 16. Bonorum possessio, 2. 4. 2. 6.

5 POSTHUMUS alienus olim non poterat institui: hodie si, gl. 1. in l. posthumus, 6. de inoff. testam. in prin. Inst. de bonorum poss. gl. 1. posthumum in l. si quis posthumus, de liberis, & posthum.

Posthumo alieno, qui post testamentum factum, & ante codicillos scriptus natus est, codicillis per fideicommissum recte potest relinqui, l. 2. de iure codicillorum.

Posthumus alienus olim non poterat legari: sed hodie recte potest, gloss. vetie. ibidem.

Posthumus alienus heredi instituto potest fideicommissum dari à coherede, vel ab aliquo legatario, à quo potest legari vni heredum, l. pen. & ibi gl. 1. de leg. 1.

Posthumus alienus de iure prætorio, vel imperatorio potest relinqui hereditas directa, vel per fideicommissum: item legatum, vel fideicommissum singulari: sed non de lege xij. tab. glo. fi. in l. quidam relegatus, §. si de rebus dubiis.

Posthumi alieni seruis recte potest institui, licet iure antiquo ipse posthumus non possit institui, l. seruis autem. Inst. de heredi. instit.

Posthumus alienus olim non poterat legari, neque poterat institui iure ciuili antiquissimo, §. posthumus quoque, & ibi gl. 1. Inst. de leg.

Posthumus alienus dicitur, qui natus inter suos heredes testatori futurus non est. ibidem.

Posthumus extraneus aut erat nepos conceptus ex filio emancipato. ibidem.

Posthumus alienus hodie potest legari, & etiam hereditas, vel fideicommissum relinqui, ibi. & in prin. Inst. de bonorum poss.

Posthumus alienus heres institui etiam olim poterat iure prætorio, & tunc potest, nisi in vno eius sit, quæ vxor testatori non potest esse, d. §. posthumus, & ibi gl. 1.

Posthumus futurus suis tempore testamenti iure ciuili antiquissimo lege xij. tab. solum poterat institui: deinde tempore Galli Aquilij poterat institui posthumus futurus suis tempore mortis: postea tempore primi capitis legis Velleie poterat institui, qui tempore testamenti erat alienus: sed tempore mortis erat futurus suis postea tempore Iuliani poterat institui, qui tempore testamenti erat alienus, & nascitur non suus, sed ex postfacto esset suus succedendo: deinde tempore iuris prætorij, quod iure poterat alienus posthumus institui, & habere bonorum possessionem: Vltimo tempore constitutionum, quod indistincte potest institui etiam non futurus suis, gl. 1. & ibi add. ibi. & l. pen. & ibi gl. fi. de legat. 1.

Reliqua verbo, Instituiere.

6 POSTHUMUS præteritus, vel exheredatus potest agere querela inofficij, si testamenti eo casu, quo posset iam natus succedere, ut suus, vel legitimus, l. posthumus, 6. de inofficij testam.

Posthumus filius, vel alius descendens suus exheredatus potest agere querela inofficij, gl. 1. ibi.

Posthumus filij emancipati potest agere querela inofficij, quia etsi non potuit adire, nec vi alienus potuit institui ab auctore: tamen potuit habere bonorum possessionem secundum tabulas, & venter potuit mitti in possessionem, & ideo datur querela. ibi.

Posthumi cum heredes instituantur, vel exheredantur, patris testamentum non rumpunt, gl. ruptum in l. 1. de testam. tutela.

Posthumi quando rumpunt testamentum patris, nulla eorum, quæ sibi delicta sunt, valebant iure veteri hodie secus, ibid.

Posthumus à primo gradu præteritus si fuerit, & à secundo sit exheredatus ante quam nascatur valet, primus gradus & secundus pendet ex eo: sed per natiuitatem posthumi primo gradu institutorum vitatur vitatur & accessorium: fecus est in filiis iam natis: quia primus gradus, à quo est præteritus, statim est nullus & ab eo non pendet secundus, & ideo ex se sumit vires, & testamentum incipit ab isto secundo gradu, §. filium in l. 1. §. fi. de liber. & posthumi.

Posthumi exheredatio simpliciter facta comprehendit omnes posthumos, qui postea nascuntur ex vxore præfati, vel futura, glo. fi. & ibi add. marg. in l. placet. cod.

Posthumus antequam nascatur, non rumpit gradum, à quo est præteritus, l. si à primo. cod.

Posthumus exheredatus à primo, & à secundo præteritus, natus rumpit secundum gradum: sed non primum. ibid.

Posthumus nascendo rumpit secundum gradum, à quo est præteritus, & alios ab eo dependentes, licet nascatur eo tempore, quo adhuc hereditas non versatur in secundo gradu: sed in primo nec reconualescit, licet posthumus decesserit mortuo testatore, l. si posthumus, 1. 3. & ibi gl. pertinet, & ad d. marg. cod.

Posthumus præteritus à secundo gradu rumpit etiam tertium gradum, licet ab eo fuerit exheredatus in consequentia secundi. ibi.

Posthumus hodie exheredari non potest, & si exheredetur, habetur pro præterito, & vi præteritus rumpit testamentum. l. 1. ibi.

Posthumi præteriti natiuitas pendens si impedit effectum iustitiarum ex testamentum quantum ad filium institutum, quando nemo ex testamentum est substitutus: tamen non impedit iustitiam ab intestato, & si testamentum corruptum, & nullus est & substitutus, §. l. si filius heres, 16. cod.

Posthumi per virilem sexum descendentes ad similitudinem filiorum sunt exheredandi, ne præteritione rumpant testamentum, l. 1. ibi.

Posthumi per feminam descendentes possunt præteriti, gl. 1. ibi.

Posthumi per virilem sexum descendentes hodie non possunt exheredari, gl. 1. ibi.

Posthumi nati in via testatoris post testamentum per legem Velleiam prohibent rumpere testamentum, si sint exheredati. ibid.

Posthumi possunt exheredari ante heredis institutionem, & inter medias hereditatem institutiones, vel inter gradus institutionum, vel substitutionum, d. l. 3. & ibi gl. gradus.

In posthumi institutione, vel exheredatione facta idem observari debet, quod in filio instituendo, vel exheredando.

Posthumus nominatim exheredatus in primo testamento: in secundo autem sit præteritus, siue nascatur post mortem testatoris, siue eo viuo, tam primum, quam secundum testamentum rumpunt: primum per secundum, & secundum per posthumum d. l. 3. §. de test.

Posthumus nominatim tacite exheredatus, si ita dicatur, quicumque mihi nascetur, siue ex Seia, siue venter exheres esto: siue ita, posthumus exheres esto: & tunc natus post mortem testatoris, vel eo viuo, ipso iure non rumpit testamentum: sed bene per querelam, d. l. 3. nominatim, & ibi gl. non rumpet. ibi.

Posthumus præteritus licet agnoscendo tempore testamentum: quandoque tamen enagit, quod pars testamenti rumpatur, d. l. 3. §. fi.

Posthumus si sit exheredatus à primo gradu, & à secundo præteritus: primus gradus valet, secundus rumpitur natiuitate posthumi: secus quando à primo gradu est præteritus: nam tunc in totum rumpit testamentum, d. l. 3. §. fi. & ibi gl. fi.

Posthumus rumpit cum gradum, vel spem eius gradus, à quo præteritus reperitur, & etiam quod ex eo gradu dependet, d. §. fi. cum l. seq.

Posthumus exheredatus à primo gradu, & præterito à secundo, & liberantibus primo gradu hereditas instituitur, non possunt obtinere hereditatem illij, qui secundo gradu sunt instituti, tam qui prius nondum repuearunt: tam qui eorum gradus etiam nunc nullius est momenti, etiam si moriatur posthumus: quia gradu rupto amplius hereditatem inde non possunt obtinere, d. §. fi. cum l. seq. & ibi gl. 1.

Posthumus præterito à gradu institutionum, qui sub conditione instituti fuerunt, pendente conditione nato rumpitur gradus, nec potest ab institutis hereditas adiri, l. nam & fi. cod.

Posthumus præteritus à gradu institutionum, qui sub conditione erant instituti & etiam à gradu substitutionum, si pendente conditione natus sit, rumpit testamentum, potius est ei locus ad hereditatem, quam instituto, vel substituto, siue exstit conditio, siue deficiat: sed si post defectum conditionis natus sit, nec gradum institutionum rumpit, quia nullus est. ibi.

Posthumus præteritus à primo gradu, & à secundo exheredatus, si eo tempore natus sit, quo aliquis ex institutis vixit, totum testamentum rumpit: alioquin si aliquis ex institutis non superstit fuerit, quo natus erat, non rumpitur secundus gradus, à quo erat exheredatus, l. nam & fi. §. fi. & ibi gl. fi. de liber. & posthum.

Posthumus præteritus si viuo testatore natus decesserit, licet iure ciuili rumpatur testamentum: tamen si signatum fuerit, scriptus heres iure prætorio poterit accipere bonorum possessionem secundum tabulas, hereditatemque obtinebit: & legatarij, & fideicommissarij habebunt ea, quæ sibi relicta sunt. l. posthumus, 12. cod.

Posthumus si sit expressim intra gradus institutionum tantum exheredatus, & à substitutionis sit præteritus, vno ex institutis defuncto rumpitur testamentum: quia reperitur posthumus exheredatus à persona tantum, & ita non tenet exheredatio: item quia pro parte testamentum rumpi non potest, l. pen. & ibi gl. 1. & gl. ruptum. cod.

Posthumus statim cum nascitur etiam patre viuo apud hostes, rumpit testamentum factum ante captiuitatem, nec reconualescit filio interim decedente, l. qui vxorem. cod.

Posthumus præteritus in secundo testamento, qui natus viuo testatore decessit, non rumpit primum testamentum, §. glo. pen. in l. si quis cum, 16. §. fin. de vulgari.

Posthumus si nascatur eo tempore, quo reperitur præteritus, testamentum rumpit

pitur, sedis si reperit substantiam: quia ab illo grade incipit testamentum, dummodo tempore eius natiuitas substantia sit purificata, si pater filium, & de vulgari.

Posthumus prateritus quamdiu speratur natus, facit parat duobus fratribus suis etiam prateritis in petenda bonorum possessione contra tab. l. 1. §. 4. ex tribus, de contra tab.

Posthumus prateritus a matre, quae in puerperio decessit, & ideo mutata testamenti facultatem non habuit, videtur cum aliis filiis viriliter institutus: ideo rursus querela agere non potest, nisi extranei essent instituti, quo casu querela rumpitur testamentum in totum, l. 3. C. de inoffic. testam.

Posthumus prateritus a matre, quae ante mortem potuit mutare testamentum, si neglexit, querela inofficiorum rumpit testamentum maritis, etiam si filij sint, instituit. ibid.

Posthumus prateritus in testamento a matre, quae decessit in puerperio, habetur pro instituto, quando in illo testamento sunt instituti alij filij: sed si extranei. ibid.

Posthumi agnatione rumpitur testamentum masculorum, non feminatum, glo. 1. ibidem.

Posthumus prateritus a matre, quae in puerperio decessit, videtur viriliter institutus cum aliis, licet heredes filij scripti ex disparibus portionibus, gl. pe. ibidem.

Posthumus prateritus a matre, quae decessit in puerperio, non potest querela inofficiorum rumpere testamentum, in quo sunt instituti filij, & extranei. §. gl. fin. ibidem.

Posthumi prateriti natiuitas licet rumpat testamentum ipso iure: tamen nihilominus tutor eius nomine potest petere contra tabulas, l. fin. Cod. de contra tabulas.

Posthumus, & olim & hodie potest nominatim exheredari: de iure tamen antiquissimo inter ceteros poterat exheredari, gl. 1. ibi. & §. posthumi. Inst. de exhered. liber.

Posthumus praterito intestato succedenti tenetur emancipatus conferre bona, & si mortuus nascatur, non nocet, gl. 1. in l. posthumus, l. 1. C. de collatio.

Posthumus praterito intestato, succedenti non tenetur conferre emancipatus, antequam sit nascatur, licet mater in possessionem causa ventris mittatur. ibidem.

Posthumi hodie: id est iure authenticorum exheredari non possunt cum nullam causam ingratitudinis possint committere, gl. fin. in l. 4. C. de liberis prateritis. & §. posthumi. & ibi gl. inter ceteros. Inst. de exhered. lib. & gl. posthumi. in §. tam autem. Inst. de inoffic. testam.

Posthuma olim inter ceteros poterat exheredari legando ei aliquid, filia autem iam progenita etiam sine datione poterat exheredari, hodie autem posthumi, vel posthuma nominatim debent exheredari, d. l. 4. in §. in §. posthumi, & ibi gl. inter ceteros. Inst. de exhered. liberorum.

Posthumi prateriti natiuitas rumpit testamentum, & legata non debentur, gl. fin. in l. 4. C. cod.

Posthumus prateritus viuis licet decedat statim non emissa voce, rumpit testamentum, nisi sit monitrosus, vel prodigiosus, l. pe. C. cod.

Posthumus praterito valet testamentum, sed rumpitur eius natiuitate, §. posthumi. Inst. de exhered. liber.

Posthumus praterito totum testamentum quoad omnia olim infirmatum. ibid.

Posthumorum exheredatio simpliciter facta non valet, cum masculi debeant nominatim exheredari: hodie tamen etiam nominatim facta non valet, cum causam ingratitudinis committere non possint, gl. 1. ibi add. marg. & gl. fin. & gl. rumpitur. ibi. & gl. eundem in add. in §. nostra autem. Inst. cod.

Posthumus exheredatio olim agebatur de inofficiorum, d. gl. rumpitur.

Posthumi prateriti ipso iure rumpunt testamentum, ibi gl. posthumi. in §. tam autem. Inst. de in off. testam.

Reliqua verbo, Prateritus, Exheredatio, Bonorum possessio, 2. 4. 2. 6. 2. 7. 2. 9. Codicilli, p. 4. 5.

POSTUMINIVM dicitur a limine, & postnam limen veteres dicebant finem, ac terminum imperij, & ab eo dicitur postminium: quia captus ab hostibus reuerteretur ad idem limen, quod amiserat, §. dictum est. Inst. quib. modis ius patrie potest.

Postminium est ius amissae rei recuperandae ab extraneo legibus, & moribus constitutum, gl. postminium in §. si ab hostib. Inst. cod.

Postminium habet duo capitula: unum est, quod reuerfus recuperat omnia: & hoc fundatum est super veritate secundum est, quod fingatur semper fuisse in ciuitate, & semper habuisse iura, quae est contra veritatem, d. gl. postminium in add.

Postminium fingit eum, qui captus est, in ciuitate semper fuisse, d. §. si ab hostibus.

Postminium factio habet etiam locum in tutela, §. ab hostibus. Inst. de Atriliano tutore.

Postminium factio non extenditur ad ea, quae facti sunt, l. denique. ex quibus causis maiores.

Postminium factio non extenditur ad viciationem interruptam per captiuitatem viciantis, gl. 1. ibid.

Postminium factio porrigitur ad viciationem, quae fit per subiectas personas, puta per filium, vel seruum, & in rebus peculiaribus. ibid.

Postminium non porrigitur ad viciationem, quae fit per subiectas personas, sed non in rebus peculiaribus habet tamen locum factio legis Corneliae, vt prosciat heredi, si ibi decedat. ibid.

Postminium, & legis Corneliae factio habet locum, quando sit viciatio per subiectas personas in rebus peculiaribus. ibi.

Postminio non continetur causa facti: id est effectus possessionis, hoc est viciatio, vt videatur viciatus, ac si in ciuitate semper fuisset, gl. ibi. & gl. fin. in l. 1. C. de re militari. l. 12.

Postminium non solum iam nato: sed & parui datur, si quis filio, §. siue autem, & ibi add. marg. de iniurio rupto.

Postminium factio non fingit circa recuperandam possessionem, quam corpore

suo captus ab hostibus tenebat, sed bene quoad eam possessionem: quam per alium tenebat, vt per seruum, aut filium ex causa peculiarium, cum heredes, 2. §. 1. & ibi gl. corporalem. de acq. posses.

Postminium ius quandoque competit in pace, id est non bello, quandoque in bello, l. postminium de captiuis.

Postminium ius competit in bello, cum hi, qui nobis hostes sunt, aliquem ex nostris ceperunt, & intra praedia sua perduxerunt: qui si eodem bello reuerfus fuerit, habet postminium: id est perinde omnia iura restituntur ei, ac si captus ab hostibus non fuisset. ibid.

Postminium competit in pace, quidam etiam gentem aliquam nobis non si bona, neque amicitiam, neque hospitium, neque foedus amicitiae causa factum habemus: hi non sunt hostes, quia non est indictum bellum: si aliquid ex nostro ad eos peruenit, illorum sit, & liber homo ab eis captus fiat seruus eorum, & idem est si aliquid ab illis ad nos perueniat. ibid.

Postminium non habet locum inter foderatos, l. non dabo. cod.

Postminio caret, qui armis hostium victi hostibus se dediderunt, licet non sponte, l. postminio, l. 17. cod.

Postminium est eius amissae rei recuperandae ab extraneo, & in statu pristino restituta: inter populum Romanum, & liberos omnes populos, & reges nationes, ac legibus statutum, l. postminium, l. 9. cod.

Postminio dicitur recipere, si recipiamus cursum illi, quod in bello, aut etiam circa bellum amissus. ibid.

Postminium non habet locum inter partes, quae sunt in ciuitatibus, l. si quis ingenuum, l. 1. §. si cod.

Postminium habet locum in omnibus cuiuscunque sexus, & conditionis sit, nec interest an sint liberi, vel serui, neque hi soli postminio recipiuntur, qui pugnant: sed & omnes homines, qui eius natione sint, vt vlu esse, vel consilio, vel aliis modis possint, l. postminium, l. 9. §. fin. de captiuis.

Postminio reuerfus debet subire munera in patria sua, quantum morietur in alia ciuitate non causa constituendi ibi domicilium, l. 2. §. si ad municipal.

Postminium fingit captum non fuisse captum, ex quo reuerfus est, l. ex Cornelia fingit eum, qui decessit apud hostes, & hora decessisse, quia fur captus, gl. pen. in l. captum, l. 9. C. de postminio reuer.

Postminium non habet transfuga, si tamen bonus miles fuit antea, soli affirmationi eius creditur, alioquin non, gl. fin. in l. pen. C. cod.

Postminium, & captiuitatis iura hodie non obseruantur quantum ad personam, sed bene quantum ad res, gl. recipiunt in add. in §. item ca. Inst. de rerum diuisione.

Postminium fingit captum ab hostibus reuerfus non fuisse captum, & semper fuisse in ciuitate, gl. postminium §. si. Inst. quib. non est permittum facere.

Reliqua verbo, Captiuis, Captus, 4. 6. 2. 7. 2. 9. 30. Nativ.

POSTULARE potest l. 7. ann. gl. plane. n. l. arrogat de adoptio.

Postulare est desiderium suum, vel amici suum in re apud eum, qui iuridici, hoc est praest. exponere, vel alterius desiderio contradicere, l. 1. de postulando.

Postulare: id est desiderium exponere, vel aduocare potest non solum apud ordinarios: sed etiam apud legatos, & etiam arbitros copromissarios, glo. in §. 1. ibi.

Postulari quandoque dicitur in solum, quod iudice sedente pro tribunali petitur vt in damno infecto. ibid.

Postulare id est desiderium suum, vel amici exponere debet tam in iure, quam in facto, quod negotio expedit, gl. exponere. ibid.

Postulare prohibentur minores 17. annorum, qui eos non in totum impleuerunt: postulare autem possunt, qui eos compleuerunt, d. h. §. initium. & ibi gl. completi.

Postulare potest ille, qui est 17. annorum pro alio: sed non pro se, quia periclitari, ac damnum pati posset postulando pro se: sed non postulando pro alio, quia tunc non timeret periculum, vel damnum: sed sibi impuiter, qui tamen elegit, d. gl. completi.

Postulare potest, qui est 17. ann. pro se curatore auctoritate, non aliis. ibi.

Postulare non potest iudex, qui pro se non audit, l. 1. de iur. iur.

Postulare non possunt pro aliis personae summa turpitudine notatae, d. l. 1. §. secundo loco. & ibi gl. notauit.

Postulare prohibetur pro aliis firmariis, ne contra iudicem fecerit congruentem alienis causis se immisceant, ne vitibus officiis fungantur mulieres. ibidem.

Postulare pro aliis prohibetur illi, qui corpore suo muliebria passi sunt: cum ipso iure sint infames, d. l. 1. §. remouet. & ibi gl. passus est.

Postulare pro aliis non prohibetur, qui vi praedonum, vel hostium stuprati est, d. §. remouet.

Postulare pro alio non debet ille, qui capitali crimine damnatus est. ibid.

Postulare pro se admittuntur, etiam post sententiam, illi, qui corpore suo muliebria passi sunt, & qui capitali crimine damnati sunt. ibid.

Postulare prohibetur etiam illi, qui calumniae causa publico iudicio damnati sunt, & qui operas suas, vt cum bestis pugnant, locant, d. l. 1. §. item senatusconsultum.

Postulare pro aliis non prohibetur ille, qui pugnavit cum bestis non loco operas, sed si eas locasset: quia tunc prohibetur postulare, etiam si non pugnavit. ibid.

Postulare pro aliis non prohibetur, qui virtutis ostendendae causa sine mercede cum bestis pugnant. ibid.

Postulare pro aliis prohibetur illi, qui in arena passi sunt se se onerari: id est condemnari. ibid.

Postulare pro aliis non prohibetur illi, qui operas suas locant, vt feras venentur, vel vt depugnent feram, quae regioni nocet. ibid.

Postulare possunt pro se, vel pro illis, quorum tutelam, vel curam gerunt illi qui virtutis causa pugnant cum bestis. ibid.

Postulare quidam lege, senatusconsulto, edicto, decreto, vel principum placito prohibentur, nisi pro se, & certis personis, d. l. 1. §. vt in initio.

Potulare pro aliis prohibetur omnes, qui edicto pectoris, vt infames notantur, sed bene possunt potulare pro se, & pro certis personis. ibid.
Potulare prohiberi admittitur, si in integrum fuerint restituti. ibid.
Potulare prohiberi admittitur pro se, pro patrono, parente, patrona, liberisque, & parentibus, patroni, vel patronæ, item pro liberis suis, fratre, sorore, vxore, socero, socro, genero, nuru, vitrico, nouerca, priuigno, pupillo, furioso, & curatore pro istis personis admittitur, d. l. 1. §. 1.
Potulare admittitur omnes, qui non sponte: sed necessarii funguntur officio: veluti tutores, vel curatores, etiam si non possunt potulare nisi pro se, l. cui eorum. cum trib. seq. cod.
Potulare prohiberi non sunt admittendi, etiam si aduersarii eorum patiantur potulare, l. quos prohibet, eod.
Potulare potest quis aliquid, cuius contrarium non esset postularurus, gl. pro locatore. in l. ea leg. 3. locati.
Potulans iures sunt ordines, quidam in totum prohibentur potulare, quibusdam potulare permittitur pro se, quibusdam pro se, & pro certis personis dumtaxat, l. 1. & ibi gl. initio de postulando.
Potulatores dicuntur aduocati, gl. iuridici. ibid.
Reliqua verbo, Aduocatus, 1. Famina, 4. Mulier, 76. 77. 78. Minor, 8. vsque 11. Frater, 2.

POTENS prohibetur patrocinari. gloss. huius. in l. 1. Cod. ne liceat potentioribus.
POTENTIORES patrocinium recipiens ad terrorem aduersarii debet puniri in iactura causæ. l. 1. C. ne liceat potentior.
Potentior prestat patrocinium in causis, punitur arbitrio iudicis ordinarij, si licet alius eius iurisdictioni non subesse. ibid.
Potentiorum intercessionibus importunis sæpe tenuiores, & debiles opprimuntur. ibid.
Potentioris patrocinium assumens ad terrorem aduersarii amittit causam per seutentiam, l. gl. 4. ibid.
Potentiorum patrocinium assumere non permittitur: intellige de eo, qui ratione officij est potentior, & qui minorem feruorem potest offendere, atque ita non intelligitur de omni potentiori, gl. 5. ibi.
Potentiorum patrocinium pacifens punitur in amissione causæ, licet ei non fuerit præstitum patrocinium, vel etiam de acquiescere, & tunc non punitur, gl. ad quod cessant, ibid.
Potentioris familiarium patrocinium assumens perdit causam, & familiares puniuntur, gl. opibus. ibid.
Potentioribus non licet patrocinium præstare litigantibus, gl. in rub. C. de his, qui potentiorum nomine.
Potentiores cedere actiones, & in eas transferre non licet litigantibus. ibid.
Potentiores alienis litibus inferi patientes, cum ad eos neque possessionemque proprietates spectaret, infames sunt, & possunt accusari etiam crimine iustitiam, gl. nota. in l. 1. C. de his, qui potentior nomine.
Potentiorum nomina prætendentes, siue affigentes insignia, & titulos eorum præditi suis, de quibus litigant, priuantur iure suo, & applicatur aduersariis, siue sint actores, siue rei, d. l. 1. & ibi gl. pe. & fi.
Potentioribus quis par esse non potest, l. quia, de alienatione iudicij.
Reliqua verbo, Aliquatio, 2. 5. 6. 27. Emphyteusis, 1.

POTESTAS ciuitatis, & decuriones possunt creare actorem, vel curatorem ad administranda bona ciuitatis obuentientia, l. cum alieni, de neg. gest.
Potestas purgandi moram non facit, vt indebitum videatur esse solutum, l. qui ob rem, §. de conditione indeb.
in Potestate esse dicuntur ferui, & filij verique sexus, l. 1. §. in potestate, de exercitoria.
Potestas verbum in edicto de peculio assumitur tam pro patria potestate, quam pro dominica, quam dominus habet in propriis feruis communibus, vel bona fide possessis, l. 1. §. de peculio.
Potestas dicitur iudex ordinarius, vel maior, qui & defensor ciuitatis in iure plerumque appellatur, l. fideiussores, 76. & ibi add. marg. de pignotibus.
Potestas cuiuspiam loci si teneatur secum ducere assessorum non designata eius qualitate, vel medicorum doctrina, ducendo assessorum a statuto liberatur: non enim prius ignorans admittitur propter fauorem publicum, l. si quid, 18. §. fi. in add. marg. de editio edicto.
Potestas prætoris, & manus ministrorum pro eodem sumitur, gl. vel manu. in l. j. si ventris nomine muliere in possessionem missi.
Potestas patris differt à potestate tutoris, gloss. certum. in l. tutor, 8. de testam. tutela.
Potestas terminus quandoque resoluatur in terminum necessitatis, gl. posse, in l. Gallus de liberis, & posthu.
in potestate alterius existens excusatur, si ab eo imponenti sibi necessitatem tacitam fideicommissum suscipiens scilicet si feruus sponte consentiret, l. si tacitum, 13. & ibi gl. 1. ad leg. Falcid.
Potestates de facto coadunatorum tenentur, l. Stichus, 40. §. feruus, & ibi add. marg. de statulibris.
Potestatis verbo plura significantur in persona magistratuum dicitur imperium; in persona liberorum dicitur patria potestas; in persona ferui dicitur dominium; sed cum agitur de noxæ deductione cum eo, qui feruum non defendit, præsentis corporis copia, facultasque dicitur; item ex lege Atinia in potestatem domini rem furtiuum venisse videri significamus, et si vendicandæ potestatem habuerit, l. potestatis verbo, 2. 15. de verb. sig.
Potestatem principis negans super quibuscumque administrationibus, vel promulgandis dignitatibus committit crimen quasi sacrilegij, l. 5. Cod. de diuers. receptis.
Potestas terræ habens facultatem inquirendi contra fures, & latrones vigore statuti poterit inquirere, si virgo fuerit clam deceptorat, §. præconzamus. in add. marg. in auth. de lenonib. col. 3.
Potestas terræ teneretur fieri facere pacem, & concordiam inter subditos, §. oportet. & ibi gl. pacem. in auth. de mandatis princ. collat. 3.
Potestas potest vendicare suum ciuem, vel conuictum, §. sed etiam suscipien-

tes, & ibi gl. agricolas. cod.
Potestas in dubio significat iurisdictionem contentiosam, non voluntariam, gl. potestate. in add. marg. in princ. Inst. de iure personarum.
Potestas est nomen iuris, vel officij. ibid.
Potestas quandoque accipitur pro ipsius magistratibus, quos potestates appellamus: quandoque accipitur pro quolibet iurisdictione: quandoque (vt antiqui) accipitur pro minoribus magistratibus, & qui merum imperium habent, d. gl. potestate. in add.
in Potestate est cura habere bona Ecclesiæ dicitur Episcopus. ibid.
Potestatem id est auctoritatem habere dicitur tutor in caput pupilli. ibid.
Potestatis sua facere dicitur pro sua, & propria auctoritate, & sui potestatem non facere idem est, quod latitare, & in potestate consiliter accipitur pro eo, quod est eius in habitatione. ibid.
Potestas verbum in feminis quando loquimur de filiis, interpretatur pro tutela, gl. 2. in add. in §. faxminæ. Inst. de adoptio.
Potestas quandoque accipitur pro domino quandoque pro iurisdictione, quandoque pro obedientia, quandoque pro dilectione, siue pietate: & hæc patria potestas dicitur, gl. potestate. & ibi add. marg. in §. rursus. Inst. de actio.
Potestas & deus, consul, vel defensor debent præstare iuramentum, quod hereticos de terris suis iurisdictionis exterminabunt, auth. statim. Cod. de Episcop. audi.
Reliqua verbo, Deuotus, Dominus 12. Manus, Status, Defensor 6. vsque 9. Index 46. 49. per 10. Index, Magistratus.
PRÆ præpositio iuncta verbo legatum, in titulo de dote prælegata, nihil operatur: cum dicitur prædictio; & est figura epilepsij, vel tautologia, l. gl. in rub. de dote prælegata.
PRÆ B E N D A non vacans licet non possit conferri, neque etiam feudum non duntaxat periculum concedi: nihilominus tamen potest conferri, gl. obferuari. in l. fi. C. de pactis.
Præbendam collatio potest fieri absentem procuratoribus, gl. fi. in l. Labeo. 4. de iur. iur.
ad Præbendam aliquam non potest quis eligi ad certum tempus, l. hereditas, 34. & ibi ad. marg. de hered. instit.
Præbenda conferri non debet post mortem eius, qui illam habet, gl. pe. in l. 1. C. vt actiores ab heredit. & contra.
Præbenda non debet imperantur l'ige de reb. quæ pertinet ad cameram Ecclesiæ, vel filij, gl. pe. in l. fi. C. de personis bonorum subditis. lib. 10.
Præbendas habere non licet alicui in eadem Ecclesia, imò vnus obtentu vacat altera ipso iure, gl. fin. & ibi add. marg. in l. his quidem. C. qui militare possunt. lib. 2.
Reliqua verbo, Panes, Papa.

PRÆCEDERE gradu alius debent illi, quos stipendia meliora, & labor prolixior fecerit antecedi, l. C. de officio magist. officiorum.
PRÆCEDERE 1. a declarat sequentia, & contra, l. si feruus plurium, 55. §. fi. de leg. 1. l. prædicti, 81. & ibi add. marg. de leg. 2.
Præcedentia restringuntur per sequentia, gl. manifeste. in l. Seiz. de fundo inst. gl. fi. in l. 4. §. fi. de penu leg.
ex Præcedentibus, & ex consequentibus iudicium media, & ex consuetudine loquendi, & ex charitate, gl. verba. in l. ille, a quo, 3. §. 1. ad Trebel.
Præcedentia minuit significatur, vel generalitatem sequentium, & contra sequens restringit præcedentia, gl. fi. in l. fi. §. fi. de testis, vino, oleo, & gl. in l. si, qui, 27. de acqu. poss.
in Præcedenti capite dicta pertinentia ad facti narrationem, in sequenti capite non intelliguntur repetita, l. 4. §. crisque, de vi bonorum raptorum.
in Præcedenti capite dicta sunt, videntur in sequentibus repetita, nisi odio viarum tunc enim repetita non censentur in nouiter promissis vitiis, gl. in l. cum allegas, 15. C. de viis.

Reliqua verbo, Antecedentia, Sequentia, Verbum, 10. Passum, 15.
PRÆCEPTORVM exempla potest quis sequi, & expedit sequi, si non manumittere in add. marg. de manumiss. vindict.
Reliqua verbo, Magister, 1. Castigare.
PRÆCEPTVM iudicis factum in confessum extra iudicium, & ante litis contestationem si iusta sine patris consensu, valet: sed si post litis contestationem præceptum sit factum: quia tunc non valet, cum illud dicatur sententia, gloss. impendenda. in l. fi. C. de bonis, quæ liberis.
Præceptum iudicis factum in confessum extra iudicium, & sic ante litis contestationem non dicitur sententia: sed si præceptum iudicis sit factum post litis contestationem, probationes, & confessiones inductas, tunc dicitur sententia. ibidem.
Præcepta duo dicuntur: vnum pecuniam dari, aliud intra calendas dari, gl. eiusdem. in l. 1. §. fi. de tutelis, & ratio.
sub Præcepto vno iudicis videlicet quod debitor soluat intra calendas, duo tacite intelliguntur: videlicet quod soluat, & quod intra calendas & licet debitor non committat penam, eo quod creditori impeditur intra calendas non soluerit, committit tamen in eam partem quod non soluit, l. Celsus, §. fi. & ibi gl. duo, de arbit.

Reliqua verbo, Index, 28. Potentia, Rogatio.
PRÆCIPIENTIS confirmare tutorem intelligitur præcipere secundum ius, l. tutorem. in add. marg. de confirm. tutor.
PRÆCIPITANS se ex alio si feruus alium venerit, eumque occiderit non tenetur poena legis Cornelie, l. in lege Cornelie, ad leg. Cornel. de sicariis.
Præcipitans aliquem de ponte si ipso ictu perierit, aut continuo submerfus fuerit, aut scelus vi fluminis perierit, lege Aquilia tenetur, l. qua actione, §. sed si quis, ad leg. Aquil.
Præcipitans se sponte ob impatientiam doloris, vel ob triduum vini, vel ob pudorem æris alieni, non nocet successores, l. factum, 12. & ibi gloss. 1. C. de

Cod. de accusatio.

Reliqua verbo, Servus, §. 1. §. 3. §. 4.

PRÆCONIS vox paucis innotebit; quia audientibus tantum, & his quibus dixerunt, innotebit, auth. qui semel, & ibi gl. paucis, C. quomodo, & quando iudex.

PRÆCONIS horrida vox silere debet diebus festis in honorem Dei indultis, l. si. C. de feriis.

Reliqua verbo, Feria, Feriæ.

PRÆDICATA talia sunt, qualia demonstrat subiecta, & econtrā talia sunt subiecta, qualia prædicata permittunt, l. stipulatio ista habere, §. §. hi, qui sunt, & ibi add. marg. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Subiecta, Propositio.

PRÆDIUM in genere, num. 1. 1.

PRÆDIUM resp. principis, §. §. vel tributarium, §. 4.

PRÆDIA sterilia, §. de steria, §. 6.

PRÆDIA servitutis, §. de libertatem prædiorum, §. 7.

PRÆDIUM est nomen generale pertinens ad agrum, & etiam ad possessionem, l. quæstio, 1. §. de verb. sig.

PRÆDIA dicuntur ad prædā, aut ad præstando: velut ad prædes, quamquam alij ad præ dādo; quod valde, & abunde dicit, præfinitio prædial, l. 1. in add. marg. communia prædior.

PRÆDIA per culturam meliorantur, gl. 1. in l. creditor, §. de pignoris.

PRÆDIO duo causa donationis si mihi permiffi extrahere saxum, vel cremam, aut arenam effodere, si in hanc rem expensas facere, nec patiaris me tollere, tenentur mihi actione de dolo ad damnavel conditione ex lege, l. si cum mihi, & ibi gl. de dolo.

PRÆDIO duo si tuo permiffi saxum extrahi, habeo rei vindicationem in illo saxo, cum extracto, one fit factus meus, gl. si & ibi add. marg. ibid.

PRÆDII appellatione & pars continetur, l. dotale, §. de fund. dot.

PRÆDIORUM bonitas: est fertilitas, aut salubritas scilicet multarum herbarum, amplius finium sunt qualitates ipsorum prædiorum, & iura prædiorum: id est libertas, vel servitus ipsorum finium eorum qualitates, l. quid aliud, §. 6. & ibi gl. 1. de ver. sig.

PRÆDIA dicuntur aliorum, non vtique comiter habentiam ca tantum: sed alio aliud habent, l. litem, §. 6. cod.

PRÆDIA Ecclesie alienari non possunt: diuidi tamen possunt, coli, & angari, vt patrimonium Ecclesie seruetur illis, l. i. ubi nemo, §. C. de facili. sanctis.

PRÆDIA releuata dicuntur, quæ cum essent palustria, facta sunt terrena, gl. 1. in l. i. ubi nemo, C. de fundis patrimonial. lib. 11.

PRÆDIUM dominicum, vel templorum etiam cum principis beneficio non potest alienari cum pacto, ne canon soluat, nisi tale beneficium spatio 40. ann. fuerit confirmatum, dist. l. i. ubi nemo, & ibi gl. pe.

PRÆDIA duplicia sunt: aut urbana, aut rustica, l. 1. in add. marg. communia prædiorum.

PRÆDIJ rustici confines appellantur: sed prædij urbani dicuntur collaterales, l. quod sepe, §. 3. §. si in add. marg. de contrah. empt.

PRÆDIUM rusticum, vel suburbanum pro eodem accipiuntur, gl. 1. in l. si prædium, §. 6. C. de prædiis minorum.

PRÆDIUM suburbanum est, quod est iuxta urbem, vt horti in ciuitate, vel extra ibidem.

PRÆDIUM suburbanum dicitur, quod ab urbanis non loco, sed qualitate fecerunt, l. si prædium.

PRÆDIUM urbanum potest esse & in rure, & in ciuitate, & econtrā rusticum & in ciuitate, & in rure, gl. 1. ibid.

PRÆDIA urbana dicuntur adificia, etiam si in rure, vel in villa sint: & ita non locus, sed materia facit urbanum prædium, §. prædiorum, & ibi gl. 1. Inft. de seruit. rusticorum.

PRÆDIUM urbanum dicitur omne adificium vbiunque positum habitandi causa factum: secus si causa percipiendorum fructuum sit factum, gl. 1. & ibi add. marg. in l. 1. de seruit. urban.

PRÆDIUM urbanum non facit locus: sed materia, l. urbana, §. 9. de verb. signifi.

PRÆDIA urbana dicuntur non solum omnia adificia, quæ sunt in oppidis: sed etiam si sint stabula, vel alia meritoria in villis, & vicis, vel prætoria voluptati deferuentia: id est loca, in quibus præfama, residere solet. ibid.

PRÆDIUM urbanorum appellatio continetur etiam horrii, si qui sunt in adificiis constituti, nisi plurimum hi horti in reditu sint, putā vincari, vel etiam olitorij; quia tunc non dicuntur urbana ibid.

Reliqua verbo, Alluio, Area, Disidens, Legatum, §. 6. Nouala, Suburbanum, Titulus, Vestigalia, §. 8. Vinæ.

PRÆDIUM Augustale donare notest princeps, cui locauerat in perpetuum, vel ad tempus, l. si. C. de locazione prædiorum ciuilium. lib. 11.

PRÆDIA domus Augustalis in perpetuum etiam non possunt transferri ad alium sub aliquo prætextu, quamdiu pensio soluitur: & comes rerum priuatarū contrā faciens puniuntur. ibid.

PRÆDIA fiscalia non debent locari minori, gl. 1. in l. 3. C. eod. tit. & lib.

PRÆDIA reipub. seu dominice possunt locari in perpetuum id est dari in emphyteosim, ita etiam dari possunt prædia templorum in perpetuum emphyteosim, gl. si. in d. eod.

PRÆDIA principis, quæ in perpetuum locantur, sunt locanda diuitib. & aliis cum si de iuribus idoneis, & officialis prædicta negligens de suo debet refarcire omne derelictum, l. 1. C. eod.

PRÆDIA ex quacunque causa ad solum pertinentia ad transuentionem publicarum specierum non habent immunitatem, l. final. Cod. de collat. fund. sic lib. 11.

PRÆDIA principis ad transuentionem publicarum nullatenus hodie excusantur: sicut nec prædia priuatorum, licet aliquando fuerint excusata, quia vltra solum locum tales species portabantur, quod hodie fieri non permittitur, l. 1. & ibi gl. pe. C. de priuilegiis domus Aug. lib. 11.

PRÆDIA principis: sicut & prouincialium tenentur conferre pensiones, vel quosdam redditus, qui vocabantur pretium pro stipendiis tyronum ceteræ militiæ, l. 3. C. eod.

PRÆDIA tributaria alienari, vel vendens tenetur periculum functionum in se recipere, si emptor, vel ille, in quem transfert, minus idoneus inueniatur, gl. 1. in l. inter de bicorem. de pact.

PRÆDIUM, ex quo est prouinciale, per consequens dicitur prædium tributarium, gl. quanto minoris, in l. Iulianus de actio. empti.

PRÆDIA prouincialia tributaria erant Romanis, & ideo dominium directum fisco inherebat: sed vtile prouincialibus qui possunt propter vtile dominium nunciare nouum opus, l. 1. in add. marg. de noui operis nuntiatione.

PRÆDIA prouincialia tenebantur ad tributa: sed Italica non, & æquata sunt quoad dominij translationem, non verò quoad tributa, gl. dumtaxat, in l. 3. C. de episcopis.

PRÆDIORUM omnium prouincialium, & Italicorum ius ad æquatum est in vfucapione, non verò in tributis, ibi gloss. 1. in l. final. Cod. sine censu, vel reliq.

PRÆDIUM vestigale dicitur, quod præstat vestigal fisco, gl. 1. in l. etiam vestigale, §. 13. C. de prædiis minor.

PRÆDIUM patrimoniale dicitur, quod præstat vestigal Casari, gl. 2. ibid.

PRÆDIUM emphyteoticum dicitur, quod præstat priuato. ibid.

PRÆDIUM tributarium potest quis præscribere quoad dominium: sed non quoad canonem, vel censum debitum ex eo per soluendum, l. competit, §. C. de præscriptio. o. vel 40.

PRÆDIA principis in perpetuum emphyteosim data non solunt superindicta: id est extraordinarias præstationes, etiam iussione principis, priuata, & ibi gl. 1. C. de exculat. munerum. lib. 10.

PRÆDIA principis, vel in perpetuum emphyteosim data ab extraordinariis, & fordibus minuitur. sunt exempta, l. C. eod.

PRÆDIORUM domini debent requiri, vt soluant debita tributa, & ipsi cessantibus assignantur volentibus solvere, l. omnium. Cod. de omni agro deserto lib. 11.

PRÆDIA, quæ curialis apud aëta reliquit, vel possidere alium permiffi, apud eum, qui coluit, & tributa soluit, debent perpetuo remanere, nulla data curiali repetendi licentia intra biennium, cum palam renunciauerit, l. rura. C. eod.

PRÆDIA emphyteotica occupata ab aliquo, ad priorē emphyteotam, & cōsuetum censum sunt retrahenda summoris scriptis per obreptionem imperatoris ab occupante, & sub lata præscriptione longi temporis, & noui census præiudiciis remotis, l. si. C. de fund. & saltib. lib. 11.

PRÆDIA tamēta ementes subfolito canone non possunt inquietari, l. si. C. de prædiis tamēta. lib. 11.

PRÆDIA stipendiaria, & tributaria per traditionem alienantur, §. per traditionem. Inft. de rerum diuisione.

PRÆDIA stipendiaria dicuntur, quæ in prouinciis militib. pro stipendiis dantur, d. §. per traditionem, & ibi gl. stipendiaria.

PRÆDIA tributaria dicuntur, quæ tributa Romæ reddunt, gloss. tributaria. ibidem.

inter PRÆDIA prouincialia, & Italica quantum ad dominij translationem, nulla est differentia: sed bene quantum ad tributa, d. §. per traditionem, & ibi gloss. nulla.

Reliqua verbo, Ement, §. 7. Peragator, Funks, §. 7. 8. Fiscalis, Tributarium, Tributum, Vestigalia, §. 8. Emphyteotica.

PRÆDIA sterilia debent adiungi per partes prædiis fertilibus propinquis, ad hoc vt alia prædia sterilia sustineant onera prædiorum steriliū, l. 1. C. de omni agro deserto. lib. 11.

PRÆDIA sterilia cum immunitate triennij assignari debent decurionib. loci, quibus subsunt, & si sint in sufficientia ad onera supportanda, debet diuidi, & possessionibus fertilib. assignari. ibid.

PRÆDIA sterilia dicuntur necui prædiorum steriliū, l. 1. C. de omni agro deserto. lib. 11.

PRÆDIA tributaria sterilia, & sterilia possidens, si alienauerit sterilia, & ob hoc efficiatur non soluendo, tenetur emptor ad tributa steriliū, & etiam steriliū, ibidem.

PRÆDIA sterilia recipiens cum immunitate triennij debet cauere idonē, quod prædia non relinquet cum damno reipub. l. 3. C. eod.

PRÆDIA sterilia cui assignantur sine imperatione, non tenentur cauere de non relinquo prædia cum damno reipub. cum satis sit quod ipso iure sint sibi assignata illa. ibid.

PRÆDIA sterilia, & sterilia possidens non potest renunciare sterilib. & sterilia retinere: sed omnib. debent cedere, vt pariter omnib. curialib. deferantur, l. qui vtilitas. C. eod.

PRÆDIA sterilia desertum debet iungi possidenti prædium fertile dominicum, vel templorum: & si nullus reperiatur, qui velit dictum fundum possidere, antiquo possessori restituitur, præstata cautione soluendi tributa, & alias publicas functiones, l. quiquis. C. eod.

PRÆDIA sterilia desertum quando sunt assignata possidenti sterilia, pro illis prædiis sterilib. tenetur solvere tributa præsentia, non præterita, & etiam pro præsentibus gaudet immunitate biennij, quæ immunitate non debet alij gaudere, l. quicunque, & ibi gl. portione, & gl. §. C. eod.

PRÆDIA patrimoniale principis sterile quando assignatur alicui possidenti sterilia, habet ille vacationem biennij ad tributa, sed si prædium sit fiscale, habet vacationem triennij, d. l. quicunque, & ibi gl. suspicere.

PRÆDIA tributarium desertum quilibet auctoritate propria potest inuadere, si sine inuadens sit vicinus, sine non: sed dominus deserti intra biennium recuperare potest restitutis expensis cultori, quo elapso non auditur, qui agros, C. eod.

PRÆDIA tributarium desertum occupans, & sic mala fide, fauore tributorum biennio præscribitur, gl. 1. ibid.

PRÆDIA desertum, ac incultum occupans propria auctoritate, non tenetur conditione

conditio ex lege. l. cum querebatur. C. vide vi. quæ ad 30. annos datur. ibidem.

Prædia fertilia, & sterilia possidentur si successerit fideus, & aliquis per potentiam occupaverit sterilia, cogitur etiam sterilia accipere ex eadem substantia pro rata portione. l. qui per potentiam C. eod.

Prædia deferta per perquatorem quando alicui assignantur, antiqui domini per edicta vocantur, qui si intra sex menses venerint, recuperant ea prædia, & debita ex præterito contracta persolvent, sed si per edictum tempus non venerint, perpetuo possidendi possidebit, & solvet tributa futura, non præterita, l. locorum. C. eod.

Prædium fertile habens non tenetur pro eo, qui habet prædium sterile, vel desertum, sed habens sterile, & fertile tenetur solvere pro utroque, l. hac delimitatione. & ibi gl. de pfectione, C. apd.

Prædium sterile desertum quando per perquatorem assignatur alicui habenti prædium fertile, ille non tenetur solvere pro præterito tempore, nec si sponte acceperit, & non assignatione perquatorem, d. gl. de pfectione.

Prædia nauicularie functioni adscripta si efficiantur sterilia, & deferta, & alicui superquationis iure adiungantur, ille suscipiens tenetur ad nauicularie functionem, & non ad tributa. l. si quis deferta. C. eod.

Prædia deferta licet quandoque quidam accipere cogatur extra territorium, non tamen curialis, si in l. si. C. eod.

Reliqua verbo, Perquatorem.

7. **PRÆDIO** IVM suum feruens prædio heredis si testator legavit sub conditione, medio tempore extinguuntur servitutes, & restantur a legatario, l. Papinianus, 18. ibi gl. 1. de servitutibus.

Prædium heredis feruens prædicti testatoris si testator legavit, mediæ tempore extinguuntur servitutes, & a legatario restantur, ibid.

Prædij feruentis partem si dominus prædij dominantis emit, non extinguuntur servitutes: quia pro parte retinere potest, l. si quis ædes, 2. de se qui. vban.

Prædium feruens si dominus prædij dominantis emit, extinguuntur servitutes, & si postea illud alij vendat, liberum vendere videbitur.

Prædium vrbatum dicitur feruire prædio rustico, veluti domus in agro gratia fructuum dicitur feruire agro, gl. domum. in l. a. de servit. rusti.

Prædium habens, ex quo nullum alium fructum percipit, nisi ubi commorentur pecora, jaceant, & recipiantur, & reducatur, si feruitus sit imposita vicino agro, ut in eo possintur pecora, valet talis constitutio, quæ dicitur prædialis, gl. 1. in l. 4. eod.

Prædium, qui feruitus debetur, si certis regionibus aut partibus, diuisum sit, & si omnibus partibus, debetur feruitus si prædio feruiente tamen hi, qui proximas partes fundo feruient non habent, debent in diuisione consistere, ut per reliquas partes fundi diuisi transire liceat, aliàs non tenetur ei transire præstare, l. via, 28. §. si. & ibi gl. 1. C. eod.

Prædium si ego vendidi, ut mihi, & vicino feruiat, non valet talis constitutio quoad vicinum: sed bene quoad me, & mihi acquiritur tota feruitus l. proprium. communia prædiorum.

Prædium commune si vnus socius vendidit, valet talis prædium commune feruitur, non valet talis constitutio feruitus: quia feruitus acquirit non potest per vnum socium commune prædio, ibid.

Prædia duo habens si vnum tradas, potest in traditione facere quod prædium, quod traditur, feruiat prædio, quod retinetur, vel e contra, l. si quis duas, 6. eod.

Prædia duo simul tradendo non potest tradens efficere, quod alterum feruiat alteri, ceteri alienis prædiis non possit acquirere, vel imponere feruitutem, d. l. si quis. §. duas.

Prædia duo separatim tradendo tradens potest efficere quod alterum feruiat alteri, gl. non potest, ibid.

Prædium medium non feruens non impedit vsum feruitutis, & impedit eius constitutionem: si tamen medium fundus incipiat feruire, conualescit feruitus, gl. imponi. in add. marg. in l. in tradendis, §. si. eod.

Prædium medium non feruens non impedit feruitutem constitui aliis tollendi, vel non tollendi: quod verum est in vrbans: sed in rusticis impedit feruitutem constituam conualescit tamen feruitus, si medio prædio postea fuerit imposita feruitus, d. l. in tradendis §. si. & ibi gl. imponi.

Prædia tria continua habens: vnum extremum vendere potest hoc pacto, ut feruiat retentis, vel e contra ut retenta feruiant vendito, d. §. si.

Prædium tuum si feruebat prædio meo, & me herede instituto pcecessisti, feruitus illa prædialis additione hereditatis extinguuntur: restituitur tamen si postea eam hereditatem vendidi, l. si ei, eod. §. 10. eod.

Prædium commune, cui feruitus debebatur, si ego, & pupillus haberemus, licet neuter feruierit scilicet vix utatur, tamen propter pupillum & ego etiam retineo viam l. si communem. quæ ad mod. feruitutes.

Prædium quodlibet prædium liberum, nisi probetur contrarium: est enim cui iussit solum vique ad eorum, gl. 1. in l. altius. C. de feruit.

Prædia, quibus debetur feruitus, licet fuerint aucta, non tamen augetur modus a quærendæ ad princ. limitatus, l. non modus. 12. eod.

Reliqua verbo, Servitus, & vique 11.

7. **PRÆDIO** non dicitur quis si pretium numeravit ob hoc ipsum, quod malam fidem habet, nisi fiat in iussu, l. etiam, 1. §. si. sed si quis. & ibi gl. numeravit, de petitione heredi.

Prædio non dicitur inuadens possessionem post titulum quoad hoc, ut non teneatur petitione hereditatis: sed quoad vacationem sic, ibid.

Prædio siue petitione hereditatis, siue simplici actione in rem tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, d. §. quod autem ait. & ibi gloss. habuerunt.

Prædio dicitur, qui sciens ab initio bona ad se non pertinere, inuadit, imò & si ab initio iustum causam possidendi habere, sed ex postfacto, sciens illa ad se non pertinere possidat, dicitur prædio quoad restitutionem fructuum, d. l. sed & si. §. de eo autem.

Prædio non est, qui dolo carens res ad se non pertinentes possidet, quamuis in iure errauerit, d. l. sed & si lege, §. si eire.

Prædio tenetur doli mali nomine ante litis contestationem, ibid.

Prædio res vendita si sit perempta, electio actoris est, utram petiam iustum, vel conueniam exigat, l. si a patre, 13. §. si præd. & ibi gl. eod.

Prædio, & malæ fidei possessor non debent esse melioris conditionis, quam qui est bonæ fidei, ibi. & l. non solum, 13. de noxalib.

Prædio tenetur de fatalitate, vel interitu rei, neque facit si actus suos, quos tenetur restituere cum eorum fructibus, l. illud quoque, 43. & ibi gl. relinquere. d. petitione hereditatis.

Prædionis loco intelligitur ille, qui tacitam fidem interposuit, ut incapaci restitueret hereditatem, l. prædionis, 4. eod.

Prædio, fur, & meticulosus tenetur indistincte de interitu: tamen re perempta necessaria est sententia propter fructus, & parus, & stipulationem de extinctione, l. item si verbatim, 15. §. final. & l. vtiq. 16. de rei vindicatione.

Prædio, qui locauit prædia, si accipit pensionem a conductore, solutam pensionem non ipse solvens, sed verus dominus prædiorum repetit a prædione, l. si vrbana, 5. §. si. & ibi gl. 3. de conditione indeb.

Prædio, qui locauit naues, vel opus feruorum, vel vechuras, & pensiones accipit a conductore, conductor solvens non repetit solum tantum indebitum, sed verus dominus naui, vel ferui, ibid.

Prædionem domino feruili feruus mercedem operam, quas ipsemet feruus locauerat, eam mercedem, vel pecuniam non facit feruus prædionis accipiens, & idem dominus ferui eam extantem vendicare potest a prædione, consumptam tamen condicere, d. l. si vrbana. & ibi gl. pecunia.

Prædionem si pensionem prædiorum, vel insularum, aut vechuram nauium tradiderint conductores, quibus verus dominus locauerat prædia, vel naues, conductores ipsi pensionem, vel vechuram tantquam indebitè solutam repetere possunt a prædione, cum ipsi non sint liberati prædionem soluendo, nisi prædio domino restituerit, d. l. si vrbana & ibi gl. soluendo.

Prædio etiam iniquissimus locando fundum alienum potest ex fundo per eum locato agere contra conductorem, & exigere pensionem, d. l. si vrbana. & ibi add. marg.

Prædio, & sic malæ fidei possessor percipiendus fructus committitur furtum, d. l. si vrbana. & ibi gl. pen.

Prædione fructus extantes vendicantur, consumpti condicuntur, l. si pignone, 12. §. si prædio. de pignor. actione.

Prædio tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, gl. proderit, ibid.

Prædio si soluit debitum creditor accipiens rem pigiori bona fide per ignorantiam, potest consequi fructus rei pignoratæ a creditore, & eorum dominium transferri in eum a creditore: ipse tamen prædio cogitur restituere domino rei, vel totidem, vnde cumque habeat, ibid.

Prædio si res pigiori dedidit, competit ei pignoratitia ad ipsam rem, & ad fructus, licet ipse pigrior non faciat suos, & prodest ei, ut pignoratitia agere possit ad extenuandum debitum, quod creditor bona fide rem pigiori acceperit, aliàs si mala fide acceperit creditor, fructus non facit suos: vnde prædio non liberatur de dominum vendicat, vel condicere, si consumpti sint, d. §. si prædio. & ibi gl. proderit.

Prædio, & fur possunt agere depositi, nec dicuntur agere ex sua improbitate: id est furto, quod fecerunt, sed ex contractu depositi, quem interunt, l. 1. §. si prædio, & ibi gl. 1. gl. depositi. depositi.

Prædionem datur rei vindicatio contra depositarium, & commodatarium, quasi ei non possit obici de domino, cum ipsi habeant ab eo causam, d. gloss. depositi.

Prædionem non datur actio furti, quia illa ex delicto domino est questita: quia eius interest: sed actio depositi datur prædioni, quia ex contractu non potest esse questita alij, quam contrahenti, ibid.

Prædionem datur interdictum vnde vi, si ab alio expellatur: quia ratione illius violentie domino non potest dari, cum non sit expulsi, ibid.

Prædio id, quod a debitoribus hereditariis exegerat, si vero heredi potenti hereditatem restituerit, liberatur debitoribus, l. qui hominem, 34. §. penul. de solutio.

Prædio nemo est, qui pretium numeravit, l. nemo prædio, 196. de regulis iuris.

Reliqua verbo, Furti.

PRÆFATIO, vel narratio legis, vel statuti debet limitare, & restringere verba sequentia generalius prolata, l. cum ij. iuncto §. eam transactionem. de transactione.

In præfationibus que dicuntur, intelliguntur repetita in sequentibus litem quia, §. si de pacti. gl. in l. 1. C. de diuers. rescrip.

In præfationibus contractus inducitur non intelliguntur repetita tempore traditionis, l. sed & h. 22. §. 1. de condit. indeb.

Præfationes probant causam finalem dispositionis, l. si. & ibi gl. modus. de heredit. instit.

In præfationibus dicta intelliguntur in sequentibus nisi interuallum longum interueniat, vel nisi ex repetitione dictorum in præcedentibus viuantur sequentia, quia tunc non censentur repetita in sequentibus, l. Titia, 134. §. 1. & ibi gl. idem respondit. de verb. oblig.

In præfationibus dicuntur, in contradictibus repetita creduntur, gl. expresse. rit. in §. preterea. Inst. de inutilibus stipul. & gl. prima parte. in §. capite tertio. Inst. de leg. Aquilia.

Reliqua verbo, Sequentia.

PRÆFECTARIUS domi militat, vel post depositum officium si sine testamento, quod legib. comprobatur, nullique ab intestato relicto hereditus decesserit, eius hereditas non pertinet ad filicum sed ad arcem præfectorij, l. si. C. de apparitorij. præfectorum. lib. 12.

Præfectorij id est officiales præfecti ad perniciem provincialium non debent se immiscere exactionibus nec lucris, ac questibus suis, nec debent habere custodiam horreorum, vel curiarum, l. 2. C. eod.

Reliqua verbo, Præfectorij, s. 1.

PRÆFECTUS A ceteris dignitatibus ante stat, & vicaria dignitas nominis eius ferre indicat portionem, & repræsentat reuerentiam iudicationis imperialis, l. 1. C. de officio vicarij.

PRÆFECTUS in genere, num. 1.

PRÆFECTUS VIGILUM, & annonæ, num. 2.

PRÆFECTUS VBI, num. 3. 4.

PRÆFECTUS PRÆTORIO, num. 5.

PRÆFECTUS anteponitur dignitatibus de vrbis tantum, sed pariter etiam extra urbem habet locum, gl. 1. in l. 3. C. de consilij lib. 12.

PRÆFECTUS vacans id est non habens administrationem præfectorio honorario autem quatuordecim annis vacans honorario præfectorio, l. 1. C. de dignitatibus, l. 1. C. de sericibus lib. 12.

PRÆFECTUS quandoque ponitur pro procuratore fisci, gl. pen. in l. 5. Cod. vbi causæ fiscales.

PRÆFECTUS augustinus: id est Aegypti non amittit imperium, priusquam ingressus sit successores eius Alexandriam, licet provinciam ingressus sit, l. 1. de officio præfectorio Augusti.

PRÆFECTUS Augusti conlequebatur præfectoriam in ciuitate Alexandria, sicut Imperator Romæ, & non per ingressum provinciam, l. 1. ibid.

PRÆFECTUS exercitus eleuatur quandoque quis à principe ad regendum exercitum, gl. tribunum in l. 1. de his qui notantur.

Reliqua verbo, Præfectoria.

PRÆFECTUS VBI vigiliis fuit creatus, qui erat supra septem cohortes, & vnaqueque cohortis tuebatur binas regiones vrbis de incensibus, l. 1. de officio præfectorio vigiliis.

PRÆFECTUS vigiliis cognoscit de incendiariis, effraCTORIBUS, raptoribus, & rectoribus, nisi sit tam atrox, & famosa persona, ut præfectorio vbi remittatur ibidem.

PRÆFECTUS vigiliis fastibus assignat eos, qui negligenter ignem habuerunt, aut seueræ interloquutione comminatus fuisse castigacionem remittit, ibi dem.

PRÆFECTUS vigiliis de atrocitate de qualibet capitali causa non cognoscit, gl. si persona ibid.

PRÆFECTUS annonæ, & vigiliis inspecto initio quamquam non fuit magistratus: tamen postea facti sunt, l. 1. §. deinde Cornelius de origine iuris.

PRÆFECTUS vigiliis non habet iurisdictionem afficiendi aliquem summo supplicio, l. p. & ibi gl. summo de conditione causæ data.

PRÆFECTUS vigiliis nihil de capitalibus causis sua autoritate debet statuere, & si quid huiusmodi eueniret, debet referri præfectori, vel præfectorio vrbis, l. 1. C. de officio præfectorio vigiliis.

Reliqua verbo, Aditus, Annona, Lex.

PRÆFECTUS VBI in ciuilibus & criminalibus habet maximam potestatem, gl. in rub. in additione de officio præfectorio vrbis.

PRÆFECTUS VBI in ciuilibus & criminalibus contingentibus in vrbis, vel extra urbem centesimum milliariis contentione sibi iurisdictionem sibi vindicant, ibi. & l. 1. cod.

PRÆFECTUS VBI in criminalibus punit capite etiam inconstituto principe, d. l. 1. de officio præfectorio vrbis.

PRÆFECTUS VBI audiet seruos, qui ad statum confugerunt, vel emptos, ut manumitterentur, emptos audiet patronum pecuniam de aliis liberis, ibid.

PRÆFECTUS VBI potest aliquid relegare, vel deportare, ibid.

PRÆFECTUS VBI commisit imperator vrbem: & quicunque intra urbem intra centesimum milliariis admittitur, ad præfectorium vbi perire debet, ibid.

PRÆFECTUS VBI cognoscit de adulterio, quod commisit seruus cum vxore domini sui, ibid.

PRÆFECTUS VBI audire potest de interdictis, quod vi, aut clam, & vnde vi, ibi dem.

PRÆFECTUS VBI cognoscit, & punit tutores male administrantes negotia pupillorum, vel eos, qui numis datis tutelam occupant, ibi.

PRÆFECTUS VBI audiet seruum, qui vult conserui de seruitute, & fame, & duritia, qui cum comprimit dominus, non tamen audiet si dominum velit accusare, ibid.

PRÆFECTUS VBI datum est officium, ut mancipia tueretur, ne proficiantur, ibid.

PRÆFECTUS VBI procurare debet, ut campiores bene, & fideliter exercent artem suam, ibid.

PRÆFECTUS VBI audiet patronum consequentem de ingratitude liberti, quem corrigere debet pro modo querelæ, aut comminationis, vel fustibus, castigare, vel vltimis procedere, ibid.

PRÆFECTUS VBI relegare potest hodie, etiam antequam assignetur sibi insula, in quem debet relegare, secus est in præfide, gl. assignauit, ibid.

ad PRÆFECTUM VBI pertinet, ut carnes omnes iusto pretio præbeantur, & etiam ad ipsius curam pertinet forum suarum pecorum, vel alimentorum, d. l. 1. §. cura.

ad PRÆFECTI VBI curam pertinet quies, & pax populorum, & disciplina spectaculorum, ibid.

PRÆFECTUS VBI debet habere dispositos stationarios milites ad tuendam popularem quietem, & ad referendum sibi quid vbiq; agatur, ibid.

PRÆFECTUS VBI potest interdiciere vrbem, & qualibet alia locum regionem, & contrarium vrbis, cum & professione, aduocationibus, negotiatione, & foro ad tempus, vel in perpetuum, ibid.

PRÆFECTUS VBI potest interdiciere spectaculis, & relegare aliquem ab Italia, & eum submouere à provincia sua, ibid.

PRÆFECTUS VBI castigare debet eos, qui illicitum collegium coisse dicuntur, ibi dem.

PRÆFECTUS VBI cognoscit de causis argentariorum, l. 1. cod.

PRÆFECTUS VBI cum terminis vrbis exierit, potestatem non habet, potest tamen extra urbem iubere iudicare, l. 1. si cod.

PRÆFECTUS VBI habet potestatem deportandi, l. 1. §. hi, quibus de leg. 3.

PRÆFECTUS VBI cum minor est consule, quia consule est super illis, sed præfectorius illis tantum est, gl. consules, in l. 1. §. si quis de appellat.

PRÆFECTUS est minor consule, quoad administrationem, quia præfectorius habet cognitionem omnium, quæ in vrbis occurrunt: sed consul est maior quoad dignitatem, l. 1. ibid.

PRÆFECTUS VBI præfectorius cunctis officialibus, & potestatibus, quæ intra urbem sunt, l. 1. C. de officio præfectorio vrbis.

PRÆFECTIO VBI sunt subdita omnia collegia pistorum, & similium, & vniuersi ciues, ac populares, l. 4. C. eod.

PRÆFECTUS VBI non potest senatoribus absque principis conscientia aliquid minus indicere, l. 1. in eo præfectorius C. de dignitatibus, l. 1. ibi.

PRÆFECTUS VBI, & præfectorius prætorio, & magister peditum, & militum licet habeant dignitates distinctas: tamen omnes sunt paræ gradus, & ille præfectorius, qui primò fuit in dignitate electus, l. 1. Cod. de præfectorio prætorio, l. 1. ibi.

PRÆFECTI VBI iurisdictione est vsque ad centum milliaria: sed prætoris Romæ tantum, & dabant tutorem cum, & ei, qui est de sua iurisdictione, gl. iurisdictionem in §. sed hoc iure. Inst. de Atril. tut.

ad PRÆFECTUM VBI veniebant cognitiones criminales: ad prætoriam verò negotia ciuilia, l. 1. §. præfectorius, ibid.

Reliqua verbo, Officium, 6. Athesi, 3.

PRÆFECTUS VBI prætorio potest facere legem, sicut princeps, sic nec ab eius sententia appellatur, gl. 1. in l. 1. Cod. de officio præfectorio prætorio orientis.

PRÆFECTUS prætorio potest facere legem, dummodò talis lex non sit legibus, & constitutionibus contraria, & seruari debet, si non inueniatur à principe, d. l. 1. ibi.

PRÆFECTUS cognoscit de iniuria, vel iniuria iudicis ordinarij, licet iniuria fuerit ab eo facta viro militari, l. 4. C. eod.

PRÆFECTIO prætorio sunt dirigenda rescripta super nauiculariis rationibus seu transeuntibus sine octubus indebitis impetranda à principe, l. final. C. eod.

PRÆFECTUS prætorio Augustali habet potestatem puniendi alios præter iudices ordinarios existentes sub gl. si in l. 1. C. de officio præfectorio Augusti.

PRÆFECTUS prætorio Augustali ordinariorum sub gl. si iudicium examinandi flagitia, & super his referendi, non amouendi, vel puniendi potestatem habet, d. l. 1. ibi.

PRÆFECTI vicarius in ciuilibus causis debet anteferi comitibus militum in militaribus negotiis comites vicariis, l. 1. C. de officio vicarij.

PRÆFECTI vicarius priore loco ponitur, comes militum adiunctus accedit, quando inter eos societas in iudicando congerit, ibid.

PRÆFECTUS repræsentat reuerentiam principis, si eius vicarius sit per mediū præfectorium, & eius reuerentiam repræsentat, d. l. 1. & ibi gl. si.

PRÆFECTI prætorio vsque ad quinquaginta libras auri possunt multare, cum peccatum grauius fuerit commissum, l. 4. C. de modo multarum.

PRÆFECTUS prætorio habet multa specialia, primò quòd ab eius sententia non appellatur: ite quòd potest dare in integrum restitutionem contra suam sententiam implet, & non alius, gl. 1. in l. 1. C. de sententiis præfectorio, & gl. siue de appel. & intra quæ in princip. col. 4.

ad PRÆFECTUM prætorio non potest appellari: sed bene supplicari: potest etiam præfectorius prætorio ex sua sententia in integrum restituere, gl. siue magna in auct. de appel. & intra quæ temp. in princip. col. 4.

PRÆFECTI prætorio antiquius ad vicem magistratū equitum instituti sunt, l. 1. de officio præfectorio prætorio.

PRÆFECTOS prætorio, qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate ad talis officij magnitudinem adhiberentur, credendum est, non aliter iudicatos esse pro sapientia, ac luce dignitatis sue, quam ipse foret iudicatus, ibid.

PRÆFECTI prætorio possunt restituere minores, si dicant se lesos, alij tamen iudices non possunt, ibid.

PRÆFECTI prætorio possunt remouere iudices inutiles, & leges constituere, gl. emendationem, ibid.

PRÆFECTUS VBI illa, quæ multis profunt, his, quæ paucioribus profunt, gl. verum in l. actione, 66. §. diximus, pro loco.

Reliqua verbo, Creditor, 85. vbi §. 2. §. 1. §. 2. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12.

Consulatus, Dignus.

PRÆFECTUS VBI non potest alij per alium, gl. si in l. cum proponas, 6. Cod. de reb. creditis.

Reliqua verbo, Pactum, 39. 40. 41. Prodest, Sententia, 10. 11. 12. 13. 14.

PRÆFECTUS VBI in rem actio, quæ summò modo contra filium datur, datur ratione controuersie, quam de se facit filius, gl. vendicare in l. 1. §. 1. de rei vind.

in Prejudicialibus actionibus vel exceptionibus ille, qui asserit, sustinet partes actoris, ac tenetur probare, veluti si quis proclamet de seruicij possessione in libertatem, ipse debet probare se liberum, & contrarij si petatur de possessione libertatis in seruicium, dominus fungitur onere probationis, l. generaliter, & ibi gl. 1. & 2. de exceptio.

Prejudiciales actiones dicuntur altero de quatuor modis: Primò ratione maximi prejudicij, quod in ea vertitur, ut est in causa status. Secundò dicuntur ratione maioritatis, non ratione maximi prejudicij, vel id ipsum contingens, ut cum intenditur causa criminalis, nam tunc tanquam maior facit, ut ne ciuilem quidem contingens criminelem intentare possit. Tertiò ratione ciuilem contingentiæ, atque autoritatis, & prerogatiue, ut in petitione hereditatis, quæ dicitur prejudicialis ratione autoritatis, & contingentiæ. Quartò ratione omniarie contingentiæ, quod ita est contingens, quod absolutoria lata in prima parat exceptionem rei iudicatæ in secundam, & condemnatoria lata in secunda prejudicat primæ, l. 1. gl. corpora in addit. marg. in l. 1. sed si ante. Cod. tit.

Reliqua verbo, Actio, 203. Causæ, 17.

PRÆFECTUS VBI dicitur actio prejudicialis, item exceptio prejudicialis, gl. 1. in rub. de exceptio.

contestatio, quando agitur de iure queriendo de nouo, & etiam quando agitur de iure querito preterito, si illud ius comperbat pluribus idem in solidum: sed si illud ius queritur originaliter competeat pluribus personis, & ad diuersa tunc requiritur sententia, vt dicatur preoccupasse, gl. in add. marg. in l. inter eos, 19. de re iudicata.

PRÆPARATI appellatio continetur præparatorum, l. in argento. de auro, & argento.

PRÆPONERE potest quis infirmorem seruum Titij ad emendas merces, & ex eius contractu tenetur infirmoria, vel Titius eius dominus ex peculio, vel de in rem verso, vel quod iussu, l. qui mancipiis, & ibi gl. in inferioribus. de infirmoria actione.

PRÆPONUNT plerique tabernæ, vel negotiationis pueros, vel puellas, vt sic prouocent contrahentes, l. nam plerique & ibi gl. i. eod.

PRÆPONI id, quod est postponendum, absurdum est, gl. penul. in l. 4. c. de heredit. actio.

PRÆPONI propriè non dicitur ille, qui non sequitur, gl. i. in add. in princ. Inst. de senat. consulto Tertullian.

PRÆPONENDA est maior causa minor, gl. pe. in d. l. 4. C. de heredit. actio.

PRÆPONENS alicui negotiationi quæstuarie tenetur infirmoria ex eius contractu, l. cum duab. leg. seqq. de infirmoria actione.

PRÆPONENS aliquem pecuniis funerandis, agris colendis, mercaturis, redempturis, in solidum tenetur ex eius contractu, l. eod.

PRÆPONENS aliquem vni mutationi, vel vni agro colendo, non tenetur directæ infirmoriæ, sed vtili, gl. i. ibid.

PRÆPONENS mensæ seruum suum eius nomine tenetur in solidum, d. l. 5.

PRÆPONENS seruum ad curandos, & sepeliendos mortuos tenetur quasi infirmoria, si seruus mortuum spoliauerit, quamuis competeat etiam actio furti, & iniuriarum, d. l. 1. c. ibidem ait.

PRÆPONENS pistor seruum suum, vt certo loco venderet panem, tenetur infirmoria, si seruus pecunia accepta panem non dederit, ibid.

PRÆPONENS pupillum aliquem cum tutoris auctoritate ex eius contractu obligatur infirmoria: sed si præpositi sine tutore: quia tunc non datur in eum nisi quatenus ex ea re factus est locupletior, l. verum, cum l. seq. eod.

PRÆPONENS heres tenetur quamdiu præpositus manet, qui remoueri debet à tutoribus, si nolit eius opera vti, l. sed & si pupillus. eod.

PRÆPONENS si fuerit adultus, l. minor 25. ann. non habens curatorem, auxilio artatus vtetur eum causæ cognitione, ibid.

PRÆPONENS plures alicui negotiationi si præscripserit, palam literis clavis propoluerit, eum certo eorum contrahatur, non tenetur infirmoria ex eius contractu: sed bene de peculio, d. l. sed & si, l. 1. & ibi gl. i.

PRÆPONENS aliquem certo loco videtur permittere contrahi cum eo, nisi contrarium palam, ac literis clavis, vt de plano rectè legi possint, præscribat, contra quam scripturam non admittitur ignorantia literarum, donec ipsa scriptura durat, sed si fuerit carita, nisi dolus contrahens affuerit, d. l. 1.

PRÆPONENS seruum Titij tenetur infirmoria ex contractu serui cum Titio domino suo, licet inter Titium, & seruum suum infirmorem meum non cadat obligatio: dominus tamen serui tenetur præponenti actione de peculio, d. l. sed & si pupillus. c. si.

PRÆPONENS villi cum mercibus quoque distraxendis ex eius contractu tenetur exemplo infirmoriæ actionis: sed si cum villico, qui simpliciter præpositus est ad custodiam villæ, contractum sit, non tenetur dominus, l. si cum villico. eod.

PRÆPONENS si denunciauerit mutuanti, ac infirmori suo mutatore, habet exceptionem contra mutuantem agentem infirmoria, l. si uis mancipiis. c. si eod.

PRÆPONENS seruum infirmorem ad mensam pecuniis accipiendis si post libertatem ei datam per eundem exerceat negotium, mutatione status infirmoris non videtur renouari mandatum infirmoris, d. l. pe. c. 1.

PRÆPONENS aliquem omnibus suis negotiis intelligitur etiam debitoribus mandare, vt procuratori soluant ei, si etiam prohibendo præpositum administrare negotia, prohibetur etiam solui ei, qui hominem, 34. §. si Titium, & ibi gl. vt procuratori de solutio.

PRÆPONENS dominus seruum ad soluenda debita non est verisimile, quod præposuerit eum ad soluendum debitum, quod non debuit solui, l. si is, cui nūmos, 94. §. si. in fi. eod.

PRÆPOSTVS ad emendum si vendiderit, non tenetur dominus infirmoria, & idem si præpositus ad vendendum emerit, l. §. §. non tamen. de infirm. actione.

PRÆPOSITVS ad emendum si emerit, obligat dominum actione ex empto, & idem dominus tenetur actione ex vendito, si præpositus ad vendendum vendiderit, ibid.

PRÆPOSITVS ad emendum si quis mutuauerit ad emendas merces, dominus tenetur ei actione infirmoria, nisi prohibitus fuerit infirmori mutuari, ibid.

PRÆPOSITVS tabernæ si quis mutuauerit ad soluendam pensionem tabernæ, tenetur ei dominus infirmoria, nisi fuisset prohibitus mutuari, ibid.

PRÆPOSITVS ad emendum, vel vendendum oleum, si oleum mutuum datum sit, tenetur dominus infirmori, l. quicumque. §. si ei. de infirmori. actione.

PRÆPOSITVS ad vendendum oleum si oleum vendidit, & arthar nomine annulum recepit, neque cum reddat eius dominus eo nomine tenetur infirmoria, nisi mandatum sit infirmoria vt presentem pecunia venderet, ibid.

PRÆPOSITVS si quis fuerit à gerente mea negotia sine mandato, eius nomine tenetur infirmori, si ratum habuero, l. sed & si eod.

PRÆPOSITVS si fuerit ancilla, vel filiafam. vel pupillus fuerit præpositus, ex contractu coram compete infirmoria contra dominum, & sibi imputetur, qui eos præposuit, ibid.

PRÆPOSITVS certa lege, & interuentu cuiusdam personæ, vel sub pignore debet eam conditionem seruare, ad hoc vt dominum obliget, d. l. sed & si. c. conditio.

PRÆPOSITVS ad mercem oleariam, & ad accipiendam mutuam pecuniam, si acceptus mutus pecuniam ad mercem oleariam: & postea mutans si egit infirmoria contra dominum, ac si ille fuisset præpositus ad merces, & ex eo quod non

potuit probare veram pecuniam in causam oleariam succumbat ipse mutus, potest agere vtili infirmoria ex alia causa: scilicet accipiendis mutuis pecuniis, l. habebat. eod.

PRÆPOSITVS ex contractu obligat dominum, nisi ipse præpositus, vel alius animo nouandi, vt dominum liberaret, in se transferat obligationem, d. l. habebat. c. 1.

PRÆPOSITVS seruus alienus si fuerit ad merces à duobus inter quos cessat iudicii societatis, vel communi diuidendo, quilibet eorum tenetur pro parte, l. diem erit. eod.

PRÆPOSITVS seruus alienus ad communem mercem obligat infirmoria vtrumque dominum in solidum, & quod vni soluit eius partem societatis, vel communi diuidendo iudicio consequetur, ibid.

PRÆPOSITVS filius tabernæ si mutuam pecuniam accepit causa mercium, ac pro eo pater eius fideiussit, etiam infirmoria tenetur pater, l. pen. §. tabernæ. eod.

PRÆPOSITVS seruus ad pecunias tantum funerandas, si per intercessionem æ alienum suscepit, vt infirmori, non obligat dominum in solidum, d. l. penul. §. final.

PRÆPOSITVS ad certam negotiationem si fecit eam negotiationem, quam dominus solitus erat facere, obligat dominum infirmoria, l. si, quod cum eo, qui in aliena potest.

PRÆPOSITVS pro mutuis pecuniis dandis & accipiendis pignoribus si horrea coaduxit, & pro aliis soluit, & alia similia dominus rata habuit, videtur in omnibus substitutus domino, l. d.

PRÆPOSITVS pro mutuis pecuniis dandis, & pignoribus accipiendis si fideiussit pro emptore alicuius rei, & aufugiat, venditor contra dominum habet infirmoriam, si dominus pro tali emptore erat solitus fideiussere, ibid.

PRÆPOSITVS ab aliquo omnibus suis negotiis si ignorancibus debitoribus reuocatus fuerit, debitoribus ei soluendo liberantur, l. qui hominem, 34. §. si Titium. de solutio.

PRÆPOSITVS ad contrahendum videtur præpositus ad recipiendam solutionem, l. quod seruus, 35. de solutio.

PRÆPOSITVS ad emendas merces intelligitur etiam præpositus ad recipiendam mutuam pecuniam pro emendis mercibus nisi nominatim hoc prohibeatur, gl. pe. in l. t. c. de infirmoria actione.

Reliqua verbo, Nauis, Creditor, 80. 81. Infirmor, 1. 2. 3. Seruus, 37. 38. 39.

PRÆSCRIBERE contra dominum fictum dicitur quasi ratione domini, l. 1. c. gl. i. in l. nemo. de nego. gestis.

PRÆSCRIBERE liberatæ seruus uti predialis dicitur occidere alterius seruatus præscribendo, sicut præscribendo dominum dicitur occidere dominus alterius, gl. in l. si ades. §. si de seruit. vbi an.

PRÆSCRIBI potest per errorem adiudicatum etiam à malæ fidei possessore propter rei iudicatæ auctoritatem, l. & generaliter, & ibi addit. marg. de not. xalibus.

PRÆSCRIBI non possunt res incorporales, gloss. i. in l. penul. de morte inferendo.

PRÆSCRIBI si non possunt res corporales suo privilegio, non eius, cuius est per triennium, decennium, vel vicennium, ab eo, qui titulum, vel bonam fidem habet, non potest eadem res 30. vel 40. annis præscribi ab eo, qui titulum non habet, ibid.

PRÆSCRIBI non potest pupillo, gl. i. manent. in l. Titium, 48. §. à marce. de administr. tutorum.

PRÆSCRIBERE non potest heres rem immobilem, quam defunctus præscribere non potuit, licet ignoret vitium personale defuncti, l. cum heres. de diuers. & tempor.

PRÆSCRIBI, vel vscupari possunt res mobiles Ecclesiæ triennio, sicut & res priuatarum, aut quas actiones, C. de sacrosanctis.

PRÆSCRIBI non possunt res possessæ per vim expulsum: sed possessæ per vim compulsum, in qua est voluntas, præscribi possunt, gl. si in l. 3. Cod. de his, quæ vi.

PRÆSCRIBI non possunt hodie res possessæ per vim compulsum, licet adit voluntas, quia possessor est in mala fide, cum in metu sit dolus, ibid.

PRÆSCRIBERE per 10. vel 20. annos non potest contra iudicium familie rescundæ ille, qui non habet titulum, l. seruus, 22. C. familiar. c. c. c.

PRÆSCRIBERE, vel præscriptionem inchoare interim non potest possidens naturaliter, donec alius retinet ciuilem possessionem rei, quæ in absentia solo animo retinetur, gl. magna. in l. 1. C. de seru. fugit.

PRÆSCRIBERE etiam 30. annis non potest quis rem, cuius possessione ciuilem assus retinet animo poterit tamen præscribere 30. annis ex eo tempore, à quo dominus desit possidere ciuilem possessionem, ibid.

PRÆSCRIBERE non possunt longo tempore coloni, & conductores, l. 1. C. communia de vscupatio.

PRÆSCRIBI potest 30. vel 20. annorum contra creditorem ab extraneo, qui habet titulum, gloss. vel creditorem, in l. final. C. de præscriptione longi temporis.

PRÆSCRIBERE longo tempore non potest ille, qui non possidet ex animo, vt queratur ei dominium, l. final. Cod. in quibus causis cessat longi temporis.

PRÆSCRIBI possunt res furtiue, & vitiuæ per tempus 30. ann. gl. si in l. 3. C. de præscript. 30. vel 40. ann.

PRÆSCRIBI non potest ius excipiendi, vel ius eundi ad Ecclesiam, etiam per 40. ann. gl. §. in l. 4. C. eod.

PRÆSCRIBI etiam per 40. an. non potest præscriptio tributum, quæ fit in recognitionem vniuersalis domini, l. conperit. 6. C. eod.

PRÆSCRIBI rem suam qui parit, videtur rem suam alienare, vel donare, §. 2. ver. si vbi enim licet, in authen. de tempore non solut. col. 7.

PRÆSCRIBI potest vltus aquæ publicæ tanto tempore, quo eius contrarium non exiit

existit memoria, l. vltim. C. de aqueductu. lib. 1.
 in Praescribendis accessoris satis est titulus pro suo, gl. iusta. in additione. in §. si quis a non domino. Inst. de rerum diuisione.
 in Praescribenda seruicute non requiritur titulus: fallit si res caderet in vitium futuitatis. gl. pe. in add. marg. in l. 1. §. fin. de itinere, actusque priuato.
 Praescribens, vel qui tempore liberatur non est similis soluenti. l. item illa. §. 1. & ibi. ex iur. de constit. pecunia.
 Praescribens similis est soluenti quoad quid: sed non in omnib. quoad damnum verò creditoris similis est soluenti, nisi ex facto debitoris sibi prouideatur, d. gl. ex iur. in add. marg.
 Praescribenti rem sibi donatam, vel legatam non nocet vitium personale sui auctoris: nocet tamen ei vitium reale, l. an vitium. & ibi gl. 1. de diuers. & tempor.
 in Praescribente sic exigitur ignorantia, vt sic bonaam fidem habeat, gl. pen. in l. f. C. de praescriptione longi temporis.
 Praescribens rem bona fide, & iusto titulo per legum tempus si cadat ab ea, contra quocumque possessores poterit agere vltim in rem, & etiam contra dominum, §. gloss. actionem. in l. i. quis emptiois. C. de praescriptione 30. vel 40.
 Praescribens longissimo tempore bona fide si cadat à possessione, contra dominum non habet rei vindicationem, vel aliam actionem, §. gl. vlt. & d. gl. iusta. tamen. in d. l. i. quis emptiois. §. quod si quis.
 Praescribens longissimo tempore ab initio cum bona fide querit ius vendicandi à quocumque, praeterquam ab eo, contra quem praescribit, siue sit dominus, siue creditor, qui habuit hypothecam, d. §. quod si quis.
 Praescribens longissimo tempore ab initio cum mala fide habet solum ius retinendi, & si cadat à possessione, tunc potest prior dominus, vel creditor ab iniusto possessore illam vendicare, nisi & ipse propria praescriptione tueretur. ibidem.
 Praescribens mala fide potest rem vindicare ab eius violo possessore, d. l. f. quis emptiois. §. sed huc & ibi gl. sed huc & gl. distinctione.
 Praescribens etiam mala fide si veniat ad iudicium intra annum recuperat possessionem ab eo, qui intentans actionem in rem propter eius contumaciam iussus est in possessionem ante litem contestatam, d. l. f. quis emptiois, §. penul.

Reliqua verbo, Vt capere, Vltimum.

Praescriptio in genere. num. 1. v. §. que 11.

Praescriptio contra minores. num. 11. 12. & 13.

Praescriptio contra ecclesiam, §. cum, & absentem causa resp. pub. 14.

Praescriptio interruptio. num. 1. §. vlt. §. num. 18.

PRAESCRIPTIO pro bono publico est introducta, gl. fin. in l. 1. de neg. ge. tit.

Praescriptio, aut vltimatio est introducta contra naturalem aequitatem, qua dicitur minime cum alterius iactura debere locupletari. ibid.

Praescriptio 30. annorum, vel longissimi temporis iure Digestorum non erat cognita, gl. 1. in l. anas. ex quibus causis, maiores. gl. 1. in add. marg. in l. vbi lex. 4. de vltimatio.

in Praescriptione non interuenit voluntas domini, gloss. final. in l. 1. §. pen. de d. 10.

Praescriptio sexaginta dierum, quae datur marito minori ad accusandum uxorem de adulterio, currit, & non relinquitur, gl. cessauit. in l. auxilium, 38. de minorib.

Praescriptio non procedit sine possessione, l. denique. ex quibus causis maiores.

Praescriptio instanti iudicio ipso iure non currit, quando per iudicem stetit, quominus quis agere potest, bene tamen currit praescriptio actionis: sed contra eam datur restitutio, l. sed & si. 2. & ibi gl. 1. cod.

in Praescriptione iurum incorporalium Ecclesiasticorum requiritur scientia aduersarii, l. pe. & ibi ad d. marg. de seruitutib.

in Praescriptione res corporales, & incorporales aequiparantur, gl. 1. in l. f. quem admodum. seruitutes.

Praescriptio plus operatur, quam pactum: gl. coheredibus. in l. r. familiae ercif.

Praescriptio contra pignoratitiam incipit currere à die natiuitatis pignoratitiae, non antea, cum nondum sit nata: potest tamen praescribi iuri offerendi, vel soluendi debitum, non ipsi actioni pignoratitiae, §. gloss. pignoratitia. in l. si res, 9. §. omnis. de pignorat. actione.

Praescriptiones sunt odiosae, & ideo stricte sunt interpretandae, secus est in voluntate, vel conventionem, quae late sunt interpretandae, gl. discedatur. in l. soluitur, quibus mod. pign.

Praescriptione liberatus similis est soluenti, sed non quoad omnia: quia soluens ipso iure praescribit tamen exceptione liberatur, gl. f. in l. si pupillus, 46. de adm. tutorum.

Praescriptio naturalem obligationem non tollit, quam cum ciuili perimit solutio, d. gl. f. in add. marg.

Praescriptio similis est solutioni, quoad hoc, vt possit obici ei, contra quem praescriptum est, culpa, quasi facto suo, & negligentia fuerit sequuta liberatio. ibidem.

Praescriptio etiam 30. vel 40. annorum non procedit in annuis legatis, & aliis praestationibus futuris procedentibus ex vitima voluntate: sed recte procedit in annuis praestationibus procedentibus ex contractu, vel ex stipulatione, §. gl. f. in l. 4. de annuis legatis.

Praescriptio 30. annorum hodie recte procedit ex sola bona fide, gl. 1. in add. mar. in l. vbi lex. 24. de vltimatio.

Praescriptio in principali trahitur ad accessoria, quando illa inerant principali ab initio: secus si ex postfacto, quia tunc opus est noua praescriptione, l. qui fundum, 7. §. 1. & ibi add. marg. pro emptore.

Praescriptio 30. ann. requiritur in eo, qui possidet pro possessore, gl. 2. in l. 1. quorum bonorum.

Praescriptio currit aduersus impeditum facti impedimento: tamen si restituitur,

quod quippe futurum non est aduersus impeditum iuris impedimento, l. 1. §. si quis, & ibi add. marg. de itinere, actusque.

Praescriptio quando auctori censeatur propter dilationem, quae datur reo, auctor restituitur, gl. 1. §. praeterea.

Praescriptio 30. vel 40. annorum mala fide currit de iure ciuili, quod ius corrigitur per ius canonici, cuius iuris canonici dispositio habet locum etiam de iure ciuili, gl. iure. in add. marg. in l. 1. §. huc interdicta. cod.

Praescriptio immemorialis habetur loco tituli, l. 3. §. ductus, de aqua quod iudiana.

Praescriptiones quaedam sunt vnius diei, aliae duorum, aliae trium, gl. in rub. de duellis, & temporalib.

in Praescriptione 10. vel 20. ann. sufficit continuata possessio vltimum diem tangere, nec requiritur totus dies ad complendum constitutum tempus, quod secus est in praescriptionibus personalium actionum, in quibus requiritur vltimum diem exple, ibid. & l. pe. in princ. & ibi gl. 1. cod.

per Praescriptionem 30. ann. non inducitur nisi exceptio, & exemptio. gl. in d. rub. & ibi add. marg.

Praescriptiones omnes regulariter habent continua tempora, nisi specialiter inueniatur lege cautum contrarium: scilicet quod sit vtile, gl. in d. rub.

Praescriptiones quaedam habent vtilia tempora, quarum quaedam habent vtile tempus quoad sui principium, & processum, quaedam quoad sui principium tantum. ibid.

in Praescriptionibus quoad hoc vt vtile tempus currat, requiritur, quod quis habeat facultatem agendi per se, vel per alium, & potestatem conueniendi cum per se, vel per alium respondentem, & iudicis redditus copiam, l. 1. & ibi gl. agendi. cod.

Praescriptio longa: possessionis tam in praediis, quam in mancipiis, quae praediis morantur, habet locum, l. 3. cod.

Praescriptio immobilium olim in Italico solo erat duorum annorum: sed in prouincia l. 10. vel 20. annorum, hodie verò tam in Italico solo, quam in prouincia procedit praescriptio 10. vel 20. annorum in immobilibus, gloss. l. ibidem.

Praescriptio, vel tempore potest aliquid fieri, quod non potest fieri pacto. ibidem.

Praescriptio longi temporis locus est in rebus soli. l. rescriptis, 9. eodem & gloss. 2. in l. 2. Cod. de seruitut. & aqua. gloss. mag. in l. 1. Cod. de ferus fugitiuis.

Praescriptio 20. ann. quandoque dicitur, quod tollitur actio, intelligi per exceptionem, quia remanet naturalis, & tollitur ciuili, gl. non posse. in l. obligationum fere de die, & obligat.

Praescriptio currit à die, quo fuit facultas agendi, l. si seruus hereditarius, 25. de stipul. seruorum.

Praescriptio non currit agere non valenti, d. l. si seruus hereditarius, & ibi add. marg.

Praescriptio non inchoatur iacente hereditate, nec aduersus eunt, qui apud hostes est; tamen inchoata currit, & continuatur aduersus vtrumque. ibi dem.

Praescriptio quandoque ponitur pro exceptione, l. si debitor tuus, 91. & ibi gl. pe. & add. marg. de solutio.

Praescriptio maior requiritur in amittendo, quam in acquirendo, vel recuperando, gloss. centum annorum. in l. vt inter diuinum, 19. Cod. de sacrosanctis.

Praescriptiones sunt odiosae, & ideo arctandae, gloss. 1. in auth. quas actiones. C. eodem.

Praescriptiones omnes scilicet trium annorum, x. x. annorum, & similes causantur ex tempore: quia finito tempore res confirmantur, gl. 1. in l. f. C. in quib. causis integ.

Praescriptio non currit non negligentibus, l. contra maiores, 16. Cod. de inoffic. testam.

Praescriptio quinquennii non currit super querela inofficis, donec ventilatur quaelio super nullitate, vel solennitate testam. ibid.

Praescriptio longi temporis nulli competit, nisi titulum, & bonam fidem habeat, gl. 1. in l. hereditatis, 7. C. de petitione hered.

Praescriptio post litem contestationem non currit, quamquam litem duret anno, vel plus, gl. 1. in l. morae litem, 26. C. rei vindicat.

Praescriptio longi temporis agendi non currit. ibid.

Praescriptio temporalis proprie dicitur x. vel xx. ann. gl. temporalem. in l. plures. C. de fide iustum.

Praescriptio 30. ann. debet esse ad praescribendum debitum à debitore contra creditorem. ibid.

Praescriptio temporalis dicitur quandoque praescriptio perpetua, scilicet 30. annorum, & tunc temporalis expositurid est causam habens ex tempore. ibi dem.

Praescriptio inchoata contra defunctum currit contra eius heredes statim à morte testatoris, §. gl. 3. & in l. f. intra. 8. C. de non numerata.

Praescriptio inchoanda contra heredem currit ab adita hereditate, & non à morte defuncti. ibi dem.

Praescriptio biennis exceptionis non numerata pecunia contra defunctum impleta praediciat eius heredi, etiam pupillo, §. gl. f.

Praescriptio 30. vel 40. ann. qui sunt tunc in principali debito, & etiam sunt tunc in vltis cum fructibus, l. eos. C. de vltis.

Praescriptio impeditur per iuris errorem, gl. 2. in l. 1. C. si ignorans rem minoris esse.

Praescriptio sine possessione ciuili non procedit, gl. mag. in add. in l. 3. C. de feruit fugitiuis.

Praescriptio longi temporis non habet locum in seruo fugitio: sed bene, in seruo ascriptio, d. gl. marg.

Praescriptio incipit currere ab eo tempore, quo quis definit ciuilitate possidere, d. glo. marg. in fin.

praescri.

Præscriptio contra creditores hereditarios, vel legatarios dormit de iure ciuili intra tempus datum à lege heredi ad consociendum inuentarium, l. ciuili. 22. §. donec. C. de iure deliberari.

Præscriptio 30. annorum est introducta odio tantum non petentium, nec exigitur possessio bona fides, idem in usufructu, quæ tantum possidentis fauore est introducta, non exigitur bona fides: sed præscriptio a. vel xx. annor. odio non petentis, & fauore possidentis est inuenta, & exigit bonam fidem, gl. ante p. & pen. in l. fi. C. de edicto diui Adria.

Præscriptio in ingenuitatis tria dant causam scilicet quod defunctus sit, & quinquennium præterierit à morte manumissoris, & quod ingenuus vixit tempore mortis, l. in l. 1. C. ne de statu defunctorum.

Præscriptio nondum completa non tuerit possessorem contra dominum vendicantem, l. si partem, §. C. pro emptore.

Præscriptio, vel usufructus rectè procedit, quando defunctus habuit bonam fidem in re aliena: sed deficiat titulus, quem habet heres, glo. 1. in l. 1. C. od. pro herede.

Præscriptio longi temporis iusto titulo, & bona fide rectè procedit, l. 4. C. quibus non obicitur præscriptio.

Præscriptio longi temporis non potest obici actioni simplicis mutui, neque commodati, neque depositi, legatarii, fideicommissi, aut tutelæ; aut alij cuiuslibet actioni personalij, l. §. ibi gl. 1. C. eod.

Præscriptio longi temporis non obicitur actioni mixtæ, nisi in quibusdam casibus, d. gl. 1.

Præscriptio longi temporis in rebus tantum habet locum, ibid.

Præscriptio longi temporis est x. an. inter præsentis, & xx. inter absentes: de quo tamen deducitur tempus iustæ absentiæ mediante restitutione, l. p. C. eod.

Præscriptio longi temporis requiritur scientia eius, contra quem præscribitur, auth. malæ fidei. & l. finali. & ibi gl. ignorantia. C. de præscripti. longi temporis.

Præscriptio longi temporis scilicet x. an. inter præsentis, & xx. inter absentes procedit ita quidem, quod si quis in quibusdam annis sit præsens, in quibusdam absens, adieciuntur ei ad præscriptionem super decem annis tot anni, quot annis ex decennio fuit absens, auth. quod si quis, C. eod.

Præscriptio deducuntur tempora schismaticis, d. auth. quod si quis, in add. margin.

Præscriptio longi temporis his, qui bona fide acceperunt possessionem, & continuatam, nec interruptam in iurisdictione liti tenentur, solum parocianiari, l. 2. C. eod.

Præscriptio longi temporis non procedit sine titulo, l. §. C. eod.

Præscriptio longi temporis in malæ fidei contractibus locum non habet, l. si fraude, 6. C. eod.

Præscriptio munio instrumentorum amissa, vel subreptio non præiudicat, l. longi temporis, 7. C. eod.

Præscriptio bonæ fidei capta: sed non completa interruptitur per liti contestationem, nec bona, 10. C. eod.

Præscriptio longi temporis bona fide, si ante liti contestationem sit adimpleta tueri, præiudicat, d. nec bona & ibi gl. 1.

Præscriptio longi temporis inter præsentis completur decennio: inter absentes vicennio: & præsentis dicuntur, quando vterque habeat domicilium in eadem provincia, licet non in eadem ciuitate, l. fi. C. eod.

Præscriptio longi temporis x. annorum procedit tam in rebus sitis in eadem provincia quam extra postea deductam inter præsentis, ibidem.

Præscriptio longi temporis xx. an. in rebus vicinæque sitis requiritur, quando vterque domicilium non habet in eadem provincia, sed in diuersis prouinciis, ibid.

Præscriptio longi temporis x. vel xx. annorum procedit tam in rebus corporalibus, quam in incorporalibus, d. l. fi. in fi.

Præscriptio x. annorum procedit inter præsentis: & dicuntur præsentis si in eadem provincia sit: hodie tamen in eadem ciuitate debent esse, cum singulæ ciuitates habeant sua regimina, sicut olim prouinciæ: si verò hodie regatur prouincia per præsidem, requiritur quod vterque sit in eadem prouincia, gl. id est, & ibi add. ibi.

Præscriptio longi temporis in rebus mobilibus cessat, cum sufficiat usufructus triennij, l. 2. C. in quibus causis cessat longi.

Præscriptio longi temporis locum non habet in iudicio familie eriscundæ, vel communi diuidendo, l. 3. C. eod.

Præscriptio longi temporis non nocet hereditatem petentibus, l. pen. C. eod.

Præscriptio longi temporis etiam in rebus mobilibus non procedit sine titulo, l. fi. C. eod.

Præscriptio 30. vel 40. an. currit contra omnes cuiuscumque sexus, etiam absentes, & etiam milites, l. 3. C. de præscriptio 30. vel 40. ann.

Præscriptio quædam dicitur odiosa, quæ currit solum ex negligentia non petentis nullo attentio fauore præscriptis: & possidentis siue sit malæ fidei, siue bonæ fidei præscribitur, vt est præscriptio 30. annorum: & hæc interruptitur per solam exequutoris missionem, gl. per exequutorem, & ibi add. ibi.

Præscriptio quædam dicitur merè fauorabilis, vt præscriptio triennij, quæ currit fauore possidentis propter titulum, & bonam fidem: & ista non interruptitur per citationem, nec per liti contestationem, nisi in effectu, ibid.

Præscriptio quædam est mixta, quæ currit tam fauore possidentis, quam odio negligentis, vt præscriptio x. vel xx. an. & hæc non interruptitur per solam exequutoris missionem: sed per liti contestationem, ibid.

Præscriptio 30. ann. currit contra mulierem pro dote, matrimonio durante, vel antequam maritus ad inopiam vergat, glo. seruanda, ibid.

Præscriptio 30. ann. non currit in conditionali debito pendente conditione, ibid.

Præscriptio non currit impedito agere: fallit in rusticis seruicibus, vt non sit opus, quod agere poterit: sed non in vrbaniis, ibid.

Præscriptio 30. ann. tolluntur actiones communi diuidendo, familie erisc. pignoratitiae, pro socio, & negotiorum, gl. fi. ibid.

Præscriptio 30. an. in hi, qui ad metallarum conditionem sunt scripti, vel ad cutilem conditionem vocantur, non possunt præscribere libertatem: sed debent reddi curi suæ, l. §. 2. & ibi gl. fi. C. eod.

Præscriptio 30. vel 40. an. quæ personalibus, & hypothecariis opponitur, incipit currere in conditionis, vel die euentum, quando obligatio libi conditione, vel die incerta, vel certa est contracta, l. cum non sit nisi, 7. §. illud autem. C. eod.

Præscriptio 30. vel 40. annorum contra mulierem incipit currere à tempore soluti matrimonij: & si sit 30. annis, quod non agat, repellitur ab hypothecariis, quam habet contra res mariti tacite sibi obligatas, ibid.

Præscriptio 30. vel 40. ann. contra mulierem currere incipit ab eo tempore, quo maritus vergit ad inopiam, vel deportatur, est si sit 30. annis, quod non agat, repellitur ab actione personali, vel hypothecaria sibi competenti, glo. repudi. ibid.

Præscriptio incipit currere in omnibus obligationibus annuis, & mensuris ex tempore cessante solutione, non ex initio obligationis, d. l. cum non sit nisi, §. fi. & ibi gl. per singulos.

Præscriptio longi temporis queritur præscripti iuris vendicandi à quocumque possessore, si quis emptoris, 8. C. eod.

Præscriptio in usufructu incipit currere à tempore, quo ceperunt deberi, & non sunt soluta, d. l. si quis emptoris, §. fi.

Præscriptio vnica 30. vel 40. ann. tolluntur usufructu debitor ex contractibus pro omnibus, non pro vna tantum, d. §. fi. & ibi gl. fi.

Præscriptio filiofam. non valenti agere non currit, nisi postquam manu paterna, vel eius, cuius in potestate erat constitutus, fuerit liberatus, l. 1. §. fi. C. de anomal. exceptione.

Præscriptio 30. an. tollitur omne ius, gloss. final. in l. final. C. vnde vi.

Præscriptio, vel principis præscriptum contra ius publicum non habet locum, l. §. C. de operibus publicis.

Præscriptio iudicialis currentes contra debitorem non nocet creditori, l. in fin. ma, 6. C. de pignori.

Præscriptio omnis de iure canonico tollitur: intelligi cum mala fide: sed non cum bona fide, & titulo, gl. annorum. in §. 1. in auth. vt ecclesia Roma. centum. col. 2.

Præscriptio 30. vel 40. annorum non erat inuenta iure Digestorum: sed lex, sicut C. de præscript. 30. vel 40. an. primo tractauit, gloss. antiqua, ibidem, glo. amittit. in l. qui occidit, 30. §. pignori. ad legem Aquil.

Præscriptio est odiosa, gl. prædictum, ibid. in d. §. 1. in auth. vt ecclesia Roma. centum. col. 2.

Præscriptio dicitur improba in iure naturali: sed iure ciuili comprobatur, d. §. 1. & ibi gl. improba.

Præscriptio non currit non valenti agere. §. sancimus itaque, & ibi gl. præiudicio. in auth. vt cum de appellat. cogn. col. §. gl. 2. in auth. nisi tricenaria. C. de bonis mater.

Præscriptio longi temporis vt præiudicat domino, & propter possessori, requiritur scientia aduersarij, contra quem præscribitur, & iustus sanimus, in auth. vt sponsal. larg. col. 9.

Præscriptio longi temporis tempus x. vel xx. an. computatur ex tempore scientie domini, §. gl. agnoscens, ibid.

Præscriptio temporalis non currit, ubi ius auctori agendi potestatem, glo. propter tempus, in l. si quis episcopus, in auth. de iudic. cap. 1. col. 9.

Præscriptio non currit contra ignorantem: intelligi ad accomodandum eiusdem bene ad eius commodum, l. penult. & vt C. od. qui militare possunt, libra. 2.

Præscriptio 30. an. locum habet in fundo vnde iquis per 30. ann. feudum possidet, & seruicium domino exhibuit, quamuis de ea re nunquam fuerit inuestitura: tamen præscriptionem acquisiuit ita, quod se tueri poterit, gl. fin. in cap. 1. de vfu Mediolanen.

Præscriptions odiose 30. vel 40. annorum contra defides, & sui iuris contentores sunt introductæ, gloss. præscriptione, in c. §. de capitulis Conrad.

Præscriptio regulariter de iure ciuili siue bona, siue mala fide procedit, gl. id est, in princ. l. ult. de usufructu.

Præscriptio currit hereditate iacente, gl. 1. in l. hæc tenus de constitut. pecunia.

Præscriptio actionis de dote currit contra mulierem intra iudicium, est iacens hereditas eiusque ad restitutionem dote tenetur, glo. agat, in l. si constante, §. 1. solut. matrim.

Præscriptio, quæ non inducitur à possessore: sed sola negligentia non petentis non inchoatur contra hereditatem iacentem, nisi super principali, & sit inchoata contra defunctum: sed præscriptio, quæ inducitur à possessore, vel à possessione, inchoari potest contra hereditatem iacentem, gloss. innox. & ibi add. marg. in l. sed est, §. 4. folens de heredit. institut.

Præscriptio non currit, nec inchoatur contra heredem ante aditam hereditatem: sed inchoata completur etiam iacente hereditate, gl. 1. in l. §. 1. §. fi. vero, C. de tempor. in integrum.

Præscriptio longi temporis, & non longissimi veteres leges nouerunt, glo. veteres in l. si quis emptoris, 9. C. de præscriptio 30. vel 40. ann.

Præscriptio rerum corporalium præscribens diffuciliter querit dominium, quod fieri debet titulo, & bona fide, neque queritur facile perdit, & ideo si non potest agere, non currit ei tempus: sed dominium rei incorporalis facile queritur: sicut & facile perditur, vt quamuis agere nequeat: possit tamen currere præscriptio, l. Artilcinus, & ibi gl. fi. & ibi add. marg. de seruic. rusticor.

Præscriptio non queritur dominium, glo. de iure, in l. si quis diuturno, 10. si seruus vindicetur.

Per præscriptionem acquiritur vtile dominium, §. gl. acquiritur, in l. Stich. 36. de usufructu legato.

Præscriptio longi temporis non mutat dominium, sed mutat effectus dominij, §. gl. mutet, in l. cum, qui ades, 23. de usufructu.

Præscriptio seruicium realium sine titulo valet: præscribens tamen debet allegare titulum, quem probat tantum per possessionem longi temporis sufficere, gl. de iure, in l. si quis diuturno, 10. si seruus vindicetur.

Præscriptio seruicium realium non requiritur titulus: sed sufficit possessio x. an. inter præsentis, & xx. inter absentes, si habent causam continuam: sed si discontinuam, requiritur immemoralis præscriptio, d. l. si quis diuturno, & ibi gloss. ferè tot.

Præscriptio seruicium personalium, vt usufructus, fructus, vel realium, præscriptio, non tollitur personalium, vt usufructus, fructus, vel realium, quæ

quae non habent casum continuam contra patientem patientia diurna, pre-
sumitur titulus gl. longo, in l. cum de in rem verso. de usuris.
*Reliqua verbo, Articulus, Heres, 100. 101. Libertus, 19. Longum, Mulier, 13. Possi-
dente, 45. Possessio, 26. 27. Possessor, 4. Servitus, 5. 26. Usucapio, per tot. Alibi 30. 4.
Bonorum possessio, 17. Bona fidei possessor, Abens, 18. Aequitas, 1.*

11 Praescriptio 10. vel 20. an. in rebus sunt genera, quaedam currunt minoribus: sed res-
tituuntur quaedam currunt, & non restituntur: quaedam ipso iure non cur-
runt minoribus, gl. cessabit. in l. auxilium, 38. de minorib.
Praescriptio non numerata pecuniae ex persona defuncti currit minori: sed resti-
tuitur. ibid.
Praescriptio 30. vel 40. an. currit minoribus restituitur. ib.
Praescriptio non numerata doris currit minori, & non restituitur, ibid. & gl. 4. in
l. si. C. in quibus causis rest. non est neces.
Praescriptio quinquennalis, quae obicitur minori ad tuendum statum defuncti, cur-
rit minori, & non restituitur contra eam, gl. cessabit. in l. auxilium, 38. de
minor.
Praescriptio omnes regulariter ipso iure minoribus non currunt. ibidem.
Praescriptio legalis ipso iure non currit minori: sed bene conventionalis, gl. quod.
in l. Amilius, 39. cod.
Praescriptio conventionalis si incipit cum defuncto maiore, & finitur cum mi-
nore, currit sine spe restitutionis, nisi cum minore aliquid gestum fuerit, vel
aliquid interueniat, ex quo etiam maior restituatur, d. l. Amilius.
Praescriptio nulla currit contra maiorem, neque etiam 30. annorum locum ha-
bere videtur, gl. 1. in l. 1. C. si aduersus usufructuonem.
12 Praescriptio, quae cepit à minore, non currit in pupillari aetate, etsi essent 44.
anni, quando fuisset completa. ibid.
Praescriptio 30. an. odiosa cepta per personam maioris, contra heredem pupilli
non currit: sed interim dormit, gl. 1. in l. 1. C. si aduersus usufructuonem.
Praescriptio temporalis, vel perpetua, quae cepit à maiore, contra heredem mi-
norem currit: sed datur restitutio, si compleatur contra eum. ibid.
Praescriptio temporalis, quae olim currebant minoribus, hodie sunt inno-
uatae ita, ut non currant, gl. 4. in l. si. C. in quibus causis in integrum.
Praescriptio secundum veteres leges quandoque minoribus currebant ita,
quod ipsi non restituebantur, quandoque ipso iure cessant, quandoque curre-
bant: sed restituebantur. ibid.
Praescriptio iudiciorum per tempus instant, vel appellacionis, quibus iudicia
suspiciuntur, currunt etiam contra minores. ib.
Praescriptio quando coepit ex persona praedecessoris minori currit. ibidem.
Praescriptio 30. vel 40. an. non currit pupillo, gl. si. ibid.
Praescriptio 30. vel 40. an. quae incipit à maiore, minori successori currit sine spe
restitutionis. ibid.
Praescriptio 30. vel 40. an. cepta contra maiorem, vel minorem, currit minori post
pupillarem aetatem: sed restituitur. ib.
Praescriptio quadriennalis, sicut minoribus currit post maiorem aetatem: ita mai-
oribus post reversionem, gl. si. in l. si. C. de temporibus in integrum.
Praescriptio si incipit in minori aetate, compleaturque in maiori, tempus petende
restitutionis incipit currere à tempore lesionis completae, gl. illuxerit. ibid.
13 Praescriptio x. vel xx. annorum non currit contra minorem, nisi demum factum
maiore, gl. si. in l. 1. & l. si. C. si quis ignorans rem minoris.
Praescriptio quaedam olim contra minores non currebant in quibusdam casib.
ut in alienatione rei à minore factae quaedam vel erant quae in quibusdam
casib. non currebant ipso iure, gl. si. in l. si. C.
Praescriptio triennalis currit filius ex co tempore, ex quo suae potestatis esse appa-
ruerit, nisi aliquem impuberem aetas adiuuaret, l. 1. & ibi gl. si. & auth. nisi trien-
nalis. C. de bon. marit.
Praescriptio 30. vel 40. an. non acquirit quis dominium vile, vel effectum domi-
nii, si bona fide possideat: si mala fide, acquirit solum exceptionem, gl. 1. ibid.
Praescriptio 30. vel 40. an. non currit contra impuberem: sed contra alium mino-
rem currit: sed restituitur, gl. si. ibid.
Praescriptio quinquennalis quodammodo currit contra pupillos, ut si pupillus
non mouerit questionem status defuncti intra quinquennium à morte eius:
quia postea non admittitur, l. si. mater. & ibi gl. 1. C. de statu defun.
Praescriptio x. vel xx. annorum olim etiam ipso iure non currebat pupillo, nec
adulto, gl. si. in l. 3. C. quibus non obicitur longi temporis.
Praescriptio 30. an. non currit pupillis: incipit tamen currere postquam incipit
esse pubes, quae incipit currere contra defunctum, l. 3. C. de praescriptione 10.
gl. temp.
Praescriptio 30. annorum currit contra adultum post pupillarem aetatem, etiam si
non sit cepta contra defunctum, gl. seruanda. ibidem.
contra Praescriptionem 30. an. restituitur etiam libelli accusationis, l. cum
notissimam, 7. C. cod.
Praescriptio 30. an. cepta contra defunctum non currit, sed dormit contra pupil-
lum, & eo facto adulto illa praescriptio excitat se, & coniungitur tempus se-
quens praecedenti, d. gl. seruanda.
Praescriptio 30. annorum non currit contra pupillum, nec contra filium suum, nec
contra ecclesiam, nec contra creditorem agentem hypothecaria aduersus debi-
torem, vel heredem suum vniuersalem, vel creditorem. ibid.
Praescriptio contra impuberes non currit, imò et contra praedecessorem impu-
beris fuerit inchoata, interim tamen debet retardari, gl. aliqua. in §. sed quod
sanctum in auth. de nuptiis. collat. 4.
Praescriptio 30. an. vel maiores currunt contra adultum: sed restituitur: sed
praescriptiones minores 10. an. contra adultum ipso iure non currunt: & hoc
extra iudicium: sed in iudicio currunt: sed restituitur, ut triennalis, ad eam rem
instantiam, item anni ad eandem instantiam. ibidem.
Praescriptio inchoata suspenditur durante pupillari aetate, gl. accedere. in addi-
tione marg. in l. Pomponius, 13. §. si quis, qui precario de acqui. possessione.
Reliqua verbo, Minor, 47. 48. 49. Pupillus, 15.

14 Praescriptio contra ecclesiam, vel ciuitatem non currit in reb. sibi reli-
ctis iure hereditario, legatis, donatis, vel venditis, nisi centum annorum, l. v.
inter diuina, 19. C. de sacrosanctis eccles.

Praescriptio contra Romanam Ecclesiam statim valet, si fuerit centum annorum,
auth. quas actiones. C. cod.
Praescriptio contra Ecclesiam tantum 40. annorum valet, nisi in usufructu
triennalis, & praescriptio quadriennalis, ibi. & auth. hae constitutio innovat cō-
stitutionem per totum. col. 8.
Praescriptio annalis valet contra Ecclesiam in bonis haereticis: quia alias contra
priuatum solum valet triennalis, gl. 1. in d. auth. quas actiones.
Praescriptio triennalis tantum procedit contra priuatum habentem ius ad bona
haereticis, vel rapientis monacham: annalis vero contra Ecclesiam. ibi.
Praescriptio 40. an. gaudet Ecclesia contra Ecclesiam. ibi.
Praescriptio 30. an. praescribit Ecclesia res priuatis: sicut priuatus contra priuatum,
ibi. & d. auth. hae constitutio innovat constitutionem.
Praescriptioes currunt contra Ecclesiam: contra maiorem vero ipso iure non
currunt, gl. 4. in d. auth. quas actiones.
Praescriptio quinquennalis currit etiam contra fiscum, si non mouerit questio-
nem status defuncti intra quinquennium ab eius morte, l. pe. C. ne de statu de
functorum.
Praescriptioes omnes x. vel xxx. an. aduersus priuatos currentes, in Ecclesiis
ad 40. annos extenduntur, quod obtinet in exactione legatorum, & heredita-
tium ad pias causas restitutorum, §. pro temporalibus in auth. de ecclesiasticis. re-
manent in suo statu, & currunt Ecclesiis eodem tempore, quo priuati.
Praescriptioes actionis redhibitoriae, & quando minores, & similia etiam in
Ecclesiis remanent in suo statu, & currunt Ecclesiis eodem tempore, quo priuati:
sed contra eas restituitur, ut minor vique ad quadriennium, ex quo lesa.
est, gl. 1. annorum. in d. §. pro temporalibus, & d. auth. quas actiones, & ibi gl. 4.
& d. auth. hae constitutio.
Praescriptio 40. an. currit contra Ecclesiam, & rempub. Liubemus, C. de fundis pa-
trim onabilib. 11.
Praescriptio quadriennalis tuetur fiscus contra eum, cuius erat res, quando vendi-
dit rem alienam ut propriam, 14. & ibi gl. si. C. de restitutione militum.
Praescriptio longi temporis non obstat absentis esse iusta, & necessaria causa: obstat
tamen absentis esse causa voluntaria, l. 1. & ibi gl. si. C. cod.
Praescriptio longi temporis contra absentem causa recipi, vel casu fortuito non
valet. l. 4. C. cod.
Praescriptio 10. annorum currit contra absentem, & contra milites: sed restituitur
tunc, gl. militaria. in l. 3. C. de praescriptione 30. vel 40. an.
*Reliqua verbo, Pignus, 15. Pignus, 15. Litem, 10. Bonorum possessio, 17.
Abens, §. siue 1. 1. 18.*

PRAESCRIPTIO interruptitur sola citatione facta per executores, l. fin. & ibi
gl. si. acquirit. de co. per quem fact.
Praescriptionem iure veteri non interruptebat sola citatio: sed solum litis con-
testatio, d. gl. acquirit.
Praescriptio interruptitur per solam denunciationem à parte parti extra iu-
dicium factam, d. gl. acquirit.
Praescriptio interruptio impediens contra alium, tenetur ei adione de
dolo, l. pe. de dolo.
Praescriptio interruptio potest facere iure communi praesens coram episcopo, vel
in subdium in publicum proponere, sine porrigere, ubi domicilium
habet aduersarius, qui rem eius detinet, & absens est, vel infans, vel furiosus,
vel in potestate positus, gl. si. in l. si quis recipit, 39. ex quib. causis maiores,
l. si. C. de episcopo auctor.
Praescriptio 30. an. si fuerit interrupta per citationem, & postea renouetur cita-
tio, rati, vel expresse, perinde acsi postea non fuisset interrupta, l. nam et si
§. 1. & ibi add. marg. de inoff. test.
Praescriptio interrupta contra rem censetur interrupta etiam contra eius fideiuf-
sores, gl. fideiussor. in l. si fideiussor, 9. §. 6. pe. mandati.
Praescriptio interruptitur per litis contestationem factam cum pupillo, tutore
autore, gl. suspiciuntur in l. 1. §. 1. de administrat. tutorum.
Praescriptio rei immobilis per litis contestationem interruptitur, gl. usufructu-
onem. in l. 1. §. si pro emptore. l. nec bona. 10. C. de praescript. longi tempor.
Praescriptio interruptitur per donationem fideiussoris, quando fideiussor datur
ante finitam praescriptionem: secus quando post finitam, gl. iam reuerso. in l.
eum qui, 38. §. pe. de solutio.
Praescriptio non interruptitur, quando fideiussor intercessit, ignorante debitore
praescribente. ibi.
Praescriptio interruptitur facta contra principalem non interruptitur praescrip-
tionem contra fideiussorem, gl. annuus. & ibi add. marg. ibid.
Praescriptio statuta accusationi criminali interruptitur per solam libelli obla-
tionem, quod fecit et in ciuili, l. mariti, 29. §. quinquennium, de adulteriis.
Praescriptio interruptitur ciuilibus, quae fit per solam libelli oblationem, non
prodest nisi interrupti, d. §. quinquennium, & ibi gl. non alienos.
Praescriptio adulteri per prosecutionem libelli accusationis male concepti non
interruptitur, l. accusaturus, 35. cod.
Praescriptio interruptio interruptio inducit conuentio coram arbitro facta, ac si co-
ram ordinaro iudice fuisset inchoata, l. §. si. de receptis arbitris.
Praescriptio interruptitur per conuentionem factam coram arbitro in scriptis
& executore missa, & non aliis, nisi in quibusdam casib. coram principe, gl.
conuentum. ibid.
Praescriptio interruptitur per litis contestationem etiam nullam, gl. si. in auth.
offertur. C. de litis contestatione, gl. damificando. & gl. pro nihilo. in §. si
suscepit, in auth. de exhiben. reis. col. 5.
Praescriptio interruptitur per litis contestationem ita, quod si non sit finita, non
finietur à modo, gl. 1. in l. more litis. 26. C. de rei vind. l. fin. C. de praescriptione
30. annor.
Praescriptio non interruptitur litis contestatio facta coram iudice incompe-
tenti, l. pe. & ibi gl. si. C. ne de statu defunctorum.
Praescriptio interruptio ciuilibus prodest interrupti tantum: unde quis po-
test usufructu capere contra dominum, licet alius moueat litem, secus in naturali
interruptio, quae omnibus proficit, gl. 3. in l. memo. 10. C. de acqui. posses.
Praescriptio interruptio ciuilibus differt à naturali interruptione. ibidem.

PRÆ

[illegible]

Praefes ex eo quod exierit, non amittit imperium in provincia, ut dicebant Valscones. *ibid.*

Praefes extra provinciam non habet exercitum iurisdictionis: potest tamen, & debet delegare etiam extra, ut delegatus intra provinciam cognoscat. *ibid.*

Praefes in dieendis sententis morem suorum maiorem debet servare. *ibid.*

Praefes habet iurisdictionem etiam adfectus homines, si quid malum in provincia commiserint. *l. 3. eodem.*

Praefes curare debet purgare provinciam malis hominibus, neque debet distinguere, unde sunt. *ibid.*

Praefes provinciae maius imperium in provincia habet omnibus post principem. *l. 4. eod.*

Praefes provinciae non magis tutorem, quam specialem iudicem ipse se dare potest. *l. 1. §. eod.*

Praefes provinciae prohibere debet illicitas exactiones, vel tortas metu venditiones, & cautiones sine pretij numeratione. *l. 1. §. eod.*

Praefes provinciae debet providere, ne quis iniquum lucrum, vel damnum fectat, vel dolo, vel facilitate, dict. *l. 1. §. eod.*

Praefes provinciae id debet sequi, quod concuerit cum sequi ex fide eorum, quae probantur sequi. *l. 1. §. eod.*

Praefes provinciae curare debet, ne potentiores viri iniuriis afficiant humiliores, neque defensores potentiorum calumniosis criminibus infestentur innocentes. *l. 1. §. eod.*

Praefes debet prohibere malos homines sub praetextu adiuvantium milites viros ad concutendos homines procedentes, & eos coercere. *ibid.*

Praefes debet prohibere sub specie tributorum illicitas exactiones fieri, & debet curare, ne licita negotiatione aliqui prohibeantur, vel prohibita exerceantur, vel innocentibus poene irrogentur. *ibid.*

Praefes curare debet, ne homines tenuis conditionis domunculam viam habentes cognant ad suscipiendos hospites milites, vel iniuriis vexari. *l. 1. §. eod.*

Praefes provinciae potest damnare in metallum, si non deperat, *gl. in metallum. in d. 1. §. eod.*

Praefes provinciae inspicit aedificia domos eorum causa cognita reficere ea compellere potest. *l. praefes. 7. eod.*

Praefes provinciae contra inobedientes competenti remedio deformitati auxilium ferre debet. *ibid.*

Praefes potest compellere socium recusantem edificare, & etiam ut de novo faciant, si sint curiales, alii non, constructionem: sed restitutionem debet praecipere. *gl. 1. §. eod.*

Praefes provinciarum cognoscunt de his omnibus causis, de quibus cognoscunt magistratus in civitate Romana. *l. de omnibus. eod.*

Praefes provinciarum pertinet omnia negotia de provincia, quae Romae varios iudices habent, non tamen omnia privilegia, quae praefectus urbi relegat, vel deportat praefes non. *l. omnia. & ibi gl. 1. eod.*

Praefes licet omnium Romae magistratum vice, & officio fungi debeat in provincia: non tamen tam spectandum est, quid Romae factum est, quam quid fieri debeat. *l. sed licet. eod.*

Praefes debet curare, ut provincia sit queta, & in pace, quod facile obtinebit, si licite agat, ut malis hominibus provincia careat, eosque conquirit. *l. congruit. eodem.*

Praefes conquerere debet sacrilegios, latrones, plagarios, & fures, & prout quisque deliquit, in eum animadvertere, receptatoresque eorum coercere. *ibid.*

Praefes provinciae non debet exire provinciam, nisi causa voti solvendi, dum tamen non sit per totam noctem extra provinciam. *l. illud. eod.*

Praefes hodie per noctem, & per noctes potest exire extra provinciam ratione voti solvendi, cum dicat propheta, Vouere, & reddite Domino Deo, &c. *gl. §. ibidem.*

Praefes poterit cognoscere quando aliquis familiaris facit alicui iniuriam, *gl. inuito. in l. Senator. eod.*

Praefes provinciae antequam cognoverit successoris adventum, si tuto rem dederit, & praestiterit mandumitendi auctoritatem, valent haec omnia, *l. si forte. eodem.*

Praefes hodie non possunt accipere esculentia, & poculenta, nisi in defectum sui salarii. *gl. 1. in l. plebis. eod.*

Praefes munus, vel donum capere prohibentur, nisi esculentum, poculentumve, quod intra dies proximos consumatur. *l. 1. plebis. eod.*

Praefes provinciarum non debent admittere provinciales in magnam familiaritatem, *l. obsequandum. eod.*

Praefes vel corrector provinciae, abdicando se, non amittit imperium. *l. pe. de officio. praefidis.*

Praefes ab imperio, & iurisdictione se abdicare: id est separare non potest, nisi faciat in manu principis, a quo habet imperium. *gl. 1. ibid.*

Praefes cognoscit de seruo corrupto, vel ancilla deurginata, vel seruo stuprato, & debet severissime castigare corruptorem. *l. §. eod.*

Praefes mortuo ante finem officii salarium residui temporis debetur assessoris, vique quo secum alio non collocavit: secus si praefes, vel assessor ab officio sit remorsus. *l. diem defuncto. de officio. assessoris.*

Praefes non potest pacisci ultra esculentia, & poculenta, in cuius fraudem fieret, si traheretur ad numerum, qualitate, vel quantitate, *gl. plebis. in l. iurisdictionum. §. praetor. de pactis.*

Praefes provinciae non potest vocari inius durante officio, *gl. §. in l. 3. quod metus causa.*

Praefidis nomen generale est, & accipitur quandoque promaiores, quam pro consule. *gl. 1. in l. minor. de minoribus.*

Praefes provinciae licet non sit de numero militum, potest iure militari testari, si in hostili loco deprehendatur, & debeat illic. *l. si de milit. testam.*

Praefes provinciae, vel alius in ea provincia, quam administrat, non potest edificare novam. *l. auctor. 4. §. 1. & ibi gl. vendicatur. de iure fisci.*

Praefes provinciae, vel procurator fisci, vel Caesaris, aut quilibet alius in provincia, quam administrat, si emat aliquam rem per interpositam personam a sub-

ditis suis, venditor potest vendicare rem suam, & qui emit, tenetur praestitimationem rei fisco. *ibid.*

Praefidis non per assessores: sed per se debent subscribere libellis. *l. 1. de assessoribus.*

Praefes assessor libellorum inscriptionem in consilio principis permittens, suetur a principis puniri debet, & assessor exilio puniatur. *ibid.*

Praefidis nomen generale est, & accipitur pro quo libet ordinario habente imperium, *gl. in praesidium. in l. 1. C. de pedaneis iudi.*

Praefidis postquam constituitur pedaneos iudices, qui de vilioribus causis cognoscant. *l. §. C. eod.*

Praefes non potest prohibere defensorem agere, quod vult. *§. nulla. in auctor. de defensoribus. ciuitat. col. 3.*

Praefes solus non refert principis respicientia publicam utilitatem, *l. pe. & ibi gl. 1. C. de legatio. lib. 10.*

Praefes provinciae quando coadunat consilium vniuersale provinciae, non debet omnes de provincia ad illud ire: sed de omnibus ciuitatibus deputantur syndici, qui ciuitatem repraesentent, & ibi dicuntur assidere praefidi. *ibid.*

Praefidis, & rationales, quibus per rempublicam annone subministrantur, pro pecoriibus gubernandis non possunt usurpare publicos, *l. 2. de cursu publico. lib. 12.*

Reliqua verbo, Corrector, Index, Administrator, 6. 7. Officialis.

Praestatio a idem est, quod tradere. *l. ex empto. de actio. empti.*

Praestatio quandoque sumitur pro dispendium relaxare, ac luere: item sumitur pro in se periculum, euentumque rei recipere, ac aliene culpae damnum, & dispendium velle luere. *l. cum autem. 1. 3. in additio. marg. de edictio. edicto.*

Praestatio a idem est, quod alimenterum facta in necessarias personas, non dicitur liberalitas: sed debitum. *l. 1. §. sed nonnullos. & ibi glossa. praestiterit. de tutelis. & rationibus.*

Praestations dicuntur personales actiones, *l. item Labeo. 2. §. pen. familiae. c. c. ff. de praestatio diuturna sola vlturum, decimarum, vel alia quaelibet praestatio non praedictas praestant, quando creditor allerit sibi deberi in futurum ea sola ratione: quia in praeteritum pro longum tempus illa sint, vel afferit sibi deberi ex pacto nudo, quod probare intendit ex diuturna praestazione: secus si ex pacto vestito, quod probare intendit ex diuturna sola praestazione, *l. cum de in rem verso. & ibi gl. longo. de viuis.**

Praestatio triennialis alimenterum praedictas praestant fauore alimenterum, etiam si sit, sicut praestatur, nitatur sibi deberi in futurum ea sola ratione: quia in praeteritum per triennium sibi sunt praestata, *gl. longo.*

Praestatio diuturna vlturum praestantur contra obligationem super forte, & viuis, quando praestantur erat diligens, nec consuevit suas pecunias iactare, imo magis consuevit fructuare. *l. §. praestitit. ff. de viuis.*

Praestatio diuturna vlturum dicitur, quod praestatur contra obligationem super forte, & viuis: hoc ipsum enim facit vnicuique promissio tantummodo vlturum, licet nulla dos sit promissa. *ibid.*

Praestatio diuturna non est efficax ad consummandum pactum nudum, seu obligationem inualidam, nisi pacto stipulatio interueniret. *l. si certis. 2. §. C. de pactis.*

Praestatio diuturna vlturum non est efficax ad consummandum pactum nudum vlturum, vel obligationem inualidam vlturum. *gl. 1. ibid.*

Praestatio diuturna operatum non consummat pactum nudum de soluendis operibus. *ibid.*

Praestatio diuturna rei donatae ex pacto nudo secundum iura vetera non consummat tale pactum nudum: hodie tamen fecit. *ibid.*

Praestatio diuturna rei promissa a seruo postea facto libero, qui seibat se non teneri, nisi naturaliter tantum: sed vim ciuiliis credebatur habere, non consummat tale pactum nudum. *ibid.*

Praestatio triennialis alimenterum, & vltimae voluntatis facit legatum deberi etiam in futurum ex voluntate minus solenni: alias tamen praestatio non solum triennalis, sed etiam diuturna: ubi versatur fauor alimenterum, vel alterius rei similis, non facit valere pactum nudum, vel obligationem inualidam, *ibi. & l. 1. C. de fidei commissis.*

Praestatio diuturna ignoranter facta non facit valere pactum nudum, obligationem inualidam: secus si scienter fuisset facta. *gl. 1. in l. §. ibi.*

Praestatio si sit facta ab herede sciente ex voluntate minus solenni pro eo, quod praestitit in praeteritum, statim sibi praedictas, etiam si non esset legatum alimenterum: quod quidem legatum. *gl. §. in l. 1. C. de fidei commissis.*

Praestatio si sit facta ab herede sciente ex voluntate minus solenni pro futuro tempore, sibi non praedictas, nisi speciali iure fauore alimenterum, & vltimae voluntatis. *gl. §. ibi. & gl. 1. ibi.*

Praestatio triennalis non praedictas in futurum in materia odiosa, ut vlturum, praedictas tamen in fauorabili, ut alimenterum, & vltimae voluntatis. *gl. §. ibi.*

Praestatio annui legari facta ab herede sine detractioe Falcidia per vnum, vel duos annos solum, non praedictas sibi in futurum. *ibid.*

Praestatio triennalis alimenterum sufficit ad validandam voluntatem aliis inuitilem, ut in futurum praestentur ex praestatio tamen longi temporis requiritur ad probandum titulum praestitit, quando est dubium de titulo. *ibid.*

Praestations annuae loco vlturum habentur, & ut seruitutes vere non possunt possideri: sed quod possideri. *l. §. si vero. & ibi gl. vel feudum. quid sit inuestitura.*

Reliqua verbo, Diffinitas, Diuturna, Legatum, 18. Soldata, Alimenta.

Praesumptio a dicitur illa, quae per incantationem fiat, ut quae ante oculos sunt, non videantur: vel praesumptio est, quod praestitit aciem oculorum, & ostendit quod est, ut faciunt mimi, & incultores. *gl. pen. in l. ita nobis. 2. §. C. de dulteris.*

Reliqua verbo, Incantatio,

Praesumptio non potest hodie pecuniam esse indebitam, eo quod quis probasset pecuniam quandam esse indebitam, *gl. §. in l. 4. C. de in integr. restitutione minorum.*

Praesumptio non potest hodie quem possidere, eo quod probet, quandam se possidere, nisi pro bet tempore litis contestationis possidere, vel possidens habere causam ab eo. *ibid.*

Præfinitur semper dominus qui semel se fuisse dominum probat. ibid.
 Præfinitur hodie minor, si constat ex probationibus. fuisse aliquando minorem: scilicet si constat eum solum fecundum naturam. ibid.
 Præfinitur ex præfinito, quod fuit in præfinitum. gloss. fin. in l. 3. Cod. de probationibus.
 Præfinitur in præfinitum non soluendo, qui hodie, vel præfinit non est soluendo. ibid.
 Præfinitur aliquid ratione sanguinis. l. 1. §. tacer. & ibi add. marg. C. de rei uxoris actione.
 Præfinitur quilibet esse talis, qualis naturaliter esse debet, vel esse solet, & ideo quilibet præfinitur sanæ mentis, nisi contrarium probetur. l. 5. & ibi gloss. fi. C. de codicillis.
 Præfinitur aliquid ex eo, quod plurimum accidit, gl. præfinitionem. in l. cum de debito. 2. §. de probatio.
 Præfinitur quis furiosus, & non sanæ mentis ex sermonibus incongruis. Liquidum in suo. 17. & ibi glo. amoueri. de condit. insti.
 Præfinitur quis talis, cuius verba gerit. d. gl. amoueri.
 Præfinitur quis talis, cuius & gesta dicit. ibid.
 Præfinitur quilibet habere & conseruare, l. si legatum. de edendo.
 Præfinitur vna tollit aliam, l. diuus, & ibi gl. existimari. de restitutione in integ.
 Præfinitur vbi est contra eum, qui probare debebat, afficitur duriori probatione. h. quod merus causa.
 Præfinitur quilibet, donec contrarium probetur, gl. præfinitioni. ibid.
 Præfinitum non transfertur per probationes de vno ad alium: sed durioris oneratur actorem probatione. cum alias apertiores, quæ in ciuilibus debeat facere. ibid.
 Præfinitur vbi est contra illum, qui probare debet, afficitur duriori probatione: hoc est apertissimas probationes debet ostendere, adeo quod nec iuramentum est ei deferendum propter talem præfinitionem aliis probationibus deficientibus. ibid.
 Præfinitio alia est iuris, & de iure alia hominis alia naturæ: alia facti. ibid.
 Præfinitio iuris, & de iure dicitur, quando mulier tacite videtur de dote stipulata, & præfinitur stipulatio ab arrogato facta. ibid.
 contra præfinitionem iuris, & de iure non admittitur probatio in contrarium. ibid.
 Præfinitio iuris, & de iure appellatur præfinitio legis: sic & dicitur præfinitio canonis, quæ magis dicitur fictio, & fit super certo. ibid.
 Præfinitio hominis dicitur, quando contra aliquem dicentem merum sibi illatum, est præfinitio, quod in vrb. vel coram iudice, vel in loco, vbi fit iustitia, non fit ibi illatus. ibid.
 contra præfinitionem hominis admittitur probatio in contrarium: nam si aliquis malam famam habuit, secundum canones non potest purgare. ibid.
 Præfinitio hominis quandoque transfertur onus probandi, quandoque non transfertur: durioris adstringit ad probandum. ibid.
 Præfinitio naturæ dicitur, vbi cum exheredo filium meum, præfinitur contra me, quod iniussit cum exheredauerim, & hoc propter naturam, & ideo heredes debent probare iustam causam exheredationis. ibid.
 Præfinitio facti alia est præcedentis, alia subsequens: Præcedentis, vt si semel calumniatus sit sublegetur, vbi cum aliqui accusati fuerint de adulterio, quod de pellebant obtentu proximitatis: si post conueniant in nuptias, præfinitur etiam prius adulterasse. ibid.
 Præfinitio leui non est (standum, gl. si leuior. in l. 3. §. qui de minoribus.
 Præfinitio leuem offerenti non est dandum iuramentum, licet alia probationes deficiant. ibid.
 Præfinitio iuris, si quis habet pro se, si pars aduersa vult probare contrarium, opus est, quod probet per euidentissimas probationes, l. si extraneus de conditione causa dicitur.
 Præfinitio præfinitur ex consuetudine patrisfam. glo. in l. 1. vniuersos, 12. de pignori. actione.
 Præfinitio iuris, & de iure dicitur, quando lex aliquid præfinitur fieri iubet. gl. intelligendum. & ibi add. marg. in l. sed iustitiam, 9. §. proinde. ad Maced.
 Præfinitio, quod in re communis faciat iure suo, in dubio, cum ad deliberationem tendat, admittitur: non tamen admittitur ad condemnationem. gl. 1. & ibi add. marg. in l. marito. 15. pro socio.
 Præfinitio, quod dominus partis faciens aliquid in re communis, quod faciat potius iure suo, quam furandis, vel celandi animo admittitur. d. l. si marito.
 Præfinitio triplex est: quedam est talis, cui statim, etiam si contra probaretur, vt mulierem fuisse stipulatam dorem: quedam est cui statim, donec contra probetur, vt si res fuisset patris, & heredis esse præsumatur: quedam est, cui non statim aliquo modo, nisi ad minucula habeat, vt probatio per priuatum instrumentum, gl. in rub. de probatio.
 Præfinitio, quæ a Latinis authoribus coniectura dicitur, est rei latentis indicium, atque id, quod per rationes, & signa colligit, atque conicit, d. gl. in rub. in additione marg.
 Præfinitio in rethores appellant proleptim, siue præoccupationem. ibid.
 Præfinitio iuris authoribus varie diffinitur, inter quas hæc scilicet quod sit rei dubie aliquibus signis intrinsecis quasvis credulitas, atque fides. ibid.
 Præfinitio trahitur de vno tempore ad aliud, glo. fin. in l. non est, 17. de probatio.
 Præfinitio in genere tollitur per præfinitionem in specie, l. cum de debito, 2. §. cod.
 contra Præfinitionem iuris admittitur probatio, l. nuptura. in additione marg.
 Præfinitio si aliquid inducit, dicitur illud esse palam, l. si fundus, 9. §. soluto matr.
 Præfinitiones duntaxat faciunt etiam plenam probationem cum alijs iudicijs, gl. legitimus. in l. 2. de exculat. tutorum.
 Præfinitio iuris, & de iure dicitur, quando lex pro certo præfinit, contra quam non admittitur probatio, gl. contentus. in l. 3. diuo Pio. 15. §. in venditione. d.

re indic. gl. 5. in l. 1. C. de dolo. gl. effe. in l. antiquæ. C. ad Velleian.
 ex Præfinitione sola quis non debet grauari, nec condemnari, nisi fit præfinitio iuris, & de iure, l. absentem. & ibi gl. 1. de penis.
 Præfinitio de præfinito ad præfens non semper fuitur, glo. fi. in l. 4. C. de in integrum restitutione minorum.
 Præfinitio, quam facit lex, quod reuerfus ab hostibus, non sit capus, dicitur proprie fictio iuris, & non præfinitio. gl. fi. in l. siue possidetis. 16. C. de probatio.
 Præfinitio iuris, & de iure dicitur illa, qua fusiua, miles non creditur pecuniâ mutuo recipere, vel expendere in aliud quicquam, quam in castreses causas, l. si. & ibi glo. fin. C. ad Macedon.
 Præfinitio iuris, qua simulatio datur in cessione facta pro modico, non statim, nisi probetur alia simulatio. gl. cum certum. in l. pe. C. mandati.
 Præfinitio violenta est contra tutorem, qui neglexit facere inuentarium, gl. fi. in l. 6. C. arbitrium tutoris.
 Præfinitio iuris, & de iure est contra notarium cōficientem testamentum contra constitutiones principum, quas ignorauerat. gl. fi. in l. libemus, 29. C. de testam.
 Præfinitio fuitur quandoque ex præfinito ad præfinitum. l. si adulterij, 34. & ibi gl. 1. C. de adulteris.
 contra præfinitionem iuris, & de iure non admittitur probatio in contrarium, nisi per partis confessionem, gl. viricum. & ibi add. marg. in §. de augmentis. in athen. de nuptijs. col. 4. & gl. privilegium. in additione marg. in §. aliud quoque. in athen. de equalitate dotis. col. 7.
 Præfinitio de præfinito fuitur, & in futurum, §. vsum siquidem. vers. mulier. & ibi gl. vt appareat. & gl. maligne. & ibi add. marg. in athen. de restitut. & ea, quæ parit. col. 4.
Reliqua verbo, Fingere, Hodie, Talis, Delusio, 10. 11. Fictio, Coniectura, Probatio, 4. Adulterium, 6. Dimes.

PRÆTER dictio ponitur exclusiue, l. si tutor reipub. 9. §. fin. de tutelis, & rationibus.
 Præter, dictio si adiciatur ei, quod continetur sub genere præcedenti, tunc stat exceptiue: alia ponitur ampliatiue. l. 1. tunc textores, 36. de legar. 1.
 Præter, dictio excludit id, quod refertur, quando ponitur inter diuersa, l. si ita legatum, §. 8. cod.
 Præter, dictio ponitur inclusiue, quando ponitur inter res separatas, quarum vna non comprehendit aliam. l. Seio. 10. §. vxori. de annuis legatis.
 Præter, dictio quando præcedit oratio negatiua, ponit illud, de quo prius erat dispositum, l. 1. de adimendis legatis.
 Præter, dictio quando sequitur propositionem negatiuam, tunc includit, glo. 6. modum. & ibi add. in §. cum autem. Infit. de adoptio.
 Præter, dictio quando sequitur propositionem affirmatiuam, includit, si comprehendit aliquid, quod non continetur subsequenti propositione: sed si continetur subsequenti propositione, tunc excludit. ibid.
 Præter, dictio quandoque non excludit, veluti teneat pignoratitia præter stellationum, quem fecit, gl. præter satisfactionem. in l. sed & hie. §. peti. de procuratoribus, l. 1. de pigno. actione.
 Præter, dictio ponitur quandoque inclusiue, vt do tibi domum, & vineam, & præterea præter, non excludo vt præter non dem: sed vt omnia debeat dico, gl. fi. in d. l. 1.
 Præter, & sine, dictiones ponitur quandoque inclusiue: veluti do tibi illas res, & præterea hæc: do tibi cōiunctim illas res: hæc tamen separatiim, & sing. & hæc, & sine illis tibi trado, illa dictio sine, nihil aliud excludit, nisi conjunctionem, non traditionem: quandoque tamen ponitur exclusiue. ibid.
Reliqua verbo, Citra, Contra.

PRÆTERITUM est neque instituitur, neque exheredare: unde & si fiat in testamento mentio filij non prædicto modo, dicitur præteritum, gl. præteritum in l. nam & hie. §. fi. de inoffic. testam.

PRÆTERITIO matris de filio, etiam quem ignorabat viuum, habetur pro exheredatione, l. si instituta. 17. §. fi. & gl. 1. in l. mater. 19. de inoff. test. & gl. 1. in l. 2. de leg. 3. gl. non habet. & ibi add. marg. in l. illud, §. de testamentis. de contra tabulas. l. vxorem. 29. & ibi gl. non valere. de manumissis test. l. filiam. 15. C. de inoffic. testam. l. cum quedam, 6. & ibi gl. 1. C. de administ. tutor. gl. 2. in l. 6. C. de contra tabulas. §. fin. Infit. de exhereda. liberos.

Præteritio matris de filio quando facta est re tantum: sed non consilio, rumpitur testamentum: sed legata, & libertates valida remanent: scilicet si re, & consilio fuisset facta præteritio. l. cum mater, 28. & ibi gl. præfinitur, & add. marg. de inoff. testam.

Præteritio posthumi facta à matre valet, & habetur pro exheredatione, nisi mater non habens facultatem mutandi testamentum: quia in puerperio deceit, præterit: quia tunc pro institutione habetur. gl. 1. in l. placet. de liberis & posthumis.

Præteritio multis licet habeatur pro exheredatione: illa tamen præteritio non comprehendit illum filium, quem miles ignorabat se habere, & tanquam præteritus rumpit testamentum. l. Titius. 15. & ibi gl. oportet. cod.

Præteritio superfluum filiorum differt à præteritione posthumorum: quia filij iam nati præteriti semper nullum, & inuultum faciunt testamentum: sed posthumi præteriti rumpunt testamentum agnatione, vel naturitate, l. 4. ex his, & ibi gl. ex his. de iniurio rupto.

Præteritione posthumi rumpitur testamentum militis, etiam quoad legata: quod præteritus est ignoranter: scilicet quando scierit: quia tunc quoad institutionem tantum rumpitur, sed non quoad legata, l. militis. 37. §. miles. & ibi gl. ignarus. de militari testamento.

Præteritio filij scierat facta à milite habetur pro exheredatione, ibi, & l. miles ita 41. §. si miles. cod.

Præteritio filij facta à patre non habetur pro exheredatione, sed bene facta à matre: quia dominium non dicitur continuari in bonis matris: sicut in bonis patris. gl. non habet. & ibi add. marg. in l. illud §. ad testamentum. de contr. tab. Præteritio, quæ habetur pro exheredatione, proprie non est exheredatio, l. Paulus. 27. §. Paulus respondit. de bonis libertorum.

ob Præteritionem filij in potestate ipso iure totum testamentum est nullum, gl. fi.

fil. l. i. §. fi. tabula test. nullae exstab.
 Preterito filij rumpit testamentum patris etiam ignorans filium vivum, l. vxor-
 tem. 9. & ibi. gl. non valere de manum. testam.
 In praetentione posthumi filij habet locum decilio athen. ex causa. C. de liberis
 preteritis. gl. pc. & ibi add. marg. in l. bona. §. de capitis.
 Preterito filij scienter facta à milite dicitur exheredatio tacita. l. scus certi. 9. C.
 de testam. militis.
 Preterito filij in potestate filij ignoranter facta à milite, ipso iure est non que-
 restamentum militis, & succedit filij preteritus ab intestato, & non per que-
 relam, l. si licet certi. & ibi. gl. 1. & gl. 2. in §. p. Inst. de exhered. libero.
 Preterito filij si facta scienter à pagano, ipso iure non valet testamentum. gl.
 2. in d. licet.
 Preterito filij emancipati si facta ignoranter à milite, valet testamentum, sed
 rumpitur per contra tab. pc. ibid.
 Preterito vel exheredatio filij sine causâ inferre facta à milite, etiam scien-
 ter, hoc est nullae, gl. 1. in §. cum vel decem. C. de testam. milit.
 Preteritione filij à matre facta est causa trinum est testamentum, athen non licet
 & ibi. gl. 1. & add. ex causa. C. de liberis preteritis.
 Preterito filiorum ex linea materna cum causa habetur per exheredatione, aliis
 non. gl. 1. in d. athen. ex causa.
 Preterito maritus, vel alterius ascendens ex linea materna facta à filio habetur
 per exheredatione: scilicet ramen est de iure nouissimo: nam mater, vel alius
 ascendens preteritus cum causa habet querelam: sed fides causa testamentum
 est nullum, dicta gl. 2. in athen. ex causa. & gl. 1. & ibi add. in §. fin. Inst. de ex-
 hered. libe.
 Preterito patris, vel alterius ascendens ex linea materna facta si filio in
 potestate testando de contentibus, vel quasi, testamentum est nullum, d. gl. 2.
 Preterito maritus facta de liberis non annullat testamentum: quia preterito ma-
 tris habetur per exheredatione, gl. penult. & ibi add. in §. posthumum.
 Inst. de exhered. libero.
 Preterito militis in expeditione testamenti, si scilicet scilicet habere liberos, vel posthumos,
 habetur per exheredatione, & id eo quod inofficiose testamenti agitur, siue
 miles sit paterfamilias. sue sit filiusfamilias, §. po. & ibi. gl. pro exheredatione, & ibi. add.
 Inst. co.
 Preterito militis extra castra testantis reddit nullum testamentum, cum tunc
 ius commune debet feruare. gl. 1. ibid.
 Preterito exheredatio, *Filius, Filius, Filius, 18. §. quæ 19. cum multis sequentib.*
Malis, 27. & 28. 29. Nepos, 13. 14. 15. Posthumus, 6. 7. 8. 9. C. de iur. & 4. §.
P R A E T E R I T V S mater, cum habetur per exheredatione, non habet contra ta-
 bulas. gl. 1. in l. filium. §. C. de inoffic. testam.
 Preteritus dicitur ille, qui non est institutus nec exheredatus. l. fi. C. de contra tab.
 §. gl. 2. in additione marg. in l. 1. C. de liberis preteritis.
 Preteritus pater à filio emancipato habet contra tabulas: si verò sit exheredatus,
 habet querelam. gl. 1. in §. in athen. ex causa. C. de liberis preteritis.
 Preteritus filius scienter à patre rumpit testamentum, quoad institutionem: le-
 gata tamen debetur, gl. 1. in d. C. de posthum. heredit.
 Preteritus posthumus scienter à patre, natiuitate sua rumpit testamentum, quo-
 ad institutionem: legata tamen debentur: si verò ignoranter, non debentur
 legata, ibid.
 Preteritis à matre non datur ius dicendi nullum, contra tabuland. sed datur
 querela inofficiose, gl. 1. Inst. de exheredatione liberorum.
 Preteritus dicitur ille, qui non est institutus: vel est institutus, non ritè, §. ead-
 dem hanc. Inst. de heredit. que ab intest.
 Preterita filia testamenti matris, cum habetur per exheredatione, ei non compe-
 tit aliud remedium quam querela, l. filiam, 1. C. de inoffic. testam.
 Preterita mater à filio habetur per exheredatione, cum filium. 17. C. cod.
Reliqua verbo, Patens, Bonorum possessor, 27. 28.
P R A E T E R I T V M tempus, ex quo, non verificatur in praeterito tempore: veluti
 lupus exit sylvum, non tamen exiit, gl. amittit. in l. arborib. 11. §. de illo de v. su-
 fructu.
 Preteritum trahitur quodquoque ad praesens, gl. eodem tempore. in l. fi. commun.
 praediorum.
 Preteriti temporis verbum porrigitur ad futurum, l. talis scriptura, 30. cum l. leg.
 & ibi. gl. 1. de legat. 1.
 Preterita, & futura onera contra inunguntur alicui, intelligitur de preteritis
 pendebitis, & nondum finitis: non de preteritis finitis, l. Lucius, 90. §. que
 marito de legat. 2.
 In praeteritum quod fuerit ex postfacto potest apparere, gl. videbimur. in l. in ra-
 tione. §. 1. & l. ad legem filiam.
 de preteritis fumimus coniecturam ad futura, & quodquoque occultam conie-
 cturam fumimus ad preteritum, gl. quorum. in §. cunque. in proemio Inst.
Reliqua verbo, Eiusdem, l. 6. pendere, Tempus, 12. Verbum, 3. §. 9. 15.
P R A E T E R I T V S dicitur, qui adhuc est impubes praeterea, quod est genus
 vestis, quae vtebantur impubes, gl. praeterea. in l. deinde. §. si de liberis ex-
 hibend.
P R A E T O R in loco maiorum debet consistere ius, l. in plurib. de iust. & iure
 Praetor vrbis creatus fuit ex eo, quod cum consules aocarentur bellis finiti-
 mis, non erat quis in ciuitate, qui ius redderet, l. 2. §. cunque consules de ori-
 gine iuris.
 Praetor peregrinus creatus fuit ex eo, quod cum multa turba eriam peregrino-
 rum in ciuitatem veniret, praetor vrbis non sufficerebat, d. l. 3. §. post aliquod.
 Praetores totidem, quod prouincia in diuisionem Romanam veniant, creati funt:
 paxim qui vrbis res, parim qui prouincialibus praesides, d. l. §. capta.
 Praetores duos constituit Caius Tullius Caesar, & duos adules, qui frumento
 praesentat, à Cereere cereales dicitur, d. l. §. deinde Cornelius.
 Praetores 18. & tribuni plebis 10. & duo consules, & sex aediles in ciuitate consti-
 titi sunt quia iura reddebant. ibid.
 Praetores alios duos constituit diuus Claudius, qui de fideicommissis ius dice-
 rent: ex his vnum deterravit diuus Titius, & vnum adiecit Nerva, qui in fisco-
 rum, & priuatis ius dicebat. ibid.

Prætor nec tutorem; nec specialem iudicem ipse se dare potest. l. si de officio prætoris.

Prætor licet possit se emancipare: non tamen potest se tutorem dare: quia emancipare se est honor: tutela verò est onus, & se ingens præsumitur suspectus, gl. si ibid.

Prætor legem facere potest. gl. derogare. in l. r. de feriis.

Prætor derogat iuri ciuili propter publicam utilitatem ibi.

Prætor non derogat iuri ciuili vnam sententiam dando: sed legem faciendo potest derogare. ibid.

Prætorum decipere non licet: imò decipiens debet coerceri. l. debuit. ibi. gl. r. de his, qui notantur infam.

Prætoris beneficium non facit quem heredem directò, l. si sine. §. sed quod Papinianus. de minoribus.

Prætor non potest tollere ius ciuile xij. tab. ipso iure: sed bene per exceptionem. gl. in l. i. ad leg. Falcid.

Prætor in prætorum non habet imperium: sed si vbi prætor se subiciat alij, potest in eum ius dicere. l. ille. a quo, 13. §. p. ad Treb.

Prætorum vnum adire non est necesse pro habenda actione in omni edicto, vel interdito prætoris, quod sine restitutione indulget actionem, vel etiam cum restitutione, quæ iure actionis datur, vt actio de dolo, & quod metus causis: vnde continet restitutionem specialem, vt minorum, & maiorum propter absentiam, necesse est prætorum adire, vt datur actio ad vt constituit efficacem actionem, gl. veniendi in l. de pupillo. §. si is, cui, de noui operis nunciacione.

Prætorum adire non est necesse in bonorum possessione edictali: sed bene in decretali. ibid.

Prætor, verbum quandoque largè ponit pro principe, vel senatu, ex eo quod præferat alijs, vel ex eo quod prætor alios vendicat sibi priuilegium, gl. prætorum. in l. i. autem. de aqua pluuiæ arienda.

Prætor beneficium suum nemini vult esse capiofum. l. Paulus notat. 8. de prætor. stipulata.

Prætores tres sunt ordinandi in vrbe Constantinopolitana per singulos annos iudicio senatus, qui disceptent, & tractent causas, l. C. de episcope audiend.

Ad prætorem spectat examinatio liberalis negotij, & interspectio decretorum restitutionis in integrum probatis causis tutoris dandi, vel ordinandi curatoris, l. i. C. de officio prætoris.

Prætores tres electæ opinionis in vrbe per singulos annos iudicio senatus ordinari debent, l. i. C. de officio prætoris.

Prætores competentes causas, & debitos actus debent integrè disceptare, atque tractare. ibid.

Prætores sunt eligendi ex his, qui propriam larem habent in vrbe, non ex his, qui in prouincijs habent. ibid.

Prætor non debet illi ille, qui propter alias causas ad vrbum de prouincijs venisset ille tantum, qui domicilium fouet in vrbe. ibidem.

Prætoris iurisdictione annua erat. glo. l. in l. C. de restitutione militie.

Prætor heredes facere non potest eos, quos ipse locus vocat ad hereditatem: loco tamen heredes eos constituit, & vocatur bonorum possessoris, gl. i. in l. i. C. vnde liberi, §. quos autem. Inst. de bonorum possesse.

Prætores duo erant in vrbe: vnus vrbianus, alius peregrinus. gl. i. in l. si apud. 17. C. de appellat.

Prætores hodie sunt præfides prouinciarum habentes sub se officiales totius territorij, vt est potestas Florentie, gl. edicta. in §. prætorum. Inst. de iure naturali.

Prætor non potest quem facere esse, nec definire heredem, gl. non valet. in §. liberis. Inst. de pupillari sub. test.

Prætor naturali aequitate mouetur, §. emancipati. Inst. de hereditat. quæ ab intest. Reliqua verbo, Edictum, 1. Album, Seruus, 23. Actio, 211. Bonorum possessio, per tot. Conful.

PRÆTORVM EST LOCUS: vbi causæ ventilantur, item dicitur etiam locus, in quo pascitur, moratur in die. gl. l. i. in omnes. 31. C. de episcope, gl. i. in l. i. planum. 12. de viu. & habitatione. & gl. l. i. in l. i. C. de operibus publicis.

Prætorum dicitur non tantum domus, in qua prætor habitat, vel vbi ius reddidit etiam regum, principum, & summorum magistratum, etiam in villis, aut in agro extracta edificia, l. in iuriarum, 13. §. si. & ibi adde. marg. de iur. iuriciis.

Prætorius ius dicitur vox iuris ciuilis, gl. fin. in l. prohibitum. Cod. de iure fisci. lib. 10.

Reliqua verbo, Actio, 20. 11. 211. Obligatio, 9. vsque 14. Palatium, Pignus, 5. §. 7. Præfectus, §. stipulatio, 39. vsque 43. Ius, 32.

PRÆTOR A seruo decreta cum prætorum facit, & propter publicam utilitatem, & communem errorem gesta ab eo tenent, & seruum in libertatem deducit. l. Barbarius. de officio prætor.

Ad præturam tantum de vrbe debebat eligi quis, non de prouincijs. gl. in l. i. C. de prætoribus & honore.

Ad præturam non potest eligi aliquis in clarissima dignitate constitutus manens in prouincijs. l. i.

PRÆVARICARI accusetur, est crimine ab condere. l. i. ad Turpillian.

Præuaricans publico, vel priuato iudicio: hoc est prodens causam, in qua patrocinatur, extra ordinem debet puniri. l. 2. & ibi gl. si de præuaricator.

Præuaricantibus propria, vel abusus præuaricatione hodie iniungitur pœna extraordinaria, & infamia, l. 2. & ibi gl. in cod.

PRÆVARICATIO dicitur in aduocato, fraud in iudice, vel aduersario. glo. fin. in l. i. C. de sententis aduersus fidei, lib. 10.

Præuaricationis delictum dicitur duobus modis: publicum, cum quis accusat aliquem: aliud priuatum moribus inductum, vt in aduocato. gl. in l. i. C. de adu. duorum iudicio. l. 3. de præuaricatoribus, gl. nō videtur. in l. palam, 42. §. fenatus. de ritu nuptiarum.

Præuaricationis publicum iudicium dicitur, quando reus accusatoris publico iudicio expellitur dicendo se eodem crimine ab alio accusatum, & absoluitur: accusator lege iulia publicorum, vt non prius accusat, quàm de prioris accusatoris præuaricatione coallescit, & pronuntium fuerit i huic enim præuaricationis

reparationis pronuntio publici iudicii intelligitur. d. l. 3. de preiudicatoribus.
 reparationis priuatum iudicium, & non publicum dicitur, quare aduocato preiudicatoris crimen intenditur, neque interest publico, an priuato iudicio fuerit preiudicatus. ibid.
 de Preiudicatoris crimine cognoscitur per replicationem. ibid.
 PRAEVARICATOR dicitur quisque variator, & non publicum dicitur, quare aduocato priuata causa sua, & infamis est. l. 1. de his, qui nota.
 Prauaricator a varia ceratione tractum nomen habet: nam qui prauaricatur, ex utraque parte constitit, quominus ex aduersa, d. s. item. & l. 1. & ibi add. marg. de prauaricator.
 Prauaricator, & qui secreta sua reuelat alteri parti, damnatus de hoc, infamis est, gl. prauaricator. ibi in d. s. item.
 Prauaricator dicitur, qui ex una parte animo: ex altera corpore constitit, & animus praualuit, ut tantum ex ea parte esse dicatur. gl. vtraque. ibi. & gl. 1. in l. 1. C. de adu. diuersi.
 Prauaricator proprie dicitur accusator publici iudicii: improprie tamen dicitur etiam aduocatus, & utique extra ordinem punitur, d. gl. vtraque.
 Prauaricator proprie dicitur ille, qui publico iudicio accusat, fictitius falsas defensiones admittendo, & bonas probationes dissimulando. l. 1. & ibi gl. 1. de preiudicator.
 Prauaricator est, qui diuersam partem aduersa prodita causa sua, non respectu emolumentum eius ipsius causae: sed quod in ea patrociniū, vel consilium praestiterit. d. l. 1. & ibi add. marg.
 Prauaricator in criminibus, quae extra ordinem obiciuntur, eadem poena afficitur, quae teneretur, si ipsi commississet in legem, quia reus per prauaricationem absolutus est, l. pen. cod.
 Prauaricator dicitur ille, qui colludit cum reo, & translaticie querele accusandū, defungitur eo quod proprias probationes dissimularet, & falsas accusationes admittet. l. 1. de preiudicator.
 Prauaricator dicitur, qui causam aduersarii suis donant, & ex parte actoris in partem reū concedunt. l. prauaricator. s. 1. de verb. signific.
 Prauaricator dicitur etiam ille, qui renunciat consilia sua partis, gl. 1. in l. 1. C. de aduoc. diuersi iudi.
Reliqua verbo Accusatio, s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.
 PRAEMATIA, sanctio non debet ad singulorum preces concedi: sed ad vniuersi forum. l. fin. Co. de iur. rescript.
 Pragmatica conditur tantum super causa ventilata in auditorio principis à proceribus. gl. 1. ibid.
 Pragmatica fit consilio procerum, gl. pragmaticam. in l. 1. C. de noho Codice facien. & gl. 1. in auth. fed. & permittit. C. de sacrosanctis gl. pragmaticas. in §. quia vero, in auth. de non eligendo, & gl. penult. in auth. quia in provincia. C. vbi de crimine agi.
 Pragmatica aduocatis, patriciis & Palatinis in modum causae facta examinatione conceditur: sed rescriptum fit paucis adhibitis. gl. anno tator. in l. iubeamus. l. 1. C. de sacrosanctis.
 Pragmatica est sanctio, quae adhibita causae cognitione in sententiae modum, vel ad aliquid vniuersitatis preces procedit. l. fin. in addit. marg. Cod. de petiti. bonor. sub l. 1. lib. 1. 10.
 Pragmatica sanctio dicitur id, quod princeps facit cum consilio procerum: sed quod facit motu proprio, dicitur annectere. gl. 1. in l. non aliter. C. de Palatinis. lib. 12.
 PRATVM est, in quo ad fructum percipiendum falce dumtaxat opus est, ex eo dictum, quod paratum, fit ad fructum capiendum sine semine. l. pratum. §. 1. de verb. signific.
 Prata publica, vel priuata decessantes puniuntur in duodecim libris. C. auri. l. 1. de pascuis publicis. lib. 1. 1.
 Prata provincialium non debent fatigare molestia militum principis. l. si. C. cod. cit. & lib.
 PRECANTIBVS iuste non debet denegari assensus, §. 6. Inst. de iure personar.
 PRECARIUM possessio non est iusta causa, vt ex ea fiat accessio possessionis, neque ea competet Publiciana: neque acquisitionis capiendi conditio, §. glo. precarius. in l. quatenusque. §. 1. §. 1. de Publiciana.
 precaria possessio iusta est, donec reuocetur, l. 1. §. seruis depositus, 22. §. quoque, de notalib.
 Precaria dicitur quando quis emit ab eo, qui habebat in emphyteosim, gl. 1. in auth. ingressi. C. de sacrosanctis.
 Precaria possessio quandoque largi capitur, nam comprehendit emphyteotam, colonum, commodatarium, depositarium, qui omnes precibus porrectis possident. glo. 1. in l. 1. Cod. de prescript. 30. ann.
 Precaria possessio non est vitiosa: quia aliis ex ea non fieret accessio, gl. accedente. in l. Pomponius, §. 1. si is, qui precario, & ibi gl. 1. si is, qui de acq. posses.
 Precaria possessio constituit potest vel inter praesentes: veluti per epistolam: vel per nuncium. l. precaria possessio, §. de precario.
 PRECARIUM quoddam est fructu sumendo, quod reuocari non potest à domino: sed debet renouari singulis lustriis est anno quoque quinq. quandoque latius sumitur. gl. 1. in add. marg. in rub. & gl. 1. in l. 1. de precario.
 Precarium est, quod precibus petenti vendum cōceditur tandiu, quandiu is, qui concessit, paritur, d. l. 1. & gl. ab herede. in l. quatenusque. §. 1. cod.
 Precarium dicitur quoddam genus liberalitatis, & defenditur ex iure gentium. d. l. 1.
 Precarij rogatio constituit etiam in rebus mobilibus, l. 4. eodem.
 Precario ad tempus rogans finit tempore si adhuc retineat, etiam si de nouo nō rogauerit, nihilominus tamen dicitur possidere nouo precario. d. l. 4. §. si.
 Precario adhuc manente si in vltioris tempus rogauerit quis, dicitur prorogari precarium: quia non mutatur causa possessionis: sed in longius tempus profertur: sed si finit tempore rogauerit, tunc vt soluta causa precarij non redinte. gratumfuit noua causa constituitur, l. §. eod.
 Precarium vique ad tempus concessum, si interim concedens furere cepit, aut decesserit, non redintegratur per tacitam, vel expressam concessionem, vel prorogationem furiosi, nec per tacitam hereditatis concessionem: si tamen

heres expresse concesserit, esset omnino nouum precarium, non penum vere, vel presumptiue redintegratum, vel rescissum. l. eod. & ibi gl. 1. cod.
 Precario si rogauerit procurator domino mandante, vel ratum habente, ipse dominus dicitur proprie habere precarium, d. l. eod. & l. 1.
 Precario si concessit mihi rem, & tradidisti, & ego alteri: ego teneor tibi interdicho de precario, & ille mihi, l. quatenusque. & ibi gl. in factum. eodem.
 Precario si concessisti alteri me mandante, vel rogante animo obligandi, ego teneor tibi mandati, & ille mihi interdicho de precario. ibid.
 Precario si concessisti alteri, ex eo, quod feci pactum tecum de restituendo tibi expresse, quod illi concederes precario, ego teneor tibi actione praescriptis verbis. ibid.
 Precario si concessisti alteri me non mandante, nec promittente, nec pactum faciente, d. me incitante, vel persuadente: tunc ego teneor subsidiana in factum actione praescriptis verbis. d. l. quatenusque. & ibi gl. non mandato.
 Precario recipiens rem tenetur interdicho de precario, si dolo, vel lata culpa fecit, vt habere definit: sed si culpa leui, vel leuissima habere desinit: sed post interdichum editum tenetur praestare dolum, & culpam latam, & leuissimam, d. l. quatenusque. §. cum quoque. & §. si seruatur.
 Precario si rogauerit debitor à creditore rem, quam ei pignori dedit, soluta pecunia soluitur precarij: quia illi actum videtur, vt eo vique teneatur precarium, d. l. 1. de vtor, l. 1. cod.
 Precario cum conceditur aliquid, si conuenit vt vique ad certum tempus precario possidet, potest concedens non obstante pacto, etiam ante tempus reuocare, l. cum precario cod.
 Precario concedens dicitur dominus rei respectu eius, qui habet rem precario, licet non sit dominus rei, gl. domino. in d. l. cum precario. §. si.
 Precario si rogauerit seruus rem mandato domini, vel ratum habente, quod ille rogauit nomine domini, ipse dominus dicitur habere precario, & tenetur interdicho de precario: sed si domino, vel parte ignorante seruus, vel filius nomine rogauit precarium, vel pater non dicitur habere precario: tenetur tamen actione praescriptis verbis de peculio, vel de in rem verso. l. si seruus, & ibi gl. si. cod.
 Precario habitare non intelliguntur hospites, & qui gratuitam habitationem accipiunt. l. & habet. §. 1. cod.
 Precario habere possunt etiam caeque in iure constitunt, vt immisum, & proreclum. ibid.
 Precario possidere dicitur ille qui adoptauit eum, qui precario rogauit, l. si adoptauero, l. 6. cod.
 Precario seruum meum rogans, vt possideret aliquam rem precario, videtur à me habere precario, si illi ratum habuero, & ideo tenetur mihi interdicho de precario, l. duo. §. 1. cod.
 Precario concedens rem habet interdichum de precario, & actionem praescriptis verbis, l. 1. duo in solidum. §. si.
 Precario concessum alicui, vt ipsi in eo fundo morari liceat, intelligitur, vt si, si quisque liceat morari, licet non sit dictum, vt ibi, si quisque liceat, l. 1. pe. cod.
 Precario si rogauerit possessorem rei ille, qui est dominus rei, tenetur illi precario, l. si. cod.
 Precario habens rem, non habet furti actionem pro ea re furto sibi subrata, nisi concedens prius intentalit interdichum contra habentem precario, l. cum, qui, §. an pater de furtis.
 Precario post litem contestationem etiam leuissima culpa praestatur propter moram, gl. 1. in principio. l. contractus, §. 2. de regul. iuris.
 Precario quandoque praestatur exactissima diligentia, vt si is, qui precario accepit, in suis sit diligentissimus, item si in suis sit negligentissimus. ibid.
 Precario rem tradens dominium apud se retinet, gl. 2. in l. 3. C. de pactis inter emptorem.
 Precario à me possidere dicitur aduersarius, quando precib. suis motus concessi sibi precario glo. nec clam in §. retinende. Inst. de interdichis.
 Precario si tibi concessi, vt in meo solo poneret lapides, vel aliquam rem, propria auctoritate illam rem remouere possum: non tamen interdicho de precario, nec seruatus ex eo videtur imposita, l. si precario communia praediorum.
 Precario si tibi concessi ponere lapides, vel aliquas res in loco tuo mihi seruati, non ob id video seruaturum remittere, & possum agere interdicho de precario contra te, vt remoueam. l. pen. eodem.
 Precario si tibi concessi ponere lapides, vel aliquas res in loco tuo mihi seruati animo remittenti seruaturum, seruatus tollitur, neque interdicho de precario, neque aliquo iure agere possum, vt remoueam. ibid.
 Precarium quandoque potest quis reuocare, gl. non officium. in l. in commodato. §. si. autem. commodati.
 Precario rem dari, aut haberi est, rem tibi dari, aut haberi, vt precib. obtentum tibi diu liceat ei habere, qui impetrauit, quam diu is, qui concessit, paritur: quod tunc demum fieri dicitur, cum quis corporis, aut iuris possessionem adeptus est, ex hac solum causa, quod preces adhibuerit, de politis, §. in add. marg. de politis.
 Precario concedens ex pacto transferendo ciuilem, & naturalem possessionem, non vitur accessio recipientis, quamdiu manet precarium: sed bene precario reuocato, l. Pomponius, §. 3. §. 1. si is, qui precario, & ibi gl. 1. de acqui. poss.
 Precarij rogatio transit ad heredem eius, qui precario concessit, licet precario. §. si. de precario.
 Precarij rogatio non transit ad heredem eius, qui precario rogauit, nisi quatenus ad eum peruenit: vel dolo fecit, quominus perueniret: quia ipse defuncto, non eius heredi possessio fuit concessa, d. §. si. & ibi gl. 1. non transit.
 Precarium, quod quis habet à defuncto, videtur habere etiam ab eius herede, & ceteris successoribus. etiam si recipiens, ignoret heredem: & dicitur illud à ceteris successoribus. etiam si recipiens, ignoret alicui, emptor si non nouum precarium: quoniam primum precarium finitum fuit emptori concedentis, l. quatenusque. §. 1. & ibi gl. ab herede. eod.
 Precario concedens tibi rem, si eandem postea vendiderit alicui, emptor si non reuocauit eam à te, habet interdichum de precario aduersus te: quasi habes eam precario à emptore, & non à venditor: et maxime si emptor passus est alicui tempore te à te precario habere, d. §. si. quatenusque. §. illud. & ibi gl. interdichere.
 prece

Precarium, & non donatio dicitur confessio ad vsum indeterminatum, & transit ad heredes concedentis, & potest per eos reuocari, l. Lucius, 33, & ibi gl. ex voluntate, & gl. sequentes in l. Atilius, 27. de donatio.

Precarium potest esse in re sua data creditori in pignus, & hoc propter possessionem, quae erat penes creditorem, l. cum & fortis, 35. §. fin. de pignori. actione. & l. cret, §. final. de precario.

Precario si quis rem alienam rogauit, & postea eandem rem a domino conduxit, possessio reuertitur ad dominum, l. interdum, 1. §. h. de acq. possessione.

Precario rogans fundum dominantem vt aliquo modo possideret eum, potest rogare precario seruitutem ad illum: secus si nullo modo possideret fundum dominantem, quo casu non potest rogare precario seruitutem, l. 1. §. preterea. & ibi gl. concessio, de iure, actusque priuato.

Precarium in re sua potest consistere respectu possessionis, qua aduersarius superior, gl. receptum, in l. 4. de precario.

Precarium rei iuxta esse non potest: nam licet rem suam precario rogans dicatur precario rogare non tamen dicitur precario habere rem, d. l. 4.

precario vnusquisque potest concedere rem suam alicui, vt possideat, quamuis ipse non possideat, l. vnusquisque, eod.

Precarium iuxta rei non potest constitui, neque pignus, 46. de regulis iuris.

Precario habere videtur, qui possessionem rei corporalis, vel incorporealis veluti seruitus adeptus est, ex hac solammodo causa, sed preces adhibuit, & precibus impetravit, vt sibi possidere, aut vt liceat, aut vt in teodem, vel arcam adium mearum stillicidium, aut ligum in pariete immisum habeas, l. 1. §. fi. & l. 3. de precario.

Precario rem habens dicitur etiam possidere, l. 4. eod.

Precario rogans vt in fundo suo possit stare, puta ad solem non dicitur possidere: sed possessio apud te concedentem remanet, l. certè, 6. eod.

Precario potest quis recte concedere rem, cuius possessionem per interdictionem vt possideret retinere potest, quamuis futurum esset, quod teneatur de proprietate, l. sed est eam, eod.

Precario si quis rogauerit, vt sibi liceret possidere naturaliter, ipse nanciscitur possessionem naturalem, sed is, qui rogatus est, habet ciuilem, l. habet, §. eum, qui, eod.

Precario accipiens rem ita, vt omnis possessio, aut vt sola naturalis possessio in eum transferatur, habet interdictionem vt possideret aduersus omnes praeter quam contra dominum: secus quando accipit ita, vt nulla possessio in eum transferatur, gl. a possessione, ibi, & l. qui precario, 10. eod.

Precario possidere dicitur ille, qui emit alienam rem, si dominum rogauit precario, l. si, eod.

Precario possidere dicitur ille, qui possidens pro proficiscere precario rogauit dominum, vt sibi licet retinere eam, ibid.

Precario rogans rem, quam possidebat, dicitur desinere possidere ex prima causa, & incipere habere precario, ibid.

Precario concedere potest dominus solam detentionem, vel solam possessionem naturalem, & tunc precario possidens non praescribit per 30. annos: quia ipse dominus habet possessionem, & possidenti non currit praescriptio, gl. 1. in l. 1. C. de praescript. 30. vel 40.

in Precario praesumitur in dubio naturalem tantum possessionem transferri in accipientem, gl. nec clam, in add. marg. in §. retinenda, l. iust. de interdictione.

Precarium potest fieri, vt omnis possessio transferatur in accipientem precario, aut habeat naturalem tantum is, qui accipit, aut vt nulla possessio transferatur in eum, d. gl. nec clam.

Precario concedens dicitur ciuilius possidere: sed accipiens dicitur naturaliter possidere, l. 3. §. ex contrario, & ibi glossa, de acq. posses.

Precario possidens ciuilius, & naturaliter, & aequiparatur creditori possidenti, glo. accedere in l. Pomponius, 13. §. si is, qui precario, eodem.

Precario possidens ciuilius, & naturaliter, non vti caput sibi, sed domino, §. ibid.

Precario possidens durante precario potest vt accessione sui authoris, qui concessit precario, §. ibid.

Precario concedens naturalem, & ciuilem possessionem, non potest conueniri reindicatione, licet habeat facultatem rei restituendae, cum possit reuocare, gl. accedere, in add. marg. in l. Pomponius, 13. §. si is, qui precario, de precario.

Precario possidens ciuilius, tantum potest conueniri rei vindicatione, nec per huius restitutionem fit praedictum naturaliter possidenti, §. ibid.

Precarium differt a donatione: quia qui donat, sic dat, ne recipiat: qui precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi liberet precarium soluere, l. 2. de precario.

Precarium simile est commodato in quibusdam: nam qui commodat suam rem, sic commodat, vt non faciat rem accipientis: sed vt ei permittat vt re commodata, ibid.

Precarium differt a commodato nam licet in concedendo commodatum limitetur vsum, non tamen consequens est, vt commodatum sit, nisi & expresse, vel tacite limitetur tempus, vt si concedo tibi equum causa eundi in villam, tempus est limitatum tacite, quo possis ire, & redire: sed vbi non est tacite, vel expresse limitatum tempus, vt promitto tibi habitare in domo, licet tempus non sit limitatum: tamen vsum est certus, & tunc dicitur precarium, §. d. l. reprobatur, gl. fi. & ibi add. ibid.

Precarium differt a commodato: quia precarium quodcumque reuocatur: sed commodatum explere vultur in precario tenetur quis de dolo, & lata culpa tantum, nisi lite contestata: sed in commodato etiam de leuissima, nisi casualiter aliud contingat, d. gl. fi.

Precario, vel etiam commodato concedi possunt tam mobilia, quam immobilia, §. ibid.

Precarium, sicut & commodatum constituitur etiam ad tempus, gl. rogauit, in l. 4. §. fi. eod.

Precarium in omni tempore est liberalitatis: sed commodatum ab initio est liberalitatis: sed post est necessitatis, gl. ex liberalitate, in l. si quiescit, §. eum quoque, eod.

precario conditio magis ad donationem, & beneficij causam, quam ad negotij contractus causam spectat, l. interdum, 14. eodem.

Precarium dicitur simile donatio, l. eum, qui, 14. §. an pater de furtis.

Precarium a commodato dignoscitur ex eo, quod commodatum dicitur, quando ad certum vsum res conceditur: sed precarium conceditur sine certi vsum praefinitione, & ideo passim reuocatur, & inde est, quod in precario dolus tantum praestatur: in commodato (cum non liceat quandoque remouere) praestatur etiam culpa, l. 1. in l. contractus, 14. de reg. iur.

Precarium differt a commodato vsum certitudine, & reuocandi modum: item commodatum in mobilibus constituitur, depositum, §. in add. marg. de peculio.

precarium potest statim reuocare dans precario, & accipiens tenetur restituere nisi interueniat aliqua iusta causa, vt quia non habet facultatem restituendi, eo quod res precario data esset in provincia, vel in horreis clausis, quorum aperientorum facultatem non habet, vel conditio non extitit, l. 1. §. est autem, & ibi gl. non reddat depositum.

Reliqua verbo, Alibi, 2. 2. Commodatum, 1. 2. C. de iur. iudicium, 43. Precaria, PRECARIO dicitur inter praesentes: relatio vero inter abentes, gl. precario, & gl. relatio, in l. 3. C. de legib.

PRECARIO frustratur impetratur, quod per restitutionem in integrum conceditur, l. 1. & ibi gl. pe. C. quibus non obicitur long. temp.

PRECARIO fallum deponitur in causa pecuniaria, suspenditur ab officio per tres annos, monasterio traditur pro tormentis, presbyteri, C. de episcopo, cler.

presbyter fallum deponens in causa criminali nudatus clericatus honore poenis legitimis est affluendus: ceteri vero clerici a clericatu repulsi verberantur, ibi, presbyter fallum deponens maiori poena, quam laici sunt puniendi, l. presbyter, 8. C. eod.

presbyteri, & clerici inferiores possunt secum habere mulieres, quae omnem suspensionem effugunt, gl. 1. in auth. episcopo, C. eod.

presbyteri minores 35. annorum fieri prohibentur, §. clericos, in auth. de sanct. episcopis, col. 9.

Reliqua verbo Clericus, Ordinatus, Sacerdos, PRETIUM possessionis aliud est, & aliud proprietatis, l. si mulier, §. 1. & ibi gl. §. sed quanti, quod metus caus.

pretia non sunt res hereditariae, gl. 1. in l. regulariter, 9. de pet. hered.

pretium non venit in stipulatione, per quam sum stipulatus soluminem a te, & cum tu venderis, gl. qua potest, in l. si & rem, 2. §. eod.

pretia rerum varia sunt, gl. fungi, in l. si seruum, 33. ad leg. Aquil.

pretia rerum non metuntur ex affectione, vel utilitate singulorum: sed communi estimatione, d. l. si seruum.

pretium rei meae, quod ad alium peruenit ex causa lucrativa, possum condicere, l. si eum seruum, l. eum peruenit.

ad pretium, quod quis ex venditione rei meae habuit, ea perempta, competit mihi certi condictione generalis, & etiam ad negotiorum gestorum, si ratum habui, gl. 1. ibid.

pretium, quod quis ex venditione rei meae habuit, non possum petere ab eo, si ex ter, nisi ille habuit causam a me, vt quia eum procuratorum feci, ibid.

pretium rei meae quod ad alium peruenit ex causa onerosa, ea perempta non possum condicere, nisi culpa, vel mora illius intercessit, ibid.

pretium in locatione, vel conductione si confertur in alterius arbitrium, pretium declaratur ab eo, quod tempus, vel conductor soluerit, sed eo male arbitrate recurrit ad arbitrium boni viri, & hoc procedit in contractibus stricti iuris, §. fi. & ibi gl. 1. & fi. C. de contrahen. empt.

Pretium si confertur in alterius arbitrium in venditione, illo non arbitrate, non recurrit ad alterius arbitrium, fallit in dotis promissione nulla specificata quantitate, etiam si non tunc: alterius declarationis commissa, vel quando accidentaliter alicuius arbitrio committitur, vel etiam fauore vltimae voluntatis, glossa, nihil, & ibi additio, margin. ibidem.

Pretium si sit collatum in alterius arbitrium, illo non arbitrate, receditur ab eius persona, si ille fuit vnus de contrahentibus, sed si fuit aliquis tertius tunc si fuit absumptus super contractu perficiendo, at si non receditur ab eius persona super contractu perfecto, & in aliquo accessario, & tunc receditur ab eius persona, ibid.

Pretium rei meae non possum petere, si meo nomine non fuit vendita, gl. 1. in l. si ea pecunia, C. de rei vindic.

Pretia rerum non ex affectione: sed pro rei veritate aestimantur, l. 1. & ibi gl. si de in litem iurando.

Pretium soluti ex causa emptionis inualide repetitur, l. seruus, 17. de cond. indeb. Pretia rerum maxime vini, olei, frumenti, quam varia sunt per singulas ciuitates & regiones, & ideo, de eo, quod certo loco, §. plus autem, Inst. de actio.

Pretia rerum venalium & ceterarum mobilium variantur ex varietate, & diversitate locorum, d. l. & ideo, & ibi gl. fi.

Pretium quando committitur incertae personae super principali contractu, tunc contractus, & obligatio non valent, & ideo eius occasione non potest recurri ad iudicem: sed quando pignoris contractus est validus, cum pactum fuit appositum, vt non soluto debito creditor possideret illud in soluto pretio tunc aestimandum, recurrit ad iudicem, vt ipse iudex tanquam vir bonus arbitretur, & declararet iustum pretium, glo. fi. & ibi add. marg. in l. si fundus, 16. §. fi. de pignori.

Pretium rei dans videtur emere rem, gl. etiam, in l. si mulier ventris nomine.

Pretium hereditatis habens dicitur habere ipsam hereditatem, l. si seruum, 28. §. si omnia causa testa.

Pretium iustum rei immobilis probatur secundum aestimationem reddituum, qui inde percipiuntur, l. si fundum, 9. §. & ibi gl. 1. de legat. 1.

Pretium rei dicitur capere iure hereditario, & ideo computatur in quarta, l. si dignum, 19. ad leg. Falcid.

Pretia rerum non ex affectione, & utilitate singulari: sed communiter statui debent, l. pretia, 63. & ibi gl. 1. eod. gl. referuntur in l. haec verba, 193. de verb. sign. & gl. 1. in l. 1. & gl. 1. in l. mon est, 6. C. de rescind. vendi.

Pretia rerum variantur ex loco, & tempore, d. l. pretia, 6. fi.

Pretia rerum non constituantur ex momentis temporum, nec ex ea, quae raro accidit caritate, ibi.

Pretium

retium condicitor, quando res non potest restitui. l. si filiosam. 1. 9. de donato. causa moris.

retum, verum refertur non solum ad venditionem: sed etiam ad locationem. l. si quis ante. 10. ad si. de acq. poss.

retum verum rei continetur sub nomine eius: quod interest; quod & verum est ubi aliud interesse considerari non potest. l. 4. hanc autem. & ibi. add. mar. depoliti.

retum verum rei non est interesse, tamen continetur sub nomine interesse. l. in furti actione. 1. & ibi. add. marg. de furt.

retum iustum rei constituitur ex presentis estimatione, non ex præterita emptione. l. 1. & ibi. de huc fisci.

retia prædiorum sicut diligenti cultura ampliatur; ita si negligentius habita sint, minui ea necesse est. ibid.

retia prædiorum sicut diligenti cultura ampliatur; ita si negligentius habita sint, minui ea necesse est. ibid.

retia debet statui his, quibus homines communiter indigent, ut sic publica utilitas præferatur priuata. gl. vernalib. in l. si. 1. de munerib.

retum, & modus in omnibus rebus, quibus homines indigent ad viuendum, & sunt vanales, constitui potest. gl. 1. in l. 1. C. de episcop. audit.

retum rei conseruam in utilitate domini, qui venditioni factæ a seruo non contentis, & actione de in rem verbo reatur restituere emptori. gl. fin. in l. si pretium. 19. C. de prociatoribus.

retum rei conseruam in utilitate domini, qui venditioni factæ a seruo, & negotiorum gestore non contentis, teneat restituere emptori actione negot. gestorum, vel conditione sine causa. ibid.

retum rei venditæ per metum restitui debet vim inferenti, si agitur contra eum: si contra tertium possessorem, tunc iste, qui venditor, potest restituere pretium primo emptori, & si vult, potest etiam solvere, & restituere huic possessori, quæ emat a primo emptore. gl. 4. in l. 3. C. de his, quæ vi.

retum rei venditæ per metum si soluitur secundo emptori, primus emptor cogitur ratur habere: quia eius negotium est vitliger gentib.

retum rei venditæ a defuncto per metum, qui poterit restituere sine vilo pretio dato, quando defuncto nullum pretium est datum. ibid.

retum rei venditæ per metum si sit maius, deinde in secunda venditione sit minus pretium, in electione primi venditoris est per vim repetere, & restituere illam rem restituendo pretium, quod ipse maluerit. ibid.

retum licet sit solum de pecunia aliena, tamen non impeditur domini translatio in emptorem. l. 1. C. si quis quos alteri, vel sibi.

retum solvens non ex eo, quod soluit, probatur esse suas res, pro qua soluitur. gl. si. ibid.

retum quando datur pro re est emptio. gl. si in l. 1. C. de rerum permut.

retum, & interesse est idem. gl. si in l. 1. C. de his, qui a non domino.

retum, verum proprie refertur ad contractus emptiois. l. si. & ibi. gl. intelligi. C. de præb. decurion. lib. 10.

retum in emptione potest conferri in alterius arbitrium, ita quod eo non arbitante deficit contractus. §. pretium. Inst. de empti. & vend.

retum qui habet rem habere videtur, gl. si in litem si res. §. si de alienat. iudicij.

retum succedit loco rei. gl. si in l. 1. C. qui manumit. non possunt. gl. 1. in l. si ipsa res. §. quod metus causi. quia. 4. & ibi. gl. 1. de usufructu. gl. pe. in l. 4. si quis omnia causa. l. plane. §. 1. & ibi. gl. habebat. de leg. 1. glof. fin. in l. qui a debitor. quæ in fraudem credit. gl. pen. in l. in familiæ. 20. C. familiæ ecclesie.

retum succedit loco rei in vniuersalibus: sed non in particularibus. gl. quia potest. in additione. in l. si rem. §. de petiti. hinc heredit.

retum licet succedat loco rei: tamen res non succedit loco pretij. l. sed & si. 18. §. 1. de petitione heredit.

retum succedit loco rei quandoque in actione depositi, quæ singularis est. §. l. 1. §. si in add. marg. depoliti.

retum succedit loco rei ubi venditur vniuersitas, velut hereditas, sed ubi venditur, vel quasi venditur res singularis, pretium, vel pona ab alio exacta non succedit loco rei, nec est proprie in obligatione. l. venditor. 2. & ibi. gl. 1. & 3. §. de heredit. vel actione.

retum succedit loco rei fallit in actione hypothecaria particulari. gl. pe. & ibi. add. marg. in l. si fundum. 94. de leg. 1.

retum, & res comparsata ex pretio succedit loco rei in vniuersalibus. l. imperator. 71. §. si de leg. 2.

retum non succedit loco rei in particularibus rebus, & ideo qui pretium stipularum, non dicitur stipulari rem suam: secus est in vniuersalibus, cuiusmodi est hereditatis petio, in qua pretium succedit loco rei. l. nemo rem. 21. in add. marg. de verb. oblig. glof. 2. & ibi. add. marg. in l. si cum seruam. si certum petatur.

retum regulariter non succedit loco rei: fallit in vniuersalibus iudiciis, vt in petitione hereditatis, & in restitutione hereditatis, & in re data in dotem, & in re legata empti, in quibus loco rei succedit. glof. pretium. in l. Labco. 14. de verb. sig. gl. qui potest. in l. si rem. de peti. heredit. glof. fin. in add. in l. qui vas. 49. §. si de furtis.

retia iusta pecuniaria ex presentis estimatione, & non ex præterita emptione constituitur. gl. 2. in l. 1. C. de patrib. qui filios dicitur.

retum rei probatur ex qualitate rei. l. si quos. in add. marg. Cod. de rescind. vend.

Reliquis verbo, Emptor, 16. 17. Locatio, 2. Sententia, 44. Venditor, 9. 10. Arbitrium, 3. 4. Cessio, 2. 3.

RETIOSTVS accedit villori, l. si tamen. & ibi. glof. 2. Inst. de rerum diuisione.

PRIMAS aduocatum est ille, qui præest aliis, & est ancianus super alios. gl. 2. in l. 3. C. de aduocat. diuerso iudicium.

PRIMICERVS quatuor priuilegia habet. Primum est, quod duobus tantum annis teneat stare in officio. Secundum est, quod a quibuscumque muneribus excusatur. Tertium est, quod præferatur aliis posterioribus. Quartum est, quod finito officio habet aliam dignitatem, gl. beneficiorum. in l. 1. C. de primice-

rio. lib. 12.

Primicerij ultra biennium in officio militare non coguntur: est ab officio per annum se absentauerint, vnum gradum militie perdunt; per biennium, duos gradus: si per triennium, tres: si per quadriennium, quatuor: si per quinquennium se absentauerint, primiceriorum ordine non vtiuntur. d. l. si.

Primicerij officio suo finito ad officium magistris officiorum sumendi sunt. ibi.

Primicerij si ob absentiam quinquennij sint remoti ab officio, ordine tamen disculforum, & perquatorum non grauantur, & inter eos prærogatiua temporum est habenda, quæ nulla ratione potest celari. ibidem.

Primicerij officium durat biennio, quo finito siue tempore, siue morte, siue alia latione sequens in ordine matricule locum eius debet obtinere. l. si. C. de officio præfecti. verb.

PRIMIPILARIS dicitur primus administrans in reb. publicis, vel primum pilum referens. gl. quidam. in l. pediculis. 3. 4. §. quidam de auro, & argen. gl. 1. in rub. C. primipil. lib. 12.

Primipilari, vel cohortalis aliquis non potest aspirare ad aliam militiam, etiam ex principis aduocatione: & itacim debet restitui curie citatis, unde oriundus est. l. 1. pe. C. de cohortalibus. lib. 12.

Primipilariibus (speciebus taxandis eadem prætorum taxatione debet seruari, quæ in vniuersalibus publicis potest reperiri. l. speciebus. C. eod.

PRIMIPILARIS excusatur a tutela filiorum eius, qui mortuus est, nō exercens primipilatum. l. sed & milites. 16. §. si de excusat. tut.

Primipilarij dicuntur illi, qui exercent primum pilum id est vexillum. d. l. fin. & ibi. gl. pe.

Primipilarij dicitur quandoque maior administrator. d. gl. pe.

Primipilarij habent excusationem a tutela filiorum extraneorum: sed non a tutela filiorum comprimipilatorum. d. §. si.

Primipilarij reuerfus de militia si susceperit tutelam filiorum commilitonis cum quodam alio, & postea ambo iterum ierunt ad militiam, in locum etiam contutoris dabitur curator. l. non solum. §. qui primum pilum. eod.

Primipilarij reuerfus de militia si susceperit tutelam filiorum commilitonij sui, & postea iterum in militiam ierit, deponet tutelam, & in locum eius dabitur curator. ibid.

Primipilarij etiam contentientibus his, qui præsent ratiocinij, non possunt clericatum assumere. gl. transferantur. in l. 4. C. de episcopis.

Primipilarij quando tenentur alicui priuato, ille priuatus debet agere, & conuenire primipilatum non sub procuratore Cæsaris, ubi filicus conuenit cum, sed coram competenti iudice. l. 2. & ibi. gl. 1. C. de primipil. lib. 12.

PRIMIPILARIS salaria incipiunt debere post finitam administrationem: & si is, qui percipere debuit ea, prius decesserit, heredes eius compescit petito illorum. l. 1. & ibi. gl. 1. C. de primipil. lib. 12.

ex primipilatus causa res dotales occupari, & filij, etsi non sint heredes, possunt conueniri. gl. si in l. dotis suæ. 9. C. de iure dotum.

PRIMIPILARIS dicitur sumitur quandoque pro annona militari. gl. si in add. marg. in rub. C. de primipil. lib. 12.

primipilus, seu primipilarius aut primipilaris, & centurio decimæ legionis, quæ cæteris aobilior est, cuius centurio primipilus, vel primipilaris dicitur, tamen nonnunquam primipilarius de milite primipili dicitur. ibid.

primipili debitoris debet debet conueniri a fisco coram suo iudice, & non coram procuratore Cæsaris. gl. 2. & ibi. gl. 2. C. eod. tit. & lib.

ob primipili causam postquam est satisfactura fisco, potest mulier obligatam sibi possessionem dotis titulo petere vt satisfacere possit doti: sed antequam sit satisfactura fisco, non potest petere. l. 3. & ibi. gl. 1. C. eod.

ex primipili sola causa filius non existens heres patris, nec quicquam habens ex bonis patris, potest conueniri pro patre; sed ab aliis creditoribus patris nullatenus potest conueniri. l. si. C. eod. glo. 1. in l. 4. Cod. in quibus causis pigmus.

pro primipili debito etiam bona dotalia sunt tacite obligata; tamen in vltimum subsidium deuenitur ad illa. l. 4. in quibus caus. pigmus.

primipili sunt, qui gerunt administrationem primæ, & maximæ administrationis. gl. 4. in l. 4. C. de episcopis.

primipili si tenentur ratione officij sui, non possunt clericati etiam finitio officio: secus si non tenentur, intellige de primipilis: id est primis administrationibus, vel castaldis, secus verò de primipilis, qui gerunt primum pilum: nam ipsi etiam finito officio, & redditis rationibus non possunt clericari. gl. si in l. decernimus. 2. 6. C. eod.

primipilus dicebatur Centurio decimæ legionis: conseruato enim tenuit, vt qui primo principe legionis promoueretur centurio primipili, hic tanquam caput totius legionis merita conseruebatur, & præmia. gl. 1. in add. marg. in l. pater inter. de adimend. legat.

Reliqua verbo, Pater, 38. 39. Salarium, 12.

PRIMICERINVS dicitur ille, qui præest crinio, in cuius est officio dare apertiores, gl. primicrinio. in l. 1. C. de sportulis.

Reliqua verbo, Cornicularij.

PRIMUM quo est, aliud ante habere non potest, §. in reliqua. in proæmio digestorum.

primum, & secundum compromissum quando illud prorogatur, dicitur babito respectu ad fideiussores, cum primi ad tempus fideiussissent, et tamen vnum, cum intra diem primi ad tempus prorogatur illud, gl. primi. in l. Labco. 30. de arbitris.

primum dicitur aliquid respectu secundi: quandoque tamen non, veluti primum decreum interponitur quandoque, non tamen secundum. gl. prius. in l. si finita. 15. §. si plures. de dampno infecto.

Reliqua verbo, Proximus.

Principes in genere, NUM. 1. v. que 6.

quoad leges, & condendos potestatem. 7.

quoad domum in vniuersum, vel primatorem. 8.

PRINCIPES non concedit Augustus ea, quæ tantum viri conueniant, & ita 1. non concedit potestatem legis condendæ, glof. 1. in l. principes. de legibus.

- Princeps concedit Augustus ea, quæ sunt habilia mulieri, & tribuit eadem privilegia, quæ tribuitur fisco, ibid.
- Principi, & in principem omne suum imperium, & potestatem transiit populus, l. 1. de constit. princip.
- Princeps dicitur omnia facere posse, gl. magistratus in l. 1. de adoptio.
- Princeps vilius rebus interesse non debet, ibid.
- Princeps potest permittere, non solum alienum libertum adoptare: sed etiam servum alienum manumittere, & restituere natali gl. in l. 1. cod.
- Princeps si committat talem locum alicui, liberâ, & plenam potestatem iurisdictionis committere, & tradere dicitur, l. 1. §. cum vrbem. de officio præfecti vrb.
- Princeps si concedit castrum in feudum, videtur concessum cum omni iurisdictione, & etiam videtur concedi omnis villa, quæ est sub isto casu, ibid.
- Princeps eligendo servum imperatorem intelligitur sibi concedere libertatem tanquam necessarium antecedens, l. Barbarius. de officio prætoris.
- Princeps conferens scienter dignitatem inhabili intelligitur secum dispensare, & habilitare eum, ibid.
- Princeps potest decernere servum dignitatem præterea etiam existenti in servitute, si voluisset tollere legem illam, quæ constituit servum non posse frui dignitate, d. l. Barbarius. & ibi gl. servus.
- Princeps facilius consentit in manumittendo, vel aliquid faciundo, quam populus gl. in l. 1. ibid.
- Principis est egenis prospicere, & dare operam ut pauperibus alimenta ne deficiant, l. privilegia. l. 1. C. de sacrosanctis.
- Princeps ex iusta causa potest manumittere alienum servum, & non aliis, gl. in l. 1. Barbarius. de officio prætoris.
- Principi magis, quam cuiquam alij convenit salutem reipublice, nec alius ad id sufficit, l. 3. de officio præfecti vigili.
- Princeps quandoque assignat veteranis possessiones in præmia, & gratia honoris modico dato possessori, gl. assignata in l. Lucius. de iusticio.
- Princeps vbi debet consilio senatorum, gl. in l. 1. & qui. 22. de tutoribus datis.
- Princeps quando concedit aliquid sufficit, quod dicat ex certa scientia, licet non dicat, non obstante tali lege, gl. scientis in l. idem Vlpianus. l. 4. §. fin. de excusatione.
- Principis beneficium, vel privilegium ab ipso principe est interpretandum, l. ex facto. 43. de vulgari.
- Principis voluntas in dubio præsumitur esse talis qualis de iure esse debet, ibid.
- Principis voluntate quæ dependet, sunt adeo difficilia, quod reputantur impossibilia, l. idem Iulianus. 4. l. §. constat. de leg. 1.
- Principis res redactæ in eius patrimonium, censentur eius private, & tamen non possunt alienari siue eius speciali mandato, ibi.
- Princeps rogatus restituere hereditatem non solet quartam retinere, vel facere eam sibi suppleri, si minus, quam quarta sit sibi relicta, l. si legatus. 30. §. si ad Trebel.
- Princeps, & senatus participantur in hoc, ut ex opere iussu cuiuslibet eorum factum non teneatur faciens, licet vicini prædium ex eo aqua pluvia noccat, l. quod principis. 23. & ibi gl. l. de aqua pluvia.
- Princeps quando aliquid legitimum facit, his, qui ad eius patris successionem iure vocantur, consentientibus fieri debet, ob idque illi sunt citandi, alioquin quod geritur, non valet: tamen nunquam hoc observari visum est: quia cum humilissimi legumationes sunt, solet addi in eis, quod sint valitæ non obstante lege aliqua, & de potestatis imperatoris plenitudine, & iuxta hanc formam leges valent, l. si & ibi add. marg. de natalibus restituendo.
- Princeps in ciuitate Romana eligit prætorem, vel consulem, gl. fin. in l. 1. quidam consulebant, 17. de re iudicata.
- Princeps potuit dare libertatem etiam Barbario, faciendo, aut eligendo eum consulem, vel prætorem, ibid.
- Princeps si quis impetraverit, ut in publico ædificet, non est concedendum sic ædificare, ut cum incommodo alicuius id fiat, neque sic conceditur, nisi hoc impetraverit, cum incommodo tamen alterius parvo, secus si magno, l. 2. §. si quis a principe. & ibi gl. impetraverit. ne quid in loco publico.
- Princeps, & senatus possunt ex causa de priuato publicam facere, gl. habuit in add. marg. in l. 2. §. viam. eod.
- Princeps si concessit alicui ob transiitum pontis portorium, siue pedagium, si flumen alicuius dereliquerit, non potest portorium flumen sequi, in eoque rursus extruere pontem, ut portorium consequatur, l. 3. §. si aquam in add. marg. de aqua quoridiana.
- Principi, vel imperatoris imaginem in inuidiam, vel iniuriam alterius si quis portauerit, in vincula publica nihilominus mitti debet, l. Senatus consulto, 38. de iniuriis.
- Princeps de iure est consulendus, & non de facto: & tunc princeps non dat dilationem, gl. aduersus in l. 1. §. 1. de appellat.
- Principi nihil est clarioris luminis, quam recta fides, & religio, l. 4. C. de summa trinitate.
- Princeps debet facere omnia cum consilio suorum baronum, & sapientum, l. 5. & ibi gl. forma. C. de sacrosanctis.
- Princeps poterit donare quantumque summam, etiam in immensum, Ecclesiæ, vel alicui alteri, gl. alia causa in l. 1. l. 1. l. 1. C. de sacrosanctis.
- Princeps potest publicam donare, & donata in patrimonio donatarij debent perpetuo remanere, & si Ecclesiæ donata sint, Ecclesiæ vendicabit, l. 5. Cod. de paganiis.
- Princeps quando aliquid non vult audire, dicitur facere contemptum, l. 1. & ibi gl. l. C. de officio vicarij.
- Princeps in his, quæ sunt recti, prudentisque principis, debet sequi alios principes gl. fin. in l. 1. C. de pactis.
- Principem neque perfidiz, neque petiurij auctorem futurum sperare quis debet, l. 1. Cod. si aduersus venditionem. gloss. fin. in l. 3. Cod. si minor se ma-

ioreum.

Principis de natalibus solent fieri spectacula, vnde, 7. Aug. Surge, & illuminare Hierusalem in splendore oritur tuus gl. in l. 1. C. de rebus.

Princeps sicut potest committere causam remota appellatione: ita etiam remota reuelatione suspecti iudicis, gloss. reculare, in l. aperitissimus. l. 4. Cod. de iudiciis.

Princeps est aliquem sublimare gl. 5. in l. 1. C. vbi Senator, vel ciar.

Princeps in arduis committere debet examinationem, & sibi referre deliberationem, l. 1. C. vbi iugula noua instruit.

Princeps per solam humanitatem Deum imitari dicitur, l. 1. C. de donatio. inter vnum.

Principis maiestas nihil debet esse peculiaris humanitate. ibid.

Princeps, vel imperator vitur iure communi, gloss. 1. in l. si quis imperatorum. 6. C. qui testam. facere.

Princeps, vel imperator, cum heredes instituntur, ius commune cum ceteris habent passus, non ad eum quoad testamenti solennitatem, l. cum heredes. & ibi gl. 1. & add. marg. C. eod.

Principi, vel imperatori testamentum facere licitum est, & etiam mutare, d. §. cum heredes.

Princeps præsumitur omnia iura habere in scrinio pectoris sui, l. omnium. C. de testamentis.

in Principi præsentia præsumitur adesse copia nobilium. ibid.

Princeps dicitur plenus philosophia, l. p. C. de his, quibus ut indignis.

Princeps debet curare tempus augeri, & frequentari multis hominibus legitime natis, l. 2. C. de indicta viduitate.

Princeps debet coronari, gloss. final. in l. 4. Cod. de quadrien. præscriptio.

Princeps quando super aliqua causa consultat, ab eius consiliariis partibus præsentibus, vel absentibus causa vna cum relatione examinatur, & secundum eorum consilium principis præscribit, & a tali rescripto non appellatur, l. subemus, l. 4. C. de appellat.

Princeps vbi est, ibi est securitas, & ideo in curia principis cessat præscriptio nisi timoris, l. 1. C. de his, qui propter metum iudicis.

De Principi iudicio non oportet disputare, l. 1. C. de examine sacilegi.

Princeps quod ex certa scientia facit, improbare, est crimen sacrilegij, ibi dem.

Princeps si præcepit aliquem condemnari crudeliter, quoniam consuevis, non debet iudex exequi penam: sed debet vique ad 30. dies differre, ut videat si penitentiam penam selexit, l. si vindicta. o. C. de penis.

Princeps debet primo cogitare veritatem publicam, quam priuatorum, in principe, in auct. de heredijs, & Falcid. col. 1.

Princeps curas, & sollicitudines priuatorum debet habere pro suis proprijs, gloss. incurritur. ibid.

Princeps dicitur omnium pater, & legis, §. fin. & ibi gl. dicitur in auct. neque virum, quod ex dote. col. 7.

Principi iussio emanans etiam sine scriptis valet, §. si verò apud iudicem, & ibi gl. per mandata in auct. de iurijss. col. 8.

Princeps quandoque propter importunitatem petentium concedit, quæ concedenda non sunt, & ideo talis concessio non valet, l. 1. C. de petitione bonorum sublat. lib. 10.

Princeps dicitur adorarif alij dicuntur saluari, gloss. fin. in l. 1. C. de silentarijs, l. 12.

Principis vbi cumque est, vel sunt milites sub principe militantes, pro hospitandis dictis militibus domini domum debent diuidere domos in tres partes, vnam partem pro se debent retinere, aliam militibus, quam optauerint, & tradere, tertia domini domorum relinquunt: sed ab hac inquisitione exaltaria mercimonis deputata sunt immunia, & si in parte domus militibus assignata stabulum deficiat, in ergasterio partem pro stabulo debent habere, l. 1. C. de metaris lib. 12.

Principis error quandoque facit ius, gloss. obseruetur in c. 1. si inuestitur. inter domin. & vafal.

Princeps scribens castro ut ciuitati, facit ipsum ciuitatem, gl. l. 6. bardia. ad med. in extrauag. quoniam, qui sunt rebelles.

Princeps est ordinarius omnium, & legatus, siue proconsul Dei, gl. 1. in extrauag. de pace Constantiæ. in princ.

Princeps, qui concessit ciuitati potestatem faciendi statuta, poterit reuocare eam concessionem, 7. gl. in criminalibus in d. extrauag. de pace Constantiæ. §. nos.

Principi contractus transit ad statum legis, gl. volumus. ibid.

Princeps sicut non potest iura successorum suorum subvertire, ita nec minuire, gloss. successorum in d. extrauag. de pace Constantiæ. §. sententia.

Principis Romani appellatione venit imperator, in principe, in præmio Institutionum.

Principi interest locupletes sub se habere subiectos, gl. male. in §. fin. Inst. de iure perlon.

Princeps ex causa, vel ex gratia potest iubere aliquo casu id observari, & effectum habere, quod de se est inualidum, in princ. Inst. de fideicommiss. libertat.

Princeps eligendo scienter indignum videtur cum eo dispensare, l. quidam consulebant, 57. de re iudic. & l. Barbarius. de officio prætoris.

Princeps dando dignitatem videtur dispensare de omni infamia, l. imperialis. 23. §. præsentis. C. de nuptijs.

Principi proprium debet esse, ut omni tempore subiectorum commodam inuestigare, quam eis moderi procurer. d. l. imperialis.

Princeps, quantum possibile est, debet imitari Dei beneuolentiam, & circa genus humanum nimiam clementiam, qui quotidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur, quod si princeps circa subiectos suo imperio facere differat, nulla venia dignus esse videbitur, ibid.

Reliqua verbo, Beneficium, 1. 4. 6. Disputare, Imperator, Rex, Legatio, Patrimonium, Prædium,

Prædium, 3. 4. Præcurator, 70. 71. 72. Saluatore, Senatus.
P R I N C I P S, quod per epulotam, vel iudicium statuit, vel cognoscens de iure, vel de plauo interloquitur, vel edicto præcipit, legem esse constituit. l. 1. de constit. princip.
 Principes est lex aucta in terris. gl. in l. more. de iurisdictione omnium iudi. §. si tibi. gl. p. in auth. de consilio. col. 4.
 Principis interloquutio redacta in corpore iuris habetur pro lege. l. metum. 9. §. sed quod prætor. de eo. quod metus causa.
 Principes debet viuere secundum leges; quia eius auctoritas pendet ab auctoritate iuris, & maius imperio est principatum legibus submittit. l. Cod. de legibus.
 Principis dicentis se velle legibus viuere, est digna vox. d. l. 4. & ibi gl. 1.
 Principis auctoritas pendet ex auctoritate iuris id est de transferendo imperio de populo in principem. gl. 2. & 3. ibi.
 Principes dicitur vigor iustitiae, lex animata, gl. in l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. 10.
 Principis placitum iustum, & honestum causa faciendi legem communem habet vim legis. §. fed & quod principi. & ibi gl. placuit. & ibi add. marg. Inst. de iure naturali.
 Principis epistola, sententia, vel edictum habet legis auctoritatem, & appellantur constitutiones ibi.
 In principem lege Regia translata est omnis potestas populi. ibid.
 Principis vox omnis non est lex. d. gl. placuit.
 Principis præcepta, vel constitutiones, aut decreta, quæ personalia sunt, non trahuntur ad exemplum, nec egreduntur personam, dummodo non sint iaculatoris iuris clausulae iura generalia, & trahuntur ad omnes, nisi sint clausa intentionis, vt sint priuilegia, dicit. §. fed & quod principi. & ibi gl. personalis.
 Principes habet legibus solutus, tamen legibus vult viuere. §. si Inst. quibus modis talem infirm.
 Principis legibus solutus est sed Augusti licet legibus soluta non sit, princeps tamen eadem privilegia tribuit, quæ & ipse habet. l. princeps. de legibus.
P R I N C I P S ex iusta causa potest res priuati alius aucter ejed non sine causa, & iusta causa dicitur publica utilitas, gloss. in l. Barbatus, de officio prætoris.
 Principis intelliguntur esse omnia quoad protectionem: sed non quoad dominium. ibid.
 Principis sunt omnia gl. 4. in l. neminem. 1. C. de sacrosanctis Eccles. gl. 1. in l. 1. §. C. de palatiis. lib. 11.
 Principis sunt omnia fiscalia, & patrimonialia. l. 6. & ibi gl. 4. Cod. de quadrienn. præcipit.
 Principis sunt omnia quoad protectionem, vel iurisdictionem. §. d. gl. 4.
 Principis non sunt omnia quoad proprietatem: nam codex meus non est principis, cum mihi datur reuocatio directæ, non principi. ibid.
 Principis si ita ipsi visum fuerit, potest de quo munus facere, l. 2. in add. marg. de aualib. testat. uend.
 Principes non potest rem priuati vendere eo inuito, nisi ob publicam utilitatem, gl. in l. 6. §. cod.
 Principes potest ex certa scientia per suum referiptum actiones alteri auferre, cum illæ sint de iure ciuili. gl. 1. in l. 1. C. de precibus imperat.
 Principes non potest auferre alicui dominium rei suæ, cum illud ibi competat de iuregentium, vel naturalis, quod est immutabile. ibid.
 Principes non potest rem mihi concessam etiam inori proprio alteri concedere, l. 1. C. de locacione prædiorum ciuiliu. lib. 11.
 Principis dicuntur esse omnia quoad iurisdictionem, & vniuersale dominium: sed non quoad dominium particulare, vel quoad utilitatem. gl. & cuius in l. 1. §. C. in quib. caus. coloni censiti. lib. 11.
P R I N C I P A L I S obligatio vltimorum quod pignus sublati accessorio, hoc est hypothecaria, ideo tollitur quia ex stipulatione agendi ad vltimas oblat præscriptio 30. ann. quod recte procedit, cum 30. vel 40. annis tollatur hypothecaria. gl. 1. in l. eos. 26. C. de vltimis.
 Principali actione sublata, satis superuacuum est super vltimis, vel fructibus adhuc iudicem cognoscere, d. l. eos.
 Principali sublato tollitur accessorium, d. l. eos. in additione marg. l. si quis cum, 16. §. si. de vulgari. gl. 1. in l. 2. de peculio legato. l. an inutilis. §. si. & ibi gl. honorarie. de acceptilatio.
 Principali refuso rescinditur accessorium, secus econuerso, §. si cum exceptione. §. Labeo. quod metus causa.
 Principale perdens perdit etiam accessorium, l. ab eo. quem ad modum seruitutis.
 Principali perempto facto testatoris perimitur & accessorium, l. ex parte, 40. §. duos filios. & ibi gl. ad vtroque. familie eriscum.
 Principali sublato tollitur & accessorium, si tollatur de iure communi: secus si tollatur de iure speciali, veluti per restitutionem. gl. non posse ad. si in l. 1. §. si. de conditione indeb.
 In Principali quod iuris est, idem iuris est in accessorio. gl. præstari. in l. si vergeto. §. vique adeo. commodati. gl. si enim. in l. 1. C. per quas personas.
 Principale vbi non tenet, nec accessorium tenet, vel exceptio, quæ datur principali, non datur fideiussori, sed Iulianus §. quamquam. & ibi gl. datur ad Macedonem.
 Principale inspicitur potius, quam accessorium, licet accessorium sit maioris valoris, §. si in emptione, 34. & ibi add. marg. de contrahen. emptione.
 Principale per accessorium neque in parte, neque in totum confirmatur, lex pupillari. 44. de vulgari.
 Principale non restringitur per accessorium, l. si cui ferui. §. 5. & ibi gl. 1. de legat. 1.
 Principale trahit ad se accessorium, quamuis sit pretiosius, l. heres meus, 28. §. si. de legat. 3.
 Principali re extincta extinguitur accessorium, etiam si accessorium sit principalis, & plus reditus habeat, quam principale, etiam si differatur principale, §. l. 1. & 2. & ibi gl. 1. de peculio legato.

in Principali non est idem, quod in accessorio quandoque, gl. non placuit. & ibi add. marg. in l. adeo. 7. §. ex diuerso. de acq. rerum dominio.
 Principale quando non valet, nec valebit tacitum, gl. possidere. in l. cum vnus, 12. de bonis auth. iudicis poss.
 Principale sicut non debet impediri, sic nec illud, per quod peruenitur ad id, impeditur debet, l. 4. & ibi gl. quominus. de itinere, acti. que.
 In Principali succumbens non admittitur ad agendum pro accessoriis, l. egi tecum, 16. §. de exceptio.
 Principali vitiatu vitiatur & accessorium; sed non econtrā, l. fin. §. fin. de verb. oblig. 7.
 Principalis causa quando non subsistit, neque ea quidem, quæ sequuntur, locum habent, cum principali, l. 39. & l. nih. il. dolo. 172. de regulis iuris.
 Principale non debet vestiri accessorio, sed accessorium ad principalem, gl. in l. p. tens. 27. C. de pactis.
 Principale quando non subsistit, neque accessorium: quando accessorium non potest esse sine principali, vt in vltimis bonæ fidei, secus vero quando accessorium potest esse sine principali, si talis sit causa, ex qua fit equum tolli accessorium, vt est præscriptio, gl. 4. in l. 1. C. de iudiciis.
 Principale vbi est contra leges communes non tenet, neque accessorium, secus si sit contra priuilegium, quia tunc licet principale non teneat, valet accessorius, gl. fin. in l. 6. §. de præditi minor.
 Principale quando non tenet ex eo, quod fit contra legem, neque accessorium in his, quæ habent perpetuam causam prohibitionis. ibid.
 Principale si non tenet, neque accessorium quantum ad minorem, quando tutor, vel curator distinxit prædicta in iura de iure, & pignus ex rebus propriis ob euersionis periculum obligauit emptori: quantum vero ad tutorem, vel curatorem principalem venditio, & accessoria pignoris dano tenet, §. d. gl. 1.
 Principale sequitur accessorium, quando accessorium est infirmitas, & principalem veluti seruus, aliquid, qui non possunt separari a functione fuerunt donati, vel occupati, videtur & ipse fundus donatus, vel occupatus, l. 3. & ibi gl. obnoxius & ibi add. marg. C. de agricolis, & cens. lib. 10.
 Principali cassato cassatur quicquid sequitur ex eo, vel ob id, quando est eadem ratio, & idem quando est cassatum quod ratione temporis, gl. inuitus. & ibi add. in §. 1. Inst. de hereditibus instituend.
 Principalis quando propriam hdem fallit, gramus reputatur ad legem, quam si eius heredes fallunt, l. 1. C. de i. in §. de verb. tum ob. gation.
 In Principali persona dicta intelliguntur repetita in persona adiecta, nisi aliud appareat, l. 5. §. si. cod.
 Principalis quando promittit pecuniam, fideiussor promittens aliam quantitatem non tenetur, §. si ita fideiussorem, 43. de fideiussoribus.
 Principalis quando promittit dare decem cotres frumentum, & fideiussor estimationem, non tenetur fideiussor, §. gl. p. ibid.
 Principalis debitor potest se obligare ad aliud, quam quod recepit: sed fideiussor non gl. 1. ibid.
 Principalis quando promittit factum, fideiussor potest promittere pecuniam, l. stipulatus es, 45. cod.
 Principalis, qui coadunauit homines, tenetur de damno, quod dedit ipse, & de eo, quod dederunt alij, l. 2. §. si quis. & ibi add. marg. v. bonorum raporum.
 In Principali dispositum intelligitur tacite repetitum in augmento, etiam in obligatione verbali, §. l. etiam si, §. & ibi gl. 1. C. de iure iuratum.
 Contra Principalem prius fit excussio, quam contra eius fideiussorem veniatur, l. 1. C. de deutionib. lib. 10.
 Principalis quandoque licet non teneatur ultra quam facere potest: tamen eius fideiussor sic l. & si fideiussor, 44. de re iudi.
 Principali defuncto sine herede remanet obligatio fideiussoris, l. 1. §. idem: quarit. mandati.
Reliqua verbo, Accessorium, 1. 2. Causa, 2. 3. 7. 9. Cessante connexa, Fideiussor, per tot. Incident, Obligatio, 19. Reus, 17. Sententia, 16.
P R I N C I P A T V S debet se submittere legibus potius, quam leges principatum, vel imperio, gl. 4. in l. 4. C. de legibus.
P R I N C I P I V M est cuiusque rei potissima pars, l. 1. de origine iuris. gl. in l. 2. de fidei, 139. §. fin. de verbo. signi. glo. opinari. in §. 1. in auth. de consanguineis. col. 6.
 Principium alicuius casus si quis omiserit, postea casum plenè intelligere non potest, gl. in l. 1. §. 1.
 Principium spectandum est, nam dimidium facti, qui bene cepit habet, gl. principium. ibid.
 Principium, vel extremum dicitur vsque ad medium, gl. extremum ad med. in l. 1. §. si quis ius dicenti non obtemperat.
 Principia in caltris dicebantur, vbi ius reddebatur fedentibus, ibi ordium principibus, l. officium. §. si in add. marg. de re militari.
 Principium quale fuit, talis debet esse processus quoad primordia litis, gl. prope raffe. in l. 1. C. de his, quæ, vi.
 Principia veteres ab auspiciis, & auguriis assumentibus, gl. contestata. in l. vbi falsi, 22. C. de falsis.
 à principio quod valet, non sumitur, licet in eum casum veniat à quo incipere non potest, gl. principium. in §. quia vtrius. in aucten. vt liceat matri, & auie. col. 3.
Reliqua verbo, Dens, Inritum, Inuocatio, Origis.
P R I O R in loco, potior est in ordine, l. 1. C. de domesticis. lib. 12.
 Prior tempore, potior est in iure, verum est in pignore conuentionali, & etiam in prætorio, si sine eiusdem tituli, secus si diuersorum titulorum, gl. 4. in l. 1. cum apud veteres, l. 10. C. de bonis auctoritate iudicis.
 Priori agenti in actione noxali præferitur ille, qui prius obtinuit sententiam, & si prius agens obtinuerit postea sententiam, ad iudicem, denegatur ei. l. si quis, 4. de noxalib.
 Priori agenti in actione de peculio præferitur ille, qui prius obtinuit sententiam, gl. ad sententiam, & ibi add. marg. ibid.
 Prior in tempore si fuerit reus, vel priuatus, præferitur fisco in iure, l. si pignus, qui potiores in pignore.

Prior, cui vendita, & tradita est res, praefertor in obsequio dominio illi, cui prius fuit vendita: sed is, cui prius conceditur res spiritualis, praefertur illi, qui postea tradita fuit, quoties, & ibi gl. f. C. de rei vindicatione.

Reliqua verbo, Lex, 1. 6. Posterior, Prius, Reditor, Ultima, Creditor, 2. 1. vsque 91.

PRIVATA est villitatis ratio concepitur quadoque cum ratione publicae utilitatis, gl. & reipub. in add. marg. in l. 1. soluto matrim.

Privatus quod interest principalem, illud ipsum interest reipublicae secundario, gl. & ibi gl. male. Inf. de iure personarum.

Reliqua verbo, Instrumensum, 1. 10. Indivisum, 11. 1. 2. Im, 1. 3. Mendum, 3. vsque 91.

PRIVATIO ibi datur, ubi datur habitus, l. 4. de diuortii.

Privatio, quae fit propter delictum, vel contumaciam, quia licet quis sit priuandus ipso iure, intelligitur sequuta sententia, gl. ipso iure. in add. marg. in l. Lucius, 4. 7. tutela de adm. nist. tutorum.

Privatio eius est, cuius est affirmatio, vel e contra, gl. 1. in l. 4. de acq. hared.

Privatio non sequitur, nisi praecedat habitus, l. de ptem stipulatus, 12. 6. de verb. oblig.

Privatio praesupponit habitus, & nihil potest esse prius in priuatione, quam sit in habitu, in princip. Inf. de libertinis, 5. servus. Inf. de capitis diminutione.

Priuatione ad habitum non datur regressus, 5. quod autem. Inf. de capitis diminutione.

Reliqua verbo, Negativa, Affirmatio.

PRIVIGIVS est filius mariti ex alia vxore, vel filius vxoris ex alio marito, gl. priuignus. in l. 1. 4. 5. verbum de donati. inter virum, l. 4. 5. affines, de gradib. gloss. priuigna. in 4. 6. vxor. Inf. de nuptiis.

Priuigna, appellatio, non tantum continetur ca, quae vxoris mariti filia est: sed & neptis, & proneptis, vt nullam earum ducere possim, l. adprius, 1. 4. 5. de ritu nuptiarum.

Priuigni vxor etiam eo mortuo non potest nubere vitrico, & e contra, nec vxor vitrici, etiam vitrico mortuo, potest nubere priuigno, l. vxorem, 1. 5. eod.

Priuignus mihi impropius est etiam is, qui vulgo conceptus ex ea natus est, quae postea mihi nupit, & etiam is, qui cum in concubitu erat mater eius, natus ex ea est, & quae postea alij nupta sit, l. priuignus, & ibi gloss. 1. de gradibus.

Priuignus non potest apud vitricum alij, licet vitricus possit esse ei tutor, gl. 1. in l. 6. C. de contrario indicio tutela.

Priuignus non succedit nouercae per se: sed per mediam personam naturam ex ea, qui sunt fratres sui ex latere patris, l. 5. C. communia de successio.

Priuigna tua non dicitur illa, quae nata est ex vxore quondam tua, post diuortium, 5. 6. vxor. Inf. de nuptiis.

Reliqua verbo, Nouerca, Nurus, Vitricus.

PRIVILEGIARIVS agendo, ubi concenit non poterat ratione privilegij, perdit privilegium, vel omnem respectum, vt ab omnibus conuenit quae sit iure iure communi conuenit nequiuert, quod huius fori non esset, si agat, ab eo, qui cum agit, dumtaxat apud eundem iudicem conuenit potest, glo. fin. in add. marg. in l. qui non cogitur, 2. de iudiciis.

PRIVILEGIATVS contra pariter privilegium restituitur, gl. 1. in l. final. ex quib. causis maiores.

Privilegiati dispart privilegio si fuerint duo, praefertur ille, qui habet potentius privilegium, l. verum, 5. si de minoribus.

Privilegiati si fuerint duo pari privilegio, praefertur ille, qui certat de damno vindicando, sed si uterque perit de hoc, potentior est causa rei, d. l. verum, 5. item queritur.

Privilegiatus si succedat pā privilegio, desinente privilegio definit & ipsum privilegium personale, l. cum quidam, 17. 4. f. h. de iure fisci.

Privilegiatus contra pariter privilegium non potest vii suo privilegio, gloss. 1. in l. 3. de rebus eorum, qui sub tutela, l. sed & milites, 10. de excusat. tutorum.

Privilegiatus contra privilegium admittitur, gl. fi. in l. 2. C. de aduersus fiscum.

Privilegiatus non tenetur comparere, quando citationis nullitas est notoria, gl. fi. in add. marg. in l. contumacia, 13. de re iudicata.

Privilegiatus creditor praefertur non privilegio in soluendo, & etiam in repetendo, & si ambo sint privilegiati, praefertur privilegio, id est cui debetur ex causa privilegiationis, vt mulier deponentibus, & similibus, gl. ex causa, in l. privilegia, 16. de privileg. creditorum.

Privilegiati duo creditores habentes paria privilegia: veluti duo deponentes, & sic eundem tituli, tunc ambo concurrunt, licet vnus ante alium contraxerit: fallit in duobus dubiis, ex substantia eadem debitis; quia tunc praerogativa temporis feruatur, etiam si personale privilegium praetendatur, d. gl. ex causa, & gl. ibid.

Privilegiati duo creditores, etiam diuersorum titulorum simul concurrunt, vt vnus habeat conditionem ob causam pro dote futura, & vtatur tantum privilegio personali pro illa dote, vel si vnus tutela, alter depositi, nisi nominatum probeatur alterum in privilegio actionis personalis praefendum, & esse privilegium, 16. de privileg. creditorum.

Privilegiati quando iurē se conueniunt quis eorum praefertur alteri, nullus eorum praefertur alteri, nisi expresse inueniatur contra, ibid.

Privilegiatus sub praetextu privilegij sibi concessi non debet priuatus, & alios munus defenfare, l. sacrosancta, 8. C. de sacrosanctis Eccles.

Privilegiatus renuensans suo privilegio in vno casu, non censetur renuicare suo privilegio, gl. fi. in auth. presbyteros, C. de Episcopis.

Privilegiatus succedens non privilegio non habet privilegium, gl. fi. in l. fi. intra, 8. C. de non numerata.

Privilegiatus per vnum actum contrarium non perdit privilegium in aliis, l. votum, 1. 1. & ibi gl. 1. C. de excusat. tutorum.

Privilegiatus si ad munera publica decreto praefidit sit electus, debet appellare, & dicere suo privilegio, & non appellans confirmat electionem, l. huius, qui, 7. C. de appellat.

Privilegiati ratione privilegij tediguntur ad ius commune, l. 2. C. de iure fisci.

Privilegiatus quando concurrat privilegio praefertur privilegiatus, gl. fi. in l. 1. C. de privileg. dotis.

Privilegiati si fuerint duo eundem tituli, vt duo deponentes, aequaliter admittuntur, ibid.

Privilegiatus sponte subiens opera debet praefertari, ne praedictor fieri, vel si privilegio, l. 1. C. de his, qui sponte publica munera lib. 10.

Privilegiatus succedens non privilegio pro anteriori tempore vitur iure eius, cui succellit pro posteriori vitur iure suo, l. filius, 6. de iure fisci.

Reliqua verbo, Creditor, 9. 2. Pupillus, 3. 1. Ador, 18. 5.

Quoad extensionem, & transactionem ad heredes, vbi alios, no. 6. 7. 8.

Quoad renunciationem, remotionem, & extinctionem, & cassationem privilegij, num. 9.

Quoad antissionem privilegij, nu. 10.

Quoad privilegium Ecclesiasticum, nu. 11.

PRIVILEGIUM CIVIVM dicitur quasi lex priuata, & id, quod est extra ius commune: fauor vero est, quod non est extra ius commune, gl. in l. quod fauore, 6. C. de legibus.

Privilegium fori superueniens postquam quis est praesentis coram vno iudice non eximit illam ab illo iudice, si illud esset concessum ad postulationem patris fisci, si motu proprio superioris, vel sit imperator faciendo mentionem de dependentia litis, gl. 1. in l. qui autem, si quis cautio.

Privilegium aetatis praefertur privilegio, quod competit filio, per Macedonium, l. verum, 5. si de minoribus.

Privilegium aetatis praefertur privilegio, quod competit mulieri per Velleianum, l. si apud minorem, eod.

Privilegium Velleiani admittitur contra privilegium aetatis: sed non profus, & totum sed sub distinctione, gl. quia communi ibid.

Privilegium personale praefertur pignori, gl. 1. in l. interdu, qui potiores in pignore.

Privilegium tenor ad vnguem seruandus est, gl. edicti. in add. in l. 1. 5. si is, qui de excusatoria actione.

Privilegio gaudent solum illi, qui sunt de collegio, l. si de excusat. tutorum.

Privilegium militis non tollit delictum scribens se heredit: sed bene tollit privilegium scribens, l. in fraudem, 16. 5. si quis, & ibi gl. Senarac consulti de milita. testam.

Privilegium vnius non tollit privilegium alterius, gl. 1. in l. doralen, 17. eod.

Privilegium testandi de castrensi concessum filio, non perit ad eum, qui ignominie causa missus est, gl. eorum in l. testamta, 27. eod.

Privilegium alicui concessum praemij loco non debet ignominie causa valere, ibidem.

Privilegio militari non incipit quis vii a tempore electionis: sed ex tempore, quo in matricula scriptus est, l. ante, eod.

Privilegium deficit mutatione personae, l. per procuratorem, 28. de acqul. heredit. redit.

Privilegium concessum ciuitati circa praescriptionem in quatuor casibus positus in l. fi. C. de sacrosanctis Eccles. non habet locum in castro, vt villa, gloss. per longum, in add. marg. in l. si finia, 5. si de vedigalibus de damno infecto.

Privilegium concessum per non habentem potestatem, seu ius concedendi, non confirmatur ex iure superioris, vt ipi concedenti, l. si seruo, 20. in add. mar. qui, & a quibus manum.

Privilegium, quod quis habet propter reuerentiam personae, non potest pacifice bene contra privilegium, quod quis habet iure contractus, l. 1. in l. si conuenit, 26. de re iudic.

Privilegium, quod respectu cause conceditur, transit cum causa, sed privilegium, quod personae tribuitur, expirat cum persona, l. tempus, 29. & ibi add. marg. eodem.

Privilegium personale, quod datur in actione, de dote, datur ipsi mulieri, l. 2. 5. si, & ibi gl. h. & l. dabimus de privilegiis creditorum.

Privilegium concessum ex duplici causa finia, vna cessante remanet alia, gl. eodem, in l. si ventri, 8. eod.

Privilegium personale nonnunquam ratione cause tantum conceditur, vt in funeraria actione, & in deposito: nonnunquam conceditur ratione personae, vt in actione de dote, mulieris fauore, quandoque ratione virtutis, licet per personae, & causae in pupillo, & in actione tutela, gl. ex causa, in add. marg. in l. privilegia, 16. eod.

Privilegium imperatorum vt nauem suam possit excusare a portandis rebus, & personis ad expeditionem exercitus, non valet, l. habemus, 10. C. de sacrosanctis.

Privilegia concessa vniuersis Ecclesiis firma, & illibata custodiri debent, l. priuilegia, 1. C. eod.

Privilegia concessa statuendo legem generalem intelliguntur concessi ex libertate, & non ad petitionem patris fisci, si concessa sunt non generali lege, gl. in auth. quas actiones, C. eod.

Privilegium non potest concedi alicui etiam Ecclesiae, quod nulla praescriptio valet contra eam, d. gl. 1.

Privilegium alicui concessum videtur ei concessi secundum qualitatem suae personae, gl. 2. in l. quando, 33. C. de inofficio testam.

Privilegia pro meritis impetrantur, unde si meruatur, non est mirum, si carcat, & impetrari, gl. fi. in l. 1. C. si contra ius, vel vit.

Privilegia quandoque solent principes concedere eis, qui sunt strenui milites, vel apprehenderunt principes latrones, vel trans fugas demonstrant, gl. 2. in l. 5. C. eod.

Privilegia quaedam si competant officio, cui vnus conuenit praesse, si plures ad idem officium eligantur, quilibet eorum vitur eidem privilegio, quib. ille vnus utebatur, l. huius, 19. C. de advocatis diuersi iudic.

in legem quodcumque cessare debere, si lex disponat in aliquo casu, intelligitur de privilegio non includo in corpore iuris: non tamen per talem legem tollitur privilegium includum in corpore iuris, gl. illic omni. in auth. qua in provincia. C. ubi de criminibus agitur.

Privilegium quando conceditur militi, videtur ei concedi quasi militi, & ideo privilegium testamentum facienti conceditur militi, conceditur quod possit iure militari testari. gl. 2. in l. si quis. 31. C. de inofficio testam.

Privilegium concessum pagano testamentum facienti videtur ei concedi quasi pagano, vt iure communi possit testari. ibid.

Privilegium idem quando duobus datur, vtque suum contra alium exercet. gl. ab vtraque. in l. si quis. 1. C. de positi.

Privilegium, vel scriptum impetratum ex causa falsa, est nullum. l. 1. C. de colul. detegenda.

Privilegium principis ante coronationem non valet. gl. si. in l. 4. C. de quadrien. n. i. p. r. e. s. c. r. e. p. t. i. o. n. e.

Privilegium, aut beneficium restitutionis in integrum facilius debet alicui adimmi, quam ius commune. gl. si. in l. 1. C. de momenta. poss.

Privilegia realia ex tempore aestimantur, vt qui prior est tempore, potior sit iure. gl. si. in l. 1. C. de privilegio dotis.

Privilegia realia ex causa aestimantur. ibid.

Privilegia habentes in actionibus, personali. sunt mulierum. ibid.

Privilegia in alicuius iniuriam non sunt concedenda, & concessa non valent, gl. si. in l. 3. C. de vi.

Privilegium suum potest quis allegare, nec torqueretur, praterquam in crimine lese maiestatis. l. 4. C. ad legem Iuliam maiestatis.

Privilegia antiqua, & neglecta possunt, & debent renouari, gl. reparare. in §. sed quoniam. in auth. de hereditibus. & Falcid. col. 1. gl. si. in l. 1. C. de iur. p. r. e. d. i. s. v. r. b. a. n. l. i. i.

Privilegium facta generali confirmatione non intelliguntur confirmata nisi privilegia iustitiae. in add. marg. per quos facta inest iustitia.

Privilegium primum praefertur secundo, §. si verò. & ibi gl. privilegium. in auth. vt ex actione instante dotis. col. 7.

Privilegia personalia quandoque aestimantur ex tempore, ita vt primum praefertur posteriori. l. 4. privilegium. in §. i.

Privilegium non potest esse perpetuum, quod non rebus: sed personis contemplationis dignitatis, atque militis conceditur. l. foridorum. Cod. de excusat. munerum. lib. 10.

Privilegia omnia concedenda remissionem canonis frumentarii, non valent, l. 2. C. de canone frumentario. lib. 10.

Privilegia functiones personales dicuntur, gl. 1. in l. 1. C. de locatione praediorum civilium.

Privilegium primum per aliud superueniens non tollitur, gl. conueneret. in l. 2. C. de prepositis agentium in rebus. lib. 11.

Privilegium patris filio prodest, gl. extra filios. in l. vnicuique. C. de proximis sacerdotum. Crimorum. lib. 12.

Privilegium contra publicam utilitatem obtinere non valet, l. 2. & ibi add. mar. C. de priuilegiis scholarum. lib. 12.

Privilegium principis, etiam motu proprio concessum, quandoque non valet, l. 1. C. de cohortibus. lib. 12.

Privilegium ab imperatore concessum non intelligitur concessum contra consuetum ordinem solemnitatis, nisi quatenus in ipso causum sit, gl. si. & ibi add. marg. in c. 1. §. si quis. quid sit inuestitura.

Privilegium in corpore iuris interea non renouatur per legem habentem clausulam, non obstantibus privilegiis, nisi specialiter geretur de illis, vel nisi effectus aliqua lex specialis sequens, quae habet magis fauorabilem rationem specialitatis, non obstantibus. ad in extra ad repetendum, quomodo in criminibus lese maiestatis.

in Privilegium quando alicui est concessum aliquid, intelligitur concessum, vt illud faciat secundum legem ordinationem, §. si. in l. de militari testam.

Privilegium concessum respectu certae qualitatis durat ea durante, §. sed haec tenus. in l. i. cod.

Privilegium impetratum valet, quando alium non laedit, gl. dare. in l. de tutoribus datis.

Privilegium concessum debet intelligi concessum sine alterius iniuria, l. impuberi. 4. de admin. tutorum. gl. privilegio. in §. aliud quoque. in auth. de aqua. lib. 12.

Privilegium dari non debet alicui in alterius damnum, gl. in l. fraudem. l. 6. de milit. testam.

Privilegium contra legem indultum dicendo, non obstante tali lege, valet, gloss. fuerit. l. diuus Verus. §. licet. de iure codicillorum. gl. accipiat. in l. i. quis. in principio testamenti. 2. de leg. 3.

Privilegia personalia creditorum ex tempore non aestimantur, sed ex causa, vt si aliquis eorum creditorum habeat magis fauorabilem causam praefertur aliis, nisi omnes sint eiusdem tituli, & causae, quo casu concurrunt omnes creditores, licet contra aeternitatem ducentur temporibus. l. privilegia. l. 6. & ibi gl. 1. de priuilegiis creditorum.

Privilegia realia creditorum aestimantur ex tempore, vt qui est prior tempore, sit prior in iure. gl. ibi.

Privilegium competens creditoribus aut est personale, aut reale; Personale dicitur duobus modis, primo modo dicitur, vt quia sit concessum personae, aut eius fauore indultum, quod durante persona durat, & ea pereunte perit. Secundo, vt quia personae actioni sit attributum, quod ratione contractus efficitur, ex quo priuilegiaria actio oritur, vt ex mutuo factio in refectionem domus, & ceteris actionibus priuilegiariis: & tunc non persona, sed causa infundit, gl. ex causa. in add. marg. ibid.

Privilegium reale competens creditoribus dicitur duobus modis. Primo vt quia rei concessum est, & durat semper, vt rei obsequens, & transit ad heredes, aut omnes successores, secundo modo dicitur, vt quia consistit in re, vt ius hypothecae in re aliqua, quod sequitur quocumque possessorum. ibid.

Privilegium competens creditoribus personali beneficio principis non praefertur priuilegio habenti hypothecam, l. Antiochenum. 2. de eod.

Reliqua verbo, Adversarius, 3. 8. 9. 11. Actus, 2. Agricola, Augustus, Supernumera- rium, Canonici, Creditor, 9. 2. Dos, 5. 9. Fiscus, 2. 9. 10. 1. Forum, Miles, 19. 2. 20. Re- scriptum, 2. 20. Beneficium, 1. 3. 4. Mulier, 2. 6. Lex. 14.

PRIVILEGIUM concessum ad postulationem alicuius egreditur personam & postulationis: scilicet vero ubi est concessum abique alicuius postulatione, gloss. si. in l. 1. de constit. princip.

Privilegium datum vni de minoribus expensis soluendis, etiam aduersario, po- test extendi propter aequalitatem iudiciorum seruandam. ibi.

Privilegium indultum alicui, & heredi suo, extenditur ad heredem, l. 3. §. quod autem. quod quisque iuris.

Privilegium si datum sit ceteris personis, constat aliis denegatum, gl. si. in l. sed est. de in ius vocando.

Privilegium personam priuilegiati non egreditur, l. sed est. 2. & ibi add. marg. de iudiciis.

Privilegium licet personam priuilegiati non egrediatur: fallit tamen in priuile- gio dotis, quod transiit ad suum heredem, gloss. quia hoc ibi.

Privilegium personale non transit ad singularem, nec ad vniuersalem successorem, gloss. dare. in add. marg. in l. cum quidam, 17. §. si quis. de vltis.

Privilegium, quod habet pupillus in actione tutelae, non transit ad heredem, etiam ex eo descendente, l. p. e. §. si de ritu nuptiarum, l. ex pluribus. 43. de administ. tutor.

Privilegium personale etiam ad filium non transit, §. si. & ibi add. marg.

Privilegium personale patri datum non transit ad alium, gl. si. & ibi add. marg. in l. 1. §. si solutus matrim.

Privilegium personale non egreditur personam, l. quia tale. 14. & add. marg. eod. l. 6. c. 1. §. 2. & ibi add. marg. de iudiciis.

Privilegium competens mulieri tam in personalibus, actionibus, quam hypothecis, datur etiam filijs mulieris: sed non extraneis eius hereditibus, §. gl. in l. etiam filios. 19. soluto matrim.

Privilegium militibus concessum circa faciendam testamentum intelligitur concessum circa eorum bona, nec ultra se extendit. l. impuberi. 41. de administ. tutorum.

Privilegium, quod datur pupillo vt in personali praefertur ceteris creditoribus, non transit ad suum heredem, §. gloss. si. ibi. in l. ex pluribus, 43. de administ. tutorum.

Privilegium, quod datur pupillo: vt in beneficio restitutionis in integrum, & in eligendo vnum tutorem ex pluribus, contra quem velit agere, transit ad heredes: quia non datur merè ratione personae. glo. p. e. & si. ibi.

Privilegium personale non transit ad heredem, l. cum parum. 1. 8. de legat. 2. & l. 1. C. de priuilegio dotis. l. foridorum, & ibi add. marg. C. de excusat. muner. lib. 10.

Privilegium personale transit ad defensorem, vel procuratorem, l. qui bona. 13. §. 7. pen. & ibi gl. qui. de de damno infecto.

Privilegium singulariter ex dis. ensuione concessum vni, extenditur ad alium respectu correlationis, veluti concessum marito contra uxorem, extenditur etiam contra maritum pro uxore. l. non tantum. 10. de re vindi. cata.

Privilegium, quod habet maritus in exactione dotis, transit ad filios heredes, qui sunt uari ex eodem matrimonio: sed non ad filios ex alio matrimonio, §. glo. si. in l. i. cum procuratore, 23. & l. i. c. i. d. m. 2. §. & ibi gl. 1. de re iud. repro. gl. 2. in l. etiam, 9. solut. matr.

Privilegium personale rei non transit ad fideiussorem, veluti restitutio in inte- grum competens minoribus non porrigitur ad eum fideiussorem, gloss. si. in l. i. reus post iudicatum, & gl. in l. i. in l. v. bonis. 13. iudicatum soluti.

Privilegium quandoque datur filijs, quod non hereditibus, gloss. in l. 3. de priuilegiis veteranorum.

Privilegium personale extinguitur cum persona: sed privilegium reale transit cum re. l. etiam. in l. i. & l. forma. 3. quinquam. de censibus.

Privilegium datum ciuitati etiam ad posteros transmittitur, cum idem populus semper videatur: extinguitur tamen destructa ciuitate, §. quoniam. & ibi gl. transmittatur.

Privilegia quaedam sunt causae, quaedam sunt personae: quae causae sunt transmittuntur ad heredes: sed non quae personae sunt. l. privilegia. 157. de regul. iur.

Privilegia quibusdam concessa possunt ad alios per principem, vel ius erorem generalibus verbis transferri, l. 5. & l. i. i. d. m. 7. Cod. de aduoc. diuer. iudi- ciorum.

Privilegium alicui concessum de non molestando domus ipsius onere militum, §. non extenditur ad omnes domus, quas ipse habet. gl. si tamen. in l. 1. & l. 5. C. de aduoc. diuer. iudic.

Privilegium, vel quoddam beneficium si concedatur alicui potestari putat reuocari prouinciae, vel similibus omnibus, qui sub eo sunt, videtur concessum, gl. pro voto. in l. restitueret. C. eod.

Privilegium impetratum pro se, & hereditibus, cum ad heredes transiret: pena etiam transire debet, gl. si. in l. 1. C. si ex delictis defunctorum.

Privilegium super sportulis, vel in totum non soluendis, vel in parte non agnos- cendis, alicui concessum, extenditur ad eius aduersarium propter aequalita- tem seruandam in iudiciis, l. si. & ibi gloss. 1. Cod. de fructibus & litium expen.

Privilegium respiciens litis ordinationem extenditur ad aduersarium, vt seruetur aequalitas: sed privilegium respiciens decisionem litis, non egreditur personam, gl. 1. in additione. marg. ibi.

Privilegium habent de nihilo, aut minus soluendis expensis litis, aut sportulis, non poterit ab aduersario repetere omnia, quae expendit, ac si privilegium non habuisset: id solum, quod expendit. l. 1. h. & ibi gl. 1.

Privilegium inferioris porrigitur ad superiorem, gl. 2. in l. 1. C. de questio.

Privilegium alicui personae concessum ad aliam personam non transit, gloss. in l. si igitur defunctus. 2. in auth. de hereditibus. ad interuentum. col. 9.

Privilegijs defuncti regulariter heres vt debet, & quandoque datur hereditibus privilegium, quod defuncto non competebar: & contra quandoque heredi- bus non datur privilegium, quod defuncto non competebar. gl. sancimus. in §. adhuc sancimus. in auth. de ecclesiasticis titulis. col. 9.

Privilegium, vel immunitas quādo defertur vni personae, vel omnibus de militia,

XXX 3 non

P & **I** **V** **S** quæ dicuntur, postea repetita intelliguntur, gl. ff. in l. item quia. §. ff. de

probare

robare debet quis illud, quo probato adiuvetur, & idem etiam dicendum est in interrogatoriis, gl. fi. ibid.

robare matrem, ac fratrem aliquem servituti ministeria exercuisse, non sufficit ad probationem servitutis illius, l. ad probationem, §. 2. C. eod.

robare non debet negans, sed affirmans secundum solitum casuum cursum, gl. pe. in l. actor, §. 3. C. de probatio.

robati licet non possit illud, quod non est per species, vel differentias: tamen recte probat probari per alia, ut per media, ibid.

non probat hoc esse, quod ab hoc coniungit abesse, l. pen. & ibi gl. 1. C. unde legi- timi.

robare tenetur, qui asserit casum fortuitum, gl. pe. in l. 27. C. de testam.

robati quando aliquid non potest plene, sufficit probari argumentis, acque in- diciis, non omnes, §. 4. Barbaris, & ibi add. marg. de re militari.

robati debet actor quandoque per vnum tantum modum; scilicet per scriptu- ram, si tale sit negotium, quod per scripturam tantum debeat fieri, gl. speciem. in l. 3. eiusdem de testibus.

robare necesse habet ille, qui agit, vel affirmat aliquid, gl. non potest. in l. eum adum, de neg. gestis.

Probetur aliquem gestisse negotia in servitute, & in libertate, & non constat distincte quo tempore, sequitur absolutio, ibid.

Reliqua verba, *Afferri, Affirmari, Ageri, Negari, Negativa, Non, Quod*.

Robatio est rei dubie per argumenta ostensio, & argumenta sunt artifi- cialia, aut inofficialia, gl. 1. in add. marg. in rub. ff. de probat. glo. in rub. C. de probatio.

Robatio tanto validior est, quanto quis maiori nititur autoritate, gl. editionis. in l. si quis ex argentiariis §. 1. de dando.

Robatio per famam est optima in factis antiquis, & maxime ad probandum do- minium notorum rerum, gl. committitur. in l. ar. qui natura §. si cum me. de neg. gestis.

Robationis onus incumbit adversario, quando quis est in quasi possessione li- bertatis, gl. iam. in l. si quidem, quod metus causa.

Robatio reputatur difficilis circa ea, quae sunt de nocte, vel in hominum mul- titudine, gl. ignorantiam, & ibi add. marg. in l. cum exceptione §. in hac actione, eod.

Robatio non oritur actio, nisi lata sententia, gl. probatum. in l. fed & si pos- sessori §. si de iur. iur.

Robatio soluta non interrogat infamia, nisi sequuta sententia, vel con- fessione, ibid.

Robationes non operantur effectum absque sententia iudicis, ibid.

Robatio, & confessio sunt paria quoad probandum non quoad disponendi: quia ex confessione oritur actio, non ex probatione, ibid.

Robatio incumbit ei, qui dicit, nisi presumptum sit pro eo, qui dicit, ita quod transferat onus probandi in adversarium, veluti in re, quam habet vxor, l. a. & ibi gl. 1. de probatio.

Robatio incumbit ei, qui negat, nisi neget qualiterem, quae a natura praesumebat, nempe quod quilibet sit sane mentis, nisi contra probetur, l. a. & ibi gl. 1. de add. marg.

Robatio non incumbit neganti, quoties negatio consistit in iure, quia qui negat ius, videtur affirmare, ut si dico, nego hunc posse testari, videtur affirmare, quod aliquid iure fit constitutum, quod probare non testari, & idem in similibus, d. gl. 1.

Robatio ab utraque parte debet fieri in crimine falsi, maiestatis, & similibus, ibi. & gl. 1. in l. 4. C. de falsis.

Robatio legitima dicitur etiam quando per testes omni exceptione maiores sit, gl. legitimis in add. marg. in l. cum de indebito, §. 2. de probatio.

Robatio legitima vbiemque requiritur, non sufficit probatio iuratoria, ibid.

Robatio contra instrumentum fit per aliud instrumentum, in quo continetur, quod eadem die, qua dicitur esse factum instrumentum primum, fuit alibi co- trahens, vel subscribens, vel subscriptus, ut testis, gl. pe. in d. cum de indebito, §. si.

Robatio in scriptis exigitur contra causam expressam in cautione, ob quam quis promittit pecuniam, ut si in cautione constituitur quis se rem emisse, & contra eam dicit se habere ex legato, vel permutatione, vel hoc probat per aliud in- strumentum publicum, in quo continetur quod ea die, qua dicitur esse factum instrumentum primum, fuit alibi contrahens, vel subscribens, vel subscriptus, ut testis, d. gl. pen.

Robationes, quae de filiis dantur, non consistant in sola testium affirmatione: sed & epistolis, quae vxoribus misse allegantur, si de fide earum constat, non plenas; sed semiplenas probationem faciunt, l. pe. & ibi gl. 1. eod.

Robatio, quae fit per vocem mortuam, & sic per scripturam, validior est, quam ea quae fit per vocem vivam, gl. 1. in rub. de fide instrumentorum.

Robationum species multae sunt, quarum quaedam sunt plenas, quaedam semi- plenas, gl. speciem. in l. 3. §. eiusdem de tribus.

ad Robationis vnam speciem cognitio istarum non debet allegari, sed ex senten- tia animi sui debet iudex existimare, quid aut treditur, aut parum probatum si- bi opinetur, d. §. eiusdem.

Robatio non admittitur contra fictionem iuris, quae est idem, quod praesumptio iuris, & de iure, gl. fi. in l. si duo, §. 2. de acqu. hered.

Robatio propter locorum distantiam diffamari debet difficilis, gl. 1. in l. qui ex li- beris de bonor. poss. secundum tabulas.

Robationes factae in civili, faciunt fide in criminali, l. §. si quis dolo & ibi add. marg. de tabulis exhibendis.

Robatio incumbit ei, qui asserit, l. 1. & ibi gl. 1. de exceptio.

Robatio non facit ius, vbi sententia non facit ius, res hereditarias, & ibi gl. 1. & add. marg. de crimine epistolarum.

Robationes factae in vno iudicio in his, quae cursu temporis mutationem reci- piunt, non faciunt fidem in alio, l. §. 1. & ibi add. marg. de muneribus.

Robationes duae imperfectae: una per vnum testem, & famam, aut per priuam

scripturam non faciunt vnam plenam probationem, l. 1. §. fi. & add. marg. de vacatione muner.

Probationum facultas ampliari debet, gl. fi. in l. quoniam, l. 1. C. de hereticis.

Probatio multipliciter sufficit per testes, per instrumenta, & quandoque per questionem, gl. fi. in l. 1. C. ad exhibend.

Probatio quandoque fit eo ipso, quod non probatur contrarium, gl. fi. in l. 1. C. de condictione ob culpam.

Probatio dicitur ab aduersario probare: probare enim agit, qui probat hoc, quod in- tendit, gl. in rub. C. de probatio.

Probatio non est exigenda ab eo, qui lite pulsatur, l. frustra, §. 2. C. eod.

Probationis onus incumbit fratribus exhereditatis, vel praeteritis, qui contenden- tes praedia a patre communi donata vendicant, si iure possiderent, l. 6. & ibi gl. 1. C. eod.

Probationis onus incumbit reo, & non actori, quando praesumptio est pro acto- re, gl. fi. ibid.

Probatio non admittitur contra praesumptionem, quam lex facit super certo fa- cto, ut reuersum ab hostibus non esse captum, & idem in aliis, de quibus non est dubitatio inter partes, ibid.

Probatio non admittitur contra iuris fictionem super certo facto, ibid.

Probatio admittitur contra praesumptionem, quam lex facit super facto, de quo est dubitatio inter partes, nisi lex praesumat, & statuat: quod fit quandoque ex vigore scripturae, ibid.

Probatio admittitur contra praesumptionem, quam lex facit in interrogatio- ne praecedente, sequaturque responsione, vel elicit fuisse stipulationem, l. d. gl. fin. vers. nos contra.

Probatio quandoque non admittitur fauore victimae voluntatis contra praesum- ptionem iuris, ibid.

Probatio non admittitur contra praesumptionem iuris fauore dotis, ibid.

Probatio contra instrumentum admittitur, gloss. fin. in l. cum precibus, l. 8. Cod. eodem.

Probatio admittitur contra praesumptionem, quam lex facit pro instrumento ita ut plus valeat veritas, quam scriptura, fallit in quibusdam casibus, ibid.

Probationis onus incumbit petitori, si de possessione, l. o. C. eod.

ad Probationem dominij rei empti non sufficit agenti producere instrumentum, in quo alius suo nomine emit, nec sufficit probare, quod emit ex pecunia ip- sius agentis, l. ad probationem, §. 1. C. eod.

Probatio non transferitur in reum, eo quod actor, vel accusator dicat probare se non posse, quod adseuerat, l. actor, §. 1. C. eod.

Probatio quandoque transferitur in reum ab actore habente praesumptionem pro se super sua assertionem, gl. 1. & fi. ibid.

Probatio transferatur ad accusatorem quando est sumptio pro accusatore, & item eorum sollicitudo ad accusatorem, ibid.

Probatio in criminalibus debet fieri per testes idoneos, vel per apertissima docu- menta, & indicia indubitata, & luce clariora, l. fi. C. eod.

Probatio in crimine falsi debet fieri per apertissima instrumenta, gloss. 1. ibi §. dem.

Probatio in criminalibus debet fieri per indicia per se sufficientia, cum multa sint, gl. 1. ibid.

Probatio, vel examinatio debet fieri diligentius, vbi de hominis salute tractatur, ibid.

Probatio in criminalibus non debet fieri ex praesumptionibus: sanctius enim est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnari, ibid.

Probationes in criminalibus luce meridiana clariores debent esse: fallit quando- que, gl. fi. ibid.

Probatio est iudici facienda, gl. fi. in l. 4. C. de testib. 15.

Probationis onus incumbit dicenti casum fortuitum, gl. pen. in l. testium, l. 14. C. eodem.

Probatio proferenda est praesentibus, quando a deesse volunt, gl. noluerint. in l. si quando, §. 1. C. eod.

Probatio aut fit viva voce, aut mortua, ut per scripturam, gl. 1. in rub. C. de fide instrum.

Probatio non admittitur contra instrumentum, in quo mulier confessae est se ac- cepisse pecuniam pro intercessione, l. gl. esse credendum in l. antequam. C. ad Velleianum, & gl. 4. in l. generaliter, l. 3. C. de non numer. pecun.

Probatio duorum testium non admittitur contra instrumentum, cum instrumē- tum habeat vicem duorum testium: sed probari potest contra instrumentum per tres, vel plures testes, d. gl. esse.

Probatio duorum, vel plurium testium admittitur contra instrumentum publi- cum, gl. pe. in l. 3. C. de non numerata.

probatio contra debiti confessionem ex antecedente causa factam admittitur etiam post biennium, nisi in casibus, in quibus probatio non admittitur con- tra instrumentum, gl. 4. in l. generaliter, l. 3. C. eod.

probationes legum liquidissimae sunt, gl. fi. in l. 5. C. de periculo tutorum.

probatio contra inuentarium non admittitur, quia illud fit cum magna solenni- tate, gl. inscripserit. in l. fi. C. arbitrium tutelar.

probatio, & testes debent in publicam formam redigi, & sic non peribunt, l. fi. C. de viis pupillaribus.

probatio quilibet debet de necessitate concludere, l. pe. & ibi gl. 3. C. unde legi- timi.

ad probationem debet admitti ille, qui habens intentionem ipso iure fundatam ex dispositione legis, si adhuc velit probare per testes, & instrumenta, l. cum virum, l. 6. C. de fide commissis.

probationis onus incumbit non possidenti, quo non probante possessio rei ma- net inconuicta, l. 1. C. de liberali causa.

probationis difficultas, & odium delinquentis facit, ut admittatur probatio per iuramentum actoris, regulariter contra, nisi semiplena fuerit probatio, gl. pe. in l. si quando, §. C. unde vi.

probationes factae in civili non faciunt plenam fidem in criminali, gl. destina- tus. in l. si quis ad se, §. 7. C. ad legem Iuliam de vi.

ad probationis specie vnam iudex non debet animu alligare, gl. senatus consulto.

in princip. in auth. ut sine probatione matres collat. 7.
 Probationum modi angustati non debent. ibid.
 Probationis inopia emergente conuolandum est ad auxilium, quod aliis esse respiciendum gl. 1. c. 1. de conventionibus inter dominos & fideles.
 Probatione deficiente sufficit quasi probatio, quae fit ex iuramento delato, & preiure gl. pe. in cap. 1. de feudis cognitione.
 Probatio plena est facere iudici plenam fidem, & plena fides habet suos gradus, gl. summarij. col. 1. in extraug. ad repimendum, quomodo in l. 1. de maiest.
 Probatio per iuramentum non censetur legitima probatio, gl. duplicantur. & ibi add. in §. sed furti. Inst. de actio.
 Probationem semiplenam inducit priuata, vel domestica scriptura, gl. exactio. in l. admonendi. de iur. iurando. gl. si. in l. 4. C. de rebus credit.
 Probatio semiplena inducit comparationem litterarum, vel ex fuga rei, qui debuit ibi respondere, ubi officium gestiu vel ex vno teste, ibi & gl. speciem. in l. 3. §. eiusdem. de testibus, & gl. si. in l. 1. C. de rebus creditis.
 Probatio plena fidem facit, gl. in rub. de probatio.
 Probationes factae in vno iudicio in his, quae cursu temporis mutationem recipiunt, non faciunt fidem in alio, l. 4. §. 1. & ibi add. marg. de muneribus.
 Probatio semiplena dicitur, quae fit per vnum testem: quia si duo testes faciunt plenam, ergo vnus semiplenam, gl. si. in l. 1. C. de rebus creditis.
Reliqua verbo, Aitor, l. 4. Etas, l. 2. 3. Articulus, Doi, 3. 10. 11. Dominium, 3. 19. Filius, l. 4. 2. 5. Iudicium, Ingenitum, Ingratitudo, Iuramentum, 8. 9. 10. 11. Negans, Positiones, Possessor, 33. Scriptura.
PROBATORVM statim se offerunt in causis summariis intelligitur arbitrio iudicis, gl. 1. in l. 3. ut in possessionem legatorum.
PROBATIO vno reliquum non probatur, quando reliquum est separatim ab vno, l. neque natales, ro. C. de probatio.
 Probatio vno censetur probatur reliquum, quando illa duo sunt talia, quorum vnum non est sine altero, vel raro est, vel non est sine altero frequenter, gl. fin. ibidem.
PROBITAS morum supplet aetatem, gl. 4. in l. 3. C. si minor se maiorem.
PROBATA dispositio dicitur ea, quae moribus reprobata est iure ciuili, aut pratorio: unde fit ut dispositio inducens viduitatem per legem reiciatur, ut si testator dicat, filiae meae relinquo centum: sed nolo posse nubere circa huius, vel illius consensum alioquin cadat a legato, non valet hae alimendi legati causa adiecta pena, qui legati si nunc remanet, §. fin. in add. marg. Inst. de legatis.
PROBVM, & opprobrium idem est, l. probum, 42. de verborum signific.
 Probrium natura non est id, quod potest etiam in hominem idoneum incidere. ibidem.
 Probra quaedam sunt natura turpia, ut furtum, adulterium: quaedam sunt turpia ciuilitatis, & quasi more ciuitatis, ut turpe damnum, quod natura probum non esset more ciuitatis. ibid.
PROCATTA significat contumaciam, gl. 2. in l. 4. C. de actione. empti.
PROCESSVS agitur contra vnum non praeiudicat alteri absenti, & non citato. l. eorum, 19. de damno infecto.
 Processus in causis summariis non vtiatur, licet non seruetur ordo, glo. possit. in extraug. ad repimendum, quomodo in l. 1. de maiest. crimina.
 Processus, & litis contestatio indebit, & incompetentes conceptus codici potest, §. gl. consensus. & ibi add. marg. in l. 1. §. conuenire. de iudiciis.
Reliqua verbo, Principium.
PROCLAMANS ante se aliquid accidit, si acciderit, excusatur aut proclamat, cum periculum euitari non possit, l. si putator, 31. ad leg. Aquil.
PROCONSUL dicitur quasi procul missus, vel quasi a Senatorio ordine pro consule creatus, gl. 1. & in add. marg. in l. 1. de officio proconsulis.
 Proconsul vbiq; proconsularia insignia habet statim, atque egressus est vrbem: potestatem tamen non exercet, nisi in ea provincia, quae ei decreta est, d. l. 1.
 Proconsulis legatus adoptare non potest: omnino enim non est apud eum actus legitimus, l. 3. eod.
 Proconsul obsequare debet, ne in hospitibus praebendis oneret provinciam, l. obsequare. eod.
 Proconsul non debet habere stratores, sed vice eorum milites bonos. ibid.
 Proconsul potest secum ducere uxorem suam: sed melius faciet, si non ducat: quia tenebitur pro delicto uxoris. ibid.
 Proconsul antequam ingreditur provinciam sibi decretam, debet mittere in litteris populo, quomodo ciuitatem dilexit, & etiam eos, & quod nullus veniat ei obuiam. ibid.
 Proconsul ante suum ingressum debet mittere epistolam antecessori suo, quod tali die ibit, & faciet hoc: quia incerta, & inopinata turbant prouinciales. ibidem.
 Proconsul Afiae cum ingreditur Asiam, debet ingredi per mare. ibid.
 Proconsul post suum ingressum potest mandare iurisdictionem legato suo, & committere, ibid.
 Proconsul antequam ingreditur provinciam, non debet mandare iurisdictionem legatis: absurdum enim est iurisdictionem ante quam ipse nanciscatur, alij mandare. ibid.
 Proconsul si ante suum ingressum mandauit iurisdictionem legato, non valet mandatum: sed si post ingressum fuerit in eadem voluntate, legatus ille habet iurisdictionem non exinde, ex quo mandata fuit: sed ex quo proconsul provinciam ingressus est. ibid.
 Proconsul aliquando mandare iurisdictionem potest, etsi nondum in provinciam peruenit: veluti si necessarium ibram in itinere patiar, l. aliquando. eodem.
 Proconsul ante ius ingressum, vel post ingressum si exiit, potest hodie vicarium, delegatum, vel legatum constituere, qui omnia potest, quae potest proconsul praeiuris iurisdictionem, & membri abiectionem, gl. 1. ibid.
 Proconsul post ingressum potest mandare legatis, ut audiant custodias: id est in carceribus, vel ipsos custodes, & postquam audierint, remittant ad proconsulem, ut ipse proconsul damnet, vel absoluat, §. solent. eod.

Proconsul potest quantum ad cognitionem causas meri impetij delegare suo legato, sed non quantum ad decisionem. ibid.
 Proconsul suam iurisdictionem mandare, vel non mandare potest, & mandatum potest adimere, de honestate tamen non debet adimere inconsulto principis. ibid.
 Proconsul non debet in totum abstinere xenis: id est muneribus sed modum debet adicere, ut neque morose in totum abstinat, & neque auaere modum xeniorum excedat. ibid.
 Proconsul, vel officialis ne donum, vel munus accipiat, vel emat aliquid, nisi si eius quotidiani causales mandatum ad xenia non pertinet, sed ad ea, quae edulium vsum excedunt. ibid.
 Proconsul cum ingreditur aliquam celeberrimam ciuitatem, patri debet commendari sibi ciuitatem, laudare suas aures, l. si in aliquam. eod.
 Proconsul cum ingreditur provinciam, debet indicere festa, & ferias secundum consuetudinem antiquam, & ad ea, sacra, & opera publica, & ciuitatem circumferre incipiendo gratia, & curatores constituere, ut opera ruuosa restituantur, vel ea pia compleantur. ibid.
 Proconsul tantum habet iurisdictionem, quantum habent omnes magistratus de ciuitate Romana, excepto principe, consule, & praefecto praetorio, l. si in aliquam, & gl. si eod.
 per Proconsulem quod non ex, edicatur quicquam, non reperitur in prouincia, l. nec quicquam. eod.
 Proconsul melius faciet si causam inter fidelem, & priuatum non cognoscas, & se abstineat ab ea: quia illa respicit ad procuratorem Caesaris. ibid.
 Proconsul citra aduocatos patiens debet esse, & cum ingenio procedere, ne contemptibiles videatur, l. nec quicquam, t. vbi decretum.
 Proconsul non debet dissimulare, si aliquos aduocatos falsarum causarum compositores deprehendat, l. nec quicquam, §. vbi decretum. eod.
 Proconsul eos tantum solos aduocare pari debet, quibus per edictum postulare permittitur. ibid.
 Proconsul potest expedire de plano sine causae cognitione, ut obsequium parvultus, & patronis, & eorum liberis exhibeatur, & potest etiam comminari, & terrore filium a patre oblatum, qui non, ut oportet, conuersari dicitur, d. l. nec quicquam, §. de plano.
 Proconsul de plano, & sine causae cognitione poterit liberum non obsequentem emendare, aut verberare, aut fustigare castigare. ibid.
 Proconsul debet seruare ordinem circa aduocatos audiendos: debet etiam dare aduocatos petentibus, feminis, pupillis, & aliis debilibus, d. l. nec quicquam, §. si.
 Proconsul debet dare aduocatum dicenti per potentiam aduersarij se non inuenire aduocatum. ibid.
 Proconsul debet opprimere eum, qui tam impotenter se gerit, ut omnes metuat aduersus eum aduocationem suscipere. ibid.
 Proconsul debet agere omnia vique ad aduentum successoris, cum testibus prouinciae exigat esse aliquem, per quem negotia sua prouinciales explicant, l. i. meminit. eod.
 Proconsul debet agere omnia vique ad aduentum successoris per se, vel per legatum suum ante per duos dies proconsulatus sui praedecessoris, d. l. i. meminit. §. & ibi gl. 1.
 Proconsulis officium non dicitur finitum, nec dicitur priuatus officio, donec & successor adueniat, & ipse scilicet, gl. debet. ibid.
 Proconsul etiam ultra suum tempus dicitur idem magistratus vique ad aduentum successoris. ibid.
 Proconsul antequam de prouincia recedat, non debet legatum suum dimittere, d. l. i. meminit. §. si legatum.
 Proconsul, & eius legatus finito officio debent remanere in aliqua ciuitate prouinciae per quinquaginta dies, §. si ibi.
 Proconsules non amplius, quam lex facibus vti possunt, l. proconsulis. eod.
 Proconsul ingressus portam Romae, deponit impetum quantum ad exercitum etiam voluntarie, & etiam quantum ad insignia, §. si ibi gl. si. eod.
 Proconsulis appellatio specialis est praefidis vero generalis est, l. de officio praefidis.
 Proconsul potest punire comites suos, vel legati sui comites, & etiam seruos suos si eos inueniat delinquentes, §. si quis forte, §. §. pe. de penis.
 Proconsules omnes dicuntur spectabiles magistratus, gl. proconsulibus. in l. precipimus, C. de appell.
 Proconsules sunt, qui longe a Roma aliquam provinciam regunt, & erat electus de consulibus Romanis, quasi consul procul missus: quod patet ex significatione vocabuli, gl. proconsularium. in §. hae autem. in authen. ut iudices sine quoquo suffi. col. 1.
 Proconsul, & vicarius dicuntur spectabiles, gl. si. in l. eos, qui. C. de principibus agentium in rebus. lib. 12.
 Proconsul, vel legatus obsecundis non debet esse curialis, vel adstrictus, alicui corpori: & si adstrictus est, debet restitui, l. 1. C. de apparitoribus proconsulis. lib. 41.
 Proconsul in prouincia, quam regit, debet postulare, quod exigere consuevit, neque debet se inferre in alienis partibus, l. si. C. eod.
 Proconsul Afiae, vel comites Orientis, vel praefectus Augustalis, vel eorum vicarius nullus debet fieri, nisi sacri serij probatoria consecratur, pena contra facientibus imminente, l. in his officiis. C. de diversis officiis. lib. 12.

Reliqua verbo Legatus, 5. 6.

PROCURATOR officium gratuitum esse debet, licet oneris causa aliquod sit dandum, §. item, §. 5. & ibi gl. 1. C. de procuratoribus.
 Procuratorem inuitus nemo cogit suscipere, l. inuitus, 17. C. eod.
 Procuratorem actoris sicut quis non cogit accipere ad agendum, ita nec procuratorem rei ad defendendum, quauis publice iussu sit, gl. si ibi.
 Procurator in genere, num. 1. §. siue §. 8.
 Procurator constituitur, vel constitui qui possint, vel non, num. 9. §. siue §. 12.
 Procurator ad lites iudicia, & compromissa cum mandato, vel sine, num. 13. §. 14. §. 5.
 Quae possint, vel non possint fieri per procuratorem, & quaedam causae statim, num. 16.

Quoad

Quod translationem domini, & possessionis emptionem, & venditionem, nu. 17.
13. 19.
Quod ad eundem, & petendam bonorum possessionem, & legatum, & fideicommissum, 20.
Quod instrumentum de calumnia, & de veritate, & deferendum instrumentum, nu. 21. 11.
Quod acquisitionem, & restitutionem actionis, nu. 23. 24.
Quod praedictus, vel propositus dominus, vel sibi factum ab eo, numero 25. 26.
Quod mandatum, & actionem mandati, 27. 28.
Quod procuratorem falsum, & sine mandato, nu. 29. usque 34.
Quod cautionem de rato, nu. 35. usque 38.
Quod solutionem, vel exactionem debiti, vel indebiti, & restitutionem faciendam domino, 39. 40. 41.
Quod cautionem de iudicio fieri, & indicatum solui, & agendum de iudicatum soluto, 42. 43. 44.
Quod cautionem de defendendo, 45. 46.
Quod procuratorem generalem, specialem, & cum liberta numero 47. usque 50.
Procurator in rem suam, nu. 51. 52. 53.
Procurator tutoris, pupilli, vel minoris, 54.
Quod suspensionem, vel revocationem, & revocationem procuratoris, nu. 55. usque 58.
Quod causas criminales, delicta, & consummationem domini, vel procuratoris, nu. 59. 60.
Quod negotia, contractus, stipulationes, & obligationes nomine domini, nu. 61. 62.
Quod pecuniam domini, & usus eius, & vendendas rationes, & expensas, & pecuniam versam in utilitatem domini, 63. 64. 65.
Quod dolum, & culpam, & casum, nu. 66.
Quod appellationem, nu. 67.
Quod confirmationem, & eius exactionem, nu. 68. 69.
Quod Procuratorem Calais principis, & fisci, nu. 70. usque 73.
PROCURATOR, qui aliena negotia mandato domini administrat, i. de procuratoribus.
Procurator dicitur ex parte actoris, & defensor ex parte rei, gl. 1. ibi.
Procuratores similes sunt possidatores, vel advocati, gl. in rubr. de procuratoribus.
Procurator unus introductus fuit propter hominum necessitatem, & commoditatem, qui tamen etiam sine necessitate constitui possunt: nam liberum est cuilibet procuratorem constituere, vel non constituere, in principio, & ibi add. mar. Inst. de iis, per quos agere possimus.
Procurator imperans ius iniquum pro domino potest contra dominum eodem iure vi, gl. non solum in l. 1. §. si procurator, quod quilibet iuris.
Procurator aliquando pro invito auctore potest agere, gl. 1. in l. Iulianus, qui satisfacere cogitur.
Procurator quandoque ponitur pro syndico, quando per procuratorem agitur causa monasterij, gl. aliena in l. de procuratoribus.
Procurator dicitur, qui aliena negotia administranda suscepit prout: nam mercede interveniente erit locatio, vel illicitum commercium, ibidem.
Procurator omnium rerum, vel unus rei esse potest, & potest constitui praesens, & per nuncium, vel per epistolam, dist. 1. 1. & ibi glo. omnium.
Procurator unus rei differt a procuratore unus nunciationis in officio exequendo, quia procurator unus rei in sua persona concipit contractum: sed nuncius eius in persona domini, gl. sed verus, ibidem.
Procurator unus perquam accellarius est, ut qui rebus suis ipsi succedere non possunt, saltem per alios possunt vel agere, vel conveniri, l. 1. §. si visus.
Procurator praesente domino potest quis esse, & dicitur praesens, qui in hortis est, in foro, vel in urbe, vel in continentibus, & dicitur, l. praesens, cum duabus seq. eod.
Procuratoris officium privatum est auctoritate, & utilitate, aliis procurator etiam iniunctus cogetur, gl. iniunctus in l. filiusfam. eo.
Procurator quandoque datur invito, gl. d. ibi.
Procuratores plures in una causa plurimum personarum dari non est prohibendum, l. si quis cum procuratorio, §. unus, eod.
Procuratorem suum quilibet potest dare in causa communi, ibi.
Procuratoribus in solidum simul datis occupantis erit melior conditio, & posterior non erit procurator in eo, quod prior petiit, pluribus eodem.
Procurator dicitur occupare litem post contestationem, non ante, ad hoc vt unus ex duobus procuratoribus in solidum constitutus excludat alium, sed ante contestationem non excludit, gl. 1. ibi.
Procurator unus ex duobus in solidum constitutus si per contestationem preoccupaverit litem, alius non est procurator in eo, quod prior petiit, nisi illi tantum mandaverit de agendo, ibi.
Procuratores plures si simpliciter litem constituti, neque est dictum in solidum, quilibet admittitur pro parte, quod fecit est in tutore, ibi.
Procuratoris nomen quandoque improprie ponitur, gl. 1. in l. sed & haec eodem.
Procuratorum tria sunt genera, alius est in rem suam, & hoc ex parte actoris, vel reus est cum satisfactione a se praestata, & alius ad exercitium tantum, pro quo dominus satisfat, gl. interrogantibus in l. non solum, eod.
Procurator non dicitur ille, qui animo novandi alterius obligationem in se suscipit, etiam in iudicio, quod est, quando non habet mandatum, quo casu ipse dicitur dominus, & tenetur iurare de calumnia, cum ipso iure desit tenei prior dominus, ibi.
Procurator verus, vel ipse dominus praesens causam suam defendens actione reali si succubuit, & rem restituit, postea si ab eo ipse dominus velit vindicare, & per eum rei iudicatur summo iure, l. Pomponius, §. sed, & is, eod.
Procurator unus ex duobus non potest agere contra alium, nisi expresse sit hoc ei mandatum, gl. utique in l. qui proprio, §. si, & l. seq. eod.
Procurator si sit datus contra aliquem, qui petebat restitutionem, & eamque ipse obtinuit, censetur etiam datus procurator in causa rei iudicationalis, quae erit principalis, d. l. qui prior, item queritur.
Procurator si nunciat novum opus adificandi, tunc ius, quod domino competebat propter clandestinum opus, ex vi denunciationis domino pignus con-

ferat, l. per procuratorem, 71. eo.
ex Procuratoris facto datur utilis infortioria contra dominum, l. liberto de negotiis gestis.
Procuratorem alicuius si quis prohibuerit aliquid facere, intellectionem aliquo videtur & ipsum dominum prohibere, l. offa, §. si de religiosis.
in Procuratore verba contractus debent referri in ipsius procuratoris personam, non domini: licet in nuncio sit fecus, l. cum, qui, §. si, & ibi gl. non domino, & add. marg. de constit. pecunia.
Procurator datus ad duas res potest petere vnam, si illae sint separatae, vel commodè dividi possint: fecus si non possent, gl. separatae in l. in compato, §. duobus, commodati.
Procurator habens mandatum rem pignori dandi, si dederit pignus, potest agere pignoratitia, l. solutum, §. si cum, l. seq. de pigno. actione.
Procuratorem praeposens ad accipiendam pecuniam mutuum tenetur utilis infortioria, est si procurator soluendo sit, qui stipulanti pecuniam promisit, l. pe. de infortioria actione.
Procurator, vel infistor contrahens nomine officij ita, quod nihil sibi quirit, tunc finito officio non tenetur, l. si, & ibi add. marg. eo.
Procurator si mandato mulieris pro alio intercessit, l. Velleiano iugatur aduersus creditorem scientem mandato mulieris intercessisse: fecus aduersus creditorem ignorantem, l. si decipiendi, 30. §. si, & ibi add. marg. & gl. pen. ad Velleianum Procuratoris officium gratum esse debet, gl. pen. in l. mandati.
Procurator potest dici patronus, & advocatus, gl. off. in l. si largum, eodem.
Procurator si sine potestate procuratorem instrumentum suscepit, tenetur dominum defendere super omnibus inclusis in procuratorio, in quo dominus ipse eius nomine cauit, l. si procuratorem, 8. in add. eod.
Procuratoris conditio non debet fieri durior, quam est domini in principio cause, neque in medio, neque post condemnationem, nisi in satisfactionem de rato, & de defendendo, in causa reconventionis, l. sed & haec, §. de defende, & ibi gl. dux, de procuratoribus.
Procuratoris socij si socius renuntiaverit, statim liberat a se socium, cuius procurator renuntiavit: ipse autem renuncians tunc denum liberatur, si rationem habuerit socius, l. actione, 66. §. item scriptum, pro socio.
Procurator si interpellaverit promissorem ferri perpetuum facit stipulationem, est si causus promissus motus sit, l. si quis, 1. 4. §. unde vius.
Procurator non tenetur procuracionem grati suscipere, nisi pactus esset alio quod, l. 2. in l. eos, de tutelis.
Procurator, qui se liti offert, cum ad hoc non cognatus sponte faciat, tenetur etiam finito officio, gl. obtulit in l. de admittit, tutorum.
Procurator tenetur etiam finito officio, si pro domino vinculum obligationis suscepit, ibidem.
Procuratores duo si sint constituti, unus sine altero non potest agere, gl. pe. & ibi add. in l. decreto, 1. §. si, de admittit, tutorum.
Procurator etiam durante officio potest contrarij super actione, quae oritur aliunde, quam ex gestione illa, aut super particulari gestione, cum generaliter fuisset constitutus: fecus super tota administratione libi concessa, l. cum curatore, 2. 7. & ibi gl. 1. & add. marg. eodem.
Procurator lucra sibi non debet facere ex procuracione, nisi faciat tanquam quilibet, & sic nomine suo, & non tanquam procurator, gl. 1. in l. qui negotiationem, §. eo, eod.
Procuratorem quando constituo, possum etiam alieno sigillo signare, gl. alieno in l. ad testium, 2. §. si ab ipso, de testam.
Procurator simpliciter constitutus ad nunciandum novum opus potest etiam remittere, l. cum procurator, 1. & ibi gl. remissio, de noui operis nunciis.
Procurator ad vnam causam constitutus, vel ad vnam litem, non potest solitionem recipere, vel manus ad aliam causam porrigere: sed procurator ad denunciandum constitutus potest recipere satisfactionem de opere demittendo, gl. 2. ip. add. marg. ibi.
ex Procuratoris nunciacione domino competit ius agendi ad demolendum, l. si §. procurator, 17. & ibi gl. 2. eod.
in Procuratoris electione est vel probare mandatum, vel satisfacere de rato, gl. in servanda in l. inter quos, 39. de damno infecto.
Procurator si mandato domini opus fecit, vt aqua pluvia noceret vicino, aduersus dominum datur actio pluviae arcendae, ad patientiam, & impensam restitutionis operis, & damnum datum praestandum: ipse tamen procurator tenetur interdicto quod vi, aut clam, etiam post opus restitutum ab auctore suis sumptibus: autem sumptibus dominus non agitur a modo contra procuratorem, cum sua non interit, & idem si procurator fecisset opus sine mandato, dummodo dominus ratum haberet, l. quamquam, §. si, & ibi gl. pe. & si de vi, 1. pluvia.
Procuratoris restitutio facta ei, qui scit, vel scire debet de se non pertinere, non tribuit causam vsucapionis, nisi procurator restituens fuerit sciens, tunc cum donare videtur, l. qui fundum, 7. §. 1. & ibi add. marg. pro emptore.
Procurator ad hoc constitutus si deiecit per vim, interdicto vnde vi tenetur dominus, & etiam procurator ipse, & vna eorum litis estimationem praestante liberatur alteri, l. §. quoties, & ibi gl. si tamen de vi, & vi armata.
Procurator, servus, & colonus dicuntur in solidum possidere: non tamen pro suo, & ideo quando ipsi deiciuntur, eorum dominus videtur deieci, etiam si ignorent eos deieci, & competit interdictum vnde vi ipsi dominis, raquam deieci, & non eorum servus, vel colonus, aut procuratoribus, d. l. 1. §. quod ferus, & ibi gl. ignoret.
Procurator constitutus ad promittendum potest etiam penam apponere in ea promissione fienda per eum, l. purus, §. actoris, & ibi add. mar. de doli mali exceptione.
per Procuratorem nomine proprio potest expediri actus, licet dominus sit praesens, l. si procuratori, 79. de verb. oblig.
Procurator verus dicitur, qui habet mandatum speciale, vel generale omnium negotiorum, l. vero procuratori, 1. de solutio.
Procurator si nunciat novum opus adificandi, tunc ius, quod domino compete-

tor iuvenit sibi fideiussores. gl. 1. in rub. iudicatum solui.
 Procurator constituitur ab aliquo si facit mandatum, iuxta madatum, habet mandati actionem contra continentem ad interesse suum, l. iam tamen. §. 5. in hac disputatione. in additione marg. eod.
 6 per Procuratorem quandoque est necesse quod quis agat, gl. facultatem. in l. fed si vnus. §. idem Iulianus. de iniuriis.
 Procuratorem in sua re quilibet potest ordinare extra iudicium. ibid.
 Procurator proprie dicitur, qui habet mandatum. gl. procurator. in l. pen. §. si de publicis iudiciis.
 Procurator ex parte actoris in civili causa non admittitur. ibid.
 Procurator in causa, in qua procurator est, testis esse non potest, & idem est in aduocato: sed eo casu quoad testificandum si admittuntur, iurant dumtaxat se testificaturos de his quæ ante procurandi munus, vel aduocandi nouerunt, §. gl. interrogari. in additione marg. in l. deferre. 13. §. pe. de iure fisci.
 Procuratores sunt similes aduocatis in quibusdam. gl. 1. in rub. C. de procurat.
 Procurator differt ab aduocato: quia procurator colludens tenetur mandati aduocatus tamen accusatur de prauaricatione. ibid.
 Procurator quandoque ponitur pro syndico, quandoque pro responfore. gl. 4. in l. neque tutores. 11. C. eod.
 procurator differt ab actore: quia procurator constituitur a domino: actor vero à nondomino, & procurator sine iudice, actor vero cum iudice, & procurator ad vnam causam, actor vero ad omnia in iustis tutoris, vterius procuratoris officium finitur certis modis, actoris eisdem, quibus & tutoris. ibid.
 procuratores possunt litem contestationem possunt aliis substituere, d. l. neque tutores. & ibi gl. si.
 7 Procurator non potest pascisci super quota litis, & repellitur per huiusmodi exceptionem ab agendo. l. item te. 1. §. C. eod.
 Procurator inuitus dicitur, nisi probetur eum concessisse, & voluisse. gl. 1. in l. inuitus. 17. C. eod.
 Procurator potest suscipere procuratorem cogit suscipere procuratorem non præseis: sed causatiue: scilicet si persequatur voluerit in administratione. gl. 1. ibid.
 Procurator fidem suscipit sponte implere sufficit: non autem suscipere cogitur inuitus. gl. si. ibi.
 Procurator sicut quando interuenit ante litem contestationem, euitatur infamia: quando interuenit post. §. glo. 1. in l. nihil arbitramur. 10. C. eod.
 Procurator constitutus ante, vel post litem contestationem potest substituere alium. ibi.
 Procurator transferri potest negotium a domino litis, vel e conuerso ante litem contestationem, secus vero si procurator alium procuratorem velit dare: qui tunc non dicitur transferri. gl. si. ibi.
 Procurator per litem contestationem fit dominus etiam post excessum: id est recessum, vel mortem eius, qui agendam, vel defendendam litem mandauerat, & potest causam inchoatam finire, l. nulla. 1. & ibi glo. 1. C. eod.
 Procurator post litem contestationem etiam post mortem domini potest alium substituere. ibi.
 Procurator statim cum incipit tractare merita causæ, efficitur dominus litis in causis, in quibus non contestatur lis. ibi.
 Procuratorem qui tenetur mittere, debet mittere instructum, neque sufficit mittere procuratorem non instructum. l. propter adum. §. & si quidem. C. de iudiciis.
 Procuratores debent esse diligentes, nec quicquam in administratione eorum neglectum, aut declinatum est vacuum culpa. l. in re mandata. C. mandari.
 8 Procurator pacifens de quota litis non potest petere, quæ vtiliter ex pacto de quota parte litis facto expendit, vel actione mandati informata, quæ illicitum pactum non informat, neque etiam actione negotiorum gestorum, §. gl. 1. ibid.
 Procurator verba contractus debet concepere in sua persona, & sibi querit: sed domino postea cedere tenetur. gl. pe. in l. multum. 4. C. si quis alteri, vel sibi.
 Procurator verba contractus si concipiat in persona domini, non valet sibi: quia non valet nec domino, quia non potest. §. ibi.
 Procuratoris officium priuatum est. glo. 2. in l. 2. C. de testam. tutel.
 Procurator, & curator reipub. differunt, glo. 1. in l. 2. C. de sententiis, quæ sunt certa quanti.
 Procuratoris officium etiam ad negotia est vile. l. si quis procuratorem, 34. & ibi gl. si. C. de decurionibus. lib. 10.
 Procuratoris protestatio, ac denunciatio efficit eum, cui procurator denunciavit in penam incidere: & domini ipsius protestatio, quod verum est, si procurator denunciatus procuratorem ostendat. l. cum satis. §. si. in add. marg. C. de agricolis, & censitis. lib. 11.
 Procurator potest pacisci in salarium, quatenus velit, & possit etiam ultra centum annos. §. reprob. gl. 2. in l. 1. C. mandati. gl. mercedes. in add. marg. in §. fin. Inst. de mandato.
 Procurator potest esse infamis. §. si. Inst. de except.
 Procuratoris officium est onus, non dignitas. d. §. si. & ibi gl. si.
 Procurator omnium bonorum creditoris etiam si consenserit venditioni pignorum, non ob id liberatur pignus, si consensit. §. si. quib. mod. pign.
 Procurator omnium bonorum creditoris non potest pignus remittere, nisi specialiter hoc ei mandatum sit. ibid.
 Procurator non potest conditionem domini deteriorem facere. gl. pe. in l. procurator meus. 28. de procuratoribus.
 Procurator reus, cum quo ego litigo, licet dicatur aduersarius meus: tamen non dicitur conueniri: sed reus est ille, qui proprie dicitur conueniri, l. j. in add. marg. de iureiur.
 Procuratores olim propter infamiam repellantur: sed hodie non. gl. in rub. C. de procuratoribus.
 Reliqua verba, confesso, 12. Procuratio, Consummatio, Dominus. 27. Inuitus, Salarium. 34. Sententia, 10. Delegatus, 4. Mandatus, per 11. Mandatum, per tot.

9 P R O C U R A T O R etiam absens potest dari, l. 1. §. si de procuratoribus.
 Procurator vt absens constituitur, duo requiruntur: scilicet quod sit certus, &

quod ratum habeat, quorum vnus deficiit in furioso: quia non habet animi, & discretionem, & ideo non potest habere ratum, neque habetur vt absens, vt scilicet constituitur vt absens. d. l. 1. & ibi gl. 1. eod.

Procurator quis solus potest constituere ad ea, quæ quis potest solus facere, l. si. l. iusam. eod.

Procurator inuitus non solet dari, d. l. si. l. iusam. §. inuitus.

Procurator vnus debet constitui, quando causa, ex qua agitur, habuit initium in vna persona: sed si habuit initium in pluribus personis, tunc plures procuratores possunt constitui, gl. prohibitum in l. si quis cum procuratorio. §. vnus. eod.

Procuratorem constituere potest seruus ad negotia: non tamen ad actionem intentandam in iudicio, l. seruum. eod.

Procuratorem constituere potest seruus, vel liber, qui de statu suo litigat, non solum in administratione recum: sed etiam in actionibus, quæ ei, & aduersus eos competunt. ibi.

Procuratorem constituere potest filius ad negotia, & ad lites tam ad defendendum, quam ad agendum, nisi in causa, quo actio sibi competat, d. l. seruum. & ibi gl. 1.

Procuratorem habere prehibetur seruis in causa status: sed in aliis omnibus permittitur constituere, licet de suo statu litigent. gl. ieruntus. ibi.

Procurator potest constitui litigans de suo statu non solum ad negotia: sed etiam ad lites, d. l. seruum. & ex contrario. & ibi gloss. procuratorem.

Procurator regulariter non potest constitui in capitalibus iudiciis, quibus imponitur pena maior relegationis: fallit in illis, & allegandus casus rei absens, & in petendo dilationem, gl. datur. in d. l. seruum. §. publicè.

Procuratorem facere aliquem recte possunt ad sciendum procuratorem. gl. si. in l. cum esset. de seruitut. rusticorum.

Procurator ad litem futuram, & in diem, & sub conditione, & vsque ad diem, & in perpetuum dari potest, l. 3. & 4. de procuratoribus.

Procuratorem habere non potest seruus, qui se in libertatem proclamat: potest tamen habere ille, qui se dominum illius dicit. gl. si. status. in l. non solum. §. si. status. eod.

Procurator potest constitui in actione tutelæ, & in similibus famosis, quando principaliter agitur ad pecuniam. gl. pen. in d. l. non solum. §. si.

Procurator doret constitui ad intentandam actionem ex crimine sepulchri violati. l. licet. eod.

Procurator in popularibus actionibus potest dari ad defendendum: quia ita procuratoris dicitur causa vt sua: sed ad agendum non potest quia non dicitur sua sed populi. glo. 1. ibi.

Procurator potest constitui in actionibus, quæ competunt ad vindictam, d. l. licet. §. ad actionem. & ibi gl. publica.

Procurator potest constitui in actione iniuriarum ex lege Cornelia, quando agitur ciuilititer: sed si criminaliter: quia tunc etiam si crimen sit priuatum, non potest dari procurator. ibi.

Procurator potest constitui in delicto priuato, quando ciuilititer agitur: sed si vero quando criminaliter. d. gl. publica.

Procuratorem potest dare heredem ille, cui hereditas ex Trebelliana restituta est. d. l. licet. §. si. quibus.

Procuratorem facere potest habens ius in re, eam, qui est dominus illius rei, d. l. licet. §. sed & dominum.

Procuratorem dominum pignoris recte potest dare creditor ad quasi Tertianā quæ hypothecaria dicitur. ibi.

Procurator in re sua non potest quis esse. gl. ad Seruianam. ibi.

Procurator vnus ex correis potest constituere alium corream actione, & passus, d. l. licet. §. porro.

Procurator vnus non potest esse actoris, & rei. d. l. licet. §. si plures.

Procurator vnus, & idem non potest in iudiciis diuisionis dari a pluribus. ibi.

Procuratorem quilibet potest constituere, qui non reperitur prohibitus, l. vnus. §. cum queritur. eod.

Procuratorem potest dare quilibet, qui suo nomine habet actionem glo. hoc editum. ibi.

Procuratorem post litem contestatam reus potest constituere, dummodo pro eo præsens caueat iudicium soluere: sed si præsens non sit, tunc procurator facit. d. l. qui proprio. & ibi gl. 2. eod.

Procurator potest constitui, vt allegetur causæ absentiæ, & si vale ipse defendere eum plenè, potest in ciuili gl. si. in l. absens. 71. eod.

Procuratores plures constituere non potest reus: sed actor bene potest cum clausula, quod occupantis sit melior conditio, §. l. 2. in additione marg. de executoria.

Procurator non potest fieri miles. glo. aduersario. in l. in exceptionibus, 19. de probato.

Procurator non potest dari in popularibus actionibus, neque in omnibus criminalibus actionibus. ibi.

Procurator potest dari sub conditione expressæ. gl. sub conditione. in l. iure. 6. §. 1. de tutelis.

Procurator quando constituitur, debet quis certus constitui. gl. 1. in l. tutor, 20. de testam. tutela.

Procurator non potest esse mulier, nec miles, §. gloss. 1. in l. & ideo. de noui operis nunciis.

Procurator potest constitui ad articulum probationum tantum. l. etiam conditionis, 15. §. plures. in additione marg. de manumiss. vindicta.

Procurator inuitus constitui non potest quis, nisi ex magna necessitate, vt quia nemo voluntarius inueniatur, gl. inuitum. & gl. sequenti. in l. 2. §. queritur. de curatore bonis dand.

Procuratorem constituere non cogitur actor à principio, nisi causatiue ad interrompendam prescriptionem, l. 1. & ibi gl. nisi actor de diuersis, & tempo.

Procuratorem constituere non tenetur reus citatus ad veniendum ad iudicium, si fuit impeditus impedimento probabili, & necessario, nisi in causa leui. §. reprob. d. gl. nisi actor.

Procuratorem constituere non tenetur reus citatus ad veniendum ad iudicium, etiam impeditus, saltem vt actor constiterit litem ad interrompendam prescriptionem.

scriptorem, d. l. r. & ibi gl. nisi aster.

Procurator dandi facultatem habent omnes, qui suo nomine habent actionem: quod tamen non possunt agere per procuratorem, etiam si velint, vt in criminalibus, nisi quandoque in crimine iniuriarum, l. sed si vnus. §. item iurians & ibi gl. facultatem de iniuriis.

Procurator ad negotia potest esse seruus, & liber: & sine speciali mandato non potest res domini vendere, l. procurator, §. 6. & ibi gl. l. C. de procuratorib. Procurator aut in principio litis, an post litis contestationem constitutus sit, nihil refert, l. nihil arbitramur, l. o. C. eod.

Procuratorem dare, & dari qui potest ante litis contestationem, potest etiam post litis contestationem: & e converso, qui non potest ante, neque post, gl. l. ibi.

Procurator interueniens post litis contestationem sicut tenetur mandati actione: & interueniens post litis contestationem, ibi.

Procurator in principio litis cogitur vel mandatum ostendere, vel satisfactio de rato, gl. l. in l. licet, §. 4. C. eod.

Procurator alterius non potest esse accusatus de crimine, quousque pendet processus, vel antequam purget innocentiam suam, vel sententia pro eo lata, vel alio modo, l. reum, §. C. eod.

Procurator non potest esse miles etiam pro aliqua persona coniuncta, l. militem, §. C. eod.

Procurator alius si sit constitutus accusatus de crimine, poterit agere, & defendere, nisi exceptio accusationis de crimine obicitur ei, l. reum, §. ibi gl. §. C. eod.

Procuratorem constituere possunt pupillus, vel pupilla, adultus, vel adulta cum auctoritate tutoris, vel curatoris tam ad agendum, quam ad defendendum, l. neque tutores, §. l. C. eod.

Procurator potest esse seruus ad negotia: Actor tamen liber debet esse ad instauratorem, §. l. ibi.

Procuratorem debent constituere in suis causis praefectus praetoriorum, & praefectus urbis, magister militum, & vicarius principis, quia per se litigare non possunt, l. p. C. eod.

Procuratorem antequam constituat dominus, debet iurare hodie de calumnia, gl. §. in l. l. C. eod.

Procuratorem constituere non cogitur quis, gl. volentib. in §. fin. in auth. vt ab illustribus, & qui super cam digna, col. §.

Procurator constituitur ad agendum, & pecuniam recipiendam, non admittitur, nisi fidei fiat de mandato, §. eos autem, in auth. de collatorib. col. §. 9.

Procurator constituitur quibuscumque verbis apertis interpositis generaliter, vel specialiter, etiam aduersario absente, & ignorante, §. si iust. de iis, per quos agere.

Procurator potest constitui etiam absens, ibi.

Procuratorem ad negotia potest facere seruus, procurator, tutor, & similes personae, gl. aliena, in l. de procuratorib.

Procurator in popularibus actionibus dari non potest ad agendum, nisi ad utilitatem priuatum agentis pertineat, l. licet, eod.

Procurator quasi priuatus actionis potest dari illo, qui agit de via publica, & priuato damno ex prohibitione afficitur, ibi.

Procurator ad iudicia non potest constitui miles, femina, vel habens imminens impedimentum: quia is non potest cogi, item nec minor 25 ann. furiosus, mutus, & accusatus de crimine capitali, qui omnes prohibentur esse procuratores, nisi fuerit lis contestata, gl. cuiusque, & ibi add. in §. si iust. de iis, per quos agere.

Procuratorem constituere potest quicumque nomine proprio potest esse in iudicio, gl. quilibet, in add. in principio, §. ibi.

Procuratori dato ad lites solui non potest, & si ei soluantur, non sequitur liberatio, l. sed si tantum de pactis.

Procurator tantum ad lites non potest pacisci, & si paciscatur, dominus non nocet, ibi.

Procurator ad iudicia non debet esse minor 25 ann. sed procurator ad negotia potest esse, etiam qui habet solum decem, & septem annos, gl. complexit, in l. §. initium de postulando.

Procuratores ad iudicia facere alios non possunt tutores, curatores, praetati Ecclesiarum, & administratores ciuitatis, nisi lites contestata: ad negotia tamen semper possunt constituere, gl. aliena, in l. de procuratorib.

Procuratorem aliquem ad iudicia possunt facere, vt ipse faciat procuratorem eum, quem ego dixi, vt faceret, non aliis, ibi.

Procurator non admittitur ad agendum, ex quo non cauetur de defendendo, l. mutus, §. pona, & ibi gl. pona, de negatur de procuratoribus.

Procurator datus ad petendum legatum interdictio de tabulis exhibendis contra heredem recte potest vti non obstantes exceptione procuratoris, l. ad legatum, §. C. eod.

Procurator ad petendas duas res constitutus potest vnam petere, neque potest repelli, quod contra formam mandati agit, l. si eo.

Procurator potest incipere citatio, & iudicium, litem aut praetor, & ibi add. marg. ex quib. causis maiores.

Procurator si sis electus etiam ad futuras lites, cum eligentes haberent mandatum, vt eligerent tantum ad praesentes lites, talis procuratoris constitutio non valet, l. §. 4. de procuratoribus.

Procurator, praesente domino non compellitur iudicium accipere, gl. l. in l. praesens, eod.

Procurator ad litem suscipiendam datus cogitur suscipere, si dominus illo cogente fati dedit de iudicium soluendo, nisi capitales inimicitiae inter eos postea interuenierint, vel dignitas accesserit procuratori, vel abutens est causa reipub. in l. si iusta, §. procurator, & l. si post datum, eod.

Procurator cogitur iudicium suscipere praefectus, si dominus consentiente procuratore fati dedit: quia dominus procuratorem consentiente se grauauit secus quando procurator satis dedit, vel dominus satis dedit, non tamen procuratorem consentiente, quo casu non cogitur praefectus: sed sufficit committi stipulationem, gl. cogam, in d. §. procurator.

Procurator non potest cogi iudicium suscipere, etiam si consenserit satisfactioni

datur a domino, quando est valentinarius, vel necessarius absentiam, vel peregrinitatem debet facere, vt quia fuit de portat: vel etiam voluntariam, vt quia vult ire ad Sanctum Iacobum, d. l. si iusta, §. fin. cum l. seq. & ibi gl. l. r.

Procurator cogi non potest iudicium suscipere, etiam si consensit satisfactioni a domino data, quando hereditas superueniens eum occupet, vel alia legitima causa excusetur, d. §. si cum duab. l. l. seq.

Procurator ob legitimam causam interuenientem post satisfactionem domini non potest cogi iudicium suscipere, ibi.

Procurator non cogitur iudicium suscipere, si dominum habeat praesentem, qui coeperat abesse dato fe procuratore, vel sit dominus paratus defendere, & dominus non audiat, nisi talis sit, vt cogi possit: sunt enim quidam, qui cogi non possunt, l. vel hereditas, & ibi gl. l. eod.

Procurator qui alias ob legitimam causam potest excusari, cogitur suscipere iudicium aliquando, veluti si dominus praesens non sit: actor vero affirmet tractu temporis futurum, vt res pereat, l. sed etiam, eod.

Procurator si post satisfactionem domini inimicitias inter eum, & dominum vel alias causas allegant ad se excusandum, illarum causa non fuit passim admittenda, neque districte deneganda: sed a praetore causa cognita sunt temperanda, l. sed hoc, eod.

Procurator praefectus cogitur suscipere iudicium, etiam si dominus sit defunctus ante litem contestatam, quando dominus sciens procuratorem, & non contradicente satis dedit, de iudicium soluendo, l. sed si iudicio procuratore dominus satis dedit, procurator non cogitur suscipere, & stipulatio de iudicium soluendo ob rem non defensam datur contra fideiussores, quos dedit dominus, l. si defunctus, eod.

Procurator datus in iudicio communi diuidendo, & aliis duplicibus iudiciis videtur fungi partibus actoris, & rei, & de utroque satisfactionem praestare tenetur, d. l. si defunctus, §. si & ibi gl. ad defendendum.

Procurator vbi cumque exculat, vel non potest praefectus cogi, ibidem cogitur praefectus iudicium accipere, si actio sit tempore peritura, gl. accipere, in l. licet & hoc, §. p. eod.

Procuratorem constitutus simpliciter videtur ad omnes lites, & praesentes, & futuras constituisse, l. §. §. fin. in add. marg. de tuteis.

Procurator datus simpliciter, intelligitur datus ad agendum, & defendendum, l. 4. eod.

Procurator ad iudicium vt constituitur a curatore, debet esse legitimus aetatis gl. curatorem, in l. 2. de curatore bonis dando.

per procuratorem non potest interdictum de liberis exhibendis exerceri, nisi nominatim mandatum sit, & patet valetudine, vel alta causa impediatur, gl. in rubr. de liber. exhibend.

Procurator ad iudicia constituitur ante litis contestationem non potest substituere: sed bene post litis contestationem, l. pen. §. item ad iudicium, in add. marg. de diuersis, & temporal.

Procuratori ad lites non datur actio iudicati, intelligit hoc exceptionis, nisi sit procurator in rem suam, vel habeat mandatum ad hoc, gl. fin. l. hoc iure, §. 6. de solutio.

Procuratori ad litigandum constituto non potest solui, nisi ad hoc mandatum sit, l. hoc iure vtmur, & ibi gl. fin. l. si reus, §. 7. de procuratorib.

Procurator per litis contestationem fit dominus litis, l. executor, §. si de appellatione, l. si iust. in l. §. tutores, quando appellandum sit.

Procurator causas pecuniarias, & appellationis vtriusque partis recte potest exercere, l. 2. C. de procuratorib.

Procurator ad lites constituitur non potest ante litem contestatam alium substituere, l. quod quis, §. C. eod.

Procurator ad iudicia constitutus potest post litis contestationem alium substituere, gl. l. ibi.

Procurator datus ad agendum non potest procuratorem facere ante litis contestationem: sed post potest quasi dominus lites facere, ibi.

Procurator ad lites constitutus potest etiam ante litem contestatam alium substituere, si sit procurator in rem suam constitutus, ibi.

Procurator potest constitui ad futuras causas, actor non potest constitui, gl. 4. in l. neque tutores, §. l. C. eod.

Procurator potest constitui ad lites contestationem, ad narrationes, & ad interrogationes, gl. 2. in l. fin. autem affuerit, C. de iureiur. propter calum.

Procurator non potest constitui vbi lis est contestata cum domino, nisi dominus prius subeat iuramentum calumniae, siue confiteri de mandato, siue dubitet, ibidem.

Procurator admittitur apud arbitrum: & procuratoris contumacia facit dominum in compromissi penam incidere, gl. ipse, & ibi add. marg. in l. non distinguuntur, §. §. si domini de arbitris.

Procurator si compromissit sub pena, illa pena committitur contra eum, si dominus ratum non habuit, & ideo non tenetur cauere de rato, gl. latidiae, in l. non distinguimus, §. §. C. eod.

Procurator si interuenit in compromisso facto a domino, tenetur cauere de rato, si dubium est an sit procurator: sed si certum sit, non tenetur cauere de rato: quia sufficit dominum sub pena promississe, ibi.

Procurator ad iudicia ante litem contestatam non potest substituere, l. §. procuratorem, §. §. l. mandati.

Procurator datus ad agendum intelligitur datus ad litem persequendam, & finicidam, l. qui procuratorem, §. 7. de procuratorib.

Procurator ad iudicia, qui pro alio iudicium subit, finito officio non tenetur focus in procuratore ad negotia, gl. 2. in l. procurator, qui, §. C. eod.

Procurator, qui litem exercere cepit, illam peragere tenetur, l. si procurator, §. 8. in add. marg. mandati.

Reliqua verbo, Miles, 12. Mulier, 76. 77. 78. Infamis 7. Minor, 8. vsque 11. Clericus, 12.

Procurator paciscens partem litis, puniatur, gl. fin. in l. litem, §. §. C. de procuratorib.

Procuratorem non debet dominus nouum emphiteotam mittere in possessionem: sed tantum per se debet eum mittere, gl. fin. in l. §. vnus, de procuratorib.

Procurator ad agendum transigendo non praeiudicat domino, l. transactio, 7. C. de transactio.

Procurator ad vnam causam constitutus officium mandati si sit egessus, id, quod gestus, nullum praeiudicium domino facere potest, l. si procurator, 10. C. de procuratoribus.

Procurator si habeat plenam potestatem agendi, sententia cum eo lata rescindi non potest, & praeiudicat domino merito iure, ibi.

Procurator si fines mandati non egrediatur, praeiudicat domino: sed in eo, quod fecerit, potest a domino conveniri, ibi.

Procurator non nocet domino, si sit procurator ex parte falsas, vt quia excusetur mandatum, siue ex toto, gl. in l. cum mandati, 12. C. mandati.

Reliqua verbo, Confessio, 12.

47 **PROCURATOR** si sit datus ob absentiam domini, mandatum finitur domino reuocato, l. vel hereditas, & ibi, gl. 1. de procuratoribus.

Procurator si exceptionem, quam in sua persona habebat, omiserit, non ex hoc denegatur sibi actio mandati contra dominum, gl. in l. pen. ad Velleian.

Procurator, qui licet, quam suscepit exequendam, non prosequitur, tenetur mandati, l. si procuratorem, 8. mandati.

Procuratoris pactum, per quod liberatur dominus, valet: quia interest procuratoris, cum mandati tenetur, si non quaesierit, quod potuit, gl. in l. quacumque, de procuratoribus.

Procurator ad iudicia, vel negotia non debet excedere fines mandati, gl. cautum, in l. non distinguemus, 37. 4. dies compromissi, de arbitris.

Procurator debet custodire fines mandati diligenter, & si transgressus fuerit, nihil nocet domino, gl. in l. si itaque, de iureiurando, l. si procurator, 10. C. de procuratoribus.

ex Procuratoris parte redditio instrumentorum facta domino inducit expirationem mandati, l. negotiorum, 2. 4. & ibi, add. marg. de appellat.

Procuratoris mandatum esse interitum, fit sola negotio consenti, gl. in l. 1. C. de procuratoribus.

Procurator procuratorem susceptum ultra non cogitur extendere, nisi prouocationis causa, l. iniurius, 17. C. cod.

Procurator prouocatione susceptam ad agendum nomine alicuius non compellitur suscipere defensionem domini agentis, cum fidem susceptam ad agendum sufficere implere, gl. si, ibi.

28 Procurator qui suscepit mandatum in vna causa, non tenetur suscipere in alia, & sic non cogitur mandatum prorogare, d. l. iniurius.

Procuratori si sit datum mandatum, vt ipse agat contra aliquem, ea sibi videntur mandata, sine quibus id explicari non potest, gl. si, ibi.

Procurator an habeat mandatum ad agendum, debet inquiri in principio litis, l. licet, in principio, C. cod.

Procurator in principio cogitur vel mandatum ostendere, vel de rato satisfare, gl. 1. ibi.

Procuratori opponenda est exceptio in principio litis, cum sit exceptio dilatoria, gl. 1. ibi.

Procurator qui neglecto mandato bonorum possessionem non petit, tenetur domino ad interesse actione mandati, l. 1. & ibi, gl. 1. C. mandati.

Procurator qui dominum laesit etiam in minimo articulo, actione mandati tenetur, l. cum per procuratorem, 9. C. cod.

Procurator non tantum pro his, quae gestus, sed etiam pro his, quae gerenda suscepit, & tam propter exactam ex mandato pecuniam, quam non exactam tenetur, l. procuratorem, 11. C. cod.

Procurator tenetur non quia gessit, sed quia gerenda suscepit, gl. 1. ibi.

Procurator, quando fines mandati excedit, statim, atque sciens dominus procuratorem excedere, debet contradicere, l. 5. in add. marg. C. de nuptiis.

Procuratori agenti praesente domino non potest opponi defectum mandati, si, in autem, & ibi, gl. confirmauerit, l. in l. de satisfactio.

de Procuratoris mandato tunc dicitur dubium, quando aliquid probatum est non autem per simplicem assertionem procuratoris, glo. habiturum, & ibi addit, ibi.

Reliqua verbo, Mandatum, per tot.

29 **PROCURATOR** falso in rem suam indebitum solum repetitur a domino ratum habente, l. si procuratori, & ibi, gl. tenetur, de condit. cau. data.

Procuratori falso indebitum solum repetitur ab eo conditione indebiti, domino ratum non habente, sed si debitum fuisset ei solum, repetitur per conditionem ob causam, tanquam ob rem de futuro datam re non sequatur, d. l. si procuratori, & ibi, glo. non intercedere.

Procurator falsus mala intentione debitum domini recipiens, vt sibi lucratur, tenetur actione furti, & conditione indebiti, & conditione ob causam, ibi.

Procurator falsus dicitur ille, qui aliena negotia sine mandato, vel mandato reuocato gerit, etiam si non simulat se verum procuratorem, d. l. si procuratori, in add. marg. & ibi, gl. 1.

Procurator falsus dicitur ille, qui est legitime constitutus: sed non habet scientiam reuocationis, & interim gerit, ibi.

Procurator falsus dicitur ille, qui habens mandatum generale gerit negotia domini in casu, in quo requiritur speciale mandatum, ibi.

Procuratore falso gestus ratificatio potest dominus, quia illa ratificatio retrotrahitur, & mandato acquiritur, d. l. si procuratori.

Procuratori falso indebitum solum repetitur ab eo indistincte, siue nunquam habuerit mandatum, siue habuerit reuocatum, gl. 1. ibi.

Procuratori falso si soluit debitor sciens eum non habere mandatum, vel habere, sed reuocatum esse, non liberatur a domino, nec potest repetere, cum sciens soluerit: sed si ignoranter soluerit, tunc si procurator reuocatus accepit bona fide, statim debitor liberatur: sed si mala fide tunc liberatur per exceptionem, ibi.

Procurator falsus mei creditoris si a debitore meo me iubeat, & praesente pecunia accepit, videor me accepisse a debitore meo, & postea illi procuratori me dedisse, & ideo contra illum procuratorem competit mihi actio furti, & illa pecunia dicitur mea, l. 3. §. si de donat. iur. virum.

per Procuratorem falsum facta remissio nunciationis non nocet domino, l. cum procurator, 12. §. si de non op. nunciat.

Procurator falsus postquam est admissus in iudicio cum cautione de rato, non potest amplius repelliqua per illum est effectus legitimus, licet quos, 39. §. alieno, & ibi, gl. non cauebitur, & ibi add. marg. de damn. infest.

Procurator falsus si per vim deiecit aliquem, solus ipse procurator tenetur in 30. tercio vnde videtur non is, cuius nomine sine eius mandato deiecit, nisi ratum habuerit deiectionem eius nomine factam, quo casu tenetur etiam ipse dominus ratum habens, l. 1. §. cum autem de vi, & vi arm.

Procurator minoris verus, vel falsus petens debitum a debitore minoris cogitur caute de rato, & satisfare de dando pecuniam, vel pecuniam, si minor in iudicium relictus fuerit aduersus solutionem factam procuratori a debitore minoris, l. 1. §. & ibi, gl. praecedentis, rem ratam habet.

Procurator falsus si cauit de rato, & postea condemnatus sit, si dominus, qui ratum non habuit, pecuniam exegerit, remittitur stipulatio de rato in eam pecuniam, quam dominus accepit, licet procurator nihil accepit reo absoluto, d. l. 3. §. si.

Procurator falsus si bonorum possessionem delatam alicui ignoranti petiit, & antequam haberet cam petitionem ratam decessit, heredes eius non possunt habere ratam cam petitionem, l. si is, cui, codem.

Procurator falsus si petiit fundum, & cauit de rato, & succubuit, postea si dominus vendiderit eundem fundum alii, & induxerit eum in possessionem, licet non vacum, si deinde emptor petierit eundem fundum, committitur stipulatio de rato, l. si indebitum, §. si, cod.

Procurator falsus si egie contra debitorem domini ad decem, quae debebat, & cauit de rato, dominus si ratum habuit in quinque, per illis quinque ea ratihabito impedit committi stipulationem, l. cum debitor, 17. cod.

Procurator falsus si animo nouandi stipulatus sit decem, quae domino suo debebantur, & postea exegit, & promisit dominum ratum habiturum: deinde domino ratum habente in quinque tantum, stipulatio illa de rato impeditur committi pro illis tantum quinque, ibi.

Procurator falsus si petiit abente domino quinque a debitore, qui adione ex stipulatu tenetur domino ad decem, aut Stichum, vt ratum ipse dominus visuerit, ratihabitione domini sequuta ex inguitur stipulatio in quinque, & sola alta quinque debentur, l. cum debitor, 7. rem rat. in h. heri.

Procurator falsus si duple stipulationes de eumctione interponi desiderat, de rato debet caute, & etiam quando damni infecti stipulatio interponi petiatur, non solum, 10. & ibi, gl. & add. marg. co.

Procuratori falso factam solutionem extra iudicium si dominus non ratificat, stipulatio de rato committitur, siue pecunia soluta esset debita, siue indebita ad totum id, quod fuit per procuratorem exactum, & ad expensas factas postea in lite mota per dominum, l. si fine iudice, 2. cod.

Procuratori falso factam solutionem extra iudicium si dominus ratificet, stipulatio de rato non committitur, si tamen pecunia soluta procuratori fuit indebita, repetitur a domino per conditionem indebiti: si vero fuit debita, non repetitur, sed contingit liberatio, ibi.

Procuratori falso solvens indebitum pecuniam putans ea solutione se liberatum, competit soluenti conditio indebiti aduersus eum: si vero dedit, vt falsus procurator faceret eum liberari, competit conditio ob causam, sed si solvens noluit in procuratorem transferre dominium: sed vt ministrum elegerit eum, competit in eum rei vindictio, & furti, si habuit animum furtandi, & conditio furti, gl. & conditio, ibi.

Procuratori falso factam solutionem, per sententiam iudicis si dominus non ratificet, stipulatio de rato, si pecunia soluta erit indebita, non committitur de rigore, sed bene de equalitate: si vero erat debita, committitur etiam de rigore, d. l. si fine iudice, §. quod si procurator, & ibi, gl. procuratori.

cum Procurator falso iudicium contestatum nullum esset, gl. nulla, ibi.

Procurator falsus si egie, & succubuit, & dominus postea ratum non habens egie, & obtinuit, committitur stipulatio de rato ad totale interesse: id est ad id, quod domino est solum, & ad expensas, gl. hoc casu, in d. l. si fine iudice, §. cum autem.

Procurator falsus si egie, & succubuit, & postea dominus ratum non habens similiter egie, & succubuit, committitur stipulatio de rato contra procuratorem, & eius fideiussores ad expensas tantum litis, & non ad totale interesse, l. reprob. d. l. hoc casu.

Procurator falsus si petiit hereditatem agendo petitione hereditatis, & promissit de rato, & succubuit, & dominus postea petiit fundum ex eadem hereditate, committitur stipulatio de rato contra procuratorem, d. l. si fine iudice, §. pen. Procuratori falsi factum non facit committi stipulationem de rato ab alio interpositam, l. si procuratori, 13. cod.

Procurator falsus si bonorum possessionem alicui delatam agnouit, cui delata est, debet ratam habere agnitionem eo tempore, quo adhuc potuit petere, neque nocet, quod procurator sit mortuus, aut furece exepit, aut perierit, in iudicio ratihabito fit facta tempore, quo ipse potuit petere, l. si, cod.

Procurator falsus si bonorum possessionem agnuit non potest is, cui delata est, ratam habere post diem certissimum, ibi.

Procurator falsus si egerit a debitore, qui tempore liberatur, & cauit ei dominum rem ratam habiturum, post tempore liberato debitor, si dominus rem ratam habuit, potest debitor agere ei procuratore ex ea stipulatione, de rato ad repetendum, quod erat ei solum, cum si stipulatio illa non intercessisset, teneretur idem procurator ob causam vel sine causa, aut conditione indebiti ad reddendum reo, quod accepit, d. l. si, §. si, & ibi, gl. si.

Procurator falsus, vel legitimus non interruptit praescriptionem, & si non completa praescriptio factum eius tantum habebat, non praeiudicat praescriptioni, d. l. si, in add. marg.

Procurator falsus dicitur quis dupliciter: primo qui nunquam mandatum habuit, qui verus procurator dicitur: quoniam non iurat a principio veritatem: secundo qui aliquando habuit mandatum: sed nunc reuocatum est, & proinde, nunquam habuisse videtur, l. falsus, 4. §. 1. in add. marg. de furtis, gl. 1. in l. falsus, C. de furtis.

Procurator falsus creditoris si iussu debitoris accepit pecuniam a debitore debitoris eo praesente, furti actione tenetur debitoris, l. i. iussu, 45. de furtis.

Procurator falsus creditoris si fecit, quod debitor id, quod debet debitori, promittere sibi, vel ei, cui ipsum delegavit, non dicitur ob id furtum commisisse, nisi procurator praesente fit alteri pecunia numerata eius mandato: quoniam tunc licet manu non attingat pecuniam: furtum tamen eius facit, l. si is, qui simulabat, 77. & ibi. add. marg. eo.

Procurator falsus alicuius si quis ignoranter indebitum solverit, domino id ratum habenti competit actio negotiorum gestorum contra ipsum procuratorem scienter indebitum accipientem: sed solvens habet conditionem indebiti contra ipsum dominum: sed contra procuratorem falsum conditionem furtivam, & actionem furtivam tamen, quod si egerit contra dominum conditionem indebiti, debet cedere et conditionem furtivam, quam habet contra falsum procuratorem, l. si vendidero, 82. §. si Titius, & ibi. gl. perperam. cod.

Procurator falsus creditoris si debitor debitum pecuniam solverit, creditore ratum habente cessat furti actio, cum sit debitor liberatus, ibi.

Procurator falsus creditoris ita demum furtum pecuniae facit, si nomine quoque veri procuratoris, quem creditor habebat, assumptum a debitore pecuniam accepit cum circumveniendo, ibi.

Procurator falsus creditoris si fidorum negotiorum sine mandato solvit debitori, debitor id ratum habente competit actio solvendi, & non debitoris: conditio tamen indebiti competit debitori: solvendi autem competit conditio furtiva contra accipientem, item solvendi competit actio negotiorum gestorum contra debitorum, & si agat ea actione contra debitorum, tenetur et credens conditionem furtivam, quam habet contra accipientem, d. l. si vendidero, §. si.

Procurator falsus quandoque inueniatur falsus, pater iudicium nullum, & repellit potest, gl. 2. in l. ita demum, 13. & l. licet, 24. C. de procuratorib.

Procuratoris falsi gesta sunt nulla, neque potest esse iudicium, neque dici solent controversiae cum falso procuratore, d. l. licet, C. eod.

Procurator falsus super negotio principali nullum iudicium agit, si tamen quae sit de potestate procuratoris, verum sit procurator, vel non: verum sit procedendum, vel non, dicitur esse iudicium cum falso procuratore, gl. i. ibi.

Procurator falsus nunquam habent mandatam, vel habentis sed reuocatum, si solutus fuerit, repeti potest, etsi per sententiam fuisset solutus, quo casu etiam potest ab eo repeti, §. ibi.

Procurator falsus si gesserit iudicium, nullum est: intellige in praedictio dominum, nisi ratum habeat: sed in sum praedictio, & fideiusoriam, quos procurator de rato habendo debet, valet iudicium, ibi.

Procurator falsus iudicium non est nullum, si dominus illud habet ratum, quod etiam videtur habere ratum appellando, ibi.

Procurator falsus accipiens creditoris debitum tenetur conditione indebiti solvendi, l. creditoris, 8. C. de conditione indeb.

Procurator falsus depositum recipiendo, vel res alienam exigendo citra domini voluntatem, furtum facit, & tenetur conditione furtiva, & ad poenam dupli actione furti non manifesti, l. falsus, 19. C. de furtis.

Procurator falsus quod solutum est, condici potest a solvente, & pariri potest ad poenam dupli: haec tamen actio evanescit domino ratam solutionem habente, gl. i. ibi.

Procurator falsus si solvendi debitor credens se liberatum: quia credebatur esse procuratorem in rem suam, & sic in eum transiit dominum pecuniam, solvendi non datur contra cum actio furti: sed conditio indebiti, gl. i. ibi.

Procurator si egit sine mandato ipsius domini iudicium est nullum: sed per rationem confirmatur, gl. 1. in l. Iulianum, qui satis, cog.

Procurator actoris si sine mandato comparuit in iudicio, & accepit satisfactionem de iudicatum solvendo, & postea in eius persona superuenit mandatam, non extinguitur obligatio fideiussorum: secus tamen ea procurator rei, gl. i. ibi.

Procurator pro reo etiam sine mandato esse potest, etiam si hoc constat etiam inuito actori, ibi.

Procurator pro reo sine mandato potest comparere, & defendere: & si dominus postea ratum habuit, mutatur conditio illius procuratoris, nec trahitur retro, ex quo actus valet, ibi.

Procurator sine mandato non potest agere, & quod egit nullum est, nisi ratum habebat, unde si quod factum est, ratum habebat, confirmatur, & eadem, causa semper fuisse videtur, ibi.

Procurator pro reo sine mandato, imò contra mandatam respondere potest: procurator tamen actoris non potest agere contra mandatam, etiam si sine mandato aliquando experitur, ibi.

Procurator sine mandato si velit procuratoris nomine aliquid facere, tenetur dare cautionem rationabilis, nisi in quibusdam casibus, g. mandatam, in l. i. si quis ex argentariis, §. ex hoc edicto, de edendo.

Procurator etiam sine mandato potest esse filius minor 25. ann. ad defendendum patrem absentem, contra quem potest perueniri ad diffinitivam sententiam, l. i. exigendi, 11. C. de procuratorib.

Reliqua verbo, Rationabilis, Solvens, 7. Dominus, 27. Tutor, 136. Bonorum possessio, 9. Confessio, 12. Creditor, 65. Debitor, 13.

PROCURATOR actoris non tenetur satisfacere de rato, neque rei de iudicatum solvendo: sed ipse dominus tenetur, quando est praesens: secus quando dominus est absens, gl. 1. in l. praesens, de procuratorib.

Procurator actoris debet cauere de rato: id est quod dominus ratum habebit, & etiam debet cauere de defendendo: id est quod defendat acti rem dominum, si reconueniat eum vel res, l. ferum, §. ait prator, eod.

Procurator actoris, si constat, quod non habet mandatam etiam cum cautione de rato non admittitur, nisi sit de personis, quae possunt agere sine mandato, d. l. glo. debet.

Procurator an debeat probare mandatam: an verò cautionem de rato praestare est in electione illius, qui debet cauere, nisi in vno casu, §. ibi.

Procurator licet suo nomine experiat: tamen de rato cauere debet, d. l. non solum, §. sed interdum.

Procurator, qui conuenit debitorem domini, tenetur cauere de rato: scilicet dominum, & eius heredem habiturum ratum: non tamen tenetur cauere creditorem domini habiturum ratum, cum ad id neque dominus teneatur, d. l. non solum, §. quæritur.

Procurator rei aliquando cauere de rato, l. Pomponius, §. si stipuletur, & ibi. gl. de rato, eod.

Procurator quando domino legatum in diem, vel sub conditione si relictum est, adueniente conditione stipulatus sit de legato solvendo, adueniente die, & conditione debet cauere de rato, ibi.

Procurator rei stipulatus de damno infecto debet cauere de rato, nisi quando est certum de mandato, l. Pomponius, §. si stipuletur, & ibi. gloss. de rato, de procuratorib.

Procurator rei tenetur cauere de rato, & ubique per cautionem iudicatum solui non est cautum actori, gl. l. Pomponius, §. sed & is.

Procurator rei in actione reali tenetur cauere de rato, quando non habet mandatam, vel dubitatur de eodem in omnibus publicis iudiciis, aliis non tenetur, gl. de rato, ibi.

Procurator rei sine mandato in actione personali non tenetur cauere de rato: §. 6 quia soluit de sua culpa, & ideo non potest dominus repetere, ibi.

Procurator actoris quando ab initio interuenit a re liti contestationem, tenetur praestare satisfactionem rationabilis: post liti contestationem, non cogitur, nisi quando interuenit post liti contestationem, d. l. Pomponius, §. ratio rationis, & ibi. gl. contestationem.

Procurator quando de eius mandato dubitatur, tenetur cauere de rato, nisi quando dominus est praesens, quo casu non tenetur cauere de rato, l. matus, §. is qui, & ibi. add. marg.

Procuratore dominus releuat in instrumento procuratoris a satisfactione de rato, l. si procuratorem, 68. & ibi. gl. 2. eod.

Procurator in casibus, in quibus admittitur pro absente, etiam sine mandato, ut ad faciendas donationes venditoribus liti more pro cautione, potest ab istis denunciatoribus peti cautio de rato, si petenti iuraverit, l. qui absente, 75. eod.

Procurator si facit, quod habet in mandato, non requiritur ab eo iudicatum dominum, & superfluum petere, l. si procurator, de conditione indeb.

Procurator habens mandatam non tenetur cauere de rato, nisi in duobus casibus: quando dubitatur, tenetur cauere de rato, l. si is qui, §. si procurator, & ibi. gl. non habebit, ut in possessionem legit.

Procurator nuncius nouum opus non auditur, si de eius mandato dubitatur, nisi si cauet de rato, l. de pupillo, §. qui procuratoris de noui operis nunciat.

Procurator verus non satisfacit de rato, nisi dubitatur de eius mandato, quod procedit in procuratore nunciatum nouum opus, §. gl. verus, ibi, & gl. 1. in l. cum procurator, 12. eod.

Procurator nunciatum nouum opus praestata satisfactio de rato & etiam remissio nunciatum debet referri ad domini personam, d. l. cum procurator, & ibi. gl. remissio.

Procurator si propter nunciatum cauit de rato, & postea recipit satisfactionem de opere demolendo, si apparuerit inter certum terminum fuisse inuolutum edificatum: si inter illum terminum dominus iterum inuolutum nouum opus, stipulatio de rato committitur ad interesse filium illo termino bene potest dominus iterum nunciare, & stipulatio de rato non committitur amplius, d. l. cum procurator, §. 1. & ibi. gl. rem ratam.

Procurator a procuratore substitutus in actionibus, ac iuribus quaesitis a procuratore substituto, tenetur praestare satisfactionem de rato, & de iudicatum solvendo nomine procuratoris substituentis, & non nomine domini: secus si fuit substitutus in actionibus, ac iuribus in domini persona substituentis, ut quia in id mandatam haberet, nec lis contestata esset, quo casu nomine domini tenetur satisfacere, l. in addit. marg. de curatore bonis dando.

Procurator ex parte rei in causa suspecti cogitur cauere de rato, l. tutore, & ibi. gl. cautionem, rem ratam haberi.

Procurator cauens de rato si ad exhibendum erit, & reus absolutus fuit, quia non possidebat potest dominus contra eundem reum agere ad exhibendum, cum nunc inueniatur possidere, nec procurator tenetur ea cautione de rato, cum ex alia causa agat nunc dominus, l. procurator, §. eod.

Procurator actoris, de cuius mandato dubitatur, si promiserit vni ex reis debendi, rem ratam habiturum dominum, aut amplius non peti committitur ea stipulatio, si postea de minus petierit ab alio reo, qui eiusdem obligationis socius est: secus si socius non esset, secus si petatur ab vno heredum stipulatoris de rato, quia nec socij sunt, & potest diuidi, l. si quis vni, & ibi. gloss. l. eod.

Procurator, de cuius mandato dubitatur, non solum in actionibus, quas intenzat: sed etiam in officio iudicis, quod implorat, pro interponendis stipulationibus tenetur cauere de rato, l. non solum, a. & ibi. gl. 1. add. marg. eo.

Procurator constitutus apud acta non debet cauere de rato, l. ne satisfactio, 1. r. eod.

Procurator verus si egit, & succubuit, & postea similiter dominus id ratum habet agat, & succubuit, non committitur stipulatio de rato, nisi ad liti expensas tantum, §. l. si sine iudice §. cum autem & ibi. glo. iniuria, & gl. leg. eod.

Procurator, qui patris nomine pro iniuria facta filio vel nepoti agit, cogitur in stipulatione de rato comprehendere etiam personam filij, & nepotis, d. l. si sine iudice, §. si.

Procurator, qui patris nomine pro iniuria facta filio, vel nepoti agit, non sufficit cauere ratam habiturum eum, ad quem ea res pertinet, cum illis verbis filium heredes comprehendantur, & ita debet in ea cautione comprehendere etiam filium, & nepotem, gl. nepotis, ibi.

Procurator actoris tunc debet cauere de rato, quando est incertum, an ei specialiter, vel generaliter mandatam sit negotium, l. r. C. de procuratoribus, & glo. habiturum, an §. si autem. Instit. de satisfactio.

Procurator non admittitur etiam cum cautione de rato, quando certum est ipsum non habere mandatam, d. l. 1. & d. gl. habiturum.

Procurator non tenetur cauere de rato, quando est certum de mandato ipsius, d. l. 1. & l. gl. habiturum.

Procurator actoris, & ad iudicium datus si non constat de mandato, tenetur præstare cautionem de rato: si autem est in procuratore dato ad compromittendum, quia eo casu contra eum potest procedi, gl. 1. in d. l. i. ibi.

Procuratoris cautio, quam ipse tenetur præstare, cum dubitatur de eius mandato, potest augeri, vel diminui consensu partium, vt vel cum pignoribus, vel etiam sine fideiussoribus, ibi.

Procurator rei non tenetur cauere de rato, nisi in certis casibus, gl. 4. in l. exigendi, 12. C. de procuratoribus.

Procurator actoris debet præstare duas cautiones: scilicet de rato, & de defendendo, gl. 1. in l. maritus, 2. i. C. eod.

Procurator actoris datus apud acta non tenetur cauere de rato: sed de defendendo, l. 1. C. de satisfaciendo.

Procurator debet cauere de rato, licet dominus iure de calumnia: quia tale iuramentum præstatur post litem contestationem, & sic cautio de rato potest habere locum pro his, quæ geruntur ante litem contestationem, gl. subeat. in l. f. i. fin. autem. C. de iureiur. propter calum.

Procurator actoris, si dubium sit de mandato, debet satisfaci de rato, nisi dominus liris in iudicio personam procuratoris confirmauerit, §. fin. autem. & ibi. glo. confirmauerit. l. inf. de satisfaciendo.

Procurator si nouum opus nunciatur sit, quæ præstata satisfaciendo de opere demoliendo interdictio ne vis fiat ei edificanti vratur, defensoris partes sustinet, neque cogitur dare cautionem ratam rem dominum habiturum, & si satisfecerit, non committitur stipulatio, l. non cogendum. §. fin. & ibi. gl. nunciaturum. & gl. interdictio. de procuratoribus.

Reliqua verbo, Rati habitio, Cautio, 9. Stipulatio, 31. 32.

39 **PROCURATOR** si indebitum soluit de pecunia domini, eius nomine, si dominus id ratum non habeat, consumptione sequuta potest conditione indebiti repetere, §. l. si procurator. & ibi. gl. 1. & add. marg. de conditione indebiti repetem caus.

Procurator si soluit debitum de pecunia domini, & eius nomine, illa non potest repeti. d. l. si procurator.

Procuratorem rerum suarum si quis constituit, id quoque mandare videtur, vt soluat creditoribus, ibi.

Procuratori si indebitum solutum sit, & dominus id ratum non habeat, ideo repeti potest: quia nihil de hoc nomine exigendo mandasse videtur, ibi.

Procuratori debitum si solutum sit, continuo debitor liberatur, neque requiritur rati habitio domini, nisi fuisset procurator ad lites, d. l. si procurator. & ibi. glo. continuo.

Procurator si suis numis soluit indebitum suafonibus ipsius creditoris, actio furti & etiam conditio furtiua datur ipsi procuratori, non eius domino, nisi per procuratoris cessionem: competit tamen conditio indebiti domino suo iure, si ratum habeat, quod indebitum soluit procurator, & tunc vna conditio tollitur per alteram. l. quoniam, 18. & ibi. gl. 1. & si de conditioe furtiua.

Procurator non debetur si exegit, tenetur illud domino reddere: sed solvens non debetur non computat domino, nisi condemnatus sine dolo suo soluit, gl. non reputari. in l. 2. §. foler. de heredit. vel actione.

Procurator constitutus ad exigendum post solutionem spontaneam recipere, §. reprob. gl. 1. & ibi. add. marg. in l. 1. soluto matrimonio.

Procuratori constituto ad exigendum solui non debet, d. gl. 1. in add. marg. si postea effectus sit negligens, & non soluendo amplius ei solui non potest, quasi tacite reuocato, l. 1. §. si in add. marg. de testam. tutela.

Procurator simplex constitutus tantum ad solutionem recipiendam, non potest preorgare terminum solutionis, nisi habeat etiam arbitrium recipiendi quocumque tempore. l. qui Romæ, 2. §. Chalchachus, de verb. obligat.

Procurator vero recte potest fieri solutio, & liberatur solvens, l. vero procurator, 1. de solutione.

Procuratori habenti administrationem omnium bonorum recte potest solui, licet non habeat mandatum cum libera, d. l. vero procuratori, & ibi. gloss. administrationis.

Procuratori reuocato solui non debetur liberatur quis, si soluerit ignorans eius reuocationem: scilicet si sciens, d. l. vero procuratori, §. si.

Procurator si pecunia domini soluit suo nomine, neuter liberatur: sed consumpta pecunia liberatur ipse, non dominus, l. Cassius, 17. eod.

Procuratori reuocato si soluta fuerit pecunia à debitoribus, dominium pecunie mandat, & etiam furti, d. l. Cassius, & ibi. gl. mandati.

Procuratori reuocato si soluta fuerit pecunia à debitoribus, dominium pecunie transfertur in creditorem reuocantem mandatum fauore liberationis, alioquin cessante fauore liberationis non transfertur dominium, gl. numeros, & ibi. add. marg. in l. cum quis, 38. §. 1. de solutio.

Procurator generalis ad negotia constitutus videtur constitutus etiam vt creditoribus domini soluat, nec postea expectat alia rati habitio domini, l. quodlibet, 87. eod.

à Procuratore debitum etiam naturale solutum de suo, dominus non repetit, etiam si ratum habeat, d. l. quodlibet, & ibi. gl. 1.

Procurator constitutus ad recipiendam solutionem ex certa causa non potest recipere ex alia causa, si ex pluribus, §. 9. §. 1. eodem.

Procurator si exegerit pecuniam sine mandato, & satisfecit de rato, committitur stipulatio de rato in totum, quod soluit debitor, si dominus postea egit de eadem pecunia, & litem amiserit: & si procurator falsus soluit domino sine indebitum, repetit illud à domino conditione sine causa, vel ob causam, l. procurator, §. 1. & ibi. gl. stipulationem. rem ratam haberi.

41 Procuratori de cuius mandato dubitatur, si sine indice legatum domino relictum soluat, tenetur ipse dominum ratum habiturum, §. commissi, eod.

Procurator verus si præstata cautione de rato exegit debitum ad id habens mandatum, & postea dominus ratum non habens iterum agat, siue obtineat, & iterum exigit, siue succumbat, non committitur stipulatio de rato contra procuratorem, & eius fideiussorem, nisi ad sumptus factos in lite mota per dominum, l. si sine indice, §. cum autem, & ibi. gl. ne iniuria, & glo. seq. eod.

Procurator verus si egit, atque exegit, & dominus similiter egit, & exegit, domi-

nus potest repetere à vero procuratore illud, quod ipse exegit, §. reprob. d. gl. ne iniuria.

Procuratori eius, qui mortuus erat, si sine indice fuerint soluta legata debita defuncto eius herede ignorante de morte, committitur stipulatio, nisi heres ratum habuerit, d. l. si sine indice, §. si procuratori.

Procuratori reuocato solvens liberatur, licet creditor non efficiatur dominus pecunie, §. gl. 1. in l. acceptum, 19. C. de vris.

Procurator constitutus ad exigendum parte accepta non potest remittere non exactam, neque etiam nouare, l. 4. C. de nouatio.

Procurator si sit constitutus ad recipiendum, non sufficit, quod confiteatur sibi solutum esse pecuniam: sed requiritur vera solutio, vt sequatur abolutio, ibi.

Procurator meus si soluit creditoribus meis de sua pecunia, & recepit ab eis chirographa, mihi quæ ab eius herede restituta sunt, in quibus erat subcriptio procuratoris: scilicet quod nihil creditoribus meis debeatur, nihilominus non tollitur actio procuratori, vel eius heredi, & ego teneor. l. inquisitio, 8. & ibi. gl. 1. C. de solutio.

Procurator si per errorem, aut per iniuriam iudicis aliquid non debitum confectus sit, id reddere debet, l. qui proprio, §. procurator. de procuratoribus.

Procurator, qui percipit aliquod extrinsecum tanquam procurator, tenetur restituere domino: scilicet quando percipit tanquam quilibet, gl. nomine, ibi.

Procurator, quod ob rem iudicatum soluit, contrario iudicio mandati recuperat, d. l. qui proprio, §. item, contra.

Procurator recuperare non debet pecuniam, quam ex suo delicto præsticit, ibi.

Procuratores duo si sint constituti ad omnia, vnus procurator non potest exigere debitum ab alio, nisi habeat speciale mandatum: sed si sint constituti tantum ad exigendum debitum, cum in mandato sit, vt in iudicio exigat, procurator hoc à se non potest, vnde alij intelligitur mandatum, d. l. qui proprio, §. si cum l. sequenti.

Reliqua verbo, Mandatarius, 2. §. 5. Soluens, 6. 7.

PROCURATOR potest recipere satisfactionem de iudicatum soluendo, gl. 1. in l. Iulianus, qui satisfaciendo.

Procurator olim poterat præstare satisfactionem iudicatum solui, etiam suo nomine conuentus, & actione in rem: hodie tamen non ibi.

Procurator datus in iudiciis duplicibus tenetur satisfaci de rato, & de iudicatum soluendo, & defendendo, quia defensionem debet interponere tanquam procurator actoris, §. l. si defensus, §. fin. & ibi. gl. si de procuratoribus.

Procurator, pro quo dominus satisfecit de iudicatum soluendo, non tenetur dare satisfactionem de iudicio: quia in satisfaciendo de iudicio soluendo continetur etiam de defendendo, d. gl. fin.

Procurator licet sit commissarius stipulatio de iudicatum soluendo: tamen domino datur actio vtilis, ex stipulatio directa penitus sublata, l. in causis, §. si eo.

Procurator actoris debet etiam cauere de iudicatum soluendo in causa, quo reconuenitur, gl. defendat. in l. forum, §. ait procurator, eod.

Procurator rei, etiam si constet de mandato, tenetur satisfaci de iudicatum soluendo: est ratio, quia ratio facit consilium, si postea à domino conuenitur, quia habet executionem: sed non est ita consilium actoris, si non satisfaciatur procuratori, vel ipsi interest actoris, plures debitoribus habere: sed contra non interest rei plures liberi, gl. debet. in l. non solui, §. qui alieno, eod.

Procurator ex parte rei debet satisfaci de iudicatum soluendo ante litem contestationem: non tamen cogitur post litem contestationem, gl. contestationem, in l. Pompeianus, §. rati habitio, eod.

Procurator interueniens post litem contestationem debet condemnari, l. licet, §. si plures, & ibi. gl. iudicatio, eod.

Procurator, de cuius mandato constat, licet non cauet de rato: tenetur tamen cauere de iudicatum soluendo, etiam si miles constet de mandato: quinimo etiam si sit procurator in rem suam, l. procurator, §. 5. & ibi. gl. 1. eod.

Procuratoris cautione de iudicatum soluendo ideo non datur actio aduersus dominum: quia est ipse dominus litigat, non fuisse necesse interponere illam cautionem, ob id, quod nomine procuratoris magis, quam domini videatur interposita, nisi procurator ab eo expressum mandatum habeat ad id, §. gl. 1. & ibi. add. marg. in l. i. quis mancipis, de insti. actione.

Procurator qui nunciatur nouum opus defendens interdictum, nevis fiat ei, tenetur satisfaci de iudicatum soluendo, aliis denegant sibi actiones: sed non cauet de rato, l. de pupillo, §. si cum duobus legibus frequentibus, de noni operis nunciatio.

à Procuratore habente mandatum non præstatur cautio iudicatum solui: intellige si dominus cum in mandato relinquit, gl. 1. in rub. iudicatum solui.

Procurator si datus sit ad defendendum, satisfaci debet dominus si est præsens stipulatione iudicatum solui: sed si procurator cum mandato, vel sine mandato dominum absentem defendat, ipse procurator cogitur satisfaci stipulatione iudicatum solui, l. si ad defendendum, eod.

Procurator, rei tenetur satisfaci de iudicatum soluendo, etiam si habeat mandatum: sed non tenetur cauere de rato, si habeat mandatum, l. ne satisfacio, 1. rem ratam habere.

Procurator si pro aliquo compareat in iudicio, debet cauere de iudicatum soluendo, & de defendendo, & quod dominus hodie iuret de calumnia, gl. 4. in l. 6. C. de his, qui ad Ecclesiam.

procurator constitutus post litem contestationem sicut tenetur satisfaci: ita & post litem contestationem constitutus, gloss. 1. in l. i. iudicatum solui, 10. Cod. de procuratoribus.

procurator rei etiam sub gestoris ratificatione factus tenetur satisfaci de iudicatum soluendo l. 1. C. de satisfaciendo.

procurator actoris non tenetur satisfaci, si quolibet modo constat de mandato, vel per instrumentum, vel per litem domini missas ad iudicem, vel aduersarium, nisi in duobus casibus, gl. 3. ibi.

Procurator rei, etiam si mandato certum extiterit, cauet iudicatum solui, cum 4. omnibus calumniis opportunis, quia cautio rei ipse potest extiterit fideiussoribus fideiussoris obligatio debet habere hypothecariam annexam: quod stipulatio iudicatum solui contra heredem fideiussoris pertriguit, & etiam tenetur id procurator, si reus fuerit licet contestatus, cauere, quod tempore

potest ferendae sententiae reus in iudicio paratus erit: aliis fidei iussor pro eo intercedens tenebitur pro eo, quod fuerit mandatum, nisi praeuocatio intercedat. §. fin. autem. & ibi gl. confirmatur. Inst. de faciliario.

Procuratore non habente satisfactionem potest dominus ex iudicio relinqui. ibi procurator rei, et si dominus sit praesens, potest dare iussus fidei iussoribus. gl. potest. ibi procurator rei, quando interuenit autem litem contestantur, satisfiat ante litem contestatam. sed quando post litem contestationem interuenit, tunc etiam satisfiat. gl. 1. & 2. in §. fin. Inst. eod.

Procurator rei ex facilitatione a praesente cogitur praesentis ad defendendum dominum, & iudicium suscipiendum, nec dominus more situr madam. d. gl. 2. procurator rei si dominus sit praesens, vel in continentibus adificiis potest petere dilationem ad suscipiendum dominum, qui pro ipso procuratore satisfiat. gl. 1. potest. in ad. marg. in §. fin. autem. Inst. eod.

Procurator sibi aliquem sine pena stipulas intelligitur non suam: sed domini voluntatem in eam rem deduxit, & ideo quanti interest domini in ea stipulatione venit, quoties quis. §. 1. & 2. ibi gl. si de verb. oblig.

Procurator simplex non potest agere iudicium ex sententia pro ea lata, nisi sit constitutus in rem suam, vel ad hoc specialiter sit constitutus, vel fecit impensas. l. 1. procurator. 1. & 2. ibi gl. eandem. de procuratoribus.

Procurator, quando stipulatur de iudicio sibi super re domini, intelligitur stipulari procuratori nomine, & ad domini interesse. l. 1. pe. si quis cauio.

Procurator querit actionem vellem dominum ex stipulatione de iudicium soluendo sibi facta: qui si agit ex stipulatione inuito domino, potest exceptione repellit ad domino. l. 1. procurator. 1. & 2. de procuratoribus.

Procurator rei si satisfecit de iudicium soluendo, non datur actio utilis, nec directio contra reum ex illa stipulatione de iudicium soluendo, licet detur contra eum actio iudicium. l. 1. procurator. & ibi gl. pen.

Procurator simplex actoris propter impensas, quas tunc potest agere actione iudicati, vel si satisfiat, si dominus litis soluendo non agit. l. actoris. §. 1. eod.

Procurator simplex licet non possit agere iudicium, nisi sit et mandatum, si tamen fecit expensas, viq; ad eas potest agere iudicium, si dominus non sit solutus, ibi procurator, vel si fidei iussor, qui aliquem iudicio sibi promissus, & iudicium solutus, si eo, quod non sibi, solutus, non repetit solatium, etiam si paratus sit sibi reus, qui moram post solutionem non potest purgare; fed bene potest ante solutionem. gl. 1. in l. qui ob rem. §. 2. de condictione indebiti.

Procurator si agat etiam praesentis seruo domini abentis, & perat ab aduersario stipulationem de iudicium soluendo, & de iudicio sibi, vel stipulationem legat, vel damni infecti, tunc cauendum est fortius reus, quam procurator. l. 1. mutus. §. si procurator. & ibi gl. 1. procurator. de procuratoribus.

Procurator rei antequam satisfecerit de iudicium soluendo, non cogitur defendere, tamen praesentis satisfacione cogitur praesentis, si actio sit peritura tempore, alias non fidei committitur stipulatio. l. 1. mutus. §. 1. & ibi gl. qui non.

Reliqua verbo, Causa. 8. Satisfacio, Satisfactio. 4. §. 6.

PROCURATOR simpliciter factus ad expediendum tenetur defendere eum in causa reconuentionis. l. 1. seruo. §. 1. de procuratoribus.

Procurator tenetur dominum defendere in tribunali competenti in causa reconuentionis, siue agatur actione personalis, siue reali, siue officio iudicis, siue ordinari, siue summatim, l. 1. fed & h. §. non solum. eod.

Procurator in eadem terra, vel provincia, licet tribunal sit diuersum, cogitur dominum defendere: non tamen tenetur dominum defendere exendo de provincia. ibi.

Procurator tenetur dominum defendere id facere id, quod dominus in litem facere, & canere idoneum cum pignoris: scilicet de fidei iussoribus, d. l. 1. fed & h. §. defendere. & ibi gl. caute.

Procurator actoris, qui satisfecit dominum defendere, tenetur praesentis iudicium accipere, & litem contestari, nisi causa cognita agere reculauerit, vel iusta causa sit remouenda. l. 1. fed & h. §. 2. de procuratoribus.

Procurator actoris reconuentus si vult dominum defendere in continentibus sine cautione audiendus est, quando iura rei, qui ipsum reconuenerat, sunt in praesentibus quando non sunt in promptu; quia tunc debet cauere de defendendo. gl. praeter facilitationem. ibi.

Procurator actoris, vel rei interitum dum non est praesentis cautio de defendendo, non tenetur praesentis dominum defendere; tenetur tamen domino mandati, quasi & hoc quod defenderet mandata per consequens. gl. accipere. ibi.

Procurator actoris praesentis satisfacione praesentis cogitur dominum defendere; sed procurator rei non cogitur praesentis dominum defendere, quando ipse praesentis cautionem de defendendo: sed si dominus procurator sciente, & non contradicente satisfacionem dedit, tenetur procurator praesentis dominum defendere, non alias gl. accipere. ibi.

Procurator actoris praesentis cautio a se ideo cogitur praesentis dominum defendere, & non procurator rei quia procurator actoris ad maius est admissus: scilicet ut alterius actionem exerceat: & ideo plus grauatur: sed procurator rei tantum est admissus in onus, & ideo praesentis cautio a se non tenetur praesentis dominum defendere. ibi.

Procurator rei praesentis cogitur dominum defendere, quando dominus pro eo sciente eo satisfecit, quia tunc iansfalleret fidei duobus, quod non est quando ipsemet procurator satisfecit. ibi.

Procurator videtur dominum defendere, etiam si patiatu aduersarium in possessionem mitti, dum tamen caueat de rato, vt cum quis satisfacionem damni iussit, vel legatorum deliderat. d. l. 1. fed & h. §. 1.

Procurator dicitur defendere, quando defendit, vel iudicium suscipit, vt non incidat in stipulationem de defendendo, & vt domino non teneatur mandati, si dominus idem erat facturus: talis est tenetur; sed non aduersario; quia dominus potuit idem facere gl. defendere. ibi.

Procurator omnium actionum nominum, tenetur etiam eam, quae in heredem non datur, dummodo deduxit sine in iudicio fure viuente, non alias. l. omnium. & ibi gl. 1. eod.

Procurator actoris si conueniatur pluribus actionibus, & in vnaquaque actione constituit defensores, quorum quilibet paratus est suscipere iudicium in vna actione, dicitur quilibet eorum dominum plene defendere. ibi.

Procurator ratione actionum, quae tunc competeant, tenetur defendere intra

tempus a iudice statuentium, intra quod finietur iudicium, quod in legis postulare est. §. 1. gl. 1. ibi.

Procurator reconuentus vna actione non potest in illa plures defensores constituit, ne diuidatur vna actio in plures defensores. l. non teneat. & ibi gl. 1. eod.

Procurator actoris tenetur dominum defendere non solum in actionibus, in interdictionibus, & postulationibus: sed etiam in interrogatoriis ita, vt in iure interrogatus ex omnibus causis, ex quibus dominus tenetur respondere, non solum de procuratoribus.

Procurator actoris tenetur dominum defendere, & etiam interrogatus a reo vtrum dominus abens sit heres debitoris rei conuenti, vel non, tenetur respondere, & eius responsio, vel tacurnitas est praecidit. ibi.

Procurator interrogatus si respondeat dominum non esse heredem, cum vtro non esset, nec procurator, nec dominus tenetur aliquo modo gl. 1. & 2. in l. exi. gendi. 1. C. eod.

Procurator si simpliciter constitutus ad agendum, intelligitur etiam constitutus ad defendendum, nam in consequentia mandati ad agendum venit defenso. ibi.

Procurator constitutus ad agendum, si reus cum nolit statim reconuenire, tenetur cautionem praestare, quod in futurum dominum defenderet in causa reconuentionis, gl. 1. ibi.

Procurator quilibet est idoneus ad defendendum reum etiam inuitum praesentis cautione de defendendo de dolo, & de iudicium soluendo. gl. 1. & 2. in l. exi. gendi. 1. C. eod.

Procurator actoris cogitur defendere; sed rei non; quia fauorabiliores sunt rei, quam actores. gl. 1. in l. inuitus. 17. C. eod.

Procurator non potest agere, nisi satisfecerit de defendendo, & defendat, merito hoc videtur sibi mandari, et si non defendat, non adimpleret fidei. gl. 1. ibi.

Procurator actoris compellitur iudicium accipere praesentis, & dominum defendere. ibi.

Procurator si quis omiserit cautionem defendendo, postea ex penitentia eam non potest petere. gl. 1. in l. qui procuratorem. de procuratoribus.

Procurator actoris praestare etiam aliam satisfacionem: scilicet de defendendo eum, pro quo agat in causa reconuentionis, alias denegatur actio gl. 1. habiturum. & ibi add. in §. fin. autem. Inst. de satisfactio.

Procurator, qui non vult cauere de defendendo, remotendus est ab administratione, quoad aduersarium sed quoad dominum tenetur etiam actione mandati, quae hoc sibi mandatum videtur. gl. denegatur. in l. mutus. §. 2. de procuratoribus.

Procurator actoris habens iustam causam non defendendi si satisfecit, praesentis cogitur defendere, si actio est peritura tempore, d. l. mutus. §. 1. & ibi gl. qui non cogatur.

Procurator ex parte actoris, etiam post satisfacionem, non cogitur praesentis defendere, nec committitur stipulatio, quando sunt inimicitiae leuatae, vel bona illius procuratoris, qui facti dedit, ab alio fuerunt occupata, vel alia iusta causa interuenit, d. l. mutus. §. 1. cum de ab leg. b. seq. & ibi gl. 1. 2.

Reliqua verbo, Causa. 8. Defensio, Defensio, Satisfactio. 4. §. 6.

PROCURATOR a habens speciale mandatum, & habens generale cum libera, 47 acquiritur. l. nam. & ibi gl. 1. de pactis.

Procurator habens speciale mandatum, vel generale cum libera administratione circa negotia poterit rem in iudicio deducere litem contestando, d. l. 1. & ibi gl. 1.

In procuratoris mandato generali non venit aliquod illicitum, nec etiam aliquod licitum, per quod dominus possit in penam incidere. l. 1. §. 1. procurator. & ibi gl. solum. quod quisque iuris.

Procurator generalis cum libera, & procurator specialis non purificantur in his, quae sunt extra administrationem, vt in faciendo domini incidere in penam. ibi.

Procurator habens generale mandatum cum libera non potest donare. gl. 1. in l. 1. ignorantes. de procuratoribus. & gl. 1. in l. 1. procurator cum libera. §. 1. eod.

Procurator, cui generaliter libera administratio rerum committitur, potest exigere, nouare, & aliud pro alio permutare, & etiam creditoribus solvere, l. procurator, cui libera. §. 1. cum l. seq. eod.

Procurator generalis sine libera non potest transigere, neque facere pignoris remissionem, l. mandato generali. 60. & ibi gl. 2. eod.

Procurator generalis sine libera si transigerit, vel fecerit pignoris remissionem, si postea dominus id ratum habuit, valet transactio; sed si non habuit ratum. ibi.

Procurator generalis sine libera res domini mobiles, & immobiles, vel seruos sine speciali mandato alienare non potest. l. procurator. §. 3. eod.

Procurator generalis sine libera, vel sine speciali mandato potest vendere fructus, & alias res quae facile corrumpi possunt. ibi.

Procurator habens liberam administrationem, potest res domini vendere, & alienare: id est transigere dominium; sed si non habet liberam, vel speciale mandatum, §. 1. & 2. ibi.

Procurator habens generale mandatum sine libera res domini potest obligare, vel pignori, si modo dominus consuevit talia facere, gl. p. ibi. & gl. 1. an. 1. C. si aliena res pign.

Procurator habens mandatum speciale, vel generale cum libera, si sit constitutus ad litem, quam dominum calumnie ordinari, & ipse transigerit, talis transactio valet, potius inspecta bona fide procuratoris, quam mala domini, gl. litem. in l. 1. §. 1. fed & constitutio. de calumniator.

Procurator non potest transigere, nisi habeat speciale, vel generale mandatum, 48 cum libera. ibi.

Procurator habens mandatum speciale, vel generale cum libera, aut in rem suam constitutus, potest pacisci. glo. nominati. in l. iustitiam. 17. §. procurator. de iureiurand.

Procurator, cui administratio vniuersorum bonorum est permissa ab eo, qui sub pignoris, solebat mutare, potest pignori, & agere pignoratitia, etiam si non habet administrationem cum libera, l. solutus. §. solutus. cum lege. seq. de pignori. actione.

Procurator generalis, vel specialis ad vendendum potest rem vendere, si inique pretij habere, ac in tota, ubi terminum praestituerit, nisi sit constitutus, ut praesentem pecunia reddere. *l. 1. quicquid, §. si ei, & si in add. marg. de iudicio in actione.*

Procurator ut habeat liberam, oportet quod dominus expresse cōcedat liberam, i. quam Tuberosus. *§. alia in add. marg. de peculio.*

Procurator constituitur tantum ad unum rem veluti ad certam pecuniam sumendam, & conservandam periculum ad suum, ita quod domino pendat et ceteras furas, & si plures illas frueretur, illud cederet lucro suo, in munus pecuniam accepisse censetur, & ita tenetur ex mutuo, sed si cum esset procurator generalis, ita pecuniam sumere, & fructuare iustus sit a domino, tunc tenetur mandati ex mutuo, *l. si remunerandi, §. apud, ibi, gl. apud, mundari.*

Procurator generalis ad negotia potest substituere specialis non potest substituere, si eius industria fuit electa, sed si non fuit electa eius industria, gl. non potest, in add. marg. in *l. si procuratorem, mandati.*

Procurator generalis non mutat ea, quae a domino specialiter sunt promissa, nisi ex iusta causa, quam dominus ignoravit, *l. si hominem, 20. eod.*

per Procuratorem generalem potest fieri renunciatio societatis, *gl. 2. ibid.*

Procurator specialis potest mutare ea, quae a domino specialiter, vel generaliter sunt promissa, *ibid.*

in Procuratoris liberam voluntatem quando negotium committitur secundum naturam ad hoc, hoc agi intelligitur, ut dolus malus abut, *l. creditor, 60. §. Lucius, eod.*

49 Procurator generalis potest renunciare societati contractae a domino si habet causam aliquam a domino specialiter factum revocare non potest, *l. actione, §. renunciare, in add. marg. pro socio.*

Procurator potest facere protestationem, etiam si ad id speciale mandatum non habeat, *ibid.*

Procurator in quibusdam casibus sine speciali mandato non admittitur, *gl. quod est, ibid.*

Procurator generalis potest nunciare auctori, ut ne requiritur speciale mandatum, *l. reprobo gl. verus, in fin. in l. de pupillo, §. qui procuratorum de noui operis nunciatur.*

Procurator specialis quod facit quoad quendam, hoc facit procurator generalis quoad omnia, & e contra, *gl. acquiritur, in l. 1. §. per procuratorem de acq. pos.*

Procurator generalis iustus non praesumat domino, nisi ratum habeat, vel nisi in id quod ad eum peruenit, aut qui aliter, *§. 3. pen. & ibi gl. procurator, quod viat clam.*

Procurator habens speciale mandatum ad iubendum aliquem facere delictum, quod sit de leuoribus si iusserit, non tenetur, sed si habet mandatum ad iubendum aliquem facere delictum de atrocioribus, quia tunc tenetur, si iusserit aliquem facere, *de §. pe. & l. leg. & ibi add. marg.*

Procurator specialis ad unum ratum factum potest alium procuratorem substituere ad illum actum, *l. si ego, eod.*

Procurator ad negotia constituitur, qui administrationem generalem rerum exercita iudicium extendendam habet, potest substituere, etiam si huius facultas data non sit in mandato, *l. pe. §. idem adiciendum de diuersis, & temporalib.*

Procurator ad negotia habens certam, & sine eam formam potest incontinenti alium substituere, *l. apud Celsum §. mandatum de doli mali exceptione.*

Procurator quantumcumque liberam admittit rationem habenti non videtur mandatum, vel dolum committere, *gl. eodem, in add. marg. ibid.*

Procurator omnium bonorum habens liberam potest novare, sed si non habeat liberam, *l. novare, 20. & ibi gl. si de notatione.*

procurator habens liberam administrationem in lite tantum, ut non potest transigere de causa principalis sed solum super instantia, *gl. si in l. transactio, 7. C. de transactio.*

procurator habens mandatum speciale ad transigendum, vel generale cum libera vel constitutus procurator in rem suam, potest transigere, & causam decidere, & talis transactio praesumat domino, *l. 2. ibid.*

50 Procurator habens generale mandatum, etiam si habeat certum, tenetur tamen praestare cautionem de rato, in casu, in quo speciale mandatum requiritur, *gl. si in l. 1. C. de procuratoribus.*

Procurator habens speciale mandatum si nunciaverit negotium, etiam si confiter de mandato, debet praestare cautionem de rato, *ibid.*

Procurator generalis cum libera potest agere, & transigere, sed procurator tantum generalis non potest transigere, *gl. penam, in l. si procuratorio, C. eod.*

Procurator etiam generalis non admittitur in casibus in quibus requiritur speciale mandatum, & qui sunt casus remissus, *ibid.*

Procurator generalis cum plena, vel cum libera eandem habet facultatem, *ibid.*

Procurator generalis cum libera, vel specialis, potest vendere res domini, *l. §. 3. in l. in procuratorem, 16. C. eod.*

Procurator non habens speciale mandatum distrahendi potest vendere fructus, & alias res, quae facile corrumpi possunt, *gl. si, ibid.*

Procurator habens speciale mandatum distrahendi si vendat, non valet venditio, & emptor pretium recuperat per conditionem indebiti, vel sine causa, vel officio iudicis, *ibid.*

Procurator generalis potest petere bonorum possessionem, *l. glo. fin. in l. 5. C. mandati.*

Procurator habens generale mandatum cum libera, rem domini obligare potest, si casus habeat generale, non tamen cum libera, *gl. 1. in l. 1. C. si aliena res pignori.*

Procurator habens speciale mandatum ad obligandum rem domini, potest iuxta formam mandati eam obligare, *ibid.*

Procurator generalis cum libera potest remittere non exacta, vel noua, *regl. 1. & 2. in l. 4. C. de nouatio.*

Procurator generalis omnium negotiorum cum libera recte potest vendere, & facere rem accipientis, sed non procurator generalis omnium negotiorum sine libera, *gl. vendit in si, & ibi gl. vendit. Inst. de rerum diuisione.*

Procurator generalis potest illa facere, quae dominus solitus est facere, etiam quoad praesidentialia, *l. qui semisses, §. fin. in add. marg. de viis.*

Reliqua verba Sumari, Administratio, Mandatum, 10. Alienatio, 14.

51 Procurator in rem suam si impetravit ius iniquum, sit retrorsus con-

tra cum non tamen contra dominum, nisi quatenus eo vilius sit, *l. §. si procurator, & ibi gl. coe, eod. & gl. observandum quod quilibet m. s.*

Procurator in rem suam datus ioco domini habetur, & ideo pactum ab eo ferendum est, sed si tantum de pactis.

Procurator in rem suam proprie non dicitur procurator, sed dicitur in rem suam id est in vtilitatem, vel damnum suum: & procurator dicitur, scilicet alieni iuris, tam in iuribus sit, quae non possunt separari a cedentibus, *gl. aliena, l. 1. de procuratoribus.*

procurator in rem suam etiam ante litem contestationem potest aliam p. e. i. t. p. rem, *l. si e. ibid.*

Procurator in rem suam constitutus tenetur defendere dominum in causa re-conventionis, nisi sit factus ex necessitate, *l. seruum §. fin. eod.*

Procurator in rem suam ex necessitate constitutus dicitur creditor, cui debitor inops credit a rationem quam solum habet, vel quando promissio praestitit, *gl. si ibi.*

Procurator in rem suam ex causa non lucrativa si sit constitutus non tenetur defendere dominum, cum constitutus constitutus sit, *l. seruum §. fin. eod.*

Procurator in rem suam tenetur defendere dominum, si ex causa lucrativa sit constitutus, *l. si quis in rem, & l. pater, 70. eod.*

Procurator in rem suam ex causa non lucrativa non tenetur dominum defendere, nisi sit factus in fraudem creditum, quo casu tenetur, *l. si quis, & ibi gl. si.*

Procurator in rem suam agit nomine procuratorio, quando intentat directas actiones sibi mandatas, & nomine dominus si intentat viles, ager nomine, *l. in gl. ibi.*

Procurator in rem suam intentans viles actiones non tenetur dominum defendere, quando agit iure nomine, & ad suum commodum intentando, viles, sed si vero quando quis videtur agere suo nomine: agit tamen ad commodum alicuius, *ibid.*

Procurator tenetur dominum defendere in tribus casibus, scilicet quando est procurator simplex, non in rem suam, & quando est, in rem suam, sed ex causa lucrativa, & ubi est ex causa non lucrativa, sed in fraudem creditum, *gl. si ibi.*

Procurator in rem suam in casibus, in quibus non tenetur dominum defendere, si neque tenetur iure compensationis, *ibid.*

Procurator in rem suam improprie dicitur procurator, cum procurator sit in alienis, *gl. interrogatio, in l. non solum, eod. gl. in eos, in l. non solum, §. 2. de alienatione iudici.*

Procurator in rem suam sipe intente viles actiones nomine suo, siue directas nomine domini, scilicet iuratur de calumniis, cum ad eum lucrum, & damnum pertineat, *gl. interrogatio, ibid.*

Procurator in rem suam datus ad litem mouendam, vel pecuniam suscipiendam praesens est domino, si ipse procurator litem contestatus sit, vel partem debiti acceperit, vel denunciavit debitori, ne solueret domino: alias dominus praesens sit, vel sit, *procuratore, & ibi gl. 1. de procurator.*

Procurator in rem suam ex parte auctoris confitetur ex parte rei sit, si vendit, & eod. alio iure hereditatem, in qua sunt creditores, item in duplicibus iudiciis, ut si cedam aliquid tale ius: nam cum ego etiam actor, & reus, videtur hoc aliquid cessisse, *gl. nisi in l. Plautius, 61. eodem.*

Procurator in rem suam, cuiusmodi est venditor, non admittitur ad expiendum de foro ex sua persona, quod se esse paratum iudicem suum emptorem defendere dicitur, quod fallit in fisco, & emptio, *gl. emptoris, in add. marg. in l. venditor, 49. de iudiciis.*

Procurator in rem suam ex parte rei etiam inuito auctore potest, quis constitutus, *l. §. 3. & ibi gl. si familiaris, eod.*

Procurator in rem suam non acquirit domino actionem, neque exceptionem aliquam, *gl. off. parit, & ibi add. marg. in l. nam potest, §. iudicium, de iuribus.*

procurator in rem suam potest ea omnia facere, quae possit facere procurator habens speciale mandatum, *l. iudicium, in l. §. procurator, eodem.*

Procurator in rem suam solvens indebitum repetit illud, & nondominus, *l. §. Titius, de conditione indebiti.*

Procurator in rem suam fit quandoque quis ex parte rei, *gl. apoch, ibi, gl. 1. in l. si mandato, 4 §. mandati.*

procurator in rem suam potest compensare, quod principali debetur, iure iuris, & si sit, scilicet post litem contestationem, vel partis debiti acceptionem, vel post denunciationem, *l. in rem, & ibi gl. 1.*

procurator in rem suam constitutus ad iudicia potest indistincte alium substituere, *gl. non potest, in add. marg. in l. si procuratorem, §. 1. mandati.*

Procurator debitoris in rem suam si pactus sit, pactum nocet creditoribus, & procurator debitoris in rem suam paciscendo inutili sibi facit hypothecariam actionem, adeo quod nocet domino, *l. si, §. si procurator, quibus modis pignus.*

Procurator debitoris in rem suam, si quis debitor donauit sibi pignus, quod obligauerat, potest creditoris consentiens revocare pignus, & valet venditio, *gl. re suam, ibid.*

procurator debitoris in rem suam, si quis ei debitor donauit hypothecam, & personale, potest consentiens debitori de reddendo pignore, *gl. carere, ibid.*

procurator in rem suam non potest reuocare a domino litis in tabas: scilicet, quando procurator primo litis sit contestatus, vel quando fuit protestatus debitori ne domino soluat, alias praesertur dominus, nisi mandati fuisse factum de necessitate, quoniam tunc dominus non potest reuocare, *gl. hanc exceptionem, & ibi add. marg. ibid.*

Procurator in rem suam, licet reuocetur in casu, quo potest tamen interim gesta per eum valent, nec reuocantur, *gl. hanc exceptionem.*

Procurator in rem suam sequi omnia commodum, & incommodum, unde de regressum non habet contra dominum ad actionem mandati, *l. si cum venditor, 66. §. pe. & ibi add. marg. de iudicio.*

Procurator in rem suam licet quis alicuius constituit, nisi dominus potest agere dominus, *gl. expiendum, in l. apud Celsum §. quod situm, de doli mali exceptione.*

Procurator in rem suam datus si succumbat, intra biduum appellare debet, *l. qui suspensus, 20. de appellat.*

Procurator in rem suam cum intendit directas, nomine domini non suo agit, *gl. suo, in l.*

in l. i. §. in propria. quando appellandum fit.

Procurator in rem suam ex causa non lucrativa, & non in fraudem creditorum non tenetur dominum defendere: sed si sit procurator in rem suam ex causa lucrativa, gl. i. in l. actionem, §. C. de procuratorib.

Procurator in rem suam videtur gerere proprium negotium, l. qui stipendia, §. C. eod.

Procurator in rem suam debet iurare de calumnia, gl. pe. ibi.

Procurator in rem suam ex parte rei potest quicquid fieri etiam invito auctore, gl. subeat. in l. §. fin autem affuerit. C. de iurisdictione. propter cal.

Procurator in rem suam non potest constitui ad recipiendum fidei commissum: quilibet tamen simplex procurator potest constitui, gl. i. in auth. contra rogatus. C. ad Trebel.

Procurator in rem suam olim intra biduum debebat appellare: hodie tamen indistincte intra decem dies, gl. fin. in l. eos, qui, §. fin autem. C. de appellat.

Procurator in rem suam etiam ante litem contestatam, & etiam post potest alium constituere, l. illam, §. C. de donatio.

Procurator in rem suam, etiam ante litem contestatam, non potest reuocari, nisi dominus ipse re integra velit iudicium experiri: quod verum est etiam si stipulatio de iudicium soluendo fit interposita, gl. i. in l. ante litem. de procuratoribus.

Procurator in rem suam proprie non dicitur procurator: quia nec ei, nec contra alium datur actio mandati, gl. aliena. & ibi add. mar. in l. i. de procuratorib.

Procurator in rem suam si fecerit pupillo de auctoritate tutoris, finita tutela, durat, & non expirat mandatum, §. si quis mancipis, §. i. in add. mar. de inst. actio.

Procurator constitutus contra minorem debet cauere de rato, & de iudicatum soluendo, l. non solum, §. fin. de procuratorib.

Procurator constitutus a tutore accusato de suspecto debet eum defendere dando cautionem de rato, & de iudicatum soluendo: iste tamen procurator non admittitur, nisi habeat speciale mandatum ad hoc, vel quando etiam abiens tutor de suspicione accusatus quasi non defensus renouetur iudicium.

Procurator constitutus a pupillo sine auctoritate tutoris si non fuerit repulsus, sententia lata eum contra pupillum non valet, sed bona lata pro pupillo, gl. §. i. in l. neque tutores. C. de procuratorib.

Procurator constitutus a pupillo sine tutoris auctoritate si processerit in causa, & testes sine productis, quibus minor plenè probare de suo suo, valet huiusmodi gesta per talem procuratorem, neque annullantur, eo quod aduersarius obicitur, quod illa gesta sint cum procuratore non legitimo, maxime quando sententia non sit lata, ibi.

Procurator ad petendum decretum ad alienationem prædij minoris non potest constitui, sicut ad exactionem tutelæ, gl. i. in l. minorum, §. Cod. de prædij minorum.

Procurator potest constitui cum speciali mandato ad petendum decretum ad alienationem prædij minoris, & valet talis interpositio, si redeundum fauor pupilli, secus vero si damnum, ibi.

Reliquis verbis, Minor, §. r. §. q. §. 1. tutor, l. 42, §. 1. 43.

Procurator suspectus se ingerens, inuito domino, nihilominus audiendus est, si vult suum pudorem purgare, l. quæ omnia, §. i. de procuratoribus.

Procurator interim dum causa suspicionis contra eum allegata discutitur, & pendet, non debet administrare, licet hoc petat procurator, nisi ad exonerationem famæ suæ, vel quando est in rem suam, vel quando expendit de suo, quod vult tenere, vel quando dominus partim vult eum reuocare, partim dimittere, d. §. §. i. & ibi gl. i.

Procurator non obtinere causa suspicionis contra eum allegata a domino, nolens se ingerere in causa, habetur suspectus, & equare renouetur, d. §. i. & a. ibi.

Procurator suspectus si dicatur a domino, & ipse procurator dicit se omnino velle a probatione recedere, finita causa suspici quæcumque exitu se habebit, sed interim quod vult administrare, audiendus est, d. §. i. & ibi gl. i. & §. i.

Procurator post litem contestatam pendente causa suspicionis contra eum allegatam a domino potest administrare interim causam, vrendo retentione expensarum à se factarum, nisi dominus ei solvere paratus sit, d. l. quæ omnia, §. fin. eum l. seq.

Procurator post litem contestatam, vel ante, pendente causa suspicionis contra eum allegata a domino, potest administrare interim causam, quando dominus allegat suspicionem ad effectum partim eum reuocandi ad quædam, & partim dimittendi ad alia: secus si ageret ad reuocandum eum in totum l. in causis, & ibi gl. i. eod.

Procurator post litem contestatam si obicitur aliqua legitima causa a domino, illa causa summariè, & sine libello potest cognosci a quocumque indice ordinario, vel delegato, §. gl. prætoris. ibi.

Procurator ante litem contestatam libere potest reuocari a domino, & alium constituere, vel ipse iudicium accipere, l. ante litem. de procuratorib.

Procurator re integra potest reuocari a domino suscipiendo iudicium, etiam si stipulatio de iudicatum soluendo sit interposita: quia etiam tunc dicitur adhuc res integra, gl. i. ibi.

Procurator post litem contestatam non potest remoueri per reuocationem tacitam, quæ fit per mortem domini: potest tamen reuocari per expresse reuocationem. ibi.

Procurator post litem contestatam dominus potest reuocare, vel in se litè transferre inuito procuratore: ipsam causam cognita, & hoc ipsum permittitur etiam heredi eius, & cæteris successoribus. l. post litem. eod.

Procurator post litem contestatam non potest reuocari, nisi causa cognita: veluti an inimicitie capitales inter eos superuenerint, vel alia legitima causa superueniat, vt si sit nimis senex, vel nimis iuuenis, d. l. post litem, & ibi gl. pe. & vlt.

Procurator post litem contestatam potest reuocari causa cognita propter religionis beneficium, veluti si fiat postea monachus, vel sacerdos, d. l. post litem. & l. seq. & ibi gl. i.

Procurator post litem contestatam causa cognita reuocatur, quando procurator effectus est suspectus, aut in vinculis, aut in hostium, vel prædium potestate sit, iudicio publico, vel priuato, vel valetudine, vel exilio, vel maiore sua re distinguatur, vel si latet, aut inimicus postea fiat, d. l. post litem. cum quatuor

legibus sequentibus.

Procurator post litem contestatam reuocari potest causa cognita, quando affinitate aliqua aduersario iungitur, vel ei hec exitit, aut longa peregrinatio, & alia similes causæ ei impedimento sunt, l. aut affinitate. cum l. i. eq. eod.

Procurator post litem contestatam causa cognita non solum petere domino potest reuocari: sed etiam procuratore postea ante potest se exculcare, l. mutari, & ibi gl. i. & 2. eod.

Procurator legitima de causa reuocato post litem contestationem procurator novus, vel dominus non tenetur intervenire in iudicio post litem contestationem, nisi omnia renouentur, & sic opus est noua contestatione, d. gl. 2.

Contra Procuratorem post litem contestatam si dominus ad reuocandum illum allegauerit aliquas causas legitimas, ipseque procurator, vel aduersarius dicit dominum mentiri, causa est examinanda coram iudice, & interim procurator non administrabit, nisi ipse velit administrare, idè vt seruetur honor ius, d. l. quæ omnia, §. i.

Procurator in rem suam ante litem contestationem reuocari potest, nisi in tribus casibus, gl. litem. in d. l. quæ omnia, §. fin.

Procurator si dicatur in rem suam se constitutum, vel velle rei retentione expensarum à se in lite factarum, seu in totum reuocari, audiendus est procurator, reuocationem post litem contestationem reuolvens, d. §. fin.

Procurator ante litem contestationem sola domini voluntate potest indistinctè reuocari: sed post litem contestationem non potest reuocari, cum scilicet sit quasi dominus litis: vnde oportet quod procurator cedat ius instanti, quæ cessio etiam inter absentes fieri potest, gl. transferri. in l. in causis, §. fin. eod.

Procurator primus constitutus reuocatus per contestationem secundi, l. si quis eum procuratorio, §. fin. eod.

Procurator ex mandato primo constitutus reuocatus per constitutionem eiusdem per secundum mandatum, gl. pe. ibi.

Procurator actoris, qui post litem contestationem cauere non tenetur, vt procurator falsus, potest remoueri, ut si hoc probatur, etiam post litem contestationem, gl. contestationem, in l. Pomponius, §. rari habitationis. de procuratorib.

Procurator a domino remoueri debet etiam ante litem contestatam, litem in se suscipiendo nomine suo præcedente aliqua causa cognita: nec tunc nec ante in rem suam constitutus, vel dominus, quem vult litigare, sit illustris, vel similis, qui per se non potest agere, vel si sit pupillus, l. ius, §. i. & ibi gl. off. si de procur.

Procurator ante litem contestatam ignorante iudice, & aduersario si fuerit reuocatus a domino, iudicium, quo quasi procurator expertus est, validum est, l. si procuratorem, §. §. i. & ibi gl. fin. eod.

Procurator si ante litem contestatam sciente iudice, & aduersario fuerit reuocatus, valet talis reuocatio, & iudicium cum eo postea factum, nullum est, d. gl. off. si.

Procurator si ante litem contestatam sciente tantum iudice reuocatus sit, iudicium, ac sententia cum eo lata non valet: quia sciens in non legitimam personam tulit sententiam. ibi.

Procurator rei solus sciens se reuocatum a domino ante litem contestatam, si iudicium postea accepit, & iudex nihil de contingentibus omisit, valet iudicium, & sententia: sed replicationis ope annihilabitur, si reus sciens sit absolutus: si verò procurator actoris sciens se reuocatum suscipit iudicium, lata sententia pro reo valet, non contra eum, cum quoad actorem per non legitimam personam fuit litigatum. ibi.

Procurator reuocatus post litem contestationem etiam inuito domino remaneat procurator, nisi iusta de causa sit reuocatus. ibi.

Procurator reuocatus post contestationem si paratur se remoueri, valet tunc reuocatio, ac si ante litem contestationem fuisset reuocatus. ibi.

Procurator si quis constituit aliquem rimens, ne in propria persona posset adesse, potest adesse etiam post litem contestationem in propria persona reuocando illum, quia forte rimens ne collidatur, l. Paulus, §. §. i. & ibi gl. i. eod.

Procuratorem constitutus si statim reuocatur, & mutauit voluntatem suam, tenetur actione de dolo ei, qui lesus est, gl. vel inanis. in l. quidam debitor, §. de dolo malo.

Procurator simplex constitutus ad manumittendum seruum abque certificatione, potest reuocari, si in eum translatum esset dominium serui, vt ipsum manumitteret, tunc certiorari debet de penitentia, gl. competit. in l. i. & pecuniarum, §. i. de conditione cau. data.

Procurator constitutus ad exigendum si post constitutionem efficiatur morum improbum, vel grassator, vt quia sit effectus deceptor, & si a principio constitutus hoc sciisset, non constituisset, quasi hoc post cognito reuocatus, pro reuocato habetur, vt quæ adeo, vt soluentes non liberentur perinde, ac si reuocatus mandatu sciret, licet non sit, l. quod ferus. in add. marg. de positi.

Procurator simplex reuocari potest re integra a domino litis, gl. hanc exceptionem. in l. licet, §. si procurator. quib. modis pigius.

Procurator primus remouetur faciendo alium procuratorem circa idem: secus si fecit ad diuersa, gl. i. in l. cum semel de tutelæ, & gl. tutor, & ibi add. in l. i. hereditas, §. i. de test. tutel.

Procuratorem, quem esse vbi apparet: sed dubitatur, mandatum fit reuocatum, cautela erit, quod præstetur cautio sub conditione, vt si appareat mandatum reuocatum, reneat de rato promissio: alioquin secus, l. prætor ait. in add. marg. de damno infecto.

Procurator, qui exequitur mandatum, postquam est reuocatus, non imputatur, si reuocationem ignorabat, l. si serus peculiaris, §. de solutio.

Procurator non potest repelli post litem contestationem factam cum eo propter exceptionem militiæ, vel alterius etiam in causa appellationis: sed si lis non sit contestata, potest repelli per exceptionem militiæ, vel aliam defensoriam, l. i. de mûm, §. 13. C. de procuratoribus.

Procurator per litem contestationem efficitur dominus litis, neque potest remoueri sine causa, l. procuratorib. §. i. eod.

Procurator etiam inuitus post litem contestationem reuocari potest, si capitales inimicitie inter dominum, & procuratorem litis intercesserint, vel morbus, vel alia necessaria causa. ibi.

Procurator etiam iniustus ante litem contestationem potest remoueri etiam sine causa, & sine causae cognitione, gl. 1. ibid.

Procurator priorem remouet, qui posteriozem dat; secus verò est in tutore, gl. 2. in l. 1. C. de testam. tutela.

Procurator reuocatus si bono animo pecuniam a debitore accepit, possessionem domino quaesuit, & per consequens dominum, & tunc contra eam conditio furtiua datur domino, gl. 1. in l. falsus, 19. C. de furtis.

Procuratorem datum fuisse non sufficit, si postea fuerit reuocatus lite non contestata, item §. quod si actor, & ibi gl. durat, quod cuiusque vniuersi. *Reliqua verba, Dominus, 27. Reuocatio, Mandatum, 14. Soluens, 7. Suspectus, Ignorans.*

PROCURATOR obediens domino in delictis non patitur poenam, l. 3. §. si procurator, quod quilibet iuris.

Procurator si iudici non obtemperauit, ipse mulctatur, non dominus, l. 1. §. si procurator, si quis ius dicent.

Procuratoris contumacia non dominus: sed ipse procurator mulctari debet, nisi ad hoc fit constitutus, dict. §. si procurator, & ibi gl. procurator.

Procurator in priuatis delictis, & quando ciuilitur agitur potest interuenire: sed non cum agitur criminaliter, gl. procurator, in l. furti, §. si quis de his, qui notantur infam.

Procurator meus si nomine meo in actione famosa fit condemnatus, ex eo non sum infamis infamia iuris, sed facti, gl. ab initio, ibid.

Procurator regulariter non potest constitui in capitalibus iudiciis, quibus imponitur poena maior relegationis, fallit in illustribus, item & ad allegandas causas absentiae rei absentes, & dilationem petendam, gl. datur in l. seruum, §. publice de procuratorib.

Procurator domini, vel ipse dominus ad ferui defensionem in causa capitali, in qua ponitur poena maior relegatione, admittitur, non tanquam pro alio: sed tanquam pro se, cum sua interit, ibid.

Procurator potest constitui, & admitti in capitalibus iudiciis, in quibus imponitur poena relegationis, vel alia minor, quia non potest dari sententia in absentem, ergo & per procuratorem potest defendi, ibid.

Procurator dari si prohibetur in capitalibus iudiciis, & defensionem vsque ad illa crimina, quae relegationem imponunt, ergo in aliis inferioribus permittitur, ibid.

Procurator indistincte potest constitui, & admitti in criminalibus causis, in quibus imponitur poena pecuniaria, & ciuilibus, ibid.

Procurator si res inclausa subtrahat contra domini voluntatem, furti teneatur, l. 3. §. cum procurator, de vi, & vi armata.

Procuratoris contumacia, etiam in rem suam, non potest procedi ad secundum decretum contra dominum, sed bene ad primum, gl. mittendum, in l. hoc amplius, §. quæsumus, de damno infecto.

Procuratoris contumacia quoad primum decretum nocet domino, potestque a procuratore inchoari citatio: tamen esset prior loco citare dominum, si reperiri queat, ibid.

Procuratoris contumacia dominus punitur, si est confensus, l. 1. C. de excoecatione, & translatione milit. lib. 12.

PROCURATOR armatus si aliquem deiecit, videtur domini armis deieciisse, si mandauit, vel eum habuit, quod procurator fecit: & idem dicendum est in familia domini, l. 3. §. cum procurator, de vi, & vi armata.

Procurator in crimine publici iudicii non potest interuenire ad persequendum crimen publici iudicii, nec ad defendendum, & allegandas causas causae: recte tamen admittitur ad allegandas causas absentiae rei, ipse, si de publicis iudiciis.

Procurator non admittitur ad crimen publici iudicii ex parte rei: quia cum per procuratorem litigatur, procurator ipse damnatur, vel absoluitur: quod non potest fieri in criminalibus, gl. multo magis, ibid.

Procurator potest interuenire in causa publici iudicii, & etiam priuati, quando poena venit imponenda a relegatione infra secus si a relegatione supra, gloss. iudicii, ibid.

Procurator in accusatione iniuriæ non admittitur, nisi pro illustri, ibid.

Procurator in publicis iudiciis persequendis non admittitur, nisi post conclusum in causa, d. §. si in add. marg.

Procuratoris contumacia in appellando nocet domino, l. 1. §. si, quando appellatum fit.

Procurator non admittitur in causa criminali, sed bene in ciuili, l. 3. §. cum autem, & ibi gl. 1. C. de his, qui ad Eccles. confug.

Procurator si fit contumax propter eius contumaciam potest procedi ad missionem in possessionem ex primo decreto contra dominum, l. 3. C. de procurat.

Procurator in causa criminali, & matrimoniali quandoque admittitur, gl. in l. nihil arbitramur, 10. C. eod.

Procurator constitui non potest in causis criminalibus, in quibus imponitur poena vsque ad relegationem, sed recte potest constitui in criminalibus causis, in quibus imponitur poena relegationis, vel alia inferior: item in causa iniuriarum, & in causis pecuniariis, gl. si in auct. hoc ius, C. eod. & l. tunc conuenit, 1. §. & ibi gl. 1. C. de accusatio.

Procurator in criminalibus non admittitur, etiam si contra absentem ex forma statuti procedi possit, gl. legitime in extrauagant. ad reprimendum, quomodo in crimine laice matric.

Procurator in criminalibus admittitur, quando poena venit imponenda a relegatione infra, ibid.

Procurator si comparat cum mandato minus sufficienti, potest procedi contra dominum tanquam contra contumacem, l. 1. §. si, quod cuiusque vniuersi.

Procuratoris infirmitas non impedit, quo minus procedatur contra eius dominum, tanquam contumacem ad secundum decretum, ibid.

Reliqua verba, Crimen, 3.

PROCURATOR ad negotia, qui pro cunctatione pradiorum a se venditoris se obligauit, etiam finito officio tenetur, l. procurator, qui, 67. de procuratorib.

Procurator, qui pro domino vinculum obligationis suscepit, onus illius obligationis frustra recusat, quoniam semper etiam finito officio tenetur, ibid.

Procurator ad negotia, qui pro cunctatione se obligauit, finito officio tenetur ipse, vel etiam dominus recte potest conueniri, d. l. procurator, qui, & ibi gl. si.

Procurator meus ad negotia si ex re mea, mandato non refugante, aique stipulatus est, postea ego petere illum, etiam invito meo procuratore, secus si mandato refugante, quod procurator, 68. & ibi gl. 1. eod.

Procurator, cui data est mutua pecunia contra nuptiarum denarium, ut pignus domini liberaret, si mutuari stipulatus sit illa stipulatio non impedit eum actionem negotiorum gestorum competentem mutuantem contra dominum, l. si pupilli, §. 1. de neg. gestis.

Procurator, qui promissit per stipulationem mutuatam sibi pecuniam contemplatione domini, tenetur mutuantem, d. §. 1. & ibi gl. ex abundanti.

Procurator, cui data est pecunia sui contemplatione, tenetur certi condictione, gl. contemplatione, ibid.

Procurator accedet quasi omnia gesturus cum crederet se teneri de omnibus, de non gestis non tenetur, nisi alius erat gesturus, gl. verus, in d. l. pupilli, §. si, à Procuratore celebratus actus si fuerit impleretur, referetur ad domini voluntatem, l. si quis cautio.

Procurator, qui nomine domini fecit aliquem contra actum, cogitur cedere actionem domino mandati actione conueniens, gl. si, ibid.

Procurator in iudicialibus stipulationibus actionem domino acquirit; secus in contrahibus, ibid.

Procuratoris factum ad utilitatem domini debet referri, quod loquor tanquam procurator facit, sed quod tanquam dominus contrahit, l. si.

Procurator ad negotia potest alium substituere: quia fufcit pro mandato negotium ipse actus ad eum cura, & sollicitudine, l. mandati, de negot. gestis, §. 1. ibi.

Procurator si tu mandati, vt pro te fideiuberet, & ego pro te contemplatione procurator, tu fideiussis, contra illum habeo actionem negotiorum gestorum, & ille contra te habet actionem mandati, & tu contra illum, ibid.

Procurator ad negotia, si mutuat pecuniam accipit in negotia domini, & postea sine sua culpa perdidit illam, dominus recte potest conueniri actione mandati, vel negotiorum gestorum, l. seruum, de in rem verso.

Procurator ad negotia potest substituere alium, & contra eum habet actionem mandati, quia & ipse procurator tenetur domino, l. si procurator, §. 1. mandati, gl. 1. in l. quod quis, C. de procuratorib.

Procurator debitoris potest pacifice res se obligata, & tunc actum per doli exceptionem potest d. totum, si confensus, §. 1. quibus modis pignus.

Procurator simpliciter datur quoad res intelligitur iuridice domini, quoad personas in iuramento nominatas, indistincte, nisi aliud exprimat, l. 2. de tutel.

Procurator ad negotia persona qualis sit, non curatur, l. quauis, 40. §. si ad Treb.

Procurator si procuratorio nomine interpositus stipulationem prioritatem domino quaerit vsque actio sine cessante, damni infecti, §. si de damno infecti.

Procurator, qui procuratorio nomine stipulatus fuit, si sit absens ita, quod non possit cedere actiones domino, statim in subsidium tamen vires actiones in dominum, gl. 1. & ibi add. marg. ibi.

Procurator ad admittit anda negotia constitutus actiones nomine domini potest mentare, l. in ius, §. 1. in add. marg. eod.

Procurator stipulatione actio quaeritur domino, si procurator in iudicio, vel extra, domino praesente stipulatus sit, d. §. si, & ibi add. marg. in d. l. damni, §. si. Procurator debet fieri pulari tibi recte, pueri nomine domini, aut simpliciter tibi nomine domini, vt actio vsque quaeratur domino, gl. 1. in add. marg. i. q. in omnibus, §. de prator, si pular.

Procurator constitutus ad negotium, vel negotia sicut potest etiam per confessionem deducere rem in iudicium etiam constitutus hoc modo, constituto te procuratorem debitor mearum iuramentum videtur constitutus ad recuperanda, & exigenda nomina debitorum, l. si vnus, 17. §. procuratorem, & ibi add. marg. de iuratis.

Procurator ad negotia potest esse, qui excedit decem, & septem annis, sed ad iudicia non potest esse minor 25. annis, eadem, & ibi gl. decem, & septem. Institur ex quibus causis manumit.

Procurator etiam ad negotia non debet constitui consiliarius, vel decurio, vel curialis, alias constitutus, & constitutus puniuntur, l. si quis procuratorem, §. 4. & ibi gl. si de decurionibus, lib. 10.

Reliqua verba, Miles, 1. l. 12.

PROCURATOR rationes, quas administrat, tenetur edere domino actione mandati, l. quidam, de edendo.

Procurator, qui pecunias domini habet, ex mora tenetur ad vfuras, l. idemque, §. si procurator, mandati.

Procurator si pecuniam domini feneratori dedit, vfurasque cofequutus sit, tenetur prestare omne id, quod consequutus sit, siue dominus ipse mandauerit, siue non, l. eod.

Procurator, qui pecuniam domini in vfus suos conuertit, conueniri potest in vfuras, quæ legitimo modo in regionibus frequentantur, ibid.

Procurator si ex pecunia domini feneratori data vfuras consequutus sit, & in vfus suos eas conuertit, tenetur etiam ad eorum vfuras, ibid.

Procurator tenetur actione mandati restituere domino vfuras, quas recepit ex pecunia domini, etiam si dominus ei mandauerit, vt eam gratuitam, & sine vfuras, l. idemque, §. si mandauerit.

Procurator si pecuniam domini periculo ipsius procuratoris mutuafter hoc actio inter dominum, & procuratorem, tunc cessat actio mandati in vfuris, ibid.

Procurator, vel mandarius sicut fructus cogitur restituere, ita & fumpus, quos in percipiendo fructus fecit, potest deducere, d. l. idemque, §. idem Labeo.

Procurator, vel mandarius sui prius, quos fecit in vfuris suis, dum excurrit, potest deducere, nisi falsarium fuerit datum, hoc cõuenit, vt fumpus de vfuris: id est de falsario faceret ad hæc iterum, ibid.

Procurator, qui citra mandatum ad voluntatem fecit aliquid, potest auferre illud sine damno domini, nisi dominus rationem fumpus illius admittat tantum dando, quantum potest habere bis abstratis, & corrahis, dict. §. idem Labeo, verum idemque art. & ibi gl. admittit.

Procurator omnia debet reddere, & nihil lucrari, gl. ex mandato in l. ex mandato, 10. eod.

Procurator si post exactam pecuniam scripserit domino, quod volebat habere mutuo eam pecuniam debitam ex causa mandati, quæ cum non esset pignus, nec extaret: sed esset iam consumpta, nudo pacto non potest conueniri in mutui, qui

qui negotia, §. 4. & ibi gl. non esse. eod.
 procurator si pecuniam ex causa consumpsit, & incontinenti scripserit epistolam domino, qualiter exegit pecuniam, & eam habebat, mutuo promittendo pacto vias illas, illa pecunia non conuertitur in mutuum, & actione mandati tenetur ad vias, de quibus conuenit nudo pacto: quia illud pactum vultur coherentia traditionis, & nomine suo: quia statim fuit missa epistola, §. d. l. qui negotia. & ibi gl. p. r. t. l. t. e.
 procurator si res sibi traditas non reddit apud se retinendo, tenetur iudicio mandati, non futurum à principio domini cōsentum habuit, procurator. §. 5. eo.
 procurator tenetur reddere rationem de omnibus, quæ fecit, cum facere non debere, & de his, quod non fecit, eam facere debet, §. l. i. in l. i. de tute, & rationibus.
 procurator si litem impendit bona fide facta restituenda sunt, l. qui proprio, §. item contra de procuratoribus.
 procurator ad litem sicut ad negotia, tenetur reddere rationem ex bona fide, ita quod ex lite consequitur sit sive principaliter ipsius rei nomine, sive extrinsecus ob eam re debet mandati iudicio restituere, d. l. qui proprio, §. procurator.
 procurator constitutus ad emendum potest mandati repetere pretium, quod soluit, & id quod ad rei emptionem impendit, etiam si mandans rem emptam nolit recipere, §. l. i. non. §. 6. f. l. i. mandati.
 procurator non emendat dominum damna calu fortuito occurrentia, l. inter. §. 6. §. non omnia. eod.
 procurator licet potest retinere instrumenta, & acta litem, donec sibi satisfiat de sumptibus, l. quæ omnia, §. f. cum l. sequen. de procuratoribus.
 procurator: sumptus bona fide necessario factos mandati actione repetit, etiam si negotio finem non potuerit adhibere, l. qui mutuum, §. 6. §. f. mandati.
 procurator pecuniam versam in utilitatem domini repetit per actionem mandati: de salario autem, quod dominus promittit sibi, apud iudicem cognitio præbetur, l. i. C. mandati.
 procurator sumptus, quos probabiliter ratione fecit in lite, contraria mandati actione poterit petere, etiam si contrariam sententiam reputaverit, sine culpa sua, l. 4. C. mandati.
 procurator, qui litem exerceat, est condemnandus, & non dominus, repporat tamen dominus sententiam, quia procurator damnatur, §. l. i. ibi.
 procurator cum mandato sumptus in lite factos repetit, etiam si fusciberit, sed si sine mandato sumptus fecerit, quia tunc non repetit, quasi non vtiliter gesserit, tamen obtineat sententiam, etiam sine mandato sumptus factos repetit, §. l. i. ibi, & gl. f. l. i. in l. qui proprio, §. item contra de procurato. & gl. obviuit. in l. ex parte, §. 4. o. fam. l. erit.
 procurator si sua culpa damniscauit dominum in eo, & suis sumptibus melioravit in decem, hæc decem non repetit, neque compenlat, §. l. i. ibi.
 procurator si aliquos sumptus fecit bona fide in administratione, illos repetit. l. procuratore. §. 1. C. eod.
 procurator, vel aduocatus ex pacto de quora litem nihil potest petere: sed si tali pacto non interuenit mandatum gratuitum suscipit, recte potest petere expensas factas de suo, l. i. contra. §. 4. o. & ibi gl. 1. C. mandati.
 procurator rem domini citra mandatum obligare non potest, si tamen pecunia sit in rem domini versa, potest pignus pro debito retinere, l. i. C. si aliena res pignori.
 procurator constitutus ad agendum, domino tenetur reddere instrumenta per actionem mandati, non depositi, si procuratorem, §. 2. mandati.
Reliqua verbo, Ratio, §. 4. §. Mandati, art. per res.
PROCURATOR si dolo malo si reus abfolutus sit, nisi reus paratus sit iudicij suscipere, tenetur de dolo, si procurator non sit soluendo, l. & eleganter, §. pen. de dolo malo.
 procuratoris dolo malo reus abfolutus sit, procurator si soluendo sit, ipse tenetur domino actione de dolo: non verò reus, qui non vult iudicium recipere, sed si procurator à principio fuit soluendus postea efficiatur non soluendo, tenetur reus actione de dolo, gl. soluendo. ibi.
 procurator duris adstringitur, quam depositarius, quia etiam de leuissima culpa tenetur: doli depositarius de dolo suo, §. pecuniam, §. item si quis. de conditione causa data gl. 1. in l. si sine depositi.
 procuratoris scientia, & doli nocet domino, si mandatum generale, & cum libera habuit, alias non nocet, l. procuratoris, & ibi gl. de tributoria actione.
 procuratoris generalis doli magis nocet domino, quam tutoris doli ipsi pupillo: quia ibi est imputandum, qui talem elegit, d. l. procuratoris in add. mar.
 procurator si per collusionem se vinci passus sit, tenetur domino mandati: qui si soluendo non sit, dominus agit contra reum colludentem actione de dolo, l. i. procurator. §. 2. mandati.
 procurator, qui fundum dolo emere neglexit, vt quia pecunia accepta alij cessit, vt emerit, vel lata culpa gratia alterius alium passus sit emere, tenetur mandati, l. idemque, & ibi gl. 1. & l. procurator. §. 3. final. mandati.
 procuratoris dolo, vel lata culpa res empta à se, si perit, tenetur mandati: sed si perit sine dolo, vel culpa eius, non tenetur, nisi ad cauendum se restitutum, si ad eum perueniret, d. l. idemque.
 procurator tenetur de dolo, & lata, vel leui, & leuissima culpa, §. dist. l. idemque. continetur, l. precedent. & ibi gl. 1. & l. procurator. §. 1. C. mandati.
 procurator tenetur etiam de leuissima culpa, §. gl. f. in l. rei communis. §. 4. pro socio.
 procurator tenetur de eo, quod dolo malo non acquisiuit, gl. possit. in l. §. sed est de heredi. in add.
 procurator instrumentum litis prodens aduersarij, si humilis sit, in metallum damnatur, si honestior adempta bonorum dimidia parte in perpetuum relegatur, §. l. qui aliquid. §. 3. §. f. quis instrumentum. de penis.
 procurator si procefferit cum dolo, vel fraude, & sententia fuerit lata, præiudicat domino ipsi tamen succurrit cetera procurator per actionem mandati, l. si procurator. §. 1. C. de procuratoribus.
 procurator conueniri potest à domino super eo, quod dolo fecit, si ipse procurator sit soluendo: alias in subsidium potest haberi regressus contra reum abso-

lutum, qui participauit dolo, nisi sit prius paratus iudicium suscipere pati sub hac exceptione, si collusum sit, gl. pen. ibi.
 procurator, qui collusum cum aduersario, vt si noua appellauit, vel aliud quid dolo, vel culpa fecit, tenetur domino actione mandati, gl. 1. in l. cum per procuratorem. C. mandati.
 procurator tenetur de dolo, & de omni culpa, sed non tenetur de casu fortuito. l. i. procuratore. §. 3. C. mandati.
 procurator tenetur etiam de leuissima culpa propter tacitam asserti, nem induit: suscipiens mandatum, cum procurator propter solam indolentiam eligatur, §. gl. 1. & ibi add. ibi.
 procurator tenetur de casu fortuito, si specialiter pacificatur, vel culpa præcedat casum, vel si fuisset in mora, gl. f. ibi.
Reliqua verbo, Dolus, l. o. §. 1.

PROCURATOR causam appellationis non tenetur prosequi: tenetur tamen suscipere iudicium restitutionum contra sententiam, & cum illud est de appendiciis primæ gl. marg. in l. qui proprio, §. item quæritur de procuratoribus.
 procurator necesse habet appellare, gl. prouocandi. in l. si procurator. §. §. igno- rantes. mandati.
 procurator condemnatus potest suo proprio nomine appellare, gl. suo. ibi.
 procurator, qui litem contestatus est, si fuerit victus, potest etiam per procuratorem appellare, d. l. ab exequutore. §. f. h.
 procurator, etiam si non habeat substituti, potestatem, potest substituere alium ad appellandum, d. f. h. & ibi add. marg.
 procurator datus à litigandum potest appellare, & prosequi appellationem, l. 2. quando appelland. ibi.
 procurator absens si voce appellauerit, respondendo rationes domino desinit esse procurator: tamen potest in causa appellationis pro domino respondere, & procuratore cessante dominus potest respondere, l. f. h. & ibi gl. 1. & si an per alium appellationis causæ reddi possit.
 procurator simpliciter constitutus ad causam victus potest appellare, non tamen tenetur appellationem prosequi, gl. 1. ibi.
 procurator omniū uogentiorum domini potest appellare, & appellat on exerce- cere, cum hic quandoque durat, tam præsentia, quam futura possit exercere. ibi.
 procurator constitutus generaliter ad præsentia, vel futura lites, vel specialiter constitutus ad principalem causam, & ad causam appellationis potest iuxta mandatum appellare, & appellationem prosequi, d. gl. 1. & ibi add. marg.
 procurator tenetur appellare, sed non tenetur appellationem prosequi, §. l. in- uisus, l. 7. & ibi gl. 4. C. de procuratoribus.
 procurator cogitur interponere appellationem, nisi propter inopiam excusetur, d. gl. 4.
 procurator datus ad causam principalem, & appellationis, post acceptam pro- rationem tenetur interponere appellationem, & eam prosequi. ibi.
 procurator debet interponere appellationem ex bona fide, nisi reo præfenti de- nunciet, vt appellet, vel nisi dimittat propter paupertatem, §. l. in l. pro ca- io. C. mandati.
 procurator, & aduocatus sine nouo salario causam appellationis tenetur agere, gl. 3. in l. 1. C. vt causæ post pubertatem.
 procurator potest appellationem interponere, & debuit etiam per alium, gl. 1. in l. dominus, §. C. de appellat.
 procurator potest appellare, & appellationem prosequi, vt dominus, si vult, gl. f. in l. 3. C. quorum appellat.

Reliqua verbo, Appellatio, §. 9.

PROCURATOR si succedit condemnato, in eum sit exequutio, & pro portio- ne hereditaria repetit à coheredibus, l. si quis cum procuratorio. de pro- curatoribus.
 procurator condemnatur nomine procuratoris, quando effectus condemnatio- nis hoc patitur. ibi.
 in procuratorem non fit exequutio condemnationis factæ nomine procurato- ris, nisi succedat domino litem. ibi.
 procuratori condemnatus nomine procuratorio si soluit totum condemnatum, recuperat, quod soluit ab heredi. actione mandati, vel negotiorum gesti. ibi.
 procurator etiam lite contestata à domino si interueniat, debet condemnari no- mine procuratorio, quia fit dominus litem, ac si litem ipse contestatus esset, gl. 1. ibidem.
 procurator si succedat condemnato in parte, non tenetur in solidum, nec in totum soluere: licet actione in factum de re iudicata: tenetur tamen in soli- dum, si conueniat ex sua stipulatione: sed repetit pro portione hereditaria à coheredibus, d. l. si quis cum procuratorio & ibi gl. 3.
 procurator tenetur actione iudicati directæ, licet non efficiatur: sed per successi- onem effectus efficit illa actio, d. l. si quis, & ibi gl. recusabit.
 procurator etiam post litem contestationem interueniens debet condemnari: si si enim dominus condemnatur, non satisfidetur, cum per hoc fiat procura- toris conditio deterior, gl. 2. in l. qui proprio. de procuratoribus.
 procurator condemnatus non debet condemnari actione in factum ex sententia, sed bene potest condemnari actione ex stipulatu, l. prout, §. 6. & ibi gl. con- ueniri. & gl. f. de procuratoribus.
 contra Procuratorem condemnatum sententia non mandatur exequutioni, nisi 69
 esset datus in rem suam, vel nisi se obtulisset defensionem, dicens sibi fuisse ma- datum, & non erat, vel quando non habens mandatum, tanquam defensor sa- tis dedit de iudicatum soluendo. ibi.
 procurator si pactus sit de quora litem, non habet actionem mandati pro eo, quod condemnatus soluit, vel si fideiussor promississet, si de quora litem pactus uo fuerit: sed pretium fideiussor recepit, §. l. remunerandi. §. f. mandati.
 contra procuratorem constitutum ad iudicia condemnationum non datur actio iudicati, nec fit exequutio sententiæ: sed datur tantum contra dominum prin- cipalem, l. 4. & ibi gl. 2. add. marg. de re iudicata.
 contra procuratorem sine mandato se liti offerentem fit exequutio sententiæ contra eum lata. ibi.
 contra procuratorem constitutum ad negotia condemnatum datur actio iudi- cati, d. gl. 2. in add. marg.

contra Procuratorem in rem suam fit executio sententiae, & tunc non fit contra dominum, d. l. 1. §. procurator datus.

Procurator, vel defensor mariti, marito mortuo, condemnatur in solidum, nisi filius eiusdem maritoni succederet marito: sed si ex alio matrimonio, §. gl. si ibi. reprob. gl. 1. in l. etiam, solut. matr.

Procurator rei si pecunia corruptus passus est se condemnari, potest dominus recuperare ab eo eam pecuniam: sed non corrumpens, gl. iustius in l. si procurator, de doli mali excep.

Procurator rei si pecunia corruptus passus fit condemnari se, habet dominus exceptionem doli contra eum, qui corrumpat agerem ex illa sententia, d. l. si procurator.

Procurator interueniens ante litem contestationem sicut potest condemnari: ita potest condemnari interueniens post litem contestationem, quod verum est, quando verba sententiae proferri possunt in personam procuratoris: sed si non possunt proferri in personam procuratoris, tunc in personam domini debent proferri, vt in iniuria, & in matrimonio, §. gl. 1. in l. nihil arbitramur, §. o. C. de procuratoribus.

Procurator constitutus ad audiendam sententiam, non debet condemnari: quia non defendit, gl. si ibi.

Procurator condemnatus in quadam pena ex suo proprio delicto, solvens non potest recuperare a principali, gl. 1. C. de contrario iudicio tutela.

Procurator postquam egit petitione hereditatis, & succubuit, si dominus postea agat ad fundum hereditarium ex eadem causa, exceptione rei iudicatae repellitur, l. si fide iudice, §. 2. §. p. rem ratam habet.

Reliqua verbo, Sententia, 2. Exequutio, 1.

- 70 **PROCURATOR** Caesaris, quae gestit, rara sunt, ac si ipse princeps gessisset, dummodo ad commodum Caesaris faciat, l. 1. de officio procuratoris Caesaris.
- Procurator Caesaris si Caesarem rem tradat, quasi suam, non transfert dominium: tunc enim transfert, cum negotium Caesaris gerens consensu ipsius tradit, ibidem.
- Procurator Caesaris si causa venditionis, vel donationis, aut transactionis quid agat contra commodum Caesaris, nihil agit, d. l. 1. & ibi gl. agat.
- Procurator Caesaris non est commissum alienare rem Caesaris, sed diligenter gerere, d. l. 1.
- Procurator Caesaris miscendo se opulente hereditati heredem facit Caesarem, ibi.
- Procurator Caesaris si fecerit habere manutatum generale cum libera, non tamen poterit alienare rem Caesaris, nisi expediat, gl. dominum, in fi. & gl. diligenter, in d. l. 1.
- Procurator Caesaris poterit vendere rem Caesaris, & dominium transferre etiam sine consensu Caesaris dummodo si expediat, gl. consensu, ibi.
- Procurator Caesaris si adierit hereditatem, in qua Caesar est institutus, & hereditas non sit soluendo, illam Caesar potest repudiare, l. 2. eod.
- Procurator Caesaris si adierit damnosam hereditatem, consulitur Caesar, perinde ac si adita non fuisset, d. l. 2. & ibi gl. 1.
- Procurator Caesaris ius deportandi non habet: quia purne constituendae ius non habet, l. si eod.
- Procurator Caesaris colonos improbos potest a colonia remouere, neque ad eandem possunt reuerti, d. l. si.
- Procurator Caesaris cum non habeat ius deportandi, neque habet ius vt possit permittere aliquem redire a pena deportationis, gl. si ibi.
- Procurator Caesaris si prohibuit aliquem accedere ad praedia Caesaris, non potest postea permittere, vt redeat ad ea, ibi.
- 71 **PROCURATOR** Caesaris habet iurisdictionem inter fisco, & priuatum, ibi. & gl. 1. in l. 1. C. vbi, & apud quem, & gl. 1. in l. 1. C. de pedaneis iudiciis, & gl. personarum, in l. 1. C. de iurisd. omn.
- Procurator Caesaris ponitur quandoque pro procuratore fisci quia nonnunquam de rebus fiscalibus cognoscit, l. si & ibi add. marg. de interrog. act.
- Procurator Caesaris vna cum praefide est iudex in causa fisci, gl. vestros, in l. 3. de his, quae in testam. & l. 1. & ibi gl. 2. vbi causae fiscales.
- Procurator Caesaris iussu si seruus Caesaris adit hereditatem, Caesar volenti acquirit hereditatem, l. auferunt, §. 6. §. p. de iure fisci, l. 1. de officio procuratoris Caesaris.
- Procurator Caesaris hoc est fiscalis, non habet ius multandi, l. 1. Cod. de modo multandi.
- Procurator Caesaris quandoque dicitur dispensator, quandoque verò rationalis, gl. 3. in l. 1. C. si aduersus fisco, & gl. 1. C. de pedaneis iudiciis.
- Procurator Caesaris non habet potestatem delegandi in causa priuatorum, ideo talis delegari sententia non valet, l. 1. C. de pedaneis iudiciis.
- Procurator Caesaris vice praefidis fungi dicitur, quando priuati in eum consensum prorogando iurisdictionem, vel quia mortuo, vel viuo praefide gerit eius vicem, gl. 2. ibi, & gl. 1. in add. marg. in l. ex consensu, de appell. l. 1. C. de iurisd. omnium.
- Procurator Caesaris non est competens iudex ad examinandas causas status, l. 2. C. vbi causa status.
- Procurator Caesaris non potest cognoscere de causa status, siue inter fisco, & priuatum, siue inter priuatos inuitos, quando agitur de statu priuati litigantis, §. gl. si ibi.
- Procurator Caesaris potest cognoscere inter fisco, & priuatum, quando agitur de statu alterius priuati non litigantis, §. ibi, & l. 1. C. eod.
- Procurator Caesaris non potest cognoscere de questione, an defunctus sit mortuus sua morte, vel occisus, sed apud praefidem sunt accusandi, & dammandi: postea conueniri debet heres defuncti, qui mortem defuncti non vindicauit, & condemnatur, quo casu postea procurator Caesaris se inpromittit, l. 1. C. vbi causae fiscales.
- 72 **PROCURATOR** Caesaris cognoscit an testator mortem sibi conuenerit, metu poenae criminis, forte propter publicationem bonorum a fisco petitam, l. 1. C. eod.
- Procurator Caesaris cognoscit de causa etiam inter duos priuatos, quando alter ipsorum, vel ambo sunt conductores horum Caesaris, l. si quis, §. 6. l. dominicus, §. 7. C. eod.
- Procurator Caesaris cognoscit de questionibus vertentibus inter duos colonos

principis, vel Caesaris: non verò cognoscunt duces, vel praepositi sacrorum liturum, vel praefes provinciarum, d. l. dominicus.

Procurator Caesaris, vel actor si contumeliam alicui intulit, qui iniuriam passus est, querimoniam suam coram praefide provinciae proponere debet, & si contra eum probatum fuerit, igne condemnabitur, l. vniuersi, §. C. eod.

Procuratoris Caesaris officiales in causa ciuili debent conueniri coram ipso procuratore, sed in causa criminali coram praefide, pen. C. eod.

Procurator Caesaris est iudex, quando est quæstio inter priuatum & fisco, l. 1. & ibi gl. 1. C. de sententiis, & inter locat. gl. 1. in l. 3. C. de fideius. gl. 1. in l. 2. C. de solutio. Nec quicquam de officio procon. l. 5. & ibi gl. 1. C. de iure fisci, lib. 1. o.

Procurator Caesaris de crimine plagii non cognoscit, nisi gerat vices praefidis, l. 4. C. ad leg. Flauian. de plagiat.

Procurator Caesaris obtinet vicem praefidis quando priuati in eum consensum, vel quando praefide absente se delegatur etiam ad causam meriti imperij, aut quando in locum praefidis defuncti substituitur, est, gl. si ibi.

Procurator Caesaris non potest pernam exilij alicui irrogare, l. 2. C. de penis.

Procurator Caesaris si pecuniam exorsit a colonis, vel ab aliis subditis suis intra annum potest depolam administrationem potest petere pecuniam, quam exorsit, vt inde folio pensionem fisco debitam ab illis, & quae pecunia fuit exorta: anno tamen elapso querelantes non audiuntur, l. 5. §. Cod. ad leg. l. 1. reperi.

Procurator Caesaris non potest vendere rem Caesaris sine speciali mandato, glo. procurator, in l. 1. C. de si. instrum. lib. 1. o.

Procurator Caesaris, & Comes reum priuatum idem est, §. reprob. gl. stylus, in l. 3. C. de bonis vacantibus, lib. 1. o.

Procurator regio in iudicio huius agendo, vel defendendo intercedenti, siue se opponenti, nisi fidem de procuratorio faciat, processus est nullus, laon aliter, in additione margin. C. de palatinis, lib. 12.

Procurator principis non potest eo inconsulto de re principis transigere, l. nulli, de transact.

Procurator principis potest transigere de re principis eo inconsulto, quando virtute transactionis eam rem retinet, cum meliorem eius conditionem possit facere, gl. 1. ibi.

Procurator fisci praestit tercio, gl. ad aeternum, in l. abscisse, §. 3. ex quibus causis maiores.

Procurator fisci cognoscit inter priuatum, & procuratorem Caesaris, & inter priuatum, & procuratorem fisci cognoscit procurator Caesaris, gl. 1. in l. 1. C. si aduersus fisco.

Procurator fisci non potest fidem habere de pretio, vt transeat dominium rei venditae a se, gl. 2. in l. 4. C. vbi causae fiscales.

Procurator fisci vna cum praefide cognoscit de questione inter procuratorem Caesaris, & priuatum, siue procurator Caesaris agat, siue conueniatur, gl. p. in l. 1. C. eod.

Procurator fisci dicitur quandoque persequator, gloss. 2. in l. si sine censu, vel reliquis.

Procurator fisci non potest inquirere, & describere facultates alicuius pendente controversia, an bona competent fisco, vel non: sed post sententiam latam pro fisco debet sollicitè inuestigare talis condemnati bona, l. defensionis, C. de iure fisci, lib. 1. o.

Procurator fisci habet ius vendendi res debitoris fisci, gl. procurator, in l. 1. C. de fide instrum. lib. 1. o.

Procurator fisci si vendat res fiscales habita fide de pretio, valet venditio, aliis non, gl. facultas, ibi.

Procurator fisci vendens rem fiscalem non potest habere fidem de pretio, l. si procurator, §. 1. & ibi gl. 1. de iure fisci.

Procurator fisci non potest vendere seruos Castellationes, qui sunt in hereditate fisco quaestis, & si venderit, irrita est venditio, l. bonorum, & l. ius procuratoris, §. 1. o. eod.

Procurator fisci non potest manumittere seruos actores id est Castellationes, qui sunt in hereditate fisco quaestis, & si sine manumissi, reuocantur ad seruientem, d. l. nec procuratores.

Procurator fisci & Caesaris actores instituti non possunt vendere absque scientia principis seruos Castellationes, qui erant in hereditate fisco delata, & si venderint, venditio est nulla, l. auferunt, §. 6. §. pen. eod.

Reliqua verbo, Fisco, §. Fisco, §. Praefides, 1. Provincia, Rationales, Adhuc, §. 6. Procuratoribus, §. 1. o. eod.

PROCURATOR vna cum praefide mandat ad agendum sufficit, l. 1. ceter non dicat ad defendendum, l. actionem, C. de procuratoribus.

Procurator mandatum habens ad rem mobilem petendam, potest agere ad exhibendum, cum sit illius actionis praeparatoria, l. ad rem, §. 6. & ibi gl. fin. C. de procuratoribus.

Procuratorio nomine si ille, qui non erat procurator, nec esse potuit, vt pupillus, vel seruus si rem in iudicium deduxit, etiam non potest facere valere illud iudicium nullum, cum rati habitio non operatur plus, quam mandatum ab initio, gl. 1. & ibi add. in l. licet, §. 6. de iud.

procuratorio stipulationis ius licet citra cessionem in dominium non transferatur, veluti nec vlla alia personalia iura, quae acquiunt ipse procurator, nisi cesserit nihilominus tamen potest dominus liberare promissore actione etiam nondum cessata, non tamen ipso iure, sed vt promissori paratur doli exceptio, gloss. esse, & ibi add. mar. in l. apud Celsum, §. mandauit de doli mali exceptio.

procurator exceptio, cum sit dilatoria, in initio liti opponi debet, gl. 1. in lita demum, §. 3. C. de procuratoribus.

Reliqua verbo, Exceptio, §. 1. o.

PRODESS, & tradere differunt, gl. 1. in l. si veniens domine mulier missa.

Reliqua verbo, Tradere.

PRODESS potest aliquid alicui, quod de iudicatum non prodesse, gl. affecta-

uit, in l. 2. §. si quis caurio.

prodesse alteri, & non nocere quilibet debet esse intentus, gl. quam minimo, in l. 1. de periculo, & commodato, & gl. si in l. seruus de seruis exor.

prodesse sibi vniuersumque non prohibetur, dummodo aliis non nocere, §. 1. §. idem alunt, de aqua pluui.

Reliqua

Reliqua verbo Patrum, 39. 40. 41. Concedo.

PROBENS, vel bonis interdictus similis est, non solum adulo habenti curatorem: sed etiam pupillo, gl. abbas in l. 3. C. de integ. res. minor. & l. certi conditio. §. quoniam in fi. h. certum petatur. gl. in l. 1. is, cui bonis, 6. de verb. oblig.

Prodigus, & furiosus iuramentum deferre non possunt, l. tutor. 35. §. 1. de iur. iurando.

Prodigus est, qui in fermonibus videtur sapiens: sed insipiens in eo, quod ad eius bona pertinet, l. his, qui §. fi. de tutoribus datis.

Prodigo filio ad matris instantiam datur curator. ibid.

Prodigo eligendus est curator, qui cum consilio regat. ibid.

Prodigus licet sit quis manifeste, tamen gesta per eum valent, donec sibi interdicatur administratio, l. tres tutores, §. 6. quod autem, & ibi gl. add. marg. de admin. tut. & gl. 1. in l. is, cui bonis, 6. de verb. oblig.

Prodigo auctoritate legis per iudicem interdictus bonorum suorum administratio, l. 1. & ibi gl. 1. de curatore furioso.

Prodigo interdictus administratio bonorum a matre, vel ab alio parente constituto sibi curatore, alias antequam sibi detur curator, potest alienare, d. gl. 1.

Prodigus statim post interdictum dicitur esse in agnatorum curatione, sed furiosus statim post furorē est in curatione agnatorum. ibid.

Prodigus dicitur, qui neque tempus, neque finem expensarum habet: sed bona sua dissipando profundit, d. l. 1. & gl. 1. in §. item prodigus. Inst. quibus non est parum. l. 1. & ibi gl. 1. C. qui numero.

Prodigo maioris, 1. an exemplo furiosi dari debet curator, si non habet a lege: sed si sit minor, §. 1. an dabitur ei curator, vt minor, d. l. 1. & ibi gl. 1. de curatore.

Prodigus tamdiu erit in curatione, quādiu ipse sanos mores non recuperat: quod si euenerit, ipse iure desinit esse in cura curatoris, d. l. 1.

Prodigo parti potest dari curator eius filius, si probus sit. ibid.

Prodigi, & eius, cui bonis interdictum est a iudice, per legem, nulla voluntas est in alienando: sed in acquirendo sic, si interueniat auctoritas curatoris. gl. fi. in l. §. de acq. hered.

Prodigus non defensus quoad missionem in eius bona, venditionem, & redditionem redditui nihil differt a furioso, gl. Felicius, §. planē, & ibi gl. non multum quibus ex causis in possess.

Prodigus, cui bonis interdictum est, potest stipulando sibi acquirere, l. is, cui bonis, & ibi gl. 1. de verb. oblig.

Prodigus, cui bonis interdictum est, non potest tradere, nec promittendo obligari etiam naturaliter, nec potest pro eo fidem interuenire, sicut nec pro furioso. ibid.

Prodigus, cui bonis interdictum est, æquiparatur furioso. ibi §. furio. Inst. de curatoribus. gl. in §. furiosis. Inst. de inutilibus.

Prodigus post interdictum bonorum, antequam sibi detur curator, non potest contrahere, gl. fi. in d. l. 1.

Prodigus inuadens possessionem tenetur pona legis, si quis in tātā, dd. repro. b. gl. & ibi add. marg. in l. si quis in tantā, C. vnde vi.

Prodigus non potest de suo alienare, d. gl. fi.

Prodigus, cui bonis interdictum est, nullum contrahit, aut negotium potest gerere: quod obligandum se alteri: secus econtrā, gl. 1. & ibi add. in §. furiosis. Inst. de inutilibus.

Reliqua verbo, Furiosus, 2.

IN PROBITIONIS crimen incidit tunc quis, quando sit quid contra principem, vel rempub. sed quando committitur contra priuatum, non dicitur proditor principis, & de per se sed crimen aliud proditorie factum, veluti homicidium factum proditorie, vel simile, gl. rebellis. in extranag. quoniam qui sint rebelles.

ob Proditionem quando quis est relegatus, vel expulsus de ciuitate, vbi cumque sunt eius arma depicta in ciuitate in sui honorem, destrui debent, l. eorum, 1. 4. & ibi gl. 1. & 2. de penis.

Proditorie dicitur aliquid fieri, quando fingit me amicum tuum, & tracto te tanquā inimicum, & sic vnum ostēdo corpore, & aliud sum animo, d. gl. rebellis.

PRODITOR, vel tractans conspirationem contra principem, vel contra eos, qui sibi assunt, inuident in crimen læsæ maiestatis, vnde gladio vitore debet puniri, & omnia bona ipsorum efficiuntur filici, quibus §. C. ad leg. Jul. maiest.

Proditoris filij paterno debent supplicio puniri, in quibus paterni: hoc est hereditarij criminis exempla metuitur: eis tamen de misericordia principis reseruat vir, ita tamen, quod nihil de bonis paternis, vel maternis ad eos pertineat, nec alicui succedant, l. quibus.

Proditoris filij perpetui sunt infames, & ab omnibus officiis, & honoribus exclusi sunt. ibid.

Proditor non potest emancipare filium, nec aliquam alienationem facere post attentatum crimen læsæ maiestatis, & alienationes factæ non valent, d. l. quibus §. 6. emancipatio.

Proditoris vxor non debet perdere dotem suam, imò recipiat eam: sed donationes nuptiales si factæ ante crimen commissum in casu quo erant seruandæ liberis, applicatur filio, in quibus libi legitimam non possunt petere, gl. 1. quibus §. vxores.

Reliqua verbo, Miles, 1. 4. Rebellis, Supplicium, Transfugæ, Filius, 139.

PROFESSIO idem est, quod protestatio, gl. 1. in l. quinquaginta, 6. C. de excusat. tutorum.

Professio alicuius non sufficit, vt quis de extraneo efficiatur filius, gl. vocante. in §. ad hoc autem in auct. vt liceat matri, & auct. col. 8.

Professio patris in scriptis facta valet ad filij legitimacionem, item vt seruus efficiatur liber, item professio facta in scriptis in inuentario valet. ibid.

Professio, & desiderium alicuius quod inter se discerept, turpe est, l. professio, C. de muneribus patrimon. lib. 10.

Professionis ratione, cui non licet rem possidere, non potest eam vendicare: quia venditio est contraria suæ professioni. ibid.

Reliqua verbo, Affueratio, Assertio, Professio.

PROFESSORES liberalium artium non dicuntur suam operam locare: sed beneficij gratia eam præstare, l. 1. & ibi add. mar. si mensur. falsum modum.

Professores literarum indistincte sunt immunes ab angariarum præstatione, & a necessitate recipiendi hospites, & ab aliis muneribus, personalibus, & patrimonialibus: quia specialia priuilegia habent in omnibus. l. his oneribus, 10. 4. pen. §. ibi gl. angariarum. de muneribus, & honor.

Professores suæ professione Romæ, siue in sua patria, habent excusationē a muneribus personalibus, nisi doctores legum, qui tantum Romæ docentes excusantur. gl. in rub. C. de professoribus, & medicis, lib. 10.

Reliqua verbo, Medicus, 1. Aluerdum, Salarium.

PROFITERI est palam, publice, & apud acta aliquid vtrūq; disponere, gl. fin. in add. marg. in l. eum de xrate, 1. 1. de probatio.

PROGNATVS, & abnepos idē sunt quasi proci: l. monatus, quia in quarto gradu est gl. prognatus. in §. intestatorum. Inst. de hered. quæ ab intestato.

PROGRAMMA dicitur scriptura publicè procedens gl. programmaribus in l. 3. C. de legibus.

Programma dicitur quasi procedens grammata: est littera, quæ per diuersa pronuntia loca dirigitur præcepto iudicis: vel dicitur scriptura publi ca proposita in albo, gl. 1. in l. p. Cod. cominationes, epistolæ, gl. 2. in l. de eo tempore, C. de remissione pignori.

Programma est scriptura publica consilio sapientis facta, gl. programmata. in §. illud quoque. in auct. ale non eligendo secundū nūl. collat. 1.

Programma est vox Græc. l. quæ in iure proscriptio significat, capitūque pro dicto, d. gl. programmata. in add. marg.

PROHIBERE quod potest quis, si patitur, ipse videtur facere, gl. constituisse. in l. quid ergo. 4. pena grauior. de his, qui notantur.

Prohiberi videtur in aliis, quod in vno cōceditur, gl. ex quo. in l. patris. de minor.

Prohibetur aliquid quibuscumque in ceteris videtur esse permittitur, nisi in permissis, & prohibitis fit eadem ratio. l. cum prætor. & ibi gl. videtur. de iudiciis.

Prohibere facientē aliquid ex officio si quis tenetur multo magis id ipse cōmittere non debet, l. alterius. si seruus vindicatur.

Prohibere valens siue de iure, siue de facto committi delictum si non prohibuerit, tenetur de delicto, l. scientiam, 4. & ibi gl. 1. ad leg. Aquil.

Prohibere inferri mortuum dicitur ille, qui prohibet inferri in locū, siue arceat in iuuere, l. 1. in princip. de mortuo inferendo.

Prohibere sepulchrum edificare dicitur ille, qui prohibet materiam cōstruere, quæ edificatiōi necessaria est, & operi necessarios homines venire, d. l. 1. 4. facere.

Prohibere opus facere videtur ille, qui non solum præ seipsum, sed etiam qui per seruum suum, aut per procuratorem cum mandato, vel sine mandato, dominodō caueat de rato, aut per mercenarium prohibuit, l. prohibere. & ibi gl. 1. & add. marg. quod vi, aut clam.

Prohibere valens aliquid facientem falsam monetari, & non prohibuit, tenetur pona falsi, l. lege Cornelia, 9. de falsis.

Prohibere valens aliquid iniuriari Scipionem tenetur de iure canonico iurare verbis interpretando si honesto modo, sed de iure civili non nisi in his, quos potest corrigere, vt in seruus, & filius: nam serui debent iurare dominis, si sunt sub eodem tecto, gl. 1. in l. culpa caret, 1. de regulis iuris.

Prohibendo plures heredes, vel legatarios alienari, vel obligari, videtur testator fideicommissum vicissim eis relinquere, gl. filius. in l. 1. §. in futuro. de leg. 1.

Prohibendi ius habens non sequitur, quod habeat ius concedendi: nam quis potest nunciare nouum opus, ne fiat in publico: non tamen poterit concedere, gl. nulli competit. in l. 1. 6. permittitur. de aqua quotidiana.

PROHIBERE aliquid, videtur etiam prohibere omne illud, per quod peruenitur ad illud prohibitum, gl. videtur in indubitum, 97. de condictione indubiti.

Prohibentis socij conditio in re pari non semper est melior, l. habemus. 2. & ibi gl. 1. communi diuid.

Prohibens actum exerceri in certo loco, videtur interdicere actum simpliciter, si actus ille cōmodē alibi nō possit exerceri. hoc modo, 63. de cōdit. & demōst.

Prohibens, vel non permittens aliquid vti re suæ, tenetur iniuriarum, l. iniuriarum, 13. §. si quis me de iniuriis.

Prohibens aliquid lauare pannos in publico flumine, vel prohibens aliquid in publica cauea, vel in alio loco federe, vel conuerfari, tenetur actione iniuriarum. ibid.

Reliqua verbo, Impetrare, Permittere, Concedo, Interdicere, Societas, 19. 30.

PROHIBITIO quando fit ex causa publicæ vtilitatis, vel propter honorem iudicis, vel propter auctoritatem prætoris, non potest remitti, l. quos prohibet. & ibi gl. fi. de postulan.

contra Prohibitionem quandoque fieri potest aliquid, cuius effectus idem est ac si prohibitio non fuisset facta, gl. ex causa. in l. ar si quis, 14. §. idem Labeo. de religiosis, & sumpt.

Prohibitio nuptiarum facta in quibuscumque personis extenditur etiam ad sponsalia, l. oratio. de sponsalib.

Prohibitio alienationis facta a testatore non valet, nisi fit certa persona designata, in quam peruenire debeat, si fiat alienatio, gl. iusta. 11. 4. diui. de leg. 1.

Prohibitio testatoris de non alienando ita demum valet, si concernat fauorem alterius, quam prohibiti, vel si fit cum causa. ibid.

Prohibitio testatoris de non alienando non est nulla, quando continet causam rationabilem, vel apparet persona, cuius contemplatione fit facta. ibid.

Prohibitio testatoris de non alienando, quando continet causam, nec apparet persona, cuius contemplatione fiat, nō est lex, nec pro lege est seruanda. ibid.

inimicantur, l. malum, § 2. §. 1. de verb. sig. & l. feruitutes, 19. in add. marg. de feruitutib. vrb. praedictum.

Reliqua verbo, Conferuatio, Iactata, Naufragium, Merces, Effundens, Desjiciens, Missilis, Doreludum.

PROINDE est coniunctio illatiua, & ponitur pro ergo, glo. 1. in l. proinde, §. si certum petatur.

PROPTER alius plus a quo non debet quis esse in enarranda aliqua re, l. penul. §. Latinus, in add. marg. de exceptione res iudicatae.

PROLVXIO est fictum medicati, quales legitimi certaminis exordium aulicane hunc proloforum iudicii. l. si proloforio, 14. in add. marg. de appell. Promittens, num. 1. §. que 8.

Quod promittentem iudicio fitti, qd iudicatum solui, num. 9. 10.

Quod promittentem alternatiu vel copulatiu, num. 11.

Quod promittentem hominem in genere, vel in specie, num. 12.

Quod promittentem reipub. num. 13.

Quod promittentem ob causam, vel sine per vim, vel ex causa turpi, vel indubiti, aut in alioquin defectum, vel pro alio, aut per errorem, num. 14.

Quod dandum certo loco, vel vbi cumque, qd quoad penam promissum, 15. 16.

PROMITTENS non perere totum, remouetur a petitione cuiuslibet partis, l. si vnus §. item si pactus, de pact.

Promittens se controuersiam non facturum non potest exceptionem non oppone- re, cum expiendo dicatur facere controuersiam, glo. si status, in l. non so- lum §. si status, de procuratorib.

Promittens decem dare si Roma esset in pascha: quod si ibi fuerit causa reipub. non videtur esse, gl. penul. in l. qui, §. ex quib. caus. maiores.

Promittens infulam, vel aliquam rem facere certo tempore, eo finito ad id, quod interest, potest conueniri quocumque loco idoneo habita ratione domicilij, & obligationis, §. l. eum, qui, §. 4. & ibi gl. 1. de iudiciis.

Promittens aliquem facturum aliquid ad conseruationem eius, quod ipse pro- mittens debet, intelligitur promittere se facturum, & curaturum, l. qui aut §. 1. & ibi gl. sed & si de conti. pecun.

Promittens aliquem pro se fideiussurum, si post moram constituentis antequam illi fideiuberet, decessit, tenetur ad id, quod interest, vel praestare aequi ido- neam personam fideiuberentem; sed si ille ante moram constituentis decessit, antequam fideiuberet, §. 1.

Promittens aliquem facere securum non intelligitur obligatus dare fideiussu- rem, vel pignora, gl. si & ibi add. marg. in l. si mandator, §. 19. §. si mandati.

Promittens facere aliquem securum ad sensum sapientis, sensu sapientis debet, esse, vel legitime liget cotrafactus, & causat, sed non cum fideiussoribus, §. gl. si ibi.

Promittens dare fundum stipulanti tenetur facere rem accipientis; sed promit- tens tradere, non tenetur facere accipientis, §. gl. si in l. si ita, §. 2. de contrahen. empt.

Promittens duob. factum diuersis temporib. conuenit prius ab eo, qui prius promissit, sed si facit certam quantitatem duobus diuersis temp. rib. ambo conueniunt, neque inspicitur prioritas temporis, gl. 1. in l. operis, §. 2. locuti.

Promittens indeterminate obligatur ad forem, & ad vias, l. quere, §. 6. eod.

Promittens alium nullam se obligatur offensam sub poena, vbi offendi ad tem- pore promissionis in bona per eum alienata potest quasi in id obligata offen- sus excurrere, l. Lucius Titius, add. marg. qui potiores in pignore.

Promittens quis proprio nomine tenetur, sed promittens curatorio nomine non tenetur, l. cum post mortem, §. 4. §. 1. & ibi gl. si de administ. tutorum.

Promittens alium aliquam frigidam in estate in mansione, quam illi habeat dare per aliquo dies, si domus comburatur, non tenetur, etiam si postea adificetur, gl. augeri, in l. damni, §. 13. §. si quis vnus, de damno infecto.

Promittens procurator de defendendo dominum, tenetur ipsum defendere in questionibus, praesentibus & etiam in futuris conaquis, & dependentibus, sed non in futuris non connexis, quod dependentibus, §. gl. augeri, §. ibi add. marg.

Promittens facillitate si non facillitas, tenetur ad interesse, quod est, quatenus reus principalis facere non potest, l. si quis ab alio, §. 13. de re iudi.

Promittens decem alicui causa mortis volens cum pecunia peruenire ad suam uxorem, conualuit, conuentus postea ex promissione habet exceptionem do li lapud Celsum, §. Iulianus, de doli mali excep.

Promittens scribere librum, vel aliquid facere intra certum tempus sub poena, si lapsum sit tantum tempus, quod non potest in tempore, quod superest, scribere, vel facere, potest conueniri statim ad penam, l. in illa stipulatione, §. 8. de verb. oblig.

Promittens non facere intelligitur promittere, quod heres non faciet, l. stipula- tio ista habere licere, §. 8. eod.

Promittens non mouere controuersiam de domo, vel fundo, intelligitur pro- mittere non mouere controuersiam de usufructu, vel vfu, vel de alio iure, & etiam de nuda possessione, d. l. stipulatio ista, §. 1. si quis forte.

Promittens rem alienam habere licet si tempore promissionis nullum ius habet, & sic quamuis stipulatio sit puratam inspicitur, quod in futurum pos- sit acquirere, ibid.

Promittens rem habere licere simpliciter, vel ex causa donationis, videtur pro- mittere liberam etiam a seruicibus, realib. gl. quod habuit, ibid.

Promittens in diebus, vel post dies nullo alio adiecto intelligitur promittere post biduum, vel intra biduum dare, gl. calendis, in l. eum, qui calendis, §. 9. eod.

Promittens per se non fieri, tenetur etiam curare ne alius, quem prohibere potest, faciat, l. in illa stipulatione, §. 10. eod.

Promittens scribere librum debet scribere de suo aramento, & calamo, & non de nocte, nec debet scribere per discipulum, l. stipulationes, §. 3. & ibi gl. 1. eod.

Promittens se curaturum alteri dare non potest cogi, v. v. §. de re: quia liberatur dando idoneum promissorem, l. illa stipulatio, §. 7. §. 1. eod.

Promittens facere quod Titius habeat decem, tenetur ipse praestare dare, sed si promittit curare quod Titius habeat decem, gl. finibidem.

Promittens simpliciter mutuum pecuniam tenetur ad interesse stipulatoris, si non mutatur effectus si non interit stipulatoris, l. si pecuniam, §. 68. & ibi gl. si eo dem.

Promittens simpliciter mutuae pecuniam si eam mutuat, potest statim repe- re: datur tamen debitori aliqua dilatio arbitrio iudicis, §. gl. si ibid.

Promittens simpliciter, & impersonaliter factum: veluti dolum malum abesse, vel habere licere, vel nec per se, nec per heredem fieri, non promittit sim- plex factum abnegatum: sed curaturum ne per eos fiat, quos potest prohibe- re, l. inter stipulantem, §. 3. de verb. oblig.

Promittens dolum malum abesse non promittit simplex abnegatum, i. non promittit iudiciale abuturum dolum omnium, etiam extraneorum, vel ver- ba videtur sonare: sed videtur in effectu promittere se curaturum, quod do- lus malus abesse sit, & successoribus suis, §. d. l. inter stipulantem, reprob. glof. habere, ibid.

Promittens habere licere dicitur factum alienum promittere, & tenetur de eo, 4. quando contrafactus praestitit de cuius natura illud venit, vt quia ex eo debe- batur euictio extraneo emittente, & tenetur etiam de facto eorum, quos po- tuit prohibere, d. gl. habere, ibid.

Promittens certam quantitatem vini, vel fructuum ex fundo, non liberatur fru- ctibus, non natis, seu natis, & consumptis, & ita talis promissio non intelligitur de fructibus, vel vino primi anni: sed etiam de sequentium annorum, d. l. inter stipulantem, §. saera.

Promittens omnia vasa non potest interpretari, & dicere se de vitreis, aut de vi- lissimis feruis intellexisse, cum omnes huius feruos promississet, gl. in l. quid- quid, §. 9. eod.

Promittens sumptus litris in causa euictionis rei non tenetur ad sumptus litris in causa petitionis pretij, l. venditores, 102. eo.

Promittens fundum Scianum, quem gratia commodioris culturae in plures par- tes diuisum habebat, intelligitur promittere totum fundum, gl. fuerat, in add. in l. qui ex plurib. 105. eod.

Promittens quanto minoris creditor ad principali debitor conueni potuerit, tenetur sub condicione, & non dicuntur duo rei debendi, imo conueniri non potest, nisi primo illo excullo, & reposito non soluendo, l. decem stipulatus, §. 16. de verb. oblig.

Promittens quanto minoris creditor ad principali conueni poterit, non liberatur principali debitor conuenito: quia adhuc incertum est, an conuentus princi- palis debeat, nec etiam principali si luente liberatur: quia tuac delicti conditio, & vbi non est obligatio, non cadit liberatio, ibid.

Promittens hodie dare, dicitur pure promittere, & potest ab eo die peti, l. liber homo, §. 18. §. si eod.

Promittens cauere, vel facere instrumentum ad sensum sapientis, & non cauet, vel non facit, tenetur ad interesse, l. ex ea parte, §. 12. & ibi gl. interponenda, eodem.

Promittens ire de vno loco ad alium locum intra certum tempus, satisfacit promissioni, si incipiat intra terminum proficisci, licet in termino non com- plecterit, quod verum est quando terminus affixus non est sufficiens ad ire perficiendum: si est sufficiens, l. qd i. Romae, §. 122. §. Callimachus, & ibi gl. proficiscitur eod.

Promittens vsum fructum, & proprietatem, separatum soluendo vsum fructum ab eo liberatur, & licet postea ad eundem reuertatur vsum fructum, non reuincit in eandem obligationem: sed tantum tenetur ad nudam proprietatem, l. si ita stipulatus fuero, §. 12. §. 1. eod.

Promittens plenam proprietatem soluendo solum vsum fructum non liberatur, in aliquo vnde si postea ad ipsum reuertatur, tenetur ad vtrumque, d. l. si.

Promittens sibi sola tantam pecuniam, quantum crederet Titio non obligari pa- tri, si filius postea emancipatus mutetur, l. quidam, §. 141. §. 6. eod.

Promittens id, quod Titius debet, videtur promittere, se fideiussor, & non vt principalis, gl. quae apud, & ibi ad l. marg. in l. Titia, §. 14. §. 1. eod.

Promittens rem sibi donatam ad ceteras personas non venire, personam prohi- bitam heredem instituyendo, facit obligationem ad interesse committi, l. si ita quis promittit, §. 13. §. 1. eod.

Promittens insulam fieri non tenetur conquisitis vndique fabris, vel adhibitis plurimis operariis festinare: tenetur tamen adhibere modum secundum ra- tionem diligentis adificatoris, & temporum, & locorum, l. continuis, §. 37. §. item qui insulam, eod.

Promittens insulam fieri si non inchoauerit opus intra tempus arbitrio iudicis statuendum, debet tantum interuallum illius temporis aestimari, quod vno illo interuallo possit effici, ibid.

Promittens se daturum liberatur, quandocumque tradiderit stipulatori, §. §. item qui insulam, & ibi gl. reus.

Promittens insulam adificari si transacto tempore, quo insulam adificari oportuit, adificauerit, liberatur, si stipulatoris non interuit, vel nisi his fuit. Inter- stata, ibid.

Promittens decem, quae non habet, vel Stichum, qui sit alibi, tenetur non obsta- re difficultate, d. l. continuus, §. §. illud, & ibi gl. tenetur.

Promittentes plures certam quantitatem intelliguntur in dubio, quod tenetur vtiliter, nisi actum sit, quod duo rei promittendi fuerint, l. reos, §. cum tabu- lis, de duobus reis.

Promittens ribi quicumque pecuniam Titio creditur, solvere ribi, & ad id etiam fideiussorem dedit ribi, tenetur ribi tam ipse promittens, quam eius fi- deiussor ad quicumque pecuniam Titio creditas, l. eum ita stipulatus, §. 6. de fideiussor.

Promittens fideiussor, quod ille liberatus dabit ribi operas, non tenetur, quia cum factum alienum promittit, non valet promissio, l. si quis pro eo, §. 7. & ibi gl. 6. §. 1. eod.

Promittens fideiussor se praestaturum operas illius non dicitur promittere, quod est impossibile de natura, quin possit operas illius praestare: praestare enim fa- ciendo illum praestare, d. gl. 1.

Promittens tot operas dare pro illo, pascitur, si v. autem artis, & peritio sit fi- deiussor, & reus, d. gl. 1.

Promittens quis id, quod ego debeo, liberare me etiam inuitum potest, si nona- tionis causa promittit id crediti meo: sed si interuenit non nouandi animo, tunc ego, & ille promissor tenentur: sed soluendo altero liberatur alter, l. si Sci- tunc ego, & ille promissor tenentur: sed soluendo altero liberatur alter, l. si Sci- tunc ego, & ille promissor tenentur: sed soluendo altero liberatur alter, l. si Sci-

hominis, quasi indebitum tua voluntate Titio soluerit, l. qui hominem, § 4. eodem.

Reliqua verbo, Debitor, § 2.

¹² PROMITTENS Stichum: & si non daret, promittit decem, mortuo Sticho antemortuam, non tenetur ad penam, § 1. in l. si decem sit qui satisdare cog. Promittens hominem in genere, similis et ei, qui hominem in genere, aut decem debet, l. cum is qui, § 2. §. fin. de conditione indebiti.

Promittens hominem in genere, si soluerit statuliberum, repetit: sed non liberatur, gl. in l. Neratius, § 3. eod.

Promittens in specie certum hominem, si soluerit statuliberum suo facto, vel quia servus erat, non liberatur, neque repetit: si vero sine suo facto soluerit, ut quia alienus servus erat, non liberatur: liberatur tamen, d. l. Neratius, & ibi gl. 2.

Promittens certum hominem liberatur dando statuliberum, secus si promississet hominem in genere, gl. facere, in l. ex empto, de actio. empti.

Promittens hominem in genere duobus reis stipulandi, si utriusque partes dixerit utriusque: quia tunc liberatur, l. qui hominem, § 4. §. 1. de solutio.

Promittens duos homines in genere, si soluit Stichum, & postea ille Stichus reuerfus sit in potestatem, & dominum promittentis, liberatur promissor eundem Stichum iterum dando stipulatori, l. si quis duos, § 7. eod.

Promittens feruum alienum, qui antequam per promittentem faceret, quominus daret, si sit manumissus a domino, vel sit mortuus, non tenetur, l. si mihi alienum, § 2. eod.

Promittens certum feruum: parit Titij, quae suo institutus heres, dando eundem statuliberum, liberatur, ibid.

Promittens alienum feruum, eo manumisso a domino suo, liberatur, nec potest ab eo peti, etiam si non rursus lege aliqua servus effectus sit, l. qui res suas, § 8. §. 4. eod. eod.

Promittens feruum Stichum non mortuum duo videtur promittere: scilicet feruum, & non mortuum: ex quo quod feruum promissit tenetur: sed ex quo quod promissit non mortuum, est impossibile, & non tenetur, l. non mortuum, § 8. & ibi gl. 1. C. de contrahen. stipulatione.

Promittens Stichum si ante mortem decessit, non tenetur: secus si fuisset in mora ante interitum, gl. ex causa, in l. eum, qui, § 10. de iur. iurand.

Reliqua verbo, Debitor, § 3, Stipulator, § 4.

¹³ PROMITTENS aliquid reipublicae, per stipulationem tenetur ex stipulatu: si per pollicitationem, tunc tenetur actione in factum, gl. iustam, in l. 1. §. 1. de pollicite.

Promittens factum opus reipub. si fecit, & assignavit, & postea casu fortuito destruitur, periculum non pertinet ad eum, nisi tacite, vel expresse esset actus, quod ad eum pertineret periculum, d. l. 1. §. 1. & ibi gl. 1. §. 1. de pollicite.

Promittens factum reipub. aliquid ob honorem sibi datum, vel dandum, vel ob aliam iustam causam, tenetur ex pollicitatione: secus si sine causa promississet, nisi cepisset facere, vel dare promissum, quo casu obligatus remanet ex tali pollicitatione, d. l. 1. in principio.

Promittens aliquid per pollicitationem propter incedum, vel terrae motum, vel aliquam ruinam, quae reipub. contigit, tenetur quasi sufficiens causa sit incendium, alia non valet, l. 4. & ibi gl. 1. & l. ob causam, eod.

Promittens per pollicitationem in opus factum reipub. non honoris, fungere cogitur tam honores suscipere, quam opus promissum facere, nisi esset in habilis ad honores, l. in privatis, & ibi gl. pen. eod.

Promittens per pollicitationem alicui civitati ob honorem suum, vel alienum habitum in opus factum, tenetur ad opus faciendum tam ipse, quam heres, eius, l. pen. eod.

Reliqua verbo, Pollicitatio, Promissio, 1.

¹⁴ PROMITTENS per errorem plus, quam debet, condicit liberatione promissionis per conditionem indebiti, vel sine causa, l. qui plus, § 1. & ibi gl. 1. de conditione indebiti.

Promittens sine causa si soluerit indebitum, habet conditionem sine causa ad quantitatem, l. 1. de conditione sine causa.

Promittens sine causa condicere non potest quantitatem, quam non dedit: potest tamen ipsam obligationem condicere, ibid.

Promittens ob causam causam non sequuta habet conditionem ob causam, & sine causa, d. l. 1. & ibi gl. conditione.

Promittens decem sine causa conditione incerti: id aut sine causa, consequitur, vel liberatur a rota promissionis: sed si cum quinque promittere deberet, decem promissit conditione sine causa consequitur, ut in quinque tantum liberetur, l. 3. eodem.

Promittens dolo, metu, errore ve ductus licet mero iure teneatur, habet tamen exceptionem quod metus causa, vel doli, aut in factum consensum ad impugnandum actionem a praeore, in princip. Inst. de exceptio. l. si ob turpem, & ibi gl. 1. & 2. de conditione ob turpem.

Promittens dolo, metu, vel errore ductus, si sponte soluerit, non repetit, d. l. si ob turpem, & ibi gl. 1. & 2.

Promittens ex causa turpi ex parte recipientis per errorem quolibet, vel per lubricum aeratis, si soluerit, repetere poterit: quia ubi est error, remouetur animus donandi, § 1. repetere, & ibi add. marg. ibid.

Promittens solvere in defectum alicuius petitione aduersus primum debitorem facta non liberatur: sed exactione facta a primo liberatur: idem e contra si accipiat debitor totum ab illo secundo promittente primus debitor liberatur: secus si partem, l. si & ibi gl. sed si cum Seio si certum petatur.

Promittens Seius in defectum Seij principaliter potest conueniri priusquam Titius principaliter, quando est certum, quod Titius non sit soluendo, gl. sed si.

Promittens in soluturum nomine Titij debitoris, dicitur promittere factam, & ideo tenetur ad interesse, quod cessat, si Titius sit soluendo: secus si simpliciter promittere se daturum, nec adiecit nomine Titij, § 1. l. si ita stipulatus fuero, § 7. §. 1. reprob. gl. 1. & 3. ibi de verb. oblig.

Promittens quo operas dare pro illo, tenetur, si eiusdem artis, & peritiae sit reus, & si fideiussor, gl. in l. si ita stipulatus, § 6. de fideiussorib.

Reliqua verbo, Promissio, 7. Maleficium, Stipulatio, § 6.

PROMITTENS dare certo loco, si in eo loco non reperitur, potest in quo-¹⁵ libet alio loco, ubi sortitur forum, conueniri, ne promissio reddatur inutilis, l. 1. & ibi gl. si de eo, quod certo loco.

Promittens decem dare Ephesi, vel Capuz, non debet conueniri in vno loco detracto altero loco de libello conuenientia: sed non detracto altero de libello recte potest veluti conuenio te Ephesi: quia Ephesi, vel Capuz promissisti, l. 2. §. 1. & ibi gl. si eod.

Promittens copulatiue Ephesi, & Capuz dare decem, tenetur partem Ephesi, & partem Capuz dare, l. non utique, § 1. qui ita eodem.

Promittens certo loco solvere non potest cum effectu prius conueniri, quam elapsum sit tantum tempus, quo commodè poterit percipi ad illum locum, d. l. non utique, § 1. qui ita.

Promittens solvere quando voles, & ubi voles, potest ubique conueniri, quasi videatur ibi contraxisse, quod collata est solutio: secus si dixisset simpliciter se velle ubique conueniri, l. Lucius, in add. marg. depositi.

Promittens solvere ubicumque fuerit petitorum, ubicumque conuenitur, ibi videtur contractum, l. Titium, § 8. §. 1. de administrat. tutorum.

Promittens dare certo loco tenetur ea die, qua commodè eo poterit perueniri: quod arbitrio iudicis committitur, qui arbitrabitur, & statuerit, ne diplomate: id est diebus, ac noctibus, & omni tempestate concepta, iter conueniet promissor, neque tam delicate progrediatur, ut repensione sit dignus: sed habita ratione temporis, aeris, sexus, & valetudinis id agat, ut mature perueniat: id est eo tempore, quo plerique homines eisdem conditionis locum petunt, & eoque transacto tenetur promissor dare, etiam si in loco stipulationis remanserit, l. continuus, § 13. §. 1. ita stipulatus, de verb. oblig.

Promittens dare certo loco si scilicet nauigatione, aut diplomate vsus peruenerit ad eum locum maturus, quam aliquis citius peruenerit, sitam, atque peruenit, tenetur dare: quia non est opus aliqua coniectura in his, quae certa sunt, ibi idem.

Promittens certo loco dare aliquantulum diuturne conditione obligatur, quam ¹⁶ si pure promitteretur, quia nullo alio loco, quam in quem promissit, non potest solvere inuito stipulatore, quod potest, si pure promississet, l. si iussor obligari, § 7. §. 1. de fideiussorib.

Promittens penam si non soluerit, si moritur, antequam solueret, vel interpretaretur, hanc est eius tenetur ad penam, & est opus eum interpellari, gl. in d. l. si iussor obligari, § 5. h.

Promittens aliquid tractare ut filium sub pena, si eum emancipat, vel de facto vel de iure exheredat, non incidit in penam: secus si eum expellat de domo vel in testamento nihil sibi reliquit, l. quidam cum filium, § 13. de verb. oblig.

Promittens aliquid tractare ut filium sub pena, si eum expellat de domo sine causa, incidit in penam: secus si expelleret eum ex iusta causa, d. l. quidam, & ibi gl. quate.

Promittens aliquid tractare ut filium sub pena, potest exercere in eum omnia, quae potest exercere pater erga filios, etiam si tendant ad onus suum, vel odium, ibid.

Promittens filium adoptatum tractare ut filium sub pena, si eum emancipat non incidit in penam, ibid.

Promittens aliquid tractare ut filium sub pena, sit patermo iure eum exheredet, vel emancipet, non incidit in penam: sed si hoc non fecerit, est non exheredat, neque emancipat, non vitur patermo iure: & ideo tenetur ex stipulatione, siue promissor fuerit adoptator, siue non, § 1. d. l. quidam cum filium, & ibi gl. marg. ver. verius.

Promittens quodcumque ab eo petieris tibi dare decem, & si nondaret, promittat 20. committit in penam statim, cum petis, etiam extra iudicium, glo. committi, in l. amplius non petitur, rem ratam habet.

Promittens scribere librum, vel facere aliquid intra certum tempus sub pena, si lapsum sit tantum tempus, quod non potest in tempore, quod superest scribere, vel facere, potest conueniri statim ad penam, l. in illa stipulatione, § 8. de verb. oblig.

Promittens penam si te offenderit, tenetur, si te offenderit, l. 1. §. 4. quae onerandae quarum rerum actio.

Reliqua verbo, Stipulatio, § 1.

PROMITTENS rem habere licere, & promittere controuerfiam non mouere, paria sunt, l. stipulatio ista habere, § 8. in princip. iuncto, § 1. qui fortè, de verb. oblig.

Promitto tibi fundum sub tanta pena, vel separatim promitto tibi fundum, & si non dedero, promitto tibi tantam penam, paria sunt, gl. ferre, in l. re script, § 1. pacto, de pactis.

Promittit potest habere licere per omnes, l. emptorem, § 1. denique, de actio. empti.

Promittere aliquid graueus sufficit ad conditionem implendam, quod tantum promittat, licet non soluerit adhuc, l. Stichus, § 4. de statuliberis.

Promissit verbum etiam in scriptura priuata positum intelligitur per stipulationem, l. Titia, § 13. §. 2. de verb. oblig. § 1. si scripturam, Inst. de iur. lib. stipulationib.

Promittere feruum furem non esse aliud est, & aliud est promittere furto, noxaeque soluturum: quia promittens feruum furem, non esse, de hominis proposito loquitur: sed qui furto, noxaeque soluturum, promittit nemini esse furti obligatum, l. aliud est, § 7. de verb. sign.

Promitto, vel do tibi decem, ut emas caligas, licet non emas, non reddes illa decem: quia illa causa fuit impulsiva, & eius defectus non vitiat promissionem, gl. 1. in l. si mulier, § 1. C. de iure dotum.

Promittere, & dare paria sunt, l. si C. ad legem. Falcidiam.

Promississe aliquid si in testimoniis testium reperitur, non intelligitur per stipulationem, § 1. in §. si scriptum, Inst. de iur. lib. stipul.

Promittere non agere, & promittere non petere differunt: quia in primo casu impeditur quis item conceditari: sed non in secundo, gl. 1. in add. marg. in l. si posteaquam, § 4. de pecul.

Promissio in genere, num. 1. & 3.

Promissio sub conditione, vel in diem, nu. 4.

Promissio facti alieni, §.

fit amicus, vel coniunctus promissoris, secus si effor amicus, vel coniunctus stipulatoris, quia tunc inuaret eum ad delinquendum, vt stipulator lucraretur. §. 1. ibid.

Reliqua verba, Promittens, 14. Malefium, Dens, Datus, 11. 1. 13.

P R O M I S S I O de non mouendo controuersiam non tollit conditionem indebiti. l. 5. item quæritur, de conditione indeb.

Promissio facta à sciente se posse tueri perpetua exceptione, tanquam indebita condicitur. l. 1. si, qui perpetua. 1. 4. eod.

Promissio quatenus reuocatur, quatenus est plus debito facta per errorem iuris, vel facti, nisi fit facta ex causa transactionis. l. 1. nō transactionis. & ibi. gl. 1. C. de iuris. & facti igno.

Promissio vbi per vim facta est, & sequitur postea solutio spontanea, non competit actio quod metus causa, nisi & solutio fit facta per vim. l. 1. C. de his, quæ vi.

Promissio vbi per vim facta est, postea à promittens si spontaneus soluerit, non repetit: quia sublata est proxima causa cupiditatis: turpinus enim est vis, & metus: proxima causa est voluntas cedendi, quæ tollitur: quia sponte soluendo videtur habere ratum, quod fecit. gl. 4. ibid.

Promissio per vim facta non est turpis promissio: sed est turpis facta: quia non venit aliquod turpe in obligatione. ibid.

Reliqua verba, Promittens, 14.

P R O M I S S I O de sistendo iudicio quomodo fuerit in mora sistendi, tamen casus moris contingens post moram liberat ipsam promissorem, & eius heredem. l. 1. si, qui iniuriam. §. 1. qui cautioni.

Promissio sub pena si impeditur: casu fortuito quominus pareat interlocutio, vel diffinitio sententiar arbitri, excusatur à pena, & idem est in omnibus iudiciis: sed tamen est in contradiis: quia in illis non excusatur, gl. quantum. l. 1. C. de arbitris.

Promissio sub pena si impeditur factio creditoris, quominus intra diem pecuniam solueret, excusatur à pena: sed si post diem interuallum à creditore non soluerit, moram committit, & tenetur ad penam: si non fit interpellatus, l. 1. §. 1. & ibi. gl. 1. non das de arbitris.

Promissio in diem, & promissio ad certum locum patet sunt quoad hoc, vt reneat datio promissæ rei ante diem, vel antequam promissio ad eum locum perueniret. gl. 1. in l. 1. reuocare. §. 1. ad Trebel.

Promissio liber quod spondendi, suo sumptu dare debet, quamdiu id, quod debet in rerum naturam sit. l. 1. quod nisi. a. o. de operis libertorum.

Promissio dandi præfite tenetur ad dandum, nec liberatur soluendo interesse. gl. 1. si, qui ab alio, l. 1. de re iudicata.

Promissio facti non potest cogi præfite ad factum, ad quod est obligatus ex cōtentione, & non ex legis, vel testatoris dispositione, vnde soluendo interesse liberatur promissor. ibi.

Promissio generis si per acceptilationem, vel sententiam liberatur à parto, vel stat in pendenti, idem contingit in eius fideiussore. l. 1. §. 1. si tamen. de verb. obligat.

Promissio insulæ faciendæ potest stipulari ab aliquo eam fieri stipulatoris, puta promittens mihi, quod dabis, vel facies insulam illi, cui ego promissi per stipulationem. l. stipulatio ista habere. 3. §. 1. si quis insulam. e. d.

Promissio rei alieni liberatur, si seruis ante moram sine culpa promissoris manumittitur, l. 1. si, qui alienum, §. 1. & ibi. gl. 1. eod.

Promissio rei propriæ non potest ita facile manumittere eum sine culpa: potest tamen quandoque fieri quod seruis proprius, idemque promissoris ad liberatem perueniat circa factum, culpam ipsius promissoris. d. gl. 1. & ibi. add. marg.

Promissio inferendo obligationi personam, vnius heredis furari non obligat vnum folum nominatum: sed talis obligatio transit passiuè ad quælibet heredem pro hereditariis portionibus. l. 1. §. 1. si, qui ita, §. 1. eod.

Promissio secundum conditionalem specie promissæ percepta non obligat, etià si conditio eueniat, quia percepta specie debitor, qui non est in mora, liberatur. l. 1. §. 1. si, qui ita. §. 1. & ibi. gl. 1. eod.

Promissio rei profane, aut Scichi liberatur, si res promissæ, aut Scichi promissus definit esse in commercio absque facto promissoris, & ante eius moram, vel quia fit facta religiosa, vel Scichus fit factus liber, l. inter stipulantem. §. 1. §. 1. factam. e. o.

Promissio, vel eius heres occidens speciem promissam sine iusta causa siue scienter, siue ignoranter, tenetur, & perpetuatur obligatio ex stipulatione vitii. l. 1. si seruum, §. 1. & ibi. gl. 1. & add. marg. eod.

Promissio specie tenetur de negligentia commissi in non faciendo, d. l. si seruum. §. 1. & ibi. gl. 1. in non faciendo.

Promissio speciei solens cum adiecto fine cautione euictionis, potest conuenire ad ipsam rem, vt cautionem prælet, quando solutum ab adiecto potest repeti, aliàs fecit, vt quando est adiectus animo donandi. l. Iulianus. 1. 3. §. 1. e. o.

Promissio rei debet solui eum hominem, quem stipulatus, si velit, possit ad liberatem perducere, l. qui decem, 7. §. 1. si de solutio.

Promissio datur tempus habile ad soluendum, §. 1. Inft. de inutilib. stipul.

Promissio fugiendi si quis scienter dedit, nihilominus dans etiam tenetur, si eum docem, 2. §. 1. si mulier, & ibi. add. marg. solut. mar.

Reliqua verba, Stipulator.

P R O M I S S O R cum moriatur, si ante soluat, non repetitur, l. nam & si, 17. de conditione indeb.

Promissio sub incerta omnino an, & quando exitura sit, vel si promitto in tempus, putari, & pendente si soluat, repetitur: sed si dies efficit incerta quando efficit exitura: defertur illa an sit exitura: vel in diem mortis, & tunc ante, vel post solum non repetitur, l. sub conditione, 1. & ibi. gl. 1. & si, l. 1. fec. eod.

Promissio sub conditione, ea pendente per errorem solum repeti potest: si scis si scieris solum sit, l. qui promittit, 4. §. 1. & ibi. gl. 1. eod.

Promissio sub duobus conditionibus, directo ceteris dicitur conditionale quoad hoc, vt si eum agi non possit, gl. proficietur in l. Iulianus. e. o. eod.

Promissio sub duobus conditionibus, directo contrariis habetur pro debito: qui tum ad hoc, vt solutum repeti non possit, d. Iulianus, eo. ver. similium.

in Promissio sine causa datur conditio sine causa ad liberationem, & conditio autem indebiti datur ad pecuniarum tantum indebitum solutum. gl. qui autem in l. 1. de conditione sine causa.

Promissum si sit aliquod vt seruum quis manumitteret seruo manumisso, manumitteri competit actio personalis præscriptis verbis contra promittentem, l. 1. §. 1. idem est & ibi gl. conditionem. de conditione causa data.

Promissum ex causa turpi ex parte recipientis si soluat, causa adimpleta non repetitur: sed quando est turpitudine ex parte vtriusque, siue causa sit adimpleta, siue non solum non repetitur, l. si ob turpem. de conditione ob turpem.

Promissa quod seruaret admonuit Aristoteles Alexandrum, & quod alias malis finis sequeretur, l. 1. in add. marg. de pactis.

Promissum si sit mihi aliquid sub conditione, & interim pendente conditione remittatur mihi conditio à debitore per pactum, non possum agere statim, ne actio nascatur ex pacto, l. iur. §. 1. §. 1. de pactis.

Promissum obligat promittentem: sed dictum non obligat dicentem, l. scientiam, 19. §. 1. dictum in add. marg. de adu. l. 1. eod.

Promissum videtur id, quod minimum est, quando quis diuersas summas promittit, gl. videtur id in l. inter fideiussores, 13. de fideiussor.

Promissum in diem certum potest etiam statim dari: quod totum medium tempus ad soluendum promissio liberum intelligitur relinqui. l. quod in diem, 7. de solutionib.

Promissio homine in genere nullus est in obligatione: sed promissio Stichus, aut Pamphilo, vterque est in obligatione, gl. quidam, in l. qui decem, 17. §. Stichus eod.

Promissum marito causa lenocinii vxoris non potest ab eo exigi, sicut neque ei solum potest repeti, l. 1. C. de conditione ob turpem.

Promissum ex causa libertatis à seruo debetur factio libero, l. 3. C. an seruus ex suo facto.

Promissum solenniter ex causa transactionis si est certum, petitur per certi conditionem: si incertum, per actum per actionem ex stipulatu, l. i. c. 6. & ibi. gl. 1. C. de conghen. l. 1. p. u.

Reli. na verba, Dittum, Donatum.

P R O M O V S per saluum non habet priuilegium, & idem de eo, qui fit sacerdos, antequam fit diaconus, l. pen. & ibi. gl. 1. C. de aduocatis diu. l. iudic.

P R O M O V G A R E est de ouo collocare, gl. off. compoliti in proemio Digestorum.

Promulgare non est de iure nouo constituere: sed publicare, & in vulgus edere quasi promulgare, §. 1. d. gl. 1. compoliti, in add. marg.

Promulgare est a quatuor tribusque naturalium occultam iuris legem in modum componere aut difficile promulgata in ordinem compendiosè redigere, gl. promulgare in 1. quorum in proemio Institutio.

Promulgare legem est legem condere, & conditam recitare, profiteri, pronuntiare, patet, & non est, vel manifestare: sed componere propriè est disponere, & constituere: id est quasi simul ponere. ibid.

P R O N O P S, vel propositus contentus appellacione nurus vel nepotis, & idem in omnibus vteriusque, quibus pro præpositio præcedit, l. cui eorum. de postulando.

Reli. na verba, Nepos.

P R O N O M I N A meus, intelligitur etiam de dominio vitii, quod præfcriptio acquiruntur est, indebiti, l. 1. §. 1. si, qui ita, §. 1. de conditione indebiti.

Pronomina tercia personæ quandoque coniunguntur cum prima persona verbi numeri pluralis, & est mala grammatica, gl. si, qui ita, §. 1. de petitione heredit.

Reliqua verba, Nomen.

P R O N U N C I A R E, & statuere idem significant, & promissæ statuisse, & pronuntiare dicuntur illi, qui ius habent, & cogendi: proprie tamen statui dicitur, quod in communi generaliter decretum: pronuntiare tamen dicitur in sententiis, quæ ferunt inter partes. l. pronuntiatum, 4. §. 1. & ibi. gl. 1. de verb. sign.

P R O N U N C I A T I O, quæ fit per aspectum, excusat ignorantes: non autem scientes, l. minor, 33. de minorib.

Reliqua verba, Statuerit.

P R O N U R V S dicitur vxor nepotis, gl. nurus in l. 1. §. 1. cautione, C. de rei vxoria actione.

Reli. na verba, Pronepos.

P R O P E denotat interuallum sex mensium, l. non tantum, 10. de excusat. tutorum.

Proprietas triennii illud dicitur, quando non superest nisi semestris tempus, l. propter annum, 11. §. 1. siquidem, C. de iudiciis.

P R O P H E T A nemo est receptus sine honore, nisi in patria suag. l. 1. in l. hi, qui 37. ex quib. causis maiores.

P R O P I N Q U O R V M appellacione non veniunt affines, l. 1. C. de verborum sign.

Propinquorum appellacione non tantum pater: sed etiam auus, & proauus, & mater, fratres, sorores, & alij consanguinei veniunt, & patris omnes ascendentes, l. appellacione parentis, §. 1. in add. marg. de verb. signifi.

Propinquus femoris, licet non est, corrigere iuuenes certantes, & eos corrigendo percutere, dum tamen moderate, & non cum atrocitate faciunt, l. 1. C. de emend. propinq.

Reliqua verba, Affines, Affinitas.

P R O P O S I T I O N M alia est hypotheca, vt Socrates est homo, alia hypothetica, vt si Socrates est homo, Socrates est animal, gl. in l. 1. quæritur, 40. de acquirum.

in Propositione constitutenda i. bonis est prædicatum, quàm subiectum, gl. 1. de bonis in l. p. e. de iure iur. mar.

P R O P O S I T I O punire, licet non sequatur effectus, gl. 1. in l. 3. §. 1. igitur, de calumniatori.

Propositum, vel proscriptum, quod obicitur, vel quod non fiat, nihil interest, l. sed si pupillus, §. 1. & ibi. gl. 1. non apparet de iur. actione.

Propositum, vel proscriptum, ne cum tali proposito contrahatur, palam, & literis claris debet habere præponas ante tabernam, vel locum, in quo negotiatio exercetur, ad hoc, vt non teneatur iudiciora ex eius contractu, nisi iustitiam sit ab aequo, aut veritate, aut plura contingit, ne proscriptum esset, vel non appa-

apparatur. d. 5. r.
 Proprietatem secundum conditionem loci debet fieri ita, quod clare legi possit. ibidem.
 Proprietatem in mente retentam parti non expressum nihil releuat. l. cum in pluribus. §. locator horrei. locati. l. si maiores. 2. §. C. de transact.
 Proprietatem, quod operatur in proposito, idem operatur oppositum in opposito. l. h. §. de leg. 3.
 Propositio hoc interpretatur prout positum hoc, vel etiam ante positum hoc, glossa. propositio. in l. i. C. ne liceat potentior. ibid.
Reliqua verbo, Animus, Affectus, Conatus, Prescriptum.
 Proprietatem si quis, & dominij contentio magna, & difficilis est. l. si, qui distraxit. 2. §. et ibi gl. si de rei vind.
 Proprietatem legari potest deducto usufructu. l. usufructus. 6. de usufructu.
 Proprietatem, cui legata est, videtur etiam legatus ei usufructus. l. si proprietatem de usufructu accedat.
 Proprietatem appellatur quandoque usufructu appellatione. l. si. & ibi. gl. si de usufructu eorum.
 Proprietatem habens, ius vendi, & fruendi separatam non habet. l. vi frui. si usufructus petatur.
 Proprietatem dominus si condixit a fructuario serui operas, proprietarius teneat noxaliter fructuario, si seruis ei, vel alij dederit damnum, l. si in re communi. 1. §. si serui. & ibi gl. condemnatur de noxalibus.
 Proprietatem nudam habens si indebit tradidit alicui, & is postea expellat usufructuarium, tradens potest repetere nudam proprietatem per conditionem indebiti, & etiam agere negatoria pro usufructu: quia contra eum, cui tradita fuit proprietatem, liberat aedes habet. gl. cum re. in l. indebiti. 1. §. si de conditione debiti.
 Proprietatem nudam fundi, in quo alius habebat vile dominium, si quis indebit tradidit, & is, cui fuit tradita proprietatem, expellat emphyteotam, vel feudatarium: proprietarius nudam tantum proprietatem condicere ab eisdem non vile dominium, quod habebat emphyteota, vel feudatarius, d. glo. cum re. & ibi add. marg.
 Proprietatem rei dicitur esse apud eum, qui habet directum dominium: non apud eum, qui habet vile. l. si domus. 7. §. si de legat. 1.
 Proprietatem detracto usufructu potest legari a municipi. heredib. l. Marcius. 6. §. si de legat. 2.
 Proprietatem pure legata transit ad legatarium recta via, ut nec momento fuerit apud heredem etiam fructuarium, & ideo non exstinguitur usufructus additione facta ab heredem fructuario: scilicet si sub conditione proprietatem fuisse legata. l. 4. & ibi gl. 1. de usufructu legato.
 Proprietatem reuocanda ad heredem, mortuo legatario, tanquam ipsi legatario relicta, declaratur. l. filios. 3. §. cod.
 Proprietatem cum possessione nihil commune habet. l. naturaliter. 12. §. nihil commune de acquir. possess.
 Proprietatem & possessionem sicut sunt separata: ita usufructus, & possessio sunt separata. l. 2. §. 1. & ibi gl. separata & additio. marg. pro emptore.
 Proprietatem vera reperitur, & etiam quasi proprietatem gl. de liberis. in l. 2. §. quendam de interdictis.
 Proprietatem me habere dico dicendo me habere agrum: & si dico me habere possessionem, cum habeo proprietatem, improprie loquor: sed si dico habeo possessionem, & proprietatem, cum verumque habeam, tunc proprie loquor. glossa. proprietatem. in l. quæstio. 115. de verb. signific.
 Proprietatem suæ rei potest dominus obligare creditoribus, licet alius habeat usufructum. l. 1. C. de usufructu.
 Proprietatem suæ rei potest dominus vendere salvo maneat usufructu habenti usufructum. gl. si ibid.
 Proprietatem si testator legat deducto usufructu, mortuo primo herede finitur usufructus, & consolidaue cum proprietate. l. antiquitas. 14. C. de usufructu.
 Proprietatem dans in iorem retento usufructu non potest in preiudicium proprietarij vendere, vel alio modo disponere. l. res, quas. 7. C. de iure dotium.
 Proprietatem, & possessionem aliquando separari non possunt, ut si venditor habens proprietatem, & possessionem alicuius rei tradat eam procuratori, volens tradere proprietatem & possessionem, & sic non potest proprietatem separari a possessione, quia et verumque acquiritur, l. per procuratorem. 3. & ibi glo. 1. de acquir. possess.
 Proprietatem plena constat ex duobus, scilicet, ex nuda proprietate, & usufructu gl. quia usufructus in §. si cum fundus. Inst. de legatis.
 Proprietatem plena quamuis veniat appellatione fundi, tamen saluatur libellus, in quo peto fundum, cuius usufructus est apud me, d. §. qui fundus. & ibi gl. quia usufructus.
Reliqua verbo, Legatus, Legatum, 94. Possessio, 33.
 Proprietatem si legauerit usufructuario proprietatem prædij, in quo ipse habet usufructum, si proprietarius illud prædij restituerit filio proprietarij fit coactor ob inefficaciam querelam intentatam a filio, usufructus ius ad illud prædij integrum remanet fructuario, l. dominus. 6. §. cod.
 Proprietatem constituto usufructu fundi non potest in ea seruitutem imponere: sed antequam usufructus in eo constituitur, recte potest, gl. 1. in l. 2. si usufructus petatur.
 Proprietatem possidens negatoria potest agere contra fructuarium, non vt sibi res tradatur: sed vt non inquietetur. l. pen. §. si cod.
 Proprietatem si seruum, in quo proprietatem habet, deteriorem fecit, tenetur usufructuario vtili actione serui corrupti, l. si qui seruum. §. 1. de seruo corrupti.
 Proprietatem non potest inuito etiam usufructuarium fundum, vel aedes per saluatum, vel insularium custodire, l. si ita legatus de usu, & habitatione.

Proprietatem inter se fines prædij tuetur. ibid.
 Proprietatem non potest esse vltimæ rei speciem commutare, l. si cod.
 Proprietatem deteriorem causam vltimæ rei facere non potest: & dicitur facere deteriorem, auctorem si rem in meliorem statum commutetur. ibid.
 Proprietatem non potest fieri obliuere de iure usufructus, quod non debetur obliuiscens: sed tertio gl. cum re. in l. indebiti. 1. §. si de condit. indeb.
 Proprietatem tenetur reprimere tantum de damno infecto, licet alius habeat usufructum: sed usufructuarium tenetur satisficere de tore damno tam pro iure suo, quam pro iure proprietarij, & eius procuratorio nomine, l. non amplius. §. si de damno infecto.
 Proprietatem si non reprimatur, nec fructuarium cauet de damno infecto, petens cautionem mittitur in possessionem in totum: sed si alter eorum in reprimendo cautionem sit contumax, tunc petens cautionem mittitur in possessionem in iure non cautens, l. hoc amplius. §. si. & l. seq. & ibi. glossa. 1. de damno infecto.
 Proprietatem, qui reprimatur de damno infecto, potest repellere usufructuarium ab usufructu, si usufructuarium sibi non cauet de conferendo damnum, l. quædam. 10. §. cod.
 Proprietatem non potest petere cautionem ab usufructuario habente domum propriam, quæ minabatur ruinam domui, in qua fructuarium habebat usufructum, l. damni infecti. 18. §. ei, cuius, & l. inter fructuarium. 10. de damno infecto.
 Proprietatem debet actionem adium, in quibus habet usufructum, si sibi non viri arbitratu vltimæ rei. l. 4. §. ei, cuius.
 Proprietatem non potest petere sibi cauere de damno infecto a superficiario, nec conuenire, cum habeat actionem adiuticem ex contractu celebrato inter eos, nisi cautio damni infecti esset pinguior, ut si in actione ex contractu non veniat nisi leuis culpa: sed non recte dicitur in leuissimum culpam, quæ venit in cautione damni infecti, & ideo tunc recte potest peti, d. l. damni infecti. §. ei, qui.
 Proprietatem potest petere sibi cauere a fructuario de operis visio, quod de nouo facit: non tamen de ruina facti ædificij, inter fructuarium, 10. §. cod.
 Proprietatem, qui cauit de damno infecto, vel aliquid soluit eo nomine, potest prohibere fructuarium vi frui, nisi fructuarium conferat sibi pro rata usufructus. l. si proprietarius. 12. §. cod.
 Proprietatem potest rem manentem damnum pro derelicta habere, quando non expeditur caueris: sed expeditur cauere, glo. reuenerit. & ibi add. margin. ibid.
 Proprietatem tantum competit interdictum quod vi, aut clam, pro arboribus non fructiferis, veluti cypressis, vi aut clam succis: sed si ex huiusmodi arboribus quedam amantur, aut oblectatio, aut iucunda voluptas præstatur, competit etiam fructuarii pro suo interesse propter voluptatem, gestacionem, & spationem. l. competit. §. 1. & ibi gl. amantur. in addit. marg. quod vi, aut clam.
 Proprietatem nudus potest usufructum stipulari, l. eum, qui ita. §. 6. §. qui proprietatem de verb. oblig.
 Proprietatem tantum non potest remittere seruitutem fundo debitam gl. dominium. in l. fin. §. filius autem. C. de bonis, quæ liberis.
 Proprietatem possidens ciuilitur fundum si turbetur in possessione ciuili a fructuario, qui possidet naturaliter, iudex prohibet interdicto vi possidetis, quomodo possidet fundum sicut alter possidet ab altero non vi, non clam, non precario gl. 1. in l. 1. C. vi possidetis.

Reliqua verbo, Prædictus, 15.

Proprium melius est, quam commune l. 2. cum l. non quasi rem pupilli saluam fore.

Propria causa dicitur alicuius quando damnum, & lucrum ad eum respicit, glossa. penult. in l. qui stipendia. 9. C. de procuratoribus.

Reliqua verbo, Nomen.

Procreta dicitur, qui sedet in prædij est in prima parte natus, gl. gubernatore. in l. codem. 1. §. dominus de publicanis.

Prorogare diem intelligitur cum omnibus qualitatibus precedentibus de quibus nihil minuire, vel mutare potest. l. Labco. 30. de arbitris.

Prorogari non potest instantia causæ principalis ultra triennium. gl. inhibita. & ibi add. marg. in l. 1. §. si iudex de iudiciis.

De prorogando diem compromissi facta promissio non facit prorogationem, nisi subsequatur prorogatio, l. non distinguemus. 37. §. dies compromissi. de arbitris.

Prorogatio iurisdictionis potest fieri in iudicem etiam ignorantem, qui creditur iurisdictionem esse, licet verè non elset, si non fuisset prorogata per partes. l. 2. & ibi add. marg. de iudiciis.

In prorogacione iurisdictionis non requiritur consensus iudicis, nec scientia: sed sufficit consensus partium, dicit. l. 2. §. conuenire.

Prorogatio iurisdictionis de tempore ad tempus recte fit, & quandoque de persona ad personam, & quandoque de re ad rem, & debet fieri consensu iudicis, & partium. gl. inhibita. in d. l. 2. §. si iudex.

In prorogacione iurisdictionis de tempore ad tempus requiritur consensus iudicis, d. gl. inhibita.

Prorogatio termini facta circa sortem principalem intelligitur facta cum omnibus qualitatibus, & sic non solum intelligitur prorogata fors: sed etiam vltima, & alia accessoria, l. ceta. §. sed cum sortis dicitur petatur.

Prorogatio actus inuoluntati nulla est, l. legata inuoluntati. 19. legat. 1.

Prorogatio termini si fit facta, antequam poena sit commissa, facit quod poena non committatur, licet in primo termino opus promissum non fiat: sed si facta est prorogatio termini, postquam poena est commissa, eam non tollit, neque extinguit, cum stipulatus, 11. §. & ibi add. marg. de verb. oblig.

Prorogatio iurisdictionis de loco ad locum recte potest fieri l. quarto. 110. & ibi add. marg. de solutio.

PRO

Provisio facta favore alicuius perditur propter dolum eius, l. 1. §. verba itaque, ad Velleian.

Provisio facta in casib. separatis porrigitur ad eisdem casus simul concurrentes, l. si ita scriptum, de liberis, & posthum.

Provisio facta in vno casu porrigitur ad alios casus sibi similes, l. Gallus, §. & quid si tantum, eod.

Provisio hominis intelligitur recessum a provisione speciali legis, gl. non est. in add. in l. 4. §. si ex conventione, de re iudic. l. & habet. §. cum quis, de precario.

Provisio dicitur ex scientia, vel scriptura facta, gloss. provisione, in l. 1. Cod. de episcopis.

Provisio hominis tollit provisionem legis nascituram: sed non natam, gl. 4. in l. si de pactis conuentis.

Provisio dictio, ponitur limitativè, quando per eam dictione addicitur aliquid de futuro, & ista limitatio est circa tempus, & qualitatem, gl. prout, in extrauag. ad reprimendum, quomodo in lase maieftat. crimine.

Provisio dictio ponitur similitudinariè, quando per illam conditionem addicitur aliquid, quod est diuersum ab eo, quod positum est in primo, quando ea dictio respiciat idem: & tunc si per eam addicitur aliquid præteritum, & de illo constat, tunc intelligitur limitativè: sed si de illo præterito non constat, tunc in dubio, intelligitur poni casualiter: & hoc verum est in legibus privilegiis, sententiis, & contractibus, scilicet in confirmatione, quæ fieri sine causæ cognitione, & tunc intelligitur conditionaliter, ibid.

Proxenetica tenetur ad restitutionem vsurarum, quæ debitor soluit creditori, perinde ac si ipse receperit, l. si & ibi add. mar. in l. si sciente, ad leg. Pomp. de parrie.

Proxenetica est ille, qui inquit voluntates aliorum, vel ad munera, vel ad contractus, vel ad amicitias faciendas, vel ad similia, & constituitur ei salarium extraordinarium, l. fin. de proxenetis, & gl. 1. in rub. de proxenetis.

Proxenetica si interuenit facienda nominis causa non tenetur quasi mandator: quia magis mouetur nomen, quam mandat, quousvis laudet nomen, & accipiat aliquod nomine salarii, nisi dolo, & caliditate creditorem circumuenerit, quo casu tenetur dolo, & lata culpa, l. 1. & ibi gl. p. de proxenetis.

Proxenetica salarium sordidum est, cum petatur ultra modum, qui debet æstimationi, l. si & ibi gl. 1. eod.

Proxenetica salario constituendo præses debet ita cognoscere, vt in eius constitutione debeat ferre modum & quantitatem, & negotij, in quo opera sua functi sunt, & ministrum accommodauerunt, d. l. si.

Proxenetica, fide mediator ferre potest testimonium, volente vtraque parte, non aliis, gloss. adnumeratorem, in §. quod & etiam, in auth. de instrum. cautela, col. 6.

Proxenetica dicuntur mediatrices, qui explorant vtriusque partis voluntatem in multis constitit eorum officium, gloss. prohibitione, in §. quoniam verò, in auth. de testib. col. 6.

Proxenetica siue accipiant pretium, siue non accipiant, non possunt cogi dicere testimonium, nisi vtraque parte consentiente d. §. quoniam, & ibi gloss. prohibitione.

Proxenetica volens admittitur ad testimonium altera tantum parte volente: sed neutra parte volente non admittitur etiam volens, d. §. quoniam, & ibi gloss. legem.

Reliqua verbo, Adnumeratorem, Mediator, Abesse, 3.

Proxenetica dicuntur salaria, quæ dantur proxenetis, gl. in rub. C. de sponsal. gl. 1. in l. 1. de proxenetis.

Proxenetica licito iure petuntur officio iudicis, & extra ordinem, d. l. 1. & ibi gloss. fi.

Proximitas sacri sermij est dignitas, gloss. 1. in l. 1. C. de proximis sacri sermij, lib. 11.

Proximitas proteraxit accedere eum dicimus, qui puberem ætatem ingressus est, l. deinde §. fin. de liberis exhib.

Reliqua verbo, Proteraxit, 3.

Proximus intelligitur tempore mortis, si nullum sit conditum testamentum: aliis proximior intelligitur eo tempore, quo testamentum factum constituitur, l. 1. §. proximus, & ibi gl. proxima, de suis, & legitim. hered. §. proximus, l. fin. de legitima agnatorum successione.

Proximus dicitur, quem nemo præcedit: & is dicitur ultimus, quem nemo sequitur, & interduo dicitur idem primus, & postremus, qui solus occurrit, l. 2. §. legitima, de suis, & legitim. l. proximus, §. 1. de verb. sig. & gl. p. in auth. de functo, C. ad Terullian. gl. proximus, in §. si iugur, in auth. de heredib. ab intest. venien.

Proximus post filium dicitur inter quem & filium, nullus est medius, licet post illum nullus alius sequatur, gl. 1. filio posthumo, in l. cum quidam, §. 1. de acquir. heredi.

Proximus, & primus dicitur etiam is, qui solus est, & qui neminem antecedit, l. qui duas, de rebus dubis, glo. 1. in add. in principio l. fin. ad Terullian. l. proximus, §. 1. de verb. sig. gl. partem, in c. 1. §. 1. de successione, feud.

Proximus dicitur etiam is, qui solus est, quamvis proximus propriè dicatur ex plurib. l. 1. §. proximus, vnde cognati.

Reliqua verbo, Proximus, 3.

Proximus dicitur (cabiosus, qui ardorem carnis patitur, gl. 1. in l. 3. de ædilitio edicto.

Proximus dicitur locus, in quo recipiuntur mendici, ac inopes, §. emphiteosim, in add. marg. in auth. de non alienandis, col. 1.

Proximus dicitur locus, in quo pauperes, & infirmi pascuntur, gl. & totius in auth. de non alienandis, col. 1. & glof. Prochorophium, in l. 1. l. lud. 1. C. de sacrosanct. Eccl.

Proximus, vel impubes an sit, nõ probatur per aspectum: testè tamen possunt probari anni, gl. probandum, in l. de ætate, de minorib.

Pubes dicitur tam adultus, quam maior 15. annorum, l. p. & ibi gl. 1. de curat. rib. furio.

Pubes est maior xiiii. ann. cõstitutus in partis potestate, perinde potest obligari, ac si fuisset paterfamilias, excepto Macedoniano, & voto, l. si §. 1. & ibi gl. solet, de verb. oblig.

Pubes censetur mares post xij. annos, formæque post xiiii. annos impletos, l. 6. C. quando tutor, vel curator.

Reliqua verbo, Testari, Testis, 3.

Pubertas in masculis dicitur post xiiii. ann. in feminis post xij. ann. quo tempore dicuntur viripotes, gl. 1. de decimo octauo, ad med. in extrauag. hac edita, l. de pac. et tenenda inter subdros, §. nostra autem, l. in quibus mod. tutela fini.

Pubertas plena dicitur in masculis in xvij. annos, in feminis in xiiii. anno: scilicet quantum ad alimenta relicta vique ad pubertatem, ibi, & in §. minorum, & ibi gl. in decimo octauo, & ibi add. l. fin. de adoptio.

Pubertas speciali iure favore alimentorum intelligitur in masculis vique ad 18. annum: in feminis vique ad 14, & sic aliàs intelligitur vique ad 27. annos, l. nulla, & ibi gl. non sic, de aliment. & cibari.

Pubertas plena dicitur xiiii. ann. plenior xvij. annorum, in qua postulare potest plenissima in xvij. annorum, vt in adoptione, & impuberib. quib. reinguntur alimenta, gl. plena, in l. rogato, de adoptionib.

Pubertas olim in masculis iudicabatur non solum ex annis, sed etiam ex aspectu, & corporis habitudine, §. pubertatem, l. fin. mod. tutel. finitur.

Reliqua verbo, Aspectus, 3.

Pubertatis nomen dicitur, qui publico fruatur, gl. publicanus, in l. si quis ab alio, de calumnatori.

Publicanus dicitur, qui est positus ad exigendum publicos redditus, siue exigat immediate pro fisco, siue immediate pro se, sed aliquid soluit pro fisco, à quo conduxit, vel emit, l. 1. §. 1. & ibi gl. pendat, de publicanis.

Publicani dicuntur omnes, qui à fisco, vel ciuitate aliquid cõducunt, d. §. 1. & ibi gl. à fisco.

Publicani in Evangelio sumuntur pro publicè peccante, ibi, sic tibi tanquam ethnicus, & gl. nomen, ibid.

Publicani habent nomen publicanorum à publico, cõ quod exigant publicos redditus, d. §. 1.

Publicani edictum munitur publicanum rapientem, vel furem, quam faciat actio vi bonorum raptorum, vel actio furti, d. §. dicitur.

Publicano per edictum de publicanis datur facultas restituendi vi arreptum vique ad sententiam, quod si restituit, omni onere exiuit, & pœnali actione ex hac parte editi liberatur, quod non est in actione furti, & in actione vi bonorum raptorum, d. §. dicitur, & ibi gl. arreptum.

Publicanus omisso edicto de publicanis potest agi generali actione vi bonorum raptorum iniuriæ, damni, vel furti, d. l. 1. §. vnde queritur.

Publicanus, qui agit edicto de publicanis, non potest agere contra eundem actione vi bonorum raptorum, furti in eo, quod excedit, t. reprob. gloss. posse, ibid.

Publicanus ex edicto de publicanis tenetur de rapina, vel furto suorum seruorum, & eorum, qui in sua familia sunt, & etiam eorum, qui non sunt de sua familia, dummodo sibi in eo vctigali ministrant, d. l. 1. §. familie.

Publicanus ex edicto de publicanis non tenetur de rapina, vel furto serui, qui nõ est constitutus in familia, quæ publico vctigali ministrat, ibid.

Publicanus si non exhibeat seruos præpositos ministerio vctigali, tenetur sine noxe deditione in solidum edicto de vctigalib. propter eorum rapinam, vel furtum factum in illo ministerio, etiam si eos non habeat in potestate, nec exhibere possit, nec licet ei defendere, cum si exhibuisset, noxali actione teneretur, d. l. 1. in princ. & in §. fi.

Publicani debent habere seruos bonos ad ministerium vctigalium, & id eo ex eorum edicto facto in illo ministerio conueniuntur quasi ex suo inaleficio, l. 1. & ibi gl. bonos, eod.

Publicani omnes tenentur ex facto familie, licet illa familia non sit in dominio omnium: sed tantum vnus, d. l. 3. §. quod ait.

Publicani sensus præpositus ministerio vctigali si in eo rapuit, potest actor petere sibi exhiberi seruum, quem, vel quos aut desiderat exhiberi, aut etiam omnes, vt possit dignoscere, qui sunt: & si sibi non exhibeantur, potest agere contra publicanos in solidum, d. l. 3. ante.

Publicanus ex facto plucium seruorum tenetur, ac si vnus fecisset, d. l. 3. §. fi. contra Publicani heredem datur actio ex edicto de publicanis capiens, quatenus ad eum peruenit, l. 4. eod.

Publicanus si rem surreptam restituit ante sententiam, liberatur à pœna edicti de vctigalibus, l. hoc edicto, eodem.

Publicanus publicus, vel priuatus illicite per vim compulsum, aut ablatum §. exigens, ponitur in duplum ex edicto de publicanis computata in eo re, quam abtulit, potest etiam is, qui per vim ablatam extorsit, conueniri vi bonorum raptorum in triplum præter rem, quam abtulit, & etiam puniri extra ordinem, l. locatio, §. quod illicite, & ibi gl. per eum, & gl. restituitur, eod.

Publicanus non potest remittere alicui vctigalis solutionem pro tempore futuro alterius conducentis vctigalibus, prodest tamen talis remissio, quoad hoc, vt non incidat in pœnam, d. §. quod illicite, & ibi gl. alius, & ibi add.

Publicanorum factiones, & conspirationes in malum quantæ audacia, & quantæ temeritatis sint, nemo est, qui nesciat: & id eo prætor ad compescendam eorum audaciam edictum de publicanis introduxit, l. quantæ, 1. eod.

Publicanorum familia si furum, vel damnorum perinuriam fecisse dicatur, si nõ exhibeantur serui, quod eas res pertinet, in dominum in solidum sine noxe deditione datur actio ex edicto de publicanis, ibid.

Publicani dicuntur, qui publica vctigalia habent coaducta, d. l. quantæ, §. publicani, & l. eum, qui vctigal. 1. de verb. signific.

Publicanorum edicto familie nomine continentur non solum serui proprii ipsorum publicanorum, sed etiam alieni, siue bona, siue mala fide seruiant eis, & etiam liberi homines, quos proponit publicanus, & habet eos ad illud ministerium

niferianam, d. l. quantæ de publicatib.
Publicanorum loco habentur illi, qui salinas, & arenas, & crætidinas, & metal-
la habent, & etiam hi, qui vectigal conductum habent à repub. cuiusdam mu-
nicipij, l. sed & h. eodem.

Publicanus ex facto ferui tenetur, quamvis eam vendiderit, aut manumiserit, aut
is fugerit, secus si decessit, nisi dolo publicani intercesserit, d. l. sed & h. 1. §. 1.
fi. eod.

Publicano non imputatur, si non instruxerit transentem, cum is debet solue-
re vectigal, sed illud constitutum est, ne decipiat eum, qui vult facere pro-
fessionem, quid, & quantum, & nomine cuius rei debeat præitari vectigal, l. fi.
§. diui, & ibi gl. volentem. eod.

Publicanus si transenti volenti profiteri feruum, si innuit, quod non teneretur
pro eo solvere vectigal, & postea ademit propter omisam professionem, & tenetur
reddere eum in duplum, d. l. §. diui quoque fratres, & ibi gl. 1.

Publicanus non tenetur pona edicti de publicanis, ex delicto ferui non positi ad
exigendum vectigal, d. l. fi. sed & merces.

Publicanus potest remittere alicui vectigal pro præterito tempore: ipse tamen
publicanus, & eius iudicissimos tenetur pro eo, cui est remissum, & in subdi-
plum tenetur illi, cui est remissum, l. §. fi. & ibi gl. committum.

Publicanus per errorem facti, vel iuris indebitum vectigal accipiens, solum re-
netur illud restituere, d. §. fi.

Publicanus, vel eius familia, aut alius eius nomine si aliquid vi ablatum, vel com-
pulsus ademerit, aut damnum aliquid, vel furtum fecerit, ipse Publicanus
conuenitur iura annuum non restituens, tenetur in duplum, sed post annum
conuenitur in simplum nomine suo, & familie, si id iussit, vel ratum habuit:
alias tenetur tantum nomine familie, & non suo, l. 1. & ibi gl. 1. de publica-
nis.

Publicanus recipiens pecudem sine dolo malo credens dominum eius non sol-
uere tributum, quamvis errauerit, non tenetur vi bonorum raptorum, secus si
dolo malo rapuit, & et eā includeret, ne palceretur, & si fame periret: quia
tunc tenetur vi bonorum raptorum, & etiam vtili lege Aquilia, l. 2. §. si publi-
canus, vi bonorum raptorum.

Publicanus si omnino tributum plus debito exegerit, & ob id fuerit condem-
natus in duplum, ob id, neque furti, neque vi bonorum raptorum condemnari
intelligitur, quia ipse à volente deum exegit, licet coacte volens, l. 2. &
ibi gl. 1. C. ex quib. causis infamia.

Publicanis nomine tributorum plus debito exigens licet condemnentur in du-
plum: non tamen censetur condemnatus furti, cum à volente exegerit, licet
coacte, vel etiam condemnatur in duplum actione in factum de publicanis,
quæ est arbitraria, neque infamans, gl. fi. ibid.

Publicanus, & tributorum exactor (sciens nihil debere, si aufert aliquid, tenetur
furti, ablatamque illud efficiat furtivum, nec vīscapitur: sed à domino van-
dicatur, l. etiam, §. C. de furtis.

Reliqua verbo, Adio, 113.

PUBLICATIONS bonorum veniunt tantum præsentia bona, non futura, l. si
mandauero, 2. §. si, cuius in add. marg. mandati.

PUBLICATI sunt bonis qui quid postea quis acquirat, non acquirat fisco, l. si mā-
dauero, 2. §. si, cuius. mandati.

Publicatis bonis habetur quis pro mortuo: & sic qui amittit bona, amittit perfo-
ram, l. actione, 6. §. publicatione, & ibi add. marg. pro socio.

Publicatis bonis pro mortuo habetur bannitus, ob idque cautio est creditoribus, vt
libellum aduersus fiscoem proponant quasi heres sit banniti. ibid.

Publicatis bonis qui habetur pro mortuo quoad plura, sed non quoad omnia,
gl. pro mortuo, ibid.

Publicato seruo non publicatur eius peculium, gl. 1. in add. marg. in l. 3. de cui-
tio.

Publicatis bonis non publicantur bona villa, veluti vestes pannulariæ, zona,
quibus condemnatus indutus est, nec publicantur ei annui non excedentes
quinque aureos, nec nummi inueterales, quos vici sui causa in promptu ha-
bit condemnatus, l. diuus de bonis damnat.

Publicatis bonis publicantur etiam sardonica, aut alix gemmæ magni pretij,
quas condemnatus habet in digito, & obitographi magnæ pecuniæ, quod in
sua habet. ibi.

Publicatis vastalli ob aliquod delictum non publicatur ius, quod dominus ha-
bet in feudo, l. cum ratio in add. marg. eod.

Reliqua verbo, Confessio, Delinquens, 9. Damnatus.

PUBLICUS fieri dicitur, quod sit iudicis autoritate, vel vt & quod memoriz
causa commendatur, l. huminum, 4. in add. marg. de damno infecto.

Publicetur per talem locum, ergo est publicum iter, non sequitur, l. 1. §. 1. de
his, qui decesserunt.

Publiciana ingeneratur, 1. 1. §. 1. de 6.

PUBLICIANA quando datur contra dominum, vel non, vii. 7. 8.

PUBLICIANA vnde dicitur, quique sunt necessaria: si licet traditio, vel quasi: ite-
ritulus apud ad mutationem dominij item quod à non domino accepit, &
quod bona fide accepit, & vltimo quod exatet de dominio hodie non effe-
cium proponit eam, gl. dicit in §. namque si cui. Inst. de actio.

Publiciana datur à publico prætoris, d. §. namque si cui. & gl. 1. in l. 1. de Publici-
ana.

Publiciana datur ei, cui seruus est confistratus à non domino fundi, gl. alterius in
§. æque Inst. eod.

Publiciana non datur ei, qui dominus factus est per vīscapionem: reusd ei com-
petit rei vindicatio, gl. dominus in §. namque si cui. Inst. eod.
Publiciana datur ei, qui bona fide, & iusto titulo rem acquisit à non domino, &
eam amittit postea casu, vel per furtum, vel rapinam, aut aliam vim sed directā
in rem non competit, licet competant tunc ei alix actiones iurā furti, vi bono-
rum raptorum, & similes, gl. casu. ibid.

Publiciana non competit habenti vīle dominium, quia vīle dominium habet,
quod est in Publiciana, §. gl. dicitur. ibid.

Publiciana concipitur libellus ita, ut peto rem iure domini, vel quasi, & confue-
tudo ita feruat, §. gl. dicitur. ibid.

Publicianam debet qui proponere, quando penitus est in dubio author fuerit
dominus, vel non: & in ea obtinebit, nisi aduersarius probet authorem fuisse
dominum, quod si probet, dabitur ei rei vindicatio. ibid.

Publiciana agens si succubuit, ob id postea non repellitur à rei vindicatione, vel
econtrā, §. ibid.

Publiciana, & rei vindicatio directæ sunt contrariæ inspecta origine: sed quoad
effectum sunt acquipollentes, d. gl. dicitur & ibi add. marg.

Publiciana, & rei vindicatio directæ simul vno libello proponuntur, & confue-
dine ita feruat. §. ibid.

Publiciana datur contra possidentem, præterquam contra dominum, d. gl. dicitur
ad medium.

Publiciana sicut datur pro re singulari, & vnicita & pro corporali vniuersitate
veluti grege, gl. vindicare. in l. Marcellus, §. de rei vindicatione.

Publiciana datur ei pro re sibi tradita ex iusta causā à non domino, & nondum
vīscapta, l. 1. de Publiciana in rem.

Publiciana, & rei vindicatio de iuris rigore simul non possunt proponi quia sunt
contrariæ, quia vna domino alia non domino datur: confuetudine tamē pro-
ponuntur, gl. à non domino & ibi add. marg. ibid.

Publiciana competit ex quacumque iusta causa transferatur possessio, l. 1. §. fin.
cum duab. legib. seq.

Publiciana competit pro re donata causā mortis, vel legata à non domino absq;
traditione, d. §. fi. & l. 1. & ibi gl. off. Publiciana. in l. cum ipsorum. 10. §. 1.
eodem.

Publiciana non habet locum in omnibus casibus, in quibus dominiū acquiritur
sine traditione, & vīscapione, si modò à domino nabeat causam, alias co-
petit Publiciana, licet non interueniat traditio, l. sunt & alix. & ibi gl. off. 1.
eodem.

Publiciana datur in omnibus casibus in quibus dominiū acquiritur sine tradi-
tione, si habeat causam à non domino, etiam sine traditione, d. gl. 1. ibid.

Publiciana competit ei, qui habet iustam causam traditionis, l. 3. eod.

Publiciana competit non solum bonæ fidei emptori sed & alius: vt att. ei, cui do-
tis nomine tradita res est, necdum vīscapta quæ causā iustissima est, l. ac atti-
mata res in dotem data sit à non domino, huc non. ibid.

Publiciana competit ei, cui res ex causa iudicati tradita est à non domino: velu-
ti si res erat possessio, qui condemnatur, & ex causa iudicati restituit, trans-
fert dominium, licet non tanquam suam restituit, & hoc facit authoritas ius-
ticiis, §. d. l. 3. in fi. & ibi gl. fi.

Publiciana competit ei, cui soluendi causā aliqua res pro debito data est, l. 4.
eodem.

Publiciana competit ei, cui seruus ex causa noxæ deditiois, siue vera,
siue falsa sit causa, l. 5. eod.

Publiciana competit ei, cui domus tradita est causa damni infecti, gl. fi. in l. item
si seruus. 6. eod.

Publiciana competit ei, cui seruus ex noxali causa: quia non defendebatur, iussa
prætoris traditus est, & ipse amisit possessionem eius, d. l. item si seruus.

Publiciana competit ei, cui res adjudicata est in actione communi diuid. vel fami-
lizæ et si facta traditio: alioquin datur actio in factum, vel conductio ex
lege, l. sed est, 7. & ibi gl. 1. eodem.

Publiciana competit ei, qui obtulit litis æstimationem habita postea possessione
rei: illa amissa, d. l. sed est, & ibi gl. fi.

Publiciana competit, ergo vīscapi potest, valet argumentum: quandoque tamen
fallit, l. eum, qui, 8. & ibi gl. 1. eod.

Publiciana competit ei pro rebus, quas ipse potest vīscapere: imò etiam pro re-
bus, quas non potest vīscapere. ibid.

Publiciana datur ei, qui emit rem ignoranter à furioso, non contra furiosum, sed
contra extraneum, §. d. gl. 1.

Publiciana competit ei, qui ex lucrativis causis rem accepit à non domino, quæ
etiam aduersus donatorem competit, d. l. eum, qui, §. 1. eod.

Publiciana datur ei, qui emit rem ignoranter à minore, etiam si curatorem ha-
beat, & etiam si res immobilis sit, d. §. 1. & ibi gl. Publiciana.

Publiciana locum habet vbi permutatio facta est, d. §. 1.

Publiciana actio ad initia proprietatis non ad initia interdictionum pro retinen-
da possessione introductionum, d. §. 1. & ibi gl. non ad initia.

Publiciana competit ei, cui res tradita est ob iniuriam sibi delatam à non
domino contra eum, qui delulit sibi iuramentum, non contra dominum rei, d.
l. eum, qui, §. si petenti.

Publiciana est eadem cum vtili rei vindicatione, gl. competit & ibi add. margina,
ibidem.

in Publiciana omnia, quæ in rei vindicatione, de dolo & culpa, de damnis, & fru-
ctibus & impensis restituendis dicuntur, locum habent, d. l. eum, qui, §. sed & fi.
& ibi gl. diximus.

Publiciana competit heredi non vt heredi, & etiam competit honorariis succe-
ssoribus, d. l. eum, qui, §. hæc actio.

Publiciana datur ei, qui non emit ipse sed seruus, procurator, curator, vel nego-
tiorum eius gestor, d. l. eum, qui, §. si petenti.

Publiciana competit bonæ fidei emptori, licet venditor mala fide, & callido con-
silio vendiderit, d. l. eum, qui, §. prætor ait.

Publiciana competit heredi etiam dolo, dummodo is, in cuius locum succe-
dit, bona fide emittit. ibid.

Publiciana competit domino inspecta bona fide ferui ementis, licet ipse domi-
nus fuerit in mala fide. ibid.

Publiciana cessat, vbi cessat vīscapio, & econtrā, gl. non meus. ibid.

Publiciana vt competat, sufficit, quod aliat bona fides tantum tempore traditio-
nis, §. gl. Publiciana. ibi.

Publiciana vt competat, requiritur titulus, & traditio facta respectu eiusdem ti-
tuli, & bona fides tempore venditionis, d. l. eum, qui, §. fi.

Publiciana experiri non potest emptor bonæ fidei, antequam res tradatur, si mo-
dò sit mala fidei tempore emptoris, & traditoris, d. §. fi. & ibi gl. fi. & l. tra-
ditionem, §. eo.

Publiciana vt competat bonæ fidei emptori, non requiritur an pretium solum
222 sit

fit, vel non, l. de pigno. 10. cod.
 Publiciana competere siue emptori tradita sit res, siue emptoris heredi. l. siue autem cod.
 Publiciana datur ei, qui rem apud se depositam, vel sibi commodatam, vel pignori sibi datam emit, quia pro tradita accipienda est res, si post emptionem apud eum remanet. ibid.
 Publiciana datur ei, qui traditam sibi rem postea emit. ibid.
 Publiciana competit ei, qui emit hereditatem, quae sibi tradita est. ibid.
 Publiciana non habet locum in his, quae viciu capi non possunt, ut in furtivis, & in feroe fugitivo. l. siue autem, 11. §. si duobus. de publiciana in rem.
 Publiciana competit ei, qui bona fide accepit res, quae viciu capi possunt in praeiudicium priuatorum, licet non viciu capiantur in praeiudicium fisci. gl. non possunt. ibid.
 Publiciana peti possunt feruitutes, quae non habent perpetuam causam, licet ille non viciu capiantur. d. gl. non possunt.
 Publiciana competit ei, qui in facto errans emit ad pupillo rem eius, cuius alienatio est inhibita siue decreto. ibid.
 Publiciana datur ei, cui tradita est res, quando ego emi, & mea voluntate animo donandi alij tradita est res. l. si ego emi, 13. cod.
 Publiciana mihi datur, quando ego emi, & alij, vel procuratori meo dare iussi; procuratori tamen non potest dari Publiciana, cum titulum non habeat. d. l. si ego. & ibi gl. 1.
 Publiciana habet locum pro feruitutibus realibus & personalibus. d. l. si ego emi. §. 1.
 6 Publiciana datur pro vusu fructu tradito ab aliquo in fundo, qui suus non erat. ibidem.
 Publiciana peti potest partus ancillae furtivae, qui apud bonae fidei emptorem conceptus est, etiam si a bonae fidei emptore possessus non sit, ut quia peperit apud alium bonae fidei possessorem. d. l. si ego emi. §. partus. & ibi gl. possessus.
 Publiciana non datur heredi furis; quia vitiorum defuncti successores est. d. §. partus.
 Publiciana datur mihi pro partu ancillae, quae mihi ignoranti donata fuit, & illa apud me concepta, & peperit, etiam si eo tempore, quo expectari, furtivam matrem scierim. §. d. §. partus. & ibi gl. ignorans.
 Publiciana siue possessione quandoque competere potest alicui, siue in tigno diruta domus. d. gl. possessus. ibid.
 Publiciana competit emptori, donatori, vel alij singulari successori pro partu ancillae furtivae, quae titulo emptionis, donationis, vel alia iusta causa bona fide ad eum pervenit. d. §. partus. & ibi gl. Iulianus.
 Publiciana peti possunt ea, quae accidunt aedificio empto, vel sunt de re empti. d. l. si ego emi. §. si.
 Publiciana potest peti, quod per alluvionem fundo accedit, si ipse fundus potest peti Publiciana; secus si non possit peti. d. §. si.
 Publiciana peti possunt partes statuae emptae adiunctae per ferruminationem, si fuerint res aedificae, secus si per applumbaturam fuissent adiunctae; & hoc quando ipsa statua publiciana peti potest. d. §. si.
 Publiciana competit emptori aere, & insulam postea in ea edificanti, eadem ratione competit ementi insulam, si postea illa ad arcem pervenerit. d. §. si.
 Publiciana peti possunt iuncta domui, licet domus rei vendicatione petatur: alluvio tamen, quae accedit fundo, semper eadem actione cum fundo, cui accessit, peti debet. gl. quod tamen. ibid.
 Publiciana ex sua persona competit ei, cui ex T. rebelliana hereditas verbo restituta est, etiam si possessionem naus non fuerit. l. cum sponsus, 14. §. fin. eodem.
 Publiciana pro vectigalibus, & aliis praediis, quae viciu capi non possunt, competit ei, cui bona fide tradita sunt. d. l. cum sponsus. §. in vectigalibus. cod.
 Publiciana competit ei, qui superficiariam insulam bona fide a non domino emit. ibid.
 Publiciana non datur pro his rebus, quae propter rei, vel personae vitium non possunt viciu capi; idem etiam est in re inalienabili. glossa. non possunt. ibidem.
 Publiciana non competit pro rebus alienari prohibitis a lege, vel constitutione, d. l. cum sponsus. §. si.
 Publiciana non datur pro rebus sacris, & aliis similibus in alienabilibus nec pro re donata marito ab uxore, vel e contra. gl. lex Julia. ibid.
 Publiciana competit emptori etiam per viciu anni viciu captem, §. si.
 Publiciana competit etiam pro parte rei emptae, etiam si emptor per momentum possiderit rem emptam a non domino. ibid.
 Publiciana competit pro his rebus, quas quacunque iusta causa nati fuerimus, l. quicumque, 15. cod.
 Publiciana siue possessione competit alicui pro iniunctis domui; competit etiam heredi, & bonae fidei possessori, gl. nati. ibid.
 Publiciana non datur creditoribus, vel ei, qui precario rogavit pro pignoratitia, vel precaria possessione in qua illi eo animo non acquiritur possessionem, vel credat se dominos esse. d. l. quicumque. §. 1.
 Publici mihi competit pro re, quam servus, dum in fuga erat, emit a non domino, licet possessionem rei tradidit ego natus non sum. l. si servus, 17. cod.
 Publiciana transit ad heredem, gl. munus in l. si quis emptionis, §. quod si quis. C. de prescriptione 30. vel 40.
 Publicianam potest intentare, qui in rei vindicatione succubuit, §. si supererit. in l. minor, 19. §. si servus. de iusticia.
 Reliqua verbo, Atilio, 112. Sententia, 15.

7 PVBICIANA non datur contra dominum, gl. persona in l. sed & si, item si rem de petitione heredit.
 Publiciana quandoque contra dominum dari potest, gl. persona in l. si culpa. §. 3. & l. si Titio, 7. & ibi gl. si de rei vindicatione.
 Publiciana competit contra dominum, quando possessor, & petitor habuerunt causam ab eodem, vel possessor a petitore. d. l. si Titio.
 Publicianam repellit exceptio dominij. l. pe. & ult. de publiciana in rem.
 Publiciana non datur contra dominum; quoniam non est inuenta Publiciana, vt

res vero domino auferatur; sed vt potius is, qui bona fide emit, possessionem in qua eius ex causa naus sit, rem habeat, quam alius, qui non lit dominus, d. l. si & ibi gl. 6.
 Publiciana contra dominum datur ei, qui missus est in possessionem ex causa damni infecti, & ei, cui datus est servus pro noxa; datur etiam contra eum, qui non dominus vi vendidit, deinde factus dominus alteri vendidit. d. gl. si.
 Publiciana datur contra dominum etiam qui emit a non domino; deinde conueniens a domino fuit ab eo absolutus, & postea ad dominum possessionem induit, poterit contra eum agere Publiciana. ibid.
 Publiciana regulariter non datur contra dominum; datur tamen speciali iure contra dominum possidentem servum, quem bona fide possessionem pro noxa dedit damnum passus, l. & generaliter. & de profuturam de noxalibus.
 Publiciana non datur contra dominum, quia remouetur exceptio iusti dominij; quandoque tamen speciali iure datur, l. mandatum, 57. & ibi gl. actum, & gl. cognita. mandati.
 Publiciana non potest agere, qui habet dominum, glossa. 1. in l. si ab eo. 18. de pignoriis.
 Publiciana datur quandoque contra dominum, & non dominum praeterit dominum; regulariter tamen est contra, l. 2. & si de exceptione 1. iudic. gl. intelligi datur. in l. apud, §. si Titio de doli mali exceptione.
 Publiciana datur contra dominum ei, qui emit a non domino qui postea vero domino successit, & ad eum possessio rediit. gl. dicit. ad med. in §. namque si cum. l. si de actio.
 Publiciana datur contra dominum ei, qui rem a non domino emit, & postea verus dominus voluerit vendicare ab emptore, qui fuit absolutus, & postea ad eum possessio rei emptae rediit, agere potest emptor Publiciana contra dominum, & si is excipiat de dominio, replicabit emptor, quod quandoque eo agere teneatur absolutus. ibid.
 Publiciana datur contra dominum ei, qui agit noxaliter contra bonae fidei possessorem servum, & ille dedit ei servum pro noxa, & tunc habens servum pro noxa fide conueniatur a vero domino, siue a domino possidente, si ipse agat publiciana, obtinebit. ibid.
 Publiciana datur contra dominum ei, qui fuit missus in possessionem viciniae domus, quam aliquis bona fide possidebat possidere non causante, & postea verus dominus inueniatur possidere. ibid.
 Publiciana datur contra dominum ei, qui rem possidet, & eam non dolo, sed culpa desit possidere, & sic praeteritis levis estimationem tantum secundum iustitiam vendicandi, si postea res ad dominum redeat, contra illum dominum possidentem poterit agere Publiciana, §. d. gl. dicit ad fi.
 Publiciana datur contra dominum, etiam quando tu me mandantem rem meam vendidisti, sed me prohibente tradidisti emptori, Publiciana vel exceptione defenditur, praeterea etiam contra me dominum Publiciana potest agi. ibid.
 Publiciana non datur ei, qui dominus factus est per viciu captem, aut per traditionem rei, sed tunc ei competit directia rei vindicatio. glossa. dominus. ibidem.
 PVBICIANA dicitur illud, quod omnibus patet, l. 1. §. pen. de suspensis tutor.
 Publici appellatio in compluribus causis ad populum Romanum pertinet, non ad alium populum, l. eum, qui vectigal, 16. de verb. signifi.
 Inter Publica habent sacra, nec religio, nec quae publicis viciu sunt destinata, vt theatra, & stadia, inter publica, 17. cod.
 Publica stricte dicuntur, quae in patrimonio alicuius civitatis sunt, bona, seu peculia feruorum civitatis, & molendina civitatis, quae non sunt in publico viciu; sed in molendina priuatorum. d. l. inter publica. & ibi gl. 3.
 Publica res non possunt alienari, nec viciu capi, nec legari. d. gl. 1.
 Publica loca nullo temporis curriculo praescribi possunt, gl. centum. in l. vt inter diuini, 19. C. de sacrosanctis.
 Publici nomen accipitur pro domibus sacris; aliquando aliter sumitur, gl. §. in l. acceptam, 19. C. de viciis.
 Publicum esse dicitur illud, quod in porta alicuius Ecclesiae ponitur, adeo quod natus licet ignorare, §. licentiam in auct. quomodo oportet episcop. & §. pe. & ibi add. marg. in auct. vt iudices siue quoquo suffr.
 Publica utilitas praefenda est priuatorum contrahibus. l. 3. Cod. de primipilibus.
 Publicum certamen dicitur, quod gratia publicae laticiae fit, vt ludus gratulorum, & ludus torneamentorum. gl. in publico in l. qua actione. §. si quis in collocatione. ad legem Aquili.
 Publico potest ab vno praedicti si non fiat collusio; secus si fuisset in mora ante interitum, gl. ex causa. in l. eum, qui. 30. de iureiur.
 Publicorum locorum nullum est nobis commercium, sed Celsus, 6. & ibi gl. 1. de contrahend. emp.
 Publica loca dicuntur, quae non in pecunia populi, vt molendina communia; sed illa, quae in publico viciu habentur. ibi.
 Publica utilitas quando discordat cum priuata, praefertur publica, siue afferat iustitiam utilitatem in quolibet particulari, siue non. gl. & rei pub. & ibi add. marg. in l. 1. fol. mar.
 Publica utilitas infringi non debet, gl. vocabulo. in l. si ita scriptum, 46. de legat. 1.
 In publico loco potest quis autoritate principis edificare, si sine incommodo cuiusquam id fiat. l. sumum, 2. de damno infecto.
 In Publico edificans superioris auctoritate ad priuata utilitatem tenetur satisficere, sed competens iudex per indemnitate adiut. ibid.
 Publica loca differunt a rebus vniuersis. gl. 1. in l. si in publico de aqua pluuiaria accenda.
 Publica loca non sunt in bonis alicuius, nisi dominus. ibid.
 In Publico nara insula publica esse debet. l. pe. si. §. de acquir. rerum dominio.
 In publico natum, vel in publicum publicum est, quod verum est non solum quando id quod nascitur, venit a natura, sed etiam quando ex accidenti, d. l. pe. in add. marg. & in §. si.

iblica, vel communia loca, quæ iure gentium occupanti concedantur, longo tempore post occupationem non præscribuntur, quominus cessante occupatione redeant in pristinam causam, & iterum concedantur occupanti, in l. fin. de usufructu.

Publico loco edificare prohibetur, & ad id datur interdictum ne quid in loco publico. l. 1. & 2. ne quid in loco publi.

Publico loco ne quid fiat, vel immutetur, propter quod dampnum daretur alicui, nisi lege, senatusconsulto, vel edicto, aut decreto principis permittente: & si factum sit, contrarium interdictum dabo, ait prætor. d. l. 2.

Publica via, vel in itinere publico quando aliquid factum est, datur interdictum restitutorium, ne quid in loco publico; sed quando in aliis locis publicis factum est, non habet locum interdictum restitutorium: sed prohibitorium tantum, gl. interdictum, ibid.

Publica loca priuatorum vsb. deferuntur scilicet ciuitatis, & non quasi propria cuiusque, & tantum iuris habemus ad obtinendum vsum publicum, quantum quilibet ex populo habet ad prohibendum, d. l. 2. §. 1.

Publici loci appellatio ad areas, & ad insulas, ad agros, & ad vias publicas, & ad itinera publica pertinet, d. l. 2. §. publici.

Publicis locis quilibet licet facere aliquid, dummodo vsui publico, vel priuato non noceat: si publico itinere nocere, aut iudicis locum iudicis officium, quo petir, ne quid fiat in via publica: sed solum in viis rusticis. d. l. 2. §. 1. in add. marg.

Publica non sunt communia, nec communia sunt publica. gl. vtile. in d. l. 2. §. aduersus.

In publica quociescumque aliquid fieri permittitur, ita oportet permitti, vt sine iniuria cuiusque fiat, & ita (solum principes permittit, quæ aliquid poui operis institueret, petir, ead. l. 2. §. merito.

Publicam pecuniam in aliquem vsum delinam retinens, neque in eum vsum consumens, tenetur lege Julia peculatus, l. 2. ad leg. Jul. peculatus.

Publicam pecuniam auferens, vel interceptans, vel conuersens in rem suam, vel faciens quod quis auferat, vel interceptat, vel in rem suam conuertat, tenetur lege Julia peculatus, nisi id liceat ei lege, veluti officiali. d. l. 1. eod.

In publicum aurum indens, vel immiscens aliquid, quod id fiat deterius, vel id fieri faciens, tenetur lege Julia peculatus. ibi.

Publicam pecuniam in vsum aliquem acceptam retinens, nec erogans, tenetur lege Julia de rebus, quia lege condemnatur puniri amplius tertia parte quod deherosus est in id, quod accepit, & amplius in eius tertia parte, l. 4. §. 1. eod.

Ex publico fundi locatione, vel emptione pecuniam habitam si quis retineat, tenetur lege Julia de rebus, ibid.

Publicam monetam nomine ciuitatis facientes, si eam signatam furantur, vel extrinsecus fieri signant pecuniam forma publica, non dicuntur falsarii: sed furum publice monetæ fecisse dicuntur, & ideo tenentur lege Julia peculatus, l. facit legi, 6. §. pe.eod.

Publicam pecuniam in aliquos vsus destinatam retinens, nec expendens in eos vsus, tenetur lege Julia de rebus, d. l. facit legi, 9. §. 1. eod.

Reliqua verbo, Admari, Instrumensum, 7. 8. 10. 11. §. 1. Inducim, 11. 12. Munus, 3. 11. Peculatus, Leg. 2. 3. Persona publica, 11. 12. §. 1. Vnde, Vtilitas, Interdictum, 4. 5. 6. 4. 7. Manifestum.

PUDICITIA proprie competit legibus mulieribus, gl. officii. in l. 1. §. secundo loco, de postulando.

Pudicitia attentari dicitur, cum id agitur blanda oratione, vt ex pudico impudicius fiat, vel ex impudico pudicitius, & attentari tenetur actione iniuriarum, nisi sit in ea forma, quæ attentantem excusat, latentari. & ibi gl. 1. & 2. de iniuriis, & l. item apud, 1. §. 1. tenetur, eod.

Pudicitiam alicuius blando sermone attentare non est conuicium facere: sed aduersus bonos mores attentare, d. l. tenetur.

Pudicitia semper est colenda, l. 1. §. C. ad Officiarium.

Pudicitiam facundum est maxime filiarum, §. 1. Inst. de noxalibus actio.

Reliqua verbo, Affectari, Turpia, Verecundia, Castus, Mulier, 3.

PUDO, & verecundia est reculare id, quod pacto nudo promissum, l. Quintus, 48. & ibi gl. 1. mandati.

Reliqua verbo, Verecundia.

PUELLA dicitur viripotes, cum xij. annos habet, quia tunc pati potest vicum, gl. in l. 1. filia, 49. de leg. 3.

Puellas, & pueros volentes retinens dicitur dolo malo resinere, si per suaserit eis blandis suauosibus vt se sponte illis peccare profiteantur, & ideo tenetur interdicto de libero homine exhibendo, l. 3. §. si quis volentem, & ibi add. marg. de libero homine exhib.

Puellæ voluntas, quando non est pupilla, quæritur in maritando se gl. 1. in l. 1. C. de nuptiis.

de Puella maritanda si discordant mater, & tutor, & propinqui, recurrendum est ad iudicem, qui debet eligere, quod vtilius est puellæ, d. l. 1.

de Puella exhibenda, quæ est impubes, vel pubes, ita quod modo tempore excessu pubertate, si sit controuersia, debet depoi pendente lite, l. deinde, §. si de liber. exhib.

Reliqua verbo, Nuptia, Puer, Pupilla, Tutor, 1. 5. 6. 7. 1. 5. 7. Mulier, 3. Lenones.

PUELLÆ appellatio, & puella etiam continetur, illa verba, l. 1. de verb. sig. & gl. 1. in l. 1. pueri, 204. eod.

Pueris legatis debentur etiam puellæ, sed non econtrâ, puellis legatis, non debetur pueri, l. ferus legatis, 79. de leg. 3.

Puerum alienum castris etiam prætoriofrem fecerit, licet non reneatur Aquila, tenetur tamen iniuriarum, aut ex edicto gdiium, aut quadrupli, l. si ferus, §. est puerum ad leg. Aquil.

Pueros nondum adultos, nec atatis circumpectos pellicientes, & seducientes religiosis, vt illi in religionem ingrediatur, eamque proficiantur, tenetur interdicto de libero homine exhibendo, l. 3. §. si quis volentem, & ibi add. de libero homine exhib.

Pueri appellatio tres habet significationes: vnam, cum omnes feruoris etiam legemarios appellamus pueros; alteram, cum puerum contrarius nomine puellæ dicimus; tertiam, cum ætatem puerilem demonstramus in maribus ad xij.

in feminis vsque ad xij. annos, nisi quando legantur eis alimenta: quia tunc feminæ vsque ad xij. annos, videtur legatum, i. pueri, 204. & ibi gl. 1. de verb. sig.

Pueros expositos recolligens non efficitur eorum dominus, sed sunt liberi, & sui iuris etiam si sint nati ex feruili conditione, & sibi quæruat, & ad extraneos transfundat, l. nemini, 19. C. de episcop. aud.

Pueri ætas quandoque interpretatur pro infantili, gl. 1. in l. 1. infanti, 1. 3. C. de iura delibandi.

Reliqua verbo, Puella, Masculinum.

PVERPERA id est quæ recens est à partu sana, dicitur, si nihil extrinsecus acciderit, quod corpus eius in aliquam valetadinem immitteret, l. quæritur, de æditio edicto.

Reliqua verbo, Flabitus, Coquus, Scrutur, 101. 103.

PUGILARS dicuntur tabule coeæ, vel ex alia materia confectæ, putæ eboræ, citro, membrana, ligno, quæ à pugno, quo ea comprehenduntur, aut à punge, quod impugantur stylo ferreo, vel æreo, aliâ materia concinnata culpidi, gl. pugillares, & add. marg. in l. in commodato, §. sicut autem, commodati.

PUGNA, vel duellum fieri potest pro pace rupta, aut pro aliqua capitali causa, per quam pugna oritur, cap. 1. §. si miles, & ibi gl. capitali, de pace tenenda. Pugna pro patria secundum Catonem, gl. 1. in l. neminemque, C. ex quib. causis infamia.

Pugnans in publico certamine si alium pugnantem percussit, vel occiderit, non tenetur, nec punitur lege Aquila; quia gloriæ, & virtutis causa non in iniuria videtur dampnum datum, l. qua actione, 7. §. in colluctatione, ad legem Aquil.

PVNCTVS positus in oratione ponitur quandoque pro copula, & gl. pretium, in l. merito, §. 2. §. 1. in econda, pro socio.

PVNRI non debet quis in eo, in quo non deliquit, gl. quia nec dolus, in l. actione, 66. §. diximus, pro socio.

Puniri debet quis in eo, in quo deliquit, gl. quorum, in l. qui bona, 1. 3. §. si quis de damno infecto, aut omnes, & ibi gl. C. communia de successione.

Puniri potest criminaliter componens librum ad alicuius iniuriam, licet non appareat, aut cultus iniuriam fecerit, l. quod senatusconsultum, & ibi gl. publica, de iniuriis.

Puniri potest quis de mendacio, gl. solutio, in auth. contrâ C. de non numerata. Puniri debet perna corporali, qui non habet in ære, l. 4. & ibi add. marg. C. de iuris iugitibus.

Puniri debet quis eo tempore, quod deliquit, non in alio, gl. 1. in l. sciant, C. de legitimis heredi.

Puniri non debet alius pro alio: fallit in crimine læsæ maiestatis, gl. 1. in l. sanctus, C. de penis.

Puniri non debet quis ultra quàm deliquerit, gl. 1. in c. 1. de vassallo, qui contra constitutionem Lotharii.

Puniri debet non solum, qui immediatè opem præstat, sed etiam qui mediatè, l. si ferus, §. si quis, de manu ad legem Aquil.

Ponendus si quis est, non debet habere præmium, gl. 1. in l. 1. C. de hæreticis.

PVNTO quanto plus differtur, tanto amplius publica crescit, & genibus perniciosius in exemplum transit, extra, quædam, quæ sunt rebelles.

Reliqua verbo, Nobilis, Index, 43. Malefactori, Pama, per tot. Scrutur, 170. Castigare, Felus, 82.

Pupillus in genere, num. 1. vsque 8.

Quoad pactum, & solutionem factam sine tutore, num. 9. 10. 11.

Quoad negotiorum gestionem, 12.

Quoad eius obligationem, 13. 14. 15.

Quoad stipulationem, 16.

Quoad contrarium, 17.

Quoad acquisitionem, 18.

Quoad alimenta, 19. 20.

Quoad mutuum factum pupillo, vel econtrâ, 21. 22.

Quoad emptionem, hypothecam, vel aliam obligationem, & dissolutionem, cum decreto, vel sine, 23. 24.

Quoad usucapionem, & amissionem possessionis, 25.

Quoad remissionem, & liberationem factam tutori, 26.

Quoad tutores, & petitionem eorum, & autoritatem, & actionem tutela, & conditionem, 27. 28.

Quoad curatorem in litem, 29.

Quoad missionem in possessionem, & venditionem, 30.

Quoad privilegium, & prioritatem in hypotheca, 31.

Quoad vocandum in res, conueniendum, & agendum, & accelerandum, 32. 33.

Quoad deferendum iuramentum, 34.

Quoad delictum, culpam, & delum suum, vel tutoris, 35. 36.

Quoad testamenti factionem, 37.

Quoad agnitionem bonorum possessionis, aditionem, repudiationem, & substitutionem, & restitutionem aduersus aditionem, 38. vsque 41.

Quoad fideicommissum, & restitutionem hereditatis, 42.

Quoad successionem in obligatione defuncti, & quoad heredes pupilli, numero 43.

PVILLVS dicitur, qui est impubes, & est sui iuris morte patris, vel emancipatione, gl. pe. in l. 1. vi pupillus educat.

Pupilli appellatio continetur etiam pupilla, sed non econtrâ, l. hæc autem, & ibi gl. pupilla de adoptio.

Pupillus à Titio tutore auctore colludente si fuerit circumscriptus, non habet actionem de dolo contra Titium, cum habeat actionem tutelæ, per quam consequatur quod sua interest: sed si tutor non sit solvendo, tunc datur pupillo actio de dolo, l. de dolo, de dolo malo.

Pupillo non competit ius rerum administrandum, l. iugurandum, 17. §. 1. & ibi gl. pupillus, de iurcurando.

- Pupillus fisione iuris dicitur nihil scire, gl. non videtur, in l. qui iurasse, 26. eodem.
- Pupilli causa alia est, & alia furiosorum in negotiis contrahendis, gl. marg. in fin. in l. incendum, 9. de conditione indebit.
- Pupillus sine tutore recipiens pignus, non tenetur pignoratitia, nisi sit factus locupletior, gl. in l. pupillo, 18. de pigno. act.
- Pupillus in recipiendo, vel dando pignore, vel possit conueniri pignoratitia, necessaria est tutoris autoritas, d. l. pupillo, & ibi gl. fi.
- Pupillus creditor si consensit venditori pignorum, non liberatur pignus, nisi praesente tutore auctore consensit, aut ipse tutor, si commodi aliquid esse existimauerit, vel satisfactum sit, l. si consensu, quibus modis pignus.
- Pupillus sine tutore non potest exigi cautio damni infecti, gl. fi. in l. si dictum, §. fi. de euctio.
- Pupillus non tenetur probare fideiussores pro tutore datos, cum accipiebantur, idoneos non fuisse, hoc enim incumbit probare his, quorum officii sunt prouidere, vt pupillo idoneo caueretur, l. non est, 1. r. de probatio.
- Pupillus ex persona sua habet directam, sed ex persona tutoris vtilem, gl. i. in l. quocies, 10. de admin. tutorum.
- Pupillus heres testatoris eadem est persona cum defuncto quantum ad actiones hereditarias obligatio vero, qua tenetur tutor, non est hereditaria, gl. fi. & ibi add. marg. in l. quipures, 41. eod.
- Pupillo absentis si ego vendiderim, aut locauerim aliquid, valet locatio, vel venditio, si pupillo praesenti tutor auctoritatem praestiterit, l. obligari, 9. §. fi. de auct. tutorum.
- Pupillus potest tutore auctore actionem cedere, gl. i. in l. potest, 18. eod.
- Pupillo magis expedit rem suam saluam fore, quam tabulas cautionis habere, l. suspensus de suspectis tutoribus.
- Pupilli fundo non potest seruus imponi, nec potest per pactum remitti, l. 3. §. simili. de reb. eorum, qui sub tutela.
- Pupillus si vult pignus repetere, quod tutor obligauit pro pecunia, quae conuersa est in vitilatem ipsius pupilli, vt quia soluta fuit creditor eius, repellitur exceptione doli mali, l. si pupillo, §. fi. de reb. eorum, qui sub tutela.
- Pupilla non potest contrahere matrimonium cum tutore, nec cum extraneo, d. est pupilla, sed post pupillarem aetatem recte potest cum extraneo, sed non cum tutore, l. si, ibi gl. fi. de leg. 1.
- Pupillus proximus pubertati dicitur, qui ad decimum, & dimidium peruenit: in mare vique ad xij. ann. in femina vero, quae octo annos, mentisque se attigit vique ad xij. ann. gl. ad subitutum, i. addit. marg. in §. non solum. In l. de pupillari iurib.
- Pupillus liberatus potest iurare, & promittere operas, quas ipse impubes facit, l. vt iuraturandi, §. dabitur, & ibi gl. actio. de operis libert.
- Pupillus pubertati proximos doli capaces patitur Lombardia, & Normania, gl. a. nimum. in l. 4. §. pupillus de viciupio.
- Pupillo si fuerit surrepta res, sufficit vt tutor eius, vel pupillos sciat eam rediisse in domum ipsius pupilli, vt pergetur viciupio furtiuitatis, d. l. 4. §. de pupillo, & ibi gl. fi. tutor.
- Pupillus factus adules si se defendat, sine satisfatione id facit, sed si alius eum defendat, requirit satisfatio de iudicatum soluendo, quod non sufficit, nisi prosequatur defensionem, l. hac autem, §. fi. & ibi gl. satisfatio, quibus ex causis in possessionem eatur.
- Pupillus si sine tutoris auctoritate rem precario accepit, tenetur interdico de precario, quia si eam habet, iustum est, vt eam reddat, vel si dolo, vel lata culpa desit habere, secus si sine dolo desit habere, quia tunc non tenetur, l. fin. §. fin. & ibi gl. fi. de precario.
- Pupillis per tutorem personas solet, & debet faueri, l. apud Celsum, §. illa etiam, de doli mali exceptione.
- Pupillus recuperat a tutore per actionem tutore damnum contingens ipsi pupillo culpa tutoris: sed damnum sibi contingens sine culpa tutoris recuperat per restitutionem in integrum contra aduersarium eius, si laesus est, l. amissi, §. 3. §. i. de fideiusso.
- Pupillus eo ipso, quod non sit factus pauperior, est locupletior, in l. pupillo, 47. de solutio.
- Pupillus, cui etiam sit tradita res sine tutoris auctoritate si perierit ante lris contestationem, quandoque quasi locupletior factus intelligitur, veluti quando necessariam rem sibi emat, quam necessarium de suo erat emptus, ibid.
- Pupillo seruus potest seruare, & ita adimplere conditionem sine interuentu tutoris, quando seruus liber esse iussus est sub conditione, si seruierit pupillo, l. si seruus, 68. eod.
- Pupilli rem saluam fore, & tutelam saluam fore paria sunt, gl. i. in add. marg. in rub. rem pupilli saluam fore.
- Pupillus non est, qui in vtero est, existimatur enim viscerum pars, & tutor ei datus non tenetur, vt tutor, nisi nascatur, & tunc gerat, l. non est pupillus, 162. & ibi gl. fi. de verborum significat.
- Pupillus est, qui cum impubes est, definit esse in patris potestate aut morte, aut emancipatione, l. pupillus est, 219. eod.
- Pupillus quandoque dicitur filius in potestate, item seruus impubes, sed non proprie, sed improprie, gl. i. ibid.
- Pupillus parit posse non intelligitur, in eo, quod plus est, 11. de regulis iuris.
- Pupillus proximus pubertati dicitur capax & furandi, & iniuriæ faciendae, l. pupillum, 12. eod.
- Pupillus infans, vel infantie proximus nec nolle, nec velle creditur habere nisi apposta tutoris auctoritate, l. pupillus, 150. & ibi add. marg. eod.
- Pupillus quantum ad sui commodum potest nolle, gl. i. ibid.
- Pupillus pubertati proximus, & doli capax etiam in sui praedictum potest vellet si sit in dolo, ibid.
- Pupillus vel adules cum auctoritate tutoris, vel curatoris possunt procuratore constitui: & talis procurator dicitur legitime datus, gl. pen. in l. neque tutore, 11. C. de procuratoribus, & gl. i. in l. C. de actore a tutore, vel curatore dand.
- Pupillus, vel adules cum auctoritate tutoris, vel curatoris si constituant pro-

curatorem in causa, debent esse tutor, vel curator, vt in alienatione rei §. i. notis gl. pen.

Pupillus non potest sine tutore procuratorem constituere, & sententia lata cum tali procuratore contra pupillum non valet, sed si fuerit lata pro eo, tunc valet, gl. pen.

Pupilli interest ne secreta patrimonii sui pandantur, l. a. C. de alienatione pupil.

Pupillus debet probare nomina debitorum intro tutelae susceptae esse idonea, gl. i. in l. a. C. arbitrium tutela.

Pupillus quandoque prodesse non potest in contractibus sine tutoris auctoritate, gl. i. in l. 2. C. de auctoritate praestand.

Pupilli, qui se dedit in arrogationem alicui, sunt tutela, l. fi. C. eod.

Pupilli licet efficiantur aduli hinc super tutoris exceptione pendente, tamē causa propter periculum medij temporis debet terminari ita, quod si appareat cessasse a tutela per malitiam, tunc etiam alias non, l. quamquam, 15. & ibi gl. fi. C. de exculat. tutorum.

Pupillus potest creari tribunus militum, l. fi. C. de testam. militis.

Pupillus nondum stabilem mentem adeptus est, ibid.

Pupillus accipiens pecuniam ob rem a se venditam tribus modis dicitur locupletior, vel quia habet eam, vel aliud empti ex ea, vel quando talem rem emat, quam de suo emisset necessarium: sed modo perit, gl. 2. in l. fi. C. de pro emptore.

Pupillus, Ecclesia, & res pub. quandoque equiparantur, gl. i. in l. 1. C. de sententis aduersus fideum, lib. 10.

Pupillus potest torqueri fine tutoris auctoritate, quam supplet iudicis praesentia, §. reprob. gl. ne viliam, in add. marg. in §. neque tamen. In l. de auct. tutorum.

Pupilli sunt, qui de potestate patris impuberes exierunt, vel morte, vel emancipatione, licet improprie aliquando dicatur pupillus, qui est in potestate, gl. i. in l. 6. pubertatem. In l. quibus mod. tutela.

Pupillus non potest esse testis in civilibus causis: sed in criminalibus etiam pubes non potest esse, nisi sit maior 20. ann. fallit in crimine maiestatis, vbi pupillus admittitur, & utrum torquetur, si opus sit, inquiri, 19. & ibi gl. fi. de testib.

Pupillus proximus pubertati, & doli capax admittitur ad testamentum dicendum non tamen dicitur per hoc testis, sed facit aliquod indicium, non tamen vt quibus perillud decernatur, d. gl. fi.

Pupillus de eo, quod dedit in pupillari aetate, potest pubes factus testimonium ferre, intellige de eo, quod videtur, dum erat proximus pubertati, quia tunc potuit aliquid conuenire, gl. quae cum, & ibi add. marg. in l. notationem, 99. §. fi. de verborum significat.

Pupillus ex compromisso obligatur naturaliter, cum fideiussores accedat, quod secus est in alio iudicio, gl. i. in l. de arbitris.

Pupillus compromittendo sine tutoris auctoritate obligatur, vnde fideiussores accedere potest, gl. pen. in l. si pupillus, 40. eod.

Pupillus non potest nunciare operis gratia tuendi iuris publici etiam cum auctoritate tutoris, secus si sui iuris consensum causa, l. de pupillo, de noui operis nunci.

Pupillus carens tutore & iudice, a quo tutorem etiam ad commodum suum non potest nunciare de rigore iuris: sed de acquirent potest, saltem vt habeat effectum interueniente postea nuntiatione valida, §. gl. rata, ibid.

Pupillus carens tutore ad suum commodum potest nunciare nouum opus per iactum pupilli, per praetorem: sed non potest simpliciter id verbis simplicibus, ibid.

Pupillus non potest vendicare rem, quam sibi tutor accepit de bonis pupilli eius, & eius pretium in pupilli vitilatem conuertere, nisi tutor reddat ius pretium, §. gl. si in l. si in emptione, 34. §. fi. de contrahend. empr. & gl. fin. l. 1. C. de contrahend. empr.

Pupillus non potest vendicare rem, quam sibi tutor accepit de bonis pupilli eius 7 pretio in pupilli vitilatem conuertere, si viciupata sit illa ab herede tutoris, d. gl. fi. in l. 4. §. fi.

Pupilli pecunia empti res non est pupilli, & ideo est sibi tacite obligata pro sua pecunia, vel si velit, potest eligere eam per actionem tutelae, gl. i. in l. i. de eque, qui prior in pign.

Pupillus in mora non potest constitui, nisi tutor eum eo interceptetur, gl. fi. in l. si dictum, §. fi. de euctio.

Pupillus debens speciem non potest constitui in mora, nisi interceptetur cum auctoritate tutoris: aut tutor solus interceptetur, l. sed si ex stipulatu, 14. & l. qui Roma, 122. §. coheredes, de verb. oblig.

Pupillus pro eo, quod promissit sine tutore, non potest constitui in mora, nec fideiussores eius propter illius moram citi obligari, l. si pupillus, 127. eod.

Pupillus seruus suum manumittere non potest ratione aetatis, gl. i. in l. si eum, §. sentit, quibus modis pignus.

Pupillus non potest manumittere sine tutoris auctoritate: imo & si tutoris auctoritate manumittat, debet nihilominus probare iustam causam manumissionis ad hoc, vt valeat, l. obligari, 9. de auct. tuto.

Pupillus infans etiam cum auctoritate tutoris, & probando iustam causam manumissionis non potest manumittere, gl. ex lege, ibid.

Pupillus tutore autem potest manumittere seruum apud praetorem, eundemque tutorem, l. r. de manumissis vindicta.

Pupillus maior infante manumittere potest seruū coram iudice: tutore scilicet tutore, ita tamen, vt peculium non sequatur manumissum, sed infans: idem tutor septem annorum non potest coram iudice, etiam cum tutore, si autem non potest subire iudicium, l. pe. & gl. i. eod.

Pupillus non potest seruum suum manumittere, vt eum habeat tutore: quia hoc esset sibi eligere tutorem, quod non permittitur pupillo propter infirmitatem iudicii sui, l. si de manumissis vindicta.

Pupillus sine tutore non potest ex causa fidei commissi manumittere seruū proprium: sed bene seruū ad hoc sibi legatum, l. ex causa, 11. & ibi gl. fi. de fidei commissi, libet.

Pupillus fructuarius sine tutore non potest consentire manumissioni serui suum de a proprietario, l. qui fraudem, 27. §. qui, & ibi gl. quib.

Pupillus creditor sine tutoris auctoritate non potest consentire manumissioni
serui debitoris fundæ a debitoribus. *ibid.*

Pupillus status quando deducitur in dubium differtur questio in tempus puber-
tatis sed redarguitur mater partus subiectæ, tunc iocus. l. 1. §. si de Caibon.
edictio.

Pupillo si mouetur questio status, possunt petere mater eius & tutor eam cau-
sam differre in tempus pubertatis. l. diu fratres. 27. de liberali cau.

Pupillo si mouetur questio status & bonorum de statu iuramentum cognoscitur
si agitur super possessio bonorum: secus si super petitorio: quia tunc plenè
cognoscitur. gl. 4. in l. 1. C. de ordi. iudiciorum.

Pupillo agenti petitione hereditatis contra heredem scriptum si obiciatur, quod
non est filius, iudex debet examinare de principali, & de incidenti, non tamen
pronunciare de incidenti: sed de principali tantum. d. l. 1.

Pupillo agenti petitione hereditatis contra scriptum heredem si obiciatur, quod
non est filius, differtur iudicium petitionis hereditatis in tempus pubertatis,
si pupillo expediebat, secus quando pupillo non expediebat: quia habet proba-
tiones in promptu, & testes poterant mori. gl. 1. ibi.

Pupillo agenti petitione hereditatis contra heredem scriptum si inferatur ques-
tio status defuncti, quæ non tangit pupillum: talis questio non differtur in
tempus pubertatis. *ibid.*

Pupillo agente petitione hereditatis contra heredem scriptum, si questio status
incidat, illa non differtur in tempus pubertatis. *ibid.*

Pupillo conueto petitorio iudicio si inferatur questio status, differtur illa per
Carbonianum in fauorem pupilli conuenci. *ibid.*

Pupillus si agit petitorio contra possessores singularium rerum, qui se heredes
non contendunt, satisfaciendo illis questio status incidenti differtur in tempus
pubertatis: si secus quando agit petitorio contra possessorem vniuersalem he-
reditatis, qui se contendebat heredem, quia tunc questio status non differtur.
ibid.

Pupillus potest adipisci possessionem, vel retinere ex Carboniano, & vtroque
questio incidenti differtur in tempus pubertatis. *ibid.*

Pupillus tutorem quandam suum seruatum potest dicere seruatum: at tutor non po-
test pupillo quandam suo facere questio nem seruatus, non idem cō. 35. &
ibi gl. 1. de liberali. caus.

Pupillus non potest fieri seruus per venditionem, nisi sit maior 10. ann. gl. redi-
gatur. in 6. item finitur. In quibus modis tutela finitur.

Pupillus doli capax potest redigi in feruitum: secus si non sit doli capax. *ibid.*

*Reliqua verbo, Arragatio, l. 1. de iur. Debitor, 2. 6. 27. §. si quis. l. impubes, Procurator,
§. 4. Sententia, 8. 19. Tutor, per tot. Priuilegium.*

PUPILLVS si sine tutore pacificatur, ne quod ipse debet, petatur a se, valet pactu.
l. contra iuris regulas. & ibi gl. 2. de pactis.

Pupillus si sine tutore pactus sit, ne a debitor petatur, nec in eam certum tem-
pus petetur, non valet pactum: licet per replicationis remedium, vt quia pu-
pillus. *ibid.*

Pupillus pacificando sine tutore potest facere suam conditionem meliorem: sed
non deteriorem. *ibid.*

Pupillo debitor non potest solui sine tutore, ita quod debitor soluens liberetur,
nisi pupillus habet pecuniam saluam, & tunc per exceptionem doli tantum
defenditur debitor. gl. 1. *ibid.*

Pupillus sine tutore debitor naturaliter, & ciuilitur vero creditoris, non
facit accipiens nec liberatur, nisi consumpta pecunia. gl. impudendum, in l.
ai pretor de minoribus.

Pupillus sine tutore soluens debitum tantum ciuilitur, vel indebitum vtroque
iure, iure communi, vt maior, repetit illud per conditionem indebiti. *ibid.*

Pupillus si sine tutore soluit debitum naturaliter, tantum, opus est re restitutione
in integrum, ad hoc, vt possit repetere per conditionem indebiti. *ibid.*

Pupillus si sine tutore, vel prodigus, aut furiosus indebitum soluit, etiam sine
restitutione, repetitur per conditionem indebiti in casibus, vbi alius non re-
peteret, gl. 1. inter dū, 29. & ibi gl. locum esse, vers. sed placet de conditio-
ne in deb.

Pupillus, prodigus, vel furiosus soluens indebitum reputatur indistinctè, siue
soluerit per errorem iuris, vel facti, siue scienter, siue ignoranter, secus est in
matore, qui si scienter, vel per errorem indebitum soluerit, non repetit. gl. mar.
circa principium. *ibid.*

Pupillus infans promittens tutore nec naturaliter obligatur, & inde indistinctè
soluitur repetit, l. quod pupillus, 4. 1. & ibi gl. 1. *ibid.*

Pupillus soluendo pecuniam creditori suo fine tutoris auctoritate, non libera-
tur, quia nullam dominium transference potest, nisi creditor bona fide pecuniam
pupilli consumpserit, quo casu propter consumptionem liberatur, l. obligari.
9. §. pupillus de auctori. tutoris.

Pupilli, quibus tutore auctore indebita pecunia soluta est, tenentur conditione
indebiti, quamvis tacuerint. l. impuberes, 3. *ibid.*

Pupillus soluens debitum naturale, non condicere soluit, & consumptam pecu-
niam sine restitutione, gl. 1. in l. impuberes. 1. 1. de acq. hered.

Pupillus non soluens tributum eiusdem pœnam commissi ipso iure, si intra 30. dies
post commissum soluat, Imperatores. 7. §. si & ibi gl. pe. de publicanis, & gl.
1. in l. 1. & per personam in l. si C. si propter pub. penitenciam.

Pupillus agens, cui sine tutore debita pecunia soluta fuit, vt exceptione summo-
neatur, inspicitur tempus litis contestationis, & rei iudicatæ, an ea pecunia
sit factus locupletior, vel non. l. 4. & ibi gl. 1. de exceptio.

Pupillus locupletior factus ex debite solutio filii facta sine tutore, si petierit
iterum debitum, repellitur exceptione, apud Celsum. §. si quis pupillo de do-
li mali exceptione.

Pupillus fingens se pubescere si debitorem suum delegauit creditori suo, ac is illi
soluerit, pupillus agens contra debitorem delegatum repellitur exceptione,
ne propter maliciam ignorantiam bis eadem pecuniam consequatur, d. l. apud
Celsum. §. que in tutore.

Pupillus non potest nouare, nec delegare sine tutore, nisi faciat suam con-
ditionem meliorem, l. nouare, 10. & ibi gloss. 1. de nouatio. l. pupillo.
1. de solutio.

Pupillo solutonis causa adiecto potest solui etiam sine tutore, & ea solutio libe-

rat soluentis, secus si esset adiectus obligatio, l. si stipulatus, 11. & ibi gl. si de
solutio.

Pupillo soli, & sine tutore soluens debitor non liberatur, si ipsi pupillo id debe-
bat: sed si debitor non sit debitor pupilli, sed sit acceptus pupillus, vt misit, &
ad alterum commouit et soluendo sine tutore liberatur: si elicit. ecce-
ptus pupillus in suum commodum et soli, & sine tutore soluendo non libera-
tur. gl. 1. in add. marg.

Pupillus sine tutore nec soluitur poterit, & si tradiderit numos, non sunt statim
accepti, & vendicari possunt, nisi fuerint consumpti, quo casu statim libera-
tur, l. quod si forte, 14. §. si de soluto.

Pupillo non potest solui sine tutoris auctoritate l. pupillo, 15. *ibid.*

Pupillus, cui solum est debitum a suo debitor, si necum petat idem debitum,
repellitur doli mali exceptione, si numi soluti fuerint salui. *ibid.*

Pupillo, qui sine tutore mutam pecuniam suscepit, si legatur a creditore sub co-
ditione, si eam pecuniam soluerit, si is soluerit, videtur ipse soluite in duas cau-
sas: scilicet in debitum suum naturaliter, vt in aliam heredi inspicitur, &
conditionis implendæ gratia, vt legatum consequatur. l. in numerationibus.
45. *ibid.*

Pupillo iubente sine tutore soluens creditori pupilli non repetitur solutum
a pupillo, qui sine tutore obligari non potest, neque a creditore accipiente,
cum ipse videatur quasi contraxisse cum creditore pupilli, soluendo ei illud
pupilli: pupillus tamen tenetur soluenti vti actione negotiorum gestorum,
vel mandati, in quantum ob id locupletior est factus, l. si pupilli. 66. & ibi gl. si.
eodem.

Pupillo decem dari si iussus sit seruus, & esse liber, tutore debet solvere: pupillo
tamen sine tutore non soluitur restè, l. si seruus. 68. *ibid.*

Pupillus soluens creditori debitum naturale, & ciuile sine tutore, non liberatur,
nec dominium transit, nisi per consumptionem, sed soluens e. b. r. m. tantum
naturale per restitutionem poterit repetere, si legitime soluente talis suo iure
condict. 3. h. & ibi gl. si. & Inst. quib. alienare licet.

Pupillus quando id, quod erat soluendum, non potest alienare sine decreto, ne-
que potest solvere non interpolito decreto, aliis non tenet solutio, & po-
test vendicari, quod solutum est, nisi creditor consumpserit, sed si potest alie-
nare sine decreto tutor, vel curator, vel adultus non habens curatorem suffi-
cient, nec restituitur, cum non sit deceptus. d. gl. si.

Pupillus, cui sine tutore indebitum per errorem datum est, non tenetur conditio-
ne indebiti: non magis, quam mortui datione, nisi sit factus locupletior. §. 1. &
ibi gl. Inst. In quibus modis re contrahitur.

Pupillus tutore auctore potest alicui delegare debitorem suum: sed si tutor de-
bet pupillo, non potest pupillus eum delegare alicui, nec ad id potest procu-
ratorem dare aduersus tutorem ipso tutore auctore, quia liberatur a pu-
pillo suo auctoritate, quod esse non debet, l. potest, 18. de auctorit. tuto-
rum.

Reliqua verbo, Debitor, 2. 6. 17. Tutor, 3. 8. 39.

PUPILLVS si negotia alicuius gessit, potest conueniri actione nego. gestorum 12
in id, quo factus est locupletior, & agendo compensationem eius, quod gessit,
patitur, l. 3. 1. pupillus, de nego. gest.

Pupillus quinquaginta de pecunia domini, cuius negotia gessit, in rem suam ven-
tur, & alia quinquaginta sua culpa amittit & alia quinquaginta de suo proprio
creditori domini soluit, de primis quinquaginta restitutionem tenetur domi-
no: de secundis quinquaginta tenetur tantum naturaliter, & sic non potest co-
ueniri: si tamē agat ad tertiam quinquaginta, dominus opponit exceptionem de
secundis quinquaginta naturaliter sibi debitis, & ita excludit pupillum. gl.
pupillus. *ibid.*

Pupillus sine tutore si gessit negotia, tenetur in id, quo factus est locupletior, &
in eo, quod gessit dolo. gl. locupletior. *ibid.*

Pupillus agens actione negotiorum gestorum patitur compensationem, vt qui-
libet maior, etiam eius, in quo non est locupletior: beneficio tamen ætatis
habet restitutionem, vt ei compensatio non opponatur, aut vt reparet, si soluit
etiam debitum naturaliter, gl. patitur. in d. 4. pupillus.

Pupillus doli capax ex mala gestione naturaliter tenetur etiam in eo, in quo non
est locupletior: sed si non sit doli capax, nec naturaliter obligatur, si non sit lo-
cupletior. *ibid.*

Pupillus in actione negotiorum gestorum, quando est gestum utiliter, tenetur
in solidum: licet pupillus non sit factus locupletior, gl. locupletior. in l. si pu-
pilli. *ibid.*

Pupillus non tenetur ad perficienda negotia, etiam capta a parte defuncti, si ta-
men esset perfectæ ætatis, tenetur incerta perficere. l. qui aliena. §. tutor. *ibid.* &
ibi gl. tutoris. *ibid.*

Pupillus, cuius negotia sine tutoris auctoritate gesta sunt, in eo quo locupletior
factus est, tenetur actione nego. gestorum, & tempore litis contestationis con-
sideratur an sit factus locupletior, l. litis contestat. 39. *ibid.* gl. 2. in l. 2. C. de
nego. gest.

Pupillus actione negotiorum gestorum non tenetur nisi in quantum factus est
locupletior, & in illo non tenetur, si alius gratis esset factus. l. 2. & ibi gl. 1.
C. de nego. gestis & l. Pomponius & ibi gl. 1. de negotiis gestis.

Pupillus tenetur actione nego. gestorum in eo, quod erat sibi necessarium geri. gl.
2. in d. 1. 2.

Pupillus actione negotiorum gestorum non tenetur in id, quod a principio fa-
ctus est locupletior, si postea ante litis contestationem eueras non sit sequu-
tus bonus. gl. 2. *ibid.*

Pupillus potest esse institor, & obligari dominum institoria, quia imputatur sibi,
qui eum præposuit, l. sed & si. §. si de institoria actione.

Pupillus procurator ad negotia a minore non potest constitui: sed bene a maio-
re. d. l. sed & si. in add. marg.

PUPILLVS tutore auctore non potest obligari naturaliter tutore, nisi quatenus
factus est locupletior, sed cum alterius tutoris auctoritate potest. l. pupillus. §.
de aucto. tutorum.

Pupillus etiam sine tutoris auctoritate potest obligari ciuilitur tutore ex causa
administrationis, gl. 1. *ibid.*

Pupillus potest obligari etiam sine tutore, quando in contractu dolum commisit, vel quod pactum, vel contractus sunt firmati iuramento, quia tunc iuramentum reddit eum maiorem, vel naturaliter, & ibi add. marg. ibid.

In Pupillum non solum tutor, sed etiam cuilibet datur actio in quantum factus est locupletior, d. l. pupillus.

Pupillus vendendo sine tutoris autoritate non obligatur: sed nec emendo, nisi in quantum factus est locupletior, licet tamen, cum quo contrahit, sibi obligatur, si res erat talis, quam licitum erat ei alienare, secus si non esset licitum, d. l. pupillus, §. 1. & ibi gl. nec emendo.

Pupillus sine tutore ex nullo contractu potest obligari: potest tamen acquirere sibi stipulando, aut per traditionem accipiendo, etiam sine tutore, l. obligari, §. 9. eod.

Pupilli etiam si accant, tutore auctore obligantur naturaliter, & civiliter, sed sine tutore obligantur tantum naturaliter, l. impuberes, §. 3. eod.

Pupilli licet sine tutore non obligentur, nec in rem suam tutor obligare pupillum possit: tamen receptum est, ut tutori suo pupillus sine tutoris auctoritate civiliter obligetur ex administratione, l. 1. de contraria tutela.

Pupilli vel pupilla sine tutoris autoritate obligari non possunt, l. more, §. 8. de acqui. hered.

Pupillus ex pacto non potest alicui obligare se, gl. a. in d. l. more.

Pupillus proximus infantia, nec naturaliter obligatur, gl. non erit in l. hoc iure, §. 9. pe. de donatio.

Pupillus contrahens cum alio, quam cum tutore, etiam sine tutore naturaliter obligatur, licet non sit locupletior, sed si cum tutore, tunc nec naturaliter obligatur, ibid. & l. obligari, §. 2. & ibi gl. 1. de actio. & oblig.

Pupillus, & furiosus obligari possunt etiam sine tutoris, vel curatoris autoritate in obligationibus quae descendunt ex reid est sine consensu partium: veluti quando habens fundum communem expendit aliquid in eo, vel quando pupillus doli capax dedit damnum in eo; quo casu obligantur iudicio communis diadidum, l. furiosus, §. 4. & ibi gl. 1. de actio. & oblig.

Pupillus sine tutore promittens obligatur naturaliter, cum non sit locupletior: & ideo fideiussor accedit, gl. 1. & in l. si pupillus, §. 17. de verb. oblig. & gl. si in l. 1. de novatio.

Pupillus promittens tutoris autoritate, obligatur naturaliter, & civiliter: non tamen constituitur in mora per interpellationem sibi factam sine tutore, d. l. si pupillus, & ibi gl. si. & add. marg.

Pupillus tenetur civiliter, & naturaliter, quando tutor interuenit, vel factus est locupletior, gl. 2. in l. Marcellus, §. 26. de fideiussor.

Pupillus non tenetur etiam naturaliter, quando promittit tutori, vel quando est infans, & tunc uox fideiussor potest accedere ei obligationi, quae nulla est. ibi. & gl. si in l. 1. de novatio.

Pupillus promittens cum tutoris autoritate, obligatur civiliter, & naturaliter: sed potest restitui, gl. si in d. l. 1.

Pupillo promittente sine tutore, & sic naturaliter se obligante, loco primi fit novatio, d. l. 1. & ibi gl. si.

Pupillus sine tutoris autoritate non obligatur conditione indebiti, gl. contra xix. in l. si pupilli, §. 6. de solutio.

Pupillus potest obligare sine tutore in eo, quod concernit suum commodum, gl. in l. 1. de acceptat.

Pupillus contrahens cum auctoritate tutoris, civiliter, & naturaliter obligatur, si sine tutore, tunc si sit infans, vel proximus infantia, nec naturaliter obligatur: sed si sit proximus pubertati, & locupletior factus sit, tunc civiliter, & naturaliter obligatur: sed si locupletior non sit, tunc contrahens cum tutore neutro modo obligatur, nisi alterius tutoris interueniat auctoritas: sed contrahens cum extraneo naturaliter tantum obligatur, siue habeat tutorem, siue non habeat, ex quo contrahit sine eo, gl. 1. in l. pupillus, §. 10. de regulis iuris, & gl. 1. in l. 1. C. de inutilib. stipular. gl. de donatione, & ibi add. in §. 1. Inst. quibus modis re contrahitur obligatio.

Pupillus doli capax sine tutore naturaliter, & civiliter obligatur, d. gl. 1. in add. marg. in d. l. pupillus.

Pupillus sine tutoris autoritate promittens non obligatur, l. 1. C. de inutilibus stipul.

Pupillus in duobus casibus obligatur sine tutoris autoritate: vbi scilicet ex re actio venit, gl. necessaria. Inst. de auctor. tutorum.

Pupillus in his casibus, in quibus obligationes mutuae nascuntur: ut in emptionibus, locationibus, & similibus, vel obligatur, necessaria est tutoris autoritas: non autem ubi obligatur is, qui secum contrahit, §. unde in his. Inst. eod.

Pupillus maior infans potest alium sibi obligare, etiam sine tutoris autoritate: sed infans non potest alium sibi obligare, §. pupillus. Inst. de inutilib.

Pupillus non potest se obligare alij, nisi sit proximus pubertati, & addit auctoritas tutoris, ibid.

Pupillus proximus infantia, acquiparatur proximo pubertati, quoad obligandum sibi alium: & ita potest ille, qui proximus pubertati, alium sibi obligare sine tutore, ibid.

Pupillus infantia proximus sine tutoris autoritate constituendo se soluturum, nec naturaliter obligatur, sed pubertati proximus obligatur naturaliter, sed non civiliter, l. 1. §. de pupillo, & ibi gl. obligatur. de constituta pecunia.

Pupillus fideiussor pro alio naturaliter saltem obligatur: seruus tamen nec naturaliter, gl. 1. Titio in l. in personam, §. 1. de pactis.

Pupillo datur tutor, ut eo auctore obligetur, gl. pupillus in l. si §. 1. de verb. obligat.

Pupillus praeposens magistrum nauis sine tutore, non obligatur ex contractu magistrificus si eum tutore praeposuisse, l. 1. §. exercitorem, & ibi gl. exigimus. de exercitoria.

Reliqua verbo, Impubes, 1.

Pupillus si fieri non possit, vel sit absens, eius seruus debet stipulari rem pupilli saluam fore: sed si seruus non habeat, seruus ei emendus est, & si non sit unde ematur, debet stipulari seruus publicus, hoc est notarius apud praetorem, l. 1. rem pupilli saluam fore.

Pupillo quando stipulatus seruus publicus, vel alius a praetore datus ad id, non

acquirat pupillo ex illa stipulatione directam actionem, sed utilem sic, l. 4. & ibi gl. 1. eod.

Pupillus, vel infans si fieri potest, recte potest stipulari rem saluam fore, etiam sine tutoris autoritate, & sibi acquirat, l. seruus, §. 6. & ibi add. marg. eod.

Pupillo absente, aut infante praesente, qui fieri non potest, eius seruus stipulari debet rem pupilli saluam fore: sed si pupillus potest stipulari, non necessitatur seruus: sed si eius voluntate constitit, d. l. si seruus, & ibi gl. 1.

Pupilli res licet sint saluae in se, tamen sine penes tutorem, & non restituntur, committitur contra eum stipulatio rem pupilli saluam fore: quia non videtur saluae quoad pupillum, l. pe. eod.

Pupillus potest sibi stipulari sine tutore, nisi sit infans, l. 1. & ibi gl. 1. C. de aucto. praet. gl. in l. 1. C. de inutilib. stipul.

Pupillus, & adules si stipulatus sit aliquid sibi dari, valet stipulatio, nec ei nocet absentia tutoris, vel curatoris, l. neque tutoris, §. C. de contrahend. & committent. stip.

Pupillus eo ipso quod promittat, verisimile est, quod male agat, gl. promittant. in principio. l. de auct. tutorum.

Pupillus, postquam fieri potest, sibi potest stipulari, obligari autem non potest, si est in patris potestate, etiam si pater auctorizet obligationem suam, l. h. §. 1. de verb. oblig.

Pupillus per stipulationem sine tutoris autoritate non potest actionem sibi competentem nouare, nec tollere, nisi eam stipulationem ratificet, postquam factus est adules, l. si pupillus, §. 9. & ibi gl. 2. de nouatio.

Reliqua verbo, Stipulatus, Impubes, 1.

Pupillus si sine tutore contrahit, nec locupletior factus sit, in eius praedictum ipso iure contractus non tenet: unde non eget restitutione, l. in causa, §. 17. & ibi gl. nec locupletior de minor.

Pupillus non tenetur commodari, etiam si postea dolum commiserit, quando ab initio commodatum non constitit iure ciuili, vel naturali, ut quia erat infans tempore commodati, vel a tutore accepit commodatum; teneatur tamen ad exhibendum, vel rei vindicationem, l. §. si. & ibi gl. si. & gl. 1. in l. 3. commodari.

Pupillus tenetur vili commodari, quatenus est factus locupletior, vel si dolum commisit, quando commodatum ab initio constitit, saltem naturaliter, ut quia erat proximus pubertati, ibid.

Pupillus si sine tutore contrahat, ipse quidem non obligatur, sed bene obligatur ille, qui cum eo contrahit, l. 1. de rescind. venditione.

Pupillus si sine tutore emit, emptor eadem cum tutore emerit, quamuis venditor iam obligatus fuerit pupillo ex prima obligatione, tamen quia pupillus non tenebatur, rescissa prima obligatio remanet secunda venditio, & tunc inde constitit obligatio, l. si id, quod eod.

Pupillus si promittit sine tutore, postea si promittat eum tutore, rescissa prima promissione remanet secunda promissio, gl. 1. ibid.

Pupillus si cum tutore emit rem, deinde eandem emat sine tutore, secunda emptione nihil est actum, d. l. si id, quod.

Pupillus si cum tutore emit rem, deinde pactus est sine tutore, & discedat ab emptione, non valet pactum, & neuter est liberatus, ibid.

Pupillus factus maior potest approbare contractum per tutorem factum, qui de iure non valet, l. po. C. si res aliena pignori.

Pupillus faciens contractum cum lex restituit, licet locupletior factus teneatur civiliter, & naturaliter, tamen contractus a principio est nullus, nec producit aliquam obligationem etiam naturalem, & consequenter non potest transire temporis conualecere, & ideo tunc non potest dici, quod obligatio descendat ex contractu, sed est fundata in l. nam hoc natura, scilicet neminem debere fieri locupletior, etiam si aliena iactura potest tamen agi tunc ad exhibendum, aut conditione sine causa, gl. actione in add. in §. 1. Inst. quibus modis re contrahitur.

Pupillus habens aliquem intellectum potest solus sine tutore possessionem acquirere, l. 1. §. adipsam, de acquir. possess. & l. quamuis, §. 32. §. final. eodem.

Pupillus sine tutore potest acquirere ea, quae iuris sunt, veluti potest sibi stipulari sine tutore, & etiam v. sup. cap. gl. eam rem in d. §. adipsam.

Pupillus sine tutore potest acquirere ea, quae facti sunt: ut est apprehensio possessionis, d. §. adipsam, & ibi gl. eam rem.

Pupillus non habens intellectum non potest acquirere possessionem: sed bene potest, si habeat intellectum, licet paruum, §. reprob. gl. licet pupillus, & ibi add. marg. in d. l. 1. §. ceterum.

Pupillus potest acquirere possessionem per seruum, etiam impuberem ex sua iustione facta cum tutoris autoritate, d. l. 1. §. pupillus.

Pupillo non queritur possessio, quam tutoris autoritate seruus pupilli violententer occupauit, §. reprob. gl. iusserit, ibid.

Pupillus quamuis sine tutore non obligetur: si tamen ipse conducatur nobis, per eum retinemus possessionem, l. quamuis, §. 32. & ibi gl. 1. eod.

Ex Pupilli re extraneus non tutor non acquirit pupillo, nisi in subsidium, l. si filix intertata, §. 8. de solutio.

Pupillo recte potest dari omnis res ex quacumque causa ista, ut eius fiat, §. 5. at ex contrario. Inst. quibus alienare licet.

Reliqua verbo, Impubes, 1.

Pupillus vbi alij, & morari debet, solent iudices statuere ex persona, & conditione, & ex tempore, & quandoque recedunt etiam a voluntate patris, l. 1. vbi pupili, educa.

Pupillus vbi apud subditum educetur etiam si eius pater in testamento caueat, nihilominus debet educari apud virum idoneum, eius propinquos praesentibus ex persona conditione, & tempore, arbitrio iudicis eligendum, & exclusio subdituro, d. l. 1. vbi pupillus educari.

Pupillus non debet morari, neque alij apud eum, qui eum occidet propter substantiam, gl. persona & gl. suspicione, ibid.

Pupillus minor triennio, apud matrem debet alij, ex tempore, ibi. & gl. pe. in l. si eod.

Pupillus vbi educetur, & alatur sine vlla maligna suspicione debet iudex curae habere, ibi. gl. ex tempore in d. l. 1.

apillum educare apud se non cogitur extraneus; prius tamen legatis, & hereditate in testamento patris pupilli sibi relicti, nisi aliàs erat relicturus. d. l. 1. §. fi.

apillum educare apud se engi potest libertus patens, vel aliquis de affinis, vel cognatis ipsius pupilli. ibid.

apillum decernendum alimentorum ius compete iudici, vt ipse moderetur, & summam ab eo constitutam tutores, vel curatores ad alimenta pupillis, vel adolecentibus præstare debent. l. 3. cod.

apillis quando alimenta decernuntur a iudice, debet ipse spectare modum patrimonij pupillorum, & statuere tam moderate, vt non vniuersum redditum patrimonij in alimenta decernat: sed semper sic, vt aliquod ex redditu super sit ibidem.

apillis quando decernuntur alimenta, debet iudex contemplari etiam pupillorum ætatem, in qua constituti sunt hi, quibus alimenta decernuntur. ibidem.

apillis quando decernuntur alimenta, debet iudex ante oculos habere etiam mancipia, quæ pupillis deferuntur, & mercedis pupillorum: scilicet pro magis illorum, & vestem, & lectum pupillorum. ibid.

apillis habentibus amplā patrimoniam quando decernuntur alimenta, non debet iudex inspicere cunctā patrimonij: sed quod exhibitorum fragiliter sufficit. ibid.

apillum non temere debet iudex decernere alimenta: sed causa cognita inter tutorem, & pupillum inquirendo quantum habet pupillus in bonis: prius tamen debet exigere, vt protestetur tutor, quæ bona pupilli sine penes se, & etiam debet comminari se teneri ad grauiores viuas scis, quod supra professionem apud eum fuerit deprehensum. l. 3. cod.

ad Pupillum, & pupillatam, & earum, quæ intra vigesimum annum constitutæ sunt, institutio non sunt decernenda alimenta respectu facultatum eorum, & ætatis eorum, qui instituntur. ibid.

apillis egentes alere de suo non tenebuntur. d. l. 3. §. fi.

apillis si pater decreta alimenta ad egestatem fuerit perdidit, debent diminui alimenta decernenda, quemadmodum si ad pinguiorem fortunam peruenierit, sunt augenda. ibid.

pupilli vi morari, & educari debent, quando discipatur, causa cognita debet iudex statuere. l. pe. cod.

pupillus, vel pupilla non debet morari, vel educari apud eos, qui pudicitiam pupilli, vel pupille infundantur, vel apud eos, qui ad impudicam vitam eos inducerent. d. l. pe. & ibi gl. fi. & gl. ex persona, & gl. suspitione. in l. 1. vbi pupillus educari.

pupilla debet collocari in loco tuto, & honesto. l. l. pe. in add. ibid.

pupilli si pater educari, & morari debeat, & quo ali, & quantum alimentorum nomine præstare, & ex cuius bonis debeat, tractatur mortuo patre, non aliàs, gl. pe. in l. fi. cod.

pupillus non debet alere de bonis tutoris. d. l. fi. & ibi gl. fi.

pupillo præstanda sunt alimenta de bonis suis, in quibus creditores missi sunt in possessionem, eo quod pupillus non defendatur. l. pupillus, 17. & l. fi. de privileg. credit.

pupilli educari debent apud matrem, nisi ad secunda vota transfuerit. l. 1. c. vbi pupilli educari.

pupillus apud quem educari debeat, si sit controuersia inter cognatos, & tutores, iudex debet pendere in specie qualitate personarum, & coniunctione, & si iudex decreuit apud quem educari debeat, ille necesse habet hoc facere. ibi.

pupillus apud quem debeat educari, si sit controuersia inter auum matrem, & patrem pupilli, iudex debet æstimare quis prior erga pupillum habeat maiorem affectionem, & quis magis infundat vix pupilli propter spem succedendi. l. c. cod.

pupillus non debet educari apud eum, qui magis ad suspensionem ex spe successus promouit. ibid.

pupilli quantitas quando est modica adeo, quod ex redditibus pecunie ipsius pupilli non possit pasci, debet tutor, vel curator facere illud, quod facere in suis, & de hoc ita faciendum debet præstare iuramentum. §. fi. in auct. v. hi, qui obligatos se habere. col. 6.

Reliqua verbo Tutor, 127. 128. 129. 130. 131.

pupillus si mutui decem cum tutoris autoritate, & similia stipulatus à pupillo sine tutoris autoritate, mihi competit conditio ex mutuo. l. certi. §. quoniam. si certum peti.

pupillus si sine tutoris autoritate mutauerit pecuniam, aut soluerit debitum creditori, consumpta pecunia habet conditionem, vel liberatur à debito. l. non omnis, 19. §. si pupillus. cod.

pupillus quando sine tutore mutauerit pecuniam, ideo consumptione reconciliatur mutuum: quia fisione iuris fingitur cum effectu à mutante, peruenisse ad eum, qui accepit. d. l. si pupillus. & ibi gl. eius.

pupillus si sine tutoris autoritate mutauerit pecuniam, aut soluerit debitum, & is, qui in mutuum, vel in solum accepit, alij in creditum, vel in solum dedecit: consumpta pecunia primus accipiens obligatur pupillo, vel liberatur à se pupillum, & illam, cui credidit obligatum habebit, vel se ab eo liberabit, d. l. si pupillus.

pupillus si sine tutore pecuniam mutauerit, aut soluerit debitum creditori, perempta pecunia casu fortuito, periculum spectat ad accipientem, & non ad pupillum mutuantem, vel soluentem, quia si tradens fecisset maior, periculum spectaret ad accipientem, cum tradendo transulit dominium: fauore tamē pupilli est statutum, quod non possit transferri dominium. gl. eius. ibid.

pupillus mutuum pecuniam accipiens sine tutore, naturaliter obligatur, nisi accipiat à tutore, quod casu nec naturaliter tenetur. l. fi. & ibi gl. non tenebitur. de inrestando.

pupillus si sine tutore mutuum accipiens locupletior factus est, & pubes factus soluat, non repetit, l. naturaliter. §. fi. de conditione indeb.

pupillus sine tutore mutuum accipiens naturaliter obligatur, & ideo solum non repetit, nisi si suo tutore accepit, quod casu nec naturaliter obligatur, & ideo solum repetit ab eo. gl. fi. & ibi add. marg. ibid.

pupillus sine tutore non potest mutare pecuniam. l. obligari. 9. de auctor. tutor. m.

pupilli tutore auctor mutuum pecuniam accipientes, etiam si nihil dicant, obligantur naturaliter, & civiliter, l. impuberes, 13. de auctor. tutorum.

pupillus pubertati proximus accipiens mutuum, naturaliter, & tunc obligatur, nisi si sit factus locupletior: quia tunc etiam civiliter. l. si pupillus, 21. & ibi gl. 1. ad leg. Falcid.

pupillus, qui mutuum pecuniam accipit sine tutore, ex causa mutui, vel ex alio contractu recte potest conueniri: & si excipiat quod sine tutore sit sibi data pecunia, potest contra eum replicari, quod tenetur quatenus factus est locupletior tempore constitutionis. l. apud Celsum. §. si quis pupillo. de doli mali except.

pupillus infans mutuum pecuniam accipiendo sine tutore, & iure naturali obligatur: sed maior infans obligatur naturaliter, l. pupillus. §. 8. & ibi gl. 1. de actio. & obligatio.

in Pupillo, cui sine tutore mutui est, si queratur, quo tempore sit locupletior, ad hoc, vt teneatur, vel ad hoc vt exceptio doli mali opposita ei à debitore sibi soluentem sine tutore noceat, inspicitur tempus litis constitutionis. l. in pupillo, 47. & ibi gl. 2. & 3. de solutio.

pupillus habet electionem an suscipiat pecuniam pupillarem, quam tutor ad vias dedit: verò nomina, gl. fi. in l. tutore, 4. C. de admin. tutor.

pupillus tenetur adione personalis: hoc est conditio certi ex mutuo, si pecunia, quæ tutori nomine pupilli fuit mutata, sit conuersa in vtilitatem pupilli. l. 1. C. quando ex facto tutoris.

pupilli mutuum pecuniam sine tutore dant non contrahit obligationem personalem ex mutuo, quia pecuniam non facit accipientis, & ideo venditatur, si extraneus mutui numerus consumpti ab accipiente bona fide, condicuntur: conditio ex mutuo reconciliatur per consumptionem, sed consumpti ab accipiente mala fide, ad exhibendum agi potest, §. nunc admodum. Infit. quibus alienare licet.

pupillus infans, vel proximus infanti promittens reddere mutuum, ex mutuo, vel alio contractu nullo modo tenetur, etiam si ad eum aliquid peruenit: tenetur tamen conditio sine causa, vel ad exhibendum, gl. datione, & ibi add. marg. in §. 1. Infit. quibus modis re constituitur.

pupillus etiam tutore auctor promittens pecuniam, quam sine tutore mutuo accepit, non dicitur donare: sed soluerit id, quod naturaliter debet, l. hoc iure. 19. §. pe. de donatio.

Reliqua verbo Tutor, 87. 82. 83. Mutuum, 8.

pupillus sine tutore, nec cum tutore sine decreto hypotheam dare non potest. l. 1. & ibi gl. 1. quæ res pignori.

pupillus si emit aliquam rem, non aliter tutore eius agenti redhibitoria tenetur venditor reddere pretium, quam si praeter omnia, quæ ad litis actione continentur, gl. 2. in l. si seruus, 45. de adlito edicto.

pupillus si vendidit seruum sibi pupillariter substitutum, & duplam promittit, si euinceretur, pupillo mortuo in pupillari ætate, seruus getens se pro herede, & libero, & se ipsum euincens tenetur emptori ex stipulatu de euisione, & ex empto. l. qui à pupillo, 7. de euicio.

pupillus rem à pupillo legitime alienatam vendicare non potest, l. cum plures, 13. §. 1. de admin. tutorum.

pupillus potest vendicare rem non legitime venditam. l. Titium, 4. §. à matre cod.

pupillus sine tutoris autoritate nihil potest alienare. l. obligari. 9. de auctor. tutorum. §. nunc admodum. Infit. quibus alienare licet.

pupillus si donauerit inter viuos, etiam tutore auctore, non valet donatio etiam cum decreto. l. 1. & ibi gl. ut de tutelis, & rationibus.

pupillus si cum tutoris autoritate scienter contraxerit cum tutore falso alio pupilli vendendo ei rem suam scientia sua, vel veri tutoris, non nocet sibi, quominus possit vendicare rem suam à pupillo falsum tutorem habente, neque debet expectare, vt agat contra tutorem suum ex stipulatione: rem pupilli falsam fore, cum illius euentus sit incertus. l. pupilli, quod falso tutore.

pupilli vniuersus alienari non potest à tutore, neque non vendo amittitur, & quatenus de facto exierit de bonis pupilli instauratur. l. 3. §. pe. de rob. eorum, qui sub tut.

pupillus etiam si spondat fundum stipulanti, non tenetur cum dare sine tutoris autoritate. l. magis, §. si pupillus. cod.

pupillo, & maiori communia prædia non possunt à pupillo, vel eius tutore obligari sine decreto: sed socius partem suam bene potest obligare pro indiviso. l. qui neque, §. fi. & ibi gl. communia, & gl. seq. cod.

pupillus non potest vendicare prædium à tutore fraudulenter cum decreto alienatum, si tutor condemnatus soluit æstimationem eius in l. illicite. eodem.

pupillus potest alienare seruū sibi pupillariter substitutum, nec per hoc dicitur euertere iudicium restitutoris, & sic substitutor è pupillarem, cum iterum donec eueniat casus pupillaris substitutionis, valet alienatio seruī. l. si §. fi. de vulgari.

pupillus non potest euicere, & naturalem possessionem alienare, nisi alius eam apprehendat, gl. 1. in l. possessionem, 29. de acquir. possel.

pupillus habet actionem in rem, vel in personam contra tutorem, vel curatorem, quando prædium pupilli, vel minoris est alienatum propter interpretacionem decreti obentam ex falsa causa, l. c. & ibi gl. C. de prædis minorum.

pupillus vendicans prædium suum sine decreto alienatum tenetur ad pretium, cum illud in suam vtilitatem sit conuersum, gl. ius. in l. super empti, 16. C. de euictionibus.

pupillus corporalem possessionem potest perdere sine tutore: tamen alienare non potest aliud enim est perdere, & aliud alienare. gl. 1. & ibi add. marg. in §. admodum. Infit. quibus alienare licet. l. c. & ibi gl. 1. de actio. & obligatio.

pupillus non transfert dominium pecunie in suum eod. tutorem: sed ad alius sic, §. necessarii. in l. 1. §. si quis tutorem ad Trebel.

pupillus cum iudicis decreto potest socium pronocare ad diuisionem bonorum, quando hoc sibi expedit. l. si conuenit. 14. & ibi add. marg. in pro socio.

in pupillis; si non defendatur, sic missio in possessionem in eius bonis: sed non vendit. ibid.

Pupillus conuentus ex omnibus causis, ex quibus aduersus pupillum datur actio, si non defendatur, sic missio in possessionem in eius bonis: sed non vendit, quod differtur in tempus pubertatis, d. 3. contractum. & ibi. gl. secundum.

Pupillus heres alius extraneus conuentus ad legata soluenda, quae erant a defuncto debita, si non defendatur, possunt creditores hereditarii eligere se mitti in bonis hereditariis, & ea vendi, vel se mitti tantum in bonis pupilli: sed non possunt ea vendi. d. 1. §. 1. & ibi. gl. eligend.

in Pupilli bonis vt fiat missio, eo quod conuentus non defendatur, debet hoc liquere iudici euocando ad se tutorem, vt defendat, & si non habeat, debet requirere cognatos, & affines, vel liberos, aut alios, quos verisimile est defensionem pupilli non omisuros, vel propter necessitatem, vel charitatem, aut aliam rationem, qui si negant defendere, vel taceant, fit missio in bonis pupilli, & durat quo ad non defendendum, & statim atque aliquis coepit defendere pupillum, desinit bona eius possideri, hae autem. §. 1. eod.

pupillus non habens tutorem conuentus à creditoribus, quauis praesens pro abscire haberi debet, & ita creditor tunc tenetur in possessionem eius causa custodia, ac si esset abiens, nec defendere, l. si pupillus, io. & ibi. gl. i. eod.

Pupillus heres inhaerens pro restitutionem in integrum gl. si abstinuit ad alita hereditate, bona defuncti propter creditores recte possunt vendi, & residuum pupillo debet restitui, l. si non expedierit, §. 1. & ibi. gl. i. de bonis auctor. iudic. pol.

Pupillo heredi insitunt quoties expedit vendi bona defuncti, puta propter debitum futurum, vt sic potest fieri venditio eorum, residuum restituendo etiam debet differri venditio in aeternam aduam, l. si non expedierit, & ibi. gl. 2.

Pupillus, etiam tutorem non habens, si non cauet de damno infecto, fit missio ex primo, & secundo decreto contra pupillum non cauentem, l. si huius, §. si pupillus, & ibi. gl. missio de dam. infect.

Reliqua verbo Sententia, 18. 19.

PVP LV in re empta per debitorem ex pecunia ipsius pupilli praesens auctoritatem creditoribus habentibus generale hypothecam, quatenus ex eius pecunia solutum est, idemque, qui potiores in pignore.

Pupillus in re empta pecunia ipsius pupilli habet duo privilegia: primum, quod tacitam habet hypothecam, quod non est in alio; aliud quia praefertur prior creditoribus, gl. res fuerit, ibidem.

Pupilli duo in re empta per debitorem ex eorum pecunia ambo conueniunt, & habent tacitam hypothecam in ea pro his portioibus, quae in rei pretium fuerint expensae, d. l. idemque.

Pupilli vnius pecunias si res non fuerit empta in totum, conueniunt cum alio creditore etiam anteriori, ita quidem, quod pupillus, cuius nuncius empta est res, in nunciis datis potior est: sed in superfluum antiquior creditor, ibid.

Pupillo non auctor privilegium, quod habet in personali actione; vt praefertur aliis, eo quod defensor tutoris sit condemnatus, l. defensor, de tutelis, & rationib.

Pupillus habet privilegium tutelae in bonis tutoris, vt praefertur aliis creditoribus & etiam in bonis eius, qui gessit pro tutore, l. 1. eod. & l. 4. §. 1. de ac. puit. cred.

Pupillus habet privilegium tacite hypothecae in bonis protutris, gl. ibi. in d. l. 1. & gl. §. 1. in pro officio, 20. C. de admin. tut. eorum.

Pupilli heredi non datur privilegium, quod habet ipse pupillus in actione personalit. tutelae, vt praefertur aliis in bonis tutoris, ibi. gl. i. in d. l. si qui potior res in pig.

Pupillus vel eius tutor si fundam emerit ex pecunia aliterius pupilli, & si fundus sit traditus pupillo ementi, vel eius tutori, pupillus ex causa pecunia fundus fuerit emptus, habet tacitam hypothecam in eo fundum, l. 1. de rebus eorum, qui sub tutela.

Pupillus licet habeat privilegium, vt praefertur ceteris creditoribus in bonis generis pro tutore, non tamen habet eius heres, etiam si huius heres esset; vt repro. gl. pe. in l. 4. §. 1. de priuileg. credit.

Pupillus habet tacitam hypothecam in bonis generis pro tutore, & habet in ea privilegium vt praefertur ceteris creditoribus ad instar veri tutoris, l. gl. 1. 2. ibid.

Pupillus contra gestorem, tutoris, vel quasi tutoris, vel curatoris auctoritate habet privilegium reale, & personale, vt praefertur aliis creditoribus: sed contra gerentem ex amicitia officio tantum habet privilegium personale, l. negotiorum, 7. & ibi. gl. 1. & add. marg. eod.

Pupillo quando datur privilegium ex duplici causa contra tutorem: scilicet ex causa tutelae, & ex persona sua: quia pupillus licet non causa esset, remanet nihilominus alia causa privilegij, scilicet quando ex vna tantum competeret privilegium: quia tunc ea cessante cessat & illud, gl. credet, in l. si ventris, §. §. 1. eod.

Pupillus est magis privilegiatus, quam filius, & mulier, gl. 1. in l. pe. C. de seruo pignori dato.

Pupillus per receptionem vlturum non perdit privilegium, l. qui nominat, §. §. 1. de admin. tut. eorum.

Reliqua verbo, Empta, 7. Tutor, 72. 73.

Pupillus minor septennio dicitur facti non posse, & in ius vocari non potest: sed ipse tutor per se iudicium debet suscipere: quod secus est in pupillo maiore septennio, qui potest iudicium suscipere tutore auctore, l. 1. §. 1. & ibi. gl. non possunt, & gl. auctoritatem de admin. tut. eorum.

Pupillum maiorem septennio debet actor in ius vocare alternatim in prima citatione, vt per se, aut per legitimam personam comparcat: in secunda, & tertia citatione non licet propter praedictum, quod ex his succedere potest pupillo, d. l. §. §. 1. & add. marg. eod.

Pupilli quoque heredi competit electio conueniendi vnum ex tutoribus, quem velit super tutela administrare, quia omnes in solidum tenentur, l. a tutoribus, 4. §. penult. & ibi. gl. fin. eodem.

Pupilli heredi non transferuntur privilegia personalis actionis, gl. electio, ibidem.

Pupillus tutore auctore recte potest agere, vel conueniri, l. 2. C. qui legem pet. lous, standi in iud. glo. fin. l. 2. de cond. ditione fut. tua.

Pupillus si incipiat agere tutelae, nondum finita tutela, non perdetur causa ad finem, nec ei nocet, cum erit acta, qui tunc agatur, l. 4. & ibi. gl. tutelae de tutelis, & rationib.

Pupillus si heres extiterit ei, cuius etiam tutelam tutor suus gesserat, ex hereditaria causa potest agere cum tutore suo actione tutelae, l. si pupillus, eod.

Pupillus non potest agere tutelae cum tutore suo durante eadem tutela, l. si tutor reipub. §. §. testamento. eod.

Pupillus quandoque agere non vult contra tutorem actione tutelae: ideo quia nihil ei debetur, vel quia plus in eum impendit, etiam si ei abest, & ob id non est impedendus tutor agere contra tutelae, in eo danda est, etiam si de rebus, d. l. si vendis contra tutorem agatur, l. 1. §. 1. cum l. §. de co. rati. iudicio tutelae.

Pupillus iudicio tutelae debet agere, & non vendicare praedia quaesita à tutore durante tutela: quia illa non praedantur quaesita de bonis pupilli, & ex eo quod tempore, quo accessit tutor ad tutelam gerendam, esset pauper, & ea huius reperiatur diues, l. si defunctus, C. arbitrium tutelae.

Pupillus agere tutelae actione cum tutore, compelli non potest, l. si C. de viuis pupillatib.

Pupillus non potest agere in solidum cum tutore, & eius fideiussore, l. 1. C. de fideiussor. tutor.

Pupillus non potest reuendicare rem, quam tutor sibi accepit de bonis eius, & pretium rationib. pupilli restituit, sed si reddat pretium conuenit in eius reuendicare, potest vendicare, gl. si in l. 5. C. de contrah. emptio.

Pupilli & viduae diuturno morbo fatigati, & debiles extra proprium domicilium non possunt petri, etiam per reiciptum principis: sed in proprio domicilio sunt conueniendi: ipsi tamen bene possunt trahere aduersarios eorum extra domicilium eorum principem etiam per viam simplicis querelae, l. 1. C. quando imperator inter pupil.

Pupilli, & viduae, & aliae miserabiles personae si consenserint, possunt trahi extra provinciam per reiciptum principis, gl. excedere, ibid.

Pupillus in iud. eius ciuilib. non potest esse sine tutori, nisi in quatuor casib. scilicet in possessione momentanea, & cum veniam aetatis impetraret, & interdicto de libeo homine exhibendo, gl. sine vilum in §. 1. eod. quando imperator inter pupil.

Pupillus ex contractu tutoris nomine pupilli inito potest conueniri etiam ad id, quod est de natura illius contractus, l. illud quaeritur, 4. §. si inpuberis, de euic. io.

Pupillus, qui non est proximus pubertati, nec doli capax, sine tutore agens, in sui praedictum intelligitur nihil posse de facto, nec scire de iure, secus si doli capax erat: quia tunc si dolum committat, scire dicitur de iure, & de facto, l. si & ibi. gl. si de iure, & facti igo.

Pupillus quando tutore auctore iudicium suscepit defendendo se, ipse pupillus respondebit, & in eius persona poterit concipi bellus: sed tamen tutor iurat de calumnia, l. §. 1. & ibi. gl. fulepiatur, de admin. tut. eorum.

Pupillo se defendenti, vel agenti quauis tutor auctoritatem praestat, ipse tutor videtur agere, & defendere, d. gl. fulepiatur.

Pupillus factus adules potest persequi appellationem interpositam à tutore, l. si §. si de appellat.

Pupillus si vendat rem ex venditione celebrata sine tutoris auctoritate, repellitur exceptione doli mali, nisi pretium dare velit, gl. vendit, in §. vnde in his. Inst. de auctor. tutorum.

Pupillus tutore auctore potest accusare aliquem de morte patris, vel pupilli, aut aut sui item eum, qui commiserat fallum circa testamentum patris, & si non exhibeantur tabulae patris potest experiri interdicto de tabulis exhibendis, l. 2. de accusatio.

Pupillus regulariter prohibetur accusare: fallit in quibusdam casibus, in quibus potest tutoris auctoritate accusare, si sciat potest: aliis solus tutor accusat gl. pupillus, ibid.

Pupillus remittitur ad accusandum generaliter, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur, gl. 1. in l. qui accusare, de accusat.

Pupillus priuatus hereditate patris si tutor nomine pupilli in accusatione falsi testamenti succumbat, cum appareat eius nomine calumniosam accusationem institutam, l. 1. & ibi. gl. pupilli, C. de his, qui v. indig.

Pupillus, qui fuit priuatus hereditate ob calumniosam accusationem institutam à tutore contra testamentum, poterit agere contra tutorem ad damni satisfactionem, vel etiam petere restitutionem in integrum, vt sibi non nocet accusatio, ibidem.

Pupillus non potest accusare, etiam consensu tutoris: fallit in vno casu: sed aliud est in causa ciuili, gl. 1. in l. 2. C. de his, qui accusare possunt.

Reliqua verbo, Tutor, 14. 20. §. §. 1. 5.

PVP LV doli capax tutoris auctoritate iusurandum deferre debet: & si si, 34. ne tutore detulerit, obstat ei exceptio: sed replicatio defendendi, iusurandum, 17. §. 1. & ibi. gl. pupillus, de iur. iur.

Pupillus aduersus delationem iuramenti tutoris auctore factam restitui potest d. §. 1. & ibi. gl. debet.

Pupillo non potest deferri iuramentum, si tamen iurat, illud seruatur, d. gl. debet.

Pupillus, qui non est doli capax, non potest etiam cum tutoris auctoritate iusurandum deferre, gl. pupillus, in §. §. 1.

Pupillus si sine tutore dedit iuramentum, & postea velit agere, obstat ei exceptio iuramenti: quia datus est iuramento iure communi, etiam sine alia restitutione in integrum, gl. obstat, ibidem.

Pupillus cui delatum est iuramentum, non potest iurare: & si statim, l. qui iussit, §. 1. eodem.

Pupillus verum semper videtur iurare gl. omni, ibid.

Pupillus iurare praesumitur, quod non potest: quia non videtur sciens, vel scienter fallere, gl. non videtur, ibid.

Pupillus etiam de iuramento obligatur, quia de ipse munusculum iurat praestare operas suas patrono: nam pubes factus conuenitur, ibid.

Pupillis non defertur iuramentum, l. iusurandum, §. 4. §. pupillus. 10. eodem.
 Pupillus deferente creditore, qui de mutua pecunia contendebat, si iuravit se dare non oportere quia non accepit, omnis obligatio per iuramentum tollitur, & soluta potest pecunia repeti potest, & prodest fideiussori: sed si iuravit se dare non oportere, ut quia non intervenit tutor in mutuo fidei facto, tale iuramentum non prodest fideiussori, qui naturali obligationi accessit, quia tenebatur pupillus, l. i. eod.

Pupillus si sine tutoris autoritate iusurandum detulerit aduersario suo, & ipse iurauerit se non debere, pupillo agenti tutore auctore non obstat exceptio iuris iurandi, nisi tutore auctore iuramentum detulisset, l. i. quare rerum actio.

Reliqua verbo, Iuramentum, 1. 1. v. §. 28.

35 PUPILLVS tenetur ex delicto, gl. non tenetur in l. i. §. fin. commodati.

Pupillus adultus, vel furiosus de dolo suorum administratorem: id est tutorem, vel curatorem quandoque tenetur, l. 3. §. si furus in add. marg. de tributeria.

Pupillus habens forum tenetur de eo, quod dolo tutoris diminutum est pecuniam ferui in fraudem creditorum, si ipse tutor soluendo sit: maxime si ad eum aliquid peruenit, l. summa, 22. de peculio.

Pupillum dolum commississe, vel fuisse locupletatum paria sunt, l. 3. §. an in pupillum, & ibi gl. actio. depositi. gl. locupletior in l. 1. §. pupillus de nego. gestis.

Pupillus doli capax rem apud se sine tutore depositam deteriorem reddens non est sine dolo, & ideo tenetur depositi, d. §. an in pupillum & ibi gl. actio.

Pupillus doli capax, apud quem sine tutoris autoritate res deposita est, tenetur depositi, si dolum commissit, vel locupletior factus est, d. §. an in pupillum.

Pupillus non conuenitur ex dolo tutoris, nisi in quantum locupletior est factus, l. Lulianus, §. sed cum de. actio. empti.

Pupillus ex dolo tutoris, si tutor sit soluendo, tenetur in solidum, & ultra quam factus est locupletior: sed liberatur cedendo actionem contra tutorem in id, quod est ultra quam factus est locupletior: sed in quantum est factus locupletior ipse pupillus, tenetur, gl. in residuum. ibid.

Pupillus ratione delicti tutoris non conuenitur officio tutelae finito, nisi factus sit ex eo locupletior, vel fieri potest, ut quia tutor habet, nec pupillo dedit cedendo tamen actiones contra tutorem liberatur, nisi tutor non sit soluendo, gl. in l. illud proxius, §. §. si impuberis, de eund. l. si de admittit.

Pupillus pubertati proximus dicitur doli capax, l. heredes, §. 1. & ibi gl. off. pe. de dolo.

Pupillus quando conuenitur ex dolo, vel culpa tutoris, non admittitur probatio per iuramentum in litem, l. 1. quando ex facto tutoris.

Pupillus ex dolo, vel culpa tutoris tenetur, si tutor soluendo sit, vel liberatur cedendo actionem, d. l. i. & ibi gl. 1. & gl. soluendo in l. 1. §. hoc editio. ne vis fiat ei.

36 Pupillo doli tutoris neque nocere, neque prodesse debet, l. 3. quando ex facto tutoris.

Pupillus ex dolo tutoris non tenetur, nisi quatenus ad eum peruenit. ibid.

Pupillo dolum tutoris non nocet, cum ex eius dolo locupletior factus non est. ibidem.

Pupillus ex negotiatione ferui sui in merore peculiari sciente ipso pupillo, & tutore eius, tenetur creditoribus pecuniaribus tributis: id est facta contributione de se, & aliis creditoribus, & si dolo tutoris aliqua non contribuantur: sed apud pupillum remaneant, tenetur pupillus quatenus factus est locupletior. ibidem.

Pupillus tenetur in id, quod ex dolo tutoris, vel etiam ex suo commodum habuit ex re deposita. ibid.

Pupillo nihil nocet, etiam si aliquid extrinsecus sua re tutor dolo amiserit, l. 4. eodem.

Pupillus, vel adultus heres institutus si dolo tutoris, vel curatoris omiserit hereditatem ex testamento, & ab intestato possidet, tenetur legatariis eam, quatenus hereditas ei acquisita est ab intestato, l. si dolo tutoris. 2. §. si quis omnia cau. testam.

Pupillus, vel adultus heres institutus si dolo tutoris, vel curatoris omissa causa testamenti possidet hereditatem ab intestato cum alio, non tenetur legatariis, nisi pro parte, quam possidet. ibi.

Pupillus in nihilum tenetur ex tutoris facto in desinendo, vel in gerendo, vel non gerendo negotia pupilli: tenetur tamen in solidum etiam si tutor non sit soluendo ex facto tutoris in contrahendo quia tenetur administrare, gl. 1. in l. si dolo tutoris. eod.

Pupillus doli capax tenetur de omni delicto praeterquam de delicto carnis, gl. off. contrahat in l. 1. §. hoc editio. ne vis fiat ei.

Pupillus, vel furiosus ex dolo tutoris, vel curatoris non tenetur, l. 1. si qui in putum, §. si tutoris, quod vi, aut clam.

Pupillus infanzie proximus non potest committere dolum, vel latam culpam: sed bene proximus pubertatis, gl. in l. si §. si de precario. l. apud §. quae in tutore. de doli mali except.

Pupillo potest obici exceptio de dolo commissi a se, si tunc fuit in ea aetate, quae dolo non caret, alias non, d. §. quae in tutore.

Pupillus doli capax de solo dolo tenetur naturaliter, & civiliter: item quando locupletior est, & tunc fideiussores tenentur indubitabiliter: extra hos duos casus tenetur pupillus naturaliter tantum, scilicet in commodato, & ideo tenebitur fideiussor: sed in deposito pupillus non tenetur nec naturaliter, nisi ex dolo, gl. pupillum in l. 1. de fideiussor.

Pupillus doli capax tenetur depositi, si quid doli commissit, vel locupletior factus sit, gl. depositi in §. vide in his. Instituti de auctor. tutorum.

Reliqua verbo, Tutor, 12.

37 PUPILLVS sicut non est concessa testamenti factio: ita nec donationes mortis causa sunt promittendae, l. 1. de tutel. & rationibus.

Pupillus non potest testari, nec aliam vicem voluntatem concedere, gl. permittendae. ibi. & l. 4. C. qui testam. facere.

Pupillus non potest facere testamentum, nec accusare tutorem suum suspectum: sed bene potest adultus, gl. necessaria in l. 1. §. quatuor. ad Trebel.

Pupillus, quae non potest facere testamentum, tamen dicitur intestata decedere, l. in testamento. §. C. de testam. militis.

Pupillo vique ad tempus pubertatis, ut pater possit facere testamentum, tria requiruntur: scilicet, ut quod ille sit de liberis, & pupillus, & quod sit in potestate, gl. 3. ibi.

Pupillus licet sit tribunus, vel capitaneus milicum, non potest testari, l. fin. Cod. eodem.

Reliqua verbo, Testamentum, 12. 13. 14.

PUPILLVS potest adire hereditatem auctoritate iudicis in defectum tutoris §. 38 gl. 1. in l. impuberi. de tutori. datis.

Pupillus non potest adire hereditatem, vel bonorum possessionem agnoscere sine tutoris auctoritate, d. gl. 1.

Pupillus potest agnoscere bonorum possessionem auctoritate iudicis in defectum tutoris, §. ibi, & gl. 1. in l. si ad pupillum de auct. tut.

Pupillus sine tutoris auctoritate hereditatem etiam lucrosam adire, vel recipere hereditatem per fideicommissum sibi restituendam non potest: sed bene potest cum tutoris auctoritate: sed non cum curatoris auctoritate, l. obligari, §. §. pupillus, & ibi gl. non potest de auct. tutorum. l. more, §. & ibi gl. 2. de acquir. her. gl. 1. in l. C. si tutor, vel curator & gl. 1. in l. C. de testam. tutel. §. neque, Instituti de auct. tutor.

Pupillus tutor auctore potest repudiare hereditatem ad se pertinentem, gl. 1. in l. si pupillum. de excus. tutor.

Pupillus non potest fundum legatum repudiare sine iudicis auctoritate: quia habet repudiatio dicitur alienatio, cum ea res sit pupilli, l. magis, §. fundum. de rebus eorum, qui sub tutela.

Pupillus quando est infans, potest solus tutor adire hereditatem infanti delatam, gl. 2. in l. more, §. de acquir. hered.

Pupillus sius heres dicitur heres, & obligatur hereditati ipso iure, etiam sine aditione, licet possit se abstinere iure praetorio, d. l. more, & ibi gl. necessaria.

Pupillus licet sit eius aetatis, ut causam acquirere hereditatis non intelligat, nihilominus potest adire cum tutoris auctoritate, siue sit infans, vel maior infans, l. pupillus, §. & ibi gl. 1. eod.

Pupillus quando est maior in parte non potest eius tutor solus adire hereditatem: sed cum quo est infans, gl. off. ibid.

Pupillo, qui paterna hereditate se abstinit, si heres extiterit aliquis non tenetur is creditoribus patris pupilli respondere, etiam si iure substitutionis pupillo abstinuit paterna hereditate heres extiterit, l. si pupillus, 4. eod.

Pupillus potest habere de iure successorem: id est substitutum, etiam si ipse pupillus non sit heres patris, d. l. pupillus, & ibi gl. successorem.

Pupillus, cui pupillariter substitutus est quis, si abstinit se paterna hereditate & sic non adierit ex paterno testamento, nihilominus substitutus admittitur ex tabulis pupillaribus: quia existentia iustis confirmat tabulas pupillares ad commodum pupilli abstinents, §. ibi.

Pupillo si substitutus pupillariter frater patris pupilli, pupillo abstinente paterna hereditate potest frater substitutus omnia causa testamenti ab intestato habere hereditatem pupilli, quo casu non tenetur ad onera hereditaria patris pupilli, d. l. si pupillus.

per Pupillum gesta bona fide habentur rata eo per restitutionem abstituto, l. quoties, 4. eod. & l. si non expederit, §. 1. de bo. auct. ind.

Pupillus, si patri heres existens vendidit tutore auctore, & bona fide praedia quaedam hereditaria per restitutionem in integrum si postea abstinuit, creditores patris, qui accepterunt bona hereditaria, non percutunt recuperate ab emptore praedia empti bona fide, nec interest pupillus soluendo sit, necne, d. l. quoties.

Pupillus adeundo hereditatem, etiam eo tutore auctore, qui ratelam non gerebat, obligatur, l. pupillum, 4. de acquir. hered.

Pupilli heredes instituti si adierint hereditatem, possunt petere restitutionem in integrum ab operibus hereditatis, & actiones, quas habebant contra hereditatem, vel contra pupilli relictus restituuntur, l. cum bonis, §. §. fin. eod.

Pupillus si contra auctorem hereditatis relictus in integrum se ab ea abstineat, succedunt etiam fideiussoribus ab eo datis, si conueniantur ex hereditario contractu a creditoribus hereditariis, l. si pupillus, 8. eod.

Pupillus in his quae & suo substituto relinquuntur, substituit personam eius, a quo sub condicione legatur, l. non solum, 4. si de libera. lega.

Pupillus heres institutus pure & sub condicione rogatus potest cogi adire, & restituere ante condicem nemquam etiam si restituat, & fideicommissarius decedat ante condicem, non remanet obligatus creditoribus, sed cum ab herede, l. 1. & ibi gl. 1. ad Trebel.

Pupillus maior infans heres institutus potest gerere pro herede tutore auctore: sed si sit infans, tunc solus tutor acquirat hereditatem, & bonorum possessionem, l. seruo, §. §. penult. & ibi gl. gerere. eodem. tit.

Pupillus sine tutoris auctoritate non potest petere bonorum possessionem, nec potest iudicium accipere, l. seruo bonorum de bonorum possessio.

Pupillus potest acquirere dominium rei etiam sine tutoris auctoritate: fallit in hereditate sibi relicta, quam non potest adire sine tutore, l. pupillus, 1. 1. & ibi gl. 1. de acquir. rerum. dominio.

Pupillus hereditate paterna adita tutore auctore condemnatus ex contractu paterno, si abstinit, defertur hereditas ad cognatos inferioris gradus, & non ad fideiussor, §. reprob. gl. 1. & ibi add. marg. in l. contractu, 4. de re iudi.

Pupillus hereditate paterna adita tutore auctore condemnatus ex contractu paterno, si abstinit, actio iudicati datur contra eius coheredes, vel substitutos: habent tamen ipsi regressum contra tutorem, si culpa tutoris intervenit in condemnatione pupilli, d. l. ex contractu, 4. & ibi gl. si de re iudicata.

Pupillus solus non potest agnoscere bonorum possessionem sine tutoris auctoritate, nisi iudex defectum tutoris ex certa scientia suspensit, gl. 1. ibi.

Pupillus solus sine tutoris auctoritate possessionem rei singularis acquirere sibi potest. ibid.

Pupillo non sufficit ad adeundam hereditatem curatoris auctoritas: sed auctor sit, ibi gl. tutoris, & ibi add. in §. neque tamen Instituti de auct. tutorum, gl. si in l. pupillus, §. de acquir. hered.

Pupillus post septem annos consentiente patre si sub eius potestate sit, vel si sit sui iuris, eam auctoritate tutoris potest adire hereditatem vel bonorum possessionem.

sessionem sibi delatam petere, l. si infanti. 18. C. de iure delib.
 Pupillus sui iuris factus si non habet tutorem, poterit adire hereditatem sibi delatam, vel bonorum possessionem petere cum decreto tutoris, vel iudicis, ibid.
 Pupillus hereditatem extraneam aditam a se, vel a tutore transmittit ad quoscunque heredes: paternam vero tantum ad suos transmittit, gl. pe. in d. l. si infanti.
 Pupillus non habens tutorem si adiret hereditatem sibi delatam sine iudice, vel pratore, ipso iure non obligatur hereditati, gl. fi. in add. ibi.
 Pupillus habens tutorem: sed abest in partibus valde remotis, vel non habens, potest tutoris autoritate petere bonorum possessionem, vel adire hereditatem sibi delatam sine autoritate tutoris: qui illam supplet prator, gl. bonorum. & add. in §. neque tamen. Inst. de auctori. tutorum.
 Pupillus sine tutore non potest ex fideicommissio bona recipere causa conservanda: liberatam, cum & ibi possit timere damnum, gl. ex fideicommissio. ibidem.
 Pupillus non potest adire sine tutoris autoritate hereditatem, etiam opulentam, sibi delatam: quia pupillus non intelligit causam suae aditionis, d. §. neque tamen. & ibi gl. lucrosa. & ibi add.
 Pupilli exheredati bona omnia vadecumque quae sita debentur eius substituto, siue pater exheredat filios, siue paganus, nisi de militis voluntate cõstet: scilicet, quod veli certa bona filij exheredati: non autem omnia ad substitutum pervenire: quod miles facere potest, non solum, in add. marg. Inst. de pupil. substit.
 Pupillo restituito adversus aditionem hereditatis solutiones per eius tutorem prius factae bona fide creditoribus, non retractantur per alios creditores, nisi quatenus plus debito eis sine solutione facti, l. tutores, §. 1. de conditione indeb.
 Pupillus restitutus ut adeat, agit contra locatorem solum, ut a locatore defuncti liberetur: si res alij locata fuisse contra tutorem habet regressum, si fuit in culpa absintendi in quo venit, quod ex conditione fundi lucrum facere potuit, l. si vno. 17. §. si cum trib. leg. locati.
 Pupillus sine tutore expresse hereditatem repudiare non potest, neque potest a dire fine eo, etiam si sit lucrositate autem potest: puta impediendo conditionem, l. pen. & ibi gl. 1. C. de repudi. heredit.
Reliqua verbo, Substitutio, 11. v. quae 16. Restitutio, 34. Testamentum, 35. §. 37. Additio, 1. Tutor, 153. §. 154. 155. Curator, 14.
 PUPILLUS tutor auctor, vel ipse tutor, si pupillus est infans, vel abscens, potest filij restituito hereditatis ab herede gravato restituitur eidem pupillo, gl. restituito. In tutores, qui, 40. l. heres de administ. tutorum.
 Pupillus heres institutus grauat post mortem teneat fideicommissario ad usus fideicommissi, & propter temeritatem in litigando ad lumpsus litis: ipse tamen habet regressum adversus tutorem ad damnum, quod ex tali mora, vel ex tali temeritate sibi obvenit, qui solidum, §. etiam reipub. de legat. 1.
 Pupillus heres institutus rogatus restituitur tutori, non potest ei restitui: eo auctore: sed ad usus suo curato potest: quia auctoritas eius non est necessaria, l. v. §. siue quisquam. ad Trebel.
 Pupillo non potest restitui fideicommissum sine tutoris autoritate: quod fecit est quandoque in hereditate, & in bonorum possessione, l. restituta, 37. §. fi. & ibi gl. fi. cod.
 Pupillus heres institutus rogatus, tutor auctor, debet restitui, nec potest pupilli rogatus restitui tutori, restitui ei ipso tutori auctore, d. §. fi.
 Pupillo auctore tutoris auctoritate, & non alijs, est restituenda hereditas etiam lucrosa, gl. 1. in l. potuit. §. C. de iure delib.
Reliqua verbo, Tutor, 154. 155.
 PUPILLUS, qui succedit in obligationem ex stipulatu, qua pater tenebatur dare aliquid, non potest illud etiam sine pratoris autoritate dare, l. magis. §. si pupillus. de reb. eorum, qui sub tutel.
 Pupillus, qui iure hereditario succedit alicui, qui erat obligatus dare aliquid, potest illud etiam sine iudice dare, ibi.
 Pupillus, qui parenti fundum vendendi, vel alij cuius succedit, potest cetera venditionis sine decreto perficere, ibi.
 Pupillus sub conditione heres institutus potest conditioni, etiam sine tutoris autoritate, parere, nisi sit conditio, quae consistit in dando, l. pupillus, 16. & ibi gl. 1. de condit. institut.
 Pupillus, cui sub conditione legatum relictum est, potest etiam sine tutore conditioni parere: quia impleta conditione pro eo est, ac si a patre legatum relictum esset, ibid.
 Pupillus heres promissoris impediens stipulatorem, non incidit in penam a defuncto promissam: sed si pupillus non fuisset heres, l. cum filius. 49. §. pen. de verb. oblig.
 Pupilli inter eos mala administratione patris in officio, primi, pili gl. 2. in l. si tutores, 11. C. de compensatio.
 Pupilli ex contractu patris defuncti non eo minus teneantur, quod pupilli sint, gl. 2. in l. si ibi. 8. C. mandati.
 PUPILLARI res ante pubertatem non vscipitur, gl. 1. in l. a. de eo, qui pro tutore.
 Pupillaris fundus potest pignori capi, & distahi autoritate iudicis ex contractu patris: non vero ex contractu pupilli, l. §. pignori. & ibi gl. distahi. de reb. eorum, qui sub tutel.
 Pupillarium rerum possessionem missio sine legatorum servandorum causa, siue damni infecti potest fieri a iudice ex contractu ipsius pupilli, & ad secundum decretum potest perveniri, d. l. §. §. sed & in possessionem.
 Pupillarium rerum alienatione conflagnanti pupilli requirendi sunt, l. magis, §. in primis. cod.
 Pupillaris res prohibetur alienari, ergo & vscipi, gl. pupilli. in l. bonae fidei emptor. 4. de acquir. rerum dominio.
 Pupillarium rerum mobiliarum alienatione sufficit solus iudex: sed in alienatione immobilium opus est iudice, & etiam tutore, gl. permittat. in add. in §. & ex contrario. Inst. quibus alienari liceat.
Reliqua verbo, Alienatio, 10. 11. 12. 22. 23. 24. Substitutio, 3. 4. Substitutio, 11. v. quae

16. 17. 18. 19. 20. 11. Substitutum, 67. 8. Sui iuris, Tabula, Testamentum, 35. §. 37. Tutor, 132. 133. 134. 135.
 PURGARE quis cogitur per proprium iuramentum suum, l. quoties, 1. §. pignori ait. de noxalib.
 Purgare debet se quis per sacramentum, si aliqua suspicio sit contra ipsum, glossa, conscientia. in l. §. C. de his, qui ad ecclesiam confu.
 Purgandi verbum positum in interdicto de ruiis, pertrahit non solum ad ruium, qui integer est: sed etiam ad eum, qui refectione indiget, l. 1. §. purgandi. de ruiis.
Reliqua verbo, Interdictum, 41.
 PURGATIO mortis non admittitur facta executione ab homine, l. qui ob rem, §. 5. de conditione indeb.
Reliqua verbo, Mortis, 4.
 PURPUREA, & cocceus continentor appellacione versicolorum: quia nihil naturalis coloris habent, nisi testator aliud senserit, l. si cum lana, 68. §. fi. de legat. 3.
 Purpurea appellacione continetur omnis generis purpura, & etiam buccinum: sed coccum non continetur, ibi.
 Purpura appellacione continetur etiam subtegen factum: sed non continetur lana pectinata purpurea tingenda: ibi.
 Purpura aliena quando est vestimento intexta, cedit vestimento, quando dicta purpura gratia ornandi vestimenti fuit apposta: ille autem, qui dominus fuit, habet actionem furti, aut conditionem contra furem, siue ipse sit, qui vestimentum fecit, siue alius, §. si tamen. Inst. de rerum diuis.
 Purpura aliena quando est apposta vestimento, ut vestimentum servetur purpurea, ut forte eam servaret, tunc cedit vestimento purpure: sed quando neutrum est appositum causa alterius, tunc neutrum cedit alteri, & neutrum possidetur communiter: sed quodlibet possidet per se, gl. 1. & ibi add. ibi.
Reliqua verbo, Color, Purpurea, Versicolorum, Pannus, Murex.
 PURPUREUS color optimus fit ex murice cocto, & conchylio combusto, & postea utrumque teritur, gl. 4. in l. de C. de diuersi. rescript. vide l. purpura.
 PURI & purificati idem est iudicium, l. servum. 48. §. 1. de vulgar.
 PUTARE dicitur quantum ad iuris effectum, quod iusta ratione putatur, l. cum quidam, 10. §. 1. de acq. hered.
 Putas se nihil agere, si egerit aliquid, tenet quod agit, gl. 1. in l. qui se pupillum, 95. cod.
Reliqua verbo, Heres, 77.
 PUTATOR si in locum etiam priuatum, post quem erat iter, ex arbore ramum deliciens occidit hominem praeterentem, tenetur Aquilia, si delicias nulla proclamatione facta, ut casus eius euitare posset, l. si putator, 34. ad leg. Aquil. & item si putator. Inst. de lege Aquil.
 Putator si in locum, per quem nullum iter erat, ex arbore ramum deliciens occidit hominem, tenetur Aquilia, si dolo id fecit, ut quia deiecit in eum, quem viderat transeuntem: sed si culpa, quam praestare non teneat, cum diuinae non deberetur, an per eum locum aliquis esset transiturus, ibi: & dict. item si. & ibi gl. fi.
 Putator ex arbore deliciens ramum si non proclamauit, & praeterentem occidit, non tenetur lege Cornelia, l. in lege Cornelia. ad leg. Cornelia. de sic.
 PUTARE effodiens iuxta alterius praedium debet delinquere spatium vnus passus, l. si finium. regund.
 Putem aperiens in domo sua, ita quod veniat putei vicini praefixae sint, non tenetur de damno infecto, etiam si totam aquam auferat, nisi ita alte effodierit, ut paries vicini stare non possit, quo casu tenebitur de damno infecto, etiam si non animo nocendi id fecerit, si stipulationem de damno infecto sponte interposuit, non tamen cogitur cauere, ex quo animo nocendi non faciat, l. si minimum. 2. 4. §. fi. & ibi glossa. fi. de dam. infect.
 Putem si quis habeat, ex quo vicini ab ingenti memoria hauserunt aquam, si egeat refectione, aut purgatione, haurientes tenentur ad refectionem, & purgationem, l. §. viarium. in add. marg. ne quid in loco publ.
 in Putem vicini aliqui infundens, per quod aquam corruperit, tenetur interdicto quod vi, aut clam, l. si, qui puteum, quod vi, aut clam.
Reliqua verbo, Interdictum, 39.
 PICTACIUM dicuntur Scripturae breues, ac commentarioli summam rerum breuiter continentes, gl. 1. & ibi add. marg. in l. actuarij. C. de erogatione militaris annonae. libro duodecimo.
 Q
 QVADRANS idem est, quod quarta pars assis: id est tres unciae, gl. quadrans. in §. hereditas. Inst. de heredit. institut.
 QVADRIENNIIUM, quod datur ad perpetuam restitutionem, non currit minori heredi, qui etiam erat minor durante minoris aetate: sed post 25. anni. tantum currit totum tempus, quod restabat defuncto, l. gl. fi. in l. interdictum. de minorib.
 per Quadriennium legatum relinquens intelligitur relinquere singulis quadriennis perpetuum, & non per unum quadriennium tantum, l. pe. & ibi gl. fi. de annuis legatis.
 Quadriennium, quod bonis vacantibus nunciandis praescriptum est, non ex optatione hominum: sed ex substantia vacantium bonorum dinumerabitur, l. intra. §. 1. de diuersi. & temporal.
 Quadriennium continuum hodie pro anno vili datur ad restitutionem implorandam, de quo quadriennio minor aetas, & iusta absentia excipiuntur, l. §. C. de temp. in integrum.
 Quadriennium, quod datur minoribus post impletam aetatem, non est priuilegiatum, licet facta rescindatur: sed est datum rei prailegiatae: scilicet ad actionem, nisi quando minor constitutus in quadriennio paternam hereditatem abdicauit: nam tunc ei competit aliquid quadriennium post finitum quadriennium ad restitutionem repudiare hereditatis, gl. 3. ibi.
 QVADRUPLES dicitur in primo capite legis Aquiliae, quae pecudum numero sunt, & gregatim habentur, veluti oues, caprae, boues, equi, muli, asini, l. 2. ad

ad legem Aquiliam.

Quadrupedis appellatio in primo capite legis Aquilae continentur elephanti, & camelii quia mixti sunt: nam & iumentorum operam praestant, & naturae corum fera est. ibi.

Quadrupedis appellatio in primo capite legis Aquilae continentur bestiae, veluti ursi, leones, & pantherae, & ideo occidens leonem, vel ursum non tenetur Aquila. ibi.

in Q. AD A. V. P. l. o. inest simpliciter, quod promittenti restituitur cum liberando, l. cum exceptione. §. sed est quis. quod metus causa.

QUALITAS iuncta verbo intelligitur secundum tempus verbi, cui adicitur, l. 4. §. 1. de nozalib. in prin. & in §. per. & ibi addit. marg. Infi. de legitima agna. fu. cecf.

Qualitas, per quam condemnatio augetur, vel minuitur, potest pendente iudicio addi, vel detrahi de libello, d. l. 4. §. fi.

Qualitas contrahendi adiecta super principali, repetita censetur in eo, quod in contractu accessorie venit, nisi diversa sit ratio, l. si necessarias. §. fi. in add. marg. de pign. act.

Qualitas verborum adiecta non intelligitur secundum tempus ipsius verbi, l. peculium. 10. §. sed est creditor. de peculio.

Qualitas sine subiecto esse non potest, l. si seruum. §. fi. in additio. margin. de actio. emp.

Qualitas iuncta verbo quando determinat quoddam aliud verbum separatum ab eo, tunc sufficit illam qualitatem semel existere, licet destinata, veluti quis mihi heres erit, sic filio meo: verbum, erit, non respicit tempus testamenti, nec tempus mortis pupilli: sed respicit tempus mortis testatoris, & ideo sufficit quod semel existerit heres, licet postea deficiat, l. in substitutione. §. 1. de vulgari.

Qualitas iuncta verbo, vel participio debet intelligi secundum tempus verbi, vel participij, l. Titius. 2. §. de milit. testam.

Qualitas, quae vitia legatum, non intelligitur in dubio repetita a substituto, l. si quis a filio. 32. de leg. 1.

Qualitates duae quando simul concurrunt, quarum quilibet de se per se potest operari suum effectum, tunc una qualitas non derogat alteri. l. Titiz. textores. eod.

Qualitates duae contrariae non possunt esse in eodem subiecto, l. p. & ibi gl. pro suo. & add. marg. pro suo.

Qualitas, propter quam quis obligatur alteri: scilicet ciuitati suae ad munera subeunda, non potest mutari sine ciuitatis consensu: sed qualitas, per quam quis alteri non obligatur, vel bestiam esse ferocem, potest mutari, gl. 1. in add. in l. assumptio. ad municipal.

QUALITAS fiat aliquid, dummodò fiat, nihil refert, gl. transferri, in l. facta. 63. §. 1. ad Trebel.

QUALIS dicitur cophinus, vel codalus, aut fabulus, vel est vas vimineum, per quod, cum calcatur vna, vinum guttatim defluit retenta grauiore, ac densiore materia: dicitur etiam vas sine vimineum, siue ex alia materia gestatorum ad humeros oneribus deferendis comparatum, gl. qualium. & ibi add. marg. in l. sed est, 19. de usufructu.

Q. A. M. pro quamvis, gloss. quam. in l. 1. de officio eius, qui mandata.

Q. A. M. D. V. dicitio facit conditionem, l. pater Severianum, 100. §. fi. de condi. & demonstr.

Quemdiu nubes, vel singulis annis quemdiu nubes legare, paria sunt, l. legatum sita est. 17. & ibi gl. 1. de annis legatis.

Reliqua verbo, Dmoe.

Q. V. A. N. D. id est, quando petitur, ut species, ad aliam quantitatem non admittitur compensatio, l. si creditor, 18. §. si seruo. & ibi gl. venditori. de peculio.

Quantitas ponitur pro quotitate, gl. incerta. in l. frater, 35. §. 1. pro socio. Quantitas quaedam est ad oculum designata, alia ad intellectum, ibidem.

Quantitas eadem cum relinquitur in codicillis, quae relicta fuit in testamento: videtur animo duplicandi relicta, nisi probetur contrarium, l. quingenta, 12. de probatio.

Quantitas eadem in eadem scriptura quando bis relinquitur, an illa sit relicta animo duplicandi, incumbit onus probandi ei, cui relinquitur, gloss. fi. ibi.

Quantitas eadem ob causam alimentorum in testamento relicta, si eadem sit relicta in codicillis, soluta quantitate ex codicillis cessat petitio ex testamento, gl. 1. ibi.

ad Quantitatem respectu certae speciei quando quis tenetur, soluendo speciem liberatur, l. si verò, 55. §. si soluto matrim. l. Titiz. 36. §. fi. de legat. 1.

ad Quantitatem, & non ad speciem censetur quis obligatus ex his verbis, quantae pecuniae erit, tantam pecuniam dabo, d. l. si verò. §. si soluto matrim.

Quantitas, vel genus recipit multiplicationem: sed species non recipit, l. plane, 34. §. 1. de leg. 1.

Quantitas circumscripta loco, veluti lego centum, quae in arca sunt, iudicatur, ut species, d. l. plane, §. sed si non corpus. & ibi gl. comparandum.

Quantitas ut species potest relinqui: & sic appellatio quantitatit quaequodque venit species, cum res, 49. §. sed si id, & ibi gl. vbi relicti. & add. marg. eod.

Quantitatis relatiuum ponitur quodque pro relatiuo numeri: veluti tanti, quanti, pro tot quot, l. si ita legatum. 68. eod.

Quantitatis relatiuum coniunctum verbo futuri temporis, in dubio conditionem non facit, l. si Titius mihi, 52. §. fi. & ibi gl. fi. de legat. 2.

Quantitas perire non potest. l. 1. §. si quoque. & ibi additio. margin. de actio. &

oblig.

Quantitas certa quando debetur ut species, ut patet numi, qui in arca sunt, per eius interitum liberatur debitor. l. si certos. 37. de verbor. oblig.

Quantitas quandoque capitur generaliter pro qualibet specie, gl. partem. in auth. generaliter. C. de episcopis.

Quantitas modica dicitur vique ad duos aureos, gl. in casus possessione. in l. 2. C. de dolo.

Quantitas immodica dicitur ultra duos aureos, vel potius relinquitur arbitrio iudicis, gl. immodice in l. si superstitie. §. C. eod.

Quantitas quandoque sumitur largè etiam pro specie, gl. quantitatit. in l. si quis, 33. C. de inoffic. testam. & glo. decima. in §. ad excludendas. in auth. de legitimis. col. 8.

Quantitatis appellatio etiam continetur species, gloss. 1. in l. 1. C. de actio. & oblig.

Quantitas quando datur pro aliqua re tanquam in sacculo, & non in numero posita, habetur pro specie, & dicitur tunc contractus innominatus do ut des. gl. 2. ibi.

Reliqua verbo, Legatum, 95. Numerus, Compensatio, 9. 10.

Q. V. A. N. T. M. I. N. O. R. I. s actio quaedam est ciuilis, quaedam est praetoria, & vna differt ab alia gl. ex empto. in l. 1. §. interdum. de iudicio edicto.

Quanto minoris res est dicitur actio praetoria: sed quanto minoris esset empturus, ciuilis est, l. si quid. in additione. & gloss. homo. in l. quod si uoluit, §. 1. §. 1. si plures. eod.

Quanto minoris actione quodque potest redhiberi seruus emptus reddito pretio, si is nullus pretij sit, & adeo ut non expediat domino cum seruum habere ut quia est furiosus, vel lunaticus. l. bouem. 43. §. aliquando. eod.

Quanto minoris actio est ex empto, l. sed si vir. 32. §. si vir uxori. & ibi gl. ex empto. de donat. inter virum.

Reliqua verbo, Emptor, 37. 37. usque ad 40. Redhibitoria, Vitiium.

Quarta in genere. nu. 1. 2.

Quarta, Falcidia, & Trebellianica, 3.

Q. V. A. R. T. A quaedam est, quae debetur iure naturae, ut illa, quae debetur filiis, & filiabus, & inferioribus, & superioribus, & trauestralibus, quae est auctor, & haec dicitur debitum bonorum subsidium, alia, quae debetur iure institutionis, ut res singularibus legatis, & fideicommissis: alia, quae dicitur Trebellianica, licet fuerit per Pegasus inducitur: alia, quae debetur ex constitutione Diui Pij filio arrogato: alia, quae debetur concubinae, quam quis accepta ex institutione, quod cum duceret in uxorem: quoniam si postea animo mutato illam expellat, teneatur ei dare quartam partem suae substantiae, gl. perinde. in §. sed qui. Inst. de fideicommissis. heredit. gl. 4. in l. filium. 24. C. familiaris. et c. gl. fi. in l. in quartam. 90. ad leg. Falcid.

Quarta olim iure Digestorum sufficiebat quocumque reliqui titulo relinquendo: verò non: sed solum iure institutionis, ibi, & l. Papinianus. §. si quis. & ibi gl. secunde. eod. & auth. nouissima. & ibi gl. 3. & l. omnimodo, 39. & ibi gl. vel fideicommissio. C. de inoffic. testam.

Quarta erat olim debita filiis: sed hodie est triens, vel semis secundum numerum liberorum, gl. quantitas. de inoffic. athen. nouissima. & ibi gl. 1. & gl. 2. in l. parentibus. 8. C. de inoffic. testam. & ibi gl. in §. si Inst. eod. gl. praetorium. in l. nam & his, 4. de inoffic. testam.

Quarta dicitur intelligi deducto ex re alieno, & funeris impensa, & deductis seruus liberatus donatis, l. Papinianus §. quarta. de inoffic.

Quarta duo non possunt detrahantur habere Falcidiam non detrahatur legitimam. l. Papia. 4. quarta. de inoffic. testa. l. 1. §. si cui plus, quam per leg. Falcid.

Quarta minuitur per libertates seruus donatus, adeo quod si pater habeat tantum seruus in patrimonio suo, dandus eius liberatus, filius institutus excluditur a quarta inofficij, nisi hic filius emancipatus hereditatis repudauerit hereditatem, & ad substitutionem transierit, quo casu potest querelam intentare: si non habuerit substitutionem, vel si habuerit, sed repudauerit, ab intentione filius habebit hereditatem, nec praestabit libertates legatas. d. §. quarta. & ibi gl. substitutionem.

Quarta iure institutionis, & iure naturae debita minuitur per libertates legatas, d. §. quarta. & ibi gl. quartam.

in quartam imputatur datum causa conditionis implenda, d. l. Papinianus. §. si conditioni.

Quartae duas, & Trebellianicam, & debitam iure naturae non potest habere filius a patre rogatus de restituendo, quia quod capie statim per Trebellianicam, imputatur in eam, quam debet habere iure naturae, cum institutus sit, gl. Falcidia. in d. l. Papinianus. §. meminisse.

Quartae duas detrahatur filius grauatus restituere post mortem suam, mortuo patre statim detrahatur legitimam: quia illa debetur sibi sine dilatione: & quando postea euenerit casus fideicommissi, detrahatur alia quarta: scilicet Trebellianica. ibi.

Quartae duas potest detrahare filius in diem, vel sub conditione grauatus. ibi.

Quarta, quae debetur arrogato ex constitutione Diui Pij, excludit querelam inofficij, d. l. Papinianus. §. si impubes.

Quarta debetur patrono dicitur quasi debita, gl. fi. in l. quae fideicommissum, 81. de legat. 2.

Quarta filio arrogato etiam viuo patre adoptiuo dicitur deberi, licet statim petiti non possit, quia pater adoptiuus tenetur ad hoc tantum, ut in suo testamento eam relinquat. l. 1. §. si impuberi. & ibi gl. debetur. de collatio.

in quarta iure institutionis imputatur ea sola, quae iure hereditario capiuntur quodque in legatum imputatur, ut quando dantur a statulibero numi pecuniarum, gl. 4. in l. filium, 24. C. familiaris. et c. secunde.

in quarta iure naturae imputantur omnia data praeter donationem simplicem, & fructus patrimonij: quia debet habere quartam in rebus principalibus. ibi.

Quarta iure institutionis debita potest dari cum onere, glo. confundantur. in l. scimus, 22. §. in computatione. C. de iure delib.

Quartam debitam iure naturae non minuit causa pia, gl. fi. in auth. similiter. C. ad legem Falcid.

navit illud, insinuando eum heredem, & subfistendo ei extraneum: mortuo filio in pupillari ætate subfistitur admittitur, neque habet mater querelam: quia illud testamentum dicitur patris, & non filij. l. Papinianus. §. sed nec. cod.

Querelam non habet frater impuberis, nec frater patris impuberis, contra testamentum ipsius impuberis, quando pater ordinavit ei testamentum, cum heredem insinuando, & subfistit ei extraneum, & mortuo impubere subfistitur admittitur, nec frater ipsius habet querelam, d. §. sed nec. & ibi gloss. impuberis.

Querelam non habet vxor contra testamentum viri, gloss. sed neque. in add. mar. ibid.

Querela excluditur filius, si habeat quartam partem ex donatione causa mortis, quã ab intestato erat habiturus: hodie tamen debet habere quartam iure institutionis, alioquin habebit querelam, d. l. Papinianus. §. si quis mortis. & ibi gloss. secur. & in §. quoniam. cod.

Querelam non habet filius propter pupillarem substitutionem: quia nulla videtur esse infamia facta ei, cum ipse filius impubes sibi testari non possit, d. l. Papinianus. §. si quis impubere. & ibi gl. admittimus.

Querela excluditur filius, vel nepos habens quartam debitam, vt si pater reliquerit vnciam, & dimidiam, & quæ est quarta totius dimidiæ hereditatis vnico nepoti ex filio, & vni ex tribus nepotibus ex altero filio reliquerit mediam vnciam, quæ est quarta pars dimidiæ hereditatis debita vnique nepoti ex tribus nepotibus ex altero filio, ipsi tunc excludunt querelam, §. quoniam.

Querelam inofficiosi ex causa potest habere heredes institutos, d. l. Papin. §. quarta. & ibi gl. 4.

Querelam inofficiosi habet filius in potestate, quando pater habens tantum seruos in patrimonio, dedisse ei libertatem insinuando eum heredem, & cique extraneum subfistendo, si repudiata hereditate ab ipso filio subfistitur adierit, tunc deficient libertates: sed si subfistitur extraneum repudiatur, tunc filius, qui abstinet, remansit nihilominus heres, & libertates valent, gloss. ad subfistitum. ibidem.

Querelam non habet filius institutus grauatus de restituendo post certum tempus, si ex fructibus medijs temporis habet quartam, d. l. Papinianus. §. vide si quis.

Querela inofficiosi excluditur ille, qui legatum percipit ex testamento, nisi fuerit grauatus alij restituere, l. si pater, l. 10. §. si cod.

Querela inofficiosi excluditur agnoscens legatum sibi directò, vel per consequentiam relictum: quia approbare censetur illud, l. nihil interest. §. ibi gl. 2. eodem.

Querela excluditur agnoscens legatum sibi, vel filio suo, aut seruo suo relictum, d. l. §. 2.

Querela inofficiosi filijs, qui vt fraudaret legatarios, & fideicommissarios, manumissit suum seruum heredem à patre institutum, antequam ipse adiret hereditatem, d. l. nihil.

Querela inofficiosi non excludit filium petito legari sine effectu, d. l. nihil interest. §. si cum filius.

Querela inofficiosi non excluditur filius, qui egit ad habendam legatum sibi à patre testamento relictum, & postea edictiis ademptum: & succubuit in eius petitione. ibi.

Querela inofficiosi non excluditur filius, eo quod ex testamento patris per consequentiam sine vilo facto suo consequatur sit aliquid: vt quia ipse filius, & Titius essent eius patris rei debendi in solidum, & pater Titio liberationem legauit exheredato filio, d. l. nihil interest. §. si. & ibi gl. si.

Querela inofficiosi non datur alicui, quando cum alius præcedit gloss. ad querelam. in l. si pater. cod.

Querelam si inuentum vnus ex filiis pro patris sua contra fratrem suum institutum, & obtinuit, non prodest alteri fratri tacenti, vel fratri, qui egit: sed non obtinuit. l. filio. §. cod.

Querela excludit repudiationem partem non facit, l. qui repudiatis. cod.

Querelam inofficiosi pater inuito filio non potest incutere: ceteras tamen actiones recte potest incutere extraneum inuito filio gl. fin. l. qui de inofficio. cod.

Querela datur, sicut petitio hereditatis contra eum qui pro herede, vel pro possessore possiderat tamen respectu: quia in petitione hereditatis titulus pro herede verè non est titulus: sed bene est in querela: quia scriptus verè est inter heredes: sed fingitur, & non videtur quantum ad querelam non heres, & sic sunt duo iudicia, d. gl. si.

Querela filiofacta, & contenti nomine filij potest agere pater, etiam si ipse pater agnouit legatum sibi relictum in illo testamento, l. filius. 22. cod.

Querela agere potest filius, quem testator exheredauit, licet testator eum filium suum esse negauerit. l. si instituto. §. i. cod.

Querela potest agere filius præteritus à matre existimante ipsum esse mortuum, & instituta. §. si cod.

Querela inofficiosi non potest agere filius, quem mulier adoptauit, etiam iussu principis, l. si suspecta. §. si. & ibi gl. potest. de inofficio. testam.

Querela inofficiosi potest agere pater naturalis aduersus testamentum filij in adoptionem dat, & emancipati à patre adoptiuo, l. aduersus. ibi gl. i. cod.

Querela in offit. aut non possit agere ille, qui admittitur ad querelam, sequens admitti debet. l. pen. cod.

Querela vt pertineat filijs, vel parentibus, nihil interest, quis sit heres scriptus, an ex liberis, an ex extraneis, an ex municipibus, d. l. pe. §. quantum.

Querela non excluditur filius exheredatus habens querelam, etiam si heredi scripto succederet iure vniuersali: sed cum titulo particulari, d. l. pen. §. si.

Querela excluditur filius, qui præbit aduocationem, vel pronocationem petenti legatum ex testamento: quia approbasse videtur ob id iudicium defuncti. d. l. si. cod.

Querela inofficiosi datur filio à patre prætorio, vel expresse exheredato contra fideicommissarium vniuersalem, qui bona possidet, & exinde petitio hereditatis datur, l. i. C. de inofficio. testam.

Querela inofficiosi non competit filio, cui relicta est legitima, quæ erat quartæ: hodie tamen si minus quartam relinquitur sibi agitur ad supplementum legitimæ: cum queritur, & ibi gl. fin. C. cod.

Querelam habet nepes exheredata etiam ex filio emancipato nata, l. nepem. §. C. cod.

Querelam habet nepes in potestate retenta ex her. data partim suo iure, partim ex personâ patris emancipati, & exheredati, qui post auum fuit mortuus. §. lof. i. ibid.

Querelam perdit maior, qui iudicium defuncti approbavit, & agnouit, quam habebat ex eo, quod sibi erat relictum minus legitima, l. parentibus. §. C. cod.

Querelam perdit quis ex pluribus causis: scilicet vel propter vnam ex quatuor: 1. decim causis ingratitudinis in descendentes: in ascendentes ex septem, & ex tribus in fratribus, etiam turpi persona instituta, gl. 4. ibid.

Querelam perdit quis ex cursu quinque annorum, item neque competit alicui, quando portio sibi debita relicta, & data est: item agnoscendo voluntatem defuncti, vel aduocando, vel familia faciendo, item quando habet aliud auxilium. ibid.

Querelam non perdit minor, qui iudicium defuncti agnouit soluendo debitum defuncti pro hereditaria portione, vel etiam alio modo agnoscendo, gloss. maior.

Querelam si filius monerit, & succubuit, & postea frater mouerit, dicens turpem personam institutam, & obtinet, filius poterit habere querelam denuo agens, l. si. ibid.

Querelam licet non habeant filij militis contra testamentum patris: habet tamen aliud bonum subsidium, glo. 1. in l. de inofficio, §. C. cod.

Querelam non habet filij à patre milite exheredati, vel præteritis, scientes se liberos habere: sed verò quando pater ignorans se filios habere præterit: nam tunc filij habent querelam, gl. 1. ibid.

Querela non competit infami, licet ipse non prohibeatur à successione intestati, nisi testator fuerit etiam infamis, l. in arenam. l. 1. C. cod.

Querela inofficiosi poterit exercere quis etiam postquam fuerit victus in falsi testamenti accusatione à se instituta, l. contra, l. 16. C. cod.

Querela inofficiosi testamenti non competit fratri, vel sororum filiis, patri, vel auunculo, aut materteræ, l. fratris, 21. C. cod.

Querela nulli transuersali competit, nisi tantum fratri, & sorori consanguineis, non vterinis: & hoc turpibus personis hereditas instituta: de falso tamen testamento quilibet transuersalis potest accusare, glo. si. ibid.

Querelam non habet fratres vterini tantum, l. fratres, 17. C. cod.

Querelam habent fratres vtriusque coniuncti, & consanguinei tantum contra testamentum fratris, quando scripti heredes infamiz, vel turpitudinis, vel leuius notæ macula asperguntur vel etiam si sint liberi, ibi. & gl. agentes. in add. margin. in §. soror. Inst. de inofficio. testam.

Querela inofficiosi non datur contra heredem necessarium institutum, quamuis sit vilis, ac turpis persona, d. l. fratres, & ibi glo. fin.

Querelam non habet hodie ille, cui aliquid, licet minus legitima, relinquitur: potest tamen agere ad supplementum legitimæ, nisi probetur ingratum, l. dimini. §. 2. C. cod.

Querela inofficiosi competit filiis nepotibus ex filio, etiam non præparata, paribus, vel etiam patronis ad supplementum legitimæ, quando eis relinquitur aliquid minus legitimæ, gl. 3. ibid.

Querela nepoti debet dari, quam filius habebat, etiam si à filio præparatio non sit facta ad inofficiosi querelam institutam, l. & quis filium, 3. C. cod.

Querelam nepos proponere potest: non tamen potest, ipso iure rescindere testamentum aui, gl. causam. ibid.

Querela non competit nepoti, si probetur ab heredibus aui ingratitudo patris, d. l. si quis filium.

Querela non competit filio exheredato, nisi ab adita hereditate per scriptum heredem, quo tempore incipit nasci, l. si quando, 3. §. fin. C. cod.

Querela inofficiosi datur filiis contra pietatem patrem nam exheredatis à parentibus vtriusque sexus, vel præteritis de ascendebit, per lineam feminam infra quinquennium ab adita hereditate, & contra parentibus exheredatis, vel præteritis à filiis in principio, & ibi gl. 1. & 3. Inst. de inofficio. testam.

Querela inofficiosi datur sororibus, & fratribus consanguineis, & vterinis, vel tantum consanguineis exheredatis, vel præteritis, si sint ex legitimo matrimonio nati, & in eo testamento turpi persona sua instituta: sed si sint legitimi per principem, §. soror. & ibi gl. soror. & ibi add. Inst. cod.

Querela inofficiosi excluditur filius, vel frater exheredatus, vel præteritus, qui erat infamis de iure, gl. turpibus, in add. ibi.

Querela inofficiosi non competit cognatis vltra fratres, & sorores, d. l. soror.

Querela inofficiosi non datur fratri filio, qui tamen vna cum patris, qui agere possunt, admittitur ab intestato, non facto testamento, gloss. agentes, & ibi add. ibi.

Querela datur hodie filiis tam naturalibus, & legitimis, quam arrogatis, vel adoptatis ab auo paterno, vel materno, qui transiunt hodie in potestatem adoptantis, §. tam autem, & ibi gl. dati. Inst. cod.

Querela competit etiam posthumis exheredatis, §. tam autem. Inst. cod.

Querela ita demum competit filiis, vel fratribus, si nihil relictum sit eis in testamento: sed si eis aliquid relinquitur, tunc ipsi non competit querela: sed tantum agunt ad supplementum legitimæ arbitrio boni viri. ibid.

Querela competit filiis ingratum, qui per testatorem ingrati reputati fuerunt: sed id per heredem probari non potuit: sed si eos testator gratos depuallat, non potuissent exheredare, cum deberet causam ingratitudinis in testamento inferre, gl. si. & ibi add. marg. in §. si Inst. cod.

Reliqua verbum, Nepes, l. 1. 4. 1. §. Bontrum poss. §. 6.

Querela inofficiosi olim non transmittitur, nisi præparata: hodie iure 17 Codicis transmittitur ad suum heredem, gl. præteritus in l. nam & is. §. i. de de inofficio. testam. & gl. fin. in §. si. Inst. de inofficio.

Querelam inofficiosi etiam non præparatam hodie transmittit quis ad suum heredem, gl. si. in l. si. de inofficio.

Querelam inofficiosi transmittit filius exheredatus ad heredem suum, & etiam ad extraneum, si post agnitam bonorum possessionem gratia iussu agnoscende decefferit, vel non agnouit bon. possessionem antequam decederet: sed eam præparat porrigendo libellum heredi scripto, vel licet contestando, d. §. fin. & ibi

- & ibi gl. bona. um. & gl. perita. & gl. fi.
- Querela inofficiosa vel preparata, requiritur, quod comminatio, denunciatio, vel libelli oblatio fiat ad hereditatem per institutum malis non potest preparari, d. quoniam modum. 18. add. marg.
- Querela inofficiosa etiam preparata non transit ad patrem, qui bona occupat iure peculii, non iure hereditario: quia tunc transit, l. Papinianus, §. 1. r. eod.
- Querela preparata dicitur, quando filius post agnitionem bonorum possessionem gratia lris ordinandis decessit, & illam non transmittit patri, nisi fuerit heres, d. 3. r. & ibi gl. finitum.
- Querelam preparatam transmittit hodie filius patri, cum hodie etiam ab intestato habeat heredem, d. gl. finitum.
- Querela preparata ideo non transmittitur patri occupanti bona filii iure peculii, quia querela est odiosa: datur tamen patri restitutio in integrum. ibi.
- Querela hodie transit ad patrem, d. gl. finitum, in add.
- Querela non transmittit ad heredem ille, qui post litem de inofficio moram mutat voluntate decessit, nam est parentibus, §. eod.
- Querelam inofficiosa, ut ad heredem transmittit quis requiritur, quod in lite de inofficio mota perseveret, nec sufficit litem instituisse. ibid.
- 18 Querela cepta a defuncto transmittitur ad heredem etiam extraneum: sed non cepta non transmittitur etiam hodie ad extraneum: sed bene ad suum, l. filius, 2. r. & ibi gl. cooperat. eod.
- Querela preparata olim transibat ad heredem: sed si fuisset remissa, vel extincta per transactionem: quia tunc non censetur preparata, l. 1. & 4. in l. eum mota. 6. C. de transact.
- Querela siue sit preparata, siue non sit preparata, hodie transmittitur ad heredem, d. gl. 1.
- Querela preparata transmittitur ad filios, l. si pater. §. C. de inofficio. testamen.
- Querela etiam non preparata transmittitur ad filios, nisi obiter filio vel patris ingratitudo, vel relictum, vel repudiatio, vel silentium quinquennale, l. si filium, 34. C. eod.
- Querelam etiam non preparatam pater transmittit filio: quia ipse pater habuit, ut in conditionali obligatione, gl. cautam. ibi.
- Querela non transmittitur, neque competit nepoti, si filius exheredatus decessit ante aditam hereditatem per heredem scriptum ab auctore, & sic non duntaxat querela, gl. eum. ibi.
- Querela etiam non preparata, vel non nata, quae tamen nasci speratur, transmittitur per filium ad suos descendentes: sed non ad extraneos, nisi sit preparata, l. si quando. 35. §. si. C. eod.
- Querela non numerata pecunie intra biennium saltem coram vicinis, vel in domo proprie debet fieri, ad hoc, ut ei postea competat, & perpetuo ad heredes transmittat. l. 1. in l. intra. C. de non numer. pecun.
- Querela inofficiosa non preparata, etiam adita hereditate, olim non transmittitur ad filios: sed hodie sit: quod limita in hereditate ascendens, & in filio exheredato: item ubi cum filius exheredatus non potuit preparari: item quoad extraneos: item quando tales liberi essent: iuxta item nisi essent heredes, gl. mortuo. & ibi add. in §. cum autem. Infit. de hereditate. quae ab intestato.
- Querela inofficiosa requiritur, ut sit preparata ad hoc, ut transmittatur: & dicitur preparata, quando filius in potestate, vel emancipatus fuit exheredatus, vel praeteritus, & comminatus tantum sit actionem, vel si vique ad denunciationem, vel libelli obligationem processerit, & tunc ad heredem suum transmittitur, quoniam modum. 7. de inofficio.
- Querela inofficiosa non potest preparari ante aditionem: sed bene adita hereditate per institutum, d. l. quoniam modum. & ibi add. marg.
- 19 QVERELA inofficiosa donationis potest per modum replicationis proponi. l. Titia. 89. §. si. de leg. 1.
- Querela inofficiosa donationis ad instar querelae inofficiosa testamenti est inducta, gl. dimidia in d. Titia. & Imperator. & l. 1. r. C. de inofficio. donatio.
- Querela inofficiosa donationis vique ad supplementum legitimae competit filio, qui fraudatur in quarta per inofficiosa donationem, d. l. 1. C. de inofficiosa donat.
- Querelam inofficiosa donationis habet filii instituti ex duobus viciis, illius patrimonij, quod remansit post donationem: veluti donatus decem vncias, & remanserunt duae vncias duas diuisit in duodecim, & ita ex duabus vnciis, quod remansit, sunt instituti, gl. magna. ibi.
- Querela inofficiosa donationis potest agere filius, cui aliquid relinquatur, & etiam poterit agere ad supplementum legitimae, & sic ad utrumque poterit agere, gl. si. ibi.
- Querelam inofficiosa donationis habet filius, cui relinquatur minus legitima secundum iura vetera: hodie vero non: sed agit ad supplementum, d. gl. si. ver. 1. 4.
- Querela inofficiosa donationis non competit filio, qui fuit in legitima: id est dodrante institutus, & ab eo multa legata facta: quia illa legata sunt nulla. l. ibid.
- Querela inofficiosa donationis datur etiam fratribus ad similitudinem querelae inofficiosa testamenti, l. gl. fin. in l. 1. C. eod.
- Querela inofficiosa donationis habet locum, etiam quando donans ab intestato decessit, l. 1. C. de inofficiosa donat.
- Querela inofficiosa donationis competit filio contra donationes immensas factas a patre, cui successit filius ab intestato in modico, vel in nihilo propter illas immoderatas donationes, d. l. 3.
- Querela inofficiosa donationis competit tantum contra donatarios, & reuocat eamdem, quatenus ius bonorum subsidium, licet quandoque & in totum: sed querela inofficiosa testamenti tantum datur contra heredes scriptos, & in totum reuocat, gl. pe. ibi.
- 20 Querela inofficiosa donationis non habet locum, ubi habet locum restitutio in integrum, l. 1. C. eod.
- Querela inofficiosa donationis est subsidaria, neque competit cum alio remedio etiam extraordinario competenti ex persona defuncti. ibid.
- Querela inofficiosa donationis non solum competit filiis: sed etiam parentibus,

& fratribus contra donationes inofficiosa factas a parentibus, vel filiis, vel fratribus, gl. 1. ibi.

Querelam inofficiosa donationis non competit filio, qui agnouit iudicium patris, vel habet aliud remedium, vel legitimam, l. cum donationibus. 6. C. eod.

Querela inofficiosa donationis indistincte reuocatur vique ad debitum bonorum subsidium, tantum, etiam quando re, & consilio interuenit fraus, l. si liquet. 8. & ibi gl. pro ratione. C. eod.

Querela inofficiosa donationis in temporis duratione: scilicet in quinquennio, & in exclusione ratione ingratitudinis similis est querelae inofficiosa testamenti, l. si. & ibi gl. pe. & si. C. eod.

Querela inofficiosa donationis differt a querela inofficiosa testamenti: quia querela inofficiosa datur tantum ex testamento, & contra scriptos heredes, neque intentatur ubi quis habet aliquid, licet minus: querela autem inofficiosa donationis datur & ex testamento, & ab intestato, item & contra donatarios. ibid.

Querelam inofficiosa donationis facit cessare datio legitimae, ingratitudo, cursum quinquennialis, item quando datur auxilium ordinarium, vel familiae excusandae, ut quia donario non tenet, item quando datur extraordinarium remedium, ut restitutio in integrum ex persona defuncti, item quando datur ex ordine, item donationis agnoscit, gl. fin. in §. fin. in auth. de immensis donationibus.

Querela, vel exceptio non numerata dotis in scriptis debet exponi, gl. in literis. in §. in auth. de tempore non solute dotis, col. 7.

Querela inofficiosa dotis concurrit cum auxilio legis hac edictali, C. de secundis nuptiis. l. gl. fin. in l. 1. C. de inofficiosa dotibus.

Reliqua verbo, Des. 27. Donatio, 15. 6. 17.

QVÆSTIO in iuris quod est dubia forte per taxillos debet decerni. l. sed eum. 1. 4. & ibi add. marg. de iudiciis.

Quæstio quando proponitur affirmatiue, & aliter non determinatur: intelligitur, affirmatiue esse censenda, l. si. 6. si. de vulgari.

Quæstioni propositae respondendum est per primo respondentur ea, quae in thesauri proponuntur, deinde respondentur, ut fecit Sczuola in d. l. 1. §. Sczuola. ver. secundum nos.

Quæstiones duae quando proponuntur, potest ordine preposito prius responderi secunda quæstioni, l. si diuor. 2. de verborum obligat.

Quæstio emergens ex vicinia voluntate non debet transcendere tempus anni, qui annus computatur ex die litis contestationis, §. illud quoque. & ibi gl. solui. in auth. de heredi. & Falcid.

post Quæstiones plures formatas ubi vna conclusio sequitur, illa conclusio decidit quæstiones præcedentes vniuersim, nisi sit rario, quare decisis sit dicere, §. gl. prædium. in add. marg. in §. si vero absumt. eodem.

Quæstio status vnius debet terminari, quàm criminis, de quo assertus seruus contra suum aduersarium probatur, l. 1. C. de ordine cogniti.

Quæstio status civilis est gl. 1. ibid.

Quæstio status ex Carboniano differt in tempus pubertatis, si agitur de statu, & de bonis, & expedit, impuberi differt: sed si non expedit, vel etiam si agatur solum de quæstione status, vel tantum de bonis: quia tunc differtur, gl. 1. & si. in l. 1. C. de Carboniano edicto.

Quæstio dicitur quando iam est contestata: quæstio verò dicitur, quando lis non est contestata, gl. si. in l. 3. C. finium regund.

Quæstio quando est de iuribus, & non de proprietate, lite non contestata potest ad diffinitum sententiam perueniri, gl. si. add.

Reliqua verbo, Restitutio, Sors, Status, Carbonianum, Impuber, 1. 3. 4.

QVÆSTIO dicitur tormentum, & corporis dolor ad erudendam veritatem, & etiam mala manifesti, ut si quis inuenitur in carcere, non comedit, donec dicat iudicem, quo queritur: tunc tamen interrogatio, & leuis terrore non continetur sub quæstionis verbo, litem apud Laboneum. 15. §. quæstionem. & ibi gl. dicent. de iniuriis.

Quæstio ob id habetur, ut veritas eruatur, rub. de quæstionibus. in add. marg.

Quæstio haberi solet causa inuestigandorum criminum, l. 1. de quæstio.

Quæstioni soli non est adhibenda plena fides. ibi.

Quæstio non fit, ubi indicia non præcedunt: sed si præcedunt, d. l. 3. & ibi gl. & non posse.

Quæstio, aut tortura ubi dari debet pluribus reis accusatis cum præcedunt indicia, incipiendum est ab eo, qui suspexitissimus est, & quo facillime posse verum sciri iudex credit, d. l. 1. §. item Diuus. & ibi gl. incipiendum.

Quæstioni vnius serui: id est dicto eius non est credendum plenarie: sed alia argumenta sunt necessaria, d. l. 1. §. idem. Cornelio.

Quæstioni non semper, nec nunquam haberi debet fides: quia quidam patientia siue duritia tormentorum ita contemnunt tormenta, ut exprime ab eis veritas nullo modo possit: alij vero tanta sunt impatientia, ut in quouis potest mentiri, quàm paci tormenta velint, d. l. 1. §. quæstioni.

Quæstioni inimicorum non est habenda fides, si magna sit inimicitia: sed si sit parua, recte habetur fides, d. l. 1. 4. præterea, & ibi gl. cognita.

in quæstionibus quem modum debet habere iudex, in arbitrio iudicis est, l. quæstionis. eod.

Quæstio tormentorum non semper, neque in omni causa, neque in omni persona habetur: sed cum capitale crimen est, vel aliud atrox delictum, & veritas aliter non potest sciri, quàm per seruos quæstionem, tunc serui torquentur, & eis creditur, l. edictum, 9. eodem.

Quæstio per tormenta serui potest haberi, quando est quæstio de dominio serui, gl. si. in l. eam. qui. 11. de liberali causa.

Quæstio non habetur de minore xii, annorum, gl. 1. in l. nec si. §. C. de quæstio.

Reliqua verbo, Tormentum, Tortura, in iuri.

QVÆSTIO est triplex: vnius, qui habet officium quærendae pecunie: & iste poterit fieri ex plebe: alius eras, qui preest capitalibus causis, & scientis: & alius, qui legendis libris præerat: & iste erant illustres, §. en. in l. 1. de officio quæstor. in §. cumque. in promocio Institutionum, gl. iul. quæstoris. & ibi add. marg. in auth. vt diuine institutiones. col. 8.

Quæstores ante omnes ferè magistratus fuerunt creati, d. l. 1. de officio quæstoris. Quæ

testores binos habuerunt Romulus, & Numa Pompilius, quos ipsi non sua
coerceo: fupit fuffragio creantur. ibid.
testores dicti funt initio à genere querendū ibi
testores primum in tempore induxiffe Tulium Hostilium certior est senten-
tia. ibid.

Quæstiores quidam solebant provincias fortiti ad regendum, vt ibi pecu-
niam Romanorum quærent. d. l. 1. & ibi gl. fortiori.

Quæstores omnes non fortiebantur provincias: verum excepti erant candidati
principibus: enim solis libris principalibus in senatu legendis vacabant. d. l. 1.
testores hodie diffidenter creantur tam ex patriciis, quam ex plebeis. ibid.
Quæstores constituti sunt, qui præsentent arriori: dicitur eo, quod inquirenda,
& conferenda pecunie causa creati erant. l. 1. §. deinde cum arrium de origi-
ne iuris.

Quæstores constituti sunt, qui capitalibus rebus ciuium præsentent, ex eo quod
consules de capite eius sine iussu populi ius dicere non poterant, & isti dice-
bantur quæstores patricij. ibid.

Quæstores, qui olim dicebantur, hodie dicuntur cancellarij. gl. quæstor. in l. f. C.
de iurisd. reperiunt.

Quæstor debet habere eam totius minoris laterculi, omnesque dignitates mi-
noris laterculi, ista vt præfectura, tribunatus, & præpositura caltrum mitti
debet ab imperatore pro arbitrio quæstoris. l. 1. C. de offic. quæstoris.

Quæstoris cura erat olim omnes dignitates minoris laterculi: hodie reuo-
cata est lex, quæ ad magistrum militum transferebat dictam curam. l. 1. C. de
quæstoris officium sine vlla subcriptionis principis liberalitate, nullus debet
peragere per pena publicationis bonorum. l. f. C. eod.

Quæstor non debet locare officia, & alia sine licentia principis. gl. 1. ibid.
Quæstor dicitur illi, qui quæstorum, in l. præcipimus. 32. C. de appellat.

Quæstor in vrbe Constantinopolitana debet inquirere, & perferat viuentes
ad eam, qui sint, & vnde venerint, & quæ occasione, & si Constantinopolitana
ciuitatis sint ciues, eorum causas, & negotia celeriter debet expedire, extraneos
ad suas provincias cum suis bonis remittere, & alios expellere, & validos
& potentes facere operari exceptis omnibus infirmis corpore, qui dimitti de-
bent. in auth. de quæstore. per tot. col. 6.

Quæstore dicebantur, qui cum Imperatore Romano: id est consulis, & præ-
toribus mittebantur ad administrandam rem pecuniaria, & manus in pecu-
niis publicis referendas, quos nunc hæc fuffragio bellicos dicimus, add. marg.
in rub. C. de quæstorib. lib. 12.

Reliqua verbo, Cancellarij. Exquisitor.

Quæstoris vultus supis fupitio est vitanda, gl. f. in l. 1. nam, 4. C. de donat. inter vi-
tum.

Reliqua verbo, Intermissiones, Lena, Luernum, Palam, Prostitutiones.

Quæstoris vultus, dictio posita in oratione restringitur ad personas habi-
les, quæ alias possunt se obligare, & idem non comprehenduntur pupilli, vel
furiosi. l. 1. §. prætor ait. in f. qui fuffragio cogantur.

Quæstoris vultus verba quamcumque generalia restringuntur ad ratio-
nem calculacionis. l. 1. §. Lucius de pactis.

Reliqua verbo, Generalia, Liberator, per tot. Accipit.

Quæstor ponitur quandoque pro quod, ibi gl. qui in l. in personam de pactis.
Quæstor dicitur amittit suam inculam negotiorum, si sequatur aduerbium, non
veluti quin non, l. f. à parte, 39. §. si prædo. & ibi gloss. qui non de petitione
hered.

Quæstor ponitur quandoque pro quod, quandoque pro quod non, & sic affir-
mative, & negatiue. gl. in l. non dubium, 14. de leg. 1.

Quæstor vultus idem est, quod quinquem vncias, gl. quinquem. in §. hereditas. Inst.
de heredib. inst. ibi.

Quæstor vultus dicitur multum tempus, l. 1. §. quod dictum de separa-
tione.

Quæstor vultus est verbum comprehendit tam masculinum, quam femininum, l.
ait Diuus, 1. §. de iure fisci.

Vide verbo, quis.

Quæstor vultus, & Romulus idem est dictus Quirinus ab hasta, quam solitus erat
gestare in bello, quæ Sabinorum lingua quis dicitur, sicut & tunc quis est
appellatus. gl. à Quirino. in add. in §. sed ius quidem ciuile. Inst. de iure natu-
rali. genium.

Quæstor vultus, & nomen fabularum est. l. 1. C. de nudo iure Quiricum, & l. 1.
C. de vltimacione transform.

Quæstor nomen erat Romanorum: nam sic dicebantur Romani. gl. 1. in d. l. 3.
C. de modo iure Quir.

Quæstor vultus, vel qui, hæc dictio refertur ad masculos, & ad feminas, & ad maiores, &
ad minores liberos, & in potestate. l. 1. §. 1. & 2. de constit. pecunia.

Quæstor vultus, vel qui, relatiuum iunctum verbo futuri temporis inducit conditionem:
sed iunctum verbo præsentis temporis inducit demonstrationem. l. Stichum.
6. de leg. 1.

Quæstor vultus, est pronomen indefinitum, quod potest cuiuslibet congruere, & sic ad om-
nes refertur. gl. heredes in l. f. ita relicti. 44. de leg. 2.

Quæstor vultus, vel qui, relatiuum possum sine copula præcedentium significacionem re-
stringit, sed si copula apponatur, augebit, lea tamen adiectio. 44. de leg. 3.

Quæstor vultus, vel qui, relatiuum adiunctum verbo præsentis temporis fuit demonstra-
tione. §. hæc proxima. Inst. de legatis.

Quæstor vultus, & substantiam significat, gl. quæstor. in §. alteri. Inst. de verb. oblig.
Qui non est mecum, contra me est, gl. contra voluntatem. in l. f. qui pur. 3. ad
Tribel.

Qui non laborat, non manducet, gl. in l. 1. quamuis. 10. de dam. infe.
Qui ad verumque officium festinat, neutrum bene peragit. l. f. & ibi gl. 2. Co. de
iudicib.

Qui male agit, odit lucem, gl. occultat in l. donatio. 2. §. C. de donat.
Qui non habet in se, luit in corpore, l. f. quis iniuriat. 3. §. de iniuriis. l. qui æ-
des. & ibi gl. f. de incen. ruina.

Quæstor vultus, qui non debet feruari in alio, gl. quemadmodum. in l. iubemus,
29. C. de testam.

Quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio: quandoque
fallit fauore libertatis. gl. ex causa. in l. 1. §. sed et, quod iussu. gl. f. in l. qui à
pupillo, 7. de euict.

Reliqua verbo, Distributium, Quicumque, Relatiuum, Si quis.

Quæstor vultus, dictio differt ab omni: nam quilibet est dictio distributiva, & at-
tribuit quilibet in solidum, veluti quilibet istorum fert lapidem: sed verbum,
omnes, collectiuium est, & attribuit rem omnibus simul: veluti omnes isti fe-
runt lapidem. gl. in l. f. pluribus. 45. de leg. 2. & l. non distinguemus. §. cum
in plures. de arbitris.

Quæstor vultus, est signū vniuersale, & idem importat, quod omnis, l. f. necessarias.
§. f. annua. & ibi gl. his verbis. de annuis legatis.

Quæstor vultus, nomen propriè est collectiuium, sed fauore institutionis, vt distributi-
um assumitur. l. hoc articulo. 29. de heredibus instituendis.

Quæstor vultus, verbum id est quilibet vestrum est signum vniuersale. gl. f. in l. f. heredi-
tores. 18. C. de pactis.

Quæstor vultus, dictio importat idem, quod dictio, omnis, l. f. necessarias. §. f. annua. &
ibi gl. his. de pign. act.

Quæstor vultus, s. pronomen distributium iunctum verbo futuri temporis facit
conditionem. l. verbis ciuilibus. & de vulgari. gl. quibus dihi. & ibi add. marg.
in l. ita tamen. 27. §. qui suspectam. ad Tribel.

Reliqua verbo, Distributium.

Quæstor vultus, non vis fieri, alteri ne facito, gl. 1. in l. 1. quod quisque iur.
Quod ago, vt ago, si non valet, valeat vt valeat potest, fauore libertatis, l. f. &
post rem. §. 1. & ibi gl. impuratur. de pactis. & l. f. vnus. §. f. eod. gl. f. in §. f.
Inst. de adoptio. gl. 1. in l. via. 23. de feruitur. rust. l. sed & l. possessor. 1. item si
iurauero. & ibi gl. id eo, quod de iure iuran. gl. 1. in l. 1. §. similitque modo. Cod. de
Latina libertate.

Quod non permittitur inter se, nec cum alioquoque verum est, quando in vetoque
est eadem equitas: secus si cesset eadem æquitas, & ratio: quia tunc cessat dis-
positio. gl. non debet, in l. cum iij. §. f. vi. de tranfactio.

Quod mihi non nocet, & alij prodest, facit debet sustinere, gl. futurum. in l. ar-
bitr. 1. & de arbitris.

Quod accedit, sequitur causam eius, cui accedit. gl. pertinere. in litem si fundo,
10. de vltim. u. eorum rerum.

Quod ago, vt ago, si non valet, nec valet vt valere potest, quando tractatur de o-
bligatione inducenda, l. 1. §. cum, qui. & ibi gl. non animo. de constit. pecul. l. 1.
& ibi gl. f. de iure edicti.

Quod non valet ab initio, postea potest confirmari. gl. 1. in l. aliena. 10. de pigno.
actione.

Quod in vno permittitur, in aliis prohibetur, gl. cui in l. f. merces. 28. §. vis ma-
ior locati. gl. 4. in l. f. C. de pactis conuent.

Quod tibi non nocet, & mihi prodest, id facere teneris, l. 1. & ibi add. marg. solut.
matri.

Quod plus est, si licet alicui, multo magis licebit, quod minus est, in suis. in f. &
ibi add. marg. de liberis, & posthum.

Quod non valet, postea confirmatur contra regulam Catonianam. gl. pe. & f. in
l. qui soluendo, 42. de hered. inst. ibi.

Quod iuris est in toto, idem iuris est in parte, l. f. seruus eius. 84. & ibi gl. f. de ac-
quir. hered.

Quod nihil est, minus est, gl. nepotib. in l. 1. §. pe. de coniungen. cum emancipat.
Quod probo, non reprobatur, gl. f. in l. parentib. 8. C. de inoff. test.

Quod quisque iuris in alium statuerit, ipse eodem iure vt debet, l. ratas. 7. & ibi
gl. pe. C. de rescind. vend.

Quod iuris est de toto ad totum, idem iuris est de parte ad partem. gl. 1. in auth.
sed et, quis. C. de secundis nuptiis.

Quod ab initio valet, non vitatur, licet in eum casum perueniat, à quo incipere
non potest, gl. non sine. in auth. minoris. C. qui dare tutores.

Quod rite, & secundum leges actum est, ex alio euenit resciscit non debet, l.
fancimus. 25. C. de administ. tutorum.

Quod omnes similiter tangit, ab omnibus debet approbari, l. f. Cod. de author.
præstanda.

Quod iuris est de aliquo, idem iuris est de eius principio: vnde emptio facta etiā
vno nomen valet, licet in vno non sit pecunia numerata quia vnus est prin-
cipium numeri, & idem iudicatur de eo, l. non id eo. §. C. de hered. inst. ibi.

Quod ab initio non valet, non confirmatur postea. gl. f. in l. 4. C. de legatis.

Quod differatur, non aufertur, l. debet. & ibi gl. f. C. de fideicommiss. libertat. §.
libertas. & ibi gl. differunt. Inst. de singulis reb. per fideicommiss.

Quod quis non potest per se, potest facere per alium, gl. pe. in l. 1. Cod. de acquir.
possessione.

Quod, dictio ponitur pro, sed, gl. 1. in l. præscriptio. 7. Cod. quibus non obici-
tur longi temporis.

Reliqua verbo, Facere, per tot. Cinceto.

Quæstor vultus, dictio aduersariua, quandoque non habet aliquam qualitatē aduer-
sariam præcedentibus. plant. 34. §. quod f. de leg. 1.

Quæstor vultus, dictio importat impropretatam, §. f. & ibi glossa. l. Inst. de
success. liber. l. & f. 64. soluto matri.

Quæstor vultus, dictio subaudi debet ad saluandum instrumentum, gl. defuncti.
in l. eius, qui in provincia. si certum petatur.

Quæstor vultus, id est quod minus, gl. 3. in l. 1. C. qui dare tutores.

Quæstor vultus, dictio est implicata, §. affirmatis. Inst. de nuptiis.

Quæstor vultus, modo, dictio est valde prægnans, gl. f. in add. marg. in l. eum
pena. 43. de arbitris.

Quæstor vultus, a nomen tractanda, & fauorabilius admittenda, gl. quocidiana. in
l. legauit. 16. de liberat. legata.

AAA RADI

AD REM emissio facit quæri, quod non esset aliis quæsitum, §. præterea nisi. Inst. de rerum diuis.

Vide verbo, Arbor.

RAPERE vi nemini licet, vel rem mobilem, vel se mouentem, licet suam eam rem existimet. §. 1. Inst. de vi bonorum rapt.

Rapi dicuntur mobilia: sed inuadi immobilia, gl. fi. in l. 1. §. fi. de conditione triticaria.

Rapere ex incendio dicitur ille, qui accipit, vel rapit propter incendium; hoc est propter tumultum incendi; vel propter trepidationem incendi; & ideo rapiens ex adiacentibus prædiis ubi incendium fiebat, dicitur rapere ex incendio, & tenetur edicto de incendio, ruina, naufragioque. l. 1. §. ex incendio: de incendio, ruina, naufragio.

Rapere, vel recipere ex incendio, vel ruina non dicitur quis, quando rapuit, vel recepit, eo quod incendium, vel ruina suspitio fuit tamen incendium, vel ruina non fuit, non tenetur edicto de incendio, ruina, naufragio d. l. 1. §. si suspitio.

Rapere ex naufragio non dicitur ille, qui rem in litore iacentem post naufragium factum abtulit, qui magis dicitur fur, & furti tenetur, l. 3. cod.

Rapi aliud est, & aliud est amoueri: quia amoueri potest aliquid etiam sine vi: sed rapi non potest sine vi. d. l. 3. §. non solum.

Rapere ex naufragio dicitur etiam ille, qui cum nondum naufragium fieret, in illa trepidatione rapit. l. Prædictus, cod.

Rapuisse verbo continetur: & scissum per medium, & fractum id est conuassatum, & per vim eripere, ut competat vi bonorum raptorum actio pro his tribus: quod intellige in duobus primis si hominibus coactis, vel turba scissum, vel fractum est. l. Marcellus, §. & ibi gl. fi. de verb. signific.

Repere, & rapinam scienter receptare aequale delictum est. l. pe. C. ad leg. Iul. de vi RAPIENS rem aliquam non liberatur a pena, licet restituit rem ante iudicium, l. pe. de vi bonorum raptorum.

Rapiens rem suam credens sibi licere, non tenetur vi bonorum raptorum: sed a liter multabitur: si licet criminaliter extra ordinem iudicis arbitrio. l. 2. §. hac actione, & ibi gl. multabitur. & ibi addit. marg. cod.

Rapiens suum secum fugituum, quem quis bona fide possidebat, non tenetur vi bonorum raptorum: quia suam rem aufert. d. l. 2. §. sed & si quis.

Rapiens suam rem alij obligatam tenetur actione vi bonorum raptorum, si accipit, ut sibi habere: alia si vi in pignore tenetur, habet locum edictum Diu. Marci, d. l. 3. §. sed & si quis. & ibi gl. debebat.

Rapiens aliquid domo, in qua nemo erat, tenetur in quadruplum actione vi bonorum raptorum, & etiam furti non manifesti, si nemo cum deprehenderit: ita tamen quod actio furti collatur per exactionem factam per actionem vi bonorum raptorum, aliis secus, l. si quis ex domo, §. 4. & ibi gl. si de furtis.

Rapiens aliquid ex domo, in qua nemo erat, non clausus raptus etiam si aliquem inuenisset ibi, dicitur raptor: sed rapiens clam, ex illa domo furtum simplex committeret, & diceretur fur. gl. a. ibid.

Rapiens, vel recipiens dolo malo ex incendio, ruina, vel naufragio, rate, vel naue expugnata, aut damnam dans in his rebus intra annum, quod experiendi potestas est, in quadruplum tenetur: post annum in simplum, l. 1. de incendio, ruina, vel naufragio.

Rapiens ex naufragio eo tempore, & loco, quo naufragium fit, vel incontinenti ante, vel post, tenetur edicto de incendio, ruina, naufragioque: sed si post naufragium ex intervallo rapuerit, quo casu tenetur furti, d. l. 1. §. fi. & ibi gl. fi. cū duab. legib. seq. cod.

Rapiens ex incendio, ruina, vel naufragio, vel naue expugnata tenetur principaliter edicto de incendio, ruina, & c. sed per interpretationem tenetur etiam ille, qui amouit, vel abstulit ex incendio, vel ruina, gl. nec rapere in l. 3. cod.

Rapiens de rate, vel naue expugnata tenetur edicto de incendio, ruina etiam si in ipso quasi prælio, & pugna, aut quous confictu aduersus ratem, vel nauem aliquod rapuerit, siue ex pugnate, siue expugnate, prædonib. d. l. 3. §. deinde.

Rapiens, vel recipiens de expugnata domo, vel illa tenetur edicto de incendio, ruina, d. l. 3. §. ab eo.

Rapiens aufertens, vel amouens, vel damnam dans, vel recipiens de incendio, ruina, & c. tenetur edicto de incendio, ruina, & c. d. l. 3. §. non solum.

Rapiens, vel dolo malo lucrans ex naufragio tenetur in quadruplum damnum passis, & in tantumdem scilicet, d. l. 3. §. fi.

Rapiens ex naufragio magnas res, & quæ non erant tempore naufragij periturae, si sunt liberæ personæ, subit ceduntur, & in triennium relegantur: si vero sint serui, verberantur, & in metallum damnantur, d. l. 3. §. 1.

Rapiens ex naufragio modicas res, si sunt liberæ personæ, subit ceduntur: si vero sint serui, flagellis ceduntur. ibid.

contra Rapiens, vel amouens, & recipientis, aut damnam dantis heredem datur actio ex edicto de incendio, & c. catenus, quatenus ad eos peruenit, etiam hereditibus eorum, quibus rapta, vel ablata sunt res, vel quibus damnum datum est, d. l. 3. §. fi.

Rapiens, vel subtrahens rem ex naufragio, vel incendio, aut ruina seruam aut alio loco positam ab aliquo, tenetur furti, vel vi bonorum raptorum, l. si quis ex naufragio. cod.

Rapiens bona cum telis, & armis, ac villas expugnantes seditione & uocatae tenentur lege Iulia de vi publica. l. §. ad legem Iul. de vi publica.

Rapiens ex incendio aliquid præter materiam, qua vitur ad edificandum, & qui incendio cum gladio, aut telo capiendi causa fuerit, vel prohibendi dominum res suas feruare puniuntur lege Iulia de vi publica. ibid.

Rapiens viduum, vel nuptam ultimo supplicio puniuntur, etsi pater mulieris precibus rogatus remiserit: nihilominus extraneus sine quinquenni præscriptione poterit procuratorem accusare, l. 1. §. fi. cod.

Rapiens puerum ingenuum grauius debet puniri, l. eum, qui. cod.

Rapiens aliquid sine armis ex naufragio dolo malo puniuntur pena legis Iulæ de vi priuata: sed hodie ex constitutionibus Imperatorum extra ordinem seuerissime puniuntur, l. 1. & l. Iul. de vi priuata.

Rapiens virginem honestam, viduam, vel sanctimonialium capite plectendus est absque appellatione, & bona eius applicantur rapta, l. 1. C. de raptorib. §. item lex Iulia. Inst. de publi. iudicis.

Rapiens præstans auxilium, vel fauorem in ipso rapto puniuntur eadem pena, quæ rapientis, d. l. 1. & d. §. item lex Iulia.

Rapiens mulierem nuptam eadem pena puniuntur, quæ rapientem virginem, vel sanctimonialium, d. l. 1. §. quæ multo.

Rapiens sponsam suam per vim puniuntur tanquam si esset raptor virginis, vel sanctimonialis, ibid.

Rapiens sponsa sponsum, vel mulier hominem, licet hoc raro contingat, pena raptoris non puniuntur. §. gl. sponsa. ibid.

Rapiens ancillam, vel libertinam, tantum pena capitis puniuntur, & non partius aliquam diminutionem in bonis, sed si ingenuam rapierit, puniuntur etiam in bonis omnibus, quæ ad mulierem raptam debent transcurrere, ibid.

Rapiens per vim res alienas tenetur furti, & etiam vi bonorum raptorum actione, quæ datur in quadruplum infra annum, post annum in simplum, & in quadruplo inest simplum, in princip. Inst. de vi bonorum raptorum.

Rapiens locus per vim res communes tenetur furti, & etiam vi bonorum raptorum in quadruplum infra annum, post annum in simplum quoad loci partem, gl. 1. in princip. Inst. de vi bonorum raptorum.

Rapiens ex domo, in qua nemo erat, tenetur furti non manifesti, sed postquam actum est contra eum actione vi bonorum raptorum, cessat furti non manifesti, §. gl. a. ibid.

Rapiens rem quam bona fide existimat suam, non tenetur actione vi bonorum raptorum, nec furti, si tamen raptor sit dominus, iudici dominio rei sue: sed si non sit dominus, post restitutionem eius tenetur etiam actionem etiam de rei pretiæ, siue res fuerit mobilis, siue immobilis, §. 1. Inst. cod.

Reliqua verbo, Inuadere, Mobilia, Ruina.

RAPINA grauius delictum est, quam damnum iniuria datum, cum ex criminaliter accusetur quis, & pecuniariter in quadruplum, gl. cum eo. in l. liber homo. 37. ad leg. Aquil.

Rapinam si fecerit inter se alæ collatores, vi bonorum raptorum actio datur contra rapientem, l. 1. de alæ Iulæ.

pro Rapina habet locum accusatio publica, & etiam priuata potest habere locum, gl. fi. in l. si de priuatis delictis.

Rapina quoadque est priuatum crimen, §. gl. fi. in l. si quis ex domo, §. 4. de furtis.

Rapina contrahitur etiam volentibus virginem, vel viduam, & hoc casu eadem pena puniuntur raptor, ac si inuoluntariam rapierit, l. raptorem, §. 4. C. de episcopis.

Rapinae virginis sciendæ confici, & iudicari, & fuscipientes raptorem, vel opem ferentes, fidei, siue femine ultimo supplicio puniuntur. ibid.

Rapinam cognatus si patitur, potest à cognato defendi, gl. consilii. in l. 1. §. quo multo. C. de raptor.

Rapinam facientes in nauticarios tenentur in quadruplum actione vi bonorum raptorum, vel conditione ex lege, in quadruplo tamen inest simplum, l. 3. & ibi gl. 1. C. de nauticariis lib. 1.

Reliqua verbo, Furtum.

RAPTOR non liberatur à pena, licet restituit rem, gl. fi. in l. ex hoc edicto, §. fi. de alienatione iudicij.

Raptor si deprehendatur, tenetur furti manifesti, §. gl. fi. in l. si quis ex domo, §. 4. de furtis.

Raptor cum omnino furtum facit, dicitur fur manifestus, si deprehendatur; aut post eum clametur, seu occurratur, & tenetur tunc actione furti manifesti, §. l. si vendideris, §. 2. cum raptor, & ibi gl. existimandus. ood.

Raptor si in rapina non deprehendatur tenetur in duplum furti nec manifesti, & vi bonorum raptorum in quadruplum, & si prius actum sit vi bonorum raptorum, tollitur furti actio, sed si prius actum sit furti, remanet vi bonorum raptorum actio in eo, quod excedit, l. 1. & ibi gl. 1. vi bonorum raptorum.

Raptor bonorum tenetur vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum, in quo inest vel persequuto post annum in simplum, l. 2. & ibi gl. 1. cod.

Raptor improbius furti est, & vi bonorum raptorum, & furti tenetur, d. l. 1. §. etiam.

Raptor etiam viam unam rem rapuerit ex bonis, tenetur nihilominus vi bonorum raptorum actione, d. l. 1. §. vel cuius.

Raptor plus delinquit, quam qui clam furripit: quia furtipiens clam, suum delictum celat: dicitur rapientis publicat, & crimen etiam publicum admittit. d. l. 2. §. si in re deposita.

Raptor virginis, & attentans etiam causa matrimonij iungendi pena capitis puniuntur, l. si quis non dicam rapere, §. C. de episcopis, & clericis.

Raptores virginum, viduarum, vel diaconissarum pena capitis puniuntur, quia offendunt non solum homines, sed etiam Deum, l. raptorem, §. 4. C. de raptor.

Raptores virginum, & viduarum, & eis auxilium præstantes, à parentibus suis, vel consanguineis, vel tutoribus, vel curatorem in flagranti crimine deprehensi possunt interfici, ibi. & d. l. 1. §. nec igitur.

Raptores aufugientes ubicumque possunt capi à quibuscumque iudicibus, & sine ulla fori præscriptione ultimo supplicio debent puniri, ibi. & d. l. 1. §. quæ multo.

Raptorum bona quoad proprietatem monasterio, vel Ecclesie, à quo rapta, applicantur, & eorum committentes eos in inuisione eadem pena puniuntur: scilicet mortis, & amissionis bonorum. ibid.

Raptoris bonorum possessio ciuiliis pertinet Ecclesie virginis raptae naturalis autem possessio pertinet ipsi virgini, gl. pleam. ibid.

Raptoris bonorum tempore raptus ipso iure transferuntur in mulierem raptam, si ipsa non nubat raptori, §. sancimus. in aut. de rapis infidelibus, col. 7.

Raptor vi tenetur furti manifesti, oportet, quod deprehendatur, vel quod post eum clametur, & reprobat gl. 2. in add. ibi in principio, Inst. de vi bonorum raptorum.

Raptor si non fuerit deprehensus, vel post eum non clametur, tenetur furti non manifesti, ibi.

cum Rapore si fuerit actum furti nec manifesti, tollitur actio vi bonorum raptorum, nisi in id, quod excedit, gl. 2.

RAT

sistit: quod autem ad ipsa volumina rationum tradenda, per contandique, & examinandas rationes, dispungendas, atque executandas in faciendo consistit, l. si statulibera, 6. §. cod.

in Rationum redditione continetur etiam reliqua, l. Labeo, 2. §. l. si seruo, 3. 1. eodem.

Rationes expunctæ dicuntur, si est cancellata, gl. si in l. in omnibus. de diuers. & temporal.

Rationes traditæ, & cancellatæ ab administratore reipub. eo quod in computatione sit erratum, non possunt retractari contra administratorem ultra 20. ann. nec contra eius heredem ultra decem annos, d. l. in omnibus. & ibi gl. si.

de Ratione reddenda, & de reliquis vbi cumque est questio, ex continenti arbitrio assumendus est ad subducendas rationes. l. 1. §. si seruis, & ibi add. marg. si quis testamento liber dicitur, in quo data, & accepta scribi solent, gl. 3. in l. 1. Cod. de edendo.

Rationum scriptum librum tenetur mercator edere, ut veritas appareat, l. non est, 5. C. cod.

Rationes publicæ debent edi, ut appareat, quid sit solutum, l. iustum, 6. Cod. eodem.

Rationes sæpè computatæ denovo calculari peti possunt, nisi super errore sit iudicatum, vel transactio interuenierit, l. 1. C. de errore calculi.

Rationem debet reddere gestor negotiorum villicationis suæ, gl. si in l. 1. C. vbi de rationibus tam publicis.

Rationis reddendæ necessitas potest à testatore remitti, cum acutissimi, 28. C. de fideicommissis.

Rationes reddere qui tenetur, debet instruere dominum, & computare cum eo, & reddere reliqua, si fuerit, non aliàs, gl. si in l. 4. C. de testam. manifestione.

de Rationibus redditis si quis acceperit securitatem, non tenetur deinceps rationes reddere, l. 2. & ibi add. marg. C. de apochis publicis. lib. 10.

Rationum computatio facta à tabularis, vel calculatoribus sententia non habet quoad abolitionem, & condemnationem, nisi per iudicem confirmetur, l. 2. C. de iure fidei. lib. 10.

Rationum computatio male facta per errorem, etiam ab eo, qui potest computare, retractatur vsque ad 30. ann. & sic post illos habet vim sententiæ, gloss. l. 1. ibidem.

Rationum computatio male facta per gratiam ab eo, qui poterat computare, retractatur vsque ad 10. ann. ibid.

Rationes reddere dicitur quando quis amoto dolo, & fraude reddit, gl. cum rationibus in §. peculium. Inst. de leg.

Rationum redditionis remissio non comprehendit reliqua, nec dolum, nec laram culpam sed tantum scrupulosam inquisitionem, d. gloss. cum rationibus in add. ibidem.

Reliqua verbo, Allegata, Argentarius, Dispersio, Liberum, 13. Procurator, 63. 64. Quæstio, Remissio, Soluere, 3. Statulibera, Testis, 15. Tutor, 12. 4. 12. §. 126. Heres, 10. §. Ederis, 13. Conditio, 36. Debitor, 6. Desponsum, Legatus, 3.

RATIO NALIS dicitur procurator Caesaris, qui cognoscunt inter fidei, & priuatum, gl. in l. 1. C. de advocat. fidei.

RATIO CINI est publicus, ab officio chartarum additricis si ad militiam conuolauerit, ad primum officium reuocatur, & in locum talis reiecti substituitur alius, quem merita dignum faciant, l. 1. C. de diuers. officiis. lib. 12.

RATIFICATIO contra contractum alterius generatur ille, qui agit ex eo contractu, l. si seruis alienis, 67. de fideiussor.

RATIHABITIO quandoque non retrahitur, gl. si in l. obseruare de officio proconsulis, gl. 1. in l. quid ergo, de his, qui notantur, gl. pe. in l. §. si rem ratam haberi.

Ratihabito tunc habet locum, quando quod factum est, non tenuit: non autem quando factum tenuit, gl. 1. in l. Iulianus, qui satisfacere cog.

Ratihabito non reconciliatur alieno nomine gestum, nisi in quibusdam casibus, gl. nihil agi in l. si pupilli, §. sed si ego, de neg. gestis.

Ratihabito comparatur mandato, sed non in omnibus, gloss. si in l. si pecuniam, C. de negotiis gestis, & gl. negotiorum in d. l. si pupilli, §. item queritur, de nego. gestis.

Ratihabito sufficit ad obligandum gestorem, & ad liberandum eum, qui soluit gestori, & ad acquitendum dominum rei solutæ gestori, gloss. probauero. in l. Pomponius cod.

Ratihabito retrahitur, & confirmatur iudicium cum falso procuratore agitante, l. Lucius, 56. & ibi gl. si de iudiciis.

Ratihabito non confirmatur iudicium agitante cum eo, qui non erat procurator, nec esse poterat, ut seruus, vel pupillus, gl. 1. & ibi add. ibid.

Ratihabito non operatur plus, quam mandatum. ibid.

Ratihabito comparatur mandato, non tamen agitur mandati, gl. tenebitur, in l. etiam, §. 1. §. item si quis, de pet. hered.

Ratihabito iussu comparatur, gloss. præstant, in l. cum fundus, §. seruum tuum, si cert. per. l. vero procuratori, 12. §. si de solut.

Ratihabito non est necessaria, vbi sit, quod mandatum est, l. indebitum, 47. de conditione indeb.

Ratihabito comparatur mandato, nisi in quibusdam casibus, non tamen agitur mandati, nisi quando dominus, vel pater ratum habuit, quod seruis, vel filius gestis, tunc agitur contra eos quod iussu, gloss. si ratum, l. 1. §. si ratum, quod iussu.

Ratihabito retrahitur, l. si fundus, 16. §. 1. & ibi gl. conuenit, de pignor.

Ratihabito sequens nihil operatur, quando requiritur consensus cetero, & determinato tempore, l. obli. gari, §. pe. & ibi add. marg. de auct. tutorum.

Ratihabito sequens tantum valet, quantum præambulum mandatum: speciale tamen est in iussu, qui debet interuenire in aliquo actus, quia tunc iussus debet præcedere illum actum, nec sufficit, quod sequatur, gl. præcedere, in l. si quis mihi bona, 15. §. iussus, de acq. hered.

Ratihabito habet locum in maleficiis eius nomine factis, l. prætor, §. 10. hoc in iudicium persequi, & ibi gl. habuit de noui operis nunciatione.

Ratihabito in maleficiis, quæ per alium explicari possunt, mandato comparatur;

fecus est in adulterio, l. §. sed & si cum quis, & ibi gl. mandato, de vi, & viar. mata.

Ratihabito vbi quis tenetur de maleficio, duo requiruntur: primum quod sit gestum nomine suo, secundum quod habuerit ratum tantquam suo nomine gestum, & si aliquid istorum deficiat, non tenetur ex ratihabitione, gl. ratum habuero. ibid.

Ratihabito potest fieri tacite, sicut expresse, & utroque casu facit stipulationem de rato non committit, l. Paulus, §. rem ratam haberi.

Ratihabitionis pars est non improbare actum gestum, gl. comprobare, in l. quo enim, cod.

Ratihabito eius, quod actum est à falso procuratore, requiritur, sed non in eo, quod gestum à vero procuratore, cum cogatur dominus habere ratum, gloss. procuratore. ibid.

Ratihabito non retrahitur propter actum venditionis medium, ex quo est tertio ius questum perfectum: unde dominus ratum habendo illud ius tollere non potest, secus tamen est, vbi ex actu intermedio ius tertio non foret questum, quia tunc non impeditur ratihabitionis effectus postea subsequatur, §. gl. pe. in add. marg. in l. si indebitum §. si cod.

Ratihabito potest fieri pro parte super te diuisibili, & tunc pro illa tantum parte impedit stipulationem de rato committi, cum debitorem. cod.

Ratihabito impeditur, si superuenit defectus ex parte vtrum habentis: secus si ex parte gerentis, l. pe. & ibi gl. non potest, & l. si §. si cod.

Ratihabito mandato comparatur, hoc iure, 19. §. 1. de regul. iuris, gl. si in l. indebitum, §. C. de condi. indeb.

Ratihabito est approbatio, vel agnitio eius, quod actum est à falso procuratore, reg. 1. in l. 1. C. de procuratoribus.

Ratihabito est satisfactio de rato, quæ talis est, promittit me facturum, vel curaturum, quod dominus ratum habeat, gl. 1. ibid.

Ratihabitione si negotium sit nostrum, oritur actio negotiorum gestorum ratihabitione sequuta, l. si pecuniam, §. C. de neg. gest.

Ratihabito negotii gesti à presente comparatur mandato, & puitur ex ea actio mandati, gl. 1. ibid.

Ratihabito negotii gesti ab absente præcedente mandato, sicut nondum accepto à mandatario, producit actionem mandati, si ipse gerat sequuta ratihabitione. ibid.

Ratihabito negotii ab absente nullo præcedente mandato non producit actionem mandati, sed actionem negotii neg. gest. ibid.

Ratihabito maioris gestorum à se in minori ætate illa reddit efficacia, & valida, & perdit restrictionem, aliàs tibi imperentem, l. 1. C. si maior factus.

Ratihabito nihil præiudicat per errorem facti ratum habenti, additionem rei suæ, quam credebat suo nomine esse gestam, cum esset alieno nomine facta, gl. si in l. 3. de rei vind.

Ratihabito mandato, vel consensui non est assimilis, l. si. C. ad Macedonia.

Ratihabito omnis prioris retrahitur, & confirmatur ea, quæ ab initio subsistunt, ibid.

Ratihabito in multis casibus non est assimilis mandato, gl. nouella. ibid.

Ratihabito retrahitur in tempus scilicet celebrati contractus, donationes, quas, 24. C. de donat. inter virum.

Ratihabito retrahitur, ut quando pater, qui factum filij accipientis mutuum ratum habet, gl. pe. ibid.

Ratihabito non retrahitur in alterius præiudicium, §. gloss. 1. in l. 1. C. de iure fidei. lib. 10. rep. ob. gl. pen. ja l. si indebitum, §. si rem ratam hab.

Reliqua verbo, Cautio, 9. Consensus, Maleficio, Negotium, 19. Procurator, 35. vique 38. Segellum, Alienum, 3. Decurio, Gerens, 1. 6.

RATUM vi famulus eicctam in fundum alienum non potest quæ extrahere, nisi prius domno iussu de damno prætorio, & etiam de fureto cauerit, l. ratæ de incendio, reiua, nauis.

Reliqua verbo, Nauis, nauis, Schola.

RATUM habere non possunt, quod meo nomine non potest, l. si pupilli, §. sed si ego, de neg. gest. gl. 3. in l. 3. C. de rei vind.

Ratum habere potest qui rem non suo nomine gestam ad sui præiudicium, l. fundus, 16. §. 1. & ibi gl. conuenit, de pignoribus.

Ratum habere non potest heres gestum nomine defuncti, l. Pantonium, 85. de acq. hered.

Ratum haberi potest gestum nomine prælati, vel canonici per successorem ipsius, l. si quis offerentis, §. 8. §. 1. in add. marg. de solut.

Ratum habere potest qui gestum nomine suo, si ius eius non erat extinctum contra principalem, hæc est extinctum contra fideiussorem soluentem, l. cum decem, 71. §. 1. de solutio.

Ratum habere idem est, quod approbare, gloss. 1. in add. marg. in rep. rem ratam haberi.

Ratum habere dicitur dominus, si comprobeat, vel agnoscat, quod est actum à falso procuratore, gl. procuratore, in l. quo enim, cum ratam haberi.

Ratum habere debet dominus gestum à suo procuratore cum principio erroris, factus est id cum quodam spatio repositi, nec minime, nec maximo, quod magis intellectus percipit, quam eloquutione exprimit, potest, quod relinquitur iudici arbitrio, d. l. quo enim, §. 1.

Ratum haberi, pro parte non potest gestum à falso procuratore eo invito, sed eo volente, & ad eius commodum, gl. si in add. in l. cum debitorum. cod.

Ratum habere videtur dominus iudicium factum à falso procuratore, eo ipso quod appellat ab illo iudicio, licet nullo, gl. si in l. si cetera, §. 4. Cod. de procurationibus.

Rata haberi non potest à creditore solutio facta à debitore alicui petenti nomine proprii, si nomine creditoris petierit, tunc potest creditor solutionem illi factam ratam habere, gl. 2. in l. si pecuniam, C. de neg.

Ratum habere non potest qui gestum ab alio nomine proprio, quando res extat, secus quando non extat, quia tunc in subsidium potest habere ratum, §. gl. si in l. 3. C. de rei vind.

Ratum haberi potest illud, quod alicui mutuum est eius nomine, licet non ratum habens nomine, si ipse ratum habens accipiat pecuniam eius nomine, idco sua ratihabitione quaritur ei proprietatem pecunie, gloss. si in l. ei, qui, 7. §. 1. C.

REB

INDEX.

REC

§. 1. C. quod cum eo, qui in aliena.
 atum habere non potest dominus venditionem rei suæ factam ab alio nomine
 suo, gl. iubeat. in l. 1. C. de rebus ecclæ.
 atum habere dominus non potest venditionem rei suæ ab alio factam nomine
 suo, quantum ad precium petendum, nisi in subsidium re precepta, vel præ-
 scripta, §. ibid.
 atum habere potest quæ favore libertatis negotium non suo nomine gestum,
 & nondum re precepta, & v. l. 1. C. de his, qui a non dominis.
 atum habendi facultas transiit in vniuersalem successorem eius, qui debet ra-
 tum habere, & sufficit illius ratihabitio, l. si quis offerenti, §. 1. de so-
 lutio.
 atum habendi potestas non perditur facto alterius, quam debentis ratum ha-
 bere, d. l. si quis offerenti, §. si.
 atum habens venditionem rei suæ ab alio factam sibi præiudicat, l. 1. Cod. si in
 communi, eademque causa.
 atum habens venditionem rei suæ ab alio nomine suo factam per errorem iur-
 is: scilicet tunc non credens perdere actionem, agit ad rem; & si repellatur,
 exceptione replicabit, etiam si ius ignoret, gl. si in l. 3. C. de rei vind.
 Reliqua verbo, *Stipulatio*, §. 1. 3. a. Bonorum possessio, §. Debitor, §. Heres,
 §. Servus, §. 73.
 LAECAS dicuntur spinæ, vel vermes terræ, vel dicitur virgultum flexile ad
 vites colligandas, aut, ut alij volunt, frutex, quo scopæ conficiuntur perfimiles
 myrtho, gl. raucis, & ibi add. in l. ex conducto, §. 1. locati.
 R A T V S beneficium excludit, gl. hoc edictum in l. quia autem, §. pen. si
 quis omilla.
 Reatus excludit omnem honorem, gl. i. in l. quotics. C. de lucris aduocatorum.
 lib. 11.
 REBELLARE idem est, quod resistere, & resistere potest fieri faciendo aliquid
 contra, vel non faciendo, & non obediendo, gl. tenore in extrauag. quoniam,
 qui sint rebelles.
 Rebelleare quis dicitur quinque modis: scilicet quando quis rebellionis opera pub-
 licæ facit, quando occulte terrorem etiam si opera hostilia non faciat:
 sed solum non obediatur: quando si faciat contra personam principis tantum:
 quando si faciat contra officiales sui principis. ibid.
 Rebelleare occulte dicitur, ut si aliqua ciuitas Tuscie principem incipiente intrare
 Lombardiam mutis stipendiariis ad aliquem terram, vel dominum rebellem,
 & fingit eum non esse stipendiarios cassando eos, sicut, vel mitti gentem alicui,
 ut ipse possit contra principem habitus mittere gentem, vel faciant lin-
 guam vel societatem inimicam ad eorum defensionem, & hoc exprimitur, & a-
 liud in veritate agunt, gl. occulte. ibid.
 Rebelleans retinendo locum, in quo statat sub principis obedientia, olim dicebat-
 ur deferre, sed hodie dicitur rebelleis, gl. tenore. ibid.
 Rebelleans solum non obediendo principi, vel non recipiendo gentem suam, d-
 ure autem non puniebatur ipso iure: hodie tamen dicitur rebelleis. ibi-
 dem.
 DE REBELLIONIS CRIMINE putans se infamatum potest petere pronunciari
 se non esse talem, gl. rebellando. col. 2. ibid.
 Rebellionis nomen ab eo, quod antiqui dicebant duelles, differt; nam duelles
 quoad quid generalius est, nam competet etiam his, qui non consueuerit esse
 sub obedientia, qui induxerunt nobis bellum, vel nos eis; sed nomen rebelli-
 onis proprie conuenit his qui defecerunt, eum esse subditi, gl. tenore. ibid.
 REBELLIS in ditione non vnebatur antiqui legum conditores, gl. rebelleis in
 extrauag. quoniam, qui sint rebelles.
 Rebelleis, & infidelis dicitur ille, qui quomodo enimque publicè, vel occulte con-
 tra principem, & eius imperij honorem, & fidelitatem rebellionis opera facit,
 & contra principem, & eius imperij prosperitatem machinatur, & contra prin-
 cipem, seu eius officiales in his, quæ ad eius officium pertinent, rebelleat, d. ex-
 trauag. qui sint rebelles.
 Rebelleis imperij, & bannitus imperij differtur: quia delictum primi: scilicet re-
 bellio mortale est, nec potest remitti, nisi ex gratia mera: secundum scilicet
 bannum est medicinali, quia remittitur purgata contumacia, seu facta satisfac-
 tione, gl. rebelleis. ibid.
 Rebelleis dicitur etiam is, qui dicit se subditi imperio: sed rebelleat odio perso-
 næ imperatoris, gl. tenore. ibid.
 Rebelleis imperij, & non imperatoris, & e contra non potest dici quis, gl. si nostri
 imperij. ibid.
 Rebelleis largè dicitur, qui conuentus coram principe, vel eius iudice, vel est co-
 tumax, vel alio modo resistit: non tamen dicitur propter hoc rebelleis impe-
 rij, ne incidit contra constitutionem, qui sint rebelles: quia non rebelleat con-
 tra prosperitatem imperij, vel imperatoris principaliter: sed in damnum ad-
 uersarii, cum quo litigat, gl. rebellando. in princ. ibid.
 Rebellea esse aliquid ut pronuncietur, potest peti, eum ipso iure penam incur-
 rat, gl. rebellando. col. 2.
 Rebelleis sonorum dominum retinet: sed sequuta condemnatione confiscatur.
 ibidem.
 Rebelleis non priuatur ipso iure iurisdictionibus, quas habebat. §. ibid.
 Rebelleis quædam pena ipso iure infligitur: quia perdunt omnia, quæ iuris ciui-
 lis funtalia pena potest infligi eis a quolibet homine: nam possunt impune
 occidi, & detineri captiui, vel iterum pena imponitur: quia potest talis
 damni, vel capite puniatur. ibid.
 Rebelleis perdunt ipso iure omnes obligationes, & promissiones si factas, quæ
 sunt iuris ciuilibus, sed non obligationes, & promissiones, quæ sunt iuris gentiū,
 ibidem.
 Rebelleis ea iura, quæ sunt iuris naturalia, vel gentium, non perdit, imò ea retinet:
 sed perferentiam potest illis priuari. ibid.
 Rebelleis ea iura, quæ habet à summo Pontifice, vel à iure canonicò, non perdit,
 imò retinet: sed perferentiam legitime latam, etiam à iudice seculari, potest
 priuari: intelligit hoc de laicis. ibid.
 Rebelleis ea iura, quæ habet à iure inferiore iuris ciuilibus: putà à iure municipali,

vel dominorum sub imperio constitutorum perdit, cum illa iura autoritate
 Imperatoris sint facta, videntur esse ipsius. ibid.
 Rebelleis imperatoris non perdit ea iura, quæ habet à rege non recognoscente
 superiorem. ibid.
 Rebelleis, qui est occulte, potest licitè occidi: quia ipso facto eam penam in-
 currit, d. gl. rebellando. col. 3.
 Rebelleis sunt extra legis protectionem, gl. iniuriarum, in extrau. de pace Con-
 stantiz, §. priuilegia.
 Rebelleum bona si tempore rebellionis aliis personis concessa sint, facta pace
 sunt reddenda primis dominis, gl. priuilegia. ibid.
 Rebelleum ciuitatis, aut hostem fugientem, aut occultatum si quis non indicau-
 erit, puniatur pena relegationis, l. Metrodorum, & ibi add. marg. de penis.
 Reliqua verbo, *Infidelis*, *Predator*, *Cautas*, §.
 RECIPIERE dicitur ille, qui aliquem abscondit, l. 1. §. quod autem de seruo
 corrupto.
 Recipere dicitur etiam ille, qui inuitus recipit, gl. recepta in l. 4. C. de agricol. &
 censuris. lib. 1. 1.
 Recipere rem deterioratam sine pretio deteriorationis potest quis cogi, quando
 res sibi debetur ex contractu stricti iuris, quia tunc ultimatio deteriorationis
 debetur actione de dolo, sed quando res sibi debetur ex contractu bonæ fi-
 dei, ipsa res, & ultimatio deteriorationis venit in eadem actione, & idè tunc
 non potest cogi recipere rem sine pretio deteriorationis, gl. de dolo in fi. in l.
 & eleganter, §. non solum de dolo malo.
 Recipiendo rem non videtur remittere intereff. ibid.
 Recipiendo quando quis agnouit, postea id reprobare non poterit, l. quod si no-
 lit, §. 1. §. in factum, & ibi gl. agnouit de adlitione edicto.
 Reliqua verbo, *Receptare*.
 RECIPIENS fortem sibi præiudicat in pena, gl. de dolo in l. 1. & eleganter, §.
 non solum de dolo malo.
 Recipiens rem sibi debitam deterioratam sibi non præiudicat, quia prima actio-
 ne adhuc potest agere, vel actione doli. ibid.
 Recipiens rem usendam alteri in certum euentum, puta in casum victorie, e-
 uentui subsecuto tenetur ei tradere per actionem præscriptis verbis, l. si rem,
 §. 4. §. de præscript. verbis.
 Recipiens pecuniam dandam alicui in certum euentum, si illo non sequito re-
 tur per actionem præscriptis verbis illam restituere tradenti, l. si apud te.
 eodem.
 Recipiens rem experiendam, quicquid ex re interim lucratur, domino tenetur
 reddere, l. apud Labeonem, §. 1. cod.
 Recipiens rem experiendam, quæ per vim fuit sublata, tenetur ad pretium actio-
 ne ex vendito, si emptio illius rei fuit perfecta, si non fuit perfecta, te-
 netur actione præscriptis verbis ad mercedem, d. apud Labeonem, §. 1.
 Recipiens rem inficiendam non tenetur de casu contingente, cum res depor-
 tatur: sed de dolo, & culpa tenetur præscriptis verbis, d. apud §. si.
 Recipiens rem alienam inficiendam si sua culpa perdit, tenetur actione in fa-
 ctum, gl. in l. duo, §. eod.
 Recipiens annulum inficiendum, & cum effe iuxta Tibertim, si illi exedit an-
 nulus, & in Tiberim deuolutus est, tenetur præscriptis verbis, si fuit in cul-
 pa. ibid.
 Recipiens ignoranter raptorem, vel rem raptam, vel recipiens ut eam rem cum
 fodiret, & saluam faceret ei, qui amiserat, edicto de incendio, ruina, vel ha-
 fragio non tenetur, l. 3. §. Labeo, & ibi add. marg. de incendio, ruina, &c.
 Recipiens, vel damnum dans ita demum tenetur edicto de incendio, ruina, &c.
 si dolo malo receperit, vel damnum dederit secus si sine dolo malo, d. l. 3. §.
 non solum, & §. quod ait.
 Recipiens pecuniam ab aliquo tanquam à libero, non intelligitur confiteri, et
 esse liberum, si apparcat errasse: quia erat liberus suus, l. cum testamento,
 §. & l. non idcirco, §. C. de iuris, & facti ignor.
 Recipiens pecuniam pro animali non ducto in cursum publico, puniatur in quadru-
 plum, l. 2. C. de euriolis. lib. 12.
 RECEPTARE, aut retinere non debet quis armigeram gentem, vel malan-
 drinos, & homines malæ conditionis sub pena centum librarum auti præter
 aliam penam corporalem imponendam, l. si C. ad legem Iul. de vi.
 Reliqua verbo, *Rapere*, *Receptare*.
 RECEPTANS spontè bannitum, seu proscriptum puniri debet, secus verò si il-
 lius minis, atque terroribus victus, l. 4. in add. marg. de noxalib.
 Receptans latronem affinem, vel cognatum non debet absolui, neque seuerè ad-
 modum puniri: quia non est par corum delictum & eorum, qui nihil ad se pe-
 tinentes latrones recipiunt, l. si de receptoribus, gl. 1. in l. 1. C. de his, qui latro-
 nes, vel aliis crimi. gl. receptoribus in extrauag. de pace tenenda inter sub-
 ditos. §. conuenticula.
 Receptans scienter hostem fugientem pro qualitate personæ deportatur, aut in
 insulam relegatur, l. Metrodorum, §. 4. de penis.
 Receptans seruum fugitium sicut puniatur, & ita receptans erronè, §. 1. in l. 1.
 C. de ferulis fugit.
 Receptantes delinquentes eadem pena puniuntur, quæ ipsi delinquentes: in boi-
 norum verò dispendio is, qui ream superfectè offerit in iudicio, l. 1. Cod. de
 his, qui latrones.
 RECEPTATORVM genus pessimum est, sine quibus latere diu non potest, l.
 1. de receptoribus, gl. receptoribus in extrauag. de pace tenenda inter subditos.
 Receptatores perinde puniuntur, atque latrones: non tamen simili pena: & hoc
 intelligitur, quando fuit sciens, & ignorantia præsumitur nisi sit notorium, d. l. 1.
 & ibi gl. 1.
 Receptatores abigeorum decem annis à sua terra debent exulari, d. gl. 1. & l. §.
 de abigeis.
 Receptatores coniaratorum, ac malefactorum, qui pacem violant, & ementes
 prædam, pati cum conisatis, ac malefactoribus, ipsi pena debent puniri, & ex-
 trauag. de pace tenenda inter subditos, §. conuenticula.
 RECEPTATORVM non minus delinquent, quam aggressores, ob idque pena
 eadem puniuntur, l. §. Labeo, de incendio, ruina, &c.

Reliqua verbo, Ararium, Conflor, Exceptor, Susceptor.

R E C E P T U M id est, quod compromissum, gloss. in rub. de receptis arbitris.

de Recepto atriarij id est custodientis atriā, vel purgantis, non tenetur dominus, gl. atriarij in l. 1. §. cauponē, nauat. caup. & lib.

de Recepto tenetur caupo, vel stabularius, aut naua, si ipsi, vel eorum inuitores vel exercitores receperint, d. l. 1. §. 1. & §. cauponē.

Reliqua verbo, Nauis, 4. v. §. 10. Caupo, Stabularius.

R E C O N V E N T I O habet locum iurisdictione prorogata per summisionem factam inferiori a superiori, vel aequali, gl. fin. in l. est receptum. de iurisd. omn.

Reconuentionis materia introducta est, ne aduersarius praestet negotio, quod ad eum spectat, l. si idem. §. 1. & ibi praestante. eod.

Reconuentioni non habet locum coram arbitro, quando in compromisso forma non constituitur, scilicet quando continetur, l. idem Pomponius, 19. in add. marg. de arbitris.

Reconuentioni non habet locum coram arbitro, nec ius reuocandi domum, gloss. defendat. & ibi add. marg. in l. non distinguemus. §. item si quis. eod.

Reconuentioni non habet locum, ubi petitur aliquid iudicis officio, & non iure actionis, gl. 2. & ibi add. marg. in l. sed & §. 8. de iudicis.

Reconuentioni apud iudicem appellacionis locum non habet, l. 1. & ibi add. marg. ff. eum, qui appellauit in provincia.

Reconuentioni potest fieri non solum ex eadem causa, sed etiam ex alia, gl. augendam. l. cum Papinianus, 14. C. de sententiis & interloq.

Reconuentioni potest fieri non solum in eodem negotio, sed etiam de alio negotio, gl. si ibi.

Reconuentioni hodie debet fieri necessario coram eodem iudice ordinario, vel delegato ante litis contestationem, vel paulo post, §. auth. & consequenter. & ibi gloss. ff. Cod. eod. & gl. gloriosissimum. in §. si in auth. de exequutoribus. col. 7.

R E C O N V E N T V S actor non potest reum reconuenire per modum reconuentionis, l. 1. in d. auth. & consequenter.

Reconuentioni potest fieri vsque ad causae conclusionem, quando reus vult procedere secundum naturam actionis, & non curat quod simul tractetur cum causa, quam intenter actoris procedat secundum naturam simplicis conuentionis, nisi quando vult quod causa reconuentionis tractetur simul cum causa principalis, tunc reconuentioni debet fieri vsque ad litis contestationem, vel paulo post, gl. mox. & ibi add. marg. in §. si in auth. de exequutoribus. col. 7.

Reliqua verbo, Conuentus, 1. Conuentio, Reus, §. Seruus, 2. §. v. §. 30.

R E C T A ponitur quandoque pro recte, gl. recte. in l. sed & §. lege. §. scire. de petitione heredit.

Recte dictio importat quandoque solennitatem, sed improprie, gl. recte. in add. marg. in l. lecta. si certum petatur.

Recte dictio refertur ad ius, §. l. si ab hostib. 1. r. §. si soluto matr.

Recte, & rite differunt: rite denotat ius, & sic solennitatem ordinis iudicarij: recte vero denotat iustitiam, & sic merita causae, & consequenter ipsum factum, gl. 1. in l. iuste possidere, 1. r. de acq. possessione.

Recte idem significat quod iuste, in princ. & ibi gl. in casu positione. in procmio Insti.

Recte dictio denotat causam: sed dictio rite denotat ius, vel iuris solennitatem, gl. 2. in l. 2. de inoffic. testam.

Reliqua verbo, Iustus, Rite.

R E C T O R, vel prior alicuius collegij certae professionis non habent iurisdictionem nemini, nisi in his, quae pertinent ad eorum artem, gl. in publicis. in l. si. C. de iurisd. omn. iud.

Rector, vel prior alicuius collegij, vel societatis habens iurisdictionem potest cognoscere, & diffinire causas publicas ipsius collegij, & causas priuatas, quas habent inter se socij de aliis suis factis occasione societatis. ibid.

Rector provinciae in provincia, quam regit potest concubinam habere, filias in matrimonio collocare, item sponsalia contrahere, sed non ducere uxorem, si tamen depositio officio de nouo consentiant, iustae nuptiae sunt, gl. si in l. 1. Cui rector provinciae.

Rector provinciae si contraxerit sponsalia cum muliere volente, quae post depositionem officij noluit nuptias contrahere, reddit arras, quas recepit: sed si contraxerit sponsalia coacte, luctatur illas. ibid.

Rector provinciae de iure canonico, quod in matrimonio seruandum est, potest contrahere cum muliere provinciae, quam regit, d. gl. si in add. ibid.

Rectores, qui eliguntur ad regendam ciuitatem, debent habitare in palatiis, seu praetoris: non vero in domibus particularibus, l. pen. Cod. de officio rectoris prouin.

Rectoris officium est inquirere debitores communes, & iura inquisita exigere, l. pe. C. de exactoribus. lib. 10.

Rectores ciuitatum, eorumque iudices, atque alij eorum officiales pro eodem delicto, ac negligentiā pari poena puniuntur, nisi poena dispariter sit imponenda, d. l. pe. in princ. & §. illud. in add. marg.

Rectores ciuitatum possunt conuocare concilium sua autoritate, & tenentur illud facere de necessitate, quando hoc faciendum eis incumbit, l. 2. C. de decurionibus. lib. 10.

P R O R E C V P A N D A possessione rei mobilis furto subtrahit non competit aliquod interdictum possessorium, nisi occasione rerum immobilium, gl. erepta in l. rem, quae. 1. §. de acqui. posses.

Reliqua verbo, Possessio, 1. §. 10. Possessor, 16. Interdictum, 17.

R E C V S A R E potest heres hereditatem per epistolam, vel per nuncium, gloss. & resister. in l. apud Iulianum, 1. §. si ad Trebel.

Recusari non potest iudex post litis contestationem; arbitrum autem recte potest, l. non distinguemus. §. cum quidam. & ibi gl. species. de receptis arbitris.

Recusari non potest hodie praeses, vel ordinarius, nec causae recusationis sunt exprimendae, gl. nisi iustam. in l. pariter, 9. de liberali causa.

Recusari potest tam iudex ordinarius, quam delegatus, gl. recusari. in auth. & consequenter. C. de sententiis, & interloquio.

Recusari potest iudex delegatus ante litis contestationem, gl. pe. in l. 1. C. ne liceat in vna eademque causa.

Recusare iudicem non potest ille, qui petiit eum in iudicem. ibid.

R E C V S A T I O iudicis potest fieri ante litis contestationem, vel post, ex nona causa, gl. si in l. si. C. de sententiis, & interlo.

Recusationis libellus debet offerri coram iudice recusato, si est praesens, aliās debet offerri coram ordinario eius loci, ubi est pars recusans, qui debet partem cogere ad eligendos arbitros infra tres dies, & si partes discordant, debet ipse eos eligere, l. si. C. de iudicis.

Recusatio iudicis non potest fieri viua voce: sed debet fieri in scriptis, §. gloss. 3. ibidem.

Recusatio iudicis debet fieri intra 20. dies, gl. intra triduum. ibid.

Recusationi iudicis locus est ante litis contestationem: sed in medio litis, secundum leges, non est locus alicui remedio: sed in fine locus est appellacioni, gl. si in l. 1. C. de episcopali auiden.

Recusationis declaratio potest fieri per nuncium, & per epistolam, & decretum coactionis potest interponi contra heredem absentem, quod adeat, l. recusare, 6. ad Trebellia.

Recusatione iudicis non oportet causam dicere de iure ciuili: sed de iure canonico est inferenda causa in recusatione iudicis, & coram arbitris electis probanda, gl. nec illud. & ibi add. marg. in l. 4. eod.

R E C V S A T I O iudice delegato eliguntur arbitri a partibus, a quorum sententia si appellatur, appellatur ad delegatum, l. si. C. de iudicis.

Recusatio iudice delegato arbitri eliguntur a partibus, & sententia istorum arbitrorum per iudicem recusatum exequutioni mandabitur, nisi fuerit appellatum. ibid.

Reliqua verbo, Index, 44. Susceptor, 4. Appellatio, 6.

R E D D E R E aliud est, & aliud est quasi de suo dare, l. 1. eleganter. depositi.

Reddi verbum habet latam significationem, glo. non videtur. in l. 3. §. 1. com. modati.

Reddere verbum habet in se significationem dandi, nisi aliud appareat ex vtu testatoris, vel ex eius verbis, vel alio modo, l. heres meus, 98. & ibi gloss. 3. de leg. 3.

inter Reddere, & edere rationes nihil inter est: quia is, qui edere iussus est, non debet reliquum reddere, nam & argentarius edere rationes iubetur, etiā si quod reliquum sit apud eum, non soluat, l. boues, 8. §. si de verb. sig.

Reddere verbum proprie licet significet retrō dare: recipit tamen ex interpretatione significationem, & per se dandi, l. verbum reddendi, 94. & ibi gl. 1. & 2. eodem.

Reddere verbum quandoque ponitur pro dare, gloss. final. in l. exigere, §. 8. de iudicis.

R E D D I T A res non videtur in actionibus bonae fidei, quando redditur deterior, & ideo actio prima datur: sed in actionibus stricti iuris redditur re deteriora, videtur reddita nisi prorsus in alia forma reddatur, & tollitur prior actio, & agitur actio doli, vel in factum, l. 3. §. 1. & ibi gl. non videtur, & ibi add. marg. commodati.

Reddita, vel soluta si fuerit pars rei debita, pro illa tantum parte tollitur prior obligatio: sed pro alia parte remanet, & potest illa agi ad reliquum tantum: quod verum est quando obligatio est diuina: scilicet si fuisse indidua, d. gl. non videtur, & ibi add. marg. ibid.

Redditum pignus non videtur, quando creditor illud reddidit debitori dolo, ac fraude ipsius debitoris: tunc enim ablatum creditor ineligitur, l. 3. de pign. actione.

Reliqua verbo, Debitor, 47. 48. C. instrumenta, 17. Rationes, 1. 4. 5. Detraheram.

R E D E M P T I O generis humani a fide sumptis exordii, gl. 1. in rub. C. de summa Trini.

R E D E M P T O R dicitur ille, qui suis cōmentis adificauit, vel ille, qui opus faciendum constituto pretio suscipit, gl. si. & ibi add. marg. in l. si meior salum, & gl. si in l. 1. in quibus causis pignus.

Redemptores dicuntur, qui domos alienas, vel opus sua materia adificandum conducunt, quod Bononiae dicunt ad summam, gl. 1. in l. redemptore, 40. de rei vind.

Redemptor si ius pignoris remiserit redemptio, non erit libertas: sed ingenuus, si antequam caperetur, esse ingenuus, l. si liberum, C. de postliminio reuerti.

R E D E M P T V S ab hostibus pretium restituendo redemptori, recipiat pretium statum, & si redemptor pretium recuperare noluerit, iudex compellet eum pretium recipere, l. cum & post. 6. C. eod.

Redemptus non est seruus, sed vincolo pignoris pro pretio pro se dāp dicitur adstrictus, gl. 1. in l. si, qui, 16. C. eod.

Redemptus etiam antequam offerat pretium redemptionis suae, succedit parentibus, l. si, vt ex parente hereditate pretium pro se dātū soluere possit, §. 1. si, qui.

Redemptus cum pretium pro redimendo solum soluere redemptor, vel ei remissum fuerit, pristinum recuperat statum, l. liber. 7. C. eod.

Redemptus filius a matre si fuerit, praesumitur matrem fecisse causa praeiatis, & non animo rependi pretium solum pro se, nisi contrarium fuerit probata, d. l. liber, & ibi gl. si.

Reliqua verbo, Seruus, 98. 99. Redimere, Redimens.

R E D I M E R E est facere, vt rursus habeat venditor restituto pretio, Item Melia, §. si in eo homine, ad leg. Aequi. Redhibere, 21. de adilit. edict.

Redhiberi non potest partem ancillae pro parte: quia non recipit diuisio, & ideo seruatur in eo idem, quod in ipsa matre vendita, l. quod si nolit, §. 1. si plures de adilit. edict.

Redhibere non potest vnus ex dominis pro parte sua seruum communem emptum a seruo communi, nec vnus solus ex pluribus heredit. emptoris poterit agere redhibitoria ad pretium nisi omnes consentiant. ibid.

Redhiberi semper accessoria res propter rem principalem venditam redhibita, licet nullum vitium sit in accessoria, l. proinde, 33. §. si & ibi gl. si. qod.

Redhibetur accessoria res, si accesserit venditori rei exceptum, quāsi sub vniuersitatis appellacione, vel elementato, itaque, 32. l. proinde, 33. & ibi gl. l. omnes in l. cum euulsum, de eod.

Redhiberi

Reliqua verbo, Sanguis.

REDIMENS ingenuam ab hostibus captam, si eam in matrimonio copulauit, sibi caute remisso pignore pristinum statum recuperat, l. si is, qui. 1. §. Cod. de postliminio reueri.

REDIMENS mulierem ab hostibus captam potest eam retinere loco pignoris, donec pretium sibi solvatur, & si eam sibi postea in matrimonio copulauit, videtur nexum pignoris dimississe. l. 2. C. cod.

REDIMENTI non deferitur successio, eo ipso quod redimit. gl. redimere. in auth. si capti. C. de episcopis, & clerici.

Reliqua verbo, Captiuus, Captus, 2. 3. Redemptus.

REDIRE rem, vel reueriam esse domino dicitur ex interpretatione, cum dominus recipit eius restitutionem, vel eius voluntate alteri tradita est. l. 4. §. tunc in potestatem, de viucapion.

Reliqua verbo, Licentia.

REDITVS verbum latius est, quam verbum partus, & reditus appellacione continetur partus. l. Paulus. 14. & ibi gl. reditu. & add. marg. de viuris.

Reditus appellacione continetur partus, sed in usufructu, gl. non retinebitur, & ibi add. in l. deducta. §. 8. hereditatem. ad Trebel.

Reditus est generalius nomen, quam fructus, d. gl. non retinebitur in additione marg.

Reditus nomen genus est ad fructus, cum omnis fructus sit reditus; sed non contra: nam partus est reditus: sed non fructus, gloss. 1. in l. frugem. 77. de ver. sig.

Reditus inter immobilia numerantur. gl. reditus. in §. quoniam autem. in auth. vt hi, qui obligatos se habere. col. 6.

Reditus annui, vel annone ciuiles computantur immobilia, licet vere non sint. §. vlt. & ibi gl. ciuiles, & gl. numeranda. in auth. de non alienandis. col. 1.

Reliqua verbo Legatus, 1. Legatum, 66. Obuentio, Panes, Sors.

REFERENDARI non erant aduocati simpliciter, sed erant quidam certo numero constituti, in hoc vt euentum petitionis, ac desideria cum honestate, & ciuilitate referrent ad principem, vt sic facilius singulorum desideria perdiscerent, vt reprobo. gloss. 2. in additione marg. in §. 1. auth. de referendariis. col. 2.

Referendari numerus in octonario numero debet terminari talis, qui ultra hunc numerum sunt, iam constitutis in suo statu manentibus. auth. de referendariis sacri palatii. coll. 2. per tot.

REFERRE debet iudex factum instructum, non instructum, l. 1. Cod. de relatione.

Reliqua verbo, Index, 50. Iuramentum, 12. usque 28. Iurare, Relatio.

REFICIENTI rium non potest nouum opus auctari potest tamen agi contra eum in rem negatoria, per quam negatur ius esse ei, l. seruitus. §. pen. de iuris.

Reficiens rium de damno insecto cauere debet. ibid.

Reficienti rium competit interdictum de riuis, si prohibetur portare, & aduhere ea, quae refectioni sunt necessaria. d. l. seruus. §. fin.

REFICERE est aliquid noui facere. l. 3. §. hoc autem de itinere, actiue.

Reficere castrum potest is, qui prohibetur construere, nisi reficeret antiquum opus totaliter dirutum: quia tunc diceretur, quod de nouo construit, quod sibi non permittitur, d. §. hoc autem, & ibi add. marg.

Reficere iter, vel actum idem est, quod ad pristinam formam iter, vel actum reducere: hoc est ne quis reficiens iter dilaret, aut producat in longum, vel depressat in profundum, aut exaggeret in altum. d. l. 3. §. reficere.

Reficere aliud est, & aliud est facere: quandoque tamen nihil interest inter reficere, & facere, d. §. reficere, & ibi gl. aliud.

Reficere est, quod corruptum est in pristinum statum instaurare. l. 1. §. deinde de riuis.

Reficere tenetur locator re se locatam: sed dominus non tenetur reficere rem fructuario, vel usufructuario. gl. 2. in l. ex conducto. 16. locati.

REFICIENTI iter facultatem habens potest pontem nouum facere itineris minuendi causa, si sine hoc commeari non possit, l. 3. §. si de itinere, actiue.

Reficienti facultatem habens, si prohibetur asportari lapides, vel ligna ad reficiendum, dicitur per consequens prohiberi reficere. l. 4. cod.

Reficienti iter facultatem habens, si cum posset breuiori via adportare, quae refectioni sunt necessaria, asportauerit longiori itinere, & per hoc paratur datum, aut destruitur fundus, in quo iter debetur, potest dominus fundi prohibere ita asportantem absque poena, quominus portet per illud iter. d. l. 4. §. si cum leg. seq.

Reficienti verbo continetur tegere, substituere, facere, edificare, item aduhere, & asportare ea, quae ad eam rem opus essent, l. 1. §. deinde de riuis.

Reficientis causa si aliquid adiiciatur rei, illud ipsi rei cedit: sed si de nouo adiiciatur aliquid, ad dominum illius adiecti iure pertinet, l. Minutius, 61. de rei vindicatione.

Reliqua verbo, Cloaca, Contribuere, Domus, 9. 10. 11. Facere, Frustrarius, 11. Fulcrum, Munus, Nauis, Patris, 3. 4. Riuis, Via, 2. 3. Vnfructuarius, 19. Opus, 4. 5.

REFORMA tio facta a provincialibus in his, quae publicam vilitatem respiciunt, non valet, etiam consentiente praefide, nisi per perfectum, vel principem fuerit approbata, pe. C. de legat. lib. 10.

REFUGAE operis metalli subiciantur poenae metalli, sed non mortis. l. pe. §. fin. de variis, & extraord.

REFUTAT ORAE litterae dicantur scripturae, in quibus continentur renunciationes allegacionum, vel appellatio iam facta. gl. 1. in l. quoniam, 18. C. de appellat.

Reliqua verbo, Littera.

REGALIA non potest princeps concedere in praeiudicium successorum, gloss. successorum. in §. sententiae, in extrauag. de pace Constantiae.

Regalia iura dicuntur viae publicae, flumina nauigabilia, portus, ripatica, vectigalia, monetae, mulctarum, penarumque compendia, bona vacantia, & quae ab indignis auferuntur, & bona contrahentium incestas nuptias condemnatorum, ac proscriptorum, item praestationes angariatum, parangariatum, &

plautiorum, & nauium, potestas constituendum magist. rium ad iustitiam expedendam, argentariae, & palatia in ciuitatibus concessa, & pactionum, & salinarum redditus, bona committentium crimen maiestatis, & alia, c. 1. quae sunt regalia in vltibus feudorum.

REGNA sunt condita de iure gentium a singulis gentibus sibi reges eligentibus, lex hoc iure, & ibi gl. locum, de iust. & iur.

REGULA est compendiosa doctrina, vel vnus casus, vel plarium, in quibus eadem ratio versitur. gl. regula in l. 2. de legibus.

Regula est plarium eorum compendiosa narracione facta traditio. ibi. & glo. in l. 1. de regulis iuris.

Regulae per signa vniuersalia cognoscuntur affirmatiua, vel negatiua, gl. in iura de legib.

Regulam iuris non debemus sequi in his, quae contra rationem iuris constituntur, in his, de legibus.

Regula est, quae breuiter, enarrat hoc est rem, de qua fit in regula sermo, breuiter enarrat. l. 1. & ibi gl. 1. de regulis iuris.

Regula non limitat ius, sed ius, quod alias est constitutum: scilicet generale plarium, & commune fit regula, ibid.

Regula sunt vniuersalia signo denotante vniuersalem affirmationem, vel negationem, siue id fiat per nomina, siue per adiectiua. d. gl. 1.

Regula facti ius in casu. iure non statuitur, sed non facit ius in casu. in iure statuitur. §. d. gl. 1. verbi super secundo.

Regula est coniunctio causae est plures causae simul iunctae regulam constitunt, veluti statutum est in piseib. vt occupanti concedatur, & idem ius statutum est in feris, & bestis, & volucribus, quae in nullius bonis sunt, & ita ex his colligitur regula, quod in bonis nullius est, id occupanti fiat, fallit haec regula in libero homine, & in non adita hereditate, & in re sacra, & religiosa. §. d. gl. 1. verbi super tertio.

Regulam non fallere inceptum est dicere, si equitas in contrarium suadet. gl. ex istimamus. in auth. vt sine prohibitione marces. col. 9.

REGVLAT CATONIANA legatorum confirmationem impedit ex reuocato tempore vsque in diem mortis, at ex tempore mortis vsque ad diem aditionis non impedit confirmationem. gl. in add. marg. in l. viusfructus, 6. de usufructu.

Regula Catoniana habet locum in legatis, non in hereditatibus. nec in conditionali institutione. §. gl. 1. in l. potest quis. §. de heredi. instit.

Regula Catoniana nec in suo testamento locum habet, potest testator facere, gl. 1. in l. in tempus. 62. cod.

Regula Catoniana non habet locum in tutoris datione: sicut nec in legatis, nec in hereditatibus, quorum dies cedit ad adita hereditate. gl. 1. in l. i. nemo. de testat. tute.

Regula Catoniana non habet locum nisi in legatis, quorum dies cedit ad mortem testatoris, & non ab adita hereditate. gl. inutile. in l. quod in reum. 24. §. 1. & ibi gl. purum. de legat. 1. & gl. falsa. in l. 1. & l. 3. & ibi gl. 1. & l. 1. de regula Catoniana. & l. cum legato. 17. & ibi gl. regula. quando dies legati cedit.

Regula Catoniana non impedit legata conditionalia, sed bene impedit legata pura, l. ceteris. 34. §. de legat. 1.

Regula Catoniana habet locum etiam in legatis, quae non sunt omnino inutilia. ibidem.

Regula Catoniana prohibente non confirmatur legatum nullum propter qualitatem rei legat. ibid.

Regula Catoniana habet locum in seruo legato herede instituto, quamuis hoc legatum cedat ab adita hereditate. gloss. purum. ibid.

Regula Catoniana non habet locum in legatis conditionalibus, quorum conditio etiam si incontinenti moreretur testator, suspenditur, gl. ad conditionalia. ibidem.

Regulam Catoniam non vitiat legatum sub conditione, cuius conditio tempore mortis impletur, veluti lego Titio rem suam, si sua non erit, cum moriar. §. ibid.

Regula Catoniana non habet locum in legatis conditionalibus, quia ex eo, quod testator posuit conditionem, apparet quod non vult, quod inspicitur tempus testamenti: sed aliud tempus futurum, d. gl. ad conditionalia. in add.

Regula Catoniana non habet locum in legatis, in quibus impedimentum cessat ex causa, quae retrotrahitur. l. seruum filij. 46. cod.

Regula Catoniana non impedit legatum valere, quando impedimentum vere subsistit iuris fictione fingitur non subsistere. l. non quocumque. §. 4. §. 1. cod.

Regula Catoniana habet locum in legato optionis: quia habet in se tacitam conditionem, non expresse, §. gl. data. in fi. in h. domino. 102. cod.

Regula Catoniana non habet locum in legato puris inutilibus tempore testamenti, si persona legatarij, glo. constituit in ad. in debitor. §. 4. §. si de leg. 2.

Regula Catoniana non habet locum, quando inter mortem & aditionem non efficitur medium, l. si optio & ibi gl. quod si. de optione legat.

Regula Catoniana habet locum in legatis puris inutilibus tempore testamenti, si postea tempore mortis impedimento cessante non consummatur: non tamen habet locum in legatis conditionalibus in diem incertam, l. 1. & ibi gl. magna. de regula Catoniana.

Regula Carogiana non habet locum, quando quis tibi legat rem tuam, quam tu eo vno alibi habes: quia tunc etiam si non valeret tempore testamenti, cum esset tuarum cum tempore mortis non sit tua, cum eo vno alienares, valeat legatum. d. l. 1. & ibi gl. si.

Regula Catoniana non habet locum in legato relicto filijs, si Titio nupserit viuo testatore: quia & si tempore testamenti illa sit in pubes: si tamen tempore mortis nupta inueniatur, valeat legatum. gl. falsa. in l. 1. & l. 1. cod.

Regula Catoniana habet locum in legatis relictis tacita conditione: veluti si tibi legat optionem ferui, & postea legat fundum Stichum seruo meo sine liberate, primum legatum optionis est conditionale tacita conditione, & per consequens etiam secundum legatum est conditionale, d. l. gloss. falsa. ibidem.

Regula Catoniana habet locum, quando legatum deficit, & est inutile ex persona tantum relinquentis: vt si testator seruus, & decessat liber factus: iure quando

quando deficit legatum propter rem legatam, ut in eis, que sunt iniuncta adib. item quando deficit propter personam relinquens, & legatarij mixtam, ut si lego seruo heredis inieci ad me. ibi. & gl. i. in l. mortis causa, 2. de donatio. causa mortis.

Regula Catoniana non habet locum, quando legatum deficit propter personam legatarij tantum. d. gl. falsa. & d. gl. i.

Regula Catoniana non habet locum in hereditatib. conditionalib. d. gl. falsa. & l. 3. & ibi gl. i. in l. p. de regula Catoniana.

Regula Catoniana non habet locum in fideicommissio vniuersali. gl. i. in l. 3. cod. Regula Catoniana non habet locum in hereditatib. & conditionib. puris secundum verba regular: sed bene secundum mentem. gl. i. ibi. & gl. i. in l. 4. cod.

Regula Catoniana non habet locum in institutionib. conditionalibus. d. l. 4. Regula Catoniana non pertinet ad nouas leges, veluti ad legem Velleiam, quæ noua est. gl. confirmatum. in fi. in l. si heredes. §. qui filium, de testam. tutel. & l. fi. de regula Catoniana.

Regula Catoniana non impedit legata, quorum dies cedit ad adita hereditate, nisi heres necessarius existat. l. Iulianus. §. 3. & ibi gl. si. de condit. & demonst.

Regula Catoniana statuit, quod illud legatum, quod foret inutile, si statim decederet testator factio testamentum, illud non debeat valere, id est quod testator diutius vixit. gl. regula. in l. cum legatus. 17. quando dies legatus cedit.

Regula Catoniana habet locum, cum legatum deficit propter ipsam rem, ut quia legatur res facta, vel religiosa, vel propter personam legantis, & legatarij mixtam. gl. i. in l. mortis causa, 2. de donatio. causa mortis.

REI VINDICATIO potest abbas monachum suum, praelatus clericum suum adiecta causa, de iure canonico gl. vendicare. in l. 1. §. 1. de rei vind.

Rei vindicatio potest portenta eius sui, & dominus colonos suos Illyricos. ibi.

Rei vindicari possunt coloni imperatoris fidei patrimonialis, ut si ibi. ibidem.

Rei vindicari possunt coloni, quorum adiecta causa de iure Romano, seu de iure legum. ibi.

Rei vindicari possunt cohorteales, vel curiales. ibi.

Rei vindicari non possunt libera persone, que sunt in potestate nostra, veluti liberi, qui peti debent præiudiciali in rem actione, aut interdiciis, aut officio iudicis. l. i. t. i.

Rei vindicari possunt filij in potestate nostra constituti adiecta causa ex lege Quiritium: id est de iure ciuili. ibi.

Rei vindicari in modum gregis neuter potest, quando gregis dimidia pars est vnus, alia dimidia pars alterius: ita quod vniqueque dimidia pars separata non constituit gregem, ut si vnus quinque, alius alia quinque habeat in grege: sed si vniqueque dimidia pars constituit gregem, ut grex potest vendicare suam medietatem sub appellatione gregis. §. 1. & ibi gl. i. & 2. §. 3. cod.

Rei vindicari potest medietas gregis pro indiuidio, quando omnia corpora gregis sunt communia pro indiuidio. d. gl. 2.

Rei vindicari potest gregem in modum gregis non solum ille, qui habet maiorem partem gregis: sed etiam qui magnum numerum habet, ita quod detractio alieno nihilominus remaneat grex. §. 1. & ibi gl. §. 1.

Rei vindicari non potest quis totum gregem: id est quamlibet eius partem, quando repetuntur multa capita aliena. gl. fin. in fi. in d. l. 2.

Rei vindicari potest quis totum gregem: id est gregem, qui est totale corpus alteri rei non atcedens, licet in eo sint multa capita aliena. §. ibi. ibi.

Rei vindicari non possunt loca sacra, & religiosa quasi nostra, cum in nullius bonis sint. l. in rem. §. 1. & ibi gl. quasi. cod.

Rei vindicari potest dominus id, quod ex re sua superest, ut eorum ex suo boue. l. solum. 49. & ibi gl. i. cod.

Rei vindicari potest vniuersitas facti: sed non iuris. gl. i. in add. in l. vindicatio, 17. & ibi gl. i. de rei vindicatione.

Rei vindicari non potest peculium, vel alia vniuersitas continens actiones, & obligationes cum corporib. singulis: tamen res eius peculij relictæ possunt vendicari. dict. l. vindicatio. & ibi gl. i.

Rei vindicari potest fundus: sed fundus est peculium: ergo peculium potest rei vindicari, non est bona consequentia: quia sub nomine vniuersitatis iuris: ut est peculium, non potest rei vindicari, & eadem ratione non procedit argumentum: peculium est fundus: sed peculium non vendicatur, ergo fundus non vendicatur: non est bona consequentia. d. gl. 1.

Rei vindicari interim possunt à domino res, que subiacent restitutioni. l. non ideo. 66. cod.

Rei vindicari poterit dominus ab emptore rem suam venditam ab alio eo inuito, vel ignorante restituito pretio, si illud sit verum in utilitatem domini. glo. 2. in l. 3. de rei vindicatione.

Rei vindicari poterit rem tuam non nomine tuo venditam, etiam non oblato pretio, nisi venditioni postea consensas. l. 3. C. cod.

Rei vindicari potest res ab eo, qui emit à male fidei possessore, nisi viciuperit, vel præscriptis. l. 4. C. eodem.

Rei vindicari possunt id, quod nostrum est. gl. fin. in l. de eo ancillam. C. cod.

Rei vindicari potest dominus rem suam sine illo dato pretio emptori, quando res propria fidei per vim, vel furum fidei ablata alij vendita est, l. si mancipium. 22. C. cod.

Rei vindicari potest quis rem suam semper, nisi voluntas eius præcedat, vel sequatur alienationem, vel nisi vendita sit fidei vel nisi coheres, qui se solum putat heredem, vendidit. gl. fin. in l. in familiis. 10. C. familiæ erecit.

Rei vindicari volens rem potest prius experiri ad exhibendum. l. i. Cod. ad exhibendum.

Rei vindicari potest quandoque non dominus à domino, gl. inutilis. in §. literæ. Inst. de rer. diuis.

Rei vindicari non possunt incorporalia. glo. rem corporalem. in §. omnium. Inst. de actio.

Rei vindicari totum repellit exceptio, nisi restitucatur pretium partis adiu. d. l. in rem. 14. §. in omnib. de rei vind.

Reliqua verba, Dominus, 7. Possidemus, 1. Rei, 3. 4. Sententia, 15. Seruus, 48. 49. Vendicare.

REI VINDICATIO duplex est, quædam est, que datur pro fructib. alia, quæ

datur pro re, gl. omnes. in l. item veniunt. §. fructus. de petitione hereditatis. de Rei vindicatione directa tractatur in titulo de rei vindicatione & de vili verò in titulo, ubi ager viciuperis, vel emphyteoticus. glo. i. in rub. de rei vindicatione.

Rei vindicatio datur contra ciuilem possidentem: sicut & is, qui dedit in feudum, potest conueniri rei vindicatione pro eo iure, quod habet, neque fit præiudicium ei, qui naturaliter possidet. ibidem.

Rei vindicatio directa directò quandoque datur, ut ei, qui est dominus contra possessorem: quandoque directa vili rei datur, ut ei, qui est dominus contra eum, qui debet possidere, contra possessorem, quandoque vili vili rei datur, ut ei, qui habet vile dominium contra eum, qui dolo debet possidere. ibi. ibidem.

Rei vindicatio veniunt etiam fructus. ibi.

Rei vindicatio arbitraria & stricti iuris est, & idè quatuor remedia dantur. ibi.

Rei vindicatio temporalis est: quia quandoque rebus, quandoque x. quandoque xx. quandoque xxx. & quandoque xxx. & quandoque centum annis datur. ibi.

Rei vindicatio non datur heredi, vel heredi, neque in heredem, ut heredem: sed quasi contra possessorem. ibi.

Rei vindicatio durat centum annis in Ecclesia Romana: præsertim quando agitur de vno dominio: sed quando agitur de exclusione Publicianæ, idem in Ecclesiis, quod in priuatis. d. gl. i. in rub. in add. marg.

Rei vindicatio datur ad rerum singularium petitionem, l. i. de rei vindicatione.

Rei vindicatio locum habet in omnibus rebus mobilibus, tam animalibus, quam in his, que anima carent: & in his, que solo continentur. ibi.

In Rei vindicatione sufficit simplex possessio, ut quis ea teneat: & idè de ea potest interrogari. gl. i. in l. qui interrogatus de petitione hereditatis.

In Rei vindicatione sufficit sola decentia, ut detur contra decentem termin petitione hereditatis requiritur possessio pro herede, vel pro possessore, gl. ipsius. in l. etiam si. §. si quis. cod.

In Rei vindicatione sufficit pronunciare rem actoris esse, etiam si non dicat totam. glo. fin. in l. Pompeius. §. sed & i. de procuratorib.

Rei vindicatio ex præsentis possessione passiva emanat, atque producitur a possessio actiua ex ipsius agentis dominio dimanat. non alia. §. 4. §. fi. & ibi add. marg. de iudiciis.

Rei vindicatio est impeditio ad rem, quam nostram esse, vel iure gentium, vel ciuili asserimus. gl. vendicare. in add. marg. in l. §. 1. de rei vindicatione. & glo. in rub. C. de rei vindicatione.

Rei vindicatio, quæ datur patri pro filio adiecta causa iure Romano, datur ratione possessionis filij, quam alius habet, & ratione controuersæ, quam facit, d. gl. vendicare.

Rei vindicatione possunt peti non solum singule res, sed etiam grex, armentum, vel equitum, & cætera, que gregatim habentur. d. l. 1. §. fi.

Ad Rei vindicationem gregis sufficit gregem esse vendicantis, licet singula capita gregis non sint eius: in restitutione tamen veniunt aliena capita. d. §. fi. & ibi glo. fin.

Rei vindicatio datur pro vniuersitate corporis, veluti est grex: sed non pro vniuersitate iuris, & corporum, ut est peculium. gl. penult. ibi.

In Rei vindicatione gregis licet veniant aliena capita: non tamen veniunt postea in restitutione gregis. l. 2. & ibi gl. i. cod.

Rei vindicationem proponens etiam Publicianam videtur proponere. glo. continetur. in l. Marcellus. 3. de rei vindicatione.

In Rei vindicatione rei instructæ non venit instrumentum: sed specialiter est vendicandum. d. l. Marcellus. §. armamenta.

In Rei vindicatione naui non veniunt arma nautica, neque scapha: quia singula specificæ, & separatim vendicanda sunt. ibi.

Rei vindicationem non excludit titulus: quia dominium præualeat, l. officium. 9. in add. marg. cod.

Rei vindicatio datur contra eum, qui possidet, vel est in possessione causa custodia, vel aliter detinet. d. l. officium.

In Rei vindicatione index inquirere debet interrogato eum an possideat, & si mentiaur dicendo se non possidere, auferetur ei possessio, dict. l. officium. & ibi glo. i.

In Rei vindicatione index non debet inquirere ex qua causa reus possideat: quod fecus est in petitione hereditatis, ubi si non possideat pro herede, vel pro possessore, non potest ea conueniri. d. l. officium. & ibi gl. 2.

Rei vindicatio quandoque speciali iure datur contra dominum ei, qui neque directè, neque vili rei est dominus. gl. i. in l. si post acceptum. §. 2. cod.

Rei vindicatio sepe datur ei, qui vili rei est dominus, contra dominum directum. ibi.

Rei vindicatione ut quis teneatur, sufficit, quod quis possideat tempore litis contestationis, vel tempore rei iudicæ. l. fin. autem. §. 1. codem.

Rei vindicatio non tenetur ille, qui dolo debet possidere ante litem contestatam. d. l. fin. autem. §. sed & is.

In Rei vindicatione venit dolas præteritis. ibi.

Rei vindicatione agens ante litem contestatam debet interrogare eum vtrum possideat, vel dolo debet possidere: & si oblitus fuerit, potest facere etiam post litem contestatam, §. l. qui peritorio. & ibi glo. 2. cod. & gl. in rub. C. de rei vindicatione.

In Rei vindicatione veniunt accessiones ciuiles: sicut naturales, l. si naui. §. 3. de rei vindicatione.

Rei vindicatione si totus fundus petitus sit, restituntur fructus percepti, & percipiendi eundem est, quando pars rei vindicatur, l. que de tota. §. 7. & ibi glo. 1. eodem.

Rei vindicatio incertæ partis admittitur, si iusta causa petendi interueniat, ut si Falcidia locus sit in testamento propter incertam detractionem ex legatis, dict. l. que de tota. §. fin. & ibi glo. fin.

Rei vindicatio incertæ partis admittitur in libello dicendo, vendico tantam partem talis rei, quantum Falcidia mihi permittit, & iudex sua sententia debet facere certum: vel si non potest, debet iuberi totum solui, vel legatarius promittat reddere, quod acceperit plus, quam licuit: non tamen admittitur, si dicat.

remvendico partem incertam, d. §. fi. & ibi gl. datur.

Reiudicatio conueniri non potest ille, qui negat possidere: sed si conuincitur de mendacio, restitutor possessio in actorem, l. i. cod. & gl. in l. cogi. C. de petitione heredi.

Reiudicatio sicut non datur alicui, ideo quia possidet: sed opus est vt causam probet, unde ad eam dominium perueniunt: & in Publiciana, gl. administrat. in l. eum, qui, §. 1. de Publiciana.

Reiudicatio potest intentari etiam contra ciuilem possidentem, l. cuiuscumque, §. 7. si fundus. & ibi gl. possessor. de usufructu, & quemadmod.

Reiudicatio incerta partis in corporalib. potest competere alicui, l. & si non omnes. & ibi gl. legatum. communi diuidendo.

Reiudicatio datur in heredes furis re exhibita, l. de priuatis delictis.

Reiudicatio cessat non transferitur dominium in cessionarium: sed vtilis duntaxat reiudicatio competit, & ideo cessionarius debet in libello proponere rei dominium ad cedentem pertinere & petere rem sibi restitui: quia cessionarius sit. l. eum, qui, §. 1. in add. marg. de furtis.

Reiudicationem habens videtur habere ipsam rem: nam & fructus naturales vendit, & etiam industriali, si sit possessor malae fidei, gl. i. in l. qui actionem, §. 1. de regul. iuris.

Reiudicatio conuenitur filius, vel seruus, per quem possidet, si absens sit, teneatur cauere de restituenda re, cum primum in eius potestatem peruenerit, glo. fi. in l. Cellus, §. sed & fi. in add. marg. ad exhibend.

Reiudicationem parit possessio sola, gl. i. in l. ita vt, et si, §. 1. de commodati.

Reiudicatio vt quis agat, sufficit quod incipiat esse dominus post litem contestationem, glo. fin. in l. si in rem, §. fin. de pigno. actione.

Reiudicatio ad reuocandum venditionem ob pactum non seruatum non datur venditori in pacto additionis in diem, & in pacto legis commissariae, gl. nouam in l. pacta, §. 2. de contrahen. emptione.

Reiudicatio datur venditori, si pactum non seruatur pretio non soluto, nec habita fide de pretio ad reuocandum venditionem, si alius non erat venditurus: sed si erat venditurus, datur venditori, si pactum non seruatur, actio praescriptis verbis, vel ex eo contractu, & non reuocatur venditio. ibid.

in Reiudicatio succumbens non prohibetur intentare Publicianam, l. minor, §. 1. & ibi gl. supererit. de iurisd.

Reiudicatio, & Publiciana duae sunt diuersae actiones, siue causae agendi: vna ratione directi domini: alia quasi domini, & ideo agens reiudicatione, si succumbit, potest agere de nouo Publiciana, d. gl. supererit.

in Reiudicatio directa succumbens non agit de iurisdictione, si supererit sibi Publiciana, vel vtilis reiudicatio, l. si venditor, §. 6. codem.

in Reiudicatio directa succumbens potest intentare de nouo Publicianam, vel vtilis in rem, d. l. si venditor, & ibi glossa. i. & glossa. conlat. in l. fundi. de exceptio.

Reiudicatio cessat dominium rei cessat non transit in cessionarium, ob idque cessionarius volens agere reiudicatione directa debet eam intentare ex persona cedentis, l. vir cum vxori, §. 1. in add. marg. de donat. inter virum.

Reiudicatio, & ad exhibendum dantur quoque non ad rem, vel ad eius exhibitionem, sed ad estimationem quanti in litem iuratum fuerit, & contra eum, qui dolo desit possidere, vel qui tignum alienum suis iniunxit adibus, licet nomen actionis non conueniat ad hoc, gl. noceat. in l. i. §. sed & apud. de aqua pluuiarum arce.

Reiudicatio vtilis potest concurrere cum conditione: sed non directa, §. gl. fi. in l. qui mortis, §. 4. de donat. causa mortis.

Reiudicatio pro naturali possessione, & vt possideris pro ciuili possessione turbata possunt concurrere, & cumulari in eodem libello, cum jura non sint contraria, l. clam possideri, §. 6. §. fi. de acq. possell.

Reiudicatio qui agit, non impeditur intentare interdictionem vt possideris, l. naturaliter, §. nihil commune. cod.

Reiudicationem habere non potest possidens, gl. i. §. interdictionem. & ibi glossa. vltro. vt possideris.

Reiudicatio potest conueniri ille, qui possidet ciuilem tantum, §. gl. accedere. in l. Pomponius, §. 1. §. si is, qui precario. de acquir. possessio.

Reiudicatio non tenetur ille, qui tignum domui, vel rotam vehiculo adiunxit: licet habeat facultatem restituendi: tenetur tamen ad exhibendum. ibid.

Reiudicatio potest agi contra simplicem detentorem, quando dubitatur an possideat: sed quando constat eum esse simplicem detentorem, tunc ipse absoluitur ab observatione iudicij, & potest se defendere, & auctorem laudare in ipso iudicio, d. gl. accedere. in add. marg.

Reiudicatio conuenitur non habet beneficium ne teneatur vltra quam facere potest, non habita ratione ne egeat, l. Nennius, §. 1. §. i. & ibi gl. restituit. de re iudicata.

Reiudicationem potest intentare ciuilem possidens contra naturaliter possidentem, & possidens ciuilem contra detentorem, gl. vltro. in l. i. §. interdictionem. vt possideris.

Reiudicatio datur absenti retinenti animo possessionem, quam alius intrauit, vt possideret clam ab alio, qui absens reuerfus non suspicatur se posse repelli, nec eum vult violenter expellere. §. ibid.

Reiudicatio, & confessoria simul proposita proceditur super reiudicationem, cum altera sit praescriptis, gl. restitutorum. in l. sed si ante. de exceptio.

Reiudicatio agens non potest ea pendente agere communi diuidendo ex eadem causa, dicens se directe dominum esse pro parte, l. fundi. & ibi gl. conlat. cod.

Reiudicatio qui agit, & succumbit, potest agere actione personalis ad eandem rem, nec obligabit sibi exceptio rei iudicatae, l. si de exceptione rei iudi.

Reiudicatio non prosequitur quis, quod sibi debetur, gl. debeat. in l. nihil aliud, §. 1. de actio. & oblig.

Reiudicatio potest intentari ab Ecclesia pro re sacra: sed non a laico, gl. articulis. in l. sanctum, §. 7. C. de sacrosanctis.

Reiudicatio competit Ecclesiae pro rebus donatis, venditis, aut relicti iure hereditario: pro legatis etiam sine vlla traditione, l. vt inter, §. 1. & ibi glossa. pe. codem.

Reiudicatio si legi contra te ad fundum, quem tu possides, si postea transfugas, & renunciem instantiae, & liti, non per hoc dicitur transferre in te dominium, l. si pro futuro. C. de transfact.

Reiudicatio est actio, quae competit alicui ratione domini, vel quasi possessionis, vel quasi intelligit quod ipse sit dominus, vel quasi, & aliter possideat, vel quasi, neque sufficit, quod sit ipse dominus, vel quasi, si alter non possideat, gl. i. in l. i. C. de alienatione iudicij.

Reiudicatio non competit ei, qui iure dominium non habet, gl. vendicantem. in l. i. C. vbi in rem actio, gl. i. in l. pen. C. de rei vindicatione.

Reiudicatio competit ei, qui perit rem ratione domini: sed dominium non perit, cum vere habeat illud, d. gl. vendicantem. & gl. i. in d. l. pe.

Reiudicatio competit contra possidentem, non contra venditorem, l. i. C. vbi in rem actio.

Reiudicatio competit contra ciuilem tantum possidentem, & sit missio in re pro ciuili tantum, si non veniat, qui defendat, & non sit praedictum in naturalibus, nisi possidens naturaliter patiat, gl. i. in l. i. C. cod.

Reiudicationi praescribitur longo tempore cum titulo. l. hereditatis, §. 7. C. de petitione hereditatis.

Reiudicationi non praescribitur longo tempore ab eo, qui titulum non habet. l. nullo, §. 2. C. de rei vindicatione.

Reiudicatio vtilis datur superficiario, emphyteotae, & similib. gl. in rub. Cod. eodem.

Reiudicatio non datur: sed datur condicio, quando prohibetur ex contractu alienare alienat, gl. i. in l. 3. C. de conditione ob causam.

Reiudicatio non est actio, neque obligatio, gl. i. in auth. minoris. C. qui dare tutores.

Reiudicatio, vel aliud remedium introductum ad adipiscendam possessionem competit etiam illi, qui adualiter possidet, vt in tali possessione confirmetur, vel manu teneatur cum rei vindicatione possit agere retinendo, gl. i. in l. i. C. de Carbonario.

Reiudicatio vtilis datur ei, qui perpetuo, & non ad modicum tempus condixit fundum, dummodo tempus non sit finitum, & etiam superficiario, gl. vendicare. in c. i. de iurisdictione de re aliena.

Reiudicatio quandoque non datur domino, §. cum in suo. Inst. de rerum diuisione.

Reiudicatio, quae datur legatariis, non est ex quasi contractu, gl. intelligitur. in §. heredes. Inst. oblig. quae ex quasi contractu.

ad Reiudicationem cauendum duo extrema requiruntur: scilicet dominium, vel quasi ex parte agentis: possessio, vel quasi ex parte conuenti. §. omnium. Inst. de actio.

Relatio verbo, Agens, §. 2. §. Pignus, §. 7. Possidens, §. 2. Possessor, §. 1. Publiciana actio, §. 7. Reliqua verbo, Precario, Index, §. 1. Remissio, Refertur.

RELATIO in dubio fit ad quod principaliter in oratione ponitur, l. si. §. Titia, quae duos de liberatione legata.

Relatio quandoque fit de plurali ad singulare, gl. a quibus in l. i. §. inde. de noui operis.

Relatio dicitur absentis in scriptis: vel simplex relatio: suggestio vero e contra praesentis sine scriptis, & consensu, gl. i. in l. 2. C. de legibus.

Relationes vicarij praefecti si vltus auterit, ad principem debent referri, l. i. C. de officio vicarij.

Relationes iudicum libenter a principe debent audiri, ne eorum auctoritas decreta repellendo eorum consulta, veluti profanorum. ibidem.

Relatio causarum ad alios iudices poterat fieri iure antiquo: sed hodie non. gl. fi. in l. iudices. §. C. de iudiciis.

Relatio facta debet officium iudicis conuenire, alius appellari potest, l. i. C. de relatio.

Relationis copia partibus debet edi, vt si displiceat alicui, contradicatur incontinenti. ibid.

Relatio fieri prohibetur iudici delegato, gl. i. ibid.

Relatio super facto non debet fieri a iudice: sed super iure communi recte potest fieri. ibid.

Relatio ad iudicandum propter defectum iuris dictionis potest fieri a iudice. ibid.

Relatio ad iudicandum, vt odium euitet, non permittitur iudici. ibidem.

Relatio iudicis non appellatur: sed est quaedam contradictio, §. gl. fin. ibid.

Relationem factam a iudice etiam in causa criminali debet partes approbare, vel reprobare, l. 2. & ibi gl. fi. C. cod.

Relationem potest iudex facere, quando dubitat de iure causae: sed si fingens fecerit relationem, puniatur, d. gl. fin.

Relatio iudicis debet continere totam seriem actorum, & postea mittuntur acta, l. fi. C. cod.

Relatio fit facienda ad proxima, glossa. itz quoque. in §. sequet. Inst. de actio.

Reliqua verbo, Precario, Index, §. 1. Remissio, Refertur.

RELATIO in iudicio inducit conditionem distributivam, & non collectivam: quasi dicat quod natum erit ex quatenus natum erit sine in totum, siue in partem, l. si debitor, §. 3. §. fin. de contrahen. emptione.

Relatum ius sum verbo futuri temporis, vel quod habet vim futuri, facit conditionem. & ita idem est dicere, quod natum erit, vel si natum erit, ibi gl. ceantur. in add. marg. in l. inter stipulantem. §. 1. §. si eam. de verbo, obli.

Relatum possum sine copula, si non reperit antecessum certum, ad quod se refert, nihil operatur, l. Titia textores, §. 6. de leg. i. i.

Relatum quis, vel qui, in dubio facit relationem veram, & non simplicem, l. Iulianus, §. 1. de heredi. inst.

Relatum substantiae in diuersis orationibus, inter nominatos facit veralem conditionem: sed copulatiua, & cum eadit inter diuersas orationes, nunquam eadit conditionis verbalis: quia verbalis coniunctio non inducit, nisi per conditionem locutionis, d. Iulianus, §. 1. & ibi add. marg.

Relatum quantitates etiam inducit conditionem, quae cum defecerit, inanis videtur institutio, vel substitutio, l. clemens, §. 1. §. final. cod.

Relatum quis, vel qui, iunctum verbo futuri temporis inducit conditionem, & denou-

in Religionis fauorem in dubio intelligitur quod maius est, l. Titia, 40. §. si de auto, & argento.

Religionis principium est fides, gl. 1. in rub. C. de summa trinit.

Religio est ius quoddam superioris naturae, quae curam, caeremoniamque nobis adfert, gl. quam in l. 1. C. eod.

Religionem, quam Dominus Petrus tradidit Romanis, ab omnibus populis seruari debere iubet imperator, d. l. 1.

Religio non patitur in genere sic accepta, sed religiosus sic, gl. si vera religio in l. 3. C. eod.

Religionem contemnens deierando, satis Deum habet vltorem, sed contemnens religionem violando aliter fidem catholicam: vt sunt haeretici, non solum Deum habent vltorem, sed etiam puniuntur poena capitali à lege ciuili, gl. 1. in l. 2. C. de rebus creditis.

Religio ficta non exculat quem à muneribus ciuilibus, l. quidam ignauis, 26. & ibi gl. monazonto. C. de decurionibus, lib. 10.

Religio dicitur à religo religas, cum autem leges hominum voluntates religant, ac coarctent ad iuste viuendum, faciunt hominem religiosum, gl. religiosissimus in add. in procm. Instit.

in Religionis ambiguis questionibus, stricta ratio nunquam solet omitti in fauorem religionis, etiam si sit contraria aequitati, l. sunt perlonae, 43. & ibi gl. pc. de religio, & lump.

Reliqua verbo, Obsequium, Pietas, Proidentia.

RELIGIOSA non sunt quae sunt proxima religiosus, gl. 1. in l. quae religiosus, 44. de rei vindicatione.

Religiosus quae adherent, vt lapides monumentis, religiofa non sunt, d. l. quae religiosus.

Religiofo loco si quis lapides suos adhæserit, & illi remoti sunt ab aliquo, non potest eos vendicare tanquam suos, sed bene tanquam religiosi loci, d. l. quae religiosus, & ibi gl. possunt.

Religiofo loco si quis lapides suos adhæserit, & illi sint remoti ab aliquo, contra eum, qui remouit eos, habet in factum actionem, vt sibi restituantur, ibid.

Religiofo loco si quis lapides alienos adhæserit edificando, si illi lapides detracti sint ab illo edificio religiosio, vt ibidem reportentur, vel alibi imponerentur, poteris eos reuendicare, vel repetere actione in factum, dict. l. quae religiosus, & ibi gl. final.

Religiofa loca quandoque plus habent, quam publica, gl. si in l. seruitutes, 14. de seruientibus.

Religiofofum locum vniuersique sua voluntate facit, dum mortuum infert in locum suum, l. in tantum, de rerum diuis.

Religiosus locus non potest fieri sine pontificis auctoritate de iure canonico, l. 1. in add. marg. de religiosus, & lump.

Religiosus locus est, in quo seruus sepultus est, l. 2. eod.

Religiosus non fit totus locus, qui sepulturae destinatus est: sed quatenus corpus humanum est, d. l. 2. §. purus.

Religiofofum locum non facit offitium illatio: quia ossa non sunt cadaver, d. §. purus in add. marg.

Religiofofum locum facere non potest illi, qui vsumfructum habet, d. l. 2. §. si vsumfructum.

RELIGIOSUM locum non potest facere vsumfructuarius, nec proprietarius poterit, nisi inuenerit eum, qui vsumfructum legauit, in eum locum, cum in alium locum non potest ita opportune inferri, ibid.

Religiofofum locum non potest facere proprietarius inuito vsumfructuario: recte tamen facit religiofofum consentiente vsumfructuario, ibidem.

Religiofofum facere non potest quis locum, qui feruit, nisi consentiat is, cui feruit, d. l. 1. §. locum.

Religiofofum quis potest facere locum, qui feruit, si non minus commode per aliud locum feruitur potest vti ille, cui feruitur: quia non videtur tunc feruitur impediendae causa fieri, d. l. 2. §. pe.

Religiofofum facit debitor agrum, quem pignori dedit creditori, si in eum agrum suum mortuum intulit, d. l. 1. §. si.

Religiosus fit ager pignori datus creditori, si debitor inferatur in eum agrum, non tamen potest debitor alij concedere hoc, ibidem.

Religiofofum locum facere non potest proprietarius inuito vsumfructuario: quia propter hoc minuitur facultas fructuum percipiendorum, & vsumfructus pro parte deperit, gl. si. ibidem.

Religiofofum locum communem fieri ex consensu omnium vtilius est inuitis tamen illis fieri non potest, l. 3. & ibi gl. final. eodem.

Religiofofum locum quilibet facit, si inferat testatorem in locum hereditarium etiam herede vel cessante, vel absente, ignorante, vel uercente, l. scriptus, eod.

Religiosus locus tunc fit, cum defuncti fuit ille locus, quando alibi commode sepeliri non potest, scilicet si alibi posse, d. l. scriptus, & ibi gl. 2.

Religiofofum locum facit heres, si defunctum in legatum locum testatorem intulit, si in alium locum tam opportune inferri non potuit, ibidem.

Religiofa apud hostes à nobis capta non sunt religiosio, gl. si. in l. cum loca, 36. eodem.

Religiosus locus si pro puro sit venditus, & in eum extraneum mortuum intulerit, venditori competit actio in factum contra extraneum inferentem, vt aut tollat, quod imposuit, vel praestetur ei interesse, l. ossa, §. si solus, & ibi gl. pertinet, de religiosus.

Religiosus locus pro puro si sit venditus, potest venditor petere cum actione in factum, §. gl. pertinet, & gl. quasi, ibid.

Religiofofum locum non facit heres interim inferendo mortuum in locum sub conditione legatum, nisi alio opportune non poterat inferri, l. si locus sub conditione, 34. & ibi gl. 1. eod.

Religiofa, vel sacra defuncti esse omnia loca ab hostibus capta, quae postea recuperata quasi quodam postliminio reuera pristino statui restituntur, l. cum loca, 36. eod.

Religiofa, vel sacra specialiter vendi non possunt: sed si venditioni maioris partis res simpliciter vendite accesserit aliquid religiosio, valet venditio, & in consequentiam venit illud religiosio, nisi per pactum excipiat, quod si ali-

quid religiosio faceret, illud non vendatur, l. hanc, 22. cum duabus seqq. de contrahen. empt.

Religiosus locus esse definit, si caput hominis transferatur, gl. 1. in l. de sacra, 73. eod.

Religiofofum, aut sacrum locum possidere non possumus, etiam si contemnamus religionem, & pro priuato eum teneamus, l. qui vniuersas, 30. §. 1. de acq. poss.

Religiofofum rem non facit consecratus, vel dedicari faciens, si ea aliena sit, gl. 2. in l. de litigol.

Religiofofum facere non potest quis id, quod fepelire prohibetur, l. 4. §. pe. ad leg. lul. peculatas.

Religiofofus locus non fit vbi thesaurus inuenitur, & si in monumento inuentus fuerit, non tollitur quasi religiosio, ibid.

Religiofofus locus fit per illationem corporis, l. 3. C. quae res pignori.

Religiofofus locus non potest obligari specialiter, sed cum vniuersitate recte potest, d. l. 3. & ibi gl. si.

Religiofofus fit quis per leges: nam & ipse sunt sacra, gl. religiosissimus in principio in procmo Institution.

Religiofofus locus iure canonum non fit ex mortui illatione, gl. vniuersique, in additione, in §. religiosio, Instit. de rerum diuisione.

Religiofofus locus fit ex mortui illatione, etiam si non potest nolente domino, vel habente ius communis proprietatis, vel vsumfructus, & iussit, quod fepelire conuenit, d. §. religiosio.

Religiofofus locus est, vbi totum mortuum, vel caput eius, vel maior pars capitis, vel anterior pars illatum est, gl. mortuum in additione, ibid.

Reliqua verbo, Canonizatum, Ecclesia, 11. 12. Locum, 2. Mortuum, 2. Sacra, Titulus, Fundus, 1. Scipulatio, 12. 13.

RELINQUERE est aliquid alicui pro suo fine, & dimittere, atque, vt dicunt legare, proprie ad vltimam voluntatem referuntur, significat etiam alia, §. gl. in reliquis, & ibi add. marg. in l. qui liberatis, 69. §. seruus de euctio.

Relinquo, verbum si adiciatur vniuersitati bonorum, importat institutionem, nisi alius fit heres scriptus in testamento, quo casu importat fideicommissum, gl. 1. in l. his verbis, 48. de heredi. Instit. l. diuus, 2. de militari testam. & §. si verus nullus legatus, & ibi gl. reliquit, & §. illud quoque in auth. de heredi. & Falcid. col. 1.

Relinquere verbum sumitur quandoque pro restituere, l. 3. & ibi add. marg. si liberbus ingenuus esse dicitur.

Relinquit, verbum simpliciter proleum intelligitur in vltima voluntate, & idem est in verbo, reliquit, gl. si in l. iubeamus, 14. §. fin. C. de sacrosanctis eccles. & gl. 1. in l. 1. C. de peculio eius, qui liber l. cum iij. de transiotionib.

Relinquo, verbum ad mortuos tantum spectat, & sic ad vltimas voluntates, gl. impleuerit, in §. fin. Instit. quibus ex causis manumittere.

Relinquens aliquid alicui donec viueret, videtur nolle, vt post mortem haberet, gl. voluntatem, in l. Titia, 33. §. fin. de legat. 2.

Relinquens fidum ad vltim vltim fructum, videtur relinquere dominium, & idcirco is, cui relinquatur, dicitur interim habere proprietatem: tunc quando ei relinquatur vsumfructus fundi, d. §. si & ibi gl. fin.

RELINQUERE aliquid alicui relinquatur, si nihil habebit, si nihil reperitur, l. item quod Sabius, 4. de heredi. Instit.

Relinquor generale verbum propter adiunctum et verbum restringitur ad illud, l. praedixi, 89. & ibi gl. 2. de leg. 3.

Reliquorum appellatio continetur etiam liber rationum: sed non pecunia iam exata, vel quae vltibus partissimae est depolita, l. Offidius, 97. & ibi add. marg. eod.

Reliquorum appellatio non continetur, quod est in conditio, vel deposito apud tutorem vltibus pupilli, l. Offidius, & ibi gl. conditio.

Reliqua dicitur, quae debentur ex administratione, gl. reliqua, in l. cum seruus, 81. de condi. & demonst.

Reliquorum appellatio potest etiam vniuersos significare, l. potest, 95. de verb. signi.

Reliqua verbo, Rosiduum.

RELINQUERE est à creditore ex parte se liberum, & exparte debitorum remanere, quod qui faciunt, dicuntur reliquatores, l. Lucius, 48. & ibi add. marg. de admin. tutorum.

Relinquari est reliqua trahere sine contrahere, vnde reliquatores, gl. in reliquis, & ibi add. marg. in l. qui liberatis, 69. §. seruus de euctio.

RELINQUATIO idem est, quod reliquorum assignatio, vel representatio, §. gl. fin. l. qui nominibus, 45. §. si de administ. tutorum.

Relinquatio dicitur intentio reliquorum, gl. reliqua, in l. cum seruus, 81. de condi. & demonst.

RELINQUATOR dicitur debitor ex mala gestione, gl. reliquator, in l. creditor 102. §. Valerius de solutio.

Reliquator dicitur, qui integrum res alienum non soluit: sed & partem aris debet, & fenoris, d. gl. reliquator, in additione marg. ibidem.

RELINQUERE sanctorum iudicio episcopi in locis sacris debent collocari, nec debent apportari ad loca profana, l. decernimus, 20. C. de episcopis.

REMANERE verbum ponitur pro verbo reddere, vel restituere, aut redire, & ita hoc verbum est verbum commune, vel obliquum, §. cum, 7. & ibi gl. 4. C. de donatio ante nuptias.

REMEDIUM extraordinarium quando constitit in facto, puta quod possit expellere de facto, vel decedere, potest concurrere cum ordinario vt possidetis, quod est ordinarium, gl. vt possidetis, in additione, in l. de pupillo, §. mecum, nisse de noui operis nunciacione.

Remedium extraordinarium non tollitur per aliud etiam ordinarium, quod competit ad diuersa, qui bona, §. si quis opus, & ibi gl. cauere de danno infecto.

Remedium ordinarium, & ciuile tollit extraordinarium, si per ordinarium plenius fit consultum, scilicet si non ita plene per vtrumque sit consultum, d. gl. cauere, & ibi add. marg.

Remedia duo extraordinaria concurrere possunt: fallit tamen in actione de do, lo, quae non conuenit cum cautione de danno infecto, vel alio remedio extraordinario, gl. furnarij, in l. fluminum, 24. §. quamquam, eod.

REN

Remm-

Renunciare tacite, vel expresse paria sunt. gl. omiffi. in l. mater. eodem.

Renunciare hereditari videtur ille, qui repudiat eam. ibid.

Renunciare quis non videtur iuri, quod sibi competere ignorabat. l. mater. 19. eodem.

Renunciare privilegio suo non videtur quis, ex eo quod iure communi vti voluerit. l. 3. de militari testam.

Renunciari non potest per pactum successioni viventi, gl. in l. qui superstitis, 93. de acq. heredit.

Renunciari potest per testamentum successioni viventi. §. ibi.

Renunciare tacite dicitur patronus iuri succedendi libero renunciando expresse iuri patronatus: quia in consequentiam venit talis renunciatio iuris succedendi: non tamen potest expresse renunciare. gl. 2. ibid.

Renunciatio potest iuri de futuro per pactum: sed non per repudiationem, si repudiatio fiat extra iudicium, gl. in l. homine. de optione legata.

Renunciare in iudicio potest quis hereditari conditionali, aut iuri de futuro: sed non extra iudicium, §. reprob. gl. in l. t. de curatore bonis dando.

Renunciari potest beneficio cedendarum actionum, gl. exceptione. & ibi add. marg. in l. stipulatus. 16. §. si de fideiussor.

Renunciari non potest iuri de futuro, quod adhuc non competit per simplicem renunciacionem: sed bene per pactum, gl. marg. in l. r. C. de pactis.

Renunciari potest iuri suo tam per instrumentum, quam per pactum stipulatione viliatum, gl. t. in l. si quis in conscribendo, 19. C. eod.

Renunciare privilegio vniuersi fori si ille tantum potest, qui habet tres iudices, vt sunt scholares, gl. nemini. ibid.

Renunciare non potest mulier temporis, quod legibus, vel pacto statutum est de reddenda sibi dote, pacificando potestas de reddenda in longiori tempore, gl. off. marg. ibi.

Renunciare non potest maritus privilegio, & iuri pro se introducto: ita vt teneatur in plus, quam facere potest: nam esset contra bonos mores. ibid.

Renunciare non potest quis prohibitioni factae a pretore prohibente, quod certe personae ad postulandum non admittantur ita vt aduersarius suus admittatur contra talem prohibitionem. ibidem.

Renunciari iuri suo non potest propter publicam utilitatem. ibi.

Renunciare non possunt partes iuramento calumniae: quia id introductum est propter publicam utilitatem: tunc etiam quia dolus furoris remitti non potest. ibid.

Renunciare non potest libertati suae per spontaneam, vel coactam confessionem dicens se esse servum. ibid.

Renunciare non potest debitor fauori suo, vt non solvens debitum creditori statuta die remaneat pignus penes eum, & hoc speciale est, ne nimia avaritia creditorum extendatur. ibi.

Renunciari non potest generaliter casibus fortuitis: sed requiritur quod specialiter fiat renunciatio. ibid.

Renunciare non potest dominus fauori suo, vt servus possit torqueri contra eum. ibidem.

Renunciare potest quis actioni oriunde ex delicto futuro furti, vel iniuriarum, vel interdicti vnde vi qua alius ille iniureretur ad delinquendum. ibid.

Renunciare non potest filius viuente patre iuri agendi post mortem patris ad supplementum legitimae. ibid.

Renunciare non potest quis iuri suo, quando talis renunciatio est contra bonos mores, vel continet in se turpitudinem. ibi.

Renunciari non potest quis iuri agnacionis, cum sit illud ius naturale. ibid.

Renunciari non potest iuri naturali. ibid.

Renunciare non potest pater iuri filiationis, dicens nolo, quod si filius meus, licet filius confectus, vel dissentiat. ibi.

Renunciari non potest iuri alimentorum: nisi praetore auctore, & causa cognita. ibid.

Renunciare non potest ereditor distractioni pignoris sibi competenti post triam denuntiationem factam debitori. ibid.

Renunciare non potest aduocatus privilegio, quod non possit esse collector collectorum: quia fieret iniuria toti suo ordini. ibidem.

Renunciare non potest ingenuus suae ingenuitati in seruitute remanendo, ita quod parentes, & sanguinei ad ipsius ingenuitatem non possint agere. ibid.

Renunciare non potest quis diuisioni hereditatis: scilicet ne perpetuo fiat diuisionis. ibid.

Renunciare non potest legatus principis, praefes, vel corrector iurisdictioni suae abdicando: sed illam potest tamen in principis manibus, ibi. & l. pen. & ibi gl. fin. de officio praefidis.

Renunciari legitime, vel iuri petendi supplementum non intelligitur in generali renunciacione hereditatis, nisi fiat de ea specialis mentio. l. quae nuper. 15. §. fin. C. de inofficio. testa.

Renunciari non potest beneficio, quod liber homo capi, vel decineri non possit pro debito, gl. fin. in auth. imo. C. de actio. & oblig.

Renunciare, vel recedere facilius potest quis a iure speciali, quam a iure communi, gl. esse credendum. in l. antequam. C. ad Velleian.

Renunciari non potest iuri communi, gl. ex lege. in §. sed haec quidem. in auth. de nuptis. col. 4.

Renunciari non potest iuri publicae auctoritate, & utilitate, vt quia ius fisci, vel alias publica utilitas versatur, gl. senatusconsulto. in auth. vt sine prohibitione matres. col. 7.

Renunciari potest iuri, quod publicum est auctoritate: sed utilitate tantum ipsius renunciatis est statutum, & hoc procedit suae ut privilegium, siue ius ex aliquo contractu, vel pacto. §. ibidem.

Renunciari non potest iuri, quod publicum est auctoritate: sed utilitate communis, & etiam ipsius renunciatis est. §. ibid.

Renunciari potest iuri communi, quod nec est in fauorem, nec est in eo publica utilitas. §. ibid.

Renunciari potest beneficio de duobus reis promittendi, vel debendi: & sic se habet consuetudo, gl. cedere in principio. in auth. de duobus reis. col. 7.

Renunciare sociari dicitur ille, qui se supponit periculo, gl. t. in l. principes. C.

de principibus agentium in rebus. lib. 12.

Renunciare, & significare tenetur venditor emptori, qualiter seruitus debeatur rei venditae, in vendendo, §. 1. & ibi gl. ob dolum. de contrahen. emptione.

Renunciare, & significare videtur ille, qui per alium renunciat. l. 1. in §. si mensuratum. modum.

Renunciatio specialis vbi requiritur, protestatio facta praesenti, & tacito habet vim specialis renunciacionis, si fideiussor, & ibi gl. reculare. qui latitare.

Renunciatio generalis non operatur tantum, quantum specialis, sed etiam, §. quod. l. si quis cautio.

Renunciatio generalis casuum fortuitorum non valet in iudiciis: sed si specialiter exprimitur. ibid.

Renunciatio exceptionum, quae in promissionibus iudicialibus excusabant non sistentem non valet: sed si illae exceptiones specialiter exprimitur. ibid.

Renunciatio etiam specialis ad hoc vt valeat, requiritur, quod si facta spontanea voluntate non per merum. ibi.

Renunciatio specialis aliquorum casuum fortuitorum: deinde generalis si sit facta, etiam haec vitiatur: scilicet generalis valet, §. gl. conuenit. ibid.

Renunciatio casuum fortuitorum vt valeat, requiritur, quod exprimitur specialiter: id est singulariter, d. 1. quodam, & ibi gl. specialiter.

Renunciatio generalis casuum fortuitorum siue aliquis casus specificatione non valet: sed si specificatur aliqui, valet illa generalis, etiam quoad non specificatum. d. 2. gl. specialiter.

Renunciatio generalis casuum fortuitorum si sit facta in stipulationibus iudicialibus, deinde si facta generalis omnium fortuitorum in specificatis singulariter tantum valet: non in aliis contractibus, tamen valet illa generalis clausula, & extenditur ad alios similes specificatis: sed si renunciatio generalis sit facta absque specificatione aliorum casuum, talis renunciatio non valet. ibid.

Renunciatio generalis conditionis indebiti, conditionis sine causa, vt omnis legum auxilium non tollit conditionem indebiti, quominus indebitum solum possit repeti. pe. §. si de conditione indebiti.

Renunciatio casuum potest terminum conuentionalem nullius est momenti, l. qui fundam. 4. de contrahen. emptione.

per Renunciacionem generalem satisfit termino, si aliud expresse non est actum, ibid.

Renunciatio lite tantum mora nocet: pactum tamen & ante moram licet, & post, gl. pen. in l. 4. C. de pactis.

Renunciatio litis morte praesente, vel absente aduersario quibuscumque verbis, vel quocumque modo oblatum expresse, vel tacite, vel ita, & tenet. ibid.

Renunciatio instantem inducit per taciturnitatem triennium non vero inducit renunciatio litis, & causae: tunc in 40. annos perpetuat. ibid.

Renunciatio litis morte si facta sit a minore, per restitutionem potest ipse minor deinde ad eandem causam redire, gl. off. ibidem.

Renunciacione hereditatis paterna, vel materna non obstante facta a filio, vel filio admittitur ad eam ex alio capite: puta vnde cognati, glo. in renunciao etiam scatur facta ex capite vnde liberi, sibi tunc competenti, gl. fin. in l. 3. C. de iuris. & facti ignor.

Renunciatio querelae tacite, vel expresse praediuicac maioribus, non minoribus. l. 1. C. de in integrum restitutione minor.

in Renunciacione praebenda si interueniat merus, qui cadit in constantem viam, non est opus renunciacioni noua collatione: sed impetratur ab solutione a iuramento petitur ad beneficium, quod renunciat per in integrum restitutionem, gl. fin. in add. m. r. g. in l. illa autem, 7. t. de hered. instit.

Renunciatio in allegacionibus iuris valet: in relictum, vel instrumentorum productione non valet, gl. 1. in auth. iubemus. C. de iudiciis.

Renunciacione extra iudicium relictum, vel instrumentorum facta non valet: & illa non obstante potest quis testes, & instrumenta producere, ibi gl. off. sed & hoc. in §. sed & hoc praesenti in auth. vt cum de appell. cognoscitur.

Renunciatio generalis restringi debet ad contrarium, super quo interponitur iudicium. C. ad Velleian.

Renunciatio generalis trahitur ad ea tantum, de quibus est cogitatum, gl. off. pen. ibid.

Renunciatio generalis tenet. l. si & ibi gl. pe. C. quando mulier tutelae officio.

Renunciatio facta gratis animo donandi statim praediuicac renunciacioni: at facta ex causa transactionis, ex vi transactionis non praediuicac, si transactio sit nulla: quia vi transactio non valet, neque ex pacti gratuiti, quia non valet. §. glo. fin. in l. 3. C. de repudianda heredit.

Renunciatio causae mortis super seruitute alicuius ad eius ingenuitatem neque prodest quicquam, neque nocet, l. si te & filios. 7. C. de ingen. manuum.

Renunciatio allegationum facta etiam extra ius valet propter allegationes iuris, & instrumentum, gl. off. sed & hoc. in §. sed & hoc praesenti in auth. vt cum de appell. cognoscitur.

Reliqua verbo, Incolatus. Remittere. Ius, 15. Legitima, 3. Minor, 46. Privilegium, 9. Remissio, Socius, 14. 15. Mulier, 70. Episcopus, Clericus, Debitor, 6. 57. 58. Lex. 22.

REPERTORIUM vnde videtur, quod inuentarium, sic dictum, quia reperta continet, & inuentum, gl. in l. tutor, qui reperiendum, 8. de admittor.

REPERTORIUM non potest quis datum nomine alterius, & non nomine suo, nisi ille habeat ratum, gl. Sempronius, in l. si pupilli, §. si Titij, de nego. gest.

Repetere potest quis id, in quo damnificatur, ex eo quod a suis negotiis se auocat. l. si procurator, 18. & ibi gl. aduocat. rem ratum haberi.

Repeti potest id, quod datum est ab eo, qui in adulterio est deprehensus: quia per metum iustum datum est: quia non iure praepositi est deprehensus occidere, gl. t. in lacu fationis, 10. C. de his, quae vi.

Repeti debet quandoque questio, ne audiens propter longam interpositionem obliuiscatur, gl. videndum. in l. verum, 4. quod si minor, de minor.

Repetenti obstat sua turpitudine in conditione ob turpem causam, vt cum dedi, vt aliquid turpe faceres: sed si dedi contrahendo, vbi lex talem contractum prohibet, non obstat turpitudine sua repetenti, gl. fin. in l. si de alex. lulu.

REP

num additionis: post annum vero non: ibid.
 Repudiata hereditatem paternam potest filius adire: sed maternam non: quia
 paternam magis debetur filio: *reprob. d. gl. fi. & ibi add. marg.*
 Repudiato legato nulla est actio. *gl. i. in l. ex repudiatione. 26. Cod. de fidei-*
commis.
Reliqua verbo, Filius, 170. usque 175. Temerarius, Abstinere, Legatarius, 13. Nol-
le, Recusare, Heres, 50. usque 60. Aditio, Hereditas, 12. usque 16. Legatum, 97.
Minor, 23. 29. Nepos, 11. 12. Pupillus, 38. usque 41.
 Repudium proprie dicitur inter sponsum, & sponsam: quandoque tamen
 improprie dicitur & inter coniuges, *gl. in sub. & gl. i. in l. de diuortio.*
 Repudium factum non nocet tertio dotem stipulanti sibi reddi solum matrimo-
 nio per mortem, *l. 3. C. de repudiis.*
 Repudia imaginaria, & fraudulenta nullius sunt momenti siue sponalibus. *tenen-*
ciare fingatur. d. l. 3.
Reliqua verbo, Diuortium, Maritus, 9. 10. Matrimonium, 17. 18. 19. Mulier, 42. Te-
merarius, uxor, 6. 7.
 Repugnantia inter se quando aliqua inueniuntur in testamento, valet. *l.*
ubi repugnantia. 149. de regulis iuris.
Reliqua verbo, Contrarietas.
 Repertare ponitur proprie pro valde considerare: quandoque vero ponitur
 pro compensare, *l. actione. in l. Nescimus, de nego. gest.*
 Requisitoria: vide in verbo, Index, 50.
 Res in genere, *num. 1. usque 12.*
 Res corporales, & incorporales, *num. 13.*
 Res indicata, *num. 14. 15.*
 Res iudicata, *num. 16.*
 Res id est negotium quandoque interpretatur. *gl. res. in l. indices. Cod. de fide*
in iurum.
 Rei appellatio generalis est, & comprehendit pecuniam, & omnem speciem, &
 etiam facta, *l. 5. fi. & ibi gl. fi. certum petatur. & gl. rei. & ibi add. in princi-*
pio. luit. de obligatio.
 Rei appellatio venit etiam pars. *l. ait prator, 7. de iureiur. l. appellatio rei,*
71. de verb. sig. l. i. in l. de euctio.
 Rei appellatio iudicis, & generalior est, quam pecunie: quia rei appellatio con-
 tinet etiam ea, quae extra computationem patrimonii sunt: sed pecunie si-
 gnificatio refertur ad ea, quae in patrimonio sunt, vel esse possunt. *l. rei appel-*
lacio, 5. de verb. sig.
 Rei appellatio, & causae rei, & iurata est seruilitas debitorum ipsi rei continentur.
l. rei appellatio, 23. de verb. signi.
 Rei nomen generale est ad omnem causam pertinens, *gl. fi. in l. habere, 188. fi. fi.*
cod. gl. rei. in l. iur. i. in l. de pactis.
 Rei nomen generale est significare etiam quantitatem, *gl. rei. in l. generali. 13. C.*
de sacrosanctis.
 Rei appellatio continetur hereditas, *l. licet, 19. C. de pactis.*
 Rei nomen pro his, quae sunt etiam extra patrimonium potest poni: sed pecunie
 nomen quandoque ponitur largissime pro omnibus, quae sunt in patrimonio.
gl. pen. in l. 2. C. de constitut. pecu.
 Res interpretatur: id est obligationes, *gl. i. in l. cum res. 12. C. de probatio.*
 Rerum appellatio non veniunt actiones, *gl. i. in l. de iure naturali.*
 Res quod nomine proprio appellantur, vel quod digito ostendantur, vel quod
 quibdam vocabulis demonstrantur, nihil interest, quoad ostendendum rem
 certam: quoad alia autem differentia, *l. certum. & ibi gl. in vocabulis, si cer-*
tum petatur.
 Rei appellatio continetur res corporales, *gl. quare. in l. 1. de conditione tri-*
triciaria.
 Rei verbum comprehendit etiam facta, cum sit generale nomen, *gl. dati. in l. natu-*
rality. de praescriptis verbis.
 Rei incertae in specie appellatio non venit persona, *l. serui electione. §. 1. de le-*
gat. 1.
 Rerum appellatio, quae sunt in certo loco, continentur etiam serui, qui ibi sunt
 perpetuo, *l. omnia. 32. §. fi. de legat. 1.*
 Res denominatur secundum mentem, & propositum vtemur. *l. 1. §. quodidiana*
de aqua quotidiana.
 Rei natura eiusque effectus, siue utilitas spectatur ad ipsius denominationem, *l.*
interdicto. cod.
 Res quaedam sunt diuini iuris, quaedam humani iuris, *l. 1. de rerum diuisione.*
 Res diuini iuris dicuntur res sacrae, & religiose. *ibid.*
 Res sanctae, veluti portae, ac muri ciuitatum quodammodo dicuntur diuini iuris.
l. ibid.
 Res, quae diuini iuris sunt, in nullius bonis sunt: sed res, quae humani iuris sunt,
 plerumque in alicuius bonis sunt. *ibid.*
 Res, quae humani iuris sunt, aut sunt publicae, aut priuatae, *d. l. 1. §. hae autem.*
 Res, quae publicae sunt: nullius scilicet hominis in bonis esse creduntur: commu-
 nitatis tamen esse dicuntur, *vt sunt theatra, studia, &c. d. §. hae autem. & ibi gl.*
nullius.
 Res, quae priuatae sunt, singulorum existunt. *ibid.*
 Res sanctae ideo dicuntur muri, & portae ciuitatum: quia sancta est pena in eos,
 qui res sanctas violant: & non, quia sunt diuini iuris, cum in eis non sit conse-
 cratio, nec religio. *gl. quodammodo. ibid.*
 Res dicuntur esse in nullius bonis multis modis, natura, vt fera bestiae, & in his
 locum habere regula, quod in nullius bonis est, id occupanti conceditur: item
 censura, vt res sacrae, religiose, & sanctae, & in his non habet locum regula,
 imò imponitur pena. *l. quis tegerit, gl. nullius. ibid.*
 Res dicuntur in nullius bonis, facta, vt si res pro delicto habeatur, & illa oc-
 cupanti conceditur. Item dicitur in nullius bonis esse tempore, vt in thesauro
 ita, quod dimidia eius, quod inuenitur, sit eius, qui inuenit: alia dimidia domi-
 ni, in quo inuenitur. *ibid.*
 Res dicitur in nullius bonis esse, vt hereditas iacens: & in hoc non habet locum
 regula, quod nullius est, occupanti conceditur, cum censetur ex tempore
 moris esse heredis, quando postea aditur. *ibid.*

Res tantum Romanae ciuitatis publice dicuntur: aliarum vero ciuitatum dicuntur
 vniuersitatis, *gl. aut publice. ibid.*
 Res quaedam naturaliter iure communes sunt omnibus, quaedam sunt vniuersitatis,
 quaedam nullius plerumque singulorum, quae variis ex causis cuique acquirun-
 tur. *l. 1. eod.*
 Res, quae naturaliter iure communes sunt omnibus, dicuntur aer, aqua profluens,
 mare, & per hoc littera maris. *d. l. 2.*
 Res de facili reuerunt ad suam naturam. *l. si vnus, §. pactus ne peteret. de pactis*
gl. i. in autem, quas actiones. C. de sacrosanctis.
 Res dubia fit per negotium, siue fiat extra iudicium, siue in certa litis est pro-
 pre litium, *gl. i. in l. de transactio.*
 In re priuata idem ius seruatur, quod seruatur in re publica. *gl. ad exemplum. in*
l. 1. §. quibus, quod cuiusque vniuersitatis.
 Rem perdidisse non videtur, qui ad eam potest restitui, *l. nemo, de restitut. in*
integ.
 Res dicitur perfecta executione facta, *l. merum, §. sed quod prator. quod me-*
tas causa.
 Rem habens quandoque eam petit, *gl. de dolo. in l. 1. & eleganter. §. non solum. de*
dolo malo.
 Rem habere videtur, qui pretium habet, *gl. fi. in litem si res. §. fi. de alienatione*
iudicij.
 Rem habere magis interest alicuius, quam habere communem estimationem,
gl. tenebitur. in l. 1. eod.
 Res duorum, quae sunt eiusdem naturae, si confundantur, & commisceantur, vt sepa-
 ratim non possint, efficitur communis res, & quilibet vindicabit pro rata, *l. Mar-*
cellus, 1. §. fin. de rei vindicatione.
 Rem immobilem alieno nomine tenens, si fuerit conuentus, debet dominum in
 iudicio nominare: hodie idem in mobilibus, *gl. fi. in l. officium. eod.*
 Res certa vendicari potest: non possideri, *l. quae de rota, 68. §. fi. & ibi gloss.*
datur. eod.
 Res sua nemini feraci iure seruatur: sed bene res aliena, *gl. a. in l. de usufructu,*
& quemadmodum.
 Res tantum valet, quantum vendi potest: intelligi communiter, *gl. redemptus. in*
l. si seruum, 3. ad legem Aquil. l. si seruus, 14. & ibi gl. inuenit. de conditio-
ne furtiua.
 Rem praestare qualis est, sufficit etiam ex sententia, *l. prator, 1. de noxalibus.*
 Res pro qua solui estimationem ei, a quo causam habui, ad eum redcat, possum
 agere actione ex eo contracta, vel conditione sine causa ad repetendum so-
 lutum. *l. 2. de conditione sine causa.*
 Rem si tibi dedi nulla interueniente mercede, vt creditor tuo pignori daret,
 quam tu dedisti, nec luis, vt mihi reddas, contra te mihi competet actio
 commodati: sed si merces incerta interuenit, datur mihi actio in factum praes-
 scriptis verbis: si certa, datur vel ex locato, vel ex conducto, *l. si vt certo,*
§. nunc videndum. & ibi gl. vel ex locato. c. commodati.
 Rem meam si pro te praesente pignori dederis tua voluntate, competit mihi
 actio mandati: si pro te absente, datur mihi actio neg. gestorum, *d. §. nunc,*
& ibi gl. pro te.
 Rem suam pro aliquo pignori dans, si non sit appositum tempus, quando debeat
 lui, potest agere competenti actione, cum diu litem: quod non luerit, *d. gloss.*
pro te.
 Rem meam si pignori dederis pro te, si de te ab eis culpa luendi, vt quia tu solui-
 stis, creditori vel es paratus: sed ille noluit reddere pignus, competit mihi ad hoc
 commodati contra te, vt mihi cedas actionem: tu tamen teneris mihi agnos-
 cere sumptus litis. *d. §. nunc videndum.*
 Rem si ego dedi inspectori: id est exploratori valoris rei meae causa volens ex-
 quire pretium eius, inspector teneatur mihi tantum de dolo: sed si dedi sine
 causa, teneatur de leuissima, *l. eum, qui. §. 1. eod.*
 Rem si ego dedi inspectori sine causa, & est illi la furtiva, contra eum datur
 illi actio furtiva: quia eius interest, cum ipse teneatur de custodia. *ibid.*
 Rem si ego dedi inspectori mea causa, ille teneatur mihi de dolo naturam, & ego
 obiciens ei dolo amississe, teneor probare: non tamen teneor ille probare sine
 dolo amississe, *l. §. dolo tantum. ibid.*
 Res si petitis culpa nunci referentis, vel reportantis, petitis periculo domini, si
 cum misistis periculo commodatarij, si nuncium malum elegit: idem si dolo
 nunci petitis. *d. l. eum, qui. §. fin.*
 Res transit cum sua causa, si conuenieris, *l. 2. §. si fundus. de pignorat. actione.*
 Res in solutum data si fuerit euicta, non agitur prima actione: sed vtili ex empto-
 rat interese, quod in compensationem etiam deducitur, *l. & eleganter, 24. &*
ibi gl. pro soluto. eod.
 Res in solutum data si fuerit euicta, potest agi prima actione, si actum fuit, quod
 si euinceretur, prima actio remaneret in suo statu, *gl. finia. & gl. pro solu-*
to. ibid.
 Res in solutum quando datur, pro pecunia illa euicta non agitur prima actione:
 sed vtili actione ex empto: sed quando species pro specie data est in solutum,
 illa euicta agitur prima actione, & non vtili ex empto. *ibid.*
 Ad rem quandoque magis habetur respectus: quandoque vero ad personam, *gl.*
merci. in l. §. procuratores, §. si plures. de tributaria.
 Rem exhiberi, vel sibi dari suis sumptibus alicui, quam vbi est, potest petere agens
 actione ad exhibendum, vel rei vindicatione, *l. si in Asia. §. 1. & ibi gl. seruatur*
depositi.
 Res ibi debet dari, vbi est: vel potest petitor petere eam sibi dari sumptibus suis
 alicui, quam in loco, quo est. *ibid.*
 Res sua quasi pignus retineri potest. *gl. retineri. in l. Iulianus. §. offerri. de actione*
empti.
 Res sua simpliciter, & absolute non potest sibi esse obligata: sed res sua, quae alio-
 ri debet dari, & sic non sua simpliciter illo respectu potest sibi esse obligata.
ibid.
 Res vna, & eadem non potest diuerso iure censi. *l. 1. de rerum permutatione.*
 Rerum vniuersitas duplex est, quaedam iuris, quaedam corporum, vt domus, grex
 & tunc ex empto, non dupla singulari re euicta datur, *gl. regressus. in l. 1. de*

de euiçio.
erum vauieritas, quæ iuris est, in quadruplici differetia est, scilicet quod sit hereditas, bonorum possessio, patrimonium, & peculium, d. gloss. regressus in add. marg.

Rem in me habens, de ea conuentus tenetur mihi denūciare, & ego auctori meo quod verum est in aliis, quæ marito, & secundo tempore, qui cum sint procuratores in rem suam, possunt omisso medio auctori denūciare; alij verò non possunt, nisi cessis actionib. gl. pe. & gl. fi. & ibi add. marg. in l. si pro re pupilli. 22. §. si. eod.

Res quam emi sub stipulatione euiçionis, & in alium translati non simpliciter: sed in ea aliquid iuris reseruando, veluti quando dedi in dotem, vel in feudū, vel in emphyteosim, si ab eo euincatur, illud ius, quod mihi reseruauimus, perimitur, & mihi competit actio ex stipulatione de euiçione contra venditorem: quia ego minorem dotem, vel emphyteosim habere cepi. 7. d. gl. pe. & ibi add. Res quam emi sub cautione euiçionis, & in alium translati simpliciter, nullum ius mihi in ea reseruando si euincatur ab eo, mihi nihil abest propter illā euiçionem, & ideo necesse est, quod prius ego condemner, & soluam ei, vt mihi competat actio de euiçione contra venditorem. ibid.

Rem, quam emi, si tibi donauit, & te euincatur, non habes regressum contra me, nisi doli meo interit, vel euiçionem stipulatione repositum. gl. fi. & ibi add. marg. ibid.

Res magis sunt inuendæ, quàm verba. gl. heres isto. in l. 1. §. pe. de hered. instit. tunc.

Resum Italicarum, vel Prouincialium appellatione, quæ res continentur, inspicimus voluntatem defuncti: in dubio namque Italicarum appellatione continentur illæ, quas testator disposuit perpetuo habere in Italia; Prouincialium autem appellatione continentur illæ, quas disposuit perpetuo habere in prouincia, l. ex factis. d. eorum. eod.

Resum Italicarum appellatione non continentur res, quas paterfamilias aliquo tempore de prouincia transiit in Italiam, non vt perpetuo ibi haberet, sed vt de nouo ad pristinum locum: id est ad prouinciam reuocaret, & ideo per eas res neque ageretur res Italicæ, quod transiit, neque minuitur prouinciales, vnde translatæ sunt. ibid.

Re, vel verbis quod aliquid fiat, nihil refert. gl. 2. in l. recufari. 94. de acqui. heredit.

Res censetur esse in loco, ad quem destinata est, vel vbi stare debet, vel consuevit stare, licet casualiter abbi fiat. l. huiusmodi. 36. §. legatum. de legat. 1.

Res inuenit in eum casum, in quo non potuit inchoari, non vitatur, si casus superueniens tendit ad eundem effectum cum primo, l. 5. ad legem Falcid.

Res tantum valet, quantum vendi potest communiter, l. pretia. 63. & ibi gl. 2. eod. gl. sine hac. in l. 1. §. si heres. ad Trebell. gl. fi. in l. si quis vxori. 53. §. si de furtis.

Res altimari debent cum qualitatibus suis, d. 4. si heres.

Res quælibet præsumitur libera, nisi probetur imposita seruitutis ex pacto, vel ex testamento. gl. eg. l. in l. si priusquam 19. de noui operis.

Res quædam sunt communes, quædam publicæ. gl. 1. in l. summi. 24. de damno infecto.

Res tantum valet, quantum vendi potest scienti eius conditionem & recipienti in se periculum rei, l. 1. mortis causa. 18. §. si. & ibi gl. pe. & si de donatio. inter virum.

In Re, & veritate quod est, plus est, quàm quod est in existimatione, l. si pater. §. 1. de manumiss. vindicta.

Rem meam quam alius possidet, respectu possessionis possum stipulari, conducere, & emere, l. si aliquam. 28. de acq. possessione.

Res eadem in dubio non debet diuerso iure censeri, l. eum, qui ædes. 23. de v. s. capio.

Res quando traditur, in dubio videtur animo transferendi dominium tradi, l. 1. pro doct.

Res quæ tempore sunt peritæ, debent vendi, & pretium in sequestro poni, l. si magistratus. 1. de priuileg. credit.

Res non potest esse mea amplius, quàm semel: sæpius tamen mihi deberi potest. l. & an eadem. §. actionis. & ibi gl. ex qua. de exceptio. rei iudicatæ.

Res eadem potest esse mihi, & alij obligata: mihi ipsi potest ex plurib. causis esse obligata. d. gl. ex qua.

Res sua nemini seruit, nec potest esse sibi obligata, gl. suum. in l. si cum testamento. §. si fundum. & l. pe. §. Latinus. & ibi gl. constituto. eod.

Res potest pluribus obligari: sed non potest dominium apud plures esse in solup. d. 4. Larinus. & ibi add. marg.

Rei restitutio in ius quæ stipulatus sit ideo quia sua erat, si postea agit rei vindicatione, & succubuit, poterit agere ex dicta stipulatione, nec repellitur exceptione, 7. gl. fi. in l. si. eod.

Res singulas singulis verbis exprimere vitiosum est, quàm verbis generalib. l. apud Celsum. §. si de doli mali exceptione.

Res facilius confectæ, quàm res extinctæ refecturæ. gl. iam reuerso. in l. eum qui fuit. 94. §. pe. de solutio.

De Rei mobili valore cum quæritur, ea restant æstimanda est quanti communiter pretium repetitur ab hominibus, qui eius rei conditionem norant: ita vt semper rei ius cum circumstantiis consideratio habeatur, quanti emptor iauerit potest. l. si quis vxori. 145. §. si de furtis.

Rei incumbere creditus est, quàm agere in personam. l. si is, qui rem. 61. & ibi add. marg. eod.

Res, quæcumque debetur, si legatur, aut donetur, intelligitur ex quoque modo contracta, vel obligatione, l. nominis. 6. & ibi gl. 1. de verb. sig.

Res in actione ad exhibendum non videtur exhiberi, rei forma est mutata, etiam si melior sit, si petitori id non expediat. gl. res abesse. & gl. plus. in l. mulieris. 13. eod.

Res quando redditur mutata forma, non videtur dari, vel reddi, etiam si melior sit, cum forte hoc non expediat petitori. ibid.

Res omnes ad se pertinentes quando quis generaliter petit in bello, verbum, res, & ad corporalia, & ad earum causas: id est omnes utilitates, & ad incorporea, quæ sunt iura, protenditur, gloss. final. in l. rei appellatione. 23. de verb. sig.

Rei suæ pignus non potest consistere, neque precarium, neque depositum, neque emptio, neque locatio suæ rei. l. neque pignus. 46. de regulis iuris.

Res non videtur perfectè esse alicuius, quæ ex causa ei auferri potest, l. omnes actiones. 182. eod.

Res mea quando mihi debetur: scilicet ratione eius, quod meum non est, scilicet restitui. gl. altercantibus. in l. corruptionem. 16. C. de usufructu.

Res transe cum onere suo ad quemcumque l. 3. C. de seruicub.

Res ipsa dicitur esse in obligatione, vel petitione, gloss. i. in l. final. de compensatione.

Res, quæ nullo titulo possidentur, non præscribuntur longo tempore, sed bene longissimo, l. fi. & ibi gl. 1. C. ne de statu defunctorum.

Res, quæ non est facta, vel religiofa, quæ in nullis bonis sit, intelligitur, quod sit alicuius. gl. quod suum. in l. fi. C. vnde vi.

Res sic debet accipi, vt non pereat. gl. fi. in l. 1. C. de pactis pignorum.

Res exigua dicitur vique ad libram auri, gl. attritionis. in §. fi. in auth. de instrumentorum cautela. col. 6.

Res succedit loco pretij fauore militum: aliis non, l. 1. & ibi gl. fi. Cod. de castrensi peculio. lib. 12.

Rem propriam à debitore aufugiente potest quis, quando non habet iudicis copiam, auferre propria auctoritate, nec incidit in pernam legis, si quis in tantum: scilicet quando res non est propria auferentis: id est sibi debita obligatione personalis, gloss. potestatem. in extratrag. hac edictali. de pace tenenda inter subditos.

Re sua ne quis malè vtatur, reipub. interest. gl. perimet. in §. fi. Inst. de iustitia, & iure §. fi. & ibi gl. malè. Inst. de iure personarum.

Res quædam sunt in patrimonio nostro, quædam extra patrimonium, in prine. & ibi gl. habentur. Inst. de reum diuisi.

Res quædam naturali iure communes sunt omnium: scilicet vñ: non proprietate: quædam publicæ: id est omnium populorum: quædam vniuersitatis: quædam nullius: pleræque singulorum: quæ ex variis causis cuique acquiruntur. in d. principio.

Res publicas potest princeps concedere, & etiam is, cui princeps concessit, l. 3. §. si est. ad principem. quod vi. aut clam.

Res sunt nostræ aut iure naturalis est gentium, aut ciuili. §. singulorum. Inst. de rerum diuisione.

Res diuidentur esse in nullis bonis septem modis: scilicet naturæ, factæ, tempore, censure, casu, culpa hominis, item iuris naturalis constitutione, gl. simul. in l. §. ferre. Inst. eod.

Res siue ex causa donationis, siue ex causa dotis, siue ex quolibet alia causa tradantur, sine dubio transferuntur. §. per traditionem. Inst. eod.

Res habita pro derelicto statim sit occupantis. §. pe. Inst. eod.

Res pro derelicto habetur quando dominus pro derelicto clam abiit, vt eam in numero rerum suarum esse no sit, ideoque statim dominus eius esse dicitur. ibid.

Res quando dominus pro derelicto abiit, & de eius possessione exit, tunc perdit dominium, & habetur pro derelicto: sed qui stat in possessione, & habet animum habendi pro derelicto, non perdit dominium, gloss. deus. & ibi add. ibidem.

In Re sua quilibet est moderator, & arbiter, in princip. Inst. de lege Falcid. in re mandata. C. mandati.

Res de facili redit ad suam pristinam naturam, in princip. Inst. de assign. liber.

Pro Re quacumque petita quod soluatur solidum pro libra, si statuto caueatur, habet locum etiam in facto petito, si illud factum petitiu sit æstimabile, vt librum scribi, domum ædificari: secus si esset inæstimabile. vt facere vxorem consentire: quia tunc nihil esset soluendum. gl. rei. in add. in princip. Inst. de obligatio.

Res quædam sunt, quæ non possunt esse in dominio nostro, vel quia non sunt, nec fuerunt in rerum natura, vel si sint impossibile esse de natura, vel in sole, luna, & similib. vel de facto, vt montem aureum, vel hominum dispositione, vt res laetæ, & religiofa, & publicæ: & in viu publico existentes, & alie similes, gl. 1. in princip. Inst. de iustitia stipula.

Res sua amplius sua fieri non potest, gl. fi. in §. item nemo. Inst. eod.

Res soli propriè dicuntur inuadi: sed mobiles occupantur: quandoque tamen, & impropriè dicuntur etiam res immobiles occupari, & res mobiles inuadi, §. 1. & ibi gl. res soli. Inst. de vi bo. rap.

Rem esse in bonis, & ex bonis differunt, §. fi. Inst. eod.

Rem meam tenens non est mihi ob id obligatus, quia tenet, sed ratione possessionis possum esse obligatus, gl. nullo. in §. actionum. Inst. de actio.

ad Rem meam restituendam qui mihi tenetur, non dicitur mihi teneri simpliciter, sed ex suppositione sic, & obligatus est supposito detenta re: quia nemo potest negare quia reus obligatus sit ad restituendum, dominio probato, & reprobat. gl. nullo iure. in add. marg. ibid.

Res licet possit plus esse alicui debetur: tamen semel facta sua non potest plus fieri sua, nisi iterum defineret esse sua. gl. magis. in §. sic itaque. Inst. eod.

Res sua non potest effici amplius sua: quod intellige ex causis successibus: secus ex causis eodem tempore concurrentibus d. 4. §. sic itaque differetis. & ibi gloss. magis.

Rem suam potest quis sibi stipulari sub conditione, si sua esse defineret, d. gl. magis. in add.

Rei dominium utile habens potest dominium directum quærere. ibid.

Res hereditaria, antequam aliquis heres exsistat, in nullis bonis sunt, l. de rerum diuisione.

ex Re ipsa oritur ius agendi ex reali, & ipsi rei competit, & contra ipsam rem, gl. summa. in add. in §. actionum. Inst. de actio.

Res integra dicitur ante litem confectionem, gl. p. l. i. C. de act. & oblig.
 Res integra in causis dicitur ante litem confectionem: in negotiis autem potest
 dari an incomperit aliquid, vel paramenta fecerit: extunc enim reuocari non
 potest, ne ei sit damnosum officium (uum, gl. i. in l. mandatum, 1. 5. C. mandati.
 gl. i. in l. i. C. quando liceat ab emptione disced.
 Res integra in emptione dicitur quando verè pretium non est solutum, neque
 vendita res sit tradita, vel quasi, vt quia homo venditus mortuus sit, quo casu
 pro tradita habetur, & hoc in vero pretio reit: scilicet in arrha, gl. i. in l. i. C. quā-
 do liceat ab emptione disced.
 Re integra possunt fieri aliqua, quæ postea non possunt, l. p. §. fi. & ibi gl. q. agno-
 scendo, de vacatione munerum.
 Reliqua verbo, *Actio*, 1. *Actio*, 92. *Coniuncti*, 1. 2. 3. 4. *Immobilia*, *Litigiosa*, *Obliga-
 tio*, 1. 4. 1. 5. 19. *Pretium*, *Procurator*, §. 1. 5. 1. 5. 3. *Cadentes*, *Stipulari*,
 12. 13. *Successor*, 1. 2. 3.

13 R s quædam sunt corporales, quædam incorporeales, l. 1. §. quædam, de rerum
 diuis.
 Res corporales sunt, quæ tangi possunt, veluti fundus, homo, aurum, argentum,
 & alia innumerabiles res. ibid.
 Res incorporeales sunt, quæ tangi non possunt: qualia sunt ea, quæ in iure consti-
 tunt, sicut hereditas, usufructus, & oblig. ibid.
 Res incorporealis, dicitur hereditas, licet in hereditate contineantur res corpo-
 rales. ibid.
 Res corporales sunt fructus, qui ex fundo percipiuntur, & plerumque id, quod
 nobis ex aliqua obligatione debetur, veluti fundus, homo, pecunia. ibid.
 Res incorporealis dicitur ipsum ius successione, & ipsum ius vendi, & ipsum ius
 obligationis, cum & iura prædiorum urbanorum, & rusticorum, quæ dicuntur
 res, vt iur. d. l. i. in fi.
 Res corporales dicuntur res, quæ tangi uidet apertæ sunt sui natura, vt tangi pos-
 sunt, nam res, quæ est in profundo maris, tangi non potest, & tamen est corpo-
 ralis, gl. possunt. ibid.
 in Rerum incorporealium definitione oportet assumere ius: vt hereditas est ius
 succedendi, & usufructus est ius vendi, obligatio est iuris vinculum, actio
 est ius, gl. in iure. ibid.
 Res etiam incorporealis nobis deberi potest, vt seruitus, gl. plerumque. ibid.
 Res corporales sunt fumus, aer, & anhelitus hominis: sed incorporeales sunt an-
 gelus mali, & boni, & anima, gl. fi. ibid.
 Reliqua verbo, *Bona*, 2. 3. *Corporalis*, *Incorporealis*.

14 R s iudicata pro veritate accipitur, l. in quantum de statu homin. l. res iudicata.
 207. de regulis iuris.
 Res iudicata aliis non nocet, l. Modestinus, de exceptio. gl. fi. in l. circa, 19. C. de
 locato.
 Res iudicata dicitur sententia, & ab ea sicut à sententia appellari potest, l. & post
 rem. de transactio.
 Res iudicata dicitur etiam interim, dum potest appellari, vel est interposita ap-
 pellatio, §. gl. fi. appellatum, & gl. attentari. in l. eleganter. 2. §. de conditione
 indeb.
 Res iudicata, & sententia differunt, quia res iudicata dicitur ipsa lis, siue causa,
 aut controversia per sententiam iudicis terminata: sed sententia ipsius iudicis
 est de negotio in iudicium deducto, absolutio, vel condemnationem
 continens pronuntiatio. gl. i. in add. marg. in rub. repro. gl. i. in l. i. de re iu-
 dicata.
 Res iudicata dicitur causa per sententiam iudicis terminata continens abso-
 lutionem, vel condemnationem, vel quicquid tollens. l. i. de re iudicata.
 Res iudicata si sumatur pro ipsa sententia seu pro causa decisa, tunc dicitur res iu-
 dicata etiam intra decem dies, infra quos appellari potest: si verò assumatur
 res iudicata perfectè, & irrevocabiliter, ad id quod non possit transgredi, tunc
 non dicitur res iudicata, nisi post 2. dies, §. d. l. i. in add. marg.
 Res inter alios iudicata aliis non præiudicat: fallit in debitoribus, & creditore, in
 viro & vxore, in venditore & emptore, in liberto & patrono, & in aliis, l. se-
 pè, 63. & ibi gl. i. eod. l. si cui crimen. §. 1. & ibi gloss. præiudicant de accusat. l.
 quia non debet, 10. & ibi gl. i. de iureiur. & gl. fi. in l. sed et si possessori. §. fi. de
 iureiur. l. i. de except. rei iudicat.
 Res iudicata maiorem auctoritatem habet, quàm transactio. gl. i. in l. 3. de po-
 pula. actio.
 Res iudicata ab alio potest executioni mandari per præsidem, etiam accusato-
 re defuncto, & non mandante, l. accusatore de publicis iudiciis.
 Res iudicata dicitur etiam quando adhuc potest appellari, non tamen habetur
 pro veritate, nisi transeat in rem iudicatam, gl. i. in l. res iudicata, 208. de reg.
 iuris, & gl. 2. in l. litigatoribus, 14. C. de appellatio.
 Res, vel sententia inter alios acta aliis prodest non principaliter: sed per quandā
 consequentiam, gl. proli. in l. posthumus, §. fi. quis, de inoffic. testa.

15 Res inter alios acta aliis prodest quandoque regulariter tamen est contrā. l. hæ-
 redes, §. quod pro emptore, & ibi gl. veniet. familiæ ercise. gl. fi. in auct. si quis,
 C. de natural. liber.
 Res inter alios alij habenti iura connexa cum illo, cum quo est res acta, nocet
 quoad quale præiudicium: sed non quoad plenum præiudicium, gl. i. in l. quia
 non debet, 10. & gl. fi. in additione. in l. sed & si possessori. §. fi. de iureiurando.
 & gloss. si duo patroni & ibi gloss. habiturum. & add. marg. eod. tit. de iure-
 iur.
 Res inter alios acta aliis non nocet regulariter, nisi tertius ageret nomine suo
 proprio de iure pertinente ad mesed nesciente, l. duobus, §. o. & ibi gl. fi. & ad-
 dit. marg. de liberali causa.
 Res iudicata contra vnum non nocet aliis, siue sit coniuncta persona, siue non, siue
 in causa civilis, siue in criminali, siue sit in eadem causa, siue in simili, l. i. &
 2. C. quib. res iudicata.
 Res inter alios iudicata neque emolumentum afferre his, qui iudicio non inter-
 fuisse, neque præiudicium solet irrogare, d. l. 2.
 Res iudicata standum est, nisi sit appellatum, l. i. & gl. i. C. de re iud.
 Res inter alios iudicata nocet aliis, vbi cumque sit ius ex sententia: vt in causa
 inofficiosa testamenti; item in populari actione, & in publicis accusationibus,

scilicet eo absolutio, nisi detegatur collusio, gl. i. in l. 2. C. quibus res iudicæ
 ta non nocet, & gl. fi. in l. 2. C. de exceptio.
 Res inter alios iudicata nocet aliis, vt si debitor patiatur creditorem agere
 proprietate pignoris, aut matris socerum, vel vxorem de re dotali, aut em-
 ptor venditorem de proprietate rei emptæ, vel heredes patronum in causa
 beritinis, gl. 2.
 Res inter alios acta aliis, vel iudicata quandoque in quibusdam casibus prodest
 & non nocet. ibid.
 Res inter alios acta aliis non potest præiudicium facere. l. i. Cod. res inter ali-
 acta.
 Res inter alios acta extra ius quandoque nocet aliis, & quandoque prodest,
 1. ibid.
 Reliqua verbo, *Exceptio*, 2. §. vlt. que 31. *Sententia*, 10. 11. 12. 13. 14. 15. 42.
Actio, 220.
 Res, quæ subiacet restitutioni, possunt à domino interim vendicari, l. non ide-
 66. de rei vindicatione.
 Res, quæ subiacet restitutioni, potest interim alienari: fallit in seruo sub condi-
 tione legato, qui interim manumitti non potest, & in loco legato sub condi-
 tione, in quem heres interim inferendo mortuum, ad facit religiosum, l. si
 conditione, 34. & ibi gl. i. & add. marg. de religio.
 Res, quæ subiacet restitutioni, potest legari, & licet potest alienari per testamentum
 l. cum patet, 79. §. cum patet. de leg. 2.
 Res fideicommissi restitutioni subiectæ possunt vsque ad quartam alienari per
 heredem, & in rebellianicam computari, l. 3. §. res, quæ ad Trebel.
 Res subiectæ restitutioni à lege alienari non possunt: nec res subiectæ res-
 titutioni ab homine, §. hoc autem. in auct. de non alienando secundo nu-
 col. i.

Reliqua verbo, *Alienatio*, 9. 21. *Restitutio*, 7.

ad R E S C I D E N D A M venditionem non sufficit probare, quod res plaris fu-
 rit emptæ, quàm fuerit vendita, l. 4. C. de rescind. venditione.
 Reliqua verbo, *Venditio*, 7. vlt. que 10.
 R E S C I S S I O venditionis factæ citra dimidiam iusti pretij potest periti fieri
 actionis ex co contra ducum, cum in bonæ fidei contractibus veniant ea, de quibus
 non est actum, nec cogitatum, §. l. 2. in l. 2. C. eod.
 Rescissio testamenti facta per iudicem ad petitionem vnus, est cuius aliis non
 interfert, prodest omnibus, l. posthumus, §. si quis, de inoffic. testa.

Reliqua verbo, *Corruptio*, *Libertas*, 17. *Sententia*, §. 1. *Transactio*, 17. 18. *Venditio*,
 7. vlt. que 10. *Testamentum*, 19. 20.
 R E S C I S S I O non competit, nisi prius præcedat iudicium rescindens, gl.
 rescissa. in add. in §. rursus. lult. de actio.
 Rescissoria actio non est proprium nomen actionis: sed est tantum quædam
 iectio declaratoria demonstrationis causæ adiecta, sicut in actione de re
 vero, & ostendit enim materiam, de qua agendum sit, §. d. gl. rescissa, &
 add. marg. ibid.

Reliqua verbo, *Actio*, 218.

Rescriptum in genere, sum. 1. 2. 3.
 Rescripta sibi, contra ius, vel per mendacium, vel subreptionem, num.
 vlt. que 7.
 R E S C R I P T V M, vel beneficium, aut privilegium à principe concessum, ab ip-
 principe est interpretandum, l. ex facto, 43. de vulgari.
 Rescripta largæ sunt interpretanda, gl. fi. in l. 3. de officio præfidis.
 Rescriptum si quis impetrasset cum clausula, si est ita, vel si præmissa vera fu-
 impetrator teneatur omnia probare, licet alterum sufficeret, l. qui testantur
 40. in add. marg. de execut. tuto.
 In Rescripto principis videtur concessa, quæ aliis incommodum non affectet,
 nisi expresse aliud diceretur in rescripto, d. §. si quis à principe. ne quid in
 eo publico.
 Rescriptum præcedente opus est præscriptione, ne possit obici rescripti vim
 ternaum esse non vrendo, gl. fi. & add. mar. in l. si quisquam, de auct.
 tempore.
 Rescripta concessa intuitu personæ, vel speciali prærogatiua, non egrediuntur
 personam, gl. i. in l. 3. C. de episcop. audi.
 Rescripta tardè quandoque conceduntur à principe, cum sit aliis intentus, §.
 2. ibid.
 Rescriptum à principe specialiter concessum quibusdam personis, & ad quo-
 negotium non facit ius generale, neque extenditur ultra negotium, & per-
 nas in eo comprehensas, l. 2. C. de legibus.
 Rescriptum à principe generaliter concessum in quodam negotio, & sen-
 lata à principe præsentibus duab. partibus, facit ius generale: tunc si præsen-
 tantium parte, gl. 4. ibid.
 Rescripta principis impugnantibus imponuntur diuersæ poenæ secundum di-
 sitatem rescriptorum, & privilegiorum, gl. fi. ibid.
 Rescriptum à principe concessum specialiter quibusdam personis, & ad cer-
 negotium, volens autem interpretari, est infamis, d. l. 2.
 Rescriptum imperatorum à seruo super nec domini valet, nedum quantum ad
 sunt: sed etiam quantum ad prosequendam actionem super imperatoris, qu-
 uis aliis seruis reputetur inhabilis, l. i. C. de de precibus imperator.
 feren.
 Rescriptum, per quod dilatio ad soluendum conceditur, vel remittitur, valet
 tamen valet rescriptum, per quod peremptoria exceptio datur, quia est p-
 præiudicialis, l. 2. C. eod.
 Rescripta principum debent contendi sine graui iniuria alterius partis.
 dem.
 Rescripta, quæ neminem lædunt, & supplicantibus profunt, valent, l. rescriptum
 C. de precibus imperator.
 Rescripta, quæ poenam commissi criminis indulgent, valent. ibid.
 Rescriptum, per quod infamia mulieri intra tempus nubenti remittitur, valet
 tenet, gl. fi. ibid.

Rescriptum

Rescriptum principis non solum habetur pro libello: sed etiam pro contestatione litis, & transit etiam ad actiones heredes, & in precoribus stipulationibus. sicut in perpetuis, l. 1. §. C. quando libellus principi oblatus. Rescriptum imperatoris antequam impetrans producat in iudicio si fuerit mortuus, tale rescriptum transit ad heredes actus, & passus. ibi.

Rescriptum non viciat emissio in eo, quod si fuisset expressum, fuisset tamen aequè concessum, l. 1. C. si contra ius, vel iuris.

Rescriptum ambiguum debet intelligi secundum supplicationem, l. 1. §. C. de iuri. rescripte.

Rescriptum in causa communis vni ex supplicantibus directum ad utrumque potest per se effectum. ibi.

Rescripta de iustitia sunt perennia, & perpetua: nisi in eis aliud tempus certum apponatur, l. 2. C. eod.

Rescripta ad agendum durant vsque ad 30. annos: sed ad excipiendum perpetuo. g. ps. ibid.

Rescripta per originalia, non per exempla debent probari, l. 3. C. eod.

Rescripta personalia impetrata sine die & consule non valent, l. si qua. Cod. eod. dem.

Rescripta imperialia debent scribi purpureo colore, & in membran. & subscripti manu propria imperatoris: alia non valent: hodie hoc non seruatur, l. facti, 6. & ibi gl. i. g. eod. C. eod.

Rescripta principis non valent, nisi apponatur clausula, si preces veritate nitantur, aliis puniuntur scribentes, & dictantes talia rescripta, l. si. C. eod.

Rescripta principis etiam sine clausula, si preces veritate nitantur, valent de iure canonico: quia tacite subintelligitur illa gl. questio, & gl. si. ibid.

Rescriptum principis debet continere subscriptionem quæstoris, vel cancellarii, quia continetur inter quos, & quem iudicem, & per quem fuerit directum, §. gl. questio. ibi. gl. iustionem. in auth. vt prius iustiones. col. 7.

Rescripta principis non intelliguntur concessa in alterius præiudicium, gl. 2. in l. inculte, 12. C. de rei vindicatione.

Rescriptum non valet, quandoque etiam motu proprio emanatum, l. 1. & ibi gl. si. C. de collatione donatorum.

Rescripta concessoria immunitatem sunt cassa, nec valent, etiam si decurionum vel curie consensu sint concessa, l. vacatis. C. de decurionibus. lib. 10.

Rescriptum principis specialiter concessum alicui persone, quod leuatur conditionem maris, non valet: sicut si generaliter alicui pronunciat fuisset concessum, l. exemplo, 3. §. & ibi gl. i. specialiter. C. eod.

Rescriptum, per quod quis a corpore sui artificis eximitur, non valet, cum sit aduersus publicam vtilitatem, l. 1. in add. marg. C. de pistoribus. lib. 11.

Rescriptum, vel privilegium, quod absorbet ius alterius, etiam motu proprio principis concessum, non valet, l. originarios. & ibi gl. 1. & add. marg. C. de agricolis, & censitis. lib. 11.

Rescriptum motu proprio principis quando impetratum est contra impetrantem non potest illud retorqueri: sicut si precibus sit impetratum, gloss. non transgreditur, in add. marg. in §. fed & quod princip. Inst. de iure naturali, gen. iurum.

Reliqua verbo, Iussio, Pragmatica, Privilegium, Annotatio.

Rescripta, quæ legi Evangeliorum, & Dei contradicunt non valent, gl. si. in l. 1. de constit. principum.

Rescriptum contra ius gentium, vel naturale, non valet: vt si petam, quod res alterius mihi detur: falsis ratione delictorum, & publicæ vtilitatis, ibi gl. si. in l. si. C. contra ius, vel iuris.

Rescriptum impetratum per mendacium valet, sed datus iudex secundum veritatem debet procedere, §. gl. si. in d. l. 1.

Rescriptum contra ius civile, si quidem vt prius tollatur, non valet: sed si impetratur, vt differatur, valet, gl. si. in d. l. si.

Rescriptum contra legem factum ambitiosum præsumitur, gl. 2. in l. 3. de minoribus.

Rescripta fraudibus impetrata non valent, gloss. per fraudem, in l. 2. C. de summatrimis.

Rescripta impetrata contra publicam vtilitatem non valent, l. iubemus, 10. C. de sacrosanctis.

Rescriptum iuri contrarium, & sicut damnosum non conuenit impetrari, l. 3. C. de precibus.

Rescriptum, per quod conceditur minori xiiij. annorum testari, non oportet impetrari, & impetratum non valet, glo. fi. ibi, & gl. 1. in l. rescripta. 7. C. eodem.

Rescriptum impetratum, quod sicut teneatur de euictione ultra quadriennium, cum vendit rem alienam vt suam, non valet, gl. 1. in d. l. 3.

Rescriptum, vt non soluatur sicut tributa, non valet: requiritur enim secunda iussio, ad hoc, vt non soluatur tributa. ibi.

Rescriptum, per quod dilatio ad soluendum debitori conceditur, non valet, nisi præstetur idonea fideiussio de soluendo in termino, l. 4. C. eod.

Rescriptum, per quod dilatio conceditur ad soluendum, impetratum etiam ante fideiussionis idoneæ præstationem, valet, & reuocatur eo vt non potest, nisi prius præstita fideiussio, §. gl. si. ibi.

Rescriptum, a quo sit impetratum, non refert, etiam si sit seruus, dummodo à principe sit concessum, l. vniuersis, 6. C. eod.

Rescriptum impetratum ab excommunicato ipso iure est nullum, gl. si. ibi.

Rescriptum impetrans si committit mendacium, vel falsitatem, vt si asserit se procuratorem, & non est, hoc viciat rescriptum. ibi.

Rescriptum iuri contrarium non valet, l. rescripta. 7. C. eod.

Rescriptum impetratum, vt liceat opponere potestatoriam exceptionem post sententiam, non valet, gl. 1. ibi.

Rescripta, quæ sunt prohibita à iure specialiter, & expresse impetrari, si sint impetrata, non valent, etiam si nemini nocent, petentique profint. ibi.

Rescripta, quæ sunt à iure prohibita specialiter impetrari: sed sunt contra id quod dicitur, non valent, nisi neminem lædant, petentique profint. ibi. eod.

Rescriptum principis non viciat surreptio iuris scripti: quia princeps non dicitur

tur decipi, cum habeat omnia iura in pectore, gl. 3. in l. 2. C. si contra ius, vel iuris.

Rescriptum principis impetratum per mendacium in narratione iuris consuetudinarii non valet, & iudex delegatus cognoscit de eo. ibi.

Rescriptum siue in iuris narratione, siue in facti per mendacium, siue in tacendi fraude impetratum sit, iudex delegatus impetratum cognoscit, & pronunciat pro tenore veritatis, d. l. 2.

Rescriptum tacito eo, quod si expressum esset, nihilominus concederetur, valet, aliis si non concederetur aequè, non valeret, gl. si. ibi.

Rescriptum si sit impetratum per mendacium ad obferuantiam iuris communis, & valet, quia pro tenore veritatis pronuncandum est. ibi.

Rescriptum si sit impetratum per mendacium non ad obferuantiam iuris communis, sed ad privilegium, non valet. ibi.

Rescriptum impetratum per mendacium ad privilegia non valet, cum privilegia impetrantur pro meritis, si mentitur, caret imperatoris. ibi.

Rescriptum gratiosum secundum, vel præter ius, si supplicatio arguit de falso, redditur nullum, & supplicans potest puniri de falso. l. & si, §. Cod. eod. dem.

Rescriptum contentum iuri dicitur, quando non lædit alium, & petenti prodest. gl. 1. ibi.

Rescriptum gratiosum per mendacium impetratum nullum est: vt quia dixit in supplicatione se itrenuum militem, & apprehendit multos latrones, quæ uo erant ita, gl. 2. ibi.

Rescriptum contra ius naturale, vel vtilitatem publicam nullum est, quo casu ius generale debet obseruari, & non tale rescriptum, l. si. C. eod.

Rescriptum contra ius Diuinum, vel Evangeliorum nullum est: sed limitans, vel distinguens ius Diuinum valet, vt illud in ore duorum, & c. non valet in testamentis. gl. 2. ibi.

Rescriptum impetratum contra ius, vel legem valet, si in eo exprimat non obstante tali lege: vel secundum alios, si exprimat, hoc ex certa scientia, aliis non. gl. si. ibi.

Rescriptum impetratum contra publicam vtilitatem non valet, nisi intercedat secunda iussio. ibi.

Rescriptum geminatum impetratum contra publicam vtilitatem, vel contra ius per mendacium, valet, & secundum veritatem iudex datus procedet. ibi. dem.

Rescriptum per mendacium impetratum valet, si modicam contineat læsionem, vel proceditur eo casu secundum veritatem. ibi.

Rescriptum permittens illicitum matrimonium nullius est momenti, l. fin. & ibi gl. si. C. de incestis nupt.

Rescriptum obreptitum, vel de illicitis impetratum non valet, l. 1. C. si nuptiæ ex rescripto.

Rescriptum contrahendi matrimonium cum muliere impetratum fingendo se habere consensum eius est surreptitum, & matrimonium inuita ea rescripti occasione contractum est nullum. ibi.

Rescriptum impetratum vt sponsalia patris consensu celebrata impleantur, vel data nomine artharum reddantur, valet. ibi.

Rescriptum, per quod incestus nuptiæ conceduntur, non est impetrandum, neque impetratum seruari debet, l. si. C. eod.

Rescriptum, per quod nuptiæ ratione sanguinis, vel affinitatis prohibita de iure naturali, vel gentium conceduntur, non est impetrandum, & impetratum nullum est, d. l. si & ibi gl. si.

Rescriptum, per quod nuptiæ tantum iure civili prohibita conceduntur, valet, d. gl. si.

Rescriptum iuri contrarium debet habere clausulam derogatoriam, videlicet non obstante, & c. gl. 1. in add. marg. in l. si non specialis. 9. C. de testam.

Rescriptum principis in alicuius iniuriam magnam non est seruandum: sed in iniuriam parvam toleratur, gl. 2. in l. 4. C. de emancipatio.

Rescripta, quæ ius alterius tollunt, non valent, gl. 1. in l. 5. C. de reuocand. donatio.

Rescriptum non est concedendum facile contra publicam vtilitatem, & si concedatur, secunda iussio expectari debet, gloss. iussio. in §. & hoc verò. in auth. vt nulli iudicum. col. 9.

Rescriptis illicitis impetrandis qui dant operam, puniuntur, l. si. C. de petitionibus bonorum sublati. lib. 10.

Rescripta contra publicum commodum impetrata non valent, l. 2. C. de canone frumentatio. lib. 11.

Rescriptum contra rescriptum vt valet, sufficit quod in eo sit generalis clausula, non obstante aliquo rescripto, gl. libellariis. in §. vassalli. in extra. de pace Constant.

Rescriptum contra legem aliquam impetratum non valet, nisi dicatur, non obstante tali lege, vel ponatur clausula generalis: scilicet non obstante lege aliqua, & non obstantibus illis legibus, quæ dicunt generaliter dictum non valere, nisi in casibus specialiter nominatis, ibi, & gl. 1. in auth. hoc iure. C. de testamentis. gl. expressum. in §. & si quidem. in auth. de testamentis. imperfectis.

Rescriptum, vel litera quando impetrantur contra ius in aliorum præiudicium, debent citari hi, quorum interest. §. fed & si quis. & ibi add. marg. Inst. de adoptio.

Reliqua verbo, Surreptitium, Pragmatica.

Reservatio legalis dicitur expirare cum legatione, gl. si. in add. marg. in l. si cretatum. §. si de militari test.

Reservatio appellatio etiam totum admittit, l. 2. C. de hered. instir.

Reliqua verbo, Lex, 25, Reliqua.

Reservatio potest quis officiali excedenti modum, l. contra nostra, & ibi gl. provinciali. C. de executor. lib. 12.

Resistendi facultas propria auctoritate datur priuato contra officiales facientes illicitas extorsiones. §. & hoc quoque. & ibi gl. resistendi. in auth. vt litigantes iurent. col. 9.

Resistendi nocturnis depolatoribus agorum, & aggressoribus itinerum

BBB 2

facultas

facultas omnibus concessa est, imò & illos occidere licet, l. i. C. quando liceat sine iudice.

Reliqua verbo, Rebelle, Subditus, Index, 43.

RESPONDERE non videtur, qui ad interrogata non respondet, l. de etate, 12. §. quod autem, de interrogator. actio.

Respondere obicitur, & nihil respondere paria sunt, d. l. de etate, §. nihil.

Respondere lingua Græca, vel alia extranea, quæ non intelligatur, & nihil respondere paria sunt, d. §. nihil, & ibi gl. obicitur.

Respondere positionibus denegans non habetur pro confessio, sed capitis pignori bus vel multis impostis respondere cogi debet, l. i. §. ex rescripto, de vire in spiciendo.

RESPONSIO eius, qui dicit, dubio, admittitur, gl. i. in l. si debitor, 45, de petitione heredit.

Responsio intelligitur secundum interrogationem, l. si defensor, §. 2. de interrogatorio.

Responsio facta à minus legitima persona, puta à minore sine tutoris autoritate ratione dubitationis tenet, l. de etate, 11. eod.

Responsionem suam factam in iuro potest quis revocare re integra, si ius aduersarij non est factum deterior, d. l. de etate, §. si.

Responsio facta in iudicio non præiudicat respondentis, nisi respectu interrogantis, l. i. eod.

Responsio facta per verbum, credo, valet iuris, quæ iuris sunt, l. plane, §. 4. §. 1. de legat. 1.

per Responsionem apparet qualiter quis interrogationem intellexerit, l. Aurelius, 39, §. 5. de cho. de liberatione legat.

Responsio, quæ non est formaliter conformis interrogationi, nisi mediante interrogatore, nihilominus valet, l. i. §. si quis ita, de verb. oblig.

Responsio, quæ lege non prolatur, non valet, gl. erubescimus, in §. consideremus, in auct. de iur. et, & senile, col. 4.

Responsio simplex, & absoluta in dubio non intelligitur discordare ab interrogatione, sed in ea cœntur repetitæ virtualiter omnes qualitates interrogationis, §. præterea, Inst. de iur. lib.

Responsio simplex refertur ad interrogata omnia, §. quoties, Inst. eod.

Responsio quando fit in aliqua ex rebus specificatis, valet in ea ibid.

RESPONSVM damno intelligitur de casu dubitabili, & non de indubitabili, gl. i. in l. quod Libo, de Carboniano.

Responsa prudentum sunt sententiæ, & opinionones eorum, quibus, permixtum erat iura condere, à quorum sententia iudici recedere non licebat, §. responsa, Inst. de iure naturali, gentium.

Reliqua verbo, Interrogari, Interrogatus, Interrogatio.

RESPUBLICA habet multas significationes, gl. sanctionem in proœmio Digesto un.

Reipub. interest, ne quis re sua male vratur, gl. singulorum, in l. i. §. huius, de iust. & iure.

Reipub. & fiscus sumantur pro eodem, glo. 1. in add. & gloss. 2. in l. si de offic. allestior.

Reipub. dicitur tantum Romaniæ verò ciuitates loco priuatorum sunt: quandoque tamen quodlibet oppidum dicitur reipub. gl. non ablit, in l. fed & si, 26, & §. si ex quibus causis maiores.

Reipub. propter moram tenetur ad viaras, propter temeritatem ad expensas litis, licet habeat regressum contra administratores, qui solidum, §. 5. etiam, de legat. 2.

Reipub. interest quamplurimos admittere ad defendendam suam causam; & si omnes præterant publicum interesse, idoneo eligitur, scilicet si omnes præterant priuatum interesse, quia tunc omnes admittuntur, l. nam reipub. & ibi gl. i. & ibi add. de noui operis nuncia.

Reipub. puta Bononiensis creditrix omnibus creditoribus chirographariis præfertur, §. l. pe. & ibi gl. si de priuileg. creditorum.

Reipub. per diffensionem ciuilem læditur, l. si quis ingenuam, 21, §. si de capitiuis.

Reipub. curator si nominauerit aliquem officialem eo tempore idoneum, huius nomine non tenetur, si nominatus postea fortuito casu lapsus facultatibus damnum debitis reipub. dederit, l. 2. §. si eo tempore, de administratione regum.

Reipub. in pactis inito inter ipsos magistratus mutari non potest, quominus magistratus collegæ quoque nomine conueniantur, ibid.

Reipub. curator si locauerit in quinquennium prædia publica non exacta idonea cautione, & colonus etiam post quinquennium remanserit in conductione, ac factus sit debitor reipub. successores eius, qui locauit, tenetur reipub. quia approbare videtur dimittendo ei prædia, l. 4. eod.

Reipub. curator debet exigere pecuniam ad annuam destinatum districis rebus, l. si eod.

Reipub. curatores si negligenter in distrahendis bonis se gesserint, tenetur reipub. in simplum; si per fraudem in duplum, nec ad eorum heredes descendit pena dupli, sed tantum tenetur in simplum, ibid.

Reipub. curator tenetur si nomina sine facta deteriora tempore curationis fux: secus si prius erant facta deteriora, nisi ipse nomen probauit, d. si, §. pe. & ibi gloss. pen.

Reipub. si necessitate ponedti statum principis imposuerit ei, qui non promiserat, non tenetur ei obtemperare, l. toties, §. si de pollicitatio.

Reipub. non debet nimis onerari, gl. i. in l. placet, C. de sacrosanctis Eccles.

Reipub. curator, vel rationalis non habet ius multandi, l. 3. C. de modo multatum.

Reipub. non debet pacifici de quota litis, l. 2. C. ne fiscus, vel reipub. procurator nem.

Reipub. non debet iquare debitorem suum contra alium prætextu debiti sui, l. si, C. eod.

Reipub. ad fraudem faciendam creditoribus, implorare non decet, ibid.

Reipub. vitur iure minorum, ideoque auxilium restitutionis implorare potest, l. 4. C. quib. ex causis maiores.

Reipub. est sub administratoribus, sicut minores sub curatoribus, gl. 2. ibid.

Reipub. in contractu si sit lesa, restitui debet intra quadriennium a tempore lesionis, gl. ibid.

Reipub. potest heres institui, & cogi restituere, gl. i. in l. 3. C. ad Tiebell.

Reipub. omnis cura occupat principem ad cogitandum pro reipub. in principio, in auct. de hereditibus, & Falcid. col. 1.

Reipub. quandoque accipitur pro toto vniuersali imperio: quandoque pro Reipub. Romarum, seu fisci, quandoque pro ciuitate Romana tantum, & tunc propriè, quandoque pro qualibet ciuitate: & tunc impropriè: quandoque pro quolibet municipio, gl. reipublica, ibid.

Reipub. habet diuersa officia, gl. si in l. 2. C. de apparitoribus, pro consulibus, lib. 12.

Reipub. administratio per iuris peritos facienda est, §. si, & ibi gl. pe. in proœmio Institutionum.

Reliqua verbo, Absens, 13, vsque 19. Absente, 23, 24. Restitutio, 14, 15, 16. Administratores, 3, 4. Ciuitas Curator, 23. Debitor, 83, 85. Falsus, 3. Pollicitatio, Pradium, 3, 4. Promittens, 13. Sententia, 17. Debitor, 83, 85.

RESTITUTIO non potest prætor aliquem infamem: solus enim princeps, vel etiam senatus hoc facit, l. 2. an autem, de postulando.

Restituere nihil aliud est, quàm in priorem statum reponere rescisso eo, per quod latus eramus, vel in eum causam rem restituere, in quo esset, si nihil, aduersus quod facienda esset restitutio, euenisset, addit. marg. in rub. de in integ. restitutionem.

Restitui debet ille, qui dolo aduersarij est deceptus, l. diuus, de in integrum restitutionem, minorum.

Restituere in integrum etiam contra suam sententiam possunt præfecti vrbis, & alij magistratus habentes merum, & mixtum imperium, l. in causis, §. si, & ibi gl. magistratus, de minoribus.

Restituere in integrum contra sententiam maiorum non potest minor magistratus, l. minor, de minoribus.

Restituere in integrum non possunt magistratus municipales, & ciuitatum defensores, hodie autem possunt, gl. pe. in l. in causis, §. 17, §. si eod.

Restituere in integrum potest iudex contra sententiam suam iam latam specialiter: regulariter autem non potest venire contra suam sententiam, gloss. si, ibid.

Restituere in integrum possunt præfecti prætorio: quamvis appellati ab his non possint, gl. præfecti, eod.

Restituere potest quis contra sententiam parisi iudicis: sed non potest cognoscere de appellatione sententiarum parisi iudicis, gl. i. in l. minor eod.

Restituere contra sententiam principis, vel sui delegati, solus princeps, vel delegatus potest, l. minor, §. idem imperator, & ibi gloss. non fiet, de minoribus.

Restituitur pater pro filio id est nomine filij, etiam eo inuito, quando filius dedit damnum alicui per culpam, & conuenitur filius actione legis Aquilia, gl. præstantia, in l. patri pro filio, eod.

Restitui non debet, qui operam dedit, vt abesse, causa reipub. l. 4. ex quibus causis maiores.

Restitui non debet ille, qui litis ciuitatis gratia cepit reipub. causa abesse, ibi dem.

Restituitur aduersus vfucapionem in seruitude decensus, vel liber homo bona fide seruientis, et quoque, eod.

Restituitur filius, si latus fuit in peculio castrensi, vel quasi, eo quod fuerit decessus in seruicio de facto tanquam seruus aduentitius non, cum in illis pater habeat administrationem, l. restit. Libeo, & ibi gl. i. eod.

Restituitur caput ab hostibus non, trans fugam: id est qui ad hostes fugit, cui denegatur postliminium, l. item si succurrat, eod.

Restituitur abiens contra vfucapionem coram ante eius absentiam, & completionem post eius reuersionem, vt subducatur de medio tempus modicum, quod fluxit post reuersionem, & tempus absentie, siue sit medium, siue sit primum, §. l. ab hostibus, §. si, & ibi gl. restitutionis, eod.

Restituitur aduocatus ex clausula generalis, si qua mihi iusta causa, & etiam militum medicus, inter eos, §. 3. eod.

Restituitur militi, vel absenti hereditas (salua legatorum, seu fideicommissorum causa, quam perdidit ob id, quod reipub. causa abfuit, l. si quis Titio, 4, §. eodem.

Restituitur priuilegiatus contra priuilegium, gl. i. in l. si eod.

Restitui corpus, vel res non sufficit, nisi & causam id est fructus restituantur, gl. restitui, in l. & ex diuerso, §. 1. de rei vindicatione.

Restituere verbum habet plenam significationem, ibid.

Restituere rem condemnatum debet etiam condemnari restituere fructus, d. §. 1.

Restituere præse manu militari tenetur quis in reali sententia, l. qui restituere, 67, & ibi gl. transfertur, eod.

Restituere alicui ubi quis tenetur ex contractu, vel ex eius resolutione, ibi restituens tenetur euertere de secunda obligatione, ad quam ex natura contractus tenetur, l. creditor, §. in add. marg. de pign. actio.

Restituere rem quando duo, vel plures obligantur, in eum contractum aliud, quàm custodia venit: & tunc huiusmodi obligatio diuidua est, quando id, quod principatur, agit suapte natura, diuiduum est, veluti vni in facto consistens, & tunc quilibet pro parte tenetur: sed si in contractu veniat custodia quæ suapte natura in eadem re est indiuidua, tunc quisque tenetur in solidum etiam ad id, quod in sequela venit in obligationem, vel contractum, gl. peruenietur, in add. marg. in l. 1, §. si apud duos, de positi.

Restitui rem verbum prolarum habet plenam, & perfectam significationem, vt fructus quoque restituantur, & ideo cum restitui prætor vult in interdictione vnde vi, etiam fructus sunt restituendi, etiam ante litis contestationem: quod in aliis secus est, videamus, §. 8, §. item si, & ibi gl. veluti de viuis.

Restituere rem non videtur ille, cui vi, mercede causa tradita est res, nisi & fructus restituitur, ibid.

Restituere rem si quis tenetur propter dolum, non consequitur dilacionem ad eam perquirendam: aliàs secus, l. si constante, 27, §. pen. soluto, mari.

Restitue-

RES

INDEX.

RES

restituere mihi si quis non vult rem meam, quam habebam vanaem, liberatur dando mihi rem, vel verum pretium, gl. i. in l. non enim. eum amotum.

restituere uxori si nolit maritus rem sibi donatam ab uxore, iustum pretium soluendo uxori liberatur: vxor tamen debet ei cauere de euictione simpli, quanti ea res sit, quia maritus habet causam ab uxore vendicare rem donatam, gl. i. in l. non enim. & gl. i. in l. id eo. eod.

restituere si recuset mulier res amotas, tenetur in quantum vir in litem iurauerit, nec liberatur soluendo iustum pretium, & soluta estimatione, quam maritus iurauerit, non tenetur ipse cauere mulieri de euictione carum rerum, l. si eum dos. i. cum dos. duab. seq. eod.

restituere nata lib. non potest libertus filio patroni mortui inuito. l. pen. de natalib. restituend.

restituere nata lib. debet libertus a principe patrono consentiente, quia per hoc beneficium restitutionis natalium amittitur ius patronatus, l. si. eod.

restituere rem, quam alieno nomine possidet, si quis deneger ex iusta causa, non dicitur priuare illum possessione, nec dicitur eam interuicere: secus si non habet iustam causam detinendi, l. si quis rem. i. o. de acq. possid.

restituere verbum adaptatur etiam ad id, quod quis nungquam habuit, l. i. & ibi gl. pe. quorum bonorum.

restituere dicitur, qui in pristinum statum reducit, l. i. §. pe. ne quid in loco publico.

restituere rem sibi petens constituit se possessionem amisisse, gl. restituere. in l. i. §. si aduersus. de vi. & vi armata.

restituere plus est, quam exhibere: nam exhibere est presentiam corporis præbere: scilicet videndi, & tangendi; restituere vero est possessionem facere petitori, cum, fructibus quoque reddere, l. plus est. i. de verb. sig.

restituere, verbum, vt cum princeps restituit aliquid, significat, vt ordini, & dignitati restituitur, & famæ: & quandoque significat libertatis restitutionem, gl. si. ibid.

restituere dicitur, si quis simul & rem, & causam actori reddidit, quam is habiturus esset, si statim iudicij accepti tempore res ei reddita fuisset: id est & viciupationis causam, & fructuum, l. restituere, 3. eod.

restituere videtur, si quis restituat, quod actor habiturus esset, si controuerfia ei facta non esset, restituere, 7. eod.

restituere dicitur non solum, qui corpus peritum: sed etiam omnem rem, conditionemque redditam causa præstat, l. si. eod.

restituere verbum cum in lege inuenitur, est specialiter de fructibus, additum non est tamen etiam fructus iurati restituendi, l. in condemnatione, 134. §. i. de regul. iuris.

restituere res publica, cum decipitur tam in contractu, quam in iudicio, gl. i. in l. i. C. de officio eius, qui vicem alterius.

restituere ad totam causam perinde est, ac si non esset lata sententia; restitui ad appellationem non est perinde, ac si non esset lata sententia: quia si non exequatur causam appellationis vsque ad annum, confirmatur prior sententia, gl. fin. in l. i. C. si quis in iudicio.

restituere hereditatem rogatus retenta certa quantitate, illam totam retinet de portione sua: sed si rogatus restituere prædium retento alia portio prædij a coherede, qui dominium habet, accipitur, gl. pe. in l. i. C. de positi.

restituere verbum generale est, & ita restituitur intelligitur ad omnia restitutus, nisi effectus contraxerit expressim, gl. statum. in §. cum autem. In it. quibus modis eius patris.

de restituendo incapaci partem suæ partis hereditatis, qui accommodauit fidem in suadem fidei, non priuatur, nisi solum partem suæ partis, & non tota, l. ex facto 3. §. si de vulgari.

restituere etiam facultatem habere dicitur nonnullum etiam ille, qui non possidet simpliciter detinet, l. i. §. quod ait prætor. in add. marg. quorum bonorum.

ad restituendam rem obligatus si non restituit, tenetur ad eius estimationem, l. i. denique Iulianus, & ibi add. marg. de vi. & vi armata.

inter restituendum, & eum, cui restituitur, debet esse distinctio personarum, l. i. §. i. autem. ad Trebellian.

Reliqua verba, Deteriorata, Heres, 136. cum seq. 151. Condemnatus, 1. Hereditas, 25.

Restitutio in genere, num. i. & 3.

Restitutio in integrum quando, & quibus concedenda, num. 4. & 5.

Restitutio natalium, 6.

Quid res restitutioni subiectas, & quid commissis restitutionem, 7.

Quid restitutionem competentem prætor etatem minoribus, & aliis deceptis dolo, metu, & quod eius petitionem, 8. & 9.

Quid restitutionem ex edicto ex quibus causis maioribus, 10. 11. 12. 13.

Quid restitutionem dandam, vel denegandam absentibus vel presentibus contra viciupationem, contractum, & additionem, 14. & 15. 16.

Quid translationem, vel cessionem, 17.

Quid totam causam, vel ad appellandum, & aduersus sententiam, num. 18.

RESTITUTIO nulla datur de priuatione ad habitum, l. si ex causa §. Pomponius. de minorib.

Restitutio rei fit vigore primi iudicij rescindentis, l. si sine herede §. 3. interposito. de administr. tutorum.

Restitutio principis, & postliminij æquiparantur, l. si quis filio exheredato, §. pe. de iniusto rupto.

Restitutio in integrum a principe concessa non auferit alteri quæsitum, nec bona in alium translati, gl. emancipatus. in l. Gallus. §. de quid si ratorum. de lib. & posthu.

Restitutio fructuum cum omni causa, intelligitur, quod debeant fructus restitui, & fructuum fructus, qui dicuntur causa, gl. i. in l. fed. & partus. quod metus caus.

Restitutiois verbo continentur res ipse, & fructus, & causa viciupationis, & omnis villitas, l. plus est, 27. & ibi gl. si de verb. oblig.

Restitutio omnis consistit in interpretatione iuris, vt sic fiat, vt ius interpretatur, l. si & ibi gl. si. eod.

Restitutio non datur filio contra patrem regulariter nisi cum de thura filij agitur, §. gl. si. in l. i. C. si aduersus rem iudi.

Restitutio in integrum non datur propter absentiam domicilij, gl. si. in l. i. C. de præscriptione longi temporis.

Restitutio in integrum damnato concessa a principe restituit eum etiam ad pristinum statum, etiam quoad bona, & honores, l. i. C. de sententiam passis.

Restitutio in integrum est honoribus, ordinibus, & cæteris omnibus: id est bonis, & famæ restituere, d. l. i. & ibi gl. si.

Restitutio in integrum hodie conceditur etiam a iudice de legato cognita causa in præsentia vtriusque partis, gloss. i. & 2. in l. 3. de restitutione in integrum.

Restitutio in integrum hodie competit iure magistratus, cum delegatus possit hodie restituere, gl. pe. in l. in causa, 17. §. si. de minorib.

Restitutio in integrum potest peti coram iudicibus ordinariis, & specialiter ad vna causam, vel ad vniuersitatem delegatis, qui possunt causas eius examinare, l. si. C. vbi, & apud quem.

Restitutio non est petenda coram arbitris electis, vel compromissariis iudicibus, vel etiam certam subdelegatis datis a iudicibus, qui propriam iurisdictionem non habent, ibid.

Restitutio in integrum iure magistratus competit hodie, cum indistincte possit delegati, gl. & vtriusque ibi, & gl. iurisdictione. in §. ius iurandum. in auth. de defensor. eunt. col. 3.

Restitutio in integrum conceditur, cognito, quod causa, ex qua petuntur, sit iusta, & vera, l. i. & ibi gl. si. de resti. in integ.

Restitutio in integrum propter minimam rem, vel summam, non est concedenda, si maior rei, vel summa præiudicetur, l. i. eod.

Restitutio in integrum non datur ei, qui maior factus comprobauerat, quod minor gesserat, l. 3. §. si quis cum minor. de minor.

Restitutio semel minori concessa, & iterum contra eam datur restitutio non afferendo nouam causam, nisi in casibus propter affectionem ipsius: restitutio tamen semel denegata non potest iterum peti, nisi noua causa inueniatur, gl. rursus. in l. ait prætor, §. restituere. eod.

Restitutio non conceditur ei, qui statum suum proflus amittendo ipsum mutat: §. secus quando mutat ipsum non proflus amittendo, l. si ex causa, §. Pomponius. & ibi gl. eum statum. eod.

Restitutio in integrum competit etiam ei, qui tutus est exceptionis ope, vt quia deceptus est minor ultra dimidiam iusti pretij, gl. competere. in l. in causa, 17. in princ. & gl. non enim. in §. Pomponius. eod.

Restitutio in integrum non datur, vbi datur certi conditio, §. gl. non enim. in l. d. §. Pomponius.

Restitutio minori non aliter est præstanda, quam ipso postulante, vel eius procuratore habente speciale mandatum, de quo si dubitetur, cum cautione de rato admittitur, l. illud. §. si. cum l. seq. eod.

Restitutio in integrum non potest dari minori procuratore eius postulante habente generale mandatum de vniuersis negotijs gerendis, d. l. illud. §. si.

Restitutio minori recte potest dari ipso postulante cum autoritate tutoris, vel curatoris, gl. ipso postulante. ibid.

Restitutio patri pro filio conuenio danda est, licet filius nolit restitui: quia de patris periculo agitur, qui de periculo tenetur, l. patri pro filio. eod.

Restitutio etiam datur aduersus eos, qui de dolo non conueniuntur excepto patre & patrono, d. l. patri pro filio, §. si.

Restitutio in integrum in actionibus competentibus ad vindictam non datur, l. auxilium, 38. eod.

Restitutio in integrum minoribus factis maioribus vltra 29. annum quandoque speciali iure potest dari in odium aduersarij, qui dolum commisit, ne daretur ei restitutio, & in fauorem ipsius minoris, qui tunc sollicitus gl. i. in l. i. infra vtile. eod.

Restitutio non datur minori contra libertatem concessam per emptorem: datur tamen actio contra emptorem, quanti sua iure, est, l. minor, 10. §. i. eod.

Restitutio contra venditionem non prohibita a lege minoribus, non datur pro minimo, nisi collusio intercesserit: sed pro grandi damno datur, etiam si non intercesserit collusio, l. pe. & ibi gl. i. & i. eod.

Restitutio si est denegata propter etatem non probatam ad restitutionem, & ad etatem probandam iterum admittitur, l. si. C. si minor. de maioribus.

Restitutio non conceditur ei, qui sponte in iudicio se obulit defensionis minoris, neque ipsi minori conceditur: quia tunc non tenetur, secus si tenetur, gl. pe. in l. 4. C. si aduersus rem iudi.

Restitutio minori denegatur, quando iuramentum intercessit venditioni a se factæ secundum leges: id est cum decreto, gl. si. in l. non dubium. C. de legib.

Reliqua verba, Dolo, §. de. 39. 40. v. §. 47. Minor, Possessor, 29. Procurator, 39. 40. 41. Pupillus, 38. v. §. 41. Minor, 39.

RESTITUTIO in integrum non restituit rem: sed modum agendi, vel tollit exceptionis obstaculum, l. qui proprio, §. item queritur. de procuratorib.

Restitutio in integrum, quæ minori datur, non tollit actionem, neque obligationem induci, vnde restitutio minore eius fideiusor incontinenti non liberatur, gl. & non puro. in l. 3. §. fed. verum. de minorib.

Restitutio quandoque non restituit omnia in pristinum statum: sed exceptioque inducit, gl. sed viilis. in l. ait prætor. i. sed quod Papinianus. eod.

Restitutio in integrum est scripta in rem, & ideo datur in subdium contra eum, ad quem res peruenit, licet cum minore non contraxerit, l. in causa, 14. §. eodem.

Restitutio in integrum datur, vbi alia specialis actio non datur, §. gl. competere. in l. in causa, 17. in princ. & gl. non enim. in §. Pomponius. eod.

Restitutio in integrum dicitur auxilium extraordinarium, & non conuenit cum alio ordinario, §. ibid.

Restitutio in integrum non iure actionis: sed officio iudicis datur, & illa data antiqua viilis actio intenditur. ibid.

Restitutio in integrum non tollit fideiusor minoris, qui habet exceptionem, gl. 2. in d. §. Pomponius.

Restitutio in integrum erroris proprii venie petitionem, vel adversarij circumventionis allegationem continet, l. defecti de minoribus.

Restitutio in integrum post duas sententias potest peti, & ex noua causa potest dari, l. minor. i. & ibi gl. examari. eod.

Restitutio ita facienda est, vt vnusquisque integrum suum recipiat, & reponatur in pristinum ftu suum, quod si minor, s. restitutio. eod.

Restitutio concessa non citatis his, quorum interest, in eorum preiudicium nihil valet, l. etiam patre. §. si eod.

Restitutions in integrum videtur quis renuntiare per vnum actum contrarium factum post 25. ann. etiam intra quadriennium, §. si filius. eod.

Restitutio in integrum petio lre contestata oō potest perpetuari, gl. vnus. in l. sed et si, §. 2. §. quocies. ex quib. causis maioris.

Restitutioe habita competit vtilis rescissoria, que perpetuari potest, cum non inueniatur prohibitio, sed si oō perpetuetur, tollitur anno, vel quadriennio. ib.

Restitutioe in integrum ram minoribus, quam maioribus dari prohibent expressse leges in causa libertatis, & in prescriptione status defuncti, gl. o. probi beant. in l. nec non, §. quod eis, ex quibus caus. maior.

Restitutioe data non perpetuat actio rescissoria, sicut nec exceptio, nec replicatio apprehensio tamen possessionis perpetuat actionem, gl. nactus. in l. si is, cuius, §. 1. eod.

Restitutioe in integrum cessare non faciunt remedium legis, vt l. perfectus. C. de annuali exceptione. nec remedium missionis, cum sint remedia extraordinaria, & subsidaria, & vnum extraordinarium non nollit aliud extraordinarium, d. gl. marg. in add. in l. is, qui, §. 9. eod.

Restitutio in integrum non perpetuat per iuramentum prestitum ab eo, cui delictum est, sicut nec per lris contestationem, gl. post litem. in l. nam postea. §. si is, qui, de iur. iur.

Restitutio in integrum concessa minori super sorte principali non extenditur ad accessorios, & sic ad vltimas. l. si §. si de conditione indebiti.

per Restitutioe in integrum quod potest quis consequi, ea nōdum perita, nec obrepta in compensationem deduci non potest. ibid.

in Restitutioe in integrum nihil potest iudex supplere ex officio suo. d. §. si. Restitutioe beneficium competens minori transit ad eius heredem. ibid.

Restitutio in integrum licet possit peti de nouo ad vltimas: tamen, antequam impetretur, non potest de illis obici compensatio: quia adhuc nullo iure debetur, licet debet speretur, d. §. si & gl. ii.

Restitutio in integrum petens aduersus actum gestum cum procuratore, non videtur ipsum impugnare ex defectu mandati: sed potius approbare quantum ad hoc: & ideo non facit committi stipulationem de rato prestitam a procuratore, ex eo quod non fuit habitus raris actus, nisi eam de hoc fuisset permillum, quæ restitutio non peteretur, l. 3. rem ratam haberi.

Restitutioe causa inter priuatos agi debet coram præfide provincie: inter priuatum & fiseum cognoscit procurator Cæsaris aduocatus præfide, l. 2. C. si aduersus fiseum.

Restitutioe causa inter priuatum, & fiseum hodie solus princeps cognoscit, gl. 2. ibidem.

Restitutio in integrum facta vni non prodest alij, nisi sit causa indiuidua, vt seruitus, l. si & ibi gl. si. C. si vnus ex pluribus appellat.

in Restitutioe in integrum causa non est necessaria litis contestatio, §. ad hæc quoque. in auth. vt sponalitia largitas. col. 9.

Reliqua verbo, Minor, per tot. Restituere, &

RESTITUTIO natalium inducit plenam ingenuitatem, gl. in rub. & l. inter dū. de natalibus restituentis gl. præmandans. in §. si quis sanē, in auth. quibus modis naturalis effici. legit.

Restitutio natalium non solet concedi a principe, nisi consentiente patrono, l. 1. de natis lib. restituent.

Restitutioe natalium impetrans, efficitur ingenuus, etiam si natus seruus, & postea manumissus impetrauit restitutionem: sed si ex istens seruus impetrasset, gl. 1. ibid.

Restitutio natalium, & ius annulorum auctorum a solo principe conceditur, non ab ordine decurionum. l. 1. de iure auctorum.

Restitutio natalium antiquorum in quibus omnes homines nati sunt liberi, & ingenui, a principe concedi solet patrono consentiente, d. l. 1. & ibi gl. i.

post Restitutioe natalium nullo modo ius auctorum annulorum peti potest, gl. o. præmandans. in §. si quis sanē, in auth. quib. mod. naturalis effi. legit. col. 6.

Reliqua verbo, Natus.

RESTITUTIO in subiectis res si alienentur, non possunt vsu capi, neque præscribi, l. 3. §. si auctorem. C. communia. de legatis.

Restitutioe subiectæ res sub conditione, vel in diem incertum interim possunt alienari, & transferri dominium, sed adueniente conditione ipso iure annullatur alienatio. ibid.

Restitutioe subiectæ res pendente conditione si alienentur, isto medio tempore valet alienatio, & transferri dominium, gl. celebrata. ibid.

Restitutioe subiectæ res possunt alienari vsque ad legitimam, auth. res, quæ. C. communia. de legatis.

Restitutioe subiectæ res alienari possunt ex causa dotis, vel donationis propter nuptias. ibid.

Restitutioe subiectæ res per hoc tantum intelliguntur prohiberi alienari. ibid.

Restitutio verbalis facta fideicommissario tantum facit, vt competat ei fideicommissaria hereditatis petio, quantum facit aditio hereditatis, vt competat hereditatis petio, gl. 1. in l. de fideicommissis hereditatis. petir.

Reliqua verbo, Fideicommissum, §. 1. 2. Heres, 107. v. que 136. & 145. v. que 149. 150. 151. Rei, 16. Tutor, 153. 154. 155.

RESTITUTIO minori competens per officium iudicis peritur, & non iure actionis, & restitutioe data datur prima actio vtilis, l. quod si minor, §. si. & ibi gl. si. de minorib.

Restitutio quando petitur contra aduersarium circumuentilem, eo absente, procurator illius sustinet partes rei, ideo debet cauere indicatum solui. l. quod si de speciali. §. si eod.

Restitutio a consanguineis inuito minore non potest peti, nisi minori bonis, l. interdictum, & sic in ipso iure curam eccidit, l. parti pro filio. eod.

Restitutio ratione ætatis datur officio iudicis, gl. 1. in rub. de capitis diminut.

Restitutio vt concedatur minori, requiritur, quod probet se minorem, & decipiam, l. nam postea. §. minor, & ibi gl. statutum, & ibi add. marg. de iure iur.

Restitutio in integrum potest peti non solum principaliter sed etiam incidenter, vt viam exceptionis, vel replicationis, quando prima actio non erat ipso iure extincta. ibid.

Restitutio in integrum restituit minori id, quod ipso abstulit ei. l. si sine hoc, §. 1. §. interposito. de adu. iur. iur. eorum.

Restitutio concessa minori non prodest fideiussores, si fideiussores soluat, vel si condemnatus ad soluendum, repetere potest a minore, nisi minor aduersus fideiussores petat restitutionem, l. 1. C. de fideiussores. minor.

Restitutio non cum, erit minori, ubi aduersus eum ex contractu administratores sui non datur actio, l. pe. C. si tutor, vel curator.

Restitutio minori non prodest maioris fiseum communem causam habenti, l. C. si in communem, eademque causa.

Restitutio in integrum beneficium personale est, congens minori non potest dari maioribus causam habenti, quando res communis est diuisa, sed si indiuisa, vt est seruitus, quo casu prodest etiam maioribus, gl. si ibi.

Restitutio in integrum potest peti per procuratorem legitime constitutum a minore cum auctoritate tutoris, vel curatoris, l. 4. & ibi gl. si. C. si aduersus rem iudi.

Restitutioe in integrum numerus filiorum non impedit dari matri minoris, l. 1. C. de integ. restitutione minor.

Restitutioe petens ratione minoris ætatis debet probare ætatem, quam allegat, aduersarius, qui vult eum excludere, debet probare, quod tempus petende restitutionis in integrum sit finitum, l. 4. C. eod.

Restitutio non datur minori contra actionem continentem intra modicum tempus, ex quo cessat minor ætas, gl. in l. C. si aduersus rem iudi.

Restitutio ratione ætatis non datur contra parentes, neque contra patronos, l. 2. C. qui, & aduersus quos.

Restitutio minoribus non est necessaria, ubi alienatio rerum suarum est facta sine decreto, cum tunc sit nulla ipso iure, l. in l. 1. C. de præd. minor.

Restitutio concessa minori omnia in pristinum statum redintegrat tam pro minore, quam contra eum, l. 1. C. de repetitio.

Restitutio in integrum potest peti per procuratorem ad hoc habentem, in specialibus mandatis, l. 1. & ibi gl. 1. C. etiam per procuratorem causæ in integrum.

Restitutioe in integrum potest petere pro filio sine mandato, cum legitimus administratores, & quia eius vultur periculum, gl. 1. ibid.

Restitutioe tempus olim erat annus vltis, hodie est quadriennium, gl. pen. in l. non solum. de restitutione, in integrum, gl. plus. in l. interdictum. de minor.

Restitutio quando petitur aduersus læsionem minoris temporis quoad ætatem, petendi tantum tempus, quantum est illud, dari debet, & non ad quadriennium, gl. restitutionis. in l. ab hostibus, §. si ex quib. causis maior.

Restitutioe petende tempus non currit, quando vna causa petende restitutionis succedit peti aliam, l. 1. C. de temporibus in integrum.

Restitutioe beneficium competens alicui ex absentia causa recipi, si succedat post aliam beneficium eidem competens ratione ætatis, non currit tempus petende restitutionis ratione ætatis, l. 4. C. eod.

Restitutioe in integrum petende tempus in minori ætate non currit, nisi ætatis sit impetrata, sed suppetente maioris ætate in euidentem prona, vel in persona successoris incipit currit, §. C. eod.

Restitutio ex quoque capite postulerit, datur hodie quadriennium, quo non vtilis ad restitutionem impendendam, l. si. C. eod.

Restitutio datur minoribus intra quadriennium, in quo non computatur tempus absentie, siue vitium, etiam in maiore: sicut in minore, vel etiam tempus, quo impeditur sum per aduersarium, ne agerem intra quadriennium, gl. pen. ibid.

Reliqua verbo, Maior, §. 1. 2. Minor, 22. v. que 35. 44.

RESTITUTIO, quo datur maioribus ex iusta causa ex edicto, ex quibus causis maiores restituantur, datur eis, ne vocat eis absentia ex iusta causa, & datur etiam contra eos, ne eis profit, l. 1. ex quibus causis maiores.

Restitutio, quo datur maioribus ex iusta causa, datur officio iudicis, & non iure actionis, quia obiecta habent illi actionem rescissoriam, & non ante, l. i. res. situm. ibid.

Restitutio ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbitur, ratō sit in vsu, quia ex aliis specialibus causis frequentius solet concedi, l. 2. & ibi gl. 1. & 2. eod.

Restitutioe non debet habere ille, qui alterius grandis commodi captandæ gratia id egit, vt recipi. causa abest. l. 4. eod.

Restitutio ex quibus causis maiores ad iustas minoris iudicis officio, & non iure actionis peti, & dari debet, quia data ager antiqua actione vtili: scilicet vsu capione, vel prescriptione rescissa, siue personalis, siue realis esset, l. gl. restitutionis. in l. ab hostibus, §. si eod.

Restitutio datur a tempore læsionis, quando in præsentia contingit læsio: si vero in absentia, tunc a tempore reuersionis. ibid.

Restitutio, ex quibus causis maiores, dari debet non solum in damnis: sed etiam in lucris, quæ ipsi quærent sine damno, & iniuria aliorum: scous quando curdammo, vel iniuria aliorum, l. sciendum, & ibi gl. 1. eod.

Restitutio conceditur alicui ex edicto, ex quibus causis maiores, ad lucrum, dū modo non ex alterius pena, vel damno, d. gl. 1. ibid.

Restitutio cessat, ubi cessat equitas, gl. sciendum.

Restitutio datur contra eum, qui non patitur fiseum item contestari ex causa in sta. vel iusta, & aliquid ex eo querere, l. aut patet. §. si eod.

Restitutio datur contra eum, qui secum agendi per se habentem non licet, si dum hoc facit, vsu capione cōpleuerit, vel aliquid acquirere nec iustitiam, in per se illius bonorum eius mitti, quia interdum mitti oō potest in bona actus, au

non latitantis. ibidem.

refutatio datur contra eum, qui conuentus frustratur, & qualibet tergiversatione, & solertia efficit, ne eum eo agi possit, ut sit vscapionem impleret, sed & ad eos, 4. eod.

refutatio datur ei, qui per iudicem stetit, quominus agere posset, & idcirco actio eius expirauit, & vscapita est, sed & si, 4. eod.

refutatio, ex quibus causis maiores, datur contra eum, qui non potest vocari in ius, veluti consulem, prætorem, & alios, qui habent imperium, d. l. sed & si, hac clausula.

refutatio, ex quibus causis maiores, non datur filio, vel liberto, cum possit veniam impetrare, quam index de facile permisit. ibid.

refutatio datur, ei, cui magistratus copia non fuit, & ob id actio sibi sit vscapita, sed et si, 4. prator. ex quib. cau. maior.

refutatio dari debet ei, cui per magistratum, vel iudicis dilaciones effectum est, ut actio exempta & vscapita esse dicatur. ibid.

refutatio non datur ei, cui causa cognita index denegauit actionem, & ita actio sit exempta, secus si sit exempta ex eo quod ius non dixit. ibid.

refutatio datur ei, qui per gratiam, aut fides magistratus ius non dixit. ibid.

refutatio datur alicui si cui per negligentiam, vel per dolum iudicis contingeret, ut per eam ius agendi secus si dolo, vel culpa actoris. ibid.

refutatio non datur ei, cui index denegauit suam iurisdictionem, ex eo quod decreto suo non obtemperauerit, & actio perempta sit, d. l. sed et si, 4. eod.

refutatio non datur ei, qui ex iusta causa a iudice non fuit auditus, & ita actio exempta sit. ibid.

refutatio non datur ei, qui prætor denegauit iurisdictionem suam, ex eo quod statuit ei tempus, intra quod de iure proponeret, & non fecit, gl. decreto. ibid.

refutatio datur ei, cui actio perempta est propter ferias repentinas, secus si propter ferias solennes, quæ ille casu potest percipere potuit, & debuit, ne in casu incidere, dicta l. sed et si, 4. eod.

refutatio, quæ propter ferias repentinas datur alicui, debet dari solum ad illos dies, quibus ipse agere voluit, & interuentu feriarum impeditus fuit, & non ad quadriennium, d. si ferie & ibi gl. sed cum ferie.

refutatio vnius diei tantum debet dari iuberi, si ego postquam possiderem eum vno minus die statuto in vscapionis tempore, cepi ab eadem Reipublica, dicta l. sed et si, 4. eod.

refutatio vnius tantum diei, in quo quis læsus est, dari debet, qui in illa iurisdictionem potuit modicum tempus, quam reuerfus fuerit, debet petere eam, & si negligat, imputet sibi, qui se arctauit, gl. vnius. ibid.

refutatio ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbitur, dari debet legato alius cuiusvis, si quis dimiserit procuratorem, siue non, d. l. sed et si, 4. eod.

refutatio ex clausula generali, si qua mihi iusta, &c. dari debet illi, qui causa dicendi testimonij excoctatur ex qualibet provincia in vrbem, vel ad principem, aut ad aliam provinciam, & etiam illi, qui peregrinationis, & appellacionis prosequende causa absunt, d. si.

refutatio ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, dari debet ei, qui ex iusta, & necessaria causa absens est in damnis, & in his, quæ lucrari poterat sine dano, necesse, si præsens esset, d. si cum l. seq.

refutatio datur ei, qui si de iudicio dedit sub pœna, quod non recederet, & propter hoc quod recedere non potest, sit læsus, datur etiam refutatio contra eum, l. necnon, §. item si quis. eod.

refutatio ex clausula generali, si qua mihi, &c. datur non solum cum leges permittunt: sed etiam cum leges non prohibent expressè, d. l. necnon, §. quod eis.

refutatio ex edicto, ex quibus causis maiores, datur contra heredem, si cui defunctum, l. cum miles, 3. eod.

refutatio non datur rebellionis, vel ei, qui notis scribit acta præsidum, si sui cōmodi causa absit, secus tamen cum necessarii absit, l. inter eos, 3. & ibi gl. non abesse. eod.

refutatio dari debet pagano, qui in expeditionem consulari iussu transferat, ibique in acie occiderat, item & eius heredi, qui mittitur, 4. eod.

refutatio non datur iustis ignorantibus potest quis petere, l. si falso, quod falso errore.

refutatio filij deportati facta in vita aui nocet nepoti substituto in casum, quo filius viuo testatore moreretur, & nepotem excludit filius, secus si filius deportatus in vita aui, fuisset restitutus post mortem eiusdem aui: quia tunc nepos est heres, nec eum excludit filius deportatus post mortem aui restitutus, gl. mancipatus in fine, in l. Gallus, §. & quid si tantum de liberis, & posthumis.

refutatio sufficit, quod aliis fuit denegata, potest peti ex noua causa, non aliis, 2. & 3. C. si sæpius in integ. restit.

refutatio prius denegata potest concedi ex noua causa, siue illa tunc esset, & non fuerat allegata, siue ex causa, quæ postea emergerat, gl. 1. in d. l. 2.

refutatio sæpius potest concedi, si non sit denegata inibi fuit denegata, amodo non datur, nisi nouæ causæ præterantur, gl. 2. in l. 3. C. eod.

refutatio sufficit, quod semel concedatur. ibid.

refutatio impetrata impedit executionem sententiarum, & alienationem rei, super qua petitur refutatio, gl. si. ibid.

refutatio generaliter facta restituit omnia ea, quæ trahunt immediate causam ab ipsa condemnatione: quia ipso iure perditur, secus si aliter deperdita mediante alienatione vel facto hominis, gl. statum in additione, in §. cum autem. Inst. quibus modis ius patitur.

Reliqua verbo, Edictum, 10. 11. Maior, 1. 2. 3.

RESTITUTIO actionis amissa datur contra absentem præsentem quando actio perempta est, ex eo quod absens secum agendum postulare non fecit, vel eo quod magistratus ius non dixit dolo, vel sine dolo, vel non fuit eius copia, l. 2. & ibi gl. ipsius ex quib. causis maiores.

refutatio non datur præsentem contra absentem, qui vscapit rem præsentis, si absens reliquit procuratorem, quem præsens connecere potuit, & non fecit, l.

item ait prætor. eod.

refutatio quemadmodum datur absentibus ex iusta causa, ne decipiantur: ita & datur præsentibus contra eos, ne ipsi decipiant præsentem. ibi.

refutatio ex edicto, ex quibus causis maiores, datur præsentibus contra quoscunque absentes non defensores: sed non datur illa ita omnibus absentibus: sed ius tantum, qui reipub. causa absunt. ibid.

refutatio ex edicto, ex quibus causis maiores, datur præsentem contra absentem non defensum, qui per se, vel per subiectas sibi personas vscaperit rem præsentem. ibid.

refutatio, quæ datur præsentem contra absentem, qui non reliquit procuratorem, datur etiam hodie, licet possit præsens iure communi interrompere vscapionem, gl. inquirari. ibid.

refutatio ex edicto, ex quibus causis, etiam contra absentem non defensum, non aliter dari debet præsentem, quam amicos absentis interroget, an defendat, vel non sit, quem possit interrogare, l. eigo, 2. eod.

refutatio, ex quibus causis maiores, datur furiosis, & etiam datur præsentibus contra furiosos, vel infantes non defensores, §. d. l. ergo, & ibi gl. pen. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

refutatio datur præsentem contra eum, qui in vinculis vscapit rem præsentem, l. ait prætor, 2. 3. eod.

refutatio non datur præsentem contra eum, qui in vinculis vscaperit, si qui in vinculis est defendatur. ibid.

refutatio datur etiam contra absentem ex voluntate, gl. si in l. sed et si, 2. 6. §. fin. eodem.

refutatio datur absentem vscapione eompleta in præsentia potest modicum tempus, quam reuerfus fuit, §. gl. & puto in l. necnon, §. si quis. eod.

refutatio datur absentem ad illud solum tempus, in quo læsus est, & non ad annum 15 vtilem, quando læsus est in minori tempore anni vtilis: sed si plus anno sit læsus, ad totum illud tempus restituitur. ibid.

refutatio denegatur præsentem contra absentem, quando absens plene cetera præsentem defenditur, cum satisfactione iudicis soluita quod actor possit peruenire ad sententiam, gl. mag. in l. si, qui, 19. eod.

refutatio datur alicui contra læsionem contingentem intra modicum tempus, postquam cessauit absentia, gl. 5. in l. 1. C. aduersus rem iudicatam.

refutatio, quæ competit maioribus absentibus ratione probabilis, & necessaria: absentie competit etiam hereditibus eius, l. 1. C. de restitutione militum.

refutatio aduersus amissam bonorum possessionem transactam tempore non datur præsentem, & tacenti: sed ex absentia causa reipub. datur: quia præsentium, quod si fuisset præsens, agnouisset bonorem possessionem, gl. si. ibid.

refutatio, quæ datur maioribus, qui ex absentia causa reipub. aut aliis legitimis causis fuerint occupati, non videtur dissimilis restitutioni minorum, l. si. C. de de temporibus. in integ.

refutatio aduersus vscapionem datur detentis in carcere publico, vel in vinculis a prædonibus, & latronibus: et etiam in vinculis ita alligatis, qui sine decore non possunt in publico apparere, l. succurritur, cum l. seq. ex quib. causis maiores.

refutatio datur ei, cuius rem eo præsentem cepit quis vscapere, & postea ipsemet dominus fuit absens, & eo reuelo infra modicum tempus finit, & completit vscapionem, gl. sed et in l. ab hostibus. 1. eod.

refutatio in integrum ex edicto, ex quibus causis maiores, conceditur post 16 pletam vscapionem, & etiam post rem alienatam, l. cum miles, §. si. eod.

ad restitutionem aduersus contractum denegandam, vel concedendam inspicitur consuetudo, vel statum loci contractus, & non locus iudicii, §. reprob. gl. 1. Doct. in l. 1. de eo, quod certo loco.

refutatio quando petitur aduersus contractum, sequitur actor forum rei, l. 1. C. vi. & apud quem.

refutatio potest peti aduersus contractum initum, vel etiam transactionem factam per calumniam, vel dolum actoris, vel ex falsis instrumentis, vel quando res fuit data, quæ sine decore fieri non potest, gl. si. ibi.

refutatio non facit cessare contractus firmitas, ut quia iussu patris contraxit mutuum, l. 1. C. de filiofam. minore.

refutatio non cessat facit quandoque invaliditas contractus, vel filius, contrahens contra Macedoniam non restituitur, cum iure communi tutus sit per Macedoniam. ibid.

refutatio non potest dare quis causa cognita lite contestata minori in eate decepto, & etiam aliis deceptis dolo, metu, & similibus, qui sub titulo de restitutione in integrum continentur, l. 1. §. an autem de postulando.

refutatio quando petitur aduersus aditam hereditatem, debent citari omnes creditores hereditarii, ut inter sint, qui si non compareant intra tres menses, petenti minori refutatio conceditur, ut sine periculo ab hereditate decedat, & postea ex officio iudicis datur curator hereditati iacenti, qui debet facere inventarium apud acta. auct. omnes. C. si minor ab hereditate.

refutatio, si fiat aduersus aditam hereditatem non citatis citandis, non valet, et si causa cognita feridebeat, gl. 2. ibid.

refutatio quando petitur aduersus aditam hereditatem: debent citari etiam legatarii. ibid.

Reliqua verbo, Absens, 1. 2. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

RESTITUTIO beneficium transit ad heredes, & ceteros vniuersales successores minorum, & absentium causa reipub. & omnium, qui potuerunt restitui, non solum de in integrum restitutione minorum, l. 4. C. de temporibus in integrum.

restitutionis beneficium non transit ad heredes quando defunctus, qui poterat restitui, decessit vltimo momento, quo ius suum expirauit, gl. 1. in d. l. non solum.

restitutionis beneficium non transit ad heredes quando defunctus non poterat restitui ratione personæ, ut contra patrem, vel patrum. ibid.

restitutionis beneficium competens minoribus non solum potest dari ipsis minoribus: sed etiam eius successoribus, etiam maioribus intra quadriennium, l. minor, §. 1. & ibi gl. si de minoribus.

refutatio in integrum non transit ad defensores sine mandato, l. cum, qui, 45. de minoribus.

restitutionis beneficium potest in alios per cessionem transire, si minoris, 2. 6. de admiss. tutorum.

Restitutio in integrum petende ius non transmittitur ad heredem de stricto iure: sed bene de equitate, l. Pantoni, §. 5. & ibi gl. obliquit. de acq. hered.

Restitutio in integrum datur contra heredes, datur etiam minorum heredibus gl. in l. si intra, §. C. de in integ. restitut. minor.

Restitutio in integrum iudicium inchoatum contra aliquem non extinguitur morte ipsius: sed continuatur contra heredem eius, d. l. si intra.

Restitutio in integrum ius quandoque potest cedi, l. quod si minor, §. procurator. rem. de minorib.

R E S T I T U O ad appellandum debet peti intra decem dies, & licet vsque ad quadringentum daret, antequam ei detur: tamen data poterit appellari: quia in petendo non fuit negligens, gl. restituere. In l. diuis, de restitut. in integ.

per Restitutionem vnum capitulum sententiae rescinditur: cetera firma remanent, si illi non sunt connexa: alias secus, letum si patre, §. 1. de minoribus.

Restitutio datur absenti ad appellandum, quando sententia est lata contra absentem defensum: sed si non fuisset defensus, vel minus bene, contra sententiam restituatur ad totam causam, gl. in l. cum miles, §. 5. si ex quib. causis maiores.

Restitutio contra sententiam non datur praesenti contra praesentem temporalem exercitum: causa appellacionis, ibid.

Restitutio contra sententiam delegati principis a solo principe dari debet, l. 3. C. si aduersus rem iudicatam.

Restitutio contra sententiam delegati principis non potest peti apud praetorem, vel praesidem, vel alios iudices, ibid.

Restitutio non est necessaria in sententia lata contra minorem indefensum: videlicet non interuentu tutoris, vel curatoris, gl. in l. 4. C. eod.

Restitutio si fuit semel denegata, etiam postea allegetur noua causa, ad totam causam, alias ad appellandum tantum datur restitutio, gl. in l. 1. & gl. 2. in l. 1. C. si sepius in integ.

Restitutio quando datur ad appellandam, datur a qua vult, vel a prima sententia, qua fuit condemnatus in fundo; vel a secunda, qua fuit restitutio denegata, vel potius solum a secunda, ibid.

Restitutio alicui contra sententiam potest concedi, vt omittam probationem faciat, & sic postea contra sententiam possit restituere, l. 3. in l. 3. C. si sepius.

Restitutio aduersus sententiam procuratoris Caesaris a solo principe debet concedi, l. 1. C. vbi, & apud quem.

Restitutio aduersus sententiam iudicis delegati principis, vel vicarij principis a solo principe concedi debet, gl. 1. ibi.

Restitutio, & appellatio non ambulat paribus passibus, gl. in l. 1. C. si de momentanea possessione.

39 R E S T I T U T V S de portatus per principem omnia iura pristina honores, & bona restituit, gl. in l. si qui, 40. §. si ex quib. causis maiores.

Restitutus si sit quis, vt habeat legatum, quod amisit, ideo quia absuit causa reipub. habebit legatum cum onere, l. si quis Ticio, 41. eod.

Restitutus vt adeat hereditatem repudiatam, potest restituere, vt repudiet, etiam si noua causa non afferatur, vel e contra, l. si sine, §. restitutus, & ibi gl. rursus, de minor.

Restituito fideiussores non videtur restitutus principalis, l. minor, §. 5. de minorib.

Restituta in pristinum statum, & pristina iura restituenda sunt, gl. in l. & Atticini, 45. de seruit. rustic.

Restitutus aduersus cursum praescriptionis in eadem actionem censetur restituere, quia prius habebat, l. debitor, 23. §. si & ibi add. mar. ad Velleian.

Restituta per sententiam re, quae vi, mercede causa fuit tradita, contra restituendum rem non potest agi de eius fructibus, vel vltimo officio iudicis: sed bene possunt peti iure actionis etiam lata sententia, gl. restituere, & ibi add. marg. in l. videmus, 38. §. item si de euitio.

Restitutus non recuperat locum ab alio occupatum, gl. in l. quid ergo, §. poena grauior, de his, qui notantur in sa.

Restitutus deportatus per principem non recuperat bona per fisco translati in alium, gl. emancipatus, in l. Gallus, §. & quid si tantum, de libe. & posthum.

Restitutus si sit quis natalibus suis a principe, dicens principi se fuisse natum ex ingenua matre, postea quoque se effectum seruum ex aliqua iusta causa, talis imperator restitutionis in integrum non valet, si appareat eum natum ex ancilla, l. de natalibus restituend.

Restitutus libertinus natalibus, quantum ad totum ius pertinet, perinde habetur, ac si ingenuus natus esset, nec eius patronus potest venire ad eius successionem, l. 1. eod.

Restitutus natalibus intelligitur restitutus illis natalibus, in quibus omnes nascebantur liberi inspecto iure naturali, non illis, in quibus est natus, ibid.

Restitutus natalibus a principe censetur restitutus ad omnem ingenuitatis statum, si quavis, eod.

Restitutus natalibus libertus perinde habetur, ac si ingenuus natus medio tempore maculam seruitutis non sustinuerit, l. si eod.

Restitutus ad appellandum non potest tentio appellare, licet lex dicat, extingui pronuntiatum per appellationem, gl. si in l. C. si sepius in integ.

Restitutus in integrum datur retro contra ius quaesitum alteri: & hoc causa licet non possit recuperare bona a possessoribus bene tamen a fisco, quatenus locupletior est factus, gl. in l. ad in l. 1. C. de sententiam passis.

Restitutus debitor in integrum non potest se tueri contra suos creditores, l. pen. C. eod.

Restituito donatorum filij eius recidunt in eius potestatem, & per consequens testamentum eorum irritatur, l. si C. eod.

R E S T I T U T I O si nemis facit incidit in periculum, l. filius a patre, 28. §. si quis ex certa, de liberis, & posthumis.

R E T I N E R E datur creditori, qui rem pignori accepit, non actio, gl. Paulus, in add. mar. in l. apud Celsum, §. si de doli mali excep.

R E T E N T I O datur ad recipiendos sumptus factos in re aliena: non autem actio, ibi de m.

Retentioni rei obligatur ex nudo pacto datur, & non actio, ibid.

Retentionem solum habens, sed non retentionem, si soluat, non reperit, l. ex quib.

causis, §. 1. de conditione indebiti.

per Retentionem potest quis confutere ius suum, quod habet in re, quando illi peruenit ad eum sub spe restituendi, l. si ferus Titij, 71. de leg. 1.

Retentio ex pacto tantum datur in actione de dote, gl. in l. 1. Cod. de cond. ob causam.

R E T I N E R E quis non debet res nostras nobis iniunctis, nisi habeat ius in re, vel iustam causam retinendi, l. si filiosam, 26. §. 1. & ibi gl. iniunctis, soluto matr.

Retinere proprie dicitur ea, quae iam habemus: improprie tamen dicitur etiam ea, quae nunquam habuimus, l. post emancipationem, 38. §. si & ibi gl. fin. de leg. 1.

Retineri recte possunt quatenus a scriptoribus pro scriptura, gl. retinebitur, in l. si non forem, §. si cautum, de cond. indeb.

Retineri regulariter non potest res debitoris pro alio delicto, nisi propter expressas factas in ea, vel propter meliorationem factam in ea, gl. retinebitur, & ibi add. ibidem.

Retinere pecuniam potius interest, quam solutam repetere, l. si stipulatus, 16. de fideiuss.

Retinetur firmus, quod quis ex acquisitione sua habet, quam quod ex acquisitione alterius, l. si quid in bello, 28. & ibi gl. erat de captiuis.

Retineri potest pecunia redacta ex venditione pignorum pro debito etiam naturalis, gl. in l. 3. C. de viciis.

Retineri possunt pignora obligata pro vltis ex nudo pacto conuentis temporis traditionis pignorum, non vero pro maioribus ex posteriori contractu nascens, ubi specialiter fit hoc d. l. 4. C. eod.

Retineri non possunt pignora obligata ad minores vsuras pro maioribus ex posteriori contractu nascens, & hoc odio vsurarum, gl. pe. ibid.

Reliqua verbo, Creditor, 74. Dos, 51. Liberum, 4. 5. Pignus, 18. Possidens, 8. Possessio, 30. 31. 32. Scripserit Scriptura, Falsus, 17.

R E T I C U L I circa columnas dicuntur instrumenta, quibus solet suspensam phora, gl. reticuli, in l. tabulae fundi, 18. §. quae pictae de action. empti.

Reliqua verbo, Venari.

R E V E R E N T I A iunia, & metus recipiuntur gl. metu. & ibi add. marg. in l. 1. §. quae oneranda, quorum rem actio.

Reuerentia paternalis, vel patronalis omnem restitutionem excludit tam filijs, quam libertis, l. 2. C. qui, & aduer. quos.

Reuerentiam debet impendere minor maiori, & e contra maior minori, gl. in l. 1. C. de palatinis, libro 12.

R E V E R T I T V R, verbum significat translationem dominij ipso iure, l. qui quis, & ibi add. marg. C. de omni agro defer. lib. 11.

R E V O C A R I non debet in dubium, quod bene est semel determinatum, gl. exclusi, & l. 1. & ibi gl. 4. C. de falsisando.

Reuocatio mandati procuratoris debet intimari aduersae parti, l. si pecuniam, §. 1. de condic. cau. data.

Reuocatio mandati non prauidetur procuratori, si ad eius notitiam non peruenit, l. si mandasse, §. 1. mandati.

Reuocatio procuratoris, quae in notitiam iudicis, vel aduersarij peruenit, impedit iudicium, & gesta sunt nulla, gl. 4. in l. 1. C. de causis laudo.

Reuocatio procuratoris actoris si peruenit ad notitiam tantum rei, tenet sententia, quia iudex nihil de contentione praesens omisit: sed non debet aliquid commedium consequi ex sententia propter scientiam suam ope replicationis, ibid.

Reuocatio procuratoris actoris si superuenit tantum ad notitiam ipsius procuratoris, valet sententia pro reo: sed non pro actore, eum quo ad actorem cuius legitima persona fuerit litigatum, ibid.

Reuocatio procuratoris, cum dubitatur an peruenierit ad notitiam alicuius, vel non, praesumitur ignorari, nisi probetur scientia, ibid.

Reuocatio procuratoris non potest fieri post litem contestatam eo initio si causa fuit ante litem contestatam non indistincte potest fieri, ibid.

Reliqua verbo, Donatio, 34. 35. Donator, 23. Legatum, 103. vsque 106. Libertas, 17. Mandatum, 14. Minor, 40. vsque 43. Procurator, 55. vsque 58. Testamentum, 28. 29. 30. 46. vsque 50. Testator, 20. vsque 26. Transactio, 17. 18. Sententia, 58. vsque 58. Seruus, 118.

R E V O C A T O R I A actiones tres sunt: scilicet Fauiana, Pauliana, seu Pauliana, & Caluisiana, l. videmus, 38. in add. mar. de euitio.

Reuocatoria actionibus adduntur aliae duae: scilicet interdictum fraudatorium quod interdictum incidit in Caluisianam, & Paulianam, & actio in factum reuocatoria, quae incidit in Fauianam, ibid.

Reuocatoria Fauiana dicitur illa, quae patrone datur ad ea, quae a libertis in fraudem eius alienata sunt: libertus tamen duobus modis alienat: scilicet in fraudem legis, & in fraudem patroni, ibid.

Reuocatoria Pauliana datur creditori ad ea, quae in eius fraudem alienata sunt a debitoribus, ibid.

Reuocatoria Caluisiana competit vtrique & debitori, & creditori, ibid.

Reuocatoria Fauiana est personalis, & perpetua, gl. in Fauiana, ibid.

Reliqua verbo, Actio, 21. vsque 218. Libertus, 20. 21. Debitor, 63. vsque 70.

Creditor, 79. Interdictum, 3.

Res in genere, num. 1. vsque 5.

Res criminum, num. 6. 7. 8.

Quoad locum conueniendi, num. 9. 10.

Quoad non competentem, & contumacem, nu. 11. 12.

Quoad suspensum, & cautionem de ssendo num. 13. 14. 15.

Quoad absolutionem, & condemnationem, num. 16.

Quoad verum principalem, & eius fideiussores, num. 17.

Quod reum promittendi, vel debendi, p. u. 18. v. que 23.
Quod reum stipulandi, & credendi, 1. 4.
 Reus v. s. dicitur, qui defendit, & actionem propulsi, & accusationem, gl. 1. in add. marg. in rubr. de duobus reus promittendi.
 Reus appellabatur veteres non solum, qui interpellantur: sed quorum de re agitur: hinc est quod reus non solum debendi: & credendi dicitur ibi.
 Reus quandoque dicitur, qui tantum debitor est, & quandoque dicitur, qui conuenitur, gl. 1. in principio. In utro de duobus reus.
 Rei conuenienti conditio melior est in pari causa, gloss. 1. in l. 1. ne quis eum, qui in ius.
 Reus conuenitur pro re mobili si est suspectus, debet illa res sequestrari, donec satisfactur, vel si non accipiat, si si fideiussor, si. fin. qui satisfactur.
 Reus excipiendi dicitur facere controuersiam, l. non solum, si. si status, & ibi gl. si status, de procuratorib.
 Reus, postquam actor probauit intentionem suam, potest obicere exceptiones suas, vt quando actor probauit intentionem suam per instrumentum, potest reus similiter probare per instrumentum, vel per testes: si verò probauit actor per testes, potest reus probare per instrumentum, gl. exceptionem. in l. officium, de rei vindicatione.
 Reus precise tenetur prestare vicumque equitas dicitur, veluti in reali sententia hoc dicitur, vt precise tenetur, gl. transferatur, & ibi add. in l. qui restituere, 67. eod.
 Reus regulariter non cogitur precise ad factum: sed dando interesse liberatur: tamen ubi quod per sententiam tenetur tradere, ad illud potest cogi precise, dicit. l. qui restituere, & ibi add. marg.
 Reus precise cogitur defendere, & litem contestari: habet tamen saluas exceptiones, & defensiones: potest etiam litem contestando protestari, quod non respondit animo litem contestandi, quo protestatio valet, si non fuerit oblatu libellus, quo causa scilicet quando libellus non est oblatu, cautio est actori, vt iudex iniungat litem contestari, vt protestatio non possit obesse, l. quoties, 2. in add. marg. de noxalib. actio.
 Reus tenetur etiam si habeat iustam causam litigandi, quando res non erat æque peritura penes actorem, l. eo. 12. §. si postea exhibend.
 Reus potest affumere onus probandi generaliter in omni causa, l. circa, 14. & ibi gl. si. de probatio.
 Reus, qui affumit in se onus probandi, si non probat, sententia sibi non præiudicat, l. d. gl. 1.
 Reus, & actor, si velint probare suam intentionem, prius debet audiri actor. ibi.
 Reus affumens in se onus probandi non videtur renuaculare iuri absolutionis, quæ solet fieri auctore non probante. ibi.
 Reus in exceptionibus, replicationibus, & duplicationibus, & triplicationibus actoris partibus fungitur, l. in exceptionibus, & ibi gl. 1. eod.
 Reus excipiens de non numerata pecunia non probat eam exceptionem: quia qui exceptionem non numeratæ pecunie opponit, non dicit, vel ponit fidei dictum, vel positum ab alio, negat, & idem est in eo, qui exceptionem non numeratæ pecunie opponit, cum similis sit, gl. 1. ibi.
 Reus ita debet plene probare exceptionem: sicut actor debet plene probare intentionem suam, l. in exceptionibus, & ibi gloss. 1. de probatio.
 Reus facit in exceptione succumbere illud, quod actor facit succumbere in petitione, l. 3. §. si quis duobus de adimend. legatis.
 Reus tenetur edere actionem actori ad replicationem fundandam, l. p. §. si ad leg. Falcid.
 Reus in exceptione propriè non est actor, sed ex interpretatione sic: quia exercit officium actoris, cum factum ponit, vt actor, ex quo petit absolui, & tunc onere probationis grauat, l. 1. & ibi gl. 1. de exceptio.
 Reus in exceptione quando factum non ponit: sed positum negat, vt in exceptione non numeratæ pecunie, & quando est pro eo præsumptum, quæ transferuntur onus probandi in actorem, non grauat onere probandi, d. gl. 1.
 Reus in exceptione licet dicitur actor, non tamen iurat de calumnia prius, quam actor, gl. si. ibi.
 Reus habens exceptionem auctore differere agere, vt moriantur testes, qui possunt exceptiones probare, potest ipsum ad iudicium peruenire, quocumque imploret iudicis officium, & petendo declarari fidei exceptionem competere, & illi imponi silentium super actione, si contentat, 9. & ibi gl. 1. de fideiussor.
 Rei fauorabiliores habentur potius, quam actores, quando actor, & reus sunt par conditionis per omnia, l. fauorabiliores, 168. de regulis iuris, gl. in possessione, in c. 1. si de inuestitura fuerit controuersia, gl. p. in c. 1. de cõsecratione inter dom. & fidel.
 Reus in exceptionibus dicitur actor, & qui excipit, agi, gl. 1. in l. 1. C. de iuris, & facti ignora.
 Reus in contractu depositi non tenetur edere actori librum rationum, vel etiam instrumenta sua ad defendendam intentionem actoris, l. 1. & ibi gl. 3. Cod. de edendo.
 Reus cogitur ex causa ad edendum instrumenta, vel librum rationum, cuius causæ indagatio spectat ad iudicem, d. l. 1. & ibi gl. 4.
 Reus excipiens de transactione non videtur fateri debitum, quod actor petit, l. 3. C. de transactio.
 Reus vnusquisque potest defendere etiam sine mandato præstita satisfactione pro defensione, l. exigendi, 12. C. de procuratoribus.
 Reus etiam inuit vnusquisque potest defendere sine mandato præstita satisfactione: scilicet de defendendo de dolo, & de iudicatu soluto, gl. 4. ibi.
 Reus fauorabilior est, quam actor in dilacione instantie concedenda: quia non est in potestate rei, quando conuenitur actoris est, quando agat, glo. pen. in l. petendo, 6. C. de tempor. in integ.
 Reus si procuratorem ordinariè per stipulationem iudicatu solui, debet prius prestare iuramentum calumnie per se, vel per procuratorem instrumentum malis ordinatio procuratoris non valet, l. si. fin. autem. C. de iurici. propter calum.
 Reus defendere se non cogitur, cum sufficiat in possessionem missio, gl. 1. in l. 1. C. vnem inuitus agere.
 Reus non cogitur sub iudice delegato respondere, nisi prius actor satisfecit de lite

exequenda, & de expensis resciscendis, si succumbat in causa, auct. in quod fieri. C. de dilatoriis.
 Reo conuenito coram delegato si certam quantitatem statuerant arbitrio iudicis promiserit actor, si litem non exequatur, illam quantitatem exequatur iudex delegatus, & non delegatus, gl. 2. ibidem.
 Reus absolutus ab obseruatione iudicii, ubi actor non venit ad iudicium, d. athen. quod fieri.
 Reus non est onerandus in probanda actione: sed bene in probanda exceptione, gl. 2. in l. frustra, 8. C. de probatio.
 Reus oneratur probatione, & causam, siue titulum dicere cogitur quando præsumptio est pro actore, aliis non, gl. si in l. siue possidetis, 16. C. eo.
 Reus in exceptionibus affirmatiue positus dicitur actor: non verò in exceptionibus negatiue præpositus, gl. 1. in l. actor, 2. 3. C. eodem.
 Reus in exceptione affirmatiue propofita si dicat probare se non posse, non ideo transfert onus probandi exceptionem in aduersarium, gl. 1. ibi.
 Reus tenetur probare factum à se negatum, quando est præsumptum pro actore, quo casu onus probandi transfertur in ipsam, gl. fin. ibi.
 Reus regulariter non tenetur probare. ibi.
 Reus ex voluntate potest in se suscipere onus probationis ingenuitatis: vel etiam ex necessitate, quando efficit dolo malo in possessione ingenuitatis, vel quando actor probauerat, yde incumbat reo probatio exceptionis, gl. 1. in l. i. C. de testibus.
 Reus quandoque dicitur facere controuersiam: sed improprie. ibidem.
 Reus licet possit vri contrariis defensionibus: non tamen potest vri contrariis probationibus, gl. 1. in add. l. scriptura, 14. C. de fide instrument.
 Reus conuenitur si reconueniat actorem, non potest actor opponere exceptionem iudicis incompetens, l. cum Papinianus, 14. C. de sententiis, & interlocut.
 Reus reconuenire potest actorem sub eodem iudice: si tamen volebat coram alio, poterat olim: sed hodie donec ipsa causa pendet, non potest sub alio reconuenire, gl. si. ibi.
 Reus conuenitur lite iam mota, & finita poterit reconuenire actorem coram alio iudice, auct. & consequenter. C. eod.
 Reus conuenitur potest recusare iudicem delegatum intra 20. dies, & petere alium sibi dari, apud quem conuenit, & reconuenio venietur. ibi.
 Reus potest actorem reconuenire de causa præiudiciali, de qua alius index cognoscere non potest, gl. 1. ibi.
 Reus datus pecunia actori perdit ius defendendi, & sic causam amittit, l. §. si in l. 2. C. de pena iudicis, qui male.
 Reus si est certus quod actor non probauit suam intentionem, debet denegare, & non tenetur excipere: si verò tanquam certus conficatur intentionem actoris, tenetur probare exceptionem, quam affert habere, si quidam. Cod. de exceptio.
 Reus si dubitat, quid actor possit probare suam intentionem, potest verumque cumulare: scilicet negando, & si probetur excipiendo, post probatam intentionem actoris debet illam probare. ibi.
 Reus si confessus sit simul, & semel se promississe fidei conditione: tunc actor non potest de huiusmodi rei confessione partem approbare, & partem reprobare: puta accipio hoc, quod promississim hoc nego sub conditione: si tamen reus confessus sit se promississe centum pure, tamen quod creditor sibi fecit pactum de non petendo, & cum hoc casu sint duo articuli, potest creditor vnum approbare, & aliud reprobare, l. §. gl. 1. ibi.
 Reus sicut inuatur exceptionibus: ita actor replicationibus, l. non exceptionibus, 10. C. eod.
 Reo multa conceduntur, quæ non conceduntur actori: & ratio est, quia durius actor, qui prouocat inuitum, addringi debet, gl. cautionem, in auct. de litigiosis.
 Reo ad iudicium vocato debet libellus offerri, & 20. dierum spatium indulgeri, & ab eo debet fideiussor dari, & portuale solenniter, & medio tempore poterit iudex recusari, vel alius associari, nisi ille, quem petit, ab alio se recusar, & 20. diebus elapsis debet fieri liris contestatio, & aliter facta non valet, si illud quoque, in auct. de exhibend. rel. col. 1.
 Reus debet se subscribere libello: sed consuetudo non feruat, §. suscepto, eod.
 Reus non aliter suis allegationibus vitatur, nisi prius iurauerit de calumnia, quod putat se bona instantia vri ad contradicendum, §. 1. In l. de pena temere litig.
 Reus non potest compelli cum, qui suum se dicit creditorem, vt agat: sed potest eius testis examinari ad perpetuam rei memoriam: vel potest petere, vt ei præfigatur tempus, ultra quod non audiat, l. fin. & ibi gloss. final. C. de vitis pupillar.
 Reliqua verbo, Accusatus, per tot. Actor, v. que 14. Correo, Defensore, Defensor, v. que 6. Defende ns, Duo vnus.
 Reo accusato de capitali crimine potest solui pro se, & pro alio, gl. 2. in l. 1. §. 6. penæ, 8. de manumissio.
 Reus de capitali crimine accusatus potest interim alienare res suas: sed non potest dare libertatem seruoquia difficultus reuocatur libertas data, gl. rei, & ibi add. marg. ibi.
 inter Reos receptus non potest accusatorem suum reacquare, nisi fuerit absolutus secus si fuerit condemnatus pena, quæ aufert ciuitatem, vel libertatem: poterit tamen accusationem inchoatam perficere, l. 1. §. qui reus, de publicis iudiciis.
 Reus purgari debet non relatione criminum: sed innocentia, ibidem.
 Reus dicitur receptus inter reos, quando est facta liris contestatio, gl. recepi, in l. hoc accusare, 12. de accusatio.
 Reo criminis mortuo, & pena corporalis extincta est, si in pecunia fuerit don demortuus, heres eius tenetur, l. defuncto, & ibi gl. 1. de publ. iudiciis.
 Reo mortuo, etiam ante liris contestationem, adhuc durat pena, usque ad interitum in crimine malefatis, & repetundarum, & in 20. q. 2. ubi mortui obsequitur post litem contestatam, vel postquam fuit deprehensus in crimine, gloss. 1. ibi.
 Reo defuncto post liris contestationem extinguatur pena corporalis, & etiam pecuniaria, nec illa tranfit ad heredes, nisi in pecunia facti condemnatio decesserit, d. gl. 1. & si.

Reo accusator mortuo potest agi contra heredem ad id, quod peruenit ad eum eius delicto, & de eo delicto civiliter potest cognoscere iudex, d.l. defuncto. & ibi gl. fi.

in Reorum examinatione debent adesse clarissimi viri: id est iuris prudentes, & etiam patroni causarum, qui aliis aduocant, ad hoc, ut ita veritas melius inquiratur: & examinatione potest fieri etiam diebus feriatis missum, & vindictarum: non festorum, cultodias, & ibi gl. 2. de publicis iudiciis.

Reis mortuis pena ademptionis bonorum descendens ex crimine publico non transit ad heredes eorum, nisi si fuerit contestata, & condemnatio sequuta, nisi in crimine laesae maiestatis, & repetundarum, l. ex iudiciorum de accusato.

7 Reus criminis laesae maiestatis, & repetundarum ex quo illud crimen commisit, non potest alienare, aut manumittere, ibi.

Reus in carcerem an sit mittendus, vel tradendus militi, vel committendus fideiussoribus, vel sibi, relinquitur arbitrio iudicis, qui debet estimare pro criminis, quod obicitur, qualitate, vel propter honorem, vel propter amplissimas facultates, vel pro innocentia personae, vel pro dignitate eius, qui accusatur, l. 1. de custod. reorum.

Reus quando crimen est leue, committitur fideiussoribus, d.l. 1. & ibi gl. 1. & glo. f. de iussoribus.

Reus qui detinetur propter unum crimen, vel ad iudicium vocatur propter aliam causam, non potest reuocari, l. 1. & gl. eod.

pro Reo criminis satisfaciens de iudicio fisci, si eum non exhibuerit, pena pecuniaria promissa condemnatur, nisi dolo non exhibuerit, quo casu etiam extra ordinem damnatur, et si nulla pena fuit promissa, nec sit confectus quanta pena sit imponenda, tunc arbitrio iudicis imponitur, ita ut modum non excedat, l. 4. & ibi glo. f. eod.

Reus confessus de crimine, donec de eo pronuncietur, in carcerem est coniciendus, l. 1. de confessoribus.

Reus inculpatus de aliquo delicto captus a magistratu si remittatur ad praesidem mittendo ei epistolam, in qua continetur, quod ille reus erat confessus de illo delicto, non creditur tali epistolae: quia non omnes ex bona fide epistolas scribunt, l. diuus Adrianus, eod.

Reos deferentes curiosi, & alij officiales per notoria indicia, licet circa calumniam metum accusent: debent tamen assistere suis iudiciis, & ea tueri notoria, quae attulerunt, alias incidunt in Turpillianum, l. ab accusatione, §. nunciatores, & ibi gl. nunciatorum, & gl. assistere, ad Turpillianum.

Reus quando habet aliqua indicia pro se, debent esse indicia magis graua contra se, ita quod praeponderent, ut possit torqueri, l. 1. §. ad quaestionem, de quaestione.

Reus in criminalibus, debet iudex dare terminum ad faciendas suas defensiones: licet possit fieri defensio sine termino, l. vnus, §. fin. eod.

Reus in criminali causa non potest damnari nulla data dilacione ad defensionem, etiam si non perierit eam: fallit in quibusdam casibus, d. §. fin. ad add. marg.

Reus sine accusatoribus in custodiam receptus non potest torqueri, nisi praecedentibus legitimis iudiciis, l. f. eod.

Reus ex suspitionibus non damnatur: sed torquetur ad veritatem eruendam: & si tortus non confiteatur, absoluitur, gl. f. ibi.

Rei quando solentur iam damnari in calcarium, vel sulphurarium, quae magis dicuntur poenae metalli, l. aut damnus, §. in calcarium, de poenis.

Reos in ludum venatorum damnare est eos in excruciationem conficiendi faras in theatro addicere, l. aut damnus, §. pe. & ibi add. marg.

Reus delinquens in loco delicti conuenitur, si ambo actor, & reus sint in provincia omni privilegio cessante, auth. quia in provincia, C. vbi de crimine agi.

Reus potest reconuenire actorem in causa criminali, gl. 1. in auth. & consequenter, C. de sententiis, & interloquio.

Reus criminis pendente lite tenetur subire munera, gl. f. in l. 1. C. de reis postulatibus, lib. 10.

Reus criminis postulatus pendente causa criminali non potest vocari ad honores: secus si non postulatus: vel postulatus, sed destitit accusator, quo casu vocari potest ad honores, d. l. 1. & ibi gl. fi.

Reus criminis postulatus pendente lite non potest fieri nec procurator, nec nomine militie dare secus si non postulatus: vel postulatus, sed destitit accusator, d. gl. fi.

Reus criminis laesae maiestatis non potest donare, etiam si non sit de crimine accusatus, & auferuntur eius bona etiam illius filijs, donationes, §. 30. §. fi. & ibi gl. pe. de donatio.

Reliqua verbo, Appellatio. 17.

Reus conueniri intelligitur, vbi fideiussor conuenitur, cum postea habeat contra reum actionem, gl. f. in l. 1. & quidem de his, qui decesserunt.

Reus potest conueniri in domicilio, quod habebat tempore contractus, & in nouo domicilio, quod postea acquisiuit, l. 1. C. de iurisdic. omnium iud.

Reus qui compellit actorem per metum, vel dolum, ut agat, vel accuset in verito examine, habetur pro condemnato, nisi ante sententiam peniteat: quo casu habetur pro condemnato, glossa habetur, in l. in criminali, C. de iurisdictione omnium iud.

Reus hodie etiam per rescriptum non potest trahere actorem ad extraordinarium iudicem, ibi.

Reus compellens actorem per dolum, vel metum ut agat, vel accuset in verito examine, per sententiam habetur pro condemnato: non pro iure, ibi.

Reus in causa civilis suae de terra, vel terminis, suae de proprietate, vel possessione, vel alia quolibet re debet conueniri, vbi res sita est, si ambo actor, & reus sint ibi praesentes, ibi.

Reus in delictis, vel quasi in contractibus, vel quasi in rebus, & possessionibus, ibi forciatur forum ratione delicti, vel possessionis, gl. ius perpetuum, ibi.

Reus debet conueniri in loco, in quo sortitur forum, & ibi repetitur omni privilegio cessante indultu per principem viuentem: sed non cessat privilegium indultum per legem in corpore iuris redactam, gl. illic, ibi.

Reus conuenitur, & sortitur forum ratione rei, vel delicti, si ibi reperitur omni privilegio impetrato a se cessante: secus ab actore: nam actor potest impetrare privilegium, vel rescriptum extra locum rei, vel delicti, ibi.

Reus conuenitur coram vno iudice super aliqua causa, si sit vocatus a principe ratione publicae utilitatis, vel necessitatis, oportet ipsum tamen absentari, & habet dilationem interim, gl. pen. ibi.

Reus non conuenitur coram iudice delicti, vel rei, aut domicilij, quando causa, super qua conuenitur, deoultur ad principis consistorium, vel etiam ad ipsum principem, d. l. 2. auth. quia in provincia.

Reus quando debet absentari ex causa publicae utilitatis, vel necessitatis, interim non debet conueniri coram iudice suo, ibi.

Reus potest conueniri in loco, vbi res est, l. f. C. vbi in rem actio.

Reus conueniri potest vbi est res immobilis: immobili autem re sufficit quod reus satisfieret de iudicio fisci in suo foro, nisi in causa, vbi fuisset nuda cautio propter privilegium legationis, gl. fin. ibi.

Reus si conuenitur vbi habet domicilium, & res sit alibi, iudex illius loci: vbi est res, ex denunciatione iudicis, qui tulit sententiam pro actore, eam executioni mandabit: sicut fit in vera diffinitiva, & vera interlocutoria, ibi.

Reus potest conueniri vbi res sita est, vel in loco domicilij, & electio actoris est, ibidem.

Reus forum accusatoris sequi non debet, glossa pe. in l. si quondam, §. 1. Cod. de adulteris.

Reus non est exhibendus in iudicio de vna provincia ad aliam, nisi prius actor praestiterit fideiussoriam cautionem, etiam quantitatatem promittens, si non exequatur litteram, aut exequens non vincat, actum reo comparente si actor infra decem dies non comparet, reus abscondit, sed ex iudicio eo exadco, quod ab actore promissum est, si quid amplius reus expendisset, auth. de exhibend. reis in principio, & §. 1. col. 5.

Reus debet conueniri in ea provincia, in qua obligatio contracta est omni privilegio in corpore iuris non incerto cessante, gl. privilegio, in §. si igitur, in auth. vt omnes obediunt iudicibus, eod.

Reus quando sequitur forum actoris, l. f. & ibi gl. f. C. de iurisdic. lib. 11.

Reliqua verbo, Ador. 12. Forum, Domicilium, Contrahens. 1.

Reus si vadat per subterfugia, & dilaciones, lis habetur pro contestata, l. f. eum, §. si quis cauto.

Reus dicitur fugiens ex eo, quod solitus est fugere, gl. fugientis, in l. propterandum, §. 1. si quidem, C. de iudiciis.

Reo potest litis contestationem se absentare, & legitime citato peruenitur ad diffinitum, d. l. propterandum, §. fin. autem reus.

Reus potest litis contestationem se absentans legitime citatus citatus contrahere eremodum, ibi.

Reus potest litis contestationem se absentans legitime citatus, si contra eum liquet de causa, condemnatur diffinitive, quae executioni mandatur in rebus suis, nec reuersus auditur appellans, neque possessionem recuperabit, etiam si cautionem praestare paratus sit, d. §. fin. autem reus.

Reus vel actor si longe ante triennium abesse sit, si liquet de causa, peruenitur ad diffinitum, alias ad absolutum, ab observatione iudicij, glo. absentem, ibi.

Reo absente contumaciter prope finem triennij, si liquet de causa, peruenitur ad diffinitum, alias ad absolutum, ab observatione iudicij, gl. absentem, in l. propterandum, §. fin. autem, C. de iudiciis.

Reo absente contumaciter lite contestata prope finem triennij potest actor praesens mitti in possessionem rei absentis ante litis contestationem, & magis possit, ibi.

Reo absente contumaciter lite contestata si agitur reali, actor praesens mittitur in possessionem tantum rei petita, & non in omnibus bonis, gl. audiatur, ibi.

Reo absente contumaciter lite contestata, si agitur actione personali, actor praesens mittitur olim in possessionem omnium bonorum: hodie tantum pro modo debiti, ibi.

Reo absente contumaciter lite contestata, vel non contestata si actor sit missus in possessionem bonorum rei, reus auditur perpetuo, & potest recuperare possessionem illorum bonorum praestita satisfactione, nisi illa bona fuerint vendita, vel creditori peti sententiam pro debito sint adiudicata, ibi.

Reo absente contumaciter lite contestata prope finem triennij si liquet de causa, peruenitur ad diffinitum, & reus non auditur: si non liquet de causa, tunc si missio sit facta in bonis rei, reus non auditur de possessione: sed tantum de proprietate: si autem missio in possessionem sit ante litis contestationem, & non liquet de causa, auditur tunc reus de possessione & proprietate, praestita prius satisfactione, ibi.

Reo contumaciter absente lite contestata prope finem triennij, actor si missus sit in possessionem rei petita non ex diffinitiva, reus reuertitur auditur de proprietate, & non de possessione, ibi.

Reo absente: sed non contumaciter, non peruenitur ad sententiam, neque etiam absente actore, & praesente reo, §. glossa contradictionis, ibidem.

Reus contra sententiam de mittendo in possessionem bonorum rei laram contra eum absente contumaciter, lite contestata prope finem triennij non auditur, nisi veniat iudice sedente pro tribunali, vel nisi sit absens ex iusta causa, vel probabili ibi.

Reus conuenitus post litem contestatam se absentans, debet citari tribus edictis, vel peremptorio pro omnibus: & si citatus non veniat, potest cogi, ut se praesentet, vel possessio potest in peritorem transferri, si non liquet de causa: si liquet, debet diffinitive de causa pronunciari, l. consentaneum, C. quomodo, & quando.

Reo absente contumaciter ante litem contestatam non potest fieri diffinitiva sententia, etiam si actor subeat onus probationis: sed fiet missio in possessionem, gl. locum, in auth. qui semel, C. eod.

Reus praesens non potest cogi litem contestari, sed peruenitur ad missionem: potest etiam pro motu iudicis puniri, nisi in causa, vbi quis cogitur praesidere, ibi.

Reus absens litem contestata, vel quasi condemnari potest diffinitive si liquidum fiscalis tantum ab observatione iudicij absolutus, ibi.

Reus praesens lite contestata praesente etiam actore absolutus diffinitive, etiam si non sit liquidum, ibi.

Reus praesens liberatur ab observatione iudicij, & actor absens condemnatur ei in expensis, & idem in reo absente, gl. pen. ibi.

Reus si in vna denunciatione dixit nolo venire, non debet citari vterius ad sententiam

- tensiam, gl. in l. res. C. cod.
- Reliqua verbo, Absolutio, 2. v. que 9. Sententia, 1. 2. 2.*
- Reus in v. conueniens dolo actoris si non teneat, non habet actionem contra actorem ad eum conueniendum: sed habet tantum exceptionem, si actor eum conueniat ad penam, l. 1. §. 1. de eo, per quem factum.
- Reus conueniens si impeditur municipalis numeris causa, & sine dolo malo suo secundum suam promissionem non sitit iudicio, excusatur a pena ob exceptionem, l. 1. §. 1. si quis cautio.
- Reus conueniens si furere coepit, non tenetur sistere iudicio, d. l. 1. §. 1. si non propter.
- Reus eodemque capitaliter non tenetur secundum suam promissionem sistere iudicio, neque tenetur ipsius fideiussores, l. sed & si eodem.
- Reus citatus, vel accusatus ex capitali causa non excusatur a sistendo iudicio: secus si fuisset damnatus: quia tunc excusatur, d. l. sed & si §. 1.
- Reus citatus, vel accusatus etiam ex capitali, si impeditur vinculis, vel custodia militari non venit, excusatur a sistendo iudicio, ibi.
- Reus citatus si funere domestico impeditur non venit, excusatur a satisfatione de sistendo iudicio ibid.
- Reus citatus si sit in feruitate hostium, excusatur a comparatione. ibidem.
- Reus, qui commisit crimen etiam capitale, de quo tunc accusatur postquam promiserat sistere, non excusatur a sistendo iudicio: sed si ante promissionem gl. vti non potest. ibid.
- Reus, qui promisit sistere sub pena, excusatur si impeditur sit propter causam fortuitam, etiam si generaliter renouatit omnes casus fortuitos: secus si specialiter renouatit, d. l. sed & si §. 1. quatenus.
- Reus conueniens non tenetur satisfacere iudicio nisi certam quantitatem: sed solum interelle: sed si satisfecit ultra interelle, videtur per errorem satisfecisse, l. gl. in d. l. sed & si §. 1.
- Rei duo stipulandi non videntur inuicem fideiubere: sed secus est in reis promittendi, gl. fecit sunt in l. si duo §. 1. si quis cautio.
- Rei duo debendi fidei conueniunt si satisfecerunt iudicio nisi cum pena, & vni non venit, & creditor non potest petere penam ab eo, si ab alio debitum exegit, d. l. si duo §. 1.
- Reus qui satisfecit iudicio nisi, si habeat exceptionem legitimam non sistendi, ipsius etiam fideiussores liberatur ab obligatione, l. si quis eum cod.
- Reus qui fuit in mora sistendi iudicio ad diem promissionis, iuratur exceptione, si sistat intra paucos dies, & ius actoris non sit factum deterius, l. si post eod.
- Reus qui satisfecit de iudicio nisi cum pena, tunc non consideratur interelle actoris, cum pena loco eius succedat, gl. committit, in l. si feno. eod.
- Reus iudicio nisi promissus si ante diem dolo promissoris perit, penam non potest peti, antequam dies promissionis veniat, l. si cum §. 1. eodem.
- Reus iudicio nisi promissus si post diem dolo promissoris perit, semper potest peti penam, vel interelle, gl. ante diem. ibi.
- Reus iudicio nisi promissus si ante diem dolo promissoris perit, non committit stipulationem, & excusatur a pena, gl. perit. ibi.
- Reus possidens immobilia non caret de iudicio nisi, gl. off. personali in §. suscepro. in auth. de exhib. reus.
- Reus non possidens immobilia non potest dare fideiussores de iudicio nisi alium, qui similiter non possidet immobilia: veluti scholare ibidem.
- Reus non possidens immobilia si non potest dare de iudicio nisi fideiussorem, qui possidet immobilia, debet duo iurare: scilicet fideiussorem dare non posse, & quod sistat saltem in clerico, ut iurare prohibetur, ibi.
- Reus etiam quando fideiussorem dare tenetur, sufficit, quod promittat simpliciter, si actor sola illa promissione sit contentus. ibid.
- Reus si nolit dare fideiussorem de iudicio sistendo sufficit, quod praestet pignus, ad quod non tenetur, cum in hoc faciat etiam plus: post datum tamen pignoris non potest dare fideiussorem, & pignus repetere, ibid.
- Reus iurans se sistere iudicio si postea a ciuitate abfuerit, per iudicem ordinarium causa summatur agitur, & etiam per delegatum, qui examinet, in quam terram auferit, & si datus iudicis auferit, & non comparuerit, mittitur actor in possessionem pro mensura debiti declarati, quam non recuperabit, si omnia damna reficiat, & fideiussorem praestet iudicio nisi, §. si vero etiam & ibi gl. iudex. eod.
- Reus qui adit fideiussorem de iudicio sistendo, si abfuerit a ciuitate, nec comparuerit, actori dupli iure consulitur: scilicet contra fideiussorem ad interelle, item per missionem bonorum rei conuenit, d. §. si vero etiam & ibi gl. iurante.
- Reus conueniens si non comparuit etiam si non iurauerit, nec dederit fideiussorem de sistendo iudicio, actor mittitur in possessionem ream, ibidem.
- Reo comparenti infra annum missionis restitui non debet res antequam satisfecerit actori missio in possessionem de iudicio sistendo, imo missus tenebit loco pignoris, donec satisfecerit, gl. recipiens, in §. igitur ne latente. eod.
- Reus comparens infra annum missionis, etiam si immobilia possideat, adhuc debet satisfacere, gl. fideiussorem. ibid.
- Reus etiam in causa appellationis tenetur dare iterum de iudicio sistendo: quia prima satisfactio est finita, ex quo est finitum primum iudicium, gl. & persona. in §. 1. in auth. de his qui ingrediantur ad appellandum. col. §.
- Reus conueniens actione personali, vel reali non cogitur satisfacere de defendendo, nec de dolo, quod abfit, nec de iudicium soluendo, nec vllam aliam satisfacionem cogitur dare, nisi de iudicio nisi, §. sed hodie & ibi gl. off. iustitiae de satisfacio.
- Reus conueniens possidens immobilia non satisfacit: sed praestat tantum iuramentum cautionem de iudicio sistendo conseruando tamen seruatur contrarium, & cogitur praestare satisfacionem, gl. promissioni & ibi add. ibid.
- Reus comparatus post actorem missum in possessionem audire vique ad annum tantum a die missionis, gl. occurrit, in §. igitur ne latente. in auth. de exhib. reus. col. §.
- Reliqua verbo, Fideiussor, 2. v. que 27. Satisfactio, 4. §. 6. Promittens, p. 10.*
- Reus & eum plene non probato absolendus est, gl. agatur, in l. 1. de iurjur.
- Reus abfoluitur ab observatione iudicii, vbi actor non venit ad iudicium, auth. quod fieri. C. de dilatio.

Reus qui dolo suo est absolutus, si se offert iudicium recipere, & conuenit tantum actione prima, neque habet locum actio de dolo etiam ad expensas, & cetera damna, gl. de dolo. in l. & eleganter. v. pe. de dolo malo.

Reus, qui dolo suo est absolutus, si se non offert iudicium recipere, agitur contra eum ad rem principalem actione prima: sed ad damna, & expensas actione de dolo. 7. ibi.

Reus, qui dolo suo est absolutus, hoc modo debet iudicium recipere: scilicet quod ipse sit paratus iudicium recipere sub hac exceptione, vel replicatione, si actor probauerit esse collusum, gl. sub exceptione. ibi.

Reus in quibusdam casibus ultra simplicem condempnatur, siue neget, siue fateatur, veluti in actione furti manifesti in quadruplum, non manifesti in duplum, §. statim. Inst. de pena temere litigantium.

Reliqua verbo, Absolutio, 2.

Reus o principali quod non prodest, neque prodest eius fideiussori, l. si vnus §. pa. 17. C. de ne pteret. in si. de pactis.

Reus principalis dicitur ille, ad quem peruenit tota pecunia, licet obligauerit se, vt fideiussor: & conuerso ille dicitur fideiussor, ad quem non peruenit aliquid: sed se obligauit pro principali, l. sed Iulianus, ad Macedonianum.

Reus principalis quando alteri principali succedit, tunc ambae obligationes manent, nec vna consumit aliam, nisi vna earum agatur: quia tunc altera consumitur, l. generaliter de fideiussor.

Reus promittendi si heres exiterit alteri reo promittendi, duas sustinet obligationes, & idem quando reus stipulandi heres exiterit reo stipulandi: si vero altera earum egerit, vtramque consumit, d. l. generaliter. in si. cum l. seq.

Reus principalis quando fideiussori heres exiterit, obligatio fideiussoria perimitur, & exceptio personalis, quae competeat fideiussori, nec potest opponi ex persona eius, l. cum reus. 15. eodem.

Reus principalis si succedat creditor, omnis obligatio tollitur, siue civilis, siue naturalis tantum esset in reum: sed si fideiussori succedat creditor, accessoria tantum obligatio extinguitur, l. heres, 2. §. quod si stipulatur. eod.

Rei principalis mora nocet eius fideiussori, l. si a colonis. 9. §. fin. & ibi gl. i. eod.

Reus principalis si obligationem perpetrat facto suo, vt quia occidit, etiam promissum, vel patiendo interpellationem, etiam fideiussoris obligatio durat. ibid.

Reus principalis si liberatur a civili obligatione, sed non a naturali: fideiussori eius tenetur eum effectus: sed si prima obligatione iure nouationis tollatur: quia tunc fideiussor liberatur ipso iure, vel per exceptionem, l. vbi cetera, 6. eod.

Reo principali liberato liberatur & accessiones: pura fideiussores, h. y. potest, & pignora, l. in omnib. 4. de solutio.

Reus principalis non liberatur confusione facta inter creditores, & fideiussores: puta reus stipulandi succedendo fideiussori, vel e contra: secus si creditor succederet debitori, vel e contra, d. l. in omnib. & ibi gl. i.

Reus principalis si fideiussorem heredem scripserit, confunditur obligatio fideiussoria tantum, l. si duo rei. 9. eod.

Reus principalis eligere potest, in quam causam compenat, si debeat ex pluribus causis gl. ipso iure in §. in bona fidei. Inst. de actionib.

Reliqua verbo, Authentica.

Reus vnus ex duobus debendi si per acceptilationem fuerit liberatus, & alius 18. per consequens etiam liberatur, gl. pe. in l. nihil interet. §. si non de off. restam.

Rei duo debendi si conueniunt, ad quorum alterum reus peruenit pecunia, ille primò debet conueniri, ad quem pecunia peruenit: alter vero est fideiussor, qui beneficius fideiussorum vti potest, l. sed Iulianus in addit. margin. ad Macedon.

Reus vnus ex pluribus si solati, cessio sit sibi contra correos pro parte, non in totum, gl. redimere. in l. quatenus, 3. §. 1. de peculio.

Rei duo principaliter obligati pro se pro parte tantum conueniuntur, si sunt praesentes, & soluendo: sed fideiussores, & alij, qui non principaliter: sed accessorie accedunt obligationi, in solidum conueniuntur, gl. off. in l. si add. in l. si. quod iussu.

Reus promittendi factus pro te, antequam soluat, potest agere contra te, vt eum liberet, l. si mandato. 4. §. si iudicio. mandati.

Rei duo licet in solidum teneantur, & sint obligati: tamen vnus solutio omnes liberat, l. si ex toto, 8. de leg. 1. l. 3. vbi duo, & ibi gl. peti. de duob. reis.

Reo vno ex duob. reis debendi conuenio liberatur alter iure, l. Digestorum, l. decem stipulatus, 1. 6. de verb. oblig. sed hodie secus, l. si. restit. idemque. de fideiussor.

Reus promittendi dicitur, qui promittit, & reus stipulandi dicitur, qui stipulatur, l. 1. de duob. reis. gl. in rub. C. eod. gl. 1. in principio. Inst. de duob. reis.

Reus promittendi, vel stipulandi dicitur a te, quae in stipulationem de dicitur, & non a reatu, gl. 1. ibi, & gl. in rub. C. de duob. reis. gl. in principio. Inst. eod.

Rei duo debendi, vel credendi constituntur, quando ipse eandem pecuniam pro 19. miserant, vel stipulati sunt, & ideo vnus petitione, & acceptatione tollitur tota obligatio, l. 1. si de duob. reis.

Rei duo debendi vel credendi in solidum constituntur tam olim, quam hodie quando est actum expressis, vel tacitis, quod ipsi essent in solidum duo rei debendi, vel credendi, vel quando illi adiecto fictionem eandem promissurunt, vel stipulati sunt eandem pecuniam, l. x. prob. gl. 1. & ibi gl. adiectum. in l. eos. 4. cum in tabulis. eod.

Rei duo debendi licet in solidum constituti hodie non tenentur in solidum, si sunt soluendo, & praesentes: sed in partes conueniuntur, gl. adiectum, in d. l. 2.

Rei duo promittendi vt constituantur nihil refert, quod simul, & vno eorum contextu promittant, an separatim, & ex interuallo, vbi vnus inter eos sit, & vno dei duo rei constituantur, neque vlla nouatio fiat, l. 3. ep.

ex Reis duob. debendi constitutis potest a quolibet eorum in solidum, vel pro parte peti: sed hodie per iura noua aliud determinatur, d. l. 3. ibi duo, & ibi gl. peti.

Reorum duorum est quod vnusquisque eorum in solidum sit obligatus, possit, quae ab altero in solidum, vel a singulis partem peti. ibi.

Rei duo debendi videntur inuicem fideiussores respectu creditoris, quando expressis est actum, vel quando color quiritur est, extra hos casus non videntur fideiuss.

Rei duo, vel plures stipulandi fieri possunt, in principio. Instituitur de duobus.
 Rei duo stipulandi sunt, quando separatim interrogant debitorum, & ipse simul
 vult respondere. Instituitur.
 Rei duo stipulandi constituuntur, quando etiam ut in rei duo rei in solidum.
 §. 1. & ibi gl. Instituitur.

Reliqua verbo, Ceteris, unus, Correns.

Rei Romanorum potest concedere privilegia etiam ante coronationem, glo.
 in extra de Pace Constantia, §. Romanorum.

Rei Romanorum post electionem concordem habet omnem potestatem, quam
 Imperator, nec vult aliquid addit. ibi.

Rei, habens ducatum, vel comitatum si iudicat vt dux, vel comes, appellatur ad
 superiorem in ducatu, vel in comitatu non inspecta regia dignitate, glossa. in
 add. in l. pe. C. de appell.

Regum, & iurisdictionis origo est de iure gentium, gl. rebellando, col. 2. in ex-
 tra de quoniam qui sunt rebelles.

Regis cor in manu Dei est, gl. imponat. in §. quia igitur. in auct. de instrumen-
 tatione, col. 6. l. 3. C. de summa Trinitate.

Reges fuerunt expulsi ab vrbe ita quod tempore, quo Tarquinius fuit expulsus,
 dicti fuit, quod nullus deinceps esset, gl. exactis. in l. 2. exactis. de orig. iuris

Reges expellendi, atque decedendi ab vrbe auctor fuit Iunius Brutus, qui fuit
 Tribunus Celerum, d. l. 2. §. quod ad magistratus.

Reges in initio ciuitatis omnem potestatem habuerunt, eisdem temporibus fuit
 Tribunus Celerum, qui equitibus praeerat, & veluti secundum locum a regibus
 obinebat. ibi.

Regibus expulsis confules duo constituti sunt, penes quos ut summum ius esset
 ex lege factum est. ibi.

Reliqua verbo, Filius, 3. 27. 28. 29. Imperator, Princeps, Infans.

Rhod v s est insula, & vrbs maris Mediterranei clarissima super Orientali
 promontorio sita gl. in a. d. d. marg. in l. 6. leg. Rhod.

Rhodus insula dicitur eo, quod ob rose capulum illi inuentum fuerit vrbs inze-
 dificata. ibi.

Rhodus legum praestantia, & rei naualis peritia plurimum valuit, ibid. Et fuit
 florentissima tempore, quo milites Sancti Ioannis Hierosolymitani eam pos-
 sidebant. a qua vocabatur milites Rhodenses, nunc Melitenses ab insula

Melita, in qua suum fedem habent. In hac religione ex agnatione mea octo
 Milites, & Commendatarii variis temporibus exierunt, quorum nomina ob
 meam erga eos obseruantiam hic recensere volui. Fr. Ferdinandus Daoyz miles

Hierosol. obiit Tudelae aetatis 67. anno 1505. Fr. Ioannes Daoyz miles
 Hierosol. in quadam confidit contra Gensurum Turcicum insignem piratam
 exstinctum in partibus maris Numidiae, aetatis 35. anno 1555. Fr. Gasparus

Daoyz miles Hierosol. aetatis 30. Fr. Baptista Daoyz miles Hierosol. aetatis 37.
 ambo in obsidione Melitensi anno 1565. extincti. hic in defensione Burgi, ille
 in defensione aetatis Sancti Elmi. Fr. Firmus Miles Hierosol. obiit

Melita aetatis 49. anno 1568. Fr. Clemens Daoyz miles Hierosol. obiit Meliti
 aetatis 49. anno 1569. Fr. Ferdinandus Daoyz miles Hierosol. obiit in oppido
 Ponnie Regine in regno Nauarriae aetatis 38. anno 1580. Fr. Ioannes Daoyz

miles Hierosolymit. obiit Conduci in Britannia aetatis 39. anno 1589.

Thomam meliorem non periclitari hoc est non multum bene dicis, gl. dicat.
 in l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100. l. 101. l. 102. l. 103. l. 104. l. 105. l. 106. l. 107. l. 108. l. 109. l. 110. l. 111. l. 112. l. 113. l. 114. l. 115. l. 116. l. 117. l. 118. l. 119. l. 120. l. 121. l. 122. l. 123. l. 124. l. 125. l. 126. l. 127. l. 128. l. 129. l. 130. l. 131. l. 132. l. 133. l. 134. l. 135. l. 136. l. 137. l. 138. l. 139. l. 140. l. 141. l. 142. l. 143. l. 144. l. 145. l. 146. l. 147. l. 148. l. 149. l. 150. l. 151. l. 152. l. 153. l. 154. l. 155. l. 156. l. 157. l. 158. l. 159. l. 160. l. 161. l. 162. l. 163. l. 164. l. 165. l. 166. l. 167. l. 168. l. 169. l. 170. l. 171. l. 172. l. 173. l. 174. l. 175. l. 176. l. 177. l. 178. l. 179. l. 180. l. 181. l. 182. l. 183. l. 184. l. 185. l. 186. l. 187. l. 188. l. 189. l. 190. l. 191. l. 192. l. 193. l. 194. l. 195. l. 196. l. 197. l. 198. l. 199. l. 200. l. 201. l. 202. l. 203. l. 204. l. 205. l. 206. l. 207. l. 208. l. 209. l. 210. l. 211. l. 212. l. 213. l. 214. l. 215. l. 216. l. 217. l. 218. l. 219. l. 220. l. 221. l. 222. l. 223. l. 224. l. 225. l. 226. l. 227. l. 228. l. 229. l. 230. l. 231. l. 232. l. 233. l. 234. l. 235. l. 236. l. 237. l. 238. l. 239. l. 240. l. 241. l. 242. l. 243. l. 244. l. 245. l. 246. l. 247. l. 248. l. 249. l. 250. l. 251. l. 252. l. 253. l. 254. l. 255. l. 256. l. 257. l. 258. l. 259. l. 260. l. 261. l. 262. l. 263. l. 264. l. 265. l. 266. l. 267. l. 268. l. 269. l. 270. l. 271. l. 272. l. 273. l. 274. l. 275. l. 276. l. 277. l. 278. l. 279. l. 280. l. 281. l. 282. l. 283. l. 284. l. 285. l. 286. l. 287. l. 288. l. 289. l. 290. l. 291. l. 292. l. 293. l. 294. l. 295. l. 296. l. 297. l. 298. l. 299. l. 300. l. 301. l. 302. l. 303. l. 304. l. 305. l. 306. l. 307. l. 308. l. 309. l. 310. l. 311. l. 312. l. 313. l. 314. l. 315. l. 316. l. 317. l. 318. l. 319. l. 320. l. 321. l. 322. l. 323. l. 324. l. 325. l. 326. l. 327. l. 328. l. 329. l. 330. l. 331. l. 332. l. 333. l. 334. l. 335. l. 336. l. 337. l. 338. l. 339. l. 340. l. 341. l. 342. l. 343. l. 344. l. 345. l. 346. l. 347. l. 348. l. 349. l. 350. l. 351. l. 352. l. 353. l. 354. l. 355. l. 356. l. 357. l. 358. l. 359. l. 360. l. 361. l. 362. l. 363. l. 364. l. 365. l. 366. l. 367. l. 368. l. 369. l. 370. l. 371. l. 372. l. 373. l. 374. l. 375. l. 376. l. 377. l. 378. l. 379. l. 380. l. 381. l. 382. l. 383. l. 384. l. 385. l. 386. l. 387. l. 388. l. 389. l. 390. l. 391. l. 392. l. 393. l. 394. l. 395. l. 396. l. 397. l. 398. l. 399. l. 400. l. 401. l. 402. l. 403. l. 404. l. 405. l. 406. l. 407. l. 408. l. 409. l. 410. l. 411. l. 412. l. 413. l. 414. l. 415. l. 416. l. 417. l. 418. l. 419. l. 420. l. 421. l. 422. l. 423. l. 424. l. 425. l. 426. l. 427. l. 428. l. 429. l. 430. l. 431. l. 432. l. 433. l. 434. l. 435. l. 436. l. 437. l. 438. l. 439. l. 440. l. 441. l. 442. l. 443. l. 444. l. 445. l. 446. l. 447. l. 448. l. 449. l. 450. l. 451. l. 452. l. 453. l. 454. l. 455. l. 456. l. 457. l. 458. l. 459. l. 460. l. 461. l. 462. l. 463. l. 464. l. 465. l. 466. l. 467. l. 468. l. 469. l. 470. l. 471. l. 472. l. 473. l. 474. l. 475. l. 476. l. 477. l. 478. l. 479. l. 480. l. 481. l. 482. l. 483. l. 484. l. 485. l. 486. l. 487. l. 488. l. 489. l. 490. l. 491. l. 492. l. 493. l. 494. l. 495. l. 496. l. 497. l. 498. l. 499. l. 500. l. 501. l. 502. l. 503. l. 504. l. 505. l. 506. l. 507. l. 508. l. 509. l. 510. l. 511. l. 512. l. 513. l. 514. l. 515. l. 516. l. 517. l. 518. l. 519. l. 520. l. 521. l. 522. l. 523. l. 524. l. 525. l. 526. l. 527. l. 528. l. 529. l. 530. l. 531. l. 532. l. 533. l. 534. l. 535. l. 536. l. 537. l. 538. l. 539. l. 540. l. 541. l. 542. l. 543. l. 544. l. 545. l. 546. l. 547. l. 548. l. 549. l. 550. l. 551. l. 552. l. 553. l. 554. l. 555. l. 556. l. 557. l. 558. l. 559. l. 560. l. 561. l. 562. l. 563. l. 564. l. 565. l. 566. l. 567. l. 568. l. 569. l. 570. l. 571. l. 572. l. 573. l. 574. l. 575. l. 576. l. 577. l. 578. l. 579. l. 580. l. 581. l. 582. l. 583. l. 584. l. 585. l. 586. l. 587. l. 588. l. 589. l. 590. l. 591. l. 592. l. 593. l. 594. l. 595. l. 596. l. 597. l. 598. l. 599. l. 600. l. 601. l. 602. l. 603. l. 604. l. 605. l. 606. l. 607. l. 608. l. 609. l. 610. l. 611. l. 612. l. 613. l. 614. l. 615. l. 616. l. 617. l. 618. l. 619. l. 620. l. 621. l. 622. l. 623. l. 624. l. 625. l. 626. l. 627. l. 628. l. 629. l. 630. l. 631. l. 632. l. 633. l. 634. l. 635. l. 636. l. 637. l. 638. l. 639. l. 640. l. 641. l. 642. l. 643. l. 644. l. 645. l. 646. l. 647. l. 648. l. 649. l. 650. l. 651. l. 652. l. 653. l. 654. l. 655. l. 656. l. 657. l. 658. l. 659. l. 660. l. 661. l. 662. l. 663. l. 664. l. 665. l. 666. l. 667. l. 668. l. 669. l. 670. l. 671. l. 672. l. 673. l. 674. l. 675. l. 676. l. 677. l. 678. l. 679. l. 680. l. 681. l. 682. l. 683. l. 684. l. 685. l. 686. l. 687. l. 688. l. 689. l. 690. l. 691. l. 692. l. 693. l. 694. l. 695. l. 696. l. 697. l. 698. l. 699. l. 700. l. 701. l. 702. l. 703. l. 704. l. 705. l. 706. l. 707. l. 708. l. 709. l. 710. l. 711. l. 712. l. 713. l. 714. l. 715. l. 716. l. 717. l. 718. l. 719. l. 720. l. 721. l. 722. l. 723. l. 724. l. 725. l. 726. l. 727. l. 728. l. 729. l. 730. l. 731. l. 732. l. 733. l. 734. l. 735. l. 736. l. 737. l. 738. l. 739. l. 740. l. 741. l. 742. l. 743. l. 744. l. 745. l. 746. l. 747. l. 748. l. 749. l. 750. l. 751. l. 752. l. 753. l. 754. l. 755. l. 756. l. 757. l. 758. l. 759. l. 760. l. 761. l. 762. l. 763. l. 764. l. 765. l. 766. l. 767. l. 768. l. 769. l. 770. l. 771. l. 772. l. 773. l. 774. l. 775. l. 776. l. 777. l. 778. l. 779. l. 780. l. 781. l. 782. l. 783. l. 784. l. 785. l. 786. l. 787. l. 788. l. 789. l. 790. l. 791. l. 792. l. 793. l. 794. l. 795. l. 796. l. 797. l. 798. l. 799. l. 800. l. 801. l. 802. l. 803. l. 804. l. 805. l. 806. l. 807. l. 808. l. 809. l. 810. l. 811. l. 812. l. 813. l. 814. l. 815. l. 816. l. 817. l. 818. l. 819. l. 820. l. 821. l. 822. l. 823. l. 824. l. 825. l. 826. l. 827. l. 828. l. 829. l. 830. l. 831. l. 832. l. 833. l. 834. l. 835. l. 836. l. 837. l. 838. l. 839. l. 840. l. 841. l. 842. l. 843. l. 844. l. 845. l. 846. l. 847. l. 848. l. 849. l. 850. l. 851. l. 852. l. 853. l. 854. l. 855. l. 856. l. 857. l. 858. l. 859. l. 860. l. 861. l. 862. l. 863. l. 864. l. 865. l. 866. l. 867. l. 868. l. 869. l. 870. l. 871. l. 872. l. 873. l. 874. l. 875. l. 876. l. 877. l. 878. l. 879. l. 880. l. 881. l. 882. l. 883. l. 884. l. 885. l. 886. l. 887. l. 888. l. 889. l. 890. l. 891. l. 892. l. 893. l. 894. l. 895. l. 896. l. 897. l. 898. l. 899. l. 900. l. 901. l. 902. l. 903. l. 904. l. 905. l. 906. l. 907. l. 908. l. 909. l. 910. l. 911. l. 912. l. 913. l. 914. l. 915. l. 916. l. 917. l. 918. l. 919. l. 920. l. 921. l. 922. l. 923. l. 924. l. 925. l. 926. l. 927. l. 928. l. 929. l. 930. l. 931. l. 932. l. 933. l. 934. l. 935. l. 936. l. 937. l. 938. l. 939. l. 940. l. 941. l. 942. l. 943. l. 944. l. 945. l. 946. l. 947. l. 948. l. 949. l. 950. l. 951. l. 952. l. 953. l. 954. l. 955. l. 956. l. 957. l. 958. l. 959. l. 960. l. 961. l. 962. l. 963. l. 964. l. 965. l. 966. l. 967. l. 968. l. 969. l. 970. l. 971. l. 972. l. 973. l. 974. l. 975. l. 976. l. 977. l. 978. l. 979. l. 980. l. 981. l. 982. l. 983. l. 984. l. 985. l. 986. l. 987. l. 988. l. 989. l. 990. l. 991. l. 992. l. 993. l. 994. l. 995. l. 996. l. 997. l. 998. l. 999. l. 1000. l. 1001. l. 1002. l. 1003. l. 1004. l. 1005. l. 1006. l. 1007. l. 1008. l. 1009. l. 1010. l. 1011. l. 1012. l. 1013. l. 1014. l. 1015. l. 1016. l. 1017. l. 1018. l. 1019. l. 1020. l. 1021. l. 1022. l. 1023. l. 1024. l. 1025. l. 1026. l. 1027. l. 1028. l. 1029. l. 1030. l. 1031. l. 1032. l. 1033. l. 1034. l. 1035. l. 1036. l. 1037. l. 1038. l. 1039. l. 1040. l. 1041. l. 1042. l. 1043. l. 1044. l. 1045. l. 1046. l. 1047. l. 1048. l. 1049. l. 1050. l. 1051. l. 1052. l. 1053. l. 1054. l. 1055. l. 1056. l. 1057. l. 1058. l. 1059. l. 1060. l. 1061. l. 1062. l. 1063. l. 1064. l. 1065. l. 1066. l. 1067. l. 1068. l. 1069. l. 1070. l. 1071. l. 1072. l. 1073. l. 1074. l. 1075. l. 1076. l. 1077. l. 1078. l. 1079. l. 1080. l. 1081. l. 1082. l. 1083. l. 1084. l. 1085. l. 1086. l. 1087. l. 1088. l. 1089. l. 1090. l. 1091. l. 1092. l. 1093. l. 1094. l. 1095. l. 1096. l. 1097. l. 1098. l. 1099. l. 1100. l. 1101. l. 1102. l. 1103. l. 1104. l. 1105. l. 1106. l. 1107. l. 1108. l. 1109. l. 1110. l. 1111. l. 1112. l. 1113. l. 1114. l. 1115. l. 1116. l. 1117. l. 1118. l. 1119. l. 1120. l. 1121. l. 1122. l. 1123. l. 1124. l. 1125. l. 1126. l. 1127. l. 1128. l. 1129. l. 1130. l. 1131. l. 1132. l. 1133. l. 1134. l. 1135. l. 1136. l. 1137. l. 1138. l. 1139. l. 1140. l. 1141. l. 1142. l. 1143. l. 1144. l. 1145. l. 1146. l. 1147. l. 1148. l. 1149. l. 1150. l. 1151. l. 1152. l. 1153. l. 1154. l. 1155. l. 1156. l. 1157. l. 1158. l. 1159. l. 1160. l. 1161. l. 1162. l. 1163. l. 1164. l. 1165. l. 1166. l. 1167. l. 1168. l. 1169. l. 1170. l. 1171. l. 1172. l. 1173. l. 1174. l. 1175. l. 1176. l. 1177. l. 1178. l. 1179. l. 1180. l. 1181. l. 1182. l. 1183. l. 1184. l. 1185. l. 1186. l. 1187. l. 1188. l. 1189. l. 1190. l. 1191. l. 1192. l. 1193. l. 1194. l. 1195. l. 1196. l. 1197. l. 1198. l. 1199. l. 1200. l. 1201. l. 1202. l. 1203. l. 1204. l. 1205. l. 1206. l. 1207. l. 1208. l. 1209. l. 1210. l. 1211. l. 1212. l. 1213. l. 1214. l. 1215. l. 1216. l. 1217. l. 1218. l. 1219. l. 1220. l. 1221. l. 1222. l. 1223. l. 1224. l. 1225. l. 1226. l. 1227. l. 1228. l. 1229. l. 1230. l. 1231. l. 1232. l. 1233. l. 1234. l. 1235. l. 1236. l. 1237. l. 1238. l. 1239. l. 1240. l. 1241. l. 1242. l. 1243. l. 1244. l. 1245. l. 1246. l. 1247. l. 1248. l. 1249. l. 1250. l. 1251. l. 1252. l. 1253. l. 1254. l. 1255. l. 1256. l. 1257. l. 1258. l. 1259. l. 1260. l. 1261. l. 1262. l. 1263. l. 1264. l. 1265. l. 1266. l. 1267. l. 1268. l. 1269. l. 1270. l. 1271. l. 1272. l. 1273. l. 1274. l. 1275. l. 1276. l. 1277. l. 1278. l. 1279. l. 1280. l. 1281. l. 1282. l. 1283. l. 1284. l. 1285. l. 1286. l. 1287. l. 1288. l. 1289. l. 1290. l. 1291. l. 1292. l. 1293. l. 1294. l. 1295. l. 1296. l. 1297. l. 1298. l. 1299. l. 1300. l. 1301. l. 1302. l. 1303. l. 1304. l. 1305. l. 1306. l. 1307. l. 1308. l. 1309. l. 1310. l. 1311. l. 1312. l. 1313. l. 1314. l. 1315. l. 1316. l. 1317. l. 1318. l. 1319. l. 1320. l. 1321. l. 1322. l. 1323. l. 1324. l. 1325. l. 1326. l. 1327. l. 1328. l. 1329. l. 1330. l. 1331. l. 1332. l. 1333. l. 1334. l. 1335. l. 1336. l. 1337. l. 1338. l. 1339. l. 1340. l. 1341. l. 1342. l. 1343. l. 1344. l. 1345. l. 1346. l. 1347. l. 1348. l. 1349. l. 1350. l. 1351. l. 1352. l. 1353. l. 1354. l. 1355. l. 1356. l. 1357. l. 1358. l. 1359. l. 1360. l. 1361. l. 1362. l. 1363. l. 1364. l. 1365. l. 1366. l. 1367. l. 1368. l. 1369. l. 1370. l. 1371. l. 1372. l. 1373. l. 1374. l. 1375. l. 1376. l. 1377. l. 1378. l. 1379. l. 1380. l. 1381. l. 1382. l. 1383. l. 1384. l. 1385. l. 1386. l. 1387. l. 1388. l. 1389. l. 1390. l. 1391. l. 1392. l. 1393. l. 1394. l. 1395. l. 1396. l. 1397. l. 1398. l. 1399. l. 1400. l. 1401. l. 1402. l. 1403. l. 1404. l. 1405. l. 1406. l. 1407. l. 1408. l. 1409. l. 1410. l. 1411. l. 1412. l. 1413. l. 1414. l. 1415. l. 1416. l. 1417. l. 1418. l. 1419. l. 1420. l. 1421. l. 1422. l. 1423. l. 1424. l. 1425. l. 1426. l. 1427. l. 1428. l. 1429. l. 1430. l. 1431. l. 1432

in §. fi. Inst. de testam.

R O M A dicitur communis patria, glo. fin. in l. fin. Cod. de officio proconsulis. gl. per vrbem. in l. qui mittuntur, §. quib. ex. caus. maiores. gl. accipere. in l. 2. §. fi. de iudiciis. l. sed & reprobati §. Romae. & ibi gl. rationem, de excusat. tutorum. gl. ciuitatis. in add. marg. in l. 1. de acquir. rerum dominio. & l. Roma, §. §. i. ad municipalem.

Roma est sub Papa: quia per Constantium ei fuit concessa, qui multum auxilium Ecclesiae Romanae statum. gl. pertinere. in l. 1. de officio praefecti vrbis.

Romani duo fratres fecerunt: scilicet Remus, & Romulus: & cum esset contentio, cuius nomine vocaretur, sorte obtinuit Romulus, & dominus remansit, qui postea fratrem suum occidi fecit: quia contra suam interdictum fecit, transcendendo muros. gl. Remus. in l. fi. de rerum diuisione.

Roma est caput Italiae. gl. fin. in l. cum furiosus, §. de iudiciis.

Roma noua melioribus, non deterioribus auguriis dedicata est, gloss. final. in l. sed & reprobati §. Romae. de excusat. tutorum.

Romae vocabulum latius patet, quam vrbis: nam vrbis muris finitur, clauditur, vel terminatur: sed Romae vocabulo comprehenduntur etiam continentia, l. pen. §. pen. & ibi gl. vel incontinentibus. cod. & l. 2. & ibi gl. continentibus. de verborum sign. & gl. fin. l. mille, §. 1. cod.

Roma, & vrbis Romana continentibus finitur, l. 4. §. item si legetur. de pen. legata.

Roma est caput avaritiae cunctos tales generans, gl. animum. in l. 4. §. pupillus. de vscapio.

Roma est communis patria: unde quilibet potest ibi conueniri, nisi habeat privilegium speciale, vt legationis, vel simile, l. Roma, §. §. ibi gloss. l. ad municipalem.

Roma omnia sunt vernalia, gloss. r. in l. libertas, §. 7. de reguris iuris.

Romae appellatione intelligitur de Roma veteri, & de noua: scilicet de Constantinopolitana, l. 1. §. Romae. C. de veteri iure.

Roma est communis patria: unde cui interdictur ex pacto sua ciuitas, interdictur etiam Romana, l. §. §. & ibi gl. r. ad municipalem.

Roma anterior fortis est originem legum, quod verum est apud Latinos: sed non apud Graecos, cum ab eis habuerit, aut vt ecclesia Romana. centum anno. praef. gl. l. col. 1.

Roma multa fortis nominata dicitur anterior, splendidissima, aeterna, regia, antiqua, inculta, alma, sacratissima, felicitissima, senior & florantissima, & maxima. ibi.

Roma dicitur anterior respectu ad secundam, quae est Constantineopolis, quae videtur habere omnia privilegia, quae vrbis habet, nisi in quibusdam mutata vetus habet primam sedem ecclesiasticam, secunda habet secundam, item originem legum habet veras, sed non noua. item fontem Sacerdotum habet verus, sed non noua. ibid.

Roma verus est caput orbis terrarum, & imperator ibi creatur, non in noua: item privilegia, quae habet Roma vetus in praescriptione centum annorum, non habet Roma noua. ibid.

Romae est tanta multitudo hominum, & mulierum, quod non est necesse vocari ad munera mulieres aliunde venientes, gl. 2. in l. 1. C. de mulierib. lib. 10.

Roma est caput orbis terrarum, l. 3. C. de consuli. lib. 12.

Reliqua verbo, Vrbis, Ciuitatis, Aduena.

R O M A N I ciues dicuntur omnes subiecti imperio, glo. fi. in l. 3. Cod. de his, qui sunt sui.

Romani ciues vbiunque morantur, possunt ad ciuitatem retrahi. l. 1. de priuilegiis corporatorum. lib. 11.

Romani dicuntur a Romulo, §. sed ius quidem. Institut. de iure naturali.

Reliqua verbo, Ciuitatis, Ciues, Vrbis, Continentis.

R O M P H E A E dicuntur lanceae, quae habent rostrum, vel ramponas ad homines capiendos, gl. romphae. in l. 3. de vi, & vi armat.

R O M V L V S Romam adificauit, & Numa Pompilius eam legibus ordinauit, & exornauit. §. 1. in auth. vt praeparatur nomen imperator. col. 1.

R O T A dicitur machina versatilis educende aquae gratia comparata, vt in puteis altioribus fieri solet, l. 2. in add. marg. communia praedio.

R V B I C A prohibitoria optimum argumentum inducit, gl. fin. in l. j. C. de si de iudiciis dorum dentur.

Rubricam exponere debemus priusquam ad textum veniamus, gl. j. in l. j. si cert. petatur.

Rubrica quandoque generalior est, quam textus plerumque tamen textus generalior est, quam rubrica, gl. illicitas. in §. j. in auth. de in iustis nuptiis. col. 3. gl. in rub. Inst. de heredit. quae ab intest. gl. 2. in rub. Inst. de iustitia, & iure. & gloss. de maleficio. & ibi add. in princip. Inst. de obligat. quae ex delicto.

Rubrica quando est generalis, etiam lex generaliter debet intelligi, gl. j. ad fin. l. j. C. de capitatione ciuium. lib. 11.

Reliqua verbo, Titulus.

R V I N A dicitur casus rei, quae decidit: unde ruina minari pro casum, ac lapsum imminuentem proterere, atque iudicare, l. Celsus, §. sed & si. & ibi add. marg. ad exhibendum.

Ruina rapere, vel recipere dicitur ille, qui recipit, vel rapit ex his, quae ruunt, & etiam adiacentibus praediis, l. j. §. ex incendio. de incendio, ruina, naufragio.

Reliqua verbo, Rapere, Rapinas.

R V M P I non potest quod nullum est, gloss. final. in l. si quis proponis. C. de executione rei indicata. l. 3. §. fi. & l. nam & si. de iniustis dogm.

Rumpi non potest, quod non constituit, nec spe d. l. §. fin. & d. l. nam & si.

R V R V M verbum in lege Aquilia comprehendit non solum fracta, & vitia: sed etiam scissa, & collisa, & effusa, & quouomodo perempta, atque deteriora fracta, §. capite tertio. Inst. de lege Aquilia.

Reliqua verbo, Testamentum, §. 2. o. 2. 1. 2. 2. v. §. §. 2. 6. 4. 5.

R V R V S dictio verificatur in duabus rebus tantum, l. si de commissis. l. 1. §. si quis decem. & ibi add. marg. de legibus.

Rustici & quorundam dictiones differunt, gl. quam simul. ibi.

R V S T I C A N I dicuntur siue sint nobiles, siue rustici, qui toto tempore, aut maiore parte habitant in villa, l. fin. C. de testam.

Rusticani existentes extra muros vrbis Romanae soluentes capitationem, & praestantes congruum annonam ad vilum aliud obsequium euocari non debent, l. 1. C. de rusticis ad vilum obsequium. lib. 11.

R V S T I C I & s. exculat quem a dolo, & ignorantia iuris, l. si qui. & ibi gl. rusticitatem de iurisdictione omnium iudicum.

Rustici homines exculat a vera contumacia, l. 2. si quis in ius vocatus.

Rusticari parcendum est. d. l. 2. & ibi gl. ex causa. & gl. rusticitari. & l. 3. §. si quis ignorans ad Syllanum.

Rustici quieti, & innocens in pecuniariis causis apud defensorem ciuitatis habet facultatem litigandi, l. 3. C. de defensoribus ciuitatum.

Rusticitati quandoque non paritur, l. 1. C. de interdicto maritum.

Rusticitati ab antiquis legibus, & a diuersis principum constitutionibus consultum est, l. fi. C. de testam.

R V S T I C V S generaliter non excusatur, nisi in casibus a iure expressis, gl. rusticitatem. in add. in l. si quis de iurisdictione omnium.

Rusticorum opinio vulgaris est, quod quaestiones diuidantur per medium, vt si petam decem, dicant se velle concordare, & dicunt, quod det quinquae, gl. fin. in l. necessarius de nego. gestis.

Rustici si testamentum conficiat iura, vt dicat, relinquo filium meum fideicommissarium in omnibus bonis meis nemine alio instituto, videtur filius heres institutus, quamuis, §. 1. & ibi add. marg. de iudiciis.

Rustici quidam sagaces sunt, gl. interdum in l. athlete. §. de rusticis de excusat. tutorum.

Rustici non vntur pane albo, nec pullis, & aliis delicatis cibariis: sed pane grosso, caeco, capis, & fabis, gl. 2. & 3. in l. ferus vrbis. 4. 7. de legat. 3.

Rustici omittens exceptionem peremptoriam ante sententiam per iuris ignorantiam, in non potuit consilium petitoris, poterit post sententiam opponere: realiter autem non, l. 2. in l. 1. C. de iuris, & facti ignor.

Rustici quandoque labuntur plus, quam alii, videlicet quando quis mutatur illis, non potest stipulari vltima maiorem octaua parte, item & in solennitate testamenti, gloss. fin. in auth. ad hanc. C. de testamentis.

Rustici in locis, in quibus est raritas literarum, testari possunt secundum eorum consuetudinem, dum tamen septem literati testes subscridentes adhibeantur, si adhiberi possunt, aut non literati, si autem haberi non possunt, scilicet quatuor adhibeantur, quae mutua vice subscrībant, l. fi. C. de testam.

Rustici, qui hippocomi appellantur, non debent perducendo equos per publicum cursum indigna insolentia vexari, pena contra facientes imponenda, l. non patitur. C. de cursu publico. libro 12.

Rustici militem de pace violata pulsant si iuranciter manu sua, quod non voluntare suasit necesse fore fecit, miles debet se purgare manu militaria: sed si miles rusticum pulsauerit de violata fide, debet iusticiam ante diuino iudicio: id est per candidum ferri iudicium, vel humano, id est per pugnam, innocentiam suam ostendere, aut eorum septem testibus idoneis, quos iudex eligere voluerit, se purgare, d. l. §. si rusticus de pace tenenda.

Rustici pulsati a milite ne violata fide volens se purgare per pugnam, non pugnat cum milite: sed cum campione sibi aequali dato a milite, vel quando miles imponit bellum contra rusticum, tunc miles per se ipsum pugnat: sed quando rusticus imponit pugnam militi, non possit eum imponere, quo casu miles se purgare debet sacramento suo, gl. ad diuino. ibi.

Rustici deteriores conditionis sunt, quam miles. ibi.

Rustici magis corporaliter puniri debent, quam miles, licet pecuniariter fecus, ibid.

Rustici si arma, vel gladium, aut lanceam portauerit, iudex in cuius potestate reperi fuerit, debet vel arma tollere ei, vel 10. solidos pro ipsis recipiat a rustico, d. c. l. §. si quis rusticus. e.

Reliqua verbo, Mancipia, Praedium, Rusticani, Arma, Industria.

R V T A, & causa non veniunt in venditione, nisi dicantur, l. fundi. 12. §. si ruta. & ibi gl. contineri. de act. empti.

Ruta id est eruta dicuntur, arena, creta & similia: creta vero dicuntur arbores case, carbonis, & similia. d. §. si ruta.

Ruta id est eruta dicuntur ea, quae terra non tenentur, & quae opere struuntur, rectoriove non coarctantur, in ruta, §. 4. de verbor. signific.

Reliqua verbo, Venditio, 16.

S A C C H A R I dicuntur altarij id est deferentes saccos, gloss. saccharij. in l. qui fundum, 40. §. fundi. de contrahen. emp.

Reliqua verbo, Sacerdotij.

S A C E L L V M, vel capella facta in honorem Dei, vel ipsius contrahens, non venit in venditione bonorum debitoris, nisi quid infit temporarium transmissibile cum viuere, vt ius patronatus. l. Ausidius. in add. marg. de priuilegiis. c. de iudiciis.

S A C E R D O S non desinit esse ille, cui interdictum officium, gl. 1. in l. 3. de officio praefidis.

Sacerdotes proprii dicuntur illi, qui sacra ministrant, gl. sacerdotes. in l. 1. de iur. & iure.

Sacerdotes vocantur iudices, & aduocati: quia sicut sacerdotes sacra ministrant, atque consulant iustis, cum leges sint sacratissime, & sicut sacerdotes ius suum cuique tribuunt in danda poenitentia, & isti in iudicando. ibi.

Sacerdotes vt sint, omnium interesse, l. quibus veniam peccatorum petamus, & propter iniuriam illis factam quilibet agit, cum sine iuris publici, d. l. §. huius.

Sacerdotes rebus sacris Dei vacare debent, & ob id multa indulgentur, non tantum honori personarum, sed & maiestati Dei, non distinguimus, §. 17. §. sacerdotio de arbitris.

Sacerdos cogitur ad iudice ferre sententiam post susceptum arbitrium, gl. intercess. in l. nam & magistratus, §. de arbitris.

Sacerdotes mittendi sunt ad condemnatos ad audiendam eorum poenitentiam, confes-

SAC

Salarium sibi constitui officio iudicis potest petere aduocatus, quod debet sibi constitui pro modo, & quantitate litis, & pro aduocati facundia, & fori consuetudine, & iudicii, in quo erat acturus, ita quod quantitas non excedat licitum honorarium, d. l. 1. §. in honoratis.

Salarium, quod alicui constituitur propter dignitatem, & non est constitutum tempus, intelligitur, quod soluitur in medio temporis, vt in aduocatis, l. per hanc. C. de aduoc. diuer. iudic.

Salarium licitum promissum alicui animo remunerandi laborem, iudex providere debet, vt ei restituatur, vel soluitur, l. 1. & ibi gl. pen. C. mandati.

Salarium licitum, & incertum promissum si sit alicui, non valet: quod verum est, quoad hoc, vt nascatur actio ex illa promissione iudex tamen constituit ei salarium, secundum merita eius, gl. 8. & ibi add. marg. ibi.

Salarium licitum, & certum si alicui sit promissum propter id, quod aliis erat facturus, tunc pro eo incontinenti agitur mandati contraria informati ex interuallo, tunc agitur extraordinaria, d. gl. 5.

Salarium licitum, & certum si sit promissum alicui ex eo facto, quod aliis facturus non erat, si tale factum locari consuevit, est locatio, & actione locati potest peti: si vero tale factum non consuevit locari, tunc contractus est inominatus, & agitur preceptis verbis pro illo salario, d. gl. 5.

Salarium incerta pollicitatione promissum peti potest, l. salarium, 17. Cod. mandati.

Salarium incerta pollicitatione re, & genere promissum peti non potest: sed si re tantum fit incertum, valet, vt promissio equi in genere, gl. 1. ibi.

Salarium incertum promissum, licet peti possit: tamen solutum retineri potest, gl. 1. ibi.

Salarium incertum etiam in stipulationem deductum non valet, ibi.

Salarium plerumque offertur a domino nulla interrogazione facta, id est per pollicitationem, ibi.

Salarium ex iuribus reipub. dari debet, nisi ei, cui specialiter a principe concessum est, vel nisi ob liberalem artem, vel medicinam, l. 1. & ibi gl. final. C. de prebendo salario. libro 10.

Salaria debita transmittuntur ad heredes: possunt etiam illa aliis concedi quous alienationis titulo, l. 1. C. de annoniis ciuilibus. lib. 11.

Salaria non dantur pro titulo dignitatis, vt quia doctor, sed pro meritis, vt quia bene legit, vel quia bene satisfecit illi officio, ad quod impositus est, ibi.

Salarium potest constitui prefectus Orientis officialibus ab eo electis ad cōgregandum frumentum ad ciuitatem Alexandrinam, & nauiculariis pro zitione framenti: id est secundum quantitatem, quam ferri facerent: puta pro modio tantum, l. 1. & ibi gl. 1. C. de frumen. Alexan. lib. 11.

Salarium defuncti debetur successori pro toto tempore praterito, & etiam residui temporis, l. 6. quis in facris. C. de proximis sacro. crimi. lib. 12.

Salarium primipilatus datus heredibus primipili, l. 1. & ibi gl. 5. C. de primipil. lib. 12.

Salarium debitum defuncto praestari debet eius heredibus, l. 1. his scholarib. C. de erogatione militaris annonae. lib. 12.

Reliqua verbo, Famulus, Primipilatus, Proxenetæ, Proxenetica, Sportula, Agens, 4.

Salarius in principio dandum est aduocato, gl. salarium. in l. venditor. §. si communia praediorum.

Salarium procuratoris nudo pacto promissum si sit pactum re, vel etiam genere, veluti promissio equi in genere, vel faciat te militem, officio iudicis exigitur, nisi sit pactum de quota litis, l. salarium. & ibi gl. 1. mandati.

Salarium incertum promissum nudo pacto, veluti benefaciam tibi, non valet, d. gl. 1. 1.

Salarium aduocati petitur quatuor modis: scilicet conditione certi, si certum est promissum: si incertum actione ex stipulatione: sed si non sit promissum: sed tantum sit conuentum nudo pacto, conditione ex lege: si vero non sit promissum, nec conuentum, tunc officio iudicis, vel extra ordinem, gl. 1. ibi.

Salarium procuratoris, qui aliis erat facturus, si incontinenti fuit conuentum, petitur actione mandati contraria: si ex interuallo, tunc officio iudicis, siue extra ordinem, ibi.

Salarium procuratoris, qui aliis non erat facturus, si tale factum non consuevit locari ab illo procuratore, petitur locati: si vero consuevit locari, petitur praescriptis verbis, ibi.

Salarium procuratoris promissum non potest peti, quando procurator pactus est de quota litis: sed si non sit ita pactus, d. l. salarium. & ibi gl. 1.

Salarium procuratoris, siue & aduocati non excedit centum aureorum summam, d. gl. 1. & ibi add. marg.

Salarium habet aduocatus de publico: sed procurator non ibi.

Salaria honoraria dicuntur, quae a clientibus dantur aduocatis, l. qui operas, 4. l. in add. marg. locati gl. honoraria. in l. quocies, §. siue de administr. tutorum.

Salarium aduocatis, nutritibus, obstericibus, medicis, & similib. debetur officio iudicis, gl. non potuit, & ibi add. marg. in d. quocies, §. item si temporali.

Salarium maius constituitur aduocatis, & procuratoribus in causis criminalibus, quam in ciuilibus, l. 1. §. in honoratis. in add. marg. de variis, & extraordi. crimi.

Salarium sibi constitui potest petere procurator, & debet sibi constitui considerari his, quae considerantur in constituendo salarium aduocato, ibi.

Salarium praestitum aduocato repeti non potest ab heredibus aduocati defuncti ante causam finitam, d. l. 1. §. diuus.

Salarium totum debetur heredibus defuncti aduocati, etiam si mortuus sit antequam faceret aliquid, ibi.

Salarium debet solui aduocato in principio litis, ibi.

Salarium praestitum aduocato, potest afflori, doctori, vel magistro, illis etiam mortuis non potest repeti ab heredibus eorum, imò ipsi heredes non praestitum petere possunt, cum per eos non sit, quominus adimpleretur, ibi.

Salaria dicuntur petere aduocati: doctores tamen liberalitè artium mercedes, nutrites, nutriticia, & proxenetæ dicuntur petere phylotrophia, gl. nutrites,

in d. l. 1. §. pe.

Salarium promissum aduocato si fratribus clientulus soluere distulerit, ad solutionem coartandus est, l. 1. C. de suffrag.

Salarium aduocato constitutum siue in auro, vel in argento, vel in alia re mobili sola datione non transferitur dominium, nec scripturam interuenire non est necesse, ibi.

Salarium aduocato constitutum in praedio rustico, vel urbano sola datione non transferitur dominium, nisi scriptura interueniat, & traditio sequatur, & gestum esse completam testetur, ibi.

Salarium pro patrocinio praestando quando conuenitur in re immobili, debet de conuentione fieri scriptura: aliis non transferitur dominium, gl. continetur, ibi.

Salarium aduocatorum non potest excedere centum aureos, gl. 5. in l. 1. Cod. mandati.

Reliqua verbo, Aduocatus, 1. 2. §. 4. §. 8. 9. 11. 12. 13. Affessor, 1. Salarium.

Salarius si quis emerit, vel vendere tentauerit sine salinarum conductorum licentia, sales ipsi vna cum pretio eorum incidunt in communium, & publicanis debentur, l. 1. quis sine. C. de vestigalib.

Salarius dicuntur quaecumque condicantur ad victum nostrum ex sale comparata, & condicantur in vasis asseruanda, & reipub. gloss. 1. & ibi add. marg. C. de salgamo. lib. 11.

Salgami appellatione veniunt oleum, sal, butyrum, & huiusmodi esculenta, ibi.

Salarius in agro defecans absque latione stirpium non tenetur Aquilia, l. si feruus, §. si oliuam ad legem Aquiliam.

Saligenae dicuntur virgæ de salicibus, quas appellamus plantones, gl. saligenas. in l. 1. arborum furtim cesarum.

Saligenas insituntur salicibus causa defixerit, si succidantur, & euellantur, antequam radices egerint, non potest agi cum eo de arboribus succis, ibi.

Reliqua verbo, Pedamenta, Plantatum.

Salarius fit salua, ferpulo, alio, sale, & petrosililo, gl. 1. in l. quidam, de vino, tritico.

Salarius non est villa, aut contraria: sed dicitur sylua densior, arque inuisa, in qua pasci, atque aestuare pecudes solent, l. creditor, §. 4. in add. marg. de actio. empti.

Salus quidam fuit aestiui, quidam hybernici, qui salci, 6. §. & ibi gl. 1. de legat. 3. Salus dicitur locus, in quo erant arbores, gl. pen. in l. 2. C. de noxalibus.

per Salum fieri non debet, quod per gradus fieri debet, gl. principem. in l. solent. de offic. proconsulis.

Reliqua verbo, Topiarium.

SALTARIUS dicitur custos saltus: quandoque verò dicitur custos agri, l. creditor, §. 4. in add. marg. de actio. empti.

Saltarius dicitur custodes agrorum, ne quid vicini occupent de agro, vel de fructibus in agro pendentibus: sed custodes villarum dicuntur positi in villa, ne quid vicini occupent ceterarum rerum, quae continentur in villa, & veterque continetur in legato fundi: in fructu, vel cum instrumeto, l. si ita testamentum, §. mulier. de fundo instructo.

SALVVS IULIANVS sublimissimus, & summæ auctoritatis homo, & precepti edicti perpetui ordinator fuit, l. pe. C. de condic. indebit.

SALVATOR principem licitum est praefectis, & tribunis, ac vicis eminentissimis, qui ita salutare solebant, Constantine Auguste, Deus te nobis seruet, nostra salus, vere dicimus, iurati dicimus, l. C. de veteranis. lib. 12.

Salutare principem non licet cuiuslibet, d. l. 1. & ibi gl. 1.

SANCTVS ita, vt in praestitum statum restitutus sit, perinde habetur, ac si nunquam fuisset morbosus, l. quod ita. de additio. edicto.

SANCTIOES dicuntur proprie leges penales, quandoque dicuntur largius quolibet lex imperialis, quandoque largissime pro collectione totius iuris ciuilib. §. sanctæ, & ibi gl. sanctionem. in proemio Digesti.

Sanctiones dicuntur receptae, quae dantur consilio procerum, gloss. sanctiones. in l. 1. C. de diuersis receptis.

Sanctio quandoque dicitur illa tantum constitutio imperialis, quae poenam imponit, gl. sanctionem. in proemio Digestorum.

Reliqua verbo, Lex, 2. vsque 15. 11.

SANCTVM dicitur a sanctione, gloss. sagminibus. in l. sanctum. de rerum divisione.

Sanctum est, quod ab iniuria hominum defensum, atque munitum est, d. l. sanctum.

Sanctum dicitur est a sagminibus Sagmina verò sunt quidam herbae, quas legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret, ibidem.

Sancti dicuntur muri, & portae ciuitatis, vel municipii, & prohibetur, ne quid in his committatur, d. l. sanctum, & ibi gl. 1.

Sanctum est illud, quod sanctione quadam subnixum est, & si Deo non sit consecratum, sanctioibus adicitur, vt qui ibi aliquid commiserit, capite puniatur, l. sacra, & ibi gl. 1. eod.

Sancta proprie dicuntur, quae nec facra, nec profana sunt: sed sanctione quadam confirmata, vt leges sanctæ sunt: sanctionem enim quadam subnixæ sunt, ibi.

Sanctæ res quædammodo diuini iuris sunt, gloss. & de mortuo. in l. 2. §. 1. de interdictis.

Sanctus Martinus fuit per Apostolos: non tamen quoad omnia, gl. Apostolicæ. in l. omnes, 7. C. de feris.

Sanctæ res, veluti muri, & porta ciuitatis quodammodo diuini iuris sunt, & ideo in nullis sanctæ sunt: sanctionem enim quadam subnixæ sunt, ibi.

Reliqua verbo, Reliquia, Res, 1. 2. Sacra, Sagmina, 7. vsque 15. 11.

SANCTVS in iura debent non possunt, §. minus ergo, & ibi add. marg. In fin. de heredit. quæ ab incestu. iura sanguinis, 8. de regul. iur.

Sanguinem suum cuiuslibet licet pedimere, quod verum est, vt non habeatur pro confesso: non tamen quod hoc, vt non possit ab alio accusari, gl. 3. in l. 1. quis homici-

homicidij, 1. 1. C. de accusat.

langumem suum redimere vnicuique licet, gl. 1. in l. 1. C. de iureiur. propter cau-

langumem suum redimere vnicuique licet, sed non per calumniam, l. 1. & ibi gl.

1. de bonis eorum, qui ante sententiam.

languinis ratio suspitionem tollit, gl. 1. in l. 1. ad leg. Jul. repetund.

languinis ratione aliquid fit, quod aliis non fieri, l. 1. & ibi gl. 1. de receptator.

Reliqua verbo, Falsitas, Agnatio.

APERRE noli plus, quam oportet, sed sapere, ut ad sobrietatem, l. Gallus. §.

APERTUS fallere non vult, falli autem non potest, gl. 1. in l. iustitia, de iustitia,

& iure.

APERTUS est, qui illicita non petiit, l. non idcirco, 1. 1. C. de rescind. venditione.

APERTUS, cui committitur causa consulenda, non potest recipere nouas probationes, l. 1. C. de relatio.

APERTUS pauca dicas, & multa intelligit, gl. opinari, in §. 1. in auth. de consanguin-

ciis, & vtricius, col. 6.

APERTUS apertus non addito nomine intelligitur de Salomone, gl. of. Virgi-

lius, in §. 1. usquequidem. Inf. de iure naturali.

APERTUS melior conditionis est, quam tilius, gl. 1. in §. similiter. Inf. de excusat.

tutorum.

Reliqua verbo, Stultus.

APERTUS omnis a domino Deo, & omne datum optimum, & omne donum

perfectum defusum est, descendens a patre luminum, gl. 1. in l. 2. de legib.

APERTUS est, qui fracta vestimenta refert; quandoque sumitur pro fure,

gl. facinorator, in princip. Inf. de loco.

APERTUS est, qui facit, & addit, vbi est iussu vestimentum, & consue, gl. pe. in

§. 1. Inf. de mandato.

APERTUS dicitur sepulchrum, vel lapis fissili vena, in quo corpora de-

functionum condita absconduntur intra quadragimum diem exceptis dentibus,

l. 1. libetis, 1. 8. §. 1. ibi gl. pe. & add. marg. de aliment. & cibariis.

APERTUS dicitur arca carum comedens, sicut, quod est caro, & phago, quod

est comedere, quia ibi caro hominis verbum consumitur, gl. sarcophagi, in l.

funeris, §. 7. de religiosis.

APERTUS dicitur cultus, quibus terra scinditur, vel parue scarpae ad arandum

fabae, & melius, gl. sarcali, in l. instrumenta, de fundo instruit.

APERTUS est vulgare Tulcorum, & dicitur id, quod inciditur de vitibus

in capite, quando putant, glossi, nec farina, in l. ligni, §. 3. §. 1. igitis, de le-

gati, §. 3.

APERTUS ACCEPTIO est promissio principalis cum fideiussore, l. 1. §. satis acceptio-

propterea, & satisfatio ut sit, & requiritur quod adline promissio principalis

promittens per stipulationem, & creditur acceptus promissionem fideiussio-

nis, ibid.

Reliqua verbo, Cautio, resque 6.

APERTUS qui tenetur ex necessitate in vno loco, si ibi non potest satisfare,

remittitur ad alium locum eiusdem provincie, l. si fideiussor, §. si necessaria, qui

satisfare cogit.

Satisfare qui tenetur, primo debet satisfare in loco, in quo litigatur, si ibi possit,

de quo situr iuramentum suo, alius debet satisfare in loco suo, in quo elegerit,

l. de fide, §. iubetur, eod.

Satisfare si tenetur parens, vel patronus, & non possit in loco, in quo litigatur,

remittitur ad locum, in quo potest, neque tenetur super hoc prestare iuramentum

calumniam, ibid.

Satisfare si non potest quis in ciuitate, praestitum iuramentum calumniam remittitur

ad municipium, sed si ibi cum erat, noluit cauere, non debet remitti, cum per

eum tenetur, quominus ibi, vbi desiderat, satisfare, d. l. de die, §. 1.

Satisfare amplius non tenetur de iudicio fisci, qui satisfadit de iudicio soluendo,

gl. 1. in l. iustitia, eod.

Satisfare non cogitur denuo vendens fundum, quem possidebat tempore con-

ditionis, & ideo si reuocatus ab onere satisfandi, l. si fundum, §. 1. eod.

Satisfare de iudicio sistendo non tenetur possidens immobilis, vel qui priuilegiatus

est de non sistendo, gl. satisfare, in l. 1. de test. §. 6. si quis cautio.

Satisfare de iudicium soluendo non tenetur secundum iura Digestorum con-

uentus actione personali nomine suo, gl. non est, & ibi add. marg. in l. si pluri,

§. 1. de noxalib.

Satisfare de iudicium soluendo debet conuentus pro re aliena: sed conuentus

pro re propria non tenetur satisfare, d. §. 1.

Satisfare qui non tenetur cum fideiussoribus propter difficilem praestationem sa-

tisfactionis, tamen tenetur cauere sine fideiussore etiam cum praena, cum ei illud

non sit difficile, gl. quibus, in l. 3. §. 3. quominus, si qui plus, quam per legem Fal-

c. satisfare, qui tenetur, ad hoc, vt praena euitet, vel pecuniam consequatur, suffi-

cit, si se offerat separatim parti satisfare cum fideiussore, quominus ille, cui de-

bet satisfare, nihil dicat, vel contradicat, nec est necesse, quod praemittat nota-

rio, vel alteri recipienti pro eo, l. de pupillo, §. 1. si, cui, & ibi add. marg. de noui

operis nunciatio.

Satisfare promittens pro alio si non satisfat, vel minus idonee, tenetur ad inter-

esse, in quantum principalis non est soluendo, vel si conueniri non potest, l. si

quis stipulatus, 1. 1. §. 1. de verb. oblig.

Satisfare promittens ita demum videtur stipulationem satisfactionis implese, si

deriderit fideiussorem eum, qui potest obligari, & conueniri, sed si deriderit ser-

uum, vel si summa ex quibus causis actio de peculio non datur, vel mulierem,

quae Velleiano ritui, l. 3. de fideiussor.

Satisfare proprie dicitur quis, cum fideiussore dar; satisfacere vero dicitur cum

pignoris, vel alia quavis ratione contentum, ac securum reddi creditorem:

repromittere autem dicitur, cum nuda stipulatione se obligat; cauere autem

dicitur quis quandoque plene, quandoque simpliciter, l. satisfationis, §. 1. in

addit. marg. de verb. signif.

Satisfare qui tenetur, licet dando pignora liberetur; tamen hoc non potest fieri

inuito creditore, quoniam est periculum in custodiendis pignoris, l. 1. & ibi

addit. marg. in l. in eo, quod plus est, §. 3. de regul. iuris.

Satisfare de iudicium soluendo nemo conuentus suo nomine tenetur, glo. fidei-

ussorem, in l. cum clericis, 2. 1. C. de episcopis & clericis.

Satisfare non tenetur actor de lite finienda in causa appellacionis, in prima in-

stantia tenetur, gl. officij, in auth. generaliter, C. eod.

Satisfare de iudicio fisci, licet non tenetur possidens immobilis, hoc verum est si

possidet in loco in quo conuenitur, sed si possideret in alio loco, & non in lo-

co, in quo conuenitur, nam tunc tenetur satisfare, l. si, C. de princip. agentium

in rebus, l. 1. 12.

ob Satisfandi impotentiam statuit iuratoria cautioni, gl. promissioni, in §. sed ho-

die Inf. de satisfat.

Satisfandi necessitas de iudicio fisci, vel de iudicium solui remittitur illustribus,

& primis sacrorum scripturiorum, & clericis, gl. 1. in l. 1. qui satisfare cog.

Satisfandum non intelligitur, quando vitiose est satisfandum, l. quocies, qui satisfat.

Reliqua verbo, Cauere, Promittens, 1. 9. 10. Satisfacere, Legatarius, 16. 27. 28.

Satisfatio in genere, num. 1. 2. 3.

Satisfatio iudicialis est de sistendo, & iudicium soluendo, num. 4. §. 6.

SATISFATIO eodem modo, quo satisfactio, appellata est, l. 1. §. qui satisfat.

Satisfatio dicitur cum fideiussoribus, nec ei §. si de adoptio, l. si dictum, §. 6. & ibi ad-

dit. marg. de iusticiis, gl. 1. in §. 3. sed hodie Inf. de satisfatio, l. 3. & ibi gl. pe.

C. de verb. signif.

Satisfatio, vel cautio de nouo ex causa cogi potest dari, gl. ex integro, in l. de die,

§. si fideiussor, qui satisfat.

Satisfatio necessaria est, ad quam quis a lege restringitur, licet causa fuerit volu-

ntaria, d. l. de die, §. tutor.

Satisfationem necessariam si quis in ciuitate non potest dare, remittitur ad mu-

nicipium, ibid.

Satisfationem qui tenetur praestare, si perit se remitti ad municipium, debet iur-

are de calumnia, quod in ciuitate non possit satisfare, & in municipio possit.

Idque se non facere calumniam causa, d. l. de die, §. iuberet.

Satisfatio praestata est, qui alieno nomine creat actus, non euasit superue-

niente inandato, l. Julianus, eod.

Satisfatio quibus remittitur, illi tenetur praestare iuramentum calumniam, gl. 1. in

l. iudicium, eod.

Satisfatio dicitur cum fideiussoribus: cautio sine fideiussoribus, gl. satisfatio, & gl.

cautio, in l. diuus Pius, §. 1. ibi gl. 1. & 2. de petitio, h. e. d.

Satisfatio pro nuda promissione accipitur, gl. satis autem, in l. exemplo, §. fin. de

actio, empri.

Satisfationem semel praestari non sufficit, nisi praestata duret, l. prator, 2. 10. §. hoc

interdictum prohibitorium, de noui operis nunciacione.

Satisfatione finita, vt quia dies eius sit finitus, vel fideiussiones facti sunt inopes,

ille, qui eam praestitit, iterum tenetur praestare, ac si eam non praestitisset, gl. offi-

non persequer, ibid.

Satisfatio de noui operis nunciacione remittenda, & de opere demolendo pra-

stari debet, quocies vicinus nunciat, & dicit us ibi esse prohibere vicinum fa-

cere nouum opus inuito, l. si stipulatio, 2. 1. eod.

Satisfatio de noui operis nunciacione remittenda, & de opere demolendo con-

cipitur ita, promittit se, heredemque tuum demolitum tuis sumptibus, quod

post denunciationem feceris, & dolum malum abelle, & damnum, quod ob id

fuerit infictum refecturum, aut si hoc non feceris, quanti ea res est, illa aut

clausula, si indicatum fuerit non iure factum, vel per se sit, quominus iud-

icetur, tacite intelligitur, gl. nunciacione, ibi.

per Satisfationem de opere demolendo praestitam post nunciacionem consuli-

tur tam ei, qui nunciatur, quia cautum habet de opere refitendo, quam ei, cui

nunciatum est, quia constructio eius non impeditur, d. l. stipulatio, §. 1.

Satisfatio de opere demolendo praestari debet ab omnibus, quibus nunciaturum est

nouum opus, si velint ipsi adificari, sed quando plures nunciant alicui, debet is

praestare satisfationem omnibus, vel vni pro omnibus, & tunc stipulatio, vel sa-

tisfactio ab vno recepta simpliciter, refertur ad omnium interesse, d. l. stipulatio,

§. quae sum.

Satisfationem promissam dicitur quis adimplere, si dedit fideiussorem, nam non

idoneum; quia qui admittit, cum fideiussorem esse idoneum comprobauit, l. 3.

de fideiussoribus.

Satisfationis verbo continetur quandoque etiam re promissio, quae fit sine fidei-

ussore, quia contentus fuit is, cui satisfatio debebatur, l. satisfationis verbo,

et. de verb. sign.

Satisfatio de lite inchoanda datur ante libellum, & est diuersa ab ea, quam actor

tenetur dare de lite profequenda, & de expensis soluendis, gl. 1. in auth. gene-

raliter, C. de episcopis.

Satisfatio debet fieri cum fideiussore, & ante litem contestatam, gl. of. in rub. C. de

satisfando.

Satisfatio dari debet, cum res, quae datur, est mobilis, & persona, cui datur, susce-

pta, gl. vel satisfatione, in l. 1. C. de petitione h. e. d. tatis.

Satisfatio vbi potest esse ibi, & mandatum: & vbi prohibetur satisfatio, ibi & ma-

datum, gl. 2. in l. 1. C. ne fideiussores dotum.

Satisfatio sequestrandi, vel de restituendo rem sequestratam non durat, nisi trien-

nio, & incipit illud triennium currere a tempore iuris contestationis, l. tribus, §.

1. & ibi gl. accipitur, C. de agricolis, lib. 11.

Satisfatio de legato soluendo potest remitti a testatore, gl. satisfat, in §. constitui-

tui, de vultu.

Satisfatio de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, quam legatarius, & cui usufructus

relictus est, debet praestare, non potest remitti a testatore: sed bene potest,

remitti ab herede, ibid.

litigauerit, & passus sit in se litam contestari, valer prerogatio iurisdictionis, quia non exaudit, cum potestas esset suus iudex, l. gl. confensus, in l. 1. eod. scholaris conuenit in curia communi si fison priuilegium allegat, debet remitti, & coram eo iudice, coram quo est causa agitata, debet cauere de iudicio utendo, glo. accipere, in dicta l. 1. §. fin. holares prius debent animas, & postea linguas facere eruditas, §. illud verò satis, in proximo Digestorum. holares habent tres iudices, potestatem, episcopum, & doctorem: & possunt eligere quem volunt, d. §. illud, & ibi gloss. professores. holaris locus non potest inducere ganeas, vel meretrices, glo. 1. in l. non aliter, 7. de vfu, & habitatione. holares donec commorantur in studio, dicuntur esse in via, l. cum filius fa. & ibi add. marg. si certum peratur. holaris studiorum causa inhabitans in aliquo loco, non dicitur ibi domicilium habere, l. lex Cordeha. §. si tamen de iniurijs. holares idonei morum probitate, & bonis artibus præditi debent præfegari per suum magistrum, l. 1. C. de officio magistr. officiorum. holarium priuilegia fouenda, seruandaque sunt, l. 1. C. eod. holares non possunt iurisdictionem rectoribus, neque rectoribus habere: quia non exercent professionem: sed sub exercetione sunt duplici, magistri tamen possunt eligere rectoribus: quia ipsi exercent professionem, vt fit Parisijs, gloss. pertinet in l. fi. C. de iurisd. omni iud. holaris in scholis non habet domicilium ante decennium, glo. fi. in l. 1. C. vbi de crimine agi oport. holarium miferia quia non commouebitur, quia amore scientie exules facti de diuitib. pauperes semetipsos exanimant, auth. habita. C. ne filius pro patre. holares maxime diuinarum, atque sacrarum legum professores ad loca, in quibus exercentur studia, tam ipsi, quam eorum nuncijs possunt venire, ibique secura habitare. ibid. holares, & omnes bona facientes merentur omnimodo laudem, & protectionem principum, & ab omni iniuria sunt defendendi, cum scientia eorum totius luminetur mundus. ibid. holares vitam suam ob literarum studia multis periculis exponunt, & a vilissimis sæpe hominibus corporales iniurias sine causa perferunt. ibid. holariis aliquam iniuriam inferre nullus debet præsumere. ibid. holariis aliquod dampnum non debet inferri ob alterius cuiuscuque propinacit delictum, vel debitum. ibid. holariis inferentes iniuriam, vel dampnum contra constitutionem, habita cōdemnantur ad restitutionem ablatam in quadriplici, & infamia notantur, & priuantur dignitate sua. ibid. holarium iudices sunt præceptor eius, vel magister alterius facultatis, vel episcopus eius loci. ibid. holari conuenio super aliquo negotio datu optio, coram quo iudice debeat conueniri, an coram præceptore, vel coram magistro, vel episcopo. ibid. holarem trahens ad iudicem non suum coram optionem iudicem à iure concessam, etiam causa iustissima fuerit, cadit iure suo. ibid. holares, patrum non tenentur soluere, tum quia in vno proprium ferunt liberos, & aliarum quia non est conuentum, gl. 3. ibid. holares Bononienses renunciantur furi priuilegio, quod competeat eis ex iure communi in causa criminali, gl. fi. item. ibid. holaris in electione iudicis vique ad litem contestationem, sicut actor, potest variare, gl. optione. ibid. holaris potest eligere potestatem ciuiliis iudicem, cum omnes ibi contractus sint de eius foro ratione contractus, nisi per priuilegium eximerentur, vt sunt clerici, gl. dedimus. ibid. holarem citans coram non suo iudice, vt coram potestate, per solam citationem non amittit causam, sed si demum priuilegio allegato iustem, tunc amittit, gl. pe. ibid. holarem vocans ad iudicem non suum non potest punire. ibid. holaris vocatus coram non suo iudice si ipse subit iudicium, non punitur actor, neque perdit causam. ibid. holaris vocatus coram non suo iudice debet opponere exceptionem fori ante litem contestationem, cum fit dilatoria. ibid. holarem vocans ad iudicium si errauit in facto, vel in iure, videtur ei parci. ibidem. holarem trahens ad iudicem non suum in causa ciuili cadit à iure suo per sententiam, & non ipso iure, quæ ferri debet ad iudicem actoris, si illud iudicium sit declinatum, vel si non idem iudex poterit, cum & hoc fit ius rei, gl. fi. ibid. holaris recte potest appellare à sententia, in qua quis iniuncto scholare pronunciat se iudicem. ibid. holares non debent vt priuilegijs in delictis, licet Fredericus Imperator eis generaliter concessit, gl. vti. in §. si quis autem in auth. de mandatis princip. col. 1. holares iurisdictioni potestatis substant, gl. ciuilem in §. si quis contra. in auth. de sanctis. episc. col. 9. holares, maxime iuris ciuiliis habent immunitatem à muneribus personalibus vique ad 5. annos ætatis suæ, l. 1. C. qui ætate, vel professione. lib. 10. holares sui iuris minores 5. ann. in sua patria habent immunitatem à muneribus personalibus, si ciuium inopia non fiscalis coguntur subire, nisi sint pupilli, vel sit confusio patriæ, l. 1. & ibi gl. 1. C. eod. holares etiam minores 5. ann. non exculantur à muneribus patrimonialibus. ibidem. holares male intenti quandoque castra ædificant, quandoque regulas domus numerant, gl. fi. in l. 1. §. fi. C. de studiis. lib. 12. holaris vagus non debet fieri magister, gl. 1. in l. 1. C. de tyrionib. lib. 12. holares non debent auocari à suis studiis, vel litterarum cultu, colonos in addit. marg. C. de agricolis, & censuris. lib. 11. holares habent plures iudices, & possunt renuocare vni eorum, & vt sub præfide sint consentire, quia & eorum iudex est, gl. fia. in l. si conuenerit. de iurisd.

omni iud.

Reliqua verò, Magister, i. Tyrone.

SCIENTIA quælibet à Græcis habuit originem, glo. consueti in l. 1. §. exactis 2 deinde de origine iuris. Scientia cum præsentia inducit tacitum mādatur, quando agitur ad suum commodum, gl. abientium in l. 1. de neg. gestis. Scientia quandoque tantum operatur, quantum iussus, quando seruus dampnum dans est proprius ipsius scientis: secus quando est communis: quia tunc plus facit iussu quam scientia, l. fi. ex duobus, §. & ibi gl. patiarat. de noxali actione. Scientia dicitur nobilis possessio, gl. fi. in add. marg. in l. fin autem, 28. §. fin. de rei vind. Scientia auferri non potest, d. gl. fi. Scientia inextimabilis res est, gl. fi. in l. pe. ad exhibend. Scientia, vel ignorantia in multis attenditur, l. si feruus, 37. & ibi gl. fi. de pigora. actione. Scientia quandoque dicitur esse sola sine voluntate, quandoque cum voluntate tacta, quandoque dicitur scientia cum prohibitione expressa, gl. scientem, l. 1. §. si quis, qui de exercitoria. Scientia sola, & nuda dicitur, vbi non adest voluntas expressa, vel tacita in mente retentat est, in iure præsumpta, gl. fi. quis in add. marg. & gl. & nudam. ibid. Scientia vnius alteri nocet, l. sed Iulianus, §. §. non solum. & ibi gl. vtrique nocere. ad Macedon. gl. vel parentes in l. fi. C. de sponsalib. Scientia sola præiudicat alicui, nisi contradicatur, gl. 1. in l. fi. tamen. ad Macedo. Scientia facti alieni vt præsumatur, ita accipi debet, quæ non sit curiosissima, neque negligenterissima honoris sed eius, qui eam rem diligenter inquirendo notam habere possit, l. regula, §. sed facti de iuris, & facti ignorant. Scientiam alterius quam suam, nocere vnicuique iniquissimum est, l. iniquissimum, 2 de iuris, & facti ignor. Scientia eorum, per quos nobis acquiritur, nobis prodest: quia illi, non alijs sed nobis iidem videntur, gl. 1. Scientia testatoris nocet heredi, quia censetur eadem persona. ibidem. Scientia venditoris nocet emptori rei mobilis ad viciationem, quando scientia venditoris, quæ est vitium personale, & vitium furti interuenit sed ducitur est in immobilibus: hodie tamen locus est, d. gl. 1. Scientia in alieno facto an noccat, ista æstimanda est, vt neque negligentia crassa, aut nimia securitas satis expedita sit, neque dilatoria curiositas exigatur, l. nec supina. eod. Scientia cum taciturnitate habetur pro consensu fauore matrimonij, gl. fi. in l. in sponsalibus, 7. de sponsalibus. Scientia quandoque præiudicat circa amissionem dominij, & quandoque non gl. scilicet, in l. si feruus communis, §. 8. de donatio. inter virum. Scientia cum taciturnitate donationis præsumptionem ipsius ratione affirmat, inducit etiam remissionem fideicommissi ratione necessitudinis sanguinis, alias scientia non præiudicaret in amissione dominij, nisi acceptio pretij interuenisset. ibid. Scientia sola tutoris etiam sine protectione sufficit ad hoc, vt teneatur tutor de periculo tutelæ: sed vbi denunciatio est de substantia ad commodum denunciantis, tunc non sufficit simplex scientia, gl. pe. & ibi add. mar. l. liquidam, 6. §. si de administrat. tutorum. Scientia literalis non potest adduci sine magistro, gl. fi. in l. 4. vbi pupillus educari. Scientia, & patientia habetur pro expresso consensu, gl. penes, & ibi add. marg. in l. Titia, 35. §. Caius. de leg. 1. Scientia inducit patientiam, & patientia consensum ad aliquid, gl. fi. in l. Labeo, 19. de aqua pluuiæ. Scientia, & patientia operantur traditionem tacitam, vbi titulus præcedit, gl. 1. & ibi add. marg. in l. si ex stipulatione, §. de acq. possessione. Scientia rei alienæ simpliciter superueniens non nocet quoad complendam vscapionem: sed bene si superueniat scientia rei alienæ, & futuri, l. pe. & ibi glo. pro suo. Scientia tutorum, vel curatorum nocet pupillis, vel adultis, ait prætor, 19. §. ait 3 ergo prætor. quæ in fraud. cit. edit. Scientia generat superbiam, & superbiam inflationem, gl. 1. in laon vt ex pluribus, 120. de regulis iuris. Scientia parentis de diuersitate religionis sponsi filiz nocet filiz, non ex eo quod parentes fecerint, quia præsumitur eam scire, & quod pater certiorauit eam, gl. 4. in l. si legibus, C. de episc. audien. Scientia iurisprudencie, vel alia scientia nobilitate sicut & vetustas, gloss. 2. in l. prouidentum, 7. C. de postulando. Scientia, & patientia requiruntur in præscribendis seruitutibus, & iuribus incorporeis: sed in præscribendis iuribus corporalibus non exigitur scientia aduersarij, gl. 1. in l. C. de seruitutibus, & aqua. Scientia superueniens quodque nocet in petitione hereditatis, & in alijs, gl. pe. in l. 4. C. de incestis. nup. Scientia præsumitur in matrimonio prohibito contracto clam, glo. 2. in l. 1. C. de interdicto matrimonij. Scientia inducit malam fidem, gl. 4. in l. 1. C. de his, quibus vt indignis. Scientia præsumitur inter cognatos de cognati conditione, l. si filium, 37. Co. de liberali causa. Scientia inflatid est superbia, quæ prouenit ex scientia, glo. fi. in l. 4. Cod. de acq. possess. Scientia absque contradictione fauore liberratis habetur pro consensu, l. 1. C. de remissione pignori. Scientia sua quandoque nocet alicui, gl. agnoscent. §. reuerfus in auth. vt sponsalitia col. 9. largitas. Scientia, diligentia, & fides experientia comprobantur, & ex vnicuique actu non dignoscuntur, l. cūque, & ibi gl. quorum in proximo last. Scientia testamenti non infert scientiam codicillorum, §. si quis agens. Instit. de actione. Sci 3 s certiorari non debet, gloss. non competit in l. tutor, 16. §. 1. de pignori. actione. l. 1. §. fi. de actio. empti.

Sciens plus teneat, quam si esset ignorans, gl. omettendo in l. idq. Iulianus, 4. 6. co. Sciens factum factum fuisse possunt etiam excommunicari ab episcopo, nisi manifestauerint veritatem, gl. 1. in l. 5. C. de furtis.

SCIENTER faciens aliquid teneatur, qui alias non teneatur, gl. 1. in l. hoc autem, 1. 2. de hereditate, vel actione vendit.

Sciens solvens indebitum non repetit, l. quod quis, 50. de conditione indebiti.

SCIRE est quandoque ponitur pro verè scire, vel falli non possit, quandoque ponitur pro vehementi opinione, vel falli possit, gl. 1. in l. scire, de legibus.

Scire quandoque nocet, gl. 1. sciretis, in l. item veniunt, §. idem recte, de petitione heredit.

Scire, vel scire debere paria sunt, l. quod te si certum petatur, l. 3. §. fi. & ibi addit. marg. quod vult clam.

Sciri quoque possunt facilius, si ignorentur, grauius coercentur, gl. in quod herba, in l. sed addes, 1. 9. §. 1. locati.

Scire rectem propriè est veritatem visu perceptam in mente tenere, quod non potest dici de eo, qui ex aliorum recitatione quid credit, gl. sciat in l. 2. §. idem Labeo, de aqua pluuiæ.

Scire, vel scire debere paria sunt, l. qui fundum, 7. §. seruis, pro emptore, l. 3. §. fi. & ibi addit. marg. quod vult clam, l. qui cum alio, 10. & ibi gl. 2. de regul. iur. & l. quod te si certum petatur.

Scire, nescire, & dubitare tria sunt, & potest quis respondere, dubito, gl. dubito in l. 3. §. 1. & ibi nescit, de libero homine exhibend.

Scire ab initio aliquid esse, siue postea, sciens si patitur, idem sunt, gl. 4. in l. 3. C. de incestu nuptis.

Scire illud præsumitur quis, quod ad domum sibi est denunciatum, gl. fi. in l. si tutor, §. C. de periculo tutorum.

Scire aliquid quandoque interdicitur est alicui, §. pe. & ibi gl. scire, in auth. vt clorici apud proprios episcopos, col. 6.

Reliqua verbo, Præsentia, Solus, Ignorans, Debens, Adfuisse, Bona fidei possessor, 4. §. 1. C. de r. r. dictio stare potest non solum declaratiue: sed etiam limitatiue, l. iurandum, quod ex conuentione, §. procurator, de iur. iur. and. l. diuortio, §. impendit, solu. matr.

Reliqua verbo, Facinus, Delictum, 1. v. §. 11.

SCENÆ n. dicitur à chorono, quod est chorda: quia ioculatores faciunt ire caballos per chordam, & similia, gl. definit, in l. 2. §. fi. de his, qui notan.

Scena est obumbratio cortinarum, siue panorum, quæ posita sunt in publico, vel priuato loco, ibid.

Scena est, quæ ludorum faciendorum causa quolibet loco, vbi quis consistat, moueturque spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico, vel priuato, vel in vico, d. 4. §. fi.

Reliqua verbo, Pantomimi, Mimi, Spectaculum, Comædus, Mulier, §. 4.

SCRIBERE dicuntur, qui circa principem, vel alios magnos iudices actis, gestisq. conscribendis deputati sunt, & hi vocantur scriptores, notarii, libellenses, memoriales, pragmaticales, epistolares, & exceptores, gl. 1. in rub. C. de tabulariis, lib. 10.

Reliqua verbo, Notarius, Tabellus, Memoriales.

SCRIBENS contractum obligationis rei sue videtur obligationi consentire, l. fideiussor, §. 6. §. 1. de pignori.

Scribens propria manu quod aliquid scripserit contra se, hoc pro non scripto non habetur, scilicet quando pro se, vt quia aliquid sibi ascripserit, non putauit, §. si quis, & ibi gl. nocere, de contra tabulas.

Scribens bona fide carmen, vel orationem in alienis chartis habet exceptionem doli mali contra dominum chartarum petentem à se, nisi sibi soluerit expensas, ac laborem scripturæ, scilicet si mala fide scripserit, quia tunc donasse videtur laborem, l. qua ratione, §. 5. & ibi gl. vtique, de acq. rerum dom.

SCRIBERE totam scripturam, vel illi tantum se subscribere paria sunt, si quis ex argentiis, §. cogentur, de edendo.

Scribi si quis fecerit gestum à se alium egisse, plus actum, quam scriptum valet, l. 4. C. plus valere quod agitur.

Reliqua verbo, Promittens, 1. 3.

SCRINIARIUS si sit electus coadiutor scriniariorum potest ipse fungi ambobus officiis, l. compertimus, ad fi. C. de proximis sacrorum scrini, lib. 12.

Scriniariorum vnus adiutor si fuerit in eo poratus inter scriniarios, memoriales libellorum, vel epistolaram potest alium coadiutorem loco sui subrogare, dummodo quætorum in scriptis, vel per libellum notificet nomen, tempus, & mercedem subrogati, & quætorum subscriptio apponatur, & adiutor talis remanebit in ordine, qualis tempore dari libelli fuerit, ibid.

Scriniarij dicuntur notarij, vel tabelliones, gl. 1. in l. scriniarij, 16. C. de testam. militis.

Scriniariorum adiutores eum conueniuntur, sine scriptis eorum nomen voce solus sufficiens demonstrat, aliis in scriptis tam in actis, quam in sententia demonstrandum est, l. pe. C. de proximis sacro scrini, lib. 12.

Scriniariorum adiutores si accepto committu se absentauerint, durante tempore absentie integrum debent habere salarium, ac si præzentes essent, ibid.

in Scriniariorum coadiutoris locum nullus debet eligi, vel insitui, quouique est numerus per legem statutus, ibid.

Scriniariorum adiutores, & supernumerarij possunt alios subrogare loco ipsorum, vt ipse assumantur inter scriniarios collegiatis, non autem propter mercedem, vel salarium, vel aliam necessariam causam, l. fi. C. cod.

de Scriniariis aliquis, aut de agentibus in rebus, aut de palatinis, qui sacrarum, & priuatarum remunerationum comitibus obsecranda, si vltra tempus comædationis concessum per sex menses absens fuerit, & qui proprio arbitrio comædationem accepti, & qui per quadriennium officium non seruierit, aut vltra quadriennium steterit, à mæriculis militantiū aufertur, l. 2. C. de comæd. lib. 12.

de Scriniariis aliquis, aut de agentibus in rebus, qui sine comædatione biennio, triennio, vel quadriennio vacauerit, puniuntur modo ibi scripto, l. fi. C. de lib. 12.

Scriniarij, vel numerarij à præfecto pratorio pecuniam sumere mutuo non possunt, vel aliquod pro expensis publicis alicui promittere, l. scriniarij, C. de numerariis, lib. 12.

Scriniarij adiutores non debent associari numerariis, & chartularijs, nisi secundum modum ibi declaratum, l. nulli, C. cod, lib. 12.

Scriniarij & exceptores, & alij, qui in officio præfecti militant, debent conueniri coram præfecto pratorio: sed commemorantes in prouinciis coram rectoribus, prouinciarum conueniri debent, nisi publicum officium sit eis iniunctum, l. fi. C. de apparitoribus præfectorum, lib. 11.

Reliqua verbo, Primiscripus.

SCRINIA plures est, atque armarium, quo commentarij, libellique, & literaria monumenta concludi solent, auth. de administrantibus officio, in facris scriniis principis, in add. marg. col. 3.

Scrinia consueverunt esse in palatijs, vt Bononius, gl. fi. in l. comparatione, C. de fidei iurum.

Scrinia dicuntur audientie: sic dicta, quia in scrinio, id est in pectore principis sunt iura, vel quia consueverunt in palatio principis esse scrinia, ibid.

Scriniariorum, seu camerarum tria sunt genera: primum epistolaram, quæ principis vel ab eo mittebantur: secundum libellorum conuentionalium, & cognitionum tertium dispositionum: vt est registrum, gl. in rub. C. de proximis sacrorum scriniariorum, lib. 12.

Scriniariorum proximi, vel præpositi idem sunt, & dicuntur proximi: quia magis se principis proximant, quam alij, qui sub eis sunt, qui sunt plures, ibi.

Scriniariorum sacrorum proximi augentur ea dignitate, quæ vicarij principis, & officio deposito sunt præponendi vicariis, qui primò vicariatus officium tunc adepti, & eorum officium est finitum, l. i. C. cod. lib. 12.

Scriniariorum sacrorum proximi non coguntur subire onus descriptionis, d. l. 1.

Scriniariorum proximi dicuntur illi, quibus arcana principis committuntur, gl. 1. ibidem.

Scriniariorum sacrorum quidam sunt proximi, alij dicuntur melior proximi, ibid.

In Scriniis sacris militantes non coguntur salutare pridiarios, vel spectabiles iudices in prouincia existentes, & inui ad consilium accedere debent, l. 2. & ibi gl. concessum, C. cod.

In Scriniis sacris militantiis non debet denegari accessus ad principem, & eis debet exhiberi reuerentia in salutatione, & etiam debet dari potestas fedendi eum iudicem, imitantes, & apparitores contra facientes puniuntur in cernis libris auri, ibid.

In Scriniis sacris militantes per 20. anno, si quieti postea fuerint destinati per principem, consularem retinent honorem, nec possunt quouomodo ab imperio orio leparari, l. 3. C. cod. lib. 12.

In Scriniis sacris militantiis possunt solum tributum canonice indictionis præstare, & à cæteris muneribus soldis, & extraordinariis immunes est, l. 4. C. cod. lib. 12.

In Scriniis sacris militantes etiam ad maiorem dignitatem si ascenderint, nec perducunt ob hoc priuilegium scriniariorum, ibid.

In Scriniis sacris militantes cuiusque gradus sunt, habent accessum ad principem, siue sint inter elarissimos ratione sui gradus, siue sint inter spectabiles, l. peculiaris, C. cod. lib. 12.

In Scriniis militantiis officium olim durabat biennium, sed hodie ad vnum annum restringitur, l. per biennium, C. de proximis sacrorum scriniariorum, lib. 12.

In Scriniis sacris militantes vltra numerum, loco deficientum succedunt secundum ordinem gradus sui, nisi qui posterior eorum est, laborum comparatione superet antequorem in ordine, quo casu succedit in locum defuncti exclusio prioris, nisi defunctus teneatur priori in ordine, quia tunc posterior, licet melior, in locum defuncti non succedit, sed qui primus est in ordine, vniuersique, C. cod. lib. 12.

In Scriniis militantiis vltra numerum, primus in ordine volens succedere in locum defuncti si pecuniam deficiam per rogatione soluerit, tunc fauerit, posterior in gradu admittitur, & si alius postea defecerit, ille, qui primò repauius locum vnus defuncti, poterit locum vltimi defuncti de nouo occupare, referendo pecuniam, ibid.

Scriniariorum militum gradus plures sunt: primus ordo dicitur æquarius, secundus melior proximorum, tertius adiutor, gl. proximo, ibid.

In Scriniis sacris probi militans longo tempore, finito officio singulo comitum facris palatijs, diu viuunt, vtunt, & nihilominus omnia priuilegia ei saltem manent, l. proximos, C. cod. lib. 12.

In Scriniis sacris militans, antequam conueniatur in iudicio commentum acceptum se absentans, durante tempore comædationis prædicti non potest conueniri, l. in facris, 9. C. cod. lib. 12.

In Scriniis sacris militantes etiam officio deposito ad indictionibus munerum publicorum sunt immunes, & domus, quas in prouincia possident, ab onere metatorum liberantur, ibid.

In Scriniis sacris dispositi principis militantes debent esse sexaginta annos, sed epistolaram 34. & libellorum conuentionalium etiam 54. & debent esse equatores, qui sunt omnibus prædictis seniores, & hi duplici officio fungi non possunt, l. hac parte, C. eo. rit. & lib.

In Scriniis sacris militans si defecerit, & in eius locum fuerit alius subrogatus, salarium ei debetur inter credytoris diuident, hereditate eius nonnullum adit, salua priuilegio prerogatiua: sed adita hereditate salarium debetur heredit, pro præterito tempore, & etiam residui temporis, l. qui in facris, C. eo.

In Scriniis sacris militantes, & eorum parentes, & vxores, & liberi, coloni aliorum, prij, & serj, eorum ciuilitate, & criminaliter sunt conueniendi coram officiorum magistrato: & si in prouincia conueniantur, non coguntur satisfare di iudicio sisti, licet immobilia non possideant: sed eorum iuratiore cautione committuntur, l. in facris, 12. C. cod.

In Scriniis sacris militantes conueniunt coram magistro officiorum coram iustis, tularum nihil aliud solunt, quam excoctorum agentium in rebus vnum solidum, & duos solidos cum ingreditur iudicium dicti magistrati officiorum, & pro editione actorum notariis dimidii solidum, dimidii facti, §. modum.

In Scriniis sacris militantes si litigant coram delegato, vel arbitrio, eisdem nomine sportularum vnum tantum solidum debent præstare, pro omnibus tamen in iudicio agendis tertium tantum partem solidi debent solvere, ibid.

In Scriniis sacris militantes si conueniantur coram præfecto, l. i. aut coram præfecto vbi, aut apud archiepiscopos nomine sportularum tenentur præstare illos sumptus, quos coram arbitris præstare tenentur, non vltra, ibid.

Scriptis facis militans ad sportularum taxatas tenetur, siue ipsa litiget per se, siue per procuratorem; & hoc cum agitur processus ordinari, non extraordinarie; quia tunc ad nihilum tenetur, d. 5. modum. §. hoc fi. & ibi glo. ex dispoitione.

Scriptis facis militans donec militat, & etiam deposito officio, habent salua sua priuilegia, & ob equalitatem in iudiciis obseruandam priuilegia eis competencia circa sportularum postulationem ad aduersarios porrigitur, d. 5. hoc si prolata, & §. quoniam. d. l. in facris.

Scriptis facis militantes postulatione loci non perdunt priuilegia eis concessa, d. l. in facris. §. fi.

Scriptis facis militantes vbi sunt in curia, possunt conueniri coram officiorum magistro; sed vbi sunt extra curiam, possunt conueniri coram aliis iudicibus, §. eos milites, in add. marg. ibid.

Scriptis facis militantes possunt conueniri sponte coram aliis iudicibus, & coram magistro officiorum, d. eos milites.

Scriptis adiutores, qui appellantur adiutores quæstoris, ex iuris dispoitione non poterant esse nisi xij. in serinio sacre memorie; sed in serinio epistoliarum, & libellorum conuenientium septem tantum poterant esse, et si plures fuerint electi, nulli alij sunt eligendi durante dicto numero, l. conperimus, C. eo. tit. & lib. 12.

Scriptis adiutores, & epistolorum memoriales, & etiam palatini, & agentes in rebus, & eorum filij, & nepotes, iniunt ad honores, & munera, non vocantur, & sunt immunes a corporalibus, & personalibus muneribus, l. 2. C. de priuilegiis, eo. tit. qui sacro palatio. lib. 12.

Scriptis oporteret c. gi præcisè ad scribendum, & poni in compedibus, vel teneretur ad interesse, si hoc placeat scholari, ne turber publicam vilitas id est studium, gl. sue, in l. stipulatio, l. 1. §. habet, de noui operis nunciis.

Scriptores antiqui temporis non erant adeo carissimi, sicut nunc sunt, gl. directam, in l. qua ratione, §. 1. de acquirend. rerum dominio.

Scriptor parum, vel orationis bona fide in alienis charis, si cecidit ad possessionem, habet aditionem in factum contra dominum chartarum pro labore, & expensis scripturæ, si mala fide scripsit, gl. verique, ibid.

Scriptor pro mercede sua, & pro expensis, quas fecit in scriptura sua, potest retinere quinteros, gl. in l. 1. §. C. in quibus causis pignus.

Scriptor alicui iudicis obsequens, licet efficiatur denotio, non propterea definit esse scriptor, & agnosce debet munera ciuitatis, & prædicto officio ad propriam curiam reddi, l. exceptores, C. de numeratis. lib. 12.

Scriptor x. v. x. a vna suppletur per aliam, si quis ex argentariis, §. si inuitum, de eisdem.

Scripturæ fides magis habetur in vltimis voluntatibus, quam in instrumentis inter vivos, gl. 1. in l. de his. de transactio.

Scriptura cedit chartæ: tabula vero cedit picture quoad dominium directum: scilicet quoad vtilitatem, §. 1. qua ratione, §. 1. de acq. rerum dominio.

Scriptura, cum olim parui pretij esset, cedeat chartæ, quæ carior erat: hodie tamen cum charta sit pretiosior, charta cedit scripturæ, §. gl. directam, in d. §. 1. & gl. ed. necesse, in l. in rem, §. 1. §. fed. & id. de rei vindicatione.

Scripturæ ordo designat ordinem voluntatis testatoris, & ordinem processum, & ordinem charitatis, l. quoties, l. & ibi gl. 1. de vlti. test.

Scripturæ ordo inspicitur inter personas, inter quas est affectio ordinata, l. heredes mei, §. 5. §. 6. & ibi gl. ad l. Tabell.

Scriptura monumenti, vel sepulchri, quæ fuit testium solennitate destituta, non tribuit ius inferendi liberis, quamuis in monumento sit scriptum, l. vel quæ, & ibi gl. monumentum, de religio.

Scriptura priuata facit fidem contra producentem, non pro eo, nisi ad aduersario fuerit approbata, l. Publica, §. fi. depositi.

Scripturæ regulariter sunt, vt quod actum est, per eas facilius probari possint: saltem tamen in multis casibus, l. 4. & ibi gl. 2. de pignori.

Scripturæ priuata, quod inter contrahentes actum est, si habeant probationem: veluti nuptiarum, licet testationes in scriptis habere non sint, ibid.

Scriptura videtur adhiberi loco probationis, neque est de substantia hypothecæ, d. l. 4. in add. marg.

In scriptura priuata non acquiritur dies, & consul, nec est de necessitate, vt sigilletur, l. pe. §. 1. de pignori.

Scriptura, quod sit subscripta, non est necesse: sed sufficit, quod consiter, seu probeatur manu sua scripta, ibid.

Scriptura calumniola cum obtinet in iudicio, imò qui eam ostendit, nisi veritate obtinuerit, vt fallarius punitur, l. 2. & ibi gl. 6. de fide instrum.

Scripturæ sunt in contrahibus, qui solo consensu contrahuntur, vt quod actum est, facili per eas probari possint: licet tamen valeat, quod est, si habeat probationem, l. in re. cod.

Scripturæ factum tantum valet, quantum cum scriptura factum, gl. fi. in l. in spon. salibus, de spon. salibus.

Scriptura sequens determinat, exponit, & restringit sequentem, si sequens sit authentica, sicut prima facta si non esset authentica, gl. pe. & ibi add. marg. in l. cum in testamento, §. 7. §. fi. de heredi. l. i. qui non militabat, §. 8. l. Lucio, & ibi glo. declarari, & §. filius, cod. & l. coheredi, l. 1. §. dicitur, de vulgari.

Scriptura declarata agi debet, non ex scriptura declarante, l. a toto, §. 7. de heredi. instit.

In scriptura vna videtur contineri id, quod continetur in alia, ad quam refertur, ibi, & l. in iustitia talis, §. 10. de condit. instit.

Scriptura debet intelligi: vt aliquid operetur, & add. gl. frustra, in l. fi. quādo, §. 10. de leg. 1.

Scripturæ in dubio dari debet, etiam si aliud actum sit dummodò de illo non cōtrahit, l. si ali fundum, §. 19. & ibi gl. fi. de vlti. test. legat.

Scripturæ vni potest quis stare pro parte, & pro parte non, probando contrarium, l. Aurelius, §. 2. §. de liberatione legat.

Scriptura etiam priuata continens verbum, promissit, intelligitur per stipulationem, l. Titia, §. 13. de verborum obligat.

Scripturæ ordo attenditur, gl. fi. in l. si communis feras, §. 7. de stipulat. seruorū.

Ex scriptura, & libro recipientis solutionem probatur, in quam causam ipsæ rece-

pit, si aliud non appareat, l. creditur, §. 10. §. Valerius, de solutio.

Scripturis factis in iure credendum est, l. 1. in add. marg. de albo scribendo.

Scriptura requiritur in alienatione vniuersus prædij Ecclesiastici, glo. conferri, bat, in l. iubeamus, §. 14. §. fi. de sacrosanctis.

Scriptura requiritur in alienatione rei Ecclesiæ in casu permisso, quæ probet, nihil esse factum in ea re ad damnum Ecclesiæ, gl. fi. in l. pacti, quod, §. 17. Cod. pactis.

Scripturatum probatio tantum valet, quantum probatio sine scriptura: saltem in quibusdam casibus, gl. fi. ibid.

Scriptura probationem rei gestæ solet continere, l. cum re. C. de transactio.

Scriptura non est de substantia transactionis, cum valeat etiam sine scriptura, ibi.

Scripturæ plus, quam testibus creditur in probatione ætatis, regulariter tamen æqualiter probant, gl. per testium, in l. §. C. si minor se maiorem.

Scripturæ, & instrumenta debent produci altera parte præsentem, vel saltem citata, alias non valet talis productio: sicut in productione testium, l. propterandum, §. 1. §. fin. autem reus, C. de iudicis.

Scripturæ, quæ sunt in lapide monumenti, non faciunt fidem, l. monumentorum, & C. de religio.

Scriptura prædij si negatur, deuenitur ad comparationem literarum, & ad testium subscriptionem, si testes subscripserint: alias ad testes, qui dicant quod eis præsentibus confectum sit documentum, gl. 1. in auth. fed. nouo, C. si certū petatur.

Scriptura priuata non probat pro scribente, l. rationes, C. de probatio.

Scriptura propria non probat etiam pro fiscali debito, l. ex emptor, §. 7. Cod.

Scripturæ propriæ credi periculum est: quia vniuersusque sibi annotatione propria debitorum constituit, ibid.

Scripturam de fallo qui acculat, & non probat, punitur vt fallarius, l. pe. Cod. de probatio.

Scripturam suspectam qui producit, nisi probet eam veram, punitur iudicis officio, vt fallarius, d. l. pe. & ibi gl. fi.

Scriptura suspecta potest esse vel ratione personarum, quia alias fecit malas scripturas, qui illam composuit; vel ratione chartæ ipsius, vt quia sit abiala, vel quia vituperata, gl. 1. ibid.

Scripturæ, quæ funt ex archiuo publico, conferri debent magistratus illas esse de archiuo, gl. fi. in auth. ad hæc, C. de fide instrum.

Scripturæ, quæ profertur ex archiuo publico, habet publicum testimonium, eo ipso quod continetur magistratus eam esse archiuo, vel eo ipso quod talia erant signa in ea, quæ solent fieri mane commentariariorum, ibid.

Scriptura præualeat veritati in re iudicata, in iuramento, in transactione, in aditione hereditatis, & in casibus, in quibus sit ius ex sententia, & in obligatione literarum post biennium, regulariter tamen non præualeat, gl. 1. in l. 1. C. plus valere quod agitur.

Scriptura vel quod scriptura est, non est tantum inspicendum, quantum veritas, l. si cum pater, §. 17. C. ad Velleian.

Scripturam publicam esse si quis abnegat, & postea fuerit conuictus, non condemnatur in duplum, nisi sit instrumentum publicum debitoris, §. gl. 2. & ibi add. marg. in auth. contrā, C. de non numer. pec.

Scripturam propria manu factam negans se scripsisse, postea conuictus condemnatur in duplum, nisi sacramento illato contineatur: quo casu punitur tantum in expensis factis circa probationes, d. gl. 2.

Scriptura priuata, qua continetur de solutione facta creditoribus, dicitur apochæ, §. l. literas, ibid.

Scriptura sola non obligat, nisi adit in scriptura ratio intellectualis obligandi, gl. eligionem, in l. generaliter, §. 3. C. eod.

Scripturæ, in qua quis scribit se debere alicui non inferre causam, non obligat scribentem, ibid.

Scriptura non debet facere plus, quam faceret stipulatio, ibid.

Scriptura, qua cautum est accepta, quæ negas tibi tibi adita, non potest obligare contra fidem veritatis, l. neque scripturæ, §. C. de compensatio.

Scriptura præsumitur solenniter facta, gl. 1. in l. 1. C. de dotis promissione.

Scriptura potest tenere pro parte, & pro parte non tenere, gl. in l. 1. C. de liti. libertas.

Scriptura non est de essentia manumissionis, l. sicut instrumenta, §. 2. C. de libertati causa.

Scriptura priuata cum causa, cum de ipsa constat, vim probationis obinet contra eum, non autem præiudicat aliis creditoribus habentibus instrumenta publica, nisi priuata haberent subscriptionem trium testium, l. scripturas, §. 1. & ibi gl. robur, C. qui potiores.

Scriptura priuata habens subscriptionem trium testium, habet vim publicæ scripturæ, d. l. scripturas, & ibi gl. fi.

Scriptura priuata sine testium subscriptione non sufficit ad probationem, auth. si quis, C. eod.

Scriptura priuata cum trium testium subscriptione probat, si ipsi veniant, & subscriptionis attestent, vel si alij, qui fuerunt præsentibus, testificentur, ibid.

Scriptura maioris auctoritatis est, quam testes, quando dubium est de numero annorum, vel temporis lapsu, l. & melius, in l. pe. C. de contrahen. stipulat.

Scripturæ duæ, quarum vna dicit stipulatorem fuisse Bononiam; alia Romæ eadē die, neque iudex debet videre, cui potius sit credendum, quod si non viderit, neutri credet, gl. pe. ibi.

Scripturæ figmentum de recepto non præiudicat veritati, nisi taceat per 30 dies confectus, l. obligatum, §. 3. & ibi gl. fi. C. de solutio.

Scripturæ imponitur fides per notarium, si quis de curio, §. 12. C. de falsis.

Scriptura notarij probatur per ipsam solum notarium, quando habet debitam formam, ibid.

Scripturæ adhibenda est fides ex conditione fide, ac qualitate personæ, §. 1. & ibi add. marg. in auth. de defensoribus euit. col. 3.

Scripturæ prolata de publico archiuo fides adhibenda est, licet solennitatem non habeat, dummodò habeat testimonium officialis archiui publici, §. illud in add. marg. de his, qui ingredi ad appel. col. 5.

Scripturæ publica dicitur quadruplici ratione: aut ratione, & forme, vt quia a tabellione publico fit, & habeat publicam formam, vt quia in iudicio publicabitur, aut ex archiuo publico supra est, quæ tunc respectu loci dicitur publica, aut quia scri-

pra sit priuata manus iudicis, tamen auctoritate, & ea instrumentum forense a doctotibus appellatur, gl. neque enim. in add. marg. in §. si quis igitur. in auth. de instrumentum cautela. col. 6.

ad Scripturam priuata probationem duo testes sufficiunt, si personalis actio mouetur, verò hypothecaria tres sunt necessarii, gl. neque enim. ibid.

ad Scripturam comparationem, quando recurritur deficientibus aliis probationibus non potest fieri comparatio, nisi tres testes subscripserint, & praesentes fuerint, ibid.

Scriptura regulariter non creditur plus, quam testis, quandoque tamen fallit, & scriptura plus creditur, quam testis, §. his consequens. & ibi gl. gesto. in auth. de aequalitate doris. col. 7.

Scriptura propria non facit fidem pro scribente, vel eius herede, etiam si fides sibi succederit, l. si. C. de conueniendi. si debitor. lib. 10.

Scriptura, in qua quis propria manu dicit sibi fuisse solutum, facit fidem contra ipsum scribentem, gl. vanitate. in l. si. C. eod.

per Scripturam multa reducuntur ad memoriam, gl. memoriales in l. si. C. de petitorio. bonorum sublati. lib. 10.

contra Scripturam propriam quandoque quis auditur, gl. si in c. 1. si de feudo vallus ab aliquo interpellatus.

7 Scriptura vna iuuat, & interpretatur aliam, gl. in eorum. in §. die lunae. in extra. de Pace Constantiae.

Scripturam faciens mala fide in aliena charta, videtur laborem donasse, gl. bonae. in §. literae. Inst. de rerum diuisione.

Scriptura cedit chartae, quam chartam si dominus chartae petat, repellitur a bona fidei possessione exceptione doli, nisi soluat expensas scripturae, d. §. literae.

Scripturam faciens in aliena charta, vel in alieno libro bona fide, habet actionem in factum contra dominum libri redditio libri, vel charta ad expensas scripturae, potest etiam retinere librum, vel chartam, si sibi laborem suum non satisfecit dominus libri, vel chartae, §. gl. bona fide. & ibi add. mar. ibi.

Scripturarum pluralitas non facit praesumtionem pluralitatem factorum, §. pe. Inst. de testam.

Scripturae publicae standum est, nisi contra probetur, §. item verborum. & ibi glo. omnino. Inst. de inutilib. stip.

Scriptura priuata non valet pro scribente, sed bene contra scribentem, si est cum causa, d. gl. omnino.

Scriptura sola priuata non valet, sed bene cum adminiculis, puta si tribus testibus sit annotata pro tertio, d. gl. omnino. in add.

Scriptura priuata facit plenam probationem, si scribens sit legalis persona. ibidem.

Scriptura priuata, & publicae statuitur, donec contrarium probetur, gl. 1. in §. si. Inst. de fideiussor.

Scriptura, in qua quis confessus est se debere ex mutuo, quod non recepit sperans recipere, obligatur effectualiter, col. post quinque annuum, hodie post biennium, in princip. Inst. de literarum oblig.

Scriptura priuata regulariter non facit fidem, fallit, quando haec scriptura aliquid continet contra scribentem, quia non est verisimile aliquem scribere contra se, quod veritatem non imitatur, fallit etiam quando talis scriptura habet subscriptionem trium testium fide dignorum, gl. si quis. in add. ibid.

Scriptura non est de substantia emptionis, in princip. Inst. de empt. & vend.

Scripturam factam esse manu propria, vel alia, & subscriptam a contrahentibus patet, sunt in dicto principio, & ibi add. marg.

Reliqua verbo Chirographum, Contractus, 10 Instrumentum, per tot. Natales, Ordo, Programma, Fides, 1. Subscribens, Subscribere, Veritas, Vitare, Vltima, Charta, Debitores, 5. Ordo, Actum, Maritus, 5. Tutor, 19.

SCRIPTEM proprie non dicitur, quod sensu percipitur, sed oculis debet videre, l. 1. si tabulae testamur. nulla exat.

Scriptum aliquid quando inuenitur, praesumitur id voluisse scribens, gloss. 1. in l. sciendum, 30. de verb. oblig.

Scripta in testamento si non intelligatur, quid significant, perinde sunt, ac si scripta non essent, reliqua autem scripta per se ipsa valent, l. 1. de his, quae pro non scriptis.

Scripta legata, quae in eam causam peruenerunt, a qua incipere non poterant, habentur pro non scriptis, l. 3. eod.

Scriptum quandoque est minus, & plus dicitur, ut quando scribitur in testamento, Titio decem dari, subintelligitur volo, & etiam procedit in institutionibus, l. verbum, & ibi gl. 1. & 2. C. de verb. signifi.

in Scriptis dicitur actus, ad cuius substantiam dicitur scriptura, non quando sit ad probationem, gloss. 1. & ibi add. in princip. Inst. de emptione, & venditione.

Reliqua verbo, Sententia, 5. Dilectum, Alium, Maritus, 5.
SCRIPULVS est vigesima quarta pars unciae, & tres scrupuli faciunt vnam drachmam, & octo drachmae faciunt vnam, secundum phisicos, §. gl. o donos. in l. 1. C. de metallariis. lib. 11.

Reliqua verbo, Vncia.
SECVSVS dicitur loca amena, gl. in seculis, in l. si cum dies, §. 6. §. si arbitris. de arbitris.

SECTA dictio accipitur in bonam partem, l. 2. C. de delatoribus. lib. 10.

SECTA nullum potest esse tam fecerunt, quia reuelatur, gl. indulgente. in §. & licet dudum. in auth. de testib. col. 7.

Secretum dicitur id, quod in praesentia quinque hominum sit, gloss. credentias. in add. mar. in §. in Christi nomine. in extra. de pace Constantiae.

Secreta regis abscondere bonum est, & quae magno honori ei, cui princeps secretum deponit. ibid.

Secreta, seu credentiae dicuntur ea, quae vulgus ignorat, d. gl. credentias.

Secretorum secreta debet esse ratio, gl. differendis. in l. de bonis de Carboniano edito, gl. si in l. si maritus, 10. C. de donatio. inter virum.

Reliqua verbo, Praeuentio.
SECVNDVM patiemid est iuxta patiem, gl. secundum. in l. quidam Iberus. de seruatur. vrbani. duo. 45. & ibi gl. 1. de praer. verbis.

SECVRTAS viuendi si alicui sit concessa, potest idem eadem securitate liberare, ac securitatem abdicere, ut eundem, & redeundum sit vna, & eadem securitas, gl. si. in add. marg. in l. 4. de sepulchro violato.

Securitate potest petere ab inimico, quando existens in Ecclesia timet, quod inimicus illum extrahat ab ea per vim, l. 4. C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt.

Securitas, siue fiducia in causis civilibus danda non est ultra 30. diem inducias, interim conuentione admissa, & securitate seruata, sed delinquentibus in contumaciis non est danda securitas, §. sed neque. in auth. de mandatis piae. col.

Securitas in persona, & rebus fugientibus ad Ecclesiam non debet dari passim, vel sine delectatione in quibusdam non datur, & ita sit danda, vel non, sit exanimatio modicioris id est semiplena, & summatim, & si apparet danda, ultra 30. dies non datur, vel si data fuerit ultra non protrahitur, & medio tempore conuenitur, & etiam condemnatur, si renunciet securitati, alias non, sed restituitur sacris locis, vel terminis, & cum debita loci reuerentia sit exequutio, & exigatur, gl. sed nec. ibid.

Securitas data per iudicem homicidii fugienti ad Ecclesiam ei seruari non debet, & uo obstante ea securitate potest tunc capi, & puniri, gl. neque custoditis. ibid.

SECVRSVS fieri dicitur ille, cui praestatur idonea cautio cum fideiussoribus, l. praetor. 1. 20. §. hoc interdum prohibitorium. de noui operis nunciatur.

Securum facere promittens tenetur dare fideiussores, & pignora, l. 1. qui latitantes. dare.

SED, dictio cum copula, aduersatur ad factum, & non ad ius, l. sed & si. & ibi gl. 1. de petitione heredit. l. 2. & ibi gl. fortius. ne quis eum, qui in ius vocatus, sed idem cum copula, & quando ponitur, non denotatur diuersitas facti: sed identitas iuris, gl. si. & ibi add. marg. in l. patris, & filij. o. de vulgari.

Sed, dictio aduersatur quando ponitur sine copula, debet aduersari praecedentibus non solum in facto, sed etiam in iure, §. repobat. gl. cum in l. qui iussum fructum, §. de verbo. oblig. l. 2. & ibi gl. fortius. ne quis eum, qui in ius vocatus.

Sed si, dictio non aduersatur secundum suam naturam in facto, & in iure: sed in facto tantum, §. si tutor. Inst. de inoffic. testam.

Sed si, dictio importat quadoque diuersitatem facti, non iuris, §. sed si rem suam. Inst. de leg.

Sed & si, haec verba quandoque ponunt diuersitatem facti, & identitatem iuris, §. pe. Inst. de capitis diminut.

Reliqua verbo, Aduersus, Caterum.

SEDERE:

Vide verbo, Dignus, Honor, 3.

SEDICTIONE dicitur quasi seorsum itio: quia in diuersum vadunt, alioque trahunt, vel a sedo sedas per contrarium, gl. in rub. C. de seditionis.

Seditionis pena mori debet provocans tumultum, & clamorem in populo, ut consequatur dignitatem, vel officium, l. 2. C. eod.

Seditionem militum concitans capite puniatur, §. 6. pen. de re militari.

Seditionis, & tumultus auctor populo concitato pro qualitate personae, aut in furcam tolluntur, aut bestis subiiciuntur, aut deportantur in insulam, l. si quis aliquid, §. de penis.

Seditionis faciendae, aut turbae consilium ineuntes, aut seruos, liberos, vel homines cum armis tentantes tenentur lege Iulia de vi publica, l. 3. ad leg. Iul. de vi pub.

Seditione conuocata pessimo exemplo villas expugnantes, cum telis, & armis bona rapientes, tenentur lege Iulia de vi publica. ibid.

Seditionis auctor tenetur lege Cornelia de sicariis, l. 3. §. item, qui. ad legem Corneliae de sicariis.

SEDICTIONE dicitur, qui contra publicam utilitatem plebem concitat, gl. in rub. C. de seditionis.

Seditiois pena puniri debet, qui plebem conuocauit ad seditionem, vel tumultum faciendum in ciuitate, l. 1. C. eod.

Seditiois puniatur pro qualitate personae, & dignitate: aut furca suspenditur, aut bestis subiicitur, aut in insulam deportatur, gl. 2. ibid.

Reliqua verbo, Conuocatio, Conspiratio, Tumultus.

SECTEM immaturam si quis defecerit, tenetur Aquila: secus si maturam, l. si serus, 27. §. si oliam. ad legem Aquilam.

Reliqua verbo, Corruptus.

SELVA verborum computato freno, & pectorali debet esse sexaginta libraru, & si sit ultra, sella cadetur per frusta: pectorale verò publicabitur, exceptis illis, qui sunt sub rusticitate constituti, qui in sacculis onera portant, l. quoniam. C. de cursu publico. lib. 12.

SEMPER qui fuit dominus, semper praesumitur dominus: quod non procedit in minoribus, semel minor, non praesumitur semper minor, gl. si. in l. cum te, §. 9. & l. siue possideris. & ibi gl. 3. de probatio.

Semel dominus fuisse si probetur defunctus, praesumitur & esse dominus eius heredes, gl. 3. in l. siue possideris, 1. C. eod.

Semel possidens semper praesumitur possidens, quando tractatur de incommodo possessionis, ut quia dicitur vespisse, §. ibid.

Semel possidens non praesumitur possidere, quando tractatur de incommodo possessionis, ut quia conuenitur rei vindicatione, §. ibid.

Semel possidens non praesumitur possidere, quando tractatur de incommodo possessionis, nisi habuerit causam ab actore, vel nisi possideret tempore litis contestationis, §. ibid.

Semel qui non possedit, non praesumitur ideo hodie non possidere, ibid.

Semel diues, & postea diues praesumitur, gl. a patre. in §. quia verò iam. in auth. de aequalitate doris. col. 7.

Semel male faciens fugiendo, postea male facere praesumitur, gl. fideiussorem. in §. igitur ne larente. in auth. de exhibendis. re. col. 5.

SEMINANS bona fide in alieno fundo repellit dominum fundi actionem exceptione doli, donec sibi soluat expensas, §. quia ratione. Inst. de rerum diuisione.

Seminans semine alieno si seminauerit bona fide in alieno fundo, dominus fundi tenetur domino seminis ad illud semen ad instar tigni inuincti, gl. diximus. ibidem.

Seminans, vel impiciens plantas bona fide in alieno fundo, contra dominum vindicantem.

pro SEN 1. etate potius præsumitur, quam pro iuuenili, l. Stichus liber, 12. in add. marg. de leg. 3.

SEN 10. R. E. præsumuntur meliores iunioribus, & dignitatibus, nisi appareat pro iunioribus quia tunc illi præferuntur senioribus. gl. no. um. & ibi add. in l. cum quid. si certum; etatur.

Seniores debent corrigere iuniores, gl. admittunt. in l. i. f. ancimus, 22. Cod. de pænis.

Reliqua verbo, Antiquitas, Vetusitas, Iuniores.

SEN 15. S. magis quam verba debet attendi, gl. sequendum. in l. fed Celsus, 6. §. 1. de contrahen. emptio. l. 3. §. conditio. de adimen. legatis, & letiam. & ibi gl. 1. de iure dotum.

Sensu caret naturaliter animalia caeca, vel imbecillitate caret sensu furiosus, & iafans, gl. caret. in l. 1. §. prætor ait si quadrupes pauperiem.

Sensus favorabilior in dubio debet accipi, gl. in l. libertas, 7. §. si. de manumiff. restam.

Sensus corporis sunt quinque, & vnaquisque dicitur habere perfectam cognitionem secundum subiectam materiam, gl. non minus. & ibi add. marg. in l. quod meo, 8. §. pe. de acq. possit.

Sententia in genere, num. 1. usque ad num. 7.

quod locum, modum, & tempus ferenda, vel lata sententia, num. 8.

quod novandum, vel tollendum ad iudicem, vel obligationem, 9.

quod facendum, vel praeiudicandum sibi, vel alii, l. 10. c. 12.

quod nocendum, vel praeiudicandum coheredi, legatario, vel creditoris, 13. 14.

quod praeiudicandum vel extendendum ad alios casus, 15.

quod causam principalis, & incidentis, principalem, & fideiussoriam, 16.

quod sententiam contra eum, iudicem, vel Ecclesiam, 17.

quod sententiam contra minores, pupillos, tuores, & curatores, 18. 19.

quod sententiam ferendam in personam procuratoris, vel domini, 20.

quod sententiam latam contra absentem contumacem, vel non 21. 22. 23. 24.

quod infamiam, 25.

quod sententiam latam sub conditione, vel modo, 26.

quod sententiam certam, vel incertam, vel alternatam, 27.

quod vnam, vel duas sententias latas, vel ferendas, & duos sententias vnius, vel plurium iudicum, 28. 29.

quod potestatem delegatam, 30.

quod sententiam arbitri, & compromissarii, & appellationem, & executionem eius, 31. 32.

quod læsentiam diffinitivam, 33. 34.

quod interlocutoriam, & appellationem ab eo, 35. 36.

quod appellationem, & sententiam iudicis appellatorem, 37. 38. 39. 40. 41.

quod sententiam, qua transit in rem iudicatam, & exceptionem rei iudicatae; numero 42.

quod executionem, 43.

quod sententiam latam per dolum, collusionem, fordes, pretium, 44.

quod sententiam contra ius, æquitate, iuramentum, vel aliam sententiam, vel solutum ordinem, aut contra ius legatorum, 45. 46.

quod sententiam nullam, 47. 48. 49.

quod validitatem, & invaliditatem sententia, 47. 48. 49.

quod sententiam à non suo iudice, 50.

quod revisionem sententia, 51.

quod revocationem, revocationem, ac correctionem sententia, 52. 53. 54.

quod interpretandam sententiam, vel declarandam, & eius auctoritatem, num. 56.

quod sententiam absolutariam, & condemnatoriam, 57.

SENTENTIA est firma, & indubitata responsio: sed opinio est responsio cum dubitatione, gl. sententia, & glo. opinionis. in §. responsa. Inst. de iure naturali gentium.

Sententia, & opiniones ubi plures sunt, & vna alij non præponderat, tunc mediū est eligendum, idque si commodè reperiri poterit: alioquin neutrum valet: sed ubi vna præponderat alij illa sequenda est, l. adco, 7. §. cum quis. & ibi gl. media. & add. marg. de acq. rerum dominio.

Sententia illa prævalet, quæ validioribus rationibus fulcitur, §. item pretium. Inst. de emptione, & vend.

Sententia humanior est tenenda, l. pro herede, 20. §. si quid. & ibi gl. humanior. de acq. hered.

Sententia dura non est tenenda, neque admitenda, l. filio pater, 89. de leg. 1.

Sententia dubia in benigniorem interpretationem accipienda est, gl. 1. in l. si. C. de suspectis.

Sententia magis, quàm verba est inspicienda, gloss. verbo. in l. in summa, 59. de re iudicata.

Sententia dicitur quandoque placitum, quia sic placuit iudici, gl. 1. in l. 1. C. de postulando.

Sententia alicui præsumitur placuisse, cum non appellat ea gl. 1. ibid.

Sententia debet confirmari petitioni, vel accusationi factæ in libello, & secundum hoc penna debet statui, l. si præles, 32. de pænis, l. ut fundus, 18. & ibi add. marg. communi diuidum.

Sententiam ferre non potest iudex in alio, quàm petitum sit, nisi condemnatio fiat ex causa necessitatis, veluti petito vino mutato post moram potest fieri condemnatio in æstimatione vitæ peritum, gl. pe. ver. sed quæto. in l. vinum. si certum petatur.

Sententia debet esse conformis libello, aliàs est iniusta, l. si. C. de fideicommiss. liber.

Sententia est de iure ciuili, gl. necessitate. in princip. Inst. de obliq.

Sententia pro veritate est accipienda, ex quo non est appellatum, gl. 1. in l. Iulia, 60. de conditione indeb. gl. 1. in l. 4. §. si de his, qui notan.

Sententia in causa feruitatis prædialis datur prædio, & non personæ, l. qui aliena. §. si. & ibi gl. pe. de neg. gestis.

Sententia non debet esse elusoria, gl. rursus. in l. & si sine. §. restitutio. de minor.

Sententia tor sunt, quot sunt capitula diuersa, gl. audiendus. in l. etiam si patre, §. 1. cod.

Sententia dicta videtur, quando per eam à tota controuersia, & lite difceditur, l. dicere, 2. de arbitris.

Sententia dicta non videtur, quando per eam non difceditur ab omnibus controuersis, de quibus finalis sententiam dicat, compromissum est, l. d. dicere, & ibi gl. à tota.

Sententia non est ferenda in confessum petentem dilationem: sed danda est dilatio ei ad soluendum, l. si debitori, 21. de iudicis.

Sententia lata virtute iuramenti in iudicio infortiorio producit illos effectus, quos produceret, si esset lata per veras probationes, l. nam postea. §. si damnetur. & ibi gl. si damnetur. de iureiur.

In Sententia causa est inferenda, gl. ex stipulatu. in l. minor, 39. §. 1. de cuiusio.

Sententia verba hæc, nos debet id, quod testator in vltis suis conuenerat, intelligitur ita, quod conuenerit durare, l. Lucius, 90. de leg. 1.

Sententia vnius iudicis, vel ius consulti posita in corpore iuris, dicitur lex generalis, gl. pe. in l. quæritum, 76. §. pe. de leg. 3.

Sententia licet iniusta pendendum est propter auctoritatem eius, l. seruo, 65. §. cum prætor. ad Trebel.

Sententiam latam esse lex fingit, ubi re vera lata non est, & ex sententia ficta pendit agitur, si re vera lata fuisset, l. cum quasi, 30. §. si plures. & ibi add. marg. de fideicommiss. liberata.

Sententia iure ligatur lata secundum naturam causæ, seu obligationis primæ, super qua est lata, siue sententia feratur simpliciter, siue alterutative, l. miles, 6. §. 1. de re iudi.

Sententia possunt recedere partes: intellige deducendo eam in nouationem, gl. terminata. l. in acta, 41.

Sententia lata ex falsa causa non est nullacied iniqua, l. qui Romæ, 122. §. duofratre. & ibi gl. mag. de verb. oblig.

Sententia iniusta, per quam quis declarat ventum esse contra diuisionem, facit penam committi. ibid.

Sententia lata statim quis mutat statim, l. in senectute. de pænis.

Sententia, per quam prohibetur perpetuo causæ agere, perpetuum habet effectum, nisi appellauerit ea, l. 1. C. de postulando.

Sententia non patens puniri debet, gl. 1. ibid.

Sententia, in qua pronunciat aliquem esse liberandum, differt ab illa sententia, in qua pronunciat aliquem esse liberum, l. 1. C. si aduersus liberata.

per sententiam iudicis, vel arbitri si facta diuisio, & in ea collatio aliquarum rerum fit omissa, ore per officio iudicis, ut illæ res constentur, neque ob id recedat à sententia, imò illa firma remanet, gl. si in l. si foror tua, 8. C. de collatio.

Sententia præsumitur iusta, gloss. si in add. in l. minoribus. 6. Cod. de his, quibus re indig.

Sententia olim quamuis esset lata in causa liberali, quæ fuit per afferentem, adhuc poterat cognosci super illa lite, etiam siue remedio appellatorem, quod hodie non est ita, l. 1. & ibi gloss. præcipiebant. Cod. de actione collende.

Sententia certis finibus concluditur: scilicet absolute, aut condemnatione rei Lex stipulationis, 7. & ibi gl. pe. C. de sententia, & iure iugo.

Sententia non præcedente causæ cognitione est nulla. ibid.

Sententia datur non solum in negantem, & conuictum: sed etiam in confessum, l. 1. in l. si. C. de executione rei iud.

Sententia non debet differri crimine liquidato, ne detur materia supplicandi, l. cum reis, 18. C. de pænis.

In Sententia sunt allegationes repetende, gl. suggestis. in §. sed stipulationis. Inst. de fideicommiss. heredit.

Sententia, & petitio generalis si fuerit persequutio causæ sit specialis, merito in non persequens sententia non oblat ope replicationis, gl. 1. in l. sub prætextu, 29. C. de transact.

Sententia generalis nocet etiam in non petitis per beneficiū restitutionis. ibi.

Sententia generalis super petitione generalis restringitur ad speciem, quam prosequutus est, unde iure communi de aliis potest agere: secus vero si de illa specie velit agere, de qua fuit iudicatum, l. gloss. fin. in l. 1. Cod. si aduersus rem iud.

Sententia generalis lata super petitione generali, si prosequutio fuit generalis ope replicationis ad prosequuta restringitur, l. 2. C. de iudicis.

Sententia generalis absolutoria si sit lata super adione tutelæ generaliter propo- sita, sed super vna tantum specie fit prosequutum, non obstat re iudicata potest petere quis, ut sibi reddat rationem administrationis in aliis speciebus ibidem.

Sententia absolutoria generaliter si sit lata super petitione generali: videlicet vi- ni, bladi, salis, & pecuniarum: sed in iudicio vna tantum causa fit prosequuta, ad eam restringitur, gl. 1. ibid.

Sententia, & prosequutio si fuerit specialis, licet fuerit generalis petitio, in aliis non prosequutus per errorem non nocet, nisi in malicie, & dolose non pro- sequutus. ibid.

Sententia lata super vna certa specie iudicis generalis nocet in omnibus accesso- riis, & dependentibus licet super eis non fuerit disceptatum, l. 4. Cod. eo- dem.

Sententiam pronuncians aliquem nihil videri debere Scio, videtur debitor ab- soluere, quid tamen, 25. §. 1. de arbitris.

Sententia, per quam iudex condemnat debitorem in Stichum, qui erat mortuus post moram, valetur ius tamen effectus in æstimationem condempni, licet æstimatione non sit in obligatione, l. gloss. fin. in l. si. quæ sententia sine appel- latione.

Sententia lata in interdicto vi possideatis contra defunctum, non transit in heredes, vnde factio defuncti ageretur, l. de eo. 12. §. si. & ibi add. marg. ad exhibend.

Sententia lata contra heredem dicitur non præiudicare: quandoque tamen præiudicat, gloss. final. l. si ventris. de ventre in possessionem metuen- do.

Sententia iudicis, quæ diminutionem status non continet, extra ter iterum iudicis

iudicis suum effectum non peregit, lex ea causa de postulando.

Sententiam in scriptis edi ab ordinario, delegato, vel ab arbitro compromissario non sufficit, si non fuerit recitata in scriptis. l. 1. & ibi glo. 1. C. de sententiis, ex breui.

Sententia sine scriptis lata quandoque valet, licet regulariter non, gl. ex non scripto, in §. si tibi quocumque in auth. de mandatis princip. col. 2. gl. si in l. p. C. de dignitatib. lib. 12. & gl. ex non scripto, in §. necessitatem in auth. vt iudices sine quocumque fuffit.

Sententia principis debet esse scripta, sicut & curialis alterius, §. 1. & ibi gl. declarationem in auth. in medio litis non fieri sacras iustis. col. 1.

Sententia sine scriptis potest ferri de voluntate partium, l. 1. & ibi gl. 1. C. de privileg. scholar. lib. 12.

Sententia in scriptis, & sedendo ferenda est, gl. 2. in prin. Inst. de officio iudicis. gl. si in §. curare. Inst. de actio.

Sententia potest ferri paulo post vespertas, vel in ipsis vespertis, sed in nocte non debet ferri, nisi accedatur tria luminaria, gl. tribui. & ibi add. in §. omnis. Inst. de verb. oblig.

Sententia lata super traditione rei fecit, quod ille, qui aliam habebat beneficium solvendi interesse, teneatur praeiudicium ad traditionem rei, qui restitueret, 67. & ibi gl. condemnatus. & ibi add. marg. de rei vindicet.

ex Sententia cum sit traditio non spectatur animus tradentis, sed causa, propter quam fit traditio, vt dominium transferatur: at vbi ex sententia in personali lata fit traditio, dominium & quasi dominium transferatur, gl. gloss. & ibi add. marg. in §. de Publiciana in rem actio.

Sententia lata contra actorem in rei vindicatione non tribuit dominium possessionis, §. 3. si ibi, tamen de pignor.

Sententia lata in actione hypothecaria ius possessionis non tribuit: sed possessionem approbat, l. si fundus, 16. §. creditor. eod.

Sententia iudicis dominium transfert, si facta fuerit missio per praetorem, §. si. & ibi gl. si. Inst. de officio iudicis.

Sententia lata adhuc dicitur res dubia, & ideo potest transigi, l. tale pactum, §. qui prouocauit de pactis.

Sententia lata contra heredeum, etiam si transiuerit in rem indicatam, nihilominus debitor principalis potest transigere, l. & post rem, §. 1. & ibi gl. mox. de transactio.

Sententia non fit suspensa appellacionis, vel in integrum restitutionis solennitate, super iudicatum non potest transigi, si causa cognita, §. 1. C. de transactio.

Sententia lata contra transactionem valet, si non fuit opposita exceptio transactionis, eleganter, §. 1. §. si quis, de conditione indeb.

Sententia lata post transactionem valet, cum volenti litem contestari potuit opponi exceptio transactionis, facit ante litis contestationem, ibidem.

Sententia lata super testamentis controuersis, non inspectis, nec cognitis verbis testamenti, de requiritur valet, licet non de rigore iuris, gloss. verbis. in l. 1. quemadmodum reslam. aper.

Sententia lata super querela inofficiosi pro vno ad eius petitionem, & si eius alius non interstet, tamen prodest omnibus, l. posthumus, §. si quis, de inoff. testam.

Sententia lata in querela rumpit ipso iure testamentum, & perinde habetur ac si factum non fuisset, & reducitur ad causam intestati, dict. §. si quis, & ibi add. marg.

Sententia lata contra praesentem in querela facit ius quoad omnes: secus si contra absentem, l. Papinianus, §. si. & ibi glo. iure. eod. & l. qui repudiant, §. si. eod.

Sententia lata contra heredem super re scissione testamenti praeiudicat legatariis, & aliis omnibus, d. §. si.

Sententia lata super querela inofficiosi praeiudicat legatariis, & aliis omnibus: & est speciale in querela: regulariter tamen est contra, glo. rei indicat. in l. qui repudiant, §. eod.

Sententia diffinitiva super querela est illa, quae rumpit testamentum: non autem transactio, vel insinandum, quae non rumpunt testamentum, l. si suspecta, 29. §. quamuis. & ibi add. marg. eod.

Sententia lata contra heredem, quod testamentum sit inofficiosum, praeiudicat legatariis, gl. periculum, in l. 2. C. de fide instrum.

Sententia lata contra heredem scriptum in querela inofficiosi facit nouum heredem: quia rescindit, & facit heredem, qui non est, & desineat, qui est, vnde praeiudicat legatariis, §. ibid.

Sententia excommunicationis sequitur excommunicatum quocumque se confectus: sicut lepra leprosum, gl. 1. in l. ex ea de postulando.

Sententia excommunicationis trahit secum executionem paratam, quasi non possit iam appellari, l. reprob. gl. 1. & ibi add. in l. si. C. si non coepertenti iudice.

Sententia excommunicationis non est perfectae sed est conditionalis, seu medicinalis, donec quis purget contumaciam suam, vel emendet offensam, & ideo ab ea appellari non potest, ibid.

Sententia de futuro fit pendat iure, quod est de praesenti, valet, l. 1. & ibi gl. 1. in l. 2. C. de sententiis, quae sine certa quant.

Sententia de solutiis vltis furit repositus, donec solutio fors, valet, d. gl. 1. in §. si.

Sententia potest ferri super futuris, mensuris, vel annis de futuro debendis, ne cogatur creditor omnibus mensuris repetere, ibi.

Sententia, quae pronunciat in demeritatem esse praestandam, valet, l. 2. C. eod.

Sententia tempore fit superueniens ius ex causa de praeterito, recte fit condemnatio. Iacet ius ei non competet tempore litis contestationis, gloss. si in add. marg. in l. iigni, §. si ad exhibend.

Sententia tempore fit superueniens ius ex noua causa, quae non competeat tempore litis contestationis, non potest fieri condemnatio, ibidem.

Sententia tempore fit alicui ex toto deficit competere ius, quod sibi competeat tempore litis contestationis, absolutur reus, si non deficit ex toto: sed in vtilem commutata est directio, vt quia dolo deficit possidere, condemnatur, ibid.

Sententia potest ferri in futurum, scilicet quod non debeat quae agens mole

stare vt inlegatoria, l. 1. & ibi gl. si. C. in quibus causis colunt censui lib. 1. i.

Sententia in criminis mortuum ferri non potest, gl. 1. in add. l. si quis post, 9. de testam.

contra Sententiam opponi potest exceptio, quod petis, intus habes, l. 1. Cod. de re iudi.

Reliqua verbo, Alio, 220. 1. 1. Capitula, Index, 22. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

SENTENTIA debet ferri de die, & non de nocte, gl. si in l. more. 8. de feriis.

Sententiam ferre debet iudex sedendo, & potest etiam ferre sedendo in curia, vel equo, cum forte emear aliquam partium, & velit fugere statim, gl. 3. in l. 1. C. de sententiis ex breuiculi. recit.

Sententiam debet formare iudices habita deliberatione, & in scripturam redigere, & redactam debent reuiderere, & corrigere, & correctam debent in scriptis proferre, & recitare, l. 2. C. eod.

per Sententiam quod magno consilio decerni solet, id paucis literis, & sine magna deliberatione desiniri non debet, l. si C. commutationes, epistolae.

Sententia lata hoc modo pronuncio Titium non debere, vale. Item in Sententia debet dicere iudex, condemnno, vel absoluo, aut alia verba equipollentia, gl. si in l. 1. de re iudi. gl. 4. in l. generaliter, 12. C. de rebus creditis, gloss. 1. in l. 1. C. si aduersus rem iud.

Sententia debet proferri praesentibus partibus, vel vna contumace et absente, scripta, & partibus recitata, gl. 2. in l. si causa cognita, 12. C. de transactio.

In Sententia sufficit, quod exprimat verbum, condemnno, vel acquiescens, & quod exprimat certa quantitas expressae vel per relationem vel uti conditio in eo, quod petitum est, in summa, 19. de re iudicaria.

Sententia per officium iudicis si die ferriatur, eodem tempore per idem officium debet restitui praestita satisfactio, glo. deus, & ibi add. marg. in l. minor, 39. de iudi.

Sententia lata die ferriatur, vel contra nullo modo contumacem: ipso iure nulla, quae sententia extinguit iudicis delegati iurisdictionem, l. 4. & ibi gl. 2. C. quomodo, & quando iudex.

Sententia non potest ferri diei Dominico, vel aliis diebus feriatis in honorem Dei, qui aequales sunt diei Dominico, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Sententia an sit lata die ferriatur, vel contra non contumacem cognoscitur ex eisdem actis, gl. 1. ibid.

Sententia lata officialibus non praesentibus valet, gl. gloss. in l. cum sententiam, 5. C. de sententiis, & interloquit.

Sententia dari debet secundum statuta loci, vbi datur, gloss. 1. in l. 1. Cod. de emancipat.

Sententia lata in alio loco, quam debeat ferri, est ipso iure nulla, l. si vt propositis, 9. C. quomodo, & quando.

Sententia lata in loco secreto, vbi non conseruant sententis dari salvo honore maiorum, vel in loco turpi, vel non idoneo, non valet, gloss. 1. in l. cum sententiam, 6. C. de sententiis & interlo.

Reliqua verbo, Index, supra, nu. 26.

SENTENTIA, & eius effectus sunt de iure ciuili, nec de iure gentium: & ideo non tollit naturalem obligationem, l. Iulianus, 9. de conditione indeb.

Sententia condemnatoria inducit ipso iure actionem in factum, vbi non est aliqua: quia alias non consuleretur adori, gl. 1. ibidem.

ex Sententia condemnatoria oritur naturalis obligatio improprie descendens ex aequitate iurisdictionis, l. reprob. dicta gl. 2.

Sententia absolutoria tollit ciuilem obligationem, sed naturalem obligationem neque tollit, neque est, l. Iulianus, & ibi gl. 2. de conditione indeb.

ex Sententia oritur obligatio, l. 3. §. item scribit de peculio.

ex Sententia oritur, ac descendit quidam quasi contractus, & ex ea obligatur quis ex quasi contractu, gl. gloss. iudicio. in dict. §. item scribit. & ibi add. marg.

per Sententiam si nouatio est nouae actionis acquisitio, non autem ita, quod prima tollatur, gl. gloss. tenet. & ibi add. in l. grego, 13. §. etiam si de pignori.

Sententia lata in reali actione non producit nouam iudicari, vel in factum, gl. si in l. miles, 6. §. si de re iudicaria.

per Sententiam nouatur actio ad bonum actoris vincens: sed non ad bonum rei victi adicitur tamen per sententiam actio noua, quae reo magis commoda est, quam prima, gloss. 1. & ibi add. marg. in l. eadem de exceptione rei iudi.

per Sententiam non nouatur prima actio, gl. vendicet in l. apud Celsum §. Labeo ait. de doli mali exceptione.

Sententia non nouat, vt si de iussor liberetur, est condemnatoria, gl. ipso iure, in l. Gracae, 9. §. post litem de fideiussor.

Sententia producit actionem in factum, gloss. penult. in l. 1. Cod. de iuris, & facti ignor.

Sententia, quae transit in rem indicatam, & actio ex ea potest reuocari per accipilationem factam ex alia causa, quam transactio: sed si non sit remissum, potest executioni mandari, l. 1. causa, 31. C. de transactio.

Sententia nouat primam actionem, & interrumpt eam, vt iuratum, l. 3. vers. si enim. C. de iuris rei iud.

Sententia, & res iudicata de iure ciuili est, & ideo tollit, & inducit ea, quae sunt de iure ciuili, & ita obligacionem ciuilem tollit, & actionem, quae est de iure ciuili, si non ea, quae sunt iuris naturalis, sicut in l. si ibi glo. si in l. iudicet de exceptione.

Sententia absolutoria non tollit primam actionem ipso iure, l. cum a te de dolo.

Reliqua verbo, Nonatio, 38. Actio, 220. 1. 1. & infra nu. 33.

SENTENTIA lata aduersario praesente facit ius inter omnes: secus si eo absente, gloss. 1. in add. in l. ingenuum de statu homin. gloss. praedictio in l. adoprimum de in ius vocando, gl. si in l. de aetate de minorib. gl. 1. in l. tutor, 22. C. de executio.

Sententia super aetate facit ius, d. gl. si in d. l. de aetate.

Sententia lata in causa filiationis, vel ingenuitatis, vel aetatis, facit ius, gloss. ipso iure, & ibi add. in l. Papinianus, §. si de inofficio testam.

quoad omnes, ne sit a sententia perniciosa contrahentibus cum eo, gl. fi. in l. de arate. de minor.

Sententia lata contra debitorem sciente creditore præiudicat creditoribus, nisi quando debitor collisit, vel quando succumbit ex causa, quæ non præiudicat creditoribus, l. 5. C. de pigno.

Reliqua verbo, Res, l. 4. §. 1. Flores, 44. Debitor, 42. 43. Appellatio, 17. 20. 26. sup. num. 6. 7.

SENTENTIA lata super questione libertatis facit qualeque præiudicium questionibus de statu, licet sit inter alios lata, l. si quis libertatem, & ibi gloss. l. & a. de petitione heredita.

Sententia lata super præstatis alimentis filio non præiudicat in causa filiationis ordinaria exercenda, l. si quis à liberis, §. si vel parens. de liberis agnos.

Sententia lata in causa summaria non facit præiudicium si agatur ordinariè, d. l. si quis §. simul parens. & §. solent.

Sententia lata in summario iudicio non debet præiudicare in ordinario, si quod fuit deductum in summario, deducatur in plenario, l. à diuo Pio, §. si super reb. de re iudicata.

Sententia lata in possessorio non præiudicat agenti in petitorio, l. an & eodem, §. si de exceptione rei iud.

Sententia in petitorio lata præiudicat agenti in possessorio: quia dominij causam absorbet causam possessionis, quoniam tamen non est semper verum: nam lata in petitorio agenti in possessorio recuperanda non obest, si sit iudicium possessionis fundi à te occupati: quia meum dicebam, non obstat sententia petere possum, ut in possessionem fundi restituar, quia tu me spoliasti, gl. fi. in add. marg. in d. l. & an eadem, §. si.

Sententia super alimentis lata non præiudicat in filiatione, nisi & de ea pronuncietur: quia possunt deberi alimenta, etiam si non sit filius, ut quando pater contemnit sententiam consultum Plaurianum, gl. fi. in l. 1. C. de ordi. cogn.

Sententia lata in possessorio non præiudicat proprietati, quominus ab eodem iudice de proprietate cognoscatur, l. post sententiam, & ibi gl. l. C. de sententis, & interloq.

Sententia lata super possessione non præiudicat proprietatis questionibus, l. 3. C. si à non competenti iudice.

Sententia lata super rei vindicatione non parit præiudicium in Publiciana, nec econtrà, l. minor, 39. §. 1. & ibi add. marg. de iudicio.

Sententia diffinitiva à principe lata in quod negotio, præcedente causæ cognitione extenditur etiam ad alia similia: secus si sit interloquutoria, gl. o. pe. in l. 3. C. de legibus.

Sententia lata à principe in quodam negotio si in corpore iuris sit clausa, extenditur ad alia quæcumque, & facit ius generale, ibidem.

Reliqua verbo, Fictus, 24. 25. 26.

SENTENTIA lata in principali non præiudicat incidenti, de quo summarie est cognitum, l. p. de his, qui sunt sui.

Sententia lata in principali præiudicat incidenti, quando de incidente plenè est adiudicatum: sit de fallo, & de servitute, & tunc pronuntiando de principali, & de incidenti videtur pronuntiari: sed verò summarie de incidenti non præiudicat incidenti, gl. fi. ibi.

Sententia lata super principali præiudicat incidenti, quando sententia est lata pro pupillo, & in fauorem pupilli, secus verò si contra pupillum lata sit sententia super principali: quia tunc non censetur data super incidenti, gl. fi. in l. 1. C. de ordine iudiciorum.

Sententia super incidenti, quæ habet causam vetustioris, ante iudicium pronuntiari non debet: super emergenti autem, quæ habet nouam causam, & originem, ut falsus testis, pronuntiari debet sententia, ibi.

Sententia pronuntiari debet de questionibus principali, & incidenti, quando utraque est criminalis, vel vna criminalis, alia civilis, vel e converso, ibi.

Sententia vna terminatur, quando ciuilibus quæstio est principaliter mota, & incidentis est criminalis, l. 3. C. eod.

Sententia ferri potest super emergenti, quæ respicit processum: non autem super incidenti, quæ respicit merita causæ, gl. fi. in l. 4. C. eod.

Sententia lata super principali præiudicat etiam incidenti, si de incidenti plenè cognoscatur: secus si summarie cognoscatur, gl. fi. in l. 1. C. de ordine cogn.

Sententia lata pro fideiussore non porrigitur ad principalem: secus econtrà, l. aduersus, 24. de arbitris, l. duobus reis, §. 1. & ibi add. marg. de iureiur.

Sententia lata contra principalem potest contra eius fideiussorem de iudicium soluendo mandari executioni, ne processus tendat in finem, licet fideiussor in executione possit opponere se non promississe, l. duobus reis, §. igitur si quis, in add. marg. de iureiur.

Sententia, in qua res data est dilatio, extenditur, & porrigit effectum suum ad fideiussorem, aliàs esset sine effectu, l. si stipulatus fuero, l. 1. & ibi add. marg. de verb. oblig.

Sententia iniuriosa lata contra fideiussorem ipse culpa non præiudicat debitori: secus si sine culpa sua, l. l. exceptione, 68. reprob. l. 1. de fideiussor.

Sententia lata contra principalem mandatur executioni contra eius fideiussorem, l. 3. §. fi. C. de viis rei iudicatz.

Sententia absolutoria lata super re, vel debito, aut contractu principali pro fideiussore, non prodest principali, l. duobus reis, §. 1. & ibi add. marg. de iureiur.

Reliqua verbo, Res, l. 1. §. 1. Principalis, 2. Incidenti, Fideiussor, 33. §. 1. Appellatio, 17. 20.

SENTENTIA diffinitiva lata contra ciuitatem indefensam est ipso iure nulla, sicut & in minore, l. 1. & ibi gloss. p. C. de iure reipub. lib. 1. r.

Sententia interloquutoria lata contra ciuitatem etiam indefensam valet, quia & contra minorem etiam valet, gl. p. ibi.

Sententia diffinitiva lata contra ciuitatem legitimè defensam valet: sed restituitur, si est laesa, ibi.

Sententia appellationis deferre lata contra Ecclesiam viduatam pastore indefensam, est nulla: sed contra defensam valet: sed restituitur, & idem in Ecclesia viduata rectore, gl. l. 1. & ibi add. marg. in l. si patescit, 6. C. quomodo, & quando.

Sententia quando contra fideiussorem legitimè lata est, valet, & iure communi appellatur ab ea, gl. l. in l. 1. C. de sententiis aduersus fideiussorem, lib. 1. o.

Sententia contra fideiussorem lata absente aduocato fidei ipso iure non valet iure speciali, nec tempore confirmatur, ibi & l. 3. §. diuus. & l. si fideiussor de iure fidei.

Sententia contra fideiussorem lata præsentem aduocato fidei, eo quod omisium sit instrumentum pro eo faciens, tunc iure speciali valet ad triennium retractatur petitione restitutione per officium iudicis, l. 1. in d. l. 1. ibi.

Sententia contra fideiussorem est ipso iure nulla etiam post triennium, quando corruptio pecuniarum interuenit in iudice, vel in procuratore fidei agente: sed quando lata est gratia, vel ambitione tantum, tunc valet: sed retractatur vique ad quadriennium tantum à die sententiae, & per in integrum restitutionem, gl. l. an l. 1. C. de sententiis aduersus fideiussorem, lib. 1. o.

Sententia lata contra tempus, propter instrumenta de nouo reperta retractatur ex causa, ut quia intra triennium, quo elapso si prauaricato, vel fraud adfuit, etiam post triennium: petita tamen restitutione officio iudicis ex clausula generali, & ita intra quadriennium tantum, l. Imperatores, 33. & ibi gloss. fi. de re iudic.

Reliqua verbo, Absens, 7. 9.

SENTENTIA lata aduersus minores indefensos est ipso iure nulla: sed aduersus defensores valet: sed postest restitui, l. 4. C. si aduersus rem iud.

Sententia lata aduersus adultum non habentem curatorem non valet: secus verò est in contra d. lib. ab eo factis, quia illi valet, gl. l. 1. ibi.

Sententia interloquutoria de mittendo, vel non mittendo in possessionem contra minorem indefensum lata valet: secus verò in sententia diffinitiva, ibi.

Sententia lata contra minorem indefensum non valet, si tutor, vel curator fuit in exordio litis: sed postea citatus per iudicem delituit, neque fuit tempore sententiae, ibi.

Sententia lata contra minorem indefensum non valet, si medio tempore tutor vel curator eius esse desierit, quamuis fuisset in exordio litis, ibi.

Sententia lata contra minorem indefensum non valet, quando in principio litis non fuit tutor, vel curator: sed postea citatus adfuit vique ad sententiam, ibi.

Sententia lata contra minorem valet, si tutor, vel curator fuit in causa: sed postea in processu non fuit: sed egit minor cum alio eius tutore, vel curatore, ibi.

Sententia lata contra tutorem in causa pupillari dicitur lata contra pupillum, ideo pupillus potest restitutionem petere, & idem in adulto, l. fi. C. eod.

Sententia lata contra tutores, vel curatores in causa pupilli mandatur executioni in res minorum, vel aduultorum, gl. fi. ibi.

Sententia lata contra le offerentes defensionibus minorum executioni mandatur contra offerentem, non contra minores, ibi.

Sententia si sit lata contra tutores, vel curatores in causa pupilli, vel adulti, minores restituntur ad totam causam, & non tantum ad appellandum: quia plus est restitui ad totam causam, quam ad appellandum, ibi.

Sententia lata contra tutorem, qui non eauerit rem pupilli saluam fore, pupillo non præiudicat ipso iure, l. 4. C. in quib. causis in integrum.

Sententia errorem expressum continens non valet: secus si non contineat errorem expressum, gl. l. in l. fi. C. si minor le maior.

Sententia lata contra minorem exequi non debet pendente restitutionis causa, nisi ante cognoscatur verum debeat restitui, gl. o. in l. 1. C. de integ. restitutione postul.

Sententia diffinitiva lata contra pupillum indefensum est ipso iure nulla, l. 1. & ibi gl. l. C. qui legitimam perfol. standi in iud. l. contra pupillum, 74. & ibi gl. p. de re iud.

Sententia inter loquutoria lata contra pupillum existentem in iudicio sine tutoris autoritate valet, secus si fuisset diffinitiva, d. gl. l. an d. l. 1.

Sententia diffinitiva lata pro pupillo consistente in iudicio sine tutoris autoritate, valet, ibi.

Sententia diffinitiva lata pro adulto consistente in iudicio sine curatoris autoritate valet: secus si fuisset contra adultum, nisi fuerit interloquutoria, ibi.

Sententia lata contra tutorem finito officio non mandatur executioni contra eum: sed contra dominum principalem, gl. o. in l. 1. C. quando ex factoribus, vel curator.

Sententia lata contra tutorem finito officio actio iudicarij vtilis contra minorem, & eius bona exercenda est, & non contra tutorem, d. l. 1.

Sententia sine tutoris autoritate lata contra pupillum ipso iure non valet: sed contractus ab eo factus valet, licet restituitur, gloss. fi. in l. 4. Cod. de auth. preslan.

Sententia sine tutoris autoritate lata contra pupillum in causa momentaneæ possessionis valet, ibi.

Sententia lata ex falsis allegationibus contra minorem speciali iure est nulla ipso iure, contra maiorem non: sed rescinditur per restitutionem, l. 1. & ibi gl. l. in l. fi. C. si tutor, vel curator: l. qui testamentum, 40. de exculat. tutorum.

Sententia contra ius minoris lata speciali iure non præiudicat: secus in maiore, d. gl. l. an d. l. fi.

Sententia lata à iudice gratiosè contra pupillum ob dignitatem sibi promissam, fauore pupilli non tenet: sed sententia per pecuniam latam etiam contra quemcumque non tenet, gl. fi. ibi.

Sententia omnis verba deferuntur in pupillum, vel Ecclesiam valet, licet iudicium agatur per tutorem, vel curatorem, gl. l. in add. in l. 1. C. de sententiis, & interloq.

Sententia contra plures tutores lata in viriles intelligitur diuisa, l. fi. C. si plures vna sententia condemn.

Sententia lata contra minorem ipso iure non valet, vel rescinditur per restitutionem, gl. l. in l. fi. contra maiorem. C. de appellato.

Sententia lata contra adultum statim in iudicio sine tutore, vel curatore ipso iure est nulla: secus est in cõfessione facta sine curatore: quia valet imero iure: sed

sed restituitur, l. certum, §. si, & ibi gl. restituemus, de confessis.

ex Sententia contra pupillum tutorem auctore lata ob contractum paternum datur actio contra pupilli subditos, vel coheredes, si pupillus abstinuit: habet tamen regressum contra tutorem, si culpa ipsius tutoris pupillus condemnatus fuit, l. ex contractu, 44, & ibi gl. si de re iudicata.

Sen-entia ferri non debet contra minores non habentes tutorem, vel curatorem, vel habentes: sed adeffe volentes, & lata non valet: sed pro eis recte potest ferri, l. acta, 41, §. fin. & ibi gl. pen. & si eodem.

Sententia appellacionis deferre contra minores indefensos lata est nulla, veluti tutoribus vel curatoribus: datus est coadiutor vel actor, qui appellavit, & non est profectus appellacionem: quia non potuit, nec curatores habebant minores: quia nondum dati, vel remoti, vel excusati, & sic sunt indefensi, & idem si habuerint, & non adesse, & sic etiam essent indefensi, gl. 1. in l. si pater, §. 6. Cod. quomodo, & quando iudex.

Sententia appellacionis deferre lata contra minores defensos valet: sed restituitur, ibid.

Sententia lata contra Ecclesiam, vel pupillum propter instrumenta nouiter recepta retractatur ex causa, l. imperatores, 3, & ibi gl. negotio, de re iud.

Reliqua verbo, Minor, 50, §. 1. Citatio, 1. Pupilli, 30. Tutor, 144, 144, 146. Index, 73.

20 SENTENTIA ferri debet in personam procuratoris tam ex persona actoris, quam ex persona rei, l. licet, §. si plures, de procuratoribus. in Sententia si dicatur, condemnatio Titium procuratorem, perinde est, ac si dicatur procuratorio nomine, gl. 2. in add. in l. qua ratione, cod.

Sententia non mandatur executioni contra procuratorem: sed ex vigore promissionis facit per eum de iudicatum soluendo poterit conueniri, & exigi, glof. conueniri, in add. in l. Plautius, §. 1. eodem.

ex Sententia lata contra procuratorem competit duplex actio iudicati: una utilis, & efficax, quae datur contra dominum: alia directio contra eius procuratorem, quae est inutilis, & inefficax, si opponatur exceptio, gl. condemnatur, in l. 4, §. si ex conuentione, de re iudicata.

ex Sententia lata contra procuratorem actio utilis, quae datur contra dominum, si nouerit per dominum, non per hoc tollitur directio contra procuratorem ipso iure: sed bene in effectu, & sic opposita exceptio, ibid.

Sententiam latam in fauorem, vel contra eum, qui me defendit sine mandato, possunt ratificare, gl. dederit, & ibi add. marg. in l. si mater, §. hoc iure, de exceptio, rei iudic.

Sententia, in qua dominus, qui nunquam fuit in iudicio, condemnatur omisso procuratore, qui totam causam agitaue, est nulla ipso iure, l. 1. Cod. de sententiis, & interloq.

Sententiae verba referri debent ad procuratorem, & non ad dominum, quando dominus licet constetatus postea agit iudicium per procuratorem: de consuetudine tamen ad verumque possunt referri, gl. 1. ibid.

Sententia lata cum fallo procuratore firmatur per appellacionem factam a domino: quia tunc appellando ab eo videtur habere ratum, gl. 1. in l. 2. C. si ex fallis inquit.

Sententia lata pro procuratore minoris, quamquam minus legitime constitutus, valet, quamuis contra eum lata non valet, l. non eo minus, l. 4. C. de procuratoribus.

Sententia condemnatoria licet debeat fieri in personam procuratoris: tamen sententia absolutoria debet referri in personam domini, licet procuratorem ad causam misisset, §. si vero ille, & ibi addit. marg. in auct. ut omnes obediant iudicib. col. 9.

Sententia si fuerit lata in procuratoris personam, debet executio eius fieri in principalem, & non in procuratorem, nisi se obtrusisset, gl. 2. in l. si C. si plures una sententia condemnati.

Reliqua verbo, Procurator, 68, 69.

21 SENTENTIA pro absente contumace ferri non potest, gl. 1. in add. marg. in l. si ideo, §. 5. de eui ctio.

Sententiae adfuisse, atque stetit videtur emptor conuentus super re empti, si adfuit atque allegauit, ac testes produxit, licet sententia non adfuerit, d. glof. 1. ibid.

Sententia lata parte absente est aliqua, licet rescindatur lata ex falsa causa, l. si vero, l. 6, hoc Senatusconsultum, de fidei commissis, liberr.

Sententia potest dari, & valere, tam contra absentem, quam pro absente contumace, qui habetur pro praesente: quia eius absentia suppletur per Dei praesentiam: sed non pro furioso, qui semper habetur pro absente, gl. 1. & ibi add. marg. in l. furiosus, §. de re iudicata.

Sententia lata pro absente non contumace non valet, neque tenet, ibidem.

Sententia diffinitiva contra absentem causa reipub. lata est ipso iure nulla, si iudex sciebat absentiam, §. 1. contra pupillum, §. 4, & ibi glof. 1. de re iudicata.

Sententia lata contra vnum ex litigatoribus, qui febricitans, vel propter morbum sonitum discessit a causa, & iudicatum est, non tenet, l. quæritum, §. 60, eodem.

Sententia lata contra absentem ex iusta causa, qui legitime fuit citatus, quem iudex fecit abesse ex iusta causa, non valet, glof. iudicata, & ibi additio marg. ibid.

Sententia lata pro febricitante absente non valet, gl. 1. ibid.

Sententia potest ferri pro, vel contra febricitantem febri quartana, vel habentem leuissimam febrem: quia is non dicitur habere morbum sonitum, cum propter talem febrem non dimittat sua negotia, d. l. quæritum, in fi.

Sententia lata pro absente auctore non valet: sed pro reo absente sic: hodie vero quocumque absente tenet, l. certum, §. si quis, & ibi glof. absenti, de confessis.

Sententia diffinitiva lata contra contumacem exstinguit actionem competentem ex stipulatione iudicatum solui ob rem non defensam, nisi super ea prius fuit lis contestata, l. cum quærebatur, iudicatum solui.

22 Sententia contra verum contumacem lata tenet, etiam si edictum perempto-

rium in eius noticiam non peruenit, §. glof. cum, qui, in l. ex consensu, §. 2, de appellatio.

Sententia contra absentem lata ex edicto peremptorio, quod neque propositum est solenniter, vel debuit, neque in noticiam peruenit, non valet, nec opus est appellacione: secus si fuit propositum solenniter, licet non peruenit in noticiam absentis, nisi sit in criminalibus, l. 1, §. per, & ibi gl. propositum, quæ sententia fine appellacione.

Sententia lata in absentem non citatum, nec contumacem speciali iure quandoque valet: regulariter tamen est contra, l. 2, §. quod frumentaria, & ibi add. marg. & glof. inanis, de administrat. rerum ad ciuitatem.

Sententia lata absente aduocato non valet: absentia tamen aduocati sufficit vitia sententiam, l. 4, & ibi gl. C. de postulando.

Sententia lata contra absentem indefensum valet: iudex tamen facit licem suam dando in iustam sententiam, & poterit conueniri ipse iudex, glof. in l. exigendi, C. de procuratoribus.

Sententia diffinitiva lata contra absentem propter officium legationis facta a principe vel ciuitate, licet ante absentiam non contestata, ipso iure non valet: sed ante absentiam lite contestata valet: sed restituitur, gl. 3. in l. 1. C. quibus ex causis maiores.

Sententia lata contra absentem est ipso iure nulla, si ad eius noticiam non venerit citatio, gl. 1. in l. 2. C. eod.

Sententia absente auctore, & reo nullo modo potest ferri: praesente autem auctore, & reo quodcumque potest ferri sententia, cognitio tamen prius de causa, glof. triennij, in l. propterandum, & glof. 3. in §. si quidem, Cod. de iudiciis.

Sententia ferri potest absente auctore prope finem triennij, & non multo ante, §. gl. 3, & gl. euacuabitur, in d. l. propterandum, §. si quidem, & glof. proferatur, in §. fin. autem reus, C. eod.

Sententia pro auctore contumaci, praesente reo iure veteri non poterat ferri: sed iure codicis recte potest ferri, glof. antepen. in d. §. & si quidem.

Sententia ferri debet absente reo & contumace, prope finem triennij, & non ante, §. d. 1. fin. autem reus, & ibi gl. proferatur.

Sententia diffinitiva ferri potest prope finem triennij lite contestata contra reum contumaciter absentem instante auctore: secus vero lite non contestata vel auctore non instante, d. §. fin. autem reus.

Sententia ferri non potest contra auctorem, vel reum absentem non contumaciter, §. gl. contradicitionem, ibid.

Sententia diffinitiva ferri potest contra contumacem conuentum pro publicis functionibus, §. 1. & ibi gl. 1. C. vbi quis decurial.

Sententia post edicta absente parte potest ferri, l. 4, & ibi glof. 1. C. de liberali causa.

Sententia diffinitiva potest ferri contra contumacem post litem contestatam, nem non ante, §. 1. confentaneum, §. 8, & ibi gl. 1. C. vbi quis decurial.

Sententia diffinitiva reo absente post litem contestatam potest ferri, si liquet de causa, nec restituitur absens postea veniens, gl. 1. ibid.

Sententia diffinitiva reo absente post litem contestatam non potest ferri, si non liquet de causa: sed actor agens actione reali mittitur in possessionem rei petite, & statim possidet, & reus veniens intra annum auditur de possessione: non antea auditur de proprietate, non de possessione: sed agens in actione personali mitteretur in possessionem omnium rerum debitoris: hodie pro mensura debiti, gl. 1. ibid.

Sententia lata contra absentem non contumacem verè, vel fide non valet, l. ea, quæ, §. & ibi gl. 2. C. eod.

Sententia lata contra absentem infirmum legitime citatum, quem iudex sciebat febricitare, est ipso iure nulla, d. gl. 2, & ibi add. marg.

Sententia lata pro absente non contumace verè vel fide non valet, gl. 1. ibid.

Sententia valet, licet peremptorium non precedat: si tamen precedat alia motio tantumdem importans, l. 2. C. quomodo, & quando.

Sententia ferri potest contra absentem citatione peremptoria missa per nuncium, gl. 2. ibid.

Sententia contra eum, qui est citatus ad domum, valet, licet ad eius noticiam non peruenierit, l. 3, & ibi gl. 1.

Sententia lata contra absentem post litem contestatam valet, gl. 1. ibidem.

Sententia lata contra absentem probabili, & necessaria causa, non debet necesse impetrata restitutione, l. pe, & ibi gl. fin. C. eodem.

Sententia ante litem contestatam, parte absente, non potest ferri: lite tamen contestata, vna parte absente, contrahitur eremodiciu, gl. 1. in l. si C. si per vim, vel alio modo.

Sententia contra eum, qui est in infirmitate derentus, merito iure valet, & tenet, l. 2, §. si quis iudicio, & ibi gl. diffusum, si quis cautio.

Sententia contra absentem non contumacem non tenet, neque contra contumacem lite non contestata: secus si fuisset lite contestata, l. si prator, §. 7, & ibi glof. 1. de iudiciis.

Sententia ex falsis allegationibus contra absentem lata est ipso iure nulla, d. §. 1. si prator, §. 6.

Sententia ex falsis allegationibus, dolose factis lata contra absentem est ipso iure nulla, & recte lata ex falsis allegationibus ignoranter factis, per restitutionem ipso iure iuuatur absens, d. §. si & ibi gl. sciens.

Sententia lata contra morbo impeditum, vel absentem causa reipub. vel est nulla, vel annullanda, d. §. si.

Sententia absolutoria lata absente auctore non contumace etiam super causa civilis est ipso iure nulla, glof. si, in l. 4. C. de accusat.

Sententia absolutoria lata accusatoribus, absentibus, non per contumaciam, est ipso iure nulla, & apud eundem iudicem, vel successorem eius causa iterata ventilari debet, l. 4, & ibi gl. 1.

Sententia condemnationis, vel absolutionis in familiaribus eriscundæ iudicio in omnium persona faciendæ est, si omnes interfuerint: & si in aliquibus persona ommissa sit persona in cæterorum persona, quod fecit iudex, non valet, l. in hoc iudicio, & 8. familie erisc.

Sententia in iudicio familiaribus erisc faciendæ est in persona omnium, qui interfuerint

run iudicio, siue concitationi litis non tamen est necesse omnes adesse, gloss. l. i. ibid.

Sententia in iudicio facit et efficit, & in aliis, quae denotant communionem, & societatem inter plures esse personas, etiam contra abientem, vel pro abiente ferti potest, si fuerit citatus, gloss. l. i. ad ad. marg.

Sententia diffinitiva non fertur contra abientem de graui crimine accusatum: sed citato non comparenti annotato bonorum debet hereditas recuperari, & si intra annum veniens sit purgatus, & si interim decedat, ad heredem transmittitur, l. i. C. de requir. reus.

Reliqua verbo, Actor, §. 10. 11. Absens, §. 9. & sup. 17. Contumax, 4. Index, 24. Reus, 1. 11.

Sententia, quae infamiam irrogat, sequitur condemnationem: sicut lepra leprosum, gloss. l. i. in l. ex eade postulando.

Sententia iudicis, quae aliquem infamam est statum alicuius dimittit, ubique infamiam etiam extra pronunciat iudicis, d. l. ex ea. & ibi gl. 2.

Sententia lata in causa furti, vel vi bonorum raptorum, vel super alio crimine, quod infamem, etiam intra dies, intra quos potest appellare, est infamis: quia sententia suam effectum operatur ante appellationem interpositam, §. i. per curaciones. in l. furti §. i. de his, qui notant.

Sententia interlocutoria iudicis infamiam infamia facit, gloss. l. i. in l. eod. in l. quid ergo, §. quantum eod.

Sententia diffinitiva, & non interlocutoria, si simplex denunciatio iudicis aliquem infamiam infamia iuris, d. §. quantum.

Sententia lata secundum iuramentum non infamat, quando rei furtum vindictio, vel actio ad exhibendum fuit proposita, in qua delato iuramentum in iuramentum fuit multo plus iuratum, quam veritas esset, gloss. l. i. in l. eod. in l. quid ergo, §. pena.

Sententia lata cum producunt testes falsos non potest testis infamiam irrogare, l. i. lucius, & ibi gl. pe. eod.

per Sententiam iuramentum contra iuramentum praestitum si sit reus condemnationis ex iudicio famose, efficitur infamis, l. nam poitea. in §. si damnetur, & ibi glo. 1. & ad ad. marg. de iur. iur.

Sententia loca efficitur quis infamis, licet causa non subit, §. non poterit, & §. ibi gl. de furtis.

Sententia iniuncta non infamat patrem prosequentem necem filij sui, l. si. de publicis iud.

Sententia, qua pronunciat aliquem vim intulisse, non infamat condemnationem, si propositio interdicti unde vi fuit lata: tunc si propositio crimine legis luit de vi qua tunc infamat, l. si praes, §. de penis.

Sententia, interlocutoria non infamat, nisi ponatur pro diffinitiva, gloss. aliud. ibid.

Sententia arbitri infamare non potest, gloss. l. i. in l. furti, §. Cod. ex quibus causis infamia.

Sententia continens expressum errorem est nulla, neque irrogat infamiam, gloss. l. i. ibid.

Reliqua verbo, Condemnatus, 10. 11. Infamis, 4. §. & infra 31.

Sententia l. i. sub conditione fieri non debet: lata tamen tenet, gloss. l. magis. in l. i. pupillorum, §. si praeor. de rebus eorum, qui sub tutela.

Sententia interlocutoria potest fieri sub conditione, gloss. capiantur. in l. a diuo Pio, §. in venditione. de re iudicata.

Sententia interlocutoria potest fieri sub conditione de praeterito, vel de praesentibus, & tenet: sed non sub conditione de futuro extrinseca: sed bene sub conditione intrinseca secundum naturam actus, gloss. capiantur. in add.

Sententia sub conditione extrinseca fieri non potest: veluti si naui ex Asia venerit, gloss. l. i. in l. 3. biddum, quando appellandum sit, & gloss. l. i. in l. cum iudex, §. i. C. de iementis, & interloq.

Sententia sub conditione intrinseca, quae tangit negotium, fieri potest, & lata valet, & tenet conditio, & ante non possit agi iudicari potest tamen, & debet ante appellari, & si vnum est pro condemnato, & aliud contra eum, §. gloss. l. i. in l. d. biddum, & d. gl. i. in l. d. cum iudex.

Sententia sub conditione, si actor, vel reus iurauerit, valet, gloss. l. 4. & §. in l. generali. ter, §. 2. C. de non numerata.

Sententia lata sub modo valet, & seruandus est modus, nisi per appellationem rescindatur, l. 5. & ibi gl. h. C. de iementis, & interloq.

Sententia verba hanc, cōdemono te ad soluendum vnum per eponum tali domino omni anno secundum quod tui antecessores fecerunt, nullam penitus faciunt conditionem: sed condemnationem tenetur simpliciter, gloss. l. i. in l. si in add. in §. praedictales. in l. de actio.

Sententia potest fieri sub conditione, licet illud, quod deducebatur in iudicium, oīes debitorum iudicium veris, quae instantia iudicij, quae fit ex tribus personis, in pendens, & sub conditione esse non potest, gloss. l. i. in l. non quemadmodum, §. de iudicis.

Sententia arbitri incerta est nulla, veluti reddo, quod debes, vel recipere pro ea parte, pro qua soluitur creditoribus tuis, l. i. quid tamen, §. 1. §. penult. de arbitris.

Sententia arbitri incerta valet, quando aliqua parte actorum sit certa, & telata illa ad processum tantum declaranda per eundem iudicem, gloss. l. incertam, & ibi ad ad. mag. ibid.

Sententia incerta quandoque potest dari, ut quando homo in genere petitur, vel dicitur sub alteratione: quia impossibile est ut tunc certa deus, d. gloss. l. incertam.

Sententia incerta fieri potest, quando pronunciat legatum debere deducta Falcidia, gloss. l. i. in l. non possumus, si pars heredit. petatur.

Sententia incerta in petitione hereditatis, in causa uxoris, & in alternatiua obligationis fieri potest. ibid.

Sententia subalternatiua, quae est incerta, non valet: decretum tamen iustum iustum interpositum ita, vel ad obligandum, vel ad vendendum primum minor valet, gloss. l. magis. in l. i. pupillorum, §. si praeor. de rebus eorum, qui sub tutela.

Sententia continens certam quantitatem vel in se, vel per relationem ad aliud

certum in actis productum valet, & non vitiatur ratione incertitudinis, l. i. act. praeor, §. 4. h. & ibi gl. ex testamento. de re iudicata.

Sententia incerta referens se ad aliquam scripturam productam in actis, & in iudicio, valet, & tenet, alia non, d. §. h. & ibi gl. ex testamento.

Sententia condemnatoria ad restituendam possessionem aduersario talem, qualem habebat ante litem contestatam, valet maxime in possessionis iudicis, in quibus etiam fertur sic sententia, ut possidat, ita possidat, dict. gl. ex testamento.

Sententia certa dari debet, ubi petitur certum: si verò incertum petitur agendo ita, quod certificet iudex, ut si peto interesse, & pendente iudicio probo quantum est, tunc dari debet certa sententia, in quantum est possibile, gloss. l. i. in l. 2. C. de sententis, quae sunt certa quantis.

Sententia incerta: item & petitio incerta procedit in iudicis vniuersalibus, certificatur tamen in executione. ibid.

Sententia incerta & petitio incerta procedit in noxali, & in alternatiua, vel quando in genere debetur. ibid.

Sententia ita lata: omnem debiti quantitatem cum viaris solue, non valet, quam incerta quantitas in actis continetur, l. 3. & ibi gl. i. C. eod.

Sententia quae non continet certum per relationem ad acta, est ipso iure nulla. ibid.

Sententia lata ita: condemno in omne quod petitum est, valet: quia per relationem est certa, d. gl. 1.

Sententia, quae continet incertum, est ipso iure nulla, neque ob id impeditur iudex aliam sententiam ferre etiam contrariam primae, l. i. C. eod.

Sententia ita lata, quod bona fide accepisti, solue, non valet, cum sit omnino incerta: non tamen est incerta, quando statuit sententiam, Condemno te ad restitutionem dotis, & conlat te habuisse, licet non de claretur quantitas, vel qualis esset dos, quo casu talis sententia valet, d. gl. i. in add.

Sententia incerta etiam in dote non valet, d. gl. i. in add.

Sententia certa super rebus incertis dari non potest, §. illud quae situm. in add. marg. in l. de rerum diuul.

Reliqua verbo, Incertitudo, Incertum, Index, 16.

Sententia tantum fieri debet in actionibus non arbitrariis: scilicet de re. 28. teresse, si res non tradatur, gloss. l. i. in l. i. de actio. empti.

Sententiae duae fieri possunt in actionibus arbitrariis. ibid.

Sententiam primo occupantis conditio est melior, quoad hoc, ut fiat totius debitori condemnatio, non habito respectu, quod idem debitor conuenit prius postea condemnari alij: sed in victima sententia debet haberi respectus ad primam, ut quod debetur ex prima, deducatur ex bonis: & si quid in bonis superfuert, secundum eius estimationem haec condemnatio, gloss. l. i. in l. inter eos, 19. de re iudicata.

Sententiae duae si fuerint latae pro duobus, & vtraque executioni mandatur, non potest illae, qui primo obtinuit sententiam petere, ut primo libi largiat, deinde alijque uterque admittitur pro rata portione debiti cuiusque: scilicet ut plus accipiat, cui plus debetur: sed si solus secunda primo per executionem, non habetur ratio primi non petentis executionem, imo secundi occupantis erit melior conditio. ibid.

Sententiae duae feruntur in lite, quod metus causa; si qua condemnatur, ut rem tradat: secunda, quod si condemnatus non reddat rem, condemnationem in quadruplum, & in hoc quadruplo inest res, gloss. l. i. in l. 4. Cod. de his, quae vi.

Sententia prima valet, non secunda ab eodem lata: quia quodammodo lata sententia expirat officium iudicis, qui functus est officio suo, gloss. l. i. & ibi addit. marg. in §. i. in l. i. quib. modis testam. in d.

Sententia prima quando confirmatur per lapsum temporis, ut quia appellatur sit deserta, tunc agitur ex prima: sed quando prima sententia confirmatur ad secundam sententiam: scilicet appellatiōis, tunc agitur ex secunda, §. gloss. l. i. in l. re. & ibi add. in §. i. sed & §. quae. in l. eod.

Sententia plurius, & maioris partis valet, & standum est ei, quando sunt iudices, vel arbitri impares: alioquin pariter committitur, l. diem proferre, §. 3. §. si plures, & ibi gloss. l. i. de re iudicata.

Sententiae si fuerint latae ab arbitris diuersis paribus numero, nulla eorum valet: si verò latae essent a delegatis paribus numero, sunt in pendenti, donec delegatis approbetur nam eorum, ibi, & l. duo indices, §. 8. & ibi gloss. l. i. de re iudicata. & h. inter pares, & ibi gl. i. de re iudicata.

Sententiae diuersae si fuerint latae ab ordinariis paribus numero, si causa liberalis est, illius sententia valet, qui pro libertate dedit, alia illa quae pro pecunia data est, nisi eundem sit iniqua, dict. gloss. l. diuersas, in dict. §. si plures, & dict. l. inter pares, & ibi gloss. l. i. & gloss. l. i. in l. 4. Cod. quando proprocare non est necesse.

Sententia si fuerit lata ab vno ex tribus arbitris in xv. ab alio in x. & ab alio in 9. quinq. sententia in sola quinq. valet: quia in hanc summam omnes conferunt, d. §. si plures, & ibi gl. conferunt.

Sententia si fuerit lata a duobus ex tribus arbitris in decem, & a tertio in quinq. praevalet sententia duorum, qui in decem concordet tulerunt, §. d. gl. conferunt. ibid.

Sententia illa praevalet, quae lata est pro libertate, quando diuersae sententiae latae sunt a iudicibus paribus numero, gloss. l. i. in l. si pars iudicantium, de iusticiis, l. i. testa.

Sententiae diuersae si fuerint latae a iudicibus paribus numero super validitate testamenti, illa praevalet, quae lata est pro testamento, nisi eundem appareat iustitiam, d. l. si pars, & ibi gl. i.

Sententia illa praevalet, quae lata est pro reo, quando diuersae sententiae latae sunt a iudicibus ordinariis paribus numero: si vero latae sint a delegatis, quia qui est in pendenti, d. l. gl. i.

Sententiae diuersae proferri possunt in querela inofficiosa, ut quia duo libi cum essent, vno ex heredo, alter est institutus cum extraneo: ex herede datus per querelam referendur testamentum pro parte suam non tamen pro parte fratris instituti, circa, §. 2. eod.

Sententiae diuersae quandoque iustae proferri possunt ab vno in vna, eademque causa,

exafa. ibid.

Sententia diuerſe ſi proferantur duob. ordinariis in iudiciis duplici. in quib. non poteſt differri qui actio, qui reus ſit: vtrique ſententia eſt in ſuſpenſo, donec altera eam per ſuperiorem confirmetur, l. duo iudices, 28. & ibi gl. 1. de re iudic.

Sententia diuerſe quando proferuntur ad iudicib. ordinariis paribus numero in cauſa dotis, vel matrimonij, ſtat ſententia, quæ pro matrimonio, vel dote lata eſt, gl. 4. in l. inter patres, 37. eodem.

Sententia, quæ pro libertate fertur, præſtat, quàm quæ contra: ſcilicet iudicib. æquali numero diſcordantib. l. lege Iunia, 24. de manumifſio.

Reliqua verbo, Index, 51. §. 8. Alio, 150. l. 53.

30 SENTENTIAM ſi tulit quis non præcedente delegatione, eam ratificare non poteſt iudex, qui eam cauſam delegare potuit, ꝑ glo. ſi in l. licet, 36. de iudiciis, & gloſſ. 1. in l. 1. C. de iure ſcici. lib. 10.

Sententia ſuper reſtitutione lata à delegato, cui fuit commiſſa, extinguitur, & ſinitur eius officium, & executio iſta reſmittitur ad delegantem, gl. ſi in l. qui reſtituitur, 67. de rei vindic.

Sententia iudicis delegati, vel ordinarij ſtare non cogitur quis: nam poteſt appellare ab ea, ſi videtur iniqua: quandoque tamen ſententiam iudicis æquo animo debet ferre, licet non ſit æqua, gl. imputet in l. diem proferre, 3. ſtari. de arbitris.

Sententiam duorum delegatorum, vel ordinariorum ſi ceperunt cognoscere, nõ valet tertio abſente, licet valeat eo præſente, & non contradicente, l. duo ex tribus, 39. & ibi gl. 1. de re iudicaria.

Sententia lata ab vno ex plurib. iudicib. repræſentantibus vicem vnius, ſine aliis non valet, gl. ſuſtineat in l. magiſtratus, 2. §. ad municipal.

Sententia delegati ab ordinario appellatur ad delegantem: ſed à ſententia ſubdelegati, ſi primus delegans fuit princeps, appelletur ad ſubdelegantem: ſed ſi primus delegans non ſit princeps: ſed alius, tunc appellatur ad primum delegantem omiſſo medio ſubdelegante, gloſſ. ab eo in l. 1. §. ſi qui, & à quo appell.

à Sententia delegati appellari poteſt ad delegantem, niſi delegans deſiit eſſe iudex, quo cauſa appellatur ad eum, qui eſt eius loco, l. præcipimus, 32. & ibi glo. iudicans. C. de appellat.

à Sententia vicarij non appellatur ad eum, cuius eſt vicarius: ſed ad eum, ad quem appellatur, ſi ipſe principalis ordinarius iudicaſſet, ibidem.

Sententia lata ab vno, vel ab aliquib. ex delegatis non interuenientibus aliis delegatis, ipſo iure eſt nulla, & ideo non eſt neceſſaria appellatio, l. 4. C. quando prouocare non eſt neceſſ.

Sententia lata à pluribus delegatis valet, dummodò omnes iudicentis: tamen delegati partes ſunt, in pendentis eſt, donec delegans approbauerit, gl. 1. ibidem. Sententia lata à delegato extra tempus poſſitum in ſua delegatione non valet: namquam lata à non habente iuriſdictionem; niſi partium conſenſu prorogatum ſit tempus, & appellatio non eſt neceſſaria, l. cum non. 6. & ibi gloſſ. hñ. C. eod.

Sententia nulla extinguit iuriſdictionem iudicis delegati: non verò ordinarij, l. 4. & ibi gl. 1. C. quomodo, & quando iudex.

Sententias delegatorum executionem merentes exequuntur iudices ordinarij, qui eos dederunt, l. 2. diuo Pio, 15. de re iudic.

Reliqua verbo, Appellatio, 16. Index, 19. 20. Delegatus, 1. vſque 7.

31 SENTENTIA compromiſſarij non infamata, gloſſ. 1. in l. 3. ne quis cum, qui in ius vocat.

à Sententia arbitri electi ad probandum, vel improbandum ſideiuſſores, appellari poteſt, l. arbitro, & ibi gl. qui ſatiſdare.

à Sententia arbitri compromiſſarij appellari non poteſt: ſed bene à ſententia delegati, ſicut & à ſententia iudicis ordinarij, gl. ſi in.

à Sententia qui non appellat, cum poſſit, ſibi præiudicare: nam cenſetur conſentire, l. ſi ab arbitro, eod.

contra Sententiam arbitri quæſita non poteſt ferri perpetuo, ib.

Sententia iudicis in cauſa, quo non tenet, ille ſi arbitri ſententia non paratur, poena cum effectu non petitur, l. Labeo. de arbitris.

Sententia lata per arbitrum pecunia corruptum valet: ſed contra eam excipitur de dolo, gloſſ. turpitudine in l. ſed & ſi, 9. §. ſi in eodem.

Sententiam dicere cogitur arbitri etiam diebus feriatis ob neceſſitate meſſium, quando timetur labi, & ſinitur tempus ad ſententiandum ſibi datum, l. idem Pomponius, 14. §. ſi & ibi gl. exiſtuta, eodem.

Sententiam dicere dicitur arbitri, qui ea mente quid pronunciat, vt ſecundum id diſcedere eos à tota controverſia velit, l. dicere, 23. eodem.

Sententia dicta non videtur, ſi forma compromiſſi non eſt ſeruata, l. quid tamen, 24. eodem.

Sententia ſerenda eſt in dubio in ea ciuitate, in qua compromiſſum eſt factum, vel in continenti, ad ſiſciis ſecundum qualitatem perſonarum, l. ſi cum dies, 26. §. ſi arbitri, 16. eodem.

Sententia arbitri, etiam iniqua, parendum eſt metu poenæ, dummodò non ſit expreſſe contra leges, neque dolo data, aliàs ei ſtari non eſt neceſſe, l. diem proferre, 32. §. ſtari, & ibi gl. ſue, eodem.

Sententiam arbitrum dicere ſi litigator præſens prohibuit, compromiſſi poena committitur ſi prohibuit cum effectu, vñ non ſeratur ſententia, alias non. d. l. diem, 5. coram, & ibi gl. prohibuit.

ex Sententia arbitri non datur actio in factum ex re iudicata, gloſſ. pe. in l. ita demum, 36. eod.

32 Sententia arbitri condemnatus emptor non habet euſionis actionem ex ſtipulatione contra venditorem: ſecus quando iudicis ſententia condemnatus fuit, gl. ligantium in l. non diſtinguimus, §. ſacerdotio, eod.

Sententia per arbitrum ſi ſeratur pro, vel contra vnum ex duob. reis, ſi ab altero petitur, vel contra alterum, poena compromiſſi committitur, ſi ſocij ſint, aliàs ſecus, l. ſi duo, 39. eod.

Sententiam arbitri condemnatus, ſi taciturnitate decem dierum confirmauerit, aduerſarius contra eum habet exceptionem, & actionem ad poenam, ſi poſtea perititit ad vtrumque tamen id eſt ad poenam, & ſententiam non poteſt agere:

ſed vno debet eſſe contentus, gl. ſi ſocij, ibid.

Sententia lata ab arbitro die feriato ob neceſſitatem hominum iudice cogente valens: ſi ſiſſet lata die feriato ob honorem Dei, ꝑ l. ſi feriatis, & ibi glo. 1. eodem.

Sententia lata ab arbitro die feriato ob neceſſitatem hominum prætor non cogente non valet, niſi in compromiſſo actum ſit, ibidem.

Sententia arbitri effectus tranſit ad heredem etiam ignorantem, licet de eo non fuerit facta mentio, l. quamuis, & ibi gloſſ. 2. eodem.

Sententia arbitri omnino parendum eſt, ſi dolus abſit, alioquin de dolo poteſt excipi, l. ſocietatem, 78. §. arbitrorum, & ibi gl. pro ſocio.

Sententia arbitroris ſi fuerit iniqua, reducit ad arbitrium boni viri: ſed non ſententia arbitri aſſumpti ad lites dicendas, in qua non habet locum recursus ad arbitrium boni viri, d. §. arbitrorum.

Sententiam arbitrorum iuris exequuntur iudices ordinarij, qui eos elegerunt ex forma iuris communis, vel ex forma ſtatuti municipalis cogentis affines, vel coniunctos ad compromittendum, l. 2. diuo Pio, 15. & ibi gl. arbitrorum, de re iudicaria.

Sententiam arbitrorum compromiſſorum emelogatam expreſſe à partibus, vel tacite, ex taciturnitate, & lapſu decem dierum exequuntur iudices ordinarij, ibid.

ex Sententia arbitri compromiſſarij cum poena non oritur actio, quamuis ſit emelogata expreſſe à partibus, vel tacite per lapſum decem dierum, niſi quando vltra poenam adſit clauſula, rato manente pacto, vel compromiſſo, gl. non habent, & ibi addit. margin. in l. ait prætor, 5. & gloſſ. arbitrorum, in l. 2. diuo Pio, eodem.

Sententia arbitri lata altera parte abſente non valet, niſi in compromiſſo hoc expreſſe actum ſit, gl. ſi in l. 1. qui, 8. C. de epico. audi. & gloſſ. 1. in l. 2. C. ex quibus cauſis maiores.

Sententia arbitri, licet teneat quoad commiſſionem poenæ: non tamen ex ea datur actio: quia datur exceptio in poena, gl. 1. in d. ſi l. 1.

Sententia arbitri iurati poſcentibus partibus valet, & producit actionem in factum, vel conditionem ex lege, vel in rem vtilem actionem, ſecundum quod facti qualitas poſtulat, l. 4. C. de arbitris.

Sententiam arbitri virtute compromiſſi iurati tam à partibus, quam ab arbitrio non producit actionem aliquam, ꝑ gloſſ. 2. & ſi in athen. decernit. Cod. eodem.

Sententia arbitri pacto nudo, & ſine poena aſſumpti homologata expreſſe, vel tacite producit actionem, & exceptionem, l. cum antea. Cod. de recept. arbitri.

Sententia arbitri pacto nudo, & ſine poena aſſumpti producit actionem agendi, & exceptionem reo, ſi ſilencio decem dierum fuerit confirmata, intra quos teſtari non fuit miſſa iudici, vel aduerſario, per quam conſiſt ſententiam non eſſe amplectendam, ibidem.

Sententia arbitri pacto nudo, & ſine poena aſſumpti altera parte recuſante, vel non cupiente ſtatuta compromiſſi adimplere, nihil præiudicat, neque actori actionem, neque reo exceptionem parit, niſi arbitri ſit electus cum ſacramenti religione, d. l. cum antea, §. ſi altera.

Sententia arbitri in ſcriptis eſt danda ſicut iudicis, gloſſ. ſubſcripſerunt in d. l. cum antea.

Sententia arbitri non poteſt homologari, antequam ſeratur ſententia, ꝑ gloſſ. poſt quam ibid.

Reliqua verbo, Appellatio, 27. Arbitri, 10. vſque 17. Homologari, Stari, Alio, 210. 211. ſupr. 9.

SENTENTIA diſſiniſtiua dicitur: quia ex cauſa diſſiniſtiua, gl. diſſiniſtiua in l. 1. §. 39. quibus iuſi utantur, 14. C. de rebus creditis.

Sententia, quæ deſinit vnum articulum cauſæ poteſt dici largo modo, & improprie diſſiniſtiua, ibid.

Sententia diſſiniſtiua pleniffime diſſinit: ſed interlocutoria non pleniffime: ſed plene, gl. 3. in l. generaliter, 12. C. eod.

Sententia diſſiniſtiua vbi eſt neceſſaria, ibi requiritur plena cauſæ cognitio, gloſſ. decretum in l. nec quicquam, §. vbi decretum, de officio proconſulis.

Sententia diſſiniſtiua vbi eſt neceſſaria, non poteſt ferri parte abſente non citata: ſed interlocutoria recte poteſt, ibidem.

Sententia de mittendo aliquem in poſſeſſionem eſt diſſiniſtiua, gloſſ. in poſſeſſionem in l. 1. de iuriſdictione omnium iud. gloſſ. ad modum in l. præſenti, §. cum autem, C. de his, qui ad Eccleſiam.

Sententia dicitur diſſiniſtiua ſuper eadem re ferri non poſſunt: quia iudex iam functus eſt officio ſuo, gl. datam in l. ſi cum exceptione, §. hæc autem actio, quod metus cauſa.

Sententia dicitur diſſiniſtiua in actione quod metus cauſa ferri poſſunt: & non ſuper eodem: ſed ſuper alio ferri ſecunda ſententia: quia prima condemnatur ad reſtitutionem rei, & ſi non reſtituit intra tempus datum à iudice, condemnabitur in quadruplum, vel ſimplum, & iſta ſecunda eſt executio primæ ſententia, ꝑ ibid.

Sententia dicitur diſſiniſtiua ferri poſſunt in actionibus arbitratibus, ibidem.

Sententia dicitur diſſiniſtiua in actione, quod metus cauſa, & non interlocutoria: recte poteſt appellari, & etiam à ſecunda, quando ſuit lata intra tempus, quo poteſt appellari à primarialis non poteſt: quia cum ſecunda ſit executio primæ, non poteſt appellari, ꝑ ibidem.

Sententia de reſtituenda re eſt diſſiniſtiua cum per eam decidatur tota lis, & ſine imponatur principali controverſie: ſi ſi nolit reſtituere, auferitur ei poſſeſſio manu militari, quæ dicitur executio non ſententia, gl. ſi in l. qui reſtituere 67. de rei vindicatione.

Sententia ſuper præſtandis alimentis filio eſt diſſiniſtiua, & non interlocutoria: quia ſinem controverſie alimentorum imponit, ꝑ gloſſ. iubebunt, & gl. ſententia in l. ſi quis à liberis, §. ſi vel parens de liberis agnoſc.

Sententia appellatio ſimpliciter facta intelligitur diſſiniſtiua: quandoque tamen interlocutoria etiam dicitur ſententia, & etiam quandoque citatio, & quodlibet iudicis præceptum, l. quod iuſſit, 14. & ibi additio, de re iudic.

Sententia lata super possessorio est diffinitiva, & non interlocutoria, f. gloss. prator. ibid.

Sententia diffinitiva, & etiam interlocutoria continetur appellatione actorum, l. actorum, §. 4, in add. marg. de iudi.

Sententia diffinitiva potest dari, si citatus lite am contestata causam defendere neglexerit: scilicet si lite contestata non fuisset, l. de vno quoque, §. 7, §. 8, ibi gl. conuerti. eod.

Sententia diffinitiva regulariter ante litem contestationem ferri non potest, f. gloss. admodum. in l. presentis. cum autem. C. de his, qui ad Eccl. confu.

Sententia diffinitiva principis inter praesentes lata super causa, de qua cognouit, vt eius declaratio habet vim legis, & extenditur etiam ad similia, l. si. C. de legib.

Sententia diffinitiva principis contra patrem absentem magis propter absentiam, quam quia ius habeat aduersarius, contra ipsum lata non habet vim legis, neque extenditur ad similia, gl. 1. ibidem.

Sententia diffinitiva a principe lata praesentibus. partibus. facit ius generale ad similia: sententia vero inferioris, vel alicuius iudicis non habet vim legis, gloss. 3. ibid.

Sententia diffinitiva iudex si prohibuerit alicuius advocat, vel postulare praecedente accusatione de aliquo delicto, tunc non poterit persequi esse advocatus: si vero ex sententia interlocutoria, tunc non extenditur ultra tempus sui officii, f. gl. 1. in l. 1. C. de postulando.

Sententia diffinitiva potest ferri ante litem contestationem quando heres gratulatus citatus est contumax, & iudex pronunciat restituendam hereditatem, & sic ipso iure transeunt actiones in fideicommissarium f. glo. pe. in l. iudicemus, §. 6, §. 7, autem. C. ad Trebell.

Sententia diffinitiva ante litem contestationem ferri non potest, nisi in vno casu, gl. 1. in l. contentum, §. 3. C. quomodo, & quando iudex, gl. omne. in §. si vero etiam. in auth. de exhib. reis. col. 1.

Sententia diffinitiva possunt per alios recitare praefecti pratorio, & illustres administrationum gentes, & alij iudices illustres: sed ceteri inferiores iudices non possunt, l. 2. & ibi gl. p. C. de sententis ex breuiculis. recit.

Sententia diffinitiva debet in scriptis ferri, l. si. C. eod.

Sententia diffinitiva prolati non valet, neque meretur nomen sententiae, nisi in scriptis redacta fuerit, & pro lata. ibid.

Sententia diffinitiva debet probare iudices per se: sed interlocutorias possunt etiam per alios, gl. 1. ibid.

Sententia diffinitiva potest ferri sine scriptis in causis breuib. id est parvis: qui vero sint, relinquatur arbitrio iudicis, f. authent. nili breues. & ibi gloss. 1. Cod. eodem.

Sententia diffinitiva quandoque fertur etiam ante litem contestationem, f. gloss. proferre. in §. pe. in auth. de litigiosis. col. 8.

Reliqua verbo, Index, §. 4, §. 5.

SENTENTIA interlocutoria est, cum praecipit iudex, vel eius executor, vt quis perueniat ad causam, glo. sententiarum. in l. cum clericis, §. 1. C. de episcopis, & clericis.

Sententia interlocutoria, quae est in rescripto principis, inducit ius generale, si faciendo ius princeps, interlocutorio fit redacta in corpore iuris, l. item, §. 9, §. 1, sed quod prator, & ibi gl. colligitur, quod metus causa.

Sententia interlocutoria de mittendo in possessionem, etiam contra pupillum contumacem dari potest: sed post restituta, gloss. 1. in l. minor etiam, de minorib.

Sententia interlocutoria de citando potest ferri parte absente, l. sed & interpellatur, §. 1. de arbitris.

Sententia interlocutoria vna parte absente potest proferri, quod non est verum in omnibus, gl. epistolam. ibid.

per Sententiam secundam interlocutoriam contrarium primae, videtur recessum a prima, l. 6. opus, §. 1. de noui operis nuntiatione.

Sententia interlocutoria per aliam interlocutoriam mutare, & corrigere potest iudex ex officio sine appellatione antebiduum, vel post eo casu quando ab eo potest appellari, nisi fuerit confirmata per principem, vel in scriptis fit lata, gl. 1. in §. 8, ibi add. marg. in l. 2. de appel. recip.

SENTENTIA interlocutoria quando appellatur, debet appellari intra biduum, d. gl. 1. ad fi.

Sententia interlocutoria potest ab eodem iudice mutari, nisi habeat vim diffinitivae, vel fit executioni mandata, gl. vel add. & ibi add. marg. in l. 1. §. 1. de pret. stipulatio.

Sententia interlocutoria lata a principe specialiter in quodam negotio, & ad certas personas, non debet extendi ad alia negotia, l. 3. C. de legib.

Sententia interlocutoria potest per aliam interlocutoriam corrigi, mutari, & reuocari ab eodem iudice, gl. 1. in l. post sententiam, §. 9. Cod. de sententiis, & interloq.

Sententia interlocutoria in causa momentanea possessionis dicitur diffinitiva, quae non mutatur per appellationem, gloss. 1. & fin. ibidem.

Sententia interlocutoria dicitur, quando est lata super inducendis dandis, vel testibus produendis, vel propter infamiam appellandis, vel super mittendo ad aliam provinciam pro recipiendis testibus, gl. pe. ibid.

Sententia interlocutoria non permittit causam, d. l. post sententiam.

SENTENTIA interlocutoria, per quam tota causa dicitur, non potest ab eodem iudice reuocari, sicut nec diffinitiva, d. gl. fin. in additione.

Sententia diffinitiva, per quam iudex absolut alicuius ab obseruatione iudicii, vel pronunciat non esse procedendum, vel non esse iudicem, non potest reuocari ab eodem iudice: quia perit causam principalem: sed si quandam causam incidentem, vel emergentem permittit, potest reuocari: quia adhuc durat iudicis officium in illa causa. ibid.

Sententiam interlocutoriam latam a se, vel suo praedecessore indiffinitae potest iudex annullare, & rescindere, gloss. 1. C. sententiam rescindi non possit.

sententiam interlocutoriam, non diffinitivam ferre dicitur iudex, qui praecipit contenti debitori iuxta formam l. debitoris, de iudicis, vt soluat, vel etiam neganti veluti fortasse cum executioni mandat instrumentum, vt dicitur

vulgo quarentigiarum; ea tamen sententia habet vim diffinitivae, cum post eam alia non spectetur, vnde nec ea reuocabatur, veluti nec diffinitiva, ob idque ab ea potest appellari, gloss. decreto, & ibi add. marg. in §. illud quoque, in auth. de hered. & falcid. col. 1.

Sententia interlocutoria, & praecipuum iudicis idem est, gloss. sententia, in §. at ex contrario. Inst. quib. alienare licet.

Sententia interlocutoria potest ferri de nocte, gl. tribui. in add. in §. omnis. Inst. de verb. oblig.

Sententiae appellatione continetur etiam interlocutoria, glo. noui iuris. in l. 1. §. qui magistratum, quod quilibet iuris.

Sententiam suam interlocutoriam potest quilibet iudex etiam delegatus reuocare: sed non diffinitivam, l. quod iussit, §. 4, de re iudicata.

Sententia quilibet interlocutoria potest reuocari ab eodem iudice, etiam post quatuor menses, vsque ad diffinitivam: non post, f. gl. prator. ibid.

Sententia quilibet interlocutoria potest reuocari, & mutari contrario imperio eius, qui eam tulit, etiam si continet aliquid dari, vel fieri, vel quiete possideri, & etiam si sit de causa incidentis, vel emergentis, f. reprob. d. gl. prator. ibid.

Sententia interlocutoria potest appellari, & quando appellatur ab ea, debet appellari ab iniuria, vel grauamine illato per iudicem, & sic causa iniquitatis debet exprimi in appellatione, l. ait prator, §. permittitur, de minorib.

Sententia interlocutoria quando appellatur, causa appellationis debet exprimi in actis, ibid.

Reliqua verbo, Appellatio, §. 1, §. 2, Interlocutoria.

SENTENTIA quae non tenet ipso iure, non est necesse appellari, & si appelle-
tur, non ob id confirmatur illa, gl. infirmabitur, in l. 1. de sentis.

Sententia nulla cum falso procuratore, qui egit iudicium, & succubuit, si domi-
nus appellauit, talis appellatio facit valere sententiam, quae alias erat nulla, ibi.

Sententiam infirmari, qui petit, videtur agere non solum de iniquitate senten-
tiae, sed etiam de nullitate, d. l. 1.

Sententiam latam, & eius effectum extinguit appellatio interposita intra tem-
pus, illa pendente, f. gl. inter famulos, in l. furti, §. 1. de his, qui norantur.

Sententia lata in principali, biennio dato ad proseguendum appellationem elap-
so remanet firma, §. quia enim, in auth. de his, qui ingrediuntur ad appel. col. 5.

Sententia lata si fuerit appellatur, & appellatio fit deserta, fingitur non appel-
latum, & a prima sententia retrahitur infamiae, gl. prauaricationis, in d. l. furti, §. 1.

Sententia prima si sit confirmata a iudice, ad quem, a die confirmationis effe-
ctum suum operatur, & sic ex secunda sententia nascitur actio in factum, non
ex prima, gl. hodie, ibi, gl. sed teneri, in l. si quis, §. 9, ad Trebell.

Sententia de restituenda re appellata potest, gl. 8, & ibi add. marg. in l. qui resti-
tuere, §. 4, de rei vindicatione.

Sententia per iudicem appellationis potest declarari in parte nulla, & in parte
aliqua, l. quendam mulier, §. 2, & ibi glo. final. & addit. marg. fin. il. circilium.

Sententia potest confirmari ex noua causa, si quod cum eo, qui aliena.

Sententia primi iudicis potest a iudice appellationis pro parte confirmari, & pro
parte pronuciari nulla, l. fin. de iure patro, gl. 8, & ibi add. marg. in l. hoc iudi-
cio, §. 1, fam. circil.

Sententia, qua pronuciatur, quem non esse audiendum, potest appellari: & si
non appelletur, tranfit in rem iudicatam, l. 1. tria, & ibi gl. licet, de accusat.

Sententia ordinarij quando appellatur, tunc ad maiorem, & non ad minorem, §. 9
vel patrem potest appellari, gloss. ab eo, in l. 1. §. fin. quis, & 2. quo appellatur.

Sententia, cui pareri per rerum naturam non possit, potest sine causa appellari,
l. si. C. quae sententiae sine appellatione.

Sententia praefecti pratorio lata contra ius litigatoris non appellatur: sed du-
plicatur principi, l. 1. & ibi gl. 1. C. de sententiis praefecti prator.

Sententia praefecti pratorio licet non possit appellari: potest tamen hodie sup-
plicari ipsi praefecto, vel eius consiliariis intra decem dies, & praeterea fideius-
sione mandari sententiae executioni: sed si non supplicetur praedicto modo,
potest fieri supplicatio principi intra biennium, d. l. ibid.

Sententiae consentire videtur ille, qui non appellat intra decem dies, l. 3. C. quo-
modo, & quando.

Sententiam infirmam non potest, qui congruo tempore non appellauit: quia vi-
detur ei acquiescere, d. l. 3.

Sententia appellationis deserta est sententia confirmatoria prioris sententiae, gl.
1. in add. marg. in l. si praeses, §. 6, C. eod.

Sententia prima vt videatur confirmari, vel infirmari, sufficit in causa appella-
tionis dicere, bene, vel male appellatum, & si primus condemnauit, videtur etiam
secundus condemnare: & si primus absoluerat, videtur etiam secundus
absolvere, gl. 1. in l. 3. C. de sententiis, & interloq.

Sententiam confirmare dicitur ille, qui non appellat, l. si. & ibi gl. si. C. de senten-
tiis, quae sine certa quantitate.

Sententia approbare dicitur ille, qui dilationem ad soluendum petit, & ideo ap-
pellare non potest, l. pe. C. de re iudi.

Sententia si fit lata contra plures, appellatio vnus prodest aliis, quamuis ipsi non
appellauerint, gl. si. C. si plures vna sententia condem.

Sententia lata secundum responsum, & consilium principis, potest appella-
ri, §. 1. C. de appellatio.

Sententia iudicis delegati a principe potest appellari, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Sententia lata valide non debet redire ad primum iudicem: secus quando est in-
valida, & nulla, gloss. prouocatum, in l. 1. eos, qui, §. 6, C. eodem.

Sententia iudicis appellationis debet formari declarando appellationem iustam,
d. l. eos, qui, & ibi gl. iniustam.

Sententiam primam si iudex appellationis expressis confirmauerit, agitur ex se-
cunda: sed si tacite sit confirmata prima sententia, vt super lapsum temporis,
tunc agitur ex prima, d. gl. iniusta.

Sententia spectabilium si appellatur ad principem, non cognoscit princeps,
cum aliis sit intentus: sed praefectus pratorio, & quilibet si a sententia cla-
rissimorum, praefectus tantum vrbis vice principis iudicabit, praecipimus, §. 2.
& ibi gl. si. C. eodem.

Sententia speciali iure ferri potest in causa appellationis sine litem contestatione,
l. si. illud, & ibi gl. exordium, C. de temporib. appellat.

Sententia diffinitiva lata contra aliam sententiam validam, & quæ transiit in rem iudicatam est ipso iure nulla, & ideo appellari à tali sententia non est opus, l. 1. C. quando prouocatio non est necesse.

Sententia lata contra plures si unus appellauerit, alij non appellant: victoria per eum obtenita prodest alijs non appellanti, quando causa est communis, & vna, & eadem est omnium defensio, l. 1. C. si unus ex pluribus appellat.

Sententia lata super possessorio habente in se causam proprietatis appellari potest, gl. 1. in l. 6. C. si de momentan. posses.

Sententia lata super possessorio diffinitiva est: tamen non appellatur ab ea quia plerumque potest singula tractari in questione proprietatis, ibid.

41 Sententia lata super possessione non potest appellari: si appellatur, lata sententia fortiter effectum: tamen possessio reformatur, vt integra feruetur questio proprietatis, d. l. 1. & ibi gloss. 1.

Sententia clarissima ad spectabilem appellandum est, vt in sententia illustris ad superiorem saluis remanentibus, appellationibus, §. fin. & ibi gloss. in auth. de appell. & intra quæ. col. 5.

Sententia spectabilis quando appellatur, non ad spectabilem, sed ad præfectum, & ad quæstorem appellandum est, & hoc fuit ex eo quod ipsi spectabiles cognouerint, siue ex delegatione principis, ibidem.

Sententia iudicis: scilicet privati dati à principe appellandum est ad spectabilem, d. gloss. & gl. spectabiles, ibid.

Sententia præfatis diffinitive apud aliquem debere esse super indicatam possessionem, potest in executione appellari, §. & hoc custodit, vers. si quis autem, in auth. de collatoribus, col. 9.

Reliqua verbo, Appellatio, per tot. Index, 22. vsque 26. & 27.

42 SENTENTIA, transit ad condemnationem, idem significat, quod decreuisse dicunt, sententia transit in rem iudicatam, gl. ad condemnationem, in l. fundus, l. 6. §. si plures, de pignori.

Sententia lata in causa matrimoniali contra matrimonium non transit in rem iudicatam, §. quod autem, vers. si autem, in auth. vt licet matri, & auia, col. 8.

Sententia lata in vna causa, licet transierit in rem iudicatam: interdum tamen potest iterum de eadem causa queri, gl. pe. in l. 4. C. de liberali causa.

Sententia pro libertate data si transit in rem iudicatam, amplius de ea non queritur, nisi fuerit appellatum, d. l. 4.

Sententia lata super exceptione inducit exceptionem rei iudicatæ, si illud postea per medium actionis proponatur, l. si autem, §. si de nego. gestis.

per Sententiam non transferitur dominium: sed parit exceptionem rei iudicatæ, gl. in l. inter officium, §. de rei vindicatione.

Sententia lata contra vnum super vna re, non parit exceptionem rei iudicatæ contra eundem, & super alia re, l. 1. de exceptione rei iudic.

Sententia lata contra vnum super vna re, non parit exceptionem rei iudicatæ contra eundem, & super eadem re, si causa, propter quam fuit lata, cessat: si vero non cessat, tunc bene parit contra eundem, & etiam contra alium, qui reputatur eadem persona, si iterum agat pro eadem re, & ex eadem causa, licet intentet ad eundem diuersam, l. cum duobus, de exceptione rei iudicatæ.

Sententia si sit lata partim in fauorem actoris: quia ius suum fuit declaratum: partem in fauorem rei: quia reus fuit absolutus, ex eo, quod non possidebat, nec dolo desit possidere, reus de nouo possidere incipiens si conuenit priori actione obicit exceptionem rei iudicatæ actori, iterum petenti, actor replicabit de re secundum non esse iudicatam, l. si à re hereditatem, §. 1. & ibi gloss. si quis, de exceptione rei iudic.

Sententia lata super negotia principali querela non parit exceptionem rei iudicatæ in iudicio pœnæ, nec impedit refricari in iudicio pœnæ illud, quod fuit iudicatum in principali, quando ille, qui peccat pœnam, est alius, quidam cum filium, l. 32. & ibi gloss. victo, de verb. oblig.

Reliqua verbo, Res, 14. 15. Exceptio, 25. vsque 30. Absolutio, 1.

43 SENTENTIA condemnatoria regulariter requirit executionem: sed sententia absolutoria trahit secum exceptionem, l. item, §. §. sed quod prætor, quod metus causa.

Sententia lata per iudicem vnius terræ potest mandari executioni per iudicem alterius terræ, l. argentarium, 45. §. final. de iudiciis, l. à diuo Pio, §. 1. de re iudic.

Sententia lata contra emptorem potest mandari executioni in rebus venditoris, quando emptor ultra restitutionem rei est condemnatus ad expensas, vel ad restitutionem fructuum, gloss. solere, & ibi addit, in l. venditor, 49. de iudiciis.

Sententia etiam illius, qui non habet iurisdictionem: sed notitiam, mittenda est executioni, l. ait prætor, §. de re iudic.

Sententia quamuis iniusta, à qua non est ritè appellatum, meretur executionem, l. præfatis, 27. eod.

Sententia etiam iniuriola executioni mandari debet aduersus eum, in quem lata est, l. pe. & ibi gl. 1. & add. marg. quod vi, aut clam.

Sententia lata contra non possidentem tanquam possidentem, si de nouo corpore possidere, mandabitur sententia executioni, l. si à re hereditatem, §. 1. & ibi gloss. si quis, de excep. rei iudic.

Sententia mandari non debet executioni, si restitutio sit impetrata, gloss. in l. si C. si minor se maiorem.

Sententia super actione personali regulariter ad hoc, vt executioni maderetur, datur spatium quatuor mensium, nisi à iudice causa cognita abbrevietur, l. fin. & ibi gl. si C. de executione rei iudic.

Sententia super actione reali statim debet executioni mandari: alioquin datur tempus ad restitutionem, & satisfactur de præstantia restitutione, si res non restituitur, d. gl. si.

Sententie executio suspenditur pendente lite super rescissione eius, tanquam ex falsis instrumentis latæ, & rescissa sententia absoluto repetitio datur, l. si C. si ex falsis instr.

Sententia corporalis non debet executioni mandari intra decem dies, qui dantur ad appellandum, gl. si in add. in l. cum reis, §. C. de penis.

Sententia executioni mandatur pendente supplicatione fideiussione præstita,

aliis non: sed in appellatione sententia non mandatur executioni pendente appellatione, §. aliud quoque ibi gloss. inducias, in auth. vt sponsalia largitas, col. 9.

Sententia lata per episcopum mandatur executioni per iudicem civilem, §. si quis contra, in auth. de sanctis, episcopis, col. 9. gloss. in l. episcopale, Cod. de episc. aud.

Sententia lata contra vnum in actione hypothecaria, non potest mandari executioni contra alium: sed debet iterum agi hypothecaria, l. si fundus, l. 6. §. creditor, de pignori.

Sententia lata contra filium suum, habet paratam executionem contra eundem factum sui iuris, gl. condemnandus in l. si filio, §. 3. soluto matri.

Sententia, quæ damnatur ad mortem, trahit secum executionem: statim enim, atque damnatus est quis ad mortem, efficitur ferus pœnæ, antequam moriatur, l. si quis filio, & ibi gloss. passus, de iniulto, rupo.

Sententia de iure communi habet executionem paratam, nisi fuerit nouata, l. 4. §. si ex conuentione, & l. à diuo Pio, §. 1, & in §. 1. de re iudicata, & l. minor, §. 4. de minor, & l. 1. C. de executione rei iudic.

Sententia iudicandam, & confessio in iudicio habent executionem paratam, l. post rem, §. de re iudicata.

Sententia vicini (supplicis) trahit secum executionem paratam, & condemnari statim sunt ferri, & ciuitatem amittere: nihilominus tamen permittitur appellare, gl. si & ibi add. in l. C. si non competenti iudic.

Reliqua verbo, Condamnatio, 8. 9. Delegatio, 1. Executio, 1. 2. 3. 4. Victor.

SENTENTIA, quæ pronuntiatur quis liber, si delegatur, quod fit lata per collusionem, non dicitur liber, gl. 1. in l. ingenuum, de statu homin.

Sententia lata per gratiam, vel per sordes valet: sed contra eam datur restitutio, l. sed est, §. item, per magistratum, ex quibus causis maiores.

Sententia si fuerit lata corrupto aduocato aduersarij, datur restitutio contra eam: ad cetera tamen damna datur actio de dolo, gloss. pe. in l. ipsa demum, §. 6. de arbitris.

Sententia lata per pecuniam suæ à iudice, siue ab arbitro, ipso iure est nulla: sed in compromisso, quando non agitur ex sententia per pecuniam lata, sed ex stipulatione penali, reus habet tunc exceptionem doli, ibid.

Sententia infirmatur, quando dolo malo lata est, gloss. fin. in l. si filius, §. 1. de re iudicata.

Sententia lata per gratiam, vel per sordes de ipso iure non valet: sed lata contra ius litigatoris, valet, & in causa appellationis si hoc probetur, feruatur ius commune, gl. 1. in l. pars iudicis, qui dolo egit, valet, l. nam postea, §. si damnetur & ibi gl. 1. & add. marg. de iure iur.

Sententia lata per dolum actoris valet, & tenet, l. eleganter, 23. §. si quis, in add. marg. de conditione indeb.

Sententia solidibus lata ipso iure non tenet: sed lata à iudice precibus tantum corrupto, valet, gl. auctorem, in l. si imprudentiam, §. 1. de iudicio, glo. 2. in l. si C. de pœna iudicis, qui.

Sententia per gratiam lata valet, l. seruo, §. 2. cum prætor, & ibi gloss. ambitio, ad Trebellianum.

Sententia lata à iudice per pecuniam corrupto est nulla ipso iure, nec est opus appellatione: sed lata per gratiam valet: sed datur restitutio intra quadringenta, nisi in casibus non valet ambitio, vel gratia lata, venalis, 7. & ibi gl. 1. C. quando provocare non est necesse, glo. 2. in l. 4. C. ad legem Iul. repetund.

gl. 1. in l. 1. C. de sententia aduersus filium, l. 10. gloss. in l. 1. C. de pœna iudicis, gl. quod fin. l. seire, consequens de exculat. tutorum, glo. turpitud. in l. sed & ibi §. si de arbitris.

Sententia si fuerit lata contra vnum ex focis per ipsius collusionem, & dolum, contra victorem datur actio de dolo: id est replicatio intentata primæ actionis, gl. in l. si communi, si feruit vindictæ.

Reliqua verbo, Collusio, Index, 33. 36. 37.

SENTENTIA contra aequitatem lata valet: non tamen contra scriptum expresso errore, vt si iudex pronunciet minorem xliij. an. posse testari, gloss. cum inique, in l. ius pluribus de iustitia, & iur. gloss. 2. in l. si expressum, de appellat.

Sententia lata contra ius legis non valet ipso iure: sed lata contra ius litigatoris, valet, ibid.

Sententia contra sententiam non valet, sed contra iuramentum valet, gl. 1. in l. 2. de iur. iur.

Sententia contra ius iuramentum valet: sed non contra aliam sententiam ex eisdem actibus bene ex diuersis, l. nam postea, §. si damnetur, & ibi gloss. 1. & add. marg. eod.

Sententia contra ius lata non expresso in ea iuris errore valet: alioquin ipso iure esset nulla, gl. pe. in l. ex diuerso, l. 8. §. si soluto matri.

Sententia per imperitiam lata contra ius ab vno iudice, ab eius successore sequenda non est, l. iure nostro, §. de test. tutela.

Sententia lata tacite, & non expresso contra constitutiones, valet: sed expresso lata contra constitutiones est ipso iure nulla, gloss. 2. in l. præfatis, 27. de re iudic.

Sententia contra tenorem alicuius legis dubie, quæ habet plures, & varios intellectiones, & sic qui est super ambiguo iure lata, valet, & non est omnino nulla, l. cum prolatis, §. 2. & ibi add. marg. eod.

Sententia lata contra ius litigatoris, vel contra sententiam principis, aut contra ius constitutionis extraneantis non elauit in corpore iuris, non est iure nulla: & ideo necessaria est appellatio, l. cum prolatis, & ibi gloss. 1.

Sententia contra ius valet, & tenet, quando iudex non putat se iudicare contra ius, vt quia credebat, quod lex allegata non faceret rem, vel si credidisset, non expressisset tunc nulli sententiam contra eam legem, l. cum prolatis, §. 2. & ibi gl. 2. de re iudicata.

Sententia lata contra legem aliquam expressè, puta minorem 14. annorum posse testari, est nulla ipso iure, etiam si iudex tulerit putans esse aliam, quæ diceret contra: quia esset supina ignorantia, gl. 1. ibi, & l. 2. & ibi gloss. & vlti. C. quando prouocare.

sententia lata contra constitutiones est ipso iure nulla, & non est opus appellatione, l. 1. §. item cum contra, quae sententia sine appell. gl. iniquitate, in l. 1. de appellat.

sententia expressim contra iuris rigorem lata non valet ipso iure, & ideo non est opus appellatione, & si appellatur, & deferatur appellatio, sententia non confirmatur, vnde denovo potest causa agitari, si expressim, §. 9. eod.

sententia contra ius iure proferri, quando specialiter contra leges, vel Senatusconsultum, vel constitutiones fuerit prolata, ibid.

sententia contra ius lata expressim, quia fuit de facto appellatum, & a iudice appellationis confirmata, adhuc dictum nulla, nec potest index appellationis eam confirmare, gl. praescriptione, ibid.

sententia contra constitutiones lata indicatur, cum de iure constitutionis litigatur, non de iure litigatoris, l. 1. §. item cum contra, quae sententia sine appell.

sententia secunda etiam consensu partium lata contra primam sententiam non valet, quia iudicium redditur in initium: sententia tamen consensu partium contra transactionem valet, quia transactio fit consensu partium, & ideo contra transactio tollitur, gl. in l. diuerfa, §. 4. C. de transactio.

sententia contra ius, vel contra legem, aut contra constitutionem est ipso iure nulla, gl. l. 1. in l. 1. C. de sententiis praefati praeiorum, gl. moribus, ad add. marg. in principio. In l. de officio iudicis.

sententia lata contra solitum ordinem iudiciorum, est nulla, l. 4. C. de sententiis, & interloc.

sententiam nullam non reddit ordo iudiciorum vnius causae ad aliam, si percutitur, secus si eiuſdem causae ordo perueritur: vt si primo iudex pronunciet sententiam: deinde scribat quia tunc est nulla, gl. l. 1. ibi gl. l. 1. in l. 1. Cod. de appellat.

sententia diffinitiva lata contra aliam est nulla: ideo vt detur litium finis, gl. gloss. l. 1. in l. 1. C. quando prouocare non est.

sententia diffinitiva secunda concordans cum prima, & qua non fuit appellatum, si fecatur, valet, secus si contra primam, ibid.

sententia lata contra tenorem expressum legis, errore expresso in ea, est ipso iure nulla, & sic non est necessaria appellatio: sed lata contra ius litigatoris valet, sed appellari potest, l. 2. & ibi gl. l. 1. C. eod.

sententia lata expresse contra tenorem constitutionis, vel iuris, non tenet ipso iure: sed lata simpliciter, & non expresse contra formam iuris, vt si pronunciet huic hominem cessari posse, qui erat minor, tunc tenet sententia, d. gl. l. ibid.

sententia lata contra consuetudinem valet, quia contra factum lata potest tamē appellari, gl. in criminalium, in Extrauag. de Pace Constat: §. nos Romanorum, gl. moribus, in add. marg. in principio In l. de officio iudicis.

sententia lata contra ius litigatoris non expresse errore in sententia, ipso iure non valet favore minoris aetatis, l. scire, §. 5. conueniens, & ibi gl. quod l. de exculat. tutor.

sententia lata contra ius litigatoris tenet: sed non contra ius constitutionis, gl. l. 1. in l. iudex, §. 4. de re iudi. & gl. conditioni, in l. 1. C. si aduersus, libet.

sententia quandoque fertur contra ius litigatoris, gl. sententia, in l. eos, qui, §. 6. super. C. de appellat.

Reliqua verbo, *Sententia, Index, num. 27. §. 2. 3. 3. 4. & infra num. 47.*
48. 49. 50.

SENTENTIA nulla non est sententia, nec meretur executionem, l. 4. §. pen. de re iudi.

Sententiam nullam praecedere, & inefficacem, paria sunt, gl. in add. marg. in l. si cum nullus, §. eod.

Sententia, vel decretum larum pro mortuo fauore libertatis valet, d. gl. soluitur. ibi in d. §. 6. & d. l. 2. in add. marg. & ibi gl. l. 1.

Sententia lata ex falsis actis est ipso iure nulla, & idem est, quando est ex falso testimonio, l. si quis obreperit, §. 9. & ibi add. marg. de falsis.

Sententia confirmatoria est nulla, si contra primam, quando est expressus error, l. 1. §. 1. quae sententia sine appellatione.

Sententia nulla potest de consensu partium approbati, & valet potius auctoritate patris, quam rei iudicantis, l. 1. & ibi gl. pen. C. communia vtriusque.

Sententia nullitatis causa quando respicit solam ipsam sententiam, vt quia die festi fuit lata, tunc iudicabitur ex eisdem actis, gl. add. in l. 4. C. quomodo, & quando.

Sententiae nullitas, vel defectus, ex quo ipsa sententia est nulla, respicit vniformiter acta, sicut sententiam, vt quando litigatum est cum minore curatorem non habente, tunc omnia acta debent redintegrari, ibid.

Sententiae defectus quandoque est talis, quod respicit sententiam, & partem actum, vt si decessit reus post litem contestatam, & processum est contra mortuum ad sententiam, certe sententia est nulla, & ideo acta, quae sunt nulla, debent rescindi, seu rescindi, ibid.

Sententia nulla non impedit ordinariam de eo cognoscere, l. si praes, §. 6. C. eod. & l. 1. C. de sententiis, & interloc.

Sententia, quae non continet abolitionem rei, vel acquiſitionem, est ipso iure nulla, l. 3. & ibi gl. l. 1. C. de sententiis, & interloc.

Sententia super inepito libello lata est ipso iure nulla, nec ex ea datur actio in factum, si inepitudo libelli esset expressa, secus si libellus sacrilegus foret ineptus, gl. secundum, & ibi add. marg. in principio. In l. de obli.

Sententia ipso iure non valet quando lata est in parte, & in alia parte non est lata, gl. gloss. fuerit, in l. apud Celsum, §. item quaeritur, de deli mali exceptione.

Sententia, per quam quis iubetur ad aliquod inhoneſtum, non valet, cum illud impossibile esse reputetur, l. si cum dies, §. 6. plenius, & ibi gl. honestum, de arbitris.

in Sententia, vbi est erratum, etiam iustam causam fouens, non obtinet, l. qui testamento, §. 4. & ibi gl. pronuntiationis de exculat. tutorum.

Sententia per errorem iuris, vel facti lata valet, secus quando error fuit in iurisdictione, l. seruo, §. 4. cum praeior, ad Trebell.

Sententia, per quam prohibetur quis muneribus potius causa, non valet: quia pena non debet praestare immunitatem, l. relegatorum, §. 5. de interdicitis.

Sententia lata post triennium non valet, & ex ea causa solutum repetitur, gl. tricennij, in l. properandum, l. 1. C. de iudiciis.

Sententia ipso iure est nulla, in qua est expressus error, gl. 4. in l. quinquaginta, §. 6. C. de exculat. tutorum.

Sententia etiam iniuste lata, dummodo non per malitiam, tenet, gl. l. in l. tutor, §. 2. C. eod.

Sententia lata causa iniunctum non valet, gl. l. in l. vanae, C. quando prouocare non est necesse.

Sententia ab arbitro, vel a iudice non potest ferri contra suum ius, nec pro eo, ad hypothec. iuratore, l. furioso, §. 9. & ibi gl. l. de re iud.

Sententia licet regulariter ferri non potest, nisi lite contestata: tamen secus est in causis criminalibus, in quibus imponitur poena, & quae ad relegationem, secus in his, in quibus maior relegatione imponitur, l. abſentem, & ibi gl. add. marg. & gl. ad relegationem, de penis.

Sententia ipso iure non valet, quando non pronuntiat de tota controuersia condemnando, vel absolvendo, gl. l. in l. dicere, §. 3. de arbitris.

Sententia declaratoria in personalibus valet: sicut in realibus, l. quid tamen, §. 5. §. 49 si arbitri, de arbitris.

Sententia iudicis per verbum, videtur, lata, valet, ibid.

Sententia quandoque tenet, licet nullum sit iudicium, id est instantia ex defectu iuris, gl. repetere, in l. de qua re, §. 4. §. 5. de iudiciis.

Sententia valet, per quam portiones hereditariae inter coheredes inuicem compensantur, seu adequantur, & in aliquo superfluo alter tantummodo condemnatur, l. Mauius, §. 3. arbitri, famul. ereli.

Sententia ad hoc vt valeat, debent esse praesentes, vel legitime citati omnes illi, quos negotium tangit, id est contra quos principaliter fuit actum, quod si aliqui sint praesentes, aliqui non, nec citati, non valet, nisi contra praesentes, vel citatos, l. de vno quoque, §. 47. de re iudi.

Sententia lata iudice minore 25 annis, valet, nisi sit minor 18 annorum, l. quidam cōfulebant, §. 7. eod.

Sententia diffinitiva, vel interlocutoria incerta non valet, gl. verbo, in l. in summa, §. 19. eod.

in sententia non est necessario exprimenda causa quoad validitatem sententiae, neque tunc est causae inferre: quia potest de facili annullari, si causa esset erronea: in multis autem casibus necessaria est causae expressio, gl. si causa est add. mar. in l. qui Romae, §. 2. §. 3. duo fratres, de verb. oblig.

Sententia, & iudicium potest valere, licet actio sit nulla, gl. tricennij, in l. properandum, §. 1. C. de iudiciis.

Sententiam latam ab eo tempore, quo communiter iudex reputatur liber, non vitiat defectio seruilitatis in persona iudicis, l. 2. de sententiis, & interlocutorio.

Sententia non potest pro parte valere, & pro parte non valere, & tam instantia, quam sententia censetur esse indiuidua, l. in hoc iudicio, §. 20. famul. ereli.

Sententia non dicitur pro parte valere, quando vna species alteri non coheret: quia tunc in totum dicitur non valere: quia tot sunt sententiae, quot diuersae species, gl. gloss. l. ibi.

Sententia quandoque est valida pro parte, & pro parte non, gl. audiendus, in l. item si parte, §. 1. de minor.

Sententia in vno capitulo valet, & in alio capitulo non valet non potest, quando capitula sunt coniuncta: secus quando sunt disuncta: quia tunc potest pro parte valere, & pro parte non valere, d. gl. audiendus, & gl. l. in l. Labeo, §. 30. de arbitris.

Sententia potest pro parte valere, & pro parte non, quando condemnatus ad decem, appellauit a quinque, statim appellatio rescindit sententiam in eo quod est appellatum, gl. l. 1. in l. 1. C. si aduersus rem iudic.

Sententia super vna parte lata, si super alia tacuit, valet sententia, & super aliis iure communi agi potest, neque prauiudicat sententia, ibi.

Reliqua verbo, *Index, 27. Nullitas, Exceptio, 31. & infra num. 50.*

SENTENTIA lata, in quem per errorem iurisdictionis prorogata est, non valet tamquam a non suo iudice facta, gl. contrarium, in l. si per errorem, de iurisdictione omnium iud.

Sententia, qua iudex pronunciat se esse, vel non esse iudicem competentem, valet, gl. gloss. sciatur, in l. 2. si quis in ius vocatus.

Sententia inter non suos ratione dubitationis valet: tamen talis iudex non mandabit eam executioni, nisi suus iudex ex relatione iudicantis, ex causa, ibidem.

Sententia a non suo iudice dicta tenet, quando litigatores, scientes eam suscepisse, vnde eis prauiudicatur, gloss. non potest, in l. sed & si, §. 2. de iudiciis.

Sententia lata a iudice contra quem litigator habebat fori privilegium, eo non opponente ante litem contestationem, valet, ibid.

Sententia lata ab eo, qui caret iurisdictione, dicitur iniusta: id est nulla, gl. summa, in l. pe. de conditione causa data.

Sententia a non suo iudice lata non tenet ipso iure, gl. in l. propter magistratum, §. 2. §. 5. de exculat. tutorum.

Sententia non valet ipso iure, quando iudex, qui eam tulit, non habet ius ferendi sententiam in aliquam personam: sed si habet ius, sed non eam personam, tunc non valet sententia, si est expressus error in sententia, sed in non fit error expressus tunc tenet sententia, sed reuocari debet, gl. liberetur, in l. moris, §. 5. sed enim de penis.

Sententia lata per delegatum ab incongruo, vel incompetenti iudice utroque sentente, est ipso iure nulla, l. 1. & ibi gloss. final. Cod. de pedaneis iudicibus.

Sententia a non suo iudice lata non tenet, l. 1. & 2. Cod. si a non competente iudice.

Sententia non suo iudice lata non confringit quemquam litigatorum, l. si. Cod. eodem.

Sententia lata a non habente iurisdictionem, nulla est ipso iure, l. 2. Cod. de penis.

Reliqua verbo iudex, l. 3. 16. Iurisdictio. 2. 3. Et infra, num. 47. 48. 49.

SENTENTIA lata contra actorem, quæ transiit in rem iudicatam, non rescinditur per hoc, quod probationes fuerint dolo occultatæ, vel subreptæ, l. argentiarius, §. si de cædo.

Sententia lata super tutelæ excusatione per ambitionem, vel falsas allegationes, vel probationes fauore pupilli, ipso iure non valet: sed aliàs lata per falsum instrumentum, vel testes ipso iure valet: sed per restitutionem rescinditur, gloss. quod in l. scire, §. consequens, de excusat. tutorum.

Sententiam diffinitiuam non potest iudex rescindere poterit tamen eadem die supplere omnia circa pronuntiata in sententia, si conceperit accessiones, l. Paulus, §. 2. de re iudi.

Sententia prætextu instrumentorum de nouo reperorum rescinditur, l. Diastartes, §. 2. de penis.

Sententia primò rescinditur sine appellatione, ubi controversia est, sit iudicatum, vel non: & huius questionis iudex pronuntiauerit non esse iudicatum, l. 1. quæ sententia sine appell.

Sententia sine appellatione rescinditur, ubi calculi error in ea sententia esse dicitur, nec est necesse appellare, veluti si iudex pronuntiauerit ita, cum constet Titium debere ex illa specie quinquaginta, idcirco cum condemnauit in centum, ibid.

Sententia per quam res euincitur, non rescinditur, nisi per appellationem, licet author ad eam non fuerit citatus: tamen contra eam succurritur ad interesse, si fuit fuit illi denunciata, l. libera, & gloss. 2. Cod. de sententiis, & interlocut.

Sententia contra minores 25. annorum sub prætextu non oppositæ exceptionis peremptoriæ circa remedium appellationis rescindi non potest, l. 1. C. sententiam rescindi.

Sententia lata ex falsis instrumentis, & sic rescindenda, non firmatur per appellationem, gl. 1. in l. 1. C. si ex falsis instrum.

Sententia lata ex falsis instrumentis, probato falso, rescinditur per in integrum restitutionem, nisi quando ipso iure non valet sententia fauore minoris, gloss. si. ibid.

Sententia lata propter falsa instrumenta, contra præsentem falso probato rescinditur per in integrum restitutionem: sed si esset lata contra absentem, esset ipso iure nulla, §. si. ad.

Sententia prætextu falsarum attestationum rescinditur, si probetur, iudicem vsum fuisse illis, l. p. C. eod.

Sententia per Imperatorem lata contra rebelles occasione rebellionis, & partialitatis rescinditur facta pace: fecit si non occasione rebellionis: sed aliàs iute sunt lata, puta ex causa mutui, vel depositi, §. sententia quoque, in extrauag. de pace Constantia.

Sententia quando rescinditur per restitutionem in integrum, tunc iudicandum est ex eisdem actis, eo quod per restitutionem lis instauratur: sed quando sententia est ipso iure nulla propter defectum respicientem vniuersim acta, & sententiam, tunc omnia acta debent reintegrari: sed quando causa nullitatis respicit solum sententiam tunc ex eisdem actis iudicandum est: sed quando defectus respicit sententiam, & partem actorum, tunc acta, quæ sunt nulla, debent rescindi, & reuocari, gloss. si. & add. marg. in l. 1. C. de sententiis aduersus fideum, lib. 10.

Reliqua verbo iudex, l. 2. 18. Transactio, l. 17. 18. Et infra num. 51. usque 55.

SENTENTIA femel pro libertate data, nullo modo potest retractari, l. si dolo, de dolo malo.

Sententia pro libertate dolo alicuius si sit lata, datur actio doli contra dolum ad damna, & interesse, neque datur restitutio, vt retractetur libertas, gloss. pen. ibid.

Sententia non retractatur per instrumenta de nouo reperia, nisi in vno casu: scilicet in iuramento necessario in defectum probationis de legato, gl. 1. & ibi additio marg. in l. 1. de iur. iurando.

Sententia lata prætextu iuramenti necessarij præcedentis inuita parte retractatur per instrumenta de nouo reperia, l. admonendi, §. 1. eod.

Sententia lata prætextu iuramenti voluntarij, vel iudicialis non retractatur per instrumenta de nouo reperia: quia res videtur potius decisa transactione, propter partis consensum, quam sententia, ibi.

Sententia lata prætextu iuramenti necessarij inuita parte, ita demum retractatur per instrumenta de nouo reperia, si de nouo instrumenta reperia ad retractationem sufficiunt, l. admonendi.

Sententia lata prætextu iuramenti necessarij retractatur per instrumenta de nouo reperia in odium ipsius præcedentis: sed sententia lata nullo præcedente iuramento, non retractatur prætextu nouorum instrumentorum, nisi in causa publica, §. si. noua. ibid.

Sententia super tutelæ excusatione, quando in primo iudicio fuit questum de falso, poterit etiam postea retractari propter falsum, gl. quod si in l. scire, §. in §. consequens, de excusat. tutorum, & gloss. 1. in l. 2. Cod. si ex falsis allegato.

Sententiam de iogenuitate latam prætextu collusionis, femel retractare permittitur, & si femel actum fuerit, & sit absolutus & reus, vel liberus, non conueniunt plus ab alio, l. si. & ibi gl. 1. de collusionis derogenda.

Sententia lata prætextu falsorum testium mero iure valet: sed contra eam datur restitutio in integrum, & delictum falsorum testium, & corruptendij criminaliter puniuntur, l. diuus Adrianus, §. 3. de re iudicaria.

Sententia lata prætextu falsorum testium, vt retractatur per restitutionem in integrum, sufficit probare solum falsitatem testium, nec requiritur, quod probetur pecunia corruptos esse, nisi pars ad trinxerit se ad probandum verumque: scilicet falsitatem, & corruptelam, §. dict. l. diuus Adrianus, & ibi gloss. corruptis.

Sententia lata contra priuatum, à qua non est appellatum, & sic transiit in rem iudicatam, non retractatur prætextu instrumentorum reperorum de nouo, l. imperatores, §. 5. eod.

in Sententia, in qua interuenit dolo obnitentis eam, retractatur ob dolum delinquentis prætextu instrumentorum nouiter reperorum, gloss. final. ibi. dem.

Sententia prætextu testamenti de nouo repetiturum iuramentum retractatur, l. si mater, & ibi add. marg. de exceptione rei iudic.

Sententia lata à præfecto prætorio potest ab eodem præfecto retractari supplicatione contrariam sententiam porrecta, gl. 1. in auth. quæ supplicatio, Cod. de precib.

Sententia lata non potest retractari ab eodem iudice in causa appellationis: sed fecit est in supplicatione. ibid.

Sententia lata contrarius scriptum potest, quodcumque: id est post decem dies per publicationem retractari, gl. si. ibi.

Sententia non retractatur virtute rescripti imperatoris post sententiam latam, licet supplicatio prius fuisset præfecta, l. 1. C. vt lute pendente.

Sententia retractatur in causis publicis propter instrumenta nouiter reperia, gl. 1. in l. sub prætextu, §. de transactio.

Sententia prætextu falsæ allegationis indistincte retractatur, siue sit de falso questum, siue non: quod fecit est, quando aliàs de falso prius est questum, gl. 1. in l. si. C. si ex falsis allegato.

Sententia legitimè lata non retractatur virtute rescripti principis, nisi in rescripto dicitur non obstante tali sententia, l. si. & ibi gl. 1. C. sententiam rescindi non posse.

post Sententiam diffinitiuam de sumptibus litis non debet retractari, nisi iudex hoc in sententia referuauerit, §. 1. C. de fructibus & litium exp.

Sententia lata iure speciali in causa fidei retractatur propter instrumenta de nouo reperia, gl. p. eod.

Sententia lata iure speciali causa publica, Ecclesiæ, & pupilli propter instrumenta de nouo reperia retractatur vique ad quadriennium, & etiam postea si prauisatio arguatur, gl. si. ibid.

Sententia lata falsi prætextu nūquam est retractanda, si in primo iudicio fuit mota questio de falso, gl. si in l. 1. C. si ex falsis instrum.

Sententia lata prætextu falsarum attestationum, falso probato, retractatur, siue testes pecunia corrupti, vel non corrupti dixerint falsum, §. gl. 1. in l. si. Cod. eodem.

Sententia secunda principis nullo modo potest retractari, §. 1. vers. si quod crim. in auth. in medio litis non fieri sacras iussiones, col. 1.

post sententiam ex prima confessione latam, si de innocentia rei constituerit, debet condemnari restitui à principe, nō ab inferiori, l. 1. §. si quis vitio de questionibus, l. diu fratres, §. 17. de penis.

Sententiam diffinitiuam suam, vel pædecessoris sui reuocare quis siue ordinarius, siue delegatus non potest, & si reuocauerit sententiam, ratat, & non est necesse à tali sententia interponere appellationem, l. 1. C. sententiam rescindi non posse.

Sententiam diffinitiuam, vel pædecessoris sui potest reuocare quis per in integrum restitutionem, vel per appellationem, a quo prima est ipso iure nulla, gl. 1. ibidem.

Sententiam diffinitiuam suam, vel pædecessoris sui potest quis reuocare propter falsos testes, non solum corruptos pecunia, sed etiam precibus, vel propter falsa instrumenta, item propter prauitatem advocatorum, ibi.

Sententiam diffinitiuam latam à se, vel suo pædecessore reuocare potest quis in causibus, in quibus licitum est opponere peremptorias exceptiones post sententiam, ibid.

Sententia diffinitiuam non retractatur iudicis subscriptione contraria diffinitivæ sententiæ, secus est in interlocutoria, §. 1. & ibi glo. fin. Cod. comminationes, epistolæ.

Sententia lata ex tabulis testamenti falsis, vel ex falsis testibus, vel instrumentis reuocatur falso probato, & quod iudex motus fuerit ex illis, nisi prius de falso cognitus sit, l. 1. C. si ex falsis instrumentis.

Sententia primò scripta, posteaque recitata non potest corrigi, vel mutari, l. 2. C. de sententiis ex breui.

Sententias suas potest emendare, vel corrigere princeps, præfectus prætorio, & ex senatus, gl. 1. in l. iudex, §. 4. de re iudicaria.

Sententia solenniter lata nihil est immutandum, nisi ubi æquitas euidens poscit, l. Diuus, & ibi gl. ex solennibus, de restitutione in integ.

Sententia diffinitivæ lare in accessoriis potest iudex, vel arbiter addere, vel mutare eadem die, & etiam reformare, imò & quodcumque: sed in re principali non potest, cum finctus sit officio suo, gloss. 1. in l. qua arbiter, §. de arbitris.

Sententiam diffinitiuam à se latam iudex non potest super re principali mutare, vel reformare, nisi per restitutionem in integrum, vt in minore, & in sententia lata per instrumenta falsi, vel testes corruptos, ibid.

Sententia diffinitiuata lata si non tenet ipso iure, potest idem iudex eam corrigere, vel mutare: sed si tenet, ibid.

Sententiam suam diffinitiuam non potest delegatus, vel arbiter mutare, vel corrigere: sed ordinarius recte potest ibid.

Sententiam diffinitiuam si tulit iudex, vel arbiter, & in ea nihil dixit de expensis, aut fructibus ipsis, potest illam sententiam mutare addendo in litis, §. si de expensis, l. si de illis, §. gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Sententiam absolutoriam si tulit iudex per errorem credens ferre cōdemnationem, non tenet talis sententia ipso iure, vnde eam mutare potest, §. d. gl. 1.

Sententiam diffinitiuam latam super fundo poterit supplere eadem die, etiam in fructibus, de quibus omiserat, & e contra poterit abolere à fructibus, supplendo sententiam absolutoriam super fundo petito, gl. fin. in l. Paulus, §. 4. de re iudicata.

Sententia lata non potest poena damnatorum ampliari, vel minui sine principis autoritate, nisi propter inopiam, l. acta, §. 4. de amplianda, & ibi gloss. sine

line principali. cod.
 tententia verba iuramentum est offendere servata sententia. gl. 1. in l. actorum. 46. eo.
 tententia etiam tota perlecta potest iudex verba eius mutare retenta sententia, &
 sic declarare poterit, & etiam emendare non mutando sententiam. d. l. actorum.
 rem. & ibi gl. 1.
 tententia ius mutare non possunt praesides principes ex causa dati in integrum
 restitutionem. l. Dui fratres. 27. de penis.
 tententiam latam non potest iudex mutare. gl. 1. in l. 3. de re iudicata.
Reliqua verbo. Index. 22. 28. 29. 30. 38. Supplicans. Transfatio. 17. 18. Et supra nu.
1. 1. 6. Infurandum. Causa. 5. 7.
 SENTENTIA simpliciter lata declaratur secundum originem libelli suae peti-
 tionis, & potest etiam declarari per iudicem, qui eam tulit. l. si praes. 32. & ibi
 add. marg. de penis.
 tententiam duorum delegatorum, vel etiam unus potest interpretari praes, vel
 ordinarius iudex sui delegati, gloss. praes. in l. ab executore, de appel-
 latio.
 tententiam suam potest praes interpretari, & etiam ordinarius habens merum
 imperium, sed non potest ordinarius, qui non habet merum imperium. ibi-
 dem.
 tententiam suam interpretari non potest delegatus. ibid.
 tententiam parisi, vel maioris iudicis non potest interpretari iudex ordinarius.
 ibidem.
 tententia, & statuta, quamvis stricti iuris, tamen recipiunt interpretationem ex-
 tensionis, quando alias non possunt sortiri effectum, item is, qui, & ibi gloss.
 cum marino, in additione, fust. de usu, & habitatione.
 tententiam suam potest iudex declarare, gloss. posse, in l. heredes. 21. §. 1. de re-
 latione.
 tententia die non praestituta ad iudicandam condemnatus habet diem a lege, qua
 iudex legis minister declarare habet, l. traiecit. in add. marg. de actio. &
 obligat.
 tententia auctoritas, & vis tanta est, quod potest facere de non ente aliquid, &
 contra de ente non aliquid, & de herede non heredem, gloss. respectu, & ibi add.
 marg. in l. non forem, §. heredi de conditione indeb.
 tententia super iuramentum in multis, gloss. l. in l. 2. & l. 3. §. si damnetur, & ibi
 gl. damnetur, & in add. marg. de iureiur.
 tententia quandoque minoris auctoritatis est, quam iuramentum: quia minor
 restituitur contra sententiam: sed non contra iuramentum, d. gl. 1. in d. l. 1.
 tententia, vel res iudicata maioris auctoritatis est, quam iuramentum, d. 4. si da-
 metur, & ibi gloss. damnetur & ibi add. marg. & gl. 1. in l. qui rem, 2. de excep-
 tione rei iudicatae.
 tententia auctoritas lata ex falsis instrumentis non impedit conditionem in-
 debiti. gloss. cessat, in l. si fideiussor, 19. §. pen. mandati.
 tententia auctoritas impedit conditionem indebiti: sed non conditionem si-
 ne causa, vel restitutionem in integrum ex clausula generali, si qua mihi iusta
 causa ibi.
 tententia diffinitiva principis habet vim legis, & servari debet vt lex, gl. 2. in l.
 cum prolatis, 32. de re iudicata.

Reliqua verbo Supplicans. Iuramentum. 12. Condicio. 5. Index. 29. 30.

Infurandum.

SENTENTIA absolutoria, qua absolutur reus, dicitur diffinitiva, l. argent-
 rius. 4. §. de edendo.
 in Sententia absolutoria potest iudex imponere censuram tantum actori, & si hoc
 expresse non apponit, videtur tacite appositum, l. quid tamen, 2. §. si arbi-
 ter, & ibi gl. vultus, de arbitrio.
 Sententia absolutoria porrigitur, quando vni factum porrigitur ad alium, l. li-
 cet, §. si in add. marg. naute, capones.
 Sententia iudicis absolutoria non potest facere, quin ille, qui in veritate est debi-
 tor, ad hoc non sit verus debitor, l. Iulianus, 60. de conditione indeb.
 Sententia condemnatoria operatur secuta solutio id, quod operatur absolutio-
 ri, modo de verum est respectu earumdem personarum: secus respectu diversarum
 personarum, l. si quis cum totam, §. plane & ibi gl. obiciendam, & add. marg.
 de exceptione rei iudicatae.
 in Sententia absolutoria debet inferi causa, quando reus absolutus ob contuma-
 ciam actoris, vt non obstat exceptio rei iudicatae alij, l. 2. §. senatus, & ibi gl. id
 comprehendisse, de iure fisci.
 Sententia absolutoria non nocet agenti de nouo ex causa, super qua non fuit pro-
 nuntiatum, l. 3. C. ad exhibend.
 Sententia absolutoria super possessione non nocet agenti de nouo ex noua posses-
 sione, gl. si ibid.
 Sententia absolutoria lata super actione reali, vel personali, exprimendo certam
 causam, non nocet iterum agenti ad eandem rem: diversam tamen causam ex-
 primendo, gl. si ibid.
 Sententia absolutoria lata contra agentem super actione reali: quia reus non
 possidet, non exprimendo causam, non nocet iterum agenti ex noua causa.
 ibidem.
 Sententia absolutoria lata pro reo: quia actor dominum non probavit in actione
 reali, praedicta actori, & parit exceptionem rei iudicatae contra actorem
 iterum volentem agere, nisi ex superuenienti dominio ageret. ibid.
 Sententia absolutoria lata in actione personali prosequitur omnibus causis tunc pa-
 rit exceptionem rei iudicatae in omnibus ibid.
 Sententia si fit lata contra plures pro virilibus partibus tenentur viri, licet alter
 non sit solvendo, l. si & ibi gl. f. C. si plures vna sententia condem.
 Sententia absolutoria pro veritate accipitur, & etiam pro solutione, gloss. liber, in
 l. infurandum, 17. §. 1. de iureiurando.
 Sententia condemnatoria rei, & poenae standum est, nisi fuerit appellatum, l. 3. C.
 de re iudicata.
 Sententia condemnatoria simpliciter, & absolutae lata contra plures, intelligi-
 tur in partes aequales, nisi aliud fit expressum, l. i. C. od. si plures vna senten-
 tia.

Sententia condemnatoria simpliciter si fuerit lata contra plures: tunc vni quif-
 que tenetur pro virilibus: omnes in solidum teneantur ante 3, & sic actio iudici-
 cati pro natibus datur: sed prima actio ad huc insoludum durat, vt prius, nec
 obicitur exceptio rei iudicatae, 7. l. 1. & ibi gl. 1. C. eod.

Sententia absolutoria ab observatione iudicis est interlocutoria, gl. absolutoria, &
 ibi add. marg. in l. harum, §. servus vendicetur, gl. & absolute, & ibi add. mar.
 in §. si vlt. 1. 2. auth. vt omnes obediant, vide. col. 1.

Sententia absolutoria lata ab observatione, iudicis est interlocutoria, non diffi-
 nitiva quod verum est, si latari, quia iudex non liquet de causa, vel quia libellus
 fuit male conceptus: sed lata: quia reus lite pendente soluit, tunc dicitur diffi-
 nitiva, gl. repere, & ibi addit. marg. in §. hanc igitur, in auth. de exhib. reis, col. 1.
 Sententia absolutoria ab observatione iudicis, per quam pronuntiatur, appella-
 tionem deferam, non potest ferri contra minores indefensos, l. si praes, 32. C.
 quomodo, & quando.

in Sententia absolutoria causa est ex primenda: sed non in condemnatoria: hodie
 tamen non requiritur quod exprimat causa in sententia quoad eius validita-
 tem: sed bene quoad grauandum, vel releuandum grauatum, gl. si & ibi add. mar.
 in l. si a legatario, 22. de fideicommissi. libet.

Reliqua verbo, Absolutoria, Infurandum. supra num. 4. Condemnatus. 3.

SEPARATIO bonorum impetratur decreto praeioris, l. 1. de separatio.
 Separationem solent impetrare creditores hereditarii, vt separantur bona here-
 ditaria a bonis heredis, vt sic eis satisfiat. ibid.

Separationem bonorum hereditarium a bonis heredis non possunt impetrare
 creditores heredis, d. l. 1. vlt. ex contrario.

Separationem postquam impetrauerunt creditores hereditarii, praferuntur omni-
 bus creditoribus, heredes etiam si heredes iure pignoris, vel hypothecae re he-
 reditatem alicui obligauerit, & etiam fisco, & muni. pib. qui erant creditores
 heredis, d. l. 1. 4. sciendum.

Separationem bonorum heredis a bonis hereditariis potest petere heres, quando
 dicens suspectam hereditatem compulsi sunt adire, & restitueret, & deinde non
 apparet, cui restituitur, vt si fideicommissarius decessit sine herede, ante quam si
 bi restitueretur hereditas, & creditores hereditarii conueniant heredem, tunc
 ipsi heredes succurrunt per beneficium separationis, vt de bonis tantum heredi-
 tatis satisfaciatur creditoribus hereditariis, & non de aliis: & si heres esset im-
 petrare, possunt eius creditores impetrare, l. 1. §. si quis suspectam, & ibi gl.
 ex quibus.

Separationem bonorum paternorum hereditarium a bonis substituti filij im-
 puberis heredis instituti petere possunt creditores patris, & etiam creditores
 impuberis filij, d. l. 1. §. item videamus.

Separationem peculij castrensis a peculio paganico petere possunt creditores ca-
 strenses, d. l. 1. §. si filiam.

Separatio bonorum impeditur ratione stipulationis nouandi animo interposita,
 d. l. 1. gl. 1. in add. marg. & in §. illud sciendum, eod.

Separationem bonorum non possunt impetrare creditores hereditarii, si vltimas
 ab herede ea mente quasi cum eligendo exegerint, vel si ab eo pignus, vel fide-
 iussorem acceperint, licet non idoneos, d. gl. 1. in add. marg. in d. l. 1. & in §. sed
 & in vltimas.

Separatio impetrari non potest posteaquam bona hereditaria bonis heredis mix-
 ta sunt, d. l. 1. §. praeterea.

Separatio impetrari non potest consensu, & mixtis bonis hereditatis, vt frumen-
 to, vino, &c. secus si sint in eis praedia, mancipia, vel aliud, quod separari pote-
 rit, quia in illis potest impetrari separatio. ibid.

Separatio impetrari non potest a creditoribus hereditariis post lapsum quinquen-
 nium ab acta hereditate, d. l. 1. §. quod dictum.

Separatio ad admittenda fit, necne praetor, vel praes debet cognoscere, & nullus
 alius, d. l. 1. §. de his auctem.

Separationem impetrare non potest creditor hereditarius, qui pignus ab herede
 accepit, quasi cum secutus sit, d. l. 1. §. si quis pignus.

Separationem impetrare possunt creditores hereditarii, qui heredem secuti non
 sunt, & talis separatio non prodest aliis creditoribus, qui pignus accipiendo,
 vel notando, vel alio modo heredem secuti sunt, d. l. 1. §. quid sit.

Separationem impetrata a creditoribus hereditariis, ac eis satisfacta, quid de bo-
 nis testatoris supererit, prodest creditoribus heredis: sed si e contra, quod
 bona heredis profuit creditoribus hereditariis, ex q. impetratur separa-
 tionem nisi in eam impetrantur ex iustissima ignorantia causa, d. l. 1. §. pe-
 nul. & si creditores, §. & ibi gloss. 2. eodem.

Separationem impetrantes creditores hereditarii sibi debent impetrare suam fa-
 cilitatem, si cum essent bona heredis idonea, maluerint bona potius defuncti
 sibi separari: sed heredis creditoribus hoc imputari non potest. ibi.

Separationem impetrare potest servus heres necessarius institutus cum libertate:
 vt quidquid postea acquisit, vel quod ei a testatore debetur, separatur: & hoc
 verum si non attigit bona patris, nisi sit minor: quia tunc is iure restitutionis
 potest impetrare separationem, etiam postquam attigit, gloss. 2. in d. l. 1. §. 1.
 eodem.

Separationem bonorum pupilli a bonis patris pupilli potest impetrare pupilla-
 riter substitutus, si pupillus non adit, vel per restitutionem, si abstinuit, dict.
 gloss. 1.

Separatio impeditur fieri vestita hereditate ab herede bona fide, & sine vlla frau-
 dis suspitione: secus si mala fide, l. 1. & ibi gl. 1. separatio.

Separationem impetrare possunt creditores, quibus ex die, vel sub conditione de-
 beretur, & propter hoc nondum pecuniam petere possunt, l. 4. eod.

Separationem impetrare possunt legatarii, cum habeant bona hereditaria obli-
 gata, quae super sunt, postquam satisfactum erit creditoribus hereditariis.
 ibidem.

Separationem impetrantes creditores hereditarii non possunt habere regressum
 contra heredem, si hereditas non inuenitur solvendo: admittuntur tamen ad
 bona per heredem acquisita ex hereditate post impetratam separationem, sed
 non ad bona aliunde quassa, l. si creditores, §. eod.

Separationem impetrare possunt non solum creditores: sed etiam legatarii,
 DDD 2 ita

ita, ut cum predictis solidum solutum fuerit, legatarii solvatur solidum, sic bona sufficiens, alias in quantum possunt, l. pe. & ibi gloss. l. eod.

Separationem imperat & potest patronus, qui liberis ab alio institutum reuocat in hereditatem, vel qui iure. ff. ubi dicitur l. pe. §. si & ibi gloss. l. pe.

Separationem imperat potest creditor hereditarius, licet intenterit actione contra heredem, ac ius concessa fuerit, cum ex necessitate, saltem causatua, felicitas ad sum perueniendi hoc fecerit, l. si & ibi gloss. l. 1. & 2. cod.

Separatio dura, & inhumana inducitur, quando separantur liberi a parentibus, fratres a fororibus, coniuges a viris, quæ in dubio fieri non debet: & si exprimitur, incurritur, l. quæritur, §. sed an instrumentum, & ibi gloss. duram, de fundo instrum. l. pe. C. communia vtriusque.

Separationem duram testatorem iniungere voluisse non est verisimile, veluti inter patrem, & filium, l. vixit, §. 3. codicillis de leg. 3.

Reliqua verbo, Diuidere, Diuisio, Heres, §. 1. usque §. 95. Creditor, 101.

usque 104.

SEPARATIONEM separata debet esse ratio, & de vno alio alterum non inferitur, l. cum actum, & ibi gloss. 3. & add. marg. de neg. gest. gl. si in l. si maritus, C. de donatio, inter virum, & l. si de calumniatoribus.

ex Separatis non fit bona illatio de vno ad aliud, neque quoad positionem, neque quoad remotionem, l. naturalis, §. 2. §. nihil commune, & ibi gloss. nihil, de acqui. posses. l. duobus, §. de testam. tutela, & l. Papinianus, de minoribus.

Reliqua verbo, Permutatio.

SEPELIRE defunctum officio iudicis cogi possunt illi, qui succedunt defuncto, l. qui heres, §. 1. fam. l. c. si.

Sepeliri & suam posteritatem inferre in sepulchrum hereditarium, vel familiarium licitum est filiis exhereditatis humanitatis gratia, nisi specialiter testator iusto odio commotus eos veruerit, l. vel quod patris, de religio.

Sepeliri licet libero in sepulchro familiari: quia libertus continetur appellatione familiaris, gl. nec sepeliri, in d. l. vel quod patris, §. liberti, eod.

Sepeliri, vel alios inferre in sepulchrum hereditarium non licet libertis, etsi testator inserpserit, monumentum sibi, libertisque suis fecisse, nisi ipsi patrono heredes existerent, d. §. liberti, & ibi gloss. l. sepeliri.

Sepeliri non debet quis cum ornamentis, annulis, vel vestibus, etiam si ipse hoc mandasset, quod homines simplices solent hoc facere, l. si quis, §. 1. §. funus, & ibi gloss. annulos, eod.

Sepeliri potest quilibet ex locis in loco comuni, etiam sine aliorum consensu, si non sit falsus locus, in quo sepeliatur, l. si plures, §. 1. eod.

Sepeliri cadavera publica vitilis est, & stricta ratio, quæ pro sepeliendis mortuis facit, l. sunt personæ, §. 3. & ibi gloss. l. eod.

Sepeliri prohibetur lege Regia mulier prægnans mortua, antequam ei partus excidatur, l. 2. de mortuo inferendo.

Sepeliuntur plerumque defuncti, antequam quis existat heres, l. scriptus heres, de religiosis.

Sepelire quod prohibetur quis, id religiosum facere non potest, l. 4. §. pe. ad leg. lul. peculatus.

SEPELINDO defunctum non videtur quisquam pro herede gerere: sed vt causus fiat, necesse est, vt fiat proestatio instrumentaria coram duobus testibus, scriptis, in add. marg. de religiosis.

Sepeliendi, & mortuum inferendi ius in sepulchrum tam hereditarium, quam familiarium competit heredibus, ceterisque successibus, qualescumque fuerint, et iam si ex parte heredes ex testamento vel ab intestato sine licet alij non consentiant, l. vel quod patris, eod.

Sepeliendi ius tam in sepulchro hereditario, quam familiari competit liberis quicunque sexus, vel gradus, & emancipatis, siue sint heredes, siue abstinant, ibid.

Sepeliendi ius in sepulchro familiari, vel hereditario competit heredibus, nisi testator cauere contra, quod potest: exhibendo scilicet vni ex heredibus, gl. 1. ibidem.

pro Sepeliendo defuncto res hereditarie possunt vendi ante aditam hereditatem iussu iudicis, l. qui heres, §. 1. & ibi gloss. l. 1. fam. l. c. si.

Sepeliendi ius non habent liberi in monumento hereditario, quod quis fecit pro se, & heredibus suis, si non sint heredes, nisi longo tempore præscripserint, gl. si in l. monumentorum, C. de religiosis.

Sepeliendi ius in familiari sepulchro non habent, nisi qui sunt de familia: id est de agnatione, licet non sint heredes: extranei tamen si sint heredes, habent ius sepeliendi, licet non sint de familia, l. ius sepulchri, §. 3. Cod. de religiosis, & sumpt.

Sepeliendi ius olim non erat in ciuitatibus, sed erat extra ciuitatem, gl. extulisse, in auth. de non eligendo secundo nubentes, col. 1.

Sepeliens mulierem prægnantem mortuam, antequam ei partus excidatur, spem animantis constituit in muliere grauidâ peremisse videtur, l. 2. de mortuo inferendo.

Reliqua verbo, corpus, §. 1. 2. 3. Cadaver, Finenari, Heres, 101. 110. 112. Libertinarius, Mortuus, 2. Sepulchrum, 2. 4.

SEPTA dicitur illa, quæ ad incile opponuntur aquæ derivandæ, compellendæ ex flumine causa, siue illa lignea, siue lapidea, siue ex alia qualibet materia ad continendam, transmittendamque aquam excogitata, quæ clauam appellamus, l. 1. §. septa, de riuis.

SEPTUAG. significat septem vncias, gl. septuag. in §. hereditas. Inst. de hæredit. instiit.

Sepulchrum in genere, num. 1. & 2. quoad ius sepulchri, & sepeliendi, & quoad familiaria, vel hereditaria, numero 4.

Quoad sepulchri violationem, & actionem sepulchri violati, num. 5. & 6.

SEPTUAG. vbi corpus, ossæ hominis condita sunt, l. 2. §. purus, de religiosis, & sumpt.

Sepulchra dicuntur domus mortuorum, unde illud: Sepulchra eorum domus co-

trum in æternum, l. 4. & ibi gloss. l. C. de sepulchro violato.

Sepulchrum licet in viliusius tamen sepeliendi priuatum est & competere potest, cuius causa seruatus fæ constitutus potest, gl. seruientis, in l. seruientis, l. 4. §. 1. de seruientibus.

Sepulchra licet nostri domini non sint: tamen viam ad sepulchrum vindicare possunt per confessoriam, d. l. 1.

Sepulchrum habens non viam ad sepulchrum, potest petere viam præcati ab eo, qui fundum coniunctum habet, neque ex eo quod habeat facultatem impetrandi, habet actionem ciuilem: quia extra ordinem, & extra ius petiit, l. quis sepulchrum, l. 1. de religiosis.

Sepulchrum habens si non habet viam ad aliud, præfæ provincie poterit compellere vicinum iusto pretio ut ei prestat: prospicere tamen debet ei iuxta opportunitate loci, ne vicinus magnam patiatur detrimentum, ibi.

Sepulchrum si permutacionib. non debent pollui, ne sepulchra alienæ conuersationis vsum accipiant, l. si quis, §. 1. 2. §. Senatusconsulto, eod.

Sepulchrum si permutacionib. non debent pollui, ne sepulchra alienæ conuersationis vsum accipiant, l. si quis, §. 1. 2. §. Senatusconsulto, eod.

Sepulchra plura fecerit non potest vna homo sepultus, l. cum in diuersis, §. 4. eod.

Sepulchrum, seu monumentum facere in eo loco, in quo ei ius est, nemo prohibetur, l. 1. §. facere, de mortuo inferendo.

Sepulchrum edificare prohibere videtur ille, qui prohibet eam materiam conueniri, quæ adificationem necessaria est ibidem.

Sepulchrorum ius vere possideri non potest: sed bene detineri, gloss. final. in l. pe. eod.

Sepulchri ius non potest præscribi etiam longissima possessione: quia ipsum sepulchrum non est in bonis vilius, nec esse potest, d. l. pe. & ibi gloss. l. 1.

Sepulchrorum iura, & operæ libertorum ad emptorem hereditatis, vel ad fideicommissarium non pertinent, gloss. l. in l. si quasi, §. 2. de hereditatibus vel actione.

Sepulchrorum bona bonorum possessoribus competunt: sed non his, quibus ex Trebelliano restituta est hereditas, gloss. sepulchrorum, in l. 4. §. is autem, de fideicommissis, ibi.

Sepulchri esse videtur ea, quæ sepulchri ornandi causa apposta sunt, l. is, qui in pretium, §. si quis de monumentis, quod vi aut clam.

Sepulchri dominus nemo est: ius tamen sepulchri potest ad aliquem pertinere: & si aliquis fiat vi, aut clam, competit ei interdictum, quod vi aut clam, l. idem, quæ, §. si ex locis, & ibi gloss. l. eod.

in Sepulchrum alienius si quis protectum, aut stillicidium misit etiam ipsum sepulchrum non tangat, teneatur interdictum, quod in sepulchro vi, aut clam factum est: potest etiam agi contra eum eo nomine sepulchri violati actione, l. si, §. pen. eod.

Sepulchri dicitur non solum is locus, qui recipit humationem: sed etiam omne supra id cælum, ibi.

Sepulchri appellatione continetur omnis sepultura locus, l. 3. §. sepulchri, de sepulchro violato.

Sepulchrum facere in ciuitate, ac ibi sepelire aliquem non potest quis sub pena 40. aureorum si cito applicanda, & in magistratus, qui idem passi sunt, eadem pena statuitur, & locus publicatur, & corpus inde transfertur, dicitur l. 3. §. diuus Adrianus.

Sepulchra hostium religiosæ nobis non sunt, nec nostra eis, l. 4. & ibi gloss. l. eod.

ex Sepulchro hostium sublatis lapides possunt conuertere in quælibet vsum, nec pro illis competit sepulchri violati actio, ibidem.

Sepulchrum iure domini vendicari non potest: quia nullus est dominus eius, l. 4. C. de religiosis.

Sepulchrum dicitur postquam aliquis in aliquo loco sepultus est: monumentum vero dicitur, antequam aliquis fuerit sepultus, l. l. ibi.

Sepulchrum iure domini in factum peti potest non vero rei vindicatione, d. l. 4. & ibi gloss. l. 1.

Sepulchrorum, vel monumentorum inscriptiones non transferunt dominium, & ius loci puri ad liberos, l. monumentorum, §. eod.

Sepulchrorum inscriptiones loci non transferunt ius, vel dominium loci puri ad liberos: præscriptio tamen longi temporis, si initio iustam causam habuerit, proficit quoad ius sepeliendi, gl. si ibi.

Sepulchri dominium non potest præscribi, ius tamen inferendi recte præscribitur, ibi.

Sepulchro suo statuas superimponere nemo prohibetur, l. statuas, §. 7. C. eod.

Sepulchrum legari non potest: ius tamen inferendi potest legari, l. monumenta, §. 4. C. de legatis.

Sepulchrum si legetur, vel concedatur, ius inferendi videtur legari, vel concedi gl. 1. ibi.

Reliqua verbo, Censataphium, Heres, 102. Libitina, Monumentum, Sarcophagus, scriptura, Sepelire, Sepulchra, Legato, 4.

SEPVLCRORVM iura remanent penes heredem, cui ablata sunt hereditas, & quasi ab indigno: vt quia mortem defuncti non vindicauit, l. si quis fuerit, §. 3. & ibi gloss. l. de religiosis.

Sepulchrorum iura, amittit filius suus heres eius, qui post mortem perduellionis crimine damnatus fuit, gl. si ibi.

in Sepulchro etiam si sit scriptum, testatorem monumentum fecisse sibi, & libertis suis, non competit ex hoc eis sepeliendi, nisi existant heredes, gloss. nec sepeliri, in l. vel quod patris, §. liberti, eod.

in Sepulchrum commune inferendi ius etiam inuitis sociis vnicuique eorum competit in solidum, l. si quis, §. si quis in communem, communi diuid.

in Sepulchrum commune licet inferri etiam inuitis sociis: sed in alieno concedente tantum domino: & si dominum posteaquam illatus est mortuus, pœnituerit, nihilominus religiosus sit locus, l. in tantum, de rerum diuisione.

Sepulchri ius nihil post venditum fundum in quo est sepulchrum, competit venditori, si in venditione venditor excepit sepulchrum, aut iter, vel aditus ad illud:

ad illud: alioquin cum fundo transsit ad emptorem, l. vltimus, & ibi gl. 1. de sepulchro violato.
 Sepulchro meo si passus fuero te edificare, & me sciente intuleris mortuum tuum, postea alium te inferentem non possum prohibere, gl. 1. c. 1. §. si de inuest. inter domi. & vasa.
 Sepulchra familiaria dicuntur, quæ quis sibi, familieque suæ constituit, l. familiaria, de religiosis.
 Sepulchris familiaribus quædam feruntur, quæ non feruntur in hereditaria, ibid.
 Sepulchra hereditaria dicuntur, quæ quis sibi, hereditariisque suis constituit, vel quæ patris, iure hereditario acquirit, l. familiaria, cum l. 1. seq.
 Sepulchrorum hereditariorum iura sunt liberorum, licet non sint heredes, gl. hereditarius, in l. pro herede, 1. o. §. si de acq. hered.
 Sepulchrum hereditarium inferens heres mortuum, tenetur quandoque sepulchri violator, si testator prohibuerit, ne heredes aliquem ibi inferrent: & idem gl. vni heredum concessit inferre, & alius vetat, si vetitus inuolat, l. 3. §. si quis in hereditarium, de sepulchro violato.
 Sepulchrum familiare si sit, veluti quia fecit sibi, & familie suæ, vel etiam si sit hereditarium omnes heredes etiam extranei habent ius sepeliendi, nec per diuisionem bonorum ad vnum tantum heredem potest decerni, l. 4. & ibi glof. pe. C. de religiof.
 Sepulchrum familiare non pertinet, nec transit ad affines, seu cognatos, etiam proximos, heredes non institutos, l. ius familiarium, 8. C. cod.
 Sepulchrum familiare dicitur, quod sit pro se, & familia sua, gl. 1. ibid.
 Sepulchrorum ius tam hereditarij, quam familiaris ad extraneos heredes pertinet, l. ius sepulchri, 13. C. cod.

Reliqua verbo, Familia, 9. Heredes, 25.

SEPVLCRVM alienum destruens sine iudicis autoritate, tenetur interdito quod vi, aut clam, & de sepulchro violato: non tamen Aquilias quia is non potest dicere se dominum sepulchri, l. 1. & ibi glof. 1. & 2. de sepulchro violato.
 Sepulchrum violans dolo malo tenetur ad interesse actione in factum ei, ad quæ pertinet sepulchrum: & si nemo sit, ad quem pertineat, vel est: non tamen vult agere, prator permittit cuiusque volenti agere actione in factum vique ad auctores centum: sed si plures sint, qui agere velint, prator, qui iustorem cau fam habet, l. 3. cod.
 In Sepulchro violato si quis dolo malo habitauerit, vel ædificium aliquod non sepulchri causa sibi fecerit: quicumque vult agere contra eum, prator permittit agere vique ad 100. aureorum quantitate, d. l. 3. §. si quis.
 Sepulchri violati actio in factum non datur, vbi doli abest, & ideo non tenentur impuberes doli non capaces, & omnes, qui non animo violandi accedunt, d. l. 3. §. 1.
 de Sepulchri violati actioe iudicantes æstimabunt, quatenus inter sit agētes: id est ex iniuria, quæ facta esset ex lucro eius, qui violauit, vel ex damno, quod contingit, vel ex temeritate eius, qui fecit, nec debet minoris condemnare hi, quorum interest, quam solent extraneo agente, quod est centum aureorum contra violantem, & 100. aureorum contra habitantem, vel ædificium facientem, d. l. 3. §. qui de sepulchro, & ibi glof. extraneo, & glof. fin. in l. 1. C. cod.
 Sepulchri violati actio competit omnibus, ad quos ius sepulchri pertinet, & ita in id, quod interest vnus cuiusque, agitur: & si vnus interest in decem, alterius in 20. sit condemnatio in centum, & bis tantum consequitur is, cuius interest in 20. quam alius, d. l. 3. §. si ad plures, & ibi gl. agitur, ff. cod.
 Sepulchri violati agere volens, is, cuius interest, potest postea penitentia acta, antequam lis ab alio contestetur, dicere se velle agere, & audire, d. l. 3. §. penult.
 Sepulchri violati actioni si quis expresse renunciauerit, postea volens agere non audire, gl. nollet. ibid.
 Sepulchri violati actio popularis est: verumtamen ei, cuius interest, primò competit, l. 3. §. si, & ibi gl. si.
 Sepulchri violati actio datur in primis ei, ad quem id spectat: qui si sit absens etiam reipub. causa, & ob id alius agit, & obtinuit, à modo ille, cuius interest, reuerfus volens agere non audire, l. sepulchri, 6. cod.
 Sepulchri violati actio cum non pertineat ad rem familiarem eius: sed magis pertinet ad vltionem, non videtur esse in bonis nostris ante litem contestationem, d. l. sepulchri, & ibi gl. si.
 Sepulchra deteriora prohibuit esse corruptum tamen, vel lapsum, aut destrutum corporibus, quæ sunt, non contractatis potest quis rescire, l. sepulchri, 7. cod.
 Sepulchri violati crimen pertinet ad legem Iuliam de vi publica ex illa parte, quæ cauetur, qui fecit: quominus aliquis funeretur, vel sepeliatur, cum & qui sepulchrum violat, faciat quominus quis sepultus sit, l. sepulchri, 8. cod.
 de Sepulchro violato etiam actio pecuniaria datur, l. de sepulchro, cod.
 Sepulchri violati actio pertinet ad heredem necessarium, etiam si bonis patris non se immiscuerit, nec tenetur creditoribus hereditariis ob id, quod egerit ea actione, cum nihil capiat, ex defuncti voluntate, neque in rei perfectione: sed in sola vindicta fit constitutum, l. pe. cod.
 Sepulchri violati actione in factum potest agi cuiuslibet ad centum, vel ad 200. aureorum, item criminaliter potest agi, & tunc secundum qualitatem personarum, & factorum violsntes puniri, l. fin. & ibi gl. si. cod.
 Sepulchrum violans tenetur actione ciuili: id est interdicto, quod vi, aut clam, vel actione in factum ciuili, quæ extraneo datur in centum aureos, sed ei, ad quem ea res pertinet, datur ad interesse, vel tamen non minus, quam in centum aureos: si autem alius habitat sepulchrum, agitur indistincte in 200. aureos, gl. 1. in l. 1. C. de sepulchro violato.
 Sepulchrum violans tenetur criminaliter in 10. libris auri dandis fisco: quandoque in plus, ibid.
 Sepulchrum violans ille, cuius interest, tenetur sicur quilibet violans, ibi dem.

Sepulchro cum violatores puniuntur in decem pondo auri, iudices verò negligentes in puniendo eos multantur in 20. libris auri, l. 3. & ibi glof. fin. C. cod.
 Sepulchri violator intelligitur offendere mortuum, & viuentem, & puniri in decem libris auri, & omni alia pena constituta, l. 4. C. cod.
 de Sepulchro auferens saxa, marmora, vel columnas, vel aliam quamcumque materiam fabricandi, vel vendē, gratia, puniri in decem libris auri, & alia quamcumque pena antiquitus constituta, & eadem pena puniuntur violatores cadaverum, & reliquiarum, ibid.
 Sepulchri violatores puniri debent secundum diuersitatem personarum, & factorum pena corporali, item pecuniaria quamcumque eis imponitur, quandoque in centum, quandoque in 100. aureos, glof. si. ibid.
 Sepulchrum auctentis est ornamenta sepulchri remouens, vt sacrilegus puniatur, l. 5. C. cod.

Reliqua verbo, Actio, 97. et 122.

SEPVLCRVM dicuntur esse in memoriam humanæ conditionis, l. quidam in suo testamento, 27. de conditio. institutio. l. diui fratres, 19. de religiosis.
 Sepulchrum iudex corpus traditum est terra conditum non debet inquietari, etiam si in arcu sit conditum hoc animo, vt aliò non transferatur, l. diui fratres, 29. de religiosis.
 Sepulchrum potest pater eligere filio impuberi, §. iugiter. in add. marg. Inst. de pupillari subtit.
 SEPVLCHRVM si sit corpus mortui in arcu, potest ferri in arcu, si res exigit, in locum commodiorem, l. diui fratres, 19. de religiof.
 Sepulchrum si sit corpus in diuersis locis, vtque locus non sit religiof. sed vbi, quod est principale, conditum est: id est caput, l. cum in diuersis, 44. cod.
 Sepulchrum si sit caput in diuersis locis, cuius medietas sit in vno loco, & alia medietas in alio loco, neuter est locus religiof. gl. cum, ibid.
 Sepulchrum corpus si principis autoritate transferatur ad aliam locum, ille locus definit esse religiof. secus si sine autoritate principis, d. l. cum in diuersis, & ibi gl. pe.
 Sepulchra si sint reliquie hominis in monumento imperfecto, nihil impedit, quominus perficiatur, l. si. cod.

Reliqua verbo, Funus, Heres, 101. Polliniferes, Sepulchrum.

SEQUENTIA minuunt omnium præcedentium significationem, gl. verum in l. heres meus, 28. A. vxori, de leg. 3.
 Sequentia restringunt præcedentia, & e contra, præcedentia restringunt sequentia, si cum fundum, 12. & ibi gl. inferiore. de verb. signi.
 Sequentia propter præcedentia quandoque intelliguntur, gl. pen. in l. quoties, 10. C. fam. l. c. si.

Reliqua verbo, Antecedentia, Præcedentia, Præfatio, Verbum, 10.

SEQUESTER est ille, apud quem plures earum rem, de qua est controversia, deponunt, glof. 2. in l. 1. Cod. de prohibita. sequestra. l. sequefter, 109. de verb. ob. §.
 Sequefter dicitur ab eo, quod occurrenti, vel quasi sequenti eos committitur res, gl. 2. & d. l. sequefter.
 Sequefter debet fieri apud officiales, gl. officium, in l. si fideiusor, §. si qui satisfactore cogant.
 Sequefter non tenetur rem restituere, nisi finita lite, vel cum per actorem steterit: contra eum, qui fecit fieri sequestrum indubite, actione de dolo succurritur, vbi alia actio deficit, l. si oleum, de dolo.
 Sequefter tenetur depositi sequestraria exhibere rem apud se depositam in loco conueno: quod si conuenit, vt exhiberet in plurib. locis, in ipsius arbitrio est, quo loco exhibere velit, sed si non sit dictum, quo loco debeat exhibere, denuncianum est ei, vt apud prætorem exhibeat, l. ei, apud quem, §. 1. de depositi.
 Sequefter non potest officium, quod semel suscepit, contra legem depositionis deponere sua sponte, nisi iustissima causa interueniente, & tunc aduocato prætorem, & eius autoritate denunciatione facta his, qui eum elegerunt, causa cognita apud eum sacram arbitrari iudicis deponi: tunc si restituta est ei, qui ad denunciationem in iudicium venit, d. l. ei, apud quem, §. si.
 Sequefter propriè dicitur, apud quem deponitur res, quæ à pluribus in solidum certa conditione custodiendum, reddendumque traditur, l. propriè, de depositi.
 Sequefter, apud quem feruus ligatus depositus est, de eo questio haberetur, si interpositus misericordia ductus soluerit, ac postea fugerit, tenetur depositi ex lata culpa, l. si hominem, cod.
 contra Sequestrum, & eius heredes datur depositi actio sequestraria, l. si in Asia, §. cum sequestro, cod. gl. si in l. sequefter, 109. de verb. signi.
 Sequefter est secun. & declinationis, & facit in accusatio sequestrum, & est etiā tertie declinationis, & facit in accusatio sequestrum, gl. cum sequestro, in d. §. cum sequestro.
 Sequefter pro re apud se deposita tenetur depositi sequestraria actione, & nō prescriptis verbis, gl. 1. in l. licet, de depositi.
 apud Sequestrum depositum non potest fieri ab vno: sed debet à pluribus fieri: quia id fit, cum aliqua res in controversiam deducitur, d. l. licet.
 Sequefter dicitur tertia persona, apud quem res deponuntur, glof. in l. in rei esse, 39. de acq. possessione.
 Sequefter tenetur seruare legem à partibus sibi datam, l. is, penes, 6. Cod. de offi. fidi.
 Sequefter secundum legem sibi datam à partibus tenetur restituere res penes eum depositas actione depositi, vel prescriptis verbis, nisi lex improba sit, gl. fin. ibidem.
 Sequefter tenetur restituere sequestrum ei, de quo actum fuit impleta conditione, l. propter instrumenta, §. cod. l. is, penes, C. cod.
 SEQUESTER debet res mobilis, de qua litigatur, quando persona est suspecta, & latidatio vel cautio, non est data, l. si fideiusor, §. final. qui satisfactore.

S *Q*U^{EST}RAT^{IO} res debet restitui ei, qui vincit, vel ei, per quem non stat, quominus iudicium agitur, l. i. oleum, de dolo.

Sequestrata res si petit, petitur periculo sequestrantis indebitur, & tenetur actione de dolo, ibid.

Sequestrata res debet reddi actori, si per eum stat, quominus iudicium agitur, vel reo, si per actorem stat, quominus iudicium agitur, ibid.

Sequestrata res reddi debet reo actione præscriptis verbis, si per actorem stat, quominus iudicium agitur, vel e contra quia tacite est actum, ut actore non prosequente reo reddatur, gl. præscriptis, ibid.

Sequestrata rei possessio perditur, quando sequestratio est voluntaria, & de partium voluntate. secus in necessaria, vel quando causa custodia fit loquestratio, quia tunc non perditur possessio, & procedit possidens ad usucapionem complendam, l. interesse, §. 2. & ibi gl. 1. de acq. possel.

Sequestrata res interim dum est apud sequestrum, nec possidet eam actor, nec reus, nisi hoc esset actum in sequestratione, ut custodia tantum causa fiat depositio, gl. 1. in l. i. C. de prohib. sequestratione.

Sequestrata res, quando est tempore peritura, iudicis officio potest vendi, & eius pretium sequestrari, l. i. lib. 1. & ibi gl. accipitur. C. de agricolis, & censitis, lib. 11.

S *Q*U^{EST}RATIO regulariter prohibita est: fallit quando lite pendente fructus sequestrantur, quando dominus agit contra colonum suum, dict. l. i. lib. 1. §. 1. & ibi gl. in kl. marchio. C. de agric. & cens. lib. 1.

Sequestratio non renovatur, nisi præstetur cautio de restituendo rem cum fideiussore, d. §. 1. & ibi gl. accipitur.

Sequestratio quando fit in his rebus, quæ commodè servari non possunt, debet vendi, & pretium in sequestrum teneri, l. i. oleum, de dolo. & l. i. §. 1. qui legatorum: ut in possel. legatorum.

Sequestratio regulariter prohibita est: fallit in marito dissipante dotem, quo casu doli speciali iure sequestrari potest, gl. sequestrari, in l. i. cum dotem. §. si autem, solut. matrim.

Sequestratio regulariter prohibita est: fallit in eo, qui in bonorum possessione cōtra tab. obligatus conferre bona sua, non sinit de doli de conferendo, l. 1. §. si frater, & ibi gl. constituitur, de collatio bon.

per Sequestrationem de partium voluntate facta possessio rerum sequestratarum perditur in dubio, etiam si non exprimitur quod penderetur, glo. 2. in l. interesse, §. 2. de acq. possel.

Sequestratio fructuum lite mota alicui super re ab eo possessa non debet fieri, dū pendet lis, quoniam fructus colligere debet, l. p. in add. marg. de aqua quociensiana.

Sequestratio fit propter depositionem fructuum, gl. in l. imperatores, §. fin. de appellat.

Sequestratio non est facienda quoties ex quo libet contractu pecunia, vel aliquid aliud postulari, l. 1. C. de prohibita sequestratione.

Sequestratio dicitur ipsa separatio rei, vel possessionis, gl. 2. ibid.

Sequestratio sponte fieri potest: non autem cogitur aliquis ad hoc, & compellitur tamen in quibusdam casibus, ibid.

Sequestratio iurto reo fieri potest, quando res mobilis petitur, & reus sit suspectus, ne depopuletur fructus, vel quod sit dissipator rem. ibid.

Sequestratio iurto reo fit propter contumaciam ipsius rei non cauensis de facienda collatione, ibid.

Sequestratio involuntaria fit propter conditionem personæ, ut si servus de conditione hereditatis proclamatus sit in libertatem, & contra eius dominum pronunciatum est, sequestratur tunc res, de quibus dubitatur, an sint domini, vel eius, qui dicite se liberum. ibid.

Sequestratio licet regulariter non sit facienda: tamen licita est permutatio, & descriptio rerum in domo existentium, & fructuum, qui ibi percipiuntur, nisi fiat cum iniuria, l. glo. 2. in additione, in l. 1. C. de actio. empti.

S *Q*U^{EST}IVM cadit super re mobili, si fideiussor, §. si necessaria, qui satisdare cog.

Sequestrum ut fiat, requiritur causæ cognitio, per quam appareat de suspitione fugæ, ibid.

Sequestrum ad hoc ut tollatur per dationem fideiussorum requiritur, quod fideiussores dentur de iudicio fisci, & de re non baratanda, gl. i. ibid.

Sequestrum coram iudice, vel alio fieri prohibetur est regulariter, nisi quando sit suspectus reus conventus de re mobili, ibid.

Sequestrum tollitur, quando fideiussores dantur, vel lis finem accipit, d. l. i. f. f. f. de iussor, §. si.

Sequestrati natura est, ut non reddatur res, nisi finita lite, l. i. oleum, de dolo.

Sequestrum collocantur res proclamantis se in libertatem interim, dum finiatur causa liberalis, l. i. C. quibus ad libertatem proclam.

Sequestrum non potest fieri de alicuius re, nisi debitum ostendat per publicum instrumentum, l. p. §. super his, & ibi gl. p. i. facia. Cod. de rogatione militaris anno, lib. 12.

Reliqua verbo, Depositarius, Deponens, Depositum, 2. 3.

S *E* *R* *M* *O* ambiguum, vel obcurum in contrariis interpretatur contra eum, qui apertius eum potuit dicere, gl. i. in l. verber. de pactis.

Sermo dubius prolatus, secundum proferentem in iudiciis speciali iure interpretatur alius alius semper negatur se sic intellexisse, ibid.

Sermo dubius interpretari debet contra proferentem, vel contra eum, pro quo proferitur, nisi per talem interpretationem dispositio redderetur inutilis quia tunc interpretatur eo modo, quo valere potest, ibid.

Sermone ubi non est opus, ibi consensus solus sufficit, gl. iure, in l. si pater, de adoptione.

Sermo simpliciter prolatus intelligitur de prima vice, l. & licet. 23. & l. i. doli promissio, §. de iure dorum, & l. cum pater, §. pater, de leg. 2.

Sermo prolatus ad omnium factum proferitur, l. hoc articulo, 29. & ibi gl. quoniam, de heredi. instit.

Sermo debet intelligi secundum conditionem personæ, ad quam dirigatur, l. ex militari, 1. & ibi gl. 2. & add. mar. de milita. testam.

ex Sermonebus præsumitur quis furiosus, vel non sanæ mentis: talis enim præsumitur, cuius verba gerit, & talis, cuius & gesta docet, l. quidam in suo, 27. & ibi gl. amoueri, de condicio. instit.

Sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo actu, veluti, cum nuptia exit, intelligitur de primis nuptiis, l. boues, §. 9. hoc sermone, de verb. signi.

Sermo idem quoties duas sententias exprimit, ea potissimum accipitur, quæ rei gerendæ aptior est, l. quoties idem, 169. de regulis iuris.

Sermo tunc debet esse est, et, quod amplius est, à malo est: id est à malitia hominum inueniunt, gloss. verba, in §. sed neque, in auth. de mandatis principum, col. 2.

Reliqua verbo, Loquens, Ambigua.

S *E* *R* *P* *E* *N* *T* *E* *S* portans, ut faciat timorem alicui, ut si ductus timore fugiat, & sua dimittat, quæ ibi habebat, & alij interim furentur, extra ordinem puniri debet, l. i. & ibi gl. p. de extra ordin. criminib.

S *E* *R* *V* *E* *N* *T* *I* *A* verbum inducit fideicommissum, l. si sim, de auro, & argento.

S *E* *R* *V* *E* *N* *A*, & quasi Seruiana hypothecaria vocatur, gloss. cum Seruiana, in l. acceptam, 19. C. de iuris.

Reliqua verbo, Alitio, 196. 218.

S *E* *R* *V* *I* *L* *S* condicio regulariter capax non est ad supplicandum principi, l. 1. C. de precib. imperatoris off.

in Seruilem personam nulla cadit obligatio, l. in personam, 23. de regulis iuris.

S *E* *R* *V* *I* *R* *E* non potest alicui suus fundus, l. ut frui, si usufructus petatur, gl. 1. in l. i. C. de rebus alienis.

Seruire de pecunia, quæ de persona datus est, l. hæc operæ, 23. §. i. & ibi gl. i. de operis libert.

Seruire nobis intelliguntur etiam hi, quos ægros curantur, qui cupientes nobis seruire, propter ad easam valetudinem impediuntur, l. 4. §. Scitibus heredi, de statulib.

Seruire non dicitur, qui est in fugæ secus autem si valetudine, vel alia iusta causa impeditur, l. servus, qui, 24. §. i. & ibi add. marg. cod.

Seruire tamenio contrarie dicitur, qui etiam si interpretatur, & cum intermissione feruit l. Paulus, 18. §. i. & ibi add. max. de liberali causa.

Seruire, qui tenetur per annum, & si per tres, vel quatuor menses non feruiat, tamen tempore postea debet feruire, ut satisfaciatur sue obligationi, gl. 1. in l. i. C. si mancipium ita ven.

Seruire per substitutum non potest quis, nisi ad hoc habeat privilegium, vel sit illustri, nullius, 60. C. de decurionib. lib. 10.

Seruire potest quis per substitutum: quod intelligit, nisi ad officium requiritur industria personæ, l. 1. & ibi gloss. final. Cod. de præpositis agentium in reb. lib. 12.

Seruire volens, vel per substitutum, debet seruire per hominem eiusdem conditionis, ibid.

S *E* *R* *V* *E* *N* *S* locus ad aliuone crevit, gl. 1. in l. i. fundus, 16. de pignori.

S *E* *R* *V* *I* *T* *A* indubius ad extrorsum tendit, & extrorsum ad dominum, præsumuntur per merum extorta, gl. pactiones, in l. xtrauag. de pace Constantiæ, 1. valalli.

ad Seruitutem annua quando quis tenetur, peritur illa officio iudicis, allegando ritalem efficaciam, ut consuetudo, ut præter in posterum, siue promissa fuerint hæc ieruitia, siue ex consuetudine debeantur, siue ipsa præstita longo tempore ex premissione periturus, quo promissio probabitur ex longo usu, gl. i. in l. i. §. præiudicialis. Inst. de actio.

Seruitus in genere, num. 1. 2. 3. 4.

Seruitutum distinctio, 5.

Quoad seruitutem personarum, num. 6. 7.

Quoad seruitutes personarum, reales, & prædiales, 8. 9.

Quoad seruitutes personarum, urbanarum, vel rusticarum, 10. 11.

Quoad constitutionem, & impositionem seruitutum, 12. vsque 16.

Quoad acquisitionem, & retentionem seruitutum, 17. vsque 20.

Quoad extinctionem, & amissionem, 21. vsque 24.

Quoad usucapionem, & prescriptionem, 25. 26.

Quoad ususfructum, & usum, & eius constitutionem, 27.

Quoad seruitutem itinervis, via, vel actus, & eorum constitutionem, num. 28. vsque 33.

Quoad seruitutem aquæ ducendæ, vel immittendæ, vel hauriendæ, num. 34. vsque 38.

Quoad seruitutem luminum, prospectus, & alius tollendi, 39. 40. 41.

Quoad seruitutem stillicidij, signi, & oneris ferendi, 42. 43.

Quoad seruitutem communem, & impositam in re communem, 44. 45.

Quoad seruitutem legatam, vel consensum actione hereditaria, vel alio modo, & quoad translationem, 46. 47.

Quoad actiones reales, & interdicta, & usum, & quasi possessionem seruitutum, num. 48. 49.

S *E* *R* *V* *I* *T* *U* *S* mortui assimilatur, l. intercidit, 58. de condicio. & demonst. gl. metu. & in l. isti quidem, quod metus caus. l. seruitutes, 2. o. de reg. iuris, gl. 2. in l. quoniam, C. de testib. §. si verò in auth. de nuptiis, col. 4.

Seruitus seruitutis esse non potest, si habitacionis in l. cum antiquitas, 12. C. de usufructu, gl. 1. in auth. idem est, C. de bonis, quæ liberis gl. præstetur, in l. 1. §. r. si usufructus petatur, & l. 1. de usufructu legato.

Seruitutes appellantur iura, gloss. 1. in l. i. in concedendo, 8. de aqua pluia arcend.

Seruitus nihil est tam contrarium, quàm libertas, l. fugo, 27. de fideicommiss. libere.

Seruitus per se intellecta sine re, quæ frui, nullius fructus est, gl. 1. in l. i. de usufructu, leg.

Seruitus ut valeat vsque ad diem, si ego conueni, per consequens visor facere, ne teneat post diem, gl. pacti, in l. 4. de iur. iur.

Seruitus nulla traditio datur, sed tantum patientia habetur pro traditione.

ditione, l. p. & ibi gl. traditio. eod.

Sequitur declaratio contra dominum agi debet, & nō contra usufructu-
rium contra eum tamen potest agi, vt delibatur a turbatione, si ipse vti prohibe-
atur, l. i. §. fi. & ibi add. marg. eod.

Sequitur, cum concessa est, potest facere riuos, & fossas, per quos, vel quas vtatur
sequitur, si alter vti non potest, l. sequitur, 19. §. 1. & ibi gl. elius, de serui-
tut. vrbano.

Sequitur plures dicuntur, quando sunt plura pradia dominantia: scilicet verò
quando sunt plura pradia seruientia, & vnum dominans, gl. 2. in add. in l. vna
est, l. de seruit. rusticorum.

Sequitur dicuntur, quando sunt plura pradia dominantia, l. si zdes mox, 3. l. de
seruitut. vrbano.

Sequitur potest dici deberi, licet fuerit iam tradita, gl. fi. in l. 1. de seruit. rusticorum.

Sequitur traditio, & patientia inducit officium pretoris petente eo, cui debetur,
vt nūm, & in futurum praestet patientia, & etiam fiat cautio, ne desit ius
la patientia, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Sequitur sequitur fundum seruientem venditum, vel emptum, nisi in constitutione
alter sit dictum, vel nisi ex affectione personae, qui relinquatur, esset consti-
tuta, vel nisi restator ita legasset, lego vltimum fructum, vel vltimū talis (seu ius
rustice, vel vrbane, l. via, 23. §. si fundus, de seruitut. rusticorum, l. cum fundus,
1. communia praediorum.

Sequitur quæque si debetur fundo, omnibus eius partibus debetur, & ideo si
fundus dominans partem suam sit vendidit pro diuiso, vel indiuiso, si fructus
sequitur omnes partes, ita, vt singuli recte agant ius sibi esse eundi, vel alterius
seu fructus, d. l. via, §. fi.

Sequitur ius totum est in toto, & totum est in qualibet parte totius, nisi vltimū
eius aliquid impediat, ibid. & l. si cui simpliciter, 9. de iur. iuribus.

Sequitur si quid accedit, dicitur illud accedere iure seruitoris, l. qui duo, 3. de
seruitut. rusticorum.

Sequitur non recipit id, quod humani iuris esse debet, veluti sepulchrum, &
monumentum, recipit tamen fructum ad se, l. 4. & ibi gl. 1. communia praediorum.

Sequitur ex capite tamen tradendo pradio debet exprimeri eam certam, &
specificam: & si non exerceat, certam in dubio omnem fructum pradio
dominanti congruum, & habilem censetur tunc expiere, 7. l. in tradendis, &
ibi gl. debeat. eod.

Sequitur si alicui fuerit concessa, videtur ei concedi ius accedendi refectionis gra-
tia ad ea loca, quae non seruunt, si accedere ad illa sit necesse, nisi in concessio-
ne seruitoris nominatum sit praesentium, quæ accedere debeant, l. refectionis, 1. 2.
eodem.

Sequitur talem si tibi concedo, per quam publicus vltus non impeditur, tunc
saltem ego, & heredes mei non debemus contrahere, sed si per eam publicus
vltus impeditur, tunc etiam ego potero contrahere, glo. luendum, in l.
vendidit. eod.

Sequitur fundo debita competit & partis emptori, gl. 1. in l. 3. si seruus vendi-
tur.

Sequitur habens non dicitur habere dominium pradij seruientis: habet tamen
dominium sui iuris: scilicet seruitoris, l. loci corpus, & ibi add. margin. eod.

Sequitur in seruitis omnibus refectionio pertinet ad eum, qui sibi fructum debet
asferre: non ad eum, cuius res seruientis fecus est in fructu oneris ferendi, l. 1.
si forte, §. etiam, & ibi gl. sedem, gl. propositio. eod.

Sequitur censetur res immobilis in dominio, in l. si cui, §. sed si queratur. eod.

Sequitur in loco seruiente nihil possum habendi si quis debet, non potest ponere
sylvas, vel herbas excrecentes, si inter, §. eius, qui debeat talem fructum:
tem: sed si non inter sit, potest ponere sylvas, vel herbas non obstante constitu-
tione illius seruitoris: quia tunc non valet, l. si quando, 2. & ibi gl. non posse
eodem.

Sequitur interpellat: sed non exinguit medius locus non seruens, & ideo ante
finem tempus praescriptionis potest reitaurari: sed non post, l. si quis ex
fundo, & ibi gl. quemadmodum, seruitur.

Sequitur promittens, vel debens non liberatur per solam patientiam ab actio-
ne personali, & sic postea praescriptione tolli potest, gl. nulla, in l. 3. §. si iter, de
actio. empti.

Sequitur ei, cui debetur, potest quis concedere, glo. pen. in l. si is, qui, 11. §. fin.
de pignori.

Sequitur ab herede potest concedi in re sub conditione legata: existente tamen
conditione euacuetur, gl. euacuetur, in l. grege, 13. cod.

Sequitur ius non dicitur esse in fundo seruientis: sed extra fundum, gl. istas cau-
sas, in l. Meus, 68. §. p. de leg. 2.

Sequitur non dicuntur simpliciter extra bona nostra, eum possidit exceptione,
& non possidentes actionem habeamus, glo. ex bonis, in l. 1. de usufructu
legato.

Sequitur, vel aliud ius habens in re ruinosa tenetur pro illo iure reprimere
de damno infecto: sed non satisficere, quia vltus nomine dicitur: sed si nomine
pradij seruientis, & suo conueniret, teneatur satisficere, l. qui bona fide, 13.
§. 1. & ibi gl. & gl. de viroque, in l. hoc amplius, §. p. de damno
infecto.

Sequitur neque in bonis, neque extra bona habetur, gl. 1. & ibi add. marg. in l.
rem, §. 1. de acq. rerum dominio.

Sequitur non habet partes, gl. 4. in l. purē, §. 1. de doli mali exceptione.

Sequitur omnes sunt indiuidui praefer vltimū fructum, gl. quæ pro parte, in l. cū
filiis, 78. de leg. 2. §. fi. in l. si qui separati, 1. §. fi. de appell. & gl. fi. in l. si. C.
si vnus ex pluribus appell.

Sequitur non cadit in re propria, eum illa non possit domino seruare, gl. fi. in add.
in l. 3. C. de usufructu.

Sequitur tibi debet, qui dicit, debet eam probare, l. in xib, 9. C. de seruicibus.
Sequitur pars assignari non potest, gl. 2. in l. 1. C. de communi diuisi.

Sequitur incorporealis res est, gl. vel ius, in l. 3. C. de praescript. 30. vel 40.

Sequitur dicuntur esse in bonis nostris, cum eorum nomine agamus, & exci-
piamus: per se tamen non dicuntur esse in bonis, neque extra, vt est possessio
signi in domo positus: quia non intelligitur signum possideri per se, dum durat
domus, 7. gl. habentur, in principio l. in l. de rerum diuisione.

Sequitur debens cogitur pati non agere, vel agere, nisi gratia seruitoris aliis
constituta cogatur aliquid facere, vt restituere parietem, vel columnam, quæ
onus meum sustinet, l. quoties, §. fi. & ibi gl. fi. de seruicibus.

Sequitur natura est, vt qui eam constituit cuiuspiam, eam eundem vti potiat, nō
vt quippiam faciat, nisi in oneris ferendi seruutur constituta, ibid. & l. 1. §.
fi. in fi. & ibi gl. cogemus, de aqua pluua arcend.

Sequitur mihi debita, vel praescripta impediens me vti, tenetur actione aequa plu-
uiae arcendae: sed si opus fiat publica autoritate, vel facti memoria non exi-
stente, l. 2. §. 1. & §. casus. eod.

Sequitur debens regulariter non tenetur eam facere, vel restituere: sed sufficit
pati, nisi contrarium sit actum in ipsius constitutione, vel nisi restituere tanto
tempore consequeretur illi, quantum ad praescriptionem satis esset, vel nisi ser-
uitus oneris ferendi esset, 7. gl. vicinum, & ibi add. marg. in d. l. §. apud Al-
phenum.

in Sequituribus patientia pro traditione habetur, gl. restitui, in l. 1. & non tantum,
21. §. si de petitione. heredit.

Reliqua verbo, Alio, 1. 2. Patientia. Venden, 9. Vendidit, 3. Causa, 4. Fumus.

SERUITUTES quædam sunt merè personales, quædam merè reales, aliz mix-
tae, quæ debentur a re personæ, vt vltus, & usufructus, & similes aliz, quæ de-
bentur a persona rei, l. 1. & ibi gl. 1. de seruicibus, gl. quod personæ in l. si quis
binas, 19. de usufructu.

Sequitur merè personales dicuntur, quæ a persona personæ debentur: merè rea-
les verò dicuntur, quæ a re rei debentur, vt seruities rusticae & vrbanae, d. l. 1.
& ibi gl. 1.

Sequitur mixtae dicuntur, quæ a re personæ debentur, vt vltus, & usufructus, aliz,
quæ a persona rei debentur, quod non reperitur, nisi in libertis, & colonis, &
censitis, d. l. 1. & ibi gl. 1. add. marg.

Sequitur quædam sunt, quæ a persona personæ debentur, & hæc non sunt serui-
tutes formales: sed causales nisi operæ serui legantur alteri: quædam de-
bentur a re personæ, quædam a re personæ, vt usufructus, & vltus, & habita-
tio, quædam debentur a persona rei, gl. ius, & ibi add. in princ. l. in l. de seruiti-
bus, rusticorum.

SERUITUS est constitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra na-
turam subicitur, l. libertas, de statu homin. §. seruitus. Infit. de iure per-
son.

Sequitur est de iure gentium intentione: sed formatione est de iure ciuili, gl. con-
stitutio, in d. §. seruus, §. ius autem gentium. Infit. de iure naturali.

Sequitur a ferocitate hostium contra naturalem libertatem inducta est, l. 1. C. de
Senatusconsulto Claudiano.

Sequitur sit per captiuitatem, gl. 1. ibid.

Sequitur est de iure gentium approbatione, vel inuentione: sed secundum cano-
nes ab ebrietate processit: & est de iure ciuili ob modificationem alperitatis
dominorum, gl. 3. in l. 1. de his, qui sunt liberi.

Sequitur, vel vltus de bono publico est inducta: quia licet bonum est de iure
naturali omnes esse liberos, & domino rem suam non auferri, nulla causa ex-
ternis insecutis inspectis causis superuenientibus melius est sequi iuramentum
esse, quam non esse: sic enim capri ab hostibus perirent, & melius est respici-
ere eos viuere seruos, quam mori ingeniosos, gl. 1. in l. ius publicum, de iusticia, &
iure.

Sequitur comparatur mortis sed non in omnibus: sic econtra manifestio dicitur
similis morti, gl. comparatur, in l. cum hic status, 33. §. si donator, de donat.
inter vium.

Sequitur filiorum ad iniuriam, & dolorem parentum, & cognatorum porrigi-
tur, & econtra seruus parentum ad iniuriam filiorum, l. 2. de liberali causa.

Sequitur sunt introductæ contra ius naturale, gl. 1. in l. de vltus.

Sequitur dicitur facti, & iuris, facti, vt cum liber homo de facto detentur seruitus.
Iuris verò, cum ab hostibus captus in bello, est in seruutur, l. ei quoque, & gl.
fi. in l. item ei, de capitis diminutione.

Sequitur non probatur ex operum locatione, l. ad probationem, 18. C. de libe-
rali causa.

Sequitur quæstionem si quis improbe contra aliquem monerit, ordinata libe-
rali causa per litis contestationem, potest protestari, quod aduersus eum agat
iniuriam, vel de calumnia, & causa liberali finit, & pronunciat libero agere
iniuriam, & petere restitui ea quæ sibi ablata sunt, l. si tibi, 3. cod.

in Sequitur petere dicitur non solum is, qui ei, qui in possessione seruitoris est,
petenti se in libertatem contradixit: sed etiam, qui ex libertate petiit in seru-
tutem, l. in fructum, 16. de bonis liberorum.

in Sequitur petens si obtinuerit, & mox cognita causa passus sit eum in libe-
tate morari, non ob id repellitur a contra tabula d. l. in fructum, §. 1.

in Sequitur petisse non videtur is, qui ante litem contestatam, vel post ante
sententiam desistit, nec durat vsque ad sententiam, ibid.

in Sequitur quando quis trahitur, potest petere etiam naturalis ius etiam in-
uitum proclamare in libertatem: quod permittitur etiam cognatis, l. 1. & 3. de
liberali caus.

de Sequitur in libertatem proclamanti incumbit onus probandi, & hoc o-
peratur possessio eius, quam habet reus conuenas, l. 1. Cod. de liberali
causa.

de Sequitur possessio qui in libertatem se proclamat, causam per se tan-
tum debet agere, & hoc quantum ad causam liberalem: in aliis autem cau-
sis potest habere procuratorem, glo. 4. in l. 1. Cod. de asserione tol-
lend.

de Sequitur in libertatem si quis prouocat, eius pectum, & aliz res, quæ ab

eo, qui se dominiū dicit, vendicatur, pro dispositione iudicis apud fœquētrū deponuntur, d. l. 1. §. super.
de Seruitute in libertatem proclamans si moriatur lite pendente, finitur causa, & potest possessor, qui se dominiū defendit, experiri contra eum qui sibi vendidit, vel vt doceat seruum, non hominem liberum vendidisse, vel eo non docente quasi defuncta persona libera fuerit pronuntiata, cuius ionem venditor soluat, l. si. C. eod.

Reliqua verbo, Homo, 2. Libertas, 30. Seruus, 104. 105.

§ **Seruitutes** personales sunt tres: scilicet usus, usufructus, & habitatio: alia reles, seu prædiales dicuntur, §. gl. quod personæ, in l. si quis, 39. de usufructu. Seruitus personalis non est opera, seu ministerium seruorum: quia nō perit morte legatarij, §. ibid.

Seruitutes reales dicuntur quia ad omnem successorem transeunt, licet aliquando obstat exceptio, vel quia inherēt rebus, l. 1. & ibi gl. 1. & add. marg. de seruitutibus.

Seruitus personalis est, nec ad heredes transmittitur, quando ego alicui concessi, vt ex fonte meo possit ille duere aquam ubicumque vellet, l. pe. & ibi gl. pe. de seruit. rusti.

Seruitutes personales recte possunt locari, veluti usufructus, gl. 1. in l. locare, 47. locari.

Seruitus personalis finitur cum persona, & ea finita potest de facile impetrari ab herede: & si ei non concedatur, licet ei iniuria, l. 1. §. permittitur, de aqua pluuiæ arce.

Seruitus, quæ est prædij, & prædio accedit, & prædio debetur dicitur, & sententia datur prædio, & non personæ, gloss. pen. in l. qui aliena, §. pen. de negot. gestis.

Seruitutes, quæ debentur hereditariis prædiis, non veniunt in petione hereditatis: sed seruitutes, quæ debentur à prædiis hereditariis, veniunt in interdicto quorum legatorum, si legatarius eas occupat propria autoritate gl. didici, in l. & non tantum, 19. §. si de petitione heredit.

Seruitutes prædiorum alia in solo, alia in superficie consistunt, l. 3. de seruitutibus.

Seruitus non est superficies, quam habet superficiarius: sed est dominiū vtile ipsius superficies, quod est contrarium seruituti, cum sua res nemini seruiat, gl. 1. in l. 3. eod.

in Seruitutibus realibus si non valet, quod ago, vt ago, valeat, vt valere potest, l. si tam, 13. eod.

pro Seruitute prædiali domino nunciari non potest nouum opus, tum quia suo iure, & in suo facit, tum quia personalis actione tenetur, qua non liberatur semel præstando patientiam: extraneo autem potest nunciare, §. gl. si. in l. inter seruitutes, 14. de seruit. vrb.

Seruitutes prædiales dicuntur, quia fundo, vltra quam ei opus sit, constitui non possunt, gloss. computando, in l. 1. de seruit. rusticorum.

Seruitus prædialis dicitur pecoris ad aquam appulsus, si prædio debeatur, aliis non, gloss. pecoris, ibid.

Seruitutes prædiales constituuntur tantum habenti vicinum prædium, & sicut denotat ipsam prædij nomen, pro re immobili accipitur, gloss. computando, ibid.

Seruitutem pecoris pascendi, & ad aquam appellendi prædialis est: sed si quis eā nullum prædium habens concessit, illa concessio non est seruitus personalis, nec realis est: quoddam ius personale, sicut si decem promissit, & si cetera eum agatur ex contractu, si patientia non præstat, l. pecoris, 4. & ibi gl. 1. de seruit. rusticorum.

Seruitutes prædiales, quæ à re rei debentur, non dicuntur quasi possideri per personam: sed per rem, quæ animum non habet, etsi illæ habeant causam discontinuam, vt ad quarum vsum necessarium sit hominis factum, cum ea possessio continuo interrumpatur, non sufficit ad præscribendum: sed requiritur tantum tempus, cuius contrarij memoria non extat, quæ tamen non dicuntur præscribi, sed ex quadam scita concessione, quæ à iure interuenisse fingitur, acquiri, gloss. non potest, in additione marg. in l. pen. §. non mutat. de usufructu.

§ Seruitus realis dicitur illa, quam quis habet in alieno prædio, vt in fornace, quæ est ibi, sicut vasa, quibus fructus fundi dominantis exportantur, aut dolia, aut regulæ ad villam ædificandam ferent, sed si habet illam fornacem, vt vasa vendere etiam possit, non est seruitus, nec usufructus: sed vt utilitas quædam fruendi, & sic est ius quoddam personale, l. veluti, 6. & ibi gl. 1. de seruitutibus prædiorum rusticorum.

Seruitus prædialis est ius calcis coquende, vel lapides eximendi, vel arenæ fodie, vt lapides eximantur, vel calx coquatur ædificandi eius gratia, quod in fundo celsi vērō vt vendatur, vel aliò exportentur, usufructus est, d. l. veluti, & ibi gloss. item.

Seruitus prædialis est, ius erendi pedamenta ex vicinā sylua ad vineam colendam tantum; si vērō ad vendendum, vel portandum, dicitur usufructus, ibidem.

Seruitutes prædiorum appellantur, quoniam sine prædiis constitui non possunt quantum ad præsentem existentiam, vt sunt, promitti tamen possunt, vt si debita per stipulationem, vel pactum, l. 1. & ibi gloss. non possunt. commu. prædiorum, & §. inter rusticorum. Inst. de seruitutibus rusticorum.

Seruitutes reales non possunt locari: quia seruitutes rerum sunt prædiorum iura, quæ prædium non habenti non possunt deberi: & quia ad prædiorum utilitatē spectant, & ideo habens seruitutem realem alteri concedere non potest, l. locare, 47. & ibi gl. 1. & add. marg. locari.

Seruitutes prædiales non sunt in bonis nostris, neque extra bona: quia per se sine fundo dominante alienari non possunt, l. 1. & ibi gl. ex bonis, de usufructu legato.

Seruitutes prædiales non sunt in bonis nostris, & videtur non esse, vel extinguitur esset, quia sicut manica, quæ accedit vesti, videtur non esse, quia effecta est alterius, ita & seruitus dicitur non esse in bonis, quia dicitur accessio alterius: accedit enim prædio, ibid.

Seruitutes reales licet sint debite fundo, & per consequens sententia detur fun-

do: tamen recte proceditur fundus, in quo petitur declarari ius esse, vel non esse personæ, & sic quod sibi debeatur seruitus realis, l. si priuilegium, §. de noui operis nunciacione.

Seruitus personalis potest ex tempore incipere, & in tempus finiri: sic potest pro vno tempore amitti, pro alio retineri, gl. pe. in l. si. C. de seruitut.

Seruitus ipso iure prædio vicini est imposta per legem, ne edificando iuxta arē, ubi fructus aridi trisurantur, venum impediatur, d. l. si, §. si.

Seruitus licet in area non sit constituta: tamen speciali iure fauore fructuum à lege videtur imposta, ne vicino liceat ædificare iuxta arē, quod ventum impediatur, gl. si. ibid.

§ **Seruitutes** prædiorum rusticorum, vel vrbanoarum etiam corporibus accedunt, incorporeales tamen sunt, l. seruitutes, 14. de seruitutibus, §. si. Inst. de reb. corporal.

Seruitutes prædiorum rusticorum, vel vrbanoarum sine eis esse non possunt, gloss. 1. in d. l. seruitutes.

Seruitus denominatur à prædio, cui debetur, veluti area rusticum prædium est, gl. arēam, in l. 1. de seruit. vrb.

Seruitutes vrbane, etiam interuenientibus medijs locis publicis, vel priuatis, possunt esse, nisi seruitutes rigi immittendi, quæ vrbana sunt: sed seruitutes rusticæ non possunt esse interuenientibus medijs locis, excepta seruitute hauritus aquæ, l. non solum, 8. & ibi gloss. possunt, & add. marg. de noui operis nunci.

Seruitus an sit rustica, vel vrbana inspicitur prædium, cui illa debetur, sit rusticum, vel vrbicum, gloss. ex continetibus, in l. 1. §. apud Labaconem, de aqua pluuiæ.

Seruitus vrbana longè nobilior est rustica, & ideo difficilè perditur: præscribitur tamen talis libertas in vtraque seruitute decem annis inter præsentes, & 20. inter absentes, gl. non recipitur, in add. in §. prædiorum. Inst. de seruitutibus rusticorum.

Seruitutes prædiorum vrbanoarum sunt hæ, vt vicini domus sustineat onera domus vicini, item vt in partem eius liceat vicinū tignum immittere, vt thallidum, vel lumen recipiat quis in ædes suas, vel in arēam, vel in cloacā, vel non recipiat, & ne quis altius tollat ædes suas, ne luminibus vicini officiat, l. 1. de seruit. vrb. d. §. prædiorum.

Seruitutes vrbane dicuntur etiam illæ, quæ ruri, & in villa sunt, dummodò ædificiis coherant, & prædiorum.

Seruitus altius tollendi, & offendi luminibus dicitur seruitus: quia foris inereit meæ, quod altius tollatur propter ventum, vel propter aspectum transeuntium, l. 1. de seruit. vrb.

Seruitutem si mihi debeat domus tua, possum tuam conditionem meliorem facere: sed dezerem non possum, nisi nominatim in seruitute imponenda sit dictum, l. seruitutes, 19. §. thallidum, eod.

Seruitus, quæ debetur à domo, quæ est in medio, non impedit dominiū inferioris domus ædificare supra communem parietem, quæ est inter domum inferiorem, & mediam, l. hoc, quod dictum est, 2. & §. si eod.

pro Seruitute vrbana datur non operis nunciatio: sed non pro rustica, gl. lapilli, in l. est forte, §. sciendum, si seruitus vindicetur.

Seruitus iure non potest dominiū inferioris domus in superiori domum immittere fumum, neque dominiū inferioris partis in inferiorem potest immittere aquam, nisi ita fuerit constituta seruitus, l. si ceteri, §. Atilio, eod.

Seruitutem rusticam, vel vrbicam debens, si in loco seruiente ædificet, potest: licet ei debetur seruitus, prohibere eum, ne ædificet, & ædificat vt destruat, si probet dictam seruitutem, agendo confessoria, l. si eo loco, eod.

Seruitutes vrbanoarum prædiorum, neque in bonis, neque extra bona computantur, gl. si in l. si quis, 11. §. si de §. pñor.

Seruitus etiam vrbana, quæ non est deformatio ciuitatis, potest obligari, vel alij obligo tibi seruitutem altius tollendi, donec pecunia solatur, valet: sed seruitus, quæ ciuitas deformatur, non potest obligari, gl. de quare, & ibi add. in §. item Seruiana. Inst. de actio.

Seruitutes rusticorum prædiorum sunt hæc, iter, actus, via, aqueductus, & istæ nominatæ dicuntur, l. 1. & ibi gl. computanda, de seruit. rusti. in princ. Inst. de seruit. rusti.

in Seruitutibus rusticorum prædiorum connumerantur aque hauritus, pecoris ad aquam appulsus, ius pascendi, calcis coquende, arenæ fodie, & istæ innominatæ dicuntur, d. l. 1. & §. inter, Inst. de seruit. rusticorum.

Seruitutes prædiorum rusticorum dicuntur, licet habere protectum, vel cloacā per vicini domum, vel prætorium, vel licet altius tollere, & officere prætorio vicini, l. 2. eod.

Seruitus rustica quandoque debetur per prædium vrbicum, gl. imponi, in l. in tradendis, 6. si communia prædiorum.

Seruitutes rusticæ possunt obligari, licet vrbane non, gl. ex bonis, in l. 1. de usufructu legato.

Reliqua verbo, Domus, 13. Fenestra, Habitatio, Prædium, 7.

§ **Seruitutes** quædam constituuntur per traditionem: quædam per patientiam, & illa patientia in constituenda seruitute habetur per traditionem, l. si ego, 13. §. 1. & ibi gl. per patientiam, de publiciana.

Seruitus si sub conditione constituta fuerit, si post conditionem extinctam petatur, petens repellitur exceptione, §. l. 4. & ibi gloss. contra placita, de seruitutibus.

Seruitutibus tempore constitutionis potest addici modus, veluti quo genere vehiculi agatur, vel quod equo duntaxat, aut certum pondus vehatur, dict. l. 4. §. 1.

Seruitus ad tempus, vel ex tempore constitui non potest: rectè tamen potest constitui, vt quis vadat certis diebus, vel certis horis, & sic addicendo tempus per viam modi, quo vti debeat, d. l. 4. §. si & ibi gl. si.

Seruitus ad certam partem fundi pro diuisio licet vt seruiat ei, potest constitui, vel etiam remitti, ad certam, & ibi gl. 1. eod.

Seruitus imponi non potest, vt liceat mihi in fundo tuo spatium, vel cernere, aut pomum decerpere: contrarius tamen ad id obligatio quædam personalis, vt impleatur, quod in conuentionem deductum est, §. l. vt pomum, 7. & ibi gloss.

gloss. r. & add. marg. eod.
 Seruitus non potest imponi pradio, si non respicit utilitatem alterius pradij, ibi
 & l. quoties, §. i. eod.
 Seruitus iam constituta pro parte retineri potest ab initio tamen pro parte con-
 titui non potest, ibi. vt ponum, §. i.
 Seruitus non potest constitui: & valet, etiam si tempore, quo constituitur, nihil
 interdictum tamen potest interesse, vel speretur interdictum tamen nec tempo-
 re, quo imponitur, nec postea interesse, non valet constitutio, glo. 2. in l.
 quoties, §. i. & l. fundo, §. 19. de feruiturib.
 Seruitus non constituitur statim, eo quod vadum per pradium tuum, vel aquam
 proliciam te sciente: sed bene est quasi possessio actus introducentis feruitu-
 tem: constituitur tamen statim, atque prescriptum, gloss. 2. in l. 4. de feruitur.
 vrbanoorum.
 Seruitus imponi, & acquiri potest futuro edificio, non vt sit feruitus: sed vt quis
 obligetur nomine feruitus, l. si feruitus, §. si. & ibi gl. si. eod.
 Seruitum quis imponere non potest rei suae, nisi in actu, quod alteri tradidit,
 imponat, l. & qui duas, §. 3. & ibi gl. i. eodem.
 Seruitum imponere potest quis rei suae in ipsa traditione, licet adhuc dicatur
 dominus: & hoc potest propter nimiam vicinitatem, quam habet imposi-
 to feruitus cum amissione domini: conferri enim videtur in id tempus, quo de-
 finit esse sua, gl. i. ibid.
 Seruitus imponi non potest inuicem domibus, quae ita distant, vt prospici non
 possint, aut medius non eam conspectum auferat: scilicet si vna in conspectu
 alterius sit, vt alteri aditus domui possit, l. si ades, §. 9. & l. seq. eodem.
 Seruitus, vt boues, per quos fundus soluitur, in vicini agro pascantur, recte potest
 constitui, §. 3. de feruitur. rusticorum.
 Seruitus, vt in vicini villa, aut domuncula cogantur fructus, & coacti habeantur,
 & pedanera ad vineam ex vicini pradio sumantur, recte potest constitui.
 ibid.
 Seruitus, vt liceat mihi lapides, vel terram prolicere in fundum tuum ex fundo
 meo, recte potest constitui, ibid.
 Seruitus pecoris pascendi, & ad aquam appellendi praedialis est, & finiri potest
 cum persona, si hoc est actum, l. pecoris, §. 4. eodem.
 Seruitus haustus aquae, vel apullus pecoris, vt erit eximenda, vel calcis co-
 quenda non potest constitui in alieno, vt sit feruitus praedialis: recte tamen
 constituitur, vt sit ius quoddam personale, vel hominis, l. ergo, §. 5. & ibi gloss.
 2. eod.
 Seruitus constituitur in vrbanois, quibus in rusticis impedit medium pradium
 non feruitus, si impedit feruitus, si non, nisi ab initio recte fuerit instituta:
 quamuis etiam tunc inueniente medio pradio non feruitus eius usus in-
 terpellari queat, si vero medium pradium non impedit feruitus, nec
 quod impedit eius constitutionem, gl. si. in add. marg. in l. qui sua, §. si. add.
 Seruitus constituitur non impedit medium pradium publicum, dummodo
 impedit publicum vsum, d. gl. h. ibidem.
 Seruitus siue nondum edificato edificio constitui potest: ita nondum inuenta a-
 qua potest esse constitui, l. Labco, §. 10. & ibi gl. si. eod.
 Seruitus nauigandi, vt perueniat ad fundum vicini pro loco, qui est in fundo
 suo, potest constitui: sed non feruitus aquae, ductus qua nauigium non minuit
 aquam: sed bene aqueductus, l. via, §. 2. §. 3. & ibi gl. nauigandi. eod.
 Seruitum nemo potest imponere, vel constituere, aut acquirere, nisi sit domi-
 nus in solidum, l. 1. & ibi add. marg. communia pradiorum.
 Seruitus iure imponitur, si dominus duorum pradiorum alterum eorum vendi-
 dit, hac lege, vt illud pradium quod venditur, feruat alteri, quod ipse retinet,
 vel contra, §. 3. eod.
 Seruitum imponere, vel acquirere potest, fructus, filius, tutor, curator, admi-
 nistrator Ecclesiarum, vel vniuersitatis, & qui habet ius inferendi mortuum
 ad sepulchrum, gl. fin. in l. 1. eodem.
 Seruitum imponere, vel acquirere alteri parti fundi pro diuiso potest ille, qui
 diuisit fundum regionibus, & proinde tradidit quia non est pars fundi: sed
 est fundus mediante diuisione: scilicet si pro diuiso traderet, ibid.
 Seruitum imponere, vel acquirere alteri parti domus pro diuiso potest ille, qui
 pariete medio edificato vnam domum in duas diuisit, ibid.
 Seruitus potest imponi per plura pradia etiam diuersis temporibus, l. in traden-
 dis, §. si. eod.
 Seruitus potest consistere medio fundo feruitus acquirere in reliquis fundis fer-
 uentibus: scilicet in medio, & vltimo, l. si cum feruitus, quemadmodum fer-
 uit, amitt.
 Seruitus inter viuos constituta non constituitur ius in re, nisi sequata traditio-
 ne, l. si partem, eod.
 Seruitus sola promissione inter viuos constituitur: sed in legato, & in vltima vo-
 luntate recte constituitur aditione sequata, nec potest repudiari, si ad alium
 tranfuit fecerit, d. l. si partem, §. si.
 Seruitus non potest imponi fundo dotali, nec illi debita potest remitti per pa-
 ctum, gl. remitti, in l. 3. §. si ius, de rebus eorum, qui vt tutela.
 Seruitus in actibus inter viuos non censetur imposita ipso iure, nisi dicatur: scilicet
 in legato edificio, & in vltimis voluntatibus, quia in consequentiam tacite venit
 feruitus eundem, l. si fundum, & ibi gl. ipso iure, de legat. 1.
 Seruitum constituere non potest ille, qui debeat, ille, qui debet constituere
 aliam feruitum, quem non nocet prius, glo. 1. in l. 1. de usufructu legat.
 Seruitum imponens pradio suo dicitur minuire ius suum, & augere ius alteri-
 us, d. de populo, §. 6. de noui operis nunciis.
 In Seruitute irreuocabiliter constituta requiritur consensus omnium, qui ha-
 bent ius in re, vel dub. seq. de aqua pluuiar accend.
 Seruitutis constitutio, & ritibus praesumitur ex diuturnitate temporis in ferui-
 tute habente causam continuam, vel quasi, gl. pe. fi. in l. si. eod.
 Seruitutem potest quis constituere in fido suo, ne sibi liceat in eo fundo fodere,
 ne liceat sibi aquam querrere: & valet concessio, cum vicini hoc intererit, ut

fons eius succurrat, l. 1. §. si quis hoc cesserit, & ibi gloss. cessio, de aqua quo-
 tidiana.
 Seruitutes non possunt constitui, nisi a dominis, vel quasi dominis, glo. 1. in l. 3. C.
 de feruiturib.
 Seruitus potest constitui per omnem contractum, & etiam per vltimam volun-
 tatem, §. si. In l. de feruitur. rusticorum.
 Seruitus personalis, vt usufructus: vel realis, quae non habet contrarium causam,
 praesumitur constituta ex diuturna patientia, gl. longo, in l. cum de in rem ver-
 so, de vlturis.
 Seruitutes reales de rigore iuris non possunt constitui, vt valeant post aliquod
 tempus, vel vsque ad aliquod tempus: sed de aequitate recte possunt, l. 4. & ibi
 gl. 1. de feruiturib.
 Seruitutes reales de rigore iuris non possunt constitui sub conditione extinctus,
 qua existente extinguatur feruitus: sed bene potest sub conditione, qua exi-
 stente incipiat, §. 3. ibid.
 Seruitus realis non potest constitui ad certum modum, hoc est donec nauis ve-
 niat, vel doceat volem, ibid.
 Seruitutes reales de rigore iuris, vt vsque ad tempus, vel post tempus vel sub
 conditione, valeant, constitui non possunt: quia tempus non est modus tol-
 lendae, vel inducendae obligationis: item quia lex vult eas constitui cum
 quadam perpetuitate propter utilitatem praediorum: de aequitate tamen recte
 possunt constitui, d. l. 4. & ibi gloss. 3.
 Seruitus praedialis: scilicet viae, itineris, actus, & haustus aquae eidem ser-
 uis modis constituitur, quibus personalis: scilicet usufructus, & familes, l. via, eod.
 Seruitus praedialis constituitur tantum habenti vicinum pradium: & sicut
 denotat ipsum nomen praedij, pro re immobili accipitur, gl. computanda, in l.
 1. de feruit. rusticis.
 Seruitus praedialis non potest imponi, nisi pradium habeatur in proximo, &
 tunc tantum in id, quod exigit utilitas praedij dominantis, & non in plus, l.
 ergo, §. eod.
 Seruitutes praediales ex pacto, vel ex testamento constituantur, quas teneat pro-
 bare reus, qui asserit, cum constet praedia aliquando fuisse libera, ergo & nunc:
 sed in consessoria actor debet probare, gl. obliget, in l. si priuatum, §. 1. de
 noui oper. nunc.
 Seruitus potest imponi pradio tributario, l. 3. C. de feruituribus.
 In Seruitum realium constitutione debet tamen consistere fundi feruitus,
 quam is, cui constituitur, fundi dominans dominium in solidum habere, gl.
 ius, in additio. marg. in princip. In l. de feruit. rusticorum.
 Seruitus rustica constitui non potest, si sit medium pradium non feruens, l. qui
 sella, §. si de feruit. rusticorum.
 Seruitus vrbana constitui potest, licet fuerit medium pradium non feruens, sicut
 stium, vel vrbano, §. gl. si. ibi.
 Seruitutem alienis adibus imponere, vel acquirere non potest quis, l. si quis, §. 1.
 & l. si cum duas, §. communia pradiorum.
 Seruitutem continere potest quis pradio rustico, etiam si in conspectu non sit:
 pradio autem vrbano non potest constituere, nisi fuerit in conspectu, glo. 2. in
 l. si quis.
 Seruitus rustica, vel vrbana potest ex testamento constitui, l. potest, §. 16. commu-
 nia pradiorum.
 Seruitus vt vtriusque acquiratur, requiritur, quod constituens feruitum sit dominus 17
 rei, in qua constituitur, vel ut is, cui constituitur, requiritur, quod sit domi-
 nus rei: & in hoc casu domino datur Publiciana, gl. quis suam, & ibi add. marg.
 in l. si ego emi, §. 1. de Publiciana.
 Seruitus acquiri non potest pro parte domini dominantis praedij, veluti, vt fun-
 dus tuus feruat medietati praedij mei pro diuiso: sed ad certam partem pro
 diuiso potest, l. pro parte, §. 1. & ibi glo. 1. & 3. de feruit.
 Seruitus fundo ciuitatis potest acquiri per feruitum ciuitatis, non dub. 10, 12. eod.
 Seruitutes, quae in superficie constitunt, possessione retineantur, l. feruitutes, §. 1. de
 feruit. vrbano.
 Seruitus acquiritur tempore rei communi, etiam per vnum tantum ex sociis:
 non tamen potest alio modo acquiri, gl. 1. in l. sed si inter me, §. 6. eod.
 Seruitus, quae non habet causam contrariam, non potest acquiri tempore, l. for-
 men, §. 7. eod.
 Seruitutem si mihi concedat vnus socius per fundum communem, non aliter
 mihi queritur, quam si omnes concedant: antequam tamen non finis con-
 cesserit, ille, qui cesserat, non potest prohibere eum, cui concessit, vt iure
 cesso, & nouissima concessio superiores omnes confirmantur, l. per fundum
 11. de feruit. rusticorum.
 Seruitus certo generi agrorum acquiri potest: veluti vineis, & tunc sublati vinei-
 sis eadem feruitus manet, nisi in constitutione sit actum, quod non duraret
 feruitus, si vinea remoueretur, l. certo generi, §. 12. & ibi gl. actum, eod.
 Seruitus nauigandi, vel aqueductus ex lacu etiam non perpetua potest quae per
 pactum: sed feruitus aquae ducendae ex stagno, vel lacu non perpetua per praes-
 criptionem quae non potest: sed nauigandi feruitus recte potest, gloss. nauigandi,
 & ibi add. marg. in l. via, §. 1. eod.
 Seruitus per partes non potest quae, neque imponi, l. fundus, §. 2. eod.
 Seruitute vrbani, vel rustici praedij nemo potest acquirere, nisi qui praedij habet,
 nec quicumque potest debere, nisi qui praedij habet, l. communia pradiorum.
 Seruitus per pactum, vel vltimam voluntatem acquiri non potest communi praedio
 pro vnum ex sociis: potest tamen acquiri tempore, l. proprium, & ibi gl. si.
 & gl. si. in l. si quis, §. 4. si. eod.
 Seruitutem si quis acquireret communi praedio, & antequam socius querat, de-
 cessit, vel suam partem vendidit, & pendet acquisitio, donec heres eius, vel
 emptor acquireret, l. si. & ibi gl. acciderit, eod.
 Seruitus realis acquiratur etiam ignorantem ex concessione rei facta in vltima vo-
 luntate, l. si partem, quemadmodum feruitutes.
 In Seruitute acquirenda requiritur, quod quis suo iure vtrius: sed quoad reri-
 tendam non requiritur, quod suo proprio iure vtrius, gloss. 1. in l. si quemad-
 mod. feruit.
 ad Seruitutem acquirendam requiritur bona fides, ibi.

Seruitus hominis non acquiritur, eo quod diuturno tempore seruerit, gl. longo, in l. cum de in rem vto, & de vtu.

Seruitutem querere non potest ille, qui fundum non habet, glo. vir, in l. si mulier, §. 9. §. de iure dotium.

Seruitus pro parte acquiri non potest, l. Plantius, 49. §. fin. de iure dotium.

Seruitusbus vti de iure etiam per ferus, colonos, amicos, & etiam hospites, & ferè per eos omnes, qui nobis retinent seruitutem, & ideo nobis acquiritur interdici de itinere, actusque, quod fallit in fructuario, per quem licet seruitus retineatur nobis: non tamen acquiritur nobis, & ideo per vsum ipsius fructuarij nobis non competit interdici illud: quia ipse vtitur sibi, & ad suum commodum, l. 3. §. vti videtur, & ibi gl. fructuarium, de itinere, actusque.

19 Seruitus licet nobis retineatur per colonum ad non modicum tempus: non tamen acquiritur nobis per vsum ipsius coloni, & ideo nec competit nobis interdici de itinere, actusque, si prohibeamur vti eo itinere, quo colonus vsum fructus tamen esset, si colonus esset ad modicum tempus, ibi.

Seruitus licet retineatur nobis per eum, qui parat suum fundum esse, cum esset noster: non tamen acquiritur nobis seruitus per eum, nec competit nobis per vsum illius interdici de itinere, actusque, sed sibi competit, d. glo. per fructuarium, ibidem.

Seruitus qualibet vt queratur tempore, hæc duo debeat intervenire: scilicet quod iure seruitutis, & bona fide vtatur: nec habet necesse probare sibi debere seruitutem, gl. iure, in d. l. §. hæc, inter dicta.

In Seruitutis proprietate querenda tempore exigitur bona fides: maxime de iure canonico, cum nulla præscriptio etiam 30. vel 40. annorum curram mala fide, j. d. glo. iure, & ibi add. marg.

Seruitus in communi fundo plurium non potest acquiri vnus factio, quia necesse est, quod omnes interueniant, & contra in fundo seruiente vnus sine altero non constituit seruitutem, l. pe. §. si & ibi add. marg. de verb. oblig.

20 Seruitutem prædij vrbani, vel rustici acquirere nemo potest, nisi qui habet prædium: nec quisquam potest debere, nisi & qui prædium habet, §. iater rustico-rum, Instit. de seruitut. rusticorum.

Seruitus pro parte retineri potest, l. si quis ades, 29. de seruitut. vrbani.

Seruitus tota retinetur per vsum partis seruitutis: tota autem amittitur, si nulla parte vsum sit, quis per tantum tempus, quando seruitus amittitur, vna est, l. 8. de seruit. rust.

Seruitutes per partes retineri possunt: veluti si ego prædium meum tibi, & tu mihi prædium tuum communicaueris, retineatur seruitutes, quæ inuicem debebantur, siue communicatio eodem tempore, siue diuersis sit facta, gl. placet, in l. vnus ex sociis, 34. eod.

Seruitus pro ea parte, pro qua remanet dominus prædij, cui seruitus, retineri potest, j. ibi.

Seruitus tota retinetur per vsum partis, l. si eo loco, §. si si seruitus vendicetur, l. si stillicidij, 4. si & ibi gl. si quemadmodum seruitutis.

Seruitutem vti retinet ille, qui via latiore, vel augultiore vsum est: sicut qui aqua, ex qua vsuendi habet alia cum ea, quæ seruit, vsum est, d. l. si eo loco, §. si.

Seruitus tota retinetur per vsum partis quoad commoditatem, l. a. quemadmodum seruitutes.

Seruitus retinetur & per socium, & per fructuarium, & per bonæ fidei possessionem, si ipsi retineant nomine fundi, l. seruitus, §. eodem.

Seruitus retinetur etiam per malæ fidei possessionem, gl. si ibi, & l. licet malæ fidei, eo.

Seruitus tota in indiuiduis aut retinetur, aut tota amittitur, l. si communem, & ibi gl. 1. eod.

Seruitutem retinet ille, qui plus debito vtitur, l. si est, eodem.

Seruitus retinetur per bonæ, vel malæ fidei possessionem, & etiam per aquam naturalem retinetur seruitus aqueductus, l. qui fundum, eod.

Seruitus vti retinetur, si ipse, cui debetur seruitus, vel qui in possessione eius nomine est, vt mercenarius, aut hospes, aut amicus eius, aut medicus, qui ad visitandum cum venit, aut colonus, aut fructuarium vtitur illa, l. vti retinetur, eod.

Seruitutem vti retinet fructuarium, licet nomine suo vtatur illa, d. l. vti retinetur, cum l. seq.

Seruitutem vti retinet quicumque quasi debita seruitute vsum est, siue eundo ad fundum, siue exundo, l. denique, eod.

Seruitus vna non retinetur per vsum alterius, quando duabus concessionibus ambæ constituuntur: sed si vnica concessionem constituuntur ambæ seruitutes, puta aquæ diurnæ, & aquæ nocturnæ, tunc cum dicantur vnica seruitus, per vsum seruitutis aquæ diurnæ retinetur etiam seruitus aquæ nocturnæ, l. si prius, 17. & ibi gl. plures, de aqua pluuiæ.

21 S E R V I T U S extinguitur, si ille, cui debetur seruitus, emit fundum seruientem: scilicet si emit vsum fructum, gl. in l. 4. de vtu fructu.

Seruitutes plures dicuntur esse, quando seruitutes aquæ diurnæ, & aquæ nocturnæ, diuersis temporibus sunt constitutæ: & vna amissa, altera non admittitur, gl. 1. in l. 4. de seruitutibus.

Seruitus realis consula aditione extinguitur: sed debet per legatarium restaurari, l. Papinianus, 18. de seruitutibus.

Seruitus personalis, vt vsum fructus, consula aditione irrevocabiter extinguitur, glo. l. ibi.

Seruitutes tam vrbane, quam rustice certo tempore non vtiendo amittuntur, l. hæc autem iura, de seruit. vrb.

In Seruitutis vrbane amissione duo requiruntur: scilicet quod non vtatur quis, & quod possidens vti libere: veluti si ades tuæ adibus meis seruiunt, ne altius collantur, ne luminibus ædium mearum officiatur, & ego fenestras præfixas habuero per statutum tempus, ita demum ius meum amitto, si ea per hoc tempus ades tuas altius sublatas habueris: alioquin si nihil noui feceris, ratio seruitutem, ibi.

22 Seruitutes signi immixti si debeant ades tuæ, & ego ex meo tignum, ita demum amitto ius meum, si foramen, vnde exemplum est tignum, obturaueris, & per constitutum tempus ita habueris: alioquin si nihil noui feceris, Integrum ius meum permanet, ibidem.

In Seruitutis rustice amissione solum requiritur, quod quis non vtatur, ibidem.

Seruitutes vrbane nobiles sunt rustice, & ideo vrbane difficilius perduntur,

gl. tuas, & ibi add. marg. ibi.

Seruitus prædialis a hoc vt sit, requiritur, quod habeat continuum causam, hoc est quod res, quæ debet seruitutem, continuo sit, nec extinguitur tempore, & ideo quoad hoc seruitus itineris dicitur habere continuum causam: id est quod debetur rei, & æ re, quæ continuo est, si certum habeat & continuum vsum: quando res non est continua, vt lacus, & stagnum, qui quandoque exsiccantur, quod retinet seruitus confusio ex lacu, vel stagno, gl. perpetuo, in l. foramen, 27. de seru. vrbani.

Seruitus confusione extinguitur, si prædium seruientis incipiat pertinere in solidum ad dominum prædij dominantis: scilicet si pro parte, l. si quis ades, 29. de seruit. vrbani.

Seruitus prædialis non extinguitur ex eo, quod quis adquisierit vsum fructum prædij dominantis, & seruientis, ibi.

Seruitus, quæ a tercio fundo debetur, non extinguitur, licet fundum medium redimam, vel alio modo adquisierim, l. si mihi, l. o. §. si fundo, de seruit. rust.

Seruitus durat, quæ extinguitur, etiam si fundus seruientis, aut fundus dominus publicetur, l. via, l. 2. §. si fundus, eod.

Seruitus extinguitur, si a sociis fundi dominantis ematur communiter fundus seruientis: quia par vtriusque domini ius esse incipit in vtroque fundo, l. si communis, 27. eod.

Seruitutem si debeat idem prædium fundo proprio meo, & fundo proprio tuo, manet seruitus, neque extinguitur ex eo, quod prædium seruientis in commune redimerimus, l. si communis, & ibi gl. si.

Seruitutem si debeat fundus alienus fundo meo, & ego communicauero tibi fundum meum, si postea in commune ego, & tu redimerimus fundum alienum seruientem, extinguitur, seruientis d. gl. si.

Seruitutem si debeat fundus alienus meo proprio fundo, ex eo quod ego, & tu illum fundum seruientem in commune redimerimus, non extinguitur seruitus, d. gl. si.

Seruitutem si debeat fundus tuus fundo meo, etiam si meum tibi communicaueris, non extinguitur, ibi.

Seruitutem si debeat fundus alienus fundo meo, non extinguitur seruitus ex eo, quod tu, & ego prius emerimus in commune fundum seruientem, & postea communicauerimus meum dominantem, d. gl. si, in add.

Seruitutem si debeat fundus Titij fundo Mæuij, non extinguitur seruitus ex eo, §. 2. quod ego, & tu emerimus in commune fundum tantum dominantem, aut tantum seruientem, l. si dominante, & seruientem simul, vel diuersis temporibus emerimus, extinguitur seruitus, gl. si, ibi.

Seruitutem nunquam extinguitur communicatio vtriusque fundi seruientis, & dominantis, aut vnus tantum: vnus tamen communicatio, & alterius redemptio, vel vtriusque redemptio recte extinguit, ibidem.

Seruitus non extinguitur redemptione partium etiam pro indiuiso, nisi omnes redimerimus, l. tria prædia, 31. eod.

Seruitutes prædiorum vrbani, vel rustici non extinguuntur morte, vel capitis diminutione domini prædij dominantis, vel seruientis, l. 3. quemadmodum, de seruit. ani.

Seruitus acquisitione fundi seruientis toties confunditur, quoties is, ad quem pertinet seruitus, vti ea non potest, l. si cum seruientis, eodem.

Seruitus si mihi dobat, aut per tres fundos dominorum: eo quod adquisierim vnum fundum ex illis tribus, non extinguitur seruitus mihi debita ex reliquis duobus fundis, d. l. cum seruientis.

Seruitus realis, veluti stillicidij, vel similis non extinguitur destructione ædificij, cui debebatur, vti postea restituitur: quia idem ædificium esse intelligitur, l. seruientis, l. 9. §. si sublatum, de seruit. vrbani.

Seruitus personalis: veluti usufructus domus, sublatam domo, ac destructa perit, quamuis area sit pars domus, ibi.

Seruitutes rustice, vt vsum, & vsum fructus, amittuntur præscriptione longi temporis, x. vel xx. ann. non tamen acquiritur eodem tempore, vt alie res, nisi habeant causam perpetuam, vel quasi: alias tanto tempore præscribuntur, cuius memoria non extat, gl. si in l. si de præscriptione longi temporis.

Seruitutem amittit ille, qui non vtitur iusto impedimento congruo tempore: sed restituitur ei ex clausula generali, vnus, §. si cum l. & Attulicinus, de seruitut. rusticorum.

Seruitus itineris ad sepulchrum non vtiendo nunquam amittitur: sed bene per pactum, l. a. & ibi glo. l. quemadmodum seruitutes.

Seruitus rustica ex ipsa constitutione seruitutis quoad vsum, & commoditatem habens causam discontinuam, vel interuallum annorum, vel mensium, amittitur per non vsum duplicato tempore præscriptio: id est 20. annis, tam præscriptio, quam absentibus. & sic duplicato sit tantum decenarij pertinentis ad præscriptio: non autem sit duplicato vicenarij pertinentis ad abentes, j. l. si lic constituta, & ibi gl. 1. eod. & l. 2. in l. si lic, l. 1. & l. si ibi gl. si C. de ieru. vrbis.

Seruitus rustica ex ipsa constitutione quoad vsum, & commoditatem habens causam discontinuam, vel interuallum dierum, & horarum, apta interualla parua, & modica, per non vsum amittitur constituto à legibus tempore, neque duplicatur illud, d. l. si lic, & ibi glo. pen.

Seruitus vrbana ex ipsa constitutione habens causam discontinuam, vel interuallum annorum, vel mensium, vel etiam dierum, vel horarum, per non vsum sola negligentia non amittitur: quous tempore, nisi interueniat contrarium factum præscribens libertatem, scilicet est in rusticis, d. gl. pen. in fi.

Seruitus personalis, vt usufructus alterius vel mensibus, aut diebus constituta, per non vsum non amittitur: quia talis seruitus usufructus est diuidua: & ex tempore, & ad tempus constituitur: & sic sunt plures seruitutes: sed scilicet est in seruitute realia quæ vna tantum est, & indiuisibilis, licet alterius annis constituitur, quæque ita vnica præscriptione per non vsum amittitur, d. gl. pen.

Seruitus rustica, vt amittitur per non vsum, non requiritur scientia, vel ignorantia domini prædij dominantis: quia cum amittitur per non vsum, etiam si nō possit ei imputari negligentia, licet de acquiretione sate per restitutionem ei subueniat, ibi.

Seruitus rustica ex ipsa constitutione habens interualla septimanarum, per non vsum amittitur duplicato constituto tempore, sicut est in habentibus interualla

ualla mensum: quia odia sunt restringenda. ibi.
 Seruitus ius amittit ille, qui permittit edificari in loco seruiente, l. si filicidij. cod.
 Seruitum non vltimo amittit ille, qui vltimo alio tempore, quam quo sibi debetur seruitus. l. si commune. §. si eod.
 Seruitus prædialis per non vltim ita de facili non admittitur, sicut usufructus, gl. restituitur, in l. 3. §. si ius, de rebus eorum, qui sub tutela.
 Seruitus debita prædij pupilli, per non vltim non admittitur, gl. remittit. ibid.
 Seruitum si tibi concessi, vt aternis diebus, vel horis vtereris, licet finiat il lud tempus, quo, vt vtereris, dictum est: non tamen definit esse seruitus ipso iure, vt sic incipiat alterno iterum veniente tempore: durat enim omni tempore, ex quo est inchoata: & sic vna, & non plures, gl. 2. in l. 4. de seruitutibus.
 Seruitutes reales & non vltimo perduntur spatio longi temporis x. ann. inter præsentis & xx. inter absentes. l. i. c. 13. C. de seruitutibus.
 Reliqua verbo, usufructus, l. 7. v. §. que 35. Aqua, l. 8.
 S E R V I T V S realis per se non potest vltimari: bene cum edificio, glossa. in l. seruitutes, l. 4. de seruitutibus.
 Seruitutes incorporeales, quæ causam continuam non habent, non vfucapiuntur, d. l. seruitutes, l. 4. §. si de vfucapio.
 Seruitus habens perpetuam causam, vt aquæ ductus, aut altius tollendi, præscribi potest, gl. certam, in d. l. seruitutes, de seruitutibus.
 Seruitus habens causam quasi perpetuam, vt filicidium, vel ductus aque ex cetero cadentis, præscribi potest, ibid.
 Seruitutes habentes causam perpetuam, vel quasi, etiam sine titulo præscribuntur x. annis inter præsentis, & xx. inter absentes, si præscriptio cepit ab eo tempore, quo cepit vti iure seruitutis, non vi, non clam, non precatio, ibi. & l. 2. & ibi glossa. C. de seruitutibus.
 Seruitutes habentes causam perpetuam, vel quasi, vt via, & similes, non præscribuntur, nisi tanto tempore, cuius non sit memoria, ibi glossa. certam, in l. seruitutes, de seruitutibus.
 Seruitus aqueductus ex flumine publico præscribi non potest minori tempore, quam immemoriali. ibid.
 Seruitutes, quæ non habent perpetuam, vel quasi perpetuam causam, licet non possint præscribi: si tamen quis dicat sibi constitutam talem seruitutem ex titulo, licet id probare non possit per testes, vel instrumenta: si tamen in adminiculum suæ intentionis inducat coniecturam, quod vltus sit seruitute prædij domino sciente, & non contradicente per x. vel xx. annos præsumatur seruitus constituta ex causa, quæ præcenditur præscribere, ibidem.
 Seruitus præscriptio facit interdictum: sicut & facilius currit: quia etiam sine possessione, quæ non potest esse in seruitute, currit, gl. in l. arborib. §. de illo, de vltimari.
 In Seruitutis vrbana præscribenda libertate requiritur bona fides: sed non in præscribenda libertate seruitutis rusticæ: quia ex eo nullum factum præscribentis intercedit, gl. 1. in l. 4. quemadmodum, seruitus res.
 Seruitus, quæ habet causam perpetuam, vbi non apparet imposita ex pacto, vel testamento, præscribitur longo tempore: scilicet x. an. vltimo illa non vi, non clam, non precatio: secus si non habeat perpetuam causam, l. 1. §. fin. & ibi glossa. de aqua pluuiæ arcent.
 Seruitus præscribitur longo tempore, requiritur, quod causa seruitutis sit cõtinua, quando præscribens nititur ex solo tempore: sed quando non nititur ex tempore: sed ex titulo: tunc probando patientiam longi temporis, & sic decem annorum, præsumitur seruitus iure imperit, & constituta: sicut si effectus discontinue, gl. d. gl. diu.
 Seruitus vltus queritur præscriptio, hinc est, quod pro ea datur vtilis actio, gl. quasi seruitus, ibi.
 Seruitus, quæ habet causam continuam, acquiritur spatio longi temporis, si præscribens sit bonæ fidei, nisi interrompatur, præscriptio l. 1. & ibi glossa. 1. & glossa. longi, & l. 1. in l. 3. C. de seruitutibus.
 Seruitutis præscribende ius alteri non tribuit patientiam eius, qui vi, aut clam, aut precatio possidet, d. l. 1. & ibi glossa. 1. & glossa. longi.
 Seruitus acquisita per consuetudinem longi temporis habet viem seruitutis constitutæ: scilicet per pactum, vel viciniam voluntatem, gl. 1. & 4. ibid.
 Seruitus præscribi possunt sine titulo, gl. 1. in l. 4. C. eodem.
 Seruitus non habens causam continuam præscribitur immemoriali præscriptio, & non minori, gl. 1. ibi.
 Seruitus usufructus, vel vltus non vltimo præscribitur x. annis inter præsentis, & xx. inter absentes, l. i. c. 13. C. eod.
 Seruitutes personales licet habeant causam discontinuam: tamen sufficere longum tempus ad præscribendum, gl. 2. in additione, ibi.
 In Seruitute vrbana præscribenda sicut indiget quibus aliquo facto: ita e contra in præscribenda libertate sua indiget facto: scilicet vt foramina obstruat, vel si milia faciat, quæ non sunt necessaria in præscriptioe libertatis contra seruitutem rusticam, gl. non recipiat, in §. prædiorum. In d. de seruitutibus, rusticorum.
 Seruitus omnis, ad cuius vltim non requiritur hominis factum, non habet causam continuam l. foramen, l. 7. de seruitutibus vrbano.
 Seruitutes omnes prædiorum debent habere perpetuam causam & idem neque ex lacu, neque ex stagno seruitus aqueductus potest concedi, & constitui: quia interdictum, imò semper exsecantur, d. l. foramen, & ibi glossa. debent.
 Seruitutis libertas potest vfucapi contra non vltimem: & aliter vltus capitur libertas seruitutis vrbana, quam libertas seruitutis rusticæ, l. 4. §. fin. & ibi glossa. verius, de vfucapio.
 Seruitutes habentes causam discontinuam per se non præscribuntur longo tempore: sed bene cum edificiis, vel prædiis rusticis, non quod tunc præscribantur: sed quod præscriptio prædij, cui debetur seruitus, habeat etiam seruitutem, l. si aliena, in §. 1. & ibi glossa. longo, & glossa. possent, eod.
 Reliqua verbo, Libertas, l. 19.

S E R V I T V S usufructus est diuidua: sed seruitus vltus est essentialiter indiuidua, l. vltus pars, §. de vltus, & habitatione.
 Seruitutem vltus habens postquam cepit vno modo vltus potest alio modo vti, & sic potest variare: & hoc contingit propter commoditatem hominum, gl. mu-

in l. si cui, §. de seruitutibus.
 Seruitus usufructus diuidua est, & eius pars potest in obligationem deduci, gl. 1. & in l. via itineris, l. 7. eod.
 pro Seruitute personali usufructus, vel vltus nunciari non potest nouum opus ab usufructuario, proprietario, neque alij extraneo: quia cum procuratorio nomine nunciet extraneo, ipse proprietarius videtur nunciare, gl. glo. in l. inter seruitutes, l. 4. de seruitutibus vrbano.
 Seruitus personalis usufructus ab vno ex sociis cedi potest, gl. nihil agi, in l. vnus ex sociis, l. 4. de seruitutibus rusticis.
 Seruitus usufructus diuidua est, & idem pro parte recte potest peti: sed alie seruitutes sunt indiuidue: & idem per partes non possunt peti, l. est forte, §. si ades, & ibi glossa. usufructus, si seruitus vendiderit.
 Seruitus usufructus, vel vltus morte peti: sed non seruitus prædialis, gl. seruitus, in l. non solum, l. 4. tale, de liberatione legat.
 Seruitus usufructus potest constitui, vt post aliquod tempus, vel vsque ad aliquod tempus valeat, gl. 1. in l. 4. de seruitutibus.
 Seruitutis vltus potest constitui, vt certis temporibus vltus: veluti vt post horam tertiam vsque ad horam nonam eo iure vltus, vel quod vltus alteris diebus, l. via, §. eod.
 Reliqua verbo, usufructus, l. 2. vltusque 12. 2. 2. 2. 2. 2. vltusque 45.
 S E R V I T V S itineris si alicui concessa est, ille debet ire per illam partem, per quam cepit ire, nec amplius potest illam mutare, l. si cui simpliciter, §. de seruitutibus.
 In Seruitute itineris constituenda si est actum, vt postquam per vnum locum cepit ire, possit per alium ire, potest variare, non alias, d. l. si cui, & ibi glossa. mutare, de Seruitute itineris si quis promiserit per fundum suum, & antequam constituitur seruitus, si ille veniat, licet veterem illius fundi pro indiuiduo, promissionem itineris corrumpit illa venditio: secus si ante fuisse confirmata seruitus, l. pro parte, l. 1. & ibi glossa. 1. eod.
 Seruitus via pro parte neque legari, neque adimi potest: & si id factum sit, neque legatum, neque ademptum valet, d. l. pro parte, in fine.
 Seruitus itineris ad sepulchrum est priuati iuris, & idem potest remitti domino sui, si seruitus, & etiam post religionem sepulchri potest acquiritur, l. seruitutes, l. 4. §. 1. eod.
 Seruitus itineris, via, actus, & aqueductus indiuidui sunt, & idem eorum pars in obligationem deduci non potest, l. via, itineris, l. 7. eod.
 Seruitutem eundi in domum meam, quæ erat in inferiori parte, per aream tuam, quæ erat in superiori parte montis, mihi concessisti, si ex plano ad domum meam per aream tam non sit aditus: quia tempore aque lubrica sit via, gradus lapideos, vel fossas terrestres per gyrum possum facere, dummodo vltus quam quod necessarium est, itineris causa non faciam, l. seruitutes, l. 7. §. 1. de seruitutibus vrbano.
 Seruitus itineris simpliciter per totum agrum si fuerit constituta, tunc terminabitur iter, vel actus per certum locum a iudice: & ceteræ partes aque liberæ remanebunt, l. certo generi, l. 2. §. 1. de seruitutibus rusticorum.
 Seruitus itineris si sit ita constituta, vt omnes partes fundi eam seruitutem debeant, dominus fundi nihil in eo potest facere, quo seruitus impediatur: dominus tamen prædij dominantis possit quandoqueque velut mutare, ibi.
 Seruitus itineris, vel actus non adiecta latitudine, si sit constituta, vt per partem agri iter, veluti per pratum, potest dominus prædij dominantis eligere iter, vel actus, per quam partem prati velit: si vero esset constituta simpliciter, vt per agrum iter, non adiecta latitudine; per totum agrum potest eligi vna via eius latitudinis dumtaxat, quæ lege statuitur, & si dubitatur, quæ parte sit eundem ab arbitrio statui debet, ibi.
 Seruitutem viae si alicui dedi per aliquem locum, per eundem locum non possum alij concedere aqueductum, si per aqueductum impediatur iter, ut vltus: & si ceteris non impediatur, vt quæ tunc potest diuersis, vel eisdem temporibus constitui, l. per quem, l. 3. eod.
 Seruitus via vna est, est per plures fundos vnus, vel plurium dominorum iter ad eundem fundum, vna est, l. 8. eod.
 Seruitutem itineris, & actus per eundem fundum, & usufructum si mihi concessisti, deinde tibi remisim usufructum, non aliter vt vteris, vel fruaris, quam licet mihi ire, & agere, l. si mihi, §. eod.
 Seruitus itineris, via aut aqueductus per fundum, non adiecta parte, per quam ducerem, si promissa sit, debetur mihi per eam partem, quæ ab arbitrio, vel vltus magis vacua est, & minus laeditur, l. si qua, l. 2. eod.
 Seruitus itineris, vel via si simpliciter legatur, legatarius potest eligere, per quam partem constituitur seruitus: verò nulla electa via legatarius per quam liber partem incedit, heres eliget: iter inter eos sit controuersus, per quam partem sit constituenda, eligitur ab iter, qui determinat hoc, l. si via, l. 6. & ibi glossa. 1. eod.
 Seruitus itineris si ad prædium commune duorum legata sit, nisi vtrique de loco itineris sententia, non acquiritur seruitus effectualiter propter dissentium: hodie tamen vel forte consentiunt, aut iudex faciet eos consentire, l. itineris, l. 2. & ibi glossa. 1. eod.
 Seruitus via potest incipere à flumine, quod transiit ponte, vel vado: & secus si pontonibus, vel vehiculis transiatur: & tale flumen seruitutem itineris alias exceptam non interrompit, l. si eod.
 Seruitus itineris potest sic constitui, vt quis interdum dumtaxat eat, quod circa prædia vrbana facere necesse est, cum per ea non debeat ire de nocte, l. iter, l. 5. & ibi glossa. 1. communia prædiorum.
 Seruitutem itineris, vel actus si tibi concessi per certum locum, possum eandem seruitutem alij, pluribus per eundem locum concedere: ita tamen vt potior sit causa prioris, vt non impediatur a posteriori, l. qui per actum, & ibi glossa. 1. eod.
 Seruitutem itineris tantum, vel actus tantum habens, vt quia in constituenda ita factum actum, recte potest vti consensu actione de seruitute, l. loci corpus, §. qui iter, & ibi glossa. itineris, si seruitus vendiderit.
 Seruitus via si debeat ab vno pluribus, neque illi diuiserit prædium dominus vna seruitus est, & indiuiduis vni prædij plurim debetur, quæ aut tota amittitur, si nullas fuerit vias, aut tota relictur, si omnes fuerint vias, vel vnus tantum

tantum ex focis, nam satis, §. si ego, & ibi gl'amiseris, & glossa respondi, quemadmodum servitus.

Servitus via si debeat ab uno pluribus, si illi diuiserint inter se prædium dominans, tunc una servitus ab initio diuiditur in duas, ac si ab initio duobus fundis debeat sit, & quique dominorum sibi versus servitutem, & sibi non vendendo deperdit, nec retinetur per alium focum ibi.

Servitus via si debeat a pluribus uni per certum locum, & illi prædium servietur, & viam per longitudinem diuiserint, ita quod tantum spacijs in cuiuslibet prædio sit quod sufficiat ad viam, duæ servitutes dicuntur, & perinde est, ac si in duobus fundis ab initio essent constitutæ, & tunc potest tempore una amitti, & altera retineri, verò diuiserint per longitudinem ita, quod non sit tantum spacijs in cuiuslibet prædio, quod sufficiat ad viam, una servitus est, & tota amittitur, vel tota retinetur ibi.

§1 Servitus via si debeat a pluribus uni per certum locum, & illi prædium servietur, & viam per latitudinem diuiserint, una servitus est: quia ubi per latitudinem diuisa est in certa parte, quæ proxima est fundo, cui servitus debetur, non potest esse servitus, nisi etiam in sequenti esset: quando verò per longitudinem viam diuiserint ita, quod tantum spacijs sit in cuiuslibet prædio, quod sufficiat ad viam, duæ dicuntur servitutes: quia nullum prædium medium impedit servitutem, & ideo in una parte potest consistere servitus, etiam non constituit in altera, §. si ego, & ibi gl. respondi.

Servitus via si debeat a pluribus uni, ita ut liceat ei habere, & etiam mutare viam per quamlibet partem fundi, non facta diuisione, cundo per viam partem, retinet servitutem in omnibus alijs partibus fundi: facta autem diuisione duas servitutes habere dicitur in duobus fundis, & tunc viam tempore potest amittere, & alteram versus partem, §. si ego, & ibi gl. respondi, & §. ceterum, eod.

Servitus via simpliciter si sit constituta, tunc si, cui debetur, non potest mutare: secus si sit dictum, ut per quamlibet partem liceat ire, gl. arqui. in d. §. ceteri.

Servitus itineris, vel aquæ ducentæ ex ipsa constitutione, tantum restat, vel uno mense, vel alternis diebus constituta, per non usum amittitur duplicato tempore constituto, scilicet decennij tantum pertinentis ad præsentem: neque duplicatur vicennium pertinet ad abentes, §. si sit constituta, & ibi glo. 2. quemadmodum servitus.

Servitus itineris, vel aquæ ducentæ ex ipsa constitutione, ut alternis diebus, aut horis, aut modico intervallo debetur, si sit constituta, amittitur per usum constituto tempore, neque sit duplicatio, d. l. si sit, & ibi gl. pen.

Servitutem totam itineris retinet ille, qui parte itineris vitur, siue solas ipse sit dominus itineris, siue sint partes pro indiviso, l. si stillicidij, §. si, & ibi gl. si. eo.

Servitutem via, vel actus per agrum tuum si ego habeo, per certo genere vehiculi vteris, & alio genere vehiculi ampliori vterer, retinetur servitutem, l. si, & ibi gl. eo.

Servitutem habens non amittit eam, si latiori itinere vias sit, aut plura iumenta egerit quam licuit, aut aquam immiserit aliam, ibidem.

§2 Servitus restituitur, si locus, per quem via, iter, vel actus debebatur, alluvione occupatus sit intra tempus, quod ad amittendam servitutem sufficit, alluvione facta restituitur sit: sed si post tempus legitimum restituitur sit, cogi debet ille, cui accreuit, renouare illam servitutem, l. si locus, eod.

Servitus via si legata sit alicui, legatarius etiam ignorans sibi legatam, si adita hereditate per constitutum tempus ad amittendam non fuerit usus servitutis, illam amittit, sed restituitur in integrum, l. si partem, §. si, & ibi gl. pe. eod.

Servitus itineris non inducit per exceptionem itineris factam in contractu venditionis fundi, nisi expresse tempore traditionis dicatur, l. sed est, 22. §. 1. de condic. indeb.

Servitutem itineris constitutens mihi per alienum fundum, personaliter obligatur euictionis nomine, l. si fundum, §. 6. §. si per alienum, de euic. d.

Servitutem itineris si quis constituit per alienum fundum, non dicitur ob id servitus constituta, quæ sine prædij esse non potest: sed tantum per personalis obligatio contrahitur, glossa contrahi, ibidem.

Servitus via licet pro parte ab initio constitui non possit: tamen per partes retinetur, §. si, in l. 2. de servit. legat.

Servitus via stipulatio facta ab uno ad fundum suum non vitatur, eo quod duo heredes existerint stipulanti viam, d. l. 2. & ibi gl. si.

Servitus via legatæ dies cedit ad adita hereditate, l. fin. & ibi gl. fin. eodem.

Servitus via non recipit partem, & ideo a pluribus heredibus legata via singuli heredes tenentur in solidum, & uno solo ex heredibus advenire potest ab eo adiudicari illa, d. l. fin.

Servitutem via habens non potest nunciare novum opus ei, qui in via edificat: poterit tamen confessoriam intentare, qui viam, 13. de noui oper. nunc.

Servitus via intelligitur ius incorporale, & ideo non possidetur, l. 4. §. si viam, & ibi gl. amittam, de usufructu.

§3 Servitutem via non vitens per longum tempus perdit eam, licet per dominum fundi servientis fuerit expulsus, & ille præscribit libertatem: ex æquitate tamen expulsus in integrum restituitur per interdictionem unde vi, ibi.

Servitus itineris, vel actus cum non habeat perpetuam causam, vel quasi, longo tempore non acquiritur, sed longissimo tempore, cuius memoria non existit, gl. longè, in l. apparet, §. si, de itinere, actibus priu.

Servitutem itineris habens ad suum fundum, postquam semel est ingressus ad suum fundum, potest inde egredi, quæ vellet, l. 1. §. illud Labeo, & ibi gl. sciendum, de aqua quorid.

Servitus itineris diuersa est à servitute actus, & ideo succumbens in prima, non repellitur à petitione secundæ, l. si mater, §. si qui iter, & ibi glossa aliud, de excep. rei iud.

Servitutem itineris in fundo meo si tibi concessi, per quamlibet partem ire poteris de iuris rigore: de æquitate tamen constituendus est locus per eam partem, per quam minus noceat fundo meo, l. si cui simpliciter, §. de servitutibus.

Servitutem etiam itineris constitui impedit facti, & religionis loci interventus, l. servitutes, 14. §. si eod.

Servitutem itineris, actus, vel alius non tollendi constitui impedit prædium dominans, si via publica, vel solum publicum in medio sit: secus si solum privatum est in medio, fin. & ibi glossa 2. eodem.

Servitus itionis, vel itineris non est continua: quia quot sunt itiones, tot sunt fa-

cia, & tot præscriptiones debent esse, gl. 2. in l. 2. C. de servitutibus.

Reliqua variorum, d. h. u. s. §. iaculus, l. re, l. interdictum, 13. l. legatum, 4. §. 6.

§4 Si viam aquæ ducentæ diuiditur inter emptorem, & venditorem ad mensuram prædij dominantis, quando dimidia pars prædij, cui servitus aquæ ducentæ debebatur, est vendita, sit partem, 2. de servit. rubic.

Servitus aqueductus est individuarius verò, siue commoditas aquæ est diuidua, d. l. si partem, & ibi glossa.

Servitus aquæ immittendæ intelligitur de ea, quæ in fundo colligitur, l. is, qui duo, 2. §. eod.

Servitutem aqueductus habens non potest concedere haustum aquæ ex riuo, nisi hoc pepigerit cum domino fundi servientis, l. cum essent, 33. §. per plurimum eodem.

Servitutem aqueductus amittit quis, si fons, ex quo aqueductum habebat, exaruerit, & is fons post statutum tempus ad amittendam servitutem, ad suas venas redierit: restituitur tamen ille ex clausula generali, l. vnus, §. fin. & l. 1. & Arulicinius, eod.

Servitutem aqueductus si constituit fundo, quem tibi vendidi, per alium fundum retineam, si tu illum fundum emptum deinde vendideris, servitus imposita à me, sequitur secundum emptorem, l. cum fundus, 36. & ibi gl. si eod.

Servitus propriè non est ius hauriendi, vel ducendi aquam ex flumine publico: sed in hoc iure quasi deficitur adione, & exceptione tanquam in servitute contra concedentem, non contra alios, l. 2. & ibi glossa. 1. communia prædiorum.

Servitus propriè non est ius hauriendi, vel ducendi aquam ex flumine, vel castello publico, privato, ut quia non erat perennis dicitur tamen servitus ex æquitate, & iustione prætoris, d. l. 2. & ibi glossa 2.

Servitutem aquæ ducentæ debens non potest secundum riuum, nec supra eum, locum religiosum facere, l. refectionis, 1. eod.

Servitutem aquæ ducentæ alicui concessa potest ille riuum in altum alleuare, vel deprimere, ut quæ aquam ducat, nisi contra probetur, l. d. l. refectionis, & ibi gl. duci.

Servitutem aquam riuo ducendi concessa tacite videtur concedi, ut ei liceat riuum reficere, ut adire ipse, & fabri sui, quamproximè possint ad reficiendum eum, & ut spacijs utinquit ei dominus sit, quo dextra, & sinistra ad riuum ear, & quo teream, linum, lapideam, arenam, & caleem iacere possit, d. l. refectionis, in fine.

Servitutem aquæ ducentæ per agrum si quis nactus sit longa quasi possessione, non tenetur docere de titulo: sufficit, quod ostendat per decem annos inter præsentem, & viginti inter abentes non vi, nisi clam, non precario à se usum fuisse, l. si quis ducentum, 10. §. servitus venditur.

Servitus aqueductus ut statim valeat, si servitus, constituit non potest, si aqua nondum appareat in futurum, ut valeat, potest constitui, l. pen. & vlt. & ibi glossa, eod.

Servitutem aqueductus si ego acquisivi totali fundo meo, quamvis ad vltima loca fundi non fluxerit aqua nihilominus retinetur ius aquæ ducendæ ad illa loca vltima quoad servitutem, vel quoad coëssoriam, sed non quoad possessionem iudicium, quod pro servitute datur, d. l. si partem, & ibi glossa. final. quemadmodum servitus.

Servitutem aquam nocturnam ducendi habens, si in die, & non in nocte per constitutum tempus ad amissionem usus fuerit, amittit servitutem nocturnam: quia usus non est, l. si communem, §. fin. eodem.

Servitutem ducendi aquam certis horis habens, si aliis horis usus sit, nec vlla parte illarum horarum usus sit, amittit servitutem, nisi aliqua parte illarum horarum vitur: quia tunc restat, d. §. fin. & ibi gl. fin.

Servitus aquæ ducentæ retinetur, si aqua per riuum sua sponte profuit, l. qui fundum, eod.

Servitutem aqueductus per eundem riuum si plures habeant, ita ut suo quique die à capite ducatur: vnus statim tempore, quo servitus amittitur, aquam non duxerit, amittit illius aquæ ducendæ, nec per ceteros, qui duxerint, illud ius retinet nec accrescit reliquis: sed tantum domino prædij servientis, l. aquam, quæ eodem.

Servitus aqueductus si debeat pluribus fundis, plures servitutes sunt: sed si debeat fundo plurimum, una servitus est, & per vnus eorum omnibus his, inter quos ille fundus communis est, retinetur potest, ibi.

Servitus aqueductus amittitur, si alia aqua, quam in constitutione servitutis actum est, vius sit, l. si alia, eod.

Servitus aquæ, & via neque ex tempore, neque ad tempus, neque sub conditione, possunt constitui, gl. 2. in l. cum usufructus, 13. de usufructu legat.

Servitus aquæ, & via æternis annis legata, dicitur vnus legatum, & vna servitus, licet habeat sui natura intermedium: id est interualla, ut via, vel ex pacto, vel voluntate hominum de æquitate, l. cum usufructus, & ibi gl. 2. eod.

Servitus aquæ ducentæ ex prædio in diem adiecto ut constituat in omnem euentum, requiritur voluntas emptoris, & venditoris, si constituat, antequam offeratur melior conditio: sed post non requiritur voluntas emptoris, cum dominus esse desierit, in diem adiecto, & ibi gl. 2. de aqua pluia.

In servitute aquæ ducentæ concedenda alicui, requiritur non solum voluntas eius, qui habet eam servitutem: sed etiam voluntas domini locorum, ex quibus conceditur, & etiam si dominus non possit uti ea aqua: quia habet alius usum fructum, d. l. in diem, §. final.

Servitutem ducendi aquam habens non potest aqueductum ordinare, & facere lapideis, nisi in constitutione sit dictum: quia domini usus plus incommodat: tunc quia sic non se habet confessorio, l. prius, 17. §. 1. & ibi glossa, per lapidem, eod.

Servitus aquæ hauriendæ, & deportandæ super collum, vel animum, etiam via publica media, vel alio loco publico interveniente, potest constitui à priuato: sed non ut eam porret per aqueductum per publicum publicum intermedium, d. l. si prius, §. penult. & ibi gl. hauritus.

Servitus haustus aquæ non potest constitui, loco sacro, vel religioso, vel sancto, ut ecclesie, d. gl. hauritus, & l. si prius, §. final.

Servitutem haustus aquæ fundo alicuius inter medio existente potest quis ex suo

fundo concedere alicui, si dominus medij fundi concessit constituti iter ad transiendum, d. §. fi.

Seruitus aquae ducendae per viam publicam constitui non potest, nisi à principe, l. fi. in publico, eod.

Seruitus haustus imponi potest aquis iteris perennibus, quae duci non possunt, veluti putealibus, l. 1. §. quamquam, de iteris, c. §. fi.

Seruitus aquarum, quae ex capite decuntur, veluti ex fonte, vel ex flumine, aut ex lacu, non solum iure praetorio, sed et iure civili imponi, & constitui potest, d. l. 1. in §. hae interdicta, & ibi gl. etiam.

Seruitus aquae ducendae debita fundo omnibus partibus fundi debetur, l. 1. §. illud Labeo, & ibi glo. eiusdem, de aqua quotidiana.

In Seruitute aqueductus imponenda si est actum, vt liceat operire aqueductum a-pertum, vel e contra, vt liceret cooperire aperire, aut vt non liceret: tunc quod actum est, seruandum est: sed si nihil sit actum, tunc licebit aperire operire, vel e contra, si dominus soli nullum damnum habebat: sed si habebat damnum, tunc non licebit aperire operire, vel e contra, nisi sit maius commodum ven-tilis, quam sit damnum domino soli, l. 1. §. fi. & h. Labeo, & ibi glo. l. 1. & l. Ser-uitus, & ibi glo. aduersarij, de riuis.

Seruitutes aquae ducendae sunt discretae, & separatae à seruitutibus hau-riendae a quibus, & interdicta separata, & diuersa dantur per easdem per aqua ducenda dantur interdicta de aqua quotidiana, & actiua, & de ex castello ducenda: sed per haurienda interdictum de fonte, l. 1. §. 1. de fonte.

Seruitus aquae quotidiana dicitur quotidiana ex eo, quod quotidie duci potest, licet & quotidie non ducatur, gl. assidue, in l. foramen, 7. de feruit. vrbano.

Seruitus aqueductus tempore acquiritur, & praescribitur, si continuus ducatur aqua, non aliter aqua est continuus ducatur aqua, unde feruitus aqueductus potest habere, & non habere continuationem, gl. perperu, ibi.

Seruitus in hauriendi aquam non est personalis: sed praedialis est, etiam si in con-stitutione non esset dictum, quod esset personalis, si mihi, l. 1. §. fi. & ibi glo. fin. de feruit. rustico.

Seruitutem aqueductus per fundum tuum non adiecta parte, per quam ducere-ram, si mihi concessisti, totus fundus mihi feruit: debet tamen vti per eam partem, per quam tibi minus laeditur, l. 1. §. quae, 1. eod.

Seruitutem aqueductus constitui in locis publicis: à principe ta-men potest peti, vt per viam publicam aquam ducere sine incommodo publi-co liceat, l. feruitutes, 1. §. fi. de feruitutibus.

Seruitus aquae defendendae super eorum, vt super asinum per locum publicum, co-stitui potest: sed non traiciendae aquae per terram, d. §. fi. & ibi gl. haustus.

Seruitus aqueductus licet non possit constitui ex lacu, vel ex stagno: recte ta-men constitui potest feruitus nauigij: quia per nauigium non minuitur aqua: sed bene per aqueductum, gl. stagno, in l. foramen, 7. de feruit. vrb.

Seruitus aquae ducendae, vel hauriendae, olim non poterat constitui, nisi ex capite, quod nascebatur aqua, vel ex fonte: sed hodie potest ex quocumque loco, l. fer-uitus, 9. de feruit. rustico.

Seruitus, vt aquam querere, & inuentam ducere liceat, recte potest constitui, vt valeat tunc demum quandoquidem erit inuenta, & non prius, l. si ab eo, 1. §. fi. & ibi gl. eod.

Seruitutem aqueductus si alicui dedi per vnum locum, eundem locum non possim alij vendere, vel concedere iter, si per constitutionem iteris impe-teretur eodem, vel diuersis tempore, l. per quem, & ibi gl. 1. de feruit. rustico.

Seruitus aqueductus seicte aduersarij acquiritur tempore, exemplo rerum im-mobilium: licet ex annis inter praesentes, & xx inter abfentes, glo. 2. in l. 1. C. de feruit.

Seruitus aquae, quae non sunt semper de fusu, semper paratae fuerunt ad aquam recipiendam, dicitur habere perpetuam causam, vt & stillicidium, ibi.

Seruitus aqueductus debet probari, si negetur, & etiam probata non vlti, con-gruo tempore potest amitti, l. si tibi feruit, in l. 1. §. fi. eod.

Seruitutem aquae ducendae debet sibi si quis probet, nec constet se amisisse eam feruitus in spacio temporis, potest ille ea feruitute vti, alius non, ibi.

Seruitus aquae ducendae non crecit ex eo, quod praedia, quibus debebatur ferui-tus, sine aucta, & multiplicata, non modis, & ibi gl. fi. C. eod.

Seruitus aquae ducendae est impolitio feruitutis facit terminum, & certitudinem, quanta debeat duci, ibi.

Seruitutem aqueductus alij non potest concedere ille, cui primo fuit concessa, nisi postquam esset iam ingressa fides agri sui, gl. 1. in l. 1. C. eod.

Seruitus aquae ducendae ad aliquam loca priuata ex aqueductu Palatij Adriani, etiam per rescriptum, prohibita est, & contra faciens in centum libras auri puni-tur, & latrodo praedicti aqueductus debet esse decem pedum, & munda om-nibus foraminibus, per quod trahitur aqua, quae ex coelo cadit, est non assidue sit: tamen quia ex naturali causa fit, dicitur perpetuam causam habere, l. for-a-men, 7. de feruit. vrbano.

Seruitus foraminis, per quod trahitur aqua manu, vel facto hominis ad paui-mē per vicini, non est aqueductus, neque flumen, nec dicitur feruitus, nec potest fieri, ibi.

Seruitutem stilulæ recipiendae licet debeam tibi, sine tamen lesione ex culpa tua veniente vti debes, alias teneris actione in factum subsidaria legis Aquiliae, cum ipsa gestione stilularum detur damnum: quia de non corpore in non cor-ruptis paratur damnum, l. si stilulæ, & ibi gl. 1. de feruit. vrb.

Seruitus aquae ducendae quandoque conceditur personis, quandoque praedictis: quae conceditur praedictis, extincta persona, non extinguitur: sed quae conceditur personis, extinctis personis, extinguitur, & ideo neque transiit ad alium domi-ni, quae de facili potest impetrari, & de facili debet ei concedi, l. 1. §. perimitur, de aqua quotidiana.

Reliqua verbo, Aqua, 11. vsque 19. Haustus, Interdicta, 3. §. 37. 3. Disiunctio.

Seruitus in luminibus officatur, quando imponitur, id venit, ne ius sit vi-cto inuictis nobis aliis edificare, atque ita minuire lumina nostrorum edi-ficiorum, l. 3. de feruit. vrbano.

Seruitutem non offendi luminibus dare magis est, quam dare feruitutem lu-minum, gl. 1. ibi.

Seruitus luminum cum imponitur, id venit, vt vicinus lumina nostra excipiat: id est respiciat sic, vt ad me possit venire etiam per foramina, & vel quocumque modo, d. l. 1. §. ibi gl. 1.

Seruitus, ne prospectus officatur, dicitur feruitus, l. 2. eodem.

Seruitus, ne luminibus officatur, cui debetur, ne alius tollatur, gl. 2. in l. hae autem iura eod.

Seruitus si non sit constituta, potest quis obstruere domum vicini, cum eo, eod.

Seruitus, ne officatur prospectus, impedit arbores plantare, ac viridaria habere, l. adificia, 1. eod.

Seruitutem, ne prospectus offendantur, habens plus habet, quam qui habet ferui-tutem, ne luminibus officatur, inter feruitutes, 1. 4. eodem.

In Seruitute, ne prospectus generalis offendantur, venit, ne quid ei offendantur ad gratiorem, & liberum prospectum: sed in feruitute, ne luminibus offendantur, venit ne lumina cuiusquam obstruatur fiant, ibi.

Seruitutem, ne luminibus offendantur, debens, potest prohiberi, quodcumque faci-at ad luminis impedimentum, & potest nouum opus ei nunciari, si faciat, vt luminis nocet, ibi.

Seruitus luminis est, quod quis habet potestatem, vt eorum, videat, & quando-que sufficit etiam si sine sole videat, & quandoque sol ex necessitate praestatur, lumen, 1. §. & ibi gl. 1. eod.

Seruitus luminis à feruitute prospectus differt: quod prospectus etiam ex infu-rioribus partibus debet potest: sed lumen tantum ex coelo, ibi.

contra Seruitutem luminum facit ille, qui plantat arbores, vt luminibus offi-ceret: non tamen facit contra feruitutem alius non tollendi, l. si arborem, 1. §. & ibi gl. 1. eod.

contra Seruitutem luminum non facit ille, qui plantat arbores, vel aliquid fe-cit, per quod non impedit lumen: sed solem auferre, si in eo loco erat gratum, solem non efficitur: si in heliocamino, vel solario, in quo loco cum sol sit ne-cessarius, si vmbra faciat, venit contra feruitutem impositam, d. l. si arborem.

contra Seruitutem luminum non facit ille, qui depositus adificium, vel arboris ramos, quo facto locus opacus, vel vmbrosus caput plenus esse solis: quia non offit luminibus: sed plus aequo lumen facit, ibi.

contra Seruitutem luminum facit interdum ille, qui depositus adificium, vel in totum, vel in parte fuit, si luminibus officat, eo quod ex reuerberatione lumen in aedes deuoluatur, ibi.

Seruitus ne luminibus officatur, extenditur ad lumina praesentia, & futura, si est actum, l. qui adificium, 1. de feruit. vrbano.

Seruitus si sit imposita, quod lumina, quae non sunt, vt ita sint, de futuris lumini-bus nihil cauet videtur, l. si feruitus, 2. eod.

Seruitus si sit imposita generaliter, ne luminibus officatur, intelligitur non so-lum de luminibus praesentibus: sed etiam de futuris post constitutionem fer-uitutis, ibi.

Seruitus prospectus est, quia conceditur non simplex lumen: sed antecitas visus, §. exequi, in l. de actio.

Seruitutem alius non tollendi, si testator gratia vicinorum imposuit domui suae: quocumque, cuius interest, potest agi contra eius heredem, ne alius tollat, l. loci, §. fi. si feruit, videtur.

Seruitus, alius non tollendi, imposita à testatore, debet potest etiam ei, qui vlti-mos aedes habet, ibi.

Seruitutem, alius non tollendi, domibus vltioribus potest quis imponere, etiam si aliae domus in medio sint, quibus non debeat feruitus: quia interm-dum non elevatur domus media, vt feruitus est, l. & ideo, si feruitus vici-deretur.

In Seruitutibus, alius non tollendi, & in similibus idem est possessor iuris, & pe-ritor, l. & si forte, §. sciendum, eod.

Seruitutem, alius non tollendi, ne luminibus vicini officetur, debens, si alius adificauerit, ita quod luminibus vicini officat, teneret ex stipulatione damni infecti ad damnum ex obstruere luminum datum vicino, l. 1. T. eod., 1. §. & ibi gl. fi. de damno infecto.

Seruitutem debens ne sibi alius adificare liceret, si per statum tempus alius adificium habuerit, sublatum erit feruitus, l. 4. §. fin. de viucapio.

Seruitus, alius tollendi domunculam gratia factum paratam dicitur ferui-tus praedialis, l. 2. & ibi gl. 1. de feruitutibus, rustico.

Seruitus non alius tollendi habet perpetuam causam, & ideo decem annis praescribitur: quod decennium incipit currere ab eo tempore, quo vicinus coepit adificare, & tu prohibuisti iure huius feruitutis, non prius, gl. 1. in l. qui lumi-nibus, de feruit. vrbano.

Seruitus alius non tollendi, non impedit super eam altitudinem arbores plan-tare, ac viridaria habere, l. adificia, 1. eod.

Seruitus alius non tollendi, intelligitur de adificio, non de arboribus, gl. 2. ibi.

Seruitutem, alius non tollendi, & recipiendi stillicidia, si domus tua debet domui meae, & ego concessero facultatem alius tollendi: ita licet domum tuam alius tollere, si non impediatur stillicidia mea: si vero domo sublati alius eadere non possunt stillicidia, alius adificare non liceat, si domus, 2. eod.

Seruitutem, alius non tollendi, & recipiendi stillicidia, si domus tua debet domui meae, & ego remiserim feruitutem stillicidij non recipiendi, tibi etiam illam alius non tollendi: video retinuisse, & ita poteris alius tollere: quia non poteris non recipere, nisi alius tollas, gl. fi. ibi.

Seruitutem si debeat domus tua domui meae, possim domum meam in infinitum alius tollere: dammodo domum tuam non onerem grauiore feruitute, quam pari debet, l. cuius, 1. eod.

Seruitus non potest constitui, vt non liceat alicui monumētum alius ex tollere, aut vt tantum certi homines sepellantur, l. 4. & ibi gl. 2. communia praediorum.

Seruitus, alius non tollendi possessionem incipit quis ab eo tempore, quo vici-nus

mus eius fuit prohibitus ab eo edificare: alioquin clam possidere videretur, quod esse non debet, gl. i. in l. i. C. de feruiturib.

Reliqua verbo, Domus, 13.

42 **S E R V I T U S** stillicidij si imposita sit, non licet domino feruentis arare ibi edificare, ubi stillicidium cadere cepit, ita vt non recipere stillicidium, l. feruitur, 19. §. si sublatum, de feruit. vrbana.

In feruitibus vrbani stillicidij, vel signi immittendi in immisione facta dicitur, quia habere continuam possessionem, d. l. feruitur, in principio.

Seruitus stillicidij semper habet quæ perpetuam causam propter aptitudinem, gl. per petuam, in l. foramen, 27. de feruit. vrbana.

Seruitus stillicidij præscribitur tempore, si perpetuo stillicidium paratum est ad naturaliter suscipiendam aquam: scilicet si vt manu per canales mitratur aqua, l. foramen, 27. & ibi gl. pe. & vt de feruit. vrbana.

Seruitus non auertendi stillicidij dicitur feruitus, veluti si ex tecto tuo repleti debet cisterna mea, & modo vis auertere: quod non potes, cum debeas feruitutem stillicidij non auertendi, gl. i. in l. i. cod.

Seruitum stillicidij immittendi in ædes tuas ex causa emptionis re sciente si habeam, propter dictam feruitutem habeo actionem, & exceptionem, l. si a te, 16. si feruit. vindi.

Seruitus oneris ferendi super parietem si sit imposita, idem paries, vel alius, in eius locum fabrogatus perpetuo debet feruitutem, siue simpliciter fuerit imposita feruitus, siue vt nunc est, vt ita sit, l. cum debere, 32. de feruit. vrbana.

Seruitus oneris ferendi super columnam vel parietem si sit imposita, non solum de præfenti columnam vel parietem intelligitur, sed etiam de futura columnam, vel parietem, si verò fuerit imposita feruitus luminum, intelligitur de præfenti luminem, quia lumen non recipit corruptionem, d. l. cum debere, & ibi gl. parietem.

In feruitute oneris ferendi hoc est speciale, quod ista, cuius prædium feruit, teneatur edificare, d. gl. parietem.

pro feruitute oneris ferendi competit nobis actio, vt debens, & onera ferat, & vt ædificia reficiat ad eum modum, qui in constitutione comprehensus est, l. ceteri fortè, & ibi gl. sed ne, & gl. proposita, si feruitus vindicetur.

Seruitus oneris ferendi realis est, & non personalis, & dominus potest rem, quæ debet feruitutem derelinquere, d. l. & si fortè, & etiam, si feruitus vindicetur.

43 **S E R V I T U S** oneris ferendi si debetur domui plurium dominorum, singuli in solidum possunt agere pro illa feruitute, d. l. ceteri fortè, & si ædes.

Seruitutem oneris ferendi qui debet, potest parietem meliorem, quam in feruitute impositum erat, facere: si tamen faciat deterius, per confessoriam, aut per noui operis nuntiationem conueniri potest, d. l. ceteri fortè, & si.

Seruitutem oneris ferendi debens cogitur officio iudicis parietem idoneam restituere, aut vitium parietis emendare, & cauere in futurum se, suoque heredes non impedire, quominus feruitute vtatur: qui si non restituerit, neque cautionem præstiterit, condemnatur in eo, quod actor in litem iurauerit, l. haerum, si feruitus vindicetur.

Seruitutem oneris ferendi debens debet præstare semel cautionem, scilicet de reficiendo, & de non prohibendo à se, vel suis heredibus, licet à principio non venerit dies reficiendi, d. l. haerum, & ibi gl. tollere.

Seruitutem oneris ferendi debens absoluitur ab obseruatione iudicij, si ante sententiam diffinitiuam cauere, gl. absoluitur, ibid.

Seruitutem oneris ferendi debens, si præstiterit remissam non cautionem, tunc non iuratur in litem: sed capis pignoris coercetur ad cautionem iudicis officio, gl. si ibi.

Seruitutem oneris ferendi debens interim dum reficiat parietem feruentem, fultura ne domus dominans corrumpatur, ad eius dominum pertinet, l. scilicet, cod.

Seruitus oneris ferendi differt à feruitute signi immittendi: quia in prima specialiter de onere ferendo dicitur, & teneatur dominus parietem reficere: sed in secunda cogitur tantum parti immisionem signorum, si ædificium habet, d. l. scilicet, & ibi gl. hæc actiones.

Seruitutem signi immittendi si quis post litem contestationem, non vtendo amittit dolo domini ædium, illud us signi immittendi restituitur ei, d. l. scilicet, & ibi gl. queratur.

Seruitutem signi immittendi habens in parietem tuum, si non immiserit, eo quod statuto tempore non ædificauit, non admittit illam feruitutem, l. si quis alia, §. si, quemadmodum feruitutes.

Seruitutem signi immittendi si ædes tuæ dabent, & ego eximetim tigna, & quædam foramina illorum signorum obturaueris, & quædam non obturaueris, ius immittendi, quod habebam, non amitto; gl. si in l. hæc autem iura, de feruitutibus vrbana.

Seruitus signi immittendi habet locum, cum quis habet domum, ex qua immittit tignum in vicini domum: sed si domum non habens in alienam immiserit, tunc immisionem tignum cedit domui, in quam immittitur, l. hoc, quod dictum, 24. & ibi gl. i. cod.

Reliqua verbo, Actio, 32. stillicidium, l. i. 16. Fumus, 1.

44 **S E R V I T U S** iure in re comuni non potest socius aliquid facere, vel prohibere inuito sociis: sed ei per iudicium communi diuidendo vel societatis succurritur, l. in re communi, 25. & ibi gl. i. de feruit. vrbana.

Seruitus parietem communi imponi non potest ab vno ex dominis, gl. si in l. hæc, quod dictum, 24. §. si, cod.

Seruitus proprio fundo per communem fundum deberi potest, si fundus non fuit communis tempore feruitutis constitutus, alioquin non potest, l. si communi, 27. & ibi gl. si de feruit. rustico.

Seruitus in communi fundo ad proprium, licet non possit à principio constitui: constituta tamen durat, l. vnus ex sociis, 34. & ibi add. marg. cod.

Seruitus in communi fundo ad proprium non potest à principio constitui, nec acquiri communi fundo: quia necesse est quod vterque dominus constituat feruitutem, & vterque constituatur, quod in communi fundo fieri non potest, ibi.

Seruitutem imponere non potest vnus ex sociis fundo communi, neque potest remittere ei debitam, nisi alij postea cedant, vel remittant, d. l. vnus ex sociis, & ibi gl. i.

Seruitutem si plures domini separatim constituerint, nouissima constitutione feruitus constituitur, ac si eodem tempore omnes constituerint eam, nisi muta-

tio contigerit in personis constituentibus, vel acquirentibus, aut alterius ex sociis, l. si communi prædiorum.

Seruitutem si imponit vnus socius communi prædio, si postea eo defuncto, vel alio modo partem suam alienante socij impossuerint eandem feruitutem, nihil agunt: quia vltima impositio non trahitur retrò ad primam, & ideo hæc vltima pendebit, donec focus nouus, vel emptor constituerit eandem feruitutem, ibi.

Seruitutem si quis impossuerit communi prædio, eius heres tenetur ratum habere, quod fecit defunctus, neque ob hoc illa impositio confirmatur per impositionem eius feruitutis factam à socio post mortem primo imponentis feruitutem, gl. nihil agitur, ibi.

Seruitutem si acquiritur, vel imponunt omnes socij communi prædio inter viuos etiam diuersis temporibus, tunc valeracquisitio, vel impositio, & prima suspenditur vsque ad vltimam, d. l. i. §. fin. & ibi gl. si.

Seruitutem si omnes socij imponunt communi prædio in vltima voluntate, putant omnes legarunt eam, & tunc si omnium simul adeatur hereditas, valet impositio: sed si diuersis temporibus, adeatur, non valet talis legatum, ne actus mortuorum sint in suspensio, d. l. si & ibi gl. non cessat, & gl. si.

Seruitutem si vnus imposuit communi prædio inter viuos, & alius socius in vltima voluntate eandem impositum, si prius impositio inter viuos fuerit confirmata illa persequente relicta in vltima voluntate, & suspenditur, & expectat eam, ibi.

Seruitus si in prædio communi ab vno ex sociis prius per vltimam voluntatem sit relicta, & post aditam hereditatem alius socius concessit eandem feruitutem inter viuos, talis impositio non valet: quia prior impositio in vltima voluntate relicta non potest esse in suspensio: si vero concedatur inter viuos, antequam adeatur hereditas legantis, valet concessio: quia adhuc in pendenti esse potest vsque ad aditionem hereditatis, d. l. si & ibi gl. idemque, & gl. si.

Seruitutem debet et non potest res propria communi rei, & contrarij, gl. si in l. si quis, §. si communi prædiorum.

Seruitutem si debet fundus duorum, aduersus vnumquemque potest agi confessoria in solidum, et si alij eorum defenderent, & luccubuerit, solidum, teneatur redire: quia diuisionem feruitus non recipit, loci corpus, §. si fundus, si feruitus, vnde dicitur.

Seruitus si debetur à prædio communi prædiis singulorum eorumdem, illa feruitus non venit in iudicium communi diuidendo, quia oportet, quod etiam prædia singulorum, quibus feruitus debetur, veniant in diuisionem, quod est absurdum, l. arbor, §. si communi diuidendo.

Seruitutem imponere prædio communi non potest vnus ex dominis, qui pro indiuiso sunt domini, nisi alij consensiant, vel tunc, vel postea, l. 2. & ibi gl. si de feruituribus.

Seruitutem finitima ad communem fundum si stipuletur vnus ex sociis, stipulatio inutilis est: quia ei dari non potest, l. si vnus, 19. de feruit. rustico.

Seruitutem finitima ad fundum communem omnes socij, vel seruis communis recte possunt stipulari, & singuli ex sociis sibi dari recte possunt petere: quia ita eis dari potest, ibi.

Seruitus non potest imponi, neque acquiri liberis fundo communi per vnum ex sociis, quoniam sibi prædicant, postea aliis eam singulariter conferentibus potest tamen præscribere, seu petere declarati ipsam debere, gl. ideo, in add. in §. inter rusticorum, Inst. de feruit. rustico.

Reliqua verbo, Communis, 2. Socius, 18. 19.

S E R V I T U S de loco ferenti non potest legari ab eo, cui debetur: quia dominum est alterius, gl. i. in l. i. de vltimo legato.

Seruitus indiuisibilis non potest relinqui, gl. si in lege Falcidia, 7. ad legem Falcidiam.

Seruitus reales sunt transmissibiles ad heredes, l. i. §. libertatibus, C. de caducis, Seruitus realis si legatur, dicitur legari ad mortem testatoris: sicut in aliis rebus legatis, gl. in aliis legatis, & ibi add. l. 1. & ibi gl. pen. de feruiture legata.

Seruitus personalis cedunt ad ad hereditatem, d. l. 1. & ibi gl. pen. penul.

Seruitus prædialis non potest legari non habenti prædium vicinum, l. Melia, §. si, & ibi gl. relicta de aliment. & cibis.

Seruitus haurienti aquam, vel pecoris appellendi ad aquam, vel gestandi, vel premendi vias in tuo, vel vtendi area tua ad frumentaria, cæteræque legumina exprimens, quando legatur habenti prædium vicinum, dicitur feruitus realis, quod finitur cum persona, ope exceptionis, non ipso iure, quando est actum, quod ad heredes non transeat: sed si legatur prædium non habenti, tunc non est feruitus realis: sed est obligatio personalis, vel ius quoddam, quod actione personalis, vel testamento, vel pacto debetur: sicut si decem mibi stipuletur, §. si persona, ibi.

Seruitus confusæ aditione hereditatis restitui debent in pristinum statum si postea heres vendiderit illam hereditatem, l. si cuius, 10. communia prædiorum.

Seruitus, quæ debebatur fundo testatoris ad fundum heredis, confunditur aditione hereditatis, & ideo si legatus sit fundus feruens, potest heres retinere eum, donec delegatus constituat sibi feruitutem ex eo, l. si feruus Titij, 73. de leg. 1.

Seruitus prædij legari aditione hereditatis confusæ sunt restituendæ, l. legatum est, 119. §. si, cod.

Seruitus prædiorum confunduntur, si idem in solidum dominus vtriusque prædij, & feruentis, & dominantis factus sit: secus si pro parte: quia tunc non extinguuntur feruitus, l. 1. & ibi gl. i. quemadmodum feruit.

Seruitus in diuixis transeunt in heredes in solidum acquisitæ, & passivæ, l. vix, i. i. neri, 17. de feruitur.

Seruitus obligatio non transit in aliquem, cum quis alienat, antequam tradiderit possessionem feruitutis: secus tamen est in hereditibus, in quos transit mortuo constitutente etiam ante traditionem feruitutis, gl. si ibi.

Seruitus prædialis semper transit ad heredem, & ad emptorem sui natura: saltem hoc, quando in contrarium expresse fuit dictum, gl. i. in l. pectoris, 4. de feruitur. rusti.

Seruitus prædialis si sit relicta filiz ex affectione persona, vel quando testator dixit, lego vltimum fructum, vel vltimum talis feruitutis rusticæ, vel vltimæ prædialis est, & ipso iure non transit ad heredes eorum, quibus relicta est: exceptio tamen repellitur, §. ibi.

eruitus ius tranſit cum prædio dominante quocumque titulo concedatur, niſi ſpecialiter fit exceptum. l. reſtitut. §. i. ſerui. vindi.
ſeruitus impoſitæ onus comitatur rem, quæcumque tranſeat. l. 3. Cod. de ſeruit.
ſeruitus, quæ debetur à re rei, poſtquam ſunt conſtitutæ, tranſeunt cum re ipſa, quæcumque vadam: ſecus ſi eſſent tantum promiſſæ. gloſſ. iura. in addit. marg. in principio. Inſt. de ſeruit. ruficorum.

Reliqua verbo, Legatarius, 9. Legatum, 66.

SERUITUTEM nemo poteſt vindicare, niſi qui domiſum in fundo vicino habet, cui ſeruitute dicit deberi. l. 2. ſi ſeruitus vindi.
eruitum vindicare iure directo non poteſt ille, qui non eſt dominus prædij, cui ſeruitutem debet dicitur: vili iure poteſt, veluti creditor, vſufructuarius, ſuperficiarius, & bonæ fidei emptor. gl. vindicare. ibid.
eruitum conſtitutum per conſeſſoriam poteſt vſus in ſolidum vendicare, licet non poſſit conſtituere, vel acquirere eam ſociis, loci corpus. §. ſi fundus, & ibi gl. non poſſit, eod.
eruitus, quæ copit competere alicui, aduerſus quem poſſet conſeſſoria vendicare, etiam ſi alius fit à prohibente. l. 1. §. compenſis, de aqua quodidiana.
eruitus ſi debeat fundo, eaus vſufructus legatus eſt, legatarius non poteſt ſeruitutem vendicare: ſed petit vſufructum, & per hoc ſeruitutem. l. 1. ſi vſufructus petatur.

ſeruitutibus ruficis, vel vrbaniſis competunt conſeſſoria, & negatoria, §. æquod, Inſt. de adio.
ſeruitute conſtituenda, non ſunt conſtituenda prædij ſunt actiones in rem eam pro ruficis, quæ pro vrbaniſis reſcribis, vel perſonalibus ibid.

ſeruitus viliſis petio datur ei, qui pignori fundum accepit, & etiam ei, qui fundum emphyteuſi cum habet. l. ei, qui, l. 6. de ſeruitutibus.
ſeruitutibus interdicta d. poſſeſſoria, per quæ tunc ſeruitutes ſciſcitandi interdictum directum, & vtile de itinere, actibusque: interdictum vti poſſidetis, quod inter fructuarios, & vſuarios, & inter corporales datur. glo. ſi in l. pen. eod.

ſeruitus verò non poſſidetur: ſed qua poſſidetur, ſi in corporealis, l. 2. in l. 1. Cod. de ſeruitutibus. glo. poſſeſſor. in l. & ſi forte, §. ſciendum, ſi ſeruitus vendicatur.

ſeruitus qua poſſeſſione dicitur ille, qui ſeruitutem ſibi debere ait, ſi tigna immiſſa fuerint: ſed ſi immiſſa non ſunt, ille qui negat, dicitur eſſe in qua poſſeſſione libertatis. l. ſcietur, ſed ſi queratur, ſi ſeruitus vendi.
ſeruitus qua poſſeſſione eſt prodeſt ad hoc, quod licet agat, dicitur tenere partes poſſeſſoris, & releuabitur in hoc: quia ſunt partes rei, quod hoc, vt aduerſarius tanquam actor prius iuret de calumnia, tum & ipſe maiores inducias habebit. gl. poſſeſſoris, ibidem.

ſeruitutis qua poſſeſſione eſt prodeſt ad hoc, quod non habet neceſſe propoſcere ad iudicium: ſunt tamen partes actoris, vt debeat probare ſibi conſtitutam ſeruitutem. ibid.

ſeruitutis qua poſſeſſione eſt illum, qui agit pro ſeruitute, prodeſt ad hoc, quod ſi queratur, an dominus fit eius rei, cui dicit deberi ſeruitutem, non tenetur probare: quæcumque ſi non eſſet in qua poſſeſſione ſeruitutis, id probare cogere: item loco poſſeſſoris habetur, ſi queratur an domus fuerit, necne ille, qui conſtituit ſeruitutem, d. gl. poſſeſſoris.

ſeruitus vſus pro traditione poſſeſſoris habetur, l. pen. de ſeruitutibus.
ſeruitus per patientiam videtur qua tradita, glo. l. 3. & ibi add. marg. in l. 4. de ſeruit.

ſeruitute vt quis commodè vti poſſit, licet non eſt ei in prædio ſeruitute ædificanda, & ſocietate iter facere, l. ſi inter, l. 1. de iter.

ſeruitutem debens debet pati aduerſum ſuam. l. pen. eod.
ſeruitutem talem ſi tibi concedo, per quam publicus vſus non impeditur, tunc ſaltem ego, & heredes mei non debemus contrahere: ſed ſi per eam publicus vſus impediatur, tunc ego etiam potero contrahere. glo. ſuccedentium, in l. venditor, communia prædiorum.

ſeruitus vſum impedit ille, qui reſcere prohibet, & ideo reſectio eſt permitenda. gloſſ. de inciner. in l. loci, §. ſi quis mihi ſeruitus vendi.

ſeruitute ſibi debita ſi quis prohibeat vti, poterit agere conſeſſoria viliſis, & interdicto vti poſſidetis, l. ſcietur, §. Aſitio. eod.

ſeruitute non videtur ille, qui alieno iure vti ſe credit: ſecus ſi iure proprio vtatur: quia tunc videtur ſeruitute vti. l. cum ſeruitus ſeruitur.

ſeruitute non videtur ille, qui vitæ illa pro publica via, vel pro alterius ſeruitute, nec compenſis ei eo interdictum, nec actio. ibid.

ſeruitute aliqua agens poteſt iuramentum probatum reddere ſe iure ſeruitutis fuiſſe vſum, non tamen ſimpliciter ſuum iuramentum probabit: ſed teſtibus, l. 1. §. quodidiana, in add. marg. de aqua quodid.

ſeruitus ſicut per continuationem vſus retinetur: ſic per naturalem interruptionem vſus interrumpitur. gl. 3. in l. 1. C. de ſeruitutibus.

Reliqua verbo, Actio, 157. Negatoria, Conſeſſoria, Quæſi, 2.
ſeruitus ſulphuris in cauſis orandiſis primum locum poſt Marium Tullium obtinuit. l. 1. poſt hos Quintus de origine iuris.

ſeruitus in genere, glu. l. vſque ad nu. 7.
ſeruitus diuerſi in genere ſeruitutum, nu. 8. 9.
ſeruitus obligandos, & eorum ſideiſſores, nu. 10.

ſeruitus dotalis, & vrbaniſis, & mariti, nu. 11.
ſeruitus fructuarium, vſuarium, & acquiſitas res ab eo, nu. 12. vſque 18.

ſeruitus hereditarium, 19. vſque ad 22.
ſeruitus publicum, & munus iudicandi, & alias dignitates, 23.
ſeruitus ſolemnis teſtamenti, & eorum teſtimonium, 24.

ſeruitus in iudicio, & poteſtatem agenda, & reconueniendi, & accuſandi dominum, vel alium, vel econtra, num. 25. vſque 30.

ſeruitus chriſtianum, & eius monachatum, vel clericatum, 31.

Quoad acquiſitionem, nu. 32. 33. 34.

Quoad ſignificationem, & acquiſitionem per eum, 35. 36.

Quoad ſeruum præpoſitum, & negotiatorem, 37. 38. 39.

Quoad accipientem, vel dantem mutuum, 40.

Quoad pactum, vel contrahiſſum, & voluntate domini, vel alius ementem, vendentem, deponentem, depoſitarium, & locantem, nu. 41. vſque 44.

Quoad ſeruum ſideiſſubentem, mandantem, & obligantem, vel libertatem dominum, vel rem domini, 45. 46.

Quoad ſeruum heredem inſtitutum cum libertate, vel alius, 47. vſque 53.

Quoad ſeruum heredem ſine libertate, & aditionem eius, 54. vſque 57.

Seruus alienus, vel communis heres inſtitutus, nu. 58. 59.

Quoad ſeruum ſubſtitutum, 60.

Quoad legatum relictum ſeruo, 61. vſque 64.

Quoad ſeruum legatum, nu. 65. vſque 70.

Quoad manumſiſſionem ſerui, 71. 72. 73.

Quoad ſerui libertatem, 74. 75. 76.

Quoad libertatem datam, vel relictam ſeruo in teſtamento, 77. vſque 81.

Quoad ſeruum liberum eſſe inſum, 81. vſque 89.

Quoad ſideiſſecommiſſariam libertatem, 90. 91. 92.

Quoad manumſiſſionem ſerui empti, vel donati ſimpliciter, aut vt manumſitteretur, 93. vſque 97.

Quoad libertatem ſerui ſui, vel alieni nuptiis redempti, 98.

Quoad ſeruum alienum redemptum, vel redemptum ab hoſtibus, 99.

Quoad ſeruum datum, vel venditum, vt exportaretur, 100.

Quoad ſeruum venditum, vel emptum, & cuius peculium, 101.

Quoad ſeruum vitiſſum, vel ſanum, & redhibitorium, & aditiam, 102. 103.

Quoad proclatorem ſe in libertatem, aut eentem ſe pro libero, 104. 105.

Quoad ſeruum fugitiuum poſſeſſum, vel non poſſeſſum, 106. vſque 113.

Quoad occultantem, nu. 114.

Quoad ſeruum pignori, vel alius obligatum, nu. 115. 116.

Quoad matrimonium, & cognationem, nu. 117.

Quoad ingratitudinem manuſiſſi, & reuocationem libertatis, nu. 118.

Quoad deteriorantem, & corruptentem ſeruum, 119.

Quoad operatum impoſitionem, & exactionem, & præſtationem, & legatum, 120.

Quoad deteriorandam cauſam domini, 121.

Quoad ſerui poſſeſſionem, & rem poſſeſſam à ſeruo, & vſucapionem eius, 122. 123.

Quoad peculium, & eius adminiſtrationem, 124. 125.

Quoad ſeruum bonæ, vel malæ fidei poſſeſſum, vel emptum, vel liberum bonæ fidei ſeruiſſionem, nu. 129. vſque ad num. 129.

Quoad ſeruum datum tuorem, vel ſibi manuſiſſo datum, 130. 131.

Quoad pactum in ſeruitute, 132. 133. 134.

Quoad ſeruum pena, 135.

Quoad ſeruum communem, & eius manuſiſſionem, & acquiſitionem, & ſtipulationem eius, 136. vſque 142.

Quoad ſeruum communem ſeruum, delinquentem, vel dampnum dantem, 143. 144. 145.

Quoad ſeruum ſeruum, 146. 147. 148.

Quoad dampnum datum, & actionem noxal. m. & Aquilianam, 149. 150. 151.

Quoad ſeruum occiſum, vulneratum, vel verberatum, & ſe præcipitantem, 152. 153. 154.

Quoad verbera, & iniuriam illatam ſeruo, vel econtra, 155. 156.

Quoad delictum ſerui, vel domini, 157. 158.

Quoad necem domini, 159.

Quoad iniquiſſionem, & torturam ob necem domini, & non præſtantem auxilium domino ſui, 160. vſque 164.

Quoad iniquiſſionem, & torturam ſeruum ob delicta ſua, vel dominorum, & aliorum, 165. vſque 169.

Quoad ſerui condemnationem, punitionem, & appellacionem, num. 170.

SERVUS vnus non eſt plus ſeruus, quam alius: quoad officia tamen in ſeruis eſt differentia: quidam veterani, alij nouiti, quidam odinarij, alij vicarij, alij maiorem dignitatem habent apud dominum. gloſſ. 1. in l. & ſeruum, de ſtatu hominum. gl. nulla, in add. in §. ſi Inſt. de iure per ſona.

Serui dicuntur a ſeruando: ex eo, quod imperatores captiuos vendere, & per hoc ſeruare, nec occidere ſolent. l. libertas, de ſtatu hominum, populus, 149. §. 1. de verbor. ſignific. §. ſeruitutes, & ibi gl. ſeruare. Inſt. de iure perſon.

Seruus quis eſſe non poteſt regulariter ſine domino: quandoque tamen poteſt eſſe, ſi vſufructum, & ibi gl. fore, de liberali cauſa.

Serui dicuntur mancipia: quod ab hoſtibus manu capiuntur, §. ſerui, & ibi gl. ſeruare, Inſt. de iure perſon.

Seruus quandoque eſt ſine domino, vt ſeruus hereditarius, ſeruus habitus pro deſpectu, vel ſi quis vſufructum liberi hominis malæ fidei rediderit, & ceſſerit, gl. pena in l. libertas de ſtatu hominum.

Seruum vna eſt conditio: liberorum autem hominum multæ ſunt, quidam ingenui, quidam libertini ſunt, l. & ſeruum, eod. gloſſ. ſpacio, in l. fin. de ædili. edict.

Serui naſcuntur ex ancillis, aut ſunt iurgentium: id eſt captiuitate: aut ex civili cum homines liberi maiores 25. ann. ob precium participandum ſi parci ſunt venundari, §. ſi Inſtit. de iure perſon. & l. & ſeruum, de ſtatu hominum.

In ſeruum condicione nulla eſt differentia, d. §. ſi.

In ſeruis nullus eſt magis ſeruus, quam alius, licet quoad actus, & quoad militias ſit differentia: ſed olim vnus magis erat ſeruus, quam alius: nam quidam habebant nudum dominium in illis, alij plenum, alij ſemi plenum, gloſſ. nulla, in add. ibi.

Serui efficiunt quis per ingratitudinem reuocationis in ſeruitutem, gloſſ. iure civili, ibid.

Serui in poteſtate dominorum ſunt, quæ poteſtas eſt de iure gentium, l. 1. de his, qui ſunt ſui, & §. poteſtate, Inſt. eod.

In ſeruis vix, necique poteſtas penes dominos olim erat: hodie tamen ſupra modum, & ſine cauſa legibus cognita dominis non licet ſeruare in ſeruos ſuos,

suos, ibi, & §. in potestate. Institutio de his, qui sunt sui.
 Seruum suum sine causa occidens non minus punitur, quam qui alienum seruum occidit: & illa magna asperitas dominorum hodie coercetur, d. l. 1. & ibi glo. 1. & d. §. in potestate.
 Seruus tradere suo arbitrio ad bestias depugnandas ablata est dominis potestas: oblatum tamen iudicio seruo, si iusta sit domini querela sic poena tradi potest, l. circumcidere, ad legem Corneli de sicariis.
 Seruum suum vendens hoc pacto, vt ad bestias detur, tenetur lege Cornelia de sicariis: & etiam em pro eius ibi.
 Seruum potest dominus etiam sine causa modice verberare: sed si nimis verberet eum, tenetur vel vendere vel dare, gl. cognita, in §. in potestate, Inst. de his, qui sunt sui.
 Seruum suum proprium occidens quandoque tenetur etiam civiliter, si alterius interest, vt creditoris, nisi probaret eum non ex vulneribus mortuum, gl. alie num, in add. ibi.
 Seruus contra dominum potest habere recursum ad iudices propter domini suauitiam, §. si Inst. eod.
 Seruus nescit quid faciat dominus eius, glo. ex necessariis, in l. eius, qui, si certum petatur.
 Seruus civiliter non potest quicquam debere, nec ei deberi, sed inspecto iure naturali, vel contra ius dicimus debere, & ei deberi, l. nec seruus, 3. a. de peculio.
 Seruo quod debetur ab extraneo, potest eius dominus petere: & si seruus debet, in dominum de peculio actio datur, vel de in rem verso, si in rem domini versum est ibi.
 cum Serui ipsi quaedam sunt facienda, & non cum dominis ipsis, regulariter tamen contra, gl. seruo, in l. minor, 2. §. 1. de iustitio.
 Seruus non habet communionem iuris civilis, nec praeioris edicti, l. qui testamento, 1. o. §. p. de testam.
 3. Seruus civilibus officiis fungi non potest, gl. in totum, ibi.
 Seruus secundum ius civile pro mortuo habetur, gl. civilis, ibi.
 Seruorum appellatione continentur etiam seruus, l. qui duos, 6. c. de legat. 3.
 Seruus morari non intelligitur ibi, vbi est in fuga, gloss. fin. in l. seruus, qui, §. o. eodem.
 in Serui persona fieri possunt ea, quae sunt facti: sed ea, quae sunt iuris, nec momento resident penes eum, veluti hereditas, gl. 2. in l. qui heredi, 4. 4. de condit. & de monit.
 Seruus non potest nunciare nouum opus alicui: sed ei potest nunciari, & valet nunciatio tanquam rei facta, l. de pupillo, §. seruo, & ibi glo. nunciari, de noui operis nunciatio.
 Serui vox dicitur vox domini: fallit in duobus casibus, l. si seruus communis, 4. a. & ibi gl. 1. de damno infecto.
 Seruus si sit confiscatus eo, quod dominus pro eo non soluit vestigal, potest dominus dare estimationem eius sibi, & recuperare eum, si ille seruus debebat reddere rationes gestioni, l. si de publicanis.
 Seruus confiscatus eo, quod dominus pro eo non soluerit vestigal, debet reddere domino iusta estimatione soluta sibi, ad hoc vt ipse dominus imponeret poenam tali seruo, qui uxorem eius corrupti, aut aliud grauius commissit, dict. l. fin. §. 1.
 Seruum, vel liberum alicuius non potest facere aliquem conuentio priuata, l. conuentio, 4. 9. de liberali causa.
 Seruus, qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest, l. acquiritur, 1. o. §. j. de acquir. rerum dominio.
 Serui iustum factum praesumitur domini etiam ignorantis: sed sciens, & volens etiam iniustum factum serui, gloss. creditur, in l. quod seruus, 1. 4. de acquir. possid.
 Seruus quandoque dicitur dominus respectu eius, cui mandauit, gl. domino, in l. cum precario de precario.
 in Seruo, & libero homine spectantur singula momenta, gl. si, in add. marg. in l. si seruus testamento, 1. 4. de stipulatione seruorum.
 Seruus affirmans se liberum, vt sibi pecunia crederetur, non facit furtum, l. si quis vxori, 1. 3. §. seruus, de furtis.
 4. Seruo non debet licere, quod non licet libero, glo. fed tantum, in l. qui iniuriz, 1. §. quod si seruus, de furtis.
 Seruorum, & liberorum hominum natura quantum ad moriendum communis est, l. hoc accusare, §. item nec lex, & ibi gl. communis, de accusat.
 Seruus matri iuste obedit, gl. scriptura, in l. diuus, 1. §. fenatus, de falsis.
 de Seruo potest fieri controuersia alicui quatuor modis, gl. si, in l. de minore, §. si de quaestio.
 de Seruo quando fit alicui controuersia pro rei venditionem, vt quia ego ab alio, & alius a me vendicet, & tunc seruus torquetur, & idem quando de possessione eius inter me, & eum: quod fit vel officio iudicis, vel vtrubi, ibi.
 Seruus fit plus seruus, & alterius duriore seruitute adstrictus sit, glo. dubitatio, in l. aut damnum, §. si de pennis.
 Serui ab omni militia prohibentur, alioquin capite puniuntur, l. ab omni, 1. de re militari.
 Serui appellatio etiam ad ancillam refertur, l. detestatio, 4. o. de verborum significat.
 Serui secundum ius civile pro nullis habentur, glo. si, in illa verba, eod. l. 1. & ibi gl. 2. de iure delib.
 Serui ea, quae naturae sunt, faciunt: sicut ceteri, qui de iure civili capite habent, scilicet bibunt, comedunt, & c. gl. 1. in l. quod attinet, 3. 3. de regul. iuris.
 in Seruis nulla actio est, l. cum seruis, 1. o. eodem.
 per Seruos fieri potest melior conditio nostrae: sed deterior non potest fieri, l. me lior, 1. 7. §. eodem.
 Seruum alicuius vitalem curando si quis expendit, poterit sumptus recuperare a domino serui actione negotiorum gestorum, l. si seruum, 1. o. Cod. de negotiis.
 5. Seruum inutilem alicuius si quis curauerit, sumptus factos in curando non potest repetere a domino, §. gl. 1. ibi.
 Seruus pro domino conueniri non debet, rubr. C. ne filius pro patre.

Seruum aliquem esse non ideo probatur, quod mater, & frater ipsius seruilium ministeria exercuerint, l. ad probationem, 1. 2. c. de probatio.
 Serui boni dominos excurrunt, vel odunt: sed magis diligunt, l. lex, quae, 2. 2. c. de admin. tutorum.
 Serui pupillorum aliqua arte praedici debent seruire ipsi pupillis, & de eorum bonis sunt alendi: sed qui non sunt aliqua arte praedicti, partim ex labore suo, partim ex pupilli substantia sunt alendi, d. l. lex, quae, §. serui.
 Seruus tanquam quidam alius potest vendicari a domino, & dicitur praedictialis in rem, gl. 1. in l. cum aliquis, 1. c. de iure delib.
 Seruus sanus a domino abiectus nullius est, donec se occupet, vel ab alio occupetur, gl. 1. in l. 1. §. sed scimus, C. de Larina liberta.
 Serui non constituuntur capiti in bello, quod est inter duas ciuitates: quia non dicuntur hostes, gloss. 1. in l. cum cognatum, C. de ingen. manum.
 Serui nascuntur ratione certa: sed non constituuntur confessione, l. parentes, C. de liberali causa.
 Seruus manumissus capite non minuitur, §. seruus, Inst. de capitis diminut.
 Seruus nullum habet statum, & ideo manumissione non minuitur capite: id est non mutatur eius status, gl. 1. ibi.
 Seruus, qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest ad suam utilitatem: sed bene ad utilitatem domini, §. item quod serui, & ibi gl. nihil, Inst. per quas person. nobis.
 Seruus prius intelligitur etiam is, in quo quis nudam proprietatem habet, alio usufructum habente, in principio Inst. de hereditibus inst.
 Seruus alienus intelligitur etiam is, in quo usufructum tantum habeo, §. alienus Inst. eod.
 Seruus, & dominus sunt correlatiui, gl. dominum, in §. actione, Inst. de actio.
 Seruus non potest habere heredem, vel successores: fallit in multis casibus, glo. 1. in l. si is, ad quem, 2. 2. de acquir. heredit. l. 4. & ibi gloss. 1. Cod. communia de successio.
 Seruus est, ergo nequam, valet consequentia, l. 4. in addit. margin. Cod. de liberis, & eorum liberis. l. apud antiquos, 2. 1. in add. marg. C. de furtis.
 Seruus ex ipsa datione tunc est liber, l. quidam, & ibi gl. 3. Cod. de necessariis seruus.
 Seruus successores habere non potest: fallit in multis casibus, l. 4. & ibi gl. j. Cod. communia de successio.
 Serui alieni contra prohibitionem facilius fit, quam manumissio: quia alienatio facilius reuocatur, quam manumissio semel praestita, glo. causam, in l. p. ca. Cod. si mancipium ita fuerit.
 Serui quod alienari non debeant duplex est pupilli commodum: scilicet ne tutores in rebus pupilli fraudem committant, & ne mater pupilli res pupillares furripiat, & ad secundum martum perferat, l. lex, quae tutores, 1. 4. §. lex. C. de administ. tut.
 Serui capitis, vel incapacitas pendet a capacitate, vel incapacitate domini, l. si nihil, & ibi, 1. 4. regula, de legat. 1. §. seruus autem, Inst. de heredit. n. iur.
 Serui capacitas, vel incapacitas quandoque non regulatur a capacitate, vel incapacitate domini, l. de verborum obligation.
 Seruus ratione minoris eratis non restituitur in his, quae ad dominum spectant: sed si spectant ad ipsum seruum, vt si libertatem respicerent, l. 3. §. si de minor.
 Seruus minor peculium habens quodcumque gerit, voluntate domini gerere intelligitur, & ideo non restituitur, d. §. si cum l. sequent.
 Serui, vel ancillae maiores 10. annis si sine aere sint, aestimantur 20. solidis: sed minores 10. annis non amplius, §. iam 10. solidis, l. 3. C. communia de legatis, l. 1. §. ne autem C. communia seruorum.
 Serui, vel ancillae siue artifices, & immaniter vsque ad 30. solidos, exceptis seruis notariorum, & mediis, d. l. 3. & ibi gl. 3. d. l. 1.
 Serui si sint notarii, hoc est scripti, 1. librorum, 50. solidis aestimantur, si medici 60. & idem si ancillae sint oblect. ges. d. l. 3. & ibi gl. 4. d. l. 1.
 Serui eunuchi minores 10. annis aestimantur vsque ad 30. solidos, maiores vsque ad 50. si vero eunuchi sint artifices, vsque ad 70. ibi.
 Serui ultra estimationem statutam a iure aestimari non debent: citra tamen possunt quandoque, gl. 3. in d. l. 3.
 Seruus, ergo fur maximè dapifer: dominis enim suis etiam si nihil aliud possunt, cinerem tamen stupriunt, gl. quanto minores, in l. Iulianus, de actio. emp. pri. l. apud antiquos, in add. marg. C. de furtis.
 Serui pro nullis habentur in eo, quod attinet ad ius civile: sed non in eo, quod attinet ad ius naturale: quia quoad illud ius omnes homines sunt aequales, l. quod attinet, 3. 3. de reg. iur.
 Seruus si scienter vocari le ad dignitatem passus est, remouetur, & punitur: sed si ignoranter, reuocabitur tantum, si infra 30. dies, ex quo scuit dominus ad dignitatem promotum, reuocauerit, alioquin postea non auditur: sed remanet liber, l. si C. si seruus, aut liberus ad decurionatum lib. 10.
 Reliqua verbo, Captiuus, Captiuus, 1. o. §. que 4. Dominus, 8. 9. 10. 11. Familia, 1. 2. 3. 4. Iudicium, 9. Mancipia, Notarius.

Serui viciarii, qui nihil habent in peculio, nec se ipsum dicitur habere in peculio suo, unde dominus ex peculio ordinarij non deducit id, quod sibi debet vicariis, de posui, 3. §. Stichus, & ibi glo. debent, de peculio.
 Serui venalitarij appellantur mangones, qui venaliter dicuntur negotiatores, l. 1. in add. marg. de rebus.
 Seruus ordinarius non habet in propria potestate seruorum vicarium, gloss. si vicarius, in l. procuratoris, §. 1. eod.
 Seruus tollis, qui purgat agrum spinis, & eum plantat, & circuit fe-
 cipibus, & folijs, gl. orandi, in l. cum quateretur, 1. 8. §. si de legat. 3.
 Serui vrbani intelliguntur illi, quos paterfamilias inter vrbani annuerat sol-
 pueri sunt, l. serui vrbani, 97. eodem.
 Serui venatores, & aucupes habentur pro vrbani, si in vrbe morentur: secus si ru-
 re, d. l. serui, §. 1.
 Serui mulones pro vrbani habentur, nisi propter opus rurale restator eos desti-
 natos habeat, ibi.

us natus ex ancilla vrbana quamvis sit missus nutriendus in villam, pro vrbano habetur, d. l. seruus, §. cum qui.

us lecticarius legatis intelligitur legatus etiam ille seruus, qui lecticarius, & cocuus fuit, ibid.

us villicus dicitur, qui occasione fructuum insunt; monitores vero, qui agros moneant, sunt foliatis, & sepibus, qui moneant laboratores, glo. & 3. in l. i. instrumenta, de fundo instruit.

us vrbani a rustico distinguitur non locos sed genere usus, ut si ad usum vrbani sit destinatus, sit vrbani, licet sit in villa, & e contra, licet quemadmodum, impellet, lega.

us glebe additus, ut de ea annuum censum solueret, dicitur annotatus; id est alligatus censibus, gl. 3. in l. qui quis, 16. C. de episcopis, & cleri.

us baronum dicitur, qui ab hostibus capti sunt: prouinciales vero dicuntur, qui apud nos nati sunt, glo. pen. & fi. in l. fin. C. de adiutorio actio.

us mutueli conditionem partis sequuntur, glo. filius, in l. 2. C. de libertis.

us olim erant triplices: nam in quibusdam plenum, in aliis semiplenum, in aliis nudum, id est sine aliqua utilitate domini habebant dominum quod sublatum est hodie, & omnes sunt plene domini, glo. in rub. & in l. 1. C. de iure iurum.

us acceptio fundi deserti occupans, pariter domino, tenetur ad tributa illius fundi, gl. 3. & ibi glo. 1. C. de agricol. & censu, lib. 1.

us acceptio fundi deserti donans, princeps videtur eo ipso donare etiam plenum fundum, & ideo donatarius tenetur ad illius fundi tributa, ibid.

us dicuntur vagi ob id, quod non habeant, apud quem certo consistant, sed contineant, quasi desertos, & ac desertos, tamen non vagantur, d. l. 3. & ibi add. marg.

us cassidus dicitur, cui domus cura est demandata, qui ordinarius dicitur, qui habet aliam curam sub se, qui vicarius dicitur, glo. l. i. in addit. margin.

us cum autem, Insit. quod cum eo, qui in ali.

us si plecti antedebant cadaver domini, vel fieret honor mortuo, gl. 1. in l. 1. de i. c. de l. Latina libert.

us verba, Aferitur, Consensus, Licitur, Mancipia, Nonitur, Obsequia, Pres, Orbus, Textor, Toparius, Penultimarius, Verna, Veteranus, Veterator, Variarius, Vrbani, Medialis, et alium. 8.

us iure ciuili pro nullo habetur, & eo iure non obligatur; iure tamen penitus primario est al. quis, & ideo eo iure obligatur naturaliter etiam domino suo, glo. obligationes, in l. hoc iure, de iust. & iure, gl. 1. in §. cum autem.

us quod cum eo, qui aliena potest.

us promittendo, vel contrahendo naturaliter obligatur, l. naturaliter, 14. de conditione insti.

us qui naturaliter obligatus est, fideiussor, vel pignus accedere potest, ibi.

us ignorare domino si eius negotia admittit, tamen tenetur illi domino, quatenus tenetur, si liber negotia eius admittit, l. non solum, 50. §. ignorare, de peculio.

us obligatur domino naturaliter tantum ex ea causa, ex qua liber homo obligatur ciuilitate, & naturaliter, ibid.

us nec ante, nec post alienationem sui potest obligari, glo. finitum, in l. si id, 100. §. si pro loco.

us post venditionem sui non potest dominum quondam eius nomine obligari, ibid.

us naturaliter obligatur etiam in seruientia, non erit, in l. hoc iure, 17. §. en. de donatio.

us liber factus promittens pecuniam, quam si seruientie accepit, non dicitur donare, sed soluere id, quod naturaliter debebat, & 3. pen.

us seruus, & dominum non cadit obligari, ciuilitate bene naturalis, gl. fin. in add. marg. in l. 1. §. de separatio, l. seruus, 17. in add. marg. de furtis, §. item nullus, l. de iniuriis, l. stip.

us ex contractu non obligatur ciuilitate naturaliter tamen obligatur, & obligant, l. seruus, de actio. & oblig.

us & obligatur etiam ciuilitate in pecunia pro libertate promissa, gl. pen. ibi.

us, qui mutua pecunia mihi dedit, si solum et manumissio, liberor, d. l. seruus.

us non obligatur ex contractibus, sed bene ex delictis, l. obligari, 42. & ibi l. si de actio. & oblig.

us tenetur naturaliter eo casu, quo liber teneretur naturaliter, & ciuilitate, l. pupillus, in l. 2. de fideiussor.

us si post litem contestationem factam de peculio contra dominum, fideiussorem dedit, licet dato: quia obligatio naturalis, quam seruus in se suscepit, dando fideiussorem, non est mutata propter litem contestatam, l. eo tempore, 51. §. etiam de peculio.

us non potest esse fideiussor alicuius, nisi ex causa peculiari, gl. non idem, & ibi add. in §. item per acceptationem, Insit. quibus modis tollitur oblig.

us verba, Fideiussor, 16.

us si post litem contestationem factam de peculio contra dominum, fideiussorem dedit, licet dato: quia obligatio naturalis, quam seruus in se suscepit, dando fideiussorem, non est mutata propter litem contestatam, l. eo tempore, 51. §. etiam de peculio.

us non potest esse fideiussor alicuius, nisi ex causa peculiari, gl. non idem, & ibi add. in §. item per acceptationem, Insit. quibus modis tollitur oblig.

us verba, Fideiussor, 16.

us si post litem contestationem factam de peculio contra dominum, fideiussorem dedit, licet dato: quia obligatio naturalis, quam seruus in se suscepit, dando fideiussorem, non est mutata propter litem contestatam, l. eo tempore, 51. §. etiam de peculio.

us non potest esse fideiussor alicuius, nisi ex causa peculiari, gl. non idem, & ibi add. in §. item per acceptationem, Insit. quibus modis tollitur oblig.

us verba, Fideiussor, 16.

us si post litem contestationem factam de peculio contra dominum, fideiussorem dedit, licet dato: quia obligatio naturalis, quam seruus in se suscepit, dando fideiussorem, non est mutata propter litem contestatam, l. eo tempore, 51. §. etiam de peculio.

us non potest esse fideiussor alicuius, nisi ex causa peculiari, gl. non idem, & ibi add. in §. item per acceptationem, Insit. quibus modis tollitur oblig.

us verba, Fideiussor, 16.

us si post litem contestationem factam de peculio contra dominum, fideiussorem dedit, licet dato: quia obligatio naturalis, quam seruus in se suscepit, dando fideiussorem, non est mutata propter litem contestatam, l. eo tempore, 51. §. etiam de peculio.

Seruus a marito donatus vxori scienti donationem non valere, nihil potest acquirere illi vxori etiam ex re ipsa vxoris, si vxor adquisit ad seruum possidet, habet exceptionem, l. per seruum, 57. & ibi gl. 2. de acquir. rerum domino.

Seruus mariti bona fide possidet ab vxore, quidquid acquirit ex re, & opera sua, acquirit vxori, ibid.

Seruus dotalis, siue empti de pecunia dotali possunt a marito manumitti, l. fin. C. de seruo pignori dato.

Seruus dotalis quidquid acquirit non ex re viri, vel opera sua, id tenetur vir vxori restituere, gl. in l. 3. & gl. 2. in l. pro onerib. 20. C. de iure dotium.

Reliqua verba, Maritus, 35. 36. Mulier, 14. Dotalis, 2. 9.

Seruus in quo habemus vsum fructum, acquirit nobis ex operis suis, si seruus vsum fructus, de usufructu, l. acquiritur, 10. de his, & ibi gl. 2. de acquir. rerum domino, 37. ibi §. 1. de acquir. rerum domino, & §. de his autem, Insit. per quas personas nobis acq.

Seruus fructuarius si aliquid causa conditionis implendae consequatur, & constet contemplatione fructuarij eam conditionem ascriptam, acquirit ipsi fructuario, l. sed & si quid, 26. §. de usufructu.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, si emit seruum, & per traditionem accepti, si nondum pretium numerauit: sed tantummodo pro eo satisfecit dando fideiussores, dominum seu empti independenti est, donec numeratio declarata sit proprietarij, vel fructuarij: nam si emit ex re fructuarij, fructuarij est, vel quando stipulatus est eius vero ex re proprietarij, proprietarij est, l. sed & si, 30. §. 1. eod.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, si emit aliquam rem, & nondum soluto pretio acceptat eam, per traditionem, postea tamen eius usufructu amissio numerat pretium ex re fructuarij, & proprietarij dominum rei ad vtrumque pertinet pro rata portione, penult. ad me, 30. & ibi gl. 1. eod.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, si operas suas locat ut fructuario nomine pensionis, fructuario acquirit illud pro tempore, quo durat usufructus in effectibus pro tempore, quo durat, acquirit proprietario, d. l. adhuc, 31. §. si operas.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, quod fructuario acquirere non potest, potest proprietario acquirere, d. l. adhuc, §. quæstionis.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, si ex re fructuarij stipuletur nominatim proprietario, vel eius iussu, ipsi proprietario acquirit, sed tenetur restituere, si vero ex re proprietarij stipuletur fructuario, non acquirit fructuario, neque valer stipulatio, ibid.

Seruus fructuarius si vsum fructum in se constitutum ab usufructuario recipi potest stipulatus sit, ipsi proprietario acquirit, ibid.

Seruus si conducatur sibi operas suas, vel rem suam a fructuario, nihil valet, nisi si nominatim proprietario stipuletur, vel conducatur, l. seruo, 33. de usufructu.

Seruus, cuius vsum fructum duo habebant, ex re alterius tantum si stipuletur, partem dumtaxat acquirit ei, aliam partem acquirit domino: sed si domino stipuletur totum, totum acquirit ei, d. l. si seruo, §. si.

Seruus fructuarius si operas suas locauerit, & nondum impleto tempore locationis usufructus interierit, pensio eius temporis, quod luperest, ad proprietarium pertinet, l. si operas, 33. eod.

Seruus fructuarius dicitur emere ex re fructuarij si emerit ex illo, quod fructuarius ei donauit, vel habere in peculio, vel emit ex administratione rerum eius, l. ex re fructuarij, 38. eod.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, si fuerit hæres, institutus vel legatarius accepit gratia fructuarij, ei acquirit hæreditas, vel legatum: si vero gratia proprietarij, vel ipsius seruus, tunc domino, vel proprietario, l. si seruus usufructus, 2. §. & ibi gl. 1. cum l. sequen. eod.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, si fuerit hæres institutus, fructuarius non potest eam seruum habere adreprehensum deus debet habere, & postea fructuario debet restituere, & ad hoc cogi potest dominus officio iudicis, d. gl. 1.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, si aliquid donetur, vel legetur contemplatione fructuarij, ei acquirit illud si contemplatione proprietarij, vel seruus, ipsi domino, & non fructuario, l. sed & si quid, 29. & ibi gl. 1. eod.

Seruus quidquid acquirit, id acquirit fructuario, vel bonæ fidei possessori, ex duobus causis: quia isti quasi domini sunt, gl. id domino, in l. 1. de his, qui sunt sui per seruum, in quo habemus vsum fructum, acquiritur nobis exceptio, & replicatio, l. si debitor, de pactis.

Seruus usufructus si duobus sit legatus, & conueniatur vnus de peculio, deducet solum, quod sibi debetur, non quod alteri, l. si duo, & ibi gl. 1. de peculio.

Seruus, in quo ta habebat vsum fructum, si emerit fundum, & antequam pretium solueretur, capite minutus sit, media, vel maxima, non habes actionem ex empto, sed habes tantum conditionem aduersus venditorem ad pretium, quod ei soluit post capitis diminutionem: sed soluto pretio ante capitis diminutionem, habes actionem ex empto, l. si seruo, 2. §. de alio empti.

Seruus fructuarius hæres institutus iubente domino debet adire, & ei acquirit sed dominus ipse debet restituere fructuario per conditionem sine causa, si eius contemplatione sit institutus, gl. 2. in l. si quis mihi bona, 26. de acq. her. & §. de his autem, & ibi gl. 2. in l. domini, & add. Insit. per quas personas nobis.

Seruus fructuarius acquirit fructuario legatum sibi relictum contemplatione fructuarij, etiam si sine iussu veri domini agnouerit: quia nulla opera est in eo, ibidem.

Seruus fructuarius hæres institutus iussu eius, qui vsum fructum in eo habet, non poterit adire hereditatem, l. adicio, 55. eod. gl. dominum, in l. acquiritur, §. de his, de acquir. rerum domini.

Seruus, cuius usufructus alienus est, in dominio proprietarij connumeratur, gl. 1. in l. statuli, 28. ad leg. Falcid.

Seruus quando post tempus manumittendus legatur, vel eidem libertas directè relinquatur, & interim proprietatis, vel usufructus eius legatur alteri, tantum dicitur esse in legato, quantum ex operis Falcidia detrahatur, l. cum quo, 56. §. si, qui eod.

Seruus, in quo quis habet vsum fructum, quidquid acquirit extra rem nostram, vel operas suas, ad id dominum proprietatis pertinet, nisi contemplatione fructuarij si fuerit aliquid darum, vel legatum, aut sit hæres institutus, quia tunc

Id ex re fructuarij esse videtur, laquiritur, to. §. de his, & ibi gl. dominum, de acquirend. rerum dominio.

Seruus, in quo quis habet vsumfructum, si sit heres institutus simpliciter, vel sit ei aliquid datum, vel donatum, id acquirit proprietario, & non fructuario, d. §. de his.

Seruus fructuarius stipulando proprietario ex re fructuarij, proprietario acquirit, & idem quando dixit se domino proprietatis per traditionem accipere ex re fructuarij, quia id totum domino acquiritur, sed conditione sine causa tenebitur proprietario, l. per seruum, 37. §. pe. & ibi gl. acquirit, eod.

Seruus fructuarius si Stichum emerit, & si sibi traditus sit, antequam pretium soluat, in perdetur, cui acquiritur eius proprietatem, quia si ex peculio fructuarij soluerit, intelligitur seruus emptus ex re fructuarij: sed si ex pecunia proprietarij soluerit, videtur ex postfacto fuisse proprietarij, l. seruus, 43. §. in eodem.

15 Seruus fructuarius si inueniat thesaurum in fundo extranei, dimidia eius pertinet ad dominum fundi, alia dimidia ad proprietarium pertinet, non ad fructuarium, cum non videatur ex opera sua quærere, sed si terram fodiendo inuenierit, operando tamen: quia tunc illa dimidia est fructuarij, l. si is, qui in aliena, 63. §. quod si seruus, eod.

Seruus fructuarius si inueniat thesaurum in fundo fructuarij, dimidia pars pertinet ad fructuarium tanquam ad agri dominum, alia dimidia ad proprietarium serui, ibid.

Seruus, in quo habemus vsumfructum, acquirit nobis possessionem ex re nostra, & opera sua, licet ipsum civiliter non possideamus: sed naturaliter, l. 1. §. per cum, & ibi gl. non possidemus, l. possidemus, 49. & ibi gl. r. de acquir. posses.

Seruum, in quo habeo vsumfructum, naturaliter possideo: sed non civiliter, d. l. possessio, & ibi gl. r.

Seruus fructuarius si stipulatus sit alternativè proprietario, aut vsumfructuario, inutilis est stipulatio in totum, si ex re fructuarij stipulatus esset: sed si aliunde stipulatus esset, tunc proprietarius petere potest, sed si promissor soluat fructuario, liberatur, l. 1. §. pe. & ibi gl. inutilis, de stipular. seruo.

Seruus fructuarius nominatim ex re fructuarij potest proprietario stipulari, licet reddatur per conditionem sine causa, gl. vel proprietario, in d. §. pen. Seruus fructuarij si aliquid annum pro operis stipuletur, in initio cuiuslibet anni vsumfructuario quæritur durante vsumfructu, pro futuro tempore domino quæritur iure suo, l. si seruus ex minoribus, 18. §. si de stipulatione seruorum.

Seruus fructuarius ex re proprietarij nominatim stipulatur fructuario: sed ex re fructuarij vel re proprietarij proprietario nominatim, l. seruum fructuarium, 2. eod. l. eod.

Seruus ex re vsumfructus datum est, si ex operis suis stipuletur aliquid vni fructuario, quæritur tamen illi pro vsumfructus parte, quam habet in seruo, l. et si duorum, 2. eod.

Seruos, in quo plures habent vsumfructum, cuiuslibet in solidum ex re sua acquirit de æquitate, d. l. 1. §. pe. & ibi gl. h. l. seruum communis, 27. eod.

Seruus si stipuletur ex re domini alteri nominatim domino, aut fructuario, domino acquirit obligationem: potest tamen solui fructuario, quasi cuiuslibet adiecto, l. si vni, 28. eod.

Seruus fructuarius ex re domini non potest acquirere fructuario: sed solum potest fructuario acquirere ex operis suis, & ex re ipsius fructuarij, glo. 1. & ibi add. marg. ibid.

16 Seruus fructuarius ex re domini si stipuletur domino, vel fructuario, valet stipulatio, & fructuarius habetur pro adiecto, d. l. gl. 1. & ibi add. marg.

Seruus fructuarius si ex re fructuarij stipuletur alternativè domino, vel vsumfructuario, non valet stipulatio: quia utique est capax obligationis, gl. 2. ibid.

Seruus stipulans simpliciter extra rem fructuarij, & operas suas, non acquirit fructuario, nec bonæ fidei possessori, sed non domino: sed stipulans nominatim fructuario, vel bonæ fidei possessori, nec domino eius acquirit: quia non valet stipulatio, §. de his, in quibus per quas person. nobis, l. si vsumfructuarij, 31. & ibi gl. 1. & 2. de stipul. seruo.

Seruus si nominatim vni ex fructuariis stipuletur ex re, quæ pertinet ad vtrumque, ei soli quæritur actio: sed alteri communi diuidendo iudicio recuperat partem suam, l. si cum duorum, 32. eod.

Seruus, in quo plures habent vsumfructum, si ex operis stipuletur sine nomine, & iussu fructuarius, acquirit cuiuslibet eorum pro rata portione vsumfructus: sed si vnus solus iussit, vel vnus tantum nominatur ei quæritur: sed ille teneatur communicare aliis, cum opera quodam modo ex re, glo. stipulationem, in l. si communis, 37. eod.

Seruus, in quo plures habent vsumfructum, si stipuletur ex operis nominatim vni ex dominis, altero domino iubente, acquirit nominato, ibid.

Seruus fructuarius stipulando sibi, vel simpliciter sine nomine ex re tantum vnus fructuarij acquirit partem proprietarij, & partem fructuario de rigore iuris: sed de æquitate soli fructuario, ibid.

Seruus fructuarius ex re fructuarij, vel ex opera sua stipulando nominatim domino, totum ei quæritur: sed redditur per conditionem sine causa, ibi, & l. pen. & ibi gl. h. & gl. si in l. seruus meus, 14. eod.

Seruus fructuarius ex re domini si stipuletur fructuario, non valet stipulatio, d. l. si communis.

Seruus, in quo plures habent vsumfructum, si ex re vnus fructuarij alteri fructuario stipuletur, non valet stipulatio, ibid.

Seruus, in quo habeo vsumfructum, potest mihi acquirere liberationem, per acceptationem à creditore meo in eum factam, vel per pactum factum cum creditore meo, l. si debitor, 63. & ibi gl. si de soluto.

Seruus fructuarius si ex re fructuarij stipuletur domino proprietarij, aut fructuario, inutilis est stipulatio: sed si ex re proprietarij stipuletur ipsi domino, aut fructuario, non obligatoris, quia tunc valet stipulatio: quia fructuarius tantum est capax solutionis, non obligationis, l. qui res suas, 98. §. si seruus, eod.

17 Seruus fructuarius potest liberare fructuarium acceptum rogando: quia ex re eius videtur acquirere, & idem fiet, si eius vsum tantum habemus, l. si species, 11. de acceptil.

Seruus fructuarius manumissus simpliciter à fructuario sine institutione, erit

tanquam liber, quamdiu duraturus erat vsumfructus, gl. 1. in §. alienus, Inst. de heredib. institutis.

Seruus fructuarius heres institutus cum libertate à fructuario non est liber: quia vsumfructus durat vsque ad mortem vsumfructuarij testantis, post cuius mortem nihil durat, & ideo nihil valet talis institutio: si liberet bene vni domino suo quæritur, nisi vsumfructus serui repetitus sit in persona primi heredis, quo casu institutus cum libertate erit quasi liber durante vita primi heredis, d. l. glo. 1.

Seruo potest hodie proprietarius dare libertatem volente vsumfructuario, gl. l. 1. quotes, 9. §. si de hered. inst.

Seruo si proprietarius, & vsumfructuarius libertatem imponant, seruus pleno iure efficitur liber, l. r. c. communis de manumissis.

Seruus, cui proprietarius solus non consentiente fructuario libertatem imponit, dicitur liberis proprietarij, & quasi seruus remanebit apud fructuarium, donec ipse viuit, vel vsumfructus legitimo modo sit peremptus, & interim aliunde quæritur, quam ex opera sua, & ex fructuarij sibi quæritur, & ad heredem transmittitur, l. r. c. communis de manumissis.

Seruo si solus vsumfructuarius imponere libertatem hoc modo, vt cedat vsumfructum proprietario, plenissimum ius habet in seruo proprietarij, ibid.

Seruo si vsumfructuarius imponere libertatem ita, vt eum ab vsumfructu liberaret, & libertate donaretur, tunc seruus quondam vsumfructus durat, proprietarius non teneatur seruicere: sed postea sic, & interim extra operas suas quæritur domino quæritur, ibid.

Seruus fructuarius heres institutus non potest acquirere hereditatem fructuario, quo hereditas in operis serui esse non potest, etiam si contemplatione fructuarij fuisset institutus, cum dominus debeat cum iubere: teneatur tamen dominus restituere fructuario per conditionem sine causa, quia ex re fructuarij quæritur, l. fructuarij, 47. & ibi gl. 1. de acquir. rerum dominio.

Seruo fructuario donatum à fructuario ex re sua, dicitur esse fructuarij, nisi donatum sit eo animo, vt ad proprietarium pertineret: quia tunc seruus ille acquirit illud proprietario, quod fructuarius, 49. eod.

Seruo fructuario si donatum sit ab extraneo iudiciale, soli proprietario acquiritur illud, nisi contemplatione fructuarij fuisset donatum: quia tunc fructuario acquiritur, l. quod fructuarius, & ibi gl. indistincte.

Seruus fructuarius heres institutus à proprietario fructuarij contemplationem, iussu domini sui fructuarij potest adire, gl. per vnum, & ibi add. marg. in l. 1. §. vereres, de acq. posses.

Seruus, cuius vnus legatus est per stipulationem, vel traditionem, ex re ipsius legatarij, acquirit ipsi legatario habenti in eo vsum: sed non acquirit ex operis suis, l. per seruum, de viti. & habitatione.

Seruus vtiarius ex opera tribus modis quærere potest: primò, si locet operas, & hoc modo non quærit vtiarius: sed id, operando in re vtiaria: puta in agro, & tunc acquirit vtiario: tertio, si stipuletur, vel alio modo extrinsecus vellet ex opera quærere, & tunc non acquirit vtiario, gl. 1. ibid.

Seruo, cuius vsum sine fructu habeo, potest à me aliquid donari, vel ex pecunia mea negotio permititur, vt quidvis hoc modo acquisiuit, in peculio meo stat, l. si iura legatus, eod.

Seruus, cuius vnus mihi legatus est, acquirit mihi, si institutus sit, & operis eius vtiarius in taberna, l. seruus, 21. eod.

Seruus mercibus vendendis, & emendis præpositus acquirit vtiario, & idem si iussu vtiarij per traditionem acceperit, ibid.

Seruus ex re vtiarij recte potest stipulari domino proprietario: sed non ex re proprietarij vtiario, l. eod. & 2. de stipul. seruo.

Seruus ex operis suis non potest stipulari vtiario, ibid.

Seruus, in quo habemus tantum vsum, non acquirit ex operis suis tantum: quia opera ferri sunt in fructu, l. vsumfructum, in §. de his autem, Inst. per quas person. nob.

Seruus vtiarius acquirit nobis ex re nostra tantum, & §. 1. & ibi glo. fin. Inst. per quas person. nobis acquirit, eod. §.

Serui vtiarij operibus potest vtiarius vti in suis fundis, licet eas alteri locare non possit, d. gl. si in add.

Reliqua verbo, Fructuarius, & Vtiarius.

§. 1. r. v. b. hereditarius si ante aditam hereditatem rem aliquam emerit, & traditam sibi possessionem amiserit, heres Publiciana uti potest, quasi ipse possederit, l. huc autem, 11. §. si de Publiciana.

Seruus hereditarius si ante aditam hereditatem emit aliquam rem ex peculio, cum primordium vtiacionis sit tempus adite hereditatis, datur heredi Publiciana, etiam si nunquam sit ei quæsitæ possessio, gl. possederit, ibid.

Seruus hereditarius si propriam rem vnus heredis iuripuerit, datur ei actio famulæ ercisc. & communi diuidendo: si tamen actio cessat, l. & puto, 16. §. si famulæ ercisc.

Seruus hereditarius licet subsistat in dominio hereditatis, non ideo est in potestate aliena, sique persona ficta, sicut est hereditas, non potest possideri: sed quæ in futuri heredis potestate futuræ speratur, ex contractu cum eo inito contra hereditatem iacentem, & etiam heredem post aduentum hereditatem, ac denique eundem seruum ex substitutione si contingat heredem, datur actio de peculio, l. 3. & ibi add. marg. de peculio.

Seruus domino defuncto ante aditam hereditatem ex bonis hereditatis si aliquid amouit, consumpsit, vel corrupit, heres domini defuncti conuenitur à creditoribus pecuniariis potest illud deducere de peculio, & l. ancillarius, 27. §. 1. eodem.

Seruus, quem testator dominus post mortem suam liberum esse iussit, si aliquot ex bonis hereditatis subtraxit, vel corrupit, aut consumpsit, potest conueniri ab heredem domini intra annum veluti iudicio in factum pro duplo, gl. corrumpisset, ibidem.

Seruus hereditarius potest institui, si tamen testamenti factio fuit cum defuncto, l. seruus, de hered. inst.

Seruus hereditatis iacentis cum instituitur, sufficit, quod fuit testamenti factio cum defuncto, licet non fuisset cum heredem, gl. si ibid.

Seruus hereditatis iacentis post agnitam hereditatem repræsentat personam heredis.

heredis, non defuncti, d. gl. fi. in add. marg.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

hereditarius potest aditam hereditatem non dicitur hereditatis, sed heredis, heres per se, d. 43. & ibi gl. i. in l. quod servus, 39. delegat. 2.

autem, Inft. de hered. inftit.

Serui boni fieri fraudem in hereditate patroni defuncti prohibebunt: mali autem, si res exegerit, sub quaestione potest potuerunt prodere veritatem: l. lex, quae tutores, 22. C. de adminstr. tutor.

Reliqua verbo, Heres, 126. Hereditaria.

S E R V S publicus dicitur tabellio, l. non aliter, & ibi gl. seruo, de adoptio. 43. Seruus non potest esse tabellio, ibi, glo. 3. & glo. pen. in l. fin. C. de seruis reipubl. manumittent.

Seruus publicus stipulando rem pupilli falsam fore, pupillo acquirit, non reipubl. quia id non per se, sed per legem acquiritur, gl. id domino, in l. i. de his, qui sunt sui.

Seruus notarius appellatur scriptor, non tabellio, gl. i. in l. pen. C. de pignor. Seruus non potest esse tabellio, & si dominus sciuerit eum tale officium assumeret, teneatur parti ad interesse: seruus vero falsus tabellio, l. pen. C. de tabulariis, lib. 10.

Seruus, qui per communem errorem prator designatus est, est liber, & prator, ne homines decipiantur, gl. pen. & vlt. in l. Barbarius, de offic. pratoris. Seruus, qui per communem errorem prator designatus est, liber est, nec princeps teneatur ad pretium serui, maxime si fuerit propter publicam utilitatem, gloss. fin. ibidem.

Seruus non potest esse arbitrator, nec potest esse verus arbiter, l. illa verba, 68. & ibi gl. si de verb. fig. gl. i. in l. quod attinet, 33. de regulis iuris. Seruus in arbitrio tanquam actor, vel reus, aut iudex esse non potest, glo. i. in l. seruis, 6. C. de iudiciis.

Seruus causa reipub. abesse non potest, nisi errore communi habeatur pro liberto, l. si quis seruum, & ibi gl. potest, si quis canonicus, l. si de regul. iuris. Seruus civilibus officiis fungi non potest, l. in totum, in l. qui testamento, 20. §. pen. de testamentis.

Seruus non potest intervenire in his officiis, quae fieri per liberas personas leges desiderant, l. in his officiis, 136. de regul. iuris.

Serui ad civiles honores illucere, atque inprobo se aspirauerint domino ignorante, non mutant statum, nec si domino scientes, l. non mutant, in l. i. & ibi gl. i. C. de liber. causa.

Seruus ereatus in officio limenarchae absque aliquo contradicatore, non ideo fit liber, l. non ideo, 30. cod.

Seruus factus monachus recedens redditur domino cum rebus, gl. non est, in §. illud igitur, in auth. de monachis, col. 1.

Seruus, qui se sciens ad dignitatem vocati passus est, remouetur, & punitur, sed si ignoranter, reus cubi tantum, si intra 30. dies, ex quo sciuit dominum seruum ad dignitatem promotum recuaserit, postea non auditur: sed reuocabitur, l. si C. si seruus, aut libertus ad decurionatum, lib. 11. & ibi gl. si.

Seruus si domino ignorante, vel inuito factus sit cubicularius, intra quinquennium cum peculo vendicatur, l. p. C. de praepositis facti cubicul. lib. 12.

Seruum suum si dominus obtulit principi in cubicularium, statim talis seruus constituitur libertatem, & vitum in ea inter viuos, & in vltima voluntate, & eadem ab intestato succeditur per agnatos, & cognatos, quibus deficientibus si seruis bona occupat, tanquam vacantia, d. l. pen.

Seruus si domino ignorante militiam, aut dignitatem fidei adeptus, tunc intra 30. dies tantum, ex quo sciuit, datur sibi potestas vendicandi: cum si domino patiente militauerit, vel adeptus sit dignitatem, domino eius, ac iure patronatus priuatur dominus, & ipse seruis emanet liberi, & in militia, vel dignitate, si fuerit idoneus, alias priuatur malitia, vel dignitate, l. p. C. qui militare possunt, lib. 12.

Seruum alienum in tyrocinio militiae scribi curans conuictus, punitur fisco in vna libra auri, & seruus redditur domino, si factum ignorauerit, l. 2. C. de tyronibus, lib. 12.

Seruum suum militare, vel aliquam dignitatem habere si dominus sciuit, & ipsum non reuocat, videtur consentire, & ingenus efficii: idem quando non contradixit seruum ordinari clericum, cum sciebat, gl. in c. i. §. si de inuestitura inter domin. & vassal.

Reliqua verbo, Tabellio, 1. 4. Arbitrator, 1. Index, 17.

S E R V S ad solennia testamenti, siue & in testamento, siue per testatorem, non potest adhiberi, l. qui testamento, 20. §. pen. de testam.

Seruus habet testamenti factionem adiecta libertate tacite, vel expresse, gl. directam, & ibi add. in princip. Inft. qui testam. tutores dari possunt.

Seruus non potest esse testis in testamento, gl. i. in l. quod attinet, de regul. iuris. Seruus non admittitur in testamento pro nullo est, gloss. i. in l. quoniam, 101. de testibus.

Seruus socius in causa civilis admittitur in testem pro parte socii: non vero pro parte sua, vel si sine societate res sit communis, quia tunc etiam admittitur, quia licet vnus vincat, nihil aliud reddit, gl. participes, ibid.

Seruus non potest esse testis, si vero dicatur, & ibi gl. ita sit, in auth. de testibus, col. 7.

Seruus interveniens in testamento vt testis, valet testamentum, si tempore testamenti credebatur liber, d. gl. ita sit.

Serui testimonium non valet, quando habent locum leges, quae dicunt seruos torqueri: licet quando seruus testis interrogabitur de facto suo, quo casu interrogatus torquetur etiam non praecedentibus indicis: si vero seruus non interrogaretur de facto inter extraneos, tunc nunquam interrogabitur, nisi praecedentibus indicis, ibid.

Reliqua verbo, Testimonium, 1. 2. Testamentum, 10. 11. Testis, 38. & vide 42.

S E R V S in causis civilibus noxaliter sibi promissus dicitur in eadem causa si 29. sit, si liber factus sit, l. p. si ex noxali causa.

Seruus in causis criminalibus sibi promissus non dicitur in eadem causa sibi, si liber factus sit, l. p. si ex noxali causa.

Seruus in criminalibus, & quandoque in civilibus potest conueniri, & esse in iudicio, gl. exceptionibus, in l. si quis seruum, si quis cautio.

Seruus si se sibi iudicio promiserit, non committitur stipulatio, neque in eum, neque in eius fidei iudicem, l. si seruus, cod.

Seruus contra dominum, vel alios regulariter non potest esse in iudicio, nisi

quando suppressum testamentum dicitur, in quo relicta sibi libertatem asserit, l. vii certis, §. 3. de iudiciis.

Servus non potest esse in iudicio ad detegendum dominum, qui publicam annonam, vel tributum fraudavit, ut carius venderetur, d. l. vii, & ibi gl. annone.

Servus potest esse in iudicio contra dominum petendo ab eo fideicommissariam libertatem, d. l. vii certis.

Servus potest esse in iudicio asserendo se suis nummis redemptum, & non manumissum fuisse, ibid.

Servus liber esse iussus si rationes reddiderit, potest esse in iudicio petendo arbitrium contra dominum rationibus excutiendis, ibid.

Servus potest esse in iudicio ad detegendum dominum de crimine falsæ monete, ibidem.

Servus si fidem alicuius elegit, ut nummis eius redimatur, atque his solutis manumittatur, nec ille oblata pecuniam suscipere velle dicat, ad detegendam fidem contractus potest esse in iudicio, ibid.

Servus tam contra dominum, quam contra extraneos, quibus casibus potest esse in iudicio, notat, glo. i. ibid.

Servus potest heredes accusare de falso, gl. reos, ibid.

Servus, vel in servitute de facto detentus procuratorem ad negotia potest constituere: sed non ad iudicia, l. item ei, & ibi glossa de iacentur, ex quibus causamior.

26 Servus in iudicio non potest esse ut actor, vel reus, gl. of. 3. in l. si fine, de inter. rog. actio.

Servus licet non possit esse in iudicio: si filiusfamilii, tamen recte potest esse, gl. datur, in l. 3. §. si servus, de peculio.

Servus in criminibus, & in quibusdam aliis potest interesse iudiciis, gl. in totum, in l. qui testamentum, 20. §. pen. de testam.

Servus non potest esse in iudicio contra dominum, nisi accusaret eum, quod testamentum, in quo sibi relicta est libertas, suppressisset, l. nullo modo, 7. de falsis.

Servi neque iure ciuili, neque iure prætorio, neque extra ordinem computantur pro aliquo, quoad hoc, ut cum domini possint esse in iudicio, ibid.

inter Servum, & dominum regulariter non potest esse iudicium: fallit in crimine legis Iulie de annonæ: quia tunc potest servus dicere dominum annonam publicam fraudasse, l. 1. & ibi gl. 1. ad legem Iul. de annonæ.

Servus in iudicio liberali tanquam liber stat, gl. fin. in l. cum super, 10. §. de rei vindicatione.

Servi principes speciali iure agunt, & conveniuntur in iudicio, gl. si. C. vbi causæ fiscales.

Servus licet detineatur res tuas, non potest conveniri rei vindicatione: sed eius dominus conveniri debet, l. non servus, 10. C. de rei vendic.

Servus in iudicio esse non potest, nisi in criminalibus, vbi corporaliter puniretur, gl. 1. ibidem.

Servus etiam sine consensu domini potest implorare officium iudicis, dummodo actus non expediatur in figura iudicii, gl. 3. & ibi addit. margin. in l. 1. qui admitti.

Servus etiam domini non consentiente non potest esse in iudicio, cum nec medius homo sit ad agendum in iudicio, gl. impotenda, in l. si. C. de bonis, quæ liberis.

Servi quidam causas possunt agere in iudicio per se, gl. fin. in l. si status, 4. C. de ordine cogniti.

27 Servi in quibusdam criminibus habent personam standi in iudicio, glo. 1. in l. cum status, §. C. eod.

Servus spoliatus potest esse in iudicio pro recuperanda possessione domini absentis, l. 1. C. per vim, vel alio modo.

Servus quilibet etiam non spoliatus admittitur in iudicio pro recuperanda possessione absentis, gl. retinebat, ibid.

Servus regulariter non habet legitimam personam standi in iudicio: fallit pro recuperanda possessione absentis (spoliatus), gl. decessit, & gl. retinebat, ibid.

Servus non potest esse in iudicio, nec nomine suo, nec alieno, nisi in quibusdam casibus, glo. quemlibet, & ibi add. marg. in principio, Inst. de his, per quos agere possit.

Servus officio iudicis alimenta petere potest, gl. debitam, in l. ex parte, 40. §. 1. fam. ercisc.

Servus potest compellere dominum ad præbendum sibi vestitum, quod est de iure naturaliter: tenetur enim & eos alere, quorum opera vitium, l. peculium, 41. in add. marg. de peculio.

Servus conveniri, vel convenire non potest, neque ad id potest dare fideiussorem, l. quoties, si quis cautio.

Servus in quibusdam casibus potest conveniri, & convenire, gl. 1. ibid.

Servus ex pacto libertatis potest agere dominum negligente, vel differente, l. qui Romæ, 122. §. Flavianus, de verb. oblig.

Servus meus si ut liber agit per se, vel procuratorem contra debitorem meum, si appareat servus, debitor absolvi debet ab observatione iudicii, l. non idcirco, 44. de iudiciis.

Servus, qui dominum vocavit in ius, dicens se suis nummis fuisse redemptum, si hoc non probaverit, libertatem petere non poterit, & domino sub pena vinculorum redditor, vel in metallum damnatur, si ipse dominus malit, l. si quis aliquid, 3. §. 8. qui se suis, de penit.

Servus pro domino conveniri non debet, rub. & per tot. C. ne filius pro patre.

28 Servus pro plagio ipsius potest criminaliter accusari, cum corporalis pena posset imponi: dominus tamen possit pro eo allegare, glo. 1. in l. 3. C. de noxali actione.

Servus regulariter non permittitur accusare dominum: fallit in quibusdam casibus, l. 1. de officio præfecti vbi.

Servus capitali crimine accusatus, eo quod a domino non sit defensus, non habetur pro derelicto: & ideo si absolutus fuerit, non fit liber: sed remanet dominus, l. sciendam, de publicis iudiciis.

Servus accusatus potest defendi per procuratorem domini æquæ, ac per dominum, l. servus, eod.

Servi possunt accusari de crimine adulterii, l. servus, ff. de accusato.

contra Servum proprium potest dominus accusationem instituire: & si non accusat, & rupta, cum qua servus commisit adulterium, separet se à viro, & nubar alij, à modo illa non potest accusari, nisi prius accusetur adulter, d. l. servus, & ibi gl. pe. & vlt.

Servus cum accusatur in illis casibus, in quibus potest, eadem sunt observanda, quæ observantur, si liber accusatur: fallit in illa exceptione lenocinii, quam liber potest opponere: sed non servus: fallit etiam in custodia carcerati, l. hos accusare, §. si servus, & ibi gl. liber. eod.

Servi omnibus legibus publicorum iudiciorum accusari possunt, excepta lege Iulia de vi priuata: id est sine armis, cum ea lege damnati pariter tertia bonorum publicatione, & relegatione puniuntur, quæ pena non cadit in servum, d. l. hos accusare, §. omnibus.

Servus potest accusari lege Iulia de vi priuata, quando per eam venit puniendus corporaliter: sed si pecuniariter, gl. quia ea lege, eodem.

Servi possunt accusari lege Iulia de ambitu, & lege Iulia de annonæ, cum illis interrogetur pena pecuniaria, d. §. omnibus, & ibi gl. quibus.

Servi possunt accusari omnibus legibus, quibus pena capitis imponitur, quantum ad penam corporalem: quia illa cadit in servum: sed non possunt accusari legibus, quibus imponitur pena capitis quantum ad emptionem bonorum: quia illa pena non cadit in servum, d. §. omnibus, & ibi gl. quæ.

Servus potest accusari de delicto, pro quo imponitur pena corporalis, & pecuniaria, ut est in omni crimine, quod imponit penam mortis naturalis, vel etiam ciuili, ut servus pœne, quæ pœne conveniunt etiam servis quoad corpus, d. gl. quæ.

Servus potest accusari de delicto, pro quo imponitur relegatio: intelligitur, quantum ad penam corporalem, quæ cadit in servum, non quantum ad pecuniariam, ibidem.

Servi lege Pompeia de parçidiis recte possunt accusari, d. l. hos accusare, §. item nec lex.

Servus non potest accusare aliquem, nisi in quibusdam criminibus, glo. rei, in d. l. hos accusare, §. omnibus.

Servus non potest accusari lege Cornelia de iniuriis: quia plerumque pro iniuria pena pecuniaria imponitur, vel amissio ciuitatis, quæ non convenit servis: sed tamen pena ei extra ordinem potest imponi arbitrio iudicis, d. l. hos accusare, §. si & ibi gl. pen.

Servi admittuntur ad accusandum etiam dominum de annonæ fraudata, licet alias non admittentur, l. mulierem, & ibi gl. f. eod.

Servum accusatum in capitali crimine si dominus defendat, debet satisfare de iudicio fisci, l. si servum, eod.

Servus accusatus in causis capitalibus ex vinculis causam dicit, nisi pro eo dominus, vel extraneus satisfecerit de præsentando personam eiusdem quod admittitur, etiam postquam servus fuerit vinculus, l. 2. de custodia reorum.

Servi accusantes dominos suos, vel liberti patronos de crimine maiestatis, admittuntur, l. famosi, ad legem Iul. maiestatis.

Servus accusatus licet non defendatur a domino, non propter hoc damnatur statim: quia potest seipsum defendere, vel alius eum defendere: & iudex, qui de hoc cognoscit, debet de eius innocentia querere, l. si non defendatur, de penis.

Servus non potest deferre aliquid contra dominum suum, l. 1. §. pe. de iure fisci, in servis de ferendis observandum est, ut & nationes eorum, & ætates, & res, & officia, & artificia deferantur, l. forma, §. in servis, de censib.

Servus accusans licet in crimine læsæ maiestatis, auditor, gl. si. in l. 1. C. de precib.

Servus de crimine publico accusari potest, & dominus poterit eum defendere, & intervenire ad omnia, præterquam ad sententiam, l. 2. & ibi gl. pe. C. de accusat.

Servus habentem rem ex vxore, non potest de adulterio accusare: potest tamen agere servi corrupti, iniuriarum, & lege Aquilia, l. servi, 24. C. de adulter.

Servus ex delicto à se commissio debet accusari a domino: sed si dominus etiam deliquit, puta verberando, potest ipse de suo delicto conveniri, l. 4. C. ad leg. Iul. de vi.

Servus defensus dominum etiam si obiecta probaverit, punitur pena metalli, vel etiam mortis, præterquam in crimine læsæ maiestatis, l. si & ibi gl. 1. C. de delatoribus.

Servus, qui ex constitutione Diui Marci ad libertatem pervenit, non potest vel ingratus accusari, gl. esse dum in l. si quis, 13. de operis libertorum.

Servus, qui accusatur de crimine capitali a domino non est defensus, ac postea absolutus est, non est propter hoc liber, l. ille servus, 9. qui, & quib. manum.

Servum accusatum de crimine capitali potest dominus defendere, gl. fieri, ibid.

Servus pariter cum domino aurum, & argentum exportasse si accusetur, & de hoc interrogatur, non debet interrogari de domino: & si sponte de eo dixerit aliquid, non debet hoc obesse domino, l. §. diuus Antonius, de questio.

Servus si appellat, potest dominus ratum habere, l. glo. similis, in l. servus, §. 5. ad Trebellian.

Servus regulariter ad supplicandum non admittitur pro laudabili tamē, & atrocitate delicti commissio in personam domino auditur, l. 1. C. de precib.

Servus licet regulariter ad supplicandum non admittatur, si tamen fuerit admittus, valet, quod ei concessum, l. 2. ibid.

Servus in casibus, in quibus potest esse in iudicio, potest etiam principi preces offerre, & supplicare, ibid.

Servus supplicans super vindicanda necesse domini auditur, & in præmium consequitur libertatem, gl. si ibid.

Servus si impetraverit rescriptum pro alio, valet illud, licet servus non debeatur admitti: pro se autem rescriptum impetratum non valet, nisi sciente principe sit, ei concessum, gl. 1. in l. vniuersis, 6. C. eod.

Servus ut actor, vel reus in iudicio esse non potest, neque condemnatio facta in eius personam, valet, l. servus, §. 6. & ibi gl. 1. C. de iudiciis.

Servus pro domino appellare non potest, l. creditor, 28. de appellat.

Servus potest esse procurator ad negotia: sed non ad iudicia, gl. non est, in l. minor, de procuratoribus.

Reliqua verbo, Prætorum, Iudex, 17. Iudicium, §.

Servus o Christianos non licet habere Iudæis, paganis, vel hæreticis: imò statim liberi efficiuntur, l. si §. 1. C. de episcopis, & clerici.

erui non Christiani possessi ab hereticis, Iudaeis, vel paganis, si ad fidem catholicam converterantur, statim liberi efficiuntur, ibid.

erui facti liberi ob conversionem ad fidem catholicam non redeuntur ad servitutem, etiam si domini Iudaei, pagani, vel heretici converterantur postea ad fidem, ibid.

erum Christianum habere, vel possidere, aut circumcidere non possunt heretici, pagani, vel Iudaei, rub. & per totit. C. ne Christian. mancipium.

erius, dominus etiam volente, clericari, vel in monasterium ingredi non potest: scriptiptus tamen potest domino volente: ergo scriptiptus non est servus, l. libemus, 34. C. eodem.

erius nullo modo etiam volente domino potest clericari, nisi libertas praecedat clericatum, d. libemus, §. 1.

erius factus domino, & non contradicente si fuerit factus clericus, eo ipso liber, & ingenuus factus est, authent. si servus, C. eod. & §. si servus, in authent. si quis, ff. de col. §. 3.

erius si ignorante domino sit factus clericus, domino licitum est probare in tra animum servilem conditionem, & servum suum accipere, ibi, & d. §. si servus.

erius sciente, vel ignorante domino factus clericus, si relicto ministerio ecclesiastico ad secularium vitam redierit, traditur suo domino, ibid.

erius si ignorante domino sit factus clericus, dominus debet probare intra annum se possidere ip. um, ut sciam aut ordinationem: & ipse debet probare non esse factum, cum non sit diu in libertate moratus, & bona fide, & hoc in clerico locum habet, ut sit factus monachus, dominus debet probare eum esse suum servum, gl. 4. ibid.

erius si sit factus sacerdos, remaneat sacerdos: peculium autem domino redditur, si diaconus sit redditus domino, vel alius servus per se eque bonus, d. gl. 4. erius si sit factus clericus, vel sacerdos ab episcopo, tunc episcopus domino in duplum debet emendare, ibid.

erius potest fieri monachus cum licentia domini, & donec in monasterio maneat, dominus prius potest dominum in tra ad secularium vitam reducere domino suo, l. repetita, §. C. eod.

erius si legitimo experimento permanendo antea: scilicet per triennium in monasterio, sit factus monachus, sit liber, l. verum, C. de episcopis.

erius non permanendo per triennium in monasterio, si abbati videbitur, imo dominus potest eum cum licentia, & facere monachum, gl. 2. ibid.

erius factus monachus, recedens redditur domino cum reb. suis, gl. non est, in illud igitur, in authent. de monachis, collat. 1.

erius propter monachationem efficitur liber si tamen recesserit, tanquam per ingratitudinem in servitutum reducat, gl. habere, in §. si vero, 15. cod.

erius, qui promissus est ad sacros ordines contra voluntatem domini sui, non fit liber, d. gl. habere, in add. marg.

erius olim etiam domino volente non poterat fieri clericus: sed hodie potest fieri etiam sciente, & non contradicente domino, gl. liber, in §. si servus, in authent. de sancti, episcopis, col. 9.

Reliqua verbo, Christianis, Iudaeis.

er v s quidquid acquiritur domino, vel quasi domino etiam invito acquiritur, & in hereditate, & in eo, quod iniuste quaesit, l. 1. & ibi gl. id domino, de his, qui sunt sui, l. acquiritur, 10. §. 1. & ibi gl. nobis, & l. etiam, 32. & tot gl. si al. de acquirend. rerum domino, §. in potestate, Instit. de his qui sunt sui.

erius quidquid acquirit ante mortem testatoris, vel post eius mortem ante dicitur hereditatem, acquirit ei, si peculium legatum est, siue ipse servus, siue ipse extraneo sit relicto peculium, sed quod acquirit post mortem testatoris ante aditam hereditatem, dedit seruo mancipio, si peculium sit legatum ipse non usufructuarius: sed si extraneo sit legatum, tunc illud acquiritur, & augmentum non dedit seruo, nisi fuerit ex reb. peculii, siue acquiritur, & auctum, §. si peculium, & ibi gl. cedere, Instit. de legatis.

erius peritus quidquid lucratus est, vel ex eo natum est, venit in restitutione, l. heredes, 30. de rei vendic.

erius si quis respectu domini limitata non est: sed respectu fructuarius limitata est, adhuc, 31. §. questionis, in add. marg. de usufruct.

erius non queritur filio male fidei possessoris, l. si vxor, 19. de donat. in virum.

erius tutoris ita queritur actio villis pupillo: sicut per ipsum tutorem, l. potes, 10. de adminit. tutor.

erius pendente liberali causa quidquid acquirit per traditionem, vel stipulationem, id domino acquiritur, l. si cum libertate, 25. §. si de liberali causa.

erius nobis acquiruntur dominium rerum: id est effectum domini per possessionem longam illarum, l. acquiritur, 10. §. 1. de acquirend. rerum domino.

erius vnus si accipiendo aliquid per traditionem dixit se accipere illud domino, & Titio, partem domino acquirere: in reliqua parte nihil agit: quod est in venditione: quia nihil interest tradentis, vel promittentis: imo igitur in hoc debet ipse gaudere & sed interest vendentis, qui non nisi totam vendidit.

erius vnus, vel filius, si accipit possunt patri, vel domino ea, quae igitur civili acquiruntur, veluti per stipulationem acquiruntur patri, vel domino, item acquiruntur hereditatem, l. ea, quae civiliter, 55. & ibi gl. 1. cod.

erius si quis quidquid acquirit, acquirit domino, & etiam possessionem illius si fuerit non naturalis, gl. si in liber homo, 54. §. si cod.

erius ita dominum acquirat possessionem, si & ipse velit, & domino acquirere, nisi appareat de contraria voluntate servi, l. 1. §. hanc, quae de servis, de acq. test.

erius meus & me possessus potest acquirere possessionem tertio, si servus velit, & ille ratum habeat, nisi ille, qui tradit, hoc agat, ut mihi acquiratur: quo tunc malitias mihi non nocet, d. §. hanc, quae & ibi gl. nolit.

erius si possessionem corporalem vi acquiritur, non potest acquirere dominum: bene iustitiam: & quod ex causa peculii, l. quod servus, 24. cod.

erius quod ex maleficio apprehenderit, ad possessionem domini non pertinet: quia ex iusta causa non apprehendit, ibid.

Servus non omne, quod sibi quaereret, si esset liber, querit domino, cum est servus, gl. non possideo, ibid.

Servus possessionem, quam quaereret sibi, si esset liber, querit domino, cum est servus: intellige quando iuste querit, non quando iniuste querit, ibid.

Servus quod quaereret sibi quoad proprietatem, si esset liber, querit domino quoad proprietatem, & possessionem, cum est servus, ibid.

Servus, quod ex causa maleficio quoad proprietatem non quaereret sibi, si liber esset, ergo nec querit domino, cum est servus, ibid.

Servus meus mihi ignoranti potest possessionem acquirere, l. si me in vacuum, 34. §. si cod.

Servus alienus a nemine possessus potest mihi acquirere possessionem, si nomine meo illam adipiscatur, si ego eam ratam habeam, vel si ego ei madaui, ibi.

Servus quando acquirit per vim possessionem alterius non domini, tunc non querit eam domino: sed si dominum per vim expellat defundo, quem possidet, adhuc dicitur dominus retinere possessionem per eum, l. si de confundo, 40. & ibi gl. 1. cod.

per Servum ex causa peculiari queritur possessio, & usufructu conditio domino etiam ignoranti: sed extra causam peculiarem acquirat possessio, & usufructu conditio domino tantum scienti, l. peregre, 44. §. quatuor, & ibi gl. species, de acq. test. poss.

Servus vel filius, si ex peculiari nomine aliquam rem acquirit, acquirit domino etiam ignoranti possessionem, & usufructum, & per eum eius dominum etiam ignorans possidet eam, & etiam usufructu, etiam si is servus futurus incipiat, l. nunquam, 26. §. si servus, de usufructu.

Servus, qui peculiari nomine possessionem adeptus est, etiam ignorante domino, usufructus non usufructus, quod non peculiari re acquiritur, nisi domino sciente, l. 2. §. si servus, pro emptore, l. peregre, 44. §. quatuor, & ibi gl. species, de acq. test. poss.

Servus si vitiosus, & per vim possessionem adipiscatur, non potest eam usufructu, 34. cum dicitur vitiosa possessio, l. 2. §. si servus, pro emptore.

Servus non peculiari nomine acquires rem, acquirit eam domino etiam ignoranti, quoad possessionem: sed non quoad usufructu conditio, gl. sciente, ibi.

Servus accipiendo rem non solum ex causa peculiari: sed etiam ex causa dominica querit domino possessionem etiam ignoranti, & etiam hereditatem, quae vicem defuncti sustinet, gl. si in l. quia seruo, de actio, & oblig.

Servus eius, qui ab hostibus captus est, si interim aliqua acquireret ex causa legati, vel stipulationis, licet dominus ibi decedat, pertinent illa ad heredes defuncti, l. 1. de capto.

Si seruo capti acq. & pecuniari nomine possessa interim sunt in suspensio quia si dominus reuertatur, ei sunt quaesita, sed si ibi decesserit, ad eius heredes pertinent illa, l. bona, 22. §. quae peculiari, de captivis.

Servum alienum mala fide possidentem nihil potest per acquirit, l. 1. C. de rei vend.

Servus tradit res, dominis eorum acquiruntur, l. 1. C. per quas personas.

Servus etiam si quid per dolum, vel metum acquirat, illud tempore domino queritur: quod verum est in domino: quia recessit a prioris domino, & non potest stare in pendenti: secus in possessione, quae potest stare abique eo, quod fit apud aliquem, gl. acquiritur, & ibi add. in potestate, Instit. de his, qui sunt sui.

Servus non potest quaerere domino ea, quae ex delicto quaesit, nec filius patri, d. gl. acquiritur, in add. marg.

Servus domino acquirat non solum per traditionem: sed etiam per stipulationem, aut legatum, vel per aliam quamlibet causam, ut per occupationem, specificationem, vel inventionem, §. item quod servus, & ibi gl. qualiter, Instit. per quas personas nob. acq.

Ad seruo quatuor queritur domino etiam ignoranti ipso iure: sed non incommutabiliter: quia potest non retinere, vel remittere, gl. in iuris, in add. ibidem.

Servus acq. quod directo non queritur domino invito: sed bene per indirectum, §. sed si heres, Instit. eod.

Servus delata possessio ut acquiratur domino, oportet servum consentire, & dominum velle, siue ante, siue post, gl. sed si heres, ibid.

Servus acquirat domino non solum dominium: sed etiam possessionem, d. §. sed si heres.

per Servos quod acquirunt nobis, in totum acquiruntur: sed quod per filios nobis queritur, acquirunt nobis quoad usufructum, in princip. Instit. per quas personas nobis acquirunt obligatio.

Reliqua verbo, Muller, l. 4. infra, 35. §. 136. usq. 142. Stipulatio, 57. §. 8. Acq. test. 35.

Se v s si stipulatione promissit animo novandi alicui id, quod Titius debet, bat ei, & hoc fecit iuste, ut dominus teneretur: quia in tantum erat debitor Titio ex causa peculii, dominus teneatur ex tali stipulatione, & Titius liberatus, l. in personam, §. 1. de pactis.

Servus stipulando simpliciter, vel sibi, si ipse dominus vivit, valet stipulatio: sed si tempore stipulationis erat mortuus, tunc si stipulatur sibi, valet stipulatio, & acquirat hereditati iacenti, vel heredi, sed si simpliciter, vel domino stipulatus sit, non valet stipulatio, l. eius, qui, & ibi gl. quod si sibi cerum perat.

Servus recte potest stipulari servitutem ad fundum domini, gl. si in l. & si maxime, de servitut. legata.

Servus potest stipulari domino: quia aestimatur eadem persona cum domino, l. stipulatio ista, 38. §. alteri, & ibi gl. domino, de verb. oblig.

Servus si stipulatur factum, ut quod sibi liceat ire per agrum tuum, vel vicini, domino principaliter non acquirat: secundario tamen acquirat, gl. id domino, in l. 1. de his, qui sunt sui.

Servus quodcumque stipulatur, videtur ipse dominus stipulari: fallit quando servus stipulatur sibi simpliciter: quia tunc non valet stipulatio: idem quando stipulator sibi factum, veluti quod sibi ire agere liceat, non acquirat domino, gl. 2. in l. quodcumque, 45. de verb. oblig.

Servus etiam vetante domino potest stipulari domino, & obligat promissorem domino, l. servus curante, 62. cod.

Servus capti ab hostibus si stipuleur nominatim domino capto, illi acquirat, si reuertatur: sed si non reuertatur, gl. nullam, in l. interduum, 73. cod. l. species, 1. §. si, & ibi gl. si de acceptilatio.

Seruo reipub. municipij, vel colonie si stipuletur reipub. municipio, vel colonie, valet stipulatio, & eis acquiritur, l. 3. de stipulatione seruorum.

Seruus eius, qui apud hostes est, si stipuletur decem, tempus solutionis incipit ex die, quo postliminio reuerfus est, l. si seruus hereditarius, 2. eod.

Seruus dari domino recte potest stipulari, l. si ex re, 2. §. si ipse, eod.

Seruus, quem dominus pro derelicto habuit, si stipuletur aliquid, nullius est momenti stipulatio, qui pro derelicto habuit, omnimodo a se reiecit, nec potest eius operis vti, l. quod seruus, 36. eodem.

Seruus habitus pro derelicto apprehensus ab aliquo antequam inciperet se gerere pro libero, recte potest illi acquirere per stipulationem, ibi.

Seruus meus si stipuletur sibi operas incertas dari a libero meo, non valet stipulatio, quia illae operae non possunt deberi, nisi iure patronatus, sed si stipuletur operas simpliciter non expresse pronominis sibi tunc valet stipulatio, l. si seruus meus, 1. §. ibi gloss. 1. eodem.

36 Seruus potest stipulari operas certas sibi dari a libero domini sui, & valet stipulatio, cum opera certa habeat se infra pecunie, gloss. 1. ibi.

Seruus non potest conferre stipulationem in tempus manumissionis sine dolo malo, quia non oportet proficere ei libero facto, quod in seruitute egit, gloss. 1. in l. eod.

Seruus non potest notare sine domini voluntate obligationem per eum acquisitam domino, imò in secundo stipuletur, videtur potius addicere aliam stipulationem primo, l. seruus ne pecuniarem, 16. de notario.

Seruus ex persona domini habet ius stipulandi, in principi. Inst. de stipulatione seruorum.

Seruus sine sibi, sine domino, sine consensu, sine simpliciter, & impersonaliter stipuletur, domino acquiritur, §. 1. Inst. eod. siue mihi, 1. §. de stipulatione seruorum.

Seruus stipulando sibi non acquirit domino, quando factum est in stipulatione, & cum operas incertas a libero stipulatur, gloss. 1. & ibi add. in d. §. 1. Inst. eo.

Seruus si stipuletur sibi ire agere licere, ipse solus, non etiam dominus eius ire potest, §. led cum factum, Inst. eod.

Seruus si stipuletur sibi scribi librum, & sic factum, nihilominus domino acquiritur, gloss. 1. ibi.

Seruo si stipuletur dominus ire agere, inutilis est stipulatio, d. §. 1. in additione.

Seruus si stipuletur sibi ire agere licere, & sic per verbum *ire*, & *agere*, tunc domino non acquiritur, sed si stipuletur sibi per nomen: puta *iter*, vel *actum* quia tunc domino acquiritur, gloss. 1. ibi.

Seruus stipulando aliquid ab aliquo, domino quæritur illud stipulando a domino nihil valet, l. si seruo, 32. de usufructu.

Seruus an sibi, an domino simpliciter sine alterutra eorum adiectione dari stipuletur, regulariter nihil refert, nam semper domino quæritur, fallit quando se stipulatur item in stipulatione operarum, & in aliis casibus, l. 1. & ibi gloss. nihil de stipulatione seruorum.

ex Serui stipulatione mortuo vno ex duobus sine hærede, vel hæreditate non adita, quæritur in solidum domino superuenienti, l. si seruus communis, 18. eod.

Seruus, & filius acquiritur domino, vel patri reuerfo, quocunque modo stipuletur, sed si apud hostes decedat, stipulatio nominatim concepta est nulla, sed simpliciter concepta valet in seruo, secus in filio, d. l. si seruus communis, §. seruus capto.

Seruus alienus nominatim stipulando extraneo, non acquirit domino, l. seruus, 30. eod.

Seruus testamentum manuissus si ignorans se liberum, stipulatur se pecuniam hæredibus ab aliquo extraneo, ex illa stipulatione nihil acquiritur hæredibus, si sciuerint cum testamento manuissum, l. si seruus testamentum, 34. eod.

Reliqua verbo, Acquisitio, stipulatio, 57. §. 1. Stipulari, 3. de inst. 136. de iure 142.

37 S E R V V S calendario provinciali præfectus ignorans mortem domini, & se cum aliis coheredem institutum, & pecuniam exigens, debitores soluentes liberat, si ipse etiam mortem domini ignorauit, l. eius, qui in provincia, si certum petatur.

Seruus infitor liber, & hæres iussus cum aliis, si ignorans mortem domini exigit, aduersus eum non competit coheredibus iudicium familie erci, quia ut heres non exigit, sed competit negotiorum gestorum actio; quia pro parte potuit expediri, d. l. eius, qui in provincia, & ibi gl. competere.

Seruus infitor liber, & hæres institutus ignorans mortem domini si mutauerit, non valet mutuum, neque pignora ob id data tenentur; coheredibus tamen succurritur extante pecunia, vel consumpta per ratihabitionem, per quam acquireretur eis certi condictionis, & si ratum habere noluerint, tunc consumptione acquiritur integra actio mutuantis, & tenetur coheredibus restituere conditione sine causa, d. l. eius, qui, & ibi glossa teneri, & ibi addit margin.

Seruo tuo infitori si ego dedi mercedem vendendam, si habui ei fidem de pretio, si illa merx extat, venit in tributum: secus si non habui illi fidem de pretio, l. procuratoris, §. planè, de tributoria.

Seruus vnus ex sociis sociatari a domino præpositus, si negligenter versatus sit, dominus præponens, damnum datum a seruo debet prestare socio, nec potest compensare commodum, quod per seruum societati accessit, cum damno dato ab eo, l. de illo, 23. pro socio.

Seruus si domini iussu in demonstrandis finibus agri venditi, dolo plus demonstrauerit, illud tantum censetur demonstratum, quod dominus censuerit, l. sed si communis, 18. §. si de contrahen. empt.

Seruus infitor domini ex mercis, vel præpositus ad debita exigenda, post manuissionem si persequeret in eodem actu, de gesto post manuissionem tenetur actione negotiorum gestorum: de eo, quod gessit durante seruitute, non tenetur post libertatem, nisi sit connexus ei, quod gessit post manuissionem, l. tutorem, 38. de administrat. tutor.

Seruus dispensator, & negotiis gerendis, & debitoribus exigendis præpositus si liber esse iussus sit testamento, ac ei peculium sit, si post aditam hæreditatem exegit pecuniam a debitoribus, qui ea solutione liberantur, non potest hæres ex peculio eius retinere id, quod exegit ille seruus, secus si ante aditam hæreditatem exegit pecuniam: quia tunc hæres ex peculio potest retinere id, quod exegit, si debitoribus liberentur ea solutione: tenetur tamen hæ-

redi quasi negotiorum gestorum actione, vel mandati, l. dispensatorem, 61. de solutionibus.

Seruus pecuniam exigendis præpositus si sciens se manuissum esse exegerit, tenetur tamen, si secus si ignorans se manuissum, l. si is, qui, mer. 68. §. Iulianus, & ibi gl. manuissus, de furtis.

Serui, & omnes possunt esse infitores, gl. 1. in l. 1. C. de infistoria actio.

Seruus communis si negotietur in re peculiari omnibus dominis scientibus, datur tributoria in tributum eorum: sed si alter ignorauit, contra scientem datur tributoria: deducitur tamen in solidum, quod ignorant debetur, l. 3. in principio, & in §. 1. de tributoria.

Seruus communis duorum si negotietur in re peculiari vno domino sciente, & altero ignorante, siue sciens, siue ignorans conueniatur, de peculo deducitur sciens in solidum id, quod sibi debetur, d. §. 1.

Seruus pupilli, vel furiosi si sciente tutore, vel curatore negotietur merce peculiari, ipse pupillus, vel furiosus ex dolo tutoris, vel curatoris non tenetur, nisi quareus ex tali dolo locupletetur factus est, quo casu tenetur cedere actionem, l. 3. §. si seruus, eod.

Seruus pupilli si sciente pupillo negotietur merce peculiari, si in eo interuenit dolo pupilli, qui est eius ætatis, ut sit doli capax, tenetur tributoria, quamuis scientia ipsi pupilli non sufficeret, d. §. si seruus.

Seruus vicarius serui ordinarij si negotietur domino sciente, dominus tenetur tributoria: sed si domino ignorante, sed sciente ordinario ipse dominus tenetur de peculo vicarij, ex quo non potest dominus deducere, quod ordinario debetur, quia scientia bene quod sibi debetur, l. procuratoris, §. 1. eod.

Seruus vicarius serui ordinarij si domino, & ordinario scientibus negotietur, tributoria, & de peculo actione tenetur dominus, tributoria nomine vicarij: de peculo vero nomine ordinarij: actor tamen debet eligere, quæ actione velit experiri, nec deducit dominus de peculo, quod sibi debetur, nec quod seruo ordinario; si tantum ordinarius ignorauit, dominus potest deducere, quod ordinario debetur ex vtriusque peculio, d. §. 1. & ibi gl. deducere.

Seruus, qui negotiatur in peculio, si habet aliud peculium, in quo non negotiatur, illud non venit in tributum: sed illud tantum venit, in quo negotiatur: nec refert an merx illa extet, an pretium eius in peculium sit versum, d. l. procuratoris, §. merces.

Seruo, qui negotiatur in peculio, si debeat aliquid nomine mercis peculiaris a quibuldam, quibus seruus vendere solebat, illud debitum venit in tributum, ibid.

Seruus si propter mercedem peculiarem habcat instrumenta, illa instrumenta veniunt in tributum: sed quæ habet extra mercedem peculiarem, ut auium, vel argentum, non veniunt in tributum, nisi sit comparatum ex merce peculiaris, d. §. merces, vers. si procurator.

Seruus si negotietur mancipijs emendis, vel vendendis, quæ merce peculiari habebat, illa veniunt in tributum, ibid.

Seruus si negotietur in mercibus separatis, veluti cum eo contraxit quis in lineolis, alius in facis: illi duo creditores contrahentes cum eo non veniunt simul in tributum: sed separati, si id est vnus ratione lineolarum, alius ratione facorum, d. l. si procuratoris, §. si plures.

Seruus, qui negotiatur, si emit ex vnus creditoris pecunia merces, quæ extant in taberna, ille creditor cum aliis creditoribus venit in tributum, nisi ipsi creditori faciant pignorat, d. l. procuratoris, §. planè.

Seruus si negotietur in peculiari merce, contrahens cum eo contra dominum potest agere tributaria, vel actione de peculo, quænam vnus debet eligere, & vnus electa ad aliam non habet regressum: potest tamen agere tributaria ex contractu mercis peculiaris, & etiam actione de peculo ex contractu extra mercedem peculiarem celebrato, l. quod in hærede, §. 1. eod.

Seruus, qui negotiatur in merce peculiari, si sit venditurus, ille, qui contraxit cum in eo merce, non potest agere tributaria contra emptorem, siue sit bene actione de peculio, id de peculo, & ibi gl. 1. eod.

cum Seruo negotiatori contrahens in merce peculiari quandoque confusius facit, si de peculo agat, quam tributaria, quia in tributaria solum venit id, quod est in mercibus, in quibus negotiatur: sed in peculiari totius peculij quantitas (pectatur, in quo & merces continentur, l. pen. eod.

Seruus si peculiare negotium gerat, ab initio datur actio de in rem verso, si seruus in rem domini eam vertat animo dominum obligandi, secus si in rem domini vertat facto domini, vel alterius, vel facto serui, non animo dominum obligandi, l. & idem, §. si ibi gl. gerens, de in rem verso.

Seruus si ab initio negotium domini gerit, quocunque modo in rem domini vertatur, datur de in rem verso, ibid.

Seruus, qui gessit negotium domini, qui appellatur actor, præsumitur vtitor domino, quam alius seruus propter maiorem notitiam administrationis, & rerum domini, l. legato generaliter, 36. de leg. 1.

Seruus si domino volente argentariam exercuit, tenetur dominus rationes exhibere, & idem si inficio domino: dum tamen teneat penes se rationes: sed si iurat penes se non habere, non tenetur, l. prætor, de edendo.

Seruus si peculiarem argentariam exercuit, dominus tenetur de peculo, vel de in rem verso, & si dominus non edat rationes, tenetur in solidum, ibid.

Seruus si peculiarem argentariam exercuit, dominus tenetur de peculo, vel de in rem verso ad interesse actione in factum, si non edat rationes ad præceptum iudicis, gl. de in rem, ibid.

Seruus peculiaris filium si voluntate eius nauem exercuerit, vel seruum vicarium voluntate serui ordinarij, pater, vel dominus, qui id non improbat, tenetur de peculio filius vel in solidum: sed si pater, vel dominus voluntate exercuerit, pater, vel dominus tenetur in solidum, & etiam filius, l. consensum præstitit, l. 1. §. in potestate, & ibi gl. exercitorem, in add. de exercitor.

Reliqua verbo, Negotiator, Preponere, Infitor.

S E R V V S si contra voluntatem domini mutauerit pecuniam, non facit eam accipiens, & eam vendicare potest, si extegit, sed si dolo malo consumpta sit, ad exhibendum agere potest: sed si bona fide, tunc condicere potest, l. rogasti, §. si certum petat.

Seruus ad mutuumdum præpositus si mutauerit, in ipso contractu mutui potest facere

Facere pactum de die reddendi, vel de usufructu post contractum ex intervallo non potest pacisci id, quod noscitur domino bene tamen id, quod ei prodest potest, l. si autem, & ibi gl. 1. de pactis.

Seruus ad mutuandum propolius si mutuaverit, non potest in ipso contractui mutui, vel post facere pactum de non petendo, gl. 1. ibid.

Seruus si cum domino naturaliter decem debet, nec solvendo efficit, hortatur dominus fidei pecuniam mutuo accepit a me, & ei soluit, actione de dolo domini mihi tenetur, l. servus tuus de dolo.

Seruus si domini iussu, & animo se obligandi mutuum pecuniam accepit, tenetur dominus in solidum mutuantis actione infortioria, vel quod iussu: si vero admonitione domini facta in perniciem mutuantis mutuatam sit pecunia, & domino soluta, dominus tenetur ei actione doli, d. l. servus, & ibid. glossa 1.

Seruus cum debet domino tantum triginta, si accepit mutuo 40. & soluerit domini creditoribus, vel familiam exhibuerit, dominus tenetur de in rem verso in decem tantum: sed si servus tantum debere domino: id est quadraginta, & illa soluerit, nihil videtur versum in rem domini, ibid.

Seruus si mutuat pecuniam suo nomine accepit, vt creditor suo solueret, non videtur eam in rem patris vertere: quamvis actione de peculio liberatus sit dominus, l. quod si servus, & ibi gl. 1. eod.

Seruus si pecuniam mutuo accepit hoc animo, vt in rem domini verteret, si eam perdidit sine culpa sua, mutuantis contra dominum potest agere de in rem verso, l. servus, eod.

Seruus accipiens mutuum pecuniam non tenetur postea liber factus, maxime cum peculium non est sibi legatum, l. a. C. an servus pro suo facto.

Seruus accipiens mutuum tenetur postea liber factus, quando libertas directio est ei relicta, & peculium legatum est: quia nullo tempore dominum servus, vel peculij habuit: hæc secus si per fideicommissum sit relicta: libertas: unde cum hæres potuit dando retinere, & non fecit, merito ipse tenetur, & non manumissus, gl. 1. ibid.

Seruus mutuum pecuniam accipiendo infortioria actione obligat dominum in solidum, si probetur, quod dominus cum aliqui negotiatiis præposuisset, & ei permissum ut id faceret, l. 1. C. de infortioria actione.

Seruus non infortior si mutuum pecuniam accipiat, infortioria actione non obligat dominum obligat tamen de in rem verso, si probetur in rem domini verum, d. l. 1. & ibi gl. 1. & l. 3. C. eod.

Seruo si mutuat sit pecunia contradicente domino, nihilominus tenetur dominus de peculio, gl. pe. in d. l. 3.

Seruus si sine permisso domini acceptam mutuo pecuniam vlturam vice habundant facultatem concessit creditori, dominus potest expellere eum propria autoritate, cum domo esse domini, & per se dominus possideret: per vim ergo ingrediendo magis suum retinere, quam alienam invadere dicitur, glo. pe. in l. qui sequitur, C. quod cum eo, qui.

Seruus, cui concessa est libera peculij administratio, potest mutuari, l. rogasti, §. si certum per.

Seruus, cui concessa est peculij administratio, si mutuaverit pecuniam, domino accipit certi conditionem, ibid.

Seruus quod peculij nomine creditur, exigenda liberat debitorem: sed delegando, vel nonando non liberat eum, l. fugit plus, 19. de solutionibus.

Reliqua verba, Mutuanti. 4. Peculium, 10. Mutuum, per totum, Dominus, 10.

§. v. s. v. s. hæres scriptus sub conditione si pacatur cum creditoribus hæreditariis, antequam liberaretur, & hæreditatem adipisceretur, potest ei tale pactum quoad exceptionem domini, l. iurilgent am, §. Marcellus autem, de pactis. Servus manumissus datur actio in factum contra tracta gesto peculiariter in servitute, gl. respuenda, ibid.

Seruus hæreditarius non potest pacisci nominatim hæredi futuro: simpliciter tamen si pactus sit, vel in rem, acquirat hæredi, l. si vnus, §. si eod.

Seruus hæreditarius nominatim expresse nomine proprio hæredi futuri, si pacificatur, vel stipuletur non valet pactum, vel stipulatio: sed si expresse nomine appellatur, puta hæredi futuro, tunc valet pactum: sed si neque proprio, neque appellativo nomine expresse, & ita in rem pactus sit, & tunc valet pactum, d. §. si, & ibi gl. 1.

Serui duo, qui sunt in potestate vnus domini, si inter se contraxerint, dominus non obligatur naturaliter ex persona recipientis, gl. 1. in vers. sed Azo, in l. frater & frater, de cond. indet.

Seruus si in rem domini contrahit dominum iubente, vel ratum habente, datur contra dominum quod iussu, vel de in rem verso: sed si contrahit in rem pecuniam, agitur tantum quod iussu, glossa. quod iussu, in l. si res, §. de in rem verso.

Seruus si rem, quam donavit domino, accepit mutuo, vt verteret in rem domini, agitur de in rem verso, alias non, & idem, gl. gerens, in d. l. si res, §. si eod.

Seruus etiam initio domino potest contrahere, gl. 1. in l. si servus, 18. pro socio. Servus si societatem coërit, non sufficit, quod ipse sit iussus a domino: renunciare societati debet oportere, quod ipse servus, & non dominus renunciet, & illud denunciat socio, d. l. si servus, & ibi gl. 1.

Seruus si contraxit societatem, & post alienatus duravit in ea, dicitur, quod ex integro finita priore societate alia incipiat, & ita & emptori, & venditori actio pro socio competit: similiter & contra eos, ita quidem, quod contra venditorem dabitur ex causa, quæ ante alienationem incidit: ex reliquo autem contra emptorem tantum, l. si id, quod, §. 9. §. si eod.

Seruo meo si liberus contraxit in fraudem patroni, seruo potest manumissio tenetur dominus patrono actione de peculio inter annum, l. 1. §. si cum seruo, si quid in frau. patron.

Seruus quando præcedente iussu domini contraxit, obligatur dominus quod iussu, l. de verb. oblig.

Seruus contrahens non animo donandi obligat dominum actione de peculio:

secus si contraheret animo donandi, glossa. spondit, in l. si ex duobus, §. 1. de duobus reis.

Seruus contrahens dum servit domino, etiam si stipulationem contraxerit in tempus manumissionis, vel alienationis: nihilominus domino acquirit: quia tempus stipulationis inspicitur an sit in aliena potestate, gl. si, in l. si de stipulatione, l. seruatorum.

Seruus, aut monachus sicut ex suo contractu potest recipere solutionem, & soluentem liberare: ita quoque si rei per eum potest fieri factum est, aut circa ipsam aliquid delictum commissum est, tam rei, quam pene solutionem recipere, ac de ea re transigere potest, l. si quis vxori, §. 3. §. si servus, in addit. marg. de furtis.

ex Serui contracta tenetur dominus in solidum, si contrahere iusserit ipsum: & idem si ipsum seruum alicui negotiatiis præposuisset, §. si igitur, Inst. quod cum eo, qui in aliena.

Seruus municipium si emit rem, & traditam possessionem amisit, municipes habent Publicianam, siue emerit seruus peculij nomine, siue non, l. siue autem, 1. §. si cum l. seq. de Publiciana.

Seruus si ex pecunia sibi mutuata emerit domino res non necessarias, eius dominus tenetur mutuantis de in rem verso eatenus, quatenus est verum, & iustum pretium earum: sed si emit necessarias, in solidum tenetur, nec refert his calibus an dominus ratum habuerit contractum, vel non, l. si res, §. de in rem verso.

Seruus si emit aliquid domino voluntate eius, quod iussu tenetur eius dominus: si vero eo nolente: sed postea ratum habente, tenetur de in rem verso: sed si emit non ex voluntate domini, nec eo ratum habente, tenetur de peculio, ib.

Seruus si animo vendendi in rem domini vendidit hæreditatem pertinentem domino, emptori cuius ea hæreditate datur actio ex empto, & de in rem verso contra dominum cuiuscentem, quatenus soluit de pretio deditoribus hæreditariis: sed si animo non vendendi in rem domini servus vendidisset, datur emptori contra dominum cuiuscentem conditio fide causa ad verum pretium solum, vel negotiorum gestorum: quatenus creditoribus hæreditariis solutum est, l. & idem, §. illud, & ibi glossa verterit, & additio. margin. eodem.

Seruo ad colendum fundum si dominus tradidit boues, quod si idonei non essent, quod eos distraxerit, & alios emerit: qui venditis illis alios comparavit pecuniam tamen redactam ex venditione bonum perdidit, venditor non potest convenire dominum de pretio illorum, nisi plus sit in pecunia, quam domino debeatur, nec potest de in rem verso, nisi quatenus boues plures sunt empti, quam boues, quos servus vendidit: recte tamen potest convenire dominum actione quod iussu, quia totam consequentur, l. quidam fundum, & ibi gl. 1. eod.

Seruus quando vendit rem, datur actio in dominum, ita vt emptor eadem consequatur, quæ libero vendite consequi debuisset: vitra peculij taxationem dominus non condemnatur, nec tenetur, l. si servus, 2. §. si de actio. empt.

Seruus tuus si emerit rem, eamque vendiderit Titio sine voluntate tua, cuiusque nomine duplam promiserit nomine cuiusdionis, & tu a primo venditore stipulari fueris, Titius cecidit a possessione sine culpa sua, & petit a possessoria per rei vendicationem directam, in qua succubuit, idem, quia servus tuus in tradendo sine voluntate tua proprietatem rei transferre non potuit, superest ei actio Publiciana adhuc, & propter hoc dupla stipulatio ei non committitur, & etiam venditor tuus potest agentem de ea stipulatione dupla summius doli mali exceptione, l. minor, §. 3. §. si de ead.

Seruus tuus si emit rem, & duplam stipuletur, deinde eam vendiderit sine voluntate tua Titio, a quo si cuius sit res, domino servus aduersus venditorem in solidum competit actio, Titio vero aduersus dominum duntaxat de peculio, & Titius in causa cuiusdionis debet denunciare seruo, & non domino, nisi seruo decesserit: quo casu domino debet denunciare, ibid.

Seruus si merces peculiariter emit, & postea eius dominus antequam possessionem illarum nancisceretur, eum testamento liberum esse iusserit, & que peculium prælegauerit, venditor merces traditas eidem seruo facto libero si ab eo postea petierit, illi seruo competit exceptio in factum contra venditorem vendicantem, l. 1. §. si servus, de excep. rei iud.

Seruus non habens liberam administrationem si vendiderit rem peculiarem in factum domino credendo se habere voluntatem domini ad id, emptor potest eam vfucapere, l. si servus, 3. & ibi gl. 1. de vfucapio.

Seruus habens liberam administrationem, vel expressam domini voluntatem, potest vendere rem domini, & statim efficitur emptoris: secus si non haberet voluntatem domini: quia tunc efficitur res vitiosa, nec potest vfucapi, ibidem.

Seruus si rem peculiari nomine sciens alienam emit, dominus eius, licet ignoret esse alienam, non potest eam vfucapere pro emptore, l. 2. §. si servus, pro emptore.

Seruus si bona fide emit rem alienam peculiari nomine, dominus si post factam venditionem cognoverit esse alienam, nihilominus potest vfucapere, cum initium possessionis fuerit sine vitio: secus si eo ipso tempore, quo servus etiam bona fide emit, dominus sciuit alienam: quia erat præfens, quando servus emit, nec prohibuit, cum posset: secus si non potuisset, l. 2. §. si servus meus, & ibi gl. sciam, eod.

Seruus si quod mala fide emit, in pactum libertatis dominus dederit, dominus non potest illud vfucapere: quia durat prima causa emptionis: quia dominus habetur vice hæredis, non emptoris, ibidem.

Seruus quando emit rem litigiosam nomine peculiari, vel dominico sine mandato domini, inspicitur sententia serui emittentis, non domini, vt si fecit servus noceat domino vitium litigiosum: sed quando domini mandato emit, inspicitur scientia, vel ignorantia domini, non serui, l. 2. de litigiosis.

Seruus si depositum suscepit, & dolo commissio manumissus sit, non tenetur depositi, licet aliis de dolo commissio in servitute extra contractum teneatur: tenetur tamen rei vendicatione, vel ad exhibendum, l. 1. §. si apud frem, & ibi gl. ad alias, & gl. non tenere, depositi.

Seruus si depositum suscepit, postea manumissus si depositum retineat, tenetur

- teneretur depositi ratione presentis possessionis, d. glo. non tenere.
44. Seruus meus, vel is, qui mihi bona fide servit, vel in quo vultum fructum habeo; si rem ad me pertinentem deposuerit, mihi competit actio depositi, d. l. 1. §. non solum.
- Servus hereditarius si deposuerit, heredi postea ad eam competit actio directæ, d. §. non solum, & ibi gl. vltima.
- Servus, qui deposuit, si sit alienatus, actio depositi adhuc competit ei, cuius fuit servus, cum deponeret, ibid.
- Servus, qui deposuit, si sit duorum, vnicuique dominorum in partem competit actio depositi, ibid.
- Servus si depositum suscepit, tenetur eius dominus depositi de peculio tantum, in quo iudicio venit & dolus servi, & etiam domini, si dolose in re deposita verari sint, d. l. 1. §. filium familias.
- Servus manumissus tenetur de deposito antea sibi factio rei vindicatione, non actione depositi, quæ ex contractu dominus vero eius non tenetur, l. si apud filium, & ibi gl. h. cod.
- Servus si pecuniam, de qua est controversia inter eius dominum, & Titium, deposuit apud sequestrem, vt traderetur ei, qui vinceret, vincens debet conueniri sequestrem ad exhibendum, vt post exhibitam vindicare possit, l. penult. eodem.
- Servus si sine permisso domini locat habitationem domus peculiaris censetur noluisse dominum priuare possessione, cum tantum ad habitandum concesserit, gl. pe. in l. qui secutus, C. quod cum eo, qui in alien.
- Servus si sine iussu domini locauerit habitationem: dominus domus nihilominus per se possidet, & per vim ingrediendo magis suam retinere, quam alienam inuadere dicitur, ibid.

Reliqua verbo, Dominus, §. 9. 10. 12. 15. 26. Partum, 47. Instituti.

45. SERVUS si fideiubens pro aliquo non obligatur, neque liberatur primus creditor, l. in personam, §. 1. de pactis.
- Servus fideiubere potest pro creditore domini sui, in quantum domus debet illi creditori, ibidem.
- Servus fideiubendo pro alio, nec civiliter, nec naturaliter obligatur: servus in populo, qui naturaliter latet tenetur, gl. Titio, ibi gl. non possit, & gl. si in l. sed si serui, 2. 1. de fideiussor.
- Servus fideiubendo, vel mandando extra causam peculij non obligat dominum de peculio, si eius sit in causam peculij, l. 3. §. si filius, de peculio.
- Servus fideiubendo non obligat dominum de peculio, nisi in rem domini; aut ob rem peculiatem fideiussit, l. quoties, 48. §. Sabius, de peculio.
- Servus si fideiussit ex alia causa, quam peculij; & soluit fideiussionis nomine, eius dominus non habet actionem mandati contra principalem: sed habet vindicationem, vel conditionem, gl. 2. l. si verò non remunerandi.
- Servus fideiussor non potest agere mandati contra principalem, etiam si aliquis volens ei donare, pro eo soluerit, ibid.
- Servus fideiussor ex causa peculij si soluit ex nomine, dominus habet mandati actionem, d. l. verò non remunerandi, 1. §. 1. & ibi gl. soluerit.
- Servus non tenetur ex fideiussione, nisi intercedat in causam peculij, l. 3. & ibi gl. seruum, de fideiussorib.
- Servus ex causa peculij fideiubens, si soluerit ex peculio, dominus non potest repetere id, quod servus soluit ex peculio: sed bene quod ex dominica pecunia soluit, l. servus infcio, 20. cod.
- Servus extra causam peculij fideiubens, si soluerit ex pecunia dominica: dominus eam potest vindicare, sed si soluit ex peculio, illud potest condici, ibid.
- Servus licet peculij liberam administrationem habeat non tamen videtur concessa ob id alienandi facultas ex causa fideiussionis, gl. pen. ibid.
- Servus fideiubere non potest extra causam peculij, l. servus infcio, 20. cum l. sequent. eodem.
- Servus si extra causam peculij fideiussit, & eius dominus si pecuniam soluerit pro fideiussionis obligatione, quæ erat nulla, potest eam repetere non ab eo, pro quo servus fideiussit, sed ab eo, cui pecuniam soluerit, l. sed si serui, 1. 1. & ibi gl. 1. eodem.
- Servus ex fideiussione extra causam peculij solvens dominus non repetit solum ab eo, pro quo fideiussit, cum reus principalis, pro quo soluit, adhuc remaneat obligatus re alieno, nec potest liberari solutione eius pecuniæ nomine, cuius obligatio ad servum non pertinet, etiam si consumpta sit pecunia soluta creditori, l. d. l. sed si serui, & ibi add. marg. & gl. pen. & ibi addit. marg. & gl. pe. & ibi add. marg.
46. Servus alienus pro Titio fideiubens ex causa non peculij, si soluerit, liberatur Titius, si dominus serui contra Titium mandati agere instituerit, l. eius si dominus ratum non habuerit, l. si servus alienus, 67. & ibi gl. h. de fideiussor.
- Servus fideiussor esse non potest, nisi ex causa peculij, gl. non idem, & ibi add. in §. item per acceptationem, Inst. quib. modis tollitur, gl. pro seruo, in §. 1. Inst. de fideiuss. gl. 1. in l. si mutuum, C. quod cum eo, qui in alien.
- Servus potest dominus fideiussorem dare, gl. si in §. 1. Inst. de fideiussor.
- Servus meus si mandavit Titio, vt sempronio creditori meo solueret, Titius solvens habet mandati actionem de peculio contra me: sed si servus intercessoris officio functus sit, l. 3. §. si filius, de peculio.
- Servus si mandat domino suo, vt cum redimat, non valet mandatum: quia dominus non potest servum suum emere, l. cum servus, 54. & ibi gl. 2. mandati, gl. 1. in l. 1. C. si servus extero fe.
- Servus si mandat extraneo, vt cum redimat, non valet mandatum ab initio: sed ex post facto secuta condicione validum efficitur, & sic mandatum prius inuito efficitur, post vtile, d. l. cum servus, & ibi gl. 2. & 3.
- Servus si de faciendo mandat extraneo, non valet mandatum, gl. in rub. & l. 1. C. si servus extero.
- Servus si de faciendo mandat extraneo, licet mandatum sit nullum; & tamen actio datur domino ex vendito, neque solutio nummorum peculiarium liberat emptorem, ibid.

Servus plurium vni dominorum non potest mandare de faciendo ab alio domino, neque etiam potest mandare vni dominorum, vt emat se alterius dñi, ibid.

Servus non habens alienandi potestatem si mandet alii, vt ex pecunia domini aliquid emeret, & ite mandarius scietur contra domini voluntatem emerit, tenetur domino actione furti, l. 1. C. de furtis.

Servus potest obligare dominum etiam iniuri de peculio, vel de in rem verso, gl. 2. in l. 1. C. de negotio gestis, gl. 1. in l. etiam, 32. de acquir. rer. domi.

Servus si citra domini voluntatem preda domini obligavit, non tenet pignoris obligatio, l. 3. quod iudici.

Servus si sit obligatus, potest per acceptationem liberari, & tolluntur etiam honorarie actiones, h. quæ sunt adversus dominum, vt de peculio, de in rem verso, & quod iussu, in metis, §. h. de accepti.

Servus, qui bona fide servit, potest dominum liberare acceptum rogando, l. si pectus, 1. eodem.

Servus alienus si promiserit aliquid alicui, & stipulator ei acceptum tulerit, liberatur servus, & etiam dominus eius ab actionib. pignoris, quibus tenebatur pro ierarchico actio de peculio, & de in rem verso, ibid.

Servus eius, qui apud hostes est, potest acceptum rogando liberare dominum, & iure postliminii confirmatur acceptatio, & detinebitur dominus, ibid.

Reliqua verbo, Fideiussor, 16. Partum, 122. 123.

SERVUS si minor, si sit heres institutus cum libertate, antequam sit in miferat, potest liberationem impetrare: postea non potest, nisi per institutionem, qua reitutio conceditur separatio: non autem vi possit repudiare hereditatem, quia est heres necessarius, gl. ex necessariis, in l. ai preter, 7. §. pe. de minor.

Servus liberi, & heres institutus mortuo testatore statim liber, & heres est, gl. 2. in l. et de Libero, ex quib. causis maiores, gl. 2. & gl. statim, l. eius qui, l. ceter. pater.

Servus liberi, & heres institutus, antequam sit heres existeret, est antequam testator. mortuere, si res viciantur, adversus viciationem non restituitur, d. l. restituit, & ibi gl. 2.

Servus sub conditione heres instituitur, ante conditionem existentem, si bona fuerint viciata, non restituitur adversus viciationem, ibid.

Servus, si liber, & hereditas relicta est sub conditione, si liber dicitur liber à tempore mortis testatoris: nec tamen servus est, gl. 1. in l. 3. de peculio.

Servus si non eo ipso quod liber instituitur, & libertas praesumitur, liberi est, gl. 2. in l. 1. de testat., l. si quis, 3. §. 1. eod. g. o. in l. 1. v. v. in l. 24. de donat. in test. v. am.

Servus, heres scriptus ab eo, qui potest testamentum factum ab hostibus captus ibi decessit, & liber, & heres est, vlt. vel, nolit, licet minus propriè necessarius heres dicitur, l. de testat.

Servum cum libertate si dominus instituerit, non potest postea alteram institutionem, sed hereditatem sine altera adire, & si ademerit alteram tantum, nihilominus & h. c. & liber est, nisi appareat ex voluntate testatoris verumque voluisse adire, d. §. 1. & ibi gl. habebit.

Servum cum nemo potest institui, tunc sine libertate iure Digestorum: hodie autem eo ipso quod instituitur quis servum suum hereditas videtur ei dare libertatem, gl. 1. & gl. data, in l. 3. de hered. inst. & gl. regula, in l. si ita scriptum, §. 1. de lib. & posth.

Servum cum si quis per ius instituit relinquendo ei libertatem sub conditione, differt institutio in l. tempus, quo libertas data est, d. l. 3. §. 1. de hered. inst.

Servum cum si quis instituit non data libertate, neque l. b. conditione, vel modo, tunc eo ipso censetur liber, libertatem servus si sub conditione daret libertatem servum, tunc non videtur testator voluisse, quod servus haberet libertatem, & hereditatem, nisi conditione existente, gl. data, ibid.

Servus proprius olim non potest institui aliter, quam cum libertate, sed hodie si, sed & si, & si servum, eod.

Servus solus si fuerit heres institutus, cum libertate, recipit à seipso libertatem, non vt heres, quia sic esset res singularis, sed vt singularis commodum, & ideo libertas à se ipso adimi non potest, d. l. si d. & si, §. 1. & ibi gl. si.

Servus cum libertate à domino heres institutus si ab eodem sit alienatus, potest iuberi à nouo domino adire hereditatem, neque dicitur liber, sed si ab eodem testatore fuisse redemptus; quia tunc erat liber, & heres necessarius ei, quoties, §. servus, & ibi gl. erit, & gl. alienatus, eod.

Servus, qui simpliciter, & citra conditionem heres institutus est cum libertate, ex die sibi relicta, si alienatus non sit, valet institutio, ita, quod adueniente die libertatis efficitur liber, & heres necessarius: sed ante diem libertatis neque liber, neque heres est, d. l. quoties, §. 1. & ibi gl. veniente.

Servus institutus presumitur fieri cum liberam, vbi non appareat contraria voluntate domini, alioquin non est locus presumptioni, d. glo. veniente.

Servus, qui simpliciter, & citra conditionem heres institutus est, date sibi libertate in diem, si alienatus, vel manumissus, sit à testatore, & antequam adiat iussu domini, fiat liber, existit heres voluntas à testatore: sed si non fiat liber, potest iubente nouo domino nolle adire, & si postea fiat liber, adire suo arbitrio, d. §. 1. & ibi gl. heredem.

Servus, cui in diem libertas, & hereditas relicta est, si conditio post diem aduenientem extiterit, est liber, & heres, d. §. 1.

Servus, qui simpliciter, & citra conditionem sit institutus libertate sibi in diem data, si non sit alienatus: tamen vltimus fructus in eo servus sit alienatus à testatore, valet institutio, & differt in tempus, quo extinguitur vltimus fructus, ibidem.

Servus potest quis dare libertatem purè, & hereditatem sub conditione: ita tamen, quod verumque ex conditione pendeat, si solus sit heres institutus; quia non potest esse liber, antequam sit heres: neque potest esse heres ante aduenientem conditionem, & ideo expleta condicione, & liber, & heres est, l. 1. Tiberianus, 2. & ibi gl. cum l. seq. de hered. inst.

Servus si libertate sibi simpliciter relicta sit institutus cum alio sub conditione, consequitur libertatem statim adita hereditate super cohæredem, ibid.

Servus si sit data libertas simpliciter, & hereditas sub conditione, consequitur libertatem, si habeat cohæredem, qui adiat: sed si cum cohæredem habeat, l. expleta, 2. & ibi gl. si cod.

Seruus legatus potest heres institui post mortem legatarii, qui filio, § 8. cod. Seruus legatus si solus post mortem legatarii sit institutus, non valet legatum ferri ante mortem legatarii, quia nemo est heres: nec post mortem quia liber inuenitur (seruus legatus, gl. 1. ibid).

Seruus testamentum solus institui heres liber esse iussus, si intra calendis decem dederit, & postea codicillis pure sit relicta libertas, intra calendis, neque liber, nec heres erit, nisi decem dederit; sed post calendis etiam non dederit, erit ex codicillis liber tantum, non heres, vt potest deficiente conditione, § 1. l. qui filio, § 1. ibi gl. pure.

Seruus solus testamentum heres institutus, & liber iussus si decem dederit intra calendis, postea codicillis pura pure libertate, ex testamento non est liber: quia non exstitit conditio, & per consequens, neque heres: quia non est liber: quia sub eadem conditione retardatur hereditas neque ex codicillis est liber pendente conditione, quia si esset liber, videretur remota conditio libertatis, & per consequens hereditatis, & sic daretur directio hereditatis in codicillis remouendo conditionem, quod esse non potest, gl. neque liber. ibid.

Seruum suum liberum sub conditione, & heredem pure si quis scripserit, & postea vendiderit eum, pendente conditione seruus iussu emptoris potest eam hereditatem adire: sed si post defectum conditionem eum ferre vendiderit testator, non potest seruus iussu emptoris hereditatem adire: quia eo tempore hereditas ad eum peruenisset, quo iam extincta, & inutilis fuerat institutio, d. l. qui filio, § 1. ibi gl. quis.

Seruum proprium si quis instituit eum hereditatem, postea cum alienauerit, & redemerit, si seruus erit liber, & heres necessarius, l. i. in l. si alienum, 4. §. eodem.

Serui illius institutio praualeat, qui fraudandorum creditorum causa non repetitur institutus, l. i. si quis soluendo, § 5. eod.

Seruus, qui in fraudem creditorum heres institutus est, tandem lex Julia Sententia confirmat libertatem, si nemo alius ex eo testamento heres esse potest, l. i. si quis soluendo, § 7. eod.

Seruus, cui testator de necessitate debet libertatem, non potest fieri eius necessarius heres, l. i. seruo, § 4. eod.

Seruus potest institui sub conditione, si voluerit, neque eget extraxatione in conditionis defectum, & per eum efficiatur voluntarius, ac impleta conditione videtur adire hereditatem, l. iam d. ibi, § 4. eod.

Seruus institutus potest repudiare hereditatem iussu domini, vel ipsemet dominus solus potest, § 10. vel alterius, in l. in de vulg. § 1.

Seruus proprius testatoris, cui pure legata libertas heres sub conditione est institutus cum alio, in legato etiam libertatis cooptatur legata conditio, & quae adiecta fuit in institutione, nisi sit talis conditio, quae legatum vitietur, l. cum seruus, § 8. & ibi gl. 1. & p. de conditio. institut.

Seruum proprium si quis vult heredem instituat, debet ei libertatem relinquere pure vel in drem, vel sub conditione, nec debet committere fortunae, vt fiat liber ab aliquo domino futuro, vt sit postea sit heres, l. quia ratio, § 2. & ibi gl. 1. eodem.

Serui heredes necessarii non habet beneficium abstinenti, etiam si sint impuberes, quia semper remanent heredes, neque possunt petere se restitui, si se imminuerint, nisi sint minores, & tunc restituiuntur in integrum ad hoc, vt bona, quae acquisierunt post aditam hereditatem separantur, si mixta fuerint, sed si non fuerint mixta, possunt petere separationem iure communis, etiam si essent maiores, l. necessarii, § 7. & ibi gl. 1. de acq. hereditat.

Seruus ex parte heres institutus, etiam non adire hereditatem ad coheredem eius, liber & heres necessarius est, nisi sub condicione fuerit institutus, ita, cum mihi Titius heres erit, Stichus liber, & heres eius, ex parte, § 8. eod.

Seruus ex parte heres institutus non adire hereditatem ad semetipsum accipit libertatem ibid. m.

Seruus emptor hoc pacto, vt intra certum tempus manumittatur, si ab emptore cum libertate sit heres institutus, institutio dum diu non extiterit, efficitur ei heres necessarius, nec potest se abstinere, sed postea diu extiterit, erit heres voluntarius, & poterit se abstinere, l. si seruum, § 7. §. 1. eod.

Seruus, cui fideicommissaria libertas relicta fuit sub conditione, si institutus sit heres, ab herede ante conditionem exheredatam: sed post conditionem exstitit, item, si ei heres voluntarius, ibid.

Serui heres institutus a domino si dubitans an libertas ex testamento domini obligetur, vt quia ignorabat exstite conditionem, sub qua dominus ei reliquit libertatem, vel hereditatem domini esset aditam, adierit, efficitur heres, si adiut volendo libi acquirere, secus si libenter, qui putat, § 7. §. 1. ibi gl. 1. fin. eodem.

Seruus ab hostibus capiens sicut potest heres institui, & legari alij potest, hoc enim iure potest, nisi sit l. seruus ab hostibus, tot. de leg. 2.

Serui etiam, quae ei relinquuntur hereditas directam, item est liber, secus, quando hereditas per fideicommissum relicta est, gl. ab eo in l. si res aliena, § 2. §. 1. seruum, § 1. eod.

Serui manent in seruitute potest relinqui hereditas per fideicommissum, vt heres ex hoc, etiam si non vt cogatur restituere, vel dare ei, ibid.

Serui sub conditione institutus pendente conditione potest accipere secundum eam, l. si l. si seruus, de bonor. post. secundum tabulas.

Serui sub libertate pure, hereditas sub conditione relicta est, etiam deficiente conditione erit liber, l. cum seruus, § 14. de manumiss. testam.

Seruus sub conditione institutus non est statim liber pendente conditione, quia si conditio hereditatis deficiat, erit statim liber tantum, non autem heres, l. 2. §. si in primis, de statuliberi.

Seruo instituto sub conditione potestariis statuitur tempus, intra quod conditionem amplectatur, & adeat, alias hereditatem prius acquirat, sed libertati non fiet p. iudicium, l. i. si seruus, de bonis auctor. iudicis.

Serui non est heres in effectu quoad emolumentum ex testamento, ex quo non adire hereditatem: heres tamen est in veritate quoad consequendam libertatem, d. l. si seruus, & ibi gl. neque.

Serui caltensis peculij institutus a patre indistincte non fit heres, & liber nam si filius superfluit, fit necesse heres per seruum: si vero pater superfluit, erit

heres, & liber: & sic ex post facto consideratur, an alius patris valeat, necne quia consideratur quis superfluit: sed in his, in quibus statim debet status recipere effectum, indistincte statim vitantur, l. ex caltensi, & ibi gl. 1. de caltensi peculio.

Seruus vt si heres necessarius, requiritur quod sit seruus tempore mortis testatoris, & tempore aditionis, gl. 1. in l. non est dubium, § 1. C. de iure ad leg. lib. in add. in §. seruus autem. Inst. de her. insti.

Seruus si sit institutus heres cum libertate, & postea alicui legetur, libertas non reuocatur per tale legatum, gl. 2. in l. quidam, C. de necess. facis seruis. hered. Seruus si sit heres institutus in totam, vel partem sine libertate, fauore libertatis omnino liber efficitur, nec reuocatur libertas per simplex legatum factum de seruo, d. l. quidam.

Seruum alicui legatum si postea testator heredem suum instituat cum libertate, talis institutio facta post legatum reuocat ipsum legatum, & seruum facit liberum, & heredem, gl. 2. ibid.

Seruus si sit institutus sine libertate, & postea in vita testatoris ab eo sit alienatus, non consequitur libertatem ex institutione, sed si testator in morte legasset, gl. 3. ibid.

Seruus heres institutus si postea alicui legetur fauore libertatis, acquirit libertatem, non obstante quod victima scriptura debeat valere, ibid.

Seruo in testamento hereditate relicta etiam sine libertate, quasi inuentam esse libertatem videri potest, d. l. quidam, § 2. §. 1.

Seruo si domino sine libertate heres institutus acquirit etiam libertatem, l. i. C. eodem.

Seruo pure instituto a domino si relinquatur libertas si b. condicione casuali, vel mixta, & per eum non ita quominus existat, erit liber: non tamen heres, si hereditas sit soluendo, sed si non sit soluendo, erit heres, & liber, d. quando est institutus sub condicione potestarius, quam non vult implere, prius acquirat hereditatem, & libertatem, ibid.

Seruum suum si quis instituat heredem ecedens eum esse liberum, nihil valet institutio: sed si talis seruus sit communis, gl. 1. in l. 3. C. de hered. insti. Seruum suum testator sciens esse suum seruum si instituat heredem, talis seruus & liber, & heres est, ibid.

Seruus potest esse heres, & l. etiam eius dominus potest esse per eum cognatus serui, inspecto iure naturali, gl. 1. in l. 4. C. communia delegat.

Seruus heres institutus a domino sine velis, quae nolit, cogitur esse heres necessarius, nisi in tribus casibus, §. licet, & ibi gl. necessarius. Insti. quib. ex causis manumittitur.

Seruus institutus a domino non soluendo tenetur satisfacere creditoribus: & si non satisfaciat, possunt bona hereditaria sub nomine serui heredes tamen vendi, §. valde enim. Insti. eod.

Seruus etiam simpliciter heres institutus sine libertate, est liber, & necessarius heres: sed si expressim sine libertate fuisset institutus: quia tunc non esset heres, cum constet de contraria mente testatoris, d. §. licet, & ibi gl. o. sine libertate, & ibi addit. Insti. eod. & gloss. eos. in add. marg. in prin. Insti. de hered. insti.

Seruus quando pure institutus est, sed sub conditione libertas relicta sit expectatur conditionis euentus, cum libertatis datio expresse fuerit retardata: sed quando seruus potius simpliciter est institutus, intelligitur institutus cum libertate, gl. non per inuocationem, in prin. Insti. de hered. insti.

Seruum, in quo quis habet tantum vsumfructum, non potest institui eum libertate, §. alicuius, & ibi gl. 1. Insti. eod.

Seruus a domino institutus sit liber, & heres necessarius: sed manu missus a viuo testatore, & postea ab eo institutus, non est heres necessarius: sed voluntarius, & id eo suo arbitrio potest adire hereditatem, §. seruus autem. Insti. de hered. insti.

Seruus a domino institutus etiam cum libertate, si alienatus sit ab eodem domino, iussu noui domini debet adire, & ita nouus dominus per eum fit heres nam ipse seruus alienatus neque liber, neque heres esse potest, d. §. seruus autem. Insti. de hered. insti.

Seruus vt sit liber, & heres necessarius debet libertatem, & hereditatem confecti ex testamento domini, §. seruus autem, §. 1. in l. 1. v. unique.

Seruus heres institutus a domino dicitur heres nec necessarius, & id sic appellatur: quia siue velit, siue nolit statim post mortem testatoris erit heres, & necessarius heres, nisi sit institutus sub hac condicione, si uero uero, quia dicitur heres voluntarius, §. 1. Insti. de heredum qualitat.

Seruus si sit heres necessarius, requiritur, quod sit seruus testatoris tempore testamenti, & tempore mortis: & quod non sit aliter legatus, quo causa legatario quateret hereditatem, & ipse eius esset, nisi idem seruus sibi substitutus esset heres, & liber, gl. 1. ibid.

Seruus heres institutus a domino, & post testamentum ab eo manumissus, dicitur extraneus heres: quia non consequitur hic vtrumque, scilicet libertatem, & hereditatem ex domini testamento, quod est necesse, vt sit heres necessarius, §. ceteri, & ibi gl. 1. Insti. eod.

Reliqua verbo, Heres, §. 126. & infra, num. §. 4. v. quo §. 58. §. 59. Instituitur, Insti. §. 6. Bonorum possessio, §. 2. §. 1.

Seruus heres institutus, antequam adeat manumissus, arbitrio suo potest adire, & si adierit, domino quartum, l. in summa, §. 1. & 101. gloss. si quartus, de cond. indeb.

Seruus si sit institutus sub conditione, & eius dominus dederit aliquid causa conditionis implendae, & postea seruus manumissus adierit, daturum non potest repeti, d. l. in summa, §. sed & agere.

Seruus, & dominus possunt simul institui ab aliquo, l. si focus, §. 9. & ibi gl. pen. de hered. insti.

Seruus sub conditione heres institutus sine iussu domini non potest parere conditioni quantum ad hoc, vt dominus fiat heres: potest tamen parere, & facit puram quoad hoc, vt dominus, si sibi placet, possit iubere adire, l. sub conditione, §. 2. & ibi gl. 1. de conditio. insti.

Seruo heredi instituto non datur ius deliberandi, sed ei, cuius seruus est, l. 1. de iure liber.

minore si coactus adit, valet aditio, §. alienus quoque & ibi gl. a. & ibi add. Inst. de hered. institut.

Seruus alienus heres instituitur si fuerit alienatus a domino, siue viuo testatore, siue post eius mortem, antequam adiret, debet iussu noui domini adire, vt illi acquiritur: sed si manu missus esse viuo testatore, vel mortuo, antequam adiret, suo arbitrio potest adire hereditatem, & si ita manu missus adiat, sibi acquiritur, §. alienus, & ibi gl. noui.

Seruus alienus potest tultum heres, etiam post mortem domini sui, §. seruus autem, Inst. de cod.

Seruus plurimum capacium ab extraneo instituitur heres acquiri vnicuique pro parte dominici, §. seruus autem plurimum, Inst. de cod.

Seruum communem si heredem influent vnius ex sociis, videtur per eandem personam velie acquiri hereditatem suis sociis, nisi testator contrarium dixerit, gl. ex hoc, in l. 1. §. si. C. de communi seruo manu miss.

Reliqua infra num. 136. v. §. que 142. & 143.

E R V V M communem si vnius ex dominis substitutus heredi impuberi, & postea impubes partem serui, quod erat aliena, redemerit, non efficitur heres necessarius impuberi, glossa testatoris in l. quoties, §. §. seruus, & l. sed & si, §. si seruum, de hered. instit.

Seruum substitutum pupillo esse ei necessarius, si suus reperitur tempore mortis patris pupilli, l. pater filio, §. 4. cod.

Seruum h Titius filio pupillo substituitur, & cum liberum esse iussit, & cum pupillum vendidit. Sempronius, qui eundem seruum heredem, & liberum esse iussit: seruum quando pupillo ex ea substitutione heres esse potest ex Sempronij emptoris tenimento non potest contra eum liberatum, hereditatemque, ita quod in contrarietate, tunc possit d. ei ei necessarius, vt voluntarius, sed si pupillus penitus ad 14. annos, ex Sempronij testamento liber, & heres necessarius est, ac si pupillo non fuisset substitutus, sed si pupillo heres esset, proprius est, vt Sempronius quoque, si vellet, possit eum habere, ibidem.

Seruum communem cum libertate si substituitur impuberi, efficitur ei necessarius, si per testatorem fuit receptus, & si per impuberem, sed si ad neutrum sit receptus, tunc potest heres peritum patris officio socio, vt libertatem, & hereditatem consequatur, l. si heres, §. 1. de vulgari.

Seruum legatum Titio potest cum libertate substitui filio impuberi, & euaneſcit legatum esse tunc conditione substitutionis, d. l. si seruus, §. si.

Seruum legatum Titio potest cum libertate substitui impuberi post mortem ipsius Titij legatarii, & euaneſcit legatum statim existente conditione, etiam non expectata morte legatarii, quia verum certum est, l. id est, §. 1. & ibi gl. 1. cod.

Seruum substitutum pupillo dicitur efficit heres necessarius etiam primi testatoris: quia hae, & heredes dicitur esse heres primi testatoris, l. si, §. si, & ibi glossa de vulgari.

Seruum substitutum cum libertate fauore libertatis fit liber, licet heres non efficiatur, l. 2. de manu miss. testam.

Seruum substitutum impuberi, si contingat eum mori in pupillari aetate, & in hoc casu relicta sit ei libertas sub aliqua conditione, viuo pupillo post aditionem hereditatis patris seruus dicitur statui liber, l. 2. sed si de statu liberis.

Seruum substitutum pupillo cum libertate fuit primo gradu, fuit secundo, fuit tertio: obinet casum necessarii, & efficitur statui liber, l. 1. §. si.

Seruus legatus si datus sit ab impubere herede, qui datus est substitutus, relicta est in hoc casu libertas illi seruo, prout dicitur dario libertatis, vt fidei datur statui liber, & legatum serui non tenet, l. 2. §. si prius scriptum, de statui liberis.

Seruum cum libertate substitutum pupillari, pupillo in pupillari aetate mortuo, erit heres, & liber: hoc habet locum siue primo substitutus, siue secundo, fuit tertio loco l. in tabulis, §. 3. cod.

Seruum, cui relinquitur libertas versus directum institutione filij, & in secundo gradu fit substitutus dicto filio, nulla facta per iurisdictionem libertatis, viuo filio ad primo gradu consequitur libertatem, & eo casu, quo fit necessarius eidem pupillo, l. 1. C. de necess. heredib.

Reliqua verbo substituta 1. §. 8.

E R V V S, cui a milite in testamento iure militari legatum est pure, vel sub conditione, non habita mentione libertatis, potest vendicare sibi etiam libertatem, sed tamen est in testamento priuatus, l. Lucius, 47. de militari testam.

Seruo priuati potest relinqui legatum ad alimenta, glossa pro non scripto, in l. si quis mihi bona, §. 1. de acquir. hered.

Seruo communem legatum relictum si repudiauerit vnius ex dominis, eius pars non accrescit alteri, quod verum est in legato proprietatis, sed non in legato vniuersitatis, §. glossa, in l. seruus communis, §. 6. codem.

Seruo cuius dominus institutus est, non potest legari: quia non debet dominus ei dare aliquod, glossa, in l. si socius, §. 8. de hered. institut.

Seruo communem legari potest, socio non instituto herede, sed non socio herede instituto, §. glossa, in l. si socius, §. 8. de hered. institut.

Seruo potest legari, si eius domino legari potest, l. si mihi, & tibi, §. 12. §. regula de legat. 1.

Seruo, cuius quandoque legari id, quod domino non potest legari, veluti possum legari, & seruo rem domini, quam si legarem domino, non valeret legatum, gl. possumus, ibid.

Seruo communem priuati & directis verbis relicta est a testatore, potest relinqui legatum pure, & sub conditione, & vniuersusque legatus dicitur adita hereditate, l. quicquid, §. 1. & ibi gl. potest, de legat. 1.

Seruo cui libertas relicta est sub conditione, quae mortuo testatore antea aditam hereditatem existeret potest, veluti Stichus si decem Titio dederit, vel in Capitolium ascenderit, liber esto, potest vtiliter legari secus si libertas fuisset relicta sub conditione, si decem heredi dederit, vel si post aditam hereditatem Capitolium ascenderit, quo casu haec iura libertatis relicta, inuoluit potest legari, §. 1. r.

Seruum legatum, cui legatum fuit, si ad libertatem perueniret viuo testatore, totum legatum eidem seruo deberetur, & non ei, qui ipse seruus legatus fuit, d. l. quicquid, §. duobus.

Seruum legatum, cui aliquid legatum fuit, si venditus sit a testatore, legatum seruo relictum ad emptorem eius pertinet, ibid.

Seruus si legatus sit Titio, & eidem seruo aliquid legetur, potest grauari Titius de fideicommissum dando alicui, vel ipse seruo, cum liber erit, d. l. quicquid, §. cum seruus.

Seruo, qui legatus alicui a testatore postea venditus fuit alij, si legatur aliquid, & ipse seruo manu missus debetur legatum, ibid.

Seruo, qui legatus alicui a testatore postea manu missus fuit, si legatur aliquid, ipse seruo manu missus debetur legatum, ibid.

Seruo hereditario recte potest legari, licet hereditas adita non sit, l. legatum est, §. 1. §. seruo de legat. 1.

Seruo communis si aliquid in proprietate legatum sit, & alter dominorum repudiauerit, eius pars non accrescit alteri domino, quia non coniunctum, sed partes videntur sibi legatariis, & Proculo, to. & ibi gl. 1. delegat. 2.

Seruo quando aliquid legatum est, si ambo domini vendicant legatum, quicquid eorum habebit eam partem in legato, quam habet in seruo, ibid.

Seruo communis quando legatum est vniuersum, & aliter dominorum repudiet, eius pars accrescit alteri domino: quia sicut vniuersum facilius accrescit: ita facilius ius coniunctionis recipit, §. d. gl. 1.

Seruo alieno potest non dominus legare rem domini, & etiam id, quod domino eius debetur, & constituit legatum ex persona serui, & ipse seruus habebit illud, si tempore, quo cessit dies legatarius, inueniatur liber: sed seruo in eodem statu eo tempore manente, nullum est legatum, l. debitor, §. 4. §. si & ibi gl. constituit, delegat. 2.

Seruo alieno potest legari id, quod ipse liber factus potest capere, d. §. si.

Seruo heretico Christianum mancipium legari non potest: quia etiam liber factus capere non potest, nec potest legari illa res, cuius commercium non est, gl. id demum, ibid.

Seruo alieno possunt legari decem annus, quamdiu seruiat, & valet legatum quasi domino relictum, licet liber factus capere non possit: quia concernit solum vtilitatem domini propter illam qualitatem, quamdiu seruiat, d. §. si, & ibi gl. calumniosa, & gl. accept.

Seruo alieno potest pure legari res domini, vel quod domino debetur, quamuis domino eius vtiliter legari non possit, ibid.

Seruo, qui liber esse iussus est per decem annos, si legatur in annos singulos a die mortis domini, debetur ei legatum eorum annorum, quibus iam liber erit interim tamen cogitur heres officio iudicis praestare alimenta, l. seruus, §. 6. & ibi gl. si de annis legatis.

Seruis legari non possunt ea, quae ipsi factis liberis legari non possunt, l. 1. & si maxime, de seruitute legata.

Seruo frustratur legatum via ad fundum domini, quia ei facto libero ad fundum non suum non potest legari seruitus viae, d. l. 1. & si maxime, & ibi glossa de norum.

Seruus, cui libertas cum peculio legata est, vendicabit integra corpora peculij, veluti fundum, & sed si nihil debeat domino, vel conserui, si vero debeat, diminuentur ei singula corpora peculij pro rata, l. si peculium, & de peculio legato.

Seruos duos manumittendo si dominus eis legauit peculia eorum, quod alter seruus debet alteri, deducitur de peculio serui debitoris, & accedet peculio serui creditoris, l. demum, §. si cod.

Seruo manu missus si legatur peculium, in quo erat quaedam ancilla, illa ancilla debetur illi seruo, etiam si alio capite omnes ancillae legatae sint alij, nec refert, vt prius legatum sit, l. seruo manu missus, cod.

Seruus directus manu missus, qui peculium legatum est, si soluerit heredi id, quod domino debebat, potest petere integras res peculiares ab eodem herede: sed si non soluerit debitum, detrahetur pro rata ex omnibus rebus peculiares, l. dominus, §. 2. & ibi gl. 1. cod.

Seruis, quos testator iubet non debere seruari, & sine inquisitione esse, non videtur legata peculia, nec reliqua, nec dominicae res, nec possessiones, l. dominus Stichus, §. si cod.

Seruis propriis potest quis legare in causam alimentorum, l. seruis, de alimentis, & cibis.

Seruo legato si aliquid legatum sit, & postea eo alienatio adimatur ipsi, quod legatum est sibi, valet ademptio, l. si seruus legatus, to. de adim. legat.

Seruo proprio, cui legatum cum libertate relictum est, si adimatur libertas, videtur etiam ei ademptum legatum, l. si, §. si cod.

Seruo relictum legatum, quatuor eius domino etiam seruo inuito: sed non hereditas, vel bonorum possessio, glo. in l. 2. §. fin. de bonor. poss. secundum tabulas.

Seruo in testamento, vel codicillis relicta libertate, vel data per vindictam potest legari, l. 4. de manu miss. testam.

Seruis si substituitur cum libertate heredi instituto, & si institutus heres erit, legatur eidem seruo aliquid non expressa libertate, seruis ille erit liber, & legatum consequetur etiam in isto casu, l. Dimus, §. 1. cod.

Seruis sine iussu domini potest agnoscere legatum sibi relictum, cum emolumentum tantum continet, & illud domino acquiritur, sed si heres, in §. sed si heres, Inst. per quas personas nobis acquiritur.

Seruo proprio, eo quod relinquitur legatum, vel fideicommissum, non intelligitur relicta libertas, & ideo legatum nihil valet, nisi sit relictum pro alimentis: quo casu potest seruo implorare iudicis officium, vt sibi alimenta iuxta testatoris voluntatem decernatur, gl. eos, in ad. marg. in princ. Inst. de hered. instituenti.

Seruo communis si legauerit vnius ex dominis partem, quam habet in eo seruo, dicitur ex benigna interpretatione liber ex parte testatoris, & ex altera parte pretio socio, vel sociis ab herede praestando; si pretium recipere noluerit, consequetur, & periculo suo deponatur, l. 2. C. de communi seruo manu miss.

Seruo communis potest legari, & tunc legatum acquiritur socio: seruo tamen proprio non potest legari, gl. 1. ibid.

Seruis sine libertate si legatum, vel fideicommissum relinquitur, nullum est legatum, neque ob istud sunt libertatis manent in seruitute: impius tamen, & ingratus dicitur heres, qui illud soluit negat, l. quidam, §. 5. illo, Cod. de necess. seruis.

Seruo si legatur sine libertate, non valet legatum, neque seruus per hoc habet libertatem, nisi dominus sit miles, l. seruis, 4. & ibi gl. 1. C. de legatis.
 Seruo si primo gradu legatur, & postea pupillariter substituitur cum libertate, vel sine, pendet legatum ita, quod si conditio eveniat, erit liber, & haeres pupillo, & legatum deficit; si non eveniat, valet legatum, & seruus ad dominum legatarii transiit, l. quidam, 5. §. C. de necessar. seruis.

Reliqua verba, Legatum, 113, 114, 115.

65 **S**ERUUS quando legatur in genere, & traditur alieno, eo cuius agitur ex testamento, l. haeres, 58 de iur. iur.
 Seruus legatus a testatore, & alienatus, rursus ab eodem testatore redemptus, non debetur legatario, gl. erit, in l. quoties, 9. §. si seruum, de hered. instit.
 Seruus in testamento patris si alicui relinquitur, & in tabulis pupillaribus eadem relinquitur libertas, primum legatum videtur ademptum, & erit liber eo tempore, quo conditio substitutionis extiterit, l. si quis cum, quem, 16. & ibi gl. 1. de vulgari.

Seruis si legatur alicui, deinde eadem seruo legatur libertas, praevalet in dubio legatum libertatis, tanquam favorabilius, l. si §. 1. verum non dicimus, eod.

Seruis duobus legatus, vno legatario manumittente eum, efficitur liber, si alter legatum repudiasset, l. si miles, 32. de militari testam.

Seruum legatum alicui si haeres manumiserit, si legatarius repudiet, seruus erit liber, ibid.

per Seruum donatum, vel legatum potest acquiri possessio aliorum serutorum: quia haec nomina, vel participia, *donatus*, vel *legatus*, designant titulos: unde licet sit legatarius factus dominus, adhuc seruus dicitur legatus: sed per seruum haereditarius non potest dari aliquid de haereditate, quia hoc nomen, *haereditarius*, designat dominam haereditatem: unde non dicitur seruus haereditarius, si factus sit haereditas, gl. 1. in l. haeres per seum, 43. de acq. haeredit.
 Seruis legatus vni ex haereditis, si quid in hereditate malitiose fecit, non aliter in iudicio famulae excusandus est, et ad aduocandum quam habeatur quæritio ex eo, volentibus haereditibus quod idem esset, si extraneo fuisset legatus, l. seruis vni, 70. de leg. 1.

Seruo alteri pure legato si relinquitur libertas sub conditione, existente conditione libertatis exstinguitur legatum primum de seruo alteri factum: si deficiente conditione legatum ipsius serui debetur primo legatario, l. post mortem, 71. §. fin. eod.

Seruo pure legato alicui si relinquitur libertas eidem in diem omnino extirpam, vel post mortem legatarii, primum legatum serui videtur in totum reuocatum, ibid.

Seruis, qui negotia gessit, legatus alicui tradit non debet, antequam rationes reddat, l. seruo legato, 77. §. de iur. iur.

66 **S**ERUIS, qui furtum fecit Titio, si sit legatus, eodem Titio haerede instituto, non debet praestari, antequam legatus us conferret Titium haeredem indemnem ad id dicto furtum, l. si seruis Titij, 73. eod.

Seruis, cui libertas sub conditione legata est, si ab haerede defuncti pendente conditione legatus sit sub alia conditione, legatum serui factum ab haerede, deficiente conditione libertatis, valet, si conditio, sub qua legatus fuit, extiterit, secus si extiterit conditio libertatis: quia tunc legatum serui factum ab haerede extinguitur, l. si fundum, 83. §. fin. eod.

Seruis si sit legatus a filio impubere instituto, & eidem seruo relicta sit libertas a substituto pupillari, pupillo perueniente ad pubertatem, legatarius potest vindicare a filio instituto seruum legatum: secus si pupillus ante libertatem decesserit, quia tunc libertas competit ei, ibid.

Seruis potest legatus a filio impubere instituto sub conditione, si ad pubertatem peruenierit, gl. legatus, ibid.

Seruis si sub conditione legatus est a filio impubere instituto, & liber esse iussus sit a substituto pupillari, si pupillus pendente conditione decesserit intra pubertatem, libertas competit ipsi seruo, ibid.

Seruis alienus si legatur, fructus, & accessionem, & quod interit ei nomine haereditatis obuenit, veniunt a tempore, litis contestationis, l. quæritum, 93. §. fin. eod.

Seruo alieno si quis directè libertatem relinquit, & cum alij legat, valet legatum: sed non libertatis datio, l. si seruis legatus, 111. §. si seruis, eod.

Serui inquilini sine praediis, quibus adherent, legari non possunt: & si legentur, non debetur eorum aestimatio, nisi ex voluntate testatoris expressa, vel tacita appareat, vt quia legasset coniuncte personam, vel alio modo, vel sciens eos adherere solo, legauit, l. si quis inquilinos, 115. & ibi gl. ex voluntate, eod.

Seruis alienus si sciens fuerit legatus, haeres tenetur legatario redimere, vel aestimationem dare, nisi decesserit sine culpa haeredis, quo casu liberatur, l. si iusta, 117. §. si & ibi gl. fin. eod.

Seruum alienum si quis sciens legauerit duobus in solidum, illo mortuo sine culpa haeredis, liberatur ab illis duobus legatariis, ibid.

Seruum suum proprium si quis legauerit duobus in solidum, eius haeres tenetur legatario prestare eum seruum: alteri vero eius aestimationem, à quibus duobus legatariis liberatur, si sine culpa haeredis decesserit, ibid.

Seruis alienus haeres institutus legari ipsi se non potest, l. legatum est, 119. §. alienus, eod.

67 **S**ERUOS, quos non poterat manumittere, si legauerit quis, vt manumitterentur, non valet legatum, nec libertas, l. si quis quos, 31. de legat. 2.

Seruis in iustitiam testamentum manumissus potest eodem testamento legari alicuius, quo tunc libertatis datio est efficax legato, quoties datio vultur facta est, qui testamento, 38. eod.

Seruis legatus quidquid acquirit ante aditam haereditatem, acquirit haereditati: sed post aditam haereditatem tenetur haeres omnia restituere legatario, cui pure legatum fuerit, secus si sub conditione, & pendente conditione acquisiuit, quod seruis, 39. & ibi gl. 1. eod.

Seruis vrbani legatis non continentur agationes, vel muliones ad opera rustica: secus si ad opera vrbana, l. cum quærentur, 58. & ibi gl. agationem, & glo. citum, de de legat. 3.

Seruis vrbani legatis continentur tantum hi, quos parcesam. circum se sui cultus causa habet, ibid.

Seruis plura officia sciens cedit legato eius artificij, in quo plus versatur, l. 1. & gatis, seruis, 63. §. si vnus, eod.

Seruis legatus, & interim manumissus, ac postea factus seruus potest peti: quia nona voluntate voluit testator peruenire ad legatarium, l. si choros, 77. §. si & ibi gl. fin. eod.

Seruis legatus etiam accille debetur, l. seruis legatis, 79. eod.

Seruis lecticarius legatis intelligitur legatus etiam ille seruus, qui lecticarius, & cocus fuit, l. seruis vrbani, 97. §. cum, qui, eod.

Seruo legato cum peculio, & alienato, vel manumisso viuo testatore extinguitur legatum peculij, etiam si in peculio fuit serui vicarius: secus si post mortem testatoris fuisset alienatus, vel manumissus, l. 1. & ibi glo. 1. & 2. de peculio legato.

Seruo legato cum peculio, viuo testatore, mortuo extinguitur legatum peculij: secus si post testatoris mortem fuisset mortuus, ibid.

Seruo legato cum vicariis suis durat legatum vicariorum etiam mortuo eo, aut alienato, vel manumisso, l. 4. eod.

Seruo legato non videtur eius peculium legatum, nisi & legeretur cum peculio, gl. vicario, in l. 6. peculium, §. vicario, eod.

Seruo vestito legato vestimenta eius non cedunt legato eius, etiam si is seruus vixerit tempore mortis testatoris: quia vestimenta adherent occasione, & ferè quasi continuè accessionis: immò sequela nomine, & non iure petuntur, aliter, & ibi glo. 1. eod.

Seruis legatus a testatore alienatus non debetur legatario, etiam si redemptus fuerit a testatore, l. cum seruis, de adimend. legatis.

Seruis legatus si transferatur in fundum, vt ibi perpetuo sit, non potest recedere ab illo fundo: quia legatum de eo seruo factum videtur extinctum, l. p. eod.

Seruis nominatus quando potest accipi, vt res legata, & vt persona legatarii, in dubio accipitur vt res legata, l. si is, qui ducatur, §. 1. de rebus iudic.

Seruis si legatus sit pure, vt manumittatur in diem, vel sub conditione, hoc legatum interitum defalcatur: sed quoad alios legatarios interim talis seruus exemplo statuliberi æstimatur, l. sed si non seruis, 36. §. h. cum l. seq. ad legem Postel.

Seruum legatum de libertate legatario haeres manumiserit, legatarius si postea repudiauerit, confirmatur manumissio, l. a. de manumiss. l. 3. de manumiss. vindicta.

Seruum duobus legatum si vnus legatarius manumiserit, altero legatario repudiante manumissum consequitur libertatem, d. l. 3. eod.

Seruis si legatus sit alicui sub conditione, si manumiserit eum: & si non manumiserit, is iustus sit esse liber, etique aliquid legatum sit relictum seruo ab eo non manumisso libertas competit, & etiam legatum debetur ei, l. si quis ita sit, 9. & l. seruis 32. de manumiss. testam.

Seruis legatus si liber esse iussus fuerit liber: sed si seruus prius liber esse iussus postea legatur alicui, tenet legatum serui, si apparcat testatorem legatice animo adimendi ei libertatem: secus si dubitetur, quia tunc finitue libertatis non videtur reuocasse legatum, l. si peculium, 10. §. si de manumiss. testam.

Seruo pure legato si detur libertas per fideicommissum sub conditione, haeres non aliter cogitur prestare eum legatario, quam vt caueatur sibi existente conditione libertati cum restitutum sit, l. iustitiam, 40. eod.

Seruum legatum manumittere si sit rogatus legatarius, etiam alicui additis bonis tenet legatum, & legatarius tenetur cum manumittere, l. 4. §. si non haeres, de fideicommiss. liberat.

Seruis legatus si postea iussus sit per fideicommissum manumitti, vel e contra primo iussus sit manumitti, & unde legatur, nouissima scriptura valet, nisi ita obsecro sit, quia tunc praevalet libertatis datio, l. si seruis, 50. eod.

Seruis si Titio legatur, vt eum manumitteret, & si non manumitteret, liber esset, statim adita haereditate liber est: praevalet enim legatum libertatis legato serui, quod pro nullo habetur, & sic dominum non transiit, l. si ita scriptum, 37. & ibi gl. 1. & add. marg. de statuliberis.

Seruis legatus, cui relicta est libertas, si decem daret legatario: si dedit illi decem, erit liber, & interim antequam det, est statuliber, l. Stichum, 39. eod.

Seruis legatus uxori liber esse iussus, cum vxor legataria nupserit, vxore nubente sit liber, l. si eod.

Seruum haeredit legatum a testatore si haeres manumiserit, nihil agit quominus legatum serui teneat, & ita tenetur haeres ad aestimationem serui cum libertas data ab eo teneat, l. haeres, 28. & ibi gloss. 1. qui, & à quib. manumiss.

Seruis legatus sub conditione pleno iure est haeredit nullam tamen libertatem interim potest consequi ab eo, ne legatario fieret iniuria, l. generaliter, 29. qui, & à quib.

Seruis legatus sub conditione pendente conditione potest alienari, sed non manumitti, gloss. fin. ibid.

Serui ad templi custodiam, quod testator adificare voluit, relicti a testatore, neque manumissi non dicuntur haereditis, sed templi, l. seruis, 25. & ibi gl. fin. de liberali causa.

Seruis legatus acquirere potest possessionem aliorum serutorum legatorum legatario, etiam non apprehensa possessione illius serui, l. 1. §. veteres, & ibi gl. quod sit de acquir. posses.

Seruis ex pluribus, qui fuerant legati, vel donati, vel empti possessus a legatario, donatorio, vel emptore, acquirit ei possessionem conferuor legatorum, donatorum, vel emptorum, d. §. veteres, & ibi gl. per vnus.

Seruis pro parte praelegatus haeredit, & pro parte haereditarius potest acquirere directè hereditatem rei haereditariae, dict. §. veteres, & ibi gloss. per vnus.

Seruis legatus, deinde manumissus, adhuc postea effectus seruis in vita ipsius testatoris, ex noua voluntate, ipsius testatoris probata restituitur legatum serui: italis si post mortem testatoris reuinceret in seruitem, vel si in eius vita, & non habuit nouam testatoris voluntatem, §. gl. 1. in l. si choros, §. si de legat. 3. & glo. ex libero, in l. inter stipulantes, 82. §. facram, de verborum obligat.

Seruis pure legatus si ante aditam haereditatem domini admiscerit aliquid dolo malo in haereditate, datur haerediti aduenti actio ex edicto, si quis testamentum liber esse iussus, l. 1. §. si seruis, si quis testamento liber esse iussus fuerit.

ruis legatis, etiam ancillae intelliguntur legatæ, quasi commune nomen utrumque sexum continet, inter stuprum, 101. §. si de verb. sign.
 ruius sub conditione legatus non potest ab hærede manumitti, vel alienari, gloss. 2. in l. si ancillam, 11. C. de actio. empti.
 ruius legato si sub conditione datur libertas, legatum ferui inutile est, si certum est conditionem illam omnino esse extrinsecam, ut si liber, sed si incertum sit, erit in suspensio, gloss. final. in l. quidam, 5. final. de necessarii feruis hæredibus.

Reliqua verbo, Hæres, 123. 124. Legatus, 10. Legatarius, 6. Legatum, 110. 111. 112. Suis, 2.

RVORVM manumissione non contingit capitis diminutio; quia caput de iure eluui non habent, incipiunt tamen habere cum manumissi sunt, l. liberos, §. si. l. seq. de capitis diminutione.

ruius sub conditione legatus interim manumitti non potest, gloss. 1. in l. si filio- rum sub conditione, 34. de religiosis.

ruius indebitè sibi solutum si quis cieter manumiserit, valet manumissio, & tenetur domino ad eius pretium, sed si ignoranter, ad nihil tenetur, nisi ad id, quod manumissionis causa consecutus sit, in l. summa, 65. §. si seruum, de conditione indebit.

ruius non potest manumitti per procuratorem: potest tamen per filium, vel per procuratorem, in quem translatus est dominium, g. confitit, in l. si quis alius, 27. §. 1. & g. l. in l. si hominem, 36. mandati.
 ruius de adulterio accusatus ante sententiam non potest à domina manumitti, neque insitui, h. i. verbis, 48. §. interdu, de hæredib. insitui, g. l. ex constitutio- nib. in l. quisque, 17. §. si qui potiores.
 ruius hæredes, qui libi acceperunt restitutionem, potest ab hærede manumitti, & debetur tamen fideicommissario eius restitutio, gloss. marg. in l. quidam, 25. §. fin. ad Trebel.

ruius scilicet specialiter legatus non potest ab hærede manumitti, neque reli- ctus sub vniuersitate purè, vel in diem certum, sed relictus cum vniuersitate sub conditione in vltima voluntate potest manumitti, sed debetur eius zeli- matio inter viuos autem non potest manumitti, ibid.

ruius si filiofam. militæ manumissus dicitur liber, ut ipse militis, & non pa- tris eius, l. seruum, de iure patro.

ruius si manumittit hæres per errorem ex falsis codicillis, tenet manumissio, & illi iurati liberi manumissoris, qui habebit sui patronatus in illis, l. pen. §. fin. eodem.

ruius summi potest quis manumittere, & eundem ut libertum assignare, l. si. de assignand. liber.

ruius, qui plagium admittit, pro quo dominus penam soluit, prohibetur lege Flauia manumitti intra decem annos, l. Flauia, 12. de manumissio.

ruius furiosus potest manumitti quolibet modo apud ad manumittendum, l. si. eodem.

ruius hæres potest testator etiam sine vlla dandi conditione manumittere, si quis ita, 13. §. p. de testatib. heris.

ruius relegatus per sententiam iudicis si à domino manumissus fuerit, non tenet manumissio, g. l. 1. in l. 2. qui, & quib. manumiss.

ruius manumitti si pater permittit filio, qui ignorans post mortem patris eum manumittit, non videtur manumissus: sed si viuente patre, ac mutata eius vo- luntate, filius manumissus, non videtur filius manumissus patre volente, l. qua- rum, 15. eod.

ruius patris manumissus à filio voluntate patris non censetur manumissus, si pater, vel filius fecerat patrem non esse solus, glo. 1. in l. cum fideicommissaria, 16. §. fin. eod.

ruius si quis coactus à populo manumissus, si ut voluntatem accommodauit, tamen non tenet manumissio: sed si tamen si à priuato fuisset coactus, l. si priuatus, 17. & ibi g. l. 1. eod.

ruius, qui alterius negotia malè gessit, non potest ab eo abire ut à domino manumitti, l. cognati, 11. C. de nego. gestis.

ruius filium potest manumittere dominus minor 25. an g. l. 1. in l. 2. C. si man- cipium ita fuerit alien.

ruius si sit iure manumissus ante questionem commissi moram, statum eius præterire, vel digitalis non solui conellum non est æquum, l. 1. C. de vechigal.

ruius potest manumitti, licet octaua ex illo seruo delata sit præstanda fisco, & ordini ciuitatis, g. l. 1. ibid.

ruius potest manumitti ab vno ex sociis, etiam illis inuitis, ibid.

ruius legatarius manumitti non potest, g. l. 2. ibid.

ruius Ecclesiæ possunt manumitti, gloss. 1. in l. 1. C. de feruis reipub. ma- numittent.

ruius ciuitatis potest manumitti ab ordine, prædictis decreto interueniente, nec iura vicarij eius est iusta causa ipsum reuocandi in seruitutem, d. l. 1.

ruius alienum ut proprium manumittens tenetur domino hoc eligenti ad pretium, vel ad id, quod sua interest, l. 1. & ibi g. l. 1. C. de his, qui à non domino.

ruius alienum ut proprium manumittens tenetur domino ad æstimationem præscriptis verbis, vel in factum, vel vtili negotiorum gestorum habendo ra- tem, licet non suo nomine gestum, quod speciale est fauore libertatis, g. l. fin. ibidem.

ruius, quos procurator sibi emit, antequam tradat domino, potest manumitte- re, l. 2. C. de his, qui à non domino.

ruius, quos procurator nomine domini emit, cum in dominio eius sint, non potest manumittere, g. l. 1. ibid.

ruius precario habens non potest manumittere, & si manumiserit, domino libi præiudicabit, ibid.

ruius nec per interpositam personam seruum peculiarem manumittere potest, l. 2. C. qui manumittent.

ruius damnati ad perpetua vincula non possunt ad libertatem perducij, l. 1. C. qui non possunt ad libertatem.

ruius etiam infans, vel ignorans potest manumitti tam in Ecclesia, quam apud iudicem, vel in vltima voluntate, & erit liber, l. 2. & ibi g. l. 2. C. communia de manumiss.

Seruum manumittere non cogitur dominus ex pacto facto cum seruo proprio de se, vel filio manumittendo data sibi certa quantitate: hortari tamen potest, quod adimpleat, iure patronatus sibi salvo manente, l. cum affirmes, C. de libe- rali caus.

Seruus manumissus ex testamento tenetur reddere rationes de administratio- ne, quam exercuit in seruitute, g. l. fin. in l. si. C. de peticione heredit.

Seruus stuprator dominæ manumitti non potest, g. l. libertas, in l. 1. C. de ma- hierib. quæ se proptius feruis.

Seruus manumissus sequitur domicilium manumissoris, licet de necessitate ab eo manumissus, l. 2. ibi g. l. 1. C. de municip. lib. 10.

Serui quocumque etiam inuiti à dominis manumitti possunt, adeo ut in transitu manumitti possint, veluti cum prator, aut prætor, aut proconsul in balneum, vel in theatrum ibant, nisi quando manumissio non poterat fieri sine pratore, §. multis. & ibi g. l. transitu, Insit. de libertinis.

Seruus maculatus de adulterio commissio cum domina ante sententiam, non po- test manumitti, neque insitui hæres ab ea, §. est autem. Insit. de hæred. insit. g. l. ex constitutionibus. 1. in l. quis sit, §. si. qui potiores.

Serui non perueniunt ad libertatem, qui manumissi sunt, idè ut subtraherentur confiscationi propter crimen domini, vel subtraherentur accusationi factæ de seruo, l. qui pœna, 8. & ibi g. l. si. de manumissio.

Reliqua verbo, Hæres, 123. 124. Legatus, 10. Legatarius, 6. Legatum, 110. 111. 112. Suis, 2.

RVORVM manumissione non contingit capitis diminutio; quia caput de iure eluui non habent, incipiunt tamen habere cum manumissi sunt, l. liberos, §. si. l. seq. de capitis diminutione.

ruius sub conditione legatus interim manumitti non potest, gloss. 1. in l. si filio- rum sub conditione, 34. de religiosis.

ruius indebitè sibi solutum si quis cieter manumiserit, valet manumissio, & tenetur domino ad eius pretium, sed si ignoranter, ad nihil tenetur, nisi ad id, quod manumissionis causa consecutus sit, in l. summa, 65. §. si seruum, de conditione indebit.

ruius non potest manumitti per procuratorem: potest tamen per filium, vel per procuratorem, in quem translatus est dominium, g. confitit, in l. si quis alius, 27. §. 1. & g. l. in l. si hominem, 36. mandati.
 ruius de adulterio accusatus ante sententiam non potest à domina manumitti, neque insitui, h. i. verbis, 48. §. interdu, de hæredib. insitui, g. l. ex constitutio- nib. in l. quisque, 17. §. si qui potiores.
 ruius hæredes, qui libi acceperunt restitutionem, potest ab hærede manumitti, & debetur tamen fideicommissario eius restitutio, gloss. marg. in l. quidam, 25. §. fin. ad Trebel.

ruius scilicet specialiter legatus non potest ab hærede manumitti, neque reli- ctus sub vniuersitate purè, vel in diem certum, sed relictus cum vniuersitate sub conditione in vltima voluntate potest manumitti, sed debetur eius zeli- matio inter viuos autem non potest manumitti, ibid.

ruius si filiofam. militæ manumissus dicitur liber, ut ipse militis, & non pa- tris eius, l. seruum, de iure patro.

ruius si manumittit hæres per errorem ex falsis codicillis, tenet manumissio, & illi iurati liberi manumissoris, qui habebit sui patronatus in illis, l. pen. §. fin. eodem.

ruius summi potest quis manumittere, & eundem ut libertum assignare, l. si. de assignand. liber.

ruius, qui plagium admittit, pro quo dominus penam soluit, prohibetur lege Flauia manumitti intra decem annos, l. Flauia, 12. de manumissio.

ruius furiosus potest manumitti quolibet modo apud ad manumittendum, l. si. eodem.

ruius hæres potest testator etiam sine vlla dandi conditione manumittere, si quis ita, 13. §. p. de testatib. heris.

ruius relegatus per sententiam iudicis si à domino manumissus fuerit, non tenet manumissio, g. l. 1. in l. 2. qui, & quib. manumiss.

ruius manumitti si pater permittit filio, qui ignorans post mortem patris eum manumittit, non videtur manumissus: sed si viuente patre, ac mutata eius vo- luntate, filius manumissus, non videtur filius manumissus patre volente, l. qua- rum, 15. eod.

ruius patris manumissus à filio voluntate patris non censetur manumissus, si pater, vel filius fecerat patrem non esse solus, glo. 1. in l. cum fideicommissaria, 16. §. fin. eod.

ruius si quis coactus à populo manumissus, si ut voluntatem accommodauit, tamen non tenet manumissio: sed si tamen si à priuato fuisset coactus, l. si priuatus, 17. & ibi g. l. 1. eod.

ruius, qui alterius negotia malè gessit, non potest ab eo abire ut à domino manumitti, l. cognati, 11. C. de nego. gestis.

ruius filium potest manumittere dominus minor 25. an g. l. 1. in l. 2. C. si man- cipium ita fuerit alien.

ruius si sit iure manumissus ante questionem commissi moram, statum eius præterire, vel digitalis non solui conellum non est æquum, l. 1. C. de vechigal.

ruius potest manumitti, licet octaua ex illo seruo delata sit præstanda fisco, & ordini ciuitatis, g. l. 1. ibid.

ruius potest manumitti ab vno ex sociis, etiam illis inuitis, ibid.

ruius legatarius manumitti non potest, g. l. 2. ibid.

ruius Ecclesiæ possunt manumitti, gloss. 1. in l. 1. C. de feruis reipub. ma- numittent.

ruius ciuitatis potest manumitti ab ordine, prædictis decreto interueniente, nec iura vicarij eius est iusta causa ipsum reuocandi in seruitutem, d. l. 1.

ruius alienum ut proprium manumittens tenetur domino hoc eligenti ad pretium, vel ad id, quod sua interest, l. 1. & ibi g. l. 1. C. de his, qui à non domino.

ruius alienum ut proprium manumittens tenetur domino ad æstimationem præscriptis verbis, vel in factum, vel vtili negotiorum gestorum habendo ra- tem, licet non suo nomine gestum, quod speciale est fauore libertatis, g. l. fin. ibidem.

ruius, quos procurator sibi emit, antequam tradat domino, potest manumitte- re, l. 2. C. de his, qui à non domino.

ruius, quos procurator nomine domini emit, cum in dominio eius sint, non potest manumittere, g. l. 1. ibid.

ruius precario habens non potest manumittere, & si manumiserit, domino libi præiudicabit, ibid.

ruius nec per interpositam personam seruum peculiarem manumittere potest, l. 2. C. qui manumittent.

ruius damnati ad perpetua vincula non possunt ad libertatem perducij, l. 1. C. qui non possunt ad libertatem.

ruius etiam infans, vel ignorans potest manumitti tam in Ecclesia, quam apud iudicem, vel in vltima voluntate, & erit liber, l. 2. & ibi g. l. 2. C. communia de manumiss.

Seruus in codicillis manumissus non consequitur libertatem, nisi mortuo testatore. gl. 4. ibid.

Septi pileati cadauer domini antecedentes, vel in lecto cadaueris stantes ex voluntate heredis, vel testatoris, liberi efficiuntur. d. l. 1. §. sed & qui.

Serui non deferunt pileos in capite: & si deferant pileos ante cadauer domini voluntate heredis, vel testatoris, liberi efficiuntur. gl. 1. ibid.

Seruum ex sola nominatione non facit dominus liberum, nisi adoptauerit, vel ea voluntate vocauerit, ut vellet eum liberum effici. l. 1. in d. l. §. simili.

Seruus non efficitur liber, eo quod instrumentum seruitutis habeat penes se, nisi probet a domino sibi traditum presentibus testibus. quinque, d. l. 1. §. illeque etiam.

Serui filius domino nolente expositus liber est, & sui iuris: secus si sit domino ignorante expositus. gl. 2. in l. nemini, 19. C. de episcop. audien.

Seruus pro derelicto habitus a domino si est languens efficitur liber si vero non sit languens, potest occupari, §. gl. contempniss, in §. si vero in auct. de nuptiis, col. 4.

Seruus a domino si fuerit adoptatus, vel in iudicio a domino si fuerit nominatus, ut filius, liber efficitur, §. si in l. de adopt.

Seruus si cum non vero domino agente, ut nolente defendere, iudicatus sit ingenuus, non praeiudicat vero domino. l. 3. de collusione detegenda.

Serui instituti libertas non debet pendere ex alieno arbitrio. gl. 1. in l. quia ratio, 2. de conditio. insti.

Seruo alicui non licet reculare civitatem Romanam: id est libertatem. gl. concedendum, in l. sed si alienare, 32. de fideicom. libet.

Seruus sciencie domini si multam, vel aliam dignitatem consequatur, statim liberatur a dominia potestate, & sic ingenuus auct. constitutio, quae dignitat. & episcop. col. 5.

Reliqua verbo, Libertas, 18. Minor, 40. usque 43. Statuliber, Ancilla, Conditio, 36.

77 **SERVUS**, cui libertas sub conditione: legatum vero pure relictum est, si post defectum conditionem manumissus, vel alienatus sit, legatum recedit ad tritum, l. qui filio, 38. §. si quis, de hered. insti.

Seruus, cui libertas sub conditione legatum vero pure relictum est, consequitur legatum, si pendente conditione manumissus sit, vel domino acquireret, si pendente conditione alienatur a testatore, quamvis mortis testatoris tempore conditio libertatis extinguitur, ibid.

Seruo potest dari libertas ex testamento, vel ab intestato, si hoc testator expresserit. gl. 1. in l. expleta, 22. eod.

Seruo heredi si non potest legari libertas a se ipso, nec ipsemet potest legari sibi, cum ipse sit haeres: ita non potest adimi a se, si. & ibi gl. 1. §. si. eod.

Seruo si sit ita relicta libertas, si rationes reddiderit, videtur pure relicta, si nulla reliqua superest, l. qui libertates, 69. §. servus, de eustio.

Seruum, cui libertas relicta est, si decem daret, potest haeres prohibere ne soluat ex peculiaribus numis, nisi testator peculiaria numis eidem seruo praegauisset, quo casu etiam inuito haere potest solvere. l. 3. §. si. & ibi gl. dare, de conditione causa data.

Seruo proprio si sit bis data libertas, primò pure, & vltimè, deinde sub conditione, & sic inutiliter, licet ex secunda datione non teneat datio libertatis, tenet tamen ex prima pure & vltimè facta, gloss. 1. in l. servus, 2. de condit. insti.

Seruo non competit libertas etiam pure relicta in testamento, nisi ab adita hereditate, gloss. vel hereditatem, in l. qui putat, 73. §. si. & ibi gloss. si de acquirit. heredit.

Seruo alienato extinguitur legatum libertatis sibi legata, non autem legatum alterius rei relicta, §. gl. licet, in l. cum seruo, de adimend. legatis.

Seruo volenti testimonio suo infringere testamentum, auferitur fideicommissum pecuniarium, & libertas directè relicta sibi in eo testamento, l. post legatum, §. an libertas, de his, quibus ut indig.

Seruus, cui libertas, & legatum relinquatur, manumissus, vel alienatus, legatum non consequitur, nisi adimpleat conditionem, in cuius eventum legatum est expressè collatum, l. Iulianus, 85. de conditio. & demq.

78 **SERUS** testamento manumissus ante aditam hereditatem decedens, intelligitur heredi perisse, l. in ratione, 1. §. si servus, ad leg. Falcid.

Seruus sub conditione libertate data, si decessit impleta conditione, non videtur heredi perisse, secus si decessit conditio, d. l. in ratione, §. 1.

Seruo, qui subiacet restitutioni, cum vniuersitate potest testamento relinqui libertas, & fideicommissario debebitur affirmatio, l. quidam, 25. §. fin. ad Trebellian.

Seruus, cui ab vno ex heredibus relicta est ab alio fideicommissaria hereditas, neque illorum potest rogare adiectus, quando ab vno libertas, & fideicommissaria hereditas relicta est, siue ab initio, vel ex postfacto debeatur, l. si res aliena, 52. §. servus, eod.

Seruus, cui a legatario libertas, & ab haerede hereditas per fideicommissum relicta est, non potest cogere heredem adire, l. non est cogendus, 53. eod.

Seruus, cui ex tempore data est libertas, & vique ad tempus hereditas per fideicommissum relicta fuit, non habet ius cogendi heredem, l. si patroni, 55. §. 1. eod.

Seruus, cui libertas sub conditione, si rationes diligenter tractasse apparuerit, relicta fuit, etiam liber, si appareat ad vtilitatem domini bene gessisse, & bona fide, & reliqua reddendo, l. si ita sit scriptum, 8. de manumiss. testam.

Seruo alieno dari libertatem non potest testator prohibere recte potest prohibere suo, vel heredi, l. si quis ita, 9. §. 1. eod.

Seruo, quem testator legauit, si relicta sit libertas fideicommissaria, cogitur haeres, vel legatarius eum manumittere, l. si legatario, 1. eod.

Seruo vno implente conditionem relictae libertatis efficitur ipse liber, licet alter cesset implere, l. si legatario, 1. §. 1. de manumiss. testam.

Serui, quibus data est libertas in testamento rupto ob praeteritionem filiorum, si per quinquennium fuerint in libertate, liberi remanebunt, l. vxorem, 29. eod.

Seruo ab hostibus capto potest testamento relinqui libertas, & reuersus iure postliminii consequitur libertatem, l. si serui, 30. & ibi gl. 1. eod.

Seruo, qui tempore testamenti, & tempore mortis non fuit re, vel spe in potestate testatoris, non potest directè dari libertas, l. seruius, 35. & ibi gl. 1. eod.

Seruus, cui relicta est libertas sub conditione, si iure le danum decem operas si iurat, erit liber: non tamen tenetur ad eas operas ex illo iuramento, nisi iuxta factus liber sit post manumissionem, l. seruum testamento, 36. eod.

Seruo relicta libertas sub conditione, si cum haeres alienauerit, inutiliter dicitur relicta, quia in id tempus consecutus, quo alienus futurus est, l. Stichus, 3. eod.

Seruus, cui testamento libertas est data, & directè, & per fideicommissum potest vel ex fideicommissio, vel ex directo ad libertatem peruenire, & cit in eius electione, l. si quis seruo, eod.

Seruus, cui directè libertas data est, adita hereditate efficitur orcinus: sed si per fideicommissum habuit libertatem, dicitur heredis liberus, gl. 1. ibid.

Seruo si codicillis relicta sit libertas a decedente ab intestato, eius hereditas ab intestato non adita, competit libertas seruo ex constitutione diui Marci, & bona ei addicuntur, si idonee creditoribus cauerit de solido, quo cuique debetur, soluendo, in quem etiam viles actiones compent, nisi stipulatio intercesserit, quia tunc data directè ex stipulatio, l. 2. de fideicommiss. liberta.

Serui presentibus, quibus testamentum data est libertas, hereditate non adita, possunt bona addici propter libertatem etiam iniuriis aliis confectis, quibus etiam fuit relicta libertas, l. 4. §. illud, eod.

Serui absentibus, quibus testamentum relicta fuit libertas, hereditate non adita, possunt bona addici propter libertatem conferentibus, & si quidam praesentes sint, & quidam absentes, etiam absentibus competit libertas exemplo aditae hereditatis, ibid.

Seruis, quibus ex die in testamento relicta est libertas, non possunt bona addicere dum, neque ante conditionem, sub qua relicta fuit libertas, ibid.

Seruis, cui libertas sub conditione dandi decem heredi, vel simpliciter dandi decem, relicta est, dando decem ei, cui bona addita sunt, efficitur liber, qui conditio videtur transacta ab haerede ad eum, cui bona addita sunt, sed si aliquid huiusmodi datus sit, ipse, cui datus iussus sit, dabit, d. l. 4. §. si sub conditio.

Serui, qui libertatem directam acceperunt, dicuntur orcinus testatoris, nisi is, qui sibi bona domini addici desiderat, ita velit addici, ut etiam hi, qui directam libertatem acceperunt, ipsius liberi fiant, & hoc in ipsa additione debet dicere, & illi consentire, d. l. 4. §. hi qui.

Seruis debentur libertates relictae in testamento etiam si bonis additis per constitutionem diui Marci: secus si alia ratione bona perueniunt ad eum, puta vt debitoris fisci, vel dammati bona, vel cadaua, aut vacantia, cum tunc libertates, etiam inter viuos relictae, nullae sint, d. l. 4. §. e. & ibi gl. alia.

Seruis, cui relicta est libertas sub conditione, si rationes reddiderit, non tenetur reddere, quae casu perierunt, l. Thais, 41. §. Titius, eod.

Seruis, cui relicta est libertas sub conditione, si redderet omne peculium, non deducit, quod domino debet, ibid.

Seruis duobus si relicta sit libertas sub conditione, si rationes reddiderint, vnu reddendo rationes sine alio, erit liber, si separatis rationes reddiderint, secus si communiter gesserint: quia tunc vnus sine alio non potest peruenire ad libertatem, l. si quis ita, 13. §. 1. duos, de statuliber.

Seruo si sit relicta libertas, cum erit 30. ann. & postea dictum sit, Stichus, si decem non dederit, liber ne etiam seruis vt sit liber, requiritur quod decem, §. efficitur 30. ann. d. l. si quis ita, §. fin.

Seruo si sit relicta libertas in testamento, ita, Stichus liber esto, si haeres meum cum non manumiserit, expectatur aliquod tempus, nec modicum, nec nimium, intra quod haeres ille magno incommodo possit eum manumittere: nisi tempus sit appositum, intra quod haeres manumitteret: quia tunc illius expectatur, quo elapso seruum manumissus erit liber ex testamento, l. si peculium, 20. §. si eod.

Seruo si libertas sit ita relicta, Stichus si eum non alienauerit haeres, liber esto etiam si statuliber sit eum alio modo potest haeres, & sic deficit conditio libertatis, quod alia non contingeret, l. si ita liber, 30. & ibi gl. 1. eod.

Seruus testamento manumissus non solum non videtur seruitutis: nisi ipse haeres rediret, quod possidere, cum sciant eum esse liberum, l. si seruus, 34. d. stipula. seruum.

Seruo, cui testamento libertas relicta est pure, statim atque vel vnus haeres adii competit libertas, l. 1. §. ante aditam, si quis testamento liber esse.

Seruo si in testamento domini iussu eius liberum rem sibi ascriptis, libertas potest competere ei, si testator in subscriptione sua confirmauerit ea, quae in testamento sunt scripta, l. diuus, 15. §. item Senatus, de falsis.

Seruis, cui libertas relicta est, si moratur interim, dum haeres necem defuncti vicietur, & ante aditam hereditatem, habere potest suum heredem, qui consequatur lucrum, quod medio tempore seruo defuncto acciderit, l. pe. & ibi gl. pe. C. de his, quib. vt indignis.

Seruis, cui libertas relicta est, lucrum, quod sibi accidit interim, quod haeres defuncti necem vicietur, & ante aditam hereditatem sibi acquirerit, potius habere heredem, ibid.

Seruum alienum etiam vt proprium nemo potest ad libertatem perducere, l. si non, 4. C. de his, qui a non domino.

Serui dammati ad perpetua vincula non possunt ad libertatem perducere, l. 1. C. qui non possunt ad libertatem.

Seruis dammati ad tempus, si intra tempus poenae hereditas, legatum, vel libertas relinquatur, non consequuntur libertatem, nihilque capere possunt de his quae sibi data sunt, ibid.

Seruis dammati ad tempus si post tempus hereditas, vel libertas relinquatur sine vlla quaestione praeterita poenae, quae eis sunt relictae, consequuntur, ibid.

Serui dammati ad tempus, si tempus poenae, ad quod sunt dammati, compleuerint ad primum, vel simpliciter seruitutem rediguntur, & libertatem, & si aliqui testamentis dominorum illo tempore defunctorum acceperint, sine vlla quaestione praeterita poenae consequuntur, ibid.

Seruis iussu domini ascribentibus sibi libertatem excusatur a poena: libertatem tamen non consequitur, nisi doceatur de subscriptione testatoris, l. 1. C. de his qui sibi ascribunt.

Seruus, cui data est libertas, si dederit heredi centum, si non adimplet conditionem, ex eo quod pecuniam non habet, liber non est, gl. in l. si. C. de condit. instans.

Item inuita libertatem consequuntur regulariter: fallit si repudiata hereditate aut ex iureu adierit cum satisfactione de satisfaciendis creditoribus & libertatis, si. de testam. manumiss.

Seruus post mortem libertatis ab eo, qui eum debet, per iudicem ad libertatem est deducendus, l. anellam, Cod. de fideic. man. liberta.

Item etiam abens per scripturam a patrono, & quinque testibus subcriptam potest coacti libertatem quasi ex codicillis, vel vltima voluntate delatam a viuento patrono, l. i. §. f. ancimus, & ibi gl. a. C. de Latina libertate.

Truo alieno dictione non potest dari libertas, gl. neque liber, in §. seruus. Inst. de hered. instit.

Reliqua in l. 2. §. 1. Cod. de inst. 30.

In v. v. testamento liber esse iustus si decem daret, & codicillis pure liber esse iustus, si id ignorans, dedit illa decem, oportet potest, l. 3. §. si quis de conditione eius dat.

Seruus si iustus sit esse liber, si decem daret, & impeditur ab herede si non soluit ex pecunia ab. nummis, nihilominus efficitur liber, l. 3. §. fin.

Item si iustus esse iustus, cum etiam inuito herede denotato poterat libertatem exoptare, & non videtur magnam beneficium ab eo contigisse, imo videtur nihil commodi sensisse, sed an. §. debuit sub. libertatem accepisse, l. si seruo, §. si liber, cod. in l.

Item si iustus sit legatus, & liber esse iustus sit, praeualt libertatis datio, nisi in potestiori scriptura legatus sit, & euident aduersus libertatis ostendatur, vel si libertatis datio non potest valere, l. si idem seruo, 14. & ibi gl. pe. de legat. 2.

Item si liber esse iustus a testatore postea alienatus ex voluntate a testatore, erit liber, si testator eum redemit, gl. in l. cum seruo, de adimend. legatis.

Item si liber esse iustus, & filio legatus a testatore manumissus quasi assignatus libertas ad filium pe. uenit, l. si seruo, de assign. lib.

Item si dominum coegit, vt cum manumitteret, & ille potestiori liberum esse iustus, non erit liber, l. si iustus, 9. qui & a quibus manumissus.

Item si liber esse iustus, rationibus redditis, dari debet arbitri iuri seruum, & dominum, id est heredem de rationibus, exentiendis, l. si quis dicat, §. de manumissionibus.

Item si testamento liber esse iustus, & saltem non ex herede, institutus aduente, statim est liber, si legatus, 1. §. si de manumiss. lib.

Item si liber esse iustus, & a testatore ante mortem alienatus, si rursus ante aditam hereditatem reuerterit in bonis relictis, ad illa hereditate efficitur liber, l. verum, §. 8. cod.

Item si liber esse iustus sub conditione, si Capitolium ascenderit, erit liber, si per heredem fuerit, quomodo ascenderit, l. 3. §. non solum, de statulib. 2.

Item si liber esse iustus post legatum reliquit, nisi aliud impeditur l. cum filius, 78. §. seruus, & ibi gl. manumissus, de legat. 2.

Item si liber esse iustus, sub conditione, si decem det heredi, si dat, vel si offerat: haeres autem accipere nolit, statim erit liber, etiam inuito herede, l. 3. §. sed si in heredi, de statulib.

Item si liber esse iustus, si decem daret vni heredum, erit liber, si per alterum heredem fuerit, quomodo det, & coheres, cui erant danda decem, ager familiaris, contra coheredem impediendum, ad illa decem, l. 3. §. non solum.

Item si liber esse iustus, si decem daret heredi, dante quingue, quae ab extraneo accepit, non erit liber, nisi omnia decem det potest tamen extingui, quia illa quingue ad hoc dederat, vendicare illa: sed si iustus daret alia quingue, erit liber, d. l. 3. §. si decem iustus.

Item si liber esse iustus, si decem daret heredi, erit liber, si viginti daret: repetit tamen quod superius dedit, d. l. 3. §. si plus quam.

Item si liber esse iustus, si decem daret, non erit liber, eo quod haeres vendidit cum sine pecunia, nisi cum seruo vel ex accipere de pecunia, & solvere, prohibuit l. i. d. l. 3. §. si quis seruum.

Item si liber esse iustus, si decem daret heredi, erit liber, si id, quod seruo ex operis quaesierat, heredi dedit sponte, vel abstinuit ei haeres: sed si haeres prohibeat operari, non erit liber, nisi testator voluit, quod illa decem posset colligere ex operis suis, ibid.

Item si liber esse iustus, si decem daret heredi, erit liber, si heredi surrepit aliquid rem, eam vendidit, & de eius pretio soluit heredi, ibid.

Item si liber esse iustus, si decem daret heredi, non erit liber, si surrepit illa decem heredi, ac illa soluit ei, etiam si illa haeres consumpserit: sed si surrepit illi, & illa decem heredi, donec extet pecunia, non erit liber: statim tamen atque consumpserit haeres cum pecunia, seruo erit liber, ibid.

Item si liber esse iustus, si decem daret heredi intra 30. dies proximos post mortem testatoris, erit liber, si dederit heredi intra 30. dies post aditam hereditatem, licet post 30. dies post mortem testatoris soluerit, eo quod haeres adire distulit: sed si dolose distulit haeres, statim ad illa hereditate erit liber, etiam non soluit decem, si seruo illa decem, quae habebat parata, interim amisit, d. l. 3. §. si quis heredi.

Item si liber esse iustus, cum decem daret potest heredi, tunc erit liber, cum decem dederit, vel per eum non fuerit, quomodo illa prius daret, nec sufficit quod sit idoneus, vel illa decem habuerit, d. l. 3. §. si quis accepit.

Item si liber esse iustus, si annus, bima, & tria decem daret heredi, non erit liber, nisi rota 30. soluerit, vel obulerit primo anno per tribus annis, vel primo anno decem, & secundo reliqua 20. & haeres nolit recipere, vel obulerit singulis annis decem, & haeres singulis annis recusat, & sic post totum triennium transacto erit liber, ibid.

Item si liber esse iustus, si quinquennio seruierit heredi, si haeres interim manumiserit, statim sit liber ex testamento, quasi per heredem fuerit, quomodo conditio implatur, secus si haeres eius seruio non vult utique tunc non sit liber, nisi transacto toto quinquennio, d. l. 3. §. pe.

Item si liber esse iustus, si seruierit heredi, erit liber, si haeres eum vendidit, & tradidit, d. l. 3. §. fin.

Item si liber esse iustus si anno seruierit Titio, mortuo Titio intra annum, non

sit statim liber, sed cum annus finitur: quia non videtur tantum data libertas sub conditione, sed etiam ex tempore, l. 4. §. seruierit, de statulib.

Seruus liber esse iustus, si duobus daret decem, erit liber, si vni quingue obtulit, & is nolit, & alteri eadem quingue obtulit, & similiter nolit, d. l. 4. §. si duob.

Seruus liber esse iustus, si seruierit alicui per triennium, vel illi centum operas dederit, erit liber, si seruierit per triennium, aut decem dederit, d. l. 4. §. Stichus si Titio.

Seruus liber esse iustus, si seruierit Titio per triennium, erit liber, si haeres prohibuit eum, quomodo seruierit per triennium Titio, & hoc si testator per illa verba non habuit animum relinquendi ei dominium serui: sed si habuit animum relinquendi dominium, tunc eo ipso quod haeres eum prohibuerit seruare Titio, non erit liber, d. §. Stichus, & ibi gl. peruenit.

Seruus liber esse iustus, si anno seruierit heredi, erit liber, si per annum, hoc est per 365. dies seruierit, nec tenetur per plures dies seruare propter bissextum, l. 4. §. Stichus si heredi.

Seruus liber esse iustus, si anno seruierit heredi seruando, non dicitur conditionem implere, etiam si per aliquam partem anni fuit infirmus, ita quod non potuit seruare, ibid.

Seruus liber esse iustus, si decem dare heredi, haeres cogitur recipere particularem solutionem propter fauorem libertatis, d. l. 4. §. item si decem.

Seruus liber esse iustus, si Capitolium Titius ascenderit, impeditur liber esse, si Titius noluerit ascendere, & idem est in peculiaribus relictis, d. l. 4. §. pe.

Seruus si iustus sit liber esse, si per annum seruierit heredi, in eo anno non computantur dies, quibus seruo exiret in fuga, vel in quibus contendit pro libertate contra heredem, d. l. 4. §. si.

Seruus liber esse iustus, si decem dederit, nec dicitur, cui debeat dare, debet dare heredi, vt liber fiat, l. ita liber, & eodem.

Seruus liber esse iustus sub conditione, si decem det heredi, de rigore iuris non est liber, si dederit decem heredi, quae sibi haeres donauit, vt sibi ea redderet, & liber esset, sed de acquiretione erit liber, & etiam quando haeres simpliciter donasset ei, & is heredi dedisset, l. si haeres, 1. & ibi gl. liberum, cod.

Seruus liber esse iustus, si rationes reddiderit, debet reddere, & reliqua pro hereditaria parte omnibus soluere licet quorundam heredum nomina sint posita in conditione, l. si quis testamento, 12. cod.

Seruus communis liber esse iustus, si decem dederit, poterit ex pecunia decem dare quocumque modo acquisitum habuerit, l. si quis ita, 13. cod.

Seruus liber esse iustus sub conditione, si iurauerit se Capitolium ascensurum, confestim vt iurauerit, erit liber, quamvis Capitolium non ascenderit, d. l. 6. §. si quis ita, §. qui ita.

Seruus heredis liber esse iustus sub conditione, si rem heredis daret eidem heredi, erit liber, si eam dedit, d. l. si quis ita, §. penult.

Seruus liber esse iustus sub conditione, si iurauerit se in Capitolium ascensurum, non videtur implere conditionem, si ascendit, non tamen iurauit: qui iurandum est in conditione, non ascensio, gl. non ascenderit, in d. §. qui ita.

Seruus liber esse iustus, si heredi decem det, non erit liber, eo quod conducent operas suas ab herede, dederit nomine mercedis ultra decem, l. seruus, 14. codem.

Seruus si liber esse iustus sit, si operas annorum septem dedisset heredi, dies, quibus fuit in fuga, non computantur in septem annis, nisi per totidem dies, seruierit post septem annos, quot fuit in fuga, secus si liber esse iustus sit, cum septem annis seruierit, quia tunc erit liber, si post tempus fugae reuersus seruierit, d. l. seruus, §. seruus.

Seruus si liber esse iustus, si decem daret heredi, si mortuo herede locupletior fecerit hereditatem heredis in decem, vt quia soluit de suo creditoribus, hereditatis, vel parit familiam heredis, liber erit, l. mortuo, 15. cod.

Seruus liber esse iustus, si decem daret heredi, non erit liber dante decem heredi, si decem deberet dare domino ex aliqua causa, & sic debet heredi, l. si decem heredi, 17. cod.

Seruus liber esse iustus, si decem triennio daret heredi, non erit liber, eo quod 20. primo anno obtulerit, nisi iterum & alia decem obtulerit, l. si triennio, 18. codem.

Seruo, qui liber esse iustus est, si Titio daret decem, legatum est peculium, si haeres prohibuit eum dare, seruo erit liber habita conditione pro impleta, & poterit ab herede peculium sibi legatum deductis decem, quae debebat dare Titio, cui teneretur haeres illa praestare actione in factum, l. si peculium, 20. cod.

Seruus liber esse iustus, si decem daret Titio, potest etiam inuito herede dare illa ex peculio, & facere accipientis, d. l. si peculium, §. 1.

Seruus liber esse iustus, si daret decem heredi, si haeres debeat eam summam seruo potest eam pecuniam, si velit, compensare, & erit liber, ibid.

Seruus liber esse iustus, si decem daret Titio, erit liber, etiam si antequam daret, Titius decessisset, dummodo ipse post mortem Titij habuit illa decem parata, licet ante mortem non habuisset parata, legatum tamen eo casu sibi relictum non habebit, nisi per heredem sitisset, quomodo illa decem daret Titio in vita eius, d. l. si peculium, §. si cui.

Seruus liber esse iustus, si decem daret heredi, potest etiam dare heredis heredi, & idem dicendum est, quando liber iustus est, si daret legatario, vel alicui extraneo: nam dando, etiam eius heredi, liber erit, d. l. si peculium, §. heredi.

Seruus liber esse iustus, si Capuam iterit, non erit liber statim, vt haeres eum prohibuit, sed si liber lapsus tanto tempore, quo Capuam potuisset iterire, sit in conditione, si decem daret, quia tunc potest simul decem dare, & idem statim, vt prohibuit, erit liber, d. l. si peculium, §. item decem daret.

Seruus liber esse iustus, si rationes diligenter tractasse videbitur, inspicere debet, an bona fide interceperit non solum in rationibus ordinandis, sed etiam in reliquo reddendo, & debet reddere heredi, nisi dictum sit, cui reddere debeat, l. Labco, 21. cod.

Seruus liber esse iustus, si decem daret, si non exprimitur, cui, vel quibus debeat dare, debet dare heredi, vel heredibus pro hereditatis portionibus: & si exprimitur quidam heredum, illis tantum debet dari, sed si iustus sit dare heredibus, & extraneo, extraneus habebit virilem portionem tantum: haeres vero

- des verò pro heredi tantis portionibus, qui pecuniam, 2. eodem.
- Servus, si est infusus, si intra quinquaginta dies decem heredi, dando post quinquaginta dies non erit liber, si intra 3. eod.
- Si quis liber esse infusus, si rationes reddiderit, si heres non patitur rebus pecuniis venditis ferum reliqua solvere heredi, erit liber, ac si conditioni patitur, non erit liber.
- Si quis liber esse infusus, si heredi decem promiserit, vel operas se darum iuramentum, si praeiuravit, vel iuravit, erit liber, licet adhuc non soluerit, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si rationes reddiderit, erit liber, licet nullam administraverit rationes, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si rationes reddiderit, ut fiat liber, requiritur quod reddat rationes non solum in scriptis redactas sed etiam eas, quas sine scriptura administraverit, ibid.
- Servus liber esse infusus, si decem daret heredi, si sit venditus ab herede, & postea redemptus, & postea rursus alij venditus, si huic ultimo det illa decem, erit liber, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si redderet rationes intra 30. dies post mortem testatoris, si non potuit reddere intra illud tempus, eo quod distulit heres adire per illud tempus, nihilominus erit liber, si adhuc post illud tempus velit reddere, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si decem daret heredi, si inter legitimum, & scriptum heredem coepit contrarium de bonis defuncti lata sit sententia pro legitimo, debet illi legitimo, qui vicit, decem dare, ut fiat liber: sed si servus dedit scripto heredi possidenti, scriptus heres, qui fuit victus, debet illa reddere legitimo victanti, l. Stichum, 2. eod.
- Servus cum consubernali sua liber esse infusus, si rationes redderet, si decessit, antequam redderet rationes, consubernalis sua potest reddendo rationes pervenire ad libertatem, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si decem daret duobus heredibus institutis, si venditus sit ab uno herede, ut fiat liber, debet dare quinquaginta heredi, qui non vendidit, & alia quinquaginta emptori, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si decem daret heredi, si manumissus sit ab herede, non debet postea defuncto herede dare illa decem heredi, si heredi quia exinguitur conditio manumissionis, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si rationes reddiderit, non sufficit, quod per heredem fuerit, quominus volens reddere rationes audiat, sed requiritur, quod ipse, si reliqua debeas, ex officio: nam non sufficit sola heredis mora ad libertatem, d. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si in Hispaniam vadit, & colligat ibi fructus fundorum dominici heres cum detinet Romae, vel dimittat in Hispaniam ire, non erit statim liber, nisi cum transierit tantum tempus, quo possint illi fructus colligi, ibidem.
- Servus liber esse infusus, si decem daret heredi, erit liber, si heres eum vendidit retento peculio, vel cum peculio, ita, quod servus volens solvere de eo peculio, non possit, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, cum sit alienum solum, & creditoribus satisfactum hereditariis erit, non erit liber, quamvis heres locuples sit, nisi creditores, aut prius pecuniam acceperint, aut satis acceperint, aut alio quoquo modo caueant sibi, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si decem daret heredi, non erit liber, si heres illi dedit decem, ut negotiaret, deinde illa eadem decem dedit heredi, quia tunc servus non dicitur ei dare, sed de reddere, nisi illa dedisset heres ei, ut haberet in peculio, d. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, cum soluerit heredi septem annorum operas, non erit liber, si sit accusatus intra septem annos in iudicio publico fuisse, et si septimus annus praeterierit tamen liber, si postea soluerit operas septem annorum, d. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si decem dare Titio, de rigore iuris mortuo Titio vivo testatore, non erit liber, sed de aequitate sit liber ex testamento, d. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si decem operas extraneo, non potest eas praestare per alium, sed ipsemet debet praestare illas, ut fiat liber: secus si infusus sit dare decem opera per alium poterit solvere, d. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, cum totum peculium dederit heredi, dando heredi totum peculium, erit liber, licet plus deberet testatori, quam esset in peculio, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si rationes redderet, liber erit, si ex fide reddidit etiam rationes, quas egit per multos annos sine subscriptione testatoris, qui propter grauem valetudinem non potuit rationibus subscribere, si tamen testamento subscripsit, d. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si rationes redderet, tenetur reddere etiam pro his, quae exacta sunt per adiutores eius, neque calendario illata, aut fraudulenter ad hunc ascribi possunt, & ita tenetur de eo, quod culpa eius potest imputari, ibidem.
- Servus liber esse infusus, si rationes reddiderit, tenetur de eo, quo non adhibuit diligentiam in exigendo pensiones a conductoriis praediorum, vel a villis, & in tanto mutum, ibid.
- Servus liber esse infusus, si promiserit decem heredi, si liber promittendo illa heredi, licet promissio non habuerit effectum, l. Stichum, 2. eod.
- Servus testamentum liber esse infusus, si furripuit aliqua heredi, & petiit se manumitti, prius debet reddere quae furripuit, & postea debet manumitti, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si decem daret pupillo, non potest illa decem dare pupillo sine tutoris auctoritate, recte tamen potest dare tutori, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si aliquid certum daret heredi, illo perveniente casu fortuito, tamen efficitur liber, & pro re perempta ad estimationem tenetur, l. Stichum, 2. eod.
- Servus liber esse infusus, si aliquam rem daret heredi, si oblatione facta & non re-

cepta, illares perierit, praestanda in futurum liberatur, ibid.

Servus liber esse infusus, si aliquam rem daret heredi, si per eum steterit, quominus conditionem adimpleret, non consequitur libertatem, ibid.

Reliqua verbo, Statuliber.

- Servus manumissus ex causa fideicommissi non potest postea, & ex alia causa in ius vocare manumissionem sine venia, licet, ut manumitteret, posset eum in ius vocare, l. Stichum, 2. eod.
- Servus manumissus ex causa fideicommissi non possunt imponi operae, nisi fuerit testatoris filius rogatus de manumittendo: habet etiam hic filius rogatus de manumittendo, bonorum possessionem contra tabulas, l. Stichum, 2. eod.
- Servus minor, cui fideicommissaria libertas relicta fuit, si fuerit deceptus in mora petendi libertatem, restituitur, l. Stichum, 2. eod.
- Servus minor, cui fideicommissaria libertas relicta est, mora facta per heredem intelligitur liber, ita, quod si interim sit institutus sub conditione dandi, quam non implet, credens se non liberum per moram heredis, ut domino non quæreretur, restituitur, ut adimpleat conditionem: & idem est in legato sibi relicto, l. Stichum, 2. eod.
- Servus minor, cui fideicommissaria libertas relicta est, medio tempore quaestita post moram debent dari quia ipso iure habet libertatem, vel traditi marti ad manumittendum, cum fuit facta mora matri ad manumittendum, non ex iurisdictione, ibid.
- Servus, cui fideicommissaria libertas relicta est, potest ab herede pure cum libertate heres institui, pendente conditione, & non expectata, libertatem, & hereditatem consequitur, et quae inter heredes necessaria: existente tamen conditione efficitur voluntarius: & ita de necessario herede efficitur voluntarius, l. Stichum, 2. eod.
- Servus alieno herede instituto potest testator dare fideicommissariam libertatem post mortem domini sui, cui acquiritur fuit per dictum servum, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui libertas fideicommissaria relicta est, adhuc dicitur servus licet ei mora in praestanda libertate per heredem facta sit, & quaerit domino: competit tamen libertas moram passum, cum iudicatum est libertatem deberi, l. Stichum, 2. eod.
- Servus vii ex hereditibus legatus, cui per fideicommissum relicta fuit libertas, & ab alio hereditas, si consequutus est ab eo libertatem, potest alium cogere adire, & restituere hereditatem, l. Stichum, 2. eod.
- Servus potest cogere heredem adire, & restituere, si ab eo libertas, & fideicommissaria hereditas per testatorem ipsi servus fuit relicta, l. Stichum, 2. eod.
- Servum dare Titio, & eundem manumittere si heres graueretur, debet heres praestare libertatem heredi, nec cogitur ex causa fideicommissi praestare estimationem heredi Titio, cum debuit libertatem reddiderit, nisi appareat testatorem voluisse legatarium habere estimationem servus, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui fideicommissaria libertas relicta fuit, non obstat absentia, & dolus legatarii fideicommissatorem, quin praesentes fideicommissarii possint servum fideicommissariam libertatem dare, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, qui fideicommissariam libertatem in testamento acceperat, non statim, atque bona addita sunt, liberi sunt: sed fideicommissariam libertatem consequuntur: id est manumittendi sunt ab eo, cui bona addita sunt, l. Stichum, 2. eod.
- Servus alienus si rogatus sit heres manumittere, ille, cui bona addita sunt causa libertatem rogandam, cogitur eos emere, & manumittere, d. Stichum, 2. eod.
- Servus alieno potest per fideicommissum dari libertas, dummodo ille servus sit capax ex alieno testamento: sed directo non potest relinqui, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui competit fideicommissaria libertas sub conditione, si non stat per eum, quominus conditionem impleat, debet manumitti, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui relicta est fideicommissaria libertas sub conditione, si heres impedit impleri conditionem, debet manumitti, neque erit libertas heredis, ibidem.
- Servus, cui fideicommissaria libertas relicta est, non debet tradi inuitus alij, ut manumittatur, quam ei qui rogatus est manumittere, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui fideicommissaria libertas pure data est, debet ab herede rogato manumitti, neque sibi debet differri libertas praetextu non redditatum rationum, & factus liber reddet rationem eius, quod gessit in rebus testatoris, & cogitur restituere, si corpora rationum, vel res, aut pecunias detinet: non tamen cogitur reliqua, quae non habet, restituere, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, in l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui fideicommissaria libertas relicta est, in ea conditione est, ut quoad manumissionem, heredis conditionis sit, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui fideicommissaria libertas relicta est, si absente herede ex iusta causa paratus sit reliqua praestare, praetor eligit virum bonum, cuius arbitrio rationes computentur, & pecuniam, quae ex computatione colligitur, deponet, & postea praetor dabit libertatem illi servus, sed herede latente, & ex iniusta causa absente factis est, quod servus dicat coram iudice, se paratum reddere rationes, & sic iudex pronuntiabit libertatem ei, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui per fideicommissum libertas debetur, loco liberi quodam modo est, & obtinet locum statuliberi, vel eo magis est quia non potest in alium transferri, nec cogitur alium patronum habere, quam rogatum, non tantum, l. Stichum, 2. eod.
- Servus, cui per fideicommissum libertas relicta est, si rationes reddiderit heredi, tenetur eis reddere rationes de his, quae gessit in vita testatoris, & de his, quae post mortem testatoris furripuit de hereditate, l. Stichum, 2. eod.

ius, cui fideicommissaria libertas debebatur pure, si post 30. annum venundati fassus est, & pretium participavit, non potest proclamare ad libertatem, pen. quibus ad libertatem proclamare.

ius, si fideicommissariam libertatem ascriptis in testamento domini, non incidit in penam falsi, si dominus subscripsit, l. impuberem, 22. §. item non continetur, de falsis.

ius, qui in alieno testamento fideicommissariam libertatem sibi ascriptis glandam a domino suo, cui aliquid erat relictum, incidit in penam falsi, d. §. item non.

ius efficitur liber, si heres fecit moram in manumittendo servum, de quo erat rogatus, siue eius tutor, vel curator, vel similis, l. §. non solum, de statu liberis.

ius, cui fideicommissaria libertas relicta est, ad libertatem pervenire debet per beneficium manumissionis, & si heres libertatem imponere contradicit, compellitur cum præfata causa cognita, vel manumittat, si latitat, per S. C. ad libertatem pervenit decreto prætoris interposito, l. si servus, 11. C. de fideicommissis liberis.

aliquis verbo, fideicommissaria libertas, §. c. §. 1. Hæres, 156, 157, 158, 159. R. V. M. emens non potest cogi ad manumittendum eum, nisi in contractu emptio, vel ante inter emptorem, & servum sit dictum, ut manumitteretur, §. gl. 2. in l. cum servus, 14. mandati.

ius emens eius mandato si non manumiserit eum, venditor ex affectu ratione vel potest consequi pretium, & agere mandati ut manumittatur, vel quod sibi retrahatur, §. d. cum servus, & ibi gl. 2. & 3.

ius si quis ex eius mandato emerit suis nummis, non potest agere de pecunia aduersus dominum vendentem, d. l. cum servus.

ius si quis emerit nummis suis, ita, ut manumitteret, ille servus ex constitutione Diui Marci ad Aufidium, nanciscitur libertatem, & emptor erit patronus, & tutor legitimus, & ad eius hereditatem admittitur, l. §. 1. & ibi glo. 1. & ibi add. marg. & gl. 2. de legitimis tutoribus.

ius si quis emerit nummis ipsius servi conuenientibus oculis domini, ille servus ex constitutione Diuorum Marci, & Commodi nanciscitur libertatem: emptor vero non habetur pro patrono, nec illius liberti hereditas sibi defertur, sed bene eius tutela, ibid.

ius ab ignoto non pacificante cum servo, ut fieret liber, si emptus sit, etiam si postea pretium suum velit offerre emptori, non auditur, quia ab initio hoc debuit agere, ut imaginaria emptio fieret, l. §. 1. & ibi glo. 1. de manumissio.

ius emptus ab aliquo ad libertatem pervenit oblato precio se emptori, si inter emptorem, & servum actum fuit ab initio, ut manumitteretur, siue id exprimitur in ipsa emptio, siue non exprimitur, ibid.

ius si quis emerit hoc acto inter eum, & servum, ut postea manumitteret, tenetur manumittere, nisi servus emptus sit exportandus ratione delicti, vel sit in testamento domini prohibuit, ne manumitteretur, vel si hac lege sit venditus, ut non ad libertatem perveniret, d. l. §. 4. nihil.

ius patrem si quis redemerit, & altera pars sibi ex causa lætationis accesserit, servus pervenit ad libertatem, si inter emptorem, & servum actum fuit, ut manumitteretur, d. l. §. 6. si.

ius si quis emerit, ut manumitteretur, servus efficitur liber, etiam si non manumitteretur, & habetur patronatus, sed si hac lege, de in ius vocando.

ius si ego emi suis nummis, ut postea eum manumitterem, ille est liber, etiam si non manumiserim, ego non tamen habebor pro patrono, sed si manumisi, habeo ius patronatus quoad hoc, & non non possit in ius vocare: non tamen habeo ius patronatus, quoad hoc, ut habeam contra tabulas, bon. poss. d. l. sed si, & ibi gl. habebor.

ius venditus ea lege, ut manumitteretur intra certum tempus, post illud tempus censetur manumissus, & libertus emptoris, licet non fuerit manumissus, l. servum, de iure patron.

ius emptus hac lege, ut manumittatur, si ex constitutione Diui Marci pervenit ad libertatem, operæ ei imponitur nullum effectum habent, l. si quis, 13. de operis libertorum.

ius emens suis nummis hac lege, ut manumitteret, habet, ut patronus contra tab. bon. poss. secus si nummis servi emisit, quo casu non habet contra tab. l. §. 1. & ibi gl. emit, de bonis libertorum.

ius venditus hac lege, ut manumittatur, vel prohibitus testamento manumitti, vel prohibitus a præfeto, vel præfide ob aliquod delictum manumissionem, non potest ad libertatem perducere, l. servus, 9. de manumissis.

ius venditum, vel promissum ante traditionem potest venditor, vel promissor manumittere, l. eum, qui venit, 18. cod.

ius si vendit hæres grauatius manumittere, potest servus etiam absente emptore petere se ab hærede manumitti, l. quidam, 10. §. 1. de fideicommissis liberis.

ius vendi si testator idco prohibuit, ut si vendatur, fiat liber, ei vendito competit libertas, etiam si hæres venditor postea redemit eum, d. l. quidam.

ius, cui data est fideicommissaria libertas, si hæres vendidit, tenetur emptori de eustione, d. l. quidam, §. si.

ius si vendit hoc pacto, ut intra annum fiat liber, etiam si sine hærede emptor, vel venditor decesserint, competit libertas servus statuto tempore veniente, imo & si venditor mutasset voluntatem, l. i. qui sine manumissis ad libertatem pervenit.

ius venditus hac lege, ut manumittatur post aliquod tempus, transacto eo tempore efficitur liber, l. §. cod.

ius emptus si sit hac lege, ut a viuo emptore manumittatur, statim mortuo eo competit libertas, l. §. cod.

ius generaliter inter cetera obligatum emens hac lege, ut eum manumitteret, si non manumiserit, servus efficitur liber ex constitutione Diui Marci, l. si quis obligatum, §. cod.

ius emens hoc pacto, ne manumitteret, non potest eum manumittere, l. ille servus, §. si quis, & ibi quibus manumissis.

ius emptus hac lege, ut manumitteretur, emptore non manumittente, si ad

libertatem pervenerit ex constitutione Diui Marci, emptor non potest eum acculare, ut ingratum, licet dicatur patronus quoad alias scilicet quoad successione, item ut non vocetur in ius sine venia, & in legitima tutela, l. si quis hac lege, §. & ibi gl. hoc ius, cod.

Servus venditus, ut post triennium manumitteretur, si triennio continuo servaverit, etiam si ante triennium aufugerit, debet manumitti ex venditione, si reuerfus servaverit tanto tempore, quanto fuit in fuga, ita quod adimpleat totum triennium, l. Paulus, 18. §. si de liberali causa.

Servus, quem quis emerat à non domino, si proclamat se ad libertatem, & sit iudicatum pro servo, si dominus servi post rem iudicatam emptorem condemnatum instituit hæredem, is emptor hæres institutus potest petere de nouo eum esse servum suum, nec obstat rei iudicatæ exceptio, l. si servus, 42. codem.

Servus alicui venditus, vel donatus cum pacto, ut post certum tempus ad libertatem perducatur, venditor, vel donator potest mutare voluntatem, ad hoc ut constitutio non repræsentet libertatem, sed non potest, quin emptor, si ipse velit, possit manumittere, gloss. 3. in l. 1. C. si mancipium ita venierit.

Servus alicui venditus, vel donatus hoc pacto, ut post certum tempus manumittatur, si donator, vel venditor interim decesserit, non potest mutare voluntatem, neque requiritur hæredis voluntas, gl. 4. ibid.

Servus venditus, vel donatus ita, ut post certum tempus fiat liber, transacto illo tempore non potest donator, vel venditor alij vendere in præiudicium servi, quominus liber sit finito illo tempore: venditio tamen valet, glossa pen. ibidem.

Servus si sit venditus hoc pacto, ut emptor eum manumitteret, quamvis non sit manumissus, ex constitutione Diui Marci liber est, l. 2. C. cod.

Servus venditus cum pacto, ne ad libertatem perducatur sub certa pœna, per emptorem de facto manumissus liber non efficitur, nec pœna committitur, l. pen. C. eodem.

Servus si sit venditus cum pacto, ne ad libertatem perducatur ab emptore, potest tunc alius ipsum manumittere, gl. 1. ibid.

Servus venditus cum pacto, ne ad libertatem perducatur, potest nihilominus perducere in casu, quo mortem domini vindicavit, & in casu, quo suis nummis fuit emptus servus, gl. 3. ibid.

Servus venditus cum pacto, ne manumittatur sub certa pœna, si de facto manumissus sit, non committitur pœna imposita, ut exigitur, cum effectum non habeat manumissio, sed fallit etiam de facto noluit manumitti, gl. causam, in l. pen. C. cod.

Servus donatus, & traditus hac lege, ut si decem annis continuis servaverit illi, ad libertatem perducatur, statuto tempore si servaverit, efficitur liber, nisi donator interim mutaverit voluntatem, l. 1. C. si mancipium ita fuerit.

Servus donatus, vel venditus hoc pacto, ut post annum ad libertatem perducatur, si in illo anno aliquo tempore fugerit, tantumdem temporis postea debet servare, ut liber sit, gl. 1. ibid.

Servum ut manumitteret intra certum tempus, si tibi dedi pecuniam tanquam pretium servus, quia eum cum te, licet pœna te dimiserim, transacto tempore ipso iure efficitur liber, secus quando dedi tibi pecuniam simpliciter, quia tunc post tempus non efficitur liber, §. gl. condicte, in l. §. idem est, de condicte causa, data.

Servum manumittens nummis acceptis ab aliquo non potest conveniri de in rem verso pro nummis acceptis: quia dando libertatem non est factus locupletior, l. 2. de in rem verso.

Servus si quantatem, quam munus acceperat ab aliquo, dedit domino, ut eum manumitteret, illa quantitas non computatur in pecuniam, in rem autem domini videtur vel sum, si quid plus sit in eo, quod servus ei dedit, quam quod est in servi pretio, l. §. codem.

Servum manumittendum intra certum tempus si tibi tradidi, deinde peniculi, & super hoc certiorari, mihi competit actio ad interesse aduersus te, vel ad ipsum servum, si post penitentiam, ac certiorationem manumiseris eum, l. si pecuniam, §. si servum, & ibi gl. competit, de condicte causa.

Servum manumittendum intra certum tempus si tibi tradidi, post illud tempus ex constitutione Diui Marci remanet liber, etiam si intra illud tempus non manumissus, ibid.

Servum si tradidi tibi, ut eum post mortem meam manumittas, vel ito, citro, 97 que constituit obligatio mandati, nam teneor ad expensas, quas facies in eo, & tu hæredi ad manumittendum, l. si quis alicui, 27. §. 1. & ibi gloss. constituit, mandati.

Servum si tibi tradidi, ut eum post mortem meam manumitteres, possum, dum vivo, penitere, & iudicio mandati servum revocare, quia est constitutio innominatum, d. §. 1. & ibi gl. penitentia.

Servum si quis tibi dederit, ut manumitteres, & postea procurator dantis ex iusta causa te prohibuerit, ne manumitteres, ut quia competit eum falsas rationes conficere, vel insidias vitæ prioris domini struxisse, teneris, nisi denunciationi procuratoris parueris, secus si sine iusta causa procurator eum prohibuerit, quia tunc etiam si manumittat contra eius prohibitionem, non teneatur, l. si hominem, §. 2. cod.

Servum ut manumitteret, si quis accepit nummos, non habet si bon. poss. contra tabulas liberti, l. §. si quis nummos, de bonis liberti.

Servum, vel ancillam inter viuos donans non potest postea in suo testamento eum servum, vel ancillam iubere manumitti per donatarium, nisi talis donatarius legatum sibi relictum in testamento agnoverit, l. Lucius, §. de fideicommissis liberta.

Servus a lege fit liber transacto tempore constituto, quando quis dedit alicui pecuniam, ut manumitteret servum suum, quem per illam pecuniam emit ab illius domino, & ut eum manumitteret intra certum tempus, apud eum dimisit, gl. 2. in add. in l. 4. C. si mancipium ita venierit.

Servus non fit liber a lege transacto deputato tempore, quando quis dedit alicui simpliciter pecuniam, ut servum suum manumitteret intra certum tempus: non tamen emendo eum, ibid.

Serui per libertatem donari possunt per diuinam indulgentiam naturaliter, restitui, quasi nunquam serui fuissent: sed ingenui, nati essent, l. imperialis, 2. 3. C. de nuptiis.

Seruos omnes potest quis in vltima voluntate, vel inter viuos donare, sublata lege Canina, l. 1. C. de lege Fufia.

Reliqua verbo, Venditus, §. 6. Venditor, 1. §. 16.

98 **SERVVM** suis nummis redemptum cogitur dominus manumittere, l. qui se dicit, 67. de iudiciis, l. 4. de manumissio.

Seruus dicens se suis nummis redemptum, si hoc probauerit, exinde liber erit, ex quo per sententiam declaratum est esse redemptum, d. l. qui se dicit.

Seruus suis nummis emptus dicitur, eo ipso quod non est emptus nummis emptorisset vel ex peculio, quod ad venditorem pertinet, siue ex adventitio lucro, siue ex amicitia beneficio, vel liberalitate, vel eo prerogante, aut promittente, vel se delegante, vel in se recipiente debitor redemptus est, d. l. 4. de manumissio.

Seruus suis nummis emptus ad libertatem peruenit, etiam si emptor emerit, ne eum manumittat, d. l. 4. §. vnde queritur.

Seruus emptus suis nummis peruenit ad libertatem siue sit emptus a fisco, vel a ciuitate, vel a privato cuiuscunque sexus, & etiam a pupillo, d. l. 4. §. nihil.

Seruus suis nummis emptus dicitur non solum, qui totum pretium dedit emptor, de quo emerit, sed etiam qui partem pretij dedit, & ex operis ipsius accesserit aliquid, vt repleat pretium, vel si quid suo merito acquisiuit, d. l. 4. §. suis.

Seruus afferens se suis nummis emptum potest esse in iudicio cum suo domino, & conueniri, quod ab eo non manumittatur, denunciatione facienda a iudice ipsi quod si non probauerit se suis nummis emptum, quod dabitur in metatallum, nisi dominus maluerit sibi reddi, l. si quis dicit, §. eod.

Seruus, qui pecunia dederat domino pro libertate, si manumittatur a domino in testamento legando sibi suum peculium, illa pecunia ab herede domini debet reddi seruo, si dominus voluit eam esse in peculio, secus si suis rationibus applicuit, l. seruus pecuniam, §. eod.

Seruus ob libertatem si promiserit pecuniam, factus liber teneatur ad promissam pecuniam per actionem in factum, l. 3. Can. seruus ex suo facto.

Seruus si dederit aliquid de peculio domino, vt eum manumitteret, quamuis dominus non cogatur stare pacto: iudex tamen hortabitur eum saluo iure patronatus favore libertatis stare pacto suo, l. si liber, §. 9. C. de conditione ob causam.

Serui pacto, aut datio pecunie ex peculio dominum non adstringit ad manumittendum, gl. 1. in l. 2. C. de obsequiis.

Seruus non poterit repetere id, quod de peculio dedit domino, vt eum manumitteret, etiam si non manumiserit, ibid.

Reliqua verbo, Redemptus, Ancilla.

99 **SERVS** alienus bona fide ab hostibus redemptus efficitur seruus redimendus; secus si sciens alienum redemerit, glossa 1. in l. i. seruum, 70. de acquiren. hered.

Seruus, qui sine redemptione ab hostibus redit, etiam si ab aliquo possideatur, priori domino debet reddi, gl. 3. ibid.

Seruus alienus ab hostibus redemptus iure postliminii, non vt iterum seruus eius fiat, cuius erat, antequam caperetur, quod impium esset vt pristino domino suam estimationem offerat, vel maneat obligatus ei, donec pretium soluat, & hoc libertatis favore introducum est, l. i. seruum, 70. de acquiren. hered.

Seruum alienum bona fide si quis ab hostibus redemerit, neque eum redemerit, a priori domino oblato sibi pretio intra triennium soluitur ius pignoris: sed post triennium nihil potest a priori domino offerri redimenti, nisi mala fide redemerit, gl. offerat, ibid.

Seruum alienum ab hostibus bona fide redimens si eum manumiserit, liber remanet, nec ad priorem dominum redit; teneatur tamen domino ad estimationem: vel donec eam soluat, manet ei obligatus, d. l. i. seruum, & ibi glossa offerat.

Seruus promissus ab hostibus captus interim peti non potest quasi ante diem, sed si redierit postliminio, tunc recte potest peti, qui res suas, 98. §. aream, de solutio.

Seruum alienum ab hostibus captum si quis scienter redemerit, statim est redimens; si tamen dominus eius soluerit redimenti pretium, quod pro eo dedit, dicitur seruus rediisse postliminio, l. in bello, §. si quis seruum, de captiuis.

Seruum alienum ab hostibus captum si quis ignoranter redemerit bona fide, credens esse vendentis, si triennio tenuerit eum, praescribet iuri offerendi; & sic dominus post triennium offerens pretium redemptori, & petens eum seruum sibi reddi, non auditur, ibid.

Seruus si ab hostibus captus, ab eis manumissus, & postea reuersus sit, dominus iure postliminii recuperat eum quocumque animo fuerit reuersus, siue ibi stanti, siue non, d. l. in bello, §. manumittendo.

Seruus ab hostibus captus si manumittatur ab hostibus, talis manumissio non praedicitur domino, aut manumissus est ad redimendum, & tunc si ignorabat alienum, redimens efficit liberum, ita vt priori domino estimationem praestet, sed si redemit sciens esse alienum, tunc non efficit liberum, d. §. si quis, & d. §. manumittendo, & ibi add. marg.

Seruum ab hostibus captum si quis redimat a sciente post vfucapionem recte potest manumittere: non autem ante, ibid.

Seruus plurium captus ab hostibus, & redemptus reuertitur sub dominio omnium minorum, si pretium nomine omnium solutum sit: si vero nomine quorundam ex dominis solutum sit, illis tantum restituitur pro partibus eorum: pro partibus autem aliorum remanet penes redemptorem, d. l. in bello, §. si seruus.

Seruus, cui fideicommissaria libertas erat relicta, si captus fuit ab hostibus & redemptus, non potest petere libertatem, priusquam satisfaciatur redemptori, d. l. in bello, §. si fideicommissaria.

Seruus alienus si transfugerit ad hostes, & reuersus sit iure postliminii debet domino restitui, l. postliminio, 1. §. transfuga, §. eod.

Seruus alienus captus ab hostibus licet infra fines populi Romani venerit, non intelligitur postliminio reuersus, nisi venerit in potestatem domini, vel alii cui seruatus, l. si de captiuis, & postliminio reuersus.

Reliqua verbo, Redemptus, Captus.

SERVS exportandus ab Italia fit vendatur, in provincia morari potest, nisi specialiter sit prohibitus, l. 2. de seruis exportand.

Seruus exportandus ab Italia fit vendatur, in sua ciuitate, quae in provincia est, morari non potest, gl. 1. ibid.

Seruus si venditus sit ea lege, vt si Romae moratus esset, liceret venditori manus iniicere, emptor deinde si alij vendidit eadem lege, & seruus fugit a secundo emptore, & Romae moretur, nihil videtur contra legem venditionis factum, neque Romae morari intelligitur seruus, qui in fuga est, l. penultim. eodem.

Seruus si sit venditus ea lege, vt si Romae moraretur, liceret venditori manus iniicere, deinde emptor alij eadem lege vendat, & secundi emptoris voluntate fit moratur Romae, manus iniectio competit potius primo venditori, quam secundo, ibid.

Serui venditi cum pacto, vt exportarentur intra annum ab emptore, intra illud tempus manumissi, si remaneant post manumissionem in loco prohibito, recidunt in seruitutem, & ipso iure domij filii factos vendicant fisco, l. 1. & ibi glo. 4. C. si seruis exportand.

Serui venditi cum pacto, vt intra annum exportarentur, & quod alias venditor propria auctoritate posset manus iniicere, si intra illum annum non fuerint manumissi, neque exportati, venditor habet manus iniectioem, & denum manu iniecta sunt serui venditoris, d. l. 1. & ibi gl. si.

Seruum vendens exportandum salua fide manus iniectioem non exportetur, si non sit exportatus, habet manus iniectioem iuxta pactum, l. 2. C. eodem.

Seruum exportandum vendens omissa manus iniectioem si stipuletur penam, si non exportetur: si non sit exportatus, venditor penam petet, & fisco seruum vendicabit, nisi domini voluntate non exportetur, l. 2. C. si seruis exportand.

Seruum si quis venderit, & tantum licet in continenti pactus sit penam, si non exportetur, non valet pactum, nisi sua iustitiae: sed si stipulatio interuenit, non inficitur interit, vel non, gl. 3. ibid.

Seruis exportandis si vendatur, non exportetur, & emptor manumiserit eum, non valet manumissio, & fisco applicatur, §. 3. C. eod.

Seruis venditis hoc pacto, vt extra aliquem locum starent, puta extra Bononiam, si contra legem manumissi stent Bononiae, non valet manumissio, & fisco applicatur, cum venditor sibi non sit pactus manus iniectioem, sed tantum dixit, exportetur, gl. 1. & 2. ibid.

Seruum si dominus vendiderit, vt exportetur, & emptor eum manumiserit, si postea dominus feruus accusauerit, & probauerit, pena capitali plectitur: seruus pendens tamen lite donec dominus de sua intentione probauerit, habendus est pro libero, l. per eod.

Seruis exportandis sua ciuitate si sit venditus, neque in vrbem Romanam morari potest, si vero exportandus a certa provincia, neque in Italia morari potest, l. fin. C. eod.

Reliqua verbo, Venditus, §. 6.

SERVO vendito si aliquid datum, vel donatum est post venditionem, totum datur emptori, redhibito tamen seruo indistincte omnia redduntur venditori: hoc quando non apparet, cuius contemplatione emptoris, an venditoris sit donatum, gl. 1. in l. i. sed & si quid, 2. §. de usufruct.

Seruo alieno si quis mutauit deum, ac postea cum emerit, & deinde vendiderit pro illis decem, primus emptor non poterit conuenire secundo emptorem de peculio serui, & ancillae, 38. §. sed & de peculio.

Seruum emens antequam emerit, si ei mutauerit, potest intra annum, numerandum a die venditionis, conuenire venditorem de peculio, de eo quod mutauerat: deducto tamen eo, quod seruus apud emptorem habet peculij, ibidem.

Seruus meus si seruo meo mutauerit, venditor eo seruo, qui mutatum fuit, dominus non potest agere contra emptorem de eo, quod mutatum fuit seruo ante venditionem, d. l. ancillam, §. si seruo.

Seruus vendens cum peculio si tradidit peculium, nec intra annum de peculio potest conueniri, nisi & pretium peculij acceperit: quia tunc penes eum videtur pretium remansisse, l. si ex duobus, 3. §. si cum l. seq. eod.

Seruo, quem quis vendidit, & tradidit, si mutauerit, venditor conueniens emptorem de peculio etiam intra annum a tempore venditionis, non potest compensare illud, quod retinuit de peculio, cum illo, quod debet ei seruus, l. de posui, 39. §. si eod.

Serui emptor si conueniatur ab aliquo creditore peculij pro peculio, quod est apud eum, potest deducere id, quod sibi debetur, l. quoties, 48. §. non tantum, eodem.

Serui inquilini sine praediis, quibus adherent, vendi non possunt, l. si quis inquilinos, 1. §. ibi gl. ex voluntate, deleg. 1.

Seruum suum abscentem vendens non tenetur lege Flauia de plagiariis, l. 2. ad legem Flavianam de plagiariis.

Serui empti a tutore de pecunia pupilli intelliguntur illi specialiter obligati, & ideo non possunt a tutore manumitti, l. tutor. C. de seruo pignori dato.

Serui a tutore empti non sunt pupilli, licet sint empti de pecunia pupilli, sed si pupillus velit eos etiam vfus habere ratificando emptioem, bene potest, & tunc pupillus habet vfum in eum, gl. 1. ibid.

Seruos, quos procurator sibi emit, antequam tradat domino, potest manumittere, l. 2. C. de his, qui a non domino.

Seruos, quos procurator nomine domini emit, cum in dominio eius sint, non potest manumittere, gl. 1. ibid.

Seruus etiam si emptori suo pretium tradiderit, ob hoc non erit liber, l. si ex liberta, 12. C. de liberali causa.

reus venditus quicquid acquirat extra rem emptoris, emptor tenetur restituere omne illud venditori redhibenti eum feruus, glo. ff. in l. 3. C. de iure dotum.

reum vendere bonis conditionibus cogitur dominus propter nimiam facilitatem suam, vel propter famem, vel intolerabilem iniuriam in eum feruum, §. ff. Instituti de his, qui sunt sui, vel alieni.

reus sub lege commissa foris dicitur, item ad diem adstricti, in venditoris dotum committitur, glo. 1. ff. in l. 1. ff. de lib. et legem Falcid.

reus venditur rei, qui minoris est, non potest accedere propter dignitatem hominis: potest tamen accedere venditur rei, quae est maioris pretij, licet sit minoris dignitatis, l. iustissime, 44. & ibi glo. 1. de adilitio edicto.

reus rei, quae paria diutius est, licet sit minoris pretij potest accedere, veluti feruus seruo, in cuius est peculio, glo. 1. ibidem.

reus rei minoris pretij non accedit quia alias redhiberetur homo non redhibendus, propter rem principalem, cui accedit quod reprobatur, ibid.

reus venditur, emptor, 1. 2. 3. ff. de iur. 43. Natio, venditur, §. 6. Venditor, 1. 5. 16. Creditor, 104.

reus si ita sit spado, ut tam necessaria pars corporis ei penitus absit, id est uterque testiculus, morbosus dicitur, & in eo habet locum adilitum edictum, l. fin. autem, & ibi glo. 1. eodem.

reus gutturosus id est inflatus gula habens, sanus dicitur, & in eo cessat adilitum edictum, l. qui clauum, eodem.

reus, qui alterum oculum, & alteram maxillam maiorem habet, si recte utatur, sanus videtur, & cessat adilitum edictum, ibidem.

reus habens oculos eminentes, sanus dicitur, ibid.

reus, qui lepra, id est fistula manu vitur pro dextra, non est morbosus, vel vitiosus, praeterquam si imbecillitate dextrae validius sinistra utatur, quem non fecimus fed mandum dicitur, ibidem.

reus cui os olei, veluti strabo, vel hyrcus, id est fetet, ut hyrcus, sanus videtur, cum hoc ex illius oris accideret solet: sed si ex corporis vitio id accidit, ut quia incur, vel pulmo, aut aliud quid similiter oleat, morbosus dicitur, d. l. qui clauum, §. finali.

reus malus dicitur, qui aliquid facit, quod magis se rebus humanis extrahat, veluti si liquorem toris, vel medicamentum pro veneno bibat, praecipitumque se ex alto infuset, vel aliud quid fecit, quo facto sperant mortem perenturam, l. cum autem, 2. §. malus, eodem.

reus emptus dolo, vel culpa emptoris, §. si factus deterior, tenetur emptor in redhibitoria venditori ad id etiam, in quo deterior factus est, l. adiles, 2. eodem.

reus apud emptorem deterior si sit factus, referendum est id non solum ad corpus sed etiam ad animi vicia, ut puta si limitatione confessorum emptoris apud emptorem talis factus est, ut a leatore, vinarius, vel erro, d. l. adiles, §. procuratoris.

reus quando emit mancipium vitiosum, vel morbosum, siue cum mandato domini, siue sine mandato: peculiariter tamen nomine, inspicitur scientia, vel ignorantia tantum ferui, & non domini, ut redhibitoria, vel ex empto dominus agere possit, cum mancipium, 77 & ibi glo. 1. eodem.

reus, quando emit mancipium mandato domini, quem dominus vitiosum esse sciebat, non tenetur venditor redhibitoria, ibid.

reus, quando emit mancipium morbosum, vel vitiosum domino praesente, & non contradicente, inspicitur scientia, vel ignorantia domini, & non ferui, ut redhibitoria competat si dominus praesens contradicere non potuit, non obicit ibi scientia sua, glo. 1. ibid.

reus si emit feruum mandato domini, non peculiariter dominico nomine, si mandatum fuit de emendo feruum incertum, tunc inspicitur scientia, vel ignorantia tantum ferui, ad hoc, ut propter morbum eius competat domino redhibitoria: sed si mandatum fuit de emendo certum, tunc inspicitur scientia, vel ignorantia patris, vel domini, ibid.

reus si domini mandato nomine peculiariter emit feruum certum, quem sciebat esse vitiosum, nocet scientia ferui, non redhibitoria competat domino, & multo magis si mandatum fuit illi de emendo incerto, gl. ceterum, ibid.

reus si domini mandato nomine peculiariter emit feruum, quem ignorabat vitiosum: sed dominus sciebat tenetur emptoris, esse vitiosum, nocet ibi scientia, ut non competat redhibitoria, ibid.

reus si mancipium emit eius, domino agenti redhibitoria non aliter tenetur venditor pretium reddere, quam si domini sibi praestet omnia insolidum, & non peculio reus, quae continentur adilitia actione qua, & si dominus agat exempto, ut res emptae a seruo sibi tradatur, nihil consequitur, antequam totum pretium perfoluat, l. si feruus, 47. eodem.

Seruus, vel filiusfam. si vendiderit seruum, redhibitoria in peculium venditoris competit emptori, & non in solidum, ibid.

Seruus si ludos assidue spectare velit, aut tabulas pictas studiosius intueatur, aut si mendax, aut similibus vitis teneatur, dicitur vitiosus in corpore, non in animo, l. si eodem.

Reliqua verba, Atypus, Balbus, Blasus, Morbosus, Mutus, Natio, Polypoos, Pruriginosus, Puerpera, Varicosus, Varus, Vitiatus, Digitatus, Venditur, 1. 4. 15.

Seruus, qui pendente noxali iudicio ad libertatem proclamauit, sustinere 104 debet iudicium noxale, donec de statu suo iudicetur, ita quod si seruus pronuntiatur, exercebitur noxale iudicium: si vero iudicetur liber, inutile erit iudicium noxale contra eum, qui dominus eius dicebatur: sed agitur contra ipsum delinquentem, l. penultim. & ibi glossa inutile, de noxalibus act.

Seruus si dicatur quis ab aliquo, & fuerit in possessione libertatis, debet conueniri in loco, ubi est: illud enim dicitur. forum ferui, l. 3. C. ubi causa status.

Seruus ex feruitutis possessione si in libertatem proclamet, ibi debet agi causa status, ubi domicilium constitutum habet, qui se dominum dicit, l. 4. C. eodem.

Seruus vi possessus per aliquem, si aufugiat, & dicatur liberum, debet iudex inquirere, an in possessione libertatis sit constitutus sine dolo malo, & aduersarius debet probare ipsum esse seruum: si vero sit constitutus dolo, cum aufugerit, debet probare se liberum, l. vi vis eius, 15. & ibi glossa final. C. de probatio.

Seruum iustum initium libertatis non habens, commodum possessionis nasci non debet, gl. ff. ibid.

Seruus si subtraxit instrumenta emptionis, & de possessione feruitutis in libertatem proclamet, non sufficit ad probandum, quod sit liber, penes se habere instrumenta emptionis, l. si de possessione, 20. C. eodem.

Seruum de possessione libertatis in feruitutem petens sufficit ad probationem emptionis ferui probare illam feruum subtraxisse instrumenta emptionis, ibidem.

Seruo incumbit onus probandi, quando ipse de possessione feruitutis in libertatem proclamet, vel etiam quando dolo esset in possessione libertatis: tunc etiam incumbit ei onus probandi, gl. 1. ibid.

Seruus ex eadem matre natus libertatem vnus adipisci non prohibetur, l. ad probationem, 22. C. eodem.

Seruus in causa libertatis, & feruitutis etiam dum agitur, utrum seruus sit in possessione feruitutis, necne, habetur iuxta pro libero, glo. ff. in l. p. C. si feruus exportatus.

Seruus, de cuius libertate queritur, pendente lite in possessione libertatis constituitur, & habetur iuxta pro libero, l. lite, C. de liberali causa.

Seruus pendente lite status habetur pro libero, quoad litem exercendam: ergo habetur pro libero ut agat contra dominum, & ut per procuratorem causam liberalem exerceat, si ex libertatis possessione in feruitutem petatur: secus si e contra, glo. ff. ibid.

Seruus pendente lite de statu habetur pro libero, ut actiones contra ceteros debitorum intenter, & iuratas contra se excipiant non tamen finiat, item ut ei possit dari tutor, ibid.

Seruus pendente lite de statu non habetur pro libero, ut interim ad militiam eligi possit, nec quantum ad hoc, quin acquirat ceterarum ferui bona fidei, nem domino, gl. ff. ibid.

Seruus si mala fide sit in possessione libertatis, remanet seruus, secus si bona fide, siue iusta, siue iniusta ratione credat, l. eam, quae, 2. 1. & ibi gl. 1. C. eodem.

de Serui possessione, vel libertate ubi est quaestio inter eum, qui dicit se dominum, & eum, qui dicit se liberum, ad tormenta eius, qui dicitur seruus, recurrendum est, d. l. eam, quae, & ibi gl. ff.

Seruus emptus de possessione feruitutis in libertatem si se proclamauerit, & ante litem contestationem moriatur, venditor non tenetur de euictione, gl. p. in l. si. C. de assertionem rollen.

Seruus assertus pendente lite de statu suo non potest accusare de crimine aduersarium suum, l. 1. C. de ordine cognitio.

Seruus si mala fide sit moratus in libertate, statum suum longi temporis praescriptione non potest tueri, sed tuebatur per praescriptionem 30. annorum, l. 1. & ibi gl. 1. C. de praescrip. longi temporis, quae pro libero.

Seruus mala fide intelligitur moratus in libertate ex eo, quod constituitur se fuisse ab eo, cuius erat, recessisse, ibid.

Seruus ascriptitius si mala fide sit moratus in libertate, ne terrae deferantur, etiam per 20. ann. praescriptionem statum suum non tuebatur, gl. 1. ibid.

Seruus si sit moratus in libertate bona fide etiam sine titulo per 20. annos sine interpellatione, efficitur liber, l. 2. & ibi gl. ff. C. eodem.

Serui libertini, coloni, ascriptitij principis, & eorum seboles recedentes a possessionibus, & ad aliquam dignitatem obrepentes, ad statum primum debent retrahi omni praescriptione semota, l. 1. C. ne rei domine, vel templorum.

Seruus principis non praescribit libertatem, etiam per 40. annos, glo. ff. in l. 1. omnes, C. de praescriptione 30. vel 40.

Serui curiales libertatem non praescribunt, etiam per 40. annos, l. praescriptionem, §. C. eodem.

Seruum, quem possideo, si liberum contententem accipio, ius meum non perdo, §. gl. ff. in l. si quis in tantum, 7. C. vnde vi.

Seruus, qui se ad libertatem petit, pendente iudicio liberali pro libero habetur, & potest intentare temporales, & annuas actiones, se defendendo excipere contra eum, qui se dominum eius dicit, & contra alios ex euenitu liberalis iudicii apparebit an teneat iudicium, necne, l. ordinata, & ibi gl. iudicium, de liberali causa.

Seruus, qui ad libertatem proclamatur, accusatus furti, aut damni iniuria facti, debet cauere de iudicio furti, & interim differit iudicium furti, vel iniuriarum, d. l. ordinata, §. fin.

Seruo de libertate sua litiganti si optio legata sit, expectatur euentus liberalis iudicii: nam si liber iudicetur, sibi habebit; alioquin non, & idem dicitur quando

quando ei hereditas relicta est, l. i. si cui de libertate, 2. §. & ibi glossa tractat, i. eodem.

Seruus gerens se pro libero, si compromisit in aliquem sub pena, & postea incidat in penam, eius dominus non tenetur actione de peculio ad penam compromissigra etiam si eodemaretur servus, in eius dominum non daretur actio, l. 3. §. si servus, de peculio.

Seruus gerens se pro libero, quod pro patrimonio habuit, peculium esse intelligitur, l. ex facto, 53. eod.

Seruus, qui gerens se pro libero tutelam administrabat, si pronuncietur servus pupillis praefertur in peculio ceteris creditoribus, peculiaribus, ibid.

Seruus gerens se pro libero non prius dominum possessione, nisi diu steterit in qua possessione libertatis, vel nisi liber pronuncietur l. i. §. si servus, de acquir. possessione.

Reliqua verbo, Libertas, 20.

106 **S E R V V S** mens fugitivus ab alio mala fide possessus, si emit rem, eius possessio per eum nec male fidei possessio, l. nec ubi dominus acquiritur: dominum tamen dictum mihi queritur, si dominus erat tradens vel quasi dominum, si tradens non erat dominus, & ita Publiciana fidei possessione competit mihi, & etiam actio vi bonorum raptorum, si servo rapta fuerit res, l. si servus, & ibi gl. i. & ibi addit. arg. de Publiciana in rem.

Seruus etiam si in fuga sit, nihilominus retinetur possessio si proprietario: pari ratione usufructus servi fugitivi retinetur, etiam si nihil ex re domini stipuletur, l. arboribus, 13. §. de illo, de usufructu.

Seruus fugitivus nondum ab aliquo possessus, in quo mihi usufructus est, si stipuletur aliquid ex re mea, vel opera sua, vel accipiat per traditionem, retineo usufructum & sic mihi queritur, d. §. de illo, & ibi glossa addit.

Seruus fugitivus, cuius usufructus quis habet, si ab aliquo sit possessus, eius usufructus non est amissus sed potest amitti: id est, in actum amittitur, vt incipit amittere tempore, l. ibid.

Seruus fugitivus usufructus alicui relictus est, si ab aliquo sit possessus, si aliquid stipuletur nomine usufructuarius, non amittitur usufructus, imo retinetur, & nihil refert, an possideatur servus ab herede, vel ab eo, cui hereditas vendita est, vel cui proprietate relicta est, ad praedone, ibidem.

Serui fugitivi possessio retinetur si proprietario usque ad decennium, nisi pro libero se gerat, vel ab aliquo possideatur, d. §. de illo, & ibi gl. etiam si.

Seruo fugitivo si damnum datum sit, actio legis Aquiliae datur domino, l. liber homo, ad legem Aquil.

Seruas fugitivus dicitur ille, qui eo animo recedit, ut nunquam redeat, glo. i. in rubric. de servis fugit.

Seruum fugitivum si quis admiserit in salus, vel protegerit, punitur in centum solidos applicandis fisco, nisi intra viginti dies a tempore, quo reperit fugitivum in agro suo, domino, vel magistratibus tradiderit, l. i. & ibi gl. statuit, & gl. tempora, de servis fugiti.

Seruum fugit. cum suspensum multa, & pena imponitur, & illa datur actori: id est domino, servus gl. multa, ibid.

107 **S E R V U M** fugitivum apprehendens tenetur in publicum deducere, & magistratus debet eum diligenter custodire, ne evadat, d. l. i. §. vnaquisque, cum sequen.

Seruum fugitivum si quis nolit apprehendere, non tenetur ob id, glossa apprehendit, ibidem.

De servo fugitivo quod dicitur, idem dicendum est de errore, d. l. i. §. fin.

Serui fugitivi appellatione non continetur filius natus ex ancilla fugitiva, ibidem.

Seruum fugitivum apprehendens si tradiderit magistratibus municipalibus, raudius ipsi debent eum custodire, quamdiu ad praedictam provinciam deducant, & deferri debent ad magistratus eius nomen, & notae, & cicatrices, & ceteros se servum esse dicat, vt facilius cognosci, & percipi fugitivus possit, l. i. §. eodem.

Serui fugitivi simplices: id est, qui se liberos non dicunt, dominis sunt reddendissimi qui pro liberis se gerunt, gravius coerceri debent, l. i. §. eod.

Seruos fugitivos limenarchae, & stationarii recte possunt deprehendere, & in custodia retinere, l. pen. eod.

Seruos fugitivos comprehensos recte possunt magistratus municipales ad officium praefidis provinciae, vel proconsulis transmittere, ibid.

Seruos fugitivos etiam si in arenam dederit, non cuius potestatem domini, imo omnino reddi debet ei, siue ante pugnam ad bestias, siue post, l. i. §. eod.

Serui fugitivi interdum pecunia interverfa, aut commissio aliquo maiore delicto ad fugiendam inquisitionem domini, vel iustitiam animaduersionis in arenam se dare malunt, & ideo omnino dominis sunt reddendi, ibid.

Seruos fugitivos si ex pecunia acquisita servos comparavit, eosque Titius si cum voluntate servi recipiat a venditore per traditionem, dominus eius habet actionem mandati contra recipientem: sed si ei sine voluntate servi venditor tradiderit, habet dominus tantum actionem ex empto contra venditorem, ipsique venditor per conditionem repetet a Titio servus, quos existimans se debere, cum non deberet, tradidit, l. si mandaverit, 2. §. fugitivus, mandati.

Seruum in fuga constitutum nemo potest vendere, glossa contra Senatusconsultum, in l. quod sepe, 3. §. i. de contrahen. emptione.

108 **S E R V U M** fugitivum vt querat, & eo invenit vt venderet, si tibi mandavit, & tu eo invenit vendideris, valet venditio, nec fit contra S. C. de non vendendo servum in fuga constitutum, d. §. i.

Seruos fugitivos domino auferre se non potest, & qui in fuga est, non intelligitur morari in aliquo loco, l. pen. de servis exportand.

Seruum legatum esse in fuga, vel esse in longinquo paria sunt, l. cum servus legatus, 38. de legat. 1.

Seruos fugitivos videtur esse in loco, unde aufugit, vt voluntas testatoris servetur, & ne servorum fuga officiat voluntati testatoris, l. huiusmodi, 86. §. legatum, eodem.

Seruus legatus si post testamentum vivo testatore sit in fuga, sumptibus, & periculo legatarii debet reddi, l. si servus legatus, 1. §. eod.

Seruus existens in fuga si legatur, heres tenetur eum recuperare sumptibus suis, & praestare legatario; secus si postquam legatus est: & sic post testamentum sit in fuga: quia tunc solum tenetur perquirere: sumptibus tamen legatarii, nisi culpa ipsius heredis sit in culpa, d. l. si servus, & ibi glossa 1. & glossa in quo.

Seruus suus, vel alienus, vel heredis legatus si culpa heredis aufugit, tenetur heres ad eius restitutionem, vel debet cauere legatario de reducendo eo; sed si sine culpa heredis aufugit, non tenetur heres reducere: sed sufficit, quod caueat legatario de restituendo, si recipiat, l. si quis servum, 8. & ibi glossa 2. & 3. de legat. 2.

Seruus suus, vel alienus, vel heredis legatus si culpa heredis post mortem testatoris ante aditam hereditatem aufugit, tenetur legatario cauere persequendo eum, ac deducendo sumptibus suis: sed si vivo testatore fugit, tenetur cauere de deducendo eum sumptibus legatarii, vel de restituendo, si eum recipiat, l. si quis, & ibi gl. reducit.

Serui fugitivi non incident in commissum, eo quod transierunt fines, quos non debebant transire, cum sine domino voluntate transierant, l. fin. §. servi, de publicanis.

per Seruum fugitivum potest dominus acquirere possessionem, cum & eum possideat, l. si cui de libertate, l. §. & ibi gl. tractat, de liberali causa.

Seruum fugitivum possidet dominus, nisi diu sit moratus in libertate, l. liber homo, 54. §. h. & ibi gl. de acquir. eum domino.

per Seruum nostrum fugitivum ab alio non possidemus possidemus, usufructus, & per eum possessionem acquirimus, l. i. §. per seruum, qui in fuga est acquir. possid. i. §. eod.

per Seruum fugitivum ab alio possidemus non acquirimus possessionem domino, d. §. per seruum, & ibi gl. possidet.

Seruus fugitivus si mala fide iterum se contendat, dominus non amittit rem possessionem, & adeo potest per eum possidere etiam possessio illi domino, si adhuc possideat eum animo, nisi diu servus extiterit in libertate, d. glossa possidet.

Seruos fugitivos prius dominum possessione, si dimisit ex x. annis inter praesentes, & x. annis abentes moretur in libertate, l. §. §. servus, quem, & ibi glossa de i. §. eod.

Seruos fugitivos si fuerit ab alio occupatus, dominus perdit omnem possessionem eius, si non occupatus ab alio sed mortuus diu in libertate, tunc dominus amittit omnem possessionem, si diu non sit moratus in libertate, & vult se in libertatem proclamare, perdit dominus possessionem naturalem: sed non civilem, gl. animo, in additione, ibid.

Seruos fugitivos a domino videtur possidere, nec ipse prius dominum possessionem sui, l. Pomponius, 13. eod.

Seruos fugitivos siue non potest interrumpere possessionem aliarum rerum etiam dominicam, nec dominum priuare ea possessione, dum apud eum sit, ita nec potest priuare dominum possessione ipsius servi, licet, quae nobis, l. §. eodem.

Seruos fugitivos licet furripiendo res dominicas non prius dominum possessionem sui, & rerum dominicarum, furum tamen sui, & dominicarum facit, sed in rebus peculiaribus non facit furum, gl. aliarum, ibid.

per Seruum fugitivum acquiritur possessio domino, nisi ab alio possideatur, aut se liberum esse credat, & diu sit in possessione libertatis, l. i. per eum, 50. & ibi gl. i. eodem.

Serui fugitivi per alium non apprehensi possessionem civilem retinet dominus, nisi duo pro libero se gesserint, aut paratus sit pro sua libertate litigare, l. si quis, qui pro emptore, §. servus, de usufructu.

Seruos fugitivos nihil potest sibi possidere, antequam moretur in libertate per decennium, nec dominus potest possidere per eum post decennium: sed ante, si, l. nunquam, §. servus, & ibi gl. autus, eodem.

Seruos fugitivos cum in libertate moratur, si nomine alicuius nactus fuerit possessionem tanquam procurator, acquirat possessionem ei, cuius nomine nactus fuit, d. §. servus.

Seruos fugitivos gerens se pro libero, si nummos domino suo surreptos credit alicui, & debitor recipiens iussus a servo si alicui alteri soluerit, aut sine eius iussu soluerit alij, & id ratum habeat servus, non liberatur debitor a domino servi, ibidem.

per Seruum fugitivum dominum, & actio personalis queritur domino: nam si sibi querere non potest: at possessio non queritur domino per fugitivum, nisi ille servus a domino possideatur, vel saltem civiliter, glossa 1. & ibi additio, marg. ibidem.

Seruum, qui est in servitute, licet dominus simpliciter possideat, tamen secus est in quali domino: id est in eo, qui habet titulum, & bonam fidem: quia iste non possidet servum, qui est in fuga, nisi quoad effectum viciationis ipsius servi, glossa ad viciationem, in additio, margin. in l. i. §. §. huius, 17. §. finalis, de furtis.

Seruum fugitivum in carcerem detrulsum si quis datis fideiussoribus de rato accepit a iudice, domino servi competit actio contra iudicem, vt sibi cedat actiones suas contra accipientem, & nihilominus competit sibi furti actio contra eundem; sed si acceperit nullis datis fideiussoribus contra accipientem soli domino competit furti actio, l. si quis vxori, 53. §. si fugitivum, eodem.

Seruos fugitivos si ipsi furi furtum fecerit, furi datur actio contra dominum nomine illius servi, ne facinorosa talium servorum non solum ipsi praestent impunitatem: sed etiam dominis eorum quaeritur sint, l. i. §. §. penultimus, eodem.

Seruo fugitivo si fuerint raptae res, quas emit sibi, competit domino eius actio vi bonorum raptorum, l. 2. §. si seruum fugitivum, vi bonorum raptorum.

Seruum fugitivum capere licet cum, l. i. in l. §. liber, 21. de iniuriis.

Seruum abesse aliud est, & aliud est esse in fuga, l. 2. ad leg. in Titian. de plagari.

Seruum suum in fuga constitutum vendens tenetur pena legis Flaviae de plagariis: non tamen ille, qui mandat alicui, vt seruum suum fugitum persequatur, & vendatur mandata, vt seruum suum fugitum deprehendere, & deprehensum venderet, ibid.

Seruus si aufugit à domino in aliam provinciam, dominus vendicans debet conuenire seruum coram iudice loci, vnde aufugit, & ibi debet examinari status questio, l. 1. C. vbi caude status agi.

Seruus aufugiens à domino in aliam provinciam, remitti debet à præside provincie ad iudicem loci, vnde aufugit, ad hoc vbi examinet questionem status, ibidem.

Seruus quando aufugit à domino in aliam provinciam, iudex illius provincie potest cognoscere de possessorio iudicio questionis status, sed petitorium seruat in locum, vnde aufugit, gl. pen. ibid.

Seruus fugiendo à domino facit summe furtum, l. 1. & ibi glossa 1. C. de seruis fugit.

Seruus fugitiuus non potest vscapari, nec præscribi, ibid.

Seruum fuga ex quacumque causa dominis suis non potest fieri damnosa, ibidem.

Seruus fugitiuus licet fugiendo faciat furtum suisproprie tamen, & regulariter furtum non est, cum non sit differentia inter contrafactum, & rem contrafactam, glossa 2. in additione.

Seruus fugitiuus à domino possidetur, nisi dum moretur in libertate, vel ab alio possidetur, gl. mag. ibid.

Seruus fugitiuus licet non potest longo tempore præscribi potest tamen præscribi 30. annis, & sic longissimo tempore, 1. ibid.

Seruus fugitiuus animo solo possidetur à domino: sed non corpore, & ideo sui furtum facit, & enim possidetur animo, & corpore, non fieret furtum, ibidem.

Seruum fuga potest esse damnosa dominis ex magna, vel iusta causa, ex leui, vel iniusta causa non potest esse præiudicialis domino, gl. si. ibid.

Seruus fugitiuus in alienis dominis perquirenti facultas conceditur dominis per officium iudicis, l. 2. & ibi gl. 1. C. eod.

Seruum fugitiuum inquirendi facultatem si non concedat iudex domino, puniatur in centum solidis, & in totidem etiam puniatur, qui non patitur inquiri apud se, gl. 1. ibid.

Seruum alienum fugitiuum fuscipiens, & non reddens intra 30. dies, puniatur in centum solidis, ibid.

Serui ad Barbaros fugientes si deprehendantur in actu fuge, puniuntur mutilatione pedis, aut pena metalli, aut iussu, & extraordinaria, l. 3. & ibi glossa. fin. C. eod.

Seruus fugitiuus si ad hostes peruenierit, ultimo supplicio puniatur: si tamen non petatur puniri, iure postliminii redditur domino, gl. 1. ibid.

Seruus fugitiuus supplicium patitur etiam ex lege Cornelia non solum ratione fuge, sed cum adiuncto, quando fugit post dominum occisum, & ante apertas tabulas, gl. 1. in auct. sed nouo, C. eod.

Seruum fugitiuum fuscipiens in domo, vel in agrum infcio eius domino, tenetur ad eundem cum patitur, vel in 20. solidos, l. 4. & ibi glossa 1. C. de seruis fugitiuis.

Seruum fugitiuum dolose occultans secundum, vel tertio, præter ipsum, duos, vel tres alios, aut 20. solidos pro vno quoque seruo domino debet reddere, ibidem.

Seruum fugitiuum dolose occultans si non habeat bona ad soluendam penam pecuniariam, puniatur pena corporali, ibid.

Seruus fugitiuus ingenuum fe esse mentiris, sub mercede si apud aliquem fuerit, non debet puniri fuscipiens, cum non scituit eum fugitiuum, ibid.

Seruum fugitiuum fuscipiens tenetur reddere 20. solidos cum eo, licet multo plus valuerit seruus, vel alium parem, gl. 2. ibid.

Seruum fugitiuum fuscipienti remittitur pena, que datur fisco, si intra 30. dies peniteat, & velit restituere, non tamen remittitur pena, que applicatur domino serui, ibidem.

Seruum fugitiuum dolose fuscipiens potest accusari etiam lege Flauia de plagariis, ibidem.

Seruum fugitiuum fisci fuscipiens tenetur reddere eundem, & xij. libras argenti, gl. 1. in l. 4. & l. pe. C. de seruis fugit.

Seruum fugitiuum repertum cum pena si opponatur exceptio dominij, per torturam serui veritate compert, alius debet terminari, l. cum seruum, 6. C. eod.

Seruum in fuga dicitur esse in specie libertatis, gl. 1. in l. in fuga, 6. C. ad leg. Flauiam de plagariis.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum in fuga constitutum, neque donare, neque vendere potest quis: & si quis vendiderit, incidit in penam plagij, in quam non incidit, si alienatio sit necessaria, vel in tempus litium conferatur, d. l. in fuga.

Seruum sollicitatum occultans tenetur actione serui corrupti, & furti, l. 4. C. de furtis.

Seruum alienum detinens mouendo, vel includendo, quod est contrafactio, furtum facit; aliis autem detinens non facit furtum, gl. fin. in l. alienum seruum, 6. C. eod.

Seruum alienum dolose detinens, committit crimen plagij, ibid. & l. eum, qui, 9. C. ad legem Flauiam de plagariis.

Seruum occisi receptans, vel celans scienter dolo malo, noxius est criminis commissi à seruo, l. 3. §. si quis, ad Syllanum.

Seruum alienum bona fide celans, vel credens domini voluntate, cum id facit, non tenetur lege Flauia: sed celans, vel fuscipiens alias tenetur lege Flauia, etiam si proprietatis questionem referret, l. 3. & l. eum, qui, ad legem Flauiam de plagariis.

Reliqua verbo, Celans, Occultans.

SERVO pignori dato sibi non potest creditor relinquere libertatem directam 117

de rigore iuris: si tamen ita relinquatur, fauore libertatis ille seruus quasi ex fideicommissio liber esse iussus potest petere ab hærede creditoris, vt cum emat, & manumittat, l. generaliter, 24. §. si quis seruo, de fideicommissi liber.

Serui pignori obligati, quibus fideicommissaria libertas relicta est, si à creditore alienentur, antequam hæres rogatus fuisset in mora luendi eos, non tenentur hæres eos redimere ab emptore, & manumittere, si scias si fuisset in mora, l. posteaquam, 51. & ibi gl. 1. eod.

Seruum pignori datum manumittere non possumus, l. 4. qui, & à quibus manum.

Seruus pignori obligatus manumissus ab hærede debitoris liber est soluta pecunia creditoris, sed non aliis, l. pignori, 26. eod.

Seruus pignori datus antequam debiti nomine satisfactis, sine consensu creditorum manumitti potest, l. qui in fraudem, 17. §. si. eod.

Seruus generali conuentione, & inter cetera pignori datus pleno iure debitoris est, & potest consequi ab eo plenam libertatem, nisi lex Alia Sentia impediat, vt quia soluendo non erat debitor, & ob id creditores videantur fraudari, l. generaliter, 29. eod.

per Seruum pignori datum, nec stipulatione, nec vilo alio modo quicquam acquiritur creditori, quamvis possessio ciuilis, & naturalis penses cum sit, l. per seruum, 38. & ibi gl. possessio, de acq. rerum dominio.

Seruus corporaliter pignori datus non potest acquirere possessionem domino, nec creditori, d. l. 1. §. per seruum corporaliter, de acq. possel.

Seruus solo consensu pignoratut potest acquirere possessionem domino suo, gl. per seruum, ibid.

Seruus pignori datus corporaliter dicitur possideri à debitore quoad vscapionem, & quantum ad vitandam satisfactionem, d. §. per seruum corporaliter, & ibi gl. ad vscapionem.

Seruus pignori traditus dominium rerum à fe questurum querit dominus possessionem tamen nec ei, nec creditori, d. §. per seruum, & ibi gl. possidet.

Seruum pignoratut, vel in quo habetur vscapio, si quis dederit pro noxa, non liberatur, nisi vscapio interierit, vel dissoluta fuerit pignoris obligatio, l. si hominem, 69. de solutio.

Seruum manumittere potest, qui generaliter obligauit omnia bona presentia, & futura, nisi in fraudem creditorum faceret: non tamen possit manumittere seruum specialiter obligatum, nisi ipse seruus fe luat, & soluat, 3. & ibi gl. 1. & 2. C. de seruo pignori dato.

Seruum pignori specialiter obligatum potest dominus consentiente creditore manumittere, l. si vt proponis, C. eod.

Serui pignori obligati à debitore manumissi liberi sunt, si creditoribus postea si satisfactum, neque debitor audiat dicens fe fraudem fecisse creditoribus, vt liberatos reuocaret, l. si creditoribus, C. eod.

Seruus cum aliis bonis licet fisco sit tacite obligatus ob conductionem vestigialis factam à domino suo: nihilominus tamen potest manumitti: fisco si seruus fuisset specialiter, & expresse obligatus, glossa 1. in l. 1. C. de vestigialibus.

Seruus specialiter pignori datus hæres indicatus cum libertate in fraudem creditorum à domino, debitor non soluendo, non potest fisci hæres necessarius, nisi dominus à creditoribus satisfaciatur, gl. seruum, in §. licet, Inst. quib. ex causis manumittere non licet.

Seruus generali obligatione obligatus potest manumitti, secus si specialiter, & expresse, gl. si in l. licet, in quib. causis pignus tacite.

Seruus specialiter obligatus non potest manumitti, si quis potest tacite potest antequam pro pensione includatur, nisi manumittatur in fraudem creditoris, l. pen. & ibi gl. 1. eod.

Seruus pignori datus debitorem habet dominum, l. quis sit, 17. §. pignori, de ex dilicio edicto, gl. 1. in l. statuliber, 28. ad legem Falcid.

Seruus pignori obligatus potest fieri hæres necessarius domino, qui paratus est prius creditoribus satisfacere, secus si non sit paratus creditoribus satisfacere, l. pignori, 30. & ibi add. marg. de hæred. insti.

Seruus pignori datus specialiter etiam si debitor locuples sit, non potest manumitti, l. 3. de manumissio.

SERVO publicis operibus deputatus si connubium contrahat cum ancillis, 117

iple, vxor, & liberi consensum putinz conditioni, & labori restituntur, l. fin. C. de seruis fugit.

Seruus ciuitatis manumissus ab ordine, præsidis decreto interueniente, potest matrimonium contrahere, & nati ex eo sunt liberi, & in potestate patris, l. 1. C. de serpis reipub. manumittent.

Serui, & maxime ascriptij à liberarum mulierum nuptiis abstinere debent, quod si non fecerint, domini habent liberam castigationis eos potestatem, & à mulieribus separandi, l. 1. C. de Senatusconsulto Claudio.

Serui nullam cognationem habent, nisi quoad matrimonium contrahendum, gl. non eadem, in l. hos accusare, §. item nec lex, de accusat.

inter Seruos nulla est cognatio quoad succedendum, vel quoad tutelam, vel quoad hæreditatem: sed bene quoad impediendum matrimonium inter eos,

FFFF 3 gloss.

glof. cognationes, in §. illud, Inst. de nuptiis.

Seruus non recuperat cognationem etiam eo manumisso, §. quod autem, Inst. de capitis diminutione.

In Seruis quoad matrimonium impediendum etiam post manumissionem est cognatio, & dicitur esse affinitas, gl. computabitur, & ibi add. in princip. Inst. de ferulii cognatione.

Reliqua verbo, Matrimonium, 22.

118 **SERVVM** filij à patre manumissum non potest filius hæres institutus petere in servitutem, l. filium, 3. l. de liberali causa.

Seruus per collisionem liber pronuntiatus si effectus sit miles, intra quinquennium retractata sententia reuocatur à militia, & traditur detegenti collisionem: si verò sit dominus, quando ille erat servus: siue patronus, quando ille erat liberus, l. qui de libertate, 2. §. final. eodem.

Seruus manumissus si rursus servus sit effectus lege aliqua, non dicitur idem servus: sed alius, l. qui res suas, 9. §. aream, de solutio.

Seruus patris voluntate eius manumissus à filio potest accusari à patre, vt ingratu, l. si quis hac lege, 30. §. 1. & ibi gl. ac si manumississet, qui, & à quibus manumissus.

Seruum castrensem si filius manumiserit, ipse filius, non pater poterit accusare vt ingratum, ibid.

Seruus manumissus reuocatur in servitutem ob ingratitudinem eius, gl. iure ciuili, §. fi. Inst. de iure person.

Seruus si sit manumissus ab eo, cuius erat servus, non potest hæres manumittentis in servitutem reuocare: quia & si iure liberatus non processerit, hæres adeundo hereditatem confirmat libertatem, l. si ab eo, 7. C. de liberali causa.

Serui ad ciuiles honores illiciti, atque improbi si aspirauerint, domino ignorante, non mutant statum: secus si domino sciente, non mutant, & ibi glo. 1. C. de liberali causa.

Reliqua verbo, Minor, 40. vsque 43.

119 **SERVVM** alienum corruptum tenetur edicto de seruo corrupto: secus si seruum, quem bona fide emit, corrumpit: quia tunc non tenetur: quia nec ipse agere potest, l. 1. §. 1. de seruo corrupto.

Seruum alienum si quis deteriore fecit, eum illud fecerit iustus gratia, non tenetur actione serui corrupti, l. dolo, eod.

Seruum alienum dolo malo recipiens tenetur, serui corrupti actione: secus si receperit, vt domino custodiret, vel humanitate, vel misericordia ductus, vel alia iusta ratione, l. doli verbum, eod.

Seruum communem, suum, & meum si quis corruperit, tenetur pro socio, & communi diuidendo, & actione serui corrupti, l. si quis seruum, & ibi glossa 1. eodem.

Seruum alienum si quis corruperit, tenetur actione serui corrupti: sed socius seruum communem corruptum etiam tenetur illa actione: sequi si receperit tantum: nisi opinione celandi receperit: quia tunc etiam tenetur, ibidem.

Seruus communis si extraneum corruperit, vnaquisque dominorum exemplo ceterarum noxalium actionum in solidum tenetur actione serui corrupti: altero tamen soluente, alter liberatur, l. vt tantum, §. si seruus, eodem.

Seruus, in quo summa factum habeo, si corruperit seruum meum, usufructuario contra proprietarium competit actio serui corrupti, ibid.

Seruum, quem alicui conduxit, si tu deteriore fecisti, teneris actione serui corrupti, d. l. vt tantum, §. his consequenter.

Seruo persuadens, vt fugeret, non est fur, neque tenetur furti, nisi persuaserit, vt ab alio suscipiatur, quia tunc tenetur furti, quasi ope, & consilio eius furtum factum sit, l. qui seruo, 36. de furtis.

Seruo persuadens, vt fugeret, quamvis interim non teneatur furti, tunc tamen incipit teneri, cum fugitiuus fur esse coeperit, quasi videatur ope, & consilio eius furtum factum, ibid.

Serui duo si se inuicem persuaserint, & ambo simul aufugerint, alter alterius fur non est, nisi se inuicem clauclerint: quo casu ambo inuicem dicuntur esse fures, d. l. qui seruo, §. fin.

Seruum alienum instigans, vt confugeret ad statum, quasi conquerens de domino, tenetur domino actione serui corrupti, & extra ordinem etiam punitur, l. in eum, de extraordi. crimi.

Seruo alieno persuadens, vt à domino fugeret, vel qui eum celauit inuito domino, vel nesciente, vel vinctum haberet, vel emerit scienter dolo malo, & qui suis sociis in hoc facto, tenetur pena plagij, & etiam actione serui corrupti, l. non statim, §. final. & l. 2. & ibi glof. 1. C. ad leg. Flauiam de plagior.

Seruum alienum sollicitans, vt deteriore fieret, aut si per eum non steterit, quominus deteriore fieret, tenetur actione serui corrupti, l. quicumque, 4. & ibi gl. 2. C. de furtis.

Reliqua verbo, Ad 10. 2. 2. 4. vsque 228. Persuadere.

120 **SERVVM** testamentum manumissus non potest grauari, si neque legatum, neque hereditatem, nec aliud pecuniarum commodum habuit, l. planè, 97. §. fin. de legat. 1.

Seruo testamento manumisso non possunt per fideicommissum imponi operæ, nec imponere possunt exigi, etiam si testator hoc dixerit, nisi esset filius testatoris, & pater hoc præceperit, l. videndum, 98. & ibi gl. fi. eod.

Seruus iustus præstare operas potest per se operari, nisi ab hærede impediatur, quo casu conditio pro implenda habetur, l. quæritur, 56. de conditio. & demonst.

Seruus manumissus à duobus si verique operas promiserit: altero etiam mortuo, eius liber datur operarum petitio, etiam superstiti altero patrono, l. 4. de operis libert.

Seruus patroni non potest ita stipulari à liberto: Promittis mihi dare operas incertas: debet stipulari patrono dari, l. seruus, eod.

Seruus manumissi iustus ita, vt hæredi operas promitteret, manumissus non cogitur promittere hæredi: & si promiserit, in eum non datur actio,

Lectionem, 42. eod.

Seruus debet operari domino, glo. fi. in l. si cur patronus, 48. eod. l. 3. §. si qui seruum, de statuliberis.

Seruum manumissum iurando si daturum operas patrono obligatur: secus si existens seruus iuraret: nam tunc non tenetur, l. si de liberali causa.

Seruus si statim, & incontinenti post manumissionem, iurat, ac promittit, tenetur sed si ex intervallo post manumissionem, sponte sciens se non teneri, tenetur, nisi metu, vel nimia reuerentia patroni promitteret, vel iuraret, d. gl. incontinenti.

Serui alicui ministerium, vel operæ si sint legatæ alicui, non poterit legatarius eum manumittere, vel alienare, l. usufructu, 6. de usufructu.

Seruus etiam ob libertatem si promiserit operas, non tenet promissio, nisi post manumissionem, gl. 1. in l. 3. Cod. an seruus ex suo facto.

Reliqua verbo, Opera, 5. 6.

SERVVS indeponendo rem domini ius eius deterius facere non potest, neque in possessione potest domino præiudicium facere, licet faciat in non querendo, l. pe. & ibi gl. si de positi.

Seruus factio suo non potest dominum depositione priuare, gl. fi. & ibi additio marg. ibidem.

Seruus potest delinquendo facere deteriore conditionem domini, quantum est in sua persona, vt pro noxa detur, l. 1. §. quod ergo, & ibi gl. hoc modo, de vi, & vi armat.

per Seruum non potest conditio domini fieri deterior, intelligitur in quasi: nam in querendis potest, l. fin. Cod. de acquir. poss. & gloss. fin. in l. 3. C. de pactis.

Seruus domini sui causam meliorem facere potest: in deterius autem reformare nouo pacto non potest obligationem recte constitutam, l. 3. Cod. de pactis.

Seruus delinquendo occasione noxæ, vel se occidendo subtrahit domino, unde domini causam reddit duriorum, ibid.

Seruus in rebus peculiaribus videtur habere quamdam licentiam contrectandi, & damnicandi dominum, gl. marg. in l. 1. C. de seruis fugitiuis.

Seruus in rebus peculiaribus domini conditionem potest facere deteriore, licet in dominicis non possit, l. si quis seruum, 30. de peculio. gloss. fin. in l. 3. C. de pactis.

Seruus subtrahendo res dominorum non facit deteriore conditionem dominorum quoad vfucapionem, l. non solum, 33. §. fi. de vfucapio.

Seruus in acquirendis, non in acquisitis præiudicat domino, gl. 1. in l. fin. fin. autem de acquir.

Reliqua verbo, Peculium, 2. 5.

SERVVS non potest possidere peculium, vel aliud ciuilitate, nec naturaliter: sed potest tenere peculium, vt assinus sellam, l. quod seruus, 24. & ibi gl. ciuilitate de acquir. poss.

Seruus quod ex iusta causa corporaliter tenet, id dicitur esse in peculio serui, d. l. quod seruus.

Seruus etiam per vim deiciat dominum de fundo, quem possidebat, adhuc dominus dicitur possidere per ipsum seruum, l. si de eo fundo, 40. eod.

Seruus possideat à nobis, etiam non sit sub nostra custodia, vel quia propositum habet redendi, gloss. domine, in l. 3. §. Nerus, eodem.

Serui possessionem tantum retinet quis, quamdiu nemo alius eum possidere coeperit, quia seruus potest, proposito redendi, domino possessionem conferre, & eius corpore potest etiam ceteras res possidere, l. si rem mobilem, 47. eodem.

Seruus pro hærede possidere non potest, & sic nec vfucapere potest, l. 4. §. seruus, de vfucapio.

Serui capti ab hostibus non possident, nec ipse dominus capti ab hostibus possidet per eum seruum, neque seruus, 1. eodem.

Serui dominus captus ab hostibus, cum ab hostibus possideatur, non potest aliquid rem, etiam ex causa peculiari possidere per seruum: ex iuris tamen fictione reuerfus dominus dicitur possidere, d. laqueus seruus, in additione marg.

Seruus licet rem peculiarem tenere possit; non tamen potest tenere eius dominium, neque poterit possidere, l. possessio, quadragesimona, de acquir. possessio.

Seruus capti ab hostibus, quando emittuntur ex causa peculiari, ius vfucapionis interim dicitur esse in pendenti: quia ignoratur an captus reuertatur ab hostibus, & sic sustinetur vfucapio ex fictione postliminij: ibi moriatur, & sustinetur vfucapio fictione legis Cornelie, l. si is, qui pro emptore, & ibi gl. 1. & gl. non habere, de vfucapionib.

Serui scientia, vel ignorantia inspicitur in his, quæ peculiari nomine possidentur à seruo, & idè si seruus mala fide rem possideat: càmque dominus nactus sit, adempto peculio dominus non potest eam vfucapere, l. 2. §. Pomponius, & §. seq. pro emptor.

Seruus quando possidet res nomine domini, & non peculiari nomine, tunc inspicitur potius scientia, vel ignorantia domini, quam serui, ibid.

Serui principis præscribitur 30. gl. centum, in l. vt inter, 19. C. de sacrosanctis Eccles.

Serui meus si sibi dicat possidere rem, quæ est mea, non ob hoc desino possidere illam, cum & ipsum seruum possideam, glo. 1. in l. 1. C. communia, de vfucapionib.

Seruus si aliquid tenet, dominus tenetur ad exhibendum quo nomine: quia quod seruus habet, dominus habere videtur, l. cum seruus, ad exhib.

Seruus si citra scientiam domini dolo fecit, quominus possideret rem, serui nomine datio domino rei furti actio, vel ad exhibendum, propter dolum directam, ibidem.

penes Seruum, vel filium suum, nec momento quidem residet illa, quæ nobis acquiritur per eos, l. placet, 78. de acquir. hæred.

Seruus si peculiariter acquisiuit rem à non domino, dominus serui per eum seruum vfucapit, etiam si ignoret: sed si acquisiuit vt rem dominicam, vt dominus eam vfucapit, requiritur, quod dominus sciat, glof. dominum,

in l. acquiritur, 10. §. 1. de acq. rerum dominio.
 plus ex causa peculiari acquirat possessionem, & vscupiendo conditionem domino, etiam ignoranti, l. 1. §. item acquirimus, de acq. posse.
 plus ex causa non peculiari acquirat possessionem domino inuito, & ignoranti non vscupiendo conditionem quia ignorans non potest vscupere, cum scit voluit, §. 1. g. peculiariter, ibid.
 in peculiaribus rebus acquirat domino ignoranti possessionem, & vscupiendo conditionem, nisi ab alio possideatur, l. 2. & ibi gl. pro soluto, & l. Laeo. de vscap. §. sed si heres, & ibi gl. vscupio. Infr. per quas personas nobis acquiratur.
 ius domini possessionem non subvertit, l. non solum, 33. §. finali, de vscapio.
 ius debitoris, vel creditoris si furripit rem pignori traditam, vscupio debitoris non interruptitur ob id, d. l. non solum, 33. §. fi. eod.
Reliqua verbo, Peculium, 6. 7.
 R. V. s non est in peculio ius ipsius: sed est res domini, & ideo quod impenditur circa eum in solido, non de peculio repetitur, qui seruum, 4. 1. & ibi gl. si de nego. gestis.
 ius potest habere peculium duplici iure scilicet proprietarii, & fructuarii, gl. 1. in l. si ferri fructus, §. 5. de usufructu.
 ius potest habere peculium duplici generis: quoddam respectu prioris domini, quoddam respectu bonæ fidei possessoris, gl. ad re, in l. cum fundus, 3. 1. §. ferunt, ibi certum petat.
 ius fugiens statim amittit liberam administrationem peculij, gl. credendo, in l. rogati, §. fi. eod.
 ius habens peculium siue cum libera administratione, siue sine libera, vtroque casu dominum obligat de peculio, & gl. euanciscit, in d. l. cum fundus, §. ferunt.
 ius habens liberam peculij administrationem potest deferre iuramentum, vel sibi deferri: quod iuramentum erit, et seruandum, l. feruus, 10. & ibi gl. 1. de iureiur.
 ius habens liberam peculij administrationem recte potest solui, & talis habet ius nouandæ obligationis, l. huic enim, 2. l. eod.
 ius habens liberam peculij administrationem si detulerit iuramentum auctori, ductum de peculio in dominum, l. quidam putant, 22. & ibi gl. 1. eod.
 ius, qui aduersario deferente iurauit dominum dare non oportere, vel domino dari oportere, acquirat domino actionem, vel exceptionem, l. si feruus, 23. & l. sed si feruus, eod.
 ius habens administrationem peculij extra iudicium potest deferre iuramentum, & de peculio dominus tenetur: non tamen potest deferre in iudicio, vt ibi feruus interesse non possit, gl. 1. in d. l. quidam putant.
 ius super iure non peculiari defertens, non potest facere conditionem domini deteriorem, nisi super peculio, cuius administrationem liberam habebat, l. quanto, 24. & ibi gl. 1. eod.
 ius manuifolius inter viuos peculium tacite videtur concessum, si non adimatur, & non habet illud nomine peculij: quia statim eius mutato: iam peculij nomen amittit, gl. 1. in l. naturaliter, de conditione indebiti.
 ius, qui peculij administrationem habet, rem pignori in id, quod debet, si dederit, vel si pignoratitia reddenda est domino ferui, soluto debitoris datur, & ibi gl. ne de conditione indebiti.
 ius suo non potest pupillis constituere peculium, etiam si tutoris autoritas interveniat, l. 3. §. parui de peculio.
 ius ferui potest habere peculium, si a patre fuerit sibi concessum, neque postea si eurator ferui fuerit reuocatum, si non concedatur, si feruius illud sibi concederet, ibid.
 ius potest habere peculium, etiam si sibi non concedatur a domino expressè: quia potest habere quandoque ex tacita voluntate domini, ex quo scit dominus, l. quam Tuberonis, eod.
 ius communis potest habere peculium apud alterum ex dominis, & apud alterum non, vt quando alter ex dominis vendidit alicui seruum deducto peculio, vel peculium non concedendo, vel quando alter dedit pecuniam, vel alias res, seruo communi, vt illas administrare retenta penes se proprietate, l. quis ergo, eod.
 ius, & peculij ibi est communio, quilibet dominus conuenit de peculio in solidum, & etiam respectu peculij, quod est penes alterum, & quod præsente, ab alio consequitur, l. ancillarum, 28. §. fi. cum l. eod.
 ius seruo contrahens vniuersum peculium eius, vbiunque sit, respicit, non tantum partem peculij, quæ est penes conuenientem: sed & partem, quæ est penes alios, l. 1. ex duobus, 33. eod.
 ius ferui si post actionem de peculio dictatam contra dominum pecuniam exsoluit, non potest illam repetere magis, quam si iudicium non fuisset dictatum, l. eo tempore, 1. §. etiam, eod.
 ius, cui argentum datum est, vt faceret peculium, si eo facto decesserit, eius dominus tenetur de peculio, non de in rem verbo, licet vt pecuniarie possit dominus vendicare: quia seruus non habet propositum gerendi rem domini, l. & ideo, §. illud verum, & ibi gl. pecula, de in rem verbo.
 ius ipse non potest esse in peculio suo, l. Stichus, in final. de peculio legato.
 ius publicatio non censetur publicatio eius peculium, l. final. §. item diui de publicanis.
 ius domini condemnatus de peculio ferui si soluit, liberat etiam fideiussorem pro feruo acceptos, l. cum quis sibi, §. 8. de peculio, de soluto.
 ius delinquendo non auferit peculium domino, gl. non cadit, in l. hos accusare, §. omniibus, de accusatio.
 ius dans domino aliquid de peculio ob causam, etiam causa non sequuta, contra dominum nullam actionem habet ad repetendum, l. si liber, §. C. de conditione ob causam.

Seruus si debeat centum, & duo tantum sine in peculio, ad illa tantum duo est obligatus: sed si postea augeatur ei peculium, poterit creditor serui agere ex eadem causa, ex qua primò egit, nec ex incremento peculij actio nascitur: sed agitur ex veteri contractu, gl. 1. in l. 3. C. de rerum permutatio.
 Seruus non æstimatur in sui peculio, cum agitur de peculio, gl. fi. in l. dominum, C. quod cum eo, qui in aliena.
 Seruus si habens liberam peculij administrationem iuramentum extra iudicium detulerit, & iuratum sit, dominus tenetur de peculio; scilicet si non habens liberam peculij administrationem, vel in iudicio detulerit iuramentum auctori; quia tunc non tenetur dominus, l. depositi, & ibi gl. diuersum, de peculio.
 Seruus habens administrationem peculij recte potest transigere cum eo, qui rem eius peculiarem surripuerat, l. si quis vxori, §. 5. §. si seruus, de furtis.
 Seruus habens administrationem peculij non potest pacificè donationis causa cum eo, qui rem eius peculiarem surripuerat, gl. 1. non donationis, ibidem.
 Seruus habens administrationem peculij potest accipere penam dupli facti ab eo, qui sibi rem peculiarem surripuerat, d. §. si seruus meum.
 Seruus in re peculiari habens liberam administrationem non potest donare, neque committere cum pena, neque suscipere iudicium, neque poterit esse fideiussor in causa non peculiari, neque etiam mandare se emendum, neque etiam nouare, gl. fi. in l. 3. C. de pactis.
 Seruus liberam peculij administrationem non habens si vendiderit res peculiaris ignorante domino, dominum non transferit in emptorem, neque affert iustum possessionis initium conditionem eius seruilem scientibus, l. si liberum, 10. C. quod cum eo, qui in aliena.
 Seruus habens liberam peculij administrationem potest rem peculiarem pignori dare, & etiam alienare, l. si conuenit, 18. §. fi. de pignori actione.
Reliqua verbo, Dominus, 13. v. §. 10. Peculium, per tot. Creditur, 194.
 S. x. v. s bona fide possessor si acquirerit aliquid ex peculio veri domini, & illud sit traditum bonæ fidei possessori, ipsi bonæ fidei possessori acquiratur: sed si sit traditum seruo, tunc verò domino acquiratur, l. cum fundus, 3. 1. §. feruum tuum, & ibi gl. traditus, ibi certum petat.
 Seruus bona fide possessor non potest alienare peculium, quod dedit ei verus dominus: & si alienauerit, verus dominus poterit vendicare, gl. ad re, ibid.
 Seruus bona fide possessor si acquirerit rem ex peculio veri domini, causa vitandi circuitus potest verus dominus eam rem condicere: vult conditione indebiti, & ipsum seruum reuendicare a bonæ fidei possessore, gl. condicere, in l. cum fundus, 3. 1. §. feruum tuum, si certum petat.
 Seruus bona fide possessor si emerit rem ex peculio veri domini, acquirat eam bonæ fidei possessori, si fuit ei tradita: verus tamen dominus de peculio potest agere ex empto contra venditorem, & venditor potest agere conditione indebiti contra possessorem, d. §. feruum tuum.
 Seruus bona fide possessor si emerit rem ex peculio veri domini, solum pretium non est factum venditoris, cum illud possit dominus reuendicare, & ideo neque est translatum dominium rei venditæ: consumptionem autem, vel satisfactionem domini reconciliatur solutio, & efficitur pretium venditoris, & res emptoris, gl. emptori, ibid.
 Seruus bona fide possessor si emerit rem ex peculio domini, dominus potest reuendicare nummos peculiares extraneos: si tamen tenetur venditori de peculio, si consumpti sunt, d. §. feruum.
 Seruus bona fide possessor si emerit rem ex peculio domini, & nummi peculiares soluti venditori, sunt consumpti, actio de peculio euanciscit mediante consumptione, quæ fit per solutionem, & sic virtute solutionis, gl. emptori, & gl. euanciscit, ibid.
 Seruus bona fide possessor si emit rem ex peculio domini pro viginti nummis: & bona fide consumpti sunt: sed dominus non tenebatur de peculio, nisi in decem: quia facta detractio eorum, quæ debebantur domino, non restabat peculium, nisi in decem, nisi dominus reprobat emptorem factam à seruo; quia non vult ei stare, poterit illos nummos vendicare, & bona fide consumpti, non poterit; quia sunt soluti ex iusta causa, & bona fide consumpti, & ideo nulla condicio indebiti, nec alia competit domino, gl. euanciscit, ibidem.
 Seruus bona fide possessor habens tantum decem de peculio domini, si emit rem pro viginti, quæ in veritate valet 30. & fit res illa tradita domino, vel seruo, dominus pro isto contractu non potest teneri de peculio, nisi tantum in decem: ad alia ultra decem non tenetur actione de in rem verbo, cum seruus non habuisset animum obligandi dominum; scilicet si habuisset, ibidem.
 Seruus bona fide possessor si emit rem ex peculio domini, venditor conuentus à vero domino actione ex empto liberatur cedendo conditionem directam, quam habet contra bonæ fidei possessorem: vtilem tamen conditionem habet dominus, & illam cedi non est opus, cum per eam possit agere contra bonæ fidei possessorem sine cessione, d. §. feruum tuum, & ibi gl. final. in principio.
 per Seruum, qui ignorabat se liberum, & institutum acquiratur hereditati euenti ex re hereditaria: sicut acquireretur alteri bonæ fidei possessori, l. eius, qui in provincia, ver. §. eod.
 Seruus si duo bona fide possidebat, si vnus conueniatur de peculio, deducet tantum quod sibi debetur, non quod alteri, l. et si duo, de peculio.
 Seruus alienus bona fide possessor si sit institutus contemplatione possessoris, potest eius dominus cogi tubere adire, gl. 1. in l. si quis milibus, 25. de acqui. hered.
 Seruus alienus bona fide possessor habet institutus vt adeundo acquirat hereditatem possessori, requiritur voluntas possessoris, & veri domini, ibidem.
 Seruus alienus bona fide possessor, vel fructuarius adeundo hereditatem iusta possessoris, vel fructuarii, non acquirit illis: sed vero domino, vel proprietario, d. l. si quis mihi bona.

Servus bona fide possessus siue liber sit, siue servus alienus, quidquid ex re nostra, & ex operis suis acquirit, nobis acquirit: sed quod extra eas causas acquiritur, id ad dominum eius, si servus eius sit, pertinet: sed si liber esset, ad ipsum pertinet prater possessionem, & vtiuacem, acquiritur, 10. §. de his, & ibi gl. ad ipsum, de acqui. rerum dominio.

Servus alienus bona fide possessus si emit rem ex bonae fidei possessoris, vel ex opera sua, bonae fidei possessori acquiritur: sed si emit non ex re possessoris, nec ex opera sua, tunc eam domino acquirit, l. si servus, 2. l. & ibi glossa 1. & 2. eodem.

per Servum alienum vi possessum, vel clam, vel precario non poterit queri possidere, tanquam per possessoriam: sed bene tanquam per procuratorem, l. nemo, 22. & ibi gl. 1. eod.

Servus siue alienus, siue liber homo bona fide serviens, quidquid ex re eius, cui servit, vel ex operis suis acquirit, acquirit ei, cui bona fide servit, l. qui bona fide, 27. eod.

128 Servus alienus, vel liber homo bona fide serviens tamdiu teneatur exhibere operas ei, cui servit, quamdiu bona fide servit: quia operae habentur esse ex re eius, cui servit, ibid.

Servus alienus, vel liber homo bona fide serviens duobus, acquirit utque eorum ex re eius, d. l. qui bona, 23. §. si quis, eod.

Servus alienus bona fide serviens duobus, etiam si non adiecerit nomen, ex cuius re stipulatus sit, acquirit totum ei, ex cuius re stipulatur, ibid.

Servus alienus bona fide serviens duobus, si ex re vnius stipulatur, solidum acquirit ei, cuius erat res, etiam si stipulatus sit nominatim alteri, §. d. §. si quis, & ibi gl. e acquirit.

Servus etiam furcivus bonae fidei emptori acquirit id, quod ex re eius stipulatur, aut per traditionem accipit, l. etiam furcivus, 39. eod.

Servus emptus male fidei emptori nihil acquirit, nec ex re sua, nec ex operis: fallit in viro, & vxore, gl. 1. ibid.

Servus bona fide possessus id, quod ex re alterius acquirit, non acquirit possessionem domino suo acquirit, l. servus, 43. & ibi gl. 1. eod.

Servus alienus bona fide possessus quod extra rem, & operam acquirit, acquirit domino suo, excepta eius possessione, quam dominus ignorans peculiari nomine non potest per eum servum vluacere, l. liber homo, 54. §. final. eodem.

Servus alienus, vel liber homo bona fide possessus acquirit possessionem, & proprietatem ex re, & opera sua possessore: sed ex aliis rebus proprietatem acquirit domino, si servus fuit, vel sibi, si liber fuit: possessionem autem nulli acquirit, nisi is, non tanquam servus sed tanquam gestor negotiorum gerat: vel tradat animo acquirendi alteri: quo casu sequuta rathabitione illius, acquiritur illi, & non alii, l. §. sed & per eum, & ibi glossa acquiritur, de acquiren. posses.

Servus mala fide possessus non acquirit possessionem ex re, & opera sua possessoris, neque vero domino, l. neque sibi, cum ab alio possideatur: sed proprietatem vero domino acquirit, d. §. sed & per eum, & ibi glossa nec vero.

per Servum bona fide possidum acquirit potest possidere dominium, & possessio ex re, & opera sua, gl. 1. in l. per eum, 50. eod. l. liber homo, 20. §. apud, de stipul. servor.

Servus promittens usufructuario, vel bonae fidei possessori, non obligat verum dominum, etiam de peculio, l. liber homo, 178. de verb. oblig.

Servus alienus, vel fructuarius, aut liber homo bona fide possessus conveniunt in hoc, quod de re nostra nobis acquiritur: item si ego eis non ex re mea promittam, non teneor: differunt tamen quod liber homo bona fide possessus promittens possessori obligatur: sed servus alienus, vel fructuarius promittens, possessori non obligatur, dict. l. liber homo, & ibi glossa comparabitur.

129 Servus subreptus existens apud furem si furi nominatim stipulatus sit, non acquirit furti, nec domino: sed si nulla facta mentione furis stipulatus sit simpliciter, etiam ex re furis, domino acquiritur actio: sed furi adversus dominum, nec alia actio datur propter malam fidem, ob quam fur agere non potest, vbi restituitur, l. servus meus, 14. & ibi gl. si. & add. margin. de stipul. servorum.

inter Servum, & liberum hominem bona fide possessum similitudo est: sed non tanta, vt sicut servus stipulando peculium nihil agit, vt querat: sic liber homo bona fide possessus non querat, glossa ex peculio, in d. l. liber homo.

Servus bona fide possessus si ex re extranei iussu possessoris stipulatur sibi, aut simpliciter, de equitate acquirit domino: sed non de rigore, l. si liber homo, 31.

Servus bona fide possessus si nominatim domino suo stipulatus fuerit, id quod possessori acquirere poterit, acquirit domino, a quo illud recuperat possessor conditione sine causa, l. pe. & ibi gl. si. eod.

Servus surreptus, etiam si ex causa furtiva fuerit conductus, potest nihilominus agi ex lege Aquilia ad id, quod plus est in ea, quam in conditione furtiva, §. l. 2. §. item questum, & ibi gl. agi. de priuatis delictis.

Servus surreptus haeres institutus si antequam iussu domini adiret hereditatem, decesserit, eius domino contra situm competit furti actio, vel conditio furtiva: non solum ad pretium furti, sed etiam ad pretium hereditatis amissae, l. si quis vxori, 73. §. pe. de furtis.

Servus bona fide possessus non acquirit hereditatem, neque legatum bonae fidei possessori, nisi contemplatione bonae fidei ei relinqueretur, l. impuberem, 22. sed et ei, & ibi gl. acquiritur, de falsis.

ob Servus alienus surreptus, & interceptus potest, quis quandoque teneri tantum furti, & non poena plagij, vt si opem ad furtum praestitit, vel quia eos corripuit, vt fugerent: & non animo celandi eos: quandoque tamen teneri etiam poena plagij, vt si furripuit, vt exportatione dominum celaret, & ideo index, qui de hac re cognoscit, debet considerare an committatur tantum furtum: an etiam plagium, l. non statim, & ibi glo. furti, ad leg. Flavia, de plagari.

Servus alienus bona fide possessus acquirit dominium, & possessionem possessoris ex re ipsius, & ex operis suis: ex aliis vero acquirit domino suo, nisi possessor bonae fidei vtiuacem servum: quo casu omnia acquirit possessori, §. item placet. Insuper per quas personas nobis acquiritur, gl. acquiritur, in principio, Insuper per quas perio. nob. acq. possesio.

Servus bona fide possessus, item servus fructuarius acquirunt nobis ex duabus causis tantum: scilicet ex operibus suis, & ex re nostra, §. 1. Insuper per quas perio. nob. acq. oblig.

per Servum alienum mala fide possidentem nihil acquiritur, l. 1. l. C. de rei vindicatione.

Reliqua verbo, Liberum, 6. 7. 8. Possessor, 15.

Servus alienus si sit simpliciter datus tutor, in dubio videtur ei data fidei commissaria libertas, l. si hereditas, si. fi. de testam. tutela.

Servum si quis putans eum liberum tutorem dedit filio suo, is neque tutor, neque liber erit, l. si quis tutorem, 2. l. eod.

Servus, qui scitenter datus est tutor a domino filio suo, videtur in dubio data libertate directam: si ignoranter datus sit, conseruat data sibi fidei commissaria libertas, glo. 1. in l. si quis tutorem, 2. l. & ibi glo. 1. in l. si hereditas, §. fi. de testam. tutel.

Servus per beneficium tutelae consequitur libertatem, quando testator de serva libertate nihil disposuit: unde siue primò dedit tutorem eum postea vero per fidei commissum manumitti iubet, siue econtra non debetur libertas directam: tanquam ex tutelae datione, l. qui tutelam, 28. §. 1. in additione margin. eodem.

Servus datus tutor non erit incontinenti liber: sed eius libertati aliter provideatur, d. §. 1.

Servus, qui a domino tutor datus est, libertatem quoque meruisse videtur, & ideo statim adita hereditate liber erit, l. quæro, 32. §. fi. eod.

Servus quando consequitur libertatem ex S. C. Aemiliano, patrono eius tutela deferretur: non hereditas, gl. emit, in l. §. 1. de legitimis tutorib.

Servum testatoris rogatus manumittere si non manumiserit, is servus ex S. C. Rubriano nanciscitur libertatem, nec habebit tutorem eum, qui rogatus esset orebus liber effectus ad familiam testatoris pertinebat, d. §. 1. & ibi glo. 1. Rubriano.

Servum si duo, vel plures manumiserint, omnes sunt patroni, & tutores: & si inter manumissores sit femina, illi masculi dicuntur tutores, & vno eorum mortuo, penes ceteros patronos est tutela, quamvis mortuus reliquerit, l. si impuber, d. l. 3. §. fi. duo.

Servum si plures manumiserint, & vnus eorum ab hostibus captus sit, inter eos soli compatroni sunt tutores: sed si omnes manumissores decesserint, ad eorum liberos tutela pertinet, ibid.

Servus pupillo in causa, quam potest habere cum domino, datur tutor, qui desinit statim, cum experit habere patronum, & legitimè satis dederit, l. si impuber, 13. de tutoribus datis.

Servus non potest habere tutorem datium, nisi in casibus, in quibus cum domino potest litigare, ibid.

Servus impuber, cui libertas, & hereditas per fidei commissum relicta est, datur tutor, qui petat hereditatem institutum cogi adire, & illum manumittere, & hereditatem ei restituere: & hæres statim atque manumiserit, incipit esse patronus, & de legitimis tutor: tutori tamen dato non auferitur administratio, nisi patronus restituit hereditatem, & satis dederit, ibid.

Servus si quasi tutor administraverit tutelam, datur in dominum actio pro tutela velis de peculio, l. §. 1. & ibi gl. tutela, de eo, qui pro tutore.

Servus quandoque potest dari tutor, scilicet testamentarius, & glossa actio, ibidem.

Servus suus, vel alienus potest pater, & simpliciter dari tutor, & vterque erit liber: tamen quod suus directus, & filius per fidei commissum, glo. 1. in l. servus, 1. de condit. instit.

Servus datus tutor, quem testator putavit liberum, non propter hoc efficitur liber, l. generaliter, 2. §. si quis tutorem, de fidei commissis libertatis.

Servus proprius quando tutor relinquitur a domino, intelligitur cum libertate relicto tutor, glossa eos, in additione margin. in principio, Instit. de hæred. instit.

Servus remaneas in servitute nuquam potest esse tutor, glossa 2. in l. 1. l. C. de eo, qui pro tutore.

Servus licet tutoris officio fungatur in persona domini sui non tamen ob id efficitur libertus, non idcirco, 35. C. de liberali causa.

Servus ex ipsa datione tutelae est liber, l. quidam, 5. & ibi glo. 3. C. de necessar. hæred.

Servus suus, vel alienus tutor datus sine libertate in codicillis, videtur per fidei commissum liber esse iussu, si testator eius conditionem non ignoraverit, l. et si, 9. C. de fidei commissis libertatis.

Reliqua verbo, Tutor, 17. 18.

Servus si quod facit in servitute, non prodest, nec nocet post libertatem, l. & suum hæredem, de pactis.

Servus manumissus ex antegesto non agit, glossa inutile, in l. contra iuris, §. si. eod. cap.

Servus factus liber non tenetur ex antegesto, nisi peculium habuit, vel conveniatur ex promissione occasione libertatis, glo. 2. in l. debitor meus, de negotiis gestis.

Servus factus liber non tenetur ex contractu celebrato in servitute, neque tenetur ex delictis in dominum factis, sed ex delictis factis in extraneum tenetur liber factus, glo. 2. in l. eum actum, eod.

Servus liber factus, ex contractu, vel quasi gesto in servitute tenetur, quando ille contractus est connexus cum quasi contractu gesto in libertate, ita vt facile separari non possit, l. eum actum, & ibi gl. 2.

Servus liber factus tenetur ex promissione in servitute pro libertate domino facta, item & quando dorem in servitute recepit, d. gl. 2.

Servus liber factus tenetur ex antegesto, quando directio manumittitur, & praelegatur ei peculium, ibid.

erius factus liber tenetur de antegesto, quando libertatem testamentum relecte sunt iuribus; dum est controuersia de hereditate, differuntur dati ad annum: sed post annum præstantur de gesto in illo anno tenentur rationem reddere, ibidem.

erius an negotia gesserit in seruitute, vel in libertate, in dubio, præsumitur in seruitute gessisse, & ita de omnibus absolendus est, nisi dominus negotiorum probauerit, quæ fuerint facta in libertate, gl. non potest, ibid.

erius liber factus non tenetur ex delicto, vel dolo commissio in seruitute, si doli sit commissus ab ipso seruo contrahente; sed si seruus deliquit, vel dolum commissit extra contractum, vt quia non ipse contraxit; sed alius, tunc tenetur ex delicto, vel dolo commissio in seruitute, gl. dolo, in l. & eleganter, de dolo.

erius liber factus tenetur ex delicto, vel dolo commissio in seruitute contra dominum, vt libertatem consequeretur, secus ex alio delicto simpliciter commissio, ibidem.

erius liber factus tenetur ex dolo commissio in seruitute, quando doli videtur collatus in tempus libertatis, ibid.

erius manus missus tenetur domino actione ad exhibendum, & conditione furti pro rebus in seruitute contractis, cum & manus missus eas contraheret, l. iurum, §. 1. de minorib.

ontra seruum manus missum competunt actiones in rem pro rebus in seruitute distractis: non actiones ex delicto, d. §. 1.

erius non tenetur domino post libertatem ex delicto in seruitute facto, nisi in actione doli, & in factum actione de dolo, quando occasione libertatis futuræ illud sit, d. §. 1. & ibi gl. domino.

erius liber factus non potest conueniri ex sua persona de eo, quod gessit in seruitute: sed bene ex persona eius, cui succellit, gl. 1. in l. 3. de peculio.

erius manus missus de antegesto non tenetur: sed bene filius emancipatus ex antegesto, in quantum facere potest, gl. ditare, in d. l. 3. sed si filius.

erius manus missus tenetur de dolo, etiam in seruitute commissio: quia delicta, & noxæ caput sequuntur, l. 1. §. si apud ferum, de positi.

erius manus missus regulatiter non tenetur de antegesto, l. si apud filium, & ibi gl. si a depositi, l. si purè, 37. de fidei commissi, l. si cognati, 21. C. de neg. gest. glo. 1. in l. debitor meo, de nego. gestis.

erius de eo, quod in seruitute vidit, liber factus potest testimonium ferre, gl. que enim, in l. noxiorem, 99. §. si de verborum oblig.

erius factio libero non proficit, quod etiam erat seruus: fallit in quibusdam casibus, quod quis, 189. & ibi gl. 1. de regulis iuris.

erius ex negotio inchoato in seruitute si post manus missionem illud perfecit, vel consummauerit, conueniri potest actione negotiorum gestorum de toto negotio post manus missionem, 71. gl. pe. in l. si cognati, 21. C. de neg. gestis.

erius, qui in seruitute tenetur actione reali, tenetur etiam eadem actione postea factus liber, & existens in libertate: secus tamen in actione personalis, gl. 1. ibidem.

erius ex negotio gesto in seruitute retineri, vel deduci potest ex peculio legato id, quod malè gessit, licet non possit conueniri, glo. per ibid.

erius manus missus ex testamento, forte inualido, specialiter iure tenetur reddere rationem de gestis in seruitute: regulariter tamen non tenetur, gl. si ibi.

erius ex factu facto alij, quam domino licet seruituti tempore non possit conueniri, tamen factus liber rectè potest conueniri actione furti, licet C. an seruus ex suo facto.

erius factus liber ex antegesto non potest conueniri, neque inquiratur in persona, neque in eo, quod post manus missionem lucratus est, l. si vt allegas, §. C. eodem.

erius factus liber ex antegesto potest conueniri a domino in peculio, quod sibi a domino donatum est: quia peculium sicut deducto eo, quod domino deberetur, gl. 1. ibid.

erius liber factus ex contractu facto in seruitute tenetur, si administratio, vel gestio sit annexa, & sibi soluere potuit, & non soluit, aliàs non tenetur, gl. pen. in l. si. C. cod.

erius ex delicto, vel gestione in seruitute commissio conueniri potest a domino speciali iure in duobus casibus, d. gl. pe.

erius factus liber tenetur ex contractu gesto in seruitute, si fuit illa gestio connexa cum gestione, quam in libertate fecerat, aliàs nō, gl. directō, in §. omnis, Instit. de noxalib. actio.

erius manus missus ex testamento tenetur reddere rationem de administratione, quam exercuit in seruitute, gl. si in l. si. C. de petitione heredit.

erius factus liber infamis est, si in seruitute peculiares ancillas prostituit ad quæstum, l. ab heredes, in §. Pomponius, de his, qui notantur infam.

erius in seruitute exercens leoncinum sine præcepto domini, postea factus liber, est infamis: secus si præcepto domini, gl. eum, qui ibid.

erius factus liber, & hæres si sit damnatus iudicio noxali, quod dominus eius nomine acceptat, non est infamis: quia suo nomine non condemnatur, cum initio cum eo non sit lis contestata, l. seruus, cod.

erius, cuius nomine dominus acceptat iudicium noxale, ab eodem factus liber, & hæres, si suo nomine relicto primo iudicio sit conuictus, & condemnatus, infamis est, gl. 1. ibid.

erius manus missus si soluit mutuatū, id, quod sibi in seruitute existentis mutuatū est, non repetit, l. si tuo seruo, 83. & ibi gl. 1. de solutio.

Reliqua verbo, Manus missus, 2. Gerens, 1. Liber, 8.

S E R V V S pœnæ damnatus, licet restituitur in integrum, non redditur domino, gl. non potest, in l. rem, §. item quemcumque, de rei vend.

erius pœnæ nemo bene natus hodie fit ex luppicio, gl. seruus, in l. si quis filio, de inquit, rupto, gl. pe. in l. 1. §. si de bon. poss. contra tabulas, glo. pœnæ. Inf. quibus modis ius pat. gl. maxima, Instit. de capitis dimin. & auth. sed hodie, & ibi gl. 1. C. de donat. inter virum, & vxor.

erius luppicij, & pœnæ effectus amittere bona sua, & per consequens non tenetur creditoribus, etiam postea indulgentia principali libertatem fit consecutus sine bonorum omnium, vel quorū eorum repetitione: secus si restitutus fuisset à principe ad libertatem, & ad omnia bona, vel ad quotam bono-

rum partem: quia tunc teneretur creditoribus, nisi restitutus fuisset ad rem singularem, vel res singulares, l. seruus, & ibi gl. 1. de actio. & oblig.

Serui pœnæ efficiuntur, qui in metallum damnantur, & qui betitis subiciuntur, §. pœnæ seruus. Inf. quibus modis ius patris.

Seruo pœnæ legare non potest, gl. si in l. frustrat, 8. C. de sententiam passis.

Reliqua verbo, Damnatus, infra 1. 2.

S E R V V S communis personam duorum sustinet, gl. 1. in l. est substitutum, 64. 136

de acquir. hereditat. in l. qui hereditat, 44. §. si duorum, de conditio. & demonst. gl. quod in duobus in l. cogi poterit, 16. §. si seruo, ad Trebel.

Seruus communis quoad quid, & quoad quid communis sustinet personam duorum seruorum, l. 1. §. communis, de stipulat. seruorum.

Seruus communis vno ex dominis iubente alio sciente, si iubens conuentus soluerit, non repetit à sciente: verò sciens soluit, repetit à iubente, cum repetat ab ignorante: imò etiam ab alio socio, etiam sciente, gl. patitur, in l. si ex duobus, 17. de noxalibus.

de Seruo communi vnus ex sociis quæstionem habere non potest, nisi de facto serui communis, l. de communi, 27. communi diuid.

Seruus communis si aliquid damni culpa eius, apud quem erat, magis, quam casu, cepit, socius per arbitrum communi diuidendo potest recuperare, l. communis seruus, 26. eod.

Seruus communis aequiparatur seruo proprio in tribus casibus: vt si ego, & Titius socij habemus seruum communem, si instruat Titium, non possum legare purè seruo communi sine libertate: sicut nec proprio seruo: sub conditione tamen rectè possum legare seruo communi: sicut proprio hereditatem possum instituire seruum communem vnā cum Titio socio: sicut & possum instituire seruum proprium alicuius vnā cum domino, l. si socius, 89. & ibi gl. 1. de hered. instit.

Seruo communi licet gratificari vni ex dominis, l. 3. §. si cum omnes, & ibi glo. ignoscit ad Syllaniam.

Seruus communis duorum quasi duo serui sunt, quoad hoc, vt vnus ex dominis possit legatum seruo communi factum agnoscere, alter repudiare, l. si fundum, 83. §. si de legat. 1.

Serui communis nomine si noxali iudicio cum vno ex dominis agatur, condemnatio fit in solidum, quia quod ipse præstiterit, poterit à sociis accipere, l. supra iter, 11. §. officium, de aqua pluuiæ arcenda.

Seruo communi si vnus ex dominis volens proprietatem sibi manere, donauerit aliquid ita, vt illud separetur à suis rationibus, & in peculio ferui sit, proprietatis illius manet apud dominum donatorem: verò donauit eo modo, quo alienis seruus donare solemus, illud donatum fit commune sociorum pro portione, quam in communi seruo habebunt, l. per seruum, 37. §. 1. de acquir. rerum dominio.

Seruus communis ex pecunia sibi data non animo donandi ab vno ex dominis, vt eam teneret in peculio, si aliquid adquisierit, illud erit commune dominorum: veluti si ex pecunia, quæ surrepta est, aliquid adquisierit, ibid.

Seruus communis meus, & Titij, cui rem tradere iussi reuolentem mihi donare, 137

si acceperit ea mente, vt eam Titij faceret, nihil in persona Titij censetur factum: sed tota res mihi acquiritur, d. l. per seruum, §. si & ibi gl. nihil agitur.

Seruus communis, cui rem tradere iussi reuolentem mihi donare, etiam si acceperit ea mente, vt duorum dominorum faceret, mihi domino tota acquiritur, in quem voluit donator, non in alium dominum, d. §. si & ibi gl. 1.

Seruus communis si ex re, vnus ex dominis aliquid adquisierit, id commune est omnibus: sed ille, ex cuius re adquisierit, est, communi diuidendo iudicio potest recipere illud: sed si aliunde adquisierit, seruus communis, id omnibus sociis acquiritur pro parte domini, l. communis, 45. eod.

Seruus communis si inuenit thesaurum in fundo alieno, dimidia pertinet domino, no agri, alia dimidia remanet penes seruum, & pertinet ad quemlibet dominorum pro parte dominica, l. si in aliena, 23. §. eod.

Seruo communi si hereditas, vel aliquid aliud donatum sit, id acquiritur per eum dominis pro parte dominica, ibid.

Seruus communis si inuenit thesaurum in fundo vnus domini, totum thesaurum acquirit domino fundi, in quo inuenit, §. §. 1. & ibi gl. quod magis.

Seruus communis si nominatim stipuletur vni ex dominis, vel iussu vnus domini, totum ei acquirit, ibid.

Seruus communis potest vni ex dominis acquirere possessionem in solidum, si hoc egerit: sicut & potest acquirere dominium, d. l. 1. §. per communem.

Seruus communis testatoris, & hæredis, iussu dicti hæredis potest acquirere partem hereditatis dicti hæredi, d. l. 1. §. veteres, & ibi gl. per vnum.

Seruus communis etiam si ab vno ex dominis omniū nomine possideatur, ab omnibus intelligitur possideri, l. communis, 42. de acquir. possid.

Seruum communem si quis inter viuos, vel in viciua voluente vellet manumittere, compellitur socius, siue sit vnus, siue plures, illum ei, vel eius heredi vendere, quamcumque habeant partem, pretio oblato, quo à lege dispositum est: & si pretium non recipiat, sufficit quod deponatur illud in æde sacra, l. 1. C. de communi seruo manus missio.

Serui communis peculium inter socios pro rata domini debet diuidi, quando 138

seruus manumittitur ab vno ex sociis, d. l. 1. §. sed ne circa.

Seruo communi libertatem imponens potest peculium, quod sibi pro rata competit, eidem seruo concedere, d. l. 1. §. licentia.

Seruo communi libertatem imponens habet iura patronatus, sed non alij, d. l. 1. §. iura.

Seruum communem rationis lapsus si quis manumittere velit, debet seruus prius reddere rationes intra tempus à iudice taxandum, ita quod illis redditus potest ad libertatem venire, d. l. 1. §. fin autem.

Seruum communem quando vnus ex sociis primo petiit, vt manumitteret: deinde alius idem postulat, potior est primus, ibid.

Seruum communem manumittere verè quando omnes socij concurrunt à principio, vel ex postfacto, omnes compelluntur manumittere sine pretio, & tunc omnibus seruator ius patronatus illis est, ibid.

Serui communis peculium inter dominos diuidi debet pro rata domini, d. l. 1. §. sed ne circa, & §. fin autem.

Seruus communis apud vnum quemque dominorum partem est proprius, partem alienam, l. 2. C. cod.

Seruo communi si legauerit vnus ex dominis partem quam habet in eo seruo, dicitur ex benigna interpretatione liber ex parte testatoris, & ex altera parte pretio socio, vel sociis ab hæredem præstando: & si pretium recipere noluerint, consignatum, & periculo suo deponitur, ibid.

Seruo communi potest legari: & tunc legatum acquiritur socio: seruo tamen proprio non potest legari, gl. ibid.

Seruum communem si hæredem instituerit vnus ex sociis, videtur velle per eandem personam acquiri hæreditatem sociis suis, nisi testator contrarium dixerit, gl. ex hoc, in l. 1. §. at si. C. cod.

Seruum communem quando vnus ex dominis manumiserit, olim portio domini liberantis seruum accredebatur alteri pro parte hodie tamen seruus efficitur liber: socius tamen conservatur indemnis dato sibi pretio parvis suis, §. si. Inst. de donatio.

Serui communes: scilicet testatoris, & alterius, in vtriusque patrimonio connumerantur, gl. 1. in l. statuliber, 18. ad legem Falcid.

139 Seruus efficitur communis libertas familiaris illius, qui cum in testamento voluit a socio manumitti, & eas, qui cum manumiserit, l. si socius, 48. de manumitt. testam.

Seruum communem si habeat furiosus cum homine sane mentis, vel pupillus cum maiore furiosus, vel pupillus non potest seruo communi peculium constitueret: bene potest ille, qui est sane mentis, vel maior, l. quem Tuberonis, de peculio.

Seruus duorum dominorum si stipulatus sit, altero tantum iubente, acquiritur totum iubenti, gl. si. in l. seruus duorum, 53. de acquir. hæred.

Seruus communis recte potest stipulari seruitutem ad fundum communem dominorum: sed per legatum, vel vltimam voluntatem non acquirit dominus, gl. pen. l. si vnus, 19. de seruit. rusticis.

Seruus communis quod acquiritur ex re alterius dominorum commune est: tamen ille, ex cuius re acquiritur seruus, communis diuidendo eam summam percipere potest, l. communis, 24. communis diuidendo.

Seruus communis quando acquiritur, quod vni ex dominis non potest acquiri, alteri domino, cui potest, in totum quaeritur, l. si seruus, de author. tutorum, l. item si seruus, 31. l. §. communis, de stipulat. seruatorum, & l. qui bona, 23. §. si de acquir. rerum.

Seruis communis pro dominis suis potest stipulari damni infecti, & perinde ac si ipsi domini sua voce pro partibus stipularentur, l. si seruus communis, 42. de damno infecto.

Seruus communis quando stipulatur damni infecti pro dominis suis, acquiritur dominis pro portionibus, quas habent in re, cuius nomine stipulatur, & non pro his portionibus, quas habent in seruo, §. gl. si. in d. l. si seruus communis.

Seruo communi si ego, & tu rem tradiderimus, volens donare, quantum ad partem tuam, quam habens in re donata, mihi quaeritur: quantum ad meam tibi: quod autem est alterius, mihi quaeritur, l. si duo, 17. & ibi gl. 1. & 2. de acquir. rerum dominio.

Seruus communis si stipulando nominatim alteri ex dominis: ita per traditionem accipiendo ei soli acquiritur, cui vult, l. per seruum, 37. §. licet. cod.

140 Seruus communis sibi ipsi stipulari non potest, dicendo vni dominorum, promittis me mihi: recte tamen potest stipulari dicendo vni dominorum, promittis me alteri domino, l. 2. & ibi gl. 1. cod.

Seruus communis stipulando sibi, & vni ex dominis, perinde est ac si omnibus dominis, & vni ex dominis stipulatus esset, veluti Titio, & Mauro, & Titio, tunc Titio acquiritur tres partes, Mauro autem quartam partem tantum, l. 4. & ibi gl. d. d. rans, de stipulat. seruatorum.

Seruo communi licitum est stipulari nominatim alicui ex dominis, vel traditam accipere rem, vt ei soli acquiritur, l. seruus communis, §. cod.

Seruus communis si iussu vnus ex dominis stipulatur, ei soli acquiritur, cuius iussu stipulatus est, licet ei nominatim non fuerit stipulatus, ibid.

Seruus communis si iussu vnus ex dominis stipulatur non iubenti: sed alteri domino, si res promissa pertinet ad iubentem, ei quaeritur: sed domino nominato quaeritur rem stipulatum, siue illa pertineat ad nominatum, siue ad neutrum eorum, §. gl. iussu, ibid.

Seruus communis quod præcedente iussu domini facit, videtur iubentis nomine fieri, d. l. seruus communis, & ibi add. marg.

Seruus communis præcedente iussu vnus ex dominis per traditionem accipiendo, & deponendo, commodatamque acquirit ei soli, qui iussu, l. Otilius, eod.

Seruus communis quatuor dominorum si iussu duorum dominorum stipulatus sit simpliciter, illis solis, qui iusserunt, acquiritur totum pro portione dominica, & non æqualiter, l. proinde, 7. cod.

Seruus communis si ab vno ex dominis stipuletur alteri domino nominatim, vel iubenti, acquiritur soli domino nominato, vel iubenti in totum: sed si simpliciter stipulatus sit ab vno ex dominis, acquiritur cæteris pro portionibus dominicis illorum præter eam partem, ex qua promissor dominus erat, d. l. proinde, §. pen.

Seruus communis recte potest stipulari simpliciter id, quod vtrique domino non potest acquiri, dum tamen alteri domino possit, veluti seruitutem ad fundum Cornelianum, qui fundus erat Sempronij: id est alterius ex dominis, & ei soli acquiritur, l. proinde, §. si.

141 Seruus communis recte potest stipulari dotem alteri domino vxorem ducturo, & ei soli acquiritur, item si alter. eod.

Seruus communis si stipulatus sit hominem, qui erat vnus ex dominis, ei soli acquiritur, cuius non fuit: sed si stipulatus sit Titio, & Mauro dominis suis hominem, qui erat Titij, totum eum acquirit Mauro, l. item si seruus, 9. eodem.

Seruus communis, qui stipulatur pluribus dominis, quibus æqualiter potest quaeri alternatiue, inutiliter stipulatur: sed si sibi primo stipularetur: quia tunc domini, vt adiecti habentur, & idem si vni quaeri non possit: quia habebitur vt adiectus, l. item si seruus, §. si cum quatuor legib. seq. cod.

Seruus communis si stipuletur sibi, aut Titio, aut Mauro dominis suis, stipulatio est inutilis quantum ad adiectionem: id est quantum ad Titium, & Ma-

urum adiectionem non quantum ad seruum, qui acquirit illis actionem ex stipulatu pro partibus dominicis, l. sed si ibi, 1. cod.

Seruus communis meus, & tuus si stipuletur simpliciter iter, vel viam, vel actum, mihi soli acquiritur, si ego solus vnum fundum habeam: quod si & tu ibi habeas fundum proprium, acquiritur eam seruitutem & tibi in solidum, & mihi etiam in solidum, l. si communis, 17. & ibi gl. 1. cod.

Seruus communis Titij, & Mauij si stipuletur à Mauro partem, quam habebat Mauius in ipso seruo sibi dari, nulla est stipulatio: sed si Titio dari stipulatus fuisset: quia tunc Titio acquiritur ea pars, l. si seruus communis, 18. §. si seruus, eodem.

Seruus communis Titij, & Mauij si simpliciter stipuletur à Mauro partem, quam in eo habet Mauius, valet stipulatio, & eam acquirit Titio, ibid.

Seruus communis si stipuletur dari Titio, aut Mauro dominis suis, vter eorum tunc vivit, inutilis est stipulatio, l. si seruus communis, 21. cod.

Seruus communis siue emat, siue stipuletur ex peculio, quod sequitur alterum ex dominis, vtrique domino acquiritur: sed ille, ex cuius re acquiritur, recuperat communem diuidendo, l. seruus communis, 27. & ibi gl. pe. cod.

Seruus communis si ex operis suis stipuletur nominatim vni ex dominis, vtrique quoque acquiritur, licet nominato deur actio, l. si ex re, 8. §. 1. & ibi gl. alteri, eod.

Seruus communis si ex re vnus ex dominis stipuletur simpliciter, vtrique domino acquiritur: sed ille, ex cuius re acquiritur, recuperat communem diuidendo, aut iudicio societatis, d. §. 1.

Seruo communi dari eadem decem si stipulati sint singuli domini, illi domini erunt duo rei stipulandi, d. l. si ex re, §. si ipsi.

Seruus communis si emat rem nomine vnus ex dominis, ei soli acquiritur: idem si mutuet, vt vni ex dominis solueretur: sed si simpliciter emat, vel mutuet, vtrique domino acquiritur, d. §. si ipsi, & ibi gl. si.

Seruus communis potest nominatim exprimere, vt vni ex dominis restitatur, vel solvatur, & ei soli acquiritur: sed si non exprimat, ibid.

Seruus communis si stipuletur copulatim decem Titio domino, eadem decem Mauro domino, ambo domini dicuntur duo rei stipulandi, l. si seruus communis, 29. cod.

Seruus communis si stipuletur dominis suis expressis tantum nominibus propriis, veluti Titio, & Sempronio, datur eis actio ex stipulatione pro virilibus partibus, l. si communis seruus, 37. eod.

Seruus communis si stipuletur dominis suis, expressis tantum nominibus appellatiuis, veluti promittis dominis meis: acquiritur eis stipulatio pro parte, qua quisque est dominus, ibid.

Seruus communis duorum si stipuletur domino suo, & sic sub nomine appellatio, cum plures dominos habet, acquiritur eis pro parte, qua quisque est dominus, gl. dominis, ibid.

Seruus plurium si stipuletur omnibus dominis, omnibus acquiritur pro portione dominica, si omnibus potest acquiri: alius illis, quibus potest acquiri: hoc cum nullus solus iussit, nec vnus solus nominatus est: quia tunc ei soli acquiritur, gl. stipulationem, ibid.

Seruus communis potest accepto liberare alterum ex dominis ab altero domino, l. an inutilis, 8. §. 1. de acceptil.

Seruus communis siue potest stipulari vni ex dominis: ita & acceptum rogare potest vni ex dominis, eumque in solidum liberare, ibid.

Seruus communis si à primo domino, secundo domino socio suo stipulatus sit, potest & à secundo accepto rogare, & per acceptilationem primum liberare ibidem.

Seruus communis iussu ab vno ex dominis facere stipulationem sibi, & suo nomine, & ipse stipulatur alteri, præuente iussu: quia iubenti tantum acquiritur, §. gl. 1. in l. si. C. per quas person.

Seruus communis iussu simpliciter ab vno ex dominis facere stipulationem, & non dicitur, si vnus stipulatur, nullo expresso nomine dominorum, & & sibi, tunc quaeritur iubenti: si vero alteri domino stipuletur expressum, acquiritur nominato, §. ibid.

Seruus communis si stipulatur omnibus dominis, & Titio specialiter, illi Titio plus acquiritur: quia bis nominatus est diffinitè: scilicet libi nomine proprio, & appellatiue: sed si vni formiter plures nominaretur, gl. si. in l. cum quarto, 23. §. 1. C. de delegatis.

Seruus communis stipulando imperfonaliter, vel sibi, vel dominis suis sub nomine appellatio, acquiritur vnicuique dominorum pro portione domini, nisi iussu vnus, aut vni stipulatus sit, §. pe. & ibi gl. 1. Inst. de stipulat. seruatorum, §. fin.

Inst. per quas personas nobis acqui. oblig.

Seruus communis si stipulatus sit dominis suis exprimendo eorum nomina propria, tunc acquiritur eis pro virili, non pro portione domini, d. gl. 1. fin. d. §. pen.

Seruus communis si stipuletur dominus exprimendo nomina eorum proprias, item & nomen appellatiuum, & tunc si præposuit propria, pro virili acquiritur: sed si præposuit appellatiuum, tunc acquiritur eis pro portione dominica, nisi aliud constet de intentione agentium, d. gl. 1. & ibi add. in d. §. pen. & l. si communis, 37. & ibi gl. magn. de stipulatione seruatorum.

Seruus communis stipulando rem, quæ non potest vni ex dominis acquiri, acquiritur in solidum alteri domino, §. si. Inst. de stipulat. seruatorum.

Seruus comm vnus duorum dominorum habens facultatem donandi de peculio, cui veller, si donauit vxori vnus ex dominis pro ea parte, quam vir habet in ea re, non valet donatio, l. si seruus, 38. & ibi gl. 1. de don. inter. vir.

Reliqua supra §. 8. 59. Stipulatio, 57. 58. Legati, 1.

Seruus communis si furtum fecerit, quilibet dominus in solidum iudicio noxali teneatur, neque alius poterit euadere contentus litis affirmationem, nisi in solidum noxæ dederit seruum, l. si seruus communis, 8. de noxali. actio.

Seruus communis si furtum fecerit, vnus ex dominis contentus noxali iudicio, iniunctis, & ignorantibus sociis, non potest dare seruum pro noxa, gl. noxæ, ibidem.

Seruus communis si furtum fecerit, & sit condemnatus vnus ex dominis, ex eo quod sociis noxæ dederit parati non fuerint, communis diuidendo, vel familiaris circumdande iudicio contra eos potest agere, quanti sua interest eos noxæ dedisse, ibid.

seruus aut si furum fecerit, ab eo dominus tenetur noxali iudicio info-
rari, et l. de concellatione, si ante litem concellationem, vnus ex do-
minis, et l. de iur. patrem, passus damnum efficitur dominus ferri pro illa
re, et l. de iur. et idem non habet noxalem actionem contra reliquos, nec com-
muni diuidendo delicti nomine, quod ante communionem admittunt et ha-
bent, tamen de equitate vtile communi diuidendo iudicium ibid.
si communis li furum fecerit, altero ex dominis sciente, vel iubente, ille
ipsum insolidum tenetur, & soluendo liberat alios, neque repetit ab eis
pro facti sui nomine penam mercedis, l. si communis, §. & ibi gl. a. cod.
si communis furto commisso, sciente altero ex dominis, altero ignorante,
minus ignorans pro illo furto non manifeste conuictus si duplum prae-
stiterit, repetit duplum a socio, l. si communis, §. ubi gl. de noxalib.
si communis duorum si damnum dedit, altero sciente, & altero ignorante,
ignorans prius conuictus dedit serum pro noxa, ob hoc non liberatur
etiam si tenetur ad id, quod amplius est in damno dato computato pretio
si noxa dedit, l. si ex duob. 17. cod.

si communis duorum si damnum dedit, vno sciente, & altero ignorante, si
tens conuictus totum damnum soluit, ab ignorante perer communi diui-
dendi partem dimidiam ferri, quando seruus non est noxa deditus: & si plus
plus ratione illud sibi imputatur, ibid.

si communis vno ex dominis iubente si damnum dedit, & ipse dominus
iubente prius conuictus ante litem concellationem suam partem cedendo, se tan-
tum liberat non alios, & idem nihil consequitur ab aliis, neque alij ab eo, gl.
a. iuratur.

si plurium si omnibus dominis ignorantibus deliquit, & vnus ex eis conuictus
soluit estimationem damni dati, partem eius, quod praestitit, a socio recu-
perabit, si expediebat societati sufficere litis estimationem, alias non praestabit,
si partem estimationis ferri, ibi.

si plurium si omnibus dominis ignorantibus deliquerit, & vnus ex illis sit
conuictus, post litem concellationem omnes in solidum dare debent pro no-
xa, aut restituere damnum, & tunc si partes consensuerint, vel ratum habent,
quod dederat, vel dedimus fuerat a conuicto, nihil consequitur conuictus a
sociis, aut socij ab eo ibid.

si plurium si omnibus dominis ignorantibus deliquerit, & vnus ex eis conuictus
si serum dedit insolidum pro noxa, socij poterunt vendicare partes suas, si
ratum non habuerunt socij deductionem noxae, & is, qui vendicatur, poterit
agere contra eum, qui pro noxa tradidit, vel soluit litis estimationem, & ille
exactus conueniet locios communi diuidendo, vel famulie excusando, ibid.

si plurium si omnibus dominis scientibus deliquerit, singuli tenentur dupli-
citer noxaliter, & directo suo nomine, etiam ferri morte, ibid.

si communis omnibus dominis scientibus si deliquerit, & vnus eorum con-
ueniet noxaliter, si serum pro noxa dederit, in quantum valere pretium ferri
& se, & socios liberat in id autem, quod pretium ferri excedit, quilibet tenetur
insolidum, & si quis soluerit illud, & se, & socios liberat: soluens tamen
agat contra socios scientes pro parte communi diuidendo, vel famulie excu-
sando.

si communis si omnibus dominis scientibus deliquerit, vno eorum conuen-
to alter non liberatur, si nondum sit exactus: sed exactio facta ab vno, liberatur
vterque, ibid.

si communis omnibus dominis scientibus si deliquerit, & vnus eorum con-
ueniet directo, & insolidum soluit, se, & socios liberat, ibid.

si communis omnibus dominis iubentibus si deliquerit, actio noxalis non datur
in eos, si seruus parere tenebatur in eo: sed si non debuit eis parere: quia erat
atrox factus, tenetur domino directo, & noxaliter, & vno solente non li-
beratur reliquis: actio contra rei persecutionem in conditione furcia
noxaliter data, gl. a. patitur, in fi.

si communis vno ex dominis iubente, alio sciente si deliquerit, si iubens
conueniet soluerit, non repetit a sciente: si vero sciens solussit, repetit a
iubente, cum repetat ab ignorante: immo etiam ab alio socio, etiam scien-
te, ibidem.

si communis vno ex dominis iubente, altero ignorante deliquit in eo, in
quo ei seruus parere non debuit, tenetur iubens directo, & noxaliter: & si sol-
uerit aliquid, non repetit ab ignorante, nisi actio contineat rei persecutionem
vnde ignorans solussit, repetit a socio iubente, ibid.

si communis si alteri domino non furum fecit, cum altero domino non
potest agi furum: sed bene communi diuidendo ad simplicem, l. seruus, 41. & ibi
gl. i. eodem.

si communis si alteri dominorum damnum iniuria dedit non datur
damnum passio actio legis Aquiliae: sed datur actio communi diuidendo, ibid.

si plurium si eis ignorantibus deliquerit, quilibet eorum tenetur noxaliter:
sed si eis scientibus deliquerit, quilibet eorum tenetur insolidum sine noxae de-
ductione, l. si plurium, §. de noxalib.

si communis si vno domino sciente, altero ignorante deliquerit, qui sciuit
decepta noxae deductione, insolidum conueniet: sed qui ignorauit, conuenit
cum noxae deductione, ibid.

si plurium si deliquerit, quilibet eorum tenetur: & altero conuenit, alter
non liberatur: sed vno ex alio alter liberatur, §. d. l. si plurium, & gl. conuenit.

si communis meus, & tuus si occiderit serum meum tua voluntate, aduer-
sus te competit mihi Aquilia: nec si sine voluntate tua occiderit, l. si seruus,
2. §. si seruus, ad leg. lul.

seruum commensum si quis occiderit, quilibet dominorum potest agere pro
parte sua ad litis estimationem, vel agere insolidum Aquilia pro noxae dedi-
tione, l. si seruus, §. item si seruus.

seruus communis si vni ex dominis furum fecerit, is, cui furum factum est, po-
terit agere communi diuidendo, contra alterum dominum, vel aut damnum
pari, et aut partem, quam habet in seruo, sibi cedat: sed si partem suam vendi-

dit, poterit cum emptore agere eodem modo ad damnum, aut ad suam partem
sibi concedendam, nisi seruus sit factus liber, vel decesserit: tunc enim non
tenetur socius, nisi ex re furcia aliquid peruenierit ad eum, l. si seruus com-
munis, §. de furtis.

seruus communis duorum si alterius iussu damnum dederit, alter dominus, qui
non iussit, repetit a socio partem eius, quod praestiterit: cum rei communi
nocitum est, §. pe. §. i. si familia furum fecisse.

serui communes duorum dominorum si sciente altero domino furum fecerint,
qui sciuit tenetur nomine singulorum seruorum furri actione, & pro quoli-
bet tenetur praestare suam penam: sed alter dominus ignorans tantum tenetur,
quantum vnus liber homo praestaret pro furto a seipso facto, & recupera-
bit partem eius, quod soluit, ab altero domino, d. l. pe. & ibi gl. quod si ille.

Reliqua supra 25. v. §. que 30. 1. 46. §. 1. 57. Delictum, t. 2. Domini, ut, 23.

§. R. V. S. legatus si ante aditam hereditatem subtraxit rem heredis, datur he-
redi actio furti contra legatarium, si vero subtraxit rem de hereditate, cessat
actio furti: quia tunc non fit furum: tenetur tamen legatarius actione ad ex-
hibendum, l. si seruus legatus, 40. de noxalib.

seruus legatus etiam post aditam hereditatem si furum fecerit heredi, haeres
non tenetur praestare eum aliter, quam legatarius sibi offerat ob hoc delictum
quasi litis estimationem, l. si seruus Titij, 73. de legat. 1.

seruus si ab alio rem subtraxit, eius nomine liber factus tenetur actione furti
sed non conditione furcia, nisi liber contraequeat, quod ab alio, de condi-
tione furcia.

seruus venditus cum peculio, si antequam traderetur, furum fecerit venditori,
illa re surrepta, etiam perempta, habet venditor eo nomine retentionem ex
peculio: id est ipso iure ob id peculium minus est: quia ille seruus ex cau-
sa conditionis furcia debitor venditoris factus est, l. seruus, 31. de act.
emptor.

seruus venditus cum peculio, & traditus, si venditori furum fecerit, in quantum
peculium est, conueniet emptor, ibid.

seruus venditus cum peculio si antequam traderetur, furum fecerit venditori, si
venditor per errorem non retinuerit peculium pro re surrepta, poterit con-
dicere, ibid.

seruus venditus cum peculio si furripuerit nummos vinditori, quos emptor
si ignorans furcios quasi peculiares ademerit, & consumpsit, tenetur vendi-
tori eo nomine conditione sine causa, ibid.

seruus quando non subtraxit ancillam sed eam sine vicio suo habet, partem il-
lius ancillae vlucapit dominus: sed si eam subtraxit, & tradit, donec seruus est,
non vlucapit dominus: quia possessio ferri vitiosa domino nocet: sed si tradit
iam liber factus, dominus vlucapit, §. gloss. 1. in l. seruus domino, 10. de iur.
pro emptore.

seruus si furripuerit hominem, & eum occiderit, vel ceciderit flagello, ex qua-
cumque actione vel furti, vel iniuriarum, aut Aquilia si seruus noxae deditus
sit, perempta est altera actio, l. 2. §. item quicquid de priuatis delictis.

seruus licet furum facere domino deat, non tamen tenetur ei actione furti,
etiam si postea manumissus, vel alienatus fuerit, nisi post manumissionem ite-
rum eam rem contraequeat, l. ferri, & filij 17. de furtis.

seruus si postquam fecit furum manumissus sit a domino, ne ipse dominus re-
tineretur furti, nihilominus ipse dominus tenetur furti, & etiam ipse seruus
sed si cum domino actum sit, liberatur ipso iure manumissus, l. si seruus, 43.
eodem.

seruus alienus si mihi furum fecit, & postea emerit eius partem, extinguitur 147
furti actio etiam in alia parte: sed si vnum fructum illius ferri cepit habere,
postquam mihi furum fecit: quia tunc non extinguitur furti actio, l. falsus,
44. §. si cod.

seruus fur dari potest a domino, vel ipso se dare potest ei, cui dicitur surrepta
res, ad hoc, vt is eum torqueret, & crimen inquireret, gl. damnato, in l. inter-
dum, §. 8. §. 1. cod.

seruus rem suam peculiam furandi animo amouens non committit furum: quia
non mutatur eius rei conditio, quamdiu eam retinet, & nihil domino abest
sed si alij eam tradiderit, furum facit ipse ferri, & etiam accipiens, si furti
sciens, d. l. interdum, §. si res peculiares, & ibi gl. furum.

seruus rem dominici furandi animo amouens committit furum: quamuis ipse
eam retineat, nec alij tradat, gl. non mutatur, ibid.

serui duo alicuius si furripuerint vellem, & argentum, etiam si alterius ferri no-
mine de veste surrepta actione furti actum sit contra dominum seruorum, ni-
hilominus potest agi contra eundem nomine alterius ferri de argento sur-
repto, d. l. interdum, §. si.

seruus pignori datus si creditori furum fecerit, creditor agendo pignoratitia
contraria consequitur contra debitorem, vt aut praestet damnum, aut vt pro
noxae deductione eum serum sibi relinquat, l. si seruus communis, §. his etiam
eodem.

seruum furem si quis scienter pignori dederit creditori, cogitur omnino da-
mnum praestare creditori sine noxa, d. l. si seruus communis, §. quod si sciens.

seruus in testamento domini liber esse iussus, si post mortem domini ante ad-
itam hereditatem aliqua surripuit de rebus hereditariis, vel damnum in eis
dolo malo dederit, tenetur in duplum intra annum vtilem, l. 1. si quis testa-
mento liber esse iussus.

seruus, cui testamento domini libertas relicta est sub conditione: si iacentis ha-
reditate aliquid de hereditate surripuit, aut damnum dedit dolo malo, & tem-
pore aditionis nondum sit liber, non datur in eum actio ex edicto, nisi
quis testamento liber, &c. cum vt seruus possit coerceri a domino,
nisi incontinenti post surreptam rem, aut damnum datum liber sit effectus,
existente conditione, quo casu datur in eum actio ex illo edicto, d. l. 1. §. ha-
berit itaque, & gl. continuus, & l. 2. & 3. cod.

seruus vnus si opem ferat alicui facienti mihi furum, conueniet ego de peculio
a creditoribus peculij, possum deducere quod mihi debetur eo nomine, si
a fure illud consequi non possum, l. peculium, 4. §. si apem, de peculio.

serui alicuius si ignorante domino furum fecerint alicui, dominus habet el-
ectionem, aut omnes pro noxa dare, aut praestare tantum eorum nomine,
quantum

quantum liber homo præstaret, si furtum fecisset; secus si domino sciente, & non prohibente cum posset, furtum fecerit: quia tunc tenetur & suo nomine, & cuiuslibet serui nomine noxali iudicio, pœ vna pœna exacta pro vno tollitur altera, quæ pro alio seruo deberetur, l. 1. si familia furtum fecisset.

- 248 Serui plures eiusdem rei furtum si fecerint, & vnus serui nomine cum domino lis contestata sit, impendit est, an dominus conuenire nomine aliorum seruorum: nam si eum seruum dedit pro noxa, tenetur pro aliis: sed si soluerit pecuniam dupli, aut rem furtiuam, vel eas æstimacionem: & sic tantum, quantum liber pro furto à se facto præstaret, tunc non tenetur dominus pro aliis, nec emptor, qui eos emit, nec alij serui manusumissi tenentur, d. l. 1. §. si cum duabus legib. seqq.

Seruis si hominibus coactis dedit damnum causa rapiendi, vel si rapuit, dominus tenetur eius nomine noxali iudicio, l. 2. vi bonorum raptorum.

Seruis si aliquid rapuit, potest agi vi bonorum raptorum cum eo postea facto libero, & etiam cum domino: post annum tamen computandum à die rapinæ non potest agi cum seruo manusumisso ad pernam: sed bene ad rem surreptam: sed si intra annum est actum cum domino, qui condemnatus soluit, vel absolutus fuit: si deinde agatur cum manusumisso, potest manusumissus repellere actorem exceptione rei iudicate, l. 3. & ibi gl. eod.

Seruis, aut familia alicuius rapiens, vel recipiens dolo malo ex incendio, ruina, naufragio, rate, vel naue expugnata, aut dans damnum in his rebus, tenetur eius dominus noxaliter, l. 1. de incendio, ruina, naufragio.

Seruum subrahentem alicuius filium potest quis accusare pro plagio, si velit, vel etiam dominum serui noxali iudicio potest conuenire, si dominus non consensit, l. 3. C. de noxal. actio.

Seruis si ignorante domino, vel sciente, prohibere nequeunt alicuius res rapuerit, tenetur ad quadruplum, si nondum vilius annus excessit: sed si excessit, simplici iudicio noxali conuenitur, nisi pro noxa seruum dare voluerit: quo casu tenebitur etiam ad id, quod ad eum peruenit, pe. C. eod.

Seruis si sciente domino, & prohibere valente alicuius res rapuerit, eius dominus detracta noxa deditione ad summam condemnationis soluendum omnino compellendus est, ibid.

Seruis si domino furtum fecerit, vel in dominum commiserit delictum, dominus debet domi eum verberibus, cedere, cum eum non possit in iudicio conuenire, l. si C. an seruis ex suo facto.

Seruis si domino fecerit furtum, non tenetur, nisi dixerit, vel promiserit, gl. si in l. emptor, 1. C. de actio. empti.

Seruis quamdiu rem peculiarem furripit domino, & est penes seruum, non dicitur furtum, neque mutatur serui conditio, gloss. mag. in l. 1. C. de seruis fugit.

Seruis furripiendo res dominicas furtum facit, etiam si penes seruum consistant, ibid.

Serui non dicitur esse in peculio sui, & ideo fugiendo sui furtum facit, cum sit res dominica, & non peculiaris, ibid.

Seruis furripiendo rem dominicam dicitur facere furtum, & ideo illa res efficitur inuicaphibilis, ibid.

- 249 *Reliqua verbo, Furtum, §. 10. Plus, Promittere, Dominus, 2.*
SERVVS si alicui damnum dederit, dominus potest conueniri actione noxali, qui debet promittere, quod cum suster in eadem causa vsque ad sententiam, l. 1. si ex noxal. caus.

Seruis quandoque facit causam domini deteriorem, gl. iudicio, in l. 2. §. 1. eod.

Seruum meum me ignorante, vel absente in noxali causa si quis defendat, habet contra me actionem negotiorum gestorum, non de peculio, l. qui seruum, 43. de negot. gestis.

Seruis possessoris hereditatis si ante aditam hereditatem damnum dederit in re hereditaria, vel furtum fecerit, liberatur possessor dando vero heredi seruum pro noxa, l. illud, 43. & ibi gl. seruum, de peccatione heredit.

Seruis possessoris hereditatis si opus fecit in hereditate, vnde dominus quod vi, aut clam teneatur, noxæ deditione liberatur, nec cogitur opus tollere: sed tantum præstare patientiam, d. l. illud, & ibi gl. si.

Seruis conductus ad mulum regendum, si ad pollicem suum cum alligauerit freno, & mulus eruperit sic, vt pollicem euulserit seruo, & se præcipitauerit, domino muli datur actio noxalis, & ex conducto ob mulum, & debilitatum, si sibi ille seruis imperitus pro perito sibi locatus est, l. si seruis, §. siu, ad legem Aquil.

Seruis conductus ad mulum regendum, cum regeat mulum, si alicuius ictu, aut errore mulus ita turbatur sit, vt se præcipitaret, domino muli, aut serui datur actio legis Aquilæ, ibid.

Seruis si ante aditam hereditatem dolo, vel lata culpa damnum dedit in rem hereditariam, & liber factus in eandem rem etiam damnum dedit, tenetur ex primo facto actione in factum, & ex secundo actione Aquilæ, l. si seruis, 49. eodem.

Seruis inhabitans si aliquid deiecit, vel effudit, & ob id damnum datum sit, extra ordinem officio iudicis debet corrigi: neque datur in damnum actio de peculio, vel noxalis, l. 1. §. hæc autem, de his, qui deier, vel effu.

ex Serui maleficio non debet dominus teneri in plus, quam vt noxæ eum dedat, l. 2. de noxalib.

Seruis alienus si me sciente damnum dederit, & postea emerit illum, teneor tantum noxali actione, & non in solidum, l. 4. §. 1. eod.

Seruis alicuius si damnum dederit in re communi tua, & mea, possumus agere cum domino serui noxali Aquilæ actione, vt nobis vtrique damnum emendet, aut simul det seruum pro noxa, l. si in re communi, eod.

- 250 Seruis si mihi sit deditus pro noxa in solidum ob damnum datum in re communi mea, & tua, teneor tibi communi diuidendo iudicio communicare seruum mihi noxæ deditum, ibid.

Seruis plurium si alteri domino damnum dederit, ille non poterit noxaliter agere contra alios, gl. si in l. cum §. si de exercit.

Seruis multo si seipsum locauerit, & eius negligentia mulus condecens perierit, eius dominus iudicio locati tenetur ad damnum condecens ex peculio quætaxat, & de in rem versofect si dominus eum locasset, tenetur secutum qua-

litatem doli, vel culpæ commissæ, l. cum in plures, 62. §. seruum, locati.

Seruis si fecit aliquid damnum, & ob illud agatur contra dominum eius noxali, si ille seruis petis se ad libertatem, interim iudicium noxale differtur, l. 1. diuina, §. si de liberali causa.

Seruis non potest facere deteriorem conditionem domini: sed bene meliorem, gl. si in l. seruum fructuarium, 22. de stipular. seruum.

Seruum alienum si quis in noxali causa defendat, poterit sumptus recuperare domino actione negotiorum gestorum, si viiuerit gestis: secus si inuilerit, si in l. si seruum, 10. C. de nego. gestis.

Seruis alicuius si damnum fecerit alicui, poterit ille agere contra dominum exhibendum, vt cum seruum exhibeat, & possit agere pro noxa, l. 2. C. an exhibend.

Serui noxa soluti dicuntur, quando eorum nomine dominus noxaliter non tenetur, vel quando nunquam commiserunt delictum, vel quando est factus emptor, gl. si in l. emptor, 14. C. de actio. empti.

Seruis tuus si noxiam commiserit, quamdiu in tua potestate est, tecum est actio noxalis: sed si peruenit in alterius potestatem, cum eo erit actio noxalis, §. omnis, l. si de noxalib.

Seruis, qui noxiam commisit in dominum, non tenetur domino postea facto libero: sed si in extraneum commisit, tenetur ipse postea factus liber directe noxali, §. omnis, & ibi gl. directo.

Seruis alienus, qui noxiam commisit in extraneum, si efficiatur seruis damnum passus ane licet conuictam, nulla actio noxalis competit domino, cui damnum dedidit: si post licet conuictam sit effectus eius seruis, tunc ei datur noxalis actio, §. si seruis, & ibi gl. esse ceperit. Inst. eod.

Seruis dominus si ad alium peruenisse proponatur iure domini, noxali iudicio nonus dominus debet conueniri, pe. §. si de noxalib. actio.

Seruis dominus dolo desit possidere, si decesserit priusquam dominus noxali conueniretur, liberatur ipse dominus, l. electio, §. si is, quem, eod.

Seruis pro noxa si fuerit dans à bonæ fidei possessore, dominum eius in damnum passum non transferat, à quo si dominus vendiderit seruum non oblati æstimacione litis, poterit damnum passus repellere eum per exceptionem, l. si noxalib., 17. §. si finem, l. 1. eod.

Seruis si pro noxa fuerit dans damnum passus, ius, quod habent absentes in iure seruo, profus non amittunt, licet dominum ad actorem per noxæ delictum non peruenierit: quia illis reuerfus permittitur defensori serui, l. in noxalib., 30. eodem.

Seruis indefensus in noxali actione si decessit sit, æstimatio eius imputanda est non solum in pœnæ duplicatione: sed etiam in conditione furtiuæ, l. quod atq. 31. eodem.

Seruis, qui noxam dedit, si non fuerit defensus, ducitur: & si dominus sit præsens, debet eum tradere, & de dolo malo promittere, l. is, qui in aliena, 32. eodem.

ex Serui maleficio si dominus conueniatur noxali iudicio à pluribus: si vni per sententiam seruum pro noxa dedit alius dare non tenetur, l. si quis, 14. eod.

pro Serui delicto, vel quasi licet possit agi noxaliter: tamen & de peculio agitur, si locupletatus est dominum, in quantum id peculium locupletatus est, glo. ipsi iure, in §. actiones autem, Inst. de action.

Reliqua verbo, Actio, 164. Dominus, 21. Noxalis.

SERVVM legatum si occiderit hæres ante aditam hereditatem, quia interemptus est priusquam factus sit legatarius, cessat legis Aquilæ actio, quia ex testamento actio competit, vt eleganter, §. si seruum, de dolo malo.

Seruum legatum quocumque tempore occidat hæres, siue ante aditam hereditatem, siue post, cessat actio doli, & agitur actio ex testamento: sed si post aditam hereditatem occiderit, agitur etiam actione legis Aquilæ, cum sit dominus legatarius, gl. quocumque, ibi.

Seruum vitarium si proprietarius occiderit, tenetur vsumfructuario vtili legis Aquilæ actione, & ad exhibendum: cessat tamen actio de dolo, d. §. seruum.

Seruum legatum sub conditione, si occiderit hæres, pendente conditione, datur legatario actio de dolo, cum nondum competit actio ex testamento, d. gl. quocumque.

Seruis ex aqua quadrupedes in primo capite legis Aquilæ, vt occidens seruum teneatur quanto plus fuerit in anno retroscit & ille, qui occidit quadrupedem alienam, l. 2. ad leg. Aquil.

Seruis meus, vel quadrupes mea si ab alio in insidiis deductus, & occisus est, contra deducentem datur actio in factum, litem obliatrix, §. si ad leg. Aquil.

Seruis, vel quadrupes eundo per alium locum, quam per campum iaculatozium, si sit occisus à iaculante, per lufum in loco non solito ad lufum, datur actio Aquilæ contra eos, ibid.

Seruis, vel quadrupes eundo per locum iaculatozium si occisus sit à iaculatorib. per lufum, cessat Aquilæ, nisi data opera in seruum iaculatus est, ibid.

Seruum si plures perculserint, & apparet, cuius ictu perierit ille tenetur legis Aquilæ quasi occiderit: alij vero tenentur vt de vulnerato: sed si non apparet, cuius ictu perierit, omnes quasi occiderint, tenentur in solidum lege Aquilæ, litem Mela, §. sed si plures, & ibi gl. tenetur, eod.

Seruum si plures perculserint, neque apparet, cuius ictu perierit, omnes tenentur in solidum: & si vnus præterit damnum, ceteri liberantur, ibid.

Seruis bonæ fidei possessus si fuerit ab aliquo vulneratus, actio in factum competit bonæ fidei possessori propter operas, quas amisit: sed aduersus bonæ fidei possessorem datur directæ domino, d. litem Mela, §. sed et si seruis, & ibi glo. in factum.

Seruis bona fide possessus si fuerit vulneratus, actio in factum non competit bonæ fidei possessori, si titulum non habeat, d. gl. in factum.

Seruis legatus si post aditam hereditatem sit occisus, legatario competit actio legis Aquilæ, si agnouit legatum: sed si repudiavit, competit hæredi, l. liber homo, §. si.

Seruis legatus si post aditam hereditatem sit occisus ab hærede, contra eum datur legatario actio legis Aquilæ, l. sed si ipse, 14. eod.

Seruis legatus si ante aditam hereditatem sit occisus, legis Aquilæ actio acquiritur per hereditatem remanens apud hæredem: legatario autem competit: non

tere non potest: quia non erat legatarius, & liberatur hæres si sine dolo suo sit occisus: & sic cum lucro hæres occiditur, l. huic scripturae, & ibi gl. 1. & l. 3. eodem.

si legatus sit ante aditam hereditatem sit vulneratus, actio legis Aquiliae apud hæredem remanet, & illa adita competit hæredi, quam cedere debet legatario, ibid.

si vulneratus ab aliquo sit ruina, vel naufragio perire, vulneratus tenetur lege Aquilia de vulnere, non de occiso: sed si manus missus, vel alienatus, ex vulnere perit, tenetur de occiso: quia in priori casu non est certum propter incertum, an sit occisus à vulnerante, sed in secundo constat, d. l. huic scripturae, §. si servus.

si mortiferè vulneratus sit à domino liber, & hæres eius iussus sit, defuncto domino restatorem servus liber, & hæres inflicto non potest agere legis Aquiliae actione pro estimatione sui ipsius, quia in eum calum deuenit, à quo incipere non potuit, d. l. huic scripturae, §. si cum l. eq. & ibi gl. 1. eod.

si suum proprium sit occiderit dominus, contra eum datur Aquiliae actio bonæ fidei possessori titulum habenti, & ei, qui pignori accepit ad interelle, nisi quando meruit occidi, l. si dominus, 17. & ibi gl. tenebatur, eod.

si quis dolo, coniunctim legatus sit post aditam hereditatem occisus sit, & vnus legatarius repudiatur occisum, alteri solus potest agere Aquilia in solidum: quia à toto dominio eius videtur ei accessisse, d. l. si dominus, & ibi gloss. pen.

si hæres legatus sit post aditam hereditatem occisus sit, actio Aquiliae competit hæredi, neque tenetur cedere legatario, quia interitus eius liberatur est, l. si, si t. vulneratus tantum, quia tunc cedere debet, gl. 1. in l. proinde, §. 2. l. inde §. si dolo.

si servus fugi sit mutatis moribus intra annum occisus sit, venit Aquilia actione illud pretium, vel æstimationem quanti valeret, prout quàm mores mutaret, l. inde Neratius, §. sed & l. eod.

si dolo occisus sit, & dominus potest agere contra interfecitorem lege Cornelia de sicariis, & si lege Aquilia egerit, nihilominus poterit agere lege Cornelia, d. l. inde §. si dolo.

si servum alienum furripuerit, & furti, & Aquilia potest agi contra eum, nec vna tortum per aliam, cum sit diuersa delicta, l. si servus, 27. & ibi gloss. 1. eodem.

si alienum sit quis adfuerit cum face ardente, tenetur domino lege Aquilia ex secundo capite: si verò occiderit, tenetur ex primo capite, d. l. si servus, §. 3.

si non mortiferè vulneratus negligentia perierit, de vulnerato datur actio, non de occiso, l. qui occidit, 30. §. l. eod.

si quem Titius vulneraverit mortiferè, si dominus liber, & heredem esse iussit, hæres furti institui non habet actionem legis Aquiliae: sed si ex parte cum dominus heredem esse iussit cum libertate, cohæres eius eo mortuo potest agere Aquilia, nam furti, §. 6. §. l. eod.

si servus sit vulneratus seruum bona fide à se potest, competit mihi contra re actio lege Aquilia, §. eo tempore, §. l. eod.

si sciens, & patiente domino vulneraverit, aut occiderit alium, dominus eius tenetur in solidum actione legis Aquiliae, l. in lege Aquilia, 45. eod.

si seruo iniuria occiso potest eius dominus agere civiliter iniuriarum actione, vel criminaliter ex lege Cornelia: potest etiam agere civiliter ex lege Aquilia, §. l. eod. in l. prator, §. 7. l. de iniuriis.

qui occidendi causa si quis dedit venenum, potest eius dominus agere civiliter actione iniuriarum, vel criminaliter ex lege Cornelia, d. §. 1. & ibi gloss. occidendi.

si alienum vulnerans tenetur lege Aquilia, neque liberatur, licet postea servus decesserit, l. 1. & ibi gl. si ad leg. Flau. de plagariis.

si alienum occidens ita tenetur lege Cornelia de sicariis, sicut si liberum occiderit, gl. si, in l. 3. C. de his, qui ad Ecclesiam.

si alienum suum si dominus castigaverit & virgis verberaverit, licet postea servus decesserit, non convenitur dominus criminaliter, si modice verberaverit, non excedendo modum, l. C. de emenda. serorum.

si occiderit in mari, vel ager in mari decesserit, aut alioquin sese precipitauerit, aut à prædonibus rapus fuerit, non tenetur contribuere mercatores habentes merces in navi, nec dominus navis, l. 2. §. si navis, & ibi gl. se precipitauerit, ad leg. Rhod. de iactu.

si se ipsum vulneravit, non tenetur dominus eum curare: sed si ab aliquo sit vulneratus, tenetur curare, aliis sit liber, gl. si fectus, in l. peculium, 10. §. pen. de peculio.

si non licet de iure naturali, vel civili seipsum vulnerare, imò puniri debet: permittitur tamen seruo, ut dominus dampnum ibi inflicto propter valius à seruo in sua persona sit, non possit deducere, d. §. pe. & ibi gl. si ipse.

si verberatus, & pulsus in tuba, vel turba collecta dampnum daret, tenetur ex tertio capite edicti vi bonorum raptorum, si servus aliquid perdidit: secus si verberatus alia de causa, l. 1. §. si cum seruum, vi bonorum raptorum.

si alienus sit verberatus, si quis turbam coadunaverit, tenetur si ex tertio capite edicti vi bonorum raptorum, si dampnum datum sit seruo, siq. si non animo ei dandi dampnum, coadunasset, ibid.

Reliquia verbo, Occidendi, 2. 3. §. Legatum, 9. Hæres, 10. §. 12. 3. Et infra in l. 1. §. 15. 156.

si alienum aduersus bonos mores verberans, vel habens questionem de seruo alieno sine iussu domini, tenetur iniuriarum actione, l. item apud, 15. §. prator ait, de iniuriis.

si alieno sit quis iniuriarum fecerit, ut domino faceret, domino competit iniuriarum actio: si non nominatè si id fecit non ad suggestionem domini, ipsi seruo iniuria facta non debet iniuria relinqui, maxime si cum verberis, & questionibus affligeret, & tunc ipse dominus agit, non seruus, d. l. item apud, §. si quis sit fecit, & ibi gl. sentite.

si cum communi verberans non tenetur actione iniuriarum, cum id iure communi & c. l. per iuratum, nisi contra probetur, d. l. item apud, §. si communis, & ibi gloss. commutata.

Seruum verberans usufructarius, vel proprietarius non tenetur actione iniuriarum, ibid.

Seruus si sit verberatus, vel tormentis sit de eo habita questio, tenetur quis sine causa: cognitione actione iniuriarum: sed si servus aliam iniuriam passus sit, non aliter competit actio iniuriarum, quam causa cognita, quia si leuiter percussus sit, vel maledictum ei leuiter, non debet actio serui si factio alioque sit infamata, vel carmine scripto, & hoc perinet ad cognitionem prætoris, & ad ferri qualitatem, d. l. item apud, §. prætor ait.

Seruo iniuria facta quandoque ad donum redandat, quod & que non vult quis seruum pro libero legem, aut existimans esse alium, quam verum ceciderit, non potest conveniri actione iniuriarum quasi mihi iniuriam fecerit recte tamen potest conveniri à me pro iniuria atroci facta quasi seruo, non quasi mihi, d. l. item apud, §. interdum, & ibi gl. iniuriarum.

Seruus, in quo vnus usufructum, alius proprietatem habet, si sit verberatus, vel habita questio de eo, actio iniuriarum serui nomine magis competit proprietario, quam usufructuario, nisi in contumeliam usufructuarii facta sit, d. l. item apud, §. pe.

Seruus, quem quis bona fide possidebat, si verberatus sit, vel habita questio de eo, actio iniuriarum serui nomine magis competit domino, quam possessori: sed si in possessoris contumeliam verberatus sit, tunc ipsi possessori competit, ibidem.

Seruus plurium si verberatus sit actio iniuriarum competit omnibus: & culliber pro parte, quam habet in seruo, debet condemnari verberans, d. l. item apud, §. si cum l. eq.

Seruum plurium verberans volente vno ex dominis credens eum seruum esse tantum, tunc non tenetur actione iniuriarum: id si sciebat esse eius, & aliorum, tunc tenetur aliis dominis, sed non ei, qui voluit, ut verberaret, l. sed si vnus, 17. eod.

Seruum pupilli, vel adulti ponens questionem iussu tutoris, curatoris, aut procuratoris non tenetur actione iniuriarum, ibid.

Seruus meus si querela tua falsa, vel infestatione tua flagellis castus sit à magistratu, competit mihi actio iniuriarum aduersus te, in quantum ob eam rem iudici videbitur: & si decesserit, competit mihi Aquila ad dampnum, d. l. sed si vnus, §. si seruus.

Seruus si iussu domini iniuriam fecerit, dominus convenitur actione iniuriarum etiam suo nomine, sed si postea manus missus tenetur, quia noxa caput sequitur, d. l. sed si vnus, §. si iussu.

Seruus si iniuriam fecit alicui causa defendendi dominum, non tenetur postea factus liber, d. §. iussu, & ibi gl. eximemus.

Seruus in omnibus non debet parere domino, & ideo si iussu domini occiderit alium, licet potest sit manus missus, tenetur lege Cornelia, l. sed si vnus, §. si seruus, & ibi gl. eximemus, de iniuriis.

Seruus, in quo quis usufructum habet, si usufructuario iniuriam fecerit, usufructarius iniuriarum actione noxali aduersus dominum potest agere, d. §. si seruus.

Seruus communis si iniuriam fecerit vni ex dominis, iniuriarum passio non datur actio iniuriarum, cum & ipse tenetur actione iniuriarum, si extraneo fecerit sit iniuriarum, ibid.

Seruus vnus si fecit iniuriam seruo alterius, domino serui iniuriam passi competit actio iniuriarum perinde, ac si domino fecisset: sed non in tantum, l. eum, qui nocentem, 18. & ibi gl. 1. eod.

Seruo cuius nomine actio iniuriarum domino competit, etiam manus missus, vel alienatus adhuc durat ei ea actio: seruo tamen manus missus non competit ob iniuriam, quam in seruitute passus fuit, l. si seruum, 29. eod. l. eq. eod.

Serui plures plurium dominorum si aliquem occiderint, vel conuictum fecerint alicui, singulorum proprium maleficium est, & tot dicuntur iniuriæ, quot sunt personæ facientes iniuriam, l. plures, 34. eod.

Seruus si deliquerit, vel non obedierit domino, potest dominus eum legitimè corrigere: non tamen ultra modum, gl. cognita, in §. in potestate. Inst. de his, qui sunt sui.

Reliquia verbo, Verberans, Et supra in l. 1. §. 154.

Seruus, qui domino patiente deliquit, factus liber tenetur, gl. in l. libero, 157. §. 1. de his, qui notantur.

Seruum castrandum tradens in dimidia parte bonorum cum esset puniendus, si iudex pro illa poena eum relegauerit, poenam grauiorem imponit, & ideo non infamat, gl. debuit, in l. quid ergo, §. poena grauior, eod.

Seruus sciens domino occidens in solidum obligat dominum: scilicet si insciente domino: quia tunc liberatur dando seruum pro noxa, l. 2. de noxalib.

Seruus si domino tantum sciens, & non prohibente deliquit, non excusatur: sed si domino iubente, & minante innotem seruo, tunc excusatur seruus propter iustum timorem, d. l. 2. §. si, qui, & ibi add. marg.

Seruus si domino sciens, & non contradicente deliquit, tenetur dominus in solidum, & etiam noxali actione: sed vna poena, quam actor elegerit, exacta, altera tollitur, d. l. 2. §. cum dominus.

Seruus si domino sciens, & non prohibente deliquit, quem postea vendidit dominus, utique, dominus tenetur, d. l. 2. §. si, qui.

Seruus si sciens domino, & non prohibente deliquit, dominus eius in solidum tenetur, siue alienatus, siue manus missus sit seruus, siue decesserit: sed si ipse dominus decesserit, hæres eius non tenetur, nisi noxaliter, l. si plurium, in §. si ibi gl. 1. eodem.

Seruus si in seruitute deliquerit, postea manus missus in solidum tenetur, l. sed ipse, 6. eod.

Seruus ibi debet defendi, ubi deliquit, l. si de noxalib.

ex serui maleficio potest agi de peculio contra dominum, quando ex tali maleficio aliquid peruenit ad dominum, l. si hæres, 6. de legat. 1.

Seruus liber esse iussus si accuseret de adulterio cum domina, non competit ei libertas, nec legatum, vel fideicommissum libi relictum valeat, & idem quando ex alio delicto serui libertas non competere, cum filius, 78. §. seruus, & ibi gl. questionem, delegat. 2.

Seruus delinquendo deterior fit, l. pretia eorum, 63. ad leg. Falcid.

Seruus in leuibus excusatur propter domini iussum, sed in atrocioribus non imo datur iudicium in ipsum factum liberum, l. seruus, & ibi gl. fi. de actio. & oblig. l. x. §. is, qui, & ibi add. marg. de noxalibus.

Seruus iussu domini occidens, vel piraticam rapinam, vel furtum faciens, rege- tur liber factus, nec excusatur cum iussu domini: minus tamen punitur, d. l. seruus, & ibi gl. fi.

Seruus delinquens sine iussu domini tam in atrocioribus, quam in aliis non atrocioribus liber factus tenetur, nec excusatur, dicta gl. final.

Seruus si crimen publicum commiserit, ut quia uxorem alicuius rapuerit, dominus non potest conueniri criminaliter: sed tantum contra seruum, l. pe. C. de noxalibus.

Seruus delinquens in seruitute in dominum non tenetur liber factus, si in extraneum deliquerit, liber factus tenetur, l. final. & ibi gl. pen. C. an seruus ex suo facto.

158 Seruus omnibus legibus reus, ac delinquens fieri potest, exceptis his, quibus pecunia pecuniaria imponeretur, gl. i. in l. 2. C. de accusatio.

Seruus iussu domini inferens vim, damnatur in metallum, & dominus est infamis: sed motu proprio inferens, ultimo supplicio punitur, l. seruus, 8. C. ad l. Iul. de vi publ.

ex Seruorum maleficio, vel quasi domino ignorante, vel prohibere non valente tenetur dominus noxali actione, cui condemnatio permittitur aut litis estimationem soluere, aut ipsum seruum delinquentem pro noxa dedere in principio. Instit. de noxalibus actio.

ex Serui delicto, vel maleficio tenetur dominus in solidum, quando seruus deliquit sciens de domino, & prohibere valente, gl. domino, ibid.

pro Serui delicto dominus liberatur dādo seruum pro noxa, & in damnum passio transferatur dominum, quod potest auocari, si dominus emendat damnum, & velit eum manumittere, §. 1. Instit. eod.

pro Serui delicto quando agitur ciuilitate ad damnum, tunc condemnatur dominus eius ad estimationem damni, vel ad dandum seruum pro noxa: & reus dando seruum liberatur: sed si ageretur criminaliter ad vindictam ob iniuriam a seruo illatam, tunc condemnatur dominus vel ad estimationem damni, vel ad tradendum seruum verberandum, vel dandum seruum pro noxa, gl. i. in additio. ibid.

ex Serui delicto commissio in dominum nulla actio competit domino, si postea sit factus liber: sed si in extraneum commisit, tenetur ipse postea factus liber directio noxali, §. omnis, & ibi gl. directio, Instit. eod.

ex Serui delicto commissio in dominum nulla actio competit domino, etiam si postea alienetur, vel manumittatur, §. si seruus, Instit. eod.

Seruo libero facto non datur actio ex delicto domini, d. §. si seruus, & ibi gl. esse coepit.

Serui ex delictis obligantur aliis sed non dominis, qui etiam si manumittantur postea nihilominus remaneant obligati, l. serui, de actio. & oblig.

Seruus si ignorante domino vocatur in ius vi exemit, dominus liberatur dādo seruum pro noxa: sed si sciens domino: quia tunc tenetur ipse dominus, l. ne quis eum, qui in ius voc.

Seruus si domino sciens, & non prohibente dolo fecit, quominus quis sciret, datur consentio exceptio contra dominum: sed si pignorante domino, tunc seruus potest dari pro noxa, l. 2. de eo per quem factum.

Seruus in atrocioribus delictis non tenetur parere, & si paruerit, uterque tenetur: initium tamen punitur seruus, gl. cum eo, & ibi add. margin. in l. liber homo, 37. ad legem Aquilianam, l. cum mulier, §. 1. rerum amotarum.

Seruo ignocitur obtemperando domino, vel ei qui vice domini est in his, quae non habent atrocitatem facinoris, vel sceleris, is, qui in puteum, §. si tutoris, quod vi, aut clam.

Reliqua verbo, Dominus, 22. 23. Publicanus, Delictum, 1. & sup. §. usque 30. & 143. 144. 145. 146. 147. 148.

159 S E R V V S pignori datus, quoad debitoris necem, habetur, ac si pignori datus non esset, l. 1. §. serui, ad Syllan.

Seruus stipulatione promissus non existens sub eodem recto tempore, quo dominus occisus fuit, si conuicit, ac detexit occisores, & pro premio liber esse iussus sit, creditor stipulanti datur vtiles actio ex stipulatu ad serui estimationem, l. 3. §. si ex stipulatu, eodem.

Serui inuadentes dominum si non occiderunt eum, non tenetur Syllanianum, cum ipse dominus possit animaduertere eos occidendo, vt bestias, cum sit iusta causa, l. et si certus, §. si & ibi gl. fin. eod.

Seruus a testatore occiso legatus pro premio eo, quod detexit mortem domini occisi, vel quia necem domini vindicauit, potest fieri liber a pratore, non obstante legato legatario tamen heres tenetur prestare serui estimationem, l. si seruus, & ibi gl. fin. eod.

Seruus communis detegens necem vnius ex dominis, pro premio consequitur libertatem: sed si pignori domini solui debet pars pretij de bonis defuncti: & si illa non sufficiat, de publico debet solui, & si illico non debet solui prima facie, l. domino, & ibi gl. fin. eod.

Seruos occisores domini sui, & etiam testamentum manuissos, qui ante questionem habitam confugerunt, si quis requisit, & conuincere querenti, & conuincere dantur quinque aurei ex bonis damnati pro quolibet seruo: sed si illa bona non sufficiant, ad id datur ex publico, l. lege Cornelia, & ibi gl. damnatur, eodem.

Seruus necem domini detegens post moram heredis sit liber, & nullius libertus est: quia consequitur libertatem quasi ex Senatusconsulto, secus si ante mortem, l. 4. & ibi gl. 1. de bonis libertorum.

Seruus vendicans necem domini pro premio consequitur libertatem, sententia contra occisores lata, & non ante, l. 7. & ibi gl. fin. C. quib. ex caus. serui pro premio.

Seruus ob vindictam necis domini, sententia contra occisores lata, a lege sit manuissus: pretium tamen serui non datur a fisco, cum domini negotium gestisse videatur, gl. fi. in l. 1. C. de precibus.

Seruus supplicans super necem domini vindicanda auditur, & in praemium habet libertatem, gl. fi. in l. 1. C. de precibus.

Seruus, qui cum libertate a domino institutus est, si pendente conditione necem domini detexit, & sic prator meriti libertatem decreuit: & ita postea existente re conditione dicitur liber ex premio, & non ex testamento, atque ita erit domini heres voluntarius, & non necessarius, l. testamento, 9. de heredi. instit. Seruus, qui ob necem domini directam praemium libertatis consequitur, dicitur liber: serui occisores id est directi manuissus, l. qui ob necem, qui sine manuissus ad libertatem, & gl. fi. in l. 1. C. quib. ex caus. serui pro premio.

Reliqua verbo, Senatusconsultum, 1. 2. & infra su. 160. usque 165.

S E R V V S ad inquirendam veritatem super necem domini habetur proprietatem serui, licet vniuersus alienus esset, torqueretur & punitur poena capitis, si auxilium non praestiterit: secus si dominus interfectus seruum bona fide possideret, vel in eo solum haberet vsum fructum, l. 1. §. 1. ad Syllan.

Serui dominorum interfectorum a domesticis, vel extraneis debent torqueri ad inquirendam veritatem, & poena capitis puniuntur, si auxilium non praestiterunt dominis: quia nulla domus esset tuta, nisi talis poena imponeretur seruis interfecti, d. l. 1. & ibi gl. necatorum.

Seruus sub conditione legatus medio tempore est heredis, nec conditio existens facit desinere esse heredis: & ideo torquetur super necem domini, d. l. 1. §. serui.

Seruus qui fideicommissaria libertas data est, ad erundam veritatem non torquetur, nec punitur ob necem heredis, ex eo quod sub eodem recto sit, nisi fuerit particeps sceleris, d. l. 1. §. sed in eo.

Seruus ad veritatem erundam torquetur, & non praestans auxilium domino interfecto capite punitur, etiam si dominus esset illius serui pro parte, quod extenditur ad necem filiorum in potestate, vel emancipatorum, vel adoptiuorum domini: sed non eius, qui in adoptionem alij datus est, nec ad necem alumni domini, d. l. 1. §. domini appellacione.

Seruus maris non torquetur, nec capite punitur ob necem filij, d. l. 1. §. de maris.

Seruus patris ab hostibus capti ob necem filij torquetur: & si non praestiterit auxilium, capite punitur, etiam si post mortem patris, antequam suus heres existat, filius oculis fuisset, d. l. 1. §. si pater.

Seruus pure legatus, vel manuissus torquetur, & punitur ob necem filij emancipati heredis instituti, ante aditam hereditatem interfecti, ibid.

Seruus filij etiam emancipati torquetur, & punitur ob necem patris interfecti, si non praestiterit auxilium, ibid.

Seruus vxoris viro occiso, vel seruus viro vxore occisa torquetur, & punitur capite ob talem necem, si non praestiterit auxilium, d. l. 1. §. si vir.

Seruus viri non torquetur contra vxorem: quia quodammodo est domina: sed non pro morte vxoris, gl. vna domus, in additione, ibid.

Seruus focer vxore, vel marito occiso torquetur, & punitur potest, si non praestiterit auxilium, d. l. 1. §. sed neque vxore.

Serui de morte domini torquentur, & puniuntur, quando dominus per vim, vel eadem interfectus est pugnatus, stragulatus, decapitatus, vel saxo, vel lapide, vel fuste percussus, vel alio telo necatus: sed si veneno, vel alio, quod clam necare solet, interemptus est, non torquentur, d. l. 1. §. occisum.

Serui ob morte domini toties sunt puniendi auxilium non praestantes domini, quoties potuerunt ei aduersus vim opem ferre, & non tulerunt, ibidem.

Seruus dominum mortuo veneno, non torquetur, nec punitur, nisi particeps, vel conficius sceleris fuerit, vel per vim veneno necatus sit, ibid.

Seruus de necem domini torquetur, & punitur poena capitis, si potuit prohibere interfectionem, & non prohibuit: secus si non potuit, d. l. 1. §. si sibi.

Serui non debet torqueri, nisi confiter dominum occisum sceleris: & si persona ignoretur, quae fecerit, hiet serui questio ad declarandam personam delicti, quoniam, quae ignorari potest, etiam si confiter eum sceleris occisum, gl. loy, cui, ibidem.

Serui questio de morte domini fit ad inquirendam mortem defuncti, ibidem.

Seruus communis potest torqueri, si vnus ex dominis non comparet, nec fecit de eo, ibid.

Serui de necem domini torquentur, & puniuntur si sub eodem recto cum domino existentes non dederunt auxilium domino: sed non existentes sub eodem recto non torquentur, nec puniuntur, nisi fuerint confici sceleris, d. l. 1. §. hoc autem.

Serui de necem domini torquentur, & puniuntur, si existentes eo loco, vnde vocem domini exaudire potuerunt, non dederunt auxilium domino, licet quidam ex dominis habeant validiorem vocem, alij exiguiorem, d. l. 1. §. eodem autem recto.

Serui quoties domino suo auxilium ferre possunt, non debeat eius saluti propriam anteponeere, ibid.

Seruus, vel ancilla existens sub eodem conclauis cum domino, vel domina, cum ipse dominus, vel domina occideretur, dicitur potuisse prestare auxilium, et si non corpore: sed voce, vel plorans, vt bi, qui in domo fuerant, aut vicini audirent, ibid.

Seruus vel ancilla de necem domini, vel domine non excusatur non proclamando, etiam si dicat, & verum fit percussorem sibi minatur, si proclamasset, & ita non proclamans capite punitur, ibid.

Serui, qui ita longe distant tempore mortis domini, vt exaudire non potuerint, non torquentur, nec puniuntur, nisi sint suspecti, vel confici mortis domini dicitur serui, qui cum domino fuerant, auxilium non praestantes ei tenentur, d. l. 1. §. si quis in villa.

Serui, qui erant cum domino cum occideretur in itinere, vel qui non erant: quia aufugerunt, de necem domini torquentur, & puniuntur ultimo supplicio: sed si nemo seruorum fuit cum domino, cum occideretur in itinere, tunc nullus eorum torquetur, nec punitur, ibid.

Seruus impubes, vel ancilla nondum vti potentes non torquentur, nec puniuntur, ex eo quod non praestiterunt auxilium domino, cum occideretur: tamen tamen solet obseruari in vfu, vt impuberes non torquantur, solent tamen terreti, & haberi, vel serula caedi, d. l. 1. §. impuberi.

Seruus, qui sine dolo malo auxilium praestitit domino, cum occidebatur, non torquetur, nec punitur: secus si finxit se auxilium ferre, vel d'his gratiam

tulit dicens se dolere, d. l. 1. §. excusatur.

ius auxilium tulisse domino, cum occidebatur, dicitur non solum quando dominum saluare potens ita ei auxilium ferre: sed etiam quando quidvis potest, scilicet, quamvis dominum interfecisset, veluti si exclamauit, aut terruit aggressores, aut turbam conuocauit, aut corpus suum obiecit, vel alias corpore suo auxilium tulit, ibid.

ius non semper vitens clamore, cum dominus occidebatur, videtur ei auxilium ferre: nam si clamorem inanem elegit, cum posset manu auxilium ferre, puniuntur vltimo supplicio, ibid.

ius si sit vulneratus, cum dominum protegeret tempore, quo occidebatur ab aliquo, non torquetur, nec puniuntur, nisi ipse data opera, ne puniretur, vulnera sibi fecerit, vel talia vulnera acceperit, ut posset nihilominus opem ferre, si voluisset, d. l. 1. §. pen.

ius etiam sub eodem recto existens cum domino eo tempore, quo fuit vulneratus dominus, non torquetur, nec puniuntur, si dominus mortiferis vulneribus superuixit, & non fuit conquestus de eo, quod auxilium non praestiterit, etiam si postea decederit, d. l. 1. §. si. & ibi gl. si.

ius existens cum domino eo tempore, quo fuit dominus vulneratus, non torquetur, nec puniuntur, si dominus in testamento suo dixit, quod seruus bene, quantum potuit, praestiterit sibi auxilium, l. 2. eod.

ius potest absolueri in testamento ne puniantur, ex eo quod ipsum non iuuauerunt tempore, quo ipse fuit vulneratus ab aliquo: occiderunt tamen non potest absolueri cum illa actio competat vnicuique de populo: quia occisor in faciendo: sed ferui in omittendo deliquerunt, d. l. 2. & ibi gl. si.

ius qui graui vulnera affectus opem ferre non potuit domino, cum occideretur, non puniuntur, l. 3. eod.

ius siue mariti, siue vxoris non puniuntur, ex eo, quod non praestiterunt auxilium, quando maritus vxorem noctu intra cubiculum secum cubantem occidit, vel vxor maritum, nisi exaudierit, d. l. 3. §. si maritus.

ius tam mariti, quam vxoris non puniuntur ex eo, quod non praestiterunt auxilium etiam exaudientes tempore, quo maritus vxorem in adulterio deprehensam occidit, ibidem.

ius plurius, ex eo, quod cum posset, non praestiterit opem omnibus dominis aggressoribus patientibus, vltimo supplicio puniri debet, quamvis quibuscumque eis opem rulerit: sed si omnibus simul non potuit opem ferre, non puniuntur, si quibuscumque opem tulit, d. l. 3. §. si cum amicos.

ius si non potuit opem ferre simul marito, & vxori aggressum paruum vxoris, non puniuntur, opem vultu marito, & non vxori, vel econtra ferus mariti si opem tulit vxori, & non marito, d. §. si cum omnes, & ibi gl. ignoscit. erus non puniuntur ex eo, quod non iuuerit dominum, si eo tempore, dominus occisus fuit, si sine dolo malo ita erat clausus, ut quocumque, ut erumpere succurrere causa, aut comprehenderet, qui eadem fecerunt, non poterit secus si potuit erumpere causa succurrere, vel si in dolo fuit, ut ita clauderetur non posset opem ferre domino, d. l. 3. §. subuenitur.

erus si necesse defectus non puniuntur ex eo, quod non rulerit opem domino tempore, quo occideretur, ibid.

erus iustus non puniuntur ex eo, quod domino occiso non praestiterit auxilium: quia numeratur inter eos, qui sub eodem recto non sunt: quia vt illi per spatium ita ite per morbum nihil audit, d. l. 3. §. iustus.

erus cecus, furiosus, vel mutus ex eo, quod non praestiterit auxilium domino, cum occidebatur, non puniuntur, ibid.

erus stipulatione promissus si existens sub eodem recto praestitit auxilium domino: si tamen postea conuicit occisores domini, & mortem domini arguit probando eos detexit, & pro premio liber esse iussus sit, non tenetur haeres defuncti stipulatori seruum, vel estimationem prestare: quia & si supplicio fuisset affectus, non teneretur ei prestare, §. si ex stipulatu.

erus testamento manumissus si domino auxilium non praestitit, cum occideretur, torquetur, & puniuntur ante aditam hereditatem, & etiam post, ac si seruus fuisset, d. l. 3. §. de his quoque.

erus quamvis sit certum se occidisse dominum: nihilominus torqueri debet, vt indicat mandatoris cædis: cæteri autem conferui tantum puniuntur ex eo, quod non praestiterunt auxilium domino: non tamen torquentur, l. & si seruus, & ibi gl. 1. ad Syllan.

erui quamvis in caput domini regulariter non torqueantur, tamen bene in caput haeredis sui, vel extranei, qui est eorum dominus, ad sciendum an ipse haeres occiderit, d. l. 1. & si ibi gl. haeredem.

erus communis potest torqueri pro vno ex dominis non comparcente, sicut pro mortuo, d. l. 1. & si seruus, §. si vnus.

erus, qui sub eodem recto constitutus domino occiso opem non tulit, si ab haerede venditus sit, & postea de eo seruus supplicio sit sumptum, eo quod dominum non auxiliauerit, haeres vendens tenetur emptori ad pretium serui, l. lenatus consulto, & ibi gl. obnoxio, eodem.

erui patris filij exheredati occisi vtrum deliquerint in non prestando auxilium filio exheredato occiso, declaratur ex futuro euentu, l. si exheredatus, eodem.

erui, quos quis viuus manumissit, torquentur, & puniuntur, si patrono occiso auxilium non praestiterunt, ibid.

erui impubes, qui non praestitit auxilium domino, cum occideretur, non torquetur, nec puniuntur, nisi ipse prope pubertatem existens sit de occisoribus, vel sit particeps eorum, vel cubabat ad pedes domini, cum occideretur, & tunc, l. excipiuntur, & ibi gl. certum, eodem.

erui dominum occiso prius debet torqueri de se, & de conferuis, si de eis sint indicia: & si confiteatur, quod occiderit, tunc debet interrogari quo mandante, occiderit, nec debet interrogari an mandauerit Tirsus, vel Mquius, l. prius, & ibi gl. 1. & si eod.

erui debet armis, & manu, & clamoribus, & obiectione corporis auxilium praestare domino, cum occiditur: alius cum posset, non tulit, torquetur, & puniuntur vltimo supplicio, cum dominus, eod.

erui quatuor, vel torura debent fieri in iudicio, & non in domo priuata, quando dominus a familia occisus est, gl. 1. in l. 3. C. de his, quib. vt indig.

Seruus plus debet custodire dominum, quam se: sed in vltibus feudorum contra decidit: scilicet quod non teneatur pro domino salutem suam exponere, gl. saluas, & ibi add. marg. in l. si vt certo, §. quod verò, commodati.

Seruus, cui libertas relicta est, si moriatur, interim quod haeres necem defuncti vlticetur, & ante aditam hereditatem, habere potest suum haeredem, qui consequatur lucrum, quod medio tempore seruo defuncto accidit, l. pen. & ibi gl. pen. C. de his, quibus vt indig.

Seruus cui libertas relicta est, lucrum, quod sibi accidit, interim quod haeres defuncti necem vlticetur, & ante aditam hereditatem, sibi acquirit, & potest habere haeredem, ibid.

Seruus sub eodem recto commorantes non praestantes auxilium domino per infidias occiso, poena capitis puniuntur, l. fin. & ibi gl. si. C. eod.

Seruus, qui ex quocumque loco siue in via, siue in agro, siue in domo possunt clamorem domini periclitantis exaudire, vel infidias sentire, & non praestiterit auxilium, poena capitis puniuntur ibid.

Seruus impubes, qui dominum periclitantem non iuuerat, non incurrit in poenam Syllanianam: sed tantum ferula sunt puniendi ad inquirendum, non ad puniendum, ibid.

Reliqua verbo, Torqueri, Tortura, & infra nu. 165. vsque

169. Senatus consultum, l. 2.

S E R V V S de suo tantum facto debet interrogari, & creditur eius responsio cum 169 tormentis dicto, praecedentibus iudiciis, l. serui, 7. & ibi gl. 1. de testibus, gl. 1. in l. seruus, C. de testibus.

Seruus de facto alieno non potest interrogari, cum nullam communionem habeat cum iure ciuili, d. l. serui, & ibi gl. 1.

Ad seruus pupilli potest inquiri, & inuestigare de fraude tutoris, l. fin. de suspensis tutoribus.

Seruus pro domino, nec contra dominum potest produci in testem: recte tamen potest interrogari de suo facto, l. seruus, 7. C. de testibus.

Seruus non debet interrogari nisi de facto suo, gl. pen. in l. 4. C. de feris fugitiuis, inter Seruum, & dominum quando agitur liberale iudicium, potest interrogari seruus, si agitur contra eundem, qui se liberum dicit, siue de dominio alicuius ferui quaeratur inter aliquos per actionem in rem, gl. ita sit, in §. si verò dicatur, in authent. de testibus, collat. 7.

Seruus pro domino non torquetur, ied quia pro vtraque parte debet diceret contra dominum, & ideo non potest etiam pro domino quod si posset, debet diceret contra eam, quod non licet, gl. 1. in l. nulla, de legibus.

Seruus accusatum de crimine si petit accusator torqueri calumniosè, reuertitur in duplum damni, vel deteriorationis illius, quam per questionem suspicatus dominus ferui, & nihilominus propter calumniam puniri debet, l. fin. de calumniator.

Seruus si sit accusatus, quem torqueri petit accusator, tenetur domino ferui emendare in duplum damnum, quod suscepit ex illa tortura: sed si extraneus fuit accusatus, & accusator petit feruum torqueri, damnum ferui estimari debet, & media pars emendatur ab accusatore, & alia ab accusato, gl. 1. ibid.

Seruus accusari, vel patris accusari post torturam tantum debet publicari, & domino in simplum emendari, ibid.

Seruus dicenti per tormenta, creditur in quibuscumque casibus praecedere tamen debent indicia, gl. fin. in l. si ad exhib.

Seruus quando datur alicui simpliciter causa habenda: questionis, intelligitur 166 agi, vt non reddatur, si in crimine fuerit deprehensus, l. si dominus, de praescript. verbis.

Seruus pupillorum possunt interrogari, & torqueri ad instruendum diligentiam indicantis, & ad pupillorum utilitatem in causa suspecti tutoris, l. ad instruendum, 3. de administrat. tutor.

Seruus durus sunt torquendi, quam liberi, gl. videlicet, in l. propter, ad Syllan.

Seruus corruptus, & iacens cum vxore domini, poena capitis potest puniri a domino, & etiam potest torqueri, vt veritatem eruat, gl. tradatur, in l. si §. 1. de publicanis.

Seruus vxoris, quae de adulterio accusata fuit, torquendi sunt pro veritate erueda, siue fuit domi, siue in villa, siue postea eos acquisiuit: & ideo intra 60. dies non possunt manumitti, nec alienari, etiam mortuo marito intra illud tempus, l. prospexit, 12. cum l. seq. qui, & a quib. manum.

Seruus communis duorum haeredum ex alia causa, quam ex hereditaria, vel vnus eorum non debet torqueri super rebus hereditariis, quando super illis est controuersia inter eos, etiam si dicatur vnus haeredum quatuordecim domini in illo seruo, l. §. diui fratres, de quaestio.

Seruus municipium, vel cuiusque corporis, vel societatis potest torqueri in caput cuiusque ciuis, vel contra quemlibet de illo corpore, vel societate, d. l. 1. §. seruum.

Seruus alienus, vel liber homo bona fide possessus non potest torqueri contra bonae fidei possessorem, d. l. 1. §. si seruus.

Seruus mariti in caput vxoris potest torqueri, d. l. 1. §. seruum.

Seruus damnati, qui deliquerit esse ipsius per damnationem, possunt torqueri in caput eius, ibid.

Seruus manumissus a domino ad hoc, vt non torqueatur contra dominum, potest torqueri in his, in quibus liber torqueatur, dummodo non torqueatur in caput domini antiqui, d. l. 1. §. si seruus.

Seruus, qui tempore accusationis suscepit erat alienus, licet postea effectus sit rei accusati, potest nihilominus torqueri in eius caput, ibid.

Seruus, qui dicitur nullo iure emptus, non prius torqueri poterit in caput emptoris, quam si consulerit venditionem non renuile, ibid.

Seruus contra dominum non sunt torquendi: & si de facto fuerint torti, nulla fides adhibetur dictis eorum, d. l. 1. §. Antonius.

Seruus pretium si accusator domini deposuerit, vt is seruus torqueatur contra 167 dominum, nihilominus seruus non debet torqueri, d. l. 1. §. cum quidam.

Seruus quasi sceleris participes si in se torqueantur, & aliquid contra dominum confessi fuerint, nihil prauidetur domino eorum, d. l. 1. §. si ferui.

Seruus potest torqueri, si ipse dicatur omnisque proficiendum alienis rei in causa tributorum: & sic seruus capitaliter est puniendus, d. l. 1. §. in causa.

Seruus

Seruus alicuius ciuitatis in causa aliorum torqueri debet, d. §. in causa, & ibi gl. quod.

Seruus accusatur de aliquo delicto, cum torquetur de se, potest interrogari, & si dum questio habetur, de alio dixerit, est rei indicium: id est ut reus indicaretur, ut scilicet qui alii fecerit illud delictum, d. l. r. §. diuus Adrianus.

Seruus plurium in nullius eorum caput potest torqueri: secus si sit collegij, vel vniuersitatis: quia tunc potest torqueri in caput vnius de vniuersitate, l. 3. cod.

Serui non possunt torqueri contra dominum de incestu, nisi incestus sit simul cum adulterio, l. 4. & ibi gl. fi. & l. sequenti, cod.

Serui possunt torqueri contra dominum in crimine adulterij, ibid.

Serui hereditarij possunt torqueri, cum de testamento falso queritur, l. parte, de questio.

Seruus cum accusatur, potest haberi questio, ut sic seruus saluus sit, vel innocentia, vel supplicio, l. questio, cod.

Serui in causa pecuniaria si aliter facti veritas sciri non potest, potest torqueri contra alium, non contra dominum, l. diuus Pius, & ibi gl. r. cod.

Seruus in casu, quo non potest torqueri contra dominum, eodem casu, si de facto torquetur, non valet eius dictum, nec aliquid indicium facit contra dominum, ibidem.

Serui peculij castrensis filijfamilias non possunt torqueri contra patrem dominorum: sicut nec serui patris contra filium domini, l. de minore, §. r. de questio.

de Serui libertate, quod est controuersa, quae sit praedicialibus actionibus: tunc non torquetur seruus propter spem proximae apparituae libertatis, gl. fi. in d. l. de minore, §. fi.

168 Seruus quando petatur ipse solus, vel vna cum aliis rebus hereditariis per petitionem hereditatis: tunc torquetur supra vna re hereditaria, ut quia vnus dicit se in solidum heredem, alius econtrarium torquetur seruus etiam super re hereditaria, vel non hereditaria, super qua inter duos est controuersa, qui confitentur seruum communem, & se coheredes esse, §. ibid.

Seruus emptus etiam si fuerit redhibitus non potest in caput emptoris torqueri, l. etiam, cod.

Seruus, ne torquetur, si dicat se liberum, non debet torqueri, antequam liberale iudicium expediat, l. si quis, ne questio, cod.

Seruus lite pendente super dominio eius, non potest torqueri interim in ream, à quo ipse seruus patitur, l. ex libero, §. fi. cod.

Serui in causa adulterij torqueri possunt contra dominum, etiam extraneo accusante dominum seruorum de adulterio: secus si accusaretur de stupro, l. extraneo, cod.

Seruus communis potest torqueri, quando vnus ex dominis dicit alterum dominum occidisse, l. extraneo, de questio.

Seruus in metallum damnatus non potest torqueri contra eum, qui dominus fuit, d. l. extraneo, §. fi.

Seruo, qui vltro, & sponte aliquid dicit contra dominum, non creditur, l. vnus, §. iudex, eodem.

Seruus venditus non potest torqueri contra dominum quondam suum, ibid.

Seruus etiam ad postulationem domini non torquetur in causa domini, ibidem.

Seruus, cui fideicommissaria libertas relicta est, non potest torqueri interim, nisi aliorum questionibus oneretur, l. is, cui, cod.

Seruus, vel ancilla non debet torqueri contra dominum: & si de facto tortus fuerit, eius dicto non creditur, l. maritus, cod.

Seruus torqueri debet ut manifestet, verum propter lucrum capiendum calidè à domino ad domum, vel ad agrum eius, qui suscepit, fit immisus an non: quod si constitit malignè à domino factum esse, talis seruus ad filicum pertinet, l. 4. & ibi gl. p. C. de seruis fugiti.

Seruus non solum, quando inter alios de eo est controuersia, potest torqueri sed etiam cum ipse sit in lite, interrogari, & torqueri debet in possessorio, non in petitorio, gl. fi. in l. cum super, io. C. de rei vendic.

169 Seruus, vel liberus non potest torqueri contra dominum, vel patronum, neque etiam pro eo propter perplexitatem, gl. r. in l. quod fauore, 6. C. de legib.

Seruus regulariter non potest torqueri contra dominum: fallit tamen quandoque, gl. pen. in l. quicunque, 4. C. de seruis fugiti.

Serui adulterae, & patris eius, & serui adulteri, & patris eius, & serui accusatoris, & serui mulieris, & qui datur ad vsum mulieris prohibentur manumitti, & alienari intra 60. dies à die diuortij, & torquentur pro adulterio detegendo, gl. in l. 3. C. de adulteriis.

Serui etiam extranei, qui in vsum mulieris sunt, pro adulterio detegendo torqueri possunt, & etiam possunt manumitti à suis dominis, quando ipsi volunt, ibidem.

Serui adulterae, vel patris eius, ut liberè dicant sua dicta super adulterio, publicantur, & à dominorum potestate eripiuntur post questionem, non ante, ibidem.

Serui in causis ciuilibus, non torquentur contra dominum: etiam fallit in criminibus adulterij, fraudati census, & laesae maiestatis, l. r. C. de questio.

Serui in causis ciuilibus non torquentur etiam propter inopiam probatorum, ibidem.

Serui contra dominos torquentur, quando dominus contra tempus, vel contra eos, qui militant ad latus principis, est molitus, vel quando vir uxorem, vel vtrumque, vel socius socium occidit, gl. principis, ibid.

Serui in criminibus non torquentur contra tutorem, vel matrem domini sui, nisi tutela agatur, l. 2. C. cod.

Serui libertati donati indistinctè non torquentur, etiam si de nece domini defuncti vindicanda tractatur, l. nec, fi. cod.

Serui, vel liberi neque in criminalibus, neque in ciuilibus possunt torqueri in dominum, vel patronum, neque etiam pro his, l. pridem, §. l. seruis, 14. C. eodem.

Serui etiam volente domino non possunt torqueri contra dominum, l. seruis, 7. C. eodem.

Seruus hereditarius potest torqueri super falsitate testamenti, etiam si ei libertas sit praestita, l. cum testamento, io. C. cod.

Seruus potest torqueri quando de dominio eius est controuersia inter duos, l. quoties, 12. cod.

Seruus potest torqueri non solum in criminali causae sed etiam in ciuili, ubi de facto eiusdem serui est controuersia, l. interrogari, 15. C. cod.

Serui hereditarij gubernationem rem habentes torquentur, siue sit questio de hereditate, siue de re hereditaria, non obstante, quod eis sit relicta libertas, l. fi. C. eodem.

Seruus alienos faciens torqueri per calumniam, si moriantur in tormentis, tenetur ad duplum affirmationis seruorum, l. dominis, C. de calumniator.

Reliqua verbo Torqueri, Tortura, Confessio, 14. p. in l. 3. C. de summa Trinit. gl. r. in l. 3. C. de assertione tollenda.

Seruus inspecto iure ciuili non dicitur proprie capite puniri, cum caput non habet: bene inspecto iure naturali, cum liber sit, gl. puniendus, in l. can. a. rem, 23. §. excipitur, de adul. edit.

Serui delinquentes ibi debent puniri, ubi deliquerunt: dominusque eorum, si vel sit eos defendere, non potest renouare eos in prouinciam suam: sed debet ibi defendere, ubi deliquerunt, l. si cui crimen, §. p. de accusa.

Serui delinquentes exemplo humiliorum puniuntur, l. in seruorum, de penis.

Serui, qui saluti dominorum suorum infidias fuerint, p. l. quique igne cremantur, l. capitalium, §. igni, eod.

Serui in omni supplicio fueritis sunt puniendi, quam liberi homines, d. l. capitalium, §. fin.

Seruus in vincula damnatus libertatem, hereditatem, vel legatum sibi relictum consequi potest, si post penam completam, & expletem tempus condemnationis dies cedit, l. fratres, 34. cod.

Seruum non debet damnari in opus publicum, nec temporarium: & de facto damnatus ad opus temporarium, finito tempore, redditur domino, l. seruus, 34. eodem.

Seruo condemnato, dominus, vel alius recte potest appellare à condemnatione facta de seruo, & etiam ipse seruus, si dominus, vel alius pro domino non appellauerit, l. seruus appellare, 15. de appel.

pro Seruo condemnato dominus appellationem, quam interposuit, potest prosequi per procuratorem, l. Lucius, 18. cod.

Se. ut si domino parent, motus agitur cum eis, etiam in atrociorib. gl. r. in l. 2. C. de sepulch. violato.

Seruus demolitus sepulchrum, domino inficio, damnatur in metallum: si vero eo conicio, relegatur, & locus, ad quem aliquid de sepulchro exportauit, publicatur, d. l. 2.

Seruus simpliciter ad vincula damnatus sine temporis praefinitione, intelligitur perpetuo damnatus, l. seruus, 10. C. de penis.

Seruus quando capitaliter damnatur, peculium domino non auferitur, imò excoctio differtur, donec ab eo reddatur ratio administrationis domino acceleranti, l. r. C. de bonis proscriptorum.

Seruus dicitur caput habere quoad capitaliter puniendum: & sic naturaliter, & non ciuilitate, §. l. r. ibid.

Seruus ciuilitate dicitur puniri, ut quia fiat seruus penae, de quo potest damnari, ibidem.

Seruus in metallum damnatus definit esse domini, & indulgentia rei concessa non restituit eum priori domino: sed si quid tenet, quod ad priorem dominum spectat, cognoscit procurator Caesaris inter eum, & filicum, cuius caput esse mancipium, l. frustula, 8. C. de sententiam passis.

Seruus in metallum damnatus ex erronea sua confessione habita in tormentis, quae postea patefacta falsa sit liberatur, domino redditur estimatio serui, glo. in ibidem.

Reliqua supra, 135. Damnatus, Penae. S. v. dictio ampliata est, & accipitur pro conuicta, l. si quis ita, 32. & ibi gl. r. de auro, & arg. leg.

Seu, dictio quandoque non ponitur expositio: sed ampliatur, in princ. Insti. de interdict. is.

Reliqua verbo, I. r. g. n. r. 1. S. v. r. a. sententia quem esse puniendum, si lege caueatur, intelligitur de capitali, & dicitur seueri in faciendo: vel etiam arbitrio, & motu iudicis, ut ferri, gl. seueri, in l. r. C. de nece potioris.

S. e. c. v. n. c. i. a. dicitur vicia, & dimidia, gl. l. ex cunctis, in l. 4. C. de libelis praeteritis.

S. e. c. u. n. s. item est, quod vicia, & dimidia, gl. l. ex cunctis, in §. heredes. Insti. de heredit. insti.

S. e. x. t. a. n. s. significat sextam partem id est duas vncias, gl. sextans, in d. §. heredes, & gl. de sextante, in l. r. C. de pactis.

S. i. r. v. s. Dap. vnus in primis fuit penitus, qui leges regias in vnum contulit, l. 2. §. & quidem ex omnib. de origi. iuris.

S. i. r. a. t. u. l. a. particula non semper facit conditionem, l. nuto, 6. §. r. & ibi gl. non conationem, de tutelis.

Si particula non facit conditionem, quando addicitur ei, quod recte inerat de necessitate, d. §. r. & ibi gl. non conditionem.

Si particula facit conditionem, quandoque tamen non facit, gl. fin. in l. tuto, ita, 13. de testam. tutela.

inter S. i. & e. m. nulla est differentia in effectu: quia vtrumque facit conditionem, qui promittit, 48. & ibi gl. r. de condit. indebi. & l. stipulatio ista, 38. §. inter certam, & l. quodcumque, §. fi. de verborum obligat.

inter S. i. & e. m. est differentia quando apponitur circa voluntatem: veluti promissio facta, si volueris, inutilis est: sed promissio facta, cum volueris, valet, & utilis est: quia in promissione, si volueris, circa substantiam obligationis, vtpote circa voluntatem apponitur conditio, & ideo non valet promissio: sed in promissione, cum volueris, circa substantiam non apponitur, & ideo valet, d. gl. r. & ibi add. marg.

S. i. & e. m. cum coniunctiones differunt, gl. quamquam, & gl. arbitrio, in l. fideicommissa, 11. §. fi. fideicommissum, de legat. 3.

dictio facit principaliter conditionem, secundario tempus, sed dictio, cum facit principaliter tempus, secundario conditionem, l. si Titio, 22. quando dies, leg. cedat.

dictio, ponitur quandoque pro quia, quandoque pro quamvis, quandoque intertem conditionis, gl. fortissimum, in l. 1. de officio eius, cui mandata. Verò coniunctio aduersaria operatur, quod vno calu existente non habet locum dispositio facta in alio, l. si ita scriptum, de liberis, & posthum.

Reliqua verbo, Si, Vt, Conditio.

ca est latens cultum; sed large interpretatur telum, vt omnia arma comprehendat, gl. in rub. C. ad legem, Corn. de sicariis.

est cultellus, ex vtraque parte sciendos, quem portant peregrini quandoque in baculo quodam ita, quod non appareat, glo. lica, in §. item lex Cornelia, Inst. de publi. iudicis.

CARRI appellatur a fca, quod significat ferrum, cultum; hodie tamen generalius accipitur fca, & etiam telum per interpretationem significat, ibi.

Reliqua verbo, Lex, 32.

C V T, dictio quandoque est aduerbium similitudinis, quandoque est aduerbium qualitat, vt quando ponitur pro tamquam, gl. ficut, in extratrag. de pace Constantie, §. valalli.

C U L T U M dicitur eius, cuius est imago, & tale, quale in cera imprimitur, gl. h. autem, in add. marg. in extratrag. de pace Constantie.

gillum habet vno consensu, & confirmationem signum dicitur sine literis, natus, & inuestitus, & ideo per solus sigilli praesentationem non probatur commisso praesentis specialia quia sigillum est res inanimata, gl. sigillorum, in extratrag. de pace Constantie, in principio.

gilli appositio locenter apponens in instrumentum idem operatur, quod ratihabitione, sed verò ignoranter apponenti, gl. in l. 2. C. de rebus alienis.

gillum suum apponens non eo, quod apponat in instrumento, videtur approbare contenta in eo, d. l. 2.

gilla dicitur a figno, gl. in l. pedi culis, 34. de auro, & argento.

gilla dicitur etiam annuli de ferro, qui ponuntur ad murum, glo. sigilla, in l. cetera, 43. hoc Senatusconsultum, de leg. 1.

Signillum factum in vasis ab emptore vini non censetur et traditum, quia magis videtur signasse, ne subintraretur aliud vinum, quam vt traditum videretur, l. 1. de periculo, & commodo.

Reliqua verbo, Subsignare, Contrahere, 13.

IGNARE idem est, quod sigillare, gl. signant, in l. Caius, 39. de pignor. acti.

IGNATAE tabulae dicitur, gl. est signatum, quod eis adheret, scilicet si est legatum, quod ab eo est separatum, ad telum, §. si. & ibi gl. si de test. m.

IGNVM potest significare rebus, quas possidet, siue sint suae, siue alienae: sed non verilla, vel vela, gl. pe. in l. 2. C. vt nemini iudicis iudic.

igna imprimere rebus, quas alius detinet, nemini licet, etiam si suae, vel obligatas sibi esse aliquis affirmet, d. l. 2.

igna sua rebus alienis imponere sine iudicis autoritate nemini licet, rub. C. vt nemini licet sine iudicis autorita.

ignum suum imponere nemo potest rei, quam petit, lite pendente, l. 1. C. eod.

ignum impolitum rei meae ab aliquo sine iudicis autoritate, & lite pendente possum ego propria autoritate remouere, ibid.

Reliqua verbo, Sigillum, Traditio.

IGNIFICARE rem, idem est, quod demonstrare rem, de qua quaeritur proprio nomine et attributo: quandoque tamen & largius sumitur, & etiam si proprium nomen non interueniat, sed quocumque modo designatur res, glo. 1. in rub. de verb. signif.

IGNIFICATIO verborum actiue intelligitur, sed significatio rerum passiuè, nam verba significant, & res significant, ibid.

ignificatio quocies sumitur ex vniuerso, in quo aliquid falsum est, totam orationem falsam efficit, gl. non latet de dero, in l. 5. §. 1. de legitimis tutorib.

IGNVM opus dicitur opus silicium, siue lapideum, gl. ligninum, in l. 1. §. 1. de rebus.

ignum opus dicitur illud, quod confutis, atque confectis testis, adita calce conficitur, d. §. si. in add. marg.

IGNITIARI quidquid acquireret ex sua administratione, dicitur quasi castrens, & post patris obitum praecipuum proprio dominio vendicare potest, gl. si. & l. 4. C. de advocat. diuersorum iudi.

Ignitarij sunt, quibus imperator sua secreta sub silentio committit, gl. silentiarij, in l. omni modo, 30. §. imputari, C. de inoffic. testam.

Ignitarij dicitur praefate curiae honore fulgens, gl. in l. iustitiae, 8. C. de testib.

Ignitarij triginta sunt, & dicuntur ministri ad ea, quae silentij, quicunque sunt, interiores in principis domo, principalium arcanorum consilij, quique silentij, & arcanis principis consiliis inter se solent, quos nonnulli aiunt auricularios, gl. 1. & ibi add. marg. in rub. C. de silentariis, lib. 12.

Ignitarij ad deciones dicitur consiliarij, gl. 1. ibid.

Ignitarij, & eorum vxores ciuiliur, & criminaliter sunt conueniendi coram magistrato officiorum, l. 4. C. eod. titulo, & lib.

Ignitarij excusantur a iuribus, & curis, & filij eorum inuiti non vocantur ad praetura, l. si. C. de silentariis, lib. 10.

Ignitarij, & in potestate parentum positi quidquid acquirunt, retinent tantquam castrens peculium, nec potest eis per parentes auferri, nec post parentum obitum tenentur conferre fratribus, nec tenentur conferre dictis fratribus id, quod parentes, vel alij donauerunt eis ratione supradictae militiae, ibidem.

Reliqua verbo, Decurio, 6.

IGNITVM propter patris teneantem interueniens reputatur traditio, gl. meo, & ibi add. in l. 5. quae operanda, & quorum rerum actio.

Ignitum etiam ante litem cognoscitam impendendum est ei, qui audiri vult contra id, quod princeps fecit ex certa scientia, gl. non admittimus, in extratrag. de pace Constantie, §. nos Romanorum.

IGNVM est quarta pars viciae auri, non librae auri, gl. 1. in auth. sed hodie, C. de episcopis, & gl. 4. in §. spollarum, in auth. de sanct. episcopis, col. 9.

Silicquam non debere dici, sed silicquam teneat, aliqui: & est genus monetae, quae provincialis vnturalis vocatur medietas sanctae Helenae, ibid.

Silica, secundum Isidorum, idem est, quod 24. pars solidi aut est quarta pars viciae, §. gl. silicquam, in §. 1. in auth. nullum credentem agricol. col. 4.

SILICVM, vel silicquum, vel siliqua, vel flex significant quartam partem viciae, vel quadagesimam octauam partem assis, vel cuiuslibet rei, gloss. silicquum, in l. liberto, 21. §. silium, de annuis legatis.

SIMILE quod est, non est idem, cum nihil sit id, qui idipsum simile sit, gl. quemadmodum, in l. 1. §. 1. quod iustia, gl. idolum esse, in l. quod Nerua, de pesti.

Simile dicitur, quod est idem quoad effectum, sed diuersum quoad verba, & ita eo respectu dicitur simile, quo respectu est diuersum, l. qui liberis, 8. & ibi gl. similem, de vulgari.

Simile si aliquo casu in legibus inueniatur, hoc non debet vituperari, sed debet adscribi imbecillitati humanae, quae naturaliter inest, l. 2. §. si quid, C. de veteri iure.

de Similibus ad similia in iure propter identitatem rationis sed procedit argumentum, l. cum quidam, 26. & ibi add. marg. C. de admin. tutorum, gl. pe. in l. ex facto, de neg. gest.

Similis aequitas vbi est, & simile ius statui debet, gl. pe. in l. 1. C. de interdictis.

de Similibus ad similia sicut potest trahi ius scriptum: ita & ius non scriptum ad non scriptum, gl. si. in l. 1. C. quae sit longa consuetudo.

Similium eadem est disciplina, gl. idem, in princ. Inst. quod cum eo, qui in aliena potestate.

Reliqua verbo, Idem Taxatus.

SIMILITUDO in vno non arguit similitudinem in alio, gl. idem intellectionem, in add. ibi.

Similitudo quandoque fit per contrarium, l. ficut, 20. & ibi gloss. 1. C. de liberali causa.

Similitudo nulla est in legibus, nisi propter repletionem, vel pleniorum indagationem, hoc contingit, l. 1. §. nulla, C. de veteri iure enuclea.

Similitudo legum in quibusdam, & his breuissimis, assumpta non est inutilis, l. 2. §. si quid autem, C. eod.

Reliqua verbo, Aequari, Per, de Quemadmodum, Argumentum, 1. Culpae. sub §. 1. in §. 1. 13 v. continetur calus mixtus de aequitate, sed non de rigore, l. si ita scriptum, de licetis & posthumis.

Reliqua verbo, Alia.

SIMPLICITAS sua alicui damno non debet esse, l. 1. de dolo.

Simplitati militum quoad legum obseruanciam in decedentis testamentis consulendum est, l. 1. de milit. testam.

Simplitas legibus placet, l. si. & ibi gl. simplicitate, C. de furtis, gl. si. in c. 1. §. fin. episcopum, vel abbatem, in vltibus fecerunt.

Simplitas est amica legum, calliditas verò inimica, intellige de simplicitate, quae est contraria fraudum de fatuitate, quia illa est damabilis, §. sed quia stipulationes, & ibi gl. simplicitas, & ibi add. Inst. de fidei comm. l. 2. de.

SIMPLICITER dicitur, quod est sine distinctione, & ambagibus, l. si. & ibi gl. simplicitate, C. de furtis.

Reliqua verbo, Placuit, Soluere, 2. Soluere, 34.

SIMONIA est publicum crimen, & lex dicitur ex ea, & offenditur Diuina maiestas, & ideo aequiparatur crimini laeae maiestatis, l. si quemquam, 29. C. de episcopis.

per Simoniam volens habere Ecclesiam, id, quod datur est, vel pretium, quod expensum est, relictum Ecclesiae, cuius sacerdotum voluit comparare, anth. quod pro hac, C. eod.

Simoniae causa datum debet applicari illi Ecclesiae, cui fit iniuria, §. pra. omnib. in auth. de sanctis episcopis, col. 9.

per Simoniam electus in episcopum, ignorans, debet, cum scit, in manu consecrantis renunciare, & tunc cum potest reeligere, gl. aut aliam, ibid.

Simoniam committit manu, lingua, & obsequio, gl. pecuniis, in §. 1. & neque vxoris, in auth. quomodo oporteat episcopos, col. 1.

Simoniaci si quis dedit aliquid pro aliquo, vt ei honores deferantur, non potest ab eo reperere, licet ille habuisset ratum, vel dedisset mandatum, gl. peritantes, in l. quae vtiliter, de nego. gestis.

Simoniacus est quis, licet pro eo ignorante pecunia detur gl. 1. in add. marg. in l. 2. quod vult, aut clam.

Reliqua verbo, Ambitus, Ambitio.

SIMVL dicitur fieri, quod fit eade. n. die, licet diuersis momentis fiat, §. gl. 1. in l. in opus, 29. locati, §. si fundus, 16. §. si duo, & ibi gl. si eodem, de pignor.

Simul dicitur fieri duo actus, quando vnus fit post alterum sine temporis intervallo, glo. simul, & ibi add. in l. cum querebatur, 20. de militari testam.

Simul dicitur fieri, quod fit pluries sine temporis intervallo, ibid.

Simul recte sunt quaedam, quae non valent, si fiant separatim, vt duorum reorum obligatio, glo. 2. in add. in §. pen. Inst. de curatoribus.

SIMVLATIO fit de vno contractu ad alium, veluti quando fiebat iure transactio, sed simulabatur venditio, l. cum ea, quae, 21. C. de transactio.

Simulatio cum obicitur, veritas facti debet inquiri, l. 1. 2. C. plus valere quod agitur.

Simulatio quando adhibetur de persona ad personam, praestet veritas simulationi, ibidem.

Simulatio veritatis substantiam mutare non potest, ibid.

Simulatio fit, quandoque de persona in personam: quandoque de causa in causam, gl. si. ibid.

Simulatio veritatis non praestat impedimentum, l. si ancillam, 7. C. de contrahen. emptio.

Simulationis praesumptio probatur non solum ex actibus precedentibus, sed etiam ex sequentibus, l. si filij tui, 16. & ibi add. marg. C. de donatio. inter vir.

SIMVLATIO venditio ius creditoris non impedit, l. si non verum, 13. C. eod.

Simulatus contractus non tenet, gl. 3. in l. 1. C. de contrahen. empt.

Simulata conventio adeo est ipso iure nulla, quod actio etiam iure iero non competat, l. cum ea, quae, 31. C. de transactio.

SIMVLATIO & dissimulatio differunt, unde dicitur, quod non est simulatio, & dissimulatio, GGG

que, quod est, gl. dissimularet, l. 1. §. 1. de ventre inspicendo, gl. 1. in l. 1. de confessio, gl. 1. in l. p. C. de iuris, & facti iago.

Reliqua verbo, Dissimulare, Veritas, Confessio, 2. 3. Verum.

SINGULA quæ non profunt, multa collecta iuvant: quod verum est in favorabilibus, sed non in odiosis, gloss. coadunata, in l. si plures, de pactis, gloss. speciem, in l. 3. §. eiusdem, de testibus, gloss. legitimis, in l. 2. de excusat. tutorum, l. spadonem, 17. §. si ciuitatis, in addit. margin. eodem, l. 1. §. fin. & ibi gl. fin. de vacatione mun. gl. fin. in l. instrumenta, §. C. de probatio. gl. fin. in l. 1. C. qui numero turel. gl. adiutorium, in l. cum scimus, C. de agricolis, & censuris, lib. 11.

Singulus, singula, singulum habet vim specialis dinumerationis, l. spadonem, 17. §. si ciuitatis, in add. marg. de excusat. tutor.

Singula, quæ non profunt, multa vnita iuvant, quando illa multa tendunt ad perficiendum vnum totum: fecus verò quando plura tendunt ad fundandum diuersa, quia tunc non iuvant, gl. fin. in add. in l. instrumenta, §. C. de probat.

Singula singulis sunt reddenda, quando aliter probationes non possunt saluari, secundum rectitudinem sermonis, gl. vniuersitatis, in l. si C. de fideicommissis.

Reliqua verbo, Legatum, 13. v. §. 17. Promissio, 1. Quamdam, Stipulatio, 21. Successor, 3. 4. Vniuersalis.

SINGULARIA inter se non differunt specie, gl. 1. in l. si pars hereditatis pet. Reliqua verbo, Numerus, Empor., 2. §. 6. 8. 13. interesse, §. Legitimus, 10. 11.

SINO sumitur pro nisi, gl. h. in l. 1. C. de milit. testam.

Reliqua verbo, Nisi.

SQVIT, verbum tam masculos, quam feminas comprehendit, l. 1. de rei vborum sign. laic. prator, de neg. gest.

Reliqua verbo, Distributum, Lex, 3.

SISTERE iudicio, siue repæsentare quempiam iudici simpliciter promittens, si nihil exhibuerit, sit et iudicetur, ex lib. 1. quia huiusmodi promissio intelligitur de prima repæsentatione, si duobus reis, §. si quis, & ibi gl. exhiberit, in add. marg. de iniur.

Reliqua verbo, Dolo, 1. 2. Impeditus, Promissus, 9. 10. Promissor, Reus, 13. 14. 15. Satisfactio, 4. 5. 6.

STROMIA est frumenti, & annonæ frumentariæ cura, siue frumentatio; unde frumentatores huius curæ dicuntur præfecti publici, gl. 1. in add. marg. in rub. C. vt nemini liceat in emptione speciem, lib. 10.

STRONAZ dicuntur, qui frumento publicè emendo, condendoque præfunt, l. fin. in add. marg. de administr. rerum ad ciuit.

STRONIA minus publicam est: vnde sitonæ dicuntur, qui id munus gerunt, gl. relictæ, ibi.

Sitonæ, qui non legitime officio suo functi sunt, debent esse indennes, d. l. fin. §. ante pen.

STRIBITIO non inducit restrictionem, cum quis decedens, §. §. fin. de leg. 3. Siue, dictio verè est disunctiua, l. si ita qui stipulatur, 63. de verb. oblig.

STRIBITUS vitæ, gratias, ac benignos mores plus faciunt ad fidem, & confidentiam, quam facultates, & diuitiæ, gl. sobrietatis, in l. ne ei, §. si de adoptio.

STRIBIN dicuntur proprie, qui ex fratribus patrelibus, aut consobrinis, aut amantibus vndique propagantur, l. 3. de gradibus affi.

Sobrinus sunt in sexto gradu, gl. fin. in l. 1. ad leg. l. 1. repetund.

Sobrinus propiores dicuntur filij patruelis, gloss. l. 1. a. 2. in l. 2. C. communia de fidei.

Reliqua verbo, Consobrinus.

SOCER, cum quo nurus de dote agit, habet beneficium, quod in tantum condemnemur, quod facere potest, & non ultra, l. rei indicata, 16. §. si solut. matri.

Socer parentis naturalis locum obtinet, l. qui parentis, 17. eod.

Socer non minus nuri, quam filio in pluribus habet necesse prouidere, gl. 1. ibi.

Socer ex promissione dotis contentus à marito constante matrimonio habet beneficium, quod ià id tantum condemnemur, quod facere potest, & non in plus, l. ex diuerso, 18. solut. matri.

Socer ex promissione dotis contentus à genero soluto matrimonio, vt lucretur dotem ex pacto, habet beneficium, quod condemnemur, in quantum facere potest, nisi dolo se versatus sit in promittendo dotem ultra quam facere potest, gl. hoc iustum, ibi.

Socer licet succedat genero: non tamen filia perdit ius consolidationis, imò facta filii iuris agere potest contra heredes patris sui, vel etiam contra ipsum patrem, tantquam heredem mariti, l. si socer, 45. eod.

Socer si prælegauerit nuri sue ius actionis ad repetendam dotem, non valet legatum, quia cum nurus sit nupta, non potest agere contra maritum ad dotem repetendam: secus si prælegasset ei dotalem pecuniam ab heredibus suis, quia tunc valet legatum, & quouis ipsorum, siue muliere siue marito agente contra heredes soceri debet interponi cautio de indemnitate, l. 2. de dote prælegata.

Socer si dotem nurus receptam filio suo exheredato legauerit, non potest nurus agere pro dote contra soceri filium exheredatum maritum suum: sed ipse filius agit contra heredes institutos ex causa legati, non tamen consequetur legatum dotis, nisi prius cauerit eis de defendendo eos aduersus volentem agere ad dotem, d. l. 2. §. per contrarium, & l. pater, 8. eod.

Socer si filio marito nurus sue dotem prælegauit, legatum marito relictum extinguitur soluta dote mulieri post solum matrimonium: quam solutionem maritus cogitur habere ratam quasi suo creditori datam, d. §. per contrarium, & ibi gl. mulieri.

SOCER filio ex parte instituto si legauit dotem nuri, filius tamen hæris institutus Falcidianam, quam coheredes ex legato dotis detraxerunt, iudicio familie crescenda habebit ante partem, sicut totam dotem percipere ante partem, si dos non esset legata vxori sue, d. l. 2. §. idem Iulianus, vers. idem Iulianus.

Socer si dote recepta à nuro instituit filium heredem, & rogauit, vt quidquid ex hereditate sua peruenisset ad eum, restitueret alicui filius non teneret ex fideicommissio restituere dotem, quam postea morte vxoris ex pacto, vel iudicio vxoris lucratus est: qui eam ex causa matrimonij, & non ex iudicio patris lucratus est, l. 3. vers. nam & si quis, de dote prælegata.

Socer appellatur viri, vel vxoris pater; mater verò eorum appellatur socrus, l. 4. §. affines, de gradib. affinit.

Socer dicitur vxoris mæx pater, & ego illi sum gener: socer magnus dicitur auus vxoris mæx, & ego illi sum progenes, & e contra pater meus vxori mæx est socer, & illa huic est nurus, & auia mea illi est socrus magna, & vxor mea illi est pronurus magna, ibi.

Soceri, & socrus appellatione non continentur proprie sponsores parentes: sed bene improprie, l. Labeo, & ibi gl. 1. & ibi gl. Seruius, de gradibus.

Socer vxoris pro dote contentus habet beneficium, non condemnemur ultra, quam facere potest: sed socer mariti non habet, si conueniatur soluto matrimonio: secus si conueniatur eo constante, l. sicut autem, 1. 1. & l. seq. de re iud.

Socer mariti soluto matrimonio potest conueniri à marito ad dotem promissam deducto, non egeat, nisi in dolo fuerit, l. reprob. gl. si ad marg. ibi.

Socer volens accusare nrum de adulterio si protestatus sit coram iudice se vel le dare libellum de hoc, si postea destiterit volens lucrari dotem, quasi nurus illius culpa matrimonium solutum sit, non potest postea accusare, l. miles, de adulteris.

Soceri, & socrus appellatione continentur pater, & mater etiam sponsi, vel sponse, l. 4. ad legem Pomp. de parricid.

Soceri, & socrus appellatione continentur etiam auus, & auia vxoris mæx, vel mariti, l. socer, l. 46. de verb. sig.

Socer de raptu sponse, & filij inclusione potest agere lege Julia de vi publica, vel priuata, l. 3. C. ad leg. Jul. de vi.

Reliqua verbo, Donatio, 59. Donare, 4. Des, 3. Gener.

Societas ingeneris, 1. v. §. 1.

Quoad omnium bonorum, 6.

Quoad translatum ad heredes, 7.

Quoad damnum, §. lucra, 8.

Quoad dissolutio, nem, 9.

Quoad tempus contrahenda societas, & quoad peculium, 10.

SOCIETAS est duorum, pluriumve conuentio honeste contracta ad vberius rem quæsum, & commodiorem vsum, gl. in rub. Inst. de societate.

Societas quinquæ, vel sex scholasticum in vno hospitio potest facere syndicum, vel ad eum super causa societas, si societas sit licita, gl. aliorum, in l. 1. quod cuiusque vniuers.

Societas dolo malo coita, etiam inter maiores, ipso iure nullus est momenti, l. in cause, 17. §. item, relatum, & ibi gl. coitit, de minorib.

Societas si dolo malo fuerit coita, deceptus si vult agere pro socio, potest: quia ex parte sua semper tenet societatem, sed ex parte alterius, qui dolum commisit, nullus est momenti, gl. inter maiores, ibi.

Societas potest coiri, & re, & verbis, & per nuncium, l. 4. pro socio.

Societas potest coiri residet pacto quodam declarato ipso actu, & verbis: id est consensu ipsius verbis declarato, d. l. 4. & ibi gl. 1. & ibi ad marg.

Societas, quæ sola re fit, dicitur incidens, & conuenionalis, gl. 1. ibi.

Societas potest contrahi consensu sine re, ibi, l. qui admittitur, 19. eod.

Societas ita coita, si qua iusta hereditas certi hominis alterutri obueniat, communis fit, non valet, ferè si fuisse coita de incerti hominis hereditate, gl. iusta, in l. 3. §. de illo, pro socio.

Societas ita coita, si qua iusta hereditas alterutri obueniat, communis fit: ad legitimum tantum hereditatem: id est ad eam, quæ ex lege defertur, & ab intestato, perit, d. l. de illo.

Societas si dolo malo, aut fraudandi causa coita est, ipso iure nullus est momenti, d. l. 3. §. fin.

Societas contrahitur si vnus eorum bonorum, siue vnus negotiationis, siue vchigalis, siue vnus tantum res l. societas, §. eod.

Societas potest coiri, & valet etiam inter eos, qui non sunt æquis facultatibus: quia plerumque pauperior supplet tantum opera, quantum ei per comparationem patrimonij deest, ibi.

Societas donationis causa non potest contrahi: veluti si quis tecum faciat societatem ita, vt tu nihil ponas ibi in communione, nec operam, nec pecuniam: lucrum tamen quod percipiat ad te; quæ societas non est, imò magis dicitur turis mercenarius, & ita magis dicitur donatio, nisi alia ratio impediat, d. l. societas, §. si & ibi gl. si.

Societas si ea conditione sit contracta, vt tu partes societatis constitueres boni viri arbitrio, partes debes constituere, & bonus vir arbitrabitur considerando, quod alter plus operæ, & industria: alter plus pecuniarum in societatem conferre debeat, l. si societatem, §. eod.

Societas simpliciter potest coiri, in qua si expressè non sit dictum, omnium bonorum, solum veniunt vniuersa, quæ ex quaestu veniunt, hoc est lucrum, quod ex emptione, & venditione, & locatione, aut conductione futura descendit non autem veniunt hereditates, legata, vel donationes inter viuos, vel causa mortis, l. coiri, cum trib. seqq. eod.

in Societate simpliciter coita tantum veniunt illa, quæ ex quaestu: id est opera, solertia, & diligencia proueniunt, sed quæ non sine causa obueniunt, & accedunt ob aliquod meritum: veluti hereditates, legata, & donationes non veniunt in societate simpliciter coita, ibi.

in Societate simpliciter coita non venit alienum, quod socio debetur, vel quod socius debet alij, nisi quod ex quaestu, opera, & industria eius pender, l. sed nec æs, 12. eod.

Societas simpliciter si sit coita ita, quod quaestus, & lucri sint socij, hoc in societatem non venit aliud lucrum, quam quod ex quaestu, & industria descendit, l. sed et si, 13. eod.

in Societate coenda simpliciter, vel ad tempus, non oportet cauere, & addi, quod non renuncietur intemptu: quia ipso iure sine pacto societatis intemptu renunciatio venit in æstimationem, l. sed & socius, 17. §. fin. eod.

in Societate eadem damnum, & lucrum potest esse quandoque, gl. pen. in l. de illo, 13. eodem.

Societatis actio vt locum habeat, requiritur, quod interueniat societas conuenionalis, nec sufficit re esse commune, nisi interueniat societas, l. vt sit, 31. eod.

Societatis actio datur, vbi duo habito tractatu societatis in communione inciderit, d. l. 1.

derunt: scus ubi tunc tractat contrahendae societatis in communione in-
siderunt: quia tunc communi diuidendo, vel negotiorum gestorum datur
actio: quia in re ipsa negotium communiter gestum esse videtur, l. nam cum,
33. & ibi gl. pen. eodem.

Societatem prout non potest quis contrahere ita, quod heres eius sit etiam
socius: societas autem vestigialium, vel simularum ex pacto socij defuncti pos-
set transire ad eius heredem, si heres idoneus sit: ratio diuersitatis est quia
societas vestigialium esse necessaria, neque pendet ex libera voluntate, gl. 1. &
ibi add. in l. nemo, 33. §. eod.

Societatis iudicium venit bona fides, l. cum duob. §. 1. et eod.
societatis vnus negotiationis non porrigitur ad aliam negotiationem, d. l. cum
duob. §. fin.

Societatis pactum vt obsequetur, competit actio pro socio, l. si fratres, 33. §. 1. eo.
societas coacta ad emendum, si socius res, quas emere debuit, non emit dolo,
vel culpa sua, tenetur actione pro socio, nisi dies, intra quam debuit emere, si-
ne dolo, vel culpa transiit, d. l. si fratres, §. si quis societate.

Societas plures quando sunt inter eosdem, vno iudicio societatis ad omnes
societates agitur causa dirimendarum litium, d. l. si fratres, §. item Mela.

Societas rei in hereditate, vel illicita nulla est, nec pratermittendum, §. eodem.

Societatem si coierit filiusfam. & post emancipationem in ea durauerit, dicitur,
quod eadem societates durat, sed si filius coierit societatem, & aliena-
tione in eadem durauit: quia alienatione prioris societatis finita dicitur, quod ex
intero alia incipiat, l. id, quod, 39. §. filiusfam. & §. si eod.

Societatem nullam habens consensu illi, quibus legatus est vfusfructus seruare
tamen dicitur socij, gl. 1. in l. et si duo, de peculio.

Societas quodammodo habet in se ius fraternitatis, l. verum, 64. pro socio, & gl.

nulli, in l. pppillius, 2. quod in fraud. creditum.

Societates contrahuntur ob commodiorem vsum, & vberiore quæstum, gloss.

exequetur, in l. verum, §. si cum tres, pro socio.

Societate manente non nascitur actio pro socio: sed bene nascitur obligatio,
quod actio actionis causa, glo. interierit, in d. l. verum, §. fin.

Societati renunciare videtur agendo pro socio cum socio, gl. aut iudicio, in l.

actio, 66. eod.

Societati potest quis renunciare etiam per alios, veluti per procuratorem ha-
bentem speciale mandatum, vel habentem generale omnium bonorum ad-
ministratum, nisi specialiter prohibetur, d. l. actione, §. renunciare.

Societas si sit coacta ad aliquam rem, & ante finem, & integris omnibus manen-
tibus mortuo vno socio alter socius ignorando mortem socij, si sequatur

rem, de qua societatem coierat, valet societas: sed si sciens eius mortem,
d. l. actione, §. morte.

Societas si coacta sit ad emendum aliquam rem, si vnus socius iuit ad nundinas,
& emit eam rem ignorans socium, qui domo remaneret, esse mortuum, & valet

societas: sed si sciens, §. morte, & ibi gl. coierat.

Societatem si contraxit filiusfam. etiam post emancipationem permanet socius,
d. l. actione, §. societas.

Societate diffracta, nihilominus diuisio rerum adhuc remanet, d. l. actione, §. si

pro diffracta.

Societate contracta ad emendum inter plures, inter quos conuenit, quod vnus

reliquis sociis nundinarias epulas praestaret, & dimitteret eos negotiari, te-
netur ille ad praestandas epulas actione pro socio, & ex empto, l. cum socie-

tatis, 70. & ibi gl. dimitteret, pro socio.

Societas coiri potest inter docentes Grammaticam simul, & in eisdem, vel diuer-
sis scholis, vt quod ex eo artificio acquirerent, esset commune, l. duo so-

cietatem, 72. & ibi gl. 1. eod.

Societas coiri potest inter docentes leges, vt salarium, quod inde acquirerent,
esset commune: quia licet salarium non possint petere, retinere tamen pos-

sunt, & id eo salarium sic solum, ex eo pacto communicari potest, ¶ d. gl. 1.

& ibi add. marg.

Societas iussa patris cum filio, vel iussa alicuius cum aliquo extraneo si fuerit

contracta actio pro socio directo potest agere contra eum, cum quo con-

tracta est societas: sed cum eo, qui iussit, agitur conditione certi, l. si & ibi gl.

pro socio.

Societas, vel mandatum rei flagitiose non valet, l. quod sepe, 33. §. 1. de contra-

hens. emptio.

Societas inter virum, & vxorem donationis causa contracta: veluti vt totum lu-

crum esset vxoris, nihil ipsa praestante, non valet, nec nascitur actio pro socio:

vt donum tamen facta videtur, & id eo morte donantis confirmatur, l. cum

hic status, 33. §. si inter virum, de donatio. inter virum.

Societates potest contrahi super hereditate iacente incerti hominis, gl. rei futu-

rae, in l. 4. de condi. insti.

Societas super hereditate iacente alicuius etiam post mortem defuncti con-

trahi non potest, nisi defunctus viuens consenserit, ibi.

Societas quaestus, & compendij si inter duos sit contracta, quidquid ex operis

suis quilibet eorum acquirerit, erit commune: sed quod vnus eorum ad eum

ad hereditatem, in qua est institutus, acquiriuit, sibi tantum acquiri, & non

socio, nisi sint socij omnium bonorum, vel nisi contemplatione societatis es-

set institutus, l. aditio, 45. & ibi gl. acquiri, de acqui. hered.

Societas dicitur, quando non cohabitant simul: collegium vero dicitur, quando

simul cohabitant: corpus vero est genus, gl. municipibus, in l. 3. §. a municipi-

bus boni possit.

Societas libera voluntate debet procedere, gloss. i. in l. Labco ait, 36. de operis

liberorum.

Societas libertatis causa inter liberum, & patronum facta, vt quia patronus

eum manumissit ob hoc solum, vt secum contraheret societatem, iure iure

non valet, d. l. Labco, & ibi gl. 1.

Societas non potest iniri per donationem causa mortis: quia confertur post

mortem, quia finitur societas, l. senatus, 35. §. si quis societatem, & ibi addit.

marg. de donati. causa mortis.

Societas obinet ius fraternitatis, & solum vni, altero socio, etiam negligenti

communicatur, gl. noceat, in l. si non expedit, 65. §. 1. de bonis author. iudic.

possit, & gl. fin. in l. ha. C. de positi.

Societas vno pecuniam, alio operam conferente potest contrahi, l. 1. C. pro soc.

Societas tacite contracta videtur in fundo, eo ipso quod ille fundus communi-

ter est emptus à duob. l. 1. C. eod.

In Societate contractibus bona fides exuberare debet, & conuenit æquitas ra-

tionibus non solum oneratis etiam compendia inter socios diuidi, l. 3. C. eo.

Societatis iure aut transactionis stipulatione subdita, omnium bonorum diui-

sionem æqualiter inter socios fieri si fuerit conuenient, nihil refert vnus e-

orum decelerit testatus, vel interitus, quod minus placita hæres teneatur ser-

uare, l. 4. C. eod.

Societas tamdiu durat, quamdiu cōsensu patrum integer perseruat, l. 5. C. eo.

Societas potest contrahi non solum putē sed etiam sub conditione quabbet,

putā si contra illo fuerit factus, l. pen. C. eod.

Societas debet habere chartularios: id est notarios, §. hanc igitur, in auct. de ar-

mis, col. 6.

Societas potest coiri ita, vt alter conferat pecuniam, alter non conficiat, & ta-

men luerum sit commune inter eos: quia sæpe operā alicuius pro pecunia va-

let, §. de illa, Inst. de societate.

Reliqua verbo, Contractus, 10. Filius, 108. Matricula, 9. Actio, 229. Socius, per tot.

Communi, 1. vsque 6.

SOCIETAS omnium bonorum etiam ad futura bona refertur, l. 1. si societa-

tem, 74. & ibi gl. 1. & add. marg. pro socio.

In Societate omnium bonorum specialiter contracta hereditates postea vni so-

cietorum delatae veniunt in communionem, d. l. si societatem.

Societatem omnium bonorum si coierat tres, quorum vnus sit maritus: si ma-

nente matrimonio dissoluatur societas, debet ipse maritus percipere dotem

mulieris, antequam partem, quia onera matrimonij sustinere debebat: si dis-

solutio matrimonio fuerit etiam dissoluta societas, tunc ea debet dotem

percipere, quia solute tenebatur, l. actione, 66. §. si pro socio.

In Societate omnium bonorum omnes res, quæ cōsentium sunt, continuo co-

municantur, exceptis rebus post societatem quædici, l. 1. & ibi gl. si pro socio.

In Societate omnium bonorum continuo communicantur omnes res contra-

hencium traditione ficta: quia quod suo nomine possidebat, nomine commu-

ni videtur incipere possidere, & sic possessio, & dominium ficta traditione ac-

quiritur in communi, l. 2. & ibi gl. 1. eod.

In Societate omnium bonorum actiones, & nomina non communicantur, nisi

cedantur adiunctim, l. 3. & ibi gl. 2. eod.

In Societate omnium bonorum specialiter, & expressè facta communicantur

inueniunt hereditates, legata, & quæ donata, vel quæcunque ratione acquisita

sunt, sed si simpliciter fuisset contracta societas, d. §. cum specialiter, & ibi gl. 1.

Societatem omnium bonorum si coierat duo, ita, quod quidquid lucraretur,

esset commune, quod socius vnus in honorem filiorum alterius socij expen-

dit, commune esse debet, l. si societatem, 74. §. si eod.

Societas omnium bonorum presentium, & futurorum contrahi potest, gl. re. i. fu-

turas, in l. 4. de condi. insti.

Societas si contracta sit omnium bonorum, ita vt bona præmoris aut ad super-

uientem pertineant, mortuo socio eius bona nihilominus non pertinent ad

consocium, l. 1. & ibi gl. 1. C. qui testamenta facere.

Societas potest contrahi omnium bonorum, & etiam vnus negotiationis tan-

tum, in princ. Inst. de societate.

Reliqua verbo, Socius, 2.

SOCIETAS non transit ad heredem ex conuentione socij: sed actio pro so-

cio bene transit tam pro culpa ipsius defuncti, quam pro dolo heredis, l. ne-

mo, 35. pro socio.

Societas ad heredem non transit: inchoata tamen per defunctum debet per hæ-

redem explicari, l. hæres, 40. eod.

Societas vestigialium non soluitur morte, si ab initio actum sit, quod ad hæ-

redem transiret, nisi mortuus sit socius, sine cuius opera societatis non potest ad-

ministrari, l. adeo, 60. eod.

Societas vt transeat ad heredem tria, vel quatuor requiruntur. Primum, quod

socij conducat vestigialia. Secundum, quod sic conduxerint, quod hæredes suc-

cedant in conductione, & societate: item quod persona succedens sit idonea

item quod ipsi socij non tantum cum locatore vestigialium: sed etiam quod

inter se paciscantur, quod hæredes in societate succedant, gl. adscripta, ibid.

Societas vestigialium ad heredem non transit etiam ex conuentione, quando

hæres non est aptus, & idoneus, d. l. adeo.

Societas, quam contraxit filius arrogatus, non transit ad arrogatorem, ne alio-

quin inuius qui efficiat socius ei, cui non vultis ipsi cōuenit arrogatus reman-

et socius, l. actione, 66. §. societas, eod.

Societas vestigialium transit non solum ad heredem primum: sed etiam ad hæ-

redes vltiores, ¶ gl. 1. & ibi add. in l. nulla, 71. eod.

Societas licet ad heredem non transeat mortuo sociotamen emolumentum so-

cietatis transit ad heredem, qui possunt agere pro socio, & incepta negotia

societatis à defuncto possunt consummare, gl. fin. in l. 3. C. pro socio.

Societas ex pacto non potest transire ad heredem, nisi in societate vestigialium,

quæ transit ad primum heredem tantum: non ad alium, nisi denuo confen-

tia: item nisi iuramento hinc inde appositio: quia de iure canonico teneat

etiam in persona heredis, nec morte vnus ex sociis solueretur, ¶ gl. conue-

nerit, & ibi add. in §. soluitur, Inst. de societate.

Reliqua verbo, Hæres, 63. Socius, 6.

SOCIETAS si contracta sit in pari pecunia, nec adiectum sit de partibus lu-

cri, & damni, debent esse æquales, l. si non fuerint, 29. & ibi gl. 1. pro socio, gl.

fin. in l. 1. C. pro socio, & in princ. Inst. de societate.

Societati adiectum pactum, quod quis duas, vel tres partes lucri, & damni ha-

beat, alius vnus, valet, si in societate cōiunda dispariter collatum est, vt quia

alter plus contulit societati vel pecuniam, vel industriam, vel operam, vel alterius

cuiuscunque rei, d. l. si non fuerint, pro socio.

Societati adiectum pactum, quod quis duas, vel tres partes lucri, & damni ha-

beat, alius vnus, non valet, quando omnes socij æqualiter conueniunt socie-

tati, ¶ gl. societati, ibid.

Societati adiectum pactum, quod quis nullum damnum patiatur, & quod lucrum aequaliter dividatur, valet, si is qui operam posuit, sit ille, qui damnum pati non debet, & eius opera est estimanda tanti, quantum damnum est, d. l. si non fuerint, §. ita coiti.

Societati adiectum pactum, quod vnus habeat totum lucrum, alius totum dampnum, vel partem damni, & nihil lucri, non valet, & dicitur leonina societas, d. l. si non fuerint, §. si ibi gl. pen.

Societatis iniquissimus genus est, ex quo quis damnum, & non lucrum expectat, ibi. Societatis adiectum pactum, quod quis maiorem partem lucri, & nullam partem, vel minorem damni habeat, valet, si pactum illud fuit, quod vsque ad tres tantum partes lucri haberet, & non ultra, §. d. gl. pen.

Societas quando est licita, & lucrum illicitum, tunc lucrum non est communicandum; communicatum vero ad se condemnationis periculum rapit, si vero societas sit illicita, & lucrum etiam sit illicitum, tunc nec lucrum est communicandum, nec communicatum sponte periculum transire facit, l. si fratres, §. §. si in add. marg. eod.

Societas ad rem certam emendam, vel conducendam si contracta sit, quidquid lucri, & detrimenti factum est, etiam post vnus mortem, commune debet esse, si contra damnum, & lucrum preparatum est ante mortem socij: pura rebus empti, secus tamen in societate omnium bonorum, vel vnus negotiationis, l. actione, §. §. si in rem, & ibi gl. quidquid, pro socio.

Societate dissoluta si aliqua pecunia remaneat communis penes aliquem sociorum, & aliter sociorum aliquid ab sit, ut quia impendit in rem communem, is agere debet cum eo solo, penes quem ea pecunia est, & deducto ex ea sumptui, vel damno, quod sensit, de reliquo, quod cuique debetur, omnes agere possunt, d. l. actione, §. si communis.

Societas quando contrahitur cum lucris, quam damni communio inuitur, l. si vnus ex sociis, §. eod.

Societas si coita sit ex his partibus, quas Titius arbitratus fuerit, si Titius decesserit, antequam arbitratus fuerit, nulla est societas, l. si coita, §. eod.

Societas si coita sit sub hac forma, ut Titius partes societatis id est damni, & lucri constituat, & delectat, eius arbitrium ad arbitrium boni viri redigi debet, l. societas, §. cum duabus seq. eod.

Societatis partes si conferantur in arbitrium Titij, potest Titius arbitrari, quod vnus sit socius ex millefima parte, & alter sit ex duobus millefimis, quando alter si plus optet, induit, & vel gratia in societatem confert, l. quid enim, §. eod.

In societate valet conventio, si duo inter se pacti sunt, ut ad vnum duae partes damni, & lucri, & ad alium tertia pertineant, in principio, l. inst. de societate.

Reliqua verbo Socius, §. 8. 9. 10. Damnum, 2. 3.

Societas soluitur morte socij: ita compromissum morte vnus ex litigatoribus, vel arbitri, nisi actum sit, quod ad succedentes extendatur, l. diem proferre, §. 1. & ibi gl. morte, de arbitris.

Societas soluitur renunciatione, morte naturali, vel ciuili, capitis diminutione, & egestate incidente, ut si quis ex sociis bonis cesserit, vel si fuerit bona publicata, l. 1. & ibi gl. p. & vlt. & l. verum, §. 4. §. si pro socio.

Societas prius ad eo soluitur morte socij, ut nec ab initio potest pacisci, quod haeres succedat societati, l. adeo, §. pro socio.

Societas soluitur ex personis, vel ex rebus, vel ex voluntate, vel ex actione, l. verum, §. 3. §. si eod.

Societas soluitur, quando homines, vel res, aut voluntas, vel actio id est obligatio interuenit, ibi.

Societas soluitur, quando res, in quibus contracta est societas, esse deserunt, aut conditionem mutant, ut quia consecrata, vel publicata fuerint, ibi.

Societas soluitur, quando interit actio, id est obligatio per nouationem, vel iudicio accepto cum alio animo nouandi, vel stipulatione, gl. interit, ibi, l. l. actione, §. 4. eod. & gl. si in §. manet, l. inst. eod.

Societas soluitur voluntate, id est renunciatione expressa, vel tacita, d. §. si & ibi gl. final.

Societatis ius soluitur tacite, cum socij separatim agere experient, & vnusquisque eorum ius negotiatur, l. ita quoque, §. 7. pro socio.

Societas vnus rei, vel omnium bonorum soluitur, quoties hoc animo iudicium acceptum est, ut societas distrabatur, l. actione, §. 4. eod.

Societas dissoluitur per venditionem bonorum factam a creditoribus, vnus socij propter se alium, ibi.

Societas dissoluitur omnium sociorum soluitur, d. l. actione, §. diximus.

Societas morte naturali, vel ciuili vnus socij soluitur, etiam si contracta sit omnium consensu, & plures superint, nisi in coeunda societate aliter conueniunt, d. l. actione, §. morte.

Societas soluitur, quando ad aliquam rem coita est, & finis illi negotio, vel rei sit impossibilis, ibi.

Societas soluitur publicatione omnium bonorum vnus socij: quia is pro mortuo habetur, cum in eius locum alius succedat, d. l. actione, §. publicatione.

Societas finitur interemptione rerum, gl. si in add. marg. in l. 1. C. pro socio, gl. si in §. manet, l. inst. de societate.

Societate ante furorem i furioso contracta post furorem poterit dissolui, etiam si curator, & etiam socij licet remanere tali societati, l. si C. eod.

Societas potest dissolui per procuratorem generalem, gl. 1. ibi.

Societas soluitur renunciatione facta praesente socio, vel eius procuratore, etiam si renunciat aliter facta non valet, nisi in praesentia renunciantis, §. manet, & ibi gl. 1. & ibi add. l. inst. de societate.

Societas soluitur per renunciationem lucrum, quod post renunciationem acquiritur, non communicatur, nisi dolose fuerit renunciatum, §. manet, l. inst. eod.

Societas soluitur morte vnus ex sociis, item interitu rei, vel publicatione bonorum, vel si vnus ex sociis bonis cesserit, §. soluitur, l. inst. eod.

Societas non soluitur morte socij, quando conuentum est inter socios, ut duret inter superstites etiam vno moriente, d. §. soluitur, & ibi gl. conuenit.

Societas soluitur per litem contestationem in actione pro socio, & incipit illa actio competere, gl. mag. in l. 1. C. de contrahen. & committit, stipul.

Reliqua verbo Socius, §. 14. 15.

Societas potest coiri in perpetuum, id est dum viuunt, vel ad tempus, vel sub conditione, l. 1. & l. nulla, §. 1. & ibi gl. r. pro socio.

Societas non potest coiri in aeternum, id est sine fine, gl. si in d. l. nulla, & ibi gl. 1.

Societas non potest porrigi ultra mortem, l. si fratres, §. 3. §. idem respondit, l. co.

Societatem coire valet ad certum tempus alius est, & alius est societas coita pactum facere, ne ea discedatur intra certum tempus, quod pactum nihil operatur, §. sine dolo, in l. actione, §. 4. §. item qui, eod.

ad Societatem perpetuam non potest quis coiri per praescriptionem, §. gl. ad communionem, in add. in l. si non forem, §. si certum, de conditione indeb.

Societati si vnus contrahit operam, alter pecuniam: pecunia precepta non potest socius compellere alium operari, vel ut tunc demum pecunia reponat, vel reponatur, quia interemptione rerum finita est societas, gl. filius, in l. si non fuerint, §. 2. §. ita coiri, pro socio.

Societati si vnus pecuniam, alter operam contulerit, periculum pecuniae commune est, si nulla opera est impensa a socio circa ipsam pecuniam: si vero opera impensa sit, certumque est pecuniam exerceri, tunc pecunia perit ei, qui contulit operam, quia negotiorum, nisi aliud dictum sit, §. gl. solus, & ibi add. marg. ibi.

Societati si coiret quis habens tres equos cum te habente vnum equum ita, ut accepto equo tuo quadrigam venderet, & ex pretio quartam portionem tibi redderet: si ante venditionem equus tuus mortuus sit, soluitur societas, nec ex pretio suorum trium equorum quartam partem tibi teneat reddere, nisi contracta sit societas, ut cum equo tuo, & tribus eius quadriga fieret, & illa communicaretur, quo calu renebatur tibi reddere quartam partem pretij omnium equorum, etiam si mortuus sit equus tuus ante venditionem, l. si id, quod, §. eod.

Societas si antequam sit contracta, pereat res in societatem deducenda, perit ei, cuius est; sed si post contractam, perit communiter, d. l. si id, quod, & ibi gl. coiran.

In societatem si quis vaccae dederit, licet vaccae moriantur, nihilominus remanet societas in virtute ex eis natis, d. gl. coiran.

Societate iam contracta, & coita si pecunia vnus ex duobus, qui pecuniam ad comparandas merces contulerit, precepta sit, verique peris, si ante societatem, & communionem, postquam eam destinata ad id, perit: quia tunc suo periculo, & non socij perit, d. l. si id, quod, §. idem.

Societas ne intra certum tempus diuidatur, si inter socios sit pactum, valet pactum: non tamen ob id potest impediri vnus socius vendere: quare emptor communiter diuidendo agendo eadem exceptione submouebitur, qua venditor submouetur, l. in hoc iudicium, l. 4. §. final. communi diuidendo.

Reliqua verbo Socius, §. 12. 13. Caster, 4.

Societas in genere, num. 1. 7.

Quoad omnium bonorum, §. 3.

Quoad conueniendum, & condemnandum socium a socio, 4.

Quoad actionem pro socio, & communionem diuidendo, §. 5.

Quoad hereditatem socij, §. 6.

Quoad lucrum, damnum, & debitum causa societatis, & communionem, §. 7. 9.

Quoad mutuum, pactum, aut obligationem socij, 10.

Quoad obligandum rem communem, & alienationem, emptioem, vel contradiationem rei communem, nu. 11.

Quoad dolum, culpam, negligentiam, & periculum rei, §. 12. 13.

Quoad dissolutionem, & renunciationem societatis, & diuisionem rei communem, §. 14. 15.

Quoad petendum expensas a socio, & partem eius, in quo condemnatus est, & soluitur, num. 16. 17.

Quoad usum, vel adfectionem, aut factum in re communem, & eius prohibendum, §. 18. 19. 20.

Quoad delictum socij, & testimonium eius, 21.

Socius non dicitur, nisi aliquid ponat in societate: scilicet rem, vel operam, l. itemas, §. §. si quis societatem, & ibi gl. inierit, de donat. causa mortis.

Socius vnus perdit propter alium, si fecit in legato, & vbi non capax capio propter capax, gl. ne proffit, in l. si duo, si quis cautio.

Socij adiectio stipulationem vitiat: sed adiectio extranei pro superuacua habetur, gl. si in l. proptum, communia praediorum.

Socij vnus negotiationis si fuerint plures, & vnus exerceat in vno loco, & alius in alio, isti censentur adiuncti introitus, & vnus censetur feruare alteri, l. eius, qui in provincia, si certum pet.

Socij inter se non possunt agere de peculio: sed debent agere pro socio, vel communi diuidendo, l. hinc quaeritur, §. si enim l. seq. de peculio.

Socius meus si admittit aliquem in societatem, admittit et tantum qui admittit, est socius, & non mihi: Cum enim societas consensu contrahatur, socius mihi esse non potest, quem ego socium esse nolui, qui admittitur, §. pro socio.

Socij mei socius non est socius meus, l. nam socij, 20. eodem, & l. consilij, 48. de reg. iuris.

Socij quod in alea, vel adulterio perdidit, nihil recuperabit de communis quod dolo socij perdidit, omne id recuperabit a socio, l. adeo, §. 9. §. si pro socio.

Socius si lucrificat pecuniam communem, & moram in ea praestanda adhibeat, teneat praestare vlturas huius pecuniae, non ut vlturas: sed ut interesse quantum interest alterius socij, sed si vnus non sit ea pecunia, vel non fecerit moram in ea praestanda, tunc non teneat praestare illud interesse, l. socium, §. eod.

Socij haeres si pecuniam communem lucrificat, & in reddendo moram adhibeat, non teneat praestare interesse illius pecuniae communis, quia morte socij soluitur societas, ibi.

Socij iniuncti, & fratres se diligunt, & ideo inter eos dicitur esse quoddam vinculum fraternitatis: quia ratione societatis: sunt res communes: sicut & ratione fraternitatis, verum, §. 4. & ibi gl. 4. eod.

Inter Socios e vltis rei si sit locatio alterius, habet locum actio ex conducto, & illa, quae ex commanone descendit, & hac distinctio, §. §. si locari.

Socius si pecuniam communem inuafit, vel in suos vnus conuerterit, etiam si moram non committat, teneat praestare vlturas eius pecuniae, l. 1. §. socius, de vlturis.

zias quando peti vlturas a socio propter lucrum communiter factum, tunc vltura non veniunt, vt vlturae vt interesse: sed quando peti vlturas a socio, quia deliquit fumendo communem pecuniam, & in vltura suis conuertendo, tunc veniunt vlturae, vt vlturae gl. vlturae, & ibi add. marg. ibid.

plus negans se esse socium, conuentus a socio non habet beneficium, ne conueniat vltra quam facere potest, l. sed hoc ita, 2. §. si de re iudic.

Socii conductores reipub. specialiter iure agere potest ex contractu conductoris, sine cessione actionis, alius non, l. 1. & ibi gl. 3. de loco publico fruendo.

Socii potest agere interdicto, quod vi aut clam, & etiam communi diuidendo pro interesse suo contra socium, qui in fundo communi succidit arbores, vel aliud opus fecit, sed operis noui nunciatio locum non habet, l. denique, §. si ex sociis, & ibi gl. potest quod vi aut clam.

Socii Socios liberalitatis imperialis facit etiam inter viuos locus est iuri accrescendi, etiam post dominium vtrique quaesitum, l. 1. C. si liberalitatis imperialis, lib. 10.

Socii, vel coheredum vnus non potest parrem suam in qualibet re minima petere, §. eadem, in add. marg. Inlt. de officio iudicis.

Socii si penam, quam stipulatus sit a socio, si consequatur sit actione ex stipulatu, potest pro socio agendo tantum minus accipere, penam in sortem imputando c. 1. quod si, 2. §. 4. pro socio.

Socii vtrigilium potest ex conuentione parare societatem heredi suo: ita vt ipse haeres sit socius, sed tamen est in aliis priuatis societatibus, d. l. verum, §. 4. §. in heredem, eod.

Socii ex duobus sociis tenetur pro alio socio, quando is non est soluendo, l. si vnus ex sociis, 68. & ibi add. marg. eod.

Socii ita plerumque coeunt societatem, vt quidquid agunt, in commune videantur agere, l. iustissime, 44. §. proponitur, de iudicio edicto.

Socii in dubio nomine societatis videntur contraxisse, §. 4. §. proponitur, in add. marg.

Sociorum quilibet se obligare videtur in solidum, & tam actiue, quam passiue iniunctum contrahere, l. iustissime, 44. §. proponitur, in add. marg. eod.

Reliqua verbo, Collega, Comes, Melioratio, Vnus.

S O C I U S omniū bonorum potest vnales merces vendere inuito socio, & etiam sitis communem rem habens potest inuito socio distrahere, l. si socius, & ibi add. marg. si certum petatur.

Socii omniū bonorum antequam communicent, potest transferre dominium alicuius rei in alium inuito socio, d. l. socius.

Socii omniū bonorum pecuniam communicandam potest mutare iniuris societatis non potest iniuris aliis mutare pecuniam communem communicatam, nisi ceteri consentiant, d. l. socius, & ibi gl. 1.

Socii, cui omniū bonorum actiones, & nomina fuerint cessa a socio, potest incurrere vitiles tantum nomine sociis directas nomine cedentis, §. 2. in l. 3. pro socio.

Socii omniū bonorum actiones, & nomina etiam sine cessione potest intertate ex pacto magistri societatis, vel ex pacto socij, qui conduxit publicum locum fruendum, ibid.

Socii omniū bonorum omnia debet conferre, etiam id, quod quaesitum ob iniuriam sibi factam, vel ex lege Aquilia, siue ipse, siue hujus corpori nocuerit, l. si fratres, 53. §. si eod.

Socii omniū bonorum quaesita ex illicito quaestu non tenetur conferre, vel luti quaesita ex furto, d. §. si.

Socii omniū bonorum id, quod iniuria iudicis damnatus soluit, recuperabit parrem a sociis, si socius sit ob malefictum suum fuit damnatus, quo casu ipse tantum debet sentire damnum, ibid.

Socii omniū bonorum quod ad iudicium non venisset, si condemnatus sit, & soluit solum pro rata non conuenit, §. communis: quia magis propter abentiam, & sic propter culpam videtur condemnatus, quam eo quod ius non haberet, §. si fin. & ibi gl. pen.

Socii omniū bonorum cogitur conferre in societatem ex furto, vel alio maleficio quaesitum; & si sponte in societatem consulitur, illud commune est, l. quod autem, §. 4. eod.

Socii omniū bonorum si sponte, & ignotante altero socio contulit in societatem ex furto, vel alio maleficio quaesitum, ac postea ex furto, vel maleficio eductus condemnatus soluit illud cum pena, de communi solum illud, quod contulit occasione furti, vel maleficti, aufer: non autem penam, nisi sciente altero socio illud contulit, l. si igitur, §. 6. eod.

Socii omniū bonorum communicat quaesitum ex turpibus actionibus, vel luti iniuriarum, vt bonorum raptorum, serui corrupti, vel penas pecuniarias, quae ex publicis iudiciis accidunt, l. nec quicquam, §. 7. & ibi gl. 1. pro socio.

Socii omniū bonorum si propter hereditatem sibi obuentam, vt solus haberet, renunciauerit societati, damnum, quod attulit illa hereditas, ad eum, qui renunciauerit, pertinet: lucrum vero, vel commodum cogitur communicare actione pro socio, l. actione, §. 6. §. diximus, eod.

Socii omniū bonorum post contractam societatem si aliquid emit, illud emptum suum sit, & non commune; sed actione pro socio cogitur communicare, sed si effectus vnus rei, & non omniū, non cogitur communicare, l. si quis, 75. & ibi gl. 1. eod.

Socii omniū bonorum ante contractam societatem si aliquid emit, statim etiam illud sit commune, societate inita, socius si emit post contractam societatem gl. 1. ibid.

Socii omniū bonorum factum nocet sociis, gl. auctorem, in l. si per imprudentiam, §. 7. de iusticio.

Socii omniū bonorum rem emptam tenetur communicare, licet illam rem emerit nomine proprio, vt ea sibi quaeretur, gl. off. 4. in l. 4. C. de communia vtriusque.

Reliqua verbo, Societas, 6.

S O C I U S debet conueniri in quantum facultates ipsius patiuntur: scilicet quod deducit tamen, non eger, §. 1. gl. off. debetur, in l. verum, §. 4. id, quod facere, pro socio.

Socius debet conueniri in quantum facere potest, non deducit a re alieno, quod

debetur a socio, nisi debeat ex ipsa societate, quo casu deducit eo conueniuntur in quantum facere potest, d. §. id quod facere.

Socius condemnatur tantum in quantum facere potuit, debet cauere de satisfaciendo integre, si ad pinguiorem fortunam peruenierit, d. §. id, quod, & ibi gl. cautio, l. quories, 48. §. si semel, de peculio.

Socius non condemnatur, nisi quatenus facere potest, vel quatenus dolo defuit posse facere, d. l. verum, in principio.

Socii non solum omniū bonorum: sed etiam vnus rei in id, quod facere possunt, debent condemnari, §. d. l. verum, & ibi gl. 1.

Socius tenetur in quantum facere potest tempore rei iudicatae, & illud tempus inspicitur, l. verum, §. 4. §. tempus, pro socio.

Socius dicitur posse facere illud, quod dolo fecit, quod minus posset facere, si socius sit culpa, & non dolo, vt facere posset, defuit, quia tunc non condemnatur in solidum, ibidem.

Socius tenetur in solidum, si dolo fecit, quod minus posset, gl. releuare, ibid.

Socius negans se socium condemnatur in solidum, ibid.

Socius non habet alias beneficium, quod debeat condemnari in id, quod facere potest, quam si confiteatur se socium fuisse, l. si vnus ex sociis, §. 8. §. fin. eodem.

Socius erogans bona in fraudem futurae actionis perdit beneficium, quod in quantum facere potest, sit condemnandus: sed non perdit beneficium ille, qui occasione acquirendi non vitatur, nemo, §. 9. §. 1. & ibi gl. pen. eod.

Socius conuentus a socio ex aliqua negotiatione habet beneficium, quod solum condemnatur in id, quod facere potest, l. ex diuerso, 18. solut. matrim. l. sunt qui, 16. de re iudic.

Socius conuentus negans se socium perdit beneficium, ne condemnatur, nisi in quantum facere possit, & ita in solidum condemnatur, gl. ferè, in d. l. sunt qui.

Socius conuentus a socio iudicio societatis non condemnatur, nisi in quantum facere potest deducto tanto, quod possit inde viuere, quod verum est, si confiteatur se socium: sed si negaret in specie se socium, & vsque ad litem constitutionem perseueret; quia tunc non habet hoc beneficium: sed si in genere negaret, puta nego narrata prout narratur, tunc nihilominus habet huiusmodi beneficium, §. sed et si quis, & ibi gl. off. socio, & ibi additio. Inltit. de actione.

Socius actione pro socio in solidum tenetur pro socio, l. quories, 48. §. si semel, de peculio.

Reliqua verbo, Beneficium, 2. 4. 5. Condemnare, Defensor, 1. 3.

S O C I O & communi diuidendo actiones habet, vt excedat, & excedat, §. 2. in l. si actum, 43. pro socio.

pro Socio actio non tollitur, cō quod actum sit communi diuidendo, & tanto minus consequetur per actionem pro socio, quanto plus consequatur sit per actionem communi diuidendo, d. l. si actum.

in pro Socio actione veniunt etiam nomina: sed non in communi diuidendo, l. si actum, & ibi gl. 1.

in pro Socio actione non veniunt adiudicationes, cum per cam non fiat diuisio sed fiat communicatio, d. l. si actum, & ibi gl. 2.

pro Socio, & communi diuidendo conueniunt in personalibus praestationibus, vt in damnis & fructibus: sed in diuisione, & adiudicatione crediti communi diuidendo actioem pro socio, & e contra actio pro socio excedit in omnibus, d. gl. 2. & 3.

pro Socio actio datur etiam in heredem, quamuis haeres socius non sit, & est tamen emolumentum successori, l. verum, §. 4. §. in heredem, eod.

pro Socio actio non nascitur, nisi finita societate fallit in societate vestigialium, gl. aut iudicio, in l. actione, §. 6. eod.

pro Socio actio quando proponitur, vt aliquid communicetur, tunc non soluitur societatis sed quando proponitur, vt alteri ex sociis detur pars sua, quae in hoc iudicio venit, tunc statim videtur quis habere animum dissoluendae societatis, gl. aut iudicio, in add. marg. in d. l. actione.

pro Socio actione potest agi etiam manente societate, vbi cumque expedit cui libet societati agi ea manente, §. gl. peruenit, in d. l. actione, §. nonnquam.

pro Socio actio quandoque necesse est, quod detur etiam manente societate, vel luti quando societas vestigialium causa coita est, & propter varios contractus neutri expedit recedere a societate, d. §. nonnquam.

Reliqua verbo, Actio, 2. 29. Communi diuidendo.

S O C I I haeres non tenetur noua negotia inchoare: sed bene tenetur vetera de perficere, l. nam & Seruius, §. pe. & ibi gl. conueniuntur, de neg. gest.

Socii haeres tenetur actione pro socio bonam fidem praestare in explicandis veteribus negotiis, licet ipse non sit socius: sed non tenetur noua inchoare, l. nemo, 35. & ibi gl. si. pro socio.

Socii haeres tenetur actione pro socio pro culpa defuncti, l. & acti, §. 6. pro socio.

Socii haeres nouo consensu possunt esse socij, & factum eorum incidit in actionem pro socio, l. plane, 37. eod.

Socii haeres quamuis socius non sit, ea tamen, quae per defunctum inchoata sunt, per heredem legitimè atatis explicari debent, in quibus dolus ipsius admitti potest, l. haeres, 40. eod.

Socii si conduxerint vestigalia, & inter se paciscantur, quod societas, & conductio transeat ad heredem, si mulier sit haeres vnus socij defuncti, non tranfit societas, vel conductio ad eam, cuius non sit persona idonea, gl. acscripta, & ibi add. marg. in l. adeo, §. 60. pro socio.

Socius si diuiserit pretium rei communis cum haerede putatio socij, vt haeres debet conueniri putatiuum: non autem socium qui tantum partem pretij receperit, l. si Titius, §. 63. eod.

Socii vestigialium haeres tenetur actione pro socio de emolumento, vel damno societatis, quod vno adhuc socio vestigialium, siue post eius mortem contingit, si tempore societatis actum fuit, vt haeres eius effectus socij: quod si socius est in alia qualibet societate voluntaria, l. verum, §. 4. §. in heredem, & ibi gl. emolumentum, & gl. siue, eod.

Socii haeredi, & contra heredem datur actio pro socio ad communicandum id, quod ex communi quaesitum est, vt sunt fructus, mercedes, communis equorum vecturae: sed non ad id, quod extra societatem rem quaesitum est a socio, l. actione, §. 6. §. morte, & ibi gl. succedit, & ibi add. marg. eod.

Socius habens partem in societate salutarum, si non recepta communis compendij portione mortuus fuit, eius heres potest agere actione pro socio ad consequendum commodum societatis, quod constitit deberi iuxta fidem veri, l. 3. C. pro socio.

Reliqua verbo, Hares, §. 3. 6. Societas, 7.

7 **Socius** si communem seruum occiderit, vel vulneraverit, tenetur confocio lege Aquilia pro ea parte, pro qua dominus est confocius, l. sed & si communem, 1. y. ad leg. Aquil.

Socius ad id, quod consequutus est de fundo communi, siue loco fundo communem, siue colendo, tenetur communi diuidendo, l. si quis, 6. §. siue autem, communi diuidendo.

Socius si communi nomine aliquid fecit, lucrum sentire debet: sed si non communi nomine fecit, sed per se solum lucratur, damnum ad ipsum solum spectat: sed lucrum commune est, d. §. siue autem, & ibi gl. ad ipsum.

Socius vnus ex pluribus propter factum alterius damnum non debet pari, gl. si. in d. l. si quis, §. si eod.

Socius potest agere vtili communi diuidendo iudicio pro eo, quod socius lucrum est ex re communis veluti ex operis seruici, aut mercede, licet seruus postea perierit, l. in summa, 1. r. cod.

Socius si propter contumaciam socij damnum sentiat, socius contumax tenetur communi diuidendo ad damnum, gl. 1. in l. si, cum quo, x. eod.

Socius meus si alium in societatem admisit, tenetur mihi iudicio societatis eius nomine in solidum, quia culpa sua admissus fuit socius, & commodum, quod propter admissum socium accessit, non compensatur, cum damno eius culpa dato, l. de illo, 2. §. pro socio.

Socius quandoque admittitur ad lucrum, & tunc ad damnum, & onus non tenetur, d. l. de illo, & ibi gl. si.

Socij duo si seruum alterius, vel vnus ex socijs proposuerit societati dominus serui non tenetur eo nomine, nisi tantum de peculio: quia periculum commune esse debet, cum ambo cum proposuerint, l. plane, 2. eod.

Socius si in re communi damnum dederit, tenetur Aquila, & etiam pro socio: sed vna per alteram tollitur, quia ambe sunt persequutoria, l. sed si ex causa, 47. cum l. seq. pro socio.

Socius si seruum communem negotiatorem vulnerauit, aut occidit, tenetur Aquila, & pro socio: sed electione altera tollitur, cum vtique ad 1. eod. perfectionem pertinet, l. si hoc facio, 49. & l. eod.

Socij inter se onera, & commoda aequaliter debent diuidere, nisi alter sit contractum, gl. etiam compendia, in l. 3. C. pro socio.

inter Socios quandoque fit conuentio de quota lucri, & damni: & illud seruandum est, si modo illi qui plus lucrare debet, plus contulerit: quandoque fit conuentio de lucro tantum, vel de damno tantum, & tunc conuentio facta de vno, habet locum in alio, gl. aequales, in add. in principio, & in §. illud, l. inf. de societate.

inter Socios quandoque fit conuentio vt lucrum aequaliter diuidatur, & alter nullum damnum patiatur, & tunc si is, qui operam posuit, sit, qui damnum pati non debet, tunc valet societas, & conuentio: sed si se conuerso: scilicet quod is, qui pecuniam tantum posuit, non patitur damnum, tunc non valet, d. gl. aequales, in add. & §. 1. l. inf. eod.

inter Socios valet conuentio, quod vnus ferat duas partes lucri, & tertiam damni, & alius socius contra duas partes damni, & vnam lucri, §. de illa, l. inf. eod.

Socius vnus ex duobus si contraxit debitum pure ratione societatis, distracta societate potest debitum deducere de communi, l. si socij, 28. pro socio.

Socius vnus ex duobus si debeat pecuniam in diem ex causa societatis, & ante diem dissoluatur societas, non deducit illud debitum; sed petet sibi cauere, quod adueniente die defendatur a socio, ibid.

in Sociis duobus reis debitum vtique pro parte videtur actine, & passue: in non sociis ei videtur debitum, qui debitum occupauerit, l. in lege Falcidia, 62. ad leg. Falcid.

Socius vnus, quod consequitur ratione rei communis, tenetur alteri communicare, l. si in re communi, de noxalibus.

Socius meus si admisit aliquem in societatem, quod consequutus est de societate meae sua debet communicare cum admissis, & illi mihi praestabit factum illius admissi, & etiam factum meum illi admissi praestabit, non enim teneor communicare cum eo, quem non admisit, nec ille mihi, l. quidquid, 2. cum l. seq. pro socio.

Socius vnus ex duobus, qui societatem argentariae iniierant, si aliquid aliunde quaesuit, ac lucrum sensit, non ex causa argentariae, id ad communem non pertinet, cum duobus, 52. §. in, pro socio.

Socius si contemplatione societatis haeres institutus est, vel ei donatum est aliquid, illud societatis fuerit occasio, l. socium, 61. cum l. seq. & ibi gl. 1. eod.

Socius si manifestatus est propter societatem, eo quod non est haeres institutus, vel legatum non est ei relictum, vel patrimonium suum negligenter administravit, damnum hoc non communicatur, sicut nec lucrum occasione societatis obueniens, ibid.

Socius vnus ex tribus si egit actione pro socio cum altero eorum, a quo est consequutus totum, quod sibi debebatur, deinde tertius si egerit cum eodem socio pro sua tertia parte, nec totum ab eo potuit consequi, potest agere contra socium, qui solidum consequutus est, vt partes exaequantur, & aequaliter communicentur, l. verum, 64. §. si cum tres, eod.

Socius si vendidit res nomine suo proprio, & non communi, compendium proueniens ex illa venditione non tenetur communicare haeredi socij: tenetur tamen praestare vias, si socius si nomine communi venderit, §. gloss. quidquid, in l. actione, 66. eod.

Socius vnus ex pluribus si rem communem vendidit voluntate sociorum, pretium eius debet communicare eis praestita prius cautione de indemnitate, ita quod si is aliquid damnum pariat, restituitur ab eis, l. si vnus ex socijs, eod.

Socius vnus ex pluribus si rem communem vendidit voluntate sociorum, & eius pretium communicauerit eis, non praestita cautione, potest nihilominus agere contra socios, si aliquid debet praestare emptori propter venditionem:

& si aliqui sociorum non sint soluendo, ceteri tenentur hoc praestare, ibid.

Socius non omnium bonorum si communem pecuniam fenerauerit, & vltima perceperit, debet vias praestare communicare inter socios, si societatis nomine fenerauit, sed si fenerauit pro proprio nomine, non tenetur communicare vias: quia periculum foris ad eum pertinebat, tamen quoad interesse, vel ad vias regionis, d. l. si vnus, §. si vnus, & ibi gl. retinere.

Socius tenetur socio praestare compendium, quod processit de re communis: sed compendium, quod processit ex alia negotiatione post societatem facta, non tenetur praestare, sed tantum vias, l. Titium, 48. §. pen. & ibi gl. non compendium, & add. marg. de administ. tutor.

Socius, qui pecuniam solus contulit ita, vt cum socijs communicaret, & tunc illa communicatur; socius si ab initio contulit pecuniam ita vt illa remaneret; & tunc illa non communicatur, gl. in l. 1. C. pro socio.

Socius, qui pecuniam solus contulit, in dubio non debet habere saluum in diuisione societatis: quia praesumitur in dubio communicata de consuetudine, tamen non praesumitur communicata, ibid.

Socius pecuniam, quam contulit, saluam debet habere in diuisione societatis, neque in dubio praesumitur communicata etiam de iure, §. d. gl. si. in add. marg.

Socius vnus ex duobus si legauerit seruum communi aliquid sine libertate, totum legatum ad alium tantum socium pertinet, nec communicatur, cum haerede socij legantis, quod obuenit alteri socio occasione suae partis, l. verum, 64. §. si seruo, pro socio.

Socius si communem seruum libertatem reliquerit iure Digestorum suam partem amittebat, & socio accrescebat: sed secundum iura noua efficitur liber in totum, gl. sine libertate, ibid.

Socius non capax propter socium capacem potest percipere commodum legati, l. si is, qui duos, 30. de liberatione legat.

Socius si renunciauit societati abiente socio, illud quod acquirit, interim dum abiens sciat, commune est, sed derelictum erit tantum illius, qui renunciauit; sed quod abiens acquisiuit, interim dum sciat renunciationem, ad eum solum pertinet, derelictum vero ab eo factum aut commune vtique, l. sed & si socius, 17. §. si pro socio.

Reliqua verbo, Societas, 8. Dominium, 2. 3.

Socius si mutauerit communem pecuniam inuito socio, pro parte tantum sua valet mutuum, sed non pro alia, l. si socius, §. certum petatur.

Socio vti ex pluribus vnus collegit, vel artificij si credidit fieri, alius non potest ab eo crediti se liberum asserere allegando se id neciisse, l. iustissime, 44. §. proponitur, in add. marg. de adlitione edict.

Socius mercator si mutuum contraxit, & id, in quo versum sit, non apparet, creditur in communes merces conuertitur, d. l. iustissime, 44. §. proponitur, in add. marg. de adlitione edict.

Socij duo si accipiant mutuum pecuniam, quilibet pro alio dicitur fideiubere, gl. socius, in l. si quis reum, de liberatione legat.

Socio vno ex duobus reis sociis si pactum sit factum, prodest alteri, sed prohibitio facta à socio non prodest non prohibentis, quia illa prohibitio habet vim particularis solutionis, gl. si. & ibi add. in l. si ex duobus, de neg. gest.

Socij vnus pactum alteri non praedicit in acquisitis, sed in acquirendis, gl. amissam, in add. marg. in l. 2. §. quod si in patris, solut. matrimon.

Socius pro adibus communibus non tenetur in solidum damni infecti cauere: sed sufficit, quod pro parte sua caueat, l. si quis, 6. §. si damni, de damno infecto.

Socius si pro adibus communibus in solidum damni infecti cauere, contra socium non habet communem diuisionem iudicium, ibid.

Socius a re alieno non obligatur per socium iure societatis, nisi quod accepit, verum si sit in communem rem, iure societatis, 83. pro socio.

Socius obligando se nomine proprio non obligat socium; socius si nomine societatis contrahit, d. iure societatis, in add. marg.

Socius socio tenetur quia accepit pecuniam in utilitatem communem, gl. pe. ibi.

Reliqua verbo, Obligare.

Socius si fundum communem obligauit creditori, creditori remanet hypotheca tantum in parte debitoris obligantis, siue fundus diuisus sit, siue eius socius totus fundus sit adiudicatus, l. si quis, 6. §. si fundus, communis diuid.

Socius si fundum communem obligauit creditori, & ille fundus sit adiudicatus debitori obliganti, partem tantum debitoris obligantis habebit creditor obligatam, & non totum fundum, gl. ad iudicatus, ibid.

Socius, qui pigriori dedit fundum communem confocio, si agat communem diuidendo, confocius eum submouebit exceptione pigrioris, ita quod si ipse vnus non sit exceptio, & illi socio debitori obliganti totus fundus adiudicatus sit, condemnatur in affirmationem partis socij creditoris, & remanet ius pigrioris integrum in parte ipsius debitoris: quod si socio creditori fuisset ad iudicatus, condemnatur ille in eo, quod plus valet pars fundi, quae est debitoris, quam summa debiti, d. l. si quis, §. 1.

Socius habens communionem in re potest obligare partem suam, non socij, l. 1. C. si communis res res pigriori.

Socius rem communem vendens a principio tenetur, gl. fin. in l. 2. C. si vendit pigmore agatur.

Socius rem communem vendens tenetur lege Flauia, gloss. fin. in l. merito, §. 1. pro socio.

ex Sociis nullus potest alienare plus parte sua de rebus, quas socij etiam omnium bonorum non habent vanales, l. nemo, 69. & ibi gl. 1. & add. marg. pro socio.

Socius quilibet potest alienare rem communem totam, quam socij omnes habent vanales: quia tunc quilibet ex socijs praeposuit alterum videtur ad vendendum, nisi quando ceteri contradicunt, vel in fraudem alienent: quia fraudulentam alienationem iniunctum mandare non videtur, gl. 1. ibid.

Socius lite iam contestata cum socio non potest partem suam alienare, ibid.

Socius vnus ex duobus habens solum vnum ingrum pro indiuiso, si vendidit, &

tradidit

tradidit: non tradidit totum dominium: sed partem dimidiam ingeri ad se pertinentem, & non dimidiam socij, ex mille, 64. §. fi. de euitio.

Socius bonorum non debet emere à creditore communi rem communem: sed eam debet lucere propter vinculum communionis gl. competentem, in l. fin. §. quatuor, de legat. 2.

Socius si rem communem celandi animo contrafecit, & ex causa furtiva alter socius eam condiderit, cessat actio pro socio, nisi plures inter sit eius, l. sed si, 47. pro socio.

Socius, qui rem communem per fallaciam, vel dolo malo amouit, vel celandi animo contrafecit, à socio potest conueniri furti, & etiam pro socio: nec vna actio tollit aliam, l. rei communis, 46. eod.

Socius si rem communem sine dolo malo amouit, non tenetur furti, l. merito, 1. eodem.

Socius si seruum communem celauit, non tenetur lege Flauia: quia præsuntur iure suo id fecisse, nisi probetur plagium fecisse, ac suppressisse, d. l. merito, & ibi gloss. fin.

Socius furtiui rem communem facit furtum, & tenetur socio furti actione, l. si socius, 49. de furtis.

Socius vnus ex duobus sociis omnium bonorum si rem pignori acceperit, eique furtetia fieri, soli competit furti actio, non consocio, l. si quis vxori, 53. §. si ex duobus, eod.

Reliqua verbo, Communi, 15. 16.

S O C I duo si parrem negligentiam habuerint in societate, fit compensatio damni ex negligentia hinc inde adhibita, l. si ambo, de compensatio.

Socius vnus si ex re communis aliquid percepit, & alter adhibuerit tantam negligentiam, quae eadem quantitate estimatur, compensatio videtur facta hinc inde, & inuicem liberatio competit, ibid.

Socius à socio si pecuniam stipulatus sit, si commiserit dolum, vel culpam, contra socium dolum, vel culpam committentem non ager actione pro socio: sed ex stipulatu, si non minus sit in poena, quam in interesse, l. si quis à socio, 4. 1. pro socio.

Socij inter se dolum, & culpam latam, & leuem tenentur praestare, l. cum duobus, 12. §. 1. & ibi add. marg. pro socio.

Socius in re communis, sufficit, quod praestet nunc eam diligentiam, quam in suis praestabat tempore contractus societatis: nisi & nunc: id est post contractum societatem sit diligentior, quo casu non sufficit praestare qualem tunc: sed debet praestare, qualem nunc praestat in suis: sed in deposito sufficit, quod praestet depositarius eam diligentiam, quam nunc habet in suis, etiam si ante depositum esset diligentior, gl. culpam, in d. §. 1.

Socius vnus si rem, alium alterum, vel operam ponat in societate, venit dolus, & etiam culpa, l. merito, 1. §. si in coeunda, eod.

Socius si det pecora sua alieni in commune paciscendum, vel agrum suum colendum, vt fructus in commune quereantur, in hac societate venit etiam culpa, ibidem.

Socius non cogitur praestare damna fatalia, & casu fortuito obuientia, d. l. cum duobus, 12. §. 1. damna, eod.

Socius, cui causa à contrahendo societatis paciscendum pecus aestimatum datum est, ita vt pretium eius reddatur, si lata, vel leui culpa perierit, non tenetur de latrocinio, vel incendio sed damnum proueniens ex latrocinio, vel incendio erit commune, nisi dolo, aut culpa accipientis pecus aestimatum, contingit, ibidem.

Socius si causa contrahenda societatis in paciscendum pecus aestimatum datum est, ac ei postea fureptum sit à furibus, eius culpa detrimentum est illius, qui aestimatum pecus accipit, quia custodiam praestare debuit, ibid.

Socius ad merces comparandas profectus si à latronibus incidit, vel alio casu fortuito, & vel naufragio amittit pecuniam communem, & res proprias: damnum tam pecuniae communis, quam exterarum rerum suarum commune est, & ideo actio pro socio ad dimidiam partem damni, etiam rerum suarum agere potest: quia illas secum non tulit, nisi ad merces communis nomine comparandas proficisceretur, d. l. cum duobus, §. quidam, & glo. mandato, in l. inter, 16. §. non omnia, mandati.

Socius ad merces communis nomine comparandas profectus si à latronibus incidit, & ipsius serui à latronibus sint vulnerati, quod in medicos impensum est, commune debet esse: ideo ad partem dimidiam eius, quod impensum est, potest agere contra socium, l. cum duobus, §. 1. §. quidam, pro socio.

Socius si res confectas ad nauigium posuit in nauis, & naufragio peremptae sunt, damnum commune esse debet, ibid.

Socij duo ad merces communis nomine comparandas profecti si à latronibus fuerint capti, quorum vnus euasit, damnum, quod alter passus est, commune debet esse, gl. alter, ibid.

Socij duo ad merces communis nomine comparandas profecti si à latronibus fuerint capti, quorum vnus ab amico suo animo remunerandi si fuerit redemptus, ille redemptus agere actione pro socio ad dimidiam illius, quod pro eius redemptione latronibus datum est: sed si donandi animo ab amico fuit redemptus, non ager, ibid.

Socius socio, etiam nomine culpa leuis tenetur: id est dedidit, atque negligentia nomine, l. socius, 73. eod.

Socius sufficit quod adhibeat tantam diligentiam rebus communibus, qualem adhibere solent rebus suis, ibi, & §. si. Inft. de locis.

Socius non tenetur praestare exactissimam diligentiam in rebus communibus, d. l. socius.

Socius, qui parum diligentem sibi socium acquirit, de se queri debet, & ita imputari sibi, d. l. socius, & ibi gl. si.

Socius tenetur de leui culpa, §. si. Inft. de societate.

Socij mala electio est in culpa, & imputari debet eligenti, ibid.

Socius non tenetur de leui culpa, quando alter socius tantam culpam praestitit, quantum & ipse: quia tunc culpa compenatur cum culpa, & dolum cum dolo, gl. teneri, ibid.

Reliqua verbo, Societas, 10. Casus, 4. Imputatio.

S O C I vnus volens diuidere potest alios socios, etiam inuitos, ad diuisionem

promouere, & idem est in pluribus haeredibus, l. et si non omnes, 8. & ibi glo. 1. communis diuid.

Socius si pacificatur, vt communis fundus esset suus, finitur societas, non ipso iure, quia durat actio communis diuidendo: sed repellitur exceptio, l. in hoc iudicium, §. si, & ibi gl. si, eod.

Socij quando diuidunt societatem, de eo, quod sub conditione eis debetur, vel ipsi debent, cautiones interuenire debent, l. cum socij, 16. & ibi gl. 1. eod.

inter Socios si conuenit, ne res communis diuidatur intra certum tempus, vel simpliciter, illud pactum non cogit eos, ne à societate recedat intra illud tempus, l. si conuenit, 14. pro socio.

Socius nullo pacto de non recedendo à societate adhibito si intemptiue renunciauerit societati, tenetur actione pro socio: sed si intemptiue, d. l. si conuenit, & ibi gl. actionem.

Socius non potest renunciare societati intemptiue: id est ante tempus conuentum, nisi ex causa, vt quia alter socius est iniuriosus, aut damnosus, vt non expedit cum pari, vel conditio, sub qua fuit contracta societas, non praestatur, vel quia non licet frui ea re, propter quam fuit contracta societas, d. l. si conuenit, & l. sequenti.

Socius intemptiue, & ante tempus conuentum potest renunciare societati, si reipub. causa diu, & iniustus est abstinens, nec impetrat ei, quod per alium non egerit societatem, vel socio non commiserit, nisi quando ipse facili potest per alium administrare societatem, vel quando socius valde diligens, & idoneus esset, l. idemque, 1. §. eod.

Socius si post pactum de non diuidendo vendat communem rem, valet venditio, licet sit contra pactum, & alteri socio competit exceptio contra emptorem, si ante postularet diuidi, quam diuideret is, qui vendidit, d. l. idemque erit, §. si, & ibi gl. impendi.

Socius alienus, & vendens rem communem contra pactum de non diuidenda re, tenetur iudicio societatis, & communi diuidendo, d. §. si, & l. seq.

Socius vnus ex pluribus si dolo malo renunciauerit societati, liberat socios suos à se sed non liberat se ab illis, l. actione, 66. §. diximus, eod.

Socius renuncians societati intemptiue, & ante tempus, liberat socios à se sed non liberat se ab illis, & ideo damnum societatis solus renuncians sustinet sed lucrum erit commune, quod idem est in renunciante procuratori socij, gl. pro socio, ibid.

Socius si post renunciationem acquisiuit hereditatem, vel aliquid, de quo tempore renunciationis non sperabat, non tenetur communem cum socio, cum dolum in eo non sit admittens, d. §. diximus.

Socius si contracta societate ad emendam aliquam rem renunciauerit societati, vt solus emerit eam, tenetur socio quanti eius interest, sed si renunciauerit ideo, quia emptio sibi displicebat, non tenetur, licet postea alter socius emerit, quia nullam fraudem, vel culpam commisit in hoc, ibid.

Socius vnus ex pluribus si renunciauerit socio eo tempore, quo sociorum, & societatis interest non dirimi societatem, tenetur sociis actione pro socio: sed si eo tempore non interfuit sociorum, nec societatis, d. l. actione, §. Laqueo, & ibi gl. eo tempore.

Socius vnus ex pluribus si renunciauerit eo tempore, quo sociorum interest non dirimi societatem, non tenetur pro socio, si eo tempore societati interfuit dirimi societatem, ibid.

Socius vnus ex duobus si renunciauerit eo tempore, quo socij interest non dirimi, non tenetur ei pro socio, si tunc societatis non interest dirimi, vel non dirimi, d. l. glo. tempore.

Socius vnus ex pluribus si renunciauerit eo tempore, quo quorundam sociorum non interest societati tamen interest societatem non dirimi, non tenetur pro socio illis, quibus non interest: alii autem tenentur, d. l. glo. tempore.

Socius quandoque potest intemptiue recedere à societate, etiam si non sit pactum de recedendo intemptiue, gl. de hoc, ibid.

Socius si post contractam societatem ad tempus ante tempus renunciauerit societati, liberat socium à se: sed non liberat se à socio, & ideo de lucro nihil habebit sed de dispendio, & damno aequaliter portionem sustinebit, nisi in aliqua necessaria causa renunciauerit, d. l. actione, §. item qui societatem.

Socius societati ad tempus contractae potest renunciare post tempus finitum, ibi.

Socius potest renunciare procuratori socij, & tunc liberat socii à se: sed renuncians non liberatur à socio, nisi socius id ratum habuerit, d. l. actione, §. item rescriptum, & ibi gl. in potestate.

Socius si post tempus finitum renunciauerit procuratori socij, liberat socium à se, & ipse etiam liberatur à socio, etiam si socius ratum id non habeat, d. glo. in potestate.

inter Socios tempore diuisionis ante partem assumitur dos ab eo, qui sustinet onera matrimonij, d. l. actione, §. si.

Reliqua verbo, Communi diuidendo, Societas, 9. Diuisio, §. 6.

S O C I vnus, quod expendit in causa seruitutis praedij communis, repetit ab alio socio per actionem negotiorum gestorum, l. qui aliena, §. si de neg. gest.

Socius expensas factas in causa seruitutis praedij communis repetit à sociis, quia sententia in ea causa datur praedio, & non personae, & alij etiam prodest, & nocet, nisi agentis culpa interueniat, vel collusio, gl. pe. ibid.

Socius si priusquam causam suscipiat, promiserit salarii aduocato, vel procuratori, & fecerit expensas, non censetur plus expendisse, quam expendisset in causa propria, & illas non repetit, nisi quatenus plus expendit, vel nisi dixisset se promittere nomine communi, l. ex parte 40. & ibi glossa amplius, fam. l. ceteris.

Socius potest agere vtili communi diuidendo iudicio pro expensis, quas fecit in re communis, quae postea perempta fuit, l. in summa, 1. 1. communi diuidendo.

Socius quod in causam societatis impendit, vel quod alter socius ex rebus communibus percepit, consequitur iudicio societatis, vel communi diuidendo, & vna actio alteram tollit, in id, quod exactum est, l. pro socio, 38. §. fin. & ibi gl. si pro socio.

Socius, qui partes inulze communis refecit, quamuis fortiter cum vtriusque intra quatuor menses post refectum opus possit recuperare: post illos tamen quatuor menses, si vult, potest vel agere pro socio ad consequendum quod sua interest,

- vel dominium infuse recuperare: quia post id tempus dominium dedit ei oratio dui Marci, l. si fratres, § 5, idem respondit socius, eod.
- Socius si infulam communem nomine reficiat, & alter socius sit contumax in solvendo suam partem, contra illum non solentem reficiens habet tria auxilia: scilicet petitionem fortis cum vltura centesima viges ad quatuor mentes: item dominij translationem, & interesse praestationem: sed si refecit suo tantum nomine, omnia remedia denegantur ei, quia donare praesumitur, glo. consequtur, ibid.
- Socius si infulam communem nomine reficit absente altero socio, non potest petere sortem cum vltura, neque dominium: quia ei denegatur tunc petitio fortis cum vltura, & dominij translatio, cum alter socius nondum fuerit contumax: potest tamen agere pro socio, vel communi diuidendo ad interesse, ibidem.
- Socius ex causa societatis, vel negotiationis expensens in communem rium reficiendo, recuperabit pro socio, vel communi diuidendo sumptus factos pro rata, d. l. si fratres, § 5, si quis societatem, & ibi gl. item §, & gl. pro soc.
- Socius propter societatem profectus ad merces recuperandas lumpus tantum, quos in eam rem impendit, recuperavit, & ita viatica, & meritorium, & itabulorum, & iumentorum, & carrulorum vecturas, vel sui, vel facinarum suarum gratia, vel mercium recuperabit actione pro socio, d. l. si fratres, § 5, si quis ex sociis.
- 17 Socius cum resistet communibus seruis vanalibus volentibus fugere, si vulneratus sit, impensam, quam in curando se fecit, & quod medicis dedit, actione pro socio recuperare potest, l. socium, § 1, cum l. leg. eod.
- Socius si post dissolutam societatem aliquid in rem communem impendit, illud actione pro socio non recuperabit: sed communi diuidendo iudicio, l. actione, § 6, § 5, si post, eod.
- Socius si aliquid impendit de suo in commune negotium, recuperat expensas, & vlturas, quas dedit ob mutuatam sibi pecuniam ad id, & etiam recuperat vlturas, quas posuisset habere, si pecuniam, quam expendit, aliis mutuum dedisset, l. si vnus, § 8, § 5, eod.
- Socius iudicio societatis, vel communi diuidendo potest consequi pro parte sua expensas, quas fecit in reficiendis communibus aedibus, quae vitium fecerant: non tamen potest sibi cauere de damno infecto nomine illarum, l. si aedibus, § 3, de damno infecto.
- Socius si in solidum de peculio conuentus damnatus sit, cum socio communi diuidendo agere debet, vt partem peculij consequatur, d. § 5, si.
- Socius serui communis nomine postquam de peculio in solidum condemnatus est, si apud socium res peculiares interdicant, socio damnato datur vtile iudicium communi diuidendo ad recuperandam partem pecuniae praestite pro parte peculij, l. sed postquam, § 9, communi diuidendo.
- Socius conuentus noxaliter communis serui nomine, qui dedit damnum, poterit ratum lite contestata agere cum socio, vt suam partem sibi det, vt possit dare auctori pro noxia: prius tamen data cautione de reddendo si non fuerit condemnatus, l. si socius, § 5, & ibi gl. actum, eod.
- Socius conuentus, & condemnatus communis serui nomine poterit agere communi diuidendo, etiam antequam praeter condemnationem, d. l. si socius.
- Socij duo si fuerint, vnus ab alio repetit, quod soluit, nisi prohibito addit altera parte, quia tunc prohibito habetur proinde, ac si pro sua parte soluisset, gl. in l. si ex duobus, de negot. gest.
- 18 **S O C I V S** re communi vti potest inuito socio in eum vsum, in quem est destinata, gl. nauiget, in l. arboribus, § 13, de vltura.
- Socij quandoque incidunt in communionem: vel sunt ex proposito: si vnus ad alium vsum, quam ad quem quaesierunt, trahere vult, vel faciendo, vel destruendo, vel commutando prohibentis conditio est melior, glo. 2. in l. Sabinus, § 28, communi diuidendo.
- Socius in domo communi habitare potest inuito altero, si ad illum vsum est inuenta, ibid.
- Socius in re communi iure seruatus non potest aliquid facere, vel prohibere inuito socio: sed ei iudicio societatis, vel communi diuidendo succurritur, l. in re communi, § 2, & ibi gl. 1. de seruit. vrb. an.
- Socius domum communem quominus altius tollat, potest prohiberi a confocio iudicio communi diuidendo, nisi in casibus, in quibus non potest prohiberi, d. l. in re communi, & ibi gl. pen.
- Socius si domum communem inuito socio altius edificauit, potest confocius agere communi diuidendo, vt id opus, quod fecit, tollat, dammodo toti societati pro fit opus tolli, ibid.
- Socius si ex domo communi inmisit tignum in domum propriam confocij, potest confocius agere negatoria contra socium, vt tollat immisum tignum, sed si non egerit, perdet ius prohibendi: id est libertatem domus suae, l. sed si inter me, § 6, & ibi gl. 1. eodem.
- Socius si ex domo propria inmisit tignum in domum communem, potest socius agere negatoria vt tollat tignum immisum, alioquin perdet ius, quod habet prohibendi, ibid.
- Socius immisum in re communi etiam a socio potest propria autoritate tollere, & destruere, sicut immisum in re propria, § d. l. sed si inter, & ibi gl. 1.
- Socius inuito socio in re communi non potest edificare, licet sibi permittatur a domino praedij dominantis, d. l. sed si inter, § 5, fin.
- Socius vnus potest alium socium edificantem in communi praedio impedire, acque prohibere iure coniunctionis, non iure seruutis, l. an vnus, & ibi gl. pen. si seruutis vendicetur.
- Socius vnus non potest agere contra socium, vt edificatum a se remoueat, gloss. 1. ibidem.
- Socius contra socij potius ius prohibendi, quam ius faciendi habet, d. l. an vnus.
- 19 Socius inuito socio reficere rem communem potest, gl. si ibid.
- Socius edificans in re communi quodammodo sibi alienum quoque ius praecipit, d. l. an vnus.
- Socius vnus ex pluribus si post nunciationem, ne quid operis fieret in communi edificio, aliquid fecit, & ob id condemnatus sit ad interesse, potest partem contingentem confocio recuperare ab eo, si edificati, vel refici magis

intererat sociorum, quam seruare nunciationem, l. si quis, § 5, fin. & ibi gloss. fin. communi diuidendo.

Socio ius prohibendi dicitur esse in re communi, cum socij incidunt in communionem, gl. si in l. si aedes, § 1, eod.

Socius ius prohibendi non habet, quando alter re communi ad vsum destinatum vult vti, vt si vult immittere tigna in parietem communem, ad quem calum ambo socij emerunt illum: quod si vnus prohibet alterum, potest agere communi diuidendo, vt sibi liceat immittere, cum ad hoc emerint, ibi.

Socius in re communi non potest facere aliquid iure seruutis: quia sua res nulli seruutis autem alia ratione id efficere velit, veluti ad commodum rei, id potest, & etiam ad incommodum, si res per socios ad eum vsum fuerit destinata, fecit si non fuisset ad eum vsum destinata, § gl. si & ibi addit. marg.

Socius in re communi non potest quicquam facere inuito socio: vnde manifestum est ius prohibendi esse ei per praetorem, vel per actionem communi diuidendo, quando sola contradictione impediri non potest, l. Sabinus, § 28, & ibi gloss. 1. & addi. marg. communi diuidendo.

Socij prohibentis conditio in re pari regulariter est melior: fallit quoties non interest socij non fieri: item quando reficitur edificium, & quando ob hoc ipsum, vt opus fiat, est in commune quaesita, & etiam fallit fauore religionis: vt si ibi sepeliri velit socius: item & quando donator rem habet communem cum donatario, d. l. Sabinus, & ibi glo. 2.

Socius in re communi, ne aliquid faciat, potest prohiberi a socio, dict. l. Sabinus. Socius non potest cogere socium, vt opus facium tollat, si cum prohibere cum possit, hoc praetermisit, & ideo communi diuidendo actione damnum relati- citi ibi potest petere, ibid.

Socius in re communi socio facienti aliquid si consensit, nullam habet actionem nec ad opus tollendum, nec ad damnum, ibid.

Socius in re communi absente socio si ad laesionem eius aliquid fecerit, tenetur ad opus tollendum, & ad damnum, ibid.

Socius locum communem purum non potest religiosum facere, nisi vnus ex sociis inferat in locum communem, l. si quis, § 6, § 5, si quis in communem, & ibi gl. religiosum, communi diuidendo.

Socius, vel qui partis dominus est, si faciat aliquid in re communi, non praesumitur, quod faciat causa celandi, vel furandi: sed potius quod faciat iure suo, & ratione partis suae, merito, § 1, pro socio.

Socius inuito socio potest reficere, l. si aedibus, de damno infecto.

Socius potest vti, vel facere, vel reficere in re communi ad eum vsum, ad quem parata est etiam prohibente alio: sed non ad vsum, ad quem res parata non est: quo casu si interest prohibentis, non vti vel non facere: tunc melior est conditio prohibentis non vti vel non interest prohibentis, tunc melior est conditio vti vel non facientis, gl. inuitus, in add. in § religiosum locum, Inst. de rerum diuisione.

Socius si in fundum communem mortuum intulerit, tenetur socio actione pro socio, vt damnum faciat: tenetur etiam actione in factum, vt corpus tollat, aut partis pretium praestet, l. si fundus, § 9, & ibi gl. si pro socio, & l. si quis, § 6, § 5, & ibi gl. religiosum, communi diuidendo.

Socio vnus prohibens si mutuum datum sit confocio, nihilominus confocius tenetur ex mutuo, l. si ex duobus, de negot. gest.

Socio vnus prohibens si quis negotium duorum sociorum gessit, contra confocium non probibentem habet actionem tamen, quod in nullo prohibens damnum paratur, ibid.

Reliqua verbo Communis, § Seruitus, 14.

S O C I V S innocens pro socio delinquente non tenetur, etiam si omnium bonorum initia esset societas, & iniunctum fieret de bonis de iniquis, non autem innocentis, l. si seruus, § 18, de interrogat. actio.

Socius committens maleficium non soluit de communi, gloss. redigetur, in l. si fratres, § 3, pro socio.

Socius eiusdem criminis non potest accusare alium socium, l. 3, & ibi gl. 1. de fide instrum.

Socius criminis si ducat alium socium ad iudicium, sibi propter hoc non participat, l. 1, § cum quis latrones, de quaestio.

Socij criminis non dicuntur aliorum socij omnes, qui ab aliquo accusari possunt: sed illi, qui de eodem crimine accusari possunt, & vnus absolutio alteri plenè prodest, gloss. participes, in l. quoniam, 10, C. de testib.

Socij criminis non admittuntur ad testimonium ad qualeque praedictum, ibidem.

Socij criminis admittuntur ad testimonium in multis casibus specialibus, ibid.

Socij criminis cum ad testimonium veniunt, non sunt alendi, cum magis ad excusationem veniant, ibid.

Socius in causa ciuili admittitur in testem pro parte socij: non verò pro parte sua, vel si sine societate res sit communis: quia tunc etiam admittitur: quia licet vnus vincat, nihil alijs reddit, ibid.

Socius in causa ciuili non admittitur in testem, quando est socius omnium bonorum, vel partis illius, quae petitur, quasi sit futurum commune lucrum, ibi.

Socius credens socium totum negotium in Lombarda non potest cum eo inire duellum, gl. multo magis, in l. si quando, § 1, C. de testib.

Socius criminis, qui nunc est iudex, & coram eo accusatus, poterit recusari, gl. si in l. si filium, § 7, C. de liberali causa.

Socius in socium non potest dicere testimonium, ergo nec iudicium, cum vtrumque publicum sit officium, ibid.

Socius criminis me accusantem non debet repellere, dicendo quod ille erat meus in eodem crimine: quia confiteor me etiam deliquisse, & sic habeo pro condemnato: vnde debet repellere eum, dicendo, quod non communis criminis, nisi commissum, ille accusare non potest: quia ipse commissus, cum socius meus esset, gl. si ibid.

Socius criminis in tormentis non debet interrogari de conscientia sociorum, nisi propter immanitatem criminum, & tunc debet praecedere praesumptio, vt interrogetur, & eius responsio non erit plena probatio: sed erit aliquis praesumptio, l. si & ibi gl. si C. de accusatio.

- sa, putat furti, quam quod debet ex non famosa causa, l. si quid, 7. de solutio.
- Solutus simpliciter videtur solvere potius debitum ex causa iudicati, quam debitum ex non iudicati causa, ibid.
- Solutus simpliciter videtur solvere magis debitum penale non est, nec infamia crescit, quod debitum, quod penale non est, nec infamia crescit, ibidem.
- Solutus aliquid ex causa famosa licet videatur crimen fateri: non tamen infamatur, quoniam nulla solutio infamat, d. l. si quid, in add. marg.
- Solutus rem pro alia re eo pacto ut pristina obligatio non discederet, ea cuncta in totum, vel in partem, adhuc in totum pristina obligatio tenetur, l. si quis aliam, 46. & ibi gl. 1. eod.
- Solutus tardius, minus solvere videtur, & contra bis soluit, qui citò soluit, l. solutum, 8. §. 1. ibi gl. 1. eod. & §. plus autem, in lit. de actio.
- Solutus simpliciter, & absque ulla debiti designatione tenetur solvere debitum, ad quod graviter tenetur, gl. in l. si vultus, 21. C. de viuris.
- Solutus fideiussorio nomine indistincte, videtur solvere in duriorem causam: durius causa est potius, quod suo nomine debet, quam quod alieno, ibid.
- Solutus pro colonis, si stipulatus est pecuniam solutam sibi a domino reddi, habet dominum obligatum ad sibi reddendum, secus vero si nudo pacto convenit cum domino, l. si tibi, 27. C. de locato.
- Solutus simpliciter videtur potius solvere id, quod suo nomine, quam quod pro alio, & fideiussorio nomine debet, & magis id, quod debet ex gravius causa, est omnia debita sunt similiter: causis debendi videtur magis solvere id, quod ex antiquiori causa debet, l. 4. & §. de solutio.
- Reliqua verbo, 25. Alia, Solutio, 3. Reliqua 6. Solutum, 1. 2. 3. 4. Solutore.*
3. Solutus si non debet naturaliter non dicitur donare, glo. debet, in l. si quid possessor, §. sed et si, de petitione heredit.
- Solutus indebitum usufructum fundi proprii, eo mortuo eius heres repetit usufructum causalem per conditionem indebiti, l. si fundi, & ibi gloss. 1. de condit. indeb.
- Solutus indebitum usufructum fundi, quem alienaverat deducto usufructu pro se tantum, si decesserit, heres eius non potest repetere, nisi fructus praeteriti temporis: sed si alienasset fundum deducto usufructu pro se, & herede suo, usufructum indebitum solum per errorem a defuncto, eius heres potest repetere, d. gl. 1.
- Solutus per errorem iuris, tutus exceptione rei iudicatae non repetit, 1. reprobat, l. & ibi add. marg. in l. Iulianus, de condit. indebiti.
- Solutus pluribus indebitum ei, qui victimo soluit, competit petitio, si non simul, atque pariter soluerit: secus si pariter soluerit: quia tunc cuiuslibet pro rata competit conditio, l. cum duo, §. 1. & ibi gl. 1. de condit. indebiti.
- Solutus indebitum, hoc ipso, quod soluit, aliquid negotii cum eo gerere videtur, & ideo datur conditio, l. si in arca, 33. eod.
- Solutus legata indebita nomine heredis, & ex nummis heredis non potest repetere, si heres ratum habuit: sed ipse heres eos vendicat, l. qui heredis, 46. & ibi gl. 1. eod.
- Solutus indebitum rem corporalem alienam, & alieno nomine non repetit: sed is, cuius nomine soluta est res, vendicat eam, ibid.
4. Solutus indebitum nomine alieno, tanquam procurator in rem suam habet repetitionem: sed si non soluit tanquam procurator in rem suam, gl. soluit, l. si Titius, eod.
- Solutus indebitum viroque iure: scilicet civili, & naturali, cui obstat exceptio temporis, solum ante non repetit, nisi forte per ignorantiam probabilem: si obstat exceptio perpetua, & favorabilis, tunc repetit: secus si obstat exceptio odiosa, vel ad iuris rigorem conferendum introducta, nisi facti ignorantia probabilis fuisset: sed si obstat exceptio: sed sit in eorum, an sit temporalis, vel perpetua: tunc repetit, gl. 1. in l. cuius per errorem, §. de regulis iuris.
- Solutus indebitum viroque iure: scilicet civili, & naturali, vel naturali tantum, per quancunque ignorantiam solum repetit: sed indebitum iure civili: sed debitum naturali, vel ex testamento non solenni solum per ignorantiam iuris, non repetit: sed per facti ignorantiam probabilem repetit: sed solum per non probabilem, non repetit, ibid.
- Solutus scienter debitum iure naturali non repetit, & donari dicitur: quia ea datio donatio videtur, si irreducibilis datio, ibid.
- Solutus indebitum iuribus, vel ignorans repetit, gl. sciens, in l. cum, qui, §. 1. de inoff. testam. gl. si in l. 1. de condit. indeb.
- Solutus per errorem, & si ignoranter, indebitum repetit per conditionem indebiti, l. 1. de condit. indeb.
- Solutus indebitum habet repetitionem ex conditione indebiti, & etiam per actionem praescriptis verbis si sic soluit, vel si apparuit esse indebitum, vel Falcidia emerit, redderetur, l. a. & ibi gl. 1. & add. marg. eod.
- Solutus indebitum per errorem nummos, quos habet communes cum alio, repetit dimidium diuidendo per numerum, non per singula corpora, l. si pene, 19. §. si falsò, & ibi gl. dimidium, eod.
- Solutus indebitum per errorem nummos, quos habet communes cum alio, repetit suam partem per conditionem indebiti ratione dominij, aliam partem ratione participationis, non corporis, d. gl. dimidium.
- Solutus indebitum scienter de incidit in aliud debitum putatum, tanquam indebitum repetit, l. si non forem, §. si quis quasi, eod.
- Solutus putans se condemnatum ex compromisso, repetit solum, d. §. si quis quasi, & ibi gl. falsò.
- Solutus scienter indebitum hac intentione in mente retenta, vel postea repetere possit, non repetit: sed si soluit exprimens, quod postea posset repetere, recipiente consentiente habet contra recipientem actionem praescriptis verbis, l. quod quis, §. 1. & ibi gl. 1. eod.
5. Solutus indebitum scienter non conditio: sed qui per errorem credens se debere, soluit indebitum, etiam si eius dominium sit reocubile, cum possit condicere, vel indebitum vel sine causa, gl. ab omnibus, in l. Marcius, c. 8. §. cum, qui, eodem.
- Solutus indebitum scienter falso procuratori ab eo non non repetit: quia do-

nare videtur, gl. 1. in l. si procuratori de condi. cau. data.

Solutus uxori reuocato ignoranter liberatur ipso iure, si ille recipiat bona fide, ibidem.

Solutus scienter indebitum non potest repetere, nisi sit impubes, qui dicitur nihil scire, si verò sit pubes minor 25 annis, restituitur, l. 1. & ibi gl. fin. de condit. indebit.

Solutus scienter indebitum hoc expressè acto inter eum, & recipientem, quam possit repetere, repetit: secus si non expressè: sed in mente retinuit, gl. 1. in l. 2. eodem.

Solutus aliam rem, quam debet, putans se ad eam teneri alternativè, potest eam repetere: rem non videtur solvere eam pro illa, quam debebat, l. si pene, 19. §. pen. eod.

Solutus Titio putans se illi, aut Sempronio promississe, cum neutri eorum promississet, solum repetere potest, l. sed et si, 22. eod.

Solutus pro suo maleficio, vel pro sua culpa, non repetit ab alio, l. si communis, §. de noxali.

Solutus Stichum putans se eum promississe, cum hominem in genere promississet, repetit, & liberatur dando alium quemlibet, l. cum is, qui, §. si. eod.

Solutus ob rem non defensam quamvis postea defendere paratus sit, non repetit, quod soluit, qui ob rem §. eod.

Solutus sponte id, quod per stipulationem metu extortam promissit, non repetit, gl. pecuniam, in l. qui exceptionem, 49. eod.

Solutus non putans se teneri ob causam de praeterito non obligatoriam: sed falsam, non repetit: quia donare videtur: secus si soluerit putans se debere ob causam non obligatoriam: quia tunc repetit, l. damus, §. 2. & ibi glo. pecuniam, eodem.

Solutus scienter contemplatione mandati reuocati donare videtur: secus si ignoranter, l. cum pater, 79. §. Marzio, de leg. 2.

Solutus naturaliter tantum debet non repetit, l. si tuo seruo, 83. & ibi gl. 1. de solutio.

Soluti vni ex correis, qui in solidum erant obligati, non ceduntur, vel transferuntur actiones contra alios correos in solidum: sed tantum pro parte, gl. pe. in l. dimissio, §. 1. C. de locato.

Solutus vnus ex correis nulla cessione sibi facta habet actionem pro socio contra correos, si fuerint socij: sed si non sunt socij: sed sunt vel scholares, habent vtilem pro socio, §. ibid.

Solutus scienter indebitum donare videtur, cum repetitionem non habeat, l. qui debet, de conditione cau. data, l. cum, qui, §. 1. de inoff. testam.

Reliqua verbo, Debitum, Indebitum, Mulier, 57. Solutum, 5. 6. 7.

SOLVENS qui pro alio licet inuito, vel ignorante, eum liberat: unde solum repetit per actionem negotiorum gestorum, vel ignorantem, eum liberat: unde solum repetit per actionem negotiorum gestorum, l. solvendo, 41. & ibi gl. 1. de nego. gest.

Soluti debitum alieno nomine datur actio negot. gestor. secus si suo, gl. 1. in l. si pene, 19. §. 1. de condit. indeb.

Solutus pro alio, etiam si frater sit, repetere potest solum per actionem negotiorum gestorum, vel mandati, si intercesserit mandatum, l. si negotium, 1. de nego. gestis.

Solutus pro alio pensionem publicam, non efficitur ob id dominus rei, l. solennibus, 2. §. C. de rei vend.

Solutus pro alio pecuniam, non vt eum, pro quo soluit, liberare velit: sed vt actiones eo nomine competens in ipsum transferatur, censetur solvere pecuniam vt corpus, non vt quantitatem: quia sic esset effectus, gl. 1. in l. 1. C. de actio. & oblig.

Solutus pro alio pecuniam vt corpus, & non vt quantitatem, vt sibi actiones cedantur, contrahit contra eum in nominatum, do, vt facias, vel facio, vt des, gl. 1. ibidem.

Solutus sifco pro alio habet privilegium sifci de persequendis bonis eius, pro quo soluit, in fraudem, 45. §. qui pro alio, de iure sifci.

Solutus sifco pro debitor sificali non facit sibi ced. ius, sifco non succedit in iure sificali, nec in eius privilegium, & ideo si sifco postea cum eo debitor contrahat, ille, qui soluit sifco, non praefertur ratione prioris iuris, l. 3. C. de iure sifci.

Solutus sifco pro debitor sificali habet personalem actionem mandati, vel negotiorum gestorum: non autem hypothecariam, quam sifcus habebat, nisi sit ei cessat, gl. 1. ibid.

Solutus sifco pro debitor sificali si facit sibi ced. iura sifcalia, praefertur aliis creditoribus, quibus etiam sifcus praeferebatur, l. si C. eod.

Soluti indebitum suo nomine competit conditio indebiti: sed soluenti gl. no nomine competit conditio ei, cuius nomine soluit, si dominus mandavit expressè, vel ratum habuit: secus si generaliter mandavit, vel non mandavit: nec ratum habuit: quia tunc competit soluenti, & non ei, cuius nomine soluit, gl. si in l. si procurator, de conditione indebiti.

Soluti alieno nomine competit conditio furiosa, si soluerit lapsus in persona eius, qui soluit, vt quia credebatur esse Titium eum, cui soluebat, cum non esset: quia non transfuitur pecunie dominium: si tamen habebat ratum is, cuius nomine soluit, solvens debet cedere conditionem illi, d. gl. si ad si.

Solutus nomine ferri, vel filii, per errorem, plusquam esset in peculio, non repetit: sed si nomine suo: quia tunc repetit, l. si is, cui quo, & ibi gl. 1. eod.

Solutus pro seruo, qui naturaliter tantum debebat, solum non potest repetere, l. naturaliter, §. eod.

Solutus pro fideiussore potest ab eo repetere, & fideiussor a principali, l. si is, qui §. 1. mandati.

Reliqua verbo, Debitum, 1. 3. Reditus, 37. Reliqua 47. Creditor, 75. Alia, Solutum, 2. 6. Mulier, 57.

SOLVENS si solum exceptionem iuris, vel facti habet, solvendo illam amittit, nihilque sibi remanet: secus si habet exceptionem, & actionem: quia quancumque solvendo perdat exceptionem: non tamen actionem sibi competentem, gl. fin. in l. 3. C. de rebus alienis.

Solutus sciens se turum perpetua exceptione non repetit solum, l. si is, qui per-

uens per errorem ille, qui erat totus perpetua exceptione, repetit per conditionem indebiti, l. si non fortem, §. adeo. eod.

uens totus exceptione odiosa, veluti Macedoniani non repetit etiam ex persona patris, qui succedebat, l. si non fortem, §. si filiusfam.

uens totus exceptione rei iudicata non repetit solum, l. index, §. 28. & gl. pecuniam, in l. qui exceptionem, §. adeo. eod.

uens totus exceptione, quod sibi tantum debetur, solum non repetit: sed solum debitum petit, l. qui inuicem, §. adeo. eod.

uens totus exceptione inducta ob iuris rigorem conferendum non repetit, gl. pecuniam, in l. qui exceptionem, §. 40. de conditione indebiti.

uens sciens ei, cuius mandatum est reuocatum, videtur donare, l. qui fundum, §. 7. §. servus, pro emptore.

uens solui administratori liberatur, si pecunia conuertatur in utilitatem creditoris, l. debitoribus, §. 8. de solutio.

uens solui procuratori, qui nunquam habuit mandatum, non liberatur, etiam si soluit bona fide credens ipsum habere mandatum, l. qui hominem, §. 34. §. si nullo, eod. in.

uens procuratori solui, si soluit eo animo, ut nomen fierent ipsius procuratoris credens eum procuratorem in rem suam, procurator non committit furum, licet eos retineat: tamen conditione indebiti, nisi creditor ratum habeat, l. falsus, §. 44. §. falsus, & ibi gl. procuratoris, & gl. furum, de furis.

uens solui procuratori creditoris aduersus procuratorem indebiti repetitio competat, & non obligatio liberatio, l. creditoris, C. de condit. indebiti.

uens non vero procurator boni conditione, quod si dominus ratum non habet, possit ab eo condicere, domino non habente solutionem ratam, potest condicere ab eo, quod si forte, §. 14. de solutio.

Reliqua verbo, Implendum, Solutio, l. 2. §. 7. 8. 9.

LENS vnus quandoque liberat alium, etiam si ex vtriusque parte sit pecna, gl. pecuniam, in l. §. fin. de eo, per quem factum erit.

uens vnus alium non liberat, quando ex vtriusque parte: scilicet recipientis, & soluentis esset penalis: sed si vna tantum parte, ibid.

uens propter suum delictum, alij non prodest, gl. in l. si. ne quis eum, qui in ius vocatus.

uens in partem non liberat pignus conuentionale ita, nec pratorium, l. his conuenienter, §. Celus, & ibi additio margin. fam. c. ex fidei.

uens alij, quam cui debuit, non liberatur, gl. condicere, in l. cum fundus, §. 32. §. item cum, qui cert. pet.

uens prelato Ecclesie intruso ex contracta cum eo celebrato, ipso iure liberatur, & ideo solum tanquam indebitum non repetit ab eo: sed verus prelatus repetit, l. si vrbana, §. 5. & ibi additio marg. de cond. indeb.

uens pecuniam reprobam non liberatur, licet ab electore vtriusque, vel campfore fuerit approbata: erratum sit in facto, vel qualitate substantiali, ut quid creditor recipiens fuit ignorans; sed si sciens acceptum, gl. non liberat, l. e legant, §. qui reprobos, de pigno. acti.

uens pecuniam reprobam non liberatur, licet accipiens eam expenderit pro bona: quia his, quibus soluitur accipiens, adhuc tenetur, §. ibid.

uens creditoris creditoris liberatur, gl. fin. & ibi additio marg. in l. §. si solut. maritim.

uens partem rei, quam debet soluere, liberatur pro illa parte, gl. hic in nulla, in l. si stipulatus fuero, l. §. 1. de verborum obligatione.

uens pro inuito, & contradicente, ipsum inuitum liberat, nec potest deinde ab eodem repetere, nec negotiorum gestorum actionem habere, §. l. si Stichum, §. 5. §. si glo. fin. & additio marg. de nouatio.

uens rem debentem ex contractu bonae fidei, vel ex stipulatione, vel ex testamento non liberatur, quando in soluta re sit facta aliquid ius, & adhuc ab eo totam rem debet petere creditor, l. etiam circa, §. 27. de solutio.

uens seruo pecuniari, non liberatur, si ignorans eius dominum mortuum fuisse, liberatur, l. si serus, §. 32. eod.

uens reus condemnatus, qui iudicatum solui satisfecit, non solum actione iudicati: sed etiam ex stipulatu ipse, & fideiussores liberantur, l. cum qui sibi, §. 8. de peculio, de solutionib.

uens pecuniam alicui iussu creditoris non liberatur, si ea pecunia reuerti poterat ad solventem, gl. 1. & ibi additio marg. in l. solutam, §. 49. eod.

uens debitum de omnibus alius in se, vel inuito domino, non liberatur, cum non fiant illi numeri accipientis infuso eius, cuius fuerunt: sed si numeri fuerint mixti cum aliis numeris, ita quod distina non possint, sunt illi, qui accipit: datur tamen domino furti actio contra eum, qui dedit, l. si distici, §. 78. eod.

uens seruo ex contractu peculiari ante ademptum peculium, liberatur ipso iure: sed post ademptum ignoranter solvens, liberatur ope exceptionis, l. §. 1. & ibi gl. C. de solutio.

uens manu missio ex contractu domino liberatur, si ignorat eum manu missum, §. 1. d. gl. 1.

uens etiam sciens manu missio ex contractu peculiari, liberatur, dummodo ignoret ademptum peculium, ibid.

uens liberatur siue soluerit creditor, vel alij eius mandato, licet instrumenta penes creditorem remaneant non infusa nec cancellata, l. §. 4. C. eod.

uens seruo creditoris ad recipiendum prepositum, liberatur ab obligatione, & ceteris chirographum debiti rei apud dominum non cassum, nec cancellatum: amen eius vigor intrinsecus est, ibid.

Reliqua verbo, Implendum, Solutio, l. 2. §. 7. 8. 9.

SOLUERE in genere, l. 2. §. 3.

SOLUI cui possit, §. 4.

Quoad locum solutionis, n. 5.

VERBIS particulariter: id est tribus terminis possunt collocari: id est tributarij principis, ut in hoc releuenter, cum multum grauentur in tributis, l. ad accipiendum, in l. quidam ex fideiuerant, §. certum petatur.

vere potest debitor vnum quodque debitorum totum perire, & particulariter, quando a principio sunt plura debita, ibid.

uerbe potest vnus, & alius solum repetere, quando is, qui soluit, soluerat do-

naturus est, quia tunc is, qui repetit, videtur soluisse, gl. in l. si donatus, de conditione cuius data.

Soluere videtur ille, pro quo alius soluit, gl. actionem, in l. si is, qui, §. 9. mandati.

non Soluere potius interest alicuius, quam solum repetere, gl. potest, in l. §. 3. §. sed vtrum, de minor. l. si stipulatus, §. 16. & ibi additio marg. de fideiussores.

Soluere, & compensare paria sunt: nam licet per solutionem tollitur obligatio, sic per compensationem extinguitur, l. 4. & ibi additio marg. qui potiores in pignore.

Soluere debitum nemo cogitur, nisi liberationis instrumentum sibi detur, gl. si in additio marg. in l. sciendum, §. 27. de vris.

Soluere mihi, vel alij voluntate mea nihil interest, gl. ex voluntate, in l. si cum dorem, §. pe. soluto maritim.

Solui semel fufficit, & quandoque non, gl. quam semel, in l. si de commissis, §. 11. §. si quis decem, de legat. §. 3.

Soluere condemnatus per sententiam praeclis cogitur soluere, nec euitat coactionem, si paratus est satisfacere de soluendo, nisi ex magna causa pro qualitate rei, & personae, l. 4. §. aut prator, & ibi gl. ex magna, de re iudicata.

Soluere promittens quidquid alium debere constituit, non tenetur, nisi constituit illo debitor viuentis, secus si eo mortuo: quia tunc non tenetur, l. qui Romae, §. 12. §. Augurius, & ibi gl. non existeret, de verbor. oblig.

Soluere pro ignorante, & inuito vniciue licet, l. soluere, §. de solutio.

Solui potest vna res ex duabus causis lucrativis de acquirat: sed non de iuris rigore, §. l. si quis duos, §. 67. & ibi gl. dando, de solutio.

Solui non potest ante rem iudicatam ei, qui iudicati actio non datur, l. hoc iure & vrimus, §. 6. eod.

Soluere paratus non cogitur iudicium suscipere, l. iudicatum solui, §. 16. iudicatum solui.

Soluere sibi volentem aliquid indebitum si quis sciens delegauit alicui, & is soluerit praesente delegante, delegans committit furum: secus si soluit delegante absente, l. falsus, §. 44. §. sed et si, de furis.

Soluere minus dicitur ille, qui tardius soluit, l. cui, §. 12. de verborum significat.

Soluere minus, vel plus tempore dicitur ille, qui tardius, vel ante diem soluit, d. l. si cui, & ibi gl. si.

Soluere minus dicitur etiam ille, qui nihil soluit, gl. pe. ibi.

Soluere dicimus eum, qui id facit, quod facere promittit, l. solutionis, §. 17. eod.

Soluere dicitur etiam ille, qui delegat, & per consequens creditor videtur ex- gl. cum debitor sit liberatus, gl. 1. in l. verbum ex acta, §. 18. eod.

Soluere aliquo officio, si quis cogitur pro alio, eodem officio potest cogere illum pro quo ipse soluit, l. 4. C. vbi causae fideles.

Soluere paratus proximus est danti, & soluenti, gl. 4. in l. §. C. de locato.

Soluere, vel cautionem praestare paria sunt, quandoque vero non, l. si, & ibi gl. §. 1. C. ad leg. Falcid.

Solui debet ei, qui est officialis tempore solutionis, non ei, qui fuit tempore, quo fieri debuit solutio, l. §. C. de susceptor. lib. 10.

Solui non debet in frumento id, quod debet dari in panis, l. r. C. de frumento vrbis Constantinop. lib. 11.

Soluere non dicitur, nec liberatur ille, qui recte non soluit, l. §. & ibi gl. §. C. de solutio. & liberat. debitor. ciuit. lib. 11.

Soluere qui non potest in aere, soluit in corpore: fallit quando id, quod erat soluendum, non debeatur ex pecna delicti: sed ex contractu: item fallit in nobilibus, & aliis honestis personis: item fallit in nolente eo, nec petente, cui pecna pecuniaria erat applicanda: fallit etiam in pecna extraordinaria puta mul- & fallit etiam in minimis transgressionibus, gl. in eum, & ibi additio marg. in §. penales, Inst. de actio. l. fin. de in ius vocando.

Soluere quod petitur, licitum est alicui quandoque ante rem iudicatam expen- & fas tamen factas in iudicio debet soluere, §. si Inst. de perpet. & temp. act.

Solui non potest aliud pro alio inuito creditore, l. 2. §. mutui dario, si certum petatur, gl. 1. in l. pretij. C. de rescind. venditione, gl. 1. in additio §. 1. Inst. de no- xalib. act.

Solui potest aliud pro alio volenti creditori, l. 1. §. an possit, de constit. pecunia.

Solui potest aliud pro alio inuito creditore propter difficultatem praestationis, §. 1. non amplius, §. 26. §. si & ibi gl. §. de leg. 1.

Solui potest quandoque aliud pro alio, gl. possit, in l. fundi, §. 38. de usufructu lega- to, l. si domus, §. 74. §. qui constituit, & ibi gl. si praestare, de leg. 1. l. si & ibi gl. dari, de publicanis, gloss. consentiente, in principio, Inst. quib. modis tollitur oblig.

Solui potest aliud pro alio id est aestimatio pro re, quae non reperitur, gl. aestima- tionem, in l. Titia, §. 40. §. 1. de auro, & argento.

Soluta Apollo id est de omnibus non potest dari ratio: praestem de occultis, & nobis incognitis, gl. anno, & ibi additio marg. in l. ad legem Aquil.

Solutum vnum quodque per contrarium eius, per quod ligatur, l. tutor, §. de re- fiam. tutela.

Soluisse illud videtur ille, in quo est obligatus, l. si quis mandato, & ibi gl. si. de nego. gestis.

Soluisse se indebitum pecuniam si quis dicat, cogitur ad probandum, quod per- dolam accipientis, vel per aliquam iustam ignorantiam eandem indebitam pecuniam soluerit: & nisi hoc probauerit, non competit ei repetitio, l. cum de indebito, §. de probatio.

Soluisse me indebitum si probem, praefurum me ignoranter, ac per errorem solu- uisse: quia vbi quis certat de damno vitando, etiam in facto proprio praesumitur ignorantia, gl. ignorantiz, in additio mag. & ibi.

Soluisse dicitur non solum ille, qui soluit, sed etiam qui qualitercunque ab obli- gatione liberatus est, l. §. 4. §. pe. de re iudicata.

Soluisse minus non videtur ille, aduersus quem amplioris summae actio, vel re- tentio non competit: loquimur contra, l. non potest, l. 17. de verbor. signifi.

Soluisse retro censum, vel tributum praefurum ille, qui probat tribus pro- ximis annis soluisse, nisi contrarium probetur, l. pen. C. de apochis publi. lib. 10.

Reliqua verbo, Alius, Bis, Creditor, §. 5. Dissolueri, Facultas, Improbis, Mora, 1. Adu- seruus, §. 6. Debitor, 10, vsque 17. Solutio, per rat.

SOLVIT potest filio, vel servo, quando obligatio insurgit ex contractu, celebrato cum filio, vel servo, si unus ex argentariis, de pactis.

Solui potest filiofam. id, quod ipse credidit, licet novare, vel pacisci non possit, ibidem.

Solvere sibi ipsi potest quis, si debitor meus, & ibi gl. mibi, de negotiis gest.

Solui non potest heredi adiecti, cum quis, §. de verb. oblig.

Solui potest filio adiecto ad solutionem etiam post emancipationem: sed non adiecto ad obligationem, cum, qui ita stipulatur, §. 6. §. qui sibi, aut filio, cod.

Solui potest extraneo adiecto ad solutionem, §. reprob. gl. emancipato. ibid.

Solui non potest domino, cuius servus solutioni adiectus est, nisi voluntate servus, §. si stipulatus, §. & ibi gl. 1. de solutio.

Solui non debet etiam coniuncte personae agenti sine mandato, etiam si cavere velit de indemnitate rei, si solvatur sibi, gl. administratio, & ibi add. marg. in l. vero procuratori. 12. cod.

Solui recte potest ei, cuius nomen stipulationi inferunt, est, ut si stipulatus sim. mibi, aut Titio, Titio recte potest solui, d. l. vero procuratori.

Solui recte debet reo criminis accusato, pendente accusatione, & ipse etiam reus potest solvere creditori suo, l. reo criminis, 41. cum l. seq. cod.

Solui potest, vel causa conditionis implendae dari pupillo, vel furioso adiecto sine tutoris, vel curatoris autoritate, vel ei, qui representat personam adiecti ratione administrationis, veluti tutori pupilli adiecti, vel curatori furiosi adiecti, & solutio liberat solutentem, si soluta pecunia sit versa in rem pupilli, vel furiosi, Scichum, aut Pamphilum, §. 5. §. vniuersum de solutio.

Reliqua verbo, Debitor, §. 6.

SOLVI debet legatum, ubi testator voluit, vel ibi, ubi verisimile est ex verbis suis, vel ex genere comparationis, gl. si in l. quod legatur, §. 8. de iudiciis.

Solui debet legatum in genere relictum, quando non apparet, ubi debeat solui, ibi, ubi petitur legitime id est ubi haeres teneat respondere: id est ubi domicilium habet haeres, & etiam ubi maior pars hereditatis est, §. ibid.

Solui debet legatum relictum in specie indistinctum ibi, ubi est, nisi haereditas dolo alio sit translatam tunc ubi petitur, solui debet, ibid.

Solui debet legatum relictum ibi, ubi est, nisi legatarius suis expensis velit alibi rem sibi tradi ad instar rei vendicationis, §. ibid.

Solui debet legatum in genere, vel in specie relictum in loco, ubi haeres cepit illud solvere, vel alio modo suo beneficio renunciare, ibid.

Solui ubi debeat relictum ex testamento, praesumitur ex qualitate personarum, quibus relinquitur, l. sed & §. 12. §. sed & §. cod.

Solui non potest creditoris inuito alibi, quam in loco solutioni destinato, l. pe. de eo, quod certo loco.

Solvere obligatus certo loco, & tempore non potest inuito creditore solvere alio loco, nec ante illud tempus, si creditoris interest solvere in loco destinato, & non alibi, nec ante terminum, l. qui Romae, 12. de verb. oblig.

Solvere certo loco & tempore obligatus potest alio loco, & ante tempus offerre, & solvere integram pecuniam cum viuis promissis cum omni interesse, quod possit praecedere creditor ratione loci, vel temporis, & cogitur creditor etiam recipere ante tempus, gl. obulerit, ibid.

Solvere promittens certo loco debet conveniri in loco, ubi solutio est facienda, & non in loco promissionis, §. gl. 1. in l. 1. C. ubi conveniatur, qui certo loco.

Solvere certo loco si quis promiserit, non potest denuo cogi alibi solvere, nisi ex iusta causa, l. viuras, & ibi gl. 1. C. de solutio.

Solvere promittens in vno loco potest cogi solvere in alio, quando creditor ad illum locum venire non licet, ut quia est infirmus, vel relegatus, vel quando est patronus, cui debebatur & quantitas parva, d. gl. fin.

Solvere promittens in vno loco compelli potest solvere in alio, quando ille locus aequaliter distat, & nihil nocet debitori, ibid.

Solvere minores viuras Romae si quis promiserit, quas si non solverit, se maiores soluturum promiserat si in loco destinato non soluit, potest cogi alibi solvere, ibid.

Solui ibi debet res in rei vendicatione, vel in actionibus depositi, vel ad exhibendum, vel bonae fidei: ubi est illa, nisi petitor suis impensis perfieri velit rem ibi, ubi ipse agit, quod secus est in actione, §. gl. 2. in l. quod legatur, §. 8. de iudiciis.

Reliqua verbo, Debitor, §. Legatum, 18. 19.

SOLVM immobile, atque immutabile est, gl. facta, in l. qui vsumfructum, 43. de vsumfructu.

Solum cuius est, eius usque ad coelum, gl. quia coelum, in l. si. de seruit.

Solum sequitur edificium, l. domum, 2. de pignori. actio.

Solum cum non possit vscapi, ut quia dotale, vel per vim occupatum, vel possessum mala fide, nec superficies id est postea inaedificatum vscapietur cum solo, l. si solum, 39. de vscapio.

Solum quando potest vscapi, non tamen potest vscapi per se superficies: sed cum solo potest cedere eiusdem contra quodque potest ipsa superficies per se vscapi, gl. fin. ibid.

Solo tradito sine superficie nihilominus transit in eum superficies, quae ipso iure, & ex natura sua sequitur solum: tradens tamen per exceptionem retinet superficiem, l. obligationum fere, 43. §. 1. & ibi gl. & sic in tradendo, de actio. & oblig.

Solum suum, vel terra facit plantam, vel segetem accedere magis domino soli, quam seminatori, vel plantatori, l. si quis sciens, C. de rei vendicatione.

Solo cedit quidquid fuit quis sciens in agro alieno, vel plantas posuit, postquam tamen haec radicibus terram fuerint amplexae, ibid.

Solo coherentes res dicuntur fructus pendentes, gl. 3. in cap. 1. de feudi cognitio.

Solo nulla superficies coheret, gl. 1. in l. si cui aedes, 30. de legat. 3.

Solo cedit quidquid est inaedificatum, ibid.

Reliqua verbo, Domus, 1. Aren, Superficies.

SOLVS, dictio non excludit omnes, ut solus princeps facit legem, intelligitur ipse solus, & non alius solus, non tamen excludit Senatum, gl. dumtaxat, in l. cum, qui §. si petenti, de Publiciana in rem, gl. pen. in l. si C. de legibus.

SOLVS scientia non praesumitur voluntas, l. si quis in principio testamenti, 22. & ibi gl. accipiat, de legat. 3.

Solas interpretatur id est solummodo iuxta illud, non in solo pane vivit homo, gl. 1. in l. 1. C. de testibus.

Solutio, dictio licet sit taxativa, non tamen excludit personas similes, & alios casus postpositos, & alias leges, l. 1. & ibi gl. 3. C. de bon. poss. contra tabul.

Solutio in genere, num. 1. v. quae.

Quoad liberationem, num. 7. & 9.

SOLVIT debet fieri in fine anni, quando promissit quis, per haec verba, hoc anno: sed quando annum promissit, in capite anni fit solutio, siue legatum sit, siue in contractu fiat promissio, gloss. praeteritis, in §. pen. Instit. de inutili stipulat.

Solutionis receptione videtur fieri alienatio, gl. administratio, in addit. marg. in l. vero procuratori, 12. de solutio.

Solutionis verbum, pertinet ad omnem liberationem quoquomodo factam, magisque refertur ad substantiam obligationis, quam ad solutionem numerorum, l. solutionis, 54. cod.

Solutionis verbo continetur etiam omnis satisfactio in alia re ad voluntatem creditoris, l. solutionis, 176. de verb. oblig.

Solutiones sunt faciendae secundum res: scilicet ut res aequae bona solvatur, & congruo loco, & tempore, & de euctione promittentis non videretur solvere: item quod per competentes actiones, & iudices fiat solutio, aliter non valet sententia, nec solutio fieri debet, gl. secundum, in principio Instit. de obligatio.

Solutionis dies sicuti summa vel quantitas est pars stipulationis, l. 1. §. editiones de edendo.

Solutio particularis dicitur damosa, gl. minutatim, in l. cum i. §. vult de transactio.

Solutio est similis absolutioni per sententiam, gloss. fin. in l. licet, §. fin. nautae, capones.

Solutionis inceptio approbatur quoad fore praescriptionem non utendam, gl. fin. in l. si fideicommissum, §. si de iudiciis.

In solutione quando est noxae deductio, & in condemnatione est damni aestimatio, condemnatus usquequo super actione iudicari lis contestetur, habet libertatem adiciendum fieri per noxae gl. conveniatur, in litem veniunt, 22. §. idem recte de petitione hereditatis.

Solutio, & exactio partium sapienter non minima incommoda affert, l. 3. familiae ex ciscenda, gl. 3. in l. 3. C. de locato.

Solutio partis ab vno ex coheredibus non impedit, quin poena committatur in solidum in obligatione dandi appositae, quod verum est in contractibus sed in praeteritis stipulationibus, & sic in iudiciis poena non committitur in totum, & sic pro parte impleta: sed tantum committitur pro parte non impleta, l. haereditas, 26. §. idem iuris, & ibi gl. partem suam, famelicifund.

Solutio partis ab vno ex coheredibus facta creditor licet non impediat poenam, si tamen creditor retinens partem sortis solutam petit poenam integram, imputatur sibi pecunia soluta in poenam, si non sit dictum, ratio manente pacto, ibid.

Solutio particularis non impedit poenam committi: sed ea commissa quilibet haereditum promissoris teneatur pro parte, gl. fin. & ibi add. marg. in l. 4. §. si quis, de verb. oblig.

In solutione partis debiti si cessatur, venditur totum pignus, l. si necessarias, §. si vnus, de pigno. actio.

Solutio particularis non admittitur, quando totum debitum est liquidum: secus quando debiti pars non admittitur, quam si offerat, teneat creditor recipere, & de alia parte negata litigare, l. quidam existimaverunt, & ibi gl. ad accipiendum, §. item peratur.

Solutio particularis potest fieri favore libertatis, d. gl. ad accipiendum.

per Solutionem partem factam creditor non tollit facultas solvendi adiecto alteram partem, cum decem, 7. de solutio.

Solutionem partem non teneat creditor regulariter recipere, nisi quando actum est, vel quando debitum non est liquidum, vel pro libertate, gl. 2. in l. accipiam, 19. C. de viuris, & gl. 3. in l. 3. C. de locato.

Solutio quando debet fieri in pluribus terminis, semper intelligitur actum, quod solvatur in fine cuiuslibet termini, non in principio, l. lecta, verifigitur finitio, si certum petatur.

Solutio coram iudice, & tutore facta parit plenissimam securitatem, gl. debet, in l. iustitiam, 17. §. 1. de iur. iurand.

Solutio spontanea facta ex promissione turpi impedit repetitionem, nisi ex parte vtriusque sit turpitudinis, quia tunc quandoqueque solutum sit, cessat repetitio, l. pen. & ibi gl. 1. de conditione ob. turpem.

Solutio spontanea purgat metum, vel turpitudinem praecedentem, quae in contractu interveniat, d. l. pen. & ibi gl. 1. & add. marg.

Solutio si confertur in certum locum, inest tacite tempus, quo possit ad illum locum perueniri: si tamen exprimitur ita angustum tempus, quod impossibile sit perueniri ad illum, vitatur stipulatio, l. non vtiq; §. si quis ita, 2. de eo, quod certo loco.

Solutio vna non parit duos contrarios effectus, & liberationis, & obligationis, gl. fin. in l. si de tributoria.

Solutio ob vnam causam factam non porrigitur ad aliam, l. 1. §. eleganter, & ibi add. marg. de positi.

Solutio ex pecunia deposita libertatis datur causa facta non tollit obligationem depositi, ibid.

propter Solutionem transferretur onus probationis, gl. omnino, in l. edna de indebito, 2. de probatio.

ad Solutionem, & non ad obligationem, quae ex solutione refertur, videtur quis adiectus, l. si mulier, 60. de iure dotum.

Solutio, venditio, & traditio sunt magis facti, quam iuris, l. consilio, §. si & ibi gl. si de curatoribus furio.

Solutio non differtur propter aegritudinem, vel valetudinem, gl. fin. in l. qui instituitur, 20. §. si de haeredit. instit.

Solutio, & acceptatio sunt diversi effectus, l. Iulianus, 45. de conditio. & demonstr.

re naturalis debiti non est donatio, l. hoc iure, 19. §. si quis seruo. de manerio.

facta vni creditori altero negligente non reuocatur sed vtroque instanti in subsidium communicatur, quod solum est, l. si non expeditur, §. 1. de his authori. iudi. possit.

io indebiti ex causa iudicis conditione sine causa repeti potest, gl. ab empore, & ibi add. marg. in l. apud Celsum, §. quod sis, cui. de doli mali exceptio. alio alicui rei quando non inducit liberationem, neque eius promissio incit nonationem, l. eum, qui ita stipulatus est, §. 6. si ita stipulatus, de verb. sig.

lutionem recipiendam certo loco, & tempore constitutus, aut positus quis, non potest terminum prorogare, nec locum immutare, nisi sibi datum sit arrium recipiendi quocumque tempore, & quouis loco, l. qui Romæ, 122. §. llymachus, de verb. obligat.

io non potest fieri, vt simpliciter adiecto, ei, qui inutiliter appositus est obligacionem, l. si ita stipulatus fuero, 126. §. Chryfogonus, de verb. sig.

io facta contemplatione vnius obligationis non tollit alteram, licet vttra ad eandem rem, vel quantitate contracta sit, si obligatio, cuius contemplatione facta est solutio, inutilis erat quod si ambe obligationes valide sunt, & vttraque principalis, ambe ipso iure tolluntur: si vero altera principalis altera accessoria, & soluitur pro accessoria, principalis tollitur exceptionis beneficio: sed si soluitur pro principali, accessoria ipso iure tollitur, l. si duo, 118. & ibi add. marg. cod.

io quando stipulatio confertur in certum locum, habet diem, quod eo potest commode perueniri, quod arbitrio iudicis declaratur, l. continuus, 137. §. si ita stipulatus, cod.

io fructus, & proprietate rerum, & ita est facti: sed liberatio est obligatio, & ita iuristandum: largissime tamen ponitur pro qualibet liberatione, 1. in iur. de solutio.

io procuratori vt fiat requiritur in quibusdam casibus speciale mandatum, administratio, in l. vero procuratori de solutio.

io ad eadem prodest ad diuersas causas obligationis tollendas, l. cum quis, 133. §. de peculio, cod.

io ne vna quandoque duz obligationes tolluntur vno momento, vt si quis quis pro debito vendiderit creditori, tunc tollitur obligatio ex vendito, & cum debitor, in numerationibus, 44. cod.

io vna non parit duos contrarios effectus bene duos effectus non contrarios, d. in numerationibus, & ibi gl. fi.

io simpliciter facta refertur ad causam antiquiorem, si vtique est vltima: licet vna præcedat gratioribus vltima: licet si vtique sit eandem, & horæ, tunc refertur ad eam causam, quæ durior est, l. si plurib. 89. §. od.

iones factæ heredi à debitoribus hereditariis, & etiam liberationes eis ab eadem factæ ante restitutam hereditatem fideicommissario, ratæ habentur à fideicommissario post restitutionem, l. ante restitutam, 104. cod.

io vnius ex tutoribus, vel curatioribus inducit liberationem à vna obligatione, & ione teneatur, gl. fi. in l. nec intentio, 23. C. de transactio.

io partis debiti facta ex causa transactionis inducit liberationem à toto: vnde est in confessione partis facta reo, l. siquidem, 25. C. cod.

io non pecunie factam alicui petenti nomine creditoris, ipse creditor si iam habet, competit ei actio negotiorum gestorum contra recipientem uniam, gl. pecuniam, 9. C. de neg. gestis.

io spontanea purgat metum in promittendo adhibitu, & sic tollit actionem, quod metus causa, l. 2. C. de is, quæ vi.

io vbi est collata in locum certum, si alibi agitur, est ad actum arbitratia ratione: quia officio iudicis venit interesse actoris, vt rei, l. C. vbi conuenitur, qui certo loco.

io pensionis cessante consuetudine, vel pacto, debet solui in fine termini, l. fi. in l. 3. C. de locato.

io debet fieri in fine anni, quando quis stipulatus est sibi dari hoc anno: sed stipulatur sibi dari in annum, vel singulis annis, tunc debet fieri solutio in principio anni, gl. 1. in l. 1. C. quando dies legati cedat.

io debet fieri in fine anni, vbi tempus est appositum causa differendæ solutionis: in principio tamen anni debet fieri solutio, vbi tempus est adiectum, nam multiplicandæ obligationis, gl. 1. in addit.

io nonem afferentem incumbit onus probandi, & probata solutione chirogramma condicere potest, l. fi. C. de solutio.

io functionum, ex actionum, aut tributorum ob aliquas res non probat solutionem esse dominum, l. 4. C. de donatio.

io nis, & securitatis instrumentum solenniter factum habens, non debet plus molestari, l. 2. C. de apochis publicis, lib. 10.

io sit de necessitate, gl. securitas, in §. at ex contrario, Inst. quib. alienare pot.

io non potest fieri alij inuito creditore, nisi creditori creditoris, vel procuratori creditoris, vel ei, qui exiit heres creditor, vel futuro debitori, vel libus personis, gl. solutio, in princip. Inst. quib. modis tollitur obligatio diuturna viuarum præsumitur contracta obligatio super sorte, & ex viuis, l. eum de in rem ver. de viuis.

io diuturna viuarum, vel alterius præstatione non præiudicat solutioni: quandoque creditor affectus eas viuas, vel aliud sibi deberi ea sola ratione: quia præteritum fuit sibi præstitum, & dicit sibi deberi ex pacto nudo, quod vult bare per diuturnam solutionem, gl. 10. ibid.

io diuturna viuarum, vel alterius præstatione præiudicat solutioni, quoniam dicitur differre eos sibi deberi ex pacto vestito, quod vult probare per diuturnam solutionem, ibid.

io, vel præstatio triennalis alimentorum præiudicat solutioni, etiam si is, alimenta sunt præstita, afferat sibi deberi ea sola ratione, quod sibi in præteritum sibi sunt soluta, d. gl. longo.

io pertinet ad eos, qui habent administrationem loci, vbi est facienda, nec

inspicitur locus contractæ obligationis, nisi aliud actum sit, l. quarto, 100. de solutio.

Reliqua verbo, Adiectis, Creditor, 62. vsque 65. 82. 83. 84. Debitor, 10. vsque 17. §. 1. vsque 15. Debitum, 8. Pretium, 16. 17. Iuramentum, 4. Legatum, 118. 119. Locum, 1. Procurator, 39. 40. 41. Pupillus, 9. 10. 11. Successio, Acceptilatio, per tot.

Solutio vnius liberat alios, quando plures iunguntur ad intercessum, l. 1. §. si plures, de eo, per quem factum erit.

Solutio vnius non liberat alios à penali actione, quæ tam in duplo per inficionem crescit, quam ex eo quod crescit ex repetitione facta retro, gl. cum sit, in l. item Mela, §. sed si plures, ad leg. Aequi.

Solutio vnius liberat alios ab actione, quæ datur in simplum: vt in conditione furtiua, & in actione legis Aquilia, quando datur illa in simplum, ibid.

Solutio vnius non liberat alium quantum ad penam sed bene in eo, quod est rei persequutio, ibid.

Solutio partis liberat à parte, quando obligatio dandi consistit in specie certa, licet creditor non cogatur inuitus recipere solutionem in parte, gl. fi. in l. si seruus, §. 1. si quis cautio.

Solutio partis non inducit liberationem in parte: sed est in pendente, quando obligatio dandi consistit in genere, ibid.

Solutio partis de sorte principali nihil operatur, & nihil diminuit de obligatione pignoris, ibid.

Solutio partis vbi pena accedit quantitati speciei, vel generi, non impedit, quia pena in totum committitur, siue sit vnius, qui teneatur, siue sint plures etiam heredes, §. ibi.

Solutio partis vbi pena est adiecta factio indiuiduo, nihil operatur, quin pena committatur in totum, ibid.

Solutio estimationis facta à non possessore non liberat possessorem, l. si is, qui se lit, 7. de rei vendic.

Solutio doli non liberat possidentem, gl. 1. ibid.

Solutio speciei facta ab vno liberat alium, quando ab vtroque eadem res esset pretendenda: sed verò quando ab vno res, ab alio pecunia: id est estimatio doli peti potest, ibid.

Solutio eadem facta à fideiussore non potest inducere liberationem reo, & repetitionem, l. fideiussori, l. cum is, qui, 32. §. 1. & ibi gl. & idem de conditione indeb.

Solutio speciei debitor si non fiat perfectæ, illa non inducit liberationem, neque repetitionem, l. Neratius, 63. cod.

Solutio eadem inducit liberationem, & repetitionem, quando quis iurauit soluere viuasnam teneatur soluere, & postea repetitur hoc ita, quia per iuramentum non erat obligatus feneratori ad soluendas viuas: sed erat obligatus Deo propter vinculum iuramenti, & idem soluendo viuas creditoris liberatur ipse respectu Dei: fenerator autem, quia recipit indebitum, repetitur ab eo, gl. 1. & ibi add. marg. ibid.

Solutio pecunie reproba non liberat soluentem: sed non cogitur soluere debitum, nisi pecunia reproba reddatur, l. eleganter, §. qui reprobas, de pign. act.

Solutio vnius ex duob. tutoribus, alter liberatur, gl. tutorum, in l. 1. §. si apud duos, de positi.

Solutio facta de pecunia ipsius creditoris, vel eius nomine accepta, non liberat debitorem, l. si mandauero, 22. §. si mandauerim, mandati.

Solutio indirecta ex exceptione indirecta tamen ipso iure liberat soluentem, l. si cum parer, 4. & ibi add. marg. solutio mar.

Solutio estimationis rei legatæ facta ab vno ex heredibus omnes alios heredes ipso iure liberat, l. tibi homo, 86. §. 1. de legat. 1.

Solutio facta partis liberat vnum ex heredibus promissoris à parte, quamuis vera solutio partis non liberet, l. 1. §. si tamen, de verb. obligat.

Solutio partis integralis non inducit liberatio in aliquo, l. eum, qui ita stipulatur, §. 6. si ita stipulatur, cod.

Solutio facta creditori ab vno ex debitoribus omnes debitores liberantur, sed per successionem creditoris non, nisi pro parte, gl. 2. in l. si debitoris, §. 1. de fideiussor.

Solutio facta non vero procuratori liberat soluentem, si dominus ratum habeat cum primùm certior factus est: id est cum quodam spatio temporis, nec minimo, nec maximo, quod magis intellectu præcipi, quam eloquutione exprimi possit, l. vero procuratori, 12. §. si cum l. seq. de solutio.

Solutio facta tutori non administranti, qui tamen potest administrare, si vult, liberat soluentem: sed si non potest administrare: quia est sibi interdicta administratio per legem, aut per iudicem, aut per testatorem, l. quod si forte, 14. §. sunt quidam, cod.

Solutio facta tutori, qui potest ab administratione repelli, non tamen est repulsiua, adhuc liberat debitorem, ibid.

Solutio, vel obligatio rei deterioratæ factio debitoris non liberat eum, l. qui sibi, 33. §. si ebd.

Solutio facta coniunctæ personæ non liberat debitorem, l. qui hominem, 34. §. si gener, & ibi add. marg. cod.

Solutio eadem non potest parere duos contrarios effectus: scilicet liberationem, & repetitionem, d. l. qui hominem, §. si & ibi gl. liberabitur, & gl. 4. in l. 2. C. de his, quæ vi.

Solutio eadem prodest ad diuersas causas obligationis tollendas, l. cum quis sibi, 38. §. de peculio, de solutio.

Solutio eadem potest liberare soluentem à creditore, & soluentis creditorem à suo creditore, l. cum iussu, 64. cod.

Solutio facta heredi, qui postea per restitutionem in integrum abstinens est, liberat debitorem soluentem, l. filius, qui, 90. cod.

Solutio facta alij, quam adiecto, quandoque parit liberationem, vt si fiat tutori, cum pupillus fuit adiectus, l. Stichum, aut Pamphilum, 95. §. vsum fructum, & ibi gl. nam & cod.

Solutio rerum non liberat soluentem, nisi solutæ res efficiantur perfectæ creditoris, qui res suas, 98. cod.

Solutio in diem facta adueniente die liberat, gl. 1. in l. in diem, §. de acceptil.

Solutio non parit liberationem, quando fuit facta aliter, quam deberet, aut aliter, quam

- teri, quam debuisset, gl. 2. & ibi add. in princ. Inst. quibus modis tollitur.
- Solutio eius, quod debetur, facta pleno iure personae, cui debetur, regulariter liberatur debitor. ibid.
- Solutio facta ab aliquo liberat debitorem siue scientem, siue ignorantem, vel etiam inuitum: creditor tamen debet cedere actionem soluenti, cum soluenti non sit prouisorum de alia actione: sed tamen est in fideiussore solvente: quia sibi prouisorum est de actione mandati. in princ. & ibi gl. fi. & add. Inst. eod.
- Reliqua verbo, Debitor, 17. & §. 26. Liberatio, Remissio, Hares, 76. Soluens, 8. Debitum, 8. Acceptilatio, per tot.*
- Solutum in genere, 1. 2. 3. 4.*
- Quoad repetitionem, §. 6. 7.*
- SOLUTVM** ex causa transactionis valide conuertitur in solutionem debiti, l. 1. & post rem. §. 1. de transactio.
- Solutum ex causa transactionis factae super alimentis sibi relictis citra praeoris auctoritatem, conuertitur in alimentorum debitorum pignationem, ita quod si quid amplius ex causa alimentorum deberi potest, id praeteritum refuso soluto. d. §. 1.
- Solutum ob transactionem alimentorum inualidam conuertitur in aliud debitum, vel in alimenta praeterita, alias vt indebitum repetitur, l. cum ij. §. eadem. eodem.
- Solutum plus debito ob transactionem alimentorum inualidam non repetitur per conditionem indebiti, cum sit solum ex causa transactionis: sed per per conditionem sine causa, gl. imputabitur, ibid.
- Solutum ex vna causa, ex qua est indebitum, potest retineri ex alia causa, ex qua est debitum, gloss. debere, in l. si non forem, §. si filiusfamil. de conditione indebiti.
- Solutum praedoni ex suo contractu liberat soluentem: sed si soluitur non ex suo contractu, sed ex contractu veri domini, vel eius serui: tunc non liberat soluentem, l. si vbi, §. 1. eod.
- Solutum non videtur, quod deieris soluitur, quam debet solui, gl. non liberat, in l. eleganter, §. qui reprobo, de pignori. actione.
- Solutio legato imperfectae adhuc remanet legatario actio ex testamento ad legatum, l. Marcius, §. 1. in fundo, de legat. 2.
- Solutio fundo a primo promissore liberatur etiam ille, qui secundo loco promissum solum vsum fructum quia duae causae lucrativae in exercicio circa idem concurrere non possunt: sed quando vnus ex causa lucrativa, alius ex causa onerosa soluit, l. cum, qui ita, §. si de stipulatus, & ibi gl. liberabitur, & ibi add. marg. de verb. oblig.
- Solutum ab vno ex confideiussoribus non venit in diuisionem rationem ex epistola Diani Adriani, de rigore iuris: sed de aequitate sic, ita quod si soluat partem, quam tenebatur praestare facta diuisione, ante vllam solutionem non possit conueniri alio existente soluendo tempore, quo agitur, l. inter fideiussores, §. 2. §. 1. & ibi add. marg. de fideiussor.
- Solutum praedoni, & ab eo vero haerediti restitutum, liberat soluentem, l. qui hominem, §. 4. §. de solutio.
- SOLUTVM** simpliciter videtur solutum in causam efficacem, l. si is, cum nummos, §. 4. §. Flauius de solutio.
- Solutum, quod repeti potest, non parit liberationem, l. Paulus respondit, 101. eodem.
- Solutum in dubio credit in causam antiquiorem, l. creditor, 102. §. Valerius, eod.
- Solutum ex causa indebita credit in causam debitam, d. l. creditor, §. fin.
- Solutum minus dicitur, etiam si nihil solutum sit, minus solutum, §. 2. de verb. sign. l. verbum, §. 2. eod.
- Solutum iussu alterius pro eo est, quasi a seipso solutum esset, l. quod iussu, 141. de reg. iuris.
- Solutum si sit simpliciter ab eo qui est obligatus ex pluribus causis, quarum vna est accessoria alterius, creditor potest eligere, in quam causam velit sibi esse solutum, l. si vltimas, C. de iur. iur.
- Solutum videtur esse omnibus, quod vni soluitur omnium voluntate, l. si secundum, 14. C. mandati.
- Solutio matrimonii datur debet reddi mulieri, nec cogitur maritus ab initio promittere alteri dotem, quam mulieri, nisi quando hoc ei nihil noceat, l. 2. solutio matrimonii.
- In Solutum accipiens rem, similis est emptori. l. si quibus ex causis in poss. eatur. Solutum non intelligitur, qui licet vineulis leuatus sit, manibus tamen tenetur: nec ille qui sine vineulis in publico feruatur, l. cum neque, 48. de verb. sign.
- Solutus dicitur ille, cui datur liberat recedendi facultas: & quod interim promittitur, quasi in carcere sit, non tenet promissum, gl. ibid.
- In Solutum si fuerit data species pro pecunia dotis, speciali iure fauore dotis ea cuius prima actio agitur, nisi dolus creditori imputetur, l. qui res suas, 98. & ibi gl. 2. & ibi add. marg. de solutio.
- In Solutum quando datur aliqua res, quae potest euinci, vel etiam potest non euinci, ex futuro apparere, an debitor fuerit perfecte liberatus, vel non, d. l. qui res suas, §. rem autem.
- Soluta pecunia violentem ex promissione etiam violenta, repetitur: sed quando violentia fuit adhibita tantum in stipulando: non autem in soluendo, imo sponte soluitur, quo casu non reperitur, l. ex ea, & ibi gl. 1. de conditione ob turpem causam.
- SOLUTA** res pro pecunia volente creditore parit liberationem, sed si nolente, l. si non forem, §. si centum, & ibi gl. liberationem, de conditione indebiti.
- Soluta si fuerit res maioris pretij ex falsa debiti quantitate, non fit confusio, vel compensatio partis rei solute cum pecunia debita: sed conditio solutae rei manet, & obligatio incorrupta, ibid.
- Soluta parte fortis simpliciter creditore scienti sibi solui alibi, quam in loco destinato ad soluendum, exinguitur interesse loci pro tota parte solutae: sed pro reliqua parte remanet obligatio, & illa peti potest cum interesse loci destinato ad soluendum: sed si creditor ignoranti soluta sit, interesse etiam partis solutae peti potest, l. centum Capuz, & ibi gl. si de eo, quod certo loco.
- Soluta forte simpliciter non videtur remissa vltura per stipulationem debitor, gl. si ibid.

- Soluta forte simpliciter non censetur remissa poena per stipulationem debitor, ibid.
- Soluta forte creditore principali simpliciter alibi, quam in loco destinato, videtur remissa interesse loci: sed si fuisset soluta non principali creditore: sed adiecto creditore, gl. si in fin. in l. fin. eod.
- Soluta pecunia dicitur non solum, quando ei, cui obligata est res: sed etiam alii voluntate eius soluta sit, vel ei, cui haeres extirce creditore, vel procuratori creditoris, aut feruo pecunias exigendis praeposito, l. solutum, 11. §. solutum, & pigno. actione.
- Soluta pecunia simpliciter a debitore non conuertitur prius in vlturas naturaliter tantum debeat: sed in forem prius conuertitur, nisi vltura debitor sine ciuilitate: quia tunc conuertitur prius in eas vlturas, deinde in forem, gl. 1. in l. cum & iuris, §. 1. eod.
- Soluta pecunia in dubio, in duriorum causam videtur soluta, gl. si in l. cum debitor, in quibus causis pignus trahit contrahatur.
- Soluta pecunia per vnum si perueniatur ad alium, qui non consensit solutioni, contingit liberatio soluenti, l. 3. §. si soluto matrin.
- Soluta re impeditur adhuc remanet actio ad totam rem: contingit tamen liberatio soluto eo, quod decrat, l. Marcius, §. 1. in fundo, & ibi gl. locum, de leg. 2.
- Soluta re imperfectae quoad cautionem euitionis, quae cum respicit, adhuc remanet creditore integra actio, d. gl. locum.
- Soluta parte rei debita in integrum in ea parte contingit liberatio, gl. species cent, sine quantitas debeat, licet fecus sit in genere, ibid.
- In Soluta re si deficit aliquod ius, adhuc ipsa res potest peti, vel ius quod deficit, praestetur, l. Iulianus, 13. §. si de verb. oblig.
- In Soluta re quando deficit aliqua pars quota, puta tertia, vel pars integralis, vt in solutione fundi, qui constituitur ex proprietate, vel usufructu, si usufructus deficit, debet agi ad illam tertiam partem, vel vsum fructum deficientem, §. d. reprobo, §. de euitione, ibid.
- In Soluta re quando non deficit pars quota, nec pars integralis: sed deficit qualitas, & sic bonitas extrinseca, quae diminuit de soluto, tunc potest agi vel prima actio, vel actio de dolo, vel in factum ad ipsam rem, vt conuequatur illud, quod deficit, §. ibid.
- In Soluta re quando deficit aliquod ius extra rem traditam, puta cautio de euitione, tunc potest peti res tradita ad finem, & effectum, vt praestetur cautio de euitione, §. ibid.
- Soluta pecunia simpliciter per debitorem non conuertitur in vlturas naturaliter: tantum debitas in forem: sed si vltura debeatur ciuilitate, tunc conuertitur prius in vlturas: & si quid superest, conuertitur in forem, etiam si creditor copulatiue dicat, se recipere tam pro forte, quam pro vlturis, l. in his, §. impetrator, & ibi gl. non finit debita, & §. si de solutio.
- Soluta simpliciter pecunia conuertitur in forem, quando vltura non sunt debita naturaliter, nec ciuilitate, ibid.
- Soluta res pro re liberationem praestat, si pro solido facta est accipiens, l. si qui aliam, §. 6. eod.
- Soluta res, vel species pro alia re, vel specie si euincatur in totum, vel in parte remanet in totum pristina obligatio: sed quando soluta species pro pecunia euicta est: quia tunc debitor liberatur a pristina obligatione: tenetur tamen vlturi ex emptio de euitione, d. l. si qui aliam, & ibi gl. i. in fin.
- Soluta pecunia intelligitur naturaliter, quando creditore numerata est, vt quando eius iussu soluta est alij, vel creditore eius, vel futuro debitori, vt etiam ei, cui donatus erat, & his casibus soluens liberatur ipso iure, l. solutum, 49. eod.
- Soluta pecunia intelligitur, etiam si alij sine iussu creditoris soluator, si modus creditore, solutionem ratam habuerit, ibid.
- Soluta si sit pecunia tutata, vel curatori, vel procuratori, vel ciuilibi successore, vel seruo actori pecunias exigendis praeposito soluens liberatur ipso iure, ibid.
- Soluta pecunia credit in causam expressam a solvente, l. creditor, 102. §. 1. eod.
- Reliqua verbo, Creditor, §. 1. §. 2. Datio, Mediocrus, Reddita, Res, §. 1. Iucupera, §. 1. Iucupera, §. 1. eod.*
- SOLUTVM** auctoritate sententiae, non repetitur, vt indebitum, l. cum puta rem, 37. familiæ erci.
- Solutum sine auctoritate sententiae vt indebitum repeti potest, gl. iudicari, ibi.
- Solutum pendente conditione repeti potest, gl. condicere, in l. qui se debere, de conditione causa data.
- Solutum ex rellamento, quod postea falsum, vel in officiosum, vel ruptum, vt irritum apparuit, repetitur, l. 2. §. si quid, & gl. 1. & in l. ex his omnibus, §. 4. de conditione indebiti.
- Solutum ex rellamento repetitur, si postea alienum apparet, propter quod legatum non debetur, vel si codicilli diu celati prolati fuerint, qui ademptio legatorum solutorum, vel diminutionem continent, d. §. si quid.
- Solutum ignoranter dolo aduersarij repetitur actione de dolo, & conditione indebiti, gl. in add. ibid.
- Solutum indebitum repetitur ab eo, cui suo nomine, vel alieno sine mandato speciali solutum est: sed si soluator indebitum nomine domini habenti generale mandatum, repetitur indistincte ab eo, cui solutum est, nisi dominum tantum habuerit, gl. si ad fin. l. si procurator, ibid.
- Solutum debitorum libi conditione per errorem ante conditionem, pendente conditione repetitur: sed non conditione existente, l. sub conditione, eod.
- Solutum debitorum quoad substantiam: sed indebitum, quoad aliquam quantitatem, tunc conditio per conditionem incerti, l. sed etiam, 22. §. 1. eod.
- Solutum indebitum in actionibus penalis, repetitur, l. eleganter, 23. §. fin. eodem.
- Solutum ex falsa causa repetitur, nisi solutum ex causa pietatis, gl. si falsa, & ibi add. marg. in l. si non forem, §. si centum, eod.
- Solutum indebitum heredi ab eo repetitur in omnem euentum: sed si in questione de hereditate succumbat, solutum, siue indebitum, siue debitum, repetitur ab eo, d. l. si non forem, §. heredi.
- Solutum indebitum ex causa pietatis vt indebitum repeti non potest, fallitur ad m. c.

mentis praefatus filius expositus, cuius pater non vult, quod nubit filio niti-
rit, l. cum is, qui, 22. §. p. & ibi gl. non poterit, eod.
nam nomine veri debitoris licet ab eo, qui non erat debitor, non repetitur
nisi si nomine proprio soluit ille, qui nullo iure erat debitor, l. repetitio, 44.
ibi gl. i. eod.

num indebiti si non sit translatum dominum, vendicatur a domino si est
anatum, condicatur ab eo immediate, ad quem in veritate spectat nego-
tium, vt cuitetur circulus, l. dominus, §. 3. eod.

tum per errorem ex causa inutili, vel inefficaci repetitur per conditionem
indebiti, vel ob causam, l. ex his omnibus, §. 4. & ibi gl. i. eod.

num ex venditione liberi hominis, vel ex venditione postea rescissa repe-
tur per conditionem indebiti, gl. i. & 2. ibi.

tum praeconi ex contractu cum eo celebrato non repetit soluens tanquam
debitum, sed verus dominus, l. si vrbana, §. 5. eod.

tum praeconi ex contractu celebrato cum seruo, vel cum eius domino, sol-
uens potest repetere non autem verus dominus, nisi fuerint solutae res perti-
cantes ad dominum iure dominij, ibid.

num indebitum procuratori repetitur ab eo, & non a domino, nisi dominus
vominatim mandauerit, quo casu procurator frustra conuenit non libe-
tur dominus, l. cum indebitum, §. §. fi. de conditione indebiti.

num dubitare pendente non repetitur, quando ipsemet soluit in omnem
penam era debitor, si secus si poterat per diuersam personam debere, l. Lu-
anum, §. eod.

num ab ingenuo pro implenda conditione libertatis sibi relictae repetitur
re conditionem indebiti, nisi pecunia soluta fuerit bonae fidei possessoris,
et ad eum peruenit, l. i. Stichus, §. §. fi. de conditione indebiti.

num si fuerit idem debitum a duobus, vitio soluenti competit repetitio, l.
§. i. Titius, de conditione indebiti.

num per sententiam repetitur per conditionem sine causa, quando causa,
propter quam sententia lata fuit, reductur postea ad non causam, l. 2. & ibi
gl. i. & add. marg. de conditione sine causa.

num adiecto potest stipulator repetere per actionem mandatam, nisi donatio-
nis causa ipsum addiderit, l. Iulianus, l. 13. §. 8. & ibi gl. à Titio, de verb. oblig.

num adiecto potest stipulator repetere per actionem mandatam, quando man-
datum stipulatoris praeficit, vel adiectus fuit praefens tempore factae stipula-
tionis, quia tunc ex praesentia, & taciturnitate inducitur tacitum manda-
tum, sed si adiectus, cui solutio fuit facta, fuit absens tempore stipulationis,
non stipulator solutum repetet ab eo per negotiorum gestorum actionem, d.
gl. à Titio.

num quando potest repeti, vel reddidit retineri, talis solutio non parit li-
tationem, l. si testamento, §. 1. de fideiussor.

num si repetat ille, qui perpetua exceptione se tueri potest, non potest dici,
quod liberetur ab illa obligatione inefficaci, quia tenebatur, l. qui hominem,
l. 4. in d. §. 8. & ibi gl. liberabitur, de solutio.

num cum est amplius, quam debetur, casus pars tanquam indebita repe-
ti non potest, intelligitur totum esse indebitum manente pristina obligatione,
cum amplius, §. 8. de regulis iuris.

num ex probabilis ignorantia facti, repetitur, gl. in l. 4. C. de iuris, & facti
ignor.

num ex causa latae sententiae post triennium repeti potest, gl. triennij, in l.
propter annum, l. 1. C. de iudiciis.

num legatum relicti in incertis personis repeti non potest, §. incertis, in fi.
nisi de legatis.

num ex doris causa erronea non repetitur, d. §. incertis, in add. marg.
Reliqua verbo, Indebitum, Debitor, Mulier, Soluens, 3. 4. §.

N T E S dicuntur nocentes, si deinde in hominem, postquam est sanatus,
l. si fin.

Reliqua verbo, Morbus.

P R I S T A dicuntur dialectici, gl. sophista, in l. si duas, §. 6. de excusat. tutor.

R O D A munera dicuntur manus calce coquenda, arenae fodienda, cultro-
lia aquaeductus, calefactio balnei, gloss. fordidos, in l. §. C. de sacrosanctis Ec-
clesiis.

Reliqua verbo, Mures.

R O R, & sic mulier, qui regulariter non admittitur ad accusandum, tamen
admittitur ad accusandum de morte fratris, l. fororem, to. C. de his, quib. vt
indignis.

R O R iure agnationis ad intestatorum fratrum successionem admitti possunt,
§. 3. C. de legitimis haeredibus.

R O R iure agnationis pertinet hereditas fratris intestati mortui, nec filij
alterius fratris ad eandem successionem admittuntur, ibid.

R O R filio fratris antefuerit iure agnationis, imò etiam cessante iure agnationis:
si praefertur etiam iure praetorio ex gradu prioritatis, cum foror sit in se-
cundo, filius fratris sit in tertio gradu, ibid.

R O R intestata praefertur aui, & aui maternis: hoc hodie corrigitur, l. in suc-
cessionem, §. 9. & ibi gl. i. C. eod.

R O R dicitur agnata, aui materna dicitur agnata, gl. i. ibid.

Reliqua verbo, Frater, l. 2. Germania, Accusatio, §. 9. to.

Mulier, §. 7. 7. Puerina, 4.

R O R s potest quandoque ad concordandum quoddam, si quae sunt, fami-
liae erit.

R O R reprobata, vt quando sit cum incantatione spirituum, non debet decerni
quodlibet dubia iuris, gl. i. in add. marg. in l. sed cum, §. 6. de iudiciis.

R O R reprobata vt per taxillos decerni solent quodlibet dubia iuris: sed non
ad quicquid facti quod non debet committi foris, d. sed cum, & ibi gl. i. &
ibi add. marg.

R O R recepta videtur quis à pœna, vel interesse recedere, gl. solum, in l. non vi-
deat, §. item Iulianus, de eo, quod certo loco.

R O R preij, licet post mortem, soluta, viiur peti non possunt, cum illa officio
iudicis praestentur, l. qui per collusionem, §. 1. si fin. de actio. empti.

S O R T E M qui petere potest, non potest petere sibi caueri de viis futuris, si forte
non soluat, l. i. §. loci, de viis.

S O R S significat etiam patrimonium, gl. i. in l. i. §. is, qui res, §. 4. de excusat. tu-
torum.

S O R T E si fuerit lata sententia non tenetur reus condemnatus in viis debi-
tis iure actionis, si deberentur accessorie iudicis officio, l. si in iudicio, in
add. marg. de exceptione rei iudi.

S O R T E dirimi debet discordia legatariorum super optione rei legatae, & quetti
fors praeuleri, ipse eligit, l. 3. C. communia de legat. §. optionis. Infi. de
legatis.

S O R T E non dirimitur discordia legatariorum super optione rei legatae, quando
vni legatariorum est maior pars relicta, quia ipse eligit, tanquam sit dignior,
gl. 2. in d. l. 3.

S O R T E non dirimitur discordia litigantium super facto, quia probatio debet fieri,
aliàs actor succumbet, d. gl. 2. in add.

S O R T E non dirimitur discordia litigantium super dubio iuris, quando lex dua-
bium declarat, quia illi declarationi stari debet, ibid.

S O R T E dirimitur discordia litigantium super dubio iuris, quando lex non decla-
rat illud, & discordia sit in praedictum eorum tantum: fecit si discordia sit
in praedictum tertij, quia tunc iudex compellitur ad concordiam, aliquan-
do praecise definiendo, & sententiando quis sit potior, aliquando non praecise
sed casualiter si volunt audiri, & sic per denegationem actionis, ibid.

S O R T E S humanae multae sunt, l. i. C. de praescript. §. 3. vel 40.

Reliqua verbo, Vjura, Iudicium, 14. Legatarium, 10. 23. Legatum, 98. Affer, 9.

S P A D O proprie dicitur is, cui virilia amputata sunt, siue in triplici differe-
tia est, l. Pomponius, in add. marg. de edilitio edicto.

S P A D O N E S serui in quibusdam partibus pretiosiores sunt: non tamen sequitur,
ergo non sunt vitiosi: nam forte expedit quibusdam, forte propter dominas,
vitiosos seruos habere, gl. fin. in l. fin. autem minus, eod.

S P A D O N I castrato carenti viroque testiculo non potest mulier nubere, quia in eo
non est matrimonium, neque dos: potest tamen nubere spadoni non castrato
habenti tantum vnum testiculum: quia is generare potest: quia in eo matri-
monium, dos, & doris ex alio est, l. si serua, §. 40. §. fi. de iure dotium.

S P A D O potest esse tutor, l. spadonem, 17. de excusat. tutorum.

S P A D O potest institui posthumum, quem ante genuit, quam esset spado: quia
nec etas, nec sterilitas est rei impedimento, gl. i. sed est quæritur, & ibi gloss.
posse, de liberis & posthum.

S P A D O habens vnum solum testiculum, cum non oblit ei hoc ad generandum,
potest institui posthumum ibid.

S P A D O caris viroque testiculo institutus posthumum intelligitur instituisse post-
humum adoptiuum, quem post testamentum adoptauit, ex quo in leg. viroque
& naturali verificari non possit, ibid.

S P A D O si quouomodo possit generare, licet difficile, potest institui posthu-
mum, gl. nec etas, ibid.

S P A D O differt à castrato: quia castratus non potest posthumum institui, nec
matrimonium contrahere, quod potest spado, d. l. sed est quæritur, & ibi gl.
pe. gl. i. in l. 1. C. de excusat. tutor.

S P A D O potest manumittere seruum matrimonij causa, & potest adoptare: sed ca-
stratus non, quia primus potest matrimonium contrahere, alius non, l. al. ma-
nos, l. 4. & ibi gl. fi. de manumissis vndicta.

S P A D O N E S faciens, si absens fuerit, potest ferri sententia in eum ex lege Cornelia
de scariis, l. 4. §. 1. ad legem Corneliam de scariis.

S P A D O N E S faciens seruos, vel liberos lege Cornelia de scariis puniunt, cuiusque
bona fisco vendicantur, & si fuerit seruus, qui spadones fecit, vitimo suppli-
cio condemnatur, ibid.

S P A D O N U M generalis appellatio est, quo nomine continentur non solum hi, qui
natura spadones sunt, qui dicuntur castrati, id est castrati etiam thibae,
& thibae, & quid aliud genus spadonum sit, l. spadonum, 12. 8. de verb. signific.

S P A D O, vel castratus à tutela non potest se excusare, l. i. & ibi gl. i. C. de excusat.
tutorum.

S P A D O N E M, & castratum nulla est differentia quoad suscipiendum tutelam,
gl. i. ibid.

S P A D O N E S, & castrati vulgariter promiscue appellantur, gl. spadones, in §. in plu-
rimis. Infi. de adoptionibus.

S P A D O N E S duobus modis accipiuntur. Primo modo accipiuntur largè omnes in-
habiles ad generandum tam ex accidenti, quam ex natura; Secundo modo
strictè ad differentiam castrati dicuntur, qui natura sunt habiles, & isti ad-
optare possunt, quia non est desperandum naturae auxilium, in quibus omnino
virilia non sunt amputata, §. in plurimis, & ibi gl. spadones, & ibi add. Infi. de
nuptiis.

Reliqua verbo, Castratus.

S P A C I V M sex mensium dicitur paruum, & prope finem, gl. semestre, in l. non
tantum, 20. de excusat. tutorum.

S P E C I A L I S promissio derogat tacite generali concessioni, gl. i. in l. si ita
quis, 2. de vulgari.

S P E C I A L I S dispositio derogat generali, l. Titia, §. §. C. Caius, de legat. 2. gl. i. in auth.
nunc. C. de secundis nuptiis.

S P E C I A L I S via agendi non tollit generalem, l. i. §. vnde quæritur, & ibi gl. abfur-
dum, de publicanis.

S P E C I A L I S legis prouisio non tollit generalem prouisionem legis: sed per specia-
lem prouisionem hominis receditur à generali prouisione legis, d. gl. abfur-
dum, in add. ibid.

S P E C I A L E dicitur illud, cuius contrarium est ius commune, gl. nunciacione, in l.
de pupillo, §. si quis viuos, de noui operis nunciacione.

S P E C I A L E S leges praefertuntur generalibus, gloss. ob id, in l. non dubium, §. C. de
legibus.

S P E C I A L I A non sunt trahenda ad consequentiam, gl. pe. in l. 2. C. de diuersis referi-
ptis, gl. fi. in l. & qui, 10. C. de districtione pignoris, pen. in l. 2. C. de annali
exceptione.

S P E C I A L I A duo cuxa idem non possunt concurrere, gl. a. in l. 1. C. de doris promiss.
S P E C I A

SPECIATIM quædam dicta valent, quæ generaliter dicta non valent, gl. specialiter, in l. sed & si, quæstium, si quis cautio, gl. specialiter, in l. vel quæ paterfamilias de religiosis.

Specialiter quæ valent, valent etiam & generaliter, d. gloss. specialiter, in d. §. quæstium.

Specialiter exprimi dicitur aliquando illud, quod singulariter exprimitur nomine proprio, l. quod in rerum, 24. §. si & ibi gl. specialiter, de legat. 1.

Specialiter quandoque interpretatur id est expresse, gl. specialiter: in l. si. C. quod cum eo, qui in aliena.

Reliqua verbo, Generaliter, §. ut in l. 1. 2. 3. Mandatum, 10. Libellus, 2. Procurator, 47. §. que 50. Sententia, 4. Transfinitio, 15. 16.

SPECIES 3. quandoque sibi admittit nomen generis, l. 1. & ibi gl. si. de adoptio. Species, vel forma eadem alicuius rei si constitit, eadem quoque res esse existimatur, l. proponebatur, 76. de iudiciis.

ad Speciei remotionem non sequitur remotione generis, l. duobus reis, 27. §. si quis nuerit, de iureiurando.

Species temporis derogat generi temporis, l. ex facto, 43. §. item quæro, & ibi gl. feruari, de vulgati.

Species derogat generi, sed non e contra, gl. pietatis, in l. vxorem, 39. §. codicillis, de legat. 3.

ad Speciei positionem sequitur positio generis, non e converso, l. si quid earum, 45. §. 1. & ibi gl. paratum, eod.

Species uni enumeratio respiciens actum legendi non restringit genus præcedens, l. quæstium, §. si de fundo instructo.

Species quando vni legatur, & alteri genus, à legato generis videtur species exempta, d. §. si & ibi gl. non videtur.

Specierum enumeratio quando venit ad determinationem verbi, per quod genus significatur, videtur facta causa determinationis, l. cum de lanionis, §. si & ibi gl. suppellectile, de fundo instructo.

Specierum enumeratio post genus legatum, in dubio fit causa augendi, & non diminuendi legatum, l. si mancipia, eod.

per Specierum enumerationem factam in codicillis restringitur legatum generis factum in testamento, l. Seiz, eod.

Species, quæ transit in suam materiam, censetur esse alia species, l. Seiz, de auro, & argento.

in Speciebus non est locus functionis, id est vt alia res vice alterius fungatur, gl. si in l. 1. §. si cod.

Species vna loco alterius succedit ex voluntate defuncti, l. filiz suæ, 28. §. si de conditio, & demonstr.

Speciem de genere eximi idem est, quod generi per species derogatur, l. si peculium, 10. & ibi add. marg. de manumissile.

Speciem nouam faciens ex aliena materia efficitur dominus eius, nisi species possit reduci ad priorem materiam, l. adeo, 7. §. cum quis de acqui. rerum dominio.

Speciem si fecerint duo ex aliena materia, vnus bona fide, alius mala, media queritur specificanti bona fide, alia dimidia queritur domino materie, glo. suo nomine, ibid.

Speciem nouam non facit, qui spicas excutit, id est eam, quæ est, detegit, & ideo frumentum ex alienis spicis excussum eius est, cuius & spica fuerunt, ibidem.

Species, vel corpus factum voluntate duorum dominorum miscientium materias, totum est commune, siue eiusdem generis fiat materie, veluti si vina miscuerint, vel argentum confluant: siue diuersi, veluti vnus vinum conuolit, alius mel, vel alius aurum, alius argentum, d. l. adeo, §. voluntas.

Species facta: veluti campana ex ære tuo, & argento meo conflata sine nostra voluntate non est nostra communis, cum diuersa sit materia, 28. & argum., & ab aurificibus separari, & in pristinum materiam reduci possit, si nostra voluntate facta fuisset, l. lacus, 22. & ibi gl. pe. & add. marg. eodem.

Species facta ex aliena materia specificanti est, si non potest reduci ad pristinum materiam, gl. si ibid.

Species quoties manente materia mutari, & reuerti potest, eius speciei dominus fit ille, qui erat dominus materie: vt si ex ære meo lituum, aut ex argenteo scyphum quis fecerit, dominus talis speciei sum, nisi mea voluntate specificans nomine suo eam fecerit, quia tunc propter meam voluntatem species tota eius est, cuius nomine facta est, l. in omnibus, 24. cum l. seq. eodem.

Specie perempta post litem contestationem adhuc durat instantia propter fructus, l. si homo, §. & ibi gl. sed fructuum, de re iudicata.

Species cum generi subicitur, ea species generis, nec genus quoque habetur vt genus, quinimod coarctetur in speciem vt id species sit, veluti rub. de vi, & vi armata primum membrum id est de vi referatur ad vim inermem, gl. 1. in add. marg. in rub. de vi, & vi armata.

Species generi adiecta genus ipsam ad speciem coarctat, gl. ex voluntate, in add. marg. in l. de acceptionibus, de diuersi, & temporalibus prescrip.

in Speciebus datur magna diuersitas æstimationis, & valoris: sed non ita ingenieribus eiusdem generis, gl. hæredib. in l. in stipulationib. 54. de verborum obligatio.

Species affirmatiue potest genus inferre, vt homo est, ergo animal: non tamen potest genus inferre speciem, vt animal est, ergo homo: quia potest esse equus, gl. si in l. si. C. de integ. resit. minorum.

Species duorum à volentibus mixtae sunt communis, sed si casu, §. quodd si frumentum, Inst. de rerum diuisione.

Species quandoque ponitur pro casu, & themate, §. hoc quoque, & ibi gl. specie. Inst. per quas personas nobis acquiritur.

Reliqua verbo, Materia, Mixta, Commixtio, Genus, 1. 2. 3. Interitus, Maxime, Nummi, Promissor, Quantitas, Res, 1. 2. Legatum, 83. Compensatio, 10. Frumentum, 2.

SPECIFICATIO plus constat, quam valet ipsa materia, vt in tabula

picta: quandoque minus, vt in literis, l. mulieris, 15. & ibi gloss. eius est, de verb. sign.

per Specificationem vt sit quis dominus, requiritur bona fides, gl. possum, in l. quis vxori, 53. §. si quis massam, de furtis.

SPECIFICATVM ex aliena materia, vt fiat specificans, tria sunt necessaria: scilicet bona fides: item quod suo nomine, & quod non possit reduci ad priorem materiam, gl. vide nomine, in l. adeo, 7. §. cum quis, de acqui. rerum dominio.

Reliqua verbo, Mistalla, Species.

SPECTOSAS personæ dicuntur clarissime persone vniuersæ sexus: item hi, qui ornatis fenarioris vniuersi, speciosas, 100. de verb. sign.

SPECTACVLVM sui facientes ob quæsum, vel mercedem sunt infames, l. 1. & ibi non semper faciant cum obumbratione cognationum: sed qui ludic. cum cithara, vel simili, licet eorum pluribus causa appetant, non mercedis, vt Dauid, non est infamis, gl. definit, in l. 2. §. si de hijs, qui notantur.

Reliqua verbo, Gladiatores, Iocutores, Scena Theatrum.

SPECTANDVM est, donec aliquid est in pendenti, gl. si in l. quod Seruius, de conditione causa data.

SPECTARI debet quare aliquid fiat, gl. interuenit, in l. legata, de adimendi legatis.

SPECVS est locus altus super terram, per quem ducitur aqua: quandoque, tamen ponitur pro fossa, qua colligitur aqua: & est ampla, & rotunda, gloss. pecum, in l. supra iter, 1. de aqua pluuia arceid. & gloss. specus, in l. 1. de rius.

Specus quandoque sumitur pro loco vmbroso, & tenebroso solis, d. gl. specus.

Specus quandoque ponitur pro subterraneo meatui, ibi, & gl. 2. in l. Seruius, de rius.

Specus est locus, in quo deorsum aspiciunt: vnde spectacula sunt dicta, d. l. 1. §. si.

SPEZ est in consideratione, & legari potest: quod intelligi, quando habet aliquid fundamentum de præfenti, §. ea quoque, Inst. de legatis.

Spes hæreditatis con sanguine dicuntur, & possunt habere, etiam viuente con sanguine, l. si. C. de pactis.

Spes futuri debiti ex stipulatione, vel alio contractu conditionali ad hæredes transmittitur, §. ex conditionali. Inst. de verbo, oblig.

Spes futuri debiti actiue transmittitur ad hæredes tam stipulatoris, quam promissoris ex conditionali stipulatione: sed secus est in relictis in ultima voluntate, §. cum quis sub conditione, & ibi gl. 1. Inst. de inuolub.

Reliqua verbo, Estimatio, 2.

SPHÆRISTERTVM est locus amarus herborum, vel locus, in quo pila luditur: vnde sphæristes pila ludunt: quæ locus circularis plures circulos continens, varisque latus spacia distincta, veluti trigonum, triquatum similis, vbi pila, ludor quæ exerceri solebant collatores, gl. sphæristerium, & ibi add. marg. in l. si quis, 16. mandati.

SPHISTVS Sanctus procedit à Patre, & Filio, contra errorem Graecorum, gl. quem, in l. 2. C. de summa Trinit.

SPOLIANS seruum alienum, mortuo seruo frigore tenetur de vestimentis actione furti: de seruo vero actione in factum libiditaria legis Aquiliae, & criminali pena legis Corneliae de sicariis aduersus eum seruata, l. qui seruandatum, 15. §. 1. & ibi gl. seruata, de præscriptis verbis.

SPOLIATIONIS exceptio non admittitur contra creditores, quando spoliationis facta tertio admittitur, gloss. fin. & ibi addit. in l. si te bonis, 10. C. de iure delib.

SPOLIATOR tenetur spoliatione per vim de eo, quod non peruenit ad eum vique ad annum velle de eo tamen quod ad eum peruenit, tenetur perpetuo, l. 2. & Regl. p. C. vnde vi.

SPOLIATOR potest agere ciuili interdicto vnde vi, & criminaliter lege Iulia de vi priuata, si sine armis: cum armis, tunc lege Iulia de vi publica, l. 4. & ibi gl. 1. C. eod.

Spoliatus per vim de possessione momentanea, auditur proponens interdictum recuperande possessionis, etiam sine inscriptione, l. momentaria, l. C. eodem.

Spoliati per vim resituenti sunt interdicto vnde vi, l. 1. C. eod.

Spoliatus sine mora resitui debet, gloss. resituant, in l. 1. C. si per vim, vel alio modo.

Spoliatus deiectus si statim possessionem recuperauit, & à deiectore conuenitur interdicto vi possideris, perpetuo potest deiectore excipere, l. 1. §. & ibi gl. 1. C. de exceptio.

Spoliatus contra spoliatorem potest agere ciuili interdictum restitutionem, vel criminaliter inscribendo se solenniter, l. si quis ad leg. 7. C. ad leg. Iul. de vi.

Spoliatus

platus si ex intervallo deiecit suum spoliatorem, potest interdicto recuperanda citius conueniri: quia ante omnia secundo spoliato restituere tenetur, & postea potest criminaliter accusari de vi, d. l. si quis ad se, & ibi glossa.

platus ante omnia est restituendus: id est, antequam queratur, quis sit dominus, vel quale ius habeat in re aliquis eorum, vel ante omnia: id est, antequam de crimine in forma accusationis queratur, & glossa violentia, ibidem.

platus siue primò agat ciuilliter, siue criminaliter, ante omnia examinatur crimen incidens, nec aliter de interdicto vnde vi quegitur, nisi prius violentia patefacta, ibi.

platus incontinenti potest recuperare possessionem: non verò ex interuallo, gl. violentia, & gl. quid, ibi.

platus si incontinenti recuperat possessionem, non desinit vltimare, glossa final. ibidem.

platus si in continenti recuperat per vim possessionem, non incidit in pernam legis, si quis in tantum, d. gl. si.

platus per vim potest agere ciuilliter interdicto, & potest etiam accusari criminaliter leg. Julia, de vi, l. 1. C. quando ciuili actio criminali.

platus ante omnia est restituendus, l. si maritus, r. o. C. de donatio. inter virum.

platus est restituendus etiam non obstante crimine in modum exceptionis opposito, & glossa ibi.

platus si tam restituendus est, & postea proprietatis causa agenda, gl. ad recuperandum, in l. 1. §. de vi, & vi armata.

platus a possessione audiri non debet super restitutione, si spoliatus incontinenti velit probare dominium ad se pertinere, l. ille, à quo, r. §. ibi gl. verba, & add. marg. ad Trebel.

Reliqua verbo, Auxilium, Depositarium, A. Deiciens, Deiciens.

pona eo ipso presumitur vxor facta, quod per literas viri absentis, vel per nuncium nupserit ei, & id viri domum ducitur: secus tamen est in sponsa, qui non potest ducere vxorem sponfam absentem, etiam si ipse in vxoris domum ducatur, l. mulierem, & ibi glossa l. de ritu nuptiarum.

pona si dorem dederit nec nupserit, vel minor xij. ann. tanquam maior, vt vxor habeatur, condicit eam dorem, & ad eam habet privilegium inter personales, & tacitam hypotheecam vt mulier pro dote vera, & privilegiata, vt anterioribus habentibus tacitam præferatur, l. si sponsa, 67. & ibi glossa final. de iure dotum.

Sponsam non trahitur ius, quod est in vxore, glossa final. in l. folet, de his, qui ratiuntur.

pona, vel vxori suæ si sponsus commodauerit ornamenta, quod honestius culta ad se deducatur sponsa, vel vxor, teneatur commodatæ de solo dolo, l. si vt certo, §. inter dnm, locati.

pona si dedit sponso rem alienam in dorem ea mente, vt non ante eius fieret, quàm nuptie sequeretur, non potest sponsus vltimare pro dote, & pro suo: sed si simpliciter eam in dorem dedit, intelligitur ita dedisse, vt statim illa res eius fieret, & tunc poterit eam vltimare pro suo, l. 1. & l. 2. & ibi glossa l. 1. & add. marg. pro dote.

pona per verba de futuro, quæ dedit dorem, habet privilegium, vt præferatur aliis creditoribus in dore exigenda, licet matrimonium non fuerit secutum, l. §. si, fin. de priuileg. creditorum.

pona est privilegiata, vt habeat tacitam hypotheecam, & priuilegiatam, & præferatur anterioribus habentibus tacitam, vt mulier pro dote vera, glossa final. ibidem.

ponam dorem datam viro sponso posse contra qui in solidum non secuto matrimonio interest reipublicæ, vt possit ætate permittente alij nubere, l. 3. eodem.

pona minor xij. ann. in domum sponsi deducta iure mariti non potest accusari de adulterio, quod in minori ætate, antequam nuptia esset, commississet, sed quasi sponsa potest accusari, l. si vxor, 13. §. si minor, de adulteriis.

pona minor xij. an. exercecendo penes maritum in ætate legitima incipit esse vxor, intelligit nisi spes sponaliorum esset soluta, ibi.

pona per verba de futuro ante contractas nuptias non mutat suum domicilium, gl. si in l. ea, quæ de sponsata, 32. ad municipalem.

pona post contractas nuptias, etiam ante deductionem, mutat suum domicilium, nisi esset non legitima, d. l. ea, quæ de sponsata, & ibi gl. si.

pona per verba de futuro debet expectare sponfam vltimare ad tempus conuentum, quo elapso alteri poterit nubere: nihil enim fidei, vel damni debet esse ei, quæ nuptias maturando vora sua diutius eludi passa non esset, l. 2. C. de sponsalibus.

pona sponsum absentem degentem in eadem prouincia debet expectare per biennium, sed si in alia per triennium, nisi sit absens ex probabili, & necessaria causa, gl. 1. ibi, & gl. si in l. 2. C. de repudiis.

pona si sciuit post arthas receptas diuersitatem religionis sponsi, poterit recusare coniugium sponsi, & restituerit arthas reducit in libertatem dissolutis sponsalibus: sed si ante dationem artharum ipsa sponsa, vel parentes sciuerant, & impetrat eis, & debent reddere arthas in duplum, l. si legib. 16. C. de episcop. aud.

pona minor præbens causam vt nuptiæ non celebrarentur, etiam post artharum receptionem, seu arthas ipso iure illas à pena dupli, & glo. 1. & 2. in l. fin. C. de sponsalibus.

pona si dederit aliquid sponso, & ipsa sponsa, vel eius parentes noluerint perficere matrimonium, tunc sponsus non tenetur restituere donationem, & quam accepit, imò & promissam petere potest, nisi sponsus voluerit perficere: quo casu sponsa, vel eius hæres poterant repetere, quod donatum est, l. cum veterem, r. §. C. de donatio. ante nup.

ponam donare sponso raro accidit, l. si à sponso, 16. C. eod.

pona interueniente osculo, vel non interueniente si fuerit aliquid tituli donationis largita, & ante nuptias sponsus, vel sponsa decesserit, omni dona-

tione infirmata ad donatricem sponsam, siue eius hæres donatarum rerum dominum transferretur, ibidem.

Sponsa in dore omnibus privilegiatis actionibus personalibus & hypotheccis tacitis præferetur, gl. licet anteriori, in l. affiduis, C. qui potiores.

Sponsus duas habere eodem tempore non licet, gl. non licet, in §. affinitatis, Inst. de nuptiis.

Sponsa patris non venit appellatione noueræ, & sponsa filij non venit appellatione nurus, §. si vxor, & ibi gl. aurum, Inst. eod.

Sponsam nullus consanguineorum sponsi potest ducere vxorem, d. §. si vxor, & ibi add. marg.

Sponsam patris, vel sponsam filij non potest quis in vxorem ducere, quamuis nulla sit contracta affinitas, d. §. si vxor, & ibi gl. aurum.

Reliqua verbo, Rapiens, Sponsata, Sponsus.

Sponsa si alicubi possunt esse, ubi matrimonium non potest esse, glossa fin. 1. in l. folet, de his, qui notantur infamia, & glossa 3. in l. 1. C. si rector prouincie.

Sponsalia de futuro cum vxo, cum alio nuptias de præfenti contrahens infamis est, quid ergo, §. si quis, de his, qui notantur.

Sponsalia bina alieno nomine si quis contraheret, non est infamis, nisi contrahat eius nomine, quem, vel quam in potestate habet, ibi.

Sponsalia sunt mentio, & re promissio futurarum nuptiarum, l. 1. de sponsalibus.

sine Sponsalibus possunt esse nuptiæ, vt si ponas aliquam ducam in domum, & in eadem domo contractum est matrimonium, vel etiam in domo mulieris per verba de præfenti, gl. 1. ibi.

Sponsalia sunt per verba de futuro, & dicuntur à pœuendo, à quo descendit appellatio sponsi, & sponsæ, l. 1. & 3. eod.

in Sponsalibus licet stipulatio possit intervenire, non tamen est necessaria: quia inter absentes etiam contrahuntur, & gl. 1. in d. l. 2.

ad Sponsalia contrahenda sufficit nudus consensus verbis expressus, l. 4. & ibi gl. 1. eodem.

Sponsalia inter absentes rectè contrahuntur, & quotidie fiunt, si sciuntur his, qui absunt, sponsalia fiunt, & postea ratum habuerint, ibi.

Sponsalia desunt esse, si absens absenti deponatur, & peniteat absentem, antequam consentiat absens, & gl. si ibi.

Sponsalia cum non possint constituere tutores soli, nisi voluntas pupillæ interueniat: ita nec soli possunt dissoluere illa, nisi ad sit voluntas pupillæ, l. si pupillæ, 6. eodem.

Sponsalia an fiant in scriptis, vel sine scriptura, nihil interest, l. in sponsalibus, 7. & ibi gl. 1. eod.

in Sponsalibus exigitur consensus eorum, quorum in nuptiis desideratur, & intelligitur pater filie consentire, nisi euidenter dissentiat: quando scierit, ibi.

Sponsalia contrahenda impedit furor, sed postea interueniens non infirmat iam contracta, l. furor, 8. eod.

Sponsalia non presumuntur contracta per ductionem ad domum durans: tamen, si ante ductionem contracta sunt, liquet, eod.

Sponsalia filiz existentis in potestate potest pater dissoluere, secus si fuerit emancipata, l. in potestate, eod.

Sponsalia, siue nuptiæ consensus contrahentium sunt, & ideo sicut in nuptiis, ita in sponsalibus requiritur voluntas filiorum, l. sponsalia, eod.

Sponsalia non consistunt sine voluntate filiorum, & filiarum, etiam si pater sponsum dignum eligat, quo casu filia contrahit causam ingratitudinis, nisi consentiat, & gl. si in l. sed ea, eod.

Sponsalia, si filio dissente, eius nomine non possunt fieri à parentibus, l. filiofam, eod.

Sponsalia ante septem annos contrahi nequeunt ea tamen parentes, & extranei se obligari possunt, quod ipsi in id tempus facient, ita tamen quod parentes ad arthas tantum: extranei verò ad quamlibet pecuniam obligantur, l. in sponsalibus, 14. & ibi add. marg. eod.

Sponsalia possunt contrahi inter præfentes, vel etiam absentes per nuncium, vel per epistolam, l. si eo glo. 1. in l. nuptias, 3. 1. de regul. iuris.

Sponsalia si contraxit quis cum Berta, quam absentem fecit in domum suam traduci per suos amicos, & ibi cernunt secum: postea rediens à Berta ad aliquid negotium exceptum iuxta Tyberium petit, vxor lugere tenetur, licet corpus eius non compareat, & ipsa quamvis virgo dorem, & actionem de dote habeat, l. denique, 6. cum l. seq. de ritu nuptiarum.

ante Sponsalia, & his etiam durantebus inter sponsum, & sponsam licet contrahitur, & alter alteri donare potest, l. dotale, 1. §. de fundo dotari.

in Sponsalibus dissoluedis renunciationem intervenire necesse est, in qua re hæc verba probata sunt: conditione tua non vtor, & nihil interest, renunciatio fiat sponso, vel sponsæ absenti, vel præfenti, vel quod fiat per eum, in cuius potestate est sponsum, vel sponsa, consentiente filio sponso, vel filia sponsa, l. 2. & ibi gl. si in add. marg. de diuortis.

Sponsalia contracta per patrem nomine filij non extinguunt ius petendi dotem, vel retinendi, filio competens culpa mulieris, l. Lucius, 39. soluto matrimonio.

Sponsalia parentum non necessitant filios ad matrimonium contrahendum, l. Titia, 34. de verb. oblig.

Sponsalia dissoluantur per ingressum vnus ex sponsis in religionem, vel etiam alia legitima causa, & quod accipitur nomine artharum, vel aliis restituitur, l. si & ibi gl. accepisse, C. de episcopis.

Sponsaliorum nomine arthæ datæ si interea sponsum, vel sponsa decesserit, debent restitui, nisi causam, ne nuptiæ celebrarentur, defunctæ persona præbuit, l. 3. C. de sponsalibus.

Sponsalia contracta per patrem puellæ, post mortem patris tutor vel curatorem puellæ non poterit dissoluere, l. pen. C. eod.

Sponsalia contracta si non vult exigit mulier post 25. ann. vel post veniam ætatis impetratam arthas receperit, eas tenetur restituere duplicatas: si autem sit minor, teneatur solui in simplum, siue sit virgo, siue vidua, H M H siue

siue per se, siue per tutorem, vel curatorem, aut alium receperit arthas, l. final. C. eodem.

Sponsalia si dissoluantur à puella sine causa, eius pater, vel mater, vel auius tenentur restituere duplicatas arthas, quas receperunt pro ea, ibid.

Sponsalia si dissoluantur ex eo, quod matrimonium futurum constare prohibetur, propter personam, vel conditionem, vel aliam causam legibus interdictam, quo casu tantum arthas receptas tenetur recipiens restituere, & non duplicatas, ibid.

Sponsalia si propter turpem, vel prodigam, vel impudicam conuersationem, aut religionis, aut sectæ diuersitatem, vel propter impotentiam, vel aliam iustam excusationis causam dissoluantur, si sponsa, vel eius parentes scientes talem causam receperint arthas, duplicatas tenentur restituere; si verò horum sponsalicias arthas receperint, vel post susceptas, aliqua iusta causa parentatice intercesserit, solum ad receptas tantum tenentur, ibidem.

Sponsalia quando dissoluantur sine causa post artharum receptionem, olim arthas recipientes tenebantur ad quadruplum, hodie ad duplum, restituere, nisi specialiter partes conuenerint de quadruplo, extra quam penam partes pacifice non possunt, ibid.

4 Sponsalia si dissoluantur à puella sine causa, tutores, & curatores eius tenentur receptas arthas duplicatas restituere, gl. conuenit, ibid.

Sponsalia dissoluta possunt, quando sponsa est filia senatoris, & sponsus sit liber, hereticus, vel si sponsa turpis meretricatur, & ille sit nobilis, gloss. personam, gl. vel conditionem, ibid.

Sponsalia dissoluta possunt ob cognationem, vel mortem alterius, gl. aliam, ibi.

Sponsalia si fuerint dissoluta ob aliquam iustam causam, quam recipiens arthas ignorabat, ipse tenetur ad eas tantum conditione ex causa, vel sine causa; dans tamen arthas, si fuerit iusta causam dissoluentur sponsalium: non repetitur, sed verò si ignoraret, gl. tantummodo, ibid.

Sponsalia possunt dissolui propter religionis diuersitatem; vt quia non vult accipere in penis, vel non vult bibere vinum, d. l. si & ibi gl. religionis.

In sponsalibus pena potest stipulari vsque ad quadruplum artharum receptarum, gl. placuerit, & gl. definitionem, & gl. si ibid.

Sponsalia contrahere cum muliere recte potest in potestate publica constitutus, vt rector provincie, proconsul, vel eius filius, consiliarius, vel domesticus, qui eidem mulieri, vel eius parentibus, aut tutoribus potest esse terribilis, l. i. C. si rector provincie.

Sponsalia contracta cum rectore provincie, proconsule, vel eius filio, domestico, aut consiliario, durante officio, sponsæ licitum est renuere, & arthas duplicatas non tenetur eo casu reddere, imò si fuerit coacta contrahere, arthas recte poterit retinere, d. l. i. & ibi gl. i. & gl. 3.

Sponsalia contrahere possunt rector provincie, proconsul, vel eius filius, consiliarius aut domesticus: contrahere tamen matrimonium cum ea non possunt, nisi finito officio, ibid.

Sponsalia, & etiam matrimonium possunt contrahere proconsul, rector provincie, & eorum filij, si in propria sua patria administrant officia sua, gloss. 4. ibidem.

Sponsalia, id est matrimonium licet de iure ciuili non possint contrahere rector provincie, proconsul, vel eorum filij: de iure tamen canonico recte possunt contrahere, gl. si in add. in l. i. C. si rector provincie.

In sponsalibus solent fieri donatioes, & munera simplicia dari consueuerunt, gl. i. in l. si cum, 7. C. de donat. ante nuptias.

Sponsalia filiae patris potest dirimere: non tamen matrimonium, glo. i. in l. 4. C. de repudiis.

ad Sponsalia septem anni sufficiunt, gloss. viri potentes, in principio, l. i. de nuptiis.

Sponsalia inter absentes etiam fieri possunt, cum consensu solo fieri possunt, glo. 2. in §. item verborum, l. i. de iur. lib.

Reliqua verbo, De sponsa, Tutor, 156. 157.

S P O N S A L I T A largitas dicitur donatio propter nuptias, gloss. in sponsalicia, in authent. siue à me, C. ad Velleian. glo. i. in authent. eo decursum, C. de donat. ante nup.

Sponsalicia largitas propriè dicitur ea, quæ fit ante matrimonium, quæ valet, si ut quælibet simplex donatio, ibid.

Sponsalicia arthæ dicuntur pignora, quæ restitui debent cessante pœna ex vtraque parte, si inter ea sponsus, vel sponsa decesserit, l. 3. C. de sponsalib.

Sponsalicia largitas est simplex donatio, quam sponsus facit sponsæ, vel econtrà, glo. in rub. C. de donatio. ante nuptias, gloss. i. in authent. eo decursum, C. de donat. ante nup.

Sponsalicia largitas est specialis contractus, nec insinuationem desiderat quantum ad mulierem, sed quantum ad virum requirit insinuationem: quia si vxor fecit ei pactum de lucranda dote, maritus petere non potest dotem, si non sit insinuata, d. authent. eo decursum, & in principio, in authent. vt sponsalicia largitas, col. 9.

Sponsalicia largitas fit ad æquitalitatem, & recompensationem dotis, in d. principio, & ibi glo. i.

Sponsalicia largitas habet in se aliquid specialitatem aliz donationes excedentes 500. aureos exigant insinuationem, sed sponsalia largitas licet olim exigeret insinuationem, nisi mulier, cui donabatur, esset minor: hodie tamen non exigit, ibid.

Sponsalicia largitas dicitur impropiè: id est donatio propter nuptias: propriè tamen dicitur, quod donat sponsus sponsæ, d. gl. i.

Sponsalicia largitas est, quando sponsus sponsæ per verba de futuro, vel econtrà donat purè, non respectu dotis, quæ habet conditionem matrimonij, gl. exequennus, in §. est, & aliud, l. i. de donatio.

Reliqua verbo, Donatio.

S P O N S A T A vni, renunciare conditioni, & nubere alij non prohibetur, l. i. C. de sponsalib.

Sponsata cum aliquo per verba de futuro, cum causa, vel sine causa non prohibetur nubere alij, etiam de iure canonico: arthas tamen perdit,

glossa i. ibidem.

Reliqua verbo, Sponsa.

S I A N T I 3 quandoque accipitur pro certa constitutione præmij victuio aliquo ludo, vel eorum, l. 3. & ibi add. de alez lusu, & alcat.

Sponsio si fit facta, vt qui melius curreret, vel melius iactaret lapidem, haberet annulos, gloss. sponsionis causa suscepta, si ego eos non reddam victori, qui vicit alium cursando, saliendo, vel alio modo licito ludendo, teneor ei actionem præscriptis verbis, l. si grænitam, 17. §. si & ibi gl. victori, de præscript. verbis.

Sponsionis causa si ego accepi annulos, vt redderem eos ei, qui vicerit, non tenetur victori in inonesto ludo reddere: sed non datur annulorum repetitio, neque potest ei repenti obici turpitudine, d. §. si.

Sponsionis causa recipiens non potest obicere turpitudinem repenti, glossa si ibidem.

Sponsio si fit facta inter duos, vt qui melius curreret, vel iactaret lapidem, haberet annulos, si staret per aduersarium, quominus vnus eorum curreret, vel iactaret lapidem, pro vt conuenit, perinde habent, ac si victor euassisset, d. §. si & ibi glo. victori.

Sponsio appellatur non solum, quæ per sponsi interrogationem fit: sed etiam omnis stipulatio, permissioque sine vlla interrogatione, l. sponsio, 7. & ibi glo. i. de verb. signi.

Reliqua verbo, Lusus.

S P O N S V primò, deinde sponsa interrogari, & iurare debet, gloss. i. in l. ad adoptio.

Sponsus, vel sponsa non habet necesse lugere pro sponsa, vel sponsæ: est ratio, quia in his non timetur perturbatio sanguinis, l. vxores, & ibi gloss. i. de his qui notant.

Sponsus sponsæ si donauit seruum alienum, cūque in dotem ab sponsa accepit, factò diuortio ipsa sponsa seruum repeteret à marito per Publicianam; sed si sponsa possidet seruum, habet exceptionem contra sponsum, l. cum sponsus, 14. de Publiciana.

Sponsus mutans præmentem sponsæ, videtur in dubio commodare, non donare: sed solum matrimonio potest ea repetere, l. i. vt certo, §. interduci, in add. dit. mag. commodari.

Sponsus sponsam, vel econtrà sine causa non tenetur expectare ultra biennium, quo transacto potest alij nubere, gl. i. in l. pen. de sponsalib.

Sponsus sponsam, & econtrà debet expectare etiam ultra quadriennium, si iusta, & necessaria causa interueniat: veluti valeudo sponsæ, vel econtrà, vel parentum mortes, vel capitalia crimina, aut longiores peregrinationes, quæ ex necessitate sunt: fortè causa appellationis exerceudæ, dict. l. pen. vltima.

Sponsus sponsam per verba de futuro si minore 12. ann. duxerit in vxorem, cum non liceret, & postea donauerit ei qualdam res, valet donatio, si petierat sponsalicia si nullis præcedentibus sponsalibus eam duxerit in vxorem, ac ei postea donauerit, nulla est donatio: quia non quasi ad extraneam: sed quasi ad vxorem fecit donationem, & idè cum non sit vxor, nec sponsa, morte non confirmatur, l. cum hic status, 33. §. penultim. de donatio. inter virum.

Sponsus si alienum annulum sponsæ pro munere misit, & post nuptias pro illo annulo si suum dedit, hic annulus vltimus mulieris effectus: quia runc factam donationem confirmare videtur, non nouam inchoare, l. si donata, 37. §. fin. eodem.

Sponsus, & sponsa de futuro etiam cum iuramento non sunt cogendi ad matrimonium, sed tantum sunt mouendi, glo. si vxorem, & ibi add. in l. si stipuler, 35. de verb. oblig.

Sponsio competit iniuriarum actio pro iniuria facta sponsæ, licet apud Labconem, l. 5. §. sponsum, de iniuriis.

Sponsio potest accusare sponsam de adulterio, si vxor esse poterit, aliàs de stupro lege Iulia de adulteriis, l. si vxor, 13. §. diuus, & glossa vindicandum, de adulteriis.

Sponsus non sequitur forum sponsæ, l. quæ, 32. & ibi add. marg. de sponsalibus.

Sponsus, vel sponsa altero iurito potest religionem ingredi, neque amplius tenetur restituere, quam quod artharum nomine vel aliàs probatum fuerit accepisse, l. si. C. de episcopis.

Sponsus animo donandi si auxerit dotem solo pacto, confitendo se recepisse 200. cum nihil, vel minus recepisset, hoc pactum iure veteri, etiam quia nudum, non erat obligatorium, gl. 4. in l. i. C. de donatio. ante nuptias.

Sponsus vxoratus fingens se cælibem, si donauerit sponsæ causa sponsalium, vel nuptiarum, talis donatio non valet, neque ipsa potest dici sponsa, cum vir haberet vxorem, l. 5. C. eod.

Sponsus, & maritus quis eodem die esse potest, gl. i. in l. cum in te, 6. C. eodem.

Sponsus quod illicite rapuit à sponsa, vel econtrà non secuto matrimonio tenetur restituere, competitque repetitio ei, qui raptum est, per actionem vi bonorum raptorum, l. si filiz, 10. & ibi gl. si. C. eod.

Sponsus si causa liberalitatis res suas proprias tradiderit sponsæ, per mortem eius donatio irrita fieri non potest, l. si ibi, l. i. C. eod.

Sponsus reddatam sponsæ sequentibus creditoribus obligare non potest, l. de rebus, 13. §. eod.

Sponsus res matris, consentiente ea, si donauerit sponsæ, & his acceptis in dotem, non estimatis, in matrimonio decessit, postea mater, eademque hæres eius restitutionem earum rerum improbe recusat offerendo pretium earum, l. consentiente, 15. C. eod.

Sponsus si donauerit aliquas res sponsæ, illasque receperit estimatas in dotem, mortuo sponso in matrimonio, eius hæres debet reddere sponsæ earum estimationem, gl. i. ibid.

Sponsus si donat sponsæ ex mera liberalitate tantum, & non causa matrimonij, tunc nuptiis non potest repetere donata, gl. i. in l. cum veterum, 15. C. eodem.

Sponsus quando donat sponsæ semper præsumitur donare non ex mera liberalitate: sed de contemplatione matrimonij, nisi in contrarium sit actum, ibidem.

ponsus quando donat sponsa: siue exprimo quod donat causa matrimonij, siue non exprimo, semper censetur donare causa matrimonij, gl. 4. ibid.
ponsus quando donat sponsa causa matrimonij, sponsus repetit donata actione, quod donauit, si matrimonium non sequatur, gl. fin. ibid.
ponsus si donauit aliquas res sponsa, illasque acceptas non estimatas in dotem mortuo eo sponsa poterit repetere eas ab herede sponsi, glo. fin. in l. conseruare, 14. C. eod.

ponsus si donat sponsa, & sponsa, vel eius parentes uoluerint perficere matrimonium, runc sponsus, vel eius heres repetere poterit donatum, l. cum veterum, 15. C. de donat. ante nuptias.

ponsus si donat sponsa, & sponsus, vel eius parentes nolunt perficere matrimonium, tunc sponsa non tenetur restituere donationem, quam accepit, imò & si quid apud donatorem relictum de his, quæ se daturum obligauit, ad sponsam, & heredes eius debent transferri, ibid.

ponsus quando donat sponsa, non interueniente osculo, siue sponsus, siue sponsa obierit, tota donatio infirmatur, & donatori sponso, vel eius heredi debet restitui, l. si a sponso, 16. C. eod.

ponsus quando donat sponsa, si interueniente osculo, ante nuptias sponsus, vel sponsa decesserit, dimidia pars rerum donatarum ad superitrem pertinet, altera dimidia ad defuncti, vel defunctæ heredes, ibid.

ponsus exhibens sponsam habebit fructus, & usus, dotis, non alias, glo. 2. in l. 2. C. de dotis promissione.

ponsus quando cumque potest mittere libellum repudiij sponsa, quando artha non est data; sed ea data post biennium inter presentes, & triennium inter absentes, nisi ad id iusta causa differendi, glossa final. in l. 2. C. de repudiis.

ponsus iure mariti propter violatam virginem sponsam suam potest supratorem acculare de adulterio, l. propter, & ibi gl. 1. & 2. C. de adulter.

ponsus raro fit, quod vadat ad domum sponsa, quandoque tamen fit, ut sponsus ducatur ab vxore in domum ipsius vxoris, glossa affectus, in §. nuptias, in auth. de nuptiis, col. 3.

ponsus si monasterium ingrediatur, recipit quæ arthrum nomine pro sponsa lib. dedit, & sponsa monasterium vitam eligens, illa solummodo reddit ea, quæ arthrum nomine accepit, & vtique parti remittitur, §. sponsa lib. in auth. de sanctissim. episcopis, col. 9.

Reliqua verbo, Commune, 2. Donatio, 1. 2. Sponsa.
PONTIS quod aliquando fit, licet non valeat: valet tamen si ex necessitate fiat, §. item quartus, de rebus eorum, qui sub tutela.

Reliqua verbo, Libenter.
PORTULAE minores dantur, & præstantur apparitoribus, tam a clericis, quam a laicis, glo. fin. in l. cum clericis, 25. C. de episcopis.

portulæ ab Ecclesiis non præstantur: ab illis enim fisci liberæ, authen. sed hodie, C. eodem.

portulæ, & xenia possunt dari iudicibus, & executoribus, gl. aliis, in auth. principi, alia, C. de iurisdictione propter calum.

portulæ in iudicio delegato sunt declaratae a legem ordinario non, nisi in clericis, sed in hoc seruanda est consuetudo cuiusque terræ, gl. 4. in auth. offeratur, C. de liris contestatione.

portulæ ab vtriusque parte iudicibus dari debent, & hinc inde æqualitas seruanda est, gl. 4. in l. C. de fructibus, & ibi gl. 1. portulæ, in §. susceptio, in authen. de exhibendis, reus, col. 5.

portulæ, quæ executoribus dantur, a reo præstantur, ibid.

portulæ, & liris sumptus a iure determinatos nullus debet transgredere, & contra faciens puniatur, §. nullo quoque, in auth. de iudicibus, col. 6.

portulæ, vltra determinatas accipiunt, in quadruplum nomine poenæ condemnantur, & triplum fisco, simplicium dampnum passio reddet, glossa disposita, ibidem.

portulæ dicuntur ea, quæ præstantur iudicibus, vel executoribus, quia in sporta ponuntur, & ibi, vel etiam fisco seruabatur, & ipsi habebant salarium de publico, ibidem.

portularum nomine quilibet pars debet soluere iudici delegato, & etiam ordinario quatuor aureos: scilicet duos in liris contestatione, & reliquos duos in fine liris: & hoc quando causa est a centum aureis supra: sed si est infra, nihil debet solui, §. ne autem, & ibi glossa pedaneis, in d. authen. de iudicibus.

portularum nomine præstatur de consuetudine alicubi decima, ut Bononiæ, in causa principalis, alicubi vigesima, ut Bononiæ, in causa appellationis: alicubi media lis, ut fit in iurisdictionibus comitis Machildæ, quod est valde antiquum, d. gl. pedaneis, ibid.

portulæ, vel salaria, quæ dabantur executoribus, vel nunciis, qui faciunt homines representant, & qui faciunt homini citationes pro suis officiis, dabantur secundum quantitatem petitam: sed hodie dantur secundum consuetudinem, vel longiudinem itineris, §. triplici, & ibi gl. in libello, & ibi add. marg. Inst. de actio.

portulæ, quæ iudicibus dantur, certæ sunt, nec crescent: licet quantitas petita sit magna, nec decreuant, licet sit parua, dummodo excedat summam centum aureorum, d. gl. in libello, & ibi add. marg.

portulæ, vel salaria, quæ dabantur executoribus, vel nunciis, soluebat reus: sed adhuc est restituebat, nisi iusta causa cum vocasset, d. gl. in libello.

portulæ quibusdam proflus remittuntur, ut pauperibus: a quibusdam tamen pauciores exigebantur, sed aliis quibusdam per priuilegium principis viuicentis in totum, vel pro parte remittuntur, ibid.

portulæ soluenti ille, qui habet priuilegium non soluendi, non habet actionem tripli aduersus executores, qui solui sponse, & volens: sed si inuitus sit exactus, habet actionem in quadruplum contra executores, vel exactorem, ibidem.

portulæ iudicibus dicuntur, quia in sportulis quibusdam oblationes huiusmodi ponebantur, gl. sportularum, ibid.

portulæ, vel sporta est genus vas, ibid.

Sportulæ, quæ dabantur iudicibus, dabantur ab vtriusque parte, gl. reus, ibid.

Sportulæ, quæ dabantur executoribus, dabantur ante litem contestatam: id est postrecto libello: sed sportulæ, quæ dabantur iudicibus, in contestatione causæ, quoad medietatem, aliis medietas in fine causæ dabantur, ibid.

Reliqua verbo, Index, 37. executor, 1. 2. 3.

SPURCA dicitur id, quod ex ore porci cadit, glo. spurcauit, in l. si seruus, 27. §. cum eo plane, ad legem Aquili.

SPURCARE vinum dicitur aqua infusa vitare, d. §. cum eo plane, in additio, margin.

SPURCVM vinum dicitur aut aqua mixtum, aut igne calefactum, aut mustum, antequam deferretur, ibid.

Spurcum dicitur, quod impurum, sordidum, obscenumque, ac luteolum est, sputo dignum, a spuendo, & non quod ex ore porci cadat, §. 1. prob. glo. spurcum, in l. 3. de aqua pluuiæ arcen.

SPURVS matri illustri exantibus legitimis non succedit, l. 5. C. ad S. C. Orficianum.

Spurius a patre nec olim, nec hodie potest relinqui aliquid per fideicommissum: sed ab extraneo recte potest, gl. 2. & ibi add. marg. in principio, Inst. de fideicommissis, comm. heredit.

Spurius natus in figura matrimonij licet de facto possit legitimari per subsequens matrimonium, sed si nullo modo etiam de facto erat, glo. veniant, in additione, in principio, Inst. de testium cognitione.

Spurios filios habere quandoque expedit, glossa liberis, in l. 1. soluto matrimonio.

Spurio incapaci ut relinqui possit, cautela est, ut filium suum spurium pater in situat, & quod is capere non potest, in eo amicum substituat, qui post spurio succurrat, ut locus sit substitutioni vulgaris: sed ad delegendam fraudem fatius esset non vocare amicum, alia cautela est, quod spurius prius creat societatem bonorum vndeque venientium, ac futurorum, ac postea pater eius socium instituat testaturus: vel tertia cautela est, quod pater reliquarum in causam alimentorum, cum ad ea teneatur pater naturalis, glo. 2. in add. ma. §. in l. 3. de probatio.

Reliqua verbo, Filius, 14. §. que 17. Hares, 15. Fideicommissum, 25. Venditio, 4.

STABILIS, vel immobile ita, vt nullam patiar mutationem, nihil est inter homines, aliud tamen est in Diuina natura, §. vt autem lex, & ibi gl. inter homines, in auth. de non alienandis, col. 1.

STABILARIVS dicitur capou, qui viatores, equiteseque mercede, ac pretio in tabernam meritoriam recipit, aliquid quando tamen aliter sumitur, gl. 1. in addit. marg. in l. 1. nautæ, capouones.

Stabularij, & capouones tenentur de recepto, d. l. 1.

Stabularij dicuntur hospitales hominum equitatum, glo. 1. ibid.

Stabularius pro custodia non recipit mercedem: sed recipit, vt permittat inuenta apud eum stabulari, & tamen tenetur de custodia, etiam de leuissima culpa, l. nautæ, & ibi gl. 1. eod.

STABILIS, quæ non sunt in continentibus, ædificijs, quod ad causam taciti pignoris pro inuectis, & illatis pertinet, non multum differunt a predictis vrbanis: sed in nihilum, & ita sicut in vrbis tacite obligantur inuecta, & illata, §. leo iure, §. fin. & ibi glossa, si in quibus causis pignus tacite.

Stabulum dicitur locus, qui tantum equos recipit, glo. taberna, in l. palam, 42. de ritu nuptiarum.

Stabula provincialium non debent fieri sumptu publico: sed expensis provincialium, pro quibus habebant stercus animalium militum hospitatorum, l. in omnibus, C. de cursu publico, lib. 12.

Reliqua verbo, Arbitrium, 7. Adio, 155. 156. Causæ, Custodia, Inst. de Receptum, Stratores.

STADIUM dicitur a stando, ubi curabant, & præfixum erat vsquequo curarent, gl. stadium, in l. in tantum, de rerum diuisione.

Stadium est octava pars miliarij, quod Hercules curabat vno anhelito, gl. stadium, in §. vniuersitatis, Inst. de rerum diuisione.

STAGNUM in se continet stabilem aquam, glossa stagnum, in §. & primo eundem, in proemio Digestorum.

Stagnum dicitur illud, quod habet temporalem aquam, quæ tempore pluuie colligitur, gl. stagno, in l. foramen, 27. de seruitutibus, vrbano, glo. 2. in l. lacus, 12. de acquirendo rerum dominio, l. 1. vt in flumine publico naui paret.

Reliqua verbo, Lacus, Cisterna.

STAMEN dicitur lana, quæ trahitur a trama, glo. stamen, in l. si eius lana, 68. de legat. 3.

Stamen appellatur bona lana, & purgatur, ex qua postea orditur tela, & trama, quæ remanet in dentibus pectinis, appellatur subtemen, ex qua postea textitur tela ordita, ibid.

Stamen aliqui vocant barbam lana, ibid.

STARE sententia arbitri est meri facti, glo. committeretur, in l. 3. §. si accipio, ff. de verborum oblig.

Reliqua verbo, Seruitus, 25. §. que 30. Vxor, 11.

STATERA est instrumentum, quo res citra balances appenduntur, gl. statera, in add. marg. in l.annonam, §. h. de extraord. crimin.

Statera adulterine operantur anonam, hoc est in statera illegitima, neque æquum pondus reddente appenduntur balances, ibid.

Stateras, vel mensuras falsas, & adulterinas habens, tenetur lege Cornelia de falsis, perinde ac si lege testamentaria, quod testamentum falsum testis significasset, & recitasset, damnatus esset, d. §. fin.

Reliqua verbo, Vintina.

STATIM dictio quandoque importat temporis intervallo paruum, vniuersum mensis, l. diuortio, 8. & ibi gl. statim, soluto matrim.

Reliqua verbo, Illic, Incontinenti, Mor. Omnimodo, Propter.
STATIO dicitur portus nauium, in quem se recipiunt naues strandæ, & ibi naues stent: sumitur etiam pro mansionibus fiscalibus, quæ solent in quibus præfecturis a principe constitui ad tuendum & conquirendum iura fiscali, glossa penultim. in additione margin. in l. 1. C. ne fiscus rem, quam vendidit, lib. 10.

Stationis verbum militare, ac nauticum est, & ad alia, quoque pertinet, dicitur à stando, vel secundum alios, à statendo, & sumitur quandoque pro vigilia, vnde dicitur miles stationarius, qui vigiliis destinatus est; item dicitur miles stationarius ille, qui ad certum locum tuendum deputatus est, ibid.

STATIONARI dicitur illi, quibus locata fuerunt stationes publicæ, & etiam dicitur procuratores Cæsaris, & filii, qui prærant stationibus: & etiam stationarii dicitur linenarchæ, qui custodiunt limina imperij, gloss. 1. in l. si quis se iniuriam, 8. C. de accusat. gloss. 1. in l. 1. C. de cohortibus, & principalibus, lib. 11.

Stationarii quandoque dicuntur illi, qui stationariorum militum: hoc est eorum, qui ad aliquem locum tuendum deputati sunt, delicta deferrent, in rub. in add. marg. C. de cunctis, lib. 12.

Stationarii non debent facere exactionem, nec debent aliquem mittere in carcerem, etiam si crimen sit manifestum, & contra facientes capite puniuntur, l. 1. C. de cohortibus, lib. 12.

STATORES vulgò scarii Bononiæ, vel castaldi in Tuscia appellantur, vel dicuntur apparitores, vel nuncij magistratuum, gl. 1. & ibi add. marg. in Lobfrenare, de officio proconsulis.

STATV dicitur figura hominis imago, verò dicitur sola pictura, gloss. 1. in l. statuas, 4. de usufructu.

Statua ab imagine differt, gl. in l. si imaginem, de auro, & argento.

Statuam legatam vendicare potest legatarius, etiam si testator post legatum statuæ brachium ei adiecerit, l. si statuam, eod.

Statuas in ciuitate postas in honorem ipsius ciuitatis nulli priuato licet auferre, nec ei, qui possit, l. statuas, 4. de acquir. rerum dominio.

Statuas in honorem ciuitatis postas si quis petierit, ciues debent se tueri: exceptione aduersus petentem eas, & debent agere aduersus possidentem eas vtili actione in rem, d. l. statuas, & ibi glo. pen.

Statuas postæ in publico loco non transeunt cum vniuersitate bonorum, l. Aufidius, 13. de priuilegiis creditorum.

Statuas postæ in loco publico siue ornandi municipij causa, siue eius causa, in cuius honorem, & memoriam postæ sunt, nullo modo possunt diribi per creditores, d. l. Aufidius.

Statuas, vel imagines, quæ ornameto reipub. sunt futuræ, vt in publicum ponantur, solum concedi aliquibus: qui si postea prohibeantur, habent interdictum ne vis fiat ei in eo, l. 2. de loco publico fruendo.

Statuam in municipio positam ex loco publico remouens vi, aut clam, tenetur interdicto quod vi, aut clam ei, in cuius honorem posita est statua, non causa ornamendi municipij: sed si eadem statuam tenetur actione furti: quia illa statua illorum erat quasi publica: sed si ceciderit statua, municipis recte possunt de trahere eam, nec tenentur interdicto ei, qui posuit, l. si, qui puteum, §. 1. quod vi, aut clam.

Statuas, quando sunt postæ in honorem ciuitatis, dominium illarum ciuitatis efficit: quia ponentis inter est, etiam ipse quod vi, aut clam habebit, si remoueantur vi, aut clam: sed quando postæ sunt in honorem ponentis, dominium illarum non est ciuium: sed ponentis: vendere tamen, & auellere non potest: sed, p. sub. datur defensio, & actio aduersus possidentes: sed & ille forte agat, qui posuit, glo. vera est, ibid.

Statuam sepulchri causa appositam de monumento auferens, vel remouens, tenetur interdicto quod vi, aut clam ei, ad quem hæc sepulchri pertinet: & idem si osium, vel aliquid aliud, quod sepulchri ornandi causa appositum est, d. l. si, qui in puteum, §. si quis de monumento.

Statuam ponens in municipio ea mente, vt ea municipij esset, si velit eam petere, excluditur exceptione in factum, l. pen. de exceptis.

Statuam, vel imaginem in honorem alicuius ponere si quis prohibuit, non tenetur ob id iniuriarum actione, l. iniuriarum, 13. §. si quis in honoribus, de iniuriis.

Statuam supra sepulchrum, vel monumentum positam destruens, tenetur interdicto, quod vi, aut clam, & de sepulchro violato, non Aquilia, siue statua sit affixa, vel applumbata sepulchro, siue non fuerit affixa, l. 1. & ibi glo. 1. & 2. de sepulchro violato.

Statuas imperatoris reprobata, ac sine permisso factas consilium non tenetur leg. Julia maiestatis: extra ordinem tamen potest puniri, qui facit, l. 4. & ibi gl. pen. ad legem Iuliam maiest.

Statuas Imperatoris versutate corruptas rescindens, non tenetur leg. Julia maiestatis, nec qui lapide iactato incerto fortuito statuam attigit, l. non contrahit, eod.

Statuas, & imagines Imperatoris nondum consecratas vendens, non incidit in legem Iuliam maiestatis: sed si vendidisset iam consecratas, d. l. non contrahit, & ibi gl. si, & l. seq.

Statuas eius, qui relegatus, vel deportatus est ex causa maiestatis, si qua erat ei posita in ciuitate honoris sui causa, remoueri, & tolli debet, l. eorum, 24. & ibi gl. 1. de penis.

ad Statuas principum potest confugere ille, qui ex vinculis, vel custodia derentur a potentioribus confugerat, l. capitalium, §. ad statuas, & ibi gloss. contra eum, de penis.

ad Statuas, vel imagines principum confugere in iniuriam alterius prohibitum est: quia præsumitur contra eum, ibid.

Statuas ad alicuius honorem ponere non potest quis in opere alieno inuito eo, imò nec ipse, qui opus fecit, potest in eo ponere inconsultus principi, l. in priuatis, & ibi gl. 2. de pollicitatio.

Statua est effigies, in qua nihil est, quod hominis effigiem non designet: sed imago est pictura, in qua etiam aliquid diuersum ab hominis effigie reperitur, gl. 1. in rub. C. de statuis, & imaginibus.

Statuas erigi iudices non debent permittere sine principis licentia sub pena quadrupli illius, quod accepit, & pena infamiae, l. 1. C. eod.

Statuas principis cum eriguntur non debet adorari, l. 2. & ibi gl. 1. C. eod.

Statuas quando eriguntur in honorem principis, iudex debet adesse sine adorationis ambiguo saltim, vt eas presentia probet ornatum dei, loco, & recordationi principis, accessisse, d. l. 2.

Statuarum principum erectionem, populares non debent cogi ad conferendum, l. 3. C. eod.

Statua in honorem alicuius virtutum præmia merentis sine principis licentia erigi non potest, & præcedente licentia non expensis popularium: sed illius, in cuius honorem erigitur, collocanda est, l. si, C. eod.

Statuas si quis velit facere præcedente licentia principis, non debet facere collectam inter amicos ad faciendam statuam, gl. 2. ibid.

Reliqua verbo, Admistrum, Altemum, 1. Peri, 3. Tentans.

STATVIT, verbum licet sit futurum subiunctiu; tamen denotat re perfectam, & consummatam, l. 1. §. hæc autem verba, de iurisdictione omnium iudic.

Statuerit, verbum licet sit futurum subiunctiu; & habeat duplicem sensum: id est possit intelligi & in futuro, & in presentem tamen intelligitur in præterito, ibidem.

Statuendis ius habere dicitur quandoque ille, qui habet merum imperium, gl. 1. in l. pronuntiatur, 46. de verb. sign.

Reliqua verbo, Pronunciare.

STATVLBER dicitur seruus ille, cui libertas in diem, vel si aliqua conditio est relicta, qua pendente dicitur statuliber, glo. 1. in l. si, si ex noxali causa agatur, gl. 1. in l. statuliberis, 13. C. de testam. manum.

Statuliber quoad idem habetur pro libero: quoad quædam habetur pro seruo, gl. aut seruus, & ibi add. marg. in principio l. i. de iure personarum.

Statuliberi ferri dunt, glo. 1. in l. 3. de statu hominum, glo. 1. in auth. si testis, C. de testib.

Statuliber delinquens vt homo puniri debet: scilicet si antequam esset statuliber, deliquisset: quia tunc vi seruus puniretur, glo. 1. in l. si, si ex noxali causa agatur.

Statuliber donec existente conditione ad libertatem peruenit, dicitur esse hereditarius, l. & pot. l. item, 12. §. si iam, eod.

Statuliber potest pecuniam pecuniarum soluendo, adimplere conditionem, sub qua libertas sibi erat relicta: hæres tamen potest prohibere eam ne soluat, & nihilominus potest peruenire ad libertatem quasi impleta conditione, cum patet esse prohibitus: sed ille, cui solui debent nummi, habet actionem in factum contra hæredem, vt testatoris pareatur, l. 3. §. si de conditione causa data.

Statuliber permittitur dare causa implenda conditionis, quod iussus est dare vnde cumque etiam de peculo inuito heredi, gl. nummi, in l. pro herede, 20. §. si pater de acqui. heredi, & l. si peculium, 20. §. 1. de statuliberis.

Statuliberi si iussus ab hæ. eade adire hereditatem post conditionem libertatis existentem, cum hoc ignoret, & adit, non obligatur hereditati, l. qui putat, 73. §. 1. de acqui. heredi.

Statuliber verè in dominio heredis est, pendente conditione, glo. 1. in l. statuliber, 2. ad legem Falci.

Statuliber non augeat heredis familiam, & substantiam, imò eius ædificationes deducit debet de estimatione hereditatis sub tantum æ alienum, d. l. statuliber, & ibi glo. 1.

Statuliber dicitur seruus, cui libertas relicta est ex die, vel sub conditione expressa, vt si quis ex Alia venerit, vel sub conditione, quæ fit vi ipsa, & illa facit seruus statuliberis, vt si in fraudem creditorum relicta sit ei libertas, & est incertum an fraudentur ex hoc creditores, an non, interim talis seruus dicitur liber, l. 1. de statuliberis.

Statuliber causam apprehendens in ea conditione est, vt si alienatur, salua spe libertatis alieni, si vniuersus patitur, si non spe libertatis alienatur; si autem manumittatur, non perdit spem libertatis ordinis, l. 2. eod.

Statuliber causam non prius nanciscitur seruus, quam adita sit hereditas, salua rem ab vno ex iussuribus si hæ. aditionem alienetur, vel vniuersus patitur, vel manumittatur, spe libertatis perit: sed adita hereditate rediret agatur, d. l. 1. & ibi glo. interdict.

Statuliberi debent parere conditioni, sub qua eis relicta est libertas, si conditio sit possibilis, & nemo eos impediatur parere, l. 3. eod.

Statuliber deponendo pecuniam, quam debet pro sua libertate, efficitur liber, l. 4. eod.

Statuliber non est, cui libertas in tam longum tempus collata est, vt eo tempore is, qui manumissus est, viuere non possit, vt si conditio difficilis, aut penè impossibilis adiecta sit, vt libertas ei abunde obtingere non possit: veluti si heredi mille dedisset, aut vi, cum morietur, liber esse iussus sit: quia tunc inutiliter datur libertas, d. l. 4. §. 1.

Statuliber vt statuliber, sufficit, quod per eum non steterit, quominus conditioni pareat, l. 3. §. non solum, eod.

Statuliber rationes reddere iussus liber erit, si reliquum, quod apparet, soluit, & de eo, quod obscurius est, satis dare paratus sit, l. statuliberis, 5. eod.

Statuliber, qui non rationes reddere: sed pecuniam dare iussus est, debet numerare, non fideiussores dare: sed rationes obscuræ fuerint, pro eis fideiussores dare sufficit, quod præstet, d. l. statuliberis, & ibi glo. fin.

Statuliber, propter delictum penæ serua facta sit, ac post damnationem conditio statuæ libertatis exiterit, hoc parui prodest, vt perinde liber nascatur, ac si mater damnata non esset, l. si statulibera, 6. eod.

Statulibera existens in seruitute si concepit, ac postea ab hostibus capta pariat post conditionem existentem, partus interit, dum est apud hostes, seruus est; libertas tamen ab hostibus fit liber vire postlimini, & idem si apud hostes concepit, & pariat ibi post cunctum conditionis, ibidem.

Statuliber, quem hæres vendidit pendente conditione: vel legauit, aut donauit, efficitur liber parendo conditioni in persona emptoris legatarij, vel donatarij, nisi in venditione, vel donatione contrarium actum sit, d. l. statulibera, §. 1. in additione.

Statuliber dare decem iussus, & liber esse, si quinque datis venditus sit, refusus quinque dando emptori liber erit, d. l. statulibera, §. statuliber.

Statuliberum, qui decem dare heredi iussus erat, si seruus tuus ab herede emeret, erit is liber, si tibi dederit illi decem, quæ heredi venditori dæ-

us erat: & idem si seruo tuo, peculiari nomine ementi debet illa decem, & illi non admittit peculium, ibidem.

liber reddere rationes iussus si vendidit sit alicui, debet adimplere in persona emptoris conditionem reddendarum rationum quoad reliqua danda: quoad examinandas, & discutiendas rationes debet adimplere in persona credis venditoris, l. si statulibera, §. fin. eod.

liber interim dum impletur conditio, dicitur servus heredis, & si medio tempore deliquerit, poterit heres eum dare pro noxa, adueniente tamen conditione erit liber, l. statuliberum, §. eod.

liberum si heres vendat, potest statuliber luere se ab emptore, & sicut ab herede: & si heres in venditione suppreffit conditionem statuliberi, & inducit tanquam servum merum, teneatur ex empto emptori, & erit in illationatus, si sciens suppreffit eius conditionem, d. l. statuliberum, §. i.

liberum dando pro noxa liberatur heres, & idem si antequam daret, pro noxa conditio libertatis extinguitur, d. l. statuliberum, §. pen.

liber decem tantum dare iussus si vendidit heredes, & tradiderit, dicendo emptori, quod servus debeat esse liber dando viginti, teneatur emptori ratione ex empto, aut dupla, si promissit heres de dupla conditionis nomine, & vincatur servus per extraneum, d. l. statuliberum, §. fin.

liber conditionis implende causa alienare potest nummos peculiares, l. si quis ita, l. 3. de statuliberis.

liberum decem dare iussus heredi, si heres vendidit hanc conditionem, quod illa decem sibi, aut alicui extraneo darentur, statuliber heredi, aut illi extraneo, & non emptori dare debet, l. mortuo, l. 5. §. si aliter, eodem.

liber quicquid pepererit hoc servum heredis est, cum ipsa serva sit quaque tamen fallit, l. statuliberum, l. 6. & ibi glo. i. eod.

liber quod potest dare ex peculio causa conditionis implende, ita intelligendum est, ut non eriam ex eo possit dare, quod extra peculium est, l. si decem heredi, l. 7. eodem.

liber interim dum pendet conditio, sub qua relicta est eius libertas, possunt venditori non tamen sunt onerandi in venditione duris conditionibus, veluti ne certa certa loca serviant, vel ne vanaqum manumittant, l. statuliberos, l. 5. §. eod.

liber transiit cum ea conditione ad emptorem eius, l. si is, cui, l. 27. eodem.

liber, cui peculium legatum est, si antequam conditio libertatis obtingat, aliquid emit, illud sit & peculium ad servum factum liberum pertinet, l. si hereditas, l. 8. eodem.

liber si ceteris servis nihil penè differant: & ideo quod ad actiones vel ex delicto venientes, vel ex negotio gesto, vel ex contractu, pertinet, eundem conditionis sunt statuliberi, cuius ceteri servi, l. statuliberi, l. 29. eodem.

liber in publicis iudiciis eadem penas patiuntur, quae ceteri servi, ibidem. Statuliberos ex delicto datur noxalis actio ex contractu, de peculio, in l. statuliberi, in additione marg.

liberorum iura per heredem non possunt fieri datoria, l. statuliberorum, l. 33. eodem.

liber non omne impedimentum ab heredis persona interveniens facit, quod conditio habeatur pro expleta: sed id duntaxat, quod impediendae libertatis causa factum est, l. non omne, l. 38. eodem.

liber si passus sit se venundari, conditione superueniente, quae non fuit in iura potestate, non potest ad libertatem proclamare, l. pen. §. si quibus ad libertatem proclamare.

liber in adulterio si quocunque commissio, potest peti, vt torqueatur ex eo: sed in causa civilis non potest, l. edictum, & ibi glo. pe. de quaestio.

liber non potest torqueri in causa pecuniaria, nisi deficientie conditione, sub qua erat relicta libertas, l. diuus Pius, §. fin. eodem.

liber repercus in delicto, sperande libertatis praerogativa, non vt servus: sed vt liber peniendus est, l. statuliber, l. 14. eodem, l. moris, §. finali de penis.

liber si antequam conditio evenerit capus sit ab hostib. redemptus ab aliquo reueritur in statum libertatis, ita, vt veniente conditioe, sit liber, l. in bello, §. si statuliber, de captivis.

liber transiit si reuerus sit, heredi domini redditur, & si postea existat conditio, sub qua libertas erat relicta, liber eritque: secus si existat conditio ex existente in capitiute, quo casu reuerus non fit liber, nec heredi quondam domini redditur, sed servus fisci efficitur, l. postliminium, l. 19. §. si statuliber, & ibi glo. obtingente, eodem.

liber servus esse videtur sicut servus non teneatur ex antegesto; ita nec statuliber, nisi in casu, quod teneatur de dolo, & in aliis quibusdam casibus, glo. i. in l. 1. C. an servus pro suo facto.

liber contrahens in statu libertatis, non teneatur, neque convenitur postea factus liber, d. l. i.

liber non admittitur in testimonio quia servus est, glo. ita sit, in §. i. però dicatur, in auth. de testib. col. 7.

liber non potest alienari in praedictum libertatis consequenda, conditione evenerit, l. statuliberis, l. 3. C. de testam. manumissione.

Reliqua verbo servus, §. 2. c. 89.

liber si verbum accipitur pro libertate, vel pro filiatione, aut potestate, glo. i. in l. diuus, de iure patron.

status quaestio contra pupillum intentata differi debet in tempus pubertatis, nisi pupillo expedit, t. glo. i. in l. si quis, l. 17. de tutoribus datis, §. glo. fin. in l. 1. C. qui dare tutores.

status quilibet mutatio non facit capite minui: sed bene quae fit per deportationem, vel per emancipationem, quae fit per imaginariam venditionem, glo. pen. in l. 4. §. ad Macedonia.

Status defunctorum eorum, qui bona fide in possessione libertinitatis decesserunt, post quinquennium a die mortis non licet querere, neque priuati, neque

que fisci nomine, rub. & l. 7. de statu defuncti.

Status eius, qui bona fide decessit in possessione libertinitatis, nec intra quinquennium a die mortis sue retractari debet, si per huiusmodi quaestionem praedictum futurum est mortuo ante quinquennium, d. l. 7.

de Statu viventis non est querendum, si huiusmodi quaestio fiat praedictum ei, qui ante quinquennium decessit, ibid.

de Statu defuncti non licet quandoque intra quinquennium dicere; veluti si quis ingenuus pronuntiatus decessit, amodo non debet queri de eius statu, etiam si cepta fuerit quaestio retractationis: quia morte eius extinguitur, ibidem.

Status defuncti retractare volens in deteriore, post quinquennium non auditur: sed volens retractare in meliorem, etiam post quinquennium auditur: veluti si quis dicatur servus quasi natus ex ancilla, quae erat mortua, etiam elapso quinquennio potest probare matrem suam fuisse liberam, d. l. 1. §. fin. & l. pen. eodem.

de Statu defuncti post quinquennium a die mortis non potest quis querere, nec petere peculium eius tanquam servi sui, l. fin. eodem.

Status alicuius quandoque potest esse in pendenti, l. in bello, §. si quis capitur, de captivis.

Status alicuius ambulat, glo. i. in l. sed §. i. 16. ad municipalem.

Status quaestio non refertur inter patreles, & hereditas declarata quo iure diiudicatur: sed si quaestio status refertur, prius de ea discutitur, quam super petitione pronuncietur, l. 2. C. de ordine iudiciorum.

Status eo te rebo in causa libertinitatis, quo te inuenio, donec contrarium videbo, glo. fin. in l. pen. C. si servus exportandi.

Status quaestio defuncto non potest moveri principaliter: sed in consequentiam de ipsa potest disputari propter res, & statum filiorum, l. principaliter, l. 3. C. de liberali causa.

Status hominum ex pluribus causis mutari potest, l. aui paterni, l. 23. C. eod.

de Statu eius, qui mortuus est, non licet querere, etiam si iura eius lii fuisset cepta, glo. in rub. in additione, C. de collatione de regenda.

de Statu matris defunctae si non potest queri propter lapsum quinquennii, neque etiam filij, l. 2. C. ne de statu defunctorum.

Status quaestio mota in vita alicuius durat post eius mortem intra quinquennium, vt sciatur, quem habeat successorem, l. 3. & ibi glo. §. C. eod.

Status quaestio intra quinquennium post mortem eius si non fuerit mota ei, qui vixit, vt ingenuus, haeredibus ab eo scriptis non potest moveri controversia, l. 4. C. eodem.

Status quaestio si intra quinquennium a morte defuncti numerandum fuerit mota, & de peculio, & de manumissis ab eo potest queri, ibidem.

Status quaestionem mouentem potest repellere quis, si probet matrem suam quasi ingenuam communis opinione vixisse, & quinquennium a die mortis eius excessisse, l. si mater, 6. C. eodem.

Status eius, qui decessit in fuga, & latitatione, non conualefcit temporis transcurso, l. si C. eodem.

Status quaestio assimilatur accusationi mortis, glo. i. in §. item is qui, in l. de exculatio, tutorum.

Reliqua verbo, Condicio, 9. Differre, Impubes, l. 2. 4. Mater, l. 2. 3. Procurator, l. 6. Quaestio, l. C. in l. 6. 7. 14. Carliomanum, Praedictalis.

STATUTUM factum a magistratu legitimum magistratum, l. i. §. qui magister, l. statum, quod quisque iuris.

Statutorum verba sunt verè, & propriè sumenda: non autem fictè, & improprie, l. 3. hanc verba siue quis, de negotio gestis.

Statutum disponens in causa vero non habet locum in casu, in quo veritas inducitur, per fictionem, §. hanc verba siue quis, & ibi glo. de hereditatem.

pro Statuto, & disposito haberi debet illud, quod verisimiliter fuisse statutum, si de hoc disponens interrogatus fuisset, gloss. per exceptionem, in l. tale patrum, §. si de patribus.

Statutum civitatis recognoscens superiorem, quod minores habeant generalem administrationem bonorum suorum, nullum est, cum princeps sibi hoc reservaverit, l. 3. de minorib.

Statutum factum in penam non debet in praemium converti, glo. nemo, de capitibus diminutione.

Statutum potest fieri contra certam personam delinquentem, quando delictum est notorium, glo. relegari, & ibi add. marg. in l. amissione, §. i. eod.

Statutum si sit aliquid, nos non debemus ultra procedere, t. glo. i. in l. de pretio, l. 10. de Publicana in rem.

Statuto si caveatur, quod si quis intraret, puniatur tali pena, non sufficit, quod testidicatur, quod videtur intrare, nisi dicatur, quod videtur intrasse, vt denotet actum consummatum, gloss. amitti, & ibi addit. in l. barborib. §. de illo, de usufructu.

Statutum si sit aliquid in aliquo, idem & in eo, quod est ei simile, statuendum est, glo. non cessat, in l. fin. C. communia praediorum.

Statutum in eo, & in eius simili idem statui debet, gloss. prodierit, in l. loci corpus, §. si fundus, si servit. venditor.

Statuto si caveatur, quod maritus partem dotis datae praemortiente vxore in matrimonio lucratur, non lucratur vxore praemortiente, ubi promissa est dos: sed non data, l. peculium, 4. in additione marg. de peculio.

Statutum in vrbe Romana habet locum etiam in aliis civitatibus stante identitate rationis, l. cetera, 43. §. hoc Senatulusconsultum, de legat. 1.

Statuta recipiunt interpretationem restrictivam, ne quis indebitè puniatur, l. i. Celsar, & ibi add. marg. de publicanis, l. 2. & ibi glo. l. de noxalibus.

Statuta municipalia recipiunt interpretationem: licet rationabilem, & iuxta iuris communis formam, l. vt gradatim, & ibi add. marg. de muneribus.

Statutum, & consuetudines contra libertatem Ecclesiae, eiusque personas inductas, aduersus canones, non valent: authentica. causa. C. de sacrosanctis Ecclesiae.

Statuta, & consuetudines fiebant, maxime in Italia, contra libertatem ecclesiasticam, glo. 7. ibid.

Statuta Italica annullando ex eo, quod sint contra libertatem Ecclesiae, extenduntur

ditur etiam ad alia loca imperij, ibidem.

Statuta contra canonicas functiones penitus debent aboleri à libris statutorum, d. auth. cass.

Statuta facientes contra libertatem Ecclesie puniri debent, & bona eorum impune ab omnibus occupari possunt, ibid.

Statuta artificum, vel mercatorum inter se sunt valida, quantumvis sint contra ius commune, l. 2. & ibi glo. fin. C. de constit. pecun.

Statum aliquid disponere, debet semper secundum ius commune intelligi, etiam si sic intelligendo nihil addat iuri communi, gloss. confundatur, in l. cimus, 22. §. in computatione, C. de iure delib.

Statuto si cautur quod nemo veniat contra instrumentum à se factum, neque heres eius: quod si testator vendidit fundum illius, quem postea fecit heredem, si facto inventario heres adierit, poterit vendicare fundum, ibidem.

Statuta illius loci, ubi agitur iudicium, sunt conferuanda, licet actor aliunde sit, gl. 1. in l. 1. C. de emancipat.

per Statuta fieri possunt ea, quae possunt fieri per pactum, gl. in rub. C. de decretis de iurionum, lib. 10.

Statutum, nisi confectio facta à principe, seu parlamento, vel concilio provinciae non valet, nisi approbatur à principe, vel praefecto, l. penultima. C. de legatio, lib. 10.

Statutum sequens non tollit statutum praecedens habens clausulam derogatiam, nisi fiat specialis mentio de primo, gl. non obstantibus, in extrauag. quo modo in crimine laesae.

Statutum sequens tollit statutum praecedens non habens clausulam derogatiam, si sunt contraria, d. gl. non obstantibus, in d. extrauag. quomodo in crimine laesae maiest.

Statuta magis accedunt vicine voluntari, quam contrarii, glo. criminalibus, in extrauag. de pace Constantiae, §. nos Romanorum.

Statutum iniquum si sit solenniter factum, tenet, donec corrigatur per superiorem, scilicet si sit impossibile, ibid.

Statuta tangencia iurisdictionem principis non valent, glo. secundum mores, in extrauag. de pace Constantiae, §. in causis.

Statutum non valet, in cuius confessione constat, quod non fuerit in concilio per priorem facta propositio, scilicet tamen est in dubio, glo. lex est, in additione, in §. constat. In l. de iure naturalium gentium.

Statuta ducum, marchionum, & episcoporum non sunt iuris civilis, sed praetorij, si modo huiusmodi magistratus superiorem recognoscant, gl. 1. in additione marg. in §. sed ista quidem, Inst. de actio.

Reliqua verbo, Lex per totum.

STELLIONATUS crimen dicitur ab animali stellione admodum venefico, quo & mulieres vti solebant, inuidque generi humano plurimum, qui cum natura intelligat pellem suam hominibus validam, & commodam in morbum comitalem, eam detractam proflus vorat. in rub. in additione margin. de crimine stellione.

Stellionatus actio neque publicis iudiciis, neque privatis actionibus: id est pecuniariis, vel criminalibus specialibus continetur, l. 1. de crimine stellionatus.

Stellionatus iudicium famosum non est: sed coërtitionem extraordinariam habet, l. 2. eodem.

Stellionatus crimen dicitur à quodam animali, quod stello vocatur, & est varij, & diversi coloris, vt cœlum stellis apparere oculis tinctum, cuius varietatem imitantur deceptores, quia varia agunt, & aliud dicunt, & aliud simulant, glo. 1. ibidem.

Stellionatus accusatio ad praedictis cogitationem spectat, l. 3. cod.

Stellionatus criminis accusatio competit aduersus eos, qui dolo aliquid fecerunt, nec sit aliquod crimen, quod ei obiciatur, ibidem.

in Stellionatus criminibus operatur id, quod actio de dolo operatur in privatis iudiciis, ibidem.

Stellionatus crimine agitur, vbicumque deficit titulus criminis, ibid.

Stellionatus crimen datur in subsidium accusationis criminalis: & ubi potest agi actione de dolo civiliter, ibidem potest agi stellionatus criminaliter, glo. de dolo, ibidem.

Stellionatus poena nulla est legitima, id est ordinaria per legem, cum nec legitimum crimen fit, d. l. 3. §. fin.

Stellionatus crimen solet puniri extra ordinem dummodo in plebeis non excedat poenam operis metalli inpositis autem in aliquo honore relegatio ad tempus, aut ab ordine motio, mitiganda est, ibid.

Stellionatus crimen accusationem habet: non tamen est publicum iudicium, l. stellionatus, 3. de extraordinariis criminibus.

Stellionatus crimen committit ille, qui petit debitum iam solum, vel semel solum iterum recipit, l. fideiusor, 29. §. pen. mandati.

Stellionatus crimen subsidium est, gl. fin. in l. 1. C. rem alienam gerent.

Stellionatus crimen committit ille, qui duobus eandem rem obligat, glo. 2. in l. 1. C. tutor, vel curator veltiga.

Stellionatus crimen committens in pignorando eandem rem duobus, poterit euitare poenam dicti criminis per poenitentiam: scilicet vtrique satisfaciendo, ibidem.

Reliqua verbo, Crimen, §. Doctores, 78. Fugitator, Infamia, Pignus, 1. Obligatus, Creditus, §. Saccularius, Instrumentum, 10.

STEMMATA, dictio ponitur pro gradibus cognationum: quandoque ponitur pro sanguinis nobilitate, gl. 1. in l. itemmata, de gradibus affinita.

STERILITAS natura dicitur sanas sed vitio corporis dicitur morbosa, l. quæritur de iudicio edicto.

Sterilis possessio dicitur, non fructuosa, vel sceua, quæ acquiri prohibetur Ecclesie, gl. 1. in auth. sicut alienatio, C. de sacrosanctis.

Sterilis si fuerit vitimus annus, fit compensatio præcedentibus, vt sic teneatur pro eo anno solvere, si dominus ignorauit præcedentem vberat, quando remissit pro hoc anno sterilis, autem sciat vberat præcedentem, non teneatur remittere, sed si remissit, videtur donare irreuocabiliter, glossa sterilita-

tes, in l. licet, §. C. de locato.

Sterilis non dicitur fundus minoris, qui vendi potest, ad hoc, vt venditio fundi minoris, vt sterilis permittatur, gloss. 1. in l. ob as alienum, C. de prædij minorum.

STERILITAS quando dicitur, inspicitur vulgi opinio, §. gloss. sterilitas, in l. licet, ceteris, §. C. de locato, gl. etiam eius, in l. vno, 17. locati.

Sterilitas dicitur, vt fiat remissio pro rata, quando colonus recipit tam modicum fructus, vt soluendo pensionem, remaneat deceptus vltra dimidiam iusti pretij: & cum locatio sit bonæ fidei, bona fides non patitur quem ita decipi, §. gloss. sterilitas, in additione, in d. l. licet.

Sterilitas vnius anni non impedit, quominus debeatur legatum anuum quodam prædio, etiam eo anno, si ex fructibus illius prædij ceterorum annorum antecedentium, & sequentium dari potest, l. legatum ita est, §. fin. annuis legatis.

Reliqua verbo, Prædium, §. 6. Vberat, Conductor, 10. 11. Colonus, 14. 15. Locator, 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

STERQUILINIUM in suo iuramento est aliquid facere, licet vicinus inde sentiat humorem: sed in alieno non licet, gloss. final. in l. si quando, si seruus vendicetur.

Sterquilium si iuxta parietem domus conductor fecerit, ex quo paries madefcat, teneatur locati, & stipulatione damni infecti, ibid.

Reliqua verbo, Paries, 1.

STILLICIDIUM ea forma, qua & stillidium dicitur, quasi stillarum cadum: nam guttatim, stillatimque defluit, si arborum, §. fin. in additione marg. de seruut. vrb.

Stillidia domus tuæ si recipit domus mea per regulas, non potest mutare regulam, faciendū illud ex tabulis, vel ex alia materia, l. seruutur, §. si autem, eodem.

Stillidia domus tuæ si recipiat domus mea, poteris domum tuam exaltare: sed deprimere non poteris, quia stillidium, quod ex alto cadit leuius, & interdum nec directe peruenit ad locum seruutem: sed quod ex inferiori loco cadit, fit granior seruitus, quia rectius cadit, l. seruutur, 19. §. stillidium, eodem.

Stillidium domus tuæ si recipiat domus mea, poteris illud stillidium retroducere, quia leuior fit seruitus, sed vltra potest non poteris, quia fieret granior seruitus, ib. dem.

Stillidium habere non potest facere, quod alio loco stillidium cadat, quia in quo seruutis imposita est, ib. dem.

Stillidium domus tuæ si cadit in area mea, possum in ea edificare vsque ad eam locum, vnde stillidium cadit, l. seruutur, §. fin.

Stillidium domus tuæ si cadit in edificio meo, possum supra edificare, dummodo ita supra edificem, quod stillidium recte recipiatur, ibid.

Stillidium dicitur illud, quod cadit, glo. stillidium, in §. prædiorum, Inst. de seruut. rusticorum.

Stillidium quandoque capitur pro domo, cui talis seruutis debetur: in pleribus tamen capitur pro ipsa seruutis stillidij, dict. glossa stillidium, in additione.

Stillidij seruutis duplex est: scilicet auertendi, & non auertendi super domum tuam, quarum vna est propriè seruutis, altera verò propriè est libertatis ibidem.

Reliqua verbo, Ius, 17. Rigor, Seruitus, 42. 43. Suggymda.

STIPENDIUM appellatum est à stippe, quod per stipites, id est modica ara colligitur, l. ager, 37. de verbor. signific. & gloss. 1. in l. qui stipendio, §. C. de procurator.

Stipendium militum in solum ad iudicari, neque vendi possunt, nisi in subsidium, l. 4. C. de executione rei indicat.

Reliqua verbo, Emenda, Tributum.

STIPULATIO græcè, latine interpretatur alumen, & dicitur à stipite, quod est adstringo, gl. fin. in l. 3. §. fin. de robur eorum, qui sub tutela.

STIPULA, quam vulgus stipulam appellat, dicitur, scilicet quando inde frumentum solum est, gloss. stipula, in l. qui fundum, 40. §. fundi, de contrahen. emptione.

Stipula illeca: id est non leuca est, cum spica ex messe deiecit, necdum leuca sunt, quas rusticus, cum vacauerit, colliguit, l. sylua, 30. de verborum significatio.

STIPULANS minorem summam à fideiussore, quam fit verum interesse, sibi non præiudicat, l. fin. §. fin. de eo, per quem.

Stipulans quod alius debebat, quod voluerit stipulari sibi, & non constitui, probatur ex verbis, quæ præceperunt, gloss. non animo, in l. 1. §. eum, qui, de constit. pecun.

Stipulans viam, per actum, aut iter dicitur stipulari dationem, & factum, teneatur enim promissor ad constituendum ius, & sic ad dandum; item ad postulandam conuinciam patientiam, & sic ad factum, §. reprobus, gloss. viam, in l. 2. §. & harum, de verbor. oblig.

Stipulans à se sub conditione, si in Capitolium intra biennium non ascendens, non poterit petere à testis præterito biennio, l. veluti, 27. §. fin. eodem.

Stipulans si frui sibi lucere intelligit stipulans vsum fructum, idque potissimum, quod debet præcipere fructus à seipso, non ab alio, §. reprobus, gloss. l. ius, ctus, in additio. marg. in l. stipulatio ista habere, 38. §. sed si quis, eodem.

Stipulans calendis, nonis, vel idibus dari, intelligitur de proximis, nisi aliud actum fit tacite, vel expresse, l. eum, qui calendis, 41. & ibi glo. calendis, & §. fin. in fin. eodem.

Stipulans ipsa die calendarum simpliciter, intelligitur de proximis sequentibus, ibidem.

Stipulans partem Arthuse in calendis Ianuarij, intelligitur de his calendis, quæ post partem proximæ sunt, d. glo. calendas.

Stipulans hodie dari, statim potest petere, sed stipulans hoc anno dari, cum vicini sit præstatio, non potest petere nisi elapso anno, sed stipulans annum, cum sint plures præstationes, in principio cuiuslibet anni potest petere, glo. 1. in l. qui hoc anno, 42. eodem.

Stipulans sibi, & alij decem, eadem decem, non alia intelligitur stipulari, & tota

la quinque debebantur, l. eum, qui ita stipulatur, §. 6. & ibi gl. 2. eod.
 pulans sibi decem, & Titio decem, intelligitur tantum una decem stipulari,
 non duo decem, gl. 1. ibid.
 pulans decem quoad viat, intelligitur stipulari decem annos, & sic in singu-
 los annos, l. eum, qui ita, §. qui ita stipulatur, & ibi gl. 2. eodem.
 pulans decem quoad viat, statim potest petere, & heres eius potest pete-
 re ipso iure, sed oblat sibi exceptio pacti conuenti, ibid.
 pulans calendis Ianuarij, potest etiam post calendias petere; sed exceptione
 abmouebitur de eo, quod post calendias excurrit, d. §. qui ita sti-
 pulatur.
 pulans fundum, intelligitur stipulari pleno iure, si proprietatem, & vsum fru-
 ctum, l. eum, qui ita, §. 6. & ibi gl. 1. petam. de verborum
 obligatio.
 pulans sibi dari ante calendias inchoatas, potest petere in die calendarum, sed
 stipulans ante calendias non potest ante eas finitas, glossa ante calendias, dict. l.
 eum, qui ita, §. qui ita.
 pulans actum si deinde stipulatur iter, secunda stipulatio itineris nulla est, se-
 cundo spiritum iter, deinde actum stipulatur; quia tunc vult secunda, quæ
 videtur novare primam, l. qui vsum fructum, §. 8. & ibi glossa nihil agit,
 eodem.
 pulans oleum in diem, vel sub conditione, tenetur prestare eius æstimationem
 eius temporis, quo dies obligationis venit, l. quoties in diem, §. 9.
 eodem.
 pulans dare Capuz, tenetur dare æstimationem eius temporis, cum peti ibi
 oportet; peti autem potest, cum primum in locum perueniri potest, l. idem
 erit, §. eodem.
 pulans critici Aphrici boni modios centum, vel vini Campani boni ampho-
 ras centum, dicitur stipulari incertum, l. vbi autem, §. 7. eod.
 pulans vinum, vel triticum optimum, dicitur stipulari certum, cum id cen-
 situr stipulari, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet,
 ibidem.
 pulans vinum, vel oleum, quod in horreo est, intelligitur stipulari certum, d.
 l. vbi autem, §. illud dubitationem.
 pulans partem ex tali ancilla nasciturum, vel fructus nasciturus ex tali fun-
 do, dicitur stipulari incertum ipsa natura, ibidem.
 pulans certum, & vltimas trientes, & sic limitatas, dicitur stipulari certum quoad
 forem, dicitur incertum quoad vltimas, d. l. vbi autem, §. qui forem.
 pulans simpliciter rem suam intelligitur in dubio stipulari sibi dari: non autem
 rem sibi restitui, l. nemo rem, §. 1. eod.
 pulans centum amphoras vini ex fundo, non adiciendo, quod ibi natum erit,
 tenetur ad integra centum, & etiam si primo anno non fuerit nati fructus,
 vel si nati, consumpti fuerint, quia intelligitur stipulari de fructibus, vel vino
 non solum primi anni sed etiam sequentium, l. inter stipulantem, §. 2. §. fac-
 tam, de verb. oblig.
 pulans centum amphoras vini ex fundo, quod ibi natum erit, intelligitur de
 fructibus nascituris primo anno, & non de sequentibus, & ideo si primo an-
 no non nascatur centum amphoræ, non tenetur adimplere centum ex
 sequentibus annis, dicto §. factam, & ibi glossa centum in additione
 margin.
 pulans ancillam, quæ prægnans erat, sistere in aliquo loco, intelligitur sistere
 eam in eadem causa, etiam si sine partu eam sistat, dict. l. inter stipulantem.
 §. final.
 pulans sub conditione, si in capitolium intra biennium non ascenderit, non
 potest petere, nisi transacto biennio, l. quidquid adtingende, §. 9. §. fin.
 eodem.
 pulans pecuniam præsentem cum adiectione certi numeri, veluti hanc sum-
 mam centum aureorum, non potest agere ex stipulatione, si summa repa-
 tur minor, quia non valet stipulatio, secus si in ea summa tot auri sint:
 quia tunc valet, & potest agi, l. si ita stipulatus fuero, §. 2. & ibi gl. hæc adie-
 ctio. eodem.
 pulans imperfonaliter censetur stipulari sibi & non alteri: quia nunquam
 intelligitur etiam eadem persona extrinsecus repetita: præsertim quæ habe-
 re vitare stipulationem, licet aliquando intelligatur repetitum tempus, &
 conditio, l. si ita stipulatus fuero, §. 6. Chryzogenus. eodem.
 pulans viam ad fundum suum, si ante constitutam seruientem alienauerit
 fundum, prætereius eius, etiam pro indultio, euaneſcit stipulatio: secus si post
 constitutam seruientem, quia tunc rei adherens cum ea transiret, l. si sub vna,
 §. 1. §. 6. & ibi gl. constitutam. eodem.
 pulans viam ad fundum suum, etiam ante constitutam seruientem deesse
 pluribus fructibus relictis, non est inutilis stipulatio, licet perueniret in
 eum casum, quo incipere non possit quia stipulatio, & sic actio personalis
 transit ad vniuersales hæredes non ad singulares, d. gl. constitutam.
 pulans a tealiquid pro re, non tamen animo continuendi ius reale, puta na-
 probiber aquam venire iuxta domum eius, si vendidit mihi eam rem, vel
 domum, non possum ego agere ex ea stipulatione, possum tamen cogere ven-
 ditorem, vt mihi cedat actionem ex ea stipulatione, gl. si ibi.
 pulans seruus, vel filiusa. illam rem, aut illam vrram ipse velit, d. et ipse eli-
 gere de alterutra, & non pater, vel dominus, l. fin. eod.
 stipulantes plures certam quantitatem non adiciendo, quod duo rei stipulan-
 di essent, intelliguntur vtriusque obligari, ac vtriusque stipulari: secus si
 adiectum esset, vt duo rei stipulandi essent, l. reos, §. 1. §. cum in tabulis, de
 doctis reus.
 stipulans persona quando est defectus, inspicimus initium, non tempus exis-
 tentiæ conditionis, l. vltimus fructus, §. 2. de stipul. seruorum.
 pulans te decem, quæ Titius sibi debet, aut decem, quæ Caius sibi debet, ne-
 que Titium, neque Caium intelligitur liberare: tu tamen poteris eligere,
 pro quo decem soluere velis, l. si quod mihi, §. 6. de nouatio.
 stipulans sibi a debitore meo id, quod mihi debet, non aufert mihi actionem,
 nisi ex voluntate mea stipulatur, d. l. si Stichum, §. fin. eod.

Stipulans pretium fundi non censetur novare priorem stipulationem ipsius fidei-
 di: quia non nouandi animo secunda stipulatio pretij facta est, & ita illa sti-
 pulatio, ex qua pretium, non fundus debetur, valet, & ita etiam si reus pro-
 mittendi soluat fundum, secunda stipulatio non tollitur ipso iure, etiam si
 actor licet contestetur super prima, l. fundum, §. 8. eod.
 Stipulans rem sibi, aut Titio, soluta re Titio, aut cuius ei habet actionem pri-
 mam: sicut si hominem in genere stipulatus esset sibi, aut Titio, & promissor
 statuliberum Titio dedisset, iſque ad libertatem peruenisset, l. qui sibi, §. 3. de
 solutio.
 Stipulans sibi dari decem, vel hominem, si duos fideiussores acceperit, vnus eo-
 rum solvens quinque, non liberatur, priusquam alter alia quaque soluati
 quod si alter soluerit partem hominis, vterque fideiussor adhuc remanebit
 obligatus, l. qui hominum, §. 4. §. pe. eod.
 Stipulans decem in melle, potest soluere mel, antequam agatur cum eo, ex sti-
 pulatu: sed postquam semel est actum, & petita sunt decem lire contestata,
 non potest amplius soluere mel, l. si quis stipulatus, §. 7. & ibi glossa prima,
 eodem.
 Stipulans dari sibi, aut Titio, si petiti a promissore, & lis contestata sit, non po-
 test promissor amplius soluere Titio, quamvis ante litis contestationem pos-
 sit ei soluere, ibid.
 Stipulans sibi decem dari, aut Titio calendis Iulij sub conditione, vel sibi calen-
 dis Iulij, Titio calendis Augusti, vtiliter stipulatur, & idem est contrā, si
 stipulatur sibi calendis Augusti, Titio Iulij, qui res suas, §. 8. mibi decem,
 eodem.
 Stipulans sibi, aut Titio, si adiecerit, si Titio non solueris dari sibi, conditiona-
 liter videtur stipulari, d. qui res suas, & ibi gl. qui stipulatur.
 Stipulans Stichum, aut decem sub conditione, si Stichum acceptum tulerit, &
 pendente conditione Stichus decesserit, decem manent in obligatione peris-
 de, ac si acceptatio non fuisset interposita, & per iurandum, §. si Stichum,
 de acceptat.
 Stipulans Stichum, aut decem, si quinque accepto tulerit, aut partem Stichi,
 partem stipulationis perimit quantum ad se, qui non potest petere Stichum,
 aut decem, vt prædictum tantum potest petere reliqua quinque, aut reliquam
 partem Stichi, l. qui hominem, §. 7. & ibi gl. 1. & 2. eod.
 Stipulans animal esse, & cauere, videtur stipulari interit, gl. 4. in l. si eum ante,
 §. C. de donato. ante nuptias.
 Stipulans fundum, vel hominem sibi dari, non poterit continē agere, nisi tan-
 tum spatium præterierit, quo traditio fieri possit, quod arbitrio iudicis deter-
 minandum est, §. si & ibi gl. 1. Inst. de iudi. lib.
 STIPULANDO vsum ille, qui ante stipulatus fuit vsum fructum, non censetur
 stipulationem vsum fructus novare, l. si pupillus, §. fin. & ibi glossa. pen. de
 nouation.
 Stipulando iter ille, qui ante actum fuit stipulatus, non censetur stipulatio-
 nem actus novare, secus si eum prius stipulatus esset iter, postea actum stipu-
 latus sit: quia tunc stipulatio præcedens itineris novatur per sequentem,
 ibidem.
 STIPULARI vni ex hæredibus non possum, id quod consistit in dando: sed
 bene possum id, quod consistit in faciendo, vel retinendo, glo. fin. in l. auns.
 de pactis.
 Stipulari non potest quis a fure rem suam sibi dari: sed recte potest rem suam
 sibi restitui, gl. transferatur, in l. parui de conditione furtiva.
 Stipulari regulariter non potest infans: fallit in vno casu, l. 1. & ubi glo. possunt, de
 verb. oblig. & glo. 1. in l. quoties, 10. de admin. tutorum, & l. mulier, quæ 70.
 de verb. oblig.
 Stipulari recte potest infans per seruum præsentem, & acquiritur ei actio ex sti-
 pulatu, §. dict. l. 1. & ibi gl. si quis igitur.
 Stipulari rem saluam fore recte potest, infans, qui fieri potest, etiam si non in-
 telligat: & speciale est in ea stipulatione; quia in eo lex fingit consensum, l.
 seruum, & ibi gl. si rem pupilli saluam fore.
 Stipulari potest quilibet Ecclesie, vel religioni, & promissor potest cogi per epi-
 scopum, glo. si. in additione marg. in l. stipulatio ista habere, §. 8. §. fin. de
 verb. obliga.
 Stipulari potest infans rem saluam fore, quocumque modo possit balbutire, gl.
 si. in l. mulier, quæ 70. eod.
 Stipulari, vel promittere non potest mutus, l. 1. §. penultimu. de action. &
 oblig.
 Stipulari, & promittere tutore auctore recte potest ille, qui loqui potest, dum-
 modo habeat aliquem sensum, & non sit infans: fallit quandoque, d. l. 1. §. fu-
 riosum, & ibi gl. credimus.
 Stipulari recte possunt mutus, & surdus per seruum præsentem, & acquiritur eis
 ex stipulatione actio, l. 1. §. si quis igitur de verb. oblig.
 Stipulari ante calendias, & stipulari in calendis paria sunt: quia illa verba,
 ante calendias, cum adiciantur fauore debitoris, intelliguntur, vt maio-
 rem dilationem habeat, & sic finitas, & ita dies etiam calendarum inclu-
 ditur etiam in termino, l. qui ante calendias, & ibi addit. margin. & l. eum,
 qui ita stipulatur, §. 6. §. qui ita stipulatur, & ibi glossa ante calendias, de verbo-
 rum oblig.
 Stipulari in annos singulos, vel pro annis singulis idem est, l. si Stichum, §. 1. §. si,
 & ibi glo. magn. de verborum obligationibus.
 Stipulari mihi tradi possum id, quod meum est: sed non possum stipulari mihi
 dari, l. scire debemus, §. 9. §. fin. & ibi glossa stipulatus. eodem.
 Stipulari rem meam possum a fure ex causa furtiva mihi dari, quia stipulatione
 mora purgatur, & interitus speciei ante moram liberat, d. §. final. & ibi addi-
 ctione margin.
 Stipulari sibi non potest quis rem suam, d. §. si.
 Stipulari non potest res, quæ non est in commercio stipulatoris: sed bene res,
 quæ non est in commercio promissoris, l. multum interit, §. 4. eod.
 Stipulari sibi possidere licet recte potest seruus, quamvis ipse non pos-
 sideat ciuilitur: quia intelligitur, quod possit tenere, l. stipulatio
 HHHh 4 jfta

ista habere, 38. §. hæc quoque, eodem.

Stipulari potest quilibet, cum morietur, siue sit sui iuris, siue alienæ potestatis subiectus, siue stipuletur, cum ipse morietur, siue cum morietur hi, in quorum potestate est, i. quodcumque, 45. §. 1. & ibi gloss. cum morietur, de verborum obligationibus.

Stipulari non potest quis, quod de se sibi debita fiat illud, quod ipse facere non posset per se, si sua esset, l. minor 20. annorum, 86. cod.

Stipulari potest quis servum sibi debitum manumitti a debitore suo, nisi stipulator sit minor 20. annorum, ibid.

Stipulari sibi potest ille, qui articulat non potest loquitur balbutiens est, gl. fi. in l. mulier, quæ, 70. eodem.

Stipulari potest rem etiam sibi dari nemo potest recte tamen potest stipulari quis rem suam sibi restitui, vel rei sue pretium sibi dari, l. nemo rem suam, 81. eodem.

Stipulari potest quis rem suam a fure, & est speciale in eo, cuius odio omnis actio degenerat, d. l. nemo rem, in additione marg.

Stipulari potest quis sibi tradi possessionem rei sue, ibidem.

Stipulari rem suam sibi dari sub conditione, si sua esse desierit, recte potest quis, glo. 1. ibi, & l. existimo, 98. & ibi gloss. l. eodem.

Stipulari potest quis sub conditione viam ad fundum, qui tempore stipulationis non est suus, tamen tempore existentis conditionis sit suus, d. l. existimo, & ibi glo. 1.

2. Stipulari non potest etiam liberis patrono suo, l. si ita stipularis fuero, 12. 6. §. Chrylogonus, & ibi gloss. Chrylogonus, eodem.

Stipulari possum ab eo, qui non potest facere illud, quod per alium est factibile, l. continens, 137. §. si ab eo, eodem.

Stipulari possum eodem mihi scribi ab eo, qui scribere nescit, gloss. possibile, ibidem.

Stipulari recte potest quis a muliere, vt post mortem mulieris bona eius ad se pertineant, gloss. pen. in l. hæreditas, §. C. de pactis contentis.

Stipulari potest quis sibi dari post mortem suam, vel cum moreretur, vel pridie quam moreretur similiter & legari potest, l. scrupulosam, 11. de contrahen. stipulatio.

Stipulari stipulatus, quandoque significat promittere, gloss. 1. in l. magnam, 12. C. eodem.

Stipulari nemo potest rem suam futuram in eam causam, quo sua futura est, puta partum ancillæ, vel serum animalium suorum, quæ sua futura sunt, & multo magis non potest stipulari rem, quæ nunc est sua, item nemo, & ibi gloss. 1. Infit. de inutilibus.

Reliqua verbo, Reus, i. Mutuus, Stipulatio, per tot.

3. STIPULARI alteri regulariter nemo potest, nisi ei cuius iuri subiectus est, si quis alij, Infit. de inutilibus, & alteri, Infit. eodem, l. stipulatio ista habere, 38. §. alteri, de verborum obligationibus, gloss. 3. in l. 3. C. de contrahen. stipulat. gloss. nulla, & ibi additio. margin. in l. certi, §. 1. si certum petatur, gloss. ob id, in l. non dubium, C. de legibus, gloss. servatur, in l. debitor, C. de pactis.

Stipulari stricto iure non potest pater filio emancipato: sicut nec quilibet extraneo, quantum ad acquirendam actionem filiofide bene ex æquitate, §. glo. 1. & 2. in l. si genero, 26. C. de iure dotium.

Stipulari potest quis ei, cuius iuri subiectus est, septem modis, puta servus domino, filius patri, monachus monasterio, servus fructuarius fructuario, servus usufructuarius usufructuario, servus bona fide possessus, vel liber bona fide possessus bonæ fidei possessori, glossa 1. in §. si quis alij, Infit. de inutilibus stipulat.

Stipulari alteri potest quando stipulantis interest, vel quando dominus stipulatur procuratori, & quando stipulatur creditori, item in omnibus prætoris stipulationibus, vt est damni infecti, & iudicium solui, & similes item habet etiam locum in procuratore præsentis, & in actore municipium, ex cuius pacto queritur municipibus, & in curatore furiosi, & similibus personarum, in tutoribus, in institutore, in iudice, vel notario, aut simili persona publica, ex quorum pactis, & stipulationibus queritur alteri, glossa nihil agit, ibidem.

Stipulari potest alteri in omnibus piis locis, item hoc procedit etiam in credito, ex cuius pacto actio queritur debitori, item in aucto, qui recte potest pacisci dotem reddi nepti, quam non habet in potestate, d. gloss. nihil agit, & ibi additio.

Stipulari non potest alter alteri de iure canonico, §. ibidem.

Stipulari potest alter alteri apposito iuramento, ibidem.

Stipulari potest pater filio, vel alij posteo post mortem suam: scilicet patrisnam & filio queritur, si hæres non sit: vt sero, pure, & non post mortem, ipsi stipulanti queritur, d. gl. nihil agit.

Stipulari, vel acquirere alteri potest procurator vendentis, item deponens si paciscatur alij rem restitui, item commodans faciens pactum simile, vel donans faciens simile pactum in euentum alicuius conditionis, ibidem.

Stipulari recte potest pater filio, & acquirat sibi, §. ei verò, Infit. eodem, & gl. 1. in l. si genero, 26. C. de iure dotium.

Stipulari potest filius patri, & servus domino, l. stipulatio ista habere licere, 38. §. alteri, de verbor. oblig.

Stipulari quando quis vult alteri, & sua non interest, debet adiciere penam in stipulatione, & tunc valet penalis stipulatio, licet principalis stipulatio non valeat, d. §. alteri, & ibi gloss. conuenit, & glo. ob id, in l. non dubium, C. de legibus.

Stipulari potest dominus procuratori suo dari, dicitur l. stipulatio ista, §. si quis ergo.

Stipulari potest debitor creditori suo: quia sua interest propter liberationem, vel ne committatur poena, aut ne pignora distrahantur, ibidem.

Stipulari potest quis ab aliquo fieri insulam stipulatori, quam ipse promissit, vel condicere quia sua interest, d. l. stipulatio ista, §. si quis insulam.

Stipulari potest per alterum alteri eo præsentem: quia ipse stipulationem fecisse videtur, gloss. 5. in l. 3. C. de contrahen. stipul. gloss. nulla, in additione mar-

gin. in l. certi, §. 1. si certum petatur.

Stipulari potest quandoque prius pro altero speciali iure favore libertatis vt facilius possit dari expedimentum, quo libertatem, serui consequantur, glossa creditoribus, in additione, in principio, Infit. de eo, cui libertas caus.

Stipulari potest quis alteri, si stipulatur sibi recipienti nomine, & vice alius, etiam si eius non interest, si procurator, vel negotiorum gestor illi sit, & stipulatur teneat cedere illi actionem mandati, si erat procurator, vel negotiorum gestor, si non habet mandatum, glossa 1. in l. huiusmodi, 86. de legat. 1.

Reliqua verbo, Alteri, Seruus, 35. §. 3. Tabellio, 1. Stipulatio, 1. §. 7. Pacti.

Stipulatio in genere, num. 1. vsque 11.

Quoad rei, quæ in stipulationem deduci possunt, vel non num. 12. 13.

Quoad stipulationem inutilem, inualem, & vitiolam, num. 14. vsque 17.

Quoad validitatem stipulationis, num. 18. 19. 20.

Quoad stipulationem annuam, vel in annos singulos, num. 21.

Quoad stipulationem puram, in diem, & sub conditione, 23. 24.

Quoad stipulationem collatam in voluntatem vt misiorum, vel aliter, 25.

Quoad stipulationem turpem, vel deo contrariam, 26.

Quoad stipulationem vana populi aliam fore, 27.

Quoad stipulationem damni infecti, & de eo de demolendo, 28.

Quoad stipulationem super dote, vel matrimonio, & inter coniuges, 29. 30.

Quoad stipulationem de rato, §. 31. 32.

Quoad stipulationem de euitione, §. 33.

Quoad stipulationem generaliter factam, & alicuius rei in genere, & eius electio nem, & continentem certum, vel incertum, §. 34. 35.

Quoad stipulationem habere licere, aut 21. frui, & delum abesse, num. 36. 37.

Quoad stipulationes iudiciales, & conventionales, 38.

Quoad stipulationes de iudicio sibi, & indicatum solui, §. 44. vsque 47.

Quoad stipulationem stipulationem, 48.

Quoad stipulationem per actum, & non actionem prioris obligationis, 49. vsque 53.

Quoad tollendam, vel non tollendam priorem obligationem, 54. 55. 56.

Quoad acquiritur alteri factum, & acquiritur per stipulationem, 57. 58.

Quoad stipulationem in alium, vel in nullum, 59. 60.

Quoad stipulationem in alij, & faciendi, 61. vsque 65.

Quoad stipulationem rem dari, vel tradi, 66.

STIPULATIO est verborum conceptio, quibus is, qui interrogatur, daturum, facturumve se id, quod interrogatus est, sed responderi, l. 1. §. 1. stipulatio de verborum obligatio, in principio, Infit. de verborum obligatio.

Stipulatio dicitur à stipulo, quod apud veteres firmum significat, in d. principio, Infit. de verbor. oblig. §. 1. in l. 1. ff. eod.

Stipulationis verba possunt concipi qualibet lingua, quam contrahentes intelligant, quod intelligi sine per se, siue per interpretem, §. 1. & ibi glo. lingua, & additio, Infit. eodem.

Stipulatio, & verborum conceptio idem sunt: capiendo stipulationem pro eius effectu, aliis aliud est stipulatio, aliud verborum obligatio, glo. conceptio, & ibi additio. margin. in l. 5. §. stipulatio de verbor. oblig.

Stipulatio omnis, aut fit pure, aut in diem, aut sub conditione, §. omnis, Infit. de verborum obligat.

Stipulatio vbi est pura, statim potest peti, ibidem.

Stipulatio dicitur interrogatio cum responsione: proprie tamen stipulatio dicitur interrogatio, gloss. 1. in l. 1. de verborum obligatio.

Stipulatio fundit nomen ab interrogante tanquam à dignosci, ibidem.

Stipulatio quomodo fingitur, si multis iuris partibus interueniens, vbi non fuit, l. 4. §. si & ibi glo. pen. de fideiusor. tutorum, gl. non contradixit, in l. 2. §. 1. ad municipij gloss. quæ verbis, in l. 1. §. 1. de pactis, gloss. viles, in l. his verbis, de adoptio.

In stipulatione intelligitur expressa persona, quæ non est expressa, quando aliis redderetur stipulatio inutilis, l. penult. si quis cautio.

Stipulatio præsumitur quando præcedit interrogatio, & sequitur responsio, nisi contrarium actum probetur, l. iurigenium, §. quod ferè, de pactis.

In stipulationibus ius continetur, in pactis factum versatur, l. si vnus, §. si pactus ne peteret, eodem.

Stipulatio, quæ non potest committi, non debet interponi, l. non cogendum, §. si procuratori, & ibi glo. penultim. & fin. de procuratoribus.

Stipulatio, propter quam singuli hæres habent actionem, non venit in iudicium familiaris cretundæ, l. hæres, 26. §. qui pio emptore, familiaris cretundæ.

Stipulatio legatario extinguitur spe legati extincta, & non transit ad eum, ad quem commodum legati transit, l. si legati, de pignori.

Stipulationes tot sunt, quæ sunt res, quæ in stipulationem deducuntur, l. quia dicitur, 33. de euitio.

Stipulationis verba debent intelligi secundum naturam contractus, super quo interponitur, l. damni, 43. de damno infecto.

Stipulatio sequitur naturam contractus, super quo interponitur, l. 4. & ibi gloss. verisimile, de viis.

Stipulatio de soluendo legato ante diem, sequitur eandem naturam, & conditiones, quæ insunt in legato, d. l. verisimile, ibidem.

Stipulatio potest probari inter absentes per litteras, vel epistolam, l. ea, quæ, 58. & ibi additio. margin. de donatio. inter vium.

Stipulatio simpliciter interposita etiam à sciente, intelligitur secundum naturam actus, super quo interponitur, l. si legati serui, 59. & ibi glossa final. de legat. 1.

Stipulatio erronea, quæ interponi non debebat, si sit interposita, non obligat in effectum: secus si scienter fuisset interposita, d. l. si legati, & ibi gloss. stipulatio.

Stipulatio interposita ab vno ex hæredibus de restituendo sibi quod amplius, quam

quā per legem Falcidiam legatarius ceperit, non porrigitur ad coheredes, l. heredes, 3. §. Iulianus, ad legem Falcid.

ipulatio pfectus non trahitur ad futura gl. augeri, in l. damni infecti, 18. §. si i. qui vias, de damn. infecto.

Stipulatione, quæ per opus virio interponitur, fieri debet mentio de hæredibus, & de successibus vniuersalibus, & etiam singularibus tam ex parte stipulatoris, quam ex parte stipulationem recipientis, l. huminum, 24. §. adiciatur, de damn. infecto.

Stipulationes, quæ ob causam fiunt, non dicuntur donationes simplices: sed ob causam, veluti si spondero tibi centum, si nomen meum tuleris, l. hoc iure, §. si. & ibi gl. donationem, de donatio.

ipulatio sine causa valet, sed reus exiendi absolvitur, nisi actor probet causam, gl. 3. in l. generaliter, C. de non numerata pecunia.

ipulatio sine causa dicitur, quando in stipulatione causa non exprimitur à contrahentibus, vel exprimitur illa causa, quæ ab utraque parte in esse creditur, & non inest, vt si credo te mutasse, vel vendidisti procuratori meo, & ideo & causa venditionis, vel mutui promitto, & si tu etiam in hoc credebas te mutasse procuratori meo, vel alium pro te, gl. sine causa, in l. 2. §. circa primam, de doli mali exceptione.

Stipulatione sine causa agenti obstat exceptio doli mali, d. §. circa primam. ipulatio, in qua causa non exprimitur, præsumitur donatio, nec dicitur sine causa, cum liberalitas ipsa sit causa: proinde nunquam fit sine causa, & ideo semper valet: sed vbi causa subsiste creditur, quæ tamen non habet, agenti obstat, doli exceptio, dict. gloss. sine causa, in additione marginis. ibidem.

ipulatio sine causa in re pupilli facta, si etiam iure valet, ibid.

ipulatio falsa causa adiecta, & expressa, utraque parte sciente, valet, & præsumitur donatio, §. reprob. gl. sine causa.

Stipulatione agenti obstat doli exceptio, si causa stipulationis non fuit sequentia, aut est finit: vt quia causa redit ad non causam, d. §. circa.

ipulatio quando contrahitur inter homines diuersarum linguarum mediante interprete, verba stipulationis sunt dirigenda ad partes, non ad interpretem, l. 1. §. si de verborum obligat.

ipulatio potest contrahi mediante interprete inter homines diuersarum linguarum, si inueniunt non intelligentium, ibid.

Stipulationibus sufficit consensus percipi per interpretem, ibid.

ipulatio transit ad heredem, non ad emptorem, gl. actionem, & glo. putant, in l. 1. §. ex his, eod.

ipulatio, quæ proprie non potest intelligi, trahitur ad improprium, l. stipulatio ita habere licere, 38. §. si, qui sunt, eod.

Stipulationes sunt inuentæ, vt vniuersique sibi acquirit, quod sua interest: sed vt alij darent, non valet, si nihil interest mea, nec si intererit mea, d. l. stipulatio ita, §. aliter, & ibi gl. nihil.

ipulatio interposita à defuncto quando committitur ex solo defuncti contractu, & ipso nihil faciente, non consideratur persona pupilli hæredis, & ideo non competit pupillo restitucio aduersus non factum: sed quando stipulatio à defuncto interposita debet committi propter factum, tunc non committitur propter factum pupilli hæredis, gl. iustice, in l. cum filius, 49. §. in hac stipulatione, eod.

ipulatio semel commissæ per euentum primæ conditionis amplius committi non potest, l. si ita quis stipulatur, 61. eod.

ipulatio simplex, & pura quod verba ex natura rei in stipulationem deducunt, vel ex loco destinata solutionis recipit dilationem, interdu, 73. eod.

Stipulatione finendi non veniunt fructus exsistentes in eo, tempore stipulationis, l. si sitis, 78. §. cum fundum, eod.

Stipulatione finendi veniunt fructus à tempore litis contestationis, gl. non veniunt, ibid.

Stipulationibus quidquid est omisum verbis, habetur pro omisso, l. quidquid adstringendæ, 99. eod.

ipulatio interposita pro vna persona extenditur ad aliam, sine qua effectus stipulationis non possit commode in persona expressa habere locum, l. si stipulationis fuero, 1. r. & ibi add. marg. eod.

Stipulatione, in qua est ab initio status certus terminus, non potest ex post facto immutari, l. insulam, 124. eod.

ipulatio vna subsiecta pluribus pactis, facit censeri tot stipulationes, quot conditiones præcesserint, ad quorum corroboracionem venit stipulatio, l. Titia, 134. §. eod.

ipulatio quando est pura, & vltæ debetur non propter moram: sed propter stipulationem, dies solutionis vlturum cedit à die interpositæ stipulationis, l. si ita quis promiserit, 13 §. eod.

ipulatio, quod res donantis non perueniant ad certas personas, non tamen impeditur per talem stipulationem alienatio, nec dominij translatio ipso iure, licet ad interesse committatur stipulatio, d. l. si ita quis promiserit, §. ea lege.

ipulatio, quod res donantis non perueniant ad fratrem, committitur ad interesse, etiam si frater ab intestato succedat, gl. interest, ibid.

ipulatio perficitur vtriusque partis consensu, l. continens, 137. §. 1. eod.

ipulatio non potest esse in pendentia, l. si seruus communis, 24. de stipulat. seruatorum.

ipulatio iure vt adiecto recte potest solui, etiam inuito, & prohibente stipulatore, sed licet permissu stipulatoris solui possit alieuitatem, ne ei solueret, l. alius est, 106. de solut.

ipulatio ob rem non defensam finitur quocumque modo desinat actio competere, vel si fuerit terminata, l. cum quærebatur, 3. iudicatum solui.

ipulatio, & promissis decem singulis dieb. quandiu res non defendatur, simul aque defendi ceperit, ad defendi debere desinit, transactio, vel solutione facta, res soluitur, hanc stipulatio, §. eod.

ipulatio noxiæ solum seruum præstari non porrigitur ad eas noxiæ, quæ publicam exequutionem, & coëctionem capitalem habent: sed tantum ad eas, ad pecuniarias noxiæ pertinent, ex quibus agitur noxali actione, l. hæc stipulatio, 200. & ibi gl. si de verb. signific.

Stipulatio est contractus, l. semper, 35. & ibi gl. t. de reg. iuris, gl. 3. in auth. sacramenta, C. si aduersus vendicionem, gloss. 1. in l. 1. C. vt actiones ab hæ. ed. b.

Stipulatione agitur, si illud, quod in pacto deuenit, deducatur in stipulatione, quæ est appollia causa placiti, & raudidit vt pactum habeat robur, l. pectus, 27. C. de pactis.

Stipulatio si sit adiuncta ei, quod deueniat in pacto nudo, agitur ex stipulatione, nec etiam si stipulatio fieret non statim ex intervallo ante, vel post etiam per mille annos, gl. 1. ibid.

Stipulationis instrumentum per metum factum rescinditur actione; quod metus causa, l. si donatum, 7. C. de his, quæ vi.

in Stipulationibus interrogatio præmitti solet, gl. 1. in l. 1. C. de vsur.

Stipulatio potest probari per testes, qui debeant deponere interrogacione præcedente responcionem fuisse sequentem, d. l. 1.

Stipulatio vnam aliam corroborat, gl. ex ipso, in l. 1. C. si seruus extero.

Stipulatio subsiecta pacto dicitur: quis primò partes paciscentium nudo pacto, deinde subiicit stipulatio, & sic nascitur actio ex stipulatu, vel conditio certi ex stipulatione, gl. in l. 3. C. de rerum perm.

Stipulatio est stricti iuris, & non descendit ex bona fide stipulatio tamen de dote, cum nouam naturam sibi inueniret, bonæ fidei est, l. 1. §. sed & si, C. de rei vxoriarum actione.

Stipulatio legitima quod intercessit, præsumitur, quando quis misit alieni epistolam, in qua commemorat se redditurum centum, quæ sibi promissæ, cum essent præsentis Bononiæ, l. 1. C. de contrahend. stipulatione.

Stipulatio non committitur, si ad interrogata non respondetur, gl. 1. in l. si quidem, 9. C. de exceptio.

Stipulatio si sit interposita dolo, vel metu, actio ex ea nascitur, si obstat ei exceptio doli, vel metus, l. p. C. de inutilib. stip.

Stipulatio facta dolo, vel metu, iure valet, cum sit stricti iuris, nisi in promissione doris: quia tunc non est stricti iuris, gl. 2. ibid.

Stipulatio non potest contrahi solo consensu: quia verba idonea ad stipulationem requiruntur in ea, gl. si. & ibi add. in §. 1. Inst. de verb. oblig.

Stipulatio proprie non est contractus, gl. rerum, in §. conuentionales, Institu. de diuisione stipulatio.

Stipulatio pura suspendi non potest, neque ceteri contractus possunt pendere ex euentu, cuius expectatio est illicita, vel quando vitium est in substantia: sed quando defectus non est in substantia, ita potest pendere stipulatio, sicut alij contractus quoad acquisitionem iuris realis, §. reprob. gloss. protinus, in add. in §. idem iuris, Inst. de rerum diuisione.

Stipulationes sunt inuentæ, vt vniuersique acquirit sibi, quod sua interest, §. al. 7. r. Inst. de inutilib. stipul.

Stipulatio quantitas quando pure facta est, tempus, intra quod solui debeat, arbitrio iudicis determinandum est, §. gl. si. in §. si. Inst. eod.

Stipulatio fit per verba futuri temporis tantum, gl. debere, in principio, Inst. de literarum oblig.

Stipulatio quando intercedit, quis naturaliter, & ciuilitur obligatus est: si vero pactum nudum intercedat, naturaliter tantummodo est obligatus, gl. ipso iure, in l. si vna, §. pactus, de pactis.

in Stipulationibus continetur ius naturale, gl. factum, ibid.

Stipulationem qui vult probare, tenetur probare prius, & alterum de per se, non sufficit testificari quod præcessit interrogatio, & sequuta fuit responcio incontinenti, & quod partes fuerunt præsentis, d. gl. factum, ad med.

ex Stipulatione oritur naturalis obligatio: quia non potest contrahi sine consensu, ex quo naturalis obligatio oritur, l. si fideiusor, §. in add. marg. de condit. indeb.

in Stipulationibus solennitas intrinseca præsumitur, §. si. Inst. de fideiusor.

Stipulatio, quæ fit verbis, nisi habebat consensum, nulla est, l. 1. §. 1. de pactis.

Stipulatio debet habere consensum, & consensus inducit naturalem obligationem, & per consequens stipulatio habet naturalem obligationem de ciuili constat, cum à iure ciuili sit inducta, §. gl. consensum, ibid.

in Stipulatione licet sit necessarius consensus: tamen non sufficit, nisi exprimat verbis, licet in quibusdam aliis, vt in venditione, & in aliis sufficiat, ibidem.

Stipulationes constituunt in solennitate verborum, glo. in stipulationibus, in l. si vna, §. pactus ne peteret, eod.

Stipulatio non potest concipi, nisi vtroque loquente, & ideo nec mutus, neque surdus, neque infans stipulationem contrahere possunt, neque absens, cum se inuenire exaudiri debeant, l. 1. de verb. oblig.

Stipulationis solennitas potest remitti per consuetudinem, l. manumissio, 23. in add. marg. de manumiss. vindicta.

in Stipulatione requiritur, quod exprimat causa vera, vel putatiua, ob quam fit, iusta causa, in l. namquam, §. 5. de acquir. rerum dominio.

Stipulatio non contrahitur per responcionem factam in absentia, quamvis statim sit facta responcio post eius discessum, l. 1. §. qui præsens, de verb. oblig.

in Stipulatione quamvis requirantur verba pro forma; tamen sufficit, quod consensus habeatur per interpretationem, ex verbis interrogacionis præcedentis, d. l. 1. §. si quis ita interroget.

ad Stipulationis validitatem non sufficit consensus responcionis percipi ignis, vel actib. quia debet fieri vtroque loquente, ibid.

in Stipulationibus, non possunt partes mutare formam datam stipulationibus à iure, ibid.

Stipulationes debent interponi per verba futuri temporis, vel per verba infinitiui modi, glo. daturum, in l. §. stipulatio, eod.

Stipulatio concepta in verbo exequutio in tempore præsentis nihil valet, veluti promitto, quod do, ibid.

Stipulatio contrahi non potest inter absentes, l. 3. C. de inutilib. stip.

ad Stipulationis effectum requiruntur verba interrogantis, & respondentis in principio

HHHh

principio

- principio. Inst. de verb. oblig.
- Stipulationis formalia sunt hæc primò interrogatio, & responsio; secundò, vt præcedat interrogatio; tertio verborum auditus; quorò intelligencia verborum. I. confensus, qui est basis, & fundamentum omnium contractuum, gl. 1. in add. ibidem.
- In stipulatione olim requirebatur quædam solennitas, quæ hodie sublata est, §. 2. Inst. eodem.
- Stipulationes contrahi non possunt inter absentes, qui exaudire se non possunt: secus si se exaudire possunt, vt quia sit vnus in turri, vel à remotis, & clamet, quia tunc valet stipulatio, si se exaudiant, & intelligant, §. item verborum obligatio, & ibi gl. 2. Inst. de inutilib. stipul.
- 9 Stipulatio, quæ intercesserat ante absentiam, cuius verba etiam inter absentes sunt repetita, valet, d. gl. 2.
- Stipulationis ad cautelam adiectæ, quæ possit prodesse, & operari, debet fieri interpretatio, l. si in add. marg. si certum petatur.
- Stipulatio debet interpretari ita, vt non reddatur inutilis, gl. 2. in l. 1. de eo, quod certo loco.
- In stipulationibus conuentionalibus verba dubia interpretantur secundum mentem contrahentium, in prætoris fit interpretatio secundum mentem prætoris, l. in conuentionalibus, §. 2. de verb. oblig.
- Stipulatio sequens non expressa quantitate intelligitur in dubio de illa quantitate, in qua præcesserat contractus putat mutuum à stipulante contractum, gl. cogitauerit in l. triticum, §. 4. de ver. obl.
- In stipulatione quando dubitatur, quid actum sit, & duorum modorum, vtroque potest valere, vt quia vnus dixit sensibile de Seicho albo, alter de Seicho nigro, tunc accipiendum est, secundum quod promissor elegerit, gl. secundum promissorem, in l. quicquid addit, §. 9. eod.
- In stipulatione viuarum impersonaliter contracta à libero licet non intelligatur persona patroni: sed solum liberi: tamen liberis censetur procuratorio nomine tales viuarum stipulatus nomine patroni, & idem tenetur sibi cedere, l. si ita stipulatus fuero, §. 6. Chrylogonus, vers. sequens, eodem.
- Stipulatione si quis promitteret bona sua post mortem, intelligitur de præcedentibus, & habetur tanquam donatio causa mortis, vel inter viuos, gl. accommodauerit, in l. si C. de pactis.
- Stipulationibus ea, quæ tacite insunt, vel electio in alternatiuis, non semper sunt in potestate debitoris, l. non trique, & ibi gl. 1. de eo, quod certo loco.
- Stipulationibus quandoque inest tacite tempus, vt cum decem promissi Ephefi dari quandoque inest res quandoque locus, in quo debeat peti, vel solui, gl. stipulationibus, ibid.
- In stipulationibus tacitum tempus intelligitur, vt si Romæ existens promittat dare centum in Hispania, non ante teneatur, quam transierit tantum tempus, quo in Hispaniam potuisset promissor ire, l. feruus, §. 4. Imperator, de statuliberis.
- 10 In stipulationibus licet raro subintelligatur tempus, vel conditio inesse ex præcedentibus. si non exprimitur, vel quando hoc inducitur ex substantio. verisimilibus coniecturis, tamen persona nunquam extrinsecus subintelligitur, l. si ita stipulatus fuero, §. 6. Chrylogonus, de verborum obligat.
- Stipulationes tot esse dicuntur, quot res, vbi res nominatim, & etiam copulatiue exprimitur stipulatione, veluti quando stipulor rem hanc, & illam, &c. sed vbi non sunt nominatim expressæ, vna dicitur stipulatio, l. quod dicitur, & ibi gl. si. eod.
- Stipulatio semel commissæ amplius non committitur ad idem numerum, sed bene ad aliud idem sunt putat ad interesse, l. si sit stipulatus, §. 3. & ibi gl. si & ibi add. marg. eod.
- Stipulatio pura pendere non debet, gl. stipulatio, in l. si seruus communis, §. 18. de stipulatione seruorum.
- Stipulatio facta à seruo communi vni domino non tollit certi conditionem ex mutuo alteri domino acquisitam, l. 1. §. seruus, eod.
- Stipulationes tot dicuntur, quot præcesserint conuentiones distinctæ, & separatae, & si distinguuntur per duplicem dictionem geminatam, tot censentur stipulationes, quot tempora, l. p. de verb. oblig.
- Stipulatio vna dicitur, quando quis stipulatur sibi supellectilem, vel peculium, vel instrumentum, & non potest petere vnam rem, & aliam spernere ex supellectile, vel peculio: secus quando sibi stipulatur plures res nominatim exprimens: veluti domum, vestem etiam: quia tunc sunt plures stipulationes, gl. si in l. 2. de leg. 2.
- 11 Stipulationes tot dicuntur, quot sunt res, vel corpora: & sic pluralitas rerum inducit pluralitatem stipulationum, l. 1. §. sed & si mihi, & l. vbi autem, §. 5. qui forte, de verb. obl. §. quoties. Inst. de inutilib. stipul.
- Stipulationes tot sunt, quot sunt summae, vel res in vna stipulatione specialiter designatae, vel specificatae: sed si non sunt specificatae: sed sub vniuersali, & generali nomine collectæ sunt, censetur vna stipulatio continens plura corpora, l. si debemus, §. 9. & ibi add. marg. eod.
- Stipulatio plurium legatorum, quamuis plura legata sint: tamen est vna propter vnam causam testamenti, ex quo debentur, & propter vnam conceptionem verborum, d. l. si re, & ibi gl. vnam.
- Stipulatio familiaris, vel omnium seruorum, vel quadrigæ, vel lecticariorum dicitur vna, quamuis sint plures corpora, d. l. si re, §. stipulationem.
- Stipulatio plurius rerum an sit vna, vel plures stipulationes, scire prodest propter redhibitionem: nam vna propter aliam reddibitur, gl. plura, ibid.
- In stipulationem quando plures res deducuntur, si simpliciter promissor responderit, ad omnes tenetur, aliàs ad eas tantum, in quibus respondet, §. quoties. Inst. de inutilib.
- Ex stipulatione operatum oritur conditio certi, si opere sint certæ, aliàs ex stipulatu, gloss. siue post, in l. vt iurifurandi, §. iurare, de operis liberationum.
- In stipulatione non venit partus, & fructus, nisi litis contestatione, gl. redderet, in l. si sponsalibus, §. 9. de iure dotum.

Stipulatio emptæ, & venditæ hereditatis dicitur, quando venditor hereditatis promittit de restituendo emptori quicquid ad eum peruenit de hereditate, & contra emptor promittit damnum, quod trahet venditor occasione hereditatis, restituere ei, gl. interposita, in l. venditor, §. 2. de hæred. vel actione vendit.

In stipulationibus, quoad acquisitionem inspicimus tempus interpositæ stipulationis, & non tempus eueniens conditionis, l. si filius, §. 78. de verb. oblig.

Stipulatio incerta ratione qualitatis, vel quantitatibus valet, si certificari potest ex relatione contractus præcedentis, vel alterius aliàs secus, l. triticum, §. 4. eodem.

Reliqua verbo. Procurator, §. 1. 62. Promissio, 1. Pupillus, §. 6. Repromittere, Tenor, Vjura, l. 4. vsque §. 21. Conditio, §. 6.

STIPULATIO rei suæ valet sub conditione, si sua esse desiderit, vt quia forte speratur non sua fieri, gloss. 1. in l. exultimo, §. 61. de contrahend. emptione.

per Stipulationem promitti non potest id, quod semper fuit hostium, & nunquam fuit nostrum, secus si fuit nostrum: sed nunc est apud hostes, gl. 1. & ibi add. in l. si de actio. empti.

In Stipulationem deduci non possunt res sacra, vel religiosa, liber homo, basilica, & forum, & alæ res in vsum publicum in perpetuum destinatae, l. inter stipulantes, §. 2. §. sacrum, de verborum oblig. & liber homo, §. 103. eodem.

Stipulatio liberi hominis, vel rei sacre facta tempore prohibito, licet collata in tempus licitum, cum deficiet esse res sacra, vel liber homo, nihil valet, d. §. sacrum.

In Stipulationem deduci non potest homo mortuus, vel fundus hostium, l. liber homo, §. 103. eod.

In Stipulationem deduci possunt non solum res: sed etiam facta, §. si. Inst. de verb. oblig.

In Stipulationem deduci potest omnis res, quæ dominio nostro subicitur, in prin. Inst. de rerum diuisione.

Stipulatio rei, quam impossibile esse in rerum natura realiter, est inuulilis, veluti si stipulatus sit Scichum, qui mortuus est, aut hypocaustum, ibid.

Stipulatio rei sacre, vel religiose, vel publico vili de hanc, vel liberi hominis, vel rei, cuius stipulatur est incapax, vel rei suæ, à principio est inutilis, etiam si non credebatur non religiosa, vel non sacra, aut non liber homo: sed feruus, §. idem iuris. Inst. eod. l. 1. §. idem iuris, de actio. & obligat.

Stipulatio rei suæ non valet, vel religiosa, vel liberi hominis, vel rei suæ, vel cuius stipulatur est incapax, non suspenditur, vt tractu temporis cessante causa inuuliditate reconualescat, d. §. idem. Inst. eod.

In Stipulationem deducta res vtiliter à principio, si postea fiat sacra, religiosa, vel similis, sine facto promissoris, extinguitur stipulatio, ibid.

Stipulatio liberum hominem dari, cum seruus erisset, factam, vel religiosam, cum erit prophana, ab initio non valet, d. §. idem iuris, & ibi gl. similia.

Stipulatio liberum hominem dari inter ignorantes credentes esse feruum, non valet: sed bene stipulatio liberum hominem tradi: qualiter homo recte potest possideri ab ignorante, gl. 1. & ibi add. ibid.

Stipulatio rei suæ non valet, cum supplus sua fieri non possit, nisi ratione possessionis apud alium constituitur, vel nisi sub conditione, dum tamen adueniente conditione stipulatoris res esse defuerit, gl. suam, ibid.

Stipulatio rei sacre, vel religiose, aut liberi hominis sicut non valet etiam inter ignorantissimam venditio eorum non valet, §. reprobo, gloss. quorum, in l. 1. §. conuentiones, de verb. oblig.

Stipulatio liberi hominis non valet, etiam si postea fiat feruus, gl. 1. in l. quod ab initio, §. 30. de reg. iur.

Stipulatio rei propriæ sub conditioe non facta: veluti si nauis ex Asia venerit, si sua esse desiderit, valet, si tempore conditionis existentis sua non sit, l. si rem meam, §. 1. & ibi gl. 1. de verb. oblig.

Stipulatio non valet, quando stipulor rem, quæ nunc non est mea, cum mea erit: sed si stipulatus sum rem sub conditione, si nauis ex Asia venerit, & interim sit facta mea ex causa lucratua, tunc non valet stipulatio: secus si sit facta mea ex causa non lucratua: qui tunc tenetur promissor ad estimationem, gl. 1. ibidem.

Stipulatio non valet, quando stipulor purè rem meam dari, licet postea desiderit esse mea, d. gl. 1. in fi.

Stipulatio rei, cuius generaliter non est commercium, vt quia sacra, non valet: sed stipulatio rei, cuius commercium est in communione: sed non in promittente, valet, & tenetur promissor, ex quacunque causa impediatur habere eius commercium, l. multum intercessit, §. 4. & ibi gl. rem, eod.

Stipulatio rei, cuius commercium non habet stipulator propter vitium persone, valet, & debetur ei æstimatio: sed si non habeat eius commercium propter scilicet diuersitatem, vt in Iudæo, & mancipio Christiano, aut propter delictum, vt in hæretico, & tunc non valet stipulatio, ibidem.

Stipulatio continens impossibilitatem de natura, vel de iure, non valet, si stipulor, §. 5. eod.

Stipulatio rei, quæ non est mea, non valet, si conferatur in tempus, quo mea erit, nemo rem suam, §. 7. & ibi gl. si de verbor. oblig.

Stipulatio non valet, si dominus stipuletur cum fure rem ablatam sibi dari: poterit tamen stipulari fure, quicquid ex causa conditionis debet furi, l. 1. in l. furti, §. 9. C. de furtis.

Reliqua verbo. Res, §. 9. Sum, §. 1. Liber, §. 2. Impossibile.

STIPULATIO, quæ redditur inutilis propter absentiam partium, censeri debet, quod agebatur facere pactum nudum, gl. iur, in l. iurifurantium, §. sed cum nulla de pactis.

Stipulatio inutilis, vt quia inter absentes, vel quia præcessit responsio interrogationis, habet in se pactum nudum, ibid.

Stipulatio inutilis non impedit actionem otiosi ex numeratione, l. certi conditio, §. 1. si certum petatur.

putatio inutilis est, si quis Romæ stipuletur, hodie Carthagini sibi decem dari, nisi utique ante stipulationem notum fecerit dispensatori, ut vnu faciat, alter recipere, l. non utique §. si quis ita, & ibi gl. dari, de eo, quod certo loco.

putatio inutilis non valet iure constituti, acceptilatio inutilis quandoque valet iure pacti: quia facilius paratur exceptio, quam actio, gl. non animo, in l. §. eum, qui de const. pecun.

putatio est inutilis, quando quid dari stipulator, si illud sit tale, quod dari non possit, ut quia non est, nec esse potest, ut chimæra, l. §. si id, quod, & ibi gl. non possit, de actio, & oblig.

putatio inutilis est, quando quis non habens rei commercium, vel propter religionis diversitatem, ut Iudeus municipi Christiani, vel ratione delicti non habens rei commercium, ut hereticus, quando stipulator, secus si promissor non haberet rei commercium: sed stipulator haberet, d. gl. non possit, ibidem.

putatio inutilis est, quando quis rem suam ignorans suam stipulatur, d. l. i. §. dem iuris.

putatio inutilis non valet, etiam si pactum nudum, cum ex ea non oritur obligatio etiam naturalis, nisi hoc actu esset, ut falsam pactiōis iure obligetur promittens, l. §. si quis ita interroget, & ibi gl. sed nec naturaliter: de verb. oblig.

putatio quando a principio est inutilis, & superuenienti actu consolidatur, dicitur esse noua stipulatio, d. l. i. §. si quis simpliciter.

putationem inutilem non facit difficultas præstationis, l. §. ex his, de verb. oblig.

putatio inanis est, quando vnus dominorum stipulatorum domum ædificari in fundo communis intelligit si alij loci nolunt consentire, g. i. in l. stipulationes non diuiduntur, 75. cod.

putatio inutilis non impedit oriri actionem ex numeratione valida, licet si stipulatio esse valida, bene impeditur, l. si ita stipulatur, 126 §. Chrylogonus, eodem.

putatio inutilis non tollit domino rei vendicationem, l. §. i. de stipulatione seruorum.

putatio dicitur inutiliter facta inter absentes, aut ex intervallo, vel inepta conceptione facta, quæ tamen facta pro dote valet, gl. inutiliter, in l. i. C. de rei uxoris actione.

putatio vitatur impotentia iuris: sed non impotentia facti, gl. codicillis, in l. continetur, de iure codicillorum.

putationem vitat omnis responsio: sed non modicum intervallo, l. i. §. qui præsens, de verb. oblig.

putationem vitat longum intervallo sine vilo alio actu inter interrogationem, & responsum, §. d. §. qui præsens, & ibi gl. mox, reprob. gl. responsum, ibidem.

putationem non vitat discessus ante responsum, si incontinenti eo reuertitur sequuta sit responsio, d. §. qui præsens, & ibi gl. responsum.

putatio vitatur, si interrogationi pure respondeatur sub conditione, vel contrarij, l. §. si quis simpliciter, de verb. oblig.

putationem vitat diuersitas temporis inter interrogationem, & responsum: sed non vitat diuersitas summorum, ibi.

putatio vitatur, quando diuersitas stipulationis consistit in qualitate, vel uti pure, vel sub conditione si promiserit, gl. vitatam, ibi.

putatio vitatur, ubi constat de dissensu partium, inter stipulantem, 82. §. i. eodem.

putationem vitatur, quando alternativè interroganti de duobus speciebus respondeatur de vnanimo animo dissentiendi, secus quando interroganti alternativè de duobus summis respondeatur de vna quæcumque tunc valet in ea summa, d. l. inter stipulantem, §. si stipulante.

putationem vitat omnis diei, quando inter partes in tractatu in conuenientia de sitendo certa die, quam non expresserunt: sed in ipsa stipulatione debebant exprimere, qui postea in stipulatione per errorem omiserunt, & sic non potest videri dies repetita in stipulatione, ex quo nunquam fuit in tractatu expressa, §. i. l. ita stipulatur, 115. reprob. gl. certo, eodem.

putatio vitatur, si ante rem perfectam, & consumptam deuenit res ad eum statum, à quo non potuit inchoari, l. si sub vna significatione, 136 §. si, eodem.

putationem vitat dissensus inter stipulatorem, & promissorem circa rem, l. continens, 137 §. i. eod.

putationem vitat angustia temporis, nisi in loco destinato præsentia procuratoris interveniat, l. §. si inter eos, eod.

putatione alternativè inter personas, quibus æqualiter potest queri, vitatur, si servus communis, 2. i. de stipulatione seruorum.

putationem vitat metus mortis, vel cruciatus corporis, l. si quidem 9. de contrahend. stipulat.

putationem vitat in totum diuersitas in qualitate inter interrogationem, & responsum: sed diuersitas in quantitate carenis, quatenus est diuersitas, §. præterea, & ibi gl. non respondet, Inst. de inutilib.

putatio non constituitur inter absentes, vel quando præcedente interrogatione ex intervallo sequuta est responsio, gl. approbetur, in l. iurifigentium, §. quod fere, de pactis.

putatio interposita de his, pro quibus pacisci non licet, seruanda non est: sed domino est refrendenda, d. l. iurifigentium, §. si paciscat.

putatio per iocum facta non valet, gl. i. in l. dolo, de seruo corrupto.

putatio si confertur in personam domini mortui, est ipso iure nulla: si verò in personam ipsius infistoris acquiritur hæreditati iacenti: si verò sit adita hæreditas, acquiritur hæreditibus ignorantibus, non autem scientibus, l. eius, qui in provincia, vers. quod si, §. certum petatur.

putatio non valet, si quis stipuletur in solam, non adiecto loco, l. non utique §. si quis insulam, de eo, quod certo loco.

putatio corrumpitur, si partem fundi, cui viam stipulatus est, alienat, gloss.

actionem, & gl. putatis, in l. §. ex his, de verb. oblig.

Stipulatio secunda continens idem, quod prima, tanquam frustratoria nihil valet, §. reprob. gl. i. in l. qui bis, 18. cod.

Stipulationis interesse, quod secunda stipulatio sit longioris vitæ respectu præscriptionis, quam prima, non est considerabile, §. ibidem.

Stipulatio auferens etiam per indirectum liberam testamenti factionem non valet: qui contra bonos mores, l. stipulatio hoc modo concepta, 61. cod.

Stipulatio, quæ non valet, non meretur executionem, l. minor, 20. ann. 66. d. verb. oblig.

Stipulatio non valet, quando quis stipulatur vias sine certa quantitate, §. glossi quæcumque, in l. vbi autem, 75 §. qui fortem, eod.

Stipulatio ex causa lucrativa euascent, si res in ea deducta efficiatur stipulationis irrevocabiliter ex alia causa lucrativa, secus si revocabiliter, l. inter stipulantem, 82. §. si rem, quæ, eod.

Stipulatio non valet, quando constat partes dissensisse, gl. dictum, in l. quidquid adstringenda, 99. cod.

Stipulatio interposita pro contrahendo matrimonio non valet, etiam ut interesse, etiam si mea interesset pecuniariter, ut quia femina erat multum diues quam stipulor in vxorem, §. reprob. gl. maritonia, in l. Titia, 134. cod.

Stipulatio seu non habentis dominum non valet, l. quod servus, 36. de stipulatione seruorum.

Stipulatio super actu à lege prohibito contracta est nulla, l. non dubium, Cod. de legibus.

Stipulatio de succedendo in hereditate non valet, neque obligat stipulantem, cum sit contra bonos mores, gloss. 2. in l. cum donatoris, 34. C. de transactio.

Stipulatio non valet, quando promittitur vna species pro altera: sed quando promittitur eadem species alia adiecta, in non adiecta valet: sed in adiecta non, gloss. non respondeat, in §. præterea. Inst. de inutilib. stipul.

Stipulatio, in qua stipulator sensit de vna re, promissor de alia, periode est nulla, ac si ad interrogatum responsum non esset, l. si de alia re. Inst. de inutilib. stipul.

Responsum, 18. 19. 20.

STIPULATIONEM non reddit a. a. lam difficultas dationis, glo. difficultatem, in l. si de actio, empti.

Stipulatio prima si est inutilis exceptionis ope, valet secunda super eodem quia continet vtilitatem, l. si dari, 25. & ibi gloss. i. & add. marg. de verb. obligat.

ad Stipulationem validitatem magis attenditur, quod stipulator sit habilis ad acquirendum, quam promissor, l. multum interest, 34. cod.

Stipulatio valet in ea specie, in qua præcessit interrogatio, quando præcessit interrogatio de vna specie, & sequitur responso de duobus copulatis, l. §. i. §. sed & si mihi, eod.

Stipulatio concepta impersonaliter ex parte stipulatoris valet: quia semper videtur sibi stipulari, l. stipulatio ista habere, 38 §. licet autem, eod.

Stipulatio si in rei, quæ promittitur, aut personæ appellatione varietur, intellectu autem consonetur, veluti promittis hunc equum in præsentia confilium, & sit bis vel promittis mihi Stichum hominem istum, & appelleretur Manius, valet cum de re constet, l. quæ extrinsecus, 65 §. si, & ibi gloss. de appellatione eodem.

Stipulatio valet, quando servus à te stipulatur Lucio domino suo, & tu promissisti Titio domino suo, qui & Titius etiam vocabatur, §. si.

Stipulatio Stichum mortui valet, si ille Stichus etiam mortuus condici potest propter delictum, ut à fure, vel propter moram, secus si deberetur ille Stichus ex alius causis, & ante moram decessisset: quia tunc non potest stipulari cum servum iam mortuum, l. inter stipulantem, 82. §. pe. cod.

Stipulationis valor non potest esse in pendenti: sed bene acquisitio: id est, an acquiritur, gloss. ratio, in l. si servus communis, 18. §. si, de stipulatione seruorum.

Stipulationes, legata, & alij contractus post mortem alicuius contrahentium concepti olim non valebant: hodie autem valent, & actiones, & obligationes incipiunt ab hæreditibus, l. i. C. ut actiones ab hæreditibus, & contra hæredes.

Stipulationem non vitat metus litis motæ, vel mouendæ, l. si quidem, C. de contrahend. stipul.

Stipulationes omnes etiam non solenniles vel directæ: sed quibuscunque verbis contrahentium consensu compositis valent, l. omnes, 10. Cod. eodem.

Stipulatio interrogatione facta plurium rerum copulativè valet in eo, quod responsum est: sed si disunctivè sit facta interrogatio, tunc valet in utroque, siue ad utrumque, siue simpliciter responsum sit, gloss. respondeat, in §. præterea, Inst. de inutilib.

Stipulatio valet, ubiqueque est diuersitas, si incontinenti placeat diuersitas stipulatori, ibi.

Stipulatio concepta post mortem stipulatoris, vel promissoris, vel p. di. quam alter moreretur, licet olim esset inutilis: hodie tamen valet, §. post mortem, Inst. eodem.

Stipulatio, quæ habet executionis diem præuenientem ortum obligationis, licet olim esset inutilis: hodie tamen valet, §. item si quis ita, Inst. eodem.

Stipulatio cum moreretur promissor, vel stipulator, vel post mortem tertij, valet etiam iure veteri, §. ita autem, Inst. eod.

Stipulationem non vitat impersonalitas ex parte stipulatoris: quia semper stipulator vult sibi acquirere, ex parte promissoris vitatur, l. stipulatio ista habere, 38 §. si quis ita, & ibi gl. sibi in add. de verb. oblig.

Stipulationem non vitat impersonalitas circa verbum executionis obligationis, l. illa stipulatio, 67 §. i. de verb. obligat. l. cum stipulatur sum, 113. §. si, eodem.

Stipulatio non vitatur quando per errorem promissor credens se debere in

perpetuum

latio sub conditione, si Titius rem facram, aut religiosam, aut forum, vel publicam venderit, nullus est momenti: perinde ac si sub conditione, quæ facta est impossibilis, fuisset concepta, d. l. continuus, §. cum quis.

latio conditionalis, aut pure substantia non potest esse in pendenti, l. usufructus, 2. eod.

latio conditionalis non exiungitur per mortem promissoris: sed adueniente conditione committitur contra hæredes, vel hæreditatem iacentem, non autem, 24. de nouatio.

latio facta, cum morietur promissor, vel pridie quam morietur, valet gl. gatis, in §. pe. Inst. de legatis.

latio in diem obligatio statim nascitur: sed non potest peti effectus, nisi præterea nota illa dies, §. omnia, Inst. de verb. oblig.

latio licet si actus civilis: tamen nihilominus recipit diem, & conditionem: quia non est de illis actibus civilibus, enumeratis in regula legis: tamen etiam nouari recipit diem, & conditionem, gl. in diem, ibid.

latio collata in aliquem futurum euentum iacentem, conditionalis est, §. b conditione, Inst. eod.

latio conditionalis obligationis natiuitas differtur in euentum conditionis, ibid.

latio conditionalis ante euentum conditionis obligatio cessat, & ita pendente non est debitor, gl. 2. ibid.

latio, si in Capitolium non ascenderit, perinde est, ac si facta esset, cum morietur, §. si quis ita, Inst. eod.

latio, si in Capitolium non ascenderit, & stipulatio, cum morietur, licet sint miles in hoc, quod mortuo stipulante in utroque casu constitutur diffinitio: tamen sunt quia prima conditionalis, secunda in diem incertum, quem tenet certum est, gl. si, & ibi add. ibid.

latio conditionalis transmittitur ad hæredes, §. ex conditionali, Inst. eod.

latio, cui, 1. & ibi gl. 1. de actio. & oblig.

latio conditionalis si fuerit ita facta, si nauis ex Asia venerit, mihi, vel post mortem meam filio meo dare spondes: & si post mortem meam venerit nauis ex Asia, filio meo debet dare promissor, l. pater, 23. de pactis oralibus.

latio concepta sub conditione de non faciendo, committitur tunc, cum si potest fieri, nisi in quatuor casibus, sed legatum relictum vel eadem conditione de non faciendo, statim præstat data cautione Mutiana, gl. in l. re conditio, 2. de conditio. & demerit.

latio conditionalis transmittit hæredes stipulatoris, & promissoris: sed lectum, vel fideicommissum conditionale, aut hæreditas conditionalis non transmittitur ad hæredes legatarii, vel fideicommissarii, §. cum quis sub conditione, & ibi gl. 1. Inst. de inutilib. gl. 1. in l. subditum, 42. de acquirend. rem dominio.

latio quando habet diem, & conditionem, & sic duplicem dilationem, non facit conditionem adimpleri: sed requiritur quod expectetur dies, vt agi possit, in illa stipulatione, §. de verb. oblig.

latio quando incipit à precedente conditione, & tunc ante euentum conditionis non venit, nec cessat dies, & sic non est nata obligatio, nec actio; si tamen operatur nasci in ipsa lina constitutione, potest agi sine actione, l. si Titius, §. & ibi gl. iudicium, eod.

latio potest concepti sub conditione, cum Titius debitor esse desierit, & itam vel qualibet alia conditione, l. huiusmodi, 20. & ibi gl. 1. eod.

latio, si morietur, dicitur conditionalis, quamuis sit necessaria, & omnino iustitia, quodcumque, 45. §. fi. eod.

latio sub conditione vt existente conditione retro à die interpositæ stipulationis annua pecunia debeatur, rectè potest fieri, l. huiusmodi, 64. eod.

latio dari fructus nasciturus, vel partum nasciturum habet, in se tacitam conditionem: scilicet si fructus, vel partus nasceretur, interdum, 73. eod.

latio operum, quas paruos stipulator est à libero, habet tacitam conditionem, scilicet si indicentur, d. l. interdum, & ibi gl. completi.

latio fieri hæreditarii, vel capti ab hostibus, habet in se tacitam conditionem, si adeatur hæreditas, ibid.

latio conditionalis non inspicitur impedimentum existens tempore stipulationis, vel postea superueniens, modo tempore existentis conditionis esset, l. existens, 98. eod.

latio collata in tempus mortis committitur per mortem naturalem, non uilem, l. ex ea parte, 12. §. in insulam, eod.

latio sub conditione potest facta facta, quoad acquisitionem, inspicitur tempus euentus conditionis, l. quidam cum filium, 132. §. fi. eod.

latio non potest contrahi vique ad tempus: puta decem annos, ita, vt post tempus desinat ipso iure tenei: sed bene ita, vt per exceptionem post tempus desinat tenei, gl. placet, in l. obligationum ferè, 44. §. 1. de actio. oblig.

latio sub conditione impossibili de iure, vel de natura facta est inutilis, l. r. §. idem iuris, de actio. & oblig. gloss. 2. in l. cum donationibus, 34. C. de anactio.

latio facta sub conditione, si promissor volat, nulla est, l. sub conditione, & actio. & oblig.

Reliqua verbo, Conditionalis, Impossibilis, Promissio, 4. Condicio, per tot. 22. v. que 24.

latio non potest conferri in voluntatem, vel arbitrium promissoris, l. stipulatio non valet, 17. de verb. oblig.

latio, & eius substantia potest conferri in arbitrium tertij, & idem est in nisi contractu, l. si quis arbitrat, 43. eod.

latio bene, promittis mihi hoc, vel illud, vt Titius elegerit, quamuis valet, si tamen non elegerit Titius, perere non possum, l. si, & ibi add. marg. eod.

latio, cum voluit promissor, valet, eo ante mortem declarante se ille, §. si in stipulatione, si voluerit promissor, l. censimus, 46. §. fin. eod.

latio, cum voluerit, est inutilis, si is, antequam declararet se velle, decesserit, ibid.

latio facta, si ego promissor volo, vel, si volam, aut, si voluero, non valet facta, cum voluero, valet, gl. si, ibid.

latio facta, cum ego promissor volam, valet, & tenet, sicut & facta, cum voluero, §. reprobat, d. gl. si, & add. marg.

latio facta, cum ego promissor volam, vel voluero, idem valet: quia dictio, cum, principaliter, & expressè denotat tempus tacite, & secundario denotat conditionem, & ita, cum voluero, non confertur in conditionem expressam voluntatis meæ, sed in tacitam, & secundariam, §. d. gl. si.

latio facta, si ego promissor voluero, vel, si volam, idem est inutilis: quia illa dictio, principaliter, & expressè denotat conditionem: secundario verò tempus: ita in his verbis, si voluero, exprimitur conditio principaliter, & expressè, §. ibid.

latio, cum petio, conditionalis est quoad verba: sed non quoad mentem, sed stipulatio, si pet. ero, conditionalis est quoad verba, & etiam quoad mentem, gl. 1. in l. si decem cum petio, 48. eod.

latio, cum petio, non est conditionalis: sed admonitoria, & idem transit ad hæredes, d. l. si decem cum petio.

latio concepta sub conditione, quæ dependet ex facto incertæ personæ, valet, l. à Titio, 108. eod.

latio sub conditione facta valet, & tenet, licet aliam causam non habeat, ibid.

latio in voluntatem expressam promissoris conferri non potest: sed bene in velatam, & tacitam: veluti promittis mihi decem, si in Capitolium non ascenderit, d. l. à Titio, §. si, & ibi gl. ex voluntate.

latio potest conferri in voluntatem etiam expressam stipulatoris, §. reprobat, gl. si, ibid.

latio sub conditione, si promissor velit, non est inutilis ex eo, quod actio non possit ab hærede, vel contra hæredem incipere: sed est inani, ex eo, quod ab initio, & ex ipsa natura erat inutilis, gl. pen. in l. 1. C. vt actiones ab hæred. & contra hæred.

Reliqua verbo, l. 1. C. de heredi, 17.

latio turpes, vt conuictus aliqui turpe sunt ipso iure nullæ, & per officium iudicis actio cadit, leg. d. l. generaliter, 26. & ibi gl. 1. eod. l. sequi de verb. oblig.

latio turpiter facta & valens, sed obicitur exceptio, gl. 1. ibid.

latio nullam habentes turpitudinem, & secundum leges, valet: sed præter legem, vt quando quis alteri stipulatur, non valet principaliter, sed pena sic, ibid.

latio, quæ sunt bona fide, si res habet in se dolum, valet mero iure: sed obicitur eis exceptio doli, ibid.

latio, quæ habet causam finalem turpem, sed quod promittitur non est turpe, veluti promitto tibi centum, si occideris hominem, ipso iure est nullæ, §. d. gl. 1. ibi super turpib.

latio pecuniæ pro emancipatione filij non dicitur turpis, l. vtrum turpem, 107. de verb. oblig.

latio doli committitur contra hæredem ex facto defuncti, l. ex ea parte, 121. §. fi. eod.

latio concepta de futura successione est contra bonos mores, & non valet, l. 4. C. de inutilib. stipul.

latio turpis, vel ex turpi causa descendens, velati si quis homicidium, vel sacrilegium se facturum promittit, non valet, §. quod turpi, Inst. de inutil. stipul.

Reliqua verbo, Promissio, 7. Promittens, 14. Turpi, in l. 1.

latio rem pupilli saluam fore committitur contra vnum tuorum finitum tutelæ, contra eum, qui pro tutore negotia gessit, aut contra tutorem, committitur statim, quod res experiri male gessit, l. 4. §. hanc stipulationem, & §. si, & ibi gl. illud, scilicet rem pupilli saluam fore.

latio rem pupilli saluam fore tunc potest agi, cum tutela agitur, potest id est cum tutela finita est, & non ante, l. 1. & ibi gl. fi. eod.

latio rem pupilli saluam fore non venit damnum illatum propter omisam administrationem, vbi in potum est omisa: si verò ceptum fuisset administrari, & postea omisum, tunc damnum illatum propter omisionem rectè veniet, & idem administrare incipere compellitur, & in hanc actionem denolatur, quæ uilis est pupillo, cum habeat fiduciosores, l. 4. §. 1. & ibi add. marg. eod.

latio rem pupilli saluam fore comprehenditur non solum quæ in patrimonio habet pupillus: sed etiam quæ in nominib. sunt, cum pupillus eodem.

latio rem pupilli saluam fore continetur omne id, quod in tutela indicium venit principaliter, d. l. cum pupillus & ibi gl. 1.

latio rem pupilli saluam fore veniunt etiam vitæ: quia videtur stipulari omne, quod in actionem tutelæ deuenit, & deuenit, §. d. gl. fi.

latio rem pupilli, vel minoris saluam fore, valet, illa stipulatio, 67. & ibi gl. 1. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Tutor, 40. 42. 43. Tutor, 1. §. 4. §.

latio damni infecti interposita committitur, si aliquod damnum parietis vicini veniet, ex eo quod sterquilinum in alienum fecerit promittens: si in suo fecerit sterquilinum, non committitur, cum in suo illud facere liceat, si licet aliud inde sentiret humorem, si quando, & ibi gl. si seruus vendicetur.

latio de opere demoliendo idem importat, quod stipulatio de iudicatum soluendo, l. ex operis, 1. de noui operis nunciacione.

latio damni infecti non trahitur ad eum casum, de quo non est verisimiliter cogitatum, l. damni infecti, 18. §. 1. & ibi gloss. publico de damno infecto.

latio damni infecti simpliciter interposita pertinet ad damnum, quod ex vicio loci, vel ex defectu ædium, & plerumque ex vetustate contingit: non verò ad damnum, quod vicio naturaliqua palustribus, vel arenosis sit locus, eodem.

contingit, l. fluminum, 14. §. vitium, & ibi gl. extrinsecus. eod.
 Stipulatio damni infecti simpliciter interposita committitur, cum vitio operis
 datum factum ab eo, quem promissor prohibere non potuit, non commit-
 titur, sed si prohibere potuit, d. l. fluminum, §. quamquam.

Stipulatio damni infecti simpliciter interposita committitur ex vitio operis,
 quod quis promissoris nomine fecit, vel eius, pro quo promissum est, aut
 alius fecit, quem promissor prohibere potuit, ibid.

Stipulatio damni infecti pro damno contingenti vitio furni interposita non
 committitur propter damnum, quod culpa tantum furnarij datum est: sed
 si culpa furni, & furnarij datum esset, d. l. fluminum. §. præterea, & ibi gl.
 culpa.

Stipulatio damni infecti non committitur propter vitium naturale, casum for-
 titum, & propter culpam tantum promissoris, & non rei, gl. non veni-
 re, ibidem.

Stipulatio damni infecti interposita non committitur propter damnum in
 reb. in stipulatione comprehensum datum, si illi nulla ope occurrere potuit, d. §.
 præterea.

Stipulatio damni infecti pluries committi potest, vt si quis promissit emendare
 damnum, quod dabitur ex domo sua ruina vique ad decem annos, pro
 damno dato in primo anno, potest statim agi, & sic de cæteris, l. si procurator,
 18. ad si rem ratam haberi.

Stipulatio de opere demoliendo committitur ad interesse, vel ad demolitio-
 nem operis, postquam fuit iudicatum non iure fuisse ædificatum, vel per ædi-
 ficantem steterit, quominus iudicetur, vel ex dolo malo aduersarij, l. sti-
 pulatio, 21. §. habet autem. & ibi gloss. committitur, de noui operis
 nunciat.

Stipulatio de opere demolendo licet videatur pura: habet tamen tacitam con-
 ditionem: scilicet si fuerit iudicatum, ibid.

Stipulatio de opere demolendo siue iudicetur iniuste ædificatum fuisse, siue
 steterit per eum, cui nunciatum est, quominus iudicetur, committitur, vt de-
 struat opus factum arbitrio boni viri: quod si is, cui nunciatum est, non pa-
 tiatur destrui, agitur ad interesse ex stipulatione, d. §. habet autem, & ibi
 glo. pecuniæ.

Reliqua verbo, Damnum, 7. 8. 9. Causa, 10. usque 17. 20.

20. **STIPULATIO** illa cum morietur mulier, dotis nomine tot dari promissit,
 non valet: quia collata fuit ab initio in tempus, quo debuit extingui: sed si
 dote constituta mulier pacificatur, vel stipulatur, ne ea viua dos petatur, valet
 stipulatio, vel pactum: & ratio differentie est: quia in primo casu dos non
 potuit seruare oneribus matrimonij: in secundo potuit, nisi fuisset pactum: &
 tunc etiam post mortem mulieris posset peti, si pactum fuit de lucrando, l.
 Iulianus, 21. & ibi gl. accipi, de iure dotium.

Stipulatio de dote habet in se tacitam conditionem: scilicet si nuptiæ sequan-
 tur, l. stipulatio, 22. eod.

Stipulatio de dote semel dissoluta ob defectum conditionis etiam tacite: scilicet
 si nuptiæ sequantur, postea conualescit etiam si eadem nuptiæ, d. l. sti-
 pulatio, & ibi add. marg. cum l. seq.

Stipulatio dotis causa si fuerit facta, eius tacita conditio videtur defecisse, si
 nuntius remittatur, & non sequatur nuptiæ, ibid.

In stipulatione non est necessaria adiectio dotis: sed sufficit quod dicat vis, cen-
 tum te accipi, vel 1. te stipulatus sum, non exprimendo ex causa dotis, l.
 quod autem, 24. & ibi gl. 1. eod.

Stipulatio si fuerit facta ita, decem in anno proximo dotis nomine dare spon-
 des, annus ex die nuptiarum debet incipere, & non ex die obligationis, l. tali,
 49. eodem.

Stipulatio de dote reddenda ab extraneo interposita facto diuortio statim
 committitur, nec redintegrato matrimonio actio ex stipulatu quæritur inter-
 cidit, l. stipulatio, 64. eod.

Stipulatio de reddenda dote in casu, quo mulier nupta esse desierit, referat-
 ur ad omnem casum soluti matrimonij, l. si quis sic stipuletur, 57. soluto
 matri.

ex Stipulatione nomine dotis facta genero, vel sponso, ipsi genero, vel sponso
 queritur actio, non filio: sed tamen est in legato nomine dotis facto gene-
 ro, vel sponso: quia tunc filius, & non sponso queritur actio ex legato, l. si uo
 legato, 77. §. si testator. & ibi gl. non enim gener, de legat. 1.

Stipulatio facta pro dote, de qua in l. 1. C. de rei uxoria actione, non habet lo-
 cum, nisi in dote vera: non autem in interpretatiua, vt puta sponsi, vel alterius
 minoris 12. annorum in domum sponsi quasi vxor deducit, gl. pe. & ibi add.
 marg. in l. 2. §. si de priuilegiis creditorum.

Stipulatio de contrahendo sponfalium aliqua, & sic in vim sponfaliorum
 potest intervenire, quoad hoc, vt pena arrharum committatur prom-
 issione non seruata, non tamen potest intervenire quoad hoc, vt
 possit cogi in id, quod interest, vel ad damnum, vel ad aliam penam con-
 uentionalem, gloss. si foret, & ibi add. marg. in l. si stipules, 33. de verbor.
 obligatio.

10. Stipulatio ex causa lucratiua inter futuros coniuges in tempus matrimonij col-
 lata non valet, si ita stipulatus fuero, 97. §. fin. eod.

Stipulatio penaliter inter parentes sponsi, & sponse super matrimonio contra-
 hendo, est ipso iure nulla, l. Titia, 134. eod.

Stipulatio penaliter in matrimonio locum non habet, gl. si. in l. neque ab initio,
 14. C. de nuptiis.

Stipulatio de restituenda media parte dotis data: si sit subiecta in casum soluti
 matrimonij, conditione impleta, habet ex ea actionem is, in cuius persona
 vltiter concepta commissa est, l. C. de iure dotium.

Stipulatio fingitur in dote, etiam si stipulatio non fuerit interposita, & multo
 magis stipulatio inutilis efficitur valida, l. 1. §. rei uxoria, & ibi gl. subsequenda.
 C. de rei uxoria actione.

Stipulatio ex dissensu etiam pro dote facta non valet: veluti promittis
 equum in dotem, & mulier dixit, promitto a finum, gloss. inutiliter, in d. l. 1.
 in princ.

Stipulationes, & hypothecæ tacite dotibus ipso iure inefficaces intelliguntur,

& inutiles stipulationes emendantur, siue dotes sint in scriptis, siue
 sine scriptis promissæ, vel receptæ, d. l. 1. §. & vt plenius, & ibi glo. intelli-
 gantur.

Stipulatio præsumitur fieri non tantum vxori ad repetendam dotem: sed
 etiam ex parte viri ad consequendam dotem, & ex utraque parte in
 tacita hypotheca, gloss. transmissus, in add. & gloss. hypothecam, in §. fuerit
 in d. de actio.

In stipulatione dotis inefficax tacita conditio, si matrimonium sequatur, &
 nuptiæ non sint secutæ, ipso iure euancescit stipulatio, l. item quia, §. 1.
 pactis.

Reliqua verbo, Adio, 73. usque 76. Dos, 47. usque 50. Promissio, 6.

STIPULATIO rem ratam haberi committitur, quando promittitur potius
 fieri, quam curari dominum ratum habiturum, & id non præstat, glo. 1. in
 add. marg. in rub. rem ratam haberi.

Stipulatio de rato committitur, si vnus procurator exegisset, quando co-
 uenit ille, cui exceptio rei iudicatæ competere, l. 1. rem ratam
 haberi.

Stipulatio de rato committitur ad interesse stipulatoris, si dominus non ha-
 beat ratum, quod potest transcendere summam petitam per procurato-
 rem, si omnino erat falsus, & etiam potest esse minus, quam summa petita,
 si erat verus: & sic sententia lata contra eum, nocet domino, & per con-
 sequens non committitur, nisi ad expensas litis, l. stipulatione, & ibi glo. 1.
 eodem.

Stipulatio de rato non committitur, si dominus non tantum verbis: sed etiam
 actu ratum habuit, vel si litem, quam procurator inchoauit, dominus profes-
 quatur, l. Paulus respondit, eod.

Stipulatio de rato non committitur eo ipso, quod dominus ratum non habuit,
 l. procurator, §. si. eod.

Stipulatio de rato ex conuentione interdum solet interponi, vt si quis
 emat procurator, vendat, aut locet, aut si ei soluat, aut pacificatur,
 aut quodlibet aliud ab eodem nomine gerat negotium, interdum, cum l. seq.
 eodem.

Stipulatio de rato in iudiciis de necessitate præstat, cum est petita ab initio,
 gl. 1. ibidem.

Stipulatio de rato solet præstare, vt tutius sit illi, cui præstat, l. quo enim,
 eodem.

Stipulatio de rato, vt non committatur, dominus debet habere ratum
 statim, quod sit actum, vel gestum suo nomine, aut postmodum in-
 terualum, quod iudicis arbitrio relinquatur: sed si tunc habet ex in-
 teruallo, committitur stipulatio: sed soluitur ope exceptionis, d. l. quo
 enim, §. si.

Stipulationem de rato quando committi facit ille, qui qualitercumque impu-
 gnat factum falsi procuratoris, d. l. quo enim, §. si.

Stipulatio de rato quando committitur, in tantum competit actio ex
 ea stipulatione, in quantum mea interfuit: id est quantum mihi abest,
 quantumque lucrari potui, si non fuisset coactus stare iuri, l. si commi-
 sa, eodem.

Stipulatio rem ratam dominum habiturum super re dissolubili committitur, in
 tantum pro ea parte, pro qua dominus, vel vnus ex hæredibus ratum non
 habuit: quia in id committitur, quod stipulatoris interfuit: & ideo ex ea sti-
 pulatione lapsus potest agi prout interest stipulatoris, l. si procurator ratum
 18. eodem.

In stipulatione, qua procurator cauet dominum ratum habiturum, continetur
 id, quod interest stipulatoris, sicut in omnibus stipulationibus. dolum non
 committi, quæ interponitur multis tam in contractibus, quam in iudiciis, l. in
 stipulatione, 19. & ibi gl. 1. eod.

Stipulatio de rato non interponitur, cum est certum de mandato, sed est
 stipulatione de iudicatum soluendo, quam debet præstare, etiam si habeat
 mandatum, l. ne facilitatio, 21. eod.

Stipulatio de rato supponitur loco conditionis indebiti, vel ob causam, vel
 futuram, quia non valet, ubi stipulatio de rato interponitur, gl. & condi-
 tio, & gl. seq. in l. si sine iudice, eod.

In stipulatione de rato per dolum causentis, si omittatur mentio huiusmodi, agi-
 tur ratione doli ex ea stipulatione, sed si nullus doli intercessit, l. si sine
 §. si in stipulatione, & ibi gl. 1.

Stipulatio de rato his casibus non committitur, quibus si vnus procurator exegisset,
 domino ipso iure, aut per exceptionem actio inutilis esset, d. l. si sine
 ce. §. pen.

Stipulatio de rato extinguatur mutatione personarum, d. l. si sine iudice §. si
 in stipulatione de rato sunt comprehendendæ personæ, ad quas veritas, sicut
 iudicium debet transire, ibid.

Stipulatione de rato cauetur non petitum cum, cuius de ea re actio, per
 persecutio est, & ratum habituros eos omnino, ad quos ea res pertinet,
 l. procurator, 23. eod.

Stipulatio de rato interposita ab aliquo non committitur ex falso eius, qui
 procurator non est, nec eius, qui petitionem, nec actionem habet, ibid.

Stipulatione de rato non tenetur promissor, qui succedit ei, quem promissit
 ratum habiturum, l. si. eod.

Stipulatio rem ratam haberi communis est quia partim per procuratores, vt in
 procuratore actus, partim per iurifconsultos, vt in procuratore rei sui in-
 uentæ, §. si. & ibi gl. si. & ibi add. in d. de diuisione stipulatio.

Stipulatio procuratoris refertur ad interesse domini, l. quoties quis, §. 1. fin. de
 verb. oblig.

Reliqua verbo, Procurator, 33. usque 38. Causa, 9.

STIPULATIO de euictione, vt committatur, est necessaria scientia, l. at qui
 natura, §. si cum me, de negotiis.

Stipulatio duplex euictionem iuris, vel facti prærequirit, l. si seruum, in add.
 marg. de actio. empti.

Stipulatio duplex euictionis nomine committitur, si emptor aliquo agente cõ-
 demnatus restituat, vel non restituat ipsam rem: sed eius æstimationem, vel
 si eadem

si cecidit à possessione, & possessor conuehens ab emptore absolutus fuit, nisi cecidisset sua culpa à possessione, l. euita, 16. & ibi gl. ab empt. de euitio.

Stipulatio duplæ euctionis nomine non committitur, quando res vendita nondum emptori tradita, fuit euita, §. gl. restituta, ibid.

Stipulatio duplæ nomine euctionis solet interponi ex duabus clausulis scilicet l. duplæ ex causa euctionis, & ex clausula, quod habere liceat, l. si ferus, 21. & ibi add. marg. eod.

Stipulatio duplæ nomine euctionis tunc committitur, quoties res ita amittitur, ut eam emptori habere non liceat propter ipsam euctionem, d. l. si ferus, eod.

Stipulatio duplæ non committitur, quando emptor ferus mora sibi contraria venditorem dedit procuratorem, sique victus litis estimationem soluit, ibidem.

Stipulatio hęc feruam venditum sanum esse, futum non esse, vel non esse resper, l. non esse, valet, & continet, quod interest horum, quid esse, vel horum, quid non esse, l. si ita quis, 31. eod.

Stipulatio duplæ euctionis nomine committitur, etiam si per Serulanam, & sic non ratione domini res empti auferatur emptori, sed ea liberata creditoribus exceptio, l. si mancipium, 34. §. cum l. seq. eod.

Stipulatio de euctione potest committi contra heredem venditoris, licet eundem ipsam venditorem non potest committi, l. si per imprudenciam, §. 1. eod.

Stipulatio de euctione potest heredi emptoris in plus committi, quam potest ipsi venditori, d. l. si per imprudenciam, §. non mirum, eod.

Stipulatio duplæ potest committi possit, nihil interest, ex qua causa fuerit interposita, verum ex causa emptionis, an ex alia, nisi in prima obligatione continetur, ut pecunia, l. sciendum, 12. & ibi gl. 1. eod.

Stipulatio duplæ euctionis nomine scilicet commissa non potest resolui postea restituendo eandem rem emptori, l. haberi, 57. & ibi gl. si l. emptorib. 67. & ibi gl. 1. eod.

Stipulatio duplæ euctionis nomine non venit pretium verum id est continuetur, sed conueniuntur nec venit bonitas, quia postea accessit, gl. euctionis, in add. marg. in l. ex mille, 64. eod.

Stipulatione euctionis non potest agi, quando res vendita euita est ante traditionem factam emptori, §. 1. & ibi gl. decem, de dolimali exceptione.

Stipulatio de euctione quoad denunciationem, & defensionem facienda, & quantum ad euctionem est indiuidua, & obligatio de euctione debetur heredi promissoris in solidum, etiam vno herede deficiente in defensione: sed quilibet soluendo interesse pro hereditaria portione liberatur, l. in executione, §. 5. in solidum, de verb. oblig.

Reliqua verbo, Emens, 12. Euitio, Venditor, 30. vbi gl. 14.

STIPULATIO VINI, vel ceteri, aut alterius generis, non exprella quantitate non valet: sed tamen est in legato vini, vel ceteri, quia intelligitur legatum tantum, quantum celtator in bonis reliquit, l. quidam, & ibi gl. 2. de vino, c. rito.

Stipulatione hominis in genere semper habet electionem debitor, glo. non obstanti, d. l. heredes, 26. §. n. tantum, famul. erit.

Stipulatio, vel promissio generalis ad cogitata coheretur, damni infecti, 18. §. si quis, qui vnas, de damno infecto.

Stipulatio fundi sine propria appellatione nulla est, gl. 2. in l. vbi autem, 75. de verb. oblig.

Stipulatio fundi sine propria appellatione, vel hominis in genere sine proprio ordine, vel vini, vel frumenti, sine qualitate, dicitur incerta, cum incertum educatur in stipulationem, d. l. vbi autem, eod.

Stipulatio generis non exprella qualitate, nec quantitate, nec ab utraque parte esse intelligitur, adeo est nulla, quod nec in aliqua parte modica valeat, l. l. rito, in §. 4. eod.

Stipulatio generis generalissimi non valet: sed in subalternis, gl. nota, in add. marg. in l. qui ex plurib. 106. eod.

Stipulatio hominis in genere non adiecto nomine speciali, iure valet, gl. nominis, in l. ita stipulatus, 115. eod.

Stipulatio domus non adiecto nomine speciali, iure valet, §. ibid.

Stipulatio fundi non adiecto nomine valet, si partes cogitauerunt de certo exprimitur in stipulatione, & non exprosserunt per errorem, sed si non cogitauerunt de exprimito certo fundo: quia tunc est incertum de incertis, & non valet: sed si sit incertum de certis, valet, ibidem.

Stipulatio fundi in genere non valet, gl. 1. in l. qui sibi, 33. de solutio.

Stipulatione generis generalissimi potest solui stipulatori illa res, quæ erat stipulatoris, & non potest stipulationis, si postea destinata esse sua, l. decem, 72. de solutio.

Stipulatione generis subalterni potest solui res, quæ erat stipulatoris tempore stipulationis, si deficit esse sua, antequam stipulator tunc extingatur: sed si postea, ibid.

Stipulatione quando continetur certum, tunc competit certum conditio generalis: sed quando continetur incertum, tunc competit actio ex stipulatu, gl. in l. si, vbi autem, 74. de verb. oblig. gl. ex stipulatu, in l. cum mota, 6. C. de transactio, in princ. in l. de verb. oblig.

Stipulatio, in qua quidam sine certe, quidam incerte, certe dicuntur, quæ conueniunt certum in substantia, qualitate, & quantitate, incerte vero ille, in quibus aliqui à istorum deficiunt, l. stipulationum, quædam, 74. & ibi gl. 1. de verborum oblig.

Stipulatio vbi structus speciei putat fundi dicitur incerta: sed stipulatio vbi structus quantitatit dicitur certa: quia quantitas dominium transferre in structuram, l. vbi autem, 75. §. fundi, & ibi gloss. deduxisse, eod.

Stipulatio de eo, quod mihi Titius debet, vel de eo, quod ex testamento mihi debet, certa est, d. l. vbi autem, §. illud, & ibi gl. vix.

Stipulatio faciendi, vel non faciendi dicitur incerta, faciendi veluti fossam sua di, domum edificari, vacuum possessionem tradi; non faciendi, veluti per te non fieri quominus mihi per fundum tuum ire agere liceat, item per te non fieri, quominus Stichum mihi habere liceat, d. l. 1. vbi autem, §. qui id, quod.

Stipulatio alternatiua dicitur continere certum, si electio est stipulantis: sed si electio est promissoris, dicitur continere incertum, d. l. vbi autem, §. qui illud.

Stipulatio incerta ratione qualitaris, vel quantitaris valet, si certificari potest ex relatione contractus precedentis, vel aliter, alias secus, l. tritium, 94. eod.

In stipulatione fundi incerti est electio promissoris, qui variare potest usque ad solutionem, l. qui ex pluribus, 106. eod.

Stipulatio incerta ratione temporis, vel quantitaris, vel loci, vel rei redditur nulla, l. ita stipulatus, 115. eod.

Stipulatio fundi non adiecto nomine non valet, ibid.

Stipulatio certi habens diem certum non committitur ad interesse ante diem, licet certum sit in residuo temporis id fieri non posse, l. in solidum, 124. eod.

Ex stipulatione continente certum, veluti stipulor decem, non competit actio specialis: sed est necessaria certi conditio generalis, §. gl. 2. in l. certi conditio, 6. l. si quis certum, 24. §. certum petatur.

Stipulatio incerta dicitur, quia incertum conuenitur in ea, gl. 2. in l. rebus, 6. C. de rebus permixtis.

Stipulatio potest esse certæ quantitaris est certa, & vtilis, stipulatio vero credendi pecuniam est incerta: quia tunc id venit in stipulationem, quod stipulatoris interest, l. si pecunia, 63. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Incertum, Incertum, Legatum, 71. §. 73. 76. 77. Genus, Promissum, 12. Certe, Stipulatus, 31.

STIPULATIO habere, licere, interposita super aliquo contractu, intelligitur apposta secundum naturam contractus, cui apponitur, vt si sit apposta super contractu venditionis, si quo inuenitur euitio, & ex tali stipulatione tenetur de euctione etiam ex dicto tertij, scilicet vbi ex natura contractus id non venit, emptorem, §. denique, & ibi gl. p. i. de actio. empti.

Stipulatio habere licere æquiparatur stipulationi ire agere licere, & sic istæ duæ stipulationes adiunctæ æquipollent, l. 3. de verb. oblig.

In stipulatione, mihi, heredi, & meo habere licere, si vnus ex heredibus stipulatoris prohibetur, non potest coheres ex stipulatione agere, cuius nihil interest, nisi pena fuerit apposta, quo casu pena apposta facit, vt omnibus committatur mero iure sed repelluntur alij agentes per exceptionem, d. l. 3. & ibi gl. committatur.

In stipulationibus, mihi, heredi, & meo habere licere, vno ex heredibus promissoris contrahente, omnes tenentur pro hereditaria portione: sed quod alij soluunt, repetunt à contrahente, d. l. 3.

In stipulatione, dolum abesse à te, herede, & tuo, vno ex heredibus promissoris contrahente, omnes tenentur pro hereditaria portione: sed quod alij soluunt, repetunt à contrahente, l. 4. eod.

In stipulatione, doli abesse à te, herede, & tuo, si vni ex heredibus stipulatoris contrahente, pro parte sua tantum committitur stipulatio ad interesse: sed quoad penam committitur quoad omnes in solidum mero iure, licet alij coheredes agentes repellantur exceptione doli, ibid.

Stipulatio, habere licere, simpliciter interposita inspecto verborum rigore continet omnes etiam extraneos: sed secundum iuris interpretationem solum ex facto promissoris, & successorum si autem promissus de se, tenetur de facto heredum: si vero promissus factum alienum, non tenetur, nisi apponatur penam, vel interesse, l. stipulatio ista habere, 38. & ibi gloss. 1. eod.

Stipulatio, habere licere committitur, si contra fiat ratione domini, vel alterius cuiuscunque iuris: sed non committitur pro re aliena, nisi postea promissoris efficiatur, vel potest stipulationi sit adiecta, l. stipulatio ista habere licere, §. si quis forte.

Stipulatio, habere licere, vel non mouere controuersiam, non committitur, si moueatur questio de facto per eum, qui ius non habet, §. gl. successorum, in d. l. stipulatio ista, in princ. & §. questum.

Stipulatio ista, habere licere, siue interponatur super contractu emptionis, siue super alio contractu, non committitur, nisi lata sententia, §. gl. controuersiam, & ibi add. marg. ibid.

Stipulatio, habere licere, transit ad successores vniuersales actiue & passiuæ: sed quoad tertium non successorem non committitur, d. l. stipulatio, §. sicut autem.

Stipulatio, habere licere, transit ad singularem successorem rei, si fiat cessio actionis, non alia, gl. succedunt, & ibi add. marg. ibid.

Stipulatio, habere licere, refertur ad ius, si potest, alias ex æquitate refertur ad factum, d. l. stipulatio ista habere, §. hi, qui sunt.

Stipulatio, habere licere, differt à stipulatione ire agere, quia stipulatio, habere licere, regulariter importat ius sed stipulatio, ire agere licere, importat factum, ibidem.

Stipulatio ista, ire agere sibi licere, facta à seruo, vt committatur, debet ipse seruus impediri, nec impedimentum domini faceret hanc stipulationem committi, quauis postea consideretur interesse domini, d. §. hi, qui sunt.

Stipulatio concepta impersonaliter, habere licere, & mihi habere licere, idem importat, d. l. stipulatio ista, §. sicut autem.

Stipulatio, possidere licere, vtilis est, d. l. stipulatio ista, §. hæc quoque.

Stipulatio interposita super iure, vel actu merè personali, veluti vt frui sibi liceat, siue personaliter, siue impersonaliter, nunquam transit ad heredem stipulatoris, d. l. stipulatio ista, §. si quis ita, eod.

Stipulatio, vt frui sibi, heredi, & meo licere, facta ab aliquo transit ad heredem eius: ita tamen, quod in persona heredis creatur nouum ius vbi structus, d. l. stipulatio ista, §. sed si quis.

Stipulatio ire agere licere sibi, hereditque suo, facta ab aliquo transire ad eius heredes in infortium, licet de eis non sit facta expressa mentio, secus est in stipulatione, ut frui licere sibi, hereditque suo, d. §. sed si quis ita. §. probamus.

Stipulatio, dolum malum abesse, committitur ex facto promissoris, & eius heredis, sed non ex facto tertij, quem promissor obligare non potest, nisi apponatur pena, l. stipulatio ista, §. si quis dolum, & ibi gl. spondes.

Stipulatio, dolum malum abesse, & sic quod dolose non fiet, dicitur continere incertum, cum continetur factum, & sic succedit obligatio ad interesse, l. ex ea parte, 12. l. & ibi gl. incerti, cod.

Stipulatio viz, itineris, vel alterius servitutis realis facta fundo communi ab uno ex pluribus dominis fundi communis, valet: & idem, quando unus ex dominis promittit servitutem realem per fundum communem ad alium fundum, quia constitutio talis servitutis pendet ex futuro cunctu aliorum dominorum, qui si postea in id veniant, valet, §. reprob. gl. 1. in l. stipulationes non dividuntur, 72. cod.

Stipulatio viz, vel itineris ad fundum viciatur, si stipulans postea alienet partem fundi pro indiviso, ibid.

Stipulatio, ire agere, dicitur continere merum factum, & sic dicitur consistere in mero facto, & non in iure, l. 2. §. si cod.

Stipulatio, iter fieri, differt a stipulatione, per te non fieri quominus mihi ire agere liceat: nam in stipulatione, iter fieri, promissor tenetur ad duo: scilicet ut fiat, & ut praestetur, & sic tenetur facere, & illud praestare: sed in stipulatione, per te non fieri quominus mihi ire agere liceat, ultra illa duo tenetur ad hoc, plus scilicet ad non impediendum stipulatorem, & sic ad praestandam patientiam, §. gl. fieri, m. l. 4. §. Caro, cod.

Stipulatio itineris, & actus in seruo est incertum factum, §. sed cum factum. Inst. de stipulatione, servorum.

Reliqua verbo, Habere, Promissio, 2. Premittens, 3. Promittere.

8 **STIPULATIONVM** quaedam sunt iudiciales, quaedam praeiorae, quaedam conventionales, quaedam communes tam praeiorae quam iudiciales, in princ. Inst. de divisione stipulat. & l. 1. de verb. oblig.

Stipulatio conventionalis intelligitur secundum formam verborum, & non secundum naturam actionis noxalis, super qua interponitur, l. miles, §. 1. de re iudic.

Stipulationes conventionales sunt illae, quae ex conventionione contrahentium fiunt, quarum sunt genera, quorū penē sunt genera rerum contrahendarum, l. 1. §. conventiones, de verb. oblig.

Stipulationes conventionales fiunt ex verborum obligatione, & pendunt ex negotio contracto, ibid.

Stipulatio conventionalis tenebit regulariter, ubicumque, & in quacumque re potest fieri alius contractus: fallit tamen quandoque propter rem factam, & religiosam, gl. quarum, in l. 6. §. conventiones, de verb. oblig.

Stipulationibus conventionalibus dant formam contrahentes, & possunt addere, & detrachere, in conventionalibus, 12. & ibi glo. neque, de verborum oblig.

In stipulationibus conventionalibus, si ambigens sermo incidit, interpretatur fit contra proferentem, gloss. 1. in l. in praeioris, de praeioris stipulat.

Stipulationes conventionales dicuntur, quae ex conventionione partium fiunt, gl. praeiorae, in fin. in add. in princ. Inst. de divisione stipulat.

Stipulationes conventionales dicuntur, quae ex conventionione utriusque partis concipiuntur: hoc est neque iussu iudicis, vel praeioris: sed ex conventionione contrahentium, quarum genera totidem penē sunt, quorū rerum contrahendarum, §. conventiones, Inst. cod.

Stipulationes iudiciales sunt, quae a mero iudicis officio proficiuntur, veluti de dolo cautio, vel de persequendo seruo, qui in fuga est, vel restituendo precio, in princ. Inst. cod. de divisione stipulat. l. 1. §. 1. de verborum oblig.

Stipulationes iudiciales sunt, quando iudex cognoscit de aliqua causa, etiam pendente causa principali incidenti, & facit interponere cautionem, & dicitur iudiciales ad iudicio, gl. 1. in add. ibid.

Stipulationes iudiciales sunt, quae a Iurisconsultis, & iuris prudentibus inducuntur, gl. veniunt, in §. conventionales. Inst. cod.

Stipulatio iudicialis plura continens, & in parte non est impleta, mero iure est individua quoad commisionem poenae, licet non de re iudicata, l. si servus, §. 1. si quis cautio.

In stipulationibus iudicialibus, ubi est postea dies, & poena, admittitur morae purgatio intra modicum tempus, si ius actoris non sit factum deterius, l. & si, & ibi gl. 1. codem.

In stipulationibus formatis, & formandis si de die non conveniant partes, terminanda est arbitrio iudicis, qui in hoc debet favere actori, l. de die, qui satisfacere cogit.

De stipulationibus extra iudicialibus ad iudiciales bonum est argumentum, ubi non datur specifica ratio diversitatis, in l. infam, 12. 4. de verb. oblig.

Vide verbo, Cautio, m. 8. Satisfactio, 4. §.

39 **STIPULATIONVM** praeioriarum tres sunt species, quaedam iudiciales, aliae cautionales, aliae communes, l. 1. de praeioris stipulat.

Stipulatio iudicialis praeioria est, quae interponitur propter sententiam, ut rata fiat, & pareatur ei, & fortiaur effectum, d. l. 1. §. 1.

Stipulatio cautionalis praeioria est illa, quae non interponitur ratione alicuius sententiae, ut fit forma, nec ratione instantiae alicuius causae: sed habet instar actionis, & ob aliam causam interponitur: scilicet ut fiat novatio, veluti de legato stipulatio, & de tutela, & ratam rem haberi, & damni infecti, d. l. 1. §. cautionales, & ibi gl. 1.

Stipulatio communis praeioria est illa, quae interponitur propter processum, & instantiam, ut procedat, & ad sententiam perveniant, & sic habet communionem cum iudiciali, ut sub iudicio fuit, & de re defendenda, ibidem.

Stipulationes omnes praeioriae dicuntur sui naturae cautionales: quia in omnibus illis hoc agitur, ut quis cautior, & securior sit interposita stipulatione, ibidem.

Stipulatio cautionalis praeioria habet instar actionis: nam sicut per actionem agimus, ut quid nobis detur, vel fiat etiam ab iniustis petimus, ut stipulatio ista nobis praestetur etiam ab iniustis: fallit tamen hoc in cautione de rato, quae non habet instar actionis, nec etiam ab iniustis eam exigimus precise, licet cautius quandoque iniustus praestet, scilicet si vult agere, ibidem.

Stipulatio cautionalis praeioria non novat primam actionem: facit tamen novationem, hoc est novae actionis adiectionem: sicut fit in novatione, quae fit per litis contestationem, & per sententiam, §. d. gl. 1. ver. tertio nota.

Stipulatio cautionalis praeioria legatorum interposita hoc acto, ut novatio fiat, novat actionem ex testamento in euentum conditionis, vel dici, quando legatum est conditionale, vel in diem, ibid.

Stipulatio cautionalis praeioria rem pupilli salutem fore interposita novat actionem tutelae, quae debet dari tutela finita, ibid.

Stipulatio cautionalis praeioria rem ratam haberi interposita novat conditionem indebiti, quae competet contra suum procuratorem, si stipulatio novae interposita, ibid.

Stipulatio cautionalis praeioria damni infecti interposita animo novandi novat interdictionem, quod visum clam competens, vel competiturum, si opus habet, quod ruinam minuat in domum meam, pro quo interdictionem hoc competitur, ibid.

Stipulatio cautionalis praeioria damni infecti interposita animo novandi novat exceptionem, quae competitur damnum passio contra dominum domus ruinosa, ut non aliter tollatur, nisi etiam omnia iniuria tollat, & de damno futuro, & praeterito cauet, §. ibid.

Stipulatio praeioria damni infecti interposita animo novandi novat quoddam interdictionem, quod datur ei, qui damnum passus est, per quod dominus cogitur tollere rudera, aut toras aedes pro derelicto habere, §. ibid.

Stipulationes communes praeioriae sunt illae, quae fiunt in iudicio sistendi causae, d. l. 1. §. communes.

Stipulationes communes praeioriae ideo dicuntur communes: quia partem respiciunt processum iudicij, partem respiciunt sententiam, §. gloss. sistendi, ibidem.

Stipulationum praeioriarum quaedam extinguunt satisfactionem, quaedam non: de repositionem, d. l. 1. §. stipulationum.

Satisfactiones praeioriae, quae nudam repositionem exigunt, perpartem sunt: sunt enim tantum tres: ceterae omnes exigunt satisfactionem, ibidem.

Stipulatio praeioria ex noui operis nunciacione quandoque exigit satisfactionem, quandoque repositionem: nam de eo opere, quod in privato factum erit, debet satisfactio: sed de eo, quod in publico, debet repositio: item qui suo nomine cauet de opere, quod in publico fieret, repositum: sed qui alieno, satisfactio, etiam si in publico fiat, d. l. 1. §. stipulatio.

Stipulatio praeioria damni infecti interdum exigit repositionem, interdum satisfactionem: nam de eo, quod in summe publico fit, satisfactio in decem: sed de adibus publicis, vel privatis, quae minantur ruinam alicui, repositio: ubi quis promittit suo nomine, aliis satisfactio, ibidem.

Stipulatio duplex, quae fit in venditione, & ex necessitate, repositio est: ubi conveniunt, ut satisfaciat, item cum ante solutum pretium de re movetur questio, & tunc licet ad satisfaciendum non agatur, tamen nisi satisfactio, & pretium petat, exceptione repellitur, d. §. stipulatio, & ibi gloss. satisfactio.

Stipulatio praeioria an per calumniam desideretur, si sit aliqua controneversia debet praeior super ea re summam cognoscere, & cavere iubere, aut de re iudicare, d. l. 1. §. si.

In stipulatione praeioria an aliquid addi, vel detrachi, aut immutari debeat, an praeioris iurisdictionem pertinet, ibid.

Stipulatio praeioria ante eam interpositam additur a praeiore de ea re summam cognoscendo, ut si iusserit praeior cauere, cum debuerit satisfactio, vel si iusserit satisfactio in venditione, cum debuerit cauere, gl. vel add. ibid.

Stipulatio praeioria ante eam interpositam dicitur mutari a praeiore de ea re summam cognoscendo, ut cum iusserit praeior obligari pignus, mutatur in fideiussorem, vel in longius tempus, & ita additur, vel detrachitur, aut mutatur de eo, quod potest facere, cum sit interlocutoria, & non definitiva, ibidem.

Stipulatio praeioria postquam praeior iussit dari, non potest a praeiore in aliam formam mutari, nisi consensu partium, & tunc conditionalis est, non praeioria, cum non fiat ex necessitate, d. gl. vel add. in add. marg.

Stipulationem iam interpositam non potest praeior mutare iniussu contrahentis, etiam si velit reducere in formam praeioriae, cum prius fore novata, & dicitur, quod per errorem prius fuit interposita, d. gloss. vel add. final.

Stipulationes praeioriae quaedam continent re restitutionem, id est re restitutionem in pristinum statum: quaedam vero continent incertam quam dicuntur, l. 2. de praeioris stipulat.

Stipulatio praeioria continens factum individuum non dividitur inter heredes stipulatoris, vel promissoris: sed transire ad quem libet eorum actio, & passio: veluti stipulatio ex nouo operis nunciacione, quae cauetur, ut opus restitatur: nam tunc fuit actor, siue reus desierit pluri heredibus, relicta, vno vivente, vel victo, totum opus restitui debet, & quamdiu aliquid superest, tandiu non potest videri opus restitutum, ibidem.

Stipulationes praeioriae continentes incertam quantitatem, veluti stipulatio, iudicatum solui, rem ratam dominum habiturum, damni iussu, & his similes dividuntur inter heredes promissoris, vel stipulatoris, ut unusquisque teneatur pro parte, d. l. 2. §. incertam, & ibi gl. diversam.

latio pratoria potest interponi per procuratorem, & per ipsum queritur
 tio domino etiam sine cessione in solidum, l. 3. eod.
 lationes pratoria toties interponi debent, quoties sine culpa stipulatoris
 datum esse defuit mortuo fideiussore dato a reo, vel ab herede, aut cum finit
 ter tempus, in quo fideiussio data est, l. 4. & ibi gl. 1. eod.
 stipulationibus pratoriis per procuratorem queritur actio domino sine ces
 sione causa cognita, sicut in contrahibus institutorum, l. in omnibus 5. co
 tem.
 latio pratoria per procuratorem concipi debet ita, quod procurator stipu
 retur sibi nomine domini, aliis non valeret, §. reprob. gl. 7. ibid.
 stipulationibus pratoriis potest apponi pena, & committitur ad eam, licet in
 dicto pratoris hoc non dicatur, l. in omnib. 6. eod.
 stipulationibus pratoriis tenetur quis dare fideiussorem: non autem cogitur da
 re pignora, vel depositum facere loco fideiussorum: potest tamen, si vult, §. 1.
 pratoris. ibi gl. 1. eod.
 stipulationibus pratoriis si incidit ambiguus sermo, pratoris erit interpre
 tatio, l. in pratoris, 9. eod.
 stipulationibus pratoris interuentu nouæ personæ nouatio non præsumitur
 pfo iure sed ex exceptionis, l. pe. eod.
 latione in triennium præstita postea prætor in longum tempus: puta in
 lecentium iustis facili datur, à prima stipulatione non ducitur ipso iure: sed
 ex exceptionis, l. 1. pen. de prætor. stipul.
 stipulationibus pratoriis an cognatus qui promittit penam, reliquitur ar
 bitrio iudicis, qui debet arbitrari: his casibus, penam addi debere: Primum si inter
 ponitur super re inestimabili, secundo quando sufficit nuda cautio sine fide
 iussore: tertio quando per cautionem vult purgare moram, & penam euitare:
 Primum si loci conuentione ea finitrix hoc casus non cogitur qui penam pro
 mittit, §. gl. 1. & ibi add. marg. ibid.
 stipulationibus pratoriis quædam specialia seruantur, gl. 1. in add. mar. in rub.
 de pratoriis stipul.
 lationes pratoriæ sunt, quando non additur index de aliqua causa: sed prin
 cipaliter, vt talis cautio interponatur: veluti damni infecti, & cautio legato
 rum seruandorum, gl. pratoris, in prin. & gl. communes, in add. in §. 1. Inst. de
 diuisione stipul. sed reprobatur communiter.
 lationes pratoriæ sunt, quæ à mero pratoris officio proficiuntur, veluti
 damni infecti, & legatorum, §. pratoris, Inst. de diuisione stipul. l. 1. & ibi gl.
 pratoris, de verb. oblig.
 stipulationibus pratoriis continentur etiam adilitæ, cum adiles erant præ
 tores, d. §. pratoris, & ibi gl. venient.
 lationes pratoriæ sunt, quæ à prætore mortuo inducuntur, gl. venient. in
 §. conuentionales. Inst. eod.
 lationes communes dicuntur illæ, quæ partim ex pratoriis, partim ex iudi
 cialibus naturam accipiunt, gl. communes, ibid.
 stipulationibus pratoriis, vel iudicialibus, qui promittit factum alienum, puta
 de aliquo sistendo iudicio, ex mente, & equitate pratoris videtur promitte
 re factum, ac curatum: & sic de facto suo, & ita valet stipulatio, l. 1. quo
 ties quis, & ibi gl. acturum, de verb. oblig.
 stipulationibus pratoriis, & iudicialibus promittens simpliciter, & non adiecta
 pena de sistendo aliquem iudicio, tenetur, quanti interest ibi. ibid.
 lationes pratoriæ legem accipiunt ex mente pratoris, qui eas proposuit, &
 ideo neque addere, neque detrachere, neque immutare licet contrahentibus: sed
 tantum ipsi prætor, l. in conuentionalibus, §. 2. & ibi gl. neque, eod.
 stipulationes adilitæ continentur sub pratoriis stipulationibus, quia & illæ à iu
 dificatione adilitum, qui & prætores erant, veniunt, l. §. 1. & ibi gl. pratoris,
 eodem.
 lationes pratoriæ differunt à iudicialibus, quia pratoris induxit prætor mor
 tuus sed iudicialis alij iuris prudentes, d. gl. pratoris.
 lationes adilitæ proficiuntur à mero officio adilitum, qui erant præ
 tores, vt quando emptor contra venditorem agit, vt caueat de vitis, & morbis,
 d. §. 1. & ibi gl. pratoris.
 lationes communes dicuntur, quæ repetuntur in quibusdam casibus, pro vice
 à prætore mortuo, quibusdam à Iurifconsultis: veluti stipulatio rem pupilli
 saluam fore à prætore est introducta: tamen à Iurifconsulto est introducta, quæ
 do decernitur administratio vni ex plurib. tutoribus, & introducta etiam à I.
 C. propter sedandam discordiam inter tutores, §. d. §. 1. & ibi gl. pratoris, &
 ibi add. marg.
 stipulationes duplex dicuntur communes: quia à prætore introductæ sunt in ser
 uo tantum: sed in aliis introductæ sunt à Iurifconsultis, l. §. communes, de verb.
 oblig.
 stipulationes pratoriæ, & iudiciales si principaliter interponantur, debent con
 cipi per verba futuri temporis, aliàs videntur, gloss. daturum, in d. l. §. 1. stipu
 latio.
 stipulationes pratoriæ, & iudiciales si interponantur per verba præsentis tem
 poris, referuntur ad tempus futurum, §. d. gl. daturum, in add. marg.
 stipulationes pratoriæ, & interdicta non proprie actiones, gloss. figurat, in l. 1. de
 actio. & oblig.
 stipulatio pratoria iudicatum solui potest per vnum ex plurib. heredib. com
 mittitur tantum ei, qui viciat, & contra reum, qui perdidit, l. penales, §. 2. Iu
 lianus, ad legem Falcid.
 stipulationes omnes pratoriæ sunt eius interpretationis, vt diuidantur eorum
 commodis, si modo sint diuidua, aliàs non, d. §. Iulianus, & ibi gl. interpreta
 tionis.
 stipulationibus pratoriis non potest aliquid addi vel detrahi, nisi vt lex per
 mittit, vel nisi quando vtrique pars vult: quo casu effectus conuentionalis, gl.
 potest, in l. 1. dictum §. 6. de iudicio.
 stipulationes pratoriæ cum continent interest, amplius, quam semel nō com
 mittuntur, l. si duo, §. 9. si de arbitris.
 Reliqua verbo, Causis, §. Sati, latio, §. 4.

STIPULATIO de iudicio sibi cum personalis, & persecutoria, ad heredes

transit: non tamen quando super actione iniuriarum est facta, l. si eum, §. qui
 iniuriarum, & ibi gl. transit, si quis cautio.

Stipulatio de iudicio sibi interposita super actione iniuriarum, quamvis sit com
 missa, eo quia prius fuerat in mora sistendi: tamen extinguitur morte tam rei,
 quam actoris: sicut si exprelli fuisset renunciatur actioni iniuriarum, dum
 modo reus non fuerit in tam longa contumacia, quod illis habeatur pro conte
 stata, d. §. qui iniuriarum.

in Stipulatione, de iudicio sibi, sufficit ab initio interest: sed et tempore, quo sisti
 debuit, licet ex postfacto cesset, l. autem, §. eod.

Stipulatio de iudicio sistendo facta per tutorem, vel administratorem necessariam,
 expirat finito officio, nec patitur executionem sententiæ, l. si. eod.

in Stipulatione, de iudicio sibi, ex certa scientia si sit omnia dies, tunc comitti
 tur pena, quæ est apposta, cum certum esse experit, amplius sisti non posse, gl.
 stipulatoris, in l. de die, qui facili datur.

in Stipulatione de iudicio sibi, si nulla sit apposta dies, quia partes discordant,
 tunc iudex potest apponere diem, ad quam stipulatio debet fieri, ibid.

in Stipulatione de iudicio sibi venit interesse, gl. si. in l. fin. si quis in ius voca
 tus.

Stipulatio, de iudicio sibi, collitur tanto tempore, quanto principalis, vel ad plus
 triennium, nisi in scriptis, & in causa publica, gl. 2. in l. 4. de diuersis, & temp. præ
 scrip.

Stipulatio de sistendo alium in iudicio est de faciendo aliquem sisti, valet, l. 1.
 stipulatio ista habere, §. 3. §. pe. de verb. oblig.

Stipulatio iudicio sistendi causa facta non committitur ante diem statutum, quā
 vis certum esse experit stipulationi residuo tempore pareri non posse, l. in su
 lam, §. 2. eod.

Stipulatio de iudicatum soluendo, quam præstat procurator rei, habet tres clau
 sulas: prima, quod verbum sonat secunda quia sine dolo: tertia quod defender
 vique in suum illum, quem defendere incipit, gloss. clausula, l. 1. de iudicibus, de
 procuratoribus.

Stipulatio iudicatum solui, committitur sue à domino in procuratorem, vel e
 conuerso, vel in alium procuratorem iudicium transfertur, l. in causis, §. ex parte,
 eod.

Stipulatio iudicatum solui incerta est ante sententiam, non post, gl. diuersam, in
 l. 2. de prætor. stipul.

in Stipulatione mortuo promissore ante litem contestatam plurib. heredib. reli
 ctis in solidum tenetur heres, qui possidet: sed pro parte condemnatur alij,
 qui non possident, vt teneantur, & condemnentur pro partibus tantum: sed post
 litem contestatam, mortuo promissore, omnes tenentur ex stipulatione pro
 partibus, & condemnantur pro partibus, gl. fin. d. l. 1. §. 1.

Stipulatio pratoria iudicatum solui sit ante litem contestatam, & olim à quocun
 que suo, vel alieno nomine conuenit reali actione: hodie tamen non præstat
 ut ab eo, qui suo nomine conuenit, gl. 1. in rub. iudicatum solui.

Stipulatio iudicatum solui, olim non præstatur ab eo, qui suo nomine erat cō
 uentus, §. reprob. d. gl. 1. in add. marg. ibid.

in Stipulatione iudicatum solui post rem iudicatam statim dies edit: sed actio
 differtur in tempus, quod datur iudicatis ad solvendum, l. 1. iudicatum
 solui.

Stipulatio iudicatum solui, etiam si datum esset pignus, non committitur, si sen
 tentia est lata per illum iudicem, coram quo non fuit practita satisfactio, l. 3.
 & ibi add. marg. eod.

Stipulationem, iudicatum solui, potest stipulari procurator habens mandatum
 generale, vel speciale ad rem, pro qua agitur, & etiam si non habet mandatu
 tum, dummodo dominus ratum habuerit, d. l. §. 1.

Stipulationem, iudicatum solui, non potest stipulari aliquis ex liberis, vel paren
 tibus vel vir uxoris nomine, & alij, qui pro coniunctis personis sine mandato
 agere possunt: & si stipulatur non valet stipulatio, & iterum ex integro cau
 eri debet, nisi fuerit mandatum eis, vel sit ratum habuit, ibid.

Stipulationem, iudicatum solui, potest stipulari tutor, cui parente, maioreve por
 te tutorem, vel cuius de ea re iudicatio fuerit, tutela permittitur, d. l. §. 1. &
 §. nam eod. d. 1.

Stipulationem, iudicatum solui, non potest stipulari ille, qui tutelam administrat, 46
 cum tutor non esset, nec ille, qui tutor est: non tamen quasi tutor negotia ad
 ministrat, vel dum ignorat se datum, vel ex alia causa, d. l. §. 3. sed quod de tu
 tore.

Stipulationem, iudicatum solui, possunt stipulari curatores furiosi, furiosæ, pupilli,
 pupillæ, & ceteri curatores: puta adolefcentis, vel alterius cuiuscumque d. l. 3.
 §. sed & curatorum.

Stipulationem, iudicatum solui, si stipuletur tutor propositus alicuius regionis,
 vel provincie, vel rerum Italicarum ita demum committitur stipulatio, si ex
 ea causa egerit, quæ ad administrationem earum pertinebat, d. l. §. 1. tutor.

Stipulatio iudicatum solui, propter clausulam de defendendo committitur, si cau
 sa non defendatur facta requisitione solenni à stipulatione consanguineis, &
 amicis promittentis stipulationem, d. l. §. 3. §. pe. & ibi gl. poterit.

Stipulatio de sistendo quocumque die promissori placuerit, valet, §. gl. quocum
 que, in l. 1. stipulatus, l. 1. §. de verb. oblig.

Stipulationem, iudicatum solui, commissam propter clausulam de defendendo si agat
 cum vno ex fideiussoribus ex clausula ob rem non defensam, potest reus sus
 cipere iudicium vique ad sententiam, & tunc fideiussor absoluitur: sed post
 sententiam latam contra fideiussorem non potest suscipere defensionem, l. §. 3.
 si & ibi gl. si cum duob. legib. seqq. iudicat. solui.

in Stipulatione, iudicatum solui, vnus ex fideiussoribus, vel ex heredib. rei prin
 cipalis defuncti potest cessante altero suscipere defensionem pro omnib. & pur
 gare moram, l. iam tamen §. 2. eod.

Stipulatio iudicatum solui, continet plures clausulas: scilicet defendendo, de do
 lo, & de re iudicata, vna quantitate ita, quod vna clausula tantum continet
 quantum altera, si committitur stipulatio in vno casu, veluti ob rem non de
 fensam amplius ex alio non potest committi, nisi fit plus in vna, quam in alia,
 d. l. iam tamen, §. in hac stipulatione, & ibi gl. caue.

Stipulatio iudicatum solui, ex clausula defendendo non committitur, requiritur, quod fiat defensio à reus, vel ab eorum fideiussoribus, vel heredibus, vel ab eorum tutoribus, curatoribus, vel procuratoribus, sed si fiat defensio ab aliis, ille debet defendere tutoribus boni viri id est cum satisfactione ad hoc, ut non committatur stipulatio, sed si defendat sine satisfactione, repellatur, & committitur stipulatio, nisi aduersarius admiserit sine satisfactione, d. l. iam tamen, §. nunc videmus.

Stipulatio iudicatum solui ex clausula de defendendo, vel ob rem iudicatum non committitur, si vnus ex fideiussoribus, qui iudicatum solui cauerant, existat defensor, d. l. iam tamen, §. si fideiussoribus, & ibi gl. ob rem.

Stipulatio iudicatum solui habet tres clausulas sub vna verborum conceptione, scilicet de re iudicata, scilicet soluenda, & de re defendenda, & de dolo malo, vt abfit, iudicatum, 6. eod.

Stipulatio iudicatum solui, sui natura ante litem contestatam interponi debet, si quidem eius interpositio, & petitio causam dilatorie habeat, l. si ante acceptum, in add. marg. eod.

Stipulatio iudicatum solui extinguitur, si petitor post satisfactionem ante iudicium acceptum, vel post heres exitit possessori, l. si petitor, & ibi gloss. final. eodem.

47 Stipulatio, iudicatum solui, habet quantitatē certam, quando erit iudicatum: quia in tantum committitur, in quantum iudex pronunciauerit, l. iudicatum solui, & ibi gl. i. eod.

Stipulatio iudicatum solui, ex clausula de defendendo non committitur, si reus non tegeretur iudicium suscipere, l. vir bonus, 13. eod.

Stipulatio ne iudicatum solui, tenetur ille, qui promissit, non dominus, si non promissit, quia ipse, si se defendisset, non teneretur promittere: actione autem de re iudicata tenetur dominus: quia mandauit, aliis procurator se offerens, gl. si in l. si ad defendendum, eod.

Stipulatio iudicatum solui, perimitur, perempta re in iudicium deducta, nisi iudicium non permutat, vt si ea necessaria ad hoc sententia propter euersionem aut propter fructus, quia tunc adhuc committitur stipulatio ob rem non defendam, l. si fructus, & ibi gl. i. eod.

post Stipulationem iudicatum solui, praestitam à reo, si ipse reus acquirat privilegium personale, per quod inuitus non compellitur litigare, nihilominus si causa non defendatur, committitur stipulatio ex clausula de defendendo contra fideiussores, l. si reus post iudicatum, 12. eod.

Stipulatio, iudicatum solui, impeditur committi per mutationem actionis, vel rei, cum quaeratur §. si eod.

ex Stipulatione iudicatum solui, ob rem non defensam quoties agitur contra fideiussores, debet alter sibi cauere de non persequendo litem contra principalem, aliis non tenetur fideiussor sibi solui: & si soluerit hac cautione non recepta, non repetitur à principali, l. si ex duobus, 14. §. si eod.

Stipulatio iudicatum solui, ex clausula de dolo committitur ratione doli in solidum contra quemlibet fideiussorem, ex clausula, 17. eod.

Stipulatio iudicatum solui ob rem non defensam, non committitur, quando promissor non potest cogi se defendere, propter naturam actionis intentatae, vt contra partem, & partionem iactabatur actio famosa, vel ratione rei petita, vt quia iudex, vel hereticus petebat mancipium Christianum, vel quia petebatur libet improbate tronon, l. vir bonus, & ibi gl. i. eod.

Stipulatio iudicatum solui ob rem non defensam, non committitur, quando promissor non potest cogi se defendere, quia sententia transactio, vel iureiurando erat lis finita, ibid.

Stipulatio, iudicatum solui ex clausula doli, committitur propter dolum commissum ab initio stipulationis vique ad finem iudicii ex dolo principalis, & heredibus eius, & etiam extraneis, si poena fuerit adiecta, l. nouissima, 19. eod.

Stipulatione iudicatum solui, praestita si reus decesserit duobus heredibus, relictis, quorum alter rem non defendat, alter defendat, is, qui non defendit, potest conueniri ob rem non defensam, & ille, qui defendit ob rem iudicatum, & ita hae stipulatione ex duobus clausulis committitur contra duos, sed contra eundem non potest committi: sed praeter causam iudicatum, l. si eod.

Reliqua verbo, Procurator, 4. §. 4. 4. Cautio, 8. Satisfactio, 4. 5. Satisfactio, Eideiussor, 2. 3. 2. 3. 2. 3.

48 Stipulatio Aquiliana perimitur per acceptationem, l. Aquiliana, de transactio.

Stipulatio Aquiliana omnes precedentes obligationes omnino nouat, & perimit acceptatione sequente, ibid.

Stipulatio Aquiliana dicta est sic à Gallo Aquilio, gl. i. ibi, & gl. i. l. f. Cod. de acceptatione.

Stipulatio Aquiliana non solum omnes obligationes praecedentes, sed etiam omnes sequentes nouat, & perimit, si adiciatur verbum, oportebit, & de omnibus est cogitatum, aliis non gl. 2. in d. l. Aquiliana.

Stipulatio Aquiliana non potestur ad ea, de quibus non est cogitatum, l. cum Aquiliana, de transactio.

Stipulatio Aquiliana vocatur liberalitas: quia liberat à primis, & quia speratur acceptatio, gl. si ibid.

Stipulatio Aquiliana renouat omnes obligationes, l. & vno, 18. §. eius, de acceptatione, & item per acceptationem. Insuper, quibus modis tollitur obligatio.

per Stipulationem Aquilianam omnium rerum obligatio deducitur in stipulationem, & ea per acceptationem tollitur, ibi, & d. §. item per acceptationem. Insuper, eodem.

Stipulationis Aquilianae vincula sunt manifesta: acceptationis autem vincula sunt naturalis obligatio, qua tenetur ad non petendum accepto ferens, cum pactum hoc faciat, gl. 4. in l. vbi pactum, 14. C. de transactio.

Stipulatio Aquiliana interueniente, & acceptatione sequente, omnis tollitur obligatio, nisi creditor sit talis aetatis, cui restitutio indulgetur, l. si. C. de acceptatione.

Stipulatio Aquiliana introducta fuit, vt per eam nouarentur obligationes iuris gentium, & in stipulationes deducerentur: & sic per acceptationem possent tolli, quod aliis esse non potest, gl. i. in d. l. si.

Reliqua verbo, Transactio, 1. 2. Acceptatio, 1. 2. §. inf. num. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Stipulatio penalns continens minus, quam prima obligatio, de iure Digestorum nouat praecedentem obligationem, sed iure Codicis non nouat, gl. si quis in ius vocatus.

Stipulatio penalns non nouat praecedentem conuentionem libertatis praestitam factam ex causa, l. qui Romae, 12. 2. 4. Flauius, de verb. oblig.

Stipulatio principalis si confertur in personam vnus, & penalns in personam aliterius, prima per personalem non nouatur: sed ope exceptionis perimitur, l. §. si de stipul. l. i. eod.

Stipulatio principalis, & penalns si confertur in personam vnus, prior stipulatio ipso iure nonatur per penalem, ibid.

Stipulatio penalns non nouat praecedentem obligationem, nisi ex causa non oserosa factam: exactio facta per vniam tollitur altera, quatenus concurrat, l. si quis a socio, 4. 1. & ibi gl. si pro socio, fed. reprobatur.

Stipulatio penalns non nouat praecedentem obligationem ex causa onerosa contractum, l. duo fecerunt, 7. 1. & ibi gl. si pro socio.

Stipulatio penalns licet sit commissura, praecedens tamen actio, & obligatio vnus nouationis non est subalternata, ex parte agi, & si actor fuit confectus nomine interesse tantum, quantum erat in pena, tollitur stipulatio penalns ope exceptionis, si verò fuit actum ad penam ex actione secuta, tollitur obligatio.

Actio prima conueniens ad interesse ipso iure vique ad concurrem quantitatem si interesse sit minus, nec ipso iure, nec ope exceptionis: sed potest illud tolli cum pena, l. praedia, 9. 2. de actio. empe.

per Stipulationem penalem commissam actio ex vendito praecedens non nouatur, nec perimitur: fed potest agi ex vendito ad interesse, antequam agatur ex stipulata ad penam, ibid.

Stipulatio penalns non nouat, nec perimit actionem descendente ex contractu emptionis, l. Lucius Trius, 4. 3. eod.

Stipulatio penalns praecedentem stipulationem facti alieni vitem facit, non vnde nascatur actio: sed vt metu poenae cogatur, gl. ea res, in l. stipulatio illa, 3. de verb. oblig.

Stipulatio penalns nouat praecedentem obligationem principalem ipso iure, ad distinctio verum continet plus, vel minus, quando principalis obligatio est ex causa lucratua: secus si ex causa onerosa, & non lucratua: quia tunc non si nouatur: fed potest agi ex qualibet, & vna exactio potest agi ex reliqua in eo, quod plus est, reprob. gl. si quis a socio, 4. 1. pro socio.

Stipulatio penalns nouat praecedentem obligationem naturalem, quae oritur ex nudo pacto, nisi esset actum in contrarium, gloss. si in l. si pacto, 14. C. de pactis.

Stipulatio penalns hodie non nouat praecedentem obligationem, nisi expresse factum, ibid.

Stipulatio penalns si continet minus, quam interesse proniciens ex prima obligatione, potest agi ad interesse omnia poenam, gl. si in l. si quis in ius vocatus.

Stipulatio penalns si sit, & eam praecedat condicio veluti si Stichum non dederis decem, tunc committitur stipulatio, cum facere, vel dare posse desit: sed licet propter perplexitatem fauore vltimae voluntatis, fauore libertatis, & quando obligatio principalis praecedat obligationem fideiussoris, gl. si in l. si quis cautio.

Stipulatio penalns committitur per litem contestationem factam in principali quando nuda pactio praesit: sed quando pactio vestita praesit tunc committitur stipulatio penalns, cum dare, vel facere potuit, & non facit, ibid.

Stipulatio interposita si sit secundum leges, valent principalis, & penalns, si penalns etiam sit interposita: sed verò contra leges, tunc neutra stipulatio: scilicet nec principalis, nec penalns valeat: sed praeter leges, tunc valent tantum penalns stipulatio, non licet, in l. iuris gentium, §. & generaliter, de pactis.

Stipulatio penalns quando adiciatur pacto, aut poenam debet petere, aut exceptionem opponere, l. rescipimus, §. si pacto, eod.

Stipulatio penalns, cum aduersus eam quid sit, ita demum committitur, si simul dolo malo stipulantis factum est, aliis si dolo eius factum sit contra stipulationem, non committitur, l. ita demum, 3. 6. de arbitris.

Stipulatio penalns habet in se tacitam conditionem, si dolo stipulantis contra stipulationem factum non sit: verò tamen illa stipulatio non est conditionalis, quia dolo commissio non committeretur, & ideo nunquam exceptio doli, vel actio ex stipulatu pro dolo locum haberet, quod falsum est, gloss. conditio, ibid.

Stipulatio penalns ad personam relata non facit praesumtionem interpositam, l. cum fundo, 3. 6. de re iur. iur. iur.

in Stipulationibus penalisibus quando est apposta poena, non videtur, quod debeat considerari interesse mero iure sed bene in effectu, l. 3. & ibi gl. committit, in add. de verb. oblig.

in Stipulatione penali non inspicitur interesse, quando non interest stipulantis, quod verum est: quando poena est deducta in stipulationem, si quis si poena promittitur pacto, quantumcumque restitit coherentem contractus, quia tunc inspicitur in interesse, l. ea res, & ibi add. marg. in l. stipulatio ista, 38. eod.

Stipulatio quando est apposta poena, non inspicitur in interesse, d. l. stipulatio ista, habere, §. alteri.

Stipulatio penalns adiecta stipulationi primae factae praeter legem, valet, licet ex stipulatio praeter legem facta, sit nulla, gl. conuenire, ibid.

Stipulatio penalns adiecta stipulationi factae contra legem non valet, ibid.

Stipulatio etiam penalns, per quam promitto cum pegnare non valet, ibid.

re, non valet, neque debetur poena, gloss. i. in l. stipulatio hoc modo concepta, 6. eod.

Stipulatio principalis quando concipitur affirmatiue, tunc sequens penalns debet concipi negatiue: sed si principalis stipulatio concipitur negatiue, tunc sequens penalns debet concipi affirmatiue, l. cum quid, 7. 1. & 2. continuis, 137. §. pen. eod.

ipulatio penalis adiecta obligationi factorum cum adiectione diei, demum adueniente die committitur, alias cum coeperit esse in mora inchoandi ad particulare interesse, committitur, l. stipulationes non diuiduntur, 7. §. fi. eod.

ipulatio penalis adiecta obligationi dandi certam quantitatem, committitur in solidum, nisi illa species praeterit in solidum, l. in executione, §. pe. eod.

ipulatio tam principalis, quam penalis recluditur nulla, quando in principali stipulatione veritatem incertitudo circa diem per errorem, vel obliuionem omisum, secus si ex certa scientia; quia tunc neutra redditur nulla, l. ita stipularis, 115. eodem.

ipulatio tam principalis, quam penalis viciatur indistincte propter incertitudinem quantitatis, vel loci, rei, siue stipulenter, siue ignoranter specificatio eorum sit omissa, ibid.

ipulatio principalis de forte, licet fuerit personaliter concepta, & relata ad certam personam: scilicet patroni: tamen si stipulatio penalis vitarum fuerit concepta imperpersonaliter, non videtur relata ad eandem personam, ad quam principalis erat relata, l. si ita stipulatus fuero, 12. §. Chrylogonum, eod.

ipulatio penalis impossibilis non viciatur principalem obligationem validam, d. l. si ita stipulatus fuero, §. fi.

ipulatio facta sub pena de tractando aliquem vt filium, valet, siue sitis filius, siue alumnus, siue cognatus tradendus, siue non, siue fuerit datus in adoptionem, l. quidam eum filium, 13. §. eod.

ipulatio promissio filium adoptatum si exheredet sub pena, valet, & committitur pena, si eum exheredat in iure, secus si iure d. l. quidam. §. quare, & ibi gloss. l.

ipulatio penalis, cum sit accessoria, non vestit principale pactum nudum sui coherencia, l. si pacto, 14. C. de pactis, §. 1.

ipulatio penalis quando incipit a precedenti conventionione nuda, debet pena periri, & qua reus liberatur soluendo, quod in conventionione prima conuenit, ibid.

ipulatio penalis non est proprie contractus, gl. repellere, in l. 2. C. de iure emphyteo.

ipulatio penalis quando subicitur precedenti pacto nudo, non potest agi statim cum est cessatum: sed oportet, quod fiat litis contestatio super pactione nuda, & post sequitur condemnatio stipulationis, l. §. & ibi gl. marg. Cod. de contrahend. stipul.

ipulatio penalis quando procedit ex pacto precedenti obligatorio, ex sola interpellatione extra iudicium facta, vel ex qualibet mora committitur, neque requiritur litis contestatio: sed si stipulatio penalis procedit ex pacto precedenti nudo, tunc non committitur alter, quam per litis contestationem: sed si stipulatio penalis non procedit aliud pactum, tunc committitur pena, cui poe dare, vel facere debet, d. gl. magna. ibid.

ipulatio penalis penalibus validitatem non attenditur an sua interfit, §. altera. Inst. de inutilib. stip.

ipulatio penalis, quae sub conditione concipitur, inspicitur quantitas a paribus expressa, ibid.

ipulatio penalis alteri facta verba stipulationis, sortis, & penae tribus modis possunt formari. Primo sic: Promittis mihi, quod dabis illi, & eodem modo penam: secundo sic: promittis illi, quod illi dabis, & eodem modo penam: & in his duobus casibus non valet promissio fortis, nec poene, nisi quando ex stipulatione alteri facta acquirere directa actio, vt filius patri, serus domino, aut e contra, vel quando vilius actio acquiritur, vt tutor pupillo, & in similibus ratione officij: tertio modo sic: promittis mihi, quod dabis illi, aut poenam mihi stipulas, & tunc valet stipulatio penam: non tamen facta adiectione poenae valide principalium stipulationem inualidam, sed vt metu poenae principalis pareatur promissioni, gloss. vt supra, & gloss. committitur, in dict. §. alteri.

ipulatio penalis quando ita formatur, promittis quod dabis mihi recipienti nomine illius, aut penam tantum mihi stipulas, tunc valet stipulatio & principalis, & penalis valet, & ego cedam illi, cuius nomine stipulatus sum, siue sum procurator habens mandatum, siue negotiorum gestor, siue saltem generalis procurator, d. gl. vt supra, & add.

ipulatio penalis inspicitur quantitas, vt quantacumque sit, petatur certi conditione, si est certa, alias si stipulatio est incerta, actio ex stipulata, §. l. quae sit ibid.

ipulatio penalis, quae committitur ad interesse propter difficultatem probandi interesse, velle est apponere poenam certae quantitatis, quae loco illius succedit, l. si de praetoris stipulat.

Reliqua verba, Penae, 12. 13. Penalibus, Promissio, 2. Nouatio, supra num. 22.

STIPULATIO non sequens nouat, & tollit ipso iure praecedentem stipulationem, si hoc agatur, secus tamen est in pacto: quia illud non tollit praecedens, l. si vnus, §. pactus ne pereret, de pactis.

Stipulatio tollitur per Aquilianam stipulationem, si hoc expresse agatur, alias non, gl. per stipulationem, ibid.

Stipulatio praecedens tollitur per stipulationem sequentem: id est acceptilationem, quae sequitur Aquilianam stipulationem, ibid.

Stipulatio prima tollitur, vel eliditur per stipulationem animo nouandi interpositam, si secunda committitur, vel committi posse iuratur, alias prima non tollitur, neque eliditur, l. in personam, §. 1. eod.

Stipulatio nouans sententiam non habet paratam executionem, l. m. ior. 4. t. de minor.

Stipulatio conditionalis praecedentem stipulationem puram suspendit, & ea nouat in conditionis euentum, l. pecuniam, l. certum petatur.

Stipulatio prima si fuerit facta pure, deinde sit facta alia stipulatio sub conditione, licet prima stipulatio resoluatur sub contraria conditione: tamen talis contraria conditio non impedit ortum actionis, & obligationis, l. pecuniam, & ibi gl. 1.

Stipulatio continens idem, si incontinenti subiiciatur contractui iurisdictionum, nouatur primus contractus, & parit nouum contractum, si actum est non alias, l. duo societatem, 7. §. & ibi gl. fecissent, pro socio.

Stipulatio secunda continens idem, quod prima cum adiectione alterius rei summae non nouat praecedentem, cum duae sint stipulationes, l. scire, 2. §. & ibi gloss. missa, de verb. oblig.

per Stipulationem validam factam a fure non nouatur obligatio praecedens, nisi actum esse expresse, d. l. scire demus, §. fin.

Stipulatio secunda continens minus, quam prima, etiam cum interuenit nouae personae, etiam iure Digestorum, non nouat praecedentem, nisi expresse fuisset additum quod nouaret, l. eum, qui ita stipulatur, 56. §. si de stipulatus, & l. qui vniuersum, §. 8. eod.

Stipulatio secunda conditionalis animo nouandi interposita re perempta post mortem primi debitoris expirat, & statim potest agi contra primum debitorem, si res non sit perempta: sed primum debitor acceptilatione liberetur, d. l. eum, qui, in §. fi.

Stipulatio secunda continens plus, quam prima, valet, & in dubio inducit nouationem, l. qui vniuersum, §. 8. in princ. & in §. eod.

Stipulatio secunda continens minus, quam prima non valet, nec inducit nouationem primae, l. qui vniuersum, §. 8. de verb. oblig.

Stipulatio secunda continens minus, quam prima, nullam obligationem, nec naturalem inducit, ibi.

Stipulatio secunda continens minus, quam prima nouat primam, si expresse partes conueniant, quod nouaret, & tunc ex ea tantum potest agi, ibid.

Stipulatio accessoria inutilis non nouat praecedentem vtilem, secus si accessoria fuisset vtilis, l. si ita stipulatus fuero, 97. 8. ibi gl. 1. eod.

per Stipulationem interpositam a pupillo sine tutoris auctoritate non fit nouatio aditionis tibi competentis, nisi cum ratificet, postquam factus est adultus, cum non possit nouare, l. si pupillus, §. de nouatio.

Stipulatio conditionalis nouat praecedentem puram in conditionis euentum: sed statim mora praecedentis obligationis purgat, l. quones quod, 1. 4. de nouatio.

Stipulatio pura nouat praecedentem conditionalem in euentum conditionis, si tunc existat persona, in quam obligatio cadat, d. l. quones, §. sed si id.

Stipulatio conditionalis non purgat moram factam ex praecedenti pura stipulatione, quando secunda stipulatio conditionalis est facta animo nouandi, reo absente: secus si reo praesente, gl. purgari, ibi.

in Stipulatione nouante interpellatur repetita priuilegia, quae fauore agentis, vel causae erant in prima, nisi aliud actum sit, aliam causam, 1. 9. eod.

Stipulatio conditionalis nouat stipulationem praecedentem puram in euentum conditionis, si tunc res existat, vel ante secundam stipulationem post mortem defuncti post mortem facta debitoris perierit, §. l. si eum aliquam, 1. §. 1. & ibi gl. 2. eod.

Stipulatione vna possunt nouari plures obligationes, aut stipulationes praecedentes, l. §. eod.

Stipulatio conditionalis facta animo nouandi purgat moram praecedentem, adeo quod perempta re pendente conditione liberatur promissio, si res erat praesens tempore stipulationis, ita, quod poterat accedere obliuio, secus si res non erat praesens, l. qui decem, 72. §. si cum mihi, & ibi gl. periculo, de solutiomb.

Stipulatio per aliam stipulationem tollitur ipso iure si non sit pacto, gl. pena, in l. vbi pactum, 40. C. de transact.

Stipulatio nouans sententiam non habet paratam executionem, l. 2. C. de executione rei iudi.

STIPULATIO alteri facta non est contra legem, sed prae legem, gl. conuenit, 57. nter, in l. stipulatio illa habere licere, §. 8. §. alteri, de verb. oblig.

ex Stipulatione alteri facta oritur naturalis obligatio stipulanti, licet nihil interesse eius, §. l. nihil interesse, ibid.

Stipulatio alteri facta valet, & tenet, quando interest stipularis cum valere, & potest ex ea agere, d. l. stipulatio illa, §. si stipulor.

Stipulatio alteri facta, vt valeat, quando interest stipulantis, consideratur interesse non solum quod est in actus, sed etiam quod est solum in potentia, ibid.

Stipulatio alteri facta etiam si stipulantis interesse, non valet, quando verba obligatoria, & executiua conferuntur in personam tertij, veluti promittis illi insulam, vel quid aliud, gl. fieri, in d. l. stipulatio illa, §. si quis insulam, & d. l. quicumque, & ibi gl. 1. & add. marg. de actio, & oblig.

Stipulatio alteri facta, si stipulatori interesse, valet, si verba obligatoria conferantur in personam stipulantis: sed executiua in personam tertij, veluti permittis mihi, quod illi facies insulam, §. si quis insulam, & ibi gl. fieri, & d. l. quicumque, & ibi gl. 1. & ibi add. marg.

ex Stipulatione filia collata in serum patris, ipsi patri acquiritur l. si filius, 40. de verb. oblig.

Stipulatio alteri facta non valet, si tamen adiecta sit pena, valet per se, & statim inuoluitur, non vt ex agatur, sed vt pene metu ei pareatur, gl. ior. in em, in l. 1. in princ. C. de rei vxoria actio.

Stipulatione alteri facta pro dote si pena adiciatur, illa pena datur bar, vt etiam ex ea agatur, & ita talis stipulatio fit vtilis, ibid.

Stipulationem alteri nemo potest facere, gl. 1. in l. 3. C. de contrahend. stipul.

Stipulatio directa in personam absentis, nihil valet: sed quaeritur obligatio stipulanti, & si talis absens exegit, stipulanti tenetur restituere actione negotiorum gestorum, d. l. 3.

Stipulatio haec, promittis Seio dare centum, quae ei debeo, valet, secus si simpliciter diceret, promittis dare Seio centum: quia tunc non valet, gl. 1. 1. 3. C. de inutilib. stip.

Stipulatio quod deus ei, cui dari mea interest, valet, §. sed et si quis stipuletur, Inst. de inutilib.

Stipulatio alteri facta tribus modis potest concipi, nam quandoque directa acquiritur actio: scilicet alteri stipulando, vt filius patri, serus domino, vel e contra, quandoque vilius actio acquiritur, vt tutor, pupillo, & in similibus ratione officij, vt serus publicus, & hoc procedit, etiam in conventionalibus, & in quolibet publico officio, quandoque nulla actio acquiritur, & tunc necessario est poena, gl. vt supra, in §. alteri, Inst. eod.

Stipulatione per quae nobis potest acquiri, per eandem etiam pacto potest non: §. bis acquiri, l. per quos, §. 4. de pactis.

Stipulatione nobis acquiritur per filium, per serum proprium, & per serum alienum bona fide possitum, vel liberum hominem etiam bona fide possitum, & per serum, in quo habeo vniuersum, & per eum serum, in quo habeo vniuersum, gl. si ibid.

Stipulatione nobis non querit procurator, nisi in quibusdam casibus, ibid.
 ex Stipulatione domini, vel patris collata in filio, vel serui ipsi patri, vel domino
 acquiritur, si pater, vel dominus stipulatus sit id, quod potest sibi acquiri, puta
 dominum, vel aliquod factum expeidendum ab aliquo in personam serui, vt
 rem illi tradi, vel restitui, dominus, 39. & ibi gl. 1. de verb. oblig.
 Stipulatio patris si conferatur in tempus existentie sui iuris filio acquiritur vti-
 lis actio, licet ei heres non existat, l. quodcumque, 45. §. pe. cod.
 ex Stipulatione serui communis acquiritur dominis pro parte dominica, nisi fue-
 rit vnus nominatus, vel iubens, & idem in aliis acquisitionibus, l. seruus com-
 munis, §. de stipul. seruo.
 ex Stipulatione serui si stipulatur indiuiduum, ei domino, cui potest, acquiritur;
 sed si vtrique potest, cuiuslibet in solidum acquiritur, l. si communes, & ibi glof.
 si. cod.
 Stipulatio filii, vel serui licet conferatur in tempus existentie sui iuris, nihilo-
 minus patri, & domino acquiritur, l. si. cod.
 ex Stipulatione alteri interposita nõ queritur actio interponere propter cessatio-
 nem voluntatis, nec alteri propter prohibitionem iuris, l. si genero, 29. C. de
 iure dotum.
 ex Stipulatione officialium queritur actio parti absenti, glof. absenti, in aurb. de
 executoribus, in princip. col. 7.
 ex Stipulatione iudicis potest parti queri actio, & multo magis replicatio, glof.
 renunciant, in §. si in aurb. de heredi. ab intestat, veni. col. 9.
 ex Stipulatione in qua persona solutioni adicitur, ius, vel obligatio stipulatori
 tantum queritur, §. plane, Inst. de inutilib. stipul.
 Stipulatio, per quam stipulator id agit, vt non sibi sed alteri acquirat, regulariter
 non valet, nisi apponatur pœna, §. alteri, Inst. de cod.
 Stipulatio non potest conferri in personam eius, qui non est in rerum natura, l.
 eius, qui in pronuncia, versio, quod si stipulatus sit certum petatur.
 Stipulatio concepta in persona duorum alteri, nunc non valet, si cuiuslibet eorum
 potest obligatio acquiri, si vni tantum, valet, & illi acquiritur, & alter cen-
 setur ad solutionem appositus, & adiectus, qui res suas, 93. §. si seruus, de so-
 lutio
Reliqua verbo, Altera, Filium, 104. 105. Seruus, 35. 36. 37. 136. vsque 142.
Actio, 10. Stipulator, 3. Pœna, 37.
 59 STIPULATIO in rebus, vite, vel actus per legem xij. tab. diuidi non potest, l.
 heredes, 26. §. quod pro emptore, fam. erci.
 Stipulatio facti diuidi contra heredem contra faciem tantum committitur,
 & non contra coheredes, non contra facientes, inter coheredes, 45. §. si quis
 stipulatus, cod.
 in Stipulationibus distinctio diuidi, ad factum, non ad dationem pertinet, gl. in-
 terpretationis, in l. pœnales, 32. §. Iulianus, ad legem Falcid.
 Stipulatio iudicatur diuida, vel indiuidua tantum natura rei, super qua interpo-
 nitur, l. 2. §. & harum, l. stipulationes non diuiduntur, 72. & ibi glof. 1. de verb.
 oblig.
 Stipulationes factorum regulariter sunt indiuidue: fallit in tribus casib. gl. & ha-
 rum, in d. §. & harum.
 Stipulationes quedam sunt diuidue, & recipiant partis præstationem, omni re-
 spectu, vt sunt stipulationes dandi quantitate; nam si decem stipulenter, &
 quinque soluantur volenti stipulatori liberatio contingit in parte stipulatio-
 nis, l. 2. §. & harum, & ibi gl. præstationem, & gl. cum decem, de verb. obl.
 Stipulationes quedam sunt indiuidue, vt sunt illae, quæ natura sua diti-
 onem nõ recipiunt, vt sunt stipulationes seruilitatis, viæ, itineris, vel actus, quia si promi-
 ssor soluat pro parte, non liberatur etiam pro parte, & heredes promissoris sin-
 guli tenentur in solidum, d. §. & harum, & ibi gl. viam.
 Stipulationes quedam recipiunt naturam suam partis præstationem; sed nisi rota-
 deantur, stipulationes non satisfiunt etiam pro parte, vt si quis stipulatur hominem
 in genere, aut lancem, aut quolibet aliud vas, & si soluantur Stichus pars, solus
 non liberatur ultra parte stipulationis, ibi.
 Stipulatio vniuersalis est diuidua, gl. & harum, ibid.
 Stipulatio operum in numero plurali diuidua est, sed stipulatio vnus operæ, &
 sic in numero singulari est indiuidua, §. reprob. d. gl. & harum.
 Stipulatio dandi diuidua est, vt & heredes promissoris teneantur pro heredita-
 riis portionibus gl. præstationem, ibid.
 Stipulationum constitutum in faciendo communis natura est, vt non diuidan-
 tur, & si promissor soluat pro parte, non liberatur etiam pro parte, & heredes
 promissoris singuli tenentur in solidum gl. viam, ibid.
 60 Stipulationum constitutum in dando natura est, vt diuidantur, quod fallit quæ-
 doque, ibid.
 in Stipulatione faciendi quando factum non est, & vult quis agere ad interesse,
 illa actio, quæ propendit ad interesse recipit diuisionem, ibid.
 Stipulatio amplius non agi dicitur esse diuidua, & etiam stipulatio rem ratæ ha-
 beri, l. 4. §. Caro, versat. si. cod.
 Stipulatio amplius non agi, vel rem ratam habere, est indiuidua in persona prin-
 cipalis promissoris, & semper contra eum committitur ad totum, licet in parte
 contra veniat; sed in persona heredum eius est diuidua, & committitur pro
 parte hereditaria, d. §. Caro.
 Stipulatio duplex fructuaria, damni infecti, & de operis noui nunciatione si com-
 mittitur ad interesse, diuiditur inter heredes stipulatoris pro portionibus he-
 reditatis, scilicet si committatur ad factum, l. 4. §. si is, cui, & ibi gl. ex damni.
 Stipulatio specierum inter plures dominos vnus serui stipulantis, vel inter plu-
 res heredes stipulatoris diuiditur per quotas: sed stipulatio generum diuiditur
 numero, l. in stipulationibus, §. 4. cod.
 Stipulatio plarium operum diuiditur numero, sed stipulatio vnus operæ est
 indiuidua numero, d. l. in stipulationibus, §. si.
 Stipulatio vnus operæ licet sit indiuidua, tamen quando soluitur eius æstimatio,
 in effectum dicitur hoc respectu diuidua, §. gl. parrem, ibid.
 Stipulatio seruicium indiuidua est præter stipulationem vniuersalem, quæ diui-
 sionem recipit, l. stipulationes non diuiduntur, 72. & ibi gl. 1. cod.
 Stipulatio factorum est indiuidua, & partis præstatione non impletur, d. l. stipu-
 lationes non diuiduntur.

Stipulatio faciendi, vel non faciendi est indiuidua, & vno ex heredibus contra fa-
 cientem pœnam totum committitur contra omnes pro hereditaria portionem
 sed eis succurritur pro iudicio fam. erci. l. in executione, 85. cod.

Stipulatio generis, & alternatiua sunt diuidue petitione, sed non solutione, d. l. in
 executione, §. pro parte.

Stipulatio hominis incerti dicitur diuidua petitione: sed solutione indiuidua,
 quia non potest solui, nisi in solidum, ibid.

Stipulatio rei diuidua, in qua persona copulata adicitur stipulatori, utilis est, si
 lūm ex persona stipulatoris pro diuidua: pro alia est inutilis, §. quod si quis,
 Inst. de inutilib. stip.

Reliqua verbo, Diuidua, Indiuiduum, Obligatio, 25. 26. 27. Factum, 7. 8.
Stipulans.

STIPULATIO dandi continet, vt dominum efficiatur omnino stipulatoris
 quomodo, l. vbi autem, 75. §. si. de verb. oblig.

Stipulatio dandi est præcia ad damnum, siue placeat stipulatori, siue displicat:
 §. reprob. gl. si. ibid.

in Stipulationibus, quod uidet dare facere oportet, venit id, quod præsentie die dū-
 taxat debetur, non quod in diem, vel in futurum debetur, nisi expresse dicatur
 in stipulationibus, quod de dare facere oportet, oportetque, vel quod in præ-
 senti, vel in diem oportet, l. si stipulatus fuero, 76. §. cum stipulamur, & l. si
 a colono, 89. l. cum stipulamur, 12. §. cod.

Stipulatio dandi certam quantitate dicitur omni respectu diuidua quoad obli-
 gationem, petitionem, & solutionem, & dicitur actu, & passiuè inter he-
 redes stipulatoris, vel promissoris pro hereditariis portionibus, l. in exceptio-
 ne, §. 4. cod.

Stipulatio dandi sibi continet certum: sed dandi alteri continet incertum, & tunc
 habetur consideratio etiam pœnæ, liber homo, 118. §. si. cod.

Stipulatio dandi est certa, & inuitabilis, quando stipulatur quis sibi stipulanti
 dandi: scilicet si stipulatur alter, ibi.

in Stipulationibus dandi nõ potest quis stipulanti dari ita, vt vni ex heredibus ac-
 quiratur: sed necesse est quod omnibus heredibus acquiritur: in stipulatio-
 nibus faciendi rectè potest stipulanti aliquid fieri ita, vt vni heredum quærat-
 ur: quia in stipulatione dandi, omnium heredum semper interesset: scilicet est in
 stipulationibus faciendi, l. continuus, 137. §. si. & ibi gl. si. cod.

Stipulatio mixta dicitur illa, quæ est de rationibus reddendis: continet enim da-
 tionem reliquorum, & instructionem in vps rationibus, gl. §. in l. veteris, 30.
 de contrahend. stipulat.

Stipulatio, Carthagini dare spondes, licet pœna videretur, tamen re ipsa habet re-
 tus arbitrio iudicis statuendum, quo promissor possit ad locum peruenire, §.
 loca Inst. de verb. oblig.

Stipulatio Romæ facta ita, hodie Carthini dare spondes, inutilis est, cum impos-
 sibilis sit re promissio, nisi utique habeat ibi procuratorem, & egisset, quili-
 bet cum suo procuratore, vt eadem die fieret solutio: hoc tamen non procedit
 in contractibus bonæ fidei, vel etiam si rectè iuris habentibus naturam bonæ
 fidei, d. §. loca, & ibi gl. si. & add.

Stipulatio de dando mihi quod alius tibi debet, cum debitor esse desierit, valet, l.
 huiusmodi, §. o. & ibi gl. si. de verb. oblig.

Stipulatio de dando centenis calendis valet, & statim oritur obligatio ciuili-
 & naturalis: sed in quem differtur solutio, l. centenis, 46. cod.

Stipulationum quædam constituunt in dando, quedam in faciendo, l. 2. cod.
 Stipulatio mixta etiam datur, quæ consistit in dando, & in faciendo, vt reddere
 rationes, gl. 2. ibi.

sub Stipulatione faciendi comprehenditur etiam stipulatio non faciendi, ibi.
 in Stipulationibus facti à principio, & sic ante moram solutum factum est in obli-
 gatione, & petitione, & non interesse: sed post moram promissoris interesse
 est in obligatione, & sic facti æstimatio, gl. item si in facto, in l. 2. §. si. co.

in Stipulationibus faciendi post moram promissoris adhuc factum est in obli-
 gatione, & peti potest: non tamen potest compelli promissor præcise ad factum,
 si vult solvere interesse, ibid.

Stipulatio de stando sententia arbitri est meri facti, gl. committitur, in l. 5. §. si.
 co. dem.

Stipulatio facti committitur, cum tantum tempus transferat, quod factum potius
 explicari, & per eam repetitionem redintegratur dilatio, l. si ita stipulatus,
 14. cum l. seq. cod.

Stipulatio de sequendo locum facrum, vel religiosum valet, & tenet, l. stipula-
 tio ita habere, 38. §. si. cod.

Stipulatio de faciando aliquid, quod non respicit pecuniarum interesse stipu-
 lantis, sed interesse publicum religionis, valet, & tenet, d. §. si. & ibi gl. si. & add.
 marg.

Stipulatio facti expediendi à seruo: puta quod liceat ire, & agere, collata in ser-
 uum non valet, nisi domini inter pecuniarum, quod seruus poterit ire, & nõ
 impediri, sicut in parte, filio, l. dominus, 39. & ibi gl. 1. cod.

Stipulatio facti in mortem delati non valet, quando tale factum non potest per
 alium explicari, veluti cum morietis, Alexandriam venire spondes, l. centeni-
 mis, 46. §. 1. cod.

Stipulatio non faciendi committitur ex contrafactione principalis tam contra
 eum, quam contra eius fideiussorem: sed ex contra factione fideiussoris, con-
 tra neutrum committitur, l. cum filius, 49. §. 1. cod.

Stipulatio de non faciando interposita à defuncto committitur, si cetera fiat per
 heredem etiam ignorantem, nisi sit pupillus, d. l. cum filius, §. in hac stipu-
 latione.

Stipulatio negatiua per te non fieri intelligitur etiam affirmatiue, quod debeas
 curare, vt mihi agere liceat, l. in illa stipulatione, §. o. cod.

Stipulatio dandi, vel faciendi acquiritur, quoad hoc, vt non committatur stipu-
 latio pœnalis, siue adiciatur factum impossibile, siue dationi impossibili, alias nõ
 acquiritur, l. si homo mortuus, 69. & ibi gl. pe. de verb. oblig.

Stipulatio facti post moram committitur ad interesse, quod est indiuiduum quoad
 obligationem, & petitionem, l. stipulationes non diuiduntur, 72. cod.

in Stipulatione omni factorum post moram ratiè venit interesse præstandum:
 sicut si fuisset inter partes expresse deductum, gl. dari, & ibi add. mar. ibid.

in Stipu-

Stipulatio facienda, item rem tradi, vel rem præstari, venit interesse: sed in stipulatione rem dari præciæ, venit datio, gl. fi. in l. vbi autem, 7. §. fi. cod.

Stipulatio facienda venit fructus à tempore mortis, non vt fructus: sed vt interesse: sed est in stipulatione dandi, gl. nō veniunt, in l. si filius, 7. §. cum fundum, cod.

Stipulatio infusæ faciendæ simpliciter concepta valet, & tenet; intelligi demonstrato loco, vbi edificari debet, & in quo stipulatoris interit, aliis non tenet, l. si infulam, 84. & d. l. qui infulam, 9. §. & ibi gl. i. cod.

Stipulatio facienda simpliciter concepta, cum interesse post mortem committam petatur, admittitur mortis purgatio, antequam seper interesse lis contestetur: post verò secus est, ibid.

Stipulatione negatiua facti personalis potest heres, de quo est facta mentio, agere, imò etiam potest agere, quamvis non esset facta mentio heredis, l. si ita stipuler, 94. & ibi gl. i. cod.

Stipulatio de faciendo opus non valet, nisi exprimat locus, vbi, & talis, quod interit stipulatoris, l. qui infulam, 9. §. & ibi gl. i. cod.

Stipulatio facti habentis factum succedere committitur ad particulare interesse: sed itam, quod quis fuit in mora inchoandi, licet ad totale interesse teneatur transito toto tempore, quo potuit perfici, l. existimatis, 98. §. fi. & ibi gl. pe. cod.

Stipulatio de faciendo opere, quod coheret solo, non expresse loco, vbi debeat fieri, non valet, l. ita stipulatus, 11. §. cod.

Stipulatione negatiua non facienda agitur ad interesse, gl. si interit, in l. si ita quis promittit, 37. §. ea lege, cod.

Stipulationi, per te non fieri, quominus mihi ire agere liceat, si accesserit fideiussor, & fideiussor prohibens ire non committit stipulationem, & si patremini præter ipse, nō efficit, quominus committatur stipulatio reo prohibente, l. inter artices, 31. de solutio.

Stipulatione quoties facta: continetur, promissor ad duo tenetur: scilicet ad factum, & ad interesse; fideiussor tamen ad ius interesse, gl. fi. ibid.

Stipulatio facienda, vel non facienda, dandi, vel non dandi contracta sub his verbis, cum nuptiis contraxerit, non intelligitur commissa, cum est viripotens, sed cum venerit ad ædum nuptiale, l. facimus, 24. C. de nuptiis.

Stipulationes iure in dando, iure in faciendo siue mixte ad heredes, & in heredes sunt reus hereditas, licet specialis hereditum mentio non fuerit facta, l. veteris, 13. C. de contrahen. stipul.

Stipulatio facienda per se concepta, factum potest impleri per eius heredem, vel alium, quando potest impleri, secus quando non potest impleri per alium, d. l. veteris, & ibi gl. a.

Stipulatio facienda collata in tempus mortis promissoris non redditur inutilis: sed transmittitur in heredes, l. fi. C. cod.

In stipulatione fieri comprehenditur etiam non fieri, in prin. & ibi gl. fieri, & ibi add. Inst. de verb. oblig.

In stipulatione fieri, vel non fieri vile est adiciere penam, ne alius stipulator habeat necesse probare interesse, §. fi. Inst. cod.

Stipulatio meri facti exprecandi à seruo, non potest per alium explicari, §. sed cū factum, Inst. de stipul. seruorum.

Stipulatio, per quam quis promittit alium datum, vel factum aliquid, nō valet, §. fi. quis alium, Inst. de inutilib. stipul.

Stipulatio, in qua factum alienum promittitur, nulla est, nec interpositio pœne reddit causam efficacem: sed dumtaxat præstat, vt pœna metu pœnatur, d. §. fi. quis, & ibi gl. non obligabitur, & ibi add. marg.

Stipulatio, per quam quis promittit se effectu, vt Titius daret, valet, d. §. si quis alium.

In stipulatione continente factum, quia post mortem succedit obligatio ad interesse, ad illud interesse potest agi actione ex stipulatu, ¶ reprob. gl. a. vers. ite est bonum, & ibi add. marg. in l. certi conditio, si cert. pet.

Reliqua verbo, factum, 7. §. obligatio, 2. §. 26. 27. Promissio, 1. §. 16. Cenditio, 3. §. 36. Stipulus, Stipulari.

STIPULATIO rem dari inquam committitur ad interesse: sed præciæ tenetur ad dandum, & tunc fructus veniunt post litem contestationem, non ante: sed in stipulatione rem tradi, & sic factum, propter quod venit interesse à tempore mortis: sed non fructus: fructuum tamen ratio habebitur post litem contestationem, gl. non consequr, in l. videamus, 18. §. si actionem, de viis.

In stipulatione rem dari, & in stipulatione rem tradi, licet non veniant fructus: tamen si simul iungantur, fructuum ratio habetur, licet si contractus venditionis præcesserit, secundum ius iudicari, l. a. cod.

In stipulatione fundum dari, non inest tacite fundum tradi: quia dari potest sine traditione vacuæ possessionis, l. i. ibi add. marg. ibid.

In stipulatione fundum dari non veniunt fructus, nisi adiciatur, & eius vacuum possessionem tradi, d. gl. i.

In stipulatione ancillam dari, eiusque possessionem tradi, partus ante traditionem natus venit, si amba stipulationes simul iungantur: id est dari, & tradi: secus si tantum vna stipulatio, vel dari, vel tradi interposita fuit, d. l. a. & ibi gl. si stipulatus.

Stipulatio rem dari præciæ facienda continetur, siue reo placeat, & te non placeat: ¶ reprob. gl. fi. in l. vbi autem, 7. §. fi. de verb. oblig.

In stipulatione, rem præstari post mortem, succedit obligatio ad interesse, l. si fundum, 11. §. cod.

In stipulatione, rem dari, & vacuum possessionem tradi, veniunt fructus rei venditæ à tempore mortis: sed in stipulatione tantum vacuum possessionem tradi, ¶ gl. i. in l. §. 1. de actio. empt.

In stipulatione, vacuum possessionem tradi, non veniunt fructus rei venditæ à tempore mortis: sed bene in actione ex empto, d. §. i.

In stipulatione, rem tradi, venit interesse à tempore mortis: sed nō fructus vt fructus: sed bene tanquam interesse, gl. continetur, ibid.

In stipulatione, vacuum possessionem tradi, venit non tantum possessio sola: sed etiam causa bonorum: id est proprietatis rei: fructus autem non veniunt, nisi post litem contestationem, ibid.

In stipulatione, rem tradi in genere, non venit sanitas: sed cuius: sed in stipulatione, rem tradi in specie, neutrum venit, l. quæ de leg. 48. & ibi gl. fi. de leg. i.

Stipulatio, rem tradi, non proprietatem: sed merum factum traditionis continetur, l. si rem tradi, 18. de verb. oblig.

Stipulatio, vacuum possessionem tradi, non continet nudum factum: sed id est solam translationem possessionis: sed causam bonorum: id est dominij, in conventionalibus, 2. §. fi. & ibi gl. non nudum, cod.

Stipulatio, Carthagine dari, cum stipulato, & promissor Romæ essent, habet tacitam dilationem, & conuenit tempus, quo peruenit Carthaginem possit, & illud statuitur arbitrio iudicis, l. interdu, 7. §. & ibi gl. competi, de verb. obli.

Reliqua verbo, obligatio, 2. §. 26. 27. Restitutio, 1. §. 3. Fructus, 11. §. quæ 14.

STIPULATIO est semper videtur adiectus ad obligationem: extraneus verò ad solutionem: quando quis stipulatur sibi, aut extraneo, vel stipulatur extraneo, vel sibi, l. Caius, 4. §. soluto matrum.

Stipulator quandoque dicitur promissor, gl. i. in l. i. de verb. oblig.

Stipulator scilicet quando decessit pluribus relictis heredibus, cui libet eorum competere in solidum actio, l. 2. §. ex his, cod.

Stipulator stipulando, vel promissor promittendo potest adicere personam heredis futuri, & parvi adoptivi futuri, quando stipulatur super actu personalis vt visus fructus, aut super iactio mero, l. stipulatio illa habet, l. accens, 58. §. si, l. fuz perfonæ, reprob. gl. i. ibi, cod.

Per stipulatorem si mora sit commissæ, per quam arbitrator sufficiens fuit impedius arbitrari, stipulatio prius patet, & restitueno equum locatum, vel de restituendo domum, non dicitur esse commissæ, & sic promissor non tenetur, l. si quis arbitratu, 43. cod.

Stipulator, vel eius procurator, aut eorum gestor denuncians promissoris perpetuam obligationem, vt etiam post interitum rei teneatur ipse promissor, & eius heredes, gl. causam, in l. si seruum Stichum, §. nunc videamus, cod.

Stipulator post mortem promissoris eligendo opus, non potest postea penam petere obstante sibi exceptione, nisi sit dictum, tunc manente pacto, gl. commissæ, in l. i. in l. cum stipulatus sim, 1. §. 3. cod.

Stipulator ita dicitur promittens, licet & interrogans, gl. stipulatus, & ibi add. in §. i. Inst. de verb. oblig.

Stipulatores duo, quibus separatim promissor distinctis actibus promittendi respondet, non sunt duo rei stipulandi, in princip. Inst. de duobus reis stipu.

STIPULATIO si sit quis in annos singulos, quoad in Italia efficit ipse, vel promissor, & alteruter reipub. causa abesse caperit, iudex de nouo dat vt ille actionem, l. si quis, 43. ex quib. causis maiores.

Stipulatus si sit quis centum, si quinquaginta proximo Romæ fuerit, vel non fuerit, & is, eo quod abies causa reipub. esset, conditionem si non impleuit, iudex restituit, & dat de nouo vtilem actionem, ibid.

Stipulatus si sit quis à pupillo siue tutore pecuniam, quam cum tutore ei mutauerat, tunc per talem stipulationem inutili non nouatur obligatio prima cificæ ex mutuo, l. certi, §. quoniam, si certum pet.

Stipulatus si sit quis à pupillo siue tutore, id, quod alius sibi debet, prior obligatio iure nouationis per talem stipulationem tollitur, & posterior obligatio ex stipulatione non potuit fortis effectum, nisi pupillus habuit iussum causam promittendi, vt quæ debebat pecuniam ei, pro quo sponderet: quia tunc datur actio stipulatori iure nouationis in pupillum, gl. stipulatus, ibid.

Stipulatus si sit seruus nominatim domino suo iam mortuo, etiam si ignoraret mortem domini, non valet stipulatio, l. eius, qui in puincia, cod.

Stipulatus si sit quis sibi inutiliter ab aliquo, quod alius sibi debebat, non valet stipulatio in vim pacti, vt detur actio de constituta, nec in vim stipulationis, sed sit inutilis, l. i. §. cum, qui de const. pecunia.

Stipulatus si fuerit quis hominem, & fundum sibi dari à te: si hominem, aut fundum non dederis, centum dare promissum, ne committatur stipulatio reus, vtique est faciendum: secus si ab initio fundum, vel hominem, vel fundum simpliciter promissum, deinde centum, si hominem, vel fundum non dederis: quia tunc sufficit ad penam euitand. ut alterum dari, l. si, qui ducatur, cum ita, §. ibi gl. non dederis, de reb. dubiis.

Stipulatus si fuerit quis Stichum, & Damam iudicio sibi: & si quis eorum non dederit, stipulatus est sibi dari decem nomine pœne, vtique: scilicet Stichum, & Damam sibi debet, vt stipulatio penalis non committatur, & multo magis, si Stichus, & Dama non dederit, stipulatus sit decem dari, ibid.

Stipulatus operas sibi dari ad certum diem, non potest ante diem præstatum petere, l. §. de operis libertorum.

Stipulatus si sit pecuniam crediturus, nec crediderit, si ex ea stipulatione agat, obstat sibi exceptio doli mali, l. a. circa. de doli mali exceptio.

Stipulatus si sit quis pecuniam ob aliquam causam, vel aliquod factum: si idem mox interposita stipulatione pactum in ea de non petenda pecunia ante certum tempus: si tamen priusquam id tempus cesserit, petat: tamen hoc pacto non fit sublata obligatio, exceptione doli recte repellitur, d. l. i. item quaeritur, & ibi additio margin.

Stipulatus si sit quis à te ita, si fundum non dederis, centum mihi dare spondes: sola centum possum petere: liberaris tamen dando fundum, quia in solutione fundus est, l. obligationum ferè, 42. §. pr. de actio. & obli.

Stipulatus si sit natus fieri, & si non feceris, centum: prima obligatio videtur nouata per secundam, & sic agam ad centum tunc, cum extiterit conditio, non prius: & tunc extitit conditio, cum potueris facere narem, & non fecisti interitum, ergo non est uouatio, d. l. obligationum, §. fi. & ibi gl. fi.

Stipulatus si sit quis omnes leuatos tuos, & tu promissum omnes, præter vnum, valet stipulatio, si constat quis seruus exceptus fuerit, sed si non constat, non valet propter incertitudinem, quæ induit inter interrogationem, & responsum: ¶ reprob. gl. vitiatam, in l. §. si quis simpliciter, de verb. obli.

Stipulatus si sit quis vnum fructum sibi, hereditate suo, alius est visus fructus in persona stipulatoris, alius est in persona heredis, l. stipulatio ista, 3. §. si, sed si quis, cod.

Stipulatus si sit quis à te Stichum, & constat de dissenso inter me, & te, ita quod tu probas te sensisse de Sticho albo: ego autem de nigro, tunc non valet stipulatio propter dissensum, sed si non constat aperte de tuo dissenso, qui dicitis te de albo sensisse: non tamen p. tui probare, si ambo consensimus in corpore Stichi, sed super qualitate, dissensimus, an niger, vel albus veniat, tunc pro reo debet fieri interpretatio, quamvis

nihil probaverit, glo. inter pretando, in add. marg. in l. stipulatio ista habere. 38. §. in stipulatio n. cod.

Stipulatus si sit quis a Titio decem sibi, & decem Caio, Titius sola decem de benigna decem, que stipulatori promissit, eadem promissit & Caio, d. §. in stipulationib.

Stipulatus si sit quis dari sibi, aut filio, vel dari sibi, aut extraneo, tunc filius, vel extraneus dicitur adiectus solutioni, non obligationi, & potest tali adiecto solui, l. cum, qui ita, §. 6. qui sibi, eodem.

§ Stipulatus si sit quis illam, aut illam rem, vtram illarum Titius elegerit, stipulator non alter habet facultatem alterutrius petendae, quam si Titius elegerit, l. si. eo.

Stipulatus si sum mihi, aut Titio, & tu mihi daturum promissisti, valet stipulatio, & mihi soli acquiritur obligatio, sed si Titio te daturum promissisti, ei dumtaxat debet solui, dicta l. si. §. si ita stipulatus, & ibi glo. soluitur.

Stipulatus si sit quis a Titio, & sempronio pupillo sine tutore, & licet eos constituerit tanquam duos reos promittendi, tamen ipse Titius solus erit obligatus, l. si ex duobus, §. 1. de duobus reis.

Stipulatus si sit quis ab vno id, quod sibi debetur a duobus animo novandi, uterque liberatur a prima obligatione, si copulatiue, vel eo casu, quo alternatim ponitur pro coniunctiva, l. 2. de hominem, §. 2. & ibi glo. l. de novatio.

Stipulatus si sit quis decem in melle, vel in frumento, decem dicuntur esse in obligatione, sed mel, vel frumentum in facultate solvendi, l. si quis stipulatus, §. 7. & ibi glo. 1. de solutio.

Stipulatus si sit quis mihi Stichum, aut Pamphilum, si tunc Pamphilus erat meus, nec obligatio, nec solutio consistit in eo, cum Stichum tantum videatur stipulatus, qui decem, §. 2. Stichum, & ibi glo. deditur, cod.

Stipulatus si sit quis dari sibi, aut Trebonio, si Trebonius servus dederit domino, l. Stichum, aut Pamphilum, §. 5. si vultum Trebonii, & promissor deditur Trebonio domino servum liberatur, nisi voluntate servus dederit domino, l. Stichum, aut Pamphilum, §. 5. si vultum Trebonii, & ibi glo. soluitur, cod.

Stipulatus a te quid, quid te dare oportet, non videtur stipulatus, quod iudex in sententia expressit, sed quod oportet, & in veritate debetur tunc, licet arbitraria a reo, et teneatur, gl. 1. in l. verbum oportet, §. 7. de verborum signi.

Stipulatus si sit quis quanta pecunia ex hereditate Titij ad te pervenerit, videatur stipulatus res ipsas, quae pervenerunt ad eum, non pretia earum, l. cum stipulamur, §. 9. cod.

Stipulatus quando quis est pure, tunc & cessit, & venit dies, nisi res ipsa capiat diem, nempe quando in diem stipulatus est, tunc cessit dies, nondum tamen venit, nisi sub conditione, tunc neque cessit, neque venit dies pendente adhuc conditione, l. cedere diem, l. 1. §. 2. cod.

Stipulatus si sit quis certo tempore daturum se aliquid, vel facturum, & adiecit, quod si statuto tempore non perfecerit, quod certam poenam dabit, sine interpellatione tenebitur ad poenam, nam dies interpellare pro homine, l. magnam, l. 2. C. de contrahend. stipul.

Stipulatus si sum decem, quae mutuavi, reddi mihi, & Titio extraneo: nulla actio ex stipulatu queritur extraneo, sed remanet actio penes me mutuantem, l. si. & ibi gl. 1. C. de insti. lib. stipul.

Stipulatus si sum simpliciter mihi, & Seio decem, nulla praecedente numeratione valet stipulatio pro parte meae, est in quinque, & pro alia parte nihil valet: sed si numeratio praecedat stipulationem, valet, & remanet actio in totum penes numerantem, ibi.

Reliqua verbo, Actio, §. 30.

STRAGULA idem est, quod stratum, vel stramentum, & sunt duo genera; quaedam, sine quibus vivere non possumus, & illa veniunt appellatione victus, ut sunt lecti: quaedam sunt, sine quibus stare possumus, & sunt tapeta, & illa non veniunt appellatione victus, gl. si. l. quos nos, §. 3. de verborum signi.

Reliqua verbo, Titius, Stratum.

STRATA dicitur via facta lapide manu strato, gl. pe. in l. 1. de via publica, & incipere pub.

STRATORES dicuntur, qui sternunt male acta, vel qui sternunt homines, & capiunt transeuntes per stratum, glo. 1. in l. in eadem, ex quib. caus. maiores.

Stratores sunt milites, aut mercenarii, qui castra praebant, vel loca accommodatiora ad traducendum exercitum facerent, d. l. in eadem, in add. marg.

Stratores dicuntur, qui praesunt stabulis, seu equis stantibus in stabulo, gl. in rub. C. de stratorib. lib. 12.

Stratoribus est praesidentibus stabulis principis stipendiij nomine vni solus dandus est, l. 1. C. cod.

Stratores habent solitam quantitatem a donatario, quando ei rex, vel praefes, aut comes donat aliquem equum, & hoc in regibus Hispaniae observatur, gl. ibi.

STRATUM, siue stragula dicitur omne vestimentum, quod sternitur ad cubandum, quo in quantum, gl. 1. in l. in stratum, §. 7. de verb. sig.

Strati appellatione continetur omne vestimentum, quod iacitur in terra, vel in plano, d. l. in stratum.

Strati appellatione continetur etiam stragula vestis, ibi gl. 1.

Reliqua verbo, Stragula, Vinere.

STRINAE, vel galaria a principio dantur advocatis filii solenni die festivitatis calendarum Ianuarij ipsius tantummodo anni, per quem tale officium peragunt, l. 4. C. de advocatis diversorum iudic.

STRIPPUS confitentium: hoc est advocatorum, & allegantium sit in iudicio, glo. streptus, in l. si quis decurio, l. 2. C. de falsis.

STRICUM siue strigum dicitur tripliciter: primo ad differentiam actionis bonae fidei, secundum dicitur illud, quod est adeo strictum iuris id firmatum, & nullo modo potest ab eo recedi, tertio, cum latius, mitiusve, quam dicitur aequitas, aliquid statuit, gl. si. in l. placuit, §. C. de iudiciis.

Strictum ius, & summa ratio idem est, l. sunt personae, §. 4. & ibi add. marg. de re. legi. §. l. sumpt.

Reliqua verbo, Contractus, l. 5. l. 6.

STYDERE laboriosum est, l. 1. C. de assessorib.

Stylus diu non sufficit, sed bene, gl. superetur, in l. vnicuique, C. de proximis sacrorum scripturum, l. 1. §. 2.

STYDIO vsus verbum accipitur in bonam partem, §. nostra autem, vers. sed us in primis, Insti. de legatis.

STYDIO habet vililitatem publicam coniunctam, l. necnon, & ibi add. marg. ex quib. causis imato.

Styduerius causa abiens habet iustissimam, & probabilem causam ad restitutionem, d. l. necnon.

Studia liberalia dicuntur, quae Graeci Mathematica appellant, & sunt septem, l. 1. & ibi glo. continetur, de variis, & extraord.

Reliqua verbo, Expensae, l. 10. Lucubratio.

STULTITIA vocatur quodque imprudentia, & error, gl. stulticia, in l. si per imprudentiam, l. 1. de caus.

STULTUS dicitur, qui ignorat ius, cui non succurritur, gl. stultus, in l. regula, §. si quis, de iuris, & fact. ign.

Stulti non debent esse meliores conditionis, quam periti, l. 4. quod vi, aut clam.

Reliqua verbo, Suppens.

STYPRANS virginem immaritam teneret Aquilia, gl. Aquila, in l. si servus, §. 7. §. si olivam, ad legem Aquil. l. si stiprum, §. 5. & ibi gl. si de iniuriis.

Styprans ancillam teneret domino iniuriarum actione, d. l. si stiprum, & ibi gl. si.

Styprans virginem maritum non teneret Aquilia, ibi d.

Styprans per vim puerum, vel femineam, aut quemquam, teneret lege Julia de vi publica, l. 3. ad legem Juliam, vel de vi publica, l. 1. §. si quis, de vi publica.

Styprans ancillam si damnavit si de libidine commissa cum ea, non efficitur infamissed opinione tantum aggravat talis sententia, l. & ibi libidine, §. 3. & ibi gl. 1. C. de adultis.

STYPRUM dicitur in virginem, vel viduam honeste viventem, vel pueram, l. stiprum, §. 4. & ibi gl. 2. de adultis, gl. in rub. C. cod. §. 3. item lex Julia, Insti. de publicis iudiciis, l. inter liberos, §. 1. ibi gl. viduam, de adultis, & gl. stiprum, in l. 1. de concubinis.

de Stypro quilibet potest accusare, gl. 1. in l. propter violatam, §. 7. Cod. de adultis.

pro Stypro competo si quis aliquid accepit, teneret pena legis Iuliae de adultis, l. 1. de crimine, l. 10. C. cod. l. mariti, §. 2. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §. 346. §. 347. §. 348. §. 349. §. 350. §. 351. §. 352. §. 353. §. 354. §. 355. §. 356. §. 357. §. 358. §. 359. §. 360. §. 361. §. 362. §. 363. §. 364. §. 365. §. 366. §. 367. §. 368. §. 369. §. 370. §. 371. §. 372. §. 373. §. 374. §. 375. §. 376. §. 377. §. 378. §. 379. §. 380. §. 381. §. 382. §. 383. §. 384. §. 385. §. 386. §. 387. §. 388. §. 389. §. 390. §. 391. §. 392. §. 393. §. 394. §. 395. §. 396. §. 397. §. 398. §. 399. §. 400. §. 401. §. 402. §. 403. §. 404. §. 405. §. 406. §. 407. §. 408. §. 409. §. 410. §. 411. §. 412. §. 413. §. 414. §. 415. §. 416. §. 417. §. 418. §. 419. §. 420. §. 421. §. 422. §. 423. §. 424. §. 425. §. 426. §. 427. §. 428. §. 429. §. 430. §. 431. §. 432. §. 433. §. 434. §. 435. §. 436. §. 437. §. 438. §. 439. §. 440. §. 441. §. 442. §. 443. §. 444. §. 445. §. 446. §. 447. §. 448. §. 449. §. 450. §. 451. §. 452. §. 453. §. 454. §. 455. §. 456. §. 457. §. 458. §. 459. §. 460. §. 461. §. 462. §. 463. §. 464. §. 465. §. 466. §. 467. §. 468. §. 469. §. 470. §. 471. §. 472. §. 473. §. 474. §. 475. §. 476. §. 477. §. 478. §. 479. §. 480. §. 481. §. 482. §. 483. §. 484. §. 485. §. 486. §. 487. §. 488. §. 489. §. 490. §. 491. §. 492. §. 493. §. 494. §. 495. §. 496. §. 497. §. 498. §. 499. §. 500. §. 501. §. 502. §. 503. §. 504. §. 505. §. 506. §. 507. §. 508. §. 509. §. 510. §. 511. §. 512. §. 513. §. 514. §. 515. §. 516. §. 517. §. 518. §. 519. §. 520. §. 521. §. 522. §. 523. §. 524. §. 525. §. 526. §. 527. §. 528. §. 529. §. 530. §. 531. §. 532. §. 533. §. 534. §. 535. §. 536. §. 537. §. 538. §. 539. §. 540. §. 541. §. 542. §. 543. §. 544. §. 545. §. 546. §. 547. §. 548. §. 549. §. 550. §. 551. §. 552. §. 553. §. 554. §. 555. §. 556. §. 557. §. 558. §. 559. §. 560. §. 561. §. 562. §. 563. §. 564. §. 565. §. 566. §. 567. §. 568. §. 569. §. 570. §. 571. §. 572. §. 573. §. 574. §. 575. §. 576. §. 577. §. 578. §. 579. §. 580. §. 581. §. 582. §. 583. §. 584. §. 585. §. 586. §. 587. §. 588. §. 589. §. 590. §. 591. §. 592. §. 593. §. 594. §. 595. §. 596. §. 597. §. 598. §. 599. §. 600. §. 601. §. 602. §. 603. §. 604. §. 605. §. 606. §. 607. §. 608. §. 609. §. 610. §. 611. §. 612. §. 613. §. 614. §. 615. §. 616. §. 617. §. 618. §. 619. §. 620. §. 621. §. 622. §. 623. §. 624. §. 625. §. 626. §. 627. §. 628. §. 629. §. 630. §. 631. §. 632. §. 633. §. 634. §. 635. §. 636. §. 637. §. 638. §. 639. §. 640. §. 641. §. 642. §. 643. §. 644. §. 645. §. 646. §. 647. §. 648. §. 649. §. 650. §. 651. §. 652. §. 653. §. 654. §. 655. §. 656. §. 657. §. 658. §. 659. §. 660. §. 661. §. 662. §. 663. §. 664. §. 665. §. 666. §. 667. §. 668. §. 669. §. 670. §. 671. §. 672. §. 673. §. 674. §. 675. §. 676. §. 677. §. 678. §. 679. §. 680. §. 681. §. 682. §. 683. §. 684. §. 685. §. 686. §. 687. §. 688. §. 689. §. 690. §. 691. §. 692. §. 693. §. 694. §. 695. §. 696. §. 697. §. 698. §. 699. §. 700. §. 701. §. 702. §. 703. §. 704. §. 705. §. 706. §. 707. §. 708. §. 709. §. 710. §. 711. §. 712. §. 713. §. 714. §. 715. §. 716. §. 717. §. 718. §. 719. §. 720. §. 721. §. 722. §. 723. §. 724. §. 725. §. 726. §. 727. §. 728. §. 729. §. 730. §. 731. §. 732. §. 733. §. 734. §. 735. §. 736. §. 737. §. 738. §. 739. §. 740. §. 741. §. 742. §. 743. §. 744. §. 745. §. 746. §. 747. §. 748. §. 749. §. 750. §. 751. §. 752. §. 753. §. 754. §. 755. §. 756. §. 757. §. 758. §. 759. §. 760. §. 761. §. 762. §. 763. §. 764. §. 765. §. 766. §. 767. §. 768. §. 769. §. 770. §. 771. §. 772. §. 773. §. 774. §. 775. §. 776. §. 777. §. 778. §. 779. §. 780. §. 781. §. 782. §. 783. §. 784. §. 785. §. 786. §. 787. §. 788. §. 789. §. 790. §. 791. §. 792. §. 793. §. 794. §. 795. §. 796. §. 797. §. 798. §. 799. §. 800. §. 801. §. 802. §. 803. §. 804. §. 805. §. 806. §. 807. §. 808. §. 809. §. 810. §. 811. §. 812. §. 813. §. 814. §. 815. §. 816. §. 817. §. 818. §. 819. §. 820. §. 821. §. 822. §. 823. §. 824. §. 825. §. 826. §. 827. §. 828. §. 829. §. 830. §. 831. §. 832. §. 833. §. 834. §. 835. §. 836. §. 837. §. 838. §. 839. §. 840. §. 841. §. 842. §. 843. §. 844. §. 845. §. 846. §. 847. §. 848. §. 849. §. 850. §. 851. §. 852. §. 853. §. 854. §. 855. §. 856. §. 857. §. 858. §. 859. §. 860. §. 861. §. 862. §. 863. §. 864. §. 865. §. 866. §. 867. §. 868. §. 869. §. 870. §. 871. §. 872. §. 873. §. 874. §. 875. §. 876. §. 877. §. 878. §. 879. §. 880. §. 881. §. 882. §. 883. §. 884. §. 885. §. 886. §. 887. §. 888. §. 889. §. 890. §. 891. §. 892. §. 893. §. 894. §. 895. §. 896. §. 897. §. 898. §. 899. §. 900. §. 901. §. 902. §. 903. §. 904. §. 905. §. 906. §. 907. §. 908. §. 909. §. 910. §. 911. §. 912. §. 913. §. 914. §. 915. §. 916. §. 917. §. 918. §. 919. §. 920. §. 921. §. 922. §. 923. §. 924. §. 925. §. 926. §. 927. §. 928. §. 929. §. 930. §. 931. §. 932. §. 933. §. 934. §. 935. §. 936. §. 937. §. 938. §. 939. §. 940. §. 941. §. 942. §. 943. §. 944. §. 945. §. 946. §. 947. §. 948. §. 949. §. 950. §. 951. §. 952. §. 953. §. 954. §. 955. §. 956. §. 957. §. 958. §. 959. §. 960. §. 961. §. 962. §. 963. §. 964. §. 965. §. 966. §. 967. §. 968. §. 969. §. 970. §. 971. §. 972. §. 973. §. 974. §. 975. §. 976. §. 977. §. 978. §. 979. §. 980. §. 981. §. 982. §. 983. §. 984. §. 985. §. 986. §. 987. §. 988. §. 989. §. 990. §. 991. §. 992. §. 993. §. 994. §. 995. §. 996. §. 997. §. 998. §. 999. §. 1000. §. 1001. §. 1002. §. 1003. §. 1004. §. 1005. §. 1006. §. 1007. §. 1008. §. 1009. §. 1010. §. 1011. §. 1012. §. 1013. §. 1014. §. 1015. §. 1016. §. 1017. §. 1018. §. 1019. §. 1020. §. 1021. §. 1022. §. 1023. §. 1024. §. 1025. §. 1026. §. 1027. §. 1028. §. 1029. §. 1030. §. 1031. §. 1032. §. 1033. §. 1034. §. 1035. §. 1036. §. 1037. §. 1038. §. 1039. §. 1040. §. 1041. §. 1042. §. 1043. §. 1044. §. 1045. §. 1046. §. 1047. §. 1048. §. 1049. §. 1050. §. 1051. §. 1052. §. 1053. §. 1054. §. 1055. §. 1056. §. 1057. §. 1058. §. 1059. §. 1060. §. 1061. §. 1062. §. 1063. §. 1064. §. 1065. §. 1066. §. 1067. §. 1068. §. 1069. §. 1070. §. 1071. §. 1072. §. 1073. §. 1074. §. 1075. §. 1076. §. 1077. §. 1078. §. 1079. §. 1080. §. 1081. §. 1082. §. 1083. §. 1084. §. 1085. §. 1086. §. 1087. §. 1088. §. 1089. §. 1090. §. 1091. §. 1092. §. 1093. §. 1094. §. 1095. §. 1096. §. 1097. §. 1098. §. 1099. §. 1100. §. 1101. §. 1102. §. 1103. §. 1104. §. 1105. §. 1106. §. 1107. §. 1108. §. 1109. §. 1110. §. 1111. §. 1112. §. 1113. §. 1114. §. 1115. §. 1116. §. 1117. §. 1118. §. 1119. §. 1120. §. 1121. §. 1122. §. 1123. §. 1124. §. 1125. §. 1126. §. 1127. §. 1128. §. 1129. §. 1130. §. 1131. §. 1132. §. 1133. §. 1134. §. 1135. §. 1136. §. 1137. §. 1138. §. 1139. §. 1140. §. 1141. §. 1142. §. 1143. §. 1144. §. 1145. §. 1146. §. 1147. §. 1148. §. 1149. §. 1150. §. 1151. §. 1152. §. 1153. §. 1154. §. 1155. §. 1156. §. 1157. §. 1158. §. 1159. §. 1160. §. 1161. §. 1162. §. 1163. §. 1164. §. 1165. §. 1166. §. 1167

DISIUNCTIVUM genera duo sunt, vnum cum ex propositis finibus ita non potest vtrumque esse, ut possit neutrum esse, veluti aut idem, aut am-
bulationem: ut nemo potest facere, & simul vtrumque, ita aliquis neutrum potest
facere, veluti qui accumbit: alterum genus est, cum ex propositis finibus ita
non potest, ut neutrum esse, ut possit esse vtrumque, veluti omne animal aut fa-
ciat, aut patitur: nullum est animal, quod nec faciat, nec patitur: potest tamen
simul & pati, & facere, hae verba, 12.4. de verb. sign.

DE IT videretur dum agit contra prelatum, debet habere expensas ab Ec-
clesia, gl. 6. in l. C. de ordine cognito.

DEBITUM debent restitui prelati, si quid iniuste agant, & instruant eos, quid agere
debeant, gl. 6. in l. quoniam indices, 2.1. C. de appellat. gl. 1. in l. omnes, Cod. de
decurionibus, lib. 10.

DEBITUM non possunt adire principem, nisi quando iudex negligit facere iustitiam,
gl. 5. in l. si quoque, in a. de mandatis principum, coll. 1.

DEBITUM operas imponere non debent nobiles Barones, & domini castrorum, ne-
que debent ab eis exigere, cum satis grauentur in tributis: quia aliis dupli-
citer grauentur, quod fieri non debet, l. 1. in add. marg. C. de oper. collato-
ribus, lib. 10.

DEBITUM, vel vassali si promiserit domino suo quinque operas in annum statuto
tempore, non tenetur ipsis operas praestantibus vicum subministrare, si de his
in operum promissione mentio facta non fuerit, gl. 1. in add. marg. in l. 1. C.
de sumptus iniuncti muneris, lib. 11.

DEBITUM prelati male agenti potest reluctari, gl. 6. in add. marg. in l. C. de pala-
tibus, lib. 12.

DEBITUM, qui non obediunt prelati poena defensionis tenentur, nisi prelati esset
notorius criminosis, vel excommunicatis, vel non observans canones, gl. 1.
de executione, & ibi add. marg. in l. 3. §. si praedicti, de re militari.

DEBITUM facta iniuria potest episcopus agere pro tali iniuria, l. item apud Labo-
nem, 1.6. §. pe. in add. marg. de iniuriis.

Reliqua verbo, Superior.

DEBITUM quando fiebat, dicebatur per praetorem, quod qui plus dede-
rit, utque ad mentem, ille habebit: licet ergo alius liberè vendiderit in eam in-
femtamem admittatur adiectio intra dictum tempus, gl. 1. in l. si tempora,
C. de fide instrum. lib. 10.

DEBITUM, vel auctio debet admitti, ut quilibet veniens intra statum
tempus, liceat alteri iam fuerit vendita res, d. l. si tempora.

DEBITUM in locacione perpetua fundorum publicum ita fieri debet, sicut in
venditione, l. 3. C. de locacione praediorum, lib. 11.

Reliqua verbo, Auctio, Communis, 6.

DEBITUM talia sunt, qualia praedicata demonstrant, & e contra, l. 3. de fundo
instructo, gl. 1. v. m. fructum, in l. lantiquitas, 14. C. de v. fructu.

Reliqua verbo, Praedicta, Proposita, Qualitas.

DEBITUM eo possidere dicitur qui ratione iuris, quod habet in eos, §. fed etiam
liberis, & ibi gl. possessoris, in a. de mandatis principum, coll. 3.

DEBITUM eo vult episcopus intelligi pro coram oculis episcopus: item sub
ipso iudice, id est coram ipso iudice, gl. 2. in l. Mathematicas, Cod. de episcop.
audien.

DEBITUM vult assumere naturam eius, in cuius locum subrogatur, l. 1. eum §. in-
iuriarum, si quis cautio, l. 1. §. hae actio, & ibi add. marg. si quis testamento
liber esse.

DEBITUM in locum alterius succedit in ordine, quem tenebat ille, in cuius loci
subrogatio facta est, l. compertimus, & ibi gl. m. etur, C. de proximis sacro. scri-
norum, lib. 12.

DEBITUM vult res loco alterius sapie naturam eius, etiam in vniuersalib. l. 6. gre-
g. 2. de leg. 1.

Reliqua verbo, Adm. 1. 11.

DEBITUM in se testamento, ut testis, non videtur approbare, quae in testa-
mento apponuntur, l. Caius, 2. de pigno. actio.

DEBITUM filius in testamento, in quo pater rem ipsius filij obligat, praedictat
sibi, si ille filius adhibetur ut substantia praebetur tali obligationi, secus si ut
testis ad probationem adhibitus sit, gl. 1. ibid.

DEBITUM filius ut testis ignorans quid contineret instrumentum, ut quia non fuit
lectum coram testibus, sibi non praedictat, secus si sciens, gl. 1. ibi.

DEBITUM, vel praesens contractui, quem contrahendo non potuit impedire,
sibi non praedictat, secus si potuit impedire: quia tunc videtur consentire,
gl. 1. ibi.

DEBITUM videtur consentire, nisi errando subscripserit, l. 1. §. fed et, & ibi gl.
tenetur, quod iussu.

DEBITUM filius ut testis in scriptura, in qua eius res obligabatur, non videtur con-
sentire obligationi rei suae, sed si actor, vel procurator subscripserit, videtur
consentire, etiam si ignorans subscripserit, gl. manifestum, l. 1. fideiussor, 2.6. §.
2. de pignori.

DEBITUM scripturam scriptam manu alterius censetur omnia in eo contenta
approbare, l. si ita stipulatus fuero, 1.4. §. Chrylogonus, de verb. oblig. & l. si
cur, §. non videtur, & ibi gl. subscripserit, quibus modis pignus, vel hypotheca.

DEBITUM filius ut testis, vel alius cuius solennitatem verborum, non
obligatur, l. mutuo, 12. & ibi gl. 1. C. si certum petatur.

DEBITUM filius ut testis, quod non legit, putans continere id quod mandauit,
vel quod fidei periculum extitit, etiam aliud continet, sibi non praedictat,
l. 4. C. v. valere quod agitur.

DEBITUM filius ut testis, vel curator auctoritatem praestando fidei iussioni
factae ab adulto, proprio nomine non tenetur, l. non subscripserit, 3. & ibi gl.
1. C. de administrat. tutor.

DEBITUM filius ut testis, non dicitur fidei iuber, l. si pater, 6. C. de fidei iussor.

DEBITUM actione, gl. pe. in l. Titius, de rescind. venditione.

DEBITUM scriptum, quam quis facit nomine alieno, veluti procuratorio, non nocet sibi,
ut teneatur nomine proprio in eo, quod in notariis, d. l. Titius.

DEBITUM scriptum, omittit vitar actum, quod fit de formal. scimus, 2.2. & ibi add. ad
marg. C. de iure delibandi.

DEBITUM scriptum, principis non creditur, nisi sit redacta in copie iuris, gloss. 1. & ibi
gl. 6. C. de sententis praedicti pistor.

DEBITUM verbo, Scribere, in l. C. de bere. Scriptura, 2.7. Subsignatio, Tabellae, 2.
Fid. in m. iussuarius, 1.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

DEBITUM verbo, Scribere, idem est, quod scribere, l. cedentes, arborum furtim
cautium.

- tamen potest per fideicommissum substituire filiis exheredatis, d. l. 1. & ibi gl. exheredatis.
- Substituere pupillariter non potest pater filio præterito, gl. exheredatis. ibid.
- Substituere non potest pater pupillariter emancipato, l. 1. eod.
- Substituere pupillariter potest pater filiis in potestate impuberibus: id est masculinis, donec ad xiiij. annum perveniant, feminæ ad xij. annum. ibid.
- Substituere pupillariter potest pater posthumus, & etiam nepotibus, & deinceps, recalcari non sunt in parvis potestatem post mortem aui, aliis si essent recalcari, non valet testamentum, ibid.
- Substituere pupillariter potest avus nepotibus, quos pater præcedit, si avus instituit, vel exheredavit dictos nepotes, qui succedendo per legem Velleiam in locum patris præmortui non rumpunt testamentum aui, & per consequens substitutio pupillaris valet, si se inveniunt præteritos, rumpunt principale testamentum, & per consequens substitutio pupillaris non tenet, d. l. 2. & ibi gl. succedendo.
- Substituere pupillariter potest quis extraneo impuberi, quem heredem scripserat, si eum in locum nepotis adoptavit, vel tempore mortis testatoris præmortui filio, nepos adoptatus sit in potestate testatoris adoptantis: hodie tamen cum adoptivus extraneus non transeat in potestatem extranei adoptantis, non potest pupillariter substitui, d. l. 1. & ibi gl. filio.
- Substituere pupillariter potest quis posthumum suum filio impuberi, & erit sibi necessarius, d. l. 2. §. prius. eod.
- Substituere pupillariter potest miles aliquem speciali iure ita, vt ea sola pertineat ad substitutum, quæ à se ad institutum pervenerunt, si id plures, l. 1. §. ad substitutos. eod.
- Substituere pupillariter filio impuberi ultra pubertatem non potest quis, l. in pupillari, l. 4. eod.
- Substituere directò potest miles filio etiam maiori, gl. si in l. centurio, l. 5. eod.
- Substitutio, verbi inter filios trahitur ad institutionem, l. si pater, l. 5. & ibi gl. l. eod.
- Substituere potest pater pupillariter (singulis liberis, si velit neminem eorum institutum decedere, & etiam novissimo ex filio morienti substitui potest pupillariter, pater velit inter omnes filios conferuare ius legitimarum hereditatum, vel successuonem ab intestato, l. vel singulis, l. 37. eod.
- Substituere filios inuicem non videtur pater, qui vltimo morienti substituit Titium. ibid.
- Substituere potest pater omnibus liberis, aut aliquibus eorum, aut nulli eorum, aut ad totum tempus pupillaris ætatis, vel ad partem eius, l. qui plures, l. 38. eod.
- Substituere pupillariter potest pater ad breuius tempus, quam ad pupillarem ætatem: veluti si filius meus intra annum decimum decesserit, potest etiam post decimum ætatis annum duobus substituere pupillariter, veluti si intra annum decimum decesserit Titius, ei heres esto, si post intra xiiij. ann. decesserit Mauius, heres esto. ibid.
- Substitui pupillariter non potest filio impuberi emancipato: sed potest eius institutio omitti, & per fideicommissum sibi in tempus pubertatis relinqui, quod importabit tantumdem, quantum substitutio pupillaris, l. cum ex filio, l. 39. eod.
- Substituere filio impuberi potest pater in singulas causas aliam, atque aliam: id est in vulgare casum Titium, & in pupillarem Scium, d. l. cum ex filio, l. 1. & ibi gl. in singulas.
- Substituere potest pater filio impuberi Titium in casum, quo filius heres non sit, & Caium in casum, quo filius heres sit, & in pupillari ætate decesserit, ibid.
- Substituere exemplariter filio mortuo non potest pater iure Digestorum, nisi imperatorem hoc à principe, l. ex facto, l. 45. eod.
- Substituere potest pater exemplariter filio mortuo, vel furcio olim imperatore beneficio principis cessante autem mutante, ac furcio respiciente, cum iam possit facere testamentum, expirat substitutio, ibid.
- Substituere pupillariter potest pater filio impuberi per omne spatium, quod est intra pubertatem: & talis substitutio finitur pubertate, d. l. ex facto, §. item quæro.
- Substitui pupillariter non potest filio naturali, cum non sit in potestate patris testantis, gl. naturale, in l. Lucius, l. 4. eod.
- Substituere exemplariter filiis nepotibus, vel pronepotibus mente captis, in legitima tamen institutis, permittitur parentibus vtriusque sexus: quæ substitutio finitur, si talis mente captus ad sanitatem pervenerit: & si ille habuerit filios, debet eos, vel vnum eorum substituere, vel non existentibus filiis fratres mente capti, l. humanitatis, §. C. de impuberum.
- Substituendi ius pupillariter pupillo mortuis, & consuetudine introductum est, l. 2. de vulgari.
- Substituendo filio impuberi potest pater eidem filio facere heredes necessarios, quos ipse pater sibi potest facere heredes necessarios, vt serum ipsius patris, & fratrem filij impuberis, quamvis is frater nondum sit in rebus humanis, & ita sit posthumus, l. si plures, l. 10. §. quos. eod.
- Reliqua verbo, substitutio, vt. l. que l. 6. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. Testamentum, l. 35. l. 36. l. 37.
- Substitutio in genere, num. l. 1. l. 3. l. 4.
- Substitutio directæ, & fideicommissaria, num. l. 5. & 6.
- Substitutio vulgaris, l. 7. l. 8. l. 9. l. 10.
- Substitutio pupillaris, l. 11. l. 12. l. 13. l. 14.
- Quoad pupillarem tacitam, vel expressam, l. 17. l. 18.
- Quoad validitatem, vel invaliditatem pupillaris substitutionis, l. 19. l. 20.
- Quando expret pupillaris substitutio, l. 21.
- Quoad substitutionem factam filio nepoti, vel posthumus, l. 22.
- Quoad substitutionem compendiosam, l. 23. l. 24. l. 25.
- Quoad substitutionem reciprocā, seu breuiologuam, l. 26. l. 27. l. 28.
- Substitutio exemplarem, l. 29.

SVBSTITVTIO est secunda institutio in hereditate facta, etiam si sit vltior, gloss. l. 1. & ibi addit. marg. in rub. de vulgari. gl. 1. in rub. Inst. de vulgari substit.

Substitutio omnis est institutio: sed non conuertitur, gl. posse, in l. Gallus, de liberis, & posth.

Substitutio non trahitur ad institutionem, l. verbis civilibus 7. & ibi gloss. fin. de vulgari.

Substitutio dicitur propriè institutio, nec debet fieri, nisi verbis expressis, l. her. l. 1. §. si & b. add. marg. de hered. instit.

Substitutio autem est simplex, aut duplex, l. 1. de vulgari.

Substitutio simplex est, veluti Lucius Titius heres esto, si Lucius Titius heres non erit, tunc Seius heres mihi esto, ibi.

Substitutio duplex est, veluti filius meus mihi heres esto, si heres non erit, tunc Seius heres erit, & intra pubertatem decesserit, tunc Caius heres esto, ibid.

Substitutio simplex est, vt pupillaris tantum, vel vulgaris tantum: duplex tamen est, cum vtraque est simul, & in hac simplicitate, vel duplicitate attenditur expressio verborum non interpretatio iuris, gl. simplex, & ibi add. in d. l. 1.

Substitutio, quæ nondum competere nobis, extra bona nostra est, l. substitutio, l. 42. de acq. rerum dominio.

Substitutio semper fit sub conditione, puta si ille heres non erit, vel si ille morietur, gl. l. ibid.

Substitutio dicitur competere substituto, cum substitutus iam adiuvi, quo casu potest dici eam esse in bonis substituti, l. 7. ibid.

Substitutio dicitur competere quoad quædam, cum substitutus potest adire hereditatem, licet nondum adierit, puta quoad actionem legis Aquilæ, quæ ei competit pro seruo, qui erat institutus, si sit occisus, & quoad ius deliberandi, quod transmittitur suis hereditibus, ibid.

Ad substitutionem essentiam, & valorem non est necesse valere primum gradum: scilicet institutio, imò si primum gradus sit nullus ex causa præteritis filij, locus est substituto, l. 3. §. si de liberis, & posth.

Substitutio eodem modo fit in legatis, sicut fit in hereditate, l. idque, l. 26. de hered. instit.

Substitutio quandoque valet, & non institutio, gl. pen. in l. si, qui solucudo, l. 55. eodem.

In substitutione inest illa conditio, si institutus heres non erit, gl. si in l. sub conditione, l. 7. de hered. instit.

In substitutione non intelligitur repetita conditio, quæ in institutione fuit injecta, d. l. sub conditione.

In substitutione eadem partes intelliguntur repetitæ, quæ sunt in institutione, gl. si ibid.

Substitutio quando est facta expressis nominibus, propriis heredum, non intelligitur quæ substitutus pro ea parte, pro qua est institutus, gl. legem, in l. si in testamento, l. 5. de vulgari.

Substitutio nulla est, puta: quoniam fit institutio conditionalis: sed habito respectu ad aliam conditionem, quæ extrinsecus posset apponi, substitutio potest dici conditionalis, gl. in l. qui liberis, l. 8. eod.

Substitutio non valet, quando aliquis institutus substituitur sibi, nisi talis substitutio aliquam utilitatem contineat, vt quia muretur causa, vel substituitur in maiori portione, quam fuerit institutus, l. sed si plures, l. 10. §. si & ibi gl. sibi. de vulgari.

per Substitutionem serui prius alteri legatum reuocatur illud legatum eueniente casu, vel conditione pupillaris substitutionis, l. si seruus, l. 18. §. si de vulgari.

ad Substitutionem vocatus sub nomine heredis potest succedere, nisi institutus adeat hereditatem, l. qui plures, l. 1. & ibi gl. p. eod.

Substitutio simplex facit filium semper presumitur facta vltimo morienti propter presumtum filium testatoris voluntatem, l. si pater, l. 5. & ibi gl. l. eod.

Substitutio non plures gradus potest facere testator: puta si ille heres non erit, ille heres esto, & deinceps, potest quis, l. 36. eod.

Substitutio facta in defectu primi, & secundi gradus, non vendicat filii locum aliquo aduente, qui sit in primo, vel secundo gradu, l. quidam testamento, l. 30. eodem.

Substitutionis duplex gradus potest causari ex vna oratione, & vnicò contextu verborum, vt est in substitutione reciproca, in qua prius coniuncti iam primo gradu substituti aliunde verò alii in secundo, l. coheredi, l. 4. §. qui dicterat, eodem.

Substitutio non potest fieri, nisi fiant duo gradus, gl. Titius, in l. si, l. 4. eod.

Substitutio sibi ipsi facta nullam commoditatem afferens, est nulla simpliciter, l. 7. gl. nullus. ibid.

Substitutio non pender ex institutione, vt vbi vna valet, ibi & alia: & vbi non vna nec alia: quia quandoque valet vna, & non alia, gl. erunt, in l. si quis heres, l. 35. de acq. hered.

Substitutio si fiat in legato, vel hereditate occasione certæ infirmitatis primi legatarij, vel heredis, eo mortuo, ex alia non debetur hereditas, vel legatum substituto: secus si ex eadem infirmitate decesserit quodcumque, l. alumnæ, l. 5. si & ibi gl. si de adimend. legatis.

Substitutio non videtur facta perinde habetur ac si facta penitus non esset, l. si mater, & ibi add. marg. de exceptione rei iudic.

In substitutione his verbis, quisquis mihi heres erit, non omnis proximus heres significatur (sed demum scriptas, l. ex illa parte, l. 27. de verborum signific.

Substitutio vna, & sic vterque determinatio respiciet plura determinabilia debet illa æqualiter determinare, l. in testamento, C. de milita. testa.

Substitutio facta, quod deueniat ad superiuientes, non habet locum in persona vltimæ superiuientis, l. 2. & ibi gl. l. C. quando dies legati cedat.

Substitutio legatij, vel hereditatis, aut donationis propter nuptias, aut dotis facta alicui sub conditione, si nuptias non contraxerit, aut liberos non habuerit, eo decedente sine liberis euaneſcit per ingressum monasterij, ita quod monasterij excludit substitutum, nisi substitutio esset facta in redemptionem capieorum, aut in euentum alimentis, §. sed & hoc præſenti, in auth. de sanctissimis episcopis, col. 9.

In substitutione quando testator partes non expressit, videtur substitutos vocare ad partes in institutione assignatas, §. si ex disparibus, in add. margin. Inst. de vulgari substitut.

In substitutione intelliguntur repetitæ partes in institutione datæ, vbi per nomina appellatiua sunt substituti, sed si per nomina propria, & appellatiua præcedentibus nominibus propriis, vel etiam quando per nomina appellatiua sunt æqualiter grauari ad certum onus, tunc vocantur ad substitutionem pro vtrius, non pro hereditaria parte, ibid.

Substitutiones sunt de iure civili, gloss. 1. in principio. Inst. de pupillari substitutione.

Substitutio nemine quinquaginta sunt genera: alia est vulgaris, alia pupillaris, alia exemplaris, alia breuiologia, alia compendiosa, gloss. ad exemplum, in §. qua ratione. Inst. cod. gl. 1. in rub. ff. de vulgari.

Substitutio potest fieri non solum iam natis sed etiam posthumis, §. non solum, Inst. cod.

Substitutio excludit ius accrescendi, nisi si sit filius testatoris ille, qui vult venire per ius accrescendi, §. si posthumus, §. quod vulgo, de liber. & posthum.

Substitutio nemine ius coniunctionis, & cum re accrescendi est potentius, quam solum, & simplex ius substitutionis, §. coheredi, 4. §. qui diceretur, de vulgari.

Substitutio nemine ius excludit coniunctum, & per consequens ius accrescendi, l. fin. eodem.

Substitutio nemine, vel successio nemine ius est potentius iure accrescendi, gl. fin. in l. qui pariter, §. de acquir. hered.

Substitutio nemine non solum expressa sed etiam tacita excludit ius accrescendi, l. fin. & ibi gl. pe. C. de heredi. inst.

Substitutio facta in vnum casum in personam substituit, non extenditur ad alium casum, l. Gallus, §. nunc de lege, de liberis, & posthumis.

de Substitutione vna ad aliam potest fieri digressio, l. centurio, de vulgari.

Substitutio facta vno tempore, non extenditur ad aliud tempus, l. si ita quis, 2. eo.

Substitutio facta in vno casu non comprehendit alium casum, etiam quando tractatur de annullando testamento, l. si pater filium, 2. §. & ibi gl. fin. eod.

Substitutio nemine non transmittitur ad heredes quia coherere persone, non portioni, toties, §. de acquir. hered. l. si ex pluribus de suis, & legiti.

Substitutio nemine non transmittitur coheres substitutus, licet adierit iure institutionis, §. in l. 1. §. his ita, C. de caducis.

Substitutio nemine non transmittitur: quia omnis substitutio fit institutio, & institutio hereditate non adita non transmittitur, & ideo neque substitutio, ibidem.

Substitutio facta a duobus sub conditione, si verque sine liberis decesserit, fecundum propriam significationem vocabuli substituitur excluditur, nisi in persona vtriusque conditio extiterit: sed secundum interpretationem, quae ex mente defuncti colligitur, si nullus ex liberis, qui ex voluntate prefata defuncti excludat substitutum, superfluum ille, qui superflue fit in eodem, vel pari gradu cum substituto, tunc substitutio admittitur, l. heredes mei, §. 6. cum ita, ad Trebellian.

Substitutio duobus si sit facta sub nomine collectio, veluti si uterque decesserit sine liberis, substitutus admittitur, si conditio extiterit in persona secundi, licet non extiterit in persona primi: sed verum quando extiterit in persona primi, & non in persona secundi, §. gl. in l. pe. C. de impuberum.

Substitutio si fiat plures heredes vna persona, quotquot sint, & vnam stirpem patrem habere debent: si autem fiat non collectio: sed distributio per dictionem, quilibet, veluti quisquis, veluti heres erit, & Titius filio meo heres esto, tunc quilibet eorum vocatur in virilem, gl. 4. in add. marg. in l. C. cod.

Reliqua verbo, Miller, §. Testamentum, 43. Testator, io. v. §. 16.

SUBSTITUTIO, vel quando fit per verba directa, illa verba non impropiantur, vt valeat iure fideicommissi, licet ita sit interpretanda, vt adus potius valeat, quam precat, l. verbi civilibus lib. 7. de vulgari.

Substitutio verbi civilibus, ac directis facta a pagano filio post 14. annos nulla est ipso iure, veluti si intra 30. annos, vel quandoque decesserit filius, Titius filius heres ei, d. verbi, & ibi gl. 1.

Substitutio facta in codicillis per verba directa, valet vt fideicommissaria, gloss. fin. ibi.

Substitutio directa, quando deficit ex defectu persone testantis, vel substituti, tunc trahitur ad fideicommissariam, ibid.

Substitutio directa, quae a principio nunquam valuit, nec valere potuit directio, semper valet iure fideicommissaria, ibi.

Substitutio verbi civilibus, ac directis facta a milite filio post 14. annos, vel quandoque, valet, gl. 1. ibi, & gl. pe. in l. precibus, C. de impuberum.

Substitutio obliqua non trahitur ad directam, gl. fin. in d. verbi.

Substitutionis verba quando sunt dubia, & sic substitutio potest intelligi, & vt sit directa, item vt sit obliqua, in dubio intelligitur, vt sit directa, l. fin. & ibi gl. pe. C. de heredi. inst.

Substitutio directa post aditam hereditatem non potest fieri extraneo, vel filio puberi heredi instituto: sed solum per fideicommissum potest grauari de hereditate restituenda alteri in totum, vel in partem, §. fin. Inst. de pupillari substit.

Substitutio directa facta quoties non potest valere iure directo propter defectum persone, quae cam facit, vel eius qui fit, trahitur ad fideicommissariam, §. reprob. gl. 1. add. marg. ibi.

Substitutio fideicommissaria est duplex: scilicet vniuersalis, & particularis, gl. 1. & ibi add. marg. in rub. de vulgari.

Substitutio, vel fideicommissum rectum sub conditione, si institutus decesserit sine liberis vna cum aliis pluribus conditionibus alternatiuis, non habet effectum, nisi omnes conditiones existant, & sic alternatiua pogitur per copulatiua, l. generaliter, §. C. de institutio, & substit.

Substitutio fideicommissaria facta filio legitimo, & naturali, vel naturali tantum intelligitur, si sine liberis decessat, & liberi potest esse exceptio excludit substitutum, siue fit substitutio vniuersalis, siue particularis alioquin legat, vel fideicommissi specialis, d. l. generaliter, §. 1.

Substitutio fideicommissaria de facto, & de iure his verbis, si sine liberis decesserit, fieri consuevit, gl. pen. in add. marg. in l. precibus, §. C. de impuberum.

Substitutio fideicommissaria facta duobus sub nomine collectio, si verque decesserit, fideicommissum admittitur etiam ex altera conditione tantum in vno: sed verum in codicillis ita si filius meus impubes decesserit, aut post pubertatem sine liberis, huiusmodi substitutio fideicommissaria est: nam cum tractetur materia fideicommissi, proinde intra pupillarem aetatem erit fidei-

commissaria: non autem directa, & ob id, quod fiat in codicillis, in quibus directio non potest substitui, vnde ad fideicommissum trahitur, licet si in testamento, quoniam in pupillari aetate esset directio: post eam fideicommissaria, §. manifestum, & ibi add. in rub. de reitituitioe fideicommissi, col. 9.

per substitutionem fideicommissariam factam pupilo non succedit in bonis propriis pupilli: sed tantum in bonis propriis testatoris: secus est per pupillarem substitutionem, l. coheredi, 4. §. quod heredes, de vulgari.

Reliqua verbo, Testamentum, 43. Verbum, §. Constitutio, 1. Codicilli, §. 6.

SUBSTITUTIO vulgaris est magis communis: quia a quolibet, & cuiuslibet fieri potest, gl. 1. in rub. Inst. de vulgari.

Substitutio vulgaris adita hereditate expirat, gl. ad exemplum, in §. qua ratione. Inst. eod. & l. §. C. de impuberum, gl. 2. in l. 4. C. ad Trebell.

Substitutio vulgaris diuiditur in expressam, & tacitam: expressa est, quae verbis negatiuis fit, vt si heres non eris, Titius sit heres: tacita quae verbis affirmatiuis fit, vt vos inuicem substituitis: item quilibet mihi heres erit, sit filio meo impuberi heres, §. gl. ad exemplum.

Substitutio vulgaris potest fieri verbis directis: scilicet heres esto, glo. non exprimat, in l. Gallus, §. 1. de liberis, & posthum.

Substitutionem vulgarem inducunt illa verba, instituo Titium, & Substitutio Caum: & est idem, ac si diceret, si Titius heres non erit, Caum substituo, ibi.

Substitutio vulgaris regulariter non fit verbis affirmatiuis: quandoque tamen fit, veluti Titius, & Siue vter eorum viuet, si alter tantum viuit in parte mortui is erit substitutus, l. Titius, 2. §. cum l. §. & ibi gl. 1. de heredi. inst.

Substitutio vulgaris per illa verba, si heres non erit, intelligitur facta, si hereditatem vel sibi non acquiritur, vel mutata conditione: puta de libertate in seruitutem, alium heredem non fecerit, l. si pater filia, 4. & ibi gl. fin. eod.

Substitutio vulgaris, siue pupillaris non potest esse sine institutione, gl. Lucius, in l. 1. de vulgari.

Substitutio vulgaris est, si heres non erit, substituo Titium, gloss. heres, ibi.

Substitutio vulgaris per verba, quilibet mihi heres erit, facit eum ad substitutionem admitti, qui prius est hereditate, si indigne, l. ex facto, 4. §. si eod.

Substitutio vulgariter facta sub conditione, si heres non erit, prolata a testatore non errant, intelligitur iure ipse heres scriptus non erit, siue alium non fecerit, §. C. de heredi. inst.

Substitutio vulgaris quandoque fit verbis affirmatiuis, hoc modo, Sempronius filius meus heres esto, l. §. & ibi gl. pe. C. eod.

Substitutio vulgaris si ita fit non erit heres Titius, si heres Caius, glo. 1. in l. precibus, C. de impuberum, in principio. Inst. de vulgari substit.

Substitutio vulgaris in alia voluntate, quam in testamento, in codicillis, vel in alia non potest fieri, vt directio valeat, siue nec institutio fieri potest, gl. 1. ibi.

Substitutio vulgaris potest fieri in codicillis ex certa sententia, vt per fideicommissum, saltem directio substitutus, per hanc verba, substituo, admittitur, nisi testator putaret se facere testamentum, & facere codicillos non destinasset, licet posset: quia tunc substitutus ex his nec directio, nec per fideicommissum admittitur, ibi.

Substitutionis vulgaris datio in seruo non tollit necessitatem, quamvis in filio collat fuitatem, gloss. non solum, & ibi add. marg.

Substitutio vulgaris potest fieri seruo aliter, quam vltimo loco, & valet in casu, quo seruus non potest esse heres, vel quia per se cessisset, vel quia esset incapax: sed non potest fieri, nec valet quoad casum voluntatis: quia cum testator omnino heres esse compertur, non admittit substitutum, & ita superuacua est substitutio, ibidem.

Substitutio vulgaris adita hereditate euanesce, quod id est etiam in legatis per agnitionem primi legatarii: quod fallit, vbi heres, qui adiuu, esset reititutus aduersus ipsam aditionem, gl. in add. marg. in l. ex contractu, 4. de re iudicata, gl. substitutus, in auth. hoc amplius, C. de fideicommissi.

Substitutio vulgaris expirat adita hereditate, & ea per reititutionem repudiata in herede necessario vires reasumit, si hereditas non sit soluendo, l. & si sine dolo, §. sed quod Papinianus de minoribus.

Substitutio vulgaris sibi ipsi facta non valet, nisi mutata causa instituitur: quia id est nisi afferat emolumentum, l. si §. 1. de vulgari.

Substitutio vulgaris facta personis imparibus in eum casum: id est in vulgare censetur facta, quo casu utrique heredum substitui potest, l. 4. Cod. de impuberum.

Substitutio vulgaris: & sic directa facta impuberi licet tollatur per aditionem hereditatis: non tamen tollitur tacita pupillaris in ea contenta, gloss. pe. in l. §. C. eod.

Substitutio directa vulgaris per aditionem non extinguitur, quando heres adita hereditate fuit agnitus: adimplet voluntatem defuncti intra annum: quia tunc locus est substituto ex vi legis priusquam primam heredem ob delictum, gl. fin. ibi, & gl. substitutus, in auth. hoc amplius, C. de fideicommissi.

Substitutio vulgaris per aditionem hereditatis non extinguitur, quando primus heres est minor, & adit hereditatem, & aduersus aditionem reitituitur, quo casu locus est substituto, gloss. fin. in d. l. 1.

Substitutio vulgaris potest fieri in legato l. si legata, §. Cod. de legat.

Substitutio vulgaris facta in legato, expirat per agnitionem primi legatarii ibid.

Substitutio vulgaris tacita intelligitur in expressa pupillari, glo. 1. in l. 3. de ventris inspicendo.

Substitutio vulgaris concepta in vnum casum, porrigitur ad omnes casus sibi similes, l. Gallus, §. & quid sit tantum, & ibi gl. 1. de liberis, & posthum.

Substitutio vulgaris non praesupponit de necessitate institutionem, §. l. si quis ita, §. 1. & ibi gl. fin. de heredi. inst.

Substitutio vulgaris valet, etiam si institutus non adeat, gloss. euanesce, in l. 1. de vulgari.

Substitutio vulgaris facta separatim, pluribus etiam disparibus, continet tacitam pupillarem, §. gl. pe. in l. iam hoc iure, 4. eod.

Substitutio vulgaris comprehenditur etiam sub pupillari ad breuius tempus, quam pupillaris aetatis facta, l. si ita quis, l. eod.

Substitutio vulgaris habet locum etiam in instituto decedente viuo testatore, l. si pater filium, §. 6. & ibi gl. fin. eod.

Substitutio vulgaris, quæ non est fortita effectum, non impedit ius accrescendi, l. i. iudam testamentum, 30. eod.

Substitutio vulgaris, & pupillarem importat hæc verba, sibi, vel filio, de sui proprietate, l. patris, 46. eod.

Substitutio vulgaris expicit, si per institutum alteri hereditas acquiritur, l. si quis filium, 7. de acqui. hered.

Substitutio vulgaris ad coheredem peruenientia bona contribuntur cum herede ex institutione in legatis, nisi nominatim relicta sint, l. 1. §. id. quod, ad leg. falcid.

Substitutio vulgaris, quæ ei, qui supremus morietur, heres substituitur, testē heres substituitur intelligitur etiam vnico, l. in vulgari, 163. de verb. signifi.

Substitutio vulgaris si fuerit facta seruo alieno, quem testator liberum esse putabat, diuiditur hereditas in duos semisles: & vnus semis illorum iterum diuiditur in duas partes, quæ sunt duæ quartæ totius, quarum vnā habet substitutus, aliam quartam cum alio toto semisse habebit dominus seruus, l. §. fin. & ibi glo. in partem, & ibi add. Inst. de vulgari substit.

Substitutio vulgaris succedit testatori, per pupillarem ipsi pupillo, in principio, Inst. de pupillari substit.

Substitutio vulgaris expressa continens in se tacitam pupillarem per quamdam connexionem trahitur ad pupillarem: veluti si filius meus heres non erit, & tertius heres esto. Tertius admittitur, etiam si filius heres extiterit, dummodo intra pubertatem decesserit, l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutio vulgaris facta expresso filio impuberi continet etiam tacitam pupillarem, & contra pupillaris expressa continet tacitam vulgarem, l. iam hoc iure, 2. & ibi gl. 1. eod.

Substitutio vulgaris expressa non continet tacitam pupillarem, nec e contra, quod testator in viroque casu expresse prouidit, l. cum ex filio, 39. §. 1. & ibi gl. & alius, eod.

Substitutio vulgaris tacita contenta sub expressa pupillari matrem excludit, glo. fi. in l. fi. C. de instit. & substit.

per Substitutionem vulgarem expressam quomodocumque succedit testatori, & non impuberi, nec in eius bonis, eodem modo per vulgarem tacitam contentam sub pupillari expressa succedit marito, & non impuberi, ibi.

ad Substitutionem tacite vulgaris confirmationem requiritur aditio ex testamento paterno, l. apud Iulianum, 11. §. 1. & ibi gl. substituti, ad Trebellianum.

Substitutio tacita vulgaris comprehensa sub expressa pupillari non trahitur ad bona impuberis, l. si pupillus, 41. & ibi gl. ceterum, de acqui. hered.

Substitutio vulgaris habet locum, etiam si heres institutus viuo testatore decesserit, l. cum ex filio, 19. §. fi. de vulgari.

Reliqua verbo Substitutus, §. Legatariorum, 6.

Substitutio pupillaris, vt valeat, octo sunt necessaria: scilicet quod sit de liberis, & quod sit impubes, & in potestate, & quod filius iuris morte testatoris efficiatur, & quod non desierit esse in potestate ante mortem testatoris: iterum quod pater filii faciat testamentum: item quod impubes sit exheredatus, vel institutus, & quod patris adeatur hereditas, l. 1. & ibi add. in principio, Inst. de pupillari substit.

Substitutio pupillaris inuenta est moribus, & consuetudine, in principio, Inst. de substit.

Substitutio pupillaris conceptus ita: Instituo filium meum impuberem: & si heres non erit, vel erit, de iure pupillarem etatem decesserit, substituo Caium: quod casu si filius heres non extiterit, tunc substitutus esse heres patri: sed si extiterit de iure pupillarem etatem decesserit, substitutus esse heres patri: & nihil minus patri, & habet bona pupilli vnde cumque quaesita, etiam si filius substitutus in re certa: quia detracta illius mentione admittitur in totam, dicto principio, & ibi gl. ipsi filio, & l. 2. & ibi gl. in potestate, de vulgari.

Substitutio pupillaris inducitur ex acquire, vt qui sua imbecillitate impediant testamentum conficere, possunt habere ex testamento heredem sibi datum a patre, §. pen. Inst. eod.

de Substitutionis pupillaris forma non sunt illa verba, si heres erit: sed sufficit, decesserit, moriantur intra 14. annum, d. l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutioni pupillari tria sunt necessaria: videlicet quod sit de liberis, & pupillus, & in potestate, gl. 3. in l. in testamento, C. de testament. milit.

Substitutio pupillaris a parte facta dicitur esse testamentum filii, gloss. ne sit, in l. nec ei, §. eorum, de adoptio.

in Substitutione pupillari apposta distinctio, mihi, nihil nocet, quominus etiam alia bona, quam patris etiam veniant in pupillari, & quominus etiam ipsi pupillo sit heres, & quasi per obliquum mihi patri, gl. Caius, in l. 1. de vulgari.

Substitutio pupillaris inducitur ex acquire, vt qui sua imbecillitate impediant testamentum conficere, possunt habere ex testamento heredem sibi datum a patre, §. pen. Inst. eod.

de Substitutionis pupillaris forma non sunt illa verba, si heres erit: sed sufficit, decesserit, moriantur intra 14. annum, d. l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutioni pupillari tria sunt necessaria: videlicet quod sit de liberis, & pupillus, & in potestate, gl. 3. in l. in testamento, C. de testament. milit.

Substitutio pupillaris a parte facta dicitur esse testamentum filii, gloss. ne sit, in l. nec ei, §. eorum, de adoptio.

in Substitutione pupillari apposta distinctio, mihi, nihil nocet, quominus etiam alia bona, quam patris etiam veniant in pupillari, & quominus etiam ipsi pupillo sit heres, & quasi per obliquum mihi patri, gl. Caius, in l. 1. de vulgari.

Substitutio pupillaris inducitur ex acquire, vt qui sua imbecillitate impediant testamentum conficere, possunt habere ex testamento heredem sibi datum a patre, §. pen. Inst. eod.

de Substitutionis pupillaris forma non sunt illa verba, si heres erit: sed sufficit, decesserit, moriantur intra 14. annum, d. l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutioni pupillari tria sunt necessaria: videlicet quod sit de liberis, & pupillus, & in potestate, gl. 3. in l. in testamento, C. de testament. milit.

Substitutio pupillaris a parte facta dicitur esse testamentum filii, gloss. ne sit, in l. nec ei, §. eorum, de adoptio.

in Substitutione pupillari apposta distinctio, mihi, nihil nocet, quominus etiam alia bona, quam patris etiam veniant in pupillari, & quominus etiam ipsi pupillo sit heres, & quasi per obliquum mihi patri, gl. Caius, in l. 1. de vulgari.

Substitutio pupillaris inducitur ex acquire, vt qui sua imbecillitate impediant testamentum conficere, possunt habere ex testamento heredem sibi datum a patre, §. pen. Inst. eod.

de Substitutionis pupillaris forma non sunt illa verba, si heres erit: sed sufficit, decesserit, moriantur intra 14. annum, d. l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutioni pupillari tria sunt necessaria: videlicet quod sit de liberis, & pupillus, & in potestate, gl. 3. in l. in testamento, C. de testament. milit.

Substitutio pupillaris a parte facta dicitur esse testamentum filii, gloss. ne sit, in l. nec ei, §. eorum, de adoptio.

in Substitutione pupillari apposta distinctio, mihi, nihil nocet, quominus etiam alia bona, quam patris etiam veniant in pupillari, & quominus etiam ipsi pupillo sit heres, & quasi per obliquum mihi patri, gl. Caius, in l. 1. de vulgari.

Substitutio pupillaris inducitur ex acquire, vt qui sua imbecillitate impediant testamentum conficere, possunt habere ex testamento heredem sibi datum a patre, §. pen. Inst. eod.

de Substitutionis pupillaris forma non sunt illa verba, si heres erit: sed sufficit, decesserit, moriantur intra 14. annum, d. l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutioni pupillari tria sunt necessaria: videlicet quod sit de liberis, & pupillus, & in potestate, gl. 3. in l. in testamento, C. de testament. milit.

Substitutio pupillaris a parte facta dicitur esse testamentum filii, gloss. ne sit, in l. nec ei, §. eorum, de adoptio.

in Substitutione pupillari apposta distinctio, mihi, nihil nocet, quominus etiam alia bona, quam patris etiam veniant in pupillari, & quominus etiam ipsi pupillo sit heres, & quasi per obliquum mihi patri, gl. Caius, in l. 1. de vulgari.

Substitutio pupillaris inducitur ex acquire, vt qui sua imbecillitate impediant testamentum conficere, possunt habere ex testamento heredem sibi datum a patre, §. pen. Inst. eod.

de Substitutionis pupillaris forma non sunt illa verba, si heres erit: sed sufficit, decesserit, moriantur intra 14. annum, d. l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutioni pupillari tria sunt necessaria: videlicet quod sit de liberis, & pupillus, & in potestate, gl. 3. in l. in testamento, C. de testament. milit.

Substitutio pupillaris a parte facta dicitur esse testamentum filii, gloss. ne sit, in l. nec ei, §. eorum, de adoptio.

in Substitutione pupillari apposta distinctio, mihi, nihil nocet, quominus etiam alia bona, quam patris etiam veniant in pupillari, & quominus etiam ipsi pupillo sit heres, & quasi per obliquum mihi patri, gl. Caius, in l. 1. de vulgari.

Substitutio pupillaris inducitur ex acquire, vt qui sua imbecillitate impediant testamentum conficere, possunt habere ex testamento heredem sibi datum a patre, §. pen. Inst. eod.

de Substitutionis pupillaris forma non sunt illa verba, si heres erit: sed sufficit, decesserit, moriantur intra 14. annum, d. l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutioni pupillari tria sunt necessaria: videlicet quod sit de liberis, & pupillus, & in potestate, gl. 3. in l. in testamento, C. de testament. milit.

Substitutio pupillaris a parte facta dicitur esse testamentum filii, gloss. ne sit, in l. nec ei, §. eorum, de adoptio.

in Substitutione pupillari apposta distinctio, mihi, nihil nocet, quominus etiam alia bona, quam patris etiam veniant in pupillari, & quominus etiam ipsi pupillo sit heres, & quasi per obliquum mihi patri, gl. Caius, in l. 1. de vulgari.

Substitutio pupillaris inducitur ex acquire, vt qui sua imbecillitate impediant testamentum conficere, possunt habere ex testamento heredem sibi datum a patre, §. pen. Inst. eod.

de Substitutionis pupillaris forma non sunt illa verba, si heres erit: sed sufficit, decesserit, moriantur intra 14. annum, d. l. 2. §. sed si quis, de vulgari.

Substitutioni pupillari tria sunt necessaria: videlicet quod sit de liberis, & pupillus, & in potestate, gl. 3. in l. in testamento, C. de testament. milit.

Substitutio pupillaris a parte facta dicitur esse testamentum filii, gloss. ne sit, in l. nec ei, §. eorum, de adoptio.

in Substitutione pupillari apposta distinctio, mihi, nihil nocet, quominus etiam alia bona, quam patris etiam veniant in pupillari, & quominus etiam ipsi pupillo sit heres, & quasi per obliquum mihi patri, gl. Caius, in l. 1. de vulgari.

transit in fideicommissum, glo. 1. in l. in pupillari, 14. eod.

Substitutio pupillaris compendiose per verbum, quodcumque, facta, tantum valet intra pubertatem, neque extenditur ultra, ibi.

Substitutio pupillaris facta vique ad sex annos filio habenti decem annos, tantum valet intra pubertatem, ibi.

Substitutio pupillaris potest fieri ex intervallo, & alia hora separata post testamentum patris, l. si quis eum, quem, 16. §. 1. eod.

Substitutio pupillaris potest fieri ad minus tempus, quam pupillaris ætatis: puta substituto te si intra decimum annum filius moriatur, & tunc substitutus ex substitutione non admittitur, si post decimum: ante tamen quartum decimum annum, decesserit filius, l. si ita quis, 1. eod.

Substitutio pupillaris repellitur ille, qui testamentum paternum impugnauit per contra tab. iure obtinere, iure succumbere, l. si quis, 22. & ibi gl. 1. eod.

ad Substitutionem pupillarem non est necesse, quod omnia requisita concurrant tempore testamenti: quia sufficit, quod concurrant tempore mortis testatoris, l. coheredi, 41. §. cum filius, eod.

Substitutio facta impuberi per verba mere obliqua, vt est verbum, restituitur, etiam si sit limitata intra tempora pupillaris ætatis, nunquam trahitur ad directam, d. l. coheredi, §. quod si.

Substitutio pupillaris perinde habetur, ac si fuisset institutus in testamento paterno sub conditione, d. l. coheredi, §. coheredes.

Substitutio pupillaris facta in partem, vel in rem certam, admittitur in totum partem, si non reperitur alius substitutus, d. l. coheredi, §. fi. & ibi gl. fi.

Substitutio pupillaris ad exemplum arguere licet, l. ex facto, 43. eod.

Substitutio pupillaris si fuerit facta ita, si filius meus intra decimum annum decesserit, Tertius heres esto: intra quatuordecimum decesserit, Quartus heres esto: filio mortuo in octauo anno succedit ei solus Tertius, qui intra decimum filio decessente substitutus est, nisi appareat de contraria voluntate testatoris, d. l. ex facto, §. item quæ.

Substitutio pupillaris non venit in confiscationem bonorum, dict. l. ex facto, §. 2. §. fin.

Substitutio pupillaris continetur sub breui loqua, quando filii impuberes substituti sunt inuicem, licet sint disparis ætatis, vt quia vnus sit xiiij. ann. alter sit anniculus, l. Lucius, 45. & ibi gl. ætatis, eodem.

Substitutio pupillaris non impedit alienationem bonorum, l. fin. §. fin. eodem.

Substitutio pupillaris directa facta in coedictis trahitur ad fideicommissum, etiam si sit finitæ in medio, l. Scæuola, 76. & ibi gl. obligatur, ad Trebell.

in Substitutione pupillari facta his verbis, quicquid mihi heres erit, filio meo heres esto, non continetur heres heredis: quia incertus est, l. sciendum, 70. de verb. sign.

Substitutio pupillaris non potest fieri extraneo, continet in se vulgarem tacitam, l. fin. & ibi gl. pen. C. de hered. instit.

Substitutio impuberum dicitur pupillaris substitutio, gloss. in rub. Cod. de impuberum.

per Substitutionem pupillarem succeditur pupillo ex testamento, & venientes ab intestato repelluntur, l. 7. eod.

Substitutiones duæ sunt, quando testator dicit, si filius meus decesserit in pupillari ætate, vel postea sine liberis, illum substituo: vna est pupillaris expressa: alia fideicommissaria propter distinctionem temporum, ad quæ singula verbum substituo, adaptatur diuersis modis, gl. pen. in l. precibus, 8. C. eod.

Substitutio pupillaris tacita, quæ continetur sub vulgari, non declaratur ex significatione verborum: sed ex interpretatione legis colligitur, & ideo contra matrem non admittitur, gl. fi. ibi.

Substitutio pupillaris contenta sub breui loqua excludit matrem: quia non est verisimile testatorem voluisse matrem impuberis præferri alteri filio suo, l. c. in extraneo vulgari, l. substituto, ibidem.

in Substitutione pupillari quædamdam non habet locum querela, ita nec in exemplari, l. humanitatis, C. eod.

Substitutio facta duobus impuberibus sub nomine collectio: scilicet si ambo, vel si vterque in pupillari ætate decesserit, non habet locum, si vnus decesserit in pupillari ætate, altero superstiti, nisi alter & sic vterque in pupillari ætate decesserit, l. pen. C. de impuberum.

per Substitutionem pupillarem succeditur soli filio pupillo, & in bonis pupilli, & non testatori, etiam si testator dicat, substituo mihi, si moriatur in pupillari ætate, d. l. pen.

Substitutio pupillaris si sit facta duobus impuberibus separatim, & nominatim, vno decedente in pupillari ætate, substitutus admittitur in eius parte: secus vero si sub nomine collectio fiat, gl. fin. ibidem.

Substitutio pupillaris si facta sit sub nomine collectio, etiam admittitur substitutus, quando extitit conditio solum in persona secundi, & non primi, vt si primo decedente in pubertate, secundus moriatur in pupillari ætate: secus vero quando conditio extitit in persona primi, & non secundi, d. gl. fi.

Substitutio pupillaris duobus impuberibus si sit facta sub nomine collectio, si vterque in pupillari ætate, & tunc si vno decedente, alter superstiti ex præsumpta voluntate testatoris substitutus excluditur, excluditur tunc substitutus: sed si non sit superstiti talis, sed forte sit in eodem, vel pari gradu cum substituto, tunc substitutus admittitur, d. gl. fi. in add.

Substitutio pupillaris introducta etiam iuris civilis rigorem ratione patriæ potestatis, quæ durat etiam si extraneus substitutus, glo. certas, in add. in §. qua ratione, Inst. de pupillari substit.

Substitutio pupillarem non facit cessare bonorum possessio contra tabul. mota: quia ibi non queritur de viribus testamenti, gl. adoleuerit, ibi.

Substitutio pupillaris habetur per duos testamentos: scilicet patris, & filii, §. iugur, Inst. eod.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

Substitutio pupillaris potest fieri diuerso tempore, & diuersa scriptura a testamento paterno, & etiam potest fieri in testamento paterno, §. fin. autem, Inst. eod.

Substitutionis pupillaris spes non transit ad heredem pupillariter substitutum nisi ex præsumpta voluntate testatoris, l. sed si plures, 10. & l. qui habebat, 47. & ibi gl. fi. de vulgari.

substitutionis pupillaris ius non transmittitur ad heredes per ius substitutionis: sed bene per ius accedendi, §. l. qui liberis, §. 4. ibi glo. neque heredes, eod. & glo. fin. in l. qui patris, §. de acquir. heredit.

substitutio pupillaris dicitur vnum testamentum respectu vnius testatoris, vnius solennitatis, & validitatis, & iuris accedendi: dicitur autem duo testamentum respectu duorum hereditatum, & quia duobus prouidet, & quia possunt diuersimodè repudiari, & quia duobus concisè possunt esse tamen vera vnum testamentum: quia aliis concurrere vres fides: scilicet quod factum à patre censetur factum à filio: item quod impubes possit testari, & quod factum ante mortem censetur factum post mortem, §. igitur, & ibi glo. duo. Inft. de pupillari substitutione.

substitutio pupillari veniat omnia bona pupilli, §. non solum. Inft. de pupillari substitutione.

substitutio pupillaris fieri potest filius institutus, vt etiam exheredatis, ibidem.

substitutio pupillarem pater filio impuberi facere non potest, nisi & sibi faciat testamentum, §. liberis autem, Inft. eod.

substitutio pupillarem miles potest facere pupillo, licet non instituat sibi filium heredem, gl. faciat, ibi.

substitutio pupillaris potest fieri singulis pupillis, vt ei, qui vltimus eorum moriturus, §. vt singulis, Inft. eod.

substitutio pupillaris quando fit simpliciter nouissimo ex pupillis morientibus, censetur tunc ius legitimatum successione ab intestato inter eos conferuari, & ita vno moriente, eius portio iure legitimo ad fratres suos pertinet, secus quando substitutio pupillaris in totam hereditatem facta est nouissimo morientibus: quia tunc videtur impubes inuenire substituti vtque ad vltimū, & ita iure substitutionis magis, quam iure legitimo inter eos videtur succedi, §. glo. vt singulis, & ibi add. ibi.

substitutio pupillaris potest fieri nominatim, aut generaliter, veluti quisquis mihi heres erit, fit heres filio meo: quo casu scripti heredes vocantur ex substitutione mortuo filio impubere pro rata institutionis, §. substituitur. Inft. eod. Reliqua verbo, pupillus, §. 38. vsque 4. Substitutio, §. 3. Substitutio, §. 6. 7. 8. Testamentum, §. 3. 4. 5. Arrogatio, §. 2. De iur. communi, §. 2.

SVBSTITVTIO pupillaris dicitur: quia alia est expressa, alia tacita: expressa fit verbis affirmatis, vt si filius meus impubes heres erit, & in pupillari ætate decesserit, Titus fit heres: Tacita fit vt vulgariter tantum substituitur pupillo, glossa exemplum in §. qua ratione. Inft. de pupillari substit.

substitutio pupillaris dicitur, & expressa excludit matrem, l. Papinianus, §. de neque de inoff. testam.

substitutio pupillaris tacita contra matrem non admittitur: sed bene expressa, gl. si in l. nonnumquam, §. de conditio. & demonst.

substitutio pupillaris expressa non comprehendit vulgarem tacitam, quando substitutus est incapax bonorum testatoris, cum per vulgarem succedat testatori, l. si quis, quibus de vulg.

substitutio pupillaris expressa continet tacitam vulgarem, glossa substituto, in l. si fundum, §. 3. §. si paterfam. de legat. 1.

substitutio pupillaris facta extraneo à principio continet vulgarem, & valet, cum ab initio valet vulgaris, gl. filio precedente, in l. 2. de vulg.

substitutio pupillaris expressa ita fit, si filius meus heres non erit, vt erit, & in pupillari ætate decesserit, Titus fit heres, glo. & in secundum, in l. precibus, §. C. de impuberm.

substitutio pupillaris, quæ continetur sub compendio, vel breuiuscula declaratur ex significatione illorum verborum, quandoque, vt inueniunt sub substituto, & idcirco dicitur expressa, quæ excludit matrem, gl. si ibi.

substitutio pupillaris, quæ continetur sub compendio, est tacita: siue illa, quæ continetur sub expressa vulgari, glossa fin. in l. centurio, §. 1. eodem.

substitutio pupillaris tacita non continetur sub expressa vulgari cum effectu, & effectualiter, quando mater est in medio: sed si non est in medio, ibi.

substitutio pupillaris tacita continetur sub expressa vulgari sine effectu, quando mater est in medio, d. gl. si in add. mag.

substitutio pupillaris tacita contenta sub vulgari expressa non excludit matrem; siue mater fit coheres, siue non. l. fin. C. de institut. & substit. l. precibus, C. de impuberm.

substitutio pupillaris tacita continetur sub expressa vulgari quomodocumque facta siue simpliciter, siue in aliquem casum, siue mater fit in medio, siue non, ita tamen quod si mater fit in medio, non habeat effectum contra matrem, sed bene illa mortua, d. l. fin. & ibi glo. fin.

substitutio pupillaris tacita continetur sub expressa vulgari, & contraxit ex interpretata mente, nisi voluntas testatoris refrageret, vt propter imparitatem personæ incertæ cum pupillo aliud præsumatur, l. 4. C. de impuberm.

substitutio pupillaris tacita non continetur sub expressa vulgari facta simul, & copulatiue personis imparibus, ibi.

substitutio pupillaris contenta sub vulgari expressa excludit etiam matrem, nisi mater fit coheres, ibi.

substitutio pupillaris tacita semper continetur sub expressa vulgari, glossa omnimodo, in l. precibus, §. C. eod.

substitutio pupillaris tacita intelligitur vulgaris, gl. ad exemplum, in §. qua ratione. Inft. de pupillari.

substitutio pupillaris tacita continetur sub expressa vulgari, nisi de mente tacita, vel expressa testatoris aliud appareat, gl. proprio, in add. in §. fin. autem, Inft. eodem.

substitutio pupillaris tacita probata per aliquas coniecturas ita quod non sit merò inducta ex sola dispositione legis, excludit matrem, gl. fin. in l. in testamento, §. C. de testam. militis.

substitutio pupillaris contra matrem etiam in testamento militis non admittitur, nisi miles expressè hoc voluerit, vt quando substitutio est facta per verbum merè directum, vt est verbum heres est, ibidem.

substitutio tacita pupillaris comprehensa sub breuiuscula, vel reciproca, quamuis sit tacita quod verba, tamen est quomodocumque expressa sub generalitate verborum, vt inueniunt substitutio, quomocumque, d. gl. si verum, idem in tacite.

substitutio pupillaris tacita contra matrem non admittitur etiam iure fidei-

commis, licet dicta substitutio alios venientes ab intestato repellat, gl. pe. in l. precibus, §. C. de impuberm.

substitutio pupillaris contenta sub compendio dicitur tacita pupillaris, gl. pe. ibi.

substitutio pupillaris facta à milite impuberi contra matrem, non admittitur, gl. si ibi.

SVBSTITVTIO pupillaris, vt valet, requiritur, quod pupillus tempore mortis testatoris sit in eius potestate, gl. filio precedente, in l. 2. de vulgari.

substitutio pupillaris facta filio impuberi præterito non valet, cum testamentum, in quo filius est præteritus, sit nullum, gl. exheredatis, in l. eodem.

substitutio pupillaris confirmatur per auct. ex causa, quando testamentum, quod nullum ob solam præteritionem filij, secus quando est nullum ex eo, quod nullus sit institutus: quia tunc testamentum sine institutione heredis, etiam quoad legata, & substitutionem vulgarem est nullum, §. gl. si, & ibi add. mar. ibi.

substitutio pupillaris si fiat filio exheredato, debet pater ibi ipsi prius condere testamentum, & heredem institueret: deinde substitui filio exheredato: alias substitutio vitatur: sed ubi substituitur ei pupillari, non attenditur ordo an institutus, vel substitutus sit prius facta, d. l. 2. §. prius, & ibi gl. comprobata.

substitutio pupillaris, quam pater prius fecit, deinde ex interuallo facta est testamentum patris, non valet: secus si in eadem scriptura, vel incontinenti prius substitutio pupillaris, deinde incontinenti testamenti patris facti est, ibi.

substitutio pupillaris cōuerso ordine ita facta valet, si filius meus intra xiiij. annos decesserit, siue heres esto: si deinde, vel incontinenti paulo post dixit, filius heres esto, d. l. 2. §. sed si quis.

substitutio cōuerso ordine ita facta valet, si filius meus mihi heres non erit, siue heres esto, siue filius meus heres esto: siue secundo gradu dicitur institutus, & admittitur ad hereditatem, si filius meus heres non extiterit, vel exiterit: sed intra pupillarem ætatem decesserit, ibidem.

substitutio filio impuberi ita facta, si filius meus moriatur prius, quàm in suam ætatem veniat, Titus mihi heres esto, valet, & talis substitutus licet vendicat hereditatem ex substitutione, ita & bonorum possessionem secundum tabaccipere potest, §. l. si ita scriptum, §. 1. de bon. poss. secundum tabulas.

substitutio pupillaris non valet, si non fuit adita hereditas patris, nisi substituat, per edictum, si quis omnia causa testamenti, vel nisi existentia filij heredis confirmet tabulas pupillares, gl. adoleuerit, & ibi add. in §. qua ratione. Inft. de pupillari substit.

substitutio pupillaris infirmabatur olim, si posthumus testatori nascebatur: sed hodie secus est, ibi.

substitutio pupillaris infirmabatur per secundum testamentum vltimum, item si testamentum patris fiat scriptum, vel si substitutus tempore mortis sit incapax, ibi.

substitutio pupillaris infirmabatur, si ante mortem patris pupillus sit emancipatus, ibi.

substitutio pupillaris infirmatur, si testamentum paternum rumpatur per querelam in totum: sed si pro parte, gl. adoleuerit, ibidem.

substitutio pupillaris à patre prius facta filio exheredato, vel instituto, & postea ex interuallo facta testamentum paternum nihil valet, §. reprobatur glossa liberis, & ibi add. mag. in §. liberis autem, Inft. eodem.

substitutio pupillarem si pater fecerit pupillo, & postea ex interuallo fecerit suum testamentum, scilicet paternum, substitutio non valet, etiam si filium instituerit in eo, §. reprobatur d. gl. liberis & ibi add.

SVBSTITVTIO pupillaris, quæ per arrogationem pupilli fuerat extincta, dicitur etiam extincta, & reconuiscit, & reconuiscit, cum impubes tempore mortis suæ sui iuris reperitur, gl. 1. in l. si arrogator de adoptio.

substitutio pupillaris finitur per aduentum pubertatis, etiam si longius tempus adiecit, si in substitutione pupillari, adeo quod etiam post pubertatem non valet iure fideicommissi, in pupillari, §. 1. & ibi gl. de vulgari.

substitutio pupillaris finitur sex modis: scilicet pubertate, item per aliud testamentum, quod valet, item agnatione posthumi, item si non adeat hereditas ex paterno testamento, item capitis diminutione etiam minima pupilli, item taxatione testantis, d. gl. 1.

substitutio pupillaris expirat quomodocumque impubes exierit à patria potestate ante mortem testatoris, l. coheredi, §. 1. §. cum filij, & ibi glossa in familia, eodem.

substitutio pupillaris facta vltimo morienti in pupillari ætate, expirat, si vltimus moriatur factus pubes, licet primus in pupillari ætate decesserit, d. l. coheredi, §. cum pater.

substitutio pupillaris extincta per aduentum pubertatis, exinguitur etiam tacita vulgaris in ea contenta, l. qui habebat, §. 4. & ibi gl. fin. eod.

substitutio impuberm finitur arrogatione impuberm, gl. adoleuerit, in §. qua ratione. Inft. de pupill. substit.

substitutio pupillaris expirat pubertate: in masculo post xiiij. annum completum, §. masculo, §. fin. autem. Inft. eod. glossa fin. in §. fideicommissum, §. 6. de legat. §. 1. §. C. de fideicommissi.

Reliqua verbo, Arrogatio, §. 2. Arrogator, Arrogatus.

SVBSTITVTIO facta filio, & nepoti, si viuo testatore moriantur, non facit, quod per hoc videatur inuicem, seu tacite institutus, imò eius præteritio rumpit testamentum, l. Gallus, §. idem credendum, de liber & posth.

substitutio facta de nepote, vel pro nepote posthumum iuxta consilium Galli Aquilij in casum mortis filij, extenditur ad omnem casum, per quem filius defunctus esse in potestate, & nepos subintrat primum locum, d. l. Gallus, §. quid sit tantum, & ibi glossa prima.

substitutio facta de nepote posthumum in vnum casum: scilicet, si moriatur filius viuo testatore, extenditur ad alios casus similes, & sic ad casum deportationis filij, vel eius emancipationem, quæ sunt similes mortis, d. §. quid sit tantum, & ibi glossa emancipatus.

substitutio facta de nepote posthumum in casum, quo filius moriatur viuo testatore, extenditur ad casum, quo filius deportatus sit viuo testatore, nisi viuo etiam testatore filius deportatus sit testatus, secus si post mortem testatoris, quia tunc cum nepos sit heres, non potest desinere esse iunior, ibi.

Substi-

Substitutio facta de nepote posthumo iuxta consilium Galli Aquilij in casum, quo filius moriatur viuo auo, extenditur ad casum, quo filius. viuo auo, ab hostibus captus fuerit, & decedat antequam redeat post mortem patris, vel ante, siue nepos nascatur viuo auo, aut patre, siue post mortem aui. gl. casus. ibi.

Substitutio facta de nepote posthumo iuxta consilium Galli Aquilij in casum mortis filij extenditur ad casum, quo verè moritur filius post mortem testatoris, sed fingitur mortuus viuo testatore per fictionem legis Corneliae, quæ fingit, filium mortuum in captivitate, esse mortuum in ciuitate præambula hora, antequam caperetur. d. l. Gallus, §. quod si is, qui.

Substitutio facta de nepote nascituro post mortem patris sui iuxta consilium Galli Aquilij extenditur ad casum, quo verè nascitur eo viuo: sed fingitur natus eo mortuo. ibi.

ex Substitutione facta per hæc verba quisquis mihi heres erit, idem fit filio meo impuberi, non admittitur, nisi ille, qui est heres scriptus, non autem ille, cui fuit acquisita hereditas ex dispositione legali, & ab intestato. l. 3. & ibi glo. l. de vulgari.

Substitutio facta filio impuberi a patre, qui postea captus est ab hostibus, non euascescit licet impubes defunctus sit, & pater apud hostes decesserit, l. pater instituto de captiuis.

Substitutio facta a patre filio impuberi euascescit, si filius capitur ab hostibus patre viuo, & ibi decesserit etiam ante patrem: sed legitimi succedunt patri: sed si filius capitur per patrem mortuum, secundæ tabulæ irritantur capitis diminutione, neque ex lege Cornelia confirmantur: sed de æquitate iure prætorio conuadantur, & ita substitutus succedit eo iure. l. pater, §. si, & ibi glo. l. marg. cum l. seq. cod.

Substitutio facta a patre filio impuberi instituto, si pater & filius simul, & incontinenti capiantur ab hostibus, & ibi decesserint, secundæ tabulæ non confirmantur. d. gl. magn. in fi.

Substitutio facta a patre filio impuberi instituto, si filius sine incontinenti, siue ex intervallo post capitionem patris capitur ab hostibus, nunquam confirmantur. d. gl. marg. ad fi.

Substitutio facta a patre filio impuberi instituto, si ambo pater & filius capti fuerint ab hostibus, si filius patre prius mortuo reuerfus postea decedat, substitutus admittitur ad bona, quod si filius. l. 1. §. fin. cod.

Reliqua verba, Felius, l. 1. §. 1. 75. v. §. que 180 Pater, §. 2. 33. 34
23 SVBSTITUTIO VIRO COMPENDIOSA FIT TANTUM A MILITE, VT OMNI TEMPORE VALEAT IURE DIRECTO, & HABET NATURAM PUPILLARIS, & FIDEICOMMISSARIÆ, GL. 1. & IBI ADD. MARG. IN RUB. DE VULGARI.

Substitutio compendiosa facta a pagano per verba merè ciuilia directæ, finitur post pupillarem ætatem, l. verbis ciuilibus, 7. de vulgari.

Substitutio compendiosa dicitur non solum quando fit per verba, quandoqueque filius meus decesserit, si ille heres eius est etiam sine dictione, quandoqueque, per verba, si intra 25. an. filius decesserit, glo. l. 1. ibi.

Substitutio compendiosa: id est sub compendio verborum potest fieri etiam a pagano, & tunc non est propriè species substitutionis de per se: sed quando cello propriè species de per se, a milite tantum potest fieri, §. gl. 1. & 2. ibi.

Substitutio compendiosa facta sub illa conditione, si sine liberis decesserit intra pupillarem ætatem, valet etiam pupillaris, l. centurio, eodem.

Substitutio compendiosa facta a milite impuberi infra tempus pubertatis trahitur ad omnia bona patris, & filij: postea vero solum ad bona filij cum fructibus. ex speciali privilegio. ibi.

Substitutio compendiosa facta a milite post pubertatem filij valet, vt directæ militaris, & sic ex privilegio militaris, nec obliquitur, nec transfit in fideicommissum. §. gl. 1. ibi.

Substitutio compendiosa facta verbis directis a milite post pubertatem filij valet, vt directæ militaris ex privilegio militaris, etiam si mater pupilli superstit, nec trahitur tunc ad fideicommissarium, §. glo. fin. ibi.

Substitutio compendiosa verbis directis facta a pagano post pubertatem, veluti si vique ad 25. an. vel quandoqueque decesserit filius, fit Titius heres & valet, si decesserit in pupillari ætate: sed si postea decesserit, est nulla in totum, adeo quod non valet iure fideicommissi: sed facta a milite valet etiam post pubertatem, vt directæ militaris: & sic ex privilegio militis, d. gl. 1.

Substitutio compendiosa facta a pagano post pubertatem per verbum, substituto, omni tempore est fideicommissaria, non solum post pubertatem: sed etiam ante, §. d. gl. 1.

Substitutio compendiosa si fit facta filio pupillo quandoqueque moriatur, vnde si filius moriatur effectus iam pubes, tunc post pubertatem valet tantum iure fideicommissi: quia facis habebat lex, quod intra tempora pupillaris gratia valet iure directo, gl. si ad si. in l. in testamento, C. de milit. testam.

24 Substitutio compendiosa facta a milite infra tempus pubertatis, valet iure directo, postea obliquitur, l. precibus, §. C. de impuberum.

Substitutio compendiosa fit ira directis verbis, quoquo tempore filius meus decedat, ille fit heres. gl. & in secundum, ibi.

Substitutio compendiosa facta a milite iure directo valet, neque attenditur, an mater sit in medio, vel non. gl. pen. ibi.

Substitutio compendiosa puberi facta a milite impuberi vique ad pubertatem, valet iure directo: sed postea fauore matris obliquitur, §. ibidem.

Substitutio compendiosa facta a milite impuberi etiam post pubertatem, valet iure directo, quando mater non est in medio: est si non superest, ibi.

Substitutio compendiosa sub compendio, & breuitate verborum continet duas substitutiones: pupillarem, si impubes decedat: & fideicommissariam, si postea decedat, & tunc verba directæ ad fideicommissum trahuntur, ibi.

Substitutio compendiosa potest fieri verbis directis, communibus, & obliquis, d. gl. pen. & ibi add. marg.

Substitutio compendiosa pupillo tamen fit. d. gl. pen.

Substitutio compendiosa a pagano directis verbis facta impuberi, si in pupillari ætate decedat, valet iure directo, & capiet substitutus hereditatem repellendo matrem. ibi.

Substitutio compendiosa a pagano facta filio per merè directæ verba, post pubertatem in totum expirat, ita, vt nec iure fideicommissi valeat, & tunc mater,

& alij ab intestato succedunt, ibidem.

Substitutio compendiosa facta a pagano filio per verbum commune, vt est verbum substituto, causetur omni tempore, & post pubertatem, & ante fideicommissariam, ibi.

Substitutio compendiosa facta a pagano impuberi per verba communia intra pupillarem ætatem, valet iure directo, postea obligatur, & iure fideicommissi, d. gl. 1. pen. & ibi add. marg.

Substitutio compendiosa a pagano facta impuberi cum hoc adiuncto, & quandoqueque sine liberis decesserit, verbis directis, siue communibus, semper, & omni tempore, etiam post pubertatem, & ante dicitur fideicommissoria gl. pen. in add. marg. in l. precibus, §. C. de impuberum.

Substitutio compendiosa facta a pagano impuberi verbis directis, siue communibus cum hoc adiuncto, quandoqueque sine liberis decesserit, semper dicitur fideicommissaria, & non excludit matrem, quæ admittitur ad hereditatem substituto restituit detacta quarta, d. gl. pe.

ex Substitutio compendiosa facta impuberi a milite post pubertatem mater succedens ab intestato ex causa fideicommissi, substituto restituit hereditatem retenta Falcidia iure naturæ debita, glo. si ibi. gl. ad exemplum. in §. quia ratione. Inst. de pupil.

Substitutio compendiosa sub compendio verborum continet expressam pupillarem, licet non specificatam, & fideicommissariam, si decedat pubes, ibi.

Substitutio compendiosa fit per hæc verba, vos inuicem substituto, glo. inuicem, in §. & plures. Instit. de vulgari substitutione.

Substitutio compendiosa fit his verbis aliquo instituto, quandoqueque decesserit, Titium substituto, gl. ad exemplum, in §. quia ratione. Inst. de pupil. substit.

Substitutio compendiosa quando fit a pagano, siue a non milite, valet iure directo, si moritur pupillus in ætate pupillari: si verò postea: & tunc si fuit facta per hæc verba, substituto illum, tunc trahitur ad fideicommissum: sed si fuit facta per hæc verba, §. instituto, tunc decesserit quandoqueque, tibi illam facio heredem, tunc non valet talis substitutio, ibi.

Substitutio compendiosa est, quæ cum tempore plura comprehendat, sub verborum compendio varias etiam substitutiones complecti potest, d. gl. ad exemplum, in add. marg.

Substitutio compendiosa facta verbis communibus, vt est verbum, substituto, censetur omni tempore, & post pubertatem, & ante esse fideicommissoria gl. 1. in add. in §. si Inst. cod.

SVBSTITUTIO VIRO RECIPROCA DICTUR BREVILOQUA, GL. RECIPROCAM, IN LIAM HOC IURE, §. 4. & GL. NON EST IN L. LUCIUS, §. 4. DE VULGARI. GL. AD EXEMPLUM. IN §. quia ratione. Instit. de pupillari substit.

Substitutio reciproca facta duobus impuberibus continet vulgarem, & pupillarem, d. liam hoc iure, de vulgari.

Substitutio reciproca facta filio impuberi & puberi, comprehendit vulgarem tantum, quia incongruum est, vt in altero duplex esset substitutio, & in altero sola vulgaris, & ideo separari eulibet substituendum est, vt in persona pupilli contrahatur pupillaris, & vulgaris, & ne relinquatur quælibet voluntas, tutius erit in persona pupilli veramque substitutionem expressè facere, ibidem.

Substitutio reciproca est species substitutionis de per se, §. d. liam hoc iure, & ibi gl. tertium.

Substitutio reciproca non comprehendit nisi directam: nunquam tamen comprehendit fideicommissariam, dato quod vtrique possit conuenire, d. liam hoc iure.

Substitutio reciproca dicitur hæc, vos inuicem substituto, ibi.

Substitutiones, quæ continentur in reciproca, sunt expressæ generaliter, sed specialiter sunt tactæ, §. ibi.

Substitutiones reciproce spes non transiit ad heredes, qui plures heredes, 7. eo.

Substitutio reciproca si fuerit facta ita pluribus institutis, eoque omnes inuicem substitutos omnes adierint, & vicius eorum decesserit, eius pars ad coheredes pertinet, & non ad heredes mortui ibi.

ex Substitutio reciproca vt admittatur in fideicommissum inuicem substituti, oportet, quod hæc partes acceptæ ex institutione, gl. an superstit, ibi.

Substitutio reciproca videtur facta in dubio per nomina appellatiua, veluti heredes, vt illi filij, qui sunt heredes, vocatur pre hereditariis portionibus, d. l. quæ plures, cum l. seq.

Substitutio reciproca ita, vos inuicem substituto, intelligitur non ademptis portionibus defuncti scriptis heredibus pro hereditariis portionibus, d. l. 1. cod.

Substitutio reciproca vocat prius in institutione coniunctos, postea diuinctos, d. l. cpheredi, §. qui diceretur.

Substitutio reciproca refertur ad eos, quibus specialiter est facta substitutio, d. l. cpheredi, §. qui patrem.

Substitutio reciproca dicitur breuiloqua: quia breuibus verbis fit: scilicet, vos inuicem substituto, gl. non est in l. Lucius, §. 4. cod. & §. & si plures. Inst. de vulg. & pup.

ex Substitutio reciproca debent admitti præsumpti: non autem heredes præmorumorum, d. l. Lucius, §. final. ff. de vulgari.

Substitutio reciproca, vel breuiloqua facta personis imparibus, quarum vna est maior, & alij minor, continet illas substitutiones, quæ vtrique muto conuenire possunt, vt vulgares: non continet pupillares, quæ tantum minori, & non minori conuenire possunt, l. in testamento, §. C. de testam. militis.

Substitutio reciproca facta a milite personis imparibus post aditam hereditatem privilegio militati comprehendit pupillarem directam, si ita probetur voluntas militis, nisi mater sit in medio, scilicet quando non consistat de voluntate militis defuncti, glo. fin. ibidem.

Substitutio reciproca facta a pagano personis imparibus post aditam hereditatem, non comprehendit pupillarem, etiam si probetur pagani defunctum ita sensisse: quia tunc est fideicommissaria tantum, & non pupillaris, ibi.

Substitutio reciproca si fit facta a milite personis imparibus, & constat de voluntate militis se velle substituere post aditam hereditatem, tunc si voluit substituere limitatè vique ad tempus pubertatis, in filio pupillo valet iure pupillari, & in extraneo valet iure compendioso, quod intelligi nisi mater esset in medio, ibidem.

substitutio reciproca si sit facta à milite personis imparibus, de cuius voluntate constat se velle substitui: post aditam hereditatem: tunc si voluit substitui simpliciter, & indeterminate quodcumque decesserit, tunc si mater non est in medio, semper valet iure directo: si vero mater sit in medio, & testator vius sit verbis directis, valet iure directo: si vero sit vius verbis communibus, tunc valet iure à deico: nisi post tempore pubertatis fauore matris, ubi substitutio reciproca est illa, quæ dumtaxat pluribus instituitur breui oratione sit, atque inuicem alterum in alterius defectum, vel obitum vocat, gloss. ad exemplum, in additio. marg. in §. qua ratione. Insti. de pupil. subtit. substitutio breuior facta personis imparibus continet tantum vulgarem: si personis paribus continet etiam pupillarem, quæ matrem excludit, l. Lucius, 4. §. de vulg.

substitutio breuior continet quatuor substitutiones: scilicet duas vulgares, & duas pupillares, quæ omnes dicuntur expressæ, glo. non est. ibi. & gloss. final. in l. precipibus, 8. Cad. de impubert.

substitutio breuior facta mater relictæ, sicut & ex compendiosa: quia testator filios uxoris prætulisse voluit, d. l. Lucius. substitutio breuior quando non fit simpliciter, & de per se: sed fit in casum speciem vulgari substitutionis, hoc modis quibus non erit tunc pupillaris tanquam contenta sub expressa vulgari est omnino tacita, & matrem non excludit: scilicet quando breuior facta fit simpliciter: quia tunc pupillaris in eor contenta est expressa saltem verbis generalibus, & tunc matrem excludit, d. l. Lucius, & ibi gl. duplex, & gl. non est, & ibi add. marg.

substitutio breuior facta à milite personis imparibus: scilicet minori xliij. & maiori continet iure communi vulgarem tantum substitutionem, non tamen pupillarem, nisi probeur militem voluisse vi priuilegio militari, l. in testamento, 6. C. de militari testam. l. 2. C. de impubert. **V**STITUTIO exemplaris ad hoc, ut fieri possit, quatuor requiritur: primo, quod illam faciens sit ascendens, vt pater, vel mater secundo, quod talis mente caput perpetuo morbo laboret: tertio quod tali mente caput reliquatur saltem legitima iure institutionis: quarto, quod si mente caput habet filios, vel omnes, vel vni ex eis debet substitui, l. humanitatis, 9. C. de impubert. substitutio exemplaris filius mente caput facta fit iure, cum peruenierit ad sanam mentem, vel quando mente caput filius natus sit, & pater testator, non superueniat, d. l. humanitatis, & ibi gl. penultima.

substitutio exemplaris differt à pupillari: primo: quia exemplaris pupillar in humanitate pupillaris in rigore. Itē exemplaris fit etiam à matre, pupillaris non: exemplaris fit etiam filio non existenti in potestate, & sic emancipato, cum à matre fiat: pupillaris non: exemplaris non potest fieri filio exheredato: sed pupillaris scilicet: alia differentia, d. l. humanitatis.

substitutio exemplaris expirat impedimento cessante, vel liberis postea susceptis, lex facta, 43. de vulgari.

substitutio exemplaris filio muto facta finitur, eo ipso quod filios suscepit, murtus ex matrimonio postea contracto, ibi.

substitutio exemplaris fit ex quadam humanitate, & pietate, quæ cessat substituendo extraneos, cum filios habet filios, & fratres, gl. certas, in add. ibi.

substitutio exemplaris differt à pupillari in multis: quia exemplaris fit filio, vel nepoti mente caput, et iure potest, & in diebus incertis pupillaris fit filio tantum impuberi, & vique ad certam ætatem: scilicet usque ad xliij. an. vel usque ad xli. an. in femina: item, exemplari (substituto) certæ personæ: scilicet filij mente caput, qui habeant aut eorum fratres sed in pupillari quilibet potest substitui, d. gl. ad exten. plur. ibi.

substitutio exemplaris introducta est à lege: sed pupillaris moribus. item pupillaris non potest fieri naturalibus tantum: sed exemplaris fit: item in pupillari soli parentes masculi substituantur pupillares: sed in exemplari etiam matres: si ipse fiat, patriatque: alioquin non ab ipso domino: sed ab ipso magistro censetur tantum habere mandatum, l. i. §. magistrum autem, & ibi add. marg. de exercitoria.

per substitutum quandoque eundem fieri non possunt, §. si & ibi glo. impleat. in auct. de administrat. col. 7.

substitutio dicitur institutus, l. si à primo, de libe. & posthum. gl. instituit, in l. cum pater, 79. §. ab instituto, de leg. 2.

substitutio dicitur sub conditione institutus, gl. 7. in l. 1. C. de edicto diu. Adriani.

substitutio pupillo potest dari tutor, l. amicus, 39. de excul. tutorum.

substitutio in legato excluditur per filium legatarij, gloss. substitutus, in l. pen. de in iusto, rupto.

substitutio liber præferatur seruo instituto, si per libertatem eius fraudentur creditores, l. si quis, qui solvendo, 57. de heredit. insti.

substitutio si fuerint plures alicui, & vnus pars deficiat, accrescit omnibus aliis substitutis, nisi hic substitutus sit coniunctim substitutus cum vno ex substitutis: quia tunc illi soli accrescit, & non aliis disjunctim substitutis, l. liber, 59. §. cum quis, & ibi gl. cum aliquo, & gl. seq. eod.

substitutio in hæc verba, quilibet mihi heres erit, vocatur pro hereditaria por-

tionem, in qua illud computatur, quod quis habet per ius accrescendi, l. si in testamento, 3. de vulgari.

substitutio si fuerint plures sub vno nomine collectiuo, & alius nominatus de per se substitutus sit, tantam partem habet de per se nominatus, quantum illi omnes collectivæ nominati, l. si pater filio, 9. eod.

substitutio si fuerint plures ita, quisquis mihi ex supra scriptis heres erit, si filio meo impuberi: quidam ex illis, postquam heredes extiterint patri, acquirunt, superfluit ex substitutione existunt heredes pro rata partium, ex quibus instituti fuerint, & si plures, 10. eodem.

substitutio si fuerint inuicem illi, qui ex diuersis partibus erit instituti, ex eisdem partibus dicuntur substituti, ex quibus erant instituti, nisi contra appareat de voluntate testatoris, l. si plures, 2. eod.

substitutio vitimo loco morientium vocatur post mortem omnium, l. si pater, 21. & ibi gl. i. eod.

substitutio extraneus filius, in dubio post mortem omnium filiorum videtur substitutus esse, ibi.

substitutio vni coheredum censetur substitutus alteri coheredi, cui ille substitutus est, l. si Titius, 22. eod.

substitutio substituti intelligitur verique substitutus: id est instituto, & substituto, ibi.

substitutio licet præferatur regulariter coniunctio ex expressa dispositione testatoris: tamen ex præsumpta mente testatoris coniunctus præferatur substituto l. quidam testamento, 30. eodem.

substitutio ei qui est substitutus coheredi suo, vtroque defuncto, vocatur in vtriusque portionem, l. coheredi, 4. eod.

substitutio intra diem instituto præstatum ad adeundum, neque adire hereditatem, neque potest pro herede gerere, l. quando, 68. de acquir. hered.

substitutio concurret cum instituto, quando seruis duorum dominorum, cui erat substitutus vulgariter, iussu vnus domini adit, & iussu alterius repudiat, gl. i. ibi.

substitutio quando sunt plures, quilibet eorum tenetur ad legata relicta ab instituto, in quorum locum succedunt, l. debitor, 84. §. si primo, de leg. 2.

substitutio, & is, cui substitutus datus est, si simul, & pater decessat, tunc neuter alteri superuivisse dici potest, gl. vtrique, in l. qui duos, de reb. dubiis.

substitutio plurimum institutum quod dixerit testator, non est verisimile, l. Publius, 36. §. si de condit. & demon.

substitutio vnus pluribus, si verique directo succedit, contributio habet locum: si vnus directo, alteri per consequentia, pater filiam, 14. §. si ad leg. Falcid.

substitutio quando quis est directo, & per fideicommissum, in eius potestate est agnoscere hereditatem ex substitutione directæ, vel fideicommissaria, l. i. reculare, 6. §. Titius, ad Trebel.

substitutio si præferatur coniunctio, conditione cessante, admittitur coniunctus, l. 2. §. si de bon. poss. secundum tab.

substitutio si sit quis vnus ex duobus liberis institutus, qui supremus morietur ambobus peregrit, vel non peregrit defunctus, si ignoretur vter nouissimus decesserit, propter incertitudinem conditionis admittitur substitutus ex substitutione ad vtriusque hereditatem, & vtriusque bonorum possessionem petere potest, l. qui ex liberis, eodem.

substitutio excluditur per filiam naturalem tantum, quando institutus est grauatus testuere tali, si decesserit: & illa conditio, si fine liberis, substituitur legi, locus si à testatore exprimitur, gl. si in l. generaliter, §. i. de inst. & subtit. substitutus excludit omnes venientes ab intestato, l. 3. C. de impubert.

substitutio, si non adierit institutus, transmittit hereditatem ad suos, gl. adierint, in l. precipibus, 8. C. eod.

substitutio non potest retinere quartam Trebellianicam ex sua persona, licet ipse non sit coactus adire, quando coactus est facta institutio, vt adierit, gl. si in l. 4. C. ad Trebel.

substitutum excludit filius vnicus natus: sicut & multitudo liberorum, licet testator fecerit mentionem de liberis, l. iubeamus, §. si autem, C. eod.

substitutio in re certa per verbum commune nunquam trahitur ad totum, nisi substitutus esset in quota, alio non existente herede defunctus autem est in institutione, glo. in additione, in rub. Instit. de vulgari, subtit.

substitutio si repudiatur, antequam heres institutus deliberet de repudianda hereditate, non valet repudiatio, cum nec adire possit, l. is, qui heres, 13. §. i. & ibi gloss. nihil de acquirenda heredit.

substitutio si fuerint duo reciproci, & alter ex institutione repudiat, potest in alia parte ex substitutione succedere, & partem repudiatam iure institutionis habere iure accrescendi, l. si quis mihi bona, 2. §. eod.

substitutio, seu heres minoris, licet possit petere restitutionem in integrum, sicut minor: non tamen petit in contractu, qui per eum approbatur, gl. iterandum, in l. paterfam. 12. de priuileg. cred.

Reliqua verbo, Delegatus, l. Heres, 10. Institutus, 7. 8. 9. Seruus, 60.

SUBSTITUTUS necessarius admittitur ad hereditatem, non vt heres: sed vt quidam minister, ne defunctus iniuria afficiatur, quando illa hereditas ab instituto filio minore adita per restitutionem postea filij repudiata: quia non erat solvendo, l. et si sine, §. sed quod Papinianus, & ibi glo. substituto, de minor.

substitutio extraneus admittitur ad hereditatem, vt substitutus, quando heres per restitutionem repudiavit aditam hereditatem, l. d. glo. substituto.

substitutio cum instituto non admittitur ad hereditatem, glo. substitutus, in l. liber, 9. §. cum quis, de heredit. insti.

vt substitutus, qui non admittitur, non admittitur vt coniunctus, & adiectus heres, l. verbis ciuilibus, 7. de vulgari.

substitutio substituti admittitur ad omne illud, ad quod primus substitutus admittitur: quia in omnibus succedit loco primi, l. Lucius, 4. §. si & ibi glo. si de vulgari.

substitutio tunc demum admittitur, cum certum est institutum habere non posse quod est, cum moritur institutus, non cum restat, d. gl. si.

substitutio non admittitur, quando institutus admitti potest, l. quamdum, 68. de acquir. hereditate, & l. 3. & ibi gloss. final. eodem.

substitutio, & institutus capacitas, vel incapacitas tempore mortis pupilli inspicitur,

cur, si is, qui heres, i. de vulgari.

Substitutus quandoque admittitur simul tam instituto, gloss. penul. in l. i. Co. de hered. inst. l. 3. & ibi gloss. fin. de acquir. hered.

Substitutus excludit instituto admittitur, quando filius testatoris, à primo gradu institutionis est præteritus, & à secundo: scilicet substitutione exheredatus, gl. i. in l. i. C. de edicto diui Adriani.

Substitutus instituto, qui coheredi suo fuerat substitutus, ad utriusque partem admittitur, §. sed si instituto, Inst. de vulgari.

Reliqua verbo, Instit. l. 7. §. 9.

SUBSTITUTVS vulgariter seruo, quem testator liberum esse credebatur, in casu dubio, quando non apparet de voluntate testatoris, an per eum voluit alium facere heredem, diuiditur hereditas in duos semiles: vnus semilis diuiditur inter dominum serui instituti, & substitutum, & alter semilis totus dabitur domino dicti serui, considerata magis veritate, quam opinione, l. si pater, 40. & ibi gl. cum l. seq. & ibi gl. i. de hered. inst.

Substitutus vulgariter seruo, quem testator sciebat esse seruum, repellitur in totum adita hereditate per seruum institutum, ibi.

Substitutus vulgariter seruo, quem testator credebatur esse seruum, repellitur in totum adita hereditate per seruum institutum, quando constat de voluntate testatoris velle fieri alium heredem, si institutus seruus apparet: sed si constat nolle alium, quam ipsum seruum fieri heredem, substitutus admittitur in totum, gloss. fin. ibi.

Substitutus vulgariter primo substitutus censetur etiam secundo: secus in substitutione pupillari, l. pater, 47. & ibi glo. impubes, de vulgari.

Substitutus vulgariter si datus sit seruo communi duorum dominorum instituto, si seruus iussu vnus domini adeat, & iussu alterius repudiet, tunc admittitur substitutus in parte tantum repudiata, l. si eod.

Substitutus nominatim vulgariter, vel pupillariter, si adita sua parte decesserit, pars eius, cui substitutus est, accrescit heredi substituti, iure accrescendi: sicut ipsi substituto etiam iussu, si viueret, gl. pe. in l. toties, 80. de acquir. hered.

Substitutus si sit quis vulgariter seruo, quem testator liberum esse credebatur, in casu dubio, quando non apparet, quæ fuerit voluntas testatoris, debet diuidi hereditas inter dominum serui instituti, & substitutum, §. gloss. pen. in l. 3. C. de hered. inst.

Substitutus vulgariter non succedit ex tacita pupillari, quæ iuris præsumptione continetur sub vulgari, si mater exarilla tamen præmorta bene admittitur substitutus ex illa tacita pupillari substitutione, l. si C. de inst. & substit.

Substitutus vulgariter per aditionem hereditatis instituti excluditur, neque admittitur ex tacita pupillari, si mater pupilli sit in medio, l. precib. C. de impubes, ibi.

Substitutus vulgariter ex tacita pupillari regulariter admittitur: fallit in matre, contra quam non admittitur ex tacita pupillari, gl. omni, ibi.

Substitutus vulgariter ex tacita pupillari licet non admittatur ad hereditatem contra matrem, licet tamen admittatur, si probauerit, quod defunctus voluit per tacitam excludere matrem, talis probatio admittitur, ibi.

Substitutus vulgariter, vel pupillariter ex sola inspectione testamenti carent: omni vitio, mittitur in possessionem, si ostendat institutum primo loco repudiare, vel alter excludi, vel aliter locum esse substituto, aliis non, gl. ex parte, in l. 3. C. de ed. diui Adriani.

ad substitutum vulgatem, & communem deuoluuntur hodie quasi caduca, cum onere suo non verò ad pupillarem vulgatem, glo. 4. in l. 1. §. pro secundo, C. de caducis.

Substitutus vulgariter vt excludatur, sufficit quod institutus sit heres, vel alius eius ministerio, l. si quis filium, 7. & ibi gl. 1. de acquir. hered.

Reliqua verbo, Substitut. l. 7. §. 10. q. 10.

65 **S**UBSTITUTVS pupillariter, qui est heres heredis ex iudicio testatoris, cum habeat affectionem testatoris, admittitur per illa verba, cuiuslibet mihi heres erit vt si testator habeat duos filios impuberes, & vni substituit pupillariter Caium, & alteri per illa verba, cuiuslibet mihi heres erit, &c. l. qui liberis, 8. §. hæc verba, de vulgari.

Substitutus pupillariter adita hereditate paternam per pupillum, non potest separare hereditatem pupilli ab hereditate paternam: quia debet habere, aut vtriusque hereditatem, aut neutrius, l. si plures, 10. §. Titio impuberi, eod.

Substitutus pupillariter adita hereditate paternam per pupillum non potest habere hereditatem pupillarem sine paternam, cum vnus patrimonium esse expe-rit, ibi.

Substitutus frater pupillariter fratri impuberi exheredato potest paternam hereditatem repudiare, & fratrem pupillarem amplecti, §. l. si filius, qui, 12. eod.

Substitutus frater pupillariter fratri impuberi speciali iure potest separare hereditatem pupilli ab hereditate paternam adita ab impubere: secus quando extraneus est substitutus, §. gl. habere, in l. sed si plures, §. filio, & in l. si filius, 13. & ibi gl. 3. eod.

Substitutus pupillariter succedit in bonis vndeque obuentis ipsi pupillo, adeo quod excludit etiam matrem in bonis obuentis ex linea materna, l. sed si plures, 10. §. ad substitutos, de vulgari.

Substitutus pupillariter dicitur substitutus non solum bonis ipsius testatoris, sed etiam impubere, cum exheredato possit substitui, ibidem.

Substitutus pupillariter filio exheredato admittitur ad substitutionem pupillarem, §. tempore mortis pupilli erat capax, licet tempore, quo erat institutus in testamento patris, capere non poterat: quod verum est, si alius adiuit, alias nec substitutio valet, l. si is, qui heres, 11. eodem.

Substitutus pupillariter per fictionem legis Cornelie, admittitur, si pater ab hostibus captus ibi decesserit filio impuberi in ciuitate relicto, si is intra tempus pubertatis decessit, l. lex Cornelia, 28. eod.

Substitutus ex substitutione pupillari admittitur, quando filius impubes mortuo patre in ciuitate in hostium potestatem peruenit, & ibi decessit, ibidem.

7 Substitutus ex substitutione pupillari non admittitur, quando filius impubes viuo patre in hostium potestatem peruenit, & ibi decessit, vel quando filius pubes viuo patre, deinde mortuo patre in ciuitate in hostium potestatem decessit: admittitur tamen ex substitutione expressa vulgari, vel saltem tacita, quæ contrahitur sub pupillari expressa: sed si nullus sit substitutus, vt quia ob-

rat, tunc ad proximum agnatum testatoris pertinet, §. dict. l. lex Cornelia, & ibi glo. non existimo, & gl. pe.

Substitutus ex substitutione pupillari non admittitur, quando per fictionem legis Cornelie pater captus est ab hostibus, & incontinenti filius & ambo ibi decesserunt: quamuis pater prius decesserit, nisi reuerfus in ciuitate impubes decessit, l. si pater captus, 19. & ibi gl. eod.

Substitutus ex pupillari substitutione admittitur per fictionem legis Cornelie, quando pater primo, deinde filius impubes ex interuallo, & non incontinenti capti sunt ab hostibus, & ibi ambo decesserunt, §. gl. i. ibi.

Substitutus impuberi, qui se dedit postea ad rogandum, habet velles actiones, si postea impubes decesserit, l. causa cognita, 40. eod.

Substitutus duobus impuberebus si simul in pupillari arate decesserint, vtrique ex pupillari substitutione succedit, alia vltimo tantum morietur, & in ratione Falcidia non computabitur hereditas primi, quam reperit in hereditate secundi, & legata relicta à substituto primi impuberis euanciscunt, l. qui duos, 41. eod.

Substitutus duobus impuberebus, si diuersis temporibus decesserint in pupillari arate, vltimo tantum morietur: si autem substitutione directa, & per eius hereditatem habebit hereditatem primi pupilli in ea inuentam, non tantum substitutus primi: sed vt augmentum bonorum secundi: quia primus interitus decessit, & fratrem habuit legitimum heredem, & secunduus testatus per testamentum, quod pater fecit pro eo, d. l. qui duos, & ibi gl. inuenit.

Substitutus pupillariter primi substituti pupillariter, non admittitur iure substitutionis ad hereditatem pupilli, si substitutus primus pupillaris factus pubes prius decesserit, & postea filius impubes, l. pater, 47. eod.

Substitutus seruus cum liberata pupillariter filio impuberi, & ab eo venditus, euanciscit conditione substitutionis: erit ipse pupillo: & patri per mediam personam pupilli heres necessarius: voluntarius verò erit emptor: sed si debeat conditio pupillariter, erit heres necessarius emptori, l. si, §. fin. eod.

Substitutus pupillariter pupillo abstinente hereditate paternam, non tenetur respondere creditoribus patris pupilli, §. pupillus, 4. de acquir. heredit.

Substitutus pupillariter pupillo abstinente hereditate paternam, succedit ex tabulis pupillares propter existentiam pupilli sui heredis, quæ confirmat tabulas pupillares, §. d. l. si pupillus, & ibi gl. succedentem.

Substitutus pupillaris pupillo, pupillare oculo, si aperuit testamentum pupillare, antequam quæstio habeatur de familia occisi, & sumatur supplicium, puniatur edicto prætoris in centum aureis, l. §. item iure iur. ad Syllan.

Substituto pupillariter relicto, videtur relicto conditionaliter ab ipso pupillo, non solum, §. si de liberat. legat.

Substitutus pupillaris dicens, pupillam fuisse suppositum, vt hereditatem ab intestato haberet, & succumbens in eo, videtur tabulas pupillares impugnare, & ideo hereditas, quæ obuenit substituto, ex dicta substitutione tanquam ab indigno auferretur, e. l. cum secundus, de his, quib. vt indignis.

Substitutus si sit quis duobus impuberebus separatim: veluti si primus decesserit in pupillari arate, substitutus talem: & si secundus decesserit in pupillari arate, eidem substituto eundem fine simul, siue diuersis temporibus, decessant, vtrique est heres substituti, gl. substitutus, in l. pro filiam, 14. §. si ad leg. Falcid.

Substitutus, si sit quis duobus impuberebus coniunctim: veluti si ambo decesserint in pupillari arate, substituto talem: ambo simul moriantur, substitutus vtrique ex testamento succedit: sed si diuersis temporibus decesserint, tunc vltimo tantum succedit, ibi.

Substitutus pupillariter grauatus potest Falcidiam retinere, licet alius substitutus non sit grauatus, l. si is, qui quadringenta, 77. eod.

Substitutus expresse pupillariter per aditionem hereditatis non excluditur, & admittitur etiam matre excluda ad hereditatem pupilli in arate pupillari decesserit, l. precib. 8. C. de impubere.

Substitutus expresse pupillariter ad hereditatem pupilli decesserit post pupillarem aratem, non admittitur ex pupillari tamen ex fideicommissaria recte admittitur ad bona testatoris sibi relictura per matrem, quæ fuit heres ab intestato filii, ibi.

Substitutus pupillo ad eundem hereditatem pupillarem, in qua inuenit paternam, videtur agnosce: paternam: sed si ab intestato succederet pupillo, gloss. seruandum, in l. pater, 12. de priuile. cred.

Substitutus pupillo se immiscet in hereditate paternam, si pupillus postea moritur in pupillari arate, non potest petere postea restitutionem in integrum expressa pupilli contra dictam immixtionem: & hoc modo potest separare hereditatem paternam à pupillari, quæ iam confusa est cum ea, gl. obseruandum, in add. marg. in l. pater, 12. de priuile. cred.

Substitutus pupillariter non admittitur, quando filius pupillus decessit in vita patris, gl. 4. in l. §. pro secundo, C. de caducis.

Substitutus pupillariter pupillo non decessente non potest agere interdictio de tabulis exhibendis, gl. in l. §. C. de tabu. exhib.

Substituto pupillariter pupillo in pupillari arate decessente datur interdictum de tabulis testamenti exhibendis, d. l. §.

Reliqua verbo, Heres, 131. Substitut. 3. 4. Substitutio, 11. v. q. 28. Testamentum, 35. §. 37. Pupillus, 39. 40. Seruus, 60.

SUBSTITUTVS dignus iuris, vel facti non debet introduci, l. donatio, 25. §. Cod. de donat. inter viuum.

SUBSTITUTVS nimia dicitur iuris impossibilitas, glo. substitutem, in l. si mulier, 60. de iure dotum.

Substitutus à iudice non debent admitti regulariter: quandoque tamen admittuntur, l. deus, §. si debitor, & ibi gl. non admittuntur, quib. modis pignus, vel hypo. gl. fin. in ca. 1. §. fin. episcopum, vel abbatem in vrb. feudorum.

Substitutus iuris sequentes descendendo ad agnitate dicuntur errare, l. si seruum Stichum, 9. §. sequitur, de verb. obli.

Substitutus nimia verborum reprobanda est, l. i. C. vt actiones ab hereditibus.

Reliqua verbo, Apies.

SUBTRAHENS rem alienam si solo desit habere, retinetur veli in rem, gl. 2. in l. i. C. ad leg. Iuliam de plag.

Subtrahens equos de grege dominico tenetur restituere eos, & pro vltimo equo panitur in vna libra auri: sed subtrahens equos de grege priuati puniuntur

in vna libra auri: sed subrahens equos de pœna releuatur, si obtulerit sponte, l. 1. C. de grege dominico, libi. vndeimo.
 ubrahens mulionem euictione deputatum tenetur soluere fisco decem libras argenti, l. nemo, C. de cursu pub. lib. 12.

Reliqua verbo, Inueniens, Furum, per totum, Fur, per to. 2. Lex, 29.
 V B V E N I E N T non debet quis, non in impetrat, quod facile obtinuit, gloss. permittere, in l. sed est, 26. §. hæc clausula, ex quib. cau. maior.

Reliqua verbo, Iurari, Succurri.
 V B V E R T E R E fideicommissariam libertatem idem est, quod in totum definire à praxitatione libertatis, gl. subuertere, in l. 1. §. i. de leg. tutorib.
 V B V A N A dicuntur horti in ciuitate, gl. suburbana, in l. 1. de rebus eorum, qui sub tutela.

suburbanum pradium dicitur illud, quod in suburbio ciuitatis est: ponitur quandoque etiam pro rustico prædio, gl. suburbanam, in l. vxo rem, 39. §. legauerat. de leg. 3.

Reliqua verbo, Pomarium.
 V C C E D E N S in ius alterius partibus eius fungi debet, l. quadam, §. nihil, de edendo.

Succedens in locum domini potest postulare, vt ibi fiat fidelitas per sacramentum, gl. in l. 3. v. usufructuarius quemadmodum.

Succedens alteri videtur ratum habere illud, quod ille, cui successit, suo nomine fecerat, l. solutum, l. 1. §. solutum, & ibi gloss. heres, de pignor. act.

Succedens quis in alicuius locum si aliquod ex eius persona debet, perinde est, ac si ex sua persona deberet, gl. dotem, in l. permittendo, 41. de iure dotum.

Succedens ex necessitate in loco locato tenetur stare colonico, secus si ex voluntate, gl. tertia portio, vers. alij quib. in l. diuorio, 8. soluto mari.

Succedens per mediam personam alterius potest dici simpliciter heres, l. qui liberis, §. hæc verba de vulgari.

Succedens ab intestato habet tacitam voluntatem de iure prætorio: sicut & qui succedit de iure ciuili, gl. Titio, 91. §. si de legat. 1.

Succedens pro parte sicut testator putabat, licet non eodem modo, quo testator putabat, tenetur præstare legata in solidum, gl. perpetui, in add. in l. cum patet, 79. §. cum exstimator, de legat. 2.

Succedens pro parte ille, quem defunctus putabat ab intestato successurum in solidum tenetur præstare pro parte legata ab eo nominatim relictæ: sed legata libertatis in solidum, d. §. cum exstimator.

Succedens in alterius locum iustam habet causam ignorantie an id, quod petere, deberetur, si cum eo agatur: secus si ipse ageret: quia qui agit, ceteris esse debet, l. qui in alterius, 43. de regulis iuris.

Succedens in ius, vel dominium alterius, iure eius vti debet, l. qui in ius, 138. eodem.

Succedenti in alicuius locum non est æquum nocere illud, quod aduersus eum non nocet, in cuius locum successit, l. inuisus, 199. §. 1. eod.

Succedens creditor debitori in quadam parte debiti censetur in totum obligationem confundere, quando compendendi debiti creditorem debitor in illa parte instituit, gl. si ibi.

Succedens per errorem ab intestato, cum posset succedere ex testamento, idem est, ac si successisset ex testamento, gl. pe. in l. 1. C. de collatio.

Succedens ab intestato tenetur præstare fideicommissa relictæ in codicillis, nisi codicillis arguantur de falso, & criminaliter accusando, vel ciuilitate excipiendo, l. si docueris, C. de falsis.

Succedentes plures in locum vnius persone pro vna persona fuit accipiendi, gl. omnes, in l. 1. §. omnes filij, si de feudo defuncti contentio.

V C C E D E N D I ius non datur alicui, dum alij antecedunt, gl. i. in l. proximus, 92. de verb. signi.

Succedendi ius tanquam agnatus, vel cognatus pacto tolli non potest, gloss. in l. iura sanguinis, 2. de regul. iuris.

Succedendi ius tollitur per capitis diminutionem mediam, & maximam, item per omnem capitis diminutionem tollitur ius succedendi tanquam agnatio: sed ipsa consanguinitas nullo deo tolli potest, ibi.

Succedendo ab intestato æqualitas sequatur, vt ille, cui succeditur, non possit succedere non succedentibus, l. ibi, §. filium, in authen. quib. mo. naturales effi. filij, col. 6.

Succedendo in inhabilitas vnus suppletur alterius aptitudine, & habilitate, gl. 2. & ibi add. marg. in c. 1. de feudo femine.

Succedendi vis sunt due: scilicet de iure prætorio, & de iure ciuili. Prima subdiuiditur in possessionem, vt per interdictum quorum bonorum, per quod petit successor de iure prætorio se mitti in possessionem bonorum, quæ tenebat defunctus tempore mortis: item in petitorium, vt per hereditatis bonorum possessionem, secunda via succedenti etiam subdiuiditur in possessionem per constitutionem Diui Adriani, & in petitorium, vt per petitionem hereditatis directam, gl. pro possessore, in §. in summa. Instit. de interdictis.

Reliqua verbo, Capitis diminutio.

V C C E D E N D I patri prohibitis non prohibetur succedere fratri etiam ex dispositione patris, puta ex pupillari substitutione: non tamen habebit bona patris, quæ ad pupillum perueniunt: sed alia bona impubertis, l. si iis, quib. de vulgari.

Succedere qui potest de iure ciuili, & prætorio, potest successionem de iure ciuili amplecti, & de iure prætorio repudiare, non admittit, in l. nec is, qui, 17. §. si de acqui. hered.

Succedere dicitur non solum ei, qui habere definit: sed etiam ei, cui spes habendi deficit, l. 1. §. si de si quis, de ius, & legitimis.

Succedere, verbum porrigitur ad omnem successionem, quocumque modo fiat, l. non tantum, §. in principio, de fideicommiss. libertat.

Succedere non potest quis ei, quem ipse interfecit: sed talia bona pertinent ad fisco, l. cum ratio, §. si de bonis damnat.

Succedere ab intestato qui præterit, sufficit quod probet per famam eum, cui succedere intendit, esse mortuum, gl. gloss. in l. si quidem, §. Cod. solut. maritum.

Succedere de iure ciuili per aditionem, vel de iure prætorio per bonorum possessionem.

sessionem multum differt: quia primo casu licitum est vsque ad 30. annos adire: secundo casu, si est de liberis, datur bonorum possessio intra annum tantum: si de extraneis, datur intra centum dies, gloss. fin. in add. in l. si Cod. vnde legitimi.

Succedere in locum patris dicitur quis vsque ad proneptem, non autem vitricum, §. cum filius, Instit. de hered. quæ ab intestato.

Succedit quis de iure ciuili, ergo actio ei competens est de iure ciuili: non est bonum argumentum, quia omnes ferè contractus sunt de iure gentium, ergo actiones sunt de iure ciuili, gl. in l. 1. de fideicom. hered. petitione.

S V C C E S S I O sequitur votum nature, quod vult potius descendere, quam ascendere, gloss. parentibus, in §. 1. in authen. de hereditibus ab intestato veni. col. 6.

in Successione ab intestato hodie sexus differentia sublatæ est, dicto §. primo.

Successio, verbum trahitur ad fideicommissum, cum restituito sit successio, l. non enim, §. ad Trebel.

Successio duplex est, quarum vna in locum sui fideicommissus: id est in suum, & non in hereditatem, quæ locum habet patre mortuo, & auo viuente: altera ad hereditatem, & bona ipsi mortuo succedimus, gloss. auo, & ibi add. marg. in l. si hereditas, §. qui filium, de testam. tutela.

Successioni ab intestato non est locus, donec locus est successioni ex testamento gl. destituerit, in l. si quis posthumus, §. si de liberis, & posthum. glo. in l. si de condit. institutio, l. 2. & ibi gl. pen. C. vnde liberi.

Successiones ex testamento quædam sunt species, cessat successio ab intestato, l. antequam, §. C. communia de successio.

Successioni ab intestato ex voluntate defuncti prius est locus, quam ex testamento, vt instituto re, si legitimus heres esse non voluerit, vnde eo volente deficit conditio testamenti, gl. si ibi.

Successio non habet vim solutionis, quando debitori inefficaci succeditur, l. 1. & quantum, 18. §. si mulieris, & ibi add. marg. ad Velleian.

Successio habet vim solutionis, & exactionis tacta in iudicio, l. si ei, cui, 41. §. si is, qui de euictio.

Successio habet vim solutionis, quasi adeundo hereditatem mulieris per viotum mulier videatur soluisse marito dotem promissam, l. quæ doris, 44. & ibi gl. de compensat. soluto matrum.

Successio, & actio hereditatis debitoris habet vim solutionis respectu succedentium tantum, & quantum ad fideiussorias obligationes: sed non quantum ad alias, glo. 1.

Successio non habetur loco solutionis quoad lucrum heredis, l. heres à debito, 2. & 22. §. si de fideiussor.

Successio non obtinet per omnia vim solutionis veræ, vel fictæ: id est acceptilationis, vel etiam petitionis, vel pacti, gl. in l. si debitor, §. 1. eodem.

Successio habet vim solutionis, l. Vranus, 71. eod.

Successio exprimit personam ab obligatione, ibi.

Successio, vel actio interdum extinguit obligationem iure confusiois tantum, vt cum creditor succedit debitori efficaciter obligato, vt e contra debitor creditori, l. Stichum, aut l. Pamphilum, §. §. actio de solutio.

Successio quandoque extinguit obligationem iure solutionis, vt cum creditor succedit debitori naturaliter tantum obligato & habet ponere rationem cum creditoribus, legatariis, aut fideicommissario vniuersali pro deducenda Falcidia, vel Trebellianica, d. §. actio, & ibi gl. retine.

Successio quandoque obligationem directam inefficacem reddit efficacem, vt cum ille, qui tenetur directa, inefficaciter succedit ei, qui tenetur vtili, & efficaciter, ibi.

per Successionem accessoria obligatio extinguitur ipso iure, gloss. interesse ferat. ibi.

Successio non confundit adionem, nisi pro ea parte, pro qua succedit, l. si Cod. de contrario iudicio tutela.

Successioni ab intestato prima causa est suorum, §. intestato. Instit. de heredit. quæ ab intestato. in principio. Instit. de leg. agnat. successio.

in Successione ab intestato primo vocantur sui heredes, & hi, qui inter suos nominantur, qui etiam remotiori gradu constituti præcedunt omnes ascendentibus, vel collateralibus etiam proximiores, §. 1. Instit. de seruili cognat.

in Successione ab intestato post suos, & eos, qui inter suos nominantur, vocantur agnati post agnatos vocantur cognati proximi exceptis fratribus, & fororibus emancipatis, qui licet cognati sint: tamen ceteros agnatos vltioris gradus excludunt, §. final. Instit. cod. & gl. in rub. C. vnde legitimi.

Successiones, quæ ex lege xij. tabul. veniunt, per minimam capitis diminutionem perunt, gl. integrum ius, in d. §. fin. Instit. de seruili cognat.

in Successione ab intestato primo vocantur omnes descendentes in infinitum, his deficientibus vocantur omnes ascendentes, primò pater, & mater: secundo auus, & auia, & sic deinceps: sic tamen vt fratres ex vtroque parente conuincti cum his superioribus vocentur, gl. toties, ibi.

in Successione ab intestato cessantibus descendentibus & superioribus, vel ascendentibus vocantur primò frater ex vtroque parente, & foror, & eorum filij: secundo frater, & foror ex altero tantum parente, & eorum filij, tertio obtinet regula, qui prior est in gradu, sit potior in successione sublatæ differentia agnationis, d. gl. toties, & ibi add.

Successiones testamentarias confirmat lex xij. tab. gloss. fin. in l. Celsus, 29. §. si de legat. 2.

ad Successionem venienti alio iure, quam eo, quod amiserit, non nocet id quod perdidit: sed prodest id, quod habet, l. si filius, 4. de bonis libert.

Successionis ius sicut perdit ille, qui non adit hereditatem: ita si efficiatur non capax ante petitam bonorum possessionem, l. 3. §. si emancipatus, de bon. poss. contra tabulas.

Successio quando alicui defertur duplici iure, repudiatio non iure, quod ante defertur, superet: vt l. xij. tabul. quoribus duplici, 91. de regul. iur.

ad Successionem venire non potest quis ex eo capite, quo semel est exclusus, gl. 1. in l. 1. C. quando non petentium patres.

ad Successionem, qui vocantur, ad tutelam etiam vocantur, si masculi, & legitimæ ætatis sint, l. si C. de legitimis hered.

significetur, l. cum quidam, eod.
 in Superflicili dicuntur mente cuiusque materiz, scilicet argentez, vel argenteo inclusiva quia argenteis lectis, & argenteis candelabris homines hodie vitiorum tamen non comprehendebantur: quia argenteis non utebantur homines, l. l. abeo, §. 1. & l. legata, §. 1. eod.
 Superflicili sua omni legata non continentur argentum, quod testator pignori accepit, nisi in vfu creditoris id argentum volumare debitoris fuit, d. l. legata, §. h. & ibi gl. fi.
 in Superflicili legata non continentur vestis, etia si testator solutus sit annuere in Superflicili omnem vestem, & alias res plurium generum, l. qui vestem, eod.
 in Superflicili dicuntur esse vasa sacra salcenti aquz posita, nec que magis delicturum, quam vltus causa parata sunt, l. vasa, eod.
 Superflicili vltus distinguitur a rustica non loco: sed genere vltus, vt si ad vltum vrbani fuit parata, dicatur vrbana, etia si sit in villa, vel contrā, l. quemadmodum, eod.
 Superflicili, quz est in vrbe, legata, non continentur nisi ea, quz est intra muros: sed non vrbana, quz est in villa, nisi esset legata, vel promissa vrbana Superflicili, quemadmodum, de Superflicili, legata.
 Superflicili legata vxori non intelligitur legata habitatio, in qua Superflicili est, l. fi. eodem.

Reliqua verbo, Domus, l. 4.

SUPERFICILIVS est domus domus Superfliciariz: domus autem Superfliciariz, siue Superflicies est, quz in alieno solo, arcave structa, edificataque est, l. gregz, §. 4. & in Superfliciariz, & ibi add. marg. de pignori.
 Superfliciariz habet vile dominium, gl. possessorum, ibid.
 Superfliciariz ius suum hypothecz supponere potest alij, l. etiam, & ibi add. marg. qui potio, in pignore.
 Superfliciariz datur hodie vtiles actiones in rem, l. tutor, §. 1. de pig. actione Superfliciariz est qui in alieno solo Superfliciem ita habet, vt certam pensionem praestet, competit vtiles in rem actio, l. Superfliciariz, 74. & ibi glo. 1. de rei vendi.
 Superfliciariz datur Publiciana, si a nō domino emit, vel si non ad modicum tempus conduxit, d. l. 1. ibid.
 Superfliciariz dicitur naturaliter possidere, l. hoc amplius, §. 9. pen. in add. marg. de dam. infez.
 Superfliciariz, & usufructuarius possunt petere sibi cauere de damno infecto, l. qui bona, §. 1. §. & Superfliciariz, eod.
 Superfliciariz non tenetur ad pensionem sibi Superflicies in totum destruat, l. inter quos, §. 19. §. damni, & ibi gl. percipienda, eod.
 Superfliciariz edificans canaliculum dicitur ipse possidere, siue habet aditum ex publico, siue non, & idem si habeat aditum ex inferiori domo. Cecus si non esset Superfliciariz, l. 3. §. sed si supra, & ibi gl. ex publico, & gl. interdicto, vi possideris.
 Superfliciariz potest repellere per exceptionem dominum vendicantem a se Superfliciem, l. 1. §. quod autem de Superflicie.
 Superfliciariz non solum cum possidet, datur exceptio, vel interdictum de Superfliciebus ad defensionem suz possessionis: sed etiam si alius possidet, placet ei petenti dari vilem in rem, d. l. 1. §. quod autem, & ibi gl. quod autem.
 Superfliciariz dicitur habere usufructum quandam, siue vltum in Superflicie, ibidem.
 Superfliciariz potest alteri constituere illam vtilitatem petendam ab alio, cui erant constituta per vilem actionem ex iure cesso, ibid.
 Superfliciariz potest facere alium Superfliciarium vel tradendo Superfliciem, vel ei legando, vel donando, ibid.
 Superfliciariz potest constituere seruitutes, secundum quod & dominus soli potest constituere, & constituere vtilibus actionibus, penitur, & si prohibeatur vti illis seruitutibus ille, cui sunt concessz, potest agere vtili interdicto vti possidetis, d. l. 1. §. fi.
 Superfliciariz dicitur dominus civiliter, & habet vilem in rem: sed non iure directo, gl. fi. in fi. eod. & gl. in rub. de alienatione patrum feudi, in vltus feudorum.
 Superfliciarium tenet pretor interdicto vti possidetis secundum conuentionem suam, gl. vendicare, in c. 1. §. 1. de inuestitura de re aliena.
 Superfliciariz aedes dicuntur, quz in conducto, vel empto solo positz sunt, non vt soli dominum transeat: sed licentia habendi, & tenendi Superfliciem proprietatis autem aditum iure ciuili, & naturali eius est, cuius est solum, l. fi. & ibi gl. 1. de Superfliciebus.
SUPERFICIES, aut edificium semper cedit solo quoad proprietatem, & etia quoad possessionem, quando aditum habet ex illo: sed si ex publico, vel aliunde, l. 3. §. sed si & ibi gl. cedere, vti possidetis.
 Superfliciem habens si prohibeatur a domino soli possidere, habet actionem contra dominum ita tamen, quod si conduxit a domino, habet ex conducto: si emit, ex empto, & per eas consequitur, quod sua interdicto si ab alio prohibeatur, tenetur prestare ei dominus suas actiones, & cedere, puta in rem vel Aquilam, si melius est, vt agat tam contra dominum, quam contra extraneum interdicto de Superfliciebus, quam predictis personalibus actionibus, l. 1. §. 1. de Superflicie.
 Superfliciem conducent ad modicum tempus si desinat eam possidere, non datur ei vtilis actio in rem pro recuperanda possessione: sed si conducent ad nō modicum tempus definit Superfliciem possidere, pro ea recuperanda datur sibi vtilis actio in rem contra possessorem directā tamen datur domino soli, d. l. 1. §.

quod autem.

Superflicies si sit communis duobus possunt pro ea agere vtili communi diuidendo, ibidem.

Superflicies si euincatur ei, qui emit a domino solum, & Superfliciem, poterit etiam agere contra venditorem actione ex stipulatu de euicitione, vel ex empto, d. l. 1. §. fi. in fi. & ibi gl. 1.

Superflicies est nomen aliquocumque significat enim domum, & hoc modo Superflicies est domus non potest vfacpi sine solo, cum nec possit possidere sine solo: significat etiam ius, quod habet Superfliciariz, & illud recte potest possidere, & vfacpi sine solo, l. unquam, §. 4. & ibi gl. 1. de vfacpio.

Superflicies si minatur ruina, dominus soli tenetur tantum reponnere vtique de vltio soli, & edificij: Superfliciariz autem tenetur fastidare de vtique, & nōnne domus abstantis, a quo petitur cautio, velit cauere: sed si a Superfliciariz suo nomine peteretur, tunc reponnere: quod si vtique cesser, vltum mittitur in possessionem ex primo decreto: sed ex secundo decreto non mittitur in possessionem ob econuentionem Superfliciariz, hoc amplius, §. 9. pe. & ibi gl. de vtique, de damno infecto.

Superflicies autem largieratus: proprie tamen non est fructus: sed vile dominium, l. fi. tibi homo, §. 1. de leg. 1.

Reliqua verbo, Interdictum, l. 42. Solum.

SUPERFICILIVS a vltio contra formam, & naturam actus vltis actum: scilicet vero quando non est contra formam, & naturam actus, gl. fi. in add. n. l. testamentum, C. de testamentis.

SUPERFICILIVS non viciat testamentum, vel contractum, d. l. testamentum, & ibi gl. fi.

Superflicia sunt rescanda, l. hac stipulatio, §. fi. & ibi add. marg. vt legatorum nomine Superflicia non viciant necessaria tamen pretermissa diminuunt contractum, l. legata, in add. marg. de Superflicili, legata.

Reliqua verbo, Superflicia.

SUPERFICILIVS RES sunt consul, & patricius, gl. 4. in l. fi. C. vbi Senatores, vel ciuili.

SUPERFICILIVS RES sunt munera patrimonialia, & ideo ab omnibus sine subeunda, etia in milite veterano, & a pontifice, l. fi. & ibi gl. fi. C. de muneribus patrimon. lib. 10.

Superfliciones olim erant ordinari: hodie vero sunt extraordinari, gl. 1. ib. **SUPERFICILIVS** vt dicitur illud, quod ex causa necessitatis extraneum vltis imponitur, non per l. 1. 1. 2. & dicitur extraordinarium & olim, & hodie glo. in rub. C. de Superflicili, sub. 10.

a Superflicindo exculantur ecclesia, silentarij, & in sacris militantes, ibid.

Superflicindo solus princeps imponit, nec ad alterius literas quis cogitur solueri, l. C. eod.

a Superflicindo nullus excipitur excepta principis possessione, l. fi. C. de priuilegiis Augusti, lib. 11.

Superflicindo dicitur Superflicio positum a principe tempore fertilitatis, glo. Superflicindo, in l. 1. C. de sacrosanctis.

Superflicindo a nullo est exigendum siue principis auctoritate ab ecclesia aut non potest exigi, etiam cum principis auctoritate, ibid.

Reliqua verbo, Cede, Inductio, Collectio, Inductio.

SUPERFICILIVS potest contra subditos libertatem precedentes agere, vt subditis declarant, l. 4. duo patroni de iurando Superior potest defendere subditum suum, quando videt eum grauati, l. pe. §. in Superflic. C. de Canone largitionum, lib. 10.

Reliqua verbo, Inferior, Pater, Subditus.

SUPERFICILIVS quandoque ponitur pro positio, & contra positum pro Superfliciariz, glo. diffinitissimus, in l. fi. merces. 28. §. pe. locati, gl. 1. in §. pen. Infi. de locati, & conduct.

Superfliciarium dicitur quod supremum gradum tenet, l. vbi autem, de verb. oblig.

Reliqua verbo, Comparatum.

SUPERFICILIVS admissus in collegio non gaudet priuilegio collegij, l. 1. §. 1. C. de collegiis, lib. 11.

Supernumerarij loco deficientium succedunt secundum ordinem gradus sui, nisi posterior laborum comparatione superet antiquiorem in ordine: hoc verū, nisi defunctus tenetur antiquioris tunc posterior, licet melior, non succedit in defuncti locum: sed defuncti, l. vnicuique C. de proximis sacrorum scrib. lib. 12.

Supernumerarij non gaudent eisdem priuilegiis, quibus gaudent in nomen constituti, l. fi. C. de apparitorib. magistr. multib. lib. 12.

Reliqua verbo, Canonici.

SUPERFICILIVS non viciantur sed viciantur, §. heres pater, Infi. de hered. infi. Superna sunt eradicanda, §. quz autem, Infi. de bonor. possid.

Reliqua verbo, Superflus.

SUPERFICILIVS natura est denotare ipsum actum, & opus, in quo aliquid fit, l. 3. §. minor, de minorib.

SUPERFICILIVS, vt tetra dicitur sententia, quz trans in rem iudicaram, notatur in fama, l. fi. C. vt lite pendente, vel post prouocationem.

Supplicans principi pro proditoribus, vel eorum filiis punitur pena perpetue infamiz, l. 5. §. dybique, C. ad legem Iul. maiest.

SUPERFICILIVS siemel tantum permittitur contra sententiam pretoris, l. fi. quis, C. de precibus.

Supplicare imperatori non licet lite pendente, aut post prouocationem, aut sententiam diffinitam, rub. & per tot. C. vt lite pendente, vel post prouocat. Supplicare principi non potest ante litis contestationem nisi prius defensor requisitus non faciat ius, gl. 1. in l. 1. & gl. 1. in l. 2. C. eod.

Supplicare pendente causa non licet, nisi pro denegata copia actorum, vel sententiz, l. 2. C. eod.

Supplicare non licet a sententia, quz trans in rem iudicaram sub pena litis estimationis ipsi aduersario concedenda, d. l. 1. & ibi gl. 4.

Supplicare potest sententiam, & post decem dies non licet in his, quz petuntur pro ipsa causā autem petatur priuilegium, quod non concernat causam, & quandoque peti potest, gl. 1. ibid.

licari licite pendente potest quando denegatur copia sententiae interlocutoriae, vel distinctiva iudicis, a quo appellatur, gl. 1. ibid.

licari licite pendente potest ad hoc, ut praecipitur iudici, quod procedat, si est negligens, ibid.

licari licitum est lite pendente, ut alius associetur, cum forte ille sit suspectus, ibid.

applicare aduersus sententiam non potest ille, qui appellationi tacite, vel expresse renuntiavit, alius enim tentans supplicare notatur infamia, l. 1. C. eod.

applicari non potest in casu, quo torres appellatum est, quod plus appellari non potest, ne ita infinitas incuratur, gl. 1. ibid.

applicari non licet ei, qui ex vera contumacia damnatus est, ne ex contumacia premium consequatur, ibid.

applicari non licet lite pendente, nisi in quatuor casibus, auct. in medio litis non fieri facias formas, in princ. & ibi gl. dispositionem, col. 8.

applicatio potest post decem dies post sententiam litem ad praefectum prae-
torio, & sententia executioni non mandatur, nisi praestita fideiussione de res-
tituendo, quantum fuerit in condemnatione, si legitime sententia retractetur,
auct. quae supplicatio, C. eod.

applicatio potest post decem dies non impedit executionem sententiae: sed
post decem dies impedit, nisi victor praestet idoneam cautionem, d.
auct. quae supplicatio, & ibi gl. 1.

applicatio, quae peroritur contra sententiam praefecti prae-
torio, debet ipsius praefecto, vel eius consiliariis, vel officialibus offerri, ibid.

applicatio, vel appellatio post decem dies non recipitur, gl. 1. ibid.

applicatio pendente mandatur sententia executioni: non pendente appel-
latione, ibid.

applicatio debet continere effectum instrumentorum, vel verba, super quibus
dubitatur: non autem totum tenorem eorum, l. 1. & ibi gl. 1. C. eod.

applicatio potest principi impetrato in actionibus annalibus, & praetoris o-
peratur transmissio ad heredes actus, & litem contestationem: secus tamen
in perpetuis actionibus, l. 1. & 2. C. quando libellus principi datus.

applicatio principi oblata impetrato reperiatur operatur litem contestationem
in quatuor casibus actionibus, vel intercurrit praescriptio: non pendente per-
petuas actiones, gl. 1. in d. 1. 1.

applicatio licet sit potest auct. sententiam de receptum sit impetratum post
sententiam, virtute talis recepti non retractatur sententia, l. 1. C. ut lite pen-
dente, vel post provocari.

applicatio praefecto prae-
torio oblata impetrato reperiatur non operatur litem co-
testationem, & in hoc non pacificatur praefecto, gl. 1. in l. 1. C. de off. praefec-
to, orient.

applicatio admittitur, ubi appellatio reicitur, l. 1. & ibi gl. 1. C. de sententiis pre-
fecti, prae-
torio.

applicatio prohibita est in his casibus, in quibus est prohibita appellatio, l. 1. C.
ne liceat in vna, eademque causa.

applicatio non debet admitti, quando aliquid supplicatur contra ius non expre-
ssa causa dispendentis, l. 3. C. de adoptio.

applicatio licet sit potest fieri non solum principi: sed etiam praefecto prae-
torio, si gl. petitionem in §. aliud quoque in auct. ut possit latius largitas, col. 1.

applicatio libellus libellus datus praefecto prae-
torio non potest haberi
pro litem contestatione, l. 1. C. de off. praefec-
to, orient.

Reliqua verbo, Appellatio, per tot.

supplicatio quandoque sumitur pro mortendi est vitio supplicio, gl. 1. in
l. magistralibus, de iurisdic. omni iudicium, gl. pe. in l. 3. C. de summa
trinit. §. praeterea, ibi gl. 1. in auct. ut non luxurietur, gl. 1. in l. 2. Cod. ne fan-
ctum baptisim.

supplicium supremum videtur esse ad furcam damnatio, item viui consecretio
non in vultu, sed in cruce passio, l. capitalium, & ibi gl. 2. de penis.

supplicio hodie nemo bene natus sit feruus: intellige de eo, qui post condem-
nationem viuit, §. quod autem in auct. de nuptiis, col. 3.

supplicium dicitur ubi mors, vel civitas, vel libertas amissa accidit, & per duri-
ter bona his casibus, nisi in duobus casibus, gl. 1. in l. 1. de bonis damnat.

Reliqua verbo, Poena, Vltima.

supra dictio quandoque denotat ex intervallo §. inestatorum, & ibi glo. fin.
In d. heredit. quae ab intest.

supra scripti, de iure referunt ad eos, qui in proximo precedenti capitulo continen-
tur, quando ad alios commodè referri non potest, l. 1. §. deinde, de postul.

Reliqua verbo, Legatus.

supra tabulae dicuntur etiam illae, quae victimae sunt, l. illa verba, l. 1. de
verb. signifi.

Reliqua verbo, Vltima.

supra post fuscipram tutelam factus potest eam deponere, l. post fuscipram,
4. de excusat. tutor.

surdus impuber potest dari tutor, l. mutus, §. surdo, & ibi gl. dari, de tut. l.
1.

surdus, & mutus testamentum facere non possunt: sed si quis post testamentum
factum aduersus valetudine, vel non aliis hodie casu mutus, vel surdus esse ceperit,
valerit eius testamentum, l. qui in potestate, §. si de testam.

surdus, & mutus testari non potest, siue habeat virtutem vitium a natura, siue ex
accidenti, dummodo scribere nesciat, gl. 1. in d. §. si. l. discretis, Co. qui testam.
facere.

surdus, & mutus si fuerit miles iure militari recte potest testari, gl. 1. & l. 4. de
militari testam. & gl. 1. in d. discretis.

surdus tantum, vel mutus tantum iure Digestorum impetrato beneficio princi-
pi potest testari, & non aliis hodie casu mutus, vel surdus esse ceperit, si
dammodo solentem, & instruendo, quem debet, resectur, l. si mutus, §. 8. &
ibi gl. 1. & 2. de testam. gl. pen. in l. discretis, C. qui testam. facere.

surdus, & mutus ita natus viticiis gratia potest manumittere, l. 1. qui, & ad qui-
bus.

surdus, qui omnino non exaudit, non potest stipulari, neque promittere: quia quā-

uis loqui possit, siue promittit, verba stipulantis debet exaudire, siue stipula-
tur, & tunc debet exaudire verba promittentis, l. 1. §. si de actio. & oblig.

surdus, qui tardius exaudit, potest stipulari, & promittere, ibid.

surdus quod loqui possit quandoque contingit, quandoque non contingit, gl. 1. ibi-
dem.

surdus potest interuenire in omnibus contractibus, in quibus solus consensus
sufficit, nec opus est sermone, vel verbis, ut in venditionibus, locationibus, &
ceteris similibus, qui sunt solo consensu, l. in quibuscumque, §. 47. eod.

surdus, vel mutus scriptura, aut infans cum tutore recte potest iubere seruum
suum, & per eum possunt obligari, & erunt obligati quod iussu, l. 1. & ibi gl. &
erit, de verb. oblig.

surdus, & mutus si in totum non exaudiat, aut non loquantur, exaudiat ut mu-
neribus ciuilibus: sed non a muneribus patrimonialibus: sed bene a persona-
libus, l. honores, §. 1. & ibi gl. non etiam, de decurionibus, & gl. 1. in l. 1. C. qui
morbo se excusat, §. 10.

surdus, qui minus audit: id est si furdaster non exellatur a muneribus personalib.
d. gl. 1. in d. 1. 1.

surdus dicitur, qui nullo modo potest audire, §. item surdus, Inst. quibus non est
permisum facere.

surdus tantum siue a natura, siue ex accidenti siue sciat scribere, siue non, potest
facere testamentum: sicut & perfectè audiens, dummodo articulatè loqui pos-
sit, gl. ceteris, & ibi add. ibi, & l. discretis, C. qui testam. facere.

surdus quod aliquis sit, quin sit mutus, ratio contingit, gl. ratio in d. l. discretis,
Reliqua verbo, Mutus, Possibile, Stipulari, 1. 2. Testari.

supprensus si hominem cum occiderit, tenetur furti: quia furtipetit: Aquila
tenetur, quia occidit, neque altera harum actionum alteram conueniunt, & idē
dicendum est, si rapuit, & occidit: quia & vi bonorum raptorum, & Aquila te-
nebitur, l. 2. de priuatis delictis.

supprensus hominem si flagello ceciderit eum, duabus actionibus tenebitur: sci-
licet furti, & iniuriarum: & si hunc eundem occiderit, trib. actionibus tenebi-
tur, ibid.

supprensus ancillam alienam si de stupro instantis eum appellauerit, & vraque a-
ctione tenetur: scilicet furti, & ferui corrupti, l. 1. §. 1. 2. §. 1. 2.

supprensus feruum si eum vulnerauit, tenetur duabus actionibus: scilicet furti, &
Aquila, l. 1. §. 1. 2. §. 1. 2.

supprensus partem ex integrali toto consistente ex partibus separatis, cum totum
ferre non possit, tenetur furti non manifesti pro illa tantum parte subita, li-
cet totum integrale contrahatur, & si reuerens aliam partem fultulit, & an-
tequam le recepit, quod destinauerat, deprehensus sit, tenetur furti manifesti, l.
vulgaris, §. 2. & ibi gl. fur erit, de furtis.

supprensus, dum putat se furtipetere alicui, vel e contra, aut misus esse puta id,
quod furtipet, cum plus esset, committit furtum eius, quod furtipet: quia falsa
est eius opinio, d. l. vulgaris, §. si quis a furtipetere, de furtis.

supprensus duas res, quarum vnam suam putat: tantum alicuius, quam putabat
alienam, dicitur furtum facere, d. l. vulgaris, §. sed & si quis
supprensus poculum cuius aulam suam putat, vel verit, totius poculi furtum
facere dicitur, si aulam non sit a poculo separata, ibid.

supprensus fexarium frumenti de nauti onerata, exaritur tantum furtum facit, non
totius oneris, & idem in horreo plinio, vel in cella nauti, vel in apotheca aut in
vinaria, vel in apotheca eius tantum, quod praeparatorium est interdicti, quo
mitti non vult totius vini cellarum, vel nauti, vel apothecae, d. l. vulgaris, §. sed
& si de nauti.

supprensus duas, vel plures vnam tiquum, omnes in sol d. tenentur furti actio-
ne necne vnus solutus liberat alium, quantum id vnus solus nec contrahere, nec
furtipetere possit, d. l. vulgaris, §. ne & ibi gl. furti.

supprensus chirographa, vel apochas tenentur furti, non tantum propter pretium
chirographorum: sed etiam ad estimationem summae in eis contentae, licet
creditor solum sit: quia eius interest illa habere, ne paratur item a credi-
toribus de eis reddendis, l. qui tabulas, §. eod.

supprensus instrumentum si postea illud deleuerit, actione furti ad duplum tene-
tur tantum, quanti domini interfuit non furtipet: tenetur etiam ad exhibendum,
& interdicto de tabulis exhibendis, quod praeparatorium est interdicti, quo-
rum bonorum, l. sed si furtipet, §. 8. cum duab. seq. eod.

supprensus, aut delos instrumentum reipub. vel elcuius municipi, aut alias res
publicas, siue alicuius societatis tenetur furti actione, l. sed & si imaginem, §. 1.
eod.

supprensus ancillam alienam meretricem causa libidinis furtum non facit: ve-
rum est, §. 4. de furtis.

supprensus re licet ignoret, cuius sit, nihilominus furtum facit, nisi habita sit pro
detrecto, l. falsus, §. 4. §. quo alienum, & ibi add. marg. de furtis.

supprensus massam argenteam si pocula fecerit, tenetur domino poculorum, &
massae nomine actione furti, vel conditione furtiva, l. 1. §. quis vxoris, §. 3. §. si quis
massam, eod.

supprensus vnas si mustum fecerit, tenetur domino nomine musti, & vinaceorum
actione furti, vel conditione furtiva, ibid.

supprensus quis seruum suum ei, cui ab aliquo donatus fuit, non tenetur furti ei,
cui furtipetit, nisi interesse eius retinere possessionem, ut quia eum seruum dam-
nam nonoxali iudicio defenderit, & eum curauerit, l. qui iniuriar, §. 1. §. si eo.

supprensus, & contractans rem alienam animo lycandi, licet postea mutato con-
silio eam domino reddiderit, fur est, l. qui ea mente, §. 7. eod.

supprensus rem, quā promittit, quae date alicui certa die sub ponat, tenetur pro-
mittenti, cui furtipetuerat, actione furti etiam ad pecuniam, in quam incidit, eo
quod iuxta promissionem non potuit date intra statutum diem, l. inficiando,
§. 9. §. 1. eod.

supprensus infantem seruum si si postea apud eum adoleuerit, dicitur commississe
furtum tam infantem, quam adolefcentis: nam furtum est, vna actione
furti agitur, in qua venit quanti plurimum seruum fuit, & epoie furti, sic inspi-
citur, & in pocula adolefcentiae, cum tunc plures fuerit, d. l. inficiando, §. 9. §. infans.

supprensus ancillam furtiuam ei, qui bona eius emittit, tenetur domino ancillae in
duplum, quanti ancilla fuit, & emptori in duplum, quanti eius interest, l. fur-
tiuam, §. 6. eod.

Surtipiens faciem habentem pecuniam, furti actione tenetur, etiam facci nominis, quamvis non sit et animus facci surripendi principaliter, & directio sed secundario, l. qui faccum, 79. & ibi gl. eod.

Surtipiens pecuniam autem ciuitatis prater quam Romanæ furti actione, & si adfunderit, tenetur pena legis Flauie, l. fullo, 84. §. 1. eod.

Surtipiens instrumenta, & cautiones alicuius in ascriptam summam furti actione tenebatur, nec referri sicut cancellare, necne quia ex his debitum, magis solutum esse comprobati potest, d. fullo, §. fin.

Surtipiens etiam si condemnatus sit furti actione pro furto facti ad suo seruo, l. si quis ex bonis, 85. eod.

Surtipiens domesticis vilem, & modicam non tenetur furti actione; secus in re non vili, si ipsi furantes sint libere personæ, l. si libertus, 86. & ibi gl. 1. & add. marg. eod.

Surtipiens ex naufragio iacentem rem, quæ fluctibus erat expulsa, tenetur furti, si ex intervallo post naufragium surripit: sed si in ipso naufragio tempore surripit, siue ex mari, siue ex litore, siue ex naufragio, tenetur edicto de incendio, ruina, naufragio. l. si quis ex naufragio, de incendio, ruina.

Surtipiens ex naufragio, vel rate expugnata in ipsa expugnatione tenetur edicto de incendio, ruina: sed si ex intervallo post, tenetur furti, & non ex edicto, d. l. si quis, & ibi gl. 1.

Surtipiens ex naufragio in loco suo, in quo naufragium fit, tenetur in quadrupli, cuius erat res furepta, & punitur, vt latro, gl. possessoribus, in l. ne quid.

Surtipiens ex naufragio in alieno loco, in quo naufragium fit, si domino loci ignorante surripuerit, non tenetur domini: secus si scilicet: quia tunc in simplum tenetur, non in quadruplum, ibid.

Surtipiens hereditariam rem ignorans hereditariam non committit furtum: committit tamen crimen ex pilate hereditatis, nec prodest sibi sua incredulitas, l. si & ibi gl. 1. de crimine expilator hered.

Surtipiens instrumentum publicum non committit crimen publicum; nam furti tenetur: sed furtipiens testamentum, tenetur crimine falsi, quod publicum est, l. Paulus, & ibi gl. crimen, de falsis.

Surtipiens aliquid ex re ciuitatis committit crimen peculatus, l. 4. §. si ad leg. Iul. peculatus.

Surtipiens res priuatorum in æde sacra depositas tenetur furti actione, non facit legem, l. 5. eod.

Surtipiens ex metallis Cæsarianis aurum, vel argentum punitur exilio, vel metallo secundum dignitatem personæ, l. sacri legem, §. si eod.

Surtipiens pecuniam publicam auxilium præstans perinde habetur, ac si manifesti furti condemnatus esset, & efficitur infamis condemnatione facta, d. §. si & ibi gl. famosus, eod.

Surtipiens aurum ex metallis Cæsarianis, & illud constans, in quadruplum condemnatur fisco actione in factum proposita, d. §. si & ibi gl. 1.

Surtipiens prædam ad hostibus captam tenetur lege peculatus, & in quadruplum condemnatur, l. pe. eod.

Surtipiens aliquid ex metallo principis, vel ex moneta sacra, pena metalli, vel exilii punitur, l. si quis aliquid, 39. de penis.

Surtipiens ex naufragio, vel incendio intra annum ad quadruplum, post annum ad simplum tenetur, & potest etiam criminaliter conueniri furti, vel bonorum raptorum, vel alius, l. in eum, qui, 18. & ibi gl. pe. C. de furtis.

Reliqua verbo, Furti, Furum, Naufragium.

SURREPTITIUM decretum non valet, l. 3. §. puber, de Carboniano.

SURREPTA res si mihi fuerit ab aliquo, & alius recuperauerit, illa res remanet mea, & qui recuperauit, tenetur ad restitutionem, l. Pomponius, 8. & ibi add. marg. fam. ercl.

Surrepta res sub conditione legata, si antequam adeatur hereditas, exierit conditio, heres furti agere non potest: quia desit interesse eius: pendente tamen conditione recte poterit heres agere conditione furtiua, & iustitiamur quanti ea res valet, l. si quis vxori, 13. §. si de furtis.

Surrepta res pecuniaria si in potestatem serui redierit, actio furti, quæ iam erat nata, tollitur, & incipit ea res esse in peculio, & ad domino possideri, l. interdum, §. si res pecuniaria, eod.

Surreptam rem, dum apud furem erat, si quis legauerit, si postea etiam fur contrahat eam, furti actio competit legatario ex hac contrahatione, sed ex prima contrahatione nomine defuncti competit heredi, l. si is, qui rem, 68. §. 1. & ibi gl. suo nomine, eod.

Surreptis ex fundo fructibus, tam colonus, quam dominus possunt agere furti: quia utriusque interest rem persequi, l. fullo, 84. §. 1. eod.

Reliqua verbo, Vxor, to. Obrepere, Rescriptum, 4. v. §. 7.

SUSCEPTIO nis munere functus non debet ad idem munus adstringi, nisi prius primæ susceptio rationes reddiderit, l. 4. C. de susceptoribus, lib. 10.

SUSCEPTOR auri nihil habet commune cum susceptor aliarum specierum, l. pe. & ibi gl. pe. C. de susceptoribus, lib. 10.

Susceptores duo debent esse in qualibet prouincia, quorum vnus suscipit aurum, alius alias species: item debent esse duo notarii, seu numerarii, vt cuiuslibet susceptor detur vnus notarius numerarius, ibi & gl. 1. in l. 1. C. eod. tit. & lib.

Susceptores publici tributa debent a soluente sine mora recipere, aliis puniuntur ipso, & iudices, qui eos punire neglexerunt, l. 1. C. de susceptoribus, lib. 10.

Susceptores duo erant per singulas ciuitates: vnus auri, alius specierum, & erat etiam tertius ab his separatus, qui dicebatur arcarius, qui cætam libras auri, quas quilibet consul dabat in opus aque ductas, suscipiebat, gl. 1. ibid.

Susceptores quodcumque solutum fuerit eis a prouincialibus debent inferre præpositis thesaurorum, subscriptionibus factis, diu minimè, C. eod.

Susceptores eliguntur a procuratore Cæsaris, & debent firmari in cætu Senatorum consensu, & iudicio omnium, vel maioris partis ex his, qui conueniunt, & postea debent prouinciarum rectoribus innotescere eorum nomina, l. exatores, & ibi gl. 1. & 2. C. eod.

Susceptores præstantibus defensoribus, & modum iugationis posseferre, & species singulas, vel eorum numerum, & quantitatem debent describere ad cau-

relam soluentium, l. susceptoribus, C. eod.

SUSCEPTORIBUS, & officialibus omnes publicæ securitates, quæ proferuntur, debent apponi, & acceptari, l. securitates, C. eod.

Susceptoribus vini scilicet si furti factæ securitates de vino, impurantur eis, quibus fit ratio, debet eis imputari pro interitu quantum continetur in illa apotheca, seu securitate de recepto, ibid.

Susceptoribus ratio acceptorum, & discussio rationis debet fieri in apertum ibidem.

Susceptor non potest pecuniam publicam transferre in aliam necessitatem, l. C. de his, qui ex publica collat. lib. 10.

SUSCEPTOR vs est, qui se ingerit, veluti procurator inuito domino se ingerit, & etiam testis, qui sponte, & non citatus vadit, l. quæ omnia, §. 1. & ibi gl. suspectus, de procur.

Suspecti tutoris accusatio ex lege 12. tab. descendit, in principem, & ibi glossa. Inst. de suspecto, tuto. l. 1. de suspecto, tuto.

Suspecti crimen legitimum est, gl. duodecim, in d. l. 1.

Suspecti tutorem accusatio debet solenniter proponi: id est per libellum in scriptis, quando proceditur per viam accusationis ad remouendum: sed quando proceditur officio iudicis per inquisitionem, tunc non requiritur, quod accusatio, & remotio fiat per libellum in scriptis, ibid.

De suspecto tutorem accusans tenetur se subscribere ad penam rationis, quam patitur accusator infamiam, & alias penas, quas ipse quandoque patitur extr. iudicialiter, ibid.

Suspectus tutor infamia afficitur, nisi sit confanguineus pupilli, quo casu vt suspectus non remouetur: sed datur illi adiunctus, d. gl. duodecim, & ibi add. marg.

Suspectus tutorem remouendi ius datur Romæ prætoribus, in prouinciis prædictis, & etiam legato proconsulis, l. 1. in l. 1. Cod. de neg. gest. & in prin. Inst. de suspecto, tuto. d. l. 1. §. 1. de suspecto, tut.

Suspecti tutoris causa potest agitari coram legato proconsulis, vel prætoris, qui possunt libellum etiam remouere, §. d. §. & ibi gl. in prouincia.

Suspecti hæc possunt omnes tutores sue testamentarij, vel alterius cuiuslibet generis tutores sunt, si male gerant, secus si bene, d. l. 1. §. ostendimus, & ibi gl. omnes.

Suspecti fieri possunt omnes curatores malè gerentes: sed non bene gerentes, d. gl. omnes.

Suspectus potest accusari etiam tutor legitimus, vel patronus tutor si malè gerat, & ex præcepto remouetur: sed de consilio non remouetur: sed curator eis adiungitur, d. §. ostendimus, & ibi gl. legitimus.

De suspecto accusare tutorem potest quilibet, etiam mulier, si ex pietate moueatur, veluti mater, mater, iuxor, & alie mulieres, quæ ex pietate accusare præsumuntur, d. l. 1. §. conueniens.

Suspecti tutoris crimen publicum est, & accusatio omnibus competit, ibi gl. 1. in l. 1. §. tutor, eod.

Suspectum furem potest tutor conuenire, siue sit adhuc tutor, siue iam defecerit, & ipse conuictor maneat in tutelia, l. 1. eod.

Suspecti crimine potest accusari curator non solum adulti: sed furioli, & prodigi, & vt suspectus potest remoueri, d. l. 3. §. 1.

Suspecti crimine potest accusari, ac remoueri ille, qui curam ventris, vel bonorum ad ministratorem gerit, ibid.

Suspectus tutor potest remoueri sine accusatione ex officio iudicis, quando ei liquet ex apertissimis rebus argumentum, cum suspectum, d. l. 3. §. prætorum.

Suspectus tutor non potest remoueri sine accusatione, quando aliquis postulat eum remoueri principaliter hoc instituendo, gl. 1. prætor, ibid.

Suspectus tutor per inquisitionem si fuerit remotus, non est infamis, gl. debeat, ibidem.

Suspecti tutoris accusatio vt locum non habeat, requiritur quoddam de iure, & de facto tutela possit agi, gl. conueniat, in l. 3. §. item cur, & gl. 1. in l. pe. eod.

Suspectum tutorem facere non potest pupillus per se: sed bene possunt alij per eum, impuberib. & ibi gl. eod.

Suspectum curatorem facere potest adultus eum consilio confanguineorum, vel amicorum, d. l. in impuberib. & ibi gl. 1.

Suspecti tutoris causa duobus casibus per procuratorem defendi potest: sed regulariter in publicis iudiciis non interuenit procurator, gl. 1. in l. tutor, eod.

Suspecti tutoris accusatione desistens non incidit in Turpillianum, gl. off. in l. pen. eod.

Suspecti tutoris cognitio soluitur post finitam tutelam, d. l. pen.

Suspecti tutoris accusatio qualiter fiat, nihil refert, dummodo fiat remotio, d. gl. 1. ibid.

De suspecto curatore si accusauerit adultus, ipse potest in eam causam introducere in testem seruam suam propriam, l. si eod.

Suspecti tutoris causa non potest agitari per procuratorem: quia causa quodammodo est criminalis, & infamis: sed ad defendendum quandoque conceditur alicui habere procuratorem, §. gl. si in l. plane, 3. de excusator.

Suspectus tutor non dicitur principaliter ex eo, quod non habeat facultates: sed secundum hoc, gl. off. non facultates, in l. si creditores, 15. de privileg. creditorum.

De suspecti tutoris accusatione solus præfex prouinciæ cognoscit, & pronunciat, l. 1. §. suspecti, del Turpillianum.

Suspecti tutoris accusatio pro tribunali tantum examinari, & cognosci debet, & ab ea desistens non incidit in Turpillianum, d. l. 1. §. suspecti.

Suspecti tutoris cognitio delegari potest legato proconsulis, & potest indicare, gl. non tenetur, ibid.

Suspecti tutoris crimen non est publicum: sed extraordinarium, §. ibi dem.

De suspecti tutoris crimine potest iudex cognoscere sine accusatore, & eum repellere, ibid.

Suspectus est non solum inimicus meus, sed etiam amicus, vel domesticus inimici mei, l. 4. §. si accusatio, de legatione.

De suspecto quando agitur ciuilitat tantum, vt remoueat, tunc nulla requiritur iudicialis actio criminaliter, vt remoueat, & ob crimen condemnatur, & sic exigitur.

Reliqua verbo, Frustrarius, 7. & Salus.

INDICATVS, economus, & actor differtur, gl. syndicum, in l. 1. §. 1. quod cuius indicat.

Indicus constituitur pro qualibet vniuersitate, pro pluribus tantum, ibid.

Indicus dicitur quis quasi singulorum causas dicens, licet lex videatur syndici

impliciter appellare defensores, intelligi, defensore vniuersitatis, d. gl. 1. &

gl. 2. & add. marg. in extrauag. de pace Constantie. §. privilegia.

Indicus non legitur quis quoad vnam tantum causam, gl. hanc omnia, in l. item,

§. sed si ita, quod cuiusque vniuersitatis.

Indicum potest constituitur vnus solus, qui remansit de vniuersitate, cum no-

mine, ac tus vniuersitatis adhuc retineat, gl. si in l. 1. §. 1. f. f.

Indicum ad exercendas actiones municipio competentes debent eligere omnes

de municipio, vel ciuitate, vel maior pars, vel ordo decurionum, vel maior

pars, cum due partes affuerint, vel nullum obligant, si sit aliquis, cui de con-

stitutione hoc facere licet, item possunt exercere dictas actiones ipsi admini-

stratores municipio, gl. 1. in l. ita tamen, 17. ad Trebel.

Indicus idem est, quod defensor vniuersitatis, vel communitatis, gl. syndico, in l. 1.

placet, 17. C. de episcopis, & cleri.

Indicus constituitur in vniuersitatibus tantum causa: sed non in singulari perso-

na causa, gl. 4. in l. neque tutores, C. de procuratoribus, gl. 1. in l. 1. C. de actor-

is a tutoribus.

Indicus si vult se excusare, quod ignorat, maleficio est commissum, nun-

quam erit accusatus, nisi constet de diligenti inquisitione, l. 1. in add. marg. C.

ad Macedon.

Indicus vnus ex duobus, qui erant creati ad defendendam causam fisci, vel prin-

cipis, aut reipub. si accepit pecuniam ob proprios fupras, non potest collega pro

expensis factis in defensione eius repetere ab eo, vel eius heredibus, sed

potest reipub. sed si accepit propter sumptus, hoc est, vt solueret aduocatis,

tunc collega, qui expendit in defensione causae, potest repetere ab eo, vel eius

heredibus eam pecuniam, l. 2. C. de legato, lib. 10.

Indicus in requiritibus speciale mandatum debet habere speciale mandatum,

vel generale cum libera, gl. finito, & ibi add. marg. in extrauag. de pace Con-

stantie. §. privilegia.

Reliqua verbo, Ambulator, Legatus, Oeconomus, Procurator, 1. 6. Ciuitas, 7.

Actor, §. 1. 6. 17.

IN SYNDICATVS causa summarij sine libello proceditur, §. necessitatem, &

ibi gl. non rescripta, in aut. vt iudices sine quocumq. iussu, col. 3.

Reliqua verbo, Actor, §. 1. 6. 17. Index, §. 2. 3. Defensor, 6. Oeconomus,

Administator, 3. 4. 5.

IN SYNDICA dicitur naus, quae nauigat illum locum, vbi hinc inde voluitur

aqua, vel parua naus, gl. syndica, in l. 1. §. nauem, de exercitoria.

IN SYNDICA dicuntur, qui praesunt Synodis, vel congregationibus, vt prelati,

gl. 1. in l. additio, 7. C. de episcopis, audit.

IN SYNDICA est poculi genus, quod antiqui attribuebant Herculi, velut & Can-

tharum Libero patri, Iulianus, §. si quis, in add. marg. ad exhibend.

Cyphum tuum si quis alieno plumbo plumauerit, vel alieno argento ferrumi-

auerit, cyphas totus totaliter illius est, cum coniunctio est facta per appli-

cationem totum coniunctio est facta per ferruminationem, tunc quilibet eius

partes est illius, quidquid, l. 2. & ibi gl. tuum esse, de acq. rerum doctum.

T

TABELLARIUS dicitur feruus, sive scriptor, vel etiam nota-

rius, gl. tabellarius, in l. pe. de acq. rerum domino.

Reliqua verbo, Tabellarius, Numerarius, Nuncius.

TABELLO dicitur feruus publicus ad seruendum, & non ad ser-

uandum non enim potest esse feruus tabellarius, gl. si in Libertas,

de statu homin. & l. non aliter, & ibi gl. feruo publico, de ado-

prio, gl. pen. in l. 1. rem pupilli saluam fore, gl. feruum, in l. pupillus, 2. 3. §. 1.

de verb. sig. gloss. pen. in l. 1. Cod. de feruis reipub. manumittend. gl. ferua-

re, in principio, Inst. de iure personarum, gl. tabelloni, in l. cum autem, Inst.

de adoptio.

Tabellones dicitur publice personae, gl. 3. in l. tutores, 2. 4. C. de admi. istr. tu-

torum, l. cum autem, Inst. de adoptio.

Tabello potest recipere stipulationem pro alio, & tunc debet dicere mihi

recipienti pro alio, l. non aliter, de adoptio, §. cum autem, & ibi add. marg. Inst. de

adoptio.

Tabello licet deliquerit in officio: adhuc tamen possit gerere, licet non sic cre-

datur, gl. de fide, in l. si quis argentarius, §. 1. de edendo.

Tabelloni de falso damnato potest per sententiam iudex conficiendorum instru-

mentorum facultatem retinere, l. cum hic status, 3. 1. §. miles, in add. marg. de

donat. inter virum.

Tabello a rege creatus non potest conficere instrumenta extra regnum, veluti

nec extra cum populum, vel gentem, a quibus tabellio creatus est, l. apud

proconulem, 17. in add. marg. de manum. vindict.

Tabelliones quandoque solet interdici, ne instrumenta foris sent, vel ne libel-

los concipiant, vel testationes conficiant, & ne eo loco sedent, quod in publi-

co instrumenta deponantur, solet & sic interdici, ne testamenta ordinent, vel

scribant, vel signent, l. moris, §. 1. de penis.

Tabelliones facientes instrumenta super contractibus a iure veritis irrevocabili-

bus exiliij animadversione sunt plectendi, l. 4. §. iis tabellionibus, C. de sacrofan.

Tabellioni pro actis gestis nihil debet solui ab Ecclesia, gl. gestus, in auth. hoc ius

porrectum, C. de sacrosanctis eccles.

Tabellioni soli quandoque creditur, gl. pe. in l. iurifurandi, 8. C. de testib.

Tabellio facienti falsum instrumentum manus debet amittere, gl. 2. in auth.

sed nouo iure, C. de feruis fugitiuis.

Tabello computatur in numero testium in testamento, gl. pe. in l. hac consulti-

fima, C. qui testam. facere possunt.

Tabellionis filij ingenui sunt, & ad decurionatum aspirare possunt, l. si & ibi gl.

pe. C. de feruis reipub. manumittend.

Tabellio non potest fieri quis, postquam factus est decurio: sed prius factus ta-

bellio, & postea factus decurio potest conficere instrumenta, gl. 1. in l. si quis

decurio, C. de fallis.

Tabellioni sine testium subscriptione creditur, si tabellio subscribat testium na-

mina, & creditur ei in testificando, quod ipse fecerit, & quod fit verum non ta-

men creditur in solennitate scripturam, gl. pe. in l. secundum, 3. C. de donat. gl.

quarum ad hoc, in §. 1. verò absumt, in auth. de heredit. & Falcid. 1.

Tabellio conficiens instrumenta super alienatione rerum Ecclesiae, perpetuo

exilio tradi debet, sine ipse reuerfionis, §. ad hoc autem, in auth. de non alie-

mand. col. 1.

Tabellio, qui in suo officio deliquit, perpetuo illud officium prohibetur exerce-

re, tunc tamen ad tempus, gl. reuerfionem, ibid.

Tabellio si diu, & per longum tempus fuerit in quasi possessione tabellionatus, ac

publice illud officium exerceuerit, ac multa confecerit instrumenta, valent illa,

in alienationis, in add. marg. eod.

Tabellio conficiens instrumentum emphyteusis rei immobilis Ecclesiae contra

legis dispositionem, in exilium damnatur, neque ab eo remoueri debet, & iu-

dex interponens decretum piasur dignitate, & bona publicantur, eisdem per-

sonis obtrinentibus etiam in his, qui super rebus sacris celebrant contractus, §.

hac omnia, eod.

Tabellionis heredes non possunt instrumenta in notariis redacta redigere in pu-

blicam formam sine superioris licentia, auth. de heredit. ciuitat. in princi-

pio, vers. si verò, col. 1.

Tabellio recipiens testes, suspectus dari non debet, gl. artificis, in §. & quod sepè,

in auth. de mandatis principum, col. 1.

Tabellio a partibus rogatus debet per se audire negotium, & ipsemet scribere, nec

potest alicui delegare, pena contrafacientibus, imposita, in principio, & in 3. nos

autem credimus, in auth. de tabellionibus, col. 4.

Tabellio erat minor, tabularius erat maior, & maioris stationum maior vtro-

que, gl. tabellione, ibid.

Tabellio vt faciat instrumentum, oportet sibi mandari a partibus, siue verbis, io-

go, siue de loco, vel volo, aut similibus, gloss. inuogatur, in §. 1. in d. auth. de ta-

bellionibus, col. 4.

Tabellio vt faciat instrumentum, oportet, quod sit rogatus ab utraque parte quo-

do instrumentum fit gratia vtriusque, quod hinc pro vno tantum, tunc las-

ficat, quod rogetur tantum ab eo, cuius gratia fit, ibid.

Tabellionem fuisse rogatum a partibus si in instrumento non inueniatur, praesum-

itur tamen fuisse rogatum, ibid.

Tabellio hodie debet contractum audire vsque ad finem, & sibi iniungitur do-

cumentum, vt per se ipsum componat, gl. ipis, ibid.

Tabellio etiam ex causa valetudinis, vel ex aliquo alio impedimento non potest

alteri conficere instrumentum, siue rogationum, alij delegare, §. 1. verò

indignus, in add. marg. eod.

Tabellio vbiunque perdit officium suum, quod fit propter multas causas, vt

quia ministraverit scripturam alienationis rei sacrae, & alius casibus, non ideo

debet vtriusque sua instrumenta, gl. documentis, in §. 1. vt tamen, eod.

Tabellio non potest aliquem delegare ad componenda instrumenta: tamen si ta-

bellio delegatus conficiat instrumentum, valdebit talia instrumenta, licet tabel-

lio punitur, d. §. vt tamen, & ibi gl. documentis.

Tabellio debet primo in protocollo redigere ponendo diem instrumenti cele-

brati, & omnia opportuna, & in ea charta contractum scribere per extenium,

aliter non tenet instrumentum confectum, & hoc solum in ciuitate Constan-

tinopolitana locum habet, §. si. eod. m.

Tabellio, cui falsum imponitur, quod instrumenta varia dissimilibus signis con-

fecerit, non ob id intelligitur falsarius, cum multa ex variatate tum astra-

rum chartarum, & calami immutari soleant in scriptura in princ. & ibi add. mar.

in auth. de instrum. cautel. col. 6.

Tabellio in numero testium non numeratur, quando adhibetur vt tabellio, veluti

in casu, quo testis requiritur esse rogatus, cum non rogetur vt testis fit: sed

vt fit tabellio, secus quando adhibetur, vt testis, & tabellio, §. teptro, gl. adu-

ciatur, in §. sed & si & gl. inter quos, in §. si. eod.

Tabellio debet in instrumento signum suum apponere, §. oportet eod.

Tabellio debet semper seruare eandem formam in subscriptione in vno instru-

mento, vt in aliis, vt comparatio fieri possit, cum opus fuerit, d. gl. adiciatur,

& d. gl. inter quos.

Tabellio semel delinquens in officio debet ab illo remoueri, & ad illud redire

non debet, §. si & ibi gl. si in auth. de armis, col. 6.

Tabellio conficiens instrumenta super rebus Ecclesiarum mobilibus, vel immobilibus

alienandis contra, vel prater formam a lege constitutam, perpetuo exilio cō-

demandandus est, §. si in auth. de alienatione, & emphyteosi, col. 9.

Tabelliones debeant esse homines liberi, non seruituti obnoxij, l. pe. C. de tabula-

riis, lib. 10.

Tabelliones dicuntur serui publici, quia ex eorum stipulatione queritur, vt ex

stipulatione serui maxime his, qui non possunt stipulari, vel dicuntur a seruie-

do, & non a seruando, gl. 1. ibid.

Tabelliones non possunt esse decuriones, neque aduocati, gl. 2. ibid.

Tabelliones scire debent leges, ne facientes illicitos contractus penam subeant,

ibidem.

Tabelliones per se debent conficere instrumenta, non per alium, nisi in ciuitate

Constantinopolitana, in qua est speciale, ibid.

Tabellio non potest recipere testium iuramenta, & d. cta partium nulla sibi facta

per iudicem commissio, gl. secundum mores, in extrauag. de pace Constan-

stiae, §. in causis.

Tabellio non potest propria auctoritate emendare, quando erratum est in die,

vel in appositione loci, si sit quicquid super die, vel loco, cuius a iure cadit ratio

in loco suspecto, sed si erratum sit in loco non suspecto, vbi non pendet que-

ritio, tunc recte potest emendare, & recte verbum erroneum, & ponere verum,

gl. acta in d. extrauag. de pace Constantiae, acta.

Tabellio si non errauit in solennitate instrumenti: sed in qualitate facti, tunc

postquam

K K K K 4

postquam instrumentum est redactum in mundum, & publicatum est, nihil potest censuræ suæ autoritate: sed debet facere errore competo de mandato iudicis, nisi error sit talis, qui non officiat parti, ibid.

Tabellio debet se subscribere in fine instrumenti, licet signum suum possit appere tam in principio, quam in medio, quam in fine, quia à iure non est locus præscriptus notarij signo, gl. in eorum, & ibi add. marg. in §. in Christi nomine, in d. extrava. de pace Constantie.

Tabellio tenetur scribere civiliter, licet non gratis, d. gl. servare. in add.

Reliqua verbo, Notarius, Chartularius, Manus, Seruus, 23.

Taberna dicitur locus, in quo opera, mercisque venduntur officina, in quo efficiuntur, l. pen. in add. marg. de pignori.

Taberna dicitur à trabibus, quasi trabes, quod tabulis, ac trabibus construatur, ibidem.

Tabernæ appellatio venit à universitat mercantiæ, quæ ibi exercetur, d. l. penul.

Taberna si pignori fuerit data, omnia, quæ repositæ mortis debitoris in taberna inuenta sunt, pignori obligata esse videtur: sed non videtur esse obligata pignori aliar mercies, quas heres post mortem debitoris intulit, d. l. pe. & ibi gl. obligata.

Tabernæ appellatio, prout refertur ad merces, est nomē universitatis, sicut grex, peculium, & similia: idē licet merces mutantur: tamen eadem tabernā esse videtur, & ita universitas videtur durare eadem: donec vivit dominus: mutatio tamen, quæ postea fieret per heredem, non caderet in obligationem, nisi fieret aliquid causa explicandi negotium conceptum à defuncto, d. gl. obligat. & ibi add.

Taberna est locus, in quo comestibilia venduntur, & comedentes recipiuntur, in d. cubandum, vel ad stabulandos equos: sed tantum ad comedendum, gl. taberna, in l. palam, de ritu nuptiarum.

Taberna est locus validioribus trabibus contabulatus, quasi à trabibus opera, mercisque venduntur: sumiturque nomen à reb. quæ illic venduntur, ut taberna vinaria à vino, d. l. palam, in add. marg.

Tabernæ appellatio quandoque continetur omne vile, quod ad habitandum fit, licet ex tabulis non claudatur, gl. in l. veluti, de impensis, l. tabernæ, 183. de verb. sig.

Taberna dicitur domus ad habitandum utilis, gl. 1. in l. tabernam, de fundo instructo.

Taberna est nomē loci: ubi negotiatio exercetur, caupona verò est nomen negotiationis, l. tabernæ, 184. cod.

Taberna instructa dicitur, quæ & rebus, & hominibus ad negotiationem parata constar, l. instructa, 185. cod.

TABERNARIUS si recinuit fugientem cum sua lucerna, & ille se se dimittit, tabernarium percussit, si postea tabernarius ei oculum effodit, non tenetur Aquila, nisi data opera effodisset: licet si tabernarius prius vi percussus à fugiente volens eripere lucernam, percussit fugientem, vel ei effodit oculum, tenetur Aquila: quia iniquitas culpæ factum videtur, l. si ex plagis, 1. de legem Aquil.

Reliqua verbo, Caupona, Instrumētum, 18. usque 21. Legatum, 87. usque 70.

Vendens, 1. Infrictor, 3.

TABULA bona fide pecta si à domino tabulæ furcipiatur pictori, datur pictori furti actio, gl. tabularum, in §. si quis in aliena. Inst. de rerum diuis.

Tabula fide fuerit surrepta ab eo, qui postea pinxit, siue ab alio, competit actio furti domino tabulæ, d. si quis in aliena.

Tabulas testamenti appellamus omnem materiam, siue tabule sint lignæ, siue sint chartæ, siue membranæ, siue corium alicuius animalis, l. de bon. poss. secundum tabulas.

Tabulas omnes non sequitur prexor, cum secundum tabulas dantur cas, quæ nominis fide sunt, ita, ut post illas nulle factæ sint, d. l. 1.

Tabulæ sapientie dicuntur, non quæ sub ipsum tempus mortis factæ sunt: sed post quas nulle factæ sunt, licet hæc veteres sint, nisi sint tabulæ militis, quæ quandoque intra annum tantum valent, d. l. 1. & ibi gl. veteris.

Tabulæ si fuerint rosæ à muribus, vel aliis deletæ, etiam vivente restatore, si legi possint, valent, & datur bon. poss. secundum tabulas, d. l. 1. §. si. & ibi gl. murib.

Tabularum linum, hoc est chordula, qua ligantur tabulæ, vel chordulæ, quibus appendantur sigilla, si à muribus fuerint rosæ, vel sita, vel casu putrefactæ, si ter, vel quater linum sit circumductum, hoc est si chordula habeat tres ligulos, vel plures, & vnum ligulum remanet, quod sustineat sigilla, valent tales tabulæ, d. §. si. & ibi gl. pe. & vult.

Tabulæ pugillares, & omnia, quæ in eis sunt scripta, conualescunt additione hereditatis, l. 1. & ibi add. marg. de statuliber.

Reliqua verbo, Interdictum, 50. §. 1. Pictor, Pictura, Pugillares, Suprema, Charta, Scriptura, 7.

TABULARIUM dicitur liber imbreuiaturarum à tabulis: id est instrumentis dictum, gl. tabularium, in l. cum quæretur, 58. §. si. de leg. 3.

Reliqua verbo, Protocolum, Imbreuiatura.

TABULARII dicuntur vel notarii, vel etiam quædam aliz persone, quæm notarii, qui quoddam officium habebant in publico, gl. 1. in l. orphanotrophos, 30. C. de episcopis, & clericis.

Tabularij dicuntur, qui cum fuscipitoribus id est thesaurariis destinabantur ad provincias, & istorum tabulariorum officium erat lepe, & frequenter ingere modum debitorum, & reliquorum: non tamen erat eorum officium computare, & idē horum computatio non erat valida, nisi fuisset confirmata à præfide illius provincie, l. 1. & ibi gl. 1. C. de iure fisci, lib. 10.

Tabularij dicuntur, qui faciendis publicis instrumentis publicæ præsent in singulis ciuitatibus, & hi nominantur quoque librarij tabellianes, & catholici, gl. 1. in rub. C. de tabularijs, lib. 10.

Tabularij officium triennio durat, l. 2. & ibi gl. C. de numerariis, lib. 12.

Tabularij olim dicebantur numerarij, d. l. 2.

Tabularius præficti prætorio cingulum, & ordinem militiæ resinet, l. 3. Cod. eodem.

Tabularij duo in omni provincia collocari debent: unus ad rationem artis sci-

calis, alius super rituali largitionibus, hoc est super donis, quæ Principi largiuntur, & nullus eorum debet alterius officio se immiscere, & contra facies publicæ, l. 4. C. eod.

Reliqua verbo, Tabellio.

TACENS videtur affirmare, gl. si in l. in adoptionibus, de adopt. gl. non contrahente, in §. pe. Inst. quib. modis ius patriæ potest.

Tacens non videtur consentire, ubi tractatur de eo obligando, secus ubi tractatur de aliquo præiudicio, vel exceptione, l. gl. non probatur, in l. filius, §. in iudicio, de procuratorib.

Tacitus quod alii commodum habetur pro negante, & in solidum conuenitur, de arate, §. qui tacuit, de interrog. act.

Tacens videtur consentire, gl. si in l. 3. de mortuo inferendo, l. cum quæretur, 14. §. qui impleto, & ibi gl. consensisse locati, glo. non contradixit, in l. 2. ad municip. gl. malignatus, in §. si verò ipse, in auth. de nuptis.

Tacens non fatetur, & tamen verum est eum non negare, l. qui tacet, 185. de reg. iuris.

Tacens, & dissimulans habetur pro confescente, & ius suum perdit, l. a. C. de bo. nis liberorum.

TACERE mediū est inter expressam voluntatem, & contradictionem expressam, non sit idem ius, quod in altero eorum est, gl. in l. qui tacet, 13. de reg. iuris, gl. si in add. in l. in adoptionibus, de adopt.

Tacere quandoque est pro expressa contradictione, ibid.

Tacere in aliorum deceptionem nocet, gl. Romani, in l. §. sed & qui, & gl. 2. in auth. ad hoc, C. de Latina libertate.

Tacetur aliquid quandoque, ut maius delictum detur intelligi inesse, gl. hoc tantum, in §. sed & alius, in auth. quibus modis naturales esse, legiti. col. 4.

TACERE quædam licent, quæ aliis expresse non licent, gl. Senatusconsultum, in §. si in auth. ut sine prohibitione matres, col. 7.

Tacitè quædam subintelliguntur quandoque, gl. paruerit, in l. quæro, 56. §. 1. de locati.

Tacitè præsumitur illud inter partes agi, quod ex natura contractus venit, l. cum quid, & ibi add. marg. si cert. per.

TACERE VIM quandoque non habetur pro expresse, imò habetur pro omisso, gl. pro cauto, in d. l. cum quid.

Reliqua verbo, Conditio, 12. Expressa, Expressio, Hypothecaria, 3. 4. Variatio.

TACTIVITAS non comparatur consensui in procuratore constituto, & in seruicute imponenda, & in matrimonio dissolucendo, in furto, & in eo qui non potest impendere, & in eo, qui loqui erubescit, & in eo, qui scit ius suum durare, gl. non probatur, in l. filius, §. iniunctas, de procuratorib.

Tacturnitas longi temporis tollit actionem personalem competentem ad vstas, l. cum quidam, 17. de furis.

Tacturnitas in actu, in quo quis debet consentire, habetur pro consensu: sed in actu, in quo quis non debet consentire, ratione honestatis, non habetur pro consensu, gl. contradicere, & ibi add. in l. 2. §. si. soluto matrimonio.

Tacturnitas cum femina regulariter habetur pro consensu, gl. non contradicere, in add. marg. in l. 2. ad municip.

Tacturnitas æquipolet consensui, gl. 1. in l. si ut proponis, §. C. de nuptis.

Tacturnitas filij patri obest, si cum certitate potuit in bonorum possessione filio delata agnoscenda, l. 1. in l. si. C. de repud. bonorum possessione.

Tacturnitas inducit consensum fauore filii, vel liberatus, gl. 1. in l. si hypothecæ, 8. C. de reuul. pignorum.

Reliqua verbo, Presentia.

TALIONIS pœna, vide verbo, Altit, 117. Calumniari, Calumniator, Accusatio, 13. 14. 16. 19.

TALIS præsumitur quis prima facie, qualem cum esse indicant vestes, & in quali habitu reperitur, l. item apud Laboneum, §. si quis virgines, de iniuriis.

TANGENS auriculam hominis, totum hominem videtur tangere, gl. earum, in l. restituta, 37. ad Trebel.

Tangens aurem, videtur totum cum tetigisse, l. vulgaris, 21. de furis.

TANQVAM dictio est nota improprietas, l. pecuniam, 36. in add. marg. si fecerunt petat.

Reliqua verbo, Sicut.

TANTISPER dictio, vel particula, temporalis est, non taxatiua, id est tamdiu cui respondet particula quoad, donec, dum, gl. tantisper, in add. marg. in l. 3. §. hoc autem, de iure, actiue.

TARDIVS dans, minus dare videtur, l. solidum, 85. de solutio.

TAXARE debet index damna pro personarum, & negotij qualitate, l. si quando, 9. C. vnde vi.

Reliqua verbo, Inuermatum, 8. 36. Expensa, 8.

TAXATIVA dictio non excludit casum similem, quando casus similis inducitur per aliam legem, l. si mora, 10. & ibi gl. culpam, soluto matrimonio, l. si ferui nomine, & ibi gl. possidet, in add. de vscapio, l. 5. §. per feruum, & ibi gl. ad vscapionem, & add. marg. de acq. poss.

Taxatiua dictio damnat loquens de dolo, non excludit latam culpam, quæ dolo æquiparatur, d. l. si mora, & ibi gl. culpam.

Taxatiua dictio refidue ademptionem inducit, l. 3. §. cum Titio, de adimend. legis.

Reliqua verbo, Solus.

TECTORIA habens supra parietem vicini compellitur interdici vti possidetis tollere illa, l. 3. §. si vicinus, vti possidet.

Reliqua verbo, Possum.

TELVM tuendū: seu furtus causa, gerens non videtur hominis occidendi causa portare, l. pe. ad leg. sul. de vi public.

Telorum appellatione omnia, ex quibus singuli homines nocere possunt, accipiuntur, ibid.

Teli appellatione continetur & fustis, & ferrum, & lapis, & omne id quod nocet causa habetur, l. si pignore, 46. §. furem, de furis, §. item lex Iulia. Inst. de publi. iudiciis.

Telam vulgo appellatur id quod arcu mittitur: sed nunc omne, quod mittitur manu

manu appellatur ita lapis, ferrum, lignum, hoc nomine contractus, l. si calum-
niatur, 2. 3. §. si de verb. sign.
Telo ambulans furti facienti, vel hominis occidendi causa lege Cornelia
de sicariis capite punitur, glo. homicidium, in extrauag. de pace tenenda inter
subditos, in prin.

Reliqua verbo, Sica.

TEMERARIUS appellatur, qui repudiat uxorem sine causa, vel qui repudiat
ab vxore cum causa, glo. temerarius, in §. initio, in authent. de nuptiis,
col. 4.

Temerarius dicitur non qui priusquam oportet, audet: sed qui nullo adhibito
consilio facile credit, & qui sine causa quid perperam agit, d. glo. temerarius,
in add. marg.

Reliqua verbo, Audacia.

TEMETVM temeti est genus optimi vini, glo. l. in l. 1. Cod. si quis Imperatori
maledixerit.

TEMPERAMENTVM optimum fit ex duobus contrariis, l. si peculium, 20.
§. si & ibi glo. pe. de statuliberis.

TEMPESTAS, quæ excolet vocatum ad ius venire, dicitur illa, quæ impedi-
mento fit itineri, vel navigationi, l. 2. §. quod diximus, l. si quis cautio.

Reliqua verbo, Inimicus, Impedimentum, Merces, per tot.

TEMPERATA sacrificandum diis claudi debent, & sacrificantes, & consocij, & mini-
stri capere puniuntur, & eorum bonitas conficiuntur, & iudices neque gentes
puniuntur in 50. libris auri, l. 1. & pe. de paganis.

Templa, & alia loca ad sacrificium errorum veterum deputata fisco applicantur,
I. omnia, C. eod.

Reliqua verbo, Asylum.

Tempus in genere, nu. 1. & §. 1.

Tempus certa status & eius usus, & restitutio minorum, num. 8. 9. 10.

Tempus appellationis interponende, nu. 11. 12.

Tempus ad adendum, & deliberandum, nu. 13.

TEMPVS pro tempore ponitur quandoque, glo. pe. in l. 3. de conditione fur-
ticia, l. 1. in l. omne §. 17. pro socio. verbum erit, 23. in add. marg. de verb. sig-
n. l. 3. in l. 1. C. per quas personas gl. introductam in §. veniunt, in auth. de usur.
col. 4. glo. nullum, in §. que igitur, in auth. v. cum de appell. cognos. col. 8. gl.
oritur in l. nulli, 2. C. de episcopis, gl. 2. in l. 4. C. ex quib. caus. infam. gl. 1. in l.
nec ex liberalitate, 49. de re iudic. gl. passim, in l. tria, 3. §. de leg. 2. & gl. loqui-
mur, in principio. Inst. de legatis, gl. 1. in l. 1. in ius vocati, v. cant.

Tempus præfens ponitur quandoque pro futuro, d. glo. oritur, & gl. moritur, in l.
Gallus, de libe. & posthum.

Tempus futurum porrigitur ex se ad futurum, & ex mente loquentis ad præfens,
& præteritum, gl. 1. in l. verbum, 8. de verb. sig.

Tempus præfens porrigitur ad præfens ex se, & ex mente loquentis ad præteri-
tum, sed non ad futurum, ibi.

Tempus præteritum porrigitur ad præteritum ex se, & ex mente legis latoris ad
futurum, ibi.

Tempus præteriti perfecti subiectivi modi in contractibus, quando non potest
verificari in præterito, tractatur ad futurum, sed in testamentis, & legibus, quæ
dant formam, & essentiam, capiunt a futuro, glo. loquimur, & ibi add. in prin.
Inst. de legatis.

Temporis breuitas non solum dat exceptionem vocato, quare non comparuit:
fed etiam ipso iure reddit inutilem stipulationem, glo. angustia, in l. 2. §. quod
diximus, l. si quis cautio.

Tempore congruo aliquid fieri, vel in id tempus conferri paria sunt, l. & heredi,
§. filius, & ibi gl. filia, de pactis.

Tempus præteritum inspicitur etiam ad præfens in seruo, qui etiam in præteri-
tum dominum non debet interrogari, & in affinitate, cum tractatur de impe-
dientis nuptiis, gl. præfens, in l. cui eorum, de postulando.

Tempus præteritum inspicitur etiam ad præfens in mercede, quæ lege nota-
tur, non solum quæ arte nunc exercet, sed quæ arte exercuit, & delit exercere,
ibi.

Tempus vbi quæ est de substantia delicti, vel pænæ, alio tempore factum, vel
ratihabum non punitur, l. quid ergo, §. quod ait de his qui notantur.

Tempus præfens quandoque ponitur pro præterito, vel moritur, pro mortuo est;
oritur, pro ortu est, glo. finitur, in l. si cum dies, 2. §. de arbitris.

Tempus certum, & limitatum in aliquo actu quando non reperitur in iure, arbi-
trio iudicis præstituitur, glo. si perfecta, & ibi additio, marg. in l. 2. §. planè, de
iudiciis.

Tempus modicum dicitur illud, quod post condemnationem rei indulerit:
quandoque dicitur modicum tempus decem dierum: quandoque dicitur illud
tempus, quod magis intellectu, quam elocatione exprimi possit, gl. modicum,
in l. debitor, 1. eod.

Tempus appositum in prima delegatione videtur ex integro repetitum in per-
sona eius, qui in locum primi est delegatus, l. si iudex, 31. & ibi gl. 1. eod.

Tempus appositum in primo contractu, non censetur repetitum in secundo con-
tractu, sed tamen est in iudiciis: nam appositum in primo iudicio, eo muta-
to, censetur repetitum in secundo, gl. 2. in add. ibi.

Tempus eodem dicitur fieri, quod fit successu, vel statim, l. 2. §. qui, & ibi glo.
eodem tempore, §. pars heredit. petatur.

Tempus non modicum dicitur decem annorum in conductionibus, agrorum
vestigialium, vel emphyteoticorum, l. 1. in l. 3. si ager vestigialis.

Tempus negligentie auctoris coniungitur cum negligentia successoris, l. si quis
alia, §. quemadmodum servit.

Tempus in stipulatione adiectum solutioni, gl. ita fit augmentum, quod impossibile
fit promitteri: tali tempore accedere ad locum solutionis designatur, inutilis
est stipulatio, l. non vtiq. §. si quis ita, de eo, quod certo loco.

Tempus contractus inspicitur, gl. exierit, in litem illa, §. 1. de constit. pecu. gl. ve-
nisset, in l. 2. de hereditate, vel actione.

Temporis cultus, & dilatio facit, quod quis beneficio privilegij gaudere non de-
beat, gl. habendam, in l. 4. §. sed an, quod cum eo, qui.

Tempus appositum in menfurando, non videtur repetitum in renunciando, l.

qui fundum, 40. & ibi gl. triginta, de contrab. empt.

Tempus quando non est a lege præfinitum, nec nos debemus præfinire, gl. præ-
finitur, in l. si rem, 29. de censu.

Tempus ubi alternatim vel disfunctione ponitur a lege, quod se ad minus, vel ad
plus habere, tunc quod minimum est, sequendum est, gl. 1. in add. marg. in l. si
dictum, §. 6. eod.

Tempore prohibito aliquid fieri, vel fieri tempore permisso, & conferri in tem-
pus prohibendum paria sunt, l. si res, 13. & ibi gl. 3. de iure dotum.

Temporis computatio non fiat, requiritur habere principium, alioquin non possu-
mus scire progressum, l. de diuisione, §. 5. & ibi gl. 1. & si. soluto matrim.

Tempus, quod datur mulieri soluto matrimonio ad restituendas res mariti, quas
non prohibente eo commodauit, arbitrarium est iudici, gl. tempus, & ibi add.
marg. in l. si constante, 25. §. pen. eod.

Tempus limitatum qui non habet, intelligitur in perpetuum, l. iurisperitos, 23.
de excusat. tutor.

Tempus certum, ubi non datur, relinquatur arbitrio iudicis, l. 1. §. 1. de iure de
liberandi.

Temporis angustia præstationi legati adiecta non nocet, nec vitiat legatum, sed
reducitur a legato, gl. angustia, in l. si mihi, & tibi, 12. §. 1. de legat. 1.

Tempus quando probatur, debet probari eius initium, & finis, l. talis scriptura,
30. & ibi gl. initium, de leg. 1.

Tempus illud dicitur certum, cuius principium, & finis declaratur, ibi.

Temporum distributio annua, bima, trima die non apponitur a principio solu-
tioni legati, sed solum apponitur præstationi, & executioni, tunc solutio de-
bet fieri in fine anni, l. si cui legetur, §. 1. de legat. 1.

Tempus affixum a testatore solutioni legati incipit currere a tempore designa-
to per testatorem, etiam si præcesserit tempore testamenti, & prius comple-
tum fuerit, si testator se norauit illud tempus præcessisse, sed si sciuit, d. si
cui legetur, v. §. quod inde.

Tempus incertum in dispositione adiectum reddit legatum conditionale: non
autem tempus certum ex voluntate defuncti a iure ipso computandum, d. l. si
cui §. 1.

Temporum duorum curam habere debemus, scilicet mane, & vesperi, id est e-
orum, quæ actui sumus, & eorum, quæ gestimus, dicebat Pythagoras, l. 1. §. scien-
dum, in add. marg. de ius, & legitimi.

Tempus quando apponitur subtiliatur legiti, in dubio incipit tempus a morte
testatoris, qui duos, 18. §. si de manu, si testam.

Tempus tacite intelligitur in stipulatione propter locum, gl. ponisset, in l. si pec-
ulium, 10. §. pe. de statuliberis.

Tempore transacto, intra quod quis conditioni parere debet, post tempus non
admitteretur, l. si intra quinquennium, 23. eod.

Tempus modicum, quod dicitur in conductionibus, relinquatur arbitrio iudi-
cis, §. gl. actio, in l. 1. §. quod autem, de superflue.

Tempus modicum dicitur 30. dierum: quandoque tamen aliter sumitur, l. 1. §.
hoc interdico, & ibi gl. modico, de iur. & actio.

Tempus, quo certis de natura rei cognosci potest, debet inspicere, l. 1. §. si autem,
ne quid in flumine publico.

Tempus modicum dicitur decem dierum, quandoque quatuor mensium, quan-
doque 30. dierum, gl. 2. in l. si de libero homine exhib.

Tempus mensis ubi simpliciter, & sine aliqua determinatione ponitur, intelli-
gitur de proximo futuro, l. eum, qui calendar, 4. 1. de verb. oblig.

Tempus quando inferitur vni præstationi, non potest, nisi toto illo tempore
elapso, l. qui hoc anno, 41. eod.

Tempus conuentionale centum annorum non impedit citi obligationem ciui-
lem, & naturalem: sed differt executionem, l. centesimis, 4. eod.

Tempus quando est appositum causa finienda, vel limitanda obligationis, lapsus
illo tempore amplius in effectu non potest tolli: quia oblat exceptio, l. cum,
qui ita, §. 6. qui ita stipulatur, eod.

Tempus tacitum, quod inest respectu loci, interpellat, & constituit in mora, l. i-
dem, erit, 60. eod.

Tempus interpositæ stipulationis conditionalis, & non tempus euenientis con-
ditionis inspicitur, quantum ad acquisitionem, l. si filius, 7. eod.

Tempus euenientis conditionis inspicitur in legatis conditionalibus, sed in con-
tractibus conditionalibus inspicitur principium, ubi est tempus contractus, d. l.
si filius, & ibi gl. 1.

inter Tempus futurum indicatur, & futurum subiectivi modi differentia magna est,
& sic inter volam, & voluero, l. si quis stipulatur, 11. eod.

Tempus vnum, quod trahatur ad aliud tempus, rectè possunt facere partes, & sic
quod conditio purificata trahatur retro ad tempus stipulationis, l. si ita stipu-
latus, 12. eod.

Tempus modicum inter obligationem vnus rei, & alterius non vitiat consti-
tutionem reorum: sed bene longum tempus, l. duos reos, §. deo, & ibi gl. modi-
cum, & add. ibi de duobus reis.

Tempus vbi quæ adiecit ad solutionem gratia debitoris, paria sunt pro-
mittere ante calendar, vel in calendar, l. qui ante calendar, 13. & ibi add. marg.
de verb. oblig.

Tempus quando non est appositum in obligationibus facti, intelligitur tantum
tempus, quod verisimiliter possit illud opus fieri, l. si ita stipulatur, 14. eod.

Tempora distinguit, & concordant iura, glo. 1. in l. si de termino motu, gl. om-
nibus in lapid antiquos, 21. C. de furtis, gl. 2. in §. 1. C. de excusat.

Tempus, quo quis stetit in carcere, non duplicatur, pauit damnum, §. quisque de
pomis.

Tempus indefinitum decennio terminatur, gl. 1. in l. si ne præfinito, eodem.

Tempus in stipulationibus gratia promissionis censetur adiectum, cum tempus,
17. de reg. iur.

Tempus quando in testamento adiecit, credendum est pro herede adiectum,
nisi alia mens fuerit testatoris, ibi.

Tempus contractus inspicitur in stipulationibus, l. si filius, 19. eod.

Tempus 10. dierum datur ad opponendum exceptionem non numeratæ pecunie
contra constitutionem prætextu numerationis emanantem ad liberandum, glo.

TEM IVRIS CIVILIS TEM

breui, in l. in contrahib. §. sed queriam. C. de non re n. etata. pecu.
 Tempus vnum, vel duo ponitur quandoque pro vno, vel duobus annis, glo. 2. in l. 1. vltim. 10. C. de vltis.
 Tempus adiectum libertatis praestationi, intelligitur limitare onus seruo imponitur, l. Titius, §. de operis libere.
 ad Tempus quod sunt in vno loco, non censetur ibi esse, l. 1. C. de verb. signifi.
 Tempus quando est appositum in legato in vim conditionis, decedens legatarius ante tempus non transmittit legatum ad heredem, sedis quando tempus est appositum in vim dicti quodam tunc transmittit, glo. 1. in l. 3. Cod. quando dies legati.
 Tempus certe aetatis quando adiecitur post praecedentem dispositionem putam, non facit conditionem, sed differtur in tempus impletum, & ideo interim non impedit transmissionem, l. p. C. eodem.
 Tempus si sit adiectum legato per testatorem volentem facere conditionem, tunc legatarius interim decedens non transmittit legatum ad heredes, gl. vlt. ibi.
 Tempus quando est adiectum legato per testatorem volentem differe praestationem gratia heredis, tunc legatarius interim decedens transmittit ad heredes expectatorem tempus adiectum ei, ibi.
 Tempus quando est adiectum legato per testatorem volentem differe praestationem gratia legatarii, vt quia pupillus nesciebat gubernare, tunc legatarius pupillus interim decedens transmittit ad heredes, neque spectatur tempus ei adiectum, ibi.
 Tempus quo condemnatur postea stetit in carcere, computatur in exiliis tempus locum, §. C. de penis.
 Tempus omne regulariter est continuum, nisi dicatur, quod sit vitile, illud quoque, & ibi glossa, questionibus in auth. de heredi. & Falcid.
 post Temporis longum spatium ne documentis integritas, nec actus fides, nec aetas valeat rebus suffragari, gl. fep. in §. 1. in auth. de re p. n. solute. col. 7.
 ad Tempus prohibuit, post tempus videtur permissum, l. 1. & 2. Cod. de his, qui in exiliis d. lib. 10.
 Tempus adiectum alicui determinabili determinat solum illud, & non aliud, ad cuius determinationem non est appositum, glo. triginta, in §. in Christi nomine, in extra. de pace. Constans.
 Tempus longum diuersimode accipitur in iure, glossa est in principio, Instit. de vlti. p.
 Tempus in iurandi licet in actibus iudicialibus sit statutum certum, vt 20. milia singulo diebus in contractibus non est determinatum, sed totum relidet in potestate iudicis, qui multa debet considerare, & locum, & periculum, & qualitatem personarum, gl. tempus, & ibi add. in §. loca. Inst. de verb. oblig.
 Tempus anni luctus est continuum, & ignorantia credit ex die mortis mariti, vnde si post legitimum tempus cognouit, ipso die poterit mulier sumere iugubria & deponere, l. genero, de his, qui notantur.
 Tempus sicut non est modus tollendae, vel inducendae obligationis: sic nec est modus dandi ei effectum, gl. si in l. per fundum, de re iur. rusticorum, & glo. perpetuum, in l. si mandato, §. §. p. mandati, gl. longo, in l. cum de in rem ver. §. 6. de vltis. Obligationum fere, §. 3. l. 1. & ibi add. marg. de verb. oblig. ipso iure, in l. Grece, §. §. post litem, de fideiussor.
 Tempus non est modus amittendae possessionis etiam centum annorum: sed inducit obliuionem, & per obliuionem amittitur possessio, glo. in l. 4. C. de acquir. poss. est.
 7 Tempus non tollit actionem ipso iure, sed per exceptionem, glossa facultatem, in l. 3. C. de script. 30.
 Temporis loco tractu non confirmatur, quod ab initio non valuit: sed bene aliquo alio interueniente, gl. si in l. per fundum, de re iur. rusticorum, & glo. Temporis futuri tractus ad iudicem non pertinet, gl. in futurum, in l. 101. §. 1. de soluto, gl. cautio, in l. pro socio, §. 2. pro socio.
 Temporis futuri tractus post condemnationem ad iudicis officium non pertinet, cum in potestate sit actoris iudicem exigere quandoque tamen ad iudicem spectat tractus futuri temporis, l. 1. §. locus, & ibi gl. in potestate, de vltis.
 Temporis futuri tractus ante condemnationem multum pertinet ad iudicem: sed post condemnationem non pertinet: quia cum per legem sit promissum nobis, in hoc casu quando non soluit intra quadrimestrem tempus, non debet iudex se introrittere de hoc, §. locus, & ibi gl. iudicatum, & gl. post eodem nationem.
 Temporis futuri tractus ad iudicem non spectat, quando ius est futurum, & a futuro pendet, sed quando ius est de praesenti: sed praestatio est futura, tunc spectat ad iudicem, & agi potest etiam de futuro iure, gl. tractus, & ibi add. marg. ibi de Tempore ad locum idem est iudicium, l. fin. de triticaria, l. 3. §. per venditorem, de actio. empt.
 in Tempore bona est argumentatio de toto ad partem temporis, & e contra, l. si cui legetur, §. de legat. 1.
 Tempus quo contraximus, inspicimus in stipulationibus quoad acquisitionem: sed non quantum ad hoc, vt valeat, vel non, l. non omnes, §. 1. & ibi glo. 1. de reg. iuris.
 Tempus, quo dies legatur, non inspicitur in legatis quantum ad acquisitionem: sed inspicitur tempus, quo dies legati cedit, gl. 1.
 Tempus potest esse suppletorium, non inspicitur tempus concessi rescripti, l. 1. C. vt lite pendente, vel post prouocat.
 Tempus celebrati contractus, & purificatae conditionis debet inspicere in contractibus: sed in quaerenda hereditate inspicitur tempus additionis, non tempus delatae hereditatis, gl. 1. in l. non est dubium, l. 1. C. de iure deliber.
 Tempus limitatum datum ad agendum currit a tempore scientiae, & quo potuit agere, l. annus, de calumniator.
 Reliqua verbo, Accessio, 2. §. 4. Bonorum possessio, 15. §. quae 18. Dilatio, Futurum, Longum, Modicum, Momentum, Multorum, Obliuio, Post, Postea, Praescriptio, §. 9. Quinquennium, Societas, 10. Soluendi, Soluens, 1. Spacium, Terminus, Triennale Actio, 2. 40. §. quae 207. Dies, per tot.
 8 TEM PUS certe aetatis adiectum grauato facit conditionem, l. si quis a filio, §. 2. ibi gl. 1. & ibi gl. 1. & 1. de legat. 1.

Tempus certe aetatis legatarii adiectum legato debet totum esse completum, l. si cui legetur, §. 1. eod.
 Tempus aetatis adiectum grauato, in dubio non facit conditionem, l. libertis, §. ab heredi, de aliment. & cibari.
 Tempus certe aetatis ex praesumpta voluntate defuncti propter charitatem personae facit diem, non conditionem, l. si quis Saturninus, §. 46. ad Trebel.
 Tempus certe aetatis adiectum causa legatarii, diem, non conditionem inducit, l. Titio, §. 2. §. cum ab heredi, quando dies legati.
 Tempus minoris aetatis, & absentia subducitur de quadriennio, l. 6. C. de temporibus in integrum.
 Tempus centum annorum dicitur vitae longissimum finis, l. si vltis fructus, §. de usufructu legato.
 Tempus inspicitur de momento ad momentum in aetate minorum quoad restitutionem, & in praescriptionibus 30. annorum, gl. momentum, in l. 1. §. maiores, de minor.
 Tempus inspicitur de momento ad momentum in minori aetate fauore aetatis minorum, cui aetati est fauendum: in praescriptione tamen 30. annorum inspicitur de momento in momentum alio respectu: quia cum praescriptio sit odiosa, restringitur, ibi.
 Tempus modicum, quod datur, ne currat absentia reuerso ad petendam restitutionem, in iudicis arbitrio est, gl. si in l. non enim ex quibus causis maiores, Tempora, quae excurrunt in praesentia inter absentes ad petendam restitutionem, computantur cum effectu modico tantum tempore iade subducto, glo. Labeo, in l. necnon, §. quod eius, eod.
 Tempus ad petendam restitutionem incipit currere ex nouissimo reditu, & plurimum absentiarum tempora iunguntur, vt simul restituatur, d. quod eius.
 Tempus quod currit in praesentia, computari debet pro eo, quod fluxit in absentia, §. 1. puto, ibi.
 Tempus accusationis non currit militi, qui reip. operam dabit, l. si qua, §. 40. eo.
 Tempus quod dabitur in quaerendo iudicem, & ea quae sunt et necessaria ad petendam restitutionem, pro absentia reputatur, vnde non nocet ei, quominus, rotem tempus subducatur, quod fluxit negligenter, tunc vtrius minus habebit, gl. & puto, in l. necnon, §. quod eius, ex quibus causis maior.
 Tempus modicum post reuersionem pro absentia habetur, vt non computetur reuerso tempore adhuc loci eius, quod fluxit ei in absentia, ibidem.
 Tempus datum arbitrio ad sentiendum si labatur, ac finitur diebus feriatis ob necessitatem hominum, vt melius, potest cogi arbitri sententiae etiam illis diebus, antequam finiat illud, l. idem Pomponius, §. si, & ibi glo. extitit, de arbitris.
 Tempus §. labatur actori diebus feriatis ob necessitatem hominum potest cogi ius iudicium suscipere etiam illis diebus, d. gl. extitit.
 Tempus computatur de momento ad momentum in restitutionis beneficio, l. 1. in add. marg. de manumissio.
 Tempus vacationis, vel praescriptionis continuum est, & ideo non deducuntur dies feriati, l. nunquam, §. 1. §. 1. de vlti. p.
 Tempora vitia vt currant, requiritur quod quis habet facultatem agendi per se, vel per alium, item potestatem conueniendi cum qui per se, vel per alium potuit se defendere, & ius redditus copia, l. 1. & ibi gl. agendi, de d. ueris, & reor.
 Tempora non currunt, quando impediuntur agendi est ex parte actoris, item quando est ex parte rei, vel iudicis, ibidem.
 Tempus velle non currit ei, qui apud hostes est, vel reipub. causa ab est, aut in vinculis, aut tempore in aliquo loco detinetur, vt neque agere, neque alij mandare causam agendam possit: sed si ea valetudine impeditur, vt mandare possit, d. l. 1.
 Tempus velle currit actori impedito agere, cuius seruis in casu, quo potuit esse in iudicio, satisfactio, de iudicio fuit accepta ab aduersario, §. gl. nisi actor, ibi, & l. si seruis, & ibi gl. 2. eod.
 Tempus continuum est in vlti. p. triennii, vel x. xx. & 1. annorum, gl. pen. ibi.
 Tempora vitia, vel dies vitiles hodie non corriguntur, nisi circa tractatum de restitutione integrum, ibi.
 Tempora vitia quo casu ipso iure non currunt, eodem casu in continuis datur restitutio, gl. si & ibi add. marg. ibi.
 Tempus, quo venditor possidet ante venditionem, & tempus, quo emptor possidet, & tempus, quo possidet venditor, ad quem res vendita reuerfa est per pactum additionis in diem, vel legem commissoriae: de retrovendendo, conueniunt ad complendam vlti. p. conueniunt, l. si duobus, & ibi gl. si eod.
 Temporis cursus, qui prodest reo praesenti, non prodest reo absentis ad actionem temporalem praescribendam, l. cum quis ibi, §. 8. §. de soluto.
 Tempus vacationis in muneribus, quod datur eis, qui reipub. causa abfuerunt, incipit currere tunc, cum abesse desint, cum aliquo tamen temporis laxamento, l. 4. de vacatione mune.
 Tempora iudicialia fauore iudiciorum currunt minoribus, gl. fin. in l. si. C. si aduersus rem iudicat.
 Tempus petendae restitutionis non currit, quando vna causa petendae restitutionis succedit post aliam, l. 1. C. de temporibus in integrum restitutionem.
 Tempus instantis ex legitima causa potest prorogari, l. petendae, Cod. eodem.
 Tempora induta a lege ita currunt minoribus: sicut maioribus, l. propterandum, l. 1. §. si. C. de iudiciis.
 Tempus non currit non negligenti, §. sancimus, & ibi gl. ex cursu in auth. de appellat. col. 7.
 Tempus propter scientiam currit, dum tamen crassa, & supina ignorantia non sit excusata, puta si ignorauerit, quod omnes de ciuitate sciunt, glossa, l. 1. in c. 1. quo tempore miles inuestituram.
 Reliqua verbo, Ignorans, Maior, 1. Minor, per tot.
 TEM PUS appellacionis interponendae currit a tempore sententiae d. finitiae, l. 1. lat. etiam si sententia fuerit conditionalis, l. 1. §. ibidem, quando appellandum sit.
 Tempus appellacionis interponendae est vniforme, §. quocumque actu interponatur, d. l. 1. §. quod in sententia.

Tempus appellationis interponende currit à die sententiae, si est facultas ad eundem diuincum à quo, vel ad quem, d.l. 1. §. dies autem.

Tempus appellationis interponende currit, licet ex defectu contingente in personam litigatoris iudex ad non possit restituere, gl. ad aliquid ibid.

Tempus appellationis interponende currit de momento ad momentum, gl. subtrahit. ibi.

Tempus appellationis non currit ipso iure, quando per iudicem stat, quominus condemnatus appellat: melius tamen facit appellans, si protestatur, & appellat eorum honestis personis, d.l. 1. §. dies autem.

Tempus appellandi hodie est decem dierum tam in causa propria, quam in aliena, gl. suo nomine, in d.l. 1. §. in propria.

Tempus vnius anni datur ad appellationem introducendam, vel intimandam iudici ad appellationem inchoandam datur sex menses, si fiat appellatio de partibus orientalibus: sed si de aliis datur tres menses, & alia tria fatalia dantur vnius mensis pro quolibet, & ad exercendam appellationem datur annus in consistorio principis, quo elapso firma manet prima sententia, nisi iusta causa impediens fuerit appellator, quo casu datur secundus annus, in quo omnem diligentiam debet appellans facere praestando iudici, vt prosequatur, l. fin. §. illud, C. de tempor. appellat.

Tempus appellationis exercendae incipit currere à die appellationis interpositae, §. incipimus, vers. deinceps, in auth. de appellat. collat.

Tempus appellationis prosequendae potest prorogari per partes per vim compromissi, d. 1. §. incipimus.

Tempus appellations prosequendae non currit interim, dum causa durat apud arbitros, in quos de partium voluntate compromissum est: quod procedit in causa ciuili, & etiam in criminali de qua compromissum fieri poterat, f. d. §. incipimus, & ibi d. de reprob. gl. bitemus, & ibi add. marg. eo tit. arch. si tamen, C. de tempor. appellat.

Tempus quadrimestre, quod datur iudicatis, non datur in adione in re: sed quomodo potest, debet restitui, gl. 1. in l. §. de viuis.

Tempus quadrimestre, quod datur iudicatis, debet eis afferre tantum dilationem, & non lucrum, d. l. 3.

Tempus quadrimestre datur reo, vbi certa species petitur actione personalis, ibi.

Tempus assignatur à iudice in sententia incipit currere à tempore latae sententiae, l. 4. §. si quis condemnatus, de re iudicata.

Tempus minus, quam à lege datur iudicatis, si in sententia assignetur cōdemnatio sine causae cognitione, suppletur vsque ad legitimum tempus: si autem datur manus tempus, computatur in eo tempus legitimum, & vtrumque habet tam legitimum, quam quod est supra legitimum, ibi.

Tempus quadrimestre, quod datur iudicatis, etiam hereditibus, & successoribus tribuitur tantum tempus, quod est quadrimestri tempore deest, l. tempus, §. eodem.

Tempus ad prosequendam appellationem longius conceditur heredi, quam defuncto: quia heres minus instructus est de causa, quam defunctus, gl. 1. in add. marg. ibi.

Tempus, quod datur condemnatis ad soluendum, iure Digestorum non erat de terminatū: sed dabatur iudicis arbitrio, l. debitoribus, §. eodem.

Tempus quadrimestri elapso, quod datur iudicatis ad soluendum, si capianter ignoret pro executione sententiae, teneat adhuc expectare debitorem per duos menses, antequam illa pigora vendantur, ibi.

Reliqua verbo, Appellatio, l. 4. §. 1.

Tempus aditionis incipit in hereditate in legato tempus, quo cedit, gl. sequuta res, in l. in summa, §. 1. de conditione indebiti.

Tempus dandum heredi ad liberandum in iudicio arbitrio est, in quo potest dare pauciores dies, quam centum, l. 1. cum l. §. de iure delib.

Tempus ad liberandum competere heredi, & non legatario, dict. l. 1. & ibi gloss. petet.

Tempus, quod datur heredi ad deliberandum, est vnius anni, gl. pe. ibi.

Tempus ad deliberandum quandoque datur à praetore semel quandoque saepius, si primum tempus datum heredi ad deliberandum, non sufficit, §. eod.

Tempus ad deliberandum non debet dari ultra semel, nisi ex magna causa, d. l. 3. cum l. §. 1.

Tempus ad deliberandum hodie superuacuum est, si fiat inuentarium, gloss. 2. ibid.

Tempus statuendū hereditibus ad eundem hereditatem iudex debet subuenire non solum creditoribus hereditariis: sed etiam heredi inuito, ita quod creditores faciant copiam instrumentorum inspiciendorum heredi, vt instruere possit expediat, necne agnoscat hereditatem, l. Aristo, eod.

Tempus datum tutori nomine pupilli ad deliberandum, non potest diuiniui aliquid de bonis hereditariis, nisi causa cognita, & viti boni arbitratu, l. ait praetor, §. eod.

Tempus datum tutori nomine pupilli ad deliberandum praetor cum vniuse cognitione permittit tutori diuiniui aliquid, si ad id iusta causa, veluti causa funeris, vel eorum, que sine periculo non possunt praeteriri, item vescentia, & vt edificia hereditaria sustententur, & ne agri hereditarii remaneant in cultu, & quod restituitur creditoribus, si qua pecunia sub pecunia debeatur, ne pigora distrahantur, & ex aliis similibus causis: hinc tantum permissu praetoris, atque in his casibus licet tutori diuiniui aliquid, l. ait praetor, §. 1.

Tempus ad deliberandum potest impetrare suus heres, etiam postquam se abstulit, si bona hereditaria sint in suo statu, nec sint vendita à creditoribus, l. §. quis finis, eod.

Tempus ad deliberandum assignatur cunctis heredum per se, quando plures gradus institutorum sunt, l. pe. eod.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum heredi, quod currit à tempore scientiae, gl. qui sciens, in l. cum in antiquioribus, §. 1. C. de iure delib.

Tempus conficiendi inuentarium currit à die mortis, & scilicet, §. 2. §. fin. verò postquam, C. eod.

Reliqua verbo, Bonorum Possessio, l. 15. §. 1. de re l. 18. Deliberandum, Here, 49.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus erigere statuas sine principis licentia adulandi studio, aut per ingloriam, non est immunitas à poena, l. 1. C. de statuis.

Reliqua verbo, Sales, Turpia.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Reliqua verbo, Despectus, Turpillianum.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

Tempus arum est locus balnei tepidior, veluti & calidarium, vaporarium, quae sepe pro calido, & vaporario loco assumuntur, in quem de balneis exeunt, se recipiunt, tametsi pro vale, in quo aqua temperatur, assumatur, glo. tepidior, in add. marg. in l. fistulam, §. 18. de ferut. vbanorum.

Tempus vnius anni datur ad deliberandum, quod ebrietas hinc remittens idem est, quod ebrietas, gl. 1. in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit.

Tempus contractus, aut instrumenti, vel stipulationis inspicit debet bene, & considerari, cum occurrerit aliqua dubitatio circa eum, l. §. si quis stipulatus, §. 12. de verb. oblig.

puta diem Iouis, vna parium non veniente eadem die debet iudicare in die peremptorio, paulo tamen post vespere statim, vel in ipsi vespere, § gloss. tribui. in §. omnis. Inst. de verborum obligat.

Reliqua verbo, Fines, Confines, Monumentum, Prorogatio.

TERRITORIUM est vniuersitas agrorum intra fines cuiusque ciuitatis, quod dicitur ab eo, quod magistratus eius loci intra eos fines terrendi: id est summouendi ius habent, l. pupillus, 239. §. p. de verb. sign.

Territorium differt a diocesi: quia territorium dicitur, vbi habetur iurisdicatio in temporalibus; Diocesis vero in genere feminino dicitur, vbi habetur iurisdicatio in spiritualibus, §. dioceses, in §. non autem aliter. in auth. quo modo oporteat episcopos. col. 1.

extra Territorium facta, & collata in locum iuridicum valet, l. i. res, 13. in addit. marg. de iure dorum.

Reliqua verbo, Fines, 2. §. iudex, 4. §. 15.

TERTIUS possessor quando ignorauit, debet precedere discussio prioris contrahentis, l. in causis, 14. §. si de minorib.

Tertius factus quando quis liberatur, primo debet habere regressum contra illum tertium, & si non sit solvendo, in pristinum debitorem debet fieri actionis restitutio, l. si de eo, per quem factum.

Tertius eligi debet, quando duo arbitri dati discordant, l. si de vius, §. si de arbitris.

Tertius non assumitur, neque eligitur in casu discordie duorum iudicum delegatorum, sed ad delegantem reuocatur, vt approbet sententiam vnam ex illis duobus, quod secus est in arbitris, quia tunc tertius eligitur, §. si ibi.

Tertius quando duo ligant inter se, potest comparare pro interesse suo, & opponere exceptionem, & facere, quod iudicium differatur, §. l. in principio. in l. si quis libertatem, de petitione hereditatis.

Tertius superueniens non impedit executionem sententiae latae pro primo, l. pen. eod.

de Tertius iure non potest quis exipere, si illud ius tertij non est exclusiuium inter agentis, loci corpus, §. competit, si feruitus vendicetur.

Tertius pro suo interesse admittitur etiam potest secundum decretum, l. electio, 46. §. si de i. ibi add. marg. de noxalibus.

Tertius pro suo interesse potest se opponere in iudicio noxali, §. si noxale, 27. eodem.

Tertius contraditor, qui non fuit in iudicio, potest impedire executionem latae sententiae contra alium mouendo questionem de proprietate, vel possessione rerum, in quas fit executio, l. a diuo Pio, 15. §. si super rebus, & ibi gloss. fiat, de re iudicata.

Tertius possessor contra creditorem habentem hypothecam longo tempore praescribitur actio tamen personalis contra debitorem salua manet creditori, l. 1. C. si aduersus creditorem.

Reliqua verbo, Dolus, 14. Hypothecaria, 3. §. ius, 15.

ex **TER TULLIANO** Senatusconsulto vt succedat mater filio ab intestato, quatuor requiruntur: scilicet quod ea intra annum ipsa mater tutorem petierit, excluditur, tertio, quod ab intestato decedat ipse impubes, quarto, quod filius decedens non habeat filios, nec descendentes, in principio, & ibi addit. marg. Inst. de Senatusconsulto Tertulliano.

Reliqua verbo, Mater, 78.

TESSERA dicitur cuiuslibet mensurae quarta pars, & in libro regum dicitur tessera decedisse: est quatuordecim, §. tesserae, in l. sed & si, 2. §. si liberis, de iudiciis.

Tesserae dicuntur vasa, quibus mensurabatur frumentum Romae tantum, ibi, & l. tesserae, in l. mortuo, 10. §. 1. de legat. 2. §. l. in l. Titia, 9. de legat. 2.

Tesserae fragmentariae erant signa fragmentaria, quibus exhibitis frumentum a principe dabatur populo Romano, vt hodie in quibusdam locis nomini plumbi, vel crei, vel quid simile, quod pro symbolo sit, ex quo factum sit vt tessera pro iure percipiendi frumentum ponatur, §. l. in add. marg. in d. l. Titia.

Tessera est genus mensurae, quae mensuratur annona, gloss. tesserae, in §. sed & totum, in auth. de deposito. col. 6.

Testamentum in genere, num. 1. vsque 8.

Testamentum in scriptis, & non scriptum, 9.

Quoad testes adhibendos in testamento, 10. 11.

Quoad actionem testamenti, 12. 13. 14.

Quoad validitatem, & invaliditatem, & testamentum mitti, 15. 16.

Quoad testamentum non iure factum irritum, & non solum, 17. 18.

Quoad infirmitatem ruptum, vel rescissum per querelam, 19. 20. 21.

Quoad testamentum rescissum, vel ruptum agnitione posthumi, vel praeiudicium, vel exheredatione filij, 22. vsque 25.

Quoad testamentum ruptum, vel rescissum per arrogationem filij, aut per ingressum monasterij, 26.

Quoad testamentum imperfectum, & inter liberos, 27.

Quoad testamentum delectum, cancellatum, incensum, annullatum, vel reuocatum a testatore, vel ab alio, aut existum, celatum, vel deperditum, 28. 29. 30.

Quoad testamentum inficiendum, aperiendum, & exhibendum, & publicandum, 31. vsque 34.

Quoad testamentum pupillare, & substitutionem pupillarem, 35. 36. 37.

Quoad testamentum militis, 38. 39.

Quoad testamentum delinquentis, condemnati, relegati, infamati, vel capite minui, 40. 41.

Quoad testamentum capiti ab hostibus, vel eius filij, 42.

Quoad institutionem, substitutionem, & fideicommissum, 43.

Quoad testamentum falsum, 44.

Quoad impugnandum, vel rumpendum per contra tabulas, vel aliis, 45.

Quoad testamentum, vel exemplarium, & annullationem, & reuocationem primi, 46. vsque 50.

Quoad codicillos, & clausulam codicillarem, nu. 51.

TESTAMENTUM ex eo appellatur, quod testator mentis sit, in principio.

Inst. de testam.

Testamentum est voluntatis nostrae iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, l. 1. de testam. gloss. l. in principio, Inst. eodem.

Testamentum est voluntas solennis, & iure petmissa, & perfecta de eo, quod quis post mortem suam fieri velit, cum institutione heredis legitime facta, §. l. & ibi add. marg. in d. l. 1.

Testamentum large tempore dicitur quasi testatio mentis, vt etiam codicillos comprehendat, §. l. in d. l. 1.

Testamentum est quidem solennis ordinatio cum institutione heredis, ibi.

Testamentum est quid intellectuale, & incorporale: quia vnum potest fieri in duobus codicillis, ibi, & l. vnum, de testam.

Testamentorum genera olim duo erant in vsu, quorum vno in pace, & otio utebantur, Altero vero cum in praesentem exitum essent, quod prociendum dicebatur. Deinde tertium genus accessit, quod dicebatur per xram, & libram, quorum testamentorum formam in defunctu adit, in principio, Inst. de test.

in Testamenti compositione quatuor sunt: necessaria scilicet numerus septem testium, & quod quilibet subscribat, & quod sint ibi septem sigilla testium, & quod testator propria voce, & manu nomen heredis scripserit: quod vltimum hodie sublarum est, gloss. quia delatus, in §. si in auth. de hered. & Falcid. col. 1.

de Testamentis quatuordecim sunt disposita in iure, & de tabis, pleni sunt libri legum, auth. de triente, & senale, in principio, col. 1.

Testamentum licet sit mentis testatio: nihilominus tamen potest ab intestato succedi testationi mentis, §. l. ab intestato, in l. filij patris, 16. C. fam. ex c. i.

in Testamentis ordinandis inter cetera, quae requiruntur, principale ius est liberis institueri, vel exheredari, ne praeteritis illis rumpatur testamentum, l. inter cetera, de libe. & posthum.

Testamentum post mortem naturale dicitur immutabile: sed non post mortem civilem, §. l. pen. l. 1. de testam.

Testamenti forma non leditur priuatorum pactis, l. 3. eod.

Testamenti solennitas non potest a priuato per pactum colligi: sed bene a principe, §. l. in d. l. 1.

Testamentum, vt valeat, primo inspicendum est, an is, qui testamentum fecit, habuerit testamenti faciem, deinde an secundum regulas iuris cuius testatus sit, l. 4. eod.

Testamentum facere potest quilibet, nisi expresse prohibeatur, §. l. 1. ibidem.

Testamentum vno contextu debet fieri, & quod nullus alienus actus testamento intermiscatur: potest tamen intermisceri actus ad testamentum pertinentes, nec vitiat ob id testamentum, l. heredes palam, 1. §. si eod.

Testamentum si intermiscatur alienus actus necessitate naturae, vel ad abundantiam, non ob id vitiat testamentum, §. l. ibid.

Testamentum contra calcacho non est alienus actus, & extraneus, d. glo. fin. ibidem.

In Testamentum potest fieri contraditus, & quilibet actus, qui transiit in formam contractus, ibid.

In Testamentum si testator dixerit, vendo tibi, vel dono talem rem, & tu concessas, valeat venditio, vel donatio, ibi.

Testamentum, in quo filius exheredatus est incepta causa legitima, sed non verat: sed falsa, non est ipso iure nullum, l. si posthumus, 1. §. si de libe. & posthum.

Testamentum approbari videtur per contractum ab exheredato cum herede factum, l. si ponas, 13. §. de i. de i. testam.

Testamentum videtur approbare, qui pro herede aduocat, vel procuracionem suscipit, l. l. eod.

Testamentum defuncti approbare videtur, qui qualesque iudicium defuncti approbat, ibid.

Testamentum videtur approbare ille, qui est heres legatarij, & legatum petiti, d. l. fin. §. fin.

Testamentum hereditas penes chirographa sunt, l. si quis testamentum, 42. ad leg. Aquil.

Testamentum neminem habet heredes obligatum, imo ipse heres obligatur: nam creditor cum habet obligationem, §. l. ibid.

Testamentum debet manere apud eum, qui ex maiore parte heres est, aut in eadem sacra deponi, l. 4. fam. ex c. i.

Testamentum non capit substitutionem ex subscriptione testis: sed a testatore, §. l. si in l. Catus, 39. de pigno. actione.

Testamenti tabulas apud se depositas si quis pluribus praesentibus legerit, tenetur depositi, & iniuriarum, si legerit, vt iudicia secreta eius, qui testatus est, divulgauerit, l. 1. §. si quis tabulas, de positi.

de Testamenti tabulis deponendis quando agitur, & dubitatur inter plures heredes, cui eorum eas deponi oporteat, semper seniori iuniori, & amphiros honorem inferiori, & mas feminis, & ingenuis libertis debet praeferi, §. l. si de fide instrum.

ex Testamentum potest sibi acquirere is, cui bonis a iudice interdictionem est propter prodigalitatem, licet testator non possit, sed non acquirit sibi is, cui bonis interdictum est a lege, veluti hereticus, vel alius criminolus, §. glo. fin. in l. 1. §. cum, 18. §. fin. de testam.

ex Testamentum factum ad filios pupillares, §. l. primo, non potest dari bonorum possessio secundum tabulas, licet filius iam sui iuris, vel pupillus pube, vel seruus liber esset decesserit, si filius familiae 9. eodem.

in Testamentum iustici scriptura necessaria non requiritur, si reprobatur, §. l. pen. in l. si quis testamentum, 2. §. l. eod. non obstat, si quis testamentum, l. 1. §. si quis testamentum, 2. §. l. eod.

Testamentum signatum, & scriptum a testatore, in ipsum testium septem signis signatum heredi, cui perfectum, & valebit, nisi a testatore fuerit abolutum, & cancellatum, l. si testamentum, & ibi gloss. pen. eod.

Testamentum scribere potest seruus, etiam alienus, nullus testatoris, l. 1. seruus, eodem.

Testamentum habere praesumitur heres, §. l. legatum, de eod. p.

Testamentum potest ipse testator scribere, & tunc non dicitur publica scriptura, §. l. in l. seruus, de testam. sed testis non potest, sed non acquirit sibi is, cui bonis interdictum est a lege, veluti hereticus, vel alius criminolus, §. glo. fin. in l. 1. §. cum, 18. §. fin. de testam.

Testamenti scriptura facta a seruo, vel ab alio non tabellione iussu testatoris, si est non sit publica: praesumitur tamen publica, & solennis, nisi contrarium probetur, §. l. 1. & add. marg.

Testamentum non probatur ex scriptura non lecta, nec publica coram testibus, & ideo ex eo non possunt per legatam, sed fideicommissa, l. ex ea scriptura, eod. in Testam.

Testamento potest fieri contumelia, & sic delictum, nec per hoc vitatur testamentum, l. 3. de liberis, & posth.

Testamentis, & legatis nonnulla scriptura præualeat, l. si quis eum, subem, l. 6. de vulgari.

Testamentis figurat est sigilla sunt inducta de iure prætorio: sed subscriptio nes sunt inducta de iure civili, gl. signa, in l. parit, a. o. de vulgari.

Testamenti controuersis non potest sine iudice transigi, nec apud iudicem potest exquiri veritas alter, quam inspectis, & cognitis verbis testamenti, l. i. quemadmodum testamentum.

Testamenti inscriptio, & descriptio prodesset: quia sic potest esse clausum testamentum: quia nullus scit etiam de testibus, quid ibi sit scriptum, item quia immutatur sola incisione, gl. l. ibi.

Testamenti verbis non visis, nec cognitis transactio facta de illius testamenti controuersis non valet, & iuramentum hoc prætextu præstatum retractatur, & sententia super testamenti controuersis lata non visis testamentis, de acquiretate valeat: non de rigore, gl. verbis, ibi.

Testamenti instrumentum vilitate non est tantum solius heredis: sed etiam est vniuersorum, quibus aliquid in eo relictum est: proprietate tamen testamenti instrumentum solius tantum heredis est, l. 2. & ibi gl. ascriptum, quemad. test. instrumentum dicitur instrumentum publicum: id est publicam vilitatem respiciens, l. 2. & ibi gl. 1. & gl. publicum, eod.

Testamentum proprie dicitur illud, quod iure perfectum est: abusu tamen dicitur etiam illud, quod falsum, iniustum, irritum, ruptum, vel imperfectum est, d. l. 5. l. 1.

Testamenti interpretandis non est recipienda illa opinio, quæ nec menti, nec verbis testatoris congruit, l. si ancillas, 66. de legat. 1.

Testamenti plenius est faciendum interpretari, gl. l. in l. legatum ita est, 17. de annis legatis.

Testamento dicitur deberi id, quod ibi expresse relinquitur, vel per relationem ad aliud: veluti si quis in testamento legauit alicui quantum per epistolam scripserit alicui, vel quantum codicillis scripserit, l. si ita scripto, 38. de condit. & demon.

Testamentum omne dicitur vltimum, nisi contrarium probetur, gl. ostendere, in add. marg. in l. Lucius Titius, 78. §. qui habebat, ad Trebellian. l. cinnium, 19. & ibi gl. comprobatur, C. de testament.

Testamenti materia sunt literæ, & id, in quo scribitur literis, quibus fieri debet, sunt Græcæ, Latine, vel aliæ: notis tamen fieri non potest, gl. l. in l. 1. de bon. poss. secundum tab.

Testamentum sine scriptis potest fieri in terra, in lapide, & in omni materia, & etiam in scriptis potest fieri in terra, vel lapide, vel in tabulis ferreis, si sigillari potest, ibi.

Testamentum potest fieri non solum in charta noua: sed etiam in charta delecta: id est scripta: ac postea rafa, l. 4. & ibi gl. o. eodem.

Testamentum potest fieri in opisthographo: id est in tabula nulla, in qua erant scripta debita, l. 2. & ibi gl. h.

Testamentum prius debet facere pater, & solenniter, aliàs nullum est testamentum, gl. h. in l. v. bonorum, eo.

Testamentum, in quo libertates, & legata relicta sunt possunt agere ferui ad libertates, ibi relicta, licet alij legatarij perentes sua legata succubant, vt quia testamentum erat inueniunt ruptum agnatione posthumi, vel irritum ac capis diminutione, vel non solenne, l. 1. de except. rei iudi.

Testamentum non dicitur contractus, l. verba, 20. & ibi add. marg. de verb. fig. testamentum quamdum potest valere, tamdiu legitimus heres non admittitur, l. quamdum possit, 90. de reg. iur.

Testamentum in dubio præsumitur solenne, & validum, donec contrarium quis ostenderit, l. 4. & ibi gl. penultim. C. de ius, & facti ignorat.

Testamentum fuit se inuicem insinuando possunt duo in eadem charta scribere, l. licet inter, 19. C. de pactis.

Testamentum a principio non potest valere pro parte, & pro parte non valere: ex post facto autem potest per querelam pro parte valere, & pro parte non, gl. 4. in l. cum duobus, 13. C. de inofficio testamento.

Testamentum coëptum, & non impletum dicitur quantum ad solennitatem: sed bene completum quoad voluntatem, gl. 4. in l. si C. famil. ercif.

Testamentum qui impugnatur, debet ostendere causam, quare iur. caret, l. si scriptum, 13. C. de probat.

Testamentum à pacto differt multipliciter: nam testamentum potest mutari ex sola vnius voluntate: pactum non item pactum dimitit heredem obligatum, quod non eodem modo facit testamentum, gl. 1. in l. hereditas, C. de pact. conu.

Testamentum sine traditione transfert dominium: sed pactum non ibidem.

Testamentum quando est conditum non secundum formam traditam à prætoribus: secundum formam iuris civilis, competit tantum vtilis bonorum possessio secundum tabulas, l. 2. C. de bon. poss. secundum tabul.

Testamentum, sicut excluditur ab hereditate heres ab intestato: ita & per vium heredem, dum tamen sit in vltiori gradu, gl. pe. & vlt. in l. 1. Cod. vnde liberi.

Testamentum factum in patria secundum priuilegia patris vbique valet, & sic etiam extra patriam, l. si non specialis, 9. C. de testament.

Testamentum conditum coram principe, seu principe, per oblatas preces insinuatum valet, etiam sine solennitate testamenti, dum tamen sit vltimum, & ex eo potest fieri bonorum possessio, & adiri hereditas, dummodò falsum per duos testes probetur, quod principi sit insinuatum, l. omnium, 19. C. co.

Testamentum, vel donatio quando insinuat coram iudice, non est necesse, quod aliquis index dicat, vel faciat: sed sufficit, quod eo presente fiat scriptura in actis, ibi.

Testamentum quantum ad acquisitionem domini plenius iam datur, plenius per morem, plenius per actionem, gl. complere, ibidem.

Testamentum si sit conditum in presentia principis, si in eo non reperitur non solum saltem descripti non probatur, l. si pe. ibi.

Testamentum dictantibus possunt in testamento legata, & fideicommissa relinqui, non tamen potest scribere testis testamenti, dictantibus, l. 2. & ibi gl. 1. C. eo.

Testamentis, & in quibuslibet vltimis voluntatibus ordinandis non debet intervenire actus vilius extraneus, nisi fit interuallum procedens ex necessitate naturæ contingente testatori, vel alicui ex testibus, & si in teste talis necessitas potest expediri in breui tempore, expectandum est talis testis, alius loco eius alicuius subrogandus, cui respecti debent omnia prius gesta, l. cum antiquitas, 28. C. eodem, gl. h. in l. heredes psalm, 21. §. si de testa.

in Testamentis ordinandis debent obseruari leges, quæ circa ea statuta sunt in omnibus ciuitatibus, & in castris, vbi literarum viget scientia: secus vciò in villis, in quibus non reperiuntur homines literarij, l. C. de testam.

Testamento exculis potest agere ad suum creditum, l. 3. C. de impuberum.

Testamentum etiam solenniter factum non est publica scriptura, antequam aperiatur, & testes testamentarij recognoscant sua sigilla, gl. si in l. 1. C. quemad. testam.

Testamenti copiam petenti, si iurat de calumnia, facienda est copia illius partis, quæ ad eum pertinet sine die & consule, nisi fit talis pars, quam testator prohibuit aperiri, aut pertineat ad alterius infamiam, l. 3. C. eo. & ibi gl. si.

Testamentum idem est, quod elogium, gl. 2. in l. pe. C. de codicil.

Testamentum conditum secundum leges antiquas, & ante legem nouam, vel etiam post legem nouam ante tamen, quam ea lex publicata, vel insinuat sit, valet, & est obseruandum, licet testator post legem nouam superuixerit, & potuerit mutare testamentum, aut vt factæ nouæ constitutiones, in §. prouinciarum, & §. collectiue, col. 5.

in Testamentis chordulas, quæ fiebant de lino, apponebantur septem sigilla de cera, & quantumvis ille chordula fiat aliena, dominus non potest eas vendicare propter publicam vilitatem ad similitudinem signi iniuncti, l. reprob. gl. si proprio, in add. in §. in autem, de pupill. substituit.

Testamentum, quod quis fecit ante tribunalum, nisi probetur postea ab eo dictum esse, quod valeret velle, ad ius commune pertinet, l. Titius, 26. de milite, testam.

Testamentum per plures scripturas conficere quandoque necessarium est, vt si quis nauigaturus secum ferre, & domi relinquere iudiciorum suorum constitutionem velit, §. pen. Inst. de testam.

Testamentum à iure civili est inuentum, gl. ciuilibus, in l. qui testamentum, 20. §. pe. de testam. gl. differentia, in l. ex hoc iure, de iust. & iur. sed prædicta, & ibi gl. ad ius ciuile, Inst. de testam.

Testamentum dicitur esse de iure ciuili, & bonorum possessio de iure prætorio, & idem testamentum de iure ciuili non rumpitur per contra pacta, à parte, vel filio: sed bene ab exheredato per querelam, gl. pertulit, in l. filio, 16. §. si de inoff. testam.

in Testamento disposita non valent, nisi saltem per vnum ex pluribus heredibus adeatur hereditas, l. si nemo, 9. de testamentar. tutela.

Testamentum, quod non habet heredem, non valet, gl. perfectè, in §. pe. Inst. iur. quib. mo. testam. insinuen.

Testamentum insinuatum dicitur, quando institutus non adit hereditatem, vel quæ non potest, vel quia non vult: & sic delictum non adit hereditatem, vel instituti heredis, §. cum autem, in add. marg. Inst. de hered. quæ ab irrit.

Testamentorum iura per se firma esse oportet, neque debent pendere ex alieno arbitrio, l. illa institutio, §. 1. & ibi gl. l. 1. de heredi militu.

Testamentum sicut in alterius voluntatem expresse commissum non valet: sic nec legatum expresse commissum in alterius voluntatem, vt ipse dicit: sed vt arbitretur, valet, l. Lucius, 9. 1. de legat. 1.

Testamentum per alium facere prohibetur est, gl. osti, quemadmodum, in l. libemus, 29. C. de testam.

Testamentum, vel vltima voluntas non irritatur, licet ille, cuius arbitrio electio est commissi, non arbitretur, l. 1. §. 4. est etiam, C. communia de legatis.

in Testamento, & vltimis voluntatibus tertio non eligente transferatur electio in legatarium ipsum, ibi.

in Testamento, & vltimis voluntatibus potestas eligendi durat anno ibidem.

Testamentum ex libero, non ex alieno arbitrio debet procedere, gl. permissum, in principio, Inst. quibus non est permillum facere.

Reliquum verbo, Actio, 231. Cacus, Dispositio, Editum, 9. Heres, 103. 105. Lucus, 1. Transiitio, 2. 1. 22. Transigere, Ag noscere.

TESTAMENTORUM duplex est species: scilicet in scriptis, & nuncupatiuum, §. 6. Inst. de testam.

Testamentum in scriptis hodie debet fieri cum subscriptione testatoris, & septem testium, & sigillo eorum, §. sed cum paulatim, Inst. eodem.

Testamentum in scriptis debet fieri vno contextu, & vno contextu debent testes in eo adhiberi, ibi.

Testamentum in scriptis redactum per publicum tabellionem si ostendatur, debet ei credi, siue defuerint testes esse, siue non aliàs testamentum quantumvis esset in scriptis, omnino debent recognosci figura, vt credatur ei, l. gl. signaturus, in §. sed cum aliquis, Inst. eodem.

Testamentum nuncupatiuum probatur, & creditur ei absque eo, quod testes producantur, quando scriptura publica de eo facta, vel quando pars conficitur testamentum sic fuisse factum, aut quando testes deponunt antequam ipsum defectus appareant, d. gl. signaturus, & ibi add. marg.

Testamentum nuncupatiuum de consuetudine potest probari per publicum instrumentum tabellionis, quod continet duorum, vel plurium hominum presentiam, & continet testatorum condidisse testamentum nuncupatiuum coram septem testibus: sed de rigore iuris non potest, l. 1. in l. heredes psalm, 21. de testam.

ad Testamentum nuncupatiuum probandum requiruntur septem testes, non pauciores, ibi.

Testamentum in scriptis potest fieri sine legatis, & fideicommissis, ibidem.

Testamentum sine scriptis potest quis facere non solum quinque verbis: veluti Lucius Titius solbi heres esto: sed etiam tribus: veluti Lucius heres esto: nam, Titius, & pronomen, mihi abundat, l. 1. §. qui neque, & ibi gl. rellatur, de hered. insti.

Testamentum in quo septem testium signa comparantur, valet, licet non omnium, si ut signauerunt, comparantur, l. cum tabula, de bon. poss. secundum tabulas.

in Testa-

in Testamento scripta si ita sunt scripta, vt intelligi non possint, perinde sunt, ac si scripta non essent. l. quo iudicio. 74. pen. de regul. iuris.

Testamentum nuncupatiuum reductum in scriptis potest probari per publicam scripturam manu publici notarii confectam, vel etiam per confessionem aduersarij, & quod sic se habet consuetudo. gl. in l. 1. C. de testam.

Testamentum in scriptis debet fieri sub certa forma, de qua in l. hac consulti ssima. 21. C. eodem.

Testamentum nuncupatiuum hoc est sine scriptura debet fieri coram septem testibus ad hoc conuocatis, & testatoris voluntatem audientibus, d. l. hac consulti ssima. 4. per nuncupationem.

Testamentum nuncupatiuum valet, licet testator non exprimat coram testibus illa formaria verba scilicet ipsos testes esse vocatos, eo quod vult sine testibus non testari, in testamentis. l. 6. C. eod.

Testamentum nuncupatiuum potest probari per scripturam publicam notarii, vel per instrumentum publicum testamenti, in quo sunt descripti septem testes. §. gloss. ostenditur. in l. fin. Cod. de fideicommissis.

Testamentum potest scribi in tabulis, aut in chartis, aut in alia qualibet materia, §. ubi autem. Inst. de testam.

de Testamento vno, & eodem licet fiant plures scripturae: tamen vnum testamentum est intelligitur. 4. pen. Inst. eod.

Testamentum nuncupatiuum totum est de iure ciuili, nec participat cum iure praetorio. §. fin. Inst. eod.

TESTAMENTUM ENIM VNO AB OMNIBUS SEPTEM TESTIBUS POTEST SIGNARI SEPTIM ANNIS HABENTIBUS CHARACTERES, VEL PAUCIORIBUS, VNO SOLO ETIAM ALICUI. §. pen. & ibi gl. annalis, & gl. iustum. Inst. de testam.

in Testamentis numerus septem testium, & eorum signacula sunt de iure praetorio: sed subscriptiones testatoris, & testium sunt de iure ciuili, §. sed praedicta. & ibi gl. sed ius. Inst. eod.

in Testamento vno, eodemque potest esse testis pater cum filiis in potestate, item duo fratres in eiusdem partis potestate possunt esse testes in vno testamento, dummodo testamentum sit alienum: sed si proprium, vel domesticum §. pater. Inst. eod.

in Testamentis reprobatum domesticum testimonium, ibid.

in Testamento prohibetur esse testes heredes scriptus, filius eius, item pater, & frater heredis, §. sed neque. Inst. eod.

in Testamento testes adhiberi possunt legatarij fideicommissarij, & eorum coniuncti, §. legatarij. Inst. eodem.

in Testamento potest esse testis scriptor testamenti, vel tabellio, gl. in potestate. ibi. & l. Domitius. de testam.

in Testamento nuncupatiuo requiruntur septem testes, coram quibus debet testator palam nominare heredes, §. fin. Inst. de testam.

in Testamento nuncupatiuo testes debent esse rogati, §. gl. adhibitis, in add. ibid.

in Testamento quandoque nullus testis vocatur, vt si miles moriatur in bello: quandoque vnus tantum sufficit, vt imperator: quandoque adhibentur duo, vt inter filios, etiam si sint mulieres, vel quando miles facit testamentum in tentorio: quandoque tres, vel quatuor, vel pauciores; quandoque quique, vt in testamento rusticorum: quandoque septem, vt generaliter: quandoque octo, gl. l. 1. ibi. & l. hac consulti ssima, & ibi gl. rogatis. C. eod.

in Testamento militis non requiritur numerus testium, neque alia solennitas in principio. Inst. de militari testam.

Testamentum vt sit secundum regulas iuris ciuili requiritur quod in nuncupatiuo ad sint septem testes, & rogati, & vno contextu, & palam dici debet non heredis: in scriptis autem testamentum fieri debet coram septem testibus rogatis, & subscriptionibus, & signantibus, testatore, vel alio pro eo scribente nomen heredis, gl. in l. 4. de testam.

Testamentum non valet, ubi testes in eo conficiendo inuiti sunt detenti, l. qui testamentum. 20. §. fin. eod.

ad Testamentum scribendum rogatus non oportet, quod rogetur postea, vt sit testis in eoque videtur rogatus, cum subscripserit, vt testis, l. Domitius, & ibi gl. 1. eod.

in Testamento coram quinque tantum testibus factum valet, si in eo venientes ab intestato sint scripti, l. 1. & ibi gl. fin. de iustro, rupto.

in Testamentis numerus septem testium, & quod sint rogati, puberes, masculi, & liberi, sunt de forma substantiali, §. gl. 1. in l. uemo, §. 8. de leg. 1.

Testamentum absque septem testibus probatur per instrumentum publicam manu notarij confectum, & ita se habet consuetudo. gl. in l. 1. C. de testam.

Testamentum inter liberos si sit conditum, sufficiunt minus septem testes, l. hac consulti ssima. 21. & ibi gl. rogatis. C. eod.

Testamentis in scriptis secreta testes scire non oportet: secus in nuncupatiuo: quia debent scire, quae in eo scribuntur, gl. 1. ibi.

Testamentum in scriptis non subscribitur a testibus, nec signatur, pro infecto haberi debet, d. l. hac consulti ssima.

in Testamento in scriptis quilibet testis debet subscribere pro se: non vnus pro alio in testamento tamen rusticus potest vnus pro alio subscribere, gl. pe. ibi.

Testamentum debet condere rusticus in villa cum praesentia septem testium, & suis subscriptionibus, si ibi scientes literas inueniri fuerint: si vero non inueniantur literati septem testes; minus tamen quam quinque non admituntur, l. si. C. eod.

Testamentum debet habere septem testes rogatos, nisi inter liberos: quia tunc sufficiunt qualicumque iudicia etiam per duos testes sortitos, gl. exceptio. in l. si. C. de codicillis.

in Testamentis requiritur praesentia septem testium ad euitandam falsitatem, vt per ampliores homines perfectissime veritas reueletur, l. final. Cod. de fideicommissis.

in Testamento testis esse non potest ille, qui non habet testamenti factionem: fallit in filiofamilias, qui potest esse testis, licet non possit testari, l. si, cui. 18. & ibi gl. factionem, de testamento.

Testamentum est nullum, si vnus de septem testibus defuerit, vel coram testatore omnes eodē loco, suo, vel alieno annulo non signauerint, l. si vnus, o. C. de test.

Testamento heres, institutus, non potest esse testis in eo testamento; sed legatarius, vel tutor testamentum datus potest esse testis in testamento, nisi sit impubes, vel in potestate testatoris, l. qui testamentum, a. o. de testam.

Testamentum potest esse testis tutor in eo testamento datus, gl. 1. ibidem.

Testamentum, in quo sunt quinque testes tantum, non valet, quando testator voluit testari: quod pater per institutiones, & exheredationes, vnde nec valet, vt codicillus, cum hoc ibi dictum non sit, gl. l. 1. in l. non codicillum, l. 4. Cod. de testam.

Testamentum coram septem testibus factum, & postea ruptum potest confirmari quinque testibus, non vt debeat ex testamento: sed vt debeat ex vltima voluntate, gl. pen. in l. 1. C. de codicillis.

Testamenti solennitas potest probari per duos testes, licet septem exigantur in compositione, gl. duobus, in l. comparationes, C. de fidei iurum.

Reliqua verba, in §. ubi autem, legatariis, 6. 7. Seruus, 2. 4. Testis, 3. 8. Mulier, 4. §. 5. Ca. c. impubes, 1.

TESTAMENTI FACTIO non priuati: sed publici iuris est, l. 3. de testam.

Testamentum facere permittere non potest pater, vel dominus filiofamilias vel seruo: debet enim permitti a lege cum sit publici iuris, & non priuati, l. 1. & ibi gl. l. eodem.

Testamenti factio ob idibus publica auctoritate conceditur: id est ad principem, dicitur gloss. 1.

Testamenti factio actiua, & passiuam significationem habet, ibi, & gl. o. in l. 4. eod. §. in extantibus, vt. testamenti. Inst. de hereditatibus.

Testamentum fit ab homine non vt publico: sed priuato: & ideo in testamenti factione patria potestas consideratur, & in iure publico acquiritur ad executionem non spectatur patria potestas, vt in magistratu, & dignitate, dicitur, l. 1. in l. 7. in add. marg. de testam.

Testamentum facere iure communi prohibetur xij. personae: scilicet filiusfamilias, impubes, furiosus, prodigus, mutus, furus, caecus, damnatus ad mortem, obfides, & is, qui de statu suo est incertus, & is cui a lege bonis interdictum est: seruus, & monachus, gl. 1. in l. 4. eod. gloss. ex lege, in §. fin. Inst. quibus non est permittitur, facere.

Testamentum masculi habentes xiiij. annos completos possunt facere, nec requiritur quod excedat eos annos: sed sufficit, quod ipso natali die xiiij. ann. masculus faciat testamentum, & femina xij. anno ipso natali die l. quae aetate, de testamentis.

Testamentum facere potest quatuordecimo anno pridie calendas Ianuarij post sextam horam noctis ille, qui natus est calendis Ianuarij. ibid.

Testamentum nuncupatiuum, & in scriptis potest facere ille, qui manus amiserit, quamvis scribere non possit, l. qui manus, o. eodem.

Testamentum facere non potest, qui testamentum domini manumissus est, si ignoret dominum decessisse, & hereditatem eius esse aditam, l. qui testamentum, l. 4. eodem.

Testamentum facere non potest de statu suo dubitans, vel errans, aut qui incertus est, nisi sit miles, vel veteranus, d. l. qui testamentum, & ibi gl. cum l. seq. l. 1. & ibi gl. facere, de legat. 3. l. Aristo, & ibi gl. p. de iure codicil.

Testamenti factionem passiuam habent filiusfamilias, seruus alienus, furus, licet actiuam non habeant, l. filiusfamilias, 1. 6. de testam.

Testamenti factionem passiuam habet posthumum etiam alienus hodie, quod olim fecus erat, d. l. filiusfamilias, & ibi gl. 1.

Testamentum facere licet non possit furiosus: habet tamen testamenti factionem passiuam: quia potest ibi acquirere legatum, vel fideicommissum, d. l. filiusfamilias.

Testamentum facere non potest is, cui lege: id est legis auctoritate ad iudice bonis interdictum est: si fecerit, ipso iure non valet, nisi anrequam ei bonis interdictum esset, scilicet illud, l. si, cui. 18. eod.

Testamentum facere non potest prodigus, & iudice bonis interdictum est, licet possit ibi ex testamento acquirere, gl. 1. & ibi add. ibid.

Testamentum facere non potest damnatus ob carmen famosum, quod de alio scripsit, neque potest ad testamentum adhiberi, vt testis, d. l. si, cui. §. si.

Testamenti factio cum seruus ex persona dominorum introducta est, l. non minus, 3. l. & ibi gl. cum testamenti, de hereditatibus.

Testamentum facere, vel fideicommissa relinquere non potest is, qui incertus est, an sit capus ab hostibus, an a latronibus detentus, l. 1. de leg. 3.

Testamenti libera factio auferri alicui non potest, gloss. l. in l. ex facto, l. 7. ad Trebel.

Testamenti libere faciendi confessio a principe intelligitur solenniter, & iuris solennitate feruata, si quando, §. principio. C. de inoff. testam.

Testamenti factio alicui inhabili concessa intelligitur concessam actiuam, quam passiuam gl. 1. ibid.

Testamenti factionem non impediunt in homine sanae mentis senectus, aut corporis infirmitas, l. 3. C. qui testam. facere.

Testamenti factionem impedit patria potestas, ibid.

Testamentum facere non potest pupillus: sed bene potest adules, licet malitia non suppleat aetatem, vel non dum sit 25. annorum, l. 4. & ibi gloss. final. Cod. eodem.

Testamentum facere non potest pupillus etiam cum tutore: sed post aetatem 14. annorum saltem per vnum diem facere potest, gl. 1. & pe. ibid.

Testamentum non solum: sed etiam codicillos facere non potest furus, l. non codicillos, §. 8. de codicillis.

Testamenti factionem dicitur habere seruus: intelligi in passiuam significationem, gl. directam, in principio. Inst. qui testamentum tutores dari possunt.

Testamentum impuberis non valet, etiam si postea, pubes factus decesserit, §. praeterea Inst. quibus non est permittitur facere.

Testamentum impuberis eius, qui tetigit vltimum diem xiiij. an. vel xij. aetate, gl. 1. ibid.

Testamentum facere non potest obfides, nisi sit obfides inter ciuitatem, & ciuitatem, inter quos capti non sunt seruus, gl. ex lege, in add. in §. si. Inst. quibus non est permittitur.

Testamentum facere non potest de crimine famoso damnatus: non tamen qui bene infamis etiam ob crimen famosum damnatus receditur a testando, d. gloss. ex lege, & ibi add. marg.

Testamentum facere non potest monachus, § d. gl. ex lege.

Testamenti factioem habet non solum is, qui testamentum facere potest: sed etiam is qui alieno testamento, vel ipse capere potest, vel alij acquirere, licet pro se non possit facere testamentum, & ideo furiosus, mutus, furus, posthumus, infans, filiusfilius. servus dicuntur habere factioem testamenti passivam, licet non habeant actiivam, § in extraneis. Inst. de hered. qualitat.

Testamenti factioem passivam non habet incerta persona, de portatus, damnatus in metallum, apostata, servus de adulterio cum domina commisso accusatus, collegium, nisi probetur legitimus, incestuosus, hereticus maioris heresit, § testamentum, in § legat. Inst. de legatis.

Testamentum potest quis facere sub conditione, si intra certum tempus decesserit, l. potest quis, § 6. de hered. institut.

Testamentum facere si quis vult, & venientes ab intestato non pariter venire notarium, tunc debet iudex ire, vel mittere notarium, vt potest testari, l. currente, § 2. de testibus.

Testamentum facere possunt infames, nisi quando expresso iure cautum est, ne possint facere: item potest facere relegatus, licet habeatur infamis, gloss. l. in add. marg. in l. ob carmen, § 2. de testibus.

Testamentum facere possunt, qui apud hostes legatione funguntur, etiam si fuerint ibi capti, qui a latronibus, & ibi gl. funguntur de testament.

Reliqua verbo, Annae, 1. Apollodorus, Conventio, 3. Ritus, 80, § fine § 3. 147. 148. 149. Intestabilis, Intestabus, Mafculus, Meretrix, Monachus, 3. Olfides, Peditum, 7. Pupillus, 37. Servus, 24. Testator, 1. 2. 3.

TESTAMENTUM INALIDUM non operatur tacitam permissionem: quia in testamento inualdo nihil disposuit testator de expunctione: alias tamen ex testamento inualdo bene probatur voluntas testatoris in eo quod disposuit testator, ibi l. dominus, § 14. in add. marg. de conditione indeb.

Testamentum, quod ab initio non valet ex testantis defectu, impedimento cessante non confirmatur, l. si filiusfam, 19. de testam.

Testamentum, in quo primis heredibus nuncupatis, priusquam secundis expri meret, obmutuit, non valet, etiam si illi nominati essent incapaces, § l. si quis cum testamentum, & ibi gl. l. eodem.

Testamentum reconualefcit, si defectus extrinsecus tempore aperturæ tabularum cessat, l. qui soluendo, § 42. de hered. Instit.

Testamentum vt reconualefcit, & vt scripserit adire possit, hodie inspicitur tempus mortis, non tempus aperturæ tabularum, gl. 2. ibid.

Testamentum si ab initio deficit propter defectum testantis, ex noua voluntate non conualefcit cessante impedimento: secus est in codicillis, l. 1. § 1. de legat. 3.

Testamentum quoties nō valet, nihil in eo testamentum relictū valet: valet tamen si de commissum in testamento inualdo relictum, si postea in codicillis, vel epitola coram quinque testibus facta relinquatur, dict. § 1. & ibi gloss. l. aliis.

Testamentum, quod ab initio valet, & in medio tempore deficit, potest reassumere vires ex post facto de iure pratorio, gl. quoties, ibid.

Testamentum factum a seruo, qui tempore mortis communi errore pro libero habetur, non tenet, l. 1. & ibi gl. pen. de editio diu Adriani.

Testamentum non facere, vel facere sed inualidum acquiparatur, l. 4. C. de legiti. heredit.

Testamentum ubi est inualidum, libertates in eo relictæ non debentur, nisi in eo esset clausula codicillaris, l. si iure non, l. 1. C. de testam. manumissio.

Testamentum non vitiatur transpositio verborum, & ordinis peruersio, si a membrionis errore procedat, & non a mēte testatoris: hodie tamen etiam si a membris testatoris procedat, l. ambiguitates, § 4. & ibi gloss. l. cum l. seq. Cod. de testam.

Testamentum quandoque valet pro parte, & pro parte non valet, § siue igitur, & ibi gl. testamentum, in aut. vt cum de appel. cognos.

Testamentum, in quo patet infirmitas filium spurium non valet, si tamen filius spurius antequam pater moreretur legitimaretur, tunc valet testamentum, & heredis institutio, l. filiusfam. in additione, de testam.

Testamentum non vitiatur ex eo, quod testator diuersis nominibus illud appellauerit, l. testamentum, 17. C. de testam.

Testamentum non vitiatur superflua omisso tamen necessarium contractus, & testamenta viciat, ibid.

Testamentum si quis fecerit erat sanæ mentis, furor postea superueniens non annullat illud testamentum, l. 3. Co. qui testamenta facere possunt, l. qui testamentum, § nec furiosus, de testamen.

Testamentum non valet, si cortina, vel lintens esset circa lectum testatoris ita, quod testes non viderent testatorem, l. si non speciali, 19. C. de testam.

Testamentum, quod non rumpantur, nec reddantur inualida, reipub. interst. § l. vtilitatem, in l. Gallus § quod si is. de liberis, & posthu.

Testamentum factum ab eo, qui erat servus hostium, non valet, etiam si postea redierit, l. eius, qui, § eod.

Testamentum factum antequam testator ab hostibus fuisset captus, valet, siue redeat, siue non redeat, gl. 1. ibid.

Testamentum factum si testator ab hostibus captus sit, recte potest ibi codicillos facere, & confirmari facto testamento valent, ibid.

Testamentum eius, cui aqua & igni interdictum est, etiam iure non valet, siue antea esset factum, siue postea: sed eius bona publicantur, si sunt lucrosa: alias creditoribus conceduntur, secus de iure canonico, d. l. eius, qui, § 1.

Testamentum nulli perfectum per sequenti mutatur non inualidatur de iure civili, neque irritatur de iure pratorio, l. confirmatur, § si post, & ibi gl. nec similes, de iure codicillorum, § item furus, Inst. quib. non est permillum, facere test.

Testamenti validitatem inspicitur tempus mortis: non conditionis existentis § sed hactenus, Inst. de militari testam.

Testamentum reus factum non ideo minus valet: quod testator postea propter aduersam valetudinem mente captus incidit: secus si sanæ mentis incidisset, l. 1. & ibi gloss. l. de iniusto, rupto.

Reliqua verbo, Inualidum, Legatum, & Appellatio, 12.

TESTAMENTUM non iure factum dicitur id, quod ruptum, irritum, vel non 17
solenne est, gl. fin. in l. de petitione heredit.

ex Testamento rupto, irrito, vel non solenni hereditas non potest ad aliquem pertinere, vt adire possit de iure diuili, § gl. si.

Testamento rupto, irrito, vel non solenni datur quandoque bonorum possessio secundum tabulas, licet adiri non possit, ibi.

Testamentum dicitur irritum per capitis diminutionem: sed ruptum dicitur per aliud testamentum, gloss. siquis, in l. Papinianus, § si quis & irritum, de inofficio.

Testamentum nupititur natiuitate posthumum: item per secundum testamentum, gl. 1. in l. si quis legatum, § de falso.

Testamentum non iure factum appellatur illud, in quo si omnia rite facta fuissent, iure factum diceretur, & testamentum falsum dicitur illud, quod si adulterium non esset, verum testamentum recte diceretur, dict. l. si quis legatum.

Testamentum non iure factum dicitur illud, quod caret solennitate testij, vel quando testator non habuit testamenti factioem, & fecit vel quando falsum in potestate præterituit, glo. nominat, in § alio quoque modo, Inst. quib. nōq. dis testam. Inst.

Testamentum non iure factum dicitur, quando solennia necessaria juris deficiunt, veluti circa testes, vel sigilla, aut similia, l. 1. & ibi gloss. l. de iniusto rupto.

Testamentum non iure factum si legatarius contemnit, nec obripit, potest legatum contigui, vel retinere: sed qui testamentum falsum dixit post legatum acceptum, etiam si non obtinuerit, debet amittere, quod consequutus est, h. post legatum, & ibi gl. 2. de his, quib. vt indignis.

Testamentum patris non iure factum afferens filios, & succumbens non perdit legatum in eo sibi relictum: quia ob id non intelligitur impugnat, & accusare iudicium desumpti taliter, vt perdat legatum: nec tamen impugnat, l. p. & ibi gl. l. eod.

Testamentum irritum per capitis diminutionem testatoris probat voluntatem testatoris, l. si de reb. eorum, qui sub tutela.

Testamentum iure factum postea fit irritum per capitis diminutionem testatoris, quia bona eius in alium transferunt, gl. 2. in l. Cornelia, 12. de testam.

Testamentum factum non irritatur per qualitatem corporis testatoris postea 18
mutatam, ibid.

Testamentum iniustum quinque modis irritatur, l. 1. & ibi gloss. l. de iniusto rupto.

Testamentum constituitur irritum quando heres institutus non adit hereditatem, vel quando capite minus est, d. l. 1. & ibi gl. fin.

Testamentum filifia, veterani postea morte patris sui iuris facti, vel aliis emancipati non irritatur, l. si quis filio, § l. eod.

Testamentum ita factum, si ex hac infirmitate decessero, talem heredem mihi instituo, valet, sed reconualefcit irritatur, l. potest, § 6. in additione marg. de hered. Instit.

Testamentum per bonorum possessionem contra tabu. propter solam agnitionem irritatur, gloss. antiqua, in l. cum furiosus, 7. § fin. autem Cod. de curatore furioso.

Testamentum irritum quoad heredis institutionem, cetera hodie firma permanent, gl. § in l. 1. ff. de bon. poss. contra tab.

Testamentum filij existente parte in deportatione irritatur: postea eo restituito, cum filius reuincat in patriam potestatem reconualefcit, § l. si & ibi gl. rata, C. de sententiam passis.

Testamentum per capitis diminutionem testatoris fit irritum propter reconualefcit tamen de æquitate pratoris, si testator postea tempore mortis eius Romanus, & sui iuris factus retineat primam voluntatem, quam debet declarare saltem coram quinque testib. § non tantum, & ibi gl. fin. & ibi add. Inst. quibus modis testam.

Testamentum irritatur per legem quoad institutionem, quando ille, qui cognouit se heredem scriptum in testamento, testatorem inopia l. bo. autem non alimentauit, imò illum passus est fame necari, glo. 1. in additione marg. § d. § alio quoque.

Testamentum irritatur per legem quoad institutionem, quando ille, qui cognouit se heredem scriptum in testamento, testatorem ab hostibus captum non redemit, ibid.

Testamentum irritum fit, quando institutus non adit hereditatem, gloss. l. irritum, ibid.

Testamentum irritum fit per capitis diminutionem testatoris: dicitur etiam irritum quod non iure factum est: item quando mortuo sibi conuincit ob crimen, gloss. irritum, & ibi addit. in principio, Inst. de heredit. quæ ab intestato.

Testamentum infirmatur capitis diminutione etiam minima testatoris, gloss. ne fit, in l. nec ci. § eorum, de adoptio.

Reliqua verbo, Heres, 133. 134.

TESTAMENTUM nullum, vel inofficium afferens si vult agere, debet eligere vnam viam, vel de inofficio, vel de nullitate: quia ambobus simul non potest agere: sed vna via ad potest alia agere etiam post quinquagesimum, l. 1. Papinianus, § si quis irritum, & ibi gloss. mouere, de inofficio testam.

Testamentum inofficium improbe afferens si succubuit ad, quod in testamento ipsi relictum est, perdit, & quasi ab indigno ablatum si co applicatur, dict. l. 1. Papinianus, § meminisse.

Testamentum inofficium improbe afferens perdit, quod darum est testamento, si petuerat in lite vsque ad sententiam, si verò desistit ante sententiam vel decessit, non perdit illud, ibid.

Testamentum inofficium improbe afferens condemnatus si appellauerit, & pendente appellatione desistit, non aufertur ei datum ex testamento, glo. si non obtinuit, ibid.

Testamentum inofficium, improbe proponens si eo absente condemnatus sit, non

TES IVRIS CIVILIS TES

non perdit id, quod testamentum datum est ei: quia magis propter absentiam videtur condemnatus, quam quia habere causam, d. §. meminit, & ibi gloss. quod accipit.

Testamentum inofficiosum asserens si succumbat, perdit tantum illud, cuius emolumentum ad eum pertinet: non tamen illud, quod rogatus est restituere: quia non debet fieri iniuria ei, cui restituere debet: sed hodie hoc corrigitur per auth. ex causa. d. §. meminisse, & ibi gloss. non valent.

Testamentum inofficiosum dicere non potest ille, qui legatum ex illo percepit, nisi fuisse gravatus illud alij restituere, l. si pars, i. o. §. si cod.

Testamentum inofficiosum querela agens si succumbat, non perdit id, quod extra testamentum caput, puta ex causa dotis, vel donationis, l. etiam si, i. §. cod.

Testamentum remanet validum, & debentur legata, si causa, super querela transactione decidatur, l. si suspensa, i. §. §. quavis cod.

Testamentum inofficiosum dicere non potest legatarius post legatum acceptum, l. post legatum, & ibi gloss. i. de his, quibus ut indignis.

Testamentum facta super peculio castrensi ab episcopis, & clericis non subiacent querelae inofficiosi, l. cum lege Leonina, i. §. C. de episcopis.

Testamentum inofficiosum potest dici a filio, si pater extraneum instituit, & filium praeerit, dicentem nolo esse heres, l. §. gloss. in l. si quando, i. §. §. C. de inoff. testam.

Testamentum facta super peculio castrensi, vel quasi, hodie subiacent querelae inofficiosi, l. §. gloss. ferant, in §. presbyteros in auth. de sancti filii, episcopis, col. 9. & reprobat gloss. pro exheredatione, in additione, in §. pe. Inst. de exheredat. liberorum.

Testamentum inofficiosum continet quandoque exheredationem, & praeritionem, gl. non possint, & ibi add. in §. sed nostra. Inst. de success. libere.

Testamentum recesso non debentur legata, vel libertates, & soluta repetuntur: sed libertates debentur si post quinquennium agatur, vel etiam ante, si sint directae relictas: sed pretium pro eis praestabitur, l. Papinianus §. fin. cum l. §. C. de inofficio.

Testamentum per querelam si fuerit rescissum, legata & libertates non valent: si vero testamentum dicitur nullum, irritum, & iniustum, tunc legata, & libertates valent, si nullum pronuncietur agente legatario: si autem si agente herede, l. §. gloss. non valent, in l. Papinianus §. fin. de inoff. test.

Testamentum recesso per querelam legata & libertates directae non debentur, & soluta repetuntur conditione indebiti ab eo, qui soluit, si de suo soluerit: si vero de hereditate, repetuntur a solvente directae actione: ut illi vero ab eo, qui obtinuit in querela, dict. §. fin. & ibi gloss. non valent, & gloss. qui soluit, & restituuntur.

Testamentum recesso per querelam post quinquennium ex causa restitutionis, vel quasi dispensationis libertates directae, quae competierunt, vel praestatae sunt non reuocantur: sed viginti aurei a singulis sunt praestandi obtinenti in querela: quinquennium vero recesso testamenti libertates directae non debentur: sed committitur verò debent praestari, dummodo quilibet servorum manumittendorum det 20. aureos obtinenti in querela, d. §. fin. cum l. §. C. & ibi gloss. fideicommissariae.

Testamentum rupto per querelam non debentur legata ex vigore repetitionis factae ab intestato, l. Titia, i. §. cod.

Testamentum potest quis rescindere pro parte per querelam, alia parte valida remanente, l. nam & si, §. §. & ibi gloss. fin. cod.

Testamentum recesso parte per querelam legata relictas in eo pro alia parte si sunt diuiduas praestantur: si vero sint indiuiduas, in totum praestantur, vel partis aestimatio: si tamen, qui obtinuit in querela, nihil cenetur praestare, glo. pro parte, ibidem.

Testamentum rescindi non potest per querelam herede contumace ante litem contestationem, gloss. non respondente, in l. qui repudians, §. final. de inofficio.

Testamentum rupto per querelam actiones confusae heredi restituuntur, l. cum qui, i. §. §. cod.

Testamentum si ruptum per contra tabulas, vel per querelam, nepos in potestate retentus filio emancipato praerit, vel exheredatio coniungitur, l. si potestas, i. §. cod.

Testamentum rupto per querelam inofficiosi, extra, quae ibi sunt, rumpuntur, vel legata, & tutelae: sed hodie per auth. ex causa, firma permanent, glo. euentus, in l. iure nostro, §. fin. de testam. tutela.

Testamentum rupto per querelam inofficiosi, per auth. ex causa, conferuntur tutelae a defuncto ibi datae, etiam conferuntur illud, quod datum est filio rumpentis: quia daturator in eo sibi conferuat, d. §. euentus, in additione.

Testamentum quando rumpitur per querelam pro parte, praeter legatum non debentur: nec legata relictas extraneis: libertates tamen debentur, & praestantur in solidum: pro servitutibus tamen relictas in eo datur actio in solidum: sed pro parte obstat exceptio, nisi partis aestimatio offeratur, l. cum filius, i. §. §. de leg. 2.

Testamentum rupto per querelam non praestantur legata, etiam si ab intestato fuerint repetita, l. patronus, i. §. §. de legat. 2.

Testamentum quando rumpitur per querelam pro parte, non cessat collatio, & similiter inter eos, qui diuerso iure succedunt, l. pater filium, cum l. §. C. de collatione dotis.

Testamentum per querelam in parte rescisso legata diuidua pro sua parte praestantur ab eo, qui heres in sua parte remanens legata indiuidua, vel libertatum, integraliter praestantur, l. cum duobus, i. §. C. de inoff. testam.

Testamentum recesso per querelam actiones competentes heredi, quae erant confusae, restituuntur, l. si maritus, i. §. C. eodem.

Testamentum filiam in castrensi peculio factum neque a patre, neque a liberis eius potest rescindi per querelam inofficiosi, l. testamentum, i. §. C. eodem.

Testamentum multis modis expugnari potest: scilicet per contratab. per querelam inofficiosi, & quando testamentum sit ipso iure nullum, glo. i. in l. omni, i. §. cod.

Testamentum femine non rumpitur per legem Velleiam: sed per querelam irritatur, glo. parentis in §. posthumorum. Inst. de exhered. liberorum.

Reliqua verbo Legatum, 80. Nepos, i. §. §. Querela, 2. §. §. que 7.

TESTAMENTUM patris non potest per contra tabulas, vel agnatione posthumum rescindi, nisi in totum, gloss. obtemperant, in l. Papinianus §. sed neque, d. inofficio testam.

Testamentum, cum natiuitate posthumum si rumpitur, datio tutelae non valet: sed hodie valet, gl. i. in l. i. §. §. de testam. tutela.

Testamentum ruptum posthumum agnatione, eo decedente viuo testatore reconualecit de iure pratorio, quo iure scripti heredes, etiam extranei, bonorum possessionem secundum tabulas accipere possunt, hereditatemque obtinebunt, & legatarij, & fideicommissarij habebunt ea, quae sibi relictas sunt, l. posthumus, i. §. & ibi add. de iniusto, rupto.

Testamentum capiti ab hostibus rumpitur statim, cum posthumus nascitur, etiam viuo patre apud hostes, nec reconualecit filio interim decedente, l. qui vxorem, & ibi gloss. cod.

Testamentum rumpitur natiuitate, vel agnatione etiam vnus posthumum, gl. i. in l. si pater, §. 7. de fideicommissi, libere gl. i. in l. i. §. C. de ordine iudic.

ex Testamento rupto posthumum natiuitate ignoranter a patre praeritum nihil debetur, neque peti legata possunt: sed si scienter posthumum pater praeritum: quia tunc legata debentur, & peti possunt, l. i. & ibi gloss. fin. add. C. de posthum. hered.

Testamentum non rumpitur partu abortiuo: sed si nascatur viuus, licet illico decedat, l. §. C. eodem.

Testamentum rupto posthumum natiuitate, codicilli etiam ab eo pendentes, rumpuntur, l. i. §. C. de codicillis.

Testam. etiam, & codicilli rupti natiuitate posthumum non restituuntur nuda voluntate, nisi illi voluntati addunt quinquaginta testes, gl. i. ibid.

Testamentum ruptum, & codicilli rupti ex causa praeritionis, vel exheredationis, hodie valet quoad legatarios, gloss. non valent, in l. Papinianus §. fin. de inofficio testam.

Testamentum ruptum agnatione posthumum eo mortuo cuius heres, & naturaliter, reconualecit: sed si cuius heres tantum sit mortuus, gloss. non constituit, & ibi add. in principio. Inst. de exheredat. liberor.

Testamentum masculi rumpitur natiuitate posthumum: sed femine non: quia praeritio maris habetur pro exheredatione, glo. quasi in principio. Inst. quibus modis testam. irrit.

Testamentum rumpitur agnatione sui heredis: & quia testator arrogauit filium post testamentum, vel quando ei nepos sublati de medio filio natus est, l. i. & ibi gloss. per de iniusto, rupto.

Testamentum, in quo posthumus est praeritus, eius natiuitate rumpitur ipso iure de iure ciuili: de iure tamen pratorio est aliquid, & debet rumpi per contra tab. gl. §. & 4. in l. 2. C. de contra tab.

Testamentum si ruptum sit ex causa praeritionis factae re, non consilio: legata, & libertates valent: sed si fuisse facta re, & consilio, l. i. cum mater, i. §. & ibi gloss. per de inoff. testam.

Testamentum rumpitur praeritione filij: vel nepotis in potestate: sed non emancipati, l. certum, §. fin. & ibi gloss. fin. de iniusto, rupto.

Testamentum, in quo filius iam natus praeritus est, si viuo testatore decesserit, iure pratorio consuletur: quo iure venientes ab intestato, si heres scripti heredes bonorum possessionem secundum tab. accipiunt, & legatarij, & fideicommissarij habebunt sibi relictas, l. posthumus, i. §. & ibi add. margin. eodem.

Testamentum, in quo filius iam natus praeritus est, & viuo testatore decesse non confirmatur iure pratorio, si non venientes ab intestato: sed alij sunt, instituti ibid.

Testamentum, in quo filius exheredatus est, & nepos eo institutus, mortuo quo statim valet, & idem quando nepos est institutus cum filio, gloss. nominatum, in l. si hereditas, i. §. §. qui filium, de testam. tutela.

Testamentum patris, in quo filius in potestate est praeritus, est ipso iure nullum: sed in quo filius emancipatus est praeritus, l. i. & ibi gloss. potest, de iniusto, rupto, l. si filius, §. de lib. & post.

Testamentum patris, in quo filius in potestate est praeritus, licet viuo patre praecedat, non reconualidatur testamentum: ut l. si filius, de lib. & post.

Testamentum ut ratione praeritionis quis rumpat, necesse est, quod teneat primum locum in suite tempore mortis testatoris verè, vel per fictionem, l. si quis posthumus, §. si filium, & ibi gloss. destituitur, & ibi add. marg. cod.

Testamentum rumpitur per quali posthumum praeritum: quandoque tamen non rumpitur etiam per verum posthumum praeritum: ut si quis praeritum posthumum ex ea, quam ducere non potest, gl. sed si ex ea, ibid.

Testamentum, in quo filius in potestate est praeritus, valet, & tenet de iure pratorio, & ideo potest contra tabulari, l. si filius, l. si ita scriptum, §. cod.

Testamentum si rumpitur in parte ratione praeritionis, in consequentiam rumpitur in totum, pro parte decedat testator, & pro parte intestatus, l. si posthumus, verum nam & cum duo & ibi gloss. admitti. cod.

Testamentum rumpitur ratione praeritionis quatuor modis, scilicet per adoptionem, natiuitatem, per substitutionem primi de medio, & quando per mortem aut reuincit in potestate patris, l. filius a patre, & §. §. filium, & ibi gloss. locum, eodem.

Testamentum, in quo filius praeritus est, licet dicatur nullum, quando ipse valet dicere nullum: sed si semper hoc est per annum taceat: quia tunc videtur approbare, & excludit ab omni potentia succedendi, gl. si & ibi add. mag. in l. filio praerito, de iniusto, rupto.

Testamentum, in quo filius immerito exheredatur, dicitur testamentum solenne, & legitimum: quia à lege permittitur exheredari, modo praecipitur pater filium exheredare, si non instruerit, & oportet illud rumpi, cum illud non sit ex officio pietatis, interim tamen valet, gl. i. in l. i. de testam.

Testamentum, in quo filius est praeritus, omni iure est nullum tam ciuili, quam

tur: fecit si non sit corrosus in aliqua parte substantiali, gl. murib. in l. 1. §. fin. de bon. poss. secundum tabulas.

Testamentum post aditam hereditatem si quis deleuerit, vel corruperit, tenetur legatario, & heredi actione legis Aquiliae, & ad exhibendum, gl. in l. si quis tabulas, de dolo malo.

Testamentum apud se depositum post mortem testatoris si quis deleuerit, vel corruperit, tenetur legatario, & heredi actione de dolo, si heres sub conditione est institutus, d. l. si quis, & ibi gl. 1.

Testamentum deletum non competit testatori actio Aquilia contra delentem propter relictum, sed bene heredi, vel legatario actio hereditatis, sed ante aditam hereditatem facta delentio datur actio de dolo, l. si quis testamentum, 42. & ibi gl. diversum, ad legem Aquiliam.

Testamentum deletum actio Aquilia competit testatori contra delentem propter filium, linum, ceram, scriptoriam, & similia, sed non propter relictum, glossa ibidem.

Testamentum apud se depositum si quis deleuerit post aditam hereditatem ab heredibus, vel testamenti secreta iniuriis faciende causa publicaverit, tenetur actione in factum, & iniuriarum, & lege Cornelia de falsis, l. si quis testamentum, §. sed, & ibi gl. publicaverit.

Testamentum si quis deleuit tantum animo damnum dandi, non furti faciendi, tenetur tantum Aquilia, & non furti, d. l. si quis, §. si.

Testamentum si quis deleuerit quis animo damnum dandi, siue non animo damnum dandi, semper tenetur Aquilia, d. l. si quis, §. si.

Testamentum annullans non solum annulat testamentum, sed etiam omnia scripta in testamento, l. centurio, §. de militari testam.

Testamentum si infirmatur, praedictum generatur legatariis, gl. periculi, in l. 2. C. de fide instrum.

Testamentum infirmatum cetera in eo contenta nihil valent, ibid.

Testamentum perfectum per incisionem chartae potest infirmari, glossa in l. hac consilii, l. 1. §. si quis, C. de testam.

Testamentum siur nuda voluntate non constituitur: ita neque tollitur, gl. 2. in l. nostram, 30. C. eod.

Testamentum defuncti ne de inofficio ageretur, si quis occultauerit diu, & postea mortuo filio, qui habebat querelam, proulerit, heredes filii extranei habent contra occultantem actionem legis Corneliae de dolo, l. si quis affirmaverit, §. si, de dolo.

Testamentum si fuerit exustum, suppressum, vel occultum, & ita non compareat, debet legatariis subueniri, ut agant ad legata, ut sibi illa soluantur, si modo probent sibi relictum, l. si duobus, §. si, & ibi gl. pe. quemadmodum. testam.

Testamentum, quod nullo iure valet, impunè potest quis suppressere, l. si quis aliquid, §. 1. testamentum, de penis.

Testamentum in scriptis perditum non potest probari, nisi sit perditum post publicationem, quo casu ex scriptura inde confecta potest probari, §. glossa in l. cum instrumentis, 10. de fide instrum.

Testamentum celans, vel amouens committit crimen falsi, l. cum, qui celauit, 14. C. de falsis.

Testamentum, in quo sunt institutus, si quis combusserit, vel dolo fecit, quomodo exhiberet, vel suppressit, contra cum possum agere ciuilem de tabulis exhibendis, & criminaliter lege Cornelia Testamentaria, l. 1. C. quando ciuili actio erit.

Testamentum conditum in scriptis si auctoritate iudicis sit publicatum & exemplatum, etiam si a testatore conditum testamentum in scriptis sit perditum: exemplatum tamen nihilominus probat, l. in chartographis, §. 8. de administratione iurum.

Testamentum iure factum non vitiat ex eo, quod ab aliquo furto subactum sit, l. non idcirco, 11. C. de testam.

Testamentum rumpitur per cordulam incisam, quae erat ligatum, gl. 1. in l. Aureliam, 19. §. 1. de liberatione legata.

Testamentum rumpitur ipso iure incidendo linum quando inciditur linum ante testamentum perfectum, sed quando inciditur linum post testamentum perfectum, tunc ope exceptionis rumpitur, §. gl. nuda, in l. 3. §. si, de adimend. legatis.

Reliqua verba, Testator, 30, 31, 32. Heres, 8, 10, 15. Infirmamentum, 15. Cancellatio, Delens, Depositarius, 5.

TESTAMENTUM inspicendi, & describendi facultatem pollicetur praetor omnibus id desiderantibus, siue suo, siue alieno nomine, l. 2. quemadmodum testam.

Testamentum inspicere, & aperiri peti potest quandoque officio iudicis, quandoque ex edicto de tabulis exhibendis, gl. 1. in add. marg. ibid.

Testamentum inspicendi, & describendi facultatem si quis nomine alieno petierit, debet iurare de calumnia, §. gl. alieno. ibid.

In Testamento nuncupatio in scriptis redacto per notarium habet locum edictum quemadmodum testamentum aperiantur, & edictum de tabulis exhibendis, & etiam edictum duarum Adrianarum, & in testamento in scriptis, gl. ibid.

Testamentum inspicere, & aperiri quando petitur ex edicto, quemadmodum testamentum aperiantur, non proceditur in forma iudicii: sicut dicimus in bonorum possessionibus, §. gl. alieno. ibid.

Testamentum non ideo minus aperitur, quod vnus ex testibus necessariis in testamento adscriptis neget sigillum suum agnoscere, licet aliis illud testamentum habeatur pro suspecto, d. l. 1. §. si.

Testamentum redditur suspectum, quando vnus ex testibus necessariis in testamento adscriptis conuocatus ad recognoscenda sigilla aperte dicit, hoc non est meum sigillum, vel si non recognoscit sigillum suum an sit suum, vel quia non apparet forma, vel quia alieno sigillo signatus, sed si sigillum appareat, vel quia ibi sunt descripta arma sua, vel littere dicent, vel aliis esset sigillum notarij, non obstat dubitatione sua testamentum est validum, nec redditur suspectum, gl. pen. ibid.

Testamentum inspicere, & sibi aperiri petere potest quis ex edicto, quemadmodum testamentum aperiantur ad sciendum, an sit sibi relictum: licet verè nihil sit ei

relictum, §. gl. publicum, in l. 2. eod.

pro Testamento etiam falso, iniuncto, irrito, rupto, vel imperfecto, & per scripturam, quae prima facie continet verum voluntatem, habet locum quemadmodum testamentum aperiantur, & interdictionum de tabulis exhibendis, §. 1. & ibi gl. imperfecta, & gl. ad causam.

Testamentum, vel tabulas si quis neget se habere, vel debere exhibere, per actionem, vel per interdictionem de tabulis exhibendis, si confiteatur locum edictum, quemadmodum testamentum aperiantur, gl. iudicidam de edendo, l. 1. §. 1. de tabulis exhibendis.

Testamenta plura integra, & simul signata, & etiam primum ruptum, dum potest quis petere inspicere, & aperiri sibi illa per edictum, quemadmodum testamentum aperiantur, l. 2. §. si plura, & ibi gl. 1. quemadmodum testamentum aperiantur.

pro Testamento falso, & imperfecto non habet locum edictum, quemadmodum testamentum aperiantur, neque interdictionum de tabulis exhibendis, sed per meo falso perfecto, vel pro vero, & imperfecto datur utrumque, & ibi gl. 2. §. 1.

Testamentum eius, de cuius vita dubitatur, quando petitur aperiri, debet cognoscere de eo, quod si liquido aperuerit eum viuere, non debet petere inspicere tabulas testamenti, vel ut quis ipsam scripturam inspicat, vel let, vel quod aliud ex tabulis inspicat, d. l. 2. §. si dubitatur.

Testamentum inspicere etiam testem eius indicat. ibid.

Testamentum inspicere, & descriptio debet fieri sine die, & consule, sub quo, menentur ea factum, ut visio de probetur, quod testator eo die fuisset alibi, §. diem, & ibi gl. nam inspicere.

Testamentum inspicere, & describi quando petitur, datur heredi tempus adhibendum testamentum secundum locorum angustias, & proximatas, d. l. penul.

Testamentum inspicere, & describi cogitur pater heres, qui non negat testamentum penes se esse, non patitur inspicere, & describi: sed negans penes se esse interdictionum de tabulis exhibendis, l. 2. §. 1.

Testamentum vindicatio competit heredi, sicut & ceterarum rerum hereditarium, & ob id etiam potest agere ad exhibendum, l. 1. eod.

Testamentum cum ab iudicio appetendum iudicis officio capitis pignori imponitur iudicio, cognoscitur illi, qui sigillauerunt, ut conueniant, & ut sigilla recognoscant, vel negent se sigillauerunt iuramento tamen, l. cum ab initio, ibi gl. 1. & eod.

Testamentum aperiri & recitari potest maiori parte signatorum intervenientium, vel nullo eorum interveniente prius mutando testamentum ad abentes, si testes, vt agnoscant sigilla sua, & si subit iusta causa, propter quam non possunt differri aperiri testamentum, donec testamento mittatur ad abentes, & poterit petere aperiri, & recitari intervenientibus viris optime opinionibus debet obsequari testamentum, & mitti ad illum locum, ubi sunt abentes, vt ipsi agnoscant sigilla sua, sed si maior cum l. seq. eod.

Testamentum in duobus exemplariis si sit scriptum, sufficit alterum esse autum, siue sui natura sit apertum, siue alio modo, & a quocumque, l. si in duobus, & ibi gl. eod.

Testamentum principale vt aperitur, potest quis ita petere, vt codicilli, & secundae tabulae aperiantur, tanquam pars testamenti, nisi secundum tabulas seorsum factae: quia tunc vnus pupillo non potest petere, l. pen. & ibi gl. eod.

Testamentum, & exemplum potest quis facere, & exemplo aperiri, & adnotatur testamentum apertum: sed si authenticum sit apertum, totum dicitur apertum, l. si eodem.

Testamentum eius, qui non metu criminis sed tadio vitae, vel impatientis, sibi manus intulit, potest aperiri, & recitari: secus si metu criminis intenuis se occidisset, l. 1. §. si quis non metu ad Syllam, animum.

Testamenta olim multum difficulter aperiebantur, & e parte testamenti reliquae partes obignatae afferantur, ne perirent, l. si mater, in l. marg. de except. rei indicatae.

Testamentum viuens aperiens, aut resignans, prava legis Corneliae tenetur plerumque humilior in metallum damnatur, & conuictior in insulam deportatur, l. si quis aliquid, 38. §. testamentum, de penis.

Testamentum totum vt exhibeatur, non potest fieri: quis, nisi sit heres, illam men particulam testamenti, quae pro se facit, potest quilibet legatarius petere exhiberi, gl. 1. in add. in l. 1. C. de tab. exhib.

Testamentum publicatio, vel insinuatio debet fieri a magistro censuum, vel a defore ciuitatis, l. reperita, 36. & ibi gl. 1. C. de episcopis, l. 1. testamentum, 8. & l. 1. §. 1. C. de testam.

Testamentum publicatio, sic fit, institutus heres in testamento scripto, vel scriptura adit magistrum censuum, vel illum scripturam, & testes & sua sigilla recognoscant, vel dicta testium in publicam scripturam redigat, & crit plena de do scriptas, licet testes pereant, vel prima scriptura, d. l. 3.

Testamentum nuncupatio esse tantum publicandus n, §. ibid.

Testamentum scriptura publicata fidem facit, etiam si originalis scriptura sit perditum, l. 2. C. de testam.

Testamentum publicatio debet fieri coram iudice ordinario, vel delegato, glossa ibidem.

Testamentum debet aperiri coram iudice, & testes debent iurare ita esse verum, sicut scriptum est, & postea in publica charta, vel in eadem n, ubi prius erat scriptum, debet conscribi, §. ibid.

Testamentum publicatio non potest fieri viuente testatore, nisi de consensu eiusdem testatoris, d. l. 1. & ibi add. ibid.

Testamenta omnia etiam donationes non debent publicari coram alio iudice, quam coram magistro censuum, hodie tamen potest coram defensore ciuitatis, l. testamentum, 8. & ibi gl. 1. C. eod.

Testamentum petitur aperiri per officium iudicis, per alium, quemadmodum testamentum aperiantur, & hoc, quando non negat se habere: si negat, quando non

negat, tunc locum habet interdictum de tabulis exhibendis, l. 1. & ibi gl. fin. quemadmodum testamentum aperitur.

aperitur per officium iudicis per titulum, quemadmodum testamentum legataris, penitus, vel finibus, qui voluit scire an possint petere, & quoniam heredes habent rei vendicationem, d. gl. fi.

testamenta debent aperiri secundum leges, & consuetudinem loci, ubi sit aperta, & a beneficiis, testamentis sit coram viris honestis, a quibus illa testamentum sit aperta debent obligari, l. C. cod.

testamentum debet aperiri, si fieri potest, coram testibus, qui sigillauerunt, & eorum alius quandoque, & tunc debet dari ad testes testamentarios absentes, vt recognoscant, gl. pe. ibid.

testamentum viuo testatore non debet aperiri, nec eius copia dari, gl. i. in l. 3. pe. cod.

testamentum vsque ad decennium si testator tacet, vel expresse vetuit aperiri, non debet aperiri ibid.

testamentum exhibetur sine die, & consule, etiam si filius sit, & dominus, qui agit interdicto, quemadmodum testamentum aper. vel alio interdicto pro tabulis exhibendis: sed si ageret rei vendicatione: quia tunc debet sibi exhiberi cum die, & consule, gl. fi. ibid.

testamenti publicatio facta coram teste infami infamia facti, non valet, cum testis non sit optima opinionis, c. 1. in add. marg. quot testis sunt necessarij, in vrb. feudorum.

testamentum antea factum aperiens, videtur illud velle inuadere nisi quodam adiecit, vel detraxerit, vel alius suam voluntatem manifestauerit, gl. pe. & ibi gl. detrahit Inst. de milit. testam.

testamentum viuo potest in plurib. chartis publicari, ita, quod totum testamentum sit in vna quaque charta, quod quandoque necessarium est, l. vnam, de testam.

Reliqua verbo, Edictum, 8. Infirmatio, Interdictum, 50. v. quae 54.

SYMMETRY, quod pater facit filio impuberi, dicitur patri: quia facit illud ex suo iure, & non nomine impuberis: dicitur etiam filij: quia agitur de hereditate filij, gl. impuberis, in l. Papinianus, §. sed neque de inoffic. testam.

Testamentum, in quo quis pupillariter substituitur, non habet locum querela: sed rupto testamentum paterno in totum, & ipsum testamentum pupillare rumpitur: sed si pro parte, ibid.

testamentum si fecit pater instituendo filium impuberem, & substituit aliquem pupillariter, contra substitutum non habet querelam inofficij frater impuberis: quia non dunt illud testamentum esse patris inofficij: sed si dixit, & obtinuit illud testamentum esse patris, in totum rumpitur illud, & per consequens pupillare: quia pars, & sequela est patris testamenti: si vero testamenti patris sit ruptum in parte, non rumpitur testamentum pupillare, d. §. sed neque, & ibi gl. obtinuit.

testamentum patris in quo pupillariter substituitur est quis, non potest rescindi ab alia filio pro querela in totum, sed tantum pro parte: sua potest rescindi de facto tamen potest in totum rescindi, si ille filius non fuit repulsus, d. gl. obrepta.

testamentum pupillariter rumpitur rupto paterno pro querela: sed non per contra tab. quia per contra tab. non irritatur: nam in contra tab. bonorum possessione agitur de iure patris, & filij: & non de iure testamenti, ibid.

testamentum facere potest pater filius in totum impuberi, donec masculi ad xiii. annos perueniant: fortius ad xij. filius impuberis emancipatus non potest, ibid.

testamentum facere non potest pater soli filio impuberi: & si fecerit non valet, nisi sibi quoque fecerit, & adita sit patris hereditas, ibid.

testamentum pupillare euaneit, nisi patris quoque hereditas adita sit ex testamento sibi facto, d. l. 1. & l. sed si plures, l. si ex affe. cod.

testamentum potest facere miles soli filio impuberi, licet sibi testamentum non fecerit, d. l. 1.

testamentum pupillariter vt confirmetur, requiritur actualis aditio ex testamento paterno, d. l. sed si plures, §. si ex affe.

testamentum paterno rupto rumpitur & pupillare, & e contra remanente paterno remanet pupillare, l. si quis eum quem, §. 1. §. 1. cod.

testamentum pupillare valet, etiam si sit factum ex interuallo post testamentum patris, nec tollit testamentum patris, quod est princeps: sed si pater postea sit actus secundum testamentum, tollitur primum, & per consequens, pupillare, nisi secundum testamentum patris sit nullum ex praeteritione filij iam nati, ibidem.

testamentum in pupillare postea factum non rumpit testamentum patris praecedens, ibid.

testamentum patris, & pupillare possunt fieri ex interuallo, & diuersis horis, & ex quoquodammodo duo testamentum, & tunc debet precedere paternum, alias pupillare non valet: quando paternum & pupillare sunt vno contextu, potest precedere testamentum paternum, vel etiam pupillare, §. i. gl. alia, ibidem.

testamentum paternum est caput, & principalis causa: pupillare vero est accessorium, & sequela: & ideo rupto paterno rumpitur pupillare: sed non e contra, d. §. si, & ibi gl. manebit.

testamentum patris, & filij impuberis habetur pro vno: & sufficit vna solennitas, si conscribitur parvo contextu, l. patris, & filij, §. 2. de vulgari.

testamentum patris, & filij impuberis proprie non est vna, sed per fictionem habetur pro vno, ibid.

testamentum patris in scriptis: filij autem impuberis nuncupatiue, & vna voce potest fieri, vel e contra patris nuncupatiue: filij vero in scriptis, d. l. patris, & ibi gl. ibid.

testamentum patris, & filij impuberis dicitur vnum quoad quid, & quoad quid duodicitur vnum: quia vna testator, & vna signacula: duo vero dicuntur: quia sunt duo heredes: item quia expugnato paterno iure ciuili per querelam pro parte non infirmatur pupillare, gl. fi. ibid.

testamento paterno expugnato in totum per contra tabulas, non rumpitur pupillare, ibid.

in Testamento paterno institutus, & substitutus in pupillari, si habet coheredem, potest repudiare partem, hereditatem, & amplecti pupillarem, ibid.

Testamentum paternum in pupillaribus tanquam indignus repellitur a substitutione pupillari: secus si tantum renunciat, l. 1. §. qui, §. 2. & ibi gloss. l. eodem.

Testamentum principali paterno impugnato per contra tab. non rumpitur pupillare accessorium: ex substitutione pupillari repellitur vt indignus substitutus in testamento pupillari, ibid.

Testamentum paternum quando expugnatur pro parte tunc tabulae pupillares 37 remanent firmae: sicut quando expugnatur de iure praetorio per contra tab. l. in substitutione, §. i. cod.

Testamentum pupillare est pars patris prioris testamenti, l. qui plures, §. 1. §. fi. & gl. fi. in l. ex pupillari, §. 4. cod. gl. iustitiam, in l. si quis mihi, §. 1. §. sed si, de acqui. heredi.

Testamentum pupillare confirmatur aditione, facta coactis ex Tebelliano ab instituto filio, d. gl. fi.

Testamentum paterno exclusus non excluditur a tabulis pupillaribus, factis, §. 4. §. fi. de vulgari.

Testamentum paternum expugnatum per querelam, neque ex parte, neque in totum potest confirmari ex testamento pupillari, ex pupillari, §. 4. cod.

Testamento paterno irritato, per consequens irritatur etiam pupillare, gl. fi. in l. quiritum, §. 4. de acq. heredi.

Testamentum pupillare scilicet sum a paterno factum non potest aperiri viuo pupillo, nisi causa cognita. puta pupillo mortuo, pupillares, & ibi gl. i. quemadmodum, testam. ap.

Testamentum pupillare scilicet sum a paterno factum potest aperiri, vt sciatur, cui demandata sit curatio, quae ventri mulieris praegnantis data est a testatore, l. si mulier, cod.

Testamentum patris, & per consequens tabulae pupillares impugnare videtur ille, qui pupillum fuisse suppositum dicit, cum secundis, & ibi gl. postulat, de his quib. vt indignus.

Testamentum, in quo institutus est pupillus, & ei pupillariter testamentum, dicitur vnum testamentum duorum hereditatum, §. gl. i. in l. in duplicib. 78. ad leg. Falci.

Testamentum paternum si ex post facto impugnatur de iure praetorio, vt per contra tab. ab inominis tenet pupillare: sed si impugnatur de iure ciuili per querelam pro ea parte, pro qua expugnatur paternum testamentum, etiam expugnatur pupillare, gl. fi. in l. vt bonorum de bon. poss. secundum tab.

Testamentum pupillare est pars, & sequela testamenti patris, §. liberis, Inst. de pupillari substit.

Testamentum paternum si a principio non valet, vt quia filius sit praetere, vel alio modo, quo testamentum non valet, ac si quidem testamentum: id est pupillare valet, d. §. liberis, & ibi gl. non valet.

Testamento paterno ex post facto rupto in totum non valet pupillare: sed si pro parte tantum rumpatur: quia tunc substitutio remanet: quod intelligitur quando iure ciuili expugnatur testamentum: sed si ex iure praetorio, vt per contra tabul. expugnaretur: quia tunc substitutio pupillaris valet, cum eo casu testamentum valet de iure ciuili, d. gl. valet.

Reliqua verbo, Status Tabula.

TESTAMENTUM factum a pagano iure communi, incipit valere iure militari, si ille cepit militare, & voluit quod illud testamentum iure communi factum, valeret iure militari, l. idemque, §. de milit. testam.

Testamentum non solenne ante militiam factum, si miles decesserit, iure militari valet, nisi miles contrarium dixisset, l. in fraudem, §. 1. §. 2. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §. 346. §. 347. §. 348. §. 349. §. 350. §. 351. §. 352. §. 353. §. 354. §. 355. §. 356. §. 357. §. 358. §. 359. §. 360. §. 361. §. 362. §. 363. §. 364. §. 365. §. 366. §. 367. §. 368. §. 369. §. 370. §. 371. §. 372. §. 373. §. 374. §. 375. §. 376. §. 377. §. 378. §. 379. §. 380. §. 381. §. 382. §. 383. §. 384. §. 385. §. 386. §. 387. §. 388. §. 389. §. 390. §. 391. §. 392. §. 393. §. 394. §. 395. §. 396. §. 397. §. 398. §. 399. §. 400. §. 401. §. 402. §. 403. §. 404. §. 405. §. 406. §. 407. §. 408. §. 409. §. 410. §. 411. §. 412. §. 413. §. 414. §. 415. §. 416. §. 417. §. 418. §. 419. §. 420. §. 421. §. 422. §. 423. §. 424. §. 425. §. 426. §. 427. §. 428. §. 429. §. 430. §. 431. §. 432. §. 433. §. 434. §. 435. §. 436. §. 437. §. 438. §. 439. §. 440. §. 441. §. 442. §. 443. §. 444. §. 445. §. 446. §. 447. §. 448. §. 449. §. 450. §. 451. §. 452. §. 453. §. 454. §. 455. §. 456. §. 457. §. 458. §. 459. §. 460. §. 461. §. 462. §. 463. §. 464. §. 465. §. 466. §. 467. §. 468. §. 469. §. 470. §. 471. §. 472. §. 473. §. 474. §. 475. §. 476. §. 477. §. 478. §. 479. §. 480. §. 481. §. 482. §. 483. §. 484. §. 485. §. 486. §. 487. §. 488. §. 489. §. 490. §. 491. §. 492. §. 493. §. 494. §. 495. §. 496. §. 497. §. 498. §. 499. §. 500. §. 501. §. 502. §. 503. §. 504. §. 505. §. 506. §. 507. §. 508. §. 509. §. 510. §. 511. §. 512. §. 513. §. 514. §. 515. §. 516. §. 517. §. 518. §. 519. §. 520. §. 521. §. 522. §. 523. §. 524. §. 525. §. 526. §. 527. §. 528. §. 529. §. 530. §. 531. §. 532. §. 533. §. 534. §. 535. §. 536. §. 537. §. 538. §. 539. §. 540. §. 541. §. 542. §. 543. §. 544. §. 545. §. 546. §. 547. §. 548. §. 549. §. 550. §. 551. §. 552. §. 553. §. 554. §. 555. §. 556. §. 557. §. 558. §. 559. §. 560. §. 561. §. 562. §. 563. §. 564. §. 565. §. 566. §. 567. §. 568. §. 569. §. 570. §. 571. §. 572. §. 573. §. 574. §. 575. §. 576. §. 577. §. 578. §. 579. §. 580. §. 581. §. 582. §. 583. §. 584. §. 585. §. 586. §. 587. §. 588. §. 589. §. 590. §. 591. §. 592. §. 593. §. 594. §. 595. §. 596. §. 597. §. 598. §. 599. §. 600. §. 601. §. 602. §. 603. §. 604. §. 605. §. 606. §. 607. §. 608. §. 609. §. 610. §. 611. §. 612. §. 613. §. 614. §. 615. §. 616. §. 617. §. 618. §. 619. §. 620. §. 621. §. 622. §. 623. §. 624. §. 625. §. 626. §. 627. §. 628. §. 629. §. 630. §. 631. §. 632. §. 633. §. 634. §. 635. §. 636. §. 637. §. 638. §. 639. §. 640. §. 641. §. 642. §. 643. §. 644. §. 645. §. 646. §. 647. §. 648. §. 649. §. 650. §. 651. §. 652. §. 653. §. 654. §. 655. §. 656. §. 657. §. 658. §. 659. §. 660. §. 661. §. 662. §. 663. §. 664. §. 665. §. 666. §. 667. §. 668. §. 669. §. 670. §. 671. §. 672. §. 673. §. 674. §. 675. §. 676. §. 677. §. 678. §. 679. §. 680. §. 681. §. 682. §. 683. §. 684. §. 685. §. 686. §. 687. §. 688. §. 689. §. 690. §. 691. §. 692. §. 693. §. 694. §. 695. §. 696. §. 697. §. 698. §. 699. §. 700. §. 701. §. 702. §. 703. §. 704. §. 705. §. 706. §. 707. §. 708. §. 709. §. 710. §. 711. §. 712. §. 713. §. 714. §. 715. §. 716. §. 717. §. 718. §. 719. §. 720. §. 721. §. 722. §. 723. §. 724. §. 725. §. 726. §. 727. §. 728. §. 729. §. 730. §. 731. §. 732. §. 733. §. 734. §. 735. §. 736. §. 737. §. 738. §. 739. §. 740. §. 741. §. 742. §. 743. §. 744. §. 745. §. 746. §. 747. §. 748. §. 749. §. 750. §. 751. §. 752. §. 753. §. 754. §. 755. §. 756. §. 757. §. 758. §. 759. §. 760. §. 761. §. 762. §. 763. §. 764. §. 765. §. 766. §. 767. §. 768. §. 769. §. 770. §. 771. §. 772. §. 773. §. 774. §. 775. §. 776. §. 777. §. 778. §. 779. §. 780. §. 781. §. 782. §. 783. §. 784. §. 785. §. 786. §. 787. §. 788. §. 789. §. 790. §. 791. §. 792. §. 793. §. 794. §. 795. §. 796. §. 797. §. 798. §. 799. §. 800. §. 801. §. 802. §. 803. §. 804. §. 805. §. 806. §. 807. §. 808. §. 809. §. 810. §. 811. §. 812. §. 813. §. 814. §. 815. §. 816. §. 817. §. 818. §. 819. §. 820. §. 821. §. 822. §. 823. §. 824. §. 825. §. 826. §. 827. §. 828. §. 829. §. 830. §. 831. §. 832. §. 833. §. 834. §. 835. §. 836. §. 837. §. 838. §. 839. §. 840. §. 841. §. 842. §. 843. §. 844. §. 845. §. 846. §. 847. §. 848. §. 849. §. 850. §. 851. §. 852. §. 853. §. 854. §. 855. §. 856. §. 857. §. 858. §. 859. §. 860. §. 861. §. 862. §. 863. §. 864. §. 865. §. 866. §. 867. §. 868. §. 869. §. 870. §. 871. §. 872. §. 873. §. 874. §. 875. §. 876. §. 877. §. 878. §. 879. §. 880. §. 881. §. 882. §. 883. §. 884. §. 885. §. 886. §. 887. §. 888. §. 889. §. 890. §. 891. §. 892. §. 893. §. 894. §. 895. §. 896. §. 897. §. 898. §. 899. §. 900. §. 901. §. 902. §. 903. §. 904. §. 905. §. 906. §. 907. §. 908. §. 909. §. 910. §. 911. §. 912. §. 913. §. 914. §. 915. §. 916. §. 917. §. 918. §. 919. §. 920. §. 921. §. 922. §. 923. §. 924. §. 925. §. 926. §. 927. §. 928. §. 929. §. 930. §. 931. §. 932. §. 933. §. 934. §. 935. §. 936. §. 937. §. 938. §. 939. §. 940. §. 941. §. 942. §. 943. §. 944. §. 945. §. 946. §. 947. §. 948. §. 949. §. 950. §. 951. §. 952. §. 953. §. 954. §. 955. §. 956. §. 957. §. 958. §. 959. §. 960. §. 961. §. 962. §. 963. §. 964. §. 965. §. 966. §. 967. §. 968. §. 969. §. 970. §. 971. §. 972. §. 973. §. 974. §. 975. §. 976. §. 977. §. 978. §. 979. §. 980. §. 981. §. 982. §. 983. §. 984. §. 985. §. 986. §. 987. §. 988. §. 989. §. 990. §. 991. §. 992. §. 993. §. 994. §. 995. §. 996. §. 997. §. 998. §. 999. §. 1000. §. 1001. §. 1002. §. 1003. §. 1004. §. 1005. §. 1006. §. 1007. §. 1008. §. 1009. §. 1010. §. 1011. §. 1012. §. 1013. §. 1014. §. 1015. §. 1016. §. 1017. §. 1018. §. 1019. §. 1020. §. 1021. §. 1022. §. 1023. §. 1024. §. 1025. §. 1026. §. 1027. §. 1028. §. 1029. §. 1030. §. 1031. §. 1032. §. 1033. §. 1034. §. 1035. §. 1036. §. 1037. §. 1038. §. 1039. §. 1040. §. 1041. §. 1042. §. 1043. §. 1044. §. 1045. §. 1046. §. 1047. §. 1048. §. 1049. §. 1050. §. 1051. §. 1052. §. 1053. §. 1054. §. 1055. §. 1056. §. 1057. §. 1058. §. 1059. §. 1060. §. 1061. §. 1062. §. 1063. §. 1064. §. 1065. §. 1066. §. 1067. §. 1068. §. 1069. §. 1070. §. 1071. §. 1072. §. 1073. §. 1074. §. 1075. §. 1076. §. 107

dam sit perfectum, siue non: quia militans quocumque modo fecerit testamentum, nouissima voluntate rescinditur, ibid.

Testamentum militis sola voluntate eius perficitur, d. §. si cum l. i. seq.

Testamentum factum prius a milite, in quo vnum instituit in castrensibus, & alium in paganicis, valet, nec reuocatur in paganicis per testamentum secundum, in quo instituit alios in castrensibus: reuocatur tamen in castrensibus, & ita instituit in castrensibus, per secundum testamentum erunt heredes in castrensibus, militis, 17. §. 1. & ibi gl. anuare, eod.

Testamentum liris per secundum testamentum iure specialis non reuocatur ex toto: sed tantum ex parte: quod fecus est in testamentum priuati: quia testamentum priuati semper ex toto sumptur per secundum, d. §. 1. & ibi gl. mutare.

Testamentum iure communis factum, & typum per secundum, iure militari non redintegratur post annum missionis decedente milite, d. l. militis, §. 1.

Testamentum iure militari factum a milite, qui intra annum, quo honeste & causis missus est, decessit, valet, etiam si post annum missionis condicio institutionis extiterit, l. quod dicitur, 39. cod. §. sed haecenus, Inst. de militari testam.

39 Testamentum scribendum notis si didicit miles notario, & antequam notarius perficeret testamentum miles vita functus est, dictario illa valet tanquam testamentum, si legitime probationibus, puta duob. testib. probetur dictationem eam fuisse a milite factam, l. Lucius, 4. i. cod.

in Testamento militis requiritur probatio communis: id est ad minus duorum tertium, gl. 1. ibid.

Testamentum pupillare factum a milite filio impuberi valet, licet miles sibi non fecerit testamentum, l. miles ita, 41. §. 6. cod.

Testamentum facere iure militari possunt etiam non milites, si in hostili loco deprehendantur, & illic decedant, quamuis alius iure militari non possent facere, l. §. 1. cod.

Testamentum militis potest scribi gladio, yngula, paluere, vel suo sanguine, l. 1. & ibi add. marg. de bon. poss. ex testam. milit.

in Testamento militis non requiritur solennitas iuris communis, l. si a fratre, 14. C. de testam. militis.

Testamentum militis iure militari in castris factum statim post ignominiosam missionem desinit valere, gl. post missionem, in §. sed haecenus, Inst. de milit. testam.

Testamentum factum ante militiam siue solennitate valet, si post militiam appareat de militis voluntate, §. pe. Inst. de milit. test.

Testamentum militis non irritatur capitis diminutione, ibid.

Reliqua verbo, Filius, 80. v. §. 83. Miles, 2. l. v. §. 26. §. 31.

40 TESTAMENTUM eius, qui a praefide sententia deponitur, non fit statim irritum: tunc cum princeps sententiam praefidis super deportationem comprobauerit, l. si filio, §. eius, qui, & ibi gl. non statim de iniulto, rup. Testamentum eius, qui a praefecto vbi sententia deponitur, statim fit irritum, d. gl. non statim.

Testamentum decurionis, vel eius filij, vel nepotis a praefide damnati ad gladium vel ad aliam penam, quae vitam admittit, statim non fit irritum, cum per talem sententiam penam non fiat: tamen seruus penae, & eius testamentum antea factum fit irritum statim, atque princeps cum sententiam approbando, de eo supplicium fundendum rescripsit, d. §. eius, qui.

Testamentum eius, qui a praefide sententia deponitur, si ante approbationem principis decessit, valet, nisi sit mortem sibi consueuerit: & idem in decurione, vel eius filio, aut nepote, qui a praefide sententia puniendi ante approbationem principis decesserunt, ibid.

Testamentum eorum, qui magis mori, quam damnari ob criminis conscientia mauerunt, sunt irrita, licet in ciuitate decedant, ibid.

Testamentum eius, qui radio vixit, aut valendius aduersus impatiencia, vel lachryatione mortem sibi consueuerit, valet, ibid.

Testamentum militis, qui ob consentiam delicti militaris mori maluit, quam damnari, irritum est: secus si radio vixit, aut dolore mortis mortem sibi consueuerit, ibid.

Testamentum eius, qui fuit capite damnatus, vel ad gladium, vel ad aliam penam, quae vitam admittit, irritum fit statim, cum sententiam passus est, nisi sit miles ex militari delicto ad mortem damnatus, & in ipsa damnatione permittum sit ei testari: quia etiam post sententiam potest testari, vel testamentum, quod antea fecit, valet, si dixit illud velle valere, d. l. si quis, §. irritum.

Testamentum damnatorum non rumpitur, si est appellatum: siue appellatio fuerit recepta, siue non, nisi cum per appellationem executio non differat, d. l. si quis, §. 1. ibi autem.

Testamentum facere possunt damnati capite, vel ad bestias, aut ad gladium, vel ad aliam penam, quae vitam admittit, si appellauerint, etiam si appellatio non sit recepta, ibid.

Testamentum eius, qui illicitè damnatus est ab bestias, vel ad aliam penam, quae vitam admittit, penam non sumpta non fit irritum: quia sententia non valuit, d. l. si quis filio, §. quod si quis.

Testamentum decurionis illicitè damnatus ab bestias non fit irritum, nec si capite minuitur, cum sententia non reneat commutabiliter: scilicet, quia potest commutari a principe, ibid.

Testamentum eius, qui cum de praefidis iurisdictione non esset, ab eo damnatus est, irritum non fit, ibid.

Testamentum eius, cuius memoria post mortem damnata est, ut puta maiestatis, repudiarum, haereticis, vel apostatarum crimine, fit irritum: §. quod si quis, & ibi gl. val. alia.

Testamentum capite damnati conualect, si in integrum sit restitutus: id est, si gentia principis, d. l. si quis filio, §. pe.

Testamentum non potest facere damnatus ob crimen famosum, l. ob carmen, 2. r. & ibi gl. de testib.

41 Testamentum eius, qui in insulam deportatus est, non valet, siue ante, siue postea sit factum, & eius bona iure Digestorum publicantur, si sunt lucrosa, alias creditoribus conceduntur: sed hodie eius bona non publicantur, l. eius, qui, §. §. 1. & ibi gloss. §. 4. de testam.

Testamentum facendi ius reuocatur relegati in insulam in perpetuum, vel a tempore: & hi, qui bus terra Italia, & sua prouincia intercedit, d. l. eius, qui, §. si. Testamentum factum neque actuum, neque passuum habent h, qui ad ferrium vt decapitantur, vel ad bestias, vel in metallum damnantur, d. §. si, & ibi glo. final.

Testamentum facere non impeditur quis pendente processu capitali, & valet, si defunctus sit, antequam condemnaretur, l. si quis post, 9. eod.

Testamentum eius, qui crimine capitali accusatus, & condemnatus est, ita, quod non possit retractari, non valet, l. 1. ibid.

Testamentum eius, qui crimen maiestatis commisit, non valet, etiam si accusatus, & condemnatus non sit, ibid.

Testamentum eius, qui sibi mortem confectus, non valet, ibid.

Testamentum facere potest damnatus crimine capitali pendente appellatione ita, quod si medio tempore decessit, valet eius testamentum, l. qui a latronibus, 13. §. 1. cod.

Testamentum condemnati ad penam capitali cum bonorum publicatione factum pendente appellatione valet, nec interim pender, gl. si & ibi add. marg. ibidem.

Testamentum factum pendente appellatione ab eo, qui damnatus est crimine maiestatis, vel crimine repetundarum, vel ab eo, qui mortem sibi confectus, & in alius sex casibus valet: sed secuta sententia dicti, quod interim non valet, & condemnationis effectus retrotrahitur ad diem commissi criminis, reprobatur, d. gl. si in add. marg. ibid.

Testamentum rumpitur propter delictum testatoris, qui pena capitis damnatus est, gl. si in l. res vixoris, 14. C. de donatio inter vivos.

Testamenti reuocatio facta militi damnato de crimine capitali non extenditur, nisi ad castrensis, & ab intestato succedit filius in paganicis, l. & militis, etiam, C. de testam. militis.

Testamentum eius, qui minimam capitis diminutionem passus est, irritum fit, gl. in l. si quis filio, §. irritum, de iniulto, rup.

Testamentum eius, qui tunc ciuitatem amisit, vt est deportatus, irritum fit, ibidem.

Testamentum eius, qui capite minutus est, vt quia captus ab hostibus, vel deportatus, vel damnatus est ad bestias, vel ad gladium, vel ad aliam penam, quae vitam admittit, irritum est: tamen reuocatus sit, vel restitutus a principe, testamentum conualect, & scriptus hinc habebit hereditatem, vel bonorum possessionem, & tenebit legatarum legatè praedare, l. posthumus, 1. eod.

Reliqua verbo, Capitis diminutio, Damnatus.

TESTAMENTUM ante captiuitatem factum ab eo, qui in hostium potestate decessit, lege Cornelia confirmatur, ac si is, qui illud fecit, in hostium potestate non peruenisset, & heredes ex testamento ad vnumquemque legitimum pertinet, l. lege Cornelia, 1. a. de testam. l. si quis filio, §. pend. iniulto, rup.

Testamentum facere potest capti a quocumque latrone, cum liberi maneant, l. qui a latronibus, 13. de testam.

Testamentum facere non potest, qui incertus est, an captiuis ab hostibus, an a latronibus detentus sit, gl. 1. ibid.

Testamentum eius, qui postea captus ab hostibus ciuitatem amisit per subitam feruituram, vel eius, qui maior 20. annorum postea se venundare passus est ad pretium participandum, fit irritum, d. l. si quis filium, §. irritum, de iniulto, rup.

Testamentum eius, qui postea captus est ab hostibus, & sic perdidit libertatem, & ciuitatem, irritum fit: recipit tamen vires eo reuerso, gl. 1. ibid. & l. si quis filio, §. pe. eod.

Testamentum patris capiti ab hostibus non rumpitur per reuersionem ab hostibus, l. si pater, & ibi gl. eod.

Testamentum facere non potest in captiuitate captus ab hostibus, & si faciat, non valet, gl. 1. ibid.

Testamentum patris non rumpitur ex eo, quod filius infans ab hostibus captus postliminio reuersus sit, l. sed nec filius, eod.

Testamentum, quod quis fecit existens in hostium potestate, pro non scripto habetur, si ab hostibus non rediit, pe. de his, quae pro non scriptis.

Testamentum filij capiti ab hostibus, extinguatur, si filius decessit, antequam patet reuerteretur, gl. rara, in l. C. de sententiam passis.

Testamentum filij, qui mortuus est, antequam restitueretur patri, patre restituto a deportatione valet non solum in castrensibus, vel qualicet etiam in aduocatis: saluo tamen iuramento patris, gl. 1. ibid.

TESTAMENTUM, in quo filius est institutus, & nepos est substitutus: si filius viuo aut decessit, & nepos deuenit in locum patris, valet per legem Velleianam: & tutor ab auctore in eo testamento datus nepoti erit tutor, l. si heredes, 10. §. qui filium, & ibi gl. mag. de testam. tuela.

Testamentum, in quo quis institutus est in re certa, valet: sicut si fuisset institutus in vniuerso, gl. 1. & ibi add. marg. in l. 1. de testam.

Testamentum potest incipere a gradu substitutionis, si non valet institutio, l. §. si de iubeis, & postea, l. si pater filium, 2. §. & ibi gl. si de vulgari.

Testamentum, in quo facta est institutio, nec recipi debet ab intestato, quod testamentum, in quo nulla est institutio, quia tunc etiam legata, & substitutio pupillaris non valet: sed recipi debet facta est institutio, sed a iuratore, vel a praetore, l. §. si filium, l. in l. 1. de vulgari.

Testamentum institui a substitutione, quando ab intestato primo gradus est institutus, & a secundo est exheredatus, hoc habet per §. si nepos, eod.

Testamentum quandoque fuit institutio valet, gl. si in l. tractatus, 1. de militari testam.

Testamentum, in quo filius, vel seruus erat institutus, nec reuocatur, si pater, vel dominus dolo fecerit, & prohibebat, & auferret hereditatem patri, vel domino, & etiam filio, vel seruo, etiam si tempore prohibitionis, & tempore aditionis essent sui iuris: legata tamen non auferret legataris, nisi ipsi seruus legeret, nec sint rogati restituere aliis, l. 1. §. 1. & ibi gl. add. up, & gl. exi.

testi non si quis alteri, vel sibi.
 Testamentum vires accipit per heredis institutionem: quia caput testamenti est, l. quod per manus, & ibi gl. si de iure codicillorum.
 Testamentum, in quo legata relicta sunt sine institutione, non valet, vt testamētum, etiam si testator heredes palam, & coram testib. nuncupauerit: quia vt testamentum in scriptis sine institutione legare non potest, nec vt nuncupatorium, cum noluit: valebit tamen vt codicilli, l. final. & ibi gloss. l. de iure codic.
 Testamentum, in quo nomen heredis omisum est errore scribentis, valet, si alijs constat de errore: sicut si voluntate testatoris, gloss. final. & ibi addit. ibidem.
 Testamentum secundum, in quo heredes sunt scripti, qui capere non poterant, quantum ad institutum commodum, non valet: tamen mero iure valet, & ex eo adire possunt hereditatem, & confunduntur actiones sibi competentes: sed quia ipsi non possunt capere hereditatem tanquam ab indignis auferuntur ab eis hereditas, l. cum quidam, & ibi gl. l. de his, quibus vt indig.
 Testamentum, in quo filius in potestate institutus est sub conditione casuali, est nullum, & nihilominus potest petere secundum tab. quia sui fauore est nullū, gl. ex alia, in l. de bon. poss., secundum tab.
 Testamentum, in quo testator nomina quorundam heredum scriptis, vel nominauit, & quorundam non scriptis, vel nominauit, valet, quoad heredes nominatos, gl. 4. in l. iubemus, & s. C. de testam.
 Testamentum siue heredis institutione non valet: gl. heredes, ibid.
 Testamentum quandoque potest incipere ab institutione, quandoque a substitutione, vt quando exheredatio finitur vnum gradum, gl. si. in l. i. C. de liberis pateritis.
 Testamentum, in quo testator nomen heredis siue per se, siue per alium scriptis, valet, dummodo ipse testator expresserit, §. quia vero, & ibi gl. inseripit, in aut. vt sponalit. largitas. col. 9.
 Testamentum, in quo nemo heres instituitur, inutile est, §. in primis, & ibi gl. iur. ult. Inst. de fideicom. heredit.
 Testamentum, in quo quando pronuntiatur falsum, irritantur legata non solum in futurum praestanda: sed etiam iam praestita, l. 2. §. 2. de conditione indub.
 Testamenti accusatio de falso impedit executionem ipsius testamenti circa legata, & fideicommissa, l. p. & ibi add. marg. de vfu.
 Testamentum falsum liberat res testis, & praesit ipso iure non valet: sed praesit ex falsis codicillis valet, nec reuocatur, sed a singulis, qui test. manu missi, praestari debent, 20. aut. heredi manu missi, §. gl. 2. in l. 6. athen. cod.
 Testamenti falsi accusatio si quis non obtinuerit, non prohibetur ob id dicere nullum, vel non solenne, aut inofficiosum, l. Lucius, §. de petitione hered.
 Testamentum licet dicatur falsum: tamen interiri pro eo presumitur, adeo quod error in eo datus confirmatur, in l. idem fieri, de testam. turela.
 Testamentum falsum, vel non iure factum potest legatarius contendere etiam post legatum acceptum, sciens testamentum falsum, vel non iure factum, l. post legatum, & ibi gl. l. de his, quibus vt indig.
 Testamentum falsum dicens etiam si videtur, potest nihilominus petere hereditatem ex alia causa: puta ab intestato, nec obtinuit, ibid.
 Testamentum falsum, & inofficiosum legatarius contendit, nec obtinuerit, repellitur a legato: sicut si dixisset non solenne, nec obtinuit, ibid.
 Testamenti falsi accusatio succumbens perdit omne commodum, quod sibi debetur ex eo testamento ex persona sua, vel alterius: sicut in eo, quod alteri debetur, etiam si in eius sit potestas, d. l. post legatum, §. si pater.
 Testamentum falsum dicens, ac persequens vique ad sententiam is, qui legatarius rogatus est restituere legatum, perdit fideicommissum, & applicatur fisco, d. l. post legatum, §. si filius.
 Testamentum falsum accusans videtur bonorum possessionem agnoscere, si certus erat de veribus testamenti, cum quidam, l. 4. de bonorum poss.
 Testamentum falsum est testamentum, licet sine effectu, gl. pro emptore, in l. 2. §. 1. de vfu cap. pro emptore.
 Testamentum viui peractens tenetur lege Cornelia de falsis, l. 1. §. si, qui, de falsis.
 Testamentum falsum esse si quis ignorans adiuit hereditatem vel accepit legatum, aut quoquomodo agnouit, potest nihilominus dicere testamentum esse falsum, l. 3. de falsis.
 Testamentum de falso accusans non videtur ex testamento adire, l. eius, qui, 29. §. si, & ibi gl. dixit, de iure fisci.
 Testamentum falsum dicens, etiam si succubuerit, nihilominus ex illo testamento potest adire hereditatem, si in eo scriptus heres fuerit: bona tamen sibi auferuntur, vt indigno, & deueniunt ad fscum, etiam actiones hereditariae: actiones tamen consuetae per aditionem heredis scripti non restituantur illi heredi, ibidem.
 Testamentum falsum dicitur, quod testamentum non est verè abusuū tamen dicitur testamentum, l. Paulus, §. 1. & ibi gl. p. de verb. sig.
 Testamentum dicens non iure factum si succumbit, non perdit fidei relictum: sicut si diceret falsum, gl. pupillo, in l. 2. C. de his, quibus vt indig.
 Testamentum accusans de falso ita demum perdit, quod in eo ipse relictum est, & applicatur fisco, si persequeretur in accusatione vique ad sententiam diffinitiuam, & succubuit: sicut si ante sententiam desistat, l. alia causa, §. 6. Cod. eodem.
 Testamentum accusans de falso perdit, quod sibi in eo relictum est, & applicatur fisco, etiam si obtineat sententiam pro eo: quia cum sit falsum, non debetur ex eo legata, gl. l. ibid.
 Testamentum de falso, vel irritum poterit contendere post legatum acceptum: agere tamen de inofficio non potest, gl. l. ibid.
 Testamentum potest dici falsum dupliciter: scilicet ciuilititer per eum, cuius interest, vel per suum procuratorem; & criminaliter, per quemlibet, d. de fide, l. 6. C. de falsis.

Testamentum falsum tractu temporis non fit verum, nec econuerso, l. si cur falsi, 17. Cod. eodem.

Reliqua verbo, Falsum, l. Legatum, §. 8. Heres, l. 5. Legatarius, §. 8. Accusatio, §. 2.

TESTAMENTUM ruptum, vel iniunctum largo modo dicitur irritum, & econuerso, §. alio quoque, l. ut queniadmodum, testam. infirmum.
 ad Testamentum rupendum vt admittatur quis, requiritur, quod sit suus tempore mortis testatoris: sed ad hoc, vt succedat ab intestato, sufficit, quod repariatur proximior tempore, quo testamentum deficiuit, l. si quis filio, §. non fuisse, de iniuncto, rupto.

Testamentum rumpitur etiam eo, cuius non interest, agente: & si praecedens sit exclusio, non obstat sequenti, l. si non mortis, §. 5. si de iusticio, testam.

Testamentum non potest pro parte rumpi: ne testator pro parte testatus, & pro parte intestatus decessat: fallit hoc in multis testamentis, gl. ruptum, & ibi add. in l. p. de iniuncto, rupto.

Testamentum rumpitur mortuo herede ante testatorem, l. bona, §. 2. fin. de capitiis.

Testamentum impugare non dicitur ille, qui agit ad supplementum legitimae, l. omnimodo, §. 3. C. de inofficio.

Testamentum impugnare non potest hodie ille, cui relictum est minus legitimae: sed agere potest ad supplementum legitimae: ibid.

Testamento raptio per bonorum possessionem contra tab. adhuc debentur legata liberis solis, & parentibus, & alijs personis coniunctis in edicto praeoris expressis, l. 1. C. de contra. tabulas.

Testamentum, quod nullum est, rumpi non potest, gl. 4. in l. 1. C. cod.

Testamentum iure factum instituto herede capace non rescinditur per rescriptum principis, l. si testamentum, eo. C. de testam.

Testamentum valet, donec rumpatur, vel irritum fiat, in princip. Inst. quibus modis testam. infir.

Testamentum ruit rumpitur, quando manet testatore in eo statu, ius testamenti vitatur, ibid.

Testamentum quando rumpitur non est per omnia idem, ac si nullum factum esset: tamen codicillos fecit cum primo casu: scilicet quando rumpitur legatum, vt ex codicillis, non valet: sed bene in secundo casu, hodie tamen non procedit hac differentia, gloss. ruptum, & ibi add. in principio. Inst. de heredit. que ab intest.

Testamenti rupti: id est quod rumpi possit, potest dici penna, gl. impund. & ibi add. in princip. Inst. de successionibus liberis.

ex Testamentis, quod quis impugnat, aliquid conueniunt indignus est, gl. totius, in l. 4. C. de liberis pateritis.

Reliqua verbo, Agnoscere.

TESTAMENTIS duobus nemo potest decedere, nisi sit miles, gloss. sed te- 45 neri, in l. si quis prior, 29. ad Trebel. gloss. simul, in l. 1. §. si quis, de bon. poss. secundum tabul. gl. 1. in l. si argator, de adoptio. gl. plures, in l. diuus, de iure codicil.

Testamentis duobus conditis pro seruo a patre argatore, alio a patre naturali, filius arrogatus impubes potest decedere d. gl. l. in l. si argator.
 Testamenti vnus plures tabulas potest quis habere, l. si, & add. marg. de his, quae in testam. delentur.

Testamentum perfectum non tollitur per secundam imperfectum, nisi in eo sint scripti venientes ab intestato coram quinque testibus, l. hac consuetudine, §. si quis autem, C. de testam.

Testamento primo confirmato per secundum, omnia, quae ibi sunt scripta, quae possunt valere sine heredis institutione, sunt confirmata, & illa, quae heredis institutionem requirunt, trahuntur ad fideicommissum, l. posthumus, §. 1. §. fin. de iniuncto, rupto.

Testamenti vnus plures tabulas potest quis habere, l. si, & ibi add. de his, quae in testamento delentur.

Testamenta duo, quae sunt verè diuersorum: habentur tamen pro vno propter vnitatem eiusdem disponentis: veluti testamentum paternum, & pupillare, l. si quis eum, §. 6. & ibi gl. in testamentis, de vulgari.

Testamenta plura non potest facere priuatus, & semper rumpitur vnum per aliud, vel vtrumque vice vnus habetur: sicut tamen est in milite, l. querebatur, §. 20. & ibi gl. nec superius, de militar. testam.

Testamenta duo eodem die confecta si producuntur, & alius est heres in vno, quam in alio, si sint illa duo testamentaria facta sub vna significatione, vnum dicitur testamentum, & ambo heredes veniunt ex testamento: sed si sunt diuersae significationes, nec apparet, quod posterius, nullus eorum est heres, nisi alter eorum possideret, & tunc ille obtineret: vel nisi institutus in vno esset de venientibus ab intestato: quia tunc iste excluderet extraneum, gl. veteres, in l. 1. de bon. poss. secundum tabulas.

Testamentum si quis fecerit in duobus exemplaribus authenticis, quorum alterum extet, alterum non tabule dicuntur extare, petique potest bon. poss. secundum tabulas, d. l. 1. §. si quis.

Testamentum si quis fecerit in duobus codicibus simul signatis, si vtrumque extet, ex vtroque quasi ex vno competi bon. poss. ibid.

Testamentum si quis fecerit in duobus codicibus non simul sed diuersis signis signatis, non presumuntur duo testamentaria, & vnus per aliud rumpitur, quasi posterius, gl. simul, ibid.

In Testamentum vno si continetur Stichum legatum Titio in alio legatum Scio, nouum valet, gl. 1. in l. scripturae 14. C. de fide instrum.

Testamenta duo eodem die confecta quando apparent, & non apparet de prioritate, vel posterioritate: & in vno est institutus vnus, & in alio alius, quorum vnus debet valere, §. gl. missus, in l. si C. de edicto diui. Adriani.
 Testamentum duo non potest facere quis ex interuallo, aliis in eodem contextu, & coram eisdem testib. potest duo originalia conficere, gloss. l. & ibi add. in §. 1. Inst. quibus modis testam. infirmum.

Testamentum in duobus exemplaribus fieri potest, & vtrumque est authenticum, LLL 3 nisi

nisi alterum sit exemplum, gl. i. in l. si in duobus, § quemadmodum, testam. aperi.
per Testamentum secundum a. perfectum rumpitur primum, licet ex secundo ne-
mo heres existat, gl. i. in l. id, quod, de recond. vend.
Testamentum primum perfectum, & solenne regulariter non tollitur per secun-
dum imperfectum, gl. i. in l. si filius, § de liberis, & posth.
Testamentum primum licet perfectum, in quo fuerint instituti extranei, tolli-
tur per secundum imperfectum ratione solennitatis omittit, ut quia in eo quin-
que testes adhibiti, & in eo venientes ab ineffectu sunt instituti, quorum fauor
habetur pro solenni, § ibid.
Testamentum secundum, in quo posthumus est prateritus, valet, & rumpit pri-
mum, secus est in testamento secundo, in quo filius iam natus est prateritus:
quia quando posthumus est prateritus testamentum ab initio valet, neque an-
nullatur ab initio: sed tandem nascitur, sed in filio iam nato praterito testamē-
tum semper, & ab initio est nullum, ibid.
Testamentum primum ut tollatur per secundum, sufficit, quod ex illo secundo
testamento aliquis possit heres existere, licet ille casus non eveniat, § l. si quis
posthumus, & ibi gl. i. eod.
Testamentum primum rumpitur per secundum, ex quo secundo potest quis he-
res existere, quia illud recte fit factum, secus est in testamento militis, l. a. & ibi
gl. alio de iustitio rup.
Testamentum prius rumpitur per posterius perfectum, nisi posterius, vel prius
iure militari sit factum: quo casu utrumque valet, l. a. & ibi gl. a. eod.
48 Testamentum prius perfectum rumpitur per secundum minus perfectum, ut quia
quique tantum testes adfuerint, § in eo venientes ab ineffectu sunt heredes
scripti, d. l. a. & ibi gl. si.
Testamentum primum non rumpitur per secundum septem testibus scriptum, in
quo nihil erat intrinsecum: quia non est ibi testatio mentis, quod est necesse
l. si bina, eod.
Testamentum secundum minus solenne non rumpit primum solenne, d. l. si bina,
& ibi add. marg.
Testamentum secundum, in quo heres instituitur est purum, vel sub conditione præ-
teritis, vel præteritis, vel si Titius consul fuit, vel si rumpit primum testamē-
tum, verum fore conditio: id est si Titius consul fuit, vel ad præsens est: secus
si conditio tunc non facta, tunc nec est heres, nec rumpit primum testamē-
tum, l. cum in secundo, eod.
Testamentum secundum, in quo heres est instituitur sub conditione futura possi-
bili, rumpit primum, licet non existeret conditio, ibid.
Testamentum secundum, in quo heres est instituitur sub conditione impossibili,
veluti si cæsum digito tangere, rumpit testamentum primum, & illa conditio
habetur perinde, ac si scripta non esset, d. l. cum in secundo, in fine, & ibi gloss.
final.
Testamentum secundum tollit primum, quando ex secundo potest adiri heredes
de iure civilis: secus quando ex secundo de iure prætorio tantum potest peri-
bonorum possessio, quando tunc primum non rumpitur per secundum, gl. po-
tuerit, ibid.
Testamento rupto ex causa præteritionis non debentur legata, nec fideicommissa,
nec libertates, nec ab institutis heredibus, nec a præterito filio: hodie tamen
debentur, ex auctoritate causa, § filio præterito, & ibi gl. fratribus eod.
Testamentum primum ut rumpatur, sufficit secundum ita factum esse, ut aliquo
casu possit ex eo adiri heredes, gl. pe. in l. si quis, § 16, § de vulg. l. parat filio,
64, & ibi gl. existere, de heredit. institut.
Testamentum secundum, in quo testator extraneum instituit sub conditione, si
filius viuo se moriatur, est nullum ex causa præteritionis, l. si quis cum, § 6, § si
& ibi gl. pe. de vulgari.
Testamentum primum non rumpitur per secundum, in quo filius posthumus est
præteritus, qui natus viuo testatore defecit, licet possit institutus in secundo
petere bonum possidendum tabulas, § si, § de gl. pe.
49 Testamentum primum tollitur per secundum si solenne sit, aliis non: quamvis
habeat clausulam, omne alio testamento cessante: confirmatur tamen tale tes-
tamentum non solenne cum dicta clausula per aditionem venientium ab ineffectu:
et tollitur primum, nisi dictam clausulam habeat, gl. plures, in add. marg.
in l. diuis, de iure codicillorum.
Testamentum primum habens clausulam derogatoriam ad testamentum sequens,
præualeat, nisi expresse repocetur a secundo: quia tunc sequens præualeat, l. si
mihi, & ibi, § 12, § si & ibi gl. non valetur, de leg. 1.
Testamentum primum rumpitur, si testator secundum facere incipit, & impedi-
tus per heredes non perfectus, l. si scriptis, de his quibus, ut indignis.
Testamentum primum tollitur per secundum, nisi secundum postea incidatur, ut
primum consumetur, quia tunc primum ad exceptiendum tantum valetur, § qui
ex libetis, § plane, de bon. possid. secundum tabul.
Testamentum primum solenne non tollitur per secundum minus solenne, licet
in eo sit scriptus heres imperator, l. nolimus, § 20, & ibi gloss. 1. & 2, C. de
testam.
Testamentum solenne tollitur per secundum non solenne, si secundum sit factum
iure militari, gl. i. in l. hac consuetudine, § 1, § si quis, C. eod.
Testamentum iure militari factum tollitur per secundum imperfectum, ibid.
Testamentum solenne regulariter non tollitur per secundum minus solenne,
ibidem.
Testamentum secundum validum, & perfectum tollit ipso iure testamentum præ-
cedens, l. sancimus, § 27, & ibi gl. § C. eod.
Testamentum perfectum tollitur per solum contrariam voluntatem in actis, vel
coram tribus testibus, declaratam cum transierit decem annis ex tempore facte tes-
tamenti, ibid.
Testamentum primum tollitur ipso iure per secundum perfectum, etiamsi ex eo
non adeatur hereditas effectualiter, § 1, Inst. quibus modis testamentum in-
firmum.
Testamentum primum tollitur per secundum, in quo institutus est heres sub con-
ditione, quæ iam defecerit, ibid.
Testamentum primum perfectum tollitur per secundum perfectum, etiamsi in
eo quis sit institutus in re certa, nisi in secundo asseruit se velle valere primum:

quo casu institutus in re certa omnia per fideicommissum tenetur restituere
præter rem, in qua institutus est, quam retinet, si sit vique ad quartam: in mi-
nus supplet ex aliis rebus vique ad quartam, § sed & quis, Inst. eod.

Testamentum solenne non tollitur nuda voluntate contraria, § pe. Inst. eod.

Testamentum non tollitur per secundum imperfectum, ut quia testator mortali-
tate præuenit, vel quia poenitit, illud non perfectum, ibid.

Testamentum primum iure factum non tollitur per secundum, nisi secundum tes-
tamentum sit iure ordinatum, & perfectum, ibid.

Testamentum perfectum tollitur per mutationem voluntatis coram tribus tes-
tibus declaratam, cum transierit decem annis ex tempore prius testamenti, § per-
fectum ibid.

Testamentum iure communi imperfectum: sed iure militari perfectum tollit
primum, ibid.

Testamentum secundum imperfectum, in quo sunt instituti venientes ab inre-
fatto rumpit primum testamentum, in quo extranei erant instituti, ibi, & l. si
duobus, § 12, § si, & ibi gl. filius, de bon. poss. contra tabulas.

Testamentum licet imperfectum inter liberos factum a patre, ita demum reuo-
catur per secundum testamentum si patet expresse reuocatum primum, & se-
cundum testamentum conditum siue in scriptis, siue siue sit perfectum, & so-
lenne, & in eo instituitur extraneus: sed si instituitur filios suos: quo casu reuo-
catur primum etiam expresse non fuisse reuocatum per secundum, in quo
filii erant instituti, § est quidem, & ibi gl. perfecta, in auct. de testam. impe-
fect. eod. § 3.

Testamentum factum ab eo, qui ingressus est in religionem, licet si habeatur pro
mortuo: tamen donec viuit, potest reuocare, l. sed si mors, § 14, de donatio, inter
viri.

ad Testamentum primi reuocationem sufficit sola potentia adeundi ex secundo tes-
tamento, gl. ad secundatum, in add. marg. in l. si plures, § 10, § si ex alio, de
vulgari.

Testamentum priore facto si quis secundum testamentum fecerit, etiam si in eo ex-
ceris rebus heredes instituitur, & dixerit, quod primum valeat, primum tes-
tamentum tollitur, & secundum valet, ac si certarum rerum heredes non fuisse
instituit, qui tamen, reuocata quarta Trebellianica, reuocare celsuere he-
reditatem in primo testamento institutus ex secundo testamentum propter illa ver-
ba, quod volebat primum valere, l. si quis priore, § 26, & ibi gloss. sed teneat, ad
Trebell.

Testamenti vltima pars præbeat, & derogat priori parti: scilicet quando ex in-
teruallo sit, l. si mihi, & ibi, § 1, § si de leg. 1.

Testamentum licet sit conditum in præsentia principis, & de eius consensu, nisi
hominibus libere potest reuocari per testatorem abique consensu ipsius prin-
cipis, l. omnium, § 9, C. de testam.

Testamentum factum iure liberos non reuocatur per secundum: nisi secundum
sit factum adhibitis septem testibus & cum clausula derogatoria primi, auct.
hoc inter, C. eod.

Testamenti solennis reuocationem non inducit solus lapsus decem annis post tes-
tamentum solenniter conditum, l. sancimus, § 27, C. eod.

In Testamento facta dispositio, quantumcumque pia, potest reuocari, § seruius,
Inst. de heredit. institut.

Reliqua verbo, Cancellarij in Clausula Testator, § 30, § 31, § 32, § 33, § 34, § 35, § 36, § 37, § 38, § 39, § 40, § 41, § 42, § 43, § 44, § 45, § 46, § 47, § 48, § 49, § 50, § 51, § 52, § 53, § 54, § 55, § 56, § 57, § 58, § 59, § 60, § 61, § 62, § 63, § 64, § 65, § 66, § 67, § 68, § 69, § 70, § 71, § 72, § 73, § 74, § 75, § 76, § 77, § 78, § 79, § 80, § 81, § 82, § 83, § 84, § 85, § 86, § 87, § 88, § 89, § 90, § 91, § 92, § 93, § 94, § 95, § 96, § 97, § 98, § 99, § 100, § 101, § 102, § 103, § 104, § 105, § 106, § 107, § 108, § 109, § 110, § 111, § 112, § 113, § 114, § 115, § 116, § 117, § 118, § 119, § 120, § 121, § 122, § 123, § 124, § 125, § 126, § 127, § 128, § 129, § 130, § 131, § 132, § 133, § 134, § 135, § 136, § 137, § 138, § 139, § 140, § 141, § 142, § 143, § 144, § 145, § 146, § 147, § 148, § 149, § 150, § 151, § 152, § 153, § 154, § 155, § 156, § 157, § 158, § 159, § 160, § 161, § 162, § 163, § 164, § 165, § 166, § 167, § 168, § 169, § 170, § 171, § 172, § 173, § 174, § 175, § 176, § 177, § 178, § 179, § 180, § 181, § 182, § 183, § 184, § 185, § 186, § 187, § 188, § 189, § 190, § 191, § 192, § 193, § 194, § 195, § 196, § 197, § 198, § 199, § 200, § 201, § 202, § 203, § 204, § 205, § 206, § 207, § 208, § 209, § 210, § 211, § 212, § 213, § 214, § 215, § 216, § 217, § 218, § 219, § 220, § 221, § 222, § 223, § 224, § 225, § 226, § 227, § 228, § 229, § 230, § 231, § 232, § 233, § 234, § 235, § 236, § 237, § 238, § 239, § 240, § 241, § 242, § 243, § 244, § 245, § 246, § 247, § 248, § 249, § 250, § 251, § 252, § 253, § 254, § 255, § 256, § 257, § 258, § 259, § 260, § 261, § 262, § 263, § 264, § 265, § 266, § 267, § 268, § 269, § 270, § 271, § 272, § 273, § 274, § 275, § 276, § 277, § 278, § 279, § 280, § 281, § 282, § 283, § 284, § 285, § 286, § 287, § 288, § 289, § 290, § 291, § 292, § 293, § 294, § 295, § 296, § 297, § 298, § 299, § 300, § 301, § 302, § 303, § 304, § 305, § 306, § 307, § 308, § 309, § 310, § 311, § 312, § 313, § 314, § 315, § 316, § 317, § 318, § 319, § 320, § 321, § 322, § 323, § 324, § 325, § 326, § 327, § 328, § 329, § 330, § 331, § 332, § 333, § 334, § 335, § 336, § 337, § 338, § 339, § 340, § 341, § 342, § 343, § 344, § 345, § 346, § 347, § 348, § 349, § 350, § 351, § 352, § 353, § 354, § 355, § 356, § 357, § 358, § 359, § 360, § 361, § 362, § 363, § 364, § 365, § 366, § 367, § 368, § 369, § 370, § 371, § 372, § 373, § 374, § 375, § 376, § 377, § 378, § 379, § 380, § 381, § 382, § 383, § 384, § 385, § 386, § 387, § 388, § 389, § 390, § 391, § 392, § 393, § 394, § 395, § 396, § 397, § 398, § 399, § 400, § 401, § 402, § 403, § 404, § 405, § 406, § 407, § 408, § 409, § 410, § 411, § 412, § 413, § 414, § 415, § 416, § 417, § 418, § 419, § 420, § 421, § 422, § 423, § 424, § 425, § 426, § 427, § 428, § 429, § 430, § 431, § 432, § 433, § 434, § 435, § 436, § 437, § 438, § 439, § 440, § 441, § 442, § 443, § 444, § 445, § 446, § 447, § 448, § 449, § 450, § 451, § 452, § 453, § 454, § 455, § 456, § 457, § 458, § 459, § 460, § 461, § 462, § 463, § 464, § 465, § 466, § 467, § 468, § 469, § 470, § 471, § 472, § 473, § 474, § 475, § 476, § 477, § 478, § 479, § 480, § 481, § 482, § 483, § 484, § 485, § 486, § 487, § 488, § 489, § 490, § 491, § 492, § 493, § 494, § 495, § 496, § 497, § 498, § 499, § 500, § 501, § 502, § 503, § 504, § 505, § 506, § 507, § 508, § 509, § 510, § 511, § 512, § 513, § 514, § 515, § 516, § 517, § 518, § 519, § 520, § 521, § 522, § 523, § 524, § 525, § 526, § 527, § 528, § 529, § 530, § 531, § 532, § 533, § 534, § 535, § 536, § 537, § 538, § 539, § 540, § 541, § 542, § 543, § 544, § 545, § 546, § 547, § 548, § 549, § 550, § 551, § 552, § 553, § 554, § 555, § 556, § 557, § 558, § 559, § 560, § 561, § 562, § 563, § 564, § 565, § 566, § 567, § 568, § 569, § 570, § 571, § 572, § 573, § 574, § 575, § 576, § 577, § 578, § 579, § 580, § 581, § 582, § 583, § 584, § 585, § 586, § 587, § 588, § 589, § 590, § 591, § 592, § 593, § 594, § 595, § 596, § 597, § 598, § 599, § 600, § 601, § 602, § 603, § 604, § 605, § 606, § 607, § 608, § 609, § 610, § 611, § 612, § 613, § 614, § 615, § 616, § 617, § 618, § 619, § 620, § 621, § 622, § 623, § 624, § 625, § 626, § 627, § 628, § 629, § 630, § 631, § 632, § 633, § 634, § 635, § 636, § 637, § 638, § 639, § 640, § 641, § 642, § 643, § 644, § 645, § 646, § 647, § 648, § 649, § 650, § 651, § 652, § 653, § 654, § 655, § 656, § 657, § 658, § 659, § 660, § 661, § 662, § 663, § 664, § 665, § 666, § 667, § 668, § 669, § 670, § 671, § 672, § 673, § 674, § 675, § 676, § 677, § 678, § 679, § 680, § 681, § 682, § 683, § 684, § 685, § 686, § 687, § 688, § 689, § 690, § 691, § 692, § 693, § 694, § 695, § 696, § 697, § 698, § 699, § 700, § 701, § 702, § 703, § 704, § 705, § 706, § 707, § 708, § 709, § 710, § 711, § 712, § 713, § 714, § 715, § 716, § 717, § 718, § 719, § 720, § 721, § 722, § 723, § 724, § 725, § 726, § 727, § 728, § 729, § 730, § 731, § 732, § 733, § 734, § 735, § 736, § 737, § 738, § 739, § 740, § 741, § 742, § 743, § 744, § 745, § 746, § 747, § 748, § 749, § 750, § 751, § 752, § 753, § 754, § 755, § 756, § 757, § 758, § 759, § 760, § 761, § 762, § 763, § 764, § 765, § 766, § 767, § 768, § 769, § 770, § 771, § 772, § 773, § 774, § 775, § 776, § 777, § 778, § 779, § 780, § 781, § 782, § 783, § 784, § 785, § 786, § 787, § 788, § 789, § 790, § 791, § 792, § 793, § 794, § 795, § 796, § 797, § 798, § 799, § 800, § 801, § 802, § 803, § 804, § 805, § 806, § 807, § 808, § 809, § 810, § 811, § 812, § 813, § 814, § 815, § 816, § 817, § 818, § 819, § 820, § 821, § 822, § 823, § 824, § 825, § 826, § 827, § 828, § 829, § 830, § 831, § 832, § 833, § 834, § 835, § 836, § 837, § 838, § 839, § 840, § 841, § 842, § 843, § 844, § 845, § 846, § 847, § 848, § 849, § 850, § 851, § 852, § 853, § 854, § 855, § 856, § 857, § 858, § 859, § 860, § 861, § 862, § 863, § 864, § 865, § 866, § 867, § 868, § 869, § 870, § 871, § 872, § 873, § 874, § 875, § 876, § 877, § 878, § 879, § 880, § 881, § 882, § 883, § 884, § 885, § 886, § 887, § 888, § 889, § 890, § 891, § 892, § 893, § 894, § 895, § 896, § 897, § 898, § 899, § 900, § 901, § 902, § 903, § 904, § 905, § 906, § 907, § 908, § 909, § 910, § 911, § 912, § 913, § 914, § 915, § 916, § 917, § 918, § 919, § 920, § 921, § 922, § 923, § 924, § 925, § 926, § 927, § 928, § 929, § 930, § 931, § 932, § 933, § 934, § 935, § 936, § 937, § 938, § 939, § 940, § 941, § 942, § 943, § 944, § 945, § 946, § 947, § 948, § 949, § 950, § 951, § 952, § 953, § 954, § 955, § 956, § 957, § 958, § 959, § 960, § 961, § 962, § 963, § 964, § 965, § 966, § 967, § 968, § 969, § 970, § 971, § 972, § 973, § 974, § 975, § 976, § 977, § 978, § 979, § 980, § 981, § 982, § 983, § 984, § 985, § 986, § 987, § 988, § 989, § 990, § 991, § 992, § 993, § 994, § 995, § 996, § 997, § 998, § 999, § 1000.

Reliqua verbo, Cancellarij in Clausula Testator, § 30, § 31, § 32, § 33, § 34, § 35, § 36, § 37, § 38, § 39, § 40, § 41, § 42, § 43, § 44, § 45, § 46, § 47, § 48, § 49, § 50, § 51, § 52, § 53, § 54, § 55, § 56, § 57, § 58, § 59, § 60, § 61, § 62, § 63, § 64, § 65, § 66, § 67, § 68, § 69, § 70, § 71, § 72, § 73, § 74, § 75, § 76, § 77, § 78, § 79, § 80, § 81, § 82, § 83, § 84, § 85, § 86, § 87, § 88, § 89, § 90, § 91, § 92, § 93, § 94, § 95, § 96, § 97, § 98, § 99, § 100, § 101, § 102, § 103, § 104, § 105, § 106, § 107, § 108, § 109, § 110, § 111, § 112, § 113, § 114, § 115, § 116, § 117, § 118, § 119, § 120, § 121, § 122, § 123, § 124, § 125, § 126, § 127, § 128, § 129, § 130, § 131, § 132, § 133, § 134, § 135, § 136, § 137, § 138, § 139, § 140, § 141, § 142, § 143, § 144, § 145, § 146, § 147, § 148, § 149, § 150, § 151, § 152, § 153, § 154, § 155, § 156, § 157, § 158, § 159, § 160, § 161, § 162, § 163, § 164, § 165, § 166, § 167, § 168, § 169, § 170, § 171, § 172, § 173, § 174, § 175, § 176, § 177, § 178, § 179, § 180, § 181, § 182, § 183, § 184, § 185, § 186, § 187, § 188, § 189, § 190, § 191, § 192, § 193, § 194, § 195, § 196, § 197, § 198, § 199, § 200, § 201, § 202, § 203, § 204, § 205, § 206, § 207, § 208, § 209, § 210, § 211, § 212, § 213, § 214, § 215, § 216, § 217, § 218, § 219, § 220, § 221, § 222, § 223, § 224, § 225, § 226, § 227, § 228, § 229, § 230, § 231, § 232, § 233, § 234, § 235, § 236, § 237, § 238, § 239, § 240, § 241, § 242, § 243, § 244, § 245, § 246, § 247, § 248, § 249, § 250, § 251, § 252, § 253, § 254, § 255, § 256, § 257, § 258, § 259, § 260, § 261, § 262, § 263, § 264, § 265, § 266, § 267, § 268, § 269, § 270, § 271, § 272, § 273, § 274, § 275, § 276, § 277, § 278, § 279, § 280, § 281, § 282, § 283, § 284, § 285, § 286, § 287, § 288, § 289, § 290, § 291, § 292, § 293, § 294, § 295, § 296, § 297, § 298, § 299, § 300, § 301, § 302, § 303, § 304, § 305, § 306, § 307, § 308, § 309, § 310, § 311, § 312, § 313, § 314, § 315, § 316, § 317, § 318, § 319, § 320, § 321, § 322, § 323, § 324, § 325, § 326, § 327, § 328, § 329, § 330, § 331, § 332, § 333, § 334, § 335, § 336, § 337, § 338, § 339, § 340, § 341, § 342, § 343, § 344, § 345, § 346, § 347, § 348, § 349, § 350, § 351, § 352, § 353, § 354, § 355, § 356, § 357, § 358, § 359, § 360, § 361, § 362, § 363, § 364, § 365, § 366, § 367, § 368, § 369, § 370, § 371, § 372, § 373, § 374, § 375, § 376, § 377, § 378, § 379, § 380, § 381, § 382, § 383, § 384, § 385, § 386, § 387, § 388, § 389, § 390, § 391, § 392, § 393, § 394, § 395, § 396, § 397, § 398, § 399, § 400, § 401, § 402, § 403, § 404, § 405, § 406, § 407, § 408, § 409, § 410, § 411, § 412, § 413, § 414, § 415, § 416, § 417, § 418, § 419, § 420, § 421, § 422, § 423, § 424, § 425, § 426, § 427, § 428, § 429, § 430, § 431, § 432, § 433, § 434, § 435, § 436, § 437, § 438, § 439, § 440, § 441, § 442, § 443, § 444, § 445, § 446, § 447, § 448, § 449, § 450, § 451, § 452, § 453, § 454, § 455, § 456, § 457, § 458, § 459, § 460, § 461, § 462, § 463, § 464, § 465, § 466, § 467, § 468, § 469, § 470, § 471, § 472, § 4

viuas, & ad eius heredem pertinent bona castrensis (sola: sed non patris bona, h. ex militari, l. 1. §. de milita. testam.)

Testari potest miles incertus an sui iuris fiat, quia dubitat an coram suo iudice competere fuisset emancipatus, d. ex militari, §. si miles.

Testari potest miles incertus an sui iuris sit, quia dubitat an sit captus ab hostibus, an a latronibus, §. si sui iuris, §. si incertus, in add. ibid.

Testari non potest paganus incertus an sit paterfamilias, vel filiusfamilias, d. glo. incertus, & §. si ibid.

Testari potest quilibet quomodo velit, & quomodo possit, si in hostili loco deprehensus latet, & illic decessat, quamvis iure militari non possit, d. glo. eod.

Testari potest, vel non possit iuris est, §. si in l. quodam de iure codicil.

Testari nemo potest de alienis, §. gloss. testatur, in l. consuecitur, §. si post. eodem.

Testari non potest captus ab hostibus, sed detentus a latronculis recte potest, §. captivus, in l. 1. de leg. 3.

Testari non potest ille, qui dubitat an liceat sibi testari, d. l. 1.

Testari non potest captus a latronibus si per errorem iuris ignarus sui iuris putat se servum esse hostium ibid.

Testari non potest relegatus, qui per errorem iuris se nihil a captivo differre putat, ibid.

Testari possunt quomodo volunt, & quomodo possunt illi, qui iure militari testari non possunt, si in hostili loco deprehensus, & illic decessat, siue praesens sit, siue pronuntius, siue legatus, siue quis alius, qui iure militari testari non possunt, l. 1. de bonorum possessione ex testamento militis.

Testari possunt iure militari naves, & veterariis classibus, d. l. 1. §. item.

Testari non potest regulariter ille, qui non est dominus: quandoque tamen non dominus testatur etiam de alienis, gloss. si in auth. ingressi. Cod. de sacrosanctis.

Testari aliquem si quis impeditur, quod tunc non fecit testamentum, impedire merito potest exheredari, §. l. testamenti factionem, 4. §. C. de inofficio. testam.

Testari liberè licet vnicuique etiam lingua Graecae: tamen scribere testamentum non licet, l. hac consuetudine, §. si & ibi §. C. de testamentis.

Testari impeditur quis xij. modis, §. vbi quisque, in §. disponat. in auth. de nuptiis, col. 4.

Testari aliquem quod prohiberi, non debet quis obicere alicui, nisi obicientis, aut id arguentis interitus, quia ab intestato successus sit, vel aliquid legatum consecutus, §. aliud quoque, & ibi add. marg. in auth. v. cum de appel. cogn. col. 8.

Testari prohibenti debent denegari omnes actiones, & si sic applicatur sua portio: verò, quibus aliquid est relictum, non nocet, quomodo percipiant, vel singulariter, vel vniuersaliter, §. l. leges, ibid.

Testari prohibens hodie in duplum tenetur laesit, ibid.

Testari non potest regulariter quis de alienis: fallit in patre, qui potest de bonis filij, & in monacho, & in milite de crimine damnato, & in matre, quae ad secundam vocem pertransit, gloss. non aliter, & ibi add. marg. in §. liberis. Inst. de pupillari subsidio, §. coniuncta, in §. si vero expectat, in auth. de nuptiis, col. 4.

TESTAMENTUM liberam facultatem nemo potest sibi auferre, l. si fratres, §. 3. §. idem respondit, & ibi §. l. idem, pro socio.

ad Testamentum, & institutum aliquem pacto priuati non potest quis adstringi, §. l. in l. 1. de testam.

Testandi liberam facultatem auferre homini sanae mentis est magna iniquitas, l. ex facto, 4. §. de vulgari.

Testandi quis quando tribuitur militi quasi militi, iure militari tantum testari debere concessum videtur, l. ex militari, l. 1. de militari testam.

Testandi ius habentes possunt fideicommissum relinquere: sed non illi, qui ius testandi non habent, l. 2. de leg. 1.

Testandi ius habent omnes, qui non prohibentur: prohibentur tamen testari xij. personae, §. l. ibid.

Testandi facultas cuiuslibet permittitur obferatis solemnitatibus a legibus indutis, quibus derogare nulli est permittum, l. testandi, 11. C. de testam.

Testantis privilegium non tollit delictum scribens se heredem, l. in fraudem, §. si quis, & ibi §. l. senatusconsultum non repugnat legibus, debent adimpleri omnibus modis, §. quomodoque, in auth. de hered. & Falcid. col. 1.

Reliqua verba, Apolydes, Virgilio, 10. Heres, 86. 7. Rusticus, Titius, 147.

Prater, 7. Testamentum, 12.

Testator in genere, num. 1. v. §. 1. quo 8.

Quoad codicillos, 9.

Quoad institutionem, & substitutionem, 10. v. §. 1. quo 16.

Quoad institutionem, & substitutionem, 17.

Quoad assensum, & dupendum, 18.

Quoad grauandum, vel obligandum, aut liberandum heredem, vel alium, numero 19.

Quoad legatam, & fideicommissam, & vocationem, & errorem num. 20. v. §. 1. quo 20.

Quoad remotionem, vel heredis, vel alij obligatam legatam, 27.

Quoad confessionem, & assertionem testatoris, 28.

Quoad remissionem Falcidia, vel cautionem de solvendis legatis, 29.

Quoad cancellationem, mutationem, & declarationem testamenti, vel alicuius clausulae, & quoad testamentum secundum, num. 30. §. 1. 32.

TESTATOR si decessit duobus relictis heredibus quorum vnus post mortem testatoris decessit, unde sua pars tantum caduca ad alterum deueniebat, quolibet petente, fidei deferre: non autem coheredi: hodie autem secus est, litem veniunt, §. pridie, & ibi §. l. cum antequam de pericione heredit.

Testatoris factum reputatur factum heredis, §. l. interfecti, in seruis, de conditione furtiva.

Testatoris vox non habet semper vim legis, l. Caius, 39. & ibi gloss. si de pigrao. actione.

Testatoris falsa verba non praedictant veritati, §. l. interfecti, in l. Scia, 28. ad Velleian.

Testator non potest vltiorem cognatum praeferre non facto testamento quod posset facto testamento, l. si fratres, §. 3. §. idem respondit, & ibi gloss. praeferre, pro socio.

Testator si praecipit poni statuas, vel imagines in honore reipub. sine praefinitione temporis, intra quod debeant poni, praeside itaque quod est: tempus: & si intra illud tempus non posuerit heres, post mortem intra sex menses leuioribus viuas: id est vltique ad certam centesimam teneatur praeferre reipub. sed post sex menses semel viuas praestabit, l. cum quidam, §. si & ibi gloss. pen & vlt. de viuis.

Testator tempore testamenti requiritur sanitas mentis, nec exigitur sanitas corporis, l. 1. de testam.

Testator primis heredibus nuncupatis si priusquam secundum heredes exprimeret, obmutuit, dicitur coepnuntius non perfectum testamentum, & ideo heredes nuncupati non habent hereditatem, si confiteri testatorem voluisse plures heredes pronuntiare, l. si quis cum testamentum, eod.

Testator si detorem filius suis in genere, non videtur tutorem dare ei filio, quem ignorat se habere, §. 3. in l. Titius, 2. §. de liberis, & posth.

Testator si prouiso facta in vnum casum porrigat ad alium casum, in quem testator verisimiliter idem prouideret, si de eo cogitasset, d. l. Titius, §. Lucius.

Testatoris prouiso facta in vna persona non extenditur ad aliam, l. filius a patre, 28. §. si quis ex certa, eod.

Testatoris dispositio simpliciter facta intelligitur facta eo casu, quo de iure potest, l. Gallus, §. 1. eod.

Testatorum scriptis, vel scribendum distat: paria sunt, l. quoties, 9. de hered. institut.

Testatoris vltimum dictum etiam in distributione partium inter heredes faciendum praualet, l. in aequalibus, eod.

Testatore viuo sublata causa, per quam conditio vni rei adiecta alteri repetita intelligitur, cessat repetitio condicione pendente: secus si iam esset defecta, l. qui filio, 18. §. pe. eod.

Testator prorogando heredi diem solutionis legatorum non videtur confirmare legata inutilia, l. legata inutiliter, 19. de leg. 1.

Testator per prohibitionem de non alienando factam cum causa, non potest praedictare suis creditoribus quin tota bona perhibitione non obstante vendantur, vt ipsi satisfiant, quando aliunde non habet, vt possint satisfieri, l. finis sum, 17. §. diui, eod.

Testator potest dare in testamento auctoritatem ingrediendi propria auctoritate possessionem, §. l. non sic, in l. Titius, 3. §. Lucius, de leg. 2.

Testator si iubet heredem dotem filij stipulati, intelligitur ea moriente in matrimonio, non ea superiue, cum pater, 79. 1. pater, eod.

Testatoris nudum praecceptum non valet, l. Lucius Titius, 91. de leg. 1.

Testator praesumitur decipi in eo, quod ignorat, §. l. in l. pe. de rebus dubiis.

Testator debet habere factionem testamenti duobus temporibus: scilicet testamenti, & mortis, gloss. vtrouque, in l. 1. §. sed & si quis, de bon. post. secundum tabulas.

Testator si post testamentum factum mutauit conditionem suam in melius, rite valet testamentum: si in deterius factum suo, vel delicto in aliud, vt maxime, vel media capitis diminutione, tunc non valet testamentum, nec datur bon. post. secundum tab. nisi sit relictus a principe in utrumque, vel tempore mortis sit sui iuris, & decesserit se velle mori eo testamento, ibid.

Testator si post factum testamentum mutauit conditionem fido suo in deterius, veluti media capitis diminutione, vt si dedisset in arrogationem, non valet testamentum, neque datur bon. post. secundum tabulas, nisi factus sui iuris decesserit, ibid.

Testator si post testamentum mutauit conditionem in deterius non suo facto, vt furiosus, vel etiam facto suo: sed in se, vt quia prodigus, tunc valet testamentum, & datur bonorum possessio, d. l. 1. §. si quis autem, & ibi §. l. vtrouque.

Testator non potest facere quod seruis manumitti iussus operas praestaret eius heredi, l. eadem, 42. & ibi §. l. de operis libertorum.

Testator facto testamento, in quo praerituit ventrem vxoris suae, si captus sit, & interim eo in captiuitate existente venter natus, & deinde mortuus sit, postea capto in captiuitate mortuo rumpitur testamentum perinde, ac si in captiuitate decessisset priusquam posthumus, l. bona, 12. §. si de captiuis.

Testator potest cogi causari, vt nomen, & faciat executorem aliquem sui testamenti, §. l. licentiam, in l. nulli, 28. C. de episcopis.

Testator potest inter suos heredes res hereditarias diuidere salua Falcidia, l. quoties, 10. C. familiae ercisc.

Testator si pudore aris alieni se interficiat, eius testamentum non irritatur ob id, §. l. 1. in l. 2. C. qui testam. facere.

Testator impatiens doloris, vel aliqua furoris rabie confectus, si se ipsum interficiat, non irritatur eius testamentum, si tempore, quo testatus est, erat sanae mentis, d. l. 1.

Testator si se interficiat metu furoris poenae alicuius delicti per eum commissi, pro quo poena mortis sibi ingeri debeat, redditur intestabilis, & factum testamentum non valet: sed succedit ei filius, ibid.

Testator eligendo vnum: scilicet testari, videtur renouare codicillis, qui sunt in contrarium, §. l. 1. in l. non codicillum, 14. C. de testam.

Testator testari potest in quacunque instrumenti materia, membranarum, vel chartarum, & quibuscunque verbis vt in institutio, l. 1. quoniam, 1. §. C. eod.

Testator laborans in extremo datu, quod sibi lingua ingroffetur, & incipiat balbutire: potest tamen facere testamentum, & notarius illud scribere, & testator balbutiens sit intelligibilis, ibid.

Testator si manu propria testamentum scripsit, & in aliqua parte testamenti significauerit illud se scripsisse, non requiritur aliqua eius subscriptio, l. cum antiquitas, 18. §. si C. eod.

Testator debet propria manu scribere nomina heredum, aut nuncupare coram testibus qui debent in subscriptionibus notare, & notarius qui contra fecerit,

- fecerit, pena falsi punitur, l. i. libemus, 2. C. eod.
- Testator, qui neque scribere, neque nuncupare potest nomina heredum ex morbi acerbitate, vel literarum imperitia, mortuo similis est, ibid.
- Testator, qui non potest articulare loqui non potest facere testamentum. ibid.
- Testator, qui prouiderit in vno casu, qui cogitans mori non adierit, nisi ad illum casum, intelligitur idem prouidisse in alio casu, in quo verifimiliter idem prouidisset, si cogitasset, l. i. C. de posthumis hered.
- Testator non potest sibi legem imponere, vt à priori testamento, vel priori voluntate non liceat recedere, gl. i. in l. 3. C. de codicillis.
- Testator, cum quo de supremis iudiciis loquatur, nihil querimus, sed in quæ voluntatis intentionem dirigat, querere debemus, gl. i. in l. 4. C. eod.
- Testator, qui decreuit facere testamentum, si id implere nequieuit, intestatus videtur esse defunctus, l. i. C. eod.
- Testatoris res reb. heredis parificantur, gl. i. in l. heredum, 2. §. C. de fideicommiss.
- Testator non presumitur alienam successionem posteritati suæ velle antepone, l. cum accussimus, 30. C. eod. gl. i. in l. si inquam, 8. C. de reuoc. dona.
- Testator poterit hypothecam rerum suarum in testamento, quibus voluerit, dare, l. i. C. communia, de legatis.
- Testator semper presumitur scire vires patrimonij sui, gl. i. a. auth. sed cum testator. C. ad legem Falcid.
- Testator non potest auferre heredi quartam debitam iure naturæ, gloss. 2. ibidem.
- Testator potest prohibere heredi quartam Trebellianicam, † reprob. gl. i. in add. ibidem.
- Testator habens in bonis centum, & præcepit heredi in fraudem legis Falcidæ, ne adiret, nisi 50 restituerit, ad eundem hereditatem nihilominus replere potest, quod deest ad quartam Falcidiam, vel Trebellianicam, l. p. C. eod.
- Testator omnia quæcumque disposuit de suis, valens, & seruari debent, §. duo igitur, & §. disponat. in auth. de nuptijs, col. 4.
- Testator, vel testatrix quod saltem crucis scriberet, etiam si ignorans litterarum esset, erat mos antiquus, §. licere, & ibi gloss. venerabile, in auth. de testib. col. 7.
- Testatoris interest testatorem decedere testatum, in princ. Inst. de lege Falcid.
- Testator potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus propter transactionem factam inter scriptum heredem, & legitimum de diuidenda hereditate, l. controuersa, de transactio.
- Testator ex postfacto rupto testamento per querelam dicitur decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: secus si in totum rumpere, gloss. final. ibidem.
- Testatoris, & iudicis iussus æquiparatur, l. non est mirum, 1. §. & ibi gl. i. in add. mar. de pigno. actio. n.
- Testator si in testamento scripserit fieri aliquid contra ius, vel contra legem, vel contra edictum prætoris, vel aliquid turpe vel contra bonos mores, non valet, l. si quis inquilinus, 1. §. §. de leg. 1.
- Testator non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, etiam tempore, quod excurrit post mortem testatoris: sed in tempore, quod currit in vita, potest facere, vt si intra certum tempus decedit, decedat testatus; si post, decedat intestatus: & sic pro toto tempore, quod currit post eius mortem, erit vel in totum testatus, vel in totum intestatus, gl. i. in l. potest, quis, 16. de hered. instit.
- Testator licet à principio non possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: secus tamen est ex postfacto testamento, l. cum duobus, 13. C. de testam. l. circa inofficiosi, 12. de inoffic. testam.
- Testator quandoque dicitur quoad quid testatus, & quoad quid intestatus, gl. i. in auth. ex causa. C. de liber. præterit.
- Testator si pactus sit cum creditore, quod neque à se, neque à Titio herede petere, requiritur testatore cum pluribus heredibus, prodest pactum Titio heredi, non autem aliis, qui tenentur, pro rata hereditatis parte, non tamen tenetur Titius: sed si obligauerit se, quod ipse, & Titius heredes dabunt decem, obligatio nihil operatur: quia omnes heredes tenentur cum ipso, gloss. final. in l. a. aus, de pactis.
- Testator sciens plures heredes sibi futuros, si pactus sit de non petendo à Titio herede, prodest pactum Titio heredi: non tamen aliis heredibus: sed si sciens Titium solum heredem sibi futurum promissit, quod ipse, & Titius dabunt decem, Titij persona superuacua est: quia ipse in solidum tenetur, ibid.
- Testatoris voluntas est lex, l. i. & ibi gl. 3. C. de testam. militis.
- Testatoris voluntas ex genere computationis apparere potest, vt si testator reliquerit testas, tot videtur velle quod Romæ præstetur, cum testare alio loco, quam Romæ non inueniantur, l. sed & si, 52. §. si libertis, & ibi gl. testas, de iudiciis.
- Testatoris præceptum non debet habere commodum ab eo, l. Nefennius, 2. §. de iudiciis.
- Testatoris voluntas quandoque resoluitur in potestatem iuris, l. interdum, 13. §. 1, & ibi gl. reuoluitur, de hered. instit.
- Testatoris voluntas non seruatur semper, l. pater, 44. & ibi gl. eorum, & gl. final. eodem.
- Testator non solum, quod disposuit, seruari debet, sed etiam id, quod verifimile est eum voluisse, l. cum res, 49. de leg. 1.
- Testatoris voluntas in dubio presumitur ea, quæ de iure esse debet, gl. pen. & ibi add. marg. in l. quid ergo, 92. cod.
- Testatoris voluntas, & iustus, quod filius debet morari cum aliquo, non semper debet obseruari, vt si non expediat filium pupillum morari ibi, vbi pater iussit propter vitium, quod pater forte ignorauit in ea persona esse, apud quem morari iussit, l. Quintus, 7. de annuis legatis.
- Testatoris voluntas dispositiua est seruanda: sed non enunciativa, gl. i. in l. verba testamenti, 6. C. de testam.
- Testatoris voluntas quando est dubia, ad iudicis spectat eius interpretatio, l. voluntarius, 7. & ibi gl. 1. C. de fideicommiss.
- Testatoris voluntas quando est certa, tunc non est in arbitrio iudicis, sed illa voluntas seruari debet pro lege, gl. i. ibid.

Testatoris verba quando sunt certa, sed voluntas testatoris inquitur, vt quando præcepit fieri monumentum ab aliquo, quo casu iudex æstimabit expensas, ibidem.

Testatoris voluntatem debet iudex interpretari ex coniecturis, quando verborum significatio est multiplex: sed si non appareat ex coniecturis voluntas, tunc locus est legi, gl. ibid.

Testatoris voluntatem debet iudex interpretari ex coniecturis, quando ex vna parte est verborum significatio, & ex alia communis loquutio, d. glo. 1. in add. marg.

Testatoris omnis voluntas dicitur competens, nisi sit contra leges, vel bonos mores, aut turpis, gl. competentes, in §. quæcumque, in auth. de hered. & Falcid. col. 1.

Testatoris mens colligitur ex præmissis, & sequentibus, gl. i. in l. si seruus, 53. §. fin. de leg. 1.

Testatoris mens comprehenditur in gradu ad heredes ex forma legandi, l. si fundum, 8. §. §. Suelam, eod.

Testatoris mens magis est attendenda, quam verba: & ubi apparet de mente, non est curandum de verbis, l. 3. C. de liberis præteritis, gl. 2. in auth. ingressi. C. ad Trebell.

Testator si reliquit aliquid alii, vt cum suo filio moraretur, licet verba sint certa, oportet tamen mentem testatoris inuestigare, glo. 1. in l. voluntatis. Co. de fideicommiss.

Testatoris vltima voluntas non debet pendere ex alieno arbitrio: quia nulla voluntas ex mero arbitrio nostro ab omni hominis facta abli. actio dependet, licet eius ordinatio certam formam habeat, & ideo eius substantia non potest per alienum arbitrium explicari: item quia cum in alietis occultum voluntatem, arbitriumque confertur testatoris voluntas, dispositio est imperfecta ex parte materis: & formæ: adeo nulla est ipso iure, gl. 2. & ibi add. marg. in l. illa institutio, 25. de hered. instit.

Testator non potest facere, ne leges circa substantia in genere, vel in specie: puta circa numerum testium, vel circa testes rogatos, vel puberes, vel masculos, vel liberos, in suo testamento locum habeant, l. nemo, 1. §. & ibi gloss. prima, de legat. 1. & gloss. final. in l. 1. Cod. de usufructu. & l. testandi, 13. Cod. de testam.

Testator non potest facere actionem ex testamento finiri certo tempore, vel incerto, cum illa actio finis natura sit perpetua: neque potest facere eam restitui ad certum locum, cum illa de sua natura sit generalis respectu locorum, in quibus heres sortitur forum, l. nemo, d. leg. 1.

Testator non potest derogare dispositioni legum, ibid.

Testator non potest facere, quod si legatarius non petierit legatum vsque ad annos decem, vel quicque, non possit postea agere: quia per hoc actio ex testamento, quæ durat 30. annis, vt cætera personales, non finitur: potest tamen legatarius repellere opem exceptionis, † gl. i. in princ. ibid.

Testator si ordinauit heredem certo loco posse conueniri ad actionem ex testamento, totum in loco domicilij, & expresse prohibuit, ne alio loco possit conueniri, licet de iure iuris in omni loco sit obligatus: tamen de æquitate obstat exceptio propter voluntatem testatoris, d. gl. i. ad m. d.

Testator si ordinauit heredem conueniri ad actionem ex testamento in loco, ubi habet domicilium: & si ibi non reperitur, vel forte domicilium mutauerit de loco ad locum, vel facti, vel per dignitatem obuenientem, vel facti sit clericus, vel miles, & sic locum fori mutauerit, de rigore iuris licet vbi sit conueniri possit: tamen de æquitate obstat exceptio propter voluntatem testatoris, ibidem.

Testator si testamentum scripserit fieri aliquid contra ius, vel contra edictum prætoris, vel etiam aliquid turpe, aut contra bonos mores, non valet, l. si quis inquilinus, 1. §. §. de leg. 1.

Testator iuri publico derogare non potest, l. testandi, 13. C. de testam.

Testator per prohibitionem de non alienando factam cum causa, non potest præiudicare suis creditoribus, quin talia bona prohibitione non obstat veniantur, vt eis satisfiat, quando aliunde non habent, vt possint satisfieri, l. filius, 117. §. diu. de leg. 1.

Testator si antequam veniret ad testamentum, si dixit se velle substituere, & postea non substituit, non presumitur quod per errorem omiserit, nisi ipse postea dixerit se omisisse in testamento: vel in alia voluntate dixerit, cum proponebatur, 66. & ibi gl. 2. de leg. 2.

Testator si antequam veniret ad testamentum, dixit se velle substituere, & postea non substituit, non presumitur quod per errorem omiserit, nisi ipse postea dixerit se omisisse in testamento: vel in alia voluntate dixerit, l. cum proponebatur, 66. & ibi gl. 2. de leg. 2.

Testator ita potest rem heredis remittere: sicut propriam, gl. latidit, in §. eonstituitur, Inst. de usufructu.

Reliqua verbo, Coniectura, Dispositio, Perplexitas, Scientia, Testatoris Verba, 17. Voluntas, vsque 10. Heres, 76. Testamentum, 11.

TESTATOR putans testamentum facere, si non voluit expresse id valere quasi codicillis, non videtur facere codicillos, l. i. de iure codicil.

Testator nullo facto testamento codicillis faciens ita dixit, quicquid mihi heres erit bonorum, vel potest, fidei eius committit vt de Titio centum: legitimus heredes iuecedunt ei, qui etiam si quasi non fuit tempore codicillorum, tenetur prestare fideicommissum, §. quis cum, eod.

Testator si testamentum codicillis conficiendis confirmauerit, ac postea dedit se ad argendum, codicillis, quos confectus in argoratione fecit valere, si postea emancipatus decessit, l. confirmatus, §. si post testamentum, & ibi gl. nam & testamentum, eod.

Testator si in aliqua scriptura sufficiente ad codicillos, fecerit heredem, volens eam scripturam valere pro testamento, heres scriptus dictam hereditatem habebit ex tali scriptura, & ideo nihil potest petere à legitimo: secus si eum infirmitas codicillis, volens ei relinquere fideicommissariam à legitimo, l. illud, §. 1. eodem.

Testator in aliqua scriptura sufficiente ad codicillos faciendo heredem, & ab eo relinquendo ei, si heres non existit, intelligitur non codicillos: sed testamentum facere voluisse, ibid.

Testator per hæc verba, si quid ad hoc testamentum pertinet relinquo, ita valeat: volo: videtur comprehendere etiam ea, quæ ante testamentum etiam in codicillis scripta sunt, l. Plotiana, & l. si. Cod.

Testator si simpliciter in aliqua scriptura legata reliquerit sine institutione, intelligitur facere potius codicillos, quam testamentum, ne pereat quod agitur, & debeatur a legitimis heredibus, l. si. in l. si. Cod.

Testator si testamentum ruptum confirmat coram quinque testibus, ipsum facit valere iure codicillorum, l. i. C. de codicillis.

Testator si nullum fecit testamentum, & fecit tantum codicillos, qui non dependent ex testamento, tunc natiuitate posthumi non rumpuntur codicilli, gloss. i. ibid.

Testator potest decedere cum pluribus codicillis, & omnes valeant, nisi sint contrarii: non tamen poterit decedere cum pluribus testamentis, gloss. i. in l. 3. Cod. eodem.

TESTATOR si instituit mortuum in quadrante, & quandam viuum in dodrante, & tertium sine parte, veritate inspecta debet tertius habere partem primi, quæ vacat inspecta vera opinione testatoris, qui viuere primum credebat, gl. i. in l. ferro, §. de conditione indeb.

Testator si ita dixit: mihi filius nascatur, ex beffe heres esto, & ex reliqua parte vxor: filius nascatur, ex triente heres esto, & ex reliqua vxor heres esto: filius, & filia fuerint nati ad distribui debet in septem partes, vt secundum voluntatem testatoris tacitam ex his filiis habeat quatuor partes, duas vxor, & vniam filiam, l. ita scriptum, de liber. & posth.

Testator inuitens plures hæredes si ita legauerit: quisquis mihi Gallicanarum rerum heres erit, damnas esto cor dare ab omnibus debetur legatum, si ad eos omnes res Gallicanas pertinent: fecerit si vni tantum finem assignat: quia tunc ab eo tantum debetur, l. si quis in fundi vocabulo, §. §. final. & ibi gloss. final. de legat. i.

Testator potest initium testamenti incipere ab heredis institutione, vel exheredatione, si vult, l. i. de heredi. instit.

Testator si volens aliquid heredem scribere, in corpore hominis exarsit, si scripserit alium, neque qui scripsit est, est heres: quia deficit voluntas: neque is quis voluit: quia scriptum non est, nec nuncupatus, l. quod, §. Cod.

Testator si instituit hunc Seium, credens eum esse Titium fratrem suum: vel si instituit hunc Seium, credens eum esse fratrem, cum non esset, non valet institutio: fecit si credens Seium non esse fratrem: quia tunc quamvis Seius non sit heres, valet eius institutio, gl. i. ibidem.

Testator si instituit aliquem etiam in nomine proprio tantum valet institutio, si testator, de quo fenerit, incertum sit, ibi.

Testator id definitum conditionem inferre in institutione heredis aliter non instituitur, & morte præuentus non inferit, heres scriptus habetur pro non scripto, d. l. quod, §. tatum, de lib. & ibi gl. putat.

TESTATOR volens instituire primum ex parte dimidia: si primum, & secundum scripserit, prius locus existit heres, quasi solus ex parte dimidia institutus, d. l. quod, §. sed, si.

Testator licet nomen heredis non dixerit: si tamen cum indubitabili signo demonstrauerit, quod penè nihil à nomine distat, valet institutio, d. l. quod, §. l. quis.

Testator si heredem demonstrauerit signo indubitabili per verba diffamatoria, & contumeliosa ipsius heredis, quæ descendunt ad aliquam speciem turpitudinis, veluti instituo Titium, qui occidit Seium, non valet institutio: fecit si instituit per verba generalia maledictionis, non descendendo ad speciem, §. l. contumeliaz, ibid.

Testator si ita dixit, vter ex fratribus, meis Seiam vxorem duxerit, ex dodrante vter non duxerit, ex quadrante heres esto, valet institutio, licet quis ex qua parte sit heres, sit incertum, d. l. quod, §. si quis rament.

Testator si ita dixit, vter ex fratribus, meis Seiam vxorem duxerit heres esto, valet institutio: quasi sub conditione facta, ibid.

Testator si ita dixit, Stichus liber esto, & posteaquam liber erit, heres esto, sublatro verbo, posteaquam de medio, erit simul liber, & heres, d. l. quod, §. si quis ita.

Testator si instituit primum ex triente, secundum ex triente, & si secundus heres non erit, tertium ex beffe heredem instituit, secundo repudiante, tertius habet beffem iure substitutionis, & etiam institutionis: id est ramentem iure substitutionis, & trientem iure institutionis, ibid.

Testator heredibus instituit ex æqualibus partibus si postea ante perfectum testamentum eos inæqualiter instituit ipso iure non videtur ex inæqualibus partibus instituit: sed æqualiter fingitur instituit: sed post perfectum testamentum inæqualiter instituit, videtur partes inæquales eis ademptæ, non ipso iure, gl. i. in l. si inæqualibus, l. i. Cod.

Testator si instituit duos ex vndecim vnciis, & alios duos instituit sine partibus in diuersis orationibus, illam vaciam habebant illi, qui sunt instituti sine portionibus: & si vnus ex eis sententiā repudiauerit, omnibus accrebit, l. item quod Sabinius, l. 7. §. i. & ibi gloss. omnia, eodem.

TESTATOR si vno instituit in quibusdam vnciis, alium instituit ex reliqua, vacia, & vacet, in ea censetur institutus: & si aliter repudiat, venit in totum assem, gl. ex nulla, ibid.

Testator si instituit vnā sine parte, & duos coniunctim sine parte, vnus habebit vnū feminem, & alij duo alium feminem, d. l. item quod Sabinius, §. si.

Testator si vnū instituit, in decem vnciis, & sic vacante sextante ita instituit, si mihi Seius heres non erit (quin non instituitur) Sempronius heres esto: dicitur Seius non potest occupare dictum, sextantem vacantem, substitutus tamen admittit ad dictum sextantem, §. Lex facta, l. 9. & ibi gloss. eod.

Testator si instituit primum iam mortuum in quadrante, & secundum in dodrante, tertium in asseriturus habebit alterum alium, & quadrans mortuo relictus accrebit secundo, & tertio pro rata, l. quo loco, §. §. i. & ibi gloss. pen. eodem.

Testator si instituit viuum, & mortuum coniunctim ex parte dimidia, & ex altera dimidia alium, æqualiter succedunt: quia mortuus pars pro non scripta habetur, & accrebit coniuncto, & sic habet dimidiam, §. i. & ibi gl. i.

Testator si nullo heredem instituto scripserit ita, quisquis mihi heres erit, Stichus liber, & heres esto: ex his verbis Stichus liber, & heres necessarius est eni, l. Trebatianus, §. i. Cod.

Testator si ita dixit, Titius, imò Seius heres esto: vel ita, Titius heres esto, imò Seius heres esto, vtroque casu solus Seius est heres, l. si ita scriptum, §. 47. Cod.

Testator si instituit Titium in duab. vnciis. Causam ex vna parte, Mæuium ex vna parte, & Seium ex duabus, intelligitur Titium in duabus vnciis: cæterorum quasi sine partibus: reliquo sextante instituisse, inter quos decem diuiditur ita, quod Seius quinquuncem, Causus, & Mæuius alteram quinquuncem habeant, d. l. si ita scriptum, §. si de heredi. instit.

Testatorem si quis induxerit blandis verbis, vt eum heredem institueret, vel legatum relinquere sibi, valet nihilominus institutio, vel legatum, gl. 3. in l. captorias, §. 70. Cod.

Testator si instituit quemdam heredem bonorum paternorum, & alium bonorum maternorum: ambo sunt heredes æqualiter: sed iudicio familie erit, ad iudicabit paterna institutio in paternis: materna institutio in maternis: faciendū quod sibi inuicem præstent cautionem propter actiones dictorum prælatorum nomine competentes, vt si aliquis eorum acciperet nomine prælegati plus, quam ei iecerit per legem Falcidiam, restituit alteri, & sic falua sit Falcidia, qui non militabat, §. 78. & ibi gloss. final. & gl. i. c. q.

Testator potest pupillarem substitutionem ad minus tēpus coartare, & restringere: puta ad decem annos pupilli, l. si ita quis, §. 1. de vulgari.

Testator si instituit quatuor heredes, ex duobus partibus quorum duos rogauit, vt darent aliis, vel extraneis decem, si nominibus expressis eos rogauit, viriliter teneantur: si appellatiuis nominibus teneantur pro hereditatis portionibus, l. i. c. p. §. 7. & ibi gloss. de legat. i.

Testatorem volentem aliquem instituire in primo gradu si quis impediatur, teneatur et actione de dolo, vel in factum actione ad interdictum: tamē si tamen conditione ex lege ad duplum, glo. actorem, in l. Lucius Titius, §. 9. §. Sempronius, eodem.

Testator, qui heredem instituit imperatorem, non prohibetur alium sibi restituere, & imperatorem reuocare, l. si quis imperatorem, §. 6. Cod. qui testam. facere.

Testator si expresse confirmet, vel approbet heredes, quorum nomina notariis, vel aliis in sententia testatoris expressit, videtur idem, ac si testator expressisset, gl. quemadmodum, in l. inuimus, §. 9. C. de testam.

Testator hodie non tenetur nuncupare nomen heredis, quando testatur in scriptis, & sufficit quod per se, vel per quemcumque alium scribat nomen heredis, auth. & non C. eod.

Testator si instituit seruum communem existimans proprium libertum, & ei alium vulgariter substituit, ex testatoris voluntate substituitur in totum admittitur, vel in totum repellitur, §. 3. de heredi. institut.

Testator si instituit aliquem seruum suum, quem credebat libertum, talis error non vitiat testamentum, ibid.

Testator si instituit seruum communem existimans proprium libertum, & ei alium substituit, si non constat de voluntate testatoris, diuiditur hereditas inter dominum serui instituti, & substitutum, gl. p. ibid.

Testator si instituit aliquem vt filium, credens eum esse filium, qui non erat, errore comperito aufertur hereditas instituto, §. 4. eodem.

Testator non credens filium, si instituit aliquem, eum nominando eum filium, qui non erat filius eius, valet institutio, gl. i. ibidem.

Testator substituendo alicui non per hoc videtur cum instituire, l. fia. C. eod.

Testator si aliquem esse heredem Titij disposuit, valet, si testator filius Titij fuerit heres, vel illum Titium heredem instituit, ibidem.

Testator si instituit heredes, si tales condiciones infra scripserit, & postea nullas scripserit, & sic conditio non sit impleta: ideo vitatur institutio, l. pen. & ibi gloss. penul. C. de institut. & substitut.

Testator si instituit aliquem heredem secundum conditiones infra scriptas, licet postea nullas scripserit, nihilominus voluntas testatoris est perfecta, & pura: quia dictio, secundum, non facit conditionem, §. ibidem.

Testator si instituit res heredes ex disparib. partibus, & eos nominib. propriis adinuicem substituit, si vnus repudiavit suam partem, & reliqui duo æqualiter admittuntur ad eam partem, gl. si. in l. i. C. de impuberum.

Testator si res heredes instituit ex disparib. partibus, & eos ad inuicem substituit, testator fratres heredes instituit ex disparib. partibus, & eos ad inuicem substituit, partem quantitatē iubendo eos dare, tunc alij duo æqualiter vocantur ad partem tertij repudiantis, ibidem.

Testator si vnū in sex, alium in quatuor, alium in duabus instituit, & eos ad inuicem substituit, si institutus in sex vnciis repudiavit suam partem, alij duo vocantur pro hereditatis partibus, d. l. i. & ibi gloss. i. & §. i.

Testator si multos heredes instituit, & ad inuicem substituit, ad quibus suam portionem etiam inuitis, portio coheredum repudiantium accrebit, l. testamentum, §. C. de impuberum.

Testator si disponat ita in testamento Titium cum filiis suis, scilicet Titij, & Sempronij: Titius, & sui filij cum consentiant: eadem persona, omnes filij non habent, nisi vnā parentis vtriusque relinquit Titio, & eius heredi, scilicet disponentis non Titij, & ideo cum non sint heredes Titij, non consentiant eadem persona cum Titio, & ipsi heredes habebunt vnā partem, aliam Titius, gl. si. in l. si. C. de impuberum.

Testator substituendo aliquem instituto permittit ei repudiare, si principiter ad euadendum damnum proprium faciat, non tamen permittit si propter aliorum malum faciat, gl. i. in l. i. C. si sit omnia causa testam.

Testator si vnū instituit ex dodrante, & alium ex quadrante, & ipsi heredes succedant liberta testatoris, cui tenebantur hereditatem restituere pro hereditaria portione, hoc est vnus succedit in nouem partibus, alius in tribus: fecit verò quando ancilla fuisset heredum: quia tunc æqualiter succedunt, l. 3. C. de fideicommissis.

seruitutem rusticam, vel vrbianam. l. potest, 1. c. communia praeiorum.

Testator si quoddam ex heredibus, iussit ab alienum solvere creditoribus: creditoribus non habent actiones ex testamento aduersus coheredes, quorum interest hoc fieri. l. seruo legat, 73. §. testator, de legat. 1.

Testator si vnum ex heredibus eximit in praedatione legati, ceteri ad integram praedationem teneantur. l. ab omni, 104. cod.

Testator praeium reliquit liberis, si perit ab eis, ne id alienetur, & quod in familia liberorum retineant, si aliqui eorum partes suas vendiderint, ceteri, qui non venderint, ad reuocandas aliorum partes admittuntur, si omnes non vendiderint, praeio decesserit sine filiis, testator fideicommissum relinquit, cum vult, cum nullus reneatur, qui possit fideicommissum reuocare, l. cum pater, 79. §. libertis, eo.

Testator non potest grauare filium in legitima, neque patronum, vel aliam personam in portione, quae sibi ex necessitate debetur, gl. heredem, in §. si vero ex praesidio, in auth. de heredit. & Falc. col.

Reliqua verbo, Heres, 32. 131. Granatus.

20 Testator potest cauere in testamento, quod legata in testamento relicta, si non valeant iuxta testamentum, quod praesentatur ab intestato, l. Titia, 13. de inoff. testam.

Testator totum, quam cum alio habet communem, si non legauit, aut praelegauit vni heredi, aut illi heredi, cum quo habet communem, alienauerit, testator: pars venit in iudicio familiae ei cōfundenda, & adiudicatur, si commodum diuidi non potest, l. heredes, 26. §. de plurib. & ibi gl. testator, & glossa alieu, fam. l. c. r. f.

Testator si abens plura praedia, quorum vsum fructum separatim legauit, potest in vnum ex illis inferri, & electio est heredis, ac gratificationi locus est: fructuario tamen utilis actio datur in heredem ad id, quod propter electionem eius vsum fructum, sibi est imminutus, l. si de religiosis.

Testator legans illi, plusquam capere poterat, dicendo se illi debere in fraudem legis, videtur hoc in testamento adiecisse, nisi legatarius pro illud plus si bene habuit esse, qui testamentum, 27. de probato.

Testator si dixerit, hoc testamento meum omni iure valere volo; legata, & fideicommissa scripta in tali testamento imperfecto debentur a venientibus, ab intestato, l. ex ea scriptura, §. si de testam.

Testator in minus perfecto testamento si dixerit legata, & fideicommissa, quae reliqui, volo dari a quocumque herede meo, cum ab intestato, debentur illi etiam a venientibus ab intestato: imo tota hereditas debetur a venientibus, ab intestato heredi instituto in tali non perfecta voluntate, dict. §. finalis & ibi glossa fin.

Testator volens legare quod iuxta Titium credebat esse, si legat simpliciter fundum, quem habet iuxta Titium, cum ibi esset vinea, neutrum debetur, gl. sed si, in l. si quis in fundi, §. de legat. 1.

Testator si legauit fundum Cornelianum, in quo est oliuetum: si qualitas oliueti esset vera, legatum constare de corpore, sed errare in nomine proprio, gl. 1. ibid.

Testator volens legare mulum, si legauit equum, non valet legatum, licet constet, quod de mulo sentiebatur, nisi cum alio esset inter testatorem, & legatarium quod cum diceretur, equum, de mulo sentiebatur: vel nisi conuenerit communis loci esse vterque eo nomine, gl. vobis, ibid.

Testator si legauit seruum, quos habet Hispania praestandos ab herede suo eodem die quo morietur, legatum firmum manet, non obstante difficultate praestationis, l. si mihi, & ibi, 12. §. 1. cod.

Testator legans eandem rem duobus fiduciam, si voluit, quod vterque solitum habere, necessario vnus debet habere rem, alius aestimationem, l. si pluribus, 33. cod.

Testator si legauit Titio omnes seruos retores praeter illos, quos alij legauit, & legauit Mauro omnes veruas praeter illos, quos alij legauit, quidam serui sunt retores, & veruae simul, illi in neutrum legato intelliguntur excepti, & ideo erant illi communes ambobus: scilicet Titio, & Mauro, ac si dictum esset, & Titio, & Mauro lego omnes seruos veruas praeter retores, quo casu, serui, qui sunt veruae simul, & retores non videntur legato alicui eorum, l. Titius, 36. cod.

Testatoris poena dicitur annullatio legatorum ab eo relictorum per vltima diffamatoria legatarij, descendendo ad speciem turpitudinis. l. turpia §. 4. & ibi glo. 1. cod.

Testator si filium nomine genero, aut sponso dorem dari iussit, non habet actionem ex testamento generi, vel sponso: sed tantum filia habet, cuius maxime interest in dotatam non esse, l. seruo, 72. §. si testator, eod.

Testator in bonis habens tantum 30. si reliquerit Titio 30. & Mauro 10. Caio, decem, legata eis diminuantur pro rata: & ita Titius habebit quinquedecim, Mauius decem, & Caius quinqué, si quis testamento, 81. §. si eod.

Testator si legauit seruum Sempronio, & si intra annum eum non manumiserit, legauit cum Mauro elapso anno ante manumissionem, in totum erit seruus Mauij, l. si fundum, 81. §. Stichum, eod.

Testator eo ipso quod legat rem pluribus, & prohibet alienari quod si vnus sine consensu aliorum alienat, non videtur vicissim per fideicommissum relinqueret, §. 1. eos, in l. si iussa, 117. §. diui, eod.

Testator si patronum in septem vnciis, & in reliquis quinqué alios instituit, & ita legauit, si quis mihi alius a patrono ex supra scriptis cum patrono meo heres erit, ab eo lego decem Titio a coherede dantur patroni debetur legatum, quasi fuerint plures, ab omni, pro rata portione debetur, l. si fundum, 83. §. Stichum, de legat. 3.

Testator si instituit quinqué heredes, inter quos instituit Titium, & dixit quicquid mihi heres erit, det Titio decem: ceteri omnes dabunt decem detracta parte Titij, & sic habebit Titius octo tantum, l. ab omni, 107. §. si Titio, de legat. 1.

Testator si instituit tres heredes dixit, quod vnus ex heredibus decem daret coheredibus, & quod haberet fundum Cornelianum, cui praelegatum est, habebit fundum pro parte coheredum: sed non pro sua, sicut pro tertia non habebit

fundum, ita pro tertia non soluit decem.

ex Testatoris verbis quando non apparet, cui debeat fieri testis fideicommissi, qualisquis praesumptio assumitur tacite fidei assumpti in si autem legum, l. Lucius Titius, 126. §. si de legat. 1.

Testator si fidei tunc commisit, ut curam sepeliendi corpus suum suscipias, & 22 quod pro hoc decem accipias: si tu minus, quam decem erogaueris, reliqua summa heredibus proficit, neque apud te remanet: quia effectus est vt nudus minister, l. Lucius Titius, 90. §. 1. & ibi gl. proficere, de legat. 2.

Testator si legat certam summam duobus, si certum quid fecerit, vno non faciente, alter nihilominus integram legatum habebit, l. si tibi, & ei, 10. & ibi gl. si de legat. 3.

Testator si legat decem Titio, & si is perdidisset illa, rursus si legat, heres non potest exigere cautionem a legatario si laua fore illa decem, neque teneatur ei praestare illa decem amplius, quam semel, postquam perdidisset, l. si fideicommissa, 11. §. si quis decem, eod.

Testator si ita legat, heres meus illi dato fundum Cornelianum, Seio hoc amplius decem, Seius habebit dimidium partem fundi, & integra decem propter illud verbum, hoc amplius, l. si licet, 15. eod.

Testator, qui in princ. testamenti dixit, cuius legauero, semel deberi volo: si postea in eodem testamento, vel in codicillis plures legauerit vni, plura debentur ei, si specialiter postea dixit se pernituisse prioris voluntatis, & velit, quod legatarius plura legata habeat, l. si quis in princ. testamenti, 21. & ibi glossa, eod.

Testator quando iubet aliquem esse contentum aliqua certa re, & hoc sibi in testamento reliquit, intelligitur de relictis pure, non sub conditione, l. Paulo, 27. §. 1. eod.

Testator legans quinqué seruos ex seruis suis minores septem annorum censetur legasse de illis, qui fuerunt intra septem annos tempore testamenti, non de his, qui fuerunt intra septem annos tempore mortis, l. vxorem, 39. §. testamentum, eod.

Testator habens Flacum, Fullonum, & Philonem piliforem si legauerit Flacum piliforem, intelligitur legare eum quem legare sentit, quod si non apparet, intelligitur legare illum, quem nominauerat, si eorum nomina nota habuit, etiam si in art. sic erauerit: secus si seruos nomina igitur essent ei, quia tunc piliforem intelligitur legare, ac si nomen ei adiectum non esset, l. pen. de rebus dubiis.

Testator potest facere, quod conditio, quae tacite inest, non suspendat legatum, l. in conditionibus, 19. §. de conditio. & demonst.

Testator si legauerit seruum alicui, & rogauit ne vnquam ipse, vel legatarius, vel eius heredes manumitterent: potest nihilominus testator eum manumittere: quia non dicit ibi legem sed legatario, l. Lucius, 40. §. finalis de fideicommissi. libert.

Testator si legat centum Ecclesiae fratrum praedicatorum, si eum in tali loco in 3 Ecclesia sepelirent, postmodum si se occidit, vel in tali statu decedit, ita quod nec ibi, nec alibi in sacro sepeliri possit, debent fratres nihilominus habere legatum, l. miles, §. si in additione marg. de aduolentis.

Testari ex illis verbis legis xij tab. vt qui quisque legasset suae rei, ita ius esto: videtur tributa ratissima potestas, & heredes institueri, & legata, & libertates dandi, rursusque constituendis vel lege, vel interpretatur conuenerunt, est, veluti falcidia, vel Aelia Sentia, vel auctoritate iura conueniantur, l. verbis legis, 220. & ibi gl. si de verb. signi.

Testator si relinquit Titio, & suis heredibus, scilicet testatoris: ipsi heredes vnam tantum partem, quae eis pertinet, diuidunt in vires partes, si fuerint nominati per propria nomina, quae denotant singulos, nisi vero non fuerint per propria nomina sed per appellatus, quae generaliter omnes, & non singulos singulariter demonstrant suam partem ipsi heredes diuidunt inter se pro hereditariis partibus, glossa fin. in l. fin. C. de impuberum.

Testator si legat aliquid filiae, & postea dedit eam sibi in dorem, filia mortuo patre non potest legatum petere, l. fin. C. de legatis.

Testator si legat speciem filiae, & postea dedit eam sibi in dorem, filia mortuo patre non potest petere, gl. 1. ibid.

Testator si legat quantitatem filiae & dedit eam sibi in dorem mortuo patre filiae duplicata videtur, & poterit petere eam quantitatem legatam, si probet partem fuisse huius voluntatis, non aliam, gl. 1. ibid.

Testator si primo dedit dorem filio, & postea legat, & filiam heredem instituit, & dorem, & legatum poterit petere filia, secus quando primo promisit: sed non dedit, ibid.

Testator non poterit relinquere legata, vel fideicommissa, nisi aliquid lucri afferentia quo testis fuit, l. in fin. C. communia, de legat.

Testator si legat mentionem fecerit in testamento, & non fideicommissum, tunc idem & legatum & fideicommissum intelligitur, l. a. in fin. C. cod.

Testator si legauerit alicui aliquid, si maneat non ascendere in Capitolium, 24 valet legatum, & hodie sublatum est interuentum, nisi in duobus casibus, glossa, 2. ibid.

Testator si relinquit seruo suo libertatem verbis directis, vt liber & vindicare poterit libertatem, ibid.

Testator si mihi legat decem, vt quinqué, quae mihi debet, non petam, aduersus me petentem vtique ad concurrentem quantatem debui, & legat, obliuisci mihi exceptio, l. si de his quae sub modo, 2. in fin. C. de legat. 1.

Testator si relinquit fundum Caio in diem certum, & filiam heredem instituit, tam preceptum, vt caueret Caio, si a viro non discessit, debet cauere, etiam si discessit, quia talis conditio a contrariis sensu non admittitur, cum accipitur, & pro non adiecta habenda, l. a. C. de conditio. iuratus.

Testator potest tollere hypothecam quae datur tacite pro legatario, vel pro fideicommissio gl. 1. in l. 1. C. vt in possessionem legatarium.

Testator si dixit in testamento, totum, quam ego Titio per epistolam donauit, eod.

- eidem do, lego, valet legatum: & si non appareat epistola, gl. 1. in l. si donatio, §. C. de donat.
- Testator** subscripito etiam generalis excusat a pena: sed non tribuit ius petendi legatum extraneo, qui sibi ascripsit, nisi specialis fuerit subscripito testatoris, l. 1. C. de his, qui sibi in testamento.
- Testator** quando legat vni rem, quam alteri legavit sine commemoratione primi legati, tunc ambo legatarii concurrunt: sed quando testator legat cum aduersarius sub commemoratione primi, tunc censetur in totum ademptum primo, gl. do, lego, in add. in §. si eadem res, Inst. de legatis.
- Testator** quando in diuersa voluntate legat eandem rem alteri sub commemoratione primi, eidem censetur in totum ademptum: quando autem non legatur alteri res prius legata sub commemoratione primi, totum videtur ademptum, ibid.
- Testator** quando in eadem voluntate rem legatam vni, legat alteri sub commemoratione primi, censetur facta ademptio pro parte, ibidem.
- Testator** post testamentum pignorando rem legatam alteri non videtur reuocasse legatum, imò legatarius habet actionem personalem ex testamento contra heredem, vt cum liberet, l. 3. C. de legatis.
- Testator** si rem pignoratam (scilicet legat alicui, heres teneatur luere illam rem: si vero ignorans rem pignoratam legat, legatarius debet eam luere, gloss. 1. ibid.
- Testator** si ex necessitate rei familiaris rem legatam vendiderit, presumitur legatum non ademptum, & illud debetur: secus si ex voluntate alienet, quia tunc non debetur, gl. 1. ibid.
- Testator** si legat alicui proprietatem, vel fundum: postea licet voluntarie alienet vni fructum, non reuocatur per hoc proprietatem, ibidem.
- Testator** si legat pradium, quod debebat tributum in praeteritum, teneatur heres soluere illud tributum, & ab eo liberatum praestare legatario, gloss. fin. ibid.
- Testator** si legat fundum fratribus, coniunctim, deinde mox eundem fundum legat alij, per concursum faciunt sibi partes ita, quod illi coniuncti habebunt semillem, iste alius alium semillem, l. si legata, 16. & ibi gl. 1. C. cod.
- Testator** si fundum legat fratribus, coniunctim mox legat alij non animo adiuvandi, illi faciunt sibi partes: secus si animo eis adiuvandi alij legasset, dict. gloss. 1.
- Testator** poterit suum heredem priuare hereditate poenae nomine casu, quo non impletur, quod testator praecipit, l. 1. C. de his, quae poenae nomine.
- Testator** si totam hereditatem, vel partem eius consulto ademerit, eo quod ipse heres condidit testamentum suum, valet ademptio, non quasi adempta: sed quasi non data, l. 1. §. si de his, quae in testamento delentur.
- Testator** si pro remedio suorum peccatorum legat Ecclesiae, vbi filij elegerit sepulcrum, & postea eligat sepulcrum alibi, videtur ademisisse legatum, si praeterea sepulture legauit: secus si simpliciter pro remedio peccatorum suorum, argumento, l. vni, 2. §. si famil. ecclesie.
- Testator** si rem, quam habet communem cum alio, legauerit, vel praegauerit vni heredum, aut illi heredi, cum quo habebat communem, alienauerit, testatoris pars venit in iudicio familiae extinguitur, & adiudicatur, si commode diuidi non potest, l. heredes, 2. §. de plurib. & ibi gl. si testator, & gloss. alieni, fam. mil. ecclesie.
- Testator** alienando rem legatam sub conditione importata per relaxatum, quis, vel qui, tenetur extingui legatum, quatenus alienari vnde si alienat totam rem legatam, in totum extinguit legatum: si in parte alienat, in parte extinguit, l. Stichum, 6. de legat. 1.
- Testator** si in priori scriptura legauerit pure, & in nouissima in diem, vel sub conditione, vel in totum ademerit, valet vltima scriptura, nisi in priori posuit clausulam derogatariam nouissime scripturae, l. si mihi, & tibi, 12. §. final. de legat. 1.
- Testator** qui rem legauit pure, si eam ademit sub conditione, vel contra conditionem videtur legari, & si posterior ademptio conditionalis multum operatur, gl. in legatis, ibid.
- Testator** quando legat duas res, & postea adimit vnam legatum, in dubio praesumitur adimere maius legatum, vt si minus legatum videatur, l. si ita scriptum, 1. C. cod.
- Testator** si quartam partem bonorum volens legare, dimidiam scripserit, in quarta tantum parte valebit legatum, si confiteri testatoris voluntate, & idem si volens legare quinquaginta, scripserit centum: quinquaginta tantum erunt legata, l. qui quartam, 13. C. cod.
- Testator** volens legare plus, si scripserit minus, si de voluntate eius confiteri, valebit legatum etiam in plus, §. d. l. qui quartam, & ibi gl. si.
- Testator** si errauerit in re legata, veluti volens legare iancem, si legauit vestem, neutrum videtur legatum, l. quoties, 9. de hys, qui in testamento scripserit, ex semisse: si erit heres, d. l. quoties, §. sed si non.
- Testator** vel scriptor testamenti si per errorem volentes scribere heredem ex qua draute, scripserint ex semisse, ex quadrante tantum erit heres, ibid.
- Testator** si per errorem pro centum, quae legare volebat, notam designantem ducentos scripserit CC. scripserit, tantum centum videtur relicta, ibid.
- Testator** si errauerit in corpore heredis, vel legatarii, vel rei legata, non valet institutio, vel legatum: sed in Eas fuit etiam in corpore, & nihilominus valent, gl. posse, in l. heredes palam, 2. §. 1. de testam.
- Testator** si ita legauit Seio, quod heredi substituerat, Seio, si mihi heres non erit, & vxor eius decem dari volo: Seio herede existente vxor habebit dimidiam iure legatam, & aliam dimidiam iure accrescendi, & sic totum habebit, l. §. Seio, & ibi gl. Marcella, de leg. 1.

Reliqua verbo, Legatum, 22. §. per tot.

- Testator** si legat rem alienam in genere, si cuiusquam legatario, heres teneatur ei de cunctione, gl. si in l. cum alienam, 10. C. de legatis.
- Testator** si legat rem alienam certi hominis, certe heres postquam redemit, & praestitit legatario, si cuiusquam, non teneatur amplius, ibid.
- Testator** si rem alienam possidebat, quam suam putabat, & eam extraneo legat, tenetur eam tradere, ibid.

- Testator** si legat domino rem propriam, valet, si habet aliquod ius, puta pignoris, & illud intelligitur legare, gl. 1. in l. proprias, 13. C. cod.
- Testator** si legat legatario rem, quae tempore testamenti erat legatarii: tempore vero mortis testatoris fit alterius, valet legatum, ibidem.
- Testator** si sciens rem obligatam legat, cogitur heres eam luere, vel pretium solvere, l. praedia, 6. C. de fideicommissis.
- Testator** si ignorans rem pignori obligatam legat, heres teneatur eam luere, & dare legatario, si res legata sit obligata pro tanto, quantum valet ipsa res, gloss. 2. ibid.
- Testator** si ignorans rem alienam legat, vel pignori obligatam legat, heres teneatur eam luere, & dare legatario, quando erat tantum relicturus, si sciisset, vt quia erat coniuncta persona, ibid.
- Testator** si ignorans rem alienam legat alicui, & heres teneatur luere, & dare ei, teneatur ipse legatarius probare, quod testator sibi tantumdem erat relicturus, si sciisset, gl. h. ibid.
- Testator** si rem propriam heredi, vel legatarii relinquit alicui tertio, non competit sibi rei vendicatio, sicut si esset res propria testatoris relicta, §. reprob. gl. actiones, in add. in l. 2. C. communia de legat.
- Testator** si legauerit venditori rem emptam ab eo, deinde eandem rem, & statim post factum legatum tradiderit testatori pretio recepto, legatarius per talem traditionem videtur renunciare legato: sed remanet res in legato, l. Aphricanus, 40. §. si Titus, de legat. 1.
- Testator** simpliciter fundum legando, & sic rem sibi debitam a tertio ex contractu, videtur solum legare ius ad rem sibi competens: id est actionem personalem, ibid.
- Testator** si legauerit rem sibi debitam, heres eius cedendo actionem, quae competeat illi testatori contra tertium, liberatur, dict. l. Aphricanus, §. idem Iulianus.
- Testator** quando legat rem sibi debitam ab extraneo, quamuis tacite videatur legare nomen debitoris: tamen si testator post testamentum talem rem a debitoris exegerit, non extinguitur legatum per hoc, ibid.
- Testator** quando legat simpliciter rem sibi debitam ex contractu, non obstante tali legato, potest illa res solui heredi, nec propterea extinguitur legatum, ibid.
- Testator** si legat rem heredi, vt suam, valet legatum, l. vnum ex familia, 69. §. si rem, de legat. 1.
- Testator** quando legat rem alienam, quam possidebat, vt suam non debetur legatario, nisi vltimo impetur per heredem, gloss. final. in l. 1. §. fin. de eo, per quem.

Reliqua verbo, Legatum, 100. 101. 102. Legare, 3.

- Testator** si confessus sit debitum in testamento, quod solui iussit: si illud non debeatur, quasi ex debito peti non potest: nisi testator iurauerit: peti tamen potest illud quasi ex fideicommissio, nisi probetur testatorem per errorem scripsisse, l. Lucius, 90. §. quiquis, 1. & ibi gloss. ex fideicommissio, de legat. 1.
- Testator** significans in vltima voluntate certam pecuniam quantitate, aut etiam certas res sibi deberi, non probat, l. rationes, 6. C. de probato.
- Testator** in vltima voluntate certam pecuniam quantitate asserens sibi deberi, si iurauerit suam assercionem: heres eius plus non potest petere: sed potest nihilominus ex petere, gl. h. ibi.
- Testator** si in testamento asserat sibi deberi decem, cum sibi deberentur 20, heres probando quod deberentur 20, potest illi 20 petere, ibidem.
- Testator** si asserit in testamento sibi deberi tantum decem, heres eius non poterit petere plus, nisi probauerit quia per hoc, quod dixit, tantum videtur negare, quod plus debeatur, §. ibi.
- Testator** si asserit in testamento sibi deberi tantum decem, heres eius si probauerit plus deberi defuncto censetur in errore fuisse dictum a testatore, & ideo poterit plus petere, nisi testator iurauerit, vel sciens asserxit illa tantum decem sibi deberi, §. ibidem.
- Testatoris** assercionis iuratae heredes stare debent, aut non fruuntur his, quae eis relicta sunt a testatore, autem quod obtrinet, C. codem.
- Testatoris** assercio iurata praediudicat heredibus: creditoribus autem nihil potest praediudicare, gl. 1. ibid.
- Testatoris** assercio iurata potest prodesse, & parare securitatem debitoris extraneo, ibidem.
- Testatoris** assercio etiam iurata non praediudicat creditoribus: quia licet heredes teneantur stare iuramento testatoris, non tamen creditores eius, glo. fin. ibid.
- Testator** si dixit in testamento non exprimendo quantitatem, quod debeat, lego tibi, si nihil debeat, non valet tale legatum, glo. si. l. generaliter, 13. C. cod. de non numerata pecunia.
- Testator** si confessus fuerit in testamento sibi fuisse solum, siue quod talis sibi soluit, & ideo ab eo peti nolo, videtur velle remittere, ibid.
- Testator** si dicat, lego tibi decem, quod debeat, & iuro: valet legatum, etiam si nihil debeat: sed si non iurauit, valet vt fideicommissum: sed non vt debitum, ibidem.
- Testatoris** obtemperandum est, non tamen credendum, gloss. si in l. verba testamenti, §. C. de testam.
- Testatoris** assercionis nihil fit cuiquam donasse, si res aliter se habet, non creditur, d. l. verba testamenti.
- Testatoris** assercio facta in testamento, per quam dicit aliquem esse filium suum, inducit praesumptionem filiationis, l. 4. C. de hered. instit.
- Testator** licet in testamento constituitur se debere aliquid, illud legatarius non capiet vt debitum sed vt legatum, nisi probetur debitum, l. qui testamentum, 27. de probato.

Reliqua verbo, Confessio, 14. Debeo.

- Testator** non potest iure Digestorum remittere detractionem Falcidia: heres tamen potest per pactum remittere Falcidiam, glo. pe. in l. pactum inter heredem, de pactis.
- Testator** non potest remittere cautionem de vrendo fruendo, licet possit remittere cautionem de praestandis legatis, §. ibid.
- Testator** potest remittere heredi cautionem, quam tenetur praestare legatario de soluen.

de soluendis legatis adueniente die, vel conditione, d. l. pactum inter.
 Testator cautionem de usufructu, quod est introducta in fauorem heredis, remittere non potest, l. i. C. de usufructu.
 Testator facilitationem legatorum remittere potest, cum non praestet occasionem delinquendi, sicut in remissione cautionis de usufructu, gloss. final. ibid.

Reliqua verbo, Legatum, 40. 60.

30 **TESTATOR** si in ultimo testamento fecerit inductiones, superinductiones, vel lituras super legatis, & aliis relictis, valent nihilominus alia legata, & relictis, l. i. §. i. & ibi gl. & ideo, de his, quae in testamento delent.

Testator si codicillis testamentum confirmatis aliquid reliquit, deinde consulto deleuerit ita, vt appareat, quia esset relictum, non debetur relictum, cum sit postea deletum a testatore, d. l. i. §. fi.

Testator si cancellauerit in testamento nomen vnus ex tribus heredibus, ille solus erit exclusus; alij vero duo non, & legata relictis adiecto exclusio debentur, si testatoris voluntas fuerit, vt tantum heredis institutio improprie, quo casu etiam substitutus dicti exclusi non repellatur ab hereditate, l. i. C. od.

Testator si cancellauerit omnia nomina heredum dicendo se id fecisse propter Titium vnum ex heredibus, ac postea legatum sit testamentum a relictis, si constat testatorem voluisse adimere portionem soli Titio, ceteris heredibus nihil nocet cancellatio: sed si constat voluisse delecto totum testamentum propter vnus malum omnibus heredibus, adiones ex eo testamento de negabuntur legata tamen praestantur: sed si dubium est de testatoris voluntate, tunc legata debentur, & coheredum institutiones non videntur confirmatae, d. l. i. §. i.

Testator si omnem scripturam testamenti cancellauerit, etiam legatarij sunt excludendi, l. i. §. 3. C. od.

Testator si cancellauerit nomina heredum simpliciter, ea tantum irrita esse dicuntur, quae cancellata: legata tamen cum non sint cancellata, debentur: & etiam libertates cancellatae, & indycta fauore libertatis nihilominus debentur, si dubium est an testator voluisset eas reuocare, vel non, aliis si constat de eius voluntate velle reuocare, non debentur, nisi inconstituto cancellauerit, ibidem.

Testator quando cancellauerit nomina heredum scripturam in testamento, vt decederet intestatus, tunc succedit ei cognati: sed si cancellauerit reputans eos heredes in dignos, succedit si quisque non apparet de testatoris voluntate, & si in dubio succedunt venientes ab intestato eorum familiae, aliis non, §. glo. 2. & ibi add. marg. ibid.

Testator si fecerit testamentum in duobus chartis, in qualibet charta totum integram, eo quod vnus deleuerit, vel cancellauerit, non sequitur aliam cancellasse, nisi id faceret ea voluntate, vt intestatus decederet: & illud debet probari a venientibus ab intestato, vt eis ab intestato deferatur, l. i. C. od.

Testator si testamentum iure factum incididerit, vel signa remouerit consulto, tunc non valet testamentum: aliis autem remanebit validum, l. i. nostram, §. 3. C. de testam.

1 Testator non causa mutandae voluntatis: sed ex alia quacunque causa si incidit chordulas, vel signa durante testamento, heredes scripti ad hereditatem vocantur, maxime cum testator vel sua manu disposuit, vel scripsi nomen heredis, vel testis audierunt nomen heredis, & in praesentia testatoris fuit scriptio: declarantur ibid.

Testator si inciderit testamentum, & probatur heredes offendisse testatorem, tunc fisco applicatur: secus si non probetur, gloss. 2. in addit. in l. pen. Cod. de testam.

Testator si post testamentum factum mutauit intentionem heredis, legata, & cetera omnia, quae sunt in illo testamento ex integro sunt facienda: quia cassata institutione, & cetera singularia legata cassantur, l. i. heredes palam, 2. §. i. & ibi gl. omnia de testam.

Testator post testamentum factum potest declarare sine solennitate, etiam coram duobus testibus id, quod in eo obcurtus vel nuacupauerat, vel scripserat, d. l. heredes, §. i. & ibi gl. post.

Testator habens plures Stichos, si in testamento legauit Stichum, non declaratur de quo fenferit, potest etiam post perfectum testamentum declarare sine solennitate, & coram duobus testibus, ibid.

Testator habens plures Sempronios amicos, si legauit Sempronio amico suo, nec declaratur de quo fenferit, potest declarare non solenniter, & coram duobus testibus, ibid.

Testator errans in nomine, prenomine, vel cognomine heredis, vel legatarij, cum in corpore non erraret, poterit postea sine solennitate, & coram duobus testibus declarare de quo fenferit, ibidem.

Testator post testamentum factum potest non solenniter, & coram duobus testibus addicere nomen legatarij, quod non scripserat in testamento iam perfecto, vel addicere numerum legatorum qualitatem, quod non dixerat in testamento, ibid.

1 Testator relictum quando est dubium, & obcurum, ex vicinis scripturis, vel ex consuetudine patris, vel religionis, de quo fenferit interpretandum est, ibid.

Testator ante perfectum testamentum si aliquid immouet circa hereditatem, vel legatum, videtur neque datum: sed si post testamentum mutet, tunc videtur datum: sed ademptum, gloss. i. quid, ibidem.

Testator si post testamentum factum sine solennitate, quae exigitur in testamento condendo, heredis institutionem cancellauerit, vel aliis modis dicat nolle eum esse heredem, nihilominus ipse est heres, licet quandoque ei, vt indigno hereditas auferatur, vt si testator eum indignum vocauit, gloss. omnia, ibidem.

Testator errans in nomine, prenomine, vel cognomine heredis, vel legatarij, sed non in corpore, cum de corpore constaret, etiam sine declaratione nihilominus potest declarare, vt si clarius gl. post, ibid.

Testatoris praesentia circa testamentum debet probari per tot testes, quot requiruntur in testamento, gloss. non valet, in add. marg. in l. i. mibi, & tibi 1. §. fi. de leg. 1.

Testator postquam habuit testamentum pro perfecto, si aliquid ei addit, vel de-

trahit, dic tur nona dispositio, l. si ita scriptum, l. 4. eodem.

Testator quantumcumque dicat, nolo me posse reuocare hoc in meum testamentum, nihilominus potest reuocare: modo hoc exprimat in ultimo testamento, l. si quis in principio testamenti, & ibi gl. 1. de leg. 3.

Testator videtur mutare voluntatem quantum ad res reformatas, non quantum ad alias, l. alumna, §. qui filias, de adimend. legat.

Testator si in testamento praecipit, vt vnus ex suis seruis staret in vitulis, postea voluntatem suam poterit mutare, & seruanda est posterior voluntas, licet probari non possit per scripturam: sed alius rationibus, l. in ipsius mariti, §. Co. familiaris erit.

Testator habens duos fundos eiusdem nominis: scilicet Cornelianos, si legauerit fundum Cornelianum, nec apparet, de quo fenferit, electio, seu declaratio heredis est, qui poterit dare maiorem, vel minorem si velit, nisi legatarius probauerit testatorem censisse de maiori, l. idem Iulianus, 4. §. Seio, & ibi glo. maiorem, de legat. 1.

Testator facto primo testamento si fecit aliud, dicendo in eo, se committere fidelis heredis, vt prius testamentum valeat: prius testamentum ruptum est, quae tamen ibi scripta sunt non solum legata, & fideicommissa: sed etiam libertates directae, & heredis institutio in causa fideicommissi valent, l. posthumus, 12. de iustitio, rupto.

Testator si in primo testamento posuit clausulam derogatariam ad sequens, & quod non liceret sibi ponere, nihilominus potest ponere in secundo, si expomat qualiter illius primi testamenti, l. i. mibi, & tibi, 12. §. fi. & ibi gloss. non valet, de legat. 1.

Testator si in primo testamento posuit clausulam derogatariam sequentis, illud valet, & non secundum, nisi in secundo dixit expresse, prius voluntatis se ponere, ibid.

Testator si in secundo videtur recedere a priore testamento, si posterior valeat, l. si iure testamentum, 18. & ibi gl. fi. de leg. 3.

Testator faciens secundum testamentum vnus semper praesumitur, quod noluit ratum esse, quod priore testamento alicui relictum est, nisi contrarium sit liquum per secundum testamentum, d. l. si verum, & ibi gl. 1.

Testator si in primo testamento dixerit, si aliud testamentum fecero, nolo illud valere, vel dixit, nolo illud valere, nisi fiat illo, vel illo modo, vel nisi sint tales testes, vel nisi expresse haec verba repetatur, valet primum testamentum propter clausulam derogatariam secundi, nisi per secundum expresse reuocetur primum, quo casu primum vtiq. gl. accipias, in l. si quis in principio testamenti, 22. cod.

Reliqua verbo, Testamentum, 28. 29. 30. 46. vbi quoque 50. Instrumentum, 15. Cancellatio, Clausula, iuramentum, 11.

TESTATVS pro parte, & pro parte intestatus non potest quis ab initio decedere bene ex postfacto, l. nam & fi. §. fi. & ibi gl. fi. de iust. testam. l. cum si filius, 78. de legat. 1. ius nostrum, 7. & ibi gl. i. de regul. iuris gl. 4. in l. i. Cod. de secundi nupt. glo. pen. in l. 2. C. vnde liberi §. hereditas, & ibi gl. testatus, Instit. de hered. institut.

Testati, vel intestati causa non pertinet ad contractus, l. 4. C. pro socio.

Testator pro parte, & pro parte intestatus potest decedere miles, etiam ab initio, gl. 1. in l. ius nostrum, 7. de regul. iuris §. liberi. Instit. de pupill. substit.

Testatus pro parte, & pro parte intestatus potest quis decedere quicquid testamentum pro parte tantum collapsio, atque expugnat, licet non possit a principio decedere, gl. non valet, in add. marg. in §. liberi. Instit. de pupill. substit.

Testati causa non trahit ad se causam intestati, si testator prohibuit: secus si non prohibuit, l. pen. de iniustitio, rupto.

Testati causa vniuersalis quando est causa intestati particularis, & singularis, vt institutio Titium in vniuerso, de pro fundo, tunc causa testati est vniuersalis: causa vero intestati est particularis, quia efficitur est vniuersalis, vnde ad se intestati causam vt debitorem trahit ad se nec tenet exceptio fundi, l. i. posthumus, & ibi add. marg. de liberis, & posthumis.

Testati causa quando est particularis: intestati vero causa est vniuersalis, veluti Instituo Titium in fundo, hac lege, vt de bonis nihil amplius habere possit, tunc intestati causa ad se trahit causam testati, & valet reliquorum bonorum: exceptio, l. i. posthumus, & ibi add. marg. de liberis, & posthumis.

Testati, & intestati causa quando est aequalis, vt quando quis institutus est in dimidia, ita quod aliam dimidiam non habeat, quo casu causa testati vt nobilior, & dignior trahit ad se causam intestati, & non obstante prohibitione testatoris institutus in totum venit, ibid.

Reliqua verbo, Intestatus, 1. Testator, 5.

TESTIFICARI potest factus pubes de his, quae in pupillari aetate vidit, nisi velit testificari in ea causa, in qua ad sui substantiam exigitur certus numerus personarum, vt in testamento, in quo a principio exigitur testis idoneus, gloss. in pubes, in l. §. lege Iulia, de testib.

Testificari in patris testamento prohibetur filius, l. qui testamentum, 20. §. i. & ibi gl. magna, de testam.

Testificari prohibetur quis in causa propria, eadem ratione nec pater eius, nec frater eius potest testificari propter commodum, quod ad patrem pertinet, immo etiam cessante commodum patris non possunt testificari propter praesumptionem affectionem, gl. 1. & ibi add. in §. sed neque. Instit. de testam.

TESTIS ICA dicitur causa non debent homines diuocari a suis negotiis, gl. pen. in l. §. fi. de testib.

post **TESTIS** ICA dicitur possunt produci in iudicium: sed non testes, gl. non habebis, in §. quia, vero multi, in auct. de testib. col. 7.

Reliqua verbo, Testis, 38. vbi quoque 42. Depositi, 6.

Testimonium in genere, num. 1. 2.

Qui possunt, vel non possunt ferre testimonium, in l. i. §. i.

TESTIMONIUM reddere inuitis quis cogitur, gloss. non potuerit, in l. i. §. i. si quis caupo.

Testimo-

Testimonium ferre potest unus de collegio pro, vel contra collegium, quia non est prohibitum, ergo permittitur, gloss. testificatur, in l. in tantum, de reum diuisione.

Testimonium de iure publicum minus est, & idem cogitur quis, & infames non admittuntur, l. 1. §. 1. si quis ex eo, gl. sacramento, in l. 2. §. miles, de his, qui notant infam.

Testimoniorum vias frequens, & necessarius est, ab his præcipue exigendus, quorum fides non vacillat, l. 1. de testib.

Testimonium ferre potest factus pubes de his, quæ vidit in pupillari ætate, in qua iudicij recti erat participes, & valer eius testificatio: sed si iudicij, & rationis expertus erat, cum ex videtur, aut audiret, ipso factus pubes de his si testificetur, non valet testificatio, §. gl. impubes, & ibi add. marg. in l. 3. §. lege, eod.

ad Testimonium admittitur, qui non inuenitur prohibitus, d. gl. impubes.

Testimonium ferre potest seruus factus liber de his, quæ vidit in seruitute, ibid.

ad Testimonium admittuntur heretici speciali iure, gloss. palam, in dict. §. lege Julia.

ad Testimonium admittitur seruus cum tormentis, non vt faciat plenam fidem: sed vt faciat indicium pro veritate inquirenda, ibidem.

pro Testimonio veritatis ferendo non licet alicui pecuniam recipere, d. §. lege Julia, & ibi gl. conuictus, & ibi add. marg.

Testimonij dicendi causa non sunt vocandi nullius in signis, vel muneribus, nec etiam per vicium, nec iniuri, d. l. 3. §. si, & ibi gl. milites.

Testimonium ferri tunc credendum est, quando dicitur ab eo cum tormentis præcedentibus indicis interrogatum tantum de suo facto, nec sit alia probatio ad erucendam veritatem, §. ferri, 7. & ibi gl. 1. eod.

ad Testimonio liberi hominis interrogati tantum de suo facto non creditur, d. glo. 1. in add. marg.

ad Testimonium admittitur seruus in defectum, quia non habet priuilegium: sed ideo non admittitur: quia habebatur pro mortuo, & quia domini est, non interrogatur in eum, nisi in defectum probationum, gloss. final. in l. inuiti, §. eodem.

ad Testimonium admittuntur heretici in defectum: quia de iure communi non habent immunitatem, & admittuntur, ne angustetur facultas probandi, ibid.

Testimonium eius, qui deponit per verbum, videtur, dicitur testimonium de credulitate, & non de veritate, §. l. 1. & ibi gl. vel dux, de ventre inspic.

Testimonio duorum negantium plus statuitur, quam vnus affirmantis: quia plurimum statuitur afflictioni, ibid.

Testimonium de auditu in causa matrimoniali secundum antiquos Canones recipiebatur: sed hodie illud corrigitur per Cornelium Lateranensem, gloss. audierunt, in l. 1. §. item Labco, de aqua pluuiæ.

post Testimonia publicata, atque didicita in diuersis instantiis, super eodem possunt testes reuocari, vel recoli, Liquidum tabularum, §. 2. & ibi add. marg. de furtis.

Testimonium dicere ius ciuile compellit homines, gloss. 2. in l. nec honore, 7. C. de episcopis.

Testimonia iudicialia dicuntur eorum, quæ tractantur in iudiciis, vt de confessione, de sententia, & de aliis actibus sunt lata, §. glo. testimonia, in l. quoniam, 11. C. de hæreticis.

Testimonij facultatem in re propria omnibus iura summouerunt, Lomnib. 9. C. de testib.

Testimonium de auditu admittitur super actum, qui per sensum auditus percipitur: sed super actum, qui per sensum visus percipitur, non admittitur, §. glo. & videtur, & ibi add. marg. in §. si vero absint, in auth. de heredi. & Falcidia, col. 1.

Testimonium de auditu alieno non admittitur: fallit in duobus casibus, ibid.

Testimonium deponentis in mortis articulo potest reprobari de falsis: quia non omnis, qui mortuæ, vel Ioannes Euangelista, gl. licet, in extrauag. de pace Constantie, §. falsi.

Testimonium ferre cogitur patronus, qui præstitit patrocinium, si altera pars, contra quam præstitit patrocinium, polulet eum in testem, gloss. 1. in l. fin. de testib.

ad Testimonium admittitur procurator, cum non inter, gloss. fin. ibidem.

ad Testimonium admittitur patronus in causâ in qua patrocinium non præstitit: prestat prestat, conueniendode salario, vel quando paratus erat prestat: quo casu etiam admittitur ad postulationem sue partis, gloss. 1. ibid.

Testimonium solum prolatum sine iuramento, vel non coram iudice, vel sine sententia iudicis, qui postea non fert sententiam, nullius est momenti, gl. 2. in l. 3. C. de testibus.

Testimonium eorum, quos quis semel produxit in vna lite, potest in alia lite prolatum arguere ex depositionibus, ipsis assignando contrarietatem in dictis, eorum, l. si quis testibus, 1. §. & ibi gl. pen. C. eodem.

Reliqua verbo, Deposito.

ad Testimonium ferre non potest minor 14, vel 12, an. gl. impubes, in l. 3. §. lege Julia, de testib.

Testimonium ferre lege Julia de vi publica, vel priuata prohibetur impubes, & qui iudicio publico damnati sunt, si in integrum restituti non sunt, & qui in vinculis, custodiae publicæ sunt, & qui cum bestiis, vt pugnarent, se locauerunt, & quæ palam quæritum facit, vel fecit, & qui ob testimonium dicendum, vel non dicendum pecuniam accepit iudicari per sententiam, vel coniuncti per suam confessionem fuerunt, dicto §. lege Julia.

ad Testimonio ferendo iure ciuili, & canonico repelluntur infames, nisi in crimine læsæ maiestatis, vel contra pariter infamem, vel sit hæreticus futurus infamis per sententiam: sed adhuc non sententiatus, repellitur tamen si ipso iure esset infamis, vt Mamachi, gl. palam, ibid.

ad Testimonium quidam propter reuerentiam personarum, quidam propter lubricum consilij sui, alij propter notam, & infamiam vite sue non sunt admittendi, d. §. lege Julia.

ad Testimonium ram in causa ciuili, quam in criminali non admittitur quis inuolens aduersus ceterum, generum, vicinum, priuilegium, sobrinum, sobrinam, sobrinam ve natum, & contra eos, qui propiore gradu sunt, & contra partum,

matrem, auunculum, & amitam, nec pro eis admittitur, cum si valeret, pro vtraque parte valeret, l. 4. & ibi gl. propiore, de testib.

Testimonium latum pro his, contra quos solus fauor versatur, vt testimonium ferre non cogitur quidam, efficax est sed si non solus fauor: sed reuerentia quoque spectatur, causæque est, vt non cogatur, tunc latum testimonium non valet, vt in liberto, gl. 1. in add. marg. ibid.

Testimonium ferre non cogitur liberis contra patronum, vel patrem patroni, nec contra matrem patronæ, vel uxorem patroni, nec volens admittitur, dict. l. 4.

Testimonium ferre non cogitur agnati contra agnatos, gloss. 1. ibidem.

Testimonium ferre non cogitur patronus contra liberum, d. l. 4.

Testimonium ferre non cogitur sponsum contra sponsam, patrem, l. in legibus, §. eodem.

Testimonium vt ferat pro collegio, potest abbas imperare monacho, gloss. 1. in l. idonei, §. eod.

Testimonium dicere inuiti non coguntur valedicinati, senes, milites & hi, qui cum magistratu causa reipub. abluunt, vel quibus venire non licet, L. inuiti, §. eodem.

Testimonium dicere inuiti non coguntur illi, qui sunt ignominiosi iussi de militibus, neque decore, neque qui sine dedecore apparere non possunt, gloss. fin. ibid.

Testimonium dicere illi, qui non coguntur inuiti, nec possunt cogi, etiam si veritas aliter sciri non possit: cum illi hoc habeant in priuilegio, vel iusta causa excusationis, ideo non coguntur, nisi forte fuerint cogati: quia tunc videtur renuicasse excusationem, §. gl. fin. in l. inuiti, §. de testib.

Testimonium in iudicio publico ferre non potest ille, qui in iudicio publico fuit de calumnia damnatus, l. quantum, 13. eod.

ad Testimonio lege Julia de vi repelluntur damnati de publico crimine, & etiam infames, gl. 2. ibid.

Testimonium ferre in iudicio inuiti non coguntur publicani, nec hi, qui non deest: tamen testimonij causa abeunt, vt causa teligionis, neque hi, qui aliquid exercitii præbendum conduxerunt, l. inuiti, 19. eod.

Testimonium vt ferat, non potest denunciari pupillo, ibid.

Testimonium dicere non potest damnatus ob carmen famosum, nec ei potest dici, l. ob carmen, 11. & ibi gl. 1. eod.

ad Testimonium non admittitur de mesticis, l. penul. & ibi gl. 1. eodem.

Testimonium ad postulationem sue partis ferre non debet patroni in causa, in qua patrocinium præstitit: tunc est præstare obperunt eundem coram iudice, l. si, & ibi gl. 1. eod.

ad Testimonium non admittitur in eadē causa exequutores negotiorum, syndici, tutores, & curatores, & similes, cum vt domini iurent de calumnia in causa, gloss. fin. ibid.

ad Testimonium non admittitur iudex, qui modò horum negotiorum non est iudex, ibid.

Testimonium ferre non possunt parentes, vel liberi, etiam volentes pro se, vel contra se, gl. 2. in l. parentes, §. C. de testib.

Testimonium dicere non coguntur inuiti septuagenarij, glo. 1. in l. 1. C. qui ætate se excusant, gloss. vsque ad 70, in extrauag. hac edita, de pace tenenda inter subd.

Testimonium ferre prohibetur ascendens pro descendenti vsque in infinitum, gl. 1. & ibi add. marg. in principio, Inst. de gradibus cognat.

Testimonium ferre collateralis pro collateralis inuiti non cogitur: volens autem potest, ibid.

Reliqua verbo, Domestici, Familiarij, Paternum, Proximate, Senes, Senes, 21. Tit. 10. vsque 4. 2. §. 2. 6. Infames, 6.

Testi in genere, nu. 1. vsque 9.

Quoad iuramentum, & commissionem examinationis, 10. 11.

Quoad testimonium, & eius fidem, nu. 12.

Quoad numerum testium, 13. 14.

Quoad reddendam rationem, & causam dicti sui, & interrogandos eos, 15.

Quoad testes recipiendos ad asserum rei memoriam, & quando timetur de eorum morte, absentia, & c. 16.

Quoad testes de veritate, & credulitate, auditu, & visu, 17.

Quoad testes in causis criminalibus, nu. 18. 19.

Quoad testes idoneos, vel non, & qui esse, & admitti possunt, 20. vsque 24.

Quoad testes inhabiles, prohibitos, perituros, homicidas, & delinquentes, & repellendos eorum ob sanguinis consuetudinem, & amicitiam, vel inimicitiam, & c. 25. 26.

Quoad testes variantes, & sibi ipsi contrarios, & contraria deponentes, 27. 28.

Quoad testes falsum deponentes, & corruptos, 29. 30.

Quoad fidem testium, & eis credendum, vel non, 31. 32. 33.

Quoad publicationem, & productionem post publicatam testificatam, vel ante, 34. vsque 37.

Quoad testes testamentarios, vel in codicillis, qui in alia voluntate, 38. vsque 40.

TES T S deponens ita possidet tanto tempore, & plus, illa adiectio, & plus, ad modum, tempus restituitur, quod ad arbitratu, glo. prætor, & ibi add. marg. in l. ab hostibus, §. si ex quib. causis maiores.

Testium vias frequens est, gl. 1. in principio, in archen. ex testibus, col. 7.

de Testib. editum prohibitorium est illam quilibet admittit ad testimonium nisi specialiter sit prohibitus, vt sunt impubes, & ferri, qui ipso iure repelluntur: alij vero iudicis officio, & horum quidam propter iniuriam, & alij propter amicitiam, alij propter paupertatem, alij propter infamiam, alij ratione potestatis, alij ratione reuerentie repelluntur in d. principio, & ibi gl. legi-latores, & gl. in rub. in add. marg. ff. de testib.

Testes vocati extra suam iurisdictionem non possunt ex alia causa ibi conueniri: si debent priuilegium domum suam reuocandi, l. 1. §. legatis, de iur. dicis.

Testes vocati extra propriam iurisdictionem, ad testificandum, si ibi agant ciuiler contra aliquem, ibi po sunt conueniri, d. l. 1. §. sed si agant.

Testis cuius propositio sit, impitri debet, gloss. regens, l. 3. de testibus, & ibi gl. 1. eod.

TESTES INDEX.

TESTES

Testes officium sub non debet esse damnosum, gloss. fin. in l. Caius, 39. de pignor. actione.
 per Testes sunt, qui debent probari, nec alio modo possunt probari, gloss. in l. i. de testib.
 Testis debet esse notus iudici, si vel index eum cognoscit, vel fieri tunc notus, item parti, contra quam producit, ut testis illum cognoscit, quod verum est in personalis actione, qua queritur an quis promiserit, vel dixerit hoc, gloss. in l. 3. §. de eo, quod, cod.
 Testis, qui aliquem mihi fecit obligare, vel aliquid fecisse dicit, ipsum cognoscere debet, ibid.
 Testis, quando non dicit de obligatione personalis, vel de facto, licet te non cognoscit contra te tamen potest ferre testimonium, ut si dicit in revindicatione, quod contra te intenditur, possedisse me 10. vel 40. annis, tunc illum, qui producit, debet cognoscere, vel dicit me, vel illum fuisse absentem, & tunc debet cognoscere eum, quem dicit absentem, ibid.
 Testis ubiqueque non testificatur de facto eius, contra quem producit: ferret testimonium etiam ignotus: sed si testificatur de facto eius, contra quem, vel pro quo producit, ipsum debet cognoscere, ibid.
 Testes non tamen ferre euocandi per longum iter, nisi sic se habeat consuetudo, l. 3. §. i. & ibi gloss. per longum, de testib.
 Testes vt euocentur per longum iter debet index explorare, quia consuetudo fieri in ea provincia, in qua iudicatur: si probatur sepe in aliam ciuitatem testimonium gratis perorare euocatos, tunc debet illos euocare de illa ciuitate, quos nec facitos in ipsa cognitione deprehendit, d. l. 1. §. i.
 Testes quando examiniati, debent iudices esse presentes, & debent habere tabellionem, qui scribat dicta testimonium, l. euren, 22. de testib.
 Testes quando fecerit interrogantur, iudex debet adesse, l. 1. ibidem.
 Testes debent adesse in auxilio testis, non autem dicto eius, ibid.
 Testium depositio, si facta in una causa non potest quiri in alia, gloss. de depositionib. in l. spadonem, §. penultim. de exco. tutorum.
 Testis condicio infirmatur per reuocacionem, gloss. in l. ad testium, 21. §. i. de testib.
 Testis dicitur habere officium, & quidem publicum: quod sane intelligendum est, gloss. obsequentur, in l. sed & si quis, quem ad modum, testam.
 Testes abentes si sint in eodem territorio debet index aliquem de suis ministris mittere ad eos ad recipiendum iuramentum: sed si sint in alio territorio, debet committere iudici illius territorij, vt recipiat iuramentum, & dicta eorum, & quod iudici remittit illa, gloss. ibid.
 Testes in effectu probationis tantum valent, quantum instrumenta: differunt tamen in modo probandi, gloss. memoria, in add. in l. 1. §. idem Labco, de aqua plu. uia accend.
 Testis quando dicit, videretur mihi, quod decem annis possedisti, valet eius dictum, l. diu, 1. §. i. in add. in margin. de liberali causa.
 Testes dicuntur instrumentum, & quod in instrumentis est, idem debet esse in testibus, gloss. corruptis, in l. diu, Adrianus, de re iudic.
 Testium dicta non percutiunt peremptoria infamia, vt reprobo, gloss. patitur, & ibi add. margin. in l. 3. quia in fraud. credit.
 Testes deponentes Titium tenere, & possidere, interrogatus, quid sit possessio, respondit nescio, nihilominus tamen probat, ibid.
 Testium examinationi debent interesse aduocati, & partes: sed consuetudo feruat, quod iuramento sint praesentes, tres: non autem examinationi, l. si postulaueris, 2. §. quoniam, & ibi add. margin. de adulteris.
 Testis depositio dicitur Titium violenter cognouisse Bertam, esset nulla propter verbum, violenter, quod actus, & passus potest accipi, nisi consuetudo aliter disponat, l. vim passam, 19. in add. marg. cod.
 Testis, qui non debet examinari propter partis reuerentiam, vel ob aliam causam examinatus non facit iudicium, nec probationem, l. 1. §. diu, & l. diu, §. fin. ex quib. & l. maritus, 20. de pactis.
 Testes examinantes debent in actis scribere, quando aliquid dicunt trepidando, vel balbutiendo, vel aliter, l. de minore, §. tormenta, de questio.
 Testes index debet recipere, nisi impediatur committat ministris, gloss. in l. i. in auth. sed index, C. de episcopis.
 Testes ad dicendum testimonium debent ire ad domum iudicis regulariter, nisi testis sit episcopus, quo casu index it ad domum episcopi, ibid.
 Testes debent iurare, & deponere pro veritate parte rei veritate, gloss. in l. 1. C. de edendo, gloss. fin. in auth. sed index, C. de episcopis, & gloss. in l. quoniam, 11. C. de herediis, §. si vero, ignoti, & ibi gloss. veritatis, in auth. de testibus, col. 7.
 Testis quilibet admittitur, nisi prohibetur, vel a lege excusetur, gloss. fin. in d. l. quoniam.
 Testium dicta produca inter quasdam personas non praeiudicat alter easdem, nisi testis praesente aduersario fuerit productus, gloss. fin. in l. 2. C. de edendo.
 Testem a se producum non potest quis reprobare, gloss. productione, in auth. qui semel, C. de probatio.
 Testium dignitas, auctoritas, opinio, & verisimilitudo attendi debet, gloss. in l. i. iurifurandi, C. de testib.
 Testes soli ad probationem ingenuitatis non sufficiunt, l. 1. C. finem.
 Testibus, & aliis probationibus probari potest de statu, gloss. fin. ibidem.
 Testis non debet esse verborum, gloss. in l. 3. C. cod.
 Testes illi ad veritatem iuuandam admitti debent, qui debitam fidem religioni iudicibus praesentant omni gratia, & potentia, l. 4. C. eodem.
 Testis debet esse ieiunioris gratia orta antequam iuramentum, gloss. ibidem.
 Testes producere nemo cogitur contra se, & adiuuare aduersarium suum, l. nimis grauare, §. C. eod.
 Testis debet ferre testimonium omni fori praescriptione cessante, l. nullum, 12. C. de testib.
 Testium facilius, prout possibile est refectari debet, l. testium, 14. de testibus.
 per Testes multa veritatis contraria perpetrantur, ibid.

Testes quandoque magis occultant veritatem, quam dicant, gloss. 1. ibid.
 Testes licet altera tantum parte citata absente recipiantur, relictam tamen absenti licentia obiciendi in dicta eorum, gloss. noluerit, in l. si quando, 15. Co. eodem.
 Testes altera parte absente vt examinentur instare potest si ille, qui primò produxit, siue ille, contra quem producti fuerint, qui modo eos producere videtur, petat, vt index eos recipiat: viroque tamen parte absente index testes productos non potest examinare, gloss. in l. i. ibid.
 Testis dictum secreto debet recipi, gloss. noluerit, ibid.
 Testium productio, vel examinatio tantum parte citata non valet, gloss. final. ibid.
 Testis potest repetitis vicibus induci, & examinari, l. fin. & ibi addit. marg. Cod. eodem.
 Testes licet producantur ab vna parte, sententia tamen producti ab vtraque parte, gloss. in l. scriptura, 24. C. de fide instrum.
 Testis dictum valet, si interrogatus de facto antiquo deponit, & dicit, se scire: quia repetit scriptum in quodam suo memoriali, l. i. ubemus, 19. C. de testam.
 Testes debent cognoscere contrahentes tribus casibus: scilicet ubi imperitus contrahitur, & in scriptis, & in inventario, & ubi non sit instrumentum, gloss. cognoscantur, in l. scimus, 22. §. fin. autem dubius, C. de iure delib.
 Testes, qui adhibentur ad testificandum super contractu, vel facto debent cognoscere contrahentes: si vero contractus debet probari per instrumentum, tunc requiritur, quod testes cognoscant contrahentes, ibid.
 Testes dicuntur instrumenta, gloss. in l. 1. & in l. p. C. si falsis instrumentis.
 Testis subscribens non dicitur subscibere, l. in parte, §. C. de fide iussor.
 Testes non sunt necessarij in actis iudicialibus in donationibus, 17. C. de donatio.
 Testis, qui dicit Titium possidere prope 10. annos, quod probat, & refertur ad modicum quantitatem, §. sanemus, in add. marg. in auth. de monachis.
 Testes debent cognoscere contrahentes, gloss. & hanc, in §. si quis igitur, & §. oportet, in auth. de instrum. cautela, col. 6.
 Testes in quolibet instrumentum regulariter non debent esse rogati, nisi in quatuor casibus: scilicet in solutione, & in confessione solutionis, & in testamentis, & in repudio, vt gladiatur, in §. sed & si, eod.
 Testes debet se instrumento subscribere, & nomen in subscriptione apponere, ibid.
 Testes instrumenti publici si sint mortui, vel absentes, vel alius de facili haberi non possunt, nec etiam tabellio, tunc venit ad comparationem ipsius praefato prius sacramento per perentem comparationem fieri, quod non multiguitas causa, nec aliqua arte ductus comparationem perit, §. vt morentur, eodem.
 per Testes probandi facultas adiuuata est, ne veritas lateat, & vt negata parte stant: non tamen ob hoc omnes possunt in testes induci: sed qui sunt bonae opinionis, & fama omni suspitione carentes per dignitates, aut milites, aut diaconum, aut officij causam, in principio, & ibi gloss. & §. sanemus, in auth. de testibus, col. 7.
 Testes vt examinentur, & publicentur potest petere ille, qui sit in actum aliquid ab aliquo contra legem, vel leditur, aut daumificatur, nec illorum testimonium dicta poterunt impugnari ab illa parte, per quam producti fuerunt: aliter autem exceptiones contra personas, & eorum dicta saluare remanent, §. & hic verò, eod.
 Testes quando producantur, citari debet aduersarius ad hoc, item debet audire assertiones: sed est iuramentum, quando iurant: sed non dicta testimonium: sed testes debent examinari in secreto a iudice absente parte, §. & hic verò, & ibi gloss. praesentem, eod.
 Testes aduersa parte legitime citate sine praesente, siue absente, & venire nolent potest actor ante litem contestatam producere ex causa, vt quia sunt moribundi, vel recessuri, vel similis causa superueniente, quod verum est, si copia agendi deest actori, vt quia reus absente sit copia agendi non decessit, §. si & ibi gloss. praesentem, & add. marg. eod.
 Testium examinationem semper etiam ante litem contestatam potest petere reus etiam si de illorum morte, vel absentia non timeatur, nisi reus exerceat opinionem per modicum agendi opponere possit, gloss. praesentem, & ibi add. marg. eod.
 Testium multitudo refranatur: nam pro vno articulo sufficit produci tres duos, vel tres testes, l. 3. C. de naufragiis, lib. 1.
 Testes examinati in vna instantia ad vnum finem, non impediunt examinationem fieri in alia ad alium finem, gloss. summariis, col. 1. in extrajud. ad repetendum, quomodo in crimine laesae maiestatis.
 Testes examinati summariis ante litem contestatam, possunt examinari plenarie post litem contestatam, ibid.
 in Testem potest examinari, & produci constitutus in mortis articulo, & debent ei interrogatoria abbreviata, quod non interrogetur, nisi de substantiis lib. & de eis, de quib. habet lex expresse testimonium interrogari, puta an sit odiosus, gloss. fin. in extrajud. de pace Constantiae, §. val. illi.
 Testes quando debent se subscribere in iuramento, debent eorum nomina, & subscriptiones poni sine instrumenti, gloss. in eorum, in d. extrajud. de pace Constantiae, §. die lunae.
 Testes deponentes de facto contrahentes debent cognoscere contrahentes, gloss. in add. in §. non esse, l. i. de exco. tutorum.
 Testis quando adhibetur ad solennitatem, conditio eius in spectitur tempore, quo adhibetur, gloss. signatur, in add. in §. sed cum aliqui l. i. de testam.
 in Testes ex vna domo plures recte possunt adhiberi in vno uergio, §. pater, l. i. eod.
 Testis vocatus ad dicendum testimonium si impeditur ob publicam causam sine dolo, excusatur a pena ope exceptionis, l. 2. §. i. si quis cautio.
 Testes, quos producturus eram, si studiose se subtraxerunt, vel recesserunt, ad hoc vt ne examinentur in testes, & propter hoc luccubui, probato quod teneant veritatem, tenentur mihi ad interesse litis, l. argentarius, §. si de edendo.
 Testis ne veniat ad testificandum si quis impedit parti laesae, tenetur actione de dolo, l. filius, de dolo.
 Testes si noluerint, possunt dare fidei iussores de non recedendo, donec testimonium ferant, l. si quando, 1. §. & ibi gloss. 4. C. de testibus.

maioris partis, vel de statu, non admittitur ad testimonium, gl. 1. ibid.
 Testis, qui aliam iam perierat, remoueri debet, etiam si penitus, & penitentiam
 inuentionem peregerit, gl. impub. in l. 3. §. lege iulia de testib.
 Testis peritior si penitus, ac penitentiam inuentionem peregerit, pena infamiae,
 vel delicti, ex quo infamia sequitur, postea sibi videtur remissa, quoad Deum,
 non quoad mundum, vel publicum videntem, ibid.
 Testis homicida, vel in peccato mortali constitutus non repellitur de iure ciui-
 li a testimonio ferendo, licet repellatur de iure canonico, ibid.
 Testes si sint reprobi tanquam non veridici, & peritior, a eo tamen sequitur,
 quod sint infames, gl. pe. in l. Lucius, de his, qui notantur.
 Testis si sit inimicus ex causa criminali non admittitur, sed si alius odiosus sit ei,
 contra quem deponit, tunc iurat, & testificatur, & ei, quae fides sit adhibenda,
 iudicis arbitrio relinquuntur, gl. inimicus, in l. 3. de testibus.
Reliqua verbo, Dominici, Familiares, Euris, ius, to. Infamia, 6. Inimicus, Peritioris,
Testimonium, 3. a. & supra nm. 2. o. c. i. §. 2. 4.
 Testis vacillare solitus non debet repelli per hoc, licet minus ei credatur, l.
 1. & ibi gl. precipue & gl. vacillat, & ibi add. de testib.
 Testes, qui aduersus fidem suae testationis vacillant, non sunt audiendi: quia cum
 dicant ibi contraria, semetipsos excludunt, l. 1. ibi gl. pe. cod.
 Testem si inuenierit iudex vacillare debet punire eum, cuiuscumque fori fue-
 rit testis, gl. si. in l. 1. quod situm, 1. eod.
 Testes dicentes vana, & diuersa testimonium eodem tempore, & coram eodem
 iudice, & in eadem causa perantur lege Corne. de falsis, l. eos, qui, 27. de
 falsis.
 Testis, qui in eadem lite testificatus est pro auctore, & postea pro reo, & ita con-
 traria dixerit, punitur pena falsi, d. l. eos, qui, §. de imprudentia.
 Testes vacillantes regulariter sunt torquendi ad veritatem erundam, l. presby-
 teri, 8. & ibi gl. precipiunt, C. de episcopis, & clerici, gl. in auth. apud, C. de fide
 instrumentorum.
 Testis, qui sponte rediens suum testimonium mutauit, nulla datur fides, si cum
 aliqua persona fuerit loquutus, glo. 2. in auth. acqui. C. de probatio.
 Testibus ibi ipsi contrariis non est credendum, l. cum precum. 9. & ibi add.
 marg. C. de liberali causa.
 Testis, qui sibi in suo dicto est contrarius, repellitur, §. & licet dudum, & ibi gl. of.
 contrarij in auth. de testib. col. 7.
 Testes si apparuerit dolo, vel malitia malignari, & ex hoc in contrarietatem in-
 cidisse, verberibus, & tormentis subici debent, d. 4. & licet, & ibi gl. derelinq.
 Testes reprobandi ex varietate locorum: vt in Daniele de Sulana, & varietate
 temporis, quando inducuntur ad probandum aliquid factum certo tempore
 limitatum: secus si inducantur ad probandum aliquid non limitatum certo
 tempore, gl. si. in l. ob carmen, §. testes, cod. gl. per, in l. testium, 14. Cod. de
 testibus.
 Testis potest reddere, & corrigere dictum suum incontinenti, & antequam cum
 aliqua partium sit loquutus: secus ex intervallo, §. gloss. non habebit, in §. quia
 vero, in auth. de testib. col. 7.
 Testis, qui medio tempore id est antequam reuertatur ad corrigendum dictum
 suum, effectus affinis vnus partis, non admittitur: sed tunc illi, quod prius
 dixerat, ibid.
 Testium dicta diuersa ad concordiam reducenda sunt, l. item videndum, 20. &
 ibi add. marg. de petitione heredi.
 Testis vnus cum deponit, quod res valet eorum, & non plus, & alij duo de-
 ponunt quod valet ducenta, dictum istorum duorum praualet, gloss. consen-
 runt, in l. item, §. si plures de arbitris.
 Testis duobus affirmatiua afferentibus magis creditur, quam negatiua, etiam
 decem negatiua proponentibus, ibid.
 Testis vnus si deponit se vidisse amicum, & scire per 30. annos, alius per 30. annos
 possederit, ibi.
 Testes seniores praesumuntur esse meliores iuuenibus, nisi appareat pro iuueni;
 quia tunc praefertur seni, gl. nouum, & ibi add. in l. cum quid, §. certum
 per.
 Testis duobus honestis plus creditur, quam centum ribaldis, magisque duob.
 notariis publicis testibus, quam alis duobus, non notariis, l. 3. & ibi add. marg. de
 testib.
 Testes omnes si eiusdem honestatis, & eximiationis sunt, & negotij qualitas,
 & iudicis motus cum his concurrat, debet eorum testimonium sequi, siue sint
 vtique parte producti, siue ab vna, l. ob carmen, 2. §. si testes, de testib.
 Testis dignioribus etiam paucioribus numero magis creditur, quam pluribus
 numero, siue ab eadem parte, siue a diuersis producantur, ibid.
 Testes quidam si vnum dicant, & alij testes aliud, siue sint producti ab vna, vel
 diuersis partibus, iudex tunc debet animi sui motum confirmare ex argumen-
 tis, & testimonij, quae rei aptiora, & vero proximiora esse compererit, nec
 debet respicere ad multitudinem testium: sed ad sinceram testimoniorum
 fidem, & testimonia, quibus potius fidei veritatis assitit, ibid.
 Testes duo si vnum dicant, & tres, vel quatuor dicant aliud, siue sint, producti ab
 vna, siue a diuersis partibus, creditur honestioribus, licet sint pauciores numero:
 secus quando omnes sunt aequales: quia tunc fidei maiori numero, §. gl. pe.
 ibi, gl. in l. scripturae, C. de fide instrum. l. iurifurandi, §. C. de testib.
 Testes quando sint pares numero, tam pro libertate, quam contra libertatem,
 testib. qui pro libertate dixerunt, magis standum est, l. lege Iunia, 24. de ma-
 numission.
 Testes si sunt contrarij honestioribus datur fides: sed quando duo instrumenta
 sunt contraria, neutri datur fides: quia producent instrumenta potius pro-
 uidere, non se producent testimonium dicta, glo. 1. in l. scripturae, & glo. 3. in l. iurifurandi, §. C. de testibus.
 Testes singulares, & diuersa probantes non probant, gl. si. in l. 1. Cod. qui numero
 tucliarum.
 Testis postro in dignitate, vel militi magis creditur, quam pagano, §. sancimus, &
 ibi gl. militiz, de testibus, col. 7.
 Testibus nobilioribus, & honorabilioribus non creditur magis, quam reliquis

probatibus moribus firmatisque, A. gl. militiz, & ibi add. marg.
 Testis diuini iugis creditur, quam pauperis quia facilius est, quod pauper pecunia
 corumpatur, gl. diuiciarum, ibid.

Reliqua verbo, Torqueri contrarietas

Testis pauper facilius corripuitur, quam diues, gl. egeus, in l. 3. de testib. 29
 Testis accipiens pecuniam vt dicat verum testimonium, committit falsum, gl. ad
 vocationem, in l. 1. de falsis.
 Testis accipiens pecuniam ob denunciandum, vel non denunciandum testi-
 monium tenetur lege Iulia recondam, l. eadem, & ibi glo. 1. ad legem iul. re-
 perunt.
 Testis dicens falsum testimonium contra suum sigillum, vel alius signum, quod
 fecerat extra iudicium, punitur pena falsi, l. eos, qui, 27. de falsis.
 Testem fuisse pecunia corruptum sufficit probare ad hoc, vt eius dictum non va-
 leat, l. si quis testib. 13. C. de testib.
 Testis si falsitatem, aut si audem dixerit in testimonio, amittit fori priuilegium,
 & efficitur de foro iudicis, coram quo testificatur, §. si autem potest puniri, l.
 nullum, 12. C. eod.
 Testis clericus delinquens in testificatione coram iudice laico non debet puniri
 ab eodem iudice laico, §. gl. 1. in add. ibid.
 Testis delinquens in testificatione debet verberari per iudicem causae, si sit ad-
 ministrator, vel per ap. patitores sui maioris, si non sit administrator, vel dele-
 gatus, gl. precipimus, ibid.
 Testis peritior, & delinquens in testificatione, sine accusatione condemnari po-
 test, gl. si. ibid.
 Testis falsum dicens coram iudice non punitur pena legis Corneliae: sed alia
 minori pena arbitrio iudicis puniri debet, ibi.
 Testis falsum dicens si fuerit punitus officio iudicis, postea lege Cornelia potest
 accusari, §. ibi.
 Testes non infamantur ex eo, quod fides eorum attestationibus, non est adhibita:
 non quia testes falsum dixerunt, l. Lucius, & ibi gl. penult. de his, qui no-
 rantur.
 Testes non habentur pro falsis eo, quod tacere, vel expresse sint reprobi: quia
 potest esse quod eis non adhibetur fides, non quia infames: sed quia factum
 non dixerint plane, gl. pe.
 Testes adiunctum contrarij non puniuntur de falso ratione incertitudinis, gl. al-
 terius, & ibi add. marg. in l. duobus reis, §. si de iurici.
 Testibus, qui falso, vel varie testimonia dixerunt, & vtique parti causam prodi-
 derunt, & reuelauerunt sua testimonia, non solum non edicuntur: sed etiam pu-
 niuntur pena legis Corneliae, si ordinarie accusatur, vel ex officio pro. mou
 iudicis sine accusatore, l. qui falso, 6. & ibi gl. si. de testib.
 Testis, qui ante dixit malum testimonium in alia causa, non potest produci quia
 semel malus praesumitur & postea, §. gl. produci, 1. & ibi gl. 1. eod.
 Testes falsos pecunia corruptos producentis punitur duplici iudicio: scilicet ciui-
 liter ad retractationem sententiae, & criminaliter ad puniendum de falso, l.
 diuus, 33. de re iudic.
 Testium solam falsitatem probare sufficit absque eo, quod probetur ab aduersa-
 rio pecunia corruptos esse ad hoc, vt aduersus sententiam daretur restitutio, §. d.
 l. diuus, & ibi gl. corrupti.
 Testes falsi, & corrupti acriter, & seuerè sunt puniendi, d. l. diuus, & ibi add.
 marg.
 Testis in causa capitali testimonium dicens contra innocentem, puniri debet vt
 homicida, & similitudine supplicij, ibi, l. 1. & ibi add. marg. de falsis.
 Testis non debet torqueri, nisi cum falsum dixerit, & cum dixerit se interfuisse
 factum, super quo tulit testimonium, l. vnus, §. testes, & ibi gloss. cum facto, de
 quaestio.
 Testis ita debet puniri pena falsi, quando scienter tacet veritatem, sicut quando
 exprimit falsum, post casus, in l. 1. C. contra ius, l. presbyter, 8. & ibi gl. si.
 gl. 1. in auth. presbyteri, C. de episcopis.
 Testis falsum dicens semel reprobus in vna causa, non potest per aliam produ-
 ci in alia causa, gl. periculi, in l. 1. C. de fide instrum.
 Testis, qui non fuit notatus de falso: sed in vna causa simpliciter non fuit datur
 fides, potest produci in alia, ibid.
 Testium falsam attestationem, qua aduersa pars in iudicio contra aliquem vna
 est, solito more arguere ille non prohibetur, l. penult. Cod. si ex falsis in-
 strum.
 Testes si falsum dixerunt, vel corruptus tabellio aliter scripsit quam testes dixe-
 runt, & praetextu eorum attestationum sententia sit lata, falso probato relin-
 ditur sententia, d. l. pen. & ibi gl. 1.
 Testes siue pecunia corrupti, siue non corrupti, si falsum dixerint, praetextu eo-
 rum attestationum sententia lata rescinditur falso probato, §. gloss. 1.
 ibid.
 Testium falsitatem obuiandum est, aucten. de testibus, in principio, & ibi gloss. 1.
 col. 7.
 Testes falsum deponentes dolo, & malitia lege Cornelia de falsis accusari, & pu-
 niri possunt, nisi per errorem dixerint, §. & licet dudum. vers. si vero,
 eodem.
 Testis si in mortis articulo dicat se falsum dixisse, non nocet huiusmodi testi-
 catio eius, gloss. licet, in addit. margin. in extrag. de pace Constantiae, §.
 vafalli.
Reliqua verbo, Presbyter, Clericus, 6. 7.

Testis si quis produxerit, eorum testimonio creditur, & contra producen-
 tem adeo, quod producent non potest impugnare, gloss. marg. in fin. l. 1. §. edi-
 ciones, de edendo.

Testi referenti se falsum testimonium dixisse, non creditur, l. Scia, 28. in addit.
 marg. ad Velleian.

In Testibus fides, dignitas, mores, & grauitas examinanda est, l. 1. de testib.

Testium fides, cuius gratia cetera considerantur, colligitur ex dignitate, & mo-
 ribus, gl. 1. ibid.

- Testium mores præferuntur testium dignitati, gl. 2. ibid.
- Testium fides diligenter est examinanda, & ideo in eorum persona exploranda sunt, in primis conditio cuiusque, utrum quis sit decurio, vel plebeius, & an honeste, vel inculpate vitæ, an notatus, & reprehensibilis, an locuples, vel egens sit, ut lucri causa quid facile admittat, an sit inimicus ei, aduersus quem testimonium fert, vel amicus ei, pro quo testimonium dat, l. 1. 3. cod.
- Testis cuius testimonium caret suspitione, vel propter personam, à qua fertur, quod honesta sit, vel propter causam, quod neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitia causa fiat, admitti debet, l. 3. de testib.
- Testi nobilior magis creditur, gl. 1. ibi.
- Testibus quanta fides sit adhibenda iudex magis scire potest, qui & cuius dignitatis, & cuius exultationis sunt, & qui simpliciter vili sint dicere veritatem, vitam vitam, eundemque, & præmeditatum sermonem attulerint, & an ad ea, quæ ipse interrogauerit ex tempore id est repente verisimilia responderint, d. l. 3. §. ideoque.
- Testium etiam pallor, vultus, rubor, & titubatio sapè faciunt, ut minus fidei sicuti adhibeatur, & de his præsens iudex ex officio suo ex hominibus bonæ opinionis debet inquirere, gl. in materia, in d. l. 3.
- Testis sine instrumentis non creditur semper: quandoque tamen creditur: sunt tamen multi casus, in quibus exigitur scriptura, glossa non semper, in d. l. 3. §. & ideo.
- Testes duo domesticæ licet non faciant legitimam fidem: tamen tres, vel quatuor faciunt plenam fidem: quia fidei defectum supplet testium numerus, gl. numerus, in add. marg. ibi.
- Testium fides ex eorum dignitate approbatur, gl. dignitas, ibid.
- Testis debet credi, non testimonio, quæ testes se ab aliis audiuisse dicunt, d. l. 3. §. idem Duas, & ibi gl. non testimonio.
- Testibus in causa criminali debet credi, non testimonio eorum alibi receptorum, gl. testimonio, ibid.
- Testes in causa criminali debent esse præsentis, ut possint terrore iudicis imminente interrogari, ibid.
- Testes duo deponentes præ se duos adinuicem commiseri per foramen vnius portæ: sicut vnus pascuum, dicunt contentes, & probant, gl. simul, in add. l. querebatur, l. o. de milita. testam.
- Testibus non creditur, nisi iurauerint, gl. si in l. cum ab initio, quemadmodum testificant.
- Testis fides, & conditio inspicitur tempore, quo testimonium redditur, l. 3. §. duæ autem causæ, & ibi gl. non eandem de Carbeniano.
- Testi non adhibetur tanta fides de factis longinquo: sicut de propinquo: quia non ita recordatur de tempore longinquo: sicut de recenti, d. glossa non eandem.
- Testes si coram arbitris fuerint producti, eorum depositionibus statim in iudicio, si ita in compromisso à partibus conuentum sit, l. 1. §. C. de testib.
- Testibus examinatis coram arbitris si in compromisso nihil sit conuentum de hoc, non teneantur quis stare coram iudice, si viuunt: sed possunt iterum examinari, si vult, ibid.
- Testium dicta coram arbitris faciunt fidem coram iudice ordinario, si testes fuerint mortui: saluo tamen iure opponendi contra personas, & dicta ibidem.
- Testes quidam examinati coram arbitris si sunt mortui: alij verò viuunt, mortuorum depositiones productæ coram arbitris non sunt respuendæ ab aduersa parte coram iudice ordinario: viuorum vero est in electione litigatoris, vel eius stare, vel quod iterum examinentur saluo iure opponendi contra personas, & dicta, ibid.
- Testes duo tantum valent, quantum instrumentum, gl. 1. in l. in exercendis, l. 3. C. de fide instrum.
- Testes duo licet sufficiant ad reprobandum priuatum instrumentum: non tamen ad reprobandum publicum, ibid.
- Testes tres, vel quatuor sufficiunt ad reprobandum publicum instrumentum, nisi esset tale, cui standum esset præsumptione iuris, & de iure, ibid.
- Testium supremæ autoritas maior est, quam vnus instrumenti, gl. ostenditur, in l. si C. de fide commissi.
- Testium, & instrumentorum eadem vis est, gl. 1. in l. pe. C. si ex falsis instrum.
- de Testis bonitate, & legalitate iudex debet inquirere à vicinis, glossa officij, in §. facimus, in auth. de testib. col. 7.
- Testi fide digno creditur, licet nec dignitatem, nec officium, nec diuitias habeat, d. §. facimus, & ibi gl. ex vtraque.
- Testibus ignotis veritatem corrumpere festinantibus, non est sine tortura credendum, & iudex postus in administratione debet eos torquere, alias per apparitorem prætoris sit tortura: sed in prouincia per defensores locorum, §. si verò ignoti, cod.
- Testes se offerentes ad dicendum testimonium, cum non sint citati præsumuntur suspecti, & ideo eis non creditur sine tormentis, d. §. si verò ignoti, & ibi gl. festinantes.
- Testi rogato, etiam non fide digno, creditur sine tormentis: quia ex quo rogator à partibus approbatur videtur, ut idoneus respectu personæ, gl. ex suppli. cius, & ibi add. marg. in §. & licet dudum, cod.
- Testis non adhibetur eadem fides post temporis intervallum, gl. semper, in additione, §. 1. in auth. de tempore non solutæ pecun. col. 7.
- Testium fides potest perire, gl. suffragari, in auth. hæc constitutio innouat constitutionem, col. 3.
- Testi iudicio deponenti non creditur quantumcumque sit constitutus in infamiam, & acceperit corpus Christi, gl. sic, in §. vasa, in extrauag. de pace Constantiz.

Reliqua verbo, Fides, Sobrietas.

- Testes de nouo post publicationem attestacionum non producuntur propter timorem falsitatis, gl. sunt, in l. 1. §. de eden.
- Testem non potest quis in eadem causa producere illum, qui prius contra se testimonium dixit, quia præsumitur testis redemptus, scias in alia causa, l. pro-

duci, & ibi gl. de testib.

Testis, qui antea dixit malum testimonium in alia causa, non potest produci, quia semel malus præsumitur etiam malus postea, §. ibid.

Testis in eadem causa non potest bis produci, quam ante aperturam, d. glossa, in add. marg.

Testis in eadem causa post didicta testificata non potest produci, secus in alia, ibi, auth. argui semel, C. de probat.

Testis dicta si iudex, vel tabellio ante publicationem reuelauerit alteri partem, aut fecit, vel illa legeret, falsi pena tenetur, l. 1. §. 15, qui in add. marg. de falsis.

Testium examinatorum in secreto dicta debent publicari autoritate iudicis, & debet dari copia parati tam in civilibus, quam in criminalibus, l. 2. & ibi glossa, l. C. de edendo.

Testes si sint producti in vno iudicio, in electione producentis est an in alio iudicio velit illos iterum produci: verò ipsorum attestaciones, gl. 1. in l. pe. §. si, C. de receptis arbitris.

Testium tercia productio potest fieri, si non constet testificata esse didicta, auth. argui semel, Cod. de probatio, & §. quia vero multi, in auth. de testib. col. 7.

Testium quarta productio non potest fieri, etiam si constet testificata non fuisse didicta, nisi prius practico iuramento à parte, quod ipse non substat, & neque percontatus est testificationes, neque aduocatus eius, vel ius, pro eo agens, nec per dolum, neque per machinationem, vel artem, ibi, auth. argui semel, & l. §. quia vero.

Testes non potest producere quis post didicta testificata suorum testimonium, siue aduersarij, gl. 1. & 3. ibi.

Testium productio non potest fieri super eodem articulo post didicta testificata, casus recte potest fieri super duobus articulis, gl. 4. in add. ibi.

Testium productio post didicta testificata recte potest fieri ad reprobandum testimonium, glossa, productione, ibi, & glo. pen. in l. si quis testib. l. 3. Cod. de testib.

Testes possunt produci post didicta testificata in causa appellationis, cum sit alia causa à prima, §. d. glossa, productione, in auth. argui semel, Cod. de probatio.

Testes de iure canonico post didicta testificata possunt produci super alio articulo in causa appellationis: sed super eodem articulo non, ibid.

Testium renunciatio facta non nocet ad hoc, ut non obstante renuntiatione possint ipse renuncians producere testes, dummodo renuncians non didicerit testificata: quia tunc sola scientia nocet ad productionem, non renuntiationem, gl. pe. ibid.

Testium productio dicitur, cum semel producantur testes: & si eadem die, & intra eandem dilationem iterum producantur, dicitur alia productio, §. glossa, si ibidem.

Testis depositionis scriptura ante publicationem factam à tabellione, cum in se testes non continent, quibus presentibus aliqui testificati fuerint, non habet vires coram alio iudice, gl. 1. in l. 3. C. de testib.

Testium dicta non dicuntur publica, eo quod tabellio scribit, ibi.

Testium dicta non dicuntur publica, cum iudice ordinario audiente à tabellione coram testibus recipiuntur ad externi rei memoriam, ibid.

Testis semel in vna lite productus plus non produci, siue ab eodem, contra quem fuit primò productus, siue ab alio postea producatur, gl. 1. in l. si quis testib. l. 3. C. cod.

Testes possunt de nouo in alia instantia produci super eodem post publicationem testimonium receptorum coram arbitris, neque potest eis opponi, quod iam testimonium suum dediderint, l. si, C. cod.

Testes post aperturam attestacionum in causa appellationis possunt produci, quos in prima causa litigator non poterat producere, glossa, fin. in l. 3. Cod. de appellat.

Testes si producantur, per producentem sunt eis faciendæ impendia, l. eos, qui, §. 4. §. quid, C. cod.

Testes in causa appellationis possunt produci super eodem articulo seu conexo, super quo iam fuerunt recepti in principali causa, §. glossa, persequatur, ibidem.

Testes post aperturam tam in principali, quam in causa appellationis possunt produci super nouis capitulis: dum tamen oriuntur ex veteribus, & illis sint coniuncti, & etiam primi testes, dum tamen primi iurent: sed super veteribus, non potest amplius etiam in causa appellationis produci, §. glossa, in l. pe. Cod. de tempo. appellat.

Testes possunt produci in causa appellationis tam super veteribus articulis, quam coniunctis veteribus, §. ibi, & gl. non habebit, in §. quia verò multi, in authent. de testib. col. 7.

Testes in matrimonio speciali iure etiam post aperturam produci possunt, gl. si, in l. pe. C. de tempo. appellat.

Testes de iure canonico hunc in principali causa publicatis attestacionibus, non possunt idem, vel alij testes super eisdem articulis, vel directò contrariis produci: ita nec in causa appellationis, cum non minus in causa appellationis, quam in causa principali subornatio sit in mendæ, gl. si, ibid.

Testes super nouis articulis respicientibus actionem primam produci possunt, idem, vel alij in causa appellationis, ibi.

Testes post didicta testificata non possunt induci, & ideo securus est eo excipere, & exceptionem probare, gl. pen. & si in l. 4. C. de exceptio.

Testium productio vel repellatur quis, sufficiat tantum quod didicerit testificata, glossa, quartam, in §. quia vero multi, in authent. de testibus, col. 7.

Testium productionem impedit sola renuntiatio testimonium, §. reprobat, d. glossa, quartam.

Testium productionem impedit scientia depositionum tam suorum, quam testimonium aduersarij, quia ita potest committi falsitas propter scientiam depositionum testimonium aduersarij, sicut propter scientiam depositionum suorum testimonium, d. gl. quartam, ad si, & gl. non habebit, ibid.

Testes

ferus, furiosus, mutus, furdus, & his, quibus bonis interdiciuntur est: & his, quos leges iubent esse intestabiles, qui omnes non possunt adhiberi testes in testamento, §. testes autem. Inst. eod.

Testis in testamento potest esse ferus communi opinione liber reputatus tempore testamenti, §. sed cum aliquis. Inst. eod.

Testis testamenti si postea sit factus ferus, vel infamis, potest nihilominus recognoscere sigillum suum, gloss. signaretur, in addit. ibid.

Testes, qui sunt in testamento, debent audire vocem testantis, & quod plus est, videre eius faciem, nec debet esse cortina, vel paries inter testatorem, & testes, §. planè & ibi add. marg. Inst. de milit. testam.

Reliqua verbo, Impubes, §. Legatus, 6. §. 7. Servus, §. 4. Testamentum, §. 10. 11. Testis, §. 1. Subscriptoribus, §. 1. Inst. de iur. §. 4. §. 5.

TESTUDO est animal quoddam, quod habet duram testam, & lapideam, & concavum, si remoueretur à carnis, gloss. si. in l. heres meus, §. 8. §. si. de leg. 3.

TEXTORIVS aliquem si quis occultat, tenetur poenarium librum auri, §. qui textori, C. de iur. legibus, lib. 11.

THEATRUM dicitur locus, ubi homines stant ad videndum, gl. in theatrum, in §. ferui. Inst. de libertin.

Theatrum est ædificium in hemicycli, speciem factum, videndis spectaculis factum, quod quandoque ponitur pro ipso spectaculo, quandoque pro ipsis spectantibus, §. gl. theatrum, in addit. marg.

Theatrum dicitur à theorando: id est inspicendo: Latine dici potest spectandum, gl. theatra, in §. vniuersitatis. Inst. de rerum diuisione, gloss. theatra, in l. tantum, de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Spectaculum.

TITROPHILVS vnus, ex compilatoribus Digestorum illustis, doctoreque laudabilis legum appellatur à Iustiniano, l. 2. §. quæ omnia. Cod. de veteri iure.

THERMAE dicuntur loca publica ad balneandum, gl. fin. in l. omnes, §. 1. Cod. de operibus publicis.

Reliqua verbo, Balneum.

THESSALONICENSIS Ecclesia ab omnibus tributis ex speciali privilegio excusatur, l. sacrosancta, §. C. de sacrosanct.

THESAVRVS est vetus quædam depositio pecunie, cuius non extat memoria, vt iam dominum non habeat, inquam, §. 1. §. 2. de acq. rerum dominio, glo. in add. marg. in l. thesaurus, ad exhiben.

Thesaurus proprie non est illud, quod lucra causa: vel metus, vel custodiæ sub terra conditum est, & in eo committitur furtum, cum proprietatis, & possessio rei eius, qui recondit, §. 4. §. si. ibi gl. si.

Thesaurus inueniens in suo, inueniens est: licet non occupauerit, d. §. 2. & ibi gl. qui inuenit.

Thesaurus est donum fortunæ, §. si. qui in aliena, §. 9. eod.

Thesaurus si is, qui in aliena perrexit, est, inuenit in agro domini, vel patris, totus est domini, vel patris, sed si inuenit in alieno agro, dimidia erit domini agri, & alia dimidia domini, vel patri acquirat, ibi.

Thesaurus si inuenit creditor in fundo sibi obligato, dimidia eius pertinet debitori, vt domus fundi: alia dimidia pertinet creditori iure inuentionis, nec restituit ipse debitori id, quod apud eum permansit ex thesauro iure inuentionis, d. l. si, qui, §. si.

Thesaurus si creditor inuenit in fundo sibi obligato intra tempus datum debitori ad luendum, dimidia pertinet debitori offerenti pecuniam intra tempus, & alia dimidia creditori inuenienti: sed si post illud tempus inuenisset, à debitorio fidei non soluta pecunia, nec oblata, totus thesaurus erit creditoris, si creditor impetravit, vt post illud tempus fundum obligatum haberet, vt suum proprium, d. l. si, qui, §. si.

Thesaurus inuenti possessio non acquiritur, nisi thesaurus sit apprehensus, & de loco amicus, l. 3. §. Neratius, de acq. poss.

Thesaurus in fundo existentem non dicitur quis possidere per apprehensionem illius fundi, etiam data scientia thesauri, ibi.

Thesaurus non est pars fundi, vt gleba gl. cepisse, ibid.

Thesaurus non possidetur, nisi apprehendatur, gl. alienum, ibid.

Thesaurus proprie sumptus non potest viciari, neque præscribere enim possideretur, d. §. Neratius, & ibi gl. alienum.

Thesaurus quandoque ponitur improprie, l. pe. §. si. & ibi gl. thesaurus, de auro, & argento.

Thesaurus sicut sub terra latet, ita in legum multitudinem aliqua bona latebant, gl. thesaurus, in §. nos vero, in proemio Digestorum.

Thesaurus inuentus non creditur habere dominum, & ideo, pro dimidia inuentoris pro alia dimidia domini soli sit, gl. si. in l. tutor, §. 6. de rei vindicatione.

Thesaurus quandoque improprie ponitur pro pecunia, l. thesaurus, & ibi gl. 1. ad exhiben.

Thesaurus apud Græcos dicitur pecunia, quam quis in numerato, & in casus repentinos habet repositam, & hac significatione solet vulgus vri, d. gl. 1. in additione marg.

Thesaurus in loco religioso, vel publico, vel fiscali, vel in fundo Cæsaris inuentus competit fisco pro medietate, locus si inuentus sit in loco privato, nisi arte magica sit inuentus: quia tunc fisco competit, l. 1. & ibi gl. inuicisse, & l. 3. §. si. de iure fisci, gl. si. in l. 1. C. de thesauris, lib. 10.

Thesaurus inuentus non cogitur se deferre, nisi ex eo thesauro pars: id est media debeatur fisco, quo casu si de detulerit, & partem ad fiscum pertinentem supplerit, totum cum altero tanto cogitur soluere, d. l. 3. §. si. C. de iure fisci.

Thesaurus querere in suo proprio omnibus licet, dummodo licito modo querant: sed si querant scelerratis, ac puniendis sacrificiis, aut arte magica, vel alia legibus odiosa, tunc totum inuentum fisci erit, cum ipse sit indignus, l. 1. & ibi gl. si. C. de thesauris, lib. 10. gloss. non data, in §. thesauros. Inst. de rerum diuisione.

Thesaurus querere in alieno nomine suo nullo modo licet, etiam domini vo-

luntate, vel eo ignorante, d. l. 1. & ibi gl. volentib.

Thesaurus inuentus à fortuna in alieno loco, inter inuentorem, & dominum uidetur, & ita dominus suam partem consequitur conditione ex lege, vel vindicatione, d. l. 1. & ibi gl. fin.

Thesaurus dicitur condita pecunia ab ignotis dominis tempore veruificiorum, Thesauros. Inst. de rer. diuif.

Thesaurus querere non potest creditor in fundo sibi obligato tanquam in fructuarius in fundo, in quo habet vsumfructum, nec vir in fundo, data, gl. 1. ibid.

Thesaurus in loco sacro, vel religioso casu fortuito inuentus, inuentoris est, ibidem.

Thesaurus si quis scrutatus nomine suo in alieno inuenit, id totum domini fundi cogitur reddere, d. l. 1. C. de thesauris, lib. 10.

Thesaurus in loco proprio, vel in loco sacro, vel religioso casu inuentus, inuentoris est secundum rationem naturalem: sed inuentus casu in alieno locodidit inter inuentorem, & dominum loci, §. thesauros. Inst. de rer. diuif.

Thesaurus est pecunia ab ignotis dominis veruificiorum tempore abscondita, vel deposita pecunia, cuius memoria non extat, & quandoque thesaurus inuenit, proprie dicitur, gl. 1. ibid.

Thesaurus inuentus à fundatio, vel emphyteuta in solo emphyteuticario, vel fundatio, est iustus inuentoris: sed inuentus à directo domino, vel ab aliquo extraneo dimidia spectat ad emphyteutam, alia dimidia ad ipsum inuentorem, gl. suo, & ibi add. ibid.

Thesaurus casu inuentus à mercenario dum laborat in alieno, vel inuentus creditore in pignore, diuiditur inter inuentorem, & dominum loci, ibidem.

Thesaurus casu inuentus in loco sacro, vel religioso hodie diuiditur æqualiter inter inuentorem, & prælatum, gl. religioso in addit. ibid.

Thesaurus inuentus in alieno data opera non est inuentoris; sed eius, cuius est locus, gl. non dari, ibid.

Thesaurus inueniendi causa potest quis in suo operam dare, ibid.

Thesaurus casu inuentus in loco fiscali, vel publico, vel ciuitatis diuiditur inter ipsum inuentorem, & fiscum, vel ciuitatem: sed si partem fisco cessuram supplerit, totum thesaurus fisco soluere cogitur, & §. thesauros, & ibi gloss. si.

Reliqua verbo, Inuentus, Pecunia.

THESAVRARIVS, vel comes thesaurarii semel reus culpabilis in officio, iterato ad eandem militiam non aspiat, nec etiam aliam potest acquirere, l. 2. C. de palatinis, lib. 12.

THILIA dicitur instrumentum, cum quo quis leuiter castratur, vt thilibia, vt venz, quibus incilis virilia amittuntur: inde instrumentum, quo inciduntur, sic dicitur, gl. thilibias, in l. 3. ad §. Corn. de fidei.

Thilibias facientes in ea causa sunt, qui hi, qui castrant, & capitaliter puniuntur, sicut & castrantes, d. l. 5.

THRACIA est Europa regio fide inter Scythiæ partes, Macedonia sequens, à Septentrione litum habens, ab Oriente Pontum, à meridie mare Aegæum, dicta à Thracente filio, sive ab asperitate, nec solo, nec celo tractabilis, nisi qua mari propior est, additio marg. in rub. C. de colonis Thracen, lib. 11.

THYNARIA piscatio dicitur piscatio eorum piscium, qui thynni, vel thuanii dicuntur, l. venditor, & ibi additio, marg. communia prædiorum.

TYBERIVS Cornucanus fuit, qui primo scientiam iuris ciuili publicè professus essant cum ceteri in latenti ius ciuile retinere cogitabant, l. 2. §. & quidem ex omnib. de origine iuris.

TIGNVM dicitur à tignendo, l. 1. §. 1. de tigno iniuncto.

Tigni appellatio continetur omnis materia, ex qua ædificium constat, vineæque necessaria est, unde continentur lapides, calx, & arena, & cementa, cæteraque, si qua ædificiis sunt vitia, d. §. 1. & l. tigni, §. 2. de verb. sign. §. cum in solo. Inst. de rerum diuif. l. adeo, 7. §. appellatione, de acq. rerum dominio.

Tigni appellatio in vineis continentur omnia vineis necessaria, veluti perticae, & pedamenta, d. l. 1. §. 1.

Tigni appellatio omnis materia continetur in lege xij. tab. ex qua actio de tigno iniuncto datur, l. tigni, ad exhiben.

Tignum bona fide iniunctum ædibus alienis non potest reuendicari, nec ad exhibendum agi: potest tamen agi in duplum actione de tigno iniuncto, l. gemma, eod.

Tignum bona fide iniunctum ædibus alienis non potest eximi, ne dirutus ædificiis vrbs deformetur, nisi mala fide sit iniunctum, gl. si. ibid.

Tignum iniunctum ædibus alienis non dicitur possideri, d. l. gemma, & gl. ex bonis, l. 1. de vstru. legato.

Tignum alienum ædibus iniunctum non potest reuendicari, neque potest agi ad exhibendum, vt præterit, l. in rem, §. tignum, de reuend.

Tignum alienum bona fide si fuerit iniunctum, dominus debet agere actione de tigno iniuncto ad duplum: si vero mala fide ad duplum, d. §. tignum, & ibi gl. descendat.

Tignum alienum mala fide si quis iniunxit ædibus suis, non potest agere dominus rei vindicatione, vel actione ad exhibendum: sed bene potest agere rei vindicatione, vel ad exhibendum, vt pretium petere iuando in licum: quia dolo desit possidere, d. §. tignum, & ibi gl. sciens.

Tignum alienum iniunctum mala fide tenetur quæ actionibus: scilicet rei vindicatione, ad exhibendum, actione de tigno iniuncto, conditione facti, & actione furti, quarum duæ primæ dantur quasi dolo desit possidere, alia non, d. gl. descendat, ibid.

Tignum alienum ædibus suis in iunctum habens tenetur actione de tigno iniuncto, licet alius iniunxit, ibid.

Tignum alienum si faber iniunxit ædibus meis, non tenetur actione de tigno iniuncto: sed tantum ille, qui fieri fecit, ibid.

Tignum alieno iniuncto ædificio in ciuitate, quod est statutum, idem statuitur ac tigno

de tigno iniuncto adificio, quod est in villa, vel tute ibid.

Tignum alienum qui iniunctum mala fide, si velit timore, pœna dupli eximere illud, non auditur, quia hoc suo favore non est statutum, & sed propter publicam utilitatem, ibid.

Tignum alienum qui iniunctum bona fide, si velit, poterit illud eximere, & ibidem.

Tignum alienum bona fide iniunctum etiam si per 30. annos inpositum maneat in adificio, nihilominus dominus tigni dissoluto adificio rei vindicare potest, scilicet tantum si mala fide per 30. annos inpositum maneat: quia tunc dominus non potest rei vindicare dissoluto adificio, & tunc melioris conditionis est malæ fidei possessor, quam bonæ fidei, gl. f. in d. l. in rem, §. f. i.

Tignum domo coheret domui, non censetur res mobilis, sed immobilis, & ideo potest esse communis res pro indiuiso, scilicet cuiusque pro regione sua: sed si sit exemptum à domo, dicitur communis res pro indiuiso, f. glo. fin. in additione, in l. binas, 3. de servitut. urban.

Tignum alienum iniunctum adibus suis non cogitur quis eximere, l. adeo, 7. §. cum in suo, de acquir. rerum dominii.

Tignum iniunctum adificio per se non possidemus, sed bene cum toto adificio, gl. 1. in l. rem, §. 2. cod.

Tignum adibus iniunctum vindicari posse lex xij. tab. statuit: sed interim id solui prohibuit, & voluit pretium eius dari, l. qui resus, 25. §. fin. in d. de solutio.

Tignum alienum iniungere adibus suis est species furti, glo. in rub. de tigno iniuncto.

Tignum furtivum iniunctum adibus, vel vineis non permittitur lege xij. tab. dissolvi, neque vindicari, ne adificia sub hoc prætextu diruantur, aut vinearum cultura turbetur: contra iniungentem tamen datur actio de tigno iniuncto, in d. duplum, l. v. de tigno iniuncto.

contra Tignum alienum iniungentem dantur quinque actiones, scilicet actio de tigno iniuncto ad duplum, actio furti, & codicillo furtiva, ad exhibendum, & rei vindicatio: quod actio ad exhibendum, rei vindicatio, & codicillo furtiva tolluntur ad iniunctum, cum sint per se perfectiores: tollitur tamen actio de tigno iniuncto in eo, quod in duplo continet rem ipsam, non in pœna: i. actio vero tigni iniuncti tollit perfectiores actiones, cum in illo duplo iunctæ res: sed actiones dicitur rei perfectiores, nec actio de tigno iniuncto tollit actionem furti, nisi in illo duplo, quod est pœna in actione tigni iniuncti: & eodem modo actio furti cum sit pœnalis, non tollit perfectiores: tollit tamen actionem tigni iniuncti in eo, quod est pœnalis, l. i. §. f. i. & ibi gloss. ad exhibendum, & add. marg.

Tignum alienum iniungens convenit potest etiam actione ad exhibendum, non quasi possidentem, quasi dolo de se possidere, d. §. f. i.

Tignum iniunctum à tione tenetur ille, qui iniunctum habet, licet non ipse: sed alius iniunctum, gl. 1. in l. f. i. cod.

Tignum iniunctum adificio etiam si actum sit, nihilominus potest iniunctum rei vindicari, ut saltem iuretur in litem: idem etiam quando tignum separaretur, d. l. f. i. & ibi gl. 1.

Tignum alienum iniunctum suis adibus eximere cogi non potest quis, §. cum in d. solo, Inst. de rerum divisione.

Tigna quædam immitte in meum parietem si tibi concessi, ex eo nova immittere non potes: & si immitteris, possum agere negatoria, ut illa tollas: scilicet si concederem servitutem tigni immitendi non addendo numerum, l. si cum meus, & ibi gl. 1. a. si servitus vindicetur.

Reliqua verbo, Adio, 13. Proteſtum, Sergius, 42. 43.

Adificium, 10. 11. 12.

TIMOR iustus sufficit ad hoc, ut conductor liberetur à præstatione pensionis, quando recessit iusto timore, l. hoc periculum, aut malum non contingat, l. habitorum, 30. §. fin. & ibi gl. fin. locati.

Timoris vani excusatio iusta non est, l. vani timoris, 15. de regulis iuris.

Timoris iusti ratio haberi debet, gloss. neque, in l. si quis ab alio, 13. de re iudicata.

Timoris vani æstimatio nulla est, d. l. si quis ab alio, & gl. discessit, in l. 3. §. si quis, de vi, & vi arma.

Timorem mortis, vel aliud magnum malum inveniatis alicui, debet in insulam relegari, & pœnam capitis patietur, si ipsa tertio mortem minabatur, l. si quis aliquid, 30. & ibi gl. 1. de penis.

TINCTOR corruptus pannos in tinctura tenetur domino, quia culpa eius videtur factum, l. 2. C. de murilegibus, lib. 10.

Tinctores pannorum principis quando male faciunt, substantiam, & patrimonium principis minuunt, & idem in textoribus, ibidem.

Reliqua verbo, Baphi.

TITONES, & alia ligna cocta ne funum faciant, non connumerantur sub nomine carbonum, vel lignorum: sed habent proprium genus, l. carbonem, 167. de verborum significatio.

Reliqua verbo, Lignum.

TITVATICO dicitur, cum hinc inde, non duo diversæ, vel contrariæ scire videat, nec aliquid eorum magis animum meum applico, gl. in rub. de iuris, & facti ignor.

Reliqua verbo, Ignorantia, 1.

TITVLVS, si pars hereditatis petatur, magis sub iuris, quam vilis est, rub. in additione marg. si pars hereditatis petat.

Titulus pro possessione omni generis rerum adhaeret, veluti pro emptore adhaeret, vt emens à fure suo, si tenetur pro possessione possidet, item titulo pro donato vt donatus vocat, vel econverso constante matrimonio, item cum quis accipit donum scienter à minore xij. annorum, & accipiens falsos legatum ex minus solenni voluntate, l. nec viliam, §. 1. de petitio. heredit.

Titulus de allegatione iudicii mutandi causa, habet locum etiam in iudiciis diuoriorum, l. communis, 1. 4. §. si communis diuid.

Titulus de religiosis, & sumptibus funerum de iure canonico non habet locum, cum sine Pontificis auctoritate non possit fieri locus religiosus, l. 1. in addit.

marg. de religiosis, & sumptibus.

de Tituli alicuius h, nificatione prius sunt aliqua referenda, quam ad verborum interpretationem tituli perveniamus, l. 1. si certum petatur.

Titulus, de rebus creditis, præfertur sequentibus titulis: quia verè generalior est: quia continet omnes contractus, in quibus adem alienum sequitur, ibidem.

Titulus accipitur pro tractatu, vel rebus, gloss. ipse tituli, in additione marg. ibidem.

Titulus, nautæ, cauponis, & stabularij, differt à titulo de exercitoria actione: quia ille titulus datur tantum propter res receptas: unde nisi res receptæ sint, locum non habet: sed titulus, de exercitoria actione datur pro contractu cum exercitore, vel magistro, gl. in rub. de exercitor. actione.

Titulus, quod cum eo, qui in aliena potestare, &c. generalis est, habetque locum in omnibus contractibus iuris cum eo, qui in aliena potestare est, siue sit filius, siue servus, gloss. 1. in additione margin. in rub. quod cum eo, qui in aliena.

Titulus, quod iustus respicit solum cum, qui obnoxius est potestati nostræ: sed titulus mandati, respicit eum, qui nostræ potestati subditus non est, rub. quod iustus, in additione marg.

Titulus titulo quandoque non continuatur, in principio. Inst. de legatis.

Titulus, dictio significat quandoque dignitatem, quandoque quandam scripturam, quandoque subscriptionem, quandoque privilegium, gl. in rub. in auct. de ecclesiasticis titulis, col. 9.

Tituli sunt continuandi, à principio. Inst. quod cum eo, qui in aliena pote.

Titulum nullus debet imponere prædis alienis, aut ergastriis in civitatibus constitutis, nec super scribere sua vocabula, & contrariis bona applicari, fisco, §. titulos, in auct. de mandatis principum, col. 3.

Tituli nomen appositum prædis adem significat, quod scriptura quædam, in qua continetur, quod hoc prædis sit talis hominis, & quasi aliquod privilegium ante alios homines habet, & sic quandoque titulus pontus pro privilegio, gloss. titulos, ibidem.

Titulus putativus licet aliis sit sufficiens ad præscribendum: tamen non est sufficiens ad excludendam petitionem hereditatis ante completam præscriptionem, gloss. f. in l. fin. C. de edicto diu. Adriani.

Titulum putativum habens potest conveniri petitione hereditatis, ibidem. Titulus quandoque ponitur pro causa, quæ dominium, vel possessio transferunt, siue de vocatione, siue de Publiciana, siue de petitione hereditatis quæatur, gloss. f. in l. f. quis, 1. C. de depositis.

Titulus sumitur pro actione, aliquando pro indicio, vel pro causâ, vt est emptio, vel alius contractus: quandoque pro modificatione, vel diguntate, vel pro privilegio, gl. 1. in l. non est ambiguum, 2. C. fam. eccl.

Titulus est necessarius in præscriptione 1. vel 20. annorum, gloss. pe. in l. servum communem, 2. C. cod.

Titulus dicitur subscriptio quædam: veluti hæc domus est cuiusdam potentissimi, gloss. f. in l. 1. C. de his, quæ potentiorum nomine.

Titulus præsumitur ex diuturna præstatione, l. cum de in rem verso, 6. de vstitut.

Titulus singularis excludit iudicium familiaris eris, sicut excludit petitionem hæreditatis, l. heredes, 2. §. quod pro emptore, fin. l. c. et.

Titulus duobus modis consideratur, vno modo, vt sit possessio potestque ad translationem dominij ipso modo, vt sit habilis non ad dominium quærendum, sed ad acquisitionem fructuum, vt in creditore respectu pignoris, vt titulus conditionis, gloss. 1. in additione margin. in l. fructus, 34. de rei vindicatione.

Titulus putativus inducit vtiacipiendi conditionem, & per consequens Publicianam, l. eum, qui, 8. de Publiciana.

Titulus nullus præbet causam possessioni, & præscriptioni, quando facti erit, est l. eum, qui, & ibi add. marg.

Titulus præsumitur ex longitudine temporis, gloss. ad eertam & ibi add. marg. in l. servitus, 14. de servitutibus.

Titulus sine traditione non est causa transferendi dominij, l. pen. C. de rei vindicatione.

Reliqua verbo, Inscribere, Vtiacipiendi.

TOCA dicitur, & quia ea tegamur, l. fugacij, 180. de verborum significatio.

Reliqua verbo, Habitus.

TOGATI dicuntur illi, qui imperabant ab imperatoribus, cum eisdem vestibus, quæ dicitur toga: & iuris periti, qui acceperunt vsum togæ, dicitur togati id est advocati, gl. 2. in l. Divus, 3. de iure fisci.

Reliqua verbo, Admiratione.

TOLLERE potest quis propria auctoritate omnia, quæ sunt in loco à se possessio: fallit favore religionis in mortuo illato, l. ossa, & ibi gloss. 1. de religio.

TOPTATVS dicitur ordinator saltus, gloss. saltuarium, in l. pictores, 23. de fundo instituto.

Topiarius servus dicitur, qui purgat agrum spinis, & cum palatis, & circue septibus, & fossis, gl. ornandi, in l. cum quæreret, 18. §. si de leg. 1.

TORMENTA requiruntur in causis graubus, l. edictum, de questio. ad Tortmenta pervenitur in subsidium, cum veritas aliter explorari non potest, ibidem.

à Tortmentis non est incipiendum in scrutandis criminibus, nisi præcedat indicia, l. 1. & l. vnius, §. in ea causa, de questio, & gl. locus sit, in l. 1. §. item illud, ad Syllanianum, gl. 1. in l. f. i. de iur. 17. C. de falsis.

ad Tortmenta servorum ita demum veniendum est, cum suspectus sit reus, & aliis argumentis, ita probationi admoveatur reus, id est ita argumentis compellitur, vt penè convictus habeatur, d. l. 1.

In Tortmentis si servus decesserit, tenetur index, si in torquendo modum personarum, aut consuetudinis excessit, aliis non, l. questionis, in additione margin. cod.

ad Tormenta feruorum peruenitur in causa pecuniaria in subsidium, l. diuus Pius, eodem.
 in Tormentis dandis non debet iudex incipere a feruis, vel a libertis accusati, l. de minore, i. tormenta, eod.
 in Tormentis datione debet iudex inspicere qua voce, & qua trepidatione, & quo sermone, & qua constantia loquatur is, qui torquetur, & cuius sanæ, & existimationis sit in sua ciuitate. ibidem.
 in Tormentis sehel postea potest iterum torqueri, si noua indicia superueniant, & etiam non superuenientibus nouis iudiciis vt manifestet, mandatores, & socios, i. teperi, & ibi add. marg. eodem.
 Tormenta secunda eo quod recuset quis, non debet damnari, sed remediis practoris auctari: scilicet captis pignoribus, vel multam indicendo ei. l. pen. & ibi gl. i. eod.
 à Tormentis exemptus privilegio torquetur in crimine læsæ maiestatis, falsi, & priuati carceris, & in crimine maleficæ, & magico, l. si excepta, 7. & ibi gloss. 2. C. de maleficis.
 Tormentis, & plebeiorum pœnis non debeat subici in dignitate positi, vel eorum liberi vique ad pronepotes, nisi in priori gradu constitutus esset infamis, l. diuo Marco, 11. & ibi gl. i. C. de quæstio.
Reliqua verbo, Confessio, 15. Quæstio, 1. Tortura, i. Index, 9. de iuratis, 2. 1. 6. 2. 7.

TORMENTA in quibus sanguis effunditur, sunt prohibita, gl. 2. in l. i. C. de spædaciis, lib. 11.
TORQUE non debet domesticus pro domestico, l. 1. §. ad quæstionem, de quæstio.
 Torquenti non debet quis contra eum, contra quem inuitus testimonium dicere non cogitur, l. 1. §. si feruus, eod.
 Torquenti quando debet quis, non debet interrogari specialiter an Titius fecerit homicidium, sed debet interrogari generaliter, quis fecerit, d. l. 1. §. qui quæstionem.
 Torquenti non potest minor xliij. annorum: in crimine tamen maiestatis, quod ad principis personam attinet, omnes omnino torquentur, nec nullus excusatur, l. de minore, eod.
 Torquenti non possunt in causa liberali hi, de quorum statu quæritur, d. l. de minore, §. fin.
 Torquenti non debet liber homo pro testimonio non vacillante: fecus si vacillet, etiam in ciuili: quia tunc torquetur, l. ex libero, 1. §. & ibi gl. i. eod.
 Torquenti non debet minor xliij. an. in caput alterius: & si sine tormentis dicat, non creditur eius testimonio. ibid.
 Torquenti potest iterum reus si euidentioribus argumentis oppressus fuerit, maxime si in tormentis animum & corpus obduerit, l. vnus eod.
 Torquenti non possunt presbyteri occasione testimonij, quamuis vacillent: sed alij clericis, si vacillat, torquenti possunt, l. presbyteri, §. C. de episcopis.
 Torquenti possunt quandoque testes, gloss. h. in l. nullam, 14. C. ex quibus causis infamia.
 Torquenti possunt latrones insignes diebus feriatis, etiam in honorem Dei inductis, l. prouinciatum, 9. C. de feriis.
 Torquenti possunt ancillæ, & serui hereditarij, quando est contentio de dominio eorum inter duos fecus verò in liberali causa, quando de dominio est incertum, gl. fin. in l. 1. Cod. ad exhiben.
 Torquenti non debet quis, nisi præcedant indicia, gloss. pen. in l. 4. C. de seruis fugitiuis.
 Torquenti non possunt milites, nec eorum filij, neque doctores, nec homo deceptus xris, nec clericus, nisi sit infamis, glo. 1. & ibi add. in l. milites, §. C. de quæstio.
 Torquenti non potest decurio, nec eius liberi vique ad pronepotes, l. diuo Marco, 11. C. eod.
 Torquenti possunt etiam decuriones in crimine læsæ maiestatis: id est quando contra principem, vel rempib. moliti dicuntur, l. decuriones, 16. C. eod.
 Torquenti non potest ille qui muera decurionatus deposuit, l. pen. C. eod.
 Torquenti non potest ille qui muera decurionatus deposuit, l. pen. C. eod.
 Torquenti non possunt clarissimi, nisi in crimine læsæ maiestatis, l. securam, & ibi gl. i. C. de iudiciis, lib. 11.
 Torquenti iudici decuriones in coarctum ordinis pœna capitis imponitur, l. decuriones, 16. C. de quæstio.
 Torquenti quando sunt plures rei vnus delicti, incipiendum est ab eo, qui timidi, vel tenax xris videtur: quia ex his facilius veritas extorqueatur, l. vnus, de quæstio.

Reliqua verbo, Mulier, 30.

TORRENS dicitur, quod tantum hyeme fluat, nec definit esse torrens, eo quod aliqua hyeme exaruerit, nec fluxerit, l. 1. §. 2. & ibi gl. non ideo, de sum. & gloss. torrentem, in l. 1. §. pe. de aqua pluuiæ arce.
TORTURA non interrogat infamiam, gl. nullam, 14. C. ex quibus causis infamia irrogetur.
 Tortura datur alicui, vt veritas eruatur per confessionem eius, siue ipse principaliter inculpetur, siue contra alium, vt testis inducatur, gl. fin. ibidem.
 Tortura tunc datur, & peruenitur ad eam, quando omnes alie probationes deficiunt, & veritas aliter patere non potest, l. 1. Cod. de iureiurand. propter calumnia.
 ad Torturam potest perueniri in causa consanguinitatis, l. super statu, 9. Cod. de quæstio.

Reliqua verbo, Accusatus, 2. 6. 2. 7. Confessio, 15. Tormenta, Fides, Indiciis, Quæstio, 2. Seruus, 160. v. quo 164. & 165. v. quo 167.

TOTVS, tota, totum, nomen significat totitatem ad vnam rem, quando addicitur ad vnam rem; aliis si ad vniuersitatem, de illa tanquam de vno prædicatur: sed omnis, & omne significant totitatem ad plura, glo. 1. & ibi add. marg. in principio. Inst. de societate,

in Toto, quoad totum, idem iuris est, quod est in parte, quoad partem, & e. tota, quando est eadem ratio in parte, quæ in toto, aliis non, gl. 1. & ibi add. in nihil autem. Inst. de fidei comm. hered.

de Tota hereditate restituenda, quæ cauta sunt, habeant locum in parte, d. §. in d. autem.

de Toto ad totum, quod iuris est, idem iuris est de parte ad partem, gl. i. l. i. in l. sed et. §. si quis cautio. l. quæ de tota, 7. §. & ibi glo. 1. de rei vendicatione gl. quemadmodum, in l. qui scit, 2. §. de viciis, gl. concessa, in l. 4. de aut. tutorum, gl. secundum, in §. si verò etiam, in auth. de duobus reis, col. 4. glo. in hiis, in l. domum, 17. de contrahen. emptione.

de Toto quoad totum, quod iuris est, idem iuris est de parte quoad partem; sed non est idem iuris de parte quoad totum, l. 3. pro derelicto.

de Toto ad totum, & de parte ad partem rectè procedit argumentum: sed non de parte ad totum, gloss. quemadmodum, & ibi additio marg. in l. qui scit, 2. §. de viciis.

à Toto, quoad totum, idem iuris est, quod de parte quoad partem in his, quæ sunt omnino diuisas: fecus in his, quæ aliquo modo sunt indiuisas, l. 3. & ibi gl. 1. & ibi add. de consuetudine sine caus.

Totius ad partem non est eadem ratio quandoque, gloss. 2. in l. ex mille, 44. de iudiis. l. cum de indebito, & ibi gloss. omnino, de probat. gloss. 2. in l. i. Stichus, 40. de statulib.

in Toto continetur pars, gloss. prodesse, l. si vnus, §. si cum milib. de pactis, l. si quis cum totum, & ibi additio marg. de excepti. rei iudic.

Totum non perire l. quis promissit, remouetur à petitione cuiuslibet partis eius, d. l. si vnus, §. item h. pactum.

de Toto ad partem valet argumentum quandoque, gl. argumentum, in l. 1. §. si ex doli, de collato.

Totius, & partis debet esse proportio, gloss. h. in l. si quis testamentum, 22. de statulib.

in Toto dicitur esse aliud ius, quàm in parte, vt si adficiam totum, si vluca- prum, non tamen centur, vluca prum tignum, quod est pars adficii, l. adeo, §. illud rectè, & ibi gloss. non placuit, & addit. marg. de acqu. rerum domini, 10.

Totius ad partem non est eadem ratio, nam soluendo totum hominem, in solu- dum liberaturus soluendo partem, non liberatur pro parte, gl. Titulum l. qui hominem, 24. de solutio.

Totius ad partem quandoque eadem ratio est, l. idcirco, in l. cum debitorum, rem ratam haberi.

in Toto licet non est aliquid, quod in parte non licet, gl. vendi, in l. si in l. quemadmodum, C. de agricol. & censu, lib. 1.

Reliqua verbo, Ius, 8.

TRABEA est vestis consularis, quæ etiam imperator utebatur, & ideo se consulem vocabatur, gl. in l. 1. C. de consularibus, lib. 12.

Trabea erat vestis de purpura, & erat in triplari differentiarum genus: diæ erat consecrata, de purpura tantum: alterum purpureum: sed nonnulli alibi habens admixtum: alterum augurale ex purpura, & ceruo mixtum: quæ & vestis togata purpurea circumdata subrege mine puniceo, quam fibula aurea annecebat, gloss. trabeatum, & ibi addit. marg. in l. 1. Cod. pub. lex l. i. l. i. lib. 12.

TRABEM si plures deiecerint, & hominem oppresserint, omnes tenentur hæge Aquila, l. item Molæ, §. sed et si plures, ad legem Aquila.

Trabem alienam si plures furandi causa fulerint, quam singuli ferre non poterant, furti actione in solidum omnes tenentur, quamvis secundum rigoris dici possit neminem teneri, cum verum sit neminem eorum fuisse illi eam, l. si ita vulneratus, §. 2. §. si & ibi gl. h. eod.

TRACTATORES dicuntur qui facultatem habent adducendi equos in publico cursu: i. reprob. glo. 1. in rubrica additione marg. Cod. de tractatoribus, lib. 12.

TRACTATORIA facultas est equos adducendi in cursu publico à principe concedita, quam Plinius diploma appellat, gl. h. in add. marg. in l. 1. C. de defectoribus, lib. 12.

TRACTATVS apud Dialecticos dicitur illa quæstio, qua quidquid pro vero ponitur, falsum reperitur: sed apud Iudicos tractatus dicitur multiplex expolitus, glo. ille tractatus, in l. h. si pars hereditatis petatur, gl. qui, in l. qui quadrangula, §. ad legem Falcid.

Reliqua verbo, Tempus.

TRADENS alicui, quod suum proprium est, tanquam illius non transfert dominium in eum, neque parit ei vluca prum conditionem, l. 3. §. si subleuit, & ibi gl. non facio, & add. marg. de condictione causa dar.

Tradenti nummos suos proprios, tanquam eius, qui tradantur, competit rei vendicatio, si extant; sed si sint consumpti, competit condicatio, gloss. non fieri, ibi.

Tradens seruum suum torquendum alicui pro maleficio, intelligitur, quod is non reddat ei, si in maleficio fuerit reperiens, l. si seruus, de præf. i. p. verbis.

Tradens dominium rei transfert, si dominium illius habeat, nisi igitur ratio restat, vt in minore, & in fundo locali: sed si tradens non habuit dominium, nihil domini transfert: sed bene causam vluca prum, vel vile donatum, l. traditio, 10. & ibi gl. transferre, & gl. nihil, de acq. rerum dominio.

Tradens fundum, qui seruaturus debet, cum iure seruaturum debitorum censetur transferre: quod si dixerit, liberum esse fundum, cum seruus esset, nihil iuris seruaturus fundi deditur ob id: obligat tamen se, teneatque pœna: i. quod dixit, imò teneat præstare liberum, etiam si in eo dixisset, l. traditio, & ibi gloss. dicitur, eod.

Tradens rem furiosam, quem sanæ mentis esse existimabat, amittit poss. non enim eius, licet furiosus, cui tradidit, non sit adeptus possessionem, l. quod meo, 1. §. 1. de acq. possell.

Tradens possessionem amittit eam, etiam si illi, cui tradita fuit, non quærat

Transfatione facta inter partes licet dicitur finita, adeo quod actor non possit de nouo agere, ibid.

Transfatio licet sit contractus innominatus tamen in eo non est locus poenitentiae, sicut in aliis innominatis, ibi.

Transfatio bona fide facta valet, si dolo & mala fide: quia tunc rescinditur per actionem de dolo, gl. f. ibid.

Transfationis verbum quandoque ponitur improprie, ubi non agitur de re dubia, & licet incerta, gl. 3. in l. de fideicommissis, 1. C. eodem.

Transfationis nomen generale est ad refutationem, & ad finem, & ad omnem aliam speciem finitendae obligationis pertinens, ibidem.

Transfatio nudo facta scietur non infirmari de dolo, cum pacto, ibidem.

Transfationes iusto metu interpositae non sunt ratae, l. interpositas, 13. Cod. eodem.

Transfatio si processerit ex intervallo à venditione, in qua dolo, vel metus fuit, per hoc non censetur fuisse in transfatione dolo, gloss. qualitas, ibidem.

Transfatio potest dissolui communi partium consensu, & postea ex integro potest agi de causa principali, l. si duersa, 14. C. eodem.

Transfationis nomine data pecunia per reum ipsi rescissa, vel dissoluta illa consensu partium, potest repeti conditione indebiti, gl. 4. ibid.

Transfatio quando ab ea receditur partium consensu, non tollitur ipso iure, sed ope replicationis, gl. f. ibid.

Transfatio facta per acceptilationem praecedente Aquiliana stipulatione tollit ipso iure actionem in rem, siue sit particularis, vt est rei venditio, siue sit vniuersalis, vt petitio hereditatis, l. vt responsum, C. eod.

Transfatio legitima rescripto principis non tollitur, l. causis, 16. C. eodem.

Transfatio potest fieri etiam ante lites contestationem: non tamen potest fieri post sententiam, gl. 1. ibid.

Transfatio facta si non erat actor, reus debet altero esse contentus vel exceptione transfationis, vel repetitione datorum, nisi de utroque actum sit, l. cum proponas, 17. C. eod.

Transfatio iuramento confirmata habet vim clausulae rato manente pacto: id est contraueniens tali transfationi soluit poenam, & reddit accepta, neque agere potest, gl. exceptio, ibid.

Transfationem actor si non seruauerit, reus habet exceptionem transfationis, si suspexit verum actio: fecit vero si prima actio sit ipso iure sublata, quo casu exceptioni non est locus: quia actor non habet actionem, cum etiam & reus repeteret data, & actor praestabit poenam, d. gl. exceptio.

Transfationem actor si non seruauerit, in qua non est dictum rato manente pacto, in electione repetentis est, vel data repetere, vel opponere exceptionem transfationis, f. ibid.

Transfationem si actor non seruauerit, in qua non est dictum rato manente pacto, potest reus data repetere omnia exceptione transfationis, gloss. penult. ibid.

Transfatio inita per calumniam, vel per dolum actoris est ipso iure nulla: per dolum rei valet, merito iure: sed non in effectu: quia potest rescindi per actionem de dolo, gl. f. in l. sub praetextu, 19. C. eod.

Transfatio à reo si non seruatur per dolum, datur actori conditio ob causam, vt se reponat in primam obligationem: sed actor si noluit seruare transfationem ex quo, dolo dolo inductus dicebat se translegisse, tunc datur ei de dolo ad rescindendam illam, gl. f. ibi.

Transfatio non habet minorem auctoritatem, quam res iudicata, l. non minor, a. C. eod.

Transfatio quantum ad decidendas lites, & quantum ad parandam exceptionem non minoris auctoritatis, quam res iudicata, est: quandoque tamen secus est, gloss. 1. ibid.

Transfatio, vel pactio non facit quem ingenuum: sententia tamen facit quem ingenuum, ibid.

Transfatio quando verè est facta pro modico, & simulatur emptio, valet, quod verum actum est, & non potest peti pretium ex simulata emptione, l. cum ea, quæ, 21. C. eod.

Transfationis causa datum etiam indebitum repeti non potest, & promissum indebitum, non tamen datum debet solui, gloss. fin. l. nec intentio, 13. Cod. eodem.

Transfationis causa datum, vel promissum repeti potest, quando dolo actoris transfatio facta fuit, ibid.

Transfatione matris filij non possunt fieri serui, l. transfatione, 16. C. eod.

Transfatio facta ab homine manens: sed ex quo corpore valet, neque potest rescindi, eo quod sit facta à valeduntario corporis, l. sanum, 27. C. eod.

Transfatio tantum valet sine actis, & scriptura, quantum cum actis, & scriptura, l. siue apud, 18. C. eod.

Transfatio nudo pacto cum scriptura, vel sine facta apud acta, vel extra, non producit actionem: sed tantum exceptionem, ibid.

Transfationem reus si non seruauerit, vel promissa in ea, actor renouatur ad primam actionem: sed si reus excipiat de transfatione, replicatur de ipso seruauit transfationis actione de dolo malo, vel in factum, & ita reus vel condemnatur ex prima actione, vel causatiue cogitur seruare conuenta in transfatione, ibidem.

Transfatio nuda non producit actionem actori ad agendum contra reum: sed ad rependum à reo, quod dedit, producit actionem, gl. pacto, ibid.

Transfatio nuda productio actionem reo, non autem actori: quia ex parte rei est contractus, factio, vt des, ex quo oritur actio de dolo, & non praescriptis verbis, ibid.

Transfatio nuda adeo non producit actionem actori, quia actor, qui promissum non petere, vel non agere, numquam potest implere contractum ex parte sua: nam si non petit hodie, cras poterit agere, vel petere, atque adeo cum ipse non possit implere contractum transfationis, idem denegatur actio, quod secus est in reo, ibid.

Transfatio non dicitur impleri ex parte actoris, licet actor liberet reum per illam, intercedente acceptilatione, & ideo ci datur actio: quia saltem de facto

potest agere, f. ibid.

Transfatio tunc censetur impleri ex parte actoris, cum ipse dederit cautionem de non agendo vterius: quia talis cautio habetur loco vestimenti, quo casu actor poterit agere, ibid.

Transfatio si sit iuxta, actor non poterit compelli ad cauendum de implendo cam, nisi in transfatione fuerit actum, ibid.

Transfatio producit actionem actori, quando est vestita stipulatione, nec eget rei interuentu: secus tamen est, quando facta est nudo pacto, quæ rei interuentu ex parte actoris non potest impleri, ibidem.

Transfatione nuda regulariter non oritur actio, nisi in duobus casibus, ibidem.

Transfatio differt à contractu innominato, facio vt des: quia in transfatione actor promittens non agere, factum hoc non poterit perfecte implere: at in contractu, facio vt des, factum potest perfecte implere, & postquam perfecte impleuerit, amplius reuocare non poterit, ibid.

Transfationem si non seruauerit reus, poterit actor agere non de nouo: sed instantiam prosequendo, l. siue apud, C. de transfat.

Transfatione actor remittens aliquid, non definit prorsus esse dominus, gl. pendente, ibid.

Transfationem reus non seruans conueniri poterit prima actione, contra quam si excipiat, repellitur replicatione, cuius virtute promissa implere cogitur, non praescriptis causatiue, si vult euadere primam actionem, dicit. l. siue apud, & ibi gloss. fin.

Transfationi parendo reus euadere potest primam actionem, & potest euadere o. vtque ad sententiam, d. gl. f.

Transfatio si sit facta per dolum, actio de dolo datur ex delicto in illo casu, & non ex transfatione ob non obseruantiam transfationis: agitur tunc condicione ob causam, siuec vt se reponat in obligationem: non tamen potest agi ex transfatione, ibidem.

Transfatio si semel sit facta super accusatione, quamvis postea non obseruetur, non est licitum postea redire ad tales accusationes ob non obseruantiam transfationis, d. gl. f.

Transfatio facta per errorem super proprietate rei, veluti quando adultus transfegit super re, quam non credebat suam, eo quod non erat iorei careris res suas constituta apud procuratorem: sed apud alium, talis transfatio nihil nocet, gl. f. in l. sub praetextu, 19. C. eod.

Transfatio si sit facta per dolum vtriusque partis, neuter agit, gloss. f. in l. transfatione, 30. C. eod.

Transfatio facta si sit per stipulationem de non mouendo litem, tenet non mouere controuersiam, etiam occasione iuris futuri, gloss. final. in l. si de certis, 3. C. eod.

Transfationis causa si reus retineat praedium, & illud postea sibi euincatur, non poterit agere ad rescissionem transfationis, l. si pro fundo, 3. C. eod.

Transfationis causa praedium certis finibus, si sit datum iberum alicui, & postea inueniatur alienum, vel obligatum, transfatio ob hoc rescindi non potest, ibidem.

Transfationem licet reus non impleat, propterea actor non poterit agere contra reum prima actione, vel condicione ob causam, vt reus se reponat in primitiam obligationem, ibid.

Transfatio inita pacto nudo producit actionem praescriptis verbis, ex quo reus tradidit actori rem, & ex eo etiam tacite videtur approb. rem mentem actoris, & reputat sibi esse perfecte impletum, d. l. si pro fundo, & ibi gl. ag.

Transfationi non nocet, si transigerit quis scilicet se habere ius, vel libi deberi: si contra ius actoris insisteret transfatio, vt gloss. 1. in l. cum donatoris, 34. C. eodem.

Transfationem licet conditio institutionis vitietur, secus tamen est in modo, gloss. 2. ibid.

Transfationem implet reus offerendo promissa in transfatione, etiam post terminum, & habet exceptionem transfationis contra actorem volentem agere prima actione, l. si maior, 36. C. eod.

Transfationis causa promissis non impletur poena in stipulationem deducta, si contra factum fuerit, potest exigi promissis, 37. C. eod.

Transfationis causa promissa si non impleatur, non poterit quis petere illud quod principaliter est promissum omittendo poenam in stipulationem deductam, nisi eo manente pacto poena promissa sit, gl. f. ibid.

Transfatio nullo dato, vel retento, vel promissa, aut remissa non valet, l. transfatio, 38. & ibi gl. 1. C. eod.

Transfationem si actor non seruauerit, potest reus poenam interpositam, & data repetere: & si actor agat, poterit reus illum repellere per exceptionem, gl. 2. in l. sub praetextu, 40. C. eod.

Transfatio si sit vallata Aquiliana stipulatione, & acceptilatione, & poena subsecuta actor contraueniens aut cogitur conventionibus interpositis stare, aut cogitur poenam soluere, & accepta restituere, antequam de causa cognoscatur, & est in electione ipsius rei, d. l. vbi pactum.

Transfationis causa data ante cognitionem causae, id est transfationem, sunt inferenda: quod idem est in datis post decisionem, vel transfationem, gloss. poena, ibid.

Transfationis promissa si non impleat actor, in electione rei conueni est vel actorem repellere, vel poenam, & data repetere, f. ibidem.

Transfatio si fiat per acceptilationem, & actor contraueniat, agere non poterit actor de facto prima actione, nisi reus velit hoc pati sponte, quo casu reus habet tria remedia: scilicet restitutionem datorum à se poenam, & exceptionem, si velit eam obicere, secundum Azonem, f. d. gl. poena.

Transfatio si fiat per acceptilationem actor poterit agere prima actione resuscitata in odium eius, qui repetit data, & poenam: & sic dissoluit transfatio, secundum Alanum, f. d. gl. poena.

Transfatio si fiat per acceptilationem, actor poterit agere condicione sine causa, vt se reponat in obligationem antiquam repetente prius reo data, & poenam ab actore ob contrauenientiam transfationis, ibidem.

Transfatio si fiat per acceptilationem, actor poterit agere de facto, & reus cogitur hoc pati, si vult poenam petere, & repetere data, vnde non poterit reus optine

ponere exceptionem, ibid.

Transactio iurata: si quis contraheatur, infamis est, & ab actione cadit, potestque solui, & data restituitur, & applicatur aduersus partem transactionem obferuantem, si quis maior, et C. eod.

Transactio si non fiat liberè: sed metu cogente fiat, & sit iurata, si contra eam quis veniat, non est infamis, neque ab actione cadit, neque penam soluit, d. l. i. si quis maior, & ibi gl. j.

Transactio contrauenire dicitur, vel interpellando iudicem, vel supplicando principibus, vel permissa non implendo, d. l. i. si quis maior.

Transactio minor iurans indistinctè debet seruari, & si contraueniat, non incidit in infamiam, neque cadit ab actione, neque penam soluit, neque data restituitur, gl. i. ibidem.

Transactio iurata contrauenire dicitur ille, qui iudicem interpellat, & sit iuris contestatio, quæ est necessaria ad hoc, ut sit infamis, & ab actione cadat, potestque solui, & data restituitur, gl. i. ibidem.

Transactio iurata: vel licet contrauenire, non potest petere quis, neque impetrare privilegium à principibus: & si petat, non cadit ab actione, neque est infamis, quia non venit contra: sed petit licentiam contraueniendi, gl. i. supplicando, ibid.

Transactio iurata contrauenire dicitur ille, qui supplicat principi iudicem delegatum, vel delegandum ad cognoscendum super causa, super qua transactio est, & sacramentum exactum: secus si impetrat, ut transactio rescindatur, quia tunc redditur infamis, & neque cadit à sua actione, neque penam soluit, & data restituitur, gl. i. principibus, ibid.

Transactio iurata contraueniens cadit ab actione ipso iure, §. gloss. actione, ibidem.

Transactio iurata facta super questione falsi mota ante transactionem valet: sed si post transactionem questio falsi instrumenti nota sit, glo. 4. in l. i. si ex falsis, §. 2. C. eod.

¹³ Transactio in causa status ita demum valet, si fiat in fauorem libertatis: tunc si fiat in contrarium, quia non transfert ad eum aliquid commodum, ibid.

Transactio in causa monachatus, vel conuersionis facta ratione dubitationis valet, intelligitur cum decrero episcopi, cum sit causa spiritalis, ibid.

Transactio in causa matrimonij facta valet, si decrerum episcopi est decrerum episcopi cum sit causa spiritalis, ibid.

Transactio, vel pactum non gratuitum: sed aliqua pecunia data super famosis aduocatis, infamiam irrogat, si sententia, non damnetur, C. ex quibus causis infamia.

Transactio inter filium emancipatum, & patrem, qui tutelam ipsius gessit, valet, l. si superstiti, §. C. de dolo.

Transactio nudo pacto tollit actionem ope exceptionis, vel ipso iure, si acceptilatio intercessit, ibid.

Transactio bona fide, vel dolo patris non intercedente inter filium emancipatum, & patrem valet, d. l. si superstiti, & ibi gl. 4.

Transactio inter filium emancipatum, & patrem dolo patris si sit facta, contra patrem datur actio in factum, si patet non præstare promissa, tunc filia age conditione ob turpem vel alteri, gl. i. l. i. a. ibid.

Transactio fratris non nocet fratri tunc non habenti, l. i. C. si in comuni, ea demum causa.

Transactio iurata potest infringi ab aliquo veniendo contra transactionem, quando dolo, ex altera parte fuit scius ubi non fuit dolo, gloss. si in l. i. C. si aduersus venditionem.

¹⁴ Transactio sine tutore facta à pupillo super re, quæ poterat alienari sine decrero, nulla est, cum tutore facta valet, sed minor restituitur, gloss. si in l. i. C. si aduersus transactionem.

Transactio sine curatore facta ab adulto super re, quæ poterat alienari sine decrero, nulla est, sed facta cum curatore valet, sed datur restitutio, ibid.

Transactio facta à minore super re, quæ non potest alienari sine decrero, ipso iure est nulla, etiam si inueniantur tutor, vel curator, ibidem.

Transactio facta bona fide licet super cautione dolo extorta valet, & tenet, gloss. po. in l. i. C. de plus petitio.

Transactio iniustis facta super hereditate, quam quis petendo adiuit, non habet vim repudiationis, cum fieri non possit de hereditate semel acquisita: neque vim pacti gratuiti: quia non censetur velle donare, qui transigitur solum à li- re recedere, ideo illa non obstat transigens potest litem proseguere, l. j. C. de repudi. heredit.

Transactio in iustis facta super hereditate, est idonea ad prescribendum: scius si non continet traditionem, si retentionem, vel liberationem à li- re mota: quia tunc non datur titulus in ipsa re, l. ex causa, §. 8. & ibi gloss. i. Cod. de vfu cap. pro emptore.

Transactio inter alios facta non potest facere præiudicium absenti, l. i. C. res in- ter alios acta.

Transactio in qua facta sicuti non potest, glo. causa in §. omnibus in athen. de sanctif. episcopi, col. 9.

Transactio in qua quis fecerit accepta pecunia, dicens, concedo tibi omne ius, quod mihi competit in tali re, de qua is erat, & tunc habebis titulum pro emptore etiam ex transactione pro tali re retenta, sicut quando diceret, ego emo quiddam iuris habes: sed si transigens non diceret, concedo: sed solum, vel quito omne ius, & tunc non transfert dominium rei retentæ, gl. i. in add. in l. ex causa, §. C. de vfu cap. pro emptore.

Transactio in exceptio impedit liti contestationem, & si omittatur, non reddit processum nullum: & si post contestationem incipit competere, reliquam partem iudicij impedit, si opponatur, sed si non opponatur valet sententia: solum tamen ex causa transactionis repetitur, eleganter, §. si quis, de con- ditione indebiti.

Reliqua verbo, Datum, §. 4. Penam, §. 1. 4. 5. 6. Solutum, §. 1. Transigens, Transigere.

¹⁵ TRANSACTIO & petitio si sint speciales super vna re hereditatis, non præiudicant in altera re, vel personam potest agi de alia re non obstante transactio, gl. in l. i. res fratre, de pactis, l. j. & ibi gl. nominatim, C. de transact.

Transactio, & petitio si sint generales, præiudicant in omnibus rebus hereditatis, nisi quando aliqua de hereditate est subtrahendum, & quando dubium pendet ex testamento, d. l. i.

Transactio si sit generalis quoad verba, & petitio specialis: ad speciem petitam restringitur transactio, gl. i. ibi.

Transactio si sit specialis, & petitio sit generalis, in aliis rebus actio remanet, ibi. l. j. & ibi gl. nominatim, & gloss. petita, C. de transactio.

Transactio inter heredes scriptum & venientem ab intestato, legatariis non præiudicat, l. j. de transactio.

Transactio facta cum vno non porrigitur ad alios, ibid.

Transactio aliquo data, licet generalis sit facta super fideicommissio in codicillis relicto, cum non essent reperti postea non obstante transactio codicillis res- pectus fideicommissarius potest petere residuum ad eorum fideicom- missum, d. l. j. §. cum transactio.

Transactio, licet generalis, non porrigitur ad codicillos potest reperitos, ibid.

Transactio facta per debitorem cum herede putatio, non porrigitur ad verum heredem, & eadem heredi putatio solutum à debitore, non repetitur per ve- rum heredem, d. l. j. §. 6. f.

Transactio non porrigitur ad ea, quæ dolo alterius partis, vel extranei occul- tantur, l. qui cum tutoribus, §. i. qui per fallaciam, & ibi gloss. Aquiliana, eod.

Transactio generalis etiam inter minores facta porrigitur ad ea de quibus actum fuisse probatur per excipientem, d. i. l. i. qui cum tutoribus, §. final. & ibi gloss. probatur.

Transactio facta generaliter de his, quæ sibi testamento relicta sunt, ad quamli- ber partem ex testamento sibi relicta porrigitur: non autem ad ea, quæ in codicillis postea reperti sunt relicta sunt, l. non est ferendus cod.

Transactio specialis etiam operatur effectum, l. j. & ibi glo. nominatim, & gl. i. i. b. C. de transactio.

Transactio si sit facta de parte, & nota de toto contento in petitione specialis, non obstat in residuo: & hoc tam in actionibus stricti iuris, quam bonæ fidei, glo. i. d. i. ibid.

Transactio generalis si sit facta super petitione generali, tunc obstat exceptio transactio in omnibus petitionibus: excipientur tamen duo casus, gloss. i. i. b. ibid.

Transactio generalis facta super petitione speciali obstat tantum in illa specie petita, & non in aliis, ibid.

Transactio generalis acceptatione vallata actionem sic extinguit, quod ad eam amplius regressus haberi non potest, sed si in transactio interuenit dolo, agit de dolo, nisi sit transactum de illo dolo, l. 4. C. eod.

Transactio generalis etiam parit exceptionem in eo, quod super actione proposita poterat includi: non in eo, quod includi non poterat, licet actio transigens per errorem putaret includi, l. sub prætextu, §. 2. C. eod.

Transactio generalis non rescinditur prætextu peccierum potest repetiturum, ibidem.

Transactio si fuerit generalis super petitione etiam generali in omnibus, nocet etiam in ea specie, de qua non est cogitatum, nisi dolo aduersarii interueniat, glo. i. ibid.

Transactio generalis extenditur etiam ad non cogitata, cum ex consensu par- tium fiat, & iudicia generalia, vel sententia generalis restringitur ad cogitata tantum, ibid.

Transactio generalis super petitione speciali non nocet ipso iure, nisi in specie petita, & sententia generalis non extenditur in non petitis: sed postea replicari potest, ibid.

Transactio in verbis generalia restringuntur ad rem, & causam, de qua litigatur, unde de ceteris questionibus, integra permanet actio, l. i. §. decreta, §. 3. Cod. eodem.

Transactio per pactum generale neque aliquo speciali nomine contrahatur non censetur facta de omni re: sed de re, & causa, de qua litigatur, gloss. 2. ibidem.

Transactio generalis, & petitio specialis si fuerit, non extenditur ad ea, de quibus non fuit cogitatum, neque actum, gl. i. ibid.

Transactio generalis non obstat, etiam si de eadem re, super qua fuit transactum, expetatur ex alia duxta causa, §. i. ibid.

Transactio facta, & iurata prætextu falsi instrumenti super vna re, vel super vno capitulo, non extenditur ad alias res, vel ad alia capitula, & sic falsitas in aliis non nocet, l. i. §. ex falsis, §. 4. C. eodem.

Transactio generalis, & quibuscumque verbis concepta non obstat agenti ex alia re, & ex alia causa, quam illa, super qua est specialiter transactum, l. i. qui cum tutoribus, de transactio.

Transactio in qua ego feci cum tutore meo, & fratri mei de administratione partis mee, si postea ego successi fratri ab intestato, vel ex testamento, illa transactio non porrigitur ad partem fratris, mei in quo successi, ibid.

Transactio non porrigitur ad ea, de quibus non est cogitatum, d. l. i. qui cum tutoribus, §. 1. i.

Reliqua verbo, Generalis, Petitio, §. 1. Libertas, §. 4.

TRANSACTIO non retrahatur per instrumenta de nouo reperta, glo. nona, instrumenta, in l. admonendi, de iur. iuran. l. sub prætextu, §. 19. Cod. de transactio.

Transactio rescissa, ex qua inducebatur exceptio, tollitur exceptionis effectus per transactionem inducitur, l. pupilli debitor, §. 6. §. 1. de so- lutio.

Transactio facta à tutore non potest rescindi aduersus partem inuita: sed parte vo- lente potest rescindi quoad omnes effectus, ibid.

Transactio

transactio facta per dolum occultantis instrumenta, ne veritas debeat, rescinditur vel per doli replicacionem, si actio prima non sit subacta: si vero sit subacta, per doli actionem rescinditur, dummodo agatur intra constitutum tempus, l. ubi praeiura, 19. C. de transactio.

transactio rescinditur praeiura instrumentorum noviter reperiendorum in causis publicis Ecclesiarum, pupilliarum, & super questionibus dependentibus ex testamento, vel ex condicillis, & his casibus, rescinditur propter testamentum, vel codicillos noviter reperiendos, gloss. 1. ibid.

transactio non potest rescindi eo, quod sit facta de nocte, cum sicut de die, & de nocte fieri potest transactio, l. non minorem, 20. C. eod.

transactio non rescinditur ob defectum causae non expressae, l. si maiore, 25. C. eod.

transactionem rescindere occasione doli sui proprii non potest petere ille, qui aliquem dolo induxit ad transigendum: sed aduersa pars potest petere rescindi, vel agere ut stetur transactio, l. transactio, 30. & ibi gloss. final. Cod. eod.

transactio non rescinditur ratione entis conditionis: sed agitur actione stipulationis, si intercessit: alius praescriptis verbis, in eo quod convenit dari non in eo, quod convenit retineri, l. si pro fundo, 33. C. eod.

transactio per dolum scienter fit si facta, non rescinditur per actionem de dolo, l. cum donationis, 34. C. eod.

transactionem rescindere non potest transigens, eo quod ipse peccet, l. quavis, C. eod.

transactio iurata eatenus rescinditur, quatenus reperiatur facta praeiura falsi instrumenti, nisi fuerit super falso transactum, l. si ex falsis, 41. C. eod.

transactio rescinditur praeiura falsi instrumenti, siue de falso actum sit criminaliter, siue etiam civiliter, l. si ex falsis, & ibi gl. 3.

transactio iurata facta timore falsorum instrumentorum ab actore contra reum, vel a reo contra actorem productorum rescinditur praeiura falsorum instrumentorum, l. ubi, ibid.

transactio iurata praeiura falsorum testimonium rescinditur, ibid.

transactio iurata praeiura falsi instrumenti non rescinditur, neque retractatur ipso iure: sed mediante restitutione, gloss. 1. ibid.

transactio & sententia, cui falsae probationes dederunt causam, retractatur, etiam si non intercesserit doli productus falsi instrumenti, ut quia nescibat, vel sciebat illa esse falsa, ibid.

transactio facta praeiura falsi iuramenti necessaria: sed est iudicialis praecedens, inuita parte retractatur: sed praeiura falsi iuramenti voluntarii non retractatur, ibid.

transactio facta praeiura falsi iuramenti, quod videretur oblatum absque delatione iudicis, vel patris, tunc datur actio de dolo ad rescindendum, dict. gloss. 4. ad final.

transactio si sit facta praeiura falsi instrumenti, eatenus rescinditur, quatenus appareat facta praeiura falsi instrumenti: sed si non appareat, pro quo scilicet decesserit sit data pecunia pro omnibus, quae erant in controversia, debet inspicere verum pretium, & secundum estimationem reus solvitur data pecunia pro rata, gl. firmis, ibid.

transactio, vel sententia non reuocatur praeiura erroris calculi, l. 1. de errore calculi.

transactio, vel sententia reuocatur praeiura erroris calculi, quando talis error calculi appareat ex ipsa sententia, si non appareat, vel dic quod si in actis, ad quae de necessitate refertur sententia, ut sunt libellus, & prima sententia, sit error expressus, sententia secunda simpliciter lata videtur eodem errore continere, atque ideo censetur nulla: si vero error appareat in aliis actis, at quae de necessitate non refertur sententia, per hoc sententia non redditur nulla: transactio tamen vnde continetur expressum reuocatur: tamen in eo, in quo est error, obstat exceptio doli, vel replicatio, gl. pe. ibid.

transactionis per instrumentum per vim confectum rescinditur actione, quod metus causa, l. si donationis, 7. C. de his, quae vi.

transactio facta simpliciter, & per partes ipsas non potest rescindi, licet quis ultra dimidium iusti pretij sit deceptus, quando facta est pro eo, quod alius declaraturus est quoniam tunc per reductionem viam ad arbitrium boni viri rescindi potest, gl. conuenit, & ibi add. marg. in §. si verò contigerit, in auth. ut differentes iudices, col. 9.

Reliqua verbo, Sententia, §. 1. & §. 2. usque §. 5.

transactio super alimentis relicta in ultima voluntate inter heredem, & alimentarium, non potest fieri, nisi causa cognita praeiura auctoritate, l. cum hi, de transactio.

transactio super alimentis relicta gratia conditionis implendae ab herede, non potest fieri, nisi causa cognita praeiura auctoritate, ibid.

transactio super alimentis etiam futuris relicta inter viuos, & non ex ultima voluntate recte potest fieri, etiam sine praeiura, d. l. cum hi, §. plane, & glo. alimentorum in d. l. cum hi.

transactio super alimentis praeteritis relicta in ultima voluntate facta, etiam sine praeiura, valet, gloss. alimentorum, in d. l. cum hi, & gloss. alimentorum, in l. & eleganter, de conditione indebiti.

transactio super alimentis cum praeiura valet, etiam si sit certum quantum debeatur: quia nescitur quantum darent, & ideo potest transigi, dict. l. cum hi.

super Transactio alimentorum decretum praeiura debet versari circa causam transactionis, circa modum, & circa personam transigentis, dict. l. cum hi, §. ult.

transactionis causas super alimentis debet inquirere praeiura, & solum allegari ferè istae: si alibi domicilium habeat heres, & alibi alimentarius, vel si alteruter domicilium transferre destine, vel si aliqua causa praesentis pecuniae vergeat, vel si pluribus alia alimenta relicta sint, & minutum singulos conuenire est difficile: si vel si sit aliqua causa, quae praeiura suadet transactionem admittere, ibid.

transactio super alimentis facta valet, quando illa sunt vni praestanda à pluribus, & tunc minutum fieret praestatio, ibid.

transactionis modum super alimentis debet inquirere praeiura, ut supra quantitates, tem transactionis, quae pro aetate, & valitudine eius, qui transigit, alibi trati debent: nam aliter cum puero, aliter cum iuvene, aliter cum senile debet transigi, d. l. cum hi, §. ult.

transactio super alimentis relicta in ultima voluntate sine praeiura, ideo non potest fieri, nec excusmentatur ille, qui debentur alimenta ex transactione, ibid.

transactio alimentorum facta simpliciter non extenditur ad habitationem, vel vestitum, nisi specialiter etiam de eis sit transactum, dict. l. cum hi, §. qui transigit.

transactio de calceario etiam auctoritate praeiura debet fieri, ibid.

transactio super alimentis cum praeiura, causa non cognita, non valet, d. l. cum hi, §. praeiura, & gl. in l. de alimentis, C. de transactio.

transactio super alimentis sine praeiura facta in meliorem conditionem valet: sed in deteriore etiam cum praeiura non valet, gl. momenti, in d. l. cum hi, §. si praeiura, & §. cum transactionem.

transactio super alimentis cum requirit plenam causae cognitionem, & expectatur iudicis officio nobili, & ad priuatum utilitatem despiditur, non potest delegari, d. l. cum hi, §. sed nec mandare.

in Transactione alimentorum ad interponendum auctoritatem ille est iudex competens, coram quo causa agitur, d. l. cum hi, §. transactiones.

transactio alimentorum etiam cum procuratoris Caesaris auctoritate fieri potest, & etiam cum procuratore fisci, quando is agit ut priuatum, & procuratorem Caesaris, ibid.

transactio super alimentis non valet, quae in consuetudinem sit super alimentis, nisi cum praeiura auctoritate, d. l. cum hi, §. cum hi.

ob Transactionem alimentorum inualidam solum conuenitur in aliud debitum, vel in alimenta praeteritae aetatis, ut indebitum repetitur, dict. l. cum hi, §. si eadem.

transactio super annuo relicto in ultima voluntate simpliciter, & non nomine alimentorum sine praeiura facta valet: sed de relictio nomine alimentorum, etiam in inodico, non potest transigi, dict. l. cum hi, §. in singulis, & ibi gl. anno.

transactio super annuo relicto falso diuiti, & nobili valet, etiam sine praeiura: sed non valet super relicto pauperi, ibid.

transactio super alimentis testamento, vel alia voluntate relicta facta non valet, & damnum ob eam causam repetitur, l. & eleganter, & ibi glo. testamento, de conditione indebiti.

transactio super alimentis praeteritis etiam sine praeiura fieri potest, secus super futuris, gl. alimentorum ibi, & l. de alimentis, §. C. de transactio.

transactio potest fieri super alimentis inter viuos relictis, & valet, & datum, ob eam causam non repetitur, d. l. testamento.

transactio super alimentis futuris debet praeiura interponere auctoritatem cognoscendo prius modum alimentorum, & personas transigentium, & causas transactionis, & alia etiam debet considerare, gloss. in l. de alimentis, §. C. de transactio.

Reliqua verbo, Alimenta, §. 1. & 2.

TRANSACTIO non inspectis verbis testamenti facta super his, quae pendens est ex testamento, non valet, l. de his, de transactionibus.

transactio super his, quae pendens ex codicillis, illis non visis, nec cognitis verbis codicillorum, non valet, gl. 1. ibid.

transactio super his, quae pendens ex testamento, non valet non visis, nec cognitis verbis testamenti: quod habet locum etiam in herede decepto in transactione, ut quia plus dedit, quam debebat, maxime cum hoc fuerit statutum in odium heredum: qui legata occultant, ibi, & gl. pe. in l. in. Cod. de rebus creditis.

transactio super dependentibus ex testamento, visis, ac cognitis verbis testamenti valet, quando per inspectionem verborum non fit res certa, ut quia licetrum est denarios, & non de quibus: sed si res fiat certa per inspectionem, non valet, transactio, gl. 1. in d. l. si, & gl. 1. in l. de his, de transactio.

transactio super dependentibus ex instrumento inter viuos, etiam non viso instrumento, valet, neque postea illud repetitur vitiae transactionem, ibid.

transactio etiam post rem iudicatam, & sententiam valet, si appellatio interceperit, vel appellari potuit tempore transactionis, l. & post rem, cod.

transactio super rebus testamenti, antequam aperiantur, non valet, gl. legatum, in l. si, C. de rebus creditis.

transactio super instrumento, de cuius fide transigens dubitabat, repellit eum ad contrahendum, nisi doli, vel metus allegetur, l. si docueris, 7. & ibi gl. si. Cod. de falsis.

transactio in causa famosa infamatus transactio facta cum praeiura non infama, l. quid ergo, §. poena grauior, de his, qui notantur.

transactio in criminali non tenet, quando non ingeritur poena sanguinis: sed bene delatio iuramenti voluntarii, vel extrajudicialis: sed non iudicialis, gl. agatur, & ibi add. marg. in l. iur. de iurciur.

transactio facta à reo de crimine capitali non praedicta aliis volentibus, de nouo de eodem crimine accusare, & inchoare nouum processum, gl. 1. in l. transigere, 18. C. de transactio.

transactio in publicis criminibus, quae non ingerunt poenam sanguinis, non valet, & reus pro confesso habetur, gl. pe. ibid.

transactio in publicis criminibus non ingerentibus poenam sanguinis, facere quamuis non liceat: tamen illicitum est passim gratis, ibidem.

transactio super publicis delictis non ingerentibus poenam sanguinis, etiam inter easdem personas facta, non valet, ibid.

transactio super crimine falsi ideo valet: quia plerumque falsi accusator refertur ad pecuniariam estimationem, imò etiam valet, et si iroget poenam sanguinis, gl. si, ibid.

transactio in delictis, in quibus licet transigere, impedit processum, & agendi potest opponi, gl. 1. in l. accusationis, 10. C. de his, quae vi.

Transa-

Transactio super furto impedit dominum agere furti actionem non tamen partis perceptio, l. post decisionem, 13. C. de furtis.

Transactio super furti actione non impedit dominum agere conditione furti: secus si iuraverit furtum se non fecisse: quia videtur de toto iurasse, gloss. 1. ibid.

Transactio super iudicato non valet, nisi sententia in dubium revocetur, gl. si paciscar, in l. iuriscientium, §. si paciscar, de pact.

Transactio post rem iudicatam potest fieri, etiam si provocatio non sit interposita, quando non per calumniam negatur iudicatum, vel ignoratur iudicatum, l. post rem, & ibi gloss. 1. de transactio.

Transactio post rem iudicatam facta non valet: quia super incerto debet fieri transactio, l. eleganter, & ibi gl. hoc enim, de conditione indeb.

Transactio facta super Aquiliana stipulatione, in quam actio in factum ex re iudicata deducta fuit, valet, gl. hoc enim, ibid.

Transactio non potest fieri super re iudicata per Aquilianam stipulationem, l. ibidem.

Transactio potest fieri super sententia, à qua fuit appellatum, vel donec appellati potest, d. eleganter.

Transactio potest fieri quando est incertum an sententia sit lata, vel an lata valeat, ibid.

Transactio super sententia indubitata, quæ nullo remedio attentari potest, non potest fieri, ibi, & gl. 2. in l. 1. C. quando provocare non est necesse.

Reliqua verbo, Pacisci, Paciscens.

TRANSACTA, si nite intelliguntur, non solum illa de quibus controuersia fuit: sed etiam quæ sine controuersia possessa sunt, l. transacta, 229. de verb. signifi.

TRANSFERRE est ius nostrum in alium transferre, vt transcribere fundum: id est iure cello tradere, l. aliquando, in add. marg. ad Velleian.

Transferre, verbum in iure variè accipitur: nam quandoque accipitur pro eo, quod est ius nouum in alium transferre, cederetque item pro eo, quod vulgo super alium onerare, & regere: quandoque pro deservire, & iuri inferere, quod doctores iuri incorporare dicunt, gloss. transcribere, in addit. marg. in arch. de mandatis princip. col. 3.

Reliqua verbo, Transfere.

TRANSFERRE quandoque potest quis plus iuris, quàm ipse habet, §. contrà autem, & ibi add. marg. Inst. quib. alienare licet.

Transferre in alium non potest quis plus iuris, quàm ipse habet, c. a. §. pe. & ibi gloss. masculus, de lege Corradi. in vñb. feudorum. l. nemo plus, §. 5. de regulis iuris.

Transferre quandoque potest quis aliquid in aliud, quod in se habere non potest, l. cum in fundo, §. si mulier, & ibi add. marg. de iure dotium.

Reliqua verbo, Dato, Dominum, 10. q. 19. Nostrium, Obligatio, 22.

23. Portandi.

TRANSUGA dicitur ille, qui ad hostes fugit, vel tempore belli, vel iudicium, quem si capimus iure belli, capimus vt non seruis efficiatur, glo. 1. in l. item ci. ex quib. causis maiores, & glo. 1. in add. marg. in l. transugam, §. 1. de acquit. rerum dominio. l. postliminium, §. transuga, de captiuis.

Transugis nullum datur beneficium: quia etiam postliminium eis denegatum est, d. item ci.

Transuga an fuerit quis, in dubio creditur affirmationi suæ, si antè fuerat bonus miles, non aliàs, gl. quibus, ibid.

Transuga proditoris animo definit esse ciuis, & etià tutor, si erat tutor aliquis: secus quando quis transfugit non proditoris animo: sed si fingens, vt videtur statim hostium, gl. transfugerit, in l. si quis tutor, de tutelis.

Transuga efficitur capientis, si prius liber fuit: si verò fuit seruis, iure postliminii domino redditur, l. transugam, §. 2. & ibi gloss. 2. de acquit. rerum dominio.

Transuga non habet postliminium, si prius liber fuit, nisi commilitones apprehenderit, & transfugas demonstrauerit, gl. 2. ibidem.

Transugæ perfectio flagitio vbiuicium fuerint inuenti, quàm hostes interficere licitum est: sed non in itinere, l. 3. §. si, & ibi gl. si de falsis.

Transugæ ad hostes, vel cõsiliorum nostrorum renunciantes, aut vini exuruntur, aut furca suspenduntur, l. si quis aliquid, §. 8. de penis.

Transuga ad nos reuersus contra hostium voluntatem, nec à nobis receptus, non adipiscitur ciuitatem: sed bene libertatem, l. 4. & ibi gloss. 1. de captiuis.

Transuga reuersus non habet postliminium, l. postliminium, 19. §. transfugas, eodem.

Transuga est, qui malo consilio, & proditoris animo patriam reliquit, & hostium numero habendus est, siue sit masculus, siue femina, ibid.

Transuga si multos latrones apprehendit, & demonstrauit transfugas plures, potest ei parci: sed non debet parci ei, qui promittit se prædicta facturum, l. non omnis, §. si, de re militari.

Transuga quilibet dicitur proditor: sed non econtrà, gloss. 1. in l. proditores, eodem.

Transuga dicitur, qui mutat locum: id est recedit de terris subiectis, & vadit ad hostes, gl. tenore, in extrauag. qui sunt rebelles in principio.

Reliqua verbo Captus, 3. Confugiens, Hostes, Miles, 14.

TRANSUGENS de re dubia, & lite incerta, neque finita transigit: qui verò pacificetur donationis causa, rem certam, & indubitam liberalitatem remittit, l. 1. de transactio.

Transugens super alimentis debet causam allegare coram prætore: quia prætor transigentem sine causa super alimentis non odit, l. cum hi, §. vi, & ibi gl. audit, eod.

Transugens de alimentis non censeatur transigere de habitatione, neque de Velleiano, l. cum hi, §. qui transigit.

Transugens de alimentis non tenetur inuitus transigere de habitatione, & de

alio: quoniam poterit de omnib. siml, vel de quibuldam facere transactionem, ibid.

Transigenti reo conuento vtilius est cum auctore stipulari certam penam, si actor contra transactionem venerit, quàm facere se liberari ipso iure præcedente Aquiliana stipulatione, l. pacto conuento, de transactio.

Transugens dato aliquo in actione furti, vel alia famosa autoritate iudicis, non, est infamis: secus si sine eius autoritate, l. furti, §. pactum, & §. qui iussu, de his qui notantur infamia.

Transugens actor de crimine, de quo non licet transigere, transactio est nulla, non punitur per edictum de calumniator, gloss. litem, in l. 1. §. final. de calumniis.

Transugens procurator habens speciale mandatum super lite, quam dominus calumniolosè ordinauerat, rectè transigit, ibid.

Transugens accusator super crimine, super quo potest transigi, vt quia ingerit penam sanguinis, rectè transigit, & valet transactio, quantum ad accusatum: sed accusator incidit in Turpillianum, maxime si accusatus erat innocens, nec probatum sit crimen: non tamen incidit in Turpillianum, si innocens errata tamen probatum esset, ibid.

Transugens accusator super crimine, super quo non poterat transigi, vt quia crimen erat capitale, nec ingerit sanguinis penam: accusatus habetur pro confesso, l. ibi, & gloss. conditicia, in l. si duo, §. item Iulianus, de iurciurando.

Transugens quis dolo inductus poterit agere actione de dolo in transactione commisso, gl. 4. & si in l. 4. C. de transactio.

Transugens propter dolum commissum post transactionem perfectam in non implendo promissa in transactione, non poterit agere de dolo: sed poterit agere conditio ob causam, vt se reponat in obligationem, & etiam poterit agere præscriptis verbis ad interesse, quasi ex do vt des, vt hoc remutare sit dare, & sic cessare de dolo, l. gl. 1. ibid.

Transugens si remiserit reo, nihil de hereditatis successione dicens: sed in corde retinens, quod remittebat, vt cum reus ipse institueret, valet pactum, vel transactio, sine ille, qui transigebatur, eam pollicebatur, siue nihil dixit, gloss. 2. in l. cum donationis, §. 3. C. de transactio.

Transigendo cum illa emancipata si pater sit in dolo, filius non datur contra cum actio de dolo: sed loco eius datur actio in factum, l. si superite, §. Cod. de dolo.

TRANSIGERE non potest quis de criminibus, quæ non ingerunt penam sanguinis: potest tamen pacisci de illis, gloss. quatenus, in l. si vnus, §. pacta, de pactis.

Transigi non potest super dependentib. ex vltima voluntate, nisi veritate reperiatur inspectioem & cognitionem vltimæ voluntatis, l. cum, l. si de transactio.

Transigi super alimentis relictis in vltima voluntate non potest sine prætore, siue illa in mensibus singulos, vel annos, vel vique ad certum tempus sint relictæ, l. cum hi, §. plane, eod.

Transigere non potest sine prætore ille, cui integra quantitas relictæ est, vt ex eius viuis sit alar, & cum moriatur, integram quantitatem restituat heredi, d. l. cum hi, §. si interger.

Transigere sine prætore potest ille, cui certa quantitas, vel res legata est, vt inde alimetur Titio præstetur, cum ipsius transactione alimenta Titii non mutantur, ibid.

Transigere sine prætore potest legatarius, vel fideicommissarius grauat de alimentis præstantis in ipsius præiudicium: sed non in præiudicium alimentarij, d. l. cum hi, §. sed & si, & ibi gloss. immittuntur.

Transigi oportet de vniuersis alimentis, vel de parte eorum arbitratu prætoris, d. l. cum hi, §. si vni.

Transigi non potest sine prætore super suado relictis ad alimenta, vel dato in pigus pro alimentis, ibid.

Transigi potest si post transactionem potest esse dubium, l. post rem iudicatam, & ibi gl. 1. eod.

Transigere potest dominus licitis, & valeat transactio, nisi quando actor calumniolosè agit, quo casu non valet transactio, & punitur per edictum de calumniatorib. causam perdendo, gl. litem, in l. 1. §. si de calumniat.

Transigere potest calumniolosè litigans super causa ciuili, ibidem.

Transigi ideo non potest super publico delicto, vel priuato criminaliter intentato, nisi in quibuldam casib. quia quilibet solueret penam pecuniariam, vt cuitaret corporalem, gloss. famosio, in l. non distinguemus, §. Iulianus, de arbitris.

Transigi potest de re dubia etiam sine lite, gl. transigerit, in l. eleganter, §. si quis, de conditione indeb.

Transigi non potest in his, quæ pendunt ex testamento, nec potest veritas exquiri, nisi inspectis, & cognitis verbis testamenti, l. 1. quemadmodum, de testamento.

Transigere propriè dicitur actor, reus verò impropriè, gloss. 1. in l. 2. Cod. de transactio.

Transigi non potest de futuris alimentis relictis ex vltima voluntate: secus verò in debitis ex contractu: quia de his potest indistinctè transigi, gl. 6. in l. de alimentis, §. C. eod.

Transigi potest de quæstione spuriaritate, vel status, l. fratris tui, 10. C. eodem.

Transigere, vel pacisci potest quis de crimine capitali, & aliis criminibus ingerentibus penam sanguinis, l. transigere, 10. Cod. eodem.

Transigere non licet in publicis criminibus, quæ sanguinis penam non ingerunt, ibidem.

Transigi non potest in crimine adulterij, ibid.

Transigere potest quis licitè super crimine falsi, ibid.

Transigere, vel pacisci licitum est accusato de crimine capitali ingerente sanguinem: non tamen est licitum accusanti, gl. 3. ibid.

Transigi sicut non potest super crimine adulterij, ita non potest de raptu virginis, l. transi-

TRA INDEX TRE

nis propter similitudinem, quam inter se habent. † ibidem.

Transigi potest de adulterio post sententiam, & penam impostam, si sed non ante, ibid.

Transigi, & pacisci non licet contra publicam utilitatem, & sic super criminibus publicis, quæ non inguntur penam sanguinis. † ibidem.

Transigi, & pacisci potest in privatis delictis, si civiliter agitur, sed si criminaliter, gl. 4. ibid.

Transigens, & solvens ut heres non apponendo, quod non erat heres, non potest solutum occasione transactionis repetere, quamvis verò non sit heres: imò si non solvisset: sed per stipulationem promississet, posset cogi ad solvendum, l. nec intentio, 2. §. de de transactio.

Transigenti nihil potest nocere error circa proprietatem rei, apud alium extra personam transactionis, tempore transactionis constitutus, l. sub praxerxi, 29. C. eod. & ibi gl. 6.

Transigenti actori, qui tempore transactionis sciebat rem esse apud alium, quam apud eum, cum quo transigebat: non debet ea suam, transactione per talem errorem nihil nocere, glossa fin. ibid.

Transigi non potest super sententia valida, quæ transiit in rem iudicam, l. si causa, 32. C. eod.

Transigi potest super sententia, quæ transiit in rem iudicam animo donandi, vel novandi, & tunc si nova actio reuocatur in dubium, potest super ea transigi: per pactum tamen de non petendo potest liberare aliquem obligatum ex sententia, gl. transigi, & gl. peremptio, ibid.

Transigi non potest etiam per acceptationem super sententia, nisi acceptilatio facta iure simplicis liberationis, non transactionis, quæ ex quo prohibetur transactione, ergo quælibet eius species prohibetur, glossa pro fundo, ibidem.

Transigi super falso potest tacite, vel expresse, glossa pen. in l. si ex falsis, 42. Cod. eodem.

Transigere super infamia dicitur iudex, qui ante sententiam, vel in sententia causa cognita minuit, vel augmet penam, l. 4. & ibi glossa. final. Cod. ex quibus causis infamia.

Transigi, vel pacisci potest in quatuor criminibus, scilicet in furto, in iniuria, in rapina, & in dolo tantum: non tamen potest transigi in aliis actionibus, famosis descendentes, ex contractibus, glossa l. in l. non damnatos, 18. Cod. ex quibus causis infamia.

Transigi, vel pacisci super raptu virginis potest non tamen ob id maleficium remanet impunitum, l. 3. & ibi gl. p. C. quib. ex causis ferri pro præmio.

Reliqua verbo, Transactio, Administratio, 1. Adulterium, 1. Minor, 50. 45. Confiteri.

TRANSLATIO aliusvis verbi quando non potest fieri de vna lingua in aliam linguam, tunc verbum in eadem lingua poni debet, l. 1. & ibi glossa. incepta, de excus. tutorum.

Reliqua verbo, Clausus, Dominium, 20. §. 19. Dura, Fideicommissarius, 9. 10. Legatum, 11. 3. §. 16. Penna, 14. Possessio, 28. 29. Prius, legatum, §. 7. 8. Repletio, 20. Remotus, §. 1. Sæculum, §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

TRANSMISSIBILITAS, quæ non sunt ad heredes, per cessionem non transeunt, ex pluribus, 43. de admittit. tutorum.

Transmissibilia sunt ad heredes ea, quæ non sunt cessibilia in vita, l. si postulator fuerit, 76. de verb. oblig.

TRANSMISSIO de iure civilis habet locum in successibus prætoris, licet de iure prætorio locum non habeat, glossa l. in l. 1. de iur. qui adire.

Transmissio bonorum possessionis non agitur regulariter non potest fieri attentio iure prætorio fallit in hoc casu, ibid.

Transmissio hereditatis non adit de iure civilis potest fieri ad suos proprios: non verò ad alios extraneos, ibid.

Transmissio bonorum possessionis non agitur potest fieri de iure civilis, ibidem.

Transmissio hereditatis non adit ut fiat, duo requiruntur: scilicet quod transmittens sit de liberis, & ille, in quem transmittitur, speciem de liberis, gl. 2. in l. 1. C. de his, quæ ante apertas.

Transmissio hereditatis non agitur operatur existentia sui heredis: quod procedit etiam in filio ignorante, lapud hostes, de iur. & legit.

Transmissio natura ea est, ut vii semel facta fuerit, semper duret, l. videamus, & ibi add. marg. quod metus causa.

TRANSMITTENDI beneficium, locum habet in legatis, & in libertatibus, quando heres interim quod vultur necesse defuncti, antequam adeat, vel legatarius, vel servus, cui liberatus relicta est, moritur, tunc legata transmittuntur cum lucro acquisito medio tempore, l. pes, & ibi glossa. l. C. de his, quibus vt indige.

Reliqua verbo, Cessibile, Legatarius, 1. Bonorum possessio, 2. Beneficium, 69. Heres, 97. Hereditas, 12. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

TRANSPOSITIO verborum non vitia vltimam voluntatem, nec contrarium, ambiguitates, 14. & l. p. potest, 1. §. C. de testam. et.

TRANSPOSITIO verborum non vitia vltimam voluntatem, nec contrarium, ambiguitates, 14. & l. p. potest, 1. §. C. de testam. et.

TRANSPOSITIO verborum non vitia vltimam voluntatem, nec contrarium, ambiguitates, 14. & l. p. potest, 1. §. C. de testam. et.

Trebellianum S. C. pactum est temporis, Neronis octavo Calendis Septembris Annæ Seneca, & Trebellio consulto, l. 1. ad Trebellian. glo. Trebellianum, §. restituta, insit. de fidei. hered.

Trebellianum quandoque licet habeat locum, non tamen deducitur quarta, glossa ipsi, in d. l. 1.

per Trebellianum promissum est heredi patiter, & fideicommissario, dist. l. 1. §. sublara.

per Trebellianum sublata est dubitatio eorum, qui metu litium, seu praxerxi merus, imò sine causa adire hereditatem recusant, ibidem.

per Trebellianum subuenit hereditas in eo, quod heredes, si conueniantur à creditoribus, hereditatis exceptione vt possint fideicommissarius tamen subuenitur in eo, quod heredes si agant, repellantur per exceptionem, & agendi facultas fideicommissarius competat, ibid.

Trebellianum habet locum siue ex testamento, siue ab intestato sit rogatus, quis de restituenda hereditate, d. l. 1. §. hoc autem.

Trebellianum habet locum in testamento filium, testantis de castrensibus, vel quasi, & in eo, qui est heres de iure civilis vel prætorio, ibid.

Trebelliano locus est, quando tutor, vel curator adolefcentis, vel furiosi rogatus est restituere hereditatem instituto pupillo, d. l. 1. §. si filio.

Trebelliano locus est, quando filius, vel seruus heres institutus, & rogatus est restituere hereditatem, & transferuntur actiones, si dominus, vel pater restituitur: idem si filio, vel seruo herede, instituto rogatus sit pater, vel dominus, ibidem.

Trebelliano locus est, quando pater rogatus est restituere hereditatem ipsi filio heredi instituto, ibid.

Trebellianica cessat in testamentis, in quibus cessat Falcidia, l. 3. §. quod autem ad Trebell.

Trebelliano locus est succedentibus ab intestato de iure civilis, vel prætorio, si fuerint rogati restituere, l. reculare, §. 1. C. eod.

Trebellianum habet locum in filio in potestate constituto herede instituto, vel ab intestato succedente, si sit rogatus restituere: idem in seruo herede instituto, & rogato restituere, ibidem.

Trebellianum habet locum, quando filio bona vacantia deferuntur, qui non vult ea bona agnoscere, & fideicommissario restituere, & sic filius cogitur restituere, quasi mortem defuncti vindicauerit, ibid.

Trebelliano vt locus sit, non sufficit de hereditate aliquem esse rogatum: sed requiritur, quod sit rogatus, vt heres, l. munus, 2. §. si eodem.

Trebellianum habet locum, quando testator rogat de tota sua hereditate, vel eius parte restituenda: scilicet si de hereditate alterius delata ipsi heredi, licet si sponte adiret, cogereetur restituere, l. ita tamen, 2. §. Trebellianum, eod.

per Trebellianum transeunt hereditaria actiones ciuiles, & prætoriz, & etiam obligationes naturales per heredes, & eos, qui in ius heredum succedunt, si quamuis, 40. eod.

ex Trebelliano tenetur restituere hereditatem fideicommissario non solum heres rogatus: sed etiam eius successores veluti heres, bonorum possessor heredis rogati, vel dominus, vel pater heredis rogati, quia, acquisita est hereditas, quam heres debet restituere, nec interit an institutus heres, an pater, vel dominus sit rogatus restituere, legamus, 40. eod.

Trebellianum hodie habet locum, quando quis rogatus est restituere quicquid ex hereditate supererit, cum hodie cogatur quartam referuare, glossa l. in l. 1. §. tunc, §. eod.

Trebelliano locus est, si quota hereditatis sit in fideicommissio, vel in solutio, ad Paulus, 61. eod.

Trebelliano locus est, etiam in fideicommissis, quæ ab intestato deducuntur, gl. ex Senatusconsulto, in l. filius patris, 16. C. famul. eretic.

Trebellianum in testamento militis non habet locum quoad distributionem quartæ: sed bene habet locum quoad alia remedia, gl. 3. in l. in testamento, 12. C. de testam. militis.

per Trebellianum minuuntur relicta vniuersalia: sed non legata, vel fideicommissa peculia, gl. in rub. C. ad Trebel.

ex Trebellianis datur retentio quartæ: sed inuentum fuit hoc per Pegasus, am, gl. 1. in l. 1. C. eodem.

Trebellianum habet locum ab intestato, quando legitimi sunt rogati restituere, l. 3. & ibi gl. pen. eod.

Trebellianum S. C. habet quinque remedia: scilicet quod heres rogatus cogatur adire, cogitur etiam restituere: & postquam restituit, non conuenit a creditoribus: quod est inductum suo fauore: item non potest conuenire debitoribus: quod est fauore: fideicommissarij: & hæc locum habent etiam in testamento militis, gl. 1. in l. in testamento, C. de legum. fac. eod.

Trebellianum remedium de retentione quartæ non habet locum in multis testamentis: sed sine retentione quartæ debet restituere, ibid.

TREBELLIANICA restitutio similis est bonorum possessioni, gl. 1. in l. 1. §. si de bon. poss. secundum tabulas.

Trebellianica hereditas vt domino acquiritur per seruum, sufficit, quando dominus primò, vel postea ratum habeat, nec exigitur serui consensus, glossa l. si iubent b in l. acquiritur, 10. §. 1. de acquirit. rem. dom. no.

Trebellianica quarta, vel iure instituit omis debita non est acta per nouissimam, sed ea tantum, quæ datur his qui ad Trebellianum in officio vocabantur, gl. 3. in auth. nouissima, C. de inofficio testa.

Trebellianica quarta non solum quando rogatus est restituere totam hereditatem, vel quartam portionem: sed etiam quando pater hereditatis res diuisit inter suos heredes, l. gl. 4. in l. quoniam, 10. C. famul. eretic.

Trebellianica quarta potest deduci in vna re concessa filio in peculio profectitio, l. filium, quem habentem, 14. C. famul. eretic.

Trebellianica quarta detrahatur de vniuersis bonis bonorum hereditariarum: sed Falcidia ex singulis detrahatur, gl. 1. ibi l.

Trebellianica quarta datur hereditas sponte aduentum non eosdē, l. 4. & ibi gl. 1. C. ad Trebel.

Trebellianica quarta potest retineri ab herede de hereditate, vt alieno deducit, l. 1. & l. 2. §. C. eod.

Trebellianica

Trebellianicam quartam per ipsas res hereditarias, & non per fructus hereditatis debent retinere liberi in primo gradu grauari reſtituere: in aliis autem de fructibus debent retinere, l. i. libemus, in princ. & in §. fi. Cod. cod.

Trebellianica potest in vna re retineri, non tamen Falcidia, glo. i. in l. 1. C. ad legem Falcid.

Trebellianicam quartam detrachere possunt hi, qui ab intestato succedunt, glo. 1. in l. fi. C. quando dies legati.

Trebellianica potest testator prohibere, §. glo. substitutis, in §. si verò exprefsim, in auth. de heredib. & Falcid. col. 1. gl. liceat, in add. in §. sed quis stipulationes, inſt. de fideicom. heredit.

Trebellianica quandoque appellatur Falcidia, auth. de immensis donat. in add. marg. col. 7.

Trebellianica hodie æquiparata est Falcidiz, gl. liceat, in add. in §. sed quia stipulationes, inſt. de fideicom. heredit.

Reliqua verbo, *Quarta*, l. 3. *Fideicommissarius*, l. 3. *Filius*, l. 75. *usque* 180. *Heret*, l. 72. & l. 73. *Falcidia*, l. 3.

TRIVGA magis accedit guerre, quam paci, glo. vassalli, qui tempore, in extrauag. de pace Constantia. §. vassalli.

TRIVGA, & pace idem est iudicium, ibid.

TRIVGA tempore non est tutus accessus, ibid.

TRIVGA dicuntur, quæ dantur in longum tempus, sed induciæ dicuntur, quæ sunt in breue tempus, gl. in l. conventionum, de pactis.

Reliqua verbo, *Induciæ*, *Conuentio*, l. 1.

TRIVGA dicuntur multa, licet imperator, 77. ibi, quæ ex multis, de legat. 1.

TRIVGA vir magnificus appellatur, l. iustitiano in procem. Digestorum, l. nos verò.

Tribonianus vir vnus ex compilatoribus Digestorum, & fuit decoratus eloquentiz, & legitimis scientiis, artib. & in ipsis retum experimentis emicuit, l. 2. §. quæ omnia C. de veteri iure.

TRIVGA dicitur, vbi iudex ordinarius sedet in audiendo, & iudicando: sed principis, vel Papæ dicitur consistorio, gl. tribunal, in §. illud etiam, in auth. de appellat. & intra quæ tempora, col. 4.

TRIVGA plebs erat, qui ex Senatorio ordine creabatur iussu plebis post exactos reges, l. 1. in add. marg. ad legem Aquil.

Tribunos creauit plebs, cum à patribus secessit, l. 2. §. si idem temporib. de origine iuris.

Tribuni dicuntur, quod olim in tres partes populus diuisus erat, & ex singulis singuli creabantur, vel quia tribuum suffragio creabantur, ibidem.

Tribuni militum partem ex plebe, partem ex patribus, consulari potestate creati ceperunt, sed quod plebs contendebat cum patribus, & vellet ex suo quoque corpore consules creare, & patres recusarent, d. l. 2. §. deinde cum post.

Tribunus non efficitur quis sola electione, nisi accepto cingulo, gl. electi, in Lan- tepend. de militari testam.

Tribuni ex primicerio habent immunitatem hospitum recipiendi in domibus, quas tenent in vico Constantinopolitana, l. fi. C. de meritis, lib. 12.

Tribunus prætor plebeis, & eorum magistratu, glo. veluti, in §. constat, inſt. de iure naturali.

TRIVGA est prognies, vbi tribus seruorum, iuxta illud, ex tribu Nephtalim, & c. gl. i. in l. si patronus, l. 4. de legat. 3.

TRIVGA res si non potest vti fundo, prout describitur in censum: quia chasmate pro parte perit, vel vires sicca sint, ille, qui præstet, censum releuat, gl. i. in l. 1. C. de collatione donat. lib. 10.

Tributarij heredes scriptus etiam onus fundorum sterilium teneant agnoscere, & si hereditarij renunciet, cogitur cedere omnibus bonis, quæ ex aliquo titulo à tributario defuncto percepti, l. heredes, Cod. de omni agro deserto, lib. 11.

Tributarij si propter contumaciam fiscalibus debitis, vel tributis satisficere diffulerint, eorum res distrahi debent post duos menses à die captionis, seruatis solennitatib. à iure statutis, data emptori perpetua firmitate possidendi, l. 1. & ibi gl. i. C. de capien. & distrahen. pigno. lib. 10.

Tributarij quando differunt tributa soluere, eod quod prædium non sit fertile, perinde ac si: tunc res vendi non debet, sed æquum est de pensione diminui: si verò differat, eod quod non sit soluendo, tunc non debet vendi res: sed alij tradi, vel dilatio debet concedi, d. gl. 1. in add. marg. ibid.

Tributarius ad solutionem tributorum statim debet compelli, & res illorum, qui cessant soluere, detrahuntur, & vendi debent periculo tributum vendentis, §. coges, in auth. de mandatis principum, col. 3.

Tributarius pro paludib. & pascuis modicum censum præstans si sumptibus suis illa ad culturam, & ad frugum fertilitatem tranſulerit, non possunt à fisco vendi, vel peti, nec census augeri, l. fi. C. de alluionib.

Tributarij possessores siue militares, siue non militares existentes audaces ad nõ soluendum tributa, possunt compelli per militare auxilium ad soluendum, l. 1. C. de officio præfecti Augufti.

Tributario propter incrementum alluionis augentur tributa, & propter eius detrimentum etiam diminuantur, glo. cui, in l. si merces, 28. §. vis maior, locati.

Tributarias res si licite emit domus imperialis, vel Ecclesia, & non soluere tributa, ea res ei aufertur, & assignatur ciuitati, vt integra tributa soluantur, h. fi. C. de exactorib. lib. 10.

Reliqua verbo, *Censibus*, *Prædium*, 34. *Fundus*, 7. 8. *Tributum*.

TRIVTORIA non habet locum, nisi in merce peculiari, l. 1. & ibi glo. merce, & l. procuratoris, 4. merces, de tributoria.

Tributoria actionis edictum non habet minimam vtilitatem, d. l. 1.

Tributoria porrigitur ad omnes negotiationes mercis peculiari, & sic ad seruos fallones, fascinatores, retores, vel vengaliarios, quos seruos habet in peculio, d. l. 1. & ibi gloss. retores.

Tributoria competit de eo, quod contractum est in merce peculiari, cum eo, qui est in alterius potestate eo sciente, d. l. 1.

Tributoria datur pro portione contra vtumlibet ex dominis qui sciunt seruum communem negotiari in re peculiari, l. 3. eodem.

Tributoria actio dicitur de peculio, gl. de peculio, in l. procuratoris, eodem.

Tributoria vt competit aduersus dominum, parui refert an cum ipso seruo, 28. cum eius institor contrahatur de merce peculiari, d. 6. 1.

Tributoria datur creditorib. peculiaris mercis contra eos, qui seruos habent in potestate, nec refert, quod à seruo debeat domino nomine mercis, vel aliis ad hoc, vt dominus veniat in tributum cum illis creditoribus, d. l. procuratoris, §. merces.

Tributoria non facit, sicut actio de peculio, occupantis meliorem causam, sed facit æqualem conditionem, etiam quando cumque agentium, l. non enim eodem.

Tributoria, quæ occasione doli commissi non male distribuendo competit, datur perpetuo, & in heredem de eo tantum, quod ad cum peruenit: sed vbi non fuit dolus, datur etiam de eo, quod non peruenit in hereditate, l. illud, §. fin. & ibi gloss. penult. eodem.

Tributoria datur propter dolum, d. l. illud, §. si cuius.

Tributoria rei perfectionem continet, & ideo dominus etiam seruo negotiatore mortuo, item heres propter factum defuncti perpetuo tenetur tributoria, l. quia non de dolo, eod.

Tributoria, quæ occasione doli commissi in male distribuendo competit, datur perpetuo, etiam contra quoscumque successores, & bonorum possessores de eo, quod ad eos peruenit, l. quod in herede, eod.

Tributoria datur etiam antequam dominus distribuatur: quia minus tribuit, qui nihil tribuit, §. gloss. final. in §. introducti. Inst. quod cum eo, qui in aliena potest.

Tributoria habet locum in merce peculiari, institoria in merce dominica: & si vna agens succumbat, quia male intercauit, potest & alteram intercaute, gl. 1. in add. marg. ibid.

Tributoria vocatur quando seruos sciente domino in merce peculiari negotiatur, & quod cum eo eius rei causa contractum est, & si dominus recipere debet aliquid, vocatur in tributum vna cum aliis creditorib. peculiarib. d. 3. introducti.

Tributoria non est nomen actionis: sed est nomen adiectiuum, & intelligitur secundum actionis qualitatem: si alius sit actio perpetua, vel temporalis, vel transitoria ad heredes, sit etiam hæc adiectio tributoria vel perpetua vel temporalis, gl. fin. l. 4. §. fi. de exercitorio.

Tributoria datur, vbi quis institor non fuit de merce dominica: sed de re peculiari: si fuit institor mercis dominicæ, datur institoria, l. sed & si pupillus, §. item, si de instit. actio.

Reliqua verbo, *Actio*, 32. *Heret*, 92.

TRIVTUM, & stipendium idem sunt, licet ex diuersis dicantur, glo. i. in l. neque stipendium, de impensis.

Tributa, & collectas debet soluere ille, qui percipit fructus: quia ea sunt onus fructuum, d. l. neque stipendium.

Tributa fiscalia soluendi onus pertinet ad possessorem, etiam si possideat, non vt dominus: sed ratione pignoris, & pactum in contrarium factum non valet, l. inter debitum, de pactis.

Tributa, quæ ex re dantur, de fructibus præstantur, glo. fin. in l. generali, 32. §. fi. de usufructu legato.

Tributum præstat ratione soli à possidentibus: & dicitur etiam census: lex enim quæ tractat de tributis, ponit de possidentibus, & possidentibus qui coguntur ea prestare, glo. pendens, in l. 1. §. de vectigalib.

Tributum differt à vectigali: quia illud præstat ratione soli propej possidentis: sed vectigal ratione soli publici, in quo portantur, & venduntur ea, quæ vehuntur, ibidem.

Tributum annona publica, functio, sive pensatio, vel census sunt idem ibidem.

pro Tributis ipsa prædia non personæ sunt obligata, & ideo possessores etiam præteriti temporis tenentur soluere tributum: ipsi tamen habent actionem contra suos auctores secundum qualitatem contractus, & fidei, l. imperatores, 7. & ibi gl. habituros, eodem.

ob Tributa non soluta si prædia vendantur publica autoritate, emptores eorum non tenentur præteriti temporis tributa soluere, gl. debere, ibid.

Tributa non soluentis incidit in commissum, & prædia, pro quibus debetur tributum efficiuntur sibi, nisi non soluentis sit pupillus, qui intra triginta dies post commissum soluens liberatur, d. l. imperatores, §. fi. & ibi gl. pe.

Tributum, vel vectigal, quod soluitur in recognitionem vniuersalis domij, non potest præscribi, gl. præstitum, in add. in locatio, 9. §. pe. eodem.

Tributum exactio onus patrimoniale est, l. 3. §. exactio, de munerib.

Tributa non præstant Italici, l. 1. & ibi gl. 1. de censib.

Tributa non præstant provinciales: quorum prouincis ius Italicum tributum est, vt in Syria, Phœnicie, Tyriorum coloniæ, & aliis coloniis diuersarum prouinciarum, d. l. 1. & gl. 1. in l. fi. C. si sine censu, vel reliquis.

Tributum agri debet solui in ea ciuitate, in cuius territorio possidetur, l. forma, §. si verò, de censibus, l. 1. & ibi gl. 1. de censib.

Tributum prædiorum, quæ quis habet communia cum pluri, si soluerit pro se, & consociis, debet fiscus cedere actiones contra socios suos, pro quibus soluit, l. cum possessor, & ibi gl. 1. eodem.

Tributum pro prædio legato si non soluitur suo tempore, si fiscus potest vendere prædium iure pignoris, non obstante, quod legatarius velit cauere de soluendo tributo, & quod heres pro præteritis tributis sit soluendo, d. l. cum possessor, §. fi.

Tributum appellatur à contributione, vel ex eo, quod multis tribuatur, l. age, est locus, 27. de verborum sig.

Tributa debent imponi secundum qualitatem fructuum, gl. 1. in auth. sicut aliey natio, C. de sacrosanctis.

Tributa per Aegyptiacam diocesium cura & prouidentia præfecti Augustalis & moderatoribus prouinciæ exiguntur, l. 1. Cod. de officio præfecti Augusti.

Tributa pro prædijs, & caprib. præstantur, glo. tributorum, in l. 2. Cod. de com. pensat.

tributorum causa potior est, quibus tributis priori loco sunt obligata omnia cessantis solvere tributa, l. i. C. si propter public. pen.
tributorum indemnitate omnibus modis consulendum est, l. 2. C. cod.
tributorum solvere tenetur possidens de iure publico, neque pactis priuatorum, q. gl. etiam si pactum, in l. i. C. sine censu, vel reliquis.

tributa non debent dare pradia Italica: solum enim provincialia tenentur ad e, q. gl. i. in l. i. C. cod.

tributa solvens pro re non ex eo probat rei possessionem, l. si pater tuus, §. C. de c. tio. empri.

tributa debent minui pro rata decrecentis propter decrementum per alluvionem proveniens, & contra propter incrementum debent augeri, l. 2. C. de alluvion.

tributa accrescere non facit impingatio, vel melioramentum culturæ, l. fin. C. eodem.

tributorum exactor debet facere scripturam clarā de suscepto, §. coges, in auth. de mandatis principum, col. 2.

tributa, & census soli provinciales solvant, gl. emunt, ibid.

tributus non solum res: sed etiam personæ tributarij sunt obligati, sed magis res, quam persona, §. si verò pro veritate, & ibi gl. emunt, cod.

tributa pradiorum etiam præterita penitentur ad possessionem, gloss. grauat, in §. si verò quis de prædictis, in auth. de alienatione, & emphyteos. col. 3.

tributa pradiorum propter sterilitatem minuuntur, ibid.

tributa imponuntur provinciis, & civitatibus, auth. de collatoribus, & aliis capitulis, col. 9.

tributorum exactor, vel collector debet dare securitatem, vel apocham de soluto solventi tributa, man. festans in ea, & solidorum qualitate, & (speculum, & tugorum, siue villarum, siue centuriarum, & nomina possessionum, pro quibus functiones solvuntur, aliis aliter faciens apocham, punitur, §. iubemus, eodem.

tributorum exactor non debet debitoribus debitoris tributorum tenere, nisi in subsidium, §. eos autem, eod.

tributorum exactorum accusatio ex eo quod in loco fuerint misissent, non debet admitti aduersus eos, a quibus se laesos esse dicunt, ibid.

tributus terrarum quas quis non possidet, non debet molestari, ibid.

tributorum exactores iustus ponderibus, & mensuris uti debent, ne tributarios lædant, ibid.

tributorum exactor pecuniam tributariam siue dilatione, & siue diminutione præbere debet: nulla etiam possessoribus, & habitatoribus diminutione facta, & singulis annis episcopus cum quoque primatib. debet exigere rationem periculo exactorum, §. ciuitatum, eodem.

tributum dicitur, quicquid tributarij specialiter verò dicitur, quod principi datur, gl. i. in rub. C. de annosis, & tributis, lib. 10.

tributum aliud est capitis, aliud agrorum, & tributum Italicijs, & quibusdam alijs remittitur, ibid.

tributum capitis pro mare est interitus autem: pro semina medius, vel hoc quodammodo temperandum est, ibid.

tributum nomine prædij præstatur quantitas frumenti, quæ dicitur quinquagesima: hodie quadragesima vini, & lardi in partibus, non remotis, & pro singulis libris argenti quinquæ auri præstatur, ibid.

tributum, & annonæ onus est reale, & prout quisque heredes possidet, & fructus percipit, tenetur solvere, etiam præterita tributa, nec potest opponere compensationem, & si possessor non sit solvendo, tenentur coheredes ex persona defuncti, quasi auctores, l. i. & ibi gl. annonas. Cod. de annosis, & tribut. lib. 10.

tributa solvere non tenentur hi, qui pensiones recipiunt: sed illi, qui pensiones recipiunt, nisi sit consuetudo regionis, §. fin. ibidem.

tributa, vel annona soli debent pro magnitudine locorum, ac proximitate possessionum, quæ sunt prope limina, & quibus tributa penduntur, l. pro locis, & ibi gl. i. & i. C. cod.

tributa solvere omittens potest purgare moram intra sex menses, quod verum est quoad domum directum: sed non quoad fiscalium, cum quoad illum solus dies statuantur, gl. sex menses, in l. obfistere, C. cod.

tributa facta compositio cum subditis seruanda est, l. si C. cod.

tributa solvendis potest fieri compositio cum debentibus solvere propter pauperiam, ibid.

tributorum debitor non potest consueriri, antequam tabellione fiant breues: hoc est scriptura continens tributa, quæ exigere debet, & quibus, l. i. C. de exactoribus, lib. 10.

tributorum solutione si contumaces existant tributarij, debent poni sub custodia, & si perseverauerint non solvendo, deuenitur ad ræ eos, l. 1. C. eodem.

tributa quando aliqui veluti officiales non solvunt, ceteri grauantur, & ideo & ipsi quousque solvere debent, l. actores, & ibi gl. i. C. cod.

tributa quando actione possunt regi castaldiones, & actores desuperiorum, l. pe. C. eodem.

tributa exigere pertinet ad officium rectoris provincie, gloss. exactorem, ibidem.

tributorum beneficium est, quod conueniunt capione pigrorum: ad necessitatem solvendi, & non incaretur, l. 2. & ibi gl. i. C. de capienda, & distracten. pignor, lib. 10.

tributorum susceptores, vel thesaurarij debent de suscepto facere cautionem solennem, l. i. C. de apochis publicis, lib. 10.

tributorum æstimum non ante sumit effectum, quam præsidib. intemer, & per eos recipiatur, l. i. & ibi gl. 3.

tributa se soluisse tribus proximis annis ostendens, retro soluisse præsumitur, nisi contrarium probetur, l. pe. C. cod.

tributorum solutio potest fieri pro parte exactoris: intellige si ipse actor velit, non alias, l. i. C. cod.

tributa, & census debet solvere ille, qui prædia suo nomine possidet, l. 4. & ibi

gl. fuit, C. de agricol. & censibus, lib. 11.

Tributa præstantes non tenentur ad aliquas operas: nam nec balnea præsidib. succedere sunt compellendi, nec bestias eorum commodare, nec hospitium, nec salgatum, nec augarium, nec purgarium, nisi aduentu principis, l. vnicæ, & ibi gl. i. C. ne opera a collatoribus exigantur, lib. 10.

ad Tributorum, & canonis solutionem indistinctè tenentur omnes, l. 1. de immunitate nemini concedenda, lib. 10.

Tributum non est fordium munus, gl. fordiorum, in l. maximum, C. de excusatio, muneribus, lib. 10.

Tributa solvens licet apocham de soluto perdidit: potest tamen ex libris communis solutionem probare, l. 2. C. de defensoribus, lib. 10.

Tributa solvere debent coloni, vel ascriptitij pro fundis, quos ipsi habent, l. 4. & ibi gl. recepta, C. de agricol. & censibus.

Tributa tenentur solvere pro se, & pro eo, quod tenet (suis seruis ascriptitius, licet fecus sit in vassalluario, & emphyteota, nisi habet proprium ascriptitium, ibid.

Reliqua verbo, Annona, Census, Capitatio, Clericus, 14. Collecta, Munus, Ordinarium, Collectores, Exactor, Legatarius, 11. Conductor, 15. Inductio, Nobilis, Pensionario, Possessor, 5. Vestigal, Pedagogum, Fundus, 7. Pradium, 3. 2.

TRICLINARIA vestimenta dicuntur vestes canonicarum, quibus in tricliniis, & in camera vinctus, gl. triclinaria, & ibi add. marg. in lapud Aulicum, de opone ne legata.

TRICLINIUM est locus tribus elauibus firmatus, vel tres camere dicuntur triclinium, §. gl. sternere, in l. si verò certo, §. si commodati.

Triclinium est locus discubitorius, tribus lectis contractus: sumitur etiam pro exactione id est loci ubi discumbant coniuges, & apparatus ipso ad mensam: unde & triclinares menses & vestimenta triclinaria, q. d. gloss. sternere, in additio marg.

TRIENNIALE tempus dicitur malum tempus, l. i. C. de fideicommissis, §. si.

TRIENS idem est, quod tertia pars assidue est quatuor vncie, gl. triens, in §. hereditas, Inst. de hered. instut.

TRIARCHI dicuntur, qui præsentibus tribus remonit, trieres enim dicuntur remi, gl. trierarchos, in l. i. §. item de bono, possessione et testamento militis.

TRINA, dena, & similia verba in penis non important geminationem, §. gloss. i. in l. qui textitri, C. de mutilis, lib. 11.

TRINITATIS contentionem publicam nemo debet facere, rub. C. de summa trinitate.

TRITICARIA habet locum, ubi petitur certum, vel incertum: nisi petatur pecunia numerata, gloss. conductio, in principio. Instut. de verbo. oblig.

Reliqua verbo, Actio, 2. 3. 2. Conductio, 15. Quæ conductio.

TRITICUM est generale nomen ad omne id, quod in area tentatorio modo appellatur per excellentiam, frumentum. Tritico modo dicitur meleca, gl. i. in l. tritum, §. 4. de verb. obligat.

Vide verbo, Conductio, 15.

TRIVULVI moneales aris, argenti, & auri flatores dicebantur, l. 2. §. constituti sunt, de origine iuris.

Triumviri capitales dicuntur, qui carceris custodiam habebant, & cum animaduerti oporteret, interuentu eorum beneplacitum, l. i. §. si quis, de re iudicata.

Triumviri præerant incendiis arcendis: qui nocturni dicti sunt, eo quod ex cubicis agebant, l. i. de officio præfecti vigiliæ.

Triumviri dicti quia quilibet eorum tribus præerat, qui custodiam ignis habebant, gl. i. ibi.

TRUTINAE dicuntur statera, seu balancæ, gl. trutinas, in l. cum de lanionis, de fundo instructio.

Vide verbo, Statueræ.

TVBULI dicuntur canales fictiles varijs vibus accommodati, gl. admodos, in add. marg. in l. quidam, 12. de seruitutibus, viban.

Tubuli dicuntur vasa quædam lapidea ita repleta parietis, per quæ transit ignis ad superiora, vel in balneum immittitur, gl. admodos.

Vide verbo, Fistula.

TVVS dicitur foramen cloacæ, unde purgare coluinas aq. vel tubus, siue fistilis, siue ex alia quavis materia est fistula, per quam coluinas ducitur, vel tubus, & ibi add. marg. in l. de cloacis.

Reliqua verbo, Cloaca, Turmarij.

TVRYM dicitur ad tecto, quasi tegurum, l. turgurij, 180 de verborum signifi.

Tugurij appellatio omne ædificium, quod rusticæ rei magis custodienda conuenit, quam urbanis ædibus significatur, ibid.

TYM, & tuncidem significat, gloss. fin. in l. 4. §. fin. de conditionibus & demonstr.

propter TVMYLYM, & scandalum aliquis postponitur, & fugit, quæ aliter non fieret, l. penultim. & ibi add. marg. ad legem Corneliæ de falsariis.

Reliqua verbo, Sedesio.

TUNDITIO extremitatem temporis significat, l. 4. §. fin. de condit. & demonstr. l. in substitutione, 12. in fin. & ibi gloss. penultim. addit. margin. de vulgatis.

Tunc, dictio iuncta cum verbo præteritis temporis refertur ad tempus mortis, l. po. & ibi gl. i. & add. marg. de testam. tutela.

Vide verbo, Conductio, 15.

TVRS dicitur, ubi est tumultus, vix hominum, vel quinquedecim: sed tres, vel quatuor homines non dicuntur turba, l. 4. §. fin. de bonorum rapinæ.

Turba fieri non dicitur quando due taxam commiserunt, ibi.

Turba multitudinis hominum dicitur turbatio, & cæcus: ubi autem aliorum, ibidem.

tutela omnium tutorum incipit adita hereditate ab vno heredum, & antea nullus erit prior, & sic non potest dici, vnum ante alium, gl. i. in l. a. C. de testam. tutel.

tutela eundem ne cuiuslibet liceat ab initio debent tutores, vel curatores iurare se non esse creditores, vel debitores minoris, gl. hoc autem, in auth. minoris. C. qui dant tutores.

tutela administratio facilius committitur diuiti, quam pauperi, d. gl. i. in l. p. huiusmodi. §. C. de suspectis tutor.

tutela, vel curae diuisio fit facta à iudice, vel testatore, vnum ex alterius administratione non tenetur, nisi per dolum ob culpam aliquam suspectum non remoueri, vel raris remouit, cum alter horum non soluendo fit effectus, vel accusatus de suspecto, & collusit patiendo se superari propter aliquam pecunie quantitatem, l. i. & ibi gl. f. C. de diuid. tutela.

tutela, vel curae si fit diuisa à tutoribus propria auctoritate, minor ob id non prohibetur vnum ex tutoribus, vel curatoribus conuenire, ita ut actiones, quas aduersus alios habet, ad eundem transferat, d. l. i.

tutela diuisio fit facta à iudice, vel à testatore vnumquemque minor pro sua tantum administratione debet conuenire, l. 2. Cod. de diuidend. tutela.

tutela, vel curae diuisio si non fit facta, poterit pupillus vnum ex tutoribus eligere, & totum debitorum exigere cessione actionum ipsi competentium contra tutores et facienda, ibid.

tutela voluntaria munera nihil derogat priuilegiis, l. voluntaria, l. 2. C. de excusat. tutor.

tutela carptam non potest quis dimittere: fallit tamen, in marito vxori suae curatore dato, in silentiano principis, & in absente causa reipub. & tunc maritus, & in exco, ignis, furdo, vel muto, & valudinario facto post tutelam fuisse, gl. i. in l. 2. C. tutor, vel curator.

tutela, vel cura non visitatur, licet perueniat ad eum casum, à quo incipere non potest, §. sed & quis, & ibi gl. i. tam solum, in auth. vt hi, qui obligat. si habere.

tutela fraudulenter administrantes, etiam si satisfierint, sunt ab ea remouendi, §. si Infr. de suspectis tutor.

tutela in suscipere non cogitur quis in loco, ubi domicilium non habet: si tamen velit, recte potest suscipere, & post tutelam de ea conueniri potest, l. heres, l. 9. §. 1. & ibi gl. domicilium, de iudiciis.

tutela, vel curam suscipere iurati non compelluntur clerici in sacris constitutionibus monachi, l. generaliter, a. C. de episcopis.

tutela suscipere compelluntur iurati clerici, vel monachi, non viuentes clericatibus, vel non defunctis Ecclesiae, cum cessante causa cesset effectus, ibidem.

tutelarum tria onera in vna domo sufficiunt, l. §. de excusat. tutor.

tutela in suscipere possunt dimittere exco, mutes, furdi, furiosi, & mente capti, ac valudinarum post tutelam eam facti, post tutelam, 4. §. eod.

tutela in suscipere possunt deponere absentes causa reipub. & etiam illi, qui se natorum dignitate consecuti sunt, gl. pen. in l. administrantes, 4. §. eod.

tutela gestis creditur non solum is, qui vel ipsam gessit, vel alij gerendam mandauit, sed & qui satisfactionem à conatore recepit rem saluam pupillo futuram, & qui permittit administrationem tutelae, nec talis potest se defendere constitutionibus, quae iubent prius conueniendum eum, qui gessit, l. res tutores, §. de administrat. tutorum.

Reliqua verbo, Fratres, l. 1. Nominatus, Appellatio, l. 2. §. 1.

TUTELA triplex est testamentaria, datua, & legitima, gl. i. in l. i. C. de testam. tutel. gl. permittum, in §. permittum Infr. de iudiciis.

tutela, quae deferretur matri, & a qua legitima est, neque ex legibus xij. tab. sed ex constitutionibus, & iuris auctoritate, cum alius legitimis praefertur, §. gl. pe. & ibi add. marg. in l. i. quis sub conditione, l. 1. de testam. tutela.

tutela si fit excludit mater per transitum ad secunda vota, tutela reddit ad legitimam, §. superius legitimum, alias ad datiuam, §. ibi.

tutela si fit excludit mater per transitum ad secunda vota, poterit ipsa hodie petere tutorem, quem velit, ibi.

tutela legitimam ex lege xij. tabularum deferuntur agnatis, & consanguineis, item patronis, & his, qui ad legitimam hereditatem admitti possunt: & hoc ex eo, quia qui sperant hanc habere successionem tuerentur bona, ne dilapidarentur, l. 1. de legitimis tutoribus.

tutela legitima deferretur filiis adoptiuis tantum, §. gl. 2. ibi.

tutela legitima agnatione non inspecta hodie deferretur proximis, sicut & hereditas, sed secus est iure Digestorum, quia non succedebant cognati ex lege xij. tab. gl. prouidentia, ibid.

tutela legitima iure antiquo Digestorum agnatis deficientibus deferrebat cognatis, §. gl. prouidentia, & ibi add. marg.

tutela legitima si apud hostes sit frater, non deferretur agnato inferioris gradus: sed interim alius tutor datur, d. l. i. §. si apud hostes.

tutela legitima non deferretur patroni filio, si patronus apud hostes sit: sed interim alius tutor datur à iudice, ibi.

tutela legitima tollitur per capitis diminutionem, etiam minimam, ipsius pupilli, vel ipsius tutoris legitimam: ceterae autem non tolluntur, l. 2. & ibi gl. i. de legit. tutor. gl. i. in l. tutela, de tutel. §. §. f. & ibi gl. si de legit. tutor.

tutela legitima transit ad liberis etiam adoptiuis, & emancipatis: ceterae tamen tutelae non transeunt, gl. i. in l. 2. de legit. tutor.

tutela legitima ex qua patronus deferretur ex lege xij. tab. specialiter, & nominatim delata non est ex lege: sed ex mente, & per consequentiam hereditaria, quae ex ipsa lege patronis datur, l. 3. eod.

tutela deferretur agnatis mortuo patre ab intestato: id est sine testamento, vel cum testamento liberis filiis tutore non dato, l. intestato eod.

ad Tutelam legitimam vocatur illi, qui sunt in pari gradu agnationis, §. li. reliquo, cum seq. eod.

tutela legitimam nanciscitur proximus agnatus: & si plures sint in eodem gradu, omnes admittuntur, l. si plures, eod.

tutela plures non facit numerosus pupillorum: sed diuersitas, & separatio pa-

trimoniorum, gl. i. in l. liberrum, l. 6. §. si de excusat. tutorum.

Tutela legitima semper cedit testamentaria, l. si tutor reipub. l. si duobus, de tutela, & ration.

Tutela datua cedit legitimae, d. §. si duobus, & ibi gl. impuberis.

in Tutela legitima proximior agnatus interim dum est minor, & quoad fiat maior, in locum eius datur curator, d. gl. impuberis.

Tutela etiam masculinorum ad auunculos ex lege duodecim tabularum non deferretur, l. 1. C. de legit. tutel.

Tutela legitima ex lege xij. tab. ad patruos, si se non excusauerint deferretur, l. 1. & ibi gl. 2.

Tutela legitima deferretur etiam ad eos, qui sunt de nouo sortiti, ius agnationis, d. gl. 1.

ad Tutelam iure pratorio admittuntur auunculi, & alij cognati, sicut & eodem iure ad successionem ipsi admittuntur, ibi.

Tutela legitima sicut & hereditas deferretur hodie proximis non inspecta agnatione, & cognatione, dummodo sint illi masculi, & perfectae aetatis, & nulla lege prohibeantur suscipere auct. sicut, C. eod. §. fin. auct. de hereditibus ab intestato, col. 9.

Tutela legitima deferretur secundum ordinem, & gradum, quo ad hereditatem vocantur: sed si plures existant in eodem gradu, magis idoneus est eligendus tutela periculo omnibus imminente, qui ad tutelam vocatur, & cum tacita hypotheca bonorum proximorum in eodem gradu, auct. sicut, & d. §. si.

Tutela officium iure legitimum pertinet ad agnatos pupilli, nisi capitis diminutionem sustinuerint, l. 2. C. de legit. tutel.

ad Tutela legitima excludit agnatos maximam, media, & minimam capitis diminutionem, l. 1. ibi.

ad Tutelam pupillarem feminarum tam consanguineus est frater, quam patruus, & ceteri legitimi saluo iure agnationis, n. ante vocatur, l. 3. C. eod.

ad Tutelam legitimam vocatur etiam frater, etiam post minimam capitis diminutionem, gl. 2. ibi.

ad Tutela onus illi sunt admittendi, qui & successionis habent emolumentum, nisi fuerint minores: quo casu licet admittantur ad successionis emolumentum non tamen ad tutela onus, l. fin. & ibi gl. si C. eod.

Tutela, quae deferretur matri, tamen est legitima, neque datua: sed est anomala, vel extraordinaria, gl. §. in auth. matri, C. quando mulier tutelae officio.

Tutela, vel curam iure cognationis possunt suscipere presbyteri, diaconi, §. in 9. tra. quatuor menses, ex quo vocati sunt, apud iudicem competentem in scriptis declarauerint talem aduocatum, l. i. in l. i. tutoris, C. de administrat. tutorum.

Tutela officium subire non possunt mulieres, nisi fit mater, vel auia, quae omnibus ex latere venientibus praefertur, solis testamentariis praecedentibus, §. fin. in auth. de hereditibus ab intestato, col. 9.

ad Tutelam lege civili vocari possunt lector, cantor, & alij clerici, qui non prohibentur ad tutelam vocari, gl. hoc fecerit, in §. Deo auctem, in auth. de sanctis, episcopis, col. 9.

ad Tutelam legitimam vocatur agnati, non solum quando is, cui tutores dante poterat, non fecit testamentum: sed etiam quando fecit: sed quantum ad tutelam pertinet, intestatus decessit, quod tunc etiam potest accidere, cum is, qui datus est, viuus testatore decessit, §. quod autem Infr. de legit. agnat. tutel.

Tutela deferretur agnatis, non omnibus simul: sed proximior in gradu: & si plures sint in eodem gradu, deferretur ad omnes, qui sunt in eodem gradu, §. h. Infr. de capitis diminutione.

Tutela hodie sicut hereditas aequaliter deferretur tam ad agnatos, quam ad cognatos, gl. gradu, ibi.

Tutela lex deferret secundum naturam successionum regulariter, §. pe. Infr. de legit. patron. tutel.

Tutela datua adimicilo testamentariae excludit legitimam, quod non potest facere per se, gl. i. in l. i. C. de testam. tutel.

Tutela legitima praecedit datiuam, fallit tamen quandoque, gl. datium, in l. qui testamentum, 4. §. de excusat. tutorum.

Reliqua verbo, Agnatio, a. Cognati, Tutor, 39. 40. Auct.

TUTELA testamentaria datur etiam filiosam, gl. vt tutela, in l. si maritus, 47. 10. famul. creit.

Tutela dies cedit ab adita hereditate, & immediatè illa potestas transit à testatore in tutorem, l. tutores, §. gl. i. in l. nemo, §. de testam. tutel.

Tutela testamentaria praecedit omnes, nisi quando tutor datus est à iudice pendente additione hereditatis: quia tunc datius praecedit, gl. i. in l. si hereditas, 10. eod.

in Tutela testamentariae attendimus nouissimam scripturam, d. l. si hereditas, §. 1.

Tutela testamentaria excludit legitimam, & datiuam: sed ubi non est testamentaria, legitima excludit datiuam, & deficiente legitima succedit datiuam, gl. off. pe. in d. l. si quis.

Tutela testamentaria dicitur, quando mater, vel auia data est tutrix in testamento, ibid.

Tutela testamentaria, & legitima non se compatiuntur: sed bene testamentaria cum datua, gl. i. in l. i. C. de test. tutela, & gl. in principio. Infr. de Aduano tutore.

Tutela testamentaria praecedit datiuam, gl. off. tutelam, in l. qui negotiationem, §. testamento, de administrat. tutorum.

Tutela testamentaria durante non habet locum datua, quando testamentaria tenuit ab adita hereditate, vt cum liber datur: sed etiam cum seruus: quia tunc oportet prius manumitti gl. i. in l. si pupillorum, §. C. de testam. tutel.

Tutela testamentaria deficiente succedit legitima, gl. off. in rub. Cod. de legitima tutela, l. si autem, in §. 1. eod.

Reliqua verbo, Tutor, 13. §. quae l. 8.

TUTOR & excusatio non datur, nisi causa cognita, gl. decretum, in l. nec quicquam, §. ubi decretum, de off. proconsul.

ad Tutela excusare se potest quis per epistolam, vel per nuncium: sed non absens, ibidem.

Tutela plures non facit numerosus pupillorum, sed patrimoniorum separatio, l. 3. de excus.

3. de excusator. glo. item tria, & ibi add. marg. in § item tria, in fin. de excusator.

Tutela nam suscepisse dicitur ille, qui tribus fratribus tutor datus est, qui inditum patrimonium habent, d. l. 3.

Tutela tres habens ad quartam vocari non debet, & si sit vocatus, ipso iure non valet quartæ vocatio, l. 2. §. si. & l. 4. & ibi gl. illam, de excusatorum.

Tutela duas habens ad tertiam vocatus si appellaverit lata sententia super excusatione proposita, pendente appellatione, ad quartam non potest vocari: sed terminus illius appellationis expectatur, & in ea succumbens quartam repellit, si non succumbet: quia tunc a quarta non habet excusationem ob id, nisi alia sibi competat excusatio, d. l. 4.

Tutela duas habenti si deferatur duæ diversis temporibus, prior præfetur posteriori: si verò in simul deferatur, illa præfetur, quam deferens declaraverit, l. 2. d. 2. eo.

Tutela duæ si simul dentur habenti alias duas à diversis iudicibus, recurritur ad superiorem, ut eligat vnam ex illis, gl. eliger. ibid.

Tutela tres si habeat pater, vel filius, vel frater, qui est in eiusdem potestate, quæ spectant ad periculum patris sui, quia voluntate patris sui administrabat, tam patri, quam alii filius competat excusatio: scilicet si voluntate eiusdem patris non administrabat, licet pater de peculio teneatur, l. 5. & ibi gl. si. eodem.

Tutela filij sui emancipati si pater tamen legimus tutor administraret, illa tutela connumeratur inter tres tutelas, quæ excusationem præstant, l. si quis inter, l. 8. eod.

Tutela nondum susceptam facili potest quis evitare excusando, se gl. deponere, in l. vtrum, §. ex facto, de minor.

Tutela iam susceptam non potest quis recusare, nisi trans mare causa reipub. abest, vel sit silentiarius, vel consiliarius principis, vel ratione senatoriæ dignitatis, vel nisi transfudit domicilium iussu principis, vel sit factus cæcus, usufructuosus, vel similis conditionis, quibus casibus procul deponitur, ibi.

Tutela susceptam ad tempus deponitur illi, qui reipub. causa absunt: sed non trans mare; & qui alicui negotiationi à principe sunt præpositi, ibid.

Tutela excusatio data tutori, vel curatori absentibus adolescentibus, ipso iure non tenet, & ideo absque restitutione reponuntur in pristinum statum, glo. reducere, ibi.

Tutela suscipere milites prohibetur à lege, gl. 2. in auth. sicut, de legitima tutela.

Tutela patroni libertus non potest se excusare, glo. l. in l. 3. Cod. de excusatorum.

Tutela excusationes sunt proponende intra quinquaginta dies, gl. 2. ibid.

Tutela se excusare non potest monoculus, sed bene cæcus ambobus oculis, l. frater, §. & ibi gl. 1. C. de glo. l. in l. 1. C. qui morbo se excus.

Tutela, vel cura se excusare potest exactor tributorum durante tempore exactionis, vel ille, cui princeps curam alicuius rei mandavit, exactores, l. 10. & ibi gl. 1. C. de excusatorum.

Tutela, vel cura excusari possunt absentes causa reipub. quandoque ad annum, quandoque ad plus, & quandoque in perpetuum, gl. 1. ibid.

Tutela excusantur Romæ patres habentes tres liberos incolumes, & de quorum etiam statu non ambigitur in Italia verò quatuor in provincia quinque, l. 1. C. qui numero liberorum, in prin. Inst. de excusatorum.

Tutela excusationem habet cæcus, surdus, mutus, aut furiosus, aut perpetua valetudine detentus, l. 1. C. qui morbo se excusant, glo. aduerfam, in §. sed & propter, Inst. de excusatorum.

Tutela, vel cura excusationem habet septuagenarius, l. 1. C. qui ætate se excus.

Tutela, vel cura quartæ excusationem habet, habens tres tutelas, vel curas eodem tempore, non defunctoriæ id est transitorie, vel affectatæ, l. 1. & ibi glo. 1. C. qui numero tutelarum.

Tutela, vel cura excusationem quandoque trium tutelarum, vel curarum administratio non sufficit, quandoque vnius tutela sufficit, & sic relinquatur iudicis arbitrio, gl. 1. ibi.

Tutela, & cura officium interdicitur episcopis, & monachis, sed presbyteris, & aliis clericis in quibusdam casibus permittitur, §. Deo autem, in auth. de sanctis, episc. col. 9.

Tutela tres diversarum domuum simul iunctæ non præstant immunitatem à civilibus muneribus: sed à quarta se, l. tutela, Cod. de excusatorum munerum, lib. 10.

ad Tutela excusationem non profunt liberi adoptivi patri adoptivo: sed bene profunt patri naturali, §. sed adoptivi, Inst. de excusatorum.

ad Tutela excusationem, profunt nepotes ex filio mortuo: sed non ex filia, ibi dem.

ad Tutela, vel cura excusationem profunt filij superstitēs: sed non mortui, nisi in acie fuerint mortui, ibi.

ad Tutela excusationem non profunt filij non nati, licet sint concepti, gl. defuncti, ibi.

Tutela, vel cura excusationem habet admistrans res fisci, quoadm administrat, §. item diuus, Inst. eod.

Tutela, vel cura nova excusatur in totum absens causa reipub. sed ab antiqua tutela, vel cura excusatur tantum durante absentia, §. item qui reipub. Inst. eod.

Tutela excusatur ille, qui habet publicam potestatem: id est publicum magistratum: sed à tutela iam suscepta non potest se excusare, §. & qui potestatem, Inst. eod.

Tutela non excusatur quis propter litem, quam habet cum pupillo, nisi sit omnium, vel maioris partis bonorum, §. item propter litem, Inst. eod.

Tutela excusationem præstant alicui tres tutelas non affectatæ, quam diu ab eo administrantur, sed ab eo affectatæ non præstant excusationem, §. item tria, & ibi gl. 1. Inst. eod.

Tutela plurium pupillorum, vel cura eorundem bonorum veluti plurium fratrum computatur pro vna tutela, ibi.

Tutela quarta non excusatur habens tres tutelas, si illæ sint leues, vel leuissimæ,

& ideo si vna illarum, vel quarta superueniens brevi tempore suadente est, quæ infra femine gl. item tria, & ibi add. marg. ibi.

Tutela excusatione præstat pauperas, & infirmas, propter quas quis nec quidem suis negotiis interesse potest, scilicet si possit interesse tutelas, sed & propter, & ibi gl. 1. Inst. de excusatorum.

Tutela excusationem habet perpetua valetudine detentus, glo. aduerfam ibi dem.

Tutela excusationem non præstat furor: sed interim datur curator, ibi dem.

ad Tutela, etiam si velint, non admittuntur furdus, & mutus, & ideo quoadm ad illos, improprie ponitur excusatio, ibi.

Tutela excusationem habet ignarus litterarum, si sit simplex, & rudis: scilicet si sit sagax in eorum, §. similiter, & ibi gl. 1. Inst. eodem.

Tutela excusationem habet tutor testamentum datum propter inimicitias, & ob id, si supponatur, & a pupillo vexetur, §. item si propter inimicitias, Inst. eod.

Tutela excusationem, quam habet, perdit, qui pater pupillorum pronam se administratum vult, ibi dem.

Tutela non excusatur quis, ex eo, quod sit ignarus patri pupillorum, si non esse, Inst. eod.

Tutela excusationem habet, qui ibi domicilium non habet, ubi datus est, glo. 1. ibi.

Tutela datus, vel legitimæ excusationem præstant inimicitie capitales, quas quis cum pater pupillorum, vel adulatorum habuit, si reconciliatio non fuit lequata, §. inimicitie, Inst. eod.

Tutela excusatur, qui status controuersiam passus est à patre pupillorum, si vel si mouet status questionem ipsi pupillis, nisi calumniose moueat, §. item is, qui & ibi gl. 1. & add. marg. Inst. eod.

Tutela excusationem habet maior 70. an. sed minor 25. an. ad tutelam, vel eam non admittitur, §. item maior, l. 1. eod.

ad Tutela pater non admittitur miles, etiam volens, nisi sit veteranus, §. item & in milite, & ibi gl. 1. Inst. eod.

Tutela excusationem habent docentes Grammaticam, Rhetoricam, vel Medicinam Romæ, vel in patria sua intra numerum deputatum: scilicet si non sit intra numerum, vel sint extra patriam, §. item Romæ, & ibi glo. 1. Inst. eod.

ad Tutela admittitur clericus, usque ad decimum etiam gradum, cum vñus ad illum gradum ad successione admittatur: tunc tamen canonicè possunt intant per, & si de per tutela etiam promouit, non tamen conueniunt, nisi quando illi tutor non requiritur, glo. nec volens, & ibi add. in idem & in milite, Inst. eod.

Tutela excusatur docentes scientias triuales Romæ vel in patria sua, si sine consilio intra numerum scilicet tamen est in decem, & ibi gl. 1. Inst. eod.

Tutela excusatur non habet ille, qui duos huius, & duas tutelas administrat, l. 1. C. qui numero tutelarum.

Tutela non excusatur legum doctor, nisi Romæ, vel in consilio principis sit assumpti, gl. l. in §. item Romæ, Inst. de excusatorum.

Tutela excusatur philosophi, qui docent in naturalibus, ibi.

Tutela excusationem vnam proponens, & non probans, potest intra statuta tempora iam proponere, & probare, §. qui autem, & ibi gl. 1. Inst. eod.

Tutela volentes se excusare non debent appellare, sed intra 30. dies a tempore, & ante de bene se excusare, si intra centum lapidem sint ab eo loco, ubi tutores dati fuissent, verò sunt vltra, ad proponendum excusationem habent vnam diem pro quolibet vigesimo miliano, & 30. dies, dummodo non sint pauciores quinquaginta, & qui autem, & ibi gl. 1. Inst. eod.

Tutela onere non liberatur ille, qui falsis, vel iniustus excusationibus, etiam si per ignorantiam liberatus est, & teneatur à tempore dationis, §. si & ibi glo. 1. Inst. eod.

Reliquæ verbo, Appellatio, §. Excusatio, 2. usque ad 5. versus, l. 2. Tutor, 48. usque 37. litterarum, Silent, 109. Vel tudinarius, Sententia, 11. Aum, Contrahens, 4.

Tutela finitur per pupilli adoptionem, & per omnem pupilli capitis diminutionem, gl. ne esset in l. nec ei, §. eorum, de adoptione.

Tutela finitur, quando pupillus adoleuit, vel mortuus est, & tunc executio sententiae non fit in tutorem, glo. si in l. si quis caus.

Tutela quandoque finitur pupillo adhuc existente pupillo, gl. vlt. in l. 3. §. si pupillus, de excusatorum.

Tutela finitur si ipse pupillus captus sit, quo casu datur curator bonis, l. si arrogari, & ibi gl. pupillus, de tutela.

Tutela finitur finitur satisfactiones iudiciales datæ à tutore, l. tutor pro pupillo, 29. de administr. tutorum.

Tutela non finitur relegatione: nisi quando relegatus est perpetuus, l. si sine herede, §. si & ibi add. marg. & glo. si eodem.

Tutela finitur non solum pubertate, sed etiam morte tutoris, & pupilli, l. 4. de tutelis, & rationibus.

Tutela finitur etiam mortuo conutore quantum ad suam partem, nec accrescit superstiti, d. l. & ibi add. marg.

Tutela finitur per captiuitatem tutoris, cuius fideiussores, vel defensor, vel curator bonis capiti tutoris datus conueniri possunt actione tutelæ: si tamen tutor fuerit reuersus postliminio, recipit priuilegiam tutelam, l. si pupillus, §. fin. cum l. seq. eod.

Tutela, vel cura multis modis finitur, glo. mueris, in l. tutori, 20. Cod. de neq. gestis.

Tutela pupillorum non finitur si licet vnus ex pupillis ad actum adultam peruenit, l. 3. C. de testam. tutela.

Tutela finita potest additus tutorem testamentum datum à patre conueniri ad actum tutelæ ad reddendum id, quod sine ex administratione debetur, l. pen. Cod. eod.

Tutela propter absentiam tutoris causa reipub. etiam interim datur curatore in

ut locum, non finitur etiam tutore reuerso, quem non excusant liberi inter-
venientes, d. l. 1. §. 1. C. in quibus causis tutor, vel curat. hab.
tela finitur periculum administrationis tutelae, nisi sit administratio ta-
li negotio, quod sit admittum cum aliis negotiis inceptis ante finitum tu-
telam, quo casu periculum talis negotii non finitur cum tutela, l. si. & ibi gl.
in C. de periculo tutorum.

tela vna ex tribus pubertate pupillorum, vel zrate adolefcentium finitur, loco
initae tutelae, vel curae alia potest substitui: licet nondum ratio tutelae fuerit
diministrata, l. 1. C. qui num. tutel.
tela ratione naturali introducta est, qua finita redditur ratio administratio-
nis, §. si. Infitur, de Atiliano tutore.
tela finitur octo modis, & ad istos modos possunt omnes alij modi reduci, &
aut hisse licet quando tutor remouetur, vel suspectus, & quando deponitur
propter crimina, vel in feruitorem redigitur, item quando tutor, vel pupillus
in iustitiam moritur, vel quando conditio est adimpleta, item per capitis
diminutionem, & quando capitur ab hostibus, vel arrogatur, item quando pu-
pillus perentit ad pubertatem, item quando ad causam, ad quod datus est tutor,
interum est, item quando propter aliquam causam tutor excusatur, gl. in rub.
Infit. quib. mod. tutela finitur.

tela finitur pubertate, quae in masculo est statim completo xiii. anno, in fe-
mina est completo xij. anno, in principio, Infit. eod.
tela finitur aduentu conditionis, sub qua data erat testamentum, §. item finitur,
Infit. eod.

tela finitur morte pupillorum, vel tutorum, §. finili mod. Infit. eod. gl. in p.
soluitur. Infit. de societate.
tela omnis finitur capitis diminutione maxima, vel media: sed minima capi-
tis diminutione tutoris, si se in adopcionem deditur, legitima tantum ru-
tela finitur: sed testamentaria, vel datus non, §. sed & capitis, Infit. quib. mo-
d. tutela finitur.
tela omnis finitur capitis diminutione pupilli, vel pupillae, etiam minima, ibi.
tela qui bus modis finitur, ostendit modum finitur autoritas officij ad-
iuncti tutori, gl. si. & ibi additio, in §. si. Infit. eod.

Reliqua verba, Tutor, l. 9. §. vlt. 122.

tela durante oritur obligatio naturalis, & civilis: sed non oritur inde actio,
nisi tutela finita, §. gl. obligari in l. tutorem, §. de admin. tutorum.

tela durante non nascitur actio tutelae: ex tunc tamen actiones: veluti furti,
damni iniuriae, condictionis, competunt aduersus tutorem etiam adhuc admini-
stratum: sed non intertatur a pupillo, dum tutor administrat, l. si tutor recipi.
§. si. & ibi gl. p. & l. §. de tutelae, & rationibus distrah.
tela actionis privilegium perditur, si post pubertatem tutela actio per stipu-
lationem nouetur, l. alium, §. 2. de nouatio.

tela actio, & accusatio non se compatiuntur, gl. fin. in l. 1. Cod. de suspectis
tutor.

tela actio non est locus, vbi est locus accusationi de suspecto, & vbi est locus
tutelae actioni, non est locus accusationi de suspecto, ibi.

tela actio, & accusatio possunt cooccurrere, quando quis datus est tutor ad
tempus, & ea tutela finita datus est iterum, & non habet contorem, qui prio-
ris tutelae nomine cum conuenientiam potest accusari de suspecto pro prima
administratione, quod etiam in secunda male cum actum praesumatur, &
infametur, ibi.

co Tutela actione conueniri potest, qui non est nec esse potest tutor, gl. 2. in l. 1.
C. de eo qui pro tutore.

tela actio non praescribitur longo tempore, l. tutores, §. C. arbitrium tutoris.
tela actio cum hereditibus, quomodo etiam contra faucefcores competunt, l. penult.
C. eod.

tela actio extinguitur pro illa parte, ad quam pupillus succedit tutori, & non
in pluri, l. si. C. de contrario iudicio tutore.

tela actio non nascitur, nisi ea finita: sed aliae actiones recte nascuntur: sed
non exerceant ea durante: & ratio differentiae est, quia ea in actio tutelae sit
generalis, non potest pluries nasci: quod sensus est in speciali actione negotio-
rum gestorum, vel id alia, gl. post pubertatem, & ibi add. in §. si. Infit. de Atili-
ano tutore.

tela actio datur in simplicem, & propter dolum, & latam culpam, & locum: est
etiam alia actio, qua tenetur tutor de rationibus distrahendis: & datur in du-
plum, & propter dolum tantum, & in duplo continetur vel periculis gl. si. ibi.

tela actio datur contra tutorem, & heredes eius: sed actio de rationibus dis-
trahendis datur contra tutorem tantum, & vna inuenta altera denegatur,
licet plus sit in ea, & contrarietate est in actione tutelae, & furti, quae secum
competit, ibi.

Reliqua verba, Actio, 233. vlt. 238. Pupillus, 28. 29.

Tutor in genere, in l. 1. vlt. 7.

Tutor honorarius, 9.

Quod potestas tutoris pupilli, & eos, quos tenentur potes, 9.

Quis possit esse tutor, vel non, 10.

Quod nos, qui possunt dari tutores ex testamento, vel non possunt, 11. 12.

Quod tutoris testamentarii, & eorum dationem, 13. vlt. 18.

Quod datus ad tempus, in dictis, vel sub conditione, & dationem curatris interum,

19. 20.

Quod dationem tutoris in testamento, & eius confirmationem, & datio-
nem alterius in eius locum, 21. vlt. 25.

Quod dationem tutoris in locum tutoris testamentarii defuncti, remoti, aut excu-
sati, 22. 26.

Quod dationem tutoris a iudice, in l. 27. vlt. 29.

Quod iudicis, qui dare possunt tutores, 31. 32. 33.

Quod dationem tutoris de ciuitate pupilli, vel actum, & quod bona eius in
diuersis ciuitatibus, 34. 35.

Quod dationem tutoris, vel curatris habenti tutorem, vel dandum curatorem fi-
nita tutela, vel eo absente, 36. 37. 38.

Quod tutores legitimos, 39. 40.

Quod cautionem rem pupilli saluam fore, 41. 42. 43.

Quod lesio, sine pupilli, & cautionem de defendendo, & de ratum habendo, 44. 45.

Quod amittitur tutorum rem pupilli, 46. 47.

Quod excusatio nem, 48. vlt. 57.

Quod suspensus tutoris, & occupantes tutelam datus, nummis, & eorum remotio-
nem, 58. vlt. 66.

Quod creditorem, vel debitorem pupilli datum tutorem, & exigendum de se, 67.
vlt. 71.

Quod ementem nomine pupilli, & acquirendam obligationem, 72. 73.

Quod alienationem, & obligati nem rerum pupilli, & eorum amissionem ob can-
nis cessationem, 74. vlt. 80.

Quod dantem, vel accipientem mutuum pecuniam, & eius sursum, 81. 82. 83.

Quod contractum, & ad obligationem, transiitionem, remissionem debiti factum
a tutore, 84. vlt. 87.

Quod auctoritatem praestandam, 88. vlt. 92.

Quod plures tutores, vel omnes, aut vnum ex illis administrantem, & conceden-
tem, 93. vlt. 98.

Quod contorem, & eius malam administrati nem, diuisionem tutela, & eius
heredem, 99. vlt. 103.

Quod administrati nem gerendam, & eius omissionem, 104. vlt. 109.

Quod consentiendum tutorem, contorem, vel magistratum, 109. vlt. 112.

Quod pecuniam pupilli exigendam, & dependendam ad emptiorem praedatorem, &
eius sursum, si non deposuerit, & solutionem eius, 113. vlt. 118.

Quod finitima tutelam, & quando d. finit tutor esse, in l. 1. vlt. 122.

Quod delictum, contum, ciuitatis, & morum, dolum, & euersionem, 123.

Quod redditum rationum, legatum liberationis reddendum, & dandum quod
ea tutela sentit, 124. 125. 126.

Quod dationem minorem, dotis, alimentorum, & illis dandi fili, parentibus, &
vitiis pupilli, & aliis expensas, & donationes pro pupillo, 27. vlt. 131.

Quod periculum rei pupillaris, & nominum debitorum, & aliorum, 132.

Quod emendam rem pupilli a tutore, vel interceptentem, vel conuertentem rei pup-
illi in viuos, l. 13. 134. 135.

Quod falsum tutorem, 136.

Quod factum tutorem, & non reddendam rem pupilli, 137. 138.

Quod heredem tutorem, 139. 40. 141.

Quod aliorum, procuratorem, & gestorem tutoris, & res tutoris, 142. 143.

Quod condemnationem tutoris, & solutorem, & condemnationem pro tutore, vel no-
mine pupilli, 144. 145. 46.

Quod agendum, vel accipiendum nomine pupilli, & suscipiendum iudicium, & ap-
pellationem, & sursum de calumnia, in l. 1. 47. vlt. 151.

Quod hypothecam bonorum tutoris pro administratione, & conductorem vestigi-
um, vel contrahentem cum fidei, 152.

Quod additionem, agnitionem bonorum possessionis, & restitutionem fideicommissi,
153. 154. 155.

Quod matrimonium, & sponsalia pupilli, num. 156. 157.

Quod praetorem, 158.

Tutor & dicuntur, qui habent vim, & potestatem tuendi eam, qui propter i-
nteritum se vendere negat, §. est autem, Infit. de tutelae, & gloss. 1. in l. 1. de
tutelis.

Tutores dicuntur quasi tutores, ac defensores, d. §. est autem, & dict. l. 1.

Tutor datur inuitus, & inuito etiam dati potest, glo. vis in d. §. est autem, & glo.
improbitur, in §. permittitur, Infit. eod.

Tutor datur etiam volens, & volenti etiam quandoque datur, glo. vis in add.
marg.

inter Tutorem, & pupillum, & tutorem, & adultum dicitur quasi contractus,
gl. contractum, in l. verum, §. ex facto de minor.

cum Tutore mittis agitur, quum cum procuratore, cum tutor gerat ex necessi-
tate, sed procurator ex voluntate, gl. audiri, in l. cum mandato, eod.

Tutor vel curator si domum suam extollit contra seuitutem, debitam & libris
pupilli, vel minoris, tenetur tutela, & etiam competit negotiorum, & pupillo,
vel minori contra tutorem, vel curatorem datur alius tutor, vel curator, l. al-
terius, & ibi gl. & ratione, & gl. si si feruitus reddetur.

Tutores, qui tutelam occupant nummis datis, & qui perito accepto operam de-
derant, ut non idoneus tutor daretur, extra ordinem puniuntur, nec remouen-
tur, ut suspecti, in eos, & ibi gl. de tutelae.

Tutoris officium non restringitur propter liberationem a defuncto sibi factam,
vel propter voluntatem patris, aut interuentum, siue consilium maium matris
pupilli, l. quidam decedens, §. 1. de administratione tutor.

Tutores personam pupilli representant, gloss. mag. in l. 1. inter tutores, §. 37.
eodem.

Tutor mutans statum durante tutela secundum diuersitatem personae tenetur, l.
tutorem, §. eod.

Tutor filiusfam. & postea factus paterfam. si tutelam gerit, pro vt gerit in singu-
las res, vel tempora, velut ex pluribus causis obligatur ciuiter: sed inde
non oritur actio, nisi demum finita tutela, d. l. tutorem, & ibi gloss. obli-
gari.

Tutor iussu facere cum consilio alienius: siquidem est particeps officij, tenetur
cum require, & sequi: alius non, l. Titium, 48. & ibi gloss. dedisset,
eodem.

Tutoris absentis causa reipub. bonis potest dari curator, l. si tutor reipub. §. de
tutelis, & rationibus.

Tutor non potest mandare actiones pupilli sibi maioris instantiae, etiam procura-
torem simplicem faciendo, nisi a se iure contestari, l. restituere, 29. §. si. & ibi gl.
potest, ad Trebel.

Tutor potest sustinere vicem duorum: scilicet tutoris in authorando, & iu-
dicis: sed non ritum vicem, l. 1. & ibi gloss. 1. de manumiss. vni-
dicta.

Tutoris quietatio valet, nisi inter ipsum, & eum, cui est facta, sit collusum, l. qui
solum, 12. de manumiss. testam.

Tutore relicto dicitur relicto a pupillo, l. Thais, 4. de tutoris, & ibi add. mar.
NNNN 3 de iude;

de fideicommi. libere.

- Tutor, vel curator non potest petere in servitutem pupillo, quorum tutelam, & res administraverit, l. cui necessitas, 19. §. propositi. de liberali causa.
- Tutor, qui fecit sibi relinquere in testamento illud, quod testator pupillo volebat relinquere, tenetur pupillo ad duplum: ↑ reprob. gl. incidit, in l. Titio, 16. ad municipal.
- Tutoris, vel curatoris forsitan redempti arbitrium contra paternam voluntatem admitti periculum est, l. pe. C. de sponsal.
- Tutor diratus durante tutela præsumitur sua industria, & labore, & non ex bonis pupilli diratus, gl. in l. extamfi vxoris, C. de donatio. inter vitum.
- Tutores, vel curatores debent constitui minoribus in loco, in quo matrimonium habebat, & morantur, vel in patria sua ad eam restituendam, quando minores non possident quidquam in loco domicilii, neque vbi originem ducunt, l. i. C. vbi perantur tutores.
- Tutor non potest constitui minoribus, ratione domicilii, nisi sine ibi facultates, ↑ gl. vbi morantur, ibid.
- Tutores, vel curatores prodigorum, amentium, pupillorum, & adulatorum, & simillum ab initio litis omnibus modis dictas personas tenentur defendere, & instruere licet acceptam, & preparatam, l. si & ibi gl. 1. C. de admin. tut.
- Tutor finita tutela debet admonere pupillum de petendo tutorem, gl. 2. in l. si. §. in personis, C. eod.
- Tutor dari non debet habenti tutorem ante eius remotionem propter crimen suspecti gl. recusationem, ibi.
- Tutori testamenti factio obtutela non denegatur, neque de bonis suis aliquid donare prohibetur, l. de successione, 17. C. eod.
- Tutor si induxit tutelam, ut sibi relinqueret, quod pupillo relinquebat, tenetur pupillo ad interesse, gl. 2. in l. pupillorum, 2. C. eod.
- Tutor, vel curator si non impluerit conditionem vellem pupillo, poterit pupillus vel agere contra tutorem, vel etiam petere restitutionem, ut non implentur conditionem possit adimplere, ibi.
- Tutores, vel curatores donec debent substitui in locum defunctorum, l. a. C. de tutore, vel curatore, qui satis non dedit.
- Tutorum omnium non est par, permissibile causa, l. pe. C. eod.
- Tutor si fecit sibi relinquere, quod pupillo volebat aliquis relinquere, non tenetur pupillo, ↑ gl. 2. in l. quidquid, 7. C. arbitrium tutelæ.
- Tutor contra suam voluntatem non tenetur pupillo providere, ibi.
- Tutoris, vel curatoris absentia quicquam stipulationi pro pupillo, vel adulto habere non nocet, l. i. C. de auctor. præstan.
- Tutor debet esse, qui ad pupilli defensionem non inhibeat affectu, l. humanitas, 21. C. de excus. tutorum.
- Tutores tantum dantes non tenentur subsidaria actione: sed bene qui satisfationem exigere debent, §. fin. Instit. de satisfatione tutorum.
- Tutores, vel curatores in domibus, vel agris minorum servum fugitivum suscipientes tenentur ad servum tum alio pari, vel ad 20. solidos, l. 4. & ibi gl. 4. C. de serv. fugiti.
- Tutoris defectum iudex ex certa scientia potest supplere, l. bonorum, & ibi gl. si. & add. marg. C. qui admittit.
- Tutor ab illam pupilli, quam consuevit, non potest facere sibi necessariam hereditatem, & si instituit eam, remanet ancilla, & iussu pupilli potest hereditatem adire, & acquirere pupillo, l. 3. C. de necessariis servis.
- Tutor filius suis si sit datus servus sine libertate, ex ipsa datione tutelæ præsumitur ei tutor pupillorum etiam libertatem imposuisse, l. quidam, Cod. de necessariis servis.
- Tutor solus non potest fideicommissariam libertatem a pupillo servis debitam procurare, nisi pupillus sit infans, quo casu solus tutor potest, l. pe. & ibi gl. 1. C. qui manumittere.
- Tutor non potest libertatem a pupillo certo tempore servis debitam ante illud tempus præstare: postea autem possit solus, gl. 1. ibid.
- Tutor omnibus fiduciatius est legitimus, sed non convertitur, gl. 1. in l. 3. Cod. de exceptio.
- Tutor integræ vixit, non prodigus, vel malus debet essetia & pater debet esse talis, gl. eorum, in l. si. §. minores, C. de sententia passis.
- Tutorem quandoque habet, qui in patris potestate est: sed regulariter est contra, gl. neque tutor, ibid.
- Tutor & curator possunt, & coguntur etiam inuiti testimonium dicere vtraque parte volente, §. quoniam verò, & ibi gl. prohibitione. in authent. de testib. col. 7.
- Tutor certe rei dari non potest: sed curator sic, gl. 1. in l. 3. C. de in lit. iurando.
- Tutor datur principaliter personæ, secundario rebus, gl. 1. in l. 4. de testam. tutelæ, l. quia personæ, 14. & ibi gl. 1. eod. l. propter litem, 24. §. si. & ibi gl. datus, de excusa tutor.
- Tutor non solum rebus: sed etiam moribus pupilli præponitur, cum plures, 13. §. si. de adm. tutorum.
- Tutor datus simpliciter intelligitur datus ad universa bona, l. propter litem, 24. §. si. & ibi gl. datus, de excusa tutorum.
- Tutor datus personæ pupilli principaliter: secundario tamen datur rebus, §. ad certum, & ibi gl. personæ, Instit. qui testamento tutores, gl. si. in l. tutores, C. de excusa tutorum.
- Tutor dari non potest soli personæ, rebus deductis, d. §. ad certum, in add. marg.
- Tutor dari potest certis rebus, quæ designant universitatem veluti rebus Aphricæ, vel Hispaniæ, d. §. ad certum, & ibi add. marg. & ibi gl. certe.
- Tutor ad certam litem licet regulariter non possit dari: potest tamen ex speciali causa certe rei, vel causæ dari, puta ad adeundam hereditatem, ad quod non est datus curator, & ideo datur Aequilanus curator, ibi.
- Tutor certe rei licet non possit dari: tamen potest a patre filio naturali in his rebus, quas pater ei dedit: quia datur in illis rebus secundario, non principaliter, gl. si. in l. si. C. de confirm. tutor.
- Tutoris, vel curatoris officium gratuitum, & necessarium est: fed procuratoris spontaneum, gl. pe. in l. 1. & gl. emptori, in l. servum Titij, mandat.

Tutoris, vel curatoris officium est necessarium: quia ex quo est, tenetur erigere, & cessante hac necessitate, finitur officium tutoris, vel curatoris, gl. minoris, in l. tutori, 10. C. de negot. gestis.

Tutor datur in ius: sed curator non datur in ius, nisi ad litem: quandoque tamen cogitur, ut velis, gl. 1. in l. 1. & gl. 1. in l. 1. de tutelis.

Tutor, vel curator adulti potest dari in ius, gl. in ius, & ibi add. in l. 1. §. quæritur, de curatore bonis dandi.

Tutor datur in ius, & in ius, nisi adulto extra iudicium, gl. muneris, in l. tutor, 20. C. de neg. gest.

Tutor, vel curator dicitur domini pupilli, & eius rerum, auth. vt hi, qui obligatas fe habere in principio, vt multis, col. 6.

Tutor in re pupilli tunc habetur loco domini, cum tutelam administrat, non cum pupillum possidet, l. qui fundum, 73. §. si tutor, de viciap. pro emptore. l. tertium, §. §. qui tutor, de furtis.

Tutores, & curatores habentur vice dominorum in rebus pupilli, & furtis, l. si qui in purem, 6. si tutores, & ibi gl. vice dominorum, quod vi, aut clam, gl. 1. tutor, in l. 4. §. si pupillo, de viciapio.

Tutorem habere non potest servus, nisi in duobus casibus, gloss. 2. in l. 1. de excus. telis.

Tutorem alium, & non datum poterit habere filius naturalis, imò & legitimus emancipatus, si pater non possit esse tutor ex aliqua causa, & sic iudex de alium, gl. 3. in l. 1. C. si contra matris voluntatem.

Tutorem non potest habere pupillus, nisi sit liber: nam si servus sit, non potest habere, cum non sit sui iuris, quod est necesse ad id, §. autem, & ibi gl. libero, Instit. de tutelis.

Tutorem habere potest pupillus, si dubium sit, an sit liber, d. gl. libero.

Tutor quandoque datur servus, ut quando libertas fideicommissaria, & hereditas relinquitur ab eodem præstanda, tunc poterit servus cogere, vt institutus ad eam hereditatem, & ad id datur servus tutor: vbi verò ab eo hereditas, ab alio libertas relinquitur, non potest prius, nisi præstata sibi libertate: tunc enim cogit alium heredem adire, & sibi restituere, ibi.

Tutor certe rei, vel causæ dari non potest, §. ad certum, & ibi gloss. Instit. qui testamento tutores dari.

Tutor in dubio præsumitur ignorare fe datum tutorem, nisi pupillus probe de scientia tutoris, cui incumbit onus probandi, l. quidam, §. si. cum l. seq. de admin. tutorem, gl. 2. in l. quinquaginta, 6. C. de excusa tutorum.

Tutor si vult, potest probare fe ignorare tutorem datum: ex necessitate tamen non tenetur, gl. 1. in l. hoc autem, 7. eod.

Tutorem, vel curatorem scire fe datum debet probare pupillus, vel minor, gl. 2. in l. test. scilicet, C. de admin. tutorem.

Tutor, qui dicit fe ignorasse, quod fuerit datus, debet probare assertam: ignorantiam, si pupillum potest, quod contra ipsum, vt quia interfuit testamenti, vel publice secebat, vel ad suam domum fuerit denunciatum, ↑ gl. si. in l. pen. C. de periculo tutorum.

Tutor qualitercumque sciat fe datum tutorem, sufficit ad hoc, vt renecat a tempore talis scientie de periculo, l. quidam, §. si. fin. de administ. tutor.

Tutoris dario quando tenet, interim dum tutor ignorat fe datum, non imputatur ei, quod non gesserit, gl. si ibi.

Tutor si sciat fe tutorem, nec aliquam excusationem sibi competere, statim imputatur ei, quod non gesserit: sed si sciat sibi competere aliquam excusationem, & non persequatur eam, tenetur de tutela a tempore, quo iussus est gerere, vel ex quo lapsa sunt tempora excusationis, ibi.

Tutor si sciat fe tutorem, & sibi competere excusationem: sed eam non proponat, & persequatur, & vincat, nullum periculum tutelæ spectat ad eum: sed si succumbat, tenetur, ex quo iussus est, ibi.

Tutor aliena bona fidem agnosce, l. quoties, §. §. sicut autem, de administ. tutor.

Tutorem alia causa est, alia eorum, qui reipub. negotia administrant, l. Tutor, 46. §. eod.

Tutores, vel curatores creati non possunt absentes causa legationis, l. scire, 21. §. eas, qui de tutor. b. datis.

Tutores creati possunt non constituti, vel Senatores filius Senatorum, vel consiliarios, & ipsi consiliarii, vel Senatores filius eorum, qui non sunt ex consiliariis, vel Senatoribus, l. & qui, 22. eod.

Tutores pupillorum possunt esse nobiles, & eorum, dict. l. & qui, & ibi gloss. 1.

Tutor debet esse certus, & etiam ille, qui datur, gl. 1. in l. tutor incertus, 20. de constam. tutela.

Tutor restitutione operis ipsius, & moliorum fide debet restituere domum pupilli, si ruinam patitur, aut deformatum ædificium, quod pater, vel ille, cuius heres est minor, ei reliquit, l. lex, qui tutores, 22. C. de administ. tutor.

Tutor, vel curator si restituit ædificia pupilli, quæ ruinam patiuntur animi, reditus plus minoribus conferre, quam per fraudes pretia diminuta accepta ex venditione domus, ibi.

Tutor, vel curator prius debet ædificium minoris collapsum restituere, quam novum fabricare, gl. collapsum, ibi.

Tutor, vel curator quando vult ædificium minoris collapsum restituere, debet probare, quod est restitutum, & quod eger sumptibus, ipsum ædificium in presentia plurium a iudice visum, gl. restitutione, ibid.

Tutor authenticus dicitur, qui præstat omnes præter testamentarios, gl. non l. tutor, 10. de tutor. b. datis.

Tutor testamentarius potest esse testis in testamento, sed in causa pupilli non potest esse testis: sed debet in alterius, gl. 1. in l. qui testamento, 20. de testam.

Tutor maiorem dominationem habet in pupillum, quam curator in aduultum, vel furiosum, vel similes: quia tutor principaliter datur personæ: sed curator rebus, gl. committitur, in l. 4. §. si rem pupilli saltem fore.

Tutor simpliciter datus intelligitur datus ad universum patrimonium, §. datus. Instit. de excusa tutor.

Tutor potest dari sub conditione expressa: sed a iudice non potest: quia factum testatoris in eo, quod defuit, potest suppleri per iudicem factum iudicis non debet suppleri, nisi per iudicem: & id eo si in iungitur, ut patet, & per se testatorum gl. p. r. d. ibi add. marg. in l. muto, §. 1. de tutela, glo. testamentaria, in p. §. 1. idem erit de iustis, tutoribus, in p. §. 1. de testam. r. uel.

Tutor sub conditione datus, deficienti conditione non est tutor, l. 1. tutor, §. 1. de testam. r. uel.

Tutor si testamento datus sit sub duabus conditionibus, veluti Titius cum potest, tutor esse: Titius, si natus ex Asia venerit, tutor esse, ultima scriptura attenditur, d. 1. tutor, §. fin.

Tutor vult, & idem si primo potest dandi sub conditione, vel contra testamentum datus sit, non solum scripturam attendimus, glo. tutor, in l. si heredes, l. 1. o. §. 1. eod.

Tutor testamentum ex die, vel ad diem dari potest, non aliis, l. penult. & ibi gl. tutor esse, de excu. tutor.

Tutori testamentum sub conditione dato si alius medio tempore ex inquisitione a iudice datus sit, tutor testamentarius adueniente conditione potest agere tutelam cum tutore dato: quia definitur esse tutor, l. si tutor reipub. §. 1. de testam. r. uel, & rationibus distrahens.

Tutorem testamentum vsque ad tempus dato, finito tempore cum eo potest agi tutelam actione, ibid.

Tutor testamentum a patre datus, etiam sub conditione, ideo potest dari quia praesumitur, quod pater beneficiat in dando etiam sub conditione, glo. 1. in l. 1. C. de testam. tutela.

Tutor testamentum dari potest vsque ad certum tempus, vel ex certo tempore, vel sub conditione, vel ante heredis institutionem: sed a iudice non potest dari ita, §. 2. ad certum, & ibi gl. posse. Inst. qui testam. tutores. l. tutor, §. 3. de test. tut.

Tutor si testamentum sub conditione, aut ex certo die datus sit, quamdiu dies, aut conditio pendebat, a patre tutor dabatur Romae cum tribunis: sed in provinciis a praefidis provinciarum, §. 1. Inst. de Atiliano tutore.

Tutor potest testamentum dari vsque ad tempus, ibidem.

Tutor testamentum si fuerit datus pure, tamdiu tutor datus habet locum, quamdiu ex testamentum nemo heres exsit, ibid.

Tutores testamentum dari ad certum tempus, eo tempore adueniente deponunt tutelam, §. penult. quibus modis tutela finitur.

Tutoris datio, quae fit in testamento, recipit expressam, vel tacitam conditionem, glo. 1. in l. actus legitimi, §. 8. de regul. iur.

Tutor etiam legitimus a testatore si fit datus sub conditione, vel ex die, medio tempore alius tutor a iudice dari debet, l. si quis sub conditione, l. 1. de testam. tutela.

Tutores quidam dari si appellauerint, & quidam absint causa reipub. curatores inter eos dari debet, qui fungatur tutela, nisi ex necessitate pro aduenda hereditate, l. 1. & ibi gl. §. de tutoribus datis. Cum in vna, §. 1. de appell.

Tutor, vel curator potest dari in locum absentis, qui eo non reuerit, aut mortuo perseverare in tutela, & durat in ea vsque ad tempus pubertatis, l. quicumque, & ibi gl. r. de tutel.

Tutor non datur alicui in locum patris capiti propter paternam reuerentiam, gl. 1. ibid.

Tutorem habenti quod datur tutor propter aduersam tutoris valetudinem, vel senectutem, qui magis administrator rerum, quam curator esse intelligitur, l. 1. eod.

Tutor si non fuerit ita agrotus, quod debeat dimittere tutelam, in locum eius curator datur interim, & sanatus rursus recipit tutelam, non solum, l. 2. §. fin. de excu. tutorum.

Tutor ob infaniam temporalem non excusatur a tutela: sed interim datur curator: sanatus rursus recipit tutelam, §. fin. l. idem Vlpianus, §. 4. eod.

Tutor a iudice potest dari sub conditione tacita: sed non sub expressa, propter fauorem pupilli, necdum conditionis existentia expectatur, bona pupilli negliguntur, & perant, l. muto, §. 1. & ibi gl. sub conditione, & ibi addit. de tutela.

Reliqua infra num. 48. v. §. 8. C. sup. num. 3.

Tutor si reliquit aus nepoti vult patre, a principio tutoris datio est inutilis: mortuo tamen patre viuo aus confirmatur ex lege Velleia, & videtur potius datur ex lege, quam ex testamento, glo. vel ex lege Velleia, in l. tutelae, de capitis diminutione.

Tutor potest dari muto, cui potest authorari, l. muto, §. 6. de tutel.

Tutor sub conditione expressa a iudice dari non potest, & si datur, nulla est datio, d. l. muto, §. 1.

Tutor a iudice potest ita dari, si faceret: talis datio non habet in se conditionem: admoitionem: quia non est aliter, quamvis non adiciatur, committitur tutela, nec gerere permittitur, nisi fatidando, ibi.

Tutores alij dantur speciali iure in locum furiosi, & muti, & furdi tutoris testamentum dari, l. penult. eod.

Tutores muti, furdi, & furiosi si fuerint dati a testatore: quia propter aduersam valetudinem non desunt esse tutores: quia propter aduersam valetudinem non desunt esse tutores: possunt tamen ipsi deponere tutelam, §. gloss. final. ibidem.

Tutores dari non possunt formine a testatore, vel a iudice, nisi ipse specialiter a principe filiorum tutelam posuisset, l. 1. eod.

Tutorem testamentarium habenti datur a iudice, quando testamentarius excusatur, vel remotus est a tutela, glo. penult. in l. si quis sub conditione, de testam. tutela.

Tutor testamentarius confirmatur a iudice, etiam si patruus ex test. legitimus tutor ab intestato futurus, quando nomine pupilli dicitur, intestatum decessisse patrem, vel falsum testamentum esse, l. idem tutor, §. 1. eod.

Tutor non erit ille, qui se in testamento tutorem pupilli scripsit, nisi testator subscripserit: quo casu datus in eodem testamento dari debet tutor a iudice, neque excusationem habet, quod manu sua se scripserit, nec ut suspensus potest remoueri, l. ex sententia, §. 2. eod.

Tutor testamentum si fuerit datus Titius cum duo Titij fuissent, si non appareat,

de quo senserit testator, neuter eorum erit tutor, nisi alter eorum decesserit viuo testatore, quo casu superstes erit tutor, l. duo sunt Titij, §. 1. & ibi gloss. 1. eodem.

Tutores dati in testamento nullo propter preteritionem posthumum debent confirmari a iudice, idemque tutores dantur a iudice posthumum nato ex praesumpta voluntate defuncti, §. 1. patr. §. 1. & ibi gl. 1. & add. marg. eod.

Tutores testamentum recte dari poterit filijs, vel nepotibus, quos habet in potestate, & tunc non est necessaria confirmatio a iudice, l. 1. de confirm. tutor.

Tutorem testamentum si dederit ille, qui non potest dare, veluti mater, patronus, aut aliquis extraneus, iudex inquit personam eius, si apta sit, & confirmabit, ibidem.

Tutor testamentum si sit datus ei, cui non potest dari, veluti pater filio non existenti in potestate & filius decessit, tunc iudex cum confirmat simpliciter, & sine inquisitione, ibid.

Tutor filio non potest dari a matre in testamento: & si sit datus, confirmari debet a iudice ex inquisitione, nec ante habet se necesse excusare, l. 1. & ibi gloss. 1. eodem.

Tutor testamentum a matre datus filio, & a iudice ex inquisitione confirmatus, si se excusat, amittit legatum, d. gl. 1.

Tutor testamentum a matre si sit datus filio instituto, vel non instituto: in neutro casu valet datio, & in utroque opus est confirmatione iudicis: sed cum cura non instituitur, debet fieri maior inquisitio, quando cum cura instituitur, d. gl. 1.

Tutorem dare potest pater non capitis filio existenti apud hostes, & hoc propter ius postliminii, glo. penult. in l. muto, §. 1. de tutel.

Tutoris datio quando est nulla ipso iure, non imputatur ei, si non gerat, glo. §. 1. in l. quidam, §. 1. de administr. tuto.

Tutor testamentarius, cui legatum est in testamento, & postea in eodem testamento substitutus est pupillo, licet repudiando opus tutelae perdat legatum non tamen perdit ius substitutionis, l. amicum, §. 3. de excu. tutor.

Tutor a patre datus in non solenni testamento: aut non ut lege praecipiebatur, confirmandus est ad tutelam gerendam, perinde ac si testamentum tutoris erit, nec facilius teneatur, quia patris testimonium sufficit, l. 1. & ibi glo. fin. de confirm. tutor.

Tutorem si patronus, vel aliquis extraneus testamentum dederit impuberi, si cum impubere instituit heredem, iudex debet eum confirmare cum inquisitione: sed si eum non instituit, nec cum inquisitione, nec sine inquisitione confirmari potest talis tutor, l. 4. & ibi gl. 1. eod.

Tutor a patruo testamentum datus si confirmatus sit a iudice sine inquisitione, teneatur iudex de mala administratione, & tutor tempore depositus tutelae facilius non fit, nec voluntas eius, qui tutorem non potest dare, negligenter magistratuum excusat, l. tutores, §. eodem.

Tutor a patre testamentum datus, & ab eo heres instituitur confirmatur a iudice cum inquisitione, vel sine inquisitione: praestita tamen satisfactione, §. 1. de tutel. & ibi gl. 1. de tutel.

Tutores a patruo, vel matre, vel extraneo, & a iudice maiori confirmati ex inquisitione, vel sine, non teneantur satisfacti: sed si a minore, §. 1. de excu. tutor.

Tutor filio impuberi, vel curator puberi datus a patre in minus solenni testamento, confirmatur a iudice sine inquisitione, l. 1. filio, eodem.

Tutor filio naturali, cui nihil relictum est, non potest dari a patre, & si fit datus, tunc sine inquisitione non confirmatur, l. naturalis, & ibi gl. 1. eodem.

Tutor filio legitimo, & naturali a patre recte potest dari etiam si nihil ei relictum sit, si datus sit tutor filio naturali, quem pater instituit, vel aliquid relictum sit, si filius non habeat alia bona, etiam sine inquisitione confirmatur tutor: sed si habeat alia bona, tunc in bonis, quae habet a testatore, decernitur tutor sine inquisitione, sed in aliis cum inquisitione, §. gl. 1. & ibi.

Tutor an ex inquisitione recte datus sit, quatuor considerantur: scilicet quod is dederit, qui dare potuit, & quod ille accepit, cui fuerat dandus, & si datus sit, cuius dandi facultas erat, & quod pro tribunali decerneret interpretum sit habita morum tutoris inquisitione: d. l. naturalis, §. fin. & ibi add. marg. glo. 2. in l. penult. C. de confirm. tutor.

Tutor filio legitimo datus a patre in minus solenni testamento, licet sine inquisitione confirmetur: nihilominus tamen tunc debet iudex inquirere, an patris voluntas in eo durauerit: si quidem durauerit, iudex confirmabit eum sine inquisitione: sed si non durauit, & hoc appareat, non confirmabit, l. 1. in confirmando, de confirm. tutor.

Tutor filio legitimo datus a patre in minus solenni testamento confirmatur sine inquisitione, si pater durauit in eadem voluntate: quod praesumitur, ut quia proximo mortis tempore tutores non iure scripserit: sed si ante annos plurimos pater dederit tutores ut medio spatio facultates filijs tutoris diuini possent, vel si morum improbitas celata, & ignota emerisset, aut inimicitias cum patre defuncto existerent, non debet confirmari, ibid.

Tutor filio inutiliter a patre datus non confirmatur, si post dationem inimicitias habuit cum patre, vel mores improbos habuit, vel cum filio aliquem contractum damnosum pupillo miscuit, d. l. in confirmando, cum l. seq.

Tutores inutiliter dantur in testamento non iure facto, vel non facto, ut leges praecipunt, vel dari a matre, vel filio emancipato, aut dari codicillis testamentum non confirmatur, glo. inutiliter, in l. tutores, §. 4. o. curatores, de admin. tutor.

Tutor inutiliter testamentum datus debet petere se confirmari a iudice, d. l. tutores, qui, §. curatores, & ibi gl. & qui de administratio. tutorum.

Tutores inutiliter dari si administratae, & nequam confirmantur a iudice, §. 1. tenentur de peulio: & si vnus non est solvendo, alter tenetur pro eo, d. §. curatores, & ibi gloss. 1. eod.

Tutorem dare filio suo non potest mater ita, ut teneat datio ipso iure, & de per se debet confirmari sine inquisitione, si filius sit institutus a matre: sed si non sit institutus, tunc cum inquisitione, l. pater, §. 7. o. mater, & ibi gl. non potest, de leg. 2.

Tutoris datio recte facta annullatur, si viuo pater pupilli tutor mortuarius, vel si aliquo privilegio excusatur, vel si non possit esse tutor, propter aetatem eius cui tutor fuerat datus, §. 1. mater.

Tutoribus testamentum datis si testator dixit, quod quantum filio suo daturum

Tutor dari non potest ei, cuius pater in hostium potestate est: & si datus sit, non valet datio: curatur tamen bonis, & non personis dari debet, ne medio tempore pereat, d. 5. §. 1.

Tutor dari non potest ei, cuius pater deportatus est: quia in eo non est fictio, quæ est in reuelo ab hostibus, gl. pe. in l. muto, c. 6. §. 1. cod.

Tutor a iudice datur pupillo, si nondum adita sit hereditas, ex qua tutor testamentarius speratur, l. si hereditas, 1. de testam. tutela.

Tutor dari non potest a iudice seruis alienis pure, nec cum liber erit: sed bene a testatore, gl. si liber, in dict. l. si hereditas, §. 1.

Tutor quilibet dari non potest a iudice, nisi sit ei subic. glo. fin. in l. tutor incertus, l. o. eodem. glo. 1. in l. quæro, 3. §. 1. ibi gl. 1. de testam. tutel.

Tutor datur a iudice in casibus, in quibus legitimus non potest esse tutor: vt quia est debitor, vel creditor pupilli, & datus tutor definit esse statim: atque legitimus deserit esse debitor, vel creditor pupilli, l. si impuberi, 13. de tutoribus dati.

Tutor darius definit esse legitimo tutore superueniente, & satisfactante rem pupilli saluam fore, ibid.

Tutor dari potest ei, qui de statu suo litigat, & datio valet vsque ad pubertatem, si liber sit: & si liber non sit, vsque ad finem causæ, l. ei, qui, 17. & ibi gl. si. cod.

Tutorem quando datur ex inquisitione, debet inquirere, an tutor dandus sit bonus vel malus, etiam si senator daretur tutor, l. in dando, 18. eodem.

Tutor non debet dari a iudice ille, quem pater pupilli prohibuit esse, l. scire, a. 1. §. 1. eodem.

Tutores quando dantur ex inquisitione, debet iudex inuelligere etiam mores eorum, neque sufficere ad fidem facultates, & dignitates eorum, sicut & bona electio, & benigni mores eorum, d. l. scire, §. eos, qui.

Tutores creare non debet iudex eos, qui se ipsos volent ingerere, aut vt creentur pecuniam dant, nisi sint idonei, d. l. scire, §. fin. & ibi glo. fin.

Tutores vt creentur, si aliqui pecuniam dant, aut se ingerant, pueri debent ibid.

Tutores & curatores dari a iudice si fuerint absentes, adhuc vt sciant se datos, sique admittunt, vel se excusent, debet iudex eis notum facere intra 30. dies, ex quo creati fuerunt, & extunc currunt eis tempora excusationis, l. fin. & ibi gl. 1. & si. cod.

Tutor datus a iudice ipso iure est nullus, vbi habet locum tutela legitima, glo. si. in l. 1. C. de testam. tutel.

Tutoris dationem impedit error in qualitate, hoc conditione personæ tutoris, etiam error: sicut vt propria, quæ reuocant obuenit, in qua tolerabilis foret ignorantia, gl. datus, in add. marg. in princ. Insuper, qui testam. tutoris dari.

Tutor a præfide non potest dari seruis, gl. testamentum ibid.

Tutor a testamentario, vel legitimo ab hostibus capto, datur darius, qui definit esse tutor, si capus ad ciuitatem reuerfus sit: quia reuerfus iure postmissionis recipit tutela, §. ab hostibus. Inst. de Atilia tutor.

Tutor darius datur ex inquisitione, & tenetur cauere rem pupilli saluam fore, §. sed ex his, Inst. cod.

Tutorem datus debet inquirere facultates eius, an sit parces oneri iniuncto, item requiritur bona conseruatio, gl. & inquisitione, ibidem.

Tutor incertus nec hodie potest dari, veluti qui prius Capitolium ascenderit: quia quamuis potest possit certificari: tamen poterit venire talis ribaldus, quod pupillo prouium non erit contra id, quod iura intendunt, §. tutor autem, & ibi gl. incertus, & ibi add. Inst. de legatus.

Tutor darius interce personæ post certificandæ dari non potest: testamentarius tamen recte potest dari, gl. incertus, in add. ibi.

Tutori iudex debet manifestare, in faciem, vel ad domum se tutorem esse datum, l. scire, §. qui autem, de excusat. tutorum.

Tutor Romæ datus curator tantum ille, qui a præfide vbi, vel a prætor, vel testamentario Romæ confectus, §. si iugentibus adificis datus est, l. pe. §. si a prætor, de excusat. tuto.

Reliqua verbo, Datio, Incertum, Index, 48. Magistratus, 1. 1. 13. Mater, 14. 15.

TUTOR dare potest legatus proconsulis, l. 1. de tutoribus datis.

Tutorem dare potest proconsul, præfex, vel præfectus Ægypti, aut qui proconsulatum, aut moderatorem provinciarum tempore causa obtinet proconsule, vel præfide mortuo, vel ille, cui absente proconsule, vel præfide provincia regenda commissa est, ibid.

Tutorem dare potest præfex, proconsul, & eius legatus ei, qui est originarius eiusdem provincie, vel ibidem domicilium habet: sic etiam datur tutoribus ab eis illi, qui sunt iurisdictionis, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Tutores dandi ius non habet quis ex eo, quod mortuo imperium sit sibi concessum, vel sit ei concessa iurisdictione: sed ille solus habet, cui lex, vel senatus consultum, aut princeps concessit, gl. dare, ibidem.

Tutores dare potest priuatus, qui imperatui priuilegium dandi tutores, ibidem.

Tutores dandi potestas competit omnibus magistratibus municipalibus iussu præfidis, non iure magistratus, & debent illi dare eos, qui sunt de illo municipio, quod regunt vel de villa eiusdem municipij, l. 3. & ibi gl. 1. de tutoribus datis ab his, & gl. mandati, in l. 1. de offic. eius, cui mandata est iurisdictione.

Tutores dandi potestas competit hodie omnibus magistratibus, quando substantia, & facultates pupilli sunt infra quingentos solidos, d. gl. 1. in §. 1. 3. & d. gl. o. mandati.

Tutores dare seipsum non potest prætor, nec iudex pedaneus, vel compo-missarius, l. 4. de tutoribus datis.

Tutoris dationem potest mandari ei, qui non habet iurisdictionem: sed habenti iurisdictionem potest, nec mandante, §. 1. ibi gl. 1. eodem.

Tutorem dare non potest præfex provincie in futuro, vel de pemptia constitutus: & si dedit, nihil valet dictio, d. nec mandante, §. 1.

Tutorem dare possunt decuriones etiam vnum ex se, quando absumt, qui tutores dare possunt, l. vbi absumt, 19. & ibi gl. si. cod.

Tutorem dare potest magistratus municipalis etiam collegam suum, quando est parua substantia pupilli, vel quando abest præfex, vel habet præfides iussu, d. l. vbi absumt, & ibi gl. si.

Tutoris datio ad ordinem decurionum non pertinet, nisi in vno casu, gl. 1. in l. 1.

de magistrat. conueni.

Tutores dantes si non habent necesse exigere satisfactionem a tutore, rem pupilli saluam fore: veluti prætor, & quidam alij, non tenentur subsidia actione ob dationem tutoris non idonei: sed si habent accesse, d. l. 1. §. neque prætor, & ibi gl. ius esse.

Tutoris datio pertinet ad maiorem iudicem, l. 2. §. confestim, in add. margin. ad Tertullianum.

Tutorem, vel curatorem Romæ pupillis illustribus debent nominare præfectus vrbis cum decem senatoribus, & prætor: quod si solus non sufficiat, plures debet vocare ad tutelam, & quem senatus, & prætor elegerint, præfectus confirmat, & ei sic confirmato per prætorum decernitur administratio, l. 1. C. de tutor. & curator. illustrium.

Tutor pupillis illustribus, vel curator, debet nominari a præfide vrbis cum decem senatoribus, deficientibus tutoribus testamentariis, vel legitimis: & senatores, prætor, vel præfectus non tenentur in subsidium propter malam tutoris administrationem, ibid.

Tutores, vel curatores clarissimis personis in provinciis debent nominari a curialibus, qui in subsidium tenentur ex nominatione, ibidem.

Tutores, vel curatores minoribus illustribus primo nominantur a senatoribus, præfecto vrbis & prætor: deinde a præfide confirmantur, postea a prætor inreponitur decretum de administratione, gl. decretum, ibid.

Tutores, vel curatores dare debent iudices eius ciuitatis, vnde pupilli ordinem per conditionem patris ducunt, vel vbi eorum sunt facultates, l. 1. C. vbi per tutores.

Tutores dare potest magistratus iussu præfidis, gl. 1. in l. quos dicit, c. C. qui dare tutores.

Tutores hodie potest dare magistratus municipalis sine iussu præfidis: cum episcopo tamen, §. d. gl. 1.

Tutor, vel curator a præfide non potest dari in seruii conditione constitutus, l. in seruii, 7. C. eod.

Tutoris datio fauore pupillorum est inducendum, quod possit delegari habent iurisdictionem, licet sit mixti imperij: sed non est in aliis, quæ sunt mixti imperij, gl. pe. in l. 1. de iurisdictione omnium iudicum.

Tutoris datio non competit culibet magistratui, nisi ex delegatione, & ea facta §. 3 habenti iurisdictionem, ibid.

Tutoris datio mixti imperij est, d. l. 1. & gl. quolibet, in l. 3. §. si pupillus, de tutel. gl. 1. 2. in l. quos dicit, c. C. qui dare tutores.

Tutoris datio neque imperij tantum est, neque iurisdictionis tantum: sed ex utroque est, & ita est mixti imperij, l. muto, c. 6. §. tutoris datio, & gl. 1. de tutel. Tutoris datio competit ei, cui lex, vel S. C. aut princeps nominatim hoc dedit, d. §. tutoris.

Tutoris datio habet ab imperio, vt non possit delegari: habet etiam a iurisdictione, nequa constituit tantum in pecuniario commodo, & non est ibi gladius, d. gl. 1.

Tutoris datio delegari non potest, ibid.

Tutoris datio conceditur legato proconsulis beneficio legis, & non ex delegatione, ibi.

Tutores dari possunt a magistratibus habentibus iurisdictionem, iussu præfidi, & non ex delegatione, §. ibid.

Tutoris datio hodie iure magistratibus, competit omnibus magistratibus habentibus iurisdictionem, quando iacultas pupilli est infra quingentos solidos, gl. 1. ibid.

Tutorem dandi potestatem non dabit lex xij. tab. quamuis ipsa lex permittit restatori dare tutorem, §. gl. vel lex, in add. marg. ibid.

Tutor, vel curator si magistratui non obtemperauit, iurisdictionem ipse, non pupillus, vel adultus, l. §. si procurator, si quis ius dicenti non obtemperat.

Tutores dabat antea Romæ præfectus vrbis, vel prætor secundum suam iurisdictionem: nemini provincie vero dabant præfides ex inquisitione, vel magistratus iussu præfidi: hodie si pupilli facultates non excedunt quingentos solidos, defensores ciuitatum vna cum eiusdem ciuitatis antistite dant tutores præfida satisfactione, §. sed hoc iure. Inst. de Atilia tutor.

Tutores dabat præfectus vrbis, vel præfex eos, qui erant de sua iurisdictione: & si ibi non inueniantur idonei, etiam in alio loco poterat querere, & præfidi nominabat, & dabat ei, qui erat de sua iurisdictione, vel ratione originis, vel ratione possessionis, vel ratione domiciliij: & si in altero istorum trium locorum non inuenirentur in quarto loco, reducendus est ad alterum locum de his tribus, vt ibi tutelam accipiat, gl. creantur, ibi.

Tutoris datio non potest delegari non habenti iurisdictionem: sed bene habent, gl. iussu, ibid.

Tutorem dandi potestas non competebar iure Digestorum iure magistratibus: sed hodie si facultates pupilli sunt infra 500. solidos, competit iure magistratus, & gl. iussu, in add. ibid.

Reliqua verbo, Magistratus, 1. 1. 13. 1.

TUTOR dari potest etiam municipi eiusdem municipij, etiam de tutel. §. 34

Tutor dari potest non solum aliquis eius Romæ, vel alterius ciuitatis: sed etiam alicuius municipij extra urbem, gl. 1. ibi.

Tutor, vel curator a iudice datus, & ille, cui datur, debent esse eiusdem ciuitatis, vel municipij, & iudex datus debet eos habere sub sua iurisdictione, alias non tenet datio, §. ibid.

Tutor, vel curator a testatore datus, & ille, cui datur, si non sint eiusdem municipij, tenentur datio: sed tutor, vel curator potest se excusare, ibidem.

Tutor, vel curator ex alio loco potest dari a iudice pupillo alterius ciuitatis, vel loci, si in eo loco non inueniatur idoneus, ibid.

Tutor potest dari non solum eius alicuius ciuitatis: sed etiam extra habitat, dummodo sint sub iurisdictione illius ciuitatis, ibi.

Tutor idoneus si in ciuitate, ex qua pupillus oriundus est, non reperitur, perquiratur in ciuitatibus circumstantibus, & eius nomen mittere præfidi provincie, qui cum dabit, d. ius, 2. §. de tutoribus datis.

Tutores dari debent de ciuitate: vnde pupilli sunt oriundi, dict. l. diuus, in add. marg.

Tutor ortus ex alia ciuitate, vel non habens domicilium ibi, vbi nominatur, non potest creati a iudice alterius ciuitatis, vel provincie, etiam eius iurisdictioni subie-

subiectus non sit, nec tenebitur, si tutelam non administraverit, l. neque a præd. §. Cod. qui datur tutor.

Tutor certus ex alia ciuitate, vel provincia potest creari a iudice alterius ciuitatis, vel provincie, quando in ea provincia non reperitur idoneus, gl. 1. ibid.

Tutor certus ex alia ciuitate si sit creatus, & gessit, teneatur actione negotiorum gestorum, si non gessit, nulla teneatur actione, gl. 3. ibidem.

Tutor testamentum potest dari a testatore pupillo, etiam de alia ciuitate, vel provincia: sed ipse potest dari a iudice: quia darius datur a iudice inspecta sua iurisdictione, quam testator non habet, d. gl. 3. & ibi add. marg.

Tutores testamentarii possunt esse serui, & illi, qui sunt ex alio municipio, vel ciuitate, gl. 1. in l. 1. §. C. eod.

§§ Tutorum suum iuxta cuiuslibet loci bonorum pupilli dabit minori habenti facultates in diuersis locis, glo. 2. in l. 1. C. vbi petant tutores.

Tutor dari non potest Romæ, vbi est patria communis, si facultates sint in provincia, §. gl. vbi morantur, ibi.

Tutorem dare potest iudex originis, vel etiam domicilij, & eius administratio pergitur ad omnia bona: si reprobus, vbi morantur, & ibi additio.

Tutor solus propter latè diffusum patrimonium pupilli in diuersis provinciis remouitur a tutela, si non sufficiat administrationi, adiungitur ei tutor secundus in eadem provincia, si adiungatur ei curator, gl. 1. & 2. in l. 3. C. in quibus casibus tutorem.

Tutorem habenti datur alius tutor, quando bona pupilli sunt in diuersis provinciis, vel quando testamentum erat datus tutor in diem, vel sub conditione, vel si primus tutor sit transfuga, aut factus furiosus, vel etiam quando bona pupilli maxime aucta, aut quando mater tutrix transfuit ad secundam vocem, gl. 1. ibi.

Tutor italicus simpliciter datur pro rebus pupilli, quæ sunt in Italia, intelligitur tutor: sed pro rebus provincialibus pupilli datur alius tutor a iudice illius provincie, l. propter litem, 1. 4. §. de excusat. tutor.

Tutor datus expresse a iudice in rebus alterius provincie, quam vadit esse iudex, ipso iure nulla est datus: & sic non est opus excusatione, nisi datus sit ab Imperatore, vel ab aliquo alio eius iussu, glossa, & qui, in l. non solum, 1. 2. §. & qui, eodem.

Tutori testamentario propter patrimonium latè diffusum adiungitur curator, gl. præfatum, ibid.

Tutor vnus in loco originis datur a iudice originis, & alius a iudice domicilij, quando pupillus habet bona in vtroque loco, l. 1. pupillo, 27. de tutoribus datis.

Tutores filiorum aliorum Senatorum, vel inferioris gradus, licet possint esse Seniores, non tamen coguntur gerere vltra centesimum lapidem, l. propter, 2. 4. §. de excusat. tutorem.

Tutor simpliciter datus a testatore, vel a iudice non cogitur gerere tutelam bonorum, quæ sunt vltra centum miliaria, nisi essent in eadem provincia, d. l. fin. & ibi gl. licet.

Reliqua verba, Conditor, Curator, 1. 4.

§§ Tutor autem tutorem habenti dari non potest, gl. 1. in l. soler, de tutelis glo. 2. in l. 2. C. de testam. tutel. l. cum iure, 9. & ibi gl. 1. C. qui petant tutores.

Tutorem habenti datur curator, vel coadiutor propter infirmitatem tutoris, vel ex alia vltima causa non præfata impuberi auctoritate in aduenda hereditate, quod faceret curator puberis, & etiam tutor impuberis, glossa, in d. l. soler, de tutelis.

Tutorem habenti si datus sit curator, vel coadiutor ex causa, eius officium finitur finita necessitate, vel causa, neque datur, vt dicitur vsque ad certam ætatem, ibid.

Tutorem habenti datur tutor, quando tutor datus non ab hostibus captus, sed ad eos vt legatus missus, aut receptus est ab eis, aut transfugit non proditoris animo, §. gl. in l. 1. §. quis tutor, eod.

Tutorem habenti tutor dari potest, quando creuit patrimonium, glo. non potest, in l. idem fiet, 27. de testam. tutela.

Tutor peritus si sit datus habenti tutorem, eo tutore absente, quasi non habenti, datus est nulla, l. tutor, 10. de tutoribus datis ab his.

Tutor amicus dari non debet a iudice filiis fororis habentibus patrum tutorem legitimum, nec datur tutor amicus tenetur administrare, cum habeat tutorem dari alium iura prohibeant, l. si forores, 9. C. qui datur tutores.

Tutor vnus provincie rectè petit tutorem constitui ad causam, quæ in alia provincia agitur, l. tutores, qui, 40. §. rerum, de administrat. tutorem.

Tutorem habenti in provincia potest dari tutor, vel curator in vrbis, d. §. rerum, & ibi gl. curatores.

Tutorem habenti datur tutor in locum vnus tutoris mortui ex duobus testamentis datis, l. Lucius, 27. §. cum testamento, & ibi gl. datus est, eodem.

Tutorem habenti datur tutor, quando pupillus habet bona in Italia, & in provincia, & quando primus non sufficiat ad administrandum amplissimum patrimonium pupilli, l. propter, 2. 4. §. §. & ibi gl. §. de excusat. tutorem.

Tutorem testamentarium habenti alius potest codicillis dari: quia non potest: sed eorum tempore dari videtur, ac si eodem testamento datus esset, gl. 2. in l. 2. C. de testam. tutel.

Tutorem habenti vtrumque tutor datur, iure nouo non datur tutor: sed curator adiungitur, gl. in rub. Cod. in quibus causis tutorem, vel curatorem habenti.

§§ Tutor potest dari in locum absentis causa reipub. & datur donec reuertatur, glo. 2. in l. 1. C. eod.

Tutor certis ex causis alius idoneus a iudice substitui debet in locum suspecti, qui conuictus ac remotus est, & in locum exculati, vel defuncti, vel relegati, l. pe. C. eod.

Tutorem habenti curator, & non tutor adiungitur: quia tutor datus habet plenitudinem potestatis in pupillum, & eius res: vnde alius superueniens non potest habere eandem plenitudinem, quam non appetit curator, & ideo adiungitur curator, d. l. pe. & ibi gl. 1. & gl. 2. in §. pe. l. de curatoribus.

Tutorem habenti non datur tutor secundus curator habenti datur curator, gl. 1. in dict. l. pe. Cod. in quibus causis tutorem habenti.

Tutore absente causa reipub. potest dari curator in locum eius ad tempus, & tutor reuerfus suscipere debet tutelam cessante curatore, l. 1. C. eod.

Tutorem habenti datur curator, vt si legitimus tutor, vel testamentarius, vel datus non sit idoneus, gl. casibus, in §. fed & qui, in auth. vt hi, qui obligat, se habere.

Tutorem habenti non potest dari tutor, nisi in sex casibus, vt datur curator loco tutoris furdi, vel muti, vel furiosi habentis dilucida interualla, item si habet tutorem rerum vnus provincie, poterit habere alium ratione rerum, quas habet in alia provincia. item mater antequam existens tutrix alium tutorem petit dari, item quando tutor est relegatus, reclusus, vel remotus, vel quando tutor est apud hostes, non vt seruissus vt legatus, vel transfuga, gl. 2. in §. pen. l. fin. de curator.

Tutorem habenti datur tutor, quando is reipub. causa absit, ibid.

Tutor provincialis testamentum datus si administrat res Italicas, & provinciales pupilli, & pecuniam ex venditione rerum Italicas in provinciam coniciat, tutor in locum eius in rebus Italicas datur, & ei adiungitur non tenetur de administratione illius provincie, l. tutores, qui, 40. §. parcosus, de administrat. tutorem.

Tutor idem si pupillo facto pubere curator cum aliis datus sit, concutatores non possunt ex delictis admitti in tutelam, negotijs cum vt suspectum accusare: possunt tamen agere tutelam, l. 3. §. quæri, de suspect. tutor.

Tutor cui curator adiungitur, non potest conueniri actione tutelæ: quia adhuc tutor manet, §. si tutor reipub. §. §. si tutori, de tutelis, & rationibus.

Tutor si fuit deceptorus, & eius bona sint confiscata, aduersus consensum potest agi tutelæ ab eo, qui in eius locum curator datus fuit, vel a concutatore, ibid.

Tutor a curatore differt: quia tutor non datur habenti: sed curator sic: & non datur tutor ventris curatori scilicet tutor potest dari testamentario, sed curator non, nisi ad litem item tutor alius est testamentarius, alius legitimus, alius darius curator, & ideo tantum est darius, nisi furiosus item tutor datur soli pupillo: sed cyator pupillo & alii: item tutor certæ rei, vel cause non potest dari, sed bene curator, gl. 1. in l. ventri, 2. de tutoribus datis.

Tutores quondam pupillorum soluentes curatoribus eorum liberantur: sed pupillis datur restitutio aduersus solutionem, §. pecunia non sit salua, l. 1. C. si aduersus soluta.

Tutor eo cuius absentiam datus est curator, si reuertatur, eadem tutela pertinet ad eum, neque habet aliquam vacationem anni, gl. 3. in l. 1. C. in quibus causis tutorem habenti.

Tutor, eo cuius absentiam datus fuit curator, & reuerfus habet eandem tutelam, non potest interim conueniri directa actione tutelæ, sed vt sit, ibid.

Tutor si detur in locum eius, qui adhuc tutor non est, quia in diem, vel sub conditione datus sit tutor datus definit esse adueniente conditione, & potest conueniri actione tutelæ directa, §. ibid.

Tutor eo cuius absentiam datus est curator, si reuertatur, debet compelli ad administrationem tutelæ, etiam captis pignoris, gl. 1. ibi.

Tutores prius dari ad administrationem tutelæ non liberantur, eo quod ob augmentum facultatum pupilli curatores eis adiungantur, l. 6. C. eod.

Tutor, cui ob augmentum facultatum curator est adiunctus, non tenetur de gestis a curatore existente soluendo tempore finitæ tutelæ, licet postea sit factus non idoneus, ibi.

Tutori testamentario potest adiungi curator, si tutor sit infuscus propter latè diffusum patrimonium, l. testamentum, 1. C. de excusat. tutor.

Tutores vel curatores ad litem dari possunt pupillis, & minoribus, quibus mouetur questio status, cum pendente causa liberali pro libero sit habendus, l. 1. C. qui datur tutores.

Tutor, vel curator liberto ingenuus dari non potest, nisi in subsidium: datus tamen debet excusare, alius tenetur ad redditionem rationum, l. 2. de excusat. tutor.

Reliqua verba, Minor, 1. 4.

¶ Tutor legitimus primus quocumque modo esse desierit, sequens legitimus debet esse, gl. pe. in l. 1. §. quis sub conditione, 1. 7. de testam. tutela.

Tutor datus iam datur relictus superueniente legitimo, qui prius non erat, & multo magis impeditur dari, dum est legitimus, ibid.

Tutor darius si desit, veniat ad legitimum, si est: alius ad alium datium ibidem.

Tutor legitimus debet præferri tutori inutiliter dato in testamento, quando apparet inutiliter datus: scilicet quando non apparet, & dubitatur an inutiliter esset datus, l. idem fiet, 27. in add. marg. de testam. tutela.

Tutor legitimus si accuset pupillum, & contendat ad se pertinere legitimam hereditatem, pupillo debet dari alius tutor, d. l. idem fiet, §. fin.

Tutor legitimus etiam debet emancipari dicitur pater, quo deficiente si liberi perfectæ ætatis existant, fiduciarij tutoris fratris, & sororis impuberis efficiantur, l. 1. §. cum l. leg. de legit. tutor.

Tutores legitimi nemo dat: sed lex 1. 2. tab. eos facit: non tamen possunt administrare tutelam, nisi satisfecerint, l. 1. eod.

Tutor legitimus priusquam administrat, debet quinque facere: scilicet debet accipere res per decretum iudicis, item debet facere inuentarium, item iurare, & satisficere, & etiam debet promittere pupillum in defensionem non relinquere, gl. fecit, & ibi add. ibidem.

Tutores legitimi possunt se inuicem prouocare ad satisfactionem, nisi sint legitimi, d. l. 1. §. fin.

Tutorem legitimorum quidam si satisfecerint: quidam verò eorum non satisfecerint, frater non satisfacies admittitur prouocatio ad satisfactionem, glossa, non satisfecerint, ibid.

Tutores legitimi sunt fratres patris pupilli, & ex altero filio nepos patris pupilli, quia in eodem gradu sunt pupillo, l. 1. reliquos, eod.

Tutor ne sit pupillo parum magnus non potest obtrahere amita, nec matertera fratris filij, sed est pupulus matertera, l. pen. eod.

Tutores ne legitimi possint esse furdi, & muti, cum nec testamento, nec aliâ modo velletur dari possint, d. l. pe. §. fin.

Tutor etiam legitimus potest esse furdus, vel parum audiens, l. fin. eod.

Tutor

tionem unde sub conditione cogitur defendere: ut si nolle defendere, remaneat vacua possessio: sed hoc verum est in procuratore, non in tutore, vel curatore, qui preestit cogi possunt, ut respondeant, & defendant. *gl. cogitur. ibid.*

Tutores debita pupillaria, seu deposita repositores non possunt compelli satisficere pupillum rem ratam habuerunt. *l. tutores, 13. C. de admin. l. r. r. r.*

Tutor si dubitet, an sit tutor, vel an duret, vel getus ei commissus sit non debet prestare cautionem de rato: sed quod actor non patietur damnum ob id, quod tutor non sit, iudicio fuit. *gl. 1. ibid.*

Tutor, vel curator si littere capram contra minorem pupillum, vel furiosum recusat, aut subire distulerit, ut suspensus sunt remouendi, & de proprio debent damnum lacerare. *d. l. fi.*

Tutores, vel curatores munus defendendi pupillum, vel furiosum non debent desistere, imò tenentur defendere satisficendo iudicio fuit. *gl. 2. in l. final. Cod. eodem.*

Tutores, vel curatores non tenentur satisficere de iudicio soluendo, & de rato: sed tantum de iudicio fuit, & in eam causam bona minorum possunt sine decreto obligare. *d. l. fi. §. defensionem, & ibi gl. constituitur.*

Tutores, vel curatores tempore suae creationis debent specialiter, & expressim promittere, quod defensionem minorum suscipiant sine ulla dilatione, dict. *l. fi. §. fin.*

Tutor, vel curator vnus potest defendere causam minoris, si alij tutores, vel curatores defendere eam nolint, vel non possint, *l. 1. & ibi gloss. 1. C. si ex plurib. tutor.*

Tutor vnus, vel curator potest causam minoris defendere, aliis tutoribus negligentibus, quando administratio pupilli non est diuisa, vel sit diuisa se ipsis, scilicet quae lo erat diuisa a testatore, vel a iudice. *gl. 1. ibid.*

Tutor, curator, & aliae personae, quae alienarum rerum gubernationem habent, quando agunt, non tenentur satisficere de rato, nec de iudicio soluendo, quando conueniuntur, nisi de legitima creatione, vel electione tutoris, curatoris, praetuli, vel alterius habentis gubernationem alienarum rerum dubitetur: quia tunc debent illi satisficere de gubernando aduersarium indemnem, si appareat deinde non legitimam tutorem, curatorem, praetulum, vel talem personam, *gl. per alium, & ibi add. marg. in §. fin. autem. Inst. de satisficatio.*

Reliqua sup. nu. 41. 42. 43. verbo, Defendere, Defensor.

46 TUTOR in faciendo inuentarium bonorum pupilli si omisit ponere aliqua bona, puniuntur extra ordinem, & remouetur, ut suspensus, & idem quando alienat bona pupilli, quae non debuerunt alienari, *l. in eos, de tutelis.*

Tutor inuentarium non faciens, quamprimum facere potest, dolo malo fecisse videtur, & ideo ut suspensus remouetur, & alias penas patitur, nisi aliqua necessitas, & iustissima causa allegari possit, quare non fecerit inuentarium, *l. tutor, qui repertorium, 4. & ibi gl. 1. & 2. de admin. tutor.*

Tutor nihil debet gerere de tutela ante inuentarium factum, nisi id, quod modicam dilationem non recipiat, *ibid.*

Tutor debet facere inuentarium mox: id est cum commodè facere potest, & in praesentia tabellionis, & iudicis, & sufficit, quod faciat vna vice, & si quid addit bonis iterum, addatur inuentario *gl. 1. ibid.*

Tutor, qui non fecit inuentarium dolo malo, tenetur pupillo in id, quod in litteris iurauerit alius tutor, vel curator, vel etiam adultus in actione tutela, & sic finita tutela, *l. tutor, qui, & ibi gl. quod.*

Tutor, ut instrumenta exemplata in inuentario faciant fidem contra debitores pupilli, quorum nomina sunt relata in inuentario, debet curare, quod inuentarium fiat coram iudice ordinario: sed quantum ad ipsum tutorem sufficit, quod fiat per solum notarium, & extra iudicium, *gl. 1. in fi. & ibi add. marg. in l. christophis, 18. cod.*

Tutor, qui non facit inuentarium, vel pecuniam ad comparationem praediorum non deponit, vel per pecuniam depositam a se non vult emere, praedia, si plebeius sit, & inops in vinculis ponitur, donec inuentarium idonea emptio, & ut suspensus remouetur, & infamia notatur, & grauioribus poenis subicitur: si sit in dignitate positus, ut suspensus tantum remouetur, *l. 3. §. tutores, qui, & ibi gl. vinculis, de suspensis est tutor.*

Tutor si iusta causa nequit inuentarium facere, vel si a testatore remissa sit ei inuentarii confessio, non potest remoueri, nec puniri ob non confessionem inuentarii, *gl. non fecerunt. ibid.*

Tutor si inuentarium hora creditoribus destinata non fecit: sed alia postea hora, videntur creditores non fuisse requisiti, *l. fin. §. fin. & ibi add. marg. quod vi, aut clam.*

47 Tutores, vel curatores mox cum fuerint ordinati sub praesentia publicarum personarum, inuentarium rerum omnium, & instrumentorum facere debent, *l. tutores, 24. C. de admin. tutorum.*

Tutor, vel curator ante confessionem inuentarii non debent administrare, nisi quid sit in bonis pupilli, quod nec modicam sustineat dilationem, *gloss. 1. ibidem.*

Tutor, vel curator inuentarium bonorum pupilli debet facere coram vno notario, *gl. 3. ibid.*

Tutor, vel curator legitimus testamentarius, vel datarius tenetur facere inuentarium, nisi testator ei confessionem inuentarii remisit. *ibid.*

Tutor, vel curator faciens inuentarium non tenetur vocare creditores pupilli: scilicet in herede, *gl. 4. ibid.*

Tutor, vel curator non faciens inuentarium bonorum pupilli, quamprimum potest, ut suspensus remoueri potest, *gl. curabunt. ibid.*

Tutor, vel curator si inuentarium non fecerit, quasi suspectus remoueri potest, & poenis legitimis, quae contra eos determinatae sunt, subiacebit, & sunt infames, nisi testator eis remisit illud fieri, *l. fi. §. C. arbitrium tutela.*

Tutor, vel curator ante inuentarium poterit vendicare res pupillares, quae alias sunt periturae, *gl. vendicare. ibid.*

Tutor, vel curator negligens facere inuentarium eo ipso praesumitur dolo facere, nisi subit aliqua causa necessaria, *gl. pe. ibid.*

Tutor, vel curator non faciens inuentarium remouetur, ut suspensus, nisi aliquo vinculo necessitudinis, vel affinitatis sit pupillo, vel minori coniunctus, *gl. glo. ibid.*

Tutor datus in testamento pupillo factio inuentario ante aditam hereditatem non potest conuenire debitorum pupillarem nomine pupilli, *gloss. 1. in l. 1. C. de testam. tutor.*

Reliqua verbo, Inuentarium, Repertorium.

TUTOR datus si vellet se excusare aliquo titulo, & excusationis negotium fuerit dilatum ita, ut inter moras pupilla adoleuerit, etiam post eius pubertatem omficio finitio recipitur excusatio, si dilatio non dolo sed ex nec essitate contrigit, & nuptias contrahi cum adulta non impeditur. *l. si quis, 60. §. quid ergo, de ritu nuptia.*

Tutor datus duobus pupillis a diuersis testatoribus, & si ab vnus tutela excusatur, propter hoc non excusatur a tutela alterius pupilli, *l. duobus, 25. & et gl. 1. de testam. tutor.*

Tutor in excusatione si pupillis habentibus patrimonium commune, & indiuiduum, excusatur ab vnus tutela, videtur etiam excusatus ab alterius tutela, cum pro vna tutela computetur: scilicet quando separatim pupilli habent sua patrimonium, *gl. fi. & ibi add. marg. ibid.*

Tutor a iudice datus quod se excuset, non perdit legatum sibi relictum a patre pupilli, *gl. 1. in l. qui tutela, 18. cod.*

Tutor excusans se a tutela a tempore, quo a iudice iussus est, tenetur administrare, non ex quo tutor esse cepit, *l. qui iussus, 18. & ibi gl. fi. de admin. tutor.*

Tutor in excusatione si succubuit, tenetur tutela a tempore, quo debuit gerere: id est ex die iussus, si scientia non praecedat aliis ex die, quo iussus, vel scire debuit, *l. tutor, vel curator, 1. & ibi gl. fi. eodem.*

Tutoris excusatio cognoscenda est iudice sedente pro tribunali, nec potest alij delegari, *l. tutor, in add. marg. ibid.*

Tutor excusare se non potest ob id, quod illiteratus sit, dummodo habeat experientiam negotiorum, alias potest se excusare, *l. ablitet, 84. §. de excusa. tutor. fi.*

Tutor testamentum datus simpliciter ante 30 dies debet adire praedium provinciae, & possidere ut ab administratione rerum, quae in alia provincia sunt, liberetur, *l. non solum, 12. §. & qui. cod.*

Tutor simpliciter datus habet excusationem in rebus in alia provincia constitutis: sed si datus sit expressè tantum in rebus eius provinciae, vnde est, ipso iure est immunitus ab aliis, *d. §. & qui. & ibi gl. fi. qui.*

Tutor subit tutelam privilegio finito, quo excusabatur a tutela: si tamen iterum assumit privilegium, habet vacationem a tutela, dict. *l. non solum, §. qui primum. l. ibid.*

Torem excusat aduersa valetudo, quae impedimento est, quominus suis rebus, suppetere possint tamen, quod si valetudo sit ad tempus, cum excuset ad tempus, in perpetuum, etiam cum excuset in perpetuum, *l. non solum, §. fin.*

Tutor, vel curator si in scripto principis domicilium transiulerit, excusatur a susceptri tutela, vel cura, *l. idem Vipianus, 14. §. fi. cod.*

Tutor vel curator propter absentiam causa reipub. tutelam suscepit deponere potest, *gl. fi. in l. idem Vipianus, 14. §. fi. de excusat. tutorum.*

Tutores testamentarii debent se excusare a datione, dum tamen datio teneat, non alias, *gl. necesse, in l. scire, 15. cod.*

Tutor si sit in ciuitate, vbi creatur, vel intra ceterum lapidem ab ipsa ciuitate debet se excusare intra quinquaginta dies, ex quo cognouit se datum, alias post elapsos illos non admittitur: sed tenetur tutelam suscipere, *l. scire, 15. §. 1.*

Tutor si supra ciuitatem militaria a ciuitate, vbi creatus sit, abet, viginti miliaria habebit pro vna quaque die, quae cognouerit, & extra illos dies habebit alios triginta dies ad se excusandum, ita tamen, ut computando dies itineris, & illos triginta, non habeat minus 30 dies: plus autem sic a numeratione dierum itineris cum triginta diebus excedit quinquaginta, dict. *l. scire, §. qui autem, & §. aliud, & gloss. 1. in l. quinquaginta, 6. C. de excusat. tutorum.*

Tutor habitans alibi, quam in ciuitate, vbi creatur, intra statutum tempus debet excusare, nisi sit alterius ciuitatis, quibus casu si non tenetur se excusare, cum non teneat dario, *l. scire, §. consequens, & ibi gl. alterius.*

Tutor si per ambitionem obtinuerit excusationem aut per falsas allegationes, vel probationes, nihilominus est tutor, & si alius sit datus tutor in locum eius, non tenet dario, *ibid.*

Tutori non sufficit ad excusationem se representare coram iudice intra statutum tempus: quia debet dicere, & nominare omnes suas excusationes, alias repellitur exceptio post statutum tempus, nisi propter agnitionem, vel aliam necessitatem maius, vel hyemis, vel ob incertum latronum statuto tempore ad excusandum se venire non potuit, *d. §. consequens.*

Tutor volens se excusare debet ad minus vnam peciem excusationis viua voce, vel in scriptis iudici praesentare, *d. l. scire, §. oportet.*

Tutor ab auctore datus non tenetur se excusare, cum ipso iure non valeat dario, *l. scire, §. fi.*

Tutor filiorum priuati si post suscepit tutelam a se Senator, continuò potest deponere tutelam, & absoluitur ab excusatione, nisi pupilli essent filij senatoris: quo casu non absoluitur a tutela, *l. spandem, 17. codem.*

Tutor etiam si sit inferioris ordinis, vel dignitatis, non excusatur a tutela, vel cura filiorum eius, qui erat maioris dignitatis, quam ipse est, *ibidem.*

Tutor si datus sit libratius, vel calculator, non habet excusationem, *ibidem.*

Tutor, vel curator datus inutiliter si confirmari se permiserit, non poterit postea se excusare, *l. Caius, 18. & ibi gl. fi. cod.*

Tutor pupilli, quod proximus est pubertati, non habet excusationem occasione illius tutelae, *l. non tantum, 19. cod.*

Tutor vel excusatur propter tres tutelae, considerari debet magnitudo patrimonij earum tutelarum, & eius, quae suscipienda est, item aetas pupillorum, tam priorum, quam posterorum, ita ut si pupilli priores, vel posteriores sunt prope pubertatem, ut tantum tempus semel reliquum fuerit, non excusabitur occasione talis tutelae, *ibid.*

Tutor habens plures excusationes si quasdam proposuit, & eas non probauerit, poterit postea alias excusationes proponere, dummodo iura constitutum tempus, scilicet 30 dierum propositis post elapsos illos non potuit, *l. propter litteras, 24. & ibi gl. non probauerit. cod.*

Tutor excusare se non potest per sententiam inter absentes lata non per iudices delegatos: quia excusat. onis, a delegari non potest, *l. excusare, 8. & ibi gl. 1. non*

Tutor

tutor pendente causa excusationis si consecutus sit aliquod privilegium, vel aliquam excusationem, nihil ei prodeit talis excusatio, l. tutor petitus, 31. eodem.

tutor si datus sit ille, qui ad tempus in exilium missus est, excusare se à tutela non potest datus curator in locum eius per tempus exilij, d. tutor, §. fin. Tutor si datus sit ille, qui in perpetuum exilium missus est, potest se excusare à tutela, & si se non excusaverit, nec conseruatur ius de suspecto accusauerit, vel quia ignorabat eam male gerere, vel quia non potuit facile propter exilij causam, veniam meretur, l. plané, 31. & ibi gl. 1. eod.

tutor iniuncto testamento datus ante confirmationem debet se excusare, si habet aliquam excusationem, l. iurisperitos, 33. §. si. & ibi gloss. pen. & gloss. final. eodem.

tutor à iudice datus eo, quod se excuset à tutela, non amittit legatum sibi simpliciter relictum à patre pupilli, l. ex his, 17. eod.

tutor in testamento datus, cui legatum fuit relictum, si se non excusavit à tutela: sed noluit administrare eam, amittit legatum, l. quid autem, 3. eod.

tutor testamentarius non excusat decretum iudicis nullum vel iniustum: cessante tamen errore excusatur: scilicet si id per fraudem, & malitiam omittitur, l. qui testamentum, 40. eod.

tutor testamentarius si se excuset per vnam excusationem veram, & aliam falsam, & iudex motus allegatione falsæ causam absoluit, non valet absolutio: quamvis alia excusatio proposita esset verax: & si tutor credens se absolutum propter veram excusationem non administravit, non tenetur de periculo cessantis, aliàs tenetur. ibid.

tutoribus, & curatoribus statum est tempus 30. dierum ad proponendas excusationes in iudicio: sed ad finiendum instantiam à die nominationis, & sciendæ datur quatuor menses continuos, nisi prosequentis contradicant, vel facti aduersarii sint impediri, l. quinquaginta, 1. & ibi gl. 1. cum l. seq. eod.

tutor testamentarius à die, quo adita fuit hereditas, currit tempus 30. dierum ad proponendas excusationes in iudicio, d. gl. 1.

tutor dato sub conditione à die, que exigit conditio, currit tempus 30. dierum ad proponendas excusationes in iudicio. ibid.

tutor ingenuus si datus sit libertino pupillo, debet se excusare, l. cum ex oratione, 47. de excusat. tutorum.

tutor liberto si datus sit is, qui ius aureorum annulorum impetrauit, potest se excusare, ibid.

tutor ingenuus si datus sit habenti ius aureorum annulorum, excusare se non potest. ibid.

tutor ingenuus excusatus eo, quod libertino pupillo datus sit, potest denud eundem potestatem habenti ius aureorum annulorum dari tutor, vel curator. ibid.

tutor excusatus intra annum reuerfionis propter absentiam ex causa Reipub. finito anno potest eidem pupillo denud dari tutor. ibid.

tutor datus quoad reipub. causam non abest, si gessit tutelam, ac reipub. causam abest, potest reuerfui, non potest se excusare à tutela quasi de nouo sibi delata per annum à tempore reuerfionis, vel propter liberos sufficientes ad excusationem acquisitos, dum erat absens: quia vna tutela est & ante absentiam, & post, & ideo statim post reuerfionem tenetur reassumere, l. p. & ibi gl. excusari. eodem.

tutor datus ita, vt abest reipub. causa abest, non efficit tutor, & cum redierit quod efficit tutor, vt eius causa reipub. & postea reuerfui potest se excusare à tutela, quasi sibi de nouo delata, vel per annum à tempore reuerfionis, qui datur absentibus, vel propter liberos sufficientes ad excusationem acquisitos, dum erat absens: quia videtur duæ tutelæ esse. ibid.

tutores testamentarij non excusantur à tutela, quia adita sit hereditas, & ideo eis non currit tempus excusationis, d. l. p. 6. procedit.

tutores testamentarij datus ex die, vt sub conditione, non tenentur se excusare ante diem, vel conditionem, nec currunt eis 30. dies, qui dantur ad proponendas excusationes, ibid.

tutor non excusatur, si dicat se instrumenta tutelariæ esse instrumentum tutelæ, inuentarium, & cetera instrumenta pupilli non inuenisse dolo, vel culpa defuncti, cum his est contestata. l. fin. & ibi gl. nam cum de fideiul. tutor.

tutor, cui legatum fuit, si se excusauerit pro parte bonorum pupilli: pupilli prætorum, amittit legatum eorum, l. etiam si partes, 114. de legat. 1. i.

tutor testamentarius se excusans à tutela, indignus est omni commodum testamentarij, post legatum, §. amittere, de his, quibus vt indignis.

tutor testamentarius postquam consecutus est legatum, non potest se excusare: sed ante legatum acceptum potest se excusare, quo casu amittit, quod eo testamento sibi relinquitur, ibid.

tutor datus excusans se à tutela datiuam non amittit legatum sibi relictum, cum nihil contra voluntatem defuncti faciat. ibid.

tutor testamentarius, qui ante agnitionem legatum se excusauit à tutela, amittit legatum sibi relictum, & pertinet illud ad filium pupillum, & non ad fideiul. ibid.

tutor testamentarius non excusatur à tutela, eo quod testamentum falsum esse lixerit: repellitur tamen à legato in eo testamento sibi relicto, d. l. post legatum, §. ei, qui tutor.

tutor testamentarius rogatus seruos suos manumittere, si se excusavit à tutela, alij tutores, qui dati sunt loco eius, tenentur emere eos seruos & bonis pupilli oluendo pretium, & manumittere. l. Thais, §. tutoris, de fideiul. missi. liberta.

tutor rogatus manumittere seruum sibi legatum contemplatione tutelæ, si se excusavit à tutela, & ob excusationem amittit legatum, non tenetur ipse: sed reus defuncti tenetur præstare libertatem illi seruo: scilicet si ei non fuisset leuatus seruum contemplatione tutelæ, neque ob excusationem amittit, quia tunc ipse tenetur, d. l. Thais, §. locio, & ibi gl. excusavit.

tutor vel curator si nullam habet excusationem, statim tenetur à tempore sciendæ, gl. 1. in l. & si fecisses, §. C. de admittit. tutor.

tutor vel curator habens excusationem, si eam persequitur, tenetur tunc de iure, si reprobat excusationem, administrare iussus est, aut non persequitur, cum, & ab initio cogitur administrare. ibid.

tutor vel curator si se excusauerit, alius & incontinenti petendus est ab his, ad

quos petinet periculum petendi tutores, l. final. §. personis, Cod. de admin. tutorum.

tutor, vel curator non potest se excusare à tutela, ex eo quod sit conductor vechigalij: excusatur tamen à pena falsi, in quam incidere, si post tutelam suscepit conducere vechigalia, l. 1. & ibi gloss. 1. & 2. C. ne tutor, vel curator vechigal.

tutor vechigalia conducendo se magno periculo supponit: quia conducendo videtur dicere se non esse tutorem, vel ex ea causa non teneat, & sic tenetur crimine falsi, d. gl. 1.

tutor licet absens decreto datus sit, si sciens se non excusauerit intra tempus ad hoc constitutum, administrationi obnoxius est, l. tutor, 19. & ibi gl. 1. C. de admittit. tutorum.

tutor vtiliter datus si non habet excusationem, tenetur de negligentia, ex quo scit se nominatum, nisi alius gerat gl. fin. in l. C. si tutor, vel curator non.

tutor habens excusationem si excusatur extra legitimum tempus, tunc non tenetur: si verò non excusatur etiam intra legitimum tempus, tunc tenetur pro toto tempore, si iussus est administrare. ibid.

tutor ingenuus si sit datus libertino, potest se excusare: & si excusatio reiciatur debet appellare, aliàs habet necesse parere sententia, l. 3. Cod. de excusa. tutorum.

tutor libertino si sit datus liberto, qui impetrauit ius aureorum annulorum, potest se excusare: & si excusatio reiciatur, debet appellare, aliàs tenetur. glo. 1. ibid.

tutores, vel curatores dati habent 30. dies ad excusandos se, & incipiunt currere à tempore sciendæ, l. quinquaginta, §. C. eod.

tutoribus vel curatoribus excusatio si reiciatur, ex eo quod intra 30. dies non fuerit proposita, debet appellari, aliàs debet parere sententia: ibid.

tutoribus, vel curatoribus excusatio debet peragi intra quatuor menses ex die nominationis, & sciendæ, l. gl. 3. ibid.

tutor datus non excusatur à tutela, eo quod pater pupilli relinquit uxori suæ vsum fructum omnium bonorum, & pupillus nihil habet, l. tutores, 18. Cod. eodem.

tutor habens privilegium, vel excusationem à tutela, si vnam sponte recipit, non propter hoc cogitur aliam recipere, gl. 1. in l. voluntarius, 12. C. eod.

tutor nominatus habens excusationem si sit absolutus à iudice, periculum administrationis non pertinet ad eum, l. i. tutor, 2. C. eod.

tutor creatus potest se excusare propter licitam magnam, quam habet foror, vel frater tutoris cum pupillo, l. humanitas, 1. C. eod.

tutorem non releuat excusatio concessa, & approbata à iudice ob falsas allegationes, l. 1. C. si tutor, vel curator.

tutor post susceptam administrationem tutelæ non potest se excusare, nec euitabit periculum administrationis, l. 2. C. eod.

tutor creatus amittit legitimam excusationem, quam habebat, si coepit tutelam administrare, gl. 1. ibid.

tutori non prodest excusatio à iudice obtemperata, si ipse tutor iudici dignitatem promissit, vt gratiam daret sententiam, gl. si ibid.

tutores, vel curatores dati causa reipub. abfuturi possunt ante tempus, debent petere se excusare à tutela, & petere curatorem, l. 1. & ibi gl. 1. C. si tutor, vel curator. reipub. causa.

tutores vel curatores causa reipub. abfuturi si se non excusauerint à tutela, possunt conueniuntur poterunt postulare, vt ille, qui interim administravit, prius conueniatur. ibid.

tutores, vel curatores causa Reipub. abfuturi si se excusauerint, periculum eius temporis, quo abfuerint, non pertinet ad eos, d. l. 1.

tutores vel curatores dati causa Reipub. abfuturi, quamdiu abfunt, excusari se possunt: reuerfui tamen debent reassumere tutelam, vel curam, gloss. 1. ibid.

tutores, vel curatores si sint dati absentes causa Reipub. perpetuo excusantur ita, vt postea reuerfui non teneantur suscipere, d. gl. 1.

tutores, vel curatores dati causa Reipub. abfuturi possunt se excusare, interim dum abfunt, & curatore loco eorum datur, quo casu periculum eius temporis pertinet ad curatorem, & non ad eos, nisi actor loco eorum sit constitutus periculo tutorum, gl. si ibid.

tutor creatus non potest se excusare ob duas imperfectas excusationes diuersi generis, l. 1. C. qui numero tutelaram.

tutor propter inimicitias creatus potest se excusare, gl. si in l. 1. C. si propter inimicitias creatio facta. lib. 10.

tutor, vel curator potest se excusare propter paupertatem, quamvis sit fidelis, gl. si in §. si in l. de suspect. tutor.

tutor datus ex inquisitione maiori, quasi minori non tenetur se excusare, nec obligatur eo, quod non gesserit: quia datio nulla est, l. Seiz, 2. 6. de tutoribus datis.

tutor alieno liberto si fuerit datus ingenuus, excusari potest, gl. 1. in l. patronus, de tutelis.

tutor quilibet potest testamento dari, siue is consul, siue prætor sit, possunt tamen se excusare, l. tutor incertus, 20. & ibi gl. fin. de testam. tutela.

tutor testamentarius si se excuset à tutela, perdit, quod sibi suisque filiis ea contemplatione relictum est, l. qui tutelam, 27. eod.

tutor testamentarius si se excusat, eo quod de iure esse non possit, vt quia erat miles, vel minor, non perdit legatum sibi relictum, gl. 1. ibid.

tutores testamentarij à matre dati non tenentur se excusare, nisi decreto iudicis secutum voluntatem matris defunctæ inquisitione habita dari fuerint, l. 1. C. de tutorum confirm.

tutores dati matris testamento licet non teneantur se excusare: quia non tenet datio, antequam tamen dentur, possunt se excusare, si volunt, gloss. 1. & 2. ibid.

tutores dati testamento patris tenentur se excusare: quia valet datio, d. gl. 1. Tutori dato per epistolam, aut ex imperfecto testamento tempus sibi datur ad excusan-

tutores, vel curatores si inuentarium facere differunt, vel si non fatidant, vel si mentiendo dicant alimenta non posse dari, vel pecuniam ad emptionem prediorum collocare detractam, vel suspecti sunt remouendi, gl. 4. in l. fin. de admittit. tutor.

tutores, vel curatores si moribus non sunt idonei, quamuis satisfecerint, sunt remouendi: sed vero si non sunt idonei facultatibus, quia tunc fatidando non remouentur, gl. 2. in l. 1. C. de tutore, & curatore, qui satis non dedit.

tutor si inopia non satisfecerit, remouetur a tutela sine infamiae nota: si vero fraude non satisfecerit, i. mouetur cum infamiae nota, l. 2. C. eod.

tutor propter solam paupertatem non est remouendus a tutela, si alius est diligens: remouetur tamen cessatio facilitationis propter paupertatem, gl. 2. ibid.

tutor vel suspectus etiam sine accusatore potest remoueri, glossa in rub. C. de suspecto, tutor.

tutor durante tutela vel suspectus potest accusari: et tamen finita iudicio tutela est conueniendus, l. 1. C. eod.

tutor, vel curator non gerens tutelam, vel curam non potest directo ex verbis legis 12. sub accusari, vel suspectus: sed bene potest ex interpretatione, gl. 1. in l. 1. C. eod.

tutor, qui nihil gessit, non potest postulari, & accusari vel suspectus: sed vero si cepit aliquid gerere, ibid.

tutor testamentarius potest accusari vel suspectus, si de fraude arguatur, l. 4. C. eo.

utorem reddunt suspectam fraudem, & sequentes non inopia, l. in postulantibus, C. eodem.

tutores, & curatores non recte administrantes, vel suspecti remoueri, & alij in locum eorum substitui possunt, l. pietatis, 6. C. eo.

tutor nihil in fraudem administrans si ita egerit sit, ut in eius administratione pupilli substantia periclitetur, curator idoneus facultatibus ei adiungitur, ibidem.

tutores, vel curatores remouendi licentiam habent parentes vtriusque sexus, cognati, affines, extranei, & ipse, cuius res administratur, si impubes non sit, ibidem.

utroque male administrantibus nihil prodest fatidare, ad hoc ut remoueri non possint, gl. 1. ibid.

tutor, vel curator pendente causa suspecti tutoris abstinere debet ab administratione tutela, vel curae, donec causa finiat, & interim alius subrogatus, l. eum, quem, 7. C. eod.

tutor, vel curator vix potest accusare de suspecto contutorem, vel curatorem, & eum remouere ab administratione, l. pe. C. eod.

tutor si petat, ut sibi concedatur administratio totius tutela, antequam accusauerit contutorem de suspecto, non est audiendus, ibid.

tutor durante tutela non potest petere contutorem rationem tutela, nisi prius accuset eum de suspecto, & remoueat, gl. 1. in l. pe. C. de suspecto, tutor.

utroque remouit ob dolum sunt infames: non si fuerint remouit ob negligentiam, l. si. C. eod.

tutor remouit ob latam culpam non est infamis, gl. 1. ibi. gl. ob culpam, in §. suspectus autem, l. in l. de suspecto, tutor.

tutor, vel curator remouit simpliciter, siue expressis: si licet an ob dolum, an ob culpam non est infamis, quod ex officio remouit etiam quando dolum, & culpam obiciebatur: sed quando dolum tantum ei obiciebatur, gl. 1. in l. 1. C. de suspecto, tutor, & gl. famosis, in §. suspectus.

tutor datus a patre, vel a iudice contra voluntatem maritis praenotatae, sine infamiae nota a tutela remoueri debet: sed conuictus de fraude si fuerit remouetur, remouetur cum infamia, l. 1. C. si contra matris voluntatem.

tutores quamuis non administrant tutelam: nihilominus possunt accusari de suspecto, gl. 1. in l. 2. C. de dolo in tutela.

tutor suspectus quandoque etiam sine accusatore remouetur, gl. fin. in l. 1. C. si tutor, vel curator non gessit.

tutor vel si liberetur a tutela, fatigari, vel accusetur vel suspectus, talis fraus nihil ei prodest, quin etiam tenetur ipse pupillo, l. quamuis, 1. in add. margin. C. de decurion. lib. 1.

tutor ob iniurias capitales debet remoueri a tutela: sed si non sint capitales, iudex constituit actorem, quem velit tutor periculo ipsius tutoris, glossa, 2. in add. in §. fin. de curator.

tutores boni, etiam si sint pauperes, non remouentur, glossa omnes in §. 1. in l. de suspecto, tutor.

tutor si est pupillo coniunctus, contra quem de suspecto agitur ratione doli, de quo conuictus est, non remouetur vel suspectus, sed adiungitur ei curator: sed si tutor, contra quem agitur de suspecto ratione doli, vel culpe, non fit coniunctus pupillo, tunc vel suspectus remouetur, gl. dicendum, & ibi add. marg. ibi.

tutor, antequam incipiat gerere tutelam, potest vel suspectus remoueri, §. suspectus, & ibi gl. remoueri, l. fin. eod.

tutor, etiam si solendo sit, potest vel suspectus remoueri, si bona fide non administrat, ibid.

tutor antequam incipiat gerere tutelam ex dolo, potest accusari vel suspectus: sed pro culpa non debet postquam cepit gerere, tamen propter culpam, quam propter dolum potest accusari vel suspectus, & remoueri, gl. remoueri, & ibi add. marg. ibi.

tutor remouit ob dolum expressum in sententia, est infamis: sed si ob culpam, §. suspectus autem, l. fin. eod.

tutor accusatus ob dolum, & simpliciter remouetur non expresso dolo, vel culpa, infamis est: sed accusatus ob culpam, & simpliciter remouetur, non est infamis, gl. famosis, ibid.

tutor pendente accusatione de suspecto non potest tutelam administrare: qui si decessit, i. exierit, aut accusatio, §. si quis autem, l. fin. eod.

tutor testamentarius vnus nolens latidare vel excludatur a tutela per oblationem facilitationis alterius tutoris testamentarii, quando agitur, debet iudex cognoscere de persona eius, qui obtulit oblationem, quis & qualis sit, & etiam de persona cotutoris, qualis sit, non sit eius legitimatio, & honestas, ut non debeat hanc oblationem facilitationis exhibere, l. ex l. 1. de test. tutor.

tutores testamentarios nolentes latidare non repellit ab administratione exterraneus offerens, l. latidationem, l. si nemo, 19. eod.

Tutor testamentarius remouit vel suspectus per deilegatum sibi, fufque ac contemplatione relictum, ac si ex exulare, gl. 2. in l. qui tutelam, 28. eod.

Reliqua verbo, Pauper, Impertus, Suspectus, 2. 3. Appellatio, 19. Ius, Causa, 15. Accusatio, 3. 4.

Tutor idemque creditor debet esse contentus ea parte, ad quam creditores 67 alios reuocauit, l. cum eo, de pactis.

Tutor, idemque creditor si cum pluribus creditoribus haereditarius decidit diuersimode, veluti cum aliquo creditore plus, & aliquo minus, debet ipse habere non minimam, neque maiorem, sed mediocrem partem, gl. fin. ibid.

Tutor hodie non potest esse creditor pupilli debitoris, gl. fin. ibid.

Tutor testamentarius pupilli creditor potest esse, quando testator fecit cum esse creditorem: quia eius fides est electa a testatore, gl. pariter, 70. & ibi gl. 1. de procuratoribus, gl. 2. in add. in auth. minoris, C. qui dare tutor, & gl. velque, in add. in l. quorities, 9. §. ficut, de administ. tutorum.

Tutor potest rem sibi debitam tradere sibi ipse, l. fufilata, 78. §. 1. de contrahend. emptio.

Tutor non potest esse creditor, vel debitor pupilli, gl. in possessionem, ibi gl. utique, in add. in l. quorities, 9. §. ficut, de administ. tutorum, gl. 2. in auth. minoris, C. qui dare tutores.

Tutor, qui debitor patris pupilli existens durante tutela a se non exegit, non dicitur vertisse pecuniam pupillarem in vix suos, & ideo tenetur pupillo tantum ad vix suas, quas patri promiserat, nisi essent minores vixus pupilli, vel in provincia frequentatis, l. tutor, quib. 8. §. vertisse, & ibi gl. pariter, de administratione tutorum.

Tutor si debuit non vixariam, quod debebat patri pupilli, non exegit a se, tenetur pupillo ad vix suas, & ita debuit fit vixariam, d. gl. pariter.

Tutor obligatus patri pupilli temporali actione si a se non exegit durante tutela, ac permittit expirare eam, illa actio deuoluitur in actionem tutela, & efficitur perpetua actio, l. quorities, 9. §. item si temporalis, eod.

Tutor debitum naturale, quod debebat patri pupilli, & sic ante contrariam tutelam, non tenetur a se exigere: sed quando debitum naturale cepit debere post contrariam tutelam, gl. pariter, ibid.

Tutor non potest sibi soluere id, quod pupillus sibi debet naturaliter tantum, d. gl. pariter, in add. marg. ibid.

Tutor si patri pupilli debuit pecuniam sub maioribus vixis, quam pupillus possit sibi stipulari, si non exegerit a se pecuniam patri debitam, tenetur pupillo ad illas maiores vixas, d. l. quorities, §. sed & si sub vixis.

Tutor generaliter sicut a debitoribus pupilli debet exigere, ita & si debet exigere id, quod ipse debet pupillo, & plusquam aduersus alios sine actione non potuit experiri: bene potuit aduersus se, d. §. item si temporalis.

Tutor si potest soluere id, quod debet pupillo, ita & exigere a pupillo potest id, quod sibi debetur, si fuit creditor patris pupilli, d. l. quorities, §. ficut.

Tutor potest sibi soluere id, quod pater pupilli sibi debebat, si fit pecunia, unde sibi soluit: & si sibi non soluit, velenabitur pupillus grauioribus vixis, quae tutori debebantur: quia ita debuit tutor sibi soluere, sicut aliis creditoribus pupilli, d. §. ficut autem.

Tutor creditor pupilli pactum, quod fecit cum aliis creditoribus pupilli tenetur obseruare in se ipso, l. cum haereditas, 60. eod.

Tutor creditor pupilli debet ipsemet exigere a se: quod si non faciat, curator constituendus est in eam causam, gl. fin. in l. pariter, §. 8. de auctor. tutorum.

Tutor hodie non potest constitui ille, qui est debitor pupilli: si datus sit, non admittitur ad tutelam, ibid.

Tutor id, quod pater pupilli sibi debebat, si non exegit: quia tutor erat, & propter hoc damnum passus, si potest consequi illud contrario iudicio, l. 1. §. an in hoc, de contrario iudicio tutela.

Tutor si quocunque gessit pro vilitate pupilli, id contrario iudicio potest consequi etiam id, quod sibi debetur: consequi debet, vel eius fecerit, ibi.

Tutori competit contraria actio ad consequendum id, quod debebat consequi temporali actione a patre pupilli, & eo, quod tutor erat, distulit illud petere a patre pupilli, ac ob petiti dicta actio, d. §. an in hoc iudicio.

Tutor contraria actione potest agere contra pupillum, etiam si pupillus nolit 69 agere tutela, vel ideo, quia nihil sibi debetur, vel quia plus in cum impensum est, quam ei abest, d. l. 1. §. si cum leg. leg.

Tutor datus eius filio, cui ex causa fideiussoria erat obligatus, a semet ipso debet exigere: & quamvis tempore liberatus erit, ut quia fideiussor ad tempus tamen tutela iudicio eo nomine tenetur ipse, & eius haeres, quibus competit mandati actio contra reum principalem, quamuis ipse soluerit, non ut fideiussor: sed ut tutor, l. tutor datus, 70. de fideiussoribus.

Tutor non potest se liberare, se principaliter auctore: sed bene per quamdam consequentiam, d. §. tutor datus.

Tutor debitoris iure Codicis potest esse creditor pupilli, nec ob id amittit petitionem debiti, imo potest sibi soluere durante tutela, l. creditores, 8. C. qui dare tutor.

Tutor iure authenticorum non potest esse creditor, vel debitor pupilli, & si ab initio non fuerit creditor pupilli: sed postea fiat, alius tutor debet ei adiungi, auth. in minores, C. eod.

Tutor ab initio debet probare, vel iurare se creditorem pupilli non esse: nam si taceat actionem, quam habet aduersus pupillum, perdit, auth. minoris.

Tutor ab initio debet iurare se debitorem pupilli non esse: quod si taceat, nec redhibitionem, nec alia solutione interim facta liberatur, ibid.

Tutor creditor si aduersus pupillum actionis cessionem suscipiat, non permittitur ea rei, etiam post tutelam finitam, nec is, qui cessit, potest agere: sed pupillus lucrabitur, ibid.

Tutor, vel curator si fit debitor minoris in modica quantitate, non per hoc prohibetur esse, gl. 1. ibid.

Tutor, vel curator non potest esse possidens rem minoris, vel e contra minor possidens rem eius, gl. 1. ibi.

Tutor, vel curator non potest esse habens res communes cum pupillo, gl. ibid.

Tutor, vel curator non potest esse debitor pupilli, cui naturaliter tantum debet, 70 cum proprie non dicitur creditor, gl. 2. in auth. minoris, C. qui dare tutores, O O O O Tutor

lteri pro eodem pretio petinere; quia venditio non videtur: sed iam alteri enditum rerum in tutorem transiitio; ibid.

ores vendens res pupilli, quæ sine decreto alienari non possunt, nihil agit quod alienationem, & ut supradictum remoueri potest, 3. §. Securus, de suspens. tuto. ores, vel curatores pupillorum non possunt alienare prædia rustica, vel suburbanorum, l. 1. & ibi gl. 1. de rebus eorum, qui sub tutela.

ores possunt alienare prædia rustica, vel suburbanorum pupillorum, etiam sine decreto iuxta formam testamenti, vel codicillis à parentibus pupillorum si concessam, d. l. 1. & ibi gl. cauerint.

ores possunt alienare prædia rustica, vel suburbanorum pupillorum, quando tantum est alienum pupilli, vel ex ceteris reb. non possit soluique casu debent id adire iudicem, qui pro sua religione existimet, quæ possint alienari, vel debeant obligari manente actione pupillo, si postea poterit probari per vendicam impetratum esse à iudice, ut alienetur, d. l. 1.

ores hodie prohibentur alienare non solum urbana prædia, & sed etiam omnes res pupilli, quæ seruati possunt, gl. suburbanorum, ibid.

ores possunt alienare prædium, quod pupillus habet commune cum aliquo, si socius maior prouocet tutores ad diuisionem: socius si socius etiam esset minor, d. l. 1. §. 1. & ibi gl. socius.

ores non possunt alienare pupilli prædia, etiam si pater, dum viueret, habebat animi destinationem, & voluntatem vendendi illa, nisi pater in testamento hoc cauerit expressè, d. l. 1. §. pe. & ibi gl. defunctis, & add.

ores petent fundum pupilli si oblata sit litis æstimatio, illa litis æstimationem fundi parte, & valeat alienatio, ædum non sponte tutorum fiat, l. 3. item quæri, cod.

tutor nomine pupilli si quis petierit fundum, & condemnatus restituerit tum petenti, valeat alienatio propter res iudicatæ autoritatem, ibid.

ores sine decreto possunt restituere legatario, vel fideicommissario fundum, quem testator legauit, vel per fideicommissum reliquit alicui à pupillo herede instituto, nisi ille fundus legatus esset pupilli, & non testatoris, l. 1. item quæri, cod.

ores si prædia pupilli cum autoritate iudicis creditoribus pupilli pignori obligauerit, creditor poterit vendere illa prædia sibi obligata secundum legem, ut permittit creditoribus vendere pignora: tamen melius facies, si cum autoritate iudicis vendat, l. 1. pupillorum, §. 1. item.

ores si filio suo si fuerit pater, vel parens, qui volens prædia pupilli sibi filii obligare, debet adire iudicem, vt interponat decretum, quod debet & esse potior acti, ad consentiendum, d. l. 1. pupillorum, §. pater.

ores vendens prædium pupilli si ex pretio faciat creditoribus paternis, pupillus vendens illud prædium non offerendo pretium repellitur doli exceptione, si ex ceteris reb. pupilli æs alienum filio non potuit, & si illæ res saluæ erunt, ex quarum pretio æri alieno satisfieri poterit, l. pe. §. 1. cod.

ores iuxta testamentum patris pupilli etiam irritum recte possunt alienare prædium pupilli, l. 1. cod.

ores poterit vendere sine iudice res pupilli, quæ seruati non possunt, sed non est hereditas intra tempus sibi datum nomine pupilli ad deliberandum, tumus seruati non possunt, l. 1. prætor, & ibi gl. si de iure delibera.

ores si rem suam tanquam pupilli tradidit alicui, nulla est alienatio, nec eius omnium ab eo rescissio videtur, si procurator, §. de acquir. rerum domi.

ores si rem pupilli furcipuit, & vendidit, ea res non potest viciari, priusquam potestatem pupilli venerit, l. qui fundum, §. si tutor, pro emptore.

ores si quid dolo fecit in vendendo, vel permutando rem pupilli, potest obiri exceptio doli commissi à tutoris pupillo agente ex eo contractu, quatenus dolo factus est locupletior, l. apud Celsum, §. illa etiam, de doli mali exceptione.

Tutor gerens negotia si vendat, rem pupillarem dolo, vt poterit pupillo, pupillo agenti ad eam rem non nocet doli prorogator, nisi quatenus ad eum conuenit, ne locupletetur cum aliena iactura, d. l. apud, §. si quis non tutor, & ibi gl. non nocere.

ores, vel curator adesse debet alienationi rei minoris in casu licito, & permittit, l. pen. in l. neque tutores, l. 1. C. de procuratoribus.

ores, vel curatores administratione durante, vel finita licet sint condemnati ex ea causa, non prohibentur res suas alienare, & vendere: sed si sua causa id, cum sua obligatione res transferuntur, l. 1. C. rem alienam gerentibus.

ores adificium pupilli non debet vendere contra formam datam à testatore in testamento, licet olim alius poterat vendere, l. tutelam, 7. & ibi gl. 1. C. de administ. tutorum.

ores omni titulo res pupilli alienandi potestatem non habent, administrationis tantum causa vendere possunt, & iustam causam possidendi præstare debent, l. omni, l. 6. C. de admin. tutorum.

ores non habent potestatem donandi res pupilli, & si donauerit, vendicari potest dominum illarum à possidentib. ibid.

ores animalia superuacua, & vestes detritas vendere potest, gl. ibid.

ores, vel curatores non possunt vendere pupillorum aurum, argentum, gemmas, vestes, ceteraque mobilia pretiosa, urbana etiam prædia, & omnia, quæ intra ciuitatem sunt, l. lex, quæ tutores, 22. C. cod.

ores, vel curatores non debent alienare bona pupillorum, quæ seruando tutorem possunt, nisi ex causa necessitatis præcedente inquisitioe iudicis, & auid probatione, subsecuta decreti interpositione, ibid.

ores, vel curator ne valeat minuire inventarium, nec mutare, nec subtrahere liquidum, urbana mancipia, quæ totius suppellectilis noticiam gerunt, semper in æredate retineri debent, & non debent ibidem.

ores, vel curator non debet alienare seruos, quia boni custodiam domus, & res pupilli tantum verò possunt torqueri, vt dicant veritate de his, qui in domo pupilli geruntur: melius est, quod ferui moriantur apud pupillum, quam extrahere seruare, & fugiant, quoniam fuga tutoris negligentia ascribitur, ibid.

ores, vel curator non potest vendere domum, in qua mortuus est pater pupilli, vel minor creuit, in qua facis lugubre est, maiorum imagines non videre xas, vel reulas videre, ibid.

ores non debent res pupillares in pecunia redigere, quia ipsius pecunie faci-

nerandi usus vix continuus, vix diuturnus, & stabilis est, & sæpe intercedente pecunia ad nihil minorum patrimoniorum deducitur, d. l. lex, quæ tutoris, in si.

Tutoris venditio nulla est sine interpositione decreti, ibid.

Tutor, vel curator cum decreto recte potest alienare bona mobilia, & immobilia pro dote, & donatione propter nuptias, vel ob æs alienum, l. lex, quæ, & ibi gl. 2. C. de administ. tutor.

Tutor, vel curator recte poterit cum decreto obligare minoris substantiam pro iudicio sibi, ibid.

Tutor, vel curator potest vendere, & alienare sine decreto animalia superuacua, & vestes, quæ via detritæ, seu corruptæ seruando seruati non possunt, neque pro his datur restitutio, d. l. lex, quæ, & ibi gl. fin.

Tutor, vel curator sine decreto potest alienare fructus, & redditus minoris, neque pro his datur restitutio, gl. si ibid.

Tutor impunitus si res pupilli emphyteotica ob canonem non solum reddit ad dominum, l. si tutoris, 23. C. de administ. tutor.

Tutor impunitus si dolo, vel culpa tutoris res pupilli amissa sit, eo quod vectigal prædio emphyteotico impolitum non soluerit, ibid.

Tutor recuperat pro minoribus suis rem emphyteoticam, quæ ob canonis cessationem per triennium redierat ad dominum, si intra 30. dies post amissionem offerat canonem, gl. 2. ibid.

Tutor non tenetur in damno amissa cautionis vectigalis soluti, nisi culpa tutoris sit amissa, gl. si ibid.

Tutor, vel curator metalla, & marmora pupilli, cum illa facile non mutentur, vendere non potest, gl. pe. in l. tutores, 24. C. cod.

Tutor, vel curator bona pupilli, quæ facili mutantur, vt fructus, vendere potest, ibi.

Tutor, vel curator potest vendere sine decreto fructus rerum minoris pro pretio tunc currenti in loco, in quo distrahatur, l. 1. §. si C. cod.

Tutor, vel curator non tenetur referuare frumentum, vel vinum minoris, vel fructus, nisi potest vendere, ibid.

Tutor, vel curator si vendiderit fructus minoris in isto pretio, non rescinditur venditio, nisi sordes, aut gratia interuenerit, gl. pe. ibid.

Tutor, vel curator rem minoris pignori obligare potest cum decreto, quando recepit ipse tutor mutuum pecuniam nomine pupilli, & conuersa est in vectigalem pupilli, gl. 1. in l. 3. C. quando ex facta tutoris.

Tutor, vel curator si prædium minoris distrahaxit, poterit minor reuocare illud, & l. si in, quem, 9. C. de prædis minor.

Tutor, vel curator sine decreto potest alienare minoris rem, quam maluerit, si defunctus generaliter de rebus suis vendendis ei concessit licentiam, gl. fin. in l. pen. C. quando decreto opus.

Tutor, vel curator sine decreto potest alienare quantumcumque personarum vestes detritas, & superuacua animalia, l. si C. cod.

Tutor rem minoris vt suam si vendiderit sine decreto, non præiudicat minori, nisi præscriptio, vel ratihabicio post maiorem ætatem interuenierit, l. 2. & ibi gl. 1. C. si maior factus.

Tutor si præsentem, & volente minore vendiderit rem immobilem sine decreto, & minor taceat per quinque annos post 25. ann. non poterit postea minor vendicioni contrahente, §. gl. 2. in l. fin. C. cod.

Tutor, vel curator si vendiderit sine decreto rem minoris, vt suam ignorante minore, si emptor sit bonus fidei, habet locum præscriptio x. vel xx. ann. quæ incipit currere post legitimam ætatem completam, ibid.

Tutor, vel curator si vendiderit sine decreto rem minoris, vt suam ignorante minore, si emptor sciebat rem esse minoris, & sic non possit distrah rem decreto, vel errans in iure putabat posse distrah, habet locum præscriptio 30. annorum, quæ incipit post legitimam ætatem, §. d. gl. 2.

Tutor, vel curator vendens rem sicuti æstimata est autoritate publica, excusatur, licet plus valeat, nisi sit manifestum, illam æstimationem esse inuultam, vel si de hoc est publica fama in vicinia, & locis circumstantibus, gl. pe. in additione, in l. si C. de magistratibus conuocandis.

Tutor, vel curator rem pupilli, vel adulti pignori obligare non potest, nisi in pupilli, vel adulti utilitatem pecunia recepta sit, l. 3. C. si aliena res pignori.

Tutor, vel curator re pupilli, vel adulti mobiliæ, vel immobili pignori obligare non potest sine decreto, quamuis pecunia recipiatur in eius utilitatem, gl. 1. ibi.

Tutor pro facto proprio non potest rem pupilli obligare, neque præiudicat ei, nisi pupillus legitimæ ætatis effectus obligationem approbet, l. si in rem, 7. C. eo.

Tutori licitum est à patris voluntate recedere, quando pater cauit, ne quid rei suæ distrahatur, vel ne mancipia, vel vestis, aut domus, vel alia res periculo subiectæ venderentur, quia nihilominus poterit vendere, l. qui dam decedens, 6. §. 1. de administ. tutor.

Tutor fructus veteres pupilli prius debet erogare, vel vendere, quam nouos fructus, & si contrafecerit, tenetur pupillo, si ob id pupillus damnum sentiat, l. 1. in add. marg. C. de conditis in publicis horreis, lib. 10.

Reliqua verbo, Pupillus, 23. 24. 25. Alienatio, 10. 11. 12. 22. 23. 24. Pupillar.

Tutor, cui pecunia mutata est, tenetur ipse tantum, nisi pecunia sit in utilitatem pupilli versa, gl. quia ex abundanti, in l. si pupilli, §. 1. de neg. gest.

Tutor iure singulari ex contractu mutui sola scriptura potest se facere debitorem pupilli, & contra ipse tutor, si sit creditor pupilli ex contractu mutui, potest sibi soluere propria autoritate: quod secus est in aliis contractibus, gl. 1. in l. singularia, si certum petatur.

Tutor si mutauit pecuniam pupilli Titio, & mandauit quondam pupillo suo, vel eius curatori, vt approbaret debitorem, tenetur esse mandati, l. si verò non, l. 2. §. si post mandati.

Tutor si pecuniam pupillarem, vel pupilli generauerit, tenetur pupillo ad vltima præstantas, quas percepit, si supellectiliorum cæterorum nominum periculum, non alias, l. tutor, qui, 8. §. veritè, de administ. tutor.

Tutor potest mutuum pecuniam à pupillo accipere, & se obligare scribendo se ipsum debitorem talis pecunie sibi creditæ, quæ, 10. §. 1. non tantum, cod.

Tutor se auctore potest pupillo obligari in mutua sibi pecunia pupilli: sed non potest obligare pupillum sibi se auctore, nisi forte faciat palam, & bona fide, gl. sibi creditam, ibid.

Tutor si pecuniam pupillarem credere sub vltis non potuit: quia non in æstima-

eui credat, pupillo vacat: sed hodie idem est etiam si potuit invenire: quia tutor sub nomine non potest fenerari: multo minus pupilli gratia, l. cum plures, 13. §. si. & ibi gl. si. add. marg. eod.

Tutor non excusatur, idem cessasse pecuniam pupillarem collocare, quod idonea nomine non inveniret, si arguatur eo tempore suam bene collocasse, l. tutor secundum, 14. eod.

Tutor cum pecunia pupillari si plura nomina contraxit, debet pupillus, vel omnia agnoscere, vel omnia repudiare, siue pupilli nomine, siue suo tutor credidisset, l. cum quaeretur, 17. eod.

Tutores miseri puniuntur, qui suorum pupillorum pecunias fenerant, ad quod non tenentur, gl. expelli, in §. si quis in sua, in auth. de ecclesiast. ritualis, col. 9.

Tutor si pecuniam pupillarem per contumaciam non feneravit, vel de ea praedia non emit, punitur extra ordinem, si ad damnum refarciendum pupillo non sit idoneus: hodie tamen circa fenerationem, secus est, l. obsecus, 50. & ibi gl. de administ. tutor.

Tutor potest accipere pecuniam pupillarem mutuo à contutore, & tenetur prestare vias convenias, quas ceteri debitorum pupillares solent praestare, dummodo non excedat legitimas, l. non existimo, 15. & ibi gl. 1. eod.

32 Tutor palam potest accipere mutuum pecuniam pupillarem à se ipso, & tenetur tunc ad vias pupillares hoc est, quas pupillus secundum conditionem personae potest stipulari, ibid.

Tutor si pupillo mutuum pecuniam dedit, vel ab eo stipuletur, pupillus non obligatur tutori, nec naturaliter, si clam mutuavit, & non est factus locupletior: si palam, & bona fide, vel si locupletior factus sit, l. pupillus, 5. & ibi gl. non erit de auctor. tutorum.

Tutor potest se obligare pupillo accipiendo ab eo mutuum, d. gl. non erit. Tutor si suo proprio nomine, & pro se mutuum pecuniam accepit, & postea cum ea indicatum soluit pro pupillo, tenetur creditor mutuantem etiam post finitam tutelam, nisi creditor idem ei mutuavit, vt in causam indicat pecunia transierit, l. post mortem, §. si. & ibi gl. recte, quando ex facto tutoris.

Tutor si debeat pupillo vias pecuniae pupillaris, quod eam non feneraverit, eas vias compensat ipso iure cum viis, quas pupillus sibi debet ex pecunia, quam sibi abest propter tutelam, l. 3. planè, & ibi gl. praestabit, de contraria tutela actione.

Tutoris mora impedit cursum viarum, quae veniant ex mora debitoris, l. si per te non fiat, 9. C. de viis.

Tutor, vel curator hodie non debet fenerare pecuniam pupillarem; quod si fecerit, mutuum subiacet periculo etiam casus fortuiti; quia culpa praecessit eum, l. 1. & ibi gl. 1. & si. C. de administ. tutorum.

Tutor, vel curator hodie, si mobilis sit pupilli substantia, usque ad eam quantitatem pecuniae, quae sufficit ad expensas pupilli, & familiae suae debet fenerare: reliquam autem quantitatem debet caute recondere, & non fenerare, nisi ex necessitate: veluti propter expensas in pupillum faciendas hoc faciat, ibid.

33 Tutor, vel curator non debet fenerare pecuniam pupillarem, quando pupillus habet sufficientem redditum praediorum, aliàs tenetur, gl. 1. ibid.

Tutor, vel curator non habens necessitatem fenerandi pecuniam, si feneraverit, lucrum, vel vias de iure civili tenetur restituere pupillo, licet ad eum spectet periculum, §. gl. si. ibid.

Tutor pecuniam pupillarem debet dare ad vias, ita vt ipse pupillus stipuletur eas, vel eius servus, aut curator in subsidium, gl. si. in l. tutor, 24. C. eod.

Tutor si pecuniam pupillarem nomine pupilli mutuum stipulatus non fuerit, iure communi quaeritur certi condicio, & hypothecaria, gl. 2. in l. 2. C. quando ex facto tutoris.

Tutor, vel curator mutuum pecuniam pupillarem, si pupillo stipulatus, aut sibi nomine pupilli, specialissimo iure quaeritur utilis actio, & utilis hypothecaria pupillo, & herede, ibid.

Tutores, vel curatores si, cum conditio acquirendi pupillis existeret, non acquiescerint vias, & similia, tenentur eidem pupillis de tali lucro omisso, gl. 2. in l. liquidum, C. arbitrium tutela.

Tutor non tenetur ad vias, si pecuniam pupillarem neque idoneis hominibus credere, neque in emptionem possessionum convertere potuit, l. pen. C. de viis, pupil.

Tutori pecuniam suam mutuum ad vias danti non creditur, quod pecuniam pupillarem idoneis hominibus credere vel in emptionem praediorum convertere non potuerit, gl. 1. ibid.

Tutor, vel curator minoris pecuniam mutuae non cogitur: & si eam mutuae rit intra duos menses, post annum fenerari cogitur, & periculum pertinet ad eum, §. quoniam autem, in auth. vt hi, qui obligatos se habere perhibet, col. 6.

Tutor, vel curator pecunias pupilli non tenetur fenerari, & si feneratur tenetur ad restitutionem viarum ipsi pupillo, vel minori iure tamen canonico non tenetur vias restituere pupillo, cum teneatur restituere ei, à quo accepit, §. gl. necessitatem, & ibi add. & dd. in §. quoniam autem, eodem.

34 TUTOR vnus plurium pupillorum vnum debitum praetendunt, quando convenit cum aliis creditoribus pro remittenda quota parte debiti, vnus loco esse censetur, l. si plures, de pactis.

Tutores plures vnus pupilli creditoris quando conveniunt cum aliis creditoribus pro remittenda quota debiti, vnus loco numerantur: quia vnus nomine conveniunt, ibid.

Tutoris pactum prodest pupillo; non tamen nocet, si fuisset factum animo donandi: sed si non animo donandi, l. tutoris, & ibi gl. 1. eod.

Tutoris transactio prodest pupillo, non tamen nocet, quando animo donandi fuisset facta: sed quando non animo donandi, §. gl. 1.

Tutor deficientibus probationibus potest transigere, non aliàs, gl. 1. in l. tutor, 35. de iur. iurando.

Tutor, qui se finita tutela pro pupilli debito obligat, conveniri potest; quia se proprio nomine obligare intelligitur: quod si durante tutela se obligaverit, non potest conveniri ea durante; quod scitis est in procuratore obligante durante officio, l. Titius, 24. & ibi glo. penul. & additio. margin. de constit. pecunia.

Tutoris promissio non tollit actionem de in rem verso contra pupillum, l. per §. si. de in rem verso.

Tutor subficiente in se transferendo obligationem si servus absentis causa reip. mutuo dederit pecuniam seruo pupilli, ipse pupillus tenetur de in rem verso: quia translatio obligationis facta in tutorem non fuit facta animo mandandi: vt magis actus serui non confirmaretur, d. §. si.

Tutor solus tenetur, quando quis contraxit cum eo nomine, & contemplatione ipsius tutoris tantum, neque eius pupillus tenetur, nisi ratum habeat, vel cuncta in ipsius utilitatem sit conueria, l. tutores, qui, 40. §. aduersus, & ibi gl. contraxit, de admin. tutor.

cum Tutore si quis contraxit nomine, & contemplatione ipsius pupilli, tantum solus ipse pupillus tenetur; sed si nomine, & contemplatione vtriusque contraxit, vterque tenetur, gl. contraxit, ibid.

Tutor, vel curator scienter promittens id, ad quod pupillus, vel minor non potest conveniri, ipse tenetur, l. cum post moram, 44. §. 1. eod.

Tutores non possunt remittere debitum debitorum pupilli, vel cum eis transigere: dimittunt debiti causa bona tamen fide bene potest transigere, l. 1. pupillus, 47. §. si. & ibi gl. si. eod.

Tutor si quadam gelie, quadam gerere omisit, & alter tutor omisso non gerit, periculum eorum, quod geri omissa sunt à gerente; commune est & ipsi gerentis, & non gerentis, & idem illud non potest exigi à solo gerente, m. omissa sunt talia ab eo, quae consummationem ceptorum ab eo desiderabant, vel ita conueniunt, vt separari non deberent à gestis, veluti labor colligendus segetis, vel labor excutendorum granorum à paleis, l. tres tutores, 56. §. am in eo, eodem.

Tutore auctore non potest fieri acceptilatio, vel pactum de non petendo, transactio, vel delegatio ad liberationem ipsius tutoris, l. si. & ibi gl. 1. eod.

Tutor contrahendo simpliciter in re, quae potest adimpli, & ad pupillum pertinere; intelligitur contrahere nomine proprio, nisi aliud actum sit, l. per mortem, §. si. quando ex facto tutoris.

Tutoribus duobus dolum in tutela committentibus vnus transactio facta super eo cum pupillo, non prodest alteri; sed si vnus eorum totum intercessit praestiterit pupillo, l. si ex duobus de tutelis, & rationib.

Tutor, qui pro pupillo se obligavit, habet contrariam actionem tutelae, etiam antequam solvat, quia videtur ei abesse, l. si. de contraria tutela actione.

Tutor, aut curator, qui negotia gerit, si transigerit cum fure, evanescit furti actio, l. si pigrore, 66. §. si. de furtis.

Tutor non potest gratis debitum liquidum remittere, gl. transigere, in l. inter, dum, 58. §. qui tutor, eod. gl. in l. pactum curatoris, 22. C. de pactis.

Tutor potest transigere cum fure: si in potestatem suam redegerit rem furtivam, definit esse furtiva, d. §. qui tutor.

Tutor potest transigere super morte patris pupilli, d. §. qui tutor, in add. marg. Tutor, & curator furtivo etiam pacto gratuito pupilli iuratus remittere potest, quando pupillo potius remittere, quam viciis intercessit, gl. diu, in add. marg.

Tutor, & curator non possunt procuratorem constituere ex sua persona, ne possint pactum gratuitum facere, d. gl. domini.

Tutores, & curatores, & hi, qui deposito officio tutelam, vel curam non reddunt, non possunt concedere vcdigalia, aut aliàs contrahere cum fisco, & contraxerint, & aliquid obrepserint procuratori fisci, puniuntur, ac si falsum commississent, l. 5. tutores, de falsis.

Tutor, vel curator antequam tutelam, vel curam suscipiant, possunt contrahere cum fisco, neque tenentur crimine falsi, ibid.

Tutor, vel curator nondum redditus rationibus contrahere cum fisco non debent, si vias, & cuius tutela administrata est, si decesserit, recte possunt contrahere, licet nondum heredi eius rationem reddiderit, ibid.

Tutor, vel curator succedens iure hereditario in fiscalem contradium factum à defuncto cum fisco, non tenetur poena legis Corneliae de falsis, licet successerit ante rationem redditam, & adhuc vivente eo, cuius tutela, vel cura administrata est, d. l. 1. idem princeps, eod.

Tutor, vel curator non potest remittere gratis debitor minoris debitum liquidum: quia tuac non est loco domini, cum pupillum spoliatus debitum non liquidum potest gratis remittere, gl. 1. in l. pactum curatoris, 22. C. de pactis.

Tutor, vel curator potest facere pactum, vt non nascatur actio pupillo: tollens autem, aut remittere non potest actionem iam natam ipsi pupillo, ibid.

Tutoris contrahendo obligat pupillum, quando versa fuit pecunia in utilitatem pupilli, licet creditor cum tutore tantum contraxisset, gl. 2. in l. pen. C. si tutor, vel cura.

Tutoris contractus non obligat pupillum, quando pecunia non est versa in pupilli utilitatem, & contrahens dixit se nolle cum minoribus contrahere, gl. 2. ibi.

Tutoris contractus sicut datur actio contra pupillum: ita etiam datur pupillo contra tutorem, ibid.

Tutor se auctore recte potest obligari, vt ex tutoris parte tantum oritur obligatio, gl. si. in l. cum ipse tutor, C. de contrahend. empt.

Tutori periculum est contrahere officio deposito, antequam rationem reddiderit, gl. si. in l. 1. C. rem alienam gerent.

Tutor depositio officio antequam rationem reddat, si contrahat cum fisco, tenetur lege Cornelia de falsis, si adhuc vivit ille, cuius tutela, vel cura est administrata, non aliàs, ibid.

Tutor, antequam depositio officio reddat rationem, si contrahat cum fisco tenetur crimine stellionatus, quod subdiciarius est, ibid.

Tutor si induxit dolo quondam suum pupillum ad faciendam remissionem dolo, quod tenebatur de mala administratione, contra tutorem poterit ille agere, & si tutor excipiat de pacto, replicabit de dolo, l. 3. & ibi gl. 1. C. de exceptis.

Tutor tenetur ex quasi contractu, §. tutores, in l. de oblig. quae ex quasi contractu, l. 1. in l. tutor, & ibi gl. 1. eod.

Tutor, vel curator, aut procurator cum mandato, vel sine contra pupillum, vel novum tutorem, vel aduultum, seu novum curatorem, vel dominum pro eo quod durante officio, vel pro pupillo, vel adulto, vel domino se obligat transigens in se obligationem domini, & obligatio erat sub conditione, vel si diem, caendum est ei de indemnitate adveniente die, vel conditione, l. si n. te, & ibi gl. 1. de tutelis, & rationib.

In Tutoribus & curatoribus contrahentibus mulem fauere, etiam si non fit autum pupillis, vt videtur satis esse tutores rem pupillarem administrare, l. i. ad Celsum, §. illa, in add. marg. de doli mali excep.

Reliqua verbo, Contrahens, 3. Pupillus, 2. 6. Dinare.

Tutor potest esse auctor in re sua, cum notum est pupillum non damnificari, gl. per tutorem, l. cum post, 70. §. nuptiis, de iure dotum.

Tutor in interponendo auctoritatem requiritur, quod audiat, & loquatur: quod si omnino non audiat, vel loquatur, esse non potest, l. i. §. si & ibi gl. fi. de reuelis. tutor potest auctoritatem prestare pupillo etiam tacenti, & ideo etiam tuto potest, l. tuto, §. eod.

Tutor in rem suam non potest fieri auctor: potest tamen auctoritatem prestare pupillo ad eundem hereditatem debitoris ipsius tutoris, licet per hoc pupillus debitor eius efficiatur, quo casu non administrabit, nisi adjuncto curatore, l. i. & ibi gl. a. de auctor. tutor.

Tutor non potest autorari in negotio, ex quo sibi acquiritur principaliter, ibi. tutor non potest stipulari a pupillo se auctorem: sed promittere ipse potest pupillo etiam sine stipulatione, d. l. i. & ibi gl. non potest.

Tutor non potest prestare auctoritatem pupillo, vt promittat seruo, vel filio ipsius tutoris aliquid, & si praestiterit, non tenetur pupillum, nisi ex illa promissione ipse pupillus efficiatur leuolupter, quo casu tenetur ciuilibus, & naturaliter, ibidem.

Tutor potest in re sua palam, & bona fide auctoritatem prestare pupillo, gloss. non potest, ibid.

Tutor si auctoritatem praestiterit pupillo, vt filio ipsius tutoris traderet aliquid, nulla est auctoritas: quia tutor re sua auctoritate videtur sibi acquiritur, d. l. i. tutor auctoritatem potest prestare pupillo, vt ab eo possit filius ipsius tutoris stipulari in causam pecuniarum castrensis, vel quasi, & etiam in causam aduentitij quoad proprietatem: sed non quoad usufructum, gl. rem acquirit, ibidem.

Tutor si auctoritatem praestiterit pupillo, ac inuitus sit reuocatus in loco, in quo fiebat contractus, vel quasi, cum pupillo, si tunc non consensit, ipso iure non valet, quod actum est, d. l. i. §. quod actum, & ibi gl. per vim.

Tutoris auctoritas non rite interponitur nullius est efficaciae, glo. factus, in add. marg. in l. numquam, 31. de usufructo.

Tutoris auctoritas interponi debet in ipso actu: non autem ex intervallo ante, vel post, ibid.

Tutoris auctoritatem non sufficit praesentia corporis, vt si morbo comitiali, aut somno occupatus tacuisse, l. i. §. de auctoritate tutorum.

Tutoris auctoritatem non interuenire, aut praue, & male interuenire paria sunt, l. 3. eod.

Tutor etiam non interrogatus potest auctoritatem prestare, l. 3. eod.

Tutor cum dicit, id quod agitur, approbo, vel agnosco, vel equipollens verbum, dicitur fieri auctor, d. l. 3. & ibi gl. fi.

Tutor si tacet, non videtur auctorari, licet sit praesens, & sciat, quod sit requiritur enim quid loquatur, §. d. gl. fi.

Tutor, cui administratio tutelae delegata est, si auctoretur, non valet auctoritas, nec quod eo auctore actum est, l. 4. eod.

Tutor remotus a tutela, vel non gerens tutelam si auctoretur pupillo, vt ego ab eo emerem, non valet emptio, neque efficitur dominus rei, ibid.

Tutoribus pluribus datis si vni eorum committatur administratio, vt ille solus habeat necesse gerere, & alij si volunt, quod possint, & tunc omnes possunt auctorari pupillo: sedus quando vni commissa est administratio, vt alij repellentur, & tunc alij non possunt auctorari: sed quando est dubium, tunc possunt omnes auctorari, gl. concessa, ibid.

Tutores plures dati si sint vt administrator possint, & habeant decretum indicis, quorum vnus licet non administrat: potest tamen auctoritatem interponere, d. gl. concessa, & ibi add. ibid.

Tutor, cui administratio delegata est, vt extraneus cum auctoritate contutoris potest emere rem pupillarem: sed non se auctore administrans autem tutelam potest, ibi palam, & bona fide auctoritatem prestando emere, l. tutores, 6. & ibi gl. i. eod.

Tutor auctoritatem in rem suam accommodare non potest, quod per semetipsum, vel subiectis sibi personas acquirere vult, §. quod dicimus, 7. eod.

Tutor potest in rem suam per quandam consequentiam auctoritatem prestare: sed non principaliter, ibid.

Tutorum auctoritatem diuersas non impedit constitutionem duorum reorum, d. l. quod dicimus, §. i.

Tutor vnus ex pluribus sufficiens est ad praestandam auctoritatem contractui pupilli, nisi dictum fuit, quod vnus sine altero non obligat pupillum, nec auctoritatem praestaret, vel nisi alias est delegata sit administratio, d. §. i. & ibi gl. sufficit.

Tutor vnus si altero tutore praesente, & tacente auctoritatem interposuerit, tacens contutor non videtur interponere auctoritatem, §. d. gl. sufficit.

Tutores si fuerint pater, & filius in eius potestate constitutus, pater non potest contrahere filio auctore cum pupillo: quia filius in rem patris non potest esse auctor, & idem e contra filius non poterit contrahere cum pupillo patre auctore, d. l. quod dicimus, §. fin.

Tutor debet pure, & non conditionaliter prestare auctoritatem contractui etiam sub conditione facti cum pupillo, l. §. i. & §. conditionalis, 8. eod.

Tutor debet praesens in ipso negotio cum pupillo, vel post incontinenti auctoritatem interponere: sed post aliquod intervalum, aut per epistolam non potest interponere, l. obligari, §. pen. & ibi gl. debet, eod.

Tutores auctoritatem interpositam licet contrahens cum pupillo non exaudiat: tamen haec testibus, vel scriptis approbetur, valet contractus, d. l. obligari, §. fi.

Tutor qui per valetudinem, vel absentiam, vel aliam iustam causam non potuit interponere auctoritatem pupillo contrahenti ad suam utilitatem, non tenetur pupilli iudicio tutelae, l. tutor, 10. eod.

Tutor solus non potest repudiare hereditatem ad pupillum pertinentem, licet solus acquirere possit, gl. i. ibid.

Tutor, quod abfuerit, cum negotio contrahatur, vel quod praesens ignorauit, quale negotium esset, quod contrahatur, paria sunt: utroque enim casu non intelligitur auctoritatem praestitisse, l. non inuitum, 14. eod.

Tutor potest auctoritatem interponere vna voce duobus diuersis actibus: id est vni pupillo agenti, & alteri pupillo defendenti, l. accipiens, 15. eod.

Tutor vnus duorum pupillorum, quorum vnus conueniebatur a Sempronio pro vna re, & alius pupillus agebat contra eundem Sempronium pro alia re, sufficit, quod vna voce auctoritatem interponat utrique pupillo, gl. i. ibi.

Tutor vnus pupilli, qui agebat contra Sempronium, & reconueniebatur eodem, potest interponere auctoritatem vna voce utrique iudicio, ibi.

Tutor inuitus non cogitur a iudice interponere auctoritatem in aliquo certo contractu: in genere autem inuitus cogitur administrare, & fieri auctor, l. i. tutor, 17. & ibi gl. i. eod.

Tutor eo, quod in aliquo contractu non interposuerit auctoritatem, si damnificatus sit pupillus, potest pupillis finita tutela iudicio tutelae consequi illam iacturam, ibi.

Tutor inuitus recte cogitur a iudice auctoritatem interponere certo iudicio, vel alicui actui iudiciali, aut quod tanquam suspectus remouetur: quia eere tum pupillum damnatum pati, si non defendatur propter immisionem in possessionem, quae fieret, gl. i. in d. l. i. tutor.

Tutor inuitus cogitur interponere auctoritatem, vbi cumque certum est pupillum damnatum pati, si non interponeret, ibid.

Tutor in re sua non potest fieri auctor, gl. fin. l. potest, 18. eod.

Tutor vnus duorum pupillorum, quorum vnus agit contra alium, utrique pupillo non potest esse auctor, gl. i. in l. accipiens, & gl. i. in l. inter pupillos, eod.

Tutor si pupillo auctoritatem praestiterit ad donationem causa mortis, tenetur pupillo iudicio tutelae, l. i. de tutela, & l. i. vbi ibi.

Tutor praesens auctoritatem pupillo donanti causa mortis, vel inter vivos, tenetur pupillo iudicio tutelae de auctoritate praestituta: quia res ita donata est tradita, pupillus habet electionem, vel agere reuocatione contra donarium, qui habet, vel contra tutorem, vel curatorem ad suum interese, d. l. i. & ibi gl. permittenda, eod.

Tutor potest in quibusdam casibus prestare auctoritatem pupillo ad adimplendum decreto interueniente: veluti tutor potest cum decreto prestare alimentum de bonis pupilli mariti, vel sorori pupilli egentibus, d. l. i. §. vel nonnullis.

Tutor datus, qui auctoritatem praestare non potest, vt quia fariolus, vel ad aliam regionem datus, habetur pro tutore, l. i. & ibi gl. a. quod falso tutore.

Tutores duo, quorum vnus fallus, alter verus, si auctoritatem praestent pupillo, valet, quod agitur, d. l. i. & ibi gl. nonne.

Tutor verus non debet cogi auctorari, & non valet, quod agitur, gl. ex cunctis, in l. nouissime, eod.

Tutor, qui non gerit tutelam, si qui gerere potest, auctorari potest, l. pupillum, 49. de acquirend. hered.

Tutor, cui tutelae administratio concessa fuit, licet non administrat, potest auctorari, gl. i. ibi.

Tutor, cui tutelae administratio non fuit concessa, nec delegata, potest auctorari, ibi.

Tutor, cum auctoratur pupillo, debet esse praesens in ipso negotio: sedus quando iubet seruo, & si iussus sit etiam inter absentes, gl. i. in l. fi. per epistolam, eod.

Tutoris vnus auctoritas sufficit in omnibus actibus spectandis ad tutelae administrationem, licet plures tutores sint, nisi sit actus, per quem tutela finitur: quia tunc omnium consensus exigitur, l. fi. C. de auctor. praestanda.

Tutoris vnus auctoritas non sufficit in actibus spectandis ad tutelae, sedus administratio pluribus tutoribus, pro regionibus, vel pro partibus substantiae est diuisa, ibi.

Tutoris auctoritas non est necessaria in quibusdam casibus, puta quando alij se obligant pupillo: sed vbi pupilli se obligant aliis necessaria est in principio, l. i. de auctor. tutorum.

Tutoris auctoritas valet in contractibus, ex quibus potest utilitatem reportare: aliis non quia pupillus etiam cum auctoritate tutoris donare non potest, gl. permittant in additione marg. ibid.

Tutor praesens in ipso negotio debet auctoritatem interponere, si hoc prodesse pupillo existimauerit: sed si absens: puta per epistolam, vel praesens post tempus non modicum interponat auctoritatem, non valet auctoritas: sedus quando incontinenti: id est vno contextu negotio interponit auctoritatem: quia tunc valet, §. tutor autem, & ibi gl. post tempus, & gl. per epistolam, l. i. eod.

Tutor non potest cogi auctoritatem prestare pupillo, gl. existimauerit, ibid.

Tutor non potest auctorari pupillo, quando inter pupillum & ipsum tutorem agendum est iudicium: sed curator dandus est ei: & curator interueniente iudicium peragitur, & eo peracto definit esse curator, §. fi. l. i. eod.

Reliqua verbo, Auctoritas, Pupillus, 28. 29.

TVTORES plures simul tutelam si administrauerint, aut omnes tenentur edere rationes, aut vnus editioni subscibere, l. si quis ex argentiis, §. i. de edend.

Tutores plures simpliciter si sint constituti, neque est dictum in solidum: nihilominus tamen quilibet administrat officium in solidum, glo. i. in l. pluribus, de procuratorib.

Tutor duorum pupillorum potest esse quis, quamvis vnus sit actor, alter reus, quando vnus pupillus non agebat contra alium pupillum: sed contra extraneum, & idem extraneus conueniebat alium pupillum, gl. ad iudicationes, in l. licet, §. penultim. eod.

Tutoribus pluribus simpliciter constitutis, tunc quilibet in solidum competat ad

- tit administratio tutelæ, glossa exercitorem, in l. 1. §. si plures, de exercit. actione.
- Tutori vni ex pluribus potest committi administratio tutelæ: intellige proximiori; & magis affecto pupillo, l. 3. in additio. margin. de administ. tutorum.
- Tutores plures si pater dedit filio in testamento, & declaraverit quis eorum tutelam administrare, ille solus administrabit: ceteri erunt tutores honorarij, qui tenentur ex illius mala administratione: prius tamen excusis facultatibus eius, qui administravit, d. l. 3. §. 1.
- Tutores plures inutiliter si pater dedit filio, & declaraverit quis eorum tutelam administrare, iudex confirmabit omnes, & ille solus administrabit quem iussit pater administrare, & ceteri erunt honorarij, & tenentur ex mala administratione parentis, prius excusis facultatibus illius, qui gessit, ibidem.
- Tutor vno ex pluribus administrante ex voluntate patris dantis: ceteri, qui non administrant, quasi observatores actus eius, & custodes dati sunt, & imputantur eis quandoque si male eum conseruari videbant, quod suspectum eum non fecerint, ibid.
- Tutor vno ex pluribus administrante ex voluntate dantis, ceteri non administrant: tenentur assidue exigere rationem ab eo, & solliciti curare qualiter conseruetur pupillus, & si pecunia sit, quæ deponi possit, curare ut deponat ad emptorem pradiorum, ibid.
- Tutoribus datis testamento proper diffusum patrimonium pupilli adiunguntur curatores, quandoque tamen adiunguntur contutores, d. l. 3. §. quamvis, & ibi gladiungendos.
- Tutori vni ex pluribus datis a testatore potest iudex committere administrationem tutelæ, quando pater non destinauit quis eorum gerere deberet, ibidem.
- Tutor vnus facilius actiones exercet, & excipit, quam si fuissent plures, ibid.
- Tutores plures dati a testatore possunt vni ex eis administrationem committere, vel omnes simul gerere, vel diuidere eam inter se, vel in partes, vel in regiones: sed vnus quique ex omni causa, etiam quam non administrat, conuenitur, d. l. 3. §. si. & l. c. q. & ibi gl. a. cod.
- 94 Tutor vnus electus ex pluribus a testatore ad administrandam tutelam, cogitur administrare, gl. is gerit, ibid.
- Tutores plures dati a testatore si discordant inter se, ei eorum tutela administranda debeat committi, nec inueniatur maior pars: sed hinc inde sint æquales numero, tunc iudex eligit vnum ex eis, ibid.
- Tutores plures dati si tutelam inter se diuiserint in regiones, & causa sit agenda in regione mihi deputata pro rebus tibi commissis, illam ego protequo, nisi in tua regione agere possis, l. vel in partes, & ibi gl. si. cod.
- Tutores plures simpliciter dati si volunt simul omnes agere, debet postulare reo vnus ex eis eligi, qui agat, alijs omnes simul admittuntur, l. decreto, 24. §. si. & ibi gl. si. cod.
- Tutores plures si fuerint simpliciter dati, quilibet eorum habet ius tutelæ indiuiduam, & insolidam: secus est in pluribus procuratoribus simpliciter constitutis, d. §. si. & ibi gl. p. & ibi add.
- Tutor gerens tutelam de gestis primò tenetur, & post eum tenetur non gerens: sed pro neglectis tam gerens, quam non gerens tenetur æqualiter, nisi id, quod ex communi negligentia perierit, fuit ex appendicijs eorum, quæ gesta sunt, l. tutores, qui, 40. §. in eum, & ibi gl. æqualiter, cod.
- Tutores plures dati siue sint soluendo, siue non, quilibet tenetur in solidum, licet habeat beneficium diuisionis, §. glo. illius, & ibi add. marg. in l. si pupillus, 46. eodem.
- 95 Tutores plures dati insolidum tenentur, licet vnus eorum gerat; alij verò non gerant, ita tamen, quod gerens primò est conueniendus, gl. illius, ibid.
- Tutor vnus ex pluribus si factus sit non soluendo, prius peruenit ad contutores, quam ad magistratus, qui eos dederunt, siue tutela non sit diuisa, siue sit ab ipsis diuisa: secus si fuisset diuisa à iudice, vel testatore, l. Lucius, 47. §. 1. & ibi gl. administrant, cod.
- Tutor vnus sicut tenetur pro alio, ita tenetur eius fideiussor, l. si duo, 52. eodem.
- Tutor contutorem docere tenetur, gl. ad quos, in l. Titium, 48. §. 1. cod.
- Tutores duo si tutelam administrant, pro quolibet eorum tenetur insolidum fideiussor nomine singulorum tutorum, & nomine omnium negotiorum gestorum, l. si duo, 52. & ibi gl. 1. cod.
- Tutor, qui non satisfecit, si tempore finitæ tutelæ non reperitur soluendo, eius periculum pertinet ad contutorem, & ad magistratum, l. Æmilius, 54. eodem.
- Tutores non habentes tutelam diuisam à iudice, vel a testatore, sed à se ipsis, vel indiuisam habentes, omnes in solidum tenentur, & periculum eius, qui soluendo non est, pertinet ad omnes, l. tres tutores, 56. & ibi glossa in solidum, de administr. tutorum.
- Tutores si habeant diuisam tutelam à iudice, vel testatore, vnus quique eorum non tenetur in maiorem summam, quam accepit, d. l. tres tutores, & ibi glossa distributa.
- Tutor pro contutorem non soluendo existente conuenitur, si impetrent ei, quod permittit contutori administrationem, cum permittere non debet: quod scire potuit ex temporis interpediente, ut quia post testamentum aut patris factum contutor datus in testamento factus est non soluendo, aut factus est prodigus, aut bona eius vendita fuerunt tempore, quo datus fuit tutor, d. l. tres tutores, §. si. cod.
- Tutores omnes, qui simul gesserunt tutelam, si omnes soluendo fuerint tempore depositi officij actio, tutelæ diuiditur inter eos pro portione virili, exemplo fideiussorum: sed si omnes soluendo non sunt, inter eos, qui soluendo sunt, diuiditur, l. 1. §. nunc tractemus, de tutelæ, & rationibus.
- 96 Tutores simul gerentes conueniendi sunt, prout quique soluendo est, ibidem.
- Tutor vnus ex duobus, si ex dolo, vel culpa etiam communi conuentus præstiterit, neque mandande sunt actiones contra contutorem: neque tilius actio negotiorum gestorum competat ei, quia proprii delicti penam subire debet,

d. l. 1. §. planè.

Tutores omnes etiam si administrauerint tutelam, ex dolo communi conueniuntur habent beneficium diuisionis, §. gl. vlla societas, ibid.

Tutor vnus ex pluribus non administrantibus tutelam conuentus ex dolo communi, si condemnatus præstiterit, non sunt ei mandandæ actiones, neque tilius negotiorum gestorum datur, ibid.

Tutores plures dati si nihil gesserunt, ipsi conueniuntur, priusquam magistratus, & idem si omnes gesserunt, gl. accipiendum, ibid.

Tutor vnus si gesserit tutelam: alius verò nihil gesserit, siue inter eos diuisa administratione, siue non diuisa, primò conuenitur gerens; secundò magistratus: tertio non gerens, nisi obiciatur non gerenti, quod contutorem non remouit, vel suspectum, vel tardè remouit: vel tunc quidem, si in eo iura pupilli prodidit, vel quod non exegit ab eo satisfactionem rem pupilli saluam fore, cum videret eum desuere esse soluendo, & finita tutela inuenitur non soluendo, ibidem.

Tutor vnus si gesserit tutelam, & alius tutor gesserit aliqua, uterque conuenitur ante magistratum pro omnibus, ibid.

Tutor vnus diuisa administratione à iudice, vel testatore, si gesserit tutelam, & alius nihil gesserit, quilibet conuenitur pro sua gestione, antequam magistratus; sed post magistratum conuenitur contutor pro contutore, quando eum non remouit vel suspectum, vel tardè remouit, vel accusando eum, prodidit iura pupilli, vel si non exegit ab eo satisfactionem, ibid.

Tutores duo à iudice dati siue satisfactione, si diuenerint inter se tutelam, alteri eorum mortuo sine hærede pupillus debet conueniri contutorem actione tutelæ, & non magistratum, l. §. de magistr. conuen.

Tutor à iudice datus siue satisfactione si quædam administravit, quædam non, prius conuenitur tutor etiam pro his, quæ non administravit, quam magistratus, ibidem.

Tutores, vel curatores si sint constituti in diuersis provinciis, minor vnus ex eis non poterit conueniri de tota administratione: sed tantum de sua, gl. 1. in l. 2. C. de diuident. tutel.

Tutores omnes si administrant, vel nullus administrat, omnes tenentur in solidum: minor habet electionem conueniendi vnus ex tutoribus de tota administratione, gl. 2. & ibi add.

Tutor gerens tutelam, vel eius hæredes prius conueniuntur, quam tutor, qui non gessit pacto tutorum non obstante, l. h. C. cod.

Tutor, & vni eorum omnes tenentur pariter de his, quæ à nullo eorum gestæ sunt, cum gerere debuissent, l. & ibi gl. 1. C. si tutor, vel curator non gessit.

Tutores si simul administrauerint, vel vnus quædam, alius quædam alta administravit, omnes tenentur, gl. 1. in l. 4. C. de magistr. conuen.

Tutores duo quando alternatim sunt constituti a testatore, his verbis, illum, aut illum tutorem esse volo, ambo copulatim admittuntur, l. 4. C. de verborum significatione.

Tutores plures quando tenentur vtroque existente soluendo, & præsentè, quilibet conuenitur pro parte, & negotium communiter examinat, & tertium sententialed alio non existente soluendo in totum, vel in parte, vel si est absens, conuenitur alter in solidum, vel in eo, quod alter soluere non potest, gl. cedere, in §. 1. in aur. de duobus reis, col. 7.

Tutores plures potest habere pupillus, quando simul ei dantur; secus si separatim, gl. 2. in add. in §. pen. l. iul. de curator.

Tutores plures si fuerint dati ex testamento, vel ex inquisitione, potest vnus eorum offerre satisfactionem, & solus administrare, nisi etiam voluerit satisfaci: sed si nullus eorum satisfecit, ille solus gerit, quem testator, vel maior pars illorum elegerit, quod si discordant ipsi coguntur à iudice concordare, §. sed si ex testamento, l. iud. de satisfactione tutorum.

Tutores plures simul possunt dari a testatore, quam à iudice, ibid.

Tutor facilius præstatur alius tutoribus non satisfactibus, ibid.

Tutoribus pluribus existentibus potest vel decerni administratio, §. sed si ex testamento, l. iud. de satisfactione tutorum.

Tutores plures dati ex testamento, vel ex inquisitione, possunt inter se conueniri, quis eorum administrat, ibid.

Tutores plures dati ex testamento, vel ex inquisitione, non compelluntur per vnum eorum administrare; sed omnes gerere possunt, si velint, glossa maior, ibidem.

Tutores, vel curatores plures quando sunt dati, si omnes gesserunt tutelam, vel curam, omnes conueniuntur ex administratione ante magistratum, & idem quando nullus eorum gessit, gl. substatia, ibid.

Tutores, vel curatores, quando sunt dati diuisa tutelæ administratione; prius conueniuntur, & postea magistratus: fallit in quatuor casibus, in quibus vnus pro alterius parte tenetur post magistratum: scilicet quando tutorum vt suspensum renouandum non remouit, vel tardè remouit, vel renouando iura pupilli prodidit, vel non exegit satisfactionem rem pupilli saluam fore, cum videret eum non soluendo, ibid.

Tutoribus, & curatoribus pluribus datis nulla diuisione administrationis tutelæ facta, primò conuenitur gerens; secundò magistratus: tertio, non gerens, nisi in illis quatuor casibus, in quibus non gerens etiam ante magistratum conuenitur, ibidem.

Tutor plurimorum pupillorum futurum dicitur tutor vnus tutelæ tantum, §. item tria onera, & ibi gl. 1. Inst. de exculat. tutorum.

Reliqua verbo, Administrator, l. 2. & infra num. 99. c. q. 103. & 104. & q. 108. Magistratus, l. 11. §. 13.

Tutor vnus ex duobus si conuentus soluere debuit contractum ex tutela, alter tutor liberatur, glossa. tutorum, in l. 1. §. si apud duos, depositi.

Tutor habens administrationem tutelæ diuisam à testatore, vel à iudice, etiam ex mala administratione contutorem tenetur, si potuit, & debuit eum suspensum facere, & non fecit, vel nimis tardè fecit, vel faciendo iura pupilli prodidit, etiam, §. & ibi gl. p. de admist. tutor.

Tutor habens administrationem tutelæ diuisam à iudice, vel testatore, tenetur etiam de mala administratione contutorem, si debuit ad contutorem petere fideiussorem rem pupilli saluam fore, & non fecit: secus si non debuit, ibid.

cum Tutor

Tutor vno ex duobus si actum sit actione tutela, & lis sit contestata tantum: nihil tamen sit exactum ab eo, non liberatur alter tutor; sed si exactum sit totum ab vno, liberatur alter in totum: sed si pro parte, tunc pro parte exacta liberatur alter, gl. in l. qui tutor, 19. §. si eod.

Tutor contrarius actus sui rationem reddere non cogitur, l. actus sui, 20. eodem.

Tutor si non permittit contutorem administrare secum, vel si male administrat, potest vel suspectus reculari, ibid.

Tutores, prout qui gestit tutelam, tenentur, quando a testatore, vel a iudice fuit diuisa tutela: quando a nullo fuit eius diuisa, vel fuit diuisa a seipso, in solidum tenentur, gl. in l. diuisi, 31. eod.

Tutores quandoque pro vtriusque gestit, quandoque in solidum tenentur actione tutela intelliguntur de his, quae gesta sunt ab eis durante tutela, non de his, quae post pubertatem administraverunt: quia tunc tenentur pro partibus, quae gesterunt negotiorum gestorum actione, non tutela, nisi connexa esset administratio, d. l. diuisi Verus, & ibi gl. 1.

Tutor actionem tutela non potest exercere cum contutore relegato: quia relegationem non est finita tutela, & ideo nec actio tutela nata, l. si sine herede, 33. §. si ibi gl. eod.

Tutores si idonei sunt tempore finitae tutela, habent beneficium diuidentium actionis: & si vnus sit factus postea non soluendo, ad consortium non pertinet periculum, gl. electio, in l. a tutoribus, 34. §. p. eod.

Tutor secundus, vel curator nomina idonea a priore tutore, vel curatore facta recipere cogi potest, non tamen exactiorem suo periculo facere, l. tutor, siue curator, 36. & ibi gl. eod.

Tutor si nomina non idonea facta a priore tutore sponte recipiat, sibi praedi- cat, gl. si ibid.

Tutor vnus de re pertinenti ad administrationem alterius tutoris non potest agere diuisa inter eos tutela a iudice, vel a testatore, aut a se ipsis bene potest conueniri, l. inter tutores, 37. & ibi gl. mag. eod.

Tutor vnus debet obsequi potest compensationi alteri tutore, qualitercumque inter eos diuisa fuerit tutela, gl. marg.

Omnia Tutorem durante tutela licet non possit agere: potest tamen obsequi compensationi, ibid.

Tutor non potest exigere a contutore, nisi fiat non soluendo, quo casu remouetur, & postea conueniri debet, gl. periculum, in l. tutores, qui, 40. §. tutoribus, de administ. tutorem.

Tutor tenetur de periculo, si non exegit heredem contutorem, ibid.

Tutor si tutoris defuncti heredem idoneum conueniri pupilli nomine nolit, si heres fiat non soluendo, periculum ad eum pertinet, d. l. tutores, qui, §. si.

Tutor, qui contutorem non idoneum tutelae tempore suspectum facere super- fuderit, de eius periculo tenetur, d. §. si.

Tutor testamentarius, & datus si gerunt diuim, pro datiuo prius conueniri debent, qui pro eo se obligauerunt rem pupilli saluam fore, vel magistratus, qui eum dedit: & si solidum consequi non possit, peruenit ad contutorem testamentum datum, si eum suspectum non fecit, vel si fecit, debuit tamen facere citius, quam fecit: alius pro tutore datiuo non tenetur, nisi tantum de sua portione, l. Lucius, 47. §. cum testamento, eod.

Tutoribus pluribus a magistratu datus pupillus pro mala administratione vnus tutoris non debet conueniri magistratus, priusquam omnes tutores dati fuerint excessi, d. §. cum testamento, & ibi gl. datus est.

Tutorem, apud quem instrumenta ad alterius tutoris administrationem per- tinentia reperiuntur, pertinet alteri notum facere, aliis tenebitur, l. Titium, 48. §. 1. eod.

Tutor habet contra contutorem actionem vtilem sine aliqua cessione etiam post solutionem, gl. nulla actio, in l. Modestinus, 76. de solu.

Tutores conueniri, & condemnari debent autum pro ea parte, quam quique administraverit, & tunc demum debent conueniri in solidum, cum curatores non sunt soluendo, & ab illis res seruari non potest, l. si eod.

Tutor non potest conueniri pro parte contutorem tenentis ex mala adminis- tratione, si tempore depositi officij soluendo fuisse probetur, l. 3. C. de probatio.

Tutor, vel iudex non possunt conueniri ex mala administratione contutoris, si tempore depositi officij fuisse tutor soluendo, gl. 1. ibid.

Tutor vnus si tutelam solus administrat, tenebitur etiam contutor, eo quod non perit eum remoueri, quo casu contutor prius conuenitur, quam magi- stratus: repro. d. gl. 1.

Tutorem, vel curatorem ignorans se datum non tenetur, etiam si alij contuto- res, vel curatores administrationem peragentes soluendo non sunt, l. ceteri fuisse, 8. C. de administ. tutorem.

Tutorem, vel curatorem sciens se datum si non administrat, de administratis ab aliis contutorem, vel curatorem non tenetur, si illi soluendo sunt: sed si soluendo non sunt, tenebitur de neglectis tamen omnes sine distinctione te- nentur, gl. si ibid.

Tutor vnus prout non tenetur de administratione tutoris alterius prouin- ciae, quae est diuisa a testatore, vel a iudice, l. 2. & ibi gl. 1. C. de periculo tutum, & l. si C. si ex pluribus tutoribus, vel curator.

Tutor non tenetur pro contutore, qui post finitam administrationem idoneus repositus, postea non conueniendi cum minus idoneis sit factus, l. 1. C. de di- uid. tutel.

Tutor vnus ex pluribus potest conueniri, & ab eo debetum exigere, & postea a minore est facienda cessio ei aduersus externos tutores actionum filii compe- tentium, nisi administratio tutela fuerit diuisa a iudice, vel testatore, quo casu quilibet tenetur regulariter pro parte, l. a. C. eod.

Tutor vnus si administrat, alius vero non, in administrationis primo conuenitur ille, qui gestit: secundum magistratus, deinde alius tutor, qui non administrat, in non gestis omnes tenentur, gl. 1. & si ibid.

Tutores habent beneficium ordinis: scilicet quis eorum primus, & quo ordine conueniri debeant, ibid.

Tutores habent beneficium diuisionis, tum etiam habent beneficium vtilis actionis etiam non cessa actione, gl. 3. ibid.

Tutores habent beneficium cessionis, d. l. a.

Tutoribus dolose administrantibus non datur beneficium ordinis, vel vtilis actionis: conceditur tamen eis beneficium diuisionis, gl. 3.

Tutoris vnus fideiusoribus denegatur beneficium diuisionis: sed si fuerint plu- res fideiusores, alter vnus tutoris, alter alterius tutoris, non denegatur eis beneficium diuisionis, ibid.

Tutores duo si habeant administrationem tutelae diuisam a iudice, vel testatore, vnus eorum potest conueniri de administratione alterius, si non instruerit al- terum super eo, quod alter nescit ad suam gestionem pertinere, vel si non exegit facilitationem rem pupilli saluam fore, cum videret eum fieri non solu- endo, gl. 4. ibid.

Tutor, vel curator pro gestis a tutore, vel curatore idoneo non tenetur, l. fin. & ibi gl. 1. C. si tutor, vel curator non gesserit.

Tutor tenetur ad vsuras etiam eius, quod a contutore debetur, vel quod pro contutore debet, l. 2. C. de vsuris pupil.

Tutor vnus si gestit tutelam, alius non gestit: prius debet conueniri magistratus, quam qui non gestit, nisi imputetur non gerenti, quod tutorem non remouit vel suspectum, vel tardè remouit, vel accusando prodidit iura eius, gl. bonis, in l. 1. C. de magistrat. conueniendi.

Tutor non gerens tenetur de mala administratione contutoris, quando impa- tatur ei, quod contutorem non remouit, vel suspectum, ibid.

Tutor contra contutores habet triplex auxilium: primum beneficium diuisionis ex epistola Diui Adrianij: secundum ceduntur actiones: tertio, habet vtilem sine cessione, gl. 1. in l. cum alter, l. 1. C. de fideiusorib.

Tutor si mandauerit contutori, vt emeret seruum etiam ad pupillum non per- tinentem, & is recepto mandato non emit, mandanti tenetur mandati, vel tu- telae de eo, quod eius interest, aliis non, si procuratorem, & si tutores, & ibi gl. cum tenent, & gl. tutores, mandati.

Tutor si mandauerit contutori, vt emeret rem etiam non pertinentem ad pu- pillum, si is eam rem emit, vel nolit restituere, vel recepto mandato non emit, tenetur mandanti ad interesse, quod sibi competit, vt quia modico pre- tio emendam mandauerat, quae multum valebat, vnde lucratum erat, aut si non emit erat lucratum, neque tale lucrum pertinet ad pupillum, cum propter eam rem non sentiat damnum, ergo neque lucrum, d. l. tutoris, & ibi gl. cum tenent.

Tutor si mandauerit contutori, vt emeret seruum necessarium pupillo, si is emit, tenetur mandati, & tutela ad restitutionem serui, ad cessionem actio- num, & similia, d. §. si tutoris, & ibi gl. & tutela.

Tutorem mandantem non excusat negligentia mandatarij, d. §. tutoris.

Tutor vnus etiam in vltimis tenetur pro mala gestione alicuius, gl. p. r. abis, in l. quoro, 56. locati.

Reliqua verbo, Administrator, l. 2. & Supra num. 93. vsque 98. Cessio, 4.

Tutor testamentarius datus a patre posthumum si interim administrauerit, post- humo nato datur actio tutela: sed eo non nato, datur actio negotiorum ges- torum, l. cum pater, de neg. gest.

Tutor datus, etiam si cesset in administratione, perinde tenetur, ac si gessisset, nec eam potest sibi, vel filio nuptui collocare, l. si quis, 60. §. quid ergo, de ritu nuptia.

Tutor, qui pupillam abstulit bonis patris sui, rationem eius rei reddere debet, ita, quod si inconsultus hoc fecerit, & hoc nomine condemnari debeat: sed si optimo consilio vnus sit, vt quia auxilio praeioris iurisdictionis, ex eo quod pater eius decesserit non soluendo, nihilominus tamen (quia in iudicio de- bet hoc probari) impediuntur nuptiae cum pupilla, licet tutelam bene admi- nistraverit, p. §. si eod.

Tutor datus si non potest sufficienter administrare tutelam, potest suo periculo coadiutorem continere cum decreto iudicis, l. sol. de tutel.

Tutorum maior pars si tutelam decernat alicui tutorem, is geret tutelam, quem maior pars elegit, l. si nemo, 19. de testam.

Tutor datus propter rerum notitiam perinde tenetur de administratione tutela: f- cur & ceteri tutores, qui eodem testamento dati sunt, l. quoro, 31. §. 1. eod.

Tutor cogitur administrare iudicis officio, ex quo cis datum tutorem: intel- lige postquam satisfecit, & iurauit se bene, & fideliter, & vtiliter gesturum, defensorumque pupillum, & post ea decreta administrationem, & si ces- set esse tutor, suo periculo cessat, l. 1. & ibi additio margin. de administ. tutorem.

Tutor ex quo scit se datum tutorem, & satisfecit, & iurauit se bene gesturum, cogitur tutelam administrare iudicis officio, & capitis pignori, & multa indicta, seu banno, d. l. 1. & ibi gl. 2.

Tutor dicitur gerere eo ipso, quod aliquid pupillare etiam modicum incepit gerere, & ita cessat coactio, quia solent cessantes cogere administrare, l. ita autem, §. 1. eod.

Tutor si tutelam gerendam mandauit alicui, & is mandato eius cessit, tenetur 109 tutor actione directa tutela: sed si is, qui mandauit, non gessit, tenetur vili actione tutela, d. l. ita autem, §. gessisse.

Tutor datus augmento, & patrimonio superuenienti, non tenetur administrare pristina bona, nisi superfederit priorem tutorem facere suspectum, vel super- federit satis ab eo exigere, quo casu etiam de mala administratione antecio- ris bonorum tenetur, l. quoro, 10. §. si eod.

Tutor, vel curator simpliciter datus pupillo tenetur etiam de augmento, quod postea accessit, etiam si curator sit datus ad augmentum, & tunc inter eos communicatur periculum augmenti, si datus non superpericulum omne etiam augmenti pertinet ad priorem tutorem, ibid.

Tutor, qui negotia pupilli gessit, quamuis in nulla re author pupillo fuerit, te- netur iudicio tutela, l. qui tutor, 19. eod.

Tutor bene gerens tutelam quantum ad prouidentiam pupillarem loco domi- ni habetur: non eum soluiatur, l. tutor, qui, 8. & ibi gl. 1. eod.

Tutor si seruo pupilli non perditum, administrationem credidit, & ille seruus ex fructibus fundi dedit minus, quam in veritate possit perci- pi, quantum ex peculio serui potest feruari, tantum eidem tutori praestitit opponendo compensationem pupillo, in quantum is pupillus erat obligatus

obligatus ipsi tutori actione de peculio, l. si sine hærede, 33. §. 2. & ibi gl. proferre, eodem.

Tutor si seruo pupilli perdidit administrationem commisit de eo, quod ipse perdidit, vel ex fructibus fundi minus dedit, quam in veritate posset percipi, tenetur pupillo in id omne, neque agat de peculio serui contra pupillum propter officium tutelæ: quia tali non debuit committere, glo. non perditur, ibidem.

Tutores si tutelam non administraverint, & soluendo sint, omnes tenentur in solidum: sed habent beneficium diuisionis, si non cessionis, l. si plures, 39. & ibi gl. 1. & 3. eod.

106 Tutor finita tutela credens non finitam si administrationem retinuerit, periculum nominum, quæ post pubertatem, & sic post finitam tutelam non idonea facta sunt, non pertinet ad tutorem, l. tutores, qui, 40. eod.

Tutor etiam finita tutela tenetur perseverare in administratione connexa tutelæ, ut si quædam transactio tutelæ, & de eius periculo tenetur: sed in non connexa non tenetur perseverare, nec de eius periculo, gl. 1. ibid.

Tutori, qui finita tutela non potuit agere, non imputatur si nomina debitorum finita tutela sint effecta deteriora, dict. l. tutores, qui.

Tutor coniunctus pupillo si post finitam tutelam in ea perseveret credens non finitam, periculum nominum, quæ post finitam tutelam non idonea facta sunt, pertinet ad eum, & sibi imputatur, cum tanquam coniunctus posset, glo. inferre, ibidem.

Tutor inutiliter datus si gesserit tutelam per errorem, non tenetur de periculo ab eo tempore, quo alius legitime datus fuit, d. l. tutores, qui, §. 1.

Tutor non legitime testamentum datus si administravit, errore etiam comperto non debet deferre administrationem, ne fraudis, vel culpæ condemnatur: debet tamen petere a iudice alium tutorem constitui, quo suscepto liber est ad administrationem sequentis temporis, d. §. 1. & ibi add. marg.

ad Tutorem eius regionis, unde et persona, pertinet ea, quæ sunt agenda cum persona: sed quæ sunt agenda in rebus, pertinent ad tutorem eius regionis, ubi sunt res, d. l. tutores, qui, §. hæres.

Tutor datus certæ regioni tantum administrat ea, quæ tempore administrationis erant eiusdem regionis, d. l. tutores, qui, §. patruus.

Tutor, qui tantum non habet, quantum pupillus, cui datur tutor, potest administrare cum aliis: sed solus non potest, l. pauperes, 9. & ibi glossa final. de excul. tutor.

107 Tutor, vel curator datus a prætoræ Romæ pupillo domicilium habenti Romæ, & a præside in provincia, ex qua pupillus erat oriundus, si suscipiat administrationem bonorum, quæ pupillus, vel adultus habet tam in Italia, quam in provincia, non dicitur habere duas tutelæ, vel curas, cum unus duo patrimonium non videantur, l. iuris peritos, 33. §. 1. eod.

Tutores plures, vel ipse testator, si ordinaverint, quod libertus suus contutor solus administraret tutelam, ceteri tutores possunt illi administranti tutelam constituere alimenta, l. 1. §. si pupillus, de tutelis, & rationibus.

Tutor siue fuerit quis iure, siue non fuerit verè: sed quasi tutor pro tutore administraverit, prætor actionem in vtrumque casum proposuit ita, quod si verè fuit tutor, & sciuerit teneatur tutelæ: sed si ignoraverit, vel non fuit verè tutor, sed erat dubium an esset, tunc tenetur actione protutelæ, l. 1. & ibi glo. actionem, de eo, qui pro tutore.

Tutor ad tempus datus si post tempus, & sic finita tutela pro tutore negotia imuberit gessit, tenetur actione protutelæ, d. l. 1. §. cum eo.

Tutoribus quandoque interdicitur a prætoræ expressè administratio: quandoque tacite, ut si committatur alij, gl. vt gerant, in l. quod si forte, 14. §. sunt quidam, de solutio.

Tutores, vel curatores provincialium rerum non debent administrare negotia Italica, nisi specialiter tutores provincialium rerum, vt res sibi Romæ redderentur, promitti curaverint, l. quæro, 100. de solutio.

Tutor in his, quæ non sunt de sua administratione, habetur vt extraneus, nec pupillo præiudicat, nec eidem prodest, l. 3. §. si tutor, & ibi add. marg. in iudicium solui.

Tutor, qui tenetur præstare diligentiam, veluti, qui ex pluribus tutoribus datis oblata satisfactio solus administrationem suscepit, & etiam qui pro tutore negotia gerit, nec rerum sibi subtradarum tenetur tutelæ actione, non tamen condemnabitur, nisi sibi cedantur actiones contra furem, l. qui iniuriæ, 15. §. qui alienis, de furtis.

Tutori, cui data est administratio rerum pupillarium, non censetur data potestas et intercepti, & ideo si quid furandi animo amoverit, furtum facit, & tenetur furti actione, & etiam tutelæ finita tutela, nec ea res viciari potest, l. tutor, 33. eodem.

Tutor, vel curator tenetur de gestis, & gerendis, & de actionibus non intentatis, gl. 1. in l. tutori, 20. C. de iego. gestis.

Tutor ex mala administratione bonorum finita tutela non tenetur pupillo: ea tamen finita tenetur, & etiam pro rebus suis potest hypothecaria conveniri, glossa l. in l. 1. C. quando fiscus, vel priuatus, & glossa l. in l. penultim. C. de re. fam. tutel.

108 Tutor, vel curator gerens causam pupilli, gesta ab eo sunt nulla, si non cauerat prius rem pupilli saluam fore, l. 4. C. in quibus causis in integrum.

Tutor constitutus non administrans, tenetur vtili tutelæ, curator vili negotiorum gestorum, gl. 1. in l. pro officio, 10. C. de admin. tutorum.

Tutores possunt compelli administrare tutelam sub aliquo banno, etiam captis pignoriibus, gl. 1. in l. 3. C. de suspectis tutor.

Tutores possunt compelli ad administrandam tutelam & perseverantes in contumacia, possuntur suspecti, & alij in locum eorum petuntur, d. l. 3.

Tutores, & curatores non solum, qui gesserint, sed etiam qui gerere debuerint, tenentur actione tutelæ, etiam de his, quæ a contutoribus servati non potuerunt, si pos de suspecto, cum deberent facere, non accusaverint, l. 1. C. si tutor, vel curator non gesser.

Tutores, & curatores inventario publicè scripto res minores debent administrare secundum sui opinionem sub hypotheca rerum ad eum pertinentium, d. l. cum fideiussor, §. & inventario.

Tutor, qui tenebatur pupillo ex mala administratione, si sit deportatus, & omnia bona sibi confiscantur, & postea ex indulgentia principis sit pecunia remissa, non tenetur actione tutelæ, sed si fuisset restitutus ad bona, l. 4. C. de sententiam passis.

Tutor, vel curator quando est vnus tantum, tunc ex administratione tenetur pupillis, vel adultis, aut furiosis, sed magis iustus, qui cum minus idoneum, vel nullam fiduciam receperint, tenentur in solidum vtili tutelæ, si malum tutorem dederunt, vel vili negotiorum gestorum, quando malum curatorem, §. penultima, & ibi glossa subsidiaria, Instit. de satisfactioe tutorum.

Tutor si iubeatur gerere tutelam filij de consilio matris, & eo nomine liberetur, matris consilium bonum de honestate admittere debet: sed non de necessitate, l. quidam decedens, 6. §. 1. de administratione tutorum.

Tutores non solum legitime datus etiam omnes, qui iure tutores sunt, & gerunt, tenentur actione de rationibus distrahendis, l. 1. §. non tantum, de tutelis, & rationibus.

Tutor liberto suo si fuerit datus patronus, & aliquid in bonis liberti ex administratione tutelæ in fradem gessit, tenetur de eo, licet de bonis extranei, l. patronatus, & ibi gl. de tutelis.

Reliqua verbo, Administratio, 1. 2. Curator, l. 2. §. si 11. & si 12, num. 93. 2. §. si 103.

TVTOR nomine pupilli conventus dicitur possidere immobilia quoad eundem tantum satisfactioem de iudicio filij, gl. ab eundem, ibid.

Tutor vnus ex pluribus si possideat immobilia, non excusatur a satisfactioe de iudicio filij alius tutor conventus, qui non possidet immobilia, glossa dicendum, ibidem.

Tutor in causa pupilli si promissit iudicio filij, & stipulationi non obtemperaverit, si interea pupillus adoleverit, ac obierit, aut repudiaverit hereditatem, non tenetur tutor, ex stipulatione, l. si quis cautio.

Tutor in causa pupilli si promissit iudicio filij, & interea pupillus adoleverit, & stipulationi non obtemperaverit, non tenetur ipse pupillus, sed si possit obici dolus tutori, tenetur ipse, non pupillus, nisi pupillus factus esset locupletior, glo. si ibidem.

TVTOR si quis nomine pupilli experitur, non ex hoc tenetur suscipere defensionem eadem pupilli, glossa vt procurator, in l. scilicet, §. final. de procuratoribus.

Tutor ibi debet conveniri, ubi tutelam administravit, l. argentarium, 45. de iudiciis.

Tutor vnus ex pluribus, si cum ceteri non essent idonei nec soluendo, conventus sit, ipse potest petere, quod alij locum conveniantur apud eundem iudicem, vt sciatur in quantum funt locupletiores, vt reddant rationes omnes simul, l. si, & ibi gl. de quib. rebus ad eundem iudicem.

Tutor etiam durante tutela potest a pupillo conveniri rei vendicatione, l. 3. §. si pupillus, & ibi gl. vt de tutelis.

Tutores plures si fuerint dati, altero tutore auctore cum altero agi potest, & ideo litis causa curatorem peti non debet, sed quando vnus tantum tutor fuisset datus, si plures, 2. & ibi gl. 1. de abstent. tutor.

Tutor propter infantiam pupilli, vel abstentiam tenetur iudicium per se suscipere, & non potest auctore iudicem præstare ei ad accipiendum iudicium, d. l. 2. & ibi gl. propter infantiam.

Tutor finita tutela si conveniatur actione tutelæ pro credita pecunia in diem nomine pupilli expectari debet, §. nondum venit dies exigende pecunie, in quem diem mutata est, §. potius, & debuit mutare, alias si non debuit, non expectabitur, l. si tutela, 9. eod.

Tutor interposito decreto iudicis potest ad locum ad litem complendam constituere, & non alias, l. tutor, & ibi gl. 1. quando ex facto tutoris.

Tutor cum decreto iudicis ad litem pupilli finendam si constituit actorem, & is postea obtinuit sententiam, actio in factum de re iudicata competit pupillo, ac si tutor obtinuisse, ibid.

Tutor, qui administraverat, prius debet conveniri actione tutelæ, quam tutor, qui non administraverat, nisi qui administraverat non sit soluendo, glo. alterius, in l. 1. §. nunc, de tutelis, & rationibus.

Tutor vnus ex duobus si conveniatur actione tutelæ ex gestu communi habet beneficium diuisionis, si illud opposuerit, nisi alter sit non soluendo, ibid.

Tutore reuocato, qui reipub. causa abierat, potest conveniri tutelæ is, qui in locum eius datus fuerit, quia definit esse tutor, l. si tutor reipub. 9. eod.

Tutor, qui definit esse tutor, & postea iterum caput esse, ex primam administratione tutelæ potest conveniri actione tutelæ: ita quidem quod si solus sit, per specialem curatorem conveniendus est: sed si contutorem habeat, a contutorem conveniendus est, ad eum vt si in medio tempore soluendo esse desierit, imputabitur contutori, cur non egerit cum eo, d. l. si tutor reipub. 9. §. si testamentum.

Tutor si post pubertatem gerit negotia, quæ connexa sunt negotiis inceptis ante pubertatem, potest conveniri actione tutelæ etiam de his, quæ tutela nunita gessit: sed si non sit connexa eis, quia tunc negotiorum gestorum actione conveniatur, l. si tutor post pubertatem, 12. & ibi gl. 1. eod.

Tutor si post pubertatem datus sit curator eidem, etiam pro eo, quod gessit ante pubertatem, potest conveniri actione negotiorum gestorum, ibid.

Tutori, qui finita tutela dimisit administrare aliquo tempore, licet brevissimo, deinde recipiat gerere, pro eo quod gessit in tutela, actione tutelæ, vel negotiorum gestorum conveniendus est: sed si contutorem habebat, a contutorem conveniendus est, ad eum vt si in medio tempore soluendo esse desierit, imputabitur contutori, cur non egerit cum eo, d. l. si tutor reipub. 9. §. si testamentum.

Tutor sicut durante tutela non potest conveniri actione tutelæ ita nec ipse, nec eius fideiussor conveniri possunt durante tutela ex stipulatione rem pupilli saluam fore, l. si adhuc, 16. eodem.

Tutor non potest conveniri à pupillo factio ex nomine debitoris facto ab eo de pecunia pupilli, postquam illud nomen est approbatum vt idoneum ab eius curatore, nisi adultus fuit reus tutoris per restitutionem in integrum, l. si probum, & ibi gl. i. eod.

Tutor conuentus finit administratione tutelæ, vel adhuc non finita, dummodo agi possit, non tenetur ministrare sumptus pupillo causa litis excedende contra se, l. Imperatores, eod.

Tutores administrantes tutelam prius sunt conueniendi, quam non administrantes, gl. vltiore, in l. 2. §. fin. de curatore bonis dando.

Tutores, vel curatores adulti, vel iuriosi nomine alieno videntur esse in iudicio, & ideo in eis constituitur triudum ad appellandum, l. 1. §. tutoris, quando appellandum fit.

Tutores omnes, vel etiam curatores omnes, si volunt, possunt agere, vel conueniri, gl. 1. in l. 1. C. si ex pluribus tutoribus, vel curat.

Tutores, & curatores administrantes tutelam, aut eorum heredes prius sunt conueniendi, quam illi, qui non gesserunt, l. 2. C. de heredibus tutorum.

Tutor, vel curator cessantes administrare tutelam, sunt ob talem cessationem in dolo, & lata culpa, gl. 1. ibid.

Tutores omnes, qui gesserunt tutelam prius sunt conueniendi, quam magistratus, quando tutela non est diuisa, vel est diuisa ab eis, gl. bonis excusis, ibid.

Tutor gerens primo est conueniendus, secundo magistratus: tertio curator, qui non gessit; nisi gerentem tutorem vel suspectum non remouit, aut tarde remouit, gl. 1. in l. 4. C. eod.

Tutor, vel curator, aut fideiussor si nunc inueniuntur non soluendo, presumuntur tempore dacionis fuisse non soluendo: & sic probandi onus non iucumbit pupillo, gl. 1. ibi.

Tutor mala administratione non tenetur magistratus, ad quos tantum pertinet dare tutorem, non tamen exigere satisfactionem, vt sunt prædes, gl. 1. in l. 1. p. C. eod.

Tutorum administratio tenetur magistratus, ad quos pertinet datio tutorum, & exactio satisfactionis, vel tantum exactio satisfactionis, d. l. p.

Tutores, & contutores, & fideiussores licet sint insoluium obligati, non tamen possunt in solidum conueniri, vel debent conueniri, quia habent beneficium diuidentium actionum, nisi illi renunciauerint, gl. 1. in auth. habita. C. de duobus reis.

Torem quando pupillus conuenit ex administratione, præsertim omnibus creditoribus tutoris, sed etiam quando conuenit iudicem, gl. subsidiaria, in additione, in §. pen. in l. de satisfactione tutorum.

Tutor, vel curator non est conueniendus ex administratione pupillorum, vel adultorum, nisi ex dolo, vel culpa tutoris ageretur, vel nisi in se transiit obligatio nem per nouationem, l. 1. & ibi gl. 1. C. quando ex facto tutoris.

Tutor super rebus illius provincie, in qua eas administrat, debet conueniri, non de aliis, l. si. C. si ex pluribus tutor, vel curator.

Tutor vno ex pluribus citato, & non respondente conuenitur alius, & si is non defendat, citatur tertius, & sic de singulis, si plures sint: quia & agnati vocantur, gl. 1. ibid.

Tutores omnes si gesserunt administrationem, poterit pupillus vnum ex eis eligere ad agendum contra eum ex mala administratione omnium: pupillus tamen debet electo credere actiones, quas habet contra alios, l. eum interdicta. C. arbitrium tutelæ.

Tutores, qui gesserunt, vel eorum heredes, de his, quæ ab eis administrata sunt, principali loco debent conueniri, & non qui non administrarunt, nisi qui administrarunt soluendo non sint, ibid.

Tutores conueniuntur actione tutelæ non prohibet præscriptio longi temporis, l. 1. ibid.

Tutor non habet actionem contra magistratum, qui dedit tutorem non sufficientem, et ipse tutor pro contutore suo pupillo suo fuisse fecerit, l. 2. de magistratu conuen.

Tutorum postulatorum, & nominatores insoluium tenentur, tanquam fideiussores, l. 1. eod. & gl. 1. in l. 2. de fideiussoribus tutorum.

Torem postulare, vel nominare coram iudice, qui dare debet, dicitur non soluium, qui per se postulat, vel nominat, sed etiam qui per alium, d. l. 2. de fideiussoribus, l. 1. eod.

Tutor nominari dicitur inter absentes, quando magistratus mittit nomina quorundam præfidi, quasi sint idonei, & isti nominati tenentur insoluium, & etiam qui postulantur, nisi sit femina, gl. 1. ibid.

Tutoris fideiussor, & heres illius fideiussoris ex stipulatione rem pupilli saluam fore, tenetur ad eandem rationem viuarum, quam tenebatur ipse tutor, l. 1. eod.

Tutores omnes communiter administrantes tutelam, si soluendo sunt, sicut habent beneficium, vt vtiliter condemnentur iura fideiussoribus à singulis tutoribus dati habent beneficium ex persona tutorum, vt cunctis condemnentur, l. 1. pupillus, eod.

Tutor si duorum tutelam gessit diuersis temporibus, illi duo actione tutelæ æqualiter admittuntur, gl. 1. in l. 1. operis, §. locati.

Tutor si caput quod debet minori post tutelam, de his, quæ ad tutelam non pertinent, vt in rapina, mutuo, vel furto, contra eum nascitur actio, etiam durante tutela, sed non intentatur, gl. 1. in l. 1. C. de administratore tutorum.

Tutor debet conueniri actione tutelæ, & non mater pupilli, quæ indemnitate promittens tutori ex ipsius cessione gessit administrationem tutelæ: ipse tamen tutor postea ager contra matrem ex stipulata, l. tutorem, §. C. arbitrium tutelæ.

Reliqua verbo, Magistratus, 11. 12. 13. Curator, 1.

Ubique 11. 31. Agere, 4. 5.

Tutor non tenetur fenerari pecunias pupilli, & si feneretur, tenetur ad restitutionem earum ipsi pupillo sed iure canonico, non pupillo sed eis, quo, accipit, tenetur restituere, gl. necessitatem, in §. quoniam autem in auth. vt hi qui obligatas se habere perhibent.

Tutor non tenetur deponere minimas summas pecuniarum pupilli, nisi quando conuenerit, vel quilibet de populo petierint deponi, ex eoque ipse suspectus

esse videatur, ibidem.

Tutor si pecuniam pupilli sufficientem ad emptionem prædij neglexit deponere, in vias eius pecuniarum tenetur, gl. 1. ibid.

Tutor debitum naturale contractum ratione administrationis tutelæ, tenetur à se exigere: ad debitum naturale contractum ante administrationem non tenetur, l. 1. ad se exigere, §. de iur. in d. iura à rem, §. leuor, & ad iura, & peric. tut.

Tutor post depositam pecuniam pupillarem cogi potest à iudice ad comparandam prædia, l. tutor, qui reperiuntur, §. §. 1. post depositionem, & ibi gl. conueniunt, eodem.

Tutor post depositam pecuniam pupillarem prædia emere si cogit, tenetur ad vias illius pecuniarum, etiam sine interpellatione, fauere pupilli, nisi per eum factum non sit, quominus emeret, ibid.

Tutor tenetur pupillo ad vias centenas pecuniarum depositas, quàm in vias suos clam conuerit, quod probandum est euidenter, vt ad eas teneatur, d. §. 1. post, & ibi gl. legitimas.

Tutor non dicitur pecuniam pupillarem in vias suos conuertere, quando eam pecuniam non fenerauit, vel non deposuit, ibid.

Tutor debet pecunias pupillares sufficientes ad prædiorum emptionem deponere, & si depoluerit, non curat vires contra eum, d. l. tutor, qui, §. si depoli.

Tutor si pecuniam pupillarem sufficientem ad emptionem prædiorum non depoluerit, si ei non sit præceptum à iudice, vt depolueret, tunc tenetur pupillo ad vias pupillares, si præceptum iudicis non habet, nec depoluerit, tunc tenetur ad vias centenas, §. d. §. si depoli, & ibi gloss. legitimas, & gloss. quæ sint.

Tutor, qui negauit pecuniam pupillarem se habere, cum tractaretur de alimentis pupillo præstandis, tenetur ad vias centenas eius pecuniarum, quam apud se habet, & etiam debet puniri extra ordinem ad pupillares autem vias tenetur eius pecunias, quam conficitur habere, p. 1. & nec depoli, d. §. si depoli, & ibi gl. summarum.

Tutor tenetur ad vias centenas, quando pecuniam pupillarem conuertit, et ita clam in vias suos, & quando negat se habere ad attendum, & habet in veritate, gl. quæ sint, ibid.

Tutor tenetur ad vias centenas, quando post præceptum iudicis de depolendo pecuniam pupillarem eam non depoluit, §. gl. legitimas, & gloss. quæ autem, ibidem.

Tutor tenetur ad vias pupillares eius pecuniarum, quando in vias suos palam conuertit, item quando negauit se habere, & non habentem pector deiecit eum habere, & tunc decretum pro veritate accipitur, d. l. tutor, qui, §. quæ sint, & ibi gl. quæ sint.

Tutor tenetur ad vias pupillares, quando negat extra vias aliquam quantitatem penes se esse, & imposuit pupillo necessitatem accipendi: mutuum pecuniam sub viis legitimis ad opera sua exponenda, ibid.

Tutor tenetur ad vias pupillares, quando negat extra vias aliquam quantitatem penes se esse, & imposuit pupillo necessitatem accipendi: mutuum pecuniam sub viis legitimis ad opera sua exponenda, ibid.

Tutor regulariter tenetur ad vias pecuniarum pupillares secundum morem provincie, aut quincuntes, aut trientes, aut ad eas, quæ leuiores in provincia frequentantur, nisi in tribus calibus, in quibus ad centenas, & in sex calibus ad pupillares tenetur, ibid.

Tutor tenetur ad vias pupillares, quando non præcedit præcepto iudicis facta est mora depositioni pecuniarum, ibid.

Tutor vias pecuniarum pupillares exiguntur post duos menses à tempore, quo apparuit pecuniam debere deponi, vel feneratori collocari, si potuit collocari: quod spatium non datur tutori, qui nummos pupillares in vias suos conuertat, §. d. l. tutor, qui, §. vias, & ibi gl. 1. & ad d. marg.

Tutor, vel curator si exactas vias viis suis retinuerit, neque depoluerit, tenetur ad eam vias tanquam fortis, d. l. tutor, qui, §. si vias.

Tutor, vel curator ad hoc, vt teneatur pupillo ad vias, nisi referat, an forte pupillarem, an vias in vias suos conuertit, ibid.

Tutoris, vel curatoris heres tamdiu tenetur ad vias pecuniarum pupillares, vel ita adulti, quæ in arca sui, quamdiu non petierit, vel loco defuncti alius tutor, vel curator constituitur, ibid.

Tutoris, vel curatoris heres tenetur ad vias pecuniarum pupillares, quæ in arca fuit, etiam postquam petiit loco defuncti alium tutorem constituere, si eam pecuniam ipse consumpsit, gl. non interpellauerit, ibid.

Tutor post officium tutelæ finitum tenetur ad vias in diem, quo tutelam restituit, nisi obtulerit, & depoluerit, d. l. tutor, qui, §. §. 1. & ibi gl. 1.

Tutor, qui se obligauit alicui nomine pupilli in diem, agere potest statim finita tutela contra pupillum puberem factum, vt eum liberet, vel de indemnitate carat, neque spectanda est dies, gl. 1. in l. 1. tutelæ, §. eod.

Tutor si debitor pupilli non conuenit dolo, & lata culpa, seu magna negligentia, & per hoc minus idonei sunt effecti, tenetur in pecuniam debitam actione tutelæ, nisi post mortem pupilli sint facti non soluendo, l. si tutor, §. 1. & ibi gl. 1. eodem.

Tutor si intra sex primos menses veniens nouiter ad administrationem pecunias pupillares non collocauerit, cum potuerit, tenetur ad eas vias, si eis si non potuit, d. l. si tutor, & ibi gl. pen.

Tutor debitor pupillares si leui culpa non conuenit, & per hoc fiat effectus non soluendo, non tenetur eius nomine: quia subito non tenetur exigere ab eis, gl. 1. ibidem.

Tutor post pubertatem pupilli si ab administratione negotiorum eius abstinuit, non tenetur ad vias, ex quo obtulit, & depoluit pecuniam in loco tutoris, l. tutor pro pupillo, §. eod.

Tutor post pubertatem pupilli si per eum non fiat, quominus conuentus restitueret tutelam administrationis rationem, ad præstationem viarum non tenetur, & multo minus eius heres, d. §. fin. cum l. deq.

Tutor si neglexit exigere pupilli nomina sub maioribus viis, & debitor facti sint non soluendo, pupillus finita tutela contra tutorem poterit agere, qui & debet credere inanes actiones tutori, & eius periculo, §. l. tutoris, qui, §. 40. §. periculo, & ibi gl. periculo de admin. tutorum.

Tutor fenerans pecuniam pupillarem, quamuis suo nomine, non videtur fenerare

- nerare in vilitatem suam, sed in vilitatem pupilli, l. Lucius, 47. §. tutorem. eodem.
- 116 Tutor finita tutela: si autem ex durante pecunia pupillarem in usus suos conuertere, clam teneatur ad vltimas centenas illius pecunie: sed si palam conuerteretur, ad pupillares, d. l. Lucius, §. quæsitum. & ibi gl. eod.
- Tutor iudicio tutelæ conuenitur si secundum librum rationum, quem edidit, condemnatus soluit, pupillus non potest exigere à debitoribus paternis, quorum nomina in libro rationum non erant scripta, si tempore administrandæ tutelæ illi debitoribus soluerint tutori gerenti tutelam: quia tunc liberati sunt ipso iure à pupillo, qui potest etiam post dictam condemnationem agere actione tutelæ contra dictum tutorem, & aduersus exceptionem rei iudicatæ doli mali replicatione veter, d. l. Lucius, §. tutelæ.
- Tutorum apochæ datæ debitoribus fidem faciunt contra pupillum, licet ipse contra tutores habeat regressum, ibid.
- Tutori quondam post finitam tutelam si debitoribus soluerint, nihilominus teneatur pupillo, nec liberantur, gl. gerenti, ibid.
- Tutores possunt à debitoribus pupilli pecuniam exigere, & debitoribus soluentes ipso iure liberantur, d. l. Lucius, §. si.
- Tutor si minus debito exegerit à debitoribus pupilli, potest pupillum eisdem debitoribus, & neglexit, & facti sunt non soluendo, teneatur de eorum periculo, l. chirographis, 58. eod.
- Tutor teneatur, si relictum pupillo neglexit à fratre eius petere, l. qui negotiationem, 59. §. pe. eod.
- 117 Tutor quod exigit ab alio nomine fortis, vel vlturarum, quantum ad eum loco fortis habetur, l. qui negotiationem, 59. §. ex duobus. & §. fin. de admi. tut.
- Tutor teneatur pupillo: quia neglexit conuenire debitorem pupilli sui, & pupillus propter hoc conuenit tutorem, debitor pupilli non liberatur propter iudicium acceptum cum tutore, etiam si tutor condemnatus soluat, quo casu tutor contra pupillum habet actionem contrariam tutelæ, vt f. bi cedat actionem contra debitorem suum, l. Stichum, 24. §. si mandato. de solutionibus.
- Tutor, vel curator habet ius exigendi, vel recipiendi solutionem: sed non potest debitori minoris facere pactum de non petendo, l. pactum curatoris, 21. C. de pactis.
- Tutor, & curator exigentes pupillis, vel adultis debitum, non etiam remittentes præstant obligationem liberationem, ibid.
- Tutor debet monere, & denunciare debitores pupilli vt soluant, & eis cessantibus pignora vendere, aliis si distulerit exigere, dum erant soluendo, periculum nominum spectat ad tutorem, l. debitoribus, 18. Cod. de admi. tut.
- Tutores, vel curatores aurum, argentum, & quidquid temporis versitate non mutatur, si in pupilli fabrica reperiatur, in tutissima custodia debent collocari, l. tutores, 14. C. eod.
- Tutores, vel curatores ex pecuniis, & rebus mobilibus pupilli debent emere prædia, & si idonea non reperiuntur, pecuniam debent dare ad vltimas, quantum exactio pertinet ad periculum tutorum, ibid.
- Tutor, vel curator si pecuniam pupilli ad emptorem prædiorum non deposuerit, vt suspectus remoueri potest, gl. curabant, ibid.
- Tutor, quem pater dedit filio heredi, & filius exheredatus, cui duo millia numerorum legauit, teneatur pupillæ iudicio tutelæ ad vltimas illorum duorum millium ex die, quo posuit à substantia hereditatis separare, & neglexit collocare in nomina pupillæ nomine, l. qui negotiationem, 59. §. pen. de admi. tut.
- Tutori suspecto postulato sciens quis soluere non debet, quia ei interim interdita est administratio, l. quod si forte, 14. §. fin. quidam. de solutio.
- Tutori remoto, vt suspecto si quis soluerit, non liberatur, ibid.
- Tutori, in cuius locum curator erat constituendus, puta relegato ad tempus, vel in perpetuum si quis soluerit, antequam substitueretur ei curator, liberatur solvens, ibid.
- Tutori ab futuro causa reipub. si quis soluerit, liberatur, imò etiam absenti tutori potest soluere, dummodò in locum eius non sit alius substitutus. ibid.
- 118 Tutor si cur ex prohibitione administrationis videtur prohibita solutio, ita & ex concessione administrationis videtur ei soli permitti, cui soli administratio concessa est, gl. administr. ibid.
- Tutori vni ex pluribus legitimis, vel testamentariis, vel ex inquisitione datis, recte potest solui, & omnia possunt fieri etiam cum vno, d. l. quod si forte, §. sed & si. & ibi gl. vel vni.
- Tutori, qui etiam ad instruendos concurretores noticiæ causa datus est, recte potest solui, & contingit liberatio, nisi prohibuit fuerit ei solui, d. l. quod si forte, §. ei, qui.
- Tutori persequenti in tutelæ administratione, etiam post processum criminalem inchoatum contra eum potest solui id, quod pupillo bona fide debetur, l. quauis, 45. §. si. eod.
- Tutori solvens debitum, quod debebat pupillo, statim liberatur, licet pupillo debeat in integrum restitutio, gl. recipi. in l. Stichum, 25. §. vlt. fructum. de solutio.
- Tutori quando soluitur causa conditionis implendæ, soluens liberatur, si pecunia soluta versa sit in rem pupilli, d. §. vlt. fructum.
- Tutor quando soluit pupillo pro aliquo debitore suo, debitor non liberatur: sed pupillus debet cedere actiones suas tutori contra debitorem suum, d. l. Stichum, §. si mandato.
- Tutori, vel curatoribus administrantibus, negotia pupilli pecunia pupillo debita recte potest solui, l. quæro, 100. eod.
- Tutor solvens pro conuente pupillo, solum recuperat à conuente vtili actione negotiorum gestorum, l. ex facto, & ibi gl. pe. de neg. gestis.
- Tutor, qui pecuniam pupillæ in usus suos conuertere clam, teneatur ad eius restitutionem cum vltimis maximis, l. qui sine, 40. & ibi gl. maximas, eodem.
- Tutor pecuniam, quam accepit pro copulanda pupilla, non teneatur restituere,

- re, gl. accepit, ibidem.
- Tutor pecuniam pupilli simili modo, atque suam debet custodire, gl. saluas, id. l. vt certo, §. quod verò. commodati.
- Tutor non exculatur, idè cessasse pecuniam pupillarem collocare, quod idonea nomina non inuenierit, si arguatur eo tempore suam bene collocasse, l. tutor secundum, 14. §. 1. de admi. tut.
- Reliqua verbo, Pecunia, §. 6. Pupillus, 21. 22. Actio, 154. & supra, m. 81. 82. 83.
- Tutor vel curator finita officio non teneatur, gl. emptori, in l. seruum Titij, 49. mandati.
- Tutor definit esse, & sinitur tutela, quando pupilla ab hostibus capta fuit, licet periculum tutelæ ad eum pertineat, l. si quis, 60. & ibi gloss. 1. de ritu nuptiarum.
- Tutor definit ille, qui nominatus se excusauit, vel si ad certam conditionem datus fuit à testatore, veluti vique dum nauis ex Asia venerit: & condicio extiterit, l. si arrogati, & ibi gl. si de tutelæ.
- Tutor non ab hostibus captus: sed ad hostes vt legatus missus, aut receptus ab eis, aut transfuga, cum seruis non efficitur, tutor manet: sed interim alius tutor à iudice dari debet pupillo, l. si quis tutor, eod.
- Tutor non definit esse ille, qui abest causa reipub. in omnem, 15. cum l. seq. de tutoribus datis.
- Tutores post acceptam tutelam pauci deferunt, gl. 1. in l. nec ille, 16. eod.
- Tutores quidam prorsus deserunt tutelam, quidam ad tempus, ibid.
- Tutor debitor patris datus finita tutela teneatur actione tutelæ etiam ob id, quod patri debuisset, à se debuit exigere, l. ita autem, §. debitor, de admi. tut.
- Tutor finita tutela teneatur admonere pupillum iam puberem factum, vt petat sibi curatorem, alias teneatur iudicio tutelæ, d. l. ita autem, §. si tutor.
- Tutor, qui finita tutela admonuit pupillum factum puberem, vt peteret curatorem, excusatur, quia minores inniti curatores non accipiunt, gl. non admonuerit, ibid.
- Tutor post finitam tutelam si per 20. annos, & plus steterit, quod non sit conuentus tutelæ, & sic non fuit in mora communis in quali mora, non teneatur ad vltimas pro tempore, quod labitur, postquam minor factus est maior 25. anteq. pro anteriori sic, l. maximeque, 30. & ibi gl. 1. eod.
- Tutor si relegatur, manet nihilominus tutor post relegationem, licet loco eius curator debeat constitui, gl. fin. l. si sine herede, 33. §. si. eod.
- Tutoris officium finitur etiam quoad connexa administrationi, si curatores fuerint constituti, & eis ratio administrationis reddita, l. à tutoribus, 34. §. 1. & ibi gl. accipit, eod.
- Tutoris morte finitur tutela, & idè eius hæres non teneatur de periculo futuri temporis, nisi de connexa administratione, l. tutores, qui, 40. §. tutor, & ibi gl. præterit, eod.
- Tutor pupillo pubere facto causam appellationis inchoatam ob notitiam rei potest persequere: non tamen agere iudicati, d. l. tutores, qui, §. tutores.
- Tutor testamentum si fuerit datus duobus pupillis fratribus, quorum vnus factus adultus potest agere actione tutelæ contra tutorem, neque ea actio debet differri, idè quod si adhuc tutor alterius pupilli fratris, d. l. tutores, qui, §. si. & ibi gl. idem.
- Tutor finita tutela non cogitur esse curator, nisi sit libertas, gl. iidem curatores, in l. cum heredes, 60. de admi. tut.
- Tutor, vel curator finito officio non teneatur de eo, quod gesserint, vt tutor vel curator, nisi nouationem fecerint, aut obligationem in se transfulerint, l. post mortem, quando ex facto tutoris.
- Tutor, qui cauit se soluturum pecuniam, in qua pater pupilli fuerint condemnatus, post finitam tutelam eius nomine non teneatur, nisi suo proprio nomine expimendo volens fore donare pupillo cauisset, d. l. post mortem, §. si.
- Tutor datus à iudice duobus impuberibus definit esse tutor, si alter eorum in legitimam tutelam fratris sui perfectæ ætatis constituitur relictus, & contra eum potest agi tutelæ actione, etiam ex persona fratris impuberis, l. si tutor reipub. de tutelæ, & rationibus, distrali.
- Tutor testamentum datus duobus impuberibus, fratribus etiam vno eorum facto pubere, non definit esse tutor alterius fratris, qui adhuc est impubes, ibid.
- Tutor si datus sit duobus fratribus impuberibus, quorum alter amicus, vel circa, alter parum distans à pubertate, qui cum peruenierit in perfectam ætatem 25. ann. si fuerit tutor alterius fratris impuberis, tutor datus à iudice definit esse tutor, gl. datus sit, ibid.
- Tutores inniti hodie finito officio extorquent liberationem tutelæ cum iuramento à pupillis, quæ liberatio sine fraude tenet, gl. liberationem, in l. 3. §. 1. contrarium, de contraria tutelæ actione.
- Tutor non potest agere finita tutela actione contraria tutelæ, vt pupillus eum liberet ab actione tutelæ: sed tantum ager pro pecunia, quæ ei abest propter tutelam: & hoc cum vltis, ibid.
- Tutor relegatus antequam alius in eius locum substitueretur, non definit esse tutor, neque amittit ciuitatem, nec libertatem, gl. substitueretur, in l. quod si forte, 14. §. fin. quidam. de solutionibus.
- Tutoris officio finito ad petitionem eorum, contra quos litigabat, ex causa litem exercere cogitur, l. §. si. de appellat.
- Tutor, vel curator post depositum officium omnes actiones, quas ex necessitate officij subierat, in quondam pupillum transferuntur, cum quædam, 26. C. de admi. tut.
- Tutor finita tutela de his, quæ postea sunt gerenda, non teneatur: periculum enim administrationis finitur finita tutela, l. si. C. de periculo tutorum.
- Tutor, quando quis definit esse, transfert ad pupillum & actionem, & omnia, quæ erant contracta in administratione, gl. 1. ibid.
- Tutor finita tutela si in administratione perfectus locauerit prædia pupilli, teneatur pupillo actione tutelæ vtili, & ex eius contractu actio vtilis queritur contra conductorem, vel eius successores, l. pen. C. quando ex facto tutoris.
- Tutor, qui post pubertatem pupilli administrationem nouum transfuit ad

curatore defensionis caufarum exceptarum antequam finiretur tutela puber-
tate, affidere tenetur, rub. & l. i. C. vt causa post pubertatem.

utor non tenetur adesse caufe excepte ante finitam tutelam, si administratio-
nem ad curatorem post finitam tutelam transtulit, gl. 2. ibid.

utor, qui instrumenta appellationis interposuit decinet apud se, etiam post
pubertatem tenetur fua periculo prosequi interim, dum ad curatores non
transtulit, d. l. i.

utor etiam post pubertatem connexa si administraverit, actione tutela totius
temporis rationem prestare cogitur, l. tutor, l. i. C. arbitrium tutela.

utor post pubertatem si in connexis rebus pupilli se non immiscuit, de rem-
poris, quod insequitur finita tutela, non tenetur, ibid.

utor tempore pupillaris etatis si incepit domum facere, & post pupillarem
etatem domum perfecit, non tenetur ad alia, gl. 1. ibid.

utor post finitam administrationem: ante tamen translationem factam cura-
tori, tenetur persequere in administratione connexa: post translationem au-
tem factam curatori non tenetur, gl. 1. ibid.

utor finita tutela se cessavit in connexa administratione ad rempus, & postea
reallumpit ante translationem, cogitur prestare rationem iudicio tutela,
ibidem.

utor si finita tutela gerat connexa, illa veniunt in iudicium tutela: si verò ad-
ministraverit alia, quae non sunt connexa, illa veniunt in actione negotio-
rum gestorum, ibid.

utor curator constitutus si tutelae rationem reddiderit, non tenetur postea
administrare, etiam de connexis: tamen consumeret, tenetur actione negotio-
rum gestorum, & non tutela, gl. 1. ibid.

utor, vel curator ante administrationem ei decernitam, & confessionem inveni-
entarii non potest administrare tutelam, vel curam, nisi testator inuentarium
fecit venienti, l. i. §. i. C. eod.

utor officium ex sola voluntate pupilli non finitur, l. 2. C. quando tutor, vel
curator.

utor esse non definit ille, qui ex postfacto factus est curator, glo. 1. in l. i. C. qui
morbo fe excusant.

utor post finitam tutelam tenetur reddere rationes tutela, §. i. Inst. de Atti-
lano tutore.

utores esse defuncti, qui vel remouentur a tutela propter suspicionem, vel qui
ex iusta causa in perpetuum fe excusant, §. i. Inst. quibus mod. tutel. finitur.

Reliqua verbo, Tutela, 16. 17.

VTORIS, vel curatoris dolus minori summo iure nocet: ex equitate ta-
men liberatur cedendo actionem in tutorem, l. summa, 2. §. de peculio.
utor tenetur pupillo actione tutela de dolo, culpa, & negligentia, l. i. de tute-
lis, & rationib. gl. leuam, in l. tutor, 2. C. de neg. gest.

utor aliquando tenetur solum de dolo, & lata culpa: regulariter tamen etiam
de leui, gl. 2. in l. 2. & gl. 1. in l. quidquid, 7. C. arbitrium tutela, gl. ius, in §. est
autem. Inst. de tutel. i.

utores morte quamvis pereant actiones furti, iniuriar, & damni competentes
adulescenti cum durante tutela, cum penales sint in eo, quod creuit ex repeti-
tione 30. dierum, & ideo ad heredem non transeunt: tamen pupillus cum ha-
rede tutoris habet actionem tutelae, in qua venit illud, quod pupillus pote-
rat recuperare a tutore per actionem furti, vel Aquiliae, aut iniuriar, sed non
dantur, de tutel. & rationib.

utores haeres etiam lite non contestata tenetur de dolo defuncti: sed non te-
nere lite non contestata de leui culpa defuncti, l. i. §. i. glo. constitutionib.
de fideiussor. tutor.

utores dolo neque in interdicto, neque ceteris causis debet nocere pupillo,
sive tutor sit solvendo, sive non, neque in interdicto, 159. de regulis iuris.

utores, vel curatoris dolus potest ciuiler, & criminaliter puniri, l. 3. C. si ad
uersus liberum tenetur.

utores, vel curator tenetur tutela, vel negotiorum gestorum veli iudicio, si eius
dolo, laus, vel leui culpa aliquid amittit minor, vel cum possit tutor, vel cura-
tor, non acquirit, in l. quidquid, 7. C. arbitrium tutela.

utor si paratur fabricari fallam monetam in praedio pupilli, tenetur sisco tan-
tum ex sua substantia, quantum ex substantia pupilli erat inferendum, si alias
pupillus non fuisset, l. 4. & ibi gl. 4. C. de feruis fugitiuis.

utor faciens aliquid cum consilio maris, & agnatorum pupilli, praesumitur
abesse dolo, & culpa tutoris, ita, quod non tenetur, gl. pupillo, in l. 2. de his,
quibus vi indignis.

utor si pupillum factam adultam stuprauit, debet deportari omnib. bonis con-
fiscatis, l. i. §. i. C. de rapto virginis punitus, et l. i. C. si quis
eam, cuius tutor.

utor si fuit contumax, per hoc facti videtur contumax fuisse ipse minor, qui
quasi contumax potest damnari, & relictui, gloss. i. in l. minor etiam, 8. de
minorib.

utoris contumacia non nocet pupillo, l. neque infantes, 36. §. i. & add. marg.
de fideicommiss. libert.

utoris mora nocet pupillo, quando periculum interitus speciei debet, & mo-
ra dicitur doli, l. sed si ex stipulatu, 24. de verb. oblig.

utor vocatus a iudice, si nealimento decerneretur pupillo, cogit iuraciter non
venit, mittitur pupillus in possessionem bonorum eius, vt causum fe pupil-
lo, si aliquis intercessit pro male gestis: non quod ex eis alatur, & potest vende-
re de illis bonis, curator sibi dato, ca. quod propter moram deteriora futura
sunt, l. impuberib. §. p. de testam. tutela.

utor in propriis, & pupillarib. eandem diligentiam debet praestare, quod si non
praestat in pupillarib. quam in suis, tenetur, gl. argutus, in add. marg. in l. tu-
tor, 14. §. i. de admin. tutor.

utor, vel curator in administrandis rebus pupillarib. debet adhibere eandem
diligentiam, quam diligens paterfamilias adhibet in rebus suis, l. a tutoribus,
34. eodem.

utor, vbi agit de periculo rerum, debet praestare diligentiam propriam
utilitati pupilli: scilicet vbi agit de periculo animae, d. l. a tutoribus, in
add. marg.

Tutor non tenetur de leuissima culpa: §. reprob. gloss. ob culpam, & ibi add. l. i.
§. suspectus autem, Inst. de suspect. tutor. glo. 1. in l. quidquid, 7. C. arbitrium
tutel.

Reliqua verbo, Dolus, 22. Pupillus, 35. 36.

TUTOR, vel curator pupillum, vel adultum minorem 25. ann. non potest
arrogare, ne forte ideo cum arroget, ne rationes reddat, l. nec ei, de adopcio. 124

Tutor etiam finita tutela si rationes non reddidit, non potest arrogare pupil-
lum: quia praesumitur, quod in fraudem fiat, ne rationes reddat: scilicet l. ce-
lute hac praesumptione: l. nec i. affectuone arroget, gl. 1. ibid.

Tutor pupillo cogitur, rationes edere actione tutela, l. quendam, de edendo.
Tutor: si relinquatur liberatio de reddendis rationib. nihilominus tenetur is
de dolo, qui non potest remitti ei, l. quidam decedens, 6. de adm. tutorum.

Tutor tenetur reddere rationem etiam fructuum, qui bona fide percipi por-
uerunt, licet ipsi non perceperit, & articuli ita sunt consiciendi, quod tantum
percepti poruerunt, & non est articulandum, quod percepti fructus: quia for-
tasse id non possit probari, l. si sine haerede, 33. §. 2. & ibi add. marg. eod.

Tutor tenetur pupillo iudicio tutela reddere rationem de omnibus, quae tutor
fecit, cum facere non deberet, & de his, quae non fecit, cum facere deberet, l. i.
de tutel. & rationib.

Tutor tenetur conficere librum rationum, & reddere pupillo, aliis si non con-
fecit, vel factas non exhibet, iudicio tutela tenetur pupillo, d. l. i. §. officio.
contra Tutorem non edentem rationes iuratur in litem, gl. cenebi, rub. ibid.

Tutor si librum rationum, vel inuentarium pupillo non exhibeat, ferui negotia
gerentes possunt interrogari simpliciter sine tormentis: & si i. se tutor dicat
eas rationes esse mala fide confectas a feruis, etiam cum tormentis possunt
illi interrogari, d. l. i. §. de feruis.

Tutor si matrem pupilli aluit de bonis pupilli, id in rationes tutela reputare
non potest, nisi mater illi sit egenae, & filius esse locuples, ibid.

Tutor, vel curator post redditas rationes appellationem ante interpositam in
iudicium causam pupilli, vel adulti non tenetur prosequi, l. tutor, 27. de appella.

Tutor in negotio pupilli appellationem interpositam prosequi tenetur non
redditis rationib. sed post redditas rationes non cogitur, & illud minus eius
hæres, l. i. §. si pendente appellatione.

Tutor, vel curator, gestor, agnatorius, vel procurator sibi debet: rationem red-
dere, vbi agitur ex tutela, vel cura, aut alio titulo administratiui, l. i. & ibi gl.
i. C. vbi de rationibus tam pup.

Tutor, vel alius aliena negotia quocumque titulo administrans si non reparia-
tur in loco, vbi administravit, transmittitur ad eum locum, in quo admini-
stravit, sicut etiam fit in contrahibus, gl. i. ibid.

Tutor vnde etiam durante tutela potest a conuatore inquirere rationem, etiam
de his, quae pertinent ad tutelam, gl. 1. in l. 2. C. de admin. tutorum.

Tutor si non est quis, nec esse possit, si tamen pro tutore administrat, tenetur
ad prestandam rationem, l. i. & ibi gl. 2. C. de eo, qui pro tutore.

Tutor, qui matri pupilli, vel aucto materno administrationem conuinit ab eis
recipiendo promissionem indemnitate, officio legito conueniri potest: ipse
tamen tutor indemnitas conferuari debet a matre, vel aucto materno, l. 2. C. si
mater indemnitate.

Tutor tenetur rationes conficere, & confectas exhibere, gl. 1. in l. i. quicquid, 7.
arbitrium tutela.

Tutor finita tutela conueniendus est, vt rationem reddat, & reliqua deferat,
quae remanserunt apud eum ex administratione, §. i. tutorem, 9. & ibi gloss. 21
C. eodem.

Tutor tenetur reddere rationes secundum veritatem, & non secundum estimati-
onem veritatis, l. i. C. arbitrium tutela.

Tutor propolis confobrinis potest conueniri ab agnato eius haerde, vt reddat
rationem administrationis tutela, l. 2. C. communia de successio.

Tutor potest legari, & per fideicommissum relinqui quodcumque damnum 126
quod ex tutela sua culpa senserit, l. quidam decedens, 6. de admin. tutorum.

Tutori ex administratione futura non videtur tutelae, etiam si testator
ei expresse testamento legasset liberationem, etiam fuerunt bene tamen re-
mitteretur ei dolo ex administratione praeterita ante testamentum factum,
d. l. quidam, & ibi gl. i. senserit, & add. marg. eod.

Tutori expresse potest remitti liberatio reddendarum rationum, etiam eam
quae dolo contraxit, gl. 1. in l. qui plures, 42. eod.

Tutori vni licet relicta sit liberatio reddendarum rationum, non prelibere
pupillus alium ex eius persona conuenire, si eum suspectum facere neglexit,
d. l. qui plures.

Tutori, qui non erat solvendo, si relicta sit liberatio reddendarum rationum,
pupillus, vel eius haeres potest conueniri & conuatore illius tutoris, cui libera-
tio est relicta, non solum pro eorum administratione, sed etiam pro mala ad-
ministratione dolo facta a dicto tutore, ex eo quod ipsi non pollicantur eum
suspectum ibid.

Tutor, cui liberatio reddendarum rationum relicta est, non videtur liberatus,
nisi de his, quae culpa gessit, non de his, quae dolo malo gessit, vel de his, quae
penes se retinet, ibid.

Tutor si pupillo legauerit tertiam partem bonorum suorum, si haeredib. suis tu-
tele controuerfiam non fecerit, sed eo nomine omnes liberauerit, si pupillus
agnatus legato petiit rationes tutela ab haeredib. tutoris, repellitur exceptio-
ne, nisi beneficio maris iunetur, l. tutor, 27. de liberat. legata.

Tutori non potest a testatore remitti omnes rationes reddendae de futura admi-
nistratione tutelae, sed de praeterita recte potest, cum necessitatem, l. 8. & ibi
gl. 1. C. de fideicommiss.

Tutori facta remissio reddendae rationis a testatore, nisi tutor dolo se gesserit,
vel aliquid resider penes eum, vel dolo facti, quominus figit, ibid.

Tutor finita tutela poterit reddere rationem curatoris, & eique solvere debitum,
vel offerre, vel consignare, atque deponere, glo. fin. in l. ad morem, 7. C. qui pen
tutores.

*Reliqua verbo, Ratio, 3. Legatum, 8. Liberatio, 3. Dupillus,
26. & infra, 137. 138.*

TUTOR debet mittere pagenib. cognatisque pupilli munera solita, quae ex 127
honestate

honestate dimitti non possunt: sed inconsumpta, & quæ secundum honestatem dimitti possunt, non debet mittere, l. cum plures, 13. §. si. & ibi gl. mittere. & ibi add. de administ. tutorum.

Tutor non debet dare dotem forori pupilli, ex alio patre natæ, etiam si ea aliter habere non possit: quia et si honeste fieret: tamen ex liberalitate, quæ servanda est arbitrio pupilli post legitimam ætatem, d. §. si.

Tutor potest dotare sororem pupilli ex eodem patre natam, si soror non habeat, unde dotari possit, vel quando soror habet commune patrimonium cum pupillo, gl. alio, ibid.

Tutor non debet mittere matri, vel forori nuptiale munus, l. tutor secundum, 14. §. si. eodem.

Tutor potest matri, vel forori pupilli præstare ea, quæ ad viçum ei sunt necessaria, cum ipse semetipsum non possit sustentare, ibid.

À Tutore donationes simpliciter factæ pupillo non nocent: fallit in quibusdam casibus, & quando ex magna vitiositate minoris hoc fieret cognitione iudicis, l. tutor ad vitilitatem, 13. §. ibi gl. 1. eod.

À Tutore donationes factæ an valeant, vel non, arbitrio pupilli facti maioris relinquuntur, d. gl. 1.

Tutor, qui ad alimenta, pupillo præstanda copiam sui non facit, suspectus est, poteritque remoueri, l. 3. §. tutor, de susp. tutor.

Tutor, qui vocatus ad præstanda alimenta pupillo, dixit pupillum non habere, unde ei alimenta præstaret: postea convictus de mendacio remouetur à tutela, & extraordinarie debet puniri ea pena, quæ solent affici, qui tutelam corruptis ministris iudicis redemerint, ibid.

Tutor debet præstare alimenta (sevis, liberisque pupilli: nonnunquam etiam existeris, si hoc pupillo expediat, l. cum plures, 13. §. si. de administ. tutorum.

Tutor tutela finita à pupillo tutela actione conueniens sumptus in alimentis, & disciplinis eius factos ab illo secundum vires & facultates eius sibi poterit repurare, non vitra, etiam si moderata taxatio facta fuerit in testamento à testatore, vel à prætoribus, l. 2. vbi pupillus educati.

128 Tutor in faciendo sumptus ad alimenta pupilli, vel in disciplinam debet servare modum, quem iudex ei statuit: & si iudex non statuit, debet tutor pro modo fiscalitatis pupilli arbitrio iudicis sumptus facere: alioquin quod plus æquo expendit, non reputat in rationes tutelæ, ibid.

Tutor debet votum facie iudici de statu facultatum pupilli, quando motus vitia facultates pupilli à iudice, vel testatore est constitutus pro faciendis sumptibus in alimenta, vel disciplinam pupilli: alioquin non reputat omnes sumptus, quos secundum decretum iudicis fecit: quia si notum faceret iudici, sumptus faciendi constituti à iudice vel diminuerentur, vel non decernerentur tanti, d. l. 2.

Tutor in rationes pupilli reputat sumptus, quos secundum voluntatem patris relicti fecit in alimenta, vel disciplinam pupilli, nisi pater vitra vires facultatum eos sumptus statuit: quia tunc imputatur tutori, cur non adierit prætorum, ut sumptus statuti in testamento diminuerentur, ibid.

Tutor in alimentando, & in liberalibus, acribus insinuendo pupillam in paterno testamento datam, potest etiam sine decreto iudicis facere sumptus de bonis fratris pupilli heredis à patre scripti, & eidem pupillo, & eius subditis imputat in rationes tutelæ omnes sumptus, nec illi sumptus pupillæ compen-
santur cum dote, l. qui filium, eod.

Tutor absens voluntarie continens in alendo pupillum hoc in iudicio requiritur, antequam, & cognoscatur tutoris, vel suspectus causa cognita remouebitur à iudice, vel eidem tutori generalis, & perpetuus ab ipso adiungitur, qui pupillo præstet alimenta, l. si. eod.

Tutor absens necessarius, qui non præstat alimenta pupillo, si idoneus sit in officio, retinetur, & specialis curator ad præstationem alimentorum ei adiungitur, ibidem.

Tutor si prætermisit præstare alimenta matri, vel forori pupilli egentibus, iudicio tutelæ potest conveniri, & etiam potest iurari in litem contra eum, l. 1. §. sed nonnullos, & ibi gl. agi, de tutel. & rationibus.

Tutor si matri pupilli munus nuptiale præstiterit, non potest repurare illud pupillo: reputat tamen pupillo munus consuetum, quod dedit matri eius, d. l. 1. §. sevis, & ibi gl. præstat.

129 Tutores possunt præstare alimenta sevis, & liberis rei pupilli necessariis, & ea repurare pupillo, & etiam possunt præstare liberis hominibus, dum tamen rationi præstandi iusta intercedat, d. l. 1. §. si pupilli.

Tutores possunt repurare pupillo sumptus lites, & viaticæ, si ex officio necesse habuerint aliquod excurrere, vel proficisci, ibid.

Tutoris, sicut patris officium est pupillum dotare, gloss. conuenit, in l. si. C. de sponsalib.

Tutor iudicis officio cogitur alimenta præstare pupillo, licet pendeat quæstio de statu suo, l. 1. C. de aliment. pupillo præstan.

Tutor alimenta poterit præstare pupillo sine decreto iudicis: quid interdu-
m necesse est fieri, ne secreta patrimonij, & suspectum res alienum pandatur, quod melius est interim taceri, quam contra pupillorum vitilitatem apud acta designari, l. 2. C. eod.

Tutor lascivians, ne pupillo per iudicem decernantur alimenta, pupillo in possessionem bonorum tutoris misso, & dato sibi curatore, ut suspectus potest remoueri, §. si quis tutor. Inst. de suspectis tutor.

Tutor præstans, qui per mendacium negat alimenta posse decerni pupillo propter inopiam, debet remitti ad prædictum vrbis puniendus, & remouendus, §. pe. & ibi gl. remittendus, & ibi add. Inst. eod.

Tutor sumptus bona fide factos repetit, etiam si negotio non potuerit finem imponere, gl. si in l. qui mutuum, 16. §. si. mandati.

Tutori non licet propter existimationem, laudem, famam, vel honorem pupilli erogare de bonis pupilli, quod ex suis non honestissime esset erogaturus, l. cum plures, 13. §. nimum, & ibi gl. erogaturus, de admin. tutor.

Tutor debet constituere mercedes præceptoribus, pupilli non quantas minimas poterit: sed pro facultate patrimonij, & dignitate natalium, d. l. cum plures, §. final.

Tutor secundum dignitatem, & facultates pupilli æstimare debet modum ser-

uorum, qui circa personam pupilli addunt, l. tutor secundum, 14. eod.

Tutor in rem pupilli si aliquid impendat, sibi obligatur contraria tutela, gloss. non potest, in l. 1. de author. tutorum.

Tutor non tenetur facere sumptus tutelæ de suo, gl. nec quod, in Lathetæ, 8. de excusat. tutorum.

Tutores ut facilius ad administrationem tutelæ accederent scientes pupillum sibi obligatum fore ex sua administratione, induxit prætor contrariam tutelæ actionem, l. 1. de contraria tutela actio.

Tutores prout candi erant, ut promptius de suo impendissent, ibid.

Tutor conueniens iudicio tutelæ reputare potest id, quod in rem pupilli impendit, & sic in arbitrio tutoris est, an compenset id, quod debet recipere à pupillo, an petat directè contrario iudicio: & si iudex compensationis rationem non habuit tutelæ, potest tutor contrario tutelæ agere: sed si tutor opposuit compensationem, & iudex eam reprobat, non potest tutor postea agere contraria actione tutelæ, d. l. 1. §. præterea.

Tutor viçus eius pecuniam, quam de suo consumpsit in vitilitatem pupilli, consequi potest à pupillo contraria tutelæ, quoad sibi reddatur pecunia, si sibi solvere non potuit durante administratione: sed si potuit, & non fecit, l. 3. §. viçus, eod.

Tutori impendendi de suo in vitilitatem pupilli vt computat contraria actio, sufficit, quod bene, diuigerit, & vitlitter incompert impendere, licet postea contrarium euentum habuerit, d. l. 3. §. sufficit.

Tutor repetit contraria actione id, quod in rem pupilli expendit ante tutelam, vt quia pro tutore gessit, antequam esset tutor, vel erat curator ventris, vel alio quocumque modo ante tutelam expendit, d. l. 3. §. iudicio, & ibi gl. ante impendit.

Tutor in tutela iudicio deducit sumptus quoscunque, quos bona fide fecit in rem pupilli, l. 3. §. iudicio, de contraria tutela actio.

Tutor remouens tanquam suspensus habetur eo loco, quo esset finita tutela: & sicut ipse conuenit à pupillo actione tutelæ: ita etiam potest ipse agere contra pupillum contraria actione ad repetendum id, quod impendit de suo in rem pupilli, l. tutela, eod.

Tutor si impendit plus in vitilitatem pupilli, quam sit in facultatibus pupilli, illud potest consequi contraria tutela actione: sed si non expendit in vitilitatem pupilli, id, quod expendit vitra, quam sit in facultatibus pupilli, non repetit contraria tutelæ actione, d. l. 3. in principio, eod.

Tutor contraria actione consequitur pecuniam, quam de suo consumpsit etiam cum viçis, vel his, qui in regione obseruantur, vel his, quibus mutatus fuit, si necesse habuit mutari, vel his, quibus pupillum liberavit, vel caruit tutor, glo. liberationem, in d. l. 3. §. contrarium.

À Tutore, vel curatore, id, quod bona fide erogatur in pupillum iustitia, non auctoritate eius sumptus debetur, l. 3. C. de admin. tutorum.

Tutor, vel curator sumptus necessarios potest facere sine decreto, imò & quandoque non expendit decretum interponi, d. l. 3. & ibi gl. pe.

Tutor potest donare mercedem doctoribus, pupilli, alimenta sevis, & liberis, solennia munera parentibus, & doctori ex eodem patre natæ, glo. final. in l. non omnia, C. eod.

Tutor secundario, non principaliter datus ad litem, si quid bona fide erogauit, id à contrariis potest exigere, l. pe. & ibi gl. 1. C. de in litem iurando.

Tutor, vel curator, si minor habeat redditus impendit pro his, quos sunt minori, & eius familie necessaria, eos tantum debet expendere: sed si plus sunt, quam sufficiant, id, quod plus debet in depositum collocare in emptionem prædiorum, §. quoniam autem, in auct. vt hi, qui obligatas se habent, col. 6.

Reliqua verba, Curator, 12. Pupillus, 19. 20. Expensæ, 3. Dos, 10.

TUTOR non tenetur ad damnum, quod sine sua culpa accedit in eo, quod cautiones solui veli: galis inuenit non finit, si sine herede, 33. §. de admin. tutorum.

Tutoris periculo potest constitui adiutor, actor, vel administrator decreto iudicis, quoties necessitas est ex parte rei, vt quia negotia pupilli sunt diffusa, aut dignitas, aut ætas, vel valetudo tutoris id postulat: quia per se non possit administrare: sed vbi pupillus est infans, & nondum fari potest, vt procurator rem possit constituere, vel absens sit, necessarius debet constitui actori, l. decreto, 1. §. & ibi gl. necessarius, eod.

ad Tutoris periculum pertinet periculum temporis currentis pendente appellatione frustratur: interposita, l. tutores, qui, 40. §. Dos, 10.

Tutor non tenetur de periculo nominis debitoris post finitam tutelam, si illud nomen erat idoneum tempore finitæ tutelæ, l. cum post mortem, 44. & ibi gl. 2. eodem.

Tutor, vel curator si nomina, quæ sibi assignata sunt à priore tutore, vel curatore, etiam si sint minus idonea, tenetur in se transferre: sed non ea agnoscere, gl. 1. ibid.

Tutor si pro pecunia pupillari mutuata rem hereditariam pignori accepit, tutela finita si illa res hereditaria sit sic adiudicata, eo quod heres illius hereditatis non sit vitre mortem defuncti, illud nomen ad opus tutoris non pertinet: quia tempore finitæ tutelæ illud nomen erat bonum, l. Titium, 45. §. Lucius, & ibi gl. non pertinere, eod.

Tutor habens negotium, & societatem omnium bonorum cum patre pupilli, si vendidit omnes merces, & omnia bona, ac postea negotium suo nomine exercuit, non tenetur pupillo præstare compendium illius negotiationis: sed tantum viçus pecuniam factæ ex illis meribus, & bonis communibus, d. l. Titium, §. pen.

Tutor non tenetur pupillo de rebus pupillaribus, incursum latronum premissis, nec de pecunia pupillari data argentario celeberrimo, tempore, quo tutor ei dedit, & nuñ in solidum reddere non possit, si res pupillaris, 51. de admin. tutorum.

Tutor non tenetur de casu fortuito, nisi culpa lata, vel leui, & non leuissima, vel mora præcedat, gl. si. ibid.

Tutor tenetur de re pupillari furto precepta, gl. 1. ibid.

Tutor, vel curator si per eos donationum condicio, sub qua minori donatum

erant non fuerit impleta, rei amissa periculum debet minori prestare, l. pupillorum, 2. l. C. de admin. tutor.

Tutor, qui fuerat non seruanda, tenetur de periculo casus fortuiti, l. 3. C. de periculo tutorum.

Tutor res pupillares, quas in horreo conditas habere, vel vendundae debuit, si in hospitio suo per incendum perierint, tenetur tutor de damno illato pupillo, l. 3. C. eod.

Tutoris periculum non pereant res pupillares, quae in horreo conditae, vel venditae casu fortuito perierint, d. l. 3. & ibi gl. 1.

Tutor tenetur pupillo de casu fortuito, quando potens prauidere, non prauidit, glo. ff.

Tutor, vel curator non tenetur de casu fortuito, aduersus quem cauere non potuit, l. 4. C. eod.

Tutor datus, vel testamentarius si probet non ex negligentia sed iusta ignorantia factum ignorasse, non tenetur de rebus pupilli, quae perierint, antequam sciret se datum, l. pe. C. eod.

Tutor tenetur pupillo prestare omne damnum, quod pupillus patitur, eo quod nomina debitorum pupilli minus idonea facta sint non exigendo per dolum, & latam culpam a tutore, l. 1. C. arbitrio tutelae.

Reliqua verbo, Debitor, 33. 96. 97. Nomen, 6. 7. Curator, 3.

TUTOR rem pupilli, curator rem adulti, procurator, aut gestor negotiorum domini emere non potest, l. in emptione, 34. §. si de contrahen. empt.

Tutor vius pupilli potest emere rem pupilli palam, & bona fide, & cum auctoritate reliquorum tutorum, si eis vno eorum deficiente, §. gl. si. & ibi add. marg. ibid.

Tutor rem pupilli iuste venditam potest sibi retinere, eo quod pretium emptor non soluerit, si pretium eius de suo in utilitatem pupilli conuerterit, & pupillus eam rem non potest vendicare, nisi reddat tutori pretium in eius utilitatem conuersum, §. d. gl. si.

Tutor ipse non potest res pupilli a se emere, nec tali emptioni a se factae auctoritatem interponere potest, tamen venditionem rem alteri iuste facta sibi eas retinere, si emptor pretium non soluit, & ipse de suo tantumdem in utilitatem pupilli conuerterit, gl. 1. in add. marg. & gl. si. in l. tutor eorum, §. 7. de admin. tutor.

Tutor ipse non potest fungi officio emptoris, & venditoris, & ita pupillo sibi concedendi non potest auctoritatem prestare, l. pupillus, §. item ipse tutor, de aucto. tutorum.

Tutor potest emere a pupillo dummodo ipse non auctoretur in contractu proprio sed alteri tutor interponat auctoritatem venditioni, ibid.

Tutor si se auctore emere rem alienam mala fide a pupillo, nulla est emptio, & ideo neque potest eam viuacere: secus si palam bona fide ipsi auctore, d. §. item ipse, & ibi gl. nec viuacere.

Tutor si se auctore emere rem a pupillo, non valet emptio: sed si pupillus factus 2. §. annorum comprobauerit, valet emptio, ibid.

Tutor per interpositam personam si emere rem pupilli nulla est emptio: quia videtur rem non gestisse bona fide, ibid.

Tutor potest se auctorem palam praestando auctoritatem, & bona fide aliquam personam interponendo emere rem pupilli, si bona fide illius nomen in instrumento accommodauerit, verò mala fide, non valet emptio, d. l. pupillus, §. si & ibi gl. palam.

Tutor potest emere rem pupilli, quam creditor pupilli vendit ex pacto habito cum patre pupilli, vel ex lege, §. si. & ibi gl. pe.

Tutoris filius, vel alia persona iuri eius subiecta si emerit rem pupilli, idem est, ac si ipse tutor emisset, & ideo non valet emptio, ibid.

Tutor si subiecto nomine alterius emptoris ipse sibi emerit res pupillares, sciendo quod iudex decreuerit ea praedia vendundari fraude & dolo ipsius tutoris deprehendo etiam a successore iudicis potest reuocari illud decretum, & tutor ipse puniri debet, l. quauis de rebus eorum, qui sub tutelae.

Tutor rem pupilli se auctore non potest emere bene tutore auctore, & eam viuacere pro emptore, si pupilli non erat de pupillus recte potest connutire ipsum tutorem ementem, & etiam auctoritatem actione tutelae, si minori pretio ei fuit vendita, quam venderetur alij: secus si pari pretio, vel maiori emisset, l. 2. §. tutor, & ibi gl. si pluri de viuac. pro emptore, gl. 3. in l. 1. C. de contractibus iudicium.

Tutor rem pupilli cum non posset emere, si fecit, quod emeret vxor eius, talis simulatio veritatis substantiam mutare non potest, l. 2. & ibi gl. 1. C. plus valere quod agitur.

Tutor se auctore bona pupilli emere clam non potest, sed palam potest, §. gl. si. in l. cum ipse tutor, §. C. de contrahen. empt.

Tutor auctoritate tutoris bona mobilia pupilli palam emere potest, si immobilia non, gl. 1. & 2. si. ibid.

Tutor cum nihil ex bonis pupilli, quae distrah. possunt, emere palam, & bona fide prohibetur, multo magis eius vxor hoc facere potest, d. l. cum ipse tutorum.

Tutor interceptans res pupilli tenetur actione de rationib. distrah. & dis. restituere pupillo res interruptas in duplum, non tamen duplatum interesse pupilli, l. 1. §. non tantum, de tutel. & rationib.

Tutor interceptans res pupilli tenetur tribus actionib. scilicet de tutelae, de rationib. distrahendis, & etiam furti: & actio tutelae tollit actionem de rationib. distrahendis, & contra: sed actio de rationib. distrahendis non tollit actionem furti, quia actio furti, & actio tutelae, vel de rationib. distrahendis non sunt ex vna obligatione, sed ex duab. d. l. 1. §. in tutelae.

Tutor interceptans res pupilli tenetur etiam condictione furti, per quam si pupillus consequatur fuerit, quod ablata fuerat, tollitur ei actio de rationib. distrahendis, cum nihil ab ipse pupillus, l. 2. §. si de tutel. & rationib.

Tutor, & curator furti possunt condicere rem furtiuam eorum nomine: sed non suo, l. interdictum, §. 8. qui tutor de furtis.

Tutor, cui post pubertatem solutum est a debitoribus pupilli, tenetur furti actione, l. si is, qui rem, §. 6. §. Iulianus, eod.

Tutor si pecuniam pupillarem in viuis suis conuerterit, deinde aliquid impendat

in rem pupillarem, quantum impendit, vertisse in viuis defuncti, & exinde non tenetur pupillo prestare viuas, l. 3. §. planet, de contraria tutelae actione.

Tutor si impendit ante in rem pupillarem, deinde aliquid de pecunia pupillari in viuis suos conuerterit, non videtur vertisse in viuis suos quantitatem, quae concurret cum quantitate sibi debita, vt eius summa viuas praestet, ibid.

Tutor, vel curator debet prestare viuas legitimas: id est centenas pecuniae pupillaris, quam in viuis suos conuerterit, l. 1. C. de viuis pupil.

Reliqua verbo, Emens, 23. 24. Pupillus, 13. 24. Adso, 2. 19. supra 1. 1. 2. §. quia 1. 18.

TUTOR falsus, si dolo malo tutor factus est, tenetur actione, in factum ex edicto, quod falso tutore, quanti ea res erit id est ad verum rei pretium, l. nouissimae, quod falso tutore.

Tutor falsus non semper conuenitur ex edicto, quod falso tutore, nec sufficit quod scierit auctor fuerit: sed requiritur quid dolo malo fuerit tutor, ibidem.

Tutor falsus a iudice compulsus auctoritatem si praestiterit, non tenetur ex edicto, quod falso tutore, quia excusatur coactione iudicis, d. l. nouissimae, & ibi gl. excusatur.

cum Tutor falso si acceperit iudicium quis a iudice compulsus, sciens cum tutorem falso, scientia ei non nocet, quominus restituatur per edictum, quod falso tutore, l. 5. eod.

Tutor falsus, & is qui dolo fecit, quod falsus tutor se interponeret, tenetur actione in factum, quod falso tutore, l. huius actionis, eod.

cum Tutor falso nomine pupilli, vel cum pupillo falso tutore praestante auctoritatem si quis egerit temporali actione, & iorem dies actionis exierit, & res sit viuacra, actor ex edicto, quod falso tutore, restituatur in integrum contra pupillum, qui tenetur, ac si illo tempore vero tutor auctore ille egisset, l. 6. falso, eodem.

Tutor falsus, qui pupillo dolo auctor fuit, tenetur contrahenti in factum actione ex edicto, quod falso tutore: siue is si fuit auctori iuratus, vt silensum, sed si fuit seruus, tenetur noxali, l. pe. & ibi gl. 1. & 2. eod.

Tutor falsus alienans se tutorem, & esse suam pupillam, cum esset alterius filia, si auctor fuerit filia, ad contrahendum, tenetur contrahenti actione in factum ex edicto, l. quod falso, ibid.

Tutor falsus praestans auctoritatem pupillae ancillae ad recipiendum mutuum, tenetur mutuanti ex edicto, quod falso tutore, ibid.

Tutorem se esse si quis interrogatus responderit, nulla actione ob id tenetur sed si cum tutor non esset, responsio suo facto in iudicio accepto nomine pupilli, vel in contractu inito nomine pupilli in aliquam captaem actionem pupillum induxit, tenetur pupillo, vel adulto facto vili actione ex edicto, quod falso tutore, ad veram estimationem rei, l. si. eod.

Tutor falsus verè dicitur, qui tutor non est, fuit tutorem habenti datus sit, & sic non tenet dariofue non sit datus, l. Paulus, 2. 1. de verb. sig.

Reliqua verbo, Procurator, 29. 30. §. quae 34. Contrahens, 2. 3.

TUTORIS factum lex interpretatur impuberis, l. 1. in l. cum indebitum, §. 7. 137 de conditione indeb.

Tutor si suo nomine aliquid egit in suis rebus, non in rebus pupilli, tenetur ipse, non pupillus, gl. si soluendo, in l. summa, 22. §. 1. de peculio.

A tutore bona fide gesta rata sunt, l. cum plures, 13. §. 1. de admin. tutor.

Tutor ea, quae potest facere pro pupillo, & pro se licet faciendo simpliciter, videtur pro se facere, l. Titium, 48. §. praefatus, eod.

Tutor si facit id, quod testator iussit, praesumitur in dubio nomine pupilli facere, licet non exprimat, l. qui negotiorum, §. 9. eod.

Tutor quod facit, necesse est, quod faciat tanquam tutor, vt pupillus teneatur, l. 3. §. sed quod de tutore, l. iudicatum solui.

Tutor est dominus, cum bene administrat, non cum spoliat, gl. 1. in l. non omni, 16. C. de admin. tutorum.

vt Tutor si quis aliquid facit, sibi non praedictat, vt priuato, l. cum quaedam, 26. C. eodem.

Tutoris factum nocet pupillo, & sic eius culpa, vel delictum in administrando nocet, l. 2. C. de his, quibus vt indig. l. Lucius, 13. §. de manumissi testam.

Tutor pro facto, quod pro pupillo fecit, puniri potest, glo. expelli, in §. si quis in sua, in auth. de eccl. titulis, col. 9.

Tutor ex tutela non debet sibi lucrum facere, nisi fecerit lucrum tanquam quilibet, & nomine suo, & non tanquam tutor, l. qui negotiorum, §. 9. & ibi gl. 1. de admin. tutorum.

Tutoris, vel curatoris iussu si seruus pupilli, vel furiosus fecerit opus vi, aut clam, ipse tutor, vel curator tenetur vili interdicto, quod vi, aut clam, aut vili actione in factum: sed pupillus, vel furiosus tenetur praestare patientiam tollendi operis: si nocuit tamen seruus, qui obtemperauit tutori, vel curatoris, vt si manumittatur, non sequatur caput, l. is, qui in puteum, §. si tutoris, quod vi, aut clam.

Tutor si rem pupilli, quam possidet, restituere nolit, debet condemnari quanti in litem ex affectione iuratum fuerit, l. 6. tutor, de in litem iur.

Tutor in his, quae debet ex causa tutelae, re ipsa committit moram, quia circa restitutionem eorum, quae debentur ex causa tutelae, fauore pupillorum latior interpretatio fit, quam in aliis, l. 1. §. si de viuis.

Tutor si rem apud se depositam a patre pupilli, vel si bona commodatam non reddat, tenetur non solum commodati, vel depositi, sed etiam tutelae, l. si tutor, §. de tutel. & rationib.

Tutor si accipit pecuniam a patre pupilli, vt eam redderet pupillo, tenetur restituere ei condictione ob turpem causam, vel actione depositi, vel commodati, ibidem.

Tutor in restituenda tutela si moram fecerit, postquam pupillus ad pubertatem peruenierit, tam ipse tutor, quam eius successores tenentur fructum nominis, & viuratum medij temporis inter tutelam finitam, & rationem redditam, l. si posteaquam, tem pupilli saluam fore.

Reliqua verbo, Factum, 9. 10. Ratio, 3. §. supra, m. 124. 125. 126. Confessio, 12.

TUTORIS haeres cum haerede pupilli transacione facta partem si soluit, & pro residuo dedit pignora, si haeres tutoris transacioni nolit stare, veniunt illa

rem, ut si adio negotiorum gestorum datur sibi contra contutorem, l. 1. §. 5. nunc tractemus, de tutel. & rationibus.

utor non solum ante condemnationem: sed etiam post potest petere pupillum, ut sibi cedat actiones contra contutorem, pro condemnatus est, d. l. 1. §. 5. non tantum.

utor, vel magistratus solvens potest agere utrius actione sine cessione aduersus contutorem, vel alios magistratus socios suos, gl. 1. in l. vi. fideiussor, 40. de fideiussorib.

utor non ex propria: sed ex contutoris culpa condemnatus solvens pupillo, non poterit agere contra pupillum, ut actio ei cedatur contra contutorem, gl. 2. ibid.

utor solvens pro contutore habet utilem actionem negotiorum gestorum, vel tutelae contra contutorem: scilicet in fideiussore, gl. 1. ibid.

utor, vel procurator minoris solvens indebitum nomine pupilli, vel dominij, repetere possunt suo nomine, si minor factus maior ratum non habuerit: tamen tamen dicit minor, cum ratum habere non possit, suo nomine repetere non possunt: sed bene nomine pupilli, cui est quaesita conditio indebiti per tutorem, vel similem personam, etiam ignorantem, gl. 1. in l. si procurator. de conditione indebiti.

utor pecuniam suam, quam per errorem nomine pupilli soluit indebitum, in actione tutelae compensare potest, cum pupillus habeat conditionem indebiti, gl. 1. in l. cui indebitum, 17. eod.

utor si soluit bona fide quibusdam creditoribus patris pupilli ex bonis paternis, restituitur pupillo aduersus actionem hereditatis, solutiones eius factae per alios creditores non retractantur, nisi quatenus plus debito eis factae sunt, l. tutores, 61. eod.

utor si soluit dolo malo quibusdam creditoribus patris pupilli ex bonis paternis, restituitur pupillo aduersus actionem hereditatis, alij creditores non solum quod amplius debito illis solutum est: sed etiam pro rata portione eius, quod debebatur, & est solum, repetere possunt per conditionem indebiti: si tamen tutor non conueniatur, nisi illi creditores essent non solvendo, quo casu actione de dolo possunt conuenire cum gl. dolo, ibid.

utor in solvendis legatis, & fideicommissis debet attendere verum illa sint debita, necne, l. tutor, secundum, 14. §. si de admin. tutor.

utor viuis regionis potest solvere tutori alterius regionis, l. Titium, 48. §. fin. eodem.

utor potest creditoris patris pupilli solvere, & in eius locum in pignore succedere, cum hoc & in alia persona possit fieri, l. non fit, & ibi gl. de rebus eorum, qd.

utor si satisfecit creditoribus, pupilli de solvendo ad eum diem, & mox pupillus per in integrum restitutionem abstinuit, vel non abstinuit, non solum ipsi tutori: sed etiam eius fideiussoribus subuenitur per restitutionem in integrum quasi laesus sit pupillus in eo, quod satisfecit eis eius nomine, cui non erat satisfecit, l. a. §. si & ibi gl. satisfecit de admin. tutorum.

Reliquia verba, Pupillus, 2. §. 2. Sententia, 18. 19. Executio, l. Curator, 4. T. 7. T. 8. nomine pupilli potest agere contra inofficiosum, vel de inofficio testamento sine periculo eius, quod eis in eo testamento relictum est, l. aduersus, 30. §. si de inofficio testamento.

utor vel curator solus potest agere, vel conueniri pro pupillo, vel furioso, aut prodigioso, l. iustitandum, 17. §. 1. de iureiurand.

utor ipse videtur agere, & defendere quando praestat auctoritatem pupillo agendi, vel se defendendi, gl. ficiat, in l. 1. §. 1. de admin. tutor.

utor, vel curator fideiussor conueniunt debitoribus pupillorum, vel adultorum ex sua personarum & cetera, tutori, vel curatori potest solui sine periculo, d. l. 1. §. si & ibi add. marg.

utor si agit utrius actione quaesita pupillo, siue directa sibi quaesita ex stipulatione nomine suo facta, potest petere semper in integrum restitutionem: quia inspecta origine pupilli fauorem respiciunt, gl. 1. & ibi add. marg. in l. quoties, 10. C.

utor ad vitilitatem pupilli & nouare, & rem in iudicio deducere potest, l. tutor ad vitilitatem, 23. eod.

utor agens nomine pupilli non tenetur cauere rem ratam pupillum habiturum, nec de iudicatum solvendo, nisi dubitetur, an tutor sit, vel an daretur tutor, vel an illi gestus sit commissus, l. vulgo, 24. & ibi gl. 1. eod.

utor actionem tutelae non potest exercere cum contutore relegato: quia relegatione non est finita tutela, & ideo nec actio tutelae nata, l. si sine herede, 33. §. si & ibi gl. 1. eod.

utor si redibitoriam, quam habebat contra patrem pupilli, distulit exercere, eo quod esset tutor, & propterea illa perit, contra pupillum habet contrariam ad damni rescantionem, l. 1. §. an in hoc iudicio, & ibi glo. tempore de contratio iudicio tutelae.

utor tenetur refundere pupillo damnum, quod pupillus ob mortem, vel malitiam ipsius tutoris in litigando passus est, l. qui solidum, 30. §. etiam, & ibi gl. tutoribus de legat. 2.

utrore majore litigante pupillus potest condemnari in expensis litis, & in eo fiet executio: habet tamen regressum contra ipsam tutorem, gl. 1. ibid.

utor, qui pupilli causa instituerat accusationem, mortuo pupillo potest desistere ab accusatione sine aliqua pena, l. diuus Adrianus, ad Turpilliam.

utrore, vel curator tutelae, vel cura durante, ac ea finita, & etiam post redditam rationem, & actionis executionem suscipiens aduersus minorem non potest utriusque actionis, neque etiam is, qui cessit agere debet, gl. pen. in auth. minoris, C. qui date tutores.

utrores, vel curatores scientes calumniosas actiones si instituant, licet alieno nomine egerint: proprio tamen nomine in expensis debent condemnari, l. non est ignotum, & ibi gl. 1. C. de admi. tut.

utrorem si non habeat pupillum, conueniunt sunt agnati, & cognati, gl. 2. in l. si C. si ex plurib. tutor. & curat.

utor contra pupillum potest agere alio contutore auctore: & si nullum con-

tutorem habeat, dabitur ei curator ad defendendam eam litem, l. §. G. de in litem iurando.

Tutor pupilli, cuius pater vendidit fundum secum communem, poterit vendicare ab emptore suam partem, petito curatore pupillo, qui in causa euictionis defendat emptorem, l. 1. & ibi gl. 1. C. eod.

Tutor contra pupillum hodie non potest agere alio contutore auctore in personali actione: sed raptum potest in rei vindicatione, gl. 1. ibid.

Tutor testamentarius, vel legitimus, si cum pupillo est litigaturus, debet ei de curatore ad litem facere prouideri, & potest pupillus illius auctoritate procuratorem constituere, qui eum defendat, & si res exegerit tutorem, alius tutor ordinari debet, gl. 1. si & ibi gl. 1. C. eod.

Tutor non potest cogere pupillum, ut agat contra eum: potest tamen petere, ut super suis defensionibus testes ad perpetuam rei memoriam examinentur, vel petere à iudice, ut statuat pupillo tempus, intra quod agere debeat, ut l. ut illud non audiat, l. si & ibi gl. 1. C. de vlt. pupillar.

Tutor si in accusatione falsi testamenti succumbat, facit pupillum perdere hereditatem, quae applicatur fisco, & tutor illo casu tenetur pupillo ad damni satisfactionem, & puniatur de calumnia, l. 2. C. de his, quib. vi indig.

Tutor nomine pupilli id est propter pupillum, & ad eius vilitatem accusat nomine tamen suo proprio, gl. 3. ibid.

Tutor nomine pupilli accusans testamentum de falso suadente matre, & succumbens non perdit legata sibi per testatorem relicta, cum necessitate officij fecerit id, gl. pupillo, ibidem.

Tutor nomine pupilli accusans testamentum de falso suadente matre, & agnatis pupilli, etiam si succumbat, non tenetur pupillo ad damni satisfactionem. ibidem.

Tutor nomine pupilli si non accusat de falso: sed tantum dicat testamentum non iure factum, licet succumbat, non facit pupillum perdere hereditatem. ibidem.

Tutor nomine pupilli calumniosam accusationem institutus tenetur ad damni satisfactionem, & puniatur de calumnia, si illa calumnia fit euidentis, alias non, d. gl. pupillo, & gl. pe. ibid.

Tutor solus nomine infantis debet agere in iudicio, vel conueniri, non infans tutore auctore, gl. 1. in l. 3. C. de acquir. possessione.

Tutor, vel curator pro interesse pupilli potest instrumenta contra pupillum producta, de falso proprio nomine, non alieno accusare, nec puniri non probando, nisi de calumnia euidentia, l. 2. C. de his, qui accusare possunt.

Tutor nomine pupilli potest agere de falso euulsiore, gl. 1. ibid.

Tutor potest accusare de falso tutorio nomine, ita, quod licet inscribat se nomine ficiatorem accusat nomine pupilli, gl. 1. in additio. ibid.

Tutor quando accusat aliquem, cautela est, quod dicat talis tutor, nec adiciat tutorio nomen: nam tunc intelligitur eo modo, quo potest. ibid.

inter Tutorem, & pupillum potest esse iudicium: scilicet rei vindicationis, vel alterius actionis personalis, vel realis praeter actionem tutelae, quae durante officio non datur: sed tantum eo finito, §. si & ibi gl. 1. in l. de auth. tutorum.

Tutor licet acceperit legatum nomine pupilli ex testamento patris sui: potest nihilominus agere nomine suo proprio quaelibet inofficiosi patris ipsius tutoris, §. si tutor, & ibi gl. 1. in l. de inofficio.

Tutor licet nomine pupilli egerit querela inofficiosi, non amittit ob id legatum in eodem testamento relictum sibi, §. si tutor, & ibi gl. 1.

Tutores, vel curatores debent adesse minoribus, & agentibus, & pulsatis in criminalibus causis, in quibus adultos, & pupillos accusare leges concedunt, l. pen. C. de auth. praesta.

Tutor, qui pupilli sui nomine falsum, vel inofficiosum testamentum dixit, & succubuit, non perdit legata in eo sibi relicta: sed si suo nomine falsum dixisset, l. tutorem, & ibi gl. 1. de his, quib. vi indig.

Tutor, qui nomine pupilli sui crimine capitali accusauit libertum patris sui, non repellitur à bonorum possessione contra tab. liberi sui, cum dictum libertum suum accusauerit ex necessitate officij tutelae, vel forte cogente matre pupilli sui, d. l. tutorem.

Tutor nomine pupilli accusans aliquem criminaliter si non prosequatur accusationem, eo quod interim pupillus ad pubertatem peruenerit, non incidit in Turpillianam, nec meretur poenam calumniatoris. ibid.

Tutores debent suscipere iudicium per se pro his pupillis, qui facti non possunt, vel absumunt: sed pro his, qui supra septimum annum aetatis sunt, & praesto erant, auctoritatem praestare eis possunt, si volunt, l. 1. §. 1. de admi. tutor. tutor. am.

Tutoribus, & curatoribus licitum est etiam debitoribus pupillorum, vel adultorum tutorio, vel curatorio nomine ex persona sua conuenire, vel pupillis, aut adultis hoc facientibus suam praestare consensum, d. l. 1. §. si.

Tutoris, vel curatoris confessio sine pupillo, vel minore non praediuat pupillo, vel adulto, quando minor suscepit litem cum auctoritate tutoris, gl. 1. in l. si, quod obseruari, C. de iureiurando propter calum.

Tutor, vel curator, qui litem pro minore suscepit, si conuenitur praesente pupillo, C. non contradicente, talis confessio valet, & praediuat minori, d. gl. 1.

Tutor, vel curator litem suscipiens pro minore, si confitetur absente pupillo, & habente intellectum, non praediuat talis confessio, gl. 1. ibid.

Tutores, vel curatores si fuerint negligentes quominus causa intra triennium terminetur, perit instantia, minoribus salvo iure remanente, l. properandum, §. si C. de iudiciis.

Tutor in bona causa pupilli tenetur appellare à sententia contra pupillum lata, & appellacionem prosequi, alias tenetur pupillo iudicio tutelae pro in demitate pupillo praestanda, l. si bonam, l. 1. C. de admi. tutor.

Tutor in mala causa pupilli non tenetur appellare à sententia contra pupillum lata, neque tenetur ob id pupillo iudicio tutelae, gl. 1. ibid.

Tutor, vel curator de his, quae in fraudem suae amministrationis ab eo gesta sunt, poterit conueniri à successore pupilli, si annos legitime aetatis impleuerit verè, vel fidei, l. de his, 11. & ibi gl. 1. & 3. C. eod.

Tutores, & curatores in causis, quae per eos aguntur, debent iurare, quod nihil iudicibus, vel aliis pro illis causis dederunt, vel promiserunt, vel postea dabunt, §.

- bunt, §. si quis autem, in auct. vt litigantes iurent. col. 9.
- Tutores, vel curatores litigantes pro pupillis si dixerunt, dedisse, vel promississe aliquid iudici pro causis pupillaribus, & hoc probare nequiverunt, debent puniri. ibidem.
- Tutor cogi potest iurare de veritate in causa pupilli, vel adulti, quando veritas sibi potest esse nota sicut pupillo, l. quociens, 2. §. si tutor, & ibi gl. debet, de noxalibus.
- Tutor, vel curator iurat de calumnia in causa pupilli: sed non iurat in litem, d. glo. debet.
- Tutor omnibus aliis probationibus deficientibus insurandum deferens audiendus est, l. tutor, 35. de iureiur.
- Tutor dicitur quasi dominus, & ideo potest, si vult, iurare in litem in causa pupilli, gl. videamus. ibi gl. refragabitur de iur. litem iuran.
- Tutor semper debet iurare de calumnia ipse solus suscipiat iudicium, siue pupillus eo auctor suscipiat, gl. suscipiatur, in l. 1. §. 1. de admin. tutor.
- Tutor sicut quilibet diligens paterfamilias non cogetur in suo proprio facto subire periculum eodem modo, nec in pupillaribus, arguatur in add. marg. in l. tutor secundum, §. 1. cod.
- contra Tutorem, vel eius heredem iuratur in litem pro administratione tutelae: quia conveniuntur actione tutelae, quae est bonae fidei: sed contra fideiussorem tutoris non iuratur in litem: quia is convenitur actione ex stipulatu, quae est stricti iuris, in qua non iuratur in litem, gl. 1. in l. si sine herede, 33. codem.
- Tutor in iuramento in litem non compellitur iurare etiam sciens, gloss. si in l. cum etiam, §. C. de rebus credit.
- Tutori potest deferri iuramentum in causa pupilli, & cognitur, si sciat: alius autem anceps periculum non cogitur subire. ibid.
- Tutor si fuit pater meus alicuius pupilli, & decessit me filio pupillo herede relicto, & dedit mihi tutorem, tutor meus si se immiscuit negotiis illius pupilli gerendis, ille pupillus non agit contra tutorem meum actione tutelae: sed negotiorum gestorum, & ego non teneor pro administratione, quam tutor meus subit post mortem patris mei: sed tamen teneor pro eo, quod pater meus gessit, l. qui aliena, §. tutoris, de nego. gestis.
- Reliqua verbo, Pupillus, 32. 33. Iuramentum, 3. 1. 32. 35. 36. 39. Curator, 8.*
- 152 TUTORIS, vel curatoris bona licet tacite sint obligata ex administratione pupillo, vel adultum non tamen bona procuratoris, vel gestoris, gl. si ibi add. marg. in l. duorum, de neg. gest.
- Tutor ex obligatione facta ratione tutelae finito officio non tenetur: scilicet si in procuratore ad negotia: quia tutores ex necessitate suscipiunt officium: sed procuratores ex propria voluntate: item quia tutor publica auctoritate: id est a lege suscipit officium: procurator autem a privato, gl. 2. in l. procurator, qui 67. de procurator.
- Tutoris omnia bona tacite pro administratione obligantur, ac hypothecata sunt, gl. 1. in l. vel cum filio, de confirmat. tutor. l. pro officio, 20. C. de admin. tutor. & gl. 1. in l. cum furiosus, §. 7. & inventario, C. de curator furiosi.
- Tutoris, vel curatoris bona pro officio administrationis, si pupillo debitores exstant, tanquam pignoris titulo obligata pupillis, vel minor potest vendicare, d. l. pro officio.
- Tutoris, vel curatoris bona sunt tacite obligata minori ex eo tempore, ex quo caput esse tutor, vel quo caput male administrare, gl. 2. in d. l. pro officio, ibid.
- Tutor, vel curator de eo, quod fecit, vt tutor, vel curator: veluti auctoritatem praestando fideiussioni factae a minore, conveniri non potest, nisi proprio nomine se obligaverit, l. si non subseripsit, 15. & ibi gloss. 1. C. de adminit. tutorum.
- Tutor, vel curator vestigia conducere non debet, rub. & l. 1. C. ne tutor, vel curator vestigal.
- Tutores, vel curatores ad conducenda vestigia non sunt admittendi, nisi decesserit ille, cuius tutela, vel cura est administrata, vel alius est finita tutela, vel redditus vario, d. l. 1. & ibi gl. 1.
- Tutor, vel curator si hereditario iure successit in contractum fiscale: hoc est in conditionem vestigialium, recte admittitur ad eam, licet viuat, cuius tutela, vel cura est administrata, gl. 1. ibid.
- Tutor, vel curator gerens tutelam, vel eius ratione non reddita si vestigia conducatur, tenetur poena falsi, nisi vestigialia & pupillis satisfecerit, d. l. 1. & ibi gl. 2.
- Tutor, vel curator si sit factus conductor vestigialium, vel ille, qui filio tenebatur, admittitur, excusatur a poena falsi, d. l. 1.
- Tutor, vel curator ante redditas rationes praedia Caesaris conducentes, vt falsarius puniatur, si ignorans, §. 1. & ibi add. marg. locati.
- Reliqua verbo, Hypotheca, 4.*
- 153 TUTOREM si quis dederit filio impuberi cum instituendo heredem in eodem testamento, pupillus ipse auctoritate iudicis debet adire, §. glo. 1. in l. si nemo, de testam. tutel.
- Tutor solus non potest adire hereditatem sine pupillo, nisi pupillus effectivus, gl. 1. in l. impuberi, §. de tutoribus, datis ab his.
- Tutor solus sine pupillo non potest facere, nec recipere restitutionem Trebellianicam, nisi sit infans, nec pupillus potest sine tutore: sed debet pupillus cum auctoritate tutoris eam restitutionem facere, vel recipere, d. gl. 1.
- Tutori soli non debet fieri restitutio Trebellianica: sed pupillo cum auctoritate tutoris. ibid.
- Tutor ex causa potest dari ad vnum articulum: puta ad aduendam hereditatem, d. l. impuberi.
- Tutor solus non potest sine pupillo adire hereditatem pupillo pertinentem, vel recipere hereditatem per fideicommissum pupillo restituentem, nisi quando pupillus est infans, vel abest, gl. si in l. obligari de auct. tutor. l. pupillus, §. & ibi gl. pe. de acq. hered. l. restitutio, 17. §. si & ibi gl. infans, & glo. sine pupillo, ad Trebell.
- Tutor solus sine pupillo non potest adire: & si adierit, non tenet aditio, & ideo pupillus, vel curator eius etiam sine restitutione potest se abstinere, gl. si in l. pen. de auct. tutor.
- Tutor solus potest petere bonam possessionem pro pupillo, gl. si in l. pupillus, §.

de acq. hered. gl. 1. in l. impuberi, §. de tutoribus, datis ab his.

Tutor, qui seruo pupilli mandauit adire hereditatem, si moriatur, antequam seruus adierit, pupillus non obligatur hereditati aditae a seruo post mortem tutoris, si per epistolam, §. de acq. hered.

Tutor potest rubricare seruo pupilli adire hereditatem, & renouatur iussus morte tutoris. ibid.

Tutor solus potest iubere seruo pupilli adire hereditatem, quando pupillus est infans, alius & ipse pupillus debet iubere, gl. 1. ibid.

Tutori soli non potest restitui indistincte hereditas per fideicommissum facta pupillo, nisi sit infans, vel abest, l. sed nec ipse, 39. & ibi gl. si ad Trebell. gl. si in l. potuit. C. de iure delib.

Tutor non potest repudiare bonorum possessionem pupillo competentem: quia tutori petere perimititur, non repudiare, l. tutor, de bonor. possit.

Tutor potest repudiare bonorum possessionem scientibus amicis pupilli, & ita dicebatur non solus, §. gl. 1. ibid.

Tutores licet possint acquirere pupillis bonam poss. non tamen possunt repudiare: quia non videntur tutores, cum pupillum spoliant. ibid.

Tutor, qui pupillo petit bonorum possessionem, quae plus incommodi, quam commodi habet, tenetur iudicio tutelae, si fuit in culpa, si pupillo, 11. & ibi gl. 1. eodem.

Tutoris iussus est necessarius in aduenda hereditate, & iubere non potest, nisi dominus: & tutor dicitur quasi dominus: vnde praestat auctoritatem ad aduendam hereditatem, gl. si in l. cum in vna, 17. §. si de appella.

Tutor datus auctorizans in aditione hereditatis, non curator, gl. 1. in l. pe. C. in quib. casibus tutorum habent, l. cum quadam, 26. C. de admitt. tutor.

Tutor, vel curator potest auctoritatem praestare pupillo, vel adultum ad aduendam hereditatem ex testamento, in quo tutor ipse, vel curator est preteritus, vel exheredatus, neque sibi praedudicatur, quominus testamentum expugnetur possit, l. cum quadam, 26. C. de admitt. tutor.

Tutores si abstinuerint pupillum ab hereditate paterna, minus in consilio, tenentur eidem pupillo ad omne id, quod interest, cum non esse abstinere, l. 4. & ibi gl. 1. C. abstinere tutelae.

Tutor etiam sine consensu pupilli, etiam si consentire valeat, poterit bonorum possessionem pupillo delatam agnoscere, §. glo. 2. & ibi add. marg. in l. bonorum, §. C. qui admitt.

Tutor sine consensu pupilli maioris infante non potest adire hereditatem eidem delatam: sine infante potest, d. gl. 2. in addit.

Tutor solus potest sine pupillo, & sine eius voluntate hereditatem pupillo delatam non potest adire: & si adierit, non valet aditio, l. potuit, §. C. de iure delib.

Tutor solus sine pupilli infantis voluntate non potest adire hereditatem, si ille infans habet quinque annos, & intellectum, vt possit praebere consensum: alius autem potest etiam solus: scilicet quando infans fari non potest, gl. 1. & ibi add. marg. & gl. si ibid.

Tutor hereditatem pupillo delatam cum voluntate pupilli debet adire, licet pupillus causam ex testamento, vel ab intestato, veluti agnatus, vel cognatus hereditatis acquirere non intelligat, gl. 2. ibid.

Tutor solus potest pupillo quærere sine eius consensu bonorum possessionem: solus autem pupillus non acquirit sibi bonorum possessionem, gl. si ibid.

Tutor solus sine infante potest adire hereditatem, sine viuo parente, sine post eius mortem hereditas sit deuoluta. Item potest solus petere bonorum possessionem, si infans, 18. C. cod. ex fideicommissum in adit. que in §. in quoque tamen. Inst. de auct. tutor.

Tutores, vel etiam pupilli facti maiores hereditatem, quam ipsi pupilli sine tutoribus repudiauerunt, possunt petere, nisi sint maiores in repudiatione, gl. si in l. pen. C. de repud. heredit.

Tutori soli infans, vel pupilli abentis restitui potest hereditas sine fideiussione de rato, & etiam sine iudice, l. pen. & ibi gl. 2. ad Trebell.

Tutori solus infans, vel pupilli abentis potest restituere hereditatem, quam infans, vel pupillus granatus erat restituere, d. l. pen. & ibi gl. pupilli.

Tutori non debet fieri restitutio hereditatis fideicommissariae, quando pupillus est maior infans: id est ipse pupillo cum auctoritate tutoris debet fieri, glo. noscitur ibid.

Tutori infans, vel pupilli abentis licet possit solus restituere hereditatem fideicommissariam alienam: non tamen sibi, cum se auctore sibi non possit restituere, gl. pupilli. ibid.

Tutori solus hereditatem acquirere potest infanti aduocando nomine infantis: non tamen acquirat infans tutori auctore, gl. si in l. 3. C. de acquir. possit.

Tutori soli potest restitui hereditas fideicommissaria: sed non infanti tutore auctore: tutor solus potest restituere hereditatem fideicommissariam: nam: sed non potest infans etiam tutor auctore. ibid.

Reliqua verbo, Fideicommissum, 2. Repudiare, Aditio, 1. Pupillus, 38. 40. 41. 42.

154 TUTOREM si potestas a patria potestate differt: quia pater dissoluit ipso iure contracta a filiam: sed tutor non potest dissolvere sponsalia pupillae, nisi ex voluntate ipsius pupillae, gl. si in l. si pupillae de sponsalib.

Tutores soli sponsalia a pupilla contracta non possunt dissolvere: nec contractum, nisi interueniat consensus pueri, l. si pupilla, §. C. de sponsalib.

Tutoris, vel curatoris voluntas non est necessaria in contrahendo matrimonio ab adolescente, gl. 1. ibid.

Tutor, vel curator non potest pupillam, vel adultam in suum uxorem ducere, vel desponsare: neque potest eam filio suo in matrimonium adungere: nec desponsare ei, nisi pater pupillae, vel adultae testamento ita cauerit: ne licet quod nubere tutori, vel nisi impetrato beneficio a principe, vel decretum postea annos, redditus rationibus, l. tutoris de sponsal. l. tutor, 36. & ibi gl. si Senatus consulto, 19. l. si quis, 60. §. quid ergo, de ritu nuptiarum, gl. non potest, in l. 1. §. tutoris de falsis, gl. pen. in l. pe. C. de sponsal. gl. si in l. licet, 17. C. de exco. cum.

Tutoris filius adoptivus si pupillam illicitè duxerit, si postea tutor cum eam concipuerit, confirmatur matrimonium, l. si quis, 60. §. pe. de ritu nuptiarum.

Tutori pupillam in uxorem non potest dare mater pupillae, & tamen in matrimonio ipsius matris pater esse voluit, cui nuptus collocaretur: nec mater pupillae

patet cogitare de persona tutoris, cum matrem praeulerie, ne filiae nuptias tutori committeret, l. quamquam, 64. eod.

Tutor, qui curator rationes tutelae reddidit, pupillam suam ante 25. annos vxorem ducere non potest, etiam si de alio matrimonio ante 25. annos mater fuerit, ibidem.

Tutor si contraxerit matrimonium de facto cum pupilla, non tenet matrimonium, & quod ei relictum est, potest pupilla consequi, & dos pupillae heredi restitui debet, ubi ignoranter prohibitas nuptias contraxit pupilla: secus si sciret, l. praefectus, 63. & ibi gl. fi. & ibi add. marg. eod.

Tutor, idemque libertus si pupillam sibi, vel filio suo matrimonio collocauerit, debet relegari, l. libertum, 64. eod.

Tutoris heres etiam extraneus pupillam non potest ducere, cum idem pupillam in nuptias prohibuerit cum tutoribus, ne puellae in re familiaris cum tutoribus antea, qui rationes e. s. gestas tutelae reddere compellantur, ibid.

Tutor pupilli non prohibetur filiam suam in matrimonium collocare pupillo suo, ibidem.

Tutor, vel curator si pupillam suam intra 25. ann. non desponsatam a patre, neque testamentum destinatam vxorem duxerit, vel filio suo eam iungat, non valet matrimonium: & ipse tutor, vel curator, & eius filius infamantur, & pro dignitate pupillae extra ordinem puniuntur, siue filius sit in potestate patris, siue non, l. non est, 66. eod.

Tutoris filius non solum viuo testatore; sed etiam post eius mortem prohibetur vxorem ducere pupillam, cuius tutelae rationi obstrictus fuit pater, etiam si filius abstinuit, l. hereditate paterna, vel fuisset exheredatus, aut praeteritus, aut emancipatus a patre, l. pen. eod.

Tutor nepis ex filio emancipato natae nepoti ex altero filio cum collocare potest in matrimonium, siue nepos fuisset in potestate eius, siue fundi emancipatus quia patris affectio suspitionem fraudis remouet, d. l. pen. §. 1.

Tutor, vel curator, puellae si sit filius suus, eius pater non potest eam pupillam, vel adultam nubere, ibidem.

Tutor potest filium pupillae suae defunctae in matrimonium collocare filio suo, licet illi sit haeres pupillae: quia ratio hereditaria est, & sic simplex debetur, d. l. pen. §. 1. puellae.

Tutoris heres etiam extraneus non potest contrahere nuptias cum pupilla: sed si pupilla potest contrahere nuptias cum tutoris pupilla, vel cum filio tutoris, quia haeres etiam extraneus tutoris tenetur reddere rationes eodem modo, quo & ipse tutor, & idem iudicatur: ita & ipse haeres prohibetur: sed haeres pupillae non eodem modo iudicatur non eodem praescripto, quo & ipse pupilla, & idem licet prohibetur pupillae in matrimonium, non tamen heredes eius, gl. fi. ibid.

Tutor pupillam, vel quae alius ex his, quae matrimonio copulari prohibentur, si in vxorem duxerit, donatio quasi in sponsalibus, facta non valet, & quasi ab indigno ea, quae donata sunt, auferuntur, & applicatur fisco, nisi donans ignoret donationem non valere, cum hic statuitur, §. 3. fi. & ibi gl. si de donat. inter viuos.

Tutor, vel filius tutoris non potest contrahere matrimonium cum ea, cuius tutor fuit, nisi prius reddita ratione administrationis, & ea facta maiore 25. an. l. si quis a patre, 28. §. fi. de liber. & posthum.

Tutor, qui quantum pupillam suam contra S. C. vxorem duxit, non potest capere aliquid ex testamenti vxoris propter delictum, quod commisit in ducendo eam in vxorem: ipsa tamen potest ex testamento viri quae non potest impuniti pupillae, quae a tutoris decepta fuit, l. si de legat. 1. §. si de fisco, in l. 4. C. de incest. nuptiis.

Tutor pupillam si duxerit in vxorem contra S. C. non tenet matrimonium, & potest accusari lege Iulia de adulteriis, qui pupillam, 7. de adulter.

Tutor solus non potest constituere personam puellae: sed certe alius debet aduocare, gl. pen. in l. pen. C. de iudic. sup.

Tutor contrahens matrimonium cum pupilla est infamis, & non tenet matrimonium, l. 4. C. de incest. tutorum.

Reliqua verbo, Curator, 12. Matrimonium, §. 20. Duella, Pupillae, 1.

pro Tutor non potest negotia gerere, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, siue sit puer tutoris, siue sit atque non effectus singulis tutoribus tamen ei negotiorum gestorum actio, l. 1. & ibi gl. actionem de eo, qui pro tutore.

pro Tutor negotia administrans etiam ante pubertatem potest conueniri: quia tutor non est, d. l. 1. §. cum eo.

pro Tutor si quis administrat, & deinde veretur tutoris datus sit, de eo, quod pro tutore gessit, tenetur actione pro tutela, etiam si postea gessus deuoluatur in actionem tutelae, ibid.

pro Tutor non solum de his, quae gessit, sed etiam de his, quae non gessit, tenetur pro tutela, si alius esset gesturus, si non inceptisset gerere, d. l. 1. §. fi.

pro Tutor administrans tutelam, cum primum cognouit se non esse tutorem, si abstinuit administratione, tenetur pro tutela, si necessarios cognatos pupilli non certiorauit, ut ei tutorem peterent, si certiorauit, nisi alius erat gesturus, d. §. ha. & ibi gl. fin.

pro Tutor accedens ad tutelam quasi omnia gesturus tenetur de gerendis in duobus casibus: scilicet si alius erat gesturus omnia, & quando inceptum scire, se non esse tutorem, & persenerauit, alias error cum excusat; sed spontaneus gestor accedens omnia gesturus, tenetur, etiam si alius non erat gesturus, glo. alius, ibid.

pro Tutor gerens tutelam, cum tutor non esset, si rem pupilli vendidit, nec ea vicepsita sit, potest amplius cum petere, & quamvis pupillus haberet obligatum dictum procuratorem ex stipulatione rem pupilli saluam fore, l. 2. eodem.

pro Tutoris administratio rerum pupilli non est eadem, quae est tutoris, ibid.

Tutor testamentarius adestis se tutorem datum, si administrat, pro tutore tenetur actione protutela, & non tutela, l. 3. & ibi gl. 1. eod.

Tutor datus, ad hoc vt se tutoris actio e. tutelae, requiritur, quod sciat se tutorem datum non habere se tutorem datum, si pro tutore gerat, tenetur protutela, & non tutela, ibid.

Tutor negotiorum, qui eandem diligentia, & fidem debet praestare, quam

praestaret tutor, l. ponit. eodem.

pro Tutore negotia gerenti datur contraria actio protutela, & statim, l. fi. & ibi glo. 1. eod.

pro Tutor si auctoritatem praestiterit, habet locum edictum, quod falso tutoris nisi iudex iussit cum his contrahi, d. l. 1. §. idem quod falso tutor.

pro Tutore habetur ille, qui sustinet periculum tutelae per suam personam, licet tutor non sit secus si per personam alterius, l. si quis, 60. de ritu nuptiarum.

Reliqua verbo, Praetor, Actio, 13 §. 136. 137. sup. m. 107.

TVT, s. tua, cum huius dictionis natura est importare dominium, l. 2. §. appellata, & ibi add. marg. si certum petatur.

Vide verb. Pronomen.

TVT, s. tua, est cuiusque artis rudimentum, primitiaeque, & refertur proprie ad militiam, glo. tyrocinio, in additione margini in l. fi. §. fi. de adilitio edicto.

TYRONES dicuntur noui milites, & qui adhuc non sunt scripti inter fortissimos milites, gl. in rubr. C. de tyronibus, l. 1. 12.

Tyrones dicti inter milites stare debent loco posteriori in scholis, id est in societate militum, seu in matricula, l. fi. & ibi gl. 1. C. eod. tit.

Tyrones dicuntur omnes in scholis, ubi addiscunt, & inter eos non est locuse prioritati, vel posterioritati loci, d. glo. 1. ibid.

Tyrones posteriori loco sedere debent, gloss. alicui, in §. aliam vero, Instit. d. bonor. posses.

V

VACANTIA bona non sunt hereditas, l. 4. §. eodem, de fideicommissi liberata.

Reliqua verbo, Bona, Vacantia.

VACATIO bicognoscitur legatione remota persuasus, non proxima, intellige ad seipsum, non ad alium, l. 2. & ibi gl. fi. C. de munib. lib. 10.

Vacatio quinquennij datur ab honoribus ad eodem honoris sed ad alios honores datur vacatio triennij, nisi ad decurionatum vocetur idem, vel nisi in subsidium, d. l. 2. & ibi gl. 1.

Vacatio quinquennij datur muneribus eadem muneratibus ad alia datur triennij vacatio, nisi in subsidium, d. l. 2. & ibi gl. 1.

Vacationem munerum, vel bonorum non habet frater propter fratrem, licet ambo bona communia possiderent, sed propter alios idoneos nondum grauat, quos recte excusatur, l. fi. C. eod.

Vacationem munerum non habet socius propter socium, §. reprob. gl. pe. ibid.

Vacatio munerum simpliciter concessa porrigitur ad ea munera, quae non lege, non Senatusconsulto, non constitutionibus principum iniunguntur, & sic ad extraordinaria porrigitur, non ad ordinaria, l. 1. & ibi glo. 1. C. de vacatione public. mun. lib. 10.

Vacationem munerum simplicem habens per priuilegium, euitat duntaxat extraordinarias collationes id est ex improbitate magistratibus indicatas, ordinarias, quae a legibus, vel Senatusconsulto, vel constitutionibus, vel aliqua lege imponuntur, reculare non potest, qualia sunt omnia patrimonialia ordinaria, ibidem.

Vacationem munerum simplicem habens per constitutionem Principis non euitat quaedam munera patrimonialia a magistratibus indicata, vt illa, quae habent honorem ordinis militum, item tutelam saepe pupilli non euitatque patrimonialia munus extraordinarium euitat, gl. 1. ibid.

Vacationem munerum ciuiliu non habent procuratores absentium causa Reipublicae, l. procurator, 2. C. de exco. manent, lib. 10.

Reliqua verbo, Munus, 12. §. 16.

VACCA aliena in angustum locum si quis coegit, eoque effectum sit, vt deiceretur, datur in eum actio in factum, ad exemplum Aquiliae, l. si boues, §. 4. & ibi gl. 1. ad leg. Aquilianam.

Reliqua verbo, Animal, 2. 4.

VACUA possessio dicitur quando quis simplicem detentionem habet, vt colonus, vel inquilinus, si modo ius detentatoris non sit potentius, quam qui possessio vacua tradi debet, l. in conuentionalibus, §. 2. §. fin. & ibi add. marg. in de verb. oblig.

Vacua possessio, quae & vacans dici potest, dicitur ea, quae a nemine neque animo, neque corpore possidetur, & idem vacua non dicitur, quam alius naturaliter, vel ciuilitate possidet, ibid.

Vacua possessio dicitur, quod seruutini obnoxia sit reali: libera tamen sic non est, ibid.

Vacua possessio dicitur illa, quam aliquis non possidet, nec est in possessione, gl. 4. in l. cum res, 12. C. de probatio.

Reliqua verbo, Possessio, 16. 17. 18. Vendens, 3.

VAGABUNDVS dicitur proprie ille, qui vadit vagando per terram, l. 1. C. de colonis Thracensibus, lib. 11.

Vagabundus perdit priuilegium, gl. spoliandus, in l. 3. C. de domesticis, lib. 12.

Vagabundus delinquentes debet conueniri vbi cumque reperitur, de quo dicitur, ubi te inuenero, ibi te iudicabo, gl. in l. 1. C. ubi de crimine agi.

Vagabundi multi ribaldi suspenduntur, eo quod vbi cumque inueniuntur, possunt conueniri, gloss. debet, & ibi add. marg. in l. haeres absens, §. proinde, de iudiciis.

Reliqua verbo, Habituatio.

VAGVS dicitur ille, qui non stat firmus in aliquo loco, gl. 1. in l. 1. C. de tyronibus, lib. 12.

Vagus non potest accedere ad militiam, d. l. 1. eod.

VALENT quidam ad tempus, quae in perpetuum non valent, glo. 3. in l. antiq. uitas, 14. C. de usufructu.

Valer minus, quod nihil valet, gl. officio, in l. bouem, 43. §. aliquando, de iudicio edicto.

Valer quod simul agitur, licet non valeat, quod in veritate agitur, l. Lucius, 27. de positi.

Valer plus, quod est in veritate, quam quod est in opinione, gloss. fin. in l. Caius, 39. de pignori. actione.

VALETVD INARIVS perpetua valetudine potest succipere tutelam potest

PPP

car. d. po

cani deponere: scilicet si sit valerudinarius ad tempus, l. post suscepit, 43. & ibi gl. pen. de excusat. tutorum.

Reliqua verbo, Infimus.

VALVASORES maximi, & maiores proprie hodie Capitanei dicuntur, ca. 1. de natura feudi.

Valvasores minores possunt valvasoribus minimis auferre feudum, quando cumque voluerint: pretio tamen, quod acciperant, restituito: hodie tamen non possunt auferre talia feuda sine causa cognita, & culpa comissa: sicut & in aliis feudis, cum nunc nulla sit differentia inter maiora, vel minima feuda, c. 1. & ibi add. marg. de feudis dist. 1. minims valvas.

Valvasore mortuo sine filio masculo feudo, quod ipse minori valvasori dedit, ad Capitaneum reuerteretur, c. 1. quis dicitur dux.

Reliqua verbo, Capitaneus, Insuper, Minor, 2.

VANDALI animas diuersa tormenta non ferentes rebaptizandum ad suam perfidiam transerebant, l. 1. c. de officio prefectoris Africæ.

Vandali corpora liberis natalibus clara iugo barbarico durissime subiugabant, ibi.

Vandali sacrosanctas Dei Ecclesias suis præditiis maculabant: aliquos vero ex eis stabula fecerant, ibi.

Vandali non solum Africam, sed etiam Romam ipsam occuparunt, & imperia sua ornamenta omnia in Africam transtulerunt, d. l. 1. §. quo ergo.

Vandalis excepta est Africa, & etiam ipsa Roma a Iustiniano Imperatore, ibi, & in prin. & ibi gl. Vandali, & gl. verò, & ibi add. marg. in auth. de hæred. & Falcidia prin.

VARIARE quandoque licet, gl. 1. in Lante item, de procurator.

Variare non licet reprobandum probata, & contra, gl. semel, in l. Pomponius, de neg. gest. gl. 1. in l. 4. C. de pact. inter emptor.

Variare non permittitur eligenti inter contraria, l. 4. §. 1. & ibi gl. variare, de lege commissor.

Varietatem quandoque prætor non repellit, & consilium mutantis non aspernatur, l. nonnuncquam, & ibi add. marg. de collatio.

VARIATIO semper displicet, glossa fin. in l. hæres furiosus, §. 4. de petitione hereditaria.

Variatio admittitur in diuersis instantiis, in diuersis personis, & etiam in eadem persona, si in prima succubuit, & etiam si obtineat, dum tamen contra diuersas personas: scilicet si obtineret contra eandem, l. Papinianus, §. sed neque, de inoffic. testam. l. Aurelius, §. si de liberat. legata.

Variationem quandoque admittit lex, ut quod substitutus pupillaris contra matrem pupilli agentem querela inofficij, potest dicere testamentum esse patris, & non pupilli, & contra fratrem patris pupilli agentem querela, potest dicere testamentum esse filij, d. l. Papinianus, §. sed neque.

Variatio continua præiudicat varianti, l. sed est pupillus, §. item si cum plures, & ibi gl. verat, de inoffic. actione.

Variatio, seu inconstancia circa diuersas res admittitur, gl. 1. & ibi add. marg. in l. de rebus, de rerum amor. actione.

Variatio reprobat, gl. si, in l. si ex toto, §. si de leg. 1.

Variatio quandoque appellatur iniquitas, gl. iniquitas, in l. si quis, 1. c. de rebus creditis.

Variatio plerumque in literis, & characteribus etiam eiusdem inuenitur ex variis causis, gl. alter, in l. comparationes, C. de fide instrum.

VARIATA ex tempore non reputantur uniformia, l. si non sortem, §. libertas, de condic. indeb.

Reliqua verbo, Electio, 10. 11. Testes, 17. 18. Veritas, Inconstancia, Hæres, num. 154. 155. Alternativa, 4.

VARIOCOVS sanus non est, & pro eo datur ædilitia actio, l. varicosus, §. de ædilitio.

Varicosus dicitur ille, qui modò huc, modò illic, ut stultus, vadit, gl. 1. ibi.

Varicosus dicitur, qui ægritudinem habet in tibiis, vel qui habet crura obtorta, pedesque introforis fixos, d. gl. 1. & ibi add. marg.

VARIETAS reprobanda est, l. que extrinsecus, c. 5. in add. marg. de verb. obli.

Varietas iudicij reprobat, gl. pen. in l. si C. de modo multarum.

Varietas actionum non debet admitti, gl. ex penitentia, in l. si C. de vltis.

Reliqua verbo, Inconstancia, Variatio.

VARSUS scilicet dicitur a varietate sermonis, qui infinita verba effundit, & in eo non habet locum ædilitium edictum, l. item Offilius, §. si & ibi glo. varus, de ædilitio.

VAS vitiosum si quis sine ignoranter, sine scienter locauerit, locator tenetur ad omne damnum, glo. traderetur, in l. arbitrio, §. de eo, qui de dolo malo.

inter Vasa vinaria habentur torcularia: dolia autem, & feræ tamdiu sunt in ea causa, quamdiu vinum habent: cum sine vino esse coperint, desinunt esse in eo numero: quoniam ad alium usum transferri possunt, & saltem, ut si frumentum in his ponatur, l. vinaria, 2. c. de verb. sign.

inter Vasa vinaria habentur amphoræ, quamdiu habent vinum: sed quando inane, & sine vino sunt, extra numerum vinariorum sunt: quia aliud in his poni potest, ibidem.

Vasa, & vestes, & donaria Ecclesiæ non licet vendere, vel in pignus, vel in hypothecam tradere, & si fuerint tradita, sunt vendenda ab his sine vilo pretio restituito, l. sancimus, 2. c. de sacrosanct. Eccles.

Vasa, & thuribula Ecclesiæ vendita, & hypothecata si sint constata, vel ad ipsa corpora, sextant, vel ad pretium eorum, si non extant, competit actio æconomorum, vel custodi, l. sancimus, & ibi gl. ad ipsa, & gl. per in rem.

Vasa sacra, & thuribula tamdiu possunt vendi, & ad æconomum, vel custodem actione in rem, vel per conditionem, aut per actionem in factum, quamdiu integra persistant, d. l. sancimus.

Vasa sacra possunt vendi, & alienari causa captiuitatis, vel famis in locis his, in quibus hoc contigerit, ibi.

Vasa possunt vendi, ob debitum Ecclesiæ integra alteri Ecclesiæ: sed constata Iulio, qui si integra recipiat puniatur ac si immobile accepisset, auth. præterea, C. de sacrosanct. Eccles.

Vasa sacra constata, & liquata non sunt sacra, neque remanent tibi aliquid sacri, glo. 4. ibi.

Vasa sacra æstimari non possunt respectu illius qualitatibus: quia sacra respectu materiz, & forme possunt æstimari, & ita vendi, ibi.

Vasa sacra Ecclesiarum non possunt vendi, nec pignori supponi, nisi pro redemptione captiuorum, §. de sacris autem, in auth. de alienatione, & empty. colum. 9.

Vasis legatis non censetur legata alia vasa, in quibus reponuntur, nisi sint illa vilius materiz: veluti de palea, vel herba palustri, quales venduntur Bononia cum vitris, l. hæres meus, 98. §. cui Corinthia, & ibi gl. an. c. de legat. 3.

Vasis legatis continentur currellæ, promissi daria, & repositoria: quia vasorum appellatio generalis est, l. et si non sint, 2. §. argento, de auro & argento.

Vasis legatis continentur non solum ea, quæ aliquid in se recipiunt bibendi, edendique causa paratum, sed & quæ aliquid non liquidum in se sustineant, ibi.

Vas constatum ex alieno auro, vel argento, vel ære eius est, cuius æraturum, vel argentum, vel æs, cum illud ad rudem massam auri, vel argenti, vel æris reuerteretur potest, l. ad c. 7. cum quis, de acquir. rerum dom.

Vasa non dicuntur dolia, cum dolia sint magna: scilicet quando sunt parua, gl. 7. in l. cum vinum, de tritico, vino, & oleo.

Reliqua verbo, Commodatus, Mensura, I. egatum, 11.

VASCONES male dicebant se non teneri sub rege Angliæ, nisi ipse esset in Vasconia, & quod extra Vasconiam ære priuatus, & non eorum rex, gl. 1. in l. 3. de off. præfidi.

Vasallus in genere, m. 1. v. §. que 5.

Quoad fidelitatem, & inuicem fidelitatis, 6. 7.

Quoad successorem feudis, 8.

Quoad controuersiam feudis, 9. 10.

Quoad alienationem rei feudalis, 11. v. §. que 1. §.

Quoad auxilium m. 16.

Quoad amissionem, 17. 18. 19.

Quoad feloniam, 20. v. §. que 2. §.

VASALLVS potest uti per substitutum, glo. pen. in additio. margin. in l. 3. ff. de usufructu, & quemadmodum, glossa subrogato, in l. qui quis, 16. C. de episcop.

Vasallus moriatur, & feudum non transmittat ad hæredem, ut quia est mulier, fructus percipit ex feudo, mulieris succedat non percipit, sunt domini feudis de consuetudine tamen vi vasallus ante Calendas Martias decesserit, fructus pertinent domino, qui deouoluitur feudum: si vero decesserit post Calendas Martias, vsque ad Augustum, ad hæredes vasalli pertinent, glossa 2. in l. defunctus, §. de usufructu, cap. 1. §. his consequenter, ibi sunt lex, deinde consuetud.

Vasallus nec vasalli non est meus vasallus, l. nam socij, 20. in additio. marg. §. 10. socij, gl. fin. in l. Claudius, qui potiores, gl. 1. in l. Modestinus, 10. §. de verb. sign.

Vasallus tuus si ego sum, & tu alterius, non sequitur quod ego sum vasallus alterius, gl. debet, in l. de acceptionibus, de diuersis, & tempore.

Vasallo suo domino reconciliato feudum tacite debet redintegrari, l. 1. post diuortium, §. 5. in add. marg. de iud.

Vasallo mortuo pluribus hæredibus relicto omnes debent præstare iuramentum domino, & idem contra, domino mortuo pluribus hæredibus relicto, omnibus debet vasallus præstare iuramentum, l. stipulatio, 2. §. si in additio. marg. de operis noui nunciacione.

Vasallus aut emptyeota si monasterium ingrediatur, res quoque eius, qua conditione, aut onere sunt, sunt monasterij, l. Caius, 23. in additio. marginis, de manumisso.

Vasallus excusatus est, si domino non pareat contra fratrem, vel sororem, vel eorum filios, gl. 4. in l. humanitatis, 13. C. de excusatio. tutorum.

inter Vasallos dominus dicitur iudex eorum, §. si verò, & ibi add. marg. in ayni. de quæstione, col. 6.

Vasalli debent vocari a domino ad præstandum seruitium, auth. de collatorib. in prin. col. 5.

Vasallus cogitur patefacere feuda, gl. iurata, in l. 2. §. in exigendis, C. quando, & quib. quarta pars, lib. 10.

Vasallus triginta annorum lapsu potest præscribere libertatem aduersus patronum: quoniam minori tempore, l. si cohortalis, in add. marg. C. de cohortalis, lib. 12.

Vasallus seruitutem rei inuestite debet petere potest, & retinere, c. 1. §. rei, de inuestitura de re alien.

Vasallus tanquam dominus potest a quolibet possidente sibi quasi vendicare rem, in qua erat inuestitus, & opponere defensionem, si ab alio eius rei nomine conueniatur, ibi.

Vasallus pendente causa iudicij tenetur ad seruitutem, d. c. 1. in add. marg.

Vasallus habet vtile dominium feodi, gl. vendicare, & ibi add. marg. ibi.

Vasallus deinde feudum tenet, obest sibi, si pretio, vel dolo, aut iniuria in re feudali seruitutem imponi passus sit: & si ad dominum postea ex qualibet causa reuertatur, non præiudicat ei, etiam per longa tempora persequeretur feruitus, d. c. 1. §. quid ergo, & ibi add. marg.

Vasallus si feudo addiderit aliquid, quod per se subsistere potest, veluti prædium, illud non accedit feudis: sed si per se non possit subsistere, veluti seruitus, illud feudo accedit, d. c. 1. §. contrariò.

Vasallus potest facere meliorem conditionem feudis: deteriorem vero sine domini voluntate, vel eorum agnatorum, ad quos per successionem pertinet, non potest facere, ibi.

Vasallus, qui feudum a vasallo recepit, non debet per feminam recognoscere, si masculus superest, c. 1. §. si de eo qui sibi, vel hæredibus suis.

Vasallus quando conuenitur de domino, dicendo se ab eo spoliatum fuisse feudis possessione, a curia debet vocari, & in eadem curia de domino conueniri curia autem debet adire dominum, cumque salua reuerentia competenter cogere, ut vel possessionem restituat, & acquiescat, vel iudicio curiæ se committat: si iter adonitus facere distulerit, vasallo licet ad aliam maiorem potestatem ire, & sibi consulere, & si dominus ei noluit iustitiam facere, poterit eum depredate, cap. 1. §. si, & ibi gl. salus, & ibi add. margin. de iustice vasallo, qui contumax.

Vasalius

Vasallus si pro se, & suis heredibus masculis, & his deficientibus feminis investituram accepit, femina non succedit in feudo, quando masculus superest, c. 1. de eo, qui sibi, vel heredibus suis.

Vasallo mortuo sine prole aliqua, agnatus ad quem tota hereditas pertinet, repudiata hereditate feudum paternum retinere poterit, nec de debito hereditario aliquid feudi nomine cogitur solvere; sed bene potest cogi solvere debitum hereditarium de fructibus, quos vasallus reliquit tempore, quo decessit, c. 1. an agnatus, vel filius defuncti.

Vasalli defuncti filius non potest hereditatem patris sine feudo repudiare; sed aut verumque debet retinere, aut verumque repudiare, quo repudiato ad agnatos pertinebit feudum, si paternum sit, ibidem.

Vasallus, quando accipit feudum ita, ut ipse, & sui heredes, & cui ipse dederit, habere huiusmodi feudum, licet non habeat naturam feudi; iure tamen feudi censetur esse quoad hoc, ut is amittat illud, & his causis, ex quibus & verum feudum, c. 1. de feodo non habente propria.

Vasallus quando accipit feudum ita, ut ipse, & sui heredes, & cui in feudo dederit, habere huiusmodi feudum habet naturam feudi, & ideo non potest veni, iure, donare, vel aliter alienare, ibid.

Vasallus accipiens feudum ita, ut ad feminas transiret, si decesserit relicta duabus filiabus tantum, quarum una filium habuit, altera filiam, post mortem illarum masculus tantum debet habere feudum exclusa filia filiae dicti vasalli, c. 1. §. similiter, de capitaneo.

Reliqua verbo, Feudum, 7. usque nu. 10.

2. VASALLVS si fuerit in possessione feudi, & ei moueatur controuersia feudi, sibi datur defensio per iuramentum: si autem non fuerit in possessione, nec potest probare investituram per pares, vel per breue testatum, tunc illius erit defensio, qui investituram dicitur fecisse, cap. 1. in principio, si de investitura feudi fuerit contro.

Vasallus si accipit feudum, de quo nulla est controuersia, & dicit se investituram alterius feudi accepisse ab eodem domino, nec sit in eius possessione, nec possit probare investituram per pares, aut per breue testatum, tunc domino remittitur sacramentum, ibid.

Vasallo possidenti feudum datur defensio propter possessionem: intellige iustam, nisi coniter de non investitura: quia tunc talis abusus possessionis nihil patrocinatur ei, gl. in possessionem, & ibi add. marg. ibid.

Vasallo quando fit in domino controuersia de investitura feudi, & neuter illorum sit in possessione, ei, qui conuenitur, datur defensio per iuramentum: quia fauorabilioris sunt rei, quam actores; quod intelligi ubi paris conditionis sunt actor, & reus; alioquin in honestiori deferendum est sacramentum, d. glo. in possessionem, & gl. esset, ibid.

Vasallus feudum tanquam paternum ad se pertinere aliterens, si sit in possessione medietatis, vel alius partis, vel cambium proprietatis nomine illius feudi habuerit, vel alius iustus rationibus illud esse paternum probauerit, retinere debet etiam in alia parte, de qua est controuersia inter ipsum, & dominum: sed si probare non poterit, dabitur ei defensio cum xij. sacramentalibus, d. c. 1. §. cum autem.

Vasallus quando possidet feudum nomine recti feudi, & dominus dicit eum nomine ghatidie possidere, dominus incumbit probatio: & si probauerit, vasallus condemnatur, nisi vasallus probet se legitime investitum a domino postquam in guardiam ab eo accepit; domino vero in probatione deficiente, vasallo datur defensio, d. c. 1. §. item si vasallus.

Vasallus possidens castrum, vel aliam rem, dicitur quam accepisse pro feudo: dominus vero contra se dedisse pro pignore; si dominus probauerit se pro pignore dedisse, possidens tenetur restituere, vel debet probare se postquam a domino pro pignore accepit, feudi nomine accepisse: sed si dominus non potuit probare se pro pignore dedisse, erit defensio illius, qui possidet, d. ca. 1. §. similiter.

inter Vasallum, & dominum orta contentione de investitura feudi deficiente probatione possessoris sacramento causa deciditur: sed si testes interfuerint, debet fieri probatio per testes: qui si veritatem dicere recusent, debent cogi a comite, vel populo, vel ab imperatore, ad quem debet accedere vasallus cum iussu domini: sed interim quiete possidet vique ad annum: & si interim non iuraverit per se, vel per alium, domini sacramento deceditur causa, c. 1. in principio, si de inuelti. inter dom. & vasallus or.

Vasallus si orta contentione inter ipsum, & dominum dicit se, vel patrem suum investituram debet probare per testes saltem duos suam intentionem, & eo in probatione deficiente deferretur sacramentum domino possidenti, qui iurabit cum xij. sacramentalibus; utroque autem volente iurare, dominus possessor absoluitur: vasallo autem possidente si possideat per annum sciente domino, & non contradicente, solus debet iurare sine aliis, alius autem non, d. cap. 1. §. si quis se.

Vasallus si est in possessione, & stetit per annum domino sciente, & non contradicente, sine aliqua probatione testium, vel cameræ in duabus, vel tribus acceptationibus, tunc non est opus probatione: sed possidenti data electio, aut iuret suum esse feudum, aut deferat iuramentum domino, si inter ipsum, & dominum sit orta de investitura, d. c. 1. §. si vero, quid sit investitura.

10. inter Vasallum, & dominum orta contentione de pactis apposis inter eos preter naturam, & conditionem feudi, vel quia dominus allegat pactum in sui fauorem, vel dicit feudum datum sub conditione tali, scilicet ut vasallus afficeret uxorem fidei ad Ecclesiam festiuis diebus, domino incumbit probatio: eo autem in probatione deficiente, iuramentum deferretur vasallo, d. c. 1. §. fin. & ibi gl. fin.

Vasallus si per pactum speciale contra feudi consuetudinem allegat: veluti de filiarum uocatione, sicutum est ei, si potest, renouere, sicut investituram probare: sed eo in probatione deficiente domino deferretur iuramentum, d. §. fin.

Vasallus qui possidet, si dñs non probauerit feudum nouum, vasallo possidente de-

ferret iuramentum: si dñs possidet, nec vasallus probet esse feudum paternum, iuramentum deferretur dño possidenti: sed si neuter eorum possideat, tunc causa cognita, per se ipsos iudicium rerum, tam personarum circumstantiis iudex deferret iuramentum, gl. fin. & ibi add. marg. in c. 1. de success. fructum, vel gradibus.

inter Vasallum, & episcopum orta contentione de investitura ab eius predecessore facta pares curie cognouerunt, qui vasallum prius faciente investit de iure recto feudo, sed fidelitatis iussuandum differtur, donec de principali causa cognoscat, c. 1. de controuers. inter episcopum.

inter Vasallum, & dominum orta contentione, si dominus possideat, vasallo probatione deficiente, absoluitur sine iuramento: sed si vasallus possideat, dominus in probatione deficiente, si longa sit possessio vasalli, sibi deferretur iuramentum: si noua deferretur domino, nisi presumptio sit pro vasallo, c. 1. §. si de consue. recti feud.

inter Vasallus eiusdem domini si sit controuersia, quod pertinet ad eundem dominum, tunc dominus est cognitio, & per eum decideri debet, c. 1. §. fin. & ibi gl. duos, de prohib. feud. alien. per Fridericum.

inter Vasallum, & dominum si sociatur his de feudo per pares curie ad dominum sub fidelitatis debitis conuenerit terminari debet: sed si dominus non habeat pares, erit cognitio iudicis illius, qui conuenitur, vel in totius foro res est, d. §. fin. & ibi gl. per pares.

Reliqua verbo, Feudum, 1. §. 16. 17. Miles, 18.

VASALLVS sciens se in feudo alium si alienet tresquidit domino, non liberatur a pena caducitatis, etiam si redimatur: sed si ignorat feudum alienare quod tunc redimendo liberatur a pena, §. 1. quidam, totum add. marg. de fideicom. libera.

Vasallo inuito non potest dominus in alium alienare vasalli, vel feudi, gl. ius iuris, in Linuitus, 34. eod.

Vasallus si libellario nomine amplius medietate in feudo dederit, aut pro pigore plus medietate obligauerit, ita ut transactum promittat, vel dolo hoc egerit, amittit feudum pro ea parte, qua alienauit, & ad dominum reuertitur, §. aut si libellario, & ibi gl. multatibz, quibus modis feudum amitt.

Vasallus feudum non potest aliquam partem feudi alienare sine domini voluntate, d. gl. multabitur.

Vasallus si minus medietate libellario nomine feudum dederit, aut decesserit sine herede, ad feudum dominum rediit, postquam ad libellum dedit, vel pigori obligauit, aut feudum reuertitur, §. qui ab eo accepit ad libellum, ad uicem domini nullo iure potest se tueri, d. c. 1. §. rursus.

Vasallus reuens, feudum videtur dominum contempnere, gl. of. partem, in c. 1. de natura feudi.

Vasallus non potest aliquid disponere de feudo, quod ex vi concessionis ad successores est transmissum, d. §. 1. & ibi add. marg.

Vasallus libellari etiam sine voluntate domini poterat alienare feudum ad libellum vique ad medietatem, & non in plus, nec per alium contractum: sed per legem Lotharij nullo modo potest alienare sine consensu domini, cap. 1. in principio, de alienatione feudi.

Vasallus pro terat iure antiquo sine voluntate domini aliquid priuato dare feudum vique ad medietatem ad libellum in perpetuum, & tunc vasallo mortuo sine herede de legitimo mafculo reuertitur feudum ad dominum, d. §. 1. & ibi gl. in priuato, & gl. reuertitur.

Vasallus iure antiquo si ultra medietatem feudi alienauit, illud sine domini consensu etiam ad libellum amittit feudum eatenus, quatenus alienatum est, & non in plus, d. c. 1. & ibi add. marg.

Vasallus vique ad medietatem feudi potest feudum pigori obligare, vel alienare, nisi fraudulenter alienasset, vel pigori obligasset: quia tunc non valet alienatio, vel pigoris obligatio, cap. 1. & ibi gl. 2.

Vasallo permittitur feudi alienatio per contractum libellarium: id est aliquid concedendo in emphyteosim, gl. inde, ibi.

Vasallus si cum voluntate domini totum feudum, vel medium alienauerit, stabilis manet alienatio omni tempore, d. c. 1. §. si.

Vasallus etiam si sine domini voluntate alienauerit feudum totum, vel medietatem ad libellum, valet alienatio, quasi non videatur alienatio, ex quo feudum etiam paternum, d. §. fin. & ibi gl. pen.

Vasallus si totum feudum, vel partem alienauerit eo casu, quo licet potuit alienare, & ipse, vel heres eius sine herede mafculo decesserit, cum feudum apertur apud dominum, totum, quod fecit, renouare potest, c. 1. & ibi gl. siue totum, apud quem, vel quos.

Vasallus olim necessitate fuadente poterat domino inficio, vel inuito feudi partem vendere, retenta videlicet alia parte, c. 1. qualiter olim poterat.

Vasallus olim retenta feudi parte vendens ex necessitate vel in totum, vel in parte feudum dñs, si sine herede mafculo descendente decederat, vel feudum in manu domini refutabat, aut alia culpa feudum amittebat, tunc omni feudi alienatio ad irritum renouabatur, nisi is, qui secundo loco feudum accipiebat, priori domino volebat seruire, & ab eo feudum recognoferet, d. c. 1. in principio.

Vasallus non potest feudum donare, vel relinquere in animæ suæ salutem, aut in d. rem pro filia dare, d. c. 1. §. donare.

Vasallus potest locare feudum, nisi locatio esset fraudulenta alienatio, sicut esset per libellum, ut dicatur venditio, ibid.

à Vasallo vel dñs feudi parte, vel etiam locata eius redemptio concessa erat domino pro equali pretio, nisi dominus illud beneficium amitteret per refutationem, vel annali silentio, ex quo illud computandum, ibid.

Vasallus si contra constitutionem Imperatoris Lotharij alienauerit totum feudum, totum pertinet ad dominum: si partem tantum, tunc illa tantum redibit ad dominum, c. 1. §. si. & ibi gl. pe. quæ fuit prima causa bene amitt.

Vasallus nullo filios habens si partem suam feudi alienauit, proximior agnatus post mortem vasalli potest recuperare eam partem nullo dato pretio: sed si vasallus defunctus haberet proprios filios, etiam viuo vasallo, proximior agnatus recuperat pretio dato, nisi consentiret alienationi, vel per annum, ex quo sciuit, tunc erit, cap. 1. §. Tunc, ibi gl. per annum si de feudo defuncti contentio sit.

Vasallus si alienauerit ignoranter feudum, non amittit illud, & sibi restituendum est, non domino; tamen ad interesse emptori ignoranti, d. c. 1. §. si vasallus culpam.

Vasallus feudum recte potest dare in feudum alieni, dum tamen sibi equali det, ut nihil in fraudem legis fiat, d. §. si vasallus culpam.

Vasallus interim dum dominus est excommunicatus, vel bannitus a rege, non potest vendere feudum sine consensu domini excommunicati, vel banniti, licet interim venditio non possit retractari a domino: quia propter bannitum non amittit dominus dominium directum feudi, nisi bona eius essent expressim publicata, & tunc etiam eo restituta bona eius intelliguntur restituta, & maxime si dominus habeat filios, ad quos interim feudum pertinet, §. gl. 1. ibid.

Vasallus regulariter non potest feudum sine voluntate domini alienare, nisi det alij in feudum, & personæ sibi equali, & aliter datum perdet is, qui dedit, & is, cui datum est, c. 1. §. similiter, de lege Corrad.

Vasallus, qui dat feudum suum alicui in feudum, non debet alia lege dare, nisi qua ipse habet, ut si habeat sibi, siveque hæredibus, scilicet masculis, non debet alij dare, ut habeat ipse, & sui hæredes masculi, & feminae: & si datum sit, tunc feudum aperitur cum masculi defecerint, ibid.

Vasallus contra constitutionem Lotharii sine voluntate domini alienans totum feudum, amittit totum si partem, amittit partem, & ad dominum reuertitur, c. 1. de vasallis, qui contra constitutionem Lothar.

Vasallus feudum patrum suorum etiam domini voluntate alienare non potest, nisi consentientibus vagnatis, ad quos feudum quandoque reuertitur, c. 1. in principio, de alienatione patrum feud.

Vasallus, qui vendit feudum, potest iurare, quod ignorans illud esse feudum vendiderit: & tunc electio est emptoris, utrum velit illud feudum cedere domino, vel vasallo restituere; & tunc postquam ita iurauit, ac sibi restitutum est, potest ipse vasallus illud retinere non obstante venditione, gloss. reuocare, in cap. 1. de capitulis Corradi, & cap. 1. de controuers. inter domin. & vasall.

Vasallus si vendit feudum ignorans, quod ius prohiberet feudi alienationem, non prodest ei talis ignorantia iuris, & ita amittit feudum ob id, nisi sit talis, cui permillum est ius ignorare puta minor, miles, & mulier aliquando, glo. 3. in c. 1. de controuersa inter dominum, & emptorem.

Vasallus quando venit feudum sciens sine domini consensu, tunc dicitur feudum aperiri venditione domino, d. c. 1.

Vasallus si ante constitutionem Lotharii alienauerit feudum, quod in quibusdam pro parte, in quibusdam pro toto olim licebat, si ipsum postea recuperabat pro feudo sibi retinebat, hodie si ipsum alienauerit illicitè, licet postea recuperauerit, penes eum non remanet, ut potest domino, apud quemque penesque peruenit, apertum, c. 1. quid iuris si post alienationem.

Vasallus si domini voluntate vel per libellum, vel aliter alienauerit feudum, & postea illud recuperauerit, penes eum remanet: sed non iure feudi: sed iure proprio, aut iure libelli, aut aliter, secundum quod recuperabit illud, d. cap. 1.

Vasallus accipiens feudum ita, ut ipse, & sui hæredes, & cui ipse dederit, habeant, potest illud vendere, vel donare, vel aliter, si sibi placuerit, etiam sine voluntate domini alienare, & ille etiam, cui datum est, non habebit ipsum pro feudo, nisi sicut ei datum est, c. 1. de feudo non habente propriam.

Vasallus non potest alienare feudum sine voluntate domini sui, & si contra fecerit, pretio, & beneficio carerebunturque veris qui scripserint instrumentum, officio vero priuabitur, & est infamis, c. 1. de prohibita alienatione feudi per Lothar.

Vasallus quando vendit feudum domino consentiente tacite, vel expresse, valet venditio, & idem si eo sciente, non contradicente venditor: quod intellige quando ex certa scientia consentit, aliis potius diceretur errare, glo. permissione, ibi ad m.

Vasallus ex sola cogitatione de alienando feudo sine consensu domini non punitur priuatione feudi, nisi processerit ad actum, & factum conpleuerit, cum ex sola cogitatione non minuat vilis imperij, vel dominorum, gloss. ex cogitare, ibi ad m.

Vasallus ob alienationem feudi, ut priuatur feudo, requiritur, non solum ut alienasset eandem quod ad m. venditæ traditionem perueniat, d. gl. ex cogitare, & ibi ad m. marg.

Vasallus quando vendit feudum sine domini consensu, priuatur feudo, tenetur restituere pretium emptori bonæ fidei: sed si emptor sit malæ fidei, tam venditor, quam emptor carebunt pretio, gl. pretio, ibid.

Vasallus si intra annum, & diem dolose non petierit inuestituram, amittit feudum: si secus si iusta causa impeditur non petat, cap. quoniam, de prohib. feudi alien. per Lothar.

Vasallus alienatum feudum etiam si redemerit, nihilominus perdit illud, §. gl. 2. in c. 1. de prohib. feudi alien. per Frider.

Vasallus si legauerit feudum prius extraneo, vel extraneo de feudo instituerit hæredem, nullis agnatis, vel descendendis relicto, nulla modo potest dominus cogi cum inuestitura, quia non tenet legatum, neque hæres institutus, nec ordinatio defuncti de feudo facta, ibid.

Vasallus non potest feudum in dorem dare pro filia sua, ibid.

Vasallus non potest feudum in emphyteosim perpetuum dare, ibid.

Vasallus non potest domino inuito renunciare feudo, siquid nec eo inuito dominus potest ei auferre, quod vtriusque gratia datur, scilicet domini, ut seruiturium vasalli habeat, & vasalli, ut fructus feudi habeat de consuetudine recte potest vasallus renunciare, §. gl. amittant, in d. c. 1. §. callidis.

Vasallus meus si alium fecerit vasallum de feudo eodem, & vltimus vasallus alienauerit feudum, primo domino reuertitur feudum, §. gl. nisi requisitus, in d. c. 1. §. insuper.

Vasallus potest sine fraude in totum, vel in parte de feudo inuestire aliquem, c. 1. qualiter olim poterat.

Reliqua verbo, Florentinus, §. 7. 8. Feudum, 11. 12.

Vasallus debet adiuuare dominum contra omnes homines, & contra

fratrem, & filium, nisi contra alium dominum antiquiorem, qui ceteris præferendus est, gl. 2. in c. 1. de noua forma fidelitatis.

Vasallus, qui non potuit dominum adiuuare, non amittit ob hoc feudum, gl. prout. Vasallus non tenetur dominum adiuuare, si iniuste velit aliquem offendere, nisi ad domini defensionem, vel nisi dubitet, utrum iuste, vel iniuste velit cum offendere, vel guerram facere, tunc enim tenetur dominum adiuuare, §. gloss. iuste, ibidem.

Vasallus non tenetur domino offerre officium quantumcumque tempore steterit: quod domino non seruiert, ob hoc non amittit feudum; dum tamen domino petenti sit paratus seruire, nisi quando seruitur dominum esse in magno periculo, puta mortis, captiouis, vel simili, quo casu debet se virgō offerre, gloss. requisitus, ibid.

Vasallus, cui dominus dixit in aurem se velle occidere, Caium, non debet palam facere: sed debet suadere, nisi id faciat, aut reuelabit, qui magis possunt prodelle, aut indefinitè admonebit Caium, ut sibi caueat, quando quidem non desunt, qui ipsi mortem moluntur, gl. pandam, in add. marg. ibid.

Vasallus tenetur adiuuare dominum facientem guerram, quando scitur quod iuste, vel quando dubitatur, an iuste faciat, & si non adiuuerit, perdit feudum, c. 1. in princ. hic finitur lex, deinde consuetud.

Vasallus tenetur adiuuare dominum in bello palam iniusto ad defendendum eum; sed ad offendendum alium potest adiuuare dominum, si vult: tunc non cogitur, nec recusat adiuuare perdit feudum, ibid.

Vasallus dominum excommunicatum, vel a rege bannitum adiuuare non est obligatus, nec præstare ei seruiturium, imò solutus est interim sacramento fidelitatis, nisi ab Ecclesia, vel a rege fuerit restitutus, ibi, & glo. iuste, in c. 1. de noua forma fidelitatis.

Vasallus debet adiuuare dominum contra omnes, & contra fratrem, & filium, & patrem; sed non contra alium dominum antiquiorem, d. c. 1. §. 1. n. hic finitur lex, deinde consuetud.

Vasallus non tenetur adiuuare dominum contra se quoniam in generali sacramento fidelitatis ab eo prælitio videtur tantum de extraneis cogitali, §. gl. contra omnes, ibid.

Vasallum adiuuare debet dominus contra omnes homines, & contra fratrem, & filium, sicut & debet vasallus adiuuare dominum contra fratrem, & dominum; quia dominus vasallo in his omnibus debet reddere vicem, quæ vasallus tenetur præstare domino, qui amittit proprietatem feudi per eandem feloniam, per quam vasallus amittit feudum, glo. pen. ibid.

Vasallus, qui a morte liberatur potuit dominum, puta nunciando ei, quod aliquis volebat eum occidere, & non nunciavit cum potuit, vel alio modo potuit liberare, & non fecit, amittit feudum, cap. 1. §. fin. & ibi glo. penultim. de alien. feu. parat.

Vasallus licet poterit facere, ne dominus in peccatum precipitaretur, veluti in peritium, & non fecit, non erit priuandus id feudo, ibidem.

Vasallus non tenetur præstare salutem domini saluti sue, licet aliud sit in seruitio, qui salutem domini debet præstare propriæ salutis, gl. pe. ibid.

Vasallus legitimæ ætatis si non iuravit contra dominum in expeditione, vel non miserit alium pro se acceptabilem domino, vel non soluerit domino dimidium partem redditus feudi vnius anni, feudum amittit, c. 1. §. similiter, de prohibita feudi alienatione per Fridericum.

Reliqua verbo, Hofendistia.

Vasallus primus si feudum amisit culpa sua, resoluitur eodem modo ius acceptationis secundi vasalli, gl. ad dominum, in c. 1. §. rursus, quib. mod. feud. amitt.

Vasallus si culpam committit, propter quam feudum amittere debeat, neque filius, neque eius descendens ad id vocantur sed agnati admittuntur, gloss. partem, in c. 1. §. 1. de natu. feu.

Vasallus miles, qui cum esset sine liberis, si clericus factus sit, vel intrauerit in monasterium, ac sæculo renuntiauerit, feudum amittit, & ita potior est conditio domini, vel agnati, c. 1. de vasallo milite, qui arma, &c.

Vasallus a domino dicendo eum incidisse in culpam, per quam feudum amittere debeat, vocatus ad curiam primò, & secundo, & tertio, si non venerit, & ita sit contumax, hoc ipso feudum amittit, & curia debet dominum mittere in possessionem: sed si intra annum venerit, ei restituitur possessio, & alioquin feudum, & possessionem amittit, c. 1. de milite vasallo, qui contumax.

Vasallus amittit feudum, si dominum suum, cum quo ad prælium iuit, in acie periclitantem dimisit, d. c. 1. §. item qui dominum.

Vasallus si sciens aliquem contra dominum assatum, vel mortu, vel captiorem, aut patrimonij grandem iacturam facere molientem debet certiorare dominum, quam citius potest, aliis si dolo, vel negligentia sua, vel fraude eclauget, amittit feudum, d. c. 1. §. item qui dominum.

Vasallus si domino suo iustitiam facere noluerit, feudum, quod tenebat, amittit, & e contra si dominus noluerit iustitiam facere vasallo, proprietate priuatur dominus, c. 1. §. porro, & ibi gl. iustitiam, quæ fuit prima causa benef.

Vasallus sciens domino magnum periculum imminere, si nullo modo potuit cum certiorare, impunis habetur, nisi ipse resistere potuit, & non fecit; quia negligere videtur, cum potuit perturbare periculos, quod nihil aliud est, quam fauere, gl. certiorare, in d. c. 1. §. item qui dominum.

Vasallus si ob ingratitude priuatur feudo, eius etiam filius priuatur eo, §. ib.

Vasallus esse commissit culpam, ob quam amittitur feudum, si tamen dominus durante toto tempore vite sue propter hoc non inquirerat vasallum, eius hæres nomine eius delicti ante mortem commissi a vasallo non poterit inuestituræ ipsum, nisi dominus eandem delicta mortis præteritis, vel iusta ignorantia non vindicauit, quia tunc transmittitur ad hæredes, gl. affalier, in add. ibid.

Vasallus amittit feudum, si seruicium, propter quod feudum datum fuit, sibi dare recusat, secus si dare non potuit, d. c. 1. §. sed non est.

contra Vasallum, qui ex culpa amittit feudum, agit dominus rei vendicatione 18 directæ: potest etiam agere Publiciana, si non possit de dominio directo probare: potest etiam agere triticaria tæquam aduersus prædionem, & etiam conditione ex moribus ad rescindendum id, quod factum est, c. 1. §. sed non est, in add. marg. quæ fuit prima causa benef. amittit.

Vasallus amittit feudum, si delator domini sui extiterit, & per suam delationem

grauē dispendium eum sustinere fecerit, vel si cognoverit dominum inclulum, & eum, cum potuit, non liberavit, d. c. 1. §. item si delator.

Vasallus si pro delatore domini sui fidelis sit, vel ipsum submisit, vel si suo testamento delatorem adhibuit, amittit feudum, gl. perdit, ibid.

Vasallus accusans dominum pro principe, vel reipub. non amittit feudum, ibid.

Vasallus accusans dominum sed non criminaliter, non priuatur feudo, ibidem.

Vasallus contra dominum suum, suorumque iniuriam prosequens, excusatur, etiam si crimen, quod intendit, non probaverit, ibid.

Vasallus si leui culpa delator, vel accusator domini sui extiterit, leui causa, de qua sine pena dominum poterat accusare, feudum retinebit vasallus, neque perdit ob id, licet iudex penam exacerbauerit, quia incuria iudicis non debet vasallo nocere, ibid.

Vasallus, qui sponte, & non coacte dicit testimonium in causa patroni, vel domini, amittit feudum: sed si virgente necessitate id fecerit, tunc excusandus est, ibidem.

Vasallus si extiterit advocatus contra dominum suum, priuatur feudo, nisi coactus aduocationem praestiterit contra dominum, ibid.

Vasallus si dominum reum detulit, etiam si postea iusta praesentia ductus ante sententiam destiterit, ideo quia probare non potuit, nihilominus priuatur feudo, alioquin secus, ibid.

Vasallus si contra dominum in causa domini pronunciauit, perperam, & malo animo, a cuius sententia dominus appellans obtinuit, priuatur feudo: sed si per impetritiam condemnatur, punitur, si non consuluit peritiores, cum posset, gl. perdit, ad med. in add. marg. ibid.

Vasallus agens iniuriarum contra dominum causā venerandae reipub. excusatur, gl. perdit, ad med.

Vasallus si iuravit domino facere conuitium: sed non fecit, imò sua voluntate destitit, & non per impossibilitatem, non priuatur feudo, ibid.

Vasallus excusatur si gratia sui iuris conferendi inducatur in aliquam causam, ex quibus perderet feudum, ibid.

Vasallus priuatur feudo, si domini sui uxorem adulterandam conatus fuerit tradere, & ultra colloquium peruentum est ad aliquem actum inhonestum, d. gl. perdit in add. marg.

19 Vasallus non amittit feudum ex omni causa, ex qua eius opinio grauiatur: nam & sepe peccat, & beneficium nihilominus retinet, veluti cum portionem feudi alienat absque domini scientia: quoniam tunc retinet beneficium, quod non alienatur, sed fidem promissam seruare non videtur, d. c. 1. §. illud.

Vasallus si in dominum ita peccauerit, ut feudum amittere debeat, non ad proximorum sed ad dominum reuertitur feudum, etiam si patrum suorum hanc habeat saltem suae iniuriae vitium, d. c. 1. §. si & ibi gl. ad proximorum.

Vasallus si feudum, vel feudi partem, aut feudi conditionem ex certa scientia infecerit, conuictus postea de mendacio perdit feudum, & eius conditionem, c. 1. §. vasallus, si de feudo defuncti contentio sit.

Vasallus eo ipso, quod efficitur clericus, vel votum religionis assumit, amittit feudum, d. c. 1. §. qui clericus.

Vasallus non amittit feudum, eo quod omni anno domino se non repraesentat, ibidem.

Vasallus, qui eo quod clericus factus sit, si amittit feudum, non recuperat illud, licet defuncti eius clericus, gl. legitimi, in d. c. 1. §. naturales.

Vasallus sciens domino magnum periculum imminere, debet ultro adiutorium suum praebere, & sine nuncio, & cum potestentiali priuatur feudo, d. c. 1. §. licet, & ibi gl. periculum.

Vasallus si commiserit culpam, propter quam feudum amittere debeat, neque filius, neque eius descendentes ad illud feudum reuocabuntur, sed agnati, qui quarto gradu sunt, dummodo ad eos pertineat, nisi filius, & descendit, per gratiam a Domino acquiritur, & agnati non extent, quibus apertur, d. §. licet, & ibi gl. reuocabuntur.

Vasallus sciens ab agnatis feudum amittit illud, si ignoranter subuenit ei, sed si dubitet, debet respondere dubitante, d. c. 1. §. si vasallus.

Vasallus non debet dominum accusare, vel testimonium contra eum reddere in ciuili causa modica, neque in criminali: quod si fecerit, feudo priuatur, nisi necessitate cogente testimonium dixerit, quia tunc excusatur, c. 1. §. similiter, & ibi gl. priuabitur, de consuetudine recti feudi.

Vasallus ab herede domini, vel vasalli haeres a domino si non petierit inuestituram intra annum, & diem, amittit feudum, nisi iusta causa impeditur fuerit, vel nisi aetas pupillaris excuset, sed Mediolani non seruatur, c. 1. & ibi addit. marg. quae fuit prima causa benef. amitt. c. 1. in princ. de capitulis Corradi, cap. 1. §. praeterea, & ibi gloss. negligentia, de prohib. feudi alien. per Fridericum.

Vasallus miles post mortem domini debet intra annum, & mensem petere inuestituram a domino, alias amittit feudum, gl. 1. in c. 1. de capitulis Corradi.

Vasallus, qui tempore graui non postulauit inuestituram a domino, & non exhibuit seruicia, eo quod multas eorum est in guerra cum illo domino, non perdit propterea feudum, gloss. vasalli, in extrauag. de pace Constantiae, in §. vasalli.

Vasallus non petens inuestituram post mortem domini intra annum, & diem ab herede domini, perdit feudum, sed si dominus post annum, & diem accepit seruicium, videtur renuacare iuri suo, gloss. 3. & fin. in c. 1. quo tempore, miles inact.

Reliqua verbo, feudum, §. 13. 14. Dominus, §. Filius, 128. 129.

20 VASALLVS amicicias copulans cum inimicis domini, amittit feudum, gloss. amicicias, in l. liberi, 2. §. C. de inoff. gl. cum inimicis, in l. 1. de officio praefecti v. b. gloss. concubuerit, in cap. 1. §. item si fidelis, quibus modis feud. amittit.

Vasallus si fuerit infidatus domino, amittit feudum ipse, & non filius eius, nisi fuisset particeps, & conficius, gl. fin. l. ad optatum, §. si de ius vocando.

Vasallus, qui fecit feloniam, si a domino sit ei remissa, videtur habere feudum ex veteri concessione, vnde transmittitur ad agnatos, si sine liberis decederet, gl. manet, in l. 4. §. peculium, de peculio.

Vasallus in rebus secreta domini amittit feudum, l. omne delictum, §. explorato-

res, in add. marg. de re militari.

Vasallus amittit feudum, si dominum habentem praelium campestre, in ipso praelio morantem dimiserit, non mortuum, nec ad mortem vulneratum, c. 1. in prin. quib. modis feud. amittitur.

Vasallus non priuatur feudo, si domino relicto in praelio, brachium abiecit, aut egit, vt potest omnino inuitis ad domini defensionem, gl. 1. ibid.

Vasallus non tenetur praestare auxilium domino praesentis ita, vt debeat praestare salutem domini saluti suae, gl. ibid.

Vasallus priuatur feudo, si concubuit dominum, vel filium domini, aut vxore eius concubuit, vel concubere se exercuit, aut cum ea turpiter lusit, aut cum filia, aut cum nupta filio, aut cum nepte ex filio, aut cum sorore domini concubuit: quod intelligi si in domo domini maneat, d. c. 1. §. item si fidelis.

Vasallus priuatur feudo, & ad dominum reuertitur illud, si vasallus lusit cum vxore domini, manus ad pectus eius, quando, vel etiam turpis ludendo cum ea; secus si turpiter, & inhoneste cum vxore domini sui locutus est, non tamen tergit eius personam, quia non tam turpe est colloquium, quam tactus, gl. lusit, & ibi add. marg. ibid.

Vasallus amittit feudum, si assilauit dominum, vel castrum domini, siue fuerit, siue ignoret dominum, vel dominum ibi esse, & idem si dominus ibi non sit, d. c. 1. §. item si fidelis, & ibi gl. fecit.

Vasallus occidens fratrem domini, vel filium fratris domini, non priuatur feudo ob id, ob id in tradendo est prodendo hoc fecerit, quo casu etiam si occisus esset extraneus, tunc vasallus priuatur feudo, & illud ad dominum reuertitur, d. §. item si fidelis, & ibi gl. fratrem.

Vasallus si suum fratrem interfecerit forte, vt totam hereditatem haberet, vel similem feloniam fecit, puta hominem occidendo, vt amplius in curia stare non possit, amittit feudum, sed quia in dominum non deliquit, ad proximum agnatum pertinet feudum, ibid.

Vasallus quando ita in dominum peccat, quod feudum amittere debeat, non ad proximorum sed ad dominum debet reuerti illud, vt dominus hanc suam iniuriam vitium habeat, quod intelligi quando feudum est nouum, vel tale patrum, ad quod non veniunt agnati, ex latere venientes, cum non iussu fecerit, d. tantum descendentes ab eo, qui illud acquisiuit, glo. partem, in fin. in c. 1. §. 1. de natura feudi.

Vasallus vt priuatur feudo, requiritur, quod manifestauerit credentiam domini, & quod ad eius damnum manifestauerit, gl. 2. in c. 1. quib. modis feudum.

Vasallus non priuatur feudo, eo quod domini credentiam manifestauerit, non animo damificandi, cum licet postea dominus damificetur, ibid.

Vasallus si credentiam absque commissa a domino fecerit, ad domini detrimentum manifestat, amittit feudum, gl. 1. in c. 1. qualiter iurare deb.

Vasallus si concubuit cum filia, nupta, vel sorore domini manere in capitulo an amittit feudum, c. 1. §. item qui dominum, quae fuit prima causa beneficij amittit.

Vasallus amittit feudum si dominum assilauerit, vel vicum, in quo est dominus, per vim aggressus fuerit, vel impias manus in personam domini ingesserit, aut alias graues, & inhonestas iniurias intulerit, vel mortis eius, vel gladio, aut veneno, vel aliter indoluitus fuerit, d. c. 1. §. potest si dominum.

Vasallus non amittit feudum, eo quod copulauerit amicitiam cum inimicis domini, nisi hoc faceret in odium, & vna cum inimicis conspiraret in dominum, d. c. 1. §. item qui dominum.

Vasallus si non in dominum sed alios grauerit deliquerit, sicut ille, qui fratrem suum interfecerit, vel aliud graue crimen, quod parricidij appellatione continetur, commiserit, amittit feudum, sed non reuertitur ad dominum: sed ad proximorum pertinet, si illud sit paternum, & non ad filios vasalli, c. 1. §. si & ibi gl. ad proximorum, quae fuit prima causa beneficij amittit.

Vasallus, si non deliquit in dominum: sed in alium, ita quod ob illud delictum amittat feudum paternum, tunc non pertinet illud ad eius filios, neque ad dominum: sed ad eius agnatos, qui a filio sunt quarto gradu remoti: secus tamen esset, si in dominum deliquisset, tunc ad dominum pertinet, gl. 1. & ibi gl. 1. si vasallus feudo priuatur, c. 1. an ille, qui inter se, & fratrem.

Vasallus interficiens fratrem domini sui non amittit ob id feudum, d. c. 1. an ille, qui interfecit fratrem.

de Vasalli, vel domini infidelitate, vel feloniam secundum consuetudinem Mediolanensem non sit pugnata, sed bene secundum Longobardorum, c. 1. §. si de alienatione feudi patrum.

Vasallus communis duorum dominorum si fecit feloniam aduersus vnum eorum, forte concubitando eum, eius solius parte priuabitur: & si noluerit vni solius partem, refutare poterit, aliis referatis, c. 1. de vasallo, qui contra constitutionem.

Vasallus sicut amittit feudum ob feloniam commissam in dominum, ita dominus amittit proprietatem feudi propter feloniam commissam in vasallum, & ad vasallum pertinet ea proprietates, c. 1. & ibi gl. 1. qualiter dominus proprietatem fecit.

Vasallus quando amittit feudum antiquum ob feloniam commissam in alium, quam in dominum, tunc feudum non transmittitur ad domum, sed ad vasallum agnatos, & contra quando dominus committit feloniam in alium, quam in vasallum, tunc non transibit ius, vel feudi proprietates, quam dominus habet, ad vasallum, sed ad domini agnatos perueniet, d. gl. 1. in add. marg.

Vasallus sicut amittit feudum nouum ob feloniam commissam, & reuertitur ad dominum, & distinguitur, an commiserit in dominum, vel in alium; ita dominus ob feloniam amittit proprietatem feudi, & illa pertinet ad vasallum, nulla habita distinctione an in eum commiserit feloniam, an in alium, ibid.

Vasallus eo quod noluerit dominum offendere, imò etiam si voluerit offendere, non amittit feudum, nisi fuerit infidatus ei, & hoc probatum fuerit ad minus quinque testibus, c. 1. §. 1. de capiteano.

Vasallus, qui in odium fuit mortui sui domini veneno, vel gladio, amittit feudum, gl. infidatus, in c. 1. §. si voluerit.

Vasallus committens feloniam, per quam feudum debeat amittere, cum adhuc habeat beneficium, vt tantum ipsum per sententiam amittere debeat, neque etiam debet feudum amittere sine certa, & conuicta culpa laudare per iudicium parium suorum, glo. reuertitur, in c. 1. §. callidis, de prohibita feudi alien. per Fridericum.

Vasallus

Vasallus habens feudum autem si commisit delictum in domino, propter quod dominus poterat ei auferre feudum, et remitti in delictum, postea vasallo sine liberis mortuo agatur ut in feudo paterno succedat, & non ut in nouo, gl. p. r. u. in d. c. 1. §. in super. eod.

Vasallus si contra dominum offensam contraxit, nec dominus inuita sua dixit aliquid, feudum post mortem domini auferri non potest a vasallo, gl. off. non succedit, ibid.

Vasallus potest habere alium vasallum de feudo suo, & si vasallus vasalli dominum domini sui offendit, nisi pro se iurto alterius domini sui hoc fecerit, quem sique fraude ante habuerit, feudo suo priuatur, & ad domini sui quoque tenet, reuertitur, nisi requisitus ab eo paratus fuerit satisfacere maiori domino, quem offendit, & nisi vasallus, idemque dominus a domino suo requisitus eum, qui maiorem dominum offendit, requirit, ut satisfaciatur, sicut feudum amittit, d. §. in super, & ibi gl. alium.

Vasallus si dominum suum offendit, in delictum clandestinis, vel manifestis eum apperitur, vel cum inimicis eius amicis copulanter, atque ita versatus sit, vel potius inimicus, quam fidelis efficiatur, vel si contra eum cunctabatur, vel delictus eum in campetris bello priuatur feudo, si hoc probetur, quareque remissus summa, atque integre opinioni, non aliis, c. 1. quor tenes sunt, necessarij.

Reliqua verbo, Fendum, 13. 14.

VASTAGIARI dicuntur beccarii quasi vastatores animalium, gl. f. in l. 4. C. de murellis, lib. 11.

Vastagium non licet ad aliam militiam transire, nisi illa completa, l. xternam, C. eodem.

Reliqua verbo, Bastaga.

VATVS ferus dicitur, qui nimis cito loquitur, ita quod vix intelligatur, & ita nimis cito vadit lingua, c. 1. in quo cessat edictum, l. item Otilius, §. fin. & ibi gl. pen. de additio edicto.

VETAS vnius anni cum sterilitate alterius anni compenatur, l. si vno anno, 17. locati.

Vetitas vnius anni cum sterilitate alterius anni tunc demum compenatur, quando tantum habuit in sequenti anno, vel compensatione facta neutra dicatur sterilis, ut si solutus sit habere 30. si habet 15. non est sterilis, unde si in vno anno nihil est collectum, in sequenti 30. fiat collecta, pen. potest pensio, gl. etiam eius, ibi, & gl. sterilitas, in l. iter certis, C. de locato.

Reliqua verbo, Sterilitas.

VETUS inducit conditionem, l. si ita scriptum, 46. §. si. & ibi gl. nup. si f. de legat. 2.

VETUS inducit quandoque ponitur temporaliter, non localiter, gl. 1. in l. 1. si quis in legatione, de iudiciis.

VETUS ponitur quandoque pro, & gl. in ve. in l. sed et si, §. si de arbitris.

VETUS dicitur, quod sine corde est, l. malum, 145. §. videram, de verb. signi.

VETUS dicitur duplex pro eadem re non debet praestari, l. si §. quoties, & ibi add. marg. de publicanis, & vetigal.

VETUS, et quod praestatur ex rebus, quae vehuntur, & inde nomen assumptum, & est octava portio eius meritis, quae vehitur, cuius nomine est praestandum, glo. pendant, in l. 1. §. 1. co.

VETUS praestatur ratione publici soli, in quo portantur, vel venduntur ea, quae vehuntur, ibid.

VETUS similiter pro tributo, vel pensione, proprie tamen dicitur octava cuiuslibet rei, quae vehitur, vel eius estimationis, glo. vetigalis, in l. sine haredes, §. 3. §. r. de admin. tutor.

VETUS dicitur, quod ciuitati pro euectis rebus penditur, d. gl. vetigalis, in add. margin.

VETUS priuati dicitur, quod quique ex redditibus, & fructibus percipere solent, ibid.

VETUS dicitur pedagium, quod dicitur ex quo, quod vehitur, quod est octava eius reij, quae praestatur, gl. 1. in l. cum, qui, 16. de verb. signi.

VETUS publica intelligitur, quae quibuslibet vehitur capis, quae est vetigal portus, vel vauum rerum, item salinarum, & metallorum, & pisciarum, l. inter publica, 17. cod.

VETUS dicitur illa, quae soluntur pro rebus vehendis, gl. off. 4. in l. 3. C. de compenat. gl. in rub. C. de vetigalib.

VETUS dicitur a vehendo, & soluitur octava ex rebus, quae venduntur, glo. f. in l. 3. C. de priuilegio fisci.

VETUS non debet solui de rebus, quas praefides provinciarum, vel exercituum fun, & suor am gratia portant, l. 4. §. 1. de public. & vetigal.

VETUS regulariter solui debet pro qualibet re, quae vehitur de via ciuitate in aliam causa commercij, nec excusatur quis per scriptum, nec per militiam: excusatur tamen illa res, quae feruntur ad vsum praesidium iure eorum, vel feruntur pro ducatorum, item ad vsum cuiusque priuati, vel ad vsum suorum, item res, quae feruntur ad fiscum, vel gratia excedendi iuris: item res fiscales: item excusantur nauicularij, legati hostium pro rebus, quas de nobis ad suos ferre possunt: item excusantur, qui praescripserunt non soluere, item res paratae exercitui, gl. munificum, ibid.

VETUS soluitur exemplis quando mittit aliquid, ut transporter, vel emittit res aliquas, & quibus debetur vetigal, debet mittere epistolam sua manu subscriptam ad publicanum significando ei quantitate rerum, pro quibus mittit, & quod pro illis non accipiet vetigal: si missus erant, vel transporter plures res, quam continentur in littera, pro illis debebitur vetigal, d. §. 1. C. de vetigal, quod pro rebus emptis, vel transporter causa commercij debetur, est octava pars eius duas partes habet fisco, & tertiam ciuitati, vel municipi, d. gl. munificum, ibid.

VETUS soluitur feruntur confiteri: si quando princeps causa permittit de nouo solu vnu, quoniam ex omniendone, d. l. 4. §. si. & ibi gl. f.

VETUS soluitur omnis in ambitu, & possessione, l. imperatores, 7. cod.

VETUS si quis non soluit, quoniam in commissum, & efficitur res fisci, nisi solvens sit pupillus, qui intra 30. dies post commissum si soluat, liberatur a poena communi, l. 1. d. imperatores, §. si. & ibi gl. pen.

Vetigalis fraudati poena non transmittitur ad haredem, nisi in quantum ad eum pertinet, l. fraudati, 8. & ibi gl. transmittitur, eod.

Vetigal si fraudauit vnus ex dominis in transhenda re communi, portio tamen sua conficitur, non foris ignorantis, d. l. fraudati, §. si. eod.

Vetigalium reliquos ad iterandum conductionem, antequam superiori conductioni satisfiant, non sunt admittendi, l. locatio, §. 1. de publican. & vetigal.

ad Vetigal conducendum nemo iniurius compellitur, & ideo impleto tempore conductionis ea alius locanda sunt, ibid.

Vetigalia conducere prohibentur a bitores fisci, vel reipub. ne ex alia causa eorum debita onerentur, nisi fideiussores idoneos, qui eorum debitis primis satisfacere parati sint, praestiterint, ibid.

Vetigalia si duo, vel plures conduxerint, ac postea diuiserint inter se emolumentum, ita, quod vnus habeat emolumentum talis portus, alius habeat talis portus, non potest locus petere sibi communicari illud plus, d. l. locatio, §. socij, & ibi gl. separatum.

Vetigal earum rerum, quarum non debuit praestari, vel quia non praestatio est praestata, praestare non debet, d. l. locatio, §. pen.

Vetigal confectum praestari si vnus publicanus ex indulgentia remiserit alicui, & vna vice, non prohibetur idem publicanus, vel eius successor, quin alia vice debeat praestari sibi, vel successoribus poena tamen cessat propter indulgentiam, d. §. pen. & ibi gl. alius.

Vetigalium praestatione immunes sunt res exercitui paratae, d. §. pe.

Vetigal, si falsus, vel vini si locet, vel vendat communis, vel aliquis dominus, & postea ipse emat falsum vinum, de qua emptio debet solui vetigal, si fuerit per priuatum, ipsa communis, vel dominus non teneat soluere vetigal, d. conductionis vetigalium, d. l. locatio, §. si.

Vetigalia soluere tenentur emptores de fructibus, quos emant de fundis fisco, ibid.

Vetigalia noua sine principis consensu neque praestari, neque coratori fisci Caesaris, vel reipub. neque curiae decurionum, vel ciuitatum potest constitui, neque antiqua reformari, neque illis potest addi, vel diminui, l. vetigalia, 10. eodem.

Vetigalium conductores si non soluunt pensiones fisco locatori, possunt expelli statim, ex quo cessant soluere, etiam nondum impleto tempore conductionis, vel possunt soluere ea, cum exigi ex mora, si hoc magis placeat fisco, vel communitati, d. l. vetigalia, 10. §. si. & ibi gl. repellere, & ibi add. marg.

Vetigalium conductores finito tempore reuocantur, si conduxerint, & maximo fructus lucratum sunt ex prima conductione, & in futurum non reperiuntur alij, qui velint tantum dare, quantum ab eis prius erat datum: si non fuissent lucratum, l. eodem, 11. §. si. & ibi gl. f. eod.

Vetigalium nomine res in communium venientes vendantur per fiscum, 4. etiam ab haredes, & a quolibet passiores, l. commissa, 14. eod.

ob Vetigal non solum rei vetigalis dominium licet ipso iure in fisco transire debeat: non tamen transire ipsa possessio, quae facta est, & in facto consistit, d. l. commissa, in add. marg.

Vetigal debet solui pro nouitis mancipiis, siue v'sualibus: aliis illa confiscantur, pro veteranis solui non debet, l. si §. quoties, eod.

Vetigal solui non debet pro mancipiis ad ipsius domini corpus tuendum, vel seruandum emptis, gl. v'sualibus, ibid.

Vetigalia non praestatur pro rebus ad vsum ipsius domini, vel agrorum deputatis, ibid.

ad Vetigalis non soluti poena non excusatur ille, qui fraudulenter, vel supine se ignorasse dicit, l. si §. licet, & ibi gl. dicar. eod.

Vetigal soluitur ex cinnamomo, pipere longo, pipere albo lapidibus, & margaritis, & aliis multis rebus, de quibus in d. l. si species.

Vetigal licet de rebus, quae portantur, non debeat solui, debet tamen annuacari gabellariis, & recipi apud illa, aliis confiscantur, sicut si solui debuissent, nisi sit minor, vel miles, d. l. §. Diuus, & ibi gl. errantes, & gl. ignoscendum.

Vetigal si minor 25. annorum dixit se nolle soluere de rebus, quas sui v'sus causa portabat, cum non deberet soluere, per restitutionem in integrum, et si succurrat, si d. u. fuisse pupillus ipso iure ei succurrat, ibid.

Vetigal si quis per errorem, & non per fraudem omisit soluere de rebus, quas portat, non confiscantur illae res in totum: sed duplicatur vetigal, quod erat olim octava rei: hodie vero est quarta rei, d. l. fina. §. diui quoque, & ibi glossa 1.

Vetigal si non soluerit, qui apud publicanum professus est, hoc concedente publicano, illae res, quas professus est, non incidunt in commissum, d. l. fina. §. fina.

Vetigalia noua per vim exerceentes eligendo plus nomine tributorum, tenentur lege Julia de vi publica, item lege Julia de ambitu, & constitutionibus, im. peratorum, l. si. & ibi gl. si ad legem Jul. de vi publica.

Vetigal nouum instituent, etiam si non exerceat, tenetur lege Julia de ambulatione si exerceat, reatur lege Julia de vi publica, d. l. 1. §. 1. & ibi gl. instituent, ad legem Iuliam de ambitu.

Vetigalia, & solennia onera patrimoniorum omnes debent sustinere, l. 2. de priuileg. veteranorum.

Vetigalium redemptores non aliter a muneribus ciuitibus, & tutelis excusantur, quam si exerceant illud negotium, l. in honoribus, de vacation.

Vetigal, seu portorium non debetur pro feruis, quos quis domum ducit vno v'su, in lege Censoria, 10. de verb. signi.

Vetigal praestatur, quando de vna ciuitate res vendenda deferuntur in aliam, & est octava pars ex quibus duas partes habet fisco, tertiam habet ciuitas, vel ordo ciuitatis, gl. in rub. C. de vetigal.

Vetigali non soluto tota res incidit in commissum, si quis emisit profecti scilicet se debere fisco, vel ciuitati tantum nomine vetigalis: cuius si profectus fuerit se tantum debere, sed non soluit illud, quo casu tota res non incidit in commissum: sed eius octava duplicatur, gl. 1. in l. 1. C. de vetigal.

Vetigali non soluto tota res incidit in commissum, si quis sciens emisit profecti se tantum debere fisco, vel ciuitati nomine vetigalis, neque solui

- sed si profectus est tunc non soluit, tunc octava tantum pars publicatur, d. glo. 1. in addit.
- Vestigialis debitor ignoranter si omiserit profiteri, & tunc si deceptus sit per publicanum, duplicatur octava pars, ibid.
- Vestigal non solum facit res cadere in commissum, gl. 1. in l. 3. C. eod.
- Vestigialium professiones dicuntur scripturae, quibus continetur se tantum debere nomine vestigialis, & nomine talis rei, ibid.
- Vestigialium locatio penes cum debet remanere, qui superior in licitatione extiterit, l. 4. C. eod.
- Vestigialium locatio debet fieri per triennium, & non per minus, & siatio triennio ad novam locationem debet procedi, ibid.
- Vestigialium locatio statuto tempore debet fieri, nec villo modo interruptitur tempus exigendis vestigialibus, praefinitum, ibid.
- Vestigialium locatio remanet penes plus offerentem, si modo bene caueat, glo. 1. ibidem.
- Vestigal non debetur de rebus, quae ad usum proprium, vel ad fiscum inferuntur, vel exercendi iuris gratia vehuntur, & stationarii exigentes vestigialia super his rebus poena capitali puniuntur, l. vniuersi, 5. C. eod.
- Vestigal, vel solita pensio debetur de aliis rebus, quae non ad usum proprium, neque ad fiscum inferuntur, neque exercendi iuris gratia vehuntur, ibidem.
- Vestigal solvere non tenetur quis de rebus vite suae, & familiaris necessariis, quas deportat, vel infert, gl. 1. ibid.
- Vestigal debetur eorum, quae gratia domus faciendae, vel reficiendae, vel alicuius operis inferuntur, gl. 1. in l. vniuersi.
- in Vestigialibus, & publicis functionibus omnium rerum, & personarum, quae priuatae degunt vitam, aequa debetur inspectio, l. omnium, 6. C. eod.
- Vestigialium non parua functio est, quae aqua ratione debet dependi ab omnibus, qui habent curam negotiationis, seu transferendarum mercium, exceptis nauiculariis, ibid.
- Vestigialium immunitatem esse scripto principis concessam quis asserit, tale responsum subreptitum praesumitur, & ideo non obstante scripto tenetur solvere, ibid.
- Vestigialia sunt principibus vitia, vnde rescripta, quibus conceditur immunitas vestigialium, sunt damnoa fisco, & ideo non valent, gl. 1. ibid.
- Vestigialis nomine solui debet octava pars ab omnibus hominibus, qui commercia voluerint interesse, nulla super hoc militarium personarum exceptione faciendae, l. ex praedicatione, 7. C. eod.
- Vestigal solvere tenentur legati, vel ambasciatores pro rebus, quas portant ad locum, ad quem vadunt: pro his autem rebus, quas deferunt ad proprium locum, de loco vnde reuertuntur, non tenentur, l. allegatis, 8. C. eod.
- Vestigal licet hodie non soluantur per Aegyptum, tamen transductio animalium olim prohibita, non permittitur, l. usurpatione, 9. C. eod.
- Vestigialia, quae ciuitates sibi, ac suis curiis ad angustiarum suarum solatia quaerunt, siue quibuscumque aliis eandem ciuitatum vibus designantur, siue auctoritate ad habendum perpetua manere debent, l. vestigialia, 10. C. eod.
- contra Vestigialium in conventiones, & statuta, rescripta, pragmaticae, ac sacra adnotationes non valent, l. pen. C. de vestigialibus.
- Vestigialia reipub. ciuitatibus, atque ordinum debent reuerari aestimatis dispendiis, quae publicis necessitatibus tolerare non desinunt, exceptis his vestigialibus, quae ad fiscum pertinent, l. fin. C. eod.
- Vestigialia noua institui non possunt, nec eorum exactio temere est permittenda, rub. & l. 1. C. vestigialium: noua institui.
- Vestigal nouum si alicui ciuitati expediat imponere praesens debet principi pro licentia obtinenda rescribere, & quatenus aestimare debeat princeps, d. l. 1.
- Vestigialia noua etiam cum decreto ciuitatum institui non possunt, l. 2. C. eod.
- Vestigal illicitum si sit exactum, debet restitui cum poena, gl. 2. in l. 3. C. eodem.
- Vestigialia noua in consensu principibus institui non solent: vnde ne exigatur aliquod, quod illicite poscatur, iudex curabit, & id, quod exactum videtur, si contra rationem iuris exortum est, restitui debet, d. l. 3.
- Vestigialium licitationis cura pertinet ad praefectum praetorio, & sub eius conspectibus licitatio fieri debet, l. 1. C. eod.
- Vestigal non debet a publicanis exigi ultra antiquam consuetudinem, vel ultra statutum a principe; & si ultra petierint, poena perpetui exilij condemnantur, ibidem.
- Vestigialia, & alias pensiones ut soluant, debent negotiatores principis, & etiam mercatores benigne moneri, l. 1. C. de commerciis.
- Vestigialia benigne exigi debent, etiam a quolibet negotiatore ad domum principis pertinentem, qui cum efficacia benigne, & cum instantia humane conueniendus est, vt soluat, gl. 1. & 2. ibid.
- Vestigal dictum, quod praedio imponitur tributum vero quod capitibus imponitur, gl. tributorum, in l. 2. §. si quid de hereditate, vel actione vend.
- Vestigal, & tributum differunt, l. idem Iulianus, 41. §. hares cogitur, de legat. 1.
- Vestigialis, & emphiteuticarius fundus idem sunt, gl. 1. fundus, in l. si domus, 74. §. si eod. & l. sciendum, §. 1. qui satisfact.
- Vestigialia praedia vsuapiuntur quoad vile dominium per 30. annos: sed non per decem, glossa non possunt, in l. cum sponso, 14. §. in vestigialibus, de public.
- Vestigialia praedia vsuapi possunt, vt vile dominium amittatur, vt si emam ab eo, quem credo habere vile dominium, qui non habet: & idem in superficialio, non tamen vsuapiuntur, quoad directum dominium, vt scilicet pensio non soluantur, ibid.
- Vestigialia praedia dicuntur illa, quae conducit quis a fisco in perpetuum: id est quando penio soluantur, l. vestigialibus, in l. si finita, §. si de vestigialibus, de damno infecto.
- Vestigialia praedia non possunt praescribi conductores: sed bene ab alio, glo. per longum, ibid.
- Vestigialia praedia possunt vsuapi, quando pro damno infecto non canetur, alias non possunt, ibid.
- Vestigialis solui duas partes habet fiscus, tertiam ciuitas, vel municipium, quam

partem ciuitas, vel municipium potest locare, quanti suae interest, l. fin. & ibi gl. 2. C. de vestigialibus.

Reliqua verbo, Cuius, 10. 11. Conductor, 15. Fensis, Gabella, Minor, 44. Mulio, Publicanus, Tutor, 12. Fundus, 7. 8. Fiscalis, Legatarius, 11. Absque, 3.

VECTIGALES dicuntur illi, qui praesunt vestigialibus exigendis, gl. 1. in l. pen. C. de vestigal.

Vestigiales laigitionales dicuntur, qui largitione principis, vel alterius confecti sunt cum exigendi potestate, gl. 2. ibid.

Reliqua verbo, Ager, Fundus, 8.

VECTORES dicuntur, qui non nauas: sed qui se vehendos nauis committunt, gl. 1. in add. marg. in l. 1. §. 1. nauae, caupones.

Vectores dicuntur omnes, qui vehuntur sine nauis, siue equo, siue plauistro, pro quo constituto non autem gratis, sumuntur etiam aliquando pro his, qui vehuntur: vnde Cicero summi gubernatores in magnis tempestatibus a minoribus vectoribus admoneri solent, glossa cum vectoribus, in additio. marg. in l. 1. ad legem Rhodiam.

Vector dicitur, qui vehit, & qui vehitur: scilicet hospes, & alumnus, d. glo. cum vectoribus, & gl. vel vectoribus, in l. 1. §. 1. de exercitoria.

contra Vectorem potest agere dominus ad recuperandam rei suae possessionem, non obstante exceptione, si vector est in culpa, non alius, l. videmus, 12. §. pen. in add. marg. locuti.

VECTURA dicitur, siue vltra non prouenit ex natura: sed iure: id est pacta contrahentium percipitur, l. si nauis, 62. de rei vindicatione.

Vectura soluta nauae pro vehendis mercibus, repetitur ab eo, ex quo non nauigat casu fortuito impeditus, nisi culpa conductus nauem fuerit retenta nauis, vt quia merces illicitae intulit, & eius factio etiam dominus nauis nauae caruit, gl. personis, in l. si verò, 17. §. item cum quidam, locuti.

Reliqua verbo, Locum, 3. Penso.

VECTURARIIS si propter necessitatem aduerse tempestatis exposuerint onus in loco prohibito, non debet illud in commissum incidere, nec confiscari, l. 1. §. si propti, de publicanis, & vectig.

VENI CIVIS, seu curibus possunt ire in ciuitate Romana omnes in dignitatibus positi, si volunt, l. 1. C. de honoratorum vehiculis, lib. 11.

VII, propterea, ponitur quandoque, gl. 1. & 2. in l. mutari, de his, qui notantur, gl. vel, in l. 1. deo, de eo, quod cerro loco.

Vel, ponitur quandoque pro, etiam, aut, pro, saltem, glossa, 4. in l. iudices, C. de fide iuramentum.

Vel, ponitur quandoque pro, id est, gl. perpetua, in l. item, quod cuiusque vniuersi, §. 1. in rub. C. in quibus casibus, tutorum, vel curatorum habenti, glo. 2. in l. hi, qui, 7. C. de appella.

Vel, pro, ponitur quandoque, l. qua actione, §. si, & ibi gl. si ad legem Aquil. gl. 1. l. Clemens, 81. de heredit. inst. rub.

Vel, ponitur quandoque pro, saltem, gl. vel voce, in l. 1. §. eodem autem, ad Syllanum, l. 2. C. de annali exceptione.

Reliqua verbo, Alternatiua.

VELA cilicia dicuntur illa, quae causa arandi ventos, & pluuia ponuntur in domibus, glossa cilicia, in l. fundi, 18. §. quae tabulae pictae, de actio, emptio.

VELLE ANVM introductum est fauore mulierum: vnde potest illi renouari, gl. fin. in l. 1. C. ad Macedon.

Velleianum Senatusconsultum nuncupatum est a Velleio consule, qui fuit author constitutionis, vel Senatusconsulti Velleiani, gl. in rub. C. ad Velleian.

Velleianum mulieri fideiuenti, & non donanti, vel soluenti succurrit, gl. si in l. 1. C. eodem.

Velleianum ob intercessionem femininarum factum est, l. 2. C. eod.

Velleianum infirmat, & non calliditatem mulierum consultum est, l. si sine voluntate, §. C. eod.

Velleianum mulieri non competit fauore dotis a se promissa pro filia: & sunt multi casus, in quibus cessat Velleianum, gl. fin. in l. si de re, 12. C. eod.

Velleiani exceptio realis, & non personalis est: ideo cum re transferatur ad heredes, gl. fin. in l. heredes, 20. C. eod.

Velleianum cessat fauore libertatis, l. pe, & ibi gl. 1. in l. 1. C. eod.

Velleianum cessat fauore dotis, l. si, & ibi gl. 1. C. eod.

Velleianum cessat, si renuncietur ei, vel si accipiat pretium pro intercessione, vel si decipiat, vel si fecerit caueat post biennium, d. gl. si.

Velleianum cessat, si pecunia fit versa in rem suam, vel si succedat ei pro quo intercessit, ibidem.

Velleianum cessat, si mulier intercessit pro me in decem, & solui ei praedicta decem: nam si illa conueniat ex fideiussione, non opponit exceptionem, ibidem.

Velleiano renunciare non potest mulier de iure, quia eo ipso, quod renunciat, decipitur de consuetudine tamen renunciare potest, §. 1. glossa fin. in additio. marg.

Velleiani renunciat in iudicio facta, speciali iure valet: sed eius, si extra iudicium sit facta, ibidem.

Velleiani exceptio non habet locum contra publicum instrumentum: quia per tale instrumentum receditur a beneficio specialis, quod facilius fit, quia non a iure communi, glo. esse credendum, in l. antiqua, C. eod. & gl. pen. in l. 3. C. de non numerata.

Velleiano consilium mulieri obligationem alienam suscipienti, vel parti, aut, aut mandando, vel fideiussendo, aut alio quouis modo in se suscipiende, in rub. in additio. marg. ad Velleianum.

Velleiano plenissime cauetur, ne femina pro villo intercederet: fallit in quibusdam casibus, l. 1. & ibi gl. 1. ad Velleian.

Velleiani S. C. verba sunt haec: quoad fideiussiones, & mutui dationes pro aliis, pro quibus intercesserunt feminae, pertinet: tamen si ante videatur ita ius deum esse, ne eo nomine peritio fiat, ne in eas actio deum, cum eas vult officiis fungi, & eius generis obligationibus obstringi non sit aequum, a. butari Senatum recte, atque ordinare facturos eos, ad quos de ea re in iure actum erit, si degerint operam, vt in ea re Senatus voluntas sequeretur, l. 2. eod.

Velleiani providentia laudatur, quia opem tulit mulieribus, propter sexus imbecillitatem, multis calibus suppositis, atque subiectis mulieribus, d. l. 2.
Velleiani fuscitur mulieribus, intercedentibus, nisi callide veritas fuerint: quia deceptis, non deceptis ut opuscularum, l. 2. ad Velleianum.

Velleiani exceptiones possunt opponi per iudicem etiam sine petitione ipsius patris, d. l. 2. in add. marg.
Velleiani exceptio competens mulieri, competit & eius fideiussori, ibid.
Velleiano competenditur omnis obligatio, siue verbis, siue re, siue quocumque alio contractu mulieres interesse sint, d. l. 2. §. omnis.

Velleianum tunc habet locum, cum scit creditor mulierem, cui dedit pecuniam, intercessisse pro eo, cui postea credidit, l. imo, 12. eod.
Reliqua verbo, Beneficium, §. Exceptio, 37. Privilegium, 1. Mulier, §. 8. usque 68. Fideiussor, 1. Fideiussor, §. 4. 1. 1. C. de iur. 3. 4.

V ELOCITAS exigitur propter imminens periculum, item ut homines cito liberentur a malis, auct. de defensoribus ciuitat. in p. inc. col. 3.
V E L V T, dictio improprietas, sign. ficat: puta peculium, velut proprium patrimonium habet, si autem proprie tamen peculium non dicitur proprium patrimonium in senso, l. peculium, 4. §. 1. ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.
V I N A L I T A T I S dicitur curator, & ibi add. marg. de peculo.

Quod deceptionem in qualitate, vel mensura rei vendita, & redemptoria, 1. 2. usque 19.

Quod emptionem, num. 19. 20. 21.

V E N D I T I O N E S ex necessitate non tenentur promittere, nec cauere de dupla: sed si vendens ex voluntate debet compelli ad dupl. cautionem, l. heres, 50. famul. ercile.

inter Vendentem ex necessitate, & vendentem ex voluntate multum inter. est. ibidem.

Vendens rem depositam, ac tradens plus, contractat, & plus delinquit, quam qui solum vendidit: sed non tradidit, & ideo primo casu tenetur de calumnia in secundo non, l. 1. §. 1. rem. & ibi gl. reneris. depositi.

Vendens alternativè illam, aut illam rem, poterit eligere, quam eam velit tradere emptori, l. si ita, 2. §. de contrahend. emptione.

Vendens tabernas argentarias, vel ceteras, que sunt in loco publico, non censetur vendere solum sed etiam, cum ibi tabernæ publicæ sint, quantum vltus ad priuatos pertinet, l. qui tabernas, 32. eod.

Vendens officinas, ac tabularia publica videtur tradere tantum, non proprietatem vendere, d. l. qui tabernas, in add. marg.

Vendens rem si in venditione posuit pretium, gerens in animo ne exigeretur pretium, dicitur venditio, & uterque alteri obligatur, gl. 1. in l. cum in venditione, 36. eod.

Vendens rem si minoris vendat donationis causa, valet venditio: sed si quando vniuersa venditio donationis causa facta est, si quis donationis, 38. eod.

Vendens fundum si exoptat omnem fructum, videtur excepte arundinem, & sylvam cedulam, quæ loco fructuum sunt, l. qui fundum, 40. §. 1. eod.

Vendens equum si fallendi causa drit, equum non ascendit ab eo, ut si non teneretur, ideo quia non ascendit pontem, tenetur, gl. pen. in l. ea, quæ, 44. §. si eodem.

Vendens ignoranter aurichalcum pro auro tenetur actione ex emptio ad tradendam auro, quod vendidit. sed si scierit aurichalcum pro auro vendidit, tenetur etiam ad omne damnum actione ex dolo, & non ex emptio, l. Labeo, 45. §. si & ibi gl. si eod.

Vendens militibus locum, ita si decuriones Campani locum vendidissent militibus, in quo cum ponerent, si per me stent, quominus ad imperatorem a Campanis, potest agere aduersus me præscriptis verbis, & etiam ex vendito, ut impleatur venditio, eam videatur conditio impleta, cum per me emptio empetit, quominus impleatur, l. Labeo, 50. & ibi gl. si eod.

Vendens frumenta, quæ in herbis erant, si dixit se præstaturum, quod vi, aut tempestate factum esset, tenetur ex emptio, si nunc immoderata, & contra consuetudinem tempestatu corripitur, ea frumenta, l. silulas, 7. §. si eodem.

Vendens rem si pepigit, ne eius dominium transiret ad emptorem, non dicitur emptio sed locatio, vel aliud genus contractus: licet pignoris, commodatum, emphyteosis, vel depositum, in quibus dominium non transiret, l. pe. §. si & ibi gl. si eod.

Vendens nomen filij est actionem, quam habet contra filium, tenetur præstare emptori etiam actiones, quas contra patrem habet de peculio, l. qui filius, 14. & ibi gl. 1. de hæredit. vel actione.

Vendens iura actionis debet emptori ostendere instrumenta, cum sibi opus erit, l. creditor, 54. de actio. empti.

Vendens militiam tenetur actiones suas cedere, d. l. creditor, §. inter.

Vendens rem, si antequam traderet, legauit, heres eius tenetur emptori, & legatario, l. qui fundum, 3. §. locati.

Vendens nomen quale sit, tenetur duntaxat, ut sit, & quod de iure possit exigere, nec sufficit quod de facto possit exigere, l. si plus, 74. §. si & ibi gl. si de eundem.

Vendens chirographum, & nomina in eo contenta videtur vendidisse, l. serum filij, 46. §. cum, qui chirographa, de legat. 1.

Vendens merces repositas in horreo, simul atque calces horrei tradidit emptori, transfert proprietatem, & possessionem mercium ad emptorem, si tradens erat dominus: aliis transferre causam viciandi, si hæc sunt cois horreo, l. quæ ratione, §. pen. & ibi gl. proprietatem, de acquir. rerum dominio.

Vendens tibi rem si iustus eandem à te emerit, ac Titio vendiderit, potest Titio tempus, quo primus venditor possideat, & etiam tempus, quo tu possideris, l. si duobus, de diuers. & tempor. præf.

Vendens rem duobus diuersis non tenetur crimine stellionatus: quia tunc poena legitima est, l. permutauerit, in l. 3. de crimine stellionat.

Vendens rem Ecclesiæ, vel minoris non potest habere fidem de pretio, gl. 1. in l. si procurator, de iure fidei.

Vendens vacam asserendo esse prægnantem, quæ non est, tenetur emptori iudicis officio quanti partus æstimabatur, respectu cum carius vacca est empti, l. in bello, §. fin. in add. marg. de captiuis.

Vendens Ecclesiæ, aut reliquias Sanctorum extraordinariè punitur, gl. 1. in l. 3. C. de sacrosanctis.

Vendens fundum propter metum, ipse, vel hæres eius repetit illum actione vtili in rem à quolibet possessore, si pretium offerat, & si possidens longo tempore non præscripserit, l. 3. C. de his, quæ vi, metus.

Vendens rem per metum si vult repetere eam actione in rem, debet restituere pretium, ibid.

Vendens res per metum si vult repetere, pretium debet reddere ei, qui dedit, vel ei, qui emit ab eo, & cogetur primus emptor habere ratum, cum ipse reneatur secundo emptori de euictione, & sic quilibet reponitur in eum statum, gl. 4. ibidem.

Vendens res per metum quando vult repetere, tenetur restituere pretium verum in sui vilitatem, non verò pretium, quod non est verum in sui vilitatem, ibid.

Vendens rem per vim, licet non sit dominus de iure euilij, cum transfulerit dominium in emptorem, tamen de equitate prætoria venditor dominus, gl. nec in rem, ibidem.

Vendens domum, & in venditione si exprimat se vendere domum, ne ad munera ciuitia vocetur, si habilis sit, non retractat prætoriam, licet sit causa ex-

pressa, PPP p §

Titius mortuus, vel capite minutus fuerit: & idem esset, si dixisset esse Titij, autem esse Titij, fundum, eod.

Vendens fundum si dixit doli accessura fundo, debet illa integra, non quassa dare, etiam si nihil sit dictum, l. quequid, 3. eod.

Vendens fundum, in quo sepulchrum habebat, vendit etiam vendere sepulchrum, nisi nominatim excipiat, vel sepulchrum aditum habeat ex publico, l. si mercedem, §. 1. & ibi gl. nominatim, eod.

Vendens domum alienam, ut illa deberet alteri domui servitutem, si in traditione non fecit mentionem servitutis, potest agere ex vendito, vel per conditionem incerti, ut imponatur, l. si binarum, §. 4. de servitutibus, vrb. anorum.

Vendens vnam de duabus domibus, hoc pacto, ut vendita serviet retentæ domui, debet exprimere speciem servitutis: sed si non expresse, videtur eximere omnem servitutem congruam, & habilem pradio venditionis, §. 1. in tradendis, §. 8. & ibi gl. debeat, communia pradiorum.

Vendens domum cum aqueductu sibi debito, pro quo singulis annis solacebat decem vicino, tenetur emptori ad interesse, si de pensatione nihil dixit in venditione: quia licet ipse venditor non teneatur ad illa decem: tamen non potest alius emptor vel servitus, nisi soluti, in venditione, §. 4. & ibi gl. t. de actio, empti.

Vendens servitutem itineris per fundum, quem communem habebat cum alio, quasi solus eius dominus esset, tenetur emptori nomine euctionis, alio non consentiente, l. qui perper fundum, t. de euctio.

Reliqua verbo, venditis, 16. Venditis, 8. 9. Ornamentum.

Vendens si fundum alienum, & tradens emptori, si postea dominium eius nactus sit, confirmat: venditori emptori tamen non efficitur ob id dominus, etiam si possideat, nisi iterum tradatur postea possessio, & hoc si prior dominus non consensit venditioni, l. si a Titio, §. 2. & ibi gl. si de rei venditione.

Vendens rem legatam quali sitam, ac precepta, tenetur legatario ad eius pretium certam conditionem, si cum servum, l. certam petatur.

Vendens scienter rem alienam ignoranti, tenetur emptori ex empto propter dolum, etiam priusquam euctionem, in id quod interest emptoris illam eius esse factam, l. certus, §. 3. si de actio, empti.

Vendens ignoranter rem alienam, antequam euctionem, tenetur tantum, ut rem emptori habere liceat, non ut quis sit, ibid.

Vendens rem alienam si postea domino rei hæc extitit, cogitur adimplere venditionem, & ea facere, quæ in venditione desiderantur, l. si quis alienam, 47. & ibi gl. t. eod.

Vendens foris alienum ob euctionem, & propter mortuum, vel fugam potest teneri, quanti interest emptoris, l. ultimum, 44. §. si proponitur, de aditio euctio.

Vendens rem alienam post longi temporis revocationem, vel viciacionem definit emptori de euctione teneri, nisi ratione restrictionis cõgigerit euctionem, l. qui alienam, §. 4. & ibi gl. t. eod.

Vendens rem alienam post longi temporis revocationem non tenetur emptori de euctione: quia non potest aliud euctio, nisi per iniuriam, de qua non tenetur, vel per culpam non opponens exc. pronem, gl. 2. ibidem.

Vendens rem hypothecam non tenetur de euctione emptori, postquam ipse possessor extraneus præscripserit eam, §. 1. 2. & ibi add. marg.

Vendens fundum alienum si postea suum factum, vel ad domino hæres institutus perat, exceptione rei venditæ repellitur, l. de exceptione rei venditæ.

Vendens rem alienam præter voluntatem domini alicui scienti, transfert dominium eius, si tempore traditionis dominus id ratum habuit, l. iusto errore, 44. §. t. de viciacio.

Vendens fundum sciens partem eius esse alienam, si dixit, quo vendebat, & tradebat quicquid iuris eo habebat, cum traditio non valeat, nec aliena quoque pars viciatur, nec ex parte venditoris dominium transfertur: secus si simpliciter vendiderit fundum, nec dixit, quicquid iuris habebat, quia tunc emptor cum fundum credat esse suum, quamvis aliena pars vendita non fuerit, ea tantum propter iustum errorem viciatur, ac si vendita foret, & dominium transferretur, gl. si & ibi add. marg. in 4. pro emptore.

Vendens rem alienam si post traditionem successit domino, ac eam alij vendiderit, ac tradiderit: primus emptor potest petere eam a secundo emptore: quia potest etiam venditorem a se petentem repellere per exceptionem in factum, vel doli mali: & si venditor eam possideat, potest eam petere ab eo per Publicianam, & aduersus eum exceptionem, quod non erat res sua, veteri replicatione doli, l. apud Celsum, §. a Titio, de doli mali exceptione.

Vendens rem alienam si ab emptore minus accepit, non dicitur facere furum nummorum, l. si qui vxori, §. 3. si Titius, de furtis.

Vendens alicui rem alij obligatam tenetur crimine stellionatus, gl. 1. in l. qui duobus, 27. de falsis.

Vendens eandem rem duobus in solidum diuersis contractibus, tenetur poena falsi, nisi tamen solus sit in indicib. puniri relegando eum, nec ei bona auferuntur, d. l. qui duobus.

Vendens paruo pretio rem alienam, si sit bonæ fidei possessor, dominus repetet pretium, quod accepit, si autem venditor sit malæ fidei possessor, dominus repetet, quod iustum est pretium, gl. si in l. 3. C. de rei vend.

Vendens rem alienam, deinde emptor habuit eam pro derelicta, & quam postea quis occupavit, & postea vendidit, dominus primo debet continere primum venditorem, §. 1. ibi.

Vendens cohæres rem communem nomine cohæredum, ad pretium conueniri potest ad cohæredibus actione mandati, si mandatum præcessit, vel negotiorum gestorum, si ratam habuerunt venditionem, l. in familiæ, 20. Cod. familiæ eccl.

Vendens cohæres rem communem nomine suo, & pretium possidens, ad pretium conueniri potest ad cohæredibus petitione hereditatis, d. l. in familiæ, & ibi gl. si.

Vendens cohæres rem communem nomine proprio, & habens emptorem obligatum ad pretium, conueniri potest ad pretium petitione hereditatis, gl. pe. ibi.

Vendens hæres res communes ex causa hereditaria, verisimile est, quod alter-

rum confiscatur cohæredem, & agitur ad pretium familiaris circumsæ, si pro parte non poterit commodè expediri, & hoc siue intercedat mandatum, siue non, gl. si ibi.

Vendens cohæres res communes ex causa hereditaria si pro parte potest expediri venditio, conuenitur cohæredibus actione negotiorum gestorum, vel mandati, si præcessit mandatum, nec conueniri potest communi diuidendo: sicut nec familiaris circumsæ, ibid.

Vendens hæres res communes hereditarias vt proprias, vt verisimile est, quod difficiatur se habere cohæredes, & tunc ipse conueniri potest ad cohæredibus pretium petitione hereditatis, ibi.

Vendens hæres res communes hereditarias, vt communes, & difficiatur illum cohæredem esse, conueniri potest ab eo petitione hereditatis ad pretium, ibid.

Vendens hæres res communes hereditarias vt proprias, & confiscatur se habere cohæredem, potest ab eo conueniri actione familiaris circumsæ ad pretium: non verò negotiorum gestorum actione, ibid.

Vendens quis nomine suo, & alterius rem communem ex alia causa, quam hereditaria, si mandatum alterius non præcessit, conueniri potest ab alio ad pretium actione negotiorum gestorum ratam habendo venditionem, ibid.

Vendens quis nomine suo tantum rem communem ex alia causa, quam ex causa hereditaria, a socio conueniri non potest ad pretium, nisi in subsidium, ibid.

Vendens rem communem non præiudicat consorti, quin suam partem possit vendicare, nisi res sit viciata, vel præscripta ab emptore, quo casu contra socium venditorem potest agi ad pretium, l. 1. C. de communione rerum alienatione.

Vendens rem communem mobilem, vel immobilem non præiudicat socio, gl. 1. ibid.

Vendens, vel doans seruum alienum sine voluntate domini non præiudicat domino, & si contractus, furtum facit, l. alienum, §. C. de furtis.

Vendens rem alienam alicui, cuius tamen possessionem habet, & continens se nomine emptoris possidere, eum mittit furtum, l. si heredes, 16. in add. marg. C. eo.

Vendens rem obligatam potest conueniri ab emptore actione ex empto, vt ea res sibi libera tradatur, gl. si in l. 3. C. de legatis.

Vendens scienter seruum alienum contra domini voluntatem, furtum committit, quod rei vitium, priusquam ad dominum eius reueretur possessioni, non permittit viciacionem, licet bona fide possideatur ab emptore, l. sciens seruum, 7. C. pro emptore.

Vendens rem alienam, vt suam, tenetur de euctione, etiam si nihil dicat, gl. 1. in l. 1. C. creditorem euctionem pignoris.

Vendens rem alienam, vt alienam, creditor non tenetur de euctione: sed teneatur ad hoc, vt doceat se creditorem, & tenetur edicere contrariam pignoratitiam, d. gl. 1.

Vendens alienam ancillam subtraham potest conueniri rei venditione: quia dolo desit possidere, & criminaliter potest contra eam proponi actione de plagariis, l. 1. C. ad legem Flauii de plagariis.

Reliqua verbo, vendens, 5. Venditis, 15. 16. 17. Alienum, 3. 5.

Vendens si hereditatem si excipit fundum hereditarium, occasione cuius fundi aliquid consensit esse, tenetur illud præstare emptori, ac si fundum non expressisset, nisi aliud actum sit, si de hereditate vel alio.

Vendens fundum si excipiat lapidinas, talis exceptio referri debet ad eas, quæ apparent, non ad futuras, quæ debuerunt apparere, l. in lege, 77. & ibi gl. si de contrahen. emptione.

Vendens si in venditione excipit manu sara, non videtur excipere, quæ in perperum sara sunt: sed tantum illa, quæ si prius annis fieri solent: alioquin si vire, vel arbores essent in eo fundo, exceptæ viderentur, quod absurdum esset, l. pe. & ibi gl. t. eod.

Vendens fundum si excipiat, si aliquæ servitutes debentur, vel debebantur, quod non vult se teneri, nihilominus tenetur ex empto, si certus, ac ciens eas servitutes deberi quibusdam personis non admonuit emptorem, l. quæro, 40. de actio, empti.

Vendens fundum si excipit arborem, quam postea decidit, pullos, vel pullones natos ex radice illius arboris viuentem prima arbore, vel ea decisa natos super terram super trunculum illius arboris poterit vendicare: secus si ea decisa sub terra, §. gl. si & in tradendo, in l. obligationum feræ, 43. de actio, & obligat.

Vendens fundum si excipit pomum, videtur excipere nuces, ficus, & vias duntaxat duracinas, & purpureas, & quæ eius generis sunt, quas non nisi causa habemus, l. qui fundum, 20. de verb. sign.

Vendens domum deducta superficiei, vel solum deductis arboribus, dicitur contraria velle, gl. omnia, in l. si paterfam. de adopt.

Vendens domum, vel fundum potest pacto referari sibi vsum suum, & ius paciscendi, atque domi inhabitandi, l. si quis binas, 39. de viciu, & ius.

Vendens domum, vel fundum potest pacto referare sibi servitutem personalem: realem autem non potest, cum realis non possit esse, nisi utique habeat prædium, gl. quod persona, ibid.

Vendens domum si habitationem excipit sibi, donec viueret, aut in singulos annos decem, potest emptor præstare decem primo anno, secundo habitationem, & sic de singulis annis alterum præstare, & ita habet potestatem mutandæ voluntatis, l. si sterilis, 22. §. si de actio, empti.

Vendens domum si habitationem excipit sibi, donec viueret, aut in singulos annos decem, non potest emptor vno, eodemque anno partem pecunia soluere, & in reliqua anni parte pati venditorem habitare, gl. præstare, ibidem.

Vendens fundum, in quo sepulchrum habebat, si excipit nominatim sepulchrum, & etiam iter priuatum ad illud excipisse videtur: sed si tacite excipit, videtur excipisse sepulchrum, si iter publicum habeat: secus si iter publicum non habeat, gl. off. nominatim, in l. si mercedem, 55. §. 1. eodem.

Vendens domum si excipit, quod habitantibus liceat habitare, non intelligitur de his,

de his, quib. gratis, vel precario concessit habitationem, nisi nominatim etiam de his exciperet, d. §. si. & ibi gl. si.

Reliqua verbo, Creditor, 35. 6.

14 VENDENS vasa vitiosa siue scienter, siue ignoranter, tenetur indistincte, si infusum ibi vitium, vel oleum corruptum, vel effusum fuerit, gl. item qui. in l. in reb. §. pen. commodati.

Vendens scienter rem vitiosam, vel serum furem, tenetur emptori ad pretium, & ad omne damnum datum a servo, sed si vendidit ignoranter, non tenetur ad damnum, gl. si. in l. si servus. 3. de pign. actione.

Vendens ignoranter pecus morbosum, aut vitiosum, ex empto tenetur prestare tantum, quanto minoris esset empturus, si id ita esse scilicet si scienter retulit pecus morbosum, aut tignum vitiosum, & ita emptorem decepti, tenetur ad omne damnum, quod emptor ex ea emptione suscepit, l. Iulianus, 14. de actio. empti.

Vendens scienter serum furem, vel fugitivum, tenetur quanti emptoris interfuit non decipi, in quo venit etiam si alios sollicitavit, ut fugerent, vel quidam res abstulit, & alia similia, quae interfuit emptoris etiam extra rem, d. l. Iulianus, & ibi gl. abstulit.

Vendens ignoranter serum fugitivum tenetur quanto minoris empturus esset, si emptor eum fugitivum scilicet: sed vendens ignoranter serum furem, nullo modo tenetur, quia fugitivum serum habere non licet, & venditor tenetur quasi eversionis nomine furem autem habere possumus. ibid.

Vendens ignoranter serum suum asserendo esse bonae frugis, & fidi, ut caro pretio venderet, tenetur actione ex empto quanto minoris empturus est, & non ad totale interesse, quia qui ignoravit, non debuit facile, quae ignorabat, asseruere, d. l. Iulianus, verum quod autem, & ibi gl. indicationem.

Inter vendentem scientem serum furem, vel fugitivum, & inter eum, qui venit ignoranter, asserens serum esse bonae frugis, & fidum, hoc interest, quoniam qui scit, praeponere debuit emptorem serum furem essentialis ad omne interesse tenetur: sed qui ignoranter asseruit serum bonae frugis, & fidum esse, non debuit facile esse ad temerariam indicationem, & ideo tenetur redhibitoria, vel quanto minoris empturus esset, & non ad totale interesse, d. l. Iulianus, & ibi gl. praeponere, & gl. indicationem.

Vendens, vel locans vitiosa indistincte, siue scienter, siue ignoranter, tenetur ad totum interesse: sed in aliis rebus distinguitur sciens ab ignorante, l. Iulianus, & ibi gl. quanto, de actio. empti.

Vendens ignoranter rem vitiosam regulariter tenetur quanto minoris empturus fuisset, si id ita esse scilicet fallit in vendente ignorante serum furem, qui in nullo tenetur, quia emptor scire debet, quod si servus, ergo fur, maxime capite fallit etiam in vendente praedium tributarium, qui in nullo tenetur. §. d. gl. quanto minoris.

15 VENDENS scienter vas vitiosum tenetur ad totale interesse, etiam extra rem: sed vendens ignoranter, tenetur ad interesse, vel quanto minoris, gl. excusata, in l. sed addes, 2. §. 1. locati.

Vendens lumen aut dicit abesse aliquid vitium, tenetur etiam dicere alia vitia, aliis tenetur ex empto, & quanto minoris, gl. si. autem, in l. 1. de adilitio edicto.

Vendentes mancipia debent certiores facere emptores, quid morbi, vitiae cuique sitis, quibus fugitivus, vel erro fit, vel noxa solutus non sit, & ea omnia, cum ea mancipia vendunt, palam, & recte debent pronuntiare: sed si vendant ad usum, ea, vel adversus quod dictum, promissumve fuit, cum venderent, quod eius nomine praestare oportet, emptori, omnibusque, ad quos ea res pertinet, datur redhibitoria, ut id mancipium redhibeatur, d. l. §. autem.

Vendens si obsecrat loquitur sciens rei vitium velendo sibi parare securitatem, tenetur redhibitoria, gl. dabimus, ibid.

Vendens rem vitiosam, etiam si quomodo ignoraverit vitium, tenetur ex empto, quanto minoris empturus erat, si scilicet vel redhibitoria, si vitium fuit corporis, §. d. l. §. causa, & ibi gl. ignoraverit, & gl. teneri.

Vendentes iumenta, palam & recte debent dicere, quid in vnoquoque eorum morbi, vel vitij sitis, quae ornamenta, quae vendendi causa fuerunt, veluti sella, frenum, & similia, quae emptoribus tradi debent, nisi fuerint excepta, l. xediles autem, 3. §. & ibi gl. §. cod.

Vendens, vel emens si mensuras publice probatas frumenti, vini, vel cuiuslibet rei corrupterit, aut dolo malo quid fecerit, quanti ea res est in eius duplum condemnatur condicione ex lege, aut actione in factum, & in infusum relegatur, l. pe. & ibi gl. si de falsis.

16 VENDENS fraudulenter rem vitiosam tenetur emptori ad pretium, & ad omne damnum, neque proderit ei exceptio, quod dixit in venditione, se nolle teneri de aliquo vitio, gl. 1. & si in l. 1. C. de adilitis actio.

Vendens ignoranter rem vitiosam, non tenetur emptori de damno, & proderit exceptio ei dicenti in ipso contractu se nolle teneri de aliquo vitio, ibid.

Vendens fraudulenter rem vitiosam, non tenetur ad pretium, neque ad damnum emptori scienti, vel supine ignoranti, gl. 1. ibid.

Vendens scienter fundum centum iugerum, cum tantum esset nonaginta iugerum, etiam si ante traditionem, vel mensurationem alluvione decem iugera accrenerat, tenetur emptori actione ex empto: sed si ignorans vendiderit, l. Iulianus, 14. §. si Titius, de actio. empti.

Vendens fundum sciens certam servitutem debere, si ambigue dixit, itinera, actus, quae sunt, ut ita sint, non tenetur ex stipulatione de eversione, sed quia decepti emptorem actione ex empto tenetur ad interesse, qui libertatis, §. §. sed & si, de eversione.

Vendens fundum si dixit certum modum, & deest aliquid ex mensura dicta, tenetur actione ex empto ad id, quod deest pro rata pretij omnium iugerum, & mensurarum, d. l. qui libertatis, §. si.

Vendens partem futurum ancillae sciens eam non posse parere, ut quia esset maior 50 annis, tenetur emptori ignoranti ad interesse, si sterilis, 22. de actio. empti.

Vendens partem futurum ancillae, etiam ignorans eam non posse parere, tenetur emptori ignoranti ad restitutionem pretij, si asseruavit eam prae-

tem, nisi spem tantum vendidisset, gl. venditor, ibid.

Vendens praedium tributarium scienter, tenetur emptori ignoranti actione ex empto ad interesse: sed si ignoranter vendidit, non tenetur in aliquo, d. l. si sterilis, §. 1. & ibi gl. non tenetur, cod.

Vendens fundum si ita dixit, quod id duntaxat venderetur venditum, quod intra terminos ipse possidet, tenetur nihilominus ex empto ad interesse, si sciens aliquam partem certam esse non possidere, emptorem non certioravit, ne alioquin deciperet emptor, qui si hoc cognovisset, vel empturus non esset, minoris empturus esset, l. quarto, 40. cod.

Vendens praedia alibi sita eo praetextu, quod ignoraverit vires illorum praedium, quia procul erant sita, non rescindit venditionem, l. qui quis, 15. C. de rescind. venditione.

Vendens praedia alibi sita viliori pretio, si re ipsa sit deceptus, non poterit venditionem rescindere: sed si dolo aduersarij, quia tunc rescinditur, gl. d. paulo, ibidem.

Vendens praedia alibi sita ignorans eorum vires, pro eodem habetur, ac si ipse venditor scilicet de his, gl. si. ibid.

Vendens serum si commiserit de his, quae palam apparent, ut si diceret esse speciosum, vel domum bene edificatam, illa non obligant venditorem: sed si diceret esse artificem, vel literatum, vel similia, quae palam non apparent, quod illa obli- gant venditorem, quia ob ea pluries vendidit, l. ea, quae, 43. de contrahen. emptione.

Vendens serum si promiserit eum sanum, cum luminibus effusus esset, non tenetur, cum emptor eum ita esse aperit videtur tenetur tamen ea illa promissione de ceteris partibus promissi certi, ibid.

Vendens serum si promiserit eum videre, quamvis sciat eum non videre, nihilominus propter conventionem tenetur venditor, sicut is, qui sciens cum fugitivum, & stipulatus esset non esse fugitivum, gl. de sanitate, ibid.

Vendens serum cum peculio, in quo dixit esse decem, & si plus esset, quod totum daret, tenetur praestare decem, etiam si minus esset in peculio, quam decem, dummodo dixit se decem praestare velle, l. si venditor, 39. de actio. empti.

Vendens tigna, vel aliam materiam sub pena, ita quod si integra non praestaret intra certum diem, in penam conveniretur, si parte rei vendita tradita decessit, necesse habet res reliquam partem tradidit, ita statutum diem teneat hares ad penam, & ad vias pretij, quod nunc emptor repeti actione ex empto, vel quas emptor praestaret alij, l. Lucius Titius, 48. cum l. seq. cod.

Vendens mancipium sciens dolo malo non pronuntiando vitia corporis tenetur redhibitoria, & etiam actione de dolo quandoque, de adilitio edit. l. 1. §. autem, & ibi gl. dabimus.

Vendens mancipium si re promittit de morbo, & vitio, magis de corporis sanitate, quam de vitio animi videtur re promittere, & ideo servus si fuerit levis, superstitiosus, aut iracundus, vel si alia animi vitia habeat, sanus iudicatur, d. l. 1. §. apud Iulianum.

Vendens serum scienter, si non pronuntiaverit tale vitium animi, quod pronuntiare tenebatur, tenetur actione ex empto civilis ad interesse, & non redhibitoria, §. d. l. 1. §. interdum, & ibi gl. ex empto.

Vendens serum non debet dicere nullam noxam cum commississet: sed debet dicere noxa soluta esse: id est non alii iudicio subiectum non esse, & ideo si noxam commississet, nec permanet, noxa dicitur soluta, l. quid sit, 17. §. quod autem, eodem.

Vendens serum tenetur praedicere emptori eum non posse manumitteri ex constitutionibus, puta Severi, quae prohibent ad libertatem pervenire servus de adulterio cum domina accusatus, vel quod erat venditus a domino sub pena vinculorum, vel quod ab aliqua potestate erat damnatus ad vincula propter facinus, aliis tenetur redhibitoria, ibid.

Vendens serum si affirmaverit aliquid adesse servo, nec adit, vel abesse & adit, veluti furem eum non esse, & sit fur, vel esse artificem, & non sit, aduersus dictum, promissumve facere videtur, quia quod asseruerat, non praestat, & ideo tenetur redhibitoria, l. quid sit, §. si. & ibi gl. si. cod.

Vendens serum si promiserit, vel dixerit eum esse artificem, non tenetur praestare vitique perfectum sed sufficere, quod ad aliquem modum petium praestet: non enim tenetur praestare eum summum scientem, neque indotum in artificiosum, sufficere tamen talem esse, quales vulgo artifices dicuntur, l. sciendum, 19. §. illud, cod.

Vendens serum si non dixit eum fecisse aliquid sibi mortis conc. scilicet causa, tenetur emptori adilitio edicto, l. cum autem, 23. §. excipitur, eod.

Vendens serum si non dixit capitale fraudem admisisse, tenetur emptori adilitio edicto eius nomine, nisi errore, vel casu id admiserit, ibid.

Vendens servos debet pronuntiare in venditione nationem cuiusque, quia plerumque natio servus aut pronocat, aut deterrere emptorem: & ideo inter alios emptoris scire nationem, quod si nolit, §. 1. §. qui mancipia, cod.

contra vendentem serum vinum non datur adilitio actione, propter vitium fugax, quia multo amplius est serum vinum vendere, quam serum pronuntiare in vinculis, si quis: ecce tamen datur contra eum propter cetera vitia, vel morbos, aut delicta, §. si tamen, 48. & ibi gl. ei, qui serum, de adilitio edicto.

Vendens serum vinum videtur pronuntiare eum fugisse: quia ideo eum in vinculis habere, ne fugeret, d. gl. ei, qui.

Vendens serum non tenetur in eius venditione praedicere eum furtum sibi fecisse, nec ex hac causa potest redhiberi, nisi dixisset, vel promississet eum non esse furtum, l. si furtum, 32. cod.

Vendens non simpliciter, sed cum fraude scienter serum fugitivum, vel aliter vitiosum, & si fugitivus abest, tenetur emptori tunc ignoranti ad pretium, & ad omne damnum per eum illatum, l. 1. C. de adilitis actio.

Vendens scienter serum fugitivum tenetur emptori ignoranti ad pretium, & ad damnum, etiam si non auferat, gl. 1. ibid.

Vendens fraudulenter serum fugitivum, tenetur emptori ignoranti ad pretium, & ad omne damnum illatum, nisi pro damno ipso serum pro noxa dimittat, & fecit pretium reddat, gl. 4. ibid.

Vendens serum fugitivum tenetur emptori scienti ad pretium, & damnum, si venditor

- venditor stipulator sit non esse fugitivum, gl. 1. ibidem.
- Vendens serum tenetur emptori rei vendicatione, vel Publiciana, si serum ausu- gerit ad ipsum venditorem, nisi dolo venditoris fugit, qui cum corrupti, tenetur tunc serui corrupti, l. 3. & ibi gl. 3. & gl. si. c. de adilitis libro.
- Vendens serum si auferat ad ipsum venditorem, tenetur ad damnum emptori, qui ager rei vendicatione, si venditor in tradendo sit dominus: sed si non sit dominus, Publiciana, l. d. l. 3. & ibi gl. 1. & si.
- Vendens scienter serum fugitivum seruo meo ignoranti: me autem sciente, non tenetur ex empto, l. sed si seruo, l. 3. de contrahend. empt.
- Vendens scienter serum furem, vel noxium ignorantem, quamvis duplam promiserit nomine euictionis, tenetur emptori ignorantem ex empto, quanti eius interest serum illum furem non fuisse: ex stipulatu tamen pro euictione non potest agi contra venditorem, antequam emptori aliquid ab sit, etiam si condemnatus sit, l. si serum, & ibi gl. si. de actio. empti.
- Reliqua verbo, Redhibitoria, Adio, l. 14. Venditor, 23. 23. 26. vsque 29. Venditor, 7. vsque 10.*
- VENDENS rem suam vt procurator credens esse mandantis, tenetur emptori de euictione, l. serum Titij, 49. mandati.
- Vendens missila non tenetur de euictione de eo, quod missilium nomine caprum est, & euictum, l. nec emptio, §. de contrah. emptione.
- Vendens ancillam, vel fundum si partus ancillae, vel fructus euincatur, non tenetur emptori de euictione ex dupla stipulatione, licet actione ex empto reneatur, gl. si. ibi.
- Vendens quod in alia vinea, si postea illud euincatur, non tenetur de euictione emptori, ibi.
- Vendens vniuersitatem veluti hereditatem, vel serum cum peculio, euicta aliqua re partuati de hereditate, vel de peculio, non tenetur de euictione nomine illius rei, nisi nominatim distinxerit venditione eam rem esse in hereditate, vel peculio, l. serum venditor, §. & ibi gl. 1. de euictio.
- Vendens fundum tenetur euiere de euictione, secundum consuetudinem loci contractus, licet alibi sit fundus, l. si fundus, §. & ibi gl. 1. l. eod.
- Vendens serum si cauit de dupla nomine euictionis, & promisit eum sanum, & non fugitivum esse, emptor non obtineat quod egerit de dupla, seruo euicto potest agere ex illa promissione ad omne id, quod eius interest, vel interuit post stipulationem, l. euicta, l. 6. §. si serum, eod.
- Vendens liberum bona fide locum tenentem post traditionem eum heredem scripserit quasi liberum, liber homo si euictus sit in liberum, est tanquam hares venditoris tenetur emptori de euictione; l. sed & si nulla, l. 19. §. fin. de euictio.
- Vendens serum si promiserit non fugitivum, vel noxius obnoxium, si sit furta fecit ante venditionem Titio, quem emptor instituit heredem, Titius contra venditorem potest agere ex stipulatione dupla nomine euictionis, l. si emptori, 30. eodem.
- Vendens liberum hominem tanquam serum siue scienter, siue ignoranter, tenetur nomine euictionis, l. minor, §. 3. pater, eod.
- Vendens statuliberum, nisi dixerit eum statuliberum esse, euictionis nomine perpetuo obligatur, ibi.
- Vendens serum si dixit esse vsum fructum esse Scij, cum esset Sempronij, Sempronio euicente vsum fructum, tenetur de euictione post mortem Scij, si Scius si vendidit serum detracto usufructu, dicendo esse Titij, cum esset Sempronij, quia tunc Sempronio euicente non tenetur de euictione, d. l. minor, §. si, & ibi gl. Sciam.
- Vendens fundum in specie si dixit esse centum iugerum, & quod plus esset, volebat totum cedere emptori, & ei de euictione teneri: si quid ex his finib. euincatur, pro bonitate eius emptori tenetur de euictione, quamvis residuum centum iugera haberet, l. qui fundum, 4. & ibi gl. 1. eod.
- Vendens Stichum si dixit eum statuliberum esse, sub hac conditione manumissum, si natus ex Asta venerit, cum esset liber conditione, si Titius consul factus fuisset prius natus ex Asta venerit, ac post Titius consul fiat, atque ita Stichus in liberatum euictus sit, de euictione non tenetur venditor: quia dolo male fecerat emptor, cum prius existeret ea conditio, quam euictionis nomine excepit, l. fundum, 46. §. cum tibi Stichum, eod.
- Vendens Stichum si dixit, post annum liberum fore, cum post biennium liberatum acceperat, post biennium in liberatum euincatur, non tenetur venditor de euictione, d. l. fundum, §. si.
- Vendens Stichum si dixit, post annum liberum fore si quinque daret; cum esset daret libera tibi a testatore sub conditione, si decem daret: si si decem datis ad liberatum perueniret, non tenetur venditor de euictione, ibi.
- Vendens hares statuliberum, qui sub conditione dandae pecuniae liber esse iussus sit, si maiorem pecuniam esse in conditione dixerit, quam dare iussus sit, seruum ex empto tenetur ad interesse nomine euictionis, si illa conditio esset talis, vt ad emptorem transiret, quia hereditas dari iussus esset seruis, qui alienam, l. 4. §. si. eod.
- Vendens statuliberum si dixit, quod erat liber esse iussus sub conditione dandae pecuniae, sed non dixit, quod esset iussus dari alij, & non fbi, tenetur emptori de euictione, ibi.
- Vendens tibi rem, quae apud te est, quia pro tradita habetur, euictionis nomine tenetur, l. si rem, 62. eod.
- Vendens, licet pactum fuerit interpositum, quod non tenetur de euictione, nihilominus tenetur euicta tenetur de euictione, quando pactum fuit interpositum in genere, licet ad quocunque euincatur, seruis si in specie, vt si euincatur a tali, vel ab alio, quia vendens non tenetur de euictione, l. qui liberatis, §. in ad. marg. eod.
- Vendens serum si in venditione eius excepit causam liberatis, non tenetur de euictione, siue serum fuerit liber tunc, cum traderetur, siue impleta conditione, quae in testamento proposita fuit, ad liberatum perueniret, quo casu nec tenetur ad pretium, sed si generaliter dixit, se nolle teneri nomine euictionis, qui tunc tenetur ad pretium, d. l. qui liberatis, & ibi gl. 1.
- Vendens si in venditione dixit se statuliberum vendere, hanc speciem liberatis videtur excepisse, quae ex testamento impleta conditione ex praeterito appo-
- fit potest obtingere, quo casu eius nomine non tenetur de euictione, ibi.
- Vendens statuliberum tenetur de euictione eius nomine, si illi parat, & patiens testamentum liberatis data fuit, d. l. qui liberatis, §. qui autem.
- Vendens statuliberum si certam conditionem pronunciauerit, sub qua dicit ei liberatum datam, deteriori conditionem suam fecisse videtur: quia non omnem causam statuta liberatis, sed eam duntaxat, quam pronunciauit, excepisse videtur, ibi.
- Vendens statuliberum si dixit, ei liberatum testamentum datam, si decem daret, tenetur de euictione, si si post annum ad liberatum perueniret, quia hoc modo fuit data liberatis, Stichus post annum liber esto, ibi.
- Vendens statuliberum si dixit, ei liberatum datam, si rationes reddiderit, & traditis rationibus centum dare iussus, si nulla reliqua superint, quae seruis dare debeat, tenetur de euictione eius nomine, quia vendidit liberum hominem tanquam statuliberum, d. l. qui liberatis, §. iuris.
- Vendens in ludo non tenetur de euictione, l. siu, §. 1. quorum retum actio.
- Vendens mihi quasi in aleam fortunae illud, quod erat accepturus, & quod postea accepit, mihi dedit, & sit euictum, non tenetur mihi de euictione, gl. dandum, in d. l. fin.
- Vendens si promittit de iure, & de facto se defendendum, tenetur, etiam si per violentiam emptor expellatur, l. nouissima, in add. marg. iudicatum solui.
- Vendens tripradia, quae tantum erant in hereditate, etiam illis euictis non tenetur de euictione, si tamen nec nomina sunt in hereditate, nec aliquid aliud, nisi praedicta pradia, emptor pretium condicit; nec enim spes emittit, nisi hoc agatur, & tunc decipiens condemnabitur, gl. a. in l. C. de euictio.
- Vendens rem singularem hereditatis de euictione tenetur: sed vendens hereditatem, non tenetur de euictione rei singularis, gl. 1. in l. ex his praedictis, C. eodem.
- Vendens liberam, quem credebat esse serum, si eum in liberatum proclamantem defendat, cohibeo pronuntiatio tenetur emptori ad duplum, si duplum promittit nomine eius, vel quanti interest emptoris, l. si tibi liberam, 2. §. C. eodem.
- Vendens fundum simpliciter ignorans seruitem debere, de euictione non tenetur ad interesse, l. emptori rei, nus, de eo fundo euincatur, cum neque totum fundus, neque pars euicta dicatur ob id: tenetur tamen quanto minoris emptus esset, si sciebat seruitem debere, tenetur ad interesse, l. pen. & ibi gloss. a. ff. de euictio.
- Reliqua verbo, Fideiusso, §. 6. Venditor, 30. vsque 34. Euictio.*
- Vendere in genere, num. 1.
- Vendere quod possit, vel non, num. 2. §. 3.
- Vendere, vel emere non possit quis egi, num. 4.
- Vendere rem alienam, num. 5.
- VENDERE aliud est, & aliud est vendenti consentite, l. aliud est, 21. de regu. iuris.
- Vendere aliud est, & aliud est emere & alius dicitur emptor, & alius venditor, aliud pretium pretium, & aliud max: sed in permutationib. non potest discerni vter sit emptor, sit vter venditor, l. 1. de contrahend. emptione.
- Vendere aliud est, & aliud venditionem veram fingere: quia in priori casu euictione sequitur agitur ad id vindicatum, quod interest, actione ex emptor secundum causa ad pretium cum viciis, & ad omne id, quod interest, agitur; l. si plus, 74. & ibi add. marg. de euictio.
- Vendere, vel locare aliud est, & aliud est promittere de vendendo, vel locando: quia in primo casu est contractus bone fidei in secundo est contractus (stricti iuris, gl. a. in l. in bonae fidei de eo, quod certo loco.
- Vendere non videtur ille, qui consensu etiam emptoris donationis causa, & non exactionis pretium ponit in venditione, quia donare, tunc videtur, & ideo ex empto, & vendi non potest agi, cum in venditione, 36. & ibi gl. si. de contrahend. emptione.
- Vendere videtur ille, qui exacturus in venditione pretium posuit, & postea remisit illud, gl. pe. ibi.
- Vendere, vel emere domum, vel villam particulatim, vel aliquid eorum causa negotiandi, vt sic plus consequeretur, prohibetur esse, nec adificia demoliantur: quod si quis emere, tenetur fisco in duplum eius, quanti emit, & venditio irrita fit, & ideo pretium solum emptor reperit a venditore, l. Senatus, §. 1. eodem.
- Vendere rem certae personae si dominus, aliis non venditur, iusserit seruo, vel alicui libero, & is alij, quam cui iussus erat, vendiderit, non valet venditio: sed si dominus aliis venditurus esset, quia tunc seruis cui liber potest vendere, licet dominus vnum nominasset, l. cum seruo, 63. & ibi gl. 1. eod.
- Vendere hereditatem aliud est, & aliud est vendere quicquid iuris habet in hereditate: quia in primo casu venditio titulum affert, sed in secundo non; nisi de iure venditoris probetur, l. quod si sit, l. 3. in add. marg. de hered. vel actione vend.
- Vendere damnatus vendendo non liberatur: & nisi tradat, conueniri potest, l. si hares, de actio. empti.
- Vendere cui permittitur, non permittitur donare, l. sicut, §. sed si permiserit, quibus modis pignus.
- Vendere solent plerique mancipia, quae nouita non sunt quasi nouita, ad hoc, vt plaris vendant, quo casu datur adilitia actio contra venditorem, l. praecipuum, 37. de adilitio edicto.
- Vendere simpliciter damnatus hares, intelligitur damnatus vendere non gratis, sed iusto pretio: sed si certo pretio damnatus sit vendere, tenetur tanti vendere, quanti damnatus est, l. si fideiusso, §. 2. §. si. de leg. 1.
- Vendere immoderato pretio, & non vendere paria sunt, gl. pen. in l. non dubium, l. 4. §. si. de leg. 3.
- Vendere nolle, & nimis magno pretio velle vendere paria sunt, l. alieno, §. 1. §. si, cui res, & ibi gl. 1. idem est, de fidei commissu, l. libera, gl. 2. & ibi add. marg. in l. liberatis, l. inf. de singulari rebus per fidei comm.
- Vendere serum suum si quis prohibetur ab aliquo, prohibens tenetur et actione iniunctam, l. si quis proprium, 4. de iniur.

Vendi non debet res magni pretij pro paruo debito: inspicit enim debet qualitas, quantitas, & onus rei, & debet, autem, hoc ius, & ibi gl. pe. C. de sacrofan. Vendere si vult emphyteota emponemata: id est meliorationis, præfertur dominus extraneo in venditione huiusmodi, glo. fin. l. pe. C. de contrahend. emptione.

si Vendit quis rem meam me ignorante, & postea sciens ratum, habui per verbum, ut quia vendidit, tunc possum agere actione negotiorum gestorum: sed si ratum habui per adverbium, vel æquipollens, ut quia malè vendidit, vel quia sic vendidit, tunc non possum agere actione negot. gestorum: quod verum est inter præsentis, & animo liberandi, gl. probauero, in l. Pomponius, de nego. gestis.

Reliqua verba, *Disfructus, Emere, 3. Hæres, 134. Liberum, 11. Mandatum, 2. 3. 6. Sali, Alienatio, 1. 2. 3. 4. 14. 15. 16.*

2 VENDERE potest abfens aliquam rem per literas, vel per nuncium, & valet venditio, etiam si antequam literæ, vel nuncius ad emptorem perveniant, reuocauerit venditor, §. gl. fin. l. 1. de contrahend. emptione.

Vendere potest possessor rem: sed non eam obligare: quia in prima specie est obligatio personalis in secunda est obligatio realis, quæ ex natura, & simplici possessione facta ab omni iure reali circumscripta non emanat, gl. 1. in add. marg. in l. rem alienam, 28. eod.

Vendere non potest dominus per se, nec per procuratores, seruos criminosos hoc pacto, ut cum bestis pugnent, l. domini, 42. eod.

Vendi, vel emi sciens liber homo, vel sacer, religiosus, vel publicus locus non potest, l. si in emptione, 34. §. 1. & ibi gl. natura, & gl. gentium, eod.

Vendi inter scientes non potest locus ædificij, in quo Ecclesia terræ motu diruta est: quia non desinit esse sacer, l. ade facta, 73. eod.

Vendere, vel emere potest quis nomina eorum, qui sub conditione, vel in diem debent: quia res est, quæ emi, & vendi potest, l. nomina, de hæredit. vel actione.

Vendi, vel legari potest id, quod non esse debet esse speratur, velut fructus pendentes, parvus ancillarum, seruis pecorum, gl. 1. in l. 1. & quæ de pignori.

Vendi potest seruus ita, ut in perpetuum redhiberi possit, l. quod si nolit, §. si quid ita, de ædilitio edicto.

Vendi potest seruus ita, ut nisi placuerit intra præfixum tempus, redhibeatur: sed si de tempore nihil conuenit, in factum actio datur emptori ad redhibendum intra 60. dies viles, & non ultra, nisi causa cognita, ut quia venditor in mora fuit, aut non fuit præfens, cui redderetur, aut alia iusta causa interuenit, ob quam intra diem præfixam redhibitus non fit, ibid.

Vendi non debet seruus veterator pro nouitio, & si vendatur ignorantem, emptori datur ædilitiæ id redhibitoria, l. præcipiunt, 37. eod.

Vendere potest quis dubium euentum, glo. pen. in l. Nescimus, 2. §. si ad legem Falcidiam.

Vendere potest quis colligatori ius litis, quamuis sit dubium aliquo tempore, gl. pen. & ibi add. marg. ibid.

Vendere potest quis, quæ accutur cultelli, vel ferrum, vel fumentum, vel saltem, non licet alicui: & si vendat pena capitis punitur, l. eodem, 11. de publican. licet.

Vendere, vel alienare rem emphyteoticam inconsulto domino prohibetur emphyteota, aliis incidit in commissum, etiam si ad traditionem non veniat, §. gl. vendideris, in add. marg. in l. 4. §. idem Labeo, de viucapio.

Vendit & potest quis rem duob. etiam in solidum separatim, atque in vtriusque persona contractus firmus persistit secundum consensum: præfertur tamen ille, cui priori tradita fuerit: tamen si primo emptori tradita non sit: iure tamen canonico non licet duobus vendere, quinimo præfertur, & præualeat prima venditio non habita ratione prioris traditionis, si duobus, in add. marg. de diuersis, & temporal. præscrip.

3 Vendere alicui obligatus sub pœna, illo irrequisito, & negligente, emere potest sine metu pœnæ, & vendere, cui vult, l. qui Romæ, 122. §. cohæredes, de verb. oblig.

Vendere possunt aliqui: non tamen donare, ut tutor, curator, præfens, & similes: item filius, & seruus habentes liberam, & e contra quandoque permittitur donationis: sed non venditio, gl. 1. in l. cui ius, 124. de reg. iur.

Vendere, vel alienare qui potest, & alienationi consentire: fallit in quibusdam casibus, in quibus potest quis alienationi consentire: sed non vendere, l. cum quis, 125. & ibi gl. 1. eod.

Vendere nulli conceditur martyres, vel Ecclesiæ, aut reliquias martyrum, & aliorum sanctorum, l. 3. & ibi gl. 3. C. de sacrofan.

Vendere potest quis solam partem communis prædij ad se pertinetem, nec talem venditio in parte sua reuocari potest, l. 1. C. communi diuid.

Vendere liberè potest quis rem suam cui libet, etiam extraneo, nisi lex specialiter quædam personas hoc facere prohibeat, l. pen. C. de contrahend. emptione.

Vendere liberè cuiusque extraneo non potest quis rem suam, quam testator sibi legauit sub conditione, ne alienet extra familiam, vel sub eadem conditione quis dedit sibi eam rem, gl. 1. ibid.

Vendere nullus priuatus potest purpura fucandas, vel in serico, vel in lana, sub pœna capitis, & bonorum confiscatione, quæ purpura blatta, vel exobapta, atque hyacinthina dicitur, l. 1. C. quæ res vendi.

Vendere nullus potest loricas, scuta, arcus, sagittas, spædas, gladios, vel aliterius cuiuscumque generis arma alienigenis: id est hostibus, vel barbaris, etiam sub legationis specie, vel sub quocumque alio colore venientibus. l. si. C. quæ res exportari.

Vendere, & nullus potest telia, vel aliquid ferri vel iam facti, vel adhuc infecti hostibus vel barbaris ibid.

Vendere non potest quis prædium censuale hoc pacto, ut penes se omnia onera tributaria reiciant, nec tale pactum valet, etiam si nondum translata sit scriptura, in qua constituitur per promissum censum pro tali agro: sed apud priorem fundi dominum permaneat fundus, dissimulationibus, ipsi, ut non possidentes pro possid. trib. expartur, §. si. C. sine censu, vel reliquis.

Vendere non potest quis prædium censuale hoc pacto, ut penes se onera tributaria restituant, nec tale pactum valet in præiudicium fisci, quominus possit

for exigatur: restit tamen valerit pactum, ut emptor possidens, postquam soluerit, agat contra venditorem actione emptio, vel præscriptis verbis, & antequam soluat, emptor agere non potest: sed secus in viuis, ubi agit antequam soluat, gl. retinere, ibid.

Vendere non potest quis prædium retinendo colonos ascriptitios, vel agricultores, etiam inuiles, in dicto prædio existentes, l. 2. & ibi gl. fi. C. de agricol. & censit. lib. 1. 1.

Vendere prohibitus non potest postea alienare, nec in feudum dare, gl. de suis, in c. 1. per quos fiat inuestitura.

Vendere suam partem prohibetur sociis extraneo, sociis non consentientibus post acceptum iudicium communi diuidendo: sed in familie circumspecta, etiam post moram controuersiam potest: quia simul est petitioni hæreditatis, gl. 1. in l. 3. C. de communium rerum alienatione.

Reliqua verba, *Psuararius, Prohibitum, 3. 4. Alienatio, 6. 7. 8. 18. 19. 20. 28.*

VENDERE, vel emere regulariter non cogitur quis: fallit quædamque, ut si dominus in seruum nimis leuiter tunc propter eius nimiam leuitatem, & inhumanitatem cogitur vendere, §. fi. & ibi gl. cogatur, & add. marg. Int. de iure personarum, gl. hoc agere, in §. fi. in auth. de hæredit. lib. col. 1. gl. 1. in his qui inuiti, de religiosis, & iump. gl. inhumanum, in l. quatuor, 6. de pignori. actione, gl. inuitum, & ibi gl. 1. C. de contrah. empti. 2. & ibi gl. iube, de his, qui sunt iuri.

Vendere etiam iniustus cogitur, ut iter per suum fundum ad sepulchrum, & ad quod dominus non habebat iter, §. si quis sepulchrum, & ibi gl. compellere, de religiosis.

Vendere regulariter non cogitur quis: fallit in socio seruum communem manumittente, & fauore religionis in eo, qui mortuum in alienum locum inultum: nam pretium loci potest soluere domus, quæ inuito, gl. 1. in l. 1. is, qui inuiti, eodem.

Vendere rem propriam dominus iniustus, vel quilibet alius non cogitur ex conditione comparandi colloca in vendendis, vel emendis voluntatem, l. in venditis, 1. C. de contrah. empti.

Vendere iure antiquo cogebatur quis rem suam proximis, vel consociis, illas rethodie vero iure nouo non solum proximis, & consociis: sed etiam aliis extraneis potest quis liberè vendere, l. pen. C. eod.

Vendere quis cogitur iniustus rem sibi communem, l. 1. & ibi gl. necessitatem, C. de commun. seruo manumisso.

Vendere rem suam cogitur quis pro villitate reipub. l. & ibi gl. transse, C. de debitorib. ciuitat. lib. 10.

Vendere rem suam cogitur quis fauore libertatis: regulariter tamen non cogitur, nisi in quinq. casibus, §. fi. & ibi gl. fi. & ibi add. marg. Int. de donatio.

Vendere cogitur quis rem suam. iusto pretio: quando illa est ad communem hominum vsum, vt carnes, frumentum, & similia, l. 1. & ibi gl. iustitiam, de officio præfati verbi.

Vendere res suas iniustus potest quis cogi per statum, aut per consuetudinem, l. venditor, 14. §. si communia prædiorum.

Vendere nemo cogitur, si pretium, aut mensura ei displiceat: maxime si contra consuetudinem regionis nihil fiat, l. imperatores, 71. de contrahend. emptione.

Vendere, vel emere iniustus quis cogi potest, gl. totum, in l. Iulianus, 14. §. Item Celsus, de actio. empti.

Vendere nemo cogitur res proprias, nisi ex causa, gl. 1. in l. nemo extrus, 8. C. de iudiciis.

Vendere compulsus volens, & volens: sed minori pretio compulsus vterque habet actionem quod metus causa, l. non interest, §. & ibi glo. maiore, C. de his, quæ vi.

Vendere compulsus petit actione quod metus causa rescindi contractum, & rem restituere: sed compulsus vendere minori pretio petit actione quod metus causa suppleri iustum pretium, non rem restituere: quia non fuit coactus in vendendo: sed in pretio vihorij, gl. maiore, ibid.

Vendere si fit quis compulsus, vel etiam minori pretio, emptor tenetur restituere rem: & si fuerit contumax, in quadruplum condemnatur: quod verò iusto pretio decit, suppletur, gl. fi. ibid.

Reliqua verba, *Careffa, Cogere, Fructus, 5.*

VENDERE rem alienam possumus, gl. 2. in l. procurator, qui §. 67. de procuratorib. gloss. causam, in l. pe. C. si mancipium ita fuerit, gloss. 2. in l. 1. C. pro emptore.

Vendere potest quis rem alienam, & tenet contractus in præiudicium venditoris, si vendit alienam immobilem, vel etiam mobilem, quando non fit futurum, imò & quandoque, etiam si fiat futurum in vendendo rem mobilem alienam, l. rem alienam, 28. de contrahend. empti.

Vendi non potest id, quod semper fuit hostium, & nunquam fuit nostrum: scilicet si fuit nostrum: sed nunc est apud hostes: quia tunc propter spem postliminij potest vendi, & valet venditio, gl. 1. & ibi add. marg. in l. de actio. empti.

Vendere rem rem te ignorante, vel iniusta non possunt mater tua, vel maritus, l. 3. C. de rei venditione, gl. pe. in l. nemo, C. de reb. alien.

Vendere nemo potest res ad se non pertinentes, neque obligat sibi, vel non habens potestatem vendendi: officio: & si vendiderit, nihil præiudicat domino, l. nemo, 6. C. de reb. alien.

Vendere potest filius, vel imperator rem, vel partem rei ad se non pertinentem, & domino præiudicat, gl. 1. ibid.

Vendere res alienas sibi obligatas potest non dominus ex pacto, vel ex lege, gl. 2. ibid.

Vendere, vel alienare res alienas possunt habentes potestatem vendendi ex officio priuato, vel publico, ut tutor, curator, exequutor, & actor tributorum principis, vel procurator fisci, gl. 1. pe. ibid.

Vendere, vel alienare res domini poterit procurator, si habet liberum, & speciale mandatum, ibid.

Vendere, vel alienare potest quis res alienas consentiente domino, vel si alienanti

anti dominus succedat, vel emptor sit munus praestitum, valebit venditio, quae alias non valebat, gl. si fundum, & gl. si ibid.

Venditio potest pars rei communis, etiam extraneo, & non socio ante intentatum iudicium communi diuidendo, l. 3. C. de communium rerum alienat.

Reliqua verbo, Alenuum, 4. §. vendens, 10. 11. 12. Venditio, 13. 16. 17.

VENDICARE aliud est, & aliud vendicanti patrocium praestare, l. si possessor, §. de re iudicata, & l. inter officium, §. de rei vendicatione.

Vendicare est ius asserere, & tanquam suum impetere: unde rei vendicatio est impetio ad rem, quam nostram esse vel iure gentium, vel ciuili asserimus, gl. vendicare, & ibi add. marg. in l. 1. §. 1. de rei vendicatione.

Vendicare possumus viam ad sepulchrum per confessoriam, licet sepulchra nostri domini non sint, l. si seruitus vendicetur.

Vendicari non possunt rei vendicatione incorporali: veluti seruitutes: vendicari tamen possunt per confessoriam, & possunt defendi per negatoriam, quae competit domino neganti seruitutem, gl. si in add. marg. ibid.

Vendicare non potest is, qui de euiditione tenetur, l. seruum Titij, 49. & ibi gl. vendicationem mandari.

Vendicare potest quis rem, quam ciuilitur, & naturaliter possidet ratione de- centationis, quae est apud alium, l. si ventri, §. 1. & ibi gl. a depositariis, de priuilegiis, de iudicio.

Vendicare possumus ab alio fundum emphyteoticum, quem quis habet a me in emphyteosim non obtinere iure alienius, l. gl. in rem, in l. 1. §. quod autem, de iurisdictionibus.

Vendicare potest quis quod ex re sua superest, gl. si in tradendo, in l. obligationum l. 1. §. 4. de actio. & obligat.

Vendicare licet non possint res extrinsecas: possunt tamen condici a furib. & a quibusdam aliis possessoribus, veluti praedoniis, & maleficia possessoribus, §. si tamen in l. de rei diuisione.

Vendicans non sufficit dicere se fuisse dominum, etiam si reus hoc confiteatur: debet enim allegare in libello se esse dominum de praesenti, gl. confessus, & ibi add. marg. in l. 1. §. 1. de confessoriis.

Vendicans potest pendente iudicio rei vendicationis intentare interdictum unde vi, cum fundum, §. si de vi, & vi armata.

Vendicans rem ab emptore non tenetur emptori ad pretium: quandoque tamen tenetur ad pretium, gl. si in l. super empti, l. 6. C. de euid.

VENDICATIO iure domini quod possidentem pignus ob turpem causam datur, sicut contra quemlibet, gl. si in l. 2. C. de conditione ob turpem.

Vendicationes in iure multae sunt, quibus annumeratur hereditaria petitio directae, & villis, & rei vendicatio, gl. bonorum, & ibi add. marg. in l. si qui petant, tutor.

Vendicationis nomen quandoque ponitur large, vt continet etiam actionem personalem, gl. iura sua, in l. p. C. mandati.

Vendicationis ius incorporale est, l. si C. de praeter. longi tempo.

Reliqua verbo, Rei vendicare, Rei vendicatio.

Venditio in genere, num. 1. usque 6.

Quod res soluitur, vt res soluitur, alium, & de reptionem, num. 7. usque 10.

Venditio nulla, vel valida rei minoris, pupilli, & infantis, & ciuitatis, num. 11. usque 14.

Venditio vniuersalis, l. hereditatis, aut rei alienae, num. 15.

Venditio sub conditione pura, & super rei accessione, & errore rei venditae, num. 16.

Quod periculum rei venditae, & pactum adiectus in diem, & lege criminis, num. 17.

VENDITIONIS nomen non pertinet ad omnem alienationem, in vnde non continet emphyteosim, nec pignoris dationem, gl. in venditione, in §. quod vero, in authent. de non alienat. col. 1.

Venditionis nomen stricte accipitur, nec extenditur ad donationem, nec ad permutationem, quod est specialissimum, sed regulariter contra, gl. 2. in l. 2. C. de praedis decur. lib. 10.

Venditionis appellatio continetur & permutatio, & emphyteosim, gl. vendi, in l. 1. quod modum, C. de agric. & censibus, lib. 11.

Venditio dicitur esse ex iure gentium: non tamen sequitur ex hoc, quod sit iuris, gl. si in l. consilio, §. si de curatore furiosi.

Venditio est contractus venditionis est magis facti, quam iuris, sed ipsa obligatio venditionis est iuris, §. si & ibi gl. si.

Venditioe dilectetur emptor a venditore: nam aliud est emere, & aliud est vendere, & alius emptor, & alius venditor, ita & aliud pretium, & aliud merx, l. 1. de rerum permut.

Venditio non potest fieri sine pretio in quantitate certa consistente, l. 2. & ibi gl. 2. de contrahen. emptione.

Venditione, vel emptione consensus debet intercedere, l. in venditionibus, 9. eodem.

Venditione quaedam substantia veniunt, cuiusmodi sunt res & pretium, & consensus: quaedam naturalia, qualis est euiditio: quaedam accidentalia, vt seruitutis, cum venderes, §. 9. eod.

Venditionis legem seruati expoliti bona fides contractus, l. venditor, 14. communia praediorum.

Venditio sine pretio esse non potest, l. 1. de rerum permutatione.

Venditione dominium non transferri, nisi pretio soluto: sed in permutatione sic, gl. 1. ibid.

Venditio non fit contractus innoctatus dicitur, quando ego vendidi tibi insulam, vt aliam mihi reficeres, & datur actio praescriptis verbis, l. insulam, de praescript. verbis.

Venditionis verbo omnem contractum lex 12. tab. accipit, gl. non potest, in l. 1. §. cum rem, quae res pignori.

Venditio praesumitur simulata, & fictitia, si emptor paratur venditorem possidere, l. si iur. §. superuacuum, quibus modis pign.

Venditionis appellatio continetur omnis actus, per quem dominium transferretur, etiam ex vicina voluntate, d. l. sicut, §. venditionis, & ibi gloss. generaliter.

Venditionis pars dicitur, quod emptori accedit, l. quod si nolit, §. 1. §. si de adi- licio editio.

Venditio solo consensu contrahitur, & ideo si dicat, volo tibi vendere rem pro 3 decem, & tu dicis, volo a te emere rem pro decem, est contracta venditio, gl. 1. in l. in vendendis, 13. de contrah. empt.

In Venditione debet interuenire pretium, quod verum est quoad venditionem, non quoad numerationem, gl. 1. in l. pretij, §. C. de rescind. vend.

Venditio est alienatio, gl. 1. in l. si C. de pactis inter emptor.

Venditionis verbo omnis alienatio continetur, gl. 1. in l. 2. C. pro emptore.

ex Venditione sola sine traditione dominium non transferretur, l. qui praedium, 13. C. de diffractio pignori.

Venditione rei prohibita regulariter prohibetur etiam donatio, & permutatio fallit in decurione, qui licet non possit vendere: potest tamen donare: item mulier potest donare: non tamen sibi subere, l. 2. & ibi gl. 2. C. de praedis decurion. lib. 10.

In Venditionis instrumento licet non continetur possessionem fuisse traditam: si tamen domino sciente emptor possederit diutius, dominus intelligitur eam tradidisse, gl. si in l. 1. §. si quis 1. §. si de inuestitura inter dominum, & vasa.

In Venditione curiae non venit feudum, vel beneficium, quod antea dedicalit, nisi de eo expresse actum sit in generali venditione, c. 1. de capitano.

Venditio pignoris conuentionalis fit ex pacto, vel ex lege, gl. pignoris, in l. 1. de nego. gelus.

Venditionem rei meae licet non meo nomine factam in subsidium possum habere ratam, vt mihi competat actio negotiorum gestorum ad pretium, gl. 2. in l. si eum seruam, §. cert. petatur.

Venditio potest fieri, etiam nulla res certa sit, gl. quod magis, in l. 1. de pignori. actione.

Venditio si arbitrata Titij fiat, & Titius decesserit, antequam arbitretur, nulla est venditio, nec reuertitur ad arbitrium boni viri: quia à Titij persona non est recedendum, gloss. si in l. si contra, §. 6. pro socio.

Venditio sine nummis non potest esse, l. 1. de contrah. emptione.

Venditio non potest dici, quando ego dixi, venderem rem Titio pro decem, & 3 aliquis audiens afficit ei ea verba, l. si gl. si ibid.

Venditio non potest fieri sine pretio in quantitate certa consistente, l. 2. & ibi gl. 2. eodem.

Venditio omnium rerum, quas quis habere ciuilitur, vel possidere naturaliter, vel perfecti potest, recte potest fieri, l. si in emptione, §. 1. eod.

Venditio omnium rerum, quas natura, vel ius gentium, aut mores ciuitatis commercio excemunt, nulla est, ibid.

Venditio plurium rerum alternatiue fit, erit in potestate venditoris, quae res sit vendenda, & si duae res vendantur alternatiue, vna perempta, altera, quae superest, est in venditione, & ita prioris periculum ad venditorem: post. ius vero ad emptorem pertinet, l. si in emptione, §. si de contrahend. empt.

Venditio plurium rerum si fiat alternatiue, & omnes res pariter decesserint, pretium debebitur venditori: quia vna res fuit periculo emptoris, ibidem.

Venditio non potest esse sine re, quae vendatur, gl. 1. in l. 1. de iudicium, 47. eod.

Venditionem magis impedit error substantialis, quam rei vitium, gloss. nullum, ibidem.

Venditio perfecta in rebus immobilibus non dicitur, antequam mensuretur, l. si in venditione, §. si de periculo & commodo.

In Venditione ad mensuram si minor mensura non inuenitur: sed tantum loci qualitas minor inueniatur, bonitatis fiet estimatio, l. si seruus, §. si & ibi gl. pro numero, de actio. empt.

Venditio fundi potest fieri propter tributa non soluta, l. creditor, §. 4. & ibi glo. emit, eodem.

Venditiones simularae sunt, pro quibus venditor tenetur reprobare de dupla, gl. si in add. marg. in l. si tantum, 48. §. si de iudicio editio.

Venditio fundi alibi positi fieri potest, gl. 1. in l. si fundus, §. de euiditio.

Venditionem rei suae factam ab aliquo videtur dominus approbare, si pretium eius recipiat, l. quidam, 12. de euiditio.

Venditio omnium bonorum facta filio spurio à patre videtur fraudulenta, gl. 4. modum, in l. qui testamentum, 27. de probatio.

Venditio facta causa interueniendi fideicommissum imputatur heredi in eo, quod sibi defunctus debebat, l. p. ad Trebel.

Venditionem simulatam volens cum amico inire, debet prius instrumentum facere, quo id contineatur, nec sequentem venditionem simulatam fuisse, l. 4. §. si ab ignoto, in add. mag. de manumission.

In Venditione debet interuenire bona fides tempore venditionis, & traditionis, l. p. & ibi gl. 1. pro soluto, & l. 2. pro emptore.

Venditio bonorum defuncti non potest fieri, nisi constituta curatore bonis, gl. 1. in l. vnus ex creditoribus, 9. quib. ex causis in possessionem eatur.

In Venditione omnium bonorum praesumitur fraus, & etiam in venditione partis, maxime si portoria alienauit, vel per eam alienationem patrimonium intricauit, gl. tradidit, in add. marg. in l. omnes, 17. §. 1. quae in fraud. credito.

Venditio imaginaria non est pretio, licet minori accedente, l. imaginaria, 16. de reg. iuris.

Venditio facta per gestorem non nocet domino, qui non consensit ante, nec post pretium tamen conuersum in eius vtilitatem dominus tenetur restituere, l. si pretium, 19. C. de procuratoribus.

Venditio rerum vbi facta est iuris necessitate debitori superest ius offerendi, cui oblato pretio restituitur, gl. restituit, in l. 1. C. de dolo malo.

Venditio etiam instrumentis non interuenientibus facta rata manet, & ideo scriptura, quae intercesserat amissa, non vitatur, si aliter probetur, l. cum instrumentis, 10. C. de fide instrum.

Venditio, vt fieret in scriptis, si conuenit inter partes, & instrumentum talis venditionis si fuit amissum, facit est facis factum iuri, vnde non tollitur substantia veritatis, gl. 1. ibid.

Venditio rei si fit facta pacto interposito, quod inde fiat scriptura, quod ante quam fiat scriptura, potest fieri, l. contractus, C. eod.

Venditio dicitur perici statuto pretio impleri vero dicitur per traditionem, gl. perficere, ibid.

- ¶ Venditio nominis etiam ignorante, vel inuito eo, aduersus quem actiones mandantur, contrahi potest, l. 3. C. de heredit. vel actione.
- Venditio actionis fit etiam ignorante debitor, vel inuito eo, cuius nomen venditur, siue pure debeat, siue non gl. ibid.
- Venditione sola dominium rerum possessorum non transfertur, l. qui tibi, 6. C. eodem.
- Venditiones factæ etiam a militibus semper debent manere ratae, si adsint in venditione, quæ adesse oportet, & absint, quæ abesse oportet, l. ratas, 7. & ibi gl. 1. C. de rescind. venditione.
- Venditione facta si placitum pretium non probetur solutum, potest agi, vt solvatur, l. venditor, 11. C. de rescind. venditione.
- Venditione facta si pretium in quantitate debiti per errorem facti sit compensatum, hoc redit recte postulat, ibid.
- Venditio quandoque fit p. oper. publicas penitationes non solutas, gl. 1. in rub. C. si propter publicas penitatio.
- Venditio si fiat ob tributum cessationem sufficit, quod fiat venditio statim, ex quo est cessatum, gl. 1. in l. 1. C. eod.
- Venditionem non attingunt fructus ante venditionem percepti, gl. 1. in l. 2. C. de actio. empti.
- Venditio inter abentes per mediam personam, veluti per nuncium, vel per epistolam potest fieri, l. si. C. si quis alteri, vel sibi.
- in Venditione rerum ob res alienum primò venduntur mobilia, deinde immobilia, l. si. §. vbi autem res alienum, C. de bonis, quæ liberis.
- Venditio non facit servum illum, qui liber, & ingenuus est, nec pretium a servo emptori suo traditum facit eum liberum, l. si ex liberta, 12. C. de libera. caus.
- Venditio facta a colono non præiudicat domino, l. cum nemo, 5. C. de acqui. posses.
- Venditio si fiat a iudice pars obligatur de euictione, & ideo eam agentem repellit exceptio, l. si ob causam, 3. C. de euictio.
- Venditione liberi status non mutatur, l. abducti, 11. C. ad leg. Flavianam de plag. iuris.
- ¶ in Venditione si sit dictum, vel ex certa scientia omisum, quantum debeat venditor præstare, ne dupla promitteretur, vel præstaretur, tunc nihil præter simplicem tenetur præstare nomen euictionis ex natura actionis ex empto, & ad intercessum quinquem vendens simpliciter tenetur perpetuo promittere duplam, l. si in venditione, 60. & ibi gl. 1. de euictionib.
- Venditio ad hoc, vt dicatur non integra, sufficit aliquid fieri, per quod venditor liberetur, gl. si in lab. emptione, de pactis.
- Venditio pignoris ex necessitate facta non liberat debitorem, nisi pecunia: id est, pretio percepto a creditore, l. quæritum, de districtione pignorum.
- Venditionem rei meæ impediens tenetur mihi actione de dolo: & si ipse sit meus pater, vel patronus, tenetur mihi actione in factum, l. rei, quam, & ibi gl. si de dolo malo.
- Venditionem rei impedire filio, vel liberto præsumitur pater, vel patronus propter sententiam successione, gl. si. ibid.
- Venditionem rei impedire dicitur ille, qui eam rem litigiosam facit vnde nec valet, nec potest quis emere, ibid.
- in Venditione quando excipitur, quod sacrum, vel religiosum, vel publicum fuerit, intelligitur exceptum id, quod in usu publico fuerit, non illud, quod in patrimonio filii est, l. pacta conuenta, §. si de pactis.
- in Venditione domus si excepta sit habitatio habitantibus illa omnibus habitantibus, præter venditorem, dari debet, l. si mercedem, §. si de actio. empti.
- in Venditione ferui semper intelligitur peculium esse exceptum, l. 3. de euictio.
- Venditio vt fiat, necesse est vt quis latet tempore primi, & secundi decreti: si enim non latet in primo decreto, non potest fieri missio, ex quo procedit venditio, l. ai prætor, §. si. & ibi gl. non latet, ex quibus causis maiores.
- Venditio bonorum debitoris potest fieri, etiam ante litem contestationem debitorum conuacæ, gl. constat, in l. cum proponas, C. de bonis authorit. iudicis possid.
- in Venditione inspicitur bona fides quoad vscapationem tempore contractus, & traditionis: in aliis autem contractibus solum tempus traditionis inspicitur, gl. Publiciana, in l. cum, qui, 8. §. prætor ait, de Publiciana.
- in Venditione, & emptione ambiguum, & obscurum pactum dictum a venditore contra eum interpretandum est, cum apertis dicere potuit: sed ab emptore dictum contra ipsum emptorem interpretandum est, l. Labco, 21. & ibi gl. 1. de contrah. empt.
- Venditio si fuerit facta hac lege, vt emptor in diebus 30. proximis fundum mensuraret, & intra id tempus domino renunciet, nihil ei proficit renuntiatio: factus si in lege venditionis dictum esset, quod emptor metiretur iotta, 30. dies proximis, & quod renuncietur quandoque: qui tunc etiam post multos annos poterit renunciare, l. qui fundum, 40. eod.
- in Venditione fundi si dixit venditor aquam accessuram, etiam iter ad aquam tanquam accessorium tradere tenetur, d. l. qui fundum, §. 1.
- Venditio rei alienæ quandoque sine contractione potest esse, vt si quis rem alienam apud emptorem constitutam ei vendiderit: & tunc non est furtum, gl. 1. in l. alienum, 6. C. de furtis.
- Reliqua verbo, Contractus, 8. Debitor, 89. Emptio, per tot. Instrumentum, 17. Maritus, 43. usque 50. Pater, 6. 7. 8. Pecunia, 5. 6. Permutare, Permutatio, 1. 2. 3. Pignus, 19. 20. Procentior, 17. 18. 19. Simulatus, Arbitrium, 2. 3. Cessio, 2. 3.
- ¶ V E N D I T I O facta simpliciter per procuratorem potest resolui per pactum ipsius domini sine cessione sibi facta a procuratore, l. si cum emptore, §. si de pactis.
- Venditio si fuerit facta ita, vt si displiceat res, sit inempta, dicitur pura venditio: quod eius resolutio fit sub conditione, quo casu emptor præscribit, & iuratur fructus: sed si fuerit facta venditio ita, vendo nisi tibi displiceat,

vel vendo si tibi placuerit, dicitur conditionalis: & hoc casu emptor non præscribit, l. 3. & ibi gloss. 1. & addit. margin. de contrahend. emptio.

Venditio vbi ex conventionem resolutur, actione ex vendito agitur ad id, quod actum est, l. sed Cellus, §. 1. de contrah. emptio.

Venditio celebrata ab eo, qui alias non erat contracturus, pretio non soluto, vel habita fide reuocatur per rei vendicationem, si pactum non fecerit: sed pretio soluto reuocatur actione ex eo contractu, gl. nouam, in l. pacta, 72. eodem.

Venditione resoluta res vendita in pristinam causam restituitur, l. voluntas, quibus modis pignus.

Venditio si resolutur, & res cum eadem causa ad venditorem redeat, pignus in pristinum statum restauratur, ibid.

Venditione resoluta venditori debent restitui etiam ea, quæ venditori accesserunt: similiter emptori ea, quæ ipse præstiterit, ita quod verque nihil amplius consequatur, quam habebat, si venditio facta non esset, l. cum autem, 2. §. 3. ibi, de adilitio edicto.

Venditio domus, vel alicuius rei facta, ne ad munera ciuilia vocetur, non retractatur per actionem, quod metus causa, l. cum re, 8. C. de his, quæ vi.

Venditio domus facta alicui, vt instrumentum solutionis alterius rei sibi reddatur, non retractatur per actionem quod metus causa, ibid.

Venditio domus si facta sit, ne vocetur ad munera ciuilia, vel vt sibi redderetur instrumentum cautionis, non retractatur, si in ea huiusmodi causa non fuerit expressa, licet in mente ipse venditor retineat, gl. si. ibidem.

Venditio domus si sit facta, & in ea si exprimitur se vendere domum, vt sibi redderetur instrumentum solutionis alterius rei, tunc habet locum conditio ob ruptam causam, quæ conditione repetit, gl. si.

Venditio facta officiali deputato ad iustitiam administrandam rescinditur conditio ex lege, si facta fuit per impressionem metus, siue fuisset facta venditio sibi, siue alteri ab eo supposito, neque pretium ei reddatur, l. si per impressionem, 11. C. eod.

Venditiones, donationes, & transactiones pro potentiam alicuius extorque infirmum debent actione quo metus causa, l. si. C. eod.

Venditio a minore facta cum decreto, & instrumentum firmato non retractatur per restitutionem in integrum: transactio verò iurata prætextu falsi instrumenti rescinditur, gl. 4. in l. si ex falsis, 42. C. de transactio.

Venditio domus si facta per metum ratam non habetur, maxime si pretium restituitur, l. 1. C. de rescind. venditione.

Venditio facta per vim compulsum, quæ cadit in constantem virum, rescinditur, gl. 1. ibid.

Venditio si sit facta per metum, tunc emptio est irritanda per actionem quod metus causa, gl. 3. ibid.

Venditionem per metum factam si quis velit rescindere, poterit adire præiudicem, licet non offerat pretium: necesse tamen habet postea offerre in iure, gl. si. ibid.

Venditio dolo facta rescinditur: sed si bona fide a maiore 25. annorum mutuo consensu perfecta sit, nullo modo rescinditur, l. si dolo, 5. C. de rescind. venditione.

Venditio mutuo consensu facta, altero inuito resolui non potest, gloss. rescind. ibidem.

Venditio inuito venditore rescindi non debet, ex eo quod emptor duplicat am. pretium veli reddere, l. non est, 6. C. eod.

Venditiones factæ a militibus prætextu militiæ rescindi non debent: nam si illis permitteretur rescindere, eueniret, vt si aliquod emerent, eadem lege conueniantur, quam filii tribui postularet, l. ratas, 7. C. eod.

Venditiones si factæ sint a militibus prætextu militiæ non oportet, nec debet dari eis priuilegium, vel rescriptum rescindendi casus: & si concedatur, non valet, gl. si. ibid.

Venditio non irritatur ex eo, quod pro pretio venditæ rei pecora insolentem conscientiam sunt data, l. pretij, 9. C. eod.

Venditio non rescinditur ex eo, quod venditio facta pro centum in instrumentum venditionis sit scriptum, quod emit pro ducenta, l. venditor, 11. C. eodem.

Venditio facta ab aliquo non debet rescindi ex eo, quod socer eius denunciavit, euenti, ne emerit, l. si maior, 13. C. eod.

Venditio non rescinditur ex eo, quod emptor non soluit tributum reipub. prout conuenit: potest tamen venditor agere contra emptorem ad interesse, l. 1. conditione, 14. C. eod.

Venditiones factæ in fraudem reipub. irritantur, & emptor conficius in pretio multatur, l. pe. C. eod.

Venditio facta ob tributorum cessationem reuocari non debet, neque priore domino pretium offerente, neque creditore eius iura hypothecæ prætendente, l. 1. C. si propter publicas penitatio.

Venditio facta ob tributorum cessationem potest reuocari per creditorem potioris emptore, non alias, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Venditio ob tributorum cessationem solemniter ex permissu iudicis bona fide, & iusto pretio facta non retractatur, l. 2. C. eod.

Venditio ob tributum non soluta facta nulla præcedente iudicis autoritate non valet, neque rata habetur, ibid.

Venditio ob cessationem collationum, quæ conferuntur ad vias rescindenda facta, præcedente iudicis autoritate, non retractatur, alias sic, d. l. 2. & ibi gloss. 1.

Venditio cum consensu domini facta non potest ab eo retractari, l. 4. C. pro emptore.

Venditio solo dissensu tollitur, si traditio non sit corroborata, alias non gl. si ad med. l. 1. C. quæ sit longa confus.

in Venditione solent aliqui addicere, quod doli malus absit a venditore: qui etiam si non dicatur abesse debet, l. si cum fundum, 68. de contrah. empt.

in Venditione licet alter decipiarur re ipsa, nihilominus statim venditionis, glo. in 2.

mensa, in l. cum pater, 79. §. fidei tus, de leg. 2.

emptio facta, per dolum non valet, gl. in l. si maior, 7. C. de dolo malo.

emptio facta per dolum est infirma, si sequatur traditio, est infirma per additionem quod metus causa, ibid.

emptions etiam si in alio loco, quam in quo possessiones consistunt sunt, sunt, non idcirco irritae esse creduntur, l. 1. C. de contrahend. emptione.

emptio, etiam viliori pretio facta, valet, nisi inter virum, & vxorem, gl. 3. in l. 3. C. de contrahend. empt.

emptio minori pretio animo donandi facta non irritatur, licet matrimonium inter venditorem, & emptorem postea sequatur, l. si Gaudens, 6. C. eodem.

emptio minori pretio animo donandi facta inter coniuges non valet: quia donatio inter ceteros valet, gl. 1. ibid.

emptio paulo minori pretio facta non potest ob id rescindi, nisi dolum, vel metum interuenierit, l. si voluntate, 8. C. de rescind. vend.

emptio rei non rescinditur eo, quod alter contrahentium sit deceptus intra dimidium iusti pretij fecus si ultra dimidium, glo. 1. in l. res bona, de contrahend. empt.

emptio rei potest rescindi ratione deceptionis dimidie partis iusti pretij, oportet probare tantum in tempore venditionis rem communiter valuisse, vel valere, & non sit tempore venditionis dolum, l. si voluntate, 8. C. de rescind. vend.

emptio facta ultra dimidium iusti pretij praeiuratur ignorantie qualitatibus rei iusti pretij rescindi potest, gl. paulo, in l. quisquis, 15. C. eod.

emptio rei viliori pretio donationis causa rescindi potest fieri inter non prohibitos: sed facta viliori pretio inter virum, & vxorem non valet, si separabilitatis causa id fiat, & principaliter donare intendat alter coniux: secus si principaliter vendere: quia tunc carens irritatur, quatenus fiat donatio, l. si quis donationis, 38. & ibi gl. si add. marg. de contrah. emptio, gl. 1. m. l. si quis conduxerit, 49. locati.

emptio, vel locatio ex necessitate etiam vno nummo fieri potest, & valet: & si vno nummo fiat ex voluntate, tunc si ea res ea mercede, vel pretio illi non sit pretiosior, valet locatio, & venditio, secus si sit pretiosior: res, gl. 3. & ibi add. marg. l. si visus iustus, 67. de iure dotium.

emptio dolo facta rescinditur officio iudicis, vel actione ex vendito, quae datur ad rescindendam rem non tradita, gloss. penultima in l. si dolo, C. de rescind. venditione.

emptio dolo facta rescinditur eatenus, quatenus de facto processit, & decepto datur actio, non dolum, cum venditio in eius praedictum sit nulla ipso iure, ibidem.

emptio non obstante quod sit ipso iure nulla propter dolum emptoris: si tamen deceptus voluerit, poterit stare contr. tibi, ibid.

emptio ne habeatur rata propter dolum, vel metum, debet dolum ex calliditate, atque infideli emptoris argui, vel debet metus, vel error: itus corporis immensitatis detegit, l. si voluntate, 8. C. eod.

emptio facta viliori pretio: hoc est dimidia iusti pretij propter munus publicum vel vigens debitum non rescinditur, non idcirco, 12. C. eod.

emptio facta paulo viliori pretio non rescinditur praeiuratur ignorantie qualitatibus rei iusti pretij, l. quisquis, 15. C. eod.

emptio facta minore sine decreto aut nulla est ipso iure, aut datur restitutio, nisi sit minima deceptio, gl. 1. ibid.

emptio potest rescindi etiam ratione modice iniquitatis, gl. 3. in l. si quos, 16. C. de rescind. vend.

aliquae verba, Rescindendam, Rescissio, Dolum, 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

emptio facta minore causa donationis ipso iure non tenet, gl. ipso iure, in l. in causa, 17. §. item relatum, de minor.

emptio rerum non valet, nisi extent res: sed si vendatur spes, vel dubius euentus, valet venditio, licet nihil sequatur, l. nec emptio, 8. de contrahend. emptio.

emptio dicitur imperfecta, & non valet, quod emptor pretij quantitas, vel ipsemet contrahens in emptoris, vel venditoris arbitrium, & voluntatem conferunt: secus quando res, vel eius qualitas in alterius eorum arbitrium conferunt, l. quod saepe, §. 1. & ibi gl. emptum, eod.

emptio nulla, & imaginaria pro non facta habetur, & ideo nec alienatio ejus rei intelligitur, l. nulla, §. 1. cod.

emptio non valet, si quis fingat vendere, cum non vendat, & ideo nec potest agere, aut valeat, tanquam donatio: quia tunc fieret alienatio ex causa donationis, ibid.

emptio domus non valet, si eam totam emptor & venditor combustam ignoret, quamvis area maneat, & ideo pecunia soluta condici potest, l. domum, 47. eodem.

emptio ferui nostri, qui est apud hostes, valet, & praestatio differtur, donec recedat, l. si de actio, empt.

emptio inter coniuges donationis causa nullius est momenti, si maritus, cum animum vendendi non habet, idcirco venditionem finxit, vel donaret: sed si eum haberet animum vendendi, ex pretio ei restitueret, venditio valet: remissio carens non valet, quatenus vxor locupletior facta est, l. si sponfus, §. circa venditionem, de donatio. inter virum.

emptio inter coniuges facta in dubio non videtur facta donationis causa, glo. commentus, ibid.

emptio inter coniuges ab initio facta minori pretio non valet: secus si ab initio iusto pretio sit facta: sed postea aliquod de pretio remiserit: quia tunc valet venditio: sed remissio non valet, gl. valet, ibid.

emptio inter virum, & vxorem bona fide facta non retractatur, nisi pretio viliori, vel maiori donationis causa fiat, l. quod autem, §. si vxor, eod.

Venditio fundi valet, quando fundus est certus, licet fines a notario omitantur, l. cum pater, 79. de leg. 2.

Venditio rei furtae, vel rei dotalis non valet: sed si vendens successerit domi, 12. no rei furtae, vel rei dotalis, confirmatur venditio, l. cum vir, 42. de viucapion.

Venditio si sit facta alicui Ecclesiae praecedere solutione pretij, nec fuerit tradita ei res, postea si alteri sit facta non praecedente solutione pretij, & tradita sit ea res Ecclesiae praestetur in illa res, in rem, in l. inter drainum, 15. C. de sacrosanctis.

Venditio liberi hominis inter ignorantes valet, gloss. pro infectis, in l. non dubium, §. C. de legibus.

Venditio contractus metu celebratus tenet iure, §. glo. si in l. 3. C. de his, quae vi.

Venditio solennis si processit a minore cum iuramento, excludit beneficium restitutionis, l. 1. & auth. sacramenta, C. si aduersus venditionem.

Venditio bonorum alicuius propter publicum, vel priuatum debitum, vt valeat, debet estimari rei qualitas, & rerum quantitas, ne sub nomine substationis publice venditori fiat fraus, l. si quos, 16. C. de rescind. vend.

Venditio haec non valet, si dicam, vellem pro decem vendere tibi rem ineam, & tu dicis, ego vellem emere: quia ponitur verbum praeteriti imperfecti, quod rem imperfectam significat, gloss. 1. in l. in vendentis, 13. C. de contrahend. empti.

Venditio valet, si dicam, vendo tibi rem, si vis, & tu dicis, ego emo cam, si vis, §. d. glo. 1.

Venditio bonorum alicuius propter debitum aliquod publicum, vt valeat, requiritur, quod diu sit in solutione cessatum, & quod facta sit substatione, & quod tunc plus offerenti, & bona fide ementi, & iusto pretio, & auctoritate iudicis, gl. 3. in l. si quos, 16. C. de rescind. vend.

Venditio quae alias non valebat, per prescriptionem longi temporis completam ab emptore confirmatur, gl. si in l. si fundum, 6. C. de rebus alienis.

Venditioni si consecutus, qui renouare possunt ex fideicommissum, amplius non admittuntur, si renouare velint, l. quod, 1. C. de fideicommissis.

Venditio praedium propter tributa non soluta, vt valeat, quinque requiruntur: scilicet quod debitum sit, & cessatum sit, & quod bona fide res vendatur, & quod iusto pretio, & quod res substatetur, & quod praestis auctoritas interueniat, gl. 4. in l. 1. C. de praescript. 30. vel 40. ann.

Venditio rerum ad curiam pertinentium non debet fieri sine decreto curiae, ita quod ex eis redigatur, debet expendi ad praedium comparationem, quorum redditus omnes seruari debent consensu omnium curialium eiusdem curiae publicis muneribus, l. 2. C. de praediis decurionum, lib. 10.

Venditio sicut non potest fieri priuata actione, quando inhibito facta est propter publicam utilitatem, ita etiam nec potest fieri auctoritate iudicis, secus quando prohibito fit ad utilitatem priuatae, gl. priuata, in l. 2. C. de agricol. & censibus, lib. 1.

Venditio vilis fundi simpliciter sine colonis facta non valet, etiam in fundo, §. gl. manserunt, in l. quoniam admodum, C. de agricol. & censibus, lib. 10.

Venditio nulla est, quando quis vendit aliquod factum, & quando vendendo aliquid, cui inest factum, ipsum etiam factum specialiter vendit: sed si vendit rem totam non expresse factum, quod inerat rei venditae, illud factum venit in consequentiam, l. hanc, 22. in add. marg. & l. in modis, 24. & ibi glo. si de contrah. empt.

Venditio rei sacrae, vel religiosae inter ignorantes valet, vt datur actio: sed stipulatio liberum hominem dari non: quia in venditione non est necessedominium transferri sed in stipulatione sic, gl. factam, in §. idem iuris, Instit. de iust. lib. stipul.

Venditio rei pupillaris facta in casu, quo lex distraxi non prohibet, valet: rescinditur tamen per restitutionem in integrum, si grande damnum pupilli veretur, etiam si collusio non intercesserit, l. pend. minori.

Venditio rei pupillaris, quae seruari non potest, facta valet, nec rescinditur pupillus contra eam pro modico, gl. 1. ibid.

Venditio rei pupillaris facta in casu non prohibito, valet: sed rescinditur per restitutionem etiam pro paruo, vel minimo damno pupilli, si collusio intercessit: secus si non intercessit, d. gl. 1. & gl. si ibid.

Venditio praedij minoris, quod iure pignoris conuentionalis, vel eum decreto ob res alienum obligatum, vel in causa iudicis caprum, ac distractum est, ad S. C. de non alienandis praediis minorum, nisi auctoritate praetoris, non pertinet, l. 1. C. de praediis minorum.

Venditio rerum maioris a creditore iure creditoris facta valet: sed si in venditione fraus sit commissa, restituitur minor, l. 2. C. eod.

Venditio praedij minoris facta a tutore, vel curatore sine decreto non tenet: si tamen idem tutor, vel curator ob euctionis periculum pignora ex rebus propriis emptori obligauit, ipse emptor non prohibetur illa persequi, l. est is, quem, 9. C. eod.

Venditio praedij minoris facta a tutore, vel curatore sine decreto, rescinditur per sententiam, quatenus de facto processit, cum de iure non tenet, gl. 2. ibid.

in Venditione rei debitoris fidei si probetur debitum soluitatem non fuisse seruatum, restituitur res ab emptore cum fructibus, perceptis, & perceptendis, l. 1. C. de fide instr. lib. 10.

in Venditione rerum fiscalium non est necessaria scriptura, gl. habitis, ibi.

in Venditione rei fiscalis si debita solennitas non sit seruata, res vendita retractatur, l. 2. §. eod.

Venditio rei fiscalis, & pretij solutio potest probari sine scriptura, l. 3. C. 1. eodem.

in Venditione rerum fiscalium, vel sibi obligatarum, & in locatione fiscali, & pariter in aliis temporalibus sicut per substationem, tempus 3. dierum statuitur a lege volenti venire ad plus offerendum, §. l. si tempora, & ibi gl. 1. C. eodem.

in Venditione rerum ciuium, vel priuatarum facta per substationem, postea non admittitur quis offerens plus, nisi quando subest priuilegium, vel si tempore venditionis adiceretur tempus per officiales vendentes ad plus offerendum, intra illud quilibet veniens admittitur, d. glo. 1. & ibi add. marg.

in Venditione rerum fiscalium per subhaftationem, qui primò obtulit minus, potest iterum offerre plus, quam secundus: sed fructus medio tempore perceptos perinde ac si alius licitando obtinuisse, teneat sicut restituere, nisi prima venditio, & etiam secunda adiectio esset facta ante perceptionem fructuum, & nisi per colonum fuerant percepti: nam primo casu emptor, & secundò colonus percipiet, & dabit mercedem emptori, gl. fi. ibid.

in Venditione rerum fiscalium per subhaftationem post lapsum primum terminum non potest dari de nouo præconium, & dari noua dilatio ad offerendum plus: intellige si in primo termino aliquis obtulit: secus si nullus obtulisset, gl. pe. ibid.

Venditio facta à sisco solenniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis, l. p. C. cod. cit. & lib.

Venditio à rebus purè, & perfectè, & legitimè facta non debet ab ea reuocari etiam si per alium offeratur maius pretium, nisi vendens ciuitas habeat priuilegium, quod plus offerens intra statuta tempora admittatur contra venditionem à se perfectè factam, l. 1. C. de vendend. reb. ciuit. lib. 1. r.

Venditio à sisco etiam si perfectè fuerit facta, nihilominus plus offerens intra tempora adiectionum admittitur: adiectioni tamen hæc non admittitur, nisi femel, d. l. 1. & ibi gl. fi.

Venditio rerum ciuitatis facta sine legitima solennitate reuocatur cum fructibus venditor teneat de euctione, non ciuitas, gl. fi. in l. fi. C. cod.

Venditio rerum ciuitatis quando debet fieri, omnes curiales, vel maior pars eorum, aut administratores, vel possessores ciuitatis, ad quam prædictæ res pertinent, debent conuenire, & vniuersique propositis sacrosanctis scripturis, non tactis sigillatim sententiam, quam putet vilem patriæ suæ, debet de signare, & vtra decreto præfidis interueniente emptor competentem cautionem possit habere, d. l. fi. ad fi.

Venditio facta contra voluntatem testatoris, & sic contra legem non valet, nec procedit vlucapio, l. 2. & ibi gl. 1. a. C. pro emptore.

Reliqua verbo, Alienatio, 10. 11. 12. 22. 23. 24. Ciuitas, 10. Respublica, Prescriptio, 14. Fictio, 12. 13. 14. Minor, 32. 33. 34.

15 In venditione rei non valet iudicium venditoris ea, quæ specialiter, & per se vendi non poterant, l. in modis, 24. de contrahend. empt.

in Venditione hereditatis veniunt ea, de quibus expressè actum est in dubio tamen venditor venire ea, quæ erant in hereditate tempore venditionis, l. 2. §. 1. de heredi. vel adione.

Venditio hereditatis non liberat heredem à legatis, licet contra emptorem, & eius fideiussores habeat regressum, l. 2. C. de legatis.

Venditio rei immobilis alienæ valet, gloss. fin. in l. rem alienam, & 8. de contrah. emptore.

Venditio rei mobilis alienæ non valet: quia ibi facilius furtum committitur: sed ubi non committitur furtum, rectè potest fieri venditio, etiam rei mobilis alienæ, ibid.

Venditio rei alienæ quamvis valeat, non tamen valet rei alienæ pignoris obligatio: quia in pignore oportet, quod pignoris rem constaret creditoris ius in re: id est obligationem, quandam, quod non potest facere, si res est aliena: sed in venditione non tenetur venditor, nisi quandam possessionem animam tradere, & se pro euctione obligare, & ita est ius in persona: quod potest quis etiam in re aliena facere, gl. 1. ibid.

Venditionem rei meæ etiam factam tuo nomine licet possim rapam habere in subsidium, re perempta, vel præscripta, ut pretium consequarum tamen possum ratam habere venditionem rei mihi debita, venditor, l. 1. in add. marg. de heredi. vel adione.

Venditio rei alienæ non præiudicat domino inuito, vel ignorant, si tamen postea confiteatur venditioni, aduersus emptorem nullam habet actionem: sed aduersus venditorem ad pretium habet actionem negotiorum gestorum, l. 3. C. de rei vendicatione.

Venditio rei alienæ domino non præiudicat inuito, vel ignorant, quantum ad hoc, ut transeat dominium, nec etiam quantum ad obligationem, si emptor se habeat, gl. 1. ibid.

Venditioni factæ ab aliquo si dominus rei venditæ consentiat, & ratum habeat, domino competit statim actio negotiorum gestorum ex rationabilione, gloss. 4. ibid.

Venditio rei alienæ si fit facta, & dominus perdidit dominium talis rei per vlucapionem, vel præscriptionem, vel quia in rerum natura esse desinit, aduersus emptorem nullam habet actionem, d. l. 3. & ibi gl. 5.

Venditio rei alienæ nomine proprio si fit facta, & dominus pretium tantum petitis, talis pretij petitio non præiudicat domino, quoad repetitionem, vel rei vendicationem rei suæ, glo. fi. ibid.

Venditione sola non dicitur contrahere, gl. 1. in l. si seruus, 16. C. de furtis.

Venditionem rei rapta potest dominus ratam habere, & agere ad simplum, vel improbare, & agere vi bonorum raptorum ad quadruplum, l. fi. & ibi gl. 1. C. de vi bonorum raptorum.

Venditio rei alienæ valet: sed non obligatio rei alienæ, nisi obligans sit bonæ fidei possessor, gl. factam & ibi add. marg. in §. idem iuris, Instit. de inutilibus stipulationibus.

Reliqua verbo, Alienum, Alienatio, 14. 15. 16. Venditor, 17. vsque 22. Vendere, 5. Vendens, 10. 11. 12.

16 Venditio facta sub conditionibus directè contrariis habetur pro pura, quoad hoc, ut solutum pretium repeti non possit, gloss. proficiscitur, in l. Iulianus, 60. de condit. indebit.

Venditio conditionalis tunc perficitur, cum impleta fuerit conditio, l. hæc venditio, 7. de contrahend. empt.

Venditio conditionalis dicitur, quando dominus vendidit seruos, si rationes redderent ipsi arbitrio domini, ibid.

Venditionis conditio fit conferatur in alterius ex contrahentibus arbitrium, intelligitur de arbitrio boni viri, & non de vniuerso ex contrahentibus arbitrio: quia tunc nulla esset venditio, ibid.

Venditio ita facta, si volam, vel si voluero, non valet: si fuerit facta per, cum voluero, valet: quia tunc, ex quo constituitur femel me velle: sed si dicatur,

cum volam, tunc non valet venditio, gl. obstrictus, ibid.

Venditio interdum etiam si sit pura: tamen propter iuris conditionem in suspensio est, veluti si seruus, in quo alterius vlucapio, alterius proprietates est, emat aliquid, dum est incertum ex cuius re pretium soluat, pendet, cui fit acquiratur dominum rei emptæ, & idè interim neutri eorum competit redhibitoria, l. bonem, 43. §. fi. de adilitio editio.

in Venditionis, & emptoris contractum quidam veniunt, etiam si non dicantur, veluti ut non vincatur, neque vlucapio: quidam ita demum veniunt, si dicta sint, veluti iter, via, aqueductus, actus: non aliàs, nisi fundo vendito debeantur, quo quæ tacite accedunt, l. in vendendo, 65. & ibi glo. 2. & 3. de contrahend. empt.

in Venditione fundi, vel adium non veniunt seruantes, nisi dicatur quia rura, & castra dicantur, quæ neque adium, neque fundi sunt, & idè non dantur emptori, imò si habeat, reuocantur ab eo, d. l. in vendendo, §. fi. & ibi gl. fi.

in Venditione domus si dictum est, quod accederent fistule, castellum: id est adificium quoddam, ex quo fistula aqua ducitur, accedit venditio, & licet nihil sit dictum de eo, l. fistulas, 7. 8. de contrahend. empt.

in Venditione fundi non veniunt rura, id est quæ crura sunt, vt arena, cieta, & similia: neque castra, vt arbores castra, carbones, & similia: quia si specialiter non sunt vendita, ad exhibendum, vel actione ex vendito potest agi pro illis, l. fundi, 18. §. fi. rura, & ibi gl. pe. de actio. empt.

Venditioni rei quando aliqua accedunt, illa vt integre etiam præstentur, datur actio ex emptio, veluti si dolia fundo accessura dicta fuerint, l. proinde, 23. de adilitio editio.

Venditioni rei, quæ minoris pretij est, non potest accedere homo propter dignitatem hominum: sed potest accedere rei, quæ maioris est pretij, licet sit minoris dignitatis, vel rei paris dignitatis, licet sit minoris pretij, veluti homo homini, in casu peculio est, l. nullus sum, 44. & ibi gl. 1. eod.

Venditioni hominis quidvis accedere licet: nam plerumque plus est in peculio, quam in seruo, & nonnquam vicarius, qui accedit, pluri est, quamuis seruus, qui venditis fuit, d. nullus sum.

Venditio rei si fuerit facta pro auro, non valet venditio æris: sed bene in tanto auro in genere, gl. quod magis, in l. 1. de dign. actione, l. quid tamen, 14. de contrahend. emptio.

Venditionem magis impedit error substantiæ, quam rei vitium, gloss. nullam, in l. domum, 47. eod.

Reliqua verbo, Ornamentum, Casa, Rura, Conditio, per tot. Videri, 35. Vendita, 8. 9.

Venditio rei vinum, flumen, oleum, aut argenti ad mensuram, vel pondus, aut numerum, videtur facta sub conditione, si mensuretur, appendatur, aut numeretur, & ita periculum peremptoris, aut deteriorationis, velut acoris, aut mucoris, ad venditorem pertinet, nisi emptor fuerit in mora mensurandi, l. quod sepe, §. final. & ibi gloss. adnumeratis, & gloss. omne, de contrahend. emptio.

Venditio alternativè si fit facta, veluti venditio Stichum, aut Pamphilum, primus est in periculo venditoris, secundus, vero in periculo emptoris, gl. periculum, in l. nec, §. si de periculo, & commodo.

in Venditione conditionalis pactum factum, vt res periculo emptoris sit, valet, l. si in venditione, §. de periculo, & commodo.

Venditione facta ad mensuram, vel pondus, vel incommodum ante mensuram, si celat ad venditorem, ubi vendit factus, est quod imputetur venditori, vnde admittit ei commodum, gloss. si quidem, in l. Iulianus, §. si Titius, de adilitio. empt.

Venditione facta ad mensuram, quod accreuit ante traditionem, lucro emptoris cedit, gl. non competat, ibid.

Venditio vini ad mensuram si fit facta, & antequam tradatur vinum, imperfecta etiam venditione periculum multi vini pertinet ad venditorem, nisi emptor moram mensuræ faciendæ interposuit, l. 2. & ibi gl. moram, C. de periculo, & commodo.

Venditione facta in scriptis periculum rei venditæ non transeat ad emptorem, nisi pondum esset completum, glo. 1. in §. cum autem, Instit. de emptione, & venditione.

in Venditione conditionalis interitus rei venditæ non pertinet ad emptorem, licet secus si sit facta deterior, ibid.

in Venditione rei facta in genere: puta vendo hominem, periculum interitus non pertinet ad emptorem ante traditionem, ibid.

Venditio sub pacto adiectionis in diem facta per hæc verba, facta, si inempta, vel discedatur ab emptione, si alius attulerit meliorem conditionem, pura est: sed resolutur sub conditione, & interim venditor emptor dominus est, & fructus suscipit, & interim res periculo emptoris perit, l. 2. & ibi gl. conditionalis, & l. 3. de in diem adiectione.

Venditio sub pacto adiectionis in diem facta per hæc verba, vendo tibi, vel tibi empti talis res, nisi alius meliorem conditionem attulerit, pura est, quia verba præsentis temporis posita statim perficiunt emptorem: quia quod est de præterito, vel de præterito, non est in suspensio, quoad esse suum; sed in suspensio quæ quoad eius resolutionem, quæ inducit verbis sequentibus, nisi alius meliorem, & c. d. gl. conditionalis.

Venditio si fuerit facta per verba, quæ suspendunt, vel suspendere possunt emptionem, nec exonerant eius perfectionem, veluti pericula emptio, si non affertur melior conditio, est conditionalis: quia verbum pericula, est extensivum: id est conditionalis, & interim venditor emptor dominus, & emptor nec vlucapit, nec fructus suos facit, d. l. 2. & ibi gl. conditionalis, & gloss. final. & l. 4. eodem.

Venditio sub pacto adiectionis in diem fit ita: vendo tibi fundum pro decem, nisi alius meliorem conditionem attulerit intra mensuram, glo. 1. in l. in diem, de aqua pluuiæ arcent.

Venditionem conditionalem non reddit pactum legis commissoria, vel adiectionis in diem: sed facit eam sub conditione resoluti, l. 2. §. Sabinus, pro emptore.

Venditio rei sub pacto legis commissoria, vel adiectionis in diem perfecta est, & fructus eiusque emptoris, si alius meliorem conditionem non attulerit, vel si emptor,

si emptori intra statutum diem non displicuit, & pro emptore eam vscapere potest. interm. ibid.

Venditione aliud est diem simpliciter solutioni statueri, & aliud pactum legis commissoria ponere, gl. idem, in §. vendit, Inst. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, *Pactum*, 44. 45. 46. *Vinum*, §. *Venditor*, 37. *Emptor*, 31. *Emptum*, 3.

Vendita, 16. 17. 18.

Nullus cogitur, num. i. vsque 8.

Quod pretium, 9. 10.

Quod tractatum, 21. *vsque 14.*

Quod venditorum, 21. 22. *et nullus*, 15. 16.

Quod venditorum iudicium, 17. *vsque 21.*

Quod dolus, & deceptionem, 22. 23.

Quod dissolutionem, & pactum aditionis in diem, & legis commissoria, 24. 25.

Quod redhibitoriam, & qualitates asprimandas, 26. *vsque 29.*

Quod emptionem, 30. *vsque 34.*

Quod si uicium, & acc. si. r. i. a. rei vendita, & libertatem, nu. 35.

Quod pactum, & exceptionem alicuius rei factam in venditione, & errorem in re vendita, 36.

Quod periculum, & custodiam rei vendita, 37.

VENITOR quid præstare debeat, & ex contrario quid emptor notum est, quod si in contrahendo aliquid exceperum fuerit, id seruati debet, l. in emptoribus, de pactis.

Venditor si dicat, consuevit me possidere nomine emptoris, idem est, ac si diceret, confitit me possidere nomine emptoris gl. si. in l. ab emptione, eodem.

Venditor, qui consuevit se nomine emptoris possidere, videtur tradere, & conueniri debet rei venditione, vel rei possideris, & non actione ex vendito, vt t. alibi, ibi.

Venditor emptoris iudicem sequi debet, l. venditor, 49. de iudicis.

Venditor liberatur prestando interesse, quod verum est, nisi sit lara sententia diffinitiva super traditione rei nam tunc perdit beneficium soluendi interesse, gl. quod emmandus, in add. marg. in l. qui restituit, 77. de rei vend.

Venditor si rem venditam conducit ab emptore, ipsa conductio transfert possessionem, quam habet, & etiam dominium, l. iudicium, 76. de rei vend.

Venditor potest esse reus inter emptores in designandis finibus agri venditi, l. pen. si uicium regurgatorum.

Onera Venditori rei mee competit mihi certi condicio generalis ad pretium ex venditione relatum, & etiam negotiorum gestorum actionem si ratum habui, gl. in l. si eum seruum, si eum petat.

Venditor si non tradidit rem venditam emptori, & sic illi, cui debebat: sed eam tradidit bona fide illi, cui credebat posse tradi, si conueniatur, liberatur cedendo actionem, quam habet contra bonæ fidei possessorem, l. cum fundus, §. seruum tuum, vt. idem dicit debeat, eod.

Venditor tradens rem venditam alicui midaro emptoris, liberatur, secus si tradere sine eius mandato, l. si mandauero, 2. §. fugitiuus, mandati.

Venditor si vendit fundum, in quo sepulchrum erat, & maceries, vel paries quidam, qui circuebat sepulchrum, omnia pertinent ad emptorem, nisi venditor nominatim exciperet, l. de sacra, 73. §. si de contrahen. emptio.

Venditor non tenetur nominare conuictos, sed terminos sic, in quibus etiam si erret, non nocet, gl. demonstratione, in l. cum seruus, 63. eod.

Venditor fundi venditi demonstratione facta non tenetur nominare confines, ac circumuicinos, nisi expresse conuenisset, quo casu venditor tenetur etiam seipsum nominare, si alium agrum confinem possideret, d. l. cum seruus, 63. §. final. eodem.

Venditor tenetur dicere malos vicinos fundi, quos vendit, gl. p. ibid.

Venditor fundi licet nomine viciu vicinum fundi, non tenetur hoc alios nominare, nisi in venditione actum esse, vt exprimitur, ibid.

Venditor si vendit rem simpliciter, & reperitur postea, omnem rem esse litigiosam, vel publicam, nulla est emptio, & quod soluerit emptor eo nomine, repetere potest, & etiam potest agere contra venditorem actione ex empto, quatenus eius interest deceptum non fuisse, l. hanc, 22. & ibi gl. si. eod.

Venditor non cogitur fundum venditum emptoris facere: sicut cogitur accipientis facere ille, qui fundum stipulanti proponit dare, l. si ita, 2. §. eodem.

Venditor non obligat quendam pollicitationes, quando res ita in promptu est, vt eam emptor non ignorauerit, vel scire potuerit, l. ea, quæ 43. eod.

Venditor si conueniatur, vt sexaginta doli vendiderit Titio, cum haberet centum in electione venditoris est, quæ sexaginta doli ex illis centum præstare velit, dummodo integra det, l. comprehensum, 60. de contrah. emp.

Venditor si promittit emptori exigere mercedem rei venditæ à conductore, tenetur in exigendo non solum bonam fidem, sed etiam diligentiam præstare: id est non solum vt ab eo dolus malus absisteret etiam vt culpa, l. si cum fundum, 68. eodem.

Venditor tenetur adimplere venditionem, etsi res vendita non sit sua tempore contractus, dummodo postea facta sit sua, gl. aut fieri, ibid.

Venditoris beneficium prodest emptori, nisi si eipsum sit in personam, l. emptori, §. de hereditate, vel actione.

Venditor tenetur omnia iura realia, personalia, ordinata, & extraordinaria, presentia, & futura cedere emptori: quia citra cessionem non transeunt in emptorem, d. l. emptoris, in add. marg.

Venditor fundi si fructus ex eo percipiat, tenetur eos restituere emptori ratione bonæ fidei, quamuis si negligenter vel alienos non teneretur, nisi culpa obici possit, vt qui fructus maturos passus sit corrumpi, l. venditor, 21. & ibi gl. argueretur, eod.

Venditor quando ex re vendita aliud superest apud emptorem, ex vendito habet actionem contra emptorem: sed si esset extrinsecum, vel deperditum sine culpa emptoris, actio euanciscit, l. tenetur, §. i. & ibi gloss. exhereditatio, de act. emp.

Venditor non prodest pactum, quod non teneatur ad aliquid nomine tributum, vt chalcis, aut in iudicis, vel alia causa, in casibus, in quibus ipse fecerat rem venditam debere, & tacuit, l. Iulianus, 14. §. idem Iulianus, de actio.

emp.

Venditor si non obseruet, quod debet, tenetur ex empto ad interesse totale, & de eo deducitur interitus particulare, quod præstitum est, si soluat pecuniam secus si ipsa res tradatur, l. ex empto, §. si eod.

Venditor tenetur promittere emptori habere licere, & possessionem ei tradi, ibidem.

Venditor ante diem traditionis non habet actionem ex vendito ad vfuras pretij sed bene post diem traditionis, l. Iulianus, 14. §. ex vendito, & ibi glo. post diem, eodem.

Venditor tenetur præstare emptorem potiorum in lite possessionis rei venditæ, gl. precaria, in d. l. Iulianus, §. possessionem.

Venditor actione ex vendito consequitur lumpsus factos in re vendita, veluti quod in ædificia destructa erogauit, & quod in ægri ferui curatione ante traditionem impendit, vel in disciplinas, in quas verisimile erat etiam emptorem velle impendi, d. l. Iulianus, §. præterea.

Venditor actione ex vendito consequitur, quod in funus serui defuncti impendit, si sine culpa venditoris fuit, ibid.

Venditori non est magis cauendum de materia cæsa, aut de cæmentis, aut de arena, quàm de cæteris, quæ sunt pretiosiora, l. fundi, 18. §. si ruta, & ibi gloss. pen. eodem.

Venditores si res vendita vi cui restitui non potuit, adempta fuit, non tenetur venditor, nisi ad præstandas actiones ratione rei sibi competentes periculo ipsius emptoris, ita, vt omne luctum, & dispendium emptorem ipsum sequatur, l. si ea res, 32. eod.

Venditori non prodest generalis conuentio, ubi specialiter scit, nec expressit, l. 4. quæro, 40. eodem.

Venditor certificans emptorem de commodis, debet etiam certificare de onere, quod imminet ratione illius commodi, aliis teneatur ad interesse actione ex empto, l. in venditione, 42. eod.

Venditor tenetur emptori ostendere fines fundi venditi, l. Titius, 50. & ibi glo. si. eodem.

Venditor tenetur emptori instrumenta, per quæ iura fundi venditi declarantur ostendere, cum expeditis fuit, non tamen tenetur tradere, ibid.

Venditor non tenetur demonstrare conuictos sed terminos, aut confines, l. d. gl. si.

Venditor, cuius iussa seuus venditus fecit aliquid, & ex eo erus fregit, non tenetur de eo si culpa, aut dolus in eo non imputetur venditori, secus si in culpa, vel dolo sit, l. p. eod.

Venditor librorum consuetudine introductum est, quod teneatur semper cauere, l. de iudicio, gl. 2. in l. illud queritur, 4. de iudicio.

Venditor sicut obligatus est præstare emptori habere licere seruum, quem vendidit ea quoque, quæ per illum seruum acquiri poterunt, tenetur præstare, vt habeat emptor, l. venditor, 8. eod.

Venditor vendicans illud, quod ipse vendidit, exceptione doli summoueri potest, quamuis alio iure dominium quæscit, l. vendicantem, 17. eod.

Venditor duplam promittere debet, non ex omni restit de his reb. quæ pretiosiores sunt, vt si margarita, ornamenta pretiosa, vel velis serica, vel quid aliud non contemptibile venditum sit, l. emptori, 37. eod.

Venditor tenetur cauere de dupla etiam per eactum curialium de seruo vendito non adhibita distinctione sit pretiosior, vel non, & hoc propter hominis dignitatem, d. l. emptori, & ibi gl. de seruo.

Venditoris actiones non transeunt in emptorem, l. in creditor, 38. eo.

Venditor si vendidit fundum, cuius vfusfructus erat Titio, non dicendo cum esse Titij, si emptor postea vendidit alicui detracto vfusfructu, Titio capite minuto, non ad venditorem secundum: sed ad proprietatem debet vfusfructus reduci, est ad secundum emptorem: quia non potuit consilium vfusfructus primo emptori eo tempore, quo venditus fuit sibi fundus: potest tamen ipse primum venditorem de euctione conuenire, l. fundum, 46. eod.

Venditor si plures heredes extiterint, & illis omnibus in solidum denunciatur, sit emptor, et si aliqui eorum de industria non uenerint in iudicium, si tamen vnus eorum liti subsistat in solidum, & vicerit, omnibus prodest, sed si perdit, omnibus nocet, & quali re legitime euicta de euctione emptor agat etiam contra cæteros, l. si rem, 62. & ibi gl. denunciat, eod.

Venditor si mentitur in conditione speciei, tenetur ad duplam: si vero in quantitate, danda est à statulibero, sub qua ei data est, libertas solum agitur actione ex empto ad interesse, l. qui libertatis, §. qui autem, eod.

inter Venditorem, & emptorem si conuenit plus, vel minus restitui actione ex empto euictione sequuta, quam datum est homine pretij, placitum seruandum est, l. si plus, 74. eod.

Venditor mota questione super re emptæ emptori, non potest conueniri ad restituendum pretium, sed ad rem defendendam, ibid.

Venditor non tenetur emptorem facere dominum, scilicet iure actionis ex empto: sed hoc potest contingere ex venditoris contumacia interposito secundo decreto, l. gl. prius, in l. si finita, §. si plures, de damno infecto.

Venditor domus si ante traditionem à possessore domus ruinosa cautionem damni infecti per stipulationem extorxit, domum emptori tradet, actionem quoque natam ex cautione damni infecti cedet emptori ratione damni contingentis post venditionem, siue ante traditionem, siue post, secus vero ratione damni contingentis ante venditionem, quoniam eam non cederet, glo. si. & ibi add. marg. in l. damni, 18. §. emptor, eod.

Venditor si rem venditam precario concesserit emptori, vel penes ipsum emptorem sit, donec totum pretium sibi soluat, non solum pretio potest venditor eandem rem consequi interdicto de precario: sed si soluat pretium, deficit precarium, l. ea, quæ, & ibi gl. si. de precario.

Venditori, cui sine culpa sua fureprea est res, antequam traderetur competit actio furti, cum dominium rei adhuc penes eum sit, teneatur tamen eam cedere emptori, nisi venditor generis, & non speciei fuisset, quo casu non tenetur emptori cedere actionem furti sibi competentem pro re in genere vendita sibi fureprea ante traditionem, l. si vendidero, 82. & ibi add. marg. de furtis.

Venditor si vendidit prædia sua fictitiæ causa emendatorum munerum ciuiliu, ea prædia confiscantur, & venditor soluat sibi pretium, vel ipse

emptor pretium non solum cogitur fisco assignare, l. ordine, §. p. e. & ibi gl. pen. ad municipalem.

Venditor post venditionem remanet dominus, & ideo vendendo rem duobus insolidum, praefertur in obtinendo dominio ille, cui prius tradita res est, illi, qui prius titulum habuit, gl. 3. in l. quoties, §. 5. C. de rei venditione.

Venditor licet non tradiderit instrumenta, seu iura acquisitionis suae emptori, per hoc non impeditur translatio domini, nec potest res sibi auferri, d. l. quoties, & ibi gl. non daturum.

Venditorem fuisse dominum tenetur probare emptor, & etiam emptionem, traditionem, & pretij solutionem, ad hoc v. ei dominium transferatur, gl. 4. in l. cum res, l. 2. C. de probatio.

Venditorem fuisse dominum emptor probabit, si probet venditorem viciu esse, vel specificasse in contractu, vel aliis similibus modis, ibid.

Venditor si vendit per se pignora sibi obligata, dominium eorum transiit in emptorem: scilicet vero si venderet nomina: quia ex emptione nominis dominium rerum obligatarum est accessiones nominis venditi non transferuntur in emptorem, gl. 1. in l. p. C. de hered. vel actione.

Venditor, qui cum non possit vendere rem, si faciat alium vendere, attenditur venditor, qui verè vendidit, non qui simulat, gl. 1. in l. 4. C. plus valere.

Venditor quandoque hodie subiecit pro emptore, glo. retinere, in l. fin. C. sine censu, vel reliquis.

Venditoris mala fides non nocet emptori, cum non habet rem ex lucratiua causa, gl. 1. in l. 3. C. de periculo, & commod.

Venditor reuera cum non deberet, uti procurator venditoris, si soluerit emptori creditori debitum, & venditor credens non solum compensauit illud cum eo, quod ipse sibi debebat, emptor ex venditione non obtinere compensationem poterit agere ad residuum, gl. 3. in l. 2. C. de actio. emp.

Venditor si assent minus tributum debet, cum maius debitum sit, tenetur emptori ignoranti ad interesse, scienti autem non tenetur, si minor, C. eodem.

Venditor si non assuecrauit minus tributum debet, cum maius deberetur, tenetur emptori ignoranti: sed si non assuecrauit simpliciter vendidit, non tenetur emptori etiam ignoranti, gl. 2. ibid.

Venditor iure hereditario succedens dominus rei venditae, si egerit rei vendicationem contra emptorem, potest exceptione doli repelli, l. 3. & ibi gl. 2. C. de reb. alienis.

Venditor succurritur per oblationem, & depositionem, quando emptor nolit recipere oblatum sibi pretium à venditore iuxta conventionem, gl. 1. in l. si à te, C. de pactis inter emp.

Venditoris habes conuentualis silicet coniurare, aut pacisci inter se non debent, vt species diuersorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se statuatur, veniuntur, l. 1. C. de monopolis.

Venditor etiam inuitus tenetur dare fideiussores emptori quandoque, vt quando pater emit rem filii sui, quia tunc quasi imminet cuius in limine contractus, gl. p. in l. 1. C. de bonis matern.

Venditor nolens rem venditam tradere ultra artharum duplium perditionem, non tenetur ad aliquid aliud interesse, §. gl. compellitur, in principio, l. ult. de emptio, & vendit.

Venditor non tenetur rem facere accipientis de cuius tione tamen tenetur, §. gl. tradatur, & ibi add. ibid.

Venditor agit ex vendito, & emptor ex emptio, gl. ex emptio, ibid.

Venditor etiam recepto pretio remanet dominus, quouque non tradat, ibid.

Venditor nominis licet non tenetur praestare debitorem esse soluendo, tenetur tamen causae nomen, & sententiae exceptionem praestare, l. 4. in add. marg. de hered. vel actione, vend.

Venditor nominis non tenetur praestare debitorem esse locupletem, & sic periculo emptoris est: tenetur tamen praestare debitorem cum esse, nihil aliud conuenit, d. l. 4.

Venditor nominis debitoris si in venditione dixit, quod erat debitor certae summae, tenetur emptori in eam summam, sed si incertae summae nomen vendidit, & debitor nihil debeat, tenetur venditor, quanti emptoris interest, l. 5. ibi gl. 1. eod.

Venditor nominis tenetur praestare emptori persequutionem pignoris, & etiam eius, quod post venditionem venditor accepit, l. emptori, §. eod.

Venditor scienter vendens rem alienam, aut alij obligatam, si dixit se nolle teneri de cuius tione, nihilominus tenetur emptori ad estimationem propter dolum adhibitum se in tacendo rem esse alienam, aut alij obligatam, l. tenetur, §. si de actio. emp.

Venditor rem alienam vendens potest promittere mihi habere licere contra omnes ex natura contractus venditionis praecedentis, ex quo de cuius tione tenetur contra quemlibet euincem: si verò sine tali praecedenti contractu mihi possidenti promittit quis habere licere, vel de re sua, vel aliena, si contra omnes, nulla est promissio, gl. praestare, in l. emptorem, §. denique, eod.

Venditor sciens fundum esse alienum, si vendiderit ignoranti, emptor ignorans esse alienam iure Digestorum recte potest viciu per se hodie non potest, l. qui fundum, §. §. procurator, & ibi gl. interpellatur, pro emptore.

Venditor si succedat domino rei dotalis, vel furuius, vitium reale purgatur, l. cum vir, §. 2. de viciu capio.

Venditor si data sibi artha recesserit à venditione, compellitur restituere arthas duplicatas conditione ex lege, vel officio iudicis, item per actionem ex emptio, si venditio fiebat sine scriptis: sed si fiebat in scriptis, nec fit adhuc completum, non agitur actio ex emptio, cum non sit adhuc venditio: sed per conditionem ex lege, vel officio iudicis, §. gl. compellitur, in princip. Inst. de emptione, & venditione, & gl. 1. in l. quod sapé, §. 3. de contrahen. emp.

Venditor maior iurans se non venturum contra venditionem, non poterit agere beneficio legis 2. C. de rescind. vend. etiam si fuerit laesus ultra dimidiam: quia videtur quodam modo agere ad rescissionem, glo. 2. in l. 2. C. de rescind. vend.

Venditor minor iurans simpliciter se non venturum contra venditionem, poterit nihilominus agere beneficio legis 2. C. de rescind. vend. si fuerit laesus ultra dimidiam: quia tunc iuramentum operatur tantum, quod videatur ma-

ior, nisi minor ipse iurasset, etiam occasione minoris pretij, non venire contra venditionem, ibidem.

Venditor si accepta artha peniteat, reddit in duplum, quod accepit arthae nomine, nec tenetur ultra ad interesse, §. gl. 1. in l. quod sapé, §. 3. de contrah. emp.

Reliqua verbo, Emptor, peror, Mala fides, 3. Monopolis, Scientia.

VENDITOR non videtur habere fidem de pretio, quod statim sibi solui putat, l. 3. de pign. actio.

Venditor eo ipso, quod tradit res venditas emptori, videtur fidem de pretio habere, & transferre dominium, nisi traderet, eo quod emptor duxerat se penam paratam habere, vel nisi venditor sit procurator fisci, l. procuratoris, §. pen. & ibi gl. vendicare, de tributaria.

Venditor si non habeat fidem de pretio expressè, vel tacite, dominium rerum venditarum non transfert: si tradiderit, eas vendicare poterit, nisi emptor sit paratus offerre pretium, gl. vendicare, & ibi add. marg. ibid.

Venditor etiam non soluto pretio, si tamen habeat fidem de pretio, transfert dominium rei, gl. 1. in l. liquidum fundum, de in rem verso.

Venditor potest vendicare rem venditam, ac traditam, si pretium ei non sit solutum, vel alia satisfactum, nisi quando vendidit habens fidem de pretio, gl. 1. in l. quod vendidit, §. 2. de contrahen. emp.

Venditor dicitur habere fidem de pretio eo ipso, quod rem tradit emptori, nisi quando emptor tradita fuit res vendita, eo quod dixit se habere pecuniam ad manus, cum non haberet, d. gl. 1. ibid.

Venditor dicitur sequi fidem emptoris, quod diem dedit solutionem, d. gl. 1. ibid.

Venditor si vendidit fructum omnis suae pendens pro decem pondo olei, quod natum esset, ita pretium dicitur constitutum, vt si decem pondo olei nasceretur, decem praestaretur: si tantum quinque, praestaretur quinque, quae nata essent, si debitor, §. 3. §. de contrahen. emp.

Venditor donec sibi soluat pretium, potest retinere rem venditam iure pignoris: sed non ita, vt si possessione cadat hypotheca, possit agere: quia vendita res non prius desinit esse venditoris, quam pretium sibi sit solutum, & emptori tradatur, unde hypothecae locus esse non potest, l. hanc utatur, l. 2. in add. de hered. vel actione.

Venditor tenetur ex empto ad pretium superfluum se restituendum, etiam si ignorauerit minorem fuisse modum esse, l. tenetur, de actio. emp.

Venditor si vendidit aliquid vas argenteum, afferens certam mensuram capae, vel certam pondus habere: si minus pondus, vel mensura esset, tenetur ex empto, d. l. tenetur, §. si vas.

Venditor rem non tradita si agit ad pretium, exceptione repellitur: si post rem traditam emptorem impedit, conuenitur competentibus actionibus, l. qui pendente rem, §. eod.

Venditor pretio non soluto potest retinere rem venditam loco pignoris, gl. actum, ibi, & glo. reueri, in l. eum, qui, §. 4. de eo, de furtis, gl. 1. in l. si pater, C. de actio. emp.

Venditor domo vendita publicata antequam traderetur, tenetur emptori ex empto ad pretium restituendum, non ad id, quod emptoris interit sibi vacuum tradi, gl. 1. fundum, §. 6. locat.

Venditor si promissit cuius fundi eius pretium restituere emptori, vltimas quoque pretij potest euictionem praestare tenetur, & sine interpellatione: quantum emptor post dominij litem inchoatam fructus aduersario restituere, l. euictis, §. 18. & ibi gl. 2. de viciu.

Venditor cuius fundi ad vltimas pretij non tenetur emptori, nisi pactum sit de restituendo emptori pretium cuius fundi, vel nisi post euictionem mora interuenierit, d. gl. 2. ibid.

Venditori propter pretium non solum licitum est rem iterum vendere: scilicet quando executor pignora copia executione vendidit habita fide de pretio, quod ei non licet: scilicet tamen est in friuato rem vendere, qui res potest etiam habita fide de pretio vendere rem propriam, l. ad duo pio, §. 3. sed si emptor, in add. marg. de re iudicata.

Venditor potest vendicare rem venditam, & traditam propter non solutum pretium, quando vendidit credens statim habere pretium, glo. p. in l. 2. C. de rei vend.

Venditor credens se non habiturum vique ad decem dies, si vendiderit, & tradiderit rem, non poterit vendicare propter non solutum pretium, §. ibid.

Venditor si pretium sibi solutum negaret, non ob hoc n. ius recte possidet, qui comparauit, l. empti, §. 9. C. de contrah. emp.

Venditor contra eum, cui agum vendidit, actio ex vendito poterit agere ad pretium non solum: non tamen poterit vendicare rem non traditam, l. 1. C. de actio. emp.

Venditor non poterit rem vendicare, quando fuit habita fides de pretio, vel illud erat solutum, scilicet si non sit habita fides de pretio, neque sit illud satisfactum: quia tunc venditor agit actione ex vendito rei vendicatione contra emptorem, gl. 1. ibid.

Venditor ad recipiendum residuum pretij, actionem vendit. cum aduersario recte poterit intentare, l. 2. C. eod.

Venditor credens se debere emptori aliquid, si illud sit compensatum cum pretio rei venditae, & postea apparuerit se nihil debuisse, non obstante compensatione, ad partem pretij residuum recte poterit agere actione ex vendito, ibidem.

Venditor pretium tantum, & si mora intercessisset probetur, vltimas iudicis officio exigere poterit, l. fructus, §. 13. C. de actio. emp.

Venditor rem venditam quasi pignus potest retinere interim, dum sibi pretium integrum non soluitur, l. Iulianus, §. offerri, de actio. emp.

Reliqua verbo, Locatio, 2. Arbitrium, 2. 3. Cessio, 2. 3.

VENDITOR si per eum ita, quominus fundum venditum emptor possideat, tenetur emptori actione ex empto, non vt ei tradat vacuum possessionem, cum multis modis accidere possit, ne tradere possit: sed vt si quid dolo malo fecerit, vel faciat, dolo malus eius altimetur, gl. aut fieri, in l. 1. cum fundum, §. 6. de contrahen. emp.

Venditor etiam possit rem tradere, non tamen tenetur actione ex empto tradere de bene rei vendicatione, §. gl. 1. ibid.

- Venditor ferri teneatur cauere de tradendo ferum, quom post certum tempus tradi debebat, gl. 1. in l. emptor, 14. C. de actio. emp.
- Venditor ferri debet promittere, & se obligare, quod ferus non sit fugitius, & quod sit sanus, & quod non sit erro, & quod noxa sit solutus, & quod cum trad. d. l. emptor.
- Venditor ferri debet cauere de corporali, & animi vitio ferui, gl. 2. & 3. ibidem.
- Venditor si vendidit ancillam hac lege, ne manumitteretur, & si manumitteretur, stipulatus est poenam, & manus etiam iniectionem referuauit: si postea se manumissit, emptor non patitur poenam, quia ipso iure non valet manumissio, l. si venditor, de feruis exportandis.
- Venditor si vendidit ancillam hac lege, ne prostituatur, & si prostituatur, stipulatus est poenam, postea si sit prostituta, potest petere ab emptore poenam: & si stipulatio penalnis non sit interposita, ex vendito poterit agere ratione affectionis, & verecundiae, ibid.
- Venditor ancillam, quam vendidit, & tradidit emptori, non poterit manumittere: quia venditor non potest dare libertatem ancillae per traditionem factae alienae, l. si ancillam, 6. C. de actio. emp.
- Venditor ancillae antequam tradat eam, est dominus pleno iure, & ideo eam manumittere non prohibetur; emptori tamen, propter fidem ruptam, contra venditorem competit actio ad interese, ibid.
- Venditor ancillae perdit ius abducendi, si consensit prostitutioni, gl. 1. in l. si C. de spectaculis, lib. 11.
- Reliqua verbo, Sotus, 30. q. 97. 101. 102. Ancilla, Vendita, 5. 6.*
- 17 **VENDITOR** hereditatis licet possit agere contra debitores hereditatis intentando directas actiones: si tamen emptor hereditatis fecerit pactum de non petendo, obstat venditori exceptio doli, l. si cum emptori, de pactis.
- Venditor hereditatis si facit pactum de non petendo debitori hereditario, antequam emptor denunciaverit tali debitori, venditionem hereditatis sibi factam, vel antequam emptor denunciaverit tali debitori, venditionem hereditatis sibi factam, vel antequam cum eo sit litem contestatus, vel antequam debitum partem receperit, tale pactum praedictat emptori hereditatis habentis vires actionis, gl. 1. ibid.
- Venditor hereditatis, penes quem remanserunt directae actiones efficaces, licet possit facere pactum de non petendo, antequam emptor denunciaverit debitori, venditionem sibi factam, vel antequam cum eo litem sit contestatus, vel antequam debitum partem receperit, scilicet tamen est in herede potest restitutum hereditatem fideicommissario vniuersali: quia tunc cum penes heredem remanserint directae inefficaces, etiam antequam denunciaretur, vel contestaretur, vel debita pars reciperetur, non potest facere pactum in praedictum fideicommissarii, ibid.
- Venditor hereditatis si facit pactum de non petendo a debitore hereditario, antequam emptor denunciaverit debitori venditionem sibi factam, vel antequam litem contestaretur, vel antequam debitum partem receperit, tale pactum prodest debitori, si debitor ignorabat hereditatem venditam, ibi.
- Venditor hereditatis si facit pactum de non petendo debitori hereditario, antequam fideicommissarius vniuersalis denunciasset debitori hereditatem sibi restitutam, vel antequam cum eo litem contestaretur, vel antequam cum debitori partem receperit, pactum illud prodest debitori, si ignorabat hereditatem restitutam fideicommissario, cui etiam praedictat, ibid.
- Venditor hereditatis non teneatur ad pretium vero heredi, quando aliis illud restituere debet, gl. earum, in l. sed & si, item si rem, 2. de pet. hered.
- Venditor hereditatis si non recinet debitum suum, illud potest repetere, etiam si sit illud debitum naturale, l. si is, qui, 4. de condit. indeb.
- Venditor hereditatis non teneatur facere de euictione, nisi de suo facto, vt de eo, quod ex hereditate consequutus sit, idem reddat, l. 2. & ibi glo. 1. de hereditate, vel actione.
- Venditor hereditatis non teneatur facere cum fideiussoribus de euictione, nisi actum sit teneatur tamen cauere sine fideiussore: saltem de hereditate sed non de singulis rebus hereditatis, d. l. 2. in principio, & ibi gl. 1.
- Venditor hereditatis euicta singulari, & vna re hereditatis non teneatur de euictione eius, nisi sit euicta, quasi non sit heres venditor: quia tunc etiam pro re singulari euicta agitur, et si non fuisset promissum, de euictione, d. gl. 1.
- 18 Venditor hereditatis non teneatur praestare id, quod legatorum nomine praestitit venditor legatariis, vel quod ob res alienum praestitit, dict. l. 2. §. illud tenendum.
- Venditor hereditatis teneatur praestare pretia rerum, quae ante venditionem hereditatis conquisitus est, si est actum, quod erant in bonis tempore mortis, venierint in venditione: alias fecit: vel ideo earum pretia ante venditionem hereditatis veniunt, quia pretia sunt loco rei, §. gl. peruenisse, in d. l. 2. §. peruenisse, & d. §. illud, & ibi gl. sed & rerum.
- Venditor hereditatis teneatur praestare emptori actiones rerum hereditarium, quas habet, licet eas res nondum conquisitus sit, & etiam teneatur praestare possessionem rerum, quas conquisitus est, & debita, quae exegit, & pretia rerum, quas vendidit ante venditionem hereditatis, d. §. peruenisse.
- Venditor hereditatis, vel eius heres teneatur praestare emptori non solum, quod ad ipsum venditoris, sed & quod ad eius heredem de hereditate peruenit, ibi.
- Venditor hereditatis teneatur praestare emptori, non solum quod iam peruenit, sed & quod quocumque peruenit, ibid.
- Venditor hereditatis teneatur emptori de eo, quod dolo malo ipse factum est, quod minus ad ipsum venditorem peruenit, d. l. 2. §. sed & si.
- Venditor hereditatis dicitur dolo malo fecisse, quod minus aliquae res hereditariae ad eum perueniant, quando eas alienauit, vel quando accepto aliquo debitorum hereditatis liberauit, vel egi dolo malo aliquid, ne hereditariis acquireretur, vel ne eam possessionem adipisceretur, quam posset adipisci, ibid.
- Venditor hereditatis teneatur emptori de eo, quod lata, vel leui culpa amisit de hereditate, sed de perdita, vel diminuta re sine dolo malo, vel sine culpa ipsius venditoris, non teneatur, d. §. sed & si, & ibi gl. lata, & gl. sine dolo.
- Venditor hereditatis teneatur acquirere, & recuperare res hereditarias, alias re

netur emptori, gl. possit, ibidem.

- Venditor hereditatis teneatur cedere emptori actiones ex suo facto sibi competentes: sed actiones velles hereditarias etiam sine cessione habet emptor, gl. ipse heres, ibid.
- Venditor hereditatis si vendidit rem hereditariam non emptori hereditatis: sed alij, si condemnatus sit ad duplum promissum, & soluit, non habet actionem contra venditorem hereditatis pro pecunia soluta: quia condemnatus fuit, non quia esset heres: quia vendidisset, nisi emptori hereditatis fuisset traditum pretium illius rei venditori, ibid.
- Venditor hereditatis si in venditione excepit ferum sine peculio, si ferri nomine conuentus de peculio, vel de in rem verso, vel etiam quod iussu, & tributis, vel ex hereditate, aut in hereditate soluit, habet actionem ex vendito contra emptorem, quatenus est in peculio, vel in rem eius versum est: quia res alienum emptoris soluit: sed quod ex maleficio ferui, vel ex iussu ipsius venditoris conuentus soluit, non recuperat ab emptore, l. 2. §. apud, de hereditate, vel actione.
- Venditor hereditatis si excepit ferum cum peculio, quod conuentus de peculio soluit, non reperit ab emptore, si actum fuit, quod superfluum peculij esset penes venditorem: sed si actum fuit, quod esset penes emptorem, repetere ab eo potest: sed si nihil sit actum de eo, quod supererit de peculio, penes quem debet esse: tamen peculij mentio facta sit, si emptor soluit, non peret a venditore actio ex vendito, ibid.
- Venditor hereditatis, quod soluit pro onere, quod debet sequi emptorem, repetit ab eo, sed pro eo, quod debet sequi ipsum venditorem, & non repetit, ibid.
- Venditor hereditatis si excepit actionem, cuius nomine promissum erat de damno infecto a defuncto, vel ab herede, quod soluit nomine damni infecti non repetit: ab emptore, si in venditione dictum fuit, quod ad ipsum venditorem illud pertineret, scilicet si dictum fuit, quod ad emptorem pertineret: sed si nihil dictum fuit, tunc damnum, quod ante venditionem contingit, ad emptorem pertinet: sed damnum, quod post contingit, pertinet ad venditorem, d. l. 2. §. si venditor.
- Venditor hereditatis, quod potest consequi a quolibet extraneo herede primi emptoris, potest hoc & ab eo, propter secundum consequi per actionem ex vendito, d. l. 2. §. si Titius.
- Venditor hereditatis quod vestigialis publici, vel tributorum nomine soluit, potest repetere ab emptore, d. l. 2. §. si quid.
- Venditor hereditatis impensam, quam fecit in funere defuncti, potest repetere ab emptore: quia illa impensa hereditaria est, ibid.
- Venditor hereditatis si ad eundem eam hereditatem amiserit heredes, quae debebatur a praedio hereditario pro proprio praedio, potest agere contra emptorem actione ex vendito, vt feruitur ei restituantur: sed si quis erat praedium sibi feruens, & reuendat, ei non restituantur feruitutes amissae, nisi specialiter imponatur, d. l. 2. §. si & ibi gl. si.
- Venditor hereditatis nomine hereditatis obligatus actione, et si nihil praestiterit, potest agi contra emptorem, vt liberetur, d. §. si.
- Venditor hereditatis exactam pecuniam a debitoribus hereditariis si sine dolo malo, & culpa perdidit, non teneatur emptori, l. 3. eod.
- Venditor si vendat quamdam hereditatem, quod ad eum non pertinet, teneatur emptori ad eius restitutionem: sed si vendidit hereditatem, quae nulla est, vt quia viuit restator, teneatur restituere emptori pretium, & quod in causa rem expendit emptor, & quod emptoris intercessit, quod si nulla hereditas, cum l. 1. eod.
- Venditor ignorans hereditatem ad se non pertinere, si in venditione dixit, quod vendidit, quid iuris in hereditatem habentis nulla sit hereditas, nihil teneatur pro parte emptoris quia videtur acti, quod sicut luerit negotiorum, ita & periculum debeat ad emptorem pertinere: sed si teneatur ita vendidit, teneatur emptori de dolo, l. quod si in venditione, 10. cum duobus, leg. b. §. eod.
- Venditor hereditatis si in venditione non dixit, quod vendebat, quod iuris habebat: si sit hereditas, teneatur emptori praestare heredem: sed si dixit, quod vendebat quidquid iuris habebat in hereditate, ad nihilum tenetur emptori, et si ad eum hereditas non pertinet, l. quod si sit, 13. eod.
- Venditor hereditatis omnes res hereditarias debet tradere emptori, nec intercessit, quanta fuerit hereditas, nisi nominatim de substantia eius sit actum, l. qui filium, 13. cum l. §. eod.
- ad Venditor hereditatis si peruenit quae iam res de hereditate post interpositionem stipulationem de restituendo emptori hereditatis quidquid ad eum de illa hereditate peruenit, & ipse eam vendat alij, stipulatio non committitur bis, quantum ad effectum, scilicet vt rem, & pretium consequi possit: committitur tamen, vt res, vel pretium tantum petatur: sed si deuenit res ad venditorem, & ab eo vendita sit ante stipulationem, pretium tantum in stipulationem venit, l. venditor, 2. l. & ibi gl. 1. 2. & 3. eod.
- Venditor potest res hereditarias pignoris nomine retinere, l. hereditatis, 2. eo.
- Venditor in hereditatis si fecit heredem legatariis, antequam legatum ab emptore hereditatis periret, potest venditor contra emptorem agere ex vendito, vt ei praestet emptor illud legatum, cum ideo minoris hereditas sit vendita, vt teneatur vtrum Titio deberetur illa pecunia, vt creditori ex contractu, an vt legatario, l. pen. eod.
- Venditor hereditatis non teneatur de euictione rerum singularium, gl. 1. in l. 2. C. de pactis.
- Venditor hereditatis conuentus a creditoribus hereditariis si soluat, habet recursum contra emptorem per actionem ex vendito, vt restituat, glo. spontanea, ibidem.
- Venditor hereditatis debet conueniri a creditoribus hereditariis, & legatariis, seu fideicommissariis, & venditor agit contra emptorem actione ex vendito, l. 2. C. de hered. vel actione.
- Venditor hereditatis debet conueniri a creditoribus hereditariis, etiam si emptor se obligauerit solvere, vel satisfacere creditoribus, ibid.
- Venditor hereditatis post venditionem, & traditionem non potest compellere emptorem ad satisfaciendum de sequentiendo creditoribus hereditariis, si emptor

venditoris: ut ibi etiam nec etiam tenetur, licet eidem non debeat, nisi di-
ctum sit debet, p. de euctio.

Venditores in omni potestate debent observare illa, quae & in fanteamento
observare tenentur, l. adiles, §. 8. de iur. iudic. d. de euctio edicto.

Reliqua verba, *Vendens, 12. de iur. iudic. d. de euctio edicto, 1. 4. 1.*

Venditor tenetur de euctio, glof. emptori, in l. si tibi, §. pactum, de
pactis.

Venditor post denunciatorem tenetur de sumptibus litis emptori agenti de
euctio, quos fecerit, dum ab eorum euctio, gl. i. in l. qui ab euctio, de
procuratoribus.

Venditor si promittit emptori de euctio quocunque modo, & qualitercum-
que fuerit euctio, vigo, §. 1. in l. si tibi, §. 1. vel conpromittit tenetur, licet aliis: id
est iudicium sine illa d. iudicatio quocunque modo non tenetur, gl. si in
l. cum pama, de arb. 1.

Venditor ab emptore de auctu, ut cum euctio nomine defendere, tenetur
iudicium apud eandem iudicem, apud quem inter petrorem, & emptori-
um capum est, iudicare, neque auditur dicens se privilegium sui iudicis
habere, nec ad rem reuocari, l. venditor, 49. de iudicis.

Venditor tenetur defendere emptorem coram eodem iudice, coram quo con-
tinetur emptor, pro re emptoria: ubi iudicium capum est, d. l. venditor, &
ibi gl. emptores, §. gl. nolere.

Venditor clericus ab emptore denunciatus, ut cum euctio nomine defendere,
non tenetur, cum actum coram eo iudice, coram quo conuenitur em-
ptor propter fori privilegium, quod ipse allegat, d. gl. emptoris, & ibi add.

Venditor licet pactus sit cum emptore, ut non tenetur de euctio, nihilomi-
nus re eucta ad pretij restitutionem tenetur, ibid.

Venditor si tenetur re eucta, non ita tenetur obligans contraria: quia in
venditione sequitur viciatio, & agi potest, ut fiat duplex promissio, gl. 1. in l.
rem alienam, 23. de euctio, ab empt.

Venditor habere licet si promittit tantum pro re, hactenus suo, non tenetur
de euctio, nec extraneorum tenetur, cum ad pretium reddendum, non ad in-
teresse, & aliud damnum, nisi expresse sit dictum, quod non tenetur ad re-
stitutionem pretij, l. emptor, §. qui autem gl. actio, empt.

Venditor si tenetur re eucta, non tenetur, ad liquidum nomine euctio-
nis, & eucta tenetur nihilominus, saltem ad pretium: sed tamen ad id, quod
emptoris interest, nisi expresse dictum sit, quod non tenetur ad restitu-
tionem pretij, ibid.

Venditor si promittit per quocunque emptori habere licet, tenetur de facto
omnium, & re eucta, gl. praefate, ibid.

Venditor si vendidit ita, ut non tenetur de euctio, nihilominus tenetur de
euctio, quando fuit in dolo, vel quando ipse venditor, vel huius eius con-
tra emptorem egerunt, d. l. emptor §. denique, & §. qui autem.

Venditor semper tenetur de euctio, nisi contrarium pacificetur, gl. ne euctio-
nis, in l. rescriptum, §. si aliena, de districtione pignorum.

Venditor in preciosis rebus debet cauere de duplo nomine euctio: quod si
noluit cauere, condemnatur ad ipsum tantum: scilicet ut caueat, vel ad ipsum
duplum, cuius ex dolo, vel ex euctio sit itum, quae cessavit dolo cauere, &
agitur ad duplum quanti emptor citi res, non quanti res est, nisi contrarium
actum sit, l. 2. & ibi gl. 1. & si de actionibus, & oblig.

Venditor petens pretium repellitur, nisi d. si fideiussorem ob euctio, et gl. o.
2. in l. illud quantum, de euctio.

Venditor ob euctio non licet tenetur cauere: tamen non tenetur cum fideiuf-
sore, nisi quando nominatim est actum, aut quando imminet euctio in limi-
ne contractus, aut quando est confuturum quod cauere cum fideiussore, d.
l. illud quantum, et ibi gl. 1.

Venditor non officit euctio prodeus de plenitudine potestatis imperatoris,
l. Lucius Titius, 1. de euctio.

Venditor eucta totare vendit, vel parte, tenetur ex stipulatione duplex, vel
simplici nomine euctio: ad duplum, vel simplicem rei vendit eucta inspe-
cta bonitate, quae erat tempore venditionis, non cum re euinceretur, l. boni-
tatis, 13. & ibi gl. 1. eod.

Venditor eucta tota re, vel parte tenetur nomine euctio: actione ex empto
ad interesse pro re eucta inspecta bonitate eius tempore euctio: d. gl. 1.

Venditor eucta dimidia parte etiam pro diuiso non tenetur ex stipulatione de
euctio ad dimidiam quantitate pretij, quia forte pars eucta melior, vel
deterior sit, non dimidiam, & ibi gl. 1. eod.

Venditor fundi si stipulatur sit nomine euctio: pro re principali, & rebus, quae
accident, vel accedunt, euctio fundo inspicitur tempus, quod accedit alluio,
et gl. 1. in d. l. bonitatis, & l. sed & si quid, eod.

Venditor improbe rem ad se distraxit euincit, cum debeat potius confirmare
eam, & non distrabere, l. vendicantem, 17. & ibi gl. 1. eod.

Venditor si rem venditam omnia exceptione de euctio ab emptore, vel opo-
posita in rem, nihilominus euincit, ex duplici stipulatione, vel ex empto, potest
conueniri ab emptore, l. sed & si exceptio, 18. eod.

Venditor si rem vendidit nulla stipulatione de euctio interposita, & eam
euincit ab emptore, datur emptori actio ex empto, l. sed & si nulla, 19. eod.

Venditor sua voluntate distraxit tenetur promittere duplum nomine euctio-
nis emptori, nisi aliud conuenisset: vel vendat ex necessitate, tunc nec simplicem
tenetur promittere, l. emptori, 37. & ibi gl. 1. eod.

Venditor nomine euctio: tamen tenetur promittere, & non satisfacere, nisi
ad specialiter actum sit, vel quando in limine contractus imminet euctio, d.
l. emptori, & ibi gl. 1.

Venditor quilibet per pluribus venditoribus tenetur de euctio illius portio-
nis, quam ipse vendidit, l. minor, 39. §. si a me, eod.

Venditor si succedit emptori, liberatur fideiussore euctio: & re ablata ei,
cui emptor legauit, non agitur de euctio, l. si is, qui, 40. eod.

Venditor si promittit emptori simplicem, vel duplum, vel triplum, vel quadruplum
nomine euctio: & ab emptore gredit conueniri ex emptore perpetua actione
in forma ex pacto incontinenti apposto, vel secundum pactum fiat promissio
simplici, vel duplici, l. d. cum, 56. & ibi gl. 1. & 2. eod.

inter Venditorem, & emptorem si conuenit de duplo, vel triplo, aut quadruplo
nomine euctio: certum quod istorum conuenit, seruandum est illud: sed si
simpliciter promittit venditor aut simplicem, aut duplum, vel triplum, aut qua-
druplum, non seruatur, quod elegerit alter: sed quod minimum est, glof. 1.
ibidem.

Venditor promittens duplam non tenetur satisfacere: sed sufficit nudam repro-
missionem prestare, nisi aliud conuenit, d. l. si dictum.

Venditor ubi promittit habere licet emptori, tunc si postea ipse, vel huius eius
ab eo emptore rem peti, statim litis contestatione committitur stipulatio
contra eum venditorem, aut eius heredem agentem: sed ubi tertius rem pe-
tit, nisi re omnino abducta non committitur, l. habere, 37. & ibi gl. legauit,
& ibi add. eod.

Venditor ubi promittit duplam, re eucta, tunc si postea ipse, aut huius eius ab eo
emptore rem peti, non committitur stipulatio, nisi sequatur euctio, ibid.

Venditor loci si in eo ab herede suo voluntate emptoris sepulchus fuerit, actio
de euctio interdicta, quia tunc emptor proprietatem amittit, l. si per im-
prudenciam, 51. §. si quis, eod.

Venditori si plures heredes extiterint, vna de euctio est obligatio, & vnicui-
que in solidum denunciandum est, & omnes in solidum debent defendere, li-
cet pariter praestatio quemlibet liberet, d. l. si rem, 62. & ibi glof. denunciat, i.
eodem.

Venditor tenetur de euctio non solum, quando res euincitur a tertio: sed
etiam si euincatur ab ipso, aut emptore, sibi ex noua causa, vel ex veteri
de nouo in suam notitiam perueniente, l. huiusmodi, 86. §. qui seruum, de
legat. 1.

Venditor si sit absens sine dolo, nec sciat, emptor ubi sit, facit amicus, aut pro-
curator, aut ad domum est denunciandum, ut possit de euctio agere, gl. ad
domum, in l. aut qui aliter, §. 1. quod viat, clam.

Venditor petenti rem venditam ab eo, qui eam euincerat ab emptore, non ob-
stat exceptio rei iudicatae ex persona emptoris, l. si re, hereditatem, §. si de
except. rei iudic.

Venditor simpliciter promittendo sumptus litis emptori, intelligitur, qui si-
ent ratione proprietatis, non tamen sumptus, qui fuerint ratione pretij, l.
venditores, 102. & ibi gl. facta est, de verb. oblig.

Venditor si non dat fideiussorem de euctio, & non liberat rem venditam, ut
promittit, tenetur ad interesse, l. cum stipulatus sum, 113. §. si eod.

Venditores heredes omnes in causa euctio: in solidum sunt conueniendi,
omnesque debent subsistere in solidum, & vno eorum deficiente, omnes de-
ficiente videntur, & ideo omnes coguntur defendere: vniquisque tamen pro
hereditaria portione tenetur solvere, l. cum ex causa, 139. & ibi gl. 1. eodem.

Venditor tenetur tantum ex his causis, quae ex precedente tempore causam euctio-
nis parant, dum tamen emptor ei denunciauerit, l. 1. C. de periculo, &
commodo.

Venditor non tenetur de euctio ex causa, quae sequitur post venditionem, ut
quia seruus liberatus est euctio ex causa, quae sequitur propter praetium, vel quia postea sit
factus fugitiuus, gl. parant, ibid.

Venditor tenetur de euctio ex causa, quae praecessit venditionem de facto, ut
quia animal erat vitiosum de iure, ut quia est alienum, vel alij obligatum ibi.

Venditor tenetur de euctio si ei fuit facta denunciatio, ut causa agende
adefset, nisi venditoris infidus fuerit impedita denunciatio, gl. denunciare,
ibidem.

Venditor legitimè denunciatus vt causa agende adefset, quo casu emptor si
non fuit ex contumacia condemnatus, agitur contra venditorem de euctio-
nem: si emptor absens vt contumax damnatus sit, vel si fuerit praesens: sed
iudicis iniuria damnatus, venditorem non grauatur, gl. pen. ibid.

Venditori iure hereditario succedens dominus rei, si euincerit eam rem ab em-
ptore, poterit emptor agere contra cum ad interesse actione ex vendito vel
actione ex stipulata ad duplam, gl. in l. 3. C. de rebus alienis.

Venditor licet specialiter euctio non promittit tamen ex natura contra-
ctus tenetur de euctio, l. non dubitatur, 6. C. de euctio.

Venditor re eucta, vel ex eius parte, tenetur de euctio, & euincens tenetur ad
vtilitatem rei factam ab emptore habita ratione fructuum, non tamen re-
tineat ad restitutionem pretij, sed venditor tantum tenetur, l. super empti, 16.
C. eodem.

Venditor tenetur praestare satisfactionem non solum pro illa euctio, quae ex
illa tantum causa imminet etiam generaliter, et gl. 2. in l. si post perfe-
ctam, 24. C. eod.

Venditor non tenetur dare fideiussorem pro euctio post contractum vendi-
tionis, nisi conuenierit de dando, vel quando in ipso limine contractus immi-
net euctio, & vult agere ad pretium contra venditorem, d. l. si post pubertate,
& ibi gl. 2.

Venditorem scire quod controuersia mouetur emptori non sufficit, nisi fuerit
ei denunciatum ab ipso emptore, vel ab eo, qui habet mandatum, vel de raro
promittit, l. qui absentem, 7. §. de procuratoribus.

Venditori denunciari non sufficit ita, denantio tibi venditori, quod mihi mo-
uetur his debet petere ab eo, quod veniat ad defendendum, ibid.

Venditor tenetur etiam defendere emptorem in controuersia, quae fit resiten-
do ipsi emptori, gl. 1. ibid.

Venditor vbi cumque dicit se paratum defendere rem venditam, ac si possideret,
debet promittere rei restitutionem sub poena, non interesse, gl. si in l. 3. §. si de
alienatione iudicij.

Venditor se offerente defensionem emptor tutus est exceptione ex persona sua,
l. sed & si, item si rem, 2. de pet. hared.

Venditor potest suscipere iudicium etiam inuito actore, quando vult emptori-
um defendere, et intellige in foro emptoris, et gl. 3. in l. 1. C. ubi in rem actio.

Venditor debet defendere emptorem in foro emptoris, quod potest ex propria
persona declarare forum, d. l. 1.

Venditor non tenetur defendere emptorem a violentia, quae sibi infertur de fac-
to, l. si C. de actio, empt.

Reliqua verba, *Denunciatio, Emens, 12. Euctio, Vendens, 19. 10. Vendita, 8. 9.*

QQQ 1

VENDITOR

VEN

INDEX.

VEN

habet causam, est potior, nisi non domines ius distrahant si haberet à domino, ut si debitor viii. creditor alteri distrahent, d. gl. petentis, l. si ca res, 3. §. si. & ibi gl. pen. de actio. empt.

condita res corporalis si non tradatur, vel pro tradita non habeatur, contra venditorem potest agi in id, quod interest, id est quanti rem habere emptoris interest, quod interesse potest excedere pretium commune, & conuentum, l. 5. de actio. empt.

conditae precepta contra venditorem in subdium non solum succurrunt vero domino habenti rem dominium, sed etiam habenti impropium dominium, & iure singulari, prout est in legatario, l. si cum seruum, si erum per.

condita si sit sub conditione res, quae venditori pure debeatur, non est venditio antequam conditio existat: quia deficiente conditione nulla est: sed si venditio sit pure res, quae sub conditione debeat, statim valet venditio, & statim potest agi ex emptio contra venditorem, ut acceptum debitori suo faciat, l. multum, d. de heredit. vel actione.

condita res pignoratitia confensio creditoris à debitore si postea ex noua causa ad debitorem reuertatur, illa res non reuertitur in pristinam obligationem, l. si cur, §. superuacuum, quib. mod. pignus.

condita reuel legata non videtur omnia iura cessia, nisi expresse cedatur, & cautela est, quod in instrumento ponitur, quod cessia omnes actiones, & iura, &c. & tunc emptor potest denunciare ipsi auctori, gl. nisi cessia, & ibi add. marg. in l. res, 19. de euitio.

condita res, ac tradita in totum donationis causa, non pro emptore sed pro donato vacuatur, nisi pro parte sit venditio, l. si. & ibi gl. si. pro donato.

condita res in solidum cuiuslibet videtur, quando eadem res duobus diuersis temporibus venditur, l. quorties, 1. & ibi gl. 1. C. de rei vindicatione.

condita res communis ex causa societatis ab uno ex sociis voluntate sociorum non vindicatur, sed agit pro socio, si sociis iniunctis sit venditio, non praedat talis venditio illis, gl. si in l. in familia, 2. C. familiae ercisc.

condita res ab alio praecedente mandato domini, si illa euita est, competit emptori contra dominum actio vtilis ex emptio, ad exemplum infortioris, gl. 3. in l. in debitorum, C. de condit. indeb.

condita res ab alio citra mandatum domini euita re, vel ob praecedens vitium satisfactis emptori, non indubium praedicti quod ob talem satisfactionem ratum contra eum habere censetur, & ostendit se debitum solum, d. l. in debitorum, 9.

condita res communis à socio si fuerit ab emptore praescripta, potest socius pro portione sua locum venditorem conuenire ad pretium actione negotiorum gestorum in subdium, vel familie erciscundae, gl. si in l. 1. C. communium rerum alienar.

condita res teneri potest à venditore loco pignoris interim dum soli fibi soluitur pretium, vel habita sit fides de pretio: quod intelligi improprie: nam dominium, & pignus non concurrunt proprie, gl. res, 1. §. venditae, Inst. de rerum diuisione.

conditum praedium ob tributa non redit in bonis domini, nisi soluerit tributum, gl. admihi, in l. 1. C. si aduersus libertatem.

conditum intelligitur illud tantum, de quo actum fuit inter contrahentes, & non id, de quo non fuit cogitatum, gl. in cap. 1. de capitano.

condita curia, & beneficium, vel feudum ad curiam spectans videtur vendi, gl. 1. ibidem.

conditio vino in mensura potest venditor denunciare emptori, vt gullet, & accipiat, aliis potest effundere prius mensuratum illud, vel possit ab eo adde, in antea potest pensionem valis, si in venditione appositum fuit tempus ad mensurandum, aliis debet constare, donec vasa erunt ibi necessaria, & hoc est speciale in vino: scetus tamen, est in aliis rebus, quae propter hoc non possunt effundi, gl. 1. & ibi additio, in §. cum autem, Inst. de emptione, & venditione.

conditio fundo ad mensuram, si plus fuerit inueniunt, quam fuit dictum, pro toto debetur pretium, l. qui fundum, 40. §. qui agrum, de contrahen. emptione.

conditio edificij censetur vendita rota, per quam trahitur aqua: quia edificij est, sicut fructus, d. l. qui fundum, §. si.

conditio fundi si sit non solenniter à publicano ob vestigal debitum republicae, & postea dominus prosequatur se paratum esse totum pretium solvere, cum minoris venditus esset, iudex si iussit rescindi venditionem, eumque restitui domino, illi fundus non dicitur esse in bonis debentis vestigal, priusquam emptori pretium restituerit, vel si pretium ab emptore non sit solum, antequam vestigal de vero satisfaciatur, pen. de rescindenda venditione.

conditio fundus si sit in specie pro decem, & afferatur agrum esse trium iugerum, pro vnoquoque praesumuntur dari quatuor, si deest vnum iugerum, repetitur portio pretij, quae pro singulis iugeribus data esse credebatur, gl. si in l. qui libertas, 64. §. de euitio.

conditio si fuerit plures fundi specialiter, & nominatim, vno instrumento emptionis interposito, alter alterius fundi pars esse non videtur: multi fundi vna emptione continentur, & vno cuncto agitur de euitio, ac si essent plura instrumenta, & plures emptiones, l. cum plures, 72. de euitio.

conditio seruum non comitatur peculium, gl. quando, in l. §. 1. de pignor.

ex vendito quandoque potest agi ad id, quod in venditione non venit, gl. 1. in l. sed ad exhibendum, 30. de contrahen. empt.

ex vendito potest agi ad id, quod est in facto, gl. vt reficias, in l. teneris, §. 1. de actio. empt.

conditio fundo si in qualitate iugerum fuerit deceptio, potest agi actione ex emptio, l. si fundo, 35. cod.

Reliqua verbo, Incertitudo, Vinum.

conditio AE res non habita fide de pretio non desinit esse venditoris, nisi pretio foluto, vel fideiussore dato, vel aliis satisfactio, & ideo vendicari possunt, procuratoris, §. pe. de tributoria.

condita res incorporalis si patientia venditoris non praestatur, agit ad interesse id est quanti emptoris interest rem habere, gl. 1. in l. 1. de actio. empti.

condita res si non tradatur, seruitus tantum vna sententia contra venditorem de

interesse, & non seruitus duas, sicut in arbitratris, gl. 2. ibid.

conditae rei possessio tradi debet vacua, ita quod à nemine detineatur, vel possideatur, l. 2. §. fin. eodem.

condita rei possessio nuda non videtur tradita, nisi quae attocari non potest, l. 3. eodem.

condita res, ac tradita si euineatur, iure possessionis non agitur de euitio, siue ex emptio, siue ex stipulatione de euitio agatur: sed debet agi ex emptio quasi re non tradita, ibid.

condita si fuerit res duobus separatim, & ex possessio, quae vtramque venditionem praeficit, proficit soli priori emptori, cui & tradita fuit, l. duobus, de diuersis, & tempor.

condita res fiscalis, vel Ecclesiae, aut minoris ab habente possessionem vendendi, & tradita, non fit emptoris, nisi pretium soluerit, vel aliter satisfecerit, l. si procurator, & ibi gl. si. de iure fisci.

conditam mihi rem si quis tradere voluerit, teneat ad interesse, quod est quandoque secundum estimationem, quandoque in plus, vel ratione vicinitatis quia confinia praedia praedia habeo illi praedio mihi vendito, vel ratione paritatis, quam promissi, gl. 1. in l. quaremus, 4. §. de regul. iuris.

condita re alicui priuato, & ab eo soluto pretio non tradita, si postea fuerit vendita eadem Ecclesiae, & tradita etiam, non soluto pretio, Ecclesia obtinebitur, gl. in rem, in l. vt inter diuinum, C. de sacro. Eccl.

condita res, & tradita venditori, vel conditi non potest, licet non soluat pretium, l. incuile, 12. C. de rei vindicatione.

condita ancilla, & facta emptoris, filij postea nati ex ea sunt eius, cuius mater eorum erat eo tempore, licet pretium non sit solum, ibid.

condita re, & tradita potest agere venditor ad pretium non solum, ibid.

condita ancilla, & tradita emptori, ita demum fit emptoris ipsa, & filij ex ea postea nati, si sit habita fides de pretio, aliis scilicet, gl. pen. ibid.

condita re duobus in solidum in obtrimento domino, ille praefertur, cui prius tradita res est, illi, qui prius titulum habuit, quorties, 1. §. C. eod.

conditam prius rem, & prius traditam non sufficit probare, ad hoc, vt quis praefertur in dominio, nisi etiam probetur, quod pretium sit actualiter numeratum, vel sit habita fides de pretio, ibid.

conditae rei dominium non transit in emptorem, etiam si res tradatur, nisi pretium sit solum, vel aliter satisfactum de pretio, §. venditae, Inst. de rerum diuisione.

conditam rem, ac traditam non potest venditor non facta solutione vendicare, si tempore venditionis, & traditionis dedit emptori ad soluendum, §. glo. si dem, ibid.

condita res, ac tradita à venditore habita fide de pretio statim fit emptoris, nisi in quibuscumque casibus, d. §. venditae, & ibi gl. emptoris.

Reliqua verbo, Prior, Venditor, 1. 1. §. siue 14.

conditum seruus si sine culpa emptoris sit in fuga, nihilominus condemnatur venditor ad pretium reddendum, quo casu cauendum est, vt emptor persequatur, & in suam possessionem redactum seruum venditori reddat: sed si habere non potest, non tenebitur reddere, l. remitti, §. si. de xdi. edicto.

conditus seruus si sine iudice reddibiliter deterioratus si nolit emptor reddere, venditor ad eas actione ex vendito potest agere, & etiam in factum, l. cum autem, 23. & ibi gl. 2. cod.

condita si sit ancilla hoc pacto, ne prostituatur, aliis venditori licet eam abducere, ea prostituta poterit venditor eam abducere, l. 1. C. si mancipia, veni.

condita ancilla hoc pacto, vt si prostituatur, sit ancilla, & si emptor sine hac conditione venderit alij, qui si eam prostituatur, efficitur ipsa libera, glo. pen. ibidem.

condita si sit ancilla sub pacto, ne prostituatur, & quod aliis venditor possit eam abducere, si emptor postea vendat alicui sub alia conditione, scilicet quod si prostituatur, remaneat libera, semper praualet libertatis pactum fauore libertatis, gl. si. ibid.

condita, vel tradita si sit ancilla sub pacto, ne prostituatur, prostituendo contra huiusmodi pactum sit ancilla libera, nisi venditor seruauerit manus inchoationem quo casu nisi consensu, vt prostituatur, poterit eam abducere, ibid.

condita si sit ancilla, ne prostituatur, & quod aliis sit libera, si prostituatur, debet iudex facere exhiberi: & si pactum negetur, eorum competentis iudice cognoscitur: & si constiterit de eo, efficitur libera: & si talis conditio in scriptis non redigatur, non ob hoc valet minus, l. C. eod.

condita ancilla sub hac lege, vt cum haberet 15. annos libera esset, post 25. annos libera efficitur, licet pactum non continet factum emptoris in manumittendo debere interuenire, l. 3. C. si mancipium ita fuerit alienatum.

condita ancilla sub hac lege, vt cum haberet viginti quinque annos, libera esset, post viginti quinque annos libera efficitur, neque obest ei, quod in 27. anno fuerit manumissa, cum iam antea erat libera, & ideo post 25. annum natus ex ea, est ingenuus, ibid.

condita ancilla sub hac lege, vt emptor intra annum manumitteret, mora commissa ab emptore in manumittendo non nocet ancillae, & ex eo tempore libera est effecta, ex quo cum possit dari libertas, non est praestita, & ideo filij postea nati sunt ingenui, l. 4. C. eod.

condita si sit ancilla cum pacto, vt manumittatur intra certum tempus sub pena, licet non manumittatur, non potest peti pena, cum per constitutionem effecta sit libera, nisi intra illud tempus venditor mutauerit suam voluntatem, l. si. C. eod.

conditus si sit seruus cum pacto, vt manumittatur certo modo manumittendi, videlicet vindicta, & imposita sit pena contra facientem, si seruus non fuerit manumissus iuxta pactum, potest peti pena: & cum si simpliciter est dictum, vt manumittatur: quia tunc contra faciens non tenetur ad penam, gl. penultima, ibidem.

conditus, vel donatus si sit seruus cum pacto, ne emptor alienaret eum, poterit nihilominus alienari: sed venditor, vel donator agit ad interesse, vel ad pretium conditione ob causam, l. pe. C. eod.

conditus si sit seruus, si rationes reddat arbitrio domini: si dominus rationes potuit accipere, nec acceperit, vel acceperit, fingit autem non accepisse, conditio habetur

culi, penes priorem emptorem remanet illa res empti, licet reliqui duo amiserint cum conditione, dicta l. quod autem, §. fin. cum duabus legibus sequentibus.

Vendita a tribus si fuerit res per partes diuersis pretiis sub pacto adiectionis in diem, quoniam duo si admiserint meliorem conditionem, quam quis attulit, eorum partes tantum ad secundum emptorem pertinent, sed pars tertij recusantis cum conditione pertinet ad priorem emptorem, nisi prior emptor ita contraxisset, vt nisi totam rem non haberet emptorem, ibid.

Venditionis si fuerit res communis a duobus dominiis sub pacto adiectionis in diem, potest vnus eorum meliorem conditionem asserere, & a priore emptore asserere, quod si vno, l. 6. §. fin. eod.

Vend. si si fuerit res sub pacto adiectionis in diem, & emptor primus subiecit alium emptorem minus idoneum, & hunc secundo emptori res addita sit, videtur recessum a priore emptione: venditor tamen deceptus habet actionem ex vendito contra priorem emptorem, quam si interdidit non esse factum, & etiam ad fructus, quos prior emptor percepit, & ad id, quod dolo, vel culpa sua, res vendita deterior facta sit, si venditor, l. 7. eod.

Vendita res sub pacto adiectionis in diem, si neque emptor, neque venditor subiecit secundum emptorem: venditor a priori pretio addita sit res secundo emptori, qui solvendo non erat, a priore emptione videtur recessum, quia ea conditio melior intelligitur, quam venditor comprobauit, cum liceat ei non addere, ibid.

Vendita res sub pacto adiectionis in diem, si pupillus sine tutore pluri emerit, quam prior emptor, receditur a priore emptione, si emit consentiente venditore, & idem est in seruo alieno pluri emerit, d. l. fin. venditor, §. 2.

Venditor res sub pacto adiectionis in diem, si venditoris seruus, vel filius fam. aut dominus rei per errorem consentiente venditore pluri emerit, quam prior emptor, non videtur recedi a priore emptione: quia secunda emptio nulla est, ibidem.

Vendita res sub pacto adiectionis in diem, si alienus seruus, quem venditor putabat liberum, consentiente venditore pluri emit, quam prius emptor, videtur recessum a priore emptione: quia similis est secundo emptori agenti, qui meliorem conditionem attulit, ibid.

Vendita res sub pacto adiectionis in diem, si meliore conditione allata prior emptor teneatur actione ex emptio restituere venditori fructus medio tempore perceptos: ita teneatur venditor conuersus ipsi primo emptori reddere, quod impendit, l. Imperator, eod.

Venditor si fuerit dux res separatim, vnaquaque pro decem, sub pacto adiectionis in diem, si quis pro vtraque offerat triginta, dando pro vnaquaque quindecim, videtur recessum a primis duobus. Emptionibus, & nite emptor secundum habebit vtramque, nisi pro vna decem, & pro alia 20. quia tunc habebit eam, pro qua obtulit 20. sed si non appareat ad eum res venditori addiderit, statuit prima emptio, & secunda non valet, cum duo, eod.

Vendita si fuerit res sub lege committit ad id est, vt nisi intra certum diem pretium sit solutum, res fiat inempta, venditor non solum pretio potest agere actione ex vendito pro fundo, & fructibus, quos emptor percepit, vel pro eo, quod res deterior sit facta culpa emptoris: interdum tamen emptor si luctus interim perceptos facti fuerit: licet tunc aliquam partem pretij soluit: quia tunc cum pretium, quod dedit, perdat, eo quod reddere partem non soluerit ad eam, merito iteratur tunc fructus, l. 4. de lege committit, l. 1.

Venditor fundi sub pacto legis committit, fructus, quos emptor interim, dum pretium soluit, percepit, suos facit: sed eo, quod statuta die non soluit, fundus sit factus inemptus, teneatur emptor restituere venditori eos fructus actione ex emptio, l. 1. eod.

Vendita res sub pacto legis committit, si emptor non pareat illi pacto, potest venditor, si velit, vt lege committit, & fundos inemptos fore, & quod arbitrabitur, vel alio nomine datum est, apud venditorem remanent, l. de lege, 6. eod.

Venditor fundi si de lege committit facti sunt inempti, ad venditorem pertinent, & id, quod accesserunt fundo vendito dictum est, veluti cura, & cetera, ibidem.

Vendita si fuerit res ita, vt si intra certum tempus pretium non solvatur, sit inempta: pretio intra statutum tempus non soluto, si res reuertatur ad venditorem, prodest ei tempus, etiam, quod possidet emptor, ad viciationem complendum, l. si duobus, §. si de diuersi, & tempor, praef.

Vendita si fuerit res sub pacto adiectionis in diem, fructus percepti medio tempore inter primam emptionem, & sequentem adiectionem, ad venditorem pertinent: extantes autem ad emptorem, l. si ibi gl. allata, & gl. intra tempus, de iure iurati.

Vendita res cum pacto, quod soluta data quantitate intra certum tempus, res sit inempta, si emptor uoluit recipere oblatum pretium, & se subtrahat, vt iure dominij eandem rem retineat, sufficit, quod venditori offerat, & deponat, & confignet pretium, l. si a te, C. de pactis inter emptor.

Vendita res cum pacto, quod data quantitate soluta intra annum, res sit inempta, venditor contra huiusmodi pactum rescripto sibi concedi non potest petere, vt vique ad biennium sibi liceat reddere pecuniam, & recipere rem, cum hoc potatur ad actionem: tamen quando peteretur ad vendendum, l. gl. 2. ibidem.

Vendita si sit fundus annua, bima, trima die ea lege, vt si statuto die totum pretium non solvatur, fundus esset inemptus, & fructus, quos interim emptor percepit, restitueret venditori, & vt quanto minoris potest venditor vendidit alij, id emptor venditori praestaret non solum pro statuto die venditoris competit actio ex vendito, non obstante, quod fundus inemptus sit, l. sed Celsus, §. 1. de contrahend. emptione.

Vendita res, & tradita non sit accipientis, nisi pretium venditori sit solutum, vel talis sit satisfactum eo nomine, aut sine vlla satisfactio venditor habuerit fidem emptori de pretio, l. quod vendidi, l. 9. eod.

Vendita res bona fide propter minimam causam non debet fieri inempta, l. res bona, §. eodem.

Vendita res hanc legem, vel si ad certum diem pretium non solvatur, res esset inem-

pta, si emptor parte pretij statuta die soluta, & defuncto venditore eius filius tutor cum aliis datis, non numerauit reliquum pretium statuta die, nec retulit illud rationibus ratelae, dicitur res inempta, l. si de rescind. vendi.

Vendita si fuerit res ita, si alius meliorem conditionem attulerit, sit inempta: si eam interim emptor pignori dedit, alio meliorem conditionem affertente soluitur pignus, licet quando fuit vendita ita, vt si emptori difficilisset, esset inempta: quia tunc non soluitur pignus, l. 3. quib. modis pignus tacite contrah. l. si debitor, 7. cum l. seq. quia in fraudem credit.

Reliqua verbo, Pactum, 44. 45. 46. Venditor, 17. Venditor,

24. 25. Vendens, 8.

VENDITUM mancipium si fuerit redhibendum, quod post venditionem, traditionemque detentus opera emptoris, vel eius familiae, aut procuratoris eius factum est, siue quid ex eo post venditionem narum acquisitum fuerit, aut in venditione et accesserit, siue quid ex ea re latus ad emptorem pertineat, teneatur emptor venditori restituere, l. 1. §. autem, de adiuncto edicto.

Vendita res si redhibeatur, seruus quoque, qui ei rei accedit, licet nullam in eo vitium sit redhibetur, l. proinde, 33. §. si eod.

Vendita si fuerint plures res eiusdem generis, & officij, in singulis constituendo pretium, non potest redhiberi vna res propter morbum, vel vitium alterius rei, nisi emptor vnam sine altera non erat emptus: quod ex affinitate rerum, & periculis probari potest, veluti si emit quadrigas, vel mulas pares, vel comodos non enim expedit ei vnam sine altera habere, l. cum eiusdem, 24. & ibi gl. omnes, eod.

Vendita si fuerint plures res eiusdem generis, & officij confusae, & vno pretio, sit redhibitio omnium propter vitium vnius nisi vtriusque voluntate agatur tantum ad eam rem morbosam, vel vitiolam, ibid.

Vendita si fuerint plures res non eiusdem generis, & officij, propter vnam rem morbosam, vel vitiolam non redhibentur ceterae res, quando neutra est accessoria alteri: sed quando vna alij accedit, accessoria redhibetur propter principalem, sed non contrari, redhibetur principaliter vendita propter accessoria, nisi propter ornamenta vitiola rei principaliter vendita, ibid.

Vendita si fuerint plures res, & pro singulis pretium constitutum non morbosus propter morbosum potest redhiberi, si separari non possunt sine magno incommodo, vel propter pietatis rationem, l. plerumque, 3. §. eod.

Vendita si fuerint plures res vno pretio, de vtriusque voluntate potest agi redhibitoria de illorum vno seruo morbosus: & tunc si emptor agit actione in factum ad recuperandum pretium illius res pro bonitate eius, ceterorum facta collatione sit estimatio: sed si pro singulis pretium constitutum, tunc emptor actione in factum recuperat pretium, quod soluit pro illo seruo redhibito, ibid.

Vendita si fuerint pater, & filius serui, vel maritus, & vxor serui etiam pro singulis pretium constitutum, non morbosus propter morbosum redhiberi potest: quia propter pietatis rationem separari non debent, l. plerumque, 33. & ibi gl. pen. & ult. de adiuncto edicto.

Venditum si sit iugum mularum, quatum altera vitiola sit, cum vtrique vno pretio venditae sint, non est separandum pretium: sed quanto minoris, cum vtrumque venditum fuit, non quanto minoris fuit alterum, quod erat vitiolum, l. adiles aiant, 38. §. si forte, eod.

Vendita si fuerint paria iumenta, & alterum in ea causa sit, vt redhiberi debeat, vtrumque redhiberi potest, in qua re tam emptori, quam venditori consulitur, dum iumenta non separantur, ibid.

Vendita si fuerit triaga, vel quadriga, propter vnius morbum tota redhibetur, ibidem.

Venditum si sit iugum mularum, quatum altera vitiola sit, non tantum ex pretio vitiolae, sed ex vtriusque pretio componendum, vel iudicio terminandum quanto minoris est, d. §. si forte, & ibi add. marg.

Vendita si fuerint plura iumenta etiam vno pretio, propter vnius ornamentum vitiolum, vel non praestitum emptori, omnia iumenta non redhibebuntur actione in factum, quae pro ornamentis daturus foret vnius morbum cetera redhibebuntur redhibitoria, d. l. adiles, §. si plura, & ibi gl. venierit.

Vendita si sint plura iuga, propter vnam iugum vitiolum cetera iuga non redhibebuntur: & idem si duo paria mularum vendita sint, & vna mula, vel vnum par mularum sit vitiolum, solum vnum par redhibebitur: sed non alterum, d. §. si forte, & d. §. si plura.

Vendita si fuerint plures mulae vno pretio, non eiusdem officij, & non constituendo paria, si vna sit in causa redhibitionis, illa redhibebitur, non omnes, d. l. adiles, §. fin.

Vendita si fuerit polia est vniuersitas eorum, non redhibebitur vniuersitas eorum, eo quod vnus equus sit vitiolus, d. §. si.

Vendita si fuerint plures serui diuersi officij vnicuique pretio, propter morbum vnius non redhibentur ceteri, si sit in eiusdem officij, vel separari non possint, vt quia sint trageae, vel mimi, vel fratres, quia hi separari non debent, d. §. si cum duab. legibus, seq.

Venditus seruus etiam si fuerit redhibitus, nihilominus manet pignus obligatum, l. bouem, 43. §. aliquando, eod.

Venditus si fuerit seruus a pluribus dominis, venditor redhibitoria in solidum contra eum, cuius fuit maior pars, vel non fuit eius minor: sed actio ex emptio contra singulos pro portione, quia socij fuerunt, datur, l. iustissime, 44. §. proportionem, eod.

Venditus seruus si in ea causa sit, vt redhiberi debeat, venditor non debet confidere, qui pretium ab emptore, quia dolo malo facit in petendo pretium, quod statim restituere debet, l. cum in ea, 19. & ibi gl. 1. eod.

Venditus si sit liber homo ad pretium participandum, & quia vitiolus erat, si facta est redhibitio, redit in pristinum libertatem, non in dominium venditoris, l. in facta, 60. eod.

Vendita si fuerit pignora per apparitores dolo malo viliori pretio, tunc in eos datur actio de dolo domino pignorum, l. si pignora, 50. de iur. iudic.

Vendita res quando euincitur per ignorantiam, culpam, vel dolum iudicis, respectu venditoris res videtur deperdita causa foruito, & ob id periculum est emptoris, l. gl. emptorem, & ibi add. marg. in l. si per imprudenciam, §. 1. eod.

Venditus

Venire non potest quia factum suum ad sui commodum, etiam ex persona alterius debet bene contrafactum aliter, si non forem, §. illiusa, & ibi gl. acceptione, & add. marg. de conditione indebit.

Venire secutè non possit dicentes propter milites, qui stabant in certo loco, non excusatur, si alia via, quam illa, qua stabant milites, poterant venire secutè, l. Imperator, §. 5. de appellat.

Venire non licet contra suum, vel sui prædecessoris factum, licet illud non teneatur de iure, gl. 1. in l. si creditoribus, C. de servo pignori dato.

Veniendi licentia data non censetur quandoque data licentia redundi: quod intelligitur, quando lex hoc disponit specialiter, glossi. fi. in l. si. C. de dignitatibus, lib. 12.

VENTER, qui pariturus est legitimum agnatum, vel cognatum, qui aliis antefertur, impedit sequentes adire, l. cum quidam, §. 1. de acqui. hared. ed.

Venter, qui pariturus est posthumum, qui aliis antefertur, impedit sequentes adire, siue sit venter plenus, siue putetur: scilicet si venter sit vacuus, & sit opinio adeuntis, & communis, ibid.

Venter, qui pariturus est defuncto suum, interim potest mitti in possessionem à patre, & impedit adire scriptum heredem: quia interjux in eo statu est, ut testamentum à defuncto factum rumpatur naturae posthumum: nisi venter esset infanticus, vel exheredatus, l. cum quidam, §. 1. non solum & ibi glossi. venter.

Ventri dari debet curator, & non tutor à magistratu, nec teneat datio facta à testatore: sed debet per iudicem confirmari, gl. si in l. si mulier, quemadmodum testam. aperiantur, l. ventri, §. 2. de tutoribus daris.

Ventres duo mitti possunt in possessionem, si dubitatur, quia legitimus sit, & inter eos dari potest iudicium communi diuidendo, l. communi, 7. §. item si duo, & ibi gl. duo, communi diuid.

Ventris nomine continetur, quod est in ventre: custodia pro custodita persona accipitur, & ita sumitur continens p. o. continetur, gl. actum, in l. certo generi, de servitut. rusticorum.

in Ventre in dubio presumuntur esse tres, & idem idcirco natus heres infanticus cum ventre, pro quarta hereditatis tantum infanticus potest conueniri, l. sed & §. 2. §. 1. de iudicis.

ex Ventre quod iussit, incertum est apud homines, cum vique ad septem nasci possint: nam Deum tamen est certum, gl. incertum, in l. 1. §. si pars hereditas, l. antequam, §. 1. de iudicis.

Ventri omnia iura in tempus nascendi integra resequuntur, ita quod posthumus nasciturus ex ventre impedit sequentes in gradu aditici ad hereditatem, l. antequam, eod.

ex Ventre quot nasci possint, multi varia, & incredibilia tradiderunt, ut fabulis antiquis, quidam quatuor puellas, alij quinque, alij septem ex ventre natus fuisse tradiderunt, l. antequam.

ex Ventre frequenter contingit tres filios nasci, & idem ventri tres partes hereditatis resequuntur, quando impetites est unus, & sic in eodem gradu, qui reliquam partem patrem habet incertum, dum patris edatur: & si pauciores nascantur, residuum pro rata accrescit iam natis plures, quam tres, decessit ex ea parte, & quæ hares factus est, l. antequam, §. 1. de iudicis.

Ventri in possessionem partis, vel aut amittitur ex his causis, ex quibus Carboniana bonorum possessio datur patris, l. §. & generaliter de ventre, in possessio mittendo.

Ventri si velit ab intestato succedere, debet mitti in possessionem eiusdem filii talis, qui in vitro est, quod si natus esset, suus esset defuncto, pro nato habetur, l. vbi cumque, eod.

Ventri mittitur in possessionem cum aliis suis cum causis cognitione, & etiam solus admittitur ad bonorum possessionem, si solus sit, & si status controuersiam ei moueat, differatur causa in remansu pubertatis: sed non ut interjux sit in possessione: sed sine possessione, ibid.

Ventris nomine data possessio, vel hypotheca non tenet, si partus non sit editus: quo casu de suo videtur mulier alia, & teneatur reddere per actionem in factum subdito, vel heredi ab intestato, si modo sciens fuit: scilicet si nascitur, licet arborarius, gl. 1. in l. si ventri, §. 8. de privileg. creditorum.

Ventri in possessionem si missus sit, alimenta mulieri præstantur, propter eum, qui potest nasci, & cura maior adhiberi debet, ne fures percat filius, quam ne minor hereditas ad peritorem perueniat, si apparuerit filium non esse, l. sed & si §. quotiescumque, de Carboniano.

Ventris status semper consideratur ad hoc, ut qui in vitro est, sit liber, vel servus, nisi in mutigulo, gl. nihilominus, in princ. Inst. de ingenuis.

Reliqua verbo, Bonorum possessio, §. 3. Curator, 24. Mulier, 44. vique §. 7. Obsequia, l. 1. ramentum, §. 1. heres, §. 3.

VENTURA, id est, quæ euentui possunt, sunt consideranda, gl. spem, in l. 3. §. sed quia, C. communis de legat.

Reliqua verbo, Euentus.

VENTO nemo viuat, gl. erogatus, in l. sed & §. leges, quod autem, de petitione heredit.

VENTRIS res dicuntur antecedentia, & præcedentia ipsum scelus: scilicet apparatus, colloquia, basia, locus confinium, conuiuia, & tactus: nam ab ipsis argumentum sceleris inducitur, gl. in ipsis, in l. quod ait, 2. §. 1. de iudicis, gl. 3. in l. 1. de variis, & extra ordin. crim.

VERBATA nomina actiue, & passiuè accipiuntur, gl. si in l. 2. de duobus reis.

Verbum, in genere, num. 1. vique ad num. 16.

Verba iudicatoria, num. 17.

Verba enunciatiua, 18. 19.

Verba diuersa, specialia, 20. 21. 22.

VERBUM semel positum propriè, & impropiè ponitur quandoque, ut homo, & Sequana currunt, cum Sequana non currat: sed labatur, gl. 1. in l. 2. de officio proconsulis, gl. 1. in l. Plautius, §. 1. de procuratoribus, gl. 1. in l. 1. de seruitutibus, num. 1. §. 1. & ibi gl. post manumissionem, de legat. 3. gl. 1. in l. 1. C. de viis, gl. 1. in l. 1. Inst. de lege Falcidia.

Verbum semel positum, & iterum quandoque potest habere diuersos sensus, gl. 1. in auth. cessante, C. de legitimis heredibus.

Verborum expressio vbi non est opus, ibi solus consensus sufficit, gl. iure, in l. si pater, de adoptio.

Verba debent intelligi cum effectibus, l. 1. §. hæc autem verba de iurisdictione omnium iud. l. pen. §. docere, ne quis cum, qui in ius voc. gl. an talem, in l. 1. quamuis, §. si conuenit, ad Velleian.

Verba non sufficiunt, vbi factum opus est, §. hæc autem.

Verba legis officendæ licetum est ex permissione alicuius legis, non aliàs, l. quamuis, & ibi gl. si de in ius vocando.

Verbum positum per gerundium imponit necessitatem, scilicet si per ablatiuum, gl. in rub. de edendo.

Verba parum quando sunt dubia, & possunt trahi ad duplicem intellectum, recipiunt illam intellectum, de quo partes fuerunt expressè protestatæ, l. iurisdictionem, §. quod fere de pactis.

Verba legis negatiue probata, etiam ad iudicem relata, actionem, & exceptionem producant, si essent prolata affirmatiue, tunc in dubio inducunt officium iudicis, l. metum, §. §. sed quod prætor, quod metus causa.

Verbum ambiguum, vel obscurum positum in vno capite, declaratur, seu interpretari potest per verba posita in sequentibus capitulis, l. vtrum, 26. & add. marg. de petitione heredit.

Verbum dubium in emptione declaratur à venditore in odium loquentis, gl. si in litem Pomponius, §. si de rei vend.

Verba legantis, vel disponentis, vel testamenti inspicienda sunt, gl. 1. & ibi add. marg. in l. si quis ita, 24. de usufructu.

Verba male ordinata posita in legato, ita quod repugnantia, vel perplexitate faciant, legatum vitant, gl. iuristice, in l. per se, l. 1. §. 1. de iur. iur. & habitatione.

Verba debent intelligi civiliter, id est civiliter modo, l. si cui, §. 9. de seruit. ibid.

Verba obscura contra profectorem interpretantur, l. si arborem, 16. §. si de seruit. vbi.

Verbis specialibus enumeratis quandoque lex subicit verbum generale, quo specialia continentur, l. si seruus, 27. §. cum to planè ad legem Aquil.

Verba legis debent intelligi secundum propriam significationem, non secundum commune vltim loquentis, l. si ita vulneratus, §. 2. in princ. eod.

Verba, quæ propriè cum sententia non possunt saluari, debent impropiè, gl. non communicari & ibi add. marg. in l. §. puto, 16. familiæ ericund.

Verbum generaliter prolatum generaliter accipiendum est, gl. simpliciter, in l. 1. §. p. de alce lusu, & alce.

Verbum simplex positum quandoque in oratione accipitur pro composito, ut peratur, pro repetatur, gl. in rub. l. certum prestat.

de Verborum significatione dicere ad doctorem spectat, glossi. 1. in l. 1. §. certum prestat.

Verba iuramentis si non possunt stare secundum propriam significationem, intelliguntur secundum impropiam, l. sed & si possit, §. item si iurauero, de iur. iur.

Verbis legis in dubio standum est: scilicet si appareat se mente legislatoris, aut per aliam legem illa interpretetur, l. 1. §. si is, qui & ibi gl. edicti de exercitoria.

Verba statuti sunt diligenter obseruanda, gl. edicti, in add.

à Verbis non est recedendum, vbi non apparet de mente, ibid.

Verba edicti, quod cum eo, qui in aliena potestate, verificatur etiam in eo, qui in nullius potestate est, l. 3. de peculio.

Verba falsa testantis non præiudicant veritati, gl. intercessisse, in l. Scia, 28. ad Velleian.

Verbis inherendum est in ambiguis tam in contractibus, quam in victimis, §. 3. l. iuribus, gl. 2. in l. 1. mandati.

Verba commendatoria non obligant, l. si verò non §. cum quidem, eod.

Verba bene credes Titio vel periculo alicui credere, obligant profectorem actione mandati, l. si verò non §. si quis mandauerit.

Verbum generale adiectum alicui verbo speciali non ideò adiciit sensu, veluti questus, lucrum, verbum lucrum, licet per se dictum significet omne lucrum: tamen adiunctum verbo, questus, restringitur, & nihil plus significat, quam questus, & ita dictum tunc abundat, gl. 1. in l. sed & §. 13. pro socio.

Verbum vnum diuersum quando adiectum alicui verbo diuerso, tunc adiectum sensus, sit genus & species se non habeant, gl. 1. in add. marg.

Verba generalia etiam ad futura referuntur, l. si societatem, 74. & ibi gl. 1. & add. marg. pro socio.

Verborum solemnitas in contractibus à iure civili est inducenda, gl. consensus, in l. 1. de contrahend. empt.

Verbum præteriti plusquam perfecti, & præteriti imperfecti subiunctiu, vel optatiui modi trahitur ad futurum tempus, & ita idem est dicere, quod natus esset, vel quod natus erit, l. si debitor, §. §. si eod.

Verba contractus referuntur ad tempus contractus, l. Rutilia, 69. eod.

Verba in contractibus, statutis, scriptis, & victimis voluntariis, & in quibuscumque scriptis secundum materiam, de qua agitur, accipi debent: quod si fieri nequeat, ut propriè sumantur, transferuntur ad id maxime, quod scriptum fuerit, l. si vno anno, 17. & ibi add. marg. locati.

Verba accipiuntur contra propriam significationem ex qualitate contractus, veluti verbum, donationis, pensionis, prolatum à locatore accipitur pro transiptione, l. si vno, & ibi gl. sed transiptione.

Verba intelliguntur ex natura & qualitate contractus, glossi. in l. in lege, §. 2. eod.

Verbum generale subiecti post specialia non est nouum, gl. 2. in rub. de viis.

à Verbis contractuum propter iniquitatem rerum in viciis, & pœnis potest recedi, & vltus inique iudicis arbitrio ad modum legitimum possunt redigi, l. cum quidam, 17. & ibi add. marg. eod.

Verborum geminatio non augeat sensum fauore dotis, gl. adiectum, in l. cum patet, 11. de pactis dotal.

Verbum simplex ponitur quandoque pro composito, & contra quandoque compositum pro simplici, ut reddere pro dare, gl. si in rub. soluto matrim.

Verbum semel positum quandoque diuersimodè sumitur, glossi. approbatur, in l. cum mulier, 49. eod.

Verba præsentis temporis cum adverbio, tunc referuntur ad tempus mortis, l. pe. & ibi gl. 1. de testam. tutela.

Verba deprecatoria in testis non inducunt indispositionem, licet secus sit in legato, l. 1. de confirmat. tutor.

à Verbis legis recedendum est, & servanda est mens, ubi ex verbis simpliciter intellectus resultat iniquitas, l. scire, 1. §. aliud, de excusat. tutorum.

Verba iniuriola dicuntur, tu es natu ex adulterio, l. 3. de liberis, & posthum.

Verbum, latro, gladiator, vel fur, licet proferatur in genere, nec speciem certi malefici contineat, nihilominus dicitur verbum iniuriolam, ibid.

Verba iniuriola prolata in actu largitorio, ac fauorabili, veluti in legatis, cum conuita repugnent legatis, & actui, in quo prolata sunt, viciant actum, vel legatum, sed quando prolata sunt in actu odio, veluti in exheredatione, cum conuita conueniant, non viciant exheredationem, gl. ex adulterio, ibi, & gl. in turpia, de legat. 1.

Verba relata ad futurum interdum verificantur in actu præterito, quando est actus non reuerabilis, l. Titius, 1. §. si de liberis, & posthum.

Verba generalia cum dictione geminata, qualicumque, restringuntur, ne comprehendant casum, aliis prohibito iure naturali, vel diuino, l. filius à patre, §. si, & ibi gl. pe. eod.

Verba aduerbia partis quando quis adducit referendo, non propterea videtur illa approbare, gl. pronepos, in l. Gallus, §. idem credendum, eod.

Verba ciuilia directa dicuntur illa, quæ sunt inuenta à lege 1. tab. vel à lege ciuili, gl. 1. in l. verbis ciuilib. de vulgari.

Verba directa in codicillis trahuntur ad fideicommissum, gl. si, ibid.

Verba vnius substitutionis directa trahuntur ad aliam substitutionem directam, ibid.

Verbum simpliciter prolatum in materia indifferenti, intelligitur per prius, & non per posterius, l. qui liberis, 8. §. hæc verba, eod.

Verba obliqua trahuntur ad directa ex expressa dispositione testatoris, & contra verba directa trahuntur ad fideicommissum ex expressa voluntate defuncti, l. quærebatur, & ibi gl. vt valeret, & gl. magis, de milit. testam.

Verbum futuri temporis etiam præterita comprehendit quandoque, l. Plotiana, & ibi gl. si de iure codicillorum.

Verba generalia debent referri ad actus validos, & non ad inuálidos, l. legata inuálidit, 19. de leg. 1.

Verba repetitionis inductiua confirmant legata inuálida, siue sint relicta in primo, siue in secundo gradu: secus in verbis ordinatis ad dandam dilationem hæredi, & sic ad dimittendum, ibid.

Verbum præteriti temporis appositum in testamento prædicatur etiam de futuro, l. talis scriptura, 30. §. si cum l. seq. & ibi gl. 1. eod.

Verba diffamatoria legatarij, quæ ad speciem descendunt, apposta in legato viciant legatum: sed verba diffamatoria apposta in exheredatione eius, non viciant exheredationem, gl. 1. in l. turpia, 7. §. de legat. 1.

Verba debent intelligi, vt aliquid operentur, si quando, 1. 12. & ibi, gl. frustra, eod.

Verba directa trahuntur ad fideicommissum, si iure directo non possunt valere, l. filius, 1. 17. §. vt quis, eod.

Verba generalia obfcura declarantur per præcedentia clara, l. Titia cum testamento, 3. §. Lucius, de leg. 1.

Verba dispositiua ad quemcumque directa, fideicommissi petitionem inducunt, d. l. Titia, §. si.

Verbum significationis standum est, nisi contrarium ostendatur, gl. 1. in l. si ita scriptum fuit, 47. eod.

Verba præsentis temporis non potriguntur ad debitum in diem, vel sub conditione, nisi aliud exprimat, d. l. si ita scriptum fuit.

Verba dispositiua, vel præceptiua, licet sint defectiua in eo, quod non appareat persona grauati, inducunt fideicommissum, & videtur grauatus hæres, l. peto, 70. eod. in.

Verba dispositiua quando sunt defectiua respectu personæ, cui debet dari, intelligitur testator providere hæredi instituto: & si non sit hæres ex testamento, cui possit intelligi prouisum, intelligitur providere hæredi ab intestato, ibidem.

Verba deprecatoria si referantur ad grauatum, inducunt fideicommissum: secus si ad honorem: puta ad fideicommissarium, vel legatarium referantur: quia tunc non inducunt fideicommissum, vel legatum, gl. ab his, ibid.

Verba dispositiua quando proferantur, non refert, cum quo quis loquatur, l. miles, 77. eod.

Verba generalia restringuntur per rationem subsequenter, l. cum pater, 79. §. dilectissimis, & ibi gl. acquam, eod.

Verba, quæ proferuntur in modum consilij, non important necessitatem, d. l. cum pater, §. mando.

Verba præceptiua quandoque sonant consilium, & contra suorum inducunt necessitatem, gl. consilij, ibid.

Verba quando sunt dispositiua, non refert cum quo quis loquatur: sed in quem voluntatis intentio dirigitur, d. l. cum pater, §. donationis.

Verba generalia etiam in beneficiis restringuntur, vt odiola non comprehenduntur, l. Lucius, 90. §. pen. ead.

Verba generaliter prolata referuntur ad omnes, & ad omne tempus, l. si ita fuerit, 9. de legat. 3.

Verbum generaliter prolatum generaliter intelligendum est, nisi constet contrarium, vel testatorem aliter sensisse de quibusdam, d. l. si ita fuerit, & ibi add. marg.

Verbum præteriti temporis licet aliis porrigatur ad futurum, non tamen porrigitur ad ea, quæ à iure communi exorbitant, l. vxor, 32. §. vxor, & ibi gl. proponentur, eod.

Verba futuri temporis propter fraudem hæredis trahuntur ad tempus testamenti, l. non me, 33. §. 1. eod.

Verba ad declarationem apposta non debent inducere dimissionem, d. l. non me, §. si.

Verba ambigua ita sunt intelligenda, vt res, quæ agitur, potius valeat, quam per-

eat, d. §. si, & ibi add. marg.

Verba directa in codicillis prolata trahuntur ad fideicommissum ex benignitate tantum, non de rigore verborum, l. cum quis decessens, 33. §. sciam, & ibi gl. à Mæzio, eod.

Verba generalia propter adiectionem specialium factam per dictionem, siue non restringuntur, l. cum quis decessens, §. si.

Verba institutionis ex re certa h sunt relata ad institutum, faciunt ipsum hæredem ad alium, inducunt fideicommissum, l. pater filium, 36. §. si, & ibi gl. si, eod.

à Verborum significatione non est recedendum, nisi cum constet testatorem aliud voluisse, l. vxor, 39. & ibi add. marg. eod.

Verba legati quando sunt ambigua, causa legati est inspicienda, d. l. vxor.

Verba præsentis temporis restringuntur ad tempus testamenti, d. l. vxor, §. restamento, eod.

Verbum ambiguum habens aliud significatum, debet intelligi secundum vsum loquendi, glo. libro in l. librorum, 10. §. quod tamen, eod.

à Verborum significatione magis vitata non aliter est recedendum, quam cum manifestum est aliud sensisse testatorem, l. non aliter, 67. eod.

à Verborum significatione vitata receditur, quando constat testatorem aliud sensisse, & quando est consuetudo talis regionis, vel loci, gl. 2. ibid.

ad Verborum itæram significationem in causa testatorum non est recedendum, cum plerumque abusive loquantur, nec propriis nominibus, & vocabulis semper vtantur, d. l. non aliter, §. si.

Verborum significationes sepe mutantur secundum vulgares prouinciatarum mores, & ipsarum varietates, gl. si, ibid.

Verborum vni plus statum, quam verborum significationi, d. §. fin. & ibi add. marg.

Verba generalia accessorie apposta, ad suum principale restringuntur, l. i. uclis, 89. eod.

Verba institutionis prolata ad alium, non ad eum, qui instituitur, habent vim fideicommissi, l. Luc. 15. §. si, eod.

Verbum quod potest habere ad præteritum, & ad futurum, ex coniuncta scilicet præterita declaratur, ad quodlibet habet, l. pe. eod.

Verba præsentis, vel p. æteriti temporis restringuntur ad ea, quæ vult tempore testamenti, ibid.

Verbum indefinitum refertur ad omnia, liquidam, de tritico, vino.

Verbum generale in legatis vniuersale est intelligendum: secus tamen est in stipulationibus, & in vniuersis, gl. 2. ibid.

Verborum transpositio non vitat legatum, l. quidam, & ibi gloss. 2. de peculio legato.

Verba, & nomina sunt, vt demonstrent voluntatem dicentis, l. Labeo, §. id. Labeo, de pe. legat.

Verbum præsentis, vel præteriti temporis porrigitur ad præsens tempus, l. Mela, vers. sed si alimenta, de aliment. & cibis.

Verbum futuri temporis restringitur ad tempus mortis, vt vitra non extendatur, l. 2. de auro, & argento.

Verba restrictiua adiecta legato in codicillis facto, restringunt legatum in factum in testamento, cum ipso legato codicillorum tacite repetitur, l. Aurelius, 29. §. testam. no. de liberat. legat.

Verba exequutia quando ad hæredem sunt relata, & simpliciter prolata, non dicuntur exilire, nisi mora hæredis communis, vel specialis præcesserit: secus quando verba ad hæredem sunt directa, l. 3. §. 1. de adimend. legat.

Verbum aliquod quando habet plures significationes, sed vnam consuetam, veluti lego decem solidos Bononiensis, inspicitur coniectura significationis, nisi aliud testator voluit, vt de patris Bononiensibus intelligatur, l. 3. & ibi gl. in de rebus dubis.

Verbum ambiguum secundum voluntatem præferentis accipitur, veluti si quis legerit Stichum, cum duos Stichos haberet, valet in eo, de quo sensu, d. l. 3. & ibi gl. 1.

Verba stipulationis dotis, scilicet si mulier in matrimonio decesserit, verificantur, si ambo simul in matrimonio decesserint, & verba legis confirmantis donationem inter coniuges factam verificantur, etiam ambo simul decesserint, l. si inter, & ibi gl. si, eod.

Verbum quando repetitur in præterito, & in futuro in iuris voluntatibus, veluti si habuit liberum, intelligitur de futuro, l. solemus, & ibi gl. 1. & l. si ita legatum, §. de condit. & demonst.

Verbum positum in imperatio non semper ponitur imperando: quia quandoque ponitur etiam consulendo, gl. 2. in l. 1. C. de testibus.

Verba obliqua adiecta certæ rei, vel quantitati, non extenduntur ad vniuersitatem bonorum, l. cogi, 16. §. generaliter, ad Trebel.

Verba directa, quæ iure directo valere non possunt, trahuntur ad fideicommissum, ex facto, 17. & ibi gl. 2. eod.

Verbum positum, vel omisum quandoque non nocet, gl. hæreditatem, in l. si ita scriptum, §. 1. de bon. poss. secundum tabulas.

Verba frequentia intelliguntur per præcedentia, gl. puellæ, in l. donationes, 32. §. 1. de donatio.

Verba quando ad iure certæ rei trahuntur ad improprium significationem, talis fauor ad dispositionem sibi coniunctam non trahitur, l. si ita sumptum, 16. de manumiss. testa.

de Verbis legis ad verba testamentorum valet argumentum, l. si ita fuerit, 13. §. si, eod.

Verborum proprietates sunt excusande potius, quam ampliande, gl. animo solus, in add. marg. in l. 3. §. in antecenda, de acq. possel.

à Verborum, seu literarum significatione recedi non debet, ubi sine peruerfione litterarum, & verborum littera potest sustineri, ibid.

Verbum nullum est in oratione, adeo proprie positum, vt non admitrat explicationem etiam extensiuam: quod fieri dicitur nomine contrarietatis vitanda, ibid.

Verba impropria quandoque: quia usurpauit sumitur quandoque pro vni-

capone, cum tamen non sit vscupio: sed vscupationis interruptio, l. 2. & ibi glo. 2. de vscupio.

Verba cum effectu sunt intelligenda, glossa condemnatur, in l. 4. §. penul. de re iudi. glo. 1. in l. testamento, 23. C. de inoff. testam. glossa in ius, in §. penales, l. 1. de actio.

Verba ostendere licitum est: servata tamen sententia, glossa in l. 1. de iur. iur. 48. de re iur.

Verba legis ubi sunt in rem scripta, mandatorum ipsam proprio significato complectuntur, glossa in l. 2. in add. marg. in l. pater, l. 1. que in fraud. creditorum.

Verba legis, vel statuti quando sunt in rem scripta, nunquam illa mandatorum complectuntur, nisi de iuris fictione, & ideo cum statuta non recipiant interpretationem extensivam, non porriguntur ad mandatorum ipsam, ibid.

Verbum in edicto non est ponendum, nisi quod sit necessarium, glossa in l. familia, in l. 1. §. air p. ror, de vi, & vi armata.

Verba quando sunt scripta in rem, ex propria significatione verborum tenentur faciens, & fieri faciens, vel iubens: sed quando verba sunt scripta in personam, non tenentur fieri faciens, vel mandans ex propria significatione verborum: sed bene ex interpretatione, l. aut qui aliter, §. si quod vi, aut clam.

Verba per locum dicta obligationem non inducunt, §. si. si. & ibi add. marg. de actio, & oblig.

Verba quotiescumque requiruntur de substantia, & forma actus, non sufficiunt adimplere per acquiescentem in forma (specifica debet perfici), l. §. si quis, & ibi add. l. marg. de verborum oblig.

Verba infiniti modi respiciunt omne tempus: etiam enim dicitur, volo legere, & volui legere, & voluam legere, glossa daturum, in l. §. stipul. de verb. oblig.

Verba indistincta in stipulationibus acquiescentem universali, l. stipulatio ista, habere, §. ibi, nec per quemquam, eod.

Verba sunt accipienda secundum substantiam materiam, d. l. stipulatio ista habet, §. huc quoque.

Verba, que non possunt intelligi de iure, intelliguntur de facto, ibid.

Verba recta ad personam debent intelligi secundum qualitatem personæ, ad quam referuntur, ibidem.

Verba ambigua in stipulationibus conventionibus, & sic in contrahibus, in dubio contra stipulatorem sunt interpretanda, d. l. stipulatio ista, §. in stipulationibus.

Verba ambigua in stipulationibus prætoris non sunt in dubio interpretanda contra stipulatorem, glossa in l. stipulationibus.

Verba aliqua media, & impertinentia & superflua non diuertentia animum contentum, stipulationem non viciant, quæ extrinsecus, §. 5. eod.

Verba præteritis temporis non porriguntur ad futura, l. si stipulatus fuerim, 76. §. 1. & l. si colono, 89. l. cum stipulatus, 12. eod.

Verba stipulationis quando sunt dubia, & æquiuoca, debent fieri interpretatio pro promissore, l. quidquid aliter digne, §. eodem.

Verba stipulationis generalia, & clara interpretationem restrictivam in fauorem promissoris non recipiunt, cum ibi non cadat interpretatio, ibid.

Verba stipulationis omnino obicura viciant stipulationem, & si quis stipuletur fundum in genere, vel triticum, non expressa quantitate, & non valet stipulatio propter nimiam obscuritatem, d. l. quidquid aliter digne, & ibi gl. dicti.

Verba clara pro stipulatore interpretationem restrictivam non recipiunt, l. si mihi, & l. titio, l. 10. §. si eod.

Verbo præteritis temporis quævis lex vtatur in puniendo actum: intelligitur tamen de tempore præterito, & plerumque perfectio, cedere, §. & ibi glossa. fecisse arborum furtim cæsar.

Verborum sensus quandoque expressè colligitur, quandoque per præcedentia, & sequentia, glossa in l. nepos, §. ioculo, 12. §. de verbor. signific.

In verborum interpretationem recursum est ad vulgarem interpretationem, l. annuiculus, §. 3. & ibi add. marg. eod.

Verba ubi non sunt coniuncta, sufficit alterutrum esse factum, l. in eo, quod plus est, l. 2. de regul. iuris.

Verba taxativa ad proximiorum scripturam referenda sunt, glossa duntaxat, in l. §. C. de episcopis.

Verborum significatio quandoque immutatur in legibus: veluti actio pro accusatione, vel contrahit, glossa in l. non dubium, C. de legibus.

Verbum generaliter positum in lege quandoque restringitur, quandoque extenditur, ibidem.

Verba imperativi modi relata ad eum, de cuius commodo agitur, non important necessitatem consilii, glossa in l. 3. C. de transactio.

Verborum significationi in dubio standum est, glossa in l. si negotium, 16. C. de nego. gest.

Verba debent intelligi naturaliter, & proprie, & non fideli maxime in testamentis, l. si. C. de his, qui veniant aratis.

Verba maxime quævis appellat lustrinians, sicut faciunt allegantes, qui dicunt vnum verbum dicam, & multa proferunt, glossa in l. antiquitas, 14. Cod. de vusufructu.

Verbum legis indefinitè prolatur generaliter accipiendum est, glossa in l. si. C. de hæred. vel actione.

Verba indefinitè prolata à legante, vel à contrahente, generaliter accipienda sunt, nisi ex mente proferentis verba generalia sunt restringenda, quæ meos colligitur ex expressione rei, vel causæ, d. gl. si. & ibi add.

Verba ad fideicommissum, vel legatum testamento scripta, licet ad legatum, vel fideicommissum finit villarum non semper potest peti legatum, vel fideicommissum, lex verbi, l. 4. & ibi gl. 3. de donat. inter virum.

Verba, que ad legatum, & fideicommissum petendum aliis sunt idonea, licet posita sint in testamento, non tamen semper ad petendum sufficiunt, nisi constet testatorem voluntarie relinquendo, illa posuisse, glossa ibid.

Verba licet ad legatum, vel fideicommissum petendum finit incepta: tamen probatur testatorem ita voluisse, ex illis verbi potest peti legatum, vel fideicommissum, glossa 4. & 5. verborum, ibidem.

Verbum idem potest proprie, & improprie poni, glossa final. in l. final. C. de servis legatis.

ex Verbis narratiis facti non est licitum arguere, glossa in l. in add. marg. in l. 1. C. quando non peten. partes.

Verbum vnum quando refertur ad plura, debet intelligi prout potest illa vni-formiter determinare, l. in testamento, C. de milit. testam.

Verba legis, vel statuti quoties ad iudicem referuntur, tunc semper oritur officium iudicis, & non aliqua actio, l. si foror, iuncta, gl. p. C. de collat.

Verborum præposteratio olim vitabat contractus, & vltimas voluntates: hodie vero non, l. ambiguitates, 24. & l. præposter, 25. & ibi glossa 1. Cod. de testam.

Verborum solennitas non est necessaria in legatis, & fideicommissis, l. 2. C. de legatis.

Verbum, quod orationem perficit, licet à notario super omisum, est tamen sup-pleendum, l. verbum, 10. C. de fideicommissis.

Verbum directum dicitur, iubeo: verba præcatia dicuntur, rogo, mando, fidei-committo, l. 2. C. communia de legat.

Verba directa tunc dicuntur, quando sunt verba præceptiva, vel quando testator sermonem dirigit ad hæredem, glossa 1. ibid.

Verba directa non dicuntur verba præcatia, vel quando ad honoratum testator dirigit verba, ibid.

Verba directa dicuntur quando testator directam libertatem relinquit seruo, non directa quando per fideicommissum, ibid.

Verbum omne significans testatoris legatum sensum, legare, & fideicommittere volentis vtile, atque validum est, glossa 1. 1.

Verbum, mando, non est præceptivum: sed iubeo est præcativum, ibid.

Verba quando possunt dupliciter intelligi, debent interpretari in humaniorem partem, l. 2. C. de comuni seruo manumisso.

Verba potestativa non inducunt necessitatem, l. 1. Cod. quomodo, & quando index.

Verbum temerè dictum non præiudicat, glossa in l. 1. C. qui bonis cedere.

Verba contractuum debent trahi ad possibilem, & non impossibilem intellectu, l. si. C. de contrahend. stipular.

Verba necessitativa à principe prolata, ad imperantem referri à principe, non inducunt necessitatem, l. si. & ibi glo. 1. de officio pæfidis.

Verbis quid opus est, cum rerum effectus nullus sequitur, l. si. C. de donatio, 15.

Verba in contrahibus non sunt in pœnenda, ex quibus nullus resulset intellectus, ibidem.

Verbum infinitum significat tempus præsens, & præteritum, glossa præbere, in §. si igitur, in auth. vt iudices sine quoquo suffragio, coll. 2.

Verbum simul positum ad diuersa referri potest, glossa in l. si. in auth. vt nullus, fabricet oratori domus, coll. 3.

Verbum vnum quandoque accipitur pro vna oratione, item pauca verba pro vna columna, glossa hoc verbo, in l. 1. C. de bonis vacantibus, lib. 10.

Verbo generali, & indefinito quandoque continentur omnia, glossa penultima, ibidem.

Verbum necessitatis ponitur quandoque pro possibilitate, & pro consilio: sicut e contra verbum consilij lapissimum ponitur pro necessitate, glossa in l. in cap. 1. apud quem, vel apud quos, in vñ. feudor.

Verborum significationi statui, ubi ratio non apparet in lege, gl. absentia, in extraug. ad reprimeandum, quo modo in l. si. maiest. crimin.

Verbum improprie positum non viciat dispositionem, & debet intelligi secundum sanum intellectum, glossa possident, in extraug. de pace Constantia, §. sententia.

Verba simpliciter prolata, in potentiore, & digniori significato intelliguntur, §. sed ius quidem, Instit. de iure naturali.

Verba præteriti temporis sunt abnegativa præsentis temporis, §. affirmati, & ibi gl. non licet, in additione, Instit. de nuptiis, §. cum in suo, & ibi gl. definit, in additione marg. Instit. de rerum distinctione.

Verba blanda, & adulatoria in iudicio emissæ, vt si dominus in iudicio seruum appellat filium, fauore libertatis operantur libertatem, & idem quando profertur in testamento, §. fin. & ibi gl. si. & ibi add. Instit. de nuptiis.

Verbis naturalibus quando statum vicitur, putat filius, pater, mater, frater, non attenditur ius civile: sed solum naturale, vt sic comprehendatur etiam naturalis tantum, spiritus, & ferus, glossa agnatio, in additione, in §. fin. Instit. de legitim. agnat. tutela.

Verba iocosa non disponant, §. planè, & ibi glossa sermonibus, Instit. de militib. testam.

Verba nulla opetantur testamentum, nisi appareat, quod proferens voluerit testari, & ad hoc se disposuerit: sed in contrahibus, ubi in dubio verba præsumuntur obligatoria, nisi aliud ex coniecturis appareat, d. §. planè, & ibi add. in glo. sermonibus.

Verba legalia significant habilitatem, & potentiam, licet semper significare non possint, glossa vero, in additione, in §. Instit. de obligat. quæ ex quali contractu.

Verba legis quoties referuntur ad iudicem, tunc ex illo edicto tollitur officium iudicis, glossa rescissa, in additione, in §. rursus, Instit. de actio.

Verba, & vocabula vana nominum non sunt admittenda omisso sensu, l. 2. C. de constit. pecun.

Verborum, & nominum controuersia petriaciab. est relinquenda, glossa vocabula, ibidem.

Reliqua verbo, Adulatoria, Coniuncti, 1. vj. que 4. Geminatio, Lex, 20. Mens, Iteratio, Obligatio, 14. 15. 16. Qualitas, Sensus, Transpositio, Vocabula, Commissio.

VERBA testatoris debent intelligi secundum conditionem personæ, cui data sunt, siue ad quem dispositio confertur, l. plenum, 11. §. equitij, de vfu, & habet.

Verba testamenti debent intelligi secundum opinionem testatoris, & debet haberi pro vero, quod testator putabat verum, l. seruo, 57. de conditione indeb. gl. p. in l. quo loco, 20. §. si de hæred. Instit.

Verba testatoris extra propriam significationem verborum intelliguntur, vt legatum non reddatur inutile, l. Titia, 35. §. Lucius, de legat. 4.

In Verbis testatoris ubi nulla est ambiguitas, non recurrit ad interpretandam testatoris ipsius voluntatem, l. ille, 25. de legat. 3.

- 1 Verbis testatoris non est recedendum, nisi appareat testatorem aliud sensisse, glo. proponitur, in l. vxori, 32. §. vxori, cod. gloss. 1. in add. marg. in l. si hares iustus, 76. de legat. 1.
- Verba a testatore prolata debent intelligi, ut aliquid operentur, ne aliis dispositio reddatur inutilis, l. generalis, 32. §. 1. de usufructu legato.
- Verba testatoris dubia possunt in qualibet parte testamenti ad inquirendam mentem testatoris declarari, l. pradia, §. fin. in add. marg. de fundo instructo.
- Verbi significationem quando testator voluit diminueri, ut quia posuit verbum plura significans, pauciora tamen voluit significare, statum testatoris voluntatem quod fallit quandoque. Si vero voluit augere per ea, de quibus dubitari poterant, fit in alio genere, vel quae eisdem verbis prima facie contineri videntur, tunc tabitur eius voluntati: si vero certum sit ea esse in alio genere, non augebitur, gl. ex communi, in l. Labeo, de penu legata.
- Verbi significationem quando testator voluit augere, vel diminueri, sed appellatum nomen incongruens ei, de quo sensus expressit, congruens alij: si omnino est remota, & extranea significatio apposta ab eo, quod voluit, ut si sensus de auro, & dixit de lapide, & nihil debetur, si vero sententia potest appari, quoque modo; quod sapere per consuetudinem apparet, vel per vnicam sententiam, & materiam, secus est, ibidem.
- Verba testatoris in dubio debent intelligi ita, quod non sit in constitutione peccatum, l. Plautius, de auro, & argento.
- Verba testatoris lae dicta restringuntur propter eius mentem, quae talis praesumitur, l. Titia, 40. §. 1. & ibi gl. ex hoc eodem.
- Verba testatoris in testamento apposta ad intelligantur apposta nomine patris, vel conditionis, aut translationis, ex voluntate testatoris apparet, l. 2. de his, quae pccant.
- Verba in testamentis plenius quam in stipulationibus exponuntur, glo. 1. in l. si hares iustus, 76. de legat. 1.
- Reliqua verba, Voluntas, auro, §. vltima 10. Testator, 6. 7.*
- 18 Verba enunciativa prolata ad liberandum, dispositionem inducunt, l. tale patrum, de pactis.
- Verba enunciativa emissae propter aliud, dispositionem non inducunt, l. Lepistola, eodem.
- Verba enunciativa confessionis emissae principaliter propter se, disponunt non solum circa transferentem possessionem in emptorem, sed etiam circa dominium: & sic tantum est dicere, confiteor me nomine emptoris possidere, quantum dicere, confitio me possidere nomine emptoris, glo. fin. in l. ab emptione, eodem.
- Verba enunciativa prolata per modum causae, dispositionem inducunt iure exceptionis, l. emptor, 6. §. si & ibi gl. si & add. marg. de rei vend.
- Verba per modum conditionis prolata, inducunt dispositionem, quando dispositio est sibi annexa, aliis non fortiter effectum, l. Proculus, 23. de usufructu.
- Verba enunciativa propter aliud emissae non habent vim irrevocabilis confessionis, l. qui familia, 38. fam. l. ex hoc eodem.
- Verba enunciativa a testatore prolata non praediciunt creditoribus hereditariis, l. Scia, 28. ad Velleian.
- Verba enunciativa non inducunt obligationem in contractibus: sed probationem, l. Publia, §. si depositum.
- Verba prolata causa iactantiae non inducunt dispositionem, l. si de testam.
- Verba enunciativa conditionaliter in testamento prolata non inducunt dispositionem, l. ex facto, 19. & ibi add. marg. de hered. institut.
- Verba enunciativa, quae erant in actu odio, dispositionem inducunt, l. qui volebat, 6. de hered. institut.
- Verba enunciativa legatorum de praeterito, non inducunt dispositionem de praesenti, gl. 1. in l. si ita legatum fit, 68. de legat. 1.
- Verba enunciativa de futuro emissae propter aliud, vel enunciativa de praeterito sine expressione rei, dispositionem non inducunt, l. Titia, 35. & ibi gloss. speciem, de legat. 1.
- Verba enunciativa propter aliud, etiam expressa specie, vel quantitate, conditionem inducunt: sed enunciativa de praeterito expressa re, vel quantitate, non conditionem, sed dispositionem inducunt, glo. speciem, & gl. neque legatum, ibi & gl. ostendere, in d. l. Titia, §. Caius.
- Verba enunciativa dispositionem non inducunt ultra verborum significationem, d. §. Caius.
- Verba enunciativa inducunt probationem eorum, quae in testamento gesta sunt, l. cum proponebatur, 66. de legat. 2.
- Verba enunciativa sufficiunt ad fideicommissum: non tamen fideicommissum validari potest ex sola clausula, d. l. cum proponebatur, in add. marg.
- Verba enunciativa futuri euentus ad gratuum directa, fideicommissum inducunt, l. vnam ex familia, 66. §. fin. cod.
- Verba enunciativa ad gratuum directa, inducunt dispositionem, l. Pamphilo, 37. de legat. 3.
- Verba enunciativa futuri euentus non inducunt dispositionem, l. Iulianus, 66. §. 1. eodem.
- Verba enunciativa commemorativa alicuius modi praecedentis restringuntur ad illud, l. Lucius Titus, 78. §. filiam, ad Trebel.
- Verba enunciativa per modum conditionis prolata, exceptionem inducunt, l. pen. de collatione dotis.
- 19 Verba enunciativa in ultimis voluntatibus dispositionem inducunt, ex expressis, in l. ex hac scriptura, 16. de donato.
- Verba haec enunciativa testatoris, sciant heredes mei me vestem meam libertorum donasse, inducunt fideicommissum, vel legatum, & non donationem causa mortis, & sapienter etiam naturam contractus inter vivos, §. gloss. pertinere, ibidem.
- Verba futuri temporis, quae conditionem faciunt, non inducunt dispositionem, ibi.
- Verba enunciativa quando proferuntur propter aliud demonstrando, dispositionem non inducunt, d. gl. pertinere, & versum contra.
- per Verba enunciativa non datur seruo libertas, gloss. voluntas, in l. si priuatus, qui, & a quib.

- Verba enunciativa in modum causae prolata inducunt exceptionem, & sic dispositionem ex coniectura mente testatoris, l. si §. 1. & ibi add. marg. de doli mali exceptio.
- Verba enunciativa per errorem emissae, siue principaliter propter se, siue propter aliud, non inducunt dispositionem, etiam fauore libertatis, l. cum testamentum, l. non idcirco, C. de iuris, & facti igno.
- Verbis enunciativis testatoris non statim, neque creditur, si contrarium appareat, l. scriptura, 10. C. communia viri quique.
- Verbis enunciativis testatoris non statim, & creditor, si testator iurauerit, gl. 2. ibi.
- Verbis dispositivis testatoris statim debetur non enunciativis, ibi.
- Verba enunciativa in ultima voluntate emissae ad defuncto ad commodum heredis, non profunt, l. rationes, 6. C. de probatio.
- Verba enunciativa testatoris dispositionem non inducunt, l. 1. & ibi glo. si. C. arbitrium tutela.
- Verba enunciativa principaliter propter aliud prolata a pagano non inducunt dispositionem: prolata a milite inducunt concurrentem fauore libertatis, nisi probetur error, l. ex his, 7. C. de testam. militis.
- Verba enunciativa testatoris non inducunt dispositionem in praedictum eorum, quos testator grauari non poterat, l. verba, 6. C. de testam.
- Verba enunciativa principaliter in ultima voluntate propter se emissae dispositionem inducunt, nisi probetur emissae a testatore per errorem, l. 1. C. de falsa causa adiecta.
- Verba enunciativa in contractibus apposta probant inter contrahentes, donec contrarium probetur, l. pen. C. de contrahendo stipulat.
- Verba enunciativa licet non inducant dispositionem, & in contractibus prolata non sunt obligatoria: tamen fallit hoc, quando bina confessio emanat una post aliam, cum scimus, versum autem, C. de agricol. & censu. lib. 1. 1.
- Reliqua verba, Enunciativa, Legatum, 8. 1.*
- VERBA, si non solvitur, vel non fecerit, intelliguntur id est si in mora faciendi, vel solvendi fuerit, l. si duo, §. si de constit. pecu.
- Verba secundum mandatum promissi non inducunt conditionem: sed promittens teneatur simpliciter, l. eum, qui §. Iulianus, eod.
- Verba, bene credes Ticio, vel, periculo meo crede, obligant proferentem mandati actione, l. si verò non, §. si quis mandauerit, mandati.
- Verbum, per se, significat personaliter, & non, per alium, l. 2. §. quod si in patris, soluto matrum.
- Verba, si non valet iure testamenti, valet meliori modo, quo potest impetrari, ut debeatur legata, & fideicommissa in minus perfecto testamento relicta a venientibus ab intestato, imò & tunc hereditas restituenda venit institutio in tali testamento imperfecto, l. ex ea scriptura, §. final. & ibi glossa fin. de testam.
- Verba, quisquis mihi heres erit, intelligitur de his, qui immediate sunt heredes, ex testamento; non autem medio alterius, l. qui liberis, 8. §. haec verba, de vulgari.
- Verba haec, quisquis mihi heres erit, extenduntur ad successores ab intestato, 2. 1. quando a testatore proferuntur in codicillis nullo facto testamento: secus quando testamentum validum factum est: quia tunc referuntur tantum ad heredes scriptos in testamento, ut sit in pupillari substitutione, §. si quis cum testamento, & ibi gl. peruentura, de iure codicill.
- Verba haec, lego Stichum, qui meus erit, faciunt non solum demonstrationem sed etiam conditionem, verba, Stichum, qui meus est, faciunt demonstrationem, & non conditionem, l. Stichum, 6. & ibi gl. magis, de legat. 1.
- Verba, hoc amplius, inducunt repetitionem, per quam praecedentia legata inuolida ex defectu voluntatis confirmantur: secus est in adiectione, quae fit ad dilationem concedendam, l. legata iugiter, §. 9. de leg. 1.
- Verba, ipso iure, quandoque interpretantur id est æquillimo iure, gl. ipso iure, in l. si fundum, 83. §. qui fundum, de legat. 1.
- Verba haec, vobis, vel alteri vestrum, intelliguntur, si omnes non superant, d. l. si fundum, §. his verbis, eod.
- Verba haec, lego vni heredum talem rem a se ipso, habent quinque expositiones duas malas, & tres bonas, non sic, in l. Titia, 35. §. Lucius, de legat. 2.
- Verba haec, cum in suam peruenierit tutelam, duobus modis intelliguntur, imperfecta conditione proferentis, & eius, de quo proferuntur, l. cum filiofam. 48. de legat. 3.
- Verba haec, cum in suam peruenierit tutelam, plerumque significant pubertatem, 2. 1. nisi appareat testatorem aliud sensisse: quando tamen significant propriam potestatem: id est cum sui iuris efficietur, ut cum ita legatur, filiofamil. puberi, & maiori 25. annorum, cum in suam peruenierit tutelam: quandoque significant pubertatem, & propriam potestatem: id est quod sui iuris efficiatur, ut cum mater odians patrem filiofamil. impuberi ita legatur, cum in suam peruenierit tutelam, quandoque significant aetatem 25. ann. cum adulto patrefamil. ita legatur, quandoque significant aetatem, etiam 25. ann. ut cum furioso, & filiofam. maiori ita legatur, l. cum filiofam. 48. & ibi glo. sensisse, de legat. 3.
- Verba, hoc amplius, praecedentem repetitionem inducunt: secus si sine illo articulo, hoc, diceretur, l. si tibi purè, §. 1. & ibi gl. huiusmodi, eod.
- Verba, hoc amplius lego, inducunt dationem legatam, l. si §. 1. de auro, & argento.
- Verba, si non dederit, intelliguntur id est dare non debuerit, l. 3. §. 1. & ibi glo. si non dederit, de adimendis legatis.
- Verbum, eo amplius, non est solum repetitionem legatis etiam conditionis est praesambulum, l. liberis, 107. de conditio. & demonstr.
- Verba, si sine liberis decesserit, intelligi debent de his, quos rogatus habere potest, l. huiusmodi, 77. §. ad Trebel.
- Verba, cum mortuus interpretatur: id est cum in actu moriendi, & sic in vita, gl. conferre, in l. si emancipato, de collatio.
- Verba haec, ita vt, faciunt modum, & potest quos compelli ad modum implendum, l. libertas, 16. §. haec scriptura, & ibi gl. ita vt, de manu. testam.
- Verba haec, dolum malum habere, licet sint affirmatiue prolata: tamen sunt priuatiue, scilicet doli, & dicuntur habere negationem, l. inter stipulantem, 82. de verbis obligat.

animum, constitisset, licet sit preteritum placentia perfecti, subiunctiui modi, & sic significat preteritum tempus amem significat futurum, quando alia stipulatio esset nulla, vel in preteritum nihil disponeret, non extitisset, & gl. con-
stitisset, in l. qui Roma, 1. 2. §. Augustus, de verb. oblig.
tuba, qua die petieris, non denotat conditionem: sed admonitionem, & idcirco
tunc vltimè imperit promissæ incipit statim currere ex die stipulationis,
non expectato die interpellationis, l. si ita quis promiserit, 13 §. eod.
tuba hæc, habetur pro conuictio, vel pro confesso, non intelligitur ipso iure:
sed per sententiam, l. eius, qui, 2. §. ibi add. marg. de iure fisci.
tuba hæc, ad quem ea pertinet, sic intelligitur, ut qui in vniuersum domi-
nium, vel iure ciuili, vel iure pratorio succedit, continetur, l. sciendum, 70.
de verbor. signific.

erba hæc, substantia Titij valet plus aureorum centum, sunt significatiua simul
quantitatis, & æstimationis, l. hæc enatiatio, 43. & ibi gl. r. eod.
tuba, creditum, & res, sunt verba generalia, gl. in rub. C. de rebus credit.
etiam, cadat, vel priuatur, in lege prolaturum, intelligitur, quod cadat, vel priuatur
a iure suo per sententiam, non ipso iure, gloss. fin. in athen. habita, C. ne fi-
lius pro patre.

erbum, patior, quandoque passiuè accipitur, & non actiuè, l. pen. & ibi gloss. fin.
C. de hæred. vel actio.

erbum, secundum non facit dispositionem conditionalem, sicut dictio, l. pen.
& ibi gl. r. C. de iustit. & subit.

erba illa, si hæres non erit, posita in vulgari substitutione intelliguntur, si hæ-
res non erit, licet ex testamento, l. 3. C. de imputebur.

erbum, substantiuè, vel verbum commune, & adaptatur etiam ad fideicommissa-
rium, gloss. pen. in l. precib. §. C. eod.

Verbum, utique, est verbum collectivum, l. pen. C. eod.

Verbum, tuus sum in omnibus, & ne tuum esse recognosco, non important domi-
nium, gl. & cuius, in l. fin. C. in quibus causis coloni cens. lib. 1. 1.

Verba hæc, vt videbitur, approbauerit, comprobauerit, & alia multa similia im-
portant arbitrium boni viri, gl. videbitur, in extrauag. ad reprimendum, quo
modo in l. seise maiest.

Verba, prout arbitratu fuerit, & voluerit, important arbitrium boni viri, gl. glo.
videbitur, ad fin. ibidem.

Verba hæc, nihil agunt, appositia in lege important ipso iure, gl. 1. in add. in prin-
cip. Inst. quibus ex causis manumittere.

Verbum, rogo, vel volo, prolaturum a proximo, animo laudandi, non se obligan-
di censetur prolaturum, sed est in eo, qui animo se obligandi prolatur: quia
tunc per illa verba inducitur mandatum, gl. 1. in add. mandati.

Verba, si hæres non erit, in seruo intelliguntur, vel si ipse hæres non erit, vel si
alium hæredem non fecerit, §. si Instituti de vulgari substituit.

Verbum, hæres esto, est verbum directum, & non obliquatum, gl. 1. in add. in §.
fin. Instituti de pupil. substituit, glo. 1. in l. C. de iur. de vulgari.

Verbum, tutela, & vice ad tempus potest stare in propria significatione, & post
tempus transire ad impropiam: veluti si legatum sit relictum tutori, si tute-
lam in annos 18. gesserit, & puero adulto factu tutor si id gerit, vt curator
constitueretur, vt curator administrando videtur paruisse conditioni, l. pater
Seuerianus, 9. §. conditionem, de condit. & demonst.

Verberans s. ferum alienum animo corrigendi, vel emendandi non tene-
tur iniuriarum actione, sed si verberasset contra bonos mores, litem apud,
§. adducit, de iniuriis.

Verberasse dicitur abusus, & qui pugnis excidit, dict. l. apud Labeones, §. ver-
berasse.

Inter Verberationem, & pulsationem hoc interest, quod verberare est cum
dolore cedere: pulsare vero sine dolore, l. ex Cornelia, §. §. inter pulsa-
tionem, eodem.

Reliqua verbo, Seruus, 155. 156.

Verecundia est alicui, cum repellitur vt suspensus, l. obseruandum, & ibi
gl. r. de iudiciis.

Verecundia alicuius quandoque paritur, gl. suspensus, in l. quæ omnia, §. 1. de
his, qui notantur infamia.

Verecundia adhibet nos ad aliquid faciendum, l. pecunia, & ibi gloss. fin. de
aliment. & cibarij.

Verecundia est quasi custodia honestatis, gloss. 4. in l. qui stipendia, 9. C. de pro-
curatoribus.

Reliqua verbo, Pudor, Pudicitia.

VEREDYS dicitur curras, & veho, & rheda inde dicitur veredusid est vehens
rheda, gl. 1. in l. 4. C. de cursu publico, lib. 12.

VERISIMILE illud dici, & haberi debet pro expresse secundum disposi-
tionem iuris, in quo militat maior ratio, l. si extraneus, de conditione
causæ data.

VERITAS, regulariter magis attenditur, quam opinio: fallit in acquisitione
hereditatis, quia magis attenditur opinio, glo. fin. in l. hæres institutus, 32.
de acqui. hæred.

Veritas plus operatur, quam opinio, l. si pupilli, §. si Titij, de nego. g. titis, l. item
§. 1. & ibi glo. 2. eod. glo. 1. in l. doli, de seruo corrupto.

Veritas, & fictio quando tendunt ad vnum finem, veritas præualet fidei, si non
quando fictio destruit veritatem, & sic tendunt ad diversa, vel contraria, l. si-
lio, quem pater, 13. & ibi gl. imagine, de liberis, & posthumis.

Veritas præualet fictioni, glo. fin. in l. Gallus, §. si eius, eodem.

Veritas quandoque magis attenditur, quam opinio, l. 4. in additio. margin. de
acquir. possessio, gloss. fin. in l. si aliquid, 8. eodem, l. 2. §. si sub conditione,
pro emptore, l. vulgaris, 21. §. si quis, & ibi gl. quod iuriprius, de furtis, l. si
forte, & de castren. pecul.

Veritas magis attenditur, quam opinio: nam qui secundum opinionem erat
seruus, & secundum veritatem liber, si promiserit bonæ fidei possessori obli-
gatur, l. si liber homo, 1. 8. & ibi gl. 1. de verbor. obligat.

Veritas plus ponderatur, quam opinio in actione, quæ oritur ex prouidentia le-
gis, est, vbiusque extra id, quod agitur, nascitur actio, & hoc in actibus
iudicij, glo. fin. in add. in litem si, de negot. gestis.

Veritas plus ponderatur, quam opinio in delictis, si veritas excludat malefi-
cium: si vero opinio probabilis excludat maleficiu, tunc plus ponderatur
opinio, ibidem.

Veritas regulariter plus valet, quam instrumentum: fallit in quibusdam casibus,
gl. fin. in l. cum precibus, 18. C. de probatio, glo. pen. in l. generaliter, C. de non
numerat. l. nec ignorans, & ibi glo. fin. C. de donationib.

Veritati quandoque præualeat scriptura, glo. 1. in l. r. C. plus valere quod agitur.

Veritas rei in contractibus potius, quam scriptura inspicit debet, d. l. 1.

Veritatem non minuit falsa simulatio, l. nec omnia, 15. C. de liberali causa.

Veritas est ipse Deus: unde dicit, ego sum via, veritas, & vita, glo. imitatio, in au-
then. de instrum. cautela, in principio, col. 6.

Veritas humana potest dici notitia rei, maxime per visum, ibidem.

Veritas a quocumque prolata semper est præferenda, gloss. militiz, in additio.
marg. in §. sancimus, in auth. de testib. col. 7.

Veritatem celans nocere desiderat, gloss. 2. in c. 1. si de inuestitura inter domina-
& vasa.

Veritas quando est patens, debet attendi: sed quando est occulta, tunc attendi-
tur opinio, glo. 1. in additio. in §. sed cum, Inst. de testamentis.

in Veritate quod est, magis attenditur, quam quod est in opinione, §. si quis rem
suam, Inst. de legatis.

Veritas rerum erroribus gestorum non vitatur, l. licetis, §. veritas, de officio
prædis.

Veritas inquiritur ratione incertitudinis, gl. inquiratur, in l. si eus, si quis causio.

Veritas cuiusque rei sine instrumento sapè deprehenditur, aliis numerus re-
stium, aliis dignitas, & auctoritas, aliis velut consensiens fama confirmat si-
dem rei, de qua quaeritur, l. 3. §. eisdem, de testibus.

Veritas, quæ non probatur in iudicio, non est efficax, l. pen. §. fin. & ibi add. mar-
gin. de ritu nuptiarum.

Veritas rei non mutatur propter nostrum affirmare, vel negare, l. affirmatio, §. 6.
ad municipal.

Veritas est dicenda a testibus pro vtraque parte, gloss. 1. in l. quod fauore, C. de
legibus.

Veritatis substantia falsa demonstratione mutari non potest, l. cum falsa, C. de
iuris, & facti ignor.

Veritas tacita habetur pro expressa, gl. fin. in l. 2. C. si contra ius.

Veritatis sectatores Deo, Papæ, & principi placent, gloss. 1. in l. 3. C. eod.

Veritas pro expressa habetur, vt secundum eam procedatur in relicto impo-
nato, ibidem.

Veritas vbi non potest præferri, admittitur postulationis desiderium, vt si scilicet
perueniatur ad torturam, vel ad alia, gl. fin. in l. r. C. de iureiur. propter cal.

Veritatis substantia potius, quam quod simulat gestum est, inspicit debet, l. 17. C.
ad Velleian.

Reliqua verbo, Fictio, Iuramentum, 2. 3. 8. Mendacium, Opinio, Origo,

Simulatio, Testis, 17. Valent.

VERMES ex terra gignuntur, glossa omnium, in l. 1. §. ius naturale, dd
Inst. & iure.

VERNA dicitur seruus natus ex ancilla nostra, glossa exceptum, in l. Titij tex-
tores, 36. de legat. 1. gloss. si alij vernæ, in l. seruis vrbani, 97. §. final. de leg. 3.
gloss. 1. in l. cum super, 10. C. de rei vindicatione, gloss. 1. in §. huic proxima,
Inst. de legatis.

VERUCOLORIVM appellatione continetur purpura, quæ vocatur coc-
cum, & aliz purpure: scilicet coracinum, hygrium, & melinum, l. quæritum,
78. §. coccum, de leg. 3.

Reliqua verbo, Purpura.

VERVUM in vitilitatem alicuius non videtur, quando ille tantum erogat,
quantum accipit, l. 2. de in rem verbo.

Verum in rem domini dicitur, quando seruus id ipsum, quod accipit, conuertit
in rem domini, vt si triticum accipit, & in familiam domini cibariorum no-
mine consumit, l. quod si seruus, §. 1. eodem.

Verum in rem domini dicitur, quando seruus in pecuniam mutuo acceptam
à creditore soluit creditori domino: & etiam si soluit ei, qui creditor
non erat, & ita erant in soluendo: quia dominus est ratum non ha-
beat solutionem: habet nihilominus conditionem indebiti, d. §. 1. & ibi glo.
haberet.

Verum in rem domini videtur, quando actio domino est quæsitæ, d. gloss. habet-
ret, ibidem.

Verum in rem domini dicitur id, quod seruus gessit causa gerendi, & admini-
strandi negotia domini, vt si mutuum accipit, vt comparat frumentum ad
alendam familiam, & vt vestimenta ad vestiendam, & is comparauit
d. §. 1.

Verum in rem domini dicitur, quod seruus accipit mutuo, & in peculio trans-
uerit, si postea statim habens animum vendendi in rem domini verterit, sed si
nunquam habuit animum vendendi, licet verè aliquid, in rem domini ver-
sum sit, d. §. 1. & ibi gl. prius, & ibi add. marg.

Verum in rem domini dicitur, si seruus pecuniam mutuo acceptam in dotem
nomine filiz domini sui dedit, l. & nihil, eodem.

Verum in rem domini, vel patris videtur, quoties filius, vel seruus sumpsit pec-
uniam, vt se aleret, & vestiret secundum consuetudinem domini, vel patris:
id est vique ad eum modum, quem dominus, vel pater præstare consueuerat,
l. quod si seruus, §. proinde, de in rem verbo.

Verum in rem domini non videtur, quando seruus mutua pecunia accepta do-
mum domini exornauit tectorijs, & quibusdam alijs, quæ magis ad volupta-
tem, quam ad utilitatem pertinent, ibid.

Verum in rem domini dicitur, quando seruus mutuo acceptam pecuniam alij
mutauit: quia domino acquiritur effectus in rem domini conuerti, & non fecit,
illud peculiare nomen, d. l. quod §. 1. item Labo.

Verum in rem domini dicitur, quando seruus mutuo accipit pecuniam, & ea
emit volente domino vnguenta luxurie causa, vel quid ad delicias, vel turpes
sumptus subministrat, ibidem.

Verum in rem minoris non videtur, quod quis expendit etiam volente muno-
R R R R a re 19

VIA

rumfied non extat memoria: non tamen est publica: aliis si extat memoria, tunc habet naturam priuatam: non tamen est profus priuata, gloss. publicas, in d. l. 2. §. priuata.

Viarum vrbianarum cura pertinet ad magistratum: nam si via publica commeatu exemptus sit in tota, vel via coarctata in parte propter alicuius edificium ita, quod ire non potest, interueniant magistratus, d. l. 2. §. hoc interdictum, & ibi gloss. exemptus.

Via dicitur fieri deterior, quando vsus eius, ad commodum corrumpitur, hoc est ad eundem, vel agendum, ut cum plana fuerit, fiat cliuosa, vel ex molli aspera, aut ex latiori angustior, aut ex sicca palustris, d. l. 2. §. deterior.

Viam aperire, est ad veterem latitudinem, altitudinemque restituere, l. 1. de via publica, itinerisque refici.

Viam purgare refectionis portio est, ibid.

Viam purgare proprie est ad libramentum proprium: id est ad æqualitatem redigere sublato eo, quod superest, ibid.

Viam reficere dicitur, si qui aperit, & qui purgat, & omnes omnino, qui pristinum statum reducant, ibid.

Viam deteriore facere sub specie refectionis prohibetur absque pœna, propter quod neque latiore, neque longiore, neque altiore, neque humiliori viam sub nomine refectionis potest facere, qui interdictum probat, neque in viam terrenam glaciam iniicere, aut sternere viam lapide, quæ terrena sit, vel contrariò de strata facere terrenam, ibidem.

in Vis rixari non debent permittere ædiles curules, l. ædiles, §. si. eodem.

in Via non licet prolicere stercora, neque morticina, neque coriariacere, ibid.

per Viam securam debens ire ad custodiendum castra, si iuit per magis curam, & minus securam, pro admitti delicti qualitate debet securissime puniri, glo. fin. in l. eos, qui, 17. §. si. de falsis.

Viarum, & portus, & publici aggeris munitio debet fieri expensis pro quantitate patrimonii possessoris, & non per capita, l. fin. C. de immuni. nemini conced. lib. 10.

Via, & strata diuersa sunt, l. pen. C. de priuileg. domus Augustæ, lib. 11.

Via est ius agendi, & eundi, & ambulandi hominis, in principio, Institut. de feruit. i. rufi.

Via continet in se iter, & actum, ibidem.

Via differt ab actu, quia habens viam potest trahere lapidem, & trabem, & ferre hastam, dummodo ciuilitate gerat, nec deasserit fructus: quæ non permittuntur habenti actum: item via latitudo certa est octo pedum in directum, in angulis sexdecim, nisi maiorem, vel minorem plauerit constitutentibus designare quod non est in actu, gloss. continet, & ibi additio, ibidem.

Viarum quædam publicæ, quædam priuata, quædam vicinales sunt, l. 2. §. viarum, ne quid in loco publico.

Via priuata dicitur illa, quas Græci basilicas: id est regias appellant: nostri verò pretorias, consulares, & militares appellant, dict. §. viarum, & ibi glossa quas.

Via priuata dicitur illa, quas agrarias: quia ab agro debeantur, dicimus, d. §. viarum.

Via publica dicitur, cuius viam solum est publicum, dict. l. 2. §. viam publicam.

Via priuata differt à publica: quia via priuata solum alienum est: ius tamen eundi, vel agendi nobis competit: sed via publicæ solum publicum est, & certæ latitudinis, & sunt ab eo, qui ius publicandi de prædiis hominum habuit, ut est princeps, vel Senatus, & etiam quilibet ciuitas, ut ea publicè iretur, & commeareretur, d. §. viam, & ibi gl. habuit.

Via publicæ à viis vicinialibus differunt: nam via publicæ exitum ad mare, aut in vrbem, aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem, sue publicam habent: sed vicinialium viarum conditio dissimilis est: nam pars earum in vias publicas exitum habent, pars sine vilo exitu intermoriuntur, l. fin. de locis, & itiner. publicis.

in Via publica, vel in itinere publico facere, vel immittere aliquid, quod ea via, vel iter deterius fiat, prohibitum est, l. 2. §. ait prætor, ne quid in loco publico.

Via priuata dupliciter accipi possunt, vel illa, quæ sunt in agris quibus imposita est feruitus, ita, ut ad agrum alterius ducantur, vel illa, quæ ad agros ducunt, per quas omnibus, etiam non habentibus ibi prædia commeari licet, in quas exitus de via consulari, & sic potest illam consularem excipit via, vel iter, vel actus ad villam ducens, d. l. 2. §. priuata.

Via priuata, quæ post consularem excipiunt in villas, vel in alias colonias ducentes, publicæ quoque dicuntur, si memoriam hominum excedunt, etiam si priuatorum collatione reficiantur, dict. §. priuata, & ibi glossa publicas.

supra Viam publicam non licet facere pontem, glo. teore, in l. 2. §. tractatum, ne quid in loco publico.

in Viam publicam immittens cloacam suæ superponendo, suæ faciendo decurrere, cum infra dumtaxat sit ita, quod per cloacam minus habilis via fiat, tenetur interdicto ne quid in viis publicis fiat, dict. l. 2. si quis cloacam, eodem.

in Via publica si quis fecit aliquid, & factum habeat, quo ea via deterior sit, tenetur ad restituendum suis sumptibus: sed qui fecit, & factum non habet, tenetur ad impensam, quod habet, & non fecit, tenetur ad patientiam, gl. non is tenetur, in d. l. 2. §. prætor ait, & §. penult.

in Via publica dicitur ille habere opus, quo via publica deterior sit, qui vitur, & iure possessionis fruatur, ius ipse opus fecit, siue ex causa emptionis, vel conductionis, vel legato, vel hæreditate, vel alio modo acquisiuit, dict. l. 2. §. habere.

Viam publicam si vicinus meus corruperit opere, quamuis opus, quod fecit, tam mihi, quam tibi sit vtile, non teneo ego interdicto ne quid in via publica factum habeatur, quod deterior via sit, si vicinus fundi sui causa id fecit:

sed si communiter id opus fieri curauimus, uterque nostrum tenetur eo interdicto, d. l. 2. §. idem Labeo.

in Via publica nemini licet monumentum extruere, l. 2. de locis, & itineribus publicis.

Viam publicam, aut iter publicum si quis clausit, cuiuslibet permittitur agere interdicto de locis, & itineribus publicis, ut restituatur in pristinum statum, l. 1. & ibi gloss. eodem.

Viam publicam, vel iter publicum reficere, vel aperire licitum est alicui, dum ea via, aut iter deterius non fiat: & si quis vim facit ei, tenetur interdicto ne vis fiat ei, qui vult aperire, vel reficere viam, l. 1. de via publica, itinerisque refici.

Viam publicam populus non potest amittere non vtendo, etiam per centum annos, l. 2. & ibi glo. 1. eodem.

Vias publicas vniuersique debet secundum propriam domum construere, ita, ut non prohibeatur vehiculum transire, item aqueductus purgare, qui sub diodid est exco libero sunt, l. ædiles, eodem.

Vias publicas si non construant domini domorum, illi, qui mercede habitant possunt construere, & purgare eas, ac computare dispendium in mercedem, d. l. ædiles, §. fin.

Viam publicam in fundum vicini reiciens tenetur vicino actione in factum via reiectæ ad interesse, l. fin. eod.

Viam publicam si quis exarauit, solus cogitur ad eius munitiorem: qui si non sit solvendo, coguntur vicini, d. l. fin. & ibi gl. fin.

Via publica dicitur, cuius solum publicum est, l. 1. §. 1. de fluminibus.

Via publica vti nemo potest recte prohiberi, l. per agrum, 11. Cod. de feruitur.

Via publica vti aliquem potest prohibere ille, qui habet ius obtinendi, ut fit in plaustris obuiantibus, glo. si. ibid.

per Viam publicam, & rectam tenetur quis ire, adeo, quod si reperiat extra cam, mala suspicio est contra eum, l. 2. C. de cursu publico, lib. 12.

Via publica inter flumen, & ripam non impedit eius coherentiam, gl. adharent, in add. marg. in §. riparum, Iulius de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Actio, 241. *Ædilis, Publica, Semita, Semitus, 28. 29. que 33. Strati-*

lani, 1. Stratiatio, 3. 6. 37. Strata, Interdictum, 4. 5. 46.

VIA TICYM scholasticus dicitur illud, quod portat causa expendendi in via, iudicem, vel in studio, cum filius sit, & ibi gl. 1. si certum petatur.

VIA TORI fumus pro nuntio, qui excoctor dicitur, gloss. viatore, in l. final. de iudiciis.

Reliqua verbo, Executor.

VICANEI dicuntur illi, qui in vico, seu in villa habitant, gloss. in rub. C. 1. nullus ex vicaneis, lib. 11.

VICARIVS alieni muneris voluntate sua datus cogitur suscipere legationem non admissa biennij vacatione, quæ legatis concedi solet, l. vicarius, de legato.

Vicarius nomine ipso se iudicat trahere portionem, & reuerentiam principalis, l. 1. C. de officio vicarij.

Vicarij, qui in locum præsidum sunt constituti, habent authoritatem dandi tutores, vel curatores petentibus, & interponendi decretum ad alienandas res minorum, & similibus personarum, emancipationes legib. celebrare, & omnia, quæ ad iurisdictionem rectoris provincie pertinent, actitare, l. 2. C. de officio eius, qui vicem alterius.

Vicarij substituti dicuntur sufficere cedentes iudices dicuntur demortui, gloss. rectorum, ibidem.

Vicario rectoris provinciarum competunt omnia, quæ pertinent rectori provinciarum, præter viciniam supplicium, & membri abscissionem, gloss. final. ibidem.

Vicarius principis, vel delegatus dicitur ille, qui habet vicem principis, gloss. 1. in l. 1. C. si aduersus rem iudicatur.

Vicarium sibi à Papa datum non potest dux, vel comes, vel præfex abijcere, §. fin. & ibi add. marg. in auth. de administrat. col. 7.

Vicarius principis æquiparatur comiti, & duci, gloss. fin. in l. 1. C. de professoribus, lib. 12.

Vicarij administrantes præferuntur his vacantibus, gloss. fin. in l. 1. C. de proximis facri scini, lib. 12.

Reliqua verbo, Delegatus, Lector, 2.

VICES agentes omnia possunt, quæ iudices possunt præter vicinum supplicium, & membri abscissionem, §. ad hæc, in authentic. de collatoribus, col. 9.

Vicem duorum non potest quis gerere, glo. consilientes, in auth. vt determinatus clericorum, in princip. col. 1.

Reliqua verbo, Solutus.

VICINVS proximus dicitur vicinus immediatus: sed vicinus simpliciter dicitur etiam de remoto, non solum, 8. de operis noui iunctione.

Vicinus locus dicitur per centum milliaria, vel committitur arbitrio iudicis, gl. 1. tam, & ibi add. in l. dies, 4. §. pen. de damno infecto.

Vicinus tertius si opus fecerit, unde decurrens aqua per fundum primi vicini mei mihi nocet, possit agere actione aquæ pluuiæ, vel cum primo, vel cum tertio, omisso medio, l. si tertius, de aqua pluuiæ.

ad Vicinorum iudicium, & opinionem recurritur ad probationem eius, quod factum, gestum, dictum, aut præsumptum est in vicinia, quando de eo dubitatur: quod extenditur ad multa, puta ad probandum diuitias, inopiam, sterilitatem, aut improbitatem: quia vicinus conditionem, & statum vicini scire præsumitur, l. 1. in add. marg. de fluminibus.

Vicinus recte deponit de paupertate vicini, dicens, quod scit, quia vicinus, glo. 1. in l. 2. C. quando fiscus, vel priuatus.

Vicini, seu parochiani, si sit consuetudo, quod admittantur ad electionem sacerdotis, & vnus ex vicinis habeat sex filios, & venter cum vicinis ad electionem, an in stipem, vel in capita admitti debeat, l. 3. §. si duo, & ibi add. marg. de legitimis tutoribus.

Vicini duo si semipedes contulerint: forte quilibet medium pedem, vt patetiam

rietem faceret inter se ad sustinenda onera utriusque, si edificato pariete alter inmitti non patiarer, agit pro socio contra prohibentem, l. si fratres, 13. §. item Melai, pro socio.

Propter Vicinum bonum res carior censetur, magni enim refert habere bonum vicinum, propter quem etiam res carius venditur, l. quod sapie, 35. §. fin. in add. marg. de contrah. empt.

Reliqua verbo, i. r. i.

VICISSITUDO rerum, & temporis debet esse 55. 2. in procmio Digestorum.

VICTOR potest propria auctoritate sententiam pro se latam exequi, si iudex dederit ei licentiam, glossa auctoritate, in l. miles, 6. §. final. de re iudicata.

VICTOR non debet propria auctoritate sententiam pro se latam exequi, & si exequatur, tenetur furti, & vi bonorum raptorum, d. §. si.

VICTOR victo quandoque condemnatur in expensis regulariter tamen contra est, gl. omni litris, in §. & indicare, in auth. de defensor. ciuit. col. 2.

VICTOR potest appellare non comparentem in ultimo mense instantie, comparere, & petere causae expeditionem, & causa examinata appellante in expensis condemnari, §. 1. & 2. in auth. de his, qui ingrediuntur ad appellandum, colum. 5.

VICTOR, qui probatur in causa principali, debet probari in causa appellationis, quando aliqua plura petit in causa appellationis, aut novas vult inducere probationes, §. quia enim, & ibi glo. occurrit, de restituito, & ea, quae patet, colum. 4.

VICTORIA eius, qui putatur esse haeres in solium, prodest ei, ad quem appareat hereditatem ex post facto pertinere, l. si haeres, familiaris erit.

VICTUS victori condemnatur in expensis, gl. tenebitur, in l. 1. de alienat. iudic. gl. fortassis, in l. 3. §. 1. de legat. 1. gl. si in l. p. de liber. legat. gl. accipere, in §. 1. in auth. de his, qui ingredi, de appell.

VICTUS victori non condemnatur in expensis, & damnis datis, quando actor est in contumacia, & quando reus habet iustam causam, vel intentionem litigandi, d. gl. tenebitur.

VICTUS victori in criminalibus debet condemnari in expensis, & in aliis damnis, l. si postulat, 27. §. si reus, de adulter.

VICTUS, qui appellatur, licet transigat, vel confitetur sententiam, nihilominus is, cuius interest, potest appellationem ab eo interpositam prosequi, nec potest praedjudicare iuri quod tertio per appellationem, l. sententia, §. pen. de appellationibus.

VICTUS licet ad sententiam audiendi citatus etiam personaliter fuerit ad certam diem, in quala fuit sententia, non potius consequtur, eum sententia lata cognitionem habuisse, quam etiam tunc non fuisse potuit iudex, ut qui vel terminum proferre potuisset, glossa final. in additio. margin. in d. l. sententia, §. si.

VICTUS victori in expensis sacramento victori taxandis debet condemnari, aliis de suo debet iudex ei relaxare, l. properandum, 11. §. siue autem, C. de iudiciis.

VICTUS victori non condemnatur in expensis, quando victor litigauit ex iusta ignorantia, & sic habuit iustam causam litigandi, vel quando actor absente contumaciter reus condemnatur, gl. 2. ibid.

VICTUS victori in expensis condemnari debet, si iudex videbitur, glossa solo, in §. oportet, in auth. de iudicib. col. 6.

Reliqua verbo, Nunciatur, Palma.

VICTVS appellatione non venit medicina: quoniam nec potio, l. cum antiquis, 28. C. de testam.

VICTUS verbo continetur, quae esui, potui, cultusque corporis, & ad viuendum homini sunt necessaria, verbo **VICTUS**, 43. de verb. sign.

VICTUS verbo continetur etiam vestis, & cetera, quibus viuendi, curandae corporis gratia vtuntur, d. l. verbo **VICTUS**, & l. leg.

VICTUS verbo continetur vestis, quae quis induit, sed non stragula vestis, quia sine ea quis esse potest, l. in stragula, 45. eod.

VICTUS verbo non continetur tramentum, sine quibus viuere possumus, vt sunt tapeta: continentur tamen tramenta, sine quibus viuere non possumus, vt sunt lecti, gl. si in l. quos vos, 13. q. 4. eod.

VICTUS appellatione continetur etiam vestimenta, & habitaciones, cum sine his homo viuere non possit, cetera, in l. si quis a liberis, §. non tantum, de liberis agnosce.

VICTUS appellatione continetur alimentum, vestiarium, & habitatio: sed verbo cibis, vel diarij continetur vestiarium, & habitatio, gl. vestiarium, in l. cum ij, §. qui transigit, de transactio.

Reliqua verbo, Alimenta, Cibaria, Stragula, Victor, Viuere.

VICUS, tercioctio, & similia habent suos proprios fines, l. p. & ibi glo. l. C. de institut. & substit.

ex Vico ortus intelligitur habere eam partem, quoad hoc, vt ibi habeat domicilium, qui reipub. ille vicus responderet, veluti Virgilius dicitur Mantuanus, licet sit ortus ex vico eius: scilicet Plecole, qui ex vico, 30. & ibi glo. l. & si ad municipal.

VICI dicuntur, qui vice ciuitatis reguntur, glo. vicis, in l. si haeres iussus, 76. §. fin. de legat. 1.

VICI, & villae nulli ciuitatis dignitate honorantur, ibid.

VICI, & villae dicuntur, quia viis, non maris clauduntur, ibid.

Reliqua verbo, Villa.

VINDICTA, dictio ponitur declaratiue, & non restrictiue, vel limitatiue, l. filio, quem pater, 23. de liberis & posthumis, videlicet, dictio quandoque ponitur restrictiue, l. tempus, 23. de re iudicat.

VINDICTA, verbum importat veritatem, non fictionem, l. qui liberis, 8. §. haece verba, de vulgari.

VINDICTA, verbum importat quandoque veritatem, quandoque fictionem, gl. 1. in l. naturaliter, 12. de acqui. possit.

VINDICTA, verbum quandoque importat solum praesumptionem iuris, l. sciendum, de verb. oblig.

Videbitur, verbum denotat arbitrium boni viri, gl. videbitur, in extrauag. ad reprimendum, quomodo in crimine laici maiest.

Videmus, verbum refertur quandoque ad oculum intellectus, & ad ea, quae intellectus alter percipitur, in principio, Inst. de iure naturali, gentium, & in principio, Inst. quibus modis ius patriae potest.

VIDUA largè dicitur non solum illa, quae aliquando nupta fuit: sed etiam illa, quae virum non habuit, l. malum, 24. §. viduam, de verborum signif. & gl. 2. in l. 1. C. quando imperator intra pupillum.

Vidua dicitur quasi sine duitate ei societas duorum, d. §. viduam.

Vidua amitti mariti domicilium habet, vsque adeo, vt priuilegium, quod viduo marito habebat, referatur etiam viduae esse in primo matrimonio: intellige donec honestè viuatur, vel donec secundo nubatur, l. filij, 24. §. vidua, & ibi gl. domicilium, & add. marg. ad municipal.

Vidua dicitur, quae virum amittit, glossa 2. in l. generalis, 13. C. de sacrosanctis Eccles.

Viduae olim tristem habitum deferebant: hodie verò tristior habitus, ceteraque insignia mulierib. viduis remittuntur, & ita luctum in habitu non tenetur seruare, l. decreto, 15. & ibi glossa 2. C. ex quibus causis infamia irrogetur.

Viduae non permittitur contrahere matrimonium intra tempus, quo lugere maritum moris est, d. l. decreto.

Vidua contrahens matrimonium intra tempus luctus, efficitur infamis, tum etiam ille, qui sciens duxit eam in uxorem, etiam si miles sit, ibid.

Viduam non facit habitus: sed pudicitia vidualis, ibid.

Vidua impetrato rescripto a principe potest nubere, etiam intra annum luctus absque labe infamiae, gl. 3. ibid.

Vidua partum edendo potest nubere intra annum luctus nulla infamia, glossa 3. ibidem.

Vidua non debet contrahere matrimonium intra annum luctus, etiam si vir sit talis, qui morte maiorem non sit lugendus: si tamen contrahat, tenet matrimonium, ibidem.

Viduam ducent rem non nouam aggreditur, glossa 1. in l. rem nouam, 12. C. de iudiciis.

Vidua volens contrahere matrimonium si vult eligere alium in maritum, quam eum, quem pater, vel propinquus vult eligere: & si uterque aequè bonus sit genere, & moribus statur voluntati mulieris, l. viduae, 18. C. de nuptiis.

Vidua volens matrimonium contrahere debet agnari, & cognari, qui non sunt ei successuri ab intestato, consensum in electione mariti praestare, si ipsa non habuerit patrem, ibidem.

Vidua, esse non potest, sed supram committat, puniatur eisdem poenis, quibus puniuntur intra annum luctus nubes, l. 1. & auth. eiusdem, & ibi glossa 1. C. de secundis nuptiis.

Vidua, quae intra annum luctus parit, & certum est ex priori viro sobolem illam non existeret, prius utriusque donationis antenuptialis, & etiam patitur omnes poenas, quas patitur nubens intra annum luctus, ibid.

Vidua, quae suscepta liberorum tutela contra iuramentum secundo viro nubit, non petito prius tutore, & ratione non reddit, patitur omnes poenas, quas patitur nubens intra annum luctus, ibidem.

Vidua si pariat post decem menses a tempore mortis primi mariti, soboles illa censetur non esse ex viro defuncto, gl. non existeret, ibid.

Vidua, quae intra annum luctus nubit, perdit usufructum, & proprietatem donationis antenuptialis: post annum luctus, solum proprietatem, glossa penultima, ibidem.

Viduitatem indicare non censetur mater filiae suae, quod filiam instituat haeredem sub conditione, si consobrinus nupterique tales nuptae de iure ciuili sunt licitae: si vero essent illicitae, & turpes, tales nuptae viduitatem indicarent, l. 2. & ibi gl. 1. C. de institutio. & substit.

Vidua persistens in viduitate dicitur esse in priori matrimonio, §. soluto, & ibi gl. perdurare, in auth. de nuptiis, col. 4.

Vidua fungitur priuilegio primi mariti quousque durat in viduitate, l. si in principio, C. de priuileg. scholar. lib. 12.

Vidua post viri mortem comparatur nuptae, vt & eadem retinet priuilegia, quae marito viuente habebat, cum po nupta habeatur, glossa retineri, & ibi additio. margin. in l. pen. §. ii quae tamen, C. de erogatione militari annonae, lib. 12.

in Viduitate remanens dicitur esse in priori matrimonio, cum matrimonium dicatur pendere vno coniugum tantum superstitis, praeerea, in authent. neque virum quod ex dote, col. 3.

Reliqua verbo, Corruptus, Rapiens, Rapina, Raptor, Rapta, Raptus, Struprum, Conditio, 1. 32. 33. Mulier, 33. §. iusque 41. Legatum, 29.

VICTOR idem est, quod rector, vel artifex, gl. victori, & ibi add. marg. in l. si seruus, 27. §. si ad leg. Aquil.

VICTORES dicuntur cuparij, & qui vasa vinaria religant, ibid.

VIGILANTIBVS ius ciuile scriptum est et diuerso negligentibus, & pigris iura non subueniunt, l. pupillus, 24. & ibi gl. si & add. marg. quae in fraudem creditorum.

inter Vigilantes, & desides debet esse differentia, l. 2. Cod. de annali exceptione.

VIGILANTIA pro commodo suo cuiuslibet licet, glossa final. in additio. in l. si C. de positi.

Reliqua verbo, Negligens, Peruicax, Praesens, 2.

VILIS, & abiecta, vel humilis persona dicitur ancilla, ancillae filia, sceni-ca, & ceterae filiae, tabernaria, & tabernariae filiae, tabernarij, lenonis, & arcenarij filiae, aut illa, quae merimoniis publicè praefuit, cum quibus omnibus prohibitum est senatoribus nuptias contrahere, l. humilem, C. de incestis nuptiis.

Vilis personae plus, quam nobilis ex aequali facto puniri debet, glossa infames, in l. seruus, C. ad legem Iuliam, de vi.

VILLA sumitur pro domuscula gratia fructuum facta: quandoque etiam accipitur

accipitur pro municipio, l. 1. §. permittitur, & ibi glossa in villa, de liber. agnos.

Villa dicitur castellum, gl. vicis, in l. si heres iustus, 76. §. si de lega. 1.

Villa est pars suad, & legato fundo instructo continetur etiam villa instructa, l. si ita testamento, §. mulier, de fundo instructo.

Villas, & castra sub ciuitate faciunt collectam, & ius ciuitatis sequuntur, glossa, perfoluitur, in §. si qui igitur, in authen. quib. modis naturales effici. sui, colum. 6.

Villa in Francia idem est, quod ciuitas, gl. Lombardie, in extrauag. quoniam, qui sunt rebelles.

Ville apud Italos dicuntur ædificia sine muris, & fossis, & de iure communi non habent iurisdictionem; sed sub iurisdictione ciuitatis, ibid.

Villa habet duas significationes: dicitur enim casa, vel insula quædam, in qua non habitatur: sed vt ponatur recta, vel propter aquam ibi confugitur, vel fructus reponuntur: vtrò ibi habitaretur, esset prædium vrbis: item dicitur villa congregatio hominum, glossa, villas, in §. 1. Instituit. de rerum diuisione.

Reliqua verbo, Castrum, Congregatio, Municipium, Pagi, Vicanei, Oriundus.

VILLICVS dicitur, qui propter fructus percipiendos, non propter quantum præponitur, l. si cum villico, de inst. actione, glossa si vero, in cap. 1. de feudo guardie.

Villico fit mutetur pecunia, non tenetur eius dominus, nisi circa peculium, glo. 1. in d. l. si cum villico.

Reliqua verbo, Præstisitas.

VINCENS vincenem te, à fortiore vincet testatit quandoque, veluti filij naturales repellunt agnatos, quantum est in duabus viciis, & agnati vincunt vxorem, tamen naturales non vincunt vxorem, inò vincuntur ab ea: fallit etiam in aliis casibus, gl. coniuge, in §. si quis autem defunctus, in auth. quibus modis naturales effici. sui, col. 6. & gl. pen. in auth. licet, C. de naturalibus liberis, gl. si, in l. Claudius, qui potiores, gl. pen. in auth. defuncto, C. ad Tertul. gl. licet, in l. si iudis, C. qui potiores.

Vincens vincenem te, à fortiore vincet testatit quando primus creditor est superatus à creditore tertio, & tertius, & secundus non superabit primum: fallit etiam in iurante in testatit, onem, qui præterit habenti expressam, & habens expressam mulier, non tamen primus mulieritem fallit etiam in alio casu, d. gl. si, in d. l. Claudius.

Vincens vincenem te, à fortiore vincet te: quod verum est circa idem, & vbi est eadem ratio vincendi te, & illam: secus si non fit eadem ratio, & circa diuersa, §. 1. de accessionibus, & ibi glo. debet, de diuers. & tempo. præscriptio.

Vincens vincenem te, à fortiore vincet te, hoc non procedit, quando aut pater, mater, & amicus defunctum amicus patri defuncti præfertur, & pater matri: non autem amicus præfertur matri, quando soli sunt: fallit etiam in aliis casibus, gl. inter eos, §. 1. Inst. de Senatufconsulto Tertulliano.

Vincens vincenem te, &c. procedit hæc regula, quando sunt termini pares, alias non, d. gl. inter eos, in additione.

Reliqua verbo, Superare.

VINCULA ad custodiam, non ad penam sunt induta, glossa, ei, qui, in l. si tamen, 48. de ædilitio edicto.

Vinculorum appellatio generalis est pertinet ad inclusos à republ. in carceribus, vel à pædonibus, latronibus, vel potentioribus, etiam in lautumis: id est in latebris sub terra, l. succurritur, & ibi glossa, lautumis, ex quibus causæ maiores.

Vinculis vt quis dicitur detentus, nihil interest, an parietibus, an compedibus detineatur, d. l. succurritur.

in Vinculis detenti, siue in publica custodia, vel carcere, siue à latronibus, siue à prædibus, aut potentioribus vi oppressi restituuntur aduersus viciapionem, ibidem.

Vinculorum appellatio pertinet tam ad priuatos, quam ad rempub. custodiz tamen appellatio solum ad rempub. pertinet, ibid.

Vincula non solum carcer recipiunt, sed etiam pæuata vincula dicuntur, ex quibus si quis potest exire, & non facit, non restituitur aduersus viciapionem completam eo detento in vinculis, gl. si, ibid.

in Vinculis esse dicuntur etiam illi, qui ita allegati sunt, vt sine dedecore non possint in publico apparere, l. in eadem, ex quibus causæ maiores.

Vinculis detentus dicitur ille, qui nudus est, vel iuratus, vel sub fideiussoribus, est, licet deus ei facultas abundi; quia sine dedecore non potest in publico apparere, gl. si, ibid.

in Vincula priuata, vel publica ductus potest esse, vt fit præfens ad hoc, vt quis cum viciapientem rem eius conueniat, l. ait prætor, 23. cod.

Vinculorum appellatio continetur vincula tam publica, quam priuata, l. vinculorum, 21. de verb. sign.

Vincula insunt in obligationibus, gl. 4. in l. vbi pactum, 40. C. de transactio.

Vinculum naturale fortius est, quam civile, §. fratris, Inst. de nuptiis.

Vincula duo magis ligant, quam vnus, §. sed hodie, Inst. de adoptio, §. quod si partim, Inst. de rerum diuis.

Reliqua verbo, Carcer, Carceratus.

VINDICARE nulli licet sua auctoritate regulariter: fallit, quando citatus non vult veni ad iudicium, neque iudex potest eum cogere, glo. si, in l. nullus, 13. C. de iudiciis.

Vendicasse mortem defuncti non videtur ille, qui non vltro iudicauit, l. 3. §. vtrum, ad Syllaniam.

Reliqua verbo, Hæres, 79. §. si quis 85. Harodius, 15. 28.

VINDICTA erat priuatis virga seruo imposita liberum faciente, à vindicando: id est in l. libertatem alienando, l. apud eum, 14. in additio. margin. de manumissio.

Vindicta dari libertas dicitur ideo, quia vindicta erat virga prætoris, qua ter percutiebatur manumissus, & dicebat prætor ter, aio te liberum esse more Quiritum: vel quia Vindex quidam seruus Vitelliorum primò se fuit manumissus, gl. vindicta, in §. multis, Inst. de libertinis.

VINEAE nomen quandoque ponitur pro prædio, in quo ipsa plantata est, & ita ponitur contentum pro continente, glossa, actum, l. certo generi, de seruit. culti.

Vinea nomine continetur quandoque vires tantum, ibid.

Vinea non est vitis ipsæ loci vitibus confusus: quanquam per metaphoram ad aliud transferatur, d. gl. actum, & ibi add. marg.

Vinea quartam partem fructuum si quis promittit, tenetur etiam dare quartam partem arborum in ea existentium, §. d. gl. actum, & ibi add.

Vinea appellatio in dubio refertur ad solum, non ad superficiem, d. l. certo generi.

in Vineis Bononiensibus, si dicatur, quod nascitur bonum vinum, non sequitur ex hoc, quod in quolibet vinea Bononiensi nascatur bonum vinum: quia non versus Galeriam, gl. nomen, in l. 1. de rerum permitt.

Vinea appellatio non venit fundus, qui vires non habet, l. si quis legauerit, 75. de legat. 1.

in Vincam meam veniens si radices abstulerit, tenetur mihi interdicto quod vi, aut clam, & etiam lege Aquilia, l. is, qui in puteum, §. si quis in vineas, & ibi gl. hoc interdicto, quod vi, aut clam.

Reliqua verbo, Neualtem.

Vinum in genere, num. 1.

Vinum legatum, & quid in eo continetur, 2.

Quoad prædium vni veniunt, 3.

VINVS: vetus melius est nouo, l. cum quid, si certum petatur.

Vinum alienum effundens, vel spurcans, aut acetum faciens, tenetur lege Aquilia, l. si feruus, 27. §. cum eo plant, ad leg. Aquil.

Vino plenum lacum curandum si locauerit quis victori, vel tectori, & ille cum perforauerit, & vinum sit effusum, datur in cum actio in factum legis Aquiliae, d. l. si feruus, §. fin.

Vinum vel oleum certo die si quis debet dare, in tantum fit æstimatio, in quantum valet eo die, quo dari debet: sed si de die nihil sit dictum, æstimatio fit eius temporis, quo hic contestata fuit, si antea non fuisset in mora, §. fin. & ibi gl. de iur. iur. in actione.

Vinum, vel oleum si quis dare debet certo loco, æstimatio eius loci fit, quo dari debet: si de loco nihil conuenit, fit æstimatio eius loci, quo petitur, ibidem.

Vinum venditum ad mensuram, si intra diem statum non mensuretur, nec tollatur, venditor optime faciet, si condat vasa, nec reddat vinum venditum emptori, nisi quantus condidit, ab emptore ei reddatur: potest illud vinum vendere hoc fidei est emptum sine primi emptoris incommodo fieri potest, operam dando vt quàm minimo detrimento fit ea res emptori, l. 1. §. licet, de periculo, & commodo.

Vinum dolare in genere, vel in specie si quis emerit, nec fit actum, quo tempore tradatur, videtur actum, vt ante euascent vasa, vel dolia, quam ad vindicem opera eorum fit necessaria: quod si non sint euascent, potest venditor per corbes mensurare, & illud effundere, vt sciatur, quantum emptori petierit: quod verum est, si venditor non indigeat illis dolis, nisi ad novam vindicem: sed si venditor fit operatur, qui emere, & vendere solet, spectatur dies, quo melius fit venditori, vt tollatur, l. 1. §. fin. cum l. seq. de periculo, & commodo.

Vinum dolare emere dicitur ille, qui ipsam in dolis emit sine alia mensuratione, gl. pe, in add. marg. in d. §. fin.

Vina si fuerint empta excepto vino acido, illud acidum, vel mucidum non venit in emptione, licet emptori illa quoque accipere expediat, & illud emptoris causa exceptum fit, l. si vina, eod.

Vinum Falernum dicitur optimum, gl. vini, in legatum ita, 17. §. fin. de annuis legatis.

Vini appellatio non continetur mulsum, zythum, camum, nec ceruicia, hydromellum, nec defrutum, nec acinacium, nec acetum, nec cydonium, nisi à testatore hæc omnia vini nomine habeantur, l. si quis vinum, de tritico, vino, oleoque.

Vini appellatio continetur œnomellum, & passum, nisi contra mens testatoris sit, ibid.

Vini veteris appellatio continetur vinum prioris anni, l. yetus, eod.

Vinum, aut oleum ad vnas, vel oliuas reuerti non potest: vinum, vel oleum faciens ex alienis vuis, vel oliuis efficitur dominus vini, vel olei, l. adeo, 7. §. cum quis, de acquir. rerum dominio, §. cum ex aliena, Inst. de rerum diuis.

Vinum obliuionem parit, gl. pe, in l. si. C. in quib. causis in integ.

ex Vino oritur intemperantia, & incontinencia: vnde dicitur, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, gl. in l. ita nobis, 28. C. de adulteriis.

Vino meo venter affluens facile despumat in libidinem, ibid.

in Vinum alienum, vel oleum miscens aliquid, quod naturalis bonitas vini, aut olei corrumpatur, lege Aquilia tenetur ex capite tertio, §. capite tertio, Inst. de lege Aquilia.

Vinum, oleum, frumentum si quis fecerit ex alienis vuis, oliuis, aut spiciis, efficitur dominus vini, olei, aut frumenti, cum id ad vnas, vel oliuas, vel spicas reuerti non possit: totus si vas conflauerit ex ære, vel auro alieno, quo casu ille erit dominus, qui materiam dominus est, cum ea species ad priorem, & rudem materiam æris, vel auri reduci possit, §. cum ex oliua, Inst. de rerum diuisio.

Reliqua verbo, Acetum, Mulsum, Spurcum, Tenetur, Vendita, 11. 18. Hæres, 11. 4.

VINO legito continetur quoque acetum, quod testator vini nomen habuit, 2 sumpta voluntatis coniectura ex ipsius defuncti viuentis consuetudine, l. 1. & ibi gl. l. de tritico, vino, oleoque.

Vini centum amphoras si legauerit ille, qui nullum vinum reliquit, hæres eius debet emere illud vinum, & præstare legatario, nec debet emere acetum, quod vini nomine fuit in bonis venditoris vinum, l. 3. de tritico, vino.

Vino legato, etiam si non sit legatum cum vasis, videtur quoque legata vasa parua, velut amphoræ, & cadi, quæ cum vino vendi consueverunt: vnde hoc præstare

Roc præsumitur tam ex regionis consuetudine, quam ex vasorum vilitate, & quia i. v. v. perperum non parantur, d. l. 3. §. 1. & ibi gloss. legata, & gloss. voluerit.

Vino legato videtur legata dolia, maxime si depressa fuerint in cella vinaria, aut ea sint, quæ præ magnitudine difficile mouentur, ibid.

Vino legato videtur legata cupulae, vel cupae, nisi immobiles in agro, velut instrumentum agri, sint, d. l. 3. §. 1.

Vino legato vites non debentur, nec cullei, ibid.

Vino legato non videtur legata vasa, in quibus non seruatur vinum: sed de loco ad locum portatur, gl. si ibid.

Vino, quod in fundo Semproniano natum esset, si legatur centum amphoræ, vinum minus eo anno, quod deceat testator, natum sit, non debetur amplius, quam natum sit, cum certus, eod.

Vino simpliciter legato non facta mentione vasorum continetur vinum, quod in dolis, & in amphoris, & cadis continetur, i. cum vinum, eod.

Vino legato cum valis, & cadis intelligitur etiam legatum vinum, quod in dolis, & in amphoris, & cadis continetur, i. cum vinum, eod.

Vino legato continetur omne, quod ex vinea patrum permansit vigum: sed non continetur acetum, mullum, zithum, camum, acinarum, & cydonium, nisi illa habuerit testator vini nomine, i. si quis vinum, eod.

Vino legato continetur etiam totum vinum, quod testator coacti, ibid.

Vinum, quod habet, si quis legauerit, & illud coacti, licet postea in acetum locum illud translatum sit a testatore, continetur in legato vini, nisi voluitas testatoris aduersetur, i. si quis vinum, item si quis, eod.

Vino paterno legato intelligitur legatum illud, quod testator de illo vino paterno vini numero habuit, non quod pater pro vino habuit, i. si illud sit acetum, quod fecit, est in vino peculiani legatoris, tunc continetur illud, quod ferui pro vino habuerit, etiam si illud sit acetum, ibid.

Vinum vetus si legatum sit, ex viti testatoris ultimam ratio: id est quot annorum testator pro vino vetere vebatur, quod si non appareat verum, accipitur quod non est nouum, i. si quis vinum, §. cum duabus leg. seq. eod.

Vino legato, ea etiam vasa debentur, quæ intra disticta sunt, vt non ad perpetuum vinum referuntur: sed quod magis cum ipso vino vendantur, veluti amphoræ, & cadi, i. cum vinum, eod.

Vinum cum vasa legato continetur vina, & amphoræ, & cadi, & etiam dolia, in quibus vinum est, i. pen. & ibi gl. non esse, eod.

Vinum habens in amphoris tantum, vel in amphoris, & vrnalibus, si legauerit vinum, quod est in amphoris, intelligitur legale etiam omne vinum, quod in vrnalibus habebat, & si legat vinum, quod est in amphoris, cum nihil in amphoris habebat, tantum habet in vrnalibus: quia tunc nihil videtur legatum, i. si & ibi gl. in amphoris, eod.

Reliqua verbo, Legati, 1. Legatum, 1. 6.

VINUM in specie si venditum hoc actio, vt illud mensuretur ad certum diem, quod emptor sciat, quantum est, venditor vique ad diem mensurandi tenetur prestare eam custodiam, quam præstant, i. quibus res commodata est, vt & diligenter exactionem adhibere tenetur, quam in suis rebus omne adhibet, dummodo tempore contractus adhibere maiorem, l. 2. & ibi gloss. l. 1. §. 1. & ibi gl. de periculo, & commodo.

Vinum si quis vendiderit in specie ad mensuram, & actum est, vt intra certum diem degustetur: si per venditorem steterit, quominus degustetur, ad venditorem spectat periculum, non solum quod conigit ante diem: sed etiam quod post, i. si quis vina, & ibi gl. etiam, eod.

Vinum cum venditur in specie, nec est actum, quod degustetur, periculum deteriorationis sine culpa contingens pertinet ad emptorem: venditor tamen tenetur ad custodiam vique ad tempus aportionis præstitum, vel vique ad vendendum, i. non est præstitum, d. l. 1. §. si auerione.

Vinum cum venditur in specie, si est actum, vt degustetur, periculum deteriorationis ante degustationem pertinet ad venditorem vique ad tempus, quod debuit degustari, ibid.

Vinum cum venditum est cum auerione est periculum, venditor tantum tenetur de custodia: omne tamen periculum vel acoris, vel mucoris pertinet ad emptorem, ibid.

Vino vendito si per emptorem steterit, quominus ad diem præstitum tollatur: postea quod dolo malo venditoris interceptum est, non debet ab eo præstari, i. si per emptorem, eod.

Vini centum amphoras mensurandas ex vino, quod in cella est, si quis vendiderit, donec mensurentur, omne periculum venditoris est, nisi per emptorem id fiat, ibid.

Vina in specie, quæ erant in dolis, si fuerint vendita, & ea antequam ab emptore tollerentur, sua natura corrupta sint, venditor si quid de bonitate eorum affirmauerit, licet duraturam eorum bonitatem, tenebitur emptori: quod si nihil affirmauerit, emptoris est periculum, i. si vina, i. sed.

Vinum in specie venditum antequam ab emptore tolleretur, si corruptum sit, tenetur venditor emptori, quanti eius interfuit admodum fuisse, si sciens bonitatem eius non duraturam vique in eum diem, quo tolli deberet, non admodum emptorem, ibid.

Vinum cum venditur in specie, post degustationem emptoris est periculum: cum vero in quantitate, post degustationem, & mensurationem habitat periculum est emptoris, nisi vinum vendatur cum auerione est periculum, gl. 2. in l. licet, C. de actio. empti.

Vini venditi periculum ante degustationem est venditoris, siue sit periculum acoris, vel mucoris, siue effusio, nisi emptor periculum in se suscepit, vel nisi sit in mora degustandi, ibid.

Vini venditi periculum ante degustationem, & mensurationem sit venditoris: si tamen venditor transferat in emptorem periculum acoris, & mucoris, non effusio, si obuterit, & denunciat emptori, vt degustet, & metatur, ibid.

Vini venditi periculum omne siue acoris, siue mucoris, aut effusio post degustationem, & mensurationem pertinet ad emptorem: sed non post degustationem tantum, nisi periculum deteriorationis tantum, gloss. 2. in l. licet, 12.

Cod. de actio. empti.

Vini venditi periculum omne acoris, mucoris, vel effusio ante degustationem pertinet ad venditorem, & sic non est eadem ratio, vt post degustationem omne periculum sit emptoris, ibid.

Reliqua verbo, Venditor, 17. Venditor, 37. Venditor, 3. 16. 17. 18.

VIOLENTIA possessio eius, qui se dominum ferri contendit, non prodest ad imponendum onus probationis seruo de libertate, l. vi eius, 15. C. de probatio.

Violentia possessio per rescriptum principis non confirmatur, l. 3. C. vnde vi.

VIOLENTIA vbicumque est, ibi est dolus: sed non e contra, l. 2. §. doli mali, de vi bonorum raptorum.

Violentia habet in se metum, d. §. doli, in add. marg.

pro Violentia ablativa, vel etiam turbativa potest agi iniuriarum actione, i. item apud Labeonem, §. si quis bona, de iniuriis.

Violentia sunt de nocte, & in multitudine hominum, vnde non facile probantur illæ, gl. ignorantiam, in l. si cum exceptione, §. in hac actione, quod metus causa.

in Violentia compulsiva furtum non committitur: secus in ablativa, d. l. si cum, §. cum qui.

Violentia vitium vepurgetur, requiritur, quod res violenti possit reuertatur in domini potestatem itreuo cabiliat: necessitas, quod violenti faciat iuriam ad dominum, vt quia ab eo violenti sit possessa: quia tunc non censetur res redire in eius potestatem, cum interdicto, vnde vi, possessionem restituere tenetur, l. 4. §. si dominus, de vi publico.

Violentia iniquitatis dicitur lene delictum, cum ignoscitur seruo, si fuit obediens domino, vel quasi, i. si, qui in periculum, §. si tutoris, quod vi, aut clam.

Violentiam quinque sunt genera, alia dicitur expulsiua, alia ablativa, alia compulsiva, alia turbativa, alia iniquitativa, glo. 1. in l. 1. C. de his, quæ vi, metus.

Violentia expulsiua parit interdictum vnde vi, d. gl. 1.

Violentia ablativa parit actionem vi bonorum raptorum, ibid.

Violentia compulsiva producit actionem, quod metus causa, & vitalem in rem eo casu, quo dominus vini passus erat ante traditionem, & exceptionem, ibidem.

Violentiam expulsiuam, & ablatiuam si quis intulerit, periculum interitus rei pertinet ad eum sine distinctione, ibid.

Violentiam compulsiuam si quis intulerit, periculum interitus rei ad eum pertinet, si pene actorem res non erat peritura, & hoc si agatur contra vim inferentem, secus si contra bonæ fidei possessorem, ibid.

Violentia turbativa locum habet, quando duo se possidere contendunt, & inducit in rebus immobilibus interdictum vi possidendi, in mobilibus, vtrobique, ibidem.

Violentia inquietatiua locum habet, quando aliquid facis in meo prohibitis, vel sciens te prohibendum, & hac inducit quod vi aut clam, ibid.

in Violentia si interuenierint verbera, & homicidia, maleficium tantum in personam eius, qui fuit author violentiæ, agnoscitur, alij autem non tenentur, nisi de simplici violentia, l. quoniam, §. C. ad legem Jul. de vi.

Violentia siue publica, siue priuata est crimen publicum, gloss. in criminibus, in §. quod autem, in auth. vt iudices sine quoquo suffra, col. 2.

Violentiam, & iniuriam propullare licetum est cum moderamine tamen, quod constituit in tribus: scilicet in factorum qualitate, in temporis congruitate, & in necessitate inuitabilitate, gl. bella, & ibi add. marg. in §. ius autem gentium, l. iust. de iure naturali gentium, & ciuili.

Reliqua verbo, Vi, 1. 2. §. Furum, 1. Interdictum, 11. 12. 13.

VIR consularis præfatur formine consulari, l. 1. de Senatoribus.

Vir præfectorius præfatur formine consulari, ibid.

Vir in dignitate positus privilegio sexus præfatur vxori in dignitate positæ: prodest hæc prælatio, cum tractatur de bonis debitoris vendendis, vel parte debiti remittenda, vel de danda dilacione, vel cessione bonorum, vel certa portione accipienda, & in depositione tabularum, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Vir acceptam sponsam per verba de præsentis non duxerit, eo mortuo ipsa tenetur lugere per annum, & si secundo nubat intra annum, infamis est, gl. si in l. vxores, de his, qui notantur.

Vir, & virilis ætas dicitur post 25. annos completos, l. 1. de minoribus.

Vir, vt vir si alit vxorem debet habere vltus dotis integras: sed si alit vt minister, debet habere vltus dotis vique ad concurrentem quantitatem alimentorum, l. creditor, §. 6. §. si inter, mandati.

Viri serui propriè non dicuntur vxoris, nec serui vxoris dicantur propriè mariti: commixta tamen familia seruorum viri, & vxoris dicitur vna domus, & vna familia, l. 1. §. si vir, ad Syllaniam.

Vir dicitur adulter siue mulier dicitur, quæ corrupta est, gl. vt ei. in l. cum quis decedens, §. 5. §. codicillis, d. leg. 3.

Viris legatis & pueris debentur, i. seruis legatis, 79. eod.

Vir, & vxor sibi inuicem succedunt ab intestato per vnde vir, & vxor, exclusio fisco, quando defunctus decedit intestatus sine descendibus, ascendibus & collateralibus, gl. in tub. & gl. 2. in l. vnde vir, & vxor.

Vir bonus dicitur iudex, gl. dari, in l. si de publicanis, & vctigal. l. vir bonus, in add. marg. iudicatur solui.

Vir vxorius dicitur, qui diligit vxorem, gl. gallinaceo, in l. pena, ad legem Pompeiam de paricid.

Vir contrahens matrimonium scienter cum vidua existente intra tempus luctus, efficitur infamis: secus si ignorans contraheret, l. decreto, 15. & ibi gl. 4. C. ex quib. causis infam.

Vir & vxor inter se succedunt, cum alij deficiant, & in aliis duobus casibus, gl. 1. in l. affinitatis, 7. C. communia de successione.

Vir, & vxor non sunt affines: sed sunt principium, & causa affinitatis, ibid.

Vir succedit vxori in aliquo, gl. præscripta, in l. pen. C. de bonis maternis.

Vir deprehensus cum aliqua iure fecit cum corruptiße, & vitiale, pro veritate accipitur, gl. 2. in l. pe. C. de fideiussor.

Vir si velit vxorem ducere ingenuam, vel libertinam, debet consulere parentes, R R R r 9 vel

vel alios, quos deest, ut cum eorum voluntate fiat legitimus coniugium, l. 1. §. oportet. C. de rapto virginum.

Viri debent esse fortes, & robusti, glossa. nec vi viros. §. prohibemus, in auth. de trinitate, & semel col. 3.

Vir non dicitur, qui viri potentiam non exerceat in veritate tamen est vir: nam & pupillus, & etiam senex est vis. glossa. ostendit. in §. distrahuntur, in auth. de nuptiis col. 4.

Vir potest mittere uxori libellum repudij, videlicet si studiosè faciat abortum, vel si vadat ad commune laucrum cum viris, aut dum adhuc constat matrimonium cum viro, loquatur cum alio se velle nuptias contrahere, & vir iuratur dotes, & ante nuptiales donationes habebit, & vxor sustinet penas statutas. §. has itaque, eod.

Vir, & vxor ad paria iudicari debent, §. & similiter, & ibi glo. pernis, & ibi add. marg. eodem.

Vir intra annum ad secunda vota transiens non procreatis filiis ex primo matrimonio, ab omni pena liber est. §. primæ si quidem eod.

Vir, & vxor censentur vnum, & idem corpus, glossa. si. in add. marg. C. de incolis lib. 10.

Reliqua verbo, Bonorum possessio, 37. Donatio, 38. vique §. 1. Partium, 14.

Virilis portionis appellatio interdum etiam tota hereditas continetur: proprie tamen continetur æqualis pars, & ita viriliter est æqualiter, l. virilis, 14, §. & ibi glo. 1. de verbo, significat.

Reliqua verbo, Vestis.

Virginitas filia cum esset pronuntiata ancilla ab Apio Claudio, qui virginis amore captus omne fas, & ætas misceat, ut ipsam haberet in concubina suam, unde pater Virginus occidit illam filiam, & scilicet in montem Auentinum vna cum aliis popularibus, l. 2. §. initium, de origine iuris.

Virginitas, vel castitas corrupta restitui non potest, l. 1. C. de rapto virginum.

Virgo Deo dicata habet solatium de bonis raptoris, qui eam rapuit, glo. vltionem, in c. 1. §. si & ibi glo. ad proximos, que fuit prima causa benef.

Virginem deflorans non tenetur de fornicationibus cum aliis viris commissis, gl. actuario, in §. in additione, in §. in duplum. Inst. de.

Virginem post ruinam Deus nequit iustificare secundum Augustinum, licet Deo sint omnia possible: sed illud alter exponit, & à Deo potest restitui, & non ab homine, gl. 4. in l. 1. C. de rapto virginum.

Virginum vita felicius est, quam continentium, gl. si. in auth. cui relicta, C. de iudicia viduarum.

Virginem ancillari veste vestitam si quis appellauerit: id est attentauerit eius pudicitiam blando sermone, non tenetur iniuriarum actione, litem apud. §. si quis virginis, de iniuriis.

Virginem veste meretricia, non matrisfam. veste vestitam si quis attentauerit blando sermone eius pudicitiam, vel ei comitem, vel pædagogum, qui eam afflicto, abduxit, non tenetur actione iniuriarum, ibid.

Reliqua verbo, Corruptio, Raptus, Rapina, Raptus, Raptus, Stuprum, Stuprum, Comitus, Appellatio, 23. Conditio, 13. 2. 3. 3. Hæres, 64. Phallo.

Viridaria dicuntur horti arboribus conficiende & serui viridarij appellatur hortorum custodes, quando tamen accipitur pro arboribus, l. adificia, in add. marg. de feruit. vbanorum.

Viridula dicuntur ornamenta mulieribus, gl. ex quatuor, in l. si tibi. §. 1. de optione legata.

Virivus in necessitate comprobatur, gl. impunitum, in §. si verò nemo in auth. quomodo oportet episcopos, col. 1.

Virtutis gratia aliquid permittitur, quod aliis non permittitur, l. 1. §. bestias, & ibi gl. virtutis, de postulando, gl. si. in l. 2. de alex. iusu.

Virivus sunt præstantia præmia, gl. pedancis, in §. ne autem, in auth. de iudicib. col. 6.

Reliqua verbo, Nobilitas.

Vis in genere, num. 1. 2. 3.

Quoad defensionem, 4.

Quoad defensionem, & interdictionem de vi, & vi armata, 5.

Quoad actionem vi bonorum raptorum, 6. 7. 8.

Vis est necessitas imposita contrariæ voluntati, l. 1. quod metus causa.

Vis est maioris rei impetus, qui repellit non potest ab eo, etiam commodè ad hoc, ut ei detur actio quod metus causa, l. 2. eod.

Vis atrox, in qua est dolus, dicitur illa, quæ adversus mores sit, non illa, quam magistratus intulit iure licito, & iure honoris, quem sustinet, l. 3. §. 1. eod.

Vis dicitur non solum, quando homines vulnerantur: verum etiam quando quis id, quod debet sibi putat, non per iudicem reposcit, l. extat. eod.

Vis quandoque puniatur per interdictum vnde vi, quod in rebus soli tantum habet locum: est in ipso solo, & rebus eidem cohabitantibus, etiam si mobiles sint, gl. si ibid.

Vis expulsa dicitur in interdicto vnde vi: sed turbativa dicitur in interdicto vnde vi, & vtrubi, ibid.

Vis inquietativa dicitur in interdicto quod vi, aut clam. ibid.

Vis ablativa dicitur in actione vi bonorum raptorum, ibid.

Vis etiam dicitur, quando quis sine auctoritate iudicis prosequitur ius suum, gl. 1. in l. 1. C. de his, quæ vi.

Vis facere dicitur ille, qui mobilem rem rapit, vel immobilem invadit, gl. 1. in l. 1. C. de delictis defunctorum.

Vis interpretatur id est violenta possessio, gl. 1. in l. vis eius, l. 5. C. de probatio.

Vis quinquagenera sunt: scilicet expulsa, cum à re immobile expellitur ablativa, cum res mobilis cuiuspiam auferatur, quæ duæ præscriptionem, seu viciationem secum non ferunt: compulsa, cum quis rem suam alienare cogitur: Turbativa, quæ quis in possessione turbatur: & inquietativa, cum duo vicissim præteritum possidere, & alterum alter inquietat, quarum trium posteriorum nulla obstat exceptio, vel præscriptioni. §. furtive, in add. marg. Inst. de viciatio.

Vis inquietativa parit interdictum retinenda, ut si me arare, vel edificare, vel aliquid in meo facere prohibes, contendens te possidere, habet locum inter-

dictum: & idem si non contendat se possidere: sed solum iniuriarum mihi: quo casu tenetur etiam mihi actione iniuriarum, gl. nec clam. in §. retinenda, Inst. de interdictis, l. cum facit, & ibi gl. 1. de vi, & vi armata.

Vis compulsa, & metus hodie sunt idem, gl. 1. in l. nihil consensu, l. 17. de regulis iuris.

Vis alia est publica, ut cum armistalia priuata, ut sine armis: pro prima est pena deportatio, & omnium bonorum publicatio: pro secunda delegatio cum amissione tertie partis bonorum, gl. 1. in l. hoc iure vitur, l. 9. de i. i. i. ibid.

Vim facere non videtur quis, qui iure suo vitur, & ordinaria actione experitur, l. factum cuique, 198. eod.

Vim legum tenere dicitur, qui sensum legis tenet: potestatem autem legum tenere dicitur, quando aliter verba legis sumuntur, quam exprimentur, gl. 1. in l. scire, de legibus.

Vi atroci quodcumque sit, id metu quoque fieri videtur, l. 1. quod metus causa.

Vi compulsa, vel quandoque etiam inquietativa quodcumque sit, id metu quoque fieri videtur: sed in expulsa, ablativa, vel turbativa, gl. si ibid.

Vis populi, & violentia latronum, vel hostium æquiparantur, l. metum, 9. §. sed licet, de eo quod metus causa.

Vis sine facto corporali, vel occupatione locum non habet, l. 1. §. idem Labeo, de vi, & vi armata.

Vi facere videtur ille, qui facit in solo possessio à prohibente contra illius prohibitionem, l. 1. §. quid quod vi, aut clam.

Vi facere videtur etiam ille, qui iactu saltem minimi lapilli prohibitus facere, perseveraverit, non præstita satisfactione de opere demolendo, gl. si, quid sit, & ibi gl. perseveraverit.

Vi facere videtur etiam ille, qui contra testationem, denunciationemque sibi factam coram iustis fecit, & etiam is, qui cum sciret se prohibendum, per vim molitus est, non prohiberi potest, ibid.

Vi facere videtur faciens, qui prohibitus facere desistit in præfenti facere, rursusque postea facere cepit, nisi permissu prohibentis facere coeperit, vel alia iusta causa, accedente, d. l. 1. §. item Labeo.

Vi facere non videtur ille, ad quem prohibendum, ne opus faceret, non venit quicquid impeditur impeditur, vel etiam ne offenderet facientem novum opus, vel ne offenderet eum, qui facientem opus magnificabat, d. l. 1. §. pe.

Vi facere non videtur, quando aliquis armis forte sine dolo malo detruit te volentem venire ad prohibendum me, ne opus facerem, ac propter hoc non veneris, d. l. 1. §. si.

Vis facta adversario meo per alium mihi non debet imputari, nisi consenserim violentiam inferenti, ibid.

Vi opus facere demonstrat prohibitio facta ab aliquo siue per se, siue per se, siue per procuratorem, vel mercenarium, l. 3. eod.

Vi facere opus non videtur ille, qui prohibitus facere, paratus est se in iudicio defendere adversus eos, qui eum prohibeant opus facere, dummodo ipse satisfecerit, l. 3. §. pe.

Vi facere opus non videtur prohibitus facere, qui damni infecti cautionem præstare paratus est, si propter hoc tantum esse prohibitus, vel quia non deinde debet, vel damni infecti non reprobaretur, d. l. 3. §. pe.

Vi facere opus videtur ille, qui denunciatur, ne opus faceret, & preta denunciatione opus fecit, l. aut qui aliter, §. si quis cum eod.

Vi facere dicitur tam, qui prohibitus facit, quam is, qui quominus prohiberetur, confectus est: puta denunciando adversario aliquod triste, vel claudendo officium adversarij, ut is non possit venire ad prohibendum, l. vim facit, eod.

Vi facere dicitur quis, si fecit prohibitus quolibet actu prohibentis, vel per verba, vel per iactum lapilli prohibendi gratia, aut manum opponendo, ibid.

Vi facere opus tantum dicitur prohibitus, quod res in eodem statu permanserit: si postea conuenierit cum adversario, desinit vi facere, ibi.

Propter vim illam agens facit est, quod narret in libello vim fuisse sibi illatam absque alia conclusionem, l. si se stipulatur, l. 3. de verb. oblig.

Vis reputatur solum habere arma domi, vel portare, l. 1. & ibi gl. 1. ad leg. l. 1. de vi publica.

Vi factum videtur id, quod quis, cum prohiberetur, fecit, l. quod tutela, 74. §. vi factum, de reg. iuris.

per Vim quicquid omnino sit, aut incidit in crimen vis publica, aut priuata, l. hoc iure vitur, 199. eod.

Vim, occupationem, & homicidium vno tempore faciens non puniatur de quolibet: sed vnum est delictum aggregatum, l. quoniam, 6. C. ad leg. lul. de vi.

Vim inferens pena mortis puniatur, si tempore violentie ex parte inferentis, vel defendentis homo aliquis moriatur, & à tali pena non potest appellare, ibid.

ad Vim aliquam faciendam coadunatus si sibi perdit arma, vel alias res, non potest contra eam coadunatem agere mandati, vel ex stipulatione: quia talis promissio est super te turpi, gl. supplicium, ibid.

Vim inferens vis persona atrocis puniendi est, l. feruus, 8. C. eod.

Vim si quis his, aut lapulis intulerit, atrocius debet puniri, quam si semel tantum intulisset, ibid.

Vim committens cum armis tenetur lege Julia de vi publica, cuius pena est deportatio: sed vim inferens sine armis, condemnatur publicatione tertie partis bonorum suorum, §. item lex Julia. Inst. de publicis iudiciis.

Reliqua verbo, Lex, 27. Possidere, 6. Promissio, 14. Promissio, 8. Violentia, 7. Viciatio, 1. Interdictum, 17. vique 29. 3. 1. 2. Creditor, 64. 72.

Vim vi repellere licet statim, ut vim, & ibi gl. 2. de iust. & iure. l. sed & partus, §. 1. quod metus causa, l. 1. §. vim vi, de vi, & vi arm.

Vim, atque iniuriam iniuste illatam ab aliquo priuato propulsare licitum est: non verò iuste illatam, d. l. ut vim, & ibi gl. 1.

Vim illatam ab eo, cui subditi sumus etiam iniuste, pati debemus: magistratum tamen conveniemus vel durante officio, si est de minoribus, vel eo finito, si est de maioribus, ibid.

Vim illatam propulsare, etiam brutis animalibus permittitur, non tamen dicuntur iniuriam facere, vel pati, d. gl. 2. ibid.

Vim vi defendere omnes leges, omniæque iura permittunt, eo ipso, quod non prohibeant,

prohibent, l. scientiam, 46. §. qui cum aliter, ad legem Aquil.
 im vi repellere in contumaci, & eodem modo, & non ad ultionem: sed ad de-
 fensionem sicutum est, d. §. qui cum aliter, & ibi gl. vlt. c. d.
 is armata non potest aliter repelli, nisi cum armis, glo. apparet, in l. 1. §. vim vi,
 de vi, & vi armata.
 im vi repellere licet pro defensione rerum cum moderamine inculpate tute-
 la, l. 1. C. vnde vi.
 im vi repellere licet etiam iniuste possidente, nisi iniuste possidens iniurietur,
 arque incontinenti expellatur, gl. 1. ibid.
 im vi repellere licet ad defensionem: sed non ad vindictam, quod ex qualitate
 facti, & personarum presumitur, gl. 2. & l. 3. ibid.
 im vi repellere non potest ille, qui vi clam, vel precario possidet, gl. 1. ibid.
 im vi repellere potest quis, quando aliter se, vel res suas defendere non potest,
 neque tunc expectare, vt percutatur, sed sufficit terror armorum, vel iactatio
 percussio, vel alia signa præcedant, quod ille intendebat offendere, &
 quod ipse aliter non poterat euadere, gl. 3. ibid.
Reliqua verbo, Defensio, Moderamine, Violentia.
 Vi deictus de possessione non potest recuperare eam sua autoritate, nisi in-
 continenti, gl. 1. in l. §. qui vi, 17. de acquir. possessio.
 Vi deictus de possessione cum habeat interdictum vnde vi, perinde habetur, ac
 si possideret, quoad rem, & damna, & fructus: sed non quoad viciacionem,
 cum fit interrupta, d. l. §. qui vi, & ibi gl. 1.
 Vi deictus quantum ad interdicta, quæ possessoribus tantum competunt, vt
 possidetis, & vtrubi, non habetur perinde, ac si possideret, d. l. §. 1.
 Vi si aliquis deiecit aliquid de possessione, & alius in eam possessionem va-
 cuam sit ingressus, intergraliter potest eam viciacare, si habet bonam fidem:
 deictus tamen habet contra deicientem interdictum vnde vi, non contra
 occupantem, qui vi non possiderat, l. 4. §. si tu vi, & ibi gl. res, & glo. locum de
 viciacio.
 Vi si quis expulerit de fundo male fidei possessorem, & vendiderit eum, non po-
 test fundus viciaci: quia vi possessus fuit, licet & non domino, d. l. 4. §. siue vi.
 Vi deiciens aliquem de fundo, si ab eodem rogauit fundum precario: & idem
 est si eundem fundum ad deictio emerit: tunc incipit perire possidere pro em-
 ptore, si non est res eius, quem deiecit, l. certè, §. Iulianus, de precario.
 Vi possidet res, est in possessionem tantum non resituantur: sed in eius, qui est
 expulsi, viciaci: nec fecit est in futuro, gl. possidet, ibid.
 per vim expulsiuam possessa res est imprecipitabilis, donec purgetur illud vi-
 tium, & res perueniat ad priorem dominium, si mobilis est, vel ad antiquum
 possessorem, si immobilis: fecit si per vim compulsiuam: quia non afficitur
 vitio reali, nec impeditur viciacio, dummodo alia extrema concurrant, §.
 futurus, & ibi gl. 1. & ibi add. l. de viciacio.
 per vim occupans rem suam dominio priuatur hodie: sed occupans rem aliena-
 nam, tenetur restituere eam, & etiam dare estimationem eius vim passio. §.
 recuperanda, l. de interdictis.
 Vi deiciens aliquem de possessione, si cum armis, tenetur lege Iulia de vi publi-
 ca, si sine armis, tenetur lege Iulia de vi priuata, ibid.
 Vi compulsi quis si aliquis fecit, restituitur per edictum quod metus causa, l. 3.
 quod metus causa.
 Vi per iniuriam si iudex aliquid fecit, veluti si mortis, aut verberum terrore ali-
 cui pecuniam extorsit, datur restitutio contra eum per edictum, quod metus
 causa, d. l. 3. §. 1.
 Vi facta sunt in pristinum restituenda antequam quidpiam de iure partis discus-
 tatur, l. 1. §. 1. & ibi add. marg. quod vi, aut clam.
 Vi fieri aliquid prohibetur, non solum interdicto de vi, & vi armata: sed etiam
 legis Iulij iudiciorum publicorum, & constitutionibus principum, l. 1. §.
 1. de vi, & vi armata.
 Vis quando est facta cum armis, vel sine armis dolo malo, habet locum interdi-
 ctum vnde vis, sed lex, si quis in tantum, datur etiam sine dolo, cum datur con-
 tra eum, qui credidit bene licere, gl. constitutionibus, ibid.
 pro vi inquietatua, vel turbatua non datur interdictum vnde vis, sed vt possi-
 detis, gl. 1. in l. vim facit, eod.
 Vi expellens aliquem de possessione potest accusari criminaliter lege Iulia de vi
 priuata, & potest etiam conueniri ciuilitur interdicto vnde vi, & tenetur de
 fructibus percipere, & percipiendis, l. 4. C. vnde vi.
Reliqua verbo, Expellens, Deictus, Deictus, Interdictum, 17. vsque 29. Rapere.
 Vi bonorum raptorum edictum tria capita habet: Primum est, quando quis
 damnum dedit hominibus coactis: secundum, quando quis rapuit bona aliena-
 iustitiam, quando quis dolum commisit, vt in turba damnum daretur: &
 hæc tria capita differunt, quia in primo exigitur, homines coëgisse, in secun-
 do non item primum pro damno, secundum pro rapto datur: tertium ab his
 etiam differt, l. 2. & ibi gl. 1. vi bonorum raptorum.
 Vi bonorum raptorum actione potest agi contra ea, quæ vi sunt: potest etiam
 agi actione legis Iulie de vi, nec vna tollitur altera, sed vna expedita, & fini-
 ta, altera potest adhuc interitari, interim tamen donec vna interpretatur, altera
 cessat, §. d. l. 2. §. 1. & ibi gl. neque debet, & gl. seq. & gl. nihilominus.
 Vi bonorum raptorum actione tenetur non solum is, qui solus rapuit: sed etiam
 qui præcedente consilio ad hoc ipsum homines colligit, & mus ab alio coactis
 vitur ad rapiendum, d. l. 2. §. dolo autem.
 Vi bonorum raptorum actio datur etiam, vbi dolo sine vi damnum datum est,
 d. l. 2. §. doli mali.
 Vi bonorum raptorum actio datur pro damnis, quæ violentiæ permixta sunt:
 non pro damnis clandestinis, d. l. 2. §. damni.
 Vi bonorum raptorum actione non tenetur ille, qui solus sine vi, nec coactis ho-
 minibus ad se, vel ab alio rapuit: sed coactis hominibus sine vido lo tamen
 interueniente, d. l. 2. §. crimen.
 Vi bonorum raptorum actione tenetur ille, qui non coëgit homines: sed inter
 coactos ipse fuit, de eo, quod ipse rapuit, aut damnum dedit: sed non tenetur
 de eo, quod alij damnum dederunt, d. l. 2. §. si autem, & ibi gl. coactus.
 in Vi bonorum raptorum actione intra annum vltimum pretium rei qua-
 druplatur, non etiam quod interest, d. l. 2. §. in hac actione.

Vi bonorum raptorum actio competit contra dominum familie nomine, non
 imposita necessitate ostendendi, qui sint ex familia homines, qui rapuerint
 vel damnum dederint, d. l. 2. §. hac actione.
 Vi bonorum raptorum actione nomine singularum seruorum non potest quis
 agere aduersus eorum dominum: quia sufficit dominum semel quadruplum
 offerre, d. l. 2. §. hac actione.
 Vi bonorum raptorum actione dominus si fuerit conuentus nomine familie,
 non tenetur totam familiam seruorum pro noxa dare: sed tantum eos, vel
 eum, qui rapuit, vel damnum dedit, ibid.
 Vi bonorum raptorum actione si demum tenetur, qui dolum malum adhibuit,
 ibid.
 Vi bonorum raptorum actio non datur contra impuberem, qui doli mali capax
 non est, nisi seruus ipsius, vel familia eius admiserit, quo casu familie nomine
 tenetur noxali iudicio, & vi bonorum raptorum, d. l. 2. §. in impuberem.
 Vi bonorum raptorum actione tenetur ille, qui per vim pecus abductum incli-
 nit, d. l. 2. §. si per vim.
 Vi bonorum raptorum actio datur ei, cuius interest, non inspecto vtrum domi-
 nus rei sit, an non, d. l. 2. §. in hac actione.
 Vi bonorum raptorum actio datur alicui pro re sibi commodata, locata, pigno-
 rata, vel deposita, aut possessa bona fide, vel pro re, in qua habet vsum fructum,
 vel aliquid ius, vt interest eius eam non rapit, ibid.
 Vi bonorum raptorum actio datur alicui ex eadem causis, ex quibus datur fur-
 ti, re sibi clam ablata: fallit in depositario, cui semper datur actio vi bonorum
 raptorum, quamvis sibi non datur actio furti, d. l. 2. §. generaliter.
 Vi bonorum raptorum actio datur hæredibus, ceterisque successores: sed non
 datur aduersus hæredes, ceterosque successores, etiam in id, quod ad eos per-
 uenerit: datur tamen in eos conditio furtiua in id, quod ad eos peruenit, d. l.
 2. §. si & ibi gl. si.
 Vi bonorum raptorum edicto ex tertio capite tenetur non solum ille, qui dam-
 num dedit in turba: sed etiam is, qui dolo malo fecit, vt in turba quid damni
 daretur, siue ille, vbi est damnum datum, venisset, si non fuerit præsens: quia
 doli nialis etiam absens esse potest, l. 4. in principio, & in §. hoc autem
 eodem.
 Vi bonorum raptorum edicto ex tertio capite tenetur etiam ille, qui in turba
 author fuit damni dandi, si tamen & ipse in turba fuerit, cum damnum daretur,
 & dolo malo fuerit, licet non fuerit præsens in loco, in quo damnum da-
 tum est, d. l. 4. §. hoc edicto, & ibi gl. in turba.
 Vi bonorum raptorum edicto ex tertio capite tenetur ille, qui turbam concita-
 uit clamore, vel facto aliquo, vel dum criminatur aliquem, vel dum miseri-
 cordiam prouocat, & dolo malo eius damnum datum est, etiam si non habue-
 rit consilium turbæ coadunandæ, d. l. 4. §. si quis aduentu.
 Vi bonorum raptorum edicti primum caput, & tertium differunt: quia primum
 caput habet locum pro damno, quod per dolum malum hominibus coactis
 datum est, vel raptum, etiam hominibus non coactis: sed tertium caput ha-
 bet locum in damno, quod dolo malo in turba datum est, etiam si non ipse
 turbam coëgisset ad clamorem eius, vel dicitur eius misericordia turba contra-
 tracta est, vel alius contraxit, vel ipse ex turba fuit, ibid.
 Vi bonorum raptorum edictum primum caput comminatur pecuniam quadrupl
 propter atrocitatem facti, quæ in eo spectatur, quod hominem coactam manu
 factique congregatione patratum sit: ac tertium caput edicti comminatur,
 tantum pecuniam dupli, ibid.
 Vi bonorum raptorum edicti primum caput, & etiam tertium intra annum tri-
 buit facultatem experiri: dupli autem annum in simplicem competit, ibid.
 Vi bonorum raptorum tertium caput habet locum in damno dato, & amissio
 non per rapinam sed per calum, neque in rapto: sed ex primo capite potest agi
 de rapto, & etiam de damno dato, & de amissio hominibus coactis, d. §. si quis
 aduentu, & ibi gl. de amissio, & gl. seq.
 Vi bonorum raptorum actio in factum ex tertio capite datur in duplum, quanti
 ea res erit, & inspicitur tempus damni dari, & debet actor probare damnum
 in turbatum: & si alibi datum sit, quæ in turba, tunc non habet locum hæc
 actio, l. 4. §. hæc autem actio, vi bonorum raptorum.
 Vi bonorum raptorum crimen quandoque dicitur priuatum: intelligitur, quando
 rapina non cadit in crimen publicum, vt si quis iuit ad domum causâ rapien-
 di, & neminem inuenit, gl. si in l. infamem, de publicis iudiciis.
Reliqua verbo, Actio, 24. Rapere, Rapient, Raptor, Rapta.
 Vi svs est vnus de corporalibus sensib. gloss. l. in l. clauib. 74. de contrahend.
 empti.
 Vi t a hominis longæuit est centum annorum, l. an vltus fructus, 63. de vltus fructu.
 l. si vltus fructus, 8. de vltus fructu legato. gl. centum, in l. vt inter. C. de sacro-
 sanct. Eccl. gl. 2. in l. propter annum, C. de iudiciis.
 Vita hominis non excedit centum annis, licet quandoque reperitur longior,
 vt legitur de abbate Zozimo, qui vixit centum & viginti annis, d. l. si vltus fructus,
 in addit. & §. 1. & ibi gl. plerunque, in auth. vt Eccl. Romana.
 Vita bonæ probatio minuit indicia contra eum, l. 3. §. sed si ex improbo, de re
 militari.
 Vita hominis est incerta vnde donatio annua de certa quantitate non exceden-
 te legitimam summam factam ad vitam, valet propter incertitudinem vite
 hominis, nisi extendatur ad hæredes, l. lancimus, 34. §. si C. de donatio.
 Vita contemplatiua est celsior, seu altior, quàm actiua, gl. celsio rem, in auth. de
 monachis, in principio. col. 1.
 In Vita tota dicitur iacere ille, qui habet omnia, quæ exigit vita, & ille dicitur
 iacere in nouissima parte vite, qui vix habet, quod sufficit ad vitam, glo. iacens,
 in §. quisquis autem, in auth. quibus modis naturales effici. legit. col. 6.
Reliqua verbo, Viuere, Breuior.
 Vitis gestamen erat centurionum, quo tardos milites ad aquilas sperduce-
 rent, vel si quid commisissent punirent: nam moris militaris erat, vt ætenu-
 rionibus vite cæderentur milites, quæ pœna multis infamabat, quàm quæ à
 lictore esset illata, l. milites, 13. §. irreuerens, in add. marg. de re milita.
 De vite sua si quis permiserit vicino producere ramos in suum fundum ad con-
 faciendas vitis pergulas, post annum non datur ei actio ad reuocandum eos
 vnde

vnde tutius efficitur is, si cauerit in instrumento de concessione pecariae, l. si. & ibi add. marg. quod vi, aut clam.

Reliqua verbo, Vineae.

VITIARE scripturas non solent illa, quae abundant, l. non solent, 95. de regulis iuris.

VITARI illud, cum ad eam causam peruenit, à quo incipere non potest, gl. si in l. si. recum amatorum.

VITARE quendam tam facta, quae non impediunt faciendam, gl. ferre, in l. non distinguimus, §. sacerdotio, de arbitris.

VITARE quandoque aliquid, licet perueniat in eum casum, à quo incipere potest, §. sacerdotio, & ibi gl. ferre.

VITIATO expresso vitatur tacitum, glossa, in l. si tibi §. de pignore. de pactis.

Vitatio expresso non vitatur tacitum, si non est eadem ratio vitandi utrumque, l. si §. i. quibus modis pignus.

VITIOTATUM, & perturbacionem, & inter morbum, & agrotationem quantum interest, tantum interest inter alia vitia, & eum morbum, ex quo quis minus aptus est vitiari, §. de adilitio edicto.

VITIOTA res definit esse, licet redeat in potestatem delinquentis, l. pe. & ibi gl. si ad legem l. i. repetund.

Vitiosa res vitio desinat esse, necesse est, quod redeat in potestatem domini, & quod dominus sciverit eam sibi subreptam, & quod vitio sit sua sit reuerfa, & quod sciverit reuerfam, gl. pen. in l. mulieris, 12. de verbo. signific.

Vitiosum ab initio non potest tractu temporis conuallescere, §. i. quod ab initio, 30. de regulis iuris.

Reliqua verbo, Possessio, 19. 20. Seruus, 102. 103. Scriba, 110. 112. §. de 1. 7.

VITIUM rei reuocatur non purgatur, eo quod in potestatem hostium peruenit, & postea ab aliquo emptor sit, & ideo emptor non potest vitiare eam, l. si trones, 27. de captiuis.

Vitia realia durant in persona vniuersalis successoris, & etiam singularis quantum ad vitiacionem, non quantum ad fructus, glo. 1. in l. quod ipis, 186. de regulis iuris.

Vitium dicitur animi morbus verò corporis, gl. 1. in l. pacifici, de pactis.

Vitium naturale est negligi, quod communiter possideatur, & si aliquid fiat, in eo non presumitur facere iure suo, gl. 1. in l. merito, §. i. pro Socio.

propter Vitium animi datur actio ex empto, quanto minoris dedit propter vitium corporis tantum, vel propter vitium corporis, quod vitioque ad animum penetrat, vt quia seruus venditus ob febrem loquatur aliena, datur redhibitoria, l. ob quæ doli §. idem, & ibi gl. si minus, de adilitio edicto.

Vitio naturali parcendum est, gl. quia naturale, in l. si summus, 24. §. vitium, de damno infecto.

Vitia quaedam sunt realia ratione delicti in ipsa re commissi, & ad quemcumque talis res transit, transit illa cum ipsi vitis realit. quae impediunt prescriptionem, vt furum rei, gl. in add. marg. in l. Pomponius, 13. §. i. de acq. quæ. poss. s. i. s. i.

Vitia quaedam sunt realia, non quod in re committatur vitium, sed in privilegio quodam persone concessio, vnde ea quasi realia dicuntur eatenus, vt si per mille manus etiam bona fide pertransierint, præscribi non possunt, veluti res pupilli, §. si, & similibus, ibid.

Vitia realia dicuntur, quæ sunt vi ablativa, vel expulsiua: sed quæ sunt vi compulsiua dicuntur vitia personalia, gl. vitis, ibid.

Vitia realia, vel quasi realia transeunt ad quoscunque hæredes: sed personalia, vt mala fides, & similia non, nisi in hæredes vniuersales, §. si homo, 34. in additione marg. de vitiacione, gl. computat, & ibi additio, in §. si iur. Inst. de vitiacionibus.

Vitium coherens rei, vt furum, nocet etiam emptori, & cuiuscumque quoquomodo rem accipiat, gl. 1. in l. an vitium, de iur. & temp.

Vitium rei committitur ipsam rem dicitur lepra leprosum, & transit etiam in emptorem, l. apud Celsum, §. de authoris, & ibi glossa, traditur, de doli mali exceptione.

Vitium quoddam est personale, vel coherens personæ, veluti doli authoris dans causam contractui, vel incidens item mala fides: quia creditur vendentem non habere ius vendendi, vel scientia rei alienæ, & non transit in emptorem, §. de authoris, & ibi gl. personæ, gl. 1. in l. nemo, C. de acq. iur. poss.

Vitium quoddam est reale, quod dicitur coherens rei, vt si est res furtiua, vel vi possessa, vel data prædicti contra legem repetundarum, §. glossa, personæ, & d. glossa, 1.

Vitium quoddam dicitur, quod nec personale, nec reale est, sed est quasi reale, vt res pupillares, libere homo, d. gl. personæ, & d. gl. 1.

Vitium expressum inducit vitium fortia: non autem tacitum, l. continuus, 137. §. illud inspicendum, in add. marg. de verb. obligat.

Vitia realia durant in persona vniuersalis, vel singularis successoris, & hoc quoad vitiacionem, non quoad fructus, gl. 1. in l. nemo, 11. C. de acq. poss.

Vitium personale non impediatur olim singularem successorem præscribere inchoando à se: hodie verò impeditur, ibid.

Vitium reale impedit singularem possessorem agere etiam completa prescriptione: quia de dolo defuncti excipitur, si sit causa lucratiua, vt in donato, & legato: & quasi lucratiua, vt in seruo noxali dedito: sed si non sit lucratiua, non excipitur, nisi vitatur accessione sui authoris, vel nisi res sit reuerfura ad dolum, ibid.

Vitium personale durat indistincte in vniuersalem successorem, ibid.

Vitium propriè dicitur animi non corporis, quandoque tamen accipitur pro morbo corporis, gl. si in l. femel, C. de re militari, lib. 12.

Vitium personale non committitur singularem successorem, nisi quando vitatur accessione sui authoris: hodie tamen vitium personæ nocet etiam singulari successoris, gl. competat, & ibi add. in §. furtiua: Inst. de vitiacionibus.

Vitia habere res dicuntur, vt quia sunt furtiua, vel vi possessa, gl. vitium, in §. nouissima, Inst. cod.

Vitium precarij, & clandestinitatis, litigiosi sunt vitia personalia, & non realia, d. gl. vitium, & ibi add. gl. vitis, in l. Pomponius, 13. §. i. de acq. possessione.

Vitium litigiosi non afficit rem, gl. 1. in l. 1. C. de longi temporis prescriptione.

Vitium litigiosi remanet etiam perempta instantia: quod vitium non transit ad singularem successorem, qui adminiculo authoris non vitatur: transit tamen, si vitatur eius adminiculo, vel accessione, d. l. 1. & ibi gl. 1.

Vitium litigiosi durat etiam perempta instantia per lapsum triennij, vel confectum partium, quæ renouantur tantum instantia: sed si renouantur liti, vel fuisset remissa res, d. gl. 1.

Reliqua verbo, Author, Furum, Nuntium, Successor,

2. 3. Violentia, Litigiosa.

VITRICUS dicitur matris vii filius ex alio viro natis, & eorum uterque natus aduinde priuignus, vel priuigna vocat, l. 4. §. affines, de gradib.

Vitricus potest esse tutor priuigni sui, & potest eum arrogare, l. nonnumquam, & ibi gl. si de adoptio, §. gl. 2. in l. 1. C. vii pupil. educari, glossa, d. l. in §. eiusdem, in auth. de nuptiis, col. 4.

Vitricus pro oneribus munerum personalium, vel patrimonialium non tenetur, l. 3. §. vitricus, & ibi gl. munus, de muneribus.

Vitricus percipiens fructus ex rebus priuigni sui tenetur ei restituere, l. si propter, C. de compensatio.

Vitricus priuigni successio testatoris ciuili, vel honoratio iure non defertur, l. 3. C. communia de successio.

Vitricus est quasi pater, gl. 1. in l. 1. C. de crimine expilatorie hæredit.

apud Vitricum non debet educari priuignus: quia educatio potest plerumque vitæ eius esse infidiosa, glossa, d. l. in l. 1. C. eiusdem quoque, in auth. de nuptiis, col. 4.

Reliqua verbo, Priuignus.

VIVARIUM dicitur locus, murus, aqua, vel sepe circumdatus: ubi feræ sunt incolæ, vt sunt in lacu Perusino, glossa, in l. usufructuarium, 69. de usufructu.

VIVERE etiam vitæ ad centum annos quilibet præsumitur, nisi probetur mortuus, §. l. i. in l. 2. §. si dubietur, quemadmodum testam. aper.

Vivus, vel vitæ verbo continentur & frumenta, & vitimenta: quæ sine his nemo potest viuere, l. quos nbs, 134. de verbor. signific.

Viuere non dicitur is, qui statim decessit, gl. pen. in add. marg. in c. 1. §. si episcopum, vel abbatem.

VIVENTIS hæreditas nulla est, gl. 1. in l. hæres, 32. de acq. hæredit.

VIVENTIS interest, ac p acceptum distractiones rerum, quæ debent fieri cum deliberatione, gl. si non proximus, in l. i. de iur. de negotijs gestis.

Reliqua verbo, Mortui, Mortuus, Apprehensio.

VIX idem significat, quod non, gl. vix, in l. intra vitæ §. si de minoribus.

Vix quod est, dicitur esse quandoque tamen non dicitur esse, gl. 1. in l. vix certis, 33. de iudiciis.

Vix id est nullo modo: quandoque tamen aliter accipitur, gl. vix, in l. tutor, 16. ad Velleian.

Vix fieri dicitur, quod nunquam fit, gl. 1. in l. alienationis, 29. de verb. oblig.

VLPIANVS fuit nobilis ratione originis, vel, vt alij dicunt, ex scientia, vt l. propter scientiam, l. 2. §. si in §. 1. & l. 4. §. si de excusat. tutor.

Vlpianum virum summi ingenij appellat Iulianianus in l. 3. §. ne autem, C. de caducis.

VLTIMA derogant prioribus, l. diuus Verus, §. licet, de iure codicillorum, l. si ea, quæ, 23. C. de donatio.

Vltimus, seu supremus dicitur, quem nemo sequitur, etiam si nullus præcedat: & primus dicitur, quem nemo præcedit, et si nullus sequatur: & sic idem potest esse primus, & vltimus, l. qui duos, de rebus dubis.

Vltimo morienti ex duobus impuberibus si quis substitutus sit, si impuberes decesserint, secundum ordinem priori mortuo utriusque hæres superfluit, & si decesserit postea, substitutus erit hæres supremo morienti, & habebit hæreditatem tam primò, quàm vltimo morientis: sed si ambo simul perierint, non utriusque est hæres substitutus, cum neuter superfluit fuerit, ibid.

Vltima scriptura valet siue primò legatus est seruus, deinde iustus est per fideicommissum manumittitur, vel e contra si primò manumittitur iustus sit, deinde legatus si fideicommissum quando est in obscuro: quia tunc præualeat libertatis legatum, l. si seruus, §. de fideicommissi libertas.

Vitium supplicium dicitur mors sola, l. vitium, 11. de penis.

Vltima voluntas dicitur illa, quæ non redit, gl. 1. ibid.

Vltima si sunt valida, derogant prioribus tam in vltimis voluntatibus, quàm in pactis, gl. 1. in l. pacta nouissima, C. de pactis.

Vltima voluntas in genere potest dari, vt quando milites paciscuntur de iniuncto succedendo: nam tunc pactum dicitur vltima voluntas in genere, gl. 1. in l. licet, C. de test.

in Vltima voluntate permittuntur quædam, quæ inter vias non permittuntur, §. licet, & ibi add. marg. Inst. quib. ex causis manumittitur.

ad Vltimas voluntates trahuntur ea, quæ sunt inter vias, & e contra: quod verum est, ubi est eadem ratio, aliis non, §. si & ibi add. Inst. de test. l. i. in l. 1. C. quando licet sine iudice, & glossa, vltimendi, in l. si secutus, 45. §. qui cum aliter, ad legem Aquile.

Reliqua verbo, Vindicta.

VINDICTA cum diu differ abfens, & redargueretur per licteras à Penelope, sicut lectum in trunci ligno: quod nec comburi, nec pasci licet poterat, & omnia, &

uro, & argento & mīst Penelopi, vt esset signum viri vniuersi, ex Homero, l. legat. 1. & ibi gl. cum Vlysses, de suppellectili legat.

VNIUS aliquis si primò testator reliquit alicui, deinde partes reliquit aliis, intelligitur facere, partes de residuo, l. si a scriptum, 47. de heredib. institucnd.

Reliqua verbo. Scriptulus, As, Pondo.

VNDE, & exinde, & similes dictiones non solum important locum: sed etiam recipiunt tempus, l. si constante, 4. §. & ibi gl. vnde. soluto matrim.

Vnde, aduectum significat locum coherentem solo, etiam immobili, l. 1. in principio, & in §. & generaliter, de vi, & vi armata.

VNGUENTVM est vulgare nomen medicinarum, gl. vnguentum, in l. 3. §. pen. de pen. legat.

Vnguētis legatis continetur non solum ea, quibus vngimur voluptatis causa: sed & valetudinis veluti commagena, glaucina, crinina, rhodina, myrrhinas, costum quoque, & nardum purum, l. in argento, & l. de auro, & argento.

VNITAS non est numerus, sed est principium numeri, gl. pen. in l. si quis ante, ro. de acq. posses.

VNIERSALIS oratio quandoque resoluatur in particularem, veluti nihil dicit non omne, gl. nihil, in l. naturaliter, §. nihil, de acq. posses.

Vniuersale singulare possum neutraliter potest referri ad omnia precedencia cuiusque generis, vel numeri existant, l. heres meus, §. 8. §. vxori, de legat. 3.

in Vniuersalibus vnum subrogatur loco alierius, & ipsa vniuersitas remanet eadem, l. si greges, 2. l. de leg. 1.

Vniuersali titulo quædam transeunt, quæ non transeunt titulo singulari, veluti fundus dotalis, l. 1. de fundo dotali.

Reliqua verbo. Fideicommissum, l. 16. 17. Fideicommissus, 4. 5. Indefinitus, 1. Inductum, l. 13. Oratio, Successor, 3. 4.

Vniuersitas in genere, non, l. 2. §.

Quoad agendum, vel commissum, 4.

Quoad delictum, non, 5.

VNIERSITAS nunquam naturatur eadem remanet semper, licet mutentur persone, l. si quis, §. si quod cuiusque vniuersit.

Vniuersitatis ius, & nomen conseruatur etiam in vno solo, qui de ea remanet, & ita ipse potest conueniri, ibid.

Vniuersitas licet ab initio non possit constitui per vnum: sed per tres tamen continetur per vnum solum ius vniuersitatis, §. si, & ibi gl. si.

Vniuersitas, vel collegium dicitur solum, quoruscunque nullus omnino remanet, & eius resia nullus bonis suis, sicut hereditaria: id vero Papæ auctoritate, vel eius, ad quem spectat cura ciuium collegij, instituitur aliquis in eodem collegio, iuris artificio fingitur ius fuisse, d. gl. si.

Vniuersitas, vel collegium si sit dissolutum omnibus deficientibus, eius res ipso iure sunt quæstus fisci, vel Papæ ab eo tempore, quo soluta est vniuersitas: & hoc quantum ad dominium: sed non quoad possessionem, ibid.

Vniuersitas similis est populo: sed non quoad possessionem, ibid.

Vniuersitas ex secundo decreto: sed bene vniuersitas, glossa pro consil. in l. 1. §. fin. eodem.

Vniuersitas quando nihil habet commune, comprehendit ius à superiore omnes de vniuersitate facere collectam, vt aliquid habeant commune ad soluendum creditoribus, ibid.

Vniuersitati potest imponi collecta pro eius necessitatibus, non vt donetur alicui, ibid.

Vniuersitatis vasallus non dicitur singulorum vasallus, gl. 1. in l. 2. eod.

Vniuersitas quando aliquid facit, requiritur, vt valeat illud, quod adfuit duæ partes, & quod maior pars illarum duarum partium faciat, gl. si, in l. 3. quod cuiusque vniuers.

Vniuersitas duæ partes congregat dicuntur vnum corpus, & vniuersitas, ac si omnes fuissent congregat: vnde maior pars presentium consideratur, ibid.

De Vniuersitate vnus si sit consul, iussit cum iurare de calumnia pro vniuersitate, gl. defendere, in litem, §. si eod.

Vniuersitas si aliquid debet, non dicitur illud debere à singulis, neque quod debetur vniuersitati, dicitur debere singulis, l. si cum municipi, eod.

Vniuersitatis negotium si quis fecit sine mandato, iunctus, quos in eo fecit, potest recuperare actione negotiorum gestorum: verò fecit cum mandato, eos recuperat actione mandati, nisi salarium fuerit ei pro hoc constitutum, d. l. si, & ibi gl. actionem.

Vniuersitas quilibet particulariter mutata dicitur eadem, glossa existimari, in l. proponere, 6. de iudiciis.

Vniuersitas non moritur, neque facile capitis diminutione perit, l. an vniuersitas, 6. de vniuersitu.

cum Vniuersitate transeunt quædam, quæ per se transire non poterant, gl. si, in l. in modis, 4. de contrahen. emptione, gl. feudum, & gl. totum, in cap. 1. §. 2. de lege Corrad.

Vniuersitas non potest facillè præstare consensum, gl. adhibe, in l. si quis mihi bonas, 2. §. 1. de acq. hered.

Vniuersitatis seruus non est singulorum, ibid.

Vniuersitate legata, quod supersit tempore mortis, debetur, nec mutata fuerint legata, & ad vnam perueniunt, l. si greges, 2. l. de leg. 1.

Vniuersitas corporum tantum, vel ex armentum, vendicari potest, ibid.

in Vniuersitate facti, vel rerum exinguiunt nomen vniuersitatis, cum ad vnum redigunt: & sic vniuersitas facti non potest consistere in vno: scilicet est in vniuersitate personarum, quia tunc etiam in vno residet nomen, & ius vniuersitatis, etiam in re, & in effectum, d. l. si greges, & ibi gl. pe.

Vniuersitas vici ita est approbata, licet & vniuersitas ciuitatis, & ita potest legari vniuersitati vicis, sicut ciuitati, l. si heres iussus, 7. §. si eod.

Vniuersitas remanet in vno, glossa & legatariis, in l. pater filium, 3. §. filium, de legat. 2.

Vniuersitas de facili non consensit, nec facillè congregatur, & alieni opus est, quod adfuit duæ partes ad minus, antequam faciant actum, gl. pen. & ibi add. marg. in l. municipio, vt in possessionem legatorum.

Vniuersitas potest per se, & per alium possidere, & vscapere, & possessionem acquirere, l. 1. §. si cum l. seq. de acq. posses.

Vniuersitas ipsa licet non facillè possit stipulari, quia non facillè consensit: potest tamen seruis vniuersitatis stipulando ei acquirere, l. 3. & ibi gl. 1. de stipul. seruorum.

Vniuersitatis magister si de mandato vniuersitatis constet, non tenetur canere de rato, l. actor, & ibi gl. omnimodo, rem ratam haberi.

Vniuersitatem non facit vnus, nec duo, gl. pe. in l. de hereditario, 4. de verb. signific.

Vniuersitatis sunt, non singulorum, quæ in ciuitate, sunt, vt theatra, & stadia, & alia, quæ sunt communia ciuitatum, l. in tantum, de rerum diuisione, §. vniuersitatis. Instit. de rerum dimis.

Vniuersitatis, & non singulorum est seruis communis ciuitatis: & ita contra, & pro eue potest seruis communis ciuitatis torqueri, ibid.

Vniuersitatis nemus, vel alia res non potest capi, neque in eo potest mitti in possessionem creditor pro debito alicuius de vniuersitate, qui non erat soluendo, gl. non debetur, in l. si, quid cuiusque vniuersit.

Vniuersitatis nemus, vel aliqua res eius non dicitur esse alicuius de vniuersitate, ibidem.

Vniuersitatis singule res per se non censentur, nec possidentur, & ideo vniuersitate ædificij viciatæ, non censentur vscapere singule res, ex qua ædificium constat, l. adeo, 7. §. illud, & ibi gl. non placuit, de acq. rerum dominio.

Vniuersitatis quæ sunt, quandoque dicuntur publicæ, id est vniuersi populi, §. 1. in §. vniuersitatis, Instit. de rerum diuisione.

Vniuersitatis quædam res dicuntur, & quoad dominium, & quoad vsum commune, vt sunt theatra, & stadia: quædam sunt vniuersitatis quoad dominium, sed quod vsum sunt particularia, gl. & si quæ, in add. ibid.

Vniuersitatis, vel ciuitatis quod est, non est singulorum de ciuitate, l. sed & si, §. qui manumittitur, de in ius vocando.

Vniuersitas tota videtur fecisse, quod maior pars fecit, vel quod potestas, consiliarij, vel anciani fecerunt, gl. ab vniuersitate, in extrauag. de pace Constantinæ, §. vailalli.

Reliqua verbo. Collegium, Concilium, Ciuitas, 1. vbi §. 7. Communitas, Congregatio, Legatum, 117. Reuocatio, ara, Reuocatio, 1. 2. 3. 6. Prædictio, 15.

VNIERSITAS tantum per alium conueniri potest, gl. si in l. sed si, §. de in a ius vocando.

Vniuersitatis actor representat ipsam vniuersitatem, ibid.

Vniuersitas efficitur contumax, quando eius syndicus venit ad iudicium cum mandato minus sufficienti, quo casu si quolibet etiam extraneo defendi potest satisfactione præstita, l. 1. §. fin. quod cuiusque vniuers.

Vniuersitas aliqua, vel municipes ad agendum si constituent actorem, ille non dicitur actor singulorum, quia pro vniuersitate, vel repub. interueniunt non singulis, l. 2. eod.

in Vniuersitatis causa quilibet de vniuersitate potest ferre testimonium: non enim dicitur, vniuersitatem testificari debere singulis, gl. 1. ibid.

Vniuersitatis nomine nemo potest experiri sine mandato maioris partis vniuersitatis congregatæ, in qua congregatione stant presentes duæ partes vniuersitatis, l. 3. eod.

Vniuersitatis nomine nemo experitur, nisi ille, cui ex lege, vel consuetudine permittitur, veluti vt agat antiquior, vel portat ciuitatis, cum non est, qui experitur nomine collegij, gl. 1. ibid.

Vniuersitatis potestas nomine vniuersitatis potest experiri sine mandato, cum non est, qui experitur nomine alicuius collegij, quod est in ciuitate, d. glo. 1. ibidem.

Vniuersitas sicut potest agere ita potest conueniri, l. si cum municipi, eod. pro Vniuersitatis debito linguli non sunt conueniendi, ibid.

contra Vniuersitatem, vel collegium potest agi iudicio disquisitorio, l. pe. eod.

Vniuersitatis nomine potest agere actor, vel syndicus, vel is, cui ex lege permittitur, vel administratori municipij, & in eorum defectum etiam extraneus, dummodo idoneus sit, l. 3. §. à municipibus, & ibi glossa, quis alius, de bonorum posses.

Vniuersitatis, vel ciuitatis præfecto, vel potestarij si denunciatum fuerit, videtur ipsi vniuersitati satis nunciatum, l. 4. §. planè, de fideicommiss. libere.

Vniuersitas aliqua quando necessariò est conuenienda, potest cogi officio iudicis ad syndicum, aut actorem constituendum, d. l. 4. §. addici, & ibi add. marg. & l. iam tamen, §. pe. in add. marg. de acceptilario.

Vniuersitas etiam in causis criminalibus potest comparere per syndicum, vel procuratorem, l. si, vt autem, & ibi add. marg. C. de re militari, lib. 12.

Vniuersitatem potest quis citare citando caput eius: hoc est illos, qui præsent vniuersitati, vel collegio: quod verum est, quando commissio fieret de citando caputis si fieret de citando vniuersitatem, tunc dubium esset, an sufficeret citare caput, vel rectores, & ideo consilium est, quod fiat commissio de citando rectores, & administratores, gl. citatum, in extrauag. ad reprimendum, quomodo in crimine laxe maiest.

Vniuersitas citari potest, & sufficit, quod nunciis clamet per terram, quod ipse ex parte talis iudicis citat talem vniuersitatem: & ita sufficit fieri per præconem, ibidem.

Vniuersitas si non defendatur, contra eam ad primum, & secundum decretum proceditur, l. quod cuiusque vniuersitatis nomine.

Vniuersitatem quicunque etiam extraneus defendere potest, si syndicus sit absens, & valeat talis defensor, quia melior sit conditio vniuersitatis, ibid.

Vniuersitate dissoluta quilibet de vniuersitate potest petere auferre partem suam de debito vniuersitati, & de eo, quod est in communi, gl. non debetur, in l. si, eod.

Vniuersitatis potestas in subsidium, cum teneatur vniuersitatem defendere, potest citari, cum non habeat syndicum, qui possit citari, gl. 1. & ibi add. marg. in l. 3. eodem.

VNIERSITAS non dicitur delinquere, licet quilibet de vniuersitate delinqueret, vel iniuriam fecerit: quia tunc quilibet suo motu deliquisse dicitur, nisi habito concilio, & campana sonata, vel aliis eis conuocatis fecissent, §. gl. non debet.

et, non excusatur a poena, & ille priuatus tenebatur detento, ibidem.
 tatus, qui facilius iudicio filii, si non venit, eo quod a priore erat detentus, non excusatur, & illi detento datur actio contra detinentem in id, quod ius intererat, l. 2. §. si cum l. leg.
 tati in ius quamvis sunt legati, & alij, qui reuocandi domum ius habent, debent venire priuilegia sua allegaturi, l. i. qui ex aliena, de iudiciis.
 tati in ius ex aliena iurisdictione, debent venire: iudicis enim est in sua sit iurisdictione vocari autem non contemnere auctoritatem pratoris, ibid.
 tatus in ius ex aliena iurisdictione repositus in iurisdictione vocatus, debet venire, cum tunc substat ordinarij citantis intentio, d. l. si quis ex aliena, in add. marg.
 tati ad iudicium etiam inuiti debent venire: cause tamen examinatio fit in locis, ubi degunt, causam alij delegando, gloss. fin. in l. i. libetis, 34. §. si. C. de episcopis.
 tatum in ius venientem in itinere detinens vi, vel capiendi eius personam, vel faciendo dolo detineri ab alio in tantum, quod dies actionis exierit, teneatur vocati actione pratoria pœnali, quanti in iurauerint litem, gl. item ad iuratus, in §. pœnalis, Inst. de actio.
 tatum verbo, Citare, Citatus, Citatus, Edictum, 5. Conuenire, 2. Libertas, 7. 8. 9. Patris, 2. 4. Patris, 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

quo tormenta effugere non potest, & ita est necessitas consequentie, ibid.
 Voluntatem liberam important verbum, volo, & verbum, libet, vel liberis, & verbum, arbitrium, & similia posita cum dictione, plenum, siue liberum, ibidem.
 Voluntatem liberam non importat iudicio tuorimportat enim arbitrium boni viri, ibid.
 Voluntatem declarari verbis, an factis nulla est differentia, l. de quib. ibi, nam quid intereat, de legib.
 Voluntatem declarant quidam rebus, verbis, & factis, vt summi magistratus: quidam verbis tantum, vt municipales: & quidam rebus, & factis, & non verbis, vt quilibet contra se ipsum, gl. factis, ibid.
 Voluntas nuda, & occulte scrutator solus Deus est, gl. 1. in l. 2. de interrogat. actio.
 ad Voluntatem eius, cui fit, quod fiat aliquid, factis est, gloss. 2. in l. non eris, §. de iure iur.
 Voluntatem suam non potest quis post obligationem contractus mutare circa id, ad quod quis est obligatus alteri, gloss. mutare, & ibi add. in l. 1. §. pen. de positi.
 Voluntatem suam potest deponens ad certum tempus mutare, & repetere ante tempus, quia non est obligatus depositario ante tempus non repetere, ibid.
 in Voluntate eadem siue bona, siue mala presumitur quis remanere, gl. qui conuenitur, in l. 3. de probatio.
 Voluntatem mutatam dicens debet hoc probare, l. eum, qui, 22. eod.
 Voluntas alicuius quando in aliquo actu requiritur, sufficit, quid interueniat eius voluntas facta, & presumpta, l. 2. §. fin. soluto matrimonio.
 Voluntas probatur per factum, gl. 3. in l. pro herede, 20. de acqui. hered.
 Voluntas non presumitur ex sola scientia, l. si quis in principio testamenti, 2. & ibi gl. accipiat, de leg. 3.
 Voluntas sine aliquo actu spectatur in maleficiis, non exitus, gl. cogitatione, in l. presentis, C. de his, qui ad Ecclesiam confug.
 Voluntate sua, vel potestate potest induci pactum liberationis, vel possessio liberationis, gl. fin. in l. cum falsa, C. de iuris, & facti ign.
 Voluntas sine effectu pœni non debet: oportet enim factum interuenire, glo. 4. in l. 4. C. finium regund.
 Voluntatem mutare potest mandans, vel alius antequam alteri sit obligatus: si quis vero postquam sit obligatus, veluti fideiussor habens non numeratæ pecunie exceptionem non poterit mutare voluntatem prestando creditori potestatem volenti numerare, gl. 1. in l. tam mandatori, 12. C. de non numerata.
 Voluntas contrahentium omnino sunt seruanda, l. p. C. pro socio.
 Voluntas enuntiatur nisi iuratur non sunt seruanda: sed voluntates dispositiue sunt seruanda, gl. fin. in l. 1. C. arbitrium tutelar.
 in Voluntate eadem presumitur quis durare etiam post longum tempus, l. sanctimus, 27. C. de testam.
 Voluntas facta datur intelligi, gloss. pen. in l. reprehendenda, C. de institut. & substitut.
 Voluntas in delictis si deducatur ad aliquem actum, sufficit, licet non perficiatur, gl. fin. in add. l. p. C. de his, qui, vt iudg.
 Voluntas contrahentium magis debet inspicere, quam verba, l. fin. C. quæ res pignori.
 Voluntas hominum varie sunt, gl. fin. in l. 3. C. de emancipat.
 Voluntas, non exitus inspicitur, quando quis animo occidendi aliquem cum telo ambulat, gl. 1. in l. is, qui, 7. C. ad legem Cornelia de falsis.
 Voluntas, vel affectus potius, quam effectus inspicitur in maleficiis, nisi propter preuentiam delictis inspectis, si propter impossibilitatem delicti: quia tunc affectus panis, gloss. exerceat, in c. 1. in principio, quibus modis feud. amittit.
 Voluntas domini circa alienationem, vel transactionem rei in alium, quod seruetur, nihil est conuenientius naturali æquitati, §. per traditionem, Inst. de rerum diuisione.
 Voluntas sola non obligat quem hereditarij, ultra quam peruenit ad eum, gl. 2. in add. marg. in §. fin. Inst. de heredum qualitat.
 Voluntas quæ sunt ab initio, ex postfacto sunt necessitatis, §. mandatum, Inst. de mandato.
 Voluntas morte finitur, l. 4. locati, gloss. ab herede, in l. quantum, §. 1. de precario.
 Voluntas non finitur morte fauore libertatis, l. si patris filio, 4. & ibi add. marg. de manumiss. vindicta.
 Voluntas coacta voluntas est, scilicet secundarij, l. si mulier, §. p. & ibi gl. volui, quod metus causa, gl. 1. in l. qui faccum, 79. de furtis, glo. hostib. in l. postliminio, 17. de captiuis.
 Voluntas coacta excusatur, gloss. imputandum, in l. ac prator, 7. de minoribus.
 Voluntas coacta voluntas est, sed non quæ ex libero mentis arbitrio proficiatur, gl. 1. & ibi add. marg. in l. velle, 4. de reg. iur.
 Voluntas tacita valet quandoque, gloss. penul. in l. patre furioso, de his, qui sunt sui.
 Voluntas in corde reuera nihil operatur, nisi sit in iure presumpta, gl. si is, qui, & ibi add. marg. in l. 1. §. si is, qui, de exercitoria.
 Voluntas patris, vel domini circa contractum filia, vel serui non semper obligat patrem, vel dominum in solidum, d. §. si is, qui, & ibi gl. 1.
 Voluntatem patris etiam non solemnem iudex debet sequi in diuisione bonorum paternorum inter filios, licet ipsi succedat ab intestato, l. filij patris, 16. C. famil. c. c.
 Voluntas quilibet patris inter liberos seruanda est, atque ita filij succedunt ex testamento etiam minus solemni, & non ab intestato, gloss. ab intestato, ibid.
 in Voluntatem tuam liberam conferri aliquid dicitur, quando confertur per verba si vis, vendas, vel emas, l. creditor, 60. §. Lucius, mandati.
 in Voluntatem liberam alicuius quando aliquid committitur, intelligitur tam men excludi dolus, ibid.
 Voluntas

via sine traditione facit dominium transfere, quod fecus est in contractibus, quia requiritur traditio, gl. in 3. d. si in l. si Stichum, 1. 6. §. fin. de verb. oblig. pluris nostrae vltimae ex quo potest esse in suspensio, gl. nec quicquam, in add. in §. an seruo. Inst. de legatis.

Reliqua verbo, Heres, 76. Penas, 14. 1. 5. 6. Testator, 6. 7. Vltima.
o v m peti debet officio iudicis, vel conditione ex lege, gl. non efficitur, in l. 6. de pollicitatio.

o Voto facto Ecclesiae, vel ciuitati agit episcopus, vel Ecclesia, aut ciuitas, ibidem.

o non obligat impubes, etiam patre auctore, gl. filiusfam. ibid.
o potestas. puberes sui iuris obligantur: sed non filiusfam. vel seruus sine patris, vel domini voluntate, d. l. 2.
o tum, quod in dando constituit, transiit ad heredem ipsius videntis: sed votum de eundo ad Sanctum Iacobum, non transiit ad heredem, d. l. 2. §. final. & ibi glo. fin.

o reiuniorum post calendas Ianuarias die tertio pro salute principis suscipiuntur, & talis reiunium significat votum, ac deuotionem hominum ad Deum pro principis salute, si calumniatur, 233. §. 1. & ibi gl. vota, de verbor. significat.

o si sine promissione non implere melius est, quam crimen admittere, gl. 2. in auth. quod eis, C. de nuptiis.

o reddenda sunt, gl. caelestes, in l. si quis argentum, 35. §. C. de donat.

o nata votum parentum est, quod patre super. uisat filio: sed vt filius superuiuas, & succedat parentibus, dicitur secundum parentum votum, quod natura dei ordinat, gl. in l. Iulianus, 26. si quis omnia causa testam.

o rei ratione quaedam conceduntur, quae alias non concederentur, gl. 1. in l. l. l. l. d. de officio praefidis.

o v r s rem aliquam obligatur ipse, non res, quae voverit: illa tamen soluta liberat vota, non tamen voto efficitur facia ea res, l. secunda, de pollicitatio.

o vices decimarum bonorum tenerentur, nec dicitur exire decima de bonis eius, nisi fuerit separata de bonis eius, d. l. 1. §. fin.

o vices decimarum bonorum si de ceteris ante separationem, haeres eius hereditario nomine decime obsequia est, ibid.

o x p publicanae tributis, gl. 2. in l. testam. 9. de heredit. insti.

o x p dicitur, vel suffragij ferendi, quas partes frigus habet, in l. ecclesia collegiata, alter habeat secundas, & ceteras, & sic deinceps, & ita in ferendo suffragio ite seruandus ordo, nihilominus in his vocibus datus propter ordinem illius est prerogatiua, quoniam sunt partes voces omnes, l. si quis heredes, 54. in add. marg. de heredit. insti.

o x p ratoris vix est, gl. 1. in l. quod valgo, de bon. poss. contra tab.

o x v n u s v o l l u x i t, gl. sermones, in l. 4. C. de receptis arbitris.

o x v i a i n u c t a c u m i n s t r u m e n t o v i n c i t v o c e m m o r t u a m, & etiam plus est, gl. cum iurando, in §. sed & si quis, in auth. de iustum. cautel.

o x v i a n o n c r e d i t u r p l u s, q u a m m o r t u a l i t e r a c q u i t e r d u o b. t e s t i b. & i n s t r u m e n t o, ibidem.

o x v i a q u a n d o q u e v i n c i t s c r i p t u r a, & i n m u l t i s r e s a c t a p e r s c r i p t u r a m v a l e t, & p r o b a t u r: s e d n o n r e s s e, ibid.

o x p r i m i t u r c o r d i s i n t e n t i o, g l. v o x, i n l. n a m & i p s a m, d e i u s t. & i u r e.

Reliqua verbo, Suffragium.
x a s d i c i t u r a b v r u o, q u o d e s t c u r a t u r a a l i i, q u o d i n c o n d e n d a c i u i t a t e s o l e t a d h i b e r e, g l o s s. i n l. 2. a g v e r b o r u m s i g n i f i c. & l. p u p i l l u s, 239. §. v r b s, e o d e m.

x b i s a p p e l l a t i o m u r i s f i n i t u r: d e R o m a a p p e l l a t i o c o n t i n e n t i b u s a d i f i c i i s f i n i t u r, q u o d l a t i u s p a t e r, d. l. 2.

x b i s e s t R o m a, q u a m u r o c i n g i t u r: R o m a a u t e m e s t e t i a m, q u a c o n t i n e n t i a a d i f i c i a e s s e n t e t i a m v i t r a m u e s s i, v t A l p h e n s, 87. e o d.

x b i s a p p e l l a t i o p e r e x c e l l e n t i a m d e R o m a n a i n t e l l i g i t u r, l. 1. & i b i g l. i n v r b e d e c o l l e g i l l i c i t, g l o s s. i n v r b e, i n l. t u t o r e s, 40. §. r e t u m, d e a d m i n i s t r a. t u t o r u m, & g l o s s. 2. i n l. i u d i c e s, C. d e f i d e i n s t r u m e n t. & g l o s s. 1. i n l. v f u r a s, C. d e f o l a t o.

x b e s s e r e o m n e s c o n t i n e n t i b. f i n i u n t u r, l. 4. §. i t a l e g e r e t, p e. l e g a t a.

x b e s r e g i e d i c u n t u r R o m a, q u a m R o m u l u s, & R e m u s f e c e r u n t: & C o n s t a n t i n o p o l i t a n a, q u a m f e c i t C o n s t a n t i n u s, h a e a u t e m, & i b i g l. v i b u s, i n p r o c e m D i g e s t o r u m.

x b y e g i a d i c i t u r B o n o n i a: q u i a e a m f e c i t I m p e r a t o r T h e o d o s i u s i u s s u b e a t i A m b r o s i j, g l. v r b i b u s, i b i d.

x b d i c i t u r: q u i a m u r i s c i n g i t u r, g l o s s. R o m a, i n a d d i t o i n p r i n c i p i o. I n s t i t. d e e x c u s a.

x b d e f o r m i t a s n o n i n s p i c i t u r i n d e s t r u c t i o d o m u s, i n q u a s u n t f a c t a c o n u e n t i c u l a, & c o n i u r a t i o n e s, e x t r a u s, h a c e d i c t a l i s, c o n u e n t i c u l a, & i b i g l. d e s t r u c t u r, d e p a c e t e n e n d a i n t e r s u b d i t o s.

Reliqua verbo, Continens, Praefectus, 34. Roma.

x b n a n t s e r u i i n t e l l i g u n t u r, q u o s p a t e r f a. i n t e r v i b a n o s, a n n u m p r a e s o l u t u s e s t, l. s e r u i s v r b a n i s, 97. d e l e g. 2.

x b n i v t r u n t p a n e a l b o, p u l l i s, & a l l i s e i b a n i s d e l i c a t i s: s e d n o n r u s t i c i, q u i p a n e g r o s s o, c a p i s, & f a b i s, & c a f e o v t r u n t, g l. 2. & 3. i b i d.

Reliqua verbo, Mancipium, Praedium, 1. Seruus, 8.

x b n a t o r e s d i c u n t u r n a t u r a l i t e r s u b a c q u a t i s, a b v r a, c u m i n a q u a m i m m e r g i t u r d e i c a n t u r, q u i i t a s u b t i l i t e r p e r d e n t, & v i d e n t f u s a q u a t i c u r m e d i c u s p e r n a u i m p e r d e n t a g r i d u m, g l. p e r v r i n a t o r e s, & i b i a d d. m a r g. i n l. 4. §. i n a u t, a d l e g. R h o d. d e t a c t u.

x b y e, d i c t i o i n d i l a t o n i b. s e m p e r i n c l u d i t, g l. v i q u e, i n a d d i t. m a r g. i n l. 6. §. l u s i f a, 17. d e l e g. 1.

x b y e, d i c t i o q u a n d o p o n i t u r a d d e t e r m i n a n d u m p r a e d i a d i s c o n t i n u a, p o n i t u r i n c l u s i u s, p a t r o n u s, 34. §. 1. & i b i g l. v i q u e, d e l e g. 3.

x b y e, d i c t i o i n c l u d i t t e r m i n u m, c u i a d i u n g i t u r, g l. i n q u i m u s, i n §. 1. i n a u t. v t a b i l l u s t r i b. & q u i s u p e r e a m d i g n i t. e o l.

x b y e, a d d e c e n n i u m n o n e s t e x c l u s i u m, g l. a d d e c e m, i n §. 1. i n a u t. d e t e m p o r e n o n s o l u t a, e o l. 7.

Vique, dictio inclusiue ponitur in penis euitandis, glossa 1. in l. idem, vique de dolo.

V s v a r i v s h a b e t v t r e n d i: s e d n o n f r u e n d i g l o. f i n i n l. d e v f u f r u c t u, & q u e m a d m o d.

V i u a r i u s f u n d i v i s, q u o d h a b e t i n f u n d o, n o n p o t e s t v e n d e r e, l o c a r e, v e l g r a t i s c o n c e d e r e, s i n e f e: p o t e s t t a m e n c o n c e d e r e s c o r i u m a f e h i s, q u i s e c u m i n h a b i t a n t, l. d e n t i q u e, 1. 1. & i b i g l. d e v f u, & h a b i t.

V i u a r i u s p l e n u m v i u m h a b e t, e s t r e l i c t u s f i t v i u s v i l l a e, & p r a t o r i j d e s t l o c i, i n q u o p a t e r f a. r e s i d e r e, & m e r c e s, & s p e c i e s t a n q u a m i n h o r r e i s r e t i n e r e s o l e b a t, l. p l e n u m, 12. e o d.

V i u a r i u s l i g n i s a d v i u m q u o d i d a n u m, & h o r t o, & p o m i s, & o l e r i b. & f l o r i b u s, & a q u a p o t e s t v t i a d v i u m: s e d n o n v i q u e a d c o m p e n d i u m, v e l h u e r u m, v e l a d a b u s u m, i b i d e m.

V i u a r i u s p o t e s t v t i o l e o f i n a m e n t o, & f r u g i b. & e x a l l i s, q u a e i n f u n d o n a s c u n t u r, q u o d a d v i c t u m t i b i, i n t a q u e l. l. h i c i a t, i m o p o t e s t v t i c u m c o n u i u s, & h o s p i t i b u s, i b i d e m.

V i u a r i u s p r o d i g n i t a t e a l i q u a n t o l a t g i u s p o t e s t v t i l i s, q u a e i n f u n d o n a s c u n t u r c u m c o n u i u s, & h o s p i t i b u s, i n v i l l a d u r a t a t, i b i d.

V i u a r i u s p o t e s t v t i p o m i s, o l e r i b. f l o r i b. & l i g n i s, n o n s o l u m i n v i l l a: s e d e t i a m a c c i p e r e p o t e s t, & i n o p p i d u m d e s e r r e, q u o d a d s u u m v i c t u m, & s u o r u m s u f f i c i a t, i b i d e m.

V i u a r i u s, c u i p e c c o r i s: i d e s t g r e g i s o u i l v i u s r e l i c t u s e s t, a d l e t o r a n d u m v t i p o t e s t, & e t i a m m o d i c o l a c t e, l a n a, v e l l a n i s v i q u e a d v i u m s u m m d e s t a m p l i u s, & i n m a g n a q u a n t i t a t e v t i n o n p o t e s t l a c t e, l a n a, v e l a g n i s, i d. l. p l e n u m, §. d e f i, & i b i g l. m o d i c o.

V i u a r i u s n o n p o t e s t c o n c e d e r e a l i j o p e r a s f e r n i, q u a r u m v i u s s i b i r e l i c t u s e s t, d. l. p l e n u m, §. e q u i t u r.

V i u a r i u s, c u i v i u s o p e r a r u m f e r n i r e l i c t u s e s t, p o t e s t m i t t e r e f e r u m a d f u n d a m c o n u i u s, l. n. v t i b i o p e r a t u r, i b i d.

V i u a r i u s l i n a a m c o n d u x e r i t e x p e d i. n d a m, p o t e s t e t i a m p e r v i u a r i a s a n c i l l a s o p u s p e f f i c e r e, i b i d e m.

V i u a r i u s f i v e s t i m e n t a t e x e n d a c o n d u x e r i t, v e l i n s u l a m, v e l n a u e m f a b r i c a n d a m, p o t e s t a d h a c o p e r i s f e r u o r u m v t i, i b i d.

V i u a r i u s, c u i a n c i l l a r u m v i u s l e g a t u s e s t, n o n p o t e s t v t i a d l a n i f i c i u m, n e q u e v t e x o p e r i s i l l a m m e r c e d e m c a p i a t: s e d b e n e v t s u b l i n a m f a c i a n t, & s i f a b i c e r e v i d e t u r, q u i n o n o p e r a s a n c i l l a m l o c a u t i f i c a t o p u s, q u o d c o n d u x i t, e x p e d i t, q u o d p o t e s t, l. p l e n u m, §. f i n.

V i u a r i u s, c u i v i u s l e g a t u s e s t p r a e t e r h a b i t a t i o n e m, q u a m h a b e t d e a m b u l a n d i a t q u o q u e & g e s t a n d i u s h a b e t, d. l. p l e n u m, i n p r i n c i p i o, e o d.

V i u a r i u s, c u i v i u s a r m e n t i b o u m l e g a t u s e s t, o m n i u m v i u m h a b e t, & a d a r a n d u m, & a d c a e t e r a, a d q u a b o u e s a p t i. u n d a d l. p l e n u m, §. d. l. i f i.

V i u a r i u s n o n p o t e s t f e r u i o p e r a s, i n q u i b h a b e t v i u m, l o c a r e, l. p e r f e r u m, 14. e o d e m.

V i u a r i o p e r f e r u m, c u i u s v i u s s i b i l e g a t u s e s t, a c q u i r i t u r e x r e i p s i u s v i u a r i j, d. n o n e x o p e r i s f u i s s i d e f r u c t u a r i o a c q u i r i t u r p e r f e r u m f r u c t u a r i u m e x r e, & o p e r a v i, i b i d e m.

V i u a r i o l i c i t u m e s t e x f e n o, q u o d a d a n n u m d u n t a x a t s u f f i c i a t, c a p e r e, e t i a m s i n i h i l a l i u d r e m a n e a t i n p a d i o, l. f u n d i, 26. d e v f u, & h a b i t a t i o n e.

V i u a r i u s n o n d e b e t p r o h i b e r e d o m i n i u m p r o p r i e t a t s v o l e n t e m c o l e r e, a l i o q u i n & f r u i d o m i n u m p r o h i b e r e t, & c o n t r a, n e c p r o p r i e t a r i u s d e b e t i m p e d i r e v i u a r i u m, i b i d.

V i u a r i u s s y l u a t a n t u m h a b e t, q u a n t u m f r u c t u a r i u s s y l u a, l. d i u i s, 23. & i b i g l o f. 1. e o d e m.

V i u a r i u s r e g u l a r i t e r v e n d e r e n o n p o t e s t, g l. 1. i n a d m a r g. i b i d.

V i u a r i u s v t a n t u m h a b e a t, q u a n t u m f r u c t u a r i u s, s i m p l i c i t e r n o n e s t v e r u m, q u i a f r u c t u a r i u s t o t u m f r u c t u m v e n d e r e p o t e s t: s e d v i u a r i u s i d s o l u m, q u o d a d v i u m e s t n e c e s s e, i b i d.

V i u a r i u s d o m u s i m p e d i t d o m i n i u m f r u i a l i s p a r t i b u s, q u a s i p s e n o n o c c u p a t: s e d f e c u s e s t i n v i u a r i o p r a d i j r u s t i c i: & r a t i o e s t: q u i a i n d o h a b e n t u r f e t o r e t a, q u a z n o l l e t, v t r e u e l a t e n t u r, g l. f i a n d. l. d i u i s, §. 1.

V i u a r i u s f i v i t r a m o d u m v t a t u r, o f f i c i o i u d i c i s e g i t u r, n e a l i t e r, q u a m d e b e t, v t a t u r, l. p e n. §. f i n. e o d.

V i u a r i u s, c u i v i u s i n e f r u c t u l e g a t u s e s t, d e b e t c a u e r e d e v t e n d o b o n i v i r i a r b i t r i o, & d e r e s t i t u e n d o v i u m, i n l. h a c r e s t i t u t i o n e, §. v f u f r u c t u a r i u s, q u e m a d m o d u m.

V i u a r i u s v e r e p o s s i d e t n a t u r a l i t e r r e m, i n q u a h a b e t v i u m, g l. 1. i n l. n a t u r a l i t e r, 12. d e a c q u i r. p o s s e.

V i u a r i u s, & f r u c t u a r i u s i n q u i b u s d a m c a s u a q u a l e s s u n t, v t i n v f u p e c u n i a: q u i a l e g a r o v i u h a r u m r e r u m v i d e t u r l e g a t a p r o p r i e t a s, & i t a q u o d p r o u e n i t e x h i s s u m f a c i t v i u a r i u s, q u o d n o n e s t i n a l i s, g l o. m i n u s, & i b i a d d. i n p r i n c i p i o, I n s t. d e v i u, & h a b i t a t i o n e.

V i u a r i u s, & f r u c t u a r i u s s u n t a q u a l e s i n f u n d o, d e q u o t a n t u m f e n u m t o l l i t u r, q u a n t u m s i b i f o l l i s u f f i c i t: i t e m i n s y l u a r e m o t a, & i t a q u o d v t r e q u e l i g n a p o t e s t v e n d e r e, a l i a s v i u s e s t i n u t i l i s e x d i s t a n t i a, & l o c i r e m o t i o n e, i b i d.

V i u a r i u s a d u m p o t e s t i n e i s h a b i t a r e i p s e c u m v x o r e p r a e s e n t i, v e l f u t u r a, & f a m i l i a, & h o s p i t e m r e c i p e r e, §. i t e m i s, q u i. I n s t. d e v i u, & h a b i t.

V i u a r i u s n o n p o t e s t v i u s s u u m i n a l i u m t r a n s f e r r e, i b i, & i n §. i t e m i s, a d q u e m, I n s t. e o d e m.

V i u a r i u s f e r u i, v e l i u m e n t i i p s e t a n t u m d e b e t v t i o p e r a, & m i n i s t e r i o f e r u i, a u t i u m e n t o v i q u e a d v i u m, n o n v i q u e a d l u c r u m, p e r a b u s u m, d i c t. §. i t e m i s, a d q u e m, & i b i g l. 1. i n a d d. m a r g.

Reliqua verbo, Seruus, 12. c. §. q u a n t u m 18. 1. §. f u n d u s, p e r t o t. Cautio, 16. 17.

V s v c a p t u s l i t t e r s e f f i c i t u r r e s, q u a n u s f i a t f u r t u m, g l o s s. 3. i n l. i. C. d e f e r u i s f u g i t.

V i u c a p i b i l i s a d h o c v t e f f i c i a t u r r e s, n o n s u f f i c i t, q u o d f i a t f u r t u m, n i s i & r e s e f f i c i a t u r f u r t u r a, i b i d e m.

V s v c a p i e n d i c o n d i t i o n e m i n d u a c i t r i t u a l s p u t a r i u s, i u s s o e r r a t e i n t e n e n t e n t e, l. e u m, q u i a f u r i o s o, d e P u b l i c a n a, l. p i g n o r i, 13. §. 1. d e v f u c a p i e n d.

V i u c a p i e n d i c o n d i t i o n e m n o n h a b e t q u i s i n e o, q u o d s i b i e x c a u s a d i u i s i o n i s t a n q u a m

- tamquam suum traditum est, l. cum solus, 29. eodem.
- ad Viscupendum pro legato non est semper necessaria traditio, l. penultim. pro legato.
- ad Viscupendum titulus putatus pro herede non sufficit, si non poterat esse heres: quia vivebat ille, cuius heredem se esse putabat, l. 1. pro herede.
- Viscupendi conditio per liberam personam solum scienti acquiritur, l. 1. C. de acqui. possessione.
- Viscupiendi conditionem non acquirit iniustus titulus propter errorem iuris, l. si contra quem, C. de longi temporis prescriptione.
- V s v i s c u p i e n s si captus est ab hostibus, statim definit possidere, cum ab alio possideatur: & sic viscupio naturaliter interruptitur, glo. 2. in l. denique, ex quib. causis, maio.
- Viscupiens videtur habere rem ex titulo precedenti, non à domino, contra quem viscupit, l. si extraneus, 45. de donato. inter virum.
- Viscupiens pro herede, vel pro emptore si precario rogaverit à vero domino, viscupere non potest, l. qui cum, 6. pro emptore.
- Viscupienti non est acquisitum dominium ante completam viscupionem, l. p. pro donato.
- 1 V s v c a p e r e potest ille, qui in vinculis est, dummodo non sit in servitute hostium, vel in possessione servitutis: quia talis non potest viscupere, l. ait pretor, 2. & ibi gl. ex quib. causis, maio.
- Viscupere nihil potest per se, qui apud hostes est, nec corruptam viscupionem implere, dum apud hostes est, nec postliminio reuerfus recuperabit per vsum dominij acquisitionem, d. l. ait, §. 1.
- Viscupere potest captus ab hostibus, per subiectas personas ex causa peculiari, l. acquirere, ibid.
- Viscupi quæ possunt, & possunt peti Publiciana: fallit tamen hoc argumentum: quia quædam sunt, quæ non viscupiantur, & tamen Publiciana competit, gl. 1. in l. eum, qui, 3. de Publiciana.
- Viscupi non possunt res furtivæ, & servus fugitivus propter sui vitium, l. siue autem, 11. §. si duobus, & ibi gl. non possunt, de Publiciana.
- Viscupi non potest res per legem alienari prohibita, si contractus scienter de ea inactur, d. gl. non possunt, & ibi add. marg.
- Viscupere ancillam si non possunt ex aliqua causa, si furtiva non esset, ex eadem causa eius partem viscupiam apud me conceptum, & editum, licet mater fuerit furtiva, si modo hoc ignorem, l. licet emi, 13. §. partus, & ibi glossa causis, eodem.
- Viscupi non possunt, quæ incorporalia sunt per se: sed bene cum corporalibus, veluti servitus itineris non potest viscupiri per se: sed bene cum ædificio, l. servitutes, 14. & ibi gl. 2. de servitut.
- Viscupere potest quis servum alienum pro noxa sibi traditum, etiam si sciret alienum: quia habet titulum, l. & generaliter, & ibi glo. vlt. quoque, de noxal. actio.
- Viscupere potest quis pro emptore, licet nulla fuerit obligatio, vel emptio inspecto iure civili, glossa fin. in l. fed & si pupillus, §. final. ad legem Rhodiam.
- Viscupere qui potest iure prætorio, loco domini est, l. dotali, 13. de fundo dotali.
- Viscupere potest quis quandoque per possessionem alterius, licet ipse non possideat, glo. accedere, ad med. in l. Pomponius, 13. §. si is, qui precario, de acquirit. posses.
- Viscupere non potest, qui dominus est, glossa restituta, in dict. l. Pomponius, §. si iustus.
- 4 Viscupi non potest, quod ex naufragio expulsum est, nec id quod metu temporis de navi eiection est: quia cadit in vitium furti, l. interdum, 21. §. 1. eod.
- Viscupi ut possit id, quod de navi tempore tempestatis iactum est, oportet, quod id, quod iactum est, non sit prociens, & quod prociens prociens illud pro derelicto: si esset prociens, statim fieret occupantis, si pro derelicto prociens, gl. penult. ibidem.
- Viscupere per servum potest quis etiam ignorans: sed non per alios, glossa quicquam, in l. si id, quod, 25. §. 1. eod.
- Viscupere potest paterfam. & filiusfam. maxime militans acquisitum in castris viscupientiam & veteranus filiusfam. viscupit, l. 4. & ibi glossa maxime, de viscupio.
- Viscupere non possunt id, quod meum est, d. l. 4. §. lana, & ibi gl. statim.
- Viscupi non potest res violenter possessa etiam à male fidei possessore, nisi vitium violentiæ sit purgatum: secus si non sit violenter possessa, licet possessor violenter fuerit expulsum, d. l. 4. §. si tu vi, de viscupio.
- Viscupere non potest quis fundum, de quo bonæ fidei possidorem sciens eum esse alienum expulsum, quia vi possidet, ibid.
- Viscupere quod quis non potest per se ratione rei: quia furtiva vel ratione personæ: quia legatur incapaci, vel mixta, ratione scilicet rei, & personæ per alium potest, l. Labeo, 8. & ibi gl. penult. eodem.
- Viscupi, vel præscribi non possunt res sanctæ, sacre, publicæ, populi Romani, & civitatum, & liber homo, l. viscupionem, 9. eodem.
- Viscupi possunt hodie triennio res Ecclesiæ, non sacre: sed iure canonico non minori 40. annorum spatio, §. gl. 1. & ibi add. marg. ibidem.
- Viscupi non possunt res, quæ sunt in vlt. populi Romani, vel civitatum: sed bene quæ non sunt in vlt. populi Romani, vel civitatum, glo. Romani, & glossa seq. ibidem.
- Viscupere non potest ille, qui emit ab eo, qui alienare prohibitus est, l. si ab eo, 11. eodem.
- 3 Viscupere non potest rem, quam tanquam dominus non possidet, l. pignori, 13. eodem.
- Viscupi non potest vna, & eadem res diuersis temporibus, l. eum, qui ædes, 23. eodem.
- Viscupi non potest domus sine solo, l. nunquam, 26. & ibi gl. 1. eodem.
- Viscupere non potest ille, qui duxit errorem iniusto habere titulum: secus si putat errorem iniusto, l. Celsus, 27. & ibi gl. 1. eodem.
- Viscupere non potest possidens rem, quasi litis æstimationem soluisse, nisi verè

- soluisse eius æstimationem, & iusto errore possideat, quasi litis æstimationem soluisse, l. Celsus, 27. & ibi gl. 1. eodem.
- Viscupere non definit ille, qui rem mobilem, quam corpore viscupere, iuxta aliquid toto integrali coherentem solus, si tantum decem dies, vel pauciores restabant ad viscupionem completam, licet destinat possidere: sed si tale tempus non coheret solo: sed erat per se mobile, vel erat totum vniuersale, tunc etiam si plures dies restabant, non definit possidere, nec viscupere, l. erum, miltura, 30. eod.
- Viscupere si quis cepit tignum, columnam, aut aliud simile, & antequam completet viscupionem, posuit in ædificio suo, quod possidet, nihilominus non definit illud viscupere, si decem tantum dies supersint ad completam viscupionem: secus si plures dies supersint, ibid.
- Viscupere potest quis gemmam, etiam si post ceptam viscupionem in annulo eam possiderit, ibid.
- Viscupere non potest quis rem suam, nisi contra eum, qui habere eam obligatam, gl. 1. in l. si fur, 32. eod.
- Viscupi non possunt, quæ vi ablatiæ, vel expulsiuæ, non compulsuæ possessa sunt, non solum, 33. §. si dominus, & ibi gl. quæ vi, eod. l. fin. & ibi add. marg. v. bonorum raptorum.
- Viscupere potest bonæ fidei possessor illa, ex quibus de iure erat, ibid. §. si dominus, & ibi gl. quæ vi.
- Viscupi pro soluto potest non tantum id, quod debetur, sed etiam quodlibet pro debito solum volenti creditori, l. 1. pro soluto.
- Viscupitur tantum titulo pro soluto illud, quod ex stipulatione, vel aliquo contractu nominato debetur, si solum sit: sed si debeatur ex aliquo titulo, qui inter titulos viscupionis numeretur, vt ex causa legati, vel simili, tunc viscupitur illo titulo pro soluto, & hoc siue verè sit titulus, siue creditur, nisi in emptione, in qua verus debet esse, vel iustissima causa erroris, gl. 1. in l. 1. pro soluto.
- Viscupere potest dominus ignorans res peculiariter per servum emptas, vel acquiritas: quia publice visitatis est, l. 2. & ibi gl. si eod.
- Viscupi non potest id, quod surreptum est, antequam in domini potestatem pervenerit, l. fin. pro soluto.
- Viscupi pro emptore non potest id, quod emptum non est, nisi iustissimus error adit, vel nisi rei venditæ adharcat, l. 2. §. cum Stichum, & ibi glo. non potest, pro emptore.
- Viscupi potest totus fundus etiam ultra terminos titulo pro emptore, quando emptor fundi ampliores fines possidet: quia vniuersitas eius possidetur, non singule partes, ibidem.
- Viscupi non potest sua res, gl. 1. à pupillo, in d. l. 1. §. à pupillo, & l. in bello, §. si quis servum, de captivis.
- Viscupere pro emptore non potest ille, qui existimat se quid emisse, nec emerit, nisi iustissimam causam erroris habeat, l. quod vulgo, 11. & ibi glossa 1. pro emptore.
- Viscupere pro herede potest ille, qui possidet rem, quam defunctus viscupiebat pro emptore, & sic duobus modis possideat: item ille, qui apud defunctum rem vitiosam, nunc purgatum vitio pro herede possidet, & ille qui iustissime errat, & qui tenet rem, in qua defunctus carebat titulo: tenebat tamen pro sua, & bonæ fide, & hoc si est extraneus, secus in suo herede, glo. fin. in l. 1. pro herede.
- Viscupiuntur titulo pro herede res singulares corporales, si alienatæ sint in hæreditate: vt mobiles triennio, immobiles decennio: sed ipsa hæreditas totalis non potest viscupiri pro herede, cum sit vniuersitas iurium, §. d. gl. fin.
- Viscupere pro herede potest ille, qui potest heres institui, l. si eod.
- Viscupere pro donato potest is, cui donationis causa tradita est res à non domino, nec iussit optineat, sed oportet esse donatum, l. 1. pro donato.
- Viscupere pro derelicto potest quis rem, quam credit esse habitam pro derelicto à domino, etiam si ignoret, à quo sit derelictum, l. 4. pro derelicto.
- Viscupere pro derelicto nemo potest, qui falso existimavit rem pro derelicto habitam esse, nisi iustus error interveniat, l. nemo, & ibi glossa 1. eodem.
- Viscupere pro legato non potest quis rem, quam putabat sibi legatam, cum non esset, nisi iustus error adit, l. 2. & ibi gl. 1. pro legato.
- Viscupere pro emptore non potest quis rem, quam se emisse existimavit, cum non emisset, nisi iustissimus error interveniat, l. 3. & ibi gl. 1. eodem.
- Viscupere pro legato potest legatarius rem alienam legatam, & etiam rem testatoris legatam, dummodo ignoret codicillis fuisse sibi ademptam, l. 4. eodem.
- Viscupere pro legato legatum relictum Titij, potest vnus Titius, si duo Titij erant, & de quo testator scripsit, ignorabatur, l. 4. eod.
- Viscupere legatorem nomine nemo potest, nisi is, qui capere ex testamento potest, l. nemo, eod.
- Viscupere pro legato non potest quis, si rei legatæ commercium non habeat: secus si legatur ab eo, qui non est capax, gl. 1. ibid.
- Viscupere pro legato non potest ille, qui errans in facto putat se posse viscupere: quia in eo casu est, sed putat se legitimum, vel quia aliàs erat capax: sed non ab illo, quo credit sibi relictum, l. 1. ibid.
- Viscupere pro legato potest is, cui legari potest, & etiam legatarius, qui errans credit testatorem esse puberem, vel credit adesse septem testes, vel sigilla, l. si, & ibi gl. non iure, eodem.
- Viscupere potest quis id, quod suum esse existimans probabili errore possidet, etiam si falsa fuerit eius existimatio, l. si pro suo.
- Viscupi non possunt per se mancipia, quæ prædis morantur, cum non possint alienari sine prædiorum, gl. 1. in l. 3. de iheret. & tempor. præf.
- Viscupere potest quis id, quod auctor eius viscupere non potuit: quia erat in mala fide, l. an vitium, eod.
- Viscupere quod non potuit defunctus, nec poterit heres eius, licet ignoret vitium personale, quod habuit defunctus, vt quia sciens alienum, vel præcario

precario possidere, etiamsi ex sua persona tempora prescriptionis enumerare velint. cum hares, & ibi gl. 1. & add. marg. eod.

Acquirere potest dominus etiam ignorans per forum, qui nomine peculij possidet rem, pen. de captivis.

Acquiri prohibetur bona, que sunt civitatis alienius, quam Romæ, licet non sint publica: quia multa, que non sunt publica, sunt inuicibilis, gl. fin. in l. bona, 1. de verb. signifi.

Acquirere non potest quis in hereditate: quia cum ipse possideatur, possidere non videtur, l. qui in hereditate, 161. de regul. iuris.

Acquiri hodie non possunt res pupilli: maioris tamen viciantur, licet quoad opinionem sit pupillus, glossa 1. in l. 1. C. si aduersus viciantur.

Acquiri vel prescribi res immobiles adulti non possunt, gl. 1. ibid.

Acquiri non potest res propter rei vitium, neque etiam fructus possunt lucrari, gl. 3. in l. 2. C. si quis ignorans rem minoris.

Acquiri res quamvis non possit propter defectum solennitatis, vel propter aetatem pupilli, cuius erat res: fructus tamen possunt lucrari, ibid.

Acquiri non potest res, que non potest alienari, glossa in l. 1. C. de rebus fugitiuis.

Acquirere potest hodie res Italice, & provinciales æqualiter: sed olim Italice immobiles biennio tantum viciantur: mobiles tamen anno tantum, gl. in rub. & l. 2. C. de viciat. transfor.

Acquiruntur hodie res immobiles provinciales, & Italice spatio longi temporis, mobiles spatio triennij continui, interuenientibus à principio titulo, & bona fide, d. l. 1.

Acquirere potest quis, licet habeat scientiam rei alienæ, glo. in l. 1. C. de acquir. possid.

Acquirere potest ignorans scilicet per forum in re peculiari, ibid.

Acquirere potest emptor rem quam emit ab eo, quem putat dominum, quamvis possessionem pupillus ei non dederit: cum non potuit, gl. fin. in l. cum ne mo, 1. C. eodem.

Acquirere potest emens à furioso in conspectu inumbræ quietis, licet ipse furioso alienare non possit, ibid.

Acquiri non potest res vi possidenda x. vel xx. annos: per 30. tamen potest & ante talem prescriptionem: datur dominio rei vendicatio, vel conductio ex lege, gl. 1. in l. 1. nulla, 6. C. eod.

Acquiri vel prescribi possunt res fidei, vel reipub. quæ non sunt in vfu publico: scilicet 40. annis, gl. fin. in l. 1. C. de prescrip. longi temp.

Acquiri vel prescribi non possunt vilo tempore res fidei, vel reipub. quæ sunt in vfu publico, vt theatrum, stadium, & similia, ibid.

Acquiri vel prescribi etiam 30. annis non potest contra libertatem, glo. fin. in l. empti, 2. C. de eisd.

Acquirere non potest quis rem, cuius dominus factus est per traditionem sibi factam à domino, gl. dominus, in principio, Inst. de viciat.

Acquiri non potest res sacra, vel liber homo, vel seruus fugitiuus, etiam bona fide, nec tanto tempore, cuius inui memoria in contrarium non existit, ex quo lex afficit ipsam rem, §. sed aliquando, & ibi glossa 1. in additio. Inst. eodem.

Acquiri possunt res sacre, vel religiose, si desinant esse sacre, vel religiose, quod fieri potest, §. sed aliquando, & ibi gl. 2.

Acquiri triennio, vel decem, aut 10. annis non possunt res futuriæ, vel vi expulsiua possessionis, etiam per bonæ fidei possessionem, vel emptorem: sed recte possunt prescribi 30. vel 40. annis ab eo, qui eas emit bona fide, aliis secus de iure canonico, §. futuriæ, & ibi gl. 1. in add. Inst. eod.

Acquiri possunt res futuriæ, & vi posside, postquam in domini potestate reuerie sunt, & sic vitio purgato, §. si aliquando, Inst. eod.

Acquiri non potest res mobilis fidei triennio, vel immobilis x. vel xx. annis: sed bene per 40. annos, §. res fidei, & ibi gl. non potest, Inst. eod.

Acquiri non potest res parochialis principis, ciuitatis, vel res Ecclesiasticæ: sed tamen possunt illæ prescribi 40. annis, excepta re mobili Ecclesiastica non sacra, quæ triennio viciantur, gl. non potest, & ibi add. ibid.

Acquiri vel prescribi etiam 40. annis non possunt ea, quæ sunt publico vfu deputata, veluti via publica, ibid.

Acquiri non possunt res pupilli: quia alienari non possunt, ibid.

Acquiri non possunt res filij à patre alienatæ, nisi 30. annis à tempore, quo est filij iuris: quia durante potestate non potest agere, ibid.

Acquiri non potest res data prescribi contra legem Iuliam reperendarum, nec fundus dotalis: quia prohibita est eius alienatio, ibid.

Acquiri possunt triennio, vel x. aut xx. annis bona vacantia fisco nondum denunciata: à bonæ fidei emptore, & sic ab habente titulum: sed si titulum non habet, & vult ex tempore delationis sibi computare tempus, habet quatuor annos ad prescribendum; sed ex tempore, ex quo coeperunt ad fiscum peruenire, habet 20. annos ad prescribendum, dict. §. res fidei, & ibi glossa viciat.

Acquiri vel possit res à bonæ fidei emptore, vel ab eo, qui ex iusta causa possidet, debet esse talis, quod in se non habeat vitium, vel quasi, §. non illius, Inst. eodem.

Acquirendi conditionem non acquirit procurator domino ignoranti, licet possessionem acquirat: quia in viciatione rei quæritur per procuratorem bona fides debet esse illius ignorans non habet bonam fidem, vel malam, l. 2. & ibi gl. fin. pro soluto.

Reliqua verbo, Corpus, 1. Incorporalis, Prescribere, Solum, Tradens, Traditio, Apprehensio.

Acquiri in genere, num. 1. usque 8.

Acquiri pro emptore, pro legato, pro dato, pro donato, pro suo, 9.

Quod viciationem capiam à desinitio, vel ab alio, etiam complendam, 10. 11.

Quod interruptio, 12.

VSV & C. de rebus mobilibus: prescriptio immobilium: sed in Digestis verbum, viciatio, large sumitur, gl. in rub. Inst. de viciat.

Viciatio de iure civili est introducta, in principio, Inst. eod.

ad Viciationem sufficit sola civilis possessio, l. qui fundum, 7. pro emptore.

Viciatio ex sola civilis possessione procedit: nam emptor bonæ fidei forum constitutum in fuga non possidet, nisi civiliter tantum: naturalem tamen perdit, l. ferui, 17. §. illud, & ibi add. marg. de furtis.

in Viciatione requiritur titulus, & bona fides, in principio, Inst. de viciat.

Viciatio introducta est propter bonum publicum, ne rerum dominia semper essent in incerto, & vt daretur finis litibus, in d. principio, & ibi gl. rerum, gl. publico, in l. damni, 18. §. 1. de damno infecto, l. fin. & ibi glo. 2. pro suo, l. 1. & ibi gl. ferre de viciat.

Viciationis, & prescriptionis tempora sunt continua, gl. per triennium, in principio, Inst. de viciat.

in Viciatione sufficit testis ultimus diuensus in prescriptione queritur de momento ad momentum: quia prescriptio 30. ann. sunt aduersus viciationes fauorabiles, ibid.

Viciatio non facit procedit in reb. mobilibus, §. futuriæ, in fi. Inst. eod.

Viciatio carere non potest, vbi lex restitit traditioni, glo. non potest, in add. in §. res fidei, Inst. eod.

Viciationem non parit error falsæ causæ, vt si quis cum non emerit, emisse se exitum possideat, §. nouissimè, Inst. eod.

Viciatio in rebus mobilibus, vt procedat, requiritur ultra titulum etiam possessio: quia sine possessione non incipit viciatio; licet quandoque inchoata trahatur ad hunc, gl. constituto, in fi. in additione, in principio, Inst. de perpetuis, & temporal.

Viciatio pro prescriptione quandoque sumitur, glo. fin. in l. 1. §. si viciat, 2. quemadmodum, cauet.

Viciatio iuris est: quia à iure inducitur, gl. possidet, in l. bonæ fidei emptor, 48. §. in contrarium, de acquir. rem domo.

Viciatio non potest esse sine possessione, gl. in rub. de acquir. possid.

Viciatio est effectus possessionis, & requiritur scientia possessionis, vt procedat viciatio: ignorans enim non viciat, ibid.

Viciatio est introducta ad communem omnium utilitatem contra æquitatem naturalem, & negligens sibi impactet, gl. 1. in l. 1. de viciat.

Viciatio est causa acquisitionis, vel adiectionis domini, per continuationem possessionis temporis lege definit, l. 3. & ibi gl. 1. de viciat.

Viciatio non est ipsa acquisitionis: sed est causa acquisitionis, gl. 1. ibid.

Viciatio potest esse ex pluribus causis: sed non dominium, ibid.

Viciatio large sumitur etiam pro prescriptione: proprie tamen viciatio est in re mobilibus: prescriptio in re immobilibus, ibid.

Viciatio est de iure civili, & est contra ius naturale, gl. 1. in l. ius civile, de iust. & iure.

Viciatio est inducitur de bono publico: quia licet bonum sit domino non auferri rem suam nulla causa extrinseca iniecta: iniectionis tamen causis superuenientibus, melius est viciationem esse, quam non esse: licet enim non possit probari dominium fore, & lites essent infinitæ, glossa 1. in l. ius pluribus, de iust. & iure.

Viciatio sine possessione naturali non procedit, l. 1. denique, ex quibus causis maiores.

Viciatio provenit ex possessione, gl. 1. ibid.

Viciatio procedit, ex sola possessione civili: sed ex sola possessione naturali non procedit, l. si à bonæ fidei, 21. in additione marginis, de rei vendicatione.

Viciatio sine possessione non procedit, & eam scientia superueniens non interrupt, glossa 1. & ibi add. margin. & in l. si extraneus, 45. de donato. inter vitium.

Viciatio non potest contingere sine possessione vera, vel ficta, inspecto initio, l. sine possessione, 25. & ibi gl. 1. de viciat.

Viciatio quandoque finitur etiam sine possessione, gl. 1. ibid.

Viciatio non procedit regulariter sine possessione: quandoque tamen recte procedit, gl. & viciationis, in l. 2. §. 1. pro emptore.

Viciatio licet possessione inchoari non potest: potest tamen perfici sine possessione, gl. constituit, in l. denique, ex quibus causis maiores.

Viciatio completur nondum hereditate adita, & quoad eam complendam possessio continuatur à reitatore in hereditate, etiam antequam heres possideat, l. cum miles, 39. & ibi gl. quasi, eod.

Viciatio quandoque fit per subiectas personas: id est per filium, vel seruum in rebus peculiaribus: fictio postliminij ad viciationem porrigitur, secus quando viciatio fit per subiectas personas: sed non in rebus peculiaribus, glo. 1. in l. denique, eodem.

Viciatio quandoque fit per subiectas personas: sed non in rebus peculiaribus habet locum fictio legis Corneliæ, vt proficiat heredi, si ibi decedat: non autem habet locum ius postliminij: quandoque autem viciatur in re peculiarari, vtque fictio locum habet, scilicet fictio legis Corneliæ, & postliminij, ibidem.

Viciationis rescissio per restitutionem propter serias ita faciendæ est, vt hi dies restituantur, quibus actor agere voluit, & interuentu feriarum impeditus est, l. sed & si, §. si ferie, eodem.

Viciatione rescissa tempus absentie tantum restituitur, dict. l. sed & si, 26. §. quoties.

Viciatio proprietatis non perimit vsumfructum, neque pignus, l. locum, 21. & ibi gl. proprietatis, de viciat.

Viciatio quandoque dicitur prodesset, & non prodesset: conditio, est conditio, & non est conditio, gl. duæ, in l. si ades meæ, 31. de feruit. vrbani.

Viciationem quando lex prohibet, nihil proficiet bona fides, glo. pen. in l. si fundus, 19. de fundo dotali.

Viciatio vbi non est prohibita, neque alienatio, gl. non valet, in l. magis, §. 1. de reb. eorum, qui sub tutela.

Viciatione perfecta ex prima causa, extinguatur viciatio secundæ causæ, glossa possidet, in l. 3. §. si ex pluribus de acquir. possid.

Viciatio potest procedere ex pluribus causis: sed secunda causa, vel sequentes non producant novam viciationem: sed novam formam addunt, ibid.

choata per defunctum, l. heres, 43. de vfu capio.
 Vfu capioem ceptam per defunctum complendam computatur etiam tempus quo iacet hereditas, l. pen. §. nouum, eodem.
 Vfu capioem ceptam potest loquere ille, qui incidit in furorem, postquam vfu capere cepit, d. l. p. §. cum, qui.
 Vfu capio non potest incipere hereditate iacente in acquisitis per seruum hereditarium non ex causa peculii a defuncto concessis, sed volendo peculium sibi constituere, sed post aditam hereditatem recte incipit vfu capio, l. si & ibi gl. fin. eodem.
 Vfu capio cepta per defunctum completur per heredem, etiam possessione non apprehensa per eum, si nemo eam possederit, l. qui cum, §. final. pro emptore.
 Vfu capio, quæ cepta est defuncto, legatario quoque procedit, etiam sine apprehensa possessione, cum in hoc heredis loco habeatur, heredi procedit etiam non apprehensa possessione: sed si vfu capio non fit cepta a defuncto, apprehensione opus est, cum sine possessione non inchoatur vfu capio: sed si cepta fit ab alio, cui titulo singulari succeditur, vt in venditore, tunc quoque possessionem apprehendi necesse est, gloss. i. in additio. margin. in l. pro legato.
 Vfu capio triennij, vel præscriptio x. vel xx. annorum expletur, etiam si minimo momento nonissimè diu possedit sit res, neque exigitur totus dies ad vfu capioem complendam, quod fecit in præscriptio 30. annorum, in qua requiritur totum tempus esse completum, adeo quod si vna dies, vel etiam momentum vltimi diei superesset, nihil esset, l. pen. & ibi gl. i. & add. marg. de diuersis, & temporal.
 Vfu capio procedit heredi siue possessione, speciali iure, l. fin. eod.
 Vfu capio rerum, quas seruus peculiari nomine cepit possidere post captiuitatem domini, intelligitur cepta in captiuitate domini, si fuerit reuerfus, sed si ibi decessit, tunc si successit suus, intelligitur etiam cepta in captiuitate: at si successit extraneus, tunc adita hereditate incipit, gl. possidens, in l. in bello, §. facte, de captiuis.
 Vfu capio rerum, quas seruus, vel filius nomine patris, vel domini cepit possidere post captiuitatem domini, vel patris, siue ibi decessit, siue reuertatur, non incipit vfu capio ante reuerfionem, vel ante aditam hereditatem, siue succedat suus, siue extraneus, ibid.
 Vfu capio si fit cepta te præfente in primo anno, & prosequatur fecundo anno te absente ex causa necessaria, & tertio anno te præfente sit perfecta, datur restitutio post completam vfu capioem, etiam in præfentia, & etiam post modicum tempus, cum de iure, vt restituitur tempus absentiæ, gl. i. in l. 3. C. de restitutione milit.
 Vfu capio in quibusdam casibus etiam incorrupta possessione completur, gl. i. in l. 2. C. de præscriptio. longi tempor.
 Vfu capioem dicitur quis implere hora sexta noctis præcedentis pridie calendarum Ianuarij, si hora sexta diei calendarum Ianuarij ceperat possidere, & vfu capere: quia tunc finitur, & incipit dies, l. idcoque, 7. de vfu capio.
 Vfu capioem inchoari in fundo dotali lex Iulia prohibet, sed inchoatum perfici non prohibet, gl. 2. in l. vbi lex, 2. eodem, & l. fundus, & ibi gloss. penulti. de fundo dotali.
 Vfu capio cum bona fide si fuerit cepta ante absentiā: deinde eo reuerfo finitur, si huius reuerfo datur restitutio, si intra modicum tempus, postquam rediit, vfu capio completa fit: id est dum hospitium conducit, facinulos componit, vel querit aduocatum: sed si fuit negligens in petenda restitutione, non restituitur, l. ab hostibus, §. final. ex quibus causis maiores.
 Vfu capio si fuerit cepta ante absentiā, deinde eo reuerfo sit completa intra modicum tempus post reuerfionem, est dum erat implicatus circa negotia sua, vt in conducendo hospitium, vel in componendo facinulas, restituitur ei tempus, quod fluxit in absentia, & quod fluxit in præfentia, antequam esset negligens: sed si fuit negligens in petenda restitutione, non restituitur, & an fuerit negligens spectat ad iudicis arbitrium, §. d. fin. & ibi gloss. restitutionis, cum l. seq.
 Vfu capio cepta in absentia, deinde eo reuerfo si sit completa, restituitur, si intra modicum tempus, quam reuerfus est, vfu capio completa fit, d. §. fin. & ibi glo. absentiam.
 Vfu capio si fuerit cepta ante absentiā, deinde eo reuerfo sit completa, aduersus vfu capioem competet restitutio, vt subducatur de medio tempus vfu capiois, ex quo cepit abesse, siue sit tempus absentiæ primum, siue medium, siue vltimum, d. §. si & ibi gl. restitutionis.
 Vfu capio cepta in absentia, vel ante absentiā: deinde illo reuerfo si sit completa, si vfu capio iterum vfu capio post modicum tempus, quam reuerfus sit absens: quia non fingitur dominus iure prætorio, cum eo iure absens possit restitui, d. gl. restitutionis.
 Vfu capio quando est pro maiori parte completa in absentia, & fit finita in præfentia, tunc ille absens restituitur tantum ad tempus absentiæ: cum vero tempus credit ad commodum vfu capientis, gl. in ciuitate, in additio, §. rursus, ind. de actio.
 Reliqua verbo, Heres, 100. 101.

testate postus, §. gl. cepit, in l. sed & i lege, §. etiam si ante, de petitione hereditatis, gl. i. in l. si post acceptum, 18. de rei vendicatione, glo. fin. in l. i. §. fin. vfu fructus, quemadmodum.
 Vfu capio cepta a defuncto, vel venditore interruptitur, si medio tempore, id est inter heredem, & defunctum, vel inter emptorem, & venditorem alius possederit rem, Pomponius, §. quæritur, & ibi glo. id quoque, de acquirend. possessio.
 Vfu capio rerum, quas quis per se, vel per alium extra causam peculiarem suo nomine possidet, interruptitur per superuenientem captiuitatem, nec restituitur per fictionem postliminij, vel legis Corneliæ: secus in his, quæ peculiari nomine per alium possidentur, vel post captiuitatem cepta sunt possideri, l. si is, qui pro emptore, 15. & ibi glossa 2. & iai glossa non habere, de vfu capio.
 Vfu capio triennij rei mobilis non interruptitur per litem contestationem, nisi in effectus, l. 2. §. si & ibi gl. vfu capioem, pro emptore, gl. pen. in l. 2. C. de fructibus & litium expen.
 Vfu capio rei interruptitur, si vfu capiens litem contestationem soluerit, vel quando dominus vfu capienti rem bona fide eam donauit, d. §. fin. & ibi glossa vfu capioem.
 Vfu capio non interruptitur per litem contestationem: sed secus est in præfcriptione, gl. in rub. de diuersis, & tempor.
 Vfu capioem rerum, quas quis per seipsum possidebat, & vfu capiebat, superueniens captiuitas interruptit, nec per fictionem postliminij restituitur, si reuertatur ab hostibus, in l. bello, §. facte, & ibi glossa possidens, de captiuis, ibidem.
 Vfu capio rerum, quas seruus peculiari nomine possidebat, per captiuitatem domini superuenientem non impeditur perfici, siue ibi decessit, siue reuertus fuerit, ibid.
 Vfu capio rerum, quas quis per seipsum possidet, interruptitur per captiuitatem eius, nec restituitur per fictionem postliminij, neque heredi prodest, §. glo. possidens, ibid.
 Vfu capio interruptitur, quando vfu captor partus incipit cognoscere, quod mater sit furta, gl. pen. in l. 4. C. de incestis.
 in Vfu capio bona fides a principibus sufficit: sed si postea superueniat scientia rei alienæ, tunc non interruptitur, nec idco minus vfu captor facit fructus suos, ibidem.
 Reliqua verbo, Captiuitas, Interruptio, Præscriptio, 15. vsque 18.
 VSV CAPTA res non venit in iudicium diuisionum, l. pro dote.
 contra Vfu capiam actionem, dum quis erat in vitro, restituitur, licetiam, 46. de minor.
 Vsur in genere, num. 1. vsque 10.
 Quando currant, vel non, & quando peti possint, 11. 12. 13.
 Quando debentur in contrariis, bona fides, vel stricti iuris ex mern pacto, vel stipulatione, 14. vsque 21.
 Quando vsus nauticus, & alius diuersus, maiores, vel minores, aut centesimas, 22. vsque 27.
 VSV A est quicquid accedit sorti, gl. condicti, in l. si in l. rogati, §. si tibi, si certum petatur, gl. i. in l. vltura, 34. de viuris.
 Vsur est factum, quod accedit sorti, veluti mutuo decem, vt scribas librum, d. §. si tibi.
 Vsur appellatur penna, l. recta, vers. penna, & ibi glo. penna, eod. l. cum stipulati, 90. & ibi add. marg. de verb. oblig.
 Vsur est pecunia, quæ in fauore sorti accedit: ita autem multe sunt species, l. tutor, qui, §. & ibi gl. vertisse, in add. marg. de administr. tutorum.
 Vsur dicitur redditus pecunie, l. Titius, 26. & ibi glossa redditu, de præscriptis verbis.
 Vsur pronouitur ex pecunia, & dicitur accessio cuiuslibet: quia extra corpus venit, gl. in rub. de viuris.
 Vsur est accessio sortis, quæ propter pecuniam mutuo data vsum, vel etiam moram exigitur, atque præstari debet, rub. de viuris, in add. marg.
 Vsur latiori significatione dicitur quicquid præter capitale sortem accedit, ibidem.
 Vsur est fructus accidentalis, glossa actionem, in l. 2. C. de conditione indebiti.
 Vsur propriè non dicitur accessio frumenti, hordei, vel alterius rei mutuo dati, gl. i. in l. frumenti, 12. C. de viuris.
 Vsur vicem fructuum obinent, ita quod sicut sorti accedit vura: sic fructus rei: & idco vura non debent separari a fructibus in bonæ fidei iudiciis, & in legatis, & in fideicommissis, l. vura, 34. & ibi gl. i. de viuris.
 Vuras, qui in futurum a debitore accipitur, tacite pactus vfu capto, ne intra id tempus sortem petat, l. qui in futurum, de pactis.
 Vsur non simili modo tales iudicantur, cum per officium iudicis debitum vsurum petito collatur, si non petatur: sed non sic, si per stipulationem debentur, gl. i. in l. qui tantumdem, de negotiis gestis.
 Vsur supererogantis pecunie præstari debent, si dominus consensit scenerari, non aliis, gl. i. in l. qui aliena, eod.
 Vsur ab vno debetur cum fructibus, perceptis ab aliis compensantur, l. minor, 47. §. fin. de maior.
 Vsurum legitimus modus secundum conditionem contrahentium augetur, vel minuitur, l. si non sortem, in add. marg. de conditione indebiti.
 Vsur vbi exacta est, respectu exigentis in sortem transit, l. item, 10. §. 1. & ibi gl. vuras, & add. marg. mandati.
 Vsur eorum, quæ debentur ex causa tutelæ, debent præstari vsque in diem, quod restituntur ea, quæ debentur ex causa tutelæ, nisi tutor illa obtulerit, & de posuerit: quia tunc ex eo tempore ipso iure non præstabit vuras, l. i. §. fin. de viuris.
 de Vsur futura index pronuciare potest, quando per stipulationem debetur de præfentiprestatio verò est futura: scilicet quando vura debetur officio iudicis, quia cum vura a futuro pendat, idco de eo non pronuciatur iudex, glossa tractus, & ibi add. marg. in l. i. §. loci, eod.

- Vltra pecunie debere ex administratione prestatut in die, qua fertur sententia, hoc est prestatut ultra, que currit vice tunc, non postea intra tempora quatuor mensium, gl. in diem, in d. l. 1. §. fi.
- Vltra non veniunt in debito specierum, nisi per venditionem species fuerint in pecunia redigendæ, l. 3. §. fi. eod.
3. Ultra prestantur ex pecunia, non autem ex corporibus, nisi quando æstimatio corporis, id est species reddi debet, aut fructus ante litem contestationem à male fidei possessore reddi debent, d. §. fi. in add. marg.
- Vlturum, & sortis promissio præsumitur ex diuturna carum præstatione, l. cum de in rem verso, §. eod.
- Vlturas exercere potest ciuitas, l. Caius, 1. 1. & ibi glo. consuetudo, & addit. marg. eodem.
- Vltura accedit quantitati, non species, gl. 1. in l. neque eorum, 1. §. eod.
- Vltura liberalitatis in rem publicam facere exigi non potest, nisi donans sit in mora, vel ei tempus à præfide iudice sit datum, l. liberalitatis, 1. 6. & ibi glossa 1. eodem.
- Vlturas pretij prestare non tenentur emptor, nisi sibi tradita re, dict. l. liberalitatis.
- Vlturæ sunt odiosæ, & idè ad eas tendas non restituitur minor, qui restituitur aliis etiam ad eas, quæ non acquisierat, l. cum quidam, 17. §. si pupillo, eodem.
- ad Vlturas etiam sine vlla mora tenentur publicorum operum curatores, si pecunia apud eos remansit, sed in ea, quam emptoribus id est vltigalium emptoribus commiserunt, etiam si negligenter dederint, vltura remittitur eis, nisi frans ipsius curatoris intercesserit, d. l. cum quidam, §. eos, qui.
- per Vlturam receptionem deponens perdit privilegium depositi: sed pupillus per receptionem vlturarum non perdit privilegium, quod habet in actione tutelæ pro reliquis, quæ sibi debentur à tutore, l. qui nominib. 45. §. fin. & ibi gl. pen. & add. eod.
4. Vltura pecuniæ pupillaris, recepta à tutoribus, vel curatoribus, quantum ad recipientes habetur pro sorte, & ita tenentur ad vlturas illius vlturæ: & ipsius sortis, l. qui negotiationem, 59. §. 1. & §. fi. eod.
- Vlturas accipere iulice est, l. ait prator, 10. §. si quid in fraudem, & ibi gl. d. alcedine, que in fraudem cæditorum.
- Vlturæ appellantur quandoque fructus, & id quod interest, l. si in iudicio, in add. marg. de exceptione rei iudi.
- Vlturum cursus odiosus est, gl. fi. in l. huiusmodi, 63. de verb. oblig.
- Vlturum cursus non impeditur per litem contestationem factam super sorte, l. cum stipulati, 90. eod.
- in Vlturas prius cedere debet, quod ex bonis debitoris redactum est, & reliquum debet cedere in sortem, l. fideiussoris, 69. §. fi. de fideiussor.
- Vlturum cursus ex natura actionis procedens non intelligitur repetitus in stipulatione novante, l. emptore rerum, & ibi gl. 1. de novatio.
- Vlturæ, quæ debentur officio iudicis, non videntur deducit in stipulatione novante, §. d. gl. 1. & ibi add. marg.
- Vltura pecuniæ, quam percipimus, non est in fructu id est non semper ubi venit vltum, ubi venit reliquum: plerumque tamen ubi venit vltum, ubi venit etiam reliquum, l. vltura, 12. 1. & ibi gl. 1. de verborum signific.
- Vltura pecuniæ non est ex ipso corpore: sed ex alia causa est: id est ex noua obligatione: quia est accessio ciuilib. d. l. vltura, & ibi gl. fi.
- Vlturæ sumptuum factorum ob negotium alienum gestum peti possunt à negotio in se gestore tam ex gestore spontaneo, quam ex necessitate, l. ob negotium, 18. C. de neg. gestis.
5. Vltura prestantur, quando pecunia sub vlturis est recepta, vel quando impensa est pecunia eius, qui solutus est feneratori, vel etiam propter moram, vel aliam iustam causam veniunt vlturæ, gl. 2. ibid.
- Vlturæ non veniunt conditione ob turpem causam, l. 4. C. de conditione ob turpem causam.
- Vlturæ per retentionem pignoris, de quibus vlturis præstandis conuenit, seruari possunt, licet stipulatio non sit interposita, l. 4. C. de vlturis.
- Vlturæ ex eo tempore, quo pecuniam debitam cum vlturis testibus præsentibus debitor obtulit creditori, & obligatam eam deposuit, vel eo absente obtulit in iudicio, non tenentur prestare, l. si creditrici, 6. C. eod.
- Vlturas soluere non cogitur debitor ex eo tempore, quo pecuniam debitam cum vlturis deposuit, nisi quando idem debitor fuerit in mora reacipiendi eam pecuniam depositam, gl. 1. ibidem.
- Vlturum obligatio non constituitur ex præstatione earum, l. creditor, 7. C. eodem.
- Vlturas se stipulatum creditor instrumentis si potest probare debet, neque ex solutione earum constituitur obligatio earum, ibid.
- Vlturum sola diuturna solutio non constituit obligationem vlturarum, quando petuntur illæ tantum ex eo, quod præstite sint, gl. 1. ibid.
- Vlturum diuturna solutio constituit obligationem vlturarum, quando vlturæ petuntur, vt promissæ, quæ promissio ex diuturna præstatione probatur, ibidem.
- Vlturum obligatio non constituitur etiam ex præstatione earum per tres, vel plures annos, & hoc odio vlturarum, §. gl. 1. ibid.
- Vlturæ per tempora solutæ non proficiunt reo ad dupli computationem, l. vlturæ, 10. C. de vlturis.
- Vltura præsumitur ex quantitate pecunie: quia præsumitur frans, siue in soluto feneratori, siue in soluto, §. gl. 1. in l. cum allegas, 15. C. eod.
- Vlturæ licet pro auro, argento, & veste, scilicet illis æstimatis, facto chirographo promitti, & solui possunt, l. pro vero, 25. & ibi gl. 1. & 2. C. eod.
- Vlturæ licet pro omnibus rebus, quæ pondere, numero, & mensura consistunt æstimatis datis, promitti, & solui possunt, gl. 1. ibid.
- Vltura species non præstatut: si tamen species æstimata sit data, & eius æstimatio conueniat in mutuum, quo casu creditor potest stipulari vlturas, d. l. pro auro, & ibi gl. 2.
- Vlturæ anni vlturæ præteriti, & etiam annorum sequentium præscribuntur per præscriptionem 30. vel 40. anno. per quam tollitur principale debitum,

l. eos, Cod. eodem.

Vlturæ iudicis officio si debeantur, tunc siue tollatur principalis obligatio per præscriptionem, siue per sententiam, siue solutionem, tollitur semper accessoria, gl. super eadem, ibid.

Vlturæ si debeantur ex stipulatione, tunc si principalis tollatur per præscriptionem, etiam tollitur accessoria, scilicet si per sententiam, vel solutionem sortis, ibidem.

Vlturæ, quæ singulis annis debentur, possunt per vnicam præscriptionem tolli, & hoc in odium vlturarum: scilicet in annis debitis, §. ibid.

Vlturam veterem, duram, & grauissimam molem ad mediocritatem deducere necessarium visum fuit Iustiniano, d. l. eos.

Vltura præteriti, vel futuri temporis in sortem redigere nulli licet, neque earum vlturas iterum stipulari, l. fi. C. de vlturis.

Vlturæ semper manent vlturæ, nec aliquod vlturarum aliarum incrementum possunt sentire, ibidem.

Vlturarum incrementum tantummodo forti accedit: sed fors non suscipit incrementum vlturarum, ibid.

Vltura præterita si sit oblata in præsentia, & postea ex causa mutui concessa in sortem, & tunc recte redigitur: quia tunc duo actus interuenire creduntur, gl. fin. ibidem.

Vlturam, & sortis diuersæ sunt actiones, & diuersa iudicia in vlturis, quæ petuntur officio iudicis, in bonæ fidei iudiciis, ex qua actione condemnatione facta iteratio acti recte iudicatur exceptione repellitur, l. 4. & ibi glossa 2. de furtis.

Vlturam, & sortis diuersæ sunt actiones, & diuersa iudicia in vlturis, quæ petuntur ex stipulatione, quo casu possunt vlturæ peti etiam post sententiam, dict. glossa 2.

Vlturam solutio quod facit per longum tempus, hoc facere debet stipulatio per vnam horam, gl. 1. in l. 2. C. de dotis promissione.

Vlturæ debent solui in fine anni, gl. fin. in l. penultim. §. final. de præscript. 30. vel 40.

Vlturæ eius quantitas, cuius petitionem ratio compensationis excludit, peti non possunt, l. eius quantitas, 9. C. de solutio.

Vlturas, quas tenetur soluere quot annis in vno loco, non possunt soluere in alio loco, nisi ex causa, l. vlturas, 8. C. eod.

sub Vlturis credere quis potest, etiam gratia mutuantis, & recipientis mutuum, §. mandantis, & ibi gl. 1. Inst. mandati.

Vlturæ omnes, vel etiam accessiones rerum iure nouo in totum sunt sublata, gl. fin. in auth. adhæc, C. de vlturis.

Vlturas Iustinianus subtiliter, dum statuit seruandas esse regulas quatuor Conciliorum, inter quæ est Nicænum, in quo vlturæ fuerunt prohibita, ibid. & gl. 1. in auth. de ecclesiastic. titul. in princ. col. 9.

Vlturæ cum sint contra legem Dei, & idè quomuis nulla lex humana prohibere eas, adhuc non valent, gl. fin. d. auth. adhæc.

de Vlturis præstandis stipulatio, vel pignus, aut iuramentum non tenet, ibidem.

Vlturæ fideicommissi debentur minoribus viginti quinque annorum etiam sine stipulatione ex solo tempore tardæ solutionis: sed eo facto maiore desinent currere iure speciali, & de nouo incipiunt currere, facta de nouo interpellatione iure communis post 25. annos, l. Titia, 89. §. 1. & ibi glossa vlturas, de legat. 2.

Vlturæ fideicommissi debentur maioribus, 25. annorum, ab eo tempore, ex quo mora facta est, ad quam sufficit vnica interpellatio, ibid.

Vlturæ, quæ percipiuntur de quantitate legata pendente conditione, debent in Falcidiam impulari heredi, & quod deest, ab omnib. legatariis pro rata suppletur, l. qui quadraginta, 87. §. qui ducentas, ad legem Falcid.

Vlturæ speciali iure in legato ad pias causas relicto, & fauore vltimæ voluntatis peti possunt, quando legatum ad pias causas intra sex menses non soluerit, gl. fin. in auth. adhæc, C. de vlturis.

Vlturæ legatorum, vel fideicommissorum debentur à tempore litem contestationis, si hæres non fuit in mora, l. 1. & ibi glossa 1. C. de vlturis, & fructibus, ibidem.

Vlturæ legatorum, seu fideicommissorum debentur à tempore mortis, glossa 1. ibidem.

Vlturæ, & fructus legatorum, & fideicommissorum comparantur bonæ fidei iudiciis, ibidem.

Vlturæ vlturarum in stipulationem deduci, neque exegi possunt, & solutæ repetantur, l. si non sortem, 26. de conditione indeb.

Vltura vlturæ non debetur, gl. ex omni summa, in l. lecta, si certum petatur.

Vlturam legitimam stipulatio recte potest fieri ita, si minores ad diem solutæ non fuerint, quod maiores vlturæ, intra tamen legitimum modum, debentur, l. pecuniæ, §. vlturam, de vlturis.

Vlturæ vlturarum iam exactarum peti possunt, l. idemque, 10. §. 2. & ibi gl. vlturas & add. marg. mandati.

Vlturæ vlturarum veniunt in actione negotiorum gestorum, gl. gestis, in l. si prior 13. §. sciendum, qui potiores in pignore.

Vlturas vlturarum tenetur tutor prestare pupillo, quas exegit ipse à debitoribus pupillaribus, l. tutor, qui, 8. §. si quas, de administ. tutorum.

Vlturæ vlturarum nullo modo possunt exigi à debitoribus, l. si C. de vlturis, l. 3. C. de vlturis rei iudicæ, l. secundus, 22. C. de pignor.

Vlturæ fructuum perceptorum à male fidei possessore, vel post litem contestationem in actionibus stricti iuris, non debentur: sicut nec vltura vlturarum, ne sit accessio accessiois, l. neque eorum, 1. §. & ibi gl. 1. de vlturis.

Vlturæ fructuum perceptorum ante litem contestationem à bonæ fidei possessore in actionibus bonæ fidei, vt in petitione hereditatis debentur: scilicet in actionibus stricti iuris, gl. fi. ibid.

Vlturas indebitas iure ciuili: sed debitas iure naturali ex pacto si quis per errorem soluerit, non repetit, l. si non sortem, 26. & glossa 1. in l. pæne, 42. de condi. indeb.

Vlturas si quis soluerit falsò credens se sortem debere, potest repetere conditione

actione indebiti, d. l. si non fortem, §. si quis.
 Vltimas, ad quas non tenebatur debitor fortis, si scienter soluetur, repetit, neque videtur donare: quia presumitur soluisse, nec vexaretur indebito, vel forte principali, gl. indebitum, ibid.
 Vltur fenebris pecunie licet citra vinculum stipulationis peti non possint: tamen ex pacto soluitur, neque indebitum, neque in fortem computari possunt, l. 3. C. de vltis.
 Vltur indebita si post fortem redditam creditori fuerint datæ, repeti possunt, l. indebitas, l. 8. C. cod.
 Vltur indebita vtroque iure solutæ ante fortem redditam minuant fortem, & sic non repetuntur, gl. 1. & 2. ibid.
 Vltur indebita solutæ ante fortem redditam, vel etiam post, lucro creditoris non cedunt, gl. si ibid.
 Vltur indebita solutæ ante fortem cedunt forti, & postea si fors soluat, condicuntur ipsi fors: sed si post solutionem fortis sint solutæ, ipsæ vltur condicuntur, ibidem.
 Vltur indebita solutæ ante fortem minuant fortem: post fortem solutam repetuntur, etiam si pro eis pignus obligatum sit: quod verum est, quando vlturque iure sunt indebita, ibid.
 Vltur ubi est exacta respectu exigentis in fortem transit, l. idemque, ro. §. 1. & ibi gl. vlturas, & add. marg. de vltis.
 Vltur non præstantur propter lucrum tantum, & principaliter: sed propter moram non soluentium, quia cessante peti non possunt, l. cum quidam, l. 7. §. si pupillo, eodem.
 Vltur indebita non solutæ ante fortem non possunt minuire fortem, l. indebitas, l. 8. C. de vltis.
Reliquo verbo, Creditor, 29. §. 8. Debitus, 38. §. 9. Distinctio, Dec. 3. §. 5. Fœtus, Pigra, 12. Praetor, Procurator, 63. §. 4. Solutio, 6. Sors, l. si fundum, 7. 8.
 VSV AB ex conuentione debita cessat per depositionem fortis factam in ædem sacram, gl. vlturas, in l. ait prætor, 7. de minoribus.
 Vltur vltura legitimam modum debet per solam obligationem fortis impediuntur currere, ibidem.
 Vltur ex sententia post quatuor menses currunt, gl. restitui, in l. minor, 41. eod. ad Vlturas currunt, vel vicandas necessaria est obligatio, consignatio, & depositio, quando debentur ex contractu: sed si ex quasi contractu, vel per legem debentur, tunc sola obligatio sufficit, nec incipiunt currere, gl. si ibi add. marg. in l. Celsus, §. si de arbitris.
 Vlturum cursum si capere debentur illæ ex lege, tunc opus est obligatione, consignatione, & depositione ad impediendum deinceps vlturas currere, & ita contingere liberatio, nisi nonquam tradita obligata pecunia debitor conueniens vel soluat, differat solvere, ibid.
 Vlturum cursum impedit obligatio, consignatio, & depositio fortis, l. 1. §. si de vltis.
 Vltur currunt lite contestata in bonæ fidei contractibus: secus in contractibus stricti iuris: veniunt tamen in illis fructus, l. lite, §. 3. & ibi gl. 1. eod.
 Vltur, que curebant ante sententiam, currunt post sententiam pendente appellatione frustratoria, & in illis potest condemnari iuxta appellationis, l. tutor, 41. eod.
 Vltur in actione de dote currunt ex mora, cum sit bonæ fidei, gl. si petat, in l. si insulam, 43. §. pec. soluto matrim.
 Vltur currunt pendente appellatione frustratoria, l. si, & ibi gl. debeantur, de re iudicata, l. negotiorum, 24. de appellat.
 Quoad Vlturum cursum cum appellatur, perinde est, ac si non esset iudicatum, ob idque si antea pendente lite prima curebant, necesse est quoque currere appellatione pendente, gl. debeantur, in add. marg. in d. l. si.
 Vltur promissæ non currunt, quando creditor est in mora impugnando transactionem, ex qua veniebat iudicio faciendæ, qui Romæ, 122. §. Scia, de verb. obligatio.
 Vltur non currunt contra debitorem, quando per eum fiat, quominus suo creditori soluat, sed ita per creditorem suum, d. §. Scia, in add. marg.
 Vltur cui promittitur simpliciter in contractu puro, illæ statim incipiunt currere: si tamen effectus sit appositæ forti principali, quo casu non incipiunt currere, nisi post diem contractus principali appositam, tuncque post moram, nisi contractum expresse actum esset, nempe quod ex die contractus deberentur, l. si quis promissæ, l. 3. §. in add. marg. eod.
 Vltur etiam, que currunt pendente iudicio, peti possunt, gl. §. 3. & gl. quod non est, in l. 1. C. de iudiciis.
 Vltur, quæ currunt ante litem contestatam, vt si per quatuor annos erant solutæ, & pro duobus tantum annis fuerunt in iudicium deductæ, peti possunt, d. glo. 3.
 Vltur, que currunt post litem contestationem, peti possunt per officium iudicis, vel etiam actione principali in noua instantia, gl. deducum, & gl. possis, in l. 1. C. de iudiciis.
 Vltur debet pecunie in iudicio currere post litem contestationem in bonæ fidei contractibus, vel quasi, gl. vlturas, in l. 1. C. de conditione indebiti.
 Vltur non currunt in contractibus stricti iuris, etiam post litem contestationem, gl. ibidem.
 Vltur, quæ nondum ceperunt currere, sola obligatione impediuntur: si tamen in his vltis, que currere ceperunt: quia tunc non sufficit sola obligatio: sed est necessaria consignatio, & depositio solentis, glo. 2. in l. si per te, 9. C. de vltis, & gl. 4. in l. acceptam, 19. C. eod.
 Vlturum cursum, vt impediatur, fors principalis cum vltis creditoribus post contestationem offerri debet, & illis retulancibus recipere, debet consignata deponi, l. acceptam, 19. C. eod.
 Vltur vt forte quandoque peti potest, gl. 2. & ibi add. marg. in l. focio, 61. pro focio.
 Vltur vt interesse peti possunt etiam de iure canonico, non ratione temporis: sed ratione adiectæ coheræntiæ, gl. ibid.
 Vltur peti possunt duobus modis: scilicet vt vltur, & vt interesse, gl. vltur, in add. marg. in l. 1. §. focio, de vltis.
 Vltur, quæ placentur nobis, si ego promiserim, illæ non possunt à me peti, si

non appareat, de quibus vltis conuentionio sit facta, l. tutor, 41. §. si cod.
 Vltur promissæ per stipulationem non possunt peti, si non sit expressa quantitas vlturum: quia necesse est earum quantitas exprimi in stipulatione: sed in bonæ fidei iudiciis ex mora veniunt, quæ in regione frequentantur, d. §. si & ibi gl. si.
 Vltur penarum peti non possunt, l. si de magistrat. conuen.
 Vltur hodie etiam de iure ciuili peti non possunt, glo. Petrum, in l. 1. C. de summa Trinit.
 Vltur peti quis vt lucrum, & non potest petere: secus quando passus est damnum, & tunc non vt vltur: sed vt interesse petatur, & ita seruatur in curia Romana, ibidem.
 Vltur, quæ præstantur loco interesse, & fructus etiam de iure canonico peti possunt, gl. 1. & ibi add. in l. 2. C. de vltis, gl. 2. in l. curabit, C. de actio. empt.
 Vltur per stipulationem licet optimo iure debeantur, non tamen debentur iure diuino, gl. si in l. 1. C. de vltis.
 Vltur deberi iure optimo dicuntur: est vltisimo: est enim vltis accipienti, & etiam danti, ibidem.
 Vltur peti non possunt ex eo tempore, ex quo depositio fortis rectè facta est, l. si per te, 9. C. cod.
 Vltur æstimationis rerum dotialium æstimationum licet petantur: non tamen petetur æstimationis: sed res æstimate, gl. off. earum vlturas, in l. si §. si. C. de iure dotium.
 Vltur rerum dotialium mobilium post biennium peti non possunt, nisi illæ res sint datæ æstimate: speciale tamen est in auro dato in dotem inæstimate, vt vltur peti possunt, d. §. si & ibi gl. æstimate.
 Vltur queruntur ciuitati ex nudo pacto sed non pupillo, gl. si in rub. de vltis.
 Vltur, quæ veniunt officio iudicis mercenario principaliter, peti non possunt, l. qui per collusionem, l. §. si de actio. empt.
Reliquo verbo, Appellatio, 2. Debitus, 38. §. 9. Deponere.
 VSV AB propter moram in contractibus bonæ fidei veniunt, quando quis 14 alienam pecuniam in vltis suos conuertit, vel ex pecunia aliena tenori data vlturas consequens est, & in vltis suos conuertit, quo casu etiam vlturas vlturam iam exactam tenetur præstare, l. idemque, ro. §. 1. & ibi gl. off. vlturas, & add. marg. de vltis.
 Vltur possunt deberi etiam pro tempore prætoris, etiam si debitor non fuerit in mora, quando debitor per stipulationem expellam promissæ, l. lecta, §. certum petatur.
 Vltur iure bono dicuntur deberi, vt pacto nudo, que peti non possunt: sed solute retineri possunt: meliori iure debentur, vt officio iudicis licet enim eueni in bonæ fidei iudiciis: item & optimo iure debentur, vt per stipulationem, gl. si in l. 1. C. de vltis.
 Vltur si ciuilitur debeantur, veluti per stipulationem promissæ, tunc solum prius accipitur in vlturas, quam in fortem, gl. si in l. 3. C. eod.
 Vltur sunt opositæ, neque debentur sine stipulatione, gl. off. non cogitis, in l. 1. C. etiam ob chirograph. pecun.
 Vltur non potest deberi ex pacto etiam vestito obherentia contractus, nisi intercedat stipulatio, gl. re enim, in l. si tibi, de pactis.
 Vltur in bonæ fidei iudiciis debentur ex mora, vel ex pacto nudo, gl. siue non, in l. solutum, l. 1. §. si in fortem, de pignorat. actione, l. Lucius, & ibi gl. si. & gl. excedere, in l. Publia, §. 1. de pignori, gl. 1. in l. 3. C. de vltis, gl. post moram, in l. 1. C. de his, quibus, vt indig.
 Vltur ex pacto nudo in actione depositi peti possunt, licet depositum excedat modum, & terminos suos, l. Publia, §. 1. de pignori.
 Vltur in deposito, & in aliis bonæ fidei iudiciis non debentur ex pacto non in 14 continentis appposito: secus si incontinentis sit appositum pactum, gl. off. si in l. Quintus, eodem.
 Vltur illæ veniunt in contractibus bonæ fidei, quæ minores in regione frequentantur, glo. 2. in l. si eodem, 61. pro focio, l. 1. & in l. 1. C. de contraria, & ibi glossa 1. de vltis.
 Vltur vsque ad legitimum modum debentur in contractu venditionis, si emptor percipit fructus, & pretium non soluit: & sic tales vltur loco interesse succedunt, gl. excedit, in l. Iulianus, §. idem Papinianus, de actio. empt.
 Vltur in contractibus bonæ fidei veniunt officio iudicis, non iure obligationis, l. quero, 16. locati.
 Vltur ex pacto incontinentis appposito contractui bonæ fidei debentur, gl. off. non debent, in l. Titius, 26. de pignori. verbis, l. qui negotia, 34. mandati.
 Vltur in contractibus bonæ fidei debentur ex die conuentionis, quæ cessante veniunt ex die moræ, cum quidam, 17. §. ex locato, de vltis.
 Vltur in contractibus bonæ fidei debentur extra stipulationem ex solo pacto incontinentis appposito: secus in contractibus stricti iuris, gl. debentur, ibid.
 Vltur veniunt non solum in directa: sed etiam in contraria negotiorum gestorum actione, l. & in contraria, 37. & ibi gl. 1. eod.
 Vltur quod olim: hodie fructus, & interesse in contractibus bonæ fidei veniunt officio iudicis, non tamen iure actionis, l. si in iudicio, in add. marg. de exceptione rei iudic.
 Vltur solæ peti possunt ex stipulatu in bonæ fidei, vel stricti iuris contractibus: sed non ex bonæ fidei contractu: quia in bonæ fidei contractibus non est alia petitio fortis, & vlturum, gl. 1. in l. si in iudicio, de except. rei iudic.
 Vltur currunt quandoque manet contractus bonæ fidei, d. l. si in iudicio.
 Vlturas tantum si quis ex bonæ fidei iudicio petierit officio iudicis non proposita actione bonæ fidei ad eas perendas, potest nihilominus petere iudicis officio, proposita actione bonæ fidei condemnari alicui in forte, & in vltis totius temporis, etiam futuri, d. l. si in iudicio, & ibi gl. si.
 Vltur in bonæ fidei iudiciis, & in his, qui naturam bonæ fidei habent, debentur officio iudicis ex mora, gl. 1. & 4. in l. bonæ fidei, 13. C. de vltis.
 Vltur non veniunt in bonæ fidei iudiciis post sententiam, nisi à sententia fuerit appellatum, d. l. in bonæ fidei.
 Vlturum ratio haberi debet in bonæ fidei iudiciis, quale est etiam negotiorum gestorum, ibid.
 Vltur non veniunt in bonæ fidei iudicio, quando illud iudicium finitum est per

- sententiam: quia in illis non est alia actio foris, alia vfarum, cum ex mora debeatur officio iuris, fecus si debeatur alia actione, ibid.
- Vfura circa stipulationem in bonae fidei iudiciis, vel in legatis, & fideicommissis exigi possunt, gl. xij. in l. eos, §. super, C. eod.
- Vfura crediturum pecuniarum etiam ex nudo pacto debetur ciuitatibus specialiter iure: regulariter tamen circa vinculum stipulationis non debetur, l. etiam ex nudo, 30. & ibi gl. 1. de vfuris.
- Vfura non possunt constitui nudo pactis sed sunt deducenda in stipulationem, gl. conuenit, in l. si ex pretio, C. si certum petat.
- Vfura in pecunia numerata, etiam ex nudo pacto, debetur speciali iure in ciuitate, & in nautico forosore sed tamen est in aliis, gl. 1. in l. 3. C. de vfuris.
- Vfura foris pecuniae non debetur, neque peti possunt ex pacto incontinenti appposito, ibid.
- Vfura si ex conventionione, & pacto si simpliciter fuerint soluta, & non nomine vfarum, tunc in fortem computantur, gl. si ibid.
- 17 Vfura etiam obliata sunt pignora conventionione pacti, l. 4. C. de vfuris.
- Vfura per pignorum retentionem, de quibus vfuris praestandis conuenit nudo pacto, & cum pignore seruari possunt etiam a filio successore, talis debitoris, gl. 1. & gl. conuenit, ibidem.
- Vfura quandoque debetur ex nudo pacto, gl. si in l. frumenti, 12. C. eod.
- Vfuras praestari pignore dato nudo pacto potest pacisci, l. si vfuras, 21. C. de vfuris.
- Vfura si promittantur stipulatione, vel nudo ita, quod pignus pro eis teneretur, si promissor aliquid soluit, non designando propter quod debitum, habet electionem creditor computandi in vfuras, d. l. si vfuras, & ibi gl. 1.
- Vfura solo pacto promissa sine pignore si soluantur sine designatione, creditor fortem tantum debet eligere, ibid.
- Vfura, et si sine stipulatione peti non possunt, pignoris interuenientibus pro forte, & vfura pacto retineri possunt illa pro vfuris, l. pignoris, 22. C. eod.
- Vfura cum sine stipulatione peti non possunt, nec datis pignoris nullo interposito pacto, quod per pignorum retentionem possunt seruari, non possunt illa retineri, neque potest amplius forte petere, & creditor ad restitutionem pignoris potest compelli, soluta sibi forte, l. pignoris, 22. C. eod.
- 18 Vfura cum sine stipulatione peti non poterant actione, vel nomine pignoris: pignus pro eis retineri potest, cum hoc dictum sit, vt pignus pro eis vfuris teneretur, gl. 1. ibid.
- Vfurarum taxatum modum minus potest consuetudine: sed non potest augeti, gl. xij. in l. eos, §. super, C. eod.
- Vfura deducta in pactum iuxta contractum incontinenti appositum iure actionis debetur: fecus si pactum non sit appositum incontinenti iuxta contractum: quia tunc non ex pacto: sed tantum iudicis officio ex mora debetur, l. initio, §. & ibi gl. pen. C. de pactis inter emptor.
- Vfura sine stipulatione non debetur in foris pecunia: sed in contractu venditionis ex pacto incontinenti appposito etiam circa stipulationem veniunt vfurae, gl. 1. ibidem.
- Vfuras taxatum solvere tenetur emptor ex mora, nisi fructus ex re empti percipiat, vel si minor non sit ille, cui debetur vfura, gl. duntaxat, ibidem.
- Vfura ex mora, vel alia causa veniunt in locato, & conducto, l. 2. & ibi gloss. C. de locato.
- Vfura, quae in regione frequentantur, dummodo non excedant legitimum modum, veniunt ex mora in locato, & conducto, gl. si ibidem.
- Vfura non debentur ex mora praenae, siue pena debeatur ex pacto, siue ex lege, l. 1. & ibi gl. 1. C. de fiscalibus vfuris, lib. 10.
- Vfura non debentur ex mora praenae, licet pena sit deducta in contractum, vt fors, si hoc probari potest, d. l. 1.
- Vfura accedunt forti debite fisco, etiam sine promissione, gl. 1. ibid.
- Vfuras ex pacto consequitur creditor per pignoris retentionem, non iure actionis, nisi stipulatio intercesserit in contractu stricti iuris, gl. 2. in addit. marg. in l. 1. C. eod.
- 19 Circa Vfuras propter moram officium iudicis tantum valet in bonae fidei iudiciis, quantum stipulatio vfarum, l. quia tantumdem, de negotio gest.
- Vfura veniunt ex mora in actione ex testamento ad instar bonae fidei, gl. vel si, in l. ideo, de eo, quod certo loco.
- Vfura ex mora veniunt in actione negotiorum gestorum, l. si pro patre, §. sed verum, de in rem verso.
- Vfura veniunt in depositi actione a tempore, etiam si pecunia numerata depouatur, licet depositi terminos egrediarur, vt quia dictum est vt tantumdem redderetur, l. Lucius, depositi.
- in Vfura debendis in bonae fidei iudiciis tantum potest officium iudicis, quantum stipulatio, ibid.
- ad Vfuras minores, qui tenetur, potest post certum tempus propter moram se obligare ad maiores: & si nemo extiterit, qui recipere, excludatur a maioribus: sed non a minoribus, nisi fecerit obligationem, consignationem, & depositum: nem, quo casu ad eis excludatur: sed vt excusetur a maioribus, sufficit sola obligatio, cum nondum coeperunt, l. pecuniae, §. vfarum, & ibi gloss. inculparum, de vfuris.
- ad Vfuras etiam sine vila mora tenentur illi, qui ex administratione rerum ciuitatum conueniuntur, l. cum quidam, 17. §. eos, qui, de vfuris.
- Vfura percipit ab vxore ex pecunia sibi per virum donata sunt ipsius vxoris, adeo, quod si pars capitalis sit perdita, & alia pars propter vfuras sit duplicata, debent reddi viro tantum illa pars capitalis, quae durat, & idem est in fructibus rei donatae, l. ex anno, 16. §. si cum duabus, leg. leg. de donat. inter virum.
- Vfura non currunt regulariter ex mora reipsa commissa, nisi speciali iure in favorem minoris, sicut aut reipub. §. gloss. in l. & ibi add. marg. in l. sed & 23. §. si, de vfuris.
- Vfura debentur ex mora in bonae fidei iudiciis: fructus tamen etiam sine mora, l. mora, 32. & ibi gl. in bonae fidei, & ibi gl. ex mora, eod.
- Vfura veniunt ex mora in pecunia, quae debetur, vt species, l. cum res, 49. & ibi gl. 1. de legat. 1.
- 20 Vfura veniunt ex mora, & aliis causis in actione negotiorum gestorum, glossa
- eum vfuris, in l. tutori, 20. C. de neg. gest.
- Vfura debentur ex mora in bonae fidei iudiciis: sed in contractibus stricti iuris ex stipulatione, gl. si, in l. 4. C. de vfuris, gl. 1. in §. actionum, Inst. de actio.
- Vfura de iure canonico non debentur in bonae fidei iudiciis, ex mora, neque in contractibus stricti iuris, ex stipulatione, d. l. 4. in add. marg.
- Vfura in depositi actione: sicut in ceteris bonae fidei iudiciis, ex mora venire solent, l. 2. C. depositi.
- Vfura sine stipulatione non debentur, gl. condici, in l. rogasti, §. si tibi, si certum petatur, & gl. si in l. qui se debere, §. si de iure iur. gl. 1. in l. 1. de vfuris.
- Vfura sine stipulatione in contractu mutui non debentur, gl. 1. in l. singularia, si certum petatur, l. idemque, §. si quis Titio, de vfuris.
- Vfura in contractibus stricti iuris currunt ex stipulatione propter moram, l. l. etiam, & ibi gl. potuerit, si certum petatur.
- Vfura currunt ex stipulatione propter stipulationem, & ita faciunt creditores quotidie, d. gl. potuerit.
- Vfura, quae per stipulationem promissae non sunt, iure ciuili non debentur: sed si pacto nudo promittantur, debentur naturaliter, gloss. in l. si non fortem, de conditione indebiti.
- Vfura, quae in stipulationem deductae non sunt, non debentur in actione de in rem verso, l. si pro patre, §. sed verum, de in rem verso.
- Vfurarum stipulatio in eo, quod est ultra legitimum modum, non valet: in eo tamen, quod est intra legitimum modum, superfluo detracto, valet, l. pecuniae, 9. de vfuris.
- Vfurarum stipulatio committitur ex lapsu diei sine interpellatione, d. l. pecuniae, §. vfarum.
- Vfurarum maiorem stipulatio non committitur pro tempore, quo minores currunt, l. cum quidam, 17. eod.
- Vfuras minores, si quis promittit ita, quod si cessauerit eas solvere, promittit maiores: cessando minores solvere, tenetur maiores praestare ex die cessationis, d. l. cum quidam, & ibi gl. excedit.
- Vfurarum stipulatio tam quoad vfuras decurrit, quam decurrendas non extinguuntur per litis contestationem factam super forte, ac etiam super parte vfarum, l. 1. C. de iudiciis.
- Vfura recte debentur si interrogatio praecedente promissio vfarum recte facta probetur, licet instrumentum conscriptum non sit, l. 1. C. de vfuris.
- Vfurarum stipulatio recte facta esse censetur, si praecedente interrogazione promissio facta sit, dummodo legitimus modus vfarum non offendatur, gl. si, 2. ibidem.
- Vfuras minores, quam sibi fuerint promissae, creditor recipiendo per certos annos, sibi praedat, l. aduersus, §. C. de vfuris.
- Vfura debentur per stipulationem, non nudo pacto, gl. pe. in l. 1. C. de solutio.
- Vfuras regulariter potest quilibet stipulari vique ad semissem, hoc est dimidiam centesimam, praeter mercatores, quibus permixtum est bessem, & praeter alios quosdam, qui centesimam partem possunt stipulari, gl. 1. in l. 1. C. de fiscalibus vfuris.
- Vfura in iudiciis stricti iuris non veniunt sine stipulatione, glo. non oportebit, ad med. in l. centum Caput, de eo, quod certo loco.
- Vfura circa vinculum stipulationis etiam per pactum incontinenti appositum in contractibus stricti iuris, non debentur, nisi contractus stricti iuris habeatur pro bonae fidei, vt quia sit similis ei, puta locato, vel mandato, glo. non debere, in l. Titius, de praescrip. verbis.
- Vfura circa vinculum stipulationis per pactum incontinenti appositum contra stricti iuris, specialiter iure debentur ciuitatibus, ibid.
- Vfura, & omnis causa veniunt in actionibus stricti iuris, & personalibus a tempore litis contestationis, l. 2. & ibi gl. 1. de vfuris.
- Vfura vt veniant in contractibus stricti iuris post litis contestationem, necessaria est stipulatio: in quo non debetur vfura, d. l. 2. in add. marg.
- Vfura veniunt in contractibus stricti iuris, etiam finita lite super forte: quia in illis alia actio datur pro forte alia pro vfuris, gl. pen. in l. in bonae fidei, eod.
- Vfuras minores debens sub conditione, quod si illas intra certum tempus non soluerit, promittit maiores, creditor si acceperit minores post tempus cautioni praefinitum, nec maiores sibi dari postulat, ac vfuras exigere debet creditor, in quarum exactione persequatur, l. quamuis, 3. C. de vfuris.
- Vfuras maiores promittens sub conditione, si in minoribus cessaret, praestare illas non cogitur, si per eum non fiat, quominus intra tempora praefinita minores vfuras soluerit: sed per tutores filiorum creditoris, qui eas accipere non luerunt, l. si per te, 9. C. de vfuris.
- Reliqua verbo, Fideiussor, 58. 59. Mutuus, Debitor, 38.
- VSVRA erat olim duplex, terrestris scilicet & nautica, authen. de vfuris nauticis, in princip. in additione margin. colum. 9. & rub. ff. de nautico forno. in add. marg.
- Vfura nautica duplex erat: vna erat, quae in alteram navigationem tantum, constituebatur, hanc Graeci heterop non dicunt, altera sic inebatur, vt non fecus deberetur, nec cuius, fors, quam si dominus nautae fomes cum mercibus nauigaret, ob idque a Graecis amphoteropoli dicebatur, quasi ob nauigationem, & renauigationem taxata, cuius lex, a natura non finit duplicem centesimam excederet pecuniam, quae in has vfuras conceditur, traiecit dicitur, a transiendi, quod transluere, aut transnauigare, & transiteret interrim significat, in d. add. marg. & in rub. ff. de nautico forno, in add. marg.
- in Vfuris nauticas leges antiquae, & consuetudines non repugnant legibus perpetuis, & inuolubilibus sunt ferendae, §. nos igitur, in auth. de vfuris nauticis.
- Vfura nautica, quae sequiquarta maior esset, iure ciuili non admittitur, cum legitima traiecit pecuniae excedere duplicem centesimam non debeat, in rub. in add. marg. de nautico forno.
- Vfura iure nouo permittit furi speciali iure in nautico forno, in quo etiam iure veteri erant multa specialia propter periculum, quod subit creditor, & quod nudo pacto, & sine stipulatione debentur, in auth. ad hanc, C. de vfuris.
- Vfurarum certus modus constituitur in eodem genere hominum, vt in rusticis, quando eis mutatur, gl. filiquam, in auth. nullum tunc decem agricolae, col. 4.
- Vfura quincunces, vt semisses dicuntur, quibus ex centenis singulis quincun-

velat ex semilibris, ex tricenis quatuor, ex quadrantis, tria penduntur, l. cum quidam, 17, in add. marg. de viuris.

Vltura minor quandoque fit maior gl. patri. in l. tutor, qui, 8, §. vertice, de admitt. tutorum.

Vltura legitima dicitur, quas quilibet secundum conditionem suae personae stipulari potest, & hoc modo legitima dicitur pupillares, quas pupillus se candam suam conditionem potest stipulari quandoque tamen etiam centesimae dicitur legitima, gl. legitimas, in d. l. tutor, qui, §. si post depositionem.

Vlturae semiles sunt, quae ex centenis nummis redduntur quotannis ad duodecim, quae affen constituntur non ad centum habita ratione, d. l. tutor, qui, §. vertice, in add. in l. qui semiles, 13, in add. marg. de viuris.

Vlturae dicitur vlturae, quae ex centenis rependunt quatuor nummos, d. §. vertice, in add. marg.

Vlturae quaterariae sunt, quae terhis nummos ex centenis rependunt, ibid.

Vlturatum nomine illud tribus, & super illud tribus non licet stipulari vltra tertiam partem centesimae, in quocumque contractu vili, vel maximo, l. eos, §. super, C. de viuris.

Vlturatum nomine licium est mercatoribus, in traiectionis pecanias, vel specierum sennori dationibus vlturae ad centesimam tantum partem stipulari, nec eam excedere, l. cri, ibid.

Vlturatum nomine licium est omnibus dimidiam tantum partem centesimae stipulari, ibid.

Vlturatum modum a lege taxatum non licet ampliare, etiam in omnibus aliis casibus, in quibus circa stipulationem exigi solent vlturae, ibid.

Vlturatum taxatum modum non licet iuxta augere occasione consuetudinis in regione obtinentis, ibid.

Vlturas vltra taxatum modum stipulans nullam penitus de superfluo habet actionem, & si accipere, illud plus in fortem computatur, l. eos, §. si quis.

Vlturae praeter per interpositam personam stipulari non possunt, & si stipulerent, ita debent illae computari, ac si ipse, qui illum interposuit, fuisset stipulator, d. eos, §. si.

Vlturae tertiae partis centesimae dicitur quatuor, si besis dicitur octo, si aequiparetur fore, tunc dicitur centesima, gl. tertiam, in d. l. eos, §. super.

Vlturatum alium duorum modum taxatione, l. eos, C. de viuris, statuit lex civilis, vt semiles in herede non vindicant necem defuncti post litis contestationem, & quarta centesima, quod creditoribus Ecclesiae seruata solennitate res immobilis Ecclesiae datur, gl. §. ceterum, ibid.

Vlturatum nomine vltra siquum stipulari non possunt creditores mutuantis agricolis, ibid.

Vlturatum nomine etiam fideus non potest stipulari vltra dimidiam centesimam, gl. vlturatum, ibid.

Vlturae vltra taxatum modum etiam occasione consuetudinis iuratae praestari non possunt, gl. consuetudinis, ibid.

Vlturae legitime vbi simpliciter sunt promissae, debentur leuiores, quae in ciuitate frequentantur, §. ibid.

Vlturae pupillares dicitur, quas pro conditione suae personae potest stipulari pupillus secundum modum a lege statutum, gl. in rub. C. de viuris pupillar.

Vlturae pupillares, & aliae omnes duntaxat legitime, id est a lege statuta, gl. i. in l. i. C. eodem.

Vlturae maiores possunt stipulari aliquae personae, quae si in fraudem vlturatum interponantur, fit fraudes de persona ad personam, gl. pe. in l. eos, §. super, C. de viuris.

Vlturas maiores si stipulerent aliqui ad agricolas, non solum in superfluo, sed etiam in totum hodie sunt nulle vlturae, gl. ibid.

Vlturae vltra modum stipulatae ante prolatam legem taxantem vlturas, debentur vltra modum iuxta stipulationem vlturae ad tempus laze legis, sed a tempore laze legis moderati debent iuxta modum taxatum a lege, l. pe. C. de viuris.

Vlturas vltra duplum fortis nullus debet stipulari, etiam si pignora quaedam pro debito data sint, ibid.

Vlturae vltra duplum fortis non possunt exigi tam in bonae fidei contractibus, quam in ceteris omnibus casibus, in quibus exigitur vltura, ibid.

Vlturas maiores, & minores praedecederent tempore nemo potest cogere, ne con duplicatas soluat, & quasi vlturatum vlturas, quod fieri non potest, l. cum quidam, 17, & add. marg. de viuris.

Vlturae illicitae fortis adiectae non debentur, fortem tamen non vlturas, l. vlturas, 20, eodem.

Vlturas supra statutum modum, vel vlturas vlturatum si quis stipulatur sit, licite vlturae peti possunt ex illa stipulatione, reiecto eo, quod supra statutum modum promissam est, speciale tamen est in iusticiis, in quibus propter adiectionem vlturae modum, nec intra modum licite peti possunt, l. placuit, & ibi gl. 1. C. eodem.

pro Vlturis ptenam supra statutum modum vlturatum stipulari nemo potest, quia fit in fraudem vlturatum, l. ptenam, 44, & ibi gl. 1. C. eodem.

Vlturas maior, quam legitima non potest debetur pro operis ferui missi causa traiectionis pecuniae, l. 4, de nautico fonnore.

Vlturas maiores debitor soluendo sibi non praeducit, gl. 3, in l. aduersus, C. de viuris.

Vlturas minores creditor recipiendo per 10. vel 20. annos, sibi praeducit, vel odio vlturatum per quinque annos, §. gl. 2. ibid.

Vlturas maiores ex stipulatu creditor priuatus, vel administrator ciuitatis si petat, contra eos debitor recte opponit eos minores vlturas postea consequtos per certos annos, si probet, l. aduersus.

Vlturas maiores promittens sub conditione, si in minoribus cessaret, praestare illas non cogitur, si per eum non fuerit, quo minus minores solueret, vt quia mortuo creditore nemo fult, qui solueret, vel quia fletu per tutores filii, vel creditores, qui eas accipere noluerunt, in l. si per te, & ibi gl. 1. C. eodem.

Vltura centesima antiquitus ea erat, qua singulis mensibus centesimus nummus

reddebatur, hoc est quodeni assis, antui, vt sic centesimo mense fortem aequiparet, §. repro, gl. centesimae, in add. marg. in §. aliud vero, in auth. de non eligendo secundo pubentes, col. 2. gl. centesimae, in add. marg. in §. hoc etiam, in auth. de alienatione, & emphyteosi, col. 9. l. tutor, qui, §. §. vertice, in add. marg. de administr. tutorum.

Vltura centesima dicitur poena, & nulla vlturae sunt maiores illis, l. qui sine vlturis, 20, & ibi gl. maximas, de neg. gestis.

Vlturae centesimae dicitur maxima, d. gl. maximas.

Vlturae centesimae appellantur legitimae, ibid.

Vlturae supra legitimum modum solutae non repetuntur: sed imputantur in fortem, si nondum fors erat soluta, sed si fuerit soluta, vel simul cum eis, repetuntur eo modo, quo fors indebitae soluta, l. si non fortem, 26, de conditione indeb.

Vlturae supra duplum, id est maiores centesimae in stipulationem deduci, vel exigi non possunt, & solutae repetuntur, ibid.

Vlturae supra duplum duntaxat maiores centesimae, duplum dicitur fors, & vltura centesima, gl. duplum, ibid.

Vltura centesima dicitur illa, quae forti in anno fit aequalis, §. ibi, & gl. centesimae, in l. si C. de petitione hared.

Vlturae supra duplum duntaxat omnes illae, quae debitum modum excedunt, d. gl. duplum.

Vlturas maiores centesimae, vel vlturae vlturatum in stipulationem deduci non possunt, neque potest fideiussor accedere, gl. in stipulationem, ibid.

Vltura non potest extendi vltra duplum, nisi in actione arbitria pro interesse loci solutioni destinata, non vlturae, §. ibi, & ibi gl. legitimum, & ibi add. marg. de eo, quod certo loco.

Vlturae vltra modum promissae penitus sunt illicitae, & solutae, vt indebitae repetuntur, l. solutae, 1, §. si in fortem, & ibi gl. penitus, de pigno. actione.

Vltura etiam in vltima voluntate non potest legitimum modum excedere, l. 3, §. si, & ibi gl. si de annuis legatis.

Vltura centesima dicitur, quae aequiparatur forti in anno, quarta centesimae, quae in quatuor annis, §. gl. centesimae, in l. si C. de petitione haredit, gl. duplum, in l. si non fortem, 26, de conditione indebiti, gl. vlturae, in l. si C. de petitione haredit, gl. tertiam, in l. eos, §. super, C. de vltisusis reprobat, vt sup. num. 25.

Vltura vltra centesimam per stipulationem promissae non debentur intra legitimum modum, neque vlturatur, eo quod fiat promissae vltura, l. si pro mutua, C. si certum petat.

Vlturas vltra centesimam si quis stipuletur, potest petere ratione stipulationis tantum licitas, & vlturae ad centesimam, sed iure nouo nullas potest petere, gl. 2. ibidem.

Vlturatum plures praestationes licet plures annos factae in vnum collectae excedant duplum vlturae fortis, non propter ea censentur illegitimae, l. vlturas, 10, C. de viuris.

Vlturae, quae sint vltra duplum, vel vltra legitimum modum in capite anni despicendum est, vnde si ego tibi debeo decem, quorum nomine vlturas per longum tempus solui, illas quasi vltra duplum praestitas non possum repetere, gl. 2. ibidem.

Vltura centesima ex causa iudicati post quatuor menses, qui dantur condemnatis, currunt, non antea, gl. in l. in bonae fidei, 13, C. eodem.

Vlturatum nomine promissum frumentum non potest peti vltra legitimum modum, l. cum non frumentum, 16, C. eodem.

in Vlturatum fraudem eius, quod vltra modum legitimum promissum est, tam id contractibus, quam in pecunia non potest fieri exactio, ibid.

Vlturae ratione incertitudinis valent etiam vltra centesimam: quia stipulans ita incertitudinis, potest esse quod plus, aut minus percipiet, quam nunc credat, gl. si in auth. ad hac, C. eodem.

Vltura centesima specierum datarum aestimatarum vt traiciantur, potest stipulari, vel specierum, in l. eos, §. super, C. eodem.

Vltura centesima potest praestari in traiectionis, vel quasi in accessione frumentum, vlturae, vel hordei, in condemnatione post tempus quadrimestris, ibid.

Vltura centesima potest praestari in pupillari pecunia etiam accepta, & in eo, quod erogatum est a socio in edificio faciendo, item & ratione incertitudinis, ibi.

Vltura centesima creditor permittitur stipulari in traiectionis pecunia, & eumque praestabit debitor, quo ad periculum suscipit creditor, & ex quo nauem nauigare conuenit, gl. in rub. C. de nauico fonnore.

Vltura centesima licet de iure ciuili creditor permittatur stipulari in traiectionis pecunia ob periculum, quod in se suscipit creditor: sed de iure canonico non est licitum, imo prohibetur est, d. gl. in rub. in additio.

Vltura communis in traiectionis pecunias non praestatur pro tempore, quo creditor suscipit in se periculum, sed tantum centesima praestatur, si postea apud publicum ad portum, exinde praestatur communis, & non centesima si pecunia non fuerit soluta, vel consignata, l. 1, & ibi gl. 1. C. eodem.

Vltura communis centesima praestari debet in pecunia traiectionis, quae periculo debitoris, & non creditoris traicitur, l. 2, C. eodem.

Vltura vltra legitimum modum non possunt debetur, etiam si per stipulationem fuerint promissae, vel pro eis datur fuerit pignus, l. pretij, 15, C. mandati.

Vltura centesima debetur ex forte tantum, & non ex priori vltura, licet in condemnatione cum forte fit deducta, l. 3, C. de vlturis rei iudicatae.

Vlturae semiles duntaxat, quod ex nummis centum semis nummus singulis mensibus redditur, ad duodecim vlturas, non ad centum ratione habita, l. Titius, 26, in add. marg. de praescriptis verbis.

Reliqua verbo, Centesima, Creditor, 29.

VSVARIA obligatio quando transfertur in causam dotis, desinunt vlturae currere, l. si mulier, 77, de iure dotum.

Vlturarij, qui exigunt promissionem de dupla vlturae fortis, & postea totum petunt, debent cadere etiam a vera forte, hoc probato, quod fit de duplo vlturae fortis, l. 1, C. de plus petition.

Reliqua verbo, Obligatio, Infantis, 2.

VSVIPARE quandoque sumitur in bonam partem, & interpretatur: id est

- continue vti, gl. fi. in l. si solennibus, 7. C. de fide iusturum.
- Vitupare, verbum quandoque in bonam, quandoque in malam partem sumitur, l. in fiscalibus, & ibi gl. vitupar. & ibi add. marg. C. de exactionibus, lib. 10. & gl. vitupare, in l. quemadmodum, C. de agricol. & censuris, lib. 11.
- Vitupatio est vituperationis interdictio: oratores autem vituperationem frequentem vsumid est vituperationem vocant, etiam quandoque iuxta consuetudinem, l. 2. & ibi gl. 2. de vituperatio.
- 2** V s v s est ius vendendi rebus alienis salua rerum substantia: si vendi tamen non ponitur, licet in definitione vniuersus ponatur, gl. 1. in l. 1. de vfu, & habit. Vnus dicitur nudus in respectu quia est sine fructu, ibid.
- Vnus proprie non potest esse in rebus, quia solo vfu consumuntur, sicut nec vniuersus fructus, cum in eis non possit esse salua substantia, ibid.
- Vnus potest esse in rebus, quia vfu consumuntur, sed non vniuersus, quatenus est seruitus, ibidem.
- Vnus autem est iuris, aut facti: si iuris, non diuiditur: si facti, diuiditur, gl. 2. in add. marg. in l. vniuersus pars, 20. eod.
- Vnum habenti tantum permittitur vti, non frui, gl. fruendi, in principio, Instit. de usufructu.
- In vfu minus iuris est, quam in usufructu, in principio. Instit. de vfu, & habita.
- Vnus dicitur indiuiduus: usufructus autem diuiduus: quia usufructus continet certum vel vniuersum, cum non retineatur utilitas totius rei, vti in usufructu, vel quia vnus habet omnimodam similitudinem cum realibus, cum debeat ut re persone, & ideo ille facti & reales, est indiuiduus: sed usufructus est pars domini, & ideo pars eius, sicut dominium potest dari pro indiuiduo, vel quia in usufructu prelatio partis affert tantam utilitatem respectu partis, quantum totus prelatio totius: quod non est in vfu, cuius prelatio debet fieri pro necessitate, quia in parte non consideratur, gl. solet & ibi add. ibi, & gl. neque vnus, in l. 1. §. si vniuersus fructus, ad leg. Falcid.
- Vni partem retinetur ius totius a sciente: scilicet ab ignorante, l. is, qui vniuersum fructum, 20. quibus modis usufructum amittit.
- Vnus domus si mulieri legatus sit illa trans mare profecta retinet vsum, si maritus domo vnus fuerit, vel si familiam ibi reliquisset, cum peregrinaretur, l. si mulieri, 2. eod.
- Vni fundi legatio, si iurasset legatario in eo fundo habitare, ita ut neque domino fundi molestus sit, neque his, per quos opera rustica fiunt, sit impedimento, l. denique, 11. de vfu, & habita.
- Vnus, qui diuisus communis est, ita, quod neque vendi, neque locari debeat, communi diuidendo potest adjudicari vni condemnando cum date socio ultimam portionem partis, l. item quomodo, communi diuidendo.
- 2** Vnus pecunie, vel usufructus versus idem continet, quoad prestandam cautionem, gl. fi. & ibi add. marg. in l. hoc senatus, de usufructu eorum rerum.
- Vnus tantum pecunie si legatus sit, continetur etiam fructus pecunie, & stipulatio de reddendo tenet, siue ante, siue post datam pecuniam sit prelatio, l. quoniam, eodem.
- Vni pecunie, vel sylvarum legatio continetur etiam fructus, ibid.
- Vnus quandoque non constituitur, sicut usufructus, gl. fi. in l. 1. de vfu, & habit.
- Vnus potest constitui inter viuos, & in vitimis voluntatibus, d. l. 1. in add. marg.
- Vnus dicitur indiuiduus: sed usufructus est diuiduus, ibid.
- Vnus cui legatus est, potest vti sed non frui, l. 2. eod.
- Vnus nudus id est sine fructu eisdem modis constitui solet, quibus & usufructus, d. l. 1. in principio. Instit. eod. l. 3. in fi. de usufructu, & quemadmodum.
- Vni equi legatio ad eum vsum legatarius debet vti, in quo vfu ipse prepositus est, veluti si legatarius erat auriga, & scilicet testator, videtur ad eum vsum legare, & ideo ipse solum ad eum debet vti, l. plenam, §. equitij, eod. de vfu, & habit.
- Vnus ministerij seruus si alicui legatus sit, potest vti ad suum ministerium, liberorum, coniugumque, ibid.
- Vnus sine fructu constituitur in legato; quo adimebatur fructus sine vfu: sed in usufructu legato vfu si adimatur, ademptio nulla est, l. sed si, §. 1. eod.
- Vni legato si fructus eidem legatur, confunditur fructus cum vfu, ibid.
- Vnus si mihi legeretur, tibi vero fructus eiusdem rei, ego, & tu coaccurimus in vfu: quia habendo fructum, & vsum propter causam fruendi habere videtur: sed tu habes solum fructum, d. l. sed si, & ibi gl. pen.
- 3** Vnus apud vnum, fructus sine vfu apud alium, & proprietatem apud quendam alium potest esse, neque est inter legatarios ius accrescendi, cum diuersis testamentis legata percipiant, d. l. sed si, & ibi gl. fi.
- Vnus pars legari non potest: nam frui possumus pro parte: sed non possumus pro parte vti, l. vnus pars, 20. eod.
- Vnus tertiam partem si tibi legauerim, & alias duas legauerim alij, non valet legatum: quia vnus est indiuiduus, neque potest diuidi, gl. 1. ibid.
- Vnus quando duobus legatus est, quorum nulli sufficiunt fructus, tunc domini illi vniuersi diuidunt pro certa parte: id est dimidia, & hoc contingit occasione inter potius, quam nomine, gloss. 2. ibi, & gloss. solet, in princ. Instit. de vfu, & habit.
- Vnus agnus personalis est, & ideo ad heredem vniuersi transmitti non potest, l. vnus, 2. de vfu, & habit.
- Vnus sylvarum si legatus sit, fructus quoque legasse videtur: quia nisi liceret legatario cedere sylvam, & vendere, fructus fructuarius, licet nihil habituri essent ex illo legato, l. diuus, 23. eod.
- Vnus pecunie legatus non potest aliter amittere, quam morte, vel capitis diminutione vniuersi, si vniuersus fructus, vniuersus, quemadmodum.
- Vni quoque domus relicto boni viri arbitratu cautio debet interponi, etiam si vniuersus domus relicta sit, & quod habitaret ibi cum filiis, l. pen. usufructuarius quemadmodum.
- Vnus si ad personam refertur, tunc pro parte diuidi non potest: si vero ad rem, tunc diuidi potest: quoniam vnus patris rei esse potest: quia iura corporalia consensu diuidi, vel indiuidua secundum eius naturam, quod in vsum deducitur, gl. vehiculi, in add. marg. in l. si vti certo, §. si commodati.
- 4** Vnum rei alienae in suum lucrum conuertere, tenetur furti, l. si pignore, §. 6. de furtis.

- Vnus pro parte constitui non potest: sed usufructus sic, glo. solet, in principio. Instit. de vfu, & habit.
- Vnus, qui mihi sufficit, si hodie constituitur ab vno, & postea in alio fundo constituitur ab alio, tunc locus est electioni, seu gratificationi in toto, vel in parte, gl. quotidianum, ibid.
- Vnum pecorum, & oilium habens vtra vsum suum non potest vti lacte, neque agnis, neque lana: quia ea in fructu sunt, sed ad vsum suum, vel suorum, recte potest vti: item ad stercoreandum agrum, §. item is, ad quem, & ibi gl. neque lacte. Instit. eod.
- ad vsum alicuius parata videtur ea, quae ad eius tantum, non quae ad communem cum alio parata sunt, legatis, §. 6. de leg. 2.
- Vnus loquendi, vti dicitur communis, requiritur longi temporis consuetudo, gl. ex communij, ibi, & si vitata, in l. habeo, de penu legata.
- Vni suo, his verbis tantum continetur, quod vultus sui causa paratum est, l. in lege Censoria, 20. §. quid autem, de verb. sign.
- Vnus, ac mores diuturni consensu vrentium comprobati legem imitantur, §. ex non scripto. Instit. de iure naturali.
- ex vfu longo potest quis probare promissionem, gl. diuturni, in additio. ibid.
- Vnus non constituitur omnibus modis, quibus constituitur usufructus, gl. fi. in l. 3. de usufructu, & quemadmodum.
- Vnus potest constitui sine fructu, & per iusturandum, §. si quis vniuersum fructum, de §. acceptil.
- Vnum alicuius domus habens si sit ita angustus, ut non possit totius domus vsum occupare, nihilominus proprietarius aliis partibus non vteretur, quia aliis vteretur, forte alii temporibus, ut faciant domini adiungunt, qui secundum diuersitatem temporum diuersis partibus vtuunt, l. diuus, 23. §. 1. de vfu, & habitatione.
- Vni domus legato marito potest illic habitare non solum ipse solus: sed etiam cum familia sua, & cum libertis, etiam potest hospitium, vel inquilinum recipere ad inhabitandum cum eo, l. 2. & 3. eod.
- Vni domus legato marito liberti, hospites, inquilini, & clientes ipsius mariti non possunt ibi habitare sine marito, etiam si ipse maritus vellet, l. 4. eod.
- Vni domus legato mulieri potest ipsa cum marito ibi habitare, ne ei matrimonium id debito iure matrimonij carendum esset, cum vii vellet domo, d. l. 4. §. mulieri.
- Vni domus legato viduae potest ipsa etiam contracta nuptijs post vsum constitutum habitare cum marito, & cum socero, ibid.
- Vni domus legato socero potest ipse habitare ibi cum nuru, si viro iuncta sit: id est in simul cum eis patre, & vxore: scilicet vnum fructum sine vna persona, l. imo, & ibi gl. in verb. vna.
- Vni domus legato mulieri, ipsa non solum cum marito: sed etiam cum libertis, & parentibus potest habitare, l. non solum, de vfu, & habitatione.
- Vni domus legato mulieri potest ipsa recipere hospitium, vel collegium, quos maritus potest recipere: si sibi legatus esset, tamen si sit talis, qui cum ea non possit habitare vti, d. l. non solum, cum l. feci.
- Vnus domus cui legatus est, non potest si sine se locare seorsum, neque concedere habitationem, neque vendere vsum, l. sed neque, 8. eod.
- Vnus domus si mulieri legatus sit, sed condicio, si a viro diuersis, remittenda est ei conditio, & cum viro habitare potest, ibid.
- Vni domus, & per ipsa legatio rerum legato vxor cum viro in promissum vti eas res habere potest, l. ceterarum, 9. eod.
- Vnus, & habitationis legatum idem penes est in effectu: differunt tamen in quibusdam: quia habitatio locari potest: sed vsum non, l. si habitatio, & ibi gl. 1. eod.
- Vnus fundi si legatus sit, minus videtur legatum, quam si fructus fundi legaretur, l. si habitatio, §. 1. eod.
- Vnus fundi si legatus sit, legatarius potest ibi habitare, & potest prohibere dominum, & eius familiam vti vna cum fenite, nisi ipse dominus colat ipsum fundum: non poterit prohibere colonum, vel eam familiam, quae agrum colendi causa ibi sit, d. l. si habitatio, §. 1. & ibi gl. fi.
- Vnus fundi si legatus sit, legatarius cella vinaria, & olearia potest vti: dominus vero vniuerso inuito non potest, ibid.
- Vni fundi legato proprietarius potest venire ad fundum ad percipiendos fructus, & per ipsa tempora fructuum colligendo: cum etiam illic habitare, l. plenam, eod.
- Vnum nudum fundi habens nihil intelligitur habere vterius, quam ut oleis, & pomis, floribus, sceno, & lignis ad vsum quotidianum utatur, in principio. Instit. de vfu, & habit.
- Vnum fundi habens potest etiam in eo fundo morari ita, ut neque domino fundi molestus sit, neque his, per quos opera rustica fiunt, impedimento sit. ibid.
- Vnum fundi habens non potest ius, quod habet, locare, vendere, aut gratis concedere alij, ibid.
- Vnum fundi quando quis habet, fundum eolet proprietarius si vult, aliis eolet vsuarius, ibid.
- Vnus domus si legatus sit sine fructu, communis reflectio est in factis, rebus, tam heredis, quam vsuarij: si heres, vel legatarius habuerint vsum in casu vero sit domus, si heres non possit percipere fructum, tunc cogitur legatarius, l. si domus, 19. de vfu, & habitatione.
- Reliqua vbi, Consuetudo, Depositaris, 13. Legare, 9. Mo, 1. Seruus, 8. 9. 27. Vniuersus fructus, Vniuersus.
- Vniuersus fructus in genere, num. 1. vbi que 6.
- Quod cautionem, & fructus, & vniuersas, & transmissionem, & restitutionem, 7. 8.
- Quod agendum, vel conueniendum, num. 8. 9.
- Quod expensis, & restitutionem rei, cuius vniuersum fructum habet, num. 9. 10.
- Quod alienandum, vel locandum, num. 11.
- V s v r v c t v a r v s dicitur largo modo etiam ille, in quem transit vtile ius, & commoditas: proprie tamen, & stricte loquendo non dicitur usufructuarius, l. 1. & ibi gl. fructus, ad Trebel.
- Vniuersus fructus arbitrio boni viri vti debet, l. inter fructuarius, 20. §. 1. ei, cuius, & ibi gl. & si alius, de damno infecto.
- ab usufructuario si dominus proprietatis perierit proprietatem, & inter moras usufructus amissus sit, fructus illius proprietatis domino sunt restitendi ab eo rem

eo tempore, quo ad proprietatem usufructus reuerfus est: fecus quando ab extraneo, & non ab usufructuario petitur: quia tunc veniunt fructus ante percipi, l. fructus, 3. §. si ibi gl. de re vendicatione.

Usufructuario inuito non licet domino domum alius tollere, l. usufructus, 7. de usufructu.

Usufructuarius versus usufructu, ex repetitione habet ius accrescendi: sicut habet substitutus sibi, non tanquam verbiis sed tanquam re coniunctus, l. sicut in annos, §. hanc autem, quibus modis usufructus amittit.

Usufructuario, vel usufructuario inuito fundum, vel aedes per usufructum vel usufructum custodire poterit proprietarius, l. si ita legatus esset, de vi, & habita.

Usufructuario deiectione a sua possessione non ideo desinit proprietarius possidere, gl. si in l. r. §. si usufructu quemad.

ad usufructuarius pertinere desinit usufructus, quem non cepit, gloss. 2. in l. omnes, eodem.

Usufructuarij interest servum, in quo habet usufructum, esse bonae frugis, l. si quis servum, §. si in seruo de seruo corrupto.

Usufructuarius tenetur de suo, si utrumque facto, gl. r. in l. adiles, 2. §. de adilitio edicto.

Usufructuarius fundi haeres infituitus a proprietario, tenetur prestare fundum legatum, nec potest retinere usufructum eius: fecus est in ceteris servitutibus, quae haeres habuit, cum filius, 78. §. dominus de legat. 2.

Usufructuarius amittit usufructum capitis diminutione maxima, vel media, in l. in singulis, & ibi gl. de annis legat.

Usufructuarius adiectionem a se factam in fundo, cuius usufructus sibi legatus est, potest demoliri ante prohibitionem proprietarij: sed non post, gl. 2. in l. bares, 1. de usufructu legat.

Usufructuario parvis bonorum potest haeres solvere usufructum illius parvis, vel adiectionem illius parvis, prout sibi placebit, & iudici expediri videbitur, l. generali, §. si ibi gl. iterum cod.

Usufructuarius potest petere in servitutum eum, in quo dicit se habere usufructum, siue ipse solus agat, siue simul cum proprietario, l. cognitio, de liberali causa.

de Usufructuario servi dictum habet locum in bonae fidei usufructu servi, quoad acquisitionem per talem servum, l. acquiritur, 10. §. debes de acquir. rerum dominio.

Usufructuarius usufructui prohibere dicitur ille, qui vi deiecit eum vrentem, & fruentem, vel non admittit, cum ex fundo exisset non descendit usufructus causae, l. 3. §. usufructus, de vi, & vi armata.

Usufructuarius non potest constituit alium usufructuarius: quia usufructus personae cohaeret, & inseparabilis a persona consistit: sed superfluous recte potest constituit alium usufructuarius: quia usufructus non cohaeret personae, l. 1. §. pe. & ibi gl. quod autem, & ibi add. marg. de superfluous.

per Usufructuarius servitus fundi debita nobis retinetur: non tamen nobis acquiritur per usufructuarius servitus vineris, & ideo per usufructuarius nobis non competit interdictum de itinere, & actus, l. 3. §. vi videtur, de itinere, & actus.

Usufructuarius dicitur adiectus stipulationi, quando servus stipulatur alternatiue usufructu, vel proprietario, l. pen. de stipular. servorum.

inter Usufructuarius duos nulla est iuris communio: quia alius est usufructus in persona vnius, & alius in persona alterius: quod patet: quia vno mortuo eius usufructus fit alterius iure accrescendi, gl. communio, in l. si cum duorum, 3. de stipular. servorum.

Usufructuarius si possidentem usufructum suum expellat, perdit ius usufructus, & applicat proprietario, & expulso datur estimatio usufructus, gl. si veris, quo in, l. si quis in tantum, C. vnde vi.

Usufructuarius in locum vineam, vel arborum demortuorum teneat alius substituit, §. in pendum, & ibi gl. ex secro, & ibi add. de rerum diuisione.

Usufructuarius gregis in locum demortuorum capium tenetur supplere gregem, non solum ex factu gregis: sed etiam aliunde, ibi.

Usufructuarius debet colere, & quasi bonus paterfamilias debet vti, ibi.

Usufructuarius rei curam, & custodiam debet prestare, l. r. §. si cum l. §. usufructuarius quemadmodum.

Usufructuarius, cui legatus fuit usufructus, tenetur solvere collectam, vel vectigal, & alia praestationes pro re legata pro tempore futuro: sed pro praeterito tenetur haeres, l. quaro, 2. §. & ibi gl. 2. & si de usufructu legato, gloss. l. r. in l. summa, C. de pignor.

Usufructuarius vniuersalis tenetur solvere debita hereditaria de rebus hereditariis, gl. in autem, in l. §. vi autem, C. de bonis, quae liberis.

Usufructuarius debet viciationem non interrompere ciuilitat: & si non interrompat, sibi imputatur quia sibi mandasse videtur omnem rei custodiam, gl. si in l. r. §. si usufructus, quemadmodum.

Usufructuarius servum, in quo habet usufructum, non potest viciare: quia non possidet, & servum habet ius vendi, & fruendi: quia fuit servum, in quo habet usufructum, alienum esse, l. acquiritur, §. si de acquir. rerum dominio, & §. usufructuarius, l. in pr. per quas person. nob. acqui.

Usufructuarius, vel eius haeres non praescribit proprietatem rerum, quarum usufructum habet, l. neque usufructus, C. de usufructu.

Usufructuarius non praescribit rem, cuius usufructum habet: quia suo nomine non possidet, & quia non possidet ciuilitat, tum quia se ite esse alienam, gl. fin. ibidem.

Usufructuarius adiectioni non potest nunciare nouum opus nomine suae bene: nomine procuratoris, gl. si in l. inter seruantes, de seru. vrbano.

Usufructuarius potest mitti in possessionem aedium vicinarum ex causa damni infecti, & iure domini possidere ad eas, si perseveretur non cauere, nec quicquam amittit finito usufructu, l. usufructus, 7. de usufructu.

Usufructuarius habens usufructum in domo ruinosa, non potest petere cautionem damni infecti a proprietario, etsi usufructuarius habet alias vicinas aedes: quia rescindi potestatem habet, l. damni, 18. §. ciuius, & ibi gl. & si alias, & l. interfructuarius, 20. & ibi gl. de iudicare, de damno infecto.

pb Usufructuarij contumaciam sola vendi, & fruendique facultas debet ei inter-

dici apud ipsum iure remanente, vtpote personae cohaerente, & missus ex primo decreto vterum tantum illa facultate fruendi, nec potest procedi ad secundum decretum, gl. mittendum, in add. marg. in l. hoc amplius, 9. §. pen. cod.

Usufructuarius si non cauerit de damno infecto, ius damni infecti cauendum fuit, mittitur in possessionem, & usufructuarius prohibetur usufructui, d. l. hoc amplius, §. si.

Usufructuarius conuenus ex cautione damni infecti praestata a se, si aliquid praestitit, proprietarius illud sibi tenetur conferre, alius res remaneat apud usufructuarius iure domini, l. quamuis, 10. & ibi gl. si cod.

Usufructuarius potest nunciare nouum opus suo nomine, & etiam is, qui habet securitatem praedij vrbani, gl. non facillidare, in l. qui bona, 1. §. r. cod.

Usufructuarius non rescitens rem, quae minatur ruinam, cum ad eum pertinet, cum esset modica, usufructui prohibetur a proprietario, si proprietarius compulsus reprobauerit damnum, vel rem rescitit, nisi rescitio pertinet ad proprietarium, l. hoc amplius, 9. §. si & ibi gl. non rescitit cod.

Usufructuarius habens usufructum in domo ruinosa, eo quod non satisfecit de damno infecto, si vicinus sit missus in possessionem illius domus ex secundo decreto, amittit usufructum per exceptionem, l. si finita, §. si qua, & ibi gl. usufructuario, cod.

Usufructuarius a proprietario potest petere sibi cauere de soli vitio ob damnum, quod sibi contingere potest in alias suas aedes: non potest petere sibi cauere de ruina domus, in qua habet usufructum, l. interfructuarius, 2. cod.

Usufructuarius si cauit de damno infecto, vel aliquid soluit eo nomine potest mitti in possessionem proprietatis ex primo, & secundo decreto, nisi proprietarius confestat sibi pro rata usufructus, l. proprietarius, 22. cod.

Usufructuarius potest temere ignoranter rem, in qua habet usufructum, & officio iudicis eius pretium minuitur, l. suae rei, 16. cum l. seq. de contrahen. empt.

Usufructuarius dicitur non possidere, quoad viciandam cautionem de iudicio fuit, l. sciendum, §. possessionem, qui facillidare.

Usufructuarius non possidet ciuilitat rem, in qua habet usufructum: sed bene naturaliter: non tamen possessionem, quae apta fit ad viciandum: vnde illa possessio naturalis respectu viciationis habetur pro non possessione: sed quantum ad interdicta, quae possessoribus competunt, habetur pro possessione, l. acquiritur, §. si & ibi add. marg. & ibi gl. pe. de acquir. rerum dominio, l. naturaliter, 12. & ibi gl. l. de acquir. posses. §. usufructus, & ibi gl. non possidet. Insuper per quas person. nob. acqui.

Usufructuarius habet veram possessionem naturalem: sed ius vendi, fruendique ciuilitat, & naturaliter quasi possidet, d. §. si in add. marg. & gl. si ibi.

Usufructuario deiectione a sua naturali possessione non videtur deiectionis proprietarius de ciuili, cum non perdat quia possessionem, nisi per deiectionem, vel per hoc, quod non admittatur in possessionem: sed in re mobili, quia priuatur vnas per hoc, quod alteri eorum supersurgit etiam ignorans perdit, §. si non admittit, in l. 3. §. usufructus, de vi, & vi armata.

Usufructuarius veniens solo aspectu possessionem acquirit, gl. locum, ibi.

Usufructuarius retinet possessionem, saltem naturalem, solo animo, licet non sit in conspectu, gl. possidebat, in l. 1. §. interdictum autem, de vi, & vi armata.

Usufructuarius nullam possessionem ciuilem ipsius rei habet, cum dominus habeat ciuilem, & ea penes duos in solidum esse non possit, gl. possidebat, in l. 3. §. vnde vi, cod.

Usufructuario deiectione competit interdictum vnde vi, gl. possidebat, in l. 1. §. interdictum autem, & l. 3. §. vnde vi, cod.

Usufructuario non datur interdictum vnde vi contra eum, qui ab initio prohibuit, ne ipse frueretur: sed debet usufructum vendicare, d. l. 3. §. usufructus.

Usufructuario, & etiam usufructuario datur interdictum vnde vi, si prohibeantur usufructui fructu fundi, d. l. r. §. idem Labeo.

Usufructuarius si postquam erat prohibitus usufructui, capite minutus, aut mortuus sit, eius haeres, & successoribus competit interdictum vnde vi, & contra haeres prohibentis actio in factum, non vt in futurum constitutur usufructus: sed vt praeteritum damnum rescatur, d. l. 3. §. si.

Usufructuarius licet naturaliter possideat: tamen ius usufructus quasi possidet ciuilitat, & naturaliter, gl. ab usufructu, in l. si plures, §. r. cod. & gl. quasi, in l. ait praetor, §. item ei, ex quibus caus. maior.

Usufructuarius, & usufructus, & sic quilibet eorum in solidum possidet naturaliter, §. dd. gl. si in l. si vt possidetis.

Usufructuarius, colonus, & inquilinus dicuntur esse in pradio, non tamen possident, l. certis, §. si, qui rogauit, de precario.

Usufructuarius non possidet ciuilitat sed bene naturaliter, gl. non possidet, ibi, & gl. possideatur, & ibi add. in l. r. §. quod ait, quorum legatorum.

Usufructuarius possidet naturaliter, & ciuilitat usufructus: sed ipse res, in qua habet usufructum, possidet tantum naturaliter ab eo, §. gl. quasi, & ibi add. marg. in l. ait praetor, §. r. ex quibus caus. maiores.

Usufructuarius si quis prohibuerit arare, serere, &c. volens eum priuare, & deicere de naturali possessione usufructus: non lens autem domino auferre possessionem suam ciuilem, usufructuario pro naturali datur interdictum vnde vi: sed pro ciuili dabitur domino vt possidetis, gloss. l. in l. vnde iudicis, de vi, & vi armata.

Usufructuario datur interdictum vnde vi, gl. non possidet, in §. usufructuarius. Insuper per quas person. nob. acqui.

Usufructuarius, & proprietarius possunt aestimare rem, quantum valet communiter tempore capiti usufructus, & aestimationem in scriptis redigere, vt inde possit apparere an, & quatenus usufructuarius rem priorem fecerit: vilius tamen est, vt stipulatione caueatur, vt si boni vtri arbitratu non vtrius, statim committatur stipulario, nec fit expectandum donec amittatur usufructus, l. r. §. res, & usufructuarius quemadmodum caueat.

Usufructuarius si seruum, in quo habebat usufructum, deteriore fecit, tenetur proprietario actione serui corrupti, l. si quis seruum, §. si in seruo, de seruo corrupto.

Usufructuarius habet vtilem actionem serui corrupti contra proprietarium, qui seruum, in quo tantum proprietatem habet, deteriore fecit, ibi.

Usufructuarius habet vtilem actionem serui corrupti contra recipientem, vel corruptum

- corruptentem fructum, in quo habet usufructum, ibid.
- Usufructuarius competit utilis actio Aquilia, gl. usufructuarius, ibid.
- Reliqua verbo, Causas, l. 6. 17. Dominus, 4. 5. Fructus, l. 1. Fructuarius, l. 1. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
- VSVRUCTUARIUS debet cauere de restitutione proprietate, & si non potest cauere in euitate, debet remitti ad municipium, vt ibi satisfaci, dedit, §. tutor, qui satisfaci, l. 1. usufructuarius, quemadmodum.
- Usufructuarius tenetur prestare cautionem, quam habet potest ei remittere, gl. in l. 1. de usufructu, & quemadmodum.
- Usufructuarius tenetur cauere se usufrui boni viri arbitratu, & cum usufructus ad eum pertinere desierit, estitutum, l. 1. usufructuarius, quemadmodum.
- Usufructuarius, cui per fidei commissum, vel per donationem causa mortis, vel ex alia quacunque causa relicta est usufructus, debet cauere, ibid.
- Usufructuarius debet cauere boni viri arbitratu se usufructum percepturum, hoc est causam usufructus deteriorationem non facturum, & cetera facturum, que in re sua faceret, ibid.
- Usufructuarius debet stipulatione cauere de duobus, primò, se boni viri arbitratu vltimum, secundò, de usufructu restituendo, quorum prior statim, & que non venit boni viri arbitratu, committitur, & sapienter potest illa committi, sed sequens de restituendo committitur finito usufructu, ibid.
- Usufructuarius finito usufructu tenetur restituere quicquid ex eo peruenit: ipsam tamen rem dare debet ei facere accipientis non potest, cum non sit sua, d. l. 1. §. 1.
- Usufructuarius, qui promittit de restituendo, si cum posset interpellare usufructuarius, non interpellauit, tenetur ad estimationem rei, ibid.
- Usufructuarius debet prestare cautionem cum idoneis fideiussoribus secundum boni viri arbitrium, gl. 1. in l. 4. C. de usufructu.
- Usufructuarius si non potest prestare cautionem cum fideiussoribus, sufficit, quòd præstet iuratoriam cautionem de vltimo fruendo boni viri arbitrio, si usufructuarius non sit persona suspecta, sed si sit, & illa sit, si sequenti debet res secundum certam formam, gl. 1. & ibi add. ibid.
- Usufructuarius debet prestare cautionem, quòd nullam lætionem ex usufructu perueniat alteri, & de restituendo finito usufructu, gl. 1. ibid.
- Usufructuarius non aliter facit fructus suos, nisi præstita cautione de vltimo, & fruendo arbitrio boni viri, gl. fideiussorem, in l. hac edita, §. his illud, C. de secundo nupt.
- Usufructuarius pater non tenetur satisfare de bene vltimo, & si uendo bonis aduentis filij, neque de reddendis rationibus, sed mater usufructuaria tenetur satisfare, l. §. 1. vbi autem, C. de bonis que liberis.
- Usufructuarius si facilitationem de recte vltimo prestare non potuerit, remanet res apud proprietarium, qui debet prestare vltimam usque ad tertiam centesimam, §. vnde iancimus, verbi, si autem, & verbi, si verò usus, & ibi add. marg. in auct. de nuptis, col. 4.
8. Usufructuarius etiam si maturis fructibus: nondum tamen perceptis decesserit, ad hæredem suum eos fructus non transmittit, l. in singulos, §. de annuis legatis.
- Usufructuarius cauenti debentur vfus pecunie fœneratæ per defectum quandocumque currentes vfus pecunie fœneratæ per hæredem, debeatur à tempore mortis, l. xxi, 24. de usufructu legato.
- Usufructuarius non facit fructus suos ante cautionem præstitam decursos, nisi sciente proprietario bona fide percipiat, credens se non teneri satisfare, gl. in cautionem, ibid.
- Usufructuarius omnium bonorum tenetur hæres post cautionem de reddendo, prestare etiam vfus pecunie, per defectum sub vfus mutuatæ, quas post cautionem decursas lucrificat, tanquam fructus pecunie, nec tenetur restituere hæredes decursas ante cautionem non lucrificat, & tanquam fortem tenetur restituere, l. xxi, 24. & ibi gl. præstatur, & gl. leg. eo.
- Usufructuarius omnium bonorum non tenetur hæres prestare vfus pecunie hæreditariæ, quam ipse sub vfus mutuatæ, cum eas lucratur post mortem tamen tenetur prestare etiam vfus, aut lucratur fructuarius, qui de illis restituendis non tenetur cauere, d. l. xxi, & ibi gl. d. mixta, & gl. aut quod.
- Usufructuarius, vt fructus suos faciat, non est necesse, quòd eos consumat: necesse tamen est, quòd eos cõdat, l. reprob. gl. in. in add. marg. in l. 1. apes, 26. de furtis.
- Usufructuarius non aliter efficitur fructum dominus, quam si ipse eos percipiat, vel alius nomine eius, §. is verò, & ibi gl. 1. Inst. de rerum diuisione.
- Usufructuarius fructibus maturis: nondum tamen perceptis decedens, eos non transmittit ad hæredes suos: sed domino proprietatis acquiruntur per rei vindicationem, vel conditione ex lege, d. §. is verò, & ibi gl. domino.
- Usufructuarius suos facit fructus in horreo repositos, & etiam non repositos, dum tamen sint excussi, & percepti actualiter: sed bonæ fidei possessor statim atque à solo separati sunt, facit suos, gl. perceptis, & ibi add. ibid.
- Usufructuarius facit fructus suos naturalis: sed bonæ fidei possessor non, ibid.
- Usufructuarius ante exhibitam cautionem de vltimo, & fruendo boni viri arbitrio, fructus perceptos non facit suos, quando ex usufructuarii contumacia non præstatur, alioquin si ex negligentia hæredis non petitis non fuit præstita, nihil prohibet cum suos facere, gl. off. poss. & ibi add. marg. in l. 1. homo, 35. de viucapio.
- Usufructuarius fructus perceptos post tempus adiectum usufructui tenetur prestare, l. si pater, §. C. de usufructu.
- Usufructuarius si mater relinquatur usque ad certum tempus, eo finito fructus postea perceptos, & percipiendos debet restituere proprietario, gl. §. ibid.
- Reliqua verbo, Fructuarius, l. 14. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
- VSVRUCTUARIUS conuenus actione noxali, si seruum non defenderit, denegatur ei usufructus perfectio, & dabitur actori, l. 3. & ibi gl. 1. si ex noxali causa.
- Usufructuarius non agit actione doli contra dominum proprietatis incendentem inolam, cuius usufructum habebat, cum alie actiones ei competant: solum actio Aquilia, & utilis in factum, arbitrio, §. si dominus, & ibi gl. quoniam, de dolo.

- Usufructuarius non debet conuenire pro declaratione seruitutis, sed bene, vt desistat à turbatione, si ipse prohibeat vt seruitute, & conuenit tunc utilis actione, l. §. si, & ibi gl. 1. & add. marg. de seruitutib.
- Usufructuarius ferui amittit ius usufructus: si noxaliter conuenus noluit defendere feruum, neque proprietarius conuenus voluit defendere, l. si noxale, 27. de noxali.
- Usufructuarius hæres potest pro agere tempore præterito: sed non pro futuro, gl. 1. in l. 1. fundi, 12. de conditione indeb.
- Usufructuarius potest vindicare usufructum, quando sibi relicta est in vltima voluntate, vel etiam inter viuos: sed cepit aliquando possidere, & postea defuit: secus si non fuisset iudicatus in possessionem: quia tunc debet agere ex stipulatu, vel ex contractu, ex quo constitutus est, gl. vindicare, in l. 3. §. usufrui, de vi, & vi armata.
- Usufructuarij plures si discordent inter se, quemadmodum vti debeant, possunt agere vtli communi diuidendo inter se, l. Lucio, de aqua quotidiana.
- Usufructuarius fundi potest agere lege Aquilia, & interdico, quo, vi, aut claua contra extraneam, vel proprietarium succidentis arbores illius fundi: ita tamen quòd electa via actione tollitur altera, denique, & ibi add. marg. quod vt, aut clam.
- Usufructuarius potest vindicare seruitutes per confessoriam: poterit etiam nouum opus fundicæ vicinæ, & etiam remittere nunciationem ei factam: sed proprietario auctoritate non poterit nuncian nouum opus, & idè remissio nunciationis ei facta est inutilis, l. 1. §. pen. de remissio.
- Usufructuarius, si ex opere facto à proprietario damnum patiat, habet contra eum confessoriam pro usufructu, ibid.
- Usufructuarius vendicans usufructum fundi, quem proprietarius voluntate eius vendidit, repellit exceptione doli mali, l. apud, §. quantum, de doli mali except.
- Usufructuarius habet actionem furti contra proprietarium furtipientem rem, in qua habebat usufructum, l. creditoris, 15. §. de furtis.
- Usufructuarius dominus non est quòd hoc, vt extinguatur furti actio, quam habebat ex re, cuius usufructum pollicentis est non enim extinguitur, & quòd quidam autem dicit dominus, l. si quis, 4. §. si, & ibi gl. eo.
- Usufructuarius, & proprietario competit actio furti contra eum, qui furtipuit seruum usufructuarius, & diuiditur inter eos furti actio: ita quòd usufructuarius agit de fructibus, vel quanti interfuit eius fructum factum non esse dupli, vel eum quadrupli, si furtum sit manifestum: sed proprietarius agit, quanti interfuit eius proprietatem non esse subactam, dupli, vel quadrupli, l. inter omnes, 47. §. si seruus, cod.
- Reliqua verbo, Fructuarius, l. 12. 13.*
- VSVRUCTUARIUS tenetur pro rata usufructus ad expensas necessarias factas pro fructibus conferendis, & colligendis, l. generali, 32. §. Lucius, de usufructu legato.
- Usufructuarius tenetur de suo semper facere modicas expensas, gl. quia reficienda, in l. damni, 18. §. ei, eius, de damno infecto.
- Usufructuarius si non faciat expensas, quæ ad eum pertinent repellitur ab usufructu, quasi non bene vltur, ibid.
- Usufructuarius tenetur facere magnas expensas in reficiendo domum, l. ino, sam, in quo habet usufructum: sed eas repetit à proprietario actione negotiorum gestor, l. ibid. & gl. in l. eum, ad quem, 7. C. de usufructu.
- Usufructuarius regulariter non tenetur ad magnas expensas: ad paruas autem tenetur arbitrio iudicis, d. gl. reficiendi, in add. marg.
- Usufructuarius nisi reficiat, potest à domino prohiberi vt frui, nisi velit usufructum relinquere, gl. 2. in l. eum, ad quem, 7. C. de usufructu.
- Usufructuarius tenetur reficere, siue sit parua, siue magna expensa: ita tamen quòd magnam repetat à proprietario: sed parua non, eum, ad quem, 7. C. de usufructu.
- Usufructuarius, quando ob perpetuam rei utilitatem impendit, non gratia fructuum, poterit illud repetere, licet non in totum, gl. §. ibid.
- Usufructuarius expensas magnas, quas fecit, repetit à proprietario actione negotiorum gestor, ibid.
- Usufructuarius cum pertineant omnes fructus rei, meritò tenetur reficere domum, vel aliam rem, in qua usufructum habet, l. usufructu, 7. de usufructu.
- Usufructuarius debet reficere tectum, vel tignum, aut coppum apponendo, nisi vultate aliqua corruisset magna pars adificij: secus si parua, quòd arbitrio iudicis relinquatur, l. hæctenus, 8. & ibi gl. 1. eo.
- Usufructuarius non tenetur reficere, quando magna pars domus corruit: sed non rota, & si corruit usufructus, ita, quòd si dominus refecerit, pati debet usufructum vt, nisi tota domo destructa de nouo refecerit: quia tunc iam corruerit usufructus destructa domo, d. l. hæctenus, & ibi gl. 2.
- Usufructuarius pertinet modica refectio: & modica expensa in refectioe dicitur duorum aërorum, vel iudicis arbitrio relinquatur, vltima quam si quis impendit, repetit à proprietario, d. l. hæctenus, & ibi gl. pertinet.
- Usufructuarius domum sua impensa tegere, & reficere debet, gl. arborem, in l. 1. in §. non solum, de arbor. cædend.
- Usufructuaria vxor defuncti non potest cogere hæredem reficere rem collapsam, & imminutam, in qua habebat usufructum, l. si extraneus, 13. & ibi gl. §. & add. marg. de usufructu.
- VSVRUCTUARIUS vel ipse frui ipsa re, vel locare, vel vendere, vel alij fruendum concedere potest: nam qui locat, vendit, vel donat, aut precario concedit dicitur retinere usufructum, l. arbitrio, §. si de usufructu.
- Usufructuarius seruitus tenetur, siue prediorum locare non potest: sed bene personarum, gl. vel locare, ibid.
- Usufructuarius potest vendere usufructum: sed perceptionem fructuum, non tamen ita, vt finiat in persona emptoris: nam sic vendi non potest, imò doli non proprietatis cedere, gl. pen. in l. uel locare, §. si de pericul. & commod.
- Usufructuarius inutiliter legit usufructum, nisi proprietatem eius nactus sit, l. quod in rerum, 24. §. 1. de legat. 1.
- Usufructuarius, vel illa, cui relicta sunt opera serui alienandi potestatem non habet, l. usufructu, 8. C. de usufructu.
- Usufructuarius si vendidit, vel locauit usufructum, morte et aduentis, vel

emertis non fuerit usufructus sed morte usufructuarij locantis, vel venditoris, gl. 1. in l. 6. domini, C. eod.

Usufructuarius etiam iure, necdum ignorante domino poterit alienare: quod fecit et in emphyteota, qui sine consensu domini non potest, gl. 1. in l. 1. C. de iure emphy.

Usufructuarius si legat res, in quibus habet usufructum, valet legatum, si potest proprietatem acquirere, gl. 1. in l. 1. vxor parvi, 20. C. de legatis.

Usufructuarius si legat res, in quibus habet usufructum, non valet legatum, quo ad usufructum: quia non potuit, nec quo ad proprietatem: quia non dixit ibidem.

Usufructuarius si legat res, in quibus habet usufructum, cum intelligatur legat secundu illud ius, quod habet, licet finitum morte, facit, quod legatum in effectu sit nullum, d. l. vxor, & ibi gl. fin.

Usufructuarius ancillæ, si vendiderit partem illius ancillæ putans illum partem pertinere ad se, non committit furum, & ita potest viciari, §. sed tamen, & ibi gl. furum. Inst. de viciario.

Usufructuarius mulier post mortem donatæ pauperibus iussa in vita exequi potest, ob idque donatæ non videtur: sed maturius exequi. l. sed vix, 32. §. quod in add. marg. de donat. inter vir.

Usufructuarius potest obligare ipsam ius usufructus: sed non ipsam rem, cum sit aliena, gl. 1. in l. 1. usufructus, 7. de usufruct.

Usufructuarius habet ius obligandi: quia quasi dominus est, aliis non possit, gl. obicitur, l. 1. in l. 1. §. 1. de pignori.

Usufructuarius non potest obligare proprietatem: potest tamen proprietarie consentire, gl. servabitur, in l. si fundus, 8. §. 1. eod.

Usufructuarius potest obligare suum usufructum, si tempore obligationis, & perceptionis fructuum sit dominus usufructus: nec si non sit dominus tempore obligationis, vel perceptionis, gl. vendi, in l. potior, §. pen. qui potiores.

Usufructuarius proprietatem pignorat non potest, l. inter, l. 6. C. de usufruct.

Usufructuarius potest obligare usufructum: non autem proprietatem, gl. pen. ibidem.

Usufructus in genere, num. 1. v. §. 12.

Quo ad usufructum legatum fundi, vel alterius rei, l. 1. v. §. 22.

Quo ad constitutionem, & durationem usufructus, 22. §. 3.

Quo ad cautionem, 24. §. 5.

Quo ad ius accrescendi, 26.

Quo ad usufructus functionem, extinctionem, amissionem, vel peremptionem, 27. v. §. 35.

V s v 2. 2. v. c. v. s. est ius alienis rebus vendi fruendi salua rerum substantia, in princ. Inst. de usufruct. l. 1. & ibi gl. 1. de usufructu, & quemad. gl. 1. in l. 1. C. de usufructu.

Usufructus est ius in corpore, quo sublato & ipsum usufructum tollit necesse est, 2. de usufructu, & quemad.

Usufructus appellacione quandoque continetur proprietates ex natura rei, l. 1. & ibi gl. 1. de usufructu, & ibi gl. 1. de usufructu, & quemad.

Usufructus dicitur quandoque dominium, l. fundus, & ibi add. marg. si usufructus peratur.

Usufructus appellacione venit omnis commoditas, gl. sed si, & ibi add. marg. in l. 1. si habitatio, §. 1. de usu & habitatione.

Usufructus licet consistat in iure, non in parte proprietatis, continet tamen emolumentum proprietatis, l. 1. in l. 1. §. 1. de usufructu, & ibi add. marg. in l. 1. de usufructu.

Usufructus duplex est, quidam formalis nuncupatæ proprietatis, & alius casualis cum proprietate coniunctus, gl. 1. in l. 1. de usufructu, & ibi add. marg. in l. 1. de usufructu.

Usufructus etiam tertia species reperitur, qui dicitur usufructus meri facti. ibidem.

Usufructus casualis dicitur, qui est in proprietate gl. renneri, in l. 3. de usufructu.

Usufructus formalis est ius videnti fructu, & proprietate separatam, cum apud vnum est proprietates, apud alium usufructus, l. 2. in princ. Inst. de usufructu.

Usufructus casualis est ius, quod dominus habet in fructibus percipiendis: & illud ius dicitur dominus habere cum causâ est, cum proprietate, & tunc non est servitus, d. gl. 2. in add.

Usufructus formalis est pars fructus: non usufructus casualis, qui non potest separari a proprietate, gl. partes, in l. 1. & per ius fundum, 13. §. illud, de acceptil.

Usufructus formalis per confessionem actionem peritur, casualis per negotiorum auctoritatem, gl. 1. in l. 1. de usufructu, & ibi add. marg. in l. 1. de usufructu.

Usufructus formalis ad heredem non transiit: bene ad emptorem, gl. 1. in l. 1. non vitur, 45. eod.

Usufructus formalis consolidatur etiam proprietati, quæ & consecratur de iure spe cialij, §. 1. extraneo, §. 3. eod.

Usufructus formalis in re propria nemini competit, l. cum in fundo, 79. in add. marg. de iure dotum.

Usufructus casualis sine proprietate esse non potest: unde videtur in proprietate, si petat usufructum causalem, oblat libi exceptio rei iudicata, gl. partes, in l. 1. egi tecum, de excep. rei iud.

Usufructus formalis dicitur quia forma quædam est a proprietate separata, vt cum apud vnum est proprietates, apud alium usufructus: casualis vero dicitur ius, quod habet dominus in fructibus percipiendis, quod dependet a causâ: id est proprietate, gl. 1. de usufructu, & ibi add. marg. in l. 1. de usufructu, §. 1. de iure matrimonij.

Usufructus factus in dorem marito in re propria mulieris, dicitur formalis apud viro: sed factus diuorij, quando restituitur mulieri, vel eius heredi, dicitur casualis, d. l. usufructus, & ibi gl. 1. de viro.

Usufructus in dorem datus in re propria mariti, dicitur casualis apud maritum: sed factus diuorij, quando restituitur mulieri usufructum, incipit de nouo esse usufructus formalis apud mulierem: sicut erat antequam daret in dorem, ibidem.

Usufructus, vel ius vendi, fructuque separatam non habet proprietarius: quia si ius fundus ferre non potest ei, vt frui, si usufructus petatur.

Usufructus reuera idem est ante separationem a proprietate, & postea: sed differt in hoc, quod quando est separatam, habet formam substantientem de per se: sed ante separationem non erat ita, nisi casualis, gloss. l. 1. in add. in §. 1.

Inst. de usufructu.

Usufructus dicitur proprie, & improprie: improprie dicitur in his, quæ vfu contumantur, vt in seruitutibus, & in omni re corporali, licet bonorum appellatio etiam incorporalia continet, gl. 1. in l. 1. omnium, §. 3. de usufructu.

Usufructus proprie dicitur, quoad ea, quæ vfu non contumantur: improprie vero quoad ea, quæ vfu contumantur, gl. 1. in l. 1. C. de usufructu.

Usufructus, verbum sumitur quandoque pro quasi usufructu, sed & si possessori, §. item si iurauero, de iur. iuran.

Usufructus verè non dicitur in his, quæ vfu consumuntur: dicitur quasi usufructus, gl. 1. in rub. & gl. 1. in l. 1. de usufructu eorum rerum.

Usufructus proprie non dicitur in pecuniâ: dicitur quasi usufructus, l. 2. in princ. & in §. 1. eod.

Usufructus non est pars fundi, si consideramus fundum simpliciter, & nudo corpore: sed si consideremus cum suo pleno iure domini, vt cum dicimus fundus meus, fundus tuus: tunc larga significatione usufructus dicitur pars fundi: sed rectius potest dici ipsius domini pars, quæ dicitur legalis, l. qui usufructum, §. 8. & ibi add. marg. de verb. oblig.

Usufructus est pars domini, & non est pars domini: vt utrumque est verum, secundum dialecticos: est pars domini legalis: est integralis: quia simul iuncta proprietates, & dominium faciunt dominium plenum, id non est pars domini, prædicta, siue subiectiva, vt posita specie ponatur genus, vt homo, ergo animalium non sequitur est fructus, ergo dominium plenum, l. recte dicimus, §. 5. & ibi gl. seruutis, de verb. oblig.

Usufructus est pars domini, & tunc dominium illud non consideratur pro eo, quod est in proprietate, gl. 1. in l. 4. C. de probacio, l. 1. in l. 3. si seruutis vendi, l. 1. in l. 1. ab emptor, 49. de iust. & iur.

Usufructus in multis casibus est pars domini: id est species domini est: quia dominium plenum est genus habens in se eandem proprietatem, & usufructum: & sic usufructus est pars domini, l. 4. & ibi gl. 1. & add. marg. de usufructu, & quemad.

Usufructus est pars rei, gl. usufructum, in l. 1. vnus, §. p. de pact.

Usufructus quamvis non nomen quædam censetur pars domini: tamen quoad rem legatam in testamento non censetur pars rei, vt ex hoc legatarius, qui emittit proprietatem rei legatæ deducto usufructu, qui usufructus ad eum peruenit morte usufructuarij, vel eius capitis diminutione, debeat solam partem petere, imò potest totam petere: sed iudici officio tanto minus conuenitur, quanto pluri est usufructus, §. cum fundus, & ibi add. marg. Inst. de legatis.

Usufructus vicem domini obtinet, gloss. obicitur, in l. si fundum, 83. §. fundus de legat. 1.

Usufructus ad instar domini est, gl. portionis, in l. cum filius, 78. §. dominus, de leg. 2.

Usufructus similitudinem habet cum dominio in multis, vt quia venit in venditione bonorum, item quia usufructuarius de damno incerto cauere, vt domino, & in aliis casibus, gl. 1. in l. 4. de usufructu, & quemad.

Usufructus in multis differt a dominio: primo, quia non est caput rei: secundum, non impeditur viciatio proprietatis, licet eam alienum usufructum, ibi.

Usufructus non habetur instar dominij: quia si fructus potius petatur, & ad delictum sit sequuta, & pars accrescens vendicatur, non obstat exceptio rei iudicata: secus in proprietate, ibi.

Usufructus differt a dominio: quia si ille, cui debetur seruitus, emit fundum seruientem, extinguitur seruitus: necus si emit usufructum, ibi.

Usufructus non potest esse sine persona vera, vel ficta: tamen, & permanente, & constante ex vi iuris, putat collegio, vel populo, l. 2. in add. in prin. Inst. de stipul. seruorum.

Usufructus non dicitur vinum, & fructus prædiorum, cum hæc sint corporalia: sic vitulus vacæ usufructus non est: quia corporalis est: sed usufructus est incorporalis, l. vacæ, 42. & ibi gl. 2. & add. marg. de iust. & iur.

Usufructus ius non est amolatorum de persona ad personam, gl. mittendum, in add. marg. in l. hoc amplius, §. pen. de damno infecto.

Usufructus, qui ius est personæ: a. debetum ipi personæ, continetur esse potest, licet hominis factum sit fiduciarium & præscripti potest, si res corporalis, vel longi temporis cuius, repoi glo. non potest, in add. marg. in l. pe. §. non mutat de viciatio.

Usufructus, vel vfu proprie non dicitur possidere: nec tenei, l. 1. §. quod ait, §. quorum legatorum.

Usufructus potest dici quod sit seruitus realis: quia debetur à re: proprie tamen dicitur personalis, gloss. seruutis, & ibi add. in §. si cui fundus, Inst. de legatis.

Usufructus sine persona, cui debeatur, esse non potest, l. usufructus, 26. de stipul. seruorum.

Usufructus capax non est persona ficta, vt hæreditas representata, ibi.

Usufructus si quis habeat in fundo, & alius vsum, vtique possidet: sed non in solidum, vel non eodem iure: sed quilibet pro parte, gloss. fin. in l. 1. C. vti possideris.

Usufructum rei donatæ, aut venditæ retinens, videtur rei dominium in possessionem tradere: statim enim, quod voluit esse usufructuarius, voluit alium possidere ciuilem, & sic possessionem fecit cum suo munitione, l. qui quis, 28. & ibi gl. 1. C. de donatio.

Usufructus datur, si fructuarius inducitur in possessionem, & proprietarius patitur cum rei, legat. in §. 1. Inst. de usufructu.

Usufructus est ius est seruitus corpori inherens, quo corpore perempto, & ipsum ius, vel seruitus tolli necesse est, in princ. Inst. eod.

Usufructus personalis est: quia extinguitur cum persona, gl. 1. ibi.

Usufructum dare intelligitur ille, qui induxit in fundo legatarium, eumque patitur vti, l. 3. & ibi gl. 2. de usufructu, & quemad.

Usufructus etiam pro parte dimitti potest per legem Falcid. l. usufructus, §. eodem.

Usufructus ex communi prædio si debeatur, vno ex factis defendente, pro parte tantum defendentis fiet restitutio: quod fecit et in aliis seruitutibus: quia in solidum fieret restitutio, d. l. usufructus & ibi gl. 1.

6 Vñfructu deducto potest proprietatē legari, l. vñfructus, 6. eod.
 Vñfructu legato omnis fructus rei ad fructuarium pertinet, siue vñfructus soli, siue rei mobilis legatur, l. vñfructu, 7. eod.
 Vñfructus rerum, an estimationis relinquatur, multum interest, l. si alij vñfructus, 49. eodem.
 Vñfructus insulæ si alij legatur sit, fructuarium retinet vñfructum totius insulæ, licet pro parte ceciderit insula, & pro parte non ceciderit, l. si cui, 60. eodem.
 Vñfructus perpetuo relinqui non potest, l. an vñfructus, 63. eod.
 Vñfructus vnus est, & simul incipit deberi, purè, & simpliciter relictus, licet fructuarium singulis annis, vel pluribus fruatur, l. 1. quando dies vñfructus.
 Vñfructus repetitio habet locum in vita legatarii, non post eius mortem, nisi sit legatus eius heredibus, & tunc habebunt non eundem vñfructum: sed diuersum, l. repeti, & ibi gl. 2. quib. mod. vñfruct.
 Vñfructus, an fructus legatur, nihil interest: nam fructui & vñfructui inest, & vñfructus decet, per se autem, l. 1. §. 1. de vñfructu, & ibi.
 in Vñfructu hominis operæ sunt, & ob operas mercedis, l. in hominis, de operis seruorum.
 Vñfructus non dicitur in homine: sed commoditas, vel opus hominis serui, gl. 1. ibid.
 Vñfructum habere dicitur quis per tuitionem prætoris in superficie, in emphyteutico, & quando vñfructus per fideicommissum relinquatur, & quando legata valeat iure prætorio, gl. prætoris, in l. si vñfructus, 9. de vñfructu, & quemad.
 propter Vñfructum tertij non potest quis se tueri, gl. cum re, in l. indebiti, §. si de conditione iudic.
 Vñfructus consolidatus proprietati quasitæ causa onerosa, non dicitur consolidari ex eadem causa onerosa, quando pro vñfructu nihil fuit solutum: sed fuit finitus in persona vñfructuarij, l. si fundum, §. 1. fundus, de legat. 1.
 7 Vñfructus subrogatus in locum annui legatarij, debet lequi naturam ipsius, l. generalis, 32. §. pen. de vñfructu legatarij.
 Vñfructus æstimatio fit ex qualitate rerum, & personarum varia, vt Falcidia ex eo detrahatur, gl. si queratur, in l. 1. ad legem Falcid.
 Vñfructus dicitur factum, & qui stipulatur vñfructum, stipulatur factum, gl. & harum, in l. 2. §. & harum, de verb. oblig.
 Vñfructum stipulans, si vñfructu accepto tulerit, quasi ex vñfructu debito non valet acceptilatio: sed si vñfructu accepto tulerit, quasi ex vñfructu, cum possit vñfructus sine fructu constitui: quia tunc valet acceptilatio, l. & per iusturandum, §. si quis vñfructum, de acceptil.
 Vñfructus etiam rei mobilis comparatur rei immobili, gl. pen. in l. corruptionem, §. C. de vñfructu.
 Vñfructus filio relictus in dabo præsumitur, quod contemplatione filij sit relictus, gl. l. in l. 1. §. C. eod.
 Vñfructus in dote, siue in donatione ante nuptias lege permissus non potest à testatore denegari, aut hoc locum, C. si secundo nuptis mulier.
 Vñfructus aliorum lucrorum, quam dotis, vel donationis ante nuptias, potest à testatore derogari, gl. 1. ibid.
 Vñfructum accipiens ab Ecclesiæ debet incontinenti reddere Ecclesiæ proprietatem rei loco compensationis, §. hoc igitur, & ibi gl. cum proprietate, in auct. de non alienand. coll. 1.
 Vñfructus tam in vñfructu voluntate legari potest, quam transferri per omnem contractum, & verborum obligationem inter viuos, §. 1. finit. de vñfructu.
 Vñfructus seruo hæreditario promitti non potest, vt hæreditate queratur: quia persona facta, vt est hæreditas, non est capax illius iuris, gl. 2. & ibi add. in prin. Inst. de stipulat. seruorum.
 Vñfructus numismatum aureorum, vel argenteorum veterum, quibus pro gemmis rei solent legari potest, l. numismatum, §. 5. de vñfructu.
 Vñfructus in numismatibus potest esse, & fructus erit in hoc, quod pro gemmis tanquam monilia portentur ad pectus, gl. 1. ibid.
 Vñfructum si dominus nudæ proprietatis legauerit, valet legatum: & si forè in vita testatoris, vel ante aditam hæreditatem, vel post, fructus accesserit, ad legatarium pertinet, l. antepen. de vñfructu.
 8 Vñfructus si in re aliena relinquatur, & dominus rei fecit dolose, quominus vñfructuarium habeat, vñfructuario datur actio de dolo, gl. quoniam, in l. arbitrio, §. si dominus, de dolo malo.
 Vñfructus si relinquatur in re testatoris, vel hæredis, in qua fuit damnum datum ab extraneo ante aditam hæreditatem, actio legis Aquiliæ datur hæredi, quam tenetur cedere fructuario, ibid.
 Vñfructum retinemus, si agrum aremus, licet tam sterilis sit, vt nullus fructus nascatur, l. arbitrio, §. 1. §. de illo, de vñfructu.
 Vñfructum retinemus præteritis iuribus, quorum vñfructus nobis relictus est, licet non vtamur, veluti agros ante serui, vel infante, cuius opus nullæ sunt, vel homine defectu seculatus, dicimus retinere eorum vñfructum, ibid.
 Vñfructus totius retinetur per partem rei, cuius vñfructus relictus est: secus auctum, quando tota res prius destructa est, & in artem redacta, gl. 1. in l. si cui, 60. eod.
 de Vñfructu conuentus si iudicium acceperit, & postea defuerit possidere sine dolo malo, absoluitur, nisi se sit obtulit, l. finit. l. vñfructus petatur.
 Vñfructum habens potest agendo confessoria prohibere proprietarium æstimationem in loco vñfructus, & adiectis, & si adiectis, agitur actione de dolo contra eum: quia vñfructus excluditur est, l. si eo loco, si seruitus vendicetur.
 Vñfructus rei si sit relictus ita, quod hæres teneatur rescindere eandem rem, si hæres non rescidit, & ob id fructuarium rei non potuit, fructuarium, vel eius heres eo nomine habebit actionem, quanti fructuarij interfuerit, non cessante hæredem, l. quod si hæres, 14. de vñfructu, & quemad.
 Vñfructus constituitur, & traditus si fuerit fructuario, & ipse ceciderit ab eo, ipse potest petere confessoria ab omni possidente, siue sit dominus, siue non, l. cuiuscumque, 67. §. 1. & ibi gl. redditur, eod.

ab Vñfructu si ceciderit fructuarium, & non dominus possideat: si dominus verus agit rei vindicatione, fructuarium verò agit confessoria contra eundem possessorum, fructuario sine contradictione restituitur vñfructus cautione præstita à se, si possessor, & qui agit rei vindicatione, constituantur vñfructum debitori verò distineantur, differtur restitutio vñfructus: cauetur tamen fructuario de restitutione fructuum ex causa generali, ibid.
 Vir fructus rei debet per confessoriam, gl. 1. in rub. si vñfructus petatur.
 Vñfructum causalem fundi vindicare non potest ille, qui habet fundum, l. si 9 cum testamento, §. si fundum, de except. rei iudi.
 Vñfructus causalis petitur negatoria actione: sed formalis confessoria, gl. ex petari, ibidem.
 Vñfructus est res incerta quæ potest per conditionem triticaria: sed non certi conditione, cum ad incertam non detur, gl. vñfructum, in l. 1. de conditione triticaria.
 Vñfructus relictus ciuitati durat centum annis tantum, ne proprietat inuitis futura sit, semper abscedente vñfructu, cum vñfructus numquam moriatur, l. an vñfructus, 63. de vñfructu, & quemad.
 in Vñfructu pecuniarum quod dicitur, idem dictum est in vñfructu aliarum rerum, quæ vñfructu constituntur, l. si tibi vini, de vñfructu eorum rerum.
 Vñfructus relictus alicui donec in futuro quis remanent, an si adhuc in futuro constitutus defecerit, constituitur relictus, vtque ad vitam legatarij, l. ambiguitates, 12. C. de vñfructu.
 Vñfructus relictus vtque ad tempus conditionis incerte, qua non eueniente, vel ad impossibilitatem eueniendi deducta, vñfructus intelligitur relictus vtque ad vitam legatarij ibid.
 Vñfructus & statim, & ex die, & ad diem potest dari: quod non est in aliis seruicibus, l. 4. & ibi gl. si de vñfructu, & quemad.
 Vñfructus l. 1. 10. cum moriatur, moriatur, l. 1. §. 1. §. 1. T. 10. §. 6. eod.
 Vñfructus eo, in non potest in id tempus, quo a perona sua, defecere incipit, ibid.
 Vñfructus infantis legatus si etiam si interim nullus sit vñfructus, cum tamen infans erarem exesset, esse incipit, l. si infans, 62. eod.
 Vñfructus infantis tantummodo si legatus sit, post infanciam statim finitur, & sic proinde inuitis est talis vñfructus, gl. 2. ibid.
 Vñfructus frumenti, olei, vel vini si legatus sit, proprietat ad legatarium debet transferri, præstita ab eo cautione de restituendis illis eadem qualitatibus, vel de restituendo eorum estimationem, quando cumque legatarius ipse mortuus, vel capite minus, l. si in vñfructu, de vñfructu eorum rerum.
 Vñfructus, cum moriatur, nulliter mibi stipulatur, vel promittitur, aut legatur: quia vñfructus constituitur morte solent intercedi, l. 5. de vñfructu legatarij, gl. 1. in l. hæreditas, C. de pactis conuentis.
 Vñfructus etiam ab initio pro parte indiuisa, vel diuisa constitui, & legitimo tempore, videlicet 10. vel 20. annis similiter amitti potest, l. vñfructus, §. de vñfructu, & quemad.
 Vñfructum habens si scilicet tantum vtatur, hoc est vñfructum tantum consecutus, nihilominus & vñfructui videtur: sed si ignorans tantum vtatur: quia tunc amittit vñfructum, l. si qui vñfructum, 20. quibus mod. vñfructu amittit.
 Vñfructus scyphorum si legatus sit, si postea scyphi in massam sint redacti, & resecti, non dabitur vñfructus: quia licet purissima qualitas scyphorum sit resecti, non tamen fuit illi, quorum vñfructus legatus fuit, l. qui vñfructum, §. de vñfructu.
 Vñfructus massæ si relictus sit deinde scyphi ex ea facti in massam redacti fuerint, debetur vñfructus, gl. legatus ibid.
 Vñfructus venditio quandoque ex necessitate potest fieri, gloss. pe. in l. item quoniam, cum communi diuidendo.
 Vñfructus potest pigriori obligari siue à proprietario, siue ab vñfructuario, l. si si, qui, 1. §. si de pigriori.
 Vñfructus si pigrior obligatus sit ab vñfructuario, proprietarius si velit agere contra creditorem potest creditorem se defendere tali exceptione: quia si emptorem vñfructus tueretur pretor in re empti, cur non & creditorem tueretur, ibid.
 Vñfructum venditum esse vnus, si dixit venditor in venditione, cum esset alterius, ex tali prædicatione nihil releuatur, nisi vendidisset excepto vñfructu, personam, cui debetur, nominando, l. minor, 39. §. si & ibi gloss. Scium, de cuius dolo.
 Vñfructus rei venditis si pertinet ad alium, tenetur venditor emptori, quatenus interest eius tempore, quo agit, vñfructum non fuisse alterius tempore venditionis, l. fundum, 46. eod.
 Vñfructu prædiorum, & mancipiorum relictis alicuius, tam alienatio, quam manumissio interdicitur est, l. vñfructu, 9. C. de vñfructu.
 Vñfructus si rei relinquatur, vt ad hæredem transeat, intelligitur, quod tantum ad primum hæredem transeat, & non ad viteriores, gloss. 1. in l. nulla, 71. pro socio.
 Vñfructus à fructuario cedi non potest, nisi domino proprietatis: & si cedatur, redit ad dominum proprietatis ex natura vñfructus, l. si vñfructus, 67. de iure dotum.
 Vñfructum fundi si proprietarius extraneus in dorem dedit marito pro muliere, & non fuit sibi stipulatus, sequitur nuptias, ac post diuortio facto, vt repudatur vi mulieri, maritus debet locare vñfructum, vel vendere mulieri, saltem vno numero, vt se ipsum quidem ius remaneat penes maritum: perceptio tamen fundi ad mulierem pertinet, ibid.
 Vñfructum cedere non potest quis alicui non habenti proprietatem: potest tamen donare, vel concedere licet perceptionem fructuum, gloss. 2. ibidem.
 Vñfructus proprietario cedi potest: sed non ei, qui non est proprietarius, l. cum in fundo, 81. §. diuortio, in add. marg. eod.
 Vñfructus in dorem datus in re propria mulieris, facto diuortio, sibi, & hæredibus eius restituitur: in re vero mariti, sibi dumtaxat restituitur, & non hæredibus aliena vero commoditas percipiendi fructus sibi, & hæredi restituitur, l. vñfructu, §. 8. soluto maturo.

V usufructus, & alia obligationes inseparabiles a persona non possunt verè novari, neque cedi, l. 4. de novatio.

V usufructus hoc est ius vendi non potest cedi extraneo, imò tunc ad proprietatem redit et ipsam fructum percipiendi fructuarius rectè potest cedere extraneo, §. item finitur, & ibi gl. eodem. Iust. de usufruct.

V usufructus acquiritur nobis non solum per nosmetipsos, sed etiam per eas quocumque personas, quas iuri nostro subiectas habemus, l. 6. de usufruct.

V usufructus facilius queritur, quam proprietates, gloss. quotidie, de usufructu accrescend.

V usufructum si quis acquisit in prædio dominante, & in prædio serviente, non interruptitur servitus prædialis, si quis ades, 2. de servit. urban.

V usufructus non potest acquiri hereditari per servum hæreditarium, l. hæreditas, c. 1. §. si ibi gl. opera, de acquir. rerum dominio.

V usufructum vnius fundi possunt duo ab initio pro parte stipulari: cum usufructus divisionem recipiat, gloss. cum usufructum, in l. si id, quod, de duob. reis.

V usufructus filiofam. vel seruo alieno relictus, acquiritur patri, & domino, & licet filius, vel servus moriantur, vel statim moriantur, residet nihilominus penes patrem, vel dominum, l. si. C. de usufruct.

V usufructus filiofam. relictus si per acquiritur patri, mortuo patre, vel dimidiatur, vel maximam capitis diminutionem patitur, usufructus redit ad filium, à quo habuit originem, & ad quem testator presumitur habuisse contemplationem, ibidem.

V usufructus seruo relictus tantum contemplatione domini, mortuo seruo usufructus non finitur: remaneat penes dominum, gl. 3. ibid.

V usufructus hodie viro per uxorem, vel contra uxori per virum relictus, aut dosatus per donationem causa mortis, non amittitur, licet donatarius ad secundas nuptias transierit, nisi doli, vel relictus hoc expresse fecerit, §. si vero solum, in authent. de nuptiis, coll. 4.

V usufructus est diuiduus ab initio, quod secus est in aliis servitutibus, l. usufructus, & ibi gl. 1. de usufructu.

V usufructus obligatio, reo promittenti defuncto, diuiditur inter partes hæreditarias, quod secus est in aliis servitutibus: quia in solidum remaneant omnes obligati, d. l. usufructus, & ibi gl. in parces.

V usufructus areæ legatus, non potest in area domus edificari à domino, neque à fructuario, nisi quoad fructus sit necessarius, l. usufructus, 7. & ibi gl. pen. eod.

V usufructus dicitur servitus personalis, & diuiduus, & ex tempore, & ad tempus constitui potest: servitus realis vna est, & indiuidua, licet alteris annis constitui queat, gl. in authent. in l. 1. §. fin. quibus modis usufructus amittitur.

V usufructus est diuiduus alia servitutibus realibus, & personales sunt indiuiduas, l. 1. §. si usufructus, & ibi gl. indiuiduus, & gl. neque vbi, vel legem hanc, glo. communio, in l. 6. cum diuor. 32. de stipul. l. 1. §. si quis.

V usufructus recipit divisionem, glo. in iure, in l. si quis cum totum, de except. rei iud.

V usufructus si per legatum mihi, & tibi à Sempronio, & Marcio hereditibus ego in parte Sempronij mediam, quæ est quarta totius hereditatis, & aliam mediam in parte Marcij habebam, & sic habebam dimidiam totius usufructus: & idem debet facere iur. ad consequendum usufructum, & hoc saluo iure Falcidie hereditibus, l. si mihi, 56. & ibi gl. 1. de usufructu.

V usufructus fundi communis legatus ab uno proprietario non præiudicat fructuario diuisio fundi facta inter hæredem, & alium proprietarium, l. is, qui fundum, 31. de vitiis. c. 1. et.

V usufructus bonorum nisi iam non acquiritur patri, quando illi acquisita sunt bona parentum, eod. quod ipsi sine causa conuenerunt, vel diuor. dissoluerunt matrimonium, & ob id nullum in monasterium, §. quia verò alij, & ibi gl. usufructum, in authent. vt nulli iudicem, coll. 9.

V usufructus diuiduus est ratione iuris: quæ hoc ius à singulis pro parte peritur, & quia pro parte diuisa, & indiuisa constituitur, nec inficitur quid egeam vel non egeam: quia totum habet omnes alia servitutes, ratione rei, in qua constituitur, sunt indiuidue, gl. in l. vlt. pars, 19. de vitiis, & habitatione.

Reliqua verbo, Fructuarius, §. 4. 12. 13. Habitatione, Pater, 12. 13.

14. Seruitus, §. 9. 27. Legatum, 27.

V usufructus si per legatum, quidquid in fundo nascitur, & quidquid inde percipi potest, ipsius fructus est, ita, vt boni viri arbitratu fruatur, l. item si fundi, 10. de usufructu.

V usufructus fundi relicto si lapides in eo fundo sint, eorum usufructus ad fructuarium pertinet, ibid.

V usufructus fundi relicto si in eo fundo sint lapidicines, vel cretae fodine, vel areæ fructuarius quasi bonus paterfamilias omnibus debet vti, & frui, ibid.

V usufructus fundi relicto si postea ibi sint inuenta metalla, etiam illa ad fructuarium pertinent, si totius agri usufructus relictus est, ibid.

V usufructus fundi si fuerit relictus, & si alius ager illi proximus, vnde in fundo, cuius usufructus legatus est, folebat paterfamilias, palo, vel salice, aut arundine vti, fructuarius potest vti, & frui illo agro ita tamen, vt ne eo vendat, nisi forte salicem eius, vel syluam palmarum, aut arundineti usufructus legatus sit: & tunc vendere potest, d. l. item si fundi, ad finem.

V usufructus fundi, vel domus relicto continetur etiam instrumentum fundi, vel domus, nisi contraria voluntas concedentis appareat, l. sed si quis, 19. ad finem eodem.

V usufructus fundi relicto non potest proprietarius seruicium ei imponere, nec amittere per pactum, sed bene vendendo ipse, vel fructuarius: acquirere tamen initio fructuario potest, d. l. sed si quis, §. si.

V usufructus fundi relicto, quo proprietarius solus quandoque potest eum fundum locum religiosum facere inferendo testatorem eod., cum non esset, vbi tam oportune legelatur, locum, 1. eod.

V usufructus agri legatus, in locum arborum demortuarum alia substituenda sunt, & priores ad fructuarium pertinent: secus tamen esset in arboribus vi pemptatis cuiuslibet, agri usufructus, 22. & ibi gl. 1. eod.

V usufructus fundi detracto, pro fe, & hæreditibus suis si quis fundum promiserit, promissoris hæres tenetur tractum ad nudam proprietatem: si vero pro-

misisset usufructu detracto pro se tantum, tunc tenetur hæres ad plenam proprietatem, nisi contra probetur, l. qui usufructum, 43. §. 1. & ibi gl. promissori, eod.

V usufructus prædiorum potest relinqui, licet sint talia prædia, & magis impendamus in ea, quam de illis acquiramus, dummodo aliquando inde percipi possit, l. statuta, 43. & ibi gl. si eod.

V usufructus fundi si quis mihi legauit, & tibi vsum eiusdem fundi, ego fructuarius percipiam totum usufructum detracto vsum, nec minus ego fruendi causa & vsum habeo, l. si alij vsum, 49. eod.

V usufructus fundi dicitur ius fundi, l. si a reo, 71. §. si reo, de fideiuss.

V usufructum vnius domus si quis legauit alicui, potest hæres defuncti altius tollere aliam domum, cuius usufructum non legauit, etiam si auferat lumen fructuario, dummodo parum luminis ei dimittat, l. si is qui binas, 37. de usufructu.

V usufructus fundi vni, & proprietates alteri si legatur: & viuo testatore decedat legatarius, cui usufructus relictus est, proprietarius habet plenam proprietatem, & hæres nihil habet ex illo fundo, l. si Titio, 40. eod.

V usufructus adium specialiter legatus, peti non potest, si ades incensæ fuerint: usufructus autem bonorum legato etiam incensæ adibus areæ usufructus peti potest, l. quoties, 41. §. si eod.

V usufructus domus si legatus sit, si postea domus ceciderit, & facta sit area, non debetur usufructus, l. qui usufructum, 43. eod.

V usufructus domus habitandi causa si legatus sit, sola habitatio censetur legata, l. si habitatio, §. 1. de vitiis, & habita.

V usufructus domus si sit relictus, vel promissus sub conditione, & a pendente proprietarius domum destruxerit, & ceterum, etiam ex eadem materia, non tenetur usufructuario ad ipsam rem, sed tantum ad interesse, quasi dolo defuisset possidere: secus si non destruxit, vique ad arcam, qua tunc tenetur præcisè ad ipsam rem, scilicet usufructum, iuxta stipulam, 82. §. sacrum, & ibi gl. de restituenda, de verbor. oblig.

V usufructus areæ si legatus sit, deinde legans ibi domum edificauit, quæ postea ceciderit, usufructus areæ debetur fructuario, l. qui usufructum, 43. de usufructu.

V usufructus restituitur fructuario, cui areæ usufructus relictus est, si quis in ea intra tempus, quo usufructus perierit, edificauit, l. in area, 78. eod.

V usufructus areæ iure ciuili amittitur in ea edificando ab aliquo: iure tamen prætorio restituitur ipso iure, & ideo non vititur amittitur, gl. si ibid.

V usufructus seruus, & non proprietates, videtur legatus, quando testator ita dixit, seruum meum Titie seruire volo, l. vlt. 1. 24. §. si de usufructu legato.

V usufructum serui licet non permittit dectio serui iure facta à proprietario pro noxa: fructuario tamen denegatur perfectio usufructus, si ei, qui noxae acceptis, litis æstimationem non offerat fructuarius, locum, ad finem de usufructu.

V usufructus serui si fuerit legatus, quidquid ex opera sua acquirat, vel ex re fructuarij ad fructuarium pertinet, siue stipuletur ei, siue possessio serui tradita sit, l. si serui, 75. eod.

V usufructus serui si legatus est, cuius testator vili, & quasi nullo ministerio utebatur, si fructuarius arte, vel disciplina non instructus, arte, vel sine pericia rectè utatur, l. si pendentes, 34. eod.

V usufructus serui si legatus sit mihi, & is liber esse iussus sit, cum usufructus finit finitus, hæres si sit condemnatus in æstimationem usufructus, eod. quod noluit seruum mihi dare, seruus nondum est liber: sed tunc erit liber, cum usufructus fuerit finitus interuentu mortis meæ, vel capitis diminutionis, l. si usufructus, 42. §. si eod.

V usufructus serui legatus si post mortem heredis decessit, antequam traderetur, legatarius poterit petere æstimationem usufructus vique in diem mortis serui, & si decessit etiam legatarius, eius hæres poterit æstimationem usufructus vique in diem mortis legatarij, l. qui usufructum, 43. §. si eod.

V usufructum in decem annos si stipuletur, vel operas Stichij: & per se stetit, quominus daret, tenetis mihi ad æstimationem præteriti temporis, nec liberatis, si patiaris nre vii per aliud decemium, l. quæritur, 44. & ibi gloss. 1. eodem.

V usufructum habens in seruo, per quem sibi quæsitus est usufructus in fundo, si alienauerit eundem usufructum serui, dicitur retinere usufructum fundi, l. repeti, §. quib. mod. usufruct.

V usufructus omnium rerum, quæ in cuiusque patrimonio sunt, potest legari, l. 1. de usufructu eorum rerum.

V usufructus omnium rerum, quæ vtu consumuntur, vel tolluntur, legari potest, ibidem.

V usufructus iure legati relictus differt ab alio legato, quia usufructus adita hereditate cedit legatario verò à morte testatoris, gl. in l. 3. de usufructu.

V usufructus solitudo est adium si sit legatus, quicumque redditus rei, vel quæcumque obventiones ex edificiis, ex arvis, & ceteris, quæ adium sunt, ad fructuarium pertinent, l. usufructus, 7. eod.

V usufructum cum testator relinquit, videtur commodum, & emolumentum rei velle ad fructuarium pertinere, quod aliter fieri non potest, nisi instrumentum habeat fructum: sed si legatur proprietates, non attenditur aliud, nisi quod dominium transeat ad legatarium, gloss. contineri, in l. sed si quis, eodem.

V usufructus omnium bonorum legari potest, nisi excedat dodrantis æstimationem, quæ debet remanere hæredi extraneo, l. omnium, 36. eod.

V usufructum bonorum suorum, qui legat, non solum eorum, quæ in specie sunt, sed & omnis substantiæ usufructum videtur legare, l. quoties, 41. §. fin. eodem.

V usufructus statuarum, & imaginum rectè potest relinqui, l. statuta, 48. eod.

V usufructum omnium rerum si alicui legauerit quis, & eidem fundi plenam proprietatem etiam legauerit, legatarius deducto fundo sibi legato, ex reliquis bonis usufructum percipere poterit, l. si alij vsum, 49. eod.

V usufructum æstimationis omnium rerum si quis mihi legauerit, tum & fundi proprietatem etiam legauerit mihi, ego habeo usufructum æstimationis etiam fundi legari, & sic habeo plenam proprietatem, & etiam usufructum æstima-

tis diminutione, magis inficitur persona fideicommissarii, quam legatarii, l. si quis vsumfructum, 29. eod.

Vsumfructus fundi legato finitur, finitur etiam omnis illi legato impositum, nisi aliud appareat de voluntate testatoris, l. Stichus, §. Titia de aliment. & cibariis.

Vsumfructus, quem habet is, qui monachatur, finitur, sicut et finitur non facta translatione in monasterium, gl. 1. in l. pe. de assign. libert.

Vsumfructus parti legatus eo defuncto ad eius filium nihil pertinet, l. 3. C. de vsumfruct.

Vsumfructus morte fructuarii ad proprietatem debet regredi, ibid.

Vsumfructus non finitur morte domini, vel proprietarii, d. l. 3.

Vsumfructus, quem habet pater in bonis obvenientibus filio ex materna linea, mortuo filio non finitur, gl. 1. in d. l. 3. C. eod.

Vsumfructus, quem habet pater in bonis obvenientibus filio emancipato ex materna linea, mortuo filio relictis nepotibus, in totum non finitur: sed pater succedit cum nepotibus, in virilem portionem vsumfructus, neque habebit totum vsumfructum, ibid.

Vsumfructus, quem pater habet in bonis obvenientibus filio ex materna linea, mortuo filio non relictis liberis, nec fratribus, nec matre, non finitur: hodie autem etiam si relictis fratribus, decedat filius: quia ascendens succedit hodie cum fratribus defuncti, ibid.

Vsumfructus, quem pater habet in bonis adventitiis filij propter solam mortem filij non extinguitur: sed ex eo quod proprietatem venit ad patrem vsumfructarium, unde non potest amodo dici habere vsumfructum formalem, qui cum sit servitus, non cadit in proprietatem, d. gl. 1. in add.

Vsumfructus finitur post tempus si adiectum fructuarius tenetur restituere proprietario fructus postea perceptos, & percipiendos, l. si pater, §. & ibi gl. 1. h. C. eod.

Vsumfructus relictus alicui sub certo tempore, in quod filius eius, vel alius pervenit, non finitur, etiam si filius, vel alius decesserit, antequam ad eam aetatem perveniret, l. ambiguitates, 12. C. eod.

Vsumfructus relictus alicui donec filius, vel alius in furore remanserit, vel usque ad tempus conditionis certae, finitur conditione eueniente, l. ambiguitates, 12. C. de vsumfruct.

Vsumfructus apud heredem manendo, proprietatem si legatur alicui, valet legatum, & vsumfructus una cum herede finitur, & illo moriente, vel aliis legitimis modis cum amittente, expirat, & consolidatur cum proprietate, l. antiquitas, 14. C. eod.

Vsumfructus finitur non vendendo per moderatum tempus: scilicet 10. ann. inter presentes, & 20. inter absentes, §. finitur, & ibi gl. per modum. Inst. de vsumfruct.

Vsumfructus alienis antea relictus legatur, vniuiusque anni vsumfructus decennio inter presentes, & vicennio inter absentes tollitur, ex quo competere cepit, gl. 1. in l. si vsumfructus, 18. quibus modis vsumfructus amitt.

Vsumfructus non finitur, eo quod vsumfructarius non vreat, ut bonus paterfamilias, sed agitur contra eum actione legis Aquiliae interposita cautione, d. glo. per modum, in add. marg. in principio. Inst. de vsumfruct.

Vsumfructus non vendendo, & personalis actio pro eo competens spatio longi temporis finitur, non minori, l. corruptionem, C. de vsumfruct.

Vsumfructus seruo relictus tantum contemplatione serui, seruo mortuo finitur vsumfructus, & nihil remanet penes dominum, gl. 1. in l. si C. eod.

Vsumfructus seruo relictus si sit dubium cuius contemplatione an serui, an domini, mortuo seruo non finitur: sed remanet penes dominum, ibid.

Vsumfructus seruo alieno relictus, & acquisitus domino, mortuo domino, vel minimam capitis diminutionem passus perit, neque remanet penes seruum, neque transit ad heredem, gl. 1. ibid.

Vsumfructus alternato tempore relictus si perditur pro vno anno: non tamen perditur pro alio, gl. 1. in l. si C. de seruit.

Vsumfructus finitur, si domino proprietatis ab vsumfructuario cedatur, vel contra si vsumfructarius proprietatem rei adquisierit, quae acquisita appellatur consolidatio, §. item finitur. Inst. de vsumfruct.

Vsumfructus reuertitur ad proprietatem, si totus fuerit finitus, & ex eo tempore nuda proprietatis dominus incipit plenam proprietatem habere in re, §. fin. Inst. eod.

Vsumfructus non reuertitur ad proprietatem, quando pro parte finitur, gl. 1. ibid.

Vsumfructus finitur per mutationem formae ipsius rei in melius, etiam si fuisset inchoata per proprietatem, gl. cedendo, in add. marg. ibid.

Vsumfructus, qui reuertitur ad proprietatem, quia finitur, dicitur reuerti ex causa lucrativa, quamvis proprietatem habeam ex causa onerosa, §. si cui fundus. Inst. de legatis.

Vsumfructus sylvarum legatus extinguitur, si sylva earum illae rationes fuerint factae: L. quid tamen, quibus modis vsumfruct.

Vsumfructus extinguitur vel morte vsumfructuarii, vel capitis diminutione media, vel maxima non minima, vel non vendendo, vel interitu rei, vel mutatione, vel consolidatione, l. corruptionem, & ibi gl. 4. C. de vsumfruct. §. constituitur, & ibi gl. moriente, & §. finitur, Inst. de vsumfruct. l. excepta, & ibi gl. 1. quibus modis vsumfruct.

Vsumfructus morte fructuarii extinguitur, l. ambiguitates, 12. C. de vsumfruct. & gl. vsumfructum in l. antiquitas, 14. C. eod. l. quod si heres, §. 4. de vsumfruct.

Vsumfructus non finitur minima capitis diminutione, gl. 2. in l. in singulos, de annuis legatis.

Vsumfructus, & id, quod in dies, vel menses, vel annos singulos alicui, quoad viuat, debetur, eo defuncto interdicuntur simul cum eo, l. penales, 32. ad leg. Falcid.

Vsumfructus iam constitutus tollitur capitis diminutione, gl. interdictis, in l. Stichum, aut Pamphilum, §. vsumfructum, de solutio.

Vsumfructus perit mutatione rei: veluti si vsumfructus adium mihi legatus sit, adium dirigit, vel exultis extinguitur vsumfructus, & nec arce, nec camentorum vsumfructus debetur, l. reperi, quibus modis vsumfructus.

Vsumfructus adium legatus non tantum extinguitur, quando ades ad arcam redactae sunt: sed etiam si demolitis adib. testator alias nouas restituerit, nisi per partes reficiat: quia tunc non extinguitur, quamdiu pars, etiam minima, superest, licet per partes omnis domus facta sit, l. quid tamen, eod.

Vsumfructus agri, vel loci si legatus sit, extinguitur vsumfructus si ille ager fuerit

inodatus, aut stagnum, vel palus sit, ibi, ibid.

Vsumfructus non extinguitur, si arce vsumfructus legetur, & ibi vires posita sint, 31. vel e contra, ibid.

Vsumfructus massae legatus extinguitur, si ex ea vasa facta sint, vel e contra, ibid.

Vsumfructus ornamentis legatus extinguitur, si ornamenta dissoluta, aut transfigurata, ibid.

Vsumfructus naui non extinguitur, si per partes naui sit refecta, d. l. quid tamen, §. si naui.

Vsumfructus nauis extinguitur, si illa simul tota dissoluta fuerit, licet eidem rabelis nulla etiam adiecta restaurata sit, ibid.

Vsumfructus domus extinguitur, si illa diruta sit, etiam si eidem camentis, & lignis fuerit restituta, ibid.

Vsumfructus quadrigae extinguitur, si vnus ex equis mortuus fuerit: secus si vsumfructus equorum fuisset legatus: nam vno mortuo reficitur vsumfructus in relictis, ibid.

Vsumfructus balnei legatus extinguitur, si restor habitacionem ex hoc fecerit, & idem vsumfructus tabernae extinguitur, si diatam ex ea fecerit, l. si cui, eod.

Vsumfructus transitorium legatus extinguitur, si testator hiltionem ad aliud ministerium transferat, ibid.

Vsumfructus agri extinguitur, si ager fuerit inodatus, cum ipsa etiam proprietatem eo casu amittatur: sed si eodem impetu, quo venit, recesserit aqua, restituitur proprietatem, & ita vsumfructus, l. si ager, 23. eod.

Vsumfructus domus, vel mutatione domus, vel ipsius rei perimitur, adeo quod nec arce vsumfructus debetur: secus est in pigione, in quo domo, vel alia re pigionaria diruta remanet adhuc arce pigioni obligata, gl. 2. in l. domo, 21. de pigione, aditione, gl. consistere, in l. seruum, 46. §. si porcula de legat. 1. & glo. competis, & ibi add. marg. in l. si fundus, 16. §. si res, de pigione.

Vsumfructus, quem pater habet in bonis aduenientibus, non extinguitur mutatione relictus in alio vsumfructuario, gl. mobiles, in l. cum oportet, §. §. non autem, C. de bonis quae liberis.

Vsumfructus legatus rei fumentis substantiam ad formam, interempta re peritalioquin remanente forma secus, l. qui vsumfructum, 43. in add. marg. de vsumfruct. & quemadmodum.

Vsumfructus arce si sit legatus, & in ea edificium sit propositum, vsumfructus arce extinguitur, cum res mutata sit, l. reperi, quibus modis vsumfruct.

Vsumfructus adium extinguitur, si ades, in quibus habebatur vsumfructus, incendio fuerint consumptae, aut scismaticae, terramotu, aut vitio quo corruperit adeo, quod tunc nec arce vsumfructus debeatur, gl. quo, in principio, & in §. si, Inst. de vsumfruct.

Vsumfructus iumentis, mortuo iumento extinguitur, gl. quo, in principio. Inst. eod.

Vsumfructus perit ex persona illius, cui vsumfructus relictus est: non ex persona illius, qui restituit, l. si legatum, quibus modis vsumfruct.

Vsumfructus serui si legatur, quamdiu manumittatur, eo manumissio extinguitur vsumfructus, & proprietarius hodie semper ad libertatem perducet, & non fructuarius, l. interdictum, §. §. & ibi gl. 1. eod.

Vsumfructus si mihi legatur sit sub conditione: vsumfructus interim penes heredem, & idem heres poterit alij legare: quod si conditio mea extiterit, vsumfructus illius, cui heres legatur, extinguitur, & ad me pertinet: si ego vsumfructum amittam, non reuertitur ad eum, cui heres legatur, l. si sub conditione, 16. eod.

Vsumfructum perimit consolidatio voluntaria, nec postea reuocatur, l. si tibi, 17. eod.

Vsumfructus ante aditam hereditatem si legatur sit seruo hereditario, adita hereditate vsumfructus transit ad heredem, nec perit quasi mutato dominio serui, l. si seruo, 18. eod.

Vsumfructum mihi legatum si quis sit rogatus restituere Titio, quamvis Titius cesset petere, non perdit Titius vsumfructum, etiam non veniente legatario, l. Pomponius, §. si eod.

Vsumfructus pecoris eo mortuo extinguitur, & ideo caro, & corium mortui pecoris in fructu non est, l. pe. eod.

Vsumfructus gregis legatus extinguitur, si eo usque numerus gregis pervenit, ut grex non intelligatur, ut quia ad pauciores, quam deceps pervenit, l. si. & ibi gl. 1. eod.

Vsumfructus singulorum gregis legatus si fuerit, non extinguitur, etiam si ad pauciores, quam decem perveniret, gl. si ibid.

Vsumfructum si vendat fructuarius, venditio extinguitur morte creditoris: sed non emptoris, cuius hereditas tenetur venditor, interim dum vivit, l. nec cessario, §. si de periculo, & commodum.

Vsumfructum si vendat proprietarius, extinguitur venditio morte emptoris, non venditoris, cuius hereditas tenetur emptori, interim dum vivit emptor, ibid.

Vsumfructus locatio non extinguitur morte domini, l. si domina, & ibi gl. 1. C. de vsumfruct.

Vsumfructus conductus extinguitur morte eius, qui conduxit vsumfructum, ibid.

Vsumfructus relictus usque ad tempus certae aetatis filij, vel alicuius, morte illius, vel filij non extinguitur: sed demum cum tempus venerit, l. ambiguitates, 12. C. de vsumfruct.

Vsumfructum relinquendo testator usque ad tempus certae aetatis alicuius, non relexit ad vitam hominis: sed ad certa curricula, nisi ille, cuius vsumfructus relictus est, moriatur, quo casu morte eius extinguitur vsumfructus, neque ad eius posteritatem transmitti potest, ibid.

Vsumfructus seruo concessus postea per alienationem partis serui non extinguitur, l. inter antiquam, §. §. C. de vsumfruct.

Vsumfructus seruo concessus contemplatione domini, licet postea totus servus alienetur, non extinguitur: secus si contemplatione serui, gl. si ibid.

Vsumfructus competentis patri non extinguitur per mortem filij, l. si quis, vel si qua, 7. C. ad Tertullian.

Vsumfructus, qui acquiritur patri in bonis acquisitis per filium, non extinguitur morte filij, imò dicitur post mortem filij in vita patris, §. 1. in auth. de heredibus ab intestato, col. 9.

unfructum non perimit proprietatis usufructus, quæ post constitutum usufructum contingit, locum, 1. de usufructu.

usufructus, etiam actio de usufructu amittitur capitis diminutione ipso iure, nisi quando usufructus parit non vendo; quia tunc per exceptionem peti, l. 1. & ibi gl. 1. quib. mod. usufructus.

usufructus traditus inter viuos ex causa venditionis, vel etiam in fundo vestigali, vel superficiario iure constitutus, amittitur capitis diminutione, ibid. usufructus capitis diminutione amittitur, si iam constitutus fuit si ante aditam hereditatem, vel ante diem cedentem quis capite minus sit, non amittitur, d. l. 1.

usufructus si in singulos annos, vel menses legatus sit, si demum usufructus amittitur capitis diminutione, qui iam præcessit, d. l. 1. §. fi.

usufructus hodie minima capitis diminutione non amittitur, unde non est necesse quod denud ibi legatur, nisi indulta restitutio a principe post maximam, vel mediam capitis diminutionem, gl. 1. in l. si in annos, eod.

usufructus morte amittitur, d. l. si in annos, §. fi.

usufructus potest repeti, quocumque modo fuerit amissus, dammodo non amittitur morte, l. repeti, §. eod.

usufructus iter, vel actus domini mutatione non amittitur, l. neque, §. eod.

usufructum horti habenti si flumen horti occupauerit inundatione, deinde ab eo recesserit, usque usufructus restituitur, l. cum usufructu, 24. eo.

usufructum horti habenti si flumen alio modo per hortum manare ceperit, amittitur usufructus, neque restituitur de stricto iurifectus de æquitate, d. l. cum usufructu, 24. & ibi gl. 2.

usufructus capitis partis, vel per indultum non vendo amitti potest, l. placet, 2. §. eod.

usufructus iure potestimam restituitur fructuario, si fundus ab hostibus occupatus, vel contra easus liberatus fuerit, l. si ager, 26. eod.

usufructus alterius anni legatus non potest amitti non vendo: quia plura legata sunt, l. si usufructus, 28. eod.

usufructus si sit legatus, & cum legatarius haberet liberos, proprietatem eiusdem re legata sit, si legatarius præstitit cautionem de restituendo usufructu finitum, statim autem liberos suscepit, finitur usufructus pro malis iura iam habet plenam proprietatem, & committitur stipulatio si contra eam legatarius habet exceptionem, omnes, §. si usufructus, usufructus iure quemad.

usufructus, quoniam pupillus habet in fundo, non vendo a tutore non amittitur: tamen quatenus de factis exiit de bonis pupilli, instauratur ei, §. gl. instauratur, in l. 1. §. si ius de rebus eorum, qui sub.

usufructus non vendo potest amitti, l. Marcus, 68. §. fi. de legat. 2.

Reliqua verbo, Seruus, 2. §. Vique 24. Capitis diminutio, 3. Legatus, 14.

ponitur quandoque pro conditione: generaliter tamen ponitur modaliter, gl. 1. in l. cum ab eo, 4. de contrah. empt.

dictio modalis ponitur quandoque pro eo, & non expostivè, gl. pen. & ibi add. marg. al. l. si a primo, de libris, & posthu.

dictio denotat modum: sed dictio, §. denotat conditionem, gl. fi. in l. à restitutor, 108. de conditio. & demonstr.

dictio quandoque ponitur pro, §. ut virtute ablativorum positum absolute, veluti vt acceptis, & c. §. d. gl. fi.

Reliqua verbo, Modus, 51. Heres, 138.

rem accipiens si eam alium commoda dicitur, tenetur furti, l. si pigorem, 56. de furtis.

tendam rem accipiens si in alium vim eam transferat, quam cuius gratia ei data est, committit furtum, veluti si argenteum vendendum accipiat quia amicos ad eorum iniuriam, & postea id pergere vultis, §. furtum, l. si de oblig. que ex delicto.

ens illicite permixtus punitur, gl. maximis, in l. qui sine viis, 40. de negotiis, §. fi.

rens re ad eum vim, ad quem est destinata, non committit culpam: & si illa respicit, non tenetur, nisi alias fuerit in culpa, l. vique, 16. §. fi. de reuendic.

rens operi malorum hominum tenetur de delicto ab eis commissio in illa operi, l. 1. & ibi gl. de iur. de exercitoria.

rens re vt dominus præsumitur dominus, licet non sit quia possideat, gl. amoveri, in fi. in l. quidam in suo, 27. de condit. instit.

Reliqua verbo, Culpa, 1. 2.

res, vel vtraque, dictio ponitur quandoque disunctivè, l. si ipsum, & & ibi gl. ut vtraque, C. de bonis, que liberis.

res, dictio est nomen collectivum, l. pe. C. de impuberum.

res, qui est, habetur pro nato quoad sui commodum; quamquam alij acquirit, l. qui in vtero, 1. de stat. hom.

res, qui est, antequam nascatur, animal non est, & ideo non acquirit alij: quandoque tamen prodest, vt alij acquirit, vt quoad matris alimenta, & in alij casu, gl. 2. ibid.

res, qui est, non potest dici, quod sit in potestate patris, & ideo non fit collatio cum eo, gl. 2. & ibi add.

res, qui est, intelligitur esse in rerum naturam & legitima hereditas ei restituitur, & alia iura competunt ei, l. pen. eo.

res, existens non censetur esse in rerum natura, quando tractatur de eius incommodo, gl. 1. ibid.

res, existens restituitur etiam hereditas testamentaria, gl. 2. ibid.

res, existens tempore mortis, pro iam nato habetur, quantum ad moram faciendam inferioribus, & sibi locum faciendum, si fuerit edictus, l. cum quidam, 30. §. 1. de acqui. hered.

res, existens si vtiatur, clam vt, non vi dicendus est, si dumtaxat tunc vtiatur, cum id putat, prohibentem ignorare, & prout timore non audet illo scienter, sed si prohibuit aperte illo scienter vti, vilipendens eius denunciationem dicitur tunc vt vi, l. 3. & ibi gl. 1. de iur. et actu.

res, existens dicitur etiam per seruos, vel per colonos ad modicum tempus vel amicos, aut per hospites, & ferè per eos omnes, qui nobis retinet servitutes, & ideo interdum de iure, actioe mihi competis quod fallit in fructuario, d. l. 3. vt videntur.

Reliqua verbo, Furti, Stipulatio, 1. §. Vique, 2. Item

VTILE per inutile non vitatur, l. certi conditio, §. quoniam, & ibi gl. & putat si certum petatur, l. sue generalis, 62. & ibi gl. pen. de iure dotium, l. si sponsus, §. generaliter, & ibi gl. mag. de donato. inter virum, glo. nonne, in l. 1. quod falsò tutore, gl. infirmari, in l. si serus legatus, 111. §. si serus, de legat. 1. l. qui testamento, 38. & ibi gl. de deleg. 2. l. si ita stipulatus fuero, 126. §. fi. & ibi gl. de verb. obli. gl. omnino, in l. Græcè, 9. §. illud, de fideiusor. gl. fi. in l. quoniam in procuratoribus, 32. C. de inoff. testam. gl. fi. in l. 1. illo proculdubio, C. de Latina libertate, gl. 1. in l. non moriturum, C. de contrah. empt. l. placuit, 29. de viis.

Vtile & inutile quando simul proferuntur, & tunc constituitur vnum totum, & ideo totum vitatur: quando verò inutile adicitur vtili, tunc non vitatur vitale, gl. inutile, in add. in l. per seruum, 14. §. de viis & habitatione.

Vtile per inutile non vitatur, vt propter stipulationem superat ultra modum, stipulatio non vitatur, gl. de superius, in l. eos, §. super. C. de viis, l. pecuniaz, & ibi gl. non tenere, de viis.

Vtile per inutile regulariter non vitatur, sed tantum inutile adiectio vitatur: quandoque tamen vitale etiam adiectio vitatur per inaniem adiectionem, gl. pen. in l. Padius, §. 1. de arbitriis.

Vtile per inutile regulariter non vitatur, fallit in multis, gl. adiectionem, & ibi add. marg. in l. si sibi, de stipulat. seruatorum.

Vtile per inutile vitatur, l. cum hi, §. si pater, de transact. gl. omnino, in l. Græcè, 9. §. illud, de fideiusor.

Vtile per inutile sicut non vitatur in summis diuisibilibus: ita in temporibus diuisibilibus vitale dispositio non vitatur per inutilem, l. in populi, 14. & ibi gl. 1. de vulgari.

Vtile per inutile non vitatur, nisi sit inseparabilia, gl. fi. & ibi add. marg. in l. que fideicommissum, §. 1. de legat. 2.

Vtile per inutile non vitatur in diuisibilibus tamen est in indiuisis, gl. off. & puto, in add. marg. in l. certi conditio, §. quoniam, si certum petatur, gl. 1. & ibi add. in §. quod si quis, l. off. de inutilib. stipul. & l. 1. §. sed si mihi, & ibi gl. off. per hanc de verb. obli. l. 1. illud queritur, & §. seq. de aqua quotidiana.

Vtile per inutile vitatur propter voluntatem compromittentem, quoniam non fuerunt consensu de vno, & voluerunt compromittere in duos, & ideo propter talem voluntatem videtur esse illud compromissum indiuisum, & proprietatem vitatur, gl. per hanc in add. marg. in l. §. sed si mihi, de verb. obli.

Vtile cedat inutile, l. fi. & ibi gl. si quibus libet, proclamare.

Vtile, quod est, debemus accipere, & quod est inutile, despicere, gl. cum igitur, in l. 1. C. de Latina libertate.

Vtile legatum non dat robur, inutili ademptioni, gl. fortitudinem, in l. 1. §. rei vtoris, C. de rei vtoris actione.

Vtilis institutio non firmat inutilem institutionem, sed inutilis vitatur vitale, ibid.

Vtile iudicium: id est efficax, gl. vitalem, in l. in commodato, §. sicut autem, de constitut. pecun.

Reliqua verbo, Actio, 64. Annus 69. Annus 3. Expensis, 12.

2. §. Vique 19. Insti.

VTILITAS publica debet præferri priuata, gl. fi. in l. riparum, de rer. diuis. gl. verum, in l. actione, 66. §. diximus, pro socio, gl. securitatis, in l. de pupillo, §. quis riuos, de noui operis nunciat. auth. res, quæ, C. communia, de legat. 1. §. 1. C. de caducis, gl. reipub. in §. finibus, & gl. valere, in §. quia vero simile in auth. de non alien. col. 2.

Vtilitas augetur per dignitatem, l. si longius, §. fi. & ibi gl. fi. de iudic.

Vtilitas si alicui legatur, censetur legari viis tantum, gl. sed fi, in add. marg. in l. si habitatio, §. 1. de viis, & habit.

Vtilitas, dictio ponitur pro eo, quod interest, & pro commodis: sed differtur: quia utilitas dicitur, cum habet commodi & incommo ratio: sed interest simpliciter dicitur pro damno accepto, tamen sepius pro vtroque accipitur, l. non vique, §. fi. in add. marg. de eo, quod certo loco.

Vtilitati publicæ non debet præiudicari propter commodum priuatorum, l. si autem, §. fi. de aqua pluuiæ.

Vtilitas etiam hospitalis prodest ad hoc, vt hospitalis præferatur indistinctè in relicto ad pias causas, gl. pauperior, in l. si quis ad declinandam, 37. C. de Episcopis.

Vtilitas subiectionum dicitur commodum principis, l. 1. §. fi. C. de caducis.

Vtilitas communis, & publica præferatur priuata, §. sancimus, in auth. de restitutione, & ea, que parit, col. 4.

Vtilitatis causa quædam permittuntur fieri, quæ ad damnum non permittuntur, gl. ad lesionem, in §. fi. verò Xenones, in auth. de alien. & emphy.

VTILITAS femel constituta durat, licet ille casus exierit, à quo initium capere non poterunt, l. in ambiguis, 86. de regulis iuris.

Reliqua verbo, Priuata.

VTRIS dicuntur vasa de corio caprarum, cum pilosculis verò dicitur vas de corio sine pilo, gl. fi. in l. 3. §. de tritico, vino, oleo, que leg.

VTRUTRUM dicitur ad verum, & vbiq. ponitur vtrum pro apud, & vbi pro quem, quod significat vero in loco, aut apud verum duorum, l. 1. & ibi gl. 1. vtrubi.

Vtrubi est vox aduersarialis significans personam, quæ aliquando indefinitè, aliquando interroganter ponitur: sed in interdico vtrubi significat apud vtrum duorum litigantium, aut apud vtrum plurium possessio, huc quæ possessio residere debeat, §. probo, gl. off. vtrubi, in add. marg. in §. retinenda, l. insti. de interdico.

VTRUMQUE, qui festinat, neutrum bene peragis, gl. fin. in l. pen. de officio assessor.

VVA dicitur morbus, qui dicitur liliæ, & vulgo uela, vel dicitur columella, quam medici eiondem vocant, gl. si vna, in add. marg. in l. queritur, §. idem ait, de ædilitio edict.

Vuas crudas colligens tenetur Aquiliased maturas colligens si interceptat, tenetur furti, nisi in terram vuas proiecit, vt effunderetur: quia tunc cessat furti, cum animus lucrandi non habuerit, l. si seruus, 27. §. si alienam, ad legem Aquil.

ex Vuas alienis multum, aut ex alienis oliis oleum si quis fecerit, cum sciret hac aliena, tenetur actione ad exhibendum pro vuas, vel pro vino, quasi

dolo deserit possidere, l. de eo, §. si quis, & ibi gl. vtriusque, ad exhiben.

Reliqua verbo, Filius, 10. v. §. 14. 10.

VIRGO concepti habent matrem certam, gl. 1. in l. vulgo, de statu homin.

Vulgo concepti dicuntur, qui patrem demonstrare non possunt, vel qui possunt sed cum habent, quem habere non licet, qui & spurii appellantur, d. l. vulgo.

Reliqua verbo, Filius, 10. v. §. 17. & 20.

VULNERATIO ferit bestia non facit eam vulnerantis, etiam si sit ita vulnerata, aut capi possit: nam exigitur captura, §. illud questum, Instit. de rerum divisione.

VULNERANS etiam mortificat antequam vulneratus sit mortuus, non debet de homicidio puniri, l. huic scripturae, in add. marg. ad leg. Aquil.

Vulnerans quemdam, ita vt confestim cum vita priuaret, & etiam hi, quorum vulnere certum est aliquem vita excelsurum, tenentur Aquila de occiso, l. si ita vulneratus, §. eodem.

Vulnerans tenetur de occiso, si ex vulneribus mortuus est, & non ex medicis infirmitatibus, aut domini negligentia, sed si medici infirmitas, aut domini negligentia fuisset mortuus, quia tunc non agitur contra vulnerantem de occiso, l. si ex plagis, §. eod.

Vulnerans vulnerantem se immediate videtur vulnerasse ad defensionem, d. l. si ex plagis, §. 1.

Vulnerans intra pacis edictum tenetur in amputatione manus, nisi in duello, & vitam suam defendendo hoc fecerit, c. 1. §. si quis alium, de pace tenenda.

Vulnerans seruum alienum, aut quadrupedem, quae pecudum numero est, vel non est, veluti canem, aut feram bestiam, aut aliud animal, tenetur Aquila ex tertio capite ad damnum datum per iniuriam, §. capite, tertio. Instit. de lege Aquila.

VULNERATVS potest agere de vulnere ratione expensarum, & operum, l. si scientiam, §. 1. & ibi gl. vulnerato, ad legem Aquil.

Vulnerato seruo si actum sit lege Aquila de vulnerato: postea eo mortuo ex illo vulnere agi potest nihilominus de occiso Aquila, l. si vulnerato, §. 1. eodem.

Vulnerato seruo si vulnerans lege Aquila de vulnerato actionem soluit, postea mortuo seruo ex illo vulnere dominus si egerit de occiso, exceptione doli mali opposita conspellitur, vt ex vtroque iudicio: scilicet de vulnerato, & de occiso nihil amplius consequatur, quam consequi deberet, si initio de occiso egisset, l. sed si priore, §. eod.

Vulneratus seruo ab vno mortificatus, si ab alio sit percussus, & postea vulneratus decesserit, vt tenetur: primus directio Aquiliana in factum, l. ita vulneratus, §. 1. eodem.

Vulneratus si sit quis pluribus ita, vt non appareat cuius ictu petierit, omnes tenentur lege Aquila de occiso, ibid.

Vulneratus si sit quis mortificatus ab vno, & postea ex intervallo ab alio sit ita percussus, vt mortuus interficeretur, quam ex priore vulnere moriturus erat, vt tenetur Aquila, ibid.

Vulneratum seruum ab vno mortificatus si quis vulnerauerit, & decesserit, primus vulnerans tenetur Aquila praestare tantum, quanti in proximo anno ex die vulneris ille seruus fuerit: posterior vulnerans in id, quanti plurimum vendi potuit in anno proximo, quo vita excelsit, dict. l. si ita vulneratus, §. actionio.

Vulneratus si non adhibuit medicum, & moriatur, praesumitur sua culpa decessisse, & ideo vulnerans non tenetur de homicidio, glo. pen. in l. si ab hostibus, §. 1. §. si, soluto matr.

Vulneratus si superuixit post vulnus illarum per multos dies, & postea mortuus est, non praesumitur mortuus ex vulnere: maxime si post triduum ambulauit, gl. 1. in l. 1. C. de emendatione seruorum.

Vulneratus si fugit mortuus a die illati vulneris, si moriatur, glo. 1. & ibi addit, marg. in l. 1. de confessis.

VITVS dicitur illacum: leus vero dicitur innatum, gl. 1. in l. ob quae vitia, §. fin. de adulterio edicto.

Vulnera si quis dedit seruo, deinde ex intervallo eundem seruum occiderit, tenetur de vulnerato, & de occiso: quia duo delicta dicuntur esse: secus si vno impetu pluribus vulneribus eundem seruum occiderit, l. illud, §. 2. §. fin. ad legem Aquil.

Vulnus mortale dicitur, licet mors non sequatur, gl. 1. & ibi add. marg. in l. 1. §. fin. ad Syllan.

Vulnera plura vno ictu inferens punitur, vt de pluribus illatis vulneribus, si statuto caueatur de puniendo inferentem plura vulnera: secus si caueatur de puniendo dantem plures percussiones, §. 1. quod dicitur, §. 8. in additione mar. de verborum obligationibus.

Vulnus a se inflictum iusto si quis negauerit, mox conuictus si dicat, quod id fecerit ad sui defensionem, non auditur, §. si quis autem, in additione marg. in auth. de trente, & semisse.

Vulnus male curatum iterum patet, gl. 2. in principio, in auth. hanc constitutio inuocat, constitutionem, col. 8.

VULNERIBUS mortuus non praesumitur ille, qui post triduum surrexit, & cum baculo incessit, glo. alienum, in additione, in §. in potestate, Instit. de iure person.

VULNERE an quis mortuus sit, vel non sit, vt probetur, consilium est, vt statim mittatur medicus, qui referat an vulnus mortale sit futurum, d. gl. alienum, in additione marg.

Reliqua verbo, Cicatium, Seruus, 153. 154.

Vxor in genere, num. 1. v. §. ad §. Quoad matrimonium, & pluralitatem vxorum, & diuortium, & ingressum monasterij, §. 7.

Quoad l. 1. l. 1. v. & donationem, §. 3.

Quoad l. 1. l. 1. v. & non sum, & successionem, vel legatum, §. 9.

Quoad surripientem, amouentem, & exilantem, 10.

Quoad l. 1. d. militum, privilegium, & dignitatem maritorum, 11.

Quoad obligationem, & standum in iudicio, 12.

Vxor dicitur vna caro cum marito, gl. 1. in l. quia parentis, 17. solut. matr.

Vxor est societas diuina, & humana: domus, gl. 1. in l. haeres viri, de negotiis, §. 1. 4. de crimine expilator, haered.

Vxor non est affinis: sed est causa affinitatis, glo. 1. in l. non ideo, C. de haere l. institut.

Vxor habens virum inutilem dicitur vidua, glo. 2. in l. fin. C. ad leg. Iul. de plagiariis.

Vxor dicitur quidam, etiam tempore mortis mariti, item legatario, §. 1. §. 1. & ibi gl. separatio, de leg. 3.

Vxor cum viro dicitur esse vnum corpus, & eui viuente vir eius bonis fruitur, gl. praescripta, in pen. C. de bonis mater.

Vxor appellatio venit sponta ex interpretatione extensiva, l. non line ratione, §. de bonis, quae liberis.

Vxor dicitur, quandoque, quae non est vxor, glo. 1. in fin. in l. contra legem, de legibus.

Vxor dicitur domestica, seu familiaris, & ideo non recipitur in testimonium pro marito, gl. 1. & ibi add. marg. in l. quicumque, C. de re milita. gl. domesticas, in l. sed et, §. 1. si quis cautio.

Vxor non potest vacicare maritum, qui se infirmitutem passus fuit venire ob participandum pretium, §. glo. cum statum, l. si ex causa, §. Pomponius, de minoribus.

Vxorem ducere secum potest proconsul ad prouinciam: melius tamen faciet, si non ducat fecerit: quia si quid vxor eius delinquat, ab eo ratio, & vindicta exigitur, l. obsequere, de officio proconsulis.

Vxor licet teneatur lucere marito: non tamen contra, glo. fin. in l. vxores, de uis, qui notat, infam.

In vxore ius, quod est, non t. ahitur ad spem, gl. 1. ibid.

Vxor retinet possessionem per maritum, & maritus per vxorem, & idem per reliquam familiam, l. si mulier, §. 2. quibus modis, l. usufruct.

Vxor si habitat in domo mariti, & maritus in domo vxoris, magis videtur habitare iure familiaritatis, quam pro fe, & suo nomine possidere, ibid.

Vxores multae gaudent de morte virorum suorum, intellige de malis: sed bonae non gaudent, imo contristantur, gl. quia morte, & ibi addit, in l. pater, §. 1. §. pend. de condit. & demonst.

Vxor praegnans si ventris nomine in possessionem missa fuerit, interim cessat collatio: quia nequam nascatur posthumus, non potest dici res reducta ad causam intestati: sed nato confertur, §. de collat. bonorum.

Vxor accusata de morte viri si decessit non sequatur condemnationem, pena ademptionis bonorum transit ad haeredes mulieris, glo. malefatis, in l. ex iudicio, rum, de accusat.

Vxor iuramento praefacit bona haeredibus, gl. si iurata, in l. 3. §. in exigendis, C. quando, & quibus quarta pars, lib. 10.

Vxor non potest maritum de adulterio accusare, etiam si de matrimonio suo violato queri vellet, C. de adulter.

Vxor etiam tempore matrimonij est in potestate patris, nisi quoad debitum carnis, & quoad operandum, gl. 1. in l. vxorem, C. de conditio, infertis, glo. 1. parentis, in principio, Instit. de S. C. Tertul.

Vxor alicuius de iure Romano est in potestate parentis, & non mariti: & ideo non potest testari, nec codicillari, etiam cum consensu patris, glo. parentis, & ibi addit, in principio, Instit. de S. C. Tertul.

Vxor tenetur operari viro, gl. parentis, ibi, l. sicut patronus, §. 1. & ibi gl. fin. de operis libert.

Vxor tua vere in sui, & veri patris potestate est, quoad vinculum potestatis: sed quoad operandum, non, glo. 1. & ibi add. marg. in l. quia parentis, 17. solut. matrimonij.

Vxor debet esse in viri seruitio, gl. 1. in l. libertate, §. 1. §. C. de operis libert.

Vxor si habeat bona, praesumitur habere illa ex bonis viri, glo. 3. in l. cum oportet, C. de bonis, quae liberis.

Vxor quidquid acquirit, in dubio praesumitur acquisuisse de bonis mariti, vt tollatur coniectura turpis, quae est adulterij, gl. prospera, in §. 1. Instit. per quas person.

Vxor res non dicuntur mariti, neque contra, l. 1. §. si vir, ad Senat. Syllan.

Vxor res inter bona mariti connumerantur, gl. 1. in rub. C. de conducto, & procarat. lib. 11.

Vxor alicuius quando emit aliquam rem, illa res est vxoris, l. 3. & ibi gl. pen. C. de fide instrum. lib. 10.

Vxor, si suo nomine emit fundum de pecunia, quam maritus soluit, eique possessio tradita est, fundus efficitur vxoris: maritus tamen pecuniam repetit ad ea, quatenus locupletior exitit, l. multum, C. si quis alteri, vel sibi.

Vxor, vt emeret, si pecunia sit data a marito volente ei donare, ipsaque vxor fundum suo nomine emit illa pecunia, eique possessio tradita est, maritus repetit eam pecuniam, gl. 2. ibid.

Vxor si suo nomine emit fundum, & eius maritus volens ei dare si soluit primum venditori, maritus ab ea repetit in solidum, & pluriusquam facta sit vxor locupletior, ibid.

Vxor viro mortuo intra annum debet operari ibi, vnde & debet alimentari, glo. 1. in l. sicut patronus, §. 1. de oper. libert.

Vxor tenetur viro ad opera asintelligere ad opera obsequialia, non ad industrialia, gl. operari, & ibi add. marg. in l. 3. §. si quis seruum, de statutis.

Vxor qui quid acquirit constanter matrimonio, praesumitur quaevisse de bonis mariti: quia videtur suspicio turpis quaevis, l. etiam, §. 1. ibi gl. C. de donat. inter virum.

Vxor in bonis mariti moriens sine successore praefertur fisco, gl. 1. in l. 1. C. de donatio, inter virum.

Vxor in rebus propriis est potior fisco creditore, etiam ex causa officij principis, l. 1. C. de privilegio fisci.

Vxor in dote, quam dederat marito, non est potior fisco creditore ex causa principis, l. pen. ibid.

Vxor solens fisco pro marito non succedit in hypotheca fisci, nisi et causa sit actio: & ideo si maritus denuo conduxit vestigia fisci, potior est causa fisci, quam mulieris, l. 3. C. eod.

Vxor alicuius, quæ erat potior omnib. rectorib. mariti, si renuntiavit iuri hypothecæ respectu secundi creditoris, res viri detineantur ab aliquo extraneo, & mulier, & primas, & secundus creditor agant hypothecaria contra tertium possidentem, dicens quilibet se potiorum, qui præferatur: nempe vxor præferatur primo creditori, & non secundo, & primus secundo, & non mulieri, & secundus mulieri, & non primo: & sic erit circuitus indissolubilis, ad quem vitandum remedium illud ille, qui possidet, agenti offerat pecuniarum, vel litis estimationem, vt si possessor apud cum remaneat, §. 1. in l. Claudius, qui potiores.

Vxor tenetur legi v. verum peregrinanti, quando peregrinatio est iusta, & honesta, §. lex longinquis, in add. in l. Mævia, 13. §. si de annuis legat.

Vxor non tenetur legi virum incipientem peregrinari per mundum, nisi tempore, quo cum duxit virum, conditionem suam sciebat: quia tunc videtur consensisse in eum cum illis conditionibus considerata personæ qualitate, ibidem.

Vxor potest stipulari à marito pecuniam, si concubine consuetudinem repetierit, & talis pecunia est exigibilis, l. ex a parte, 12. §. 1. & ibi gloss. conueniatur, de verb. oblig.

Vxor potest maritum cogere, vt se pellicem dimittat metu, & pœnæ excominatio, in l. quoniam, §. iudex secularis debet compellere matrem, vt ablegat co. cubum, quæ & expellit potest, §. 1. in add. marg.

Vxor non potest accusare maritum criminaliter de crimine adulterij: sed bene potest agere contra iudicem Ecclesiasticum contra maritum, quoad thori separationem, & lucrandam dotionem propter nuptias, & eo casu inter maritum, & vxorem nulla est diffinitio, ibid.

Vxor cum alium sollicitans vt cum ea & m. habeat, vel quæ cum vult habere in vxorem, licet hoc esse non possit, ex autoritate principis propter voluntatem perniciosa libidinis, etiam ad off. & m. non p. veniunt, t. tantum ad colloquia, & bala, l. 1. & ibi gl. 3. & extr. d. m. c. 1. in b.

Vxor post cum nullum adulterum exiens in matrimonium, nec repudiata, non potest ad adulterio accusari, miles, §. vbi non, l. ad. t. c. 1.

Vxor si in marito in adulterio deprehensa accepit pretium, nec eum accusaret de adulterio, lege Julia quasi adultera puniret, l. si quis adulterium, 33. §. final. eod. m.

Vxor per vim supràta non tenetur lege Julia de adulteriis, licet iniuriam suam protegendæ, quæ pudicitia causa consensum marito renunciat probuere expressè, vel tacendo, l. vim passam, 39. eod.

Vxor duas simul quæ habens est infamis, & etiam habens duas sponfas, vel vnam sponfam, & aliam vxorem, cum quæ duas, & ibi gl. 1. & 2. C. de adulter. s. amittitur, & ibi gl. non licet, in add. in l. de nuptiis, l. ea, quæ, 5. C. de donatio. ante nuptias, l. 2. & ibi gl. 1. & 2. C. de incestis.

Vxor quando emittit aliquam rem, illa res est vxoris, l. 3. & ibi gl. p. C. de fide instrum. lib. 10.

Reliqua verbo, Duere, Furiosus, 3. Hæretica, Lugere, Parata, Sponsa.

Vxor a m. quam quis semel repudiavit, potest quæ reducere, glo. semel, in l. Pomponius, de neg. gest.

Vxor ducens contra mandatum principis, vel contra Senatû consensum, indigna est omni commodo ex testamento vxoris: & sed contra vxor ducta non est indigna commodo ex testamento mariti, l. 2. de his, quibus vt indignis.

Vxor si, & mariti dissimilis est ratio quandoque fecit & differunt in festinatione matrimonij altero mortuo, gl. p. ibid.

Vxor ducens eam, quam quis non legitime repudiavit, non committit adulterium, l. duxit credens eam legitime repudiatam, alias committit adulterium, l. pen. de adulteriis.

Vxor breui tempore reuerfa nec diuertere videtur: sed calore iracundiæ potius factum, l. quidquid calore, 49. de regul. iuris.

Vxor maritum militem debet sperare hodie quamdiu ipse steterit, nec poterit cum alio contrahere matrimonium, donec sit certa de morte viri, gl. decennij, in §. nouimus, in auth. de nuptis, col. 4.

Vxor poterit diuertere, & dissoluere matrimonium, si maritus sit adulter, homicida, veneficus, vel seductor, aut condemnatus de falsitate, aut effodiens sepulchra, aut plagiarius, aut si ita luxuriose viuat, vt insipientem vxorem cum aliis corruptarij, & ex aliis causis, §. maiores, eod.

Vxor si diuorij sine causa fecerit, vel si diuorij causam præbuerit, pœnas legitimas patietur, & ante quinquennium ad secundas nuptias venire non potest, §. si vero altera, eod.

Vxor diuorij cum causa facta ante annum non potest accedere ad secundas nuptias propter sobolis consensionem: vnde tamen in omni casu quandoque quæ permittitur contrahere secundas nuptias, ibid.

Vxor diuore non possunt positi in sacris, gl. sacerdotij, in §. vnde sancimus, in auth. de nuptis.

Vxor maritum quantumcumque tempore fuerit in expeditionib. & militis debet expectare, licet literas, vel nuncium sollicitatis non receperit, §. q. 2. d. autem, in auth. vt liceat matri, & auie. col. 8.

Vxor maritum in expeditionibus, & militis absentem, licet esse mortuum audierit, non potest nubere, nisi dux belli per iramentum hoc diceret, & post iramentum adhuc quæ expectare cogitur per annum, pœna contra facienti imposita, ibidem.

Vxor si post probationem de morte viri in expeditionibus absens nupta fuerit, & postea viueret maritum apparuerit, potest maritus suum vxorem recipere, si voluerit, ibid.

Vxor, vel vir inuita vxore potest ingredi religionem, & vnusquisque res suas recipit, quæ pro dote, vel donatione ante nuptias præfiterat, l. fin. C. de episcopis, & cler.

Vxor, & vir ambo in monasterium ingredientes neuter lucratur ex pacto de lucrandâ parte dotis, vel donationis, gl. legitimè, ibid.

Vxor, vel etiam vir non possunt, etiam ex consensu, diuertere, & in sæculo remanere, nisi castitatis consensuerint, ibid.

Vxor, vel vir sine alterius consensu non potest ingredi monasterium, ibid.

Vxorem etiam secundò ducens virginem potest de iure ciuili ordinari ad minores ordines, nec habet necesse eius vxorem castitatem vouere: ad maiores verò si ordinari velit, siue semel vxorem virginem duxerit, siue secundò, necesse est castitatis votum ad de iure canonico coniugatus non debet ordinari, gl. secundum, & ibi add. marg. in §. si autem aliquis, in auth. quomodo oporteat episc. col. 1.

Reliqua verbo, Diuertere, Diuortium, Matrimonium, 17. 18. 19. Repudiare.

Vxor est domina dotis ratione futuri spei, & tamen non est domina constante matrimonio, gl. 1. in l. aliquando, 13. ad Vellican. gl. propria, in §. soluto, in auth. de nuptis.

Vxor dotis ius vel constante matrimonio cedere potest, gl. 1. in add. marg. in l. nomina, de hæredit. vel actione.

Vxor si in domum mariti abentis nullis ex bonis viri sumptibus, factis in eam maritus reuersus non potest petere vsuras pecuniæ promissæ in dotem, & non soluta ab vxore, cum alimenta, vel aliud ei non præstiterit, l. cum post, 70. §. in domum, & ibi add. marg. de iure dotium.

Vxor si fideiussores promiserit in dotem id, quod sibi ex causa fideiussores sibi debebat, nuptis sequatis fideiussores potest agere mandata contra debitorem principalem, quia illa pecunia dicta habelle ipsi fideiussores, eo quod sustinet onera matrimonij, & sic non est liberatus ex causa lucratiua: sed onerosa: sed si causa lucratiua, l. Julianus, & ibi gl. 1. mandati.

pro Vxoris debito non potest fieri missio in rebus dotalibus, nisi quando condempnata est ex lege Julia maiestatis, vel vis publica, vel partitidij, aut de veneficiis, aut de sicariis, gl. 1. in l. 3. de bonis damnatorum.

Vxor si in dotalibus legat, vt pecunia sibi remitteretur, poterit petere eam dotem tempore suo, l. 2. de leg. 1. si quis legatum, §. si de falsis.

Vxor viuiusculi relicto donec sibi dos soluantur, si vnus hæredum dotali soluerit, & recuperauerit viuiusculum, ille potest agere cum coherede, vt soluat partem suam, l. inter coheredes, 45. §. fin. fam. eredit. und.

Vxor si donauit viro constante matrimonio, vel contra, sciens donationem non valere, dicitur donarius possidere pro possessore, & tenetur petitione & reditu: sed si donarius putat donationem valere, & fructus ex re donata pretio suos facit, cessi in iure erretur, glo. vxor, in fine vllam, §. 1. de petitione hæredit.

Vxor si donauit marito aliquid ea conditione, vt pro filia genero in dotem daret, valet hæc donatio, nec videtur marito donasse, & non donauit, vt ipse habere videtur pro genero filia expendere, l. profecticia, §. si forte, de iure dotium.

Vxor rem sibi à marito donatam dicitur possidere naturaliter, & si fuerit deicta, competi ei interdictionum vnde vi, l. 1. §. de iur. & ibi gl. si colonus, de vi, & vi armata.

Vxor cum ancillam verè emiserit, si simulauit à marito riculo donationis accepisse, tituli falsi figmentum donationis non potest ei dominium duplicare, vel auferre, l. si ancillam, de contrahen. empigne.

Vxoris res, quæ successione qualibet, vel emptione, vel largitione mariti in eam iure perueniant, damnato, ac mortuo marito ex pecunia, vel in senilem conditionem ex pœnæ qualitate deducto, illibata remaneat, & eorum donatio confirmata esse dicitur, l. res vxoris, 24. C. de donatio. inter viros.

Reliqua verbo, Donatio, 38. vsque 51. Donare, 3. Donula, 1. Seruare, 11.

Vxor hæres instituta cum aliis per fideicommissum rogata, cum moreretur 9 de restituendo quicquid ad eam quoquo nomine de hinc: testatoris perueniret, tenetur restituere etiam bona, quæ postea codicillis ei relicta sunt: sed non dotem, quæ sibi prælegata fuit, l. cum pater, 79. §. fidei iur. de leg. 2.

Vxor hæres instituta, & rogata hæreditatem restituere alicui, non tenetur onere fideicommissi, nisi eam, quæ tenens hæreditas excedit quantitatem dotis, saltem propter commodum representationis dotis, vel propter expensas necessarias in dote factas, quæ dotem ipso iure minuit, l. 3. de dote prælegat.

Vxor non cogitur restituere id, quod maritus pro dote sibi reliquit, nisi plus fuerit in relicto, quam in quantitate dotis, d. 1. §. in principio, & in §. si.

Vxor pro parte hæres instituta, cui dos prælegata fuit, si fuerit rogata restituere deductis prælegatis, consequitur dotem, & debitum, & res alienum, & etiam quartam Trebellianicam, nisi fuerit instituta animo compendendi dotem cum portione hereditatis, l. cum hæres, 5. l. & ibi gl. consequitur, ad Treb.

Vxor viro intestato succedit deficientibus coniunctis, glo. si in l. 1. C. vnde vir, & vxor.

Vxor sine dote, vel donatione propter nuptias succedit marito ex testamento, vel ab intestato in quarta parte, si liberi non sunt vltra tres, alias succedit in virili cum liberis, & legatum sibi relictum computatur in quarta, auth. prælegat, & ibi gl. 1. & 3. C. vnde vir, & §. quoniam autem, in auth. quib. mod. naturales effici legit.

Vxor sine dote, vel donatione propter nuptias succedit marito ex testamento, vel ab intestato in quarta parte bonorum, & etiam exantibus ascendentibus, vel descendens, vel transfusilibus, §. gl. si ibid.

Vxor licitam est blandis verbis precari virum, nec eam instituat, vel contra, l. si. C. si quis aliquem testari.

Vxor succedit defuncto marito post legitimum successorem, & post vxorem succedit fidei, gl. 2. in l. vacancia, C. de bonis vacantibus, lib. 10.

Vxor præferuntur in bonis mariti ab intestato decedentis omnes eius consanguinei, item socii liberalitatis imperialis, & alij multi, gloss. 2. in l. 1. vnde vir.

Vxorem prægnantem, & matrem, & forem si quis reliquit, si viua vxore mater mortua sit, & deinde vxor mortuum peperit, hæreditas legitima ad solam forem pertinet, l. item prætor, §. si de fuis, & legitimis.

Vxor legatum relictum non censetur relictum, si tempore mortis vxor non fuit diuorij antea facti, l. vxorem, 39. §. si de leg. 3.

Reliqua verbo, Hæres, 65. Legatus, 12. Legatum, 129. Vxorij possessio, 37.

Vxor a res marito supràta ante mortem, vel post, hæres viri non debet agere crimine explatae hereditatis: sed ad exhibendum, vel negotiorum gestorum actione, l. hæres viri, de nego. gestis.

Vxor ex plian hereditatem viri non tenetur crimine ex pliat hereditatis, d. l. heres, & ibi gl. 1. & 2.

Vxor, quia scientie marito amouit res, liberatur, si postea maritus testamento dixit, se nihil habere penes vxorem, & idco cum inquirari hoc nomine nolebat, nisi heres mariti probet contrarium: scilicet se habere penes vxorem: quod potest probare heres, nisi testator ipse, l. Titia, §. 5. Caius, & ibi gl. ostendere, de leg. 2.

Vxor tenetur viro furti actione nomine serui sui, qui furtiuit res mariti, l. si quis vxori, §. 3. de furtis.

Vxor furti res mariti simul cum aliquo extraneo, non tenetur ipsa furti actione, sed extraneus sic ibid.

Vxor ex plian hereditatem viri crimine ex pliat hereditatis non potest accusari, cum nec furti cum ea possit agi, l. pe. & ibi gl. de crimin. expil.

Vxor ratione furti facti in rebus mariti in vita mariti non tenetur actione furti, l. 3. in l. de his, quæ, §. 1. C. de furtis.

Vxor totius temporis potest accipere res mariti: scilicet in vita mariti, vel post mortem eius ante apprehensa bona per heredem, & his duobus casibus non potest conveniri actione famulandi, l. furti, §. ibid.

Vxor furti res mariti post eius mortem, & post apprehensa bona per heredem, potest conveniri actione furti, ibid.

Vxor si furti res mariti post eius mortem ante apprehensa bona per heredem, & post apprehensa contractat, tenetur actione furti, quia nascitur actio illa ex vltima confectione, ibid.

Vxor defuncti sicut non potest conveniri ab heredibus mariti defuncti actione famulandi nec crimine ex pliat hereditatis, l. quamuis, C. eod. l. 4. C. de crimine ex pliat.

Vxor defuncti conveniri debet ab heredibus mariti actione in rem, super rebus, quas de bonis mariti possidet, l. l. quamuis, & d. l. 4.

Vxor furti, pendo marito furtum, facit, & res efficitur furtiva, licet actio furti non nascatur, gl. 2. in l. huius, qui, l. de oblig. quæ ex delicto.

Reliqua verbo, dicitur, §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §. 346. §. 347. §. 348. §. 349. §. 350. §. 351. §. 352. §. 353. §. 354. §. 355. §. 356. §. 357. §. 358. §. 359. §. 360. §. 361. §. 362. §. 363. §. 364. §. 365. §. 366. §. 367. §. 368. §. 369. §. 370. §. 371. §. 372. §. 373. §. 374. §. 375. §. 376. §. 377. §. 378. §. 379. §. 380. §. 381. §. 382. §. 383. §. 384. §. 385. §. 386. §. 387. §. 388. §. 389. §. 390. §. 391. §. 392. §. 393. §. 394. §. 395. §. 396. §. 397. §. 398. §. 399. §. 400. §. 401. §. 402. §. 403. §. 404. §. 405. §. 406. §. 407. §. 408. §. 409. §. 410. §. 411. §. 412. §. 413. §. 414. §. 415. §. 416. §. 417. §. 418. §. 419. §. 420. §. 421. §. 422. §. 423. §. 424. §. 425. §. 426. §. 427. §. 428. §. 429. §. 430. §. 431. §. 432. §. 433. §. 434. §. 435. §. 436. §. 437. §. 438. §. 439. §. 440. §. 441. §. 442. §. 443. §. 444. §. 445. §. 446. §. 447. §. 448. §. 449. §. 450. §. 451. §. 452. §. 453. §. 454. §. 455. §. 456. §. 457. §. 458. §. 459. §. 460. §. 461. §. 462. §. 463. §. 464. §. 465. §. 466. §. 467. §. 468. §. 469. §. 470. §. 471. §. 472. §. 473. §. 474. §. 475. §. 476. §. 477. §. 478. §. 479. §. 480. §. 481. §. 482. §. 483. §. 484. §. 485. §. 486. §. 487. §. 488. §. 489. §. 490. §. 491. §. 492. §. 493. §. 494. §. 495. §. 496. §. 497. §. 498. §. 499. §. 500. §. 501. §. 502. §. 503. §. 504. §. 505. §. 506. §. 507. §. 508. §. 509. §. 510. §. 511. §. 512. §. 513. §. 514. §. 515. §. 516. §. 517. §. 518. §. 519. §. 520. §. 521. §. 522. §. 523. §. 524. §. 525. §. 526. §. 527. §. 528. §. 529. §. 530. §. 531. §. 532. §. 533. §. 534. §. 535. §. 536. §. 537. §. 538. §. 539. §. 540. §. 541. §. 542. §. 543. §. 544. §. 545. §. 546. §. 547. §. 548. §. 549. §. 550. §. 551. §. 552. §. 553. §. 554. §. 555. §. 556. §. 557. §. 558. §. 559. §. 560. §. 561. §. 562. §. 563. §. 564. §. 565. §. 566. §. 567. §. 568. §. 569. §. 570. §. 571. §. 572. §. 573. §. 574. §. 575. §. 576. §. 577. §. 578. §. 579. §. 580. §. 581. §. 582. §. 583. §. 584. §. 585. §. 586. §. 587. §. 588. §. 589. §. 590. §. 591. §. 592. §. 593. §. 594. §. 595. §. 596. §. 597. §. 598. §. 599. §. 600. §. 601. §. 602. §. 603. §. 604. §. 605. §. 606. §. 607. §. 608. §. 609. §. 610. §. 611. §. 612. §. 613. §. 614. §. 615. §. 616. §. 617. §. 618. §. 619. §. 620. §. 621. §. 622. §. 623. §. 624. §. 625. §. 626. §. 627. §. 628. §. 629. §. 630. §. 631. §. 632. §. 633. §. 634. §. 635. §. 636. §. 637. §. 638. §. 639. §. 640. §. 641. §. 642. §. 643. §. 644. §. 645. §. 646. §. 647. §. 648. §. 649. §. 650. §. 651. §. 652. §. 653. §. 654. §. 655. §. 656. §. 657. §. 658. §. 659. §. 660. §. 661. §. 662. §. 663. §. 664. §. 665. §. 666. §. 667. §. 668. §. 669. §. 670. §. 671. §. 672. §. 673. §. 674. §. 675. §. 676. §. 677. §. 678. §. 679. §. 680. §. 681. §. 682. §. 683. §. 684. §. 685. §. 686. §. 687. §. 688. §. 689. §. 690. §. 691. §. 692. §. 693. §. 694. §. 695. §. 696. §. 697. §. 698. §. 699. §. 700. §. 701. §. 702. §. 703. §. 704. §. 705. §. 706. §. 707. §. 708. §. 709. §. 710. §. 711. §. 712. §. 713. §. 714. §. 715. §. 716. §. 717. §. 718. §. 719. §. 720. §. 721. §. 722. §. 723. §. 724. §. 725. §. 726. §. 727. §. 728. §. 729. §. 730. §. 731. §. 732. §. 733. §. 734. §. 735. §. 736. §. 737. §. 738. §. 739. §. 740. §. 741. §. 742. §. 743. §. 744. §. 745. §. 746. §. 747. §. 748. §. 749. §. 750. §. 751. §. 752. §. 753. §. 754. §. 755. §. 756. §. 757. §. 758. §. 759. §. 760. §. 761. §. 762. §. 763. §. 764. §. 765. §. 766. §. 767. §. 768. §. 769. §. 770. §. 771. §. 772. §. 773. §. 774. §. 775. §. 776. §. 777. §. 778. §. 779. §. 780. §. 781. §. 782. §. 783. §. 784. §. 785. §. 786. §. 787. §. 788. §. 789. §. 790. §. 791. §. 792. §. 793. §. 794. §. 795. §. 796. §. 797. §. 798. §. 799. §. 800. §. 801. §. 802. §. 803. §. 804. §. 805. §. 806. §. 807. §. 808. §. 809. §. 810. §. 811. §. 812. §. 813. §. 814. §. 815. §. 816. §. 817. §. 818. §. 819. §. 820. §. 821. §. 822. §. 823. §. 824. §. 825. §. 826. §. 827. §. 828. §. 829. §. 830. §. 831. §. 832. §. 833. §. 834. §. 835. §. 836. §. 837. §. 838. §. 839. §. 840. §. 841. §. 842. §. 843. §. 844. §. 845. §. 846. §. 847. §. 848. §. 849. §. 850. §. 851. §. 852. §. 853. §. 854. §. 855. §. 856. §. 857. §. 858. §. 859. §. 860. §. 861. §. 862. §. 863. §. 864. §. 865. §. 866. §. 867. §. 868. §. 869. §. 870. §. 871. §. 872. §. 873. §. 874. §. 875. §. 876. §. 877. §. 878. §. 879. §. 880. §. 881. §. 882. §. 883. §. 884. §. 885. §. 886. §. 887. §. 888. §. 889. §. 890. §. 891. §. 892. §. 893. §. 894. §. 895. §. 896. §. 897. §. 898. §. 899. §. 900. §. 901. §. 902. §. 903. §. 904. §. 905. §. 906. §. 907. §. 908. §. 909. §. 910. §. 911. §. 912. §. 913. §. 914. §. 915. §. 916. §. 917. §. 918. §. 919. §. 920. §. 921. §. 922. §. 923. §. 924. §. 925. §. 926. §. 927. §. 928. §. 929. §. 930. §. 931. §. 932. §. 933. §. 934. §. 935. §. 936. §. 937. §. 938. §. 939. §. 940. §. 941. §. 942. §. 943. §. 944. §. 945. §. 946. §. 947. §. 948. §. 949. §. 950. §. 951. §. 952. §. 953. §. 954. §. 955. §. 956. §. 957. §. 958. §. 959. §. 960. §. 961. §. 962. §. 963. §. 964. §. 965. §. 966. §. 967. §. 968. §. 969. §. 970. §. 971. §. 972. §. 973. §. 974. §. 975. §. 976. §. 977. §. 978. §. 979. §. 980. §. 981. §. 982. §. 983. §. 984. §. 985. §. 986. §. 987. §. 988. §. 989. §. 990. §. 991. §. 992. §. 993. §. 994. §. 995. §. 996. §. 997. §. 998. §. 999. §. 1000.

Vxor sequitur virum militantem, & dicitur privilegio mariti, l. 1. t. C. de vxorib. milite.

Vxor, quæ sequitur maritum militantem, ad exemplum militum subuenitur, non eo quod ipsa absint causa reipub. vt militet sed favore mariti, gl. 1. ibid.

Vxor, quæ fuit diuinitum cum marito, qui militat operam dabat, præscriptio longi temporis non officit cum effectu, cum restituatur, l. 2. & ibi gl. 2. C. eod.

Vxor militis quando aduersus præscriptionem rei suæ venditæ restituitur emptor, quæ res euincitur, saluam habet actionem ad pretium contra venditorem, d. l. 2.

Vxor militis si domum ad se perficere monstrauerit, quæ in absentia eius vendita est, resuso pretio à venditore, quod solutum est, eandem poterit recipere, ibidem.

Vxor militis, quæ sequitur virum militantem, si restituitur potest præscriptionem ad vendicandum rem suam venditam, emptor etiam se restituitur actione euictionis ad pretium, licet extrinseca fuerit per præscriptionem actio de euictione, nisi quando ei succurritur extraordinario iure, quo casu non datur actio de euictione, gl. 3. in l. si. C. eod.

Vxor militis restituitur contra alienationem absente se de re sua factam, resuso pretio à venditore, d. l. si.

Vxor militis si vult retractare venditionem se absente de re sua factam, si pretium sit versum in eius utilitatem, debet ipsa re fundere illud, veluti si procurator generalis vxoris dolo malo vendidit rem, faciens alicui gratiam, & pretium in eius utilitatem conuertit, §. gl. si. ibid.

Vxor principis: id est Augusta habet eadem privilegia, quæ princeps habet, l. princeps, de legibus.

Vxores clarissimorum, & nobilium continentur appellatione clarissimarum, & nobilium personarum, l. forming, de Senator.

Vxor suæ non præstat maritus dignitatem, si alij postea nupserit, qui sit inferior

ris dignitatis, pater verò præstat, etiam si, cui nupserit filia, sit inferioris dignitatis, dummodo non sit plebeus, gl. ibid.

Vxor habet dignitatem per virum, glo. pleb. in l. cum secundis, in §. 1. de his, quib. vt indignis.

Vxori per virum sit honor naturaliter: non item e converso, marito per vxorem, gl. 2. in l. 1. C. de in ius vocando.

Vxor consulis dicitur consularis matrimonio durante, aut eo soluto antequam nubat viro inferioris dignitatis, gl. coning. in §. quarumcumque, in auth. de consuli. l. mulieres, C. de dignitat. lib. 12.

Reliqua verbo, Vxor, 43.

Vxor potest rem propriam obligare pro marito, quatenus ei tenetur occatione meliorationum factarum à marito in l. 1. t. §. si. de pignor.

Vxor pro marito non debet conveniri, rub. C. vt vxor pro marito.

Vxor conveniri non potest ex contractu mariti siue valeat contractus, siue non, nisi ex interfectione, a qua natus Vellei, d. l. 1. C. eod.

Vxor obi gaus ei cum viro, ipso iure foratur ista iure nouissimo, gl. si. ibid.

Vxores inquirari non debent ob culpam mariti, l. 2. C. eod.

Vxor si pro debito mariti per missionem non occupanda: tamen si maritus possidebat, vxor debet probare se domum aduocare, vt sibi restituantur, d. l. 1. & ibi gl. 2.

Vxor, quæ crediti instrumento consensit proprii viro in damnum suum, vel suam substantiam, aut se ipsam pro eo obligat, pro iure non tenetur, nisi manifeste appareat pecuniam in ipsius utilitatem fuisse versam, §. & illud, in auth. vt nulli iudicem, col. 5.

Vxor pro marito decurione conveniri non potest, l. si in principia vxore, quæ pro eo potest conveniri, & iussit fisco in dote, d. non in aliis bonis mulieris, l. vxorem, & ibi gl. 1. C. de decurionibus, lib. 2.

Vxor officialis si faciat furtum, maritus tenetur pro furti vxoris actione, in factum, non verò actione furti: ita maritus tenetur in pecuniis pro vxore in criminalibus tamen in furtis vxorem datur iudicium, §. gl. legantur, in l. obferuare, de offic. proconul.

Vxor clerici conveniri debet coram iudice illo, coram quo debet conveniri maritus, quod procedit etiam in clerici vidua honeste viuente, l. si. in add. marg. C. de incolis, lib. 10.

Vxor non agit pro iniuria facta viro suo, l. 2. de iniuriis.

Vxores à viris defendi debent, non viri ab vxoribus, ibi.

Vxor si fuerit facta iniuria tam ipsa, quam eius maritus (suo nomine) deest mariti potest agere iniuriarum actione, l. cum, qui, §. 18. §. 1. empti, eod.

Vxor non habet legitimam defensionem mariti, l. 4. C. de procuratoribus.

Vxor si detineatur ab aliquo, contra detinentem potest maritus agere interdicto de vxore exhibenda ad iustar interdicti de libens exhibendis, l. fin. & ibi gl. 1. C. de libens exhibendis.

Reliqua verbo, Mulier, 76. 77. 78.

X

XENIA non sunt perducenda ad munus qualitatem, l. solent, de offic. proconul.

Reliqua verbo, Munus, 1. Efulenta, Perulenta, Sportula.

XENODOCHIVM dicitur locus, in quo peregrini suscipiantur, & aluntur, vt hospitale sancti Ioannis, gloss. xenodochium, in prin. in auth. de non alienand. rebus Eccles. col. 9. & gloss. xenodochium, in l. illud quod, l. 6. C. de sacrosanctis.

Reliqua verbo, Oratorium.

XENO dicitur locus, in quo peregrini aluntur, gl. 2. in l. sancimus, l. 8. C. de sacrosanctis.

Z

ZEVMA Latine connexio est, cum plures sensus vno connectuntur verbo, vt vici pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia, gl. peritum, & ibi add. marg. in l. si quis, 7. de petit. heredit.

ZOSIMVS fuit abbas sanctissimus, & famosissimus in conversatione, & prope vicefimus, & centesimus ætatis annum agens: pollens autem & anim. tutibus, & corporis operationibus, sancimus, vers. si verò intra. in authen. de monachis, col. 1.

SEQVUNTUR VERSVS QVI A
GLOSSA ADDVCVNTVR.

I V a res agitur, paries cum proximus ardet,
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Gl. in l. si quis fumo, §. si ad legem Aquiliam.
Dat Galanus opes, & ianctio Iustiniana,
Ex aliis palas, ex istis colligere grana.
Gl. de iustitia, in §. nos vero, in proximo ff.
Quibus lepores vna i. clabatur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.
Gl. 2. in l. fin. C. de aleator.
Non minor est virtus, quam quereis, tanta tueri.
Gl. procuratori, in l. si per eam, §. si de adoptione.
Interpone tuis interdum gaudia curis,
C. peragant, in §. ierij, in proximo ff.
Oculi tui peccare boni virtutis amine,
Oculi tui peccare mali virtutis pena.
Gl. metus, in l. de iust. & iure.
Mille hominum species, & rerum discolor vfu,
Velle suum cuique est, nec vero vitium vno,
Gl. multo magis, in l. Baebius, de officio pretoris.
Inuidiam placare parvas vitæ relicta.
Gl. pen. in l. nec quicquam, §. si de officio proconsulis.
Non est in medico semper relictus, vix ager.
Gl. non debes, in l. lillieitas, §. si qui, de officio praefidis.
— dñe futurum
Despicitur, suadenteque sui praesentia fructum: & illud,
Ad praesens vna, cras pulvis fuit meliora.
Gl. in l. cum ipe, de transactio.
Nemo dñs gaudet sub iniquo Iudice vincens. Cato.
Gl. 2. in l. haeredem, de calumniator.
Sicque volens factus, quod nollem velle coactus.
Gl. voluit, in l. si mulier, §. pen. quod metus causa.
Si sacerdos peccaverit quis orabit pro eo.
Gl. facere possunt, in l. sed ex dolo, §. 1. de dolo malo.
Succedit matri natus per Orficiannum,
Inuidiam pariens & contra Tertullianum.
Gl. ipe rubr. ad Tertullia. Gl. Senarculi consula, in l. tutelae, de capitis dimi-
nutione, & gl. in rub. C. ad Orficiannum. Gl. 1. in prin. Inst. de S. C. Orficianno.
Contra verbosus noli contendere verbis. Cato.
Sermo datur cunctis, animi sapientia parvis.
Gl. 1. in l. 2. de alienat. iudicij.
Omoia sunt hominum tenui pendencia filo,
Et subito casu, quæ valuerat, ruunt.
Gl. damnus, in l. si debitori, de iudiciis.
Si lino, lino, deplanat, mitigas, vngit.
Me .leo, lena, lea, siue leena notetur.
Gl. fin. in l. non est, 4. de inofficio testam.
Orline turbato succedis, Bulgare, nato.
Gl. 2. in l. nam & si parentibus, de inofficio testam.
Fertior seges est alienis semper in agris,
Viciniūque pecus grandius vber habet, id est habere putatur.
Gl. 1. in l. pro haerede, de petitione heredit. gl. 2. in l. 1. C. de praescrip. 30. ann.
Toculis à digitis excedit anfra mens.
Gl. aniam, in l. in rem, §. si quis rei fax, de rei vind.
Inuidiosus ego, non inuidus esse laboro.
Gl. non inuidiosum, in l. 1. C. de caducis. Gl. innidendū, in l. 4. de vfu, & habita.
Resistit sol in clypeos aureos, & resp. endat un montes ab eis.
Gl. p. d. i. in l. si arborum, 16. de iur. viban.
Noxia delictum, delictum gens noxia vocatur.
Gl. noxia, in l. 1. C. ad aduersus delictum. Gl. op. am. delictum, in l. 1. §. f. qua-
drupes pauper, Gl. noxia, in prin. Inst. de noxal. actio.
Pila terit pilas, in bellis pila geruntur.
Et pila per pontis, pila lu. e. pila taberna.
Qu. .rit est pilus, pilus est in fronte capillus,
Ad tractum pili mile ruere pili.
Gl. 1. in l. item Melad, legem Aquil.
Et rogare ducem species violenta iubendi,
Ac quasi noxam supplicat esse potens.
Gl. quemadmodum, in additione marg. de conditione indeb.
Quid domini facient, audient cum tali aures.
Lapud, in add. marg. C. de furtis. Gl. f. quantò minoris, in l. Iulianus, de actio-
nib. emptio.
Castus in senis mulier spondendo tenetur,
Pro libertate, pro dote renunciet, & si
Decipiat, pretium capiat, caueatque secundo.

Gloss. in l. 1. ad Velleian.
Fur, aurum, Vitis, flores, mare, nauta, libellos
Clericus, equivoce singula quilibet segit.
Gl. 2. in l. qui pendente, 2. s. de actio. empti.
Polypus est pilici, polypus fixatio naris, & dicitur pe. correpta.
Gl. 2. in l. qui clauum, 12. de adilitio edicto.
Sæpe solet filius similis esse patri. & illud,
Non potest arbor mala bonos fructus facere.
Gl. infamare, in l. quod si solit, 31. §. qui mancipia, de adil. edict.
Cantat dulce chorus, bacchatur flamine chorus,
Est mensura chorus, locus, & ordo chorus.
Gl. 2. in l. cum eundem, 34. de adilitio edicto.
Prona cum spectant animalia cætera terram,
Os homini sublimis dedit, cælumque videre. Ouid.
Gl. dignitatem, in l. iustissimè, 44. de adilitio edicto, glo. pen. §. fin. Inst. de iur.
naturali, & gl. rerum, in §. in pcedum. Inst. de rei. diui.
Ignea est illis vigor, & cælestis origo. de homine Virgilius.
d. Gl. dignitatem.
Conditio, iocus, xas, discretio, fama,
Et Fortuna, fides, in testibus ista requires.
Gl. inimicitia, in l. 3. in prin. de testib.
Maior enim medius gratia rebus fuit. id est medium tene.
Gl. fin. add. marg. in l. nec supina, de iuris, & facti ignori.
Castratos natura facit, violenta spadones
Efficit improbas, eunuchos sola voluntas.
L. si scrua, 40. §. fin. in add. marg. de iuris, & facti ignori.
Patere legem, quam tu ipse tuleris. Cato.
Gl. deluti, in l. iustitrandum, 34. §. ait pætor, de iurciu.
Collegas facit officium, socios labor vnus,
Sed comites iungit comitia, & mensa sodales.
Add. marg. super rubr. pro socio.
Vota viri captant, quæ iam capanda potabant,
Quos facit iustus ignis, & vnda viros.
Gl. pen. in l. pen. de donatio. inter virum.
Quod non est simul, dissimulòque quod est.
Gl. dissimularet, in l. 1. §. si hoc rescripto, de ventre inspicendo.
Quo malè agit, odit lucem.
Gl. aprioris, in l. 1. §. tria lumina, de ventre inspicendo.
Segnius expedient commissa negotia plures.
Gl. 1. in §. sed ex testamento. Inst. de facili. tuto. Gl. facilius, in l. 3. §. quamvis,
de administ. tutorum.
Anguibus excurit tenui cum pelle verusitas,
Nec faciunt ceruicos cornua iacta senes.
Gl. fin. in l. 2. §. fin. de vulgari.
Nihil Catilina Cethego. Iuuen.
Gl. fin. in l. quidam Titium, si quis omnia caus. gl. 1. in l. quære, de iure patro.
Nulla pestis efficiator est ad nocendum, quam familiaris inimicus.
Gl. domesticis, in l. 1. ad Syllan.
Vius & arbitrium est, & vis, & norma loquendi. Horat.
Gl. fin. in l. legatis. 63. §. si ad Syllan.
Saliua, serpillum, piper, allia, sal, petrosillum
Ex his fit salia, nisi sit senectutia salia.
Gl. 1. in l. quidam, de tritico, vino, oleognt.
Multa renascuntur, quæ iam ceciderat, cadentque,
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vius,
Quem penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi. Horat.
Gl. mutatum, in l. Labco, de suppellectili legata.
Cum fueris felix multos numerabis amicos,
Tempora dum fuerint nubila, solus eris.
Gl. 2. in l. rem legatam, de adimend. legatis.
Nam de mille fabæ modis si furripis vnam,
Est leuius æmum tibi, non facinus minus esto,
Gl. eadem, in l. si proprietarius, 12. de damno infecto.
Quidquid plantatur, seritur, vel in adificatur,
Omne solo cedit, radices si tamen egit. Gl. in adificatur, in l. adeo, §. cum
de acq. rer. dom. gl. iure, in l. 1. C. de rei vind. gl. adificia, in l. cum
lo. Inst. de rerum diuisione.
Omne, quod vndique suis partib. circumscibitur, viuere, vno spirite dicitur.
Seneca, Gl. spiritus, in l. rem mistura, 30. de viuacaponib. seu usurpat.
Pendo do penam, dum pendco, suffero penam, gl. fin. in auth. ill. 27. de iur. iur.
ciis, Gl. pendere, in l. seruus, 19. de actio. & oblig.
Arma, virumq; cano, l. quæ extrinsecus, 67. de verb. oblig.
Vius, & alioquum, cactus, post oscula, factum.
Gl. in ipsis, in l. quod ait, 23. de adulteriis.

Terra, ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.
 gl. in l. 3. de munerib.
 Sanguis in porcis, nisi moxchus transfigit omnis,
 In reliquis nulli liceat, nisi crimine falsi.
 gl. in l. transfigere, C. de transfactio.
 Hunc, Macrine, diem numeram meliori lapillo est die.
 gl. in l. 1. C. de errore calculi.
 Exiguum munus dum dat tibi pauper amicus,
 Accipito placide, & plene laudare memento.
 gl. habeat, in l. quisquis, C. de postulando.
 Istud iuretur, quod lis, si iusta videretur:
 Et si quaeretur verum, non inficietur.
 Nihil promittetur, nec falsa probatio detur,
 Vires tardetur, dilatio nulla petetur.
 gl. contradicendum, in add. §. 1. In l. de poena temere, gl. existimat, in l. si qui
 obferuare. C. de iureiur. propter calum.
 De vultu tuo, Domine, iudicium meum prodeat, & oculi tui videant equitatem,
 gl. praesidio, in l. rem non nouam. C. de iudiciis.
 Nolite iudicare, & non iudicabimini: quia mensura mensi fueritis, remetietur
 vobis, gl. iudicabunt, in d. l. rem non nouam.
 Sub iudice lis est. Horat.
 gl. in l. 1. C. de pigno. ad hunc.
 Dicant illi lites stipulari posse trientes,
 Et mercatores sibi possunt querere belles,
 Querere semisses possunt communiter omnes,
 In traiectitia poterit censura queri.
 gl. in l. si C. de fiscalib. vltus, lib. 10. gl. praecedentib. in l. eos §. super. C. de
 vltus.
 3. in auth. l. l. C. de naturalib. liberis.
 De hac re quid ad chomumid est nihil interest: vel de hac re nihil agitur, gl.
 vltus.
 Facilis descensus Aueri,
 Noctes, atque dies patet atri ianua ditis,
 Sed reuocare gradus, superisque euadere ad auras,
 Hoc opus, hic labor est.
 gl. in l. 1. C. de libertis.
 Falcidiam cessare facit pars debita maris,
 Dos, miles, verum, libertas, sponte solum,
 Res veritate vend, pietas, & charitula, crimen,
 Ag hares si non facit inuentaria, subit.
 gl. in add. in §. si. In l. de lege Falcid.
 Anna si debes, tunc inspicias caput anni,
 Anno si debeas, in fine teneberis anni.
 gl. in l. 1. C. quando dies legati cedat, gl. in §. pen. In l. de inutilib.
 Non bene conueniunt, neque in vna sede morantur,
 Maestas, & amor, sceptri grauitate relicta.
 gl. in l. 1. C. de excusat. artificum, lib. 10.
 Maior sponte sciente contra te vbi vis sit, & hostis.
 Nec naturali rei fauor, aut ius, fraudis repugnet.
 gl. in l. si in l. 1. C. de testibus.
 Cautio piana iam crino tesse notata,
 Hoc ius est nacta, quod cautio publica facta,
 gl. in l. rescripturas, l. 1. C. qui potiores.
 Non faciunt molles ad fera bella manus: est non conuenit, gl. in l. 3. C. de
 exceptio.
 Poena potest demi, culpa perennis erit est fama mala.
 gl. in l. si C. de abolitione general.
 Quod ad verumque officium festinat, neutrum bene peragit.
 gl. in l. si C. de officio allest.
 Pignora narorum dicuntur pignora rerum,
 gl. pignoris, in l. 4. C. de decurio.
 Consilio pollet, cui vim natura negauit,
 gl. in l. 1. C. qui morbo fe. excusa, lib. 10.
 Discrete si quavis, doceas, sic ipse docetis.
 Nam studio tali tibi proficis, atque sodali.
 gl. fieri, in l. 1. C. de excusat. artificum, lib. 10.
 Sternitur æquocæ mare, lætas, alcellus, & hostis.
 gl. in l. 1. C. de stratorib. lib. 12.
 Fit res dotalis nummis dotali, empti,
 Fit pupillaris nummis res empta pupilli,
 Et ne conuertas, idem de. milite credas.
 gl. nominatim, in c. 1. §. in autem. de his, qui feud. dare possunt.
 Vita, sine rei mutata venditione:
 Si conductorem iusti deponere, rerum
 Clauibus, & charcis, mea si conduco scienter:
 Quamuis non aliter detur, possessio transit.
 gl. 3. in c. r. de consuetudine recti fendi, gl. transfert. in add. in §. item si quis
 quis merces. In l. de rerum diuisione.
 fortuna volat, fies de rethore consul,
 nec hac eadem, fies de consule rhetor,
 concederimus, in extrauag. de pace Constantiæ §. privilegia.
 tantis sunt, quæ fortiter huiusque verò vtilitate reipub.
 æterna sunt, quæ magna, & indelebilis fama,
 honor.
 in d. extrauag. de pace Constantiæ §. si.
 us, medius spectabilissimus.
 larissimus esse probatur.
 exponitur omniuis istis.
 in §. cumque, in procem. Institutionum.
 cum.
 cumque.

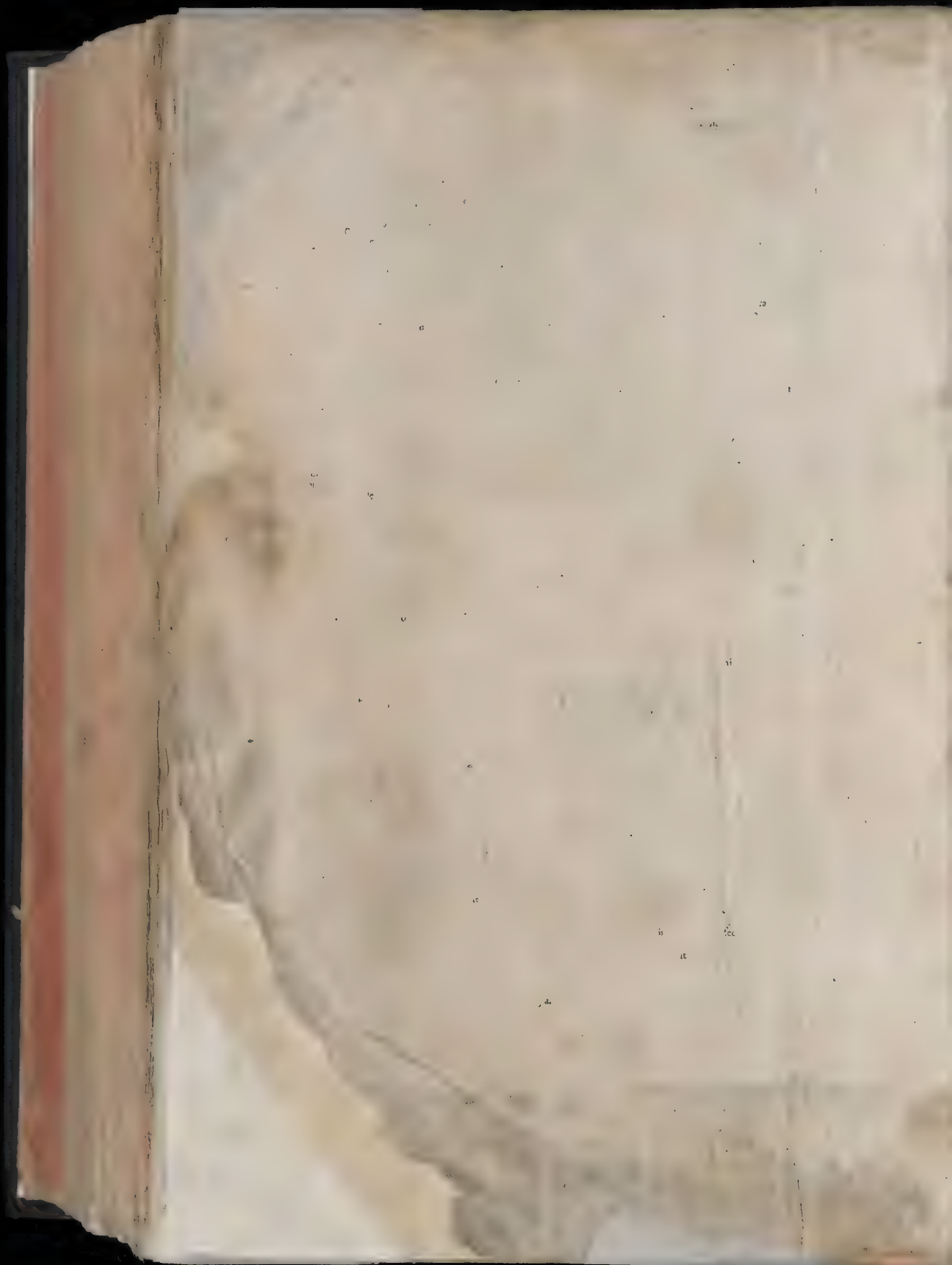
Vinea culta fuit, cultores præmia quaerunt,
 Non labor æqualis, æqualia dona fuerunt,
 Sic Deus ostendit, & quando cumque veniemus,
 Accipiamur iter, certi de munere sumus.
 gl. in principio. In l. de iust. & iure.
 Cum sit poena grauis, cognoscere, quæ via nauis,
 Vel colubri, vel autis, pueri grauior via quauis,
 gl. aucti, in §. his igitur. In l. de iust. & iure.
 Qui vadit plane, vadit sanct.
 gl. maturis, in d. §. his agitur.
 Grata superueniet, quæ non separabitur horat est casus, vel euentus,
 gl. hora, in §. hinc nobis, in auth. de hereditibus, & Falcid.
 Peccando peccare docens, hic peccat in se.
 Qui reus est, & in hos, quos facit esse reos.
 gl. quod magis, in §. eos autem, in auth. vt iudices sine quoquo.
 Fallit iuramentum iuratio facta per artem.
 gl. 3. in auth. ius iuram. quod præstat in principio.
 Felix quem faciunt aliena pericula cautus,
 gl. exemplum, in §. vitulos, in auth. de mandatis principum.
 Calus demeritis correctio fit sapientis.
 d. gl. exemplum.
 Vix hinc mensura durabit regia cura,
 gl. immoderationes, in §. deinceps, in auth. de nuptiis, col. 4.
 Impedit vix animum ne possit cernere verum.
 gl. & indecessus, in auth. de appel. & intra quæ tempor. in principio.
 Medio iustissimus ibis,
 gl. medium, in §. 1. in auth. de consilii, col. 4.
 Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus,
 Tu quoque fac simile: ars deludat arte.
 gl. lare, in §. illud quoque, in auth. de exhiben. reis, col. 5.
 Non frater fratri, cum furor ille venit,
 Igneus ille furor nescit habere modum furor: id est amor.
 gl. vehemens, in §. illud quoque, in auth. quibus mod. naturales effici legit.
 Consulo re querens, tibi consule consilium dans,
 gl. consultus, in §. si. In l. de iure personarum.
 Arrogio qui ius est habet meus esse necesse,
 Patris adopto summi patris permanet idem.
 gl. arrogatio, in principio. In l. de adoptio.
 Qui deportantur, semper poena cruciatur,
 Poena relegati est ad tempus, atque perennis.
 gl. retinens, in §. si. cum autem. In l. quibus mod. ius patris potest.
 Sulpicio, crimen, mors, conditio, status, ætas,
 Tempus, causa, solent tutelæ ponere metas.
 gl. in rub. In l. quib. mod. tutela finitur.
 Vilitas, incommoditas, pietasque necesse
 Res alienari permittunt Ecclesiarum.
 gl. excepta, in add. in §. sacre. In l. de rerum diuif.
 Intima per mores cognoscimus exteriores,
 gl. delictum, in §. patrum, In l. de rerum diuif.
 Quinque modis perdo, mihi quæ donata fuere,
 Iustro si damnum grauitur donantis in arte,
 Hunc per me fit atrox iniuria facta,
 Si sit persona manuali vulnere tacta,
 Quando fux vitæ crudeliter infidiabor,
 Ingratus domino re donata spoliabor,
 Ingratum factum, die me, cum fregero pactum.
 gl. ex causis, in add. in alie autem. In l. de donatio.
 Coniux, Ecclesia, furiosus, mentis capris,
 Prodigus, atque minor: existens sub patre natus,
 Aduersus fidei, maiestatis reus: isti
 Rex alienare proprias de iure veniunt.
 Præfacto debet sub iure decurio scribi,
 gl. conuertatur, in add. in principio. In l. quib. alien. licet.
 Princeps, Augustus, index, ac officialis,
 Tutor, curator, procurator, fluuioque
 Creditor, exactor, prælatus, serus habentur,
 Hi numero bis sex alienantes aliena.
 gl. alienari, in add. in §. contra autem. In l. quib. alienare licet.
 Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
 Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.
 gl. in rub. In l. per quas personas nobis.
 Error communis ius efficit, vt manifestat
 Testificans serus, qui liber creditur esse,
 gl. omnium, in add. in §. sed q. In l. de testam.
 Ensis, matricula, necnon iuratio, stigma,
 Ac examen erunt in hac in re, ille signa
 Vilia, nec debet tractare negotia miles.
 gl. in rub. In l. de milit. testa.
 Actio, lis, author, forus, arbiter, vitima velle,
 Quæstio differe, sen. instan. dilectio, possit:
 Peritias, poena, processus iudicialis.
 gl. iudicium, in add. in §. præterea, In l. quib. non est permissum.
 Prodigus est animi vitio retinenda profundus;
 Qui retinet danda cupidè, censetur auarus,
 Læsus, qui sumptum facit ex ratione liber.
 gl. in add. in §. item si prodigus. In l. quib. non est permiss. facer.
 Testari nequeunt impubes, religiosus,
 Morti damnatus, & sub patre filius, obfesus,
 Prodigus, & stultus, dubius, serus, furiosus,
 Crimine damnatus, cum muto fardus, & ilium,

Qui malefateri iussit, utrumque iungas.
 gl. si. in add. in §. si. Inst. eod. & gl. in add. in l. 4. de testam. unis
 Bis septem causas exheres filius esse,
 Si patrem feceris, vel maledicere,
 Carcere detentum si negligat, ac furiosum,
 Criminos accuset, aut patet inficias,
 Si dederit grana sibi damna, nec hoste sedemitt,
 Testari prohibet, aut dat arena locum,
 Si praeus sequitur vel amat genitoris amicas,
 Non orthodoxus filia quando vocat,
 Sed pater ex septem si nati spernat honorem,
 Hunc acc. ilabit, diu venena debet,
 Si cessari verat, aut vxorem diligit ius
 Non redimit captum, dum fuit, odit eum:
 Pellitur à fratre frater causis tribus, vel
 Regnit hunc sceleris, vel ei vult tollere vitam,
 Vel si ractuam rerum sibi mouit iniquam.
 gl. si. in add. in §. si. Inst. de inofficioso testam.
 Cito quod, vt, modus est, si, conditor quia causa.
 gl. si. in §. longè magis. Inst. de legatis.
 Matri dat mortis genti bona Tertullianum.
 Alij, maternas tibi res dabit Oficianum.
 gl. in rub. Inst. de S.C. Tertul.
 Alitac in teneris annis amor, hostes amicus,
 Est in canicie ridiculosa Veus,
 gl. pe. in add. in §. si. Inst. de success. sublati.
 Regniis irritant animos demissa per aures,
 Quam quæ sunt oculis subita fidelibus,
 g. per aures, in §. si. Inst. de grad. cognatio.
 Verba hant homines, taurorum cornua funes.
 Cornu bos caput, voce ligatur homo.
 gl. lurs, in principio. Inst. de oblig.
 Res perit tota, tunc nihil dabit enphyteota,
 Si pro parte perit, non ita liber erit,

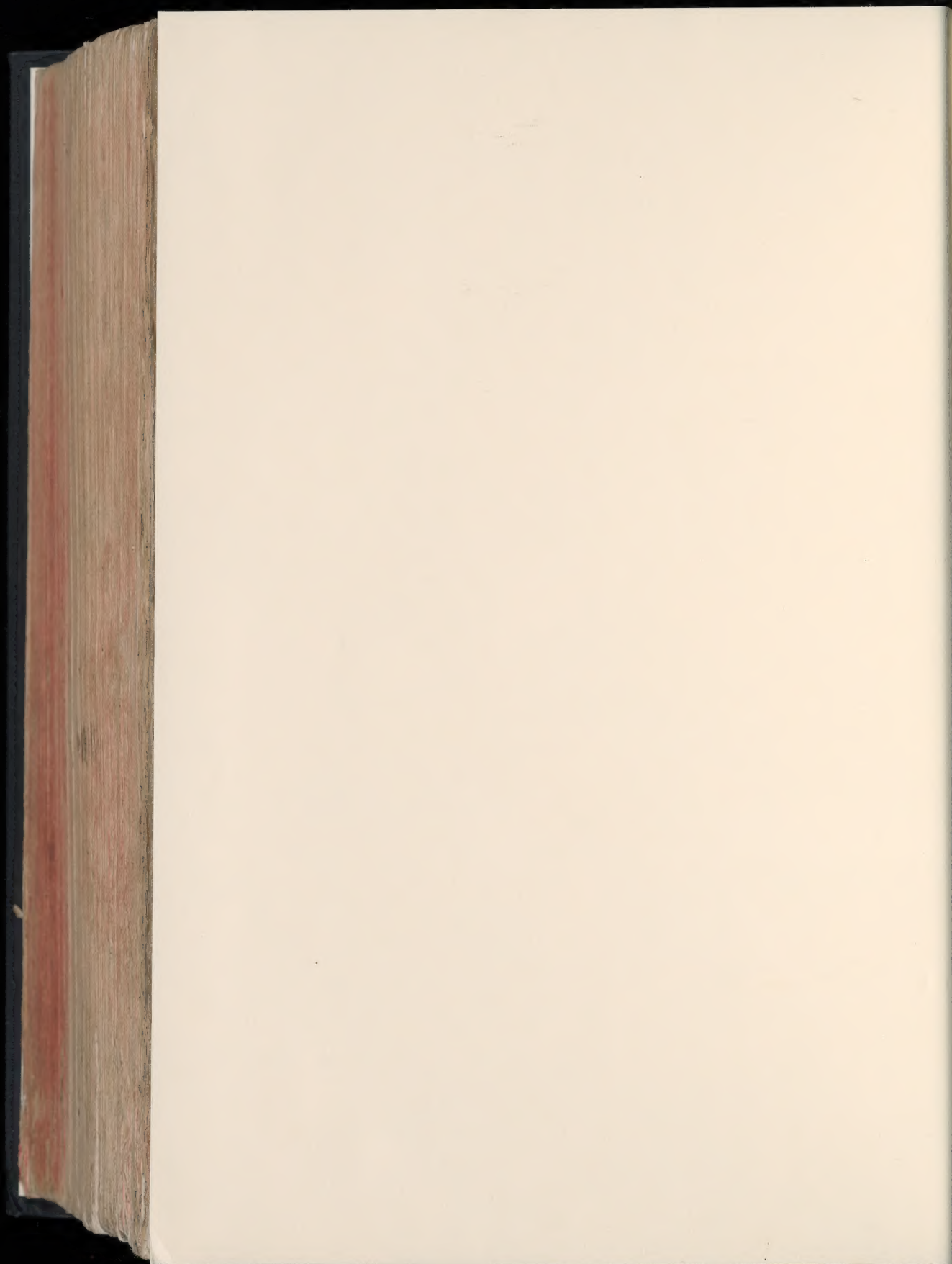
gl. pe. in §. ad eod. Inst. de locatione.
 Empti, conducti, mandati, depositique,
 Pignora, ciscunda, communi, pro locioque,
 Dotis, & hæredis tutelæ, commoda gestor,
 Præscriptis, verbis, si permaneat, atque licetius,
 Ista bonæ fidei sunt, stricti cætera iuris,
 gl. 1. in §. actionum, Inst. de actionib.
 Qui videt vtilius, & sumit dereriora, g
 Abiit ei radius luminis abique mora.
 gl. 2. in §. ceterum. Inst. quod cum eo, qui in aliena potest.
 Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
 Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
 Si sis affinis, vel forte coire nequibus,
 Hæc socianda vctant, connubia facta retrahant.
 gl. enumerari, in add. in §. illud. Inst. de nuptiis.
 Vis priuata rerum deponit ab ordine rerum,
 Sed deportatur si vis armata probatur.
 gl. de vi, in §. recuperanda. Inst. de interdiciis.
 Indice damnatos infames reddit vbiq;
 Quod vi diripitur, iniuria furta, dolique,
 Actio mandati, tutelæ, depositique
 Directo, si pro locio, communis vtrique.
 gl. directis, in add. in §. pe. Inst. de pœna temerè litigan.
 In personali post menses quatuor, in re
 Protinus est omnis sententia perficienda,
 Sic in criminibus, sed casus excipe quinque,
 Confessus, prægnans, iratus, & insula, seruus.
 gl. in presenti, in add. in §. 1. Inst. de officio iudicis.
 Consule, mense, die, coram prætore professus
 Te deferre reum, crimen, læta, ponc sodalem,
 Et licet hora, dies: non tempus prætereatur,
 gl. & in instanti, in principio. Inst. de publicis iudiciis.
 Micro latens fida, licarius inde vocatur.
 gl. à fida. in §. item lex Cornelia, Inst. de publicis iudiciis.

FINIS.

Special
Folio
92-B18128

THE GETTY CENTER
LIBRARY

